ANUL XXX
27
(1.312)
sîmbătă
4 iulie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI FUNDAMENTALE

Unul din adevărurile pregnante ale culturii române, de la izvoare și pînă astăzi, este acela în sfera căruia se cuprind înseși rosturile ei educative, această permanentă și mereu vie și necesară împletire a gîndului creator cu frămîntările, cu aspirațiile, cu lupta și munca tuturor celor în limba și după potriva sufletului cărora s-au rostit toate marile creații ce alcătuiesc fondul principal al spiritualității noastre. Cu gîndul și fața către popor au stat literatura și arta, cu gîndul și forța către istorie, către viață. Resorturi intime au legat cultura materială și spirituală, călăuzind și formînd în timp generații și dezvoltînd o zestre de spirit care se adaugă tuturor celorlalte bogății și frumuseți ale țării. Istoria culturii este, de aceea, în bună măsură, istoria devenirii prin oameni a patriei, este istoria unei permanente și laborioase creșteri de conștiință, este modul prin care s-au moștenit și se moștenesc, între ele, generațiile. Și chipul în care luăm act de noi înșine, dintr-o perspectivă care înglobează azi și factorul politic și pe acela economic și social, gîndirea ca și practica, acțiunea creatoare. Relația cu lumea dar și cu noi înșine, de pe o poziție care nu mai e demult a contemplării idealurilor ci a integrării, a înregimentării într-o luptă care înseamnă înfăptuirea lor.

Deținem azi prin muncă o vastă realitate a progresului și civilizației socialiste, o experiență de prim ordin în ceea ce privește construcția prezentului și viitorului, dar deținem toate acestea și pe calea culturii, a literaturii și artei. Congresul al IX-lea al partidului rămîne, evident, unul dintre acele praguri de boltă revelatoare prin care cultura și arta s-au redefinit în sensul moștenirii valorilor celor mai înaintate și al deschiderii spre realitate, spre oameni vii și concreți, înfăptuitori, spre izvoare de inspirație limpezi, autentice. Revenirea culturii și artei, a creației, la rosturile și menirea lor omenească a însemnat și un act de educație în plan politic și social pe care Congresul al IX-lea l-a inaugurat ca în atîtea alte domenii de activitate și este cert că de atunci lumea culturii și artei a intrat pe un făgaș nou, revigorator. S-a produs o nouă înțelegere a omului și a raporturilor sale cu sine, cu societatea, s-a produs o nouă și superioară înțelegere a condiției culturii și artei, a manifestării spiritului creator.

Văzută ca un proces unic de o covîrșitoare amploare și profunzime, construcția noii societăți și dezvoltarea pe mai departe a acesteia, în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale cunoașterii, ale gîndirii și practicii umane, înglobează, în mod firesc, și actul revoluționar al făuririi unei noi conștiințe. Accesul la cultură, edificarea prin cultură și artă, manifestarea personalității umane în plenitudinea forțelor, a vocației creatoare, constituie azi o realitate în temeiul căreia putem vorbi și de o unitate nouă, superioară, a poporului, a națiunii. Cultura și munca, gîndirea și activitatea vie, practică, formează azi comportamentul moral-politic și social al întregii țări după cum formează și condiția de fond, exemplară, a individualității creatoare.

Au participat și participă la formarea și dezvoltarea unui atare comportament învățămîntul cu întreaga sa bază materială și spirituală, știința, cultura și arta, toate avînd o forță de penetrație tot mai ridicată și o cuprindere identică în însăși concepția secretarului general al partidului, în activitatea teoretică și practică în lumina căreia socialismul se realizează cu poporul, pentru popor. Democratismul culturii este o parte a democratismului întregii societăți și de aici necesitatea de a consacra valori vii, autentice, valori fundamentale ale gîndirii și practicii umane. Patriotismul culturii și artei, al creației, cunoaște astfel motivații limpezi de conștiință și are în lumea realului, a realității în continuă transformare, una dintre acele explicații de fond caracteristice pe filiera căreia acționează tradiția, spiritul mereu relevant al actului educativ și de largă sensibilitate care este asumarea istoriei, angajarea și răspunderea față de valorile muncii și vieții patriei și poporului tău, dar acționează deopotrivă și rațiunea prezentului, perspectiva pe care o deschide, sentimentul și simțul unui viitor pe deplin posibil și în deplină forță de a se materializa. **Partidul nostru comunist,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **pleacă de la premisa că știința și cultura sînt părți componente indisolubile ale procesului de edificare socialistă și comunistă a țării. Răspîndirea științei și culturii în masele largi, ridicarea nivelului de cunoștințe generale ale întregului popor reprezintă o premisă hotărîtoare pentru atingerea stadiului superior al societății noastre — comunismul — pentru crearea condițiilor ca oamenii să poată face să țîșnească din ce în ce mai bogat izvoarele avuției materiale și spirituale ale patriei noastre.**

Inspirîndu-se de la asemenea izvoare, și adăugîndu-li-se prin nobila lor menire, cultura și arta își îmbogățesc ele însele vocația și se integrează valorilor fundamentale ale epocii noastre.

Luceafărul

Anotimpul grîului

Inedit

Tudor Arghezi

Inimii

Ce duci acolo-ascuns,
m-au întrebat
Crezînd că-s niște lucruri de furat.
la niște haruri căpătate de
pomană.
Căutător de zdrențe și de vechituri.
Avuși aleanuri pentru toți
Să ai și pentru mine un leac
nu poți ?
Cîți au bătut la tine, flămînzi
și desculți
Le-ai dat un adăpost, oricît
de mulți.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Convergența valorilor

Cartea lui Ilie Purcaru — **Literatură și națiune** — reprezintă mai mult decît un volum de interviuri. Este, prin unitatea ei, prin temperatura înaltă a dezbaterii problemelor o carte reliefînd atitudinea scriitorilor, în primul rînd, dar și a oamenilor de cultură din alte domenii (muzică, filozofie, cinematografie, arte plastice ș.a.) în probleme esențiale vizînd literatura și cultura română. Una din aceste probleme, ce revine aproape în toate intervențiile, este ceea ce am putea numi **valorificarea valorilor.** Mai simplu spus : care este atitudinea față de valori ? Cum se promovează acestea ? Cum se descoperă valorile ținînd de statornicia noastră în spațiul matrice ? Și, nu în ultimul rînd, este vorba aici despre fenomenele nocive, cum ar fi obtuzitatea în receptarea și tratarea corespunzătoare a acestor valori, vehiculată de o anumită mentalitate literară, dominată de exclusivisme și idei preconcepute. Paleta de idei a cărții este mult mai largă și acest fapt e firesc : Sînt opinii și păreri expuse de scriitori de netăgăduită valoare în literatura română contemporană, a căror operă nu poate fi observată la adevărata ei însemnătate printr-o privire critică îngustă, cu evidente efecte deformatoare asupra întregului literaturii naționale.

Un poet de talia valorică a lui Ioan Alexandru, întrebat asupra noii viziuni poetice din **Imne,** răspunde : „Am descoperit sufletul poporului român în matca sa româno-bizantină. Mi s-a revelat spațiul sacru românesc. Am descoperit această sacralitate a poporului român, tradițiile noastre sfinte, am dat de jertfa lui Constantin Brâncoveanu, am plîns la mormîntul lui Ștefan cel Mare, la Putna, și pe Dealul Furcilor, unde a pătimit Horea, am căutat fîntîna unde, aruncat, a fost sfințit Tudor Vladimirescu. Mă socot fericit că trăiesc în acest spațiu, că avem o istorie atît de minunată, că, grație acestui spațiu, nu mă simt complexat de nici o civilizație și de nici o cultură din omenire. Numai să fiu vrednic, numai să fiu, cît de cît, pe măsura înaintașilor ! Opera mea de **Imne** încearcă oarecum să celebreze această istorie de imne și de bucurii ale sufletului românesc, să fie un prinos de recunoștință față de încrederea înaintașilor în destinul neamului nostru, față de atașamentul lor la pămîntul patriei, ale cărui mădulare s-au socotit". Pare dificil de priceput de ce de la **Vămile Pustiei** încoace opera acestui mare poet contemporan a fost greu „înțeleasă" de anumiți critici !

Legătura cu trecutul, valorizarea literară a unor momente esențiale ale istoriei, apelul la straturile mai vechi de cultură, prezentarea unor momente din „aventura limbii române" sînt idei întîlnite în răspunsurile lui Eugen Barbu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu, ei înșiși autorii unor opere de referință în literatura contemporană. Pentru o mai exactă delimitare a valorii (acțiune la care un anumit tip de critică nu se declanșează), Paul Anghel atrage atenția asupra distincției necesare între „materia artistică" și „materia istorică" din amplul său ciclu romanesc : „Unii cititori, inclusiv critici, confundă materia artistică a ciclului cu materia istorică, personajele din carte cu persoanele reale, încercînd să mă convingă că acestea au intrat de-a dreptul în roman. Trebuie să-i deziluzionez. Nimic din ce e real, adică atestat documentar, nu intră tel-quel într-o carte, prin simplul fapt că nu se poate. Un roman, dacă e roman, instituie, lucru știut, o altă realitate decît cea documentară". O idee apropiată a legăturii cu istoria, pentru o mai reală apreciere a valorii operei, întîlnim la Ion Lăncrănjan. „E necesară, cred, această scoborîre în trecut, nu pentru a concura sau a „completa" istoria, ci pentru a releva fațetele mai puțin cunoscute ale felului nostru de a fi, pentru a îmbogăți, dacă nu-i prea mult spus, mitologia noastră națională. Există în direcția aceasta începuturi și izbînzi certe, există însă tot atîtea filoane neexplorate, ținînd toate de ceea ce a fost și este esențial și definitoriu pentru poporul român — de vechimea civilizației noastre, de vechimea și originalitatea deosebită a culturii române, de vigoarea fără seamăn de mare a omului care s-a înfrățit pentru totdeauna, prin muncă și prin luptă, și prin iubire, cu „meleagurile acestea dumnezeiești". Trebuie precizat pentru cei ce confundă vigoarea cu primitivismul, complexitatea sufletească fiind sinonimă, după opiniile unor asemenea „teoreticieni" cu zbaterea măruntă și mărunțitoare a micului-burghez — că omul acesta, străbunul și părintele nostru, și fratele nostru de azi, a avut și are o viață sufletească extrem de bogată, a avut o filozofie a lui, cum o atestă întregul său trecut, despre care s-a scris destul de mult, despre

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Despre Luceafăr...

Identificarea poetului de la Ipotești cu Hyperion este familiară fiecăruia din noi, fără a cădea în grandiloc vența comparațiilor supreme, fără a ne împărtăși din păcatul destăinuirilor. Eminescu este Luceafărul și nimeni nu se mira de această comuniune, nici măcar astronomii nu încearcă să protesteze în încercarea altfel motivată a apărării adevărului științific. Eminescu e steaua, Eminescu e corpul ceresc încălzindu-ne nopțile cu lumina sa fabuloasă. În Bucovina Luceafărul se vede mai limpede ca oriunde. E poate meritul acelei clarități a nopților bucovinene sau, mai ales, e meritul acelei limpezimi de cuget pe care o purtăm în noi fiecare atunci cînd gîndim la poet. Un popas în Bucovina e un popas cu precădere al sufletului, deci. O călătorie în Bucovina echivalează în plan afectiv, desigur, cu o călătorie cosmică. Ea îți dă sentimentul puterii și al măreției. Cei ce se îndoiesc de forțele lor, cei suferinzi de prea puțină iubire ar trebui să vină în Bucovina ori de cîte ori au prilejul. Meleagul din nord îi va vindeca și le va întoarce speranța pierdută.

În Bucovina se ajunge de oriunde, pentru că ea începe din inima fiecărui român. Dar măcar o dată în viață fiecare român e dator să ajungă aici ca să înțeleagă de unde i se trage rădăcina sufletului. Căci sufletul său e asemenea unui copac viețuind într-un cîntec. Iar temeiul lui se află în vatra geniului național. A străbate obcinile bucovinene nu înseamnă un exercițiu turistic ci unul spiritual. Vechii greci se duceau la Delfi cu speranța că vor afla adevărul despre viața lor supusă voinței capricioase a zeilor. Nimic vinovat în această dorință a omului de a-și cunoaște destinul. Noi mergem în sanctuarele de iarbă ale Bucovinei știindu-ne de la bun început rosturile, întîmplările prin care va curge viața noastră din acea clipă mai la vale. Eminescu ne-a limpezit într-atît cugetele încît nu avem nevoie de nici un oracol. El ne-a dat ceva infinit mai prețios decît încrederea în propriul destin : ne-a dat încrederea nemărginită în destinul național. Pe hărțile lumii figurează multe

Titus Vijeu

Continuare în pag. a 7-a

Sub semnul lui Orfeu

Lirismul în accepțiunea sa originară înseamnă o muzicalizare a lumii prin logos, o percepere a armoniilor ontologice, poetul — spunea George Călinescu — „este acela care cîntă, care comunică legea acustică a universului său". Poezia lui Nicolae Labiș este, înainte de toate, o astfel de convertire a simțirii în melosul verbului, exprimînd năzuința artistului spre absolut, poetul de la Mălini și-a transcris existența în cîntecul metaforei prin forța limbajului liric. Universul labișian stă îndubitabil sub semnul lui Orfeu, avînd o permanentă propensiune spre muzicalitate, imaginația sonoră domină structurile figurative, autorul e îmbătat de eufoniile cosmice, de fluidul armonic al naturii : „Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un amețitor sonor balans / În vii vibrează struguri străvezii / Cristalurile cîntecelor grele / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele". Tot ce numește poetul devine cîntec, peisajul se transformă într-o imensă orgă prin care se aude simfonia firii : „O tragică baladă cînta prin ramuri vîntul, o Miorița-ntoarsă în alt chip". Poetul simte euritmiile naturii în veșnică metamorfoză, ascultă înfiorat melodiile misterioase ale vegetalului „foșnetul adormitor al ierbii", el e pătruns de miracolul germinației și „ascultă-n cîmp cum sună primăvara / finețea clinchetelor ei lichide" făcînd din poezie o lume orfică unde logosul și melosul se întrepătrund epifanic. Adolescentul poet e un veșnic îndrăgostit celebrîndu-și iubirea în jerbe de sunete : „Azi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmîndu-și-le-n dans". Erosul labișian e un „eros cosmogonic", o îmbrățișare euforică a lumii, de aici și forța cathartică a versurilor care transfigurează sonor realitatea dezvăluindu-i armoniile adînci. Indiferent de tema de la care pornește, biografică sau socială, lirica poetului se sublimează în cîntec, discursul e însuflețit de o perpetuă muzicalitate care topește cuvintele în lava unei simfonii poetice. Se simte peste tot fervoarea scufundării în armonia universului („viața își cîntă lumina ce-a pus-o în noi") lirismul exultă prin muzica limbii ordinea mirifică a lucrurilor și e de văzut aici un cult pentru poezie, autorul „Primelor iubiri" avînd o încredere desăvîrșită în forța taumaturgică a verbului liric. La fel ca Orfeu, cel care cu lira îmblînzea fiarele, Labiș este un „homo cantas" transfigurîndu-și ființa în melosul poeziei pentru a apăra speranța, iubirea și încrederea convertindu-și energia afectivă în cîntec ; poetul descoperă în sine armonia lumii oferind-o semenilor prin sacrificiul creației, de altfel simbolistica multor poeme sugerează destinul orfic al artistului : „Simt cum distinct în adînc / Stropii de cîntec se string. / Acolo vibrează o strună / Și sufletul-ntreg îți răsună / Lumea amorfă cîștigă / Timbru de limpezi cristale / Cînd patima-n șopot ori tunet și-o strigă / Strunele tale". Mai toată poezia e străbătută de obsesia sublimării cuvîntului în melos „firavul cîntăreț rătăcitor" — cum singur se numește — are nostalgia lirismului esențial care acționează magic asupra sufletului eternizîndu-l. Țăran la origine, autorul a păstrat în sensibilitatea sa ecourile unei tradiții orfice străvechi, transmise pe calea folclorului oral : „Bătăile versului am prins a deprinde / Nu din cărți, ci din horă, din danț / Rimele, din bocete și colinde, / Din doinele seara cîntate pe sanț". Structura muzicală a liricii sale nu e „confecționată" ci vine dintr-o spiritualitate arhaică, poetul spune : „Eu m-am născut acolo pe unde munții cîntă / Cînd vîntul se avîntă prin codrii cei merei" fixînd o geo-

Al. Horia

Continuare în pag. a 2-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Descoperirea „Balcaniei"

Descendent al lui Sadoveanu și Voiculescu, în direcția fantasticului mitologic, Fănuș Neagu se dovedește unul dintre cei cei mai importanți prozatori actuali, care încearcă să configureze o mitografie a spațiului dunărean (a Dunării de Jos și a Bălților Brăilei). Deși proza lui Fănuș Neagu se înscrie, în linii mari, în formula unui **realism magic,** elementele propriu-zise fantastice nu lipsesc. Dintre povestirile sale, din volumele de început: **Ningea în Bărăgan** (1959), **Somnul de la amiază** (1960) și **Dincolo de nisipuri** (1962), **Fîntîna** reprezintă un text antologic, o capodoperă a literaturii române fantastice, care prin motivul mitic al „artei fîntînarului", ne trimite la **Istorisirile lui Zaharia Fîntînarul** din **Hanu-Ancuței** al lui Sadoveanu. Fantasticul este, aici, de sorginte legendară. Arta fîntînarului, atît de utilă pentru comunitate, este asociată, ca și la Sadoveanu, cu și în concepția populară, de altfel, cu dragostea. Fîntînarul este ființa căruia i se cuvin, în semn de recompensă, satisfacțiile indicibile ale erosului. Scarlet Cahul este și povestitorul și eroul povestirii. Bolnav, pe patul de moarte, Scarlet Cahul are sentimentul împlinirii propriului destin : „Pe două sute de fîntîni stă scris numele meu. E tot ce-am făcut mai bun pe lumé !". Darea în folosință a unei fîntîni presupune un ritual magic și în jurul unei astfel de indeletniciri se țese o întreagă mitologie.

Nostalgicele aduceri-aminte, din vremea tinereții, adoptă tonalitatea evocativă a lui Sadoveanu, fîntînarul nutrind credința că a găsit inima pămîntului, că a văzut dansul halucinant al divinităților chtonice, păzind undele subterane, fiind predestinat pentru dragoste.

Erotica lui Fănuș Neagu este profund naturistă, senzualistă. Acea „candoare animală", prin care G. Călinescu definea erosul eminescian, este mereu frecventă în povestirile lui Fănuș Neagu. Despre „eminescianismul" prozei lui Fănuș Neagu s-a vorbit mai puțin, acest aspect al operei sale rămînînd să fie relevat. Structural romantici, eroii lui Fănuș Neagu sînt niște „lunateci". Există multă beție de lună în proza lui Fănuș Neagu. După Eminescu, Fănuș Neagu este, poate, scriitorul cel mai îndrăgostit de lună, din literatura noastră. Un inventar al comparațiilor și metaforelor, șocante, la care apelează scriitorul, pentru a defini astrul nocturn, ar scoate în evidență performanțe aproape unice, incredibile, în materie. Fascinația pe care o exercită astrul îndrăgit de romantici se transformă într-o adevărată teroare. Atracția devine periculoasă. Un personaj își pierde mințile într-o noapte frumoasă de primăvară, cu lună plină. Teroarea lunii, resimțită de personajele lui Fănuș Neagu, este exprimată, uneori, în formule

Ovidiu Ghidirmic

Continuare în pag. a 6-a

Un moment de istorie românească

Există, în dezvoltarea unei discipline, cărți ce pot fi asemănate cu niște răspîntii așezate pe cumpăna dealului, de unde poți îmbrățișa cu privirea tot drumul pe care ai urcat, poți aprecia înălțimea la care te afli și poți cuprinde o bună parte din perspectiva ce ți se deschide. O astfel de **carte-răspîntie** și totodată o carte cu funcție de bornă ce demarchează net două etape în cunoștințele și imaginea noastră despre una dintre cele mai însemnate personalități ale istoriei plurimilenare a poporului român este și volumul **Marele Mircea Voievod** recent apărut la Editura Academiei Republicii Socialiste România în coordonarea lui Ion Pătroiu.

Cunoscut pentru cărțile și contribuțiile sale de istorie modernă și contemporană (între care **La cumpăna a două epoci, 1849—1877,** Craiova, 1983, poate fi socotită o contribuție esențială la înțelegerea problemei agrare în perioada constituirii României moderne), conf. univ. dr. Ion Pătroiu realizează performanța de a conduce cu deplină competență un colectiv de **medievișți** (istorici, numismați, bizantinologi, turcologi, istorici ai artei) din care nu lipsesc nume distincte cele mai ilustre (acad. Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu), alături de tineri cercetători aflați în faza afirmării, ca Alexandru V. Diță, precum și specialiști din alte domenii.

Am zice că întreaga noastră istoriografie, prin numeroase nume consacrate (nu lipsește specialistul cel mai activ în renovarea istoriei noastre contemporane, conf. univ. dr. Mircea Mușat, autorul unei excepționale schițe a devenirii istorice românești, privită din perspectiva luptei pentru unitate și independență, cu care se deschide volumul) și prin unele nume noi a fost convocată aici, într-un adevărat efort colectiv, pentru a realiza **cel mai trainic monument științific ridicat vreodată în decurs de șase secole, voievodului glorificat de pana genială a lui Eminescu.**

Rezultatul acestui efort este unic în primul rînd, prin amploarea lui : cineva a avut ideea de a calcula semnele tipografice și a demonstrat că la un loc, **toate monografiile consacrate marelui voievod de la Bolintineanu la N. Constantinescu depășesc cu numai 10 pagini volumul de față.** Clasicul text al lui Onciul din 1918 echivalează cu 12 pagini, reputata sinteză a lui P. P. Panaitescu încăpînd în 192 de pagini !

Dar este unic și prin valoare și semnificație deoarece niciodată nu s-a încercat, cu o mai eficientă metodă de coordonare, aplicarea **principiului muncii în echipă** (consacrat de mult pe tărîmul științei și tehnicii, de la laboratoarele biologice la uriașele proiecte de nave cosmice) în domeniul istoriografiei.

Tot ce se mai află încă sub semnul discuției a fost lăsat să se discute. Observăm urmele intervenției doar în două cazuri (pentru care avem, anterior, și forma completă, republicată aici fără schimbare în rest !) în care coordonatorul nu a vrut să-și expună colaboratorii respectivi la situația jenantă de a se vedea flagrant infirmați de evidențele aduse de ceilalți colaboratori. E cazul datei de **10 octombrie 1394** pentru bătălia de la Rovine, infirmată categoric de toate izvoarele de bază, dar susținută încă, în virtutea obstinației sau inerției, de unii, și de ipoteza lui Minea — în forma ei nouă — care plasează campania sultanului Baiazid și vestita bătălie de la Rovine în **toamna anului 1395.** Cum Alexandru V. Diță **(17 mai 1395, o dată importantă în istoria universală — victoria românească de la Rovine)** care este, fără îndoială, în momentul de față, cel mai bun cunoscător al problemei, a demonstrat categoric și inanitatea datei de 10 octombrie 1394 și absurditatea plasării campaniei lui Baiazid **după** campania lui Sigismund (prezentînd-o drept **consecință** a ultimei !) prezența acestor aserțiuni cade ar fi fost neîndoielnic creatoare de nedumerire. Nu același lucru se întîmplă însă cu ipotezele ce mai comportă discuții. Ele sînt respectate la fiecare autor, dar cititorul de specialitate poate să-și facă singur o părere, cîntărind afirmațiile aflate în competiție ! De pildă, ipoteza Elisabetei Zahariadou, care susținea că expediția lui Mircea la Karinovasi a avut loc în **1392** este respinsă de Dan Zamfirescu prin metoda reducerii la absurd : cronicile otomane vorbesc de informarea rapidă a lui Baiazid, care se afla în Anatolia, despre această curajoasă acțiune a lui Mircea. Sultanul, înfuriat, se întoarce în **1394,** imediat ce află, și pregătește campania contra lui Mircea, campanie aminată pentru anul următor. Cum putea face un ocol... car... doi ani de la Dunăre pînă în Anatolia — se întreabă Dan Zamfirescu. **(Mircea cel Mare, factor hotărîtor în configurarea politico-istorică**

Manole Neagoe

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

VISTIAN GOIA: «B. P. Hașdeu și discipolii săi»

Atitudinea față de scriitorii de raftul doi este la fel de importantă și caracterizantă ca și aceea față de scriitorii raftului unu. Fără acești autori o epocă culturală și o literatură nu va fi reconstituită pe deplin.

Acțiunea reevaluării și restituirii scriitorilor de plan secund este de-abia la început. Dar puținul realizat nu este o piedică în calea concluziei că ea este binefăcătoare pentru literatura română și plină de surprize binevenite. Vistian Goia a tipărit, de pildă, o carte despre V. A. Urechia. După cei care se rezumă privitor la V. A. Urechia la considerațiile pe care Titu Maiorescu le făcuse în jurul acestui scriitor, ideea unei monografii V. A. Urechia pare o curiozitate, un lux. Cine parcurge monografia ajunge însă la alte concluzii. Întotdeauna este necesar să ascultăm și cealaltă parte. „Partea" V. A. Urechia este la rindu-i foarte interesantă, are îndreptățirile ei, iar cartea lui Vistian Goia semnalează injustiția care s-a făcut unui mare animator cultural și unui foarte înzestrat literat.

Vistian Goia n-a avut doar meritul că l-a „dezgropat" pe V. A. Urechia semnalindu-i valoarea și durabilitatea, ci și prudența de a nu se transforma în apologet al autorului studiat. De aici și credibilitatea întreprinderii sale, de neînțeles pentru cei ce absolutizează judecățile maioresciene.

O carte dedicată tot autorilor de rindul doi este **B. P. Hașdeu și discipolii săi**, lucrarea mai interesantă ca formulă și orizont decît prima, pentru că studiază fenomene literare ignorate. A alege un asemenea titlu înseamnă a examina materia activ pe cîteva coordonate care asigură apoi o configurare. Este vorba mai întîi de precizarea figurii lui Hașdeu, a viziunii lui înnoitoare și apoi de stabilirea corespondențelor cu literații epocii care-l urmează. Acesta e drumul cărții lui Vistian Goia, ușurat mult de vizibilitatea discipolilor, grupați declarat în jurul maestrului și a unor publicații, fie scoase de Hașdeu, fie însuflețite de ideile lui. Rezultatele se văd rapid și sînt pline de consecințe pentru resuscitarea dintr-un unghi mai dinamic a propriei noastre istorii literare. Asemenea cercetări evidențiază existența familiilor de spirite, a aliațelor de idei literare, care, amîndouă, ne introduc într-un mod mult mai fin și mai eficient în intimitatea unei epoci literare. Cercetarea lui Vistian Goia semnalează existența unui cerc de hașdeieni care premerge **Junimea** și activează în paralel cu aceasta, făcîndu-și din combaterea junimismului unul din obiectivele polemice de căpătîi.

În afară de Hașdeu, gruparea mai cuprinde pe G. I. Ionescu-Gion, pe Lazăr Săineanu, pe Grigore Tocilescu, pe Anghel Demetriescu, pe N. I. Apostolescu, pe N. Scurtescu, Gh. Dem Teodolescu, Ilie Bărbulescu, Mozes Gaster, S. Fl. Marian. Încadrați unui fascicol de idei unic, unei mișcări culturale și literare, fiecare dintre ei semnifică mai mult împreună, decît separat. **Junimea**, ne lămurește Vistian Goia, își zicea „direcția nouă" pe lîngă direcția lui Hașdeu, care era „direcția veche". Hașdeienii admirau pe pașoptiști, junimiștii nu. Este aici una din principalele explicații ale conflictului atît de pronunțat consemnat de istoria literară. Dar nu singura și nici cea mai satisfăcătoare. Constituită în jurul publicațiilor hașdeiene, ca și în jurul profesorului universitar Hașdeu, seria de discipoli și școala lor dispare odată cu ieșirea lui Hașdeu din marele circuit al vieții noastre gazetărești și universitare.

Vistian Goia insistă asupra societății „Românismul" și a foii care-i poartă numele, care este după părerea autorului, pivotul întregii școli hașdeiene. I se stabilesc acesteia constantele ideologice și se trec în revistă, apoi pe categorii de discipline, contribuțiile reprezentative ale discipolilor. Rezultatul este că acolo unde harta părea săracă apare o formă de relief. Contribuția fiecărui discipol hașdeian în parte poate să nu impresioneze, dar așezate laolaltă, ca ieșite din același izvor comun de gîndire, ea este cu totul impresionantă. În filologie școala hașdeiană a dat pe Hașdeu, pe Lazăr Săineanu, pe Mozes Gaster, în folcloristică pe Hașdeu, pe G. Dem Teodorescu, pe D. Stănescu, pe Petre Ispirescu, pe Simeon Florea Marian, care ca și maestrul depășește limitele folcloristicii. În istorie școala lui Hașdeu abordează, susține, impune teme fundamentale, tipărește monografii, produce studii parțiale. Numele lui Hașdeu, Grigore Tocilescu, V. A. Urechia, I. Ionescu Gion sînt suficiente pentru a ilustra importanța capitolului istoriografic al școlii lui Hașdeu în istorie. Sînt avute în vedere și produsele literare ale școlii hașdeiene asupra cărora autorul însă nu insistă suficient, subapreciind nejustificat valoarea literară a scrierilor hașdeienilor.

În mai multe rînduri, Vistian Goia semnalează filiația care trece de la pașoptiști la Hașdeu și de la acesta la Eminescu, traiect care-și are importanța lui pentru înțelegerea ideologiei eminesciene. Pe scurt, cartea lui Vistian Goia, **B.P. Hașdeu și discipolii săi** circumscrie o temă de istorie literară românească a cărei dezvoltare se impune. În timp ce „direcția nouă" critica, inventînd chiar un istoric — pe Gh. Panu — pentru a-l opune lui Hașdeu, acesta și discipolii lui produceau titlurile fundamentale ale bibliografiei românești în cîteva discipline umanistice. Văzută astfel, dinspre cantitatea și calitatea lucrărilor științifice ale hașdeienilor, **Junimea** ne apare puțin cam volubilă prin glasul ei cel mai autorizat și puțin întemeiată în contestațiile ei Dacă acesta va fi fost unul din scopurile nedeclarate ale cărții, el a fost atins.

Este regretabil că autorul nu face mici fișe monografice ale discipolilor, că nu insistă asupra unor scrieri (Ionescu-Gion ca istoric este insuficient urmărit), dar faptul principal a fost făcut: decuparea din tabloul de epocă a unui grup coeziv, reprezentativ și decisiv valoric.

În ciuda meritelor ei cartea suferă de limitele viziunii strict bibliografice: ni se dau titluri, se comentează o colecție de revistă, cărți, dar nu se situează toate acestea în social și politic, capitolul de „Polemici" rămînînd, din acest punct de vedere cu totul insuficient. Autorul insistă asupra **Foii societății „Românismul"**, fără a vedea ce e cu societatea, de ce a apărut, ce scopuri a urmărit. Unul din obiectivele de prim ordin ale societății a fost consacrarea, pe urmele pașoptiștilor, a lui Tudor Vladimirescu. Mitizarea lui Tudor de aici vine. Manifestările societății „Românismul" la 1870 și 1871, într-un climat de ostilitate anticarlistă, spun mult, iar N. Iorga le atribuia și anume interesante dedesubturi. În fond, ne aflăm în fața unei grupări care face cu sistem politică în forme cărturărești, realizînd un militantism superior, pe care junimiștii cei dintîi nu l-au prețuit, dar l-au prețuit „tinerii junimiști" ca Eminescu. Pulsația socială și politică atît de prezentă în toată opera hașdeienilor lipsește din cartea lui Vistian Goia, deși anume racordări și explicații se impuneau. Hașdeu și societatea „Românismul" impun un model de intelectual român, condiționat și format de tiparele și solicitările societății românești. Unul din cele mai recente exemplare ale acestui model a fost G. Călinescu. Dar aceasta este altă temă de studiu.

Analiza propriu zisă a contribuției hașdeienilor este apoi absentă. Ea este înlocuită cu concluziile curente și nu odată cu etichetări fără acoperire în textul lui Vistian Goia. De altfel, trebuie spus că functia „etichetelor" este prea mare în cartea atît de merituoasă despre discipolii lui Hașdeu, etichetarea înlocuind analiza și eliminînd dubitația. Autorul preferă cuvîntul „exagerare" și-l folosește des. Pentru el a vorbi de exagerări la hașdeieni este o chestiune firească, după cum și la Sadoveanu, ale cărui declarații admirative după lectura lui **Ion Vodă cel Cumplit** sînt considerate „exagerări". Apare aici o contradicție între calitatea materiei studiate și direcția cercetării pe de o parte și anveloparea acesteia într-un limbaj lipsit de elasticitate, cînd nu e uneori inertial, pe de alta. Vistian Goia vorbește chiar de o „panică" specifică hașdeienilor, pe care nu ne-o explică și nici n-o s-o poată explica vreodată, pentru că ea n-a existat. Într-alt loc ni se vorbește despre „frazeologia patriotardă" a hașdeienilor, transferînd o caracterizare de tip politic în sfera aprecierilor științifice. Încrederea în „etichete" diminuează într-o oarecare măsură forța de soc a propunerii pe care ne-o face Vistian Goia în **B. P. Hașdeu și discipolii săi**, dar începutul a fost făcut, și el este în linii mari generos.

M. Ungheanu

EDGAR PAPU: «Despre stiluri»

„Despre stiluri" (Ed. Eminescu, 1986) adună trei dintre sintezele fundamentale aparținînd lui Edgar Papu („Barocul ca tip de existență", „Existența romantică" și „Apolo sau ontologia clasicismului") precum și o scriere inedită, conținînd „gînduri despre manierism", care completează în chip fericit contribuțiile precedente și dă sentimentul unei încheieri admirabile a unor cercetări ajunse la o înfățișare monumentală. De altfel, însemnătatea acestor sinteze (unice, prin anvergură și prin soliditatea concluziilor, în estetica europeană de azi avînd o însemnănate considerabilă și prin aceea că documentează un protocronism portughez, germanic și românesc) e în afara îndoielii, deși o imagine mai apropiată de adevăr este posibilă mai degrabă acum, la sfîrșitul unui ciclu vast. „Despre stiluri" rămîne, așadar, una dintre sintezele cele mai de seamă ale vremii noastre, un edificiu monumental care afirmă puterea de creație a unei culturi.

Întrucît am comentat, în cîteva rînduri, studiile reeditate aci, în această „scriere" completă, nu voi reveni asupra examinărilor pe care autorul le-a făcut în privința barocului, romantismului și clasicismului, observînd, totuși, că intuițiile lui se confirmă pe deplin acum, la încheierea lungilor cercetări și că formulele își conservă pregnanța și arată o putere de penetrație absolut uimitoare, deși nu atît de rară într-o literatură cu geniul expresiei memorabile și cu eseiști extraordinari, cum este literatura română. Inedite fiind „gîndurile despre manierism", mă opresc un moment asupra lor.

Examinarea manierismului nu e, în opera lui Edgar Papu, recentă și esteticianul a dezvoltat aci, valorificînd ceea ce se putea valorifica, o seamă de observații împrăștiate ici și colo, ușor de adunat totuși, dacă ar fi fost cazul și dacă ideea lui, de a se exprima și asupra acestui stil, nu s-ar fi concretizat. „Arta și umanul", „De la Alpi la Marea Nordului" conțineau cîteva analize remarcabile și care au trecut, în bună măsură, și aci contribuind la solidificarea unei idei aflate, în acele contribuții, într-o stare încă virtuală. Acest proces de adăugiri succesive, urmate de o configurare finală, arată că opera însăși are unitate și ascunde o excepțională omogenitate pe care exegeza de mîine trebuie să o studieze mai atent decît s-a făcut pînă azi. E, mai întîi, o unitate de metodă, pe care Edgar Papu o semnalează într-o „preludiu" foarte necesar la aceste „gînduri despre manierism": „Aș dori — zice el — să privesc arta manieristă după criteriile ce m-au călăuzit în efortul de a desluși și celelalte stiluri. O vom lega, adică la rădăcinile trăirii care i-au dat naștere în atmosfera psiho-socială a unui anumit tip de momente istorice". Imaginea asupra genezei stilurilor ar fi, așadar, o chestiune de ontologie și o completare, pe care autorul o face numaidecît, confirmă această observație, altfel aflată la îndemînă: „Străduința noastră s-a dirijat să descopere în diferitele conținuturi stilistice analizate nu simple convenții, istoric-conjuncturale, ci realități organic înrădăcinate în unul sau altul din elementele și regnurile naturii (pag. 493). Clasicismul ar exemplifica, dintre stiluri, absolutul ideii de „formă", acceptată în plina sa integritate"; totuși, nici barocul și nici romantismul nu îi „lezează" acesteia integritatea, aceasta fiind „esențiala trăsătură comună între stilurile închise și cele deschise". Manierismul e animat, dimpotrivă, de un „impuls antiformal", deosebindu-se astfel de romantism și baroc; el „creează, față de ele, o identică prăpastie ca și față de clasicism". Spre a ruina forma, manierismul „deformează atît proporțiile cît și liniamentele existente la modelele sale, am spune normale în stare naturală"; apoi „selectează cu predilecție figuri anormale, uneori chiar monstruoase, pe care le reproduce fidel". Sînt de observat aci cîteva disociații foarte subtile, care împiedică o confuzie curentă (aceea dintre manierism și baroc) să se producă. Barocul ar „dinamiza" formele însă „ruinarea" acestora aparține manierismului; barocul nu deformează, spre deosebire de manierism unde cultul deformării e hotărîtor. Originea acestei anormalități programatice ar fi, în spiritul ontologiei stilurilor (practicate de Edgar Papu), spiritul tulburat de epocile fără certitudini, „cînd omenirea pare a merge în derivă". De aci provin „nevoia de libertate absolută în artă", „individualismul excesiv", „exasperarea" înaintea ideii de epigonism, „atitudinea decepționată" și „caracterul ludic". Sînt trăsături ale spiritului manierist pe care le putem accepta fără dificultăți după cum indiscutabilă este și ideea unui manierism nu permanent ci periodic. Aci, Edgar Papu introduce un corectiv, precizînd că începuturile manierismului și apogeul acestui stil nu sînt de stabilit în Florența cinquecentescă; manierismul, zice el, și are dreptate, e un fenomen cu origine barbară și cu dezvoltare germanică, anterioară epocii manieriste florentine (acest protocronism, al artelor germanice, confirmă încă o dată valabilitatea unei teorii). E contribuția cea mai de seamă pe care Edgar Papu o aduce aci, sugerînd **o interpretare în termen antropologic a istoriei civilizațiilor** care ar merita citată integral căci este memorabilă. Obîrșiile manierismului stau în „lumea migratoare germanică" ajunsă în mediul clasic, într-o Europă a monumentelor, esențial romanică și interpretată de acești venetici ca o fortăreață inexpugnabilă, amenințînd să civilizeze și să romanizeze spiritualicește pe acești cuceritori de pămînturi. De aci ar proveni acea negație absolută, acea neliniște și acel refuz aprioric al „stabilității" și al „masivității", al formei care însemnează tradiție, adică „substrat". Acest „nex formativ al manierismului" este explicat în chip excepțional de Edgar Papu, care trage încheierile evidente și ajunge cu desfășurările istorice pînă la Marea Negație care este Reforma (ideea că Reforma e manieristă merită o examinare separată). Așadar, manierismul ar desemna, sub raport antropologic, o revoltă a migratorului în fața civilizației produse de sedentar, ar fi „un mit justificativ și apariția periodică în istorie a năzuinței de a face **tabula rasa** din tradiție arată că astfel de accese „barbare" ilustrează nu doar o epocă de fluctuație demografică și de schimbare de ev istoric ci și o psihologie de cuceritori care universalizează spaima. „Spaima" e, de altfel, la originea creației manieriste și tot ceea ce e considerat aci drept manierist („sensul prăbușirii", „labirintul", „viziunea catastrofei") provine din acest sentiment al dezastrelor iminente. „Gînduri despre manierism" deschide un dosar (acela al componentei antropologice a „stilurilor" și raporturilor „stilistice" dintre civilizații) pe care Edgar Papu nu l-a examinat și îl lasă aci doar în sugestie: e însă o schiță cu pasionante dezvoltări posibile, completînd, în chip fericit, ideea de „protocronism", care e de regăsit, adeseori, în aceste eseuri despre stiluri.

Fiind „barbar" și germanic, manierismul trăiește istoriceste ori de cîte ori se produc „epuizări" ale „resurselor potențiale" și cînd „forma artistică reconstituită" nu mai e capabilă să se regenereze în termenii proprii. Înțelegem că autorul consideră drept manieristă arta modernă și, mai cu osebire, avangardismele, rezumîndu-se doar la o atitudine descriptivă, de unde răzbate uneori neîncrederea în aceste formule de creație curentă (aceea dintre manierism și baroc) să se producă. Barocul ar „dinamiza" formele însă „ruinarea" acestora aparține manierismului; barocul nu deformează, spre deosebire de manierism unde cultul deformării e hotărîtor. Originea acestei anormalități programatice ar fi, în spiritul ontologiei stilurilor (practicate de Edgar Papu), spiritul tulburat de epocile fără certitudini, „cînd omenirea pare a merge în derivă". De aci provin „nevoia de libertate absolută în artă", „individualismul excesiv", „exasperarea" înaintea ideii de epigonism, „atitudinea decepționată" și „caracterul ludic". Sînt trăsături ale spiritului manierist pe care le putem accepta fără dificultăți după cum indiscutabilă este și ideea unui manierism nu permanent ci periodic. Aci, Edgar Papu introduce un corectiv, precizînd că începuturile manierismului și apogeul acestui stil nu sînt de stabilit în Florența cinquecentescă; manierismul, zice el, și are dreptate, e un fenomen cu origine barbară și cu dezvoltare germanică, anterioară epocii manieriste florentine (acest protocronism, al artelor germanice, confirmă încă o dată valabilitatea unei teorii). E contribuția cea mai de seamă pe care Edgar Papu o aduce aci, sugerînd **o interpretare în termen antropologic a istoriei civilizațiilor** care ar merita citată integral căci este memorabilă. Obîrșiile manierismului stau în „lumea migratoare germanică" ajunsă în mediul clasic, într-o Europă a monumentelor, esențial romanică și interpretată de acești venetici ca o fortăreață inexpugnabilă, amenințînd să civilizeze și să romanizeze spiritualicește pe acești cuceritori de pămînturi. De aci ar proveni acea negație absolută, acea neliniște și acel refuz aprioric al „stabilității" și al „masivității", al formei care însemnează tradiție, adică „substrat". Acest „nex formativ al manierismului" este explicat în chip excepțional de Edgar Papu, care trage încheierile evidente și ajunge cu desfășurările istorice pînă la Marea Negație care este Reforma (ideea că Reforma e manieristă merită o examinare separată). Așadar, manierismul ar desemna, sub raport antropologic, o revoltă a migratorului în fața civilizației produse de sedentar, ar fi „un mit justificativ și apariția periodică în istorie a năzuinței de a face **tabula rasa** din tradiție arată că astfel de accese „barbare" ilustrează nu doar o epocă de fluctuație demografică și de schimbare de ev istoric ci și o psihologie de cuceritori care universalizează spaima. „Spaima" e, de altfel, la originea creației manieriste și tot ceea ce e considerat aci drept manierist („sensul prăbușirii", „labirintul", „viziunea catastrofei") provine din acest sentiment al dezastrelor iminente. „Gînduri despre manierism" deschide un dosar (acela al componentei antropologice a „stilurilor" și raporturilor „stilistice" dintre civilizații) pe care Edgar Papu nu l-a examinat și îl lasă aci doar în sugestie: e însă o schiță cu pasionante dezvoltări posibile, completînd, în chip fericit, ideea de „protocronism", care e de regăsit, adeseori, în aceste eseuri despre stiluri.

Fiind „barbar" și germanic, manierismul trăiește istoriceste ori de cîte ori se produc „epuizări" ale „resurselor potențiale" și cînd „forma artistică reconstituită" nu mai e capabilă să se regenereze în termenii proprii. Înțelegem că autorul consideră drept manieristă arta modernă și, mai cu osebire, avangardismele, rezumîndu-se doar la o atitudine descriptivă, de unde răzbate uneori neîncrederea în aceste formule de creație. Sînt niște „orizonturi la sfîrșit de veac" (pe care, poate, esteticianul le va dezvolta vreodată) arătînd mai degrabă puterea „antientropică", regulatoare, a creației, orînduindu-se în măsuri ancestrale și recurgînd adeseori la o tradiție care scoboară în folclor și, prin aceasta, în arhaic spre a regenera o artă primejduită de marasm. Sînt „germenii revitalizanți" pe care Edgar Papu îi semnalează în chip de agenți ai „reapariției pe noi baze, a formei integrale în artă".

Două cuvinte, ca și în opusculul lui Edgar Papu, asupra „statutului unui manierism românesc". El ar fi „implintat la noi în rădăcini mai vechi, poate originare" și chiar dacă e prezent, către 1880 și mai tîrziu, la Hașdeu, Eminescu, Creangă și Caragiale, arătînd „inflexiuni din ceea ce mai tîrziu va deveni antiliteratură", nu evoluează în formula cunoscută din culturile occidentale; „procesul de aclimatizare" a fost întîrziat de componenta folclorică, de un spirit poporan neîncrezător în ideea catastrofelor universale. Sînt aci, ca de altfel pretutindeni în această extraordinară sinteză, propozițiuni care abreviază ceea ce ar pretinde demonstrații de volume întregi. Aci, ca și în celelalte studii (unde „anticipația" portugheză, cu stilul manuelin, și românească, în opera lui Neagoe Bararab, însemnează nu doar un corectiv la periodizarea curentă a barocului „istoric"), noțiunea de protocronism este prezentă și verifică o imagine a creativității unor culturi a căror putere de a întruchipa valori se află la o parte de reprezentările reducționiste, de felul „modelului unic". „Despre stiluri" confirmă, și prin intermediul genezei formelor culturii, ideea diversității, care e fundamentală în optica protocronistă asupra creației.

Artur Silvestri

Sub semnul lui Orfeu

Urmare din pag. I

grafie ideală a lirismului, locul unde sufletul e consubstanțial cu ritmurile firii într-o perpetuă încantație. În versurile poetului se aud modulațiile doinei („se șuieră doinele de primăvară / doinele mele-izvoarele-ngine-le") autorul se întoarce la surse, la folclorul ancestral, la ingenuitatea sunetului pur, el își aduce mereu aminte de spațiul miraculos al copilăriei. Poemele sînt deseori scenarii muzicale în care lumea e percepută ca reverberație panteistă, la fel ca în proza sadoveniană: „Suna în văi o muzică profundă / O muzică a undelor pe prund / Între păduri se răsucea rotundă". Există o înrudire expresivă cu autorul „Nopților de sinziene", de altfel lui Sadoveanu i se dedică un tulburător poem în care sonoritatea îmnică trădează evlavioasa iubire pe care tînărul poet o purta marelui prozator: „Îl voi slăvi în cîntec cum pot slăvi doar luna, iubindu-l ca pe munții, natalii mei, bătrînii". Adolescentul genial mereu inspirat de eufoniile cosmice și-a convertit sufletul într-o lră ale cărei „clinchete distincte din line strune prind" invocă realul ca pe o continuă revelație sonoră. Ataraxia dinamică pulsează muzical și destăinuie patetismul unui suflet extrem de generos și desigur nu în poezia cu accent declarativ trebuie căutată esența liricii labișiene ci în acele poeme autentice străbătute de trăiri incandescente, forme ale lirismului absolut în sentiment și gîndire. Reactualizînd mitul lui Orfeu autorul s-a metamorfozat în propriul său cîntec „Eu nu mai sînt / e-un cîntec tot ce sînt" identificîndu-se pînă la sacrificiu cu Poezia.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

„LOCUL" SIMBOLIC

Cunoscut mai ales în calitate de prestigios om al scenei (a condus o vreme direcția de specialitate din fostul minister al culturii, iar timp îndelungat a fost regizor la Teatrul **Nottara**, colaborînd deasemenea și cu alte scene din țară), Ion Olteanu nu se bucură încă de receptivitatea cuvenită ca poet și prozator.

Cele opt povestiri din noul său volum înfățișează un artist al verbului cizelat cu intuiția exactă a latențelor expresive. Tehnica scriiturii este vădit contaminată de profesia autorului: sobrietatea mijloacelor epice, ca și folosirea largă a dialogului eliptic de alte detalii — acestea se decantează vag din context — sugerează maniera dramaturgică. Într-adevăr, conflictele ca și personajele straniilor schițe par lungi monoloage, ori scurte drame puternic tensionate psihologic. Factura parabolică a formulei, uneori din registrul absurdului, alteori al fantasticului sau mitosului folcloric, valorificate pe un fundal liric conținut, potențează epicul dens, devenit astfel cadrul cosmic pentru conturarea unor destine tragice: sensul lor transcende cotidianul printr-un ritual de semne integratoare. Fără a pretinde neapărat o abordare tematică, povestirile lui Ion Olteanu presupun totuși stabilirea de „relații critice" între universul intim al subiectivității creatoare — în căutarea identității sale inconfundabile — și o distanțare („suprainălțarea"), menite să ofere privirea înglobantă, capabilă a descoperi adevărurile operei ca unitate indestructibilă. Fiindcă piesele componente ale cărții, care aparține „noii proze" (în ciuda vîrstei biologice și artistice a autorului), sînt încărcate de grave înțelesuri morale și metafizice. Din acest punct de vedere cea mai semnificativă mi se pare prima povestire, intitulată **Vecinul**, unde va fi vorba și de „Dealul lui Sirți", care sugerează titlul volumului. Acest topos simbolic își reverberează umbra tragică și în celelalte nuvele (de fapt „nuvelă" sau „schiță" nu sînt termenii cei mai adecvați pentru aceste, mai curînd, monodrame), ale volumului, multiplicîndu-se ca metaforele unor încercări de aparentă exorcizare, în fond de asumare a poverilor existențiale: „Cel mai chinuit om din sat — citim în monologul nefericitului învățător pensionar din **Vecinul** —, cel cu cea mai mare durere, se duce în puterea nopții și-și plînge tot norocul răsturnat în poarta lui, ce frig și înspăimîntătoare e noaptea pe acel deal... Necazurile umblă pe oameni, nu pe dealuri, n-avem ce face, trebuie să le ducem". Învățătura demnă pe care vrea s-o împărtășească lumii îndureratul tată este că „toate templele și toate rugăciunile... dacă nu sunt preamărirea omului sunt cele mai grele păcate contra vieții". Trebuie să învățăm deci cît de însemnată e țăria din sufletul omului, în afara căreia nu mai există nimic, deși ea însăși e slabă.

Înrudită cu **Vecinul** ca temă și autenticitate a dramei mi se pare **Cantonul silvic**. Amîndouă au ecouri de balade mioritice; aici viața și moartea par a se împăca în tărîmul unei omenești seninătăți ancestrale, pînă unde fericirea pămînteasă își trimite ecoul de părelnică șovăială a destinului. Mijloacele expresioniste ale prozei se materializează în personificări din cele mai surprinzătoare, ca și în alte piese intitulate **Călărind în noapte** sau **Casa, Pisica și duduitul mașinii**. Animalele, obiectele sau stihiile își conjugă întelesul mitic pentru a închipui o lume secundă, în genere viabilă estetic, dar pe alocuri de un patetism cu accente retorice, în care finalitatea moral-filosofică își subțiază primejdios girul transfigurării. Cele mai bune momente ale povestirilor se pretează vădit — sau sînt gîndite așa — la admirabile valorificări ca recitaluri scenice.

Cu acest volum de povestiri, Ion Olteanu atrage din nou atenția asupra unei categorii de scriitori pe care rutina „ierarhiilor" de valori — transformată adesea într-o nocivă prejudecată — îi nedreptățește.

Vlad Sorianu

*) **Ion Olteanu: „Dealurile lui Sirți", Editura „Cartea Românească", 1986.**

POEZIE

RIGOAREA CONFESIUNII

HORIA GANE

PUNTEA DE HÎRTIE

Editura Cartea Românească

Cele mai recente producții lirice ale lui Horia Gane, adunate în volumul „Puntea de hîrtie", stau sub semnul luciditătii gnomice. Aproape în fiecare poem domină sentimentul de tristețe provocat de condiția solitudinii existențiale și scurgerea ireversibilă a timpului, autorul însă evită tonalitatea sentimentalist minoră în favoarea unei austerități elocvente a expresiei. Poezia are vizibile afinități cu universul bacovian, cultivă discreția confesiunii pe fondul unei neutralități emoționale sugerînd iminenta trecere, încetinirea treptată a metabolismului existențial pînă la punctul cînd viața rămîne „un zvon al cărui clopot s-a răcit". Poetul pare mereu obsedat de precaritatea ființei („se vede cu ochiul liber cum murim / ni se scurge verdele din mîini"). E de remarcat în lirismul lui Horia Gane acuratețea stilului, metafora atent filigranată evită risipa de cuvinte, notația precisă, eliptică aproape, surprinde anatomia stărilor cu o remarcabilă economie de mijloace: „Frig / și umbrele răzbesc prin coaste / De ieri primești de la soare / raze hașurate de un artist mediocru". Autorul folosește intenționat o anume sicitate stilistică pentru a sugera devitalizarea, apatia zilelor în care se văd „firimituri de toamnă în aer". O astfel de poezie mizează frecvent pe elocvența detaliului, pe elementele simbolice aflate în imediata apropiere, emoția lirică poate locui astfel în orice obiect domestic, chiar și într-un „pendul stricat peste care curg frunze". Melancolia este cerebralizată, poetul vorbește despre „clipa repede ce ni s-a dat" confesîndu-se aparent discontinuu, făcînd apel la frînturi de memorie fără accente melodramatice însă pentru că expresia e vegheată de o luciditate antisentimentală: Uneori scepticismul tonului este înviorat de pasagere imagini euforice regăsite în amintire („O, Erai atît de frumoasă / Erai atît de pură! / Decurgeai din argint"). Chiar dacă uneori poezia dă impresia de text prea elaborat în care unda afectivă pare că se anulează în spațiile unei retorici studiate, efectul este în favoarea acestui tip de lirism axat (la fel ca poezia lui Virgil Mazilescu) pe tehnica „eschivei", a disimulării tragice. Asta nu înseamnă însă că lirica lui Horia Gane nu conține și dizarmonii care handicapează unele poeme, de exemplu poezia „Zece mii de cîrje" e în întregime falsă, „confecționată" și putea lipsi din acest volum de altfel atent conceput la nivel expresiv. Lirismul autorului menține constantă atitudinea reflexivă, laconismul limbajului atinge pragul unei rostiri apoftegmatice („vine dimineața și pune / cîte puțin adevăr / în dreptul fiecăruia" sau „o frunză-i un verb" etc.). Concentrarea expresiei vine din natura carteziană a sensibilității care trăiește (vezi titlul semnificativ al volumului) în regim intelectual. Este aici ascunsă o modernă tensiune între realitate și ficțiune artistică: „Dormi cu fața întoarsă / spre zidul cu miros de manuscris, / hainele tale migrează / în călătorii imaginare".

Al. Horia

*) **Horia Gane: „Puntea de hîrtie", Editura „Cartea Românească", 1986.**

CRITICĂ

SENSUL VALORIFICĂRII TRADIȚIEI

LIVIU GRĂSOIU

ȘT. O. IOSIF doinirea ca vocație și destin

Editura Albatros

Apărută semnificativ în colecția „Contemporanul nostru", lucrarea lui Liviu Grăsoiu *) își propune cîteva „noi repere" în abordarea poeziei lui Șt. O. Iosif. Neintenționînd a risca o supraevaluare, autorul se arată interesat de „cazul Iosif", atît de realizările incontestabile cît și de multe din „intuițiile" poetului adeverite ulterior.

Prețuit de contemporani și intrat, apoi, în perioada interbelică, într-un indiferent con de umbră, odată cu afirmarea marii poezii moderne, poezia lui Iosif se retrage discret între autorii de fundal, nu pentru a fi uitată cu totul acolo, ci pentru a rămîne produsul semnificativ al unei ideologii și orientări estetice, la care se fac raportări și în relație cu care se discută o întreagă poezie a începutului de secol.

Lucrarea lui L. Grăsoiu înaintează pe linia unui cursiv tematism descriptiv, a cărui sinteză o întîlnim în capitolul **Teme, idei, motive**. Fiecare capitol, însă, indiferent că se ocupă de problematica **doinei** „ca ideal estetic", de „nota" poeziei a acestuia, de „poezia naturii și a sufletului", de „specificul" descriptivismului liric, de „poezia vîrstei de aur", de un eros „în versuri disparate" ori de relația poetului cu „tema înstrăinării", propune imediat o mică antologie ilustrativă din poezia lui Iosif, care, pe lîngă că e reprezentativă, e și de o diferență specifică, în cadrul mai larg al poeziei tradiționale.

L. Grăsoiu nu ne restituie un Iosif inedit (deși este un autor care ar suporta un examen critic modern), demersul său are în vedere imaginea tradițională a receptării critice, punînd un accent original în ceea ce privește ideea unei mai drepte reconsiderări („Introducerea..." lui Mircea Vaida rămîne de actualitate și de referință). Viabilitatea acestui poet de fundal a dovedit, prin timp, că, dacă intuiția lovinesciană era îngust-partizană, cea a lui Ilarie Chendi suferea de inflamare valorică. Poezia lui Iosif, cu toate că poartă însemnele eminescianismului, nu e minoră și nici de o pulverizantă întrovertire sentimentală. Dacă paseismul lui Iosif venea, prin Coșbuc și Vlahuță, din cel eminescian, nu știu dacă romantismul său (un fel de boemă nostalgică, cu conștiință de damnat romantic, discret și monocord), totuși apropiat mai degrabă de spiritul marilor romantici germani, îl face să capteze, cum zice L. Grăsoiu, „mișcările de fluid insidios ale simbolismului". Oricîte alunecări spre „inefabilul simbolic" ar putea fi identificate în poezia sa (apropierea de un citadinism deschis trădează un spirit modern), melancoliile lui, care sînt „contemplații ale unui om sănătos", nu au devenit nevroze simboliste. Tot G. Călinescu afirmă că poezia lui Iosif face acea discretă legătură „între romantismul german și simbolismul francez verlainian".

Poet despre care s-ar putea zice că și-a pus talentul în poezie și geniul în traducere (de la Shakespeare pînă la „Faustul" lui Goethe, Wagner ori Heine și Petőfi), Iosif nu intră întru totul în tiparul sămănătorist (colaborarea sa începînd din 1907 la „Viața românească" e grăitoare). Poezia sa captează uneori neliniștea modernistă, senzația apăsată, conturul schițat, vagul inefabil, în general freamătul orașului (apropierea de citadinismul macedonskian, pe tema aceluiași Paris febril și trepidant, e convingătoare). Și încă o corecție: Iosif nu e un pastelist de formulă clasică, de oaste parnasiană. El nu trăiește bucuria peisajului. Poezia naturii se resimte la el de un crescendo al fondului sonor, o convertire a picturalului în muzical, nu tocmai „ca în pînzele impresioniștilor" (!). Original și plin de interes e cap. **Doina ca ideal estetic**, în care e identificată acea sinteză între „doină" și „baladă", întîlnită, direct ori discret, în poezia lui Iosif.

Doina e cutia de rezonanță a baladescului, iar baladescul un fond de referință al doinei. E marca esențialității specifice, grefată pe un sentimentalism de structură și pe un romantism de substrucție poporană. Spiritul liedurilor lui Heine și cel al poeziei populare ar explica mai bine figura poeziei lui Iosif decît un sentimentalism acuzat de un posteminescianism minor.

Azi, cînd opera lui Iosif circulă în tiraje de masă, lucrarea lui L. Grăsoiu, deloc importună, privind „contemporaneitatea" lui Șt. O. Iosif, e demnă de figura poetului de fundal (dar reprezentativ) și binevenită.

Z. Cârlugea

*) **Liviu Grăsoiu: „Șt. O. Iosif — doinirea ca vocație și destin", Editura „Albatros", 1986.**

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Plăcerea povestirii

A-l considera pe Aurel Maria Baros un prozator debutant pare puțin cam curios. Și aceasta nu numai pentru că de cîțiva ani buni a publicat în presa literară cîteva nuvele și povestiri ce au atras atenția, dar primul său roman, „Pămîntul ne rabdă pe toți", (1986) lasă impresia unui autor matur, întru totul sigur pe mijloacele sale de expresie.

Mă gîndesc însă și la selectarea temei, ce contribuie la efectul de soliditate și substanțialitate al ansamblului narativ. Dovedind că proza de factură rurală nu și-a epuizat, încă, resursele de inspirație și ignorînd tendințele și modalitățile experimentaliste, prevalente în momentul de față, Aurel Maria Baros își plasează acțiunea cărții în lumea satului românesc din preajma și de la începutul celui de-al doilea război mondial. Dar nu o colectivitate rurală generică, cu pretenții de tipicitate, ci una precis circumscrisă geografic, comportamentistic și social-economic. De altfel, toți cei ce au scris despre „Pămîntul ne rabdă pe toți" au sesizat pronunțatul lui aspect etnografic, și nu în defavoarea romanului. Am să amintesc, în acest sens, întinsul fragment (antologic ca realizare) al descrierii secerișului, cu care se deschide spectaculos narațiunea. Ceremonialul pregătirii, plecarea și deplasarea spre lanuri a sătenilor ca și secerișul propriu-zis sînt relatate minuțios, cu o vădită plăcere a amănuntului și petei de culoare. O scenă similară, dar evident într-o cu totul altă structură epică și cu alte funcții naratoriale, se derula în „Dropia" lui Ștefan Bănulescu. Drumul spre culesul porumbului, în timpul nopții, lua însă acolo un aspect fabulos, ritualistic, de exorcizare a forțelor germinative și telurice. Aurel Maria Baros se află la polul opus. El dorește să obțină (și reușește) o autenticitate plastică și de limbaj. Autorul nu numai descrie și vizualizează mediul uman țărănesc — habitatul, cutumele, moravurile, ci notează și înregistrează formele specifice de limbaj diferite, de exemplu de ale țăranilor. lui Marin Preda sau Zaharia Stancu. Este o vorbire regională, fără excese, alertă, sonoră, înclinată spre o onomastică veselă, pitorească dar și precisă, instrumentală, lipsită — să spunem —de nuanțe și subtilități moromețiene. Autorul însuși intră, cu prudență, în limbajul personajelor, contribuind la sporirea efectului de **realism etnografic** al cărții. Un exemplu : „Căruța porni să uruie pe uliță, sprintenă de parcă ar fi goală. Se mai risipiseră umbrele nopții, o lumină călduță, lăptoasă prindea să mijească pe deasupra caselor, peste crestele finarelor. Altă dată, la ceasul ăsta al dimineții, se-ntorcea omul pe partea cealaltă, de azi încolo însă, două-trei săptămîni o ține întruna : sare din pat cu noaptea-n cap și, cînd o da Dumnezeu, mai apucă să se culce. Cocoșii înțeleg și ei că se petrece ceva deosebit și cîntă cu înverșunare de pe la ora 3. Începe clocotul năucitor al secerișului. Omul nu se mai ajunge cu ai casei de atita muncă ; să ia pe alții în glie însemna atîtea mertice de grîu aruncate și, în plus, trebuia să-i fi tocmit din vreme, pentru că au și ei de secere. Neica Gheorghe vorbise cu Licsandru Oartă, ăl dinspre humă, să-l ajute măcar cîteva zile, dacă nu pînă la terminare (Licsandru zis Lazărcea îi venea un fel de nepot — maică-sa, moartă prin '919, prima nevastă a lui Oartă, fusese din neamul Zuvelcatului). Așa, Ioana era măritată la casa ei, Tudor, cam leneș, Săndicâ, mic, vai-de-vai, de... Cu cine să facă treabă ? Ehe, bine era să fi fost Ilie, băiatul cel mare, acasă ! Numai că-n sfîrșitul lui martie îl concentrase iar, în loc să-l lase la vatră..." „Uite, la al lu' Macamete e lumină, ce-i pasă ! Mihai e în armată, contingent cu fi-meu, tot la Turnu-Măgurele, da' mai are trei băieți acasă, muncitori toți... Se sculă și ăsta al lui Galintion. La seceră, mă, el ? Un pogon, acolo, cît să aibă pentru colaci ! Dacă i-o mai ajunge să înghită și el la zile mari. Vai de mama lui !" Peste drum de Galintion, la Dodolanu, cu gura încleștată, țipă înăbușit din mijlocul curții : „— Seval ! Fa, fi ! a dracului să fii, că faci muște la gură ! Își trezea nora la muncă Dodolanu. Asta era indemnul lui preferat : o grăbea fiindcă se ridica soarele, venea căldura și tăbărau muștele pe biata noră. În fiecare dimineață striga cît îl ținea gura : — Scula-rea-aa-reai !"

Cei care treceau pe drum nu auziră decît : „...Nu-ți făcuși somnul deplin, ai ?... Drrr-pți, n-auzi ?!" Prozatorul are o prodigioasă memorie acustică pe care o folosește din plin și în cîteva situații cu reale efecte umoristice deși parcă uneori exagerează **localismul lingvistic.** O secvență relevabilă prin calitățile deja enunțate, descripția realistă fidelă mergînd pînă la notație și culoare lexicală poporană, este și evocarea bîlciului și tîrgului de la marginea comunei.

Ca viziune și perspectivă epică de amploare este aleasă fresca, iar ca procedură concretă de materializare, tehnica povestirii. Nu este totuși o contradicție în termeni alăturarea ideii de fresă cu suflul scurt al povestirii ? Fără a pierde din vedere firul principal care este, nu atît destinul unor personaje, cît situația unei așezări rurale într-o perioadă ce se anunță bulversantă, sau tocmai astfel constituindu-l, prozatorul împletește șiruri de povestiri cu privire la o familie de țărani sau alta, la un individ sau altul. În centrul atenției, se află familia Zuvelcaților, unii dintre întemeietorii satului ce se numește doar Zuvelcați, dar nu există personaj oricît de neînsemnat care să nu-și aibă istoria lui, mai mult sau mai puțin semnificativă, mai mult sau mai puțin importantă pentru cursul meandric al narațiunii. Din acest punct de vedere, al nesfîrșitei țesături de povestiri și istorioare, romanul lui Aurel Maria Baros este un soi de **„Decameron" țărănesc** ; și ne găsim încă la întîiul volum. Autorul are o vădită predispoziție spre anecdotica povestirii și, ca atare, narează tot felul de întîmplări și picanterii pe seama personajelor sale. Dar nu numai atît. Cutare casă mai importantă sau doar mai curioasă, nu știu ce răscruce de drumuri, o ridicătură de pămînt mai răsărită, un obiect mai înuzitat de întrebuințare regională etc. au și ele „arheologia" lor pe care romancierul nu întîrzie să o relateze. Plăcerea de a povesti, și nu oricum, ci într-un ritm susținut, viu, sonor — este evidentă ; oralitatea stilului — asemenea curgerii unui riu de munte pe care mai întîi îl auzi și după aceea îl zărești, este trăsătura distinctivă și cea care dă pregnanță scriiturii lui Aurel Maria Baros.

Debutul său cu romanul „Pămîntul ne rabdă pe toți" este unul dintre cele mai convingătoare din proza ultimilor ani.

Paul Dugneanu

Tablou de Teodor Bogoi

PROZATORII TINERI ȘI UNIVERSUL RURAL

În continuarea unei tradiții exemplificate prin creații precum „Baltagul" de Mihail Sadoveanu, „Ion" de Liviu Rebreanu, „Moara cu noroc" de Slavici, a romanelor lui Panait Istrati, a nuvelisticii lui Pavel Dan, C. Sandu Aldea, Ion Agârbiceanu, proza universului rural e cultivată, în proporții considerabile, și în literatura română de azi. De la „Moromeții" lui Marin Preda și pînă la „Îngerul a strigat" de Fănuș Neagu, „Iarna Bărbaților" de Ștefan Bănulescu, „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan, modificarea de accent a fost treptată și totuși, într-un anumit sens, previzibilă căci de la un realism analitic și tradițional, prozatorul român a ajuns la o viziune integrală a unui mediu, înțeles cu precădere prin dimensiunea lui de permanență etnică. Intuiția lui Panait Istrati e valorificată acum în spiritul ei modern, al unui epos care dovedește continuitate substanțială și vechime. Aceste dezvoltări, confirmate valoric în creația lui Fănuș Neagu, Vasile Rebreanu, Ștefan Bănulescu, D. R. Popescu, capătă o semnificație de program, odată cu apariția unei promoții a cărei conștiință culturală e, mai întîi de toate, rezultatul unei evoluții de mentalitate. Prozatori ai anilor '70, Florin Bănescu („Moara de apă" și „Calendar pe o sută de ani"), Ion Marin Almăjan („Neîmpăcați în minie"), Paul Eugen Banciu („Casa Ursei Mari"), Apostol Gurău („Defonia"), Teodor Bulza („Casa șerpilor"), M. Tupan („Coroana Izabelei"), Alexei Rudeanu („Pietrele acestei case") propun investigații ale lumii rurale cu sublinieri pe latura mitică, valorificînd, în spirit modern, ceea ce e fond de străvechime. De aici și pînă la creația recentă a tinerilor, precum Vladimir Cinezan („Ferestre către departe"), Tudor Dumitru Savu („Treizeci și trei"), Ștefan Damian („Nunta"), Stelian Zamora („Visul călătorului"), Titus Suciu („Movila albă"), V. M. Basarab, Ion Bolos, Sever Iuliu Utan, Jean Băileșteanu e doar un pas și prezența acestei viziuni în literatura unor prozatori afirmați de puțină vreme confirmă adîncimea și durabilitatea ei. O recapitulare a „stării prozei tinerilor" prin tema rurală, arată că și alți autori, aflați la prima ori la a doua carte, abordează acest univers și îi afirmă vitalitatea literară. Comentariile care alcătuiesc această pagină, aplicate asupra unor producții aparținînd lui Aurel Maria Baros, Dorel Sibii, Marian Barbu și Ion Gheorghe Pricop (pe care îi propunem, și în acest fel, unui „viitor dicționar literar"), subliniază permanența unei teme și importanța ei pentru o cultură datoare să comunice literar toate formele realității. Interesul criticilor din promoțiile mai tinere, autori ai acestor examinări, confirmă valabilitatea estetică și viitorul acestei teme.

Ape de cîmpie

Marian Barbu evoluează în buna tradiție a școlii călinesciene, impunîndu-se, deopotrivă, ca poet, romancier, istoric literar. Ca prozator, fiecare roman al lui Marian Barbu devine astfel o **demonstrație,** de unde și insinuarea unui oarecare iz tezist. În **Orașul la ora amintirilor** (1984) evenimentele sînt supuse grilei aprecierii morale. Autorul pune în discuție un anumit „deceniu" și, surprinzător, cartea conservă simptomatic „obsesii" din anii „aceia". Este oare o „noimă" (cuvînt-cheie la Marian Barbu) care ar putea periclita logica faptelor într-o lume crepusculară, învîrtindu-se într-un cerc al suspiciunilor ? (acțiunea se petrece sub semnul **Chindiei**).

Tablou de Ligia Macovei

Întrebarea capătă un posibil răspuns în noul roman, **Cîmpia nu este singură** (1986), inspirat din mediul rural. Opțiunea, deloc întîmplătoare, definește un crez artistic, într-o perioadă în care destinul literar al țăranului se vede amenințat de tot felul de proze textualiste. Marian Barbu redescoperă vigurosul filon al prozei satului românesc, încearcă să rezolve cîteva chestiuni fundamentale pentru ceea ce înseamnă originalitate în acest domeniu în care, după Rebreanu, Sadoveanu, Marin Preda, Zaharia Stancu, Ion Lăncrănjan sau Dinu Săraru s-ar părea că au mai rămas puține lucruri de spus.

Trama epică, în ciuda aglomerării de fapte, este extrem de simplă. Ziaristul Lucian Fintînaru se reîntoarce în satul copilăriei, rememorînd întîmplări, locuri, oameni. Modalitatea construcției „în mozaic" asigură aparența de viziune polifonică asupra lumii. Secvențele, flash-back-urile, tehnica de ciné-roman definesc demersul romancierului interesat de neîntrerupta regăsire a Timpului și a memoriei.

Satul Matca e investit cu funcția de centru al civilizației rurale, **matrice** arhaică și **izvor** anteic, loc predestinat „întîlnirilor din pămînturi". Istorisirile devin semne ale vieții/morții, iar actanții destine angajate în ceremonialul lumii, un ceremonial ce implică patru generații articulate într-un sistem de personaje exponențiale. Ermilia Ursaru reprezintă normele obștii țărănești, așa cum s-au fixat ele în timp. Este o veritabilă **mumă** (uhrmutter), simbol al vitalității și al înțelepciunii colective, înzestrată cu o acuitate a simțurilor ce-i permite descifrarea mișcărilor anotimpurilor. Ea traversează istoria cu forța implacabilă a destinului **orb.** Pavel, Dinu, Leana aparțin generației oscilante, supuse presiunii orașului care își trimite mesagerii conturbînd un mod de viață patriarhal. Odată cu asfaltul, cu autobuzele, apar dizlocările, navetismul, renunțarea la habitudini. Biografia lui Pavel Ursaru, țăranul ajuns paznic la muzeul de artă, însumează reacții semnificative pentru o întreagă colectivitate. Diagrama responsabilității, a frustrărilor, a ambițiilor și aspirațiilor înscrie noi date în tabloul valorilor constituite. Prin Iosif Șerban Ursaru și Lucian Fintînaru cunoaștem primii intelectuali ieșiți din **matca** generoasă a cîmpiei, ducînd în mediul citadin nostalgia trecutului, păstrînd demnitatea și robustețea neamului și nutrind un sentiment al datoriei față de cei din mijlocul cărora s-au ridicat.

Dincolo de personajele memorabile (mai reținem pe vitalul Matei Goroaje și pe fiul acestuia, Brebu, care eșuează, din păcate, în clișeul unui Popa Tanda modern, perorînd despre avantajele culturilor intensive), de bogatele referințe geografice și de ingenioasa împletire a eposului cu socialul, a Tradiției cu noul, a experienței colective cu cea individuală, romanul are și unele accente false sau elemente care amintesc prea direct modelul. Inventarul onomastic descinde parcă din Zaharia Stancu sau Nicolae Velea (Ciofucă, Bleau, Cleaf, Zorbu, Pef, Bubeci, Gogoată, Băzgărău, Oceaie, Cioree etc.).

Lipsa unui personaj ordonator (Lucian dispare uneori ca funcție) face ca romanul să capete înfățișarea unei ape de cîmpie, cu meandre, fire abandonate, curs leneș, învolburări de moment. **Cîmpia nu este singură,** cu perspectiva optimistă a finalului, aparține unui prozator în plină afirmare.

Constantin M. Popa

Fundalul fantasticului

Venind dintr-o zonă mioritică a Văii Mureșului în care resursele ancestrale nu au secătuit încă. Dorel Sibii a început să scrie texte și piese pentru copii apropiindu-se de tradiția cultă prin proza ritmată și rimată, legatară a unei morale directe și trainice. Talentul cert și ingeniozitatea i-au deschis calea spre inima și mintea celor mari, odată cu **Prin țara lui Abecedar** (Ed. Facla, 1982), unde efortul de inovare (ca și în **Poveste din poveste.** (Ed. Facla, 1985) este evident. Intrarea în poveste, alunecarea spre tărîmul fabulosului este o față nouă, proaspătă a captației de care autorul profită pentru a înlocui resorturile stereotipe ale genului.

De la proza pentru copii pînă la poemele din **Ofranda vocalei** (coautor, Ed. Facla, 1979) și **Însemnele de rouă** (Ed. Eminescu, 1982) nu este decît un pas, un pas grav pe care poetul dorește să-l facă pe nesimțite. Poemele sale sînt exerciții de mirare și descoperire, ele conferă, prin tonul stingher și notația parcă voit confuză, un aer de neverosimil abia trăitei, fugarei experiențe. Tăinuind sau relevînd, montînd sau demontînd în fața cititorului iluzii, frămîntări, neliniști, căutînd punctele nevralgice ale unor întîmplări memorabile, poetul se apropie de factura elegiacă și solemnă a litaniei, exercitînd un pressing permanent asupra memoriei și năzuind constant către proba calofilă a expresiei : „Pereții ca niște porți larg deschise / către lumea de-afară se desprind ușor / dincolo de cît îmi poate bate gîndul / cuvintele cu răbdare construiesc un decor. // Plec spre locul acela îndepărtat / ducînd pe umăr o frunză subțire, / voi împrospăta decorul știut / cu o toamnă fără asfințire". **(Cuvintele construiesc un decor).**

Prin povestirile sale din **Fotografiile mai vechi** (Ed. Eminescu, 1985) Dorel Sibii destelenește o arie spirituală (aparținînd altădată sămănătoriștilor) de trecere dinspre Transil-

Gheorghe Mocuța

Continuare în pag. a 6-a

Cumpănirea izvoarelor

Ion Gheorghe Pricop a debutat în 1972, în **Alma mater.** De atunci, numele său a apărut sporadic îndeobște în **Ateneu** și în **Convorbiri literare,** pentru ca debutul editorial să vină destul de tîrziu, în 1984 (la Ed. Junimea) cu volumul de proză scurtă **Corăbii în septembrie.** Cartea a fost semnalată elogios în recenziile din **Cronica** și **Convorbiri literare** (Cristian Livescu și Al. Dobrescu) și menționată, pe același ton, de Adrian Dinu Rachieru într-un articol bilanțier din **Luceafărul.** Dar proza lui Ion Gheorghe Pricop merită mai multă atenție din partea criticii. Autorul, profesor, trăiește și creează într-un sat din apropierea orașului Huși. Am făcut această precizare fiindcă scriitorul a rămas nu numai ca bun gospodar în satul de obîrșie, ci își trage sevele creației din vatra arhaică a locurilor, seve pe care le decantează într-o viziune estetică originală și plină de prospețime.

Ion Gheorghe Pricop continuă o tradiție bogată a literaturii române, aceea a „fantasticului" și „miraculosului". Ceea ce n-a scăpat ochiului criticii e că noul prozator se distinge printr-o firească întoarcere la izvoarele mitosului românesc. Ne-am grăbit să punem cuvintele între ghilimele întrucît, într-o perspectivă modernă, scriitorul sugerează că nu ne mai aflăm, pur și simplu, în contextul fantasticului mai mult sau mai puțin convențional al tradiției, ci e vorba doar de o „logică" stilistică menită „să scoată din ascundere" anumite zone de profunzime ale **realului,** condamnate să rămînă, obișnuit, inaccesibile indiferenței cotidiene. Dar „scoaterea din ascundere", în sens, am zice, heideggerian, înseamnă, totodată, **potențare a misterului,** în sens blagian. La confluența acestor două tendințe ale gîndirii stilistice moderne, Ion Gheorghe Pricop a descoperit izvorul cel proaspăt al viziunilor sale, într-o „cumpănire" atent cenzurată stilistic și care face din acest autor nu doar o simplă promisiune, ci deja o certitudine a noului val de prozatori. „Fantasticul" nu ține de o ordine „geometrică", de **exterioritate,** la Ion Gheorghe Pricop, ci de ingenuitățile sau neliniștile eului profund. Ceea ce-i interesant e că **interiorul,** revărsîndu-se în lume ca lume (și romantizînd-o, într-un anume sens), nu duce la sondare psihologică, ci la **mirarea** mistuitoare a celor ce-și povestesc întîmplările vieții, contaminîndu-i cu „maladia" lor metafizică și pe cei din jur. Aceste **mirări** venind din adîncimi insondabile, după legi de nimeni știute, se manifestă ca **semne** ciudate pe care numai cei „inițiați" mai încearcă să le dea de capăt, precum bătrînul vînător care îndrumă pașii nepotului fascinat de povestea „minunii albe", fata de marmură a scamatorului Pajură **(Învățăturile scamatorului Pajură),** bătrînul, cum bănuiește băiatul, putînd fi chiar el scamatorul dispărut. Unul dintre semnele-arhetipuri ale imaginarului lui Ion Gheorghe Pricop este **mistrețul.** O proză, altminteri, neinclusă în volum (apărută în **Ateneu,** iunie, 1980) poartă titlul **Mistrețul.** Firește, cititorul familiarizat cu balada binecunoscută a lui Doinaș se va gîndi repede la o posibilă filiație cu simbolul mistrețului cu colți de argint. Numai că arhetipurile constituie un fond comun și ele nu devin simple elemente decorative ale stilului, ci mărci particularizante ale acestuia, în cazul artiștilor autentici. Mistrețul lui Ion Gheorghe Pricop (prezent și în alte proze) este ceea ce am numit mai înainte **semn** al nașterii genuine a mitosului și nu un mit gata cristalizat, cum se-ntîmplă la cei mai mulți scriitori, care folosesc mitul ca izvor de inspirație. Ne aflăm în plină frămîntare a genezelor, a ispășirilor, a dorințelor refulate. Aici stă originalitatea noului prozator. Alaiul unei nunți este ca electrizat de un zvon : prin grădină, a trecut **mistrețul** în goană. Toți nuntașii se risipesc grăbiți să vadă arătarea de poveste. Mirajul pare a fi colectiv. Ultima părăsește curtea luminată de un felinar afumat mireasa. Nunta s-a spart „la ceasul trecerii mistrețului prin grădină". Era ceasul de taină al nuntirii, cînd mirele și mireasa „trebuiau să se amestece, să se contopească pentru a renaște într-o nouă viață". Cititorul presimte deodată că năluca mistrețului care sparge nunta înainte de vreme vine din spaimele inconștientului fetei care se mărită fără iubire. Himera răscolitoare este **semnul** deznădejdii refulate, dar și al izbăvirii, fiindcă tocmai **ea** părăsește **ultima** nunta, pentru **ea** trecuse în **ceasul** acela mistrețul. Va alerga singură pe cîmp, aidoma lui Gălăon, flăcăul blestemat de Salba să i se lungească picioarele și să i se subțieze pînă va ispăși vina lașității în dragoste (v. admirabila proză **Noaptea cataligelor).** Nu-i păsa că „spicele uscate de porumb îi zdreleau fața, pe care și-o simțea în usturători, obrajii îi ardeau, iar inima i se zbătea în piept ca o vietate captivă". Trăiește imaginar nunta adevărată, căutîndu-și mirele cel adevărat și se-ntîlnește cu niște vînători care doboriseră o „zgîtie" de mistreț, căzut mai mult leșinat, vînători pe care-i ia drept nuntași (nu plecaseră cu toți la „vînătoarea" mistrețului ?) și pe care-i întreabă de mire. Aceia dau nepăsători din umeri : „— Fugi, dom'le, noi azi am fost la vînătoare". Poate că mistrețul cel ridicul, răpus, era chiar mirele. Singură, dimineața, pe malul riului „gîndea dacă în viața ei ar mai putea să încapă o nouă poveste".

Dar interioritatea profundă se întrupează la Ion Gheorghe Pricop și în alte **semne** pe cale de a deveni **mituri,** semne care cresc din sufletele eroilor aidoma unei vegetații ca dintr-o humă devenită fertilă grație unor secrete numai de autor știute. Așa se-ntîmplă cu strania invazie de omizi și fluturi din proza **Omizile.** O voce de copil strigă : „— Fluturiii ! Viiin fluturii ! I-aduce vintuuul !..." Acest insolit amestec de fluturi aproape imateriali, zvonind parcă un tinguit metafizic, floral, contrastează cu teluricele tiritoare — omizile — aducătoare de pustiu și moarte. Pare a fi ceva din drama celor „două vieți" din **Nehotărire** de Arghezi (unde apare metafora **fluturelui),** dramă care l-a atins și pe Uțu, flăcăul voinic „cu pumnii oșoși, mari ca niște baroase, cu dinții tari ca de lup, încît apuca între ei marginile sacului de suta de kile, aruncîndu-l din vagon pe rampă". Seceta l-a dus în Oltenia, de unde s-a întors strivit și încătușat în bandaje. Peste falnica lui vitalitate au trecut tăvălugul foametei, pîrjolul țepos al omizilor. Și totuși, în zbaterea lui, Uțu reușește să privească cerul și norii de fluturi, ca izbindă într-o existență de larvă invadată de larve.

Regretăm a nu putea zăbovi și asupra uneia dintre cele mai bune proze ale lui Ion Gheorghe Pricop, **Păsări de impăiat,** în care jocul **semnelor** se supune foarte firesc scopului stilistic. Feminitatea, izvoritoare din eul profund al bărbatului, se-ntrupează aici în pasărea-femeie. Toate acestea sînt slujite de o scriitură naturală, din care uneori, e drept, nu lipsesc discrepanțele dintre intenție și realizare, dînd impresia că scriitorul nu exersează îndeajuns, cum, de altfel, o dovedește și „zgîrcenia" aparițiilor sale în public. Alteori, personajele se „desconspiră" păgubitor prin reflecții programatice. Dar, în cele mai bune pagini ale sale, Ion Gheorghe Pricop lasă impresia că scrie precum îi este **vocea,** de o asprime modulată, cu vibrații guturale, inimitabile, a căror rezonanță contaminează fericit cuvintele deturnîndu-le sensurile facile și amăgitoare într-o melodie ciudată, mocnit tragică. Trebuie să spunem că ne aflăm în fața unui prozator dificil la lectură, al cărui univers nu se lasă prea lesne descifrat. Ne asumăm riscul de a crede în scrisul lui Ion Gheorghe Pricop.

Theodor Codreanu

Poeme de VASILE NICOLESCU

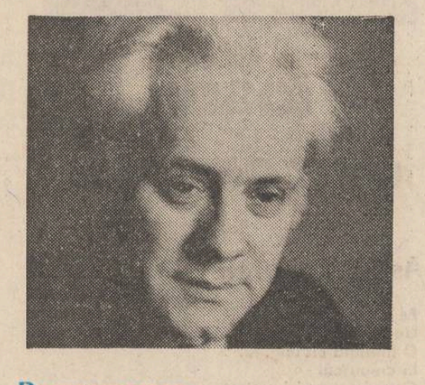

Rememorare

Se scaldă vremea la-nceput de lume,
Un plop e chiciură de vrăbii tot,
și in apusul unui soare, ca un ciot
de aur stins, se clatină-n văzduhuri
virtej inalt de duhuri...
Văd marginea ursuză-a lanului căzind,
unde-am simțit lumina dintii-a unui gînd ;
Neantul chiar mi-apare in tine
Ca o prăpastie in culmile alpine.
În fălci de aer muntele se stinge
Și-n corn de aur luna beată plînge ;
Ce ne-a rămas ? Pe drumuri cite-o veste
Iar mie-ntinderea de sub ferestre.

Mișcare

De cînd există, frumusețea ta se-ascunde
Astfel știam că ești și-ai fost :
O răsturnare de renașteri succesive,
licăr tulburat, cu-ntiia rază-a zilei,
de primul ceas furat.
Parcă în visc te-a-mpiedicat urgia,
Pe unde ești, pe unde treci.
se-așterne Armonia.

Geometrii

Soarele vast aprinde munți și văi,
Tăceri și-abisuri, mări și stinci,
Și plopii sînt ca sfredelele-n aer ;
Iar vulpea dă tircoale la iazuri și atunci :
O altă geometrie îmi apare.
Pipernicita vulpe lumile le mănîncă...
N-a mai rămas in liniștea adîncă
Decît un pisc și-o fragedă cărare
Și-n ierburi două ramuri de cicoare.

Unde te-ai dus făptură albastră ca vecia
Unde ți-s ochii, gura, sfidînd vremelnicia ?

Nu vă mirați

Nă vă mirați,
Am mers prin nori
Cit munți și dealuri răsturnate,
învăluiți în tufe de micsandre albe
cu văi de nuferi doar de cer scăldate.

În răzvrătirea firii, m-am urcat in piscuri
și-am coborit apoi in somnul greu al lumii,
lovindu-mă de cite ziduri,
de trunchiurile clătinate,
purtat de valuri rătăcite,
ce-și revărsau atlazul ca păunii.

In întuneric, unde șerpuinde
mă lasă urnă sacră
fără lacrimi.
Și sufletul lumina își aprinde.

Podeni

Tu legeni cerul, vița, răsura fermecată
Dar plingi amar după un strop de apă.
E-atit pustiu, că marea se ingroapă.
Mi-au mai rămas aci doi ciini și-o groapă.
De ea atirnă-acel ceva ce-mi scapă.

Podeni, mai 1986

Tu uiți

Cu chipul trist și-ntotdeauna palid
pe urma celui ce a fost un David,
vrăjmaș ciudat din miturile lumii
purtind cununi de dalii, și petunii.
Tu uiți că ieri ai fost precum un lujer tinăr,
precum un ram de iasomie,
o creangă de lămîi inmiresmate
ce a topit amarurile toate.

Cu chipul trist și-ntotdeauna palid.
pe urma celui ce a fost un David,
Tu uiți că ieri erai precum un ram de viță
abia răscopt și ruginit, dar fraged,
strivit de rouă și de rana lunii
de urma pasului meu candid.

Cu chipul trist și-ntotdeauna palid
pe urma celui ce a fost un David,
Ca o petală-n inima furtunii,
in scrinciobul de știri al lumii
Ținind vecia pe un umăr
și cearcăne de zodii fără număr
tu nu pui preț pe ce descintă unii
ci doar pe licărirea tainică-a minunii.

Insomnie

Bătută-i clipa și bătut e vintul
Ce bintuie in lung și-n lat pămintul,
Vale și virfuri albe de cătină
tristețea și strigătul tăcerilor la cină.

Un vuiet vag se șterge-n stradă liniștit
Și noaptea cade dinspre munți la vale,
E cerul gol de stele și luna-a ațipit,
Picuri incep să curgă in rafale.

Norii-s ascunși pe după sălcii goale,
Se țin de cregi ca de-un catarg.
Neliniștea revine in ritmuri triumfale,
Iar pinze de corăbii prinse-n furtuni se sparg.

Bătută-i clipa și bătut e vintul
Ce bintuie in lung și-n lat pămintul,
Valea și virfuri albe de cătină
tristețea, strigătul ca o lumină.

Creion de dimineață

E-o dimineață clară, cu soarele pierit,
Cu munții-ascunși in ceturi și cerul prăvălit,
Cu trimbe de lumină căzute peste case,
Cu soba care arde mocnit, și storuri trase ;
Cu cerul de-un albastru mai fin ca strălucirea
Din ochi de căprioare ce-și implinesc menirea.
Pe culme-o umbră lungă, cu pași de pislă,
grei
Adună clopoțeii-nfloriți azi-noapte-n stei...
De vise și de cintec, tot mai frumoși,
profunzi
Sint ochii ce in joacă pe după stilpi
i-ascunzi...
Tot mai plăcut mi-e semnul din miini,
neobosit,
Pe care-l faci spre mine cu sufletu-nsorit.

Eu mă înfășur însă in mantia tăcerii
Ca să adun misterul, ca fagurele mierii.

ioana diaconescu

Ascunzătoarea

Pe masa mea,
Un semn cît o mică rană,
O tăietură cît unghia.
In crepuscul
Ochiul aprins îşi vesteşte
Dispariţia.
Şi sorb seva sfîntă a lemnului
Din care
E alcătuită masa mea
Pe care văd un mic semn
Cît o mică rană,
O tăietură cît unghia.

Şi viaţă şi casă

Să fii lună. Doar lună.
Tăcută şi rece ca ea.
Să prinzi tu lumina ce arde
Şi-n lumină rece prefă-o.
Astfel dura-va mai mult,
Cu mult mai mult
Crîmpeiul stelar ce te-apasă.
Fii lună. Şi fie-ţi tot ea
Şi viaţă şi casă.

Mîna

Pe marginea apei
Lut roşu aprins. Cu teamă
Iţi apropii mîna de el
Apoi o retragi. Incă o dată
Gestul se vrea mai decis.
Şi smulgi din malul aprins
O fărîmă de foc. De lut roşu,
Mîna-ţi frămîntă o formă.
Printre degete curge focul
Amestecat cu apă ca şi cum
Printre degete ţi-ar curge sînge.
Vindeci apoi rana aceasta a pămîntului
Zidind, de vie, în mal
Mîna ta.

Natură statică

Să te ascunzi
In camera albă, ceţoasă
Luminată de fumul cel pur
Al zorilor ce se ridică,
Să rămîi singur pentru multă vreme
Fără spaime şi doruri.

O pînză, un catarg, o navă
Să-ţi fie terasa. Să te ia
Pe lucinda apă a zilei
Să te strîngă la piept şi să-ţi facă un semn:
nu te teme.

Să priveşti semnele magice,
Puţinele urme rămase :
Firul de păr,
Faldul draperiei mişcate de-o mînă străină.

Doar o înghiţitură de lumină

Să sorbi înlăuntrul tău
Un astru de foc
Cu atîta uşurinţă
Ca şi cum ai sorbi doar
O înghiţitură de lumină.
Prin toate ungherele inimii tale
Să se răspîndească puterea.
Şi setea de zbor să te-acopere
Cu o nemăsurată putere.
Ingheaţă aici, lîngă tine,
Laleaua. In glastră
Nu-i loc precum în pămînt.
Un abur asupră-i va da
Fărîma de viaţă ce-o pierzi.

De ce şi cum

De-mi părea
Că mă rătăcisem printre crengi
Nu era adevărat decît că mă pierdusem
In coroana acelui arbore abia înmugurit
Şi cu semnele lui acoperită
Scoarţa lui mă cuprinse
Şi rămăsei ocrotită
De bolta lui înaltă, de ramuri.
O mie de ochi mă priveau
O mie de braţe căutau să mă prindă
Dar numai eu ştiam de ce
Şi cum
Poposisem acolo
Şi sănătoasă şi suferindă.

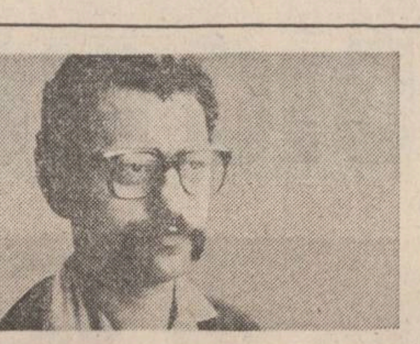

gheorghe schwartz

Cum nu pot fi înşelate cuvintele

De ce-i atît de roşu soarele şi de neobişnuit de palid, acolo, la apus, ascuns după nori ?

O vrabie uriaşă, cu trompă de elefant, planează leneşă pe deasupra copacilor, pe deasupra oamenilor, pe deasupra cailor neliniştiţi. O vrabie uriaşă şi umedă, gata de a se scurge numai apă peste trupurile răsfirate în vale, are ochii mici vrabia cu trompă de elefant, are ochii mici chiar şi atunci cînd, brusc, scapără un fulger din ei, înainte de a se arunca peste lume. Oamenii privesc cerul, de unde nu plouă pentru că vrabia îşi continuă zborul spre alte zări, se grăbeşte, îşi şterge contururile şi dispare spre miazănoapte. Şi, depărtîndu-se, devine nor ca toţi norii din stolul alb-murdar ce se pierde pe după dealuri.

De la poalele dîmbului te privesc doi oameni: un sirian şi un cretan. Stau cu ochii ridicaţi spre tine şi aşteaptă răspunsul.

Dar Hannibal nu-şi poate lua ochii de la cer. Cu greu se răstoarnă pe un cot — stătuse întins pînă atunci pe spate, cu mîinile sub ceafă — şi vede fire de iarbă, cîteva gize, un picior al cuiva mai încolo, un copac şi tabăra întinsă pînă în zare. (Lîngă colină, de jur împrejur, sînt înşiraţi călăreţii libieni, mai încolo, izolaţi, spaniolii, galii, campanii, ligurii şi grecii de tot soiul. Iar în margini, ca un zid de împrejmuire, călăreţii numizi. Şi ici colo cîte un cartaginez...).

Hannibal îi socoteşte pe toţi cartaginezii în minte şi ochii i se întorc la cer, la soarele roşu ce începe să apună. Aşteaptă cu nerăbdare luna, marea lui iubită, zeiţa Dibo, Astarte care l-a sfătuit dintotdeauna. Dar soarele e încă agăţat de crengile copacilor şi, cu o mişcare bruscă, Hannibal se ridică de pe pămîntul pe care stătuse culcat. Împreună cu el sar în picioare mai mulţi bărbaţi, iar ceilalţi, oamenii de la poalele colinei şi cei răspîndiţi mai încolo, se întrerup din mişcări şi-şi întorc faţa spre el.

În prima clipă te sperii de gestul prea brusc, dar ştii prea bine ce se aşteaptă de la tine, că mişcarea aceasta rapidă n-a putut fi înţeleasă decît drept rezultatul lungii tale tăceri, că toţi doresc HOTĂRÎREA, hotărîrea pe care n-ai luat-o ÎNCĂ...

Hannibal roteşte încet capul, privind oamenii, dar gestul este de acum studiat, mişcarea a fost învăţată în atîtea campanii.

Bărbaţii îşi înfig unghiile în palme şi vocile în atîtea limbi se sting. Doar caii nechează sălbatic, speriaţi de vreme şi de liniştea prea bruscă a stăpînilor lor.

— V-am ascultat pe toţi, spune Hannibal cu voce tunătoare, iar gîndurile-i alunecă viscoase. E incapabil să şi le adune, dar vorbeşte în continuare, ştiind prea bine ce trebuie să spună şi oamenii îi sorb cuvintele.

Scena aceasta a avut loc aproape identic de atîtea ori, încît, în mod logic, astfel trebuie să se întîmple şi de astă dată. Dar s-a desfăşurat ea din nou ? Le-a vorbit şi acum Hannibal oamenilor sau au avut aceştia doar impresia că l-au auzit.

Un vînt rece se ridică din depărtare, fluturînd veşmintele.

— Hieronimus, rege al Syracuzei, a fost bătut şi silit să se închidă în propria lui casă, spune sirianul fără să-şi mişte buzele.

— A căzut şi Capua, spune cretanul.

Liniştea s-a spart şi murmurul vocilor umple iarăşi golul. „Cretanul minte, gîndeşte Hannibal, cretanul minte ! Capua a fost dată drept pierdută de opt ori pînă acum şi Capua a rezistat de fiecare dată !". Dar simte o senzaţie de neplăcere cînd Hanno cel Tînăr deschide gura pentru a-l pune pe cretan la punct. Discuţiile interminabile se redeschid, oamenii se reapucă de treburile întrerupte, ştiind că hotărîrea se amînă încă o dată.

Sau poate că Hannibal renunţă să le răspundă, să ridice capul, să se scoale în picioare. Moleşeala, moleşeala aceea care l-a cuprins încă din Spania şi care revine în valuri tot mai des, îi închide ochii, îl împiedică să urmărească firul gîndurilor. Ştie că nu e boală, că e doar o stare, o stare de...

Îi caută privirile — Hannibal o ştie prea bine —, dar el nu poate să-şi ia ochii de la cerul începînd să se întunece. O moleşeală, moleşeala care l-a cuprins deja în Spania, moleşeala despre care nimeni nu ştie nimic şi nici nu va şti vreodată, oboseala periodică divizîndu-i şirul gîndurilor...

Se discută iarăşi despre Capua, despre fanatismul romanilor, capabili să susţină simultan patru fronturi, fără a mai socoti şi regiunile şi provinciile nemărginite — care de regulă tot fronturi erau. Şi încă o dată vechile iluzii la ocazia pierdută după Canae, după marea victorie din Apulia, atunci cînd, în urma bătăliei de la Ausidus, Roma tremura îngrozită în faţa unor cartaginezi dezlănţuiţi. Neplăcerea se transformă în enervare şi-l trezeşte din moleşeală, din moleşeala aceea stupidă ce l-a cuprins periodic deja din Spania şi ce persista acum tot mai des, nebănuită de nimeni la bărbatul energic care a uimit întreaga lume.

— Ajunge ! spune Hannibal.

Dar, deşi privirile ajung pînă la el, Hannibal simţindu-le în aerul din jur, ele nu pot să-i conducă gîndurile, aşa că rămîne mai departe culcat pe spate, cu faţa spre cer. Şi între timp senzaţia aceea de ceva uitat, de ceva pierdut, îi stăruie în creieri şi gîndurile sapă neputincioase şi caută în zadar ideea frumoasă, moartă în timp ce se năştea. **Ideea aceea... Şi negăsind, nemaiamintindu-ţi în mintea ta misterul sublim, îl cauţi în afară şi te agăţi cu simţurile de primul fir de iarbă, de piciorul acela (al cui ?), de copacii din vale, de vocile oamenilor şi de praful stîrnit de călăreţii numizi, cingătoarea taberei tale.** Furtuna dispare la miazănoapte şi doar praful mai colindă printre oamenii din tabără.

— Hieronimus, spune sirianul fără să-şi mişte buzele, Hieronimus, rege al Syracuzei, a fost bătut şi închis în propria-i casă.

— Capua n-o să mai reziste dacă nu... vocile se amestecară şi, **înălţîndu-ţi ochiul spre boltă, vezi în albastrul cristalin (răsfrînt ca într-o oglindă) mulţimea de bărbaţi şi femei agitîndu-se pe o limbă de pămînt împinsă nesigur în mare. Şi vezi pămîntul nou născut, botezat de cei-ce-au-fost-dinainte : Khardon, de greci şi**

Kharta-hadatha, de fenicieni. (Şi în timp ce stirpea devenea tot mai viguroasă, s-a întărit şi locul. La început acesta n-a fost legat de lumea mare decît printr-un gît subţire de adolescent, dar în curînd s-a îngroşat pentru a putea susţine noua frunte a Africii — Cartagina. Mai vezi mulţimea agitîndu-se, bărbaţi discutînd cu gesturi largi în Byrsa în faţa templului lui Emun, îi vezi certîndu-se, împăcîndu-se, lingu-şindu-se şi încăierîndu-se, LE VEZI vocile ce urcă în oraşul nou, certuri şi şoapte ce se caţără prin străzile largi, prin străduţe, în sus pe Hegelia şi iar în jos în cele două porturi, vezi soarele şi femeile şi copiii, mulţi cartaginezi, mulţi străini, toţi grăbiţi. Şi vezi în oglinda oglinzii din nou cerul. Şi-ţi cobori privirea.)

Se înnoptează încet : în seara aceasta amurgul stă suspendat pe voci — pe vocile oştenilor din tabără, pe vocile celor rămaşi acasă — astăzi şi ieri şi demult...

— Din Macedonia, regele Filip îţi trimite veşti : romanii...

Şi acolo tot romanii...

Şi zarea îşi deschide ochiul — şi zarea are tot un singur ochi ca tine, poate şi-o fi pierdut şi cerul celălalt ochi undeva într-o mlaştină sau pe o culme de munte înzăpezit.

Te uiţi ochi în ochi cu bolta şi e firesc să începi să lăcrimezi, dar îţi struneşti voinţa, ţi-o încordezi şi aştepţi. Şi cerul se concentrează la rîndul său şi-şi deschide tot mai mult privirea mereu mai adîncă, mereu mai plină. Pînă se face noapte. De cînd o aştepţi ? Şi de cînd vine la întîlnire, prinsă şi ea în vrajă ?

Într-o altă noapte cînd patria fusese în primejdie, ai asistat la sacrificarea unui copil cartaginez. Ai privit cerul, aşa cum stăteai în mijlocul mulţimii, şi ai văzut-o. Nu mai erai copil şi încă n-ai devenit bărbat, dar ai simţit fiorul care străbătea din privirea ei. Oamenii o numeau Astarte. Şi îi mai spuneau şi Dibo şi o considerau zeiţă. O priveau şi li se părea că ea nu-i vede. Atunci aprindeau ruguri de sacrificiu pentru ca ea să-i desluşească din înălţimea unde se afla. Sau poate pentru că, dimpotrivă, ei sînt cei ce nu vor putea s-o vadă niciodată în toată măreţia ei. (Oricum, ochii nu li se întîlneau. Doar cîteodată li se părea că o sclipire li se adresa izolată şi de neînţeles. Dar asta se întîmpla foarte rar şi, apoi, erau prea preocupaţi cu tălmăcirea acelei frînturi de comunicare pentru a se mai ocupa de Luna-Zeiţă).

ATUNCI ai deprins jocul de care nu te-ai mai putut dezbăra : tu comunicai cu zeiţa, o vedeai şi te vedea. Ai cunoscut-o mai bine în Spania, întins nopţile în cortul tău fără acoperiş. Şi ai mai regăsit-o de cîteva ori în braţele

femeilor, în braţele acelor femei în trupul cărora a coborît Astarte. Şi dintre toate zeiţele şi dintre toţi zeii numai pe ea ai iubit-o şi ai fost gelos pe ceilalţi nemuritori ce i-au stat în preajmă. De aceea, în momentele pe care le-ai putea numi „de moleşeală" nu te interesează că...

— ...iar în ceea ce priveşte situaţia Tarentului, acesta este deocamdată mai...

Se vorbeşte într-o feniciană stîlcită şi Hannibal se scoală de jos.

Eşti gelos pe recunoaşterea izolării acelora, acelora care au putut, în calitate de nemuritori, să stea în preajma zeiţei, eşti gelos pentru recunoaşterea izolării lor, pentru miturile de care se bucură, pentru puterea pe care şi-au creat-o...

— Iar în ceea ce priveşte situaţia Tarentului, aceasta este deocamdată mai...

Îţi mişti, în sfîrşit, ochiul spre ei. Vorbesc toţi în acelaşi timp, răspîndind în jur o limbă feniciană stîlcită (ei fiind şi libieni, şi iberi, şi celţi, şi campani, şi liguri, şi greci, şi numizi, şi mai sînt şi cîţiva cartaginezi printre ei), dar toţi vor să folosească prilejul de a te convinge, de a se afirma, de a fi înţeleşi. De TINE. Şi toţi vor Roma.

Îi priveşti.

Le-ai refuzat odată Roma şi au primit în schimb doar cîteva regiuni, cele pe care au reuşit să le ajungă în marşuri de o zi sau două. Au jefuit casele şi cîmpiile şi ţie ţi se părea că făceau dreptate. Au omorît romani şi ţie ţi se părea că s-au acoperit de glorie. Dar Roma nu le-ai dat-o.

Şi iarăşi senzaţia aceea a lucrului uitat, a gîndului întrerupt. Ce era ? Te scoli în picioare: ai privit luna, ţi s-a înţepenit privirea. Încerci s-o descîlceşti, dar te pierzi iar în ochii avizi ai celor ce aşteaptă.

Îi asculţi. Le auzi vorbele, gîndurile. Gîndurile. Şerpi de ape mult unduitoare, rar în clocot, muşcînd din mal, mereu din mal. Îţi ţii răsuflarea pentru a le auzi şoaptele, gîndurile vorbesc şi sîsîie în taină — taină pentru cine le aude. Se înghesuie îngrozitor. Te încordezi pentru a le simţi mirosurile. Cîte nu se pot povesti după mirosurile gîndurilor ? Încerci să le vezi culorile. Ţi s-a povestit odată despre tablourile pe care le desenează gîndurile, despre culorile lor nemărginite : de soare, de apă, de văzduh şi de lemn. După culorile gîndurilor tale, ţi s-a spus, te judecă zeii. Dar cum să desluşeşti gîndurile — şerpi de ape încolăciţi în virogi ?

Te scoli în picioare. Mişcările tale nu sînt decît pilde de energie descătuşată. Oamenii îţi aşteaptă cuvîntul. Trebuie să le vorbeşti, deschizi gura şi ţi-o închizi iar. Trebuie să le spui ce ai de zis, să le transmiţi hotărîrea ta. Hotărîrea. Soroc de gînd în jug.

În loc de aceasta, te scoli în picioare şi ceri să ţi se aducă arcul, tolba cu săgeţi, cuţitaşul. Te dezbraci şi părăseşti movila aproape gol. Trebuia să le transmiţi hotărîrea ta, dar n-ai hotărît încă nimic, ai gîndit ceva şi ţi-ai întrerupt gîndul. Te scoli şi pleci în recunoaştere.

(Mai tîrziu analiştii vor susţine că obişnuiai să te duci din cînd în cînd în recunoaştere, îmbrăcat sumar şi neînsoţit de nimeni. Aceiaşi amintesc şi că oamenii te iubeau şi-ţi purtau admiraţie pentru curajul tău. Pe urmă, toată lumea s-ar fi obişnuit cu plimbările tale singuratice.)

Fugi uşor printre oşteni şi dispari în întuneric. E noapte, O NOAPTE CU LUNĂ. Te strecori încă printre copaci, dar îţi încetineşti paşii, deşi ai mai putea alerga. Tu poţi alerga oricît.

Urmăreşti atent pămîntul, încerci să citeşti hieroglifele umbrelor, pădurea scrie cu desene complicate, mişcătoare în mersul tău. Încerci să-ţi aminteşti gîndul, ai impresia că-l scriu copacii în iarbă. E greu : citeşti pămîntul.

Te opreşti. Va trebui să iei hotărîrea.

— Hannibal ! o şoaptă. Hannibal ! un strigăt. Fata cu tenul tuciuriu te cheamă de după un tufiş. Pe toţi vă cheamă Hannibal, chicoteşte, aşezîndu-se lîngă tine. Hannibal sau Hamilcar sau Hasdrubal sau Hanno... Pe toţi vă cheamă la fel !

Tu ştii că fata îşi rîde de tine, deşi fără răutate. Dar mai ştii că asemănările de nume...

— Hannibal !

Din nou n-ai vreme să-ţi sfîrşeşti gîndul — din umbră o umbră te strigă. Fata cu părul creţ te cheamă de după copaci.

— Hannibal !

Te întorci brusc, intri şi tu în întuneric.

N-a trecut multă vreme de cînd oamenii-ţi căutau privirea. Erai frumos, erai însuşi chipul victoriei şi-al răzbunării neamului tău. Ai pierdut un ochi în Apenini şi acum oamenii-ţi evită faţa, obrazul desfigurat — celălalt chip al victoriei şi-al urii, al vitejiei ce te-a stăpînit mereu. Nu vrei să-i arăţi fetei cicatricile, pătrunzi adînc în întuneric, acuma-i ea în lumină, o prinzi de umeri şi o tragi după tine în hău.

— Hannibal, Hannibal ! chicoteşte în şoaptă fata. Hannibal, Hasdrubal, Hamilcar, Hanno — pe toţi vă cheamă la fel. Hannibal, Hasdrubal sau Hanno !

Ne cheamă la fel, gîndeşti, dar oare numai ne cheamă la fel ? Era roşu sîngele lui Hannibal, nenorocosul amiral înfrînt la Mylă şi-n Sardinia, crucificat de proprii marinari şi era roşu şi sîngele celuilalt Hannibal, crucificat în faţa zidurilor din Tunes. De unde marea durere şi ură ? Oare numai ne cheamă la fel ?

Fata şopteşte cuvinte într-o limbă oarecare, îi percepi rîsul şi murmurul muşchilor, tu intri tot mai mult în umbră. O tragi după tine : a ieşit şi ea din luminiş, nu-i mai distingi faţa. În spatele ei sînt copacii şi luna : zeiţa Astarte coboară foşnind pe ramuri. Ţii puternic fata, care începe să se zbată. O strîngi între degete, o frîngi. N-o mai vezi. E întuneric, copacii trosnesc tot mai tare, luna-i ascunsă în spatele trupului prăbuşit peste tine. Îi dai drumul să cadă ; ea cade între frunze.

Bolta de lumină cedează brusc. Printre ramurile universului o pată de lună se aruncă pe un sîn, dispare, revine din nou în timp ce copacii gem şi se rup sub Astarte — ce pătrunde sfredelind în femeie.

E noapte. Mîngîi solemn catifeaua cu palma rotundă, carnea din piatră imaculată ; urmăreşti cu buricele degetelor nervurile, munţii — cuprinzi luna. E luna, zeiţa Astarte culcată-n frunziş.

E linişte-n adîncul gîndurilor, mugetul valurilor n-ajunge la fund. Şi doar aici, la izvorul simţurilor, se decantează ideile, întorcîndu-se pure din ghemul raţiunii încîlcit de atîţia ani-gînduri, ani-simţuri, ani-rătăciri. Se deşiră ghemul, îi desfaci cu unghiile nodurile şi tragi cu dinţii laţurile. Şi doar un fir mai rămîne în-

ana pop sârbu

Dogoare latentă

Frumuseţea trece cu paşi înceţi strada.
N-o izgoni, rubin, coliere, seife de ametist
poartă
Iluminată e singurătatea, pe jumătate ireală,
Iţi aminteşte de sacra retorică
De chipul apolinic, de prima tinereţe,
Atîţia crini şi violete
Aprinse de patimă,
O dogoare latentă irumpe strada.

Libaţiile lui Poseidon

Pe corabie lăcrimau lacedemonienii,
Urcam şi eu pe corabia răbdătoare,
Cu faţa calmă îl îmbrăţişam pe Plutarh,
Zeii erau şi ei pe corabie,
Cleomene era demn,
Pe umeri i se vedeau urmele strălucitoarei
îmbrăţişări,
Iar ea, Cratesicleea, tăcută şi prezicătoare
Se retrăgea din libaţiile lui Poseidon.

Pîrîiaşe de amintiri

Istovit de viziunile sale
Trecea strada cu paşi pustiiţi,
Vibra în el spiritul strunit de frumos,
Podoabe tainice de amestist purta,
Iscusitul seif îl avea plin de mătăsuri,
lănţurele şi perle.
Pe jumătate ireală, singurătatea îi era soră,
Ii bîntuia temerarele plăceri.
Ziua cădea ca un soldat, ca o călăuză, ca
un efeb.
Pîrîiaşe de amintiri îi acopereau glezna,
Luminînd biruitoarea lui strălucire.

Lacrima victoriană

Lucea ca un catarg tăişul,
Metafora în care ţipă speranţa albă,
Insula Nautilus, lacrima victoriană,
Ochii roşii ai infernului nu mă mai cheamă,
Paianjenii foşnesc în hambare,
Fantasmele se sting,
Doar vîntul ridică un caier de ochi de
clepsidră...

teatru

t

«Regele Lear»

TEATRUL NAŢIONAL DIN TIMIŞOARA

Regele Lear este o capodoperă în care recunoaştem toposul legendei.

Azi, întîmplările, care au decis tragicul destin al personajelor, ni se par neverosimile. Dacă prin tratarea scenică, gravitatea efectelor s-ar lua la întrecere cu gravitatea fabricată, nesigură, a cauzelor, rezultatul unei reprezentaţii ar tinde către ridicol şi desuetudine.

Pentru a le evita, regizorul Teatrului Naţional din Timişoara, Ioan Ieremia, se apropie de textul lui Shakespeare (fără să se lase copleşit), abordîndu-l din unghiul **grund-motivului,** cum ar spune L. Jessner (care, vorbind despre adaptările shakespeariene, solicită sacrificarea elementelor nefundamentale). Pasajele descriptiv-retorice (mai mult din actele IV, V), sînt eliminate, păstrînd personajele şi cuvintele ce facilitează înţelegerea spectatorului în susţinerea ideii acestui **motiv de bază,** în jurul căruia gravitează totul. Semnul decisiv este tronul. Sensul pe care-l degajă este, implicit, legat de fluctuaţiile puterii, de fluxul şi refluxul autorităţii. În adîncimea sumbră a scenei, în centrul unui spaţiu imens, denudat de orice accesorii, se configurează însemnul puterii, tronul piramidal, recognoscibil prin învelişul mantiei regale (întors, tronul devine cortul proteguitor al ideii de regalitate). Din miezul acestui semn emblematic pornesc toate furtunile şi toate se răsfrîng asupra orgoliului celui ce reprezintă puterea. Draperia cenuşie din jurul tronului este limită de convenţie, dar şi barieră moral-socială. Pe orizontală, ea creează senzaţia adîncimii (a planului doi), în care se face simţită prezenţa personajului colectiv, cu intervenţiile sale vizual-auditive. Braţe agitate, voci egalizate de rutina scandării. Prin ridicări şi coborîri succesive, draperia creează, pe verticală, senzaţia de înălţime covîrşitoare, de autoritate influentă sau năruită, în acord cu starea de nelinişte a personajelor, în acord cu echilibrul stabil sau instabil al valorilor considerate tabu (fişiile draperiei se zbat şi lateral, în profunzime, sugerînd în paralel, corespondenţa dintre freamătul firii şi furtuna din sufletele zdrobite). Nuditatea scenei anunţă nuditatea, de mai tîrziu, a fiinţelor lovite (Cordelia alungată, dezmoştenită, Edgar hăituit, Kent surghiunit, Lear pustiit, alungat, Glocester urgisit cu pedeapsa nopţii veşnice).

Dincolo de semnele decorului, ale obiectelor de recuzită (cuţitul însîngerat, căldarea cu sînge, coroana ruptă în două, ca şi tronul), dincolo de semnificaţiile vizuale ale costumelor (înmuiate parcă, în sînge), de semnificaţiile sonore ale scandărilor (duse din registrul acutelor fanatismului pînă la şoapta adeziunii tăinuite, ilegale), asistăm la o echivalare a specificului teatral cu **convenţionalitatea** sprijinită pe datele şi prezenţa scenică a actorilor. Neacceptînd verosimilitatea cotidiană şi nici înflorirea în sinul iluziei de basm, concepţia regizorală se sprijină pe examenul acţiunilor, cercetînd şi dezvoltînd fabula, nu cuvintele ce le descriu. Depăşind linia de convenţie dintre sală şi scenă, Ieremia apelează la senzorialitate, făcînd palpabil impactul publicului cu trupul viu, gol, tensionat, al actorului, introducînd spectatorul în intimitatea acestuia. Opţiune, deci, pentru modalitatea convenţionalităţii declarate. Spectacol teatralizat, cu artificiile la vedere. Masca albă a Bufonului este unul dintre primele indicii asupra complicităţii dintre actori şi spectatori. Timişoreanul **Rege Lear** nu este spectacolul principiului unic (luînd în discuţie primatul dramaturgiei sau al regiei) ci spectacolul complexităţii. Faptele sînt cifrul destinului acestor tragice personaje şi regizorul Ioan Ieremia le pătrunde sensul, descompunîndu-le, fără cruţare, cu violenţă, în faţa noastră. De aceea, contrar tradiţiei teatrului elisabethan, actorii îşi desfăşoară la vedere, pe scenă (nu în afara ei), contorsionările morţii. O reprezentaţie voit artificială, care se organizează, din mers, după un ritual al mişcărilor vizuale solemne (nenaturale), smulgînd, periodic, publicul din frîul (bine strunit) al captivităţii scenei.

Nicoleta Gherghel

film

f

LANTERNA CU AMINTIRI

Maestru necontestat al perioadei interbelice a filmului românesc, cu opere controversate şi aplaudate în prima perioadă din cinematografia socialistă, originalul interpret al „universului" Caragiale, **Jean Georgescu** are bucuria de a se vedea eroul primei monografii dedicate unui cineast român. Cartea semnată de **Olteea Vasilescu** nu este mai puţin un omagiu adus unuia dintre cei mai consecvenţi animatori ai cinematografiei naţionale, într-o perioadă în care realizarea unui opus filmic echivala cu o aventură plină de riscuri pe multiple planuri. Autoarea monografiei **Lanterna cu amintiri** evocă aducînd argumente convingătoare o biografie artistică unică prin meandrele şi acumulările ei, prin reuşitele şi dezamăgirile care au marcat parcursul unei activităţi cinematografice de peste cinci decenii.

Începuturile actoriceşti la Compania „Elvira-Iancovescu" şi în filmul **Ţigăncuşa de la iatac** (1923) primul film realizat în calitate de autor total — **Milionar pentru o zi** (1924), ucenicia pariziană ca scenarist şi regizor, filmele realizate în Franţa, momentul „O noapte furtunoasă", şcolile de cinema înfiinţate, etapa documentaristă, filmele realizate în perioada 1951—1969 inspiră tot atîtea capitole construite cu o bogată informaţie şi o ataşantă analiză a evoluţiei unui artist de excepţie, care a refuzat compromisurile şi facilităţile, optînd de fiecare dată pentru seriozitate, rigurozitate şi primatul muncii creatoare a autorului de film.

Extrase din presă, declaraţii ale actorilor şi regizorilor, ale elevilor şi studenţilor de la Institutul de artă cinematografică (unde Jean Georgescu a fost profesor de măiestria actorului de film pînă în 1953), documente inedite, scrisori, jurnale de creaţie, menţiuni dintr-o bogată bibliografie de istorie, critică şi teorie a cinematografului semnate de autori români şi străini, contribuie la conturarea unui impresionant portret de creator. Cineastul a avut, se ştie, şi perioade în care conul de umbră al unei epoci revolute şi-a pus amprenta pe biografia sa artistică. Era epoca în care pentru acordarea unui rol se iniţiau „întreceri socialiste" fără a se ţine cont de capacitatea unui actor de a oferi viaţă unui personaj anume. Autoarea menţionează cu tact, folosind, fără a abuza, o serie de informaţii preţioase, o etapă mai puţin productivă din creaţia cineastului subliniind incapacitatea acestuia de a adera la principiul minimei rezistenţe, precum şi cîteva dintre circumstanţele genezei unor eşecuri artistice, datorate mai degrabă unui avînt funcţionăresc decît unui autentic climat de emulaţie spirituală.

Fenomenala tinereţe a cineastului care a reuşit să transpună într-o versiune de referinţă opera lui Caragiale, a autorului de film pentru care elaborarea artistică de valoare nu reprezintă altceva decît permanenta aspiraţie spre perfecţiune în fiecare compartiment de creaţie a edificiului filmic, transpare evident din mărturiile culese în urmă cu un an, la aniversarea vîrstei de 85 de ani, mărturii ce încheie volumul „Lanterna cu amintiri". **Jean Georgescu a fost, de-a lungul unei lungi cariere, actor, regizor, monteur, machior, dialoghist, scenograf, scenarist, operator, profesor. El a fost nu mai puţin, pentru multe generaţii de creatori, exemplul unui îndrăgostit de cinema, care cu toate dificultăţile şi adversităţile a impus prin conştiinţa înaltei răspunderi morale şi sociale ce o implică actul de creaţie în cea mai populară dintre arte.**

Însoţită de o documentată biofilmografie, de 60 de imagini şi numeroase facsimile, sugestive desene ale cineastului, reproduceri după documente de epocă, volumul scris cu competenţă şi entuziasm, cu farmec şi dăruire de **Olteea Vasilescu,** apărut sub egida Institutului de Istoria Artei la Editura Meridiane constituie un frumos dar, necesar oricărui iubitor al filmului românesc, oricărui autentic cinefil.

Călin Stănculescu

cilcit pe mosor — e gîndul căutat de atîta vreme, gîndul uitat neterminat.

Un Malchus, Mago și fiii au atacat și-au cucerit părți din Sicilia și Sardinia, excluzîndu-i pe romani de la comerțul din sud de frumoasele dealuri. A fost vremea de aur a urii împlinite. Ura — strigăt înăbușit, înghițit înainte de a ieși din găoace, răsfirîndu-se în nervi, în organe și-n sînge. Ura se depune de-a lungul traiectelor, le îmbracă și le strangulează în hainele ei, nemairăminînd cu timpul decît ea singură — sîngele ură, nervul ură. Lipitoare.

Ai mîinile grele și trupul ți-e greu, îți închizi pumnul fără a putea să-l strîngi, iar sfîrcul îți scapă printre degete. O mînă — a ta, a ei? —, o mînă apucă firesc cuțitașul cu lama de aur roșu și-l smulge din sfoara cu care ți-era prins de git. O mînă — a ei, a ta? — străpunge luna. Aurul sfredelind munți și nervuri scoate la lumina tremurătoare aur, izvoare de lună topită. Astarte se zbate sîngerînd. Bei sîngele rănii din sîn.

Lipitoarea-i sătulă.

Te scuturi și, nesigur pe picioare, te înapoiezi, împleticindu-te, pe drumul pe care ai venit. Nu te mai concentrezi la poteca pe care o străbați — un instinct tainic te orientează întotdeauna pe orice cale ai păsit-o chiar și o singură dată. Dai la o parte ramurile cu mîinile, dar ajungi să nu te mai feregești, verdeața se agață cu spinii de tine și ajungi istovit în tabără. Singerezi. Ești aproape gol și porți doar arcul și tolba cu săgeți. Și un snur în jurul gîtului, un snur de care nu mai atîrnă nimic.

Hannibal trecu în noaptea aceea prin tabără spre colina din mijloc, acolo unde era locul său. Oamenii se sculau în picioare și-i trezeau pe cei care dormeau. Și-l vedeau: groaznic cu ochiul orb și cu trupul zdrelit; numai ură din ochiul viu, numai ură din trup, numai ură încercînd să-și azvîrle în ură spaima din suflet. Conducătorul armatei Cartaginei, conducătorul bărbăției ei, al vieții ei, stătea pe colină gata de a vorbi.

Și oamenii așteptau hotărîrea.

Cerul s-a înnourat, aerul e negru.

Deschizi gura și o închizi, dar acum știi că vei vorbi, experiența și succesele te-au învățat de atîta timp să te adresezi oștenilor.

— Te tero Roma..., începi și nu gîndești nicăieri, vorbele ies singure, scăpate ca din praștie, nu le mai controlezi — ai mai putea oare s-o faci?

— Te amenință, Romă, cu mîna goală, dați-mi arme și fugiți! tună vocea lui Hannibal și el crește groaznic, umbră neagră pe colină. Nimeni nu se miră văzîndu-l, auzind ciudata amenințare. Da, cumplită, arătarea întunecată din vîrful dîmbului poate amenința și cu mîna goală...

Și continui în latină, pentru că pe romani îi amenință, ei trebuie să audă. Să audă și să tremure!

— TE TERO, ROMA, MANU NUDA; DATE TELLA, LATETE!

Oamenii tac, au obosit prea așteptînd această clipă, au strigat, s-au agitat, au țesut intrigi, s-au luptat pentru ea. Acum tac. Ca orice ființă obosită de zbucium, odată cu aflarea deciziei — oricare ar fi ea — gîndul se prăbușește istovit în somn.

„Te tero Roma..." străbate munții, dispare în depărtări.

(Se spune că amenințarea s-a auzit pînă la Roma, că strigătul ei a făcut să vibreze templele zeilor și casele muritorilor, că vuietul ei a mișcat din loc pietrele de la fundamentul clădirilor și a înclinat coloanele din pietele publice. Se mai spune că, asurziți de zgomot, oamenii au trebuit să-și astupe urechile cu ceară, dar cu toate că nu mai auzeau nimic din afară, în sufletul lor pătrundeau încet-încet zgomotele spaimei ce nu se mai stingea.)

„Te-te-ro-ro-ma-ma-nu-nu..."

Blestemul a fost rostit și o clipă te-ai liniștit și tu. Liniște trecătoare a simțămintelor obosite, prea epuizate pentru a putea dormi. Așa că se trezesc din nou: sentimentele, sentimentele și rațiunea. Îți revin în memorie pasurile Apeninilor cu opintelile oamenilor și gîfîiala animalelor, ai un rictus la amintirea mîlurilor Arnusului, revezi oșteni înfundați în mlaștini, elefanți căzuți în genunchi și murind pînă la unul, simți iar praful, sudoarea și strigătele mercenarilor, bărbații obișnuiți să îndure și să tacă. Și noaptea aceea cu torțe, cît vedeai cu ochii doar mîl printre torțe, stele pe cer, torțe în mîl, noaptea aceea ciudată cu strigăte printre stelele din mîl, cu voci printre torțele din cer. Noaptea ochiului tău.

Un frison îți străbate corpul. Spaima amenințînd, bîlbîiala iese la iveală.

Istoviți, oamenii se culcă la loc. Dar ecoul se întoarce în munți. Sunetele se alungesc, se întind, se desprind din cuvinte, vin singure înapoi. Mai multe, mai multe. Strivesc totul în cale.

Ascultați oameni cu toții cum rid munții! Hohotesc și din spatele lor ride-n întuneric Spania. O boare înghețată tremură înspre voi.

Barbare tună acum silabele:

Te-te-ro-ro-ma-ma-nu-nu-da-da-te-te-la-la-te-te!

Tablouri de Viorel Lăzărescu

marius stănilă

Dragostea mea pentru tine

Amabelle Lee murise de o mie de ani la fel
și Isolda
lumea ardea de la margini spre mijloc
cetate asediată inima mea:
se rupeau în grabă ultimele formule poetice
se înnumărau ultimele războaie și ruguri.
Nu mai lumina nici o rană: dragostea mea
pentru tine
devenea o amintire istorică.

Mai bine rîndunica

Poetului Marin Lupșanu

Spre sfîrșitul iernii e timpul să așezăm
melancolia în raftul bibliotecii — memoria
și pilonul lumii,
pod ocolit de lumină, apoi
dintr-o mare iubire de oameni să aruncăm
totuși între vechi palimpseste uscate, flacăra
lor
ar lumina cinci milenii în urmă, nici unul
în față
Asta ar însemna să întrerup pentru o clipă
jocul de șah
să stîrnesc praful amintirilor indezirabile.
Mai bine rîndunica mîine își va face din ele
un cuib gălăgios ca o piață de fructe, mai
bine
astă seară șarpele își va depune acolo
veninul.
Pînă la alegerea apelor

mai e timp de visat Scandinavii cețoase
cinci corăbii de clădit cu privirea și-o singură
lovitură de aripă.

Într-o vedere lungă, un auz

De la o vreme ne stringem unul spre altul
cum peștii în marile năvoade
și tot ca ei lunecoși
parcă de o subtilă sudoare a materiei
ne apărăm cum putem
ne rărim ne rărește

o mînă dibace trece lin printre noi
ne aruncă în aerul
insuportabil de ușor
insuportabil de rar
într-o vedere lungă, revărsată,
într-un auz prea ascuțit,

mai bine uită totul despre asta
mai bine amurgul acesta de sfîrșit de mileniu
mai bine noapte ca un vînător nedormit
cu mari cearcăne albastre în jurul ochilor
de o exemplară puritate și

costin grigoraș

Ars longa

la naiba retorica și toate figurile de stil
iată pagina neatinsă ca o cîmpie
desprimăvărîndu-se
ah minunea asta de viață privită ca un
tablou restaurat
omenească stare premergătoare operei
care ține locul celor șapte minuni ale lumii

Transparențe

ultimul șir de păsări pierde zboruri făgăduite
altui anotimp
ceva uitat îți sîngerează tălpile de cioburile
privirii
ceva care te învinge cu o neliniște
despărțitoare de lumi
din vremea cînd respiram în păduri nenăscute

aproape înzăpezit în părul stelei pribege
simți puntea clipei clătinîndu-se sub mila fără
margini

țipătul neauzit al pînzelor întinse peste
întregul poem
ca și cum le-ar fi atins în adorare
mîna lui Bruegel

La apa Vavilonului

unde șezum și plînsum amestecarea limbilor
lumina trasă de păsări între două răsărituri
căutînd ieșirea din sine prin pagina nescrisă
graiul cel uitat ca o floare de piatră suitoare
la cer
pe măsura zeilor

george chirilă

POEME

Imaginarele diguri

Ca și cum ai reveni la Ephes
numai în sandale de iarbă
în loc de mantie agățîndu-ți
norul năstrușnic de umeri
numai ochiul de sticlă
hlizind la orizont
și marea izbind înfuriată
imaginarele diguri
ca și cum dintr-o dată
în viața orașului
s-ar ivi de neunde Constanțiu
zicîndu-ți
cu voce aproape
perfectă: — Încumetă-te, hai, dacă
tot ai ajuns...

Bătaia inimii
tot mai repede repede
clarul privirii
harul odoarele
în dimineața cînd
m-am ridicat de jos
descoperind cerul

Pe aripile tale

Să cazi este așa de lesne
mult mai dificil este
să te înalți
pe aripele tale însă

atît i-ai spus și după aceea
te-ai lăsat
îmbrățișat de valuri

De aceea scriu cartea

Eram destul de aproape
nu cu fruntea lipită de zid
eram chiar zidul
înzestrat cu simțuri
cînd aceia
l-au adus tîrziu pe

Theodosios și i-au poruncit:
— Rămîi aici, îngenunche! —
și el n-a scos un cuvînt
îndeplinind
porunca;
aceia s-au îndepărtat
și l-au izbit
cu sulițe

Eram destul de aproape
pe mine m-au izbit cu sulițe
de aceea scriu cartea
și o iscălesc
Theodosios

liviu vișan

Sub ghilotină de rouă

Un dangăt de lună din două
alungă presimțirea din vis,
tristețea de a decapita un cais
sub ghilotină de rouă.

Păsările din cuiburi, uimite,
își ascund cîntecele în vreun copac,
s-au aprins torțele de liliac
ori numai dorul, pasămite.

Floarea de cais se dezbracă
cu un gest delicat, de mireasă,
parfumul intră în casă
de-o amintire să zacă.

Nu mai pot descînta de deochi,
doar înflorirea-i de vină,
petala va muri în lumină
refuzînd să se lege la ochi.

Balotești

Satul obosește spre sud
mai departe cu-o toamnă de mine,
pe sub lacrimi negre de dud
cine mai vine la cine?

Sub policandre de tei
mă atinge-n oglinda cunoașterii
capătul funiei
legate de clopotul nașterii.

Și cerul către Syracuza

Măslinii dau în floare iar
asinii duc poveri de fluturi
pe lespezi rid în chihlimbar
riuri venind ca la-nceputuri
și cerul către Syracuza
e limpede ca niciodată
sărut cu ochii și cu buza
această clipă fermecată
această sfîntă liniștire
și acest zvon frumos de val
de parcă nici n-a fost oștire
pe somnul meu trecînd brutal...

Roza citită

Roza citită în rază
iarba lecuindu-mi rănile
după atîta drum
pe marea cea fără
început și sfîrșire
roza citită în rază
heraldic semn
hieroglifă
transmisă
de cel ce aș fi putut fi
celui care sînt
între noapte și zi
între tăcere și cuvînt

Ca lespedea

Nu spaima căderii
îmi fulgeră trupul
ci golul care
peste cuget
ca lespede roasă se lasă

Cerul înstelat și trandafirul

Vîntul și vinul
privighetoarea
cu trilul
cerul înstelat
și trandafirul
îmi ispitesc din nou simțurile
îmi trezesc din nou Lyra...
Și te-aud cum vii, Eulmina.

Lacul are fața în cer,
plînsul ploii suportă
un lujer stingher
de pelin ce-mi trece chiar prin aortă.

Satul obosește spre sud,
neliniștea ierbii o tac
pentru-o clipă s-aud
cum tata se-ncheie la piept cu un mac.

Chip de lună

S-ar putea să aștept o ninsoare
fără să mai apună,
un trandafir căzut în mirare
mă privește cu chip de lună.

Poate că aștept doar o noapte
fără șansa dintre cuvinte,
sau doar pletele cui printre șoapte
mă visează așa cuminte?

Poate că m-așteaptă o zînă
să-mi mingîie fruntea. Și-atît.
Părerea trupului să-i rămînă
urma unui sărut.

Îi voi arăta constelații
într-un cireș înflorit,
să se rătăcească în spații,
neînchipuită închipuit.

Ca o frunză întrînd în aramă
forma inimii doare,
dintr-un tablou fără ramă
un trandafir se uită-n ninsoare.

Frunză arină

A dor scornit de cine știe
ce pasăre la fel de vie
în turla inimii adie
descîntecul de păpădie.

Încît abia asemeni jocului
la care-n glumă te supui
cu țipătul vreunei lișițe
îngrijorate după pui.

Ar vrea un dor să mă susțină
cuvîntul intră sub colină
dar nimeni nu mai poartă vină
în frunza inimii arină.

plastică

Recuperări de sensuri

Expoziția de artă grafică din Israel (Muzeul Colecțiilor) reproduce, cu precizia unui seismograf, principalele tendințe din arta grafică a ultimelor decenii. Este un mic creuzet de viziuni și experiențe tehnice avînd la bază procese de învățare și acumulări culturale complexe. Mulți dintre artiști nu sînt născuți pe solul Israelului și au adus în arta acestuia proiecții mentale cu o anume specificitate, mai ales în cazul cînd educația lor artistică s-a efectuat pe alte meridiane. S-ar putea crea impresia unui cosmopolitism programatic dacă nu am fi atenți tocmai la factorii de acumulare culturală pe care de altfel se clădește orice expresie artistică. Prin forța împrejurărilor istorice care au dus la nașterea statului Israel, arta a trebuit să se facă aici ecoul unui proces de recontextualizare a valorilor spirituale aduse din mai multe orizonturi de factorul uman. Fie și relativitatea datelor statistice implică o astfel de considerație. Din 26 de expozanți, reprezentînd generații artistice definibile, doar 11 sînt născuți pe teritoriul Israelului. Din total, 14 și-au efectuat sau completat studiile de artă în străinătate, de regulă în Franța, Anglia sau Statele Unite. Alți cîțiva lucrează aproape permanent în străinătate.

Evident că asemenea împrejurări nu puteau să nu își lase amprenta asupra creației. Generația postbelică, formată din artiști oscilînd între granițele vîrstei de 30—40 de ani, a arătat o înclinare firească spre expresii de tip modern, punctînd pe autonomia semnului grafic, precum Larry Abramson, pe ingenuitate realistă a reprezentării (David Reeb) sau pe construcția geometrică sugestivă (Shmul Akerman). Nota semnificativă a expoziției o dă de altfel tocmai aderența unui mare număr de artiști la problematica artei abstracte, în versiunile cunoscute din anii '50 încoace. În timp ce Alima (n. 1932) aderă la un informal derivat evident din rapiditatea formulei lui Hartung, Georgette Bettle (n. 1942) practică un gestualism a cărui frenezie este temperată de ordinea cromatică. Gabriel Ben-Jano (n. 1943) se revendică la rîndul său de la abstractismul geometric, negat de Ruth Cohn (n. 1940) preocupată de efectul litografic al petei de culoare. Rețele geometrice fine în alb-negru construiește Ovadia Alkara (n. 1939); Moshe Kupferman (n. 1926) preferă succesiunea benzilor cromatice. Iehiel Shemi (n. 1922) face o optimă demonstrație asupra efectului depărtării planurilor geometrice într-un spațiu monocrom, lucru încercat și de Daniel Peralta (n. 1933) care preferă însă impulsul energetic al fișiilor orientate în diagonale.

Desigur, toate aceste formulări, impecabile tehnic, ar implica o discuție mai amplă asupra conținuturilor. Ele sînt produsul și uneori efectul coliziunii cu modalități internaționalizante de expresie. Ceea ce odinioară se definea prin problematica reprezentării este definit acum, într-un mare sector al artei moderne, — și arta din Israel nu face excepție — prin problematica spațializării. Rezultatele obținute de unii artiști nu exclud însă recurențe obositoare.

Există un sector însă al imaginilor pregnante care se revendică de la un expresionism abstractizant, filtrat uneori de experiența tehnicilor fotografice și de sublimări caricaturale sau, pur și simplu, de reprezentarea realistă. Se remarcă în acest sens căutările lui David Ben-Shaoul (n. 1932), Menashe Kadisham (n. 1932), Bati Leviteh (n. 1950) și David Reeb (n. 1952).

Cîteva imagini sînt tulburătoare și as remarca doar gravurile lui Uri Lifshitz (n. 1936), de o tragică tensiune, sau memorabilul „Omagiu lui Grünewald" al lui Igal Tumarkin (n. 1933), expresie concentrată de altfel a minidramei artei contemporane care demitizînd expresia tradițională, abstractizînd și improvizînd, lăsîndu-se invadată de formularile impuse de tehnologie, încearcă să recupereze un sens din arta trecutului, sens echivalent cu recuperarea problematicii omului.

Grigore Arbore

muzică

«Voces Primavera»

Nu de multă vreme, sala mare a Ateneului Român a fost gazda primitoare a unui concert deosebit: corul de copii „Voces Primavera", îndrumat de dirijorul, compozitorul și pedagogul Claudiu Negulescu, și-a sărbătorit zece ani de la înființare. De fapt, este oarecum impropriu spus că cei care au sărbătorit acest eveniment au fost copiii corului; sărbătoarea este a noastră, a tuturor muzicienilor întrucît importanța acestui cor în viața culturală este cu totul deosebită: lui i-au fost dedicate numeroase lucrări, existența acestei formații cu timbru și posibilități mai puțin întîlnite a determinat nașterea unui întreg repertoriu (opera pentru copii, interpretată de copii), organizarea unor profile distincte în cadrul stagiunilor muzicale (Studioul de operă pentru copii, la Opera Română din București).

Toate acestea sînt idei care au fost rostite atunci și au fost reluate la un recent concert al aceluiași cor, tot pe scena Ateneului, în comentariul Smarandei Oțeanu, toate acestea sînt realități care vor rămîne nu numai pentru muzicieni dar și (poate în primul rînd) pentru foarte numeroșii tineri care, de-a lungul anilor, au fost membri ai formației, unde și-au cîștigat și sporit o temeinică pregătire muzicală, grefată pe bucuria de a cînta în cor, bucuria cu nimic mai prejos decît aceea de a învăța împreună într-o sală de clasă sau de a munci alături de colegi în atelierele școlii.

Dar să revenim la concertul respectiv, nu înainte de a menționa că una dintre premisele reușitei artistice a acestui colectiv — lăsînd aici deoparte calitățile de excepție ale lui Claudiu Negulescu — este știința de a-și atrage, pentru colaborare, nume de prestigiu ale artei interpretative românești. Exemplul elocvent îl reprezintă simpla parcurgere a programului de sală; Dan Grigore, Constantin Ene, Vladimir Deveselu, Ion Georgescu, Nicolae Licaret, Rodica Băluță — inimoasa pianistă acompaniatoare a corului, fără a cărei muncă rezultatele, consecință a acumulării muncii la fiecare repetiție, ar fi căpătat o nuanță mult mai palidă — Andrei Tănăsescu, Matei Alexandru, sînt — multe dintre ele (fără a mai menționa participări din alte concerte) — nume de prestigiu pentru scenele noastre, fiind bine știut faptul că prezența unui interpret de marcă în același spectacol nu este numai o garanție a calității ci și un stimulent deosebit pentru cei alături de care apare. De același ordin de interes ține și alegerea repertoriului: „Voces Primavera" nu cîntă orice, oricum: evantaiul stilistic este larg, repertoriul național este reprezentat prin ceea ce avem mai de calitate, diversitatea partiturilor este o preocupare de căpetenie a lui Claudiu Negulescu.

Revenind la concert, putem constata că aria preocupărilor acestui inimos ansamblu a fost astfel sugerată încît concluziile, pe marginea serii de concert, vin oarecum de la sine. Și într-adevăr, un repertoriu unde sînt alăturate numele lui Mozart, Schubert, Mendelssohn-Bartholdy, Schumann, Dvorak, Ceaikovski, Liszt, Stravinski, Scott Joplin, Frank Coulter, Chopin, Rahmaninov, Enescu, Vinicius Grefiens, Ion Dumitrescu, Liana Alexandra, Viorel Doboș, Felicia Donceanu, Andrei Tănăsescu, Vasile Timiș și Claudiu Negulescu este, fără îndoială, de mare complexitate, de sporit interes (numelor colaboratorilor, reprodusе mai sus, trebuie să le alăturăm pe cele ale Irinei Lăzăriciu și Irinei Mureșan, membri ai corului, care au avut în concert dense momente solistice, rezultate cu succes). Dar, fără o deosebită calitate a interpretării, orice inițiative, orice eforturi, rămîn goale de rezultat — și aici trebuie pus accentul principal al oricărui comentariu, accent subliniat de distincția conferită corului, din partea Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, cu prilejul amintitului moment aniversar. Frumusețea timbrală a sonorităților este aici deosebită, știința de a conduce vocile, de a alcătui și dirija armoniile este de necontestat, căldura, farmecul interpretărilor cuceresc de la bun început — acestea sînt atribute care, mai mult decît orice, au impus corul de copii „Voces Primavera" în acel binemeritat con de lumină în care se găsește la ora actuală și unde îi dorim să rămînă cît mai mult.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XXXVIII)

Un evocator mitic și frust al cîmpiei eterne

Cum nu sînt un muschetar, capabil să dea cu spada încît să sară aschii, voi începe prin a face o precizare, la care mă ajută și autorul evocat și comentat, George Alboiu (născut la 6 iulie 1944, la Roșeți, Ialomița) : Poetul devenit și critic prin ani și autor de aschii antonpannești a debutat în orice caz nu în 1965 sau 1966 în „Contemporanul", cum se acreditează îndeobște, chiar în cărțile apărute sub supravegherea sa (vezi „Cîmpia eternă", Cartea Românească, 1984) ci în septembrie 1964, în „Luceafărul" după cum nu numai verbal (verba volant), scris însă și tipărit, în septembrie 1964, cînd era proaspăt student. Iată ce-i răspundeam la o poștă a redacției din celebra pagină „Dintre sute de catarge" : „Spontaneitatea nu e totdeauna cel mai bun sfetnic, mai ales atunci cînd are drept consecință febrilitatea exprimării, deslînării gîndirii poetice. Faptul e cu atît mai evident la Dvs. cu cît bucățile încredințate redacției dezvăluie o sensibilitate necontrafăcută și o putere de asociație adesea remarcabile. Tentațiile deocamdată sînt multiple începînd cu cele de ordin tematic și terminînd cu cele de limbaj poetic. Cum se spune, vocea e în formare. **Partitura care vă convine cel mai mult rămîne tot aceea a cîmpurilor natale, cu cromatica și gama lor** (sublinierea noastră postfestum). Reproducem în această pagină două dintre poezii, lăsînd ca toate celelalte să se sedimenteze". Poeziile reproduse sînt „Cîmpii" și „Zborul", al căror univers liric avea să se regăsească în cărțile tipărite ulterior, începînd cu „Cîmpia eternă", 1968, colecția „Luceafărul".

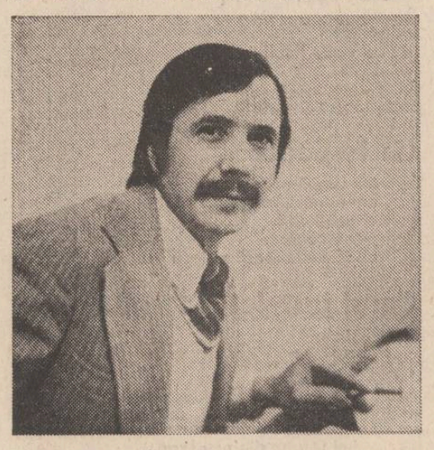

„Existați, poeți, existați, existați..."

Și pentru că la data cînd îi răspundeam nu mai beneficiam de sfatul lui Mihu Dragomir, cel mai mare căutător de comori al zilelor noastre, să ne permită cititorul să recurgem la un alt document, o carte poștală expediată pe adresa lui George Alboiu de Miron Radu Paraschivescu de la Vălenii de Munte, **în ziua de 11 aprilie 1966** (sublinierea noastră). «Da, e grav ! — îi scria foarte abrupt rapsodul „cinticelor" tigănești și al „Declarației patetice". Poeziile trimise vor apărea în revista „Ramuri". Va trebui să aveți însă răbdare, fiindcă revista e lunară și are un spațiu destul de limitat pentru poezie.

Vă rog, însă, să-mi comunicați numele întreg și adevărat. „A. George" nu inspiră încredere nici cititorului și nici nouă.

Bravo pentru talent !», Miron Radu Paraschivescu.

Astfel, fiul pescarului și grădinarului din bălțile Dunării, aici se simte acasă, precum ne atestă „Poemul bălții" din care citām cîteva strofe : „Vreau să m-azvîrl în gîrlă cum vin în goana mare / să nu am timp nici haina s-o lepăd în mohor ; / să creadă cine vede atunci din întîmplare / că nu știu să trec Borcea, că vreau să mă omor. / / Să spîntec apa. Doamne, în două și să chiui / cu buzele lipite de malul celălalt. / să mă întorc cu fața spre cer să aflu iarăsi / că doar culcat pe apă vezi cît ești de înalt. / / Aprinde, tată, focul sub pirostrii și pune. / deasupra lui să fiarbă căldările de raci / și-n timp ce noi cu fumul înnebunim tîntarii / să se atîrne mama de ugere de vaci."

E aici un hiperbolism primitiv care ne place oricum mai mult decît unele cimilituri livrești.

Volumul „Stîlpi", Cartea Românească, 1974, la 10 ani de la debut deși reprezintă un elogiu mult mai profund al Cîmpiei Eterne atunci cînd : „Un strigăt rătăcește acum pe mapamond, / mina e o floare zidită între ziduri. / albina lu-bunicu îi caută în riduri / polenul-capitalul acela vagabond / / Cîmpiile Eterne atunci se vor deschide / cînd pietrele secate vor zice ierburi moi, / cînd cărnurile-ar geme de fiare ostenite / în dezmierdarea prăzii de apoi. / / Va fi atuncea ziua cînd veți ieși din piatră. / ca la-nceputul lumii vă veți uita la voi, / cu diamantul frunții veți desena o vatră. / veți săruta și gheața iubită de noroi".

Avem de-a face, evident, cel puțin cu o logică sui-generis, cu o expresie regionalistă, cum i-ar zice George Călinescu.

Incantatoriu, păcănind, ca o căruță la Brăila prin Bărăgan, sună poezia „Roata" al cărei final este următorul : „Doar o roată / și o cale / pe cîmpia / fără vale. / Omul duce la spinare / roata lui / cît banul domnului / cel mare. / Și mai crede-n / acea vale / care roata / o să-i poarte pînă dincolo / de moarte".

„Cîntec haiducesc" ca și „Poem balcanic" exaltă acest specific definit iarăsi extrem de frust în aceste versuri : „Chiar dacă fetele se joacă / stă baba jos și n-o să-i treacă. / Ce zgubilitică era ! / Doar soldul ei muta mormînte / și-orice creștin cînd o vedea / planta în trei biserici flinte. / Ce zgubilitică era ! / / Cînd da cu glezna-n apa verii / săreau din pagini toți truverii / și o pîndeai la malul gîrlei / și îți venea așa.... să urli. / Ce zgubilitică era! / / Genunchii altora se joacă / stă baba jos și n-o să-i treacă ! / Ce zgubilitică era !"

Ce zgubilitic și acest „Poem balcanic !" — îți vine să exclami.

Sînt de preferat aceste definiții „Așchiilor" din „Metoda șoimului", Cartea Românească, 1981.

Prea multă levitație de cuvinte ca în scurta poemă intitulată chiar așa, „Levitație" : „Oasele bătrînului crapă în timpul somnului / ca gheața pe Dunăre, cu tunet mare / că sperie dulăii adormiți / în tîrlele de-acum trei mii de ani. / Copilul doarme liniștit alături / fiecare răsuflare e un fulg care înalță putul / deasupra cîmpiei cu bătrîn cu tot. / Fiecare răsuflare a copilului cînd doarme / naște păsări fără număr în munții de plumb."

Culmea e că între poezia cu acest titlu apărută în ciclul „Metoda șoimului" din „Cîmpia eternă", din care am citat mai înainte e o diferență esențială de conținut și expresie, cu alta din volumul cu același titlu : „Deasupra golului mergînd, / fără dorință, fără gînd, / picioarele se-ndeamnă blînd. / Nu e nici moarte, nici visare / e doar o oarbă căutare / a astrilor din depărtare. / Și nu mă mir de ce un gol / atît de mare-mi dă ocol / Doar mama care m-a născut / își moaie pîntecul pierdut / în vidul ce s-a desfăcut. / Cîmpia oare-n care carte / se-apleacă să se verse-n moarte ? / Deasupra golului mergînd / tare sînt trist, nu pot nicicînd / să mă mai înspăimînt căzînd..."

Senzația definită de poet o ai numai după ce te-ai învîrtit în nestire și ți se pare că se răstoarnă cîmpia cu tine...

Dacă versurile incantatorii îți mai dau impresia că te afli în imperiul liricii, poemele în proză din „Scrisori de pe o planetă vecină" devin imposibil de urmărit.

Antologia din colecția Hiperion „Cîmpia Eternă" beneficiază cel puțin de un motto explicativ :

— Uite-te la parii care-mi înconjoară curtea : unsprezece au capete, al doisprezecelea urlă : cap, cap, cap... (basm).

Un fior de ancestralitate sugerează „Tei înfloriți" : „Un kilogram de flori de tei / cumpărate din piață / exaltă biblioteca. / Fosnesc ideile în rafturi / ca o cîmpie seara plină de tei înfloriți. / Se poate gîndi, se poate trăi. / Biblioteca se vede pînă departe / Și-i așa-ncărcată de arome / ca în vis ruina unei Rome."

O asemenea poezie nu e decît un exercițiu de holografie.

Ca ideile din rafturi fosnesc și considerațiile critice din cartea „Un poet printre critici", Cartea Românească, 1979.

Din această carte în care coexistă pretenția de analiză cu eseistica reținem după o lungă înșiruire de nume acest mod limpede de a concluziona : „În loc de zece generații avem aici o singură, o mare generație, a cărei margine se sprijină pe clonțul de rubin al păsării lui Labis."

În rest cele mai multe din paginile acestei cărți suferă de un diletantism al discernămîntului care ne trimite la o cunoscută poezie pamfletară a lui George Coșbuc, intitulată chiar așa, „Poet și critic" : — „«Ce știu nu vreau să țin secret» — / Tu să lași în pace muza / Căci tu ești cel mai prost poet / În Siracuza. / Troheii schiopi și iambii duri ; / Și nici nu știi măcar să-i furi ! / Dar n-a sfîrșit căci Dionis / Ca un al doilea Ajax mitic / A ris de furie și-a-nchis / În turn pe critic. / P-un biet Omer îl poți nega ; / Dar cînd e print, e altceva. / Orice poet ca rege-i prost / Dar ca poet e orice rege / Un geniu cum puțini au fost ! / Deci să-nțelege : / De ce murind fu Nero trist / Nu ca-mpărat, ci ca artist."

Riscînd ca poetul critic să-mi trimită o aschie, mă aflu poate și eu în postura lui Nero.

Niculae Stoian

Fundalul fantasticului

Urmare din pag. a 3-a

vania spre Banat, o arie care subînscrie și ridică la nivel de emblemă cultul străvechi al riului, al pietrei și al lemnului, păstrate, toate acestea, fie în forma originară, fie transfigurate de inteligența vie și pragmatismul elastic al munteanului dezrădăcinat. Povestirile sînt în general scurte și tind spre simplitatea schiței sau a monografiei sătești, dar în ciuda caracterului lor frust, rupt din realitate, ele primesc din partea autorului un tratament special, o încărcătură figurativă ce le conferă elasticitate. Ficțiunea, sub forma visului, a fantasticului ori a fabulosului controlează și transformă neîncetat suportul narativ realist cu accente autobiografice.

Cu fața la tradiția narațiunii fantastice românești povestitorul încearcă și reușește în mare măsură să oglindească și să amplifice în meandrele ficțiunii fața aspră și gesturile pustii ale personajelor surprinse de obicei într-un moment de criză ori traversînd o cramă care amenință să le marcheze iremediabil. Fie că este vorba de alienare în sensul nobil al cuvîntului (Ioachim Migălău se hotărăște să renunțe la „pază" spre a redeveni agricultor) ori stricto sensu (Antonie vrea să-și salveze „vița" înfiind un copil ; Ioan Sarica ispășește la sanatoriu o falsă vină, în schimb se vindecă de patima beției ; Milente e urmărit în mod fatal de patima oarbă a unei femei), autorul își proiectează personajele pe fundalul magic al fantasticului —, de aici luminile și umbrele care le conturează profilul : pe de o parte transcenderea spre solaritate, spre lumina „minunii", a apariției ori dispariției miraculoase, **(Un drum ca un inel)**, pe de altă parte atragerea spre tenebre, izvorîte din imposibilitatea de a increme virtejul fatalității **(Și cît ai să stai ?, Pînă în gara cu apa cea mai bună)**.

Mirajul fantasticului este la Dorel Sibii o constantă căreia personajul i se adaptează cu ușurință, ghicind parcă intențiile autorului. Prin încărcătura emoțională a verbului, adierea, plutirea provoacă cititorului o aceeași stare de levitație. Ioachim Migălău scăpase neatins de zecile de gloanțe care i-au ciuruit mantaua iar cînd se hotărăște să o rupă cu înstrăinarea atitudinea sa e marcată de o euforie ce se transmite și textului : „În această dimineață, lui Ioachim Migălău i se părea că plutește, că nu calcă pămîntul cu încălțămintea lui grea. Ba pe măsură ce se apropia de sat simțea că se înalță pînă la culmea dealurilor ce-i ascundeau satul, dealuri ce merg ținîndu-se de mînă cu răchitele, și Mureșul și calea ferată și șoseaua. Și toate sînt atît de aproape una de alta, și de zborul lui, încît i se părea că nimic nu le poate despărți". Există în acest tablou, ca și în altele, o vitalitate plastică ce se înrudește cu meditația profundă și modernă a picturii naive, care, desființînd legea gravitației sugerează imponderabilitatea, plutirea euforică a ființelor și obiectelor.

În plan stilistic, scriitorul mai are de luptat cu limba personajelor sale pentru a le găsi expresia specifică, identificatoare. El nu exagerează proporția regionalismelor și, în calitate de narator, creează atmosferă prin folosirea unor expresii și comparații din chiar universul personajelor.

Fotografiile mai vechi nu sînt doar simple imagini de arhivă ale spațiului natal al scriitorului ci ele dobîndesc prin tehnica „mișcării" lor — prin mijlocirea ficțiunii — rolul de depozitare ale unei imaginații ce descinde din memoria colectivă.

Descoperirea „Balcaniei"

Urmare din pag. 1

magice : „O, ce vară buimacă, în vara asta mi-a zburat cocoșul în lună !" **(Vară buimacă)**.

Caracteristicile lumii evocate de Fănuș Neagu sînt fantezia și exaltarea. Personajele fabulează imens, pînă la o incurabilă mitomanie, din care decurge o impănare a textului cu numeroase elemente fantastice.

Personajul narator suferă un delir imaginativ sau își dovedește o imprevizibilă înclinație mitomană. Rezultatul este același : crearea de scene neverosimile, incredibile. Din proza lui Fănuș Neagu poate fi alcătuit un bogat repertoriu de credințe și practici magice, specifice acestei lumi, care își deapănă viața în preajma apelor. Credințe religioase împreună cu rituri păgîne, aproape barbare, demonstrează arhaitatea locului. O lume „bătrînă", în sensul vechimii, în care cuvintele, bătătorite pe toate fețele și mustind de sensuri, prin echivocitate, ne relevă un mythos danubian, ce se desprinde din paginile lui Fănuș Neagu.

De un realism halucinant, bătînd în fantastic, este și antologica povestire **Dincolo de nisipuri**, în care, ca într-o stranie ceremonie, se desfășoară ritualul „aducerii gîrlei". Acțiunea povestirii are loc în timpul unei secete cumplite. Întreaga comunitate a satului, amenințată, trăiește într-un registru afectiv anormal, într-un delir colectiv. O ceată de călăreți, în frunte cu Susteru, înarmată cu furci și topoare, pornește în sus, pe albia secată a riului, să aducă gîrla, cu credința că morarii le-au „tăiat apa". Întreprinderea se dovedește zadarnică, iazurile morilor sînt și ele goale, călărețiii abandonează expediția, numai Susteru nu renunță, rămîne singur, fiind cel mai posedat, dintre toți, de mirajul apei : „Susteru nu-i chemă. Privi luna ce se ofilea pe muchia aceluiași deal, ridică brațul fără mînecă și lovi calul pe gît, cu dîrlogii. Simțea mereu în față răcoarea valurilor". Atît cît putem vorbi de fantastic în romanul **Îngerul a strigat** (1968) ce trebuia să poarte, inițial, titlul **Satul hoților de cai**, acesta este de altă provenință decît cel din povestiri și ne îndreaptă spre cîntecul bătrînesc și baladă, glorificînd faptele hoților de cai, protagoniștii acestui vestit brigandaj valah. Avem de a face acum cu un fantastic de factură baladescă, cu punctul de plecare tot în folclor, ca și cel legendar. Acesta este cel de-al doilea filon al fantasticului mitologic, în proza lui Fănuș Neagu, și ne trimite, ca termen de referință, la **Alcyon sau Diavolul alb**, povestirea cu hoți de cai, a lui V. Voiculescu. Deși roman modern, prin construcție și prin semnificațiile parabolice, **Îngerul a strigat** se remarcă, înainte de toate, prin tonalitatea lui baladescă, polarizînd, în jurul unui nucleu epic (povestea strămutaților în Dobrogea), cîteva micro-structuri-baladă. Romanul apare, de altfel, ca o suită de povestiri, transfigurînd realitatea în chip rapsodic. Cealaltă dimensiune a romanului — picarescul — vine din Panait Istrati și din proza meridională, Ion Mohreanu, eroul romanului ilustrînd tipul de „picaro", peregrinînd într-un spațiu al cărui centru îl formează Brăila, pentru a-și răzbuna tatăl, prilej pentru prozator de a ne zugrăvi, cu o mînă sigură, de maestru, lumea interlopă a hoților și mardeiașilor. Acest aspect, deloc secundar, al romanului, ne interesează mai puțin, în studiul de față, în raport cu latura lui baladescă. Rivalitatea hoților, povestea de dragoste a lui Neculai Mohreanu și a Vetinei, mirajul Dobrogei, peripețiile strămutaților, scena devastării castelului Șuțu, episoadele al căror protagonist este Nae Caramet, bigamismul lui Gică Dună ș.a.m.d. alimentează multe pagini, din care elementele fantastice propriuzise nu lipsesc.

Aproape o feerie este celălalt roman al lui Fănuș Neagu : **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** (1976), care se vrea un **pandant** la **Craii de Curtea Veche** ai lui Mateiu I. Caragiale. Craii moderni sînt : un fotbalist (Ed Vardara), un cîntăreț de muzică ușoară (Radu Zăvoianu) și un scriitor (Raminți), conduși, în periplul lor bucureștean, de o actriță (Asta Dragomirescu), frecventînd circiuma „La Maria Viscolita" și casa lui Cezar Violatis, o altă cloacă a Arnotenilor. **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** ne introduce într-o suprarealitate, firul epic, inextricabil, fiind aproape imposibil de urmărit. Prozatorul aplică tehnica „dicteului suprarealist" și savoarea romanului provine, exclusiv, din poezia limbajului. Este punctul-limită la care poate ajunge arta de prozator a lui Fănuș Neagu, pîndită, uneori, prin risipa metaforelor, de manierism.

Același lucru se petrece parțial și în ultimul volum, **Pierdut în Balcania** (1982), care, dincolo de încercarea, nimerită, de a configura un spațiu imaginar, un teritoriu mitic (Balcania), prin care Fănuș Neagu se autodefinește ca un scriitor de tip „balcanic", ne oferă o proză ermetică, fantezistă și rafinată, al cărui regim estetic îl formează gratuitatea, într-o experiență artistică amintind de utopia „purismului" în poezie. Povestitorul viguros (descendent de marcă, demn urmaș al lui Sadoveanu, Voiculescu și Panait Istrati, în literatura română) din volumele de început și din romanul **Îngerul a strigat**, Fănuș Neagu se impune implacabil drept cel mai „artist" prozator contemporan al nostru.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Dan Tărchilă, autorul unei drame despre Mircea cel Mare

Un prozator al verii : Constantin Stan

Privirea limpede a senectuții : Șerban Cioculescu, Mihai Beniuc

NUMELE POETULUI

Martin Culcea

din cărțile sale scrise și nepublicate (și „nepredate" vreunei edituri) Martin Culcea și-a alcătuit o antologie de poeme purtînd titlul **Criza de identitate. Forceps**, prima secțiune a antologiei, conține poeme extraordinare, virgilmazilesciene prin scriitura eliptică violentînd și reînnobilînd enunțul banal, prin sarcasm, sentimentalitate difuză cum și printr-o continuă tentație de a accede la o nouă inocență prin săvîrșirea ritualului lustral al rostirii poetice : „tras / dintr-o viață într-alta / de parcă un forceps ar fi hotărît de viu / cum trebuie să fiu viu / ca și cum iarba verde / albastrul cer / din afara ochilor mei ar fi / pentru că nu ochii mei văd iarba / ci iarba din ochii mei / / tras / dintr-o viață într-alta" **(dintr-o viață într-alta)** ; „ce dimineață frumoasă ! / ce dimineață frumoasă ! / vrăbiuțele cirip-cirip ciripesc / ce bine ! zice ce bine ! / pentru că o creangă înflorită / (bineînțeles albă) de amintirea / cea mai tandră m-a apropiat / pentru că în sfîrșit m-am detașat / de educația teamă de a răspunde / cirip-cirip vrăbiuțelor" **(detașare)** ; „dintr-o privire cîntăresc colosala povară a furnicuței / deși efortul ochilor mei este nerușinat de puțin / tandrețea porilor cînd mă privește femeia / blîndețea tălpii cînd floarea cu irisul ei enorm o fixează supus / dintr-o privire surprind apa cum își schimbă culoarea înaintea deschisei mele guri / / treizeci și trei de îngeri patinează pe imaculata mea unghie / îi văd / / și dacă nimic nu e dincolo / de ceea ce pot vedea cu ochii / atunci să mă judece ochii ?" **(județ marțial)**.

Cu o deplină conștiință artistică Martin Culcea știe să evite capcanele mimetismului pur, știe să-și apropie o tehnică poetică și să articuleze un discurs original, un idiolect savuros, cu adevărat martinculcean, inconfundabil : „nu am nici o datorie ! / tot ce am primit / am primit bucuros / dimineața am deschis fereastra / în fața bobocelului pur / toată candoarea am fost / nevinovata / zvelta gleznă / am salutat-o ca pe o surioară / am ascultat tot / am respectat tot / iar seara cu mîinile înroșite / mi-am dus aerul la gură / și m-am înecat" **(bilanț vid)** ; „Nu mă trezi ! nu mă trezi ! eram într-o alergare pe cai / într-o dulce cădere cu cel mai verde gust / puternic eram / tînăr / barbar / nepăsător și bărbat / spumă și miere / de o irezistibilă fiere / nu mă trezi ! nu mă trezi ! / nu mă trage înlăuntrul reflexului / forceps !" **(cel mai verde gust)**.

Poet de rasă, inteligent și cultivat, Martin Culcea scrie o poezie „mărturisitoare", impudică și „impură", a cărei muzică, monotonă și sfîșietoare, este adesea întreruptă de un strigăt sau de un urlet (muzică concretă), sau pur și simplu de un automatism verbal ca un sughiț, „semne" desperate prin care autorul încearcă să ne convingă că există (că e un ins hîrșit, nenorocit, nefericit, o biată făptură de carne suferitoare) și că a scris chiar el acest „text" (și nu invers) : „cîrnați / asta spun de fapt / oricît aș încerca să spun ceva / cîrnați spun tot timpul / fără nici un control / pur și simplu cîrnați / / și acum iartă-mă că ai ochi albaștri / și nu sîntem născuți în aceeași zi / și acum iartă-mă / nu încerc decît (pentru tine / ți-o jur) să intru în cuvinte".

Cezar Ivănescu

Pornind de la Caragiale

Soluția creatoare a literaturii secolului al XIX-lea nu este adusă de procesele de modernizare ci de actele de **trăire integrală** a dihotomiilor complex agregate în trăirile societății românești **în ansamblul ei.** Abia din acest act de trăire integrală, în care asumarea trecutului topește pînă la nerecunoaștere elementele aduse de modernizare, va țîșni opera majoră. Ceea ce nu înseamnă că procesele psihice secundare nu pot isca și ele fenomene creatoare. Unul dintre procesele acestea este însăși **zeflemeaua**, atît de discutata zeflemea, din care unii exegeți au făcut o trăsătură esențială a sufletului românesc, asimilînd-o citeodată cu ceea ce s-a numit „balcanismul" literaturii române. Din punctul nostru de vedere, zeflemeaua corespunde unui proces psihologic secundar iscat de înfruntarea dintre timpul cosmic țărănesc și „timpul expansionist-rebel" al modernizărilor **precipitate**, accelerate. În plan stilistic, zeflemeaua este produsul **rezidual** al înfruntării dintre clasicismul țărănesc monumental și barocul expansionist dinamic. Uneori, însă, cum vom arăta mai jos, acest proces psihologic rezidual a sprijinit creații majore. Zeflemeaua este un proces psihologic de reacție la decalaje. Reacția se poate declanșa din două părți : din **interior** (de pe pozițiile culturii de **acasă**), ori din **exterior** (de pe pozițiile culturii dobîndite prin aculturație, prin expunere la influențe). Zeflemeaua se dezvoltă cu precădere în cîmpul celui de-al doilea tip de reacție. Cînd individul, ori grupul, se arată „sigur" pe „superioritatea" culturii dobîndite, devine un „critic" de ocazie al culturii și stărilor locale. „Dornic de succese, dar fără noroc" (Motru), acest „critic" al culturii locale se specializează în „zeflemea", un gen de **„ironie ușoară"**. Zeflemeaua atinge instituții, obiceiuri, lumi sociale, viziuni proprii culturii locale etc. Din acest criticism de suprafață (căci vine de la **suprafața** societății, nu din **adîncurile** ei ; iată cele două surse posibile ale criticii culturale) se ivește „cultura zeflemelei", un fel de „subcultură", cum i-ar spune sociologia americană. Cultura zeflemelei este o trăire pseudorevoltată a decalajelor culturale. Ea este modul prin care decepțiunile se iartă după ce au primit haina „explicativă" (de fapt, pseudoexplicativă) a parabolei, a metaforei, a pseudomitului ori chiar a anecdotei. Această cultură a zeflemelei se ivește în mediul de trăire eșuată, este un mod de transfigurare a eșecului. **Marea idee**, care ar fi putut să devină sistem teoretic sau metafizic, **cade** în simplă parabolă, ori **este** bruscată sub complicitatea tacită a risului anecdotic ; ceea ce ar fi putut să devină nucleu mitologic eșuează în dicteu și hrănește comedia de limbaj a lui Caragiale — de la „mofturi" la marea comedie. Zeflemeaua este, într-un anume sens, cultura cotidiană a proiectelor rănite și abandonate. Ea ne arată o lume care și-a greșit suportul energetic. În loc de a-și rezema critica pe fondul sănătos și adînc al poporului, această lume zeflemistă își agață nemulțumirea de catargul unei spiritualități de împrumut. Abia cînd istoria va plămădi formele noi din materia locală zeflemeaua va ceda locul marii comedii a lui Caragiale, satirei eminesciene și pamfletului arghezian. Spațiul culturii și societății românești a susținut procese creatoare din toate unghiurile și pe toate axele ; între toate acestea două unghiuri creatoare polarizează spațiul creator românesc, consacrînd dihotomia structurală a societății românești în cîmpul creației. Unul ar putea fi ilustrat prin comedia lui Caragiale, al cărei nucleu este zeflemeaua, iar celălalt prin filosofia și teatrul lui L. Blaga al căror nucleu este mitul, tensiunea tuturor axelor și unghiurilor polare găsindu-și istovirea în boltirea operei eminesciene. Putem spune că zeflemeaua este, oarecum, forma de eșec a mitului, este tendința de a ridica eșecul la rang de principiu al lumii. (de existență și de explicație totodată). Orice mit este, prin sensurile lui simbolice, un **scenariu exemplar** de existență transfigurată. Zeflemeaua se distanțează de mit, prin ironia și scepticismul cu care privește scenariul exemplar. Uneori din zeflemea se poate ivi, prin esențializări transfigurative, un „nihilism dogmatic" de mare forță ca acela al lui Emil Cioran, în care se citește sentimentul **eșecului cosmic** al unui scenariu exemplar de existență. Mitul paradigmatic sau operele culturale care-și încorporează nucleul său — scenariul exemplar de existență a unui grup etnic — restaurează deplina funcționalitate a timpului cosmic în cîmpul existenței istorice a grupului respectiv.

Putem consemna, în general, în structura morfologică a oricărei culturi moderne, la un pol comedia și romanul de critică a moravurilor (satira socială), la celălalt pol, epopeea, teatrul mitic și tragedia etc. Zeflemeaua este rezemată pe un proces psihologic nepurtat pînă la capăt, nici în adîncime și nici în lărgime. Cînd este trăit pe toată adîncimea și lărgimea unei societăți, dintr-un atare proces izvorăște opera monumentală. În acel punct zeflemeaua și-a primit negarea și cea mai semnificativă infirmare. În rest, această stare își arată caracterul de proces psihologic secundar, cum am spus, care dă expresie pulsației în cultură a unei „protestări a sentimentelor" (Motru). Zeflemeaua nu se naște nici din protestul unui **scop** (formă de energie colectivă comprimată și dirijată), nici din cel al unei **idei** (expresie a voinței de **orientare** colectivă), ci din protestul unui **sentiment colectiv** (protest difuz și confuz cel mai adesea), a unei maniere de a simți. Cînd această reacție urcă la palierul intelectual se naște „cultura critică". Uneori zeflemeaua se îndreaptă contra obiceiurilor și a instituțiilor naționale și devine zeflemea națională sau cosmopolitism. Cînd, însă, ironia îmbracă haina superioară depășind zeflemeaua și devenind **critică socială** în forme ironice la adresa unor decalaje pernicioase, a politicianismului, atunci ea devine constructivă. (Cazul T. Maiorescu, M. Eminescu, Al. Lahovari, C.D. Gherea, P.P. Caro etc.). Am precizat că zeflemeaua se naște ca o reacție la decalaje, mai ales cînd acestea capătă caracter de „boli sociale" endemice, abordate cu oarecare frivolitate de colectivitate, fie pentru că acestea n-au atins întregul corp social, fie pentru că grupul uman este împiedicat să acționeze asupra cauzelor bolii. În acest caz se naște marea literatură umoristă de tipul cunoscutului roman al lui I. Hašek, „Peripețiile bravului soldat Švejk". C. Rădulescu Motru, cercetînd fenomenul „bolilor sociale", constată că acestea trec prin trei perioade :

a) de infectare în „corpul social" ;
b) de culminare
c) de descreștere (eliminare).

Nu putem ști cît durează, în principiu, un stadiu ori altul. Etiologia bolilor sociale este extrem de diversificată. Copierea unor legi și instituții străine, de pildă, este socotită, de către Rădulescu Motru, a fi expresia unei boli sociale, sau, în orice caz, a fi capabilă să conducă la o asemenea boală. În această copiere, cu ea cu tot, se naște și zeflemeaua. Zeflemeaua poate fi adeseori deturnată politic de către organismul care, secretînd-o, se apără. Starea zeflemistă este, în orice caz, o formă degradată a culturii relației sociale. Raportul Eu-Altul nu se mai poate desfășura normal primind veșmîntul zeflemelei. Aceste procese psihologice secundare ca cel pe care se reazemă zeflemeaua sînt posibile atîta vreme cît corpul social cu procesele lui fundamentale este încă solid. Cînd acesta se prăbușește, atunci toate aceste procese secundare se sting și se manifestă în toată amploarea ei sindromul de criză ontologică a modelului de timp. Tiparul acesta de trăire nu îngăduie în preajmă-i nici un fel de procese secundare, dirijînd întreaga energie culturală și tot spațiul creator către cultura disperării și a deznădejdii. Într-un asemenea cîmp s-ar putea ivi o poezie cum este aceea a lui Bacovia. Însă, tot din miezul acestei crize, se pot ivi și marile elanuri constructive, cum au fost în epoca interbelică acelea ilustrate printr-o operă de tipul „Spațiului mioritic", din lectura cărora cititorul iese mîntuit de „răul veacului". Observăm, așadar, că timpul cosmic reprezintă o permanență temporală a existenței. Nimic nu poate dura în afara timpului istoric, a permanentei întoarceri. Societățile nu se pot desprinde de trecutul lor, nu-și pot recuza tradițiile proprii decît cu prețul unei dezastruoase „căderi în istorie". Oricît de larg ar fi cercul istoriei omenești trecutul se arată, mereu, a fi centrul său de gravitație. De trecut nu te poți despărți ca de propria umbră. Iar dacă totuși ar fi posibil să-ți pierzi umbra, aceasta ar fi semnul trecerii de pe tărîmul făpturilor solare pe acela al monștrilor ofidieni care sînt, în toate mitologiile, simbolul haosului.

Ilie Bădescu

POST RESTANT

RAMONA DUMITRU, Pitești: Ești în fața treptei, așa că, în primul rînd, îți dorim succes. În al doilea rînd, înțelegem tot cînd scrieți: „Aș vrea să dăruiesc o clipă de-a mea universului, să văd cum pulsează, plăpînd, planeta în ea", dar nu înțelegem nimic atunci cînd încheiați scrisoarea cu: „Mă închin cu mult respect în fața d-voastră". Sîntem vii, doamne ferește. În „Tot ce a fost frumos" aveți... 25 de ani, terminați filologia, vă prezentați la catedră, îl cunoașteți pe director, vă măritați cu el și îi luați locul. Fie și așa, cîte nu se pot întîmpla la vîrsta asta. În celelalte texte sînteți la fel de romantică, sensibilă, cu talent candid, gingaș ca o fițuică la mate. Așteptăm proză din clasa a XI-a.

CONSTANȚA VAICĂR, Craiova: „Voi convinge vreodată... PS. „Fata din flori" se va fi rătăcit prin vreo grădină?"... Atît ne scrieți. Vă răspundem la fel de scurt: încă nu, în ciuda unor observații surprinzătoare și interesante: „Noroc cu cele 11 buzunare ale ținutei vestimentare bărbătești, chiar și nevasta lui mai obosea să i le scotocească zilnic, și pe toate, pentru a depista amărît-victorioasă hîrtiile acelea foarte noi, împăturite grijuliu, ocupînd un loc invizibil, lăsînd deseori degetele scormonitoare să alunece peste ele, lipite de țesătura hainei".

CORNEL VANA, Turda: Delirați, crezînd că așa păreți mai interesant cînd scrieți. Desenul e, în orice caz, mai bun decît textele pe care ni le-ați trimis. Încercați să fie invers.

S. F., București: „Cele două ființe vii, abia sosite de acolo unde își aveau casa, înaintară cu prudență în parc. Liniștea, verdele crud al ierbii, policromia florilor, albastrul cerului și ciripitul păsărilor, cu care nu erau obișnuiți, îi făceau să fie temători, ca în fața unei mari primejdii. Din cînd în cînd se priveau unul pe celălalt, fără să scoată un cuvînt, numai holbîndu-se la ce li se părea lor ieșit din comun, pentru a atrage atenția. Erau, după toate aparențele, bărbat și femeie, oricum, una din ființe era mai înaltă decît cealaltă, iar cealaltă era mai rotundă decît una dintre ele. Deodată, un miros puternic, periculos de puternic, le invadă orificiile feței. Ochii ființelor se măriră din ce în ce și mai mult pînă cînd le ieși în afară. Era un miros nou, necunoscut, dar pe care, totuși, părea că îl mai simțiseră undeva, dar nu știau unde. Eh, se întrebară în gînd, ca să nu-i audă cineva, ce animal o fi mirosind așa de frumos și atît de puternic? Oare unde am mai întîlnit noi asemenea natură care să arate și să miroasă așa? Cele două ființe se uitau una la alta, gînditoare. Se opriseră în mijlocul aleii, lîngă lac, privind speriați în toate părțile, așteptînd parcă, de oriunde, să țîșnească animalul care se apropiase atîta, cu mirosul lui cu tot. O ființă se îngrămădi în cealaltă ființă, ceea ce o făcu pe cealaltă ființă să sară îngrozită într-o parte, la ei nu se obișnuia să se atingă așa, fără motiv, femeia de bărbat — și-i arătă un tei ce îi acoperea cu crengile lui înflorite. «Asta miroase dragă, zise, teiul miroase.» Și, mulțumite, cele două ființe au ieșit din parc și s-au dus acasă".

CASIAN BALABASCIUC, Moldovița: Nici eu nu mai știu ce pseudonim ați ales pînă la urmă, așa că folosesc numele d-voastră adevărat. Oricum, vă felicit că v-ați văzut visul cu ochii („...fac, deocamdată, cercetări pe linie de vînătoare"), dar nu înțelegem de ce „este multă muncă de teren". Pentru patima cu care apărați lupii de oameni reproduc integral textul pledoariei d-voastră: „Am citit minunatul basm al lui Corneliu Ifrim, o variantă a «Caprei cu trei iezi», la modă, publicată în nr. 22, din 30 mai a.c. Este o poveste cu cai, instinct matern și vai, lupi. Iarăși lupii! («Răscumpărarea», în suplimentul **Dunărea**). Nu mă caracterizează sarcasmul, dar simt nevoia să-mi revărs aversiunea față de toți cei ce aleargă după senzațional, neglijînd voit adevărul. Și dacă voi avea prilejul să fac odată un studiu referitor la teama omului față de lupi, în mod sigur că voi pleca și de la această povestire a lui C. Ifrim, care nu face altceva decît să semene groază în rîndul cititorilor și să afecteze serios «cartea de vizită» a sărmanului Canis lupus, și așa pus la stîlpul infamiei de basmele pe care le spun bunicuțele în serile de iarnă nepoților. În treacăt fie spus, chiar și pe mine m-a cutremurat povestirea, ceea ce înseamnă că e bine scrisă. Dar subiectul? Să fim serioși! Și asta într-un moment în care se ridică voci care cer reabilitarea lupului osîndit la stîrpire. Or, știe și un copil că orice specie care dispare produce un dezechilibru ecologic. Dar asta este o altă... poveste! Ceea ce aș vrea să le transmit celor tentați să scrie astfel de povestiri se rezumă la o singură frază: «Lăsați lupii, oameni buni, și mai bine scrieți despre... oameni!»"

HOREA NAȘCU, Baia Mare: Lupii îl surprind pe un tînăr cu iubita lui, iarna, în pădure, tînărul se transformă într-un lup violet, mare, șef de haită, pînă cînd, reîntîlnindu-și iubita pe care e gata s-o mănînce, ...se transformă iar în om, dar... «nici măcar lupii nu mă vor!...» Nici noi. Poate Casian Balabasciuc, avînd în vedere că lupii...

IVANCIUC C. CORNEL, Sighetu Marmației: Scris necitet, dar ce să-i facem, așa se învață azi la școală scrisul... Oricum, nu ne plac nici „delirul acela bucolic", „lințoliu purpuriu al amurgului" și „Kräutner și Adam s-au hotărît să nu mai facă război" în totalitate. Reținem un bun început de povestire **(Cornul lui Maxia)**: „Maxia crăpă ușa, scrută prevăzător întunericul cîteva clipe, apoi străbătu în vîrful picioarelor coridorul lung din spatele scenei, care dădea într-un soi de antecameră umbroasă mai tot anul, luminată de o mică fereastră în formă de treflă, prin care razele soarelui, furișate timid, desenau un perete fumuriu". Spre publicabil ar fi scurta povestire **Calistra** din care cităm: „Calistra trecea singură printre ierburile cutremurate de soare și răsuflările hîrșiite ale soldaților, cu carnea înfierbîntată de văpaia aproape albă și cu ochii căutînd uscați spre dealul pleșuv, unde mai mult de jumătate din greierii de ieri țîrîiau aspru în urechea amiezii". Așteptăm o fotografie normală, de prospector în geofizică, pentru un eventual debut.

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii **Post Restant**. Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

REMEMORĂRI

Miere și fum

Cît de laș și ce lipsit de onestitate și curaj am putut fi în ultima vară a lui **Laurențiu Fulga**...

Ne vedeam reuniți pe o mai lungă perioadă, zi de zi, în vila cu alură de vapor eșuat pe malul mării de platină. Ne vedeam reuniți ca în fiecare an, scăpați de corsete protocolare, de cenzurări adesea inutile. Marea, (pe care o iubea nespus!) ne oferea reconfortări de vorbe nealese și gînduri deschise.

Mîncam de obicei la mese alăturate (un **fix** ciudat al scriitorilor de-a se **înșuruba** în același loc (vis-à-vis de micul bar cu scaune rotitoare și, spre stîrnirea apetitului, **trăgeam rapid** o vodcă mică, rece și revigorantă.

În vara acelui ultim an, de dinaintea plecării spre calea fără de întoarcere, simțindu-l cum adulmecă în aer tîrcoalele concentrice ale **Doamnei în negru**, tot mai contras și mai trist, tot mai însingurat și tăcut, n-am avut puterea necesară și nici curajul, zic acum cu luciditate, să mă apropii de inima și trupul său cuprinse de amenințări polare, evitîndu-l cu jovialitate jucată, rob instinctului de conservare, incapabil de compasiune sau, mai bine zis, de exprimarea ei.

Avea ceva din resemnarea și melancolia îngîndurată a elefanților bătrîni; un soi de retragere discretă și tristă din tumultul amăgitor al verii de miere și fum.

Se prelingea tot mai des spre aleea umbrită de paltini tineri și rămînea contemplativ, strivit de o povară nevăzută, așezat pe banca de lemn din fața bufetului cu nume de fructă pietroasă: „Cireșica".

El, care iubea marea ca pe-o amantă din tinerețe, prezent în alte veri din zori și pînă-n amurg pe plaja măcinată de soare, nu mai avea putere și nici **chef** s-o privească în zbaterea uriașă de energii primordiale.

El, luptătorul și soldatul care înfruntase moartea cu arma în mînă, trăind calvarul unui front printre morții vii și viii deveniți morți, se repliase într-o așteptare care nu-i înșela instinctele încă virile, mîndru și grozav de trist, rămînind să stea de santinelă pe acea bancă de sub paltinii tremurători, ca un planton pe care nu-l va mai schimba nimeni, niciodată...

M-a iubit **Laurențiu Fulga**. Și eu l-am iubit cu devoțiune de **orfan** și, iată, nu-i puteam oferi nici un cuvînt frumos și nici un gînd încărcat de bunătate, ghilotinat fiind de marea lui tristețe, de înspăimîntătorul sigiliu al sfîrșitului inexorabil pe care-l descifram pe obrazul și în ochii ocrotiți de lentile fumurii.

Ne cunoșteam de aproape douăzeci de ani. I-am fost **consilier** de taină și **funcționar** răsfățat; n-a ezitat în timpul cît era vicepreședinte al breslei să mă găzduiască în același birou, să accepte cu bonomă îngăduință **intervențiile** favorizante în folosul colegilor; ajunsesem să-i înțeleg umorul (uneori) negru și cinismul simulat.

Era bizar și misterios, capricios, enigmatic și fantast, posesor al unui **„Paradis straniu"** la care singur avea acces și ale cărei chei le va purta asupră-i pînă în clipa finală a existenței.

De fapt, **mai murise odată**... La nici un an după începerea războiului, pe lista de dispăruți, publicată de nu știu care cotidian al vremii, sublocotenentul **Laurențiu Fulga** (Ionescu) figura ca atare. Murise, deci, **pentru prima oară** și, totuși, avea să supraviețuiască unui lung calvar provocat de război și apoi de cel al vieții civile, puternic și încrîncenat, închis în sine ca un melc în cochilie, pradă unor obsesii tiranind de religia lui interioară, de filozofia proprie, pîndit pururi de **Doamna străină**, neîndurecata și strania apariție care-l va aștepta pînă în secunda ultimei respirări.

A fost în casa mamei mele, tîrziu, cînd subsemnatul nu mai era de mult un june, și se mira, se înduioșa de calinitatea celei care m-a adus pe lume și care repeta la nesfîrșit: „Nu-i așa că-i frumos pruncul meu, Domnule Fulga?".

Am străbătut kilometri întregi, zile și nopți cu mașina sau cu trenul, în peregrinări prin țară, m-a salvat de multe belele administrative, m-a ajutat prin persuasiune și simpatetică influență să mă strecor sau să deschid cortina vigilentă a editurilor, și iată că eu, în acea **Ultimă Vară a Lui**, în acel perimetru intim și prielnic alipirilor generoase, n-am fost în stare să trec peste cercul în care singur se închisese. Să-i spun ceva duios, să-l îmbucur, să-l mint vesel sau conversativ, dintr-o lașitate pe care n-am să mi-o iert niciodată.

A venit apoi lungul sau scurtul drum al claustrării spitalicești.

Am fost o singură dată să-l văd și, printre amabilități mimate și rictusuri jenante, simțeam cum ostașul care-a văzut moartea îmi acordă mie, de fapt, privilegiul de-a nu-mi observa contrafacerea și prostul teatru pe care încercam să-l joc.

Am vrut apoi (imediat mai apoi), cînd puterile lui se scurgeau din trupul firav, să scriu, să încerc un portret așa cum visam să-l schițez vreodată și pe care, poate, am să-l **pot scrie cîndva**. N-am avut nici curajul și nici talentul necesar...

Premonitoriu și nefast suna acel titlu pus în capul unui fragment vestind începutul unui nou roman: **„E noapte și e frig, seniori..."**.

După stingerea sa pămîntească, cu mult înaintea începerii ceremoniei oficiale, cu mult înainte ca aleile cimitirului Bellu să se fi zvîntat de staniolul brumei, am intrat în capela emanînd eternitatea frigului neutru. Era acolo. Orizontal și liniștit, cu un tragic surîs de uimire sau poate afront, sau poate dispreț, desenat sub imobilitatea bărbiei.

Capela era pustie... Prin vitraliile înalte, soarele trimitea briciul razelor căzînd oblic pe dalele pline de plînsul luminărilor.

Mi s-a părut, o secundă, că sînt singur. Apoi în cealaltă secundă, am zărit, cu uimire, sau poate ochii mei vinovați au plăsmuit imaginea de **miere și fum** a unei **Străine Doamne** ce-l veghea în dreapta, tăcută și zîmbitoare, siluetă sau sabie de sticlă, venită să-l conducă spre **Straniul paradis** în care el exersa să migreze încă din acea **vară a lașității mele**, cînd marea mă umilise cu vitalitatea și nepotolita ei energie primordială...

E trist, la mare, fără **Laurențiu Fulga**... Iar pe banca pe care se odihnea în ultima lui vară, cu resemnarea adevărului acceptat, sub zbaterea lină a tinerilor paltini, n-am mai avut puterea să mă așez niciodată...

Stau și mă întreb: Cîtă vreme i-ar fi trebuit, din scurta sau mult prea lunga sa viețuire pămîntească, spre a continua acel roman al cărui titlu cu adiacente shakespeariene mă obsedează încă obligîndu-mă la inutile și mult prea tîrzii penitențe: **„E noapte și e frig, seniori!"**.

Mircea Micu

Un moment de istorie românească

Urmare din pag. 1

a Sud-Estului european, p. 289, nota 40). Dar ipoteza și datele Elisabetei Zahariadou le regăsim, ceva mai departe, la alt colaborator! Deci întreaga demonstrație i se aplică lui.

Coordonatorul a admis ca unii dintre colaboratori să se corecteze singuri, uneori chiar să se completeze: în rîndul celor ce au crezut în registrul-fantomă al lui Hammer, din care ar reieși închinarea Țării Românești în 1391, nu este trecut de Dan Zamfirescu (intenționat sau din necunoaștere) ultimul venit. Numele lui îl aflăm însă de la Mihai Maxim **(Cu privire la înțelegerile de pace romano-otomane din timpul domniei lui Mircea cel Mare**, p. 375, nota 53). Zamfirescu și Maxim se completează unul pe altul în cazul acestui „registru", pentru care de acum înainte suma cunoștințelor noastre va rezulta din ambele contribuții. Ei se și ajută reciproc la discernerea adevărului, cu deosebirea că ultimul, după ce formulează excelent toate ipotezele posibile, se oprește la cea mai puțin probabilă. Ceea ce nu l-a împiedicat să aducă o contribuție la întărirea ipotezei celei mai plauzibile, aceea susținută de Zamfirescu: ne-plata tributului de către Vlad și încheierea de către Mircea cu Baiazid, în 1396, a unei convenții de nonbeligeranță, pe picior de egalitate, convenție comparabilă cu pacea de la Szeghedin din 1444.

Cititorul este lăsat să cîntărească și dacă argumentele lui Mihai Maxim pentru o închinare a țării de către Mircea sub Mehmed I sau, dimpotrivă, ale Ancăi Ghiață și Dan Zamfirescu (ambii contestînd această închinare) sînt mai plauzibile. De fapt, cel ce pune un mare semn de întrebare este însuși Maxim, deoarece nu se hotărăște pentru propria-i ipoteză, ci acceptă și eventualitatea ca evenimentul să se fi petrecut **după moartea lui Mircea**, cu Mihail, dar la sfatul tatălui său! Cum ultima posibilitate este infirmată argumentat de Dan Zamfirescu, nu mai e vorba de o contradicție între două articole ale volumului, ci pur și simplu de posibilitatea ca cititorul să facă singur comparația între o eroare clară și o argumentare, după părerea mea, convingătoare.

Cea mai strălucită ilustrare a metodei aplicate de Ion Pătroiu, metodă pe care aș numi-o „retușare din mers", ne-o oferă așa-zisul tratat al lui Mircea cu Baiazid I. Într-un articol (p. 52) se face o trimitere foarte străvezie la stipulațiile acelui tratat, deci i se mai dă un oarecare gir, deși autenticitatea lui este pusă de mult la îndoială. Iată însă că Virgil Joița îl demonstrează, matematic, de o manieră nefolosită încă pînă acum, a fi plăsmuit de la început pînă la sfîrșit de Dionisie Fotino în 1819, cu materie împrumutată de la Mihai Cantacuzino. Articolul cercetătorului craiovean **(Domnia lui Mircea cel Mare, temelie a independenței și renașterii naționale a poporului român. Între politică și istorie în epoca Luminilor)** rămîne fără îndoială, alături de demonstrația lui Diță, terenul cel mai ferm și totodată cel mai nou din tot volumul. Aici discuțiile sînt deja superflue.

Dar să lăsăm la o parte articolele care-și trimit în felul acesta ecouri unul spre altul, așezîndu-se într-o relație de dialectică circumscriere a adevărului, și să menționăm altă categorie de texte cuprinse în volum, ce se rînduiesc într-o suită de solide contribuții, fără de care nimeni nu va mai putea în viitor să se ocupe de problemele respective, chit că le va subscrie integral sau parțial. Amintim din această ultimă categorie, alături de colaborările semnate de Constantin Cihodaru, Nicolae Stoicescu și Nicolae Edroiu studiile: **Viața economică a Țării Românești în epoca lui Mircea cel Mare** (autori: Adina Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea), **Date noi privind emisiunile monetare ale lui Mircea cel Mare** (Constanța Știrbu, Paraschiva Stancu), și **Mircea cel Mare — apărător al integrității teritoriale românești și al independenței statale** de Anca Ghiață. Autoarea acestui ultim studiu este adevărata inițiatoare a revizuirii drastice la care a fost supusă imaginea neagră despre ultimii ani de domnie ai marelui voievod, revizuire ce a dus, prin noi contribuții, publicate în afara volumului, de V. Ciocîltan, Nagy Pienaru și Radu-Ștefan Ciobanu, precum și prin studiul lui Dan Zamfirescu din acest volum, la concluzia că **nu există nici un argument peremptoriu spre a susține că Mircea cel Mare și-a încheiat domnia ca vasal și tributar al lui Mehmed I, sau că a pierdut din teritoriul țării cetățile dunărene ori ținutul de peste Dunăre.** Dimpotrivă, toate argumentele concordă spre imaginea și ideea cărora Anca Ghiață le oferă cea mai întinsă și mai efervescentă contribuție, pe această temă, din întreaga istoriografie românească. Idee elocvent cuprinsă în titlu.

O contribuție-premieră este fără îndoială și studiul amplu al lui Cristian Moisescu, **Arhitectura epocii lui Mircea cel Mare.** El a fost flancat în mod fericit de eseul cu interesante perspective semnat de Răzvan Theodorescu, **O epocă de statornicire culturală: Țara Românească în 1400.**

Am lăsat intenționat la urmă amplul studiu **Domnia lui Mircea cel Mare în viziunea istoriografiei otomane (Sec. XV—XVII)**, excepțională contribuție a turcologului Valeriu Veliman, care editează izvoarele otomane despre domnia și personalitatea lui Mircea cel Mare, adesea după manuscrisele microfilmate din Arhivele Statului, și le însoțește de traducerea românească. Această adevărată ediție de valoare internațională îl recomandă o dată mai mult pe Valeriu Veliman drept turcologul de competență și dimensiuni cantemiriene, aflat în plină forță creatoare ce ar trebui mai bine folosită. Volumul de față i-a oferit eminentului turcolog o șansă de afirmare ce nu va rămîne fără consecințe pentru îmbogățirea orizontului nostru istoric într-o direcție de care avem atîta nevoie. Să nu uităm că tot Valeriu Veliman este cel ce a editat, pentru prima oară integral, cel mai important izvor otoman despre Mircea cel Mare: întinsul fragment (neîntrecut ca amploare, bogăție a informației și patos literar de nici un alt izvor, intern sau extern) din cronica lui Ibn Kemal. Numai Eminescu a reușit să mai ridice un monument literar superior celui care, pentru Ibn Kemal, era totuși un adversar! Nu este inutil de aceea să spunem că textul pus pentru prima oară în circulație științifică internațională (text original, după manuscris, și traducere) de Valeriu Veliman în **Revista Arhivelor** (nr. 4 din 1986), este cea mai importantă contribuție pe care un turcolog a adus-o vreodată cauzei prieteniei dintre popoarele român și turc.

În mod firesc m-am oprit, ca medievist, asupra materialelor de istorie sau de istorie culturală medievală. Dar nu putem trece sub tăcere două contribuții eminente la sublinierea rolului istoricilor și mai ales al literaților noștri din epoca modernă la conturarea imaginii mărețe a domnului Țării Românești, consacrată științific abia astăzi, prin volumul de față. Una, aparținînd lui Ion Pătroiu, se intitulează **Personalitatea Marelui Mircea Voievod în concepția generației de la 1848**, cealaltă, lui Mihai Ungheanu, **Mircea cel Mare în literatură.**

În momentul de față **Marele Mircea Voievod** este — incontestabil — cartea cea mai importantă și cea mai aproape de adevăr din cîte ne oferă istoriografia română și străină despre unul din **ctitorii** națiunii noastre.

Despre Luceafăr...

Urmare din pag. 1

spații de concentrație maximă a virtuților omenești. Renașterea italiană s-a adunat cu precădere în jurul Toscanei, pe colinele florentine. Malurile Loirei consemnează — de o parte și de cealaltă — cronica de piatră a arhitecturii medievale. Efortul grecesc de a impune puritatea clasică a artei s-a memorat în spațiul Atenei. Nu sînt multe astfel de dovezi ale densității de spirit pe unitate de loc. Bucovina noastră este unul din ele. Magnifică în modestia ei, — iată un paradox pe care ea îl ilustrează ca nimeni alta — neînfrîntă în grelele încercări prin care a trecut, lipsită de trufie dar intangibilă în demnitate, Bucovina își dezvăluie la tot pasul eroismul acesta al dăinuirii. La temelia acestui eroism au stat talentul și munca. Albastrul Voronețului are culoarea Mării Sarmatice care a acoperit cîndva pămîntul acesta. Codul genetic al meleagului a transmis nostalgia originilor și puritatea lor de cristal. Ciprian Porumbescu — romanticul și în același timp lucidul fiu al Stupcăi, Luchian — pictorul arzînd în ultima nuanță a culorilor sale descătușate, Iorga — „uriașul de la Dunăre" — cum l-au numit savanții Europei, copleșiți de statura gigantică a înțelepciunii sale, Nicolae Labiș — cel mai recent, dar nu ultimul argument al prezenței acelui „genius loci" de care vorbea cîndva Geo Bogza, — iată cariatidele cu care Bucovina a venit să sprijine cerul culturii noastre. Și înaintea tuturor, Eminescu, cel care a văzut lumina zilei din germinațiile colosale ale acestui tărîm.

Cînd se poate vedea cel mai bine Bucovina — splendidă în fapta primenirilor de cuget pe care le tutelează? N-aș putea să v-o spun. Am văzut-o în toate anotimpurile. La fel de frumoasă, de clasică, de demnă. Egală cu ea însăși, traversînd anotimpurile. Care nu sînt de altfel cele supuse canoanelor clasice. În aceeași zi mie mi se pare că în verdele Sucevițe a izvorît primăvara, că nava Dragomirnei evocă prin masivitatea ei timpul maturității depline — vara, că zidurile Solcăi se scaldă în mierea toamnei și că la Humor a căzut prima zăpadă din an. Apoi, toate acestea se pot preschimba, locul unuia sau al altuia dintre anotimpuri putînd fi luat de o altă stare, de o altă lumină... În Bucovina timpul este acela pe care-l impune meditația celui aflat în inima ei. O singură așezare de aici stă ferecată — și așa va rămîne de-a pururi — în zalele unei singure zile. Chiar dacă plouă, ninge, e secetă sau vreme prea dulce la Ipotești, calendarul rămîne de-a pururi oprit la ziua aceea de 15 ianuarie. E poate o părere. Sau, mai degrabă, o minune, din acelea ce fac să crească în lume faima oamenilor acestui pămînt.

Eminescu — atunci cînd a visat preschimbarea în stea — s-a gîndit la dulcele corn care să-i sune încă o dată stema de viață a Bucovinei. De aceea ne întrebăm uneori cum se vede de acolo, din înaltul Stelei, pămîntul acesta de cîntec și de culoare? Și cum se aude cornul său de argint acolo, spintecînd tăriile și luminînd spațiile?

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (I)

Cum sîntem într-un an aniversar Creangă (al 150-lea de la naștere), redacția **Luceafărul** mi-a cerut să-mi dau părerea în scris asupra necesității unei ediții Creangă. Am luat, cum se obișnuiește, ultima ediție, de regulă cea mai bună pentru că beneficiază de cîștigurile edițiilor anterioare: „Ion Creangă, **Opere**, în două volume, Ediție îngrijită, note și variante, glosar și bibliografie de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. Studiu introductiv de Iorgu Iordan. Scriitorii români, Ed. Minerva, Buc., 1970".

Cei doi editori semnează, cu excepția studiului introductiv, și răspund solidar. În fapt, Elisabetei Brâncuș îi aparține în exclusivitate stabilirea textului și variantele. Întrucît n-am să discut aci această problemă, mă grăbesc să declar că este singura parte rezistentă din lucrare și că poate fi păstrată la alcătuirea unei noi ediții. Glosarul, care prin natura sa face corp comun cu notele filologice, este incomplet, fără trimiteri la pagină, și deficitar. Măsura înțelegerii textului o dau notele filologice care revin acad. I. Iordan. Cum autorul comentariului nu-și citează izvoarele, cu excepția **Dicționarul Academiei**, iar eu nu sînt nici romanist, nici românist, și nu mă țin obligat prin profesie să fiu la curent cu bibliografia, îmi cer scuze dacă, în necunoștință de cauză, reiau probleme deja tratate de alții și necitate de I. Iordan, fie că le încuviințez, fie că nu.

Cu timpul, opera lui Creangă riscă să se închidă în sine, mută ca o piramidă, nedescifrată nici chiar de lingviști, pe cît se va dovedi mai jos. Banalizat prin manualele școlare, cu excerpte comentate șablon sau deloc, prin prelucrări de valoare uneori îndoielnică, în teatru, cinematografie, grafică, înstrăinat prin deplasarea centrului de interes al omului instruit de azi și de mîine către forme noi de artă, inegalabilul părinte al lui moș Nichifor și al lui Harap Alb dispare discret în lumea fantasmelor sale. Și nu este drept.

Am numărat circa cinci sute de note Iordan, dintre care un procent, pe care nu-l determin aici, sînt inutile (cititorul se poate convinge și singur, dacă-și dă osteneala să parcurgă lucrarea). Cum Creangă este glosat în dicționare, autorul, de regulă, parafrazează explicații de dicționar. Însă un comentariu, de regulă, începe acolo unde încetează știința sau informația altora, și în nici un caz nu poate include erori sau polemiza tacit.

În continuare voi cita numeroase exemple de erori Iordan: **Geasta cu trepădatele, că nu-s departe satele**, prin care exprimă dorul de ducă al popii Duhu, este explicat: „exprimare ritmică și rimată a celor spuse imediat înainte **(ie-ți popo, desagii și toiagul și pe ici ți-e drumul)**. Cuvîntul **geasta**, absent în dicționare, pare a fi o interjecție (imită mișcarea omului care pleacă repede dintr-un loc), ori, mai degrabă, un nume imaginar creat prin alăturarea unor sunete care, legate unul de altul, capătă o anumită expresivitate". (vol. II, p. 238).

Este un cuvînt obținut prin contaminare între **geantă** și **traistă**, cuvînt care nu s-a impus, ca atîtea altele în orice limbă.

Că nu-i bine să te pui vizitiu la cai albi și slugă la femei, referitor la iepele lui moș Nichifor, este înțeles de autor, în prima parte, ca toată lumea, în a doua nu, ci este comentat: „femeile sînt mai exigente decît bărbații, cînd e vorba de făcut treabă (humorul involuntar este savuros, n.n.) în casă" (vol. II, p. 221). Atrag atenția că **slugă** înseamnă **argat, nu fată-n casă** și că femeile, dintotdeauna, au fost denigrate de malițioși că ar fi mai exigente cu argații nu numai în timpul zilei, ci chiar și nopțile, mai ales cînd au bărbații plecați de-acasă, în negustorie, la mari depărtări, așa cum cunoaștem motivul popular încă de la N. Pauleti încoace: „— Nevastă de Breb, / Tot stau să te-ntreb: / Ai bărbat o n-ai?", la care femeia pricepe aluzia și-i răspunde că n-are, că l-a mînat „în țara ungurească / Cu sare domnească". Din Pauleti lipsesc versurile-cheie, adresate de cel care o place: „Dacă n-ai bărbat / Să mă bag argat", precum și invitația la dragoste. Apoi, e atît de limpede că, oricît ai spăla caii albi, tot se pătează și că o femeie nu este niciodată mulțumită (vezi: **femeia e sac fără fund**, locuțiune care la rîndul ei se trage dintr-alta, existentă și la români și la alte popoare, după care femeia este foarte risipitoare). Folosesc ocazia să atrag atenția folcloriștilor că motivul intitulat în repertoriile lor **Nevastă din Breb**, la o analiză atentă, se dovedește a fi o dublă deraiere provenită întîi din **Nevastă de Breb** (cum l-a surprins Pauleti acum 150 de ani), precedat de **Nevastă de grec** „negustor" care, plecat în **negustorie**, își lasă soția acasă cu argații. Vezi și în colinde: **Trec și se petrec / Trei fete de grec**, precum și **Fată de maier**, în variantele-colind ale **Mioriței**.

Textul: „Și s-au adunat (caprele, în **Capra cu trei iezi**), cu toatele la priveghiu și unde nu s-au așternut pe mîncate și pe băute, veselindu-se împreună..." (suspensie Creangă, n.n.) este explicat de I. Iordan prin: „au făcut priveghi la căpătîiul lupului mort, potrivit obiceiului, dar un priveghi vesel, fiindcă au scăpat de un dușman primejdios" (vol. I, p. 267).

Întrebarea este dacă, în bună tradiție românească, a existat alt fel de priveghi decît vesel, cu mîncare și cu băutură, glume, dansuri rituale etc., începînd cu Herodot și terminînd cu S. Fl. Marian. Nu este cazul să arăt eu, aici, rostul veseliei la priveghi. Ritualul își are motivații stabilite cu cîteva milenii în urmă, nu două-trei, mai multe. Iar punctele de suspensie Creangă trimit la lubricitatea caprelor care nu se dau în lături de la necuviințe.

Tot un bou și-o belea. Contextul se referă la biografia lui Dănilă Prepeleac, un lasă-mă să te las, căsătorit însă cu o femeie de ispravă, și la frate-său, un om ca lumea, căsătorit și el, cu o femeie rea, zgîrcită etc. Creangă conchide: **Tot un bou și-o belea.** Iată explicația Iordan: „Fiecare bou cu beleaua (defectul) lui" (aici figurat despre oameni: fiecare om are felul lui de a fi, care nu seamănă cu al altora), (vol. I, p. 277).

Ce vrea să spună Creangă? Ce știe toată lumea: că în căsătorie, **pereche conjugală**, se întîmplă la fel ca în cazul **perechii de boi** care trag împreună la același **jug**, ca unul din doi să fie **bou bun de jug**, iar celălalt **belea**, adică **bou bun de belit** (jupuit). Depreciative asupra animalelor cu defecte, **gloabă, haram** etc. Și pentru că tot veni vorba de boi, un alt exemplu: „și-a pus el... boii în cîrd cu dracul, dar are să-i scoată fără coarne" se laudă fanfaronul și mîncăul de Flămînzilă referindu-se la pricina lor cu împăratul Roș. Iată explicația Iordan: asupra boilor: „îi va scoate (din cîrd) betegiți, incapabili să mai împungă (adică să mai poată fi folosiți cum se cuvine la treaba lor)" (vol. I, p. 314).

Scurt deci: după comentator, treaba boilor este să împungă, cînd este știut că un gospodar scapă cît mai repede de un bou care împunge.

O dau cu mîneci largi. Este vorba de o fată mare pe care o cere de nevastă Stan Pățitul, fată pe care părinții **o dau** etc. Comentariul Iordan: „o dau din toată inima, fără șovăire". Dacă s-ar fi oprit aci, ar fi fost mai bine, însă continuă: „Metafora pare a avea la bază mînicile cămășii (sau ale unei haine), care, cînd sînt largi, permit celui ce o îmbracă, să-și vîre și să-și scoată mîinile din ele fără nici o dificultate" (vol. I, p. 298).

Sensul explicației îl accept, fiind de ordinea evidenței, dar, cum **nu se dă ceva cu mînecile**, rămîne ca **mîneci largi** să provină din o formă dispărută **mîne large** „mîini larg deschise", ceea ce se confirmă de paremiologia românească și romanică occidentală, în care intervine **larg, strîns** etc. Nu mai dau trimiteri.

Un context ca: „de-abia acum se prinsese și el cu mînele de vatră" se referă la Stan Pățitul, copil străin, argat prin sate, angajat cînd la unul, cînd la altul, pînă ce ajunsese să-și întocmească și el o gospodărie. Este explicat prin: „de-abia acum avea și el casa lui, cu vatra și cu tot ce ține de ea" (vol. I, p. 295).

Cu alte cuvinte, după comentator, Stan se prinsese cu mîinile de **vatra focului**. Stan Pățitul, care **nemernicise pe la ușile oamenilor... s-a oploșit într-un sat mare și frumos... s-a statornicit pentru totdeauna**. Creangă ne oferă aci, pe scurt, schița biografică a motivului **copilului străin** care cu greu reușește să se integreze într-o obște străină. Este un venetic „nemernic", român sau străin de sînge, indiferent, care **se lipește** și el de o comunitate (de aci, probabil, inițial: **lipitorile satului** și ulterior s-a înțeles **lipitoare** „care suge sîngele băștinașilor", aliniindu-se **gîndacilor, omizilor, lăcustelor**, care au furnizat literaturii tipul spoliatorului lacom).

Revin: **vatră**, în limba veche înseamnă **pămînt** (vezi **țigani de vatră** „localnici, necumpărați"); într-un dicționar de pe la 1800 întîlnesc: **a trînti de vatră** tradus **Zum Boden werfen**; vezi și **a se bate (a se da) cu capul de vatră**, „de pămînt", nu de **vatra din casă**.

Florea Fugariu

Convergența valorilor

Urmare din pag. 1

care trebuie scris în continuare, din punctul de vedere al prezentului, firește, prezentul însuși neputînd să fie înțeles cum se cuvine fără o înțelegere reală a trecutului".

Aproape toți scriitorii intervievați aduc completări necesare pentru precizarea locului creației lor în sistemul axiologic național, discută raportul național-universal, **din unghiul de susținere al universalului pe elemente valorice specific naționale**. Despre o mai precisă așezare a valorilor culturii române în context universal, despre rostul și rolul culturii române, vorbește, pe larg, Dan Zamfirescu. „Cultura română, laolaltă cu celelalte culturi de pe acest pămînt împodobit cîndva de Elada și apoi de Bizanț, trebuie să folosească șansa ei de azi spre a deveni aluatul unei noi umanități, o umanitate a solidarității umane, în locul umanității încrîncenării universale, în care trăim".

Valorile literaturii trebuie mai bine cunoscute și promovate, învingînd practici inerțiale, stimulînd cercetarea, deschizînd noi orizonturi literaturii comparate, debarasînd cercetarea culturală și activitatea critică de complexul subordonării. Este o evidență că, pentru o corectă valorizare a operei, judecata critică își are rolul și importanța sa. Funcționarea defectuoasă a acesteia, antrenarea ei după false criterii sau exclusivisme, idei preconcepute sau modele (care nu mai sînt funcționale) duc la falsificarea reliefului literar, dintr-o anumită etapă a literaturii. M. Ungheanu discută, de aceea, despre clișee și ticuri ale criticii, despre atitudini de falsă apreciere, care nu pot conduce la o exactă promovare a valorilor. Crearea unor „polarități antagonice" nu au rolul de a armoniza întregul unei literaturi; dimpotrivă: „A concepe gloria unui scriitor prin eliminarea obligatorie a altcuiva produce însă efecte nefaste. Aceeași mentalitate a prezidat, recent, denigrarea lui Călinescu în favoarea lui Lovinescu. Mecanismul, maniheic, e același, mînuitorii lui — vechi sau noi — și-au schimbat doar elementele demonstrației. Împărțirea istoriei literare în campamente militare s-a extins, din păcate, și asupra literaturii contemporane. Totul pare, pentru unii, animat de tensiuni contrare. Marin Preda a fost opus cu încăpățînare lui Eugen Barbu, deși cei doi nu sînt, artisticește, structuri comparabile. Multă vreme, dezvoltarea poeților Nichita Stănescu și Ion Gheorghe a fost văzută tot sub forma unui cuplu antagonic. Ce decurge de aici este ușor de văzut. Exclusivismul acestei mentalități produce un climat pe măsură. Or, literatura nu este o tabără militară amenințată de trădări, contagiuni sau intruși". Tot M. Ungheanu discută despre „nostalgia monopolului de opinie" sau o eronată tendință „normativă" a criticii, care există încă și produce efecte negative asupra receptării corecte a valorilor: „Oricît ar părea de ciudat, în ciuda profesiunilor de credință care se fac, o bună parte a criticii noastre literare este incredibil de normativă. Ceea ce nu intră în rețetarul unui critic, sau al unei confrerii de critici, este fie neglijat, fie ignorat cu bună știință, fie respins. Nu vi se pare semnificativ că s-a pierdut gustul urmăririi fenomenelor literare în întregul lor, pe distanțe mari, și că, astăzi, critica literară se reduce, de foarte multe ori, la simplul comentariu de carte, fără perspectiva contextelor care se impun? Citite în sine, aceste texte pot fi — și unele sînt — inteligente, chiar strălucite. Dar, puse cap la cap, ele nu relevă întotdeauna acea conștiință critică aptă să vadă fenomenul literar în curgerea lui complexă, trecută și prezentă. Regimul micilor și marilor autonomii face mult rău actului critic".

Despre modul de a proteja adevăratele valori ale literaturii, despre felul de a vedea valoarea universală pornind din datele adînci ale elementelor naționale discută și Artur Silvestri, în o parte a răspunsurilor sale: „Să ne întrebăm dacă Sadoveanu, Eminescu, Călinescu, Blaga au ceea ce se numește de obicei universalitate a valorii și răspunsul va fi, fără îndoială, că ei sînt, axiologic, universali. Cu ei, acela care studiază literatura română învață încă din școală să se aplice asupra unei creații universale, care pornește, azi ca și ieri, în „orele astrale" ale civilizației românești, din inalterabilul nostru fond". Al. Oprea pledează pentru o cît mai fidelă prezentare a valorilor existente în orice epocă: „Fiecare epocă își are propria sa ordine de valori, care se cere intuită și științific determinată, iar nu inventată arbitrar; și cu atît mai puțin, copiată după tiparul modelelor — și mai ales al modelor — cultivate în prezent. Ca cercetător obișnuit să se supună adevărului documentelor, sînt agasat de ingenuitatea — recunosc, uneori plină de farmec — cu care autorii unor exerciții critice se servesc de marile opere literare de altădată ca de simple pretexte pentru a-și etala preferințele, subiective, în materie de formule artistice". Răspunsurile celor convocați de Ilie Purcaru se completează, se întretaie la nivelul ideilor expuse și în perimetrul altor discipline. Vasile Vetișanu pornind discuția de la „Istoria filozofiei românești" — își expune opinia despre prezentarea valorilor și în acest domeniu. Doru Popovici și Vasile Tomescu discută problema în sfera muzicii; I. D. Bălan vorbește și despre dificultățile repunerii în circulație a valorilor din moștenirea culturală.

Incitînd și la dezbaterea unei probleme atît de actuale cum este **valorificarea valorilor**, volumul **Literatură și națiune** este el însuși actual și incitant.

CUMPĂNĂ

Vocea pămîntului

În vîrful pur al muntelui,
vîrful nervilor mei,
m-așteaptă o casă
cu pereții și tavanul de sticlă.
Să privesc soarele răsărind cu orizont cu tot —
Sisif strălucitor
amestecat în greutatea lui aprinsă
urcînd muntele zilei.
Să număr cîte suliți au mai rămas pe cer
din luptătorii de altădată.
Parcă aud: lăsați copilul să doarmă
pînă se ridică soarele de trei suliți!
Să văd pămîntul cum se ridică
deasupra soarelui la asfințit
cum am vrut și eu să mă ridic.
Să vină noaptea cea mai înaltă,
gîndul meu să ungă roțile Carului Mare,
ochii mei să-i sucească oiștea
acolo în vîrful de munte,
vîrful nervilor mei,
unde vocea pămîntului
călătorește dedesubt într-o gură închisă.

George Alboiu

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Un mesaj de prietenie

Binecunoscuta colecție americană „East European Monographs" s-a îmbogățit cu un nou volum scris de doi istorici români, Ion Stanciu și Paul Cernovodeanu — **Distant Lands : The Genesis and Evolution of Romanian-American Relations** (Pământuri îndepărtate : geneza și evoluția relațiilor româno-americane). După propria lor mărturie, această monografie are două obiective : să reconstituie imaginea Lumii Noi în societatea românească și să urmărească dezvoltarea contactelor dintre S.U.A. și țările române, apoi România pînă în anul 1880.

Lucrarea tipărită peste ocean reprezintă o versiune amplificată a volumului din 1977 al celor doi autori, tipărit în colecția „Istorie și civilizație" la Editura Academiei R.S.R. : **Imaginea Lumii Noi în țările române și primele lor relații cu S.U.A. pînă în 1859.** Extinderea perioadei cercetată de P. Cernovodeanu și I. Stanciu pînă la 1880 este binevenită, întrucît acest an marchează inaugurarea unei noi faze a raporturilor dintre cele două țări prin numirea lui Eugen Schuyler la 15 iunie ca reprezentant diplomatic al S.U.A. la București (consul general) promovat în iunie 1881 ca însărcinat cu afaceri. Tot în 1880, colonelul Sergiu Voinescu a fost trimis într-o misiune în S.U.A., în calitate de „trimis extraordinar", fiind primit la 18 noiembrie de către președintele american Rutherford B. Hayes, prima întîlnire între un președinte american și un reprezentant oficial român.

Autorii pun la îndemîna cititorilor un bogat material — interesant și uneori pitoresc — rezultat al unor cercetări sistematice în arhive și biblioteci din cele două țări. Cei doi istorici români înfățișează la început imaginea Lumii Noi în țările române ; sînt scoase la iveală informațiile și opiniile cărturarilor din cele trei țări române despre lumea necunoscută descoperită de Cristofor Columb. Sînt astfel semnalate pasajele din scrierile lui Nicolae Olahul, Maximilianus Transylvanus, Johannes Honterus, Jacob Paleologul, Ferenc Páriz Pápai, Constantin Cantacuzino, Miron Costin, Dimitrie Cantemir etc.

Cu aceeași rîvnă au cules autorii primele știri despre țările române în coloniile engleze din America. Cei doi istorici încep prin a înlătura opinia potrivit căreia căpitanul John Smith (1579—1631) ar fi fost cel dintîi american poposit pe meleagurile românești și care ar fi scris despre noi. În realitate povestirea lui este „o pură ficțiune literară". Pășind pe terenul realității, autorii înfățișează informațiile despre spațiul românesc în diverse scrieri apărute pe teritoriul american. Dintre acestea este de semnalat broșura tipărită la New York în 1764, **A Letter from a Gentleman in Transylvania to his friend in America...**

În timp ce în țările române, pe măsura trecerii de la feudalism la capitalism, se înmulțesc știrile despre Statele Unite, în primul rînd despre războiul de independență și apar primele traduceri românești din literatura americană (în 1899) publicația craioveană „Mozaikul" a tipărit un fragment din volumul lui Washington Irving : **Legends of the Conquest of Spain,** (apărut în S.U.A. în 1936), se stabilesc și primele contacte directe româno-americane. Mai întîi prin călătorii americane în țările române, apoi prin stabilirea unor relații economice. Intensificate în perioada 1848—1849 aceste raporturi au fost urmate de apariția unor lucrări care oferă un material bogat pentru reconstituirea imaginii pe care cele două națiuni o aveau una despre cealaltă. În acest context sînt de amintit impresiile de călătorie ale lui James O. Noyes, medic american aflat în serviciul armatei otomane în Războiul Crimeii, impresii tipărite sub titlul **Roumania : The Border Land of the Christian and the Turk...**

Integrarea tot mai intensă a țărilor române în circuitul comercial internațional a avut drept urmare stabilirea de relații permanente între țările române și S.U.A. prin numirea lui Anton Negroponte drept viceconsul la Galați și primul reprezentant consular onorific al Statelor Unite în principate.

După Unirea Moldovei cu Muntenia, relațiile româno-americane s-au intensificat, fapt ilustrat între altele prin înființarea altor consulate americane — Brăila (1861), București (1867), Iași (1873) — și prin participarea unor români la războiul civil american (1861—1865), dintre care cei mai cunoscuți au fost desigur Gheorghe Pomuț și Nicolae Dunca. Cel dintîi a fost numit, ca recunoaștere a meritelor sale din timpul războiului, consul general al S.U.A. în Rusia, unde a și murit în 1882. Cel de al doilea, ajuns aghiotantul generalului Fremont, este primul voluntar român care a trimis corespondențe de presă despre războiul civil, corespondențe ce au fost tipărite în ziarul „Românul", care a și tipărit la 21 iunie 1862 un emoționant necrolog despre moartea tînărului voluntar pe cîmpul de luptă.

Ultimul capitol al lucrării este consacrat poziției S.U.A. față de Războiul de independență al României din anii 1877—1878. „Activitatea diplomatică dintre 1877—1880 — conchid autorii — a avut în cele din urmă drept rezultat, după ce independența României a fost cîștigată, stabilirea unei prietenii ferme între cele două țări. Ea a permis ambelor state să stabilească relații dipolmatice permanente, care au îngăduit dezvoltarea ulterioară a raporturilor economice și personale între cele două țări și popoarele lor" (p. 212—213).

Lucrare științifică de înaltă valoare, axată pe noua direcție de cercetare a imagologiei, cartea lui I. Stanciu și P. Cernovodeanu este în același timp un adevărat mesaj de prietenie și pace între două popoare ale căror prime contacte și prime imagini sînt fixate acum și într-o ediție în limba engleză, mult mai accesibilă cititorului de peste ocean.

Andrei Busuioceanu

POEZIE DIN S.U.A.

ROBERT CREELEY

Pasărea, pasărea, pasărea

Aidoma florilor primăvara sunt.
Și oblăduire am pentru ele.
Ele și parfumul lor.

Suntem asemeni lor de gureși, noi
care adesea ca ele vorbim

și cum altminteri te obligă
demonul, cine-i el, înăuntru, acolo
implacabil, dar mulțumit.

Mulțumesc

O, Blîndețe, Bunătate. Aceste virtuți
sînt plăcerea ta, asemănătoare ție

strălucirii surisului
asemănătoare

ca un prisos de împliniri.

Rămas bun

Ea stătea în fereastră. Acolo
numai muzică și lumină era.
Ea stătea în fereastră. Chipul ei.

Era ea, pentru privirea ei era,
am gîndit. Numai privirea ei era.
Am spus

întorcîndu-mă de-acolo, de-acolo
plecînd. Durerea nu-i o boare
de aer. Se reîntoarce

la fapta miniei lui,
a supărării de ea mîngîiată cîndva
și nu-i strigă reîntoarcerea.

SYLVIA PLATH

Margine

Desăvîrșire-i femeia
Trupul ei, chiar mort,

Poartă surisul împlinirii ;
Iluzia perfecțiunii la mai vechii greci.

Statura ei fosnește veșminte,
Picioarele-i desculțe

Par să vorbească :
În sfîrșit, am ajuns.

Fiecare copil murit, șarpe alb, se lipește
De fiecare sticluță cu lapte

Rămasă pustie.
În trupul ei le-a strîns
Cum își adună petalele

Magic trandafirul cînd grădina
Adoarme cu însingerări de miresme
În dulcile guși ale florilor nopții.

Cînd furiș privește pe sub gluga-i de os
Luna nu mai are prilej de tristețe

Și nimic n-o surprinde după cele văzute,
Numai umbrele ei întunecate rătăcesc
necuprinsul.

MARTHA DABROCK

Boltă adormită

Un
întunecat
pîn
mîncinoase
monezi
în nemișcată odihnă
liniște
planînd pe perne de aer
hrănind
puternica siluetă împotriva
zugravului dimineții —
Adormită inocență, neîncercată.

ROBERT GRANT BURNS

Prevestirea furtunii

Spui că păunii au început să părăsească arborii
și tot ce-i pasăre, cîntezoi, gureșe gaițe
și pelicani —
zumzăie pe note lungi, îngrijorătoare
prevestindu-ne venirea furtunii.

Păunii acolo-ntre crengi
fiecare bulgăr de humă ca pe un fruct scrîntit
la pieptul lor adînc încălzindu-i
cu șuierul lor infernal ca o prăbușire de pietre;
toate păsările îngrijorate cîntă
pe discordante note continuu.

Această noapte aduce furtuna.

Dacă singuri, noi, asemeni lor
neîndoielnic vom trăi frigul
în codrul acesta așteptînd împlinirea prevestirii;
sigur, infailibili, fără greșeală-i
cel ce se duce acasă,
dar ce să caut
unde-i ascunzișul...

În românește de Ion Iuga

Jules LAFORGUE

Cel mai bun poet al sfîrșitului de secol al XIX-lea francez, cum se exprima Gaëtan Picon, chiar dacă am socoti ca moment de început al perioadei data de 1 septembrie 1886 cînd Jean Moréas dă publicității manifestul simbolist — în felul acesta după exemplul **Istoriei Literaturilor 3,** din Enciclopedia Pleiadei, situindu-l în fruntea atît de importantei mișcări de înnoire a poeziei în genere, pe acest singuratic care n-a aparținut nici unei școli, n-a trăit la Paris aproape deloc și n-a cunoscut mai mult de trei sau patru scriitori în cvasitotala-i absență din viața literară a vremii —a împlinit, împlinește 100 de ani. 100 de ani de la răsăritul său din neantul realului în realitatea spiritului, pentru că, după două cărți care se grăbesc să-l mai prindă viu, **Les Complaintes** (1885) și **L'Imitation de Notre-Dame la Lune** (1886), interval în care creativitatea-i e de o intensitate maximă, se stinge în plin act reformator, în revelația versului liber.

Murind la 27 de ani, el reînvie în inima cititorului de poezie regretul pentru dispariția atît de spectaculoasă și de prematură Rimbaud. Îi mai leagă și sentimentul propriei valori. Ar fi auzit spunîndu-i-se: „Vous avez du génie". Va mai fi numit de asemenea Heine al țării lui. „Dar el e mai complex, mai ezitant, mai încărcat, mai îndurerat", îl va deplînge Marcel Arland. Prin tragedia sa de ftizic condamnat la a-și supraestima zilele sfîrșitului, cu accentul pe **cotidian** deci, într-un dialog precipitat cu cosmosul, „inteligent pe cît artist", neavînd răgazul de „a se liniști, a se ordona, a se îngriji, a se perfecționa", cucerește și prin faptul de a-și fi transformat tragedia personală în avantaj: ne implică parcă în însuși procesul său creator. Poemele de o euritmie rară, versurile în cantități metrice variabile sînt „machete, în plină ivire, sub degetele sculptorului", poți vedea „bolfele de lut și urma degetelor", ca să spicuim dintr-un plin de prospețimi „portret" de Fernand Gregh.

Opera unui tînăr, poezia lui Jules Laforgue plină de visare și tristeți este totodată expresia unei lupte pentru supraexistență, ascunzînd un incomparabil elan sub rictusul prințului din Elsinor, sub acel **on ne sait ce qui appartient dans ce coeur à la sincérité et à la dérision.**

Dacă e situat pe bună dreptate printre precursori, prin cutezanța imaginii și fericita îmbinare a prozei cu prozodia, un gest eliberator, și respectiv dacă apariția stelei Apollinaire n-ar fi fost posibilă fără licăririle amuzate ale melancoliei lui, trebuie să nu uităm nici de o prelungire sonoră laforgueană spre un melos românesc dintre cele mai singulare — universul bacovian. Laforgue cel care se înnoia se află desigur în principal în **Derniers vers,** apărute postum și în **Des fleurs de bonne volonté,** așa cum printr-o altă coincidență autorul **Plumbului,** care prin **Comedii în fond** pentru unii critici din epocă decade, cu **Stanțe burgheze** se înscrie de fapt printre inovatori.

Un rudiment, la întîmplare, de înrudire, a-l găsi, să fie oare un exces? De pildă între „Mă urmărește-un gînd / Ce mă îndeamnă: / — Dispari mai curînd !" ? și „J'écoute / Mille cloches / chantant : les temps sont proches... !" ? Sau, un delict de apostazie, de complexare, a învecina „Potop e-napoi și-nainte", alte partituri din scene cu clavir, cu această strofă a uneia din goalele de speranțe, de gustat în original, **Duminici :**

Fuir? oú aller, par ce printemps ?
Dehors, dimanches, rien à faire...
Et ren à fair' non plus dedans...

Oh! rien à faire sur la Terre !... ?

Jules Laforgue, un minor mare, un farmec depășit care te face prizonier sfîrșitului său de veac și un spirit care n-a apucat să simtă gustul gloriei, în schimb te ia cu el în viitorime. Un suspin care, cîntînd, tonifică.

Curiozități deplasate

Da, vreau să știu ! Vorbiți ! explici, cum ?
să cauți, unde
Pe Martorul a tot ? Căci, în lumile ce-adorm
Ori vin la viață veșnic, o inimă se-ascunde !
— Ci noi avem un colț doar, din ăst deșert
enorm !

Un colț ! Și-acolo spații ce cursul nu și-l curmă,
La infinit ! Popoare de frați mai fericiți !
Ce nu vor regăsi despre noi nici chiar o urmă
Cînd prn aceste zariști vor rătăci grăbiți !

Și mai întreb, nebun de-ndoială și de frică !
O Taină este ! nu este : crește ! Așteptînd
în schimb !
Nimic ! Ascult cum orele picuri-picuri pică.
Ci pot muri ! Eu ! Nimeni nu te-mbunează,
Timp !

Să mori ! Să nu mai fii ! Să reintri în stihie !
Să fi judecat Cerul și să pleci pe ascuns !
Pe veci ! Fără a ști. E-atunci totul nebunie !
— Ci Universul cine din noapte, — atunci,
l-a smuls?

Plîngere de uitarea morților

Mari doamne și Domni mari,
Voi cu măicuța moartă,
E-aici bunul portar
Care vă bate-n poartă.

Morții,
Sînt sub pămînt
Ăștia nu ies
Nicicînd.

Voi cochetați frumoși,
Voi beți tutun năuci,
Colo cînt-un cocoș,
Bieți morți pe deal sub cruci !

Bunicul moțăia,
Lovind cu fruntea clampa,
Sora-ntr-un colț broda,
Mama potrivea lampa.

Morții,
Ăștia-s supuși :
Dorm la răcoare,
Duși.

Ați cinat bine toți,
Cum vă mai descurcați ?

Ah ! micii născuți-morți
Nicicînd nu-s răsgîiați !

Notați, c-un scris egal,
În fond e-aceeași piesă,
Între cheltuieli de bal :
Plătit mormînt și mesă.

Ce șansă,
Să fim ;
Eh. draga mea,
Chiuim ?

Mari doamne și Domni mari,
Voi cu surioara moartă,
Deschideți la gropar
Căci el vă bate-n poartă ;

Miloși de nu veți fi,
El vine (pe-o cărare
De lună) noaptea și
Vă trage de picioare !

Vînt cobe,
În turbare !
Morții ?
Ăștia n-au stare...

Pentru cartea de dragoste

Eu pot să mor chiar mîine și n-am iubit deloc.
Buzele-mi însă n-au atins buze de femeie,
Nu mi-a trimis nici una din ochii-i o scînteie,
Nu m-a ținut nici una pierdut, la piept, cu foc.

Am suferit, atît ; pentru toate din natură,
Pentru ființe, vînt, flori, cer înstelat și-azur,
Pentru toți nervii-mi, pentru că nu destul de
pur
Mi-e sufletul ; și-aceasta, cu supra-de-măsură.

Pe dragoste-am sculpat și ce-i carne am ucis !
În contra vieții, orb de trufii, m-am răzvrătit !
Și singur pe-un Pămînt la Instincte aservit
C-un ris amar Instinctul l-am înfruntat deschis.

Oriunde, în saloane, biserici, ori teatru,
În fața ăstor domni reci, din cei mai mari,
mai fini,
Și ăstor doamne cu ochi frumoși, semeți, haini,
Sufletu-n aur să li-l înfășuri, idolatru,

Gîndeam : uniți prin lucrul acela... ! Ipocriți !
Și auzeam imundul icnit, în rut, de brute !
Mocirlă-atît pentr-un acces de trei minute !
Bărbați, să fiți corecți ! o femei, vă fandosiți !

Evocare și traduceri de
Aurel Rău

REVISTA STRĂINĂ

● **PESTE DOUĂ ZILE,** la 6 iulie, se va deschide cea de a XV-a ediție a Festivalului filmului de la Moscova. Este o ediție care va prezenta o serie de elemente noi față de cele precedente. Care sînt noutățile ediției jubiliare a cunoscutului Festival moscovit al filmului ?

Mai întîi, Festivalul va dura cu trei zile mai puțin decît cele precedente, adică între 6—17 iulie iar numărul filmelor prezentate în concurs va fi limitat la 25—27. Alte 20—25 filme vor putea fi vizionate în afara concursului, la centrul „Panorama". Numărul premiilor va fi și el mult micșorat, pornindu-se de la faptul că marele număr de premii acordate la ediția precedente au contribuit la diminuarea valorii artistice a festivalului. La categoria filme artistice vor fi acordate numai patru premii : Marele Premiu, Premiul special al juriului, Premiul pentru interpretare feminină și Premiul pentru interpretare masculină. La fel va fi redus numărul premiilor la categoria filmelor de scurt metraj și al celor pentru copii. În afara acestor premii vor mai fi acordate și trei premii din partea unor organizații culturale. Juriile vor fi mai puțin numeroase și din fiecare va face parte cîte un reprezentant sovietic. Două dintre jurii vor fi conduse de personalități străine.

La ediția din acest an vor fi prezentate patru retrospective : influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie asupra cinematografiei mondiale, creația actorului italian Gian Maria Volonte și a regizorului italian Giuseppe de Santis, precum și creația marelui regizor sovietic Andrei Tarkovski, în special cea realizată în străinătate.

La Casa cineaștilor vor fi prezentate filme ale tinerilor regizori sovietici iar un mare seminar care se va desfășura cu acest prilej va purta titlul „Misiunea cinematografiei în eliminarea amenințării nucleare". Deviza Festivalului este : „Pentru umanismul artei cinematografice, pentru pace și prietenie între popoare".

● **PROZATORUL POLONEZ** Julian Kowalec, născut în anul 1916, este cel mai mare dintre scriitorii care în operele lor zugrăvesc lumea satului polonez. Este de curînd președinte al filialei din Krakovia a Uniunii Scriitorilor polonezi.

„Sînteți un statornic adept al tematicii țărănești în literatura polonă. Ați putea scrie o carte și despre altceva ?" a fost întrebat el de un reporter. „Această întrebare mi-a fost pusă de mai multe ori. N-am încercat niciodată și nici n-am să încerc. A prelucra o temă înseamnă că tema respectivă să-ți fie dragă, să o cunoști, să o fi trăit încă de pe cînd erai copil... N-aș reuși să scriu o carte bună pe altă temă pentru că nu o simt, nu o trăiesc în ființa mea".

„Pentru ca dintr-o temă să se nască o carte bună trebuie multă muncă. Cum se nasc cărțile dv. ?", a continuat reporterul. „Mult timp înainte de a începe să scriu o carte sînt preocupat de problema respectivă, care mă acaparează cu totul, care mă transformă în sclavul ei. Este un alt eu, al meu și de obicei durează destul de mult pînă cînd reușesc să conturez forma unei cărți. Perioada căutării formei este o lenevire activă, totul se desfășoară în interiorul meu, la prima vedere părîndu-se că nu fac nimic. Nu aș putea limita în timp această perioadă, dar ea este lungă. Se întîmplă ca o temă să-mi fie prezentă în subconștient, ani la rînd, iar atunci cînd este coaptă să-și ceară singură drepturile.

Scriu dis-de-dimineață, pe caiete de 60 de file, pe altceva n-aș putea scrie, nici măcar direct pe mașină. Obicelul lucrului de dimineață mi-a rămas de la bunica mea, care se scula cu noaptea în cap. Bunica era de modă veche, dar m-a învățat multe lucruri. Totdeauna secera cu secera, în genunchi, și a fost împotriva coasei atunci cînd ea a început să fie folosită la seceriș, spunînd că aceasta distruge pîinea..."

● **PROZATORUL CEH RADEK JOHN,** născut în anul 1954, a debutat în anul 1980 cu volumul „Lumea ginului", care a trezit un ecou neobișnuit în rîndul cititorilor și al criticii. Ediția a doua a romanului a apărut în anul 1984, odată cu versiunea lui în limba slovacă. A urmat romanul „Început de secol", pe care l-a scris împreună cu scriitorul Ivo Pelant.

Întrebat cum își explică succesul primei sale cărți, Radek John a răspuns : „Am primit o mulțime de scrisori de la liceeni, care mi-au scris după ce au citit cartea, întrebîndu-mă dacă am fost la aceeași școală cu ei. Spuneau că lucrurile stau întocmai ca la școala lor. Asta înseamnă că am reușit să scriu despre niște întîmplări valabile pentru mai mulți oameni. Cartea am început s-o scriu la optsprezece ani, cu conștiința că nu poate fi perfectă din punctul de vedere al formei, dar, cu modesta mea experiență, am scris despre evenimente pe care le-am trăit și le-am cunoscut perfect. La cei optsprezece ani ai mei știam că pe textul meu se vor distinge neajunsurile datorate lipsei de experiență dar, în același timp, am sperat că va apare o mărturie directă, nereieșită din condei, despre generația mea. Cînd, după cîțiva ani, m-am întors la textul cărții mi-am dat seama ce anume trebuia refăcut.

Succesul cărții îl văd în aceea că ea nu a fost scrisă cu detașare pronunțată și cuprinde probleme pe care probabil acum nu le-aș mai putea scrie ca atunci. Nu demult am primit o scrisoare în care un cititor al „Lumii ginului" mă întreba cum este posibil că înțeleg atît de bine lumea tinerilor cînd am peste treizeci de ani. Răspunsul meu ? Situațiile pe care le-am trăit în anii '70, rămîn valabile și pentru tinerii anilor '80".

● **CINE SÎNT CITITORII POEZIEI DV. ?** a fost întrebat poetul indian Raguvir Sahaj, născut în anul 1929, unul dintre cei mai cunoscuți poeți indieni contemporani.

„Cei care ar trebui să fie cititorii mei, nu sînt, și-a început el răspunsul. De bună seamă că ei nu au cărțile mele. Eu nu-mi scriu cărțile pentru cei care le cumpără și le citesc de cum apar, cu alte cuvinte eu nu scriu pentru piață. Nu vreau să fac niște comercianți din cititorii mei(...)

Acum nu-mi este foarte limpede cine îmi citește poeziile. Sînt convins că opera care inspiră idei adevărate, îi poate da omului forță politică și spirituală. Pentru ca răspunsul meu să nu nască dubii, voi completa că scriu pentru toți cei care vor să scape de asuprire și nedreptate. Le pot răspunde la întrebări, dar la întrebarea „arată-mi cititorul tău", aș răspunde că cititorul meu sînt eu, că eu reprezint colectivitatea. Dar aceasta nu înseamnă că eu sînt scriitorul și tot eu cititorul, asta înseamnă că eu scriu tot ce citește dublura mea..."

● **CUVÎNTUL POET S-A IDENTIFICAT** într-atîta — în Columbia — cu numele lui Jorge Rojas încît este suficient ca cineva să scrie pe plic „El Poeta" (Poetul) pentru ca aceasta să ajungă negreșit la destinație. Dar Rojas nu este doar poet, el este și membru al Academiei columbiene de lingvistică și membru activ al mai multor instituții culturale. Este, în același timp, fondatorul Institutului columbian pentru cultură și primul său director.

„Menirea Institutului columbian pentru cultură — spunea el — este de a veghea la păstrarea moștenirii culturale naționale și de a găsi căi prin care aceasta să ajungă la un număr de cetățeni. Sub patronajul lui a fost deschisă o amplă acțiune de renovare a monumentelor istorice și de restaurare a operelor de artă, se desfășoară unele lucrări arheologice, se organizează concerte, prelegeri și expoziții, dar nu numai la Bogota, ci și la sate. În numeroase orașe din provincie au fost organizate — ca filiale ale Institutului — case de cultură care au un program bogat și variat. Am reușit să ne creăm o editură proprie orientată în primul rînd către publicarea literaturii columbiene — autori clasici și contemporani — din toate genurile literare. Aici au apărut romane, povestiri, poezie și piese de teatru, dar și eseuri, cărți de critică literară și de artă, memorii, autobiografii etc. Este vorba despre ediții foarte ieftine, destinate în principal celor care au învățat nu demult să scrie și să citească. Edițiile noastre au devenit o parte componentă a campaniei naționale de alfabetizare.

● **JUSTINAS MARCINKEVICIUS** (născut în anul 1930) este alături de Eduardas Mejelaitis una dintre personalitățile de primă mărime ale literaturii lituaniene. În presa literară a debutat în anul 1953 iar doi ani mai tîrziu i-a apărut volumul de versuri „Cer cuvîntul". În anul 1956 a văzut lumina tiparului culegerea de versuri „Douăzeci de primăveri", încununată cu Premiul de Stat pentru literatură al R.S.S. Lituaniene. Volumul care i-a impus atenției generale a fost „Sînge și cenușă", cu tematică antifascistă.

Fiecare carte nouă a lui Marcinkevicius a însemnat un mare pas înainte din punctul de vedere al problematicii, al mijloacelor artistice, al stilului. Este cazul culegerilor : „Mîinile care taie pîinea", „Poduri de lemn", „Copaci arzînd", „Vechiul abecedar", „Peretele".

Dar Justinas Marcinkevicius este și un remarcabil dramaturg, debutînd cu spectacolul „Stele căzătoare" realizat pe baza celor mai cunoscute dintre creațiile sale poetice. A urmat apoi trilogia de poeme dramatice avînd la bază trei momente cruciale din istoria Lituaniei : „Mindaugas", consacrat primului rege lituanian, lucrare distinsă cu Premiul de Stat, „Majviadas", dedicat primului iluminist lituanian, și „Catedrala", care aduce în prim plan figura creatorului arhitecturii lituaniene și conducător, în același timp, al uneia dintre marile revolte ale poporului său împotriva dominației străine.

Marcinkevicius este totodată un asiduu traducător din lirica universală. Datorită lui au apărut în limba lituaniană lucrări ale lui Mickiewicz, Pușkin, Lermontov, Wladislaw Broniewski, Jaroslaw Jwaszkiewicz, epopeea națională finlandeză „Kalevala" și epopeea națională a poporului eston „Kalevipoeg".

SPORT

Bucuria-n iarbă

Deasupra-mi se clatină teiul (din păcate nu și eminescian), se bat în enunțuri de vară nesfîrșită mestecenii, se luminează cocoși albi (mai frumoși decît cocoșii de pepene) pe căprioriii și grînzile răsăritului. Stau sub frunză sfîntă (care se scutură în descreșteri de miresme) și mă gîndesc că bine s-a-ntîmplat (și întîmplările sînt la mina omului) că Universitatea Craiova a prins un loc în cupele europene. Nu am nimic cu Pitești (cînd eram copil și veneam de la Cîmpulung la Brăila, orașul Pitești era fîntîna mea albastră și iubita mea japoneză), dar cred în virtejul craiovean. Izbindu-mă cu fruntea de toaca făgăduinței am petrecut multe bucurii la Craiova. S-ar prea putea să îmbătrînim aiurea cu dragostele de demult (de altfel mulți purtăm la pălărie cireșe de lemn). Dar eu țin cu tot sufletul la vremea cînd Lung, Balaci, Ungureanu, Irimescu, Țicleanu, Cîrțu erau minunea noastră de fiecare săptămînă. Acolo, departe în timp, se află strada copilăriei, colț cu gura raiului. Din acte publice am dedus că vara se va înființa cu pereții Voroneților pe pragul caselor noastre chiar și-n septembrie — octombrie. Nu avem nimic împotrivă. Tot ceea ce am avut am depus (și pus la păstrare) în păstrăvăriile Rapidului, balul caișilor în saloanele de argint ale Fetei Morgana. Cine mă caută prin iarba Progresului Brăila nu mă va găsi acasă. Progresul Brăila (mai puțin eu) a avut toate trofeele în mînă și le-a vîndut pe valet de cupă și damă de ghindă. Eu personal sînt mîndru că Steaua, cea mai bună echipă de la noi din toate timpurile, a cîștigat Cupa României.

Eventul de aur e în mîini de diamant. Mă tulbură-n patimi c-am fost tras în piept la nivelul informațiilor. Știam de acasă (cu cinci săptămîni înainte) scorul unor meciuri. Nu vreau să mai știu niciodată. Dar nici să nu se mai întîmple ceea ce s-a întîmplat în campionatul trecut. Va fi mai bine. Se arată pe tîmpla bradului meu care, nu știu prin ce dedublare a personalității de arbore, că bruma din visele Fetei Morgana se rotunjește-n aur roșu. Clipa e dulce, secunda e altceva, e nebunia ei întoarsă în bucuria că vom cădea în girlă, mereu la tîmpul potrivit. Vine un vifor de metafore peste mine și eu vreau să scriu povestiri. Dar pentru că ne aflăm în vacanță și, uneori, îmi pare bine să scriu și articole, îmi iau cu îngăduința prietenilor, mai bine zis îmi acord șansa de-a mă confrunta cu dumneavoastră, săptămînal, la toamnă, cu o povestire. Dominanta inimii mele, acum, e bucuria. Dominanta acestei veri este vișinul suprapopulat de pofte și de vrăbii.

Cu dragoste,
de lunatic,
Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
28
(1 313)
sîmbătă
11 iulie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRIT CREATOR

tot mai frecvent — și în termeni care explică înseși cerințele și posibilitățile actualului nostru stadiu de dezvoltare — în cuvîntările secretarului general al partidului, în documentele și hotărîrile adoptate în cadrul diverselor forumuri ale democrației socialiste, revoluționare, se vorbește despre eficiența economică, despre creșterea acesteia. Cel de-al doilea an al cincinalului este ilustrativ în acest sens, după cum ilustrativ este însuși modul cum au fost și sînt abordate problemele ce izvorăsc din ampla activitate desfășurată în scopul îndeplinirii întocmai a obiectivelor și programelor stabilite la Congresul al XIII-lea al partidului. Unghiul permanent de referință îl reprezintă, desigur, realitatea, vasta experiență acumulată în perimetrul fiecărui domeniu, al fiecărei profesii, al fiecărei categorii sociale.

Spațiul acestei realități este infinit mai bogat și mai divers astăzi, nuanțat și definit printr-o multitudine de preocupări ce ating cote de virf ale specializării ale gîndirii și practicii economice, tehnice și științifice, dar el, acest spațiu, conjugă și calități noi, sporite, în ceea ce privește spiritul de angajare și dăruire, voința ca și capacitatea de a face totul pentru atingerea acelui țel hotărîtor al actualei etape care este înscrierea României pe orbita unei țări socialiste mediu dezvoltate. În această optică, spre împlinirea unui asemenea deziderat, acționează și factori de conștiință politică și socială, cultura și arta care sînt chemate să sprijine, să întregească și să dezvolte în permanență orizontul de cunoaștere, să întrețină mereu vie acea stare de autodepășire, climatul de emulație, efervescența creatoare care a devenit atît de specifică tuturor marilor etape care definesc înaintarea noastră pe calea progresului și civilizației, ascendența noastră în timp, sub titulatura și după amploarea unei întregi epoci. De această nouă calitate a condiției umane este legată cultura iar definirea ei sub semnul permanenței valorilor pe care le moștenim și cărora li se adaugă o zestre nouă, neîncetat reprezintă și cadrul optim, de cea mai largă semnificație și putere de cuprindere în care se manifestă spiritul creator.

Conferința Națională a partidului este evenimentul central al acestui an, către el converg liniile de boltă ale tuturor preocupărilor de muncă și creație ale societății. Momente distincte în această perspectivă sînt Congresul educației politice și culturii socialiste, aniversarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Ne pregătim, de asemenea, pentru a celebra patruzeci de ani de Republică. Iar zilele acestui miez de vară ne aduc în memorie evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului, început de epocă, început de drum eroic și tumultuos pe care îl privim azi de la înălțimea marilor ctitorii socialiste. Un traiect de nedezmințit al afirmării prin muncă, prin gîndire și creație a libertății și independenței, a forței pe care idealurile socialismului și comunismului o dobîndesc în mintea și inima întregii națiuni atunci cînd la cîrmele destinului nostru a fost învestit, printr-un consens revelator, cel a cărui viață și luptă se împleteau atît de strîns cu istoria și o exprimau în datele și înțelesurile ei cele mai vii. Se-nnumără anii cu mari înfăptuiri de atunci, în proiecția timpului s-a ridicat și se ridică o țară al cărei centru vital este partidul ei comunist. Unitatea de nezdruncinat între partid, popor și conducător a născut și naște acel sens omniprezent al eficienței, al creșterii spre altitudini și trepte de virf în economie, în știință și cultură, în toate domeniile existenței materiale și spirituale.

Temelii noi ale spiritului creator s-au adăugat celor îndelung făurite și moștenite, dintr-o perspectivă de conștiință unică și unificatoare, temelii noi se adaugă astăzi muncii și creației prin care ne adresăm viitorimii ca și propriei noastre condiții, propriului nostru mod de a fi. Dimensiunea eficienței și a creșterii neîntrerupte a acestuia străbate spațiul întreg al epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului și ni se relevă în toată substanța sa pe filiera vastelor proiecte ce leagă neîncetat prezentul de viitor. Universul culturii, al creației, este în mod evident mereu mai amplu și mai cuprinzător, prin el, în timpul nostru, trece și făurirea de conștiință, prin el trece acea necontenită ridicare de altitudine care este angajarea patriotică, revoluționară. Chipul faptei, al devotiunii, primește prin cultură și artă lumina permanentei redescoperiri de sine.

Luceafărul

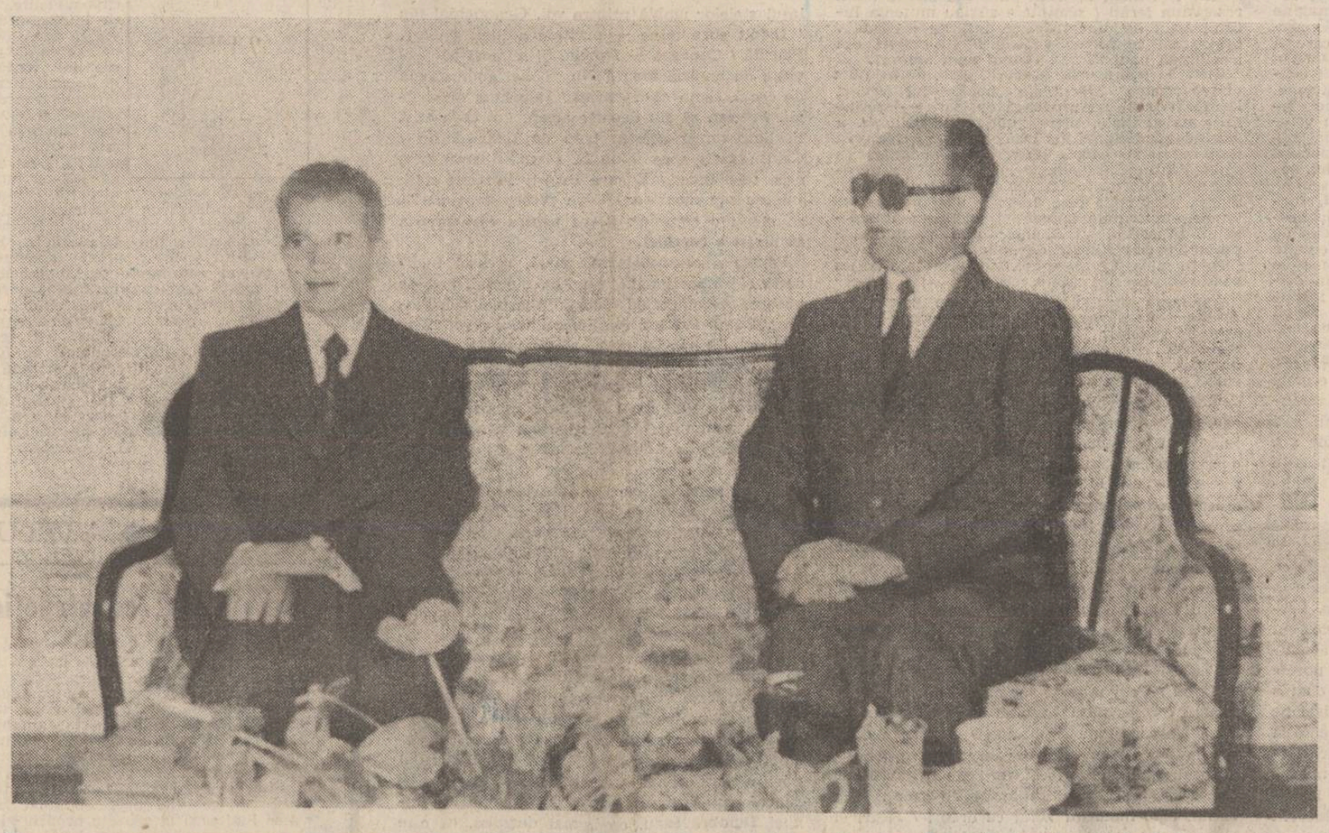

Imagine din timpul recentei vizite prietenești de lucru pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a efectuat-o în Republica Populară Polonă, la invitația tovarășului Wojciech Jaruzelski. În timpul convorbirilor oficiale au fost abordate probleme vizînd dezvoltarea colaborării dintre cele două țări și partide, aspecte ale situației internaționale.

Analiza cuprinzătoare a tuturor direcțiilor și posibilităților de extindere a cooperării româno-polone, pe plan politic, economic, tehnico-științific, cultural, în alte domenii de activitate, a transformat această întîlnire la nivel înalt într-un moment de referință al cronicii relațiilor tradiționale dintre Republica Socialistă România și Republica Populară Polonă, moment care are un rol determinant în întărirea prieteniei și colaborării multilaterale dintre partidele, țările și popoarele noastre.

Eveniment semnificativ pentru promovarea consecventă a dialogului la nivel înalt ca modalitate esențială de participare activă, constructivă la viața internațională, vizita întreprinsă în Polonia de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, rezultatele acesteia, reconfirmă justețea unei politici prin care România, președintele său și-au cucerit un larg și strălucit prestigiu pe toate meridianele planetei.

Antologia «Luceafărul»

ZAHARIA STANCU

Grîu

Vîntul vine de departe, de foarte departe,
Vine și scuturã grîul în palmele mele,
Scuturã grîu și scuturã stele.

Lumina vine de departe, de foarte departe,
Vine și-n aur mă-mbracă, în straie de aur
Să-i spună ciocîrliei să-mi cînte un cîntec de aur.

Ciocîrlia zboară și cîntă aproape de cer,
Cîntece limpezi s-aud de la zare la zare,
Și aripile nu i se aprind de la soare !

Stau lîngă soare și eu, nu ard, nu m-aprind,
Stau lîngă soare și cînt,
Grîul se scuturã greu, pe pămînt,
La anul alt grîu să se legene-n vînt,
Alt grîu, mereu alt grîu să se legene-n vînt.

(Luceafărul, din 17 iulie 1971)

PIATRA FILOSOFALĂ

CONTEMPORANII NOȘTRI

Romanul **Princepele**, capodopera lui Eugen Barbu, începe cu tabloul extraordinar al **ciumei**. Am remarcat această și în **Masca Principelui** (1977). Reiau acum chestiunea pentru a arăta că închipuirea scriitorului, zămislind acest simbol tare, a urmat întors drumul **loganalizei** : dacă aceasta (termenul e inventat de M. Serres) ivește scheme inteligibile dintr-o mitologie, rigoarea structurală dintr-o impachetare a spiritului și a culturii, calea inversă vizează șocul pe care-l dă simbolul, această impachetare pînă la ceva aproape punctual — cum e mitul, care e o limită, ceva supraîncărcat, suprasaturat : putem să-i spunem chiar arhetip. Un șoc pe care, probabil, numai literatura și-l asumă, cel puțin așa vedem de regulă că se întîmplă.

Paginile admirabile ale romanului : o năvală de fluturi în infinită pululație întunecă luna : sosea, ca taina, anunțul. Fusese atunci o seară cotropitoare, grea. Ce cuvinte puține care spun un lucru amenințător, un secret de nestrăbătut : însă prezența lui, spaima. Și, iată, teroarea nedesiușitului. În acel stricat amurg coborîse o noapte în care (scrie Eugen Barbu) furnicile lucrează mai mult și în mările adînci crește de la fund sarea. Eminentul prozator ghicește cuvintele care numai o dată se potrivesc. Se ivirã atunci și vîrcolacii, ca în arătările, cu atîta vreme ostenită în ele, ale folclorului, ei termină de mîncat luna, acum cerul se vedea ca scînteierea unui fund de lac. Se vădesc într-o bătaie egală de aripi lepidopterele : „nor încet, sticlos, ca o lină, acum albă, nu murdară". Sunt de multe feluri și autorul se întrece în a-i descrie, o face cu voluptate : unii cu aripi ca pucioasa, fluturi-amiral, fluturi-lămîiță, albilițele, fluturii cerului și fluturi de sidef, fluturi de zi, unii au aripe așa de străvezii că „ai fi putut vedea înțepătura albastră a stelelor prin ele, dar în această frumusețe totul se duse, la fel de încet, cu aceeași tainică mișcare, cum ai muta vag lumina". O sistematică așadar pe care n-o vom găsi în zoologie. Cu acești fluturi „buha ciumei dăduse semn fără milă orașului". Ce face omul ? „Din cloaca de la Curtea Arsă se auzi strigătul lui Malamos Bozagiul : — Frații, a sosit !" Glasul parcă se aude din Biblie : desfrînatul și nebunul Malamos a înțeles sensul misterului, cunoștea vestirea, parcă el vede îngerul. Pagina scriitorului cuprinde acum o viziune glorioasă de apocalipsă, e aci și o revelație : „— A sosit ciuma, frații, mai spuse Malamos și se arătă deasupra fostelor grajduri ale seimenilor. Ni i-a trimis Sfinții Părinți, Tănase și Haralambie".

Despre ciumă cîteva foarte instructive pagini au scris J. Ruffié și J. C. Sournia (în **Les épidémiers dans l'histoire de l'homme**, 1984. Vechiul Testament conține numeroase trimiteri la flagel : în timpul lui Moise ori al lui Ashdod — ciuma acestuia a inspirat celebrul tablou al lui Poussin. Pornirea năpastei e motivată acum de atotputernicia divină pedepsitoare de pecabilitatea oamenilor. O descriere amănunțită a temutei calamități va da Thucydide care, ca istoric, precizează spațio-temporal : Athena la anul 439 î.e.n. Această ciumă, cu urmări grozave, a omorît pe Pericle. Deși Thucydide oferă descripții amănunțite, lipsesc de la el, totuși, simptomele limpezi de diagnostic ale **Yersiniei pestis**. Nu se poate ști, de aceea, dacă molima evocată a fost cu adevărat ciuma : **laimos** în greacă, dar și **pestis**, în latinește, nu vorbesc dealtfel decît de „flagel", „urgie" în general : chiar în franceză **pestis** indică doar grupa bolilor contagioase. Ciuma de la Atena putea fi foarte bine numai tifosul sau o boală necunoscută, azi dizolvată.

În Evul Mediu, pe la 541, o molimă pornind din Etiopia prinde iute delta egipteană a Nilului, orașul Alexandria, se lățește peste Siria, Antiohia, e, un an mai tîrziu, la Constantinopol ; se va numi de aceea și „ciuma justiniană". Durează cu anii, invadează ținuturi late, în 557 e pe la Istria, Liguria, Ravenna, în 570 la Ostia și trece pe valea Rhonului. E una în secolul 8, reapare în secolul 14. Ravagiile ei sunt, în termenii de azi, aidoma celor ale bombei atomice.

Ciuma de la Florența e pretextul primului mare roman erotic al literaturii moderne, scris de Boccacio la 37 de ani, **Decameronul.** Intuiția aci a autorului e fără rest : Eros și Thanatos se îmbină, fac casă bună. În Bucurescii din **Princepele** e, iată, la fel. Fluturii stau pe cer neclintiți, „torceau parcă aerul cu aripile lor leneșe", oprindu-se undeva artezienele „fu și mai tăcere, ca la începutul lumii". Călugărul nebun Malamos, cu ai săi, pindește orașul zugrumat, în toți se umflă umoarea și instinctele, mai marele bozagiilor și șandaliii sunt acum ocupați cu trebi eroticești : „în petrecere cu niște căzături de kiramele adunate de prin șanțuri, bolnave, pe moarte, dar încă bune pentru asemenea ființe ce nu mai cunoscuseră femeia de luni de zile".

Ciuma lasă urme în ordinile socio-economică și socio-culturală. Catastrofa demografică în Europa favorizează, prin concentrarea averilor în mîini mai puține, comerțul, expansiunea schimbului. În China dispare acum puterea mongolă în avantajul dinastiei autohtone Ming (în 1369). Dacă ciuma e expresia puterii divine, a pedepsei de sus, se va proceda în consecință la anularea păcatului. O măsură e și antisemitismul, fenomen marcant al epocii medii, încep atunci marile masacre, expulzările. Însemnați de o boală specifică de ghetou (dispărută cu timpul), boala lui Buerger (o leziune arterială periferică) evreii atrag peste ei minia populară. Acest episod al vieții iudaismului — observă bine autorii citați — nu e doar o anecdotă, e

Aurel Ion Brumaru

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Certificatul de naștere

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Candrenii sînt un neam mare de bucovineni, mare în toate felurile și sensurile, de aceea orice lucrare ieșită din mîinile lor sau legată cumva de ei nu poate fi decît mare. Sonoritatea acestei fraze de recomandare ține firesc de aceeași măreție a lor : așa cum umbra calului, de exemplu, prin pădurile Bucovinei, muncite și locuite de acești legendari munteni, nu o poate tîri după dînsul un iepure, tot astfel despre candreni nu-i cu putință a spune cuvinte „mici". Există și un sat mare, în miazănoapte, cu numele lor — Dorna Candreni (lor), de o frumusețe incomparabilă, pe ale cărui ulițe drepte, printre casele-nalte, umblă nenumărați oameni drepți și înalți, numindu-se, majoritatea, Candrea.

Cînd mi-am ales numele lor, prestigios pe plan local, pentru cronica de familie a candrenilor, din care au apărut, pînă acum, vreo patru volume, nici nu-mi treceau prin minte legăturile ce le vor face, de-a lungul timpului, o seamă de cititori, și chiar tovarăși de breaslă, între personajele fictive din cărțile acestea și oamenii reali din vatra lor de acolo. N-am urmărit să nasc nici confuzie, nici să fabric o falsă popularitate candrenilor „mei" fictivi, atunci cînd le-am dat drumul în lume personajelor cronicii de familie. Legătura dintre imaginar și concret au făcut-o adevărurile vieții, arătînd clar că, pe temeiul unor fapte adînc intrate în conștiință, orice om real poate deveni personaj în literatură, sau invers — cum unele personaje literare pot fi confundate cu oameni reali. În cazul cronicii de familie a candrenilor, ceea ce l-a legat inseparabil pe unii de alții, pe lîngă unitatea de timp și de loc a materiei epice propriu-zise, a fost indiscutabil apartenența lor comunistă, și în viață, și în cărțile tipărite.

În decanul de vîrstă al fraților Candrea, bunăoară, mulți cititori au fost convinși că-l recunosc pe fostul prim-secretar al vechii regiuni de partid din partea aceea a țării, deși personajul meu nu are nimic în comun nici cu biografia, nici cu înfățișarea activistului de partid, pensionar astăzi, la îndemnul (și cu sprijinul) căruia am întemeiat cronica acelei familii de bucovineni. S-a întîmplat nu o dată ca vîrstnicul activist pensionar să fie oprit pe stradă și felicitat pentru că „a apărut" în carte ! („Nu vreau să scrii despre mine", îmi spusese activistul real, la începutul colaborării noastre, „eu n-am nici un merit, dar dacă îți iese o carte din aceste amintiri, aș vrea să se recunoască în ea oamenii ținutului nostru..."". I-am respectat dorința, nu am scris despre el). De unde, atunci, confuzia ?

Alex. Rudeanu

Continuare în pag. a 7-a

Eroii exemplari

Cred că, în acest timp, o literatură lipsită de mîză, artificioasă, tributară unui așa-zis „complex al bibliotecii", „curajoasă" în ceea ce, chipurile, ar sugera — într-un cod accesibil doar unui grup restrîns — în loc să afirme adevărul simplu, direct, rămîne la nivelul exercițiului.

Nu insist asupra acestor aspecte, ele ar necesita o dezbatere mai largă. Îmi pun însă, de aceea, întrebarea : care sînt personajele vieții care ar putea să devină și personaje ale literaturii ?

De multe ori, viața o ia înaintea literaturii ; dacă aș privi lumea cu ochii copilului în vîrstă de paisprezece ani, de pe strada, culmea (!), Gloriei din Brașov, care, meșterind ceva la o antenă, a căzut de pe un bloc cu zece etaje pe o stivă de lăzi din material plastic, suferind apoi mai multe operații succesive, dar rămînînd în viață, s-ar putea spune că literaturizez. Sau despre o femeie care, după ani de suferință, a fost capabilă să pună cuvîntul omenie înaintea cuvîntului dragoste, ingrijind-o, ca pe o soră, pe aceea care, în tinerețe, îi răpise bărbatul, prima și singura ei iubire, pentru ca, în toamna vieții, să o regăsească, singură, lipsită de lumina ochilor, și să-i întindă o mînă generoasă... Sentimentalism ? Gîndul care, fără să vreau, alunecă spre cei pe care îi iubesc și spre cei pe care nu i-am iubit îndeajuns, deși ar fi meritat, iar acum e prea tîrziu...

În romanul **Linia** (Cartea Românească, 1984), directorul Mardare Mateescu avea ca sursă de inspirație un personaj real, unul din acei conducători de întreprinderi care, sub masca principialității, însinuînd în conștiința subalternilor o falsă scară a valorilor, profitabilă pentru sine, posedă — probă a unei desăvîrșite versatilități ! — capacitatea de a-și neutraliza adversarii și de a-și atrage laudele pentru munca altora. „Personajul" a dispărut între timp de pe scena vieții publice, fiind demascat, în timp ce adversarul terorizat, prin toate mijloacele, și el având un model în acel colectiv, a devenit conducătorul unei mari unități a industriei noastre. Un final de viață care în literatură este taxat ca un „clișeu"... Între eroii exemplari și cei care mimează existența, dispunem de o inepuizabilă sursă de inspirație. Cărțile mele de pînă acum au fost cantonate în zona „actualității", așa mi s-a părut corect, desprinderea de generația „obsedantului deceniu" a devenit necesară, consider că, în această perioadă, scriitorul tînăr are datoria să fie, permanent, „în cetate". De unde ne alegem eroii ? Simplu, din realitatea imediată. Nu pot să ridic din umeri cînd, în 1987, întîlnesc un maistru constructor, Andrei Nicolae, secretarul comitetului de partid al unei antreprize cu șantiere de la Oradea pînă în... Egipt, I.A.C.I.M. Brașov, care sculptează, și nu oricum, ci meditînd asupra existenței, a zborului indeosebi, „Pegasul" său fiind premiat în cadrul fazei finale a Festivalului național „Cîntarea României". Sau atunci cînd, la sărbătorirea unui „ortac", directorul general al celei mai moderne mine din țară, cea de la Paroșeni, inginerul Ioan Besserman, omul care a făcut case de odihnă pentru mineri pe litoral, primind în loc de o sancțiune, cum sperau detractorii, felicitări, în microfonul și cîntă, fără să se teamă că prin aceasta și-ar știrbi prestigiul... În schimb, acest director și-a făcut un obicei din a petrece, zilnic, cîteva ore în subteran, alături de „ortacii" din rîndul cărora s-a ridicat, la locurile cele mai grele...

Sînt zeci de fișe de viață din care se nasc personajele literaturii. Din fiecare fișă, ținută într-un sertar anume sau purtată în inimă, se împlinesc, mai mult sau mai puțin fericit, asta doar cititorii, îi includ aici și pe critici (vorba lui Ibrăileanu, „Salvarea criticului stă în țărie

Eduard Huidan

Continuare în pag. a 7-a

O altă Românie pitorească

Emanoil Bucuța (pe numele cel adevărat : Emanoil Popescu) și-a arătat uneori mîhnirea, ba chiar iritarea împotriva autosolicitării publicistului din el, pentru motivul că l-ar distrage de la vocația lui primă, care ar fi fost, după socotința sa, poezia, proza de ficțiune... Critica și istoria literară însă, prin reprezentanți ai lor de intîia mărime, i-au acordat totuși mai mult publicistului, și nu poetului intimist (notabil și el), ori autorului de ficțiuni, romantice și romantioase mai degrabă, decît proză obiectivă, paginile de această natură obiectivîndu-se tot în observația etnografică picturală, în care excelează literatura călătorului împătimit ce a fost semnatarul „Pietrelor de vad" (patru volume, apărute între 1937 și 1944, însumînd aproape 1 700 pagini).

Dacă la aceste patru volume adăugăm alte scrieri despre locuri și oameni de la noi și de aiurea, precum și susținuta lui activitate de animator al turismului românesc după Marea Unire, drumurile lui lungi prin Europa, ba chiar și în America — în calitate oficială, consemnate însă în pagini „de drumeție", atunci putem spune fără a greși, că fondatorul Asociației turistice „Hanul Drumeților" (1920) a avut chemarea peregrinului făcut să umble, să vadă și, din fericire, să și povestească ce vede, pe întinsurile românești, ca și pe ale altora, de mai aproape, mai departe, neuitîndu-i, între altele, nici pe frații de dincolo de hotarele Țării (în 1924 tipărea o carte închinată „Românilor dintre Vidin și Timoc").

Firul apelor, locurile montane mai cu seamă par a fi elementul de predilecție al neobositului călător. Și întoarcerile în istorie însă, cînd i se oferă prilejul s-o facă, — o cetate, un castel, palat, așezămînt, întîlnite în cale, în preajma

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

■ Fondul principal al culturii române ■ **Mircea Popa : „Un cercetător actual trebuie să fie orientat în mod egal înspre trecut ca și spre actualitate"** (în pagina a 3-a)

CRONICA LITERARĂ

ANGHEL DUMBRĂVEANU: «Iarna imperială»

Mai bine de trei sute de poezii reține din creația sa de pînă acum Anghel Dumbrăveanu, în antologia „Iarna imperială", apărută anul trecut în populara și prestigioasa colecție „Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva. Așadar, o selecție larg reprezentativă, care oferă o imagine concludentă a operei poetului și, totodată, constituie, dat fiind statutul colecției în care a apărut, o recunoaștere a locului distinct ocupat de poezia sa în contextul liricii românești contemporane. Fără a fi severă, selecția păstrează, totuși, doar ceea ce merită să rămînă aici, lăsînd pe dinafară mai cu seamă poezii din volumele de început, al căror retorism nu mai suportă confruntarea cu timpul. Materia poetică este organizată în șase cicluri (**În cruda lor neîmpăcare. Un gînd fără ferestre. Cine nu schimbă nimic. În altă iluzie. Mirarea vorbirii. Inedite**), primele cinci dintre acestea avînd în deschidere cîte un poem emblematic cu funcție de „ars poetica" a succesivelor etape de creație parcurse de autor în evoluția sa către esențele lirismului. De altfel, prefața volumului în discuție, aparținînd lui Marcel Pop-Corniș, intitulată „Anghel Dumbrăveanu și virstele liricii contemporane", este construită pe ideea trecerii de la o etapă la alta, a devenirii, în consonanță cu evoluția poeziei românești contemporane, sesizînd, deopotrivă, polemica poetului în efortul său de nuantare și înnoire, cu propriile modalități lirice și, mai puțin evidentă, dar nu mai puțin existentă, cu acelea ale congenerilor săi. De la un volum la altul, fără a-și părăsi temele și motivele predilecte, poezia lui Anghel Dumbrăveanu devine tot mai mult **poezie**, se liricizează, se desprinde de influențele începutului (simbolism, A. E. Baconski), își „construiește" o rostire proprie, în cuprinsul căreia gravitatea de fond a tonului se disimulează, muzical, în arpegiile bemolate ale melancoliei duioase. Procesul de asumare și interiorizare a temelor, în ideea edificării unui univers poetic personalizat, are ca efect, sau drept cauză (în poezie este greu să, în bună măsură, inutil de distins între ele) renunțarea la patetism și retorism pe de o parte, și, pe de altă parte, la lamentația în ton minor, în favoarea unei atitudini echidistante sentimental, evitînd excesivul și mizînd aproape totul pe sugestiv și muzical. O poezie din cuprinsul „ineditelor" mărturisește elocvent „virsta" de acum a liricii lui Anghel Dumbrăveanu : „După plecarea cavalcadei ușoare a ploii / am rămas singur în eonul unui amurg / Lumina filtrată prin vitraliile norilor / mă privea din propriile-mi gînduri / și-am putut să te chem / fără a rosti vreun cuvînt. Am schimbat vîrsta și anotimpul / pe-un cal de mătase / i-am împrumutat aripile mele / și-am plutit cu tine într-o beție / de ceruri peste marile lacuri / care-și spuneau : cînd îndrăgostiții zboară / e semn că primăvara se apropie. // Iar noi ne spuneam : cînd lacurile încep să vorbească de zbor / e semn că lumea poate fi salvată din nou // Am auzit mugurii eliberînd florile / din rezervația iernii / semințele sfîsiau mutenia lutului / un nenufar traversa infinita distanță / dintre cei ce nu se vedeau // Întîmplări din irealitatea unui sărut". **(Eonul unui amurg).**

Cum se poate ușor observa, solitudinea (una dintre temele „fixe" ale poeziei lui Anghel Dumbrăveanu) nu provoacă dramatice dezechilibre existențiale, nici jubilația orgolioasă a spiritelor suficiente lor însele. Tot așa, trecerea timpului (altă temă a universului imaginar) nu smulge exclamații virgiliene și nici nu dereglează raporturile cu lumea înconjurătoare. Starea dominantă este aceea a unei blînde așteptări, favorabile percepției poetice a universului. În poezia lui Anghel Dumbrăveanu sentimentele sînt filtrate de „pudoare", sînt învăluite în metafore grațioase, sînt protejate de un spațiu al reveriei calme.

Ambianța specifică reveriei din poezia lui Anghel Dumbrăveanu este aceea marină. Fie că este doar decor în care se consumă o idilă vaporoasă, fie că este **semn**, care declanșează întrebări nelinistitoare (totuși, în registrul melancoliei și nu în acela al dezesperării), fie că devine, în cele mai valoroase poeme, un **alter-ego**, contemplat cu un ochi ingenuu sau confruntat și confundat cu eul liric, marea rămîne o prezență fascinantă, polarizînd temele și motivele poetice. Iată-le **singurătatea, trecerea, erosul compensator, obsesia thanatică, absența reperelor, visul, incertitudinea**) într-un poem mai vechi (1968) semnificativ pentru funcția de **cadru psihologic** pe care Anghel Dumbrăveanu o acordă universului marin : „Acum un delir stăpînește cuvintele mării ; / Vapoarele așteaptă în larg se lovesc / De malul căzut feruginoasele întinderi. / Și vîntul cum modifică golul de arbori / Și vietățile apelor. / acele păsări umblînd / Prin propria spaimă, și eu cu umbra rămasă / După plecarea unui vis. Cearcănul vînăt / De care nu mă pot feri / Acum, în epava / Unei corăbii, vocea aceea suprareală. / Mirosul acid de flori, cînd scoicile / Subțiorilor ei se deschideau cu implorări de soare. / Și vîntul, cum modifică golul cu arbori / Negri și reci, spațiul concav, reziduul / Albastru al mării. Acum, în epava nopții, / Cu putridele specii de ezitări, cu delirul / Perpetuu al acestor refluxuri. Se lovesc / De malul căzut feruginoasele întinderi. / Livezile de piersici pleacă-n cohorte prin stepă. / Fără să știe ce caută. Și tu în urma lor / Tîrînd în lună o corabie de piatră". **(Cuvintele mării).**

Obsesiei marine i se subsumează și tema erotică, din a cărei „tratare" se nasc cele mai frumoase poezii scrise de Anghel Dumbrăveanu. Femeia (iubită, matrice a lumii, figurație a trecerii) este, în această poezie, o chemare continuă, o interogație nesfîrșită, o spaimă abia mărturisită, o premisă a cunoașterii și un eșec al acesteia. Senzualitatea poeziei erotice scrise de Anghel Dumbrăveanu este însă mereu cenzurată de „rigorile" unui ceremonial al metaforei diafane, care impune temei un regim pur poetic. Disputa sentimentelor contradictorii generate de eros își atenuează intensitatea prin plasarea tentației într-un spațiu al amintirii, care pierde detaliile dizarmonice, conservînd doar frumusețea irepetabilă a momentului. Ca și cum în memorie ar reveni, obsesiv, un fragment melodic pe care nu poți să, de fapt, nici nu mai vrei să-l identifici, lăsîndu-te doar în posesia magicei lui forțe persuasive : „Ne-apropiem și ne îndepărtăm prin aerul salin. / Prin singurătatea boreală, rătăcitori între timpanele mării. / Genunchiul tău îndoit îmi tulbură buzele / cu răcoarea aceea moale, de brumă. / Părul erbaceu îți curgea aromat peste mine / Și nu mai puteam să plec, dar corabia / Încă făcea semne în larg. E ceva trist / În toate acestea, mi-am spus, în piei de urs / Dormisem — caii își frecau crupele de marginea cerului. / E ceva trist în toate acestea, mai ales sinul / Oval însingurat în plasa răsuflărilor mele. / Puteam să fiu departe acum. Marinarul / Iar și-a-necat o pipă în valuri. Voi duce / Tot întunericul la moara de vînt. La fel de ceresc / cresc nuferii-n mîl și luceafărul-n mare // Vîslașul stelelor umblă printre voi. Genunchiul tău / Îndoit spre taine — puritate a ideii de arc. Plăcută / Capcană — femeia. Și gura ei se strivește de umărul meu // Nu se mai aude sirena de ceață, semn că-n curînd / Iese luna din bolgii. Puteam să fiu departe acum. / E ceva trist în limpezimea acestui trup de tînăr delfin / Cald răsucit spre mine în somn. E ceva trist care te-nvinge. / E ceva care-ți jertfește anii, iubirea sau moartea. / Ceva pentru care merită să pierzi o corabie". **(Ceva pentru care merită să pierzi o corabie).**

Pentru a contrabalansa, parcă, această înclinație către sentimentalism (din punctul meu de vedere, cea mai productivă în plan valoric) Anghel Dumbrăveanu s-a îndreptat, în volumele mai noi (în special ciclul „Ceremonii interzise" din „Tematica umbrei" și parțial, „Iarna imperială", din același volum) către stilul ludic-ironic. **Este posibil** ca poetul să fi premeditat această „schimbare la față" drept argument al sincronizării cu formulele poetice la modă. **Este probabil** că această „înnoire" face parte din strategia polemicii cu sine însuși de care aminteam mai devreme, constituindu-se într-un „movens" interior de autodepășire. Cert este că noul stil a atras atenția criticii, determinînd, cum observă Marcel Pop-Corniș, o reevaluare a întregii creații, reconsiderată acum din perspectiva prezentului. Abordînd poezia lui Anghel Dumbrăveanu din această perspectivă, prefațatorul său descoperă „germenii noului stil poetic în volume care, în momentul apariției lor, păreau să fixeze lirismul poetului într-o altă formulă mai protocolară, în prelungirea fenomenului romantic și simbolist". Observația criticului relevă unitatea stilistică a universului poetic, ceea ce nu este puțin lucru. Cît despre funcția noii etape în ansamblul creației lui Anghel Dumbrăveanu, cred, mai degrabă, că este aceea de a pune în valoare mai energic, prin contrast (nu neg profesionalismul impecabil cu care poetul își apropie noul stil) poezia sentimentală, (în sens schillerian) ceremonioasă și melancolică de dinainte, excelînd în registrul erotic.

Valentin F. Mihăescu

RADU CÂRNECI: «Pasărea de cenușă»

Radu Cârneci este, fără îndoială, un poet de sensibilitate și formulă neoromantică sau, altfel-zis, un romantic trecut prin valurile școlilor și curentelor poeziei moderne și poate, mai discret prin cea modernistă, păstrîndu-și însă intact timbrul personal. Este clar, cred, că aceste considerații, se referă la o tipologie stilistică în limitele căreia autorul își construiește propriul său univers imaginar. Modul în care este gîndit și alcătuit volumul **Pasărea de cenușă**, cuprinzînd două cărți anterioare, **Cîntarea cîntărilor** și **Sonete**, și un ciclu inedit, intitulat chiar **Pasărea de cenușă** confirmă afirmațiile de mai sus. Temele sale esențiale, cunoscute de altfel — eu nu fac decît să le repet — sînt dragostea, frumosul ca o categorie eternă a spiritului, eul extravertit, avîntat, poezia ca stare de grație și vehicol al elanurilor cosmicizante și misterul estetic al existenței. Într-un poem de largă inspirație romantică, orchestrat pe „voci" după modelul expresionist, Poetul și Orbul dialoghează în felul următor : „Poetul (voce frumoasă, ușor exaltată) : «sus, lîngă dumnezeul de tăcere / irisul meu culorilor mă cere : / lumi se desfac topindu-se distanța — / și năzuind în sufletu-mi speranța / de-a mă încinge-n briu-i de putere / sus, lîngă dumnezeul de tăcere. / / ce văi afunde, ce cîmpii întinse / și Marea mare cu vapoare ninse / și riurile-n ritmul lor albastru / și nordul de mister ca un sihastru / în care patimile cad învinse / ce văi afunde, ce cîmpii întinse !... / / Azi, sinele-mi e-n deslușire-adîncă : / simt Universul de pe-nalta stîncă / planeți spre mine ochi de pază / și văzul lor de văzu-mi se așează / ne-îndumnezeindu-mă și dacă / azi, sinele-mi e-n deslușire-adîncă...» (Orbul, aceeași voce însă mai interiorizată) : «...în pasul pisc de frumusețe pură / unul mă vrea. / tăria lui mă fură / acelor unduiri în muzici stranii / (sosind cu anii podobindu-mi anii) ce n-au pieire-n veci și nici măsură / în jocul-pisc de frumusețe pură. / / Azi mă descopăr pentru-ntîia oară : înalt de Domn de tot ce mă-nconjoară, / văzduhul, simt, cum îmi pătrunde porii ; / descopăr pentru-ntîia oară. // Oh, mi-am dorit atît această clipă / în îndelunga timpului risipă, / de-atîtea ori suind în mine drumul / dar iar și iar topindu-se ca fumul, / ci rămînînd în sufletu-mi aripă / ah, mi-am dorit s'ăt această clipă...»"

Este vizibilă concepția de sorginte romantică, acordînd poetului un rol privilegiat într-o ierarhie ideală a existenței, așa cum Platon acorda filozofului întîietate în cetatea sa. Și tot în aceeași ilustră și rodnică tradiție, poetul descifrează sensuri sau numai se apropie jubilant de mistere, în consacrate simboluri cosmice, cum ar fi oul. Este însă o lectie ezoterică, filtrată prin experiența poeziei pure și prin confruntarea cu ea. **Oului dogmatic** barbian, Radu Cârneci îi dă replica, deci nu o simplă parafrază, cu un text purtînd semnificativ titlul de **Oul etern** : „...ochi al tăriei fără de ființă / materiei rodind în prisosință / sublim în vis esențelor primare / răspuns cerind o singură întrebare. / Punct hialin întemeind credință : / ochi al tăriei fără de ființă... / / (...) Matrice-n care se încheagă sporul / a tot ce-a risipit Risipitorul / adînc de chip și ascunzînd adîncul / în care se-ntrupează tainic pruncul. / Edenic semn : femeie, tu ești dorul / matrice-n care se-ncheagă sporul (...) / / ...Nimic fără de tine și nici unde : / tu îl pătrunzi pe cel ce te pătrunde / dai gînd în grai, auzului privire, / cu gustul pipăi spre nemărginire / și-l mirosind, neantul se ascunde : / nimic fără de tine și nici unde...".

Un ghem de antiteze romantice este și poezia **Pasărea de cenușă** ca de altfel tot ciclul de sub această emblemă numai că sentimentele și trăirile impetuoase sînt însoțite de conștiința unui previzibil deși îndepărtat declin ; o nostalgie pură, ușoară ca dîra argintie a unui melc pe o dală de marmură : „...Mă doare un os, mă bucură un altul, / mă vor la fel zenitul și bazaltul : / doresc lumina spre a-i da lumină / împrospătîndu-i palida grădină / cînd singele-mi încearcă iarăși saltul / mă doare un os, mă bucură un altul... // Pasăre ieși din vraja de cenușă /.../... pe gînd îmi crește-o iarbă argintie / din tot ce-a fost, din tot ce n-o să fie / spre-a fi mereu mai pur ca inorogul / ci doar chemarea ta fiindu-mi drogul / de a-mi re-ivi un sens în veșnicie / pe gînd îmi crește-o iarbă argintie...". Poetul conduce un sistem de opoziții **imaterial-material, aerian-greu, cer-granit, flacără-cenușă** spre a-l subsuma unei **antiteze subtextuale**, existență-inexistență, **moarte-renaștere**, întruchipate de pasărea Phoenix, o alegorie în fapt a poeziei, ce singură cuprinde și împacă în ea sentimente, stări și elemente altminteri ireconciliabile. Într-un foarte frumos text, **Nuferii cosmici**, se simte mai apăsat, cu toate că imaginile au o frăgezime și o tremurare impresionistă, sentimentul timpului ireversibil fără a fi însă terifiant : „... plutim, plutim pe apele adînce / spre zarea de culoare-n care plînge / un gînd, subțire așteptîndu-și rîndul / pe cel ascuns vederii căutîndu-l / ne-ascultînd chemările de singe / plutim plutind pe apele adînce... // (...) țărm adorat cu nuferii în sine, / lumina izvorîndu-se-n lumine. / albe-aurii în iris de răcoare / și patima topindu-se-n candoare / chip înflorînd în adevăr și bine : / țărm adorat cu nuferii în sine...) // grăbim, grăbind spre zarea ce alină : / acolo Styxul a-mbrăcat grădină / cu toate adunîndu-se în una / mireasă pregătindu-ne cununa / neștiutoare de dureri lumină / grăbim grăbind spre zarea ce alină...". Ultimul vers sugerează o cale mioritică spre moarte, o transfigurare eufemistică a ei. Poetul se sustrage însă și acestei atracții alinătoare a neantului prin celebrarea dragostei ca sentiment suveran și trăire extatică. **Cîntarea cîntărilor** este cartea chemării misterioase și a împlinirii erotice, avînd sursa originară în cartea analogă din **Biblie**, dar și distanțîndu-se de ea prin limbaj, sensibilitate și viziune. Și această încercare de a interpreta, într-o formă personală, una din faimoasele pagini de poezie ale lumii nu dezamăgește. De altfel, întregul volum **Pasărea de cenușă** oferă cititorului de poezie destule momente de inspirație și har liric autentic.

Paul Dugneanu

ITINERAR EROIC

În zilele de 30 iunie, 1 și 2 iulie a.c., Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România și Consiliul Politic Superior al Armatei au organizat o vizită de documentare în zona Mărăști, Mărășești și Oituz, în scopul cunoașterii unor momente semnificative din luptele ostașilor noștri purtate în urmă cu 70 de ani, fapte eroice, întrate în nemurire care au consfințit împlinirea idealurilor supreme ale poporului de unitate națională.

Itinerariul a fost marcat de așezări cuprinse odinioară în triunghiul de foc al acelei zone cu rezonanțe epopeice în inimile și conștiințele tuturor românilor : Mausoleul Mărășești și Monumentul ostașului necunoscut, Mausoleul Mărăști și Monumentele din incintă, punctele fierbinți în fața cărora s-au năruit toate atacurile dușmane, zonele de cîmpie și de deal care au fost folosite drept cetăți inexpugnabile de luptă și apărare. Vizita de documentare a prilejuit, totodată, cresterea unor realizări emblematice ale timpului nostru socialist.

La Comitetul județean de partid Vrancea, în prezența primului secretar Niculina Moraru, a tovarășului secretar Ion Dumitrescu, a tovarășei Georgeta Carcadia, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, a avut loc o discuție fructuoasă privind marile transformări petrecute pe aceste meleaguri în EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU. Din partea Uniunii Scriitorilor a participat Traian Iancu și a Editurii Militare colonel Constantin Zamfir.

Acțiunea de documentare a înscris în programul ei și numeroase întîlniri și sezători literare la care au participat oameni ai muncii, elevi, militari ai forțelor noastre armate. Cu acest prilej au fost prezentate monografia „România în anii primului război mondial", editată prin grija Comisiei de Istorie Militară, precum și volumul „Pagini de epopee" constituit din cele mai reprezentative creații literare dedicate eroismului ostașilor români de clasici ai literaturii române : Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu, Ion Agîrbiceanu, Octavian Goga și Corneliu Moldovanu.

Scriitorii au citit din creațiile lor, aducînd prinosul de recunoștință eroilor patriei, oamenilor muncii, partidului, vremurilor noi, socialiste ale acestui timp eroic.

Au participat : Ion Aramă, Vasile Băran, Nicolae Boghian, Ionel Botez, col. dr. Nicolae Ciobanu de la Academia Militară, George Chirilă, Traian T. Coșovei, George Cușnarencu, George Genoiu, Ion Horea, Negoiță Irimie, Nicolae Iliescu, Ion Iuga, Ion Mija, Aurel-Dragoș Munteanu, Florin Muscalu, Traian Olteanu, Ion Gh. Pană, Gheorghe Pituț, Nicolae Prelipceanu, Dumitru Pricop, col. Dumitru Rădulescu, Tudor Dumitru Savu, Petre Sălcudeanu, Mircea Scarlat, Constantin Stan, Viorel Știrbu, George Țărnea, Virgil Ulieru, Mihai Ungheanu, Petru Vintilă, Romulus Vulpescu.

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SEMNUL AFECTIVITĂȚII

CORNELIU ȘERBAN

O CARTE

Editura Cartea Românească

La peste două decenii de la debut **(Cuvinte pentru miine)**, Corneliu Șerban își păstrează o dominantă a atitudinii deschis-juvenile, într-o poezie încărcată mai mult de viață, decît de meditația asupra ei *). Elementul esențial rămîne iubirea, proiectînd lumini și umbre pe frontul larg, dar sinuos, al existenței. Ea însoțește sau chiar formează un drum continuu : „O poveste de dragoste / nu începe / și nu se sfîrșește singură / niciicînd. / Înaintea sărutului / luminează un suris imperceptibil. / Înaintea împliniriI / e așteptarea. / Înaintea despărțirii / coboară aripa melancoliei. / Peste amintirea iubirii / suie / un nou început de poveste" **(Poem continuu)**. Ori marchează intîmplări fixate definitiv în fluxul derulării existenței umane, marcînd un fel de „început" și „sfîrșit", al ființei : „Doar cînd eu însumi mă voi părăsi, / vei pleca abia... / Sîngele meu își păstrează / într-un necontenit tumult / neuitarea, prezența. / Și îți repetă numele / din cresțet pînă-n tălpi, / ca odinioară, în contopirea / de taină / a clipelor în care nici nu întrebam / dacă am fost / dacă sîntem / dacă vom fi... / De nicăieri nu te chem / căci niciodată / nu m-am înstrăinat / de începutul / și sfîrșitul meu" (Dragoste).

„Cîte un semn, din cînd în cînd, / că mai iubesc. Spirit sociabil, poetul cere **semnul** afectivității și apropierii, sub protecția gestului umanitar : că mai respir / ozonul unui tandru gînd, / zenit cătîndu-se-n nadir... // Cîte un semn să dau, să dați, / în lumea asta de uitări, / necunoscuți apropiați / sub steaua tainicei chemări... // Cîte un semn e necesar, / ființei noastre adăpost / și pașaport și sanctuar / pentru sîntem pentru am fost". **(Semn)**. Dintr-un asemenea sentiment al solidarității, rezultă necesitatea protejării gesturilor simple, dar încărcate de sensibilitate, uman și puritate : „În mondiala criză / a sentimentelor pure, / să nu uităm / recuperarea unor / materii prime // secundare : / zîmbetul copiilor, / mireasma unei flori, / tandrețea fără cuvinte / și simplul bună ziua / spus firesc, / la intersecția / dintre mileniul doi și trei" **(La intersecție)**. Poemul ar putea să fie expresia lirică a ființei, animizat, deci, de permanenta legătură cu viața. Aminat, în scris, poemul trăiește particularizat în „ființe", filtru prin care poate să fie citit și înțeles.

Poezia surprinde euforia clipei petrecute plăcut, starea de beatitudine : „Astă seară beau lucid, / zvîrl trecutul îndărăt. / Poate-un dor, un vis ucid / cînd paharul mi-l îmbăt. // Mîine poate nu vom fi. / Astăzi sîntem. Deci, să bem. / Poate-i cea din urmă zi / Poate ultimul poem." **(Poate)**. Reflexul nu este al unui integru optimist, deoarece suflul glacial al sfîrșitului se simte. Poemele din **O carte** se constituie într-un fel de ciclu al ființei, văzută prin înelele trecerii, cu existența dominată, totuși, de forța iubirii. Se imaginează o ientă topire, prin alunecarea în umbră : „Ființa mea înaintează / spre-mpărăția de amiază. // Zarea, aceeași se ridică. / Umbra-mi, o simt mereu mai mică / de ne-mpliniri și doruri grele — / sînt numai umbra umbrei mele". Iar „întomnarea" reprezintă tot o etapă generatoare de întrebări : „Și cum va fi atunci, / cînd, într-o zi, / unul din noi, ei da, / nu va mai fi ? // Mă-ntrebi ce-am spus ? / Nimic. Ți s-a părut. / Nu vrei să crezi ? / Dar ce-i de necrezut ? // Din noi crescu / această noapte oare ? / Fir-ar să fie, / s-a făcut tîrziu ! / Hai, stringe-ți șalul, / tare e răcoare — / De ce-ntomnăm ? De unde vrei să știu ?" **(Întrebări de seară)**.

Corneliu Șerban are un exercițiu poetic îndelungat, de unde caligrafia atentă a poemelor, chiar dacă, nu întotdeauna, profunde ca sens. În general, **O carte** cuprinde poezii multe în tentă descriptivă, dar scrise cu maximă acurateță.

Alexandru Ruja

*) **Corneliu Șerban : „O carte", Editura „Cartea Românească", 1987).**

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI

Mitul construcției

■ Cercetările de etnologie românească au pus în evidență un ansamblu de „rituri de construcție", care corespund și se integrează în tendințele generale ale creativității populare.

Noțiunea de „rit de construcție" (vezi Mircea Eliade, **„De la Zalmoxis la Ginghis-han") — Meșterul Manole** este, în cultura populară românească, exemplul cel mai bine realizat și cel mai profund, care, alături de **Miorița**, reprezintă cele mai semnificative expresii ale geniului poetic popular la români — nu se limitează la aspecte propriu-zis materiale, ci are o semnificație mai largă, căci ea subsumează și miturile privind fondarea (considerată tot o „construcție") unei comunități umane, cu teritoriul corespunzător, de la dimensiunea unui **sat**, la aceea a unei **țări**.

Unul din sensurile vînătoarei lui Dragoș, încheiată cu sacrificarea Zimbrului, este fondarea Țării Moldovei, al cărei teritoriu Dragoș îl descoperă și-l delimitează cu această ocazie.

Deci nu numai **fondare**, ci și **determinare teritorială**.

O „istorie" a întemeierii satului **Oșani** (locuit de **meglenoromâni**, vorbitori ai unuia din cele 3 dialecte românești sud-dunărene), înregistrată recent de la Stefan Stupca și Stama Papu, originari din localitatea menționată, arată noi valențe ale „riturilor de construcție" la români.

După o perioadă de părăsire a satului, din cauza tendințelor de deznationalizare cărora meglenoromânii le erau supuși (încercîndu-se trecerea lor la islamism) cînd acest pericol a trecut, locuitorii din Oșani s-au reintors la vechea lor așezare și „au întemeiat din nou case cu jurămînt că nu le vor mai părăsi niciodată."

Pentru a întări acest jurămînt, au pus un **fecior** să tragă **brazdă**, cu **doi boi tineri**, de jur-împrejurul **vetrei satului**. Acolo unde s-a închis brazda înconjurătoare, au săpat o groapă mare **în care au îngropat de vii pe feciorul-plugar și pe cei doi boi tineri**. Locul se numește și astăzi **Ropa-ntăpată** (căci au înfipt în acel loc, spre amintire, o **ropă** „piatră, stîncă").

„Ritul fondării" unui sat, menționat mai sus, se constituie ca martor al atitor sate românești, părăsite în anumite epoci, din cauza opresiunilor (sociale, etnice, religioase etc.), a năvălirilor unor popoare migratoare etc., dar, aproape fără excepție, locuitorii au revenit la vechea vatră a satului, pe care o întăreau cu noi jurăminte, sacrificii și „monumente" **(Ropa-ntăpată)**, ca mărturie a hotărîrii lor nestrămutate de a nu pleca, **niciodată**, aiurea, departe de acel **răspuns unic** pe care românii l-au dat în fața vicisitudinilor ISTORIEI, **satul**.

Brazda trasă de tînăr, cu cei doi boi (tineri), se constituie, totodată, în probă a **evoluției semantice** a lat. fossatum „sant", la rom. **sat**, dar și ca dovadă a **importanței agriculturii** în viața economică a așezărilor românești.

Gestul „oșanilor" ne amintește, evident, de simbolismul fondării Romei (asupra acestuia, vezi Mircea Eliade, **op. cit.**, p. 178).

Să remarcăm, în fine, că în toate variantele mitului construcției, sacrificiul ritual — **Zimbrul**, în legenda întemeierii Țării Moldovei, **Ana cu copilul ei**, în legenda construirii Mănăstirii Curtea de Argeș, **tînărul cu cei doi boi (tineri)**, în „istoria" (re)întemeierii satului Oșani — fertilizează MOARTEA, iscîndu-se, astfel, printr-o adevărată și profundă transfigurare, marile creații ale etniei românești.

Nu este vorba de o „ruptură de nivel" (Mircea Eliade, **op. cit.**, p. 160 : transferul de la **viață** la **moarte**, de la **profan** la **sacru** etc.), ci de o **continuitate exemplară**, care surmontează chiar și „marea trecere" !

Și, pentru a face mai verosimilă fertilizarea MORȚII, pentru a sublinia valoarea supremă a sacrificiului (uman), sînt implicați în „riturile construcției", la care ne-am referit, **tineri și copii**, semnificînd, prin jocul generațiilor, DEVENIREA, VIITORUL.

Am zăbovit, o clipă, pe această pagină de comportament comunitar, dintr-un posibil **Tratat de etică populară românească**, care relevă, cu asupră de măsură, **coeziunea spirituală a românilor întru creație materială și spirituală**, în respectul celorlalte culturi și civilizații.

Valeriu Rusu

„Zahei orbul" (1986)

— PRECIZĂRI —

■ În scopul prelurării corecte a moștenirii culturale a marilor scriitori, cît și pentru o mai dreaptă cinstire a acestora, considerăm strict necesare următoarele precizări bibliografice :

În „Tabel cronologic" la romanul „Zahei orbul" de V. Voiculescu, apărut în Editura „Dacia" (1986) în îngrijirea lui V. Fanache, citim la p. 7 : **1946—1963** (V. Voiculescu) **publică versuri și povestiri inedite în revistele „Steaua", „Gazeta literară", „Viața românească", „Scrisul bănățean", „Cronica", „Glasul patriei"** (s.n.).

Excluzînd din discuție „Cronica", revistă care datează abia din 1966, celelalte cinci reviste enumerate apar, într-adevăr, între anii 1946—1963, dar ele, în afară de „Glasul patriei", nu publică în acești ani nimic din opera lui Voiculescu. În intervalul sus-numit, „Glasul patriei" publică trei poezii : „Versuri pe un vas de Argeș" (an. 7, nr. 29, 10 oct. 1962, p. 1), „Dimineață dunăreană" (an. 7, nr. 33, 20 nov. 1962, p. 1) și „Mărturisire" (an. 8, nr. 12, 20 apr. 1963, p. 1), care este, de fapt, Sonetul CLV (1) / Nu-mi cerceta obîrșia, ci ține-n seamă soiul /. Din aceste trei poezii, două sînt re-publicări : „Dimineață dunăreană" și „Versuri pe un vas de Argeș".

Pentru perioada mai sus menționată, deosebit de rodnică în creația literară a scriitorului, trebuie citate alte reviste la care V. Voiculescu a publicat inedite, dar numai pînă în 1948, an după care semnătura sa nu va mai apărea pe nici un fel de publicație din țară pînă în 1964, cînd începe publicarea postumelor. Aceste reviste sînt : „Provincia" (T. Severin), „Ramuri" (Craiova) și „Revista vinătorilor" (București). În „Provincia" îi apare proza „Capul de zimbru" (an. 4, nr. 45, mai 1947, p. 16—21) ; în „Ramuri" (ultimul an din seria veche) îi apar două poezii : „Versuri pe un vas de Argeș" (an. 42, nr. 1, ian. 1947, p. 3), re-publicată de „Glasul patriei", și „Nocturnă veche" (an. 42, nr. 5, mai 1947, p. 401—402) ; „Revista vinătorilor" îi publică trei proze : „În mijlocul lupilor", (an. 28, nr. 8—9, aug.—sep. 1947, p. 77—81), „Căprioara din vis" (an. 28, nr. 10—12, oct.—dec. 1947, p. 102—106) și „Amintiri despre pescuit" (an. 29, nr. 4, apr. 1948, p. 80—84).

Nu mai este un secret pentru nimeni că în această perioadă scriitorul a fost răstălmăcit și înlăturat din referințele critice obligatorii, cît și din rîndul constantelor valorice naționale.

Sperăm că Biobibliografia V. Voiculescu, în stadiu de finalizare la Biblioteca centrală universitară „M. Eminescu" din Iași, va înlătura mare parte din încă multele necunoscute legate de viața și opera marelui scriitor și medic V. Voiculescu.

Aurora Alucăi

Metodă surrealistă

■ Trecînd, acum vreo doi ani, poate chiar mai mult, pe la o librărie din Bîrlad — librăria se numea „Alexandru Vlahuță" — am zărit într-un colț de vitrină o carte despre care n-am fi crezut vreodată că poate fi expusă, fără teama de a fi disputată sau subtilizată pe loc, în vitrina unei librării : „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent" de G. Călinescu ! Că să nu se deoache, probabil, cartea era legată pe mijloc cu o fundiță roșie și subțire și, senzație !, sta acolo cuminte-cumințică fără s-o cumpere nimeni! N-aveam cartea, așa că am intrat valvîrtej pe ușă și lipa-lipa, lipa-lipa, ne-am și înființat lîngă casierie cu banii în mînă, răsuflînd cu încintare : nu ne-o luase nimeni înainte ! Abia ajunși aici, la casierie, tot farmecul basmului se duce de rîpă : „Istoria..." nu putea fi cumpărată decît însoțită (obligatoriu !) de o altă carte care costa și aceea taman 250 lei (ambele cărți — 550 lei !).

E inutil să mai povestim cum toate argumentel noastre de a cumpăra numai cartea care ne interesa s-au făcut țăndări în fața teribilelor librărese — vreo șase adunate conci într-un singur minut ! — care clamau continuu, invariabil : Planul, Planul și iar Planul ! Excelent, am zis după un timp, exasperați : pe lîngă „Istorie..." mai cumpărăm de încă 300 lei cărți dar cu condiția să fim lăsați să ni le alegem noi ! Ei, aș, ce vorbești nene, păi Planul, ehe, he, he, he, ce știe cumpărătorul ce-i ăla Plan, au replicat ele imediat, fără milă.

Am cumpărat ambele cărți, trăgînd însă speranța că nu vom mai avea niciodată ocazia să mai încheiem o asemenea „tranzacție" atît de ciudată și anormală. Sîntem însă în 1987 și constatăm cu durere că surrealista metodă de vînzare condiționată a cărților s-a extins în toată țara. Oare de ce ?

Adrian Dafir

CONCURSUL DE DEBUT (POEZIE) EDITURA „FACLA"

Juriul concursului de debut în poezie al Editurii „Facla", alcătuit din : Ion Marin Almăjan — președinte ; Eugen Dorcescu, Ion Anghel, Ion Jurca-Rovina, Marcel Tolcea și Cornel Ungureanu, membri, a hotărît premierea următorilor concurenți : **Ionel Bota** (Oravița — jud. Caraș-Severin), **Valentina Căluser** (Timișoara), **Victoria Milescu** (București), **Ioan Palici** (Gătaia — jud. Timiș), **Gheorghe Pruncuț** (Timișoara), **Emilia Roșculescu** (Reșița), **Marcel Sămînță** (Timișoara), **Constantin Stancu** (Hațeg — jud. Hunedoara). Autorii premiați vor apărea — într-un volum colectiv — în anul 1988.

Textele pentru viitorul concurs de debut în poezie al Editurii „Facla" vor fi trimise, pînă la data de 1 aprilie 1988, pe adresa : 1 900 Timișoara, Str. Pestalozzi 14. Manuscrisele vor fi expediate într-un plic închis, purtînd un moto. Același moto va fi reprodus pe un alt plic ce va conține o fișă cu numele, anul nașterii, adresa, locul de muncă ale autorului.

N. R. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Fondul principal al culturii române

MIRCEA POPA:

„Un cercetător actual trebuie să fie orientat în mod egal înspre trecut, ca şi spre actualitate“

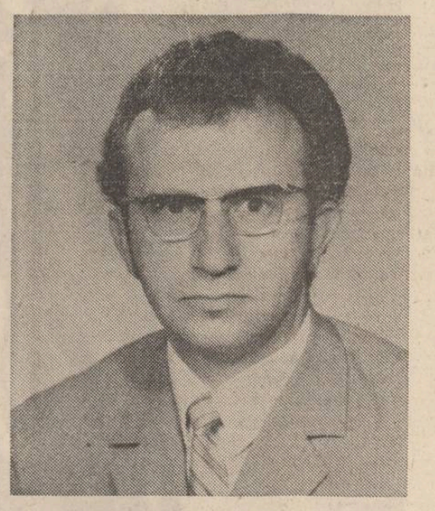

— „Semnalată inițial de două articole care au făcut destulă senzație la vremea aceea, în Steaua, 1976 **și în** Luceafărul **din 1978, descoperirea volumului** Alese fabule, **tipărit în 1784 la Viena, este, sub raportul istoriei literaturii, una din acele contribuții care impun modificări de optică“. Citez dintr-o cronică a edițiilor de Mircea Anghelescu la cartea** Alese fabule **de Nicolae Oțălea scoasă de Mircea Popa, care a scris și cele două articole pomenite. Ce înseamnă volumul** Alese fabule **pentru literatura română ?**

— **Alese fabule** este revanșa tardivă pe care literatura română modernă își permite s-o ia asupra începuturilor sale beletristice. Este un punct de răscruce, puțin înțeles încă, un semn de modernizare și diversificare literară, o primă adiere a unui dezgheț literar care se produce curînd și care va afecta toate structurile culturale ale epocii. Retranșată prea de timpuriu în cadrele unui iluminism ideologic, interesată de originile istorice ale limbii și poporului român, de educație, teologie și morală, de istorie și filologie în primul rînd, prin intermediul cărora se dădea principala bătălie de afirmare a unei spiritualități naționale de viguroasă tradiție, această generație spirituală trăiește cu fervoare pulsația unei autentice sincronii cu cultura și literatura occidentală, care se produce acum la mai toate nivelele culturii. Este epoca întemeierii genurilor literaturii noastre naționale, pe care am încercat s-o surprind și în cartea mea **Tectonica genurilor literare** din 1980, arătînd cum iau naștere la noi poezia, teatrul, relația de călătorie, critica și istoria literară, romanul, publicistica sau fabula. În acest cadru nou de emulație, în care se scrie **A școlasticilor de la Blaj facere** (1760) sau **Occisio** (1780), în care apare o carte de poezii precum **Cîntece cimpenești cu glasuri românești** (1784) și care probează, desigur, nostalgia cititorului după o așa-zisă literatură de „desfătare“, rolul volumului în discuție este evident, marcînd, o dată în plus, efectul acestei presiuni de mentalitate și gust. În același timp, descoperirea și republicarea volumului de fabule din 1784 echivalează cu o adevărată declarație de independență literară și cu un magistral act de protocronie : din debitori față de fabula sîrbească a lui Dositei Obradovici (prin Țichindeal), devenim dintr-odată precursori în spațiul sud-estului european, căci multe dintre țările acestuia nu descoperiseră încă fabula la acea dată. Oricum, punctul de origine al fabulei românești a fost mutat în timp cu 30 de ani, de la 1814 la 1784, gest apreciat la justa valoare de Șerban Cioculescu în cronica sa din **România literară**. E de mirare însă cum un critic și istoric literar de talia lui Romul Munteanu poate să scrie aceste rînduri în volumul al II-lea al cărții sale despre clasicism și baroc : „Georgeta Loghin semnalează o culegere a lui Nicolae Oțălea **Alese fabule** (Beci, 1784) care conține adaptări făcute după Esop și Fedru“, cînd cercetătoarea în cauză nu făcuse altceva decît să „semnaleze“ cartea „semnalată“ de mine...

— Descoperirile mai sînt totuși posibile, ca și modificările de perspectivă în istoria literaturii române. Cum explici această situație ?

— Cită vreme există istoria literară, vor exista și „descoperiri“. Fiecare scriitor, fiecare epocă literară constituie, în felul lor, niște mici continente, cu cîmpiile, munții, deșerturile și pădurile lor virgine și surprizele întîlnirii cu „noi specii“ sînt oricînd posibile. Nu există încă scriitor român cu bibliografia operei complet încheiată și nici nu va exista atîta vreme cît ne va lipsi o bună bibliografie analitică a periodicelor românești și cîtă vreme ne vor lipsi cataloagele principalelor arhive și fonduri documentare din țară. Pași modești s-au făcut și în această direcție (**Catalogul manuscriselor** de la Biblioteca Academiei de G. Strempel, volumul întîi din **Bibliografia analitică a periodicelor românești**, de multă vreme abandonată, bibliografia cărții românești moderne sau recentul dicționar al presei, datorat lui I. Hangiu), dar sîntem încă foarte departe de etapa finală. Trebuie salutată în acest sens și strădania revistei **Manuscriptum** pentru preocuparea ei statornică de a da la iveală noi manuscrise, corespondență sau documente inedite, care întregesc de multe ori în chip semnificativ configurația literară a unui scriitor. Istoria literară nu se poate lipsi de arhivistică și nici de investigațiile de tip bibliografic, ca etape absolut necesare și obligatorii ale oricărei construcții critice sau act editorial. Mai grav e, socot eu, cînd, cu tot efortul depus pentru realizarea unor astfel de lucrări, rezultatele lor sînt ignorate sau bagatelizate. Eu însumi am cunoscut, în scurta mea carieră de istoric literar, ambele fațete ale acestei „desconsiderări“. Cea dintîi a avut loc în cazul ediției Șt.O. Iosif de Ion Roman, căruia îi semnalam, la timpul potrivit, o serie de lacune și omisiuni nejustificate, dar ediția a continuat ca și cum critica mea nici nu a fost înregistrată. A doua surpriză am avut-o cu ocazia apariției monografiei **Tînărul Rebreanu** de Niculae Gheran, cînd o serie de investigații preliminare la biografia lui Rebreanu, realizate de mine sau de mulți alții, copios folosite de astădată de autorul monografiei în cauză, au fost tratate cu o condescendență exagerată, probabil spre a fi diminuate meritele celor fără de care munca sa nici nu ar fi fost posibilă ! Desigur că pe un drum defrișat sau, așa-zicînd „asfaltat“, înaintarea se poate face oricît de „voios“ sau de „zgomotos“, cu motoarele ambalate pînă la refuz, dar munca antecesorilor sau a „documentariștilor“ nu trebuie deloc disprețuită.

O altă constatare, care mă neliniștește uneori, e că ne citim prea puțin între noi și adeseori lucruri care ni se par „descoperiri“ de ultimă oră au fost „omologate“ de alții, și încă de foarte mult timp, cum nu înțeleg apoi practica de a ignora cuceririle documentare deja realizate. Un exemplu elocvent este chiar sărbătorirea recentă cu totul nejustificată a 150 de ani de la nașterea lui Ion Creangă, cînd acte cu totul autentice au dovedit că s-a născut la 10 iunie 1839 !

— Care este, din perspectiva istoricului literar implicat, poziția dv. față de documentul literar ? Sînteți orientat mai mult spre trecut sau spre actualitate ? Sau, altfel spus, există principial vorbind o discordie între critica și istoria literară ?

— Prin forța împrejurărilor, istoricul literar este orientat mai mult spre trecut, dar spre un trecut al tradiției literare care face să se reverbereze în prezent, deși, în **mod ideal, un cercetător actual trebuie** (sau ar trebui) **să fie orientat în mod egal înspre trecut, ca și spre actualitate.** În cît mă privește, am căutat și caut să mențin o strînsă legătură cu mișcarea literară a zilei, practicînd curent critica sau publicistica literară pe teme dintre cele mai diverse, într-o serie de reviste și ziare din țară, dar mai ales în publicațiile clujene **Steaua** și **Tribuna**, de care mă simt mai apropiat sentimental. Scriu și mă pronunț în permanență despre cărțile de poezie, proză, critică și istorie literară, ediții etc., deși n-aș putea mărturisi că toate sectoarele sau toți scriitorii contemporani îmi sînt la fel de familiari și, deci, ezit în continuare să-mi alcătuiesc o carte cu astfel de cronici sau eseuri. N-am reușit încă să-mi găsesc acele „afinități elective“, întotdeauna obligatorii, pentru ultimul val de poezie contemporană și mai am unele prejudecăți în privința valorii unora dintre scriitorii contemporani. Printr-o lectură atentă încerc încet-încet să-mi elimin spaima de fenomenele noi și stridente, să mă apropii cu comprehensiune de orice manifestare a spiritului. Structural și formativ aparțin însă trecutului, față de care am un adevărat cult moștenit de la ilustri dascăli întru istorie, ca David Prodan sau C. Daicoviciu sau, întru literatură, de la Iosif Pervain (alături de care m-am format), Ion Vlad și Mircea Zaciu. În schimb, pentru mine, **documentul este o sursă permanentă de istorie, o instanță la al cărei recurs trebuie să apelăm necontenit.** Buna lui cunoaștere ne sancționează sau ne validează ideile și cunoștințele dobîndite, le conferă valoarea unei participări nemijlocite la dialogul cu timpul și cu dialectica tradiției. De aceea, mărturisesc că am pentru document (ca și pentru memorialistică de altfel) o slăbiciune specială, anacronică chiar. Am publicat și continui să public cu plăcere (uneori cu voluptate chiar) documente literare de tot felul, cu sentimentul nevoii irepresive de fapte literare certe, nu de improvizații. Am participat chiar la redactarea unor volume de corespondență, precum corpusul de documente G. Barit, căci profesorul meu, I. Pervain, o considera o școală obligatorie de formare științifică, continuînd să public astfel de contribuții în diverse reviste ale muzeelor (**Crisia, Zirldava, Sargetia, Prorolissum** etc.) în **Manuscriptum**, sau mai recent, la rubrica de „Patrimoniu documentar“ al revistei **Transilvania.**

— G. Călinescu se plîngea în 1941 că n-a avut la îndemînă nici edițiile, nici monografiile ajutătoare pentru scrierea istoriei literaturii române. Îndrăznețul care ar încerca astăzi o întreprindere similară ar fi scutit de dificultățile lui G. Călinescu ?

— Evident, nu. Între timp bibliografia cu privire la un scriitor a crescut de 10—20 de ori și cine ar dori să surprindă cît mai exact profilul unui scriitor sau contribuția sa la viața literară a timpului ar trebui să străbată, cu rigoare, destul de multe astfel de texte, ca să nu mai vorbim de lectura integrală a operei însăși. Dificultățile, după opinia mea, în loc să scadă au crescut și acest Călinescu al zilelor noastre, care să nu facă simplă eseistică, ar trebui să fie un istoric literar foarte bine informat, care pe lîngă gustul sintezei să-l aibă și pe acela al ierarhiilor și clasificărilor revelatoare. Dacă Călinescu își putea permite să expedieze un scriitor contemporan doar în cîteva rînduri, acest lucru nu mai e posibil astăzi cînd scriitorul dispune de ediții și de o operă clasată de timp. Nevoia de diviziune a muncii și a elaborării unor lucrări parțiale ar trebui să funcționeze aici cît mai imperios cu putință. Îmi exprim astfel regretul că nu a apărut la timp noua ediție a tratatului academic de istoria literaturii române, încheiat în linii mari (cel puțin pentru primele două volume) încă de acum 10 ani, că n-a apărut noua versiune a istoriei teatrului din România și alte lucrări pregătitoare de genul acesta, care ar face posibilă apariția unei istorii literare de autor. Și, ca să dau un nou exemplu despre necesitatea cunoașterii integrale a domeniului de lucru în astfel de cazuri, este și acela oferit de noua perspectivă asupra romanului românesc pe care o va aduce lucrarea noastră amintită mai sus. Pe baza ei se vor putea stabili noi ierarhii și clasificări, unii scriitori uitați își măresc valoarea prin contribuția lor decisivă la consolidarea genului la noi, alții își nuanțează în mod substanțial profilul. Găsesc că ar fi foarte utilă inițierea unei colecții speciale, de tipul **Romane de ieri și de azi** care să recupereze, într-un număr de 5—10 pe an, principalele romane realizate artistic apărute la noi de-a lungul timpului. Pe de altă parte, lucrarea noastră va scoate în evidență în chip elocvent că și în materie de roman avem una dintre cele mai bogate creații din sud-estul Europei, cu nimic mai prejos ca a rușilor, sîrbilor, ungurilor, bulgarilor sau grecilor. Noi atingem prin Cantemir valoarea absolută în romanul umanist al secolului al XVIII-lea, ca apoi prin Kogălniceanu, Ghica, Urechia, Bolintineanu și alții să fim sincroni cu tendințele similare ale popoarelor vecine, iar uneori chiar să le devansăm.

— Există totuși perioade literare întregi în care cercetarea și construcția istoricului literar rămîn debitoare. Scrisul d-tale le-a întîlnit pe amîndouă. Aici mă opresc numai asupra Școlii latiniste. De ce mai stau încă în manuscris multe din scrierile reprezentanților acestei direcții culturale și literare ?

— Din pricini multe și foarte felurite, dintre care citeva le-aș indica chiar aici, și anume : lipsa unor cadre specializate în transcrierea și interpretarea textelor care nu sînt numai în chirilică, ci adeseori și în latină ; slăbirea interesului pentru astfel de munci, dezinteresul editurilor pentru organizarea și dirijarea operațiunilor, etc.

— Avem o antologie a Școlii Ardelene, o ediție a Hronicului lui Șincai, o ediție a Țiganiadei sub semnătura lui Florea Fugariu, puțin totuși față de ceea ce s-ar cuveni să fie corpusul de opere al Școlii Ardelene. Cred că nu sînt singurul care am așteptat o ediție completă a scrierilor lui Ion Budai Deleanu venită din centrul universitar de prim rang al Transilvaniei. Sînt întemeiate aceste așteptări ?

— Desigur, și se pare că semne de îmbunătățire încep să se arate la orizont. După semnalul de alarmă tras în 1983 de revista Tribuna într-un serial intitulat **Ce facem cu patrimoniul cultural al Școlii Ardelene ?**, la Cluj s-a trecut practic la alcătuirea unui colectiv de editare a manuscriselor învățaților Școlii Ardelene, din care fac parte istorici, lingviști, filosofi, istorici literari etc., colectiv condus de acad. Ștefan Pascu. Seria acestor opere, ce va fi publicată de Editura Academiei, va fi inaugurată de editarea **Florilegiului** lui Inochentie Micu Klein, aflat în Biblioteca Vaticanului, manuscris obținut în copie și transcris de către cercetătorii clujeni. Vor urma la rînd alte opere aparținînd lui Samuil Micu sau Petru Maior, sper. Personal lucrez de mai multă vreme la copierea și transcrierea operei lui Ioan Barac, pe care aș vrea s-o dau la lumină cît mai curînd.

— Întrebarea este cu atît mai îndreptățită, cu cît se adresează unui autor de monografii, dintre care unele sînt inspirate de figurile de seamă ale marelui curent regenerator al culturii și literaturii române provenit din mediul pămîntului românesc. Ce te-a determinat pe dumneata să alcătuiești o monografie despre Ioan Molnar Piuariu ?

— Faptul că reprezintă o cu totul altă fațetă a iluminismului românesc decît învățații ei blăjeni. E componenta activă, dinamică și practică a acestui curent, spre deosebire de enciclopedismul grav și savant al celor de la Blaj. Și el scrie gramatici, alcătuiește dicționare, redactează lucrări de istorie, dar înainte de toate el vrea ca aceste idei să ajungă la public, să cuprindă masele. De aceea va încerca, primul dintr-o serie, să editeze gazete și ziare prin intermediul cărora să facă cultura poporului, să scrie o retorică pentru a-l învăța să se exprime frumos și corect, să dea o economie de cimp, o lucrare despre creșterea albinelor, să înființeze o fabrică de postav, pentru a indica drumul spre industrializare, să tipărească cărți necesare preoților și învățătorilor în munca lor de luminare a satelor, să încerce obținerea de drepturi politice prin intermediul faimosului **Supplex.** Molnar Piuariu e o conștiință revoltată și torturată, un iacobin deghizat, anunțînd din multe puncte de vedere epoca emancipării sociale și naționale a lui Tudor Vladimirescu.

— Monografia despre Ioan Molnar Piuariu, arată că nu te-a influențat orientarea altor colegi ai dumitale către teme mai moderne de istorie literară și nici teoriile privind caducitatea monografiei ca formă de istorie și critică literară. Dacă te-aș întreba cîte figuri literare de primă importanță își așteaptă monografiile, către ce nume te-ai duce ?

— Trebuie să mărturisesc că monografia este genul meu preferat de istoric și critic literar și că figurează între proiectele mele numeroase cărți cu o astfel de structură. Cît privește perioada Școlii Ardelene, am încă pentru ea o mare slăbiciune și o primă carte pe care vreau s-o închei este dedicată tot acestei mișcări de renaștere ideologică și culturală, deși este în ansamblu o culegere de studii. De altfel, am fost acceptat cu o comunicare în programul celui de al VII-lea Congres internațional asupra epocii luminilor, care va avea loc anul acesta între 26 iulie și 2 august la Budapesta. Cît privește monografiile, îi am în vedere înainte de toate pe Cipariu, Samuil Micu, pe Teodor Corbea și Nicolae Milescu Spătarul, pe Victor Papilian.

— Despre publicistica neidentificată a lui Ilarie Chendi în presa din Transilvania a vorbit Vasile Netea. Mircea Popa a promis în 1973 o bibliografie completă a gazetăriei lui Ilarie Chendi. Cuprinde bibliografia promisă și identificările colaborărilor lui Ilarie Chendi în presa de peste Carpați ?

— Bineînțeles ! Ea se află și redactată într-o primă formă, la fel ca bibliografia lui Octavian Goga. Le păstrez mai departe pentru sertar. Poate mai tîrziu va veni și vremea lor...

— În general care este stadiul cercetării presei culturale și literare din Transilvania ?

— Nu grozav de bună. După un început promițător în acest domeniu, cînd au apărut lucrările lui G. Em. Marica consacrate **Foii pentru minte** a lui V. Fanache despre **Gînd românesc,** M. Triteanu despre **Luceafărul,** a Liviei Grămadă despre presa umoristică și satirică, alte reviste și ziare își așteaptă încă monograful. Vorbim de **Gazeta Transilvaniei,** de **Telegraful român,** de **Tribuna** de la Arad și mai ales de întreaga revuistică interbelică, rămasă, cu excepția **Gîndirii** și a **Societății de mîine,** foarte puțin explorată. Nevoia unei noi **Istorii a presei literare** și a ziaristicii transilvănene se pune din nou destul de acut. Poate că Nae Antonescu, care se preocupă serios de acest subiect publicînd mereu fragmente prin presă, s-o realizeze cît de curînd.

— La ce concluzii te-a dus cronica edițiilor pe care ai susținut-o înainte vreme la una din revistele literare ?

— La concluzia că este una dintre cele mai rafinate, mai alese și mai complete forme de critică actuală. Ea presupune informație largă, gust sigur, comprehensiune în judecăți, inițiere metodologică și filologică, o excelentă cunoaștere a scriitorului și a epocii pe care el o ilustrează. Cum edițiile au devenit în epoca noastră un fapt de cultură, cu multiple semnificații, o judecată a lor din perspectiva actualității mi se pare absolut necesară. Am ținut o astfel de rubrică prin anii '70 la revista **Ateneu** și multă vreme am regretat că am renunțat la ea, practicînd-o cu intermitențe și mai tîrziu, prin diferite reviste. Astăzi admir siguranța și promptitudinea rubricilor cu această temă ținute de Șerban Cioculescu la **România literară** sau de exemplarul istoric literar care este Mircea Anghelescu, la **Transilvania,** recenta lui carte, **Lectura operei,** ce adună o primă parte din cronicile semnate acolo, ni se pare simptomatică pentru calitățile cerute de acest gen de foiletonistică. La fel de profitabile sînt discuțiile pe astfel de teme, inițiate în revista **Manuscriptum,** de Paul Cornea.

— Se vorbește mult despre saloanele sau cenaclurile literare românești de la sfîrșitul secolului trecut și din acest veac. Există o cercetare a fenomenului similar din viața culturală și literară de peste munți ? Vorbește-ne despre un cerc cultural și literar plin de efecte și consecințe din aria literară despre care vorbim.

— Istoria societăților și asociațiilor culturale și literare din Transilvania e o frumoasă temă de studiu, care s-ar cere realizată cît de curînd. Începînd cu „Societatea savanților“ a lui Ioan Molnar Piuariu și pînă la „Astra“ transilvăneană, aici au existat și s-au manifestat de-a lungul vremii numeroase asociații și societăți de lectură sau cultivare a limbii cu contribuții remarcabile la progresul literaturii și culturii naționale. Un cenaclu de răsunet a fost cel condus la Cluj în perioada interbelică de Victor Papilian, din sînul căruia au făcut parte numeroși poeți și prozatori de frunte ai momentului, participînd la ședători literare, editînd reviste și cărți.

— Vorbind în termeni geografici, istoria literară românească ar fi deci comparabilă cu un continent pe a cărui hartă se găsesc „pete albe“, iar unele spații sînt fie nedefrișate, fie insuficient cultivate. Corespund formulările gîndurilor d-tale ? Cum vezi această situație mai ales din perspectiva d-tale de „cercetător“, întrucît fiind că de mai multă vreme conduci un astfel de colectiv ?

— Într-adevăr, cam din 1970, de la retragerea profesorului Pervain, am preluat conducerea micului colectiv de istorie literară din Cluj-Napoca, colectiv cu sarcini de „cercetare“ prin excelență, fără să ne socotim prin aceasta destinați unor ocupații eminamente secundare, auxiliare, de manutanță literară, cum ar vrea unii să ne considere, privind cam de sus această categorie ambiguă, de **cercetător.** Am socotit că e momentul să ne cîntărim posibilitățile în raport cu nevoile de prioritate ale actualității literare și să încercăm să răspundem la ele în chip cît mai decisiv și pe măsura posibilităților de care dispunem, acoperind astfel „petele albe“ care ni se păreau mai vizibile. O primă prioritate, care ni s-a părut atunci esențială, a fost continuarea cercetării presei literare din Transilvania, domeniu în care străluciți oameni de cultură, care au făcut parte din acest colectiv, precum D. Popovici, Ion Breazu, Lucian Blaga, Liviu Rusu, Iosif Pervain, D. Ciurezu, G. Em. Marica, Ion Mușlea, se ilustraseră printr-o cercetare metodică, de excerptare a unui bogat material din presa transilvăneană, extras în vederea elaborării unor monografii sau a unor studii de sinteză. Astfel, împreună cu colegul Valentin Tașcu, am redactat o **Istorie a presei literare românești din Transilvania pînă la 1918,** apărută în 1980, la Editura Dacia, regretata noastră colegă Elena Stan a abordat cercetarea mișcării literare de la vechea **Tribună,** lucrare apărută ulterior sub titlul **Momentul „Tribunei“ sibiene (1884—1903),** la Editura Minerva, în 1985, iar Aurel Sasu a continuat munca de editare a celor două volume documentare, intitulate **Românii în periodicele germane din Transilvania.** A doua etapă a fost aceea a orientării muncii colectivului spre un domeniu de actualitate, ce presupunea modernizarea instrumentarului metodologic și înnoirea tehnicii de lucru. Am socotit nimerit să abordăm un domeniu nou și mai puțin frecventat de critica noastră actuală, și anume cel al **sociologiei literare,** debutînd printr-o lucrare de cercetare asupra romanului românesc, lucrare apărută la editura Minerva sub titlul **De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc** (1982), care nu s-a bucurat după părerea noastră de ecoul dorit. În acel moment, trebuie să mărturisim, eram prinși de noutățile domeniului și desele întîlniri avute pe această temă cu prof. Paul Cornea, excelent cunoscător al problemei și singurul nostru specialist în domeniu, ne-au fost de mare folos. Am organizat chiar un Colocviu național de sociologie a literaturii la Cluj în 1979, tradiție la care am renunțat ulterior datorită faptului că n-am mai socotit-o eficace. Soarta noastră a fost decisă totuși de această întîlnire benefică cu romanul românesc, preocupare din care a rezultat în chip firesc următoarea temă de cercetare, ampla lucrare lexicografică, **Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini pînă la 1980.** Acest dicționar, redactat în numai 5 ani, ne-a solicitat o cantitate de muncă enormă, realizată în mai multe etape : notarea pe fișe a romanelor tipărite la noi între 1844—1980 din fondurile Bibliotecii Academiei și a Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj-Napoca, extragerea romanelor foileton și a fragmentelor de roman din periodice, controlarea traducerilor în alte limbi și a premiilor obținute, extragerea bibliografiei de referință, lectura romanelor și caracterizarea lor istorico-critică. A rezultat o lucrare impresionantă de cca. 4.000 pagini, în care sînt analizate și prezentate, în ordine cronologică, aproximativ 4.500—5.000 de romane românești, cite au apărut de la **Istoria ieroglifică** a lui D. Cantemir pînă în 1980. Lucrarea, bazată pe o bibliografie de referință adusă la zi, așteaptă să intre în lucru la Editura Academiei și sperăm s-o vedem pe piață cel tîrziu în anul viitor.

— Ce alte proiecte de acoperire a „petelor albe“ mai poți aminti ?

— Alături de colegii mei Valentin Tașcu, Aurel Sasu, Mariana Vartic, Doina Modola Prunea și Ion Istrate, autori ai lucrării de mai sus, ne-am gîndit să încheiem periplul romanesc al literaturii noastre printr-o lucrare complementară, care să aibă în vedere situația romanului străin în România. Ca atare, lucrăm din 1984 la elaborarea unui **Dicționar al romanului străin tradus în România,** ca pandant al investigațiilor noastre anterioare și folosind aceeași metodologie lexicografică, potrivit căreia înregistrăm toate romanele străine traduse la noi, indiferent că au apărut în volum sau au fost publicate doar în presă, fără să neglijăm recepția critică de care s-au bucurat. Sperăm să răspundem pe această cale unei sarcini prioritare de literatură comparată, stabilind mai cu precizie coeficientul nostru de originalitate la dezvoltarea și evoluția europeană a genului, dar și ceea ce a însemnat „ferment“ literar străin în apariția și consolidarea genului la noi.

— Dragostea pentru document este comună întregii dumitale generații ?

— Păcatul e că din ce în ce mai puțini tineri se îndreaptă spre cercetarea sistematică a trecutului nostru cultural, că bibliotecile sînt uneori goale, iar arhivele evitate cu premeditare, că jurnalistica și critica de întîmpinare absorb încă numeroase forțe bine înzestrate, că anumite foruri chemate a face mai mult în planul moștenirii literare și a memoriei scriitorilor (există, din păcate, chiar o comisie cu asemenea însărcinări la Uniunea Scriitorilor, total inexistentă și ineficace) se complac într-o activitate călduță sau de rutină. Cu cîțiva ani în urmă am ridicat eu însumi problema înființării la Cluj a unei case memoriale Agârbiceanu —Blaga, fără nici un succes însă, după cum nici inițiativa de a crea, în cadrul fostului Muzeu al Limbii Române (actual Institut de lingvistică și istorie literară) o arhivă literară, destinată a servi pentru viitor unui posibil **„Muzeu al scrisului și scriitorilor din Transilvania“,** nu a avut efectul scontat. Am rămas uimit de cît de puțin ecou s-a bucurat această strădanie, de cît de puțin sprijin am primit din partea deținătorilor de arhive și documente literare. Este o mare greșeală, după opinia mea, că arhiva unor scriitori sau oameni de cultură importanți continuă să rămînă pe mîinile nepricepute sau interesate ale unor membri de familie, opaci la răsunetul operei tatălui sau soțului lor în posteritate. Să amintesc că și la Cluj situația este similară, că arhive de mare preț ca acelea ale lui Ion Mușlea, Liviu Rusu, Valeriu Bologa, Atanasie Popa (valoros colecționar de literatură veche românească), Octavian Șireagu etc. n-au intrat încă în patrimoniul public. Cînd s-a înființat Institutul său, G. Călinescu avea în vedere și colecționarea și achiziționarea de material documentar, după cum Muzeul Literaturii ar putea face mai mult în acest sens. N-ar trebui să ne scape din vedere nici alcătuirea unor asociații specializate de tipul „Prietenii istoriei literare“, nici organizarea periodică a unor consfătuiri pe teme de moștenire literară, sau chiar instituirea unor premii vizînd cartea de istorie literară, care uneori este neglijată.

— Și în încheiere în ce constă, după Mircea Popa, prestigiul istoriei literare ?

— În a scrie cărți care nu se învechesc, precum **Literatura română în epoca Luminilor** a lui D. Popovici, **Viața lui Eminescu** și **Creangă** de G. Călinescu, **Caragiale** al lui Șerban Cioculescu, cărți în care fascinația ideilor să meargă mînă în mînă cu o informație riguroasă stăpînită de sus, într-un stil agreabil și deplin adecvat obiectului. Istoria literară presupune metodă sigură și precisă, cunoștințe vaste și diverse asupra epocii străbătute, capacitate speculativă și putere constructivă. Istoria literară cere, ca în toate domeniile, știința de a fi tu însuți.

M. Ungheanu

Poeme de VIOLETA ZAMFIRESCU

Fragedă esență

Frunză, ce vară, ce frunză !
Culori se revarsă,
implozie în cer,
o șoaptă,
suspendată,
mă ating de o șoaptă.
Reversul iubirii ?
Încaer,
duh risipit
sau aer
împins să culeagă
față nouă din noaptea întreagă,
să deschidă mugurii,
să picure lacrimă
fericind frunzulițe.
Ce patimă
incuviințată în univers de ce, de cine ?
Frunziță jefuită în fugă de ied.
Atita frunză pleacă, atita frunză vine
tot sărbătoare e ziua întîia.
Nu mai știu ce să cred.

Nu mai știu ce să cred

Uneori sînt numai suflet, aer zmintit,
alteori cerul mi-l văd răsfoit
de ironice zimbete,
de irișii ochilor,
în oglinzi temporale
văd obrazul meu,
al altora, văd mîinile tale,
gleznele tale,
în sus în jos e jucat e rotit pururi
un cerc pămîntean,
Ecoul,
farmecă flautul timpului
amestecînd vechiul și noul.

Vechiul și noul

Fluturi ies din crisalidă,
în candorile de rouă
plouă,
ploaia e acidă,
fulgi de piază rea sau nor
strimb mi-au scuturat în gură
alt văzduh chinuitor.

Desfășor iar clipa dură,
scutur limpezesc neștirea
de pe trupul meu firav,
poate-i duhul, poate-i ora
nunții ce a ars Gomora,
poate altcum își vrea Firea
cerul din senin bolnav.

Cerul din senin bolnav

Pe trei cai albi cobor tîrziu,
din moarte în moarte alunec,
prind un ram,
viu,
păsările cîntă,
frunza strălucește,
numai riul pare scris cu pește
alb rînduri rînduri,
malul cu nemișcați porumbei,
din gînduri răsar între ei,
îmi caut făptura vie,
la față nimeni nu mă mai știe,
prea demult am plecat,
lăsînd fotografii copiate electronic,
glasul, surisul iubirii dulce ironic.
Ceasul cronometrează
alt start de plecare,
înghesuiți într-o barcă
în formă de floare,
zbor pe o rază,
cerul senin.
Eu m-am întors să mai văd înflorind
trandafiri,
în parcuri îndrăgostiți subțiri
se mingiie electrizați de șoapte,
la fel ca ieri.
Ies în cîmpie.
Beția firii dumnezeiască aceeași. Tăceri.
Cerul e plin de stele,
țîșnet de greieri, în noapte slavă bucurie
ca ieri.
O boare tandră mă scutură de suflet,
sînt leoarcă de rouă de stele de umblet,
miroase a iasomie înflorită în privighetori,
foi de cer de pămînt de vis,
în zori
explozia luminii,
soarele a deschis
la fel ochii fierbinți,
să nu-ți mai treacă prin minte să-l alinți,
rămii distrată,
privește dincolo de lucruri de sentimente de
gînd,
rămii absorbită în veșnicia prin care ai trecut,
dusă departe,
amestecată în toate,
nu te bucura, nu te sfii, nu întreba cît rezistă,
ai văzut, totul revine fraged,
dacă și ei vor purta mîine alt veșmînt,
ai văzut, moarte nu există,
numai puțină trîndăvie poate,
și legenda fericirii
schimbătoare, pămînt
străIucind în goana după dor departe.

După dor departe

Ascult, privesc.
Același suflet din demult ?
Doi nori tiviți cu stele departe strălucesc,
să fie aievea oare ?
Fața închipuirii țintuită de lasere doare,
sau mai plutesc printre noi
lumi paralele poate,
mai pașnice poate,
așa se spune, de ce mă tem de ele ?
O, poveștile copilăriei cu strigoi.
Ce nor să-l fi furat pe Ganimede ?
Ce zburător din ce astru trimes
poate fi zborul alb, abia se vede
o clipă uluire,
o luminată știre,
un obiect neidentificat neînțeles.
Cît adevăr șoptesc minunile din basme ?
Simburi reali au încoltit fantasme,
iscă și monștri clipele iubirii.
Ce noi substanțe dorm în miezul firii ?

Din ce vînt picură boarea latentă
să schimbe spițele naturii existentă,
sau putregai din alt tărîm adus
roade copacii spintecîndu-i pînă sus.

Îngăduiți-mă, cunosc mult prea puțin,
și tot la năuceala acestei vieți mă închin.

cleopatra lorințiu

Scara

la o tapiserie de Șerbana Drăgoescu

primăvara-și desface scările peste lume
și totul e doldora de vînt
căci azi sînt cu tine.
pui piciorul pe prima treaptă
și-ncepi să rizi : ce simplu îți pare totul
în grădina melancoliei.
o scară adunasem de fapt în memorie
treaptă cu treaptă, încîlcite trepte de cilți
o scară interioară, pe ea am urcat prima oară
pe ea veneai zilnic cu degete frăgezite
în ea-ți aruncai insomniile
și părea numai o gamă repetată
la violoncel.
primăvara-ți desface primul nasture
la cămașă
aleargă prin lume hai hui căci azi sînt
cu tine
îmi înfășor clipa în iluzia ei

Așteptînd

visul e mult mai primejdios. lumina zilei
îmi dovedește
că te-am pierdut pentru totdeauna.
visul însă clocește vinovat o speranță
ascunsă și dăunătoare. el
nu se poate resemna.
privirea aleargă
în lungul străzii, visul,
vinovat și primejdios. pornește
ca un autobuz hodorogit cu traseu fix.
într-o amiază geroasă de iarnă,
la fereastră și așteptînd.

nu mai pot suporta loviturile vieții. aceea
care va veni prima, chiar părelnică,
mă va ucide.

* * *

în fața durerii mele
nici măcar nu clipești. ce ciudat
te-am ghicit astă seară
în pisla senzației.
gîndul e-a viperă ageră
pindește
un mic rest de iubire...
nimic nimic
nici viață nici granița morții
nici dantelele doamnei bătrîne
și nici singurătăți măcinate
într-un foișor
răcoros te-ai retras. te păstrezi
îți ajungi vîntul bate
cu ochii închiși.

Colivia

agățată de brațul tău
părea că am rost i calea caldei deșertăciuni
străbătind-o.
pas cu pas chemai răul din gînd
o tentație invocație în septembrie.
sila fragilă
de viață se cuibărise deja.
„tot se plătește" părea
că spun buzele tale
speriate de bătrînețe. umbra ta
prea devreme-ostenită
se furișase pe zid și totuși

agățată de brațul tău eram numai
o colivie. îmi încercai
vergelele subțiratice, una cîte una
și ele se rupeau lesne lesne

Iulia

Cînd mă gîndesc la ea, așa o văd :
ca pe găinușa de munte de la Anieș.
Se bucurau
c-au adus-o cei doi braconieri

încălziți de vin. li viriseră-n stern
două alice. O furaseră muntelui
îi furaseră munțele și-acum jucau
pătimaș șaizecișișase pe laiță.
Cînd mă gîndesc la ea, așa o văd :
o hăinuță roșcată bucurîndu-se, uite,
de viață.
Vocea ei desena de pe-atunci
un drumeag de cenușă. totul era
încă o clipă furată
încă un totem.
trăim un timp ciudat
de ruine și schele
iar eu aș fi-ntins mîinile către ea, spunîndu-i
„uite, ia fiii mei !"

...așa ar fi trebuit să i se spună, atunci. Un gradat trecuse, de dimineață, prin fiecare celulă.

Cheile îi zornăiau. Jucau sub semnul unei false libertăți. În realitate, soldatul le izbea fără grijă de ușile grele din lemn, umflate de prea multă umezeală, devenite, încet, lespezi de piatră.

Au fost scoși din celulă și băgați într-o singură cameră, cimentuită, cu bănci de brad de-a lungul pereților. Greu de imaginat destinația reală a încăperii, mai ales pentru că totul era foarte curat. Cimentul spălat, fără spărturi, băncile drepte, albe, rindeluite de curînd.

Singurul geam al încăperii se afla în partea opusă ușii. Toma Cotea s-a repezit să-l deschidă. Nu era blocat. Dar, la distanță de vreo doi metri — poate și mai puțin ! — închidea locul un zid de cărămidă. Un obstacol aminat. Se învecinau cu spălătoria ; se simțea după mirosul stătut, greu. Efluvii de leșie și săpun prost, soldățesc, pătrunseseră adînc în ziduri, în pămîntul fiecărei celule. Se revărsa peste locuri și oameni cu un fel de trufașă lenevie.

Sergentul Vasile Gălățeanu se îndreptă spre colțul din stînga. Și-a sprijinit spatele de stinghiile băncii. Își lipise palmele una de alta și, încet, le strîngea între genunchi ; carnea începu a se albi, secătuită de sînge. Ceilalți păsîră cu mai multă reținere, parcă și-ar fi căutat un loc anume ; priveau și măsurau.

Doar Toma Cotea se tot mișca, furios, ca un cal strunit, mînîndu-și singur neastîmpărul. Se învîrtea ca un mînz : mai mult întărîtat decît speriat ; părea gata să alerge, să se avînte, să țîșnească.

După cîteva minute Chilian i se adresă, deși părea că se uită în tavan ca și cum ar fi cerut o tainică încuviințare. Sau, poate că vorbise doar pentru sine... „Mai stai locului... au început să mă doară ochii. Te rotești ca un corb deasupra unui...". Nu-și termină gîndul. Voise să zică stîrv dar, aproape strălucerat, își dădu seama că, cel mai tîrziu, mîine seară (sigur, cel mai tîrziu, nu exista altă cale, nu mai putea fi vorba de o altă soluție...) nu vor mai fi decît nume, niște cruci sau fotografii, doar amintiri. Reveni. De data asta vorbi și pentru ceilalți, așa cum ar fi mîngîiat un chip aflat la distanță, potrivindu-și cu grijă cel dintîi gest : „Plimbă-te, mișcă-te... să afli ce înseamnă să așezi stîngul după drept... Din toată Vrancea nu ne-au mai rămas decît zece metri pătrați. Cel puțin acum să-i simțim ai noștri...". Își trecu palma dreaptă peste obraz stăruind o clipă în dreptul bărbii. Crezu într-un gînd rostit pe neașteptate...

Cîteva clipe se lăsă o tăcere grea. Părea că aerul din încăpere se schimbă. Sau, că o întrebare se îndreaptă spre ei și fiecare trebuie să-i ofere neapărat un răspuns, niște vorbe în care să se regăsească cu tot ceea ce reprezentau mai adevărat.

Și, apoi, începură să vină CUVINTELE.

Dintîi, ca un fel de semne ; un zvon poate sau numai niște clipociri, cum sînt bulele de aer ridicate la suprafața unei ape, vești trase dintr-o adîncă... lume... Treptat, cuvintele se făcură ploaie ; încet, găsi în ea tot mai multă forță ca să-i acopere și să-i îmbrățișeze.

Tainice și pline de credință începură să vină, CUVINTELE.

„De două zile tot văd ochii președintelui... neamțului ăla ce a citit sentința. Dintîi erau răi, și poruncitori, și mari cît niște ventuze, apoi, cînd au început a se auzi tunurile dinspre Mărășești, simțeam cum neamțul se topește... Trecea prin vorbe și se făcea tot mai mic... de la un cuvînt, la altul. Sunau în el bubuiturile... ochii îi deveniseră cît simburii de cireș...".

„Oare cum o fi arătînd apa Putnei ? E cam răcoare... poate că a plouat la noi, sus. Mă dor oasele... și măduva mă doare. Parcă aș avea cuie înfipte în carne...".

„Pe mine mă înțeapă lumina. Simt că am o aschie în coada ochiului. Și pătrunde, încet, tot mai în adînc. Ai zice că-i vorba de o bucurie dar, pe sub primul rost nu se vădește decît durere. Cumva, s-o fi întors un cuvînt sub streașina înțelegerii...".

„Auziți... (deși era clar pentru toți că vorbele, oricare ar fi fost, se înfigeau ca niște căpuse, căutîndu-și printre ginduri un anume loc ; sau, poate că răvășeau amintirile...) Vreau să spun că EU NU MĂ TEM DE MOARTE. Asta-i adevărul. Într-un anume fel nemții mi-au confirmat credințele... Îmi este teamă pentru copii... sau frică sau amîndouă. Sînt neputincioși. Războiul e mai greu pentru cei care rămîn. Moartea ne duce sub marmură, iar suferința se plimbă slobodă. Le dă tîrcoale ca niște lupi flămînzi ; cum s-or descurca ?"

„Nu-ți fă griji. O să-i ajute ȚARA. Doar sîntem EROII ei, nu ?..."

„Patria nu-i același lucru cu mai Marii zilei. Un guvern care poruncește să se tragă în țărani și, apoi, cîștigă și o mare victorie militară, devine orgolios... S-ar putea să nu aibă vreme pentru monumente și nici pentru pansarea rănilor. Or să se ajute singuri, or să-i ajute vrincenii, că noi nu știm a ne da bătuți..."

„Cum s-o fi făcut griul... Iar via, oare cum o fi arătînd via ? Dacă nu plouă, boaba e săracă. Se face vin bun, dar puțin... cît pentru împărtășanie...".

„Cînd m-au arestat... (cuvintele se scurg încet, ca o lacrimă plecată să străbată un obraz : temindu-se, poticnindu-se, pierzîndu-se...) imi era tare frică. Nu vedeam nimic. Și-așa, la mine, totul este ca prin ceață. Parcă aș sta, mereu, după gratii. Auzeam vorbele grele ale nemților și răcnetele lor le auzeam, primeam loviturile care se abăteau asupra capului precum o ploaie dar nu puteam ghici... dincotro. Voiam să zăresc chipul care mă umilea. Eram ca un ciine ; legat de lanț, bătut, izbit... un ciine chinuit mai mult de lipsa de libertate decît de suferință... Pînă într-o zi... Cred că era o duminică, fiindcă liniștea se lăsase peste toate ca un giulgiu. Mi-am dat seama că, de fapt, eu sînt cel victorios. Și, am început să stau mai bine pe picioare.

Se topiră CUVINTELE sau poate că își domoliră pentru o clipă zborul.

Ștefanache Secălus se ridică și bătu cu pumnul în ușă. Loviturile sunară înfundat aproape ca un oftat. Cînd veni paznicul, ceru niște luminări.

— Ja, Ja... luminări, da, știm... luminări.

Tăcură. Așteptau.

Parcă fuseseră opriți într-o gară oarecare. Nu îndrăzneau vreun gest... adulmecau, pindeau.

Cînd paznicul reveni, întinzînd cu stînga trei luminări galbene, cît un deget de groase, Secălus îi ceru să le aprindă... „feuer... feuer".

Apoi, călcînd cu atenție, le așeză pe ciment. Căutase un dinte de spărtură.

Luminările luceau. Păreau niște vergi de metal. Cu simburi alb-roșietici în capete semănau cu niște flori ; o lumină filiformă, fragedă, neverosimilă, o lumină fără șansă, doar ca un semn.

Atunci, CUVINTELE se ridicară din nou.

Părea că cineva, din afara încăperii, umblă cu un vătrai prin jar ; trezea gîndurile apropiindu-le tot mai mult de zăgazul mărturisirii. Se revărsau apele timpului oprit în ei.

„...Cînd era în celula din față, învățătorul nostru, Macovei, a compus o poezie. Mi-a spus-o mie. Zicea așa : «Ștefanache Secălus / se roagă celui de Sus / ca să-l scape de urgie / Dar nimic nu vrea să știe... / / Iară Gh. Beșliu vrea s-o facă pe hazliu / Dar, prea i-s-a dus suflarea / Nu se-mpacă cu mîncarea / / Toma Tîbrea nu mai poate / Stă și-nghite de o parte / Și-apoi tot mereu se-ntreabă / Unde dai și unde crapă ? / Căci cu nemții nu-i de joacă / Tu primar să furi o vacă ? / / Dumitrache Pantazică / Din sprîncene tot ridică / Pantazică, Pantazică / Nici de moarte nu ți-e frică»... Tot de la el am aflat că primarul Stan Țibrea tăiase o vacă și-o împărțise la nevoiași, că nu mai era chip... Dar, nemții, care se simțeau și mai «oropsiți», au ținut să-și ceară porția... Suflete sărmane... Da, că al naibii e Macovei ăsta... cum le încondeiază"...

„Da... însă, El scapă"...

„Și noi"...

„Ție, nu-ți pasă. Nu ai copii. Avere, ce să-ți spun, prea destul. Ar fi trebuit să-ți cauți de treabă. Și-așa nemții nu puteau sta o veșnicie"...

„Cît durează la tine veșnicia ?..."

„Eu știu..."

„V-am întrebat înainte de-a porni la drum și... v-am întrebat tot timpul dacă vreți să mergeți alături de mine. Ați fost de acord. Nu au tremurat ele, nevestele... și o să tremurăm noi? Împreună am făcut ce-a trebuit și nici o clipă nu s-a ridicat vreo umbră de îndoială. Doar nesansa m-a umilit. Nu era loc pentru înfrîngere..."

„Miroase bine a săpun... Cum naiba de trece mirosul prin zid ? Parcă l-ar tăia... l-ar despica sau l-ar împinge în lături. Zău, oare cine este mai puternic : omul sau umbra sa, lucrul sau cuvîntul ce-l exprimă, gloanțele sau zidul de care te sprijini încercînd să te împotrivești...".

„Cînd eram mic, cel mai mult și mai mult îmi plăcea să mă joc cu pușca..."

„Eu îmi doream să dorm printre oi. Aveau o căldură care mă făcea fericit. Plîngeam dacă nu mă lăsau ai mei, să plec cu oile. În mormînt o fi tare frig..."

„Îmi plăcea să mă joc cu pușca. Mi se părea că-i un lucru aproape dumnezeiesc... Să ai puterea în mîinile tale..."

„Care putere ? a morții ? E mai mult un blestem...".

„Da. Tare mai voiam să mă joc cu pușca. Nu știam că de glonț voi pieri. Nici măcar moartea nu o putem alege pe lumea asta..."

„Ai fi fost fericit ?"...

„Nu... zic și eu. Vorbesc... atîta tot"...

„Tare aș avea chef să fac o prostie sau ceva care să-i scoată pe nemți din așternut. Dacă nu ar fi vorba de ciment m-aș trudi să dau foc la cocina asta sau aș sugruma feldwebelul care țipă pe culoare. De șase ori m-a trezit porcul naibii. Și... are niște ochi... i-ați văzut ? Parcă sînt niște bile. Îmi adusese tata niște bile de sticlă. Le cumpărase dintr-un tîrg. N-avea bani pentru o pereche de cai și cumpărase bile și alviță. Cînd priveam prin ele nu zăream mare lueru dar, parcă dintr-o dată, TOTUL se îmbrăca în roz. Altă lumină se scurgea peste întinderi. Nu știu ce-am făcut cu ele. Cred că le-am spart. Și, iată că după ani le regăsesc și le sperii. Feldwebel cu bile... nu-i bună chestia ?..."

„Oare ce-o să spună Maiestatea-Sa Regele cînd va auzi de noi ?"

„Îl doare pe rege de noi... Și, nici acolo... (Cu glas schimbat, aproape repezit, comic, declamînd) «Prin grația lui Dumnezeu și voința națiunii (care voință o știm a cui este...) Rege al României, la toți de față și viitori, sa-na-tateee... Cu gînd duios și cu inima plină de dragoste, regele vostru (adică, mai pe șleau, vrea să spună că și al nostru !) își amintește de aceia dintre voi, care dorm înfrățiți în țărîna somnul de eroi. Cu încredere și nădejde privesc la ceilalți cari zi și noapte înfruntă prigejdia...» și, nu mai știu cum vine mai departe. Și pe mine mă doare în cot de rege. Dacă întorci lucrurile și le așezi în lumină ai să vezi că-i tot un nemțălău ! Eu n-am dormit pentru ȚARA și pentru ai mei, pentru cei pieriți cu arma în mînă sau topiți în brazda plugului. Icoanele lor îmi luminează sufletul și mingîie suferința din mine, despletind-o..."

„Am un băiat... mai năltuț... l-am botezat Radu. Îi place să citească. Ar fi în stare să nu doarmă pentru cetit. Într-o zi a venit de m-a întrebat : «De ce dacii, strămoșii noștri, rideau în fața morții ?» N-am știut ce să-i răspund. L-am trimis la popă. Dar ăla, cu toate că-i omul Domnului, e mai mult curvar decît cunoscător. I-a răspuns în doi peri, sfătuindu-l să-și vadă de ale lui. Dacă aș scăpa, cred că i-aș da un răspuns..."

„Care ? Știi de ce rideau ?..."

„Cred că de bucurie. Să te desparți de viață rizînd înseamnă să fii mai puternic decît Neagra. Nu-i adevărat ? Și-apoi, nu luăm cu noi nici unul din gîndurile care ne macină pe acest pămînt..."

„Am cunoscut două femei care își puseseră «masa și pomul» Pe la începutul unei toamne. Să fi trecut vreo cinci ani de-atunci... Era o toamnă ca o străină. Întorseseră spatele... voiau să spună că renunță la cele lumești. Dar, n-am auzit vreodată pe cineva să mărturisească refuzul de-a gîndi... Deși, sînt și gînduri care nu fac nici cît o ceapă degerată... Mi-am amintit de un ins care nu ar ridica nici un pai pentru Țara lui. Zău... Mai bine că moare odată cu gîndurile lui..."

„Hai să vă zic o cîntare. Simt că tristețea îmi dă tîrcoale și, zău, mi-a venit așa... înțelegeți «Și-am zis verde fir mohor / Plînge-mă maică cu dor / Că și eu ți-am fost fecior : / Ți-am scos boii din obor / Și plugu de sub șopron...»

Acum trebuie să ne imaginăm : vioara sună duios ; pare un copil. S-ar putea să plîngă așa, ca un fir de iarbă sau precum vorba unei iubite... «Și-am tras brăzdița cu dor / Și-ți semănam busuioc / Busuioc cu frunza rară / Să știi maică : is în țară. / De-o crește el drept în sus / Să știi maică, eu m-am dus / De-o crește jos, la pămînt / Să știi maică, am murit...» da, trebuie să știi, maică, de toate cîte s-au petrecut pe lumea asta..."

„Altele mai vesele n-ai... ?"

„Da, ce, eu is negustor : «alege neamule, vesele și colorate... dai un ban pe meritate!» Dacă vreți mai vesele, dau fuga după Mardare.. țiganul ăl mai de încredere. Sau dau o fugă după Busuioc. Asta face să rîdă și piatra. Am văzut eu..."

„Mă, du-te naibii cu minciunile tale"...

„Să n-am parte de plutonul de execuție dacă mint... L-am văzut la tîrgul din Vidra pe un avocat, Mihai Străjescu sau cam așa ceva, că avea un nume curios... Asta rîdea ca o zi de vară și, altfel, tună și fulgeră... e mai rău ca o piatră..."

„Mă, tu nu vezi nici la trei pași..."

„Da, parcă tu gîndești mai departe de vîrful nasului ?... Și, slavă Domnului, îmi ești prieten vechi..."

„Lua-te-ar naiba, gură spurcată ce ești..."

„Să-ți zic alta mai bună pînă ce te liniștești : «Ineluș bătut argint / Amundoi ne-am potrivit ! / Ineluș bătut aramă / Amundoi sîntem de-o seamă...»"

„Mai bine ai spune balada lui Corbea..."

„Îi vorba de închisoare și nu mă simt prea bine. Nu voi să-mi chinui gîndurile. Altceva... Un BRÎU sau un DE TARE... Măi fraților, ia să pornim noi un joc. Să zicem că sîntem la tîrgul din Vidra... plouă... oamenii s-au ascuns pe sub care și doar o ceată de nebuni nu se lasă speriați... Busuioc e sus, pe un coș cu șiță... așa cum îi place lui... iar vioara saltă ca o pasăre. Haideți, să ne băgăm pasărea în suflet... haideți, sculați mă, că ne intră umezeala în c... și vom suferi din greu pe lumea cealaltă. Unde mai pui că pînă mîine schimbă Dumnezeu rînduielile și nici un ofticos nu mai are voie să pătrundă în RAI... Acolo vreți să ne scrie ai noștri... nu ?"

„Scularea... unu, doi... și strigă fiecare ce vrea... iar pentru nemți, doar blesteme... se primesc și spurcăciuni, că a plecat popa ăla, tinerelu... mîine vine doar să ne mîngîie ochii... scularea... după mine... cu cîntec... înainte, mars..."

„Nu te uita că joc rău / C-așa joacă neamu meu !" (alt glas) „Că dacă-ai juca mai bine / M-ai învăța și pe mine..."

„Zi-i așa... tot așa... bate pasul... dați-i tare... și mai virtos... hai fraților, să ne doară picioarele... să ne doară mîinile... și chipurile să ne doară... să ne doară... hopa, hopa, hopa,... hop !"

„Haida, haida, haida... hai... bate pasul, ce mai stai... școală Gălățene și intră-n joc, că-ți umplu spinarea de pumni... bate pasul cu folos și aruncă haina jos... am spus-o !"

JUCAU. Tremurau, se zbăteau, semănau cu niște păsări uriașe, strigau, încercau să rîdă (dar poate aveau lacrimi ?) ; făceau ca toți dracii, izbeau cimentul cu ură, dureros sălta piciorul (dar poate aveau lacrimi ?) ; se loveau între ei, nu băgau seamă, ochii le erau sticloși, aproape că nici nu priveau, se porniseră, jucau în trecut (dar poate aveau lacrimi ?) ; săreau, spuneau ce le venea la gură, se sfărîmau, fugeau din cameră și, zburînd, trecînd în aer, continuau să se țină de mînă...

După ce fusese o cumpănă a CUVINTELOR, era o cumpănă a FIRII... Se îndreptau, pe ocolite, spre casele lor...

EPILOG

Publicațiune

„Prin sentința judecătoriei, din cauza spionajului, au fost condamnați la moarte :

Vasile Chilian, proprietar de moară la Tichirișul ;
Sergentul Vasile Gălăteanu, prizonier român din Piatra ;
Dumitru Pantazică, agricultor din Tichirișul ;
Toma Ion Cotea, agricultor din Păulești ;
Ștefanache Secălus, primar din Păulești.

Sentința a fost executată prin împușcare.

În legătură cu aceste cazuri criminale un număr de persoane au fost condamnate la mari pedepse de închisoare și muncă silnică.

Focșani, 3 septembrie 1917

(SS) Vom Morgen, Comandantul General

(Adnotare) „Executarea s-a făcut în ziua de 17 August 1917 ora 3 a.m. la poligonul de tragere în fața preotului Alexe Vasilescu

(fragment din romanul „Munțele de piatră")

Monumentul de la Tișița închinat eroilor români din primul război mondial

ZIUA DIN URMĂ, FĂRĂ ORE

traian olteanu

teatru

«Regele Lear»

– ACTORII –

Teatrul Național din Timișoara

2. Ca și în **teatrul cruzimii**, ale cărui mijloace le adoptă, Ioan Ieremia se străduiește să aducă actorii la nivelul jocului lucid, controlat. Personajele rămîn în urmă, ca entități imaginare. Ele devin pregnante, complete, vii prin rolurile create de interpreți (ca într-un joc de psiho-dramă, actorul își imaginează poziția și statutul celui pe care îl are partener în realitate).

Personajul regelui Lear este, în sine, un colos care-i tiranizează pe actori, creîndu-le complexe. Oprîndu-se cu studiul asupra **Regelui Lear**, — ca edificiu sigur, — Ieremia încearcă să demitizeze titanismul personajului, nu pentru a-l diminua, ci pentru a-l umaniza (punîndu-l în cumpănă și apropape la egalitate cu Bufonul).

Prin actorul Vladimir Jurăscu, tiranicul orgoliu, ca și nebunia lui Lear sînt mai puțin tunătoare : supunîndu-se formulei regizorale, Jurăscu nu își joacă nebunia în stare de exaltare, de identificare, ci prin dedublare. Actorul are glasul cultivat, claritate de exprimare în toate registrele, are prezență scenică impunătoare, prestanță și calitatea de a se modela cu usurință. Suferința lui este demnă, reținută, rătăcirea — mai mult o stare de amețeală. Lear-ul lui Jurăscu este tenebros, orgolios, umilit (dar nu îngenuncheat), răzvrătit, dar și împăcat cu sine, în fața morții.

Rolul Bufonului este la fel de dificil ca și acela al Regelui, cu atît mai mult cu cît regia pune accentul pe el, cu atît mai mult cu cît el este purtătorul de cuvînt al autorului, în termenii înțelepciunii populare. Daniel Petrescu construiește un rol destul de liniar, din efortul de a face textul inteligibil, din cauza unor deficiente de dicție. Ironia lui asupra regelui este aspră, nebunia lui ia aspectul umorului amar al omului din popor, cu limba ascuțită. Petrescu abordează masca imobilității și umorul sec de tip Marin Moraru. Trecerile lui prin scenă — dublu și umbră a regelui —, ca și replicile lui, nu sînt cutremurătoare, nu au puterea de a electriza sala. Confruntarea temperamentelor celor trei surori se realizează într-un crescendo de moralitate dinspre Goneril spre Cordelia și de răutate, dinspre Regan spre Goneril. Adela Radin Ianto — Goneril se pierde în prea exageratul patetism de la începutul spectacolului, ca și Margareta Avram—Regan. Vrînd să exprime fățărnicia prin teatralizare, o suprapun cu identificarea, dramatizînd excesiv. Pe parcurs, însă, rolul fiecăreia se diferențiază, prima fiind crudă, trufașă, rea pînă la sadism, posesivă. Cea de-a doua strecoară o urmă de tandrețe, de lascivitate, printre manifestările aroganței ei native, dar mieroase. Cordelia Alinei Secuianu își comunică, prin tăcerea dîrză sau prin vorba dreaptă, dezacordul față de lingușeala surorilor, precum și hotărîrea mîndră de a nu-și schimba felul de a fi, chiar dacă pierde totul. Opoziția Edmund — Edgar este frumos gîndită regizoral și destul de bine realizată actoricește. Nebunia mimată a lui Edgar arată, în jocul lui Robert Linz, mai mult a epilepsie (altminteri, contorsionările musculare ale actorului sînt îndelung cercetate, exersate). Frumos realizate plastic : iluzia povîrnișului urcat de Edgar și Glocester, cu toată suita sunetelor-plesnituri, ce vor să sugereze înălțimea malului deasupra hăului mării, ca și duelul static, cu cutitele în cruce, al celor doi frați. Cu o mînă întinsă, duhul lui Glocester îl ocrotește pe Edgar, în timp ce Edmund cade, răsucindu-se. Umanismului, generozității lui Edgar (care după Golgota suferinței lui, își poate îmbrățișa fratele ce moare) i se opune diabolismul lui Edmund. Ion Haiduc rostuiește cu meșteșug sensul cuvintelor, făcîndu-și personajul antipatic, veninos, lunecos (din dorința refulării conditiei de bastard), perseverent în ipocrizie, învenințndu-le pe cele două surori una împotriva celeilalte, însetat de beția puterii absolute. Kent-ul lui Sandu Simionică are un aer de cumsecădenie și devotiune. Glocester e destul de palid, Oswald, ducele de Cornwall, regele Franței, ducele de Burgundia, ducele de Albany (Mircea Belu), se prezintă în limitele solicitării.

Un spectacol trudit, cu multe contribuții, mai ales în planul gîndirii regizorale, care amplifică aria de interpretare, de lecturare modernă a **Regelui Lear.**

Nicoleta Gherghel

film

O lectură academică

Încet dar sigur, regizorii noștri de film își oferă propria versiune despre opere literare mai noi sau mai vechi. Așa cum o traducere nu este la îndemîna oricui, ecranizarea ar trebui să fie — ne-o spune orice judecată de bun-simț — doar specialitatea cîtorva; și totuși, observăm, aproape că nu există regizor român de film care să nu-și fi încercat puterile cel puțin cu o ecranizare-două; și rezultatele au dovedit-o că a „citi" o operă literară și a o traduce în limbaj cinematografic nu este o treabă la îndemîna oricui; atunci de ce, ne întrebăm, această obstinație în a face ecranizări? Intră în joc, aici, calități de care, altfel, un regizor nu este obligat să dea dovadă. Se cunosc oare atît de puțin pe ei înșiși încît își închipuie că pot să atace fără rezerve orice autor? După cîte se poate observa, problema afinităților spirituale aproape că nu se pune; problema este, pentru mulți regizori, doar aceea de a face film și, în condițiile acestea, a discuta despre afinități, despre vocație, despre fidelitatea față de literatură, este hazardat.

Lectura pe care Mircea Drăgan o face la **Coana Chirița**, piesa lui Alecsandri, este dintre cele mai fidele — ajutat de bunăseamă și de scenariul Dragăi Olteanu-Matei —, deși probabil că nu și-a pus măcar problema afinității cu autorul poet și dramaturg. Termenul care definește cel mai bine filmul lui Mircea Drăgan cred că este acela de „lectură academică" — o încercare de obiectivare și detașare care îl scoate pe regizor din cauză, situîndu-l undeva deasupra evenimentelor. Nici scenariul și nici regia nu caută un Alecsandri cu totul nou, iar reconstituirea epocii și a caracterelor se oprește undeva, la jumătatea drumului, între datele concrete, istorice, psihologice, și transpunerea lor în fapt. Filmul ne aduce aminte de ecranizările care se făceau, la începuturile cinematografiei noastre, după Caragiale — fără multe din stîngăciile tehnice ale acelora. Experiența lui Mircea Drăgan își spune cuvîntul (și nu numai a lui!), din punct de vedere tehnic filmul fiind deasupra oricărei bănuieli. Asociația funcționează datorită tratamentului aplicat piesei lui Alecsandri — lectura academică, neimplicată, pe un ton respectuos-neutru, convențional —, și totodată manierei teatrale în care actorii își joacă rolurile, mai apropiată de scenă decît de film. Pătrundem prea puțin în forul interior al personajelor, motivația faptelor lor nu este mai deloc subliniată cinematografic, aspectele exterioare fiind în schimb copios exploatate; vizualul și auditivul precumpănesc; scopul pentru care a fost scrisă piesa contează mai puțin; realizatorii folosesc prilejul literar cu o ușoară nostalgie retro, impregnată de pioșenia pe care actorii o au îndeobște față de marile piese consacrate în repertoriul național. Plăcerea cu care își joacă rolurile este evidentă, ceea ce face ca măcar simpatia spectatorului să fie ca și cîștigată. Față în față cu o lume concretă, reconstituită în datele ei reale, procesul făcut boierimii parvenite ar fi avut cu totul altă greutate; **Cucoana Chirița** nu-și propune asemenea scopuri; filmul e un fruct parfumat, imaginar, cu rotunjimi și proporții ideale — o convenție operetistică zimbitoare; scopul său este zimbetul, tocmai acest zimbet, și nu hohotul de rîs ; și dacă pe ici pe colo, Draga Olteanu-Matei ne smulge mai mult decît un zîmbet, aceasta se datorește impetuozității cu care, ca o mare actriță ce este, depășește înălțimea medie a talentului. Corectitudinea lecturii, bucuria de a vedea actori de primă mărime desfășurîndu-se fără constringerea istoricului, psihologicului și socialului ne fac să așteptăm și seria următoare — **Chirița în Iași** —, cu aceeași simpatie. O asemenea lectură curată, corectă este oricînd preferabilă ambițiilor fără acoperire care au transformat atîtea opere literare în ruine.

Nicolae Mateescu

violeta cîmpulungeanu

OCHI NELINIȘTIȚI

Pisica moțăie pe pian, printre partituri și resturi de pîine, de pe care a lins cu mare zel orice urmă de unt. Doar o muscă îi deranjează siesta, executînd acrobații pe mustățile ei, fără să țină seama de amenințările lăbuței ce se agită zadarnic prin aer. Nu chiar zadarnic, fiindcă nimerește cu precizie o floare ofilită din vaza de pe pian ; aceasta cade cu zgomot pe parchet. Apa vărsată răspîndește un miros dulceag.

Cu cîteva zile în urmă stăpînii au dat o petrecere.

Casa era plină de flori. Dar florile nu țin de foame.

Musafirii i-au aruncat pișcoturi pe care pisica le-a rontăit cu plăcere.

S-a și dansat. Adică toți au dansat, pe rînd, cu stăpîna frumoasă și elegantă. Apoi au rugat-o să cînte la pian. Degetele-i alergau pe clape ca **niște fluturi albi ce se fugăresc printre flori.**

După ce mai rontăise cîteva pișcoturi muiate în șampanie, pisicii îi venise chef să alerge după fluturii aceia albi. Se furișase spre pian. Picioarele însă n-o mai ascultau, așa că adormise sub un fotoliu, sforăind ușor.

O trezise o durere ascuțită în măruntaie. Cercetase cu luare aminte toate locurile unde s-ar fi putut găsi de mîncare. Dar, în afară de niște cutii goale de conserve și cîteva felii uscate de pîine, nu descoperi nimic interesant. În afară de... Ei, da ! În bucătărie, ghemuit pe un taburet, cu capul sprijinit de marginea chiuvetei și brațele atîrnînd pe lîngă corp, îl găsise pe stăpîn dormind.

Pisica se uitase la ei, apoi se frecase de pantalonii lui mingiindu-l cu lăbuțele pînă cînd îl simți că se mișcă prin somn și deschise ochii. Pleoapele i se zbăteau parcă rănite de soarele care-i făcea semne prin geam. Sărise de pe scaun împiedicîndu-se de ea. Spunea ceva printre dinți. Poate ceva important, dar pisica nu înțelegerea și începuse să miorlăie nedreptățită.

Intră după el în baie.

Se cocoță pe cadă urmărindu-l cum își atinge doar pometii obrazului și virful nasului cu apă, se clătește în gură și scuipă, apoi se uită lung în oglindă și iese.

Pisica îl urmează în sufragerie, unde stăpînul privește lucrurile răspîndite peste tot.

Un halat spumos zace mototolit pe un fotoliu.

Stăpînul se răsucește pe călcîie și intră în dormitor.

Aceeași zăpușeală peste care se suprapune mirosul acela nesuferit de parfum, ce o face pe pisică să pufnească pe nări și să scuipe întăritată.

Stăpînul nu strănută.

Se trîntește pe pat, cu mîinile sub cap și privirea în tavan.

Pisica se face colac în jurul piciorului unui scaun și-i aruncă din cînd în cînd o căutătură dojenitoare prin crăpăturile înguste ale ochilor.

Stăpînul se plictisește să privească tavanul. Se ridică și pleacă trîntind ușa.

Așa face de trei zile. Vine. Se uită peste tot. Și pleacă.

Începe să se întunece.

Pisica își plimbă acum coada pe pervazul ferestrei trimițînd norișori de praf în obrazul cîte unui trecător, ce-și înalță pentru o clipă privirea spre geamul de după care-l urmăresc doi ochi galbeni și trece mai departe.

Umbrele înserării se așează în straturi peste încăperea pustie.

Auzind zgomot de pași pe scări, pisica sare de pe fereastră pe capacul pianului. Alunecă și fuge speriată pe clape. Se rostogolește pe parchet și se agață cu disperare de ceva subțire care atîrnă de pe fotoliu.

Ușa se deschide cu violență și stăpînul strigă din prag :

— Romelia, te-ai întors ? De ce nu aprinzi lumina ?

Cuibărită în halatul spumos, pisica nu-l învrednicește cu nici un mieunat.

Pe ea n-o cheamă Romelia.

corneliu zeana

SENIN

Senin de zori

Revarsă zorile culoare !
Piciorul gol, alunecînd prin roua
Prinosului de lacrimi și sudoare –
Un semn că nu-i departe bucuria

Senin de amiază

E grîul dat în pîrg, mireasă blondă
Cu dealuri-sîni și pîntecul cîmpiei
Pe care El își plimbă răsuflarea
Cînd Gea, roditoarea, se desfată.

Senin de seară

Cu pas ușor de calci pe pragul serii,
O mînă-ntinzi și-o mînă ți-o cuprinde,

De parcă treci prin poarta mînăstirii
C-un prieten de demult și regăsit.

Senin de noapte

Seninu-i fără lună
Cînd ne privim intens
Și regăsiți ne ținem răsuflarea
Stînd față către față.
Iar stelele-i sînt lacrimi reținute
Ce cad din vreme-n vreme.

Amintirea ca echilibru

(STROFE PENTRU CIFRA TREI)

E litera dintîi a amintirii
Un semn de-ntoarcere către-nceputuri,
Cînd duhul tremura în carnea firii
Ca apa care ne-oglindea, în ciuturi.

Perverse-oglinzi măresc sau micșorează,
Mocirla, fața lacului, ne minte.
Cînd vîntul bate, apa deliberează,
Masca de azi nu-i chipul dinainte.

El, chipul cel lăuntric și dintîi
Pe care des, prea des, îl schingiuești,
Prin cumpănă de ani, la căpătîi,
Sosit-a ! Vrea să-ți spună cine ești.

Tîrziu

Risipitu-s-a,
Risipi-tu-s-a,
Ri-si-pi-tu-s-a,
VIAȚA !

dan oprina

vama somnului tău

din poarta templului
se văd razele pe care
le ridică răsuflarea ta
mă apropii tăcut
cu laptele încălzit
pentru cobra ce te veghează

te-ntorci în somn
ca un delfin spre lună
și dezvelindu-ți pieptul
se face iar lumină

nu vreau nimic
vreau totul pînă la capăt
să-ți mîngîi sufletul
trecut de vama somnului tău
eu cel visat că te visez
la marginea lumii
mînă în mînă

ramura de măslin

viața pulsează secretă
naștere îngemănată cu moarte
ecoul stelelor se repetă
și tot ce-a fost există încă
blîndețea mea linge rănile cercului
perfectiunea se destramă atît de ușor
prin ochiurile largi din sita memoriei

dar orbul îmi aduce
ramura de măslin
uitată într-o cetate solară
și praful cometelor
îi sclipește pe umeri

cu ramura de măslin în mînă
pășesc pe trepte de nori
spre muzică – apoteoză a genezei –

am venit pentru tine
sînt tînăr
iubește-mă

față în față

frenezia viscolului

și noi, față în față,
ca două piese
ale șahului lumii

față în față
pînă în ultima clipă

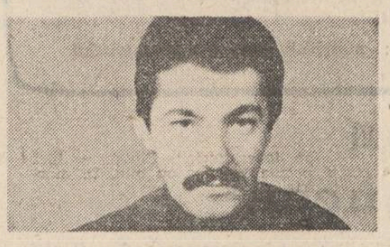

contemplînd tăcerea
din aburii ceaiului

iarnă – anotimp al celor
puternici
iarnă – anotimp cînd
triunghiurile mor

un bărbat mai singur

decît ninsoarea

ai trecut pe lîngă tăcutele orezării
și turnul șters al fabricii de cretă
ai deschis o ușă descoperind
un bărbat mai singur decît ninsoarea

sub gura vineție a nopții
avea ochii ca mierea și ca frunzișul
îți vorbea încet în timp ce,
cu degete febrile, deschidea
prima mandarină a acelui an,
turnîndu-ți cu gesturi tandre,
pentru a te umple de univers,
ceaiul limpede al tinerei ore.

ningea și ceilalți priveau zăpada
cu ură (o aruncau la marginea orașului
în apa tulbure ca privirea de bivol)

dar cuvintele lui încălzeau aerul
și erați doi bulgări de aur
în atanorul magistrului

incendiu pe mare

să mă pierd în părul tău,
marea să fie pe-aproape,
ce-i frumos poate ucide,
întinde-mi mîna peste ape.
apele să nu le uiți,
dă-le mingîieri de glezne,
dă-le pești din somnul tău
și cuvintele celeste.
apele să mi te poarte
pînă pe la poarta mea,
să plutim prin cer departe,
dincolo de lumea rea.

dar părul tău arde ușor
totu-i pustiit acum,
aurul a fost prea moale,
nod să faci nu poți din fum.

să mă pierd în părul tău
moartea să fie pe-aproape,
să murim deci împreună
duși de ape mai departe...

* * *

pielița albă a marelui biblion –
membrane peste membrane –
un volum compus din suprafețe infinite,
ars de acizii din privirile lectorului

imi întindeai foile citite, contaminate
cuprinsă de spaimă imi spuneai :
vibrează, vibrează... citește !
ascultă cu degetele !

muzica explodase
pe paginile mai albe decît dinții tăi
se așternea praful fin, distrugător,
deschizînd mici opercule pentru întuneric

ca și cum ai lovi cu un bici
de sunete, cu diezul care străpunge
atît de ușor meningele transparente

și apoi somnul – o prăbușire surdă,
animalică – un vis sugrumat
după ce orga și-a epuizat toate registrele
iar cantorul a fost ars
cu ochii scurși – o umoare
silențioasă în care liniștea
urlă –

dar înainte de somn
privește spatele meu :
o partitură de răni

h. zalis

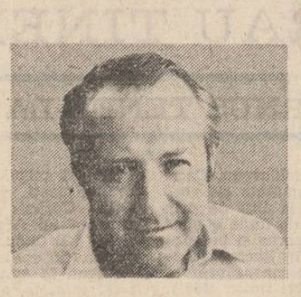

Cîntec pentru răsuflarea pămîntului

Cunună de lauri
îți așează pe frunte
mama, fiul, bunica
în semn că tu
nu ai vîrstă
De cînd adierea
florilor de măr
vorbește pentru tine
slavă păcii
miresmelor tale blînde
îmi zic
nimic nu
are mai mare preț
decît fruntea albastră
a planetei
senină cum e privirea mamei
a fiului, a bunicii
senin le este surîsul
și veghea la fel de trează
De la păsări și fluturi
de la sandale și frunze
trece în noi
în luminișul pădurii
în muguri
și în brațul iubitei
solia ta
fără prihană.

Pecetluire

Se înalță gîndul
ca un dansator
pe cînd urechea lui
prinde sumedenie
de sunete
unul mai domesticit
altul mai pătimaș
îndepărtate în constelații
zbîrniie aripi
de sateliți
Se învîrt sub pleoape
de cer plutitoare
jos mai jos
petale roșii
de acoperișuri
se deschid
altor culori
altor sunete
Cel puțin ele
intră în rutina zilei
și se întreabă
dacă le recunoaște
cel cu picioarele pe pămînt
Pe cînd dansatorul
teribil de mîndru
revine
molesit de tango
cum fluturele
adastă
lîngă visata lumină
risipitor
Aceasta e partea lui
de tandrețe
capcana
în care
a venit să locuiască

Lecție

Sînt curat ca o grădină
În călimară cerneala
chiar și ea
tot curată este
Prietenia
cămașa
cana cu apă
se uită
la mine
credincioase
și pure
în scrisori
pe drum
în cîntecul
ce adoarme pruncii
în sărutul tău
curată
este răsplata glasului
rostind febril
mici secrete
învățate demult

Aproape o elegie

Același vînt poartă
spre mine însumi
ieri blînd potolit
astăzi schimbător
un foșnet de corabie
Ademenește de fiecare dată
în pînzele lui crucificate
fosile de nori
amintiri plutitoare
Ascult cu urechile ciulite
frigul ce vine
sau ploaia
Sau marea turbată
Nu cuțitele vîntului
le simt
ci puținul
înșelat de o lanternă
din întunericul
ce îți scrie numele
vorbești cu mine
ca altădată
Iată sînt eu
și fulgerele
mă închid
în necuprins de ape
Ochiul tău
înfloreste în mine
spiridus al fîntînii
legănat de năluci
Umbrele noastre
ies din ceață
cu epistola corăbierului
ascunsă la piept

Identitate

Locuiește în vreme
cum vulturul în lumina zilei
Lămurit dacă vine
în iarba cuvintelor
legănînd un înțeles
pentru a prăda
multe altele
cu care își întregește
festinul
Așa se întîmplă
numai pentru că
el – vulturul –
rîvnește
să apuce
cu propriul plisc
în ghiarele sale
mai tari decît
o baionetă
tot ce numai
sub tăiș
primește răspuns.

ion chiric

Poezie și rost

I

Valuri de fum ies din fabrici și-nfruntă
oștirile străluciri, brusc cad în genunchi
minuitorii de oglinzi. Noi, poeții, suridem,
dar lucrurile crunt se-mbolnăvesc de rugină.

Ar trebui să pornim o ploaie de-azur,
fiecare să crească în închipuire făptură de pur,
ar trebui să rostogolim sferele pasiunii
numai în dimineți de iubire
cînd ființa noastră se-ncearcă în alt contur,
ar trebui să ne descîlcim hățișurile conștiinței,
să nu mai fim noi înșine din pur și impur.

Ar trebui să instalăm pe fiecare stradă
uriașe retorte de fiert gînduri,
distilării pentru aluviunile vieții,
site în care să se oprească teama,
spaimele cu ochi sticloși,
filtre – între copaci și case,
albastre filtre de zgomot.

Dar mai ales ar trebui
să înălțăm în zbor peste oraș Poezia,
cu aripile ei pînă-n lună să alunge piclele.

II

Ar trebui să slobozim pe străzile orașului
mari torente de lumină,
să aducem în cargouri
materia primă a florilor.

Ar trebui să nu cunoaștem vina,
în fața noilor născuți să-ngenunchem,
de pe treptele de marmoră ale iubirii
să minuim zi și noapte oglinzile strălucirii.

Dar mai ales ar trebui
să înălțăm în zbor peste oraș Poezia,
cu aripile ei pînă-n lună să alunge piclele.

Stare de cuget

Fiindcă orice îndrăgostit e un om
incandescent
lumină de la dragostea lui primeam.
Cu un ceas în urmă el iubea
și-avea cugetul în flăcări, chipul
ca o armură de surîsuri.

Precum duhul adîncului în izvoare
fierbea viața-n el

dar după bucurie a venit durerea
cum după înfiorarea luminii – bezna și trăsnetul,
cum după vînt cade ploaia : țesînd
doar o lumină de succesiune ? Nimic
nu e între viață și moarte ?

S-ar putea ca lucrurile în lume să nu fie la locul lor
încă de la început, să se fi strecurat o greșeală
prin născocirea timpului, a secundelor, a acestui
devorator cu mii de capete. Între viață și moarte
s-ar putea să fi fost cîndva o stare
de îndelungă mirare, ca între cer și zbor
svîcnetul de aripă, ca ideea de vorbire dintre
forma gurii și forma cea mișcătoare a inimii.

Cineva a furat o lespede – și nu se mai ajunge,
o felie din sferă – și văzduhul se clatină,
o coastă din primul trup – și trăim într-un veșnic dor
și le-a dus în altă lume, în neunde...

Prin deschiderea aceea în rotund se cade,
prin ruptura din întreg intră vînturile abisului,
dar oamenii, în loc să astupe gura prăpastiei,
de mii de ani inventează sentimente
și se leagă cu ele între ei
să nu-i tîrîie vînturile în neant
sau pur și simplu nu vor să știe
de-nvecinarea cea tristă cu veșnicia.

Cei ce primesc lumină de la mine
în prima lor noapte mă vor putea urmări
cum îmi duc sufletul în gura abisului
și-l pun ca lespede, să eprească vînturile.

plastică

Humorul stenic

Galeria Eforie, de pe strada omonimă, nu are, cum se spune, vad. Deși depărtată doar 40—50 metri în zbor de pasăre de fremătătorul bulevard paralel, nu preia prea mult din mișcarea acestuia. Punctele ei mai aglomerate sînt intrările la cinematograful Eforie, la Clinica de stomatologie și la Agenția de voiaj C.F.R. Galeria nu-i îmbie prea mult pe artiștii plastici, deși spațiul interior este destul de generos. Eu însumi trec uneori cu o grabă superficială prin fața ei, deși nu puține din manifestările de aici sînt demne de toată considerația. Tot în grabă am trecut și deunăzi ștergînd cu privirea ferestrele dincolo de care însă, contrar așteptărilor, forfoteau vizitatorii. „Să fi ieșit un lot masiv de pacienți de la policlinică", mi-am zis, văzînd în înghesuiala din interior efectul recomandării, la etajele superioare, a psihoterapiilor artistice. Eroare fundamentală! Era un du-te-vino de public, în general format din tineri, care se amuza în fața caricaturilor lui **Mihai Stănescu**, el însuși un fel de locatar al blocului la parterul căruia se află galeria. Într-un impuls de comunicativitate a coborît 6 etaje, din atelier, cu mapa și rezultatul iată-l: această zilnică înghesuială de la parter, aflată în concurență cu cele de la ghișeele C.F.R. și de la casa cinematografului. Coadă, deci, la... Mihai Stănescu.

Lumea are nevoie de humor, vrea să-și descrețească fruntea. Rîsul face bine tuturor, stimulează funcțiile vitale. Japonezii, care nu excelează prin humor, în noaptea de Anul Nou, se îndeletnicesc cu elaborarea de **fukuwarai**, imaginea unei femei cu nasul cîrn și gușe **(otafuku)**. Pe o bucată de hîrtie pe care au desenat în prealabil un profil feminin, pun ulterior, cu ochii închiși, bucăți de hîrtie tăiate diferit în formă de nas, gît, urechi și alese la întîmplare. La urmă deschid ochii și rid ore în șir în fața chipului grotesc, convinși, scrie Aomi Okave, „că un astfel de joc este mereu distractiv și că rîsul în sine aduce fericire".

Nu aș fi făcut această paranteză dacă una din marile recunoașteri pe plan internațional ale molipsitorului humor al caricaturilor lui Mihai Stănescu nu ar proveni tocmai din Țara Soarelui Răsare. În ce ne privește, noi am avut ocazia a-i prețui talentul cu alte prilejuri, ultimul consumat tot la galeria Eforie, acum cîțiva ani. Era, și atunci, o înghesuială cruntă...

Succesul lui Mihai Stănescu este unul personal sau este mai mult al genului ? Ar trebui să răspundem prin : „și una și alta". În fond, din atîtea expoziții de caricatură se iese, ca și din cele de pictură, sculptură etc., cu senzația de **déjà vu.** Caricatura este un gen foarte dificil: propune o lume la antipodul celei normale, întoarsă pe dos de prostie, inconștiență. În această lume absurdul și comicul de situație sînt valori conținute. Dacă în abordarea artistică prevalează sarcasmul, tonul devine polemic; peste ridicol se toarnă cianură. În istoria graficii noastre a existat o pleiadă de mari caricaturiști care au excelat prin asemenea abordări: B'Arg, Ross, Jiquidi etc.

Mihai Stănescu descinde, chiar fără să vrea, din această stirpe nobilă de artiști; are însă o poziție conceptuală diferită, dat fiind și faptul că sarcasmul lui nu este rezultatul unei poziții de împingere la extrem a trăsăturilor negative ale unei realități contestate astfel chiar ca fenomen, ci doar de relevare a potențialului grotesc al unor fragmente ale ei. Este, în linii și culoare, un autor de minipiese comice. Imaginea la el este, de regulă, secvențială și implică o funcție explicativă abia după lectura integrală. Cînd ai terminat-o, ai dori s-o reiei de la capăt, în ideea că ai mai putea găsi un sens.

Detașat, artistul devine el însuși personajul central al situațiilor ironizate. Zîmbetul este subțire, din colțul buzelor. Nu rareori amar. Alteori acid, străpungător. Mai ales cînd privește către întocmirile lumii cu ochiul omului de bun simț, care știe că humorul este o cale sigură spre dezanchilozarea conștiinței.

Arta lui Mihai Stănescu nu are nevoie de certificate. Ea este stenică și constructivă, batjocoritor voioasă, fără impertinențe dar și fără tabu-uri. Se înscrie în rîndul remarcabilelor reușite ale genului, de la noi și de aiurea.

Grigore Arbore

muzică

Două recitaluri de pian

În cadrul stagiunii Filarmonicii „G. Enescu", manifestările capătă o însemnătate deosebită întrucît faptul de a fi programat aici reprezintă o confirmare valorică indiscutabilă. Deasupra acestui „plafon" însă, se desprind seri de excepție care îndeamnă la reflecție și la discuție asupra trăsăturilor lor, distingînd, în mod deosebit, atributele calității, ale profesionalismului.

Asociem, sub emblema maturității interpretative, două concerte de factură oarecum asemănătoare ; dincolo de elementele care le particularizează însă se situează acel dat al maturității instituindu-se în trăsătura a valorii estetice, a consecințelor ideatice care pot fi „deduse" de aici. Recitalul pianistei Ilinca Dumitrescu poate fi așadar cuprins sub semnul maturității interpretative și nu facem referire numai la „armonia" unui program inteligent alcătuit **(„Arabesca" op. 18** și **„Kreisleriana" op. 16** de Schumann, **Sonata KV 545, Variațiuni pe tema menuetului Duport KV 573** de Mozart, **„Fantaisie-Impromptu" op. 66** și **„Polonaise-Fantaisie" op. 61** de Chopin). Ilinca Dumitrescu este semnatară a unor interpretări în care muzica se desfășoară sub semnul (auto)controlului unui muzician de calitate. Acolo unde alți pianiști se lasă în voia curgerii armoniilor sau cantilenelor, Ilinca Dumitrescu „rezistă", plecînd de la premisa că expresia muzicală nu trebuie sărăcită de ideatica formei, că sensibilitatea accede în transfigurare conceptuală, că etosul fiecărei pagini muzicale se sprijină pe o concepție globală, caracterizînd pe marii maeștri ai condeiului, oferindu-i-se astfel o „rezistență" specifică în fața eroziunii timpului. În Schumann, caracterul cvasi-improvizatoric capătă consistență, melodiile sînt scoase în relief indiferent de registru, corespondențele arhiteturale sînt puse față în față indiferent de voalările la care însuși autorul le supune. Mozart este aici un artist al seninătății, conferindu-i-se însă calități care îl prevestesc, în privința rotunjimii și soliditații formei, pe Beethoven. Chopin apare nu numai ca un poet al pianului ci și ca un sui generis filozof al claviaturii, temele principale fiind deci investite cu acea personalitate fără care conflictele, antitezele, evoluția formei nu ar fi posibile. De la acest nivel în sus, vine, de acum, expresia, ea nefiind redusă la simpla evidență a unei sensibilități (care nu se poate să nu transpară din pagina cu portative) ci fiind însuflețită de o întreagă ideatică (de asemenea prezentă în partitură) pe care puțini instrumentiști știu să o scoată la iveală și, ulterior, să o asocieze fertil cu acel specific inefabil al artei sunetelor.

Tot în cadrul stagiunii filarmonicii, în sala de artă medievală a Muzeului de artă al R.S.R., pianista Oana Velcovici a susținut un recital propunînd unui public numeros un program cuprinzînd patru sonate de Scarlatti, două impromptu-uri de Schubert, **Nocturna nr. 3 „Vis de dragoste"** și **„Mephisto-Walzer"** de Liszt, concertul încheindu-se cu monumentala **Sonată în si minor** de Liszt. Și în acest caz are sens să vorbim de maturitate interpretativă, Oana Velcovici oferindu-ne, poate, cel mai concludent recital al său din ultimii ani, această concludentă trebuind înțeleasă în sensul unei depline cunoașteri și înțelegeri a diverselor piese abordate. Nici interpretarea Oanei Velcovici nu se distinge prin spectaculozitate (deși nu sînt reproșuri majore de făcut în privința versiunii atît de dificilelor lucrări lisztiene, din punct de vedere tehnic) ; cîntul său se sprijină pe o anumită austeritate, pe o anumită „supunere" a propriei personalități în fața regularităților partiturilor, în fața elementelor de sensibilitate, de expresie, de concepție ale marilor compozitori interpretați. Aceasta iese în relief cu atît mai mult cu cît repertoriul romantic a fost predominant în recitalul oferit, el nefiind înțeles în sensul unor exacerbări ale datelor „dulcege" ale unor partituri care se pot preta (din păcate) și la asemenea înțelegeri-redări, ci în sensul sublinierii unor date de construcție, de inspirație și știință componistică, partitura fiind lăsată, ca și în recitalul despre care am scris mai sus, „să vorbească" singură.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XXXIX)

DE LA CORNUS TENER LA ALUMNUS

„Horia Zilieru nu e moldovean. Ca şi G. Topirceanu, o jumătate de veac în urmă a poposit la Iaşi de prin părţile Muscelului, de unde a adus în ochi şi în suflet ceva din vigoarea şi prospeţimea peisajului valah" (născut în Racovita-Argeş, la 25 mai 1933) — astfel îşi începe prefaţa Otilia Cazimir, la „Florile cornului tînăr" (1961), cea mai importantă carte a sa de debut pe lîngă destul de impersonala „Fluierul" (1959).

Devenise încă din 1955 „moldovan" titrat şi în orice caz om al cetăţii, din moment ce într-o seară din toamna lui 1956 îmi era cicerone în Dulce tîrgul Iaşilor. Şi cum ziua întreagă nu pridisem să văd tot ce mă interesa, către miez de noapte aproape, am poposit cu Horia Zilieru la cimitirul „Eternitatea", desluşind la lumina chibritelor sau a unor luminări cîteva morminte sfinte, printre care şi pe cel al lui Barbu Delavrancea, împămîntenit aici în timpul primului război mondial, pentru noi de neatîrnare şi întregire a ţării, dar intrat în istoria Moldovei şi prin „Apus de soare", marea dramă, poem, imn închinată eroului care-şi doarme somnul de veci la ctitoria sa, Putna, avînd înscris în mod simbolic pe piatra funerară numai anul naşterii.

Nu m-au surprins deloc cunoştinţele despre Iaşi ale lui Horia Zilieru, apreciate chiar de o adevărată enciclopedie ambulantă a locurilor ca George Lesnea, cărturarul şi omul în stare să-ţi depene istoria unei aşezări pe sute de ani.

Cu toate că nu-i cunoşteam lui Horia Zilieru versurile cu care debutase în 1947, în revista „Albina", îl urmăream mai ales în presa literar-culturală, la „Iaşul nou", unde publica alături de Nicolae Labiş.

„Legătura profundă cu satul şi cu pădurea, cu balada şi cu trecutul — scrie în continuarea prefeţei amintite Otilia Cazimir — răzbate vie în cîntecele sale, înfrăţindu-se simplu cu cele mai îndrăzneţe realizări ale vremurilor noi şi trezind ecouri neaşteptate în sufletul său receptiv, de-a pururi deschis spre adevăr şi lumină.

Ca orice tînăr, Horia Zilieru e îndrăgostit de tinereţe. Ca orice om nou, de tot noul vieţii pe care are bucuria s-o trăiască. Migala grea a muncii scriitoriceşti nu-i îngrădeşte avîntul : corecturile pe care le aplică textului odată tipărit dovedesc un spirit critic ascuţit, o deosebită conştiinciozitate artistică şi o mare dragoste de muncă — calităţi cu care tinereţea nu se prea împacă deobicei, dar care-i stau bine tinereţii (e o practică — reflex pe care un mare şi multilateral scriitor precum Camil Petrescu nu o abandonase nici cînd ajunsese la zenitul operei sale — notăm noi într-o paranteză).

Se dovedeşte tare ca lemnul cornului tînăr cu care îşi asemuieşte, cutezător, destinul".

Surprinzîndu-i un anumit delicat intimism, prefaţatoarea sa nu bănuia că acesta va căpăta proporţii cu timpul.

„De aceea — conchidea Otilia Cazimir — nu mă îndoiesc că florile cornului tînăr au înflorit să dea roadă bogată, nu să se irosească zadarnic".

Tare mi-e teamă acum, citindu-i şi recitindu-i cărţile pînă la cea mai recentă „Doamna mea, Eternitatea" (Junimea, 1987), că multe poeme din cele publicate în cuprinsul lor n-au lăsărit din cornul tînăr plin de seve şi de tărie, ci sînt produsul migalei de alumnus, de discipol al multor poeţi, chiar dacă în cartea prefaţată de Otilia Cazimir se făcea simţită, mai ales, înrîurirea lui Arghezi, chiar în poezia cu acest titlu : „E tînăr cavalerul şi lançea lui nu-i ruptă, / în umbra lunei albe nu sovăie în luptă. / Pe scut, în epitafuri, e scris ca la-nceput / iubire, tinereţe, speranţă, falnic scut".

Tot arghezian e şi în „Poemul genelor" sau în „Poemul sprîncenelor".

Înrîuriri se pot desluşi din Esenin (prin intermediul poeziei lui Victor Tulbure sau direct prin traducerile lui George Lesnea : „Răspuns la o scrisoare", din care cităm strofa : „Greierii din prispa veche, mică / Şi-acordară lăutari-vioara / şi-au văzut în depărtări secara — / un ocean ce-n valuri se ridică". Se învecineză uneori în inflexiuni şi în teme cu poetul „Liliacului timpuriu" (vezi poezia „Liliacul"). Legătura cu satul semnalată de prefaţatoarea sa e atestată de o adevărată invazie de elemente campestre. Mie personal îmi par mai reuşite elementele agreste din cîteva poezii precum „Inscripţie pe vioară" : „Cînd mă ridici închide ochii mari / şi-n gînd te încordează, cum aş vrea / bătrînii munţi nimbaţi cu pisc de nea / să-i mişti din loc cu umerii tăi tari".

După cum ni se păreau promiţătoare „Baladă munteană" şi „Scrisoare din cîmp". Migala prea multă, apreciată elogios de Otilia Cazimir, a început treptat, treptat să strice versului şi poeziei în ansamblu.

Un comentator, pornind de la „Addenda la un fals tratat de iubire" (Junimea, 1983), adevărată antologie pe această temă, este de părere că Horia Zilieru s-a decis să facă un lucru mai rar întîlnit : să scrie o poezie erotică într-o epocă în care erotismul pare să nu mai intereseze pe vreun poet în mod serios, într-o epocă în care urgenţele vitale ale poeziei sînt cele din lumea politică, tehnică şi extraafectivă. Chiar dacă nu subscriem la o asemenea opinie, implicit la situarea poeziei erotice în / regiunile desuetitudinii existenţiale şi literare, faptul că Horia Zilieru scrie asemenea poezie înseamnă că se poate, că nimeni nu-l îngrădeşte, chiar dacă nu mai e un corn aşa de tînăr, niznai la orice intemperie. Apropierile pe care respectivul comentator le face cu Baudelaire, Leopardi, Michel Tournier sînt mai curînd o risipă livrească, teribilistă, din partea criticului înainte de toate.

Un adevăr se enunţă în orice caz în acest comentariu, acela că reprezentarea insistentă a morţii este frecventă în poezia lui Horia Zilieru încît „Doamna mea, Eternitatea" te trimite mai curînd la pasnicul cimitir din Iaşi, după cum lesne se poate deduce din chiar poema de deschidere („Matca de foc") a acestui volum :

„Poeţii tineri pe cupole / de strălegendă pun radare / invers căderea s-o măsoare-n / zborul zidarului Manole / Bătrînii — / flacăra — ţăranii — / prin cimitirile lactee / şterg piesă rare de muzee / auzul cizelează rime / la flama orficelor crime / şi văzul din astrale fălii / mai rupe file şi fosile : / vechi letopiseţe si palii // Vlăstari / trec în supernove / şi batiscafuri-stradivarii / poeme cuantice şi arii / semnalizînd / din cînd în cînd / tăieri de miei / e pur si muove".

Auzul cizelează prea mult rime încît comentatorul său avea dreptate cînd spunea că opţiunile prozodice, muzicale primează.

Nu ne surprind deloc definiţiile date artei poetice ca „poesie-alchimie" ca şi conchiderea că „şi barzii tineri fac de gardă / simbolic — arta pentru artă".

Mai curînd am cita cîteva paragrafe din ultima poezie a acestei ultime cărţi — „Dulcissima mater" :

„Dulcissima mater — Muntenia / cu florile paştii la denie / (în popor se spune florile paştelui) / te strig / cu buzele arse de frig / te caut / pe-ntunecimi de flaut / şi m-atîrn / de lacrima cît un turn : sînt pe lume mari / stelari / stele-n cer / pînă ce pier". Poetul nu e ingrat faţă de locul lui adoptiv : „Trec slujind pierduta-mi rădăcină / risu' plinsu — / şi mă las ca orbul / corbul / strins de-o spiţă de lumină / lîngă mînăstiri de foc : Moldova. / Ea : e turn halucinant — tu scara / meteori legînd de git cu slova / şi-amîndouă, în vecinătate / duble aripi spre eternitate / tragic verb în marmuri de Carrara".

Nu putem să citîm în nici un caz o poezie ca „Dialog la mal".

Preferăm acest „Luceafăr" închinat lui Eminescu :

„Doamne dă cuvînt / şi privirea ta / n-o îndepărta / de pe-acest pămînt".

Lăsînd jocul în care vrea să ne antreneze poetul, noi vom continua să credem că mirificul corn tînăr încă mai poate da roadă bogată.

Spun aceasta şi eu cum nu-s

Cornus tener, ci alumnus.

Niculae Stoian

CONFABULE

Un ţăran trece strada

Pentru Florin Pucă

El pare să fie umbra unui corb. El nu vine, ci, întinzînd din mîini, se apropie de noi ca o pasăre în permisie. Ori ca un nor, pe cît de întunecat, pe atît de blînd.

Îşi îndepărtează un scaun şi se aşează pe el ca piatra în albia unui riu, la masă.

Oftează şi tace, pentru că lui îi place să privească, iar ce vede, vedem şi noi în desenele lui.

În primul rînd el se vede pe el, nu lipseşte din nici un desen, dacă nu apare tot, măcar o mînă, ori un nas acolo... Iar cînd el nu se vede pe el, o vede pe ea. O ea ca o pajişte.

Dacă nu am şti că a murit, am crede că Rasputin a fugit la Bucureşti ca să se facă artist. Aşa arată el înconjurat de o pădure de animale şi păsări.

Animalele lui sînt toate blînde, dresate, îi calcă în urmă urşi, lupi, tigri şi lei (mai ales lei) ca în urma unui împărat. Deasupra taie hîrtia cîte o pasăre a ladului, iar soarele pare un arici cu tepi de lumină în care îşi încîlceşte barba.

Şi-a agăţat desenele pe pereţii casei şi şi-a chemat prietenii. Cîte desene au fost, atîţia au fost şi prietenii. Cîte vor mai fi, atîţia vor mai fi şi ei.

Iulian Neacşu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

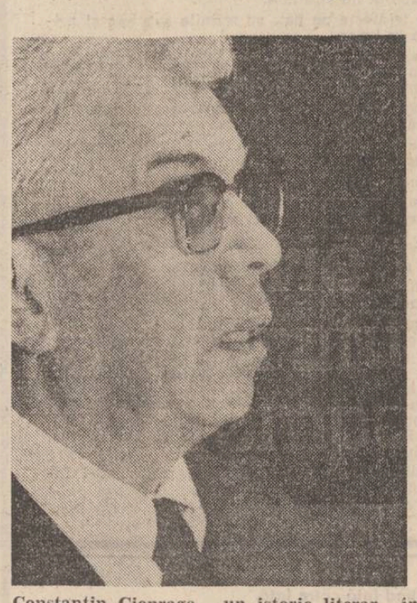

Constantin Ciopraga, un istoric literar în plină activitate

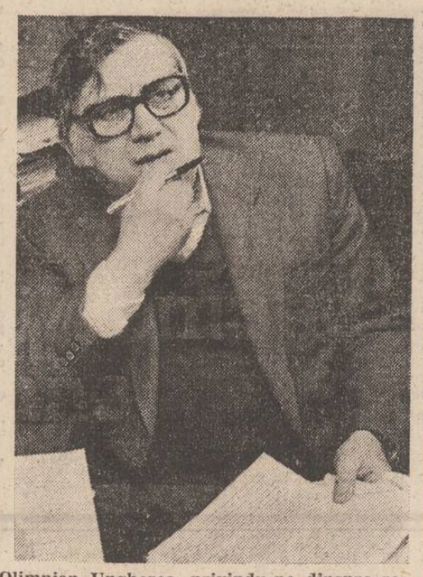

Olimpian Ungherea, privindu-ne dinspre romanul poliţist

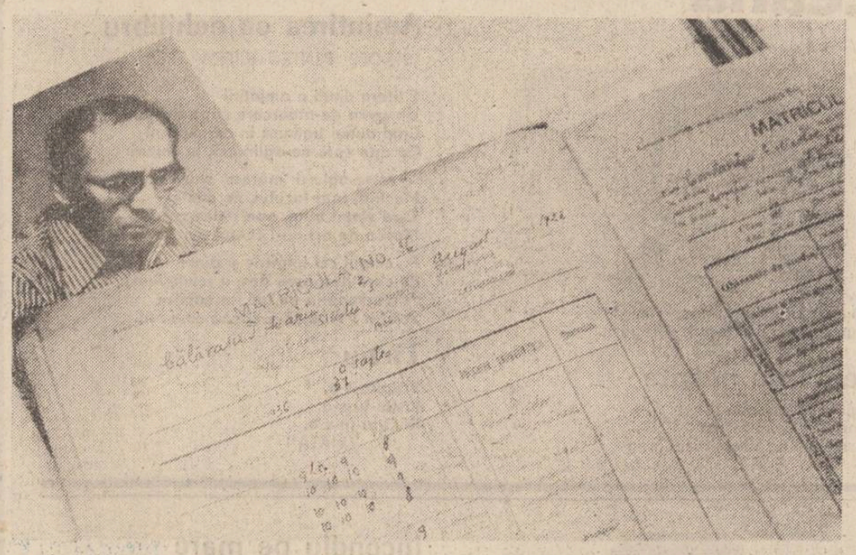

În întîmpinarea unei comemorări Marin Preda : matricola şcolară a prozatorului

NUMELE POETULUI

Florin Oancea

Foarte tînărul Florin Oancea scrie o poezie livrească, un exerciţiu spiritual plin de fervoare menit să-l familiarizeze cu magiile verbale ale expresivităţii şi în acelaşi timp să-l emancipeze de tirania modelului blagian uşor recognoscibil în mai toate poemele sale. Nutrit cu lecturi serioase, problematizînd şi privind cu gravitate spectacolul existenţei, Florin Oancea reuşeşte uneori să se exprime lapidar şi surprinzător de profund : „Inima lui strălucind pe-ntuneric sea mănă cu o crimă perfectă" ; „Ce goală şi strălucitoare în gratiile sternului e inima lui !" ; „Ca o pungă plină cu cerneală roşie — inima lui / şi atît de vie / încît pare electrocutată" ; „Inima lui — destin de flacără / atîrnată-n afară şi bună de mîngîiat / roşie ca un măr ionatan trist / uitat într-un pătul din alt an".

Emisia verbală amplă, coerentă, ambiţionînd să se constituie într-un discurs poetic original, cum şi o anume resacralizare a cuvîntului ne încredinţează că Florin Oancea lucrează de pe acum ca un poet perfect conştient de exigenţele rostirii poetice moderne : „Îngăduie plînsul. / Îngăduie lacrimi — gloanţe de sare în spaţiu ! / Dar ce-i în seara aceasta ? — O pată de lumină lucind pe întuneric / ţipătul mult prea de plumb al amintirii / şi închipuirea unui ochi de cristal verde ca Semnul venit din altă lume. / Dar nimic mai de plins decît pătrăţelul tău de cer ! — urlam / Dar cine mărşăluieşte-n teritoriul acestei secunde ? / Cine aleargă rugîndu-se ? — şi secunda cade înroşită-n ceasul de nisip. / Minutul explodează-n secunde roşii tăcute şi repezi. / Se mumifică în inima ta secundele uriaşele pline de semne care dispar / iar mîinile tale sînt pline de sînge / pieptul tău plin de sînge şi gura ta zvîrle curenţi de aer roşii / din care se decupează cuvintele rănite şi pline de zgîrieturi. / În noaptea secundei sub gratiile sternului un ghem verde deşiră lumini pulsatorii şi verzi. / Şi timpul ce-ţi mai rămîne de duh ca o mare de stele ! / Bea şi tu din Deşertarea aceasta ! / Învaţă să bei în toate secundele încoronate cu cununa de spini înfloriţi ! / Bea-ţi inima ta ! adevărata ta inimă bea-o cum ai bea vin fiert cu scorţişoară".

Cezar Ivănescu

Epifaniile poeziei

Numai un Poet refulat ar fi putut să lovească atît de inversunat Poezia, cum a făcut-o Platon şi căutînd s-o piardă ca pe o „umbră a umbrelor", „imitaţie a imitaţiei", o „îndepărtare cu trei grade" de adevăr, vestejind-o şi dînd apă la moară celor mai atrofice sensibilităţi şi tuturor estropiaţilor spiritului, cînd ea este de fapt cunoaştere, purificare şi har. Poezia s-a răzbunat pe neinspiratul care şi-a rupt ditirambii şi tragediile trecînd nezăgăzuită în nemuritoarele-i Dialoguri.

Îl văd pe Platon în Limbul infernului explicîndu-se lui Eschil, lui Pindar, lui Vergiliu şi lui Dante în cele mai pierdute dintre dialogurile sale.

★

Poetul adevărat poate fi recunoscut prin forţa sa irepresibilă (ce se traduce prin sugestie trezitoare, seducţie, empatie) de a comunica un adevăr lăuntric vital şi esenţial. Prin aceasta seamănă profetului sau doctrinarului. Numai că el nu vrea să înspăimînte, să avertizeze cumplit, să umilească, nici să facă lumea mai bună sau să o înhame la vreun jug. Dorinţa lui este să spună ceva ce-l tulbură şi aparţine fiinţei sale profunde, şi nu-l mai poate păstra doar pentru sine. Ar putea să strige într-o pădure sau într-un deşert. Dar preferă să scrie nutrind o vagă speranţă... Din respect şi iubire pentru cel ce se va apleca asupra adevărului său (chiar dacă acela este „un cititor fătarnic", dar „semen" şi „frate") vă căuta şi va da o importanţă enormă formei ce şi-a ales, vehicul superb, pentru cel mai frumos dar sau provocare avuncate lumii. Economia extremă a mijloacelor îl vor despărţi şi mai hotărît de maniacul incontinent, de verbiosul năuc şi deşelat, de găunosul „oracular", care o face pe sacerdotul, pe scribul vanitos ce face amor cu muzele altora, sprijiniţi cu toţii de o critică irresponsabilă şi nefastă.

★

Apolinic şi dionisiac, ce splendide şi însorite versante temperamentale, patronate de zeii visului şi-al beţiei, privind în jos cu grandoare glacială la antinomiile consacrate din ofilita grădină a gîndirii estetice ! Clasică şi romantică, naivă şi sentimentală (în dicotomia schilleriană), apoi prin miriadele de stiluri şi curente care au fărîmiţat-o, Poezia a devenit obiect de studiu, pîinea istoricilor şi-a criticilor. Frumoasa adormită are oasele înmuiate şi nu mai trezeşte starea feerică a sufletelor, nu mai este o izbîndă asupra morţii zilnice, o prelungire a vieţii prin contemplare sau extaz.

Poetul timpurilor noi, se ştie, nu mai poate fi pecetluit fără riscul caducităţii sau al arbitrariului. Dar vai, sfîşierea şi singurătatea nu i le tulbură nimeni spre a se hrăni din el ca altă dată din Pindar sau Anacreon.

★

Facultatea Poetului de a privi lucrurile lumii prin ochean, apropiindu-şi-le şi îndepărtîndu-le, pînă devin punctiforme şi nevăzute, nu exprimă numai un raport de distanţă faţă de esenţele lor, cît şi o misterioasă dorinţă, un joc sau un viciu estetic, de a le face enorme şi zdrobitoare faţă de firava lui fiinţă sau a le abandona unui deşert, a le arunca pradă neantului.

★

Jocul Poetului este un joc de prinţ. Îl vezi prin codri galopînd zănatic, trecîndu-şi calul prin bulboană, pînă pe malul celălalt, unde îl aşteaptă încleştări şi lupte. E straniu jocul şi plin de pericole. Dar nu moare nimeni.

★

Poezia ca şi vinul de soi îşi amplifică mireasma prin învechire.

★

Singurătatea Poetului este o jertfă şi nu un spleen mandarinal sau mizantropie. Ea îi este necesară în vederea contemplării limpezi a lumii. Este, prin urmare, ofensivă, trezitoare din „somnul raţiunii", o stare de veghe în care pot naşte viziuni. Reveria „hoinarului singuratic" predispune la o cunoaştere **sui generis.** Prin opţiunea ei ar putea fi numită eroică fiindcă, de foarte multe ori, acolo Poetul este un dezesperat, gata să urle în marginea unei negre prăpastii. Unde se reculege şi se adună pentru a-şi studia vidul şi frigul lăuntric, pentru a-şi cerceta tensiunile-i interioare şi pentru a privi adînc adevărata natură a omului. Rămîne singur cu sine ca să poată privi în faţă moartea.

★

Poezia ce răsare şi creşte, cucerind prin naivitatea ei, este profund elaborată, cum sunt florile de către natură. Iar poetul este cu atît mai nativ cu cît zăboveşte fanatic asupra diamantului său rar, polizîndu-l, şlefuindu-l pînă devine piatra scumpă a unui faur, a cărui pecete toată lumea o cunoaşte dar nimeni nu o poate minui. Aşadar cele două zîne care veghează nevăzute lîngă masa de brad a poetului trebuie să fie prietene şi să-şi dea mîna.

★

Poetul adevărat se hrăneşte cu piinea şi bea din apa artei sale. El există şi trăieşte nu paralel cu ea, emanînd-o sau edificînd-o, ci numai prin ea, îi este consubstanţială şi mintuitoare. Vasele-i de sînge şi nervii săi o pătrund iar duhul ei îi ţin pe amîndoi în viaţă. Puritatea merindelor este întîia condiţie necesară a supravieţuirii. Impurificarea sau alterarea lor se face cu ştiinţa şi foarte adesea cu învoirea lui. Uită că ţesuturile artei se vor tulbura, ordinea ei internă îşi va pierde structura cea mai intimă, celulele cele mai nobile se vor stinge încet şi sigur, iar el va muri. Va fi cu atît mai jalnic cu cît omul, o epavă, va supravieţui un timp, amîndurora, dar, ca un strigoi.

★

Nu este sigur că marii lirici n-au căutat şi nu şi-au grăbit moartea, în subteranele spiritului, atunci cînd au intuit apropierea osîndei ce i-ar fi mutilat sau i-ar fi travestit în alte făpturi spirituale decît, în cele ce, pînă atunci, fuseseră ursiţi să fie.

★

Poeţii mari stau sub o sabie fatală : nu vor trece în moarte pînă cînd nu-şi vor da măsura, iar moartea, (chemată sau nu), va veni la vreme pentru a curma o urzeală înainte de începutul destrămării ei.

★

Dialog : — Putem oare vorbi cu atîta uşurinţă despre poeţii mari ?

— Sigur, vorbim doar despre nişte titani. Cum am putea să le facem vreun rău cînd abia de le atingem genunchii ?

★

Ieşirea în lumină prin poezie a unei lumi dispărute din memorie, căzute în noapte, neîncăpute, presupuse, renăscute ar trebui să impresioneze profund. Nu e un lucru de toată ziua. Este o lume adamită, goală, un infern cu duhuri constrînse la uitare într-un continent vestea şi părăsit, supus atrofiei şi ruinei. Îi vezi pe toţi deodată că se mişcă, umblă, îşi întind mîinile şi dau să vorbească. Dar umbrele nu spun lucruri mai cumplite decît cei vii. Atît că toţi trăiesc o consternare înfiorată şi-o uimire. Nici aici dar nici acolo ! Să nu uităm că ne-a spus-o, tuturor, Poezia.

★

Poezia un joc secund, mimesis, reflectare, transfigurare, prin urmare un munte, o colină mai joase în vasta panoramă a cunoaşterii... Dar şi omul este de rang secund în Ordinea creaţiunii deşi e prima făptură şi singura conştientă de lumina adevărată. Iar Poezia dacă s-a născut mai tîrziu decît Cuvîntul s-a născut odată cu Omul.

★

Poezia nu este mană cerească şi nici mărunt meşteşug al unui orb fără zare sau ideograma unui delirant. Există o elaborare în inspiraţie şi o inspiraţie în elaborare, adevăr ce spulberă aserţiunea pedestră a celor ce vor să scindeze, arbitrar şi factice, lucrul poetic.

★

Există o conştiinţă poetică la fel cum există una religioasă sau una neclintit-metafizică. Alte apropieri nu ne vom îngădui din teama de a nu călca pe un teren nesigur. Ea se va face simţită într-o zi (adesea foarte tîrziu şi după stingerea poetului) ca orice energie morală ce nu se poate pierde fără urmă, ca o evidenţă a naturii umane.

★

Vom trece cu uşurinţă pe lîngă temeneaua şi moftul estetic ? Zadarnic le vom căuta la marii inspiraţi şi la poeţii adevăraţi. Ele sunt netăgăduit simptome ale bolii poeziei (care nu este deloc sacră dar) de care sufăr atîţia oameni blînzi şi de treabă, atîţia nechemaţi ce caută să uimească pe slabii de înger, dar mai ales acei ofensivi pastişori ce ţin de servum pecus, cum i-a însemnat, pentru vecie, Horaţiu.

Pan Izverna

„Atîta uragan în armonie"

Oracole, Ion Brad pare să confirme aserţiunea în virtutea căreia „romantismul este natură, clasicismul cultură", la el clasicismul este un mod de viaţă, cultură trăită, implicată organic, firesc, în toate articulaţiile biografiei sale spirituale. Lirismul său cu mari arderi romantice creşte din clasice rădăcini de mituri şi legende, din înţelepciuni structurate în axiome (vezi poemele într-un vers şi catrenele din ciclul **Strofe)** care se topesc în forme şi adevăruri noi la temperatura sufletului chinuit de ispite, regrete şi de patimi, în sensul strict etimologic al termenului, de întrebări esenţiale şi presimţiri răscolitoare, de „neliniştea-incendiu ideal", „ochi de fîntînă-n care cade luna / Ca o fecioară sfîntă în păcat, / Ca o mireasă pentru totdeauna". Fără să-şi jertfească trăirile autentice unor precepte filozofice reci şi uscate, evitînd retorismul exterior, poetul dialoghează în adîncuri de verb cu sine, despre iubire şi variatele ei ipostaze în scurgerea timpului, despre visurile adolescenţei, despre încifratul oracol al destinului, abordînd tema etică a binelui şi a răului, problema veşniciei şi a vremelniciei, confruntîndu-se cu amintirea şi năzuinţa, cu presimţirea senectuţii, cu Poezia ca mod de existenţă şi marile sensuri ale acesteia luîndu-şi permanent tovarăş o nedesluşită fiinţă care întruchipează Erosul dar şi viaţa şi prin care se mărturiseşte dar se şi defineşte în faţa lumii : „Cu tine în braţe o mierlă / Şi-n loc să mă bucur mă tot întreb : / Cît mai căutăm ? Cît mai zburăm ? / Ne lovim de coamele timpului / Ca de-o pădure prea înaltă / Aş vrea să ştiu ce-i dincolo / De cîntecul nostru, de zborul nostru / Numai tu eşti grăbită / Să ajungi, nu să întrebi / Iau în braţe o mierlă / Mă scald în cîntece şi-n întrebări" **(Iau în braţe o mierlă).** Trecînd peste gestul îmbrăţişării unei mierle, luîndu-l ca o licenţă poetică, reţinem faptul că poetul reuşeşte să exprime ceea ce a dorit, „zbuciumul sufletului în faţa marilor întrebări" de unde venim, care ne e rostul trecerii prin lume, prin ce rămînem, unde ne ducem definitiv, ce e acolo, ce e iubirea pe care o înţelege ca o suferinţă de cristal : „Întorşi cu feţele spre noi. / Ne întrebăm iubirea ce e ? / Un crîncen, nevăzut război / Melancolii violacee // O suferinţă de cristal / Purificat în sumbre ere. / Şi ghiocelul hibernal / Şi îngerul în decădere" **(O suferinţă de cristal).** Întrebări... întrebări... încărcate de incertitudini, şi de nelinişti, dar şi de ferme certitudini, precum aceea din poezia intitulată **Socratică,** în care îl reîntîlnim pe poetul-cetăţean, de o exemplară consecvenţă : „A fi sau nu, / Din leagăn la mormînt / Ostaşul fără somn, supus cetăţii ? // Întreb necunoscuţii, nu-mi răspund... / Prietenii se uită cu-ndoială // Şi eu o ţin aşa pe drum pieptiş / Lampadofor ciudat în miez de noapte / Bătrînul veghetor peste creneluri / În faţa zorilor... ironici". În viziunea poetului cetatea, bazată pe solidaritatea dintre generaţiile succesive, se cere veghează nu numai la graniţele ei fizice, geografice ci şi la cele spirituale, care se conturează în adîncuri de suflet în jurul amintirilor, al strămoşilor şi al valorilor perene româneşti şi omeneşti. „Zile şi nopţi mă zidesc în tăcere... / Marea mă strigă, steaua mă cere... / Mă tem să nu se trezească în mine / Cei răstigniţi pe munţi, pe coline... / Cei care-şi mută dragostea-n noi / Şi singele pot să şi-l ceară-napoi". **(Zile şi Nopţi).** Într-un spaţiu cultural clasic în fluxul unui timp romantic frămîntat, poetul ne oferă o viziune autohtonă asupra trecerii omului prin lume, „căci nemilos, Zeus ne trimite / al bătrîneţii blestem". De aici o firească teamă de stingere care solicită activarea conştiinţei reflectante : „Tiranic, încet / Apune soarele-n vine / De stinge nevăzutul război dintre mine şi tine / Zgribuliţi la marginea timpului / Admirăm trupurile tinere / Săgetînd în apele lui / Au fost cîndva ale noastre ? / Ori numai zeii înviaţi din statui / Ne caută încă în undele-albastre ?". **(De senectute).** Trecerea ireversibilă a timpului cu tot cortegiul ei de consecinţe în planul existenţei umane, cu „ceaţa din ochi" şi „focul din oase" în iubiri pierdute-n tinereţea apusă, cu „frăgezimile căzute-n moaşte", cu singele ce fuge din noi şi „zboară în păsări", „cu sufletul ca pămîntul de greu" de greul amintirilor, cu liniştea întoarsă-n furtună, cu „rănile noastre lăuntrice", pe care „nu le putem schimba, ca scoicile în mărgăritare" cu întrebările chinuitoare, cu opusuri inexorabile dar cu bucuria vieţii nealterată, acestea sînt temele preferate ale poetului Ion Brad din noul său volum de versuri intitulat simbolic **Oracole.** „Cutremure" ale conştiinţei omului modern, anxietăţi, căutări ale adevărului, explorări în straturile amintirii, setea de perfecţiune morală, de absolut se adaugă la aceste teme vechi de cînd Poezia, statornice în lirica universală, tratate, însă, inedit, modern şi original de poetul Ion Brad, care ştie să concentreze în două distihuri marea problemă a timpului şi a spaţiului pe ale căror coordonate se zbuciumă şi arde în dureri şi în întrebări fără leac sufletul omului, pe pămînt rătăcitor, precum în poezia **Cursă :** „Îmi trec pe la gene scintei din copite... / Şi timpul mă strigă şi spaţiul mă-nghite... // Alerg după tine-n legende, în mituri... / Mă tem că m-or arde pe rug, după rituri". În general, sensibilitatea romantică, modern sincronizată cu sensibilitatea şi orizontul de ginduri al epocii noastre este exprimată în lirica lui Ion Brad într-o imbecabilă prozodie tradiţională, plină de muzicalitate şi de forţă sugestivă, care o apără de orice ameninţare tradiţionalistă şi reuşesc să dea o vigoare nouă şi înnoitoare chiar prozodiei populare celei mai bine consolidate în structuri fixe : „Dinspre tine duce-m-as / Unde nu răsună paşi / Unde florile-s de cuart / Şi bobocii lumii sparti / Unde păsări nu s-aşează-n / Umbra scurtă de amiază / Unde sufletul nu ştie / Ce e viu, ce-i veşnicie / Unde dorul nu-nţelege / Ce-i cu drept, ce-i fără lege / Unde dragostea de-ar fi / Stîncile ar înflori / Valurile ar lega / Fruntea mea de fruntea ta..." **(Dinspre tine).**

Din aceste rădăcini româneşti, pierdute în bogate zăcăminte folclorice, Ion Brad face să crească o poezie specific românească în care pilpîie toată neliniştea şi dorul din doinele noastre, chiar cînd poetul se închipuie un Oedip îndrăgostit : „Mă vezi ? Orbecăiesc precum Oedip / Desfigurat la suflet şi la chip // Pe margini de prăpăstii cînd mă tragi / Miroase noaptea a cîntări si fragi / Cînd dau să mă izbesc de stinci, te văd / De timpul tînăr smulsă îndărăt // De ce-as putea acum să mă mai tem / Cînd singur mi-am ales acest blestem ? / De ce m-am pedepsit să-mi fii stăpînă ? / Eu orb bătrîn cu umbra mea de mînă..." **(Oedip îndrăgostit).** Zbuciumul lui Oedip e alimentat de trăiri eminesciene şi argheziene şi, din adîncuri stilistice nevăzute, de frămîntul din doinele româneşti. Dezvăluindu-şi rădăcinile autohtone, poezia lui Brad nu se izolează nici o clipă şi sub nici o formă de climatul spiritual al lumii moderne, de cuceririle liricii universale. Poezia lui Ion Brad are distincte trăsături naţionale şi universale, afirmîndu-se ca o lirică autentică, modernă în toată puterea cuvîntului, o poezie prin care poetul s-a depăşit pe sine şi o întreagă etapă din evoluţia liricii româneşti contemporane.

Ion Dodu Bălan

CUMPĂNĂ

Drum mergînd

Eu Unul, eu Unicul pe cîmpie
dar dacă nu mai umblă nimeni
drumul cine îl bătătoreşte ?
Şi vrînd să văd m-am prefăcut că adorm
şi mare mirarea mi-a fost
şi mare spaima cînd
am văzut drumul mergînd
el în el însuşi şi am aflat
atunci că nimic nu se mai poate opri,
că întreaga cîmpie curge
spre un asfinţit necunoscut,
acel Unul, Unicul asfinţit.

George Alboiu

JURNAL DE POET

IORGA

Se cade pomenit Nicolae Iorga, precum Eminescu, ori de cite ori calendarul înseamnă ziua nașterii lui ca și a săvîrșirii. În iunie s-a născut iar în acest an, tot în această lună, s-au sărbătorit cincizeci de ani de la întemeierea institutului de istorie ce-i poartă numele.

O jumătate de veac, aici în clădirea aceasta din apropierea statuii eroilor aerului, istoricii noștri au împlinit o lucrare de valoare națională prin mulțimea de cărți proprii de sinteză, apoi seria volumelor de documente publicate, aflate deacum la îndemîna tuturor celor ce se apropie de istoria națională, adică fiecare dintre noi din sfîntă datorie.

Editura Minerva publică într-un volum, îngrijit de Ștefan Lemny și Rodica Rotaru, din conferințele lui Iorga legate de ideea unității românești.

Ele se citesc, aceste cuvîntări, sau mai bine spus se ascultă cu aceeași tulburătoare emoție peste generații și vor rămîne îndreptar de conștiință românească în veacuri. Paginile referitoare la Transilvania, de-o permanentă actualitate, ar trebui să pătrundă în manualele școlare.

Profesorul de istorie universală care a fost Iorga a avut, ca nimeni altul, acea familiaritate cu viața neamurilor mai vechi și mai noi ce i-a îngăduit să privească faptele părinților, cursul devenirii noastre, nepătimaș, cu acea rece obiectivitate cerută de măreția faptelor istorice săvîrșite de-a lungul veacurilor în acest spațiu românesc.

A putut așeza ideea națională, pe care a slujit-o prin opera și jertfa vieții, mai presus de toate ideile și interesele ce l-ar fi putut coplesi ca om și istoric, întrucît i-o cerea acest neam într-un ceas al împlinirilor sale ce trebuia descifrat în adîncurile sale prin cărți și conștiințe plenare cum a fost hărăzit el, Iorga, piatră de hotar în istoriografia românească.

Copiii școlilor, îmbrăcați în straiul scump al strămoșilor, la Vălenii de Munte i-au sărbătorit ziua de naștere iar Institutul de istorie ce-i poartă numele acum la cincizeci de ani de la întemeierea lui, împodobit cu mireasma trandafirilor, și-a rememorat datoria lucrării ce o are de săvîrșit întru formarea conștiinței istorice, a generațiilor viitoare pe urmele ctitorului jertfitor de sine în spiritul Logosului întrupat și în istoria poporului nostru.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

Fluturi, vulturi și destine

1. Un fluture crepuscular, un **Ochi de păun** cu aripile plușate și tremurătoare mi s-a așezat într-o noapte pe umăr și n-a fost chip să-i mai desprind picioarele subțiri ce se înșurubaseră parcă în țesătura moale a hainei. Era poate obosit sau îmbătat de polen și aripile lui mari vibrau din cînd în cînd sub urechea mea dreaptă cuprinse de un straniu fior. Stăteam pe o terasă, undeva în afara orașului, luna nu răsărise încă și mirosea năpraznic a lămîiță, a busuioc și a mentă sălbatică. Companionii l-au luat drept un semn rău prevestitor (unul dintre ei susținea sus și tare că se numește Fluturele morții) și m-au sfătuit să mă debarasez de el. N-a fost cu putință. L-am adus acasă lipit pe umărul meu, frumos ca o pecete domnească și în tot timpul drumului l-am simțit vibrînd intermitent pradă unei ciudate neliniști. Aș fi vrut să-l las acolo în grădina imensă, nu departe de lacul ce-și vestea răcorile lichide. Dar el se încăpățînase să mă urmeze în marele oraș, cu picioarele subțiri înșurubate parcă în țesătura moale, imposibil de desprins.

Ajuns la domiciliu, mi-am dezbrăcat haina și am așezat-o pe spătarul unui scaun. Am aprins lumina și l-am privit cu atenție. Avea un joc de linii și niște culori dulci și vibra mișcîndu-și aripile presărate cu polen fin.

Am lipsit cîteva clipe, poate un minut, să chem familia, să le arăt neobișnuitul exemplar care se atașase cu atîta disperare de mine.

Cînd m-am reîntors în odaia unde-l lăsasem fixat de haina ce se odihnea pe spătar, am constatat că fluturele dispăruse. Geamurile erau închise.

L-am căutat peste tot, cu răbdare, intrigat de ciudata dispariție. Îl mai caut și acum, uneori, noaptea cînd mi se pare că-l aud vibrînd din nu știu care colț neștiut al sufrageriei. Nu l-am găsit niciodată...

2. Bătrînul mongol în iurta căruia am dormit o noapte, de bună voie și nesilit de nimeni, avea un vultur uriaș, dresat de mic, aparent blînd și inofensiv, care-l apăra de animalele de pradă. În tot timpul după-amiezii a stat nemișcat, clipind rar din ochii rotunzi, alături de stăpîn, urmărindu-i fiecare gest. La început a dat semne de nervozitate, făcînd salturi bruște cu aripile ridicate în direcția mîcului meu geamantan.

Nu înțelegeam ce anume îl irită. Gazda a zîmbit misterios și mi-a cerut permisiunea să ducem geamantanul la ușă, în afara iurtei. Abia după aceea pasărea s-a potolit. Am întrebat care-i motivul acestui comportament.

Aveți în geamantan parfumuri sau deodorante, nu-i așa ? a întrebat gazda.

Am confirmat. Ei, bine, a continuat, vulturul meu nu suportă decît mirosul de om, de animale și de iarbă... Mă înțelegeți ?

Înainte de-a ne culca, vulturul a ieșit și s-a postat în fața ușii urcat pe o mică ridicătură de bălegar. Acolo a vegheat toată noaptea. Evident că micul meu geamantan a trebuit transbordat în interiorul iurtei.

L-am întrebat pe stăpînul vulturului dacă nu-i e frică să-l lase tot timpul liber. Dacă pleacă și nu se mai întoarce ? Nu, asta niciodată, a răspuns bătrînul liniștit. Pleacă o dată pe an, primăvara. Dispare în munți două săptămîni și probabil, acolo, se împerechează. Apoi revine lîngă iurtă. Eu sînt singur de douăzeci de ani, de cînd mi-a murit soția. Atunci l-am prins de mic și l-am ținut pe lîngă casă. E ca și copilul meu. Și copiii mongolilor nu-și lasă părinții singuri la bătrînețe...

3. I-am povestit lui **Otgonsuren,** poetul mongol care ne-a fost de curînd oaspete, și al cărui nume în traducere înseamnă **ultimul talisman,** scene și crîmpeie din viața Craiului Munților. M-a ascultat cu atenție și, a doua zi, mi-a spus zîmbind : „Știi, m-am gîndit toată noaptea la Avram Iancu și am încercat să-i găsesc un model similar în Mitologia lumii. Am ajuns la concluzia că nu are. A avut un destin și o viață ieșite din comun"...

Mircea Micu

Piatra filosofală

Urmare din pag. 1

semnificativ pentru istoria omului înaintea bolii. Cum boala la proporții colosale e semn punitiv divin (la Aristofan o pictură de ploaie e de-ajuns ca semnul să se arate și o hotărîre judecătorească să se amîne), vinovați sunt întîi străinii (acolo, în **Aharnienii,** niște mercenari traci). Iar românul nostru la sat gîndește la fel („Omu strein tot strein rămîne, orice-ar face. Și de se-ntîmplă ceva rău, oamenii cată tot la el ; o molimă, o secetă sau mai știu eu ce..."). Prigoana evreilor, ca să revenim, naște mișcarea și cultura hasidică. Exilații din Germania și Franța, ajunși sub proteguire regală în Polonia, aduc și constituie pînă la capăt limba idiș. Reînvierea kabalei iudaice antice cu toate primejdiile ei este, la fel, tot rezultatul acestui ev frămîntat de cruciade, ciumă, o aprigă și lungă minie.

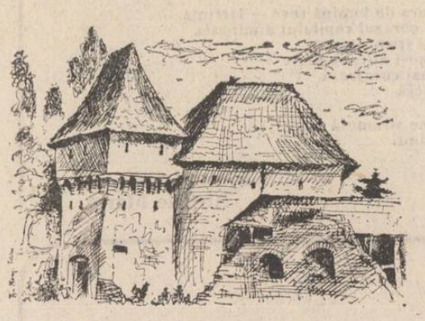

Boala, catastrofele sunt așadar traductibile în efort cultural, acum ele se constituie drept cadre ale imaginarului, făgăduiesc motive lucrării spiritului sau o orientează. Numai E.M. Cioran ar schimba, cum a zis cineva, pe o boală o metafizică ? Dar metafizica însăși a preluat totdeauna în jocul ei calamitatea, moartea, dezastrul. Ea tinde a le exorciza, dar nu e mai puțin adevărat că și joacă, acum, cu ele. Cu atît mai mult arta care, probabil, nici nu emite această pretenție ; și le apropriază și trăiește adesea din ele.

Cu același rol e însărcinată în **Principele** alchimia. În cartea din 1977 m-am referit mult la aceasta. Romanul lui Eugen Barbu e un mare roman erotic, asemănător **Decameronului.** Metalurgia, ca ramură alchimică, e, la Yu (inventatorul metalurgiei la chinezi), îmbibată bine de simbolism nupțial. Alchimia însăși e **connubium,** urmărește peste tot în procedările ei împreunări, căsătoria elementelor. (La babilonieni sexualitate au și plantele, metalele și pietrele). Dar alchimia depășește, cu simbolistica ei, tema erotică, ea — a arătat concludent M. Eliade — spune în felul ei despre istorie : își va fi propus să grăbească timpul și să controleze, mai mult, această accelerare. Lumea modernă a moștenit de la alchimie credința în transmutarea naturii, ambiția supunerii timpului. În cazanele miticului rege chinez se săvîrsea, topindu-se fierul, ceva sacru, o căutare, peste accidentul istoric, a nemuririi. Pentru viața și lucrarea spirituale aceste lucruri au însemnat firește foarte mult : „au plămădit mituri care au alimentat apoi veacuri dearîndul folclorul și viața sufletească a poporului chinez". La egipteni fierul are originea cerească, poate pentru că prima bucată cu care s-a lucrat ar fi fost de proveniență meteoritică ; însă și cuvintele grecesc și latinesc pentru fier **(sideros** și, respectiv, **sidus, eris)** arată aceeași origine siderală. Această obîrșie îi va conferi inexorabil calități magice : „cei care lucrează cu metalele sunt în atingere cu forțe misterioase și primejdioase". Prin această atingere omul parvine la o mare putere, e omniscient și atotputernic, ritmurile ființei cosmice i se supun. Omului i se conferă acum „o viziune totală a Cosmosului, îngăduindu-i, în același timp, orgolioase încercări de «unificare» a Cosmosului despicat prin creație".

Să fie dar numai ornamente gratuite pentru atîtarea metafizică a paginii epice multa figurație alchimică din **Principele ?** M. Eliade zice : „Alchimistul, urmărind «desăvîrșirea» metalului, «transformarea» lui în aur, urmărea propria lui desăvîrșire". (Iar un învățat alchimist ca profesorul G. Phaneg de la Școala hermetică din Paris scrie, în cartea sa **Cinquante merveilleux secrets d'alchimie,** 1912, că : „Piatra filosofală perfectă e o pudră roșie care are proprietatea de a transforma orice impuritate a naturii"). Cu experiențele sale în oculte retorte messer Ottaviano încearcă a se desăvîrși pe sine și voiește a-l desăvîrși astfel și pe stăpînul său, Principele : împreună își propuneau a stăpîni, peste timp, sub control magic, țara românească. Istoria le-a răspuns la dorință în felul ei : i-a determinat să cadă sub istorie, trecînd peste ei ca fatalitatea bună a românului (reprezentată magistral în cartea lui Eugen Barbu de personajul Ioan Valahul).

Certificatul de naștere

Urmare din pag. 1

Ca în toată țara, și oamenii acelui meleag au avut neîncetat în față, în viața de toate zilele, faptele pilduitoare ale comuniștilor, ale activiștilor de partid. În munca de zi cu zi, în viața lor personală, în relațiile de familie, în treburile obștești, nu există practic vreo împrejurare în care ei — candrenii, cu sensul substantivului comun colectiv — să nu poarte un dialog permanent și concret cu partidul. Din mici întîmplări, întrevederi, din acțiuni colective sau individuale, în mintea oamenilor s-au alcătuit chipuri arhetipale ale activistului. Un candrean a găsit înțelegerea județenei în aplicarea unei idei, un altul a fost chemat să dea socoteală, altcineva a primit locuință, cineva și-a văzut reabilitat trecutul, altcuiva i s-a făcut dreptate în justiție ș.a.m.d., iar toate aceste expresii de înțelegere, de omenie, de adîncă partinitate se asociază instantaneu în mintea cititorului cu un fapt personal, cu un episod propriu din viață : „Cînd am fost la partid..." sau : „Cînd a venit la noi..." sau : „Cînd i-am scris lui..." Candrenii din cronica „mea" de familie îl cunoșteau, evident, pe fostul prim-secretar, și-atunci cine să fie decanul de vîrstă al fraților Candrea, dacă nu el ?!

De fapt, frații „mei" din această cronică sînt de diferite profesii și acoperă, ca să zic așa, o arie geografică întinsă, pe parcursul citorva decenii. Ce au comun, mai presus de legăturile de familie, este apartenența lor comunistă. Familia întreagă oglindește o epocă de prefaceri, fiecare dintre candreni vrînd să fie un centimetru pătrat al acestei oglinzi. Nici un personaj însă nu este desenat după natură al vreunui bucovinean real. Reale sînt numai întîmplările, faptele de viață, schimbările radicale în felul de a fi al oamenilor, înnoirile cu adevărat istorice și ctitoriile care au făcut înfățișarea de astăzi a locurilor. N-am cum să spun totul despre viabilitatea acestor personaje comuniste, fără să trec, o clipă, peste necesara modestie.

Multă vreme n-am reușit să conving un mecanic de locomotivă că acțiunea unui episod din carte n-are nimic cu depoul lui. Faptul l-a intrigat în așa măsură, încît, convins de meritele colegilor lui, s-a apucat să scrie povestiri despre ei și nu s-a lăsat pînă n-a publicat și cartea (Octavian Lazăr, **Expresul din zori,** Editura Junimea, 1984). Un regretat geolog, autor și el de povestiri remarcabile, după ce bătuse în lung și-n lat munții din miazănoapte, îmi mărturisea că fusese coleg (și chiar avusese o idilă !) cu o soră a fraților Candrea din cronica mea, descriindu-mi-o în cele mai mici amănunte și întrebîndu-mă dacă i-am trimis cartea...

Certificatul viabilității (ca să nu zic al „valorii") unor asemenea eroi mi l-a dat un confrate, întrebîndu-mă ca într-o doară : „Ce mai fac ai tăi, mai țin vite ?". L-am privit buimac : „Care ai mei ? Ce vite ? !". Îmi citise ultima carte din șirul celor consacrate candrenilor, care, evident, sînt munteni — și țin vite, ca toți muntenii de-acolo.

O altă Românie pitorească

Urmare din pag. 1

cărora zăbovește apoi cu pasiune, evocînd, reconstituind, imaginînd, imaginînd...

Orice loc de la noi de-acasă, din regiuni românești dinainte de Unire, ca și de după, precum și de oriunde altundeva, este o pată de luminoasă culoare etnografică sui-generis, pe care poetul-prozator o exploatează minuțios, concentric, în colaje succesive, pînă la epuizare, rezultînd, din susținutul efort, întotdeauna, un medalion cromatic mai mult decît edificator etno-social. „Literatura lui Emanoil Bucuța — notează Ov. S. Crohmălniceanu — iese din frecventarea pasionată a unor universuri izbitoare prin particularismul lor etnografic". Chiar în opera sa de ficțiune se întîmplă la fel, de pildă în „Legătura roșie", 1926, „Fuga lui Șefki", 1927, „Maica Domnului de la mare", 1930, în mare măsură romantice, reconstituiri „muzeale" după expresia lui G. Călinescu, de indiscutabil farmec al pitorescului local, deși epicul are de suferit astfel. Cum remarca autorul marii „Istorii a literaturii române", Bucuța aglomerează în pagină detaliul decorativ pînă la a-i da înfățișare de incîntător bazar oriental. Călinescu trimite chiar, spre a defini metoda bogat-descriptivă, culoarea distinctă a scrisului lui Emanoil Bucuța, la povestirile din „O mie și una de nopți", iar Ov. S. Crohmălniceanu invocă, în același scop, splendorile Bagdadului...

Ce sînt „pietrele de vad" ale autorului ? O metaforă, firește, semnificînd frumusețea, desăvîrșirea în timp a elementelor, a lumii românești și de pretutindeni. Colindînd Țara bunăoară, Bucuța se crede dator a scrie el însuși o altă „Cîntarea României" a lui Russo, ori „România pitorească" a lui Vlahuță. În felul său, desigur, proza lui etnografică fiind una intelectualistă, o meditație asupra oamenilor, locurilor, sub incidența timpului rostogolindu-se. Într-o expresie adecvată, chiar dacă nu întotdeauna riguroasă, ca decurgînd din filozofia asupra Istoriei.

Pentru Emanoil Bucuța, Țara de după Marea Unire nu trebuie să însemne numai frumusețile și bogățiile ei naturale, ci și — neapărat — ceea ce i-am adăugat și ii tot adăugăm noi, sporind-o. O viziune modernă, consunînd cu perspectiva noastră, strict contemporană, fiindcă, scrie el : „Țara de astăzi nu mai poate fi despărțită (...) de tot ceea ce omul a pus de la el..." Nu un pămînt și așezări în neclintire prin urmare, ci dinamism constructiv, însemnele noastre — pe măsura pragurilor de istorie la care am ajuns". Omul este dator, așadar, să corecteze „fatalismul geografic" și să dea locurilor imaginea dorită, în prelungirea visurilor sale. Acest **adaos** se chema, încă de pe vremea sa, a autorului, salba de lacuri de pe firul Colentinei, amenajările din Delta Dunării, reînvierea lacurilor limitrofe Mării Negre, magistralele României, toate laolaltă „o lucrare aproape faraonică". Considerente moderne deci, în ce privește relația om-natură, reciproc condiționîndu-se, sub semnul preeminenței omului însă, clădităr perpetuu de repere noi.

Emanoil Bucuța, spuneam, se simte în elementul lui de-a lungul malurilor de ape, în munți... Iată-l pe Valea Dîmboviței, itinerar peisagistic de basm, cosmic înfățișat, anticipînd descripțiile geo-bogziene din „Cartea Oltului". Pagini în care nu e uitată nici o clipă componenta social-etnografică a drumeției, a lumii prin care trece prozatorul : „Nicăieri lumea nu e îmbrăcată în straie mai mîndre și mai luminoase, limba nu e mai curată și mai plină, datinile mai clocotitoare și mai vădite, bărbații mai sprinteni și mai întreprinzători, femeile mai sigure de sine și mai **domnești"** (s.n.) Incit, în imnul înălțat de autor simbiozei om-natură, tot nota umană se detașează mai net, impunîndu-se atenției asemenea unui monument pe soclul său firesc. Îl impresionează și îl incîntă pe Bucuța Munții Făgărașului, unde hălăduie tot printre piscuri de cremene și revărsări de fagi, de brazi și de pini străpungînd ametitor înălțimile. Locuri intens populate de lume, o lume românească — de cînd lumea ! Curgînd, unduind dintr-o parte în cealaltă, potrivit tălăzuirilor vremii : „Pe toate cărările muntelui, din văile de iezere pline de cer și peste curmăturile cu ceață, vor trece pe lîngă noi, nevăzuți, oameni de odinioară, poporul plecat de dincolo, de sub pajurile crăiești și împărătești, ca să se așeze în mijlocul nostru..." Oameni ce „nu numai că păstrează în amintire obîrșia ardelenească, dar o dau la iveală pentru oricine în portul lor, și mai ales al femeilor, care e cu totul întocmai boreselor din Țara Oltului".

În „Valea Oltului", Emanoil Bucuța chiar îl anticipează uluitor pe Geo Bogza, din amintita sa „Cartea Oltului", grandios poem epico-liric, cosmic proiectînd în pagini riul nostru (interior) de cea mai mare prestanță. Rîu ce-a ajuns a numi o **Țară** fără fruntarii foarte exacte, precum și o vină de oameni întreprinzători, harnici, inteligenți și insurecți de-a lungul istoriei noastre mult zbuciumate. Text în care Bucuța se dovedește, ca și Geo Bogza, cu precădere poet.

Și alte nenumărate „cele mai frumoase drumuri din țară" bate prozatorul-poet, în susul și în josul Văii Prahovei, ca și pe altă minunată vale, a Bistriței plutașilor, faimoși de-acum și departe, în țări străine. Apoi drumurile Dunării și ale Mării, pînă la silueta albastră a Balcicului în sud, iar către nord pînă în obcinele tot albastre, ale Bucovinei. La mînăstirile de aici, ca și în alte locuri, de peste munți, transilvane și bănățene, popasuri în Oltenia... Pagini de nouă **„Românie** pitorească" și de nouă „Cîntarea **României"** întregite între hotarele firești.

Emanoil Bucuța are și dexteritatea portretizării rapide și esențiale, elocvente, în aceleași „Pietre de vad" ale sale, asupra cărora am zăbovit. Îl zugrăvește astfel pe Nicolae Iorga, parcă muindu-și penița în călimara de unde au răsărit „Oameni care au fost", marele cărturar fiindu-i dealtminteri un model desăvîrșit duiosului poet intimist. Sau, ni-l înfățișează pe Caragiale, un Caragiale mai puțin cunoscut, pe îndepărtate meleaguri germane, în tovărășia lui Pericle Papahagi, aflat acolo la studii, aromânul culegător de basme dialectale sud-dunărene, desprinse parcă din fascinantul univers al Șeherezadei. Povestește Bucuța : „Era la Lipsca prin 1906 și doi-trei ani după aceea. Caragiale venea regulat în marele tîrg al cărții, adus de concertele săptămînale de la Gewandhaus, de la care n-ar fi lipsit orice s-ar fi întîmplat. Atunci se întîlnea cu Zarifopol. Atunci făcea cerc, firește, mai mult căutat decît căutînd, cu studenții români de acolo și îndosebi cu cei de la Weigand. Românul meu macedonean îi era drag mai mult decît alții pentru marea lui știință de întîmplări și de anecdote, unele foarte pipărate, răsăritene. Izvorul era nesecat, precum nesecată era pofta de ascultare. Unele nuvele și schițe din opera definitivă a lui Caragiale sînt prelucrări ale celor auzite atunci și de la acel student în filologie. Așa este, între altele, **Pastrama trufanda** a lui Iusuf. Cînd i-am spus despre ediția completă a operei lui Caragiale, cu lucrările minore, alături de cele clasice, tovarășul meu știa să mă întrebe de tot felul de compoziții, al căror temei erau tot acele seri de la Lipsca, la o halbă de bere și în fum de tutun..."

Peregrinul României Unite deplînge împrejurarea că mai virstnicii nostri cărturari, adevărați martori și depozitari ai atîtor informații de istorie cultural-literară, n-au fost puși să-și așternă pe hîrtie prețioasele lor amintiri. Sau, că n-au fost stimulați s-o facă în mai mare măsură... Ar fi sporit, astfel, enorm, avutia memoriei noastre esențiale, vizînd spiritualitatea națională.

Eroii exemplari

Urmare din pag. 1

lui de a deveni cetitor"), sînt în măsură să decidă.

Simt tentația să mă aplec și asupra existențelor comune, aparent banale, să le aduc în situații menite să le tulbure liniștea neproblematică. Ironia, mergînd pînă la caricaturizare — nu cred că trebuie să ne jenăm de șarjă —, satirizarea condusă pînă la sarcasm, fac parte din „arsenalul" folosit în cazul imposturii, lașității, minciunii, corupției... Un scriitor trebuie să fie o conștiință care veghează, integrată epocii în care trăiește. A privi totul cu distanțare, cu un aer de superioritate disprețuitoare, amestecînd și mestecînd cuvinte, descoperind ceea ce a fost descoperit și uzat de alții, cu mult timp în urmă, respingînd zgomotos orice altă cale, uitînd că adevăr, libertate, dreptate, iubire, ură, putere, sacrificiu, viață, moarte sînt noțiuni în legătură cu care, în fața celui care cumpără cartea, nu pentru a se „regăsi", ci pentru a căuta o lume nouă, trebuie să te pronunți simplu și sincer, înseamnă mai mult decît o banală diversiune, este o abatere de la etica scrisului.

Construindu-mi personajele literare nu pot să fac abstracție de „personalitățile" vieții, de truditorii, de cele mai multe ori anonimi, de toți cei care întind, cu speranță, mîna spre o carte.

La un cenaclu poți să tirăști după tine cîțiva „colegi de generație" gata să strige că tu ești cel mai mare. Și cu cîțiva critici se poate rezolva... În fața colii albe însă, scriitorul rămîne, străin și singur, pentru a crea o lume nouă, fascinantă, atunci cînd miracolul creației se împlinește într-o operă viguroasă, o operă care se pronunță deschis, curajos, și fadă, morbidă chiar, atunci cînd, mimînd existența, mimează de fapt și literatura.

POEȚI ȘI CENACLURI

george trestianu

Cîntecul Dunării

Dunărea doare
De oasele străbunilor
Prefăcute în fluiere,
De atîta curgere.
Doare Dunărea
De umbrele podului lui Apolodor,
De poftele lui Baiazid,
Doare Dunărea mare
De atîta dor din bătrîni
Ce curge în negura Mării.
Doare Dunărea-Veche
La locul numit Piatra Fetii
Dunărea doare
De atîtea nedei blestemate
Cîte au împurpurat-o prin veac.
Doare și dac-o atingi c-un toiag
Moștenit de la dalbii de daci.
Doare Dunărea, doare
De atîta curgere tulbure
Prin veac tulburat.

Crepuscul

În mine se stinge lumina
Răsfrîntă din ochii tăi,
Invadați de uitare.

Ca într-un port singuratic,
În care ajunge tîrziu,
Izbit fără istov de valuri,
Un copac smuls de furtună.

Zbor

Dus pe gînduri
Sub clopotul Lunii
Călcam pe umbra mea
Lungită pe seismica iarbă
Și mă înfioram de tristețea adierii
Știrnită de aripi fără număr
Spre cer
Cînd lăstunii au pornit în zadar
Să-ți caute urma

petre david

Cîntec

Fiicei mele

Fata mea, cu genele de vată
Și cu ochii — boabe de cafea,
Sună-ți părul — pulbere de stea,
Ca să simt cum clinchetu-i mă-mbată.

Fata mea, cu buze de lumină,
Cu obrazul aromind a spic,
Țese-mi peste pleoape borangic,
Ca să mă purific de vreo vină.

Fata mea, un golf fără furtună,
Liniște albastră de liman,
Pune-mi flori din risu-ți diafan,
Ca s-aud cum picură cu lună.

Mioritică

Pe fluier de fag se tînguie vîntul,
Timpul se scurge în ploaie de dor,
Plînge-o măicuță și-ngînă cuvîntul —
Rană crescută pe glas de ciopor.

Doar la răscruce de gînd și zăpadă
Îi mai resfiră inelele-n păr,
Stelele-s lacrimi curgînd din broboadă
Și ea tot mai crede în neadevăr.

Ochii-făclii ard limpezi în seară
Și peste moarte mai pîlpîie-n zări ;
Trece-o maimuță, cum trece o țară
Peste durere și peste-mpilări.

Icoane

Bătrînii mei privindu-se-n icoane,
Ca-ntr-o oglindă veche ce nu minte,
Adună-n aer zvonuri de coloane
Și doare-adînc tăcerea din cuvinte.

Tot mai răsună cîntece prin pori,
Cînd sîngele răzbate-n clorofilă
Și bat mătănii pe retină nori,
Alunecînd în curgere debilă.

Bătrînii mei mai pîlpîie sub cer,
Precum o candelă în prag de seară,
Împrăștiind lumina lor de ger
Pe-același drum de stele, ce coboară.

Cîntec pentru liniștea planetei

Taci și ascultă, au venit hăitașii,
Auzi cum arde frunza de salcîm
Și patima cum cotropește pașii,
Ducîndu-ne pe celălalt tărîm...

Taci și ascultă clipele complice,
Auzi cum plînge pasărea în ou,
Cînd aripa se-mbracă în alice
Și dragostea apune în ecou...

Taci și ascultă, a murit o ciută,
Auzi cum trece lacrima în stea,
Iar liniștea e-o curgere durută
Ca însăși viața lumii și a mea...

Taci și ascultă rănile pădurii,
Auzi cum bate sîngele în lut
Și strigătul oprit pe pragul gurii
Mai înainte de-a se fi născut...

Vino cu mine, să gonim hăitașii
Din spuza unui vis de tot subțire,
Cînd primăvara și-a trimis arcașii
Pe-un cîmp de vijelie în neștire.

SHOGUN

Urmare din pag. a 8-a

rile, în castelul meu din Mishima, imediat și în mare taină. Ești direct răspunzător.

— Da, stăpîne.

Fuseseră în cala principală a navei și toți îl priviseră cu gurile căscate ; Igurashi, un bărbat înalt, suplu, cu un singur ochi, șeful suitei lui ; Zukimoto, administratorul său, împreună cu zece săteni, lac de sudoare, care descuiaseră lăzile sub supravegherea lui Mura și a gărzii lui personale de patru samurai. El știa că ei nu-i înțelegeau bucuria, nici nevoia ca totul să fie făcut în mare taină. Pînă aici e bine, gîndi.

Cînd portughezii descoperiseră pentru prima oară Japonia, în 1542, introduseseră muschetele și praful de pușcă. Peste optsprezece luni le făceau și japonezii. Calitatea nu era chiar la fel cu a echivalentelor lor europene, dar asta nu conta, pentru că armele erau socotite, nici mai mult nici mai puțin, decît o noutate și, pentru multă vreme, fuseseră folosite doar la vînătoare — și, chiar pentru asta, arcurile erau pe departe mult mai precise. În plus și mai important — războiul la japonezi era aproape un ritual ; se lupta corp la corp, sabia fiind cea mai onorabilă armă. Folosirea armelor de foc era considerată o lașitate și dezonoare, total împotriva codului samurailor **bushido.** Calea Războinicului, care-l obliga pe samurai să lupte cu cinste, să trăiască în cinste și să moară cu demnitate ; să fie de-a pururi credincios și supus seniorului său feudal ; să nu se teamă de moarte — chiar s-o caute cînd își îndeplinește îndatoririle ; să fie mîndru de propriu-i nume și să-l păstreze nepătat.

De ani Yabu avea o teorie ținută în mare taină. În sfîrșit, gîndi el plin de bucurie, poți s-o dezvolți și s-o pui în aplicare : cinci sute de samurai aleși pe sprînceană, înarmați cu muschete, **dar pregătiți ca o unitate de sine stătătoare,** în avangarda celor douăsprezece mii din trupele tale obișnuite, sprijiniți de cele douăzeci de tunuri, folosite într-un mod anume, de oameni anume pregătiți, de asemeni instruiți și ei tot **ca o unitate.** O strategie nouă pentru o eră nouă ! În războiul care vine, armele de foc ar putea fi hotărîtoare !

Cum rămîne cu **bushido ?** îl întrebaseră întotdeauna umbrele strămoșilor lui.

Cum rămîne cu **bushido ?** le întorsese și el întotdeauna întrebarea.

Dar nu-i răspunseseră niciodată.

Nicicînd, nici în cele mai sălbatice vise, nu se gîndise c-ar putea vreodată să aibă cinci sute de pușți. Dar acum le avea pe degeaba și era singurul care știa cum să le mînuiască. Dar de partea cui să le folosească ? De partea lui Toranaga sau a lui Ishido ? Sau să aștepte — și poate, în cele din urmă, să fie el învingătorul ?

— Igurashi-san, vei călători noaptea și vei asigura o pază desăvîrșită.

— Da, stăpîne.

— Mura, asta trebuie să rămînă o taină, altfel satul va fi șters de pe fața pămîntului.

— N-o să răsufle o vorbă, stăpîne. Pot să garantez pentru satul meu. Dar nu pot garanta pentru tot drumul sau pentru celelalte sate. Cine știe unde sînt iscoade ? Dar de la noi n-o să răsufle nimic.

Apoi Yabu se dusese în camera ferecată. Aici se aflau ceea ce el presupunea a fi prada piraterească : talere de aur și argint, potire, candelabre, podoabe și cîteva picturi religioase în rame frumos lucrate. Un cufăr era plin cu haine femeiești brodate cu migală, în fir de aur și pietre colorate.

— Aurul și argintul o să fie topite și preschimbate în lingouri pentru vistierie, spusese Zukimoto. Era un bărbat ordonat, pedant, trecut de patruzeci de ani și nu era samurai. Cu ani în urmă fusese preot-războinic budist, dar **taiko,** lordul protector, îi distrusese mînăstirea într-o campanie de curățire a țării de anumite mînăstiri și secte războinice budiste, care nu voiau să-i recunoască suzeranitatea absolută. Zukimoto, prin mită, reușise să scape de la o moarte timpurie și se făcuse negustor ambulant și, în cele din urmă, negustor mărunt de orez. În urmă cu zece ani se alăturase administrației lui Yabu și acum ajunsese de neînlocuit.

— Cît privește hainele, s-ar putea ca firul de aur și pietrele prețioase să fie valoroase. Cu permisiunea voastră, voi pune să fie împachetate și trimise la Nagasaki împreună cu tot ce se poate salva.

Portul Nagasaki, din extremitatea sudică a insulei Kyushu, era antrepozitul și piața de comert legală a portughezilor.

— S-ar putea ca barbarii să plătească bine pentru aceste obiecte răzlețe.

— Bun. Ce-i cu baloturile din cealaltă cală ?

— Toate sînt cu țesături groase. Complet nefolositoare pentru noi, Alteță, fără absolut nici o valoare pe piață. Dar asta trebuie să vă placă.

Zukimoto deschisese casa de bani. În ea se găseau douăzeci de mii de monezi de argint. Dubloni spanioli. De cea mai bună calitate.

Yabu se mișcă în bale. Își șterse transpirația de pe față și gît cu un prosop mic, alb și se cufundă mai adînc în apa fierbinte și parfumată. Dacă acum trei zile, își spuse, ți-ar fi prezis un ghicitor c-au să ți se-ntîmple toate astea, l-ai fi pus să-și înghită limba pentru minciuni sfruntate.

Acum trei zile el se afla la Yedo, capitala lui Toranaga. Mesajul lui Omi sosise în amurg. Categoric nava trebuia cercetată imediat, dar Toranaga se găsea încă la Osaka pentru confruntarea finală cu seniorul și generalul Ishido și, pe timpul absenței lui, îi invitase pe Yabu și pe toți **daimyo**-ii prieteni din vecinătate să-l aștepte la reședința sa pînă se întoarce. O asemenea invitație nu putea fi refuzată fără consecințe nefaste. Yabu știa că ei și ceilalți **daimyoi** independenți, precum și familiile lor, erau pur și simplu un plus de protecție pentru Toranaga și că, deși, bineînțeles, cuvîntul nu s-ar folosi niciodată, ei erau ostatici pentru siguranța întoarcerii lui Toranaga din Osaka, fortăreața de nepătruns a dușmanului, unde se tinea întrunirea. Toranaga era președintele Consiliului Regentilor pe care **taiko** îl desemnase pe patul de moarte ca să conducă împărăția pe timpul cît era minor fiul său, Yaemon, care acum avea șapte ani. Erau cinci regenți, toți **daimyoi** de vază, dar numai Toranaga și Ishido aveau putere reală.

---

[1]) **Ce s-a întîmplat ? (jap.)**
[2]) **Plecați ! (jap.)**
[3]) **În numele Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh. (lat.)**
[4]) **Oprește-te ! (jap.)**
[5]) **Ce se întîmplă ? (jap.)**
[6]) **Nu înțeleg. (jap.)**
[7]) **Da, așa e ! Interzis. (jap.)**

m a p a m o n d

JAMES CLAVELL
SHOGUN

Autorul romanului Shogun, James Clavell, ofiter al artileriei regale engleze in ultimul război mondial, a fost luat prizonier de japonezi si dus la Changi, faimos lagăr de prizonieri al Extremului Orient. Fără această experiență, este sigur că seria de romane King Rat, Tai-Pan, Noble House, Shogun, **tipărite de James Clavell după eliberare n-ar fi apărut niciodată. Toate sînt inspirate din viața societății est-asiatice, dovedind o mare familiarizare cu aspectele ei intime. James Clavell este si un cunoscut scenarist, regizor si producător de filme, numele lui însoțind filme ca** The Great Escape **sau** The Last Walley. **Shogun este un roman despre Japonia secolului XVII, dominată de o societate războinică supraetajată si implacabilă, suportînd totodată socul primelor contacte cu europenii. Primii veniți din sud sînt portughezii, corăbieri, negustori si călugări. Ei isi găsesc rostul de intermediari in comerțul chino-japonez, dar cursa călătoriilor in jurul lumii continuă. Dinspre răsărit poposesc in Japonia si olandezii pe Erasmus, pilotat de englezul Blackthorne. Dar Japonia este o țară închisă care-i disprețuieste pe barbari, iar viața unui om, cu atit mai mult a unui venetic, nu are nici un preț in ochii samurailor. Blackthorne va incepe o disperată cursă pentru supraviețuire, cu atit mai grea cu cit se află intr-o lume necunoscută, ostilă, ale cărei reguli si a cărei limbă nu le cunoaște. Marele interes al romanului Shogun vine din descoperirea treptată, dramatică, a societății japoneze de la 1600, dezvăluire in care autorul incearcă să renunte la vechea aroganță europeană tipică tuturor scrierilor in care albii descoperă teritorii noi. Societatea japoneză si japonezii, la toate nivelele vieții lor sociale si individuale, nu mai sînt văzute ca o curiozitate ci ca o structură adinc alcătuită cu funcțiuni si semnificații proprii dintre cele mai reprezentative pentru umanitate. Japonia samurailor este o lume severă, austeră, necruțătoare, crudă, o țară parazitind o alta mai simplă, cea a țăranilor. Shogun e interesant prin descifrarea raporturilor sociale si politice din insulele japoneze, prin descifrarea psihologiilor si prin caracterul său antropologic. Pasiunile sînt aici modelate si canalizate de reguli stricte, epica la rindu-i fiind rezultatul unei consecutii strinse a faptelor determinate de normă. Scris cu inteligență si fluiditate, Shogun este o carte deschizătoare de orizont. Cind a apărut Shogun, Time scria : „SHOGUN insemnează pentru Japonia ceea ce a insemnat PE ARIPILE VINTULUI pentru Sudul Americii". Vom reproduce in revistă mai multe fragmente semnificative din instructivul roman al lui James Clavell, in curs de apariție la Editura „Univers".**

— **Nanigoto da ?**[1])

Brusc incălzirea încetă. Tînărul stătea la zece pași de ei. Purta pantaloni bufanți ce se strîngeau la genunchi, saboti, un chimonou usor si două săbii in teacă, prinse la cingătoare. Una semăna cu un pumnal. Cealaltă, o sabie pentru ucidere, ce putea fi minuită cu ambele mîini, era lungă si usor curbată. Mîna dreaptă o tinea degajat pe mîner.

— **Nanigoto da ?** intrebă el tăios si, cind nu i se răspunse pe loc, repetă : **NANIGOTO DA ?**

Japonezii căzură in genunchi cu capetele in tărînă. Numai preotul stătea in picioare. Se inclină si incepu să explice poticnit, dar omul i-o tăie dispretuitor si arătă spre căpetenie.

— Mura !

Mura, căpetenia satului, isi tinea capul plecat adinc si incepu să explice rapid. Arătă de mai multe ori spre Blackthorne, o dată spre corabie si de două ori spre preot. Acum nu mai era nici o mișcare pe stradă. Toți cei de față erau in genunchi si cu capetele plecate pină-n pămînt. Căpetenia termină. Arogant, bărbatul inarmat ii puse citeva intrebări si el răspunse rapid si respectuos. Apoi soldatul ii spuse ceva căpeteniei si flutură mina către preot cu un dispret vădit, apoi către Blackthorne si omul cu părul cărunt rezumă in citeva cuvinte pentru preot, care rosi.

Bărbatul, care era cu un cap mai scund si mult mai tinăr decit Blackthorne, chipes la față, usor ciupit de vărsat, se uită lung spre străin.

— **Onushi ittai doko kara kitanoda ? Doko no kuni no monoda ?**

Preotul spuse iritat :

— Kasigi Omi-san zice : „De unde vii si de ce natie esti ?"

— Domnul Omisan e **daimyo ?** intrebă Blackthorne inspăimintat de săbii, impotriva voinței sale.

— Nu. E samurai, samuraiul care răspunde de sat. Numele lui de familie e Kasigi. Omi e numele mic. Aici numele de familie este pus totdeauna primul. „San" inseamnă „preacinstit" si se adaugă la toate numele mici, ca semn de politete. Ai face bine să inveți să fii politicos si să te porti cit de cit civilizat, dar asta cit mai rapid. Aici lipsa de maniere nu este tolerată. Vocea i se ascuți. Grăbește-te si răspunde !

— Amsterdam. Sint englez.

Socul părintelui Sebastio era vădit. El ii spuse samuraiului : „Englez. Anglia." si incepu o explicație, dar Omi il opri iritat si dădu drumul unui torent de cuvinte.

— Omi-san intreabă dacă tu esti conducătorul. Căpetenia satului spune că nu mai sinteți decit citiva eretici in viață si că mai toți sint bolnavi. Există un căpitan general ?

— Eu sint conducătorul, răspunse Blackthorne, desi adevărul era că acum, fiind pe uscat, căpitanul general era comandantul. Eu sint la comandă, adăugă, știind că Spillbergen, căpitanul general, nu era in stare să comande nimic, nici pe mare, nici pe uscat, chiar si atunci cind era zdravăn si teafăr.

Un alt torent de cuvinte din partea Samuraiului.

— Omi-san spune că, dat fiind că tu esti conducătorul, esti liber să te plimbi prin sat, oriunde doresti, pină vine stăpinul lui. Stăpinul lui, **daimyo**-ul, o să-ți hotărască soarta. Pină atunci ți se permite să traiești ca un oaspete in casa căpeteniei, să vii si să pleci cind vrei. Dar nu trebuie să părăsești satul. Echipajul tău este consemnat in casa ce i s-a dat si nu i se permite s-o părăsească. Intelegi ?

— Da. Unde-mi este echipajul ?

Părintele Sebastio arătă vag spre o aglomerare de case de lingă debarcader, evident tulburat de hotărirea si irascibilitatea lui Omi.

— Acolo ! Bucură-te de libertate, piratule ! Te-au ajuns păcatele...

— **Wakarimasu ka ?** spuse Omi direct către Blackthorne.

— El zice : „Intelegi ?"

— Cum se spune „da" in japoneză ?

Părintele Sebastio ii spuse samuraiului :

— **Wakarimasu.**

Arogant, Omi le făcu semn cu mina să plece. Toți se inclinară pină la pămint. Cu excepția unui singur bărbat, care se ridică cu ostentație, fără să se plece.

Cu o viteză orbitoare, sabia lungă făcu un arc argintiu suierind si capul omului căzu de pe umeri si un torent de singe imroșcă pămintul. Trupul se mai zbătu de citeva ori si rămase nemișcat. Involuntar, preotul se trase inapoi un pas. Nimeni de pe stradă nu-si mișcase un singur muschi. Capetele lor rămaseră aplecate pină-n pămint si nemiscate. Blackthorne intepeni, năuc de-a binelea.

Omi isi puse nepăsător piciorul pe cadavru.

— **IKINASAI !**[2]) spuse făcindu-le semn să plece.

Oamenii din fata lui mai făcură o plecăciune pină-n pămint. Apoi se ridicară si se indepărtară impasibili. Strada incepu să se golească. La fel si prăvăliile.

Părintele Sebastio privi in jos spre cadavru. Grav, făcu semnul crucii deasupra lui si spuse : **„In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti"**[3]). Privi inapoi tintă la samurai, fără să se mai teamă acum.

— **Ikinasai !**

Virful sabiei strălucitoare se sprijinea pe cadavru.

După o vreme, preotul se intoarse si plecă. Cu demnitate. Omi il urmări atent si apoi aruncă o privire spre Blackthorne. Blackthorne porni indărăt si apoi, cind fu suficient de departe, dădu iute coltul si dispăru.

Omi incepu să ridă in cascade. Strada era goală acum. Cind risul i se stinse, apucă sabia cu ambele mîini si incepu să ciopirtească cadavrul, metodic, in bucătele.

Blackthorne se afla intr-o barcă mică, luntrasul vislind fericit către **Erasmus.** Nu intimpinase nici o greutate in obținerea bărcii si acum putea să vadă oamenii de pe puntea principală. Toți erau samurai. Unii aveau platose de otel, dar majoritatea purtau chimonouri simple, cum se chemau hainele lor, si cele două săbii. Toți purtau părul la fel : crestetul capului ras, iar părul de la spate si din părți era strins intr-o coadă dată cu ulei, pliată peste crestet si legată cu grijă. Numai samurailor li se permitea această pieptănătură si pentru ei era obligatorie. Numai samuraii puteau să poarte cele două săbii — totdeauna sabia cea lungă, pentru ucidere, ce putea fi minuită cu amindouă mîinile si cea scurtă, ca un pumnal — si pentru ei săbiile erau obligatorii.

Samuraii erau insirați la parapetul navei si-l urmăreau.

Plin de neliniste urcă schela de bord si veni pe punte. Un samurai imbrăcat mai ingrijit decit ceilalti se indreptă spre el si se inclină. Blackthorne se deprinsese deja si se aplecă in egală măsură si toți de pe punte radiară de bucurie. El incă mai simțea groaza decapitării fulgerătoare din stradă si zimbetele lor nu-i potoliră temerile. Se indreptă spre scara de tambuchi si se opri brusc. In cadrul usii fusese lipită o panglică lată, de mătase roșie, si lingă ea o mică notită cu o scriere stranie, serpuită. Ezită, verifică cealaltă usă, dar si aceea era sigilată cu o panglică similară si o notiță identică fusese prinsă in perete.

Intinse mina ca să scoată panglica.

— **Hotte oke !**[4]) Ca să se facă inteles destul de clar, samuraiul de pază isi clătină capul. Acum nu mai zimbea.

— Dar asta e corabia mea, vreau... Blackthorne isi stăpini tulburarea, ochii nedezlipindu-i-se de pe săbii. Trebuie să ajung jos, gindi. Trebuie să-mi iau cărțile de drum, a mea si cea secretă. Doamne, dacă sint găsite si date preotilor sau japonezilor, sintem terminați. Orice curte din lume — cu excepția Angliei si Olandei — ne-ar condamna ca pirați, avind o asemenea mărturie. Cartea mea de drum dă date, locuri, cantitatea de pradă luată, numărul de morti in cele trei acostări din Americi si cea din Africa Spaniolă, numărul bisericilor iefuite si cum ardeam orasele si navele. Iar cartea de drum portugheză ? Asta ne aduce condamnarea la moarte, pentru că, bineinteles, este furată. Mai bine zis, a fost cumpărată de la un trădător portughez si, după legea lor, orice străin prins in posesia unei cărți de drum de-a lor, ca să nu mai vorbim de aceea privind Strimtoarea Magellan, este condamnat imediat la moarte. Si dacă cartea de drum este găsită la bordul unei corăbii dusmane, urmează să i se dea foc si toți de pe navă sint executați fără milă.

— **Nan no yoda ?**[5]) spuse unul din samurai.

— Vorbiți portugheza ? intrebă Blackthorne in această limbă.

Omul ridică din umeri.

— **Wakarimasen.**[6])

Un altul inaintă si i se adresă plin de respect conducătorului care incuviință din cap.

— Portugizu prieten, spuse acest samurai intr-o portugheză rostită c-un accent dur. Isi desfăcu partea de sus a chimonoului si-i arătă micul crucifix de lemn ce-i atirna de git.

— Crest'n ! Arătă spre sine si zimbi. Crest'n. Apoi arătă spre Blackthorne. Crest'n ?

Blackthorne soväi si incuviință din cap :

— Crestin.

— Portugizu ?

— Englez.

Bărbatul discută cu conducătorul, amindoi ridicară din umeri si se uitară din nou spre el.

— Portugizu ?

Blackthorne clătină din cap nevoind să nu-i aprobe :

— Prietenii mei ? Unde sint ?

Samuraiul arătă spre capătul de răsărit al satului :

— Prieteni.

— Aceasta este corabia mea. Vreau să merg jos. Blackthorne o spuse in diverse moduri si prin semne si ei intelesera.

— **Ah, so desu ! Kinjuru**[7]), spuseră ei pe un ton autoritar, arătind spre notită si făcură o plecăciune.

Era destul de clar că nu i se permitea să meargă jos. **Kinjuru** trebuie să-nsemne interzis, gindi Blackthorne iritat. Ei, la dracu cu asta ! Apăsă clanta si crăpă usa foarte puțin.

— **KINJURU !**

Fu smucit si intors cu fata către samurai. Săbiile erau pe jumătate scoase din teacă. Nemiscati, cei doi bărbati asteptau ca ei să ia o hotărire. Ceilalti de pe punte priveau nepăsători.

Blackthorne stia că n-avea altceva de făcut decit s-o lase baltă, asa că ridică din umeri si merse mai departe si verifică garlinele si navă cit se putea de bine. Velele zdrentuite erau coborite si strinse la locul lor. Dar sistemul de amaraj era diferit de tot ce văzuse vreodată, asa că presupuse că japonezii asiguraseră nava. Incepu să coboare spre schela de bord si se opri. Simti că-l trec sudori reci cind îi văzu pe toți urmărindu-l cu o căutătură rea si-l străfulgeră gindul : „Doamne, cum am putut să fiu atit de idiot ?" Se inclină politicos si imediat ostilitatea dispăru si toți se inclinau si zimbeau din nou. Dar incă mai simtea sudoarea prelingindu-i-se pe spate si uri tot ce avea legătură cu Japoniile si-si dori să se vadă cu echipajul inapoi la bord, inarmati si in largul mării.

YABU ZĂCEA ÎN BAIA FIERBINTE, MAI MULȚUMIT ȘI MAI SIGUR DE SINE decit fusese vreodată in viața lui. Corabia isi dezvăluise bogăția si această bogăție îi dădea o putere ce n-ar fi visat-o nicicind ca posibilă.

— Vreau ca miine totul să fie dus la țărm, spusese. Puneti la loc muschetele in lăzile lor. Camuflati totul cu plase sau pînză de sac.

Cinci sute de muschete, gindi plin de incintare. Mai mult praf de pușcă si ghiulele decit are Toranaga in toate cele Opt Provincii. Si douăzeci de tunuri, cinci mii de obuze si o grămadă de muniție. Lăzi cu săgeți de foc. Totul de cea mai bună calitate europeană.

— Mura, ai să faci rost de hamali. Igurashi-san, vreau tot acest armament, inclusiv tunu-

Traducere de Doina Ceräceanu

Continuare in pag. a 7-a

POEȚI POLONEZI

TADEUSZ RÓZEWICZ

Indepărtarea poverii

A sosit la voi
și a spus
nu sinteți răspunzători
nici pentru această lume, nici pentru sfirșitul lumii

v-a luat de pe umeri povara
sinteți precum păsările și copiii

jucați-vă

și se jucau

ei uitau
că poezia contemporană
este lupta pentru o respirație.

Vocea anonimului

Atit de mult m-am modelat
pe mine insumi
după forma și asemănarea
nimănui

mi-am creat o imagine
după forma și asemănarea
tuturor
in sfirșit trăsăturile s-au șters
și cuvintele mele
nu se mai mira de mine.

JAN BOLESLAW OZOG

Pași

Naivule, nu mai există atitea stele
care să-ți strălucească in fiecare noapte pe cer
s-au stins cu milioane de ani inainte.

A rămas soarele cu creștetul aprins
și citeva planete cu denumiri de zei
și insinguratul pămint.

și pămintul incă mai dă sinilor lapte.

Cine știe, dacă nu plinge.
Cindva pădurile verzi au intrat sub munți
și căprioarele s-au răspindit in lanurile parfumate, prin văi.
Cine știe, dacă nu strigă : Incetați să vă mai nașteți !

Ca riurile să nu secе
și lacurile să nu se reverse
deasupra ultimilor cărăbuși și fluturi portocalii.

Privește, incotro se indreaptă piciorul tău sting
și incotro se indreaptă piciorul tău drept ?

TADEUSZ SLIWIAK

Cămașa

lui St. Grochowiak

Nu mă căuta
că nu mă vei găsi
eu nu mai exist
nu mai exist nicăieri
nu am plecat in alt oraș
ca să mă pot intoarce miine sau
marțea viitoare,
nu plutesc pe nici un riu
nu mă voi rătăci in trenul care
oprește in fiecare stație

nu-mi este frig, nu-mi este foame
m-am indepărtat atit de mult
incit mai departe nici nu se mai poate.
Apropie-te de dulap
deschide-l
scoate din sertar cămașa mea albastră
călcată
impăturită.
Așeaz-o pe masă
deschele-i gulerul
apoi al doilea nasture
și al treilea.
Vezi,
ce vei găsi in mijloc
acela sint chiar eu.

In românește de
Maria Urbanovici

MACIEJ CISLO

Meseria de creator

Ce-i versul ?
Să vorbești in versuri sau poeme să faci
inseamnă frumos să grăiești
mai aparte decit la modul obișnuit
Versul e sărbătoarea vorbirii
Proza ajunge la granița limbii și se intoarce inapoi
Poezia
incepe cu incercarea de-a ieși din orice granită.
Peste fruntariile limbii polone trăiesc multe
limbi străine polonei.

Traducătorul transpune dintr-un grai in altul,
Poetul din negrai in grai.

Lupta

— Luptă-te —
imi șoptește inima
— ascultă-mă —

— luptă-te cu cel slab c-a cedat,
fii sigur că infrint va fi.
Luptă-te cu gindurile tale : luptă-te.

cu cel orbit
de succes — căci omul se-ascunde de el
la lumina
stelelor —

In lumea lor

Și firul de praf e intreg — nu jumătate.
Bățul are două capete
și sfertul de băț — tot două.

Pasărea impăiată e pasăre,
șarpele impăiat — șarpe.

Idiotul — și Socrate,
Ziua — și noaptea,
moartea și viața : n-au nimic la mijloc
după cum intre nimic și nimic
nu-i nici o diferență —
(In lumea lor)

* * *

„Avantajul unuia este in dauna altora"
(Montaigne)
„Iți mulțumesc, doamne, pentru bolnavi și boli"
— se roagă doctorul ;
„pentru atitea lucruri pierdute" — Biroul obiectelor găsite) ;
„pentru cei fără case" (—constructorii) ;
„și pentru ilegalități" (— judecătorii) ;
„pentru lipsa de credință" — (preotul)
„căci dacă ai sălășlui in inimile tuturor
ce-aș mai avea eu de făcut" —

„Ce spune acest vers"

nu-i o scrisoare, e o frunză
Nimic nu spune. Respiră.

Nu înșela

— Nu înșela ! —
strigă
pungașul.

— Nu ucide —
spune
cuțitul.

— Nu minți —
roagă
mînciuna.

O, dacă mînciuna ar dezminți —

Frica

Picătura de lumină rece — lacrima
de pe obrazul copilului dimineața
Visăm frica —
care nu-i altceva decit
cea mai curajoasă
metaforă

care ne strămută
in infinit.

In românește de
Nicolae Mareș

REVISTA STRĂINĂ

● **„FĂRĂ INDOIALĂ, ESTE CEA MAI FRUMOASĂ CARTE A SA."** Acestea sint cuvintele pe care Bertolt Brecht le-a rostit după ce a terminat de citit manuscrisul lucrării „Diavolul in Franța" de Lion Feuchtwanger.

Cum a luat naștere aceasta carte ?

21 mai 1940 a fost ultima zi liberă pe teritoriul francez pentru scriitorul german Lion Feuchtwanger. Acesta venise in Franța, din S.U.A., in 1933, cind, din cauza fascismului nu s-a mai putut intoarce in patrie. In septembrie 1939, pe baza unei hotăriri a guvernului francez, scriitorul a fost internat in lagărul de la Les Milles, de unde a fost insă eliberat după citeva zile. Hotărirea ii privea pe toți cetățenii străini aflați in Franța. La 21 mai 1940 el s-a intors insă in lagăr intrucit Franța se afla in ajunul capitulării. In această situație s-a hotărit ca o parte dintre deținuți să fie transportați in unele colonii franceze din Nordul Africii.

Transportul in care se afla și Feuchtwanger s-a oprit la Nimes după ce unii dintre ei, intre care și scriitorul, reușiseră să evadeze. Cu ajutorul unor prieteni americani, el a reușit să ajungă ilegal in Statele Unite.

Ultimele luni petrecute in Franța, evenimentele din lagăr, iată esența lucrării lui Feuchtwanger. Nu este insă un jurnal de însemnări zilnice trăite de scriitor, ci o imagine a omului in situații limită, cind frica se poate transforma in lașitate.

● **HOLLYWOOD**-ul a împlinit o sută de ani ! Nu-i așa că vi se părea că el există de cind lumea ? Iată citeva date mai importante din istoria acestei „uzine de vise".

In anul 1887, soții Wilkox cumpără 150 acri de teren pe care-l botează Hollywood ; 1911 — Societatea „Nestor Film" incropește aici primul atelier ; 1915 — Cecil de Mille realizează primul film artistic de lung metraj, „Mireasa indianului", care îi aduce un venit net de 215 000 dolari ; 1915 — D.W. Griffits este primul regizor care primește procente din cîștig ; 1927 — Societatea „Warren Bros" realizează primul film sonor, „Cîntărețul de jazz" ; 1928 — se naște Mickey Mouse al lui Walt Disney ; 1929 — se distribuie primul Premiu Oscar ; 1935 — „Tîrgul desertăciunilor" este primul film color din istoria cinematografiei ; 1935 — se realizează primul film de desene animate de lung metraj, „Albă ca zăpada și cei șapte pitici" ; 1943—1945 — din cauza războiului, Oscarul este doar... aurit ; 1964 — Ronald Reagan joacă in ultimul film, intitulat „Ucigașii" ; 1972 — „Nașul", cu Marlon Brando in rolul principal, obține cele mai mari cîștiguri din istoria de pînă atunci a Hollywood-ului ; 1975 — „Maxilarele" este primul film care aduce venituri care depășesc o sută milioane dolari ; 1977 — „Războiul stelelor" depășește cu mult suma atinsă de „Maxilarele" ; 1981 — „Extraterestrul — E.T." filmul lui Steven Spielberg — ca și „Războiul stelelor", de altfel — depășește recordul incasărilor anterioare.

● **ESTE TOT MAI MARE NUMĂRUL MEDICILOR** care intră in rîndurile scriitorilor, al muzicienilor și artiștilor plastici. Un studiu pe această temă ar pune in evidență concluzii dintre cele mai interesante.

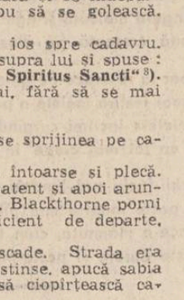

Scriitoarea cehă Valja Styblová este un astfel de exemplu de medic care minuiește cu aceeași măiestrie scalpelul și pana. Incepind cu volumul său de debut, „M-a condamnat noaptea", scris in anul 1948, dar publicat abia in 1957, și pină la ultima sa apariție editorială, romanul „Neincredere" (1985), autoarea este preocupată de problemele moral-psihologice ale omului, ale valorilor umane. Morala ei izvorită din experiența de-o viață ca medic este : tot ce slujește viața și o imbogățește este bun, de aceea trebuie să luptăm impotriva a tot ceea ce o deteriorează. Calitățile vieții nu se măsoară la ea prin calitatea bunurilor materiale, ci prin capacitatea omului de a se implini prin muncă intensă, de a trăi mai mult pentru aproapele său decit pentru sine.

Majoritatea cărților ei de inceput sint concepute, de regulă, pe confruntarea a două personaje cu concepții diferite de viață. Așa este cazul volumului „Credința mea cea mare" (1960), „Scrisoare către Clara" (1967), „Urăsc și iubesc" (1969). Ulterior a scris lucrări care pun in lumină personaje — de regulă medici — bogate sufletește și sensibile, pentru care suprema valoare a omului o reprezintă viața. Așa sint romanele „La capătul aleii" (1979), „Scalpelul, vă rog" (1981). Acest din urmă roman, după care s-a făcut și un interesant film, s-a bucurat de mare succes la public și la critica literară, fiind editat pină in prezent in trei ediții.

● **REGIZORUL ITALIAN FEDERICO FELLINI** lucrează in prezent in Studiourile Cinecitta filmul „Interviul". Despre noul său film, care poarta doar un titlu de lucru, nu se cunosc prea multe elemente pentru că Fellini — de fiecare dată cind lucrează la un nou film — se închide in sine și nu trădează nimic despre noua sa creație. Aceasta se datorește și faptului că, in clipa in care incepe să lucreze, Fellini incă nu știe precis cum va arăta filmul in final. La inceput toate sint „aspirații, schițe de intimplări, umbre de idei, sentimente cețoase", după cum precizează marele regizor.

Din cele „răsuflate" pină acum de la „Cinecitta" se apreciază că pregătește un film despre film in film. Scenariul nu are o intrigă principală, acțiunea este un fel de punte de legătură, care-i slujește lui Fellini pentru a povesti despre sine, despre munca sa la „Cinecitta", să-și expună părerile asupra artei filmului. Totul incepe cu venirea la celebrul studiou italian a unei echipe de la televiziunea japoneză pentru a lua un interviu celebrului regizor italian și pentru a surprinde aspecte din munca lui in studiou. Toate acestea îi permit lui Fellini să creeze o imagine multilaterală asupra lumii filmului.

Fellini apare in postura de regizor contemporan care realizează filmul „America" după romanul lui Franz Kafka. In film ne intilnim cu interpreții eroilor filmelor lui Fellini : Marcello Mastroianni, Anita Ekberg, Nastasia Kinski, cu Fellini in postura regizorului in virstă si cu actorul de teatru Sergio Rusbini interpretindu-l pe Fellini la tinerețe.

„Despre film nu trebuie să se vorbească, spunea Fellini. Ar fi ca și cum ai incerca să povestești o partitură..."

SPORT

Prund de lună plină

Vara, fiind o vară plebeie, proaspătă, rumenă in obraji și cu o lună neobrăzată atîrnînd in cerul adînc, s-a schimbat într-o lampă cu abajur de fluturi sub care o fată, ieșită din Mare, se necăjește să-și scoată un ghimpe din talpă.

Indrăgostit pînă la nebunie de acest mijloc de iulie (din păcate și mijlocul verii !) sînt ca un plop de seară aflat în împletituri de libelulă. Văd cai de mare rupînd hamuri de stele în bărăganele de sus și nopți clocotind de cîntecul a mii de păsări care n-ar trebui să moară niciodată. Din clipa cînd asfințitu-și sparge lotușii, uimit de aerul care rămîne-n urma fluturilor, scăldat în mustul roșu de la marginea zărilor, sîngele meu se cuprinde de nebunia că totul e splendoare și că n-ar trebui să treacă. Ceasul stingerii aprinde-n fiecare pom copacul cu zodii și seamănă sămînța perversiunii pe ape, fiindcă de pe fund de lacuri, într-o secundă care e moarte și naștere, izvorăssc lebede negre, mănăstiri scufundate, și-ți pătrunde-n suflet rîul timpului de demult. Atunci, prispa bunicii, cu vitralii ciugulite de porumbei și cu tufe de mărar, mi se strecoară singură sub tălpi. Pe talgerul lunii din nopțile lui iulie se cîntăresc patimile din mai. Iar suferința gardului de păducel și de floarea soarelui e ca un ris de copil — păsările paradisului tot acolo-și fac cuibul. Dacă n-am fi prea înalți cînd sîntem mari, locul multora dintre noi ar fi-n scobitura fabuloasă lăsată-n zori pe pămînt de copita unui cal — tîrziu, pe la miezul nopții, cînd iarba zimbrului își descîntă cu amintiri din începuturile Moldovei, am adormi bînd aerul verde și dorit al femeilor greșite. În seara de iulie, pasul furat găsește iertarea. Orice altă măreție a lumii, dacă nu aparține verii, își pierde capul, se scufundă-n sălciile de lîngă podul morii.

De o săptămînă (sau de o vecie) m-am împrietenit cu doi mesteceni — ei mă trezesc, dimineața, în ceasul cu buze de pepene al răsăritului de soare — îmi trec degetele prin frunzele lor pline de gînduri dinspre Valea Oltului și numărăm împreună cîte mere coapte au scuturat oceanele lumii în peticul de iarbă din grădina fiecărui țăran.

Iulie. Și atîția lotuși suspinînd în amurg după luntrea cu pereții rămași în mireasma desișului. Iulie, înconjurat de candelabrele lunii mai, curge ca o noapte de aprilie și-n sufletul meu e numai mirare și zăpada speranței.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
29
(1 314)
simbătă
18 iulie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CU LITERE DE AUR

Se împlinesc, în aceste zile, 22 de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea al partidului, prilej cu care putem privi cu o și mai înaltă mîndrie și satisfacție la tot ce am durat pînă acum, într-o epocă nouă cu nume de ctitor. Se inaugura atunci, printr-o vastă primenire politică și socială, un timp eroic și tumultuos care avea temeiul adînc, de cea mai mare profunzime, al luptei și muncii întregii țări și de aici un consens național și o tărie de nezdruncinat, capabile să explice deopotrivă trecutul înaintat, glorios, ca și prezentul și viitorul prin care ne asumam o nouă condiție, un nou destin.

Sînt acești 22 de ani trepte și altitudini ale unui drum de mari și inconfundabile prefaceri petrecute în toate domeniile existenței materiale și spirituale, sînt acești ani dovada, în plan material, a cutezanței gîndirii politice, a eliberării de dogme și prejudecăți tocmai pentru a da viață și puls nou, de netăgăduit, libertății și independenței dobîndite cu prețul a nenumărate jertfe și sacrificii, sînt acești ani — 22 cîți consemnăm în arcul de boltă al unei epoci — dovada morală, de cea mai largă semnificație, a forței de edificare — cu poporul și pentru popor — a celei mai drepte societăți. Ei sînt proba vie, de maximă relevanță, a unei experiențe care ne însumează și care, prin toate rezultatele și valorile sale, se adaugă la zestrea de comori ale patriei, din perspectiva mereu vie și trează a unui edificiu măreț, impunător. Și sînt anii cei mai evidenți sub raportul identității noastre politice, economice și sociale, sînt anii celei mai fertile și mai dense înfloriri naționale. Au în cuprinderea lor un răsuflu epopeic și poarta pecetea unei mari personalități. Ei sînt cuprinși de viața, de lupta, de gîndirea și activitatea practică, revoluționară, ale celui căruia, prin voința întregului partid și a întregii națiuni, i s-au încredințat cîrmele conducerii supreme și, de atunci, într-o indisolubilă unitate, într-un indisolubil și clar legămînt, totul se explică prin prisma progresului și civilizației, a dezvoltării socialiste multilaterale și înaintării ferme spre comunism.

Despre ceea ce a însemnat Congresul al IX-lea al partidului în viața țării ca și în viața însăși a partidului ne-o spune azi noua geografie economică și socială, după cum ne spune și ne întărește în permanența convingerilor și sentimentelor noastre însăși realitatea în continuă și vastă transformare. Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la acest mare forum comunist definea pentru prima oară un program care avea girul propriilor noastre cerințe și posibilități, al realității specifice în care ideile socialismului și comunismului dobîndeau substanță și urmau calea unei construcții libere, conștiente, bazate pe uriașele resurse de inteligență și dinamism ale poporului, ale națiunii. Cultura însăși intra în propriile ei drepturi și se legitima ca o emanație a genului creator al poporului ca și o împlinire neîntreruptă a vocației lui. Fertilizau izvoare limpezi, din adînc, ale inspirației, se reluau legături cu valori care ne exprimau cel mai fidel. Se crea un nou climat, un statut libertății de creație ca și responsabilității spiritului creator. Dar tezele și conceptele formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat forumului comunist de acum 22 de ani vizează infinit mai multe și mai complexe probleme ale construcției materiale și sociale, într-un spirit pe care timpul avea să-l confirme pe deplin și să-l situeze într-o prodigioasă perspectivă contemporană. Despre rolul conducător al partidului și transformarea sa în centru vital al națiunii, despre rolul națiunii în construcția socialistă, al statului democrației muncitorești-revoluționare și făurirea largului democratism al societății socialiste, despre rolul culturii, al științei și învățămîntului, al educației patriotice ca și despre rolul conștiinței, al transformării acesteia în forță a progresului, a civilizației, a vorbit secretarul general al partidului și în lumina ideilor și orientărilor sale se întrevedea de atunci ridicarea la noi cote economice și sociale a tuturor zonelor țării, se întrevedeau armoniile unei dezvoltări într-adevăr fără precedent și cu toate liniile de rezistență aflate într-o uriașă și revigoratoare descoperire de sine a patriei.

Între Raportul prezentat atunci și marile înfăptuiri de azi sînt punți vii de legătură tot astfel cum pe arcul de timp al epocii sînt creșteri în relief economic și social care au schimbat din temelii harta țării și o proiectează sub lumina a cinci forumuri comuniste, pînă la zi, și mai departe, sub incidența unei noi calități a muncii și vieții, a gîndirii, a creației. Sîntem în anul Conferinței Naționale a partidului, al celei de a patruzecea aniversări a Republicii, gîndim în alt chip și după o altă măsură a eficienței toate eforturile și toate soluțiile pentru înfăptuirea întocmai a sarcinilor și programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului și vedem că în toate, sub impulsul tuturor cerințelor și înnoirilor de azi, consună ideile și orientările evenimentului inaugural de acum 22 de ani. El a fost și rămîne marea noastră deschidere spre noi și spre lume, un capitol nou de istorie nouă și prodigioasă scris cu litere de aur în tot ceea ce am înfăptuit și vom înfăptui.

Luceafărul

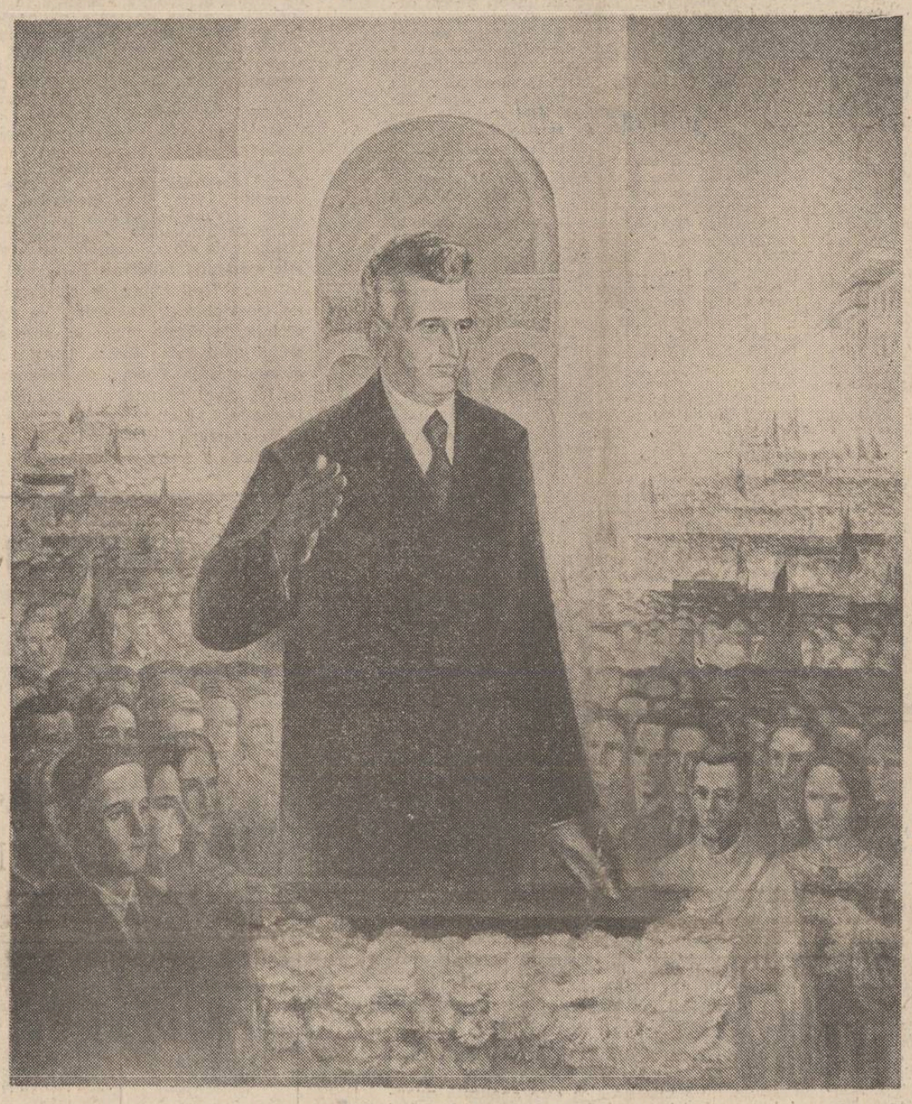

Tablou de Ion Șulea Gorj

Antologia «Luceafărul»

NICHITA STĂNESCU

ȚARA

Eu sunt pasărea care zboară
prin bobul de grîu
bobul de grîu e cerul meu
bobul de grîu e cerul meu

Eu sunt pasărea care zboară
prin pămînt, prin brazda pămîntului
pămîntul e cerul meu
brazda pămîntului e cerul meu

Eu sunt pasărea care zboară
prin pietre, prin pietrele drumurilor
pietrele sunt cerul meu
pietrele drumurilor sunt cerul meu

Eu sunt pasărea care zboară
prin inimile oamenilor, prin frunțile lor
inimile sunt cerul meu
frunțile sunt cerul meu.

(Luceafărul din 17 iulie 1971)

22 DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Marea deschidere

Din perspectiva „istoriei la zi", Congresul al IX-lea al partidului reprezintă un eveniment de importanță epocală în dezvoltarea generală a României contemporane. El este punctul de pornire programatic, care a deschis o epocă nouă în creșterea tumultuoasă a forțelor de producție ale țării, în manifestarea plenară a relațiilor socialiste, în înflorirea multilaterală a tuturor aspectelor vieții materiale și spirituale a poporului nostru. Această epocă, ale cărei proporții vaste se conturează din ce în ce mai mult pe fondul dezvoltării noastre istorice, are în conștiința poporului o denumire a ei specifică și anume aceea de **Epoca Nicolae Ceaușescu** datorită amprentei puternice pe care a imprimat-o asupra dinamismului ei fără precedent personalitatea revoluționară a secretarului general al partidului, conducătorul încercat al poporului nostru pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României.

Pentru noi, scriitorii care am crescut și ne-am afirmat în această epocă de tumultuoase prefaceri revoluționare, devin din ce în ce mai evidente aspectele prin care Congresul al IX-lea al P.C.R. a marcat un început fecund de drum și în domeniul literaturii, acest sector important al vieții noastre spirituale.

În cuprinsul documentelor Congresului al IX-lea găsim concentrate, ca într-un focar, ideile-forță care au stat la temelia înfloririi fenomenului nostru literar contemporan : identificarea scriitorului cu aspirațiile celor ce muncesc, căutarea în izvoarele vieții a surselor de inspirație, eliberate de canoane și îngustimi dogmatice, extinderea ariei de investigație scriitoricească asupra întregii arii de existență istorică a poporului nostru și-a altor popoare, diversificarea stilistică prin asigurarea libertății de creație artistică, deschiderea către universal, punerea într-un context nou, fără dogme și prejudecăți, a problemelor criticii literare.

Toate aceste idei au impulsionat și impulsionează în continuare climatul spiritual general în care se manifestă procesul de creație artistică și literară din țara noastră. Dacă astăzi putem vorbi cu mîndrie despre o înflorire multilaterală a artei și literaturii românești în

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Destine comune

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Scriitorul de azi, mai mult ca oricînd, trebuie să-și asume responsabilitatea participării sale directe la istoria înfăptuită în mers a poporului său.

Această idee m-a condus întotdeauna în demersurile mele epice. Dar, mai mult decît în oricare altă lucrare a mea, în acest roman, **Un anotimp pentru fiecare**, am năzuit a răspunde în mod expres acestui deziderat enunțat în mod hotărît în documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. și concretizat prin literatura valoroasă care i-a urmat. Aici — cel puțin în intenția mea — viața trebuie să se confunde cu istoria existenței noastre. Mai ales că eroii lui traversează unul din momentele cele mai disputate, dacă vreți controversate, ale istoriei României contemporane : anii de imediat după război.

S-a vorbit nu o dată și s-a scris mult despre faptul că eroii fac istoria ; că marile personalități imprimă cursului istoriei direcția și sensul evoluției sale. Ambiția mea a fost aceea de a privi lucrurile dintr-o perspectivă inversă. Anume, de a vedea cum istoria, evenimentele evoluției sociale și politice ale timpului își formează personalitățile, ca să nu spun eroii. Oamenii neutri, sau în aparență indiferenți, nu pot rămîne la nesfîrșit neangajați în viltoarea desfășurării evenimentelor istorice în care se află și obligatoriu trebuie să se angajeze pînă la urmă într-un sens sau altul al dinamicii existențiale. Valentin și Florentina Ohaba, cei doi învățători de țară ce stau în centrul romanului, situați undeva într-un capăt de

Constantin Cubleșan

Continuare în pag. a 2-a

Trăirea culturală

PAGINI ANTIFASCISTE

Mircea Mâciu s-a apropiat de personalitatea lui P. Andrei numai după o îndelungă familiarizare cu mișcarea sociologiei pe plan național și internațional. Sociolog de frunte al noii perioade a sociologiei românești, Mircea Mâciu împărtășește ideea conform căreia cu fiecare sociolog mai însemnat sociologia ca știință și ramură a culturii naționale a cunoscut reașezări cu o semnificație socială mai largă. Mircea Mâciu consideră de aceea că fiecare grupare sociologică din România are semnificația unei școli de sociologie națională. Concepția sa este conformă cu o înțelegere mai largă a rolului și rostului personalităților culturale în viața națională. Personalitatea apare pentru a da expresie unor forțe sociale, este sinteză a energiei sociale și forță constructivă în slujba aceluiași ideal național. Întrucît idealul național este compatibil cu o pluralitate de idei sociale înseamnă că toate ideile sociale care au cristalizat teorii și personalități au o semnificație națională. O școală sociologică propune un mod de rezolvare a problemelor cu care se confruntă națiunea și, în același timp, prefigurează o cale, un **modus logicus** de valoare universală pe care se pot rezema teorii și previziuni. Aceasta este concepția lui Mircea Mâciu despre mișcarea sociologiei românești. În sensul acesta sociologia națională reclamă o „pluralitate a perspectivelor". Astfel privită, sociologia ni se înfățișează ca o știință a națiunii care se dezvoltă printr-o pluralitate de școli, grupări și centre. M. Mâciu consideră că putem vorbi despre cel puțin trei școli de sociologie : școala de la București, Școala de la Iași, Școala de la Cluj. Explicația sa este legată de trei elemente : a) existența unei tradiții culturale și științifice care a făcut posibilă o școală în respectivul centru ; b) densitatea mare a factorilor culturali și instituționali în centrele respective ; c) existența unor personalități reprezentative pentru acel domeniu. Dintre toate școlile și grupările, Mircea Mâciu s-a preocupat mai ales (deși nu exclusiv) de cea de la Iași, care, în viziunea sa, îl are în centru pe sociologul, profesorul și omul politic Petre Andrei. Prin urmare, existența unei școli se probează prin condiții generale și condiții specifice. Din categoria acestor din urmă condiții fac parte : a) existența unei concepții și a unei teorii cu relevanță națională ; b) folosirea acestei teorii în activitatea socială și politică ; c) predarea ei în școală (în instituție de învățămînt) sau transmiterea ei către un grup de „elevi". Altminteri nu putem vorbi despre o școală națională. A întrunit Petre Andrei aceste condiții pentru a putea vorbi despre școala de sociologie de la Iași care își are culminația în personalitatea sa ? Asupra acestor elemente se oprește ultima lucrare a lui Mircea Mâciu, **„Petre Andrei. Activitatea. Concepția. Opera"**. Este firesc deci să regăsim tratate în cuprinsul ei toate laturile activității lui Petre Andrei. În ceea ce privește elementul de tradiție a gîndirii sociale a grupului de la Iași, Mircea Mâciu îl caută și îl descoperă în opera lui G. Ibrăileanu și a lui A. D. Xenopol. „Activitatea politică a lui Petre Andrei, precizează Mircea Mâciu, continuă de fapt poziția înaintată a intelectualilor progresiști care critică societatea românească, cum spunea Garabet Ibrăileanu, în numele claselor de jos" (p. 51). Doctrina politică țărănească, Petre Andrei și-a format-o în același mediu de gîndire. Replica în Parlament a lui Petre Andrei, preluată de la Radu Rosetti, este semnificativă sub acest aspect : „Țăranii lucrează un pămînt care nu este al lor. În fiecare brazdă din urma plugului, în fiecare sămînță pe care o vîră în acest pămînt ei îngroapă un blestem în contra conducătorilor care nu au nici măcar milă de ei". (p. 51). Răzbate în acest text preluat, în chip semnificativ, de la Radu Rosetti un anume ton profetic și Petre Andrei îl face să răsune peste sala Parlamentului în anul de mari frămîntări țărăniste, 1935. Alte două elemente ale concepției lui P. Andrei, preluate pe firul tradiției din mediul de gîndire al acestui centru cultural românesc, se referă la lupta contra „oligarhiei ca clasă politică conducătoare" și la critica fenomenelor de urbanism parazitar („dacă prin oraș se înțelege stîlpii de cafenele, localuri de petrecere, atmosfera de intrigă și de afaceri, atunci, da, sîntem contra acestor orașe"). În acest punct, P. An-

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

REPERE LITERARE

Moromețianismul

„Orice cultură, națională sau continentală, sau care ocupă o mare parte geografică a lumii, trebuie să-și creeze niște mituri, niște noțiuni de referință care să constituie o posibilitate de legătură între secolele care trec peste capetele oamenilor", spunea Marin Preda în „Convorbirile" sale publicate în 1973. Pentru romanul românesc al secolului XX un asemenea mit pare a fi moromețianismul, noțiune de circulație în literatura noastră și ale cărei sensuri sînt rafinate de exegeză de aproximativ două decenii. În fond, ieșind cumva din aria operei lui Marin Preda, moromețianismul tinde să devină o atitudine emblematică a unei umanități românești tradiționale, un mod al acesteia de a răspunde stărilor de criză individuale reieșite din incidența cu istoria. Cuplesind într-un sens opera lui Marin Preda, moromețianismul și-a adjudecat mai toate personajele esențiale ale acesteia și de aceea, crescînd din plasma tuturora, le-a acordat totodată statutul unei eternizări speciale.

Ilie Moromete este o ficțiune literară a romanului **Moromeții** în care cititorul român matur și reflexiv se recunoaște într-un anume sens, sau se va recunoaște nu știu dacă întotdeauna, dar, în orice caz, pentru încă o bună bucată de vreme. Deși predat în școală de timpuriu, nu cred că Ilie Moromete sau moromețianismul pot fi înțelese de la o vîrstă fragedă deoarece țin de o înțelepciune pe care cel lipsit de experiența reflexivă nu are cum să o recepteze. Acesta va reține cel mult pitorescul sau evenimentele ceva mai comice și, deși învață pe dinafară frazele despre disimularea lui Moromete, cred că i se par ilogice strategiile salcîmului sau sporovăiala din poiana lui Iocan, dorința bătrînului sărac de-a fi independent, umorul cu care citește ziarele epocii și tabietul fumatului pe podișca din fața casei — atitudini ilogice într-o situație absolut disperată pentru că Moromete este hărțuit de fonciire, băieții îl înfruntă obraznic amenințîndu-l cu nesupunerea, nevasta e în dezacord total cu el iar sărăcia în general îl aduce înaintea unor situații insolubile. Cum să te amuzi, să discuți, să-ți iei vecinii peste picior cînd războiul bate la ușă iar lumea ta este amenințată de atitea nenorociri ? Oare nu vede deloc Ilie Moromete realitatea ? Contrar celor care apropiindu-l de Don Quijote au creat imaginea unui Ilie Moromete inteligent și generos, care nu vrea sau nu poate să vadă adevărul din jurul său, romanul recitit dovedește că Ilie Moromete este un lucid care o vede foarte bine. Magistral de bine. Atît de bine, încît în marea lui înțelepciune înțelege că din dezastrul general iminent nu are ce să salveze, nimic material, concret, palpabil. Nici măcar pe fiii săi. Nimic în afară de propria sa esență. De ceea ce este însăși ființa lui cu amintirile, gîndurile, ideile ei pe care le va lăsa moștenire atît cît se va putea, fiului, cel destinat să-l continue nu numai biologic, ci și ca ființă gînditoare. Acesta, refăcînd în alt context experiența tatălui, se va salva grație unui arhetip al conservării pe care

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Melancolia misterului

Într-un recent grupaj publicat de „Luceafărul", revistă ce-i conferea, de altfel, în 1976, premiul de poezie, Liliana Ursu caligrafiază cu nedisimulată cochetărie : „Pe o femeie frumoasă o suspectezi / De orice / Cu excepția poeziei" („titlul la dispoziția dumneavoastră"). Este un grațios posibil răspuns dat peste timp malițiozității lui Saint-Beuve, după care femeile n-ar fi făcute decît pentru a inspira poezia. Astfel preveniți asupra asumării orgolioase a meșteșugului poeticesc (vom vedea dacă și cît din acesta are acoperire în vocație), deschidem volumul de debut, **Viața deasupra orașului** (1977), pentru a descoperi un lirism confesiv disciplinat prin impunerea unor rigori nu atît formale, cît ideatice. Versurile, semne necesare prezenței autarhice a eului, se organizează decis în poem, alimentîndu-se din interogarea unei suprarealități misterioase și melancolice. Senzația de înstrăinare, insinuarea întunericului țin de o sintaxă a semnificațiilor subiective și tainice, pentru care figura emblematică este „luna rotundă, perfectă ca o absență". Din această zonă a absențelor primordiale se nasc teribile viziuni apocaliptice. Păsările se izbesc de ziduri, stelele cad scurtcircuitate, florile cresc pe pămînt, îngerii devin muritori, într-o lume a sensurilor inversate unde pulsiunile sufletului sînt deviate în jocul cifrului simbolic. Poeta locuiește tăcerea, spațiu mitic al increatului, pîndind cuvintele izgonite de zei pentru a-și întrupa „biografia". Riscul îmblînzirii acestor „fiare mereu flămînde", decăzute din starea privilegiată dintîi datorită potențialităților rebele, e acceptat cu luciditate, semn al conștiinței angajării, al trăirii insurgente a realului.

O bună parte a **Vieții deasupra orașului** se situează în orizontul inconformismului, al denunțării factorilor alienanți al proclamării stării de urgență în direcție ecologică. Vechile mituri ale purității și speranței apar în ipostaze insolite. Iată-l pe Orfeu pornit în căutarea Euridicei lui prin labirintul modern al metrourilor. Expresie a unui patetism cenzurat, imaginile de acest fel comunică experiența exilării în pustiurile de beton ale marilor aglomerări urbane : „Orașul de pretutindeni ne pîndește. / Cu riuri

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 7-a

Pecetea inaugurală

Este o vară a aducerii aminte și fiecare vară înseamnă miros de pîine nouă și proaspătă, înseamnă culcarea spicului de grîu pe brațu-ndoit ca o seceră, înseamnă priveliști și nostalgii în care te aduni și te risipești ca și aerul pe care-l respiri. Miez de iulie, de fapt, miez de memorie care, în alt plan, sub alte semne și sub alte durate vine să ne explice și să ne numească sub raza dinlăuntru a unui altfel de soare, a unei veri care, ne dăm seama, s-a transformat și se transformă tot mai mult în eveniment. Trece timpul, creștem noi sau

Continuare în pag a 3-a

A.I. Zăinescu

CRONICA LITERARĂ

DAN VERONA: «Balada Vestitorului și alte poeme»

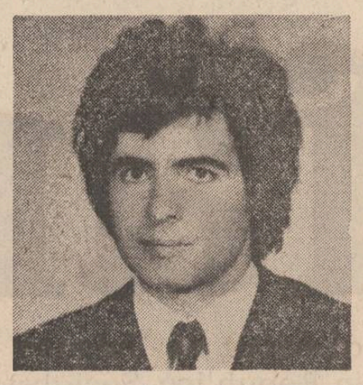

O poezie cu înfățișare mai degrabă pestriță, diferită în orice caz de „runele" solemne și oraculare de la începuturi, e fundamentală în „Balada Vestitorului și alte poeme" (Ed. Cartea Românească, 1986) de Dan Verona, arătînd poate o modificare nu de tot nerecomandabilă căci a înainta pe tonalități ceremonioase ar însemna monotonie și nu tot ce e consecvență presupune valoare. Totuși, semnele acestei evoluții, care e organică și se produce pe cale rațională, erau evidente încă de mai înainte și „Dați ordin să înflorească magnolia" conținea un număr de poeme de gesticulație mai liberă părînd a se distanța de formula hölderliniană, imnică, viziunară. Lirica este aci mai cu precădere inventivă imagistic, deși încă melodioasă și nu într-atît de insolită încît să nu i se poată găsi alăturări. Cutări strofe seamănă cu franciscanismul pervers al lui Emil Brumaru : „Treziți-vă îngeri din pielea de tobă / Și tu vestitorule nedecis / Lasă pe altii în garderobă / Să afle dacă viața e vis nu e vis / Și voi paznici cu fața hibridă / Puneți-vă pantofii de lac / Și Dumneavoastră cu doamna Aspidă / și Dumneavoastră ce vă iubiți sub capac." Amestecul de mitologii, decăzute în cotidian, e de regăsit, într-o formă totuși radicală și fără soluție, și la Liviu Ioan Stoiciu, în „La fanion" mai cu seamă, deși fără omogenitatea viziunii de aici : „Văd o femeie trecînd / prin dreptul unei eclipse de soare / Și văd o orchestră cîntînd / din Bach într-o ocnă de sare / și văd o corabie mică și strîmbă / și pe Oedip bătrîn antrenînd / pe punte o oarbă columbă / poate va da undeva de pămînt / văd pedalînd ziua de vineri / pe acoperișuri vechi de cetate / și-nspăimîntați morții cei tineri / fugind din mormînt pe-nserate / văd zeii izgoniți pe pămînt călătorind cu trenul de marfă / Și văd ziua de mîine lătrînd / furios la un înger cu harfă". În fine, limbajul slobod și sentimental e acela din „Inventarul sperantei" și „La bătrînețe, lupii tineri" de Nicolae Dan Fruntelată : „Oprește, oprește doamnă Eternitate / Punctul însingerat ce-a căzut de pe i / Fii generos munte de pietate / Mai dati o raită pe la ferestre geamgii / Și apoi spuneți la toate adio / Pînă mîine încetati să fiti tristi / Salutați ca și cum ati iubi-o / Steaua bătrînilor infanteriști." Sînt experiențe cu valori felurite acestea, esențială fiind impresia de evoluție în cadre confirmate esteticeste și fără năzuința, de altfel puțin recomandabilă, a modificării nesistematice.

Poetul e, totuși, același dar în alte forme, preschimbările arătîndu-se mai pronunțate doar la o examinare sumară și aplicată exclusiv asupra stilului care dă o impresie, altfel nu de tot adevărată, de eclectic. Formula sufletească nu s-a modificat și se poate zice, fără primejdia de a gresi, că avem în Dan Verona un poet profund și inteligent, cu o viziune lirică pe deplin consolidată, un neoromantic cu expresie organizată modern. „Balada Vestitorului" conține un soi de poeme de cătănie, deși trebuie să socotim această clasificare drept convențională și izvorîtă nu din esență ci din aparență. E aci o poezie de mari viziuni, pornind din solitudini și năzuind să depășească prea adînca izolare, un lirism al memoriei colective unde cotidianul e pretutindeni înălțat la simbolic. Cerul e o cazarmă, lumea e o armată, indivizii sînt soldați, străjeri, ofiteri, arătînd ierarhii definite unde noi sînt, cum s-ar zice, doar „actorii". Ca într-o pictură de Ev Mediu, înfățișînd categorii distincte ale rînduielii universale, așezîndu-se treptat de jos și pînă sus, lumea este aci o înlănțuire de tipare pe care istoria nu face decît să le umple periodic. Concepția este eminesciană și, ca în „Glossă", măștile sînt altele, în vreme ce „fața" nu se preschimbă. Pînă și marile mituri se pot traduce pentru uz curent, ca, de altfel, și prototipurile culturii. Iată, de pildă, într-o repede sugestie, vămile văzduhului : „Ding-dang, ding-dang clopote cheamă / din toate poemele și ce divin se ating / și ce înflorare de solzi sus la vamă / ding-dong, ding-dang, ding-ding" ori amestecul de Le Sage, Dante și de cine știe ce alte elemente care fac un cifru de cultură : „Coboară diavole schiop de pe ziduri / Îndreaptă-ți cravata și risul frivol / Pisica dumneavoastră vedeti face riduri / Copii nu fiti monstri — împăratul nu-i gol / Hei manechinul fără elice / vă iese din inimă domnilor ostrogoti / Poete ia loc lîngă a ta Beatrice / îngere luminează-i pe toti". Această „eternă reîntoarcere" (căci poetul gîndește în cicluri istorice unde fundamentele nu se schimbă) dă ocazia unui amestec de epoci, comunicat într-un poem în proză („Nu-i defăimati pe bătrînii infanteristi") unde efectele rezultă din spaima de necunoscut : „Și într-o zi ne-am trezit că dau năvală maratonistii. Și soseau din toate părtile si strigau : am învins ! Pe cine ? am întrebat, doar barbarii sînt morți și focul păzit în cetate. N-am fost lămuriti și nici nu-i luam în seamă pe tălmăcitorii de prevestiri. E limpede, ne-am spus, de astă dată vom merge acasă (..) cînd au sosit niste călăreti descălecînd pentru odihna cailor și provizii. Aveau uniforme zdrențuite și trei nopti s-au visat în somn luptîndu-se cu năluci. Și după ce s-au trezit și au deplins pe umărul nostru, vorbind de căderea unor regate despre care habar nu aveam, i-am întrebat : Și ai nostri ? Dar ei, ridicînd din umeri ne-au arătat rănile căpătate, spuneau, eliberînd sfinte morminte. Și ne-au recitat poeme despre vinovății, vechi datorii și căință." Eul liric este, așadar, etern, simțindu-se contemporan cu războaiele medice, cu migratiile barbare și cu cruciadele ; ideea este romantică. Romantică este și acea intuitie a nocturnității care face să se trezească „omul arhaic" din noi : „Mă gîndesc la un poem pentru tine / mă transpun în pielea unui poet / Din vremea copilăriei lumii / Mă gîndesc la miezul de noapte privind tintă / Locul unde ar putea fi Dumnezeu". Acest lirism cu obîrsie **endogenă**, recreînd adică o lume, e deopotrivă și un lirism de ecouri nedesluite, arhaice, comunicînd frica de geografia aflată dincolo de protecția lumii cunoscute : „O, vremi cînd tribul se aduna acasă / O, geamuri cu amurg de catifea / Cînd îngerul pe toti ne priveghea / Surizător c-un fulger de mătasă / Acum sub grinda ultimului cer / Stă tribul decimat de asteptare / Și strigă uneori pe cai călare / S-aud că n-a murit și să mai sper / Că vor veni spre ziuă Vestitorii / Dinspre tărîmul tribului barbar / Și poate vom afla în ce altar / Tin îngerul captiv, / O, iluzorii sînt veștile. Ei vin cu adevărat / Dar mor fără să spună ce-au aflat". Istoria aceasta, „circulară", e aceea făcută de noroadele anonime, căci miturile nu-s vehiculate altfel decît de marile multimi și e fapt sigur că la origina acestui lirism stă o intuitie adîncă a comunității vechi, arhaice, cu organizări ajunse pînă la ritualic. Poetul însuși e un „vînător negru", un tînăr spartan, lăsat să păzească granitele cetătii.

Totuși, ar fi excesiv a vedea în aceste desfășurări de pînze multicolore numai arhaicul, miturile, ritualistica, chiar dacă acestea sînt definitorii sub raport substantial. Expresivitatea nu se tine mereu alături de acest fond sufletesc stabil și, oricît s-ar încerca, nu se poate reduce la o formulă cu identitate strictă, crescută organic dintr-o intuitie a lumii care, totusi, există. Spiritul vietuiește în două planuri decurgînd unul din celălalt și nu e anormal a vedea lirismul de notatie domestică și de emotie tremurătoare („Pentru că uneori caut zile-ntregi / Pielea de căprioară / Cu care-mi șterg ochelarii / Și o găsesc frunzărind albume vechi cu păduri") laolaltă cu poezia de „cărti populare", cu forme strîmbe ca o xilogravură făcută în lemn de esențe tari : „Văd o lumină pătrată / Drept tintă în poligonul stîngher / Și o biserică înlăcrimată / În care plouă cu pilitură de fier / Văd un copil rătăcind nouă ani / Din vamă în vamă către pămînt / Jefuit de cirese — Singurii bani — / Și care nu se va naște nicicînd". Sufletul e contemporan deopotrivă cu noi și cu epoci străvechi, poate arhaice, și aceasta vrea să zică o coexistență lirică cum este aci.

Totuși, doctrina acestei poezii e, deocamdată, mai presus decît poezia însăși.

Artur Silvestri

Scriitorii tineri și cărțile lor

POEZIE

CONFESIUNEA CONTROLATĂ

Nu s-au produs modificări structurale în poezia lui Virgil Mihaiu între debutul cu **Legea conservării adolescenței** (1977) și actualele **Poeme** *) (Editura Dacia). Autorul s-a schimbat, totuși, dincolo de vocala arhaizantă adăugată în coada numelui. El a ajuns un mare pasionat al jazzului, ba mai mult, un „jazzolog" redutabil, cum se dovedește în „eseurile despre jazz din perspectiva culturii actuale" însumate în **Cutia de rezonanță** (1983). De aici, tendința de a-și filtra emoțiile pe un fond muzical care determină traiectul memoriei involuntare.

Altfel, poetul a rămas fidel acelorași teme și procedee care se regăsesc din belșug în lirica deceniului opt. În primul volum existau prefigurări ale unei atitudini poetice înnoitoare, devenite între timp **constante**, ca să nu zic locuri comune, într-o poezie care uzează și abuzează de „mitologia" cotidianului. Unul dintre poemele de azi se cheamă, dealtfel, **Din mizeriile existenței cotidiene**. Paradoxal este că poetul pare fascinat nu de cotidianul prezent, ci de trecutul mai îndepărtat. Va apela, în consecință, la datele memoriei spre a reînvia, în genul unui Petre Stoica, imagini din copilărie și adolescență. Poemul se întemeiază pe colaje de fotografii mișcate, ale căror detalii conservă inefabile reliefuri sufletești : „Sunt lipsit de forța necesară / spre a-mi reaminti / integral / tresăririle / sufletului din timpul copilăriei. / Iau fotografiile pe rînd / și mă mir cîte detalii / au fost totuși păstrate. / Zîmbetul adulmecînd aerul adolescenței. / Degetele puse protector pe umărul fratelui mai mic. / Și multe altele". Alteori, se aglutinează „amintiri pe o temă dată", învestmîntate pretențios sub aparența meditației asupra trecerii timpului („meditez pe strada bolintineanu din cluj"). Lirică se reduce, în fond, la simpla descriere de lucruri și locuri, ca modalitate funcțională a eliberării de sentimentalism. Este ceea ce s-ar numi o poezie de notație.

Pentru Virgil Mihaiu imaginarul poetic prinde contururi numai pe cale mentală, prin extirparea sentimentelor declansatoare. Cultura i-a îngustat căile de acces către natură (din care percepe doar „ideea de natură"). Autoironia, cenzura livrească controlează supapele afective, astfel încît „reveria" se consumă în registrul lucidității refrigerente, iar „plonjonul în izvoarele melancoliei" este înregistrare mecanică a bătăilor de cord. E de văzut aici un simptom al „sforțărilor mele / antisentimentale". Din această pricină, poetul nu se ia prea mult în serios (. Scriu de parcă ar trebui / să fiu cu adevărat luat în seamă") ori uzează de neseriozitate sub forma „conduitei jucate", menită să mascheze natura sa firească. Gestul creator devine în acest caz acțiune facilă, frizînd gratuitatea, situație întrevăzută de creatorul însuși. Nu se pot altfel califica jocurile lingvistice similisoresciene (de genul „era doar ea dor de ea / doar dorul de ea doar / durerea dorului de ea") sau parodierea unei binecunoscute legende **(Ca mesterul)**. Se pot detecta, la rigoare, elemente de suprarealism tardiv, dar și altele de exoresă modernitate, vădind o tehnică desăvîrșită a versificației. Se mai recunoaste influenta lui T. S. Eliot, mai puțin imagismul acestuia, și în sens mai larg, a poeziei americane moderne. Autorul **Poemelor** procedează ca un programator de fișe poetice pe care le utilizează cu oarecare știință a expresivității, trădîndu-și, însă, sensibilitatea funciară. El se mișcă dezinvolt pe mari spații geografice, migrînd de pe Dealul Feleacului la Stockholm și înapoi, spre Munții Apuseni. (V. poemele omonime). Dar peisagismul este de superficie, întrucît confesiunea este aspru cenzurată. Poetul este un timid care apelează la ironie spre a-și înfrîna sinceritatea. Prea multele rețineri și ezitări pot, în cazul lui, să înăbușe lirismul.

Nicolae Oprea

*) **Virgil Mihaiu : „Poeme", Editura „Dacia", 1987.**

PROZĂ

„JURNAL" ȘI „ROMAN"

ION BOLOȘ

CĂLĂTORI CA APELE

Editura „Dacia"

Ion Boloș, autor de acum a patru volume de proză (anterioarele cărți numindu-se **Fintina vulturilor**, Dacia, 1978, **Întoarcerea fiilor**, Dacia, 1982, respectiv **Vizitele necunoscutei**, Albatros, 1983) rescrie în ultimul său roman *) o experiență personală. Medic de profesie, autorul reface traiectul romanului de succes **Medic de țară** al lui G. Ulieru, avînd o bună tradiție la noi (Horia Stancu, între alții), dar și aiurea (Cronin, spre pildă). Tema nefiind în sine prea generoasă, sînt lăudabile eforturile prozatorului de a o „dezgheța". Tocmai aceste reușite ne încredințează că vocația epică a lui Ion Boloș este reală.

Eroul romanului, asemeni unui nou Rastignac, pornește cu mari ambiții pe drumul afirmării personalității sale. Locul în care urmează să-și exercite fiecare chemarea, ca și mijloacele pe care le folosesc pentru aceasta, interesează mai puțin deocamdată. Drumul însuși pînă la teatrul de operațiuni este emblematic pentru structura psihică a eroului vădindu-i trăsăturile de caracter și, în primul rînd, tenacitatea. Trăsătură de conduită ce se va vădi atît de necesară în lanțul de întîmplări în care va fi atras cu sau (mai ales) fără voia lui. „Inconsecvența eroului răstoarnă cîteva poncife și anume acela al personajului „pozitiv" în primul rînd. Descinderea sa **per pedes** în cătunul pierdut pe undeva prin fertila cîmpie a Someșului subliniază vocația sa „apostolică". Eroul, ni se spune, refuzase niște oferte „călduțe" și era decis să-și exercite onorabila profesiune cu tot elanul de care este în stare un fiu de țăran obișnuit cu viața, cu greutățile. El nu se teme deci de pămîntul gloduros înmuiat de ploaie, dar nu bănuie că nămolul în care va fi treptat atras este de altă natură, psihologică. În adevăr, cîntru începuț va fi manevrat de intrigile care se țes ca un fir de păianjen în jurul lui.

Contactul cu profesia, raporturile cu șefii ierarhici (directorul de spital, primarul), dar și cel cu subalternii (sora de caritate, baciu Vasile, nana Floare, Dumitras) sînt alterate de tribulațiile sale erotice. Medicul devine obiect al disputei între „Dulcineele" locului, dar se păstrează într-o rezervă (la propriu și la figurat dacă ne gîndim la domiciliul improvizat, veritabil loc de trecere ca în romanele dostoievskiene) politicoasă. Cavalerismul său de usoară tentă donquijotescă îi atrage, în schimb, ireverența bărbaților și disprețul femeilor. Astfel, Leni îl va părăsi pe soțul său, inginerul Valer, fără să-și realizeze planurile de „îmbrobodire" a doctorului. Va fi părăsit, rînd pe rînd, de Lelia — episodul trebuind a fi dedus doar dintr-o relație epistolară, ruptura petrecîndu-se anterior repartizării, dar știind probabil la originea acesteia —, de Katia care, simbolic, evadează din satul în care eroul nostru abia și-a făcut descinderea, de prietena lui Leni și de Leni însăși care-l vor lăsa, să-și trăiască pînă la capăt „somnoroasa aventură". Eroul lui Ion Boloș nu face parte din categoria „oamenilor fără însușiri" (drept urmare, își va găsi realizarea în activitatea de eradicarea bolilor din respectivul cătun). El nu face parte, de asemenea, din categoria ființelor avînd „vocația" esecului, satisfacția morbidă a eșuării. Pur și simplu, traversează experiențe multiple care par a nu-l afecta profund. De aceea se dedică muncii sale neatribuind semnificația cuvenită experiențelor și vocilor venite din alte zone ale ființei (cea afectivă, în speță). Oricum, cartea este scrisă cu aplomb, episoadele se succed logic avînd o motivație riguroasă, personajele au un contur precis din care nu lipsește nuanța, dialogurile sînt vii, antrenante, în totul un roman care se citește cu plăcere și interes.

Alexandru Pintescu

*) **Ion Boloș : „Călători ca apele", Editura „Dacia", 1986.**

EXERCIȚII DE STIL

GHEORGHE SCHWARTZ

CASTELUL ALBASTRU

Editura „Dacia"

Scriitor prolific, Gheorghe Schwartz își pregătește prin anumite volume (relaxante) cărțile sale de referință. Un asemenea volum este **Castelul albastru.** Nu spun că este un volum slab realizat*), dar nici nu are nivelul atins de romanele **Pietrele, A treia zi,** sau **Spitalul. Castelul albastru** este un asemenea volum pregătitor, un exercițiu de relaxare și de încercare al prozatorului înainte de a începe un nou edificiu epic. În activitatea foarte productivă a lui Gheorghe Schwartz am mai întîlnit un asemenea moment prin volumul **Ucenicul vrăjitor.** Aici, Schwartz caută pretexte literare pentru virtuozități stilistice. Între parodie și realism, ambiguitatea persista abundent.

Un tip de ambiguitate (literară) se întîlnește și în **Castelul albastru.** Textul se formează dintr-un amestec de informații, din real și imaginație, din vis și adevăr, într-o structurare modernă, nu chiar ușor de urmărit. Întotdeauna, Gheorghe Schwartz a pus în prozele sale multă inteligență și speculație constructivă ; textul prozelor sale trebuie luat așa cum este, cu doze diferite de ironie și firesc, de umor și rigiditate. **Castelul albastru** se structurează pe trei nivele — **Primul turn** (Medicul și timpul ; Pe tărîmul celălalt ; Obiectul ; Nisa goală de la Rabenberg ; Un oarecare Knut Olaf Jakobsen ; Martirul), **Al doilea turn** (Refuzul ; Tesătorul și moartea ; Interpusul ; Fereastra luminată ; Răpirea fecioarelor ; Ceilalți ; Posibila imagine dispărută ; Strălucirea perfectă a diamantului), **Al treilea turn** (Femeia din vis ; Noaptea tablourilor ; Chipul dragostei ; În lipsa gravitației ; Diavolul păcălit la Aachen ; Escrocherii în oglindă ; Ultimul descendent al căpitanului Nemo). Din enumerarea titlurilor se observă apetența pentru exotic și spectaculos. Acest eseu romanesc împletește erudiția cu familiarul, lucrul comun cu nota savantă. Textul debutează abrupt, vorbind despre mărturii referitoare la **Castelul albastru,** din legenda sumeriană, apoi despre civilizația greacă și romană, unde „Castelul albastru ajunge să facă parte mai degrabă din mitologie, el devenind, am zice, un concept". Și, tot așa mai departe prozatorul amintește de „legenda despre Carol cel Mare și cea despre sfîntul Graal", despre „legenda lui Sir Gawain și a Cavalerului **Verde**", despre cea răspîndită pe Valea Nigerului s.a. Prozatorul are umor și cititorul este purtat, prin balans, în livresc și mit, în vis și real. În prozele din acest volum întîlnim, adesea, un umor negru, urmuzian.

Despre o posibilă modalitate de înțelegerea sensurilor prozei din volum, despre imixtiunile și „compilațiile" pe care și le incorporează se vorbește chiar în text : „Nivelul nu întotdeauna exemplar al textelor, lacunele, care au trebuit să fie completate ulterior, trufia unor copiști și ignoranța altora au dus la compilații **cu totul** neavenite, la acoperirea relatării originale cu un strat, dacă nu întotdeauna mincinos, oricum străin de privirea nemijlocită. (...) Oricum, acest volum constituie, de aceea, o mărturie a unui anumit timp al receptării legendelor despre Castelul albastru". Prozatorul introduce constatări cu reflex în atitudine, ținînd de o anumită educație estetică și morală dar se poate deplinge lipsa toleranței și hipertrofierea siguranței.

Scris, probabil, cu plăcere, într-un joc al inteligenței și erudiției, **Castelul albastru** reprezintă un popas necesar, preparator al unor creații de amploare pe care le intenționează Gheorghe Schwartz.

Alexandru Ruja

*) **Gh. Schwartz : „Castelul albastru", Editura „Dacia", 1986.**

Un contemporan al lui Eminescu

Cartea Vioricăi Diaconescu, recent apărută în colecția **Universitas** a Editurii Minerva, la origine teză de doctorat, este o cercetare minuțioasă, cel dintîi studiu monografic amplu dedicat lui Pantazi Ghica, scriitor de plan secund, foarte interesant însă în peisajul vieții literare și politice din a doua jumătate a veacului trecut. Autoarea cărții a întreprins investigații largi și stăruitoare în arhive, în presa timpului, a consultat o bibliografie critică și de informare, cu privire la scriitor și la epocă, foarte bogată, pe care le-a valorificat, oferindu-ne o imagine, în mare parte inedită, a scriitorului, precum și numeroase referințe și precizări noi privind viața politică și literară a vremii în care scriitorul a fost implicat.

Prima secțiune, intitulată sugestiv **Boema unei vieți**, reconstituie biografia agitată, desfășurată în bună parte sub semnul unei boeme prelungite, pitorească în anume privințe, totdeauna generoasă, dar și, nu o dată, dramatică, pentru scriitor. Perioada studiilor în țară și la Paris, cu viața de boemă neînfrînată de aici, căsătoria cu fiica lui Guyet de Fernex, directorul institutului în care Pantazi se afla pentru continuarea studiilor, întoarcerea în țară și avatarurile cu moștenirea și plata datoriilor, intrarea în slujbă ca procuror, apoi prezident de tribunal și avocat, alte avataruri legate de neplata datoriilor, procese s.a. ; activitatea sa ca ziarist, apoi cea de deputat, legăturile cu mediile scriitoricești, cu Macedonski îndeosebi, sprijinul dat acestuia spre a fi numit în slujbă, precum și la apariția **Literatorului** etc. Sînt momente ale vieții scriitorului, evocate pe larg, cu o informație în cea mai mare parte nouă, rezultată din cercetarea de arhivă, la Academie, la Arhivele Statului, la fostul Tribunal Ilfov, în presa vremii, ca și din lucrări referitoare la familia Ghica, la Ion Ghica mai ales, precum și la epocă. Un merit al monografiei e de a ne fi dat o imagine corectă a vieții scriitorului, precum și un portret al omului curățat de exagerările, uneori caricaturale, ale adversarilor săi, între ele și cele datorate lui Eminescu și Caragiale, asupra cărora au atras atenția și Călinescu și Cioculescu. Alături de activitatea de ziarist, reluată și analizată într-un alt capitol, cea de deputat, timp de șapte ani, în parlamentul țării, relevată cu deosebire în acest prim capitol, reprezintă una din laturile cele mai importante și, pînă acum, mai puțin cunoscute, ale biografiei lui Pantazi Ghica. Aflăm astfel că scriitorul, deputat de Teleorman, a protestat în parlament împotriva intenției de suprimare a gazetei **Socialistul**, scoasă din inițiativa cercului socialist condus de Zubcu Codreanu, că a pledat în repetate rînduri, în favoarea țăranului român, a dezvoltării învățămîntului, că a susținut să se construiască drumuri și șosele, căi ferate, modernizarea Capitalei prin construirea unor edificii pentru înalte instituții de cultură, precum Academia cu biblioteca acesteia. Arhivele Statului, Conservatorul de Muzică, muzee și Pinacoteca etc. : a pledat pentru acordarea unei pensii fetiței orfane a cunoscutului publicist Ulysse de Marsillac, fost profesor al Universității din București, precum și pentru rectificarea pensiei Veronicăi Micle. Atari luări de atitudine și altele similare, relevate prima dată și pe larg în lucrarea de față, așează într-o nouă lumină personalitatea umană și cetățenească a lui Pantazi Ghica.

Activității foarte fecunde a scriitorului, ca publicist politic, întemeietor și conducător de ziare, în genere puțin cunoscută, îi este consacrat, în continuare, un comentariu amplu și judicios. Numele lui Pantazi, se arată, este legat de numeroase ziare și reviste din epocă. Pe unele le-a condus și le-a redactat în mare parte : **Păcală**, publicație umoristică și satirică, **Actualitatea, Cugetarea, Independența română, Stindardul, Nuvelistul.** Pe altele le-a sprijinit intens : **Dîmbovița** lui Bolintineanu și **Literatorul** lui Macedonski. La multe a fost doar colaborator : **Țăranul român, Românul, Opiniunea constituțională, Telegraful, Revista contimporană, Alegătorul liber, Portofoliul român** s.a. Începutul, ca ziarist, și-l face la **Dîmbovița**, în 1858, publicînd numeroase articole în favoarea unirii și a lui Cuza, recenzii despre cărțile noi ce apăreau, întreținînd o rubrică de umor, aceasta pregătindu-l oarecum pentru **Păcală**, publicație scoasă în 1860, și în care Pantazi dovedește combativitate satirică, vervă polemică, talent pentru calambur (de pildă : „răposatul întru necinstire **El-e-iad**", sau „**Brate-âne**", „**Oras-âne**" etc.), anticipîndu-l, în unele privințe — se arată —, pe Iacob Negruzzi din **Copii de pe natură** și pe Caragiale.

Plină de interes este și activitatea de cronicar literar, teatral și muzical a lui Pantazi Ghica. Scriitorul a combătut traducerile proaste, din scrieri prost selectate, opinînd pentru creație originală, națională, pentru dezvoltarea teatrului ca instituție, pentru buna subvenționare a actorilor, continuînd, în această privință, tradiția **Daciei literare**. Pe de altă parte însă, observă Viorica Diaconescu, Pantazi anticipă, prin unele idei, pe Maiorescu (rolul purificator al artei, în sens aristotelic), precum și teoria realismului la noi, prin reflecțiile sale despre roman în care pledează pentru proza de observație.

Proza lui Pantazi Ghica este analizată nuanțat, cu referiri concludente la scriitori străini și români din epoca romantică și cu o bună intuire a cotei sale valorice. Nuvelistica, minoră, artificios sentimentală, de un romantism tenebros, ironizată de Maiorescu în **Beția de cuvinte**. Mai interesant este romanul **Un boem român** (1860), deschizînd împreună cu **Don Juanii din București** (1861) și cu **Cocoșii vechi și noi** (1862—63), perspectiva prozei de observație realistă la noi. Comentariul se face paralel cu **Scènes de la vie de bohème** de Mürger, analiză excelent condusă, stabilindu-se apropierile, împrumuturile din scriitorul francez și substanța originală a scrierii lui Pantazi Ghica.

Ultimul capitol al cărții e dedicat dramaturgiei, aceasta însumînd numeroase piese, de obicei comedii, evident superioare nuvelelor, fără însă a depăși limitele unor scrieri modeste. Piesele lui Pantazi Ghica, afirmă cu îndreptățire autoarea monografiei, vădesc oarecare viziciune a dialogului, o ușoară diferențiere caracterologică a personajelor, umor, cele mai izbutite în această privință părînd a fi **Iades, Sterian Pățitul** și **Nebunii din față**, care au și fost jucate, cu o bună distribuție, **Sterian Pățitul** menținîndu-se pe afiș chiar cîteva stagiuni.

Cartea Vioricăi Diaconescu, studiu monografic de informație riguroasă, evocă viața și opera unui scriitor puțin cunoscut, cu importante implicații în viața politică și literară din a doua jumătate a veacului trecut.

Dim Păcurariu

Destine comune

Urmare din pag. I

munte, în Apuseni, unde istoria pătrunde cu aceleași mari implicații de ordin politic și ideologic ca pretutindeni, nu mai pot rămîne în expectativă, fiind atrași, implicați, de modul nou al mișcărilor sociale, în revoluția de socializare a țării. Procesul decantării conștiințelor lor, pînă la a ajunge niște activiști de partid, așa cum au fost și sînt în continuare toți intelectualii de bună calitate ai țării noastre de azi, nu este nici simplu, nici ușor. De la condiția de **martor** pînă la aceea de **ferment** este un drum plin de sinuozități pe care am căutat să-l urmez, fidel, descriind o întreagă lume în mișcare. Din acest punct de vedere ambiția mea a fost, și rămîne în continuare, aceea a etingerii unei fresce panoramate a evenimentelor țării din primele două decenii de după război. Împărțit în patru părți (numai cerințe strict tehnologice au determinat împărțirea lui în patru volume cu apariții prelungite pe parcursul a mai multor ani — vol. I. **Sezonul crinilor roșii**, vol. II. **Porți deschise**, vol. III. **Morții au vise frumoase**, vol. IV. **Autoportret în oglindă**), romanul ajunge într-o dinamică evenimențială pînă la începutul deceniului șapte. Este o perioadă frămîntată, marcată de numeroase evenimente politice esențiale, în care cei doi soți Ohaba se implică mereu mai mult, confundîndu-și în cele din urmă viața cu aceea a unor devotați și demni activiști de partid. Subliniez încă o dată această idee, întrucît consider că adevăratul erou al acestui moment al istoriei noastre este **activistul de partid.** El este, tipologic vorbind, un produs al acestei epoci, un exponent al ideilor politice aplicate ale momentului pe care îl trăim, un executor al sensurilor ideologice fundamentale pe care le implică istoria marilor prefaceri socialiste ale etapei pe care o traversează țara și poporul nostru.

S-au făcut numeroase tentative — unele chiar excelente — de a fixa în literatura noastră actuală profilul acestui erou specific. Totuși consider că încă nu avem creat tipul reprezentativ de activist de partid. Romanul meu încearcă să contribuie, cu posibilitățile de care dispun, la fixarea, la elucidarea acestei tipologii complexe de erou contemporan. Este o sarcină a mea, și în egală măsură a tuturor scriitorilor români de azi, pe care înțeleg să mi-o asum în opera mea, cu toată responsabilitatea omului conștient angajat în destinul istoriei contemporane a patriei noastre socialiste.

NOTE ● ATITUDINI

Mult e dulce și frumoasă...

■ Incisivă ca de obicei, cronica lingvistică semnată de N. Mihăescu este urmată, în nr. 26 (din 26 iunie a.c.) al „Săptămînii", de un P.S. în care se susține caracterul pleonastic al sintagmelor „literatură beletristică" și „accepția noțiunii". Mărturisim că P.S.-ul nu ne-a convins, dar acceptăm, din principiu, că un specialist cu experiența lui N. M. **poate** să aibă dreptate. Totuși, același N.M. greșește cînd consideră că „nepereche" nu are, semantic, „nimic de-a face cu **numărul**". Al. Graur scrie, într-adevăr, că „pereche" nu are nimic de-a face „cu **numeralul**", dar că „dă indicații asupra **numărului**", ceea ce afirmam și noi, în legătură cu „impar". (Clasa de referință a unui termen nu se schimbă prin negația termenului.)

Faptul că „normele sînt mai mult sau mai puțin riguroase...", pe care N.M. — „cu oarecare întîrziere" — nu pare să-l accepte, este ilustrat chiar în textul de bază al cronicii. Cînd trei lingviști au păreri diferite în privința caracterului recomandabil sau nerecomandabil al aceleiași construcții, înseamnă că, în contextul respectiv, „norma" nu este rigidă. Una este să încalci recomandările gramaticienilor prin a spune că „oamenii **bea**", alta — prin „...a sta-n circiumă și-a bea". Abstracție făcînd de normele (mai puțin riguroase) ale igienei alimentației, a doua construcție („nerecomandabilă" ca infinitiv instrumental) ni se pare mai puțin vinovată. (La o lectură mai atentă, vom observa însă că Mioara Avram și Laura Vasiliu **nu** au, cel puțin în problema la care se referă N.M., „păreri contradictorii".)

Despre „accepție" și „noțiune", trebuie să recunoaștem că ne-am grăbit incluzîndu-le în discuția noastră. În cazul acestor cuvinte, stabilirea eventualului caracter sinonimic este de competența filozofului. Lingvistul nu poate impune sensurile unor cuvinte. El le poate doar înregistra.

Cît despre caracterul variabil al normelor, evident pentru toți „diacroniștii", citățm un singur exemplu : «Instrucțiunile mai vechi recomandau să se scrie separat „așa dar", iar „deaceea" într-un cuvînt. **Îndreptarul a inversat** (s.n.) regula și notează „așadar" și „de aceea"» (Al. Graur, „Mic tratat de ortografie", București, 1974). Acum sîntem convinși că N.M. nu va mai pune la îndoială variabilitatea normelor. Celor care vor continua să o facă, le vom spune — preluînd vorba cuiva — că nu putem decît să le **explicăm** un fapt lingvistic, nu însă și să-l **înțelegem în locul lor.** Așa e viața.

Mihai Niculescu

SUB SEMNUL CONGRESULUI IX

CREAȚIA ȘI EVOLUȚIA VALORILOR

„Noua geografie“ a lirismului

Contribuția Congresului al IX-lea al P.C.R. la îndrumarea creației literare și artistice are, între obiectivele fundamentale, și promovarea „diversității de stiluri“ ceea ce presupune un climat al creației libere și asigură artei condițiile propice spre a înainta. Aceasta e opinia curentă și nimic nu ne împiedică să o considerăm drept adevărată, mai ales că o examinare a procesului de creație produs în acești douăzeci și doi de ani confirmă pe deplin acest principiu tradus cu siguranță în concret. Totuși, o precizare este necesară și, spre a o face, e recomandabilă încadrarea istorică, aceea care explică adeseori pînă la nuanța cea mai subtilă semnificația adîncă a unei formulări judicioase și, din punctul de vedere al evoluției culturii în măsuri proprii, reclamată de fapte. „Diversitatea de stiluri“ pretinde, spre a înțelege mai bine sensul acestei formule, o așezare alături de ceea ce însemnează „identitate“ culturală, adică redescoperire a unei îndelungate tradiții de gîndire proprie românească ajunsă să se exprime în chip major și să întrețină, prin capodopere, sentimentul că aparținem unei civilizații aptă de creație de valori. Aceste principii, care aparțin, fără de îndoială, unei viziuni în chip desăvîrșit democratice, ajută o literatură să-și regăsească rădăcinile și formele verificate de ordonare, astfel încît a vorbi despre diversitate înseamnă, de la un punct încolo, a vorbi și despre „identitate“ ; o „identitate“ în termenul specificului național, o artă, adică, întemeiată pe tradiții sigure, interesată de mișcarea universală de idei și, deopotrivă, utilizînd aceste documentări cu intenția de a se defini cu mai multă exactitate decît în alte vremi. Sigur este că, dinspre partea literaturii, consecințele acestei perspective cuprinzătoare și noi se arată a fi pe deplin pozitive și ceea ce era, ca să zicem așa, ipoteză a devenit, în desfășurări nu întotdeauna ușoare, certitudine. Sămînța s-a preschimbat, așadar, în fruct.

Poezia acestei epoci, de pildă, exemplifică aceste coagulări poate mai bine decît alte genuri **ale** literaturii căci, fiind înclinată cu precădere **a** exprima straturile sufletești profunde, ea nu poate să evolueze fără memorie și fără organizări interioare nefluctuante. Acest intemporal, această redescoperire a identității lirice care presupune adeseori o arheologie în zăcăminte de vechime, această eliberare de energii însemnează, înainte de toate, o orînduire în structuri care aparțin, istoricește și sub raport spiritual, poporului român. „Diversitate“ e a lăsa liber să vorbească sufletul în ceea ce are el inconfundabil, „identitate“ — a propune, mai cu osebire, ceea ce e capabil să exprime și să ajute creația națională de valori.

Acest proces conjugat redescoperă lumea românească în dimensiunile ei fundamentale, adică **în timp** și **în spațiu.** E valorificată, mai întîi, o civilizație cu obîrșii străvechi și cu evoluție organică, adăugînd la substanța inițială **straturi** noi de cultură, a căror contribuție la configurarea unui spirit autohton e sigură. **Acum apare poezia originilor,** a lumii daco-getice, resuscitînd, după documente, imaginea unor strămoși cu demnitate, apți de altitudini de gînd, a căror conformație sufletească era senină și pură, dezvoltînd un ireductibil spirit etic pe care îl respectau grecii și romanii. Acest substrat cultural, de unde ne vin valorile cele mai scumpe în ordinea morală a lumii (și, dintre ele, sentimentul vieții libere, independența, mai înainte de toate) se alătură, în această formulă sufletească ideală, cu **esențiala componentă folclorică,** restituind o epocă literară de oralitate a cărei valoare e deopotrivă aceea de Ev Mediu și de clasicism poporan. De aci vin lirica vizionară și adînc muzicală a lui Cezar Ivănescu (din „La Baaad“ și „Doină“) ca și poezia limpezimilor simbolice și ritualistica lui Cezar Baltag (din „Madona din dud“). Începuturile folclorice ale lui Ioan Alexandru (din „Vămile pustiei“, de pildă) se decantează treptat și ajung să revigoreze un **lirism de tradiție bizantină,** care explică mult din materia pe care cel puțin cîteva secole de literatură românească o vehiculează în aspectul lor cult. Aceste izvoare istorice redeschise n-ar fi fost posibile fără sentimentul, cîștigat prin creație, că o literatură a tuturor formulelor valabile e, înainte de toate, o literatură a identității unui popor. Astfel de dovezi ale unei culturi străvechi se alătură valorilor configurate în vremi mai recente, moderne, fără îndoială, și dacă avem astăzi o **resurecție a lirismului romantic** (în direcție subiectivă și, alături de aceasta, socială) originile trebuie căutate în expresivitatea pe care romantismul o adaugă la creația unui popor cu intuiția profunzimilor sufletești. De aci înainte, valorificările merg în direcția prototipurilor, adică a valorilor exprimate major și care definesc conceptul însuși de lirism românesc. A revigora **eminescianitatea** mai departe decît „Viața“ și „Împărat și proletar“, ajungînd la esența ei dramatică și muzicală, a porni de la **blagianism** ca intuiție a „spațiului mioritic“ și de la o înțelegere a imaginației pe mari trepte cosmice, a reînnoda legăturile cu Bacovia și Ion Barbu, cu Arghezi și Ion Pillat, cu Adrian Maniu și Voiculescu, apoi cu Aron Cotruș și Octavian Goga, e a restitui poeziei românești nu doar memoria valorilor ca individualități ci un spațiu activ de creație care însemnează, mai mult decît atît, conștiința unei spiritualități unitare și exprimată carpatic, moldav și danubian.

Coexistența istoriei românești cu geografia, unde viețuiește un popor sedentar și spiritualicește unitar, reclamă o valorificare conjugată și de aceea apare, după 1965, mai degrabă decît în epoci anterioare, o poezie ale cărei vigori noi se întemeiază pe tradiții românești vernaculare, ilustrînd o „nouă geografie literară“ care nu e doar a procesului natural de selecție a valorii ci și o desferecare a energiilor unei geografii spirituale. Astfel, se configurează individualități a căror creație nu ar fi pe deplin clarificată fără această dimensiune, ținînd, cum s-ar zice, de obîrșii, fiind fapt sigur că acești poeți care aparțin mediului dunărean și Bălților (precum N. Gr. Mărășanu), Subcarpaților (cum este A. I. Zăinescu). Sudului valah, solar și influențat de Balcani (precum este Nicolae Dan Fruntelată), Doljului comunicat liric de Marin Sorescu în „La Lilieci“, Vestului bănățean (exemplificat de Mircea Micu) și încă altor „țări“ românești cu tradiții vechi, sînt deopotrivă poeți ai spațiului spiritual întreg, adică rapsozi ai ideii naționale.

Aci se întîlnesc geografii exponențiale, unde partea oglindește întregul adăugîndu-i acestuia nota ei valorizatoare care face, odată identitatea exprimată, să răsune ceea ce este, în componența unui popor, și strat care diferențiază. Individualitățile se presupun aci, căci fără vocație și în absența creației de valori a elabora astfel de tablouri ar fi cu neputință ; nimic nu împiedică, de aceea, o individualitate să se exprime și dacă e capabilă a institui o tradiție aceasta rămîne, în cele din urmă, fapt de creație valabilă. Criteriul ultim e, cu toate acestea, puterea operei de a participa la viața istorică a unui popor și, de aceea, **triumful principiului diversității** constă, dacă este înțeles în datele lui neîntîmplătoare, în această perpetuă redefinire, în această identitate care afirmă, la comparația literaturii române cu altele, sunetul ei inconfundabil.

A. Silvestri

Tapiserie de Cornelia Ionescu

Climatul valorilor morale

Este puțin probabil că istoria unei literaturi, proces complex incluzînd componente complementare ori adversative, în cuprinsul unei dialectici definitorii pentru organismele vii, poate fi evaluată în termenii unui determinism rigid și, în ultimă instanță, simplificator. Se petrec, întotdeauna, în spațiul aceleiași matrice stilistice, acumulări de energii și salturi valorice care dau configurația unui moment sau al unei epoci literare, propun liniile de forță care organizează și armonizează geografia spațiului literar. Sociologia literaturii produce, însă, argumente, în serie, care probează că existența unui anume climat cultural poate nu numai să se constituie într-un catalizator al reacțiilor previzibile, ci să și genereze procese noi, urmate de mutații calitative, în concordanță cu fizionomia întregii vieți sociale. Este climatul de emulație instituit și statornicit de Congresul al IX-lea al P.C.R. care a deschis o eră nouă în istoria României, marcînd hotărîtor destinul națiunii. În plan literar, noul climat cultural, în care libertatea creației, expresie specifică a libertății de gîndire, este premisa fundamentală a unor deschideri fără precedent, și-a pus pecetea asupra tuturor proceselor creative, stimulînd talentele autentice, revigorînd tradiția și încurajînd inovarea. Efectul imediat și cel mai important al noii politici culturale a fost, pentru literatura română contemporană, lărgirea ariei tematice și amplificarea diapazonului stilistic. Teme considerate pînă atunci **tabu,** datorită unei gîndiri dogmatice, care refuza complexitatea ființei umane, propunînd (de fapt — impunînd) în schimb un model artificial, în numele unui așazis realism, fără sansă la cea dintîi confruntare cinstită cu o realitate autentică, au devenit și redevenit bunuri literare la îndemîna tuturor scriitorilor de vocație. Unghiul de abordare al acestor teme s-a schimbat și el, iar modalitățile stilistice s-au diversificat rapid, ridicînd obstacole uneori insurmontabile, în fața unor critici obișnuiți să aplice una și aceeași vetustă grilă de lectură. S-a declanșat, din 1965 încoace, un amplu proces, ale cărui aspecte esențiale ar putea fi rezumate astfel : pe de o parte, recuperarea valorilor unei tradiții literare de excepție, pe de altă parte, sincronizarea literaturii române cu direcțiile importante ale fenomenului literar european. Aflate într-un dialog fertil, tradiția și inovația sînt coordonatele care definesc momentul literar actual. Atîta vreme cît nu numesc însă fapte, vorbele ar putea rămîne, în cel mai bun caz, esantioane ale unui proiect fără acoperire. O privire asupra prozei românești — căci proza depune, și ea, mărturie despre maturitatea unei literaturi — scrise în ultimele două decenii, oferă însă argumentele indubitabile ale valorii. Astfel, după ce cu **Moromeții** (vol. I) se înscrisese în rîndul marilor prozatori români, Marin Preda avea să dea în această perioadă o serie de alte romane, fiecare, în felul său, cu valoare de repere în evoluția prozei contemporane : **Moromeții** (vol. II), **Intrusul, Marele singuratic, Delirul, Cel mai iubit dintre pămînteni.** Tot acum, universul rural își găsește în Nicolae Velea un investigator original, cu un timbru stilistic inconfundabil, ale cărui nuvele din volumele **Paznic la armonii, Zbor jos, În război un pogon de flori, Vorbă-n colțuri și rotundă** scot proza „cu țărani“ din tiparele înguste ale epocii anterioare.

Este momentul cînd își croiesc un drum distinct în literatura română alți scriitori, și ei dispăruți din nefericire, ilustrînd, cu formule diferite, proza citadină : Teodor Mazilu, care impune o viziune sarcastică, în descendența lui Caragiale, Radu Petrescu, calofil, atent la detaliul psihologic infinitezimal, contemplînd vremurile „sine ira et studio“, Alexandru Ivasiuc, trecînd de la scriitura experimentalistă, la romanul social de factură balzaciană și, apoi, la parabola politică, Sorin Titel, asimilînd, într-o formulă personală, realismul magic sud-american și fantasticul folclorului autohton. Tot acum își consolidează opera Eugen Barbu, unul dintre cei mai importanți prozatori contemporani, oferind cititorilor săi, după **Groapa,** alte două romane extraordinare — **Principele** și **Săptămîna nebunilor** — fiecare dintre ele suficient pentru a-i asigura scriitorului, pe orice meridian al lumii, gloria definitivă.

O viziune dramatică, cu accente tragice, a satului ardelean și a țăranului de aici, construiește Ion Lăncrănjan în **Drumul cîinelui, Suferința urmașilor, Fiul secetei, Toamna fierbinte,** ample fresce sociale și romane politice, avînd ca fundament un **mythos** autohton, ale cărui ecouri reverberează simbolic în prezent. Proză inspirată de mediul rural practică și Dinu Săraru („Niște țărani“) care, apoi, își conduce personajele (în „Clipa“ și în „Dragostea și revoluția“) prin vasta realitate socială a României de azi.

Sfidînd, parcă, un destin nefast, care a făcut ca multe dintre proiectele de anvergură ale scriitorului român să rămînă doar în acest stadiu, Paul Anghel scrie monumentalul ciclu **Zăpezile de-acum un veac,** probînd, deopotrivă, capacitatea rară de **analiză** și **sinteză** a unei epoci istorice esențiale pentru România modernă. Lui i se alătură, dintr-o altă perspectivă, cu alte mijloace și vizînd alte sensuri, Mircea Ciobanu, cu cele cinci volume de pînă acum din ciclul **Istorii,** evocare a unei lumi către crepuscul, sub presiunea timpurilor și consumată interior de un dramatism structural.

Acum se impune atenției și dobîndește apoi notorietate proza fabuloasă, fantastă, esențial barocă a lui Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, personalități distincte, aflate în plină maturitate creatoare. Eticismul ardelenesc, căruia i se aliază, uneori, o exagerată doză de mizantropie, constituie dimensiunea pe care se dezvoltă pasionantele dezbateri morale din romanele lui Augustin Buzura, în timp ce dostoievskianismul își găsește un continuator orgolios în Nicolae Breban, iar cinismul gogolian transpare în romanele lui George Bălăiță.

Fără complexe, posedînd bune lecturi din clasici, dar mai cu seamă din moderni, intră în acest dialog al literaturii, favorizat de un climat stabil al libertății de creație, reprezentanții generațiilor mai noi de prozatori, dintre care unii sînt deja certitudini : Gabriela Adamesteanu, Eugen Uricaru, Constantin Stan, Apostol Gurău ș.a.

Diversitatea de formule stilistice, amplitudinea problematicii abordate, complexitatea tematică, echilibrul între tradiție și inovație și, desigur, nu în ultimul rînd, talentul autentic, exprimînd o vocație asemenea, sînt tot atîtea semne că proza contemporană românească traversează un moment fast, cu sanse considerabile de a se transforma în durată.

Valentin F. Mihăescu

Pecetea inaugurală

Urmare din pag. I

rămîne el vast și mereu încăpător evenimentul acela astfel încît, iată, el este și o vară a memoriei, este și un fel al ei de-a se rosti chiar și prin spicul de grîu, prin acest miros de pîine cald și proaspăt și chiar printr-un steag roșu de maci culcat în dunga unui imens lan. Era atunci în vara Congresului al IX-lea, în același anotimp al secerișului, și

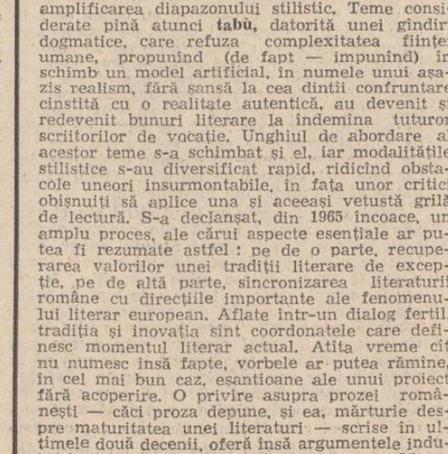

mai era, la scurt timp după aceea, o primă vizită a celui proaspăt învestit în fruntea partidului ; ni-l amintim discutînd cu oamenii și privind, împreună cu ei, de undeva dintr-un lan din mijlocul cîmpiei române. Explica și, prin gesturile-i de atunci cunoscute, sublinia și completa parcă sensurile cuvintelor, le făcea să semene într-un fel cu însuși bobul și spicul de grîu. Ceea ce spunea era că pornim pe un drum lung, că ne așteaptă și greutăți pe care trebuie să știm și să fim pregătiți să le învingem, că este un drum de luptă și munca aceasta și nu un marș triumfalist prin istorie, nu o plimbare.

Această imagine : a lanului de grîu și a celui care vorbea privind și ascultînd frămîntarea spicelor, chipurile oamenilor care-l ascultau, arcul de cer de deasupra și drumul, ideea de drum omenesc și firesc ce ni se relieva după atîtea și atîtea căi ocolite și rămase utopice, constituie, cred, și o cheie de boltă a înțelegerii în plan istoric și cultural a tot ce a însemnat Congresul al IX-lea al partidului, ca deschidere, ca întoarcere a noastră cu fața către noi dar și ca deschidere a partidului către el însuși, către istoria și menirea sa reală, către istoria și destinul concret al poporului său. Pecetea lui inaugurală se dovedea odată cu mișcarea acelui cîmp vast și aromitor de spice și nu știu dacă acestea nu erau chiar gînduri, gîndurile care se văd și pot fi auzite, pot fi cuprinse, adică, îmbrățișate din chiar raza și matca lor originară. Literatura și arta nu sînt nici ele altfel. Suflul acelei veri le-a împrospătat rădăcinile.

Tradiția ca univers activ

S-a scris mult în ultimii ani despre efortul de valorificare a moștenirii culturale în perioada de după Congresul al IX-lea al P.C.R., proces conjugat, soldat cu numeroase reeditări din diferite domenii ale culturii naționale, apărute în acești ani. De la cronicari la perioada interbelică, de la monumentala ediție Eminescu la autori mai modești (dar expresivi pentru evoluția istorico-literară), un ansamblu imens de texte ale tradiției noastre culturale a fost reactualizat în conștiința cititorului contemporan. La aceasta se adaugă masiva reprezentare în limba română a celor mai importante opere de gîndire și sensibilitate din literatura universală. Cititorul român, mai numeros azi decît oricînd, se poate considera privilegiat : niciodată nu i s-a oferit publicului nostru un volum mai mare și mai variat din valorile autohtone și străine, acestea în tălmăciri exemplare datorate unor traducători rafinați și bine specializați. Dar o tradiție culturală nu-și află împlinirea decît prin stimularea unei puternice creații contemporane, în care să se oglindească, pe de o parte, din care să se îmbogățească, pe de altă parte, cu semnificații noi, cu trăiri vii, specifice generațiilor prezente. Or, din acest unghi sintem, de asemenea, într-o situație reconfortantă : literatura acestor decenii, poezia, proza au cunoscut adevărate „explozii“ cum s-a spus, urcînd, axiologic, prin citiva din reprezentanții lor, pînă la nivelurile interbelice. Mai ales criticii și istoriografiei literare, însă, le revine un rol deosebit în acest proces de asimilare vie a moștenirii culturale, utilizînd toate instrumentele științifice, de la cercetarea amănuntului documentar, la vaste sinteze istorico-literare. Critica însăși n-a rămas mai prejos decît celelalte genuri : s-au realizat tot acum o sumă de lucrări interpretative, de la monografii (cele mai multe consacrate celor mai mari scriitori) la sintezele unor genuri (evoluția liricii, evolutia romanului, evolutia teatrului românesc), pînă la istoria unor curente (literatura veche, clasicismul, preromantismul, romantismul, Junimea, perioada interbelică), tipărindu-se recent și cîteva istorii-compendii ale literelor romane, toate acestea semnate de critici și cercetători dintre cei mai prestigioși. Este un moment plenar al criticii, care îi permite să treacă azi la analize de profunzime, cum s-a întîmplat în deceniile interbelice. Ne gîndim, astfel, la examinarea literaturii noastre din perspectiva unor concepte universale pe care ea și le-a asumat, înzestrîndu-le însă cu semnificații proprii și dovedindu-și astfel personalitatea în contextul altor evoluții culturale. Lucrări de factura celor binecunoscute avansate de Ibrăileanu sau E. Lovinescu, **Spiritul critic în cultura românească** și **Istoria civilizației române moderne.** Ele implică desigur viziunea istorică, dar și o privire comparativă, în plus, o filozofie asupra culturii române, menite să lumineze semnificații care scapă altor tipuri de lucrări critice sau istorico-literare. Iată cîteva titluri posibile de asemenea sinteze : **Conceptul de critică, Conceptul de patrie, Conceptul de specific național în literatura română, Conceptul de rațiune, Conceptul de libertate (și necesitate), Conceptul de universalitate, Evoluția ideii morale** etc. în cultura și literatura română. Unele au și primit cîte o interpretare în lucrările unor cercetători cunoscuți, altele sînt, sau ar trebui să fie, scrise sau în proces de elaborare și credem că ar merita comprehensiunea edituri-lor. E un tip de lucrări necesare prin care literatura noastră poate fi văzută într-un dialog profund cu marile zone ale culturii europene. Or, critica noastră știe că are obligația ei, ce nu poate fi înlocuită prin invocarea perpetuă a marilor lucrări amintite mai înainte, ale lui Ibrăileanu și E. Lovinescu. Există și alte dimensiuni ideatice, ale literaturii noastre, ele nu se reduc la dihotomia dintre autohtonism-sincronism, așa cum s-a considerat în chip simplificator în critica interbelică. Există, bine asimilate și specific frămîntate, concepte mult mai cuprinzătoare, așa cum sînt : **conceptul de originalitate** (națională și individuală), **ideea de moralitate** (individuală și socială) etc, din perspectiva cărora literatura română apare mult mai nuanțată în semnificații, pe de o parte, mult mai unitară, pe de altă parte. Or, tocmai azi, cînd toată moștenirea artistică și ideologică, națională și universală se află în fața cititorului, sînt posibile asemenea întreprinderi critice, care ar potența și întregi profilul cultural al epocii pe care o trăim.

Marian Vasile

Antologia «Luceafărul»

Popor, Partid, Poezie

Poporul meu, popor cu sufletul tînăr,
La sărbătoarea acestui pămînt,
Cuvintele sînt înaripate de număr
Asemenea ție îți sînt !

Spun tînăr cu patimă și încintare,
Ca de la egal la egal,
Trupului elastic, inteligenței strălucitoare,
Cărbunelui și piinii și luminatului metal.

De n-aș fi văzut, de n-aș fi ascultat,
Acceleratul ritm de supunere-al munților
Un nefericit, fără de singe trup aș fi dat
Cîntecului, vîrstei și munților.

Mă ridic din locul în care timpul
Vrea să mă așeze în ziua de vară
Mă ridic din zile,
Nopțile aud salturi de existență
Văd bariere
Pe care viața mea le doboară.

Unui om de pe pămînt îi sînt recunoscătoare
Că lauda lui se apropie de zidirile mele curate,
Și nu e în puterea încrederii oare
Dorul de cunoaștere, de participare, de partinitate ?

Eu voi trăi dorind, avînd puterea,
Dar neoprindu-mă niciodată
Să te privesc dintr-un foarte înalt
Punct de zbor, și totuși nu mult depărtată
De centrul pămîntului patriei, cald.

Voi trăi într-o materie punerea melodioasă
Un cîntec voi fi într-o stemă asemenea mie,
Cită vreme se nasc în țara aceasta cu prispă muntoasă,
Cioplitorii monumentelor : Popor, Partid, Poezie.

Constanța Buzea

Partidului

Coralul spart de sare nu-l mai schimb
Într-alt coral, cînd singe mă inundă.
Tu iei din oră numai o secundă
Și o prefaci apoi în anotimp !

O zi mai mult, din clipele-frînturi,
Partidu-n vîrsta noastră o adună,
Lumina stelei noastre suie-n lună
Și ploile le-ntoarce în păduri...

Piini străvezii, aceste ore duble
Răsar în vatra pînă ieri năucă,
Pe pat de lespezi și pe frunze suple

Și-și lasă-n noi căldura lor să treacă
Iar trupurile noastre fără umbre
ca pe cadrane suprapuse joacă...

Gheorghe Tomozei

Cel mai mare

Poporul este cel mai mare,
apoi urmează geniul lui
și grija mare-a timpului
de-a-i ține-n brațe cu vigoare

mereu ca munții dinspre soare,
ușori ca para focului
să dea un spirit locului
și să-l fixeze-n neuitare.

Poporul este cel mai mare
apoi urmează geniul lui
și grija mare-a timpului
de veacurile viitoare
sub măreția cerului.
Poporul viu e cel mai mare.

Gheorghe Pituț

Limba noastră

Limba noastră românească
E așa cum alta nu-i,
Limbă veche de lumină,
De eroi și de statui.

Nimeni nu mai are-n lume
Grai cum este-al ei, de dor
Ne-a făcut pe fiecare
Peste gînd stăpînitor.

Cîți au vrut să ne-o răpească
Niciodată n-au putut
A rămas aici de veacuri,
Unde viața și-a-nceput.

Cel care-o vorbește astfel
Cum ne este-n bătătură,
În loc de cuvinte spuse
Numai flori îi ies din gură.

Cine-o caută-o găsește
Și pe fete și pe ii,
Pe ștergare, pe marame
Și pe-atîtea veșnicii.

Slavă ei și închinare
Pentru graiul ce ne-a dat
Nu mai plîngem cu ea astăzi
O avem pentru cîntat.

Noi ne ducem, fiecare,
Unde-i datul, rînd pe rînd,
Ea, cît lumea va rămîne
veacurilor luminînd.

Virgil Carianopol

Ridică-te, frumoasă Patrie

Ridică-te, frumoasă patrie, cît munții
Din însăși biruința forței tale mari ;
Ridică-te din piatră, din lumina frunții
Din piinea vie, te ridică, din stejar !

Din fiecare piept, din brațul fiecărui,
Din tricolorul românesc, biruitor,
Să înțeleagă însuși Timpul cum te dărui,
Cum ești mîndria și puterea tuturor.

Nu moartea nici durerea te-or reține,
Un trandafir de foc e toată forța ta !
Roditã grabnic astăzi, pentru mîine
Tu ești voința omenească de-a dura.

Străveche, tînără și țară viitoare,
Tărîm de rodnicie mîndră, vatră românească
Tu știi să te ridici din tot ce doare,
Cum știi să faci chiar piatra să-nflorească !

Dinamică temeinicie pentru totdeauna,
Plural gîndind cu fruntea tuturor,
Tu ești și patria și forța și lumina
Acestui neînvins și încercat popor.

Ion Crînguleanu

●

POEZII APĂRUTE ÎN PAGINILE REVISTEI

Grădină de culori

Carpații sorb miresmele de grine.
Roșesc sub frunze roade, prin livezi.
Cerești tei din gliile române
Ne viscolesc cu caldele zăpezi.

Belșuguri noi se-adună în cămine
Hambarul țării este veșnic plin
Pe masa hărnicei lingă piine
Zimbește-n cupe cel mai dulce vin.

Am pus temeiuri marilor făgașe.
Urcăm victorioși înspre zenit.
Iau satele, azi, chipuri de orașe
Cu trai mai demn, egal și însorit.

E-un cer mai clar ca visul de izvoare.
Surid copii cu ochii de candori.
De liniște ni-i veghea la hotare,
Iar țara – o grădină de culori.

Constantin Atomii

Comoara

Limba română este mama noastră
Ce-a izvodit și Pasărea Măiastră.

E rodul, de milenii plămădit,
Acestui lut care ne-a dăruit.

Cuvintele, ca filele-ntr-o carte,
Știu bogăția mîndru să și-o poarte.

Dar nu-i ușor s-ajungi la miezul lor...
Doar dacă ești născut de-acest popor

Și lacrimă pătrunzi și bucurie,
Pricepi și rostul lor, chiar dintr-o mie.

Dar truda, chiar, nu vine de la sine :
Din înnorări, din clipele senine

Pe care, dacă știi să le trăiești
Dai de comoara limbii românești.

Îți voi fi

Credincios
ca florile pământului
de unde frumusețea își iau,
tu lacrimă, tu cuvîntule
Patriei mele-înstelate vă dau.

N-ar mai fi putere
să-mi întoarne credința
de la Aceea ce-mi zămisli :
dragostea și ființa.

Radu Cange

Sărutîndu-mi pămîntul

Sărutîndu-mi pămîntul,
port pe gură întreaga mărturisire :
a iubi fiecare loc și veșnic
a nu păta mai mult
decît lacrima crinului.

Istoria este întipărită
ca apele cele limpezi
în orgoliul muntelui
Lupți,
scrii
izvorăști
și știi că nu ești
singur.

* * *

Poposește-mi, lumină, pe frunte
Gestul adevereşte izbinda...
Pot ridica
încă o treaptă,
făptură primită în marea înaintare.
Scutul :
trei culori în dreptul inimii
și de pe culmi, triumful
graiului.
Vestea poate porni.

Valeria Deleanu

Îmboboceşte vara

Sînt teii înfloriți, miresmele-s pornite,
Îmboboceşte vara de soare luminată,
Eternitatea clipei se lasă picurată
De cîntul ciocîrliei sub zări nemărginite.

Îmboboceşte vara de soare luminată.
În lanuri, glia țării miresme dulci promite.
De cîntul ciocîrliei sub zări nemărginite
Cimpia se-nfioară, seninul se desfată.

În lanuri, glia țării miresme dulci promite
De grîu, de anemone și zboruri laolaltă.
Cimpia se-nfioară, seninul se desfată –
Sînt teii înfloriți, miresmele-s pornite.

De mîine

De mîine-ncepe-a piinii sărbătoare.
Spicul de grîu în lanuri nesfîrșite
Se-nalță vesel, viguros sub soare
Cu sentimentul vieții împlinite.

De mîine mai trăiește o candoare.
De mîine-i rod, e azimă pe masă :
De mîine se desparte de cicoare
Și se așterne pe ștergar în casă.

Prieteni, din carafa plină, grea,
Cu apă rece, dulce de izvor,
Dați grîului să soarbă-adînc din ea
Să fie mîine mai strălucitor !

Victor Barbu

Lexic sărbătoresc

Lucrurile viitorului
înoată în fața mea
în coloana viului,
în spirala finitului ;
ne tragem din stirpea
acelor oameni
cu mintea aprigă
și fierbinte
și limpede
și solidă
ce atîtea adevăruri
le-au păstrat nepieritoare
cu o deplin lucidă
conștiință,
umanizînd și piatra
și stihia
și visul
și zburătorul.

Sandu Stelian

Cu prețul vieții

Mulțumind pămîntului patriei
care ne ține
cu o infinită răbdare și bucurie
către țelul suprem
Mulțumim pămîntului străbun
pentru piine și sare
pentru apa de lacrimă a izvoarelor
sub pleoape de cer
imensă pasăre ocrotitoare
Mulțumind pămîntului patriei
care încă rodește și înflorește
prin noi, pentru noi
cu aceeași ardoare
pentru inima vie din adîncuri pulsînd
răsăriturile, anotimpurile
stării de grație din corole
Mulțumind pămîntului patriei și
celor care o păstrează
indubitabilă
pilonii fertilelor încercări
celor care o apără, o înfrumusețează
cu o febricitate de marmoră stelară
cu prețul unei titanice încordări
cu prețul tinereții biruitoare, al neodihnei
cu prețul vieții...

Victoria Milescu

Odă mîinilor semănătoare

O, cum de la începuturi se întrupează
peste tot Sămînța lor veșnică, trează.
Sub sori cum tresaltă în cîntec de seve
splendorile nenumărate ale eve !
La pulsul lor cum tresaltă țărina,
în străfunduri deschizîndu-și fîntîna
minunilor – riuri adînc scufundate
visînd preacuratele mii de carate
într-un ocean de muguri, flori și frunze
sub stele priveghind tot doruri ascunse...
...și-mplinește glia visul cel mare
prin lumina mîinilor semănătoare.

Romulus Constantinescu

Centrul vital

Ești națiunii centrul ei vital,
Așa cum centrul tău vital e omul ;
Precum, în gravitație, atomul,
Găsi în acest om un ideal.

Ești cîntecul ce-i însoțește-n viață
Angajamentul gîndului plenar ;
Ești cutezanța care se învață
Prin comuniștii revoluționari.

Ai fost un scut apărător de țară
În anii odiosului fascism ;
Acum ești noul ce ne înconjoară,
Ești unanimul nostru umanism.

Născut în focul luptei proletare,
Tu ești puterea care a unit
În jurul ei o clasă muncitoare,
Iar centrul ei vital ești tu – Partid !

Vasile Bardan

Patria din noi

Patria din noi
Și clipa imensei bucurii
Că existăm liberi ;
Iată,
Pentru ce mîinile
Mi s-au desprins de trup
Și cu milioane de alte mîini
Se preschimbă
În crini, trandafiri
Dar mai cu seamă
În cîmpia de maci
Din miezul căreia s-a ridicat
Monumentul eroilor.
Iată,
Cum zborurile revoluției
Și respirațiile
Sapă literele alfabetului
Iată,
Cum florile cele zămislite
Din mîinile mamelor
Și ale pruncilor,
Din mîinile bărbaților
Și ale străbunilor
Au prins aripi
Și nîngere de albi porumbei
Rotunjesc inima acestui pămînt
Care bate, bate în fiecare din noi.

Melania Cuc

vera făgădaru

OCHI DE COPIL

Ne-am ridicat cu toții de la masa pe al cărei acoperămînt alb și scorțos se lăbărțase ca un reproș pata de sos întinsă înadins acolo de băiatul mic și cu ochi răi al gazdelor. Tăcuse tot timpul mesei, nebăgat în seamă pînă cînd mîna lui mică și-a făcut drum spre lingura de-alături, a-nmuiat-o adînc în sosieră și-a desenat cu ea, în fața farfuriei ce prevestea desertul, o dîră largă, tolănită impudic în toată goliciunea ei pe țesătura fină.

Ne-am ridicat și-am trecut cu toții dincolo, spre salonul în care domnii aveau să-și bea cafeaua și să-și fumeze tutunul, și mai dincolo, pe terasa pe care doamnele aveau s-o ocupe cu rochiile, parfumurile, chicotelile și nimicurile lor, terasă pe care mi se rezervase și mie, viitoare doamnă, un colț, unul mai în față, doar fusesem adusă pentru a fi văzută, privită, cercetată — ce copilă dulce, o ființă atît de deosebită, pătrunde atît de ușor ce se discută, e de-o inteligență de-a dreptul izbitoare ! — și parcă și vedeam izbitura acționînd asupra mumiei pudrate abundent și-acoperite de podoabe lucitoare ce-ncercau în chip jalnic s-ascundă ridurile și gesturile precipitate ale degetelor care dăduseră celelalte podoabe, pe cele adevărate, pe un pumn de hîrtii repede mototolite și-ascunse vederii, hîrtii ce-aveau s-asigure un timp meschina nevoie de a se hrăni a unui trup ce n-adusese niciodată un folos, nimănui, curios mi se părea doar că ceea ce-ar fi trebuit firesc să se întîmple nu se-ntîmpla, privirile mele de copil crescut cu povești în care totul era o minune transmiteau intens fluidul dorinței de a vedea ceea ce imaginase, de a hipnotiza mumia, de-a o face să explodeze în dezmembrare și împrăștiere pudrată cu produse de import — poate c-ar fi reușit s-acopere duhoarea de putreziciune a unui trup dintr-odată dăruit cu o viață pe care oarecine n-ar fi putut-o bănui să dospească în capul unui copil de școală pri-

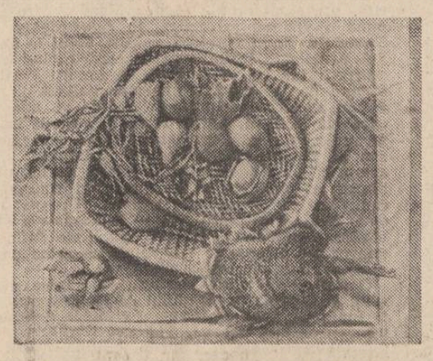

mară — și ce ochi expresivi, și ce limbaj îngrijit, și ce gesturi elegante, Beatrice dragă, trebuie să te felicit, ai într-adevăr un copil extrem de reușit, cine și-ar fi putut închipui că viața la țară n-o să-i dăuneze chiar deloc ! — și mă și vedeam, exemplar băgat pe după gratii, alături de femeia cu git de șarpe și de vițelul cu două capete, și lumea plătind biletul pentru a ne putea pipăi și pentru a putea exclama, și despre mine, în rînd cu celelalte escrocherii din spatele gardului „e vie, dragă !"

M-am îndreptat spre scăunelul plușat care-mi fusese pregătit în rînd cu fotoliile de răchită ale doamnelor, mai era un scăunel de-acela acolo, și m-am gîndit cu jale la ochii răi ce mă urmăriseră pătrunzători toată după-amiaza, la îngustimea lor ciudată și care mă arsese mai mult ca în oricare altă clipă atunci cînd unchiul îi apucase urechea dreaptă și, sucind-o așa cum numai domnul învățător din satul bunicilor, învățătorul acela bun și drept și neiertător cu cei căzuți în greșeală mai văzusem că știa să facă, pronunță cu autoritatea unui judecător suprem : „ce-nseamnă asta, domnule, unde s-a mai văzut ca un copil bine educat să comită asemenea gesturi, este inadmisibil ca un asemenea comportament să fie permis într-o casă de oameni civilizați !"

L-a durut, știam că l-a durut. Și n-a plîns. A strîns din dinții lui mărunți și n-a plîns. Aș fi vrut să pot să m-apropii de el și să-l mîngîi, sau numai să-i cer umil iertare pentru o vină pe care nu mi-o-nțelegeam prea bine, o vină vie, poate un reproș, ca pata aceea deșuchiată de sos ce părea să-mi fi minjit neașteptat existența de copil obișnuit și poate puțin trist, crescut în universul fabulos al unor bunici coborîți dintr-o carte cu povești, care zîmbeau și dăruiau cu vorbe bune, cum numai acolo, în cartea cu povești se poate, bunicii mei adoptivi dar mai adevărați ca oricare alții, copil de bunici devenit dintr-odată copil de părinți, copil de-arătat, de lăudat, de minunat, copil dintr-o dată orfan de bunici.

Dar m-au oprit ochii și toate cîte le spuneau.

M-am așezat pe scăunelul plușat și-am întins mîinile spre pisoiul pufos al gazdei. Îmi venise să plîng auzind glasul aceluiași jude neiertător tunînd de alături — lasă-l să stea acolo, pe cine crede domnul să impresioneze, doar nu și-o fi închipuind că îi voi cere scuze, să stea acolo cît o vrea ! — dar lacrimile odată apărute ar fi cerut cîte un răspuns pentru fiecare „de ce" rostit cu afectare de contururile rujate gros, așa că le-am înghițit încet și greu în timp ce-mi făceam de lucru cu mîțul, abandonat și el pentru un timp la picioarele oamenilor mari. Iar „domnul", mic și amărît, c-o ureche roșie și mai mare decît cealaltă, se ghemuise în locul strîmt dintre picioarele joase ale bufetului sufrageriei, sperînd din tot sufletul la rugăciunea și duioșia iertării mătușilor și a prăjiturelelor ce se-mprăștiau acum peste tot, dar pe terasă se discuta o Ionească, Popească, Vasilească, și rochia aia cu aplicații și pene, și „cît o fi costat" și „e combinată cu...", iar alături voci joase străbăteau fumul de tutun vorbind tot despre un fel de combinații, și drumul meu spre sufragerie ar fi trecut neobservat și mîndria nelegitimă a unor părinți de ocazie ar fi crescut pînă la pocnitură — extraordinar !, dar copilul ăsta e de o sensibilitate ieșită din comun, cine și-ar fi închipuit că va fi atît de afectat de un fapt atît de banal, doar copiii se văd pentru prima oară, de unde atîta putere să lămurești monstrul âla de egoism să renunțe la reacția lui stupidă și să-și părăsească colțul caraghios din care s-a găsit să protesteze, nu, este de-a dreptul formidabilă ! Știam ce greu e să fii singur, mai mică, fusesem tîrîtă de prea multe ori prin holurile inalte ale unei instituții imense și albe, cu cabinete imense și albe, cu bărbați importanți, impozanți, citeodată ciudați, în halate albe și ochelari, și numai ochii dragi și buni ai bunicilor și ai lebedelor sălbatice, și Spărgătorului de nuci și Motanului încălțat și ai cine știe cărei crăiese binevoitoare m-au hotărît, într-un tîrziu, să-ncep să cresc. Știam ce greu e să fii singur, dar nu m-am dus. Ochii, m-au oprit ochii aceia pătrunzători și atît de bogați în înțelesuri pe care nu le știa spune pe-atunci, pe care nu le știam bănui și-nțelege, pe care astăzi abia le pipăi dezvelindu-le cuvintele de deasupra.

Mi-era jale și-mi venea să bocesc, ca bunica la mort, cu incantații ancestrale moștenite de pe alte tărîmuri, și cred c-am și început s-o fac, în gînd, mîngîind tot mai apăsat pisoiul, pînă ce nenorocitul și-a exprimat cu glas sugrumat neplăcerea. Același glas sugrumat îl puteam cîndva auzi venind de undeva din spate, din încăperea largă și foarte verde, cînd nasurile noastre, ajunse la maximă concentrare, întrau cu totul în caietele liniate pe care se așezau cît puteam de drepte bastonașe și linii, și mieunatul, ca un semnal, aducea după el un „spatele drept, cotul sting pe bancă", și un „domnule, poftește te rog, la colț !", și colțul de lîngă ușă era umplut de ochii adînci și umbroși ai lui Dănuț, ochi imenși și ireal de frumoși, ce ajungeau pînă pe pupitrul meu verde și ardeau lăsîndu-mi caietul singur, pustiind cu prima dragoste. De-atîtea ori aveau s-apară ochii aceștia în colțul de lîngă ușă — e-atît de greu să găsești fiecăruia o ocupație pe măsură, să-i și placă, să și poată, să-i și iasă ! — ochii aceia imenși și ireal de frumoși au smuls într-o zi promisiunea locului de lîngă mine, promisiune plătită scump, cu renunțarea la titlul de erou al fiecărei zile școlare, și-n încăperea cea verde a coborît dintr-odată liniștea, o liniște mare și verde, așa cum o văzusem eu prima oară în cîmpia fără de sfîrșit și început, pe care nu știu de ce, mi se părea că oarecine o ținuse mototolită într-o cutie mică și rotundă timp lung, ca să o lase într-o zi să scape din greșeală și să se-ntindă, înfășurîndu-se voluptuoasă deasupra pămîntului gol, iubindu-l. M-au privit adesea de-alături, ultînd de lecții, de cărți, de caiete, de toți și toate cîte erau, se-ncurcau privirile lor în genele mele și-mi chemau ochii, mi-i întorceam și-l vedeam pe Bujorel, vițelul proaspăt fătat în grajdul din fundul curții.

Ochii aceia licăreau cu totul altfel atunci cînd alergam de neoprit în jocurile noastre copilărești întinse în tot parcul fostului conac, parc larg în care fantezia capricioasă a unei femei plictisite transplantase castani, mulți, foarte mulți castani, unde colțurile cele mai de margine deveniseră păduri de necuprins, bune de ascunziș porumbeilor care fugeau de uliu, bune de tras chiulul unei copilării care alerga mai repede ca mine — m-am oprit în loc privind la porumbeii ce se-mprăștiau cu țipete ascuțite printre copaci, fugind de uliul care s-a oprit alături și cu ochii triști nu a știut să-mi spună decît „te-ai cam lăsat...", făcîndu-mi picioarele s-o ia la goană, să-i dovedească un „nu-i adevărat" bilbiit atunci cu spaimă — nu eu, copilăria începuse să-mi rămînă-n urmă, tot mai în urmă, pe un alt tărîm, din cartea cu povești, și numai lacrimile mijite pe la colțuri au mai putut să spună, poate, și altceva — nu am avut puterea de a privi în ochi, căutam într-o zare o zînă bună să mă scoată din bucluc, durerea era regula altui joc pe care mai aveam timp să-l învăț, și-am ieșit din cel vechi oftind suspin de neputință — mi se spusese să nu mă mai apropii de vițelul bunicului, purta belciug gros în nări și ochii îi priveau cu totul altfel acum.

N-am mai putut să stau privind în urmă. M-am ridicat încet, și-ncet m-am apropiat de unchiul, cerînd iertare, cerînd ca și cum mi-aș fi mărturisit un păcat, ca atunci, domnului învățător — „plec la oraș, au venit un domn și-o doamnă să mă ia" — și domnu'-nvățător privindu-mă într-un anume fel, așa cum n-avea s-o mai facă niciodată, nimeni, — Beatrice, dragă, dar e de-a dreptul genială, uitați-vă la ea ce intuiție fantastică, copilul ăsta e supradăruit, are toate șansele să devină o celebritate — și viitoarea celebritate a pupat cu neplăcere obrazul gras-fleșcăit al unchiului și s-a-ndreptat spre ușa sufrageriei. Imensă spaimă — n-aș fi putut înfringe umilința unui refuz. Am tremurat o clipă-n fața ușii-nchise, ca atunci, în clădirea pătrățoasă și rece a noii școli, în fața femeii cu ochișori mici, îngropați în grăsime, aducînd cu plăcintăreasa din spatele pieții. Îmi ceruse caietul de caligrafie, prima mîndrie a lucrului bun scos de degetele mici, și după ce-l răsfoise cu vădită neplăcere o lumină i-a făcut fața de tot rotundă să strălucească de o încîntare necunoscută mie atunci — „litera p" nu se face așa, e greșită ! — și mănunchiul celor cinci cîrnăciori ai degetelor nesuferit de albe au desenat un fel de gogoașă înfiptă într-un băț asemeni celui ce retezase rău munca mea și-a domnului învățător. Atunci fusese ură, și neputință, acum mai era și dorință și cine știe încă mai ce — eu umilindu-mă pînă la capăt, pentru doi ochi pătrunzători și buni, care să mă ierte negonindu-mă.

Împingînd greu ușa masivă a sufrageriei și numărînd liniile oblice pe care le făcea lemnul la îmbucături, aiurînd perfect frînt geometric linia dreaptă a fibrei, încercam să cîștig timp, amînîndu-mi sentința, simțeam teama împingîndu-mă de spate, nu puteam să-ntîrzii prea mult, să mi se vadă șovăiala bilbiind pe desenul ușii, și-odată intrată cu un „fie ce-o fi" în întunericul gros de prima clipă am revăzut aievea parcă, după-amiaza aceea de joacă ce devenise coșmar pentru ei, cei de-afară, pentru care dispărusem atît de dintr-odată și fără urmă, dispariție de care se legau cele mai groaznice-cumplite presupuneri care provocaseră interminabile și disperate lamentări femeilor din casă — se consumau învîrtindu-se pe loc și cotcodăcind fără sens, o și vedeam pe Beatrice dînd ochii peste cap și țipînd cît îi este ei de rău, și pe scumpa ei prietenă făcîndu-i vînt cu batista — lasă, Beatrice, scumpo, o s-o găsim, e pe aici pe undeva, pe-aproape, n-avea unde să se ducă, n-avea ce să pățească, n-o să se-ntîmple nimic, liniștește-te, Beatrice, scumpo, — aproape că uitaseră de mine, cea dinăuntru, închisă-ntr-un bufet în care se umbla doar citeodată, de sărbători, și-n care, absurd, așteptam să fiu găsită. Am stat mult acolo, pînă la plictiseală, și-ambiția copilărească ar fi învins, alături de curiozitatea de-a vedea reacțiile celor mari — le cunoșteam de fapt, și nu-mi aduceau nici o bucurie pupăturile ude și-mbrățișările caraghioase ale doamnelor, și nu-mi era nicicum la reprosurile teatral declamate de Beatrice, nu mă puteam nicicum obișnui să-i spun „mamă", nici s-o gîndesc de mamă nu puteam — îmi plăcea numai să le stric ordinea făcută în care-și scurgeau viața ca neavînd încotro, să le zgîlțîi puțin echilibrul subțire în care-și spu-

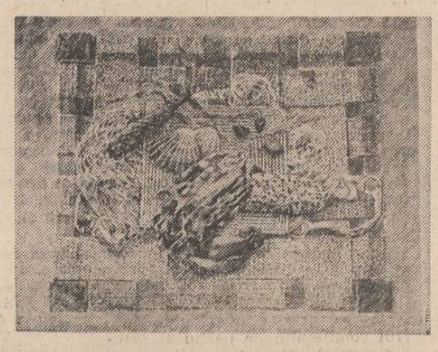

neau că „trăiesc" — numai că atunci a trebuit să mă dau bătută, în bufet începuse să se termine aerul iar resturile rămase mă sufocau convingîndu-mă să renunț, numai că nu se știe de ce, ușa în care încercam să-mping nu vroia să se deschidă dinăuntru, mi-au trebuit niște ani să-mi amintesc și să-nțeleg că împinsesem în cu totul alt perete, nu mi se părea tragic, amețisem, mi se făcuse somn și visam ceva frumos, o cîmpie întinsă și verde, și un caiet verde în care un creion verde desena rotund litere verzi și moi și bune ca mîna mamei Maria punîndu-mi comprese mirosind a gutuile de pe sobă și-a mere de Crăciun ce cîntau cu vocile copiilor din școala noastră verde descîntec de stea și de brad tînăr dărîmat dintr-odată de vocea rea și grasă — litera „P" nu se face așa, e greșită ! — și de încă o voce cu accente ascuțite, venită de pe canapeaua din salon, unde Beatrice, cea cu copil genial, se jeluia pe jumătate mai lesinată decît mine — mă urăște, copilul ăsta mă urăște, de cînd am adus-o de la țară nu-mi dă decît palpitații și migrene, trăiesc într-o spaimă continuă, o să mă distrugă, o să mă distrugă ! — vai, scumpa mea, nici nu-ți închipui cît de greu e să crești un copil !...

Ochii obișnuindu-mi-se au căutat ridicîndu-se în virful picioarelor ce se străduiau să calce cît mai fără zgomot pata — dispăruse la-nmuiat lăsînd în urmă luciul bufetului mare și greu, crăcănat pe picioare scurte ce lunecau înfigîndu-se în podea, dorind parcă să strivească dedesubt pe cel ce protestase din spațiul îngust îngăduit între ele. Era atîta liniște în încăperea înaltă, o liniște mare și bună, care m-a împins ușor de spate spre masa din mijloc, spre bufetul de-alături, să m-aplec căutîndu-i privirile întoarse acum spre lumi depărtate și străine — ce-i vedeau ochii plecați atît de departe... eram și eu acolo ?... Mîna întinsă să mîngîie mi s-a oprit în jumătatea drumului și am rămas tăcută alături să-i apăr somnul.

18 IULIE 1987
L4

teatru

«Patima roşie»

TEATRUL TINERETULUI DIN PIATRA NEAMȚ

Pe fondul unei intrigi intimitiste (în jurul clasicului triunghi sentimental), Mihail Sorbul aborda, în 1916, tema „elanului libertar", specifică întregului teatru postibsenian. Structurată pe ciocnirea permanentă dintre forța vitală a „furioaselor" (cu carte) ce-și doreau emanciparea și rigiditatea conformistă a reprezentanților moralei burgheze, pe conflictul dintre frivolitatea și durabilitatea sentimentelor, **Patima roșie** este o piesă nu numai a contrastelor (morale, sociale), ci și a rocadelor sentimentale, a permutării funcțiilor de la un personaj la altul, într-un joc tragi-comic de intervertire a rolurilor între sexe.

Sursa comicului rămîne această cursă a iubirii de la unul la altul către niciunde. Castriș o iubește pe Tofana, Tofana se îndrăgostește de Rudi, frivolul Rudi vrea să se purifice printr-o dragoste autentică, iubind-o pe Crina (femeia care-i impune „fiorii respectului"), iar Crina se zbate între dragostea ei pentru Rudi (căreia îi presimte sfîrșitul tragic) și ironiile descurajatoare, infamante ale lui Șbilț (care o iubește în felul lui). Tragicul se acumulează, din aproape în aproape, în strînsa corelație a celor cinci personaje aflate pe o traiectorie fatală a nepotrivirii sufletești, a neîmplinirii în dragoste a niciunuia.

Deși programul spectacolului din Piatra Neamț cochetează cu teoria antimelodramei, regizorul Nicolae Scarlat nu-și poate salva interpreții de gesturile mari și de pozele declamatoare ce slujeau, odinioară, însuși cultului melodramei. Alegîndu-și actorii pe emploi-uri foarte precise, și conducîndu-i către unilateralitatea fiecărui tipar, Scarlat minează interpreților săi posibilitatea de a se desprinde de personaj, de a rămîne lucizi, contaminîndu-i cu otrava personajului bintuit de mai multe sau mai puține suferințe. Din structurarea antagonică a personajelor lui Sorbul, regizorul și-a extras și accentuat formalismul antitetic (specific teatrului romantic) al rolurilor aduse pe scenă prin Maia Morgenstern (Tofana) și Oana Albu (Crina). Prin jocul excesiv, de afirmare singulară a unei personalități actoricești, Tofana se pierde și pe podium evoluează Maia Morgenstern (ajutată de regie, de scenografie, de costum, de lumină, de machiaj) pradă voluntarismului său dominator. Pe cît este de impulsivă, de pătimașă și de agresivă prima, pe atît de excesiv de timidă, de reținută, de complexată devine Crina, prin modul în care este condusă Oana Albu (victimă a complexului Crina). Accesoriile care, de obicei, ajută un actor în compunerea unui personaj, o dezavantajează pe tînăra interpretă, din start.

Nedozarea vocilor într-un spectacol de numai cinci actori, ca și nemenținerea interpreților într-un joc legat, coerent și egal, țin și ele de lipsa de comuniune spirituală dintre regizor și actori, de lipsa unei modalități regizorale conciliatoare. Faptul că unii strigă puternic și alții își pierd vocea sau abia se aud, din cauza unei forțe de emisie mai slabe, dezechilibrează, definitiv, resorturile spectacolului. Dacă „saltimbancul" raisonneur al lui Tudor Romeo începuse să se înveluie într-o aură de nebunie romantică (în acord cu spiritul melodramei), el ajunge să se piardă datorită defectelor de dicție. Corneliu Dan Borcia — care părea că joacă în limitele firescului rațional, pînă la un moment dat — își pierde vocea, devenind inhibat, șters.

Posedați de forța propriului personaj sau de agresivitatea partenerilor de joc, actorii nu pot atinge nivelul lucidității, atît de necesar parodierii melodramei. Singurul actor căruia îi reușește un joc modern, economicos, reținut, expresiv, este Mircea Rusu. Ajutat de faptul că a jucat în institut Brecht, Mircea Rusu își permite să fie insinuant, fără să fie ostentativ, să-și persifleze personajul, fără să-și diminueze rolul.

Fiecare actor, în parte, trudește așa cum înțelege el să-și structureze rolul. Împreună, însă, jocul lor nu reușește să ajungă la unison (de nici o parte a melodramei) și nici nu reușește să treacă rampa, pentru a comunica o stare cathartică spectatorului. **Teatrul Tineretului** n-a depășit încă momentul **II Campiello.**

Nicoleta Gherghel

film

Literatură şi actualitate

Imaginea vie a ultimelor peste două decenii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român s-a reflectat în creația cinematografică națională care a înscris între paginile ei strălucite izbînzi artistice născute sub imperativul unui generic conform căruia arta trebuie să servească poporul, să reflecte permanent munca sa eroică, dorința sa de cunoastere si virtuțile morale ce-i sînt caracteristice.

Urmînd unei perioade, nu excesiv de lungă, dar marcată de entuziasme facile, de tonurile net contrastante ale personajelor, de psihologiile schematice, epoca inaugurată în 1965 a dat patrimoniului cinematografic perspectiva necesară a profunzimii eroilor, a nelinistilor lor, a succeselor, dar și a esecurilor, a renunțării la întrebările retorice în favoarea interogărilor grave, de substanță.

Filmele noastre au început să fie nu rupte de viață, ci rupte din viață. Exemplificările sînt greu de sintetizat în cîteva rînduri si totusi cîteva direcții fructuoase de creație artistică s-au afirmat si acestea pot fi mentionate aici.

Utilizarea literaturii clasice si contemporane a oferit un suport sigur de valoare creatiilor ce au început să înșiruie pe ecran filele epopeii naționale. Din literatura ultimelor decenii, opera lui Marin Preda, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Horia Lovinescu, Fănuș Neagu, Horia Pătrașcu, Dinu Săraru, Petru Vintilă, Ioan Grigorescu, Platon Pardău, Grigore Zanc, Augustin Buzura a constituit nu rareori punctul de plecare pentru titluri cinematografice de referință, pentru opere orgolioase din care răzbat talentul și voința de a lăsa ceva durabil în amintirea spectatorilor, vorbind despre acest factor fundamental al epocii noastre — omul.

Spectacolul măreției umane a fost sustinut pe plan cinematografic si de o altă directie fertilă si anume, aceea a inspiratiei directe din actualitatea zilelor noastre, unde eroii tineri au avut, în special, în ultima vreme, un loc privilegiat. Eroi ca Filip, Angela, Stoian din filmele lui Pița, Bratu sau Marcus au adus suflul actualității din nevoia de oglinzi fidele realităților majore ale timpului pe care îl trăim, timp care a însemnat nu numai lupta pentru edificarea noii noastre societăti, dar si a constructiei unui om complex, din ale cărui atribute nu puteau să lipsească modestia, dar si orgoliul depășirii dificultăților, frumusetea morală, dar si romantismul vizionar al constructorilor, adîncimea infinit nuantată a trăirilor, precum si bucuria rezolvărilor în situatii conflictuale complexe. Si aici trebuie neapărat amintită contributia documentaristilor care, în cadrul unui program estetic mai bine conturat, au stiut să descopere în universuri umane cotidiene, doar aparent banale, simplitatea si firescul dezarmant al esentelor umane fundamentale, adevăruri profunde despre conditia contemporanilor nostri.

Celor două directii amintite — literatura si actualitatea — nu rareori, cu benefice interferente, li s-a adăugat în ultimii ani o a treia si anume, documentarul-artistic, mai adecvat denumit filmul politic-document, care a configurat în zeci de titluri o marcantă cronică în imagini a devenirilor trăite de societatea noastră, selectînd mari evenimente si aniversări, manifestări omagiale si sinteze oglindind împlinirile **Epocii Nicolae Ceausescu**, portrete de eroi ai constructiei socialiste, precum si subiecte vizînd problematica idealurilor de pace si colaborare ale poporului nostru.

Succesiuni de imagini-simbol, comentarii înnobilate de fiorul autentic al poeziei angajate, configurarea metaforică a conceptelor prezente în evolutia spirituală a contemporanilor nostri, iată cîteva permanente ale acestui nou gen cinematografic, filmul politic-document, care a schitat în pagini inspirate principalele idei ale constructiei unei societăti moderne, filme-remember ale demnitătii sociale si nationale conjugate la timpul prezent.

Călin Stănculescu

mara nicoară

Numai ploaia

Iată, mirositorul nostru pămînt,
Iată, gutuile, statuia și ceasul străvechi,
Casa, grădina, copilăria, vremea de-atunci
Fintina intrată în pămînt.
Ce adevăr mi-ați dat voi, plecaților,
nu mai are valoare,
Ce cuvinte m-ați învățat, au rămas
ascunse pe dealuri.
Și acum unde să mă duc ?

Numai ploaia se tîrîie prin iarbă
Cu ugerele ei pline.

Așteptare

Vînturi întunecate suflă în pendule
Peste cîmpia nopții
Plină de maci roșii
Se lasă o liniște adîncă
Tu vii spre inima mea, fiule cu părul de aur
Și eu sînt plină de milă și rochia mea albă
strălucește
Vrăbii ciugulesc grîul crescut pe hotarul
îngust dintre noi

Ai sosit și timpul din ceasornice este blînd
Îți spun cuvinte suave ca niște fluturi albaștri
Te țin de mînă
Cînd în jur cad frunzele lucrurilor.

Vara

Trandafirului i-au căzut petalele
Foșnind ușoare ca niște pene albastre
de vrabie
Contoare de aur au cuvintele
Care vorbesc despre suflet
În fiecare an, mierlele sînt altele
În fiecare an, zăpezile sînt altele
Bate crinul alb în toba pămîntului
Anunțînd o nouă vară.

Grîul

Mări și mări de grîu, deasupra pămîntului
negru,
Vara a coborît ca o imensă dropie de foc
din văzduh

Izbind oglinzile vîntului cu maci și semințe
negre.
Bătrînii vorbesc despre inima grîului
Cît timp există pe aceste locuri oameni și grîu
Cît timp grîul este limba noastră dulce
și amară
Vorbim despre viitor
Vorbim despre pace și pîine.

Tăcută liniște

Vine vîntul și risipește mireasma zilei
Duce puful păpădiilor în văzduhul suav.
Atîtea întîmplări
De parcă s-ar umple sacul timpului
Numai cu păsări negre.
Tăcută liniște care stai alături de mine
Mă privești cu trei chipuri ale iubirii
Numai tu mă faci să aud roțile imense
ale mării, în depărtare
Ca o speranță
Ca o speranță.

PE PLATOU

tudor manta

Din iulie-august 1964, de cînd au început lucrările de îndiguire a fostei Bălți a Brăilei, teren legendar, în suprafață de circa 72 de mii de ha, supus viiturilor pustiitoare de ape, odată cu mașinile, în insulă au pus temelii și mecanicii. Ateliere de reparații și întreținere. Mai întîi ale buldozerelor, screperelor, draglinelor, excavatoarelor. Mai apoi ateliere ale tractoarelor pe șenile, prevăzute în față cu fanoni de oțel uriași, comparabili cu mastodonții care au culcat la pămînt arbori seculari, au defrișat terenul scos de sub imperiul puternicului fluviu. Au apărut multe ateliere, multe formații de mecanici, specialiști. Tractoare pentru munci agricole. În număr mare de la început. Industria a aprovizionat insula, ca și azi, preferențial. Atelierele s-au mărit, numărul meseriașilor a crescut. Pe timpul directorului Vadim s-a înființat un centru de reparații, pe teritoriul fermei Lunca. S-a constatat mai apoi că era mai chibzuit să se mute acest mare atelier central de reparații în oraș. Se putea face mai operativ aprovizionarea cu piese, cu motoare și alte materiale. Muncitorii nu mai trebuiau transportați zilnic peste fluviu, mai ales iarna, cînd mașinile agricole intră în reparații, cînd de atîtea ori Dunărea îngheață și e foarte grea traversarea ei. Și astfel, din necesitate, a luat ființă actualul Centru de Reparații și Fabricație pentru mașini agricole, care deservește insula, dar care dă ajutor și altor unități din județ. Este o uzină. Efectivul de muncitori nu este mare. Nu-i vezi înghesuindu-se prin halele ei, la punctele de lucru, dar sînt oameni unul și unul. Părerea lor despre ei, părerea însăși a tovarășului Mondialu, secretarul comitetului de partid al insulei, e că mecanici și strungari și montori ca ai lor, mai rar.

Ionel Zamfirel ieșise în ușile metalice ale halei de diagnosticare a mașinilor frecîndu-și mulțumit palmele. Platoul din fața sa era ocupat, în rînduri dese, de combine. La o latură se deschidea o pîrtie de circulație. Din partea opusă ieșeau două combine, pe două uși largi, împinse cu umărul de mecanici.

— Carabăț ! strigă Zamfirel, ce înseamnă asta ?

— Le pornim pe platou, tovarășe maistru șef !

— Nu, băiatule, le porniți în hală ! Cînd ieșiți în față să fie totul în regulă. Nu ne chibițăm pe platou ! Să vă dați seama că la injecție se blochează o supapă, că lanțul de la cheder e slăbit, că are o bătaie la tacheți. Stop ! Le porniți acolo, în ușa halei, pe loc ! Azi asistă la recepționarea lotului tovarășul secretar.

Maistrul se căută în buzunarul halatului albastru și scoase un pachet de „Carpați". Alegea țigara din pachet, privind cu coada ochiului către poarta gardului despărțitor dintre C.R.F. și birourile întreprinderii. Aprinse un chibrit și parcă degetele îi tremurau puțin. Simțea în el o emoție. Acesta era primul lot de combine care trebuia recepționat și apoi luat în primire de mecanicii lor, care le vor transporta pe roți la ferme, în insulă. Erau aliniate o sută de combine. Mai așteptau să le vină rîndul, la intrarea pe platou, multe altele. Poate încă de trei-patru ori pe atîta ! (...)

★

Pe platou, în partea unde rămăsese o alee deschisă pentru ieșirea combinelor, se aflau trei oameni. Aveau cam aceeași talie. Poate, inginerul Bonțu să fie puțin mai înalt ca Mondialu sau Damirescu, directorul tehnic al insulei. Mondialu era îmbrăcat în costumul său de vară: pantaloni din tercot, de culoare gălbuie, și o bluză cu buzunare și mînecă scurtă. Avea pe cap o șapcă de schior. Damirescu era îmbrăcat tot în costum de vară, de culoare albastră ; bluza, cu buzunare și mînecile lungi. Purta bluza peste o cămașă albă cu gulerul răsfrînt. Are par inspicat și înelat, tuns scurt. Niște perciuni se alungesc, stufos, spre capătul maxilarelor, sîrmoși, încărunțiți. Inginerul Bonțu este ras, are fața prelungă, cu un aer de așteptare, este îngîndurat.

— Începem cu lotul de la Complexul Filipoiu, propuse Andrei Bonțu.

— Aia de la Filipoiu ! strigă maistrul Coman, să vină cu fișele tehnice ale mașinilor.

Erau mulți mecanizatori. Se știa că vor fi strigați într-o anumită ordine. Se așezaseră care pe unde găsiseră, în picioare, buninteles. Dintre două mașini își făcu loc un bărbat tînăr, potrivit de statură, cu bărbia voluntară crestată în virf, cu ochi negri sub sprîncene bogate.

— Sima, îi zîmbi Mondialu, de astă toamnă n-ai pus piciorul pe combină ! Să te vedem, anul ăsta mai iei premiu ?

— E în funcție de mai multe, tovarășe secretar. Știți dumneavoastră, mecanizatorul, dacă își cunoaște bine meseria și apreciază terenul cînd intră în lan, dacă face corp comun cu mașina, atunci iese ceva. Dar nu premiul contează. Îi aud pe unii : „trage bălete, să iei premiu !" Îmi ride și mie mustața cînd primesc, seara, o sută de lei premiere, cînd îmi văd poza la panoul de onoare. Dar nu ăsta este esențialul. Un combainer stringe ce dă pămîntul. E mult, se luptă ziua, noaptea, o săptămînă, o lună...

— Aiurea ! zise Mondialu rizîndu-i ochii. Anul ăsta s-a dus cu „lungirea campaniilor". Întăriți-vă cocoașa, fraților ! Cîmpul promite ! O să avem de furcă.

— Asta zic și eu, dar spuneam că nu lupta pentru premii și decorații trebuie să ne miie din urmă. Ceea ce am semănat, am îngrijit să crească, aceea culegem, tovarășe secretar !

— E bine, zise Mondialu, dacă toți gîndiți la fel. Unde sînt ceilalți mecanizatori de la Filipoiu ? Lor, se întoarse Mondialu către Zamfirel, cîte combine le dați astăzi ?

— Le dăm douăzeci. Cum ați spus, zilnic le eliberăm cîte douăzeci. Ne-ați dat situația din complexe, unde lanurile sînt avansate la maturitate și vor ajunge mai iute în stare lapteceară.

— Aiurea ! rise Mondialu, campania se declanșează în aceeași zi pe toată întinderea insulei. Ce se va vedea anul ăsta în cîmpaniile de recoltare va rămîne de pomină. Hai, Sima, treci la probe !

— Manolache, zise Zamfirel, urcă la cabină și pornește motorul. Suie și tu lîngă el, îi zise lui Sima.

— Să nu te sui, îi dădu cu cotul un bărbat cu păr cărunt și fața rotundă, arsă de soare.

— Nu mă urc, zise Sima. Să pornească dumnealui motorul și eu ascult de lîngă motor, de jos.

Mondialu și Bonțu zîmbiră. Damirescu se uita atent și număra din ochi mașinile înșirate pe platou. Mondialu îi făcu cu ochiul lui Stan Birsan, mecanizatorul cărunt, venit cu Sima să preia combine. Înțelesese de ce își indemnase tovarășul de muncă să nu se suie la cabină. Din cabină nu poți să percepi „torsul" uniform al motorului sau gîfîielile lui de om bolnav cînd se defectează. Acolo, în cîmp, unde e liniște, e alta. Se aude și din cabină. Aici, porniseră și alții motoarele. Din hale se auzeau huruitul de poduri rulante și bătăi de ciocane automate la forjă.

Manolache pornise motorul. Sima și Stan Birsan își aplecaseră urechea pe lîngă tabla capotei, ascultau, asemenea unui doctor.

— Bagă în a treia, zise Birsan.

Manolache acceleră motorul. Un fum gros ieși pe țeava de eșapament dispusă vertical, ca la vapor.

— Lasă-l pe el ! strigă Manolache, ce mă fierbi tu ? Te știu eu că ai fost șef de „secție S.M.A." la Voievozi ! Pe tine nu te pot duce, dar pe ăsta, poate îl gargarisesc.

— Pe dracu ! răspunse Birsan, nu apuci tu ziua aia !

— Redu motorul ! zise Sima. Accelerează din nou ! Nu-mi place ! Nu e bine reglată injecția.

— Carabăț ! strigă Zamfirel, uită-te, mă, la injecție !

Carabăț era mărunțel, dar agil. Sări repede pe capota ridicată a motorului, lucrînd cu o trusă de chei din inox. Stringea sau desfăcea șuruburi, făcînd cu palma întinsă semne lui Manolache, care rămăsese în cabină, să accelereze sau să reducă motorul. Sări apoi jos, stringînd în pumn cheile albe. Motorul duduia uniform, puternic. Sima îi făcu semn lui Manolache să coboare, și se urcă el în cabină. Stînse motorul și stătu o vreme cu privirile ațintite peste șarpantele halelor, știind că acolo, în zare, se află linia fluviului, iar peste apă, întinderea fără sfîrșit a insulei. Mondialu și Bonțu discutau despre niște chedere, un fel de cupe, care formau ansamblul unei tăietoare a combinei, care erau depozitate în stivă, lîngă gard. După un timp, Sima își ridică fruntea de pe brațele ce odihneau pe volan și făcu contactul. Motorul începu să duduie. Accelera ori slăbea intensitatea, schimba vitezele, brusc sau lent, în timp ce Zamfirel și maistrul Coman priveau cu atenție, emoționați, de parcă ei se aflau la examen. Și, în adevăr, un examen era pentru mecanicii, lăcătușii, rabotorii, strungarii, frezorii, sudorii „Cerefeului". Cel mai greu examen ! Complexele își trimiteau, să ridice mașinile, la ieșirea din reparație, pe cei mai buni mecanizatori.

— Ei bine, strigă Sima de sus, dă-te la o parte, că manevrez masa tăietoare... E bine. Să vedem sitele... De, nu e rău ! Să vedem boghiul !

— Stai, interveni Stan Birsan, cunosc mașina asta. A plecat în reparație cu fișa întocmită de mine în toamnă, după recoltarea soiei. Avea o hibă.

Zamfirel privea făcînd o grimasă de întrebare. Mondialu zîmbea. Birsan se vîrîse sub mașină și stînd pe spate pipăia cu degetele o anumită bară.

— Nea Zamfirel, strigă Birsan, de sub mașină, nu-mi place ! Nu-mi place, bre ! De ce să zic că-mi place, dacă nu-mi place ? Nu e sudată bine.

— Ce e aia, mă ? strigă Zamfirel, care ?

— Bara laterală de la cheder, din dreapta ! N-o iau, în condițiile astea !

— Comane, zise Zamfirel cu nemulțumire pe chip, tu auzi ce zice ăsta ?

— Nea Zamfirel, nu-i mai căutăni pe niciunul ! Ăștia trebuiau să știe ei, primii, că recepționarea mașinilor după reparații e examen ! Zi-i să aducă brenerul, sudez eu !

Carabăț veni cu cele două cabluri și cu cleștele, în care fixase un electrod. Se vîri sub mașină și legă masa, apoi făcu semn.

Damirescu privea și nota ceva în carnet. Mondialu se uita ceas.

— Dacă merge cu toți așa, zise el, trei zile durează pînă pleacă mașinile astea de aici.

— Tovarășe secretar, zise Birsan ieșind de sub mașină, nu spuneți așa, noi, cei care lucrăm pe ele, ne mîncăm zilele acolo, în cîmp. Propun să fim programați la luarea mașinilor în primire, pe loturi mici. La grămadă, la înghesuială, ăștia ne păcălesc. Iau mașina cu defecte, rămîn în pană cînd mi-e lumea mai dragă. Nu fac planul, nu mă încadrez în viteza zilnică din grafic. Și mai propun ceva : Să se facă un tunel de vizitare sau o rampă înaltă. Să viu și să iau mașina de pe rampă. Să mă vîr sub ea, în picioare, și să mă uit la mărunțaiele ei pe dedisubt. Atunci sînt sigur că nu mai are hibe.

— Ar trebui, zise Damirescu, să știe toți mecanizatorii să sudeze.

— Și să aibă cu ce, răspunse Birsan. Acolo era necesară sudură autogenă și nu electrică. De ce, Carabăț, nu mi-ai adus brenerul ?

— Economisim carbidul, răspunse Carabăț. E mai scump ca „florile de la buchetul de mireasă".

Sima urcă în cabina combinei, porni motorul și apoi ridică piciorul de pe pedala de frînă. Mașina porni încet, legănîndu-se domol, ascultătoare și apoi luă viteză, dispăru după cotul aleei de beton și ieși pe poartă.

Birsan asculta motorul altei combine. În toată curtea era un vacarm de duduituri și comenzi, strigăte de oameni : „accelerează... oprește... la stînga, la dreapta... înainte... la bună vedere !... ne întîlnim la toamnă, după campanie... !"

Poeme de al. andrițoiu

Vesperală

Seară. Vîntul în efluvii
și simțit cu fruntea numai.
Cerul palid precum spuma-i
presimțind că-i mor heruvii.

Căci heruvii mor de spleen
prin abstracte altitudini
că-au prins — iată-i — habitudini
omenești, de patimi plini.

Ei vor să coboare-n dor
din condiția cerească,
lîngă-o coapsă muierească,
pe un sîn ca un bujor.

Vîntul însuși, dinspre fluvii,
presimțind acest păcat
bate stins și-nmiresmat
în extatice efluvii.

Vai, ce păcat

Și era cît pe-aci să ne iubim
total, cumplit și pentru totdeauna,
în acel ceas astral de cîn sublim
ce contopește soarele cu luna.

Stăteam în grotă ca-ntr-un Viflaim,
cu-un dulce frig ne scutura furtuna
prin sîngele de miere și venin,
prin carnea care-și aștepta arvuna.

Dar nu a fost să fie-așa. Mă doare
și azi, că n-am mușcat din fruct oprit.
În pîntecul tău fraged, ca de floare
de crin, — copilul nostru a murit
încă'nainte de-a fi procreat
iar noi îmbătrîneam. Vai, ce păcat !

Orientală

Tu vii vibrînd ca luna Mai,
iubita mea de suplă mladă,
ca dintr-un caravanserai
o undă dulce de baladă.

Te-am ridicat de subțiori
spre-un cer cu semilună tristă,
visînd că rănile mi-s flori
și moartea nici că mai există.

În dreptul ochilor tăi mari,
sub degetele-ți cu inele
părem cu toții legendari
poeți și cititori în stele.

Căci umbra ta e centrul sfînt
din care se aude timpul
și pulsul blîndului pămînt
cînd domnul-zeu își pierde nimbul.

Căci toate le întorci pe dos
din unghiu-ți dulce de vedere.
Pe sub surîsul tău frumos
chiar boala secolului piere.

Dar cînd, să te cuprind, cercaiu
mi te-ai topit ca o nălucă
în fostul caravanseraiu
mînat mereu de-un dor de ducă.

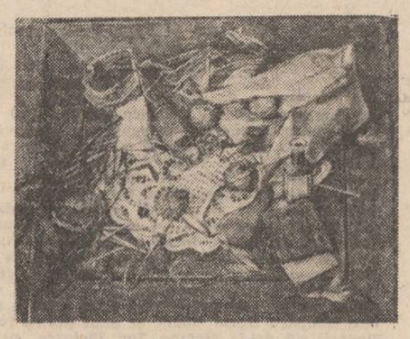

Tablouri de Simona Popovici

Saturniana

Sînt fericiri sălbatice acolo,
dincolo de-orice codice și crez. —
Le poți numai pîndi și le străvezi
printre-aurite strune, ca Apollo.

Căci ele-s precum caii nedresați
pe care fug fluide amazoane
și-s ca balaurii de pe icoane
numai de orbi arhangheli sulițați.

Sînt fericiri de grea sălbăticie
aduse din nisipul mișcător
de migratori cu șișul la picior
și cu urzică moartă-n pălărie.

Dar, vai, analfabetele iubiri
cum cresc acolo-n jungle senzuale,
peste-a potcoavelor bătută cale
lîngă-nverzitul ierbii chilipir.

Pe-acolo se iubește păgînește
de sfintele primejdii desfrînat, —
căci viciul e har și nu-i păcat
sub piatra scumpă care-l ocrotește.

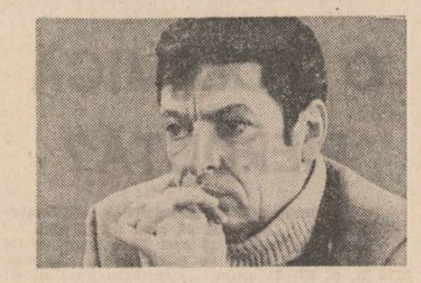

Sînt fericiri sălbătecite. Scump
regat pe care patimile-l pradă
și peste care, liric, las să cadă
spre seară, aripi grele, ca de plumb.

Decadență

Mi-au fost de seamă stîrpea, ginta, rasa,
dar, peste cuibul meu de nobili, az'
uitarea a făcut tabula rasa
încît pînă și sufletu-mi l-a ras.

Îmi sună faima ne-ncetat mai calpă
și-mi dau zădărniciile ocol
iar dalta ce-nviase piatra dalbă
azi rugînește lîngă soclul gol.

Mi-au ars, în sori, aripile perechi
și genele pleoapei adîncate. —
Mă veți afla, arar, în scripte vechi
și-n cărți de joc pictate cu păcate.

Din purpură și aur ies, plîngînd,
și-mi blestem, ins desmoștenit, răsadul.
Îmi strălucește raiul numai cînd
arzînd, îl apoteozează iadul.

Ajun amar

Severul, albul, strictul frig din ultim
decor de an, — prăpădul de arginți
căzuți din ceruri să mă facă mulți —
milionar pe banii fără zimți.

Colind pierdut pe gurile de humă
sub geamuri cu înfloriturî de ger.
Și pruncul mut-născut din mută-mumă,
printre ciobanii muți. Vai, Ieru-i Ier !...

Vechi muzici pe-ngîmfatele cîmpoaie
uscate ca un bulgăre de seu
sub pomul care chiciura-l îndoaie
pe-abisul dintre iad și empireu.

În strictul ger a-ncărunțit pămîntul
pe cînd un mut se duce la colind. —
Precum un sînge alb se scurge cîntul
în urma lui, prin aer, aburind.

Amiază de vară

Grădina cimitirului tăcută
și-n miez cu o fîntînă trist de rece
prin umbra noastră tulburată trece.
Dar nu te teme ! Taci și mă sărută !

Îngrijitorul grădinar arată
ca un morar de alb încît ai crede
că-i mort și el demult, că alba-i pată
e o fantomă care-abia se vede.

Și totuși, vai ! Cîți trandafiri de rasă
se-adună, pe morminte, în derută
să-și spună că tristețea îi apasă.
Nu tresări ! Tu taci și mă sărută !

Acum noi sîntem cei care-n grădină
aduc ofrande după datini, — însă
ca mîine alții vor fi dat să vină
la noi, aici, cu față grea și plînsă.

Ce caldă ești, ca vara ! Printre ruguri
de flori, aluneci lînă și-abătută.
Sînt lîngă tine, teafăr. Nu te bucuri ?
Hai, nu mai plînge ! Taci și mă sărută !

Sînge albastru

Cu parcelunul pieii tale lungi,
subțiri și-ntinse pînă-n străvezime,
tu ești păcatul pur care-mi arunci
mănușa lunii-n ochi și ghiața-n rime.

Căci, înfloriță-n anotimpul cinci,
cu cei de sînge-albastru la tulpină, —
Cantacuzini, Moguli sau Carolingi
ți-au dat, din stele, laptelui, lumină. —

Ci, pînă-n urma urmei, cine-mi ești,
tu plantă nobil-acățărătoare !
Aș vrea, cînd mori, să te mărturisești
iar, cît trăiești, să taci o taină mare.

Doar sinii să-ți deschizi ca două porți
de crini și lapte, — sfere bizantine.
Pe sub căldura lor de foc să-mi porți
tot ce mai poate fi frumos în mine.

Și-apoi, în zori, cînd cei care iubim
pornim de pe-ale cîrnilor redute,
să-mi strigi cu glas de dincolo de chin :
— Te duci ?
— Mă duc !
— Daaa. Foarte bine, Du-te !

plastică

Rezervoare de imaginație

Genul dificil al tapiseriei își are în arta noastră reprezentante și reprezentanți care excelează prin gust și abilitate tehnică. Școli remarcabile s-au constituit pe lîngă Institutele de arte plastice din București și Cluj-Napoca. Cum am avut prilejul să constat în primăvară la expoziția finală, din cadrul F.A.C.S., de la Tîrgu Mureș, există premize pentru a considera că potențialul de inventivitate și inteligență artistică din acest domeniu nu este în scădere. Deși amprenta maeștrilor se resimte uneori marcat asupra elevilor, nu li se pot nega lucrărilor acestora o prospețime și o vitalitate care ne îndeamnă să ne gîndim la viitoare îndrăzneli. Considerată încă dintr-o perspectivă tradițională, tapiseria nu oferă, aparent, mari posibilități de invenție. În cele mai multe cazuri ea are un caracter ilustrativ și încearcă, uzînd de alte mijloace, să se substituie picturii. Rezultatele pot fi spectaculoase și le cunoaște foarte bine cine a rămas fascinat în fața desfășurărilor de scene mitologice și personaje ilustre din tapiseriile Renașterii, fie că erau ele făcute la Amsterdam, Bruges, Gobelin sau în altă parte. Această „frescă în lînă", aplicată pe perete, nu a scăpat nici ea de goana spre abstracție caracteristică picturii moderne. Schimbarea era chiar conținută în natura tehnologiei : execuția este precedată de elaborarea cartonului. Tapiseria abstractă își pierde funcția glorificatoare sau reprezentativă și și-o potențează pe cea senzitivă și aluzivă. Aceasta în cazul în care nu prevalează funcția strict decorativă. Evoluția nu se poate însă opri aici. Operele de artă modernă tind tot mai mult — în dauna funcției imediat semnificative, legată ca atare de o împrejurare reprezentabilă prin limbaj realist sau abstract — să devină „obiecte de privit". Ele nu mai înglobează sensuri ci se propun ca sensuri. Sînt propriul lor comentariu. De aici dificultatea

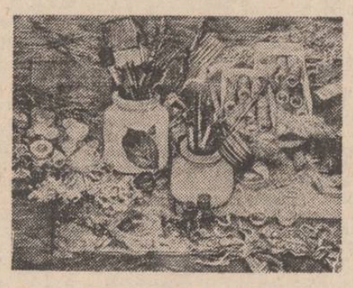

creatorului de a se obiectiva față de propriul demers. Intenționalitatea estetică inerentă a fiecărei opere în parte dispare. Stilul se confundă cu obiectul care nu mai are o istorie anume ; trăiește în prezent. Chiar dacă prin configurație trimite la situații vizuale cunoscute, acestea pot părea doar locuri comune, fără o valoare semantică temporalizatoare.

Șerbana Drăgoescu (expoziția la Muzeul de Artă al R.S.R.) a mai propus și cu alte ocazii publicului să reflecteze asupra diferenței între viziuni actuale și tradiționale asupra limbajului artistic. Chiar cînd operează cu mijloace rutinate evită posibilitatea unei imagerii narative. Folosește decupajul vizual doar ca pretext, pentru a sugera un grad de familiaritate cu o anume formă fizică. În genere, înainte de a fi imagine, opera este pentru ea un instrument. E limpede că scările ei de lînă colorată, dispunerile de obiecte nu vor decît să marcheze situații vizuale dincolo de posibile semnificații. Ea doar organizează spațiul, determinînd în el parcursuri rectilineare, circulare etc. Îi cere spectatorului să fie complice într-un joc al fanteziei unde nu regula trebuie să cedeze, deși o face, în fața improvizației. Ridicarea acesteia la gradul de artă constituie unul din obiectivele esențiale ale artei moderne. Transferate asupra privitorului, reacțiile rapide ale creatorului mobilizează resursele gîndirii. Obiectele Șerbanei Drăgoescu, înainte de a fi artă, sînt mici rezervoare de imaginație.

Grigore Arbore

muzică

Plecînd de la Mircea Eliade...

De la bun început trebuie spus că **opera în două acte „Arșița"** de Nicolae Brînduș, după **nuvela „La țigănci"** de Mircea Eliade, este o creație artistică de prim ordin, însemnătatea ei avînd (dacă este posibil de introdus comparații într-un teren al atîtor subiectivități) cam aceleași valențe ca **operele „Hamlet"** de Pascal Bentoiu, **„Iona"** de Anatol Vieru, **ciclul „Orestiilor"** de Aurel Stroe. Este aceasta o impresie „plutind" unanim în sala de concerte a Radioteleviziunii, în urma audiției, în premieră, a înregistrării, realizate cu competență de Ludovic Baci, dirijorul corului fiind Aurel Grigoraș, regia muzicală Călin Ioachimescu, printre soliștii vocali numărîndu-se nume sonore cum sînt Emil Iurașcu, Pompei Hărășteanu, Steliana Calos, Georgeta Stoleriu, Ruxandra Donose, Nicolae Constantinescu, Vladimir Popescu-Deveselu, de asemenea, numele instrumentiștilor nerăminînd, calitativ, mai prejos : Dragoș Mihăilescu, Sorin Petrescu, Grigore Pop, Nicolae Coman, George Pane, Dumitru Florea, Gabriel Teodorescu, Ilie Mihalache, Eugenia Șerbănescu, Lucia Minea.

În creația lui Nicolae Brînduș, **opera „Arșița"**, la care autorul a lucrat vreme de șapte ani, reprezintă, indiscutabil, momentul de virf. Este aici vorba de o chintesență a preocupărilor sale teoretice, plecînd de la o atentă studiere a îmbinării dintre voce și sunetul instrumental, dintre muzică și acțiune (scenică), dintre dominanta lirică, non-participativă și cea dionisiacă, de culoare antonpannescă, găsindu-și interesante concretizări în manifestări de teatru instrumental și/sau de aleatorism componistic, bine controlat însă. Fiecare act al operei începe cu un preludiu în care este „condensată" întreaga substanță sonoră ulterioară. Procedeul este de factură clasică însă sonoritățile sînt inedite. De altfel, putem vorbi îndreptățit de influențe ale unei bine stăpînite tradiții (alta însă decît cea a bel-canto-ului) întrucît cîntul solistic constituie substanța medulară a tramei, a narațiunii, la fel de importante pentru echilibru și variație fiind momentele exclusiv orchestrale. Acestea sînt cadrele „la o primă vedere" ale operei și ele, așternute într-o „arhitectură spiralată" (reluăm vorbele compozitorului, din auto-prezentarea acestuia), sînt frapante, fiind totodată, credem, constitutive genului liric, atît tulpinei sale principale cît și unor excrescențe ale căror origini și destinații sînt vizibile.

Dimensiunile ideatice însă ale partiturii nu sînt de tip exclusiv tradițional. E vorba, mai exact, de acea optică în privința fenomenului de creație, impusă în secolul nostru, al cărei prim moment de importantă cristalizare îl constituie, se pare, **Concertul pentru vioară și orchestră** de Alban Berg. Apar așadar deopotrivă citate, mai mult sau mai puțin recognoscibile, iar de acest proces (de recunoaștere) ține, în mare parte, interesul acestei remarcabile creații. Întîlnim deci citate preluate (aproape) tale quale, întîlnim o cantilenă brahmsiană celebră, atît de organic implicată în partitură încît face corp comun cu aceasta întîlnim momente de atmosferă unde sorgintea folclorică românească este clară, ei adăugîndu-i-se și trimiteri la alte unghiuri geografice. Nu e vorba cîtuși de puțin de prolixitate ci de acea atitudine a creatorului căruia nu îi este nimic străin din ceea ce s-a cîntat vreodată sub soare, dificultatea (și reușitele) ținînd de complexitatea unui proces de osmoză cu atît mai specific cu cît elementele primare sînt mai diverse. Dincolo de aceste date ideatice se desprind limpede particularitățile stilistice ale compozitorului Nicolae Brînduș. Temperamentul acestuia este de factură balcanică, ritmica diversă, inflexiunile modale, orchestrația chiar stînd mărturie pentru aceasta. O anumită notă de lirism vine însă să coloreze aceste date fundamentale, aducîndu-le acel plus de interes consecutiv structurării complexe, originale ale unei personalități muzicale de prim ordin în viața noastră culturală, avînd rezonante europene indiscutabile.

Viorel Crețu

EMINESCU-inedit

O POLEMICĂ PIERDUTĂ?

Paternitatea eminesciană a editorialului / „Se vede că ziua de 10 mai..." / din **Timpul**, 15 mai 1883, acum editat prima dată, se poate proba. În mss. 2275 B, p. 23—24 citim : „Creşterea unui organ îţi aduce folos, cea a organului corelativ pagubă. Nu e vorba de ceea ce vrei să obţii. Tu lucrezi cu intenţiunea cea mai bună din lume. Dar ceea ce obţii în realitate este **corelaţiunea creşterii, expresia admirabilă a lui Darwin**, pentru relele ce cresc alături cu folosul ce l-ai obţinut." (cf. **Fragmentarium**, ed. M. Vatamaniuc, p. 289 ; vezi şi p. 112, 245, 286, 288, etc.) — iar în mss. 2255 p. 374 : „Va să zică creditul este **o proporţională între un maxim şi un minim, nicidecum însă o mărime infinită, deşi nu se poate reprezenta c-o cifră concretă şi constantă"** (idem. p. 185 ; vezi şi p. 53, 85, 115, 228, etc.). De altfel, acest articol este eminescian prin ideile pe care le exprimă, prin stil, viziune, etc. — dovezile materiale ale paternităţii lui le-am redat şi pentru că munca ne-a fost uşurată datorită excelentei ediţii care s-a dovedit a fi în acest caz **Fragmentarium**-ul — dar şi pentru a respecta o tradiţie a editării textelor de ziar ale lui Eminescu — şi, desigur, pentru a-i îndepărta pe scepticii prefăcuţi de la masa discuţiilor pe teme de paternitate eminesciană în general.

Importanţa articolului este dublă : mai întîi completează corpusul teoretic al operei lui Eminescu (fiind singurul loc unde poetul dezvoltă atît de amplu dreptul de graţiere) — iar apoi ne face să înţelegem mai exact biografia poetului spre finele activităţii sale la **Timpul**.

Decretul cu graţierile apare în **Monitorul oficial** din 13/25 mai 1883 : Nicolae Cârlova (diacon) şi George San Marin (brigadier) sînt eliberaţi din închisoare — iar lui Gr. Pătescu şi I. G. Pietraru li se reduc pedepsele cu 5 ani şi, respectiv, 10 ani (din 20) ; poetul este convins — vezi articolul său — că în curînd vor fi eliberaţi şi aceştia.

Articolul lui M. Eminescu a avut un larg ecou în presă. **Poporul** din 17—18 mai 1883 îl republică fragmentar, reţinînd numai afacerea San Marin şi afacerea Arghiropol. Ziarul lui N. Bassarabescu (imitator al lui Eminescu împotriva căruia poetul se ridică de mai multe ori — vezi scrisorile chiar din această perioadă către Lascăr Catargiu şi T. Maiorescu) susţinuse ambele campanii şi avem indicii să credem că el îi furnizează poetului datele (ce se vor dovedi eronate) şi-l incită să scrie acest articol ; **Poporul** nu consemnează însă finalul articolului, pentru că partea privitoare la atentatorii lui I. C. Brătianu este o polemică personală a lui M. Eminescu, după cum vom vedea. Ziarul lui N. Bassarabescu se delimitează şi se desolidarizează de cauza poetului în momente grele.

Un răspuns foarte dur la acest articol eminescian publică **Telegraful**, la 20 mai 1883 : **De unde scoase** Timpul **o medalie care pretinde că s-ar fi dat lui San Marin ? Cînd ? De cine ? Dar, încă o dată, asemenea insinuaţiuni sunt meschine, bune poate pentru alte împrejurări, dar nu pentru a se servi de ele cînd discuţi o prerogativă a capului statului...** Ziarul conservator este discreditat **(acest organ al opoziţiei căruia niciodată nu-i place adevărul ;** în mai-iunie 1883 **Telegraful** îl atacă violent pe Eminescu insinuînd perfid o incoerenţă logică în textele lui, efect al „pierderii minţilor") — după care se continuă : Timpul **mai acuză pe d. ministru de justiţie că n-a graţiat pe d. Arghiropol, dar acest ziar care numără printre redactorii săi mai mulţi jurisconsulţi, cum putea el să comită o erezie aşa de mare judiciară încît să ceară a se graţia un prevenit ? D. Arghiropol este în prevenţie şi pînă nu există o condamnare şi o executare parţială a pedepsei nu poate fi vorba de graţiere. Telegraful** încheie „triumfător" : **Las la o parte insulta ce aduceţi primului ministru că şi-ar fi organizat singur atentatul la viaţa sa. Sunt lucruri de acelea care revoltă bunul simţ şi care nu merită nici o atenţie.**

Eminescu nu răspunde acestui atac, nici alte ziare nu-l susţin şi nu-l combat **(Poporul** se cuvenea să intre în discuţie pentru că el susţinuse cauza lui Arghiropol ; dar n-o face).

Să amintim că afacerea San Marin s-a petrecut la sfîrşitul lui mai 1882 ; în iunie poetul fusese la mare (plecase la 12 iunie din Bucureşti şi şezuse la Constanţa pînă spre sfîrşitul lunii) şi nu cunoaşte, deci, lungile discuţii aferente decît din relatări ulterioare. De o medaliere a brigadierului care a atentat la viaţa lui N. Blaremberg nu poate fi vorba, credem (presa vremii, cît am studiat-o, nu dă seama de aşa ceva). Presupunem că cel ce i-ar fi furnizat lui Eminescu asemenea informaţii este, repetăm, N. Bassarabescu, redactorul **Poporului.**

Afacerea Arghiropol — Ferechidis s-a petrecut în aprilie 1883 şi a avut ecou mai ales în **Poporul :** în nr. din 23—25 aprilie 1883 acesta prezintă lucrurile scuzindu-l pe tînărul Arghiropol care l-ar fi pălmuit pe M. Ferechidis în semn de invitaţie la duel. Tot **Poporul,** în acelaşi articol, face legătura cu incidentul din mai 1882 şi conchide, prefigurind raţionamentul eminescian : **simţămîntul justiţiei care guidează administraţia rosetto-brătiană ; se vede adică cum legea pentru favorit este mamă părtinitoare, în vreme ce pentru adversar este ciumă persecutoare. Poporul** anunţă condamnarea lui Arghiropol (un an de închisoare) la 11—12 mai (înaintea apariţiei **Monitorului oficial cu graţierile ;** exista deci o condamnare şi o executare parţială a pedepsei, astfel că **Telegraful** acuză pe nedrept **Timpul** de necunoaştere a procedurii ; de altfel, în asemenea situaţii lucrurile se puteau aranja — numai bunăvoinţă să fi fost). Procesul se rejudecă la Curtea de apel şi Arghiropol va rămîne doar cu 5 luni de detenţie, desigur, şi ca urmare a campaniei de presă — **Poporul** şi, involuntar, **Timpul** — ce i s-a făcut.

După atacul **Telegrafului** din 20 mai 1883 ziarele tac. La 3 iunie 1883, însă, în preziua serbărilor de la Iaşi (dezvelirea statuii lui Ştefan cel Mare), **Binele public** are un lung editorial privitor la graţierea atentatorilor lui I. C. Brătianu, care se înscrie ferm pe linia lui Eminescu, fiind, fără îndoială, o apărare a poetului. Citîm numai începutul : **Era un moment cînd ministrul Ioan Brătianu se clătina serios şi se simţea în ajunul căderii. Atunci, ca printr-un efect magic, ca printr-o maşinărie de teatru, totul se schimbă în citeva ore. Ce se întîmplase ? Într-una din zile, la camera deputaţilor, pe la sfîrşitul şedinţei, garda se ridicase în mod neobişnuit de la intrare, sergenţii poliţiei fuseseră trimişi după trăsuri, primul ministru ieşise singur şi unul dintre funcţionarii săi de la finanţe, Ion Pietraru, cu un cuţit de la bucătărie în mînă, se zice că încercase a-l asasina. Telegramele zburară în toate părţile, felicitări sosiră din ţară şi din străinătate pentru norocita scăpare c-o singură zgîrietură. Compătimirea fu escitată, manifestări cu masele se organiză, situaţia se schimbă. — iar d. Ioan Brătianu se putu da ca martir pentru patrie...**

Binele public ne readuce, deci, în decembrie 1880, cînd au fost condamnaţi atentatorii lui I. C. Brătianu graţiaţi acum, la 10 mai 1883. Ştim că atunci Eminescu susţinuse o lungă polemică ce va culmina în furtunoasa şedinţă din Parlament de la 13 martie 1881, cînd T. Maiorescu va interpela guvernul asupra limitelor pînă la care se pot admite atacurile la persoana prin presă. Într-adevăr, poetul primise un foarte dur atac la persoana din partea **Românului** — pe care-l respinsese, însă, cu multă hotărîre şi demnitate (vezi O., XI, p. 439 şi urm.).

Revenim la editorialul din 15 mai 1883 pentru a constata că, în contextul eliberării din puşcărie a unuia dintre atentatorii împotriva cărora poetul luptase expunîndu-se pericolului, acest editorial (identificat de noi) are şi o valoare documentară privind biografia lui Eminescu. Remarcăm, mai întîi, că atmosfera din redacţia **Timpului** devine tulbure, Eminescu nemaiputînd controla încercările din toate părţile de a discredita ziarul. Grupul lui de prieteni se află dispersat, parte la **România liberă** (care nu ia cuvîntul în această polemică) parte la **Binele public,** unde poetul este susţinut puternic. **(Editorialul** din **Binele public** din care am citat are inflexiuni eminesciene ; Să-i fi dat poetul o ultimă tuşă ?). Se ştie, apoi, că procurarea unui pistol a fost considerată de către biografii lui Eminescu unul dintre cele mai evidente simptomuri ale bolii sale (dormise cu pistolul sub pernă la Iaşi, în bojdeuca lui Creangă, era obsedat tot timpul că-l urmăreşte cineva, etc.). Articolul său din 15 mai 1883 ne arată, însă, clar că temei pentru temeri exista. Situaţia ziariştilor în general devenise brusc îngrijorătoare în mai-iunie 1883 : redactorii de la **Poporul** fuseseră ameninţaţi cu moartea, la fel cei de la **Gazeta de Bacău** (aici au fost chiar incidente de stradă, tocmai în ziua în care boala lui Eminescu a fost declarată publică), în tragica zi de 28 iunie 1883 vor fi expulzaţi din ţară Emile Galli şi Zamfir C. Arbore. De ce să ni se pară ciudat că Eminescu îşi procură un pistol ca să se apere ? La Iaşi, lumea citea în acelaşi timp editorialul din **Binele public** ce avea darul de a-i pune în gardă pe prietenii poetului, dar şi pe oficialităţi.

Cînd studiem activitatea ziaristică a lui Eminescu ne dăm seama că biografia lui e scrisă după şabloane. Am ţinut să demonstrăm, prin această intervenţie, că o analiză serioasă, aplicată, a biografiei poetului nu se poate face fără interogarea presei, fără editarea acelor articole din ziarul **Timpul** ce au importanţă în viaţa reală a lui Eminescu. Redîndu-le circuitului public, contribuim la completarea imaginii eminesciene.

Nicolae Georgescu

P. S.

În nr. 2—3/1986 al Revistei de istorie şi teorie literară, **la rubrica** Atitudini, **D. Vatamaniuc acordă o specială atenţie editorialului eminescian / „Se poate pune întrebarea..." / din România liberă, 13 ianuarie 1889 (editat de noi în Luceafărul, 18 ianuarie 1986). Cîntărind îndelung argumentele pro şi contra paternităţii eminesciene a acestui editorial, eminentul editor înclină a ţine balanţa în echilibru. Cu mare plăcere adăugăm celor patru argumente pro, încă două — dintre care unul al autorităţii (D. Murăraşu semnalase încă din 1932 acest articol ca eminescian) şi altul stilistic (Eminescu scrie acolo „strimt", precum în „Luceafărul" unde termenul rimează cu „mă simt"). Se poate pune, totuşi, întrebarea : pentru cîte articole paternitatea eminesciană poate fi probată cu 6 (şase) dovezi ?**

/„Se vede că ziua de 10 mai..."/

Se vede că ziua de 10 mai e menită a avea însemnătate ominoasă pentru ţara noastră. După ce alegerile făcute de Ţepeluş, Pelin et comp. s-au declarat legitime, **trebuia ca, în virtutea acelui principiu de acţiune reciprocă pe care ingeniosul Darwin (i)l numeşte corelaţiunea creşterii, sentinţe de justiţie date în toată regula să fie declarate de** nelegitime. **Voim să vorbim aici de unele din graţierile de restul pedepsei, decretate la 10 mai la propunerea d-lui Stătescu.**

Nu comentăm dreptul la graţie pe care constituţia (i)l atribuie suveranului, dar fiindcă nimic în lumea aceasta nu e absolut, ci totul mai mult sau mai puţin relativ, nici acest drept nu este absolut. El are o anume însemnătate. Dacă e vorba ca echilibrul şi siguranţa să domnească în societatea umană, se cere neapărat ca orice act de injustiţie şi brutalitate să fie contrabalanţat de-un act de justiţie şi reparaţiune. Cumpăna este emblema justiţiei. Geniul antichităţii o reprezintă cu legătura la ochi, — ea nu vede pe impricinaţi, nu are nici simpatii nici antipatii ; ea nu judecă, c-un cuvînt, după inclinările de inimă sau după... interese electorale.

Dacă oamenii n-ar fi instituit judecata şi judecătorii, natura a îngrijit ca orice act de brutalitate să corespundă imediat c-un act de resbunare. Pentru a împiedica ca răsbunarea să nu fie mai mare decît injustiţia, s-a instituit pedevpsa [pedeapsa], ultio publica, la vengence publiquement organisée. **Aceste pedepse însă sînt aşezate pe citeva principii, pe cînd crimele şi delictele reprezintă o infinitate de cazuri. Se poate dar întîmpla ca în această infinitate de cazuri unul să nu se poată subsuma pe deplin sub articolul pedepsei şi, judecîndu-se în analogie numai, pedeapsa să iasă prea grea. În acest caz şi numai în acest caz dreptul suveranului de a graţia este un** corectiv **al legii. Acest drept de graţie este analog acelor mărimi din matematică, a căror valoare concretă nu se poate reprezenta decît prin aproximaţie ; cu toate acestea nu este o mărime nemărginită, ci o proporţională între un maxim şi un minim.**

Consideraţiile acestea au fost necesare pentru a vorbi de graţierea tînărului San-Marin, care-a atentat la viaţa d-lui N. Blaremberg. Se ştie că justiţia n-a fost aspră cu tînărul San-Marin. Ea a admis circumstanţa uşurătoare a virstei, a temperamentului, a uşurinţii cu care a putut da crezare instigaţiunilor unor mizerabili, şi nu i-a dictat decît un minim de pedeapsă, cu toate că faptul fusese de-o excepţională brutalitate.

Guvernul, pentru a-şi manifesta dispreţul faţă cu justiţia ţării, (i)l înaintează şi-l medaliază în chiar timpul procesului. Aceasta era deja mult. Acum d. ministru de justiţie uzează — ca să nu zicem abuzează — de-acel drept relativ la graţie, atribuit regelui, pentru a-i ierta şi restul închisorii. Permită-ni-se a o spune : pentru un atentat de ucidere — înaintare, medaliere şi citeva zile de arest nu sunt o pedeapsă, ci o recompensă, **şi poate că tocmai asta au voit consilierii M. Sale. Am întreba ; pentru cîte voturi în cele din urmă alegeri s-au plătit această recompensă ?**

Ca să constatăm că într-adevăr cumpăna guvernului e strîmbă, vom cita un caz foarte deosebit şi mult mai neînsemnat, unde însă dreptul de graţie nu s-a manifestat de loc. Un domn Arghiropol a făţuit puţin în faţa teatrului imensa personalitate a onorabilului Pherekydes. I s-a dat, pentru acest simplu delict, un an de închisoare, **şi nimărui nu i-a venit în minte să-i scază o zi măcar.**

Prin urmare, nu natura faptelor comise determină instinctele generoase de iertare ale M. Sale, ci deosebirea între victimele acestor fapte. Unde cearta e de lana caprina, suntem aspri ; e vorba numai ca românul, şi mai cu seamă boierul român, să nu afle dreptate în ţara asta. Pherekydes trebuie satisfăcut, Blaremberg nu.

Un act de adevărată justiţie însă s-a făcut cu diaconul Cârlova, G. Pătescu şi Ioan G. Pietraru. D. Brătianu s-a folosit de lovitura de stat, făcută acum la 10 mai, pentru a graţia în parte pe oamenii poliţiei sale secrete, care au atentat cu o nespusă dibăcie şi cu succesul cel mai sigur — la viaţa d-sale. Ca toţi oamenii mari ai istoriei universale, — ca Cezar, ca Napoleon, ca Wilhelm Gloriosul, d. Brătianu voia să aibă o mică ediţie bizantină a acestei comedii, care înconjură capetele bărbaţilor celebri cu-o aureolă de martir. De-aceea agentul său de poliţie, Cârlova, revizorul său şcolar de Ilfov, Pătescu, funcţionarul numit de d-sa la finanţe, Pietraru, i-au făcut această plăcere c-un cuţit de bucătărie, de mai nainte subţiat cu pila pe unde avea să se rupă.

D. Brătianu crede că noi n-am citit pe Machiavelli şi nu ştim cu ce mijloace oamenii lui de stat caută a-şi compromite adversarii politici. Ştim prea bine că la un alt zece mai d. Brătianu va şterge cu totul pedeapsa unor amici atît de credincioşi şi atît de... discreţi. Camerele aceste vor vota fără îndoială proiectul legii de reabilitare, **propus în sesiunea trecută, absolut necesar pentru ca amicii săi să poată fi puşi la pensie, după ce vor fi espiat simulacrul de pedeapsă.**

Dreptul de graţie — în zilele ilustrului d. Stătescu — s-a pus astfel la discreţiunea societăţii anonime de esploatare, numită partid roşu. Maffia şi Camorra **guvernează azi pe deplin. Să le fie de bine.**

/M. Eminescu/

Timpul, **Buc., 8 (1 883), nr. 108, mai 15, p. 1.**

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Constantin Noica, filosof al cuvîntului românesc

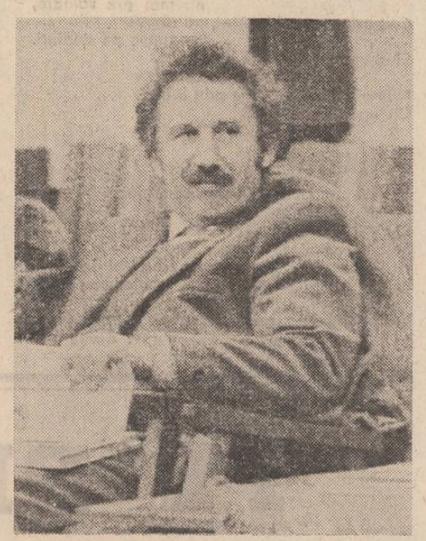

Poetul Marin Sorescu, privind spre orizontul satului Lilieci

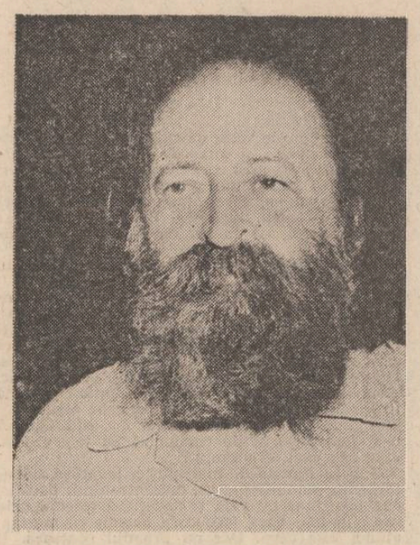

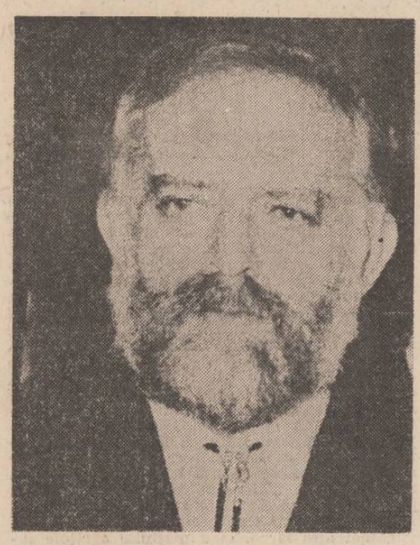

Două portrete pentru o virstă literară : Leonid Dimov şi Szász János

NUMELE POETULUI

Viorica Ana Cozan

Viorica Ana Cozan a debutat în 1982 la Editura **Junimea** cu o plachetă de versuri intitulată **Înlănuirea cu mine** conţinînd poeme autobiografice, scrise cu o mare ingenuitate şi reconstituind, în parte, fabulosul univers infantil labişian. Copilăria vrăjită de miracolul vieţuirii într-un sat bucovinean, într-o zarişte mitică este evocată adesea în versuri fragile, încîntătoare, care mai păstrează în ele ceva din sugestia magică a descîntecelor : „Eu am văzut, ascunsă / cum primăvara cerbii / se pun grămezi la soare / şi plîng pe colţul ierbii // copil şedeam pe-o creangă / aşa, într-o culoare / veneau spre mine fluvii / de coarne sunătoare // şi m-au luat rotundă / acolo-n brumăriu / rîdeau cu lacrimi urşii / de fata ce-am să fiu." ; „au trecut şi-acele timpuri / plînse şi despărţitoare / cînd pe geamuri ieşeau fumuri / galbene linistitoare // vor veni acasă mîine / fraţii mei muriţi de-o vară / şi pe geam au să mă-ngîne / cum mănînc această pară // şi de-acum în orice seară / ne-om vedea tot cum am fost / roşii mestecînd pe-afară / în ceaune bors de post // iar la noapte am să ştiu / cînd se rupe-n piedici aţa / voi fugi într-un tîrziu / să-mi adun din iarbă faţa !"

Noua sa carte, **Privilegiul surîsului** (Ed. **Junimea,** 1987) compusă din două secţiuni, **Poeziei** şi **Lumea şi clipa** confirmă stilistic şi structural o poezie tradiţionalistă autentică ; tentată de versliбrismul confesiv şi discursiv, poeta îşi complică uneori rostirea încercînd să acceadă, se pare, la un nou discurs poetic dezinvolt-colocvial : „Voi nu mai sînteţi / Rămîneţi prietenii mei / Nici nu aţi fost / În sanctuarele trandafirului ars / înşelătorii... Amintirea voastră / va îndemna pescăruşul / deasupra mărilor să ţipe / dimineaţa mult mai devreme // Dar pentru că voi nu mai sînteţi / şi nici nu aţi fost, / spuneţi bucuriei pe nume : / «exaltare a rădăcinii prin fruct» ; / şi acest fel de exprimare înnebuneşte oamenii / la Rosa Canina în singe. / Rămîneţi prietenii mei, / ai arborelui de cafea — / îndată vom sorbi aceeaşi licoare / cu miros plăcut şi amărui de pămînt."

Neconvingătoare în acest soi de poeme, Viorica Ana Cozan rămîne pentru noi, deocamdată, personală şi fermecătoare doar în acele incantaţii ludice cu model folcloric servite de un lexic savuros : „Se făcea că te-am văzut / într-o şură, într-o şură / mestecînd o floare goală / fără gură, fără gură // se făcea că te iubesc / fără lume, fără casă / şi pe-ascuns te netezeam / speriosă, speriosă // se făcea că tar te-am prins / fără păsări, fără frunze / mofturoasă, inverzind / printre gene, printre buze..." ; „Doarme luna pe surcele / lîngă stînă-afară, / eu pe-un pai înşir mărgele, / focul scoate pară // trece luna pe cărare / galbenă la faţă / şi-mi întinde-o luminare / lungă ca o aţă // bunul stă pe-un colţ de vatră / şi învirte-n urdă, / buna-i rece ca o piatră / şi ca dînsa-i surdă // plîng ciobanii şi îi cîntă / doine lungi şi moi, / iarba-n fluier se frămîntă / şi adoarme-n oi...".)

Cezar Ivănescu

Trăirea culturală

Urmare din pag. 1

drei se va întîlni cu V. Madgearu şi soluţia propusă face parte din tipul de prognoză care se poate rezema pe teoria lui : „nu coborîrea oraşelor spre sate, ci ridicarea satelor, cît mai mult posibil, spre nivelul oraşelor" (citat de M. Mâciu la p. 52).

Prezentarea personalităţii lui Petre Andrei se lărgeşte progresiv pe baza unei metode specifice. Monografia lui Mircea Mâciu ne propune o perspectivă de cunoaştere a personalităţii prin studiul **activităţii, concepţiei** şi **operei** acesteia. Modelul acesta, de valoare mai generală, ne cere să privim personalitatea prin actualizările (activităţi) potenţialului său cultural (concepţia) într-o unitate fenomenalizată (operă). Această schemă ne aminteşte de concepţia sociologică a lui D. Gusti, pe care sociologul român a şi utilizat-o într-un demers de „autosociologie". M. Mâciu utilizează, într-o abordare de sociologia personalităţii, aceeaşi metodă. O monografie nu poate fi scrisă aşadar oricum. În orice caz monografia trebuie să refuze perspectivele subiectiviste care subordonează personalitatea demonstraţiilor actualizatoare. Pentru a ocoli capcana reducţionismului ideologic, monografia trebuie să utilizeze o metodă riguroasă. Socotim lucrarea lui Mircea Mâciu o demonstraţie metodologică cu o valoare mai generală. Deschiderile mai recente spre modernizări metodologice — mai cu seamă spre cele care vin, cu atîta întîrziere, dinspre o psihanaliză, preluată şi ea din stadiul unei concepţii mecaniciste cu privire la esenţa şi rolul complexelor psihologice —, au provocat o insidioasă structurare a subiectivismului în evaluarea rolului şi poziţiei unei personalităţi într-o cultură — Mircea Mâciu are meritul de a reorienta abordarea monografică prin recursul riguros la metodă. Există, aşa cum reiese din modelul monografic propus de Mircea Mâciu, un imperativ metodologic al oricărei monografii pe care-l putem denumi „proporţie monografică". Acest imperativ ne cere să verificăm concluziile derivate din analiza **biografică** prin cele căpătate din analiza **operei** şi a **concepţiei** unei personalităţi. Proporţia monografică ne previne că orice concluzie privitoare la biografie, care nu-şi află **rezonanţe** în operă ori în concepţia unei personalităţi este susceptibilă de a cădea în clasa mistificărilor. Acest principiu metodologic ne atrage atenţia că în cazul personalităţilor culturale examinarea biografiei, ruptă de operă şi de concepţie, poate conduce la falsificări. O personalitate culturală nu este niciodată reductibilă la **biografia** sa. **Opera** şi **concepţia** par a fi, în primul rînd, definitorii pentru omul evocat. Ne îngăduim, de aceea, să aşezăm monografia lui Mircea Mâciu alături de o altă monografie remarcabilă prin recursul la metodă. Este vorba despre lucrarea lui G. Zane : „N. Bălcescu. Epoca. Omul. Opera". Aceeaşi „proporţie monografică" va fi ferit abordarea lui Zane de concluzii simplificatoare. Pentru **sociologul** Petre Andrei, de pildă, punerea în relaţie a sociologiei germane şi a celei franceze, într-un act de „trăire culturală" a unor direcţii atît de diferite ale culturii europene, este mult mai semnificativă decît orice alt detaliu al biografiei sale. În general, pentru personalităţile culturale, „trăirile culturale", căutările teoretice, confruntările filosofice etc. sînt evenimente biografice de cea mai înaltă semnificaţie, mult mai caracteristice decît un detaliu de viaţă în care o „lectură simptomatică" citeşte un „complex psihologic" pe care-l extrapolează apoi la rang de **nex explicativ** pentru om, opera lui şi epoca în care a trăit şi pe care a influenţat-o. Petre Andrei, precizează Mircea Mâciu, încearcă „să pună de acord, în explicarea sociologică a realităţii sociale, punctul de vedere teoretic-sintetic german cu cel empiric-analitic francez ; caută, cum spune M. Ralea, «o cale intermediară între şcoala germană şi cea franceză»" (cf. p. 62). Un asemenea act are valoare de eveniment biografic definitoriu, cu semnificaţie net superioară oricărui detaliu biografic, fie el şi de relevanţă psihanalitică. Evenimentul biografic are aşadar valoare de caracterizare a personalităţii culturale numai în măsura în care îmbracă o „trăire culturală", altfel cade în clasa curiozităţilor, a accidentelor prin care se manifestă o realitate nediferenţiată, acel **individuum inefabile** care n-are nici o importanţă pentru realitatea culturii. „Temeiul filosofic al concepţiei sociologice" a unei personalităţi ca Petre Andrei, este un element activ atît în lumea interioară a personalităţii culturale cît şi în lumea exterioară în care a trăit, pe care a modelat-o, ori de care a fost modelat. Înlăuntrul acestui fapt cultural ca cel de cristalizare a concepţiei, Petre Andrei şi-a consumat 1/3 din biografia sa creatoare. Parte de viaţă fără vizualizare, ascunsă privirii publice, dar atît de hotărîtoare pentru echilibrul şi sănătatea metafizică a unei societăţi. Monografia consacrată de Mircea Mâciu vieţii şi operei lui Petre Andrei este un punct de reper în „peisajul" nostru ideologic şi cultural. Ea restabileşte o metodă şi un model exemplar de evocare a unei personalităţi culturale.

MOROMEŢIANISMUL

Urmare din pag. I

Ilie Moromete îl pune în circulaţie ca unul din ultimii reprezentanţi ai unei anume etnii.

Fiinţa moromeţiană trăieşte, cu alte cuvinte, una din cele mai tragice situaţii : din om liber el îşi pierde libertatea devenind un pion în vîrtejul unor convulsii pe care nu le poate stăpîni, dar le poate înţelege. Înţelegîndu-le, are înţelepciunea de-a căuta să se salveze pentru acele timpuri în care va fi nevoie de personalitatea sa. Paul Ştefan din **Delirul** şi Nicolae Moromete se conformează acestui tipar, acestui concept pus în valoare de opera lui Marin Preda. Pentru că şi Călin Surupăceanu, constructorul admirabil din **Intrusul** în tot dezastrul nu procedează altfel, iar Constanţa Sterian, profesoara de excepţie din **Risipitorii,** în tot eşecul ei are forţa să se salveze. Cum ? Transformînd ratarea, marginalizarea, apatia, claustrarea într-o forţă reflexivă. Sub paralizia voinţei şi intelectului aceste personaje cristalizează gînduri, idei, atitudini existenţiale. Individul gînditor se sustrage „temporalului" care „e infernul" după cum spune Victor Petrini în **Cel mai iubit dintre pămînteni.** Încercînd să „înţeleagă înţelegerea" ajunge la adînca noblеţe a fiinţei umane. Dorind să sfîrşească, Victor Petrini nu va ajunge de aceea la gestul ultim tocmai pentru că are revelaţia că trebuie să scrie nimic altceva „decît despre ceea ce îmi spunea mie timpul pe care îl trăiam". Fostul cadru universitar, trecut fără vină prin închisori, ajuns la cele mai nepotrivite sau umilitoare munci, elaborează, nu întîmplător, o nouă gnoză — o nouă formă de cunoaştere filozofică ce conţine „esenţa despre viaţa mea şi a semenilor mei, aşa cum îmi apăruse ea mie, dar şi altora, viaţă de cobai ai divinităţii, care experimenta pe noi (şi nu se ştie dacă şi pentru noi sau doar pentru altă lume, la asta urma să răspund) legi bizare, insondabile, ameninţări misterioase, transformări rapide care aruncau în aer vechi credinţe şi structuri naturale alături de mituri barbare şi primitive care învolburau oceanul uman, ocean pînă în acest secol atît de liniştit".

Moromeţianismul ne apare ca o atitudine pur individuală, nu inertă, ci o formă activă de înţelegere problematizantă a existenţei în situaţii de criză în care acţiunea în plan social l-ar destina pe individul singular direct pieirii. Războiul, rebeliunea legionară, anii cincizeci, iraţionalul unui accident sau ratări din cauza unor imponderabile sînt tot atîtea situaţii de criză din care individul moromeţian îşi salvează esenţa umană prin înţelegerea iraţionalului însuşi şi situarea sa într-o ascendenţă care e aceea a tuturor indivizilor singulari traversînd situaţii de criză din istoria poporului român. A sfida de unul singur prigonitorii, îmi amintesc că scria într-o **Stromată** filozoful Clement Alexandrinul, este ca şi cum i-ai ajuta colaborînd cu ei. Moromeţianismul nu se vrea de fel colaboraţionist în acest sens. El apare ca o formă de conservare individuală a unei umanităţi greu încercate ce a suportat cel puţin în ultimii două mii de ani nu numai toate valurile catastrofale ale marilor migraţii, dar s-a simţit neîncetat expusă pe scena istoriei la modul cel mai concret şi tragic. Moromeţianismul poate fi astfel văzut ca o latură a unei dimensiuni ce ţine de o psihologie naţională, cu rădăcini adînci, ce s-au lăsat formulate, într-o anumită modalitate romanescă, de fiul unor ţărani din Cîmpia Română, spre cea de a doua jumătate a secolului XX.

REVISTA REVISTELOR

„Lupta întregului popor" 2/1987

● Aniversarea a 110 ani de la proclamarea independenţei de stat a României constituie partea cea mai însemnată a contribuţiilor cuprinse în nr. 2/1987 al publicaţiei „Lupta întregului popor" (subintitulată „revistă română de istorie militară") cu apariţie trimestrială, ajunsă deja la nr. 12 de la înfiinţare şi pînă acum. Spiritul analitic aplicat, viziunea ştiinţifică restauratoare, năzuinţa de a scrie o istorie naţională „aşa cum a fost" sînt impresionante şi în acest număr al revistei, ca, de altfel şi în celelalte, constituite în adevărate culegeri de studii, utile cercetării istoriografice româneşti. Revista conţine acum, sub genericul „Adevăruri fundamentale ale istoriei naţionale", încă o contribuţie a cunoscutului istoric dr. Ilie Ceauşescu, o cercetare care se alătură altor studii, pe aceeaşi temă şi care vor forma, probabil, o nouă sinteză istoriografică, pe care o aşteptăm cu interes. Studii asupra momentului Independenţei publică, de asemenea, Ştefan Pascu („Românii de pretutindeni sprijină neatîrnarea României") C. Căzănişteanu, Constantin Antip, Ion Ardeleanu, Nicolae Ciachir, Dumitru Preda (despre „dimensiunea europeană a războiului de independenţă", cercetare solidă, aparţinînd unui istoric tînăr) etc.

Alte studii sînt reunite la rubrici cum sînt „Memoria documentelor" (unde Silvestru Voinescu publică „scrisori" şi un „jurnal" inedit privitoare la anii 1877—78), „Fundamente ale doctrinei militare româneşti", „Atitudini", cu o admirabilă intervenţie a istoricului Florin Constantiniu. Un număr de recenzii şi note completează sumarul acestui număr, în nota obişnuită, ştiinţifică, pe care o cunoaştem.

Catagraf

POST RESTANT

Sînt destui aceia care vor să minimalizeze greșelile de ortografie și de punctuație, ba chiar și pe cele gramaticale, declarînd că valoarea în sine a textului este cea care trebuie să hotărască. Este adevărat că valoarea este cea mai importantă, dar aceasta nu poate să apară nicidecum într-un text agramat, decît doar dacă e vorba de un experiment (vezi cărțile unor amatori, chiar analfabeți, „transcrise“ de scriitori și gazetari). Desigur, greșeli facem cu toții și nu neapărat din neștiință ci din grabă, din neatenție. Acestea însă sînt mai mult sau mai puțin întîmplătoare. Cu totul altfel se pune problema cu greșelile datorate ignoranței, lipsei de educație și de cultură. A fi scriitor nu înseamnă a-ți povesti viața (care e ca un roman, nu ?), punînd virgulă între subiect și predicat, cu gîndul că vei fi corectat de alții. O asemenea mentalitate nu dezvăluie decît o jalnică ambiție de a te eschiba în fața celorlalți. Scrisul nu adaugă un anume grad de respectabilitate în familie, în cercul de cunoscuți. Poți să te bucuri de tot respectul muncind cum trebuie și cînd trebuie, după cum poți să te faci de rîs de la tinerețe pînă la bătrînețe cu așazisele „scrieri“. A-i îndemna pe unii să se lase de scris nu înseamnă decît să-i trezești la realitate, să le faci binele de a nu deveni ținta batjocorii celorlalți și, la urma urmelor, să-i îndemni spre altceva la care se pricep, în binele obștii. Nu e, deci, nici o supărare, nici o răzbunare în a spune „nu“ unui ins netalentat. Îi redai astfel un timp pe care altfel îl pierdea. Și ce e, oare, mai prețios decît timpul ?

★

MIRCEA CRISTIAN, București: Iată telegrama : „Alăturat un text de probă. Autorul — tînăr. Nu neapărat 18 ani, dar nici mult mai mult. Cu mulțumiri“ Răspundem în același fel : „Citit textul. Neconcludent. Succes“.

MARIANA BADOLICĂ, Iași : Din **Gînduri**, cîteva, mai răsărite : „Cînd înaintezi în vîrstă, te cufunzi în numărul anilor ca într-o blană moale“ ; „Între două înghițituri sentimentele n-au ce căuta“ ; „A avea nisip în suflet“. Din păcate, celelalte sînt banale, unele chiar rizibile. **Povestea unui om singur** suferă de toate metehnele singurătății : „Cu tine nimeni nu va simți nevoia de-a scoate sufletul de gală din dulap ; ești și rămîi în halat și papuci...“. Astea într-un plic. În celălalt, poezii (deci nu interesează rubrica de față) și o amintire despre Tante Nelly de la 9—10 ani, deci infantilă. Altceva, și mai rar.

DECEBAL SEUL, Izvoarele Sucevei : Nu sîntem „critic literar“, doamne ferește, dar nici d-voastră nu sînteți, în ce ne-ați trimis, la înălțimea „Pumnului de dude“. Deci...

ANIȘOARA IONESCU, Dragomirești Vale : „Ascultîndu-vă sfatul, am privit în jurul (n.n. unde ?), acolo de unde trebuia să-mi vină inspirație. Nu știu dacă am reușit să aștern pe hîrtie cît mai convingător ceea ce am văzut. Dacă nu (,) înseamnă că trebuie să mă obișnuiesc cu gîndul că nu sînt decît un observator și nu un om care să știu să-mi definesc viziunile“. Ia să vedem „viziunile“ : „Soarele se ridică ușor din plapuma umedă a ierbii, învăluit în mantia sa de foc, dînd binețe ogoarelor, oamenilor, florilor, copacilor, la tot ce se numește viață. Cu mîngîierea sa... Toate au reintrat în normal, soarele își continuă maiestos cursa lui de milenii spre apus, (iar oamenii (,) ca niște albine (,) se mișcă de colo-colo (,) într-un dans al muncii pe muzica hărniciei“. Dacă sînteți doar elevă, învățați și... mai trimiteți.

NICOLAE ARITON, Tulcea : Mai bine mai tîrziu, decît niciodată, nu ? Dar și mai bine e că ne-au plăcut și „Peisaj cu bătrîni și portocale“ și „Laurențiu, ești un înger !“. Așteptăm atît fotografia pentru un eventual debut, cît și alte „producții“ la fel de reușite, chiar dacă S.F.-ul continuă să fie prima dv. dragoste.

MIRCEA PROCA, Luduș : «Și pentru toți „țăranii ce trec strada“ revistei „Luceafărul“ am scris „O cută a vieții“.» Din păcate nu ați scris-o atît de bine încît să și apară. Cît despre „Lecția“, aceasta dați-o lui Horia Șerbănescu, el e specialist în cuplete cu copii prea curioși. Puneți mîna pe o mașină de scris și luați-vă în serios, cine știe ! Dar fără „cu bratul frînt de speranță și cu pana înmuiată în cerneală de imaginație proprie“. Fără.

NELU BRILLAGO, Brăila : Ne cunoaștem deja, nu ? Așa că nu vedem rostul unui pseudonim demn de revista „Cinema“ (interbelică). Cît despre cele din plic, ele nu sînt altceva decît glume cazone, pe care, e adevărat, n-aveți cum să le vedeți în paginile revistei. «În cazul în care veți hotărî ca schițele mele să urce în paginile revistei „Luceafărul“, mă voi strădui să vi le retrimit dactilografiate.» Nu facem tîrgul.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. După ploaie, pămîntul arată ca un sfînt — curcubeul este aureola lui.

II. Ce mult seamănă un baston cu statura bătrînului care-l poartă !

III. Poezia nu-i este dată poetului o dată pentru totdeauna, ea trebuie cîștigată printr-un efort intelectual fără răgaz, dătător de dreptate fiecărui lucru, în așa fel încît frunza care pică împreună cu anotimpul are aceeași importanță cu muntele judecat prin ere geologice. Între efemeridă și statuie, ea așează un vers, indică o posibilă simbioză. Astfel, poezia își revendică accesul la fundamentele timpului. Un poem scurt poate conține mai mult timp decît un poem lung. Nu este vorba numai de graba noastră necruțătoare încercată de atîtea epopei, cît de căile contemporane prin care cuvîntul cercetează timpul.

IV. Ca să vedem diferența dintre seriozitate și glumă, e de ajuns să privim un halterofil în momentul în care ridică greutatea deasupra capului. Cîtă concentrare pe fața lui ! Dacă izbucnește în hohote de rîs, noi știm că halterele sînt goale pe dinăuntru.

V. „N-am nici un Nord, îmi spune nucul. La începutul lui octombrie, vine gospodina cu o prăjină și mă scutură bine în toate cele patru puncte cardinale. Cînd îmi crește un mușchi mai nordic, ea îl curăță și îl doboară.“

VI. Avem de-a face cu aspectul eufemistic al sofisticii cînd vorbim despre transcendență în antinomie cu laicul. Se consideră materialitatea ca fiind coincidentă cu laicul păstrîndu-se o greșită relație religioasă. Materialitatea unui discurs este una, iar caracterul lui laic e cu totul altceva. Estetica modernă a preluat termenul de „transcendență“ (latinescul transcendere — a trece peste) din gnoseologia fenomenologică și din filozofiile existențialiste. Aceste filozofii înlocuiesc transcendența divină prin transcendența umană și literatura, în paralel, face elogiul subiectului autentic. Acțiunea, forța unui text depășesc materialitatea lui strictă. Textul există, în aceeași măsură, în act și în potențialitatea lui iar această potențialitate îl desăvîrșește, îl face să fie viu și să se miște mai departe în conștiința lectorului. Pentru retezarea oricărei înțelegeri false, e de ajuns să amintim că, în concepțiile vechilor filozofi, divinitatea se realizează în act continuu, epuizînd pe această cale domeniul posibilului. Or, arta exploatează domeniul posibilității iar metafizicul ei e de natură estetică, nu de alte naturi.

George Alboiu

Marea deschidere

Urmare din pag. 1

contextul mondial al valorilor contemporane, aceasta se datorează fără îndoială conjuncției fericite a pleiadei de scriitori care reprezintă această înflorire cu climatul ideologic propice afirmării lor, creat de Congresul al IX-lea al partidului.

Una dintre ideile care a răsunat cu mai multă vibrație în inimile scriitorilor a fost chemarea la originalitate. Astfel, în Raportul prezentat la istoricul Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că : „Artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism sau rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențialul este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale“.

Iată termenii în care s-au pus cu 22 de ani în urmă problemele libertății noastre de creație, marea încredere care s-a acordat scriitorilor și artiștilor țării, în opoziție cu rigiditățile și exclusivismele epocii anterioare. Acești termeni se cuvin a fi reamintiți mereu, comentați, adînciți, pentru că ne despart în mod net de dogmatism, pentru că jalonează dimensiunile reale ale unui principiu de bază al creației, asupra căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit adesea în rapoartele, expunerile și cuvîntările sale, marcînd firul unei orientări majore, de importanță covîrșitoare în dezvoltarea literaturii și artei noastre contemporane.

În fond, orientarea justă a unui domeniu de activitate depinde în primul rînd de recunoașterea specificului său, a ceea ce are mai caracteristic, inconfundabil în raport cu alte domenii. Or, în artă și literatură tocmai diversitatea expresivă, manifestarea proprie a fiecărui artist, în raport cu progresele generale la care a ajuns domeniul în care activează reprezintă specificul. Nu poți să fii original numai de dragul de-a fi original cu orice preț, chiar cu prețul sacrificării adevărului vieții. Originalitatea este, trebuie să fie rezultatul unui proces cognitiv și de autodefinire creatoare. A fi profund înseamnă de fapt a fi original. Marca cea mai de preț a originalității o dă profunzimea.

Vorbim de creație și de originalitate nu numai în artă și literatură, unde acestea sînt preponderente — cum am zice, la ele acasă, —

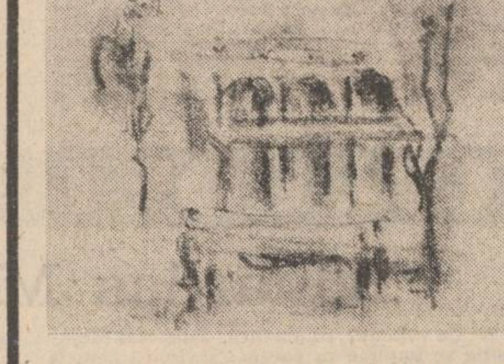

ci și în știință, tehnică, industrie, organizare politică, economică, productivă etc. Sensul care unește toate aceste aspecte și le dă o supradimensionare socială pornind de la literatură și artă spre toate celelalte domenii îl constituie deschiderea revoluționară spre nou, lansată de Congresul al IX-lea al partidului, opoziția față de rutină, rigiditate, inerție, față de tot ce împiedică progresul în fiecare domeniu în parte și al vieții sociale pe ansamblu. Care este rolul artei și literaturii în cadrul acestui vast și complex proces de intercondiționări sociale ? Ne apare evident că pe lîngă multe alte funcții, asupra cărora nu e cazul să stăruim aici, trebuie s-o avem în vedere și pe aceea de a sensibiliza spiritul oamenilor, de a-l pregăti pentru nou, pentru creație, pentru producerea și promovarea lor pretutindeni. Această funcție se realizează nu numai la nivelul de ansamblu al operelor literar-artistice, ci, după cum o demonstrează stilistica modernă, și în cadrul microstructurilor artistice, la nivelul ciocnirii și armonizării cuvintelor în propoziții și fraze, a culorilor și volumelor plastice, a sunetelor muzicale. Noul, originalitatea devin astfel o problemă de percepție, de disponibilitate spirituală în contact cu creația. Aripile imaginației se deschid astfel dincolo de pieptul în care se află înfipte, zvîcnesc, își iau zborul încărcat de bucurie, într-o atmosferă liberă de obstacole și închistări subiective.

Și dacă e să traducem pînă la capăt în metaforă termenii citatului de la care am pornit, adevărata măsură a acestui zbor al creației, al originalității o dă instinctul spațiului de unde aripile pornesc și unde trebuie să se întoarcă. Mărimea zborului și sensul său sunt egale cu responsabilitatea operei, a talentului creator. Opera artistică se va defini astfel drept creație umană în toată puterea cuvîntului prin capacitatea ei de a stîrni noul, originalitatea profundă, de a le promova în toate domeniile de activitate, implicîndu-le zborului, progresului social necontenit.

Chemarea către originalitate în literatură și artă, lansată de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna Congresului al IX-lea al partidului, își are, după cum vedem, rigori și funcții sociale adînci, înscrise în legile eterne ale artei și literaturii.

„Istoria arată — preciza secretarul general al partidului la înaltul forum al comuniștilor români — că marii oameni de cultură, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflețit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social. Cu atît mai mult creatorii de artă ai societății socialiste trebuie să se identifice cu aspirațiile celor ce muncesc, să slujească țelul măreț al făuririi unei vieți tot mai fericite pentru întregul popor“.

Se află concentrat aici unul din principiile cele mai importante ale literaturii și artei noastre contemporane, și anume acela al identificării artistului cu viața și lupta poporului în mijlocul căruia trăiește, corolarul de bază al originalității creatoare. Este ceea ce asigură operei actualitate și, deopotrivă, durabilitate în timp. Căci numai ceea ce se identifică prin mesaj cu sufletul poporului poate aspira la perenitate spirituală prin transferul generațiilor. Este principiul de adîncime al originalității creatoare și ecourile lui se regăsesc din plin în operele cele mai reprezentative ale literaturii și artei noastre contemporane, expresii vii ale climatului creator fecund, generos, instaurat de Congresul al IX-lea al partidului. În perspectiva luminoasă a acestei mari deschideri se cuvine deci să le privim.

mădălina ceaușu

Profil

Era un tînăr ca toți ceilalți ;
A luptat ca toți ceilalți ;
A murit ca toți ceilalți :
Lovit de o lacrimă de plumb.
Iar pămîntul pe care,
Apărîndu-l,
L-a îmbrățișat pentru eternitate,
Va ascunde
O poveste neterminată :
A soldatului care n-a avut o iubită.

Miracol

Am adunat în ochi
O picătură
Din apa mării.
O lacrimă de cristal în care citești istoria.

Am strîns în pumni o bucată
De țărînă veche.
O clipă împăcată din acest pămînt veșnic.

Am privit apoi soarele
Asfințind, roșu, după Vîrful cu Dor.
Un cuib de păsări Phoenix care renasc
mereu.

Am plutit adînc în aerul țării calm.
Pasărea minunii din trecut spre viitor.

Melancolia misterului

Urmare din pag. 1

de neon zîmbetul ni-l stinge / Și ca o floare ofilită / Cade de pe buze cuvîntul / Și nici o floare nu înflorește / În dreptul inimii mele“. Deși drama se consumă în planul individual al rostirii, efectele „civilizației mecanice“ generează viziuni coșmarești din care umanul e izgonit cu brutalitate : pe o autostradă („rana pe fața cîmpiei“), ambulanța transportă pe targă un motor ce suferă în transpirație rece de benzină. Sau aceste versuri-avertisment, de un tulburător tragism : „La ascensor stau cuminți aliniate / toate păsările din cartier / ce-au uitat să zboare / și urcă iar la ultimele etaje / să-și aducă aminte de cer“, care transcriu sentimentul unui destin ultragiat. Accente sarcastice punctează spectacolul lumii agitate de mirajul perfecțiunii, epuizîndu-și toate elanurile, aspirațiile, disponibilitățile în fața televizorului instalat în marea „sală de așteptare“ a existenței.

La „Polul Singurătății“, poeta încearcă nostalgia imaculării, a stării edenice, a inocenței, opunînd elementelor citadine agresoare (asfalt, neon, verticale) datele naturii nepervertite (grîu, rîu, cîmp cosit). Solitudinea capătă valoarea unei „ars poetica“ („Mai singur ca lacrima zeului / M-am petrecut pe pămînt / Și singurătatea mi-a fost exilul / Și cuvînt al sărbătoarei“), imagine totalitară sugerînd criza eului scindat între fast și nefast, trăind actul creației în accepția lui absolută, esențială. Invadat de amintiri, cutreierînd continentele toamnei, eul liric resimte intens nostalgia iubirii inefabile învăluită, parcă, în sonurile „orgii de mesteceni“ a lui Ion Brad, firește, fără neoclasicismul acestuia : „Pe scripeții sîngelui meu / Te-am urcat la stele / Și noaptea curge acum / În vinele cerului / Atît de luminoasă. / Bat clopotele oceanului / Vestind / Această toamnă violetă / Și mestecenii / Miros a corăbii / Cînd pe insula noastră / Sună flautele amintirii / Și iasomia cade secerată / La picioarele tale, dragule, / Împărăteasca mea bucurie !“.

Pe axa unor reprezentări simbolice ample, se înscriu „Portretele cu arlechin“ în care poeta probează costumele de înger create în spiritul lui Chagall pentru o subtilă gramatică a miraculosului. Corpuri imponderabile levitează într-un spațiu al frustrărilor depășite : „Arlechinul deasupra orașului călătorește / În costumul de mire / În zîmbetul de mire / Doar lacrima îl trădează“.

Odată cu volumul **Piața aurarilor** (1980), lirismul Lilianei Ursu devine mai încordat. Se încearcă problematizarea poeziei în confruntarea cu „realitatea“ propriei creații : „Acum doar tu și poemul, față în față / privindu-vă în ochi de foarte aproape, / ca într-o luptă corp la corp / în care prețul e totdeauna viața“.

Atitudinea bătăioasă va fi însă părăsită curînd în favoarea unui anumit fel de sincretism mitologic și cultural. Lynceus, cel cu vederea pătrunzătoare, provoacă reverii plastice. În locul expresiei unei viziuni, aflăm acum stilizarea unei senzații ca în „Vieux jeu“ (Tentația iluziei) sau în „Poem cu grifon, știucă și păuni“. Efortul de elaborare, altădată rehibitoriu, este propriu breslei magice a poeților și aurarilor care distilează fulgii de nea și aroma cîtorva șoapte „momind realul“. Tot mai frecvent apar fulgurații ale „peisajelor“ lăuntrice, sursă a lirismului încarcerat în ființă.

Reversiuni matinale („Un pește sare din apă, un pas greșit / și mă trezesc în apa iute și rece a începutului de zi“), „promisiuni“ în nuanțe cromatice pline de rafinament („Sîngele meu **roșu** / carnea mea mai albă și mai tristă / ca lumina lunii. / Acum / șoareci **mov**, vorbele tale risipite prin toată casa / rod pragul ușii. / Fericită-s doar cînd m-aplec peste respirația **trandafirie** / ce-mi usucă lacrimile. / Marele dezgheț promis de micuțele lui tălpi **roz** / a și început“ contraste și simetrii, ce destăinuie o altă vîrstă poetică, formează substanța plachetei **Zonă de protecție** (1973). Atentă la cele mai ascunse praguri ale umanului, poeta surprinde haloul de lumină din jurul lucrurilor și al ființelor mărunte sau se lasă cuprinsă de exuberanța bucuriei de a purta cununa de sînziene cu puteri oraculare.

Sub un titlu matein („Sub pecetea tainei“) se ascunde încăpățînarea introspecției, „ascultarea sîngelui“, echivalînd cu „ridicarea podurilor“ — clipa hotărîtoare a revelației („clipa surdei izbiri de propria imagine în întuneric“). Acuitatea ochilor amintitului Lynceus este prezentă și în relevarea dimensiunii reînnoite a responsabilității : „Această povară trebuie descrisă în detaliu / pînă la porii deschiși, / pînă la miopia ochilor cu adorație contemplînd / neantul. Sarea pămîntului pe rănile noastre“. Ecouri ale vînătorilor mitologice (mistrețul din Calydon vînat de Lynceus sau invocarea zeiței Artemis) configurează o viziune originală asupra realului, resimțit ca agresiune : „De ai deschide ochii sub apă / ai mai avea timp să-ți zărești umbra / înghițită de un rechin“.

Exemplar, pentru ceea ce înseamnă conștiința artistică, este, fără îndoială, poemul „Mai puțin de zece porunci“, din care desprindem principalele caracteristici ale poeziei Lilianei Ursu. Mai întîi, concentrarea versului prin procedee asindetice, apoi asumarea perspectivei zonelor de idealitate („să urc muntele“) prin renunțarea la iluzii, între care, trecutul. Sînt, în continuare, afirmate valorile sincerității depline, ale puterii transfiguratorii și ale totalei lucidități. La acestea, alăturăm expresia directă, aproape nudă, intensitatea trăirilor, dialectica esențialului.

O poezie frumoasă poate fi bănuită de orice în afară de feminitate. Feminitatea ca transfer de sensibilitate. Criticul admiră — e de presupus cu „exactitate“ — autenticul, pentru a înțelege și a depune mărturie.

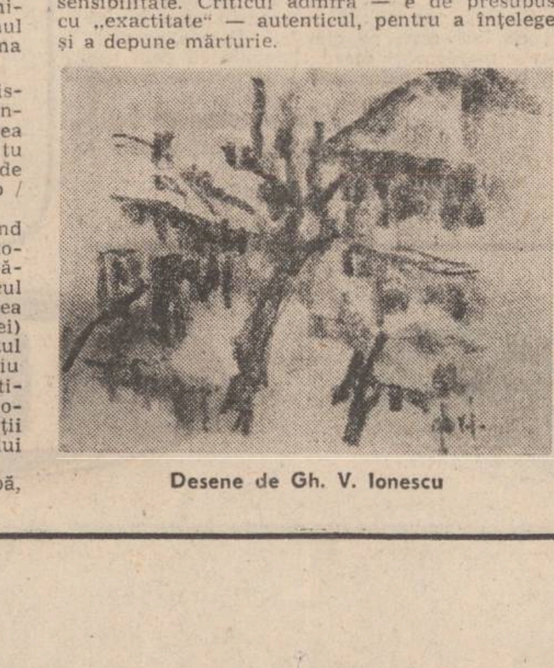

Desene de Gh. V. Ionescu

REMEMORĂRI

Întîmplări cu scriitori

1

— Dragi copii, începu colegul meu mai vîrstnic, nici nu știu cu ce să încep și ce să vă spun...

Eram la o „întîlnire literară“, undeva la o școală din București, de fapt în sala de clasă a unei școli din București, și auditoriul poseda în unanimitate frumoasa vîrstă de 11 ani. Treizeci de fetițe cu codițe și fundițe (na, că m-am apucat să scriu versuri), emoționate foarte dar nici prea-prea. Candoarea și sinceritatea străluceau în ochii lor.

— Așadar, dragi copii, zise colegul meu mai vîrtnic (putea să-mi fie tată), vreau să vă spun că și eu am fost elev ca și voi, întîi la primară, apoi la liceu. Am învățat multe lucruri frumoase. Am învățat și limbi străine. De exemplu, am învățat greaca veche, zise el făcîndu-mă să mă simt în mare dificultate.

Din rîndul al treilea se ridică un cap bălai și gurița capului bălai zise următoarele :

— Tovarășe scriitor, vă rugăm să ne spuneți și nouă cîteva cuvinte în greaca veche să auzim cum sună...

— Dragii mei copii, zise colegul mai vîrstnic privindu-mă stupefiat, uitați cum stă chestiunea. Grecii cînd vorbeau, se acompaniau cu un instrument muzical. Cu o harpă. Eu n-am harpă și deci nu pot să vă spun acum nici un cuvînt în greaca veche...

Au oftat cele treizeci de piepturi mici întrebîndu-se probabil cum naiba arată o harpă.

Colegul meu continuă să-și depene amintirile din școală și zise :

— Am învățat istorie, filosofie și limba germană...

Același cap bălai din rîndul trei se ridică iar și gurița capului bălai întrebă naivă :

— Tovarășe scriitor, nu vă supărați, pentru ca să **ne vorbiți în germană** ce instrument vă trebuie... ?

2

Ion Lăncrănjan mi-a relatat următoarea întîmplare absolut reală și eu mă grăbesc s-o redau ca atare.

S-a petrecut cu ani în urmă, într-o delegație scriitoricească la Leningrad.

Cel mai vioi și mai avizat din toate punctele de vedere, posedînd și substanțiale cunoștințe de limba rusă (după propria-i afirmație), se vroia Corneliu Leu.

Într-o după-amiază, ieșiți să vadă orașul fără **perivodcic**, au urcat în metrou propunîndu-și să coboare la stația „X“.

Cum metroul **zbura** și stațiile se scurgeau una după alta, l-au delegat pe Corneliu Leu să meargă să întrebe pe cineva unde vine stația cu pricina. Merge **delegatul** și începe o conversație susținută cu o cucoană care-l privea și-l asculta destul de intrigată. Trece un timp și încă o stație și încă una și de la o vreme coboară cucoana și se întoarce **delegatul** debusolat și stinjenit.

— Ce-a spus dragă, unde trebuie să coborîm ?

— Habar n-am. Am impresia că doamna nu știa rusește...

3.

Ion Sofia Manolescu, Nea Sofica cum îl alintăm noi, stă cu mine în cartierul Militari. Ne întîlnim ba la metrou, ba la piață, dar cea mai mare plăcere a lui este să meargă cu mine spre casă cu mașina, cu autobusul, cu orice, **să mai vorbim și noi pe drum...**

E candid Nea Sofica și are o naivitate de crin și povestește multe cele cu un umor involuntar colosal.

Într-o zi, la Casa Scriitorilor, vine Nea Sofica și se așează la masă.

„Șe fași coani Mirșiulică, zice în inimitabilul accent moldovenesc, ti duși acasi ?“ „Mă duc, Nea Sofica, da mai tîrziu că de-abia **am venit**“. „Coane Mirșiulică, mînca-te-ar mama, mă iei și pi mini ?“ „Te iau, Nea Sofica“ „Da nu mă ții ca data trecută șepte ceasuri pi scaun că io am amețeli“.

Îi comand ceva de mîncare lui Nea Sofica. Și o „beri reși di tăt“.

Nea Sofica vrea „șiva di vită“. „Să nu fie di porc, mînca-l-ar mama, că-mi aduc aminte di Ghițișor !“ Fac o incursiune la bufet și întreb dacă au ceva de vită. N-au. Nu-i nimic, mă gîndesc eu, vom aranja să fie **di vită**. Mă întorc și întreb : „Cine-i Ghițișor, Nea Sofica ? „Apăi, Ghițișor o fost, că nu mai ii, săracu... Cînd am terminat io facultatea m-or dat dascăl așia lîngă București într-o comună. Acolo am stat în gazdă la o muieri sărmană da' tari bună. Și femeia șeia avea o scrofiță cari o făcut nouă purșei. Și mi-o dat mii pi șel mai di pi urmă. Pi șel mai mic și prapadit. Io l-am ținut dupi mini și l-am botezat Ghițișor că era băiet. Și umbla Ghițișor după mini păstă tăt. Treșe un an și șeva și Ghițișor crești și să fași mari dă nu mai încape pă ușa canșelariei, că-l dușeam și-n canșelarie. Și mă întreabă într-o **zi** directoru' dacă nu îl tai pe Ghițișor c-o crescut de-amu. Cum să-l tai, zic io, bată-te să te bată, păi el nu-i vietati ? Dişi să-l tai ? Să-l mănînși, ziše aceala. Ptium, bată-te să te bată colega, cum am să mănînc din Ghițișor... ? Într-o zi mă duc io la București la șeva teatru și cînd vin a doua zi nu-l mai găsesc pă Ghițișor. Directoru' vini la mini și-mi întindi niște bani. Păntru și ? întreb eu. Păntru Ghițișor ! Auzi mata, coane Mirșiulică, casapu' șala l-o fost tăiat pe Ghițișor păntru internatu' școlii. M-am suparat și n-am vrut să iau banii și mi-am **șerut** transferu să nu-l mai văd pe casap și nici locurili pă unde să preumbla Ghițișor... Auzi șe inimă, coane Mirșiulică ?... Io, dă atunși, nu mai mănînc carne dă Ghițișor...“

Tace Nea Sofica și oftează și mai gustă din bere. Vine friptura și Nea Sofica o miroase și privește lung. Se uită la mine și mă întreabă conspirativ : „Coane Mirșiulică, ia uită-ți și mata. N-o fi din Ghițișor ? că nu samănă a vită“. Mă fac că mă uit la friptură și-l asigur cu cea mai mare seriozitate : „E de vită, Nea Sofica, cu mîna mea am pus-o la prăjit“. Suspină Nea Sofica și taie o porție zdravănă. Gustă, mestecă și se luminează : „Ai dreptate, mînca-l-ar mama, nu-i di Ghițișor, că doar io-s veterinar și mă pricep...“

Mircea Micu

SHOGUN

Urmare din pag. a 8-a

niere și o tîmpenie și mai mare s-o spui cînd ești neînarmat, fără putere și nepregătit să-ți lași prietenii, familia sau pe oricine altcineva să moară înaintea ta.

Blackthorne nu spuse nimic. Nu-și desprinse privirea de pe Omi.

— **Wakarimasu ka ?** spuse Omi.

— El zice : Înțelegi ?

— **Hai.**

— **Okiro.**

— El spune să te ridici.

Blackthorne se ridică, durerea sfredelindu-i capul. Ochii-i erau pironiți într-ai lui Omi și Omi îi susținu privirea.

— Ai să mergi cu Mura **și ai să te supui** ordinelor lui.

Blackthorne nu răspunse.

— **Wakarimasu ka ?** spuse Omi tăios.

— **Hai.**

Blackthorne măsură distanța dintre el și Omi. Aproape că-și simțea deja unghiile în gîtul și fața lui și se rugă să fie destul de rapid și puternic să-i scoată ochii lui Omi înainte ca samuraii lui să-l tragă de pe el.

— Cum rămîne cu musul ? zise el.

Preotul îi vorbi lui Omi poticnindu-se.

Omi se uită la cazan. Apa abia dacă era căldută. Băiatul leșinase, dar nu pățise nimic.

— Scoateți-l de acolo, ordonă el. Aduceți un doctor, dacă e nevoie.

Oamenii săi făcură cum li se poruncise. Îl văzu pe Blackthorne cum se duse la băiat și-i ascultă inima.

Omi făcu semn preotului.

— Spune-i căpeteniei că poate și tînărul să stea astăzi afară din groapă. Dacă conducătorul se comportă cum se cuvine și tînărul așijderi, **s-ar putea** ca un alt barbar să iasă mîine din groapă. Apoi un altul. Probabil. Sau mai mulți. Probabil. Depinde de cum se comportă cei de deasupra. Dar tu — și privi direct spre Blackthorne — tu răspunzi de cea mai mică încălcare a vreunei reguli sau ordin. Înțelegi ?

După ce preotul tălmăci, Omi îl auzi pe barbar spunînd „da“ și văzu cum o parte din furia din ochii lui, care-ți îngheța sîngele-n vine, dispăruse. Dar ura rămăsese. Ce tîmpenie, gîndi Omi, și cît de naiv să-ți lași gîndurile să ți se vadă pe față. Mă întreb ce-ar fi făcut dacă-i jucam apoi festa — prefăcîndu-mă că-mi iau făgăduiala înapoi.

— Preotule, care e numele lui ? Spune-l rar.

Îl ascultă pe preot spunînd numele de mai multe ori, dar tot ca o încîlceală suna.

— Tu poți să-l **spui** ? îl întrebă pe unul din oamenii săi.

— Nu, Omi-san.

— Preotule, spune-i că de acum înainte numele lui este Anjin-Pilot — **neh ?** Cînd are s-o merite va fi numit Anjin-san. Explică-i, în limba noastră nu există sunete ca să-i pronunțăm numele cum trebuie. Omi adăugă sec : Fă-l să înțeleagă că asta nu vrea să-nsemne o insultă. La revedere, Anjin, deocamdată.

Toți se înclinară spre el. El le răspunse politicos la salut și plecă. Cînd se îndepărtase bine de piață și era sigur că nu-l vedea nimeni, își permise un zîmbet larg. Să îmblînzească pe șeful barbarilor atît de repede ! Să-și dea seama imediat cum poate să-l domine și să-i domine !

Ce fantastici sînt barbarii ăștia, gîndi. Ehei, cu cît mai curînd Anjin o să vorbească limba noastră, cu atît mai bine. Atunci vom ști cum să-i distrugem pe barbarii creștini, o dată și pentru totdeauna !

Toda Hiro-matsu, senior al provinciilor Sagami și Kozuké, generalul și sfetnicul cel mai de încredere al lui Toranaga, comandant suprem al tuturor armatelor lui, cobora cu pași mari schela de bord, îndreptîndu-se singur spre chei. Era înalt pentru un japonez, puțin sub un metru optzeci, un bărbat ca un taur, cu fălci puternice, care-și purta cei șaizeci și șapte de ani cu strășnicie. Chimonoul său militar era din mătase maro, fără nimic altceva pe el decît cele cinci minuscule însemne ale lui Toranaga — trei ramuri înmănunchiate de bambus. Purta o platoșă poleită și cotiere de oțel. La cingătoare n-avea decît sabia scurtă. Cealaltă, sabia pentru ucidere, o avea în mînă. Era gata s-o scoată din teacă imediat și să omoare pe loc ca să-și apere suveranul. Acest obicei îi intrase în sînge încă de cînd avea cincisprezece ani.

Nimeni, nici chiar **taiko**, nu reușise să-l schimbe.

Cu un an în urmă, cînd **taiko** murise, Hiro-matsu ajunsese vasalul lui Toranaga. Toranaga îi dăduse Sagami și Kozuké, două din cele opt provincii ale sale, să le guverneze, cinci sute de mii **koku** anual și, de asemenea, îl lăsase-n pace, în obiceiul lui. Hiro-matsu era neîntrecut în mînuirea sabiei.

Acum erau adunați pe țărm toți sătenii — bărbați, femei, copii — în genunchi, cu capetele-n țărînă. În fața lor se aflau samuraii în aliniament de paradă. În fruntea lor se afla Yabu cu locotenenții săi.

Dacă Yabu ar fi fost femeie sau un bărbat mai slab din fire, cu siguranță că s-ar fi apucat cu mîinile de piept, s-ar fi jelit și și-ar fi smuls părul din cap. Asta era prea de tot ca să fie o coincidență. Ca faimosul Toda Hiro-matsu să se afle aici, chiar în această zi, însemna că Yabu fusese trădat — fie în Yedo, de unul din oamenii săi, fie aici în Anjiro, de Omi, sau de unul din oamenii lui Omi, sau de unul din săteni.

Fusese prins în plină nesupunere. Un dușman profitase de interesul său pentru navă.

Îngenunchie, își plecă capul, toți samuraii-l urmară și blestemă nava și pe toți care veniseră cu ea.

— O, Yabu-sama, îl auzi pe Hiro-matsu spunînd și-l văzu îngenunchind pe rogojina care fusese așezată pentru el și răspunzîndu-i la salut.

Dar plecăciunea era mai puțin adîncă decît se cerea și Hiro-matsu nu mai așteptă ca el să se încline din nou, așa că știu, fără să i se fi spus, că era în mare primejdie. Îl văzu pe general așezîndu-se la loc, pe călcîie. „Pumn de Fier“ i se spunea pe la spate. Numai Toranaga sau unul din cei trei sfetnici aveau dreptul de a arbora pavilionul lui Toranaga. De ce-a trimis un general atît de important să mă prindă plecat din Yedo ?

— Mă onorați, Hiro-matsu, venind într-unul din satele mele amărîte, spuse el.

— Stăpînul meu mi-a poruncit să vin aici.

Hiro-matsu era cunoscut pentru franchețea-i lipsită de menajamente. N-avea nici șiretenie, nici abilitate, ci doar o loialitate absolută față de suveranul său.

— Sînt onorat și foarte bucuros, spuse Yabu. M-am repezit aici din Yedo din pricina acestei nave barbare.

— Seniorul Toranaga a invitat pe toți **daimyo**-ii prieteni să-l aștepte în Yedo pînă se întoarce din Osaka.

— Cum se simte stăpînul nostru? Nădăjduiesc că totu-i bine cu el.

— Cu cît mai curînd seniorul Toranaga e în siguranță în propriu-i castel din Yedo, cu atît mai bine. Cu cît mai curînd va izbucni pe față gîlceava cu Ishido și armatele noastre vor mărșălui croindu-și drum spre castelul Osaka și-l vor distruge din temelii, cu atît mai bine. Obrajii bătrînului se înroșeau pe măsură ce îngrijorarea-i pentru Toranaga creștea ; detesta **să fie departe de el. Taiko** construise castelul Osaka spre a fi de necucerit. Era cel mai puternic din împărăție, cu o încrengătură de fortificații, șanțuri cu apă, castele mai mici, turnuri și poduri și între zidurile lui aveau loc optzeci de mii de soldați... Și de jur împrejurul zidurilor și al orașului erau alte armate, la fel de disciplinate și la fel de bine instruite, toate cu un devotament fanatic față de Yaemon, moștenitorul.

— I-am spus de zeci de ori că e nebun să se lase în mîinile lui Ishido. Nebun de legat !

— Seniorul Toranaga a trebuit să se ducă, **neh ?** N-a avut de ales.

Taiko ordonase Consiliului Regenților, **care** guverna în numele lui Yaemon, să se întîlnească pentru zece zile, cel puțin de două ori **pe** an și totdeauna între zidurile castelului Osaka, aducîndu-și cu ei o suită de cel mult cinci sute de oameni. Și tot de două ori pe an, toți ceilalți **daimyoi** erau, în egală măsură, obligați să vină cu familiile lor la castel, ca să-și prezinte omagiile față de moștenitor. În acest chip, toți erau sub control și lipsiți de apărare o bună parte din an [și, tot așa, în fiecare an].

— Întîlnirea fusese fixată ; **neh ?** Dacă nu se ducea, ar fi însemnat trădare, **neh ?**

— Trădare față de cine ? se înroși Hiro-matsu și mai mult. Ishido încearcă să-l izoleze pe stăpînul nostru. Ascultă, dacă eu l-aș avea pe Ishido în puterea mea, așa cum el îl are pe seniorul Toranaga, eu n-aș șovăi nici o clipă — cu orice risc. Demult i-ar fi zburat lui Ishido capul de pe umeri și-acum sufletul i-ar aștepta reîncarnarea. Absent, generalul răsucea teaca uzată a sabiei ce o purta în mîna stîngă. Mîna dreaptă, noduroasă și plină de bătături, îi stătea gata pregătită în poală. Se uita cercetător spre **Erasmus.**

— Unde sînt tunurile ?

— Le-am adus pe țărm. Pentru mai multă siguranță. Toranaga-sama o să facă un alt compromis cu Ishido ?

— Cînd am plecat din Osaka, peste tot era liniște. Consiliul urma să se întîlnească peste trei zile.

— Gîlceava o să se dea pe față ?

— Mi-ar plăcea să fie așa. Dar ce poți să știi cu stăpînul meu ? Dacă el vrea un compromis, o să facă un compromis. Hiro-matsu își întoarse privirea spre Yabu. El a poruncit ca toți **daimyo**-ii aliați să-l aștepte la Yedo. Pînă cînd se-ntoarce. Acesta nu e Yedo.

— Da. Mi-am dat seama că nava e destul de importantă pentru cauza noastră, ca s-o cercetez imediat.

— Nu era nevoie, Yabu-san. Dumneata ar trebui să ai mai multă încredere. Nimic nu se întîmplă fără știrea stăpînului nostru. El ar fi trimis pe cineva s-o cerceteze. Întîmplător m-a trimis pe mine. De cîtă vreme ești aici ?

— O zi și o noapte.

— Atunci ai făcut doar două zile din Yedo ?

— Da.

— Ai venit foarte repede. Trebuiești lăudat.

Ca să cîștige timp, Yabu începu să-i vorbească lui Hiro-matsu despre marșul lui forțat. Dar mintea-i era la probleme mult mai importante. Cine era iscoada ? Cum de primise Toranaga vești despre navă tot atît de repede ca și el ? Și cine i-a spus lui Toranaga despre plecarea lui ? Cum ar putea acum să-l manevreze și s-o scoată la capăt cu Hiro-matsu ?

m a p a m o n d

UN EMINESCOLOG MODERN

Primele contacte cu scrisul lui Mihai Cimpoi — critic literar din R.S.S. Moldovenească — le-am avut în anii din urmă prin două articole despre Eminescu publicate de revistele **Luceafărul** și **Steaua**. Apropierea lui Melchiade al lui Márquez de Dionis ni se păruse probantă pentru modernitatea lui Eminescu și am reținut-o în **Eminescu — Dialectica stilului** (1984). Revelația a venit însă la lectura cărții **Narcis și Hyperion** (Ed. „Literatura artistică", Chișinău, 1979, ed. a doua în 1986). Trebuie să spunem de la bun început că ne aflăm în fața unui critic remarcabil, iar amintita carte îl așază în rindul celor mai de seamă eminescologi. Și nu oricum, ci în rindurile acelora — nu prea mulți — care au deschis un drum nou, decisiv cercetărilor eminescologice, pe cont propriu, dar cu atît mai elocvent pentru destinul poetului.

Punctul de vedere al lui Mihai Cimpoi ne-a interesat cu atît mai mult, cu cît se apropie de al nostru, prin ceea ce s-ar putea numi **poetica oglinzii**, semnificativă pentru gîndirea contemporană. Solidaritatea de viziune a unor oameni care nu se cunosc pare să plece dintr-un **spirit al veacului.** Fenomenul a fost numit de Adrian Marino **pancronism.** După primul volum al „biografiei interioare" din 1973, în **Istoria literaturii române** (1980), George Munteanu a lansat ideea, care îi s-a părut unora mult prea îndrăzneață, că Eminescu este un mare deschizător de drumuri în lirica modernă, un nou Bacon al poeticii, confirmat de veacul al XX-lea. Or, era bine știut că Eminescu n-a fost decît „ultimul mare romantic", că poezia modernă începe doar cu simbolismul francez, iar în teritoriu autohton istoriile despre poezia românească începeau și încă mai încep cu Bacovia sau, cel mult, cu Macedonski (v. **Metamorfozele poeziei** de N. Manolescu, lucrare ce și-a pus amprenta și pe recenta **istorie** a lui Mircea Scarlat etc.). În acest chip, Eminescu era exclus de la fenomenul modernității, în ciuda faptului că binecunoscuta profeție maioresciană nu lăsa să se întrevadă nicicum un astfel de destin.

Foarte bun cunoscător al poeziei universale, înzestrat cu o minte dialectică suplă, lipsit de orice complex față de Europa, Mihai Cimpoi ne oferă imaginea unui Eminescu — poet modern tocmai fiindcă e atît de original în individualitatea artistică românească și fiindcă realmente geniul său anticipă o viziune lirică specifică veacului nostru. În consecință, principalul sistem de referință nu-l mai constituie romantismul din perioada lui de înflorire europeană, ci Baudelaire, Mallarmé, Valéry, Rilke, Esenin, Lorca, Ungaretti, Claudel, Saint-John Perse, Aleixandre etc. Afinitățile romantice ale lui Eminescu nu sînt negate și nici privite în spirit sursologic, ci integrate firesc în latura perenă a oricărei mari poezii. Or, romantismul este, în acest sens, una dintre „sursele" fundamentale ale liricii moderne.

„Grila" interpretării critice se anunță încă din titlu, iar în cuvîntul introductiv autorul precizează că Narcis și Hyperion sînt arhetipuri ale viziunii poetice eminesciene, sugerînd trecerea de la particular la universal și invers printr-un inconfundabil proces de **hyperionizare** a lumii, acea **cunoaștere** sau **existență hyperionică** despre care a vorbit și George Munteanu, dintr-o altă perspectivă critică. Profunzimea demersului este asigurată din start de tenta **ontologizării** poeticii pentru care optează. **Eul liric** sau **identitatea,** precizează criticul, constituie categoria centrală a poeticii moderne, cu punct de plecare în romantism. Narcis devine simbolul acestei căutări a Sinelui alături de orfismul funciar al poeziei : „Ne-am gîndit, desigur, nu atît la semnificația vechiului mit narcisic, cît la voința de axare a poeziei romantice și a poeziei universale de după Eminescu (simbolismul, Rilke, Valéry) pe figura unui Narcis ce-și adună imaginea pierdută a eului (**icoanele pălite,** zice poetul nostru) sub semnul plenitudinii rivnite. În acest sens rîndul «pe mine mie redă-mă» ni se pare un verscheie al universului liric eminescian". (p. 6). Eul eminescian este un insolit „amestec" de

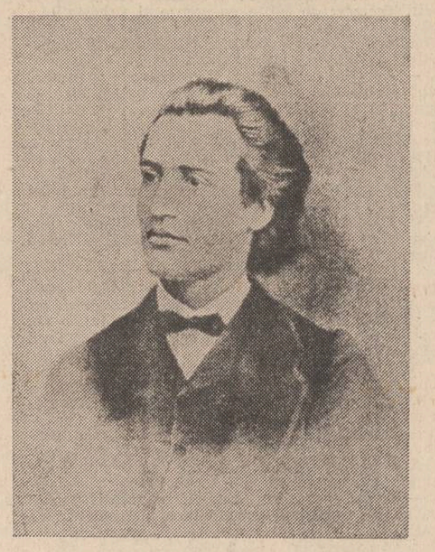

Narcis și Hyperion, ființa situată „între imediat și absolut, cu nostalgia oglinzii dintîi". Narcis este **identitatea originară** a ființei, identitate pe care omul modern a pierdut-o sufocat de mărginirea „cercului strimt". Criza personalității devine obsesia gîndirii moderne, criză pe care marii poeți au încercat a o transcende, fiecare dintr-o perspectivă proprie. Aceea eminesciană este încifrată în **ființa hyperionică.** Se conturează o dialectică triadică a eului (recent, Alexandru Surdu descifra, în **Luceafărul,** o dialectică **pentadică,** iar alții una **binară** — de tipul Ștefan Lupașcu —, ca dovadă a complexității viziunii poetului) : un **eu** care păstrează nostalgia **identității** originare, dar aflat departe de ea ; un altul care a pierdut, prin „cercul strimt", conștiința identității ; în fine, eul **hyperionic** care a redobîndit seninătatea supremei **identități.** Critica a intuit, desigur, mai demult aceste ipostaze, dar a comis, în genere, eroarea de a le scinda, de a nu le privi în devenirea lor dialectică, de unde și tendința de a-l subordona pe Eminescu exclusiv romantismului. În spiritul eminescologiei de azi, Mihai Cimpoi nu mai vede o incompatibilitate între Hyperion și Cătălina, cum tranșant, de exemplu, hotărîse G. Călinescu. Deși nu aprofundează chestiunea, criticul înțelege că liantul dialectic este ceea ce poetul a numit **cercare.** Drumul „cercării" este de la „Hyperion-cel-Tînăr" (neajuns la conștiința identității depline) din **Geniu pustiu** și **Povestea magului călător în stele** la Hyperion **cel mîntuit** din **Odă — în metru antic** și **Luceafărul.** „Izolarea" din final a Luceafărului capătă adevărata măreție a „mîntuirii", cucerire extraordinară a **gîndului,** prin care poetul depășește romantismul (concluzie la care ajunsesem și noi din perspectiva **visului** romantic). Poetica sec. al XX-lea ridică intelectul pe culmi de rafinament, punînd „preț și pe ingenuitățile gîndului. O face, însă, nu fără eforturi speciale. Modul eminescian de a întreba gîndirea este cu totul firesc, încredințîndu-se reflecției și apelînd delicat la ea cu florul unei înălțătoare bucurii sufletești, prilejuită de o nouă treaptă a înțelegerii de sine". (p. 31). Și : „A întreba gîndirea e un fel de a gîndi aparte, eminescian, care include neapărat și plăcerea de a degusta îndelung deliciul atragerii intelectului pentru a răspunde la frămîntările poetului. Intelectul e anume atras în mod delicat, și nu mobilizat. Eminescu **betrece** cu adevărat în compania gîndurilor, fie că le absoarbe extatic, fie că e pătruns de tristețea lor. El pune aceeași voluptate în contemplație, în durere, ca și în mîndria hyperionică, încît nu gîndește pur și simplu, ci este bătut de gînduri, purtat de gînduri, căzut pe gînduri ; el e pătruns sau străbătut de gînduri". **(Ibid.).** Am redat **in extenso** aceste cuvinte pentru a sublinia modul particular al **reflexivității** eminesciene care face din poetul nostru un miracol al lirismului modern. Mihai Cimpoi îl confruntă elocvent pe român cu poeții „reflexivi" simboliști și contemporani. Căutarea identității, cu punct de plecare, mai întîi, într-o dezindividualizare **(descentralizarea eului** la Rimbaud), năzuiește „spre o centralizare compensatorie" într-o ordine superioară a realului, acel **vizionarism savant** dominat de **gînd :** „Prin patosul căutării identității Eminescu ni se relevă indiscutabil ca un poet al secolului XX. Oglinzile, adevărat topoi al poeticii mai noi, sporind văzul și cuprinderea, dar și întorcîndu-l înlăuntru, readuc eului certitudinea și îl pun în fața marilor categorii ale existenței. Ele vor însemna esențialmente raportare la etern, familiarizare desăvîrșită cu el sau chiar identificare, adică **hyperionizare".** (p. 56). Între Hyperion-cel-Tînăr și Hyperion-mîntuit se interpune dramatica experiență a căutării identității, văzută și demonstrată convingător prin imaginea Regelui Lear. Regele pare a ține cumpăna între cele două nostalgii fundamentale : cer-pămînt : „Regele Lear e chiar numele demonului lăuntric, de care era stăpînit poetul nostru. Delirul eminescian înseamnă, de fapt, de-Lear". (p. 60). **Regalitatea** nu mai e „o himeră pur romantică", ci „o formă de trăire superioară", un mit care „oferă posibilitatea unei eliberări duble — de lume și iubire", „o eliberare totală" „prin revenire la Sine", încît versul „Pe **mine mie** redă-mă" „adună anume două «euri» marginale într-un al treilea central, definitiv, incandescent". „De aceea — conchide criticul —, e de întrevăzut în finalul **Luceafărului** nu numai o punere în opoziție — absolută — a geniului și «cercului strimt», ci și premiza unei decizii a lui Hyperion de a-și părăsi sfera pentru a-i cere Ziditorului dezlegare, căci nepăsarea, la Eminescu, nu e decît forma supremă de manifestare a celei mai acute sensibilități". (p. 72). Această căutare a **identității** e descoperită de critic și la alte nivele ale operei — **vis, eros, timp** etc. Originală, spre exemplu, e interpretarea eroticii eminesciene ca **monoteatru,** în sensul existenței unui singur protagonist sub măștile diverșilor îndrăgostiți eminescieni. Ideea trimite la **măștile lirice** relevate de T. Vianu. Totuși, după opinia noastră, se riscă o anume simplificare a lucrurilor, compensată, e drept, de sugestiva paralelă cu erotica baudelairiană. Faptul se explică, probabil, prin aceea că Mihai Cimpoi (ca și alți interpreți moderni ai mitului lui Narcis) ignoră complexitatea originară a mitului care implică existența și a celui de al doilea protagonist — Echo (v. **Eminescu — Dialectica stilului).** Ezitarea, să-i zicem, a lui Mihai Cimpoi este compensată de analiza pătrunzătoare a **muzicalității** eminesciene, explicată pe un fond ontologic românesc **(mioritic),** acela al **ondulațiunii :** „Muzicalitatea eminesciană ține, deci, de concepție, de fond ; lumea este prin ea însăși o undă, iar viața — un riu" (p. 235). Departe de a spune totul despre cartea lui Mihai Cimpoi, să mai relevăm **dinamismul** specific al viziunii eminesciene, ducînd la un efort estetic al „recuperărilor" care ni-l face și mai apropiat : „Modernitatea lui Eminescu stă, astfel, nu atît în romantismul său «desăvîrșit», cît în ordinea intelectuală a oscilării, în praguri-limită, între Narcisul familiarizat cu luciditatea și dezaxat de «mașina lumei» și Hyperionul trăind în lăcașul de taină al superiorității cu nostalgia «izvoarelor dulci ale vieții». Estetica eminesciană este înainte de toate o estetică a recuperărilor; chiar dacă nu pactizează cu proza vieții, cu «cercul strimt», ea dă expresie formelor spiritualizate ale vitalului regăsit în manifestările naturii, în rafinamentul senzațiilor, în ardoare și în conștiința cosmică de geniu". (p. 260). Această **deschidere către viață** a poeziei eminesciene, subliniată insistent de critic, este centrul vital al modernității sale : „Poetica secolului nostru este anticipată, astfel, cu adevărat în mod genial".

Theodor Codreanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UNUL DIN ASPECTELE FUNDAMENTALE** ale prozei algeriene contemporane îl reprezintă abordarea problematicii complexe a emigranților algerieni în țările capitaliste dezvoltate, în special în Franța. Așa este cazul romanelor „Tipografia ideală pentru lansarea unei agresiuni" de Rachid Boudjedr, „Petalonul principal" de Hasene Farouk Zehar, „Ceaiul din haremul lui Archi Ahmed" de Mehdi Charet.

Acest din urmă roman tratează probleme legate de tînăra generație de algerieni care trăiesc în Franța, așa numiți : algerieni din generația a doua. Într-o limbă vie și simplă, eliberată de orice simboluri, în limba străzii, autorul înfățișează viața emigranților tineri sau a copiilor foștilor emigranți, care fac eforturi disperate pentru a ieși din lumea ghettourilor și a intra în societate, pentru a înțelege lumea și a fi înțeleși de aceasta. Ei nu sînt muncitori în vîrstă, care după orele de muncă să se întoarcă acasă, ei sînt oameni tineri care vor să-și trăiască tinerețea în pas cu epoca.

Romanul lui Mehdi Charet nu se reduce la dezbaterea temei privind raporturile dintre emigranți și populația autohtonă, tabloul este mult mai complex întrucît intervin și probleme legate de modalitățile diferite de a vedea lumea ale celor două generații de algerieni care trăiesc în Franța. Tradiționaliști, virstnicii încearcă să le dicteze copiilor respectarea legilor după care au trăit ei ; tînăra generație vrea să trăiască în spiritul vremii. Virstnicii au trăit la marginea societății dominați de sentimentul de teamă, tinerii vor să fie egali colegilor lor de generație francezi.

Mehdi Charet reușește să surprindă remarcabil realitatea franceză contemporană, pe canavaua căreia brodează destinele eroilor săi, plecați prin lume în speranța găsirii... unui loc de muncă care să le ofere condiții omenești de viață...

„ZECE CLASICI ÎN ZECE MINUTE" este titlul noii colecții lansate de editura americană „Workman". Noua colecție permite americanilor să... înghită roman după roman într-un timp record. „David Copperfield" sau „Moby Dick" se pot parcurge în numai zece minute ! **Fast-books** (cărți-rapide) nu se citesc, ele se ascultă, textul prescurtat la maximum fiind imprimat pe casete sau benzi de magnetofon.

„Workman" a luat această inițiativă — zic ei — pentru a veni în sprijinul americanilor care nu ar avea timp și pentru lectură. Este adevărat, preocupările americanilor pentru audioliteratură este mare, dar nici interesul edituriior față de acest gen de literatură nu este mai puțin vizibil. Numai în anul 1986 acestea au cîștigat peste 250 milioane dolari de pe urma lui fast-books. În rîndul acestora figurează cele mai mari case de editură din Statele Unite : „Warner Bros", „Random House", „Bantom Books" și „Simon und Schuster". De pildă, firma „Random House Audiobooks" a înregistrat din ianuarie pînă în septembrie 1986 volumele „Lincoln" de Gore Vidal, „The Song of Solomon" de Toni Morrison, „Bright Lights, Big City" de Jay Mc Interney, și o culegere din povestirile lui John Updike, toate în lectura autorilor.

Într-una din schițele sale, umoristul francez Alphonse Allais — pirotehnistul umorului, cum i se mai spunea — propunea ca, în scopul creșterii numărului de călători pe căile ferate franceze, textele celor mai cunoscute romane să fie scrise pe benzi lungi-lungi și așezate de-a lungul căilor ferate, în așa fel încît cititorul să fie obligat, în cazul că dorea să afle sfîrșitul romanului, să călătorească de la un capăt la celălalt al traseului ! Cei puțin Allais era sincer; cei de la „Workman" vor să ne facă să credem că li se rupe inima de milă văzînd că americanii de rînd nu prea mai au timp să se cultive...

Cărțile casetă au început să se vîndă deja prin magazinele cu autoservire, alături de pungile cu fasole și conserve...

● **NĂSCUTĂ LA VIENA,** în anul 1933, și stabilită apoi în R.D. Germană după căsătoria cu scriitorul Fred Wander, Maxie Wander a publicat un singur volum de proză, care însă o situează printre scriitorii cei mai iubiți și îndrăgiți din țara adoptivă. Moartea ei prematură a curmat evoluția unei prozatoare deosebit de sensibilă și de dotată, atentă la lucrurile simple ale vieții de toate zilele.

Volumul se numește „Bună dimineața, frumusețe" și este dedicat — după cum se poate deduce din titlu — „femeii întrînd într-o nouă dimineață", și se înscrie pe linia unei valoroase tradiții a prozei feminine din R.D. Germană, reprezentată de personalități de prim rang, cum sînt Christa Wolf, G. Tetzner, E. Brunning și B. Reimann.

Soțul său a pregătit pentru tipar un volum cuprinzînd corespondența și însemnările de jurnal ale scriitoarei. Acest volum ne oferă prilejul de a pătrunde în lumea interioară complexă și bogată a celei care a fost Maxie Wander. Însemnările ei sînt clipe dintr-o viață de om, clipe în genul celor din care se compun și viețile eroinelor ei din „Bună dimineața, frumusețe". Multe dintre scrisorile și însemnările de jurnal, prin forma și conținutul lor, sînt adevărate eseuri despre viață și moarte, despre lupta omului cu boala și despre eroismul confruntării cu moartea...

● **SE ÎMPLINESC ANUL ACESTA** 175 de ani de la nașterea și 100 de ani de la moartea lui Josef I. Kraszewski, una dintre personalitățile cele mai importante ale culturii polone. Ceea ce uimește la Kraszewski este nu atît numărul enorm al lucrărilor publicate — peste 800 ! — cît mai ales tematica lor extrem de variată : a scris poezii și teatru, monografii istorice și literar-istorice, a editat un dicționar polon-rus-francez, a editat materiale de arhivă precum și o serie de reviste între care „Gazeta Polska" și „Athenae". A scris peste 200 000 scrisori și a îndeplinit diferite funcții prin care a militat în favoarea culturii polone naționale.

De-a lungul a peste o jumătate de secol a scris povestiri și roman, oferind cititorilor polonezi cărțile care i-au ajutat să se educe în limba maternă, să cunoască cultura și istoria națională. A scris peste 200 de romane în care, asemeni lui Balzac, Gogol și Dickens, pe care îi admira în cel mai înalt grad, a înfățișat realitatea în mod veridic. Kraszewski este considerat creatorul romanului istoric polonez.

UN POET — O LUME

Eduardas Mejelaitis (II)

● **Cu volumul** Ithaca mea, **Eduardas Mejelaitis se impune în poezia sovietică actuală ca o structură romantică prin excelență, angajîndu-se într-un efort de cunoaștere a sinelui în raport cu nucleul național din care face parte. Filonul autobiografic se întrepătrunde cu politicul și socialul într-o comunicare deschisă, iar metafora poartă deseori semnificații dincolo de linia narativă.**

Litanie cu secară

În Lituania mi-e dulce și mi-e dor,
Aici neostoitul își taie drum pe mare
Și spicul de secară în vălurit ușor,
Cîntă Ave Maria pe la apus de soare.

Pe gene îți atîrnă broboane azurii
Și roua în litanii pe spice se îndeasă,
Iar tu cu grebla albă spre mine iarăși vii
Și plingi și întunericul se lasă.

În mine ai văzut doar jalea și suspinul,
Neostoitul om minat de cutezanțe,
Cu grija ta redă-mi în ochi seninul,
Marie, dătătoare de viață și speranțe.

Minuscula Golgotă o sui în trei clipite,
Alăturea de trenuri și de vîrtejuri crunte,
Sau poate pe arcușul unei viori vestite-
Neliniștele dor bătrîne și cărunte.

Arcușul purpuriu pe suflete apasă
Și face din durere și jale iar comoară,
Litania secării peste cîmpii se lasă
Și iarăși Lituania începe să mă doară.

Nu plînge cînd mă vezi îngîndurat a jale,
Încărunțit devreme și biciuit de vînt,
Vioara o lipesc de pieptul dumitale,
Cu spicul de secară mă unduiesc și cînt.

* * *

...M-a prins un fel de tristețe

Și m-a purtat dintr-o dată,

În orașul tău fermecat.
Plutesc în zbor de liliac,
Deasupra obștii adormite.
Casele de cuburi sînt ca o albeață,
Coloanele de marmură încet mi se înclină,
Ca niște preafrumoase femei,
Iar eu plutesc peste orașul adormit,
Precum zboară o voce peste întins pustiu.

Aud cum lovesc în pereți,
Ecouri de hohot necunoscut.
Pe plăcile netede lunec încet,
Cu mine ele se fac bătaie de clopot.
Și totuși orașul doarme adînc,
Ferestrele (care să fie aceea,
După care m-aștepți ?) stau la rînd,
Ca o mulțime de Edipi în falangă...
Și totuși nu te găsesc...
Îmi pun pe mine hlamida,
Croită din umbrele miezului nopții,
Apoi adorm în stradă,
Alăturea de stinsul felinar
Și văd un vis îngrozitor :
Se face cu una din lanțul de stele,
Spre mine își îndreaptă ochii răi,
De parcă din ei
Țîșnesc două torente,
De parcă orașul se află sub apă,
De parcă...

Prezentare și traducere
de Stelian Gruia

JAMES CLAVELL
SHOGUN

Despre romanul Shogun de James Clavell, Time, scria : „SHOGUN înseamnă pentru Japonia ceea ce a însemnat PE ARIPILE VÎNTULUI pentru Sudul Americii". Continuăm publicarea unor fragmente definitorii ale romanului închinat de James Clavell Japoniei.

Omi era alături. Preotul și Mura stăteau lîngă cei patru samurai. La o oarecare depărtare, cîțiva săteni se uitară pentru o clipă, apoi își văzură de drum.

Nimeni nu-l ajută.

O, Doamne, dă-mi putere, se rugă Blackthorne. Trebuie să mă ridic în picioare și să mă prefac că sînt puternic. E singurul lucru pe care-l respectă. Să fii puternic. Să le arăți că nu ți-e teamă de nimic. Te rog, ajută-mă.

Scrîșni din dinți, împinse în pămînt și se ridică în picioare clătinîndu-se ușor.

— Ce dracu vrei cu mine, scîrbă nenorocită ? spune el adresîndu-se direct lui Omi, apoi adăugă către preot : Spune-i porcului de ciine că eu sînt **daimyo** în propria mea țară, ce fel de purtare e asta ? Spune-i că noi n-avem nici o ceartă cu el. Spune-i să ne scoată de aici, altfel o să fie de rău pentru el. Spune-l că sînt **daimyo,** jur. Sînt moștenitorul lui Sir William de Micklehaven, fie ca ticălosul să fi murit demult. Spune-i !

Noaptea fusese cumplită pentru părintele Sebastio. Dar, cît stătuse de veghe, ajunsese să simtă prezența lui Dumnezeu și cîștigase o seninătate pe care n-o încercase niciodată pînă atunci. Acum știa că putea fi o unealtă a Domnului împotriva păginilor, că era un scut împotriva lor și a vicleniei pilotului. Într-un fel, știa că noaptea asta fusese o pregătire, o răscruce pentru el.

— Spune-i.

Preotul spuse în japoneză :

— Piratul zice că el este un nobil în propria lui țară. Apoi ascultă răspunsul lui Omi. Omi-san zice că lui nu-i pasă nici dacă ești rege în țara ta. Aici ești la bunul plac al seniorului Yabu — tu și toți oamenii tăi.

— Spune-i că e un rahat.

— Ar trebui să te feresti să-l insulți.

Omi începu să vorbească din nou.

— Omi-san spune că ți se va permite să faci baie. Ți se va da mîncare și de băut. Dacă te comporți cum se cuvine, nu te vei mai întoarce în pivniță.

— Ce se va întîmpla cu oamenii mei ?

Preotul îl întrebă pe Omi.

— Vor rămîne în groapă.

— Atunci să se ducă la dracu'.

Blackthorne se îndreptă spre scară ca să se întoarcă iar în groapă. Doi samurai îl opriră și, deși se luptă cu ei, îl imobilizară cu ușurință.

Omi vorbi preotului, apoi oamenilor săi. Ei îi dădură drumul și el aproape căzu.

— Omi-san zice că, dacă nu te comporți cum se cuvine, va mai fi luat încă unul din oamenii tăi. Lemne de foc sînt destule și apă așijderea. Dacă sînt de acord acum, gîndi Blackthorne, înseamnă că le-am oferit mijlocul prin care să mă stăpînească și am să fiu la mîna lor pentru totdeauna. Dar ce contează, acum sînt la mîna lor și, pînă la urmă, va trebui să fac ce vor ei. Van Nekk avea dreptate. Va trebui să fac orice.

— Ce vrea de la mine ? Ce-nseamnă „să mă comport cum se cuvine" ?

— Omi-san spune că-nseamnă să dai ascultare. Să faci ceea ce ți se cere. Să mănînci rahat dacă trebuie.

— Spune-i să se ducă dracului. Spune-i că fac ceva pe el și pe toată țara lui și pe **daimyo**-ul lui.

— Te sfătuiesc să fii de acord cu ce...

— Spune-i ce ți-am zis, cuvînt cu cuvînt, pentru Dumnezeu !

— Foarte bine, dar eu te-am prevenit, pilotule.

Omi îl ascultă pe preot. Încheieturile degetelor de la mîna de pe sabie se albiră. Toți oamenii săi se mișcară neliniștiți, săgetîndu-l cu privirile pe Blackthorne.

Apoi Omi dădu calm un ordin.

Imediat doi samurai coborîră în pivniță și-l aduseră pe Croocq, musul. Îl tîrîră spre cazan, îi legară mîinile și picioarele, în timp ce alții aduseră lemne și apă. Îl puseră pe musul înlemnit în cazanul plin ochi și aprinseră focul.

Blackthorne îl privi pe Croocq cum înghițea apă fără să scoată nici un sunet și văzu groaza care pusese stăpînire pe el. Viața n-are absolut nici o valoare pentru oamenii ăștia, gîndi. Blestemații, au să-l fiarbă pe Croocq, e tot atît de sigur pe cît că mă aflu pe-acest pămînt uitat de Dumnezeu.

Fumul se-nvălătucea deasupra nisipului. Pescărușii țipau în jurul bărcilor de pescuit. O bucată de lemn căzu de pe foc și un samurai o împinse la loc cu piciorul.

— Spune-i să înceteze, zise Blackthorne. Cere-i să-i oprească.

— Omi-san întrebă : Ești de acord să te comporți cum se cuvine ?

— Da.

— El zice : Ai să asculți toate ordinele ?

— Atît cît îmi e în putință, da.

Omi vorbi din nou. Părintele Sebastio puse o întrebare și Omi încuviință din cap.

— El vrea ca tu să-i răspunzi direct. Cuvîntul japonez pentru „da" este **„hai".** El întreabă : Ai să asculți toate ordinele ?

— Cît îmi e în putință, **hai.**

Focul începea să încălzească apa și un geamăt ce-ți întorcea măruntaiele pe dos țîșni din gura musului. Flăcările din focul de lemne făcut în vatra de cărămizi de sub cazanul de fier încingea metalul. Fură puse și mai multe lemne pe foc.

— Omi-san zice : Culcă-te la pămînt. Imediat. Blackthorne făcu cum i se porunci.

— Omi-san spune că el nu te-a insultat pe tine personal și nici n-a existat vreun motiv ca tu să-l insulți. Pentru că ești barbar și încă neinstruit, n-ai să fii omorît. Dar ai să fii învățat bunele maniere. Înțelegi ?

— Da.

— Vrea ca să-i răspunzi direct.

Musul scoase un urlet înfiorător. Și încă unul, și iar unul, și apoi leșină. Unul din samurai îi ținu capul deasupra apei.

Blackthorne își ridică privirea spre Omi. Amintește-ți, își porunci el, amintește-ți că musul e numai în mîinile tale, viețile întregului tău echipaj sînt în mîinile tale. Da, începu jumătatea lui Scaraoțchi din el, dar n-ai nici o garanție că ticălosul o să-și țină făgăduiala.

— Înțelegi ?

— **Hai.**

Îl văzu pe Omi sălțîndu-și chimonoul și scoțîndu-și penisul de sub fîșia de pînză din briu. Se așteptase ca omul să urineze în fața lui. Dar Omi n-o făcu. Urină pe spatele lui. Pe bunul Dumnezeu, își jură Blackthorne, am să țin minte ziua asta și, mai devreme ori mai tîrziu, într-un fel sau altul, Omi mi-o va plăti.

— Omi-san spune : Sînt proaste maniere să spui că faci ceva pe cineva. Foarte proaste. Proaste maniere și mare timpenie să spui așa ceva cînd ești neînarmat. Foarte proaste ma-

În românește de
Doina Cerăceanu

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Derby-ul de trap

Duminică (pentru unii, restriștea săptămînii), am fost la Ploiești să văd și să joc la curse (mărturisesc deschis și acest păcat) și să mă bucur, ca de trecerea unei lebede roșii, de iubirea veșnic nestinsă a oamenilor pentru cai. Derby-ul, cea mai importantă cursă de peste an, a fost cîștigat de calul Rarău, condus de vechiul meu prieten Gică Tănase, cravașa de aur a turfului românesc din ultimele decenii. Am trăit o dimineață minunată. Căci, floarea soarelui domnind în arșiți și subjugînd ochiului, griul adunîndu-se în snopi, caii, iată gura de opiu după care tînjea sufletul meu. Am uitat norii — dar ce sînt norii, în iulie, decît multiplicarea unui nechezat de cal pe albastrul cerului ? Pe drum, curajul cîmpului de a fi subiectiv pînă la pierderea minții și plutind în oracole de cositor — poiene înfundate în piclă moale și subțire, ametite de ființa duminicii, cîte-o geană de pădure adăpostind schimbări voluptuoase de culori, copii bătînd mingea pe imașuri, pescari, femei bronzîndu-se pe mal de riu limpede — m-au umplut de bucuria cîntecului, aceeași pe care-o încearcă și un scatiu într-un amvon de iarbă. Pentru că în viața asta toți sîntem egali, indiferent că unii sînt mai egali decît ceilalți.

Derby-ul a adus la Ploiești mii de oameni. Severitatea focului din singele cailor de rasă luminează toate ungherele. Ca și în cîmpia în care, foarte curînd, capul cel mai frumos va fi un pepene, hipodromul dispune de o elocvență orgolioasă a patimilor. Suplețea căutării frumuseții. Pentru a întregi sărbătoarea, organizatorii ne-au oferit, în pauzele dintre alergări, o paradă a cailor scoși din herghelii celebre — cai rasa Nonius din Izvinul Timișoarei, cai de sport de la Jegălia, ghidrani de la Rădăuți, lipițani de la Arad și Homorod, cai arabi de la Mangalia și Dumbrava Neamțului și cai jucărie, poneii, subțiri ca o brîză din munți, bătuți cu nestemate din lună, mirosind a iarbă și răspîndind duminică. Docarele în care se fuduleau munteni în costume populare, cu enorme pălării de pai, trase de cîte două sau trei perechi de telegari, mi-au întărît credința că o parte a lumii n-a părăsit cărările vechi și acoperite de miracol.

Griul, caii, floarea soarelui. Am părerea că un cal de rasă ar trebui veșnic înconjurat de ogari și, la o distanță apreciabilă, de vulpi — credința, iuțeala, vicleniа de-a scormoni marginile orizontului.

Alergările de cai merită privite din pridvoare deschise sau de dinapoia unor vaste pînze de sticlă nealterate de adausuri de fier ruginint. Din nefericire, tribuna de la Ploiești, construită de nu știu ce mină ciungă, merită să slujească doar ca depozit de fin.

De-a lungul întregii reuniuni, stația de amplificare n-a funcționat măcar o secundă.

Dau numele cailor care-au alergat derby-ul, convins că adie din ele o undă de cîntec : Orac, Ghirlanda, Curtiș, Simin, Grozav, Craidon, Samir, Sonetist, Dediței, Briza, Rotunda, Rarău.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A.I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
30
(1 315)
sîmbătă
25 iulie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

O EPOCĂ NOUĂ CU NUME DE CTITOR
EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

ACUM 22 DE ANI CONGRESUL AL IX-LEA A ALES ÎN FRUNTEA PARTIDULUI PE CEL MAI IUBIT FIU AL NAȚIUNII

SUPREMUL LEGĂMÎNT

Cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni, iată o teză cu valabilitate de suprem legămînt care apare frecvent în cuvîntările secretarului general al partidului și care străbate universul politic, ideologic și social al întregii opere teoretice și practice a conducătorului partidului și statului nostru. Ea este explicația simbolică a unei experiențe politice revoluționare de cea mai mare importanță pentru devenirea permanentă a patriei și constituie — în acel sens al înnoirilor și transformărilor profunde pe care le inaugura în urmă cu 22 de ani Congresul al IX-lea al partidului — însuși modul de a conduce și organiza munca și viața societății, chipul în care, trezite și unite într-un singur șuvoi, toate energiile, toate capacitățile de voință și inițiativă ale țării cunosc un drum cu precădere ascendent și o forță a împlinirii neîntrerupte. Dar această teză este și o cheie de boltă a înțelegerii, în toate dimensiunile sale, a realității de azi, a treptelor pe care, din etapă în etapă, în succesiunea unor obiective și programe de mare anvergură economică și socială ne-am putut situa pe calea progresului și civilizației socialiste, făcînd din patriotismul muncii și al creației un răspuns pe măsură la acel demn și statornic legămînt care este **cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni.**

Începea, în urmă cu 22 de ani, o epocă nouă, se relevau atunci izvoare noi ale bogăției materiale și spirituale, izvoare ale gîndirii și creației care făceau orizontul viu de legătură cu trecutul înaintat de luptă, cu valori și experiențe ce tezaurizau adevăruri și virtuți inconfundabile ale iubirii de patrie și de popor, dăruirea și angajarea în numele nobilelor idealuri de libertate și independență.

Aceste izvoare aveau darul de a primeni și revigora conștiințe, idei și aspirații, fapte în lumina cărora prezentul se arăta într-adevăr dinamic și impresionant iar viitorul ca un proiect vast, pe măsură, posibil și necesar totodată, deschis și asumat printr-o prodigioasă propensiune de nădejdi și împliniri. **Cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni** era emblema de cuget și crez politic revoluționar prin care cel investit prin consensul unanim al partidului și poporului în fruntea forței politice conducătoare din România se adresa contemporanilor ca și viitorimii. Pe filiera unei asemenea programatice concepții se înscriu nenumărate alte teze și orientări care dau un avînt nou, constructiv, societății și fac posibile realizări care condensează în ele dimensiuni de epocă, activizînd și ridicînd spre altitudini noi de eficiență economică și socială întreaga activitate.

Schimbări necontenite în relief au apărut pe harta țării. Dezvoltarea echilibrată, armonioasă, a tuturor zonelor țării și încă sub egida celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii științifice și tehnice contemporane, sub egida unor schimbări calitative petrecute în oameni, în biografiile și profesiile care alcătuiesc fizionomia acestui timp, cel mai rodnic din toată istoria noastră, au condus, cum era și firesc, spre cerințe și posibilități noi de abordare a prezentului și viitorului. Între Congresul al IX-lea și Congresul al XIII-lea este linia de boltă a unei uriașe experiențe istorice, cu acumulări și dovezi care au putut legitima o viziune și mai amplă, mai densă în materie de edificare economică și socială, astfel încît în actuala etapă să ne putem înscrie pe orbita istoriei care se naște și se sedimentează în și prin activitatea neobosită a oamenilor prin praxisul social transformator. Atunci, în 1965, în acele zile fierbinți de iulie, pulsul istoriei României s-a simțit mai puternic, mai vibrant ca oricînd, pentru că nu era vorba doar de pulsul unui eveniment de excepțională însemnătate pentru întreaga suflare românească, ci de o hotărîtoare turnantă istorică de care se leagă, cu necesitate, progresul, propășirea, continua ascensiune a societății noastre, șansele acesteia de a accede la un stadiu superior de civilizație. Era vorba, de fapt, de drumul pe care înțelegeam să-l urmăm, pe deplin conștienți de orizonturile ce ni se deschideau, în mersul nostru neabătut înainte.

Sub impulsul energic, novator al secretarului general al partidului, inepuizabilele resurse creatoare ale maselor au fost scoase din latență, puse în valoare, potențate și direcționate spre un țel luminos, cutezător. Socialismul se releva într-o nouă lumină, mai aproape de om, un socialism cu înfățișare umană, construit cu oamenii și pentru oameni.

Este meritul istoric al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi dinamizat energiile, patosul constructiv, acele resorturi nebănuite ale conștiinței și acțiunii umane, care aveau să se dovedească revoluționare, în esență, în substanța lor profundă, dobîndind un sens precis și ferm;

Luceafărul

Continuare în. pag. a 7-a

Intensa lumină

Destinul oricărei culturi naționale, înscriindu-se pe o spirală infinită a devenirii istorice, nu poate fi identificat și înțeles în toate determinațiile și semnificațiile sale majore, unice, inconfundabile, decît în măsura în care perioadele de acumulări și salturi calitative — ce se produc sub impactul unor evenimente de excepție, covîrșitoare — asigură și întăresc **inalienabila dimensiune a organicității.** Cultura românească, considerată ca un produs de sinteză istorică, odată intrată pe traiectul dezvoltării socialiste, și-a adjudecat, încorporînd în straturile și structurile sale fundamentale, o atare dimensiune care s-a accentuat din ce în ce mai mult, momentul decisiv pentru accelerarea acestui proces constituindu-l, ca de altfel pentru viața întregii noastre națiuni, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

Din perspectiva istoriei mai vechi și mai recente Congresul al IX-lea se conturează ca o autentică piatră de hotar, marcînd începutul unei noi epoci fără egal, în multimilenara existență a poporului român, reper de referință într-o biografie colectivă ridicată la puterea cutezanței și lucidității revoluționare. Atunci, în vara anului 1965, cînd partidul și poporul într-o admirabilă și indestructibilă unitate, alegeau în fruntea destinelor naționale pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, această unanimă și fermă opțiune dobîndea valoarea unei necesare și îndreptățite expresii a asumării conștiente a istoriei. A istoriei ca patrimoniu de valori sufletești și spirituale, dar și a istoriei trăite la timpul prezent, a istoriei care se naște și se sedimentează în și prin activitatea neobosită a oamenilor prin praxisul social transformator. Atunci, în 1965, în acele zile fierbinți de iulie, pulsul istoriei României s-a simțit mai puternic, mai vibrant ca oricînd, pentru că nu era vorba doar de pulsul unui eveniment de excepțională însemnătate pentru întreaga suflare românească, ci de o hotărîtoare turnantă istorică de care se leagă, cu necesitate, progresul, propășirea, continua ascensiune a societății noastre, șansele acesteia de a accede la un stadiu superior de civilizație. Era vorba, de fapt, de drumul pe care înțelegeam să-l urmăm, pe deplin conștienți de orizonturile ce ni se deschideau, în mersul nostru neabătut înainte.

Sub impulsul energic, novator al secretarului general al partidului, inepuizabilele resurse creatoare ale maselor au fost scoase din latență, puse în valoare, potențate și direcționate spre un țel luminos, cutezător. Socialismul se releva într-o nouă lumină, mai aproape de om, un socialism cu înfățișare umană, construit cu oamenii și pentru oameni.

Este meritul istoric al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi dinamizat energiile, patosul constructiv, acele resorturi nebănuite ale conștiinței și acțiunii umane, care aveau să se dovedească revoluționare, în esență, în substanța lor profundă, dobîndind un sens precis și ferm;

Mihai Milca

Continuare în pag a 3-a

Istorie și identitate națională

Istoria reconstituie, interpretează și ierarhizează evenimentele. În torentul lor de multimilenară scurgere, ea le distinge pe acelea care, prin amploarea consecințelor, marchează începutul unor perioade noi, constituind astfel ceea ce se numește obișnuit „punct de cotitură" sau „piatră de hotar". Periodizările se numără printre problemele cele mai controversate în istoriografie, mai întîi pentru că istoria este un proces unitar greu de despărțit în segmente și, apoi, pentru că diferă criteriile (în istoriografia noastră, Xenopol, Onciul, Iorga — pentru a-i numi numai pe cei mai mari — au propus periodizări diferite ale istoriei poporului român). Există însă evenimente care se impun de la sine ca epocale și sînt recunoscute ca atare în chip unanim, însemnătatea lor uriașă fiind perceptibilă pentru oricine.

Un astfel de eveniment grandios al istoriei noastre este Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a inaugurat epoca purtînd numele făuritorului unei minunate istorii : tovarășul Nicolae Ceaușescu. Mărturiile acestei perioade — cea mai fecundă în înfăptuiri din întreaga noastră istorie — o individualizează atît de viguros, încît statutul ei distinct se vădește spontan.

Istoricii români au un temei suplimentar pentru a recunoaște această epocă devenită de pe acum istorică : condiția însăși a istoriei — ca efort de cercetare — a cunoscut o profundă schimbare.

Anul 1965 a dat istoriografiei noastre un nou început. Niciodată în întreaga dezvoltare a societății românești, științei istorice nu i s-a conferit o funcție politico-educativă de amploarea și însemnătatea celei de care se bucură astăzi. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că : „Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative". Unde și cînd a mai fost investită istoria cu o atît de înaltă misiune ? Această înțelegere profundă a rolului formativ al istoriei se integrează unei tradiții naționale, care a consi-

Florin Constantiniu

Continuare în pag a 3-a

Dăinuitoare împliniri

Aveam pe atunci. Dar ce contează cîți ani aveam eu ? Eram cu douăzeci și doi de ani mai tînără, și toți aceia care sînt azi de vîrsta mea, sau mai vîrstnici, sau mai tineri aveau cu douăzeci și doi de ani mai puțin și, copil, tineri sau maturi eram plini de vise, de dorințe, de voințe. Visam, doream, voiam mai mult, mai frumos, mai bine pe pămîntul liber, și independent pentru totdeauna al patriei noastre, pe acest pămînt minunat românesc, mai tînăr și el cu douăzeci și doi de ani...

Poate, pe atunci, poate și acum, poate oricînd două decenii și încă doi ani înseamnă o picătură în imensitatea oceanului istoriei și al timpului. Și totuși : pentru mine personal, pentru cei mai vîrstnici sau mai tineri decît mine,

Bokor Katalin

Continuare în pag. a 4-a

Verbe supreme

Vară în patrie,
vară de oameni, de grîu
bogată și grea, sentimente
solare
luceafărul gîndului ce răsări
din istoria noastră nemuritoare
a fi liber acasă, a munci, a iubi
omenești le verbe supreme
a fi Dunăre, Transilvanie — a fi
a fi tot ce există, cu vremea,
prin vreme
O înfrățire pulsează în noi
din vara aceea, semn de hotar
pentru țara visului meu
pregătind
destin românesc pururi clar
A fi liber acasă, a munci, a iubi
omenești le verbe supreme
a fi Dunăre, Transilvanie — a fi
a fi tot ce există, cu vremea,
prin vreme

Nicolae Dan Fruntelată

La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Boșko Krunici, președintele Comitetului Central al Uniunii Comuniștilor din Iugoslavia a efectuat o vizită în țara noastră. Cei doi conducători au realizat un larg schimb de vederi privind stadiul relațiilor bilaterale și dezvoltarea pe mai departe a acestora, în interesul ambelor țări și popoare, precum și unele probleme internaționale actuale.

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU DUȚU: «Dimensiunea umană a istoriei»

Moderne, inteligente, aducînd perspective noi ori măcar dezvoltînd intuiții care sînt de găsit la Nicolae Iorga și N. Cartojan, contribuțiile de comparatism literar ale lui Alexandru Duțu ar fi impus mai repede și mai bine o personalitate cu merite indiscutabile și „cu operă", dacă studiile adunate în „culegeri", nu o dată deschizătoare de drumuri pe porțiuni, ar fi condus treptat la sinteze. Așa cum se prezintă acum, creația este admirabilă prin cantitate și adeseori prin soluții, rămînînd să se așeze de la un punct încolo în sistematizări care să lege, în chip concludent, ceea ce e cercetare de domeniu parțial chiar dacă rezolvată. Sigur este că Alexandru Duțu stă între cei citiva istorici ai literaturii, pe care îi avem azi, a riorafi ai literaturii, pe care îi avem azi, a căror înzestrare pentru construcția fundamentală nu se mai poate pune în discuție ; ca și Dan Zamfirescu, el a rezolvat citeva „cazuri" și a modificat cu mult optica generală a disciplinei, rămînînd să producă și concluzia, sinteza, opera definitivă. Îndemnări în această direcție sînt, totuși, și o schiță de sinteză trebuie considerată „Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea", din 1969, care însoțește și dezvoltă citeva din „explorările în istoria literaturii române" (1969, de asemenea), precum ar fi acelea privitoare la „enciclopedismul românesc", „carte și societate în secolul al XVIII-lea", „voltairianism și rousseauism". Sînt teme care întîlnesc preocupări ale lui Dan Zamfirescu, din „Studii și articole de literatură română veche" (1967) și sugestii pe care acela le dăduse (în „Probleme deschise în studiul literaturii române vechi", în „Aspecte ale unității culturii românești înainte de Unire", ca și în „Citeva însemnări pe marginea unei cărți despre copiștii de manuscrise") și care rămîn nu doar actuale pînă azi ci și esențiale pentru examinările ce vin. „Cărțile de înțelepciune în cultura română" (1972) se adaugă la „Coordonate"... și completează cercetarea de acolo, fiind o sinteză pe domeniu restrîns care decurge din studiul acelei epoci însă nu se reduce la ea, lărgind, cum s-ar zice, orizontul și făcînd monografia unui singur aspect.

Metoda e pretutindeni modernă și valorifică elementele care definesc geneza creației propriu-zise și chiar dacă s-ar zice că avem de face cu studii de istoria culturii mai degrabă decît de istoriografie literară (ceea ce nu e adevărat), încheierile sînt documentate și se rețin într-o bibliografie obligatorie. De altfel, o literatură creată într-un mediu cum este acela românesc (unde cultura e primordială din necesitate istorică și, prin aceasta, se valorifică abia apoi esteticește) e de negîndit în absența unei viziuni culturaliste, care aceasta explică fenomene altfel inînteligibile pînă la capăt. Contribuția sociologiei la astfel de cercetări (care extrag argumente utile pentru literatură din studierea categoriilor de cititori, a funcțiunii tiparului, a raportului dintre oralitate și versiune scrisă etc.) e hotărîtoare și, spre a păși către o metodă cu adevărat modernă, Alexandru Duțu a îmbrățișat, nu deodată, imagologia ; autorul năzuiește la formule complete de studiu, pluridisciplinare. Un soi de imagologie, încă șovăielnică și valorificînd formula, tradițională în comparatism, a „fortunei" unui autor străin într-o literatură, e acela practicat în „Ecouri iberice și hispanoamericane în România" (1959), „Dickens în România" (1962), „Shakespeare în Rumania" (1964). De aci și pînă la studiul imagologic, de felul acelora aparținînd lui Paul Cernovodeanu („Societatea feudală românească văzută de călători străini"), și mai aproape de noi, Dan A. Lăzărescu („Imaginea României prin călători") e o distanță considerabilă însă evoluția aceasta s-a produs, fără îndoială, o contribuție, de aspect complementar, aducînd și studiul „modelelor umane", concretizat într-o contribuție, de tot remarcabilă, din 1972 : „Eseu în istoria modelelor umane. Imaginea omului în literatură și pictură". Sînt etape într-un proces care, alături de metodă, configurează o perspectivă deopotrivă modernă și tradițională, căci nu puține dintre aceste contribuții pornesc de la concluziile lui Nicolae Iorga, încă valabile și indiscutabil moderne metodologic.

De la examinarea sociologică și pînă la imagologie, totul recomandă, în cercetările lui Alexandru Duțu, preocuparea pentru „Istoria mentalităților" și studiile recente arată mai cu seamă aceste opțiuni. Clarificările vin, fără de îndoială, odată cu documentarea întreprinsă în domeniul „Noii istoriografii" franceze, a „Școlii de la Annales" (în a cărei apariție contribuția teoretică a lui Iorga nu trebuie lăsată deoparte) și e fapt sigur că, avînd în acestea un exemplu, intuițiile mai vechi ale lui Alexandru Duțu capătă îndrăzneală și un termen sigur pentru raportări de metodă. E, însă, o etapă nouă, încă documentară, ca să zicem așa, rămînînd a vedea mai apoi consecințele acestei evoluții care e, repet, previzibilă și organică.

Imaginea cea mai fidelă a efortului intelectual de consolidare e „Dimensiunea umană a istoriei" (ed. Meridiane, 1986), o apariție recentă unde Alexandru Duțu își propune să semnaleze „direcții în istoria mentalităților". Aceasta nu e propriu-zis o cercetare și nici o încercare de a populariza conținutul și metoda acestei discipline de studiu istoriografic, însă are din toate cîte ceva și, în plus, ilustrează în mod salutar asemenea preocupări cu o „antologie de texte", din toate punctele de vedere foarte necesară. E în afara discuției că Alexandru Duțu înfățișează aci o documentație de laborator, de uz propriu, însă utilă în felul unei introduceri într-un domeniu nou, întreprinsă nu prin comentariu exegetic ci prin text originar. Istoriograful literaturii, care punea preț pe o înțelegere culturalistă a evoluției literare, face el însuși, acum, operă culturală, el este, în sensul înalt al cuvîntului, propagandist.

Nu e, de altfel, întîia antologie de acest fel, năzuind, adică, să dea o imagine coerentă și diversă a unei discipline de studiu noi : „Poetică și stilistică" ori „Sociologia literaturii" (popularizînd studiile lui Escarpit) fac parte din aceeași categorie. Acum, Alexandru Duțu ne introduce în „istoria mentalităților" și tabloul pe care îl oferă e nu doar posibil ci fundamental. El a propus, mai întîi și spre a crea o perspectivă, un eseu esențial, aparținînd lui Lucien Febvre, „Sensibilitate și istorie". Apoi, într-un capitol intitulat „Ce se schimbă și ce rămîne" (indicînd, adică, raportul dintre tipologii și cotidian) a înfățișat patru texte, ale lui Georges Duby („Istoria sistemelor de valori"), Robert Mandrou („Modele de civilizație în Europa absolutistă"), Michel Vovelle („Sensibilitatea pre-revoluționară") și Nicolae Iorga („Cum se creează o stare de spirit"). „Închipuirea, chipul străinului și al omului exemplar" (formulă nu foarte fericită) găsește exemplificări în „Imagologia comparată" de Hugo Dyserinck, „Pentru păzirea nălucilor", de Nicodim Aghioritul, în „Case domnești și boierești", de G.M. Cantacuzino și în „Difuzarea modelelor culturale în societatea feudală", de Georges Duby. În fine, „Cartea și dorința de ficțiune a omului" e o temă ilustrată prin contribuții aparținînd lui Nicolae Cartojan („Romanul popular"), Robert Mandrou („Nivele culturale și literatură de colportaj"), Roger Chartier („Cărți albastre și lecturi populare") și Walter Ong („Cuvînt rostit, cuvînt scris, cuvînt tipărit").

Ceea ce nu a încăput aci (din felurite motive, unele din ele fiind de la sine înțelese, căci sinteze fundamentale de Pierre Chaunu, Jaques Le Goff și Fernand Braudel s-au tradus, de asemenea, în românește) e, cu toate acestea, obiect de comentariu în citeva eseuri, cu aspect de recenzie dezvoltată, pe care Alexandru Duțu le-a așezat înainte de antologie, într-un capitol intitulat „Sensibilitate și imaginar" și unde nu puține elemente de raport provin din cuprinsul culturii române. De altfel, ideea de a prezenta, într-un tablou al „direcțiilor" pe care le cunoaște „Istoria mentalităților", și contribuția românească (alături de aceea a lui Nicodim Aghioritul, din secolul al XVIII-lea) nu o dată precursoare (prin Iorga, Cartojan, și G.M. Cantacuzino, și nu doar prin aceștia), e admirabilă și merită încă o subliniere. „Dimensiunea umană a istoriei" documentează preocupări consecvente în istoriografia românească și indică, foarte probabil, o concentrare în direcția sintezei a unuia dintre cei mai proeminenți cercetători români ai culturii.

Artur Silvestri

ALEXANDRU D. LUNGU: «Lacătul apei»

Dacă literatura despre țărani a izbucnit mai greu în Moldova anilor noștri este, probabil, și pentru că ei, moldovenii, au acea „minte de pe urmă" care-i face să fie prudenți, să se uite mult în jur pînă a acționa. În momentul de față, această provincie nu are un lider de opinie în domeniu (așa cum Muntenia îl are, încă, pe Marin Preda ori Ardealul, pe Ion Lăncrănjan) ; se conturează, însă, tot mai sigur, un nucleu de scriitori ce vin dinspre direcții estetice diferite, ce rămîn în aceste direcții cînd scriu roman istoric ori citadin — dar care, în tratarea toposului țărănesc moldovean, devin unitari în viziune, în modul de abordare a realului chiar, în pasiunea pentru oameni și locuri. Lui Stelian Gruia, Alexei Rudeanu, Ion Țugui, Platon Pardău (în latura țărănească a operei sale) — și lista poate crește, dar nu prea mult — li se alătură Alexandru D. Lungu, mai ales cu ultima sa carte, **Lacătul apei.** Se poate încerca — nu cunosc studii aferente, dar nu mă îndoiesc că ele vor apare — un portret general al țăranului moldovean contemporan așa cum reiese el din scrierile acestora. În primul rînd, este frumos la trup și înfățișare — nu schilod, nu orb, nu cocoșat, ci atlet, robust, viguros ; gîndește adînc și sănătos, nu ia decizii pripite la minie — ori, cînd le ia, luptă cu toată ființa să le ducă pînă la capăt —, are sentimentul familiei, al neamului, al patriei foarte bine conturat ; își cunoaște străbunii. Spre deosebire de munteanul (din opera lui Marin Preda) care trăiește etic înfăptuind continuu în consens cu o cosmicitate anume ce se rostește în el, spre deosebire de omul ardelean al lui Ion Lăncrănjan care este dominat de istorie și setea pentru dreptate — moldoveanul la Stelian Gruia, la Alexei Rudeanu ori la Alexandru D. Lungu trăiește moral prin excelență, își definește niște interdicții categorice pe care nu le încalcă și pe care nu-i lasă nici pe alții să le încalce, întîrzie acțiunea, ține timpul în loc și-l judecă îndelung, este gata a ieși din timp pentru a-și păstra ființa, decizia. Ni se par foarte interesante disocierile pe care le operează Ilie Bădescu în acest sens, pe care nu facem decît să le nuanțăm adăugînd timpului cosmic și celui istoric această categorie a timpului moral, specific moldovenilor, ce ține lumea în echilibru prin chibzuință mai mult decît prin faptă, prin întîrziere cu scop a deciziilor.

În **Lacătul apei**, subintitulat de către autor „scurt roman" și alăturat altor șase nuvele din cartea cu acest titlu, Alexandru D. Lungu urmărește destinul unui personaj și al unei fîșii de pămînt de la marginea țării, din coasta Prutului. Apele acestui riu inconjoară, pentru că nu-l pot tăia, un unghi de pămînt destul de lat (citeva zeci de hectare), numit de către localnici chiar așa, Lacătul apei. Lumea îl privește ca pe o curiozitate, o limbă de pămînt care prin minune nu se desprinde de trupul țării ; în realitate, o stîncă dură stă așezată ca un pinten în calea riului devîndu-i apele. Ceea ce a făcut natura, însă, trebuie completat de către mîna omului. Petre Găitan, președintele cooperativei agricole de producție din satul Bodron, om al locurilor, născut chiar pe această limbă de pămînt (în trecut sătenii aveau aici sălașuri de vară unde se mutau din sat pentru a-și crește vitele și a ingriji pămîntul — cum făcuseră și părinții lui Petre Găitan) înțelege că stînca Prutului poate fi roasă de ape și că riul își poate schimba cursul desfăcînd Lacătul apei de trupul satului. De mic copil, ca pentru a lua în posesie locul, Petre inconjoară înot întreaga fîșie de pămînt, se cufundă pînă la temeliile albiei să verifice tăria pietrei (găsește scorburi adînci în ea unde, ca stăpîni ai apelor, se odihnesc somni uriași). Ca președinte de C.A.P., reia acest teritoriu de la comuna vecină, Paltin (care-l acaparase printr-un gest arbitrar și-l ținuse în paragină) și organizează pe el o grădină de zarzavat model pe care o dă în pază unui bătrîn al satului — cunoscător și la zarzavaturi — dar și, mai ales, la ambițiile ascunse ale riului. În timp, ca pentru a se apăra de eventuale capricii, Petre Găitan adună o grămadă uriașă de bolovani lîngă pîntenul Prutului, face demersuri la forurile superioare pentru construirea unui dig protector, măsoară aproape zilnic forța apei și rezistența stîncii. Momentul culminant este o „cumpănă" (cum zic moldovenii la „vijelie") ce umflă nefiresc apele riului tîrînd dinspre munte sate întregi, depozite de cherestea, animale, luînd în viitură orice obstacol întîlnit. Petre Găitan tocmai este destituit din funcție în urma unor mașinații de culise (în calculul adversarilor săi intra și risipa de energie pe care președinția C.A.P.-ului o cheltuia cu oamenii satului pentru Lacătul apei). Ajunge cu greu, prin potopul ce se revarsă asupra pămîntului, la el în sat, află despre ce este vorba de la bătrînul paznic din coasta Prutului și, cu un instinct sigur, adună toți locuitorii în toiul nopții la biserică, unde clopotul cel mare al satului știe parcă de la sine să bată ca pentru pirmejdii, și-i îndreaptă la locul unde Prutul este gata a-și face drum pe lîngă stînca ce închide Lacătul apei. Oamenii reușesc, într-un efort colectiv uriaș, conduși ferm de către fostul lor președinte — acum un anonim ce-i însuflețește parcă fără voie — să astupe spărtura ; dimineața, însă, cînd vor să-și admire la lumina zilei opera, constată că lipsește dintre ei Petre Găitan. Fără ca nimeni să-l fi văzut, fără a mai avea timp să strige după ajutor — „El n-a strigat niciodată de vreo nevoie pentru el... De ce-ar fi strigat acum ?a!", explică mama lui Petre Găitan venită și ea în zori să-și caute copilul — fostul președinte al C.A.P.-ului a căzut „la temelie", cum înțeleg sătenii în cele din urmă. Jertfa sa, eroică, îi definește atitudinea de-o viață întreagă : cu toată ființa a așteptat-o, parcă, iubind fîșia de pămînt pe care acum o închide cu trupul și sufletul, conștientizînd obștea sătească de importanța acestui loc din coasta Prutului.

Petre Găitan este, în viziunea lui Alexandru Lungu, un personaj model. El întrunește calitățile conducătorului ieșit din masele populare, acționează exemplar, cîștigă o certă autoritate între săteni pe care și-o păstrează iubindu-i dar și certindu-i cînd este nevoie, fiind un intransigent îndreptar etic al colectivității, inconjurîndu-se de bătrîni — prieteni și camarazi de arme cu tatăl său mort în război — ignorînd intrigile al căror ghem meschin îl taie brusc prin sacrificiul persoanei. Alexandru D. Lungu ar fi putut realiza un personaj exemplar, un punct de reper al prozei țărănești, dacă-și centra mai insistent atenția asupra lui ; din tendința de a descrie cît mai larg, de a cuprinde la dimensiuni cît mai mari lumea țărănească în contextul istoric actual, autorul alunecă uneori spre locuri comune prin care se vede nevoit să treacă rapid diluînd culoarea.

Autorul analizează condiția satului modern și în nuvelele pe care le alătură acestui „scurt roman". **Aproape de nuci** este o povestire tragică dezbătînd raportul dintre părinți și copii (plecați la oraș, cu dorul de casă în suflet). **Identitate**, o nuvelă de dimensiuni tot atît de mari, descrie destinul unui copil furat de mic de către țigani din Ardealul natal, plimbat cu șatra prin toată țara și dornic, cînd se rupe de șatră și se stabilește într-un sat din Moldova, să-și găsească părinții. Alexandru D. Lungu conduce cu multă siguranță firul epic delimitîndu-se de modele (care, în acest caz, sînt Mircea Eliade, Vasile Voiculescu, Ion Agârbiceanu) cu abilitate. Cu totul remarcabilă este povestirea **Stînca de săpun**, o amintire din anii secetei (întîrziind să se ivească, toposul țărănesc moldovean încearcă acum — este necesar — să recucerească temele pe care le-a pierdut pe drum : războiul, seceta, dogmatismul, etc.). Hipnotizați de miracolul unui zvon, doi copii — un băiat și o fată — pleacă din sat cale de cîțiva zeci de kilometri pînă la apa Prutului unde s-ar afla, chipurile, o stîncă de săpun din care oamenii își taie cu sapele bucăți întregi aducîndu-și-le acasă unde le folosesc pentru spălarea hainelor ori le schimbă pe o neînsemnată cantitate de hrană. Drumul pînă la Prut trece prin păduri și peste dealuri, pe lîngă o fîntînă din care copiii, flămînzi și însetați, se tem să bea apă ca să nu li se facă și mai sete după aceea. Ajung seara tîrziu la apa riului, buimăciți de foame și de căldură, văd stînca și se cațără pe ea : acolo, însă, ca niște adevărați căutători de aur din Alaska, zeci de oameni cu unelte în mînă caută să-i îndepărteze aruncînd cu pămînt în ei. În toiul nopții își umplu, totuși, sacii cu miraculosul săpun și pornesc spre casă. Același drum istovitor pe parcursul căruia copiii se verifică, trăiesc primele fioruri ale pubertății dar și cumplitele limite ale efortului. Ajung acasă în zori și constată că au adus, în saci, pămînd umed, cleios — nicidecum codrii de săpun după care au plecat. Finalul rămîne evanescent, nu aflăm în cele din urmă ce este cu „stînca de săpun" (vreun depozit abandonat de armatele în retragere ?) — dar încrincenarea cu viața a celor doi copii este memorabilă.

Alexandru D. Lungu reușește, în **Lacătul apei**, o carte de excepție despre lumea țărănească moldoveană, care ne îndreptățește să așteptăm noi lucrări de aceeași anvergură.

Nicolae Georgescu

Scriitorii tineri și cărțile lor

POEZIE

PRINCIPIUL SENSIBILITĂȚII

LUCIA NEGOIȚĂ

SCENĂ DE CONVERSAȚIE

Editura Eminescu

„Păstrînd cuvenita distanță / urma ca persoana a treia / să intre în rol..." scrie undeva Lucia Negoiță *), sugerînd scenariul unei poezii în care apar multe întrebări, într-o adevărată **scenă de conversație.** Numai că în această **scenă de conversație** se amestecă atitudinea solemnă și protocolară, care înăbușe sensul natural pînă la abscons, cu tonul frust, direct, emanat din trăirea poetică nemediată. Cînd nu se realizează echilibrul celor două direcții, atunci poezia devine aridă, pretențioasă în exprimare, ușor glacială. Prea mult crede poeta în forța construcției poetice mentale ; de aceea, expresia poetică este rece, rezultată dintr-o succesiune de purificări, care o îndepărtează de tensiunea și căldura experienței poetice exprimate. Cred că structura artistică a autoarei nu este una livrescă, ci accentuat animistă, torsionată de viață, de natural. De aceea versurile realizate (și nu sînt puține) din volumul **Scenă de conversație** sînt de căutat în poeziile de expresie directă, care nu contorsionează textul, creînd false imagini de profunzime.

Poeta convertește experiențe sufletești în poezia simțită ca martor și sfetnic, într-o intimizare ce suprapune creația poetică peste etapele existenței : „Liberă, în penumbra maternă / visez la ținutul tău, Poezie, / la torsul cu aripi pierdute / ce fără-ncetare mi-e dat / să-l închipui..., // Vrei să-mi fii martoră, / iar astfel de ești / poți intr-atit / în numele meu să vorbești ?". Lejeritatea expresiei și atitudinea degajată se observă mai mult în aceste poezii în care afectivitatea nu este prinsă în platoșă, ci se manifestă liber într-o bucurie a senzorialului : „Printre cotidiene peceți, printre / ficțiunile pe care mi le trimiteți, tu / credincioasule nor, tu magazie cu / obiecte uitate, voi greieri, / dragi lui / Socrate, cîntînd în vechea greacă /.../ urmăresc supunerea prăzii, / centru de flacără, țintă : pe locuri / și trag". Registrul este larg, iar de la jovial și ludic se poate trece la atitudini opuse. Letargia și plictisul, universul limitat și peisajul domestic pot intra în poezie : „O anumită căldură a privirii tale / împrăștie fumul jertfei / îl colorează ciudat / precum băuturile caste // O anumită căldură a privirii / nu incolțește / roade nu dă / se-odihnește pe stern / n-aduce ploaia, nici pacea. // O anumită căldură / istovind drumul / de la școală acasă / cu fiul meu de mînă / fericiți și stingheri totodată // Prin naive-ntîmplări profeții / prin ulița strîmtă a acestui poem".

Dar elaborația poetică este una dificilă, iar tensiunea prin care „spiritul își caută forma" una accentuată. Un poem despre „cîntec" aduce textul spre o maximă concentrație și transparență aproape imaterială : „Fraternul tremur al pulberei / înghețată mîna sticlarului / taina se împarte, mijlocu-i / strîmt de-atît devoră / prezent-trecutul, dovezile / concretului fără de vină, / Un grăunte strălucitor de salivă / la marginea buzei : // El va fi mărturisitorul". La fel se poate cita din **Poveste (I, II), Raza, Casa cu iederă, Fratele amurg, Naivă, Casa de la țară, Canonada iliacului.** În acest tip de poezie se găsesc versurile cele mai bune ale Luciei Negoiță, colectate într-un volum nelimpezit în suficientă măsură.

Alexandru Ruja

*) **Lucia Negoiță : „Scenă de conversație", Editura „Eminescu", 1986.**

PROZĂ

ETICĂ ȘI REALITATE

DOINA POPA

APELUL DE SEARĂ

Editura Albatros

În **Apelul de seară** (Editura Albatros, 1986) prozatoarea Doina Popa urmărește anevoioasa descifrare de sine a unui „admis" și a unui „respins" la facultate. Unul încearcă să-și împlinească reușita și sentimental, celălalt se autodepășește, supliciul insuccesului marcînd o atitudine, care e menită, la un moment dat, să contrarieze. Irina și Călin, personajele centrale ale cărții, străbat, din direcții opuse, care dau sentimentul că două microromane se întîlnesc asemenea afluenților pentru a se contopi într-unul singur, aceeași criză de adolescență, susținută prin fire nevăzute de mediul familial din care se rup voliționat. Irina provine dintr-o familie sufocată de ambiții provinciale (unde primează ideea ascensiunii sociale), educația din casă fiind expresia pretențiilor unei anume „poziții" după care părinții tînjesc mai totdeauna pentru progeniturile lor. Orientată doar spre învățătură, ieșirea Irinei din sfera mediului familial în cel universitar este echivalentă cu o evadare spre independență. Își spune însă cuvîntul un reflex rămas inert și, ca atare, Irina intră sub influența firii acaparatoare a lui Cristian Pleșa, artist refulat, trăitor într-un mediu artistic de o oarecare stranietate, unde, ni se dă a înțelege, domnesc incertitudinea, superficialitatea și vanitățile inutile. Personalitate amorfă, Irina alunecă sub o nouă dominație, cea maritală, de la care așteaptă și acceptă hotărîrile. Cristian, caracter egoist, oscilant, discreditat, frizînd uneori patologicul, traversează și el o perioadă de criză care subliniază că planul artistic pe care ar dori să se edifice această personalitate, e fals. Silită să ia singură o hotărîre (fiind părăsită de soț și coplesită de lipsurile materiale, la care se adaugă și maternitatea) Irina simte nevoia să fugă de acasă, din oraș, întocmai ca un animal care presimte furtuna. În realitate ea fuge de sine și de responsabilitățile maturității.

Ajutînd-o pe Irina în luarea unei decizii, Călin Bordeanu, celălalt personaj important al cărții, va eluda rezolvarea propriei existențe. Respins la examenul pentru facultate, suplinitor într-un sat de munte, tînărul visător, insetat de puritate și reușită în viață, va fi deconcertat de inițierea în dragoste a unei femei mai în vîrstă decît el care-i va dezvălui aspectul degradant al posesiunii carnale mediată prin băutură, ceea ce, evident, îl convulsionează pe tînărul idealist. Pentru a surprinde cît mai fidel tribulațiile de conștiință (dar și de falsă conștiință) ale personajului, Doina Popa apelează la un stil naturalist, e atentă adică la observarea riguroasă a mediului de viață, sub aspectele lui cele mai întunecate transformînd unele pagini într-un autentic fișier documentar de experiențe și observații, care din nefericire nu prea au legătură cu proza literară. Cauzele biologice, fiziologice și sociale ale acțiunii personajelor, proiectate în lumină și observate cu răceală, extinse pînă la studierea efectelor ereditării, a factorilor biologici asupra dezvoltării individului deturnează acțiunea în analiză, far personajele fiind mediocre, se subînțeleg conjuncturile nefaste. Comentariul amar al lui Călin Bordeanu „să începi să cobori înainte de a fi urcat" ar putea fi de bună seamă lait-motivul întregului roman.

Dincolo de o proză citadină, concretizată de atmosfera depersonalizantă a însuși arhitectonicului ce-și întinde monotonia simetriilor asupra grupului uman, autoarea încearcă să dezvăluie alchimia unor suflete care vor să evadeze din geometria tiparelor. Suprapunerea narațiunii directe peste reveniriile în memorie, planul cotidian impresionat ca o placă fotografică în conștiința umană, reverberația biologicului în mediul vegetal, refac raporturi temporale pe care tînăra prozatoare le utilizează pentru conturul caracterologic.

Prin interesul pentru prezent, realitate, pentru substratul faptelor dezvăluite sub aspectele lor luminoase sau întunecate, Doina Popa oferă o încercare cu unele reușite pagini literare privind figura umană ca oglindă a valorilor moral-psihologice.

Lucian Chișu

*) **Doina Popa : „Apelul de seară", Editura „Albatros", 1986.**

CRITICĂ

ÎN CĂUTAREA „SPECIFICULUI POETIC"

CRIȘU DASCĂLU

DIALECTICA LIMBAJULUI POETIC

Editura Facla

Dispunînd de o informație amplă în domeniul poeticii, Crișu Dascălu, încă de la începutul cărții sale *) își propune să abordeze întreaga complexitate a problemei implicată de o examinare dialectică.

Ca prime definiții, limbajul poetic, limba și opera sînt considerate trei straturi ale textului, delimitarea dintre ele făcîndu-se la nivel teoretic și mai puțin dintr-o perspectivă analitică : **limbajul poetic** presupune o realitate care are ca sistem de referință teoria comunicării, **limba poetică** se referă la aceeași realitate abordată cu normele gramaticii și ale stilisticii, în timp ce **opera**, „jocul secund" al aceleiași realități, se supune — în investigație normelor esteticii, ele oferind măsura în care valoarea estetică le domină pe toate celelalte folosite ca suport. A confunda primele două aspecte este, fără îndoială, posibil, însă în nici un caz profitabil, rezultatul fiind anularea unei fecunde perspective analitice. Înțelegînd aceste riscuri, Crișu Dascălu (urmîndu-l pe A. Moles, după care operă este, de fapt, o suprapunere a două mesaje distincte, semantic și estetic), delimitează strict ultimele două componente ale textului (limba poetică și opera) și-și propune să realizeze o analiză semantică a celei dintîi. Considerațiile sînt corecte ca raționament („Limbajul poetic nu mai este limbă fără a fi devenit încă operă. El este procesualitatea amenințată la limita ei inferioară de confundare cu limba — pe care o neagă — și, la limita superioară de confundare cu opera — de care este negat"), dar insuficiente sub aspectul surprinderii unor trăsături specifice în măsura în care propun, în dauna acestui avantaj, prelungirea în lanț a teoretizărilor. Rămîne de neînțeles de ce, fiind conștient de existența a două mesaje în operă (semantic și estetic), C. Dascălu acordă (ca dialectician) o atenție exclusivă, în demonstrațiile pe care le propune, celui semantic. Aceasta survine, probabil, din convingerea că „numai receptarea estetică a textului este generatoare de limbaj și aceasta în ciuda faptului (sau poate tocmai pentru că) limbajul poetic este indiferent la criteriul estetic". Teoria din contextul cărcia se trece (totuși) la implinirea imperativului cărții („coborîrea din domeniul teoreticului în concretetea faptelor") este analizată în devenirea ei : Kruşevski — Hjelmslev — Jakobson — Barthes. Este vorba de „una dintre cele mai frumoase propoziții ale structuralismului", după care specific funcției poetice și limbajului poetic le este „proiectarea principiului echivalenței de pe axa selecției pe axa combinări". Rezervele pe care Crișu Dascălu le manifestă vizează un aspect principal al problemei, anume acela că Jakobson nu reușește să evite reducerea efectelor poetice la ipoteza devierii „pe care nu o ocolește decît în aparență, întrucît, definind specificul poeticității prin prelungirea echivalenței în secvență, el opune astfel limbajul poetic celor în care funcția poetică joacă un rol secundar". Or, acesta ar fi fost tocmai avantajul (nerealizat) al teoriei amintite : surprinderea specificului prin opozițiile respective.

Contribuția lui Crișu Dascălu prezintă interesul de a explica și de a exemplifica procedee (artistice) precum paralelismul, enumerația, conotația, elementul ritmic, indicele fonetic final (rima) și inițial (aliterația), gradația, comutarea, precum și sistemul relațiilor intraparadigmatice. O parte dintre acestea, mai ales ultimele, care sînt esențiale, au fost abordate teoretic și practic în lucrări de lingvistică mai noi, deosebit de riguroase sub aspectul consecvenței științifice. Crișu Dascălu ambiționează să surprindă dialectica limbajului poetic și, în multe rînduri, emite pertinente considerații (mai ales statistice) asupra evoluției și a situației actuale a limbajului poetic românesc, relativ la fenomenele lingvistice cercetate. Este greu de presupus însă că această dialectică poate ființa atîta timp cît metafora, spre exemplu, ca procedeu artistic primordial, nu este luată în considerație. Un studiu, fie el și de semantică (sau poate tocmai de semantică) nu-și poate revendica rigorile dialecticii în cazul în care-și abandonează țelul fundamental.

Ștefan Găitănaru

*) **Crișu Dascălu : „Dialectica limbajului poetic", Editura „Facla", 1987.**

IULIE 1965 — IULIE 1987:

22 DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

VOCAȚIA SPIRITULUI REVOLUȚIONAR

Proiect de epopee

„dovezile de cultură materială existente pe întregul cuprins al patriei noastre — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, — vorbesc cu elocvență despre genul creator al poporului român, despre talentul și măiestria cu care l-a înzestrat natura, despre marea lui sete de frumos. Totodată, istoria arată că marii noștri gînditori și creatori de valori spirituale și-au pus vocația în slujba libertății și independenței patriei, a dezvoltării limbii și culturii ei, a propășirii națiunii române. Valorificînd eroismul legendar al luptei strămoșilor pentru neatîrnare, operele lor dădeau în același timp răspuns aspirațiilor de progres ale societății din vremea lor, jucau rolul de instrumente ale luptei pentru înfăptuirea idealurilor de libertate și progres ale poporului român. Prin aceasta, și prin înalta lor valoare artistică sau științifică, aceste opere aparțin nu numai tezaurului nostru național, ci și patrimoniului culturii universale". Era la aproape doi ani după Congresul al IX-lea al P.C.R. și elementele unei doctrine, cu însemnătate fundamentală pentru evoluția organică a literaturii, se arătau a fi definitivate. Sînt prezente aci nu doar formulări pe care le vom regăsi, fără modificări, de atunci și pînă astăzi (ori de cîte ori obiectivul îndrumător este cultura) ci și o viziune omogenă și cu pronunțat caracter restaurativ asupra contribuției românești la universalitate, asupra valorilor naționale și a creativității în termen propriu. Elementele de „cultură materială" sînt, în această viziune regeneratoare, „dovezi", ele ajută la configurarea identității unui popor și arată ceea ce alții contestaseră, în cuprinsul unor epoci anterioare, adică „geniul creator al poporului român". A nu poseda putere proprie de creație era, în versiunile potrivnice românilor, a fi incapabil de elaborație intelectuală înaltă și a participa pe o poziție cel mult subalternă la istoria universală, de nu chiar a lipsi din mișcările ei. Însă, spre a respinge astfel de reprezentări, noi avem drept „dovezi" o „cultură materială" străveche și continuă, documentată palpabil, aptitudini de creație (adică „geniul creator") traduse în concret. Obîrșiile acestei istorii făcute de români trebuie considerate că stau în „talent și măiestrie", adică în date etnopsihice determinate de cadrul natural : organicitatea culturii române este, așadar, în afară de discuție. În **acest fel**, putem vorbi, la români de „mari ginditori și creatori de valori culturale" căci istoria, a cărei funcțiune este, deopotrivă, și pedagogică (fiind „magistra vitae") confirmă ideea că valorile culturale există, în spațiul românesc, prin opțiunea patriotică, prin promovarea ideilor de „libertate și independență a patriei", de „dezvoltare a limbii și a culturii", de „propășire a națiunii române". Cînd arta se întemeiază pe istoria colectivității unde este produsă (și pe care o exprimă inevitabil) spre a răspunde „aspirațiilor de progres ale societății", putem spune că avem de-a face cu o viziune culturalistă, „instrumentală" în sens înalt. De altfel, pentru popoarele a căror existență istorică a fost de nenumărate ori primejduită, **soluția creației culturale** se înfățișează drept necesară. Notele valorice, inclusiv aceea „estetică", decurg de aici și nu sînt mai presus de această valoare supremă, care constă în apărarea integrității unei națiuni, în restaurarea unui drept legitim al popoarelor, acela de a fi ele însele. „Prin aceasta, și prin înalta lor valoare artistică sau științifică aceste opere aparțin nu numai tezaurului nostru național, ci și patrimoniului culturii universale". Există, așadar, o universalitate substanțială, corespunzătoare unor idealuri de drept natural, aparținînd unei lumi unde valoarea ideii de „independență" e reprezentată de procesul obiectiv de evoluție a istoriei ; adăugîndu-se la aceasta, există și o universalitate a valorii artistice, aflată în corelație cu valoarea ideologică și a spune că marile creații românești aparțin „tezaurului național", și, deopotrivă, „patrimoniului" universalității se impune, prin logica faptelor, de la sine. Chestiunea difuziunii, proprie culturilor expansioniste care folosesc cultura drept agent de influență, nu se pune în discuție, dar este pusă aceea a universalității substanțiale și a „valorii artistice sau științifice înalte", confirmată de o contemplare a obiectivului artistic în sine, înțeles ca valoare. Această perspectivă, științificește extrem de exactă, stinge orice alte aserțiuni care promovează idei după care valorile românești nu ar fi „universale" deoarece nu sînt recunoscute ca universale : Eminescu are universalitate substanțială și estetică, indiferent dacă e sau nu „recunoscut".

Chestiunea „universalității" (corelată pretutindeni, în concepția despre cultură a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu aceea de „specific național") e dezvoltată adeseori, dintr-un punct de vedere hotărît modern și critic, atunci cînd trebuie respinsă ideologia integrationistă a „universalității difuzioniste" insoțită întotdeauna de fenomene de imitație, subalternizare și anexiune forțată : „Se știe, de asemenea — afirmă tovarășul Nicolae Ceaușescu într-o expunere din 2 iunie 1976 — că în decursul unei importante perioade de timp, în organizarea învățămîntului și a vieții culturale nu s-a ținut suficient seama de experiența și tradițiile înaintate ale țării noastre copiindu-se în mod mecanic forme și metode din alte țări, care nu corespundeau realităților noastre concrete, specificului dezvoltării istorice a poporului, cerințelor sale spirituale (...) O lungă perioadă s-a manifestat o atitudine de gravă subapreciere a capacității gîndirii creatoare românești, a dezvoltării cercetării noastre științifice adoptîndu-se o atitudine de ploconire față de tot ceea ce aparține străinătății". Această „subapreciere" e nocivă și contrară dezvoltării unei culturi naționale puternice, ea „reflectă — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, în 3 noiembrie 1971, — lipsa de demnitate națională, lipsa de spirit de discernămînt și pînă la urmă ignoranță, înapoiere, servilism mic-burghez, neîncredere și subaprecierea realizărilor și a forțelor poporului român. Cred că este de înțeles că asemenea mentalitate este foarte dăunătoare dezvoltării economico-sociale a țării noastre, progresului științei și culturii României socialiste și de aceea trebuie să o combatem cu hotărîre". Aceasta nu înseamnă absența dintr-un circuit de valori culturale, necesare în scopul documentării și cunoașterii fenomenului de creație contemporan, ajutătoare la definirea clară și hotărîtă a creației proprii, care trebuie să pornească din realitățile poporului unde această creație se naște. Ideea organicității era subliniată, în termeni foarte exacți, și într-o „cuvîntare" din 13 septembrie 1980, unde tradiția burgheză a minimalizării civilizației românești, expresie a unei ideologii liberaliste, e respinsă cu putere de pe pozițiile unei reprezentări exacte a universalității ca întrunire de valori naționale : „Desigur, la fiecare popor găsești lucruri bune și noi sîntem printre aceia care prețuim mult ceea ce au realizat și realizează alte popoare. Sîntem pentru schimbul de experiență, pentru a lua tot ce e mai bun din aceasta, dar nu

A. Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

Tablou de Eftimie Modîlcă

„In activitatea de formare a omului nou, a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, a tuturor tinerilor, o contribuție importantă sînt chemate să aducă arta și literatura. Operele de artă trebuie să dea expresie activității tumultuoase a poporului în toate domeniile vieții sociale, oglindind, în limbajul lor propriu, marile realizări, entuziasmul, optimismul și hotărîrea națiunii noastre de a merge neabătut înainte. Răspunzînd cît mai bine idealurilor și setei de progres a oamenilor muncii, aceste opere trebuie să dezvolte gustul pentru frumos, pentru înaltele valori morale ale societății, să-i formeze pe oameni, implicit pe tineri, în spiritul luminoaselor principii ale umanismului revoluționar".

NICOLAE CEAUȘESCU

Intensa lumină

Urmare din pag. 1

s-a declanșat atunci, o neîmpăcată și acerbă „luptă cu inerția", cu certitudinile osificate, cu scheletele unui dogmatism ce pustiise spațiul gîndirii, uzurpînd locul adevăratului spirit revoluționar. Adevărurile infailibile și inflexibile ale unui mod mecanic, schematic și scolastic de a înțelege procesualitatea complexă și contradictorie a revoluției și construcției socialiste, își etalau sub focul concentrat al analizei științifice, lucide, debarasate de tabuuri și prejudecăți nemărturisite, inconsistența, deficitul de credibilitate, inadecvarea la real, incapacitatea de a ține pasul cu mersul istoriei. O alianță trainică și firească s-a stabilit, prin abordarea cu responsabilitate și curaj a tuturor problemelor majore ale societății românești, între spiritul adevărului și spiritul novator, între ceea ce era valoros și specific vieții și muncii poporului, constelațiilor valorice ale culturii și civilizației românești, și principiile idealurilor noii orînduiri. Congresul al IX-lea al partidului a actionat ca un veritabil catalizator în sfera gîndirii și actiunii individuale și colective. A propulsat acele idei și proiecte îndrăznețe ce răspundeau însesi cerințelor imanente dezvoltării societății românești, a deblocat energii, a configurat și stimulat un climat de căutare înfrigurată a noului, de dialog, de receptivitate și creativitate în toate domeniile, în opozitie deschisă cu suficiența și automultumirea, cu somnolența birocratică și conformismul mărunt, cu tot ceea ce se manifestă în contrasens cu exigențele progresului social. Iar exponentul cel mai fidel al acestui întreg proces adînc regenerator a fost și continuă să fie, cu aceeași vigoare și putere de înrîurire, tovarășul Nicolae Ceaușescu — ctitorul României socialiste moderne, eroul între eroii neamului, cel care, identificîndu-și biografia cu istoria contemporană a patriei, cu lupta și activitatea nenumăratelor generații de fii ai acestui pămînt, a știut să dea expresie deplină devenirii noastre revoluționare.

Anii care au urmat au accentuat în viața socială, politică și culturală a societății românești deschiderea spre universul proteic al spiritualității noastre socialiste, în cuprinsul căruia tradițiile valoroase ale trecutului se îngemănează cu cele **in statu nascendi**, ale civilizației viitorului comunist. Au fost ani în care s-au plămădit și au căpătat putere de circulație opere de seamă în literatură, în artă, în care au reintrat în circuitul valorilor naționale contribuții ale marilor personalități ce au dat strălucire culturii noastre naționale. Ani în care cunoașterea și reflectarea realității au cîștigat în profunzime și extensiune.

Este greu de imaginat peisajul artei și literaturii de azi fără referire la fluxul înnoitor adus de Congresul al IX-lea al partidului, atît în ceea ce privește viziunea asupra realității, cît și în ceea ce privește modalitățile de expresie. Este, de asemenea, greu de imaginat dimensiunea reală a fenomenului creației care s-a îmbogățit în datele sale de conținut și ale cărui manifestări se înscriu într-un larg registru tematic, stilistic, evidențiind totodată o veritabilă diversitate de modalități și procedee de abordare și tratare artistică. Între multiplele laturi ale acestui fenomen și climatul în care valorile, producțiile artistice circulă și stîrnesc reverberații în conștiința publicului există tot atîtea conexiuni.

In epoca de impresionante realizări și împliniri pe toate planurile, în epoca de propășire necontenită a culturii noastre socialiste care își leagă indisociabil numele de cel al strălucitului strateg al devenirii comuniste a patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, creația literară și artistică, creația tînără au înregistrat o impetuoasă și plenară înflorire. Este o realitate cotidiană prezența, implicarea făuritorilor de frumos și a tinerilor creatori în tot ceea ce se înfăptuiește, în tot ceea ce se prefigurează întru edificarea unei culturi și unei civilizații superioare. Este o realitate care ne definește și ne reprezintă vibrația adîncă în fața minunatelor ctitorii ale epocii de glorie. Ceea ce sîntem, ceea ce vrem să devenim datorăm Congresului al IX-lea al partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, în memoria noastră istorică vara anului 1965 înscriindu-se cu litere de aur, trimițîndu-ne peste timp intensa-i lumină tutelară.

În consonanță cu spiritualitatea epocii

muzica românească din anii României socialiste a cunoscut uriașe progrese, iar în acest context ne referim atît la creație cît și la interpretare. Muzicienii noștri, din acest nou profil de epocă, au înțeles că doar printr-o unitate granitică putem înfăptui marile noastre planuri și, ca punct de plecare pot fi considerate semnificațiile înălțătoarelor cuvinte ale secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu : „Patriotismul, dragostea și devotamentul față de țară sînt o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste, expresia îndatoririi de onoare a fiecărui comunist, a fiecărui om al muncii față de glia strămoșească și față de noua societate".** Marea sursă de inspirație a creatorilor români de ieri, de azi, de totdeauna a constituit-o, o constituie și o va constitui **dragostea de patrie** și sub acest raport, al trăirii intense în consonanță cu spiritualitatea epocii noastre, compozitorii, muzicologii și interpreții din toate generațiile au aprofundat directivele secretarului general al partidului nostru, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, ajungînd la unele concluzii deosebit de importante, în ceea ce privește noua estetică a artei noastre sonore, într-un dialog fertil cu marile sensuri morale ale umanismului revoluționar. Între etic și estetic trebuie să fie o consonantă. Numai pornind de la național se poate ajunge la universal. Și-n această privință vom da o replică categorică teoreticienilor care înclină spre spiritul apatrid al muzicii, de multe ori identificat chiar cu autonomia esteticului. **Important este la orice compozitor** — deci, fie el de tip tradițional, fie el de tip novator, — **să emționeze puternic, să fie ancorat în spiritualitatea poporului în mijlocul căruia artistul trăiește, să tălmăcească temele majore, să fie personal, dar mai cu seamă, să ni se înfățișeze ca un creator al epocii în care muncește.** Șostakovici este un compozitor cu flacără de geniu, care a atacat cele mai ardente teme ale veacului, de pe pozițiile unui artist, în foarte mare măsură tributar trecutului și totuși extrem de aparte, de un stil inconfundabil. Se simte că a pornit de la Mahler și Ceaikovski și, totodată, că l-a aprofundat pe Dostoievski. Dar în mare vorbind, Șostakovici este foarte original și este caracteristic pentru tipul de creator care a trăit și a compus în Uniunea Sovietică. Alt exemplu : **Paul Constantinescu este un compozitor român prin excelență** ; pe de o parte, prețioasa moștenire pe care ne-a lăsat-o ne duce cu gîndurile la evul mediu, la melodia străveche bizantină, dar și la folclorul de demult, ca paralel cu acest aspect „retro"... să se manifeste tot atît de convingător și **autentica inovație**, în domeniul gamelor, al armoniei neomodale și al orchestrației. Analizînd profund aceste două exemple vom ajunge la concluzia că, în oricare domeniu al creației, lecția însușită a tradiției este fundamentală.

Revenind la muzică și analizînd cu seriozitate viața muzicală din ultimele două decenii vom observa, atît pe plan național cît și pe plan internațional, că **temele majore** cer compozitori melodiști, desăvîrșiți constructori, creatori cu har care și-au însușit temeinic arta trecutului, precum arhitectul care preia o coloană de la un edificiu străvechi pentru a înălța altul nou. Creația românească a înțeles această realitate, validată și pe alte meridiane. Publicul și marii interpreți — în proporție de 95 la sută și această statistică aparține unei vestite reviste din S.U.A. — au spus un categoric Nu ! orientării atematice și atonale, de o expresie glacială și ruptă de orice căldură umanistă și au aderat, din adîncul inimii lor, la acel romantism al artistului de omenie, la acea inovație înțeleaptă, la măiestria autentică și, ceea ce este mai important, la valorificarea celor mai arzătoare tematici ale secolului nostru și sub acest cer senin amintim din nou **dragostea de țară, la care se adaugă intim tema păcii, tema istorici, tema muncii, tema dragostei și cîte altele care ne ard sufletele...** Majoritatea zdrobitoare a compozitorilor români au înțeles aceste adevăruri eterne ; avem stiluri variate, dar unitare, deoarece există ca numitor comun **inspirația din folclor**, înfrățită cu aceea indestructibil legată de viața intensă a **„evului aprins"**, de care vorbea Nicolae Labiș. Și-n gînd ne vin profundele cuvinte ale tovarășului **Nicolae Ceaușescu**, cu semnificații multiple peste timp, legînd tradiția de inovație, naționalul de universal, eticul de estetic : **„Toate remarcabilele înfăptuiri pe care le-am obținut în această perioadă au fost posibile datorită faptului că hotărîrile Congresului al IX-lea au descătușat energiile creatoare ale întregului popor și au luminat drumul spre noi culmi de progres și civilizație socialistă în patria noastră".**

Doru Popovici

Istorie și identitate națională

Urmare din pag. 1

derat cunoașterea istoriei drept unul din factorii fundamentali ai conștiinței colective românești. Acum, secretarul general al partidului a înălțat această tradiție și a înnobilat-o : cunoașterea trecutului național devine temelia activității ideologice, de educație patriotică, socialistă a maselor. „Nu se poate vorbi — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului și luptei înaintașilor noștri".

Cum se explică ponderea considerabilă acordată de partid istoriei ? Răspunsul trebuie căutat în politica de independență și demnitate națională pe care a fixat-o curajos și viguros Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, politică promovată pînă la totala identificare de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Afirmarea răspicată a voinței poporului român de a fi singurul și deplinul stăpîn al destinului său cerea cu necesitate ca el — acest popor — să-și definească și să-și cunoască identitatea națională. Înainte de a spune ce vrei, trebuia să știi cine ești. Această conștiință de sine, viziunea dogmatică a istoriei o estompase ; Congresul al IX-lea al partidului și secretarul său general ne-au redat-o și, odată cu ea, politica de independență a căpătat o bază de granit pentru că ea a apărut în adevărata ei lumină : nu o formulă determinată de context, de conjunctură, ci continuarea unui efort de neatîrnare început de cînd ne începem ca neam, adică de peste două milenii și jumătate. Grație orientării inaugurate de istoricul congres din 1965, ne-am recăpătat adevărata noastră istorie, fără de care conștiința națională rămînea mutilată.

Un principiu călăuzitor a fost repus în drepturile sale : respectul pentru adevărul istoric. Trecutul nostru — ca și trecutul altor popoare — trebuie înfățișat așa cum a fost. Cu respectul cuvenit tuturor, afirmăm și apărăm ceea ce este al nostru. În discutarea trecutului național nu este — nu poate fi — loc pentru concesii și rabat ; e vorba de un patrimoniu moștenit de la înaintași și pe care îl transmitem urmașilor. Și el trebuie să rămînă intact. Adevărul îi este scutul cel mai puternic : l-a păzit în trecut, îl va păzi și în viitor.

De-a lungul ultimilor 22 de ani, istoriografia românească a înregistrat remarcabile progrese. Pe o bază de informație — lărgită în proporții considerabile prin stăruitoare investigații — au fost studiate toate marile probleme ale istoriei poporului nostru : etnogeneza românilor, continuitatea lor în aria vechii Dacii, lupta pentru independență și unitate națională, pentru progres social, locul și rolul românilor în istoria universală. Mari colecții de documente și cronici, studii, monografii, sinteze alcătuiesc toate o impresionantă bibliografie care stă dovadă că „Epoca Nicolae Ceaușescu" a însemnat și pentru știința istorică din România o perioadă de accelerat progres. Această bogată recoltă științifică n-ar fi fost posibilă fără climatul de revoluționară înnoire, caracteristic întregii țări și, mai ales, n-ar fi fost posibilă fără iubirea de istorie a celuia ce s-a identificat cu istoria însăși, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Apelul său la abordarea novatoare, îndrăzneață, străină aprioriSmelor a descătușat energiile școlii noastre de istorie și a îndrumat-o spre o activitate în care valoarea științifică, slujirea patriotică și mesajul de pace și înțelegere s-au asociat în chipul cel mai fericit. Iorga spunea că nu poți înțelege istoria, dacă nu desfășori o activitate politică, în măsură să-ți deslușească prin praxis ceea ce cauți și înțelegi în sursele vremurilor apuse. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a conferit acestui praxis valoarea unui militantism politic, în absența căruia, opera istorică, oricît de desăvîrșită, rămîne chip de marmură rece, admirabilă poate, dar lipsită de viață. Și viața înseamnă dăruire în slujba intereselor poporului român ; un popor care și-a durat existența între adevăr și care — de aceea — găsește în adevăr aliatul său puternic. Cu el și prin el, istoriografia noastră își îndeplinește misiunea ei de onoare : să dea — prin cunoașterea unui glorios trecut de creație și luptă — o componentă esențială a identității naționale.

Antologia «Luceafărul»

Partidul, Ceaușescu, România

Trăim aceste fericite zile
Inscrise-n viața-ntregului popor
Precum istoria înscrie-n file
Cu litere de aur mersul lor.

Sînt zilele ce-n inimă așteaptă
Și care mărturii prin timp rămîn
Căci ne conduce-o forță înțeleaptă
Partidul nostru Comunist Român.

Și-n fruntea lui cea limpede veghează
Un înțelept și ne-nfricat bărbat,
Inimă tînără și minte trează,
În care țara-ntreagă s-a-ntrupat.

E Omul — Ceaușescu Nicolae
Iubit ca steagul nostru tricolor,
Ca steagul roșu — limpede văpaie
În zborul liber către viitor.

Conducător iubit, doream să vii,
Chemat de țară și chemat de vreme
În fruntea scumpei noastre Românii
Ca soarele în fruntea unei steme.

Din anii grei legat de-acest popor,
Curat ca lacrima, ai fost făclia
Ce-a luminat și-adînc și-nălțător
Ca să-nflorească, nouă, România.

O țară suverană, de renume
Prin muncă, omenie și-adevăr
Prin numele aceluia ce-n lume
Îi duce crezul peste mări și țări.

Întru mulți ani și multă sănătate,
O tinerețe veșnică-ți dorim
Cu datinile din străbuni lăsate
Azi, fiu iubit al țării, te cinstim.

Căci tuturor ne ești în veci mîndria
Și conștiința trează luminînd
Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pămînt.

Al. Andrițoiu

Cu țara scrisă în privire

Au chipul munților eroii
și-al apelor din țara lor
li-e inima statuie vie
bătînd, prin vremi, pentru popor

ei vin din aprige istorii
vulcani de vis, cutezător
cu țara scrisă în privire
urcată demn spre viitor

au chipul munților eroii
li-e fapta pasăre în zbor
în gîndul lor e gîndul vremii
și patria-i destinul lor

la ceas de cumpănă sau glorii
sînt brațul dîrz, triumfător
coloane vii în vii istorii
trăind demult în viitor

pe drumul lor își scrie drum
cel mai de seamă fiu al gliei
cel ce ne-avîntă să-nălțăm
chip fără seamăn României

au chipul munților eroii
și-al apelor din țara lor
li-e inima statuie vie
bătînd, prin vremi, pentru popor.

Nicolae Dragoș

Cel ales

Cel ales în fruntea țării
Iubitor de țară este
Nins la tîmple pentru grija
Drumului urcat spre creste

Cel ales în fruntea țării
Comunist de omenie
Poartă-n grija faptei clare
Viitoarea Românie

Cel ales în fruntea țării
Frunte este pentru gîndul
Care-a tot suit prin lupte
Secole și vieți de-a rîndul

Cel ales în fruntea țării
E măsură pentru toate
Sprijinind cu neodihna
Demna noastră libertate

Cel ales în fruntea țării
Vrerea țării lui urmează
Braț bărbat la dreaptă trudă
Fiu cu inimă viteză

Cel ales în fruntea țării
Munca preschimbînd-o-n lege
Un mai larg belșug de soare
Țării sale îi alege

Și înalță către lume
Peste valurile zării
Glasul nemuririi noastre
Cel ales în fruntea țării.

George Țărnea

Partid și țară-i una

Iubesc mai mult dintre mai mulți, un om,
iubesc dintre mai mulți, mai mult, un om
dar nu vor sta nicicînd în cumpănire
cei ce egali se trag dintr-o iubire.

Partidul, patria sînt nume în unire-adîncă
sînt parcă miez de soare și brațe-n timp, de stîncă,
istoria le spune de mii de ori egal
și pentru ele-nalță, zvelt, arcul triumfal.

Unirea în unire își dă măsura-ntreagă ;
a fost, pe noi, această vibrare să ne-aleagă
Să înălțăm Columnă, să punem temelii ;
Partid și țară-i una spre anul două mii.

Florin Costinescu

Numele țării

Numele țării — liniștea brazilor din Carpați
săgetînd înălțimile.
Numele țării — neastîmpărul apelor
și cerul boltit asemenea frunților visătoare.
Numele țării — 1907, Lupeni, Grivița,
August de foc rostind cadențat : li-ber-ta-te !
Numele țării — dangătul holdelor
izbind cu oceanul de spice în cumpăna zării.
Numele țării — Coloana lui Brâncuși
cu rădăcinile înfipte adînc în pămîntul Gorjului
ca să poată susține pe umerii ei Infinitul.
Numele țării — Bicaz, Onești, Hunedoara,
timpla de beton în arc, de la Argeș,
egală cu îndrăzneala de a visa.
Numele țării — Eminescu,
sau murmurul codrului bătut de gînduri,
întinerind odată cu trecerea anilor.
Numele țării — numele nostru
al celor ca frunza, ca iarba,
scurtînd în fiecare clipă
drumul bărbătesc spre comunism.

Petre Ghelmez

O EPOCĂ NOUĂ CU NUME DE CTITOR

Patrie, aripa tu mi-o ridici

Statornic pămîntul acesta iubesc
Numai de-această iubire imi pasă
Închină-te suflete adinc omenesc
Patriei care sub aștri ți-e casă

Arderea mea e fără pereche
Inmugurire pură de stea
Cu simfonia lumii-n ureche
Nu poate nimeni timpul să-i ia

O arcuire de curcubeu
Lungă vibrare eu sint aici
Și neinvins fi-voi mereu
Patrie, aripa tu mi-o ridici

Vasile Andronache

Patria mea suavă

Lumina devine cintec.
Lutul respiră prin pori,
Vibrează văzduhul.
Și eu te regăsesc mereu suavă
Patria mea —
In mugurii fragezi ai pomilor
Și-n vintul care mingiie
Visul din rouă ;
In soarele ce ne alină fețele.
Dar mai ales te deslușesc in zori
Cind floarea soarelui
Își indreaptă
Talgerul-busolă —
Ca inima mea
Rotind după cintec !

Ioan N. Dumitrescu

Spun cîntec

Spun cintec și roua crește din iarbă
Să bea ciocirlia ostenind către soare
Cind ne desprindem de vise
Și ne inconjurăm fruntea
Cu laurii-ncrederii-n oameni
Și roua devine privire...
Timpul se coace in fructe
Partidul e-n noi, in ochiul speranței
Cum fiii in părinții părinților lor.

Geo Călugăru

Generații

In liniște, cintind sau incrincenat
și zare și munți cu spinarea
generațiilor, ca un Atlas ai cărat ;
domol, cu un gest nesupus,
mai cuminte soarele și Dunărea
și-adincul de miere ai adus ;
in genunchi ai rivnit ceruri
și indirjit, și aprig, ai ajuns
Tu să le semeni pe grinduri
pe văile deschise, pe tăpșane, cimpii,
să le vezi inflorind ca roditorii
meri, piersici, gutui și pruni,
cu rădăcini de-azur pe struna viorii,
implinindu-te in aurite risipiri
de șoapte grele, ori ca fulgul,
sprintene, scinteietoare minuni ;

Acum cind mireasma și-a urzit belșugul
ei peste lumina intregii firi —
le plăsmuim pătimaș la așezatul soroc
de pilaștrii Congresului partidului
lingă magnificul nostru Conducător,
cu purpura inimilor pe trandafiri,
cu copiii fericiți ai acestui loc
de fioruri străvechi și veșnice
vălurind in piscurile treze ce
te inalță dulcea mea Românie,
Mamă a neamului meu nemuritor.

Ana Lungu

Cîntec partidului meu

Cuvintele pe care le rostesc
Despre partidul meu
Sint limpezi
Ca un cintec de dragoste
Ca o fintină a dragostei

Cuvintele pe care le rostesc
Despre partidul meu
Sint sărbătorile sufletului
Sint copiii mei
Cu trupul de țară
Și frumoși
Ca o naștere de poem

Elena Codrescu

Ritmuri cosmice

Luceafărul țișnit din inceputul
istoriei repetate in val de răscoale
pecetluia o frunte peste vremuri.

Cu tălpile goale, mileniile treceau
pe pietre și lut, dar așezindu-se la masa
tăcerii
se inscriau in cartea luminată de Luceafăr.

In zbuciumul timpului, de patimi fulminind
se intorc uitatele pagini
răsfoite de vint, duse și readuse de zbor.

Grăuntele rostului meu răsărit pentru a
dispare
ascultă germenul orelor din cintarea țării
in nestinsele ritmuri cosmice.

Prin ele vibrează Luceafărul.
Aceasta pentru eternitate.

Constanța Bădicel

Să scrii despre patrie...

Să scrii despre Patrie,
e ca și cum ai lua-o de mină
și i-ai arăta amintirea, cum, in urma
zăpezilor,
se naște o arhitectură suavă din flori cum
semințele rostesc adevărul din inima
oamenilor ;

Să scrii despre Patrie,
e ca și cum ai recita o poezie despre
cimpie,
o mamă purtindu-și pruncii către zimbet,
timp in ținută de soare, solidar cu mirarea
fără de sfirșit ;

Să scrii despre Patrie,
e ca și cum ți-ai apleca auzul
la murmurul izvoarelor, la oamenii
măsurind timpul cu priceperea lucrurilor
nepereche — logica geometriei, cuvintele
Niciodată, Nu se poate, au fost
simplificate —
mergem către inimă...

George Corobea

Lumină de glorii

Sub flamuri de partid s-a adunat o țară
Și-a zidit istorie in miezul unui veac
Țărina transpiră a grîu și a secară
Iar cuvintul poetului e palos și steag

Lumină de glorii lumină de dor
In sufletul meu coboară pioasă
In timple-mi zvicnește un viu tricolor
Iar verbul meu e ascuțiș de coasă

Țăranul din mine mai miroase a plug
A brazdă preaplină de sămință și ploi,
Străbunii mei eroi in balade mai pling
Iar lacrima lor albă e viața din noi

Sub flamuri de partid cuvintele-mi adun
Cind brațele trudite de cimpie se spală
Ne știm rostuirea hotarului străbun
Și strămoșii noi îi știm și îi știm că sint țară

Chiriac Samoilă

Rug

Ești gindul
ce-mi suflă in inimă,
Mă faci
să ard mai tare
să luminez mai bine
să devin mai repede
văpaie.

Sabina Măduța

Apartenența inimii

Cintec dat in muguri de aș fi
De lacrima zorilor limpezit
Toată seva,
Toate-nfloririle mele
Ți le-aș aduce ofrandă ție,
Eu fericitul, Patrie, ție.

Pribegit de-aș umbla peste mări,
Peste țări cu sufletul gol
Asemenea pulberii
Bătută intruna de vinturi
La tine m-aș intoarce precum pruncul
La sinul mamei sale, Patrie.

Cu tot ce e știut și neștiut in mine
Incă tinăr de iubire flămind
Îți aparțin
Cum rodul aparține seminței,
Cum fapta aparține gindului
Cu toate bătăile inimii, ție.

Viorel Varga

Simbol

Simbol al gindurilor bune.
De atunci —
Cuvintele infloresc
Pe buzele noastre !
Țară
Cu ochi de cer
Și de pămint !...
Pe inimă —
Ne gravăm simțămintele
Zbor cu aripi de foc
Mit al dimineții.

Nicolae Sinești

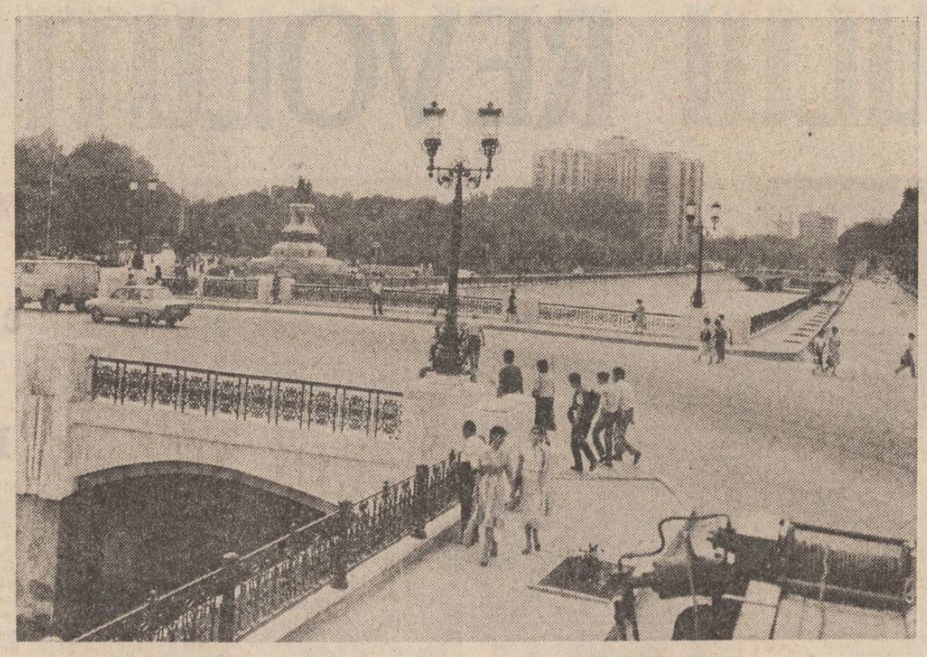

BUCUREȘTI, CAPITALA ROMÂNIEI

CONFESIUNILE UNUI LOCALNIC

În mai puțin de-un sfert de veac, Bucureștii s-au lăsat modelați precum niciodată anterior : dintr-un oraș apăsat pitoresc a năzuit, doveditor, spre un oraș modern-somptuos, o metropolă europeană aliniată imperativelor frumuseții și utilului. Din dragoste pentru această cetate a muncii și visării, dar și din dragoste pentru adevăr, aș risca să spun că abia in ultimul aproape sfert de veac urbea s-a urbanizat.

Este orașul meu de obirșie. Este orașul pe care-l caut pretutindeni in România și dincolo de fruntarii. Adică, deseori, i-am asemuit un colț sau altul cu un colț sau altul din Bratislava, Brno, Kiev, sau Moscova ; la fel, am visat să-l descopăr și la Cluj, Sibiu, Iași, Oradea, Craiova sau Constanța. Fiindcă il port cu mine in fiecare descindere. Fiindcă nu-l părăsesc decit spre a-l regăsi. Aici își dorm somnul strămoșii mei, aici viețuiesc și urmașii mei. Aici am invățat să mizgălesc literatură și păstrez credința că cele mai apreciate pagini date la iveală pină azi grăiesc asupra Bucureștilor. Sub teii, castanii, salcimii și platanii săi mi-am păsit gindurile și dragostea, speranțele și prieteniile. Pe lacurile sale am inotat și vislit copilărește și tot copilărește mi-am desemnat conduite de pescar. In cîteva din instituțiile sale am semnat condici de prezență. Am cuprins in profiluri mai mult sau mai puțin ample numeroase dintre intreprinderile, școlile și laboratoarele sale. Și incă — cu un orgoliu get-beget — i-am inchinat explosivei sale vieți trecute și contemporane două lucrări. Astăzi, totuși, sint dator, mie insumi intîi, să mai consemnez un bilanț — provizoriu, firește, fie și numai intrucit urbanizarea urbei actuale este in plin proces. Un proces proteic și indelebil.

BUCUREȘTII-DE-SUS

Puține sint orașele Europei, și ale lumii, probabil, ale căror periferii/suburbii să se confunde cu o salbă de localități de tipul Balta Albă, Titan, Berceni, Colentina, Militari, Drumul Taberei, Cringași. Aceste așa-zicînd periferii sint in fond nuclee urbane dispuse circular și care au inchis vechea cetate, istorică, intr-un cerc edilitar de neasemuită robustețe și vitalitate. Aici s-au rezolvat nu doar problemele de locuit și ale locurilor de muncă. Aici s-au statornicit modele, patternuri de citadinitate (conviețuire, muncă, invățătură, distracții, sport) care, in scurt timp, au determinat și grăbit preschimbări esențiale in orașul vechi. Incit se poate spune, lato sensu, că nu suburbiile imită centrul, dar că asistăm la un proces invers.

Aceste cartiere gigantice, identificabile cu o centură modernă a Bucureștilor vechi, atestă totodată un urias efort colectiv de imaginație arhitectonică și de tălmăcire a acesteia in locuințe, școli, uzine, cinematografe, teatre, căi rutiere, parcuri ș.a. Atestă, de asemenea, și o neasemuită școală a vietii pentru miile de constructori anonimi, ziditori ai unui univers socialist de viețuire și confort. Deși geografic excentrice, orașele ghirlandate Măgurele și Băneasa impodobesc metropola României, fiind intru totul tipice pentru Bucureștii noi : o echilibrată diversitate arhitectonică, localizarea unor industrii de virf, ample spații verzi, circulație silențioasă, comerț de tranziție intre hinterlandul ilfovean și cetatea veche. E vizibilă, pendinte, și o mutație in mentalitatea colectivă : dacă acum cinci decenii treceai de bon ton să locuiești dincolo de agitația centrului, in parcul Domenii, de pildă, azi mulți își doresc apartamente in cartierul aviatorilor din Băneasa...

Investiția de inteligență și efort colectiv in ultimul aproape sfert de veac s-a materializat in ridicarea unor vaste și numeroase cvartale, prin care suprafața metropolei (de aici și expresia Bucureștii-de-Sus) s-a modernizat efectiv sub ochii noștri. Incă aflate in curs de desfășurare, lucrările din perimetrul Uranus — 13 Septembrie — Rahovei — Izvor — Piața 1848 desăvirșesc cea mai amplă restructurare citadină din istoria Bucureștilor. La extremitățile bulevardului in construcție, s-au profilat deja certe izbinzi arhitectonice-edilitare. Sint realizări fascinante, ce impun prin eleganță, diversitate funcțională, sobră somptuozitate. In aspirațiile bucureștenilor, intr-o puternică competiție cu cartierul Băneasa se inscriu și cvartalele elegante din această zonă. Finisarea atentă, ornamentarea fațadelor, orchestrarea lor relevantă sint indicatori și ai progresului realizat in tehnologia construcțiilor civile. Progres la care au contribuit și de care beneficiază și inălțarea in ultimele două decenii și a altor ansambluri de locuințe sau edilitar-gospodărești. Amintesc acum doar Institutul Politehnic, Palatul pionierilor și șoimilor patriei, Teatrul Național, hotelurile Intercontinental, București, Dorobanți, Modern, Sala Polivalentă, Complexul agro-alimentar Pantelimon. Adaug, ca semnificative pentru aceeași perioadă, și clădirile cochete, adecvat asamblate peisajului arhitectonic inconjurător, și care inlocuiesc mai vechi construcții din T. Arghezi, Brezoianu, D-ta Anastasia, Scala, Turist, Casata, Dunărea, Onești etc. Surplusul lor de frumusețe, confort și utilitate e vizibil cu ochiul liber. Diverse monumente istorice, arheologice sau de cult au fost reamenajate, cîteva suportind translații de zeci de metri de teren, grație unor inspirate soluții inginerești concentrate spre ocrotirea, conservarea lor. Grija pentru om, ca valență definitorie a socialismului, atenția edililor pentru con-viețuirea civilizată, pentru munca, dar și repausul, recreerea activă a cetățenilor, s-au materializat tot in această perioadă prin finalizarea unor vaste, bine dotate parcuri de odihnă și agrement (Colentina, Dr. Taberei, Tineretului, Cringași) sau realizarea unui agreabil stadion in Ghencea și reconstrucția din temelii a Podului Grant. Iată, așadar, fie și printr-o asemenea stingace enumerare, și tot se poate remarca cit de mult, de divers și de bine s-a clădit in București-de-Sus in ultimii 22 ani.

BUCUREȘTII-DE-JOS

Mi-amintesc de parcă ar fi ieri : publicam intiiul meu roman cind, coincident, s-a dat in folosință — și l-am parcurs curios și cumva emoționat impreună cu cîțiva intimi — al treilea pasaj pietonal subteran, in dreptul Lipscanilor, ce răspunde in chiar kilometrul-zero de odinioară, la Sf. Gheorghe. Mai inainte se inauguraseră cele din Pța. Scinteii și Pța. Universității. Practica unor atare lucrări de intensă utilitate publică, de atunci, a lăstărit bogat, azi Bucureștii beneficiind de pasaje subterane și in Militari (Lujerului) și in fosta Barieră a Vergului (Muncii) și aproape de super-marketul Bucur, și in zona Titulescu — Pța. Victoriei, și in dreptul complexului comercial Unirea. Descongestionarea circulației stradale, grija pentru mediul ambiant, preocuparea lucidă, clarvăzătoare pentru ecosfera bucureșteană — unul din indicatori alcătuindu-l și continua ameliorare a transportului in comun — au catalizat asemenea succese edilitare și, intre ele, ambițioasa punere in funcțiune a primelor linii de metrou.

Un mai vechi gind a stat să fie realizarea metroului. Emanciparea socialistă a țării, tradusă și intr-o emancipare economică fără precedent, a lucrat fertil și in acest sens. Astfel că, in ultimii ani, locuitorii celui mai populat centru urban din Sud-Estul european utilizează deja primele linii ale trenului subteran. Viteză, confort, silențiozitate, nepoluare, promptitudine sint doar cîteva dintre atributele magistralelor subterane. Astăzi sint unite și traversate rapid cartiere indepărtate : Militarii și Cringașii (curind și Gara de Nord) răspund intr-un răgaz modic in perimetrul marilor intreprinderi Republica și 23 August ; la fel, Berceni (punct terminus — I.M.G.B.) răspund eficient in Pța. 1848 (curind și la Universitate). Nu peste multi ani se vor finaliza și trasele Unirii — Pța. Victoriei — Pipera, ca și linia de centură. In total, garniturile de metrou vor aluneca pe distanțe echivalind aproape cu numărul de kilometri dintre Capitală și Ploiești.

ȘERPUIND ÎNTRE ORAȘUL DE SUS ȘI ORAȘUL DE JOS...

...incă din prezenta vară, o Dimboviță nouă s-a dezvăluit bucureștenilor, turiștilor români și străini (unii dintre aceștia chiar specialiști in domeniu, atrași in București de amploarea iscusinței inginerești autohtone!). Și in trecut s-au făcut incercări de indreptare, canalizare și amenajare a Dimboviței. Numai că un euforic scepticism balcanic, dublat de lipsa convergenței dintre interesele publice și private, a lăsat moștenirea unui riu dezagreabil, devenit canal colector, pestilențial pe alocuri. Cit am iubit și iubesc orașul, mi-am ingăduit totuși numai nostalgii ironice privind vechiul curs meandrat și unsuros al riului. Iată de ce m-am grăbit să privesc indeaproape metamorfoza (aflată in aceste zile, pe porțiunea urbană a apei, la cotele finale). Săptămini intregi mi-am trecut pe malurile și albiile aflate in lucru ; scriu albii, pentru că-i vorba și de Lacu Morii, uriașa acumulare din coapsa Cringașilor, viitoare zonă turistică și de agrement. Am asistat la și am consemnat eforturile deosebite de concepție și execuție, inspirate de numeroasele indicații creatoare oferite de Președintele țării, aflat adesea alături de constructori, pe teren, la punctele fierbinți ale acestei infrumusetări magistrale a metropolei. Disimularea canalului colector, lărgirea și cimentarea albiei, restructurarea podurilor și planșeelor pietonale și pomparea apei translucide care permite și navigația de agrement alcătuiesc un inventar incomplet al operațiilor desfășurate aici. Alcătuiesc de fapt rezultatele efortului intens al miilor de oameni care au proiectat și realizat noua emblemă a dezvoltării fără precedent a patriei. Inainte de orice, au fost milioanele de metri cubi excavați, au fost atitea și atitea faze tehnologice : decolmatare, deviere, excavație, umpluturile, realizarea fundațiilor, montarea prefabricatelor-pereți, monolitizarea lor, montarea predelelor, realizarea cuvei orizontale și inclinate, montarea prefabricatului sparge-val și a clapetelor și dispunerea marmocim-ului. Uriașa forță de muncă și mecanică angrenată in metamorfozarea Dimboviței dă seama nu numai despre această ambițioasă, superbă făptuire, in sine, cit despre intregul vast efort de urbanizare a Bucureștilor, de transformare modernă, civilizată a unei așezări atit de eclectice și pitorești, cindva.

MĂRTURISIRE FINALĂ

Acest provizoriu bilanț l-am consemnat, rind pe rind, in imediata apropiere a debarcaderului dimbovițean — da, ați citit bine ! — din Piața Operei, așteptind să savurez epatantul apus de soare inspre Cotroceni-Grozăvești, punctat, intr-un tirziu, cu luminile discret inmănușate in felinarele grațioase de pe chei și de pe pod, innoite și acestea.

Mircea Constantinescu

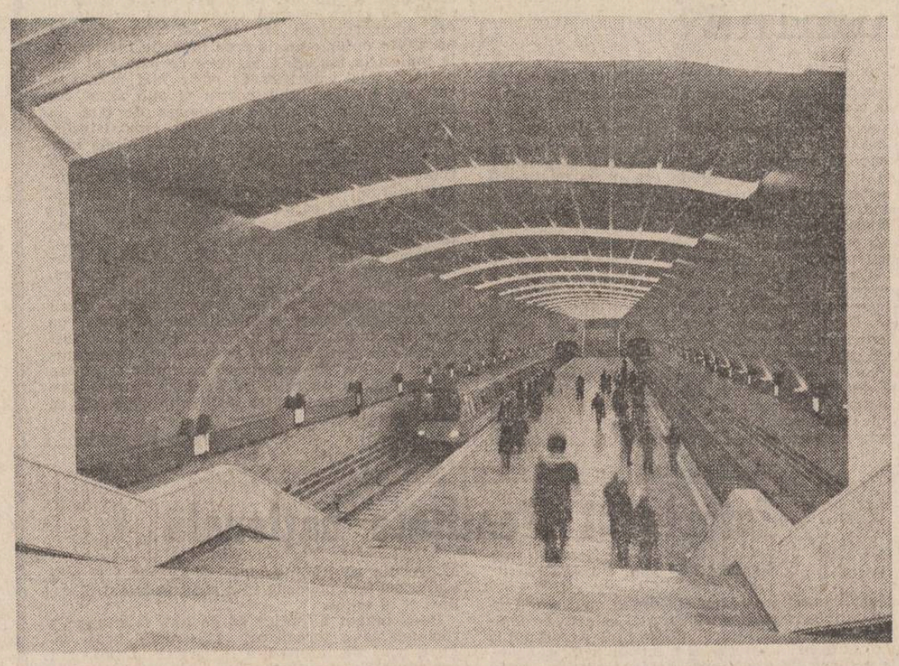

Proiect de epopee

Urmare din pag. a 3-a

putem să admitem acea concepție, care constituie, de fapt, o rămășiță a societății burgheze pe care am lichidat-o — de a nesocoti creația proprie, forța proprie a poporului și de a fugi intotdeauna spre alții. Literatura altora, oricit de bună ar fi, oglindește realitățile din țara respectivă. E bine s-o cunoaștem dar inspirația noastră trebuie să fie poporul, realitatea noastră". Evoluția culturii in conformitate cu noțiunea de „popor" ca unitate organică, definită in mișcarea istorică și ajunsă la conștiința specificității, e subliniată in cuvinte emblematice cu prilejul vizitei intreprinse in Mexic, in 10 iunie 1975 ; sensul acestor culturi străvechi e acela care trebuie păstrat și dezvoltat in etapa contemporană a creației artistice : „Și poporul român este moștenitorul unei culturi milenare. Cultura latină ne-a dat anumite lucruri comune, dar noi moștenim — ca și dumneavoastră — o cultură străveche și tocmai aceasta a făcut ca și poporul român să-și păstreze independența, ființa proprie. Privind la minunatele dansuri și ascultind minunata muzică de aseară, comparind cu muzica și dansurile românești, mă gindeam ce s-ar intimpla dacă am uniformiza muzica, dansul, cultura : oare, intr-adevăr, ar fi o viață mai plăcută ? Nu, dimpotrivă, ar deveni mai plictisitoare. Noi trebuie să dezvoltăm relațiile dintre popoare plecind de la păstrarea individualității, a specificului fiecărui popor, fiecărei națiuni. Numai atunci prietenia și colaborarea vor fi puternice ! Fiecare popor, fiecare națiune a adus, aduce și va aduce cite ceva specific la civilizația și cultura universală. Uniformizarea ar insemna moartea civilizației. Iată de ce trebuie să incurajăm dezvoltarea fiecărui popor, a culturii fiecărei națiuni și in această diversitate să asigurăm o viață liberă, demnă, fericită fiecărei națiuni". Cultura universală, inteleasă ca o contribuție a fiecărei „specificități", constituie o formulă esențială in doctrina culturală românească de azi : „Trebuie să avem permanent in vedere — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, intr-o cuvintare din 3 noiembrie 1971 — că fiecare popor, fie el mare sau mic, a contribuit și contribuie și va contribui la imbogățirea patrimoniului civilizației universale, care se compune, pină la urmă, din ceea ce au creat toate națiunile lumii. Din acest punct de vedere, popoarele, ca și oamenii, sint pe deplin egale. Mare este acel popor care se străduiește să dea cel mai mult civilizației și cauzei păcii in lume. Tocmai acestui țel ii consacră energia, talentul și forța creatoare poporul nostru, care, făurindu-și propriul viitor fericit, contribuie la făurirea zilei fericite de miine a umanității". Această concepție, profund dialectică și confirmată de fapte, privind raportul dintre creația in termenii specificului național și universalitate, a contribuit in chip hotărit la clarificări ale conștiinței literare românești și a incurajat ceea ce putem denumi, fără dificultăți, creația românească de sinteză. O sinteză a spiritualității unui popor cu tradiție culturală străveche, continuă și originală, care poate să aducă și el, un răspuns original și nou la proiectul culturii universale de miine.

Dăinuitoare împliniri

Urmare din pag. 1

pentru cei născuți in această perioadă — pentru intreaga noastră patrie. Republica Socialistă România, pentru intregul său popor frățesc — români, maghiari, germani și indiferent de naționalitate — acești douăzeci și doi de ani inseamnă o epocă. Cea mai strălucită din istorie, cu cele mai dăinuitoare impliniri in conștiințe și fapte legate de numele minunatului său inițiator, cel mai iubit și mai respectat fiu al țării : Epoca Nicolae Ceaușescu.

Opțiunea istorică a tuturor comuniștilor, a intregului partid și popor atunci, in luna iulie 1965, la cel de al IX-lea Congres, investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu in suprema funcție de conducere in partid s-a dovedit a fi opțiunea de a incredința destinele țării și poporului celui mai bun fiu al națiunii, aceluia care, prin patriotismul său inflăcărat, prin inaltul său spirit novator, prin geniala sa clarviziune a devenit făuritorul unei ere noi, neasemuit de fertile in tot ce inseamnă infăptuire, exemplul cel mai viu de urmat — Omul, Eroul a cărui fiece bătaie a inimii este inchinată păcii in țară și in lume, fericirii poporului, prosperării sale pe noi culmi de civilizație și progres.

...Eram, pe atunci, in iulie 1965, cu douăzeci și doi de ani mai tinără și eram mai tineri cu Transfăgărășanul, cu Metroul bucureștean, cu Canalul Dunăre — Marea Neagră, cu salba de lacuri din Cringași, cu noi cartiere, fabrici, uzine, școli, comunele și cite și mai cite dăinuitoare ctitorii ale glorioasei epoci — Epoca Nicolae Ceaușescu. Intreaga țară a pornit pe un nou făgaș de istorie revoluționară și faptele confirmă justețea opțiunii de atunci. Căci tot ce s-a infăptuit prin eroică muncă, abnegație, dragoste pentru aceste plaiuri și oamenii săi și generațiile tinere, foarte tinere sau acelea care vor veni, pentru pacea sa și a planetei intregi este indisolubil legat de excepționalele calități de conducător de partid și țară ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, de inflăcăratul său revoluționarism, de suprema sa dăruire pentru cauza socialismului și a comunismului pe pămintul României.

Douăzeci și doi de ani — o epocă de aur in istoria patriei mele, cu epopei dăinuitoare ; simțindu-mă o mică părticică printre infăptuitorii săi in marea familie strins unită in jurul Partidului Comunist Român, in jurul secretarului său general. O epopee, pe care poți fi mindru că o trăiești și adinca dragoste de țară, inalta conștiință patriotică te indeamnă să o aperi, să o sporești, să o duci mai departe.

EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU

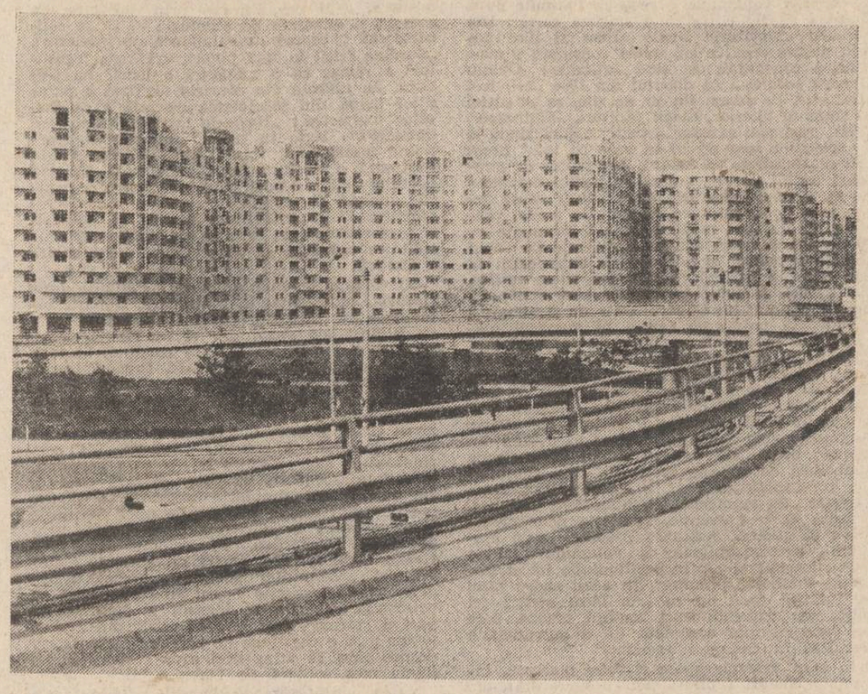

Douăzeci și doi de ani

Cei douăzeci și doi de ani ciți au trecut de la Congresul al IX-lea pot fi succesive imagini ale memoriei economice și sociale dar și argumente, cit se poate de lămuritoare, ale unei atitudini de conștiință. Ale unei creșteri, mai exact spus, pentru că este indiscutabil — faptul tinde să devină comun — orizonturile de cunoaștere și abordare a destinului colectiv au crescut, s-au lărgit în permanență dar ele au în focarul lor, în unda lor de răsfrîngere și destinul individual, biografia unei munci, a unei profesii, a aptitudinilor, nădejdilor și posibilităților cu care fiecare intră în rindul propriei sale generații. Acești douăzeci și doi de ani au, mai înainte de toate, un orizont unificator și distinctiv, punctat de deschideri și iluminări care explică însăși rațiunea existenței, modul în care, în spațiul memoriei, de pildă, se orînduiesc și se așează realitații și convingerii care merg mînă în mînă cu dorința de schimbare și înfăptuire, cu ideile politice și sociale care ne configurează, cel puțin din premize, un permanent și solidar urcuș. Și nu numai atît, ci și frămîntări, multe căutări, citeodată, multe încercări.

Dintr-un unghi al spațiului natal să privim însă acești ani, dintr-un unghi care deschide și amplifică într-un anume fel însăși ideea de țară. Despre acele schimbări produse acolo în timpul și locurile rostirii celor dintîi cuvinte ale limbii române, ale celor dintîi cuvinte descoperitoare, ca și auzul și văzul, ale unei lumi care se sprijină pe umeri și brațe de părinți. Lua forma unei imense speranțe acea vară de acum două decenii și ceva, lua forma unui imens și fascinant proiect de redresare a însuși sensului și rațiunii cuvintelor limbii române, pentru a le putea face apte de realități care aveau să vină ca și de adevăruri care se puteau rosti fără teama îmbolnăvirii de iluzii, de utopii sau experiențe contradictorii. Se umpleau, așadar, de sensuri cuvintele și, ce este mai important, în vara aceea a Congresului al IX-lea și a investirii tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea forței politice conducătoare din România, ele primeneau însuși modul de a ne gîndi și asuma propria realitate. Părinții noștri, generația și generațiile lor au străbătut drumul concret al acestei experiențe, ei sînt arcul de pod pe care s-a trecut mai departe, în timp, aproape de noi și în inima noastră, în biografia noastră. Spațiul memoriei a crescut, imagini succesive ale acestui spațiu se suprapun azi și lărgesc infinit perspectiva viitorului dar undeva acești douăzeci și doi de ani rămîn ca o experiență pilot de cea mai intensă și mai adîncă forță revelatoare. Ei sînt atît de ai fiecăruia și-ai tuturor, întregi, încît par o neîncetată și amplă mișcare a locurilor însești natale, fiind într-o continuă incidență cu proiecte și programe care au prins contur și s-au transformat în zestre reală, statornică, a muncii și creației ca și într-un limbaj nou, într-o nouă altitudine și o precizie nouă, nedisimulată, a cuvintelor. Într-un relief al lor care acoperă și nuanțează deopotrivă faptul politic, faptul economic, faptul moral și social. Pentru că ceea ce numim — Canalul Dunăre-Marea Neagră, de pildă, sau București, Capitala aflată în cel mai vast și mai tulburător proces de construcție și modernizare, ca și altele și altele atîtea impunătoare edificii ale muncii și gîndirii tehnice și științifice românești — tinde să devină, cu timpul, și locuri comune, locuri obișnuite, firești, dintr-un lexic ce se îmbogățește neconținut.

Din unghiul și spațiul său natal, scriitorul trece prin inima tuturor acestor locuri noi și care cu timpul devin comune tocmai pentru a le înfățișa și lăsa mărturie despre o epocă înaltă ce poartă în toate numele ctitorului ei. Istoria tuturor acestor locuri alcătuiește istoria întregii țări.

A. I. Zăinescu

STÎLPI DE ȚARĂ

I

Să știi de unde vii, care-i cerul graiului tău și care-s rădăcinile cu inepuizabilă viață, iată un demers întru cunoașterea de sine. Cînd îți cunoști arborele genealogic pînă-n secolul al XIV-lea și în Diplomele de familie se precizează că locuiești și stăpînești pămînturile „din totdeauna" („ab antiquo"), este firesc să fii preocupat de destinul oamenilor în timp, de rostul lor în contemporaneitate. Ca să ajungi înspre ei, în viața deschisă, limpede asemeni luminii, trebuie să știi intrările sufletești și geografice, porțile prin care intri în Maramureș.

Oricare ar fi intrarea în această formă de relief, după chipul păsării înainte de zbor, auzi plutirea cintecului purtat de tulnicele pădurii. Prin Pasul Prislop privirea se deschide printre streșini montane spre bărbăția pleșuvă a Pietrosului, te primesc în ospeție păcurarii cu turmele lor la Dealul Bratului, Curnedei, Runcu, auzi fierăstraiele țapinarilor pregătind o nouă cale pădurilor voievodale. Drumul ți-e însoțit de acel du-te-vino al camioanelor împovărate cu minereuri și lemn de construcții ; de vorbe aspre, vorbe în șagă și cintec pînă intri în orașul Borșa, oraș mai tînăr decît vîrsta subsemnatului, oraș cu mii de băieși și zeci de hoteluri turistice așezate pînă sub aripa de zăpadă a muntelui Bătrîna.

Dacă intri dinspre Sălăuța lui George Coșbuc, prin tunelul părinților noștri, tinerii brigadieri de odinioară pe drumul de fier Salva-Vișeu de la Dealul Stefăniții, ochiul se desfață în coline de argint și alungă somnul la ora dimineții. Locurile Săcelului seamănă cu ceramica roșie, dacică a olarului Tănase Cocean, dascălul unui meșteșug învățat din tată-n fiu la același cuptor vreme de peste cinci secole. Citeva schele care vor să întreacă suplețea brazilor singuratici amintesc văzului prezența subterană a „uleiului de foc" care te face să simți că vîntul are un ușor miros de petrol.

Dinspre vest, dinspre Oaș, zona mai agitată temperamental, iute ca țipuritura, treci prin Pasul Simbra Oilor și cobori spre Săpînța Cimitirului vesel al lui Ion Stan Pătraș, caz singular și străin de starea de meditație și de aspirație transcendentală a maramureșanului, satul cergilor vărgate, unde revine unul din mulții fii ai satului, cîntărețul Gheorghe Turda, să mai dăruie părinților și verișorilor săi cîte un disc cu propriul lor grai și ritm ca la o sărbătoare de inimă ; ca apoi să intri în cetatea insulară ca o inimă — Sighetu Marmației — așezată între Iza-Vișeu și Tisa. Este un oraș cu ochii minții deschiși spre Peri și Apșa, Leordina, Ieud, Cuhnea, Săliștea de Sus, Moisei de unde i-au sosit totdeauna forțele spirituli său urban, orașul prozatorului Alexandru Ivasiuc, scena întîmplărilor din **Apa, Păsările și Racul**, oraș al poetului Gheorghe Chivu. Este orașul primei Academii juridice la 1860, a primei Asociații pentru Cultura Poporului din Maramureș, oraș-universitate, oraș deschis spre înțelegerea omului și omeniei locurilor.

Prin Țara Codrului ori Țara Chioarului intri dinspre sud spre centrul de foc al geografiei nordice — Baia Mare — urbe cu vocație de metropolă unde „mi-am trudit visele tinere" în căutarea frumosului din noi. Chiar dacă acizii-i mai ard iarba și-i ucid păsările de pe malurile lacoase ale Săsarului, structura arhitectonică bucură privirea și provoacă rostogolirea gutural a cinteclui haiducesc. Pentru că verticalitatea și transparența volumelor amintesc uneori de suplețea bisericilor de la Plopiș și Șurdești, sacre monumente de lemn, care vorbsc de spiritul însetat de înalt al locurilor.

II

„Sat în care mirii-și fură
Caii iuți ca injurătura
Peste vînt tăiați de bici"

Are Maramureșul o forță rară de atracție care nu rezidă în peisaj, în spectaculozitatea exotic-exterioară ci în om, în forța umană care trece și pe-trece vremea și ființa ei. Umbra caselor e umbra omului, a bărbatului care din pruncie este îndemnat să crească în iubire de casă și să lupte împotriva a trei elemente de natură etică, care degradează și degenerează natura și condiția umană : **trufia, prostia** și **lăcomia.** Pentru acestea ne grăiesc prin vreme expresive măști, superbe prin avanlașa de ris care o degajă.

Omul celor trei riuri repezi și-a încrustat în lemn obrazul și crezul în viață, aspirația lui spre lumină și o permanentă fugă de scufundarea în întuneric. Trupul i-a devenit sfoară, arbore al vieții, mîinile îi ardeau înălțind rozeta solară ca să împartă cerul și anotimpurile cosmice prin semnul crucii — chemare, căutare și orientare drumețiilor pămîntești și astrale. Pentru spiritul latin al maramureșanului soarele este codul moral al existenței, umbra și noaptea poveri de care scăpăm umblînd în căutarea noastră prin lumile de sus, prin lumile de jos. Aparent sînt elemente decorative primare, geometria mandalei hinduse ori oglinda răsfrîntă în soarele Egiptului, dar atît de singulare și însingurate în lumea mea de acasă, amintind mereu de scara și treptele cunoașterii de sine.

Stîlpii porții leagă stîlpii familiei, nevastă de bărbat, copil de mamă și tată, iar părinții, prin copii, de viitorime ; leagă oamenii în ideea de familie și de sat în gîndul țării. Dincolo de poartă, în ogradă, fîntîna are găleată și ulcică pentru setea drumețului, ușile caselor nici astăzi nu se închid cu lacăte pentru că „omu-i om, nu-i lăsat pe pămînt să facă rău omului", iar „puterea omului, dacă-i de la natură, ca un har ori prin voința oamenilor, atunci trebuie să facă binele celor mulți și niciodată binele trufiei sale". În fiecare ogradă trebuie să crească o „grindă de bărbat". Mai aud încă aceste lecții — pilduitoare în satele rînduite ca niște amfiteatre, iar prin grai, simțire și profunzimea trăirii, reale universități dezbrăcate de mereu învechitele dogme, lecții care se finalizează în portrete morale ale omului.

Ancestrala sete de lumină i-a făcut pe sătenii văilor să-și ridice, în zilele noastre, casele cu încă un nivel sau chiar două, încît satele copilăriei mele cu streșinile îndoite în zăpadă și ferestrele de mărimea unei icoane pe sticlă, sînt astăzi doar imagini ale memoriei mele. Azi privesc nostalgic la lumea de lemn pe cale de îngropare, la acea tainică îmbinare a bîrnelor în „coadă de rîndunică", dar cînd intru în noile case țărănești unde se folosesc lavoare de faianță ori inox și apă potabilă tratată, înțeleg și mai bine esența schimbărilor care nu vizează esența tradiției, trăirea morală, cît bucuria în fața vieții.

Cînd mă întorc acasă, în Săliștea de Sus, ori în oricare vatră sătească, știu că mă întîlnesc cu cel puțin 50—60 de intelectuali ; profesori, doctori, economiști, pictori și scriitori. La Săliștea revăd un pictor de ținută, Aurel Dan, pe Simion Iuga și Grigore Iuga, eminenți profesori, la Budești pe poetul Petru Dunca, la Baia Sprie pe poetul Ioan Moldovan, la Cicîrlău pe poetul Ion Burnar etc. ...

III. ORAȘUL

Orașele se desfășoară pe două nivele — aerian și subteran. Șapte la număr: Baia Mare (120 000 locuitori și 25 000 apartamente noi), Borșa cu Baia Borșa (30 000 locuitori și 4 200 apartamente noi), Baia Sprie și Cavnic, puternice centre ale băieșilor, orașe ale căror căi de fier sub boltile tunelelor ajung la sute și chiar mii de kilometri. Sînt drumurile de forță ale energiei și puterii umane. Ele țes un păianjen de lumini sub povara munților, ecoul exploziilor constructive ori sfredelul perforatoarelor în roca umedă transmit irizări de aur prin rădăcinile arborilor înspre oamenii de sus, țapinarii, cei care pregătesc lemnul decojit, primind culoarea prețiosului metal după care umblă ortacii, drept stîlpi de susținere a pereților de piatră.

Cînd vorbești cu ortacii, acolo jos, în adîncul adîncului, la orizonturile minus, înțelegi dimensiunea vieții și a morții, ambele chipuri omenești, pe care le poartă în rania afectivă într-o ciudată înțelegere. „Simți prăbușirea munților pe umeri, dar simți și tăria umerilor care sprijină munții !" Este poate semnul și sensul exact : deasupra noastră avem orașul, casele cu familiile noastre, iar noi ca niște cîrtițe uriașe înzestrate cu putere și voință, cunoaștem culoarea victoriei. Trupurile noastre sînt căldura, viața pămîntului nostru ; graiul nostru, respirația urcă prin minereuri și imense structuri de piatră, printre flori de mină nedescoperite, pînă-n verdele crud al ierbii.

22 000 de mineri și citeva sute de geologi, care le deschid căile, oameni cu numele de Pop, Timiș, Vlad, Iuga, Tomoiagă, Chindriș, Grad, Bizău, Șușca, Mariș, Șendrea, Cozma, Popa, Mureșan, Silaghi, Someșan, Lăpușan, Belu, oameni a căror muncă înseamnă anual zeci de miliarde lei. Sus, sub cerul albastru, dintotdeauna rivnit de ochiul pictorilor, aproape de pădurile de castani și de Grădina Roșie, aproape de polenile Săsarului ori de luncile înguste ale Cislei, trăiesc frații lor ; metalurgiști, textiliști, constructori, chimiști, electroniști, informaticieni, profesori, forjori, cioplitori în lemn, pictori ori scriitori, medici, studenți și elevi, timplari-specialiști în mobilă de lux la Sighetu Marmației, ceramiști creatori la Faimar și mulțe, multe alte profesii care veghează la sănătatea orașelor de sus, la ceea ce încearcă să definească plastic **secretul inimii** lui Mihai Olos prin modelul orașului planetar al înțelegerii relațiilor interumane într-un tot muzical și armonios al culorii.

Pentru că taina fiecărui oraș constă în puterea lui de individualizare, în structurile sale aeriene și în modul în care se dezvăluie privirii și răpește spectatorul integrîndu-l în propria lui ființă, în furnicarul lui diurn. Colțurile de refugiu, oazele unde răsare gîndul ales, locuri de reculegere în care nici cîntecul nu mai încape. În căutarea lor trebuie îndemnați arhitecții, în prelungirea orașului terasat pe colinele montane la Baia Mare ori pe malurile Izei, sus, pe Solovan la Sighetu Marmației, spre Valea Borcutului la Vișeu și Borșa spre drumul Fintînilor. Este gîndul care se leagă precis cu linia gîndului de acasă. Și urmărind desfășurarea urbanistică în Maramureșul de azi le vezi întruchipate în viitorul apropiat.

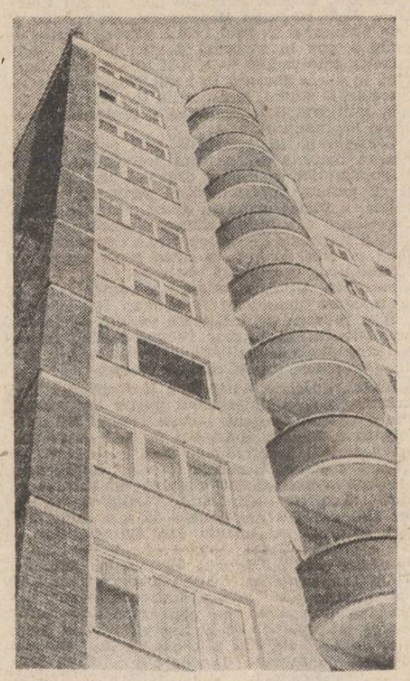

„Numele de văi te coboară în mit răscolindu-ți și provocîndu-ți multiple asociații. Miner ori țapinar, dascăl ori țăran prin care se zidește țara, nu-s străini de sensurile noi ale civilizației, le descoperă implicate chiar în toponimele locurilor. De fapt auzindu-i, descoperi că tocmai ei sînt realele tezaure ale spiritualității noastre. Cînd spui că minerul este logodit cu moartea, este logodit deopotrivă și cu viața. Cum ne zice vorba : «Tot oi mere cîtu-i noaptea / Pînă m-oi 'tîlni cu moartea / Cu moartea m-am întîlnit /Ea de mine s-o ferit / Cu moartea m-oi întîlni / Ea de mine s-o feri» sau «Mîndru-i ceru și serin / Pe-a mea parte norii vin / Mîndru-i ceru înserinat / Pe-a mea parte norii bat». realitate în alb-negru, lumină-întuneric, viață-moarte, condiție obligatorie a fiecărei ființe lucide", îmi spune prietenul geolog, Vasile Bologa.

Această sacră, orgolioasă resemnare le-a hărăzit forța rezistenței și creșterii prin timp. Spiritul urbanizării fiind de esență lăuntrică explică și apetitul maramureșenilor pentru universalitate, ei considerîndu-se Centrul pămîntului, prin credințe, mod de rostire, prin felul de a fi și prin construcțiile, contrariile ființei lor. Un senzațional reporter japonez le dedică cel mai frumos album văzut în viața mea, **Rapsodie românească.** Mii de imagini realizate de Kosei Miya sînt un profund omagiu unei lumi structurate pe metaforă și pe rostire laconică.

IV. MARAMUREȘ

O TU obraz împresurat de păduri
și Viață pe-acoperișe cerești
o TU clopot de argint în inima mea
mereu căutîndu-te întregindu-te după obrazul
de taină al Țării
îngenunchez în lumina ta pală
cînd trec hergheliile albe de demult pe subt
pămînt

o Mara și Mureș MARADEMURES
ochi de lumină în țară
și custură de foc botezată-n fîntînă latină
cînd deschid gura cîntecul tău mă îndeamnă
să urc pietrele Rodnei mai aproape de cer
turlele să mă urmeze-n albastru

obraz iluminat aburit din respirația pruncilor
pe Valea Mireșei cînd crește litera română
din cronica palidă ca un septembrie
Maramureș suflet al meu dintotdeauna
unde două dealuri de cruci îmi poartă numele
unde zidirea-i mereu omenească taină
pe latina margine de cînt

ochiul tău se înalță cu trupul grai
cu neființa cea mai ființă
la Borșa
Apșa
Ieud
la Peri

la Cuhea-Hotin
tremurător în platoșa divină a zilei

o Maramureș chipul tău mereu călător
în hotarele inimii
atît de tînăr încît transparența ta umblă
desculță prin țară

V. IARĂȘI ORAȘUL

Coborînd pe Iza ajungi, vrînd-nevrînd, la Sighetu Marmației. Intri în oraș prin poarta nouă cioplită de meșterul Gheorghe Borodi, din același sat cu poetul Tiberiu Utan, poet curat pentru care „De dimineața pînă seara / Frumoase versuri scrie țara". Primul vers este muzeul satului maramureșan, găsindu-și locul potrivit remarcabile sculpturi în lemn, zămislite în spiritul colinelor și al arhitecturii care le susțin zborul gîndului. Ce aeriană restructurare a lumii după elementele ei lăuntrice ne oferă în acest cimp verde, Napoleon Tiron, cunoscutul NAPO ! În fiecare vară zece confrați de daltă întîlnesc aici trunchiuri de stejar, care își așteaptă o nouă geneză, prin harul mîntii și forța mîinilor. Prin arta lor ideile se vor înălța la rang de simbol, de metaforă.

Apoi, pașii te poartă prin noul cartier al muncitorilor maramureșeni, al specialiștilor în furnituri și în mobilă curbată de la marele combinat de prelucrare a lemnului ori de la străvechea fabrică de tricotaje. O linie elegantă a cornișelor, tapiseria mozaicată a pereților exteriori ori luminozitatea balcoanelor care amintesc de arhitectura caselor din preajma orașului, te însoțesc înspre vechiul centru al urbei, spre marea bibliotecă în care incunabulele, cartea rară și colecțiile de stampe rînduite, își așteaptă specialiștii în Palatul culturii. Printre acestea amintim expoziția permanentă cu opera lui Alexandru Ivasiuc, manuscrise, portrete, scrisori, comentarii la operă, comentarii care sporesc cu fiecare simpozion anual organizat aici, la care o contribuție deosebită își aduce Laurențiu Ulici, un alt fiu al locurilor.

Oras al vilelor vechi și noi, oraș al spațiilor verzi și al nemaipomenitei Grădini de la moară, parc natural, dar atît de blînd cuib al meditației pe unde își plimbau pașii oamenii de odinioară și rătăcesc în jocuri elevii de azi. Orașul liniștii.

VI. IDEE DE PORTRET

Chipuri neastîmpărate luminîndu-se cu fiecare întîlnire de idei, luminîndu-se în fața prietenilor ; arțăgoși și pușî pe cîntec în fața celor nedrepți și mereu în greșeală. Pictori, poeți, profesori, activiști în nobilul sens al cuvîntului, juriști întru apărarea tezaurului etnic și etic în limpezimile lui, la nevoie cărăuși, tipografi, corectori și editori, mereu în acțiune acolo unde este stringentă nevoie de prospețime.

Intelectuali pentru care probitatea este un fapt de conștiință, propagandiști ai valorilor reale, inocenți și puri în sentimente, cunoscuți de oamenii locurilor și recunoscuți ca mesageri ai lor : Augustin Botiș, Mihai Olos, Ion Bogdan, Petru Dunca, Gheorghe Pârja, Nicolae Iuga, Vasile Latiș, Ștefan Bellu (mai în urma timpului, regretatul George Boitor), — prezenți în paginile mai tuturor revistelor literare : **Luceafărul, Astra, Tribuna, România literară, Familia** — cu articole de ținută critică și de atitudine civică, cu poezii de reală valoare. (Și ne surprinde că nu găsim cărțile lor în librării, ele fiind de multă vreme scrise). Ion Bogdan, Mihai Olos și Augustin Botiș sînt cei ce au inițiat Asociația tinerilor artiști din Maramureș **Măiastra,** cenaclu exigent, susținut din cînd în cînd cu pliante de Pictură și poezie, de culegeri literare, de calendare care vor să însumeze oglinda spiritualității noastre nordice. Dar alături de ei sînt profesorii care în spiritul cercetării spațiului istoric maramureșan țin să ne restituie imaginea adevărului netrunchiat și fără pagini rupte, după pilda lui Ion Mihaly de Apșa și Alexandru Filipașcu. Sînt de reținut eseurile remarcabile ale lui Nicolae Iuga din revista **Astra,** privitoare la continuitatea românilor în Maramureș, culegerile de folclor muzical ale lui Gheorghe Gh. Pop sau de literatură populară ale lui Petre Lenghel Izanu, ori eseurile de artă plastică ale lui Tiberiu Alexa, etc., etc. ...

Folosind doar citeva nume de prieteni, mi se perindă prin memorie întreaga viață literară și culturală dinspre Baia Mare înspre nord-estul geografiei noastre septentrionale. Aici, în nord, sinceritatea are culoarea cîmpului înrourat de zorii luminii. Simplitatea are frumusețea și permanența luminii, bucuria împlinirilor. Dinspre orașul cu aripi deschise spre munte — Sighetu Marmației — ecoul cuvintelor ajunse faptă trec pe căi haiducești înspre oameni, dinspre orașele băieșilor faptele de muncă trec, pe aceleași drumuri, către văile de suflet ale țării ; ele exprimă forța, frumusețea, firescul vremii și vrerii din om.

Ion Iuga

Recursul la memorie

Să mă gîndesc la piatra care se încălzește la soare, la „sentimentul" pietrei, la persistența acesteia dincolo de timp. La piatra peste care trec anotimpurile, să mă gîndesc. Și să-i găsesc înțelesuri. Din tot ce a adus ordine și sens, numărul pare să fie momentul maximei revelații. Numărul, deci anii, așa cum ne traversează ei.

Jur-împrejurul sentimentelor se face liniște, o liniște curativă, odihnitoare, ca o aducere aminte. Totul e să știi a privi lumina, totul e bucuria privirii. Ca ipostază a desăvîrșirii, tinerețea este o piatră cu ochii mari, cît să cuprindă albastrul care ne umple de deasupra, traiectoria inimii în urma zborului, urmele săpate cu răbdare și trudă. Cuminte, timpul ne aparține, după cum cerbii își poartă vîrsta în coarnele triumfale, după cum copacii se înconjoară cu inele albe de ani. Sîntem, asemenea pietrei, netrecători. Totul e înțelesul luminii dimineața, cînd orașul, cimpia și muntele pulsează sub hainele noastre ca o pasăre grea de viață. Tinerețea este o stare a conștiinței. O ardere fără vîrstă. O neliniște creatoare. Tinerețea este timpul fără de vreme.

Întîmplător, atît cît poate fi de întîmplătoare o trecere prin orașul natal, mă aflam de curînd la Craiova. Prima senzație a întoarcerii este spaima că nu ai timp să colinzi, să recunoști, să acoperi cu pași străzile, locurile de altădată. Un fel de goană din cameră-n cameră, trîntind ușile, spărgînd podul copilăriei. Asalt de impresii sentimentale. Amintirile cu parfum desuet, arhitectura îndrăzneață, amestec de vechi și modern, privite prin ochiul dilatat al redescoperirii. Cam așa. Strada Unirii, acel Corso al Craiovei, altădată înțesată cu mici magazine, prăvălii, ganguri, gherete întunecoase, ziduri coșcovite și balcoane strîmte deasupra firmelor înghesuite, se deschidea acum într-un imens culoar de marmură și fîntîni arteziene, adăpostind un parc al expoziției florale. În centrul orașului, o inimă verde de flori prin care aleargă copiii de-acum ori poate de altădată. Recursul la memoria afectivă se dovedește nepătuncios. Oricît de nou ori de tînăr mi s-ar părea orașul asimilat în cuvîntul „acasă", explozia de impresii nu mai e pentru mine, nu mai sînt eu personajul principal, nu mai e timp de amintiri ori redescoperiri, cînd copilul meu întreabă, vrea să știe, să pipăie, să cunoască, stringînd în pumn sforile baloanelor colorate. Orice se poate învăța, în afara sentimentului de „acasă". Și nu există cuvinte, descrieri, rememorări patetice. Copilul meu s-a plimbat doar printr-un oraș, pe o stradă, printr-o expoziție de flori, într-o zi de vară rezervată copilăriei, în timp ce eu eram chiar orașul, chiar strada, incapabilă să mă bucur, atît simțeam de profund pașii lui răscolindu-mă, eram chiar orașul, crescut nefiresc, ca un zbor în pămînt, ca un copac cu rădăcini întoarse.

Să mă gîndesc la sentimentul pietrei, acum, cînd știu că infinitul este atît de mare pe cît ni-l putem închipui, să mă gîndesc că sîntem, asemeni pietrei, netrecători. Oriunde am pleca, o parte din noi rămîne Acasă, să primească și să răspundă apelurilor imaginare, ale unui univers pe care l-am ocupat cucerindu-l cu inima grea de viață.

Carmen Firan

El mi-i făuritorul

Ni-i zarea tricoloră și inima senină,
Pe frunte poartă țara laur nemuritor.
Slăvim Eroul Păcii din era de lumină
Pe glia împlinirii sub faldul tricolor.

Ei ni-i făuritorul voințelor supreme.
Pe tot cuprinsul țării e-al muncii sale loc.
Dacă-i prezent la strînsul recoltelor la vreme,
Prezent e și în mine și-n Reșițe de foc.

Prezent e cînd se ară întinse bărăgane,
Lîngă țăranii harnici ai gliei strămoșești,
Prezent e și-n poemul creației umane
Punînd aripi de vise mîndriei românești.

Dorința sa în lume-i să fie sărbătoare,
Prin inimi zbuciumate de dor și nostalgii,
Iubirea s-o-ncunune cu slăvile stelare
Și frumuseți să-nalțe în culmi de veșnicii.

Ni-i CEAUȘESCU munte care privește-n zare,
Stegarul fericirii mereu triumfător,
Ni-i Ctitorul de țară și veghe la hotare,
Erou al păcii și-al vieții tuturor.

Constantin Atomii

TIMP EROIC

Vlăstarul

Sta țara sub troienii de ninsoare ;
Gerar pusese, peste răni, balsam ;
Din miez de suferințe milenare,
Un prunc urca din greu cărări de neam.

Urca în veac odată cu-mplinirea
Marelui vis din vatră de Carpați
În care sta nestinsă amintirea
Atîtor generații de Bărbați.

Urca în veac cu Patria-n destine
Sorbind lumina-aceluiași Izvor,
Vlăstar al năzuinței spre mai bine
Pentru acest pămînt și-acest popor.

Alesul

I-a fost copilăria o durere ;
Anii cei tineri — zbucium necurmat —
A fi cu asupriții, ți se cere
Să fii în primul rînd un dîrz Bărbat.

Și iată că la ceasul Rațiunii,
Sus, la tribuna Marelui Congres,
Voința unanimă-a Națiunii
A fost ca El să fie cel ales.

Eroul

De 22 de ani poartă pe umeri
Cu strălucire soarta-acestei țări
În timp ce porumbei din palme-i zboară
Spre cele patru ale lumii zări.

În epoca ce poartă-a Lui amprentă
Ne regăsim în gîndu-i de cobalt
Căci viața Lui, mereu în noi prezentă
Unește-un țărm de dor cu celălalt.

O epocă ce nu-ncape-n cuvinte
Precum eroii nu-ncap în statui
E-această ctitorie-n care noul
E năzuința țării și a Lui.

Mari energii de El descătușate
Sculptează-n veac statui de ametist
Spre-nalte culmi, cu El merg mai departe,
Poporul și Partidul Comunist.

Nicolae N. Dimbovițeanu

Istorie

Istoria păstrează în aură de soare
Acea fecundă clipă din existența țării
Cînd scutul de nădejde al clasei muncitoare
Era de-acum partidul, sub semnul angajării.

Vicisitudini aspre și vremuri de ocară
Am înfruntat prin luptă, cu riscurile vieții,
Partidul ne-a dat aripi și forța necesară
Să ne-apărăm ființa în numele dreptății.

Istoria străbună ni-i matcă de lumină
Din care vin eroii în chip de voievozi
Să ctitorească țara în liniște deplină
Și-n doinele speranței cîntate de rapsozi.

Purtăm în noi un NUME, O EPOCĂ
și-o ȚARĂ
Cuprinse sub arcada acestui timp eroic,
Cînd spunem CEAUȘESCU, noi spunem
primăvară,
Cîrmaci fără pereche și visător statornic.

Avem tăria-n brațe și cugetul scînteie,
Drept călăuză sfîntă — un ne-nfricat
BĂRBAT.
Noi scriem după vrere a țării epopee
Și-i înălțăm destinul așa cum l-am visat.

Ion Smeu

REMEMBER POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XL)

IX, NOU, NOI

Imensa descătușare de forțe creatoare revoluționare, pe care a reprezentat-o cel de al IX-lea Congres al partidului, spre cinstea lor, a fost intrezărită de unii poeți, și încă de cel mai tinăr dintre noi, Nicolae Labiș, iar, dacă atit critica noastră literară cit și confrații imi permit, l-aș mai cita și pe Mihu Dragomir, poetul care simțea ca Bălcescu, pe care-l cintase intr-o poesie, că **va veni ziua.**

„Lupta cu inerția", devenită simbolul și deviza generației tinere, indeosebi după cel de al IX-lea Congres al partidului, reevaluarea dintr-o nouă perspectivă patriotic-revoluționară a insurecției din August 1944, s-a cimentat in versuri de piatră și de bronz-răsunător intr-o poezie a lui Mihu Dragomir :

Și de aceea n-au mai sunat buciumele,
pe drum,
Și n-au mai bătut in toace de lemn alarmele.
Partidul, țișnind din străfunduri a spus :
Acum !
Și țara și-a luat, de mult pregătite, armele.

Credincios adevărului istoric trăit de el insuși, intuind cele mai inaintate orizonturi de gindire ale partidului, Mihu Dragomir ne-a dat astfel cea mai veritabilă poemă despre revoluția noastră, ca un poet ce nu numai a stat in răscrucile lumii, ci le-a și scrutat, deopotrivă, pe cele ale istoriei noastre.

Tovarășul său de arme și de poezie, ceva mai tinăr cu cițiva ani, Victor Tulbure, avea să scrie și el o poemă memorabilă, chiar in perioada cind la cirma partidului și a statului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu :

Se spune, in această poezie, pe care masele au și uitat pesemne că are un autor :

Trei litere ca razele de mai
Ce-au frint domnia beznei și-a tristeții !
Cu ele-ncep in românescul grai
Cuvintele supreme ale vieții.
Și ele-s rădăcină, trunchi și rod.
Pridvorul casei. Timpla. Temelia.
Noi P.C.R. cind spunem, spunem tot :
Poporul !
Ceaușescu !
România !

E timpul să-l inscriem in linia de combatanți, ca să folosim o expresie combatantă, pe autorul celei mai recente și mai elogioase „Ode poeților români". Să nu uităm că „Ultrasentimentele" sale, cartea de debut, ca și „Viața deocamdată" de Ioan Alexandru sint circumscrise ca apariție, anului celui de-al IX-lea Congres al partidului, 1965.

Dar de ce am uita-o, cum din păcate se mai intimplă, pe poeta care chiar in acele zile de după Congresul al IX-lea avea să ne dea in pagina intii a „Luceafărului" una dintre cele mai emoționante și mai profunde, pentru toate timpurile, „Laudă României socialiste".

De la nașterea privirii, și-a auzului, și-a
miinii,
De la gustul dimineții, și al frunzei, și al
piinii,
De la prima aventură in natură si-n idei
E ceva ce nu sfirșește in a spumega pe ape,
In a birui in fructe, in a rătăci pe sus,
Mi-a rămas in trup atita țară cit aveam sub
pleoape
De la prima izbitură a lumii in auz.
De eroi ne e pămintul, cu eroi privirea simte
Dincolo de mine insămi reprezint acest
pămint,
Cu o flamură de singe urmărită de cuvinte,
Să ni se adune trupul intr-un gind in
care sint.

Laud pentru totdeauna patima de innoire,
Zidurile-nturnurate ale noilor clădiri,
Laud veri intimidate de un nou pămint
de lire,
Coacerea de cimp, polenul vegetalelor iubiri.

Dar semnatarul acestui intermezzo solemn nu uită că el insuși are in mină o liră și un condei. Ca unul care in toți acești douăzeci și doi de ani, in aproape toată presa, indeosebi centrală, a scris despre spiritul Congresului al IX-lea al partidului, nu pot incheia decit cu ultima strofă dintr-o poezie inchinată acestui eveniment istoric, apărut de asemenea in „Luceafărul" :

De-aceea, cu dreptate, cu adevăr zic vouă,
Făcindu-mă al zilei comandament-ecou,
Să-nvingă-n toate cele prin noi Congresul IX,
Fiind in toate cite-mplinește Țara Nou.

Niculae Stoian

„Eseuri etnologice"

Cercetător pe multiple planuri al fenomenului folcloric, interesat de studiul monografic in formulă exhaustivă (**„Șezătoarea" in contextul folcloristicii**, 1972), dar mai ales de problema noilor valorizări teoretice ale disciplinei (**Poetică folclorică**, 1976 ; **Prolegomene la o estetică a folclorului**), Petru Ursache ni se infățișează azi (**Eseuri etnologice**, C.R., 1986) intr-o remarcabilă ținută interdisciplinară. Convins de necesitatea revizuirii acelui mod tradițional de a aborda folclorul, precum și de stabilirea corectă a unor legături intre disciplinele umaniste, Petru Ursache militează pentru o deschidere „spre modernitate", pentru o „reabordare a folclorului in consens cu spiritualitatea contemporană".

Încă din primele capitole se arată interesat să descrie și să definească, succint, sistemul categorial, metodele și tehnologiile moderne ale **etnologiei**, relația acesteia cu **sociologia** și **etnografia**, in general „caracterul interdisciplinar al cercetării". „Etnologia — zice autorul — are sub observație literatura orală, dar nu se confundă cu folcloristica ; materialul limbii, fără a face lingvistică". Sau, pentru a verifica exactitatea afirmațiilor, apelează, pe rind, la sociologie, estetică, istorie și teorie literară etc. Păstrindu-și relativa lor autonomie față de etnologie, acestea /sint convocate / corelate „pentru a convinge, intr-o primă intenție, că fac parte din aceeași familie și sistem cultural". **„Etnologia trebuie să studieze etnogeneza și evoluția formelor culturii tradiționale (ca texte și limbaje), și evoluția agenților acestora, in calitatea lor de autori și colportori (indivizi, grupuri etnice), cu scopul de a lămuri sensul gindirii comunității umane, modul in care formele culturii nu se nasc și există la intimplare, ci constituie un sistem unitar de valori".** (s.a.P.U.). Reformulind, in chip original, definiția obiectului, Petru Ursache ilustrează, de fapt, ceea ce își propusese intr-o succintă **Prefață polemica**, nutrind cu fervoare deschiderea spre modernitate și condamnind totodată „sufocanta manieră a tradiționalismului folcloric". În acest spirit fusese elaborată și lucrarea mai veche „Prolegomene la o estetică a folclorului" și tot „o reacție" își propune să fie și actualele **Eseuri etnologice**. El nu crede că etnologia va abdica vreodată de la statutul ei de știință generală, nici de la funcția ei speculativă, de vreme ce „cultura tradițională românească este destul de bogată pentru a susține o platformă teoretică". Promițind a reveni intr-un al doilea volum asupra unor chestiuni mai speciale **(Etnologie : concept și metodă)**, cercetătorul se ocupă in continuare de ceea ce el numește **dialectologie folclorică** („subsumată folcloristicii generale"), alăturind de fapt doi termeni aflați multă vreme in raporturi interdisciplinare și la același nivel epistemic, rezonind, după caz, fie cu lingvistica, fie cu etnologia, cind nu devin **etnolingvistică, psiholingvistică, dialectologie folclorică.** Sint aici observații inedite, deloc confortablie, urgente chiar, privind colecțiile și monografiile existente, dar și propuneri privind imperiosul „Atlas folcloric" ori cele referitoare la „stabilirea criteriilor", „precizarea terminologiei" (incă mobilă, arbitrtră, neașezată)...

Dincolo, insă, de aceste chestiuni strict teoretice, care interesează nu numai pe specialist de vreme ce se pune problema opțiunii interdisciplinare, Petru Ursache studiază, in paralel cu unele poetici românești („in general") și unele „poetici folclorice in special", trecind in revistă contribuțiile folcloristicii contemporane (Mihai Pop, Romulus Vulcănescu, Gheorghe Vrabie, Ovidiu Bîrlea, Adrian Fochi), regretind răminerea in urmă a comparatismului folcloric, altădată la loc de cinste. Sau pune „problema apriorismului in folclor", identificat in citeva piese distincte, cu grade diferite de conceptualizare / abstractizare **(legendele cosmogonice, paremiologia, cimiliturile, superstițiile)**, transferind discuția pe terenul unei „metafizici «speciale»". El cere „o cercetare sistematică și amplă a culturii populare românești, care să se incheie cu o viziune filosofică de ansamblu, așa cum a elaborat-o colectivitatea in indelungata ei existență", intreprindere ce trebuie să fie „neapărat de natură interdisciplinară și de tip colectiv".

Indiferent că urmărește noțiunea de **„minunat / merveilleux** in tradiția orală, că identifică „trei ipostaze poetice ale mării" acolo ori că se arată preocupat de istoria cuvintului **român** in colecțiile de folclor și in istoriografie, Petru Ursache ridică faptul folcloric la viziunea integratoare și generalizantă a eseului etnologic. Astfel, in **Mitul mioritic** el observă că „acesta a cuprins intreaga etnie daco-romană in existența ei spațio-temporală", acțiunea internă a **complexului** desfășurindu-se pe intreg teritoriul Romaniei orientale (A. Fochi). El amintește aici de infranșisabilul studiu al lui Paul Anghel — „scinteietor ca stil și sugestii" — care consideră „Miorița", in replică hamletiană, **Balada despre „a nu fi"** (v. „Noua arhivă sentimentală", 1975). Că mioritismul a devenit demult una din coordonatele majore ale spiritualității noastre literare, Petru Ursache putea vedea și din remarcabilul studiu al lui Dumitru Bălăeț, **Eterna Regăsire**, pe care, se pare, că nu-l cunoaște.

Demne de tot interesul sint citeva **Secvențe istorice**, in care discută teoria lui B. P. Hasdeu despre originea onirică a basmului (după masivul articol din **Etymologicum Magnum Romaniae)** și concepția folcloristică a lui Artur Gorovei, considerată demnă „de recuperat".

Nu la fel de contondent și convingător, in argumentul analitic, se dovedește Petru Ursache in cele aproape 100 de pagini (din totalul de 288) de interpretări critice așezate sub titlul aproape scuzabil **Relația oralitate — scriere** (III). El promovează aici un fel de critică literară de filieră folcloristică, operind de multe ori cu noțiuni de stilistică post-saussuriană in ideea de „a evita afirmațiile pur speculative și impresioniste" (p. 170). Deși nu imbrățișăm maniera interpretativă, nu putem să nu recunoaștem că unele studii sint demne de interes prin subtilă observanță și glosare conclusivă. Astfel, cercetind **Povestea lui Harap-Alb**, Petru Ursache remarcă aspectul parțial-elaborat și inventiv al basmului lui Ion Creangă (conform unei concepții **citadine — G.** Ibrăileanu — care reformulează motivele tradiționale in comparație cu unele variante populare, „ilustrare a stilului său de invenție din perspectiva **écart**-ului"). El devine la fel de interesant atunci cind, glosind pe marginea basmului „Călin Nebunul", vede in Eminescu un inițiat in etnopsihologie, capabil de corecții pe marginea unor traduceri teoretice de profil, ba mai mult, identificind, in datele ei esențiale, o concepție eminesciană „etnopsiholingvistică", grație căreia poetul național intimpină, nu o dată, critica, activitatea filologică a lui Hașdeu de la „Columna lui Traian".

Folosite cu mai multă aplicație și coerență, chestiunile de semiologie arhetipală conving intr-un eseu in care se identifică unele **prototipuri folclorice in romanul „Șarpele"**, de Mircea Eliade, decriptare ce refuză literaturizarea și se fixează pe analiza de profunzime și pe reflecția de finețe. Autorul e aici mai in elementul său, intrucit argumentul folcloric și acea aplecare spre un anume tip de antropologie a imaginarului intră ambivalent in demersul interpretativ — sfirșind a vedea in **Șarpele** nu o dramă burgheză pe tema triunghiului conjugal, ci „o incercare de **dramatizare** a marilor simboluri", sprijinindu-se pe o bibliografie variată și consacrată de folcloristică, etnologie, filosofie a culturii...

La fel de polemică in substrat, intenția de a propune o nouă lectură a **Steluței** lui Alecsandri nu trezește nici un interes estetic inedit, de vreme ce „corelația" de elemente identificate aici are un singur scop, acela de a confrunta poezia cu o tematică internă și de a cufunda in preconcepția unor structurante modele folclorice această elegie simplă. Interpretarea rămine interesantă in sine ca „speculație" demonstrativă, specioasă, dar inoperantă, nefuncțională, fără consecințe estetico-valorizatoare, cită vreme acest tip de critică etno-folclorică vine să tulbure apele demult alese ale evaluării critice. Nu e nevoie de „o istorie" a epitetelor pentru a vedea că **instrumentarul** folosit de Alecsandri, mai apoi chiar de Eminescu, intră in sfera idealizărilor metaforice și o dovadă că el nu se pliază atit de exact pe folclorice „scheme structurante" deduse este insăși poezia universală. Angelizarea, cosmicizarea, miturile florale, sint „transcendențe" metaforice ale poeziei erotice dintotdeauna. Chiar tema in discuție — moartea iubitei — are o lungă carieră in poezia română, (Bolintineanu, Eminescu, Bacovia...). Așadar, nu credem că in **Steluța** Alecsandri „a preluat modelul folcloric pentru a-l adapta la propria-i biografie erotică". Un ecou folcloric indepărtat, vag, poate fi identificat, ceea ce nu inseamnă neapărat citire de „șabloane", „transferuri" de motive ori „fidelitate" față de modelele folclorice ! Acest tip de critică, venit dinspre etno-folcloristică cufundă, pină la identificarea in scheme structurale (șabloane) intenția literară, acordind literaturii o exagerată substrucție folclorică, aservindu-l pe poet unui folclorism exagerat, cind in fond toată această realitate structural-lingvistică, de ordin folcloric, face parte din instrumentarul poetic mai larg al celui mai mare poet român de pină la Mihai Eminescu (Iorga vorbea de „regalitatea literară a lui Alecsandri"). De fapt, la un moment dat, insuși autorul se contrazice : la pag. 163 el consideră „inadecvată" o sintagmă eminesciană celebră ce-a orientat atitea demersuri critice („veselul Alecsandri"), pentru ca trei pagini mai incolo, vorbind de o tradiție a poemelor orfice, să afirme că nu-l poate concepe pe Alecsandri decit „tinăr și ferice" ! Tot pe identificarea unor „scheme structurale" merge și analiza structurală a **Melancoliei** eminesciene. Analiza structurală e o cale de acces nerecomandabilă in critică, de vreme ce recunoaște și autorul că „eventualele valorizări estetico-filosofice ale operei «rămin» să fie continuate din perspectiva altor metode, mai adecvate acestor scopuri", chiar dacă autorul își ia și aici, de la bun inceput, aceleași precizări și precauții metodologice. **Eseuri etnologice** impune un cercetător de formație interdisciplinară și de o remarcabilă eleganță și formulă stilistică, dornic de innoire metodologică dar și interpretativă, care știe să se lase așteptat cu interes, cind promite „ad litteram" că va reveni cu noi cercetări și evaluări etno-folclorice.

Z. Cârlugea

Elena Greculesi
„Flori din grădina patriei"

EPOCA MARILOR SINTEZE

Spiritualitatea geto-dacă

Din ce in ce mai multe cercetări și lucrări coboară pe versanții timpului pină la izvoare. Drumul deschis de Vasile Pârvan — spre studiul preistoriei in spațiul carpato-danubiano-pontic — prin aglutinarea in jurul său a unor tineri și entuziaști specialiști, colectiv științific de el insuși **Colegium Archaelogicum Daco-romanum**, precum și prin publicarea in anul 1926 a lucrării **Getica** — unde a pus in evidență pentru prima dată măreția geto-dacilor — a fost urmat necontenit pină in zilele noastre. În acest bogat număr de cercetări și studiu, lucrarea lui Ion Horațiu Crișan, intitulată **Spiritualitatea geto-dacilor**, ocupă un loc insemnat.

Configurația lor spirituală, mai puțin „specificată", datorită caracterului predominant rural al populațiilor, trăirii lor organice in consonanță cu natura, impămintenind permanent influențele, a rămas astfel in mare parte originală. Cercetările dezvăluie permanent existența unei unități spirituale interioare care a determinat un mod propriu de a fi in lume și in vreme a strămoșilor, participind prin aceasta la universalitate. Utilizind surse documentare și arheologice (autohtone și străine) Ion Horațiu Crișan reușește să infățișeze veridic un tablou impresionant al tuturor componentelor caracteristice ale spiritualității geto-dacilor ; e dovada palpabilă a unei sinteze majore.

Astfel, „părintele istoriei", Herodot din Halicarnas, povestind războiul purtat de persani sub conducerea regelui Darius in anul 514 i.e.n. impotriva sciților, consideră pe geți „cei mai viteji și mai drepți dintre traci". Atestarea sa trebuie creditată deoarece luptele dintre sciți și perși avuseseră loc aproape de vremea in care trăise (484—425 i.e.n.). Vitejia și curajul lor sint realități menționate de mai mulți autori (Diodor, Ptolemaios, Dio Cassius, Jordanes și insuși Ovidiu care vorbește de „geții sălbateci care nu se tem de puterea Romei"). Dyon Chrysostomos vizitind Dacia in anul 96 e.n. găsește aici „oameni intreprinzatori", iar Origene ii numără pe geți intre „neamurile foarte ințelepte". Faptele de vitejie, de omenie, de dreptate ale geto-dacilor au devenit subiecte de legendă (Diodor din Sicilia, Tragus Pompeius, Frontenius) au creat sau au transpus pe seama strămoșilor noștri legende moralizatoare. Deși legendele nu se confundă cu istoria reală, și nu infățișează evenimente singulare, totuși faptul mitic nu este in afara planului istoric. Ele au o valoare simbolica, dezvăluind **modele arhetipale.**

Tot Herodot, in ale sale **Istorii**, scrie despre geți că se știu face nemuritori și că „ei cred că nu mor și că acel care dispare din lumea noastră se duce la demonul Zalmoxis". Un istoric latin, din primul secol i.e.n., confirmă spusele lui Herodot arătind că unii dintre geți cred că sufletele celor morți se intorc pe pămint, iar alții cred că după moarte, sufletele merg spre locuri mai fericite. De aceea depling nașterile, iar inmormintările sint prilej de sarbătoare.

În intreaga istorie a geto-dacilor gustul pentru frumos s-a materializat in arhitectura militară, civilă și religioasă, in arta figurativă, literatură, poezie, dans, muzică. Receptările au fost prelucrate in mod creator, altoindu-se pe un viguros trunchi autohton.

Tipul de locuință a fost in mare măsură dependent de forma reliefului, de climă și de materialele disponibile. În perioada de maximă inflorire s-au dezvoltat așezări protourbane, de tip **dava.** Au existat și locuințe cu mai multe nivele. Arhitectura civilă reflectă nu numai modul lor de viață ci și disponibilitățile artistice. Edificiile de cult erau de mari dimensiuni, evidențiind pregnant talentul și fantezia constructorilor. In interiorul lor existau altare și statui. Existau sanctuare monumentale, patrulatere și circulare. Descoperirile făcute după moartea lui Vasile Parvan (1927) atestă existența unei bogate arte figurative (inclusiv plastică măruntă). Ei nu și-au insușit și nu au practicat sculptura in piatră, au dezvoltat insă o plastică măruntă — lutul, osul, fiind materiale predilecte. Ceramica a insoțit pe geto-daci in intreaga lor istorie (mai ales vasele de lut) cunoscind o evoluție surprinzătoare. Podoabele din metale prețioase, bijuteriile, reprezintă manifestarea plenară a creatorilor. Aceste imagini de civilizație dacică, foarte consolidată, reies in modul cel mai evident din sinteza lui Ion Horațiu Crișan.

Literatura orală avea ca obiect legendele despre zeități, fapte de vitejie. Dacii erau receptivi la literatură și poezie, insuși Ovidiu citindu-le din versurile sale. Se menționează și faptul dovedit in istorie că poezia tracilor a influențat poezia elină, la inceputurile sale, fiind citați in acest sens autori străini. Izvoarele literare ale vremii atestă că geții erau mari iubitori de muzică și, de asemenea, Ion Horațiu Crișan invocă numeroase dovezi care atestă că tracii au cunoscut scrisul, folosind alfabetul grec. Expresia lui Clement din Alexandria cu caracter emblematic pentru spiritualitatea strămoșilor noștri : „geții sint un popor care a gustat și el din filosofie" reprezintă, de asemenea, piatra unghiulară pe care autorul își clădește capitolul privitor la filosofia, etica și morala geto-dacilor.

Tradiția afirmă că Zalmoxis a fost discipol ori sclav al lui Pytagoras ceea ce e discutabil; cert este insă că intre filosofia zalmoxiană și cea pytagoreică există numeroase asemănări. Existența unui sistem filosofic propriu demonstrează inalta spiritualitate a geto-dacilor, cu reverberații pină tirziu.

Dovezile arheologice și textele literare indeamnă a considera că religia geto-dacilor a avut caracter politeist, panteonul lor fiind format din mai multe divinități, avind in frunte un zeu și o zeiță supremă.

Dind contururi mai adinci, aducind limpeziri și propunind dislocări, torcind un fir propriu din caierele diferitelor informații și vestigii, cartea lui Ion Horațiu Crișan se inscrie cu cinste in linia gindirii pârvaniene, incită și cheamă toți oamenii de cultură la elaborarea unor studii și cercetări, dedicate inriuririi pe care spiritualitatea traco-geto-dacilor a exercitat-o asupra culturilor și civilizațiilor popoarelor cu care au venit in contact strămoșii noștri.

Constantin Petrescu

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

„Patimile după Bacovia"

Cind se implineau două decenii de la debutul editorial, cu volumul **Un șir de zile** (colecția „Luceafărul" a **Editurii pentru literatură**, 1966), Ovidiu Genaru publica a zecea carte de poezii. Titlul ei, „Patimile după Bacovia", avizează limpede asupra opțiunii poetului : „Dorința mea secretă — mărturisește suplimentar autorul in nota de la sfirșitul volumului — este ca **Patimile după Bacovia** să fie citită ca o singură carte". Din aceleași „precizări" finale aflăm și alte detalii despre ceea ce am putea considera o evoluție a conștiinței de sine artistice : Ovidiu Genaru socotește că debutul din 1966 „n-a fost strălucit", de aceea, **Un șir de zile**, ca de altfel și volumul ulterior, **Elogii** (Editura „Eminescu", 1974), nu-l mai satisfac artistic, neincluzindu-le in selecție ; ceea ce mi se pare cu totul firesc intr-o „antologie de autor". Dar faptul nu anulează un alt adevăr, anume că poetul dezvăluia de la inceput trăsăturile care aveau să se accentueze apoi, cu fiece volum. De aceea, consider că imi pot menține opinia formulată cu 20 de ani in urmă asupra cărții sale de debut (opinie publicată in „Ateneu" la data ieșirii de sub tipar și reluată in volumul **Glose critice**, E.p.l., 1968). Imputam confraților care scriseseră despre debutul lui Genaru, de a nu fi remarcat cu destulă pregnanță faptul că sumarul plachetei **Un șir de zile** „e numai in aparență eteroclit și că de fapt fondul lui afectiv e, in genere, structurat pe ideea sugerată din titlu, a existenței ca o inșiruire caleidoscopică de episoade, adică «zile» cu semnificații diverse, gravitind in jurul momentelor majore ale vieții". Aminteam apoi despre atmosfera bacoviană din citeva piese ale volumului, in care „lecția simbolistă se vădește fecundă... prin subtilitatea corespondențelor și a sinesteziilor". Consideram, de asemenea, că atmosfera bucolică, folosită ca o convenție, izbutește doar provizoriu să șteargă reflexele citadine, „deși tendința precumpănitoare a volumului" mi se părea indreptată „către certitudinile idolatrizate ale vitalității primare". În acest cadru satul se infățișa dacă nu ca „un ideal civic", cel puțin ca „expresia unei condiții umane, care se vrea cit mai apropiată de o autenticitate destilată in clepsidra vechimii".

În anul următor apare a doua plachetă, intitulată **Nuduri** (Editura pentru literatură), din care Genaru selectează 26 de poeme ; de altfel, cu ele și incepe antologia. Deși sint scrise, după cum o arată datele calendaristice, cam in aceeași perioadă cu **Un șir de zile**, piesele din **Nuduri** nu sint raportate la „poezia anilor '60", de care autorul „s-a instrăinat prea mult", pentru a și-o mai rememora. Fapt este că al doilea volum al poetului deține o cotă estetică superioară in primul rind prin unitate și omogenitate. Spre a sublinia caracterul monotematic al cărții, autorul nu dă titluri bucăților componente, atribuindu-le astfel caracterul de variațiuni pe aceeași temă, de episoade ale unui spectacol dionisiac neintrerupt. Am remarcat iarăși, cu ani in urmă (cf. **Contrapunct critic**, Editura „Junimea", 1971), că versurile din **Nuduri** „oficiază cu solemnitate ritualică", precum intr-o „inchinăciune de peregrin al Erosului". Poetul mi se infățișa sub vraja unei obsesii benefice, aceea „a femeii inconjurate de aura străveche a maternității, a frenezlei trupurilor ce se caută pentru taina zămislirii". El dezvăluia de pe atunci o neindoielnică maturitate artistică prin rafinamentul cu care își sublima liric dăruirea pasională. Încerca să prelungească, astfel, „intr-un răstimp al lucidității", stări adolescentine, spre a inlesni reapariția sentimentelor primordiale. Cufundindu-se „in genuinul erotic", Genaru iși hrănește iluzia unei credințe veșnice in realitatea cuvintelor, „devenite rostiri sacramentale". Cred de asemenea și acum că poezia lui Genaru, ca și a altor confrați de generație, se dorește deschisă către comunicare, prin mijlocirea unui discurs asimilat magic obiectelor și deopotrivă simțirii, „incit rostirea poetică să aibă efectul exorcizant al descintecului" ; „intrupate inițial intr-o nemijlocită realitate interioară", poemele urmează a fi decodificate prin detașare de aceasta și eliberate de ontologic — să se convertească in semne dezvăluitoare de ințelesuri. „Surdina fricii in fața puterii vrăjite a logosului" a rămas ca o trăsătură a liricii lui Genaru. Ea răzbate din concizia maximă a notațiilor lirice, din sobrietatea discretă a mijloacelor expresive : „Naște-te vorbă, extras al extraselor", scrie in prima din piesele aparținind următorului volum, **Țara lui Pi.** Acesta ilustrează o nouă mutație importantă in arta poetului : către o codificare mai severă a rostirii, dublată de creșterea tensiunii reflexiv-afective. El se infățișează bintuit de neliniști și presentimente in care se confruntă acerb luciditatea rațională și obscuritatea crepusculară a simțirii.

Cu volumul omonim antologiei, **Patimile după Bacovia**, reprezentat in continuare, Genaru dobindește noi orizonturi pentru poetica sa, cum ar fi nostalgia vagă, dar și repudierea locurilor — mai cuprinzător — a condiției in care domnește pustietatea spirituală. Invocat mereu de Genaru și in celelalte volume, motivul responsabilității poeziei, ca mijloc de urnire a conștiințelor, vădește o concepție despre menirea civică a artistului, conform căreia acesta poate stingheri lincezeala cotidiană nu prin ciudățeniile sau polemica lui, ci prin indemnul la autotranscendere, cu care sfidează ceea ce am putea numi „provincia bacoviană". Patimile poetului sint așadar avatarurile unei conștiințe care veghează la puritatea omenescului, prin păstrarea idealurilor. În volumul din 1974, **Goana după fericire**, există un autentic epitaf intitulat „Mormintul poetului", unde citim : „Păstrați-vă lacrimile — cei vii / le merită cu prisosință. /.../ De la început a incheiat un pact cu țărina". Sau in „Nu uita", din același volum : „E o chestiune de caracter / cind scriu despre ceva să ating acel ceva / să-mi lipesc inima mea solitară de inima / lui."

Nu am vorbit aproape nimic de o dimensiune a liricii lui Genaru mult discutată in unele comentarii, aceea de ironist, insă mi se pare că e o ipostază accidentală, derivată din stări cum ar fi oscilația intre bucuria vagă, dar statornică, a comunicării și o tristețe in care se contopesc momentele apăsătoare, și luminoase, creind o atmosferă de sfișietoare luciditate. Ea este consecința intuiției acute a gravelor sensuri existențiale, dezvăluite cu mijloace demitizante — aproape minimalizatoare, de unde impresia ironizării — dar cu un schimonosit rictus de ingindurare. Pină la urmă predominantă pare afectivitatea retractilă față de ipostazele anonime ale vieții și, in același timp, sentimentul lucidității autodevoratoare, sub infățișarea detașării suspicioase față de tentațiile anonimatului. Poemul cu care se incheie antologia, „Studiu de autoportret la 50 de ani", mi se pare pe deplin ilustrativ din acest punct de vedere : „Am ajuns in ultimul stadiu cind spiritul măcelărește / ființa / sufletu-mi macerează propriul lui sediu /.../ Eu insumi mă ridic impotriva lui mie / singurătatea mea umblă in haită /.../ Vederea mi se infige in ochi ca o gheară / mirosul de mine mă inăbușă..."

Vlad Sorianu

REPERE CONTEMPORANE

Zisa poetului

În anul 1967 se edita volumul de versuri „Oul și sfera", semnat de Nichita Stănescu. Una din poeziile sale, intitulată „Frunză verde de albastru", va face o interesantă carieră.

Intr-adevăr, impactul asupra criticii a fost de la inceput mare, subliniindu-i-se atit valoarea, cit și opacitatea sensului. Epitetul „genial" apare atunci pentru prima și singura dată in timpul vieții poetului.

Luna martie 1983. Teatrul din Ploiești il contactează pe autorul „Necuvintelor" in vederea unui spectacol omagial in urbea natală. Titlul ales de poet (ceea ce trebuia să fie mai mult decit un titlu, trebuia să fie un simbol) : „Frunză verde de albastru" !

„Frunză verde de albastru" aparține zonei ludicului din opera lui Nichita Stănescu. Adică, este un joc. Ca toate poemele-joc din volumele stănesciene, și acesta se realizează prin abaterea premeditată de la o normă stilistică bine precizată. În cazul de față, e vorba despre stilul poeziei populare.

Ne grăbim să precizăm că abaterea nu vizează convenția prozodică (ritm, rimă, număr de silabe), ci, dimpotrivă, o păstrează cu mare grijă. Obiectul deviației este sensul. În interiorul unei convenții tipice pentru lirica folclorică se spune cu totul altceva, neașteptat și aberant față de normă : „Și-am zis verde de albastru / mă doare un cal măiastru". Apare, deci, o tensiune intre **ce**-ul și **cum**-ul exprimării.

Dar a fi un poem-joc nu implică defel golirea de ințeles. A vorbi altfel nu inseamnă numaidecit a te bilbii. O elementară analiză dezvăluie, in „Frunză verde de albastru", nu numai un sens cert și coerent, ci și un mesaj fundamental. Căci pentru noi, tocmai această poezie reprezintă arta poetică a lui Nichita Stănescu.

Prin urmare : ce vrea să spună poetul ?

Laitmotivul „mă doare un cal măiastru" ar fi trebuit să pună de la inceput pe ginduri, date fiind conotațiile intense pe care le poate dezvolta. Însuși Pegas era un atare cal, iar in spațiul indoeuropean motivul calului nu e doar străvechi, ci și foarte puternic din punct de vedere axiologic. Cum lămuririle se vor ivi de la sine, mai incolo, să purcedem la analiza propriu-zisă.

Prima parte a poemului e dominată de numire : „și-am zis pară de un măr / minciună de adevăr / și-am zis pasăre de pește, / descleștare de ce crește / și secundă-am zis de oră / curcubeu de aurora, / am zis os de un schelet, / am zis hoț de om intreg, / și privire-am zis de ochi / că-i boală, ce-i deochi". O numire aberantă, dar care păstrează incă legături de singe cu semnificația inițială. Căci a numi mărul — pară, peștele — pasăre, ora — secundă, aurora — curcubeu, scheletul — os, etc., nu inseamnă a rupe o sferă semantică, ci doar aplicarea unor metode obișnuite (partea pentru intreg, atracția prin similitudine, inlocuirea unui termen cu altul din aceeași paradigmă). Mai interesantă este denumirea adevărului ca minciună (o răsturnare logică), fiindcă subliniază (de mai era nevoie) efortul depus pentru găsirea unei vorbiri improprii, pentru alcătuirea unui limbaj liric modificat, pornindu-se de la substituiri clasificabile (adică : identificabile) de substantive, de verbe, de sensuri. Scopul acestei acțiuni (de falsă numire, de vorbire improprie) rămine, totuși, fundamental artistic : ea urmărește o purificare și o infrumusețare. Sau, in graiul ludic al autorului : „și de bine-am zis la morți / și de șase-am zis la sorți / și am zis unu de doi / și zăpadă de noroi / și am vrut să fac cu gura / focul ce-l făcea arsura". În simbolistica lui Nichita Stănescu, precum la pitagoreici, 1 reprezintă totdeauna binele suprem, iar 2 răul, maleficul. Acum se pricepe lesne ce inseamnă „a zice unu de doi". Minciuna are un caracter (hai să-i spunem) cathartic.

După idealul (și mecanismul) vorbirii improprii, este rindul identității „calului măiastru". Pentru inceput, acesta e innobilat („cu șa de domn") și reprezentat in continuă alergare („alergind pe-un cimp de noapte"). Apoi, brusc, autorul își mărturisește dedublarea : „de la frunză pin'la umbră / mi-a căzut o viață dublă / ca pămintul și cu lună / noaptea cind stau impreună". Nu intimplător : calul măiastru este tocmai celălalt Eu, răsturnat și opus față de sinele diurn. Urmăriți cu atenție identificarea inversă — avem de-a face cu o tipică „potrivire pe dos" : „mă doare un cal măiastru, / pe care mă țin călare / cu capul la cingătoare / cu călciiul la spinare / și cu ochiul in potcoave / și cu inima-n silabe". „Cu inima-n silabe" — ei bine, versul acesta anunță răspicat ceea ce se dezvăluie mai departe : celălalt Eu, calul măiastru, inseamnă Creatorul, Eul liric. El este contaminat, transfigurat de realul Purului și al Frumosului : iată de ce se numește „măiastru". Ceea ce vorbirea improprie căuta la nivelul limbajului se petrece la nivelul existenței : idealul năvălește.

Deocamdată, tainele, miresmele, lumina ating doar alter-ego-ul artistic : „mă doare un cal măiastru / potcovit pe lună plină / cu miros de la sulcină, / inhămat pe soare plin / tot cu miros de pelin, / ținut de git cu mine / tot in dragoste de tine". Dar, imediat apoi, transfigurarea devine totală. Citiți : este unul din rarele momente cind Nichita Stănescu mărturisește sincer atracția, subțierea, trecerea inspre hierofania absolutului : „văd in față mov și verde / coloarea care mă perde / corcov văd cu veselie , coloarea ce nu se știe, / mai aud și-un sunet sus / care nu au fost adus / in timpan de oameni vii, / in a fi și a nu fi / cind imi cade umbră lungă / pe sub ochii grei cu pungă".

Dar creația nu inseamnă doar nominarea obiectelor atinse de puritate și frumusețe, prin vorbire improprie. Ea este și asumare.

Act esențial pentru Nichita Stănescu, asumarea este demiurgie, mai mult incă, este cosmogonie. Adică : lucrurile pornesc a se ivi din insăși substanța fizică a creatorului (eul liric), din ochi, din spate, din umăr, din picior. Precum zeii arhaici, eul liric se sfișie și proliferează, dind naștere lumii. Nu numai atit : cunoașterea insăși, pentru a fi autentică, trebuie să fie asumare. Sinele creator se identifică fizic cu substanța obiectuală, i se dăruie pină la pierderea identității. Această acțiune se exprimă prin metafora „alergării" (vezi „Elegia a unsprezecea") : iată de ce calul măiastru era reprezentat alergind.

Am ales un fragment care adaugă ideea asumării celorlalte, explicate anterior. Aici, „potrivirea pe dos" este vorbirea improprie, falsa numire ; „fluierașul de os" (certe trimiteri mioritice) inseamnă transfigurarea artistică, iar restul se ințelege de la sine : „tot le-am potrivit pe dos / pe un fluieraș de os / din osul de la picior / care-mi cintă cu fior, / și din osul de la mină / fluierind o săptămină, / din osul de la arcadă / recea lumii acoladă / peste două oase mari / unde stau ochii polari".

Totuși, mai rămine o intrebare. De ce doare calul măiastru ? Nu e, desigur, vorba despre chinul creației, ci despre o durere ontologică, așadar care ține de existențe. Dedublarea intr-un sine creator și un sine cotidian (cauză ori rezultat al luptei sinelui cu sine ?) stă sub egida lui 2, prin urmare, pentru Nichita Stănescu, ea este profund dramatică și nocivă (cf. „Elegia a doua, getica"). Existența Eului liric nu e efectul unui har, ci al unei dureri (damnări ?). Cu toate că este vorba de un cal măiastru, el, incontinuu, va urma să doară.

★

Și, deci, nu-i deloc inutil a ne interoga : „ce vrea să spună poetul ?". Întotdeauna poetul vrea să spună ceva.

Aici, in „Frunză verde de albastru", considerată un monument al incifrării și nonsensului, semnificația există și e dezarmant de clară. Avem de-a face cu o uluitoare mărturisire de credință a unui mare artist. Pentru el, creația inseamnă asumare, idealul liric tinde inspre puritate și frumusețe (= infrumusețare), iar modul material de realizare este vorbirea improprie. De asemenea, pentru el, existența Sinelui creator rămine, din punct de vedere ontologic, o existență dureroasă, o sfișiere. Și, parcă pentru a demonstra ceea ce proza critică spune banal, „Frunză verde de albastru" se incheie puternic, la nivelul unei mari tensiuni lirice. Vom cita sfirșitul poemului ca pe o dublă concluzie, semantică dar și estetică. Arta poetică ajunge, aici, pur și simplu artă : „Și-am cintat din coasta mea / din vertebra ca o stea, / de-a-ncălecare pe-o șa / pe o șa de cal măiastru, / foaie verde de albastru".

Radu Comănescu

Supremul legămînt

Urmare din pag. I

bita unei țări socialiste cu dezvoltare medie, depășindu-ne și autodepășindu-ne din perspectiva propriilor noastre trebuințe și a propriului nostru efort. Cei 22 de ani se desfășoară intr-o astfel de direcție și sub un astfel de scop. In rezonanța lor intră ginduri și sentimente care dau o altă infățișare felului de a fi și acționa, pentru că alături și in consecința atitor și atitor ctitorii ale muncii, ale producției materiale, s-a ridicat și se ridică neincetat o altă construcție, la fel de impresionantă și plină de semnificație, aceea a spiritului revoluționar, o vocație și un indemn care vine tot dinspre acel **cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni.**

Fie și numind numai marile platforme industriale, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul, Transfăgărășanul, vastul proces de urbanizare pe care-l trăiește atit de intens țara, noua revoluție agrară, noua revoluție științifică și tehnică sub semnele căreia ne plasăm in cea mai fierbinte actualitate și argumentele sint mai mult decit edificatoare pentru tot ceea ce a insemnat și inseamnă vocația și valorile pe care le consacră spiritul nou, revoluționar, necontenitele resurse și capacități pe care le trezește acesta, el reprezentind și una din calitățile de fond ale partidului, ale rațiunii sale de a fi centrul vital al intregii națiuni. Spiritul revoluționar este in esența sa forța care propulsează mersul inainte al societății, prin el această nouă intemeiere de conștiință politică și patriotică, prin el și intr-o asemenea amplă cuprindere s-a realizat și funcționează democratismul intregii societăți.

Imprimarea spiritului revoluționar in toate sferele existenței și consacrarea lui ca factor in măsură să păstreze mereu vie și trează gindirea, acțiunea practică, viziunea dinamică, deschisă, pornind de la realitate, de la problematica acesteia și in consens cu cele mai inaintate cuceriri ale cunoașterii și practicii umane, cu soluțiile optime, viabile care să dea substanță și durabilitate rezolvării tuturor problemelor cu care se confruntă procesul de edificare a noii societăți, reprezintă pecetea de personalitate ca și demersul de o categorică importanță, faptul devenit de acum simbolic drept pentru care opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a intrat intr-un patrimoniu istoric de valori. O unitate nouă de cuget și voință își trage rădăcinile de aici și amplifică forța și spațiul existenței creatoare. Ea are același și același omniprezent și durabil temei : **cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni.**

Este un legămint suprem acesta, este o emblemă inscrisă pe frontispiciul tuturor celor 22 de ani ciți s-au implinit in aceste zile de cind tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost investit in fruntea destinului nostru, la cirma forței politice conducătoare. Conștiința, gindurile și sentimentele intregului popor, ale intregului partid l-au consacrat Erou al României. Tara îi datorează starea libertății și independenței, implinirii eroice fără precedent, îi rostește cu mindrie și satisfacție numele sub titulatura unei epoci care face gloria istoriei noastre contemporane. Sintem in anul Conferinței Naționale a partidului, a celei de a patruzecea aniversări a Republicii iar semnificațiile și măreția acestui moment cind ne relevăm incă o dată indisolubila legătură dintre partid, popor și conducător au valoarea unei ferme hotăriri de a face totul pentru infăptuirea marilor programe și obiective ale dezvoltării socialiste și comuniste a patriei.

REMEMORĂRI

Vecinul meu

Vecinul meu de la etajul șase, pensionar acum, a tot intreaga viață contabil la o cooperativă cu nume promițător : „Avintul imbrăcămintei". Grafoman de geniu, ca să zic așa, a bătut toate cenaclurile Bucureștiului timp de treizeci de ani. Nu i-a scăpat unul ! Peste tot i s-a spus să lase in plata domnului scrisul și să se țină de contabilitate. Nea Sile, fiindcă așa il alintă vecinii pe numele mic, nu s-a lăsat de scris, convins că numai din invidie i se dau asemenea sfaturi neloiale. Cum adică, n-are talent, el care a **scris** treizeci de romane și treizeci de volume de poezii și treizeci de drame, toate istorice și toate astea la un loc, iată, stau trumos orinduite pe două rafturi de bibliotecă. Toate sint legate in carton.

Mă dibuiește nea Sile și nu se lasă pină nu mă invită in **biroul său de lucru.** Are mașină de scris cu car mare și iese din cind in cind cu ea pină la un atelier mecanic, s-o **ungă** nițel că e foarte folosită și vecinii se intreabă ce are nea Sile in geamantanul ăla care-l indoaie de șale și tot ei răspund : „Păi ce să aibă, mașină de bătut are și face romane. Să nu stați de vorbă cu el și să nu care cumva să-i povestiți ceva din viață că odată vă bagă in roman..."

Stau in biroul lui nea Sile și el mă primește in halat visiniu de convalescent și mașina de scris e așezată la vedere cu clapele strălucind.

Are un vin nea Sile extraordinar de talentat, vin de buturugă curat și adormitor. După două pahare nea Sile poate fi Shakespeare in persoană.

Timp de o săptămină mi-a citit nea Sile in fiecare seară preț și de doi litri de vin din **opera** sa. Proză, poezie, dramă istorică. Era extraordinar de bun vinul și-i comunicam de fiecare dată acest lucru cu plăcere.

S-a terminat vinul dar opera lui nea Sile ba. Rămăsese să-mi citească incă cinspe romane și cam tot atitea volume de versuri. Nu suport lectura fără vin, așa că am aminat plăcerea lecturii pentru la iarnă.

„Nu mă las de scris vecine, nici mort, mă asigură nea Sile. Dacă imi apar operele postmortem, fiindă n-am pe nimeni, te las moștenitor testamentar, să-mi iei drepturile de autor și să trăiești ca un pașă.

Om te fac, că mata, deși ai ceva cărți publicate văd că nu ești prea pricopsit. Bănuiesc că toți banii pe care i-ai luat, i-ai **băgat** in cărți...

N-ai nici măcar o casă de creație cu vie la țară..." Tace și mă privește cu nesfirșită milă și se uită cu nesfirșit dispreț la cărțile din rafturi.

Mă reculeg și-l intreb cu voce neutră : „Dar dumneata nu citești niciodată, nimic, nea Sile ?" Mă privește crunt și nedumerit minunindu-se de naivitatea mea. „Păi dacă mă apuc de citit, să-mi pierd vremea, cum naiba mai scriam eu toată opera asta ? Aud... ?"

Mircea Micu

Sonet

Mi-e dor de-acasă, și, mi-e dor de tine,
Deși n-am reușit să aflu cine ești.
Bătrinii mi-au vorbit, și prin povești,
Din cind in cind tu te-ai jucat cu mine.
Privirea ta e limpede și pură,
Și glasul tău nu știe ce-i minciuna,
Tu ești in toate și-n niciuna,
Puterea care freamătă și-ndură.
De multe ori te-am căutat și parcă,
De multe ori tu mi-ai suris șăgalnic.
Urmat-am pasul tău, dar grabnic,
Tu te-ai ascuns și mi-ai șoptit ; incearcă !

Mi-e dor din nou de tine, și dor imi e
de-acasă
Sint obosit de drum, să te sărut mă lasă.

Cuvintele

Cuvintele au iubit,
Cuvintele au urit,
Cuvintele au mingiiat,
au dezmierdat și-au
impușcat.
Cuvintele au ris,
Cuvintele au plins,
au flecărit și
au străpuns.
Cuvintele au inălțat,
Cuvintele au dărimat,
au lingușit și
blestemat.
Și de la o vreme, obosite
de oameni, de istorie,
nimeni nu știe,
S-au adunat, s-au vorbit
intre ele și au făcut
poezie.

Liniște

S-a ridicat in mine o liniște
inaltă, adincă,
de peșteră.
Numai din cind in cind,
din stalactitele sufletului,
cad stropi de apă grea
să-mi desăvirșească
tăcerea.

Cercuri pe lac

Li s-a părut prea netedă
și prea senină fața de
oglindă a lacului.
Au aruncat atunci cu pietre
să-i spargă strălucirea și nemișcarea.
Dar din rănile de apă
s-au născut unde concentrice,
cercuri perfecte, care
au tot venit
să le netezească malurile
noduroase și barbare.

Nicolae Sacalis

NUMELE POETULUI

ALEXANDRU BAUMGARTEN

Alexandru Baumgarten nu a implinit incă cincisprezece ani și multe din poeziile sale sint scrise cu naivitatea și stingăcia inerente virstei : „Un cerc de aur intre coarne are / E tinerețea lui, tinerețea unui cerb / Din focuri și scintei se-naltă cite-o floare / Sint ochii lui ce ard acum și fierb. / Codrul se deșteaptă cu frunza ruginiului de fier, / Ca o mantie de noapte se ridică peste el o ceață. / Sunetul de cerb pornește insprecer / Iar pădurea imn de slavă îi inaltă. // Tremură, vibrează frunza de puternic sunet / Și tot pieptul unui cerb vibrează, / Desprins intiia oară, primul muget / Aburul de dimineață-l săgetează. / Un codru-ntreg incepe ca să sune. / Cerbului cerb îi răspunde din inalt, / Codrul se-nfioară, inima incepe să-i răsune. / Un alt cerb lingă el e dintr-un salt // O mare preschimbare se produce / Codrul un nou centru isi creează. / O scinteie intre coarne-i fuge. / Lupta e delirul unui vint care visează. / Apare Celălalt tot cu scintei in coarne. / Unul spre altul cu ochi roșii zboară / Pe cind fulgerele coarnelor incep să toarne. / Din umbră de mesteceni privește-o căprioară. // Privesc inversunați, izbirea le e cruntă, / Pe nici unul nu privește fiecare ce a fost. / Chiar și codrul de ei se inspăimintă... / Soarele-i privește tainic, fără rost. / Un pas in urmă, apoi iar-nainte. / Dar incă niciunul nu cedează. / Coarnele-n scrișnet parc-ar spune cuvinte... / Dar soarele trecu cu mult de-amiază"...

Printre aceste jocuri pure ale imaginarului descoperim insă și versuri de o gravitate extraordinară („Sufletu-ți in mine-l port / Povara sufletului tu mi-o porți / Ca pe-un rest de soare mort / Printre resturi de sori morți.") scrise cu o surprinzătoare acuratețe („Parfumul florilor de fin / Naintea nopții iese-i / Florile sint spulber, florile rămin / Ne-om ingropa in florile miresei.") și cu o grație fără cusur („Păr impletit, prins in bentițe — / Luminile ce saltă, / Inclina-vei capul cu codițe / Intr-o parte și in altă. // Acum să strimbi cireșelor din nas / Codițe scuturindu-ți / Și să mai faci apoi un pas / Eu creanga coborindu-ți. // Eu voi minca cireșele perechi, / Rubinele tremurătoare / Ce le-ai prins după urechi — / Cirese visătoare. // Vom minca cirese sărutindu-ți / Timpla cea inaltă ; / Fugi-vei părul scuturindu-ți / Intr-o parte și in altă"), versuri care anunță un poet de o precocitate labișiană.

Cezar Ivănescu

JURNAL DE POET

Cartea de poezie

In peșteri, la intuneric, scrijelat in stincă, in pielea animalelor, in hîrb ars, in ulcioare, pe suluri unde dăm de cuibul cuvintului, prezența omului este sărbătorească, o descifrăm și vorbim despre inaltă viețuire, despre ființa unei seminții devenințe, măreață infățișare a omului, strigăt de biruință asupra neintocmirilor și netemeiniciilor.

Unde suferă omul cel mai mult e făcută prezența ei purtată pe fronturi, in naufragii, Cartea : cuvintul poeților, carte de versuri, șoaptă de mingiiere. Cărțile poeților, ale celor inspirați, le-am văzut solidare pină la moarte, ciuruite, insingerate, rănite și hăituite, incenusate, invelite in stergar precum piinea cea scumpă la sin dusă ; cuvintul ziditor mai de preț decit aurul și argintul la căpătiiul muribunzilor, in leagănul pruncilor, talisman, dar de preț in ceasul nunții, in noua așezare a mărilor, temelie de case, la stini, in corăbii și avioane, pe nave cosmice. Prezență credincioasă, cartea cu moștenirea intelepciunii in ea, cu bruma de frumusețe, cu urlasa speranță picurată in strofele ei, jarul și sămința inaripată a Logosului in toate limbile, in limba maternă, in gunguritul limbii părinților, inimă a limbii române.

Nu ne putem lipsi de ea, mamă a noastră, a sufletului, piinea augustă a Cuvintului, carte de poezie : „Mioriță" și Dosoftei, „Scrisoarea a treia" și „Sonete albe", psalme ale luminii și cintări ale bucuriei, elegii sau balade, Horea cea lungă a Maramureșului, Cintare a cintărilor, **Paradis** al lui Dante, **Noapte de vară** și Psalm, Imn bizantin și odă pindarică, haiku, sentință apofetică, de la **Vede** și **Scripture** săpate cu dalta in cremenea munților pină la poemul incă nenăscut. Tot ce au mai scump popoarele se insirule in strofe, in paralelisme, in ritm și măsură, bătaia inimii transportată in cărți, poeme in acest giulgiu imaculat cu urmele ranilor cuvintului nimbate in memorie.

O scriem și rescriem și noi cu fiecare generație, cartea nepieritoare, viața de foc a inimilor noastre in limba română.

Ioan Alexandru

CONFABULE

* * *

Este cald
o lumină de catifea
plutește in privirile noastre
un pescăruș își cheamă marea acasă
deasupra doar soarele
și un cer desenat
cu cretă albastră
este cald
o lumină de catifea
plutește.

Iulian Neacșu

Alți epigramiști

Pentru a nu nedreptăți pe ceilalți epigramiști care au adus, citeva decenii, faimă Rimnicului Sărat, alături de Cincinat și Ion Pavelescu in neintrecutele „dueluri" epigramistice, se cuvine să spunem cite ceva și despre acestia. Al. Popescu-Negură, in cele peste două decenii trăite la Rimnicu Sărat (1893—1921, după care se mută la Arad) este unul din scriitorii in care Victor Eftimiu vedea pe bardul inspirat „care vine cu dirzenie pe urmele lui Octavian Goga". Alături de cărți de versuri, publică și volumul de catrene „Răutăți mici pentru oameni mari. Epigrame", Buc., 1931. In una din epigrame ironizează ziarul „Foaia Rimnicului", care de la anul al doilea a sărit la anul al cincilea : „Dintr-o eroare de tipar / Sări trei ani la rind ziarul ; / De merge-așa, foarte curind. / Sărbătoriți și centenarul".

In alta, atacul se „stinge" asupra lui Octavian Mosescu, autor al mai multor reviste teatrale, jucate la Teatrul Comunal, mai precis asupra celei intitulate „Cintecul lebedei" : „Jucind revistele cu brio / La urbea noastră te-ai gindit, / Dind și revista de adio ; / Azi Rimnicul... s-a liniștit".

Pamfletarul Victor Dimitriu (1898—1962), jurist și el la R. Sărat, scrie versuri satirice și mai ales epigrame, dintre care una dedicată bustului poetului Al. Vlahuță, aflat in fața liceului ce-i poartă numele și a Casei orășenești de cultură, care la turnare a stirnit polemici : „Dacă știai, pe-atunci, poete, / Că-n bronz te toarnă Oscar Spăthe / Ne ocoleai — cum se cuvine — / Să scapi orașul de rușine !" Alta e adresată „Unui decan al baroului local" : «Mă intreb cind bei butelca. / Tinind chefuri an de an / „Decan" vine de la „deca" / Sau „deca" de la „decan" ?!»

Să dăm, in sfirșit, și cîteva epigrame din creația celui ce s-a numit Octavian Mosescu, in jurul căruia au gravitat literații rimniceni, pină in 1961 la frumoasa virstă de 87 de ani, intilnindu-l intotdeauna intre orele 10—12 in cofetăria centrală a orașului, căpătind fiecare un sfat, un indemn, in fața unei cafele. Se autoportretizează astfel in „Cititorilor mei" : „Ladlaltă să mă vadă, / Multi prieteni s-au mirat : / Le-am răspuns : intr-o grămadă / Poate trec... neobservat". Acest lucru insă nu se intimpla niciodată ; era prea primitor și capabil de prietenii durabile. Să susținem ideea prin epigramele : „Lui Tudor Măinescu" : „Umorul tău fiind pe măsură / S-a dovedit... o picătură. / Cum am citit am constatat : / Parfumul... s-a evaporat" ; „Poetului Matei Elian" : „Răspunsul nici nu poate fi mai clar : / Cintările deși sint prețioase / Au o imensă frică de tipar. / Să nu dezmintă cit sint de sfioase !" ; „Prozatorului N. Dunăreanu" : „Uimiți cu toții am rămas... / Pe Dunăre n-aduce anu'. / Cit poate-aduce intr-un ceas / Un prozator ca Dunăreanu !" Aceste epigrame le-am extras din vol. „Epigramiști rimniceni", Buc., 1977, dintr-o selecție a autorului.

Epigrama se cultivă și in prezent la Rimnicu Sărat de Vasile Panaitescu (care și-a tiparit de curind o carte la Ed. Litera), Traian Cristea, Florea Costache și alții mai tineri.

Gheorghe Andrei

● **IN URMĂ CU CINCISPREZECE ANI** cind a apărut in Anglia volumul „Din viața iepurilor sălbateci", constituind debutul scriitorului Richard Adams, nimeni — nici măcar autorul — nu bănuia că el va ajunge un bestseller. Și asta nu numai in Anglia, dar și in incă multe alte țări. Ca să nu mai vorbim de faptul că de atunci, romanul a apărut in cinci ediții. Surpriza este cu atit mai mare cu cit titlul romanului nu este dintre cele mai incitante. Cine și-ar putea imagina altceva despre această carte, decit că ea este o culegere chiar despre viața... iepurilor. Numai că autorul a fost de altă părere și... dreptate.

Acțiunea romanului este antrenantă chiar dacă in paginile lui apar niște iepuri... antropomorfizați, care au o limbă proprie, mituri și legende proprii. Dar in carte apar, pe lingă iepuri — și nu doar ca elemente de decor — și oameni. Oameni cu eforturile lor absurde de a transforma natura după propriile inchipuiri. In felul acesta, Richard Adams a publicat una din cărțile acelea rare destinate tuturor membrilor familiei. Copiii găsesc in ea o poveste lungă și emoționantă, care-i va captiva intocmai ca pe fiica autorului, — ideea cărții s-a născut in timpul unei călătorii cu mașina. Fiica plictisindu-se, autorul-tată a inventat povestea despre iepuri pe care ne-o spune și nouă. Adulții vor descoperi ceea ce in mod cert scapă puterii de intelegere a celor mici : inventivitate, ironie, alegorie și... intelepciune. Nici unii, nici ceilalți nu se vor plictisi, in schimb vor descoperi, fiecare cu gradul lui de intelegere, că fiecare creatură își are locul său in natură și dreptul de a trăi liber.

● **MULTE GENURI LITERARE CONSIDERATE CINDVA** drept cenușerese ale literaturii — povestirea și romanul polițist, literatura s.f. — și-au căpătat astăzi autonomia și se bucură de recunoaștere generală. Doar romanul sentimental continuă să se situeze la periferia literaturii. Critica nu îl ia in serios, dar aceasta nu-i impiedică pe autori să le scrie, editurile să le publice iar milioane și milioane de cititori să verse lacrimi amare pe filele lor. In circa 90 de țări de pe toate continentele se vind anual 300 milioane exemplare din astfel de cărți. Dintre acestea numai Franța „inghite" peste 20 milioane.

80 la sută din piața romanului sentimental este dominată de editura canadiană „Harlequin". Fondată in anii '50, această editură obține anual un venit net de 2 miliarde franci francezi noi. Pină acum a editat și difuzat in intreaga lume, 2 000 titluri, acoperind un sfert din totalul „cărților de buzunar" editate pe mapamond.

● **PROZA ISTORICĂ AUTENTICĂ** nu a fost niciodată o pură evocare a istoriei, un joc de-a reinvia istoria de dragul jocului. Ea a slujit totdeauna pentru a transmite mesaje contemporanilor, pentru a pune in evidență unele dintre probleme contemporane autorului. Nu face excepție de la regulă nici proza istorică a scriitorului sovietic Valentin Tublin, născut in anul 1933.

In ultimul său roman, „Unele intimplări ale lunii Germinal", el se intoarce, mai bine zis aduce pină la noi, Revoluția franceză, timpul cind cădea capul lui Danton și al unor uneltitori din rindurile armatei. Mecanismul intimplărilor de atunci este privit din mai multe unghiuri : cel al călăului parizian Charles-Henri Sanson, al lipitorului de afișe Maréchal și al altora. Revoluția este văzută ca un mozaic de evenimente, dar nici unul dintre cei care depun mărturie nu deține ansamblul problemei pentru a putea pronunța o sentință, fiecare vede problemele ingust.

Proza lui Tublin se bazează pe confruntarea diferitelor rapoarte : dialectica istoriei, trăsăturile procesului istoric. In felul acesta se conturează imaginea omului in istorie, o istorie făcută nu de sus, din teorii și teze, deductiv, ci de jos, inductiv. Literatura nu poate suplini știința, nici să opereze cu instrumentele ei, ea este in primul rind mărturie despre om, a cărui existență zilnică il pune intr-o rețea de felurite situații. Alături de „Triumful spaniol" și de „Drumul spre Cichangan", celelalte două romane istorice ale lui Tublin, „Unele intimplări ale lunii Germinal" reprezintă o reușită a prozei istorice sovietice.

● **PENTRU A CINSTI MEMORIA** marelui scriitor american Jack Kerouac, născut in orașul Lowell, autoritățile locale au hotărit să creeze un parc care să-i poarte numele. Kerouac, care a murit in anul 1969 in virstă de patruzeci și șapte de ani, a scris douăzeci de volume dintre care cinci au ca loc de desfășurare a acțiunilor orășelul Lowell.

Autoritățile locale au acordat suma de 100 000 dolari pentru amenajarea parcului, pe locul rămas liber in urma prăbușirii unor case vechi. Directorul secției Probleme culturale din cadrul primăriei din Lowell, P. Morlon, a declarat că in parc vor fi expuse cinci panouri mari cu citate din cărțile lui Kerouac, referitoare la Lowell, precum și din romanul „Pe drum", in care autorul a infățișat lumea halucinantă a generației **beat**.

Motivind hotărirea de a amenaja parcul care să poarte numele celui mai mare scriitor pe care l-a dat orașul, P. Morlon spunea : „Avem in vedere faptul că modul cel mai bun de a cinsti memoria lui Jack Kerouac nu poate fi altul decit cinstirea literaturii lui".

JAMES CLAVELL
SHOGUN

III

Cei patru samurai il flancau pe Blackthorne in timp ce coborau dealul, portul incă nu se zărea, Mura venea discret la zece pași in urma lor. Omi in față.

Au de gind să mă pună iar sub pămint ? se intrebă. De ce-au vrut să-mi lege mîinile ? N-a spus Omi ieri — Doamne, asta numai ieri a fost ? „Dacă te comporți cum se cuvine, poți să rămii afară din groapă. Dacă te porți cuviincios, mîine un alt om va fi scos din groapă. Poate. Poate și mai mulți". Nu asta a spus ? M-am purtat cum se cuvine ? Mă intreb ce face Croocq. Flăcăul trăia cind l-au cărat in casa in care a stat echipajul prima oară.

Blackthorne se simțea mai bine astăzi. Baia, somnul și hrana proaspătă incepuseră să-l pună pe picioare. Știa că, dacă-și purta de grijă și se odihnea, dormea și minca, intr-o lună ar putea să alerge o milă și să inoate o milă și să comande o navă de război și să facă cu ea inconjurul pămintului.

Nu te gindi incă la asta ! Astăzi cruță-ți doar puterile. Nu poți spera prea mult inainte de [la] o lună, nu ?

Coborîtul dealului și mersul prin sat il obosiră. Ești mai slab decit gindeai... Nu, ești mai puternic decit gindeai, își porunci.

Catargele lui **Erasmus** țișniră deasupra acoperișurilor de țiglă și inima incepu să-i bată mai tare. In față, strada făcu o cotitură, urmind conturul dealului, coborî in piață și se termină. Un palanchin cu perdelute stătea in soare. Cei patru purtători, doar cu bucata de pinză infășurată in briu, stăteau pe vine lingă el, scobindu-se nepăsători in dinți. Cind il văzură pe Omi, toți fură in genunchi aplecindu-se pină la pămint. Omi abia dacă făcu un semn din cap cind trecu pe lingă ei, dar atunci o fată ieși pe poartă indreptindu-se spre palanchin și el se opri.

O slujnică tinără alerga să țină o umbrelă verde in dreptul fetei. Omi se inclină, se inclină și fata, și amindoi sporoviiau fericiți, **aroganta** trufașă dispărind de pe chipul lui Omi.

Fata purta un chimonou de culoarea **piersicii** și o esarfă lată, aurie și papuci in curele, **aurii**. Blackthorne o văzu aruncindu-și privirea spre el. Era clar că ea și Omi discutau despre el. Nu știa cum să reacționeze sau ce să facă, așa că nu făcu nimic, doar așteptă liniștit, bucurindu-se de apariția ei, de puritatea și căldura prezenței ei. Se intrebă dacă ea și Omi sint iubiți Să fie oare aievea ?

Omi o intrebă ceva și ea răspunse și-și flutură evantaiul verde, care străluci și dansă in lumina soarelui, risu-i era melodios și grația desăvirșită. Omi zimbea și el, apoi se intoarse pe călcîie și se indepărtă, devenind iar samurai.

Blackthorne il urmă. Cind trecu pe lingă ea, privirea ei era fixată asupra lui și el spuse :

— **Konnichi wa.**

— **Konnichi wa**, Anjin-san, răspunse ea, și vocea ei il impresionă.

Ea abia dacă avea un metru și jumătate, dar era desăvirșită. Cind se inclină ușor, briza îi indepărtă chimonoul exterior de mătase dezvelindu-i marginile chimonoului de dedesubt, de culoarea purpurei, pe care el il găsi surprinzător de erotic.

Parfumul fetei incă-l invăluia cind dădu colțul străzii. Văzu chepengul și pe **Erasmus**. Și galera. Fata dispăru din mintea lui.

De ce ambrazurile noastre pentru tun sint goale ? Unde sint tunurile noastre și ce naiba caută o galeră de sclavi aici și ce s-a intimplat in groapă ?

Fiecare lucru la timpul lui. Mai intii **Erasmus**: virful arborelui trinchet, rupt de furtună, arată ingrozitor. Asta nu contează, gindi el. Am putea să-l scoatem in larg ușor. Am dezlega parimele — curenții de aer din timpul nopții și refluxul ne-ar scoate fără zgomot și am putea s-o canarisim mîine pe celălalt țărm al acelui petec de insulă. Jumătate de zi — să instalăm arborele de rezervă și apoi toate pinzele sus, și pornim in larg. Poate că ar fi mai bine să nu ancorăm, ci să zburăm spre ape mai sigure. Dar ce faci cu echipajul ? Nu te poți descurca de unul singur.

De unde a venit galera aceea cu sclavi ? Și de ce aici ? Zărea grupuri de samurai și marinari jos, la debarcader. Galera cu șaizeci de vișle — treizeci pe fiecare latură — era bine ingrijită, de o ordine desăvirșită, ramele așezate meticulos, gata de plecare imediată, și-l trecură fiorii fără să vrea. Ultima oară cind văzuse o galeră fusese cu doi ani in urmă, pe Coasta de Aur, cind flota lui se pregătea să iasă in larg, toate cele cinci corăbii laolaltă. Era o galeră comercială de coastă, bogată, portugheză și zburase pe lingă el impotriva vintului. **Erasmus** n-a putut s-o prindă, s-o captureze sau s-o scufunde.

Pe Dumnezeul meu, am să-l duc pe **Erasmus** acasă, gindi Blackthorne. Și cu atitia oameni citi El o să-i lase in viață.

Acum ei traversau piața și el își desprinse ochii de pe galeră și văzu trei samurai păzind chepengul. Mincau cu-ndeminare din castronașe, cu bețe de lemn, pe care Blackthorne văzuse că ei le foloseau deseori, dar cu care el nu reușise să se descurce.

— Omi-san ! Prin semne îi arătă că voia să meargă la chepeng doar să-și strige prietenii. Numai pentru o clipă.

Dar Omi dădu din cap și spuse ceva ce el nu intelese și-și continuă drumul peste piață, in jos, pe plajă, pe lingă cazan și mai departe pină la debarcader. Blackthorne il urmă ascultător. Fiecare lucru la timpul lui, își spuse. Fii liniștit.

Odată ajunși la debarcader, Omi se intoarse și strigă inapoi spre samuraii de pază de la chepeng. Blackthorne îi văzu ridicind chepengul și uitindu-se scrutător in jos. Unul din ei făcu un semn către săteni care aduseră scara și un hirdău cu apă proaspătă și-l duseră in groapă. Cel gol il aduseră inapoi sus. La fel și hirdăul-latrină.

Liniștește-te ! Dacă ai răbdare și le faci jocul, după legile lor, poți să-ți ajuți echipajul, gindi mulțumit.

Grupuri de samurai erau adunate lingă galeră. Un bătrin inalt stătea deoparte. Din respectul pe care **daimyo**-ul Yabu i-l arăta și din felul cum ceilalți săreau la cel mai mic semn al lui, Blackthorne isi dădu imediat seama de importanța lui. Să fie regele lor ? se intrebă.

Omi ingenunche cu umilință, Bătrinul se inclină pe jumătate și-și intoarse ochii spre Blackthorne.

Adunindu-și toată priceperea de care era capabil, Blackthorne ingenunche și-și lipi mîinile de nisipul debarcaderului, asa cum făcuse Omi și-și plecă capul la fel de jos ca Omi.

— **Konnichi wa**, Sama, spuse politicos.

Îi văzu pe bătrin inclinindu-se iar pe jumătate.

Urmă o discuție intre Yabu, bătrin și Omi. Yabu îi vorbi lui Mura.

Mura arătă spre galeră.

— Anjin-san. Te rog. Acolo.

— De ce ?

— **Isogi !** comandă Omi, făcind semn cu mina spre galeră.

— Nu, nu merg la...

Imediat Omi dădu un ordin și patru samurai se aruncară asupra lui Blackthone și-i imobilizară brațele. Mura scoase funia și incepu să-i lege mîinile la spate.

— Ticăloșilor, strigă Blackthorne. Nici nu mă gindesc să urc la bordul blestematei aleia de nave de sclavi !

— Dumnezeule ! Lăsați-l in pace ! Hei, voi maimuțe scirboase. Lăsați nenorocitul ăla in **pace ! Kinjuru, neh ?** E pilotul ? Anjin, **ka ?**

Lui Blackthorne aproape că nu-i venea să-și creadă urechilor. Avalanșa de injurături in portugheză venise de pe puntea galerei. Apoi văzu bărbatul care incepuse să coboare schela de bord. La fel de inalt ca el și cam de aceeași virstă, dar cu păr negru, ochi negri și imbrăcat neglijent in haine de marinar, floretă la șold și pistoale la cingătoare. Un crucifix bătut in pietre scumpe ii atirna de git. Purta o beretă elegantă și un zimbet larg ii brăzda fața.

— Tu ești pilotul ? Pilotul olandezilor ?

— Da, se auzi Blackthorne răspunzind.

— Bine. Bine. Eu sint Vasco Rodrigues, pilotul acestei galere !

Se intoarse spre bătrin și-i vorbi intr-un amestec de japoneză și portugheză și-l numi Maimuță-sama și uneori Toda-sama, dar, după cum pronunța el, suna a Toady-sama. De două ori scoase pistolul și-l indreptă cu emfază spre Blackthorne și-l băgă iar in cingătoare, japoneza lui garnisită cu vulgarități picante intr-o portugheză de maidan, pe care numai marinarii ar intelege-o.

Hiro-matsu vorbi scurt și samuraii îi dădură drumul lui Blackthorne și Mura il dezlegă.

— **Așa-i mai bine.** Ascultă, pilotule, omul ăsta e ca un rege. I-am spus că răspund de tine și c-o să-ți zbor creierii imediat după ce-am dat o duscă pe git amindoi ! Rodrigues se inclină spre Hiro-matsu, apoi zimbi spre Blackthorne. Incliină-te spre Ticălosu'-sama.

Ca in vis, Blackthorne făcu cum i se spuse.

— O faci ca un japonez, spuse Rodrigues cu o grimasă. Ești intr-adevăr pilotul ?

— Da.

— Care e latitudinea Capului Lizard ?

— Patruzeci și nouă grade, cincizeci și șase minute nord — și atenție la recifurile ce apar la sud, sud-vest.

— Zău că da, tu ești pilotul ! Rodrigues îi strinse mina lui Blackthorne cu căldură. Hai la bord. E de mincare, și rachiu, și vin, și grog, și toți piloții trebuie să se iubească unii pe alții, că ei sint sămința pămintului. Amin ! Corect ?

— Da, spuse Blackthorne slab.

— Cind am auzit c-o să ducem un pilot inapoi cu noi, mi-am zis : Strașnic ! Sint ani de cind n-am mai avut plăcerea să vorbesc cu un pilot adevărat. Hai la bord. Cum te-ai strecurat prin Malacca ? Cum ai scăpat de patrulele noastre in Oceanul Indian, zi-i ? A cui carte de drum ai furat-o ?

— Unde mă duci ?

— La Osaka. Inălțimea sa, Marele Călău in persoană, vrea să te vadă. Blackthorne simți cum il cuprinde iar panica.

— Cine ?

— Toranaga ! Stăpinul celor Opt Provincii, știe-le dracu unde sint ! **Daimyo-ul** cel mai mare al Japoniei — un **daimyo** e ca un rege sau ca un senior feudal, ba chiar mai mult. Toți sint niște tirani.

— Ce vrea cu mine ?

— Nu știu, dar de-asta sintem noi aici și, dacă Toranaga vrea să te vadă pe tine, pilotule, are să te vadă. Se zice că are un milion de fanatici de ăștia cu ochi pieziși, care ar fi in stare să moară pentru cinstea de a-l șterge la fund, dacă asta e plăcerea lui ! „Toranaga vrea ca tu să aduci inapoi pilotul, Vasco", a spus tălmaciul lui. „Să-l aduci pe pilot și incărcătura navei. Du-l pe bătrinul Toda Hiro-matsu acolo să cerceteze nava". — O, da, pilotule, totul e confiscat, așa am auzit, corabia ta și tot ce e in ea !

In românește de
Doina Ceraceanu

POLITICA PĂCII ŞI COOPERĂRII

a flat în plină sărbătoare a secerişului — acest anotimp de aur al calendarului nostru de suflet — pămîntul se dezlănţuie într-un hohot de bulgări şi brazde abia potolit de frămîntarea mîinilor aspre care le citesc promisiunea recoltei ca într-un adevărat abecedar.

Carte de citire a nesomnului din cele paru anotimpuri, acest anotimp al secerişului prefaţează întotdeauna vremea culesului, scriind cu majusculele de aur ale spicelor un cuvînt înainte despre mai binele ţării.

Să fie într-un ceas bun !

Dar speranţelor piinii li se adaugă şi speranţele cărbunelui, şi certitudinile oţelului, şi cele ale cimentului suprapus în panouri savante în spatele cărora vremea culesului înseamnă înainte de toate nesomnul din bibliotecă, de lîngă planşeta proiectelor viitoare sau de lîngă pofta cinstită a lecturii de seară.

Şi la acest ceas al vremii culesului printre cărţi se cuvine să ne amintim cuvintele tovarăşului Nicolae Ceauşescu : „Frontul ideologic, educativ şi cultural — spunea preşedintele României — reprezintă o puternică forţă materială care — alături de forţele de producţie — are un rol hotărîtor în dezvoltarea continuă a patriei noastre, în victoria socialismului şi comunismului, în întărirea continuă a independenţei naţionale, în ridicarea bunăstării generale a poporului".

Ne reamintim aceste gînduri în preajma apropiatului forum al spiritualităţii noastre noi, cel de-al III-lea Congres al educaţiei politice şi culturii socialiste care este prefaţat încă de pe acum de ample şi bogate evenimente politice şi sociale înscrise toate sub marele semn al responsabilităţii în formarea unei noi calităţi şi în acest domeniu atît de important al modelării şi afirmării personalităţii constructorului conştient al socialismului şi comunismului pe pămîntul românesc.

„Este o mare satisfacţie pentru noi să putem constata că, în anii socialismului, scriitorii din România s-au angajat cu putere, prin operele lor, prin întreaga lor activitate, în slujba ţelurilor nobile ale partidului nostru comunist, ale poporului român, atît în lupta pentru transformarea revoluţionară a societăţii noastre, cît şi în eforturile pentru promovarea politicii de prietenie şi conlucrare cu alte popoare, pentru o lume a colaborării, păcii şi progresului".

NICOLAE CEAUŞESCU

Fără nici o îndoială că vremea culesului este bogată în împliniri şi în acest domeniu. Recoltele poartă însă aici nume de virtuţi revoluţionare care se constituie ca o parte integrantă a operei de edificare socialistă deoarece — aşa cum sublinia, de asemenea, preşedintele ţării — socialismul se construieşte cu poporul şi pentru popor, iar transformarea revoluţionară a societăţii presupune o transformare a omului însuşi, a conştiinţei sale într-un proces dialectic de înfăptuire a ansamblului progresului social.

Vremea culesului se descifrează cu limpezime în marea şcoală a virtuţilor moral-politice revoluţionare pe care o consolidează democraţia noastră socialistă prin climatul său atît de fertil afirmării educaţiei şi culturii ca importante trepte ale suişului patriei spre împlinirea noului ei destin de progres şi civilizaţie.

Geografia fizică şi geografia spirituală a României trăiesc, tocmai de aceea, în acest anotimp, la ora înaltă a vremii culesului.

O vreme în care nu uităm însă nici o clipă că recoltele noastre, asemenea recoltelor altor ţări, au nevoie de pace pentru a se putea împlini. Iniţiativele de pace ale României socialiste, ale preşedintelui ţării, constituie contribuţii profund constructive la înfăptuirea aspiraţiilor vitale ale întregii umanităţi.

„Sînt multe probleme în viaţa internaţională — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu — toate necesită o nouă înţelegere, o abordare nouă, care să ţină seama de marile schimbări ce s-au produs în viaţa internaţională, în ştiinţă, în tehnică, în faptul că un război cu folosirea armelor nucleare înseamnă distrugerea lumii. Ca atare, trebuie să se tragă concluzia corespunzătoare că nu mai este posibil un război în care s-ar folosi arma nucleară, că problemele mondiale trebuie soluţionate pe o bază nouă, renunţîndu-se la poziţia de dominaţie, de asuprire a unei naţiuni de către alta, că este necesar să se realizeze o adevărată democratizare a relaţiilor internaţionale, pe baza deplinei egalităţi şi respectului fiecărei naţiuni.

Numai o asemenea abordare nouă a soluţionării problemelor mondiale va asigura pacea, progresul fiecărei naţiuni, realizarea unei lumi mai drepte şi mai bune".

Acestea sînt gîndurile în numele cărora au fost efectuate în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea al partidului peste 200 de vizite oficiale la nivel înalt în ţări de pe toate continentele, iar pe pămîntul României tovarăşul Nicolae Ceauşescu a avut întîlniri şi convorbiri cu peste 300 de şefi de state şi de guverne. Cele peste 100 de declaraţii solemne şi declaraţii comune şi alte sute de documente oficiale încheiate cu alte ţări poartă aceeaşi pecete a gîndului de pace românesc. Un gînd care poate fi descifrat fără nici un echivoc şi în numeroasele iniţiative constructive consacrate păcii, cum sînt cele privind trecerea la înfăptuirea pe etape a unui program de dezarmare în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară, reducerea radicală cu cel puţin 50 la sută, pînă în anul 2000, a armamentelor clasice, a efectivelor şi bugetelor militare, eliminarea pe baza unor înţelegeri cuprinzătoare a tuturor armelor chimice, încetarea producerii acestor arme de nimicire în masă, lichidarea şi scoaterea în afara legii a întregului arsenal nuclear, crearea de zone libere de arme nucleare în Balcani, în centrul şi nordul Europei, în alte regiuni ale lumii.

În concepţia României, a preşedintelui ei, o pace reală, durabilă, se poate asigura numai prin dezarmare, prin excluderea forţei şi a ameninţării cu forţa, prin stabilirea de relaţii de bună înţelegere şi de colaborare, între toate ţările şi popoarele lumii.

Reducerea unilaterală cu 5 la sută de către ţara noastră a armamentelor, efectivelor şi cheltuielilor militare este mai mult decît un exemplu.

Este demonstraţia însăşi a unei opţiuni ferme a întregului nostru popor, decis să-şi caligrafieze cu demnitate şi responsabilitate în faţa propriei sale conştiinţe şi a istoriei noul său destin de progres şi civilizaţie.

Fie ca vremea culesului — pe acest pămînt şi pretutindeni în lume — să devină şi o vreme a liniştii şi a încrederii în oameni şi în ziua de mîine a umanităţii.

Teofil Bălaj

Tradiţii ale colaborării în Balcani

Înscrisă pe una din direcţiile prioritare ale cercetării istoriografice româneşti contemporane şi, totodată, continuînd o veche şi valoroasă tradiţie ilustrată de la Nicolae Iorga pînă la Mihail Berza, iar azi — pentru epoca modernă — de profesorii Constantin Velichi şi Nicolae Ciachir, ca să amintim doar numele cele mai reprezentative, cercetarea tînărului istoric timişorean Miodrag Milin, dedicată relaţiilor politice româno-sîrbe, se dovedeşte a fi o contribuţie utilă şi, putem spune, de strictă actualitate la mai buna cunoaştere şi înţelegere a trecutului spaţiului sud-est european, în mod special a relaţiilor dintre poporul nostru şi popoarele iugoslave vecine. Relaţii care au puternice rădăcini în lupta şi aspiraţiile comune, multiseculare pentru independenţă şi unitate naţională, pentru o viaţă liberă şi demnă, potrivită propriilor nevoi şi opţiuni social-politice.

Concepută şi sistematizată pe aceste mari coordonate ale devenirii istorice, analiza întreprinsă de M. Milin abordează o secvenţă din ansamblul complex al legăturilor româno-sîrbe şi anume raporturile politico-diplomatice din perioada 1848—1878. Caracterizată printr-un amplu proces de înnoire a tuturor sectoarelor vieţii sociale şi prin eforturile constante ale ambelor state şi naţiuni de a înlătura dominaţia străină şi de a-şi afirma plenar individualitatea politică, ea avea să înregistreze o permanentă apropiere şi colaborare tot mai strînsă între România şi Serbia, ale căror dimensiuni şi trăinicie s-au putut verifica peste ani pînă în zilele noastre. Dealtfel, considerăm că meritul principal al autorului, care prezintă prin sintetice şi sugestive comparaţii similitudinile şi trăsăturile particulare cele mai semnificative ale evoluţiei interne şi relaţiilor politice dintre cele două ţări, constă în desprinderea, în lumina adevărului istoric, tocmai a acelor idei şi manifestări convergente, de solidaritate şi cooperare, inclusiv pe linie militară.

Capitolul întîi (p. 3—37) este, în fond, o introducere convingătoare în problematica interferenţelor politice dintre cele două naţiuni aflate, în acel faimos veac al XIX-lea, al revoluţiilor naţionale, la confluenţa dintre vechi şi nou, dintre tradiţie şi modernitate.

Capitolul al doilea, intitulat „Opţiune spre unitate şi colaborare" (p. 39—80), evidenţiază, în primul rînd, unitatea de vedere şi de acţiune realizată între România şi Serbia în timpul domnilor Alexandru Ioan Cuza şi Mihail III Obrenovici, materializată, printre altele, de înfiinţarea de agenţii diplomatice la Bucureşti şi Belgrad, prin convenţii şi acorduri, prin tendinţa reciprocă de a lărgi colaborarea la scara întregii Peninsule Balcanice, în scopul rezolvării problemelor statelor de aici de către ele însele. Înfăptuirile acestei perioade au fost consolidate în anii următori odată cu semnarea Tratatului de prietenie din ianuarie 1868.

Capitolul al III-lea, „Înfăptuiri pe calea independenţei", este cel mai întins (p. 81—164) şi, fiind consacrat analizei raporturilor dintre cele două state în anii premergători şi, mai ales, în timpul „crizei orientale", izbucnite în 1875 odată cu răscoalele antiotomane din Herţegovina şi Bosnia, M. Milin demonstrează o bună cunoaştere a evenimentelor, reuşind să extragă concluzii pertinente cu privire la poziţia de neutralitate adoptată iniţial de România şi la eforturile favorabile ale acesteia pentru dezvoltarea luptei popoarelor iugoslave. Ca şi în celelalte capitole, se degajă linia politică constantă de promovare a intereselor supreme naţionale şi, în acelaşi timp, de ajutorare a popoarelor vecine în lupta lor pentru neatîrnare. În final, se prezintă momentele principale ale relaţiilor româno-sîrbe în cadrul desfăşurărilor militare din 1877—1878 şi al tratativelor de pace din 1878, care au consacrat independenţa deplină a acelor două ţări.

Cele două state moderne, după 1878, născute şi ridicate sub acelaşi semn al înnoirilor revoluţionare, vor fi chemate să desăvîrşească unitatea lor naţională, relaţiile lor de colaborare marcînd, în veacul următor, un salt calitativ, încununat cu succes în 1918.

Scrisă cu talent şi acribie ştiinţifică, beneficiind de un indice onomastic şi de rezumate în limbile engleză, franceză şi sîrbă, cartea lui M. Milin reprezintă, de fapt, după cîte ştim, o etapă dintr-un plan de mai mari proporţii rînduit de autor şi destinat să înfăţişeze, sub cele mai diverse aspecte, legăturile dintre cele două popoare vecine şi prietene în epoca modernă. Noi o aşteptăm cu aceeaşi încredere în forţa de argumentaţie şi în mesajul umanist, de pace şi prietenie, al unor astfel de contribuţii.

Dumitru Preda

***) Miodrag Milin : „Relaţiile politice româno-sîrbe în epoca modernă", Timişoara, 1986.**

Poezie din R.S.F. Iugoslavia

DESANKA MAKSIMOVICI
Primăvară, iar cu mă ofilesc

Verdele a dat foc ierbii
În jurul meu arde
Iar eu mă ofilesc

Drept în ochi soarele
Priveşte irişii primăverii
Iar eu mă ofilesc

Grădină tînără-i cerul
Plină de spuma sălbatecilor pruni
Iar eu mă ofilesc

Pasărea-n ram cu ciocul îşi ţese
Zori de zori cuibul
Iar eu mă ofilesc

Mîinile copilei
Sînt nişte plăpînzi stînjenei
Iar eu mă ofilesc

Clipă de clipă
În viaţă se schimbă ceva
Iar eu mă ofilesc.

VASKO POPA
Tratat despre rouă

Elevul lui Fulcanelli-mi arată
Cuptorul său pre nume-Athanor

Mă ţine de braţ
Conducîndu-mă din atelier
Spre grădina din spatele casei

Mi-arată iarba
De pe care culege
Roua pentru desăvîrşirea Marii Opere

La ureche-mi şopteşte :
Bat cîmpii cei care zic că apa-i H_2O
Şi nici prin gînd nu le trece că norii
Sînt planete şi ei

ADAM PUSLOICI
Am cumpărat stele

Poetului Vasko Popa

Azi dimineaţă în piaţa de pureci
Mi-am cumpărat o constelaţie

Mi-am cumpărat
O bucată de cer
Patru stele

Le-am aşezat pe tavanul camerei mele
În aceeaşi ordine precum şi pe cer

Stelele s-au oglindit
Şi mai departe
În apa universului

Acuma pe cer au rămas nişte gropi
În care pe rînd toţi sfinţii-au căzut

Pe lîngă agrafe-girafe
Există şi frumoase bucăţi de poezie
La piaţa de pureci

STEVAN TONTICI
Baladă despre cal

Teribil a mai fost şi omul acela !

Puterea Tristeţii i-am citit-o-n privirea
din urmă
Valora un milion de Căi Putere
Atît despre cal.

IASNA MEVLINGHER
Ceea ce-i fierbinte-n azur

Ceea ce-i fierbinte-n azur
Curge ca lava-mprejur

Trupul pietrei e plin
De cel din urmă amin

Prelingă-se oboseala în jos
Prin foşnetul cel mincinos

SANDE STOICEVSKI
„Prin Asia păstorul pribeag"

Aratătorul, calea, toiagul
Şi iată ceva sigur
În mijlocul Asiei.

Fiindcă nici turmă nu-i, nici tărm,
Nici lună cu puţină verosimilitate
Să ne întremeze.

Doar vulpea pustiei
Uneori reuşeşte :
Să salte, să-aştepte ?

IRFAN BELIUR
Colivie negolită

În colivia de aur
Pasărea moartă nimic n-a lăsat
Din propria-i robie
În colivie doar noi am rămas
Ca un laţ pentru o pasăre nouă.

MILAN KOMNENICI
(Pleavă şi vînturătură...)

Pleavă şi vînturătură şi paie,
Intru în casă,
Saci cîrpeşte ţăranca
Pentru a-i duce pe arie,
Tînără e şi adesea
Îşi desface picioarele să văd
Că femeia şi ţărna
Sînt din acelaşi aluat :
Se luptă fiecare cu sine,
Negre, abisale şi goale.

VESNA AŢEVSKA
Adiere de libertate

În vreme ce, dimineaţa, cu noaptea în cap,
Ne bem împreună cafeaua,
Iar viaţa pe străzi
Aleargă cu zgomot,
În vreme ce încă-mpreună
Citim infocaţi
Din poeţii dragi nouă,
Iar amarele : ce şi de ce
Nu ne-au prea apăsat,

Nu, spui tu,
Aceasta nu-nseamnă numai a-ţi bea cafeaua
Aceasta e o mică adiere de libertate.

În româneşte de Carolina Ilica şi Dumitru M. Ion

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎNCEPÎND DIN TOAMNA LUI 1986,** afişele teatrelor particulare pariziene au început să anunţe nume celebre. Stelele marelui şi micului ecran se îndreaptă tot mai mult spre scenele teatrelor. Astfel, la sfîrşitul lunii februarie 1987, pe scena Teatrului „Madeleine" şi-a făcut apariţia nimeni altul decît Jean Paul Belmondo.

Dintre celelalte nume celebre apărute pe afişele teatrelor amintim pe : Jean Marais, Annie Girardot, Richard Berry, Michel Serrault, Jean Luis- Trintignan, Philippe Leonard etc. De ce această afluenţă a actorilor de film spre scenele teatrelor ? Pentru că unii dintre actorii citaţi — şi încă mulţi alţii — nu au primit de multă vreme oferte pentru a juca în filme, alţii pentru a a vedea dacă, după o absenţă îndelungată de pe scenă, mai merg în teatru, iar alţii pur şi simplu pentru a-şi reînnoi reclama pe scenele unuia din cele peste 80 teatre cît se apreciază că fiinţează în prezent în capitala Franţei.

De obicei, actorii aceştia apar pe scenele teatrelor mai bogate, frecventate de păturile înstărite ale Parisului, unde onorariile pot fi — şi sînt — substanţiale, pe măsura costului biletelor de intrare, care variază între 100—150 franci. Dar prezenţa unor mari actori de film pe afişul unui teatru nu înseamnă un succes asigurat. Aşa s-a întîmplat cu piesa „Vila albastră" de Guy Trejan pe scena lui „Espace Cardin", în care reapărea la Paris, după mulţi ani de absenţă, artista Madeleine Robinson şi care a „căzut". Cum de altfel s-a întîmplat şi cu o altă piesă promiţătoare, „B-29", cu vădit caracter antirăzboinic, în care prezenţa pe afiş a lui Richard Berry şi Nels Arestrup a făcut săli pline pînă în momentul cînd critica...

● **SE ÎMPLINESC ANUL ACESTA** 70 de ani de la naşterea şi 20 de ani de la moartea celei care a fost marea scriitoare americană, Carson CcCullers. Ea ar fi rămas celebră chiar dacă ar fi scris numai romanul aceia cu nume de neuitat : „Inima este un vînător singuratic" (The Heart is a Lonely Hunter), apărut în anul 1940, pe cînd autoarea avea numai 23 de ani. Romanul oamenilor dintr-un oraşel din Sudul Statelor Unite, tînzind după dragoste adevărată. Personajele principale, doi surdomuţi, simbolizează în romanul lui Carson McCullers izolarea, neputinţa de comunicare, care atrag după ele şi nefericirea celor din jur.

În romanul următor „Oglindire într-un ochi de aur" (Reflections in a Golden Eye), apărut în anul 1941, sînt zugrăvite cu remarcabilă măiestrie şi înţelegere psihologică, două personaje unite prin gelozia reciprocă. În anul 1951 i-a apărut culegerea de povestiri „Balada unei cofetării triste" (The Ballad of the Sad Café), care a fost dramatizată după doi ani de Edward Albee. Zece ani mai tîrziu i-a apărut romanul „Ceasul fără arătătoare"(Clock Without Hands) în care abordează probleme sociale, dar mai ales rasiale.

Post-mortem, în anul 1971, a apărut un volum cuprinzînd eseuri, schiţe şi poezii.

Întreaga creaţie a acestei admirabile prozatoare americane nu este decît o imagine a propriei tragedii, a luptei inegale de o viaţă cu o boală care se agrava pe zi ce trecea şi care, în cele din urmă, a răpus-o nedrept şi dureros de prematur.

● **TATIANA IVANOVA,** titulara rubricii de critică literară a revistei moscovite „Ogoniok", apreciază apariţia romanului „Pardesiul alb" al lui Vladimir Dudinţev drept un mare eveniment literar. Romanul a fost publicat în primele numere pe anul 1987 ale revistei leningrădene „Neva".

„Au apărut multe cărţi asupra cărora ne-am exprimat păreri entuziaste, totdeauna însă ne-am rezervat dreptul de a adăuga şi un **dar...**", scrie ea. Romanul este remarcabil, **dar** autorul s-a grăbit să... Cartea este pur şi simplu foarte bună, **dar** puţin cam publicitară... Şi aşa mai departe. Vladimir Dudinţev a lucrat ani şi ani la romanul său, ce şi-a creat opera şi a scris un roman care nu timp în care nu a apărut în paginile nici unei publicaţii, la nici o tribună. Nu s-a grăbit în timp lasă locul nici unui **dar",** conchide autoarea recenziei.

Ce spune autorul despre noul lui roman ?

El şi-a expus punctul de vedere în paginile revistei „Literaturnoe obozrenie" : „Este un roman a cărui acţiune se desfăşoară în mediul oamenilor de ştiinţă, al biologilor. Eroul meu a fost şi rămîne omul înflăcărat, pe care îl mină înainte ardoarea creaţiei. Inima mea îi refuză pe cei care parazitează pe seama muncii altora... În romanul „Pardesiul alb" vreau să smulg masca sub care se ascunde răul, să-i învinge în punctele sale cele mai sensibile. Despre ce este vorba ? Am vrut să-l înarmez pe omul cel bun cu criterii sigure pentru cunoaşterea binelui şi a răului. Înainte de a începe această muncă a trebuit să analizez unele fenomene şi am înţeles, în primul rînd eu însumi, care este destinul meu — lumea morală a omului".

● **„UN MODERNIST AL SECOLULUI AL XVI-LEA"** este titlul unui foarte interesant articol publicat în revista milaneză „Epoca" sub semnătura lui Marco Fabio Apolloni.

Modernistul în cauză este Giuseppe Archimbaldi sau Arcimboldo, unul dintre cei mai interesanţi şi mai surprinzători artişti ai secolului al XVI-lea. În primăvara acestui an a fost vernisată la Palazzo Grassi din Veneţia o expoziţie cuprinzînd treisprezece lucrări originale şi patrusprezece copii după tablourile lui Arcimboldo, expoziţie considerată drept marele eveniment al artelor plastice europene ale anului 1987.

Archimboldo a fost primul pictor care a distrus figura omului, pe care a recompus-o apoi din elementele cele mai diferite şi mai bizare : fructe, legume, animale etc. Influenţa lui asupra altor pictori s-a manifestat în epoca modernă, fapt ilustrat de exponatele cuprinse într-o expoziţie anexă şi intitulată „Influenţa lui Arcimboldo".

Archimboldo este pictorul ale cărui lucrări le vede foarte multă lume, dar foarte puţini din cei care le văd ştiu cine este autorul lor. „Despre Archimboldo ştim foarte puţine lucruri, scrie criticul de artă Pietro Falchetti, cel care a executat catalogul expoziţiei. Este ciudat că un om care a trăit un sfert de secol la curtea habsburgilor şi a fost confidentul a doi împăraţi — Maximilian al II-lea şi Rudolf al II-lea — a lăsat atît de puţine urme. Se ştie că s-a născut în anul 1527 şi a murit în anul 1593".

Criticii de artă italieni sînt de părere că Archimboldo i-a influenţat direct pe Picasso şi pe André Breton în modul de a surprinde, prin intermediul formelor geometrice şi al contrastelor — cele mai diferite expresii ale chipului uman.

● **NOUL VOLUM „ULIŢA DIN CÎMP",** cuprinzînd treizeci şi una de proze scurte ale scriitorului ceh Josef Kadlec, se constituie într-o aducere aminte despre procesul maturizării tinerilor din ajunul celui de-al doilea război mondial. Autorul zugrăveşte lumea periferiei, lumea copiilor de cincisprezece ani, cu visurile şi năzuinţele lor, bătînd la porţile tinereţii năvalnice. Băieţii trăiesc primele iubiri, primele bucurii şi deziluzii, string experienţă de viaţă, învaţă să trăiască, privesc lumea cu ochi măriţi de interes, se confruntă cu grijile şi problemele pubertăţii. Dar, înainte de toate, cu problemele intrării în lumea maturilor ca parteneri egali ai acestora.

Aşa se face că se duc din cînd în cînd la o bale, fac curte fetelor, citesc „Căsătoria perfectă", fac planuri care să-i ajute să se îmbogăţească peste noapte, sînt ademeniţi de locurile tainice ale aşezării şi împrejurimilor, ca şi de întîmplările care au loc pe strada lor : casa în care locuieşte un pitic, situţia familiei domnului muzician Kacandria, dar mai ales a frumoasei Dora, fiica lui.

Despre toate acestea şi despre multe altele autorul povesteşte cu zîmbet, cu înţelegere pentru vîrsta şi naivitatea eroilor săi, care descoperă viaţa ca pe o intrare într-o grădină misterioasă în care fantezia face casă bună cu lumea reală.

Noua carte a lui Josef Kadlec face parte din categoria cărţilor de amintiri care evocă admirabil nu numai atmosfera specifică tinerilor, dar şi climatul social, mediul familial în care aceştia evoluează, relaţiile dintre generaţii. Mărturiile lui Kadlec reuşesc să surprindă trăirile acelea unice, irepetabile, pe care şi le aduce aminte fiecare om „mare", ele impresionează prin autenticitate, autorul reuşind să îmbine în chip fericit experienţa personală cu cea a camarazilor de drum şi generaţie...

SPORT
Amestecate

● Universiada '87, una din cele mai frumoase întreceri sportive ale lumii — speranţa, lumina, cîntecul, iubirea — ne-a aşezat anul în împletitură de aur. Aflaţi la vîrsta cînd aştepţi răsăritul lunii la pîrleaz şi te prind zorile vorbind cu lăstarii stelelor, fetele şi băieţii noştri ne-au povestit lumii cu piatra rară a victoriosilor. Cele 43 de medalii obţinute de studenţii români ţin de feeria acestei veri romantice.

● Echipa feminină de floretă a României, vicecampioană mondială. Elisabeta Tufan, campioană mondială la proba individuală. În adolescenţă, scena celui mai scînteietor teatru, mă visam muşchetar. Am învins atîţia plopi, salcîmi şi mesteceni, că nu le mai ştiu numărul (Cu timpul au început să mă-nvingă ei). Elisabeta Tufan şi minunatele-i prietene m-au proiectat, pentru o clipă, în împărăţia de umbră luminoasă a unui prepeleac. Evanescenţa tulpinilor din orizont, ispita depărtărilor, timpul îndărăt, cărările lumii. Fetelor dragi, vă închin spada cu care-mi tai drum printre iluzii şi vă sărut mîna.

● A.S.A. Tîrgu-Mureş are un nou antrenor: Cornel Dinu. Sînt convins că în oraşul cu cel mai frumos ceas floral, Dinu va readuce cu spontaneitatea fulgerului: pasa de 30—40 m. În afară de el şi Ion Dumitru, zis Liţă, nimeni n-a izbutit, în România, să deruteze o echipă (adversă) printr-o asemenea fineţe tehnică. Mult succes.

● Sînt născut în Gradiştea, judeţul Brăila. Satul meu face parte din **geografia celor sapte sate lipsite de ploaie** (din autori de manuale). Seceta nu ne ocoleşte. Dar nici aşa. Anul ăsta s-au înregistrat +67° la sol. Mă simt mîndru că toată copilăria mea am umblat desculţ. Ca de altminteri şi părinţii, şi bunicii, şi vecinii, şi prietenii, şi duşmanii. O concluzie se impune: şi eu şi ai mei am trecut prin flăcările iadului ; de aceea ne place (în mod sigur) să ne simţim pe pămînt ca în rai. Şi mai ales, toamna, cînd lucrurile încep să se aranjeze pe lîngă instituţiile numite cramă.

● Miercuri, la Butimanu, judeţul Dîmboviţa, m-am declarat oaspetele (cu de la mine putere) al doctorului veterinar Viorel Chiriţă. Vechiul meu prieten de-abia dăduse jos (de pe amîndouă picioarele) nişte încălţări de gips. Era atît de cald în sat încît simţeam cum arde lumea în creierul nostru. Mai tîrziu avea să se strecoare un fel de furtună, o rafală de ploaie, o nădejde neîmplinită. „Cum te simţi cînd stai în pat şi nu munceşti?" l-am întrebat. „Vrei să ştii?" „Vreau". Răspuns: „Uneori, din porniri copilăreşti, probabil, mă aplec asupra lumii mici, care forfoteşte lîngă noi, fără să-i dăm atenţie. Mă pricep la păsări foarte bine, asta-i meseria mea, dar citeodată mă întreb: ce senzaţii (cuvîntul poate e impropriu), încearcă găina aia care, clocind zece ouă de raţă, scoate zece boboci, ajunge cu ei pe malul unui lac, bobocii intră în apă, lipăind fericiţi şi ea?"... „Vine furtuna, i-am răspuns, hai să ne ferim de fulgere".

● Ca un făcut, după discuţia cu un doctor veterinar (meserie pe care fata mea, trecută de copilărie şi iubind pînă la nepotrivire cu lumea pisicile, vrea s-o-mbrăţişeze), seara, m-a sunat un alt prieten, doctor internist. „Să nu bei nici-un pic de alcool pe căldurile astea". Răspuns, în cuvinte blajine: „măi ăsta, viaţa e scurtă, voi v-aţi convins de multă vreme că n-o puteţi lungi, nu ne rămîne decît s-o facem lată".

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
31
(1 316)
simbătă
1 august
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANGAJAREA CULTURII

Spaţiul culturii este însuşi spaţiul condiţiei noastre istorice, de la conştiinţa de sine a luptei şi muncii care tezaurizează valori inestimabile ale afirmării şi împlinirii noastre ca ţară şi popor, şi pînă la conştiinţa de sine a spiritului creator, pînă la conştiinţa de sine a manifestării, în toate planurile vieţii materiale şi spirituale, a geniului creator al poporului. Nu întîmplător, de aceea, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, aşează într-o relaţie directă, munca de educaţie, scopul şi modalităţile acesteia, şi cultura care defineşte un univers de conştiinţă morală, politică şi socială capabil să edifice idei şi convingeri noi, înaintate, în inseparabilă şi statornică legătură cu trecutul glorios, cu prezentul activ şi dinamic al emancipării socialiste multilaterale, cu viitorul pe ale cărui coordonate s-au înscris şi se înscriu mari ctitorii economice, ştiinţifice şi tehnice, programe vaste şi cutezătoare ale unei permanente înfloriri sociale.

Modalitatea culturii, în răsfrîngerea sa educativă de largă şi necontenită sensibilizare a gîndirii şi practicii umane, inclusiv a celei politice şi sociale, este una dintre caracteristicile esenţiale ale anilor care au urmat Congresului al IX-lea al partidului şi ea explică, în multe privinţe, însăşi ridicarea de altitudine, noul nivel de cerinţe şi exigenţe pe care actualul stadiu al dezvoltării noastre îl reclamă în toate domeniile de activitate. Modalitatea culturii şi întemeierea pe cultură, pe ştiinţă şi educaţie reprezintă cheia înţelegerii, a asumării active, conştiente a prezentului şi viitorului, precum şi a participării cu toate forţele la înfăptuirea înaltelor deziderate ale progresului şi civilizaţiei.

Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului sub titulatura celui care era investit în fruntea forţei politice conducătoare din România şi urmînd în amplitudine calea ideilor, a tezelor şi concepţiilor formulate în temeiul unei vaste experienţe revoluţionare, constituie şi sub raportul culturii şi artei, al spaţiului pe care îl definesc acestea, o deschidere neîntreruptă spre om şi realitate, ea activizează gînduri, sentimente şi preocupări care fac din idealurile de libertate şi propăşire o cauză generală a întregii societăţi ca şi un suport de ordin moral şi social al existenţei creatoare, al responsabilităţii şi angajării destinului creator. Prin aceasta cultura şi arta se transformă în factori specifici de educaţie şi primesc neîncetat semnele confirmării şi consacrării lor ca virtuţi într-un scop în permanenţă nou şi revelator.

Democratismul culturii este, în esenţa sa, o cucerire a acestei epoci. El are în raza sa de susţinere un cîmp vast al mostenirii de valori şi primeşte energia unor exponenţiale izvoare de spirit. Este consonanţa aceleiaşi idei a manifestării geniului creator al poporului şi în acest sens s-au realizat uriaşe investiţii materiale, în acest sens s-au asigurat condiţii de amplă perspectivă învăţămîntului, ştiinţei şi educaţiei, s-a creat acel cadru necesar şi omniprezent al cunoaşterii, al asimilării celor mai înaintate valori ale gîndirii şi practicii umane, după cum s-a creat, a fost transformat în criteriu, în argument de prim ordin al politicii culturale, şi un climat nou de efervescenţă şi emulaţie spirituală. Un climat care înseamnă şi o nouă geografie de conştiinţă morală, economică şi socială precum şi o semnificaţie, o cuprindere nouă pe care cultura şi arta le deţin în raporturile dintre oameni ca şi în raporturile lor cu societatea, cu viaţa, cu propriul destin. Este, poate fi aceasta imaginea însăşi a conştiinţei creatoare. Este traiectul a douăzeci şi doi de ani care îngemănează realităţi, aspiraţii şi împliniri cu adevărat epopeice şi este mai ales traiectul unei puternice şi laborioase profesiuni de credinţă.

În spaţiul culturii şi prin democratismul acesteia ţara depune în permanenţă şi cu prodigioasă vocaţie a creşterii zestrei sale materiale şi spirituale o pasionantă şi inconfundabilă mărturie despre sine, despre timpul şi oamenii săi. Din iniţiativa secretarului general al partidului s-au instituit, ca în atîtea alte şi alte domenii ale existenţei noastre, organisme şi forumuri reprezentative ale democraţiei socialiste muncitoreşti-revoluţionare. Un asemenea forum este şi Congresul educaţiei politice şi culturii socialiste ; al treilea cel pentru care ne pregătim şi din perspectiva căruia putem privi la tot ce am realizat pînă acum, într-o etapă care este definitorie pentru imaginea unei noi calităţi a muncii şi vieţii şi deci şi pentru creaţie, pentru cultură şi educaţie.

Programele şi obiectivele Congresului al XIII-lea al partidului au cu precădere acest scop esenţial al calităţii şi din acest punct de vedere literatura, cultura şi arta sînt, în definirea lor ca factori de conştiinţă, argumente ale unei experienţe şi răspunderi pe deplin asumate, deschise în continuare realităţii ca şi aspiraţiilor pe care le exprimă şi în lumina cărora rămîn să-şi exercite spiritul înriuritor. Formarea unei conştiinţe noi, înaintate, deci manifestarea, implicarea prin mijloace specifice într-un front larg educativ, onorează, deschide spre izvoare noi cultura şi arta, le insuflă acel aer mereu proaspăt şi viu care e al dragostei, al respectului şi grijei neîncetate faţă de popor şi de ţară.

Căile culturii şi politica se întemeiază strîns, formează împreună linia de rezonanţă a timpului, a epocii în care se manifestă, ele consolidează valori şi experienţe în măsura în care acestea servesc, apără şi exprimă aceleaşi deziderate, aceleaşi interese majore, aceleaşi idei-forţă care fac matca de cuget şi de voinţă a istoriei unei întregi ţări, a unui întreg partid şi popor. În emblema aceasta : **Poporul, Ceauşescu, România** se regăsesc datele istoriei noastre actuale şi spiritul însuşi al ideii de unitate şi progres. În emblema aceasta se regăsesc fapte, idei şi convingeri care privesc şi cultura, aşezarea culturii în dreptul şi sub egida propriilor sale responsabilităţi, sprijinirea şi dezvoltarea culturii ca modalitate a cunoaşterii, a înţelegerii şi cooperării între ţări şi popoare.

Cultura românească în lume a dobîndit în aceşti ani suportul politic şi social care a făcut şi face din România o ţară a respectului, a păcii şi colaborării, o ţară din care grija faţă de viitorul umanităţii, faţă de libertatea şi independenţa tuturor popoarelor, în conditiile atît de grave şi mai mult decît primejdioase la adresa însăşi a speciei umane şi a condiţiei vieţii pe pămînt, s-a făcut şi se face auzită prin demersurile, iniţiativele şi pledoariile preşedintelui său, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Un argument în acest sens este însăşi agenda de contacte şi întrevederi din această perioadă, agendă care, în plan cultural şi nu numai politic, are o benefică şi stăruitoare semnificaţie asupra lumii în care trăim. Sînt întîlniri, contacte şi dialoguri la nivel înalt care privesc problemele păcii, ale înţelegerii şi cooperării internaţionale, pentru edificarea unei lumi mai bune şi mai drepte pe planeta noastră. Cultura şi arta întind punţi vii de legătură între ţări şi popoare şi participă la înfăptuirea nobilelor deziderate ale umanităţii.

Luceafărul

În paginile 5 – 6 – 7 – 8
„DUNĂREA"

DIALOGUL PERMANENT

Dialogul permanent cu oamenii muncii, cu făuritorii bunurilor materiale şi spirituale, vizitele de lucru efectuate în întreprinderi, unităţi economice şi sociale, pe ogoare, pretutindeni acolo unde se hotărăşte soarta înfăptuirii obiectivelor, a programelor care privesc mersul ascendent al societăţii, dezvoltarea pe noi trepte de progres şi civilizaţie a patriei, au devenit, după cum bine se ştie, una din modalităţile curente ale activităţii secretarului general al partidului, preşedintele Republicii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Sarcinile şi obiectivele celui de-al optulea cincinal, hotărîrile adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului situează România într-o nouă etapă a creşterii şi consolidării sale economice, pe orbite ale dezvoltării care sînt în strînsă relaţie cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii ştiinţifice şi tehnice, sub semnul unei noi calităţi a muncii şi vieţii în toate domeniile şi sectoarele de activitate. Într-o asemenea perspectivă munca şi viaţa întregii ţări cunosc o necontenită ridicare de altitudine şi confirmă posibilităţi noi de realizare a scopurilor şi obiectivelor prevăzute. Noua vizită de lucru a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în unităţi economice din judeţul Constanţa, dialogul secretarului general al partidului cu oamenii muncii, conferă, ca şi în atîtea alte şi alte prilejuri asemănătoare, dinamism şi eficienţă demersurilor creatoare, căi şi soluţii optime de angajare a tuturor capacităţilor materiale şi spirituale pentru ca acest an care este al Conferinţei Naţionale a partidului şi al celei de a 40-a aniversări a Republicii să se înscrie cu noi şi valoroase rezultate în cronica înfăptuirilor epocii inaugurate de Congresul al IX-lea. Certifică aceasta însăşi prezenţa conducătorului partidului şi statului nostru în mijlocul celor ce muncesc, pe mari şantiere, în întreprinderi şi unităţi economice, la obiective de larg interes şi de largă semnificaţie pentru tot ceea ce înseamnă starea muncii şi a creaţiei, angajarea patriotică, revoluţionară, spiritul de răspundere şi dăruire, hotărîrea de a face totul pentru continua înflorire economico-socială a ţării.

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAŢIEI POLITICE ŞI CULTURII SOCIALISTE

Lîngă umărul ţării

de Ion Lăncrănjan

Nu ştiu dacă s-a formulat această observaţie, în ce mă priveşte însă am crezut şi cred că antologica poezie „Mirabila sămînţă" a avut şi are o legătură de fond cu tot ceea ce a fost şi este devenire în patrie. Aş spune chiar că această poezie nu putea fi scrisă decît într-o vreme cum e vremea aceasta a noastră — vreme a muncii şi a speranţei, vreme în care stropul de sudoare se preface în lacrimă de lumină, scînteind din ce în ce mai puternic. Mulţi nu vor fi de acord cu aceste afirmaţii, unii vor protesta cu vehemenţă, reproşîndu-mi că îl implic pe Lucian Blaga într-o poveste cu care nu a avut nimic de-a face. Tocmai, că a avut de-a face, Lucian Blaga neputînd să nu vibreze faţă de vremea pe care o trăia, faţă de străzile intru frumos şi bine ale unui întreg popor. Ultimii lui ani de viaţă au fost umbriţi de nedreptăţi, vinovat fiind el însuşi pentru tot ce a pătimit atunci, după părerea unora, împingerea lui în penumbră făcînd parte, chipurile, dintr-o mare şi inevitabilă „bătălie ideologică", de parcă această bătălie nu ar fi putut avea loc fără umbrirea valorilor naţionale. Dar nu despre vinovăţii vroiam să vorbesc, ci despre felul cum a comunicat Lucian Blaga cu vremea aceasta a noastră, despre ecoul pe care l-a avut în conştiinţa lui efortul creator al poporului din care face şi făcea parte, nedreptăţile pe care le-a îndurat nereuşind să-l înrăiască şi să-l înstrăineze de ai săi. Nimeni nu şi-l poate imagina pe Lucian Blaga denigrîndu-şi Ţara, de aici sau de cine ştie de la ce microfoane ale discordiei şi ale derutei, cum au făcut şi fac nemulţumiţii de duzină, toţi cei ce sînt scoşi în lumină de valurile vrăjmăşiei, neobservînd, prăpădiţii, că nu sînt ceea ce îşi închipuie că sînt.

Lăudînd semînţele — „Laudă semînţelor, celor de faţă şi-n veci tuturor !" —, Lucian Blaga a lăudat, cum nu putea să facă nimeni altcineva, rodnicia muncii, aderînd, tot aşa, cum nu putea să o facă decît el, la prefacerile din Ţara de care era legat trup şi suflet, cum au fost legaţi de altfel, întotdeauna, toţi creatorii de seamă de aicea, de la noi, unii dintre ei, cum s-a întîmplat cu Eminescu, cheltuindu-se fără nici o raţiune în această iubire de neocolit, realizarea lor de sine fiind condiţionată direct de această dăruire, patriotismul lor întrinsec fiind o problemă de viaţă şi de moarte — şi nu un moft, o haină de ploaie.

Într-adevăr, gestul lui Lucian Blaga nu a fost singular în vremea la care mă refer, ale cărei năzuinţe le-au îmbrăţişat şi alţi oameni de cultură — Arghezi, Sadoveanu, Vianu, Călinescu —, firesc, după ce au trecut de vămile pustiitoare ale opreliştilor anticulturale, antinaţio-

Continuare în pag. a 11-a

Inedit

Tudor Arghezi

Horă de nuntă

În mijlocul tuturora-şi
Întinsese zîna hora
Şi flăcău cîntînd pribeag
Mă uitam cam fără drag.
Hora-nţelesesem bine
Se-ntindea şi pentru mine
Multă părere de rău
Eram vîrstnic dar flăcău.

Cuvînt de naştere

Este un cuvînt de naştere cuvîntul patrie, patria este începutul, ea este leagănul, izvorul tuturor făgăduinţelor şi desăvîrşirilor noastre. Cuvînt de naştere şi cuvînt de creştere — cuvîntul patrie ne exprimă pe toţi şi ne numeşte sub steaua tuturor anotimpurilor, dar parcă mai ales în vară, în această lumină care e parcă a unei imense şi multicolore ferestre, în acest văzduh care se aseamănă cu o necontenită şi vastă respiraţie. E august, miroase a pîine caldă şi proaspătă, miroase a lună înaltă, răscoaptă pe cîmp, şi a struguri care se coc. Este o cumpănă aceasta : pîine şi struguri. Mărturie a spiculuî întors, legănat spre pămînt, şi urcarea sevei spre fruct. Priveam atunci de pe-un deal schimbarea din anotimp, rafale de gloanţe sfîşiau cerul, războiul trecea şi prin satul meu. Privesc acum tot de pe-un deal, acelaşi : rafale de stele şi şpaliere de viţă de vie ţintesc mersul norilor către cîmpii. Undeva a dispărut copilul care se miră ; într-o cumpănă, aceea a culesului, s-au petrecut multe vîrste şi s-au alcătuit multe destine. Este un cuvînt de naştere cuvîntul patrie şi el ne conţine în toate schimbările şi devenirile noastre. Nu începe cu un loc anume, cu părinţi, cu fraţi şi surori, ne începe din viaţă dar şi mai de departe, dinspre rude care-s poate nişte arbori de-acum, nişte pietre ; ne începe cu străbuni. Dar în vara tuturor rămîne această atît de înaltă şi fecundă cumpănă : miros de pîine şi miros de struguri care se coc. Emblema dacă vreţi, sigiliul sau norma ce le putem deduce pe-o cale care este evident şi morală dar mai înainte şi mai înainte de toate este istorie a ideii de libertate : în 1848, vara a început şi s-a petrecut revoluţia. „Noi vrem să ne unim cu ţara" striga Ardealul.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

REPERE LITERARE

Autoportretul artistului

Cavalcade de imagini insolite, salbe de metafore etalate în ritm debordant, o imaginaţie dezlănţuită în faţa căreia realul îşi modifică dimensiunile, scapă din determinările legilor fizicii şi devine geografie onirică supusă puterilor visului — iată cîteva dintre caracteristicile poeziei lui Virgil Teodorescu din prima sa etapă de creaţie, aceea a „Poemului în leopardă" şi a volumelor „Blănurile oceanelor", „Butelia de Leyda", „Au Lobe du Sel", „La Provocation". Este etapa marcat surrealistă a poetului, cînd (alături de Geliu Naum) viitorul membru al Academiei, era una dintre figurile distinse ale avangardei poetice româneşti postbelice, apreciate de către André Breton în termeni superlativi. Surrealismul românesc viza, împreună cu celelalte mişcări literare de avangardă, dinamitarea limbajului poetic tradiţional şi a clişeelor de gîndire, eliberarea, prin dicteu automat, a delirului interior care, substituit realului constrîngător, urma să anuleze opoziţia individ-lume, de sorginte romantică. Această atitudine definitorie se regăseşte exprimată programatic în poemul lui Virgil Teodorescu intitulat : „Munţii din vise" : „urăsc tot ce ameninţă mersul ameninţător al omului spre libertate / urăsc tot ce serveşte obstacolul acestei delirante eliberări / (...) urăsc limitarea dorinţelor tumultuoase (...) / nu urăsc vulcanicele, neliniştitele pămînturi din Pacific (...) / iminentul pericol ascuns ca un vierme în lucrurile cele mai familiare". În faza sa declarat surrealistă, poezia lui Virgil Teodorescu urmează fidel aceste „precepte" constituindu-se într-o expresie originală a libertăţii interioare, spaţiu în care succesiunea necontenită a formelor, cinetica universală sînt percepute convulsiv şi transfigurate în cuprinzătoarea metaforă a oceanului.

Deşi subordonată, teoretic, principiului dicteului automat, poezia lui Virgil Teodorescu nu exclude construcţia, ordinea, chiar dacă disimulate în jerbe metaforice, menite să violenteze simţurile. Acest echilibru subteran, ce conferă stabilitate universului poetic şi, deopotrivă, tensiune lirică, se relevă în opoziţia fluiditate (mişcare) — îngheţ (stagnare), recurentă în lirica lui Virgil Teodorescu. Acvaticul, expresie a mişcării continue şi, prin conotaţiile cuprinse,

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 9-a

MĂRĂŞTI, MĂRĂŞEŞTI, OITUZ: PAGINI DE EPOPEE

Pe unde nu s-a trecut

de Ion Horea

Am trecut pe unde nu s-a trecut. Peste riuri secate de secetă. Peste hotare care parcă nici n-au fost. Peste linii de luptă greu de imaginat sub zarea sprijinită în depărtări de munţi, înclinată la nesfîrşire către o Dunăre fabuloasă ori către un timp nebănuit. Spre Nămoloasa. Unde şi ce este acest nume în care te scufunzi, şi care ţine, totuşi, peste toate nămolurile timpului, o linie de rezistenţă, cum numai marile cetăţi ?... Dar, mai în sus, către Bucovina, încolo, spre dunga munţilor, cîte sînt cetăţile de păduri, de vii, de grîne, de porumb, de sfeclă, de floarea-soarelui, în mijlocul acestei veri lungi de şaptezeci de ani, care sînt gropile din care au răsărit şi sub care s-au stins, cazematele în care s-au zidit oamenii, deschizătorii acestor drumuri din şanţurile cărora se mai aude parcă şuieratul gloanţelor ? Încă din cîmpia Bărăganului, suim către Moldova, parcă împinşi de puteri armate, într-un exod al neamului ajuns în ceasurile decisive ale existenţei sale. A cîta oară ? Suim spre Moldova pe o scară de pămînt, pînă sub streaşina cerului, unde ne oprim, şi ni se spune că sîntem în triunghiul morţii, şi rămînem aici, să vedem ceea ce nu se mai poate vedea decît aici, la Draga, la Cota 100, la Panciu, Chicera, Prisaca, Muncelul, Răzoare, Mărăşeşti, decît acolo la Mărăşti, şi la Oituz, pe valea Siretului, pe valea Putnei, a Trotuşului, a Şuşiţei...

Am trecut şi prin Ţara Nimănui. De o parte, colinele cu ai noştri. De alta, dunga riului, malul Şuşiţei, cu ai lor. Sus, canicula vremii. În faţă, oprim, şi intrăm în Ţara Tuturor. Un uriaş patrulater cu ziduri de piatră, o poartă fără trufie, şi o pădure de cruci. Un osuar încremenit peste tot ce poate fi numit fiinţă, mişcare, rost în lume. Împrejur, lanuri de grîu şi de porumb, sub colbuirea zilei, în aşteptarea coacerii şi în implorarea ploii. Dar aici, între ziduri, cranii, oase, pămînt fără neam şi fără nume, aici, în inima pămîntului nostru. Crucile, cu nume străine. Una-două, cu de-ai noştri. Sfîntă omenie a neamului românesc ! I-ai adunat la un loc pe toţi, şi pe cei veniţi să te supuie, i-ai strîns la dreapta judecată. Aici, şi mai sus, la Mărăşti, în Mausoleul de pe umărul dealului, în cripte, grămezi de cranii, de oase, despărţite de ziduri : ostaşi români, ostaşi ruşi, ostaşi germani, ostaşi austro-maghiari. Nici o dobîndă în plus, afară de preţul fiinţei noastre, aici, pe unde nu s-a putut trece.

Spre Tecuci, am trecut podul de la Cosmeşti. De sus, de pe malul răsăritean al Siretului, schiţăm o lecţie de strategie. Malul înalt, fericită poziţie, la tehnica războiului de atunci, şi lunca Siretului, parcă altfel decît în **Pasteluri**, cu mişcări de trupe şi explozii închipuite, în liniştea înţeleaptă a vişinilor încărcaţi de pe ulîţele Cosmeştilor. Sentimentul panoramic ademeneşte şi înşeală. Gîndul că la Doaga şi la Străjescu s-au stîrnit soldaţii (ai noştri, numai de ai noştri vorbim, ceilalţi sînt ai pămîntului şi ai osuarelor, într-o eternă pentru ei ţară a nimănui, ai noştri sînt în spaţiul acesta de sus, martori ai vieţii noastre) din ceasul lor de răgaz, şi au dat la cap, într-o strategie ad-hoc a celui în drept oricum, şi în libertate, şi în amenînţare, şi în disperare. Biruie totuşi gîndul că s-au dus undeva, oamenii aceia, să mai spună că au lăsat locurile menirii lor, şi satele la locurile lor, şi din tot ce vedem, din cît adună ochii sub lacrima cerului, spunem că-i ţara, încolo, şi încolo, şi încolo, peste tranşee şi peste maluri înalte dinspre Apus ori dinspre Răsărit, şi peste munţii de sub linii, şi dincolo peste alte linii, într-o geometrie învăţată în zilele marilor bătălii.

De pe terasa Mausoleului de la Mărăşeşti altfel se învaţă istoria. Sub tălpile noastre sînt

Continuare în pag. a 10-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Construcţia demnă

Bucureşti, ce mai e nou prin Bucureşti, sînt întrebat, adesea. Zalău, ce se mai întîmplă pe-acolo, ehe, am făcut serviciul militar pe-acolo. Bistriţa, ce oraş, prietene, tot copaci şi flori, şi străzi cu trandafiri. Craiova, am auzit multe, multe lucruri frumoase despre Craiova, dumneavoastră trebuie să ştiţi mai bine, aţi fost la faţa locului. Cum, Măcin ?! Ce fel de oraş o mai fi şi Măcinul ?! Dar Huşii ? Cică la Paşcani e o minunăţie de oraş. Dar Dorohoii, prin cincizeci încă se mai aducea apă cu sacaua ?! Năsăud, Oradea ?! Satu Mare ?! Careii ? Dar să vedeţi Tîrgu Neamţ, aşa cum e parcă s-ar afla pe planşetă, parcă ar fi doar o machetă şi-atît. Nici nu crezi că e adevărat. Focşani ? Marmură, domnule, marmură şi o platformă industrială de-ţi vine să te descalţi cînd păşeşti pe-acolo, aşa ordine şi curăţenie, civilizaţie.

Da, acesta e termenul, unificator şi sugestiv : civilizaţie. Oraşe coborîte parcă pentru totdeauna pe-o rînă, tîrguri uitate de lume, sate mestecate de timpi goi s-au înălţat şi-au tot mers în aceşti ani printr-un spaţiu solar nesfîrşit, cîştigînd acea luminozitate intensă ce vine din interior. Au intrat într-o sărbătoare a firii care înseamnă asfalt, apă curentă, supermagazine, întreprinderi, şcoli, bună gospodărire, un alt ritm de viaţă. Modernizarea a pătruns în viaţa fiecăruia răsturnînd calendare întocmite pe o mie de ani şi dînd timpului o cu totul altă turaţie. Un rotund de ţară, chiar şi-un schimb de opinii despre ceea ce înseamnă România azi îţi dă sentimentul că trăieşti într-o ţară nouă. E ca şi cum te-ai afla într-un apartament de bloc nou-nout, al tău, în geamul căruia îţi bat, sărbătoreşte, nişte crengi de brad. În orice colţ de ţară te-ai afla dai de haina cea nouă a reali-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

CORNELIU LEU:
«Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale»

Cu „Faptele de arme ale unor civili în secolul războaielor mondiale sau ce înseamnă puterea". (ed. Albatros, 1987), intiiul volum al unui ciclu, proza lui Corneliu Leu păşeşte într-o etapă definitivă, aşezindu-se într-un fel de frescă, unde romancierul a pus mult din substanţa creaţiei anterioare, făcînd alte legături şi subordonînd dezvoltările recente altor idei, durabile. Aceste recapitulări nu sînt de neimaginat şi se recomandă chiar, atunci cînd opera e desfăşurată pe intervale lungi şi în creaţii a căror unitate există însă nu e atît de evidentă ; omogenitatea e, în aceste situaţii, cîştigul cel mai de preţ. „Faptele de arme"... topesc, aşadar, în cele şapte capitole (unele dintre ele avînd organizări de roman propriu-zis) producţiuni mai vechi, indicate şi în cite un titlu („Ochiu-dracului sau ce înseamnă puterea", „Viitorul al doilea", „Puterea", etc.). Însă modificările sînt esenţiale şi maturitatea unei viziuni creatoare se observă numaidecît. „Ochiu-dracului", un roman din 1956, s-a păstrat acum nu în latura satirică ci în stratul, ca să zicem aşa, istoric şi sociologic, căpătînd deopotrivă o înfăţişare dramatică dincolo de ceea ce ar putea să fie pitoresc cu semnificaţie limitată. „Viitorul al doilea" (1963) s-a adăugat în chip organic şi, dintr-o nuvelă, a devenit un capitol într-o construcţie cu structură foarte precisă. În fine, „Puterea" (un roman din 1964, revizuit în 1973) a contribuit aici cu materia fundamentală, aducînd toate componentele într-un regim de subordonare, asigurînd, adică, principiul logic. Aceste reformulări succesive căci în romanul „Puterea", din 1973, se absorbise mai înainte, o altă nuvelă („Singele şi apa", din 1959) arată năzuinţa către construcţii vaste şi persistenţă în cuprinsul unei teme, romancierul fiind interesat să exploreze un caz pînă la capăt şi să producă, în urma unui proces de creaţie laborios, concluziile cele mai potrivite. E o procedare pe care a exemplificat-o altădată, Cezar Petrescu şi care e reclamată de creaţie în cazul prozatorilor industrioşi, esenţial fiind, bineînţeles, dacă în acest fel rezultă creaţie de valori.

„Faptele de arme" e, din toate punctele de vedere, o alcătuire nouă, riguroasă şi, probabil, cel mai însemnat dintre romanele lui Corneliu Leu, alături de „Rănile soldaţilor învingători" pe care am impresia că îl precede într-o reconstituire a cronologiei româneşti. Fundamentală e aci voinţa de a face sinteza unei opere şi de a cuprinde, ca într-o frescă, elementele estetice care s-au dovedit, la încercări noi, a fi durabile. Romanul e organizat pe citeva planuri, care păstrează ceva din formula iniţială, arătînd de unde s-a pornit cu reformularea de acum, însă unificate cu inteligenţă pînă într-atît încît cine ignoră izvoarele utilizate nu are impresia unei rescrieri.

E, mai întîi de toate, un roman al Dobrogei, cu populaţie amestecată şi arătînd culori tari, orientale, prelungind într-o geografie fundamental românească straturi de balcanism. Prozatorul are îndemînări în direcţia acestui pitoresc policrom pe care îl cunoaşte mai bine decît alţii. Ceva din lentoarea Orientului, surprinsă de Em. Bucuţa şi, mai cu seamă, din etnografiul turcic, prezent în „Cara-Su", de I. Valerian, a trecut în felurile proporţii şi aci, adăugîndu-se la acestea o dimensiune sălbatică şi pestriţă, rămasă din proza lui Panait Istrati. E un spaţiu al vietăţilor libere, ca într-o regiune necunoscută de exploratori : „Erau ultimii ani cînd, în jur, stepa se întindea în adevărata ei libertate, cu lanuri de pir înalt cît omul, cu cîmpuri de ciulini, de maci şi de rapiţă, în care roiau dropiile mari, cenuşii, curioase-n privire, cu fineţe înguste şi umbrite, unde se retrăgeau în voie hergheliile de cai sălbatici, mici şi iuţi care şi acum cînd pe puţin de două sau trei generaţii se află-n ham, tot îşi mai păstrează jarul din vine şi se vînd pe preţ foarte bun la tîrguri". Omul are aci alte reprezentări ale timpului şi cînd un solicitant e respins, el aşteaptă evenimentele să înainteze şi să se consume : „tăcu răbdător, ca unul care are veacuri înainte". Imaginaţia e stimulată de climă şi de amestecurile de sînge, ajungînd la un fabulos de Halima. Un hangiu ar fi, de pildă, înfrăţit cu diavolul şi pe seama lui se pun întîmplări de tot stranii : „Odată se auzi printre oamenii veniţi la moară, şi de aici în oraş, cum că în curtea hanului, căpetenia de bandiţi ar fi îngropat, cu cunoştinţa hangiului, doi saci de galbeni; altă dată că însuşi Sotir fusese recunoscut de niste ciobani printre ghiraii banditului, iar a treia oară, că din pivniţa hanului porneşte un tunel adînc care iese tocmai în Deli-Orman — pădurea nebună — culcuşul hoţilor". Orientale sînt nu doar aceste predispoziţii pentru miraculos ci şi acele nimicuri cotidiene care dau farmec vieţii; proza e aci o revărsare de mărfuri asiate, sugerînd cunoscătorilor arome şi voluptăţi gustative. Iată cafeneaua veche „cu parfum fin în care se amesteca cel al tutunului de Macedonia, cu aromele orientale ale şerbeturilor şi ceaiului, dominate de cele atotumblătoare ale cafelei, îmbogăţite uneori cu îz de rom în marghilomane şi, alteori, cu răcoare de mentă şi lămîie". Astfel de mici gravuri, cu circulaţie nu doar în proza aceasta însă contribuind aici la aerul de Levant, nu sînt numeroase totuşi, deşi romancierul a pus voluptăţi la întocmire.

„Faptele unor civili..." e un roman cu precădere social şi acest plan e, mai cu seamă, desfăşurat nu însă în afara cadrului geografic, care determină şi explică totul. Dobrogea e văzută aci ca un fel de Africă invadată de antreprenori şi oraşele au, pe lîngă amestecurile portuare de populaţii, ceva de aşezare colonială, de la un capăt de lume, cu pămînt bogat : „Dobrogea trăia primii ani ai revenirii la Principate şi ultimii ai trecerii de la deplina sălbăticie la civilizaţie. Legătura cu ţara care se afla dincolo de Dunăre, era la fel de sentimentală ca şi înainte de «San Ştefano», obiceiurile rămăseseră tot turceşti iar adevărata valoare o aveau tot banii englezilor care acostau vapoarele-n Constanţa, luînd de mult locul genovezilor. De la acestia mai rămăsese doar construcţia de piatră cenuşie a unui far cu săgeţile rozei vînturilor, învingîndu-se deasupra, şi citeva cintece pe care le ţineau minte lăutarii din speluncile portului. Antreprenorii blonzi, pistruiaţi, aducînd în hainele lor strînse pe corp aerul nordului, răsăriseră angajînd oameni. Ingineri cu pipe scurte începură a da dispoziţii în englezeşte. Negustori demni, reci, lipsiţi de limbuţia orientalului, apărură". Lumea de mişcări încete a Orientului se văzu ameninţată de un năvălitor nou, aducînd cu el alte obiceiuri şi alte măsuri; această preschimbare de lumi e surprinsă bine de romancier, care a ştiut să înfăţişeze tot ceea ce presupune expansiune economică şi să ajungă la generalizări. În locul turcului tolerant şi al negustorului de mărunţişuri apar afaceriştii fără sentimente : jaful e organizat. E, pînă la un punct, lumea din „Cartea Milionarului", de Ştefan Bănulescu, însă tratată realistic.

Romancierul a înregistrat foarte exact acest proces documentat istoric şi care este invenţia lui doar în aspectele mărunte. E o lume de autohtoni uzurpaţi şi săraci, a căror subzistenţă e condiţionată de puteri care acţionează de departe şi pe care ei nu le cunosc decît prin intermediul unor agenţi, alcătuitori ai unei „pături" procuriste, „creole", recrutată dintre localnici de conduită tranzacţională ori din alogeni naturalizaţi. Puterea procuriştilor (spre deosebire de „pasaportari", unde lipseşte dreptul de a deschide antrepriză) este colosală şi Sotir, care e un „procurist", ajunge să decidă pînă şi numirea primarilor. Acum divinităţile sînt altele, aparţinînd economiei de piaţă şi se numesc „acţiuni", „preţuri", „bursă", „revalorizări", „rentabilitate". Dobrogea e un teritoriu unde se desfăşoară războiul tăcut, economic, în stil de colonie, o europeană Indie de Est. Englezii vor să construiască o cale ferată în folosul „cerealiştilor" britanici din Constanţa, însă „firmele nemţeşti de cereale", cu agenţi în porturile dunărene, angajaseră niste bandiţi spre a împiedica astfel de iniţiative primejdioase pentru afacerile lor. O umanitate tulbure, alcătuită, între altii, din Sotir, un hangiu întreprinzător, Ibrahim, asociatul lui, trădat în cele din urmă, Saitan Ghioz, un bandit îndrăznet, trece prin aceste pagini unde analiza de sociologie istorică e făcută în termeni corecti.

Romanul porneşte de aci şi evoluează către epoci recente, primind şi o componentă proletară care e şi cea mai organizată de romancier, semn că într-aceasta trebuie să stea o semnificaţie majoră. Acum nu mai e vorba de Sotir şi Saitan Ghioz, de procuristi şi negustori de cereale ci de „amiralul roşu" (cum este supranumit Drăgan, un conducător al docherilor din Constanţa, eliberat din închisoare în August '44), de profesorul Alexe (un emul al lui Iorga, a cărui asasinare este evocată într-un episod de tot dramatic), de Tanaşoca (un bogătaş constănţean, fost hoţ de cai), de căpitanul Vasiliu (a cărui clarificare în direcţie democrată e înfăţişată cu inteligenţă şi simţ al psihologiei) de Tebeică, Andronic şi Codruşan (acesta de pe urmă un prototip al aventurierului neo-mazzinian, ilustrînd revoluţia internaţională, personaj tenebros însă memorabil). Ca într-un roman de mişcări senzaţionale, „Faptele de arme..." se organizează lent şi minuţios pînă la momentul crucial, constînd în ocuparea primăriei din Constanţa (în octombrie '44) de către muncitori şi instalarea unui primar recrutat dintre ei (care e legendarul Drăgan). Jandarmii şi un număr de huligani, instigaţi de sumbrul Tanaşoca (lider al reacţiunii) înconjoară primăria şi ameninţă cu represaliile, ucigînd pe muncitorul Andronic şi punînd dinamită în zidul clădirii unde stau revoluţionarii împresuraţi. Codruşan, aflat la Bucureşti în conducerea Ministerului de Interne, îşi trădează camarazii, raportînd în fals şi trăgînd nădejde că totul se va încheia lamentabil. Însă epilogul nu e acesta căci ofiţerul Vasiliu intervine, ajutînd pe muncitori ; Drăgan rămîne primar şi asediaţii scapă de o moarte violentă, confirmîndu-se, încă o dată, puterea acţiunilor populare. Romanul se încheie cu acest episod, lăsînd în suspensie altele si e probabil că viitoare dezvoltări vor adăuga dramatism, arătînd triumful revoluţiei în termen propriu (idee pe care prozatorul o simpatizează acum în chip evident).

Ca şi „Rănile soldaţilor învingători", acesta e un **roman cazuistic**, conţinînd nu puţine discursuri asupra metodei, prozatorul dedicînd numeroase pagini unor examinări colective ale politicii, într-un stil care documentează confruntări de principii, reductibile la poziţia lui Codruşan (acest neo-eterist) si Alexe, clarificat ideologiceşte în direcţia revoluţiei naţionale. Sînt fragmente care au organicitate, alcătuind un roman memorabil.

Artur Silvestri

ADRIAN COSTACHE:
«Confesiunile unui bun visător şi alte povestiri»

Cel dintîi text al cărţii, **Confesiunile unui bun visător** ridică o problemă de clasificare : nuvelă dezvoltată, micro-roman eseistic, jurnal personal, sau jurnal de creaţie ? Fiecare din aceste specii şi-l poate revendica fără a fi totuşi nici una dintre ele. Textul lui Adrian Costache este o construcţie pluriformă, conţinînd şi amalgamînd modalităţi literare diverse. Nu este cazul totuşi să îl trecem pe Adrian Costache la textualişti, cu toate că nu este deloc străin de lecţia acestora : conştiinţa literalităţii, manipularea la vedere a unor procedee literare şi ironizarea lor, „la mise en abîme" a textului etc. Prin existenţa unor personaje destul de conturate şi a unui rudiment de scenariu epic **Confesiunile...** pot fi considerate nuvelă, prin dimensiuni, alternarea planurilor temporale şi montajul narativ se apropie de noul roman, prin citeva comentarii despre relaţiile dintre imaginar, real şi proză sau asupra proiectului unui viitor roman fantastic despre ţărani, ca şi despre scrierea actualului text tin de jurnalul de creaţie, iar modul enunţării la persoana I ca şi o experienţă autobiografică abia deghizată trimit la formula jurnalului personal, altfel zis a „confesiunilor". Aş adăuga şi pagini de reverie poematică, de ieşiri în imaginar ca acea scrisoare a elevilor din clasa a XII-a, adresată la terminarea anului profesorului de literatură română, ce merită reţinută pentru virtuţile ei poetice şi, în ultimă instanţă, pentru disponibilitatea stilistică a autorului.

Dacă am rezuma „subiectul" cărţii, acesta ar fi notaţiile confesive ale unui profesor, devoalînd cîteva episoade din existenţa sa, punctate de reflecţii teoretice-eseistice şi de inserturi poetice. Consideraţiile de aspect critic şi de — să le spunem — meta-roman, mai ales cele din partea întîi a textului sînt destul de confuze şi de un nivel cam jurnalistic. În schimb, epica povestirii, cită există, interesează prin esantioanele din viaţa de gazetar şi apoi profesor ale naratorului, la unul din marile licee ale Capitalei. Se reţin crochiurile unor personaje, colegi de redacţie ca Bazil, sau mai tîrziu ale celor de liceu, profesorii Anca P. şi Ion State. Cred că prozatorul ar fi putut insista mai mult asupra unor figuri de acest gen, în buna tradiţie a romanului clasic, şi, de asemenea, asupra unor secvenţe realiste din existenţa sa de profesor. Nu în maniera satirică a lui Holban din **Parada dascălilor**, ci aprofundînd mentalităţi, prospectînd psihologii şi înfăţişînd comportamente specifice ale acestui micro-univers uman care este şcoala. Mi-ar fi plăcut poate şi mai multă îndrăzneală în descifrarea unor fizionomii de elevi, fascinante personalităţi şi caractere în formare, ca acea enigmatică Irina. Dar şi cu aceste neajunsuri, în fond nu prea importante avînd în vedere structura de ansamblu, voit capricioasă a cărţii, **Confesiunile unui bun visător** dau prin reuşitele epice parţiale şi substanţa poetică a scrituri o idee elocventă asupra posibilităţilor de prozator ale lui Adrian Costache. Totuşi mai multă acurateţe stilistică — pentru a evita formulări de tipul „în confesiuni autorul se confesează" — ar pune mai mult în valoare calităţile sale virtuale.

Celelalte texte ale volumului sînt într-adevăr scurte povestiri sau instantanee lirico imaginare, reclamînd un alt mod de tratare şi scenarizare a materiei. **Somnul** stenografiază cu exactitate gîndurile, senzaţiile, impresiile, imaginile obsedante sau fulgurante ale unui bolnav înainte de o operaţie grea, şi în starea post operatorie, cînd a fost foarte aproape de moarte. Procedeul folosit de autor, al consemnării fluxului psihic, este luat din arsenalul prozei anglo-saxone cultivînd aşa-zisul „stream of consciousness". **Examenul** este, ceea ce aş fi dorit şi în **Confesiuni** unde valenţele erau şi mai cuprinzătoare, fişa psihică şi comportamentistă, a unei eleve în ultimul an de liceu. Momentul nu este unul oarecare, ci — surprins cu subtilitate psihologică — al unei presimţite crize de căutare şi identificare a sinelui, a propriei personalităţi. Un instantaneu din viaţa unui cuplu, încă tînăr dar ameninţat de dezamăgiri şi rutină, este fixată cu pregnanţa şi impresionabilitatea unei fine pelicule fotografice în povestirea **Vară tîrzie.**

Un alt grup de texte se apropie în grade diferite de condiţia prozei de imaginar. O schiţă excepţională mi se pare a fi **Caravana de film** ca un fel de preludiu la ceea ce va urma. Este o proză despre nostalgia, aşteptarea şi în final atracţia irezistibilă a lumilor artificiale, dar posibil de atins la un moment dat. Naratorul rememorează starea de o intensitate emoţională unică, şi de o febrilitate sufletească greu imaginabile, pe care un copil dintr-un sat izolat, le trăieşte la sosirea caravanei cinematografice. Descrierea felului în care copiii priveau filmul, atît de aproape de ecranul improvizat dintr-o bucată mare de pînză albă, încît contururile se deformau dar iluzia că, făcînd încă un pas, pot intra în fabuloasa lume de celuloid, este memorabilă. **El Gaucho** este o mică farsă cu fantome în stilul prozei scurte satirice interbelice, iar **Doi călăreţi** şi **Curtea** sînt mult doritele incursiuni în imaginarul literar, teoretizat în **Confesiuni.** Prima dintre ele este chiar o reuşită a genului amintind de fantasticul sumbru al lui Julio Cortazar din povestirile cuprinse în **Sfîrşitul jocului.**

Paul Dugneanu

Scriitorii tineri şi cărţile lor

POEZIE

DINCOLO DE CONFESIUNE

Poet notabil încă din primul volum **(Poeme,** 1975) unde pletoricul imaginaţiei, virulent şi în exces pînă la manierism, se salva printr-o construcţie elaborată, de poem simfonic, ca în cele zece poezii din ciclul **Imnuri şi cintece pentru mult mai tîrziu,** ce amintesc de Saint-John Perse, Anghel Mora îşi publică al doilea volum de poezii *) la o mare distanţă în timp. O disciplinare tematică se observă în acest nou volum, mai coerent, mai puţin dispersat ca ton, regim afectiv şi metaforic constructiv. Epurat de numeroasele aluviuni căzinde în avalanşă ale unei febricităţi expresive, evident trădînd pe mestesugarul sedus de vraja cuvintelor, prea-plinul fiinţei izbucneşte mai rar în rafale metaforice, şi doar în citeva versuri ale poeziei, de regulă investite cu funcţie cathartică. Lirismul desubiectivizat, în care eul se desfiinţează senzorial, aparţine unui eu problematic, generic, disputat de esenţe, în descendenţa mallarméană a derealizării liricului şi a aventurii limbajului, care taxează ca inoportun orice gest confesiv patetic. O asemenea concepţie se întrevede în **Geometria iluziei,** artă poetică sugestivă : evenimentele **stăruitoare** se organizează ficţional după o „geometrie a iluziei", a unui imbold nerealist („nu-s urmele diamantului tăieturile palmei, poate răni din spărturile beznei") şi tîntesc adîncimile fiinţei într-o pînză fragilă, colorată dureros, întrucît poezia nu e o petrecere ludică, ci trudnică meditaţie solitară („desigur nu se naşte-o avere adunînd coaja secundelor, / singurătatea-i o pantă cu cioburi, / iar la făcliа degetului arătător nu străluceşte / decît geometria iluziei ca un curcubeu / pe vreme de secetă"). Această direcţie este ilustrată de putine poezii **(Stare de veghe, De înălţare, Renegare,** remarcabilă metaforă a conflictului dintre generaţii, **Monolog, Alegerea locului).** Cele mai multe poezii aparţin însă unei alte direcţii : a confesivului, chiar dacă lasă loc fanteziei şi visului, a dezvăluirii etice. Imaginea este a unui om apăsat de tristeţe şi singurătate **(Tristeţe de toamnă,** unde viziunea dinamică, eliptic constituită prin alăturare de planuri diverse, are concizie şi rezonanţă estetică, **Existenţa pe de rost, 30 septembrie 1982, pe ploaie, Rostire,** din care citez prima parte : „rugăciune virtejului / şi multelor lucruri ce se imbulzirâ. / oraşul inundat de singurătate / revarsă prin ferestre. / chem un cuvînt şi îmi răspunde frigul."). Neîmpăcat, poetul indică un etos : necesitatea convingerilor („ar trebui să credem în ceva", aşa începe poezia **Cu tine),** a iubirii, ca antidot al fricii de imprevizibil (în concisa **Vocala uimirii,** în întregime citabilă), a cîntecului (în **Beatles,** unde se evocă, prin ricoseu, gravitatea aspră a **întîmplărilor tîrzii,** contorsionate ca „serpii în flăcări"). Atitudinea se citeşte, chiar dacă mediat : provizoratul existenţei îl deprimă, ca şi inflaţia de „sentimente superlative" **(Oraş de cucuie).** Poetului îi repugnă imposibilitatea, inrudită cu cecitatea şi insensibilitatea faţă de idealuri : „nu-i prea greu să fii piatră oarbă // stană de piatră surdă şi oarbă, / nici o potcoavă să nu te clintească, / să nu ai nici o umbră pe cer / să nu te doară nici un meteor. / ah, pasăre vinată cu pietre !" **(Fără amintirea stelelor).**

Tensiunile confesiunii iau şi forma baladescului, de cele mai multe ori de extracţie nichita-stănesciană „strig şi sparg clipa care cochetează / cu zimbetul meu palid si-nghetat, / tu mă privesti asa cum se veghează / rănit de moarte, tinărul soldat" **(Ne atingem).**

Sînt şi citeva poezii de compoziţie, unele slabe **(Cirtiţa),** altele memorabile, cum e **Clipă strînsă între pleoape,** pe tema odiseii banale, însesizabile, a luptei inegale între individ şi timp : „trece ca o cavernă prelungă, / precum o umbră idolatră, / trece şi nu priveşte-napoi / la aura serii surpată // (...) // e ucigaşă şi tandră, îşi poartă dinţii ca pe un fierăstrău / bate mătăniile zilei / lunecînd între bine şi rău // (...) clipă strînsă-ntre pleoape, / respirată intruna adînc, / călărind şira spinării / cu sufletul meu la oblinc". Încă inegal, Anghel Mora e un poet care promite.

Ion Dună

*) **Anghel Mora : „Geometria iluzici", Editura „Cartea Românească", 1986.**

PROZĂ

COMPLEXUL „GANIMEDIC"

După insolita „paradă a dascălilor" desfăşurată în „Aniversare" 1982), prin „Fotoliul vacant"*), interesant roman de analiză ce aparţine aceleiaşi literaturi a „mediilor specifice". Nicolae Pârvulescu urmăreşte avatarurile unei cariere universitare. Autorul trece cu uşurinţă evenimentele prin filtrul memoriei lui Tudor Trifănescu, personaj principal, şi reuşeşte fuzionarea planului observaţiei sociale cu cel autoscopic în cîmpul de energii al voinţei personajului principal. Acesta, în ipostaza mai puţin uzitată a criticului literar, este un cerebral orgolios, atins de frisonul singurătăţii. Izolat în aventura rememorărilor, cu sensibilitatea concentrată a unui avid receptacol de senzaţii, fără nici o reticenţă, voluntar şi speculativ totodată, Tudor Trifănescu îşi supraveghează stările pentru a le înregistra. Percepţia „întîmplărilor în irealitatea imediată" (autenticitatea agitaţiei sufleteşti şi frenezia introspecţiilor amintesc proza lui M. Blecher) se produce întotdeauna cu un ton mai sus. Din această cauză, reacţiile par, uneori, exagerate în raport cu miza pusă în joc. Acutizarea trăirilor are drept cauză — ceea ce aş numi în termenii autorului — „complexul ganimedic", adică o conştiinţă scindată între tentaţia pătrunderii în sfere superioare şi chinurile servituţilor curente. La aceasta, se adaugă o surprinzătoare lipsă a simţului umorului, patosul implicării în evenimente determinînd exacerbarea spiritului de frondă, care se dovedeşte în cele din urmă abilitate calculată.

Tudor Trifănescu se reţine ca o psihologie ciudată de arivist intelectual. Tînărul profesor dintr-un tîrg provincial reuşeşte să se impună în critica literară, apoi urcă treptele consacrării universitare, uzind de incontestabila sa inzestrare. Fiecare mişcare e apreciată lucid : „pentru a mă descurca în lumea pe care *imi propusesem s-o cuceresc* (s.n.), trebuie să-mi controlez fiecare mişcare, gest sau vorbă rostită". Iată „programul" unui Rastignac autohton torturat de dialectica imperioasă a gîndurilor suspicios şi agitat, în luptă permanentă cu „haita de întrebări mai agresive decît flarele infometate". Avalanşa interogaţiilor, gesturile radicale (uneori se bate cu pumnul în masă) conturează un imens orgoliu egocentrist.

Un alt punct de interes al romanului îl reprezintă paginile eseistice dedicate condiţiei criticii şi a criticului literar. Parabola „ganimedică" (Ganimede = paharnicul zeilor) vorbeşte despre importanţa adecvării metodelor, despre asumarea unui destin de rangul doi, în termenii fabulei mitologice. În text, se manifestă o „funcţie critică" prin care eroul îşi exhibă în chip aproape didactic structurarea proprie. Din acest punct de vedere, el se apropie, în ciuda virstei diferite, de Daniel House, personajul lui Roy Fuller, din „Insula pasiunilor".

Discursul analitic, dialogul sec, tern, vindicativ, cazuistica uneori elementară, anumite obsesii pe care le omologhez unor figuri teratologice (mangusta, spre exemplu) definesc un roman unde analiza primează asupra construcţiei.

Constantin M. Popa

*) **Nicolae Pirvulescu : Fotoliul vacant", Editura „Scrisul românesc", 1986.**

CRITICĂ

PĂMÎNT AL PERMANENŢEI ROMÂNEŞTI

Sub titlul **Contribuţii la istoria iluminismului românesc***), cercetătorul Nicolae Bocşan, de la Institutul de istorie şi arheologie din Cluj-Napoca, a realizat o sinteză îndelung aşteptată „asupra culturii iluministe româneşti din spaţiul bănăţean". Demersul său ştiinţific „se revendică din această perspectivă globală, a întregului fenomen românesc, dar îndeosebi a raportului cultură-societate, ce învederează în Banat experienţe şi realizări care au marcat pregnant mentalul colectiv, dinamica ideilor şi militantismului naţional" (p. 5). Cuvintele autorului, abia citate, ni se par a avea darul revelării articulaţiilor de structură pe care se sprijină această anchetă istoriografică profundă şi modernă, totodată. Urmărind modul în care iluminismul bănăţean „se integrează organic în mişcarea culturală a luminilor româneşti" — ele însele parte din întregul ce s-a numit, în secolul al XVIII-lea, Europa Luminilor —, N. Bocşan ne înfăţişează, într-o primă „ridicare de cortină", societatea românească (caracterul etnic predominant românesc menţinîndu-se, după cum subliniază autorul, şi în toată această perioadă) din teritoriul cuprins între Dunăre, Tisa, Mureş şi Carpaţi. Asupra ei, „funcţionalitatea Luminilor operează la niveluri diferite, cu rezultate diverse, uneori contradictorii, alteori spectaculoase sau, dimpotrivă, chiar nule". Interferenţa acestor niveluri (de sus în jos, ele fiind următoarele : elita administrativă şi militară; elita bisericească; intelectualii, funcţionarii mijlocii ai administraţiei, negustorii, meseriaşii, proprietarii de pămînt, clerul mărunt şi ofiţerii inferiori; ţărănimea liberă, grănicerii şi administraţia comunităţilor rurale) „determină variaţiile mişcării Luminilor, alături de configuraţia inegală a societăţii sau a aparatului de stat" (p. 8).

A doua şi cea mai dezvoltată secţiune a lucrării trasează etapele parcurse de mişcarea culturală iluministă din Banat — „parte componentă a celei naţionale" —, oglindă fidelă a „integrării treptate a grupurilor sociale în comunitatea spirituală şi naţională" (p. 155). O primă etapă, a „absolutismului luminat şi a celor dintîi manifestări culturale luministe, a rămas preponderenta iluminismului, marcînd doar citeva personalităţi sau grupuri elitare din lumea şcolii şi bisericii" (p. 151). Cea de a doua (întinsă „pe durata a două decenii şi jumătate, aproximativ pînă la mijlocul celei de a treia decade a secolului al XIX-lea") are „meritul... de a fi adoptat specificului cultural românesc valorile şi tezele iluminismului european, de a fi iniţiat, sub influenţa Şcolii Ardelene, direcţiile pe care va evolua cultura românească modernă, într-un efort de sinteză remarcabil, chiar dacă realizările sînt mai puţin izbutite" (p. 152—153). În fine, în cea de a treia etapă (mijlocul deceniului trei — deceniul patru al sec. al XIX-lea), „iluminismul tîrziu cu accente preromantice... marchează triumful deplin al modelului cultural naţional" (p. 154).

Una dintre cele mai importante consecinţe ale impactului Luminilor asupra societăţii româneşti — „formarea solidarităţii naţionale, ca reflex al spiritului modern" — constituie obiectul de studiu al ultimului capitol al lucrării lui N. Bocşan. „Descoperirea" naţionalităţii şi funcţia sa de principal motor al mişcării naţionale sînt urmărite pînă către mijlocul sec. XIX, cînd Epoca Luminilor se încheie „o dată cu abandonarea manifestărilor locale în favoarea principiului naţional, care reuneşte ansamblul comunităţii naţionale româneşti în lupta comună pentru autodeterminare, pentru unitate şi independenţă, aşa cum o propune Revoluţia democratică de la 1848" (p. 361).

Mircea Suciu

*) **Nicolae Bocşan : „Contribuţii la istoria iluminismului românesc", Editura „Facla", 1986.**

„Limbă şi literatură" vol. I/1987

Publicaţie de ţinută academică, valorificînd cercetări de istoriografie literară, lingvistică şi „analiză de text", „Limbă şi literatură" oferă şi în vol. I/1987 citeva studii care pot să intereseze atît domeniul didactic cît şi pe cercetătorul specializat în discipline înrudite şi care pot extrage de aci ceea ce este necesar. Cea mai de seamă contribuţie este editarea, întreprinsă pentru întîia oară acum, a unui scurt tratat de Nicolae Milescu Spătarul, intitulat „Carte aleasă pe scurt despre cele nouă muze şi despre cele şapte arte liberale", alcătuită într-o epocă nesigură, cu probabilitate laolaltă cu „Ethica" şi „Aritmologia". Editoarea, Crina Bocşan, însoţeşte această deosebit de interesantă lucrare cu o notă care clarifică şi explică preocupările lui Nicolae Milescu Spătarul pentru astfel de „compilaţii", între care trebuie introduse şi „Cartea despre sibile" ca şi „Cartea ieroglifică" ; ele ar fi „lucrări cu caracter ştiinţifico-didactic moralizator, în spirit iluminist, legate probabil de activitatea sa de mentor şi de pedagog". Acest tratat arată erudiţia autorului şi preocupările pentru antichitate, constituind o dovadă că, la epoca lui, literatura română căpătase o conştiinţă a clasicismului confirmată, de altfel, şi de istoriografia lui Miron Costin ca şi de opera lui Dimitrie Cantemir. Nicolae Milescu Spătarul face interesante disociaţii între care o menţiune merită acelea privitoare la raportul ştiinţelor cu artele. Sînt scurte dizertaţii despre gramatică, dialectică, retorică şi muzică, remarcabile prin lapidaritatea definiţiilor şi prin puterea de a se exprima deopotrivă exact şi elocvent. Acesta este întîiul episod din ediţia pe care şi-o propune Crina Bocşan, rămînind să adăugăm şi altele, care alăturate la restituirea, recentă, întreprinsă de Pandele Olteanu (a „Artimologiei" şi a „Eticii") configurează o imagine de cărturar european, a cărui contribuţie, în 1667, la polemicile doctrinare pariziene e confirmată de aceste „Tratate" tîrzii.

Alte cercetări de interes deosebit sînt, mai înainte de toate, aceea a Adrianei Ştefănescu Mitu, care studiază „Cugetările lui Oxenstiern şi ecourile lor în cultura românească" (a doua parte dintr-o exegeză, pe care am mai semnalat-o, de comparatism literar) ca şi un studiu privitor la „Unificarea limbii române literare în preocupările Gazetei Transilvaniei", semnat de Victor V. Grecu, arătînd, pe de o parte deschiderea unei culturi către fenomenul universal şi, pe de alta, interesul pentru păstrarea şi întărirea unităţii de limbă ca şi ideea de evoluţie a literaturii în termen propriu, inconfundabil.

Revista mai cuprinde „analize de text", de uz didactic însă concepute cu inteligenţă şi cu simţ al formulei pregnante, aparţinînd lui Ieronim Tătaru (despre poezia lui Ion Barbu) şi Victoriei Popovici (despre „Jocul ielelor", de Camil Petrescu). O contribuţie asupra studiilor de românistică aduce Gheorghe Bulgăr, omagiind pe profesorul Alf Lombard, unul dintre cei mai proeminenţi propagatori ai limbii şi literaturii române în Europa. Recenzii, note, comentarii de „Limbă şi stil" (semnate de Ion Diaconescu, Dolores Plătăreanu şi Rodica Marian), o cercetare asupra „valorii textului poetic în folclor" de Paul Ruxăndoiu completează sumarul acestui număr, ca întotdeauna bogat şi util.

Catagraf

MĂRĂȘTI — MĂRĂȘEȘTI — OITUZ

PAGINI DE EPOPEE

● De curînd, un grup de scriitori au participat la o vizită de documentare, organizată de Consiliul Politic Superior al Armatei și de Uniunea Scriitorilor, pe locurile eroicelor lupte din august 1917. La Mărășești, la Mărăști și la Oituz, a fost exprimată recunoștința generațiilor actuale față de cei care au făcut sacrificiul suprem în marele război de reîntregire, dîndu-și viața pentru ca faldurile tricolorului să continue a flutura deasupra pămîntului strămoșesc. Zecile de mii de ostași-țărani, muncitori și intelectuali au lăsat o pildă de măreție și eroism, făcînd un front dîrz în fața cotropitorului. Exemplul luminos al zilelor fierbinți din august 1917 a rezonat adînc în conștiința participanților la acest itinerar al eroismului românesc, animînd gîndurile și fapta slujitorilor cuvîntului. Publicînd o serie de impresii ale unor poeți și prozatori care au participat la retrăirea marilor evenimente de acum șaptezeci de ani, revista Luceafărul **aduce omagiul său în fața jertfei ziditoare a înaintașilor care au pus patria mai presus de viața lor.**

Patria de azi este mîndră de trecutul său ! Stau mărturie eforturile de a o face mai frumoasă, mai prosperă și mai încrezătoare în viitorul de aur pe care i l-a dorit Eminescu. Lacrima de emoție și recunoștință care se îngroașă pe geană, cum ar fi spus Blaga, hrănește steaua de mîine a României socialiste, belșugul holdei libere și tinerețea unei țări în plină dezvoltare. Apropiatul Congres al Culturii și Educației Socialiste va aduce mărturia comunistă a înțelegerii destinului nostru istoric, afirmînd idealurile dintotdeauna ale poporului nostru, convingerea că pacea și înțelegerea trebuie să domnească între oameni, că afirmarea nestînjenită a vocației naționale este singurul garant al unei lumi stabile, mai dreaptă și mai bună. Acesta este mesajul României de azi și dintotdeauna, chipul ei demn în fața vicisitudinilor istoriei și atitudinea plină de speranță și încredere în viitorul pe care și-l construiește sub conducerea Partidului Comunist !

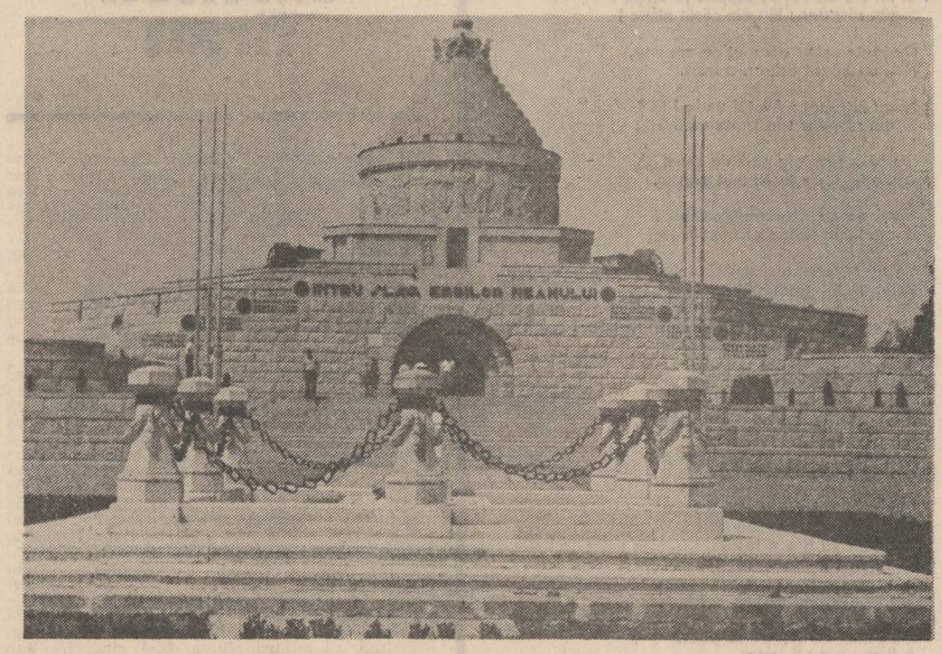

Mausoleul eroilor de la Mărășești

Triunghiul nemuritorilor

De curînd, din colaborarea Consiliului Politic Superior al Armatei și a Uniunii Scriitorilor, la inițiativa Editurii Militare, un frumos și important grup de poeți, prozatori, reporteri și critici literari, sufletește întorși spre gloria anului 1917, a întreprins o călătorie documentară pe teritoriul superb în care geografia patriei române a înscris cu litere de aur cuvintele Mărăști—Mărășești—Oituz.

Între ei mă aflam și eu în această superbă călătorie aniversară, după îndelungi și repetate documentări anterioare, făcute de unul singur, în vederea scrierii romanului **Muntele speranței.** Reveneam acum, aducînd tipărite primele două volume ale romanului, cu al treilea volum predat „Editurii Militare" și cu al 4-lea volum încărcat sufletește de un proiect purtat pe aceste meleaguri sfinte ca la un izvor de forțe vitale menit să rămînă în eternitate nesecat și neistovit.

Să nu-mi fie luat în nume de rău sentimentul orgolios că între noi, în autocar, coborînd împreună cu noi în punctele cele mai fierbinți ale bătăliilor de-acum șapte decenii, se aflau imaginile glorioase ale sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu, a sergentului Mușat, a căpitanului Ignat și nu în ultimul rînd ale comandanților de oști, generalii Averescu și Eremia Grigorescu. Racla de marmoră a mareșalului Averescu aveam s-o vedem în impunătorul mausoleu de la Mărăști, iar aceea a generalului Eremia Grigorescu în mausoleul de la Mărășești. Marilor comandanți le-a fost dat să-și afle lăcașul de veci în mijlocul sfintelor oseminte ale miilor de ostași care și-au dat suprema jertfă pentru libertatea și gloria României Mari, reîntregită în hotarele ei firești, visată și apărată de Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul.

Evocarea marilor bătălii de la porțile Moldovei ne-a făcut-o conferențiarul colonel dr. Nicolae Ciobanu, în stilul sobru și exact al celei mai superbe dintre universitățile noastre, care este Academia Militară.

Desigur, după trecerea a șaptezeci de ani, multe din amănuntele topografice și toponimice ale unei minuțioase hărți de Stat Major dispar.

Din Rateșul lui Haret n-a mai rămas decît amintirea unei denumiri iscată parcă din paginile sadoveniene. La „cota 100", plugurile celor 70 de primăveri și toamne care au trecut pe aici în neostoita lor muncă pașnică au făcut să dispară înălțimea, topind-o în cîmpul vast din jur. Din vila Negroponte, lovită de obuze și ciuruită de gloanțele mitralierelor n-a mai rămas nici urmă. Nici chiar din pădurea Răzoare n-au mai supraviețuit decît doi sau trei copaci, veritabili veterani. Valea Șușiței a rămas și ea fără susurul apei și poate că numai primăvara, la topirea zăpezilor, curgerea apei încearcă să reînvie imaginea unui riu pe care l-a făcut celebru primul război mondial.

Mărăști, sat ocupat vremelnic de germani, a fost cea mai puternic fortificată localitate rurală, iar eliberarea sa a pus cele mai dificile probleme de tactică trupelor române din sector. Evident, n-a mai rămas nimic din cazematele și cuiburile întărite pe care germanii le-au părăsit după ce s-au aruncat peste ei tone de obuze, legături de grenade și nesfîrșite rafale de mitraliere. Mausoleul de la Mărăști, construit în punctul cel mai înalt al satului și în care, dintr-un superb simț al onoarei ostășești, își dorm somnul veșnic, alături, învingători și învinși este pe pămîntul românesc unul din cele mai patetice și frumoase monumente menite să glorifice iubirea de patrie. Un mic și emoționant muzeu de arme, aranjat în incinta mausoleului, așează față în față casca de tip francez și coiful german, pușca română cu lunga ei baionetă și înfricoșătoarea mitralieră germană grea de cîteva sute de kilograme. E locul nimerit să amintim că un ordin special scris și semnat de Mackensen punea în vedere trupelor sale de asalt să evite în orice împrejurare lupta la baionetă cu oștenii români. Da, baioneta și mai ales patul armei erau folosite de strănepoții Vrînceoaiei cu o artă desăvîrșită și ale cărei tradiții urcau din șirul veacurilor, de pe cînd baltagul, ghioaga, paloșul și buzduganul închiseseră porțile Moldovei în fața multor oștiri vrăjmașe.

Plecînd în iulie 1917 să conducă personal luptele de pe malul Siretului, sigur pe sine, dar mai ales pline de trufie, Mackensen își luase rămas bun de la anturajul său, spunînd „ne vom revedea peste două săptămîni la Iași". Sperînd să strige „hoch" și „prosit" cu o cupă de Cotnari în mînă, pe malul Bahluiului, n-a ajuns nici măcar la podul de la Cosmești spre care a continuat să se uite mîhnit doar cu ocheanul său de comandant al unor oști bătute.

La nord de Panciu, la răscrucea marilor drumuri pe care visaseră să mărșăluiască batalioanele de asalt ale trufașului spărgător de fronturi, se înalță o statuie în care Moldova eroică, ridicînd spada, i-a spus dușmanului „Pe aici nu se trece !".

În anii ce-au urmat primului război mondial, un veteran al războiului, sculptorul Oscar Han, a realizat această statuie cu banii buzunarului său de artist sărac. Guvernanții fostului regim burghezo-capitalist au privit cu o crasă indiferență la romantica „faptă de arme" a artistului. Au trecut și ei în neființă și oprobriu, ca și Mackensen, ci iată că statuia lui Han rămîne să elogieze și să evoce în perpetuitate luptele din vara fierbinte a anului 1917, cînd strigătul de luptă „pe aici nu se trece", lansat de generalul Eremia Grigorescu, a galvanizat armata română într-unul din cele mai înălțătoare momente ale războiului nostru de reîntregire a țării.

Sînt cetățenește mîndru că am scris romanul **Muntele speranței** ca un prinos de recunoștință pentru ostașii care au făurit România Mare, sînt omenește fericit că în bibliotecile satelor și orașelor din zonă această carte este citită de urmașii celor care, murind cu arma în mînă, au devenit nemuritori.

★

La întoarcerea spre București, cu prietenul Aurel-Dragoș Munteanu lîngă mine, ca într-un vis ușure, mi-am adus aminte să fi fost și eu poet, cîndva. Îndurile mi se așezau în versuri. Într-un autocar plin-fagure de poeți tineri și entuziaști mi-am zis modest, ca bătrînul din Humulești, că pe lîngă întraripatele lor poezii se vor trece și școlărețile mele strofe. Le caligrafiez aici, nu ca pe un model de poezie, ci doar ca pe expresia unei stări de spirit omenești, patriotice, românești :

Plecînd spre front, bătrînul Mackensen
Și-a pus pe cap o chivără de-oțel.
Apoi podagra și-o urcă în tren
Cu aghiotanții trufași după el.

— Auf widersehen ! La Iași ne vom vedea
În cel mult două săptămîni.
Cotnar, învingători vom bea
Cum bine stă unor stăpîni.

Dar trenul fu oprit la Mărășești
O săptămînă, două, zece.
La Doaga, la Răzoare, la Cornești
I se spunea : pe-aicea nu se trece !

Ce semafor de foc în fiece obuz,
Ce barieră, fiece ostaș !
Nici prin Mărăști, nici prin Oituz
Feldmareșalul n-a ajuns la Iași.

În coiful lui de fier, țăranii
O mămăligă-au fiert pe Trotuș
Și uite-așa-au aflat dușmanii
Că nu pot trece, nu pot totuși...

Petru Vintilă

Cîntec necunoscut pentru cei ce au fost

Cîte cineva mi-a povestit de-a lungul anilor faptele simple ale unor eroi. Simple în sensul de firesc, de pur omenesc.

Există în spatele gării din Mărășești bustul sublocotenentului Pruncu, căzut la datorie, chiar pe acele locuri, în august 1917. Îl priveam și mă gîndeam că, de fapt, era un copil ce și-a apărat țara. Trăsăturile sînt delicate, plăpînde, dar pline de prospețimea speranței.

Din spatele meu a apărut un țăran care, ca și cum m-ar fi cunoscut de totdeauna, mi-a spus că el este ordonanța domnului sublocotenent Pruncu.

„Eu toată viața am rămas, după aceea, ordonanța domnului Sublocotenent. Știți ce făcea între două atacuri ? Citea o carte frumoasă, în gura mare. Se chema „Romeo și Julieta"...

La împlinirea unei jumătăți de veac din acel singeros 1917 a venit un veteran la Mărășești, de undeva, din nordul Moldovei. A venit pe jos. Nu pentru că nu ar fi putut-o face cu trenul, sau cu o mașină, ci pentru că pur și simplu așa a simțit el atunci. A fost invitat de către oficialități să poftească la hotel, pentru a se odihni. Bătrînul luptător a refuzat, spunînd că el va sta toată noaptea acolo pe front, adică unde luptase cu 50 de ani în urmă, pentru a fi alături de camarazii jertfiți. O noapte la 50 de ani, meritată și ei, săracii, să stea cu cei vii...

Se știe că poetul Al. Mateevici a cerut să vină pe frontul de la Mărășești, pentru a fi alături de frații săi. Acolo purta un caiet de poezii în care se afla și capodopera sa lirică, „Limba noastră". A murit de tifos exantematic. După 70 de ani, caietul cu poezii al lui Mateevici ar putea căpăta gradul de general în rezervă.

La Verdea, sat component al comunei vrîncene Răcoasa, ca și Mărășești, se afla în 1917 Tudor Vianu pe front. Ochiul său estetic vedea lacrima enormă, ca un nor deasupra țării. Toate acestea se aud din scrisorile pe care le expedia de acolo prietenilor.

Jertfele intelectualilor au fost, ca și ale țăranilor, meseriașilor și tîrgoveților, supreme. Perpessicius și-a lăsat mîna dreaptă pe front, cea cu care ar fi trebuit să realizeze „Ediția Eminescu". Apoi, pe „frontul Eminescu" și-a lăsat vederea.

Camil Petrescu și-a îngropat, într-un mormînt simplu de front, auzul. La nici 20 de ani, Vladimir Streinu devine veteran de război, pentru că, alături de fratele său, se dăduseră cu cîte un an mai mare, cerînd să lupte ca voluntari.

Mihai Săulescu și Al. Mateevici sînt cei doi poeți morți în 1917.

Toate acestea îmi revin, nu știu cum, în memorie, mergînd alături de colegii mei poeți, critici și prozatori, pe urmele epopeii de acum 70 de ani.

Este iulie, un iulie de chihlimbar, intrăm prin mausoleu și prin cimitire ale eroilor. Stoluri de porumbei sălbatici cîntă ceva necunoscut, pentru cei ce au fost.

Florin Muscalu

Neam de eroi

Cînd Kaiserii din Viena și Berlin,
Pe Mackensen trimisu-l-au la noi,
Ca să zdrobească-n cel mai groaznic chin,
Tot neamul românesc, neam de eroi...

Consiliul nostru de la Cotroceni,
Cînd s-a văzut cu dușmanul în casă,
Scotea din teacă săbii, prin oșteni,
Ca hoții să mi-i scoată morți, din casă...

La Mărășești, sta Grigorescu steag
Al singelui din coaste, văi și munți ;
Iar la Mărăști, chiar Averescu-n prag,
Le arătau la Kaiserii cărunți,

Că pe Carpați, pe-aici „nu se mai trece",
De-o fi să piară-ntregul nostru neam,
Siretul i-a-necat în apa-i rece,
Pe dușmani ce credeau că noi dormeam...

Iar Trotușul, Oituzul, spre Mărăști,
De vuiet, n-auzeau în bătălie !....
Să ne oprim pe loc ?... Cînd te gîndești,
De ce curaj românii au-dat în mare bătălie...

E bine cînd un comandat de seamă,
Ce-și doarme somnul încărcat de glorii
Luptă să-și apere străbuna-i Mare-Mamă,
Cu-ai lui soldați și sînge, în victorii...

Chiar corp la corp, cu baioneta lor,
Cu-acești români, vă spun să nu luptați !...
Zicea el, Mackensen, soldaților,
Românii, în război, sînt prea turbați !...

Ei nu cunosc legea războaielor,
Feciori de daci, din Ștefan și Mihai,
Au pogorît în osuare milenare
Pe cei ce-au ocupat străbunul plai...

„Pădurea frunzei", Vrancea doar o știe,
În ceasul dezlegat de jurămînt,
Că-n opintiri de tanc, românul știe,
Să fie tot român pe-acest pămînt...

Că și-a-ngropat dușmanul cel mai greu
Și l-a depus cu grijă-n solul țării
E greu acum, acum ca să mai scriu, e greu,
Ce lacrimi grele curg din ochiul meu !...

Traian Iancu

Balada soldatului

Civilizația este informată în mod unic și irepetabil de către limba sa ; limba este matrice și purtător de civilizație. Deci, ce pot face doi oameni într-o celulă ? Unul poate mesteca gumă de mestecat, tolănit în patul de dedesubt, iar altul poate privi către niciunde, printre gratiile de la zăbrele.

Și unul și celălalt se gîndesc la ceva. La ce poate însemna această blestemată teorie a jocurilor, teorie bazată pe un atacant și pe un apărător. Fiecare dintre cei doi combatanți consideră măreția ca pe ceva la îndemîna lor. Atît cel care se apără cît și cel care atacă au la dispoziție același inventar de semne. La un moment dat unul dintre cei doi decodifică mai rapid sau cu mijloace mai rafinate. Sau cu utilaje mai rafinate. Atunci avem de-a face cu un cîștigător și cu un învins. Totul este în schimb cumplit de relativ întrucît la partida următoare rolurile se pot inversa.

În celula care dă spre un culoar interior care dă spre o curte interioară în mijlocul căreia se găsește o gheretă de paznic se află doi soldați. Unul este blond iar altul nu, adică brunet. Doi soldați inamici. Se înțeleg în aceeași limbă fiindcă trebuie foarte puține cuvinte ca oamenii să se înțeleagă : soare, casă, mînă, mîine.

Cel blond povestește :

— Plecasem de seara din tranșee și intrasem în liniile voastre. Acolo erau părinții, soția, copiii. Nu-mi iubeam soția mai mult decît pe copii. Știi, desigur, că sîntem rude de singe doar cu fiii și fiicele noastre. Pe nevastă ți-o alegi. De altfel nici nu știam dacă nu cumva te găseam pe tine alături de ea. Am ajuns acasă. Am intrat. Tiptil m-am apropiat de băiat și de fetiță și i-am sărutat. Am vrut să plec imediat dar am fost împins de ceva mai presus de fire spre dormitorul nostru, al meu și al propriei mele soții. Am deschis încet ușa și m-am așezat pe pat. Am privit-o în tăcere și în întuneric. Era singură. M-am așezat lîngă ea schimbînd structura firească a arcurilor saltelei. S-a trezit întrebîndu-mă dacă atunci am venit. Am tresărit și am spus că în acel moment nu veneam, ci plecam. După care am și plecat. În stradă m-au prins ai voștri.

Cel brunet povestește :

— Era o noapte cleioasă, Patrulam împreună cu caporalul de schimb. Schimbam aritmetica pădurii de dincolo de fortificațiile noastre. În pădure există un izvor cu apă proaspătă. Îl știam de pe vremea copilăriei. Acum îl controlează ai voștri. I-am făcut semn caporalului să binevoiască să mă însoțească. Am ajuns la el și ne-am scufundat fața în recea lui curgere șugubeață. Am auzit zgomote. Ne-am ascuns imediat în tufiș. Din întuneric a apărut un soldat de-al vostru care a băut speriat din apa izvorului. M-am ridicat în picioare. A auzit că se mișcă ceva în tufișul cu pricina și a pus mîna pe pistolul-automat. M-am apropiat de el. Ne-am uitat unul la altul fără să ne distingem. Apoi a întors spatele și a plecat. Asta am făcut și eu. Asta am făcut și noi. Dar la cazarmă caporalul m-a raportat maiorului de la regiment. Astfel că ne-am întîlnit aici.

Această povestire aplică forme culturale perimate la aspecte ale limbajului natural, după cum vedeți.

Sigur, ce se întîmplă pînă la acest rînd nu are mai nimic din încrîncenarea vinovată a focului de mitralieră. De aceea, a scrie cuvinte despre război este echivalent cu a tăcea lîngă cazematele pline de oasele patriei. A scrie cuvintele înseamnă, dacă vreți, un jurămînt lîngă răcoarea lividă a Mărășteilor sau lîngă răcoarea cadențată a Mărășeștilor. A scrie în limbaj natural despre convenția războiului este ca și cum ai apuca țîmplele soldatului cel gata să moară. A scrie în limbaj natural despre eroismul celor gata muriți pentru liniștea salcîmilor patriei este o îndrăzneală de cuvinte. Hotărîtă, lacrima se așează pe mîna aspră a patriei dintotdeauna.

Nicolae Iliescu

Mireasma de pulbere și izbîndă

Ianuri întinse de grîu. Livezi cu cireși incendiați. Piraie cu prundișul alb. Colțuri de pădure înrădăcinînd picioare de plai. Așezări respirînd aerul fierbinte al verii. Privirea se adîncește, dincolo de cămașa ei de culoare, dincolo de liniștea ei de liniște ; trece spre acea undă ce nu se percepe decît cu simțirea, izvorîtă, orice s-ar spune, din bulbul purpuriu al inimii.

Și unda reface, într-o tresărire, într-un zvîcnet, starea de-atîta emoție și încleștare, pe care am putea-o numi sacrificiu, sau, și mai dureros, sacrificiu suprem...

Retrăiesc această stare. Știu graba febrilă a celui ce-și strînge viața într-un sac de merinde. A celui ce renunță la gîndul despre sine, întrînd în copleșitoarea comuniune a unui singur țel : Patria mai presus de toate ! Știu melancolia care aburește sufletul, gata-gata să-l destrame în cerneri suave peste chipul celor dragi. Dar și ei sînt tot în tranșee. Și sub picioarele lor pămîntul zvicnește, trimițîndu-i la atac, la atac !

Da, știu și freamătul ce se pornește înainte de asalt, freamăt smălțuit cu mireasmă de pulbere, cu pămînt mușcat de lacome guri de joc, știu lucirea stranie a baionetei prelungind arma, dînd putere umărului și brațului, dînd speranță întîiului salt care te smulge din așteptare...

Știu și cum se văd atunci lanurile întinse de grîu, livezile cu cireși incendiați, piraiele cu prundișul alb, colțurile de pădure, așezările respirînd aerul fierbinte al verii. Toate se apropie, se suprapun, se adîncesc, explodînd pe retină, pînă la înțelesul că în față nu e un dușman, ci un fenomen accidental pe care pămîntul îl resimte ca pe un vulcan, ca pe un cutremur...

Uruitul straniu se preface în liniște crîncenă, pînă cînd unda aceea, starea de sacrificiu se înstăpînește peste tot și peste toate.

În urmă nu rămîne decît ceea ce a fost întreg. Întreg și de neclintit. Apărat pînă la ultima picătură de singe. Din care și-acum, și-oricînd, va irumpe bobul de sămînță al eternității. Răspîndind amețitoare mireasmă de pulbere și de izbîndă.

Nicolae Boghian

6 august 1917

„...Cînd se vor scrie paginile eroice ale acestui război al eliberării și măreției neamului nostru, generațiile viitoare se vor cutremura... Aici s-a dat o bătălie crîncenă, pas cu pas, ceas cu ceas, zi și noapte, fără oprire. A fost una din cele mai teribile bătălii ale războiului neamurilor."

Mihail Sadoveanu

Peregrinînd în primele zile ale lui iulie 1987 pe meleaguri mărășestene am încercat, fiind atît scriitor, cît și veteran din războiul antihitlerist, să mă transpun, pe cît posibil, în realitatea de foc și sînge, de viață și de moarte a înfiorătoarelor încrîncenări din iulie 1917, luna lui cuptor, în „cuptorul" bătăliei de la Mărășești cu 70 de ani în urmă.

Deoarece și tatăl meu, sublocotenentul Gheorghe Pană, a căzut vitejește în acea bătălie, am cercetat și documente, am legat și vorbă cu veterani supraviețuitori ai luptelor din 1917, mai ales cu cei ai Diviziei 9 infanterie, denumită și Divizia „Mărășești", tocmai pentru că în 1917, marile unități române au luptat pînă la unul pe frontul din respectiva localitate.

Pe frontul antihitlerist am luptat și eu cu gradul de căpitan tot în Divizia „Mărășești". De aceea îmi permit a reda cîteva episoade, menționate și în unele lucrări din bibliografia războiului nostru din 1916—1918, din marea și istorica bătălie de la Mărășești din 6 august 1917.

Zorii lui 6 august 1917, „ziua cea mai lungă" a bătăliei Mărășeștilor vesteau o minunată zi de vară, cu cer înalt, senin, cu aer limpede cristalin, dar care păstra în tainele ei o gigantică forță de distrugere, gata, din clipă în clipă, să întrerupă liniștea, munca și viața multor oameni. Și de o parte și de alta ale celor două tabere arcurile forțelor luptătoare erau comprimate la maximum, așteptînd din moment în moment să se destindă în mod cutremurător.

„(...) La ceasurile șase și jumătate, un ordin scurt zboară de-a lungul firelor telefonice, ca fîlfîitul de aripă al unei păsări prevestitoare de moarte. De la un capăt la celălalt al uriașului front de luptă, de la Muncel pînă la Siret, o mie de guri de foc trosnără, aruncînd peste liniile românești o trombă de fier și flăcări (...)"

Violența bombardamentului întrecea pe toate celelalte de pînă acum și Mărășeștii, în care era adînc înfiptă Divizia 9 infanterie, începuse să ardă. Era zvîrcolită și prinsă în vălvătăile nemiloase ale focului Pădurea Răzoare, iar fumurile exploziilor acopereau dealurile de sub satul Mănăstioara. Se zguduia sub urgia de foc și bronz tot pămîntul, începînd de la Pădurea Călini și pînă la Cosmeștii de pe Siret.

Trăgeau fără să-și mai numere loviturile, pînă la înroșirea țevilor, și toate tunurile române și ruse. Și pe deasupra acelui dans nebun al traiectoriilor morții roiau avioanele românești, care păzeau cu strășnicie cerul pozițiilor noastre. Un vînt ușor legăna, în ritmuri lenevoase, sirurile de baloane de unde țîșneau privirile observatorilor români. Pînă la ora nouă și treizeci a durat prima parte a uraganului de foc. Atunci s-a năpustit la atac, în valuri după valuri, infanteria vrăjmașă, lovindu-se de poziția diviziei constănțene. Puhoiul se îndrepta atît spre satul Mărășești, cît și spre Fabrica de parchete. Divizia 9, cu efectivele ce-i mai rămăseseră după cele 11 zile de luptă, și-a încordat din nou inepuizabilele ei forțe.

Lupta a continuat și mai aprig. Dușmanul a pătruns în prima poziție ocupată de regimentele 9 vînători și 40 infanterie. S-a încins înfiorătoarea luptă corp la corp. Ai noștri, cu paturile armelor, cu lopețile portative, cu neiertătoarele baionete, au băgat groază în vrăjmaș.

„Nu-ți închipui cît sînt de oțeliți și de crîncени — declara după luptă un ofițer unui reporter de război. Nici cei răniți nu se astîmpără. Se luptă pînă ce-i părăsesc puterile cu totul. Și cînd vin la doctori, toți au mai multe răni, foarte rar una singură. Ca unul să fi plecat din luptă, trebuie să-i fie rana prea adîncă sau mortală. Am văzut un ostaș adus la ambulanță care avea șase răni și părea tot nepotolit. Și cîți alții la fel și cîte alte minuni de vitejie".

Către ora 11,30 situația devenise critică pentru dobrogenii Diviziei 9 infanterie. Inamicul încerca necontenit să pună mîna pe gară și pe orașul Mărășești. El își dădea seama că tocmai această așezare, situată pe cea mai importantă cale de comunicație atît de cale ferată, cît și rutieră, îi zăgăzuia pătrunderea către miază-noapte, paralel cu Siretul.

Cu toate pierderile suferite în oameni și materiale, unitățile diviziei, cu focul bine țintit al mitralierelor și al artileriei, au zdrobit toate încercările desperate ale dușmanului, care, pînă la urmă, a fost nevoit să pună definitiv punct marii sale ofensive și să se îngroape la teren, fără a pune stăpînire pe gara și pe localitatea Mărășești.

Între timp, însă, mari unități germane au atacat, cu o extremă violență, de la vest spre est, Pădurea Răzoare, îndreptîndu-și efortul principal asupra Diviziei 13 infanterie, comandată de generalul Ion Popescu, vecina din dreapta a diviziei constănțene, reușind să spargă frontul la aripa dreaptă și, prin spărtura făcută, să se rostogolească puhoi, amenințînd satul Mărășești cu învăluirea pe la nord, tinzînd apoi să cadă în spatele diviziilor 9, 13 și 14 infanterie române și, în felul acesta, să încheie bătălia pentru Mărășești.

Se părea că de acum totu-i pierdut și nemții începuseră deja să guste din cupa victoriei. Nu bănuiau ce le vor aduce, nu peste mult timp, viitoarele minute.

Un contraatac fulgerător al românilor a generat o mare panică și dezorganizare în mijlocul dușmanului, creînd timpul necesar pentru ca trei batalioane române proaspete, sprijinite de artileria a trei divizii, să treacă la contraatac decisiv. Nemții au intrat într-o spaimă de moarte. O parte au căzut prizonieri, iar restul au luat-o la fugă.

Deruta generală cuprinsese toate forțele inamicului și în timp ce în după-amiaza zilei de 6 august trupele germane fugeau, urmărite de trupelor diviziilor române 13 și 10, Divizia 9 a executat cîteva vijelioase contraatacuri, definitivînd succesul asupra contropitorilor. Mărășeștii au rămas în mîinile românilor.

Cînd noaptea s-a lăsat tot mai adîncă, un reporter de război, martor ocular la luptele din sectorul Regimentului 9 vînători, nota : „(...) Noaptea tîrziu, după ce s-a sfîrșit iadul luptei, trupurile fără viață ale ofițerilor defilează solemn, în literele lor de glorie, prin fața comandantului. În urma lor pășește încet convoiul lung al răniților. Abia se tîrăsc, dar nici unul nu geme. Cînd ajung în fața comandantului, murmură încet, mișcîndu-și buzele arse de friguri : Să trăiți domnule colonel !"

Adresîndu-se trupelor după luptă, comandantul Armatei 1 române, generalul Eremia Grigorescu, spunea : „(...) Ziua de 6 august a fost scrisă de voi cu litere de aur în cartea vitejiei neamului nostru, afirmînd în întreaga lume drepturile lui... De la general la soldat strîngeți rîndurile pline de mîndria eroilor admirați de lumea întreagă și fiți gata ca atunci cînd ceasul deplinei răzbunări va suna să goniți dincolo de hotare pe vrăjmașul cotropitor".

Ion Gh. Pană

Poeme de

doina sălăjan

Aș dori să te las

Te-am iubit ca pe sufletul meu
Și am pricini să sufăr :
Purtindu-te-n el ești mai greu
Ca mortul ascuns într-un cufăr.

Aș dori să te las pe-un peron
Undeva, în vreo gară
Sărind într-un ultim vagon
De tren fantomatic ce zboară ;

Un tren care trebuie prins
Din mers, nebunește,
Căci fulgeră în drumu-i întins
Și nicăieri nu oprește,

Ducînd doar pe cei care-ajung
Îndirjiți, a fi-n stare
Să lase ce-au iubit îndelung
Cu nădejdi și plînsoare.

Aș dori să te las dar nu pot –
Și trenul se duce...
Cînd mă voi frînge de tot,
Cărîndu-te, cruce ?

Mă povestesc

Mă povestesc și eu precum copacul,
Cumva între trezie și-ntre vis
Și niciodată după cum mi-e placul
Ci-ntotdeauna după cum mi-e zis.

Exuberante înfrunziri, florale
Euforii, revolte purpurii,
Pălire aurită cînd rafale
De vînt se-abat să sufle ca-n făclii ;

Scrumită lepădare de podoabe,
Obolul penitenței sub ninsori
Ce fac să ardă-n ramurile slabe
Lumina unor reci și stranii flori ;

Șuvoi de seve-n freamnăt, mulcomire,
Muguri plesnind, frunze căzînd; cum vreți
Citiți aceste rînduri ca pe-o știre
Sumară despre mii și mii de vieți.

Va trebui

Va trebui să mor, deci, fără tine –
Nu tu-mi vei ține mîna-ntr-acel frig
Ce fără stavili vine, vine, vine
Cu vîlvorate crivățuri ce frig !

Va trebui să mor, deci, fără tine
Fără să știu în viață de-i mai fi
Căci rupți unul de altul, mari ruine
De amintiri vor sta-ntre noi pustii.

Va trebui să mor, deci, fără tine
Cum trebuie, absurd și nebunesc
Cu dorul morții adîncit în sine
Pînă atunci în lipsă-ți să trăiesc !

Va trebui să mor, deci, fără tine –
Puțin noroc aș vrea să am să trec
În neființa fără de lumine
Cît aș clipi, cum ars se stinge-un bec.

Natalia Tofan : „Hunedoara"

Solară ora

Solară încă ora, clipa, viața –
Căci vara vine, iarna fuge încă.
Mai poți să vezi cum flutură dorința
Străpunsă de lumină sus pe stîncă.
Mai poți să vezi cum arde-n pisc speranța,
Mai poți să urci spre ea de orișiunde.
Un vînt prielnic zdrențuiește ceața
Și nici o noapte n-o poate ascunde.

Solară încă ora, clipa, viața
Căci vara vine, iarna fuge încă.

Comori

Și mi s-a zis : N-ai dreptul la nimic !
Și am răspuns : Nu am cerut nimic !

Cu toate astea am vrut ce-am vrut,
Nici un bogat atîta n-a avut.

M-au întrebat : Avutul unde-l ții ?
Și am răspuns : În șapte-mpărății,

Iar căile spre ele nu-s de spus,
Taine fiind de toate mai presus.

Și mi s-a zis : Nebun lăudăros !
Și am tăcut lăsînd privirea-n jos,

Că nu puteam nicicum să dovedesc
Pe înțelesul gîndului lumesc

Din ce comori am dreptul să mă-nfrupt.
În fața lumii stam cu straiul rupt.

Mă vindec

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Azi mi-e mai bine ca ieri.
Deseară vedea-voi cum luna
Se-nalță-ntre stele pe cer.

Mîine... Dar ce zi e mîine ?
Simbătă, miercuri sau joi ?
Totuna ! Va fi o zi fastă
Din care nu-i drum înapoi.

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Ori poate m-am și vindecat,
De aceea nu știu ce se poate
A fi sau a nu fi iertat.

Mă vindec, mă vindec, mă vindec –
Da, oare ce boală avui ?!
Un icter de suflet, un groaznic
Amoc ce te face tehui ?

Mă vindec și răul ce fuse
În urmă-i a șters orice semn.
Mi-e bine, mi-e bine, mi-e bine
De parc-aș fi piatră sau lemn.

Atîta de fierbinți

Încet pierind și-această zi se duse –
Reci stele-n cerul verii scînteiază
Cu luciul bisturielor din truse
Chirurgicale ce inspiră groază.

La fel scînteie lacrimile noastre
Cînd plîngem ce demult nu are viață
Ca flăcările, arderii, albastre
Atîta de fierbinți că ne îngheață.

Dar e tîrziu

Mă paște uriței ca o vită
Verdeața ierbii crude fără păs.
Zadarnic palma peste ochi mi-apăs –
Imaginea-nlăuntru-mi e-oglindită.

Acolo, ca din zidul unei carceri
Igrasioase tencuieli cad jos
Cum carnea se topește-ncet pe os
Dovadă-a imposibilei întoarceri.

Cu cîtă frenezie aș iubi-o
Secunda cea mai tristă ce avui
În vremea-n care nu știam că-i pui
De lebădă în cîrdul rației Clio !

Ce-ndepărtată e ! Și ce frumoasă !
Un înger ca o sabie de foc
Păzește poarta miticului loc
Unde acum de mine nici nu-i pasă.

Să mori de tînăr ! Ceruri, nălucire
Mai împlinită nici că s-ar putea !
De parcă o mireasă ar pleca
C-un vechi iubit din silnica nuntire.

Dar e tîrziu. Ospățul nunții, iată,
S-a terminat demult ca mii de nunți.
Miresele și mirii sunt cărunți
Și nu se mai sărută niciodată.

Ring

Căzut, sunt numărat, jos la podea.
Ascult numărătoarea : șase... șapte...
Ar trebui să mă ridic din noapte
Dar mai amîn puțin. E bine-n ea.

Acum e opt. Pe un abac enorm
Opt bile roșii ard alăturate
Și-n mii de omice tot opt se bate.
Sunt numărat în ring și încă dorm.

Opt bubuie și-apoi se stinge lin.
În liniștea ce-n urma lui se lasă
Ca dintr-o depărtare aburoasă
Aud cum mă trezesc cu un suspin.

Încet mă-nalț. De fapt, fulgerător,
Cum brațul greu de o putere nouă
Se-avîntă... Și abia atuncea, nouă
E-n tunetul unui gigantic cor.

Rădăcinile

carmen firan

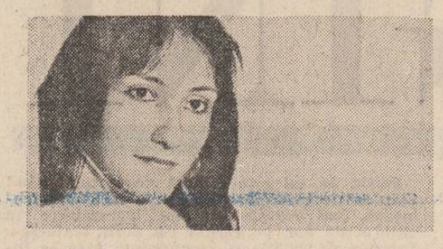

Se gîndi să deschidă fereastra. Ar fi vrut să tragă în piept mirosul uscat de grîu prea copt sau dulceața aceea aparte a zilei de iulie ajunsă la saturație prin soarele care nu se hotărăște să apună. Nu-i mai era chiar deloc somn, transpirase însă puțin și vru să-și scoată batista din valiza mică, de vinilin maro, cu buzunare practice în care îți poți pune tot ce vrei să ai la îndemînă. Renunță, își trecu mîna prin păr, apoi pe gît, scoțînd o grimasă ușoară, de om obosit și își încordă pieptul în intenția de a se ridica.

Femeia din stînga tot mai dormea, cu picioarele groase puțin depărtate, ținînd în poală un coș cu caise acoperite cu o basma subțire prin care le puteai ghici ușor contururile. Murmură ceva, o scuză, nu știa nici el pentru cine, își fixă palmele pe suportul de metal și trase cu putere în jos, așa cum văzuse că fac mai toți bărbații. Îl izbi un miros de smoală topită, de fier încins, dar își trecu din nou mîna prin păr savurînd curentul care-i răcorea fața, gîtul bronzat, și aplecă mai mult capul pe fereastră. Afară, tăcere și un galben monoton. Nu mai auzea zgomotul roților. Parcă s-ar fi aflat în mijlocul lanurilor aspre de grîu greu aplecat și imaginea cîmpului se reduse la o păpădie sufocată, pe care ai vrea să o cuprinzi toată în palmă. Rămase mult timp așa, privind drept înainte, cu mintea aiurea, fără gînduri. Sub ochi i se suprapuneau parcă clișeele aceleiași fotografii, iar și iar. Avu o clipă de ameteală, se-ntoarse cu fața spre cei din compartiment dar nu reuși să-i individualizeze. I se părură o masă amorfă de carne uitată acolo, pe bancheta. Oameni care călătoreau de cînd lumea, fără destinație, fără plecări sau opriri. Singur el realiza drumul. Pentru el a ajunge reprezenta cu adevărat ceva. Călătoria lui era un eveniment ce se impunea trăit, disecat, al cărei sens trebuia pe deplin pătruns.

Bătrînul făcu o mișcare iute, îndepărtînd o muscă și își schimbă cu greu poziția, adunîndu-și mîinile pe genunchi. Ridat, cu fața uscată și osoasă, cu degete noduroase, îmbrăcat cam gros, avea ochi goliți, inexpresivi, care îl făcură să se întrebe dacă bătrînul avea copii, cînd îi văzuse ultima oară... Îi fugi însă repede din minte, se așeză între femeia grasă și țăranul tînăr care zîmbea mereu cu un aer timp, dar nu se relaxă. „Să fiu atent, se gîndi, la tot și la toate".

Acasă îi plăcea să stea cu cei în vîrstă, să asculte ce vorbeau, să-i privească în tăcere, ținîndu-și respirația sau răminînd cu buzele întredeschise și ochii ficși de parcă ar fi vrut să imortalizeze tablouri de viață derulată firesc între oameni ce nu se știau observați. Îi plăceau discuțiile lor despre nimic din care nu afla niciodată mare lucru, doar obișnuitele păreri despre vreme, piine, nunțile și morții din sat „Nene, nu vrei o bomboană ?", se trezi tras de cămașă de fetița doamnei din față, o femeie cam la treizecișicinci de ani cu o alună mare pe obrazul sting și părul strîns într-o coadă de cal care îi dădea un aer sportiv și tineresc. Nu vroia bomboane și apoi nici fetițele nu-i plăceau, deși i se păru cuminte, uite că nu își dăduse seama că în compartiment e un copil. Aștia mici fac gălăgie. Dormise sau colorase cărți cu poze, în sfîrșit, nu-și mai făcu probleme. Ar fi vrut să lasă puțin pe culoar. Înăuntru aerul căpătase un miros acru. Femeia cu coșul de caise pe genunchi se trezise și își făcea vînt cu o bucată de ziar împăturit de mai multe ori, scuturîndu-și din cînd în cînd marginile fustei largi și mirîndu-se de „căldura mare ce-ți taie răsuflarea". Nu mai privi în jur, se prefăcu c-ar vrea să doarmă pentru a se putea gîndi liniștit cum o să-l primească unchiul la gară. Era sigur că va veni personal, cu mașina, doar îi scrisese clar în telegramă. Taică-său îi spusese abia reținîndu-și bucuria : „E un domn. Ți-a pus dumnezeu mîna în cap, ai noroc nu glumă, el e mîndria satului, în primul rînd a noastră și e frate-meu, mă, bagă bine de seamă, frate-meu, știi tu, mă și mir cum de-a acceptat să stai la ei, poate acum, la început, pînă te obișnuiești și tu cu Capitala, dar să înveți, să pui mîna să-nveți, nu cumva să mă faci de rîs sau să aud că te-ai luat cu altele, că sînt multe de făcut într-un oraș mare. Tu să înveți, că o să stai chiar la unchi-tău și e mai mare rușinea și pentru el, că nu e oricine, auzi ?" Îi mai spusese taică-său și alte lucruri, dar nu mai fusese atent. Pe unchiul nu-l mai văzuse de mult. Venea vara pe la bunica. Cînd oprea mașina la poartă, ei nu mai puteau de drag, iar vecinii apăreau unul cîte unul în fața porților vorbind și arătînd cu capul spre casa lor. Doamne, nici nu reușea să-și imagineze cum o să locuiască el în aceeași casă cu unchiul, la oraș. Avea dreptate taică-său, noroc, nu glumă. Zîmbi ușor, se pare, pentru că fetița izbucni în rîs și începu să bată din palme : „Nenea rîde-n somn" ! Tuși, se foi puțin afectat și strînse mai tare din ochi cu o figură serioasă. Pe măsură ce trenul se apropia devenea tot mai nervos. Soarele apunea roșu ca un ochi de iepure. Și-l imagină pe unchi-său în gară : „Bine ai venit, te așteptam. Să mergem acasă, ne așteaptă soția cu masa". Pe soție, mătușa, o văzuse de cîteva ori. Era distinsă și indiferentă. Văzu automobilul elegant așteptîndu-i. Se relaxă pe bancheta din spate, lîngă unchiul care-și aprinsese o țigară fină. Străbătu cartiere cu blocuri, cinematografe, cu lume preocupată și îmbrăcată bine ce aleargă în toate direcțiile și care se grăbi să-l accepte ca pe unul de-al lor. Se opri în fața unei case cu doi brazi pitici în față : „Am ajuns". Refuză să deruleze mai departe. Întredeschise un ochi. În compartiment plana aceeași monotonie. Sufocare exasperantă. Și oamenii aceia care păreau că se simt bine înăuntru, de parcă n-ar fi dorit să ajungă, să se oprească odată trenul ăsta cu mers greoi, constant, care îți aduce o tristețe inexplicabilă, un regret al cărui sens îți scapă. Femeia grasă de lîngă el vorbea ceva cu bătrînul ridat, dar cuvintele nu le distinse, auzi însă risul strident al țăranului tînăr și deschise ochii. Toți își îndreptară, în același timp, privirile spre el. Scoase o strîmbătură plictisită și pentru prima oară regretă că nu fuma. Femeia cu coadă de cal își cobora bagajele. „Ar trebui să-i ajut", se gîndi, dar rămase mai departe țintuit pe bancheta cu brațele atîrnîndu-i obosite. Îi reveni imaginea mamei mereu aplecată de treabă, cu fața prelungă și ochi triști. Se îndoioșă și mai mult la gîndul că n-o s-o mai vadă mult timp prins cu facultatea și cu problemele marelui oraș. Nu mai plecase de-acasă pentru o perioadă atît de lungă pînă acum. Citise despre înstrăinare, despre dor și singurătate, dar nu trăise nimic din ceea ce deja începea să-l înțepe, să i se cuibărească dureros sub piele. Trenul avea cîteva minute întîrziere și începu să se frămînte nervos la gîndul că unchiul va trebui să-l aștepte. „Era doar cineva, ce naiba", și încă o dată îi dădu dreptate tatălui, ăsta noroc, „să stai chiar la el, să se ocupe de tine". Nimeni din familia lor nu visase măcar la așa ceva, deși unchiul, recunoștea, era un om cumsecade și sociabil. Uite, de anul nou îi trimisese bunicii ciocolată și lor un brăduț artificial gata împodobit, lui cărți și bomboane, iar fratelui mai mic un urs galben necrezut de mare și un miniteren de fotbal cu tot echipamentul necesar. Doamne, ce mult le plăcuseră darurile ! Mama se lăudase în tot satul. Și totuși ai lui ziceau că unchiul se ține cam mare, dar aveau pentru el un profund respect amestecat cu admirație și puțină teamă nejustificată, așa cum ai pentru lucrurile pe care nu le prea înțelegi.

În sfîrșit, marele oraș ! Se uită în oglindă trecîndu-și mîna prin păr. Îmbrăcă haina de la unicul său costum, luă valiza maro în mîna dreaptă, plasa cu găina tăiată, „ia, mamă, aștia de la oraș trebuie să cumpere de toate, se bucură cînd le aducem ceva de la țară, oricine ar fi". Ieși primul din compartiment și se simți eliberat. Pentru moment, ce-i drept, și eliberat doar de atmosfera dinăuntru. Inima îi bătea mai tare, transpira și își umezea întruna buzele. Unchiul îl va aștepta, va înțelege că a fost o întîrziere neprevăzută, stupidă, independentă de el. Trenul intră în gară și culoarele se umplură de oameni cu valize și geamantane așezate unele peste altele, agitîndu-se fără rost : „Îmi dați voie", „Mă scuzați", „Așteptați, coborîm și noi". Peronul era plin. Sări cu repeziciune și se opri năucit de forfota din jur. Își căuta din ochi unchiul. „Poate are vreo ședință și întîrzie puțin, oricum va veni, doar mi-a scris clar, la trenul de șapte treizeci". Auzise el că la oraș se țin ședințe lungi și întîrzierea nu-l speria. În curînd lumea se mai rări, fiecare alergînd în direcții anume, doar el rămăsese țintuit, privind în toate părțile cu aerul dezorientat al oricărui provincial care intră pentru prima oară într-o mare gară.

„Unchiul dumneavoastră regretă că n-a putut să vină să vă întîmpine, dar a trebuit să părăsească țara pentru un timp. Un congres la care a plecat pe neașteptate. Vă conduc la căminul studențesc. Totul e aranjat". Bărbatul îi luă din mîna aproape înțepenită valiza maro cu buzunare practice. Îi țiuiau urechile. Cei din jur căpătaseră forme ciudate. Fețele li se schimonosiseră, îi privea cum își mișcau buzele dar nu auzea nimic, doar un conglomerat de oameni, voci, mașini care îl stringeau la mijloc strivindu-l cu indiferență într-un cerc imaginar. Respirația îi devenise greoaie, abia își mai putea mișca picioarele, pleoapele de plumb îl apăsau dureros și revăzu ochii mamei triști, puțin umezi, cum îi căutau pe ai lui.

Se așeză pe bancheta din spate ținînd strîns la piept găina tăiată.

Natalia Tofan : „Terasa"

radu cange

Poem neterminat

Măriucăi

Iubita mea,
pling umezindu-ți
faldurile umbrei...

Poem

În singurătate-mi,
pe frunzele toamnei
calc
de parcă plînsu-ți
s-ar afla sub ele...

Anotimpurile

Pe trupul meu
trăiau toate anotimpurile.
Vara mă năclăia
cu vorbe potopitoare ;
Toamna mă biciuia cu uraganele ei,
îmi smulgea părul și mîinile,
uneori visurile făcîndu-mă să
singerez. Iarna crăpa florile
din fereastra de la care priveam.
Doar primăvara făcea să
înmugurească pomul cerului
de unde, într-un tîrziu,
cădea cîte-o floare, iubito,
închipuindu-mi că am să
ți-o prind în păr.

Doina în Bărăgan

Curge doina-ntre maluri pe-o apă știută,
Clipa desprinsă-i din suflet – stea mohorîtă.

Zorii dispar, chiar au fost pe aici, pe aproape
Luna eternă scaldă negrele ape.

E liniște-n lanuri, focul e stins în cîmpie,
Cerul cuprins e de flăcări în grea silnicie.

Pe-un pod de visuri monoton, pustiu de alean
Trec ielele slute acum dinspre Bărăgan.

Zorii dispar, chiar au fost pe aici, pe aproape
Luna imensă sfidează negrele ape.

O piatră

...Sînt raze
false de aură ;
În timp ce sicofanții
șlefuiesc de zor
o piatră pentru
strălucirea lor.

Aer tulbure

Mai apar citeodată pe străzi, străveziu
Aerul e tulbure, ca patima beată.
Scriu pe ziduri cu privirile, scriu
Acum, neștiut, pentru ultima dată.

Scriu zănatic cu umbra pe lumină,
Încrîncenat ca un taur scriu pe os,
Scriu cu sînge, în noapte, pe retină
Scriu pînă cînd simt că sînt de prisos.

Scriu prăpăstii, scriu o nebunie,
Scriu o floare cu miros pătimaș,
Scriu o culoare liliachie
Cînd apar citeodată pe străzi, în oraș.

Ca valul pe mal cu apă scriu,
Cu gîndul să las o cută, un semn.
Scriu lama cuțitului pe lemn ;
Scriu, scriu, scriu, scriu !

teatru

t

«Amadeus»

TEATRUL DE STAT – ORADEA

1. Avînd în memorie versiunea londoneză (pe care declară că a văzut-o în 1982), participînd, ca student, la repetițiile cu *Amadeus*, pus în scenă de Dinu Cernescu la Teatrul Giulești, Alexandru Darie, ca discipol, vrea să-și întreacă maestrul (chiar dacă în caietul program susține că numai dragostea de personaj, similitudinea propriilor raporturi cu lumea, l-au determinat în această montare, nicidecum spiritul polemic).

Conținutul piesei, structura ei, îl conduc pe Alexandru Darie la viziunea lucidității, a teatralizării declarate, accentele fiind puse pe prăpastia dramatică dintre aparență și esență. Extinderea spațiului de joc al actorilor, situarea lor de aceeași parte a scenei, cu spectatorii, modifică înțelegerea semnificațiilor și produce mutații fundamentale ale sensului intoleranței prin raportarea la contemporaneitate a condiției artistului.

Pentru a reda fundalul rigid al epocii, încărcătura exterioară a detaliilor riguros-convenționale (chipul vopsit al lumii), Maria Miu gîndește decorurile în *trompe l'oeil*, schimbînd multiplele paravane, pictate minuțios, după cum se schimbă cadrul acțiunii. Preocuparea pentru acest decorativism înghețat este puțin cam excesivă, dacă ne gîndim că, pentru a face vizibil teatralismul formulei scenice, forța sugestiei nu trebuia evaluată cantitativ. Prin culoarea sumbră (portrete ciudate stau, parcă, la pîndă, gata să iasă din rame) sau țipătoare a interioarelor, a costumelor, sau perucilor lui Mozart (roșie, albastră, sfidînd buna cuviință a mediocrității ordonate), prin măștile grotești (zoomorfe) ale pretențiosului Carnaval, se urmărește acomodarea cameleonică la starea și poziția personajelor. Toate aceste accesorii, ostentativ-artificioase, au menirea de a atrage publicului atenția că nu trebuie să se creadă invitat în saloanele vieneze ale epocii mozartiene, ci că trebuie să fie conștient că se află la teatru.

Relatările haotice, deformate, ale faptelor și întîmplărilor trecutului, din unghiul lui Salieri — el însuși victimă a epocii și spirit malefic — fac din el regizorul și interpretul propriilor înscenări : conduce cu detașare intrarea și ieșirea în și din scenă a personajelor, dispune de starea lor de spirit, ca și de schimbarea decorurilor, după sinusoida gîndurilor lui meschine sau obiective. Dificila partitură actoricească a triplei ipostaze în care se expune intrigantul Salieri (povestitor, martor pasiv sau activ, implicat în viața flash-back-ului) este susținută cu întreaga putere de dăruire a unui actor care a slujit scena orădeană timp de peste două decenii. Deplierile actorului Ion Mâinea sînt jucate, cel mai adesea, în registrul lucidității (cu cîteva mici ieșiri patetice, cînd tensiunea personajului crește, furîndu-l pe interpret). Din gîrbovirea fizică și morală a bătrînului așezat într-un cărucior, actorul se destinde, devine curtezanul galant (față de femei) și preaplecatul „servitor cu carte" al curții. Otrava invidiei lui față de geniul creator al lui Mozart i se strecoară lent în suflet, schimonosindu-l, înveninîndu-l, făcîndu-l să nu se mai recunoască pe sine în tot ceea ce face împotriva celuilalt. Stă la pîndă leșios, alunecos, să-i surprindă defectele lumești ale celui mai talentat decît el, mimează cu candoare generozitatea, în timp ce pune la cale cele mai odioase detronări din drepturi ale celui mai înzestrat dintre muzicieni. Este las, șantajînd-o pe Constanze (Cristina Șchiopu) pentru soarta mai bună a lui Amadeus (Cristian Șofron), dar se și dezgustă de slăbiciunea acceptării șantajului (respingînd-o cu brutalitate). Cînd Salieri începe să ia parte la „marele ritual al reușitei", propunîndu-și să preia înfățișarea frivolității mondene, actorul marchează cu forță, pentru început, vorbirea și gesturile prețioase, pierzînd, apoi, ritmul schimbărilor favorabile, din cauza deselor treceri din prezent în trecut. Lovit în amorul propriu de două ori (ca muzician și ca bărbat), răzbunarea malițiosului Salieri nu este cu nimic mai prejos decît aceea a lui Iago față de Othello. Salieri este un Iago modern. Și Ion Mâinea a reușit să însufle personajului său acest sarcasm al inteligenței și bărbăției îngenuncheate, răscumpărate de satisfacția malefică a distrugerii adversarului.

Nicoleta Gherghel

film

f

Costinești, ediția a X-a

Gala filmului cu tematică pentru tineret a ajuns la cea de-a X-a ediție, un mic jubileu pentru o realitate cultural-educativă cu multiple valențe referitoare atît la beneficiar — publicul tînăr, competent receptor al creației de valoare, dar și pe autorii-cineaști solicitați să ofere prin operele lor acele repere marcante pentru școala națională de film. Aflată în aceste zile în plină desfășurare manifestarea organizată exemplar de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Asociația cineaștilor și Centrala „Româniafilm" a polarizat în ultimul deceniu atenția tuturor iubitorilor filmului românesc constituind totodată un necesar prilej de reflecție asupra angajării cineaștilor în zonele fierbinți ale actualității, în spațiul ideatic generat de realitățile contemporane cu multiple rezonanțe în formarea tinerei generații.

Dacă la primele două ediții publicul a decis palmaresul fără a greși aproape deloc, la următoarele ediții un juriu competent și-a preluat atribuțiile, recompensele acordate dobîndind valoarea unei autentice recunoașteri naționale. Printre filmele laureate de-a lungul celor nouă ediții s-au numărat opere marcante aparținînd unor diferite generații de cineaști : **Mircea Daneliuc, Alexandru Tatos, Dan Pița, Lucian Bratu, Virgil Clotescu, Sergiu Nicolaescu, Nicolae Mărgineanu, Malvina Urșianu, Cristiana Nicolae, Elisabeta Bostan, Șerban Marinescu.** Aici, la Costinești premiile de interpretare au subliniat valoarea unor tineri actori care au confirmat cu prisosință în filmografia lor ulterioară : **Mircea Diaconu** și **Tora Vasilescu, Anda Onesa** și **Claudiu Bleonțz, Rodica Negrea** și **Dinu Manolache, Petre Nicolae** și **Maria Ploaie.**

Ca și la precedentele ediții, Gala va oferi în acest an spectatorilor atît filme recente, valoroase (**Pădureanca,** regia : **N. Mărgineanu, Cîntec în zori,** r : **Dinu Tănase, Un oaspete la cină,** r : **M. Constantinescu,** cît și o serie de premiere absolute, printre care **Cale liberă,** r : **Nicu Stan, Figuranții,** r : **Malvina Urșianu,** precum și două filme artistice semnate de debutanți : **A doua variantă,** r : **Ovidiu Ionescu** și **Pădurea de fagi,** r : **Cristina Nichituș-Mihăilescu.**

Nicolae Cabel, J. Petrovici, Sabina Pop, Adrian Sârbu, O. Daicoviciu, Paula și **Doru Segal** se află printre apreciații autori de filme documentare care vor prezenta cele mai recente creații, tot așa cum **Ion Popescu-Gopo, Adrian Petringenaru, Nel Cobar, O. Vărășteanu** se vor afla aliniați la startul pentru obținerea unor distincții în domeniul animației. (E ciudat însă că la această secțiune lipsesc autorii tineri). Programul amplu și divers al ediției jubiliare a Galei de la Costinești este completat de filmele realizate de studenții sau absolvenții I.A.T.C.-ului, tot așa cum o prezență binevenită pe ecranul Galei este aceea a cineaștilor de la studiourile Ministerului Apărării Naționale și Ministerului de Interne.

Palmaresul ediției jubiliare va decide fără îndoială asupra valorilor prezente în confruntarea cu un public generos, dar și aspru în judecățile sale față de producțiile celei mai populare dintre arte.

Important rămîne însă faptul că larga audiență de care se bucură Gala filmului cu tematică pentru tineret constituie încă o dovadă a democratismului culturii socialiste, aflată în preajma unui eveniment de referință, și anume Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste. În aceste zile, adevărată capitală a filmului românesc, stațiunea Costinești rămîne simbolul celei mai importante confruntări artistice în domeniul cinematografiei prin generozitatea tematicii sale, prin ampla trecere în revistă a celor mai diverse genuri de filme, care pot asimila și restitui contemporaneității și implicit viitorului, adevăratul chip al tineretului de astăzi.

Călin Stănculescu

Dunărea

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

BRĂILA CULTURALĂ

Pe coordonatele noii spiritualități românești — căreia „Epoca Nicolae Ceaușescu" i-a dat strălucirea demnității — Brăila se înscrie cu aura tradiției sale culturale amplificată la dimensiunile prezentului socialist.

Mîndră de a fi urcat, odată cu țara, pe culmile progresului, ale civilizației noi, își etalează spiritul nou, creator, în uzine, pe șantiere de construcții, în laboratoare, pe scene sau, de ce nu, în starea nouă de a fi a oricărui brăilean.

Argumente : baza materială destinată activității politico-ideologice și cultural-educative a crescut într-un ritm impetuos. Numai în anii care au trecut de la Congresul al II-lea al Educației Politice și Culturii Socialiste au apărut în municipiul Brăila noi edificii culturale moderne avînd ca efect crearea climatului necesar de manifestare plenară a capacităților creatoare și interpretative ale unui număr sporit de oameni ai muncii. Teatrul dramatic „Maria Filotti" armonios încadrat într-un ansamblu de restaurare a zonei centrale realizată la indicația tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul unei vizite de lucru în județul nostru ; Muzeul Brăilei cu secțiile de istorie, etnografie, artă, științele naturii, expoziția memorială permanentă „Panait Istrati", și punctul muzeistic „Baldovineștii lui Panait Istrati", expoziția permanentă „Perpessicius". Toate în numai patru ani au fost reorganizate în spații diferite, pe criterii noi muzeotehnice ; sala modernă a cinematografului „Central" cu ecran panoramic, noile Galerii de artă ale municipiului și nu peste mult timp, sediul nou al Bibliotecii județene „Panait Istrati" și al Casei de cultură a științei și tehnicii pentru tineret. La acestea se adaugă așezămintele de cultură, cluburile muncitorești, rețeaua de biblioteci publice, librării și cinematografe.

Acest proces vast, al asigurării bazei materiale își regăsește împlinirea în conținutul și calitatea manifestărilor organizate de factorii educaționali pentru dezvoltarea personalității umane. Pe scena teatrului dramatic au avut loc 40 de premiere din care 12 premiere absolute ca și prima ediție a Galei naționale de teatru „Femeia — erou în dramaturgia contemporană" primită elogios de presa de specialitate. Membrii cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati", constituit nu de mult, se afirmă la nivel național publicînd producțiile literare în paginile suplimentului de față. Specialiștii Muzeului Brăilei au definitivat numărul V al revistei „Istros" ce cuprinde rezultatele muncii lor de cercetare. În etapa de masă a celei de-a VI-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României" au fost cuprinse 907 formații artistice cu 11 638 membri, cu 64 de formații și 1 019 membri mai mult decît în etapa corespunzătoare a precedentei ediții.

De asemenea, au participat 219 interpreți individuali cu 78 mai mult față de aceleași termene de comparație.

Au fost concepute și desfășurate numeroase manifestări destinate educației politice, revoluționare, materialist-științifice a oamenilor muncii. Aceste manifestări cu un obiectiv atît de generos, formarea omului nou, cu o conștiință înaintată, comunistă, sînt organizate și desfășurate pe baza documentelor Congresului al XIII-lea al partidului, a sarcinilor și orientărilor reieșite din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Au devenit astfel cunoscute „Amfiteatrul politico-ideologic și cultural artistic" ediția a XVII-a, Concursul inter-județean de poezie patriotică, revoluționară, „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu", ediția a VI-a ; „Știință, cultură, educație", ediția a V-a, simpozioanele „Știința și arta", „Medicina și arta", „Zilele «Panait Istrati»", „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăileni", „Concursul folclorului dunărean, Concursul rapsozilor „Petrea Crețu Șolcan", spectacolul de obiceiuri și datini laice „Iarnă românească", „Memoria peliculei", manifestare de educație cinematografică. Am enumerat numai cîteva din acele manifestări care întrunesc aprecierea publicului brăilean, al colaboratorilor din numeroase județe ale țării.

Contemporani cu „Epoca Nicolae Ceaușescu" și mîndri de a-i spori valorile, Brăila și brăilenii, alături de întregul popor întîmpină cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste cu satisfacția de a contribui, cu toată energia și priceperea, la edificarea conștiinței socialiste, revoluționare, la formarea omului nou, înaintat.

Gabriela Jelea Vancea
președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila

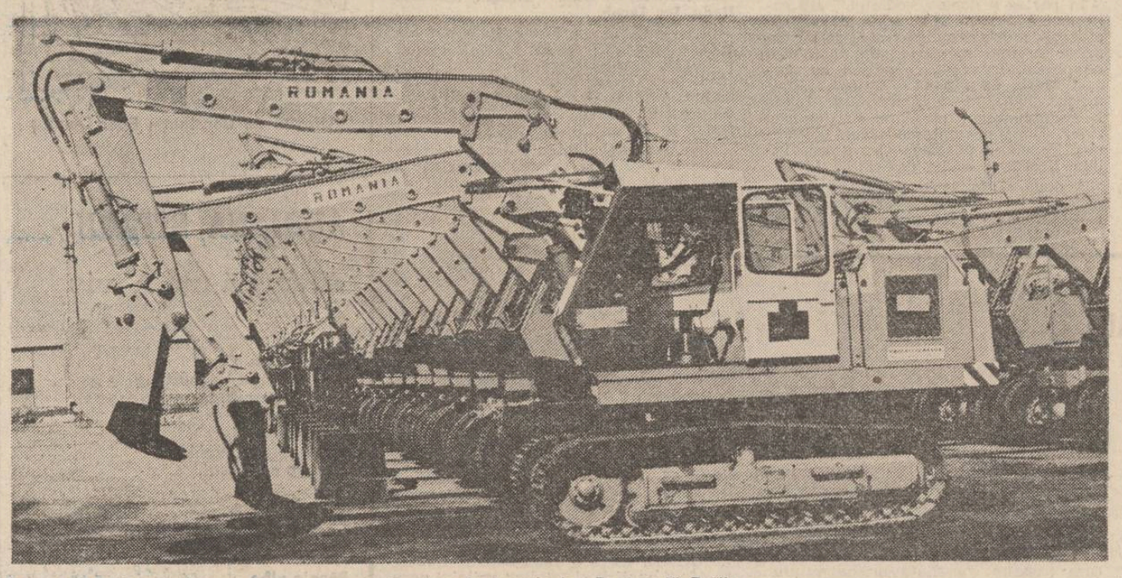

Imagine de la uzinele „Progresul" Brăila

Cenaclul „Panait Istrati"

Primenitor în spirit, revigorator de tradiții, înnoitor ca perspectivă, Congresul al IX-lea al partidului a înfăptuit un fundamental act de democratizare a culturii, desfășurînd pe verticala liniilor sale de forță energiile creatoare ale națiunii. Odată cu acel suflu vital, de adevărată renaștere națională prin care istoria ne-a devenit deopotrivă biografie și criteriu de muncă, faptă și gînd, cultura primea o clară determinare, funcțiile și caracteristicile sale, contribuția ei la formarea omului nou și în general la dezvoltarea multilaterală a societății noastre intrînd în prim planul activității creatorilor.

Acesta este și momentul apariției în Brăila, oraș cu o bogată tradiție culturală, a cenaclului literar „Mihu Dragomir", care avea să devină în scurt timp reprezentativ atît în ce privește activitatea literară brăileană, cît și prin numărul mare al creatorilor debutați în edituri și în presa literară, formați în acest cenaclu. Cenaclul „Mihu Dragomir" era și este sădit pe solul nou, al prefacerilor profunde și ample, modificatoare de destin, și duce mai departe flacăra de idealuri și vise poetice purtate pe poetul ce dedicase ode pămîntului natal. Format mai ales ca un cenaclu de poezie în care activau încă de la început tineri consacrați editorial (Gh. Lupașcu, A. M. Buricea, Const. Stirbu, Ion Mustață, Al. B. Tibereanu) cenaclul își făcea datoria de onoare de a se strădui să continue bunul renume al vieții culturale brăilene, actualitatea sa nefiind nicidecum desprinsă de tradiție, o tradiție constituită de seria unor nume mai puțin cunoscute (pentru începuturile ei) cum sînt Ion Penescu, George Baronzi, Theodor Șerbănescu, frații Bacalbașa, I. C. Săvescu, pentru a continua cu numele din ce în ce mai sonore ale lui C. Sandu Aldea, Panait Istrati, Ilarie Voronca, Mihail Sebastian, Perpessicius.

Grație unei activități neobosite, viața cenaclului a devenit mereu ascendentă, implicată puternic în existența cetății și a cunoscut o amploare și mai mare în acest deceniu, devenind organizatorul unui concurs național de poezie patriotică, revoluționară, sub genericul „Odă pămîntului meu". Amploarea națională a acestei manifestări a reprezentat cel mai însemnat mod de a dialoga cu poezia tînără din întreaga țară, iar faptul că printre numeroșii săi laureați s-au numărat și mulți brăileni vorbește de la sine despre calitatea valorică a poeților brăileni. Decurge de aici, iarăși firesc, că viața de cenaclu a suferit mereu schimbări în sensul bun al cuvîntului, consfințite de o omogenitate mai mare a membrilor lui, de o exigență tot mai nuanțată, analitică, arătată lucrărilor literare. Discuțiile pe marginea creațiilor prezentate spre analiză în cenaclu au adunat tot mai mulți „combatanți" pe cîmpul dezbaterilor ideilor literare, ceea ce a avut ca rezultat în numeroase cazuri clarificarea problemelor vizînd creația în contextul mai larg al fenomenului literar.

Una dintre cele mai productive și frumoase tradiții a cenaclului „Mihu Dragomir" a fost aceea a prezenței active, militante, în rîndul maselor de oameni ai muncii din municipiul și județul Brăila, din realitățile acestor dialoguri extrăgîndu-și seva o bună parte din creația membrilor săi. Aceste creații și-au găsit loc în pagina tipărită a unor publicații literare cum sînt **Luceafărul, Astra, Contemporanul, Tomis, Convorbiri literare, Suplimentul literar al Scînteii tineretului.**

Într-un astfel de context, de efervescență literară brăileană, cursul nou

Iuliu Cîmpeanu

Continuare în pag. a 7-a

BIOGRAFII COLECTIVE

UZINELE PROGRESUL

Am fost întotdeauna de părere că succesul oricărei referiri la pulsul liniștit al muncii de pretutindeni, îl poți pipăi și singur, fără teama de a greși prea mult, dincolo de rutina administrativă cu însoțirile și explicațiile de rigoare. Ele vor fi totuși necesare la sfîrșit, într-o conversație cu factorii de răspundere, primind răspunsuri la nedumeririle și întrebările ivite pe parcurs. De-abia atunci, impresiile personale înecate în tăcere prind să ia contur definitiv, însuflețindu-ți ființa cu noutatea celor văzute. Așa am și procedat, la un început de Martie, cedînd cu usurință tentației irezistibile, plin de imaginație și presupuneri, lăsîndu-mă dus de iureșul capricios al fanteziei, cînd sufla un vînt primăvăratic care cînta bucuria de a trăi, jucînd cositele bălaie ca și pilpîirile ochilor albaștri ale ofițerului de serviciu de la intrare. Cînd am păsit deci pe poarta principală a marii uzine brăilene. Întreprinderea de utilaj greu „Progresul", cu încetineala unei melodii știam că voi găsi chiar fără să vreau, surse de inspirație nebănuite. Dintre cele patru fabrici ale acestei citadele industriale, cea de excavatoare se detașează cu ușurință, fiindcă făgăduiește a fi singură capabilă să o reprezinte cu succes și cu o forță nebănuită atît în țară, cît și peste hotare. Acolo, în ambianța halei de prelucrări mecanice, cu inima palpitînd de emoție, am surprins țiuitul strident al polizoarelor, șfîrîitul înfundat al frezelor, gîfîitul monoton al strungurilor, dominat de țipătul ca de om, pe care nimeni n-o poate ucide, niciodată, ea fiind cealaltă ființă a omului, cu certitudinea că avem o menire neostoită : continuitatea. Piinea mă înalță la rangul de ființă cosmică și mă așează în rîndul vetrelor care emit aburi de piine așa cum astrele emit aburi de lumină. Piinea este întoarcerea ritmică a omului în rosturile muncii și ale fericirii. Piinea este brazda maternă unde copacul neamului se pregătește mereu de nemurire semănîndu-și cercurile în unduirile timpului.

Ioan Stoenescu

Continuare în pag. a 6-a

Iubirea pentru țară

Iubirea pentru țară stă-n tot ce e zidire,
În mările de spice cînd mai lucid tresalți ;
Pulsează-n zborul liber și-n tainica rodire
A viselor din care ne ridicăm înalți.

În drumul spre izbîndă iubirea ni-i voința
Probată-n focul luptei Congres după Congres ;
Iubirea-i legămîntul cu munca și credința,
Izvorul nostru pururi de adevăr și sens.

Iubirea ni-s Carpații, ei înșiși fiind țara
Ce și-a ales prin vrere un viitor senin ;
Iubirea pentru țară e însăși primăvara
Ce poartă-n muguri pacea și-un preamăreț destin

Ion Smeu

Cîmpia omului

Dacă te oprești cu sufletul și cu brațele tale în cîmpie, deslușești rîvna omului și lumina soarelui în cîntecul auriu al ciocîrliei. Noi, omul, îndeplinim un act de creație în pulsația eternă a germinației vegetale. Luăm drumul sevelor, ajutînd arhitectura lanurilor și facem din cîmpia omului o imensă operă de utilitate și necesitate vitală a frumosului. Ești atît de perfect, tu, lanule de grîu, cu lumina ta pură de adîncul soarelui ; ești atît de liniștitor, tu, lanule de porumb, cu marsupiile tale de pănușe vii, în care se adăpostesc puii de aur ai soarelui, boabele ! Ești atît de duioasă, tu, sora mea floarea soarelui, tu, care ai simțire omenească, care ai fruntea mea, care ai firea mea tînjind mereu după soare, tu, sora mea, prelungire a gîndului meu, om vegetal din cîmpia natală ! Deasupra noastră aerul de vară miroase a zefir fierbinte de cuptior încins cu stele pentru coptul de datină și de fire al piinii. Este piinea-rod, semn al socotinței noastre, este piinea-rod, semn al credinței noastre în puterea de a fi odată cu elementele primordiale. În fiecare vară piinea ni se așează pe suflet, ne ascultă cîntecul și începe să călătorească prin lucruri și secole, amintindu-ne că ea ne îndreptățește trăinicia și cutezanța. Imi place să cred că stelele și planetele au primit ceva din bunătatea pîinii și s-au învățat să lumineze în chip de mulțam. Îmi place să cred că piinea este cel mai adecvat mesaj al omului despre sine și că, ea, piinea, conține codul genetic al universului. În cîmpia omului din Bărăganul Brăilei, minunea de a fi aducător de piine-rod este minunea de a ști că, tu, înfăptuitor al elanurilor din osîrdia iubirilor, ești eroul unei zbateri umane și vegetale, la capătul căreia te așteaptă simbolul heraldic fără trufie : o piine cu înfățișare de

Cîteva gînduri

de Constantin Noica

Casa noastră nu e a noastră. Este a prietenilor — și a lumii —. Șade frumos atunci, să spunem ceva altora, prin casa noastră, așa cum prin portul nostru, prin expresia chipului nostru și prin cuvinte comunicăm ceva altora.

Am vrut să mă cufund în tăcere, alegîndu-mi odaia de la Păltiniș ; apoi cînd am văzut că oamenii încep să caute societatea celui însingurat, m-am gîndit că trebuie să ies întrucîtva din tăcere. Le-am spus și le spun ceva, ca să-i întîmpin prin pereții mansardei ce duce la odaia mea, o mansardă, care mi-a amintit de la început de peștera din Altamira.

Le-am spus anume și le spun, celor ce mă vizitează, că intră aici la Păltiniș în casa cuiva care reclamă pentru colțul lui de lume — extra-teritorialitate ; că se găsesc într-un loc unde zarva dementă a lumii se stinge și unde istoria sfîrșitului de veac — care în preajma anului 2000 este sub nivelul moral din anul 1000 — nu are curs. Trebuie s-o luăm de la început, ca la Altamira.

Am cerut unui prieten, pictorul și profesorul Vespasian Lungu, să-mi trimită un elev care să picteze cîțiva bizoni. Prietenul meu a avut o reacție extraordinară ; a înțeles atît de bine gîndul meu încît s-a hotărît să picteze bizonii el însuși.

Dar nu s-a mărginit la atît ci, preluîndu-mi artisticește gîndul, l-a reproiectat pe zidurile scorojite ale mansardei unde știa bine că lucrarea sa nu va dura decît cîțiva ani — și mi l-a restituit, ca în folclor, cu sporul inventivității sale artistice.

Nici eu, nici maeștrii de la Altamira nu știam că din grupul de bizoni aruncați pe bolta peșterii la întîmplare, se putea închega o poveste.

Pe cei trei pereți, ca pe trei mari panouri ; Vespasian Lungu a schițat un fel de geneză a lumii.

Pe primul perete, o oaste de bizoni care pornesc la asalt, a redat ceva din avîntul ființelor vii care încearcă să-și cucerească un spațiu de viață, spre a clădi o lume.

Pe al doilea perete, lupta este pe sfîrșite, iar în mijloc, bizonul dreptei chibzuințe, care nu consimte „tristeții de după victorie" își cheamă parcă tovarășii de viață, încins fiind de erosul clădirii.

Iar pe al treilea perete, cu o savantă compoziție apare sub întruchipări variate liniștea de după tumultul scator, într-o lume așezată, unde pînă și o căprioară, ca la Altamira, își poate face blînda ei apariție.

Toate acestea mi le-a povestit Vespasian Lungu, împletindu-și măiestria cu gîndul meu frust, spun tuturor tinerilor care vin să mă vadă că trebuie să ieșim din timpul rotitor spre a încerca să pătrundem, fiecare pe măsura sa, în timpul rostitor al creației ; așa dar al devenirii într-o ființă.

Îți mulțumesc, Vespasian Lungu.

6.VIII.1986 Păltiniș

Spic în stema țării

Stanciu Delafintină, țăran vechi și statornic în toate obiceiurile pămîntului, îmi spunea deunăzi că el știe cînd dă semn grîul — „îl simt noaptea cum intră-n casă ; mai întîi c-o unduire, apoi c-un miros dulce din toate florile pămîntului... Așa-l simțea și al bătrîn, și ne scula pe toți, tot cu vorba aia : „nu mai dormiți mă, c-a dat semn grîul !"...

În Cîmpia Brăilei a dat semn grîul ! E vremea de aur, e timpul secerișului ! Și la ceasurile astea satul nu mai are somn, iar vorba cea mai sfîntă pe ulițe grîu înseamnă !

I-am scos bobul întreg și dolofan din chingile unor geruri ce ne-au făcut brazda bocnă, din capriciile unei primăveri care s-a întins pînă peste poate, din lipia unei veri cum numai pe la noi se întîmplă. L-am ocrotit cu privirea noastră, cu sudoarea noastră și cu inimile noastre. Și grîul a învins ! E-o coamă de roib năzdrăvan care vîntură în unduiri nesfîrșite tot Bărăganul.

La aceste ceasuri, noi, brăilenii, toți cît ne cuprinde cîmpia, ne-am mutat sufletele în împărăția lanurilor, căci, în aceste ore de deslușită taină, sîntem frații grîului, iar cîmpia mumă bună ne este !

La aceste ore, Brăila este spic în stema țării și tril de ciocîrlie în înaltul cerului, iar peste casele celor din neamul Fîntînarilor adie cu miros de piine nouă. Fie-le masa, masă !...

Vasile Rusescu

Sentimentul tradiției

Mai mult decît alte regiuni, coagulate într-o geografie a culturii definită prin diversitate în formă și unitate substanțială, Brăila cunoaște stratificații care decurg dintr-o viață istorică nu liniștită, traducînd o posibilă imagine a unei culturi românești deopotrivă cîmpestre și dunărene. Astfel de unități de civilizație se deosebesc de acelea determinate în alt relief și la altitudini mai înalte, specificitatea tuturor fiind, cu toate acestea, pretutindeni pecetluită de un popor care trăiește în spațiul lui tradițional atît pe culmi cît și pe margini de fluvii. Munții stimulează reprezentări etice și stabile, culturi defensive și statornice, conservatoare în sens pozitiv, lumea Subcarpatilor întreține legături între spațiile alpestre și cîmpia pestriță, neliniștită și multicoloră, regiunile cu tradiție retractilă, prin persistență de păduri, ajută să se configureze o formulă sufletească tradițională, arătînd zăcăminte de vremuri vechi și inalterabile, aflate în raporturi secrete cu munții. În fine — Cîmpia, unde agricultura indică o ocupație fundamentală și instinct al legăturilor cu forțele elementare, germinative, e capabilă să păstreze, prin intermediu popular, acumulări de gînd statornic, spiritualitate care stăruie.

Cine ar examina tradiția culturii brăilene nu ar putea face abstracție de această geografie care explică un suflet solar și îndreaptă mișcările de civilizații către formule repetabile căci, oricît ar fi fost această regiune de tulburată prin intervenție exterioară, totuși omul rămîne un mod fundamental pregătit de expresie tradițională. Nimic nu ne împiedică să constatăm că în cuprinsul acestei raiale turcești, supraveghetoare a unui mal dunărean unde nu s-au înălțat decît tîrziu și cu îngăduință minarete, viața sufletească a rămas în chip stabil și definitiv românească.

Mai la o parte de oraș, se întindeau bărăganurile fără sfîrșit și lucirile apei, apoi Bălțile fără număr și parcă fără fund, cu vegetație luxuriantă pe unde oamenii trăiau ca în „Nada florilor", după măsuri străvechi. De aci porneau drumuri, cu vechime aproape de imemorial, ducînd către munți și, peste ei, în Ardeal, ori pe sub dealuri, în țările viilor și ale arboretului fructifer, în Moldova de Sus, și mai încolo către Liov. Cu aceste legături terestre, adăugate acelora care duc peste mare, în

A. Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Locuri ale memoriei

...Brăila, potcoavă de argint țintuită-n pragul Dunării, răspîntie a noroculuipentru apele care vin, pentru drumurile care rămîn. Înconjurată de grîu, de apă și iarăși de grîul de peste apă, crescînd în sine giganți industriali, Brăila are răgazul să-și apere și amintirile de colbul vremii, să-și primenească trecutul cultural. Se poate spune chiar că Brăila crește împreună cu trecutul ei : pe măsură ce spirala dezvoltării se înalță în noi realizări — se lărgește interesul pentru investigarea și punerea în valoare a acestui trecut. Învolburat deasupra, în pasiunea creatoare a momentului, timpul se limpezește dedesubt, ordonează, clasifică și clarifică rădăcinile unei tradiții care, la Brăila, este vie.

...Am văzut stiloul lui Perpessicius în casa lui amenajată ca loc al memoriei. O piesă obișnuită, cam grosolană, de culoare verde mat. Stă deschis pe birou, parcă abia așteaptă închinarea degetelor pe corpul lui (îmi imaginez că și pisica siameză care veghea neîntrerupt lucrul profesorului din colțul paginii trebuie să fie pe aproape, acum-acum sare pe scaun, apoi pe masă, și-și încearcă ghiarele în catifeaua de culoarea vișinii putrede pregătindu-se să urmărească, alertată, scrisul creț al stăpînului...). Acest stilou are o peniță nefiresc de mare, cum n-am mai văzut pînă acum ; înțeleg de ce stă deschis dar capacul nu este nicăieri : n-ar putea cuprinde teaca lui o asemenea aschie de stincă luată, parcă, dintr-un depozit de virfuri de săgeți... Sugestia mi-o dă călimara de cerneală din marmură care tronează în mijlocul biroului : două butoiașe cu capace elegante de argint (desigur, unul pentru cenușă) între care o Diană cu pulul de căprioară lîngă picior își caută săgeata din tolba care abia-i înmugurește pe umăr. Statuetă din bronz, de circa 25 cm înălțime.

Biblioteca profesorului stă și ea aproape întreagă (s-a recuperat cu multă trudă) aliniată pe pereți : cărți franțuzești, tratate de istorie, de istoria literaturii — dar mai ales volumele contemporanilor, toate cu dedicație către... pana lui Perpessicius. Într-un colț, bustul maestrului în marmură. În marmură ? Nu, tot într-o stîncă este săpat, ca tot ce i-a aparținut lui, ca tot ce a lăsat pentru posteritate Brăilei și întregii țări. Bustul redă uluitor de pregnant o idee ; parcă ar fi materializarea ideii de văz, de percepere prin simțul văzului a realității înconjurătoare.

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

VARA

Fluviul, arcul ce închide roata noroculuicel mai înalt cer și cel mai scurt zbor. Cîmpia și pădurea, vadurile Brăilei — izvoare căutate și găsite. Drumuri și la capătul lor, fîntîni. Toate, doar numere cîștigătoare, aici, pe locurile unde se refugiază vara pentru a se reface și a se dărui.

Acum, aerul tremură ca un voal de mireasă. Apa luată în pumn se face catifea și are densitatea nopților. Se împlinește piersica. Bobul de strugure și miezul pepenilor. Mura. În chipcele se adună bani de argint. Oblețul și scrumbia țigănească. Mîrlița și strapazanul. Bărcile, caiacele, papucii zburători, șalupele — prinți ascunși multă vreme, își plimbă hainele noi, de anul acesta.

Dar, mai ales, e timpul cînd fuge din lanuri ciocîrlia și obrazul piinii se lasă privit de aproape. Bobul de grîu, soldat al unei armii mereu învingătoare, se scutură de praful tranșeelor și se lasă la vatră.

Din Insula Mare, bacurile, poduri de vase, își încordează parimele și se sufocă lent sub aceste legiuni ale bunăstării. Căpitani de remorchere, căpitani de șlepuri, căpitani de bărcuțe și de transatlantice dau onorul. Onorul muncii. Întotdeauna, întoarcerile victorioase acasă au fost primite în felul acesta. Bastonul de mareșal, înfiretat de paradă, iese din sacul bobului de grîu și se dăruiește anilor mulți de pace.

Un val, o briză. Dar nimic nu se tulbură și nu se clatină. Doar virfurile plopilor cu demnitatea lor de paznici. Răsare soarele și apune la distanța unei răsuflări. Anotimpul s-a dilatat pînă la parametrii împlinirii. Vara, cu bateriile încărcate, este pretutindeni, pentru ca toate să se petreacă pe față, la lumina zilei.

Mircea Cavadia

„ODĂ PĂMÎNTULUI MEU"

În primele zile ale acestei veri s-a desfășurat la Brăila gala celei de a VI-a ediții a concursului de poezie patriotică „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu", organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, cenaclul literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor și revista **Luceafărul.** Partea finală a acestei manifestări, intrată deja în tradiția brăileană, a fost onorată de prezența scriitorilor Fănuș Neagu, A.I. Zăinescu, Iulian Neacșu, Nicolae Grigore Mărășanu, Nicolae Georgescu, Sterian Vicol, Ștefan Mihăilescu, N. Drăgușin, invitați ai galei din acest an, cărora li s-au alăturat scriitorii brăileni Corneliu Ifrim, Vasile Rusescu, Vasile Datcu, D.C. Munteanu, Viorel Coman, Valentin Popa, Ion Mustață, Cezar Hirjescu.

Seria manifestărilor dedicate evocării personalității lui Mihu Dragomir și întîlnirii scriitorilor cu oamenii muncii brăileni a fost deschisă de întîlnirea participanților la gală cu elevii celui mai mare liceu din oraș, Liceul industrial „Progresul", patronat de uzinele cu același nume. L-au evocat pe Mihu Dragomir, ca susținător al tinerelor talente, A.I. Zăinescu și Sterian Vicol, al căror debut se leagă nemijlocit de activitatea de îndrumător literar a lui Mihu Dragomir, de asemenea Fănuș Neagu, care l-a cunoscut îndeaproape precum și Nicolae Georgescu și Lucian Chișu, referindu-se, primul la activitatea lui Mihu Dragomir în paginile revistei **Luceafărul,** iar cel de-al doilea, la poeziile din adolescență ale poetului. Au recitat din versurile lui Mihu Dragomir, Claudia Hartman și Mihaela Talașman, din Brăila, și Maria Nistor din Sighișoara. Cu același prilej au citit din versurile lor poeții : Nicolae Grigore Mărășanu, Iulian Neacșu, A.I. Zăinescu, Sterian Vicol și Ștefan Mihăilescu.

În după-amiaza aceleiași zile a avut loc o ședință de cenaclu omagială Mihu Dragomir, în prezența membrilor cenaclurilor „Panait Istrati" și „Mihu Dragomir". În cadrul ședinței, condusă de scriitorul Fănuș Neagu, președintele de onoare al cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, au citit din creația proprie poeții Victoria Tănase, Adriana Sitaru, Adelina Pop, Ion Mustață și D.C. Munteanu. Despre activitatea cenaclului și poeziile citite și-au exprimat opinia, printre alții, A.I. Zăinescu, N. Georgescu, N. Ungureanu, Corneliu Ifrim, Viorel Coman, Valentin Popa, Mircea Andronic Romian.

În partea a doua a ședinței, sub genericul „Scriitorii țării în dialog cu oamenii muncii brăileni" a avut loc, în prezența unui numeros public iubitor de poezie, lansarea volumului de versuri **Maria de zăpadă** (Editura „Eminescu", 1987), al confabulistului Iulian Neacșu, cunoscut în primul rînd ca prozator. După prezentarea făcută de Fănuș Neagu și Nicolae Georgescu, Iulian Neacșu a oferit dedicații.

A doua zi, în foaierul Teatrului dramatic „Maria Filotti", s-a desfășurat festivitatea de premiere și gala laureaților concursului „Mihu Dragomir — Odă pămîntului meu". În cadrul festivităților la care a participat și soția scriitorului, Chira Dragomir, prozatorul Fănuș Neagu a decernat premiile următorilor concurenți, stabiliți cîștigători de un juriu format din : Fănuș Neagu (președinte), A.I. Zăinescu, N. Grigore Mărășanu, N. Georgescu, V. Rusescu, Iulian Neacșu, Lucian Chișu (membri) : **Dan Iorga** (premiul C.J.C.E.S. Brăila), **Vanessa Zigmund** (premiul revistei **Luceafărul**), **Petruța Gagu** (premiul revistei **Săptămîna**), **Melania Cuc** (premiul revistei **Flacăra**), **Daniela Coman** (premiul ziarului **Înainte**), **Doina Bolcu** (premiul C.J.U.T.C. Brăila), **Ion Smeu** (premiul Consiliului județean al sindicatelor), **Mihai Nicolae** (premiul cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor), **Marilena Iacob** (premiul cenaclului literar „Mihu Dragomir"). De asemenea, juriul a acordat următoarele mențiuni : **Gabriela Nedelcu, Stan Dragu, Wanessa Radu, Ion Iacob.**

Și în acest an a fost editată o foaie volantă a galei, conținînd o interesantă iconografie referitoare la poetul brăilean, poezii inedite ale lui Mihu Dragomir, precum și articole purtînd semnătura lui Fănuș Neagu, Iuliu Cîmpeanu și Lucian Chișu.

Gala s-a încheiat cu o excursie prin locurile poeziei și existenței brăilene a lui Mihu Dragomir.

L. C.

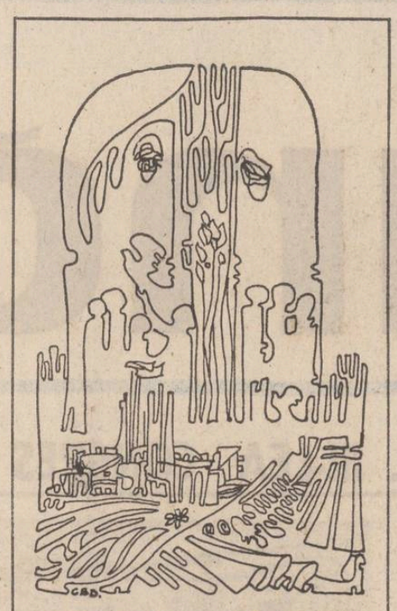

Gravuri de Constantin Boer Dondoș

ADRIANA SITARU

Aleargă-mă-n vis

(haikuuri)

Aleargă-mă-n vis
Precum un verde mustang
Cu friul nescris.

Iepuri albaștri
Beau pulsul cîmpiilor
Spaima din caștri.

Dropii pictate
Pe căldările nopții
Tip săgetate.

Penele albe
Pocnesc ca țigăncile
Clipei cu salbe.

Aleargă-mă-n vis
Și-ngroapă-mă-n Daimonul
Cu friul nescris.

La Sud de Eden

La sud de Eden
Fintina te striga pe nume : DAN !
Oglinzile vinului
Ți se aprindeau în suflet
Saharian.

La sud de Eden
Semnul lupului semăna cu tine
Și cu Nada Florilor cărunte
Din inima lui
Undine.

La sud de Eden
Pielea bronzată a mării
Mirosea bizantin
A icoane de la marginea
Țării.

La sud de Eden
Iubirea noastră
Înflorea în poezie

Ca o Fleur de Marie cu gleznа
Albastră

Misterele Edenului
Te strigau pe nume : DAN !
Oglinzile vinului ți se
Spărgeau în sete
Saharian.

Sacrul mister

Găsește-mi rochia din vis
Pe care luna a-ncăput-o,
Și-ți jur că trupul meu ucis
Va invia... plecînd, sărut-o !

Tu vei afla tabloul viu
Al Dunării crucificate
Pe care tristul vizitiu
O mină către porți uitate.

Tu vei afla că macii sfinți
Sînt simburii sintaxei albe
În care tinerii mei dinți
Compun sonatele din salbe

Găsește-mi rima unui mit
Și te voi mingiia pe cer
Și-ți jur că-n zări, înmărmurit,
Va fi și-un lung, nebun mister.

Policandru cu mere

Policandru cu mere
Copii de suflet
La capătul memoriei
Ascunzindu-se-n cortul
Pletelor tale
Și toate amintirile acestea
Ți le dau ție.

Doi literiști

1. ION GRIGOROIU

Viața literară a unui anumit spațiu cultural ar fi lipsită de farmec și ar suferi de monotonie dacă n-ar exista „pitorești", figurile care prin agitația lor mai mult sau mai puțin fertilă reușesc să ridice pulsul evenimentelor, conferindu-le statutul de întîmplări apte de a mobila memoria colectivă a unei comunități.

Mai mult un personaj pitoresc decît nu poet în adevăratul sens al cuvîntului, un entuziast frenetic și un blestemat în a-și purta toată viața o adolescență incurabilă, deși a serbat sau e pe cale să-și serbeze semicentenarul, tehnicianul silvic din Ianca, **Ion Grigoroiu,** și-a văzut de curînd (1984) implinite, prin amabilitatea Editurii Litera, ambițiile literare, publicînd volumul **Vifor de sare.**

Majoritatea poemelor adunate între coperțile acestui volum trădează în autorul lor un versificator cu o anume practică a scrisului, dar care de cele mai multe ori nu reușește să depășească limitele unor formule și ale unei sensibilități poetice structural vetuste. Un romantic rătăcit într-un veac prin excelență antiromantic (poate și datorită insulei sale existențiale — pădurea), Ion Grigoroiu introduce în poemele sale, uneori pînă la satietate, elementele lumii naturale (pădurea, arborii, păsările, cerbii, caii, astrele etc.). Acolo unde spiritul veacului îl trezește la realitate, în special prin problematica ecologistă, poetul devine dintr-odată interesant : „Cu ultima lebădă albă / Copacii pășesc spre desfriu /Pun șaua pe calul meu galben / Dar știu că-i tîrziu, prea tîrziu // Un munte mă arde sub tălpi / un cer se tot uită la mine / Eu trec înspre datină pragul / Cu calul în friu, fără tine" **(Ultimul veac și un cal).**

În **Vifor de sare** cele mai multe poeme sînt inegal construite : „De ce cînd vii atîtea vise / mă cauți prin deșteptat (?) / și mă săruți cu-atîtea ceruri / și mă-nvelești într-un oftat ?" Sau : „Ți-am scris mereu cu ochii / imagine în gînd / privirea-ți ne-mpăcată / mă dojenea plîngînd". **(La ce-ți mai scriu).**

Nici îndrăznelile de sorginte stănesciană nu-l prind : „În lumea aceasta sufletul meu / Învie mereu, se nestinge" **(Ochii verzi ai pădurii).**

2. MIHAI LUPAȘCU

Fost învățător de țară în județul Brăila (și, pentru puțin timp, coleg de cancelarie cu Fănuș Neagu, în perioada acelei scurte aventuri didactice care a lăsat literaturii române cîteva povestiri antologice) pensionarul octogenar **Mihai Lupașcu** (din Cimpina) care debutase editorial cu mult înainte, a tipărit într-un volum scos în regie proprie **(Poeme de toamnă,** 1983) o selecție din creația poetică de o viață, cu un plus de accent, se pare, pe ultima virstă creatoare. Conținînd poeme frumoase, versificate corect și uneori cu metafore îngrijite, volumul lasă lectorului, la final, un sentiment de provocare a luminii. În parte, pasteluri (necanonice), în parte poeme de meditație filozofică pe teme curente (viața, moartea, comuniunea suflet-trup, om-natură etc.), textele volumului traduc într-un limbaj poetic, deloc lipsit de strălucire, gînduri și sentimente specifice atmosferei de crepuscul..

Uneori imaginile prin care este dezvoltată tema scapă de sub controlul estetic și alunecă înspre grotesc : „Tata s-a mutat într-un rizom. / Mîine să se facă hrana altui om. // Mama sta sfioasă în frunza din copaci. / o merinde pentru roiul de gîndaci. // Bunul meu din iarbă-și face pantaloni / Buna înspre el se duce prin stoloni." **(Dezlegare).**

Presentimentul extincției oferă materie lirică multor poezii reușite. „Mi se lasă casa-n partea stîngă / Cucuveaua trece-acum pe lîngă... / Nu vreau să mă duc spre întuneric" **(Mi se lasă casa)** Sau : „Din trup eu simt cum se deschide-o ușă. / Să-mi risipesc căusul de cenușă. // Și văd crescînd pe la răscruci de drumuri / Alcătuirea unei lumi de fumuri". **(Din trup)**

Place, mai ales, la Mihai Lupașcu sugestia muzicală („Cînd bate vîntul turla simt cum sună / Arămurile minelor din lună". **(Cînd bate vîntul)** ca și stranietatea unor imagini. Versurile citate mai sus sînt ilustrative și pentru această idee. Din nefericire, chiar și în cele mai reușite poeme ale volumului, autorul apasă uneori prea tare pe clape și se aud sunete stridente. Citatul din „Mi se lasă casa" a fost întrerupt înaintea versului care produce replica rimei tocmai din acest motiv. „În strana înundată de-ntuneric / Mai scîrțiie sandaua unui cleric / Întîrzie pe cer o stea holbată. / De nervii mei adesea atîrnată...".

Valentin Popa

Dac-ar fi...

„Antologia Bărăganului. Literatură și folclor" (Călărași, 1935), datorată lui C. Fierăscu și G. Neagu includea șaptesprezece autori, între care Al. Odobescu, C.S. Aldea, Panait Istrati și Vasile Voiculescu ca și creații orale culese în zonă. Integrabilă preocupărilor de cultură regională, atît de fertile în perioada interbelică, culegerea rămîne pînă astăzi unică în sensul că, după știința noastră, nici unul alt ținut nu i s-a mai dedicat o astfel de lucrare.

O nouă antologie a Bărăganului, pornind tot de la criteriul tematic, trebuie să-și propună să ilustreze nu doar un aspect al noii geografii literare a țării, lucru care s-a mai făcut, ci să investigheze, am zice, fenomenul Bărăgan ca exponent al civilizației cîmpiei ; să urmărească receptarea Bărăganului în literatură pentru a evidenția existența unui sentiment al cîmpiei ; să descifreze, pe cît e posibil, profilul spiritual al bărăgăneanului în cadrul sufletului muntenesc și al celui național și, mai ales, să descopere vocația acestuia pentru un anume gen de literatură..

Depășind caracterul de „geografie poetică" a Bărăganului, va trebui să se aibă în vedere și „bărăganul", nume comun, sinonim cu noțiunea de cîmpie stepică, adică întinsă și necultivată, care a dat nastere unei civilizații a cîmpului, așa cum dealul și muntele au propulsat civilizații ale codrului și bradului. Cîmpia n-ar mai fi doar o simplă zonă de penetrație, fără specific demografic și etnografic, „descălecată" în secolul trecut, ci o zonă cu un trecut cert din neolitic și mai dinainte, în care s-au scris file importante din istoria păstoritului și agriculturii la români și nu numai atît.

Prezența între notele distinctive ale profilului moral al poporului nostru a unui viu sentiment al naturii, conturat înaintea apariției primelor scrieri, își va găsi confirmarea în noua carte a Bărăganului prin surprinderea etapelor receptării cîmpiei, etape care se înscriu în însăși evolutia sentimentului naturii în context literar. Astfel, dacă în secolul trecut doar patru scriitori își îndreptau atenția spre cîmpia Bărăganului (Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu și Duiliu Zamfirescu), în secolul nostru ea captează interesul a tot mai mulți creatori din toate provinciile (George Coșbuc, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, George Călinescu etc.), care descoperă Bărăganul nu numai sub aspectul geografiei poetice, ci și al unei geografii a spiritului, cîmpia devenind un spațiu — matrice al unei sensibilități specifice.

În planul receptării, se poate constata o triplă atitudine : romantică, realistă și impresionistă, fără ca perspectiva să fie net disociabilă, rezultînd atît o viziune naturalistă, ilustrată dintr-un început de Al. Odobescu, dar și o proiecție simbolică, cu virtuți fantastice.

Devenirea de la spațiu pur geografic la spațiu simbolic cu o mitologie proprie poate fi urmărită în creația unor mari povestitori ca Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, dar și în opera unor poeți ca George Alboiu, Florența Albu, Ion Gheorghe și Gheorghe Istrate, la care latura descriptivă a locurilor natale rămîne doar un pretext pentru proiecția propriului suflet.

Din spațiu nesfîrșit, al libertății totale, care trezea adesea un sentiment de coplesire nelinistitoare, devenit spațiu imaginar, Bărăganului i se descoperă dimensiunea finită de univers închis, care trezește constiința prizonieratului, „pămînt al uitării", „exil născut în patru vînturi". Astfel, unei tendințe descriptiviste, permanent prezente totuși, i se substituie un spațiu fantastic prin însolitul raporturilor dintre om și obiectele lumii înconjurătoare.

Și dacă din creația orală în versuri reținem doar imaginea Bărăganului bătut de drumurile transhumanței și de hoții de cai, culese de G. Dem Teodorescu există și o literatură orală neconsemnată cu „apetit pentru extraordinar și fantastic" (M. Ungheanu) despre hoți de cai ori tîlhari de drumul mare, hanuri părăsite, comori lepădate de spaimă sub pămînt, iubiri dogoritoare, viscole și revărsări de ape etc. etc., care înscrie Bărăganul ca spațiu unic al Fabulei, al povestirii cu predilecție pentru fantastic.

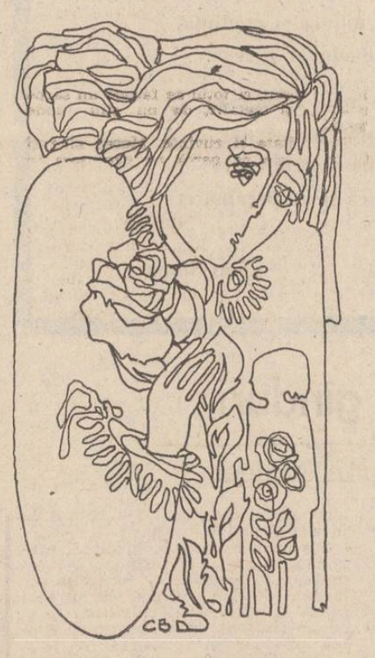

Această direcție este confirmată și de fabulația mitologizantă a poeților cîmpiei la care reprezentarea poetică cedează locul unei viziuni epice. Rezultă de aici refuzul sui-generis al unui real adesea plat, aflat parcă în consens, cu întinderea de mare a cîmpiei, ambele tinzînd spre uniformizare.

În cadrul acestei literaturi vom descoperi numeroase motive, semne ale vechimii sau ale locului, orizontul fără de sfîrșit, ciulini (rostogolul sau tîrtanul), fîntîni, movile, Fata Morgana, salcîmi, dropii, cruci etc.

Oferindu-ne file din marea carte a țării, noua carte a Bărăganului trebuie să ofere explicit și implicit prilejul pentru conturarea specificului bărăgăneanului. Conștienți de labilitatea terenului abordat, vom apela mai întîi la schița lui Grigore Antipa (1919) „Temperamentul său viu, de exemplu, își are originea în seninătatea cerului, însă iernile grele îl fac să fie deodată și calm și moderat iar nopțile senine cu lumina lunii i-au dezvoltat încă din viața sa păstorească acea „bogată fantezie"; schiță, pe care marele geograf George Vâlsan o definea drept „poezie". O legătură între pămîntul românesc, cîmpia în cazul nostru, și poporul său există, dar ea este ascunsă.

Fondul aspru și liber al Bărăganului, „ipoteza roditoare" a patriei, unde lucrarea pămîntului a reprezentat multă vreme forma fundamentală a existenței, permanența lui devenire într-un anotimpuri, deosebite de restul țării prin durată și intensitate, geometria simplă și obsedantă a tinutului în care toate liniile fug spre orizont au dat nastere unui anume fel de a fi omului de pe aceste meleaguri, pe care a încercat el însuși să-l definească.

Astfel, Mihail Sebastian, din lumina albă a soarelui, desprindea luciditatea iar din simplicitatea peisajului-joc ordonat al inteligenței. Iar Vasile Băncilă întrezărea între deschiderile largi ale Bărăganului posibila perspectivă psihică a infinitului prin intermediul finitului atît de vast, relevîndu-i-se astfel corelația existențială, de esență, dintre localism și ubicuitate.

Între aceste antinomii se află, credem noi, frenezia senzorială a oamenilor locului care știu să asculte ca nimeni altii chemarea tainică a ogorului, adusă de ciocîrlii, primăvara, corelată cu patimile neogoite, respirînd adesea violent, care-l pot asocia meridionalului, Bărăganul constituind echivalentul sudului din alte literaturi.

Oricum, omul locului se simte la el acasă, oriunde s-ar afla în acest spațiu nesfîrșit, receptat ca un adevăr palpabil, străin de iluzii, ordonat și ordonator, plat și aplatizant, care nu-și refuză însă visarea, coordonată născută din contemplarea cerului în nopțile senine de vară.

Această nouă carte a Bărăganului, care nu va refuza nici lecturile științifice, trebuie să tindă să devină operă autonomă, lucru realizabil numai dacă argumentele interdisciplinarității se vor afla sub semnul integrator al esteticului.

Ioan Munteanu

STAND

„Ostaș de rînd"

Între prozatorii lansați în volumul „Culegere de proză scurtă a tinerilor scriitori" apărut la Editura Cartea Românească, 1986, este și Mihai Vișoiu, membru al Cenaclului Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati" de la Brăila.

Mihai Vișoiu publică cinci texte adunate sub un titlu semnificativ : „Ostaș de rînd". Trei din cele cinci texte sînt inspirate din viața sportivilor, o temă mai rar abordată de scriitorul român. Sportul pe care îl practică personajele este boxul. În ultimă instanță textele sînt o pledoarie pentru sensibilitate. Dincolo de duritățile ringului pulsează viața cu bucuriile dar și cu dramele ei. În schița „Eliberați ringul" Fane dispută finala pe zonă la box avîndu-l ca adversar pe Vlad, un boxer redutabil. În vestiar Fane nu se gîndește la meci ci „în altă parte, undeva, pe malul Dunării". El trăiește o dramă sentimentală : „dacă se întoarce acasă, o iert. Vinovat sînt eu. Poate între ei n-a fost nimic". Suferința îl face pe Fane să nu arate în ring tot ce poate. După primele schimburi de lovituri, simte că ringul a devenit un infern : „s-a văzut înconjurat de flăcări. Îl ardeau". Imaginea finală a celor doi boxeri (unul învins, altul învingător) sub duș săpunîndu-se pe spate, este o pledoarie pentru prietenie...

În a doua schiță, „Cînd ringul e în flăcări", boxerul căruia încă nu îi venise rîndul să urce în ring se gîndește, în timp ce își așează pumnii în mănuși, la condiția sportului îndrăgit. Imaginea boxerilor care „stăteau față în față și loveau unul în celălalt ca în sacii de antrenament" este esențială. El e nemulțumit că spectatorii „vor numai bătaie", uitînd că „puterea în box e pe planul al doilea". „Ploaia de pumni" din ring face ca „tribunele să fie în delir". „Țipau urlau, uitînd că acolo între corzile ringului doi oameni se întrec pentru a vedea care-i mai puternic" Boxerul suie în ring și pumnii adversarului îl scot din reverie : „Uit de treburi, uit de spectatorii aceia din colțul meu și mă dezlănțui. Îmi reușește totul... lovesc, lovesc, adversarul se clatină și cade secerat de croșeul de stînga"... Mai amplă și oarecum mai complexă este povestirea „Mihu". Problematica este aceeași ca în primele texte. Mihu are cîteva succese sportive care îl fac vedetă. Se îndrăgostește de Rodica, o fată doar frumoasă. Intervine „un semn de întrebare" și Mihu „se sparge într-o mie de cioburi, unul mai tăios decît altul". Începe căderea. Nu mai merge la antrenament, e văzut des prin restaurante, e criticat în ziarul local pentru viață nesportivă. Mihu se confesează autorului articolului din presa locală. Este revoltat că pe nimeni nu interesează „omul" Mihu Domnișan, dar pe toți îi interesează boxerul. Confesiunea lui Mihu e tulburătoare în felul ei și este esențială pentru toate cele trei texte : „pe noi, pe sportivi, ziariștii, ca și spectatorii, ne urmăresc doar pe dinafară. Ni se văd doar mușchii și ce facem cu ei. La sufletul nostru nimeni nu vrea să ajungă. Am cunoscut artiști și arhitecți, ingineri și profesori. În compania lor n-am fost decît un animal căruia i se pipăie mușchii, o brută care lovește și primește pumni fără să se plîngă... Oare noi, boxerii, nu avem suflet ca ceilalți ?". După ce renunță la box, Mihu ajunge să scrie și să publice proză marcată de propriile-i salilocvii. Dispare din orașul de la Dunăre, lăsînd în urmă o legendă care mai dăinuie... Mihai Vișoiu divulgă în aceste texte și un cod al propriului destin. El însuși boxer în tinerețe ,a ajuns în cele din urmă la proză. Ultimele două povestiri au această temă.

În „Întoarcerea" un reporter stă de vorbă cu un bătrîn, moș Rotiță. Textul este monologul bătrînului țăran. Desigur, el spune multor lucruri pe nume... Trebuie să recunoaștem că bătrînul țăran devenit judecător al realităților, vorbind despre ce e bine și ce e mai puțin bine în satul în care trăiește face „politică în toată regula". Dar esteticește vorbind textul nu e decît o imagine a felului în care un prozator e deformat de ziarist. Cel mai interesant text este „Ostaș de rînd". Titlul este semnificativ. Ostașul de rînd este un erou al zilelor noastre, țăranul Dumitru Soare, pe care naratorul, un absolvent al academiei politice îl cunoaște cînd e repartizat ca activist în satul „din bălți". Dumitru Soare este un luptător și un înțelept. Cînd se desparte de meseria lui spune „două vorbe" tînărului activist : „Nu mă copia. Și eu am greșit. Nu întotdeauna am luat cele mai bune decizii. Orientează-te la fața locului și apoi hotărăște. Caută să vezi și cauzele ce stau la temelia unor nereguli sau greșeli. Nu fi colțos. Măsoară de trei ori și taie o dată. Nu te pripi. Și nu uita că nu toți care-ți vorbesc în față bine îți vor și binele. Ține-i pe toți în friu. Nu fi cu unii mumă și cu unii ciumă. Pune suflet în ce faci, dar cu cumpătare. Învață să pipăi gîndurile fiecăruia. Încrede-te mai mult în fapte și mai puțin în vorbe. Nu sînt de principiul celor care au ca deviză «lasă-ți loc de bună ziua», dar nici cu cei care umblă cu toporișca la briu. În ce privește raportările, fii cu ochii în patru ; nu le umfla. Aleargă și cunoaște. Să știi totul". Un adevărat și tulburător testament. Pagina e vioaie, dialogul sprinten. Și aici, totuși, ziaristul e mai prezent decît prozatorul.

Textele lui Mihai Vișoiu, pe fragmente, admirabil scrise, nu au adîncime psihologică, alunecă cu talent pe suprafața lucrurilor.

Dacă un poet, în prezentarea pe care i-o face, spune că Mihai Vișoiu „posedă geniul verbal" nu avem nici un motiv să nu-l credem. În mod cert, în aceste pagini de debut, Mihai Vișoiu a pus doar talentul...

Viorel Coman

DOINA BOLCU

Ora verticală

Și iată, plec, e ora verticală
tristețea mea crește aproape vegetal
ca plînsul uriaș al unui zeu
în gara veche, monstruos, ceasornicul
își aruncă secundele în afară

E timpul !
dar pe linia ferată, culcate,
numai trupuri de zei.

Secetă

Era un nor în mijlocul amiezii
care nu ducea nicăieri
crăpătura din tavan e acum
alterată de lumină
fiarele-și caută ochii prin păduri
păsările-și spun ceva între ele
la răscruci, ființe ciudate
cu trupuri de șarpe de verde
își iau în mînă ochii
și aruncă cu ei, descîntați, după
ploaie
silabisind-o cu gurile lor neliniștite
în formă de cîntec.

Oglinzi

Ce frumos și tînăr era tata
cînd iubea salcîmii
și dormea pe prispă ca un zeu în soare
o, ce tînăr, tata
punea cîte un pom în pămînt
și creșteam odată cu el
ce tînăr, tata
cînd măsoară cerul cu brațele dimineața
alunecîndu-și simplu, ziua de ieri
între celelate.

VIVIANA IOAN

Interior alb

Se împreună spicele slobod în cîmp
deschis, soarele îi topește în același
strat, li se dilată ochii cît gura cerului,
miroase sfînt — e taina trecerii lor prin
magia aburilor asudînd din pămînt spre
nerostite margini, cum se vaporizează
muzica din locul ființei lor spre iubire,
îmbrăcînd scaunele firave și vaza de pe
masă și pereții, totul, taina camerei
albe, ei vrăjindu-se să-și stropească
particulele în jur botezînd lumea, au
această putere să împrăștie balsam în
univers, ei, care adie descintece prin-
tre ciucurii perdelelor și tremură buzele
umbrelor, ei care fac să palpite intu-
nericul ca o inimă umedă licărind
afară din piept, ei care își ascultă în-
mărmuriți muzica izvorită atingîndu-se,
care împletesc coame lungi de cuvinte
nerostite privindu-le cum se încolăcesc
din podea pînă-n tavan, ei, uzi de
aceeași beție în care li s-au cuibărit
sufletele, cine să le răstoarne ?

Stop-cadru

Mușcă ! Ai mușcat cînd era soarele
sus, între el și tine ; ai mușcat pe iarbă
udă, mai încolo muntele ; în mașină —
lunecau cîmpurii aurii ; în mașină — vă
umbreau unde împădurite, știai ierburi
și flori sălbatice de jur împrejur ; ai
mușcat la masă, un castron alb o
sfîntea aburind între voi ; ai mușcat sobru, era lume multă și un
bărbat știa că-ți este foame, mușcai
bețe, nu ride ; ai mușcat, iarna, era
seară, tu crezi și acum că ai mușcat
zăpada cu el ; ai mușcat pe plajă —
buza rece a unei halbe cu bere, te
jucai atunci neglijent ; ai mușcat acasă, după ce ai pus mîncare pe masă ;
ai mușcat cînd soarele îți stringea
pleopele brutal ; ai mușcat în interioare camuflate, între mese și scaune albe
și flori ; ai mușcat jos pe covor, din
toate, frenetic, ți-era poftă și toate erau
rotunde, îți alunecau cuminte pe gît,
mere și nuci — „Mănîncă !", rideați.
Nu, am mușcat.

Locuri ale memoriei

Urmare din pag. a 5-a)

toare : părul vîlvoi, împărțit în două de un vînt nevăzut dar simțit, se infoaie deasupra frunții — ea însăși parcă dilatată în dorința de a cuprinde ceea ce nu mai poate pipăi cu văzul ; sprincenele coboară în praguri abrupte, din ce în ce mai ascuțite, ca niște stalagmite căutînd într-un efort vegetal să îmbrace turturul unei priviri ce țîșnește violent din miezul pietrei dar îngheață crispat în unghiurile unei geometrii secrete, de neînțeles.

M-am întrebat ce caută acest bust aici, de ce nu este pus la vedere, într-un parc ori într-un amfiteatru pentru a fi admirat. Și mi-am dat seama, privind din nou în jur, că nicăieri în altă parte nu poate sta această materializare a ideii de văz — decît aici, între pereții acestia — strîmți, e drept, dar întesați de cărțile care au absorbit energia ochiului, decît lîngă biroul acesta cu peniță de gigant, decît alături de grădina aceasta frămîntată de pașii marelui grădinar al manuscriselor lui Eminescu.

În alt colț al Brăilei este casa lui Panait Istrati, la fel de potrivită cu fostul ei stăpîn : mobilier, bibliotecă, birou — iar pe birou, o pereche de ochelari vechi, cu rama neagră, rotundă, cu lentile tocite — tocite, parcă, de atîta privit prin ele, dinspre sufletul lui Istrati atît de fierbinte spre lume. Și fotografii, multe fotografii făcute de autorul „Chirei Chiralina" înainte și după lansarea ca mare scriitor : fotografia era o artă pentru Panait Istrati, realizările sale în domeniu au, parcă, valoarea unor manuscrise de autor...

Într-adevăr, dacă te uiți la o hartă a orașului ori dacă-i străbați cu piciorul străzile, vezi că Brăila seamănă cu un amfiteatru deschis spre Dunăre, cu o potcoavă cum spun localnicii. Mă gîndesc că asemenea locuri ale memoriei, ale liniștii și bucuriei de-a fi, amenajate cu atîta trudă și pasiune, sînt, de fapt, adevăratele „cuie" ce țin în permanență orașul-potcoavă, orașul-noroc; adevărate rădăcini ce-l leagă de trecut și-i dau seva pentru prezent și viitor, adevărate axe cosmice care-l străbat fixîndu-l în eternitate.

BIOGRAFII COLECTIVE

Urmare din pag. a 5-a)

trompetă al mașinilor de găurit, risul înfundat de bas al ciocanelor, imposibil de imitat, dar mai ales cutezanța liniștită a oamenilor. Era rumoarea unui început de cîntec fără cuvinte pe care îl auzeam pentru prima oară, zgîlțîindu-mă, contopîndu-se într-un singur glas ce-mi gîdila plăcut urechea. Emoțiile mă pătrundeau lent, în mine era totul numai mișcare, trăiam clipe de desfătare ce-mi dezbrăcau sufletul și pe care le-aș fi oprit pe loc dacă puteam. Amuțisem, ascultînd bine cunoscuta melodie a muncii, încercînd să-i cunosc tainele ce mi se refuzau la prima vedere. În hala de montaj general, creierul meu înregistra imaginile spontan, cu fidelitatea unui aparat optic, sistematizîndu-le, interpretîndu-le, oferindu-mi o satisfacție deplină. Iată, îmi spuneam eu, privind ultimul tip de excavator, rodul final al muncii, după ce îmi săturasem curiozitatea ! „Concepția, proiectarea și execuția excavatorului hidraulic pe autoșasiu TATRA-AT 802, a fost pentru Centrul de cercetare științifică și inginerie tehnologică a utilajelor de construcții din cadrul întreprinderii noastre, o sarcină dificilă, dar nu imposibilă, mi-a împărtășit ca o taină de mare preț, economistul Enescu Laurențiu, un bărbat chipeș cu privirea scormonitoare și inteligentă. Dovadă, a continuat el, cererile tot mai insistente la export, în special în R.S.C.". La început, a fost P 802, urmat de S 1 203, culminînd cu AT 802, ca o minune ce atrage una pe alta, îmi spune inginerul Popa Mihai, șeful producției industriale, în a cărui ochi scăpărători descifrez parcă o energie cosmică. Aproape timid, de o delicatețe naturală, echilibrat, măsurat, optimist, de un umor discret, el își continuă confesiunea furnizîndu-mi date care cu lapidaritatea lor neatacabilă, confirmă faptul, de altfel bine cunoscut, evoluția de la un stadiu de dezvoltare la altul, de la un prototip la altul mai perfecționat, de la o calitate la alta. Ce impresionantă este această ascensiune spre piscul atins în prezent ! Consecvenți și răbdători, dominați de sentimentul răspunderii față de tradiția uzinei lor devenită pentru ei o sinteză de o viață, inginerii Leana Stan (șef de colectiv), Mușat Teodor, Baștiurescu Mihai, Barboni Mircea, proiectanții Gheorghiu Costică, Găzdoiu Constantin, și-au contopit propria lor existență cu soarta în devenire a întreprinderii din care fac parte. Gîndul creator o lua înaintea propriei lor rațiuni, neastîmpăr fierbinte al sufletelor, întruchipate în calcule seci de tehnică și tehnologie, captînd informațiile cele mai noi pe plan mondial, cu talent dar și vocație. Respingînd cu convingere vechile tipare ale rutinei, cunoscîndu-și limitele dar și forța ideilor novatoare, orizontul lor deveni o flacără ce mocnise prea multă vreme ca să nu se transforme în vîlvătaia creației. Era descărcarea conștiinței lor de creatori ai progresului, activități ce nu se puteau dezvolta decît în cadrul unui colectiv omogen și perfect sudat. Suferind de frumoasa obsesie a adevărului tehnic, mințile lor au lucrat aprig, făurind pe mai departe modele durabile pentru creații ulterioare. Forța de șoc a celuilalt colectiv de execuție, în frunte cu inginerii Dascheivici Ștefan, Duțu Daniel, maiștrii Bleahu Nicolae, Marin Nicolae, tehnicienii Vizereanu Vasile, Cherșunaru Ion, lăcătușii David Ioan, Danciu Ion, Manolache Gheorghe, Matei Vasile, sudorii Sfetcu Ion, Gheonea Mihalache, izvorită din neliniști, pasiune și perseverență, a învins drumul greu epopeic și necurmat spre progres, căci tendința spre perfecțiune nu se face decît pieptiș. Întrebări tiranice îi chinuiau, aprinzîndu-le imaginația, fiindcă în ei se zbătea simțul acut al contemporaneității. Diversitatea tipurilor de excavatoare din ce în ce mai perfecționate, a încetat să mai fie pentru acest colectiv o simplă idee abstractă, căci îndeminarea lor, nu e mai mică decît îndrăzneala de a făuri prototipuri. O năzuință spre care aspiră cu toții, fixîndu-se în cugetele lor ca un bun ce avea să le aparțină mereu. Sentimentul înseparabil al demnității lor, liantul organic al resurselor infinite, i-a făcut să posede acest har de a-și contopi rațiunea cu sufletul.

Nume ce se încarcă de trudă, glorie și căldură umană, strălucind cu forța unei întregi constelații. Iată o marcă de prestigiu ! Ce cuvînt cu sonoritate impunătoare și care capătă valoare tot mai ridicată pe toate meridianele globului, prezență vie și fertilă pe sol brăilean. Continuitate a progresului și spiritualității care va înflăcăra generațiile viitoare, mi-am zis eu, umplut de exaltare, urcînd în tramvaiul de noapte cu sufletul acordat pe aceeași lungime de undă cu care întrasem.

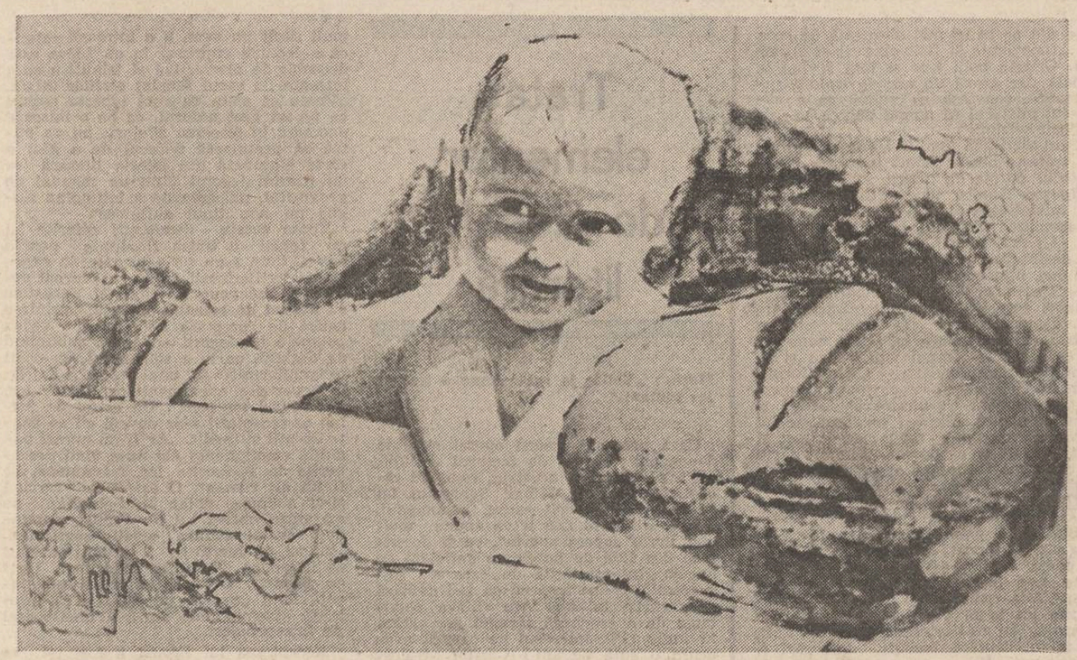

Vespasian Lungu : „Bucurie"

ION MUSTAȚĂ

Dans

Pe-a cîmpiei frunte-naltă
a plouat mărunt cu vrăbii,
dans de sălcii e în baltă
din Levant aștept corăbii.

Țipăt rece care doare,
ca un fulger alb de săbii
se aude dinspre mare.
Din Levant aștept corăbii.

La marginea orașului

La marginea orașului
zgomotele se fac cintec
și vara își scaldă picioarele
în praful fierbinte,
iar zmeiele se urcă
în fiecare an mai sus, mai sus,
peste plopii fără sfîrșit.
La capătul sforii
strînse de palmele mici
mi-a rămas cîndva
ca un strigăt, copilăria.

Noaptea

Noaptea orașul adună zgomotele zilei,
și spală cheiul de pași și de soare,
corăbiile își leagănă la țărm
amintirile,
pescărușii dorm în cuib de răcoare.

Liniștea a intrat în iarba înaltă,
copacii tineri foșnesc ca o carte,
de pe drumuri, povară dulce pe umeri
Panait Istrati s-a întors de departe.

Triptic

I

Ard străzile mele de primăvară,
inima e o coridă,
olé, olé,
sîngele zvicnește năvalnic
a dragoste,
iată, iubito
inima taurului învins.

II

Corăbiile cu nume ciudate
s-au reîntors
din mările calde,
meridianele au înflorit
cu chiparoși și caiși,
portul își leagănă amintirile
vechi de cînd lumea.
iată, iubito
prima floare de nufăr.

III

Vara fierbinte
ți-a aurit gleznele,
și părul are mireasme
de alge,
picioarele goale
strivesc strugurii copți,
și buzele cîntă.
Iată, iubito
împlinirea.

ALFRED BASARAB TIBEREANU

Remember

Fiicei mele, Veronica

Mereu mă-ntorc... Prin freamătul ce vine
Din largu-nmiresmatelor livezi,
Revăd ca-n vis trecutele amiezi,
Cu însoritul zumzet de albine.

În fața casei plopii — viorine —
Și-n preajmă tot imașul cu cirezi.
Fînețele au sunet de zăpezi,
Sub ceru-n joc de ape cristaline.

Ulcior bogat și neștirbit în toartă,
Bătrînul dud mai străjuie la poartă,
Ocrotitor de visuri, ca un scut.

Sub umbra-i de răcoare, în surdină,
Adese-am rupt o rază din nevrut,
Cînd m-a furat a crestelor lumină.

Prin pajiștea cu cimbru și negară

Fiicei mele, Mariana

Prin pajiștea cu cimbru și negară
Pe unde se rotesc, în zbor, prigorii,
Cărarea șerpuiește-nspre podgorii,
Cu-alaiul de miresme și de pară.

Pe-aici vibrez, doinar din zori, cu zorii
Îmbobociți, sub farmecul de vară,
Cu zumzetul din fagurii tăi, Țară,
Și-n răsărit păunii aurorii,

Prelinsă crin în licurici de rouă,
Pe sclipitoarea cîmpurilor ie,
Pe care timpul a țesut-o nouă.

Mustește grea podgoria, ca plumbul,
Și sus, pe deal, pe-o geană aurie,
Își zornăie tezaurul porumbul.

Interior

Un cer albastru, cît un luminiș
De inimi, cu ferestrele profunde,
Prin care și luceafărul pătrunde,
Cum cerbii luminează prin desiș.

Aici, nici eu și nimeni nu s-ascunde,
Că-i limpede izvorul de prundiș,
Nu-i nici o poartă grea de urdiniș,
Uleele sînt clare și fecunde.

Veniți cu toții, din orice-oglinzi și trepte,
În timpul meu curat, cu turnuri drepte,
De care valuri tot mereu se sparg.

V-aștept senin ! Că zările-s deschise
Sonorei aurori, cu-aripi de vise, —
Pe-aprinsul dor, cu-n neclintit catarg.

Miracol carpatin

Urcuș de epopee pe trepte glorioase,
Înfipt adînc prin veacuri să ardă încrustat
În zidurile vremii, prin zboruri luminoase,
Aici străbunii noștri geneza ne-au purtat.
Copac al măreției, vibrat peste pămîntul
Împodobit de oameni, cu visul făcut punți,
Întruchipat să urce, în tunete, cu cîntul
Ce-l freamătă cu dorul piraiele din munți.

Vuiră ceturi sumbre și valuri după valuri
Se prăbușiră norii, sub strămoșescul scut
De marmură-oțelită — ofrandă omenirii —
Din Sarmisegetuza, prin Roma renăscut.

Vor trece-n goană veacuri și sori s-or naște încă
Deasupra-al omeniei miracol carpatin,
Va crește-n împlinire, ca o imensă stîncă,
Sub tîmpla demnității a cerului latin !

VANESSA ZIGMUND

Transhumanță

Din cînd în cînd, copacii mai dansează
(se plictisesc și ei de-atîta stat,
le amorțește trunchiul, ce visează
din rădăcini, aripi pentru zburat),

Pe lîngă noi se scurge lin pădurea,
alunecă în veșnicie blînd
și ne-om trezi c-a ruginit securea
fără să știm pe unde și de cînd.

Pe lotul lor de vis nebun, copacii
dansează-n toate ritmurile lor,
deși sînt mai bătrîni c-un veac, săracii
și scorburile vechi acum îi dor.

Sub pleoape le mai stăruie pămîntul
— o amintire vagă, de demult —
și-n minte, încălcat, strîmb-legămîntul
cu fixul rădăcinii — așezămînt.

Dorința de mișcare ni-i răpește.
Da ! vor pleca în grupuri, rînd pe rînd
și-n locul lor plăgi mari de dor vor crește

și ne vom întreba de ce și cînd.

Amiroase a toamnă

S-a făcut de ceață și de seară,
Amiroase-a toamnă de la colț,
Hai și-om merge să-ncropim din ceară
Pentru stîlpii verii niște bolți.

Hai și ne-om întoarce mai spre mîine,
Hai spre dimineață, de-om putea ;
Vezi, mai pune-n traistă niște pîine,
Daltă, var nestins, și-o bidinea.

Dacă mai e timp, om pune semne
Pe-unde-om trece, iar de nu, vom ști
Drumul înapoi, în somn, pesemne,
Fiindcă urme nu-s, spre-a le zări.

Șaua pune-o cît mai largă-n chingi,
Lasă bietul cal să pască-n tihnă,
Mai ia-ți și o pereche de opinci,
Căci drumu-i lung și locul făr' odihnă.

Și pregătit să fii pentru orice,
Chiar și de o surpare de-anotimp,
Chiar și de-o moarte temporară, ce
Ne va lăsa să zăbovim un timp.

Identitate

Eu sînt copilul nelegitim al pădurii
Prin care paște vîntul iarbă-rea,
Eu sînt copilul nelegitim al pădurii
Și n-am nici buletin, nici altceva

Prin care să vă demonstrez legal
Identitatea mea întîmplătoare.
Certificat de naștere : un cal
Nechează-n mine a nevindecare.

Curier BRĂILEAN

În ultima decadă a lunii mai s-a desfășurat la Brăila cea de a V-a ediție a Eminescienei, *manifestare omagială dedicată genialului poet, inițiată de profesorul de limbă și literatură română, Gh. Calotă. La ediția din acest an au participat : prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, conf. univ. dr. Mihai Drăgan, poetul Dan Verona și cercetătoarea Anita Bhose, din India. Cu același prilej și tot prin inițiativa laborioasă a lui Gh. Calotă a fost editată foaia volantă cu titlul* Lui Eminescu, *în care întîlnim semnăturile de prestigiu ale lui Fănuș Neagu, Ioan Alexandru și, desigur, ale invitaților acestei ediții.*

Din aceeași publicație (Lui Eminescu) *reținem o interesantă ipoteză, a lui Gh. Calotă, privitoare la una din presupusele etape de creație ale poemei* Luceafărul. *Profesorul brăilean prezumă că „fiind în perioada în care se gîndea intens la poemul* Luceafărul, *îi va fi venit în minte, probabil, escala făcută, în 1861, la Giurgiu, de către Richard Kunisch. Glosa referitoare la Kunisch (pag. 56, varianta B, datată de Perpessicius 1881), se prea poate să fi marcat tocmai momentul hotăririi poetului de a reface drumul spre mare al călătorului german.* Imaginea mării *ți era necesară fondului afectiv al poetului ; nu întîmplător desigur, o primă variantă a poeziei* Mai am un singur dor *este plasată aproximativ în aceeași perioadă".*

Între 1 și 15 august se desfășoară sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Brăila Salonul de vară al humorului, Brăila '87. Această a X-a ediție, jubiliară, are ca temă pentru concurenți „Omul între plus și minus".

A apărut de curînd, la Köln (R.F.G.) o carte dedicată contribuțiilor în domeniul gerontologiei, ale acad. Ana Aslan, cunoscută specialistă în medicina vîrstei a treia, născută în urmă cu nouă decenii la Brăila. Alături de numeroase date biografice, cartea conține și reproducerea unui portret al savantei executat de pictorul brăilean Vespasian Lungu.

La Galeriile de artă din Brăila a expus, în cursul lunii iunie, pictură artista plastică din București, Cornelia Victoria Dediu, membră a U.A.P.

Turneul Teatrului dramatic „Maria Filotti" desfășurat sub forma unei microstagiuni în Capitală (au fost prezentate piesele Vlaicu-Vodă, Familia, Georges Dandin *și* Pinda) *s-a bucurat de aprecieri pozitive, relevate cu ocazia întîlnirii artiștilor brăileni la A.T.M. cu oameni de teatru și cu critica de specialitate de la unele publicații și reviste din Capitală.*

Cenaclul „Panait Istrati"

Urmare din pag. a 5-a

al istoriei, atît de puternic fertilizat de anii fără seamăn ai Epocii Ceaușescu și-au pus amprenta asupra peisajului brăilean, iar pe plan cultural, ca o consecință care decurge firesc din liniile de forță ale politicii culturale ale partidului nostru, Uniunea Scriitorilor și revista **Luceafărul,** împreună cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila, au realizat cadrul optim al apariției Cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor.

Înființarea cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor în noiembrie 1985 a însemnat pentru mișcarea culturală brăileană un pas important pentru implicarea ei și mai puternică în noua geografie literară a patriei. Cei peste treizeci de membri ai cenaclului, mulți proveniți din rîndul celor ce au activat pînă nu demult la cenaclul „Mihu Dragomir", au reușit prin efortul angajant al activității lor să contureze ideea apariției unui supliment literar brăilean devenit și el, în anii aceștia de profunde înnoiri, o realitate cunoscută sub numele **Dunărea.**

Aflată la începutul celui de-al doilea an de activitate, **Dunărea** se poate autointitula o oglindă culturală a acelor înalte, monumentale și dense ctitorii care au schimbat însăși geografia acestor locuri într-o spectaculoasă proiecție la dimensiunile viitorului nostru comunist.

Membrii cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor și totodată redactorii acestui frumos dar care se numește suplimentul literar **Dunărea,** a cărui apariție și existență n-ar putea fi explicată fără grija permanentă a partidului față de edificarea culturală a tuturor zonelor patriei noastre, întîmpină cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste cu sentimentul că, prin activitatea lor angajată, Brăila apare integrată organic în fondul cultural al epocii luminoase pe care o trăim, cu sentimentul distinct că forța și argumentele ce pun în lumină însăși fapta destinului creator se află în chezășia politicii înțelepte a partidului nostru, în fruntea căruia se află marele fiu al națiunii, erou al României socialiste.

Panait Istrati sau despre generozitate

Din enorma corespondență a lui Panait Istrati vom prezenta două scrisori, inedite pînă azi, redactate în anul 1934, după ce scriitorul se reîntorsese la București, la sfîrșitul lunii martie, de la Nisa, unde-și îngrijise sănătatea.

Panait Istrati obișnuia să răspundă cu căldură scrisorilor primite din toate colțurile lumii : „nenumărați necunoscuți îi scriau, spovedindu-și amărăciunile, cerîndu-i un sfat, un sprijin sau pur și simplu copleșindu-l cu dragostea lor" (Ernest Bendz, apud „Panait Istrati, Cum am devenit scriitor", Craiova, 1981, pag. 386).

Deși în perioada anilor 1930—1935 era „încolțit de boală" și hărțuit de tot mai multe „lipsuri materiale", Panait Istrati mărturisea : „Ei bine, în tot timpul vieții mele — care e una dintre cele mai chinuite — singura comportare cît mai desăvîrșită a fost (...) de a mă comporta ca un om generos. Da ! astăzi cînd viața îmi este la cheremul celei mai ușoare răceli, pot să strig tuturor : «Răscoliți-mi viața ! Veți putea găsi într-însa orice ați dori împotriva mea, afară de egoism—pecinginea omenirii, cumplitul egoism care-l face pe om nesimțitor la nenorocirea semenului său !»" (loc. cit., pag. 370).

Necăjita lui mamă îl educase în acest spirit spunîndu-i că „omului îi face cinste să fie bun și drept" (loc. cit., pag. 374) și recomandîndu-i : „Caută să fii bun cu oamenii, pe-acolo unde te duci. Nu te lăsa prins de mînie și iubește pe om, oriunde te-ai afla". (loc. cit., pag. 122).

Tot o expresie a generozității lui Panait Istrati sînt și aceste două scrisori, al căror destinatar, Gheorghe, ne oferă, pe verso-ul celei dintîi, următoarea notă : „Ghiorghi C. Bălănică, soldat reg(imentul) 39 Inf(anterie), bat(alionul) II, Comp(ania) 5-a, conting(ent) 1918 (2, V, 1934)".

Emoționantele rînduri, scrise de Panait Istrati numai cu puține luni înainte de a se stinge din viață, reprezintă un tulburător document uman purtînd amprenta vie a unei generoase personalități, sînt o mărturie copleșitoare a acestei generozități pînă la sacrificiu a unui om dispus totdeauna să contribuie la fericirea tuturor celor ce-i solicitau sprijinul.

Constantin Enciu

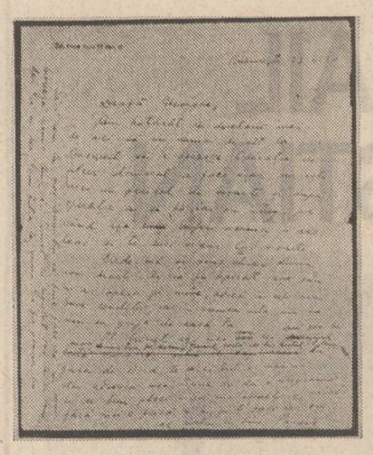

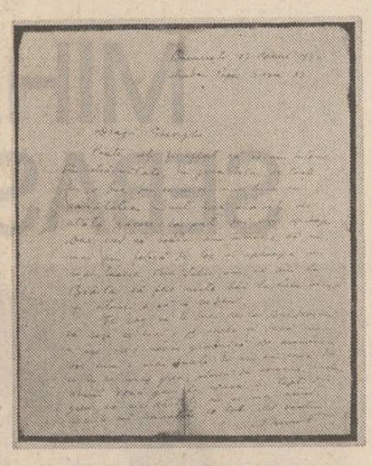

București, 27 aprilie 1934
strada Popa Savu 33

Dragă Gheorghe,

Poate veți fi aflat că ne-am întors din străinătate, din ziua întîi de Paște. Eu o duc din ce în ce mai bine cu sănătatea. Sînt încă slăbit de atîta zăcere la pat, doi ani aproape. Dar cred că boala am învins-o, că nu mai am febră de loc și aproape nu mai tușesc.

Prin iulie am să viu la Brăila să fac niște băi la Lacu-Sărat și atunci o să ne vedem.

Te rog să te duci pe la Baldovinești să vezi ce mai e pe-acolo și dacă moșu n-are vre o nevoie grabnică. De asemenea voi cum o mai duceți ?

Eu aci am casă din ce în ce mai grea, plină de șomeri. Sîntem acum nouă guri la masă. Și lupt din greu, că nici cărțile nu se mai vînd. Scrieți-mi.

Sănătate la toți,
al vostru
Panait

București, 23. 6. 34

Dragă Gheorghe,

Am hotărît cu doctorii mei de aici să vii numaidecît la București să te operez. Operația de ulcer stomacal se face ușor, nu este nici un pericol de moarte și după operație ai să fii iar om întreg, pe cînd așa cum suferi acuma n-are leac și te duci sigur la moarte.

Crede-mă și vino chiar luni sau marți. Ai să fii operat așa cum m-ar opera pe mine, adică în cele mai bune condiții, iar în vremea asta am să am eu grijă de casa ta.

Îți trimit azi încă 1 000 lei. Dai 500 lui moș Dumitru, pe ascuns. Trenul costă 200 lei. Restul îl lași acasă. La Gara de Nord te urci într-o mașină și dai adresa mea. Scrie ori dă o telegramă cu ce tren pleci. Să mă asculți și să vii fără nici o frică și ai să te faci iar om.

Al vostru, cu bine
Panait

Pe marginea scrisorii :

„Să-i spui lui moș Dumitru că bine face că nu mai lucrează nimic. Am să-i trimit eu regulat 500 lei pe lună, dar să nu dea banii ăștia la nimeni. Să fie pensia lui".

CUVINTE ÎNTÎRZIATE

Iubite Panait Istrati,

nu știu cum să vă spun, dar prea sîntem de la Brăila și ne-a prea alergat viața prin toate ungherele ei, că lată, cînd răsare un ciulin peste dimineața unui pămînt, noi îi zicem Bărăgan, adică soare bătut în cuie pe crucea întîmplărilor. Deseori pășind către Baldovinești am constatat cu uimire că nu există vegetație, nici păsări, nici aer, nici pămînt, și că totul, dar absolut totul s-a transformat în numele dumneavoastră, și doar el, numele, aduce pe retina trecătorului acest ciudat colț de țară muntenească sprijinită cu un cot pe Siret și cu altul pe Dunăre. Fără risc pot să zic că nu Bărăganul v-a născut, ci dumneavoastră l-ați fost cărîndu-l în pîntec prin Alexandria, Franța, ori aiurea, însă depunîndu-l în scutecele patriei noastre.

Nu știu cum se face, însă cînd îmi aduc aminte de Sena, îmi zic în minte că nu Romain Rolland v-a salvat, ci totul a fost invers, și zic astfel pentru că pîinea nu se scufundă, ci cuțitul menit să o împartă. Desigur, problema rămîne deschisă ca o metaforă și fiecare să înțeleagă ceea ce este de înțeles. Dar nu despre soarele văzut prin sticla afumată vreau să vă vorbesc, ci despre bucuria dar mai ales despre blestemul de a fi lumină înjunghiată între două oglinzi. Așa mi-aduc aminte despre o poveste ciudată întîmplată acolo unde se înnoadă realul cu fabulosul. Se zice că exista o cîmpie pe care, în loc de iarbă, creștea sare, și unde păsările deveneau cuiburi uitate de care doar liliecii mai spînzurau de lumină, iar deschiderea brațelor era un gest de neputință. Înspăimîntată de pradă, fiara alerga înspre niciunde și doar amintirea descărnatelor umbre se lipea de talpa trecătorului. Clipa era un șarpe vertical, ea se arcuia direct din ochiul cerului, de parcă era un colind scris pe coastele noastre. Sub goana cailor, cîmpia se desfăcea lăsînd în urmă, amintirea lui mîine, caligrafiată cu lupi și pietre încinse, cu arbori și piramide ori cu foc de lună stearpă. Totul se rătăcea printre mîini, totul fugea înspre afară, se spărgeau ochii, pieptul și tot ceea ce se putea sfărîma, pînă cînd eliberați, și în marginea cîmpiei priveam cum focurile, concentrice, ne adulmecau. Noi stam singuri în fața cuvîntului, și nici cele șapte zile nu mai erau, ci totul se făcuse un șarpe prelung și metalic, de nu știu unde venit.

Singurătate și cuvinte. Mereu singuri în chiar ele de parcă ne născusem în toate.

Drept să vă spun, Panait Istrati, această poveste mi-a fost sugerată de un pîlc de scaieți nedumeriți de faptul că încă nu învățasem limba aspră a Bărăganului. De fapt, dacă stau bine să mă gîndesc am părăsit acest alfabet la jumătatea rostirii, așa cum atîția alții, pentru a stăpîni această zicere, au trebuit să se îndepărteze de ea pînă la durere.

Desigur, acest mod de a silabisi nu stă la îndemîna oricui, și nu îndemn pe nimeni să ia astfel de lecții, însă, în treacăt fie vorba, Panait Istrati, dumneavoastră știți mai bine în ce raft ați fost așezat, de chiar fiii acelor vremuri.

La Brăila, se naște mereu un alt Platon...

Ceea ce-i totuși sigur, este faptul că la dumneavoastră acasă miroase a primăvară prin idei și că fiecare salcîm vă poartă numele, cu toate că un taximetrist încăpățînat m-a plimbat prin toată Brăila căutînd strada cu numele dumneavoastră, apoi, obosit și înciudat, a zis doar atît : căutăm strada, și nu vedem orașul...

Simt că mă veți întreba de Comorofca. Ei bine, pe acolo știuca se mai bate încă, somnul se dă peste mesele de la „Codin". Insula nu mai este un grînar de pește, ci un ocean de pîine cu talazuri urcînd pînă la Putna ori Sarmis.

Sălbăticia ei s-a confundat cu copilăria mea, mă înveleam în tainele ei, astfel învățînd întîia lecție despre libertate. De aceea poate ori de cîte ori îmi aduc aminte de Insulă, adică de copilărie, simt cum fierul-beton al marelui oraș mă gîtuie, plăminii îmi sînt inundați de asfalt și deja am uitat mirosul sălcioarei. Și totuși, Panait Istrati, Insula, a rămas în mine ca o încăpățînare de destin. Poate că tocmai de aici această necesitate de a vă scrie tocmai acum, cînd în curînd Bucureștiul va avea o Dîmboviță cu mult mai frumoasă decît cea veche.

Am să mai spun că am fost și eu cîndva la Alexandria, și că Assan, ghidul alexandrin, după ce ne-a purtat prin Cairo, și prin Valea regilor, așa, dintr-o uimire a clipei, a zis : Zbuciumat suflet... Panait Istrati ! Vă iubesc pe voi românii pentru că aparțineți lui Eminescu și Istrati.

De prost ce am fost, am scăpat niște lacrimi, apoi, din trufie sau din necinste am pus totul pe seama unei fotofobii, sau dracul mai știe ce motiv am invocat.

Lîngă mine era un brăilean. El înțelegea. Iar eu spun : cînd omul începe să conștientizeze amintiri este bătrîn, indiferent de vîrsta lui fizică. Așa că mă voi lepăda de amintiri, și într-o viitoare scrisoare, vă voi scrie despre ceea ce reprezintă azi Brăila în conștiința limbii române, și nu numai.

Acum vă las să vă odihniți, că de atîta umblet, ați ajuns să păsiți de-a dreptul cu genunchii, cu inima, cu gîndul.

Multă dragoste,

Constantin Menagache

Vespasian Lungu : „Păltiniș, vila 12"

Sentimentul tradiției

Urmare din pag. a 5-a

Bosfor și la Mediterana ori pe Dunăre în sus, către inima Europei, Brăila rămîne un spațiu european, locuit de europeni de la cotul Dunării, adică de români.

Această lume e, prin vechime, o țară de agricultori, dezvoltînd o civilizație sedentară, legată de vegetativ și de germinativ, însoțindu-se mai apoi cu un folclor al marilor întinderi, al sesurilor fără de orizont pe unde pîlpîie uneori, în zilele caniculare, iluzoria „apă a morților". Apoi printr-o vechime poate și mai mare, căci se însoțește cu întîile feluri ale omului de a se defini față de natură, e o țară de pescari, halucinată de ape, și o țară de briganzi ai păpurișurilor și ai pădurilor fluviatile, făcînd din acvatic o formă de refugiu din istoria cuprinsă de pîrjol.

O țară, în sfîrșit, de negustori, aducînd, în zarva pieților, în bazare și pe ulițe înguste, un Orient miraculos, evocat de stofe persienești și de mătăsuri de Kitay, de miros iute de piper și de enibahar și de îmbătătoare efluvii ale cafelei : o țară, așadar, de Halima.

Tîrziu, cînd aceste depuneri de civilizație se amestecă și orașul e adus la geometric, închipuind o „roză a vînturilor" unde se cuprind, în punctele cardinale, imagini ale cîmpului și ale apelor, miracole maritime și drumuri către munți, această materie antropologică febrilă se așează și lasă să se vadă, ca într-un precipitat neutru la noi amestecuri, ceea ce fusese, pe dedesubtul vremurilor, esență inalterabilă. A face literatură română în acest Orient al României, care este Brăila, este a înainta pe aceste ipoteze ale tradiției rezultate dintr-o istorie desfășurată în geografii stabile și în cadre de civilizație sigure. Această lume de vechimi și de parfumuri, de baladesc și de dunărene povești fabuloase e lumea lui Constantin Sandu-Aldea și a lui Sebastian, a lui Perpessicius și Mihu Dragomir a lui I. C. Săvescu, a lui Voronca, a lui Panait Istrati, mai ales, însă e astăzi și a lui Fănuș Neagu, acest rapsod „pierdut într-o Balcanie" unde memoria nu se va stinge.

PETRUȚA GAGU

Răs-timp

Îmi bate-n pleoape lumina mierie
mă impresoară soarele încendiar
sub umbra genei, în pupilă,
mă string, mă concentrez,
dispar.

Într-un răstimp pupila se dilată
și eul se deșteaptă greu
l-acoperă întunecimea nopții
toată.

Oglindire

Regină a riului, pletele tale
îmi plîng pe umeri, îmi unduie
șerpuitoare alge, încolăcindu-mă
ca brațele unei vestale.

Regină a riului, ca un vărsat
stropii flăminzi din blondele-ți plete
îmi mănîncă obrajii, sapă albii de calcar
în sufletul meu neschimbat.

Regină a riului și a iubirii
te poartă veșmînt de flori peste apă,
salbe de flori deasupra stihiei
pînă la poarta de schimb a Firii.

Narcis

mă găsesc
noaptea
punct în întuneric

îmi caut cu degetele
ochii
răsuflarea

leoaică sînt
la pîndă
asupra mea

noaptea mă bea mă varsă
— oglindă neagră
cu fața întoarsă la perete

MIHAIL SEBASTIAN

Un critic de teatru

Venind spre teatru cu deziluzia copilului de 14 ani, furişat în stalul teatrului „Lux" de la Brăila, pentru a-l vedea pe celebrul Constantin Nottara, pe care şi-l închipuise un personaj legendar, dar avea să-l descopere în rolul unui bătrînel şters şi modest, venind mai apoi spre teatru înfrumuseţat de aventura adolescentului de 16 ani care, îngrozindu-şi familia, fugise la Bucureşti să vadă faimoasa trupă a soţilor Pitoeff, Mihail Sebastian constituie pentru istoria literară un exemplu de cronicar care şi-a pus toată puterea de muncă şi de creaţie în slujba revitalizării teatrului românesc din perioada interbelică. Cele două episoade evocate la începutul acestor rînduri reprezintă un fel de blazon al criticului dramatic şi al dramaturgului care şi-a asumat literatura ca pe un adevărat destin.

Cronicarul dramatic Mihail Sebastian priveşte realităţile teatrului românesc în întreaga lor complexitate, avînd în atenţie atît textul dar şi instituţia numită teatru, militînd neobosit pentru un înalt profesionalism al regizorilor, scenografilor, decoratorilor şi actorilor şi deplîngînd continuu situaţia literaturii dramatice originale.

În „Revista Fundaţiilor" nr. 9 din 15 septembrie 1936, Sebastian atacă problemele de fond ale teatrului românesc, fapt care-i va prilejui lui Pompiliu Constantinescu o luare de poziţie utilă pentru lămurirea definitivă a unor probleme vitale : de ce dramaturgia română nu a mai înregistrat nici un debut semnificativ după anul 1926. Ceea ce îl îngrijorează şi mai mult pe Sebastian este faptul că şi autorii consacraţi părăsesc teatrul pentru muze mai promiţătoare — cazul lui Camil Petrescu. În aceeaşi măsură cronicarul nostru se arată decepţionat de faptul că scenele româneşti sînt închise pentru autorii români, direcţiile teatrelor acordînd credit excesiv autorilor străini, nu întotdeauna de cea mai bună calitate. Popularizînd experienţa teatrului francez, care a adus la experienţa teatrului pe Jean Giraudoux, Sebastian nu face altceva decît să spere că într-o zi „scena" noastră va fi în rîndul celor mai bune teatre din Europa.

Penuria tinerelor talente afirmate după anul 1926 a dus la izolarea teatrului, la un divorţ iminent între dramaturgie şi celelalte domenii ale vieţii artistice, iar acest lucru îi prilejuieşte lui Mihail Sebastian o luare de poziţie intitulată „Banca H. Teatrul cu punţile tăiate" ; **(Rampa** din 8 septembrie 1935), unde se arată că la izolarea teatrului a contribuit într-o mare măsură şi critica de teatru, susţinută numai de „specialişti" a căror singură preocupare este spectacolul în sine şi mai puţin problemele de fond ale teatrului. La izolarea acestui domeniu, faţă de celelalte faţete ale vieţii artistice, contribuie în egală măsură lipsa cărţilor de teatru. Banca H, banca spiritului critic în teatrul românesc nu există, conchide Mihail Sebastian.

După cum se poate observa, Mihail Sebastian nu a văzut în îndeletnicirea de cronicar dramatic un mod „distractiv"-superior de petrecere a timpului liber, ci o modalitate de discutare responsabilă a problemelor esenţiale ale teatrului, pornind de la literatura dramatică şi continuînd cu celelalte domenii : cărţile de teatru, cronicarii, critica etc. Pentru Sebastian cronica teatrală este modalitatea esenţială de a-şi expune punctul de vedere şi de a face propuneri pertinente pentru remedierea stării de fapt, pentru o revitalizare reală a teatrului românesc.

Profunzimea ideilor, modul de gîndire al realităţilor teatrale şi de discutare a acestor realităţi — tranşant, direct, fără ocolişuri inutile, fac din Mihail Sebastian un cronicar profund implicat, incomod poate pentru inerţiile epocii, un cronicar sensibil, onest, profund, de fapt un om de teatru posedat de ideea revitalizării teatrului românesc.

Constantin Gherghinoiu

Între viaţă şi imaginaţie

Viaţa cărţilor este plină de neprevăzut şi într-o „biografie" a literaturii unui popor s-ar recunoaşte o dramatică existenţă umană. Asemenea omului cartea poate trăi gloria de o clipă sau umilinţa unei cenuşărese, poate îmbătrîni sau muri, răsturnată în adîncurile uitării de valurile timpului, dar poate cunoaşte şi „tinereţea fără bătrîneţe". În „moartea unei cărţi se naşte timpul, iar în viaţa altela moare omul".

Pentru cărţile intrate în umbra uitării, Mihail Sebastian avea o preferinţă particulară, justificată printr-o „veritabilă fericire" de a descoperi adevărul pe propria-i socoteală.

Omul care trăieşte natural nevoia de cultură şi citeşte fără viciul de a căuta mai întîi verdictul criticii, ce realitate poate cunoaşte în romanele lui Mihail Sebastian ? Din ce unghi trebuie să privească viaţa cuprinsă în paginile unei cărţi de acum cinci decenii ?

Scris între 20 ianuarie 1929 — 17 ianuarie 1931 (cum mărturiseşte într-un interviu), „Oraşul cu salcîmi" nu este o carte de evocare a Brăilei de acum cinci decenii, deşi nu lipsesc din paginile ei imaginile ce sugerează o atmosferă specifică : pensionul Notre Dame, impunătoarea şi misterioasa Prefectură, plimbările de simbătă seara pe Strada Mare din centrul oraşului, bulevardul ce purta între cele două trotuare laterale un trotuar lat, nepietruit, cu două şiruri de salcîmi. Mai vag sugerate sînt : bătaia cu flori, serbările de binefacere, prezenţa fanfarei în Grădina Mare şi a iaurgiului pe străzile oraşului.

Dincolo de acestea — şi mai puţin — se simte o atmosferă calmă şi o liniştе cam apăsătoare, o existenţă de oameni cuminţi şi respectabili.

Notaţiile din articolele publicate sau din „Jurnal de roman" (paralel romanului şi oferind cititorului date interesante asupra etapelor şi procesului de creaţie), asupra vieţii de provincie divulgau însă un simţ de observaţie şi o putere de pătrundere remarcabile. Provincia „tragică şi istovită, cu miros de vechime şi alură de deznodămînt", provincia „laborator de umanitate" era „creatoare de tipuri" ; în atmosfera „balzaciană de ciudăţenie", scriitorul putea popula spaţiul „cu gesturi şi timpul cu întîmplări".

Intenţia de a transfigura artistic aceste observaţii în aşteptatul roman al provinciei româneşti, M. Sebastian va fi avut-o, dar primul lui roman este ancorat în altă realitate şi alte adevăruri.

Fără o intrigă marcată şi situaţii dramatice suficient accentuate, acţiunea romanului se desfăşoară cam liniar, („destul de amănunţit — spune în **Jurnal** M. Sebastian — ca să fie cunoscută, dar destul de ascunsă ca să-şi păstreze misterul.")[1]

Filonul epic nu este prea bogat, accentul fiind pus de scriitor asupra realităţii psihologice. În centrul acţiunii stau două personaje, Adriana şi Gelu care împreună cu Cecilia şi Victor alcătuiesc un grup amical. Celelalte personaje au prezenţă discontinuă în roman : Bută, tip aparte de vagabond, Paul Mlădoianu, rudă îndepărtată a Adrianei, Elisabeta Donciu şi Cello Viorin.

Adriana — creată de autor cu evidentă simpatie şi interes mărturisit : „Am uitat că romanul îl scriu pentru Adriana ?"[2] — trăieşte, într-una din zilele primăvăratice ale unui februarie, o stare de boală ciudată. Medicul chemat constată că „fata creşte". Resortul curiozităţii se declanşează şi Adriana este din ce în ce mai absorbită de ceea ce „fizionomic şi fiziologic", i se întîmplă. Crizele bolii trec şi fata revine la şcoală dar arogă un aer de izolare superioară, convinsă că numai ea a cunoscut misterul că numai pentru ea „au înflorit salcîmii".

Paul vizitează familia Dunea şi Adriana trăieşte neclar prima înfiorare a sufletului dornic de iubire, însă iluzia se risipeşte, fiindcă Paul pleacă. Dispariţia misterioasă a lui Victor Ioanid duce la formarea grupului de prieteni Adriana — Gelu, Victor — Cecilia. Viaţa lor se desfăşoară monoton iarna (seri îndelungi împreună, lecturi, muzică dar mai ales tăceri) şi cu plimbări şi peregrinări spre Vii, spre Balta Brăilei, iarna. Evadarea spre capitală, întîi a Adrianei, mai apoi a lui Gelu, pune iubirea lor sub semnul întrebării şi al tentaţiei (idila Adriana — Cello Viorin), dar cînd, după un timp, se reîntîlnesc, se redescoperă cu uimire şi iubirea îi leagă din nou. Adriana se dăruieşte lui Gelu, cu puritatea fetei care a fost şi patima femeii ce devine. Nimic părea să nu-i mai despartă dar Adriana constată că nopţile lor de iubire i-a „făcut uriţi" şi îl părăseşte pe Gelu căsătorindu-se cu Paul Mlădoianu.

Lăsînd în planuri secundare ceea ce am văzut că poate aminti peisajul şi atmosfera Brăilei ca şi întîmplările prin care trec personajele, „Oraşul cu salcîmi" este romanul ce păstrează în paginile lui toată viaţa unei vîrste : pubertatea cu misterioasele ei tulburări, nelinişti, căutări, bucurii, întrebări şi răspunsuri. Este cartea cunoaşterii de sine şi a complexităţii sufletului omenesc. Aceasta este realitatea care rămîne tînără şi vie în cartea scrisă de Sebastian cu voluptatea plimbării „între viaţă şi imaginaţie" şi prin „colaborarea

visului şi a faptului real".[3] De unde începe ficţiunea şi care este realitatea în acest roman de tinereţe despre tinereţe ? „Este la mijloc un fel de joc de oglinzi paralele între literatură şi viaţă, una reflectîndu-se în cealaltă, pînă la infinit, realitatea transformîndu-se în ficţiune şi apoi ficţiunea devenind din nou realitate".[4]

Intenţia lui M. Sebastian n-a fost să cunoaştem o sumă de întîmplări, ci semnificaţiile lor, nu oameni care au fost, nu personaje negative şi pozitive, ci nebănuitele meandre pe care trebuie să meargă — şi ce anevoios merge ! — sufletul omului spre a se iniţia în misterul vieţii şi a ajunge — şi dacă ajunge ! — la cunoaşterea de sine. Nici un gest, nici un detaliu fizionomic sau de vestimentaţie nu reţine atenţia decît în măsura şi în sensul în care exprimă fie o emoţie, fie o nouă frămîntare, fie un nou salt, bucuros ori îndurerat, al sufletului personajelor.

M. Sebastian mărturisea că a descoperit adevărurile muncii muncind şi a aplicat acest principiu şi eroilor lui punîndu-i să se confrunte cu misterul pubertăţii şi să se iniţieze în tainele vieţii, i-a pus să trăiască, trăind.

Alexandrina Paulopol

[1] **M. Sebastian, Eseuri. Cronici. Memorial. Ed. Minerva, Buc., 1972, p. 506.**
[2] **Op. cit., p. 515.**
[3] **Mihail Sebastian, Op. cit., pag. 526**
[4] **Mihail Sebastian, Op. cit., pag. 137**

Mărturisire

Mărturisindu-şi apartenenţa la spaţiul Brăilei, Mihail Sebastian se definea pe sine în corola specifică locurilor natale odată cu nevoia de a fi creatorul unui ideal posibil pentru convieţuirea semenilor : „Voi vorbi despre Bărăgan şi Dunăre, ca de ceva care nu-mi aparţine juridic şi abstract, prin constituţii, tratate şi legi, ci trupeşte, prin amintiri, prin bucurii şi tristeţi. Voi vorbi despre un spirit al acestui loc, despre o anumită inteligenţă specifică acestui climat, despre luciditatea pe care am desprins-o aici din lumina albă a soarelui de ses şi despre melancolia pe care am descifrat-o în peisagiul Dunării, care se leneveşte la dreapta oraşului în baltă". Cu afectivitatea ideatică a scriitorului m-am reîntîlnit într-un moment de sărbătoare a teatrului brăilean — 25 de ani de la înfiinţare — la premiera jubiliară cu „Insula". Personajele sînt victimele claustrării dictate de un puci sud-american. Metaforic, anticamera biroului de voiaj devine un patrulater misterios cînd oamenii cu profesii diferenţiate şi opuşi ca temperament descoperă că au solidarizat într-o insulă umană în care ei sînt materie, istorie şi spirit. Împreună trăiesc exceptia realizării unităţii de sentiment a lumii. Egoismele se sublimează toate în înţelegere. Supravieţuirea nu este o încordare în faţa stihiilor. Subconştientul însuşi capătă forţa simetriilor. Timpul însuşi este o creaţie a lor, care-şi devine fiinţă. Combustia acestui timp este dată de o veritabilă beţie cu aspirine. Eliberaţi de complexele violenţei vor călători într-o arcă, pătrunzînd în cauzalitatea sublimului : evanescenţa visului. Omul, în această parabolă a beţiei cu aspirine, a fost pentru o clipă un copac fericit, sieşi pădure şi insulă.

Visul care însoţeşte teatrul acestui mare dunărean, a emanat mai întîi din riurile de soare ale cimpiilor brăilene şi din miturile fluviului. În esenţă, poetica fixării omului într-un joc al imponderabilelor, face din teatrul lui Mihail Sebastian o meditaţie subtilă despre supravieţuirea omenescului.

Gheorghe Lupaşcu

Tratat elementar de filosofie literară

Motto : „Voilà, je robinsonne à travers les romans."

Dacă procesul creării operei nu este dependent direct de factorul cititor, viaţa ulterioară a acesteia, **romanul receptării** visat de Mihail Sebastian nu se poate scrie decît astfel. Fenomenul, căruia Umberto Eco îi va spune mult mai tîrziu **„opera aperta"**, va fi descris încă din 1929 de Sebastian suficient de exact. „Interpretările de care a fost susceptibilă, fac trup cu ea şi-i deviază adevărurile iniţiale. Are cineva naivitatea de a crede că **Hamlet** are astăzi, în iunie 1929, interesul pe care îl avea acum o sută de ani ? Cărţile trăiesc nu numai cu resursele lor interioare, ci în raporturile pe care şi le stabilesc pe rînd cu anii ce trec, în adevărurile ce li se suprapun lent prin faptul vieţuirii. Este o armătură intelectuală ce nu face parte din substanţa lor primară, dar care nu mai puţin le este în momentul cînd le cunoaştem, caracteristică". **(Elogiul cărţilor uitate).**

Punerea acestei probleme nu reprezenta un fapt accidental, ea preocupînd majoritatea scriitorilor. „Nu scriu pentru a fi citit, ci pentru a fi recitit" sau „Recitiţi şi nu o veţi face niciodată suficient de mult..." etc. se formulează ca o dorinţă axiomatică conştientizată acut, poate pentru prima dată, credem, acum. Motivaţiile lecturii pot fi **sociologice** (pentru opera lui Proust, de exemplu, „interesul documentar", valoarea memorialistică ce-l apropie de Saint-Simon), dar mai cu seamă **estetice,** acestea din urmă sprijinite de o exigenţă „tehnică a lecturii" ce se ruşinează „cuviincios în faţa primelor aprecieri grăbite, inutile şi neinteligente". Moment permanent de referire, „Proust se refuză răsfoirilor grăbite şi descurajează încercările de agrement literar". Şi pentru a fi şi mai convingător, eseistul se dă exemplu chiar pe sine. „Mă opresc de aceea după **a doua lectură** a primelor patru volume..." **(Citind pe Marcel Proust).** Sugestia acestei interesante motivaţii estetice a **recitirii** este tot proustiană ; mai întîi, pentru că pune la baza fenomenului receptării **uitarea,** îngroparea impresiilor de lectură într-un subconştient din care să răsară la un moment dat sensurile „noi, proaspete, cu inedite facultăţi de fecundare şi viaţă". Mecanismul acestui tip de creativitate este ştiut şi ne amintim în acest sens de propria mărturisire a lui M. Proust pentru care **memoria, corolară uitării** încorpora virtuţi creatoare. „Uitarea" de Proust la M. Sebastian însuşi este semnificativ asociată declinului ce-l suferise „imaginea Albertinei în memoria lui Marcel".

Cu aceste nostalgii de receptare eseistul imagina, în consens cu realul interes din epocă pentru cititor, o cercetare, „un joc" îi spune el. „Să facem cunoştinţa cuiva, cercetîndu-i biblioteca". /.../ Ar fi, conchide Sebastian, „un tratat de filosofie literară", o „sociologie pragmatică" care ar înlesni înţelegerea rostului şi sensurilor „atitor cariere artistice consumate într-un veac de demult şi izbucnind pe urmă mult mai tîrziu, din uitare — noi, proaspeţe", etc. **(Semne pe un dulap cu cărţi).**

Sociologia lecturii, în primul rînd, se formulează ca un domeniu de interes major şi din perspectiva „creatorului — producător", interesat de difuzarea şi receptarea creaţiei sale. Mai mult, „consumatorul — cititor" este ridicat la statusuri socio-culturale afirmate doar parţial pînă atunci.

Tendinţa de acaparare a cititorului era însă generală. Pentru roman, de exemplu, M. Sebastian citează întrebuinţarea pînă la suprasolicitare a persoanei întîi. „Monologul interior însemna putinţa de a utiliza toate mijloacele acestei secrete comunicări, de a putea urmări, nestingherit de reguli şi gradaţii, paşii dezordonaţi, neclari, proaspeţi şi scurţi ai spiritului şi ai inteligenţei." În consecinţă M. Sebastian apără publicul de mai multe acuzaţii netemeinice. Biografia — roman, de exemplu, gustată în epocă şi cultivată frecvent de scriitori, nu-şi motiva apariţia şi proliferarea, prin „neînfrînta aviditate de senzaţie şi scandal", după explicaţia lui Julien Benda. Replica polemistului este viguroasă, amalgamînd ca totdeauna ironia cu autoironia. „Indignarea a prins fiindcă fiecare din noi păstrează în sinea lui un implacabil şi circumstanţial moralist cu papuci, scufie, şi alte cunoscute accesorii". Educat estetic, publicul nu cere „informaţii" autorului de romane — biografii, ştiind aşadar diferenţa dintre real şi verosimilul artistic. Biografia rămîne pentru el un subiect ca oricare altul, mai important decît „amănuntele grave şi nesincere ale istoriilor literare" fiind „viţele vii ale unor sîngerări omeneşti şi simple". Alte opinii (F. Aderca) îl acuzau pe cititor de graba lecturii susţinută de ritmul trepidant al civilizaţiei moderne a aeroplanului şi cinematografului, „speculaţii... perfect gratuite", după M. Sebastian.

Odată luat martor direct şi nemijlocit, cititorul este purtat cu dezinvoltă camaraderie cultural-estetică pe căile disocierilor clarificatoare, originale şi persuasive ale convingerilor eseistului, demersul acestei lecturi coparticipative fiind chiar asociat senzaţiilor unei excursii, topografia realităţii geografice dialogînd cu cea a realităţii artistice. „Lectura lui Proust are ceva din mobilitatea vie a unui neuitat drum de pe valea Prahovei... Drumul se îngustează de la Buşteni la Predeal, uniform, strîns de o parte şi de altaintre stîncile aspre ale aceloraşi Bucegi. Nici peisagiul nu îşi schimbă lărgimea, nici albastrul nu este mai albastru peste acelaşi verde... Un pas : valea Timişului. Un singur pas şi o altă lume etc." **(Citind pe Marcel Proust).** De aceea „Voilà, je robinsonne à travers les romans" e mai mult decît un vers, e o întreagă estetică a lecturii cuprinsă în el. Ideea este deosebit de productivă şi primitem spre întregire la eseul **Elogiul cărţilor uitate.** „Vreau să spun că cine iubeşte cetitul ca pe un gest natural, ca pe o mişcare necesară în trecerea zilelor... nu va putea să preţuiască norocul de a găsi o carte eliminată din istoria literară (ca un pămînt izgonit dintr-un manual de geografie), plăcerea de a întîmpina singur un nou ţinut sufletesc".

Toate aceste demersuri diferite îşi au totuşi o unică finalitate pentru eseist. Cum s-au scris jurnale de experienţe scriitoriceşti (Gide cu **Journal des Faux-Monnayeurs** ori chiar M. Sebastian cu **Jurnal de roman),** tot aşa, printr-o astfel de cercetare s-ar putea vedea „etapele înţelegerii «operei», subliniind de cealaltă parte a romanului, cu ochii nefamiliarizaţi ai unui prim cititor, descoperirile evenimentelor, logica lor, nebănuitul lor sens". Un astfel de jurnal al receptării s-ar dovedi cît se poate de util şi inedit. „Ar fi nu numai paginile emoţionante ale unor vieţi descoperite în neobosita lor frămîntare, ar fi un alt roman". O astfel de sarcină şi-ar asuma-o chiar M. Sebastian pe marginea operei lui M. Proust, numindu-l **Tratat asupra artei romanului,** „numai că lucrul ar fi trebuit început de la prima deschidere a primei cărţi de Proust". Invitaţia cititoriei este făcută unui „condei tînăr" care să înţeleagă însemnătatea reală a unei astfel de întreprinderi.

Receptarea lui Proust a fost cît se poate de semnificativă, la noi, din acest punct de vedere. **„Căutarea timpului pierdut** — nu mai departe acum cinci ani — constituia o masă compactă şi neexplorată, în care liber era oricine să bănuiască un moment de artă superlativă sau un bluf". Ultimii ani (articolul este scris în 1928), „au coborît opera între noi. Şi au făcut-o — desigur nu încă deplin asimilată — să activeze, să schimbe şi să determine rosturile esenţiale şi adînci ale literaturii timpului". Critica profesională nu s-a deosebit în evoluţia înţelegerii operei lui Proust de diletantismul publicului larg, asociere ce salvează încă o dată cititorul de la orice tentativă de blamare.

Măsura stringenţei grave a tuturor chestiunilor de filosofie literară citate doar parţial de noi aici, o dă şi adoptarea de către M. Sebastian a ESEULUI ca fiind genul cel mai propriu vehiculării penetrante a ideii sensibile. Mai întîi era necesară o reabilitare a însăşi noţiunii de gen, compromisă, cum arătam în altă parte **(Eseul, personalitatea unui gen,** Ed. Junimea, Iaşi, 1979), de o explicabilă suprasolicitare. Asertiunea lui M. Sebastian este din capul locului categorică. „Falimentul genurilor este un simptom modern", deşi fenomenul acesta începe cu sfîrşitul clasicismului. El mai era încă susţinut anacronic, în pofida realităţii estetice, doar de „profesorii de literatură". În consens cu o practică exemplară a eseului acum, la noi, comparabilă din toate punctele de vedere cu cea europeană, acesta reprezintă pentru Sebastian un gen cu reale disponibilităţi estetice. El este, mai întîi, purtătorul unor ipoteze deja stăpînite, prin aceasta deosebindu-se de studiu. „Încercăm să-i raportăm opera la concluziile noastre, verificîndu-le sau nu. O cercetare mai atentă şi cu rosturi mai largi ar însemna — în aceste pagini puţine — o temeritate". Supusă verificărilor, concluzia cuprinsă în eseu nu poate fi totdeauna una definitivă, ori mai exact spus, nu neformulabilă în nuanţe, mai ales în spiritul dialecticii „contrazicerii eseistice". „E aici o dezmînţire a celor scrise înainte ?" se încheie retoric interogativ şi deschis un eseu. Răspunsul poate fi şi **da** şi **nu** în acelaşi timp. De fapt, altă dată M. Sebastian precizează foarte clar. „Cît despre o aparentă contrazicere între rîndurile de astăzi şi unele observaţii scrise de noi în **Consideraţii despre romanul modern** o considerăm inexistentă pentru cititorul nostru atent. De altfel mai tîrziu, însemnările acestea vor avea să se lege între ele pentru o eventuală republicare şi vor să-şi arate atunci coerenţa pe care o întrezărim" **(Proust simbolist ?).** Altfel confuzia, eroarea etc., sînt permanent sancţionate de Sebastian atunci cînd acestea se află înfăţişate sub haina adevărului. „Sesizaţi desigur această gravă nedibăcie logică şi refuzaţi confuzia" reprezintă un adevărat leit-motiv eseistic.

Paranteza ca digresiune „în marginea" ideii principale ispiteşte permanent pe eseist („Dacă am regretat vreodată că obiectul precis al însemnărilor noastre de aici ne-a împiedicat să deschidem paranteze unor adnotări accidentale, desigur că niciodată părerea de rău nu ne-a fost mai mare decît acum"), dar cenzura întinderii dintotdeauna a eseului funcţionează ca un real principiu de organizare internă. „Cele cîteva pagini ale foiletonului nu ne iartă însă". Şi astfel şi digresiunea îşi are estetica sa ştiută la M. Sebastian. „Gîndul trece dintr-o digresiune, ca un drum îngustîndu-se printr-un alt peisagiu, ca o apă grăbită printr-o altă albie".

Atent ca totdeauna la nuanţe, Sebastian nu confundă scurtimea necesară şi proprie eseului cu cea impusă forţat, siluind ideea, a foiletonului ziaristic. În expansiunea sa revuistică foiletonul devenise un pericol deopotrivă pentru literatură („Şi revista şi — uneori — cartea noastră trăiesc sub tutela jurnalului") şi pentru modul de gîndire ce „stăpîneşte scrisul curent şi îl standardizează pentru uzul artizanului necăjit" pentru că „nimic esenţial în viaţa noastră actuală, care să nu fi fost lăsat exclusiv pe seama articolului de ziar şi a ideologului revuist".

Scriitura eseului este ea însăşi permanent înnoitoare, atît prin afirmaţia originală ori insolită a ideii, cît şi prin expresie. Din pericolul pan-lirismului ce contaminase chiar şi un gen eminamente definibil prin naraţiune, romanul se putea salva, sugerează eseistul, numai prin extraordinarele-i virtuţi ale **aventurii.** „Ea, aventura, nu cunoaşte logica situaţiilor şi sărăcia intrigilor. Nu se sufocă între hotarele strîmte ale gradaţiei. Sare dezordonat şi viu în ritmul imaginaţiei, în artă singura creatoare. Siluieşte această stupidă şi şcolărească prejudecată a verosimilului, făurind adevăruri noi şi neuzate. Cu sînge şi nervi, cu muşchi mobili şi flexibili pînă la vaporizare, creează viaţă diversă şi proaspătă pe frînghii, trapeze, scări, inele tăind pămîntul ca pe un imens laborator de gest inedit. O aventură este aproape un poem. E o metaforă".

Dumitru Tiutiuca

Fişe de dicţionar literar

AUTORII DE MANUALE

Învăţămîntul brăilean s-a înfiripat pe o tradiţie foarte puţin constituită şi a biruit, graţie străduinţilor obştii orăşenilor şi a oficialităţii timpului, prin aducerea unor cărturari ce au gîndit să activeze în spiritul luminii culturale pe care o inspirau, la Bucureşti, Gheorghe Lazăr şi I.H. Rădulescu, iar la Iaşi Gh. Asachi.

Începuturile învăţămîntului brăilean sînt legate de remarcabila figură a lui Ion Penescu, fost elev al lui Ion Heliade Rădulescu ale cărui idei generale a urmărit să le realizeze, desigur la cu totul alte proporţii, aici. Ion Penescu şi-a dat seama că principala piedică în calea educării tinerelor generaţii se afla în lipsa manualelor şcolare, motiv pentru care el a adus, la cinci ani de la înfiinţarea primei şcoli, o tiparniţă (1838) ale cărei utilităţi urmărea să le subordoneze necondiţionat ideii de educaţie. După el, numeroşi dascăli s-au străduit să pună la dispoziţia învăţămîntului local principalele instrumente de lucru, manualele şcolare. Datorită muncii pline de abnegaţie a acestor profesori sau oameni de cultură în sensul cel mai larg al cuvîntului, care şi-au sacrificat, poate, idealuri mai înalte pentru a le sluji pe cele mai importante prin necesitate, spre sfîrşitul secolul trecut învăţămîntul brăilean era deplin sincronizat cu cel naţional, trimiţînd de pe băncile şcolilor, foarte diversificate ca profil, în amfiteatrele universităţilor tineri foarte bine pregătiţi, unii dintre ei deveniţi ulterior personalităţi ştiinţifice ori culturale de talie naţională şi mondială. Ni se pare important de amintit faptul că „întîrzierea" învăţămîntului brăilean faţă de cel din provinciile istorice româneşti se datorează faptului că pînă la Pacea de la Adrianopole (1829) Brăila nu aparţinuse pămîntului românesc.

Meritele didactico-pedagogice ale tiparului sînt, din această perspectivă, cu atît mai mari, cu cît despre unele manuale s-a făcut afirmaţia că sînt primele concepute în domeniul lor.

Cu totul remarcabile au fost la Brăila preocupările de ordin filologic. Printre cei dintîi care s-au manifestat şi editorial se numără **Gian Luigi Frollo,** profesor în Brăila şi, mai tîrziu, spre finalul carierei, la Universitatea din Torino. Încă din 1866, G. L. Frollo publica aici cartea intitulată „Lecţiuni de limba şi literatura italiană", manual pentru uzul şcolarilor din clasele învăţămîntului secundar (cartea a ajuns în 1895 la a patra reeditare). Fiind profesor şi pentru limba română, el tipăreşte, de asemenea, schiţa filologică „Limba română şi dialectele italiene" (1869), reluată doi ani mai tîrziu într-o formă amplificată cu titlul „Limba naţională şi limbile străine în şcolile României". Tot în Brăila scotea de sub tipar „O nouă încercare de soluţionare a problemului ortografic" (1875). Deşi a fost publicat în altă parte, cuprinzătorul său „Vocabulario Italianno-Romanesco-Francese-Romanesco e Romanesco-Italiano-Francese con tratati grammaticali"... compilato de G.L. Frollo (profesore nel gimnasio in Braila", (vol. I, Pest, Deutch, MDCCCLXIX, 672 p.) poate fi considerat operă brăileană pentru că el a fost publicat pe cheltuiala primăriei din Brăila şi însuşi autorul, în semn de profundă mulţumire afirma în prefaţă : „A Braila, mia seconda Patria"...

Dar nu numai Frollo a fost interesat de dezbaterile academice privind viitorul ortografiei româneşti (şi al studiului etimologiilor româneşti), împărţite între etimologism şi fonetism, ci şi alţi brăileni, cum au fost de pildă **Atanasie Popescu şi Cristodul Suliotis,** acesta din urmă istroromân de origine. În 1880 Suliotis tipărea „Regulile ortografice ale limbii române", iar Atanasie Popescu „Exerciţii ortografice lucrate conform principiilor stabilite de Academia Română" (1882). Lucrarea sa urmează observaţiile lui Timotei Cipariu, pe ale lui B.P. Haşdeu, „eminentele studii ale domnului Tit Maiorescu" şi este atentă la schimbarea sunetelor şi formelor gramaticale ale limbii vorbite. Ciţiva ani mai tîrziu, At. Popescu, în 1893, încredinţa tiparului „Noţiuni de istoria limbii şi literaturii române", acelaşi autor lăsînd în manuscris şi o „Sintaxă a limbii latine".

Fără să fi fost profesor în şcolile brăilene, dar avînd preocupări artistice dintre cele mai serioase pe atunci, **George Baronzi** a scris şi tipărit studiul filologic „Limba română şi tradiţiunile ei" (1872), care vizează originile, structura şi particularităţile dialectale ale limbii noastre.

Alături de aceste nume, care ar putea stîrni interesul fişării activităţii lor într-un viitor **Dicţionar literar brăilean,** ar putea fi amintite, cu acelaşi prilej, iniţiativele unor profesori care nu au predat discipline filologice, dar ale căror rezultate se înscriu în atmosfera şi mediul cultural al momentului. Printre cei mai activi a fost **I.C. Lerescu,** autor a numeroase manuale de drept, unele dintre ele plagiate : „bun, rău, aşa cum este prezentul op a avut un succes extraordinar, nelipsindu-i onoarea contrafacerii de către un librar din Iaşi, nici cea a plagiatului de către autorii cărţilor de lectură pentru şcoalele primare", spunea Lerescu despre „Primele noţiuni de dreptul administrativ roman". Mai scot cărţi la Brăila **Eliza Cocăneanu Butoianu** („Elemente de cosmografie", 1868), **Eliodor Butoianu** („Geografie fizică şi matematică", 1868), „carte care nu există în limba română şi se învaţă manuscrisă prin şcoalele noastre". „Elemente de geografia fizică, politică şi istorică a celor cinci continente pentru uzul claselor gimnaziale", 1871) **I.G. Apostoleanu** („Elemente de geografie fizică şi matematică pentru uzul claselor gimnaziale", 1871). Institutorul **Ioan Ganea** tipăreşte în 1878 primele, aici, „Noţiuni ale sistemului metric pentru uzul claselor primare", în timp ce **P. Moisescu** şi **P. Moşescu** sînt autorii primei „Geografii a judeţului Brăila" (ediţia a V-a în 1889), cel din urmă fiind şi autorul primelor „Cunoştinţe de istoria românilor" („combinate după **Istoria** d-lui Eliade Rădulescu").

Toate aceste exemple dovedesc că tipărirea de manuale şi cărţi folositoare şcolii de către unii dintre dascălii brăileni pentru care ei au folosit binefacerile tiparului a fost motivată de dorinţa de a pune la dispoziţia învăţămîntului local cele mai eficiente mijloace pentru cultivarea generaţiilor tinere.

Lucian Chişu

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati" din Brăila
Preşedinte : Fănuş Neagu
Secretar : Lucian Chişu

corneliu vadim tudor

Menuet

Ne despărțim, dar nu ne hotărîm
ne arde-n piept, perfid, la fiecare
un maldăr vechi de frunze de salcîm
cu foc bengal și albă remușcare

Ca niște regi de piatră ne privim
bufonii dezmățării ne devoră
ce răi sîntem, ce mult ne mai iubim
ce straniu bate cea din urmă oră !

Avem trufii bolnave mai presus
o vrajbă-n irișî fierbe ca otrava
zdrobim în fașă tot ce-avem de spus
un soare jilav supurează slava

Ne vom distruge împreună, știu
iar despărțiți ne flagelează zeii
o sete absolută de pustiu
stîrpește-n tine pîntecul femeii

Noi am dormit în ierburi stacojii
am rupt sigiliul mării pe din două
nerușinarea zorilor de zi
ne-a stins incendiul cu căldări de rouă

Ce să-ți mai plîngă ție alt bărbat ?
ce-ar mai putea femeile să-mi spună ?
cu blana unui cerb însingerat
ne-am învelit de-atîtea ori sub lună

Ne despărțim, și iar ne împăcăm
doi pini îngemănați pîn'la orbire
ce răi sîntem, ce mult ne-asemănăm
o, sfîntă taină fără de ieșire !

Moartea calului

Îngenunchiat sub bicele de plumb
se stinge calul pe un drum de țară
îl privegheză lanul de porumb
și un schelet de piatră funerară

Înalte parapete de tutun
trimit arome vechi din depărtare
îl părăsește îngerul cel bun
ca pe-o ruină necuvîntătoare

În groapa zării albe abatîi
își lustruiesc păsunile și strana –
sînt grajdurile marii herghelii
unde-a deschis întîia oară geana

Și cum l-au bușumat cu busuioc
și cum îi înflorea pe limbă finul !
de-acolo într-o seară cu noroc
îl luase Dumnezeul lui : stăpînul

L-a țesălat și parcă i-a șoptit
versete dulci numai de ei știute
și n-a fost minz ca el mai fericit
cînd l-a lăsat pe haine să-l sărute

Cum a ajuns aici ? Ce s-a-ntîmplat
de l-au lăsat puterile deodată ?
parcă un disc de foc l-a fulgerat
cu gust amar ca frunza de mușcată

De bună seamă, vipia de prinz
i-a mai furat din umbră și din vlagă
deși bătrîn, se simte încă minz
și-ar mai putea un veac întreg să tragă !

Oh, de-ar ploua acum ce bine-ar fi
i-ar înmuia bășica însetată
dar seceta-i regină pe cîmpii
și doar un nor de ulii se arată

L-au deshămat și l-au lăsat în praf
un cal mai tînăr droșca o va duce
cadavrul unui stîlp de telegraf
îi stă la căpătîi în chip de cruce

E pentru prima oară liber azi
fără de șa, căpăstru și zăbală
cum singerează rana pe grumaz
l-a podidit un vis ca o sfîrșeală

Și se făcea că vin toți mînjii lui
adulmecîndu-l fermecați cu botul –
dar vraja moare iar, și nimeni nu-i
să-i spună cum s-a risipit cu totul

Privește-n lungul drumului smerit
presimte că stăpînul o să vină
iar mîine în galop dezlănțuit
o să și-l poarte iar ca pe-o lumină

Îl năpădesc mărunte vietăți
îi intră-n ochi și-n nări viscolitoare
de-ar mai putea acum ca-n alte dăți
să se-arcuiască teafăr în picioare !

Îi dezmierdau copiii coama grea
cu ei se potrivise cel mai bine
dar ce departe sînt, și n-ar putea
să-l izbăvească astăzi de rușine

Se zbate iar, dar fără de folos
un geamăt surd îi macină rărunchii
n-a fost pe lume cal mai credincios
și tocmai lui i s-au muiat genunchii !

Nu trece nimeni, nici un pui de vînt
doar păsări mari de pradă dau ocolul
o larmă crudă urcă din pămînt
și cerul parcă-l dă de-a rostogolul

Îi crește-n ochi un cald păienjeniș
se-ncheagă spuma lui ca o camee
oștiri hidoase îl privesc pieziș
cu cap de bronz și trupul de știulee

Într-un tîrziu, cînd mai era puțin
niște năluci au tremurat în zare
pe o minzacă în valtrap de in
trecea stăpînul drag la vînătoare

Și fericit primi, cu un suspin
un glonț în cap și-o sfîntă ușurare !...

Autoportretul artistului

Urmare din pag. I

a libertății interioare trăiește sub amenințarea nordului, a înghețului, simboluri de extincție. Opoziția se rezolvă, în planul expresiei, prin oxymoron, iar poetul se imaginează în ipostază demiurgică, purtînd în mîini „transparența balanță a zăpezii și a focului", principiile vieții și morții. El poate oricînd, în spațiul poeziei, să armonizeze contrariile în *coincidentia oppositorum*, refăcînd astfel unitatea primordială a ființei.

O notă diferențiatoare a poeziei lui Virgil Teodorescu, din această etapă de creație, față de ceilalți surrealiști este absența terifiantului. Visul nu este coșmar, ci adeseori reverie blîndă și pretext pentru descripția unui peisaj fabulos exotic : „Îmbraci pirateria ca florile din pădurea adormită / mănînci pirateria în care scînteiază hermina / și porțile deschise ale ghețarilor plutitori / pentru că nu vrei să aduci cu unechile încărcate de rodii / pentru că pantoful e atît de albastru / în toatela lui de dansatoare portugheză". Exotismul imaginii traduce, într-un plan de adîncime, tentativa recreerii unui spațiu mitic originar, a unui Eden surrealist, liber de determinări.

De la acest surrealism temperat, totuși vehement și iconoclast în planul atitudinii, Virgil Teodorescu trece în etapa următoare de creație („Scriu negru pe alb", „Drepturi și datorii", „Semicerc", „Rocadă", „Corp comun") la o poezie declarativ militantă, emfatică, păstrînd foarte puține legături cu lirica surrealistă a începutului. Această spectaculoasă schimbare în plan tematic și stilistic, pe care nu numai poezia lui Virgil Teodorescu o suportă în epocă, denotă apartenența declarată a poetului la noile idealuri, pe care o vrea exprimată într-un limbaj transparent, diferit, evident, de maniera surrealistă. Preeminența mesajului social, transmis cu mijloacele unei retorici personale, ușor de recunoscut, militantismul activ, adeziunea la vremurile noi sînt notele dominante ale acestei etape, dacă nu opuse primei, oricum distincte în opera lui Virgil Teodorescu, începînd cu „Sentinela aerului" și „Heraldica mișcării" și continuînd cu „Culminația umbrei", pentru a se încheia, vai !, definitiv cu antologia „Cît vezi cu ochii", poezia lui Virgil Teodorescu se întoarce lent, dar decis, la maniera surrealistă. Reapar asocierile insolite de imagini, poetul își regăsește exuberanța de altădată : „Un calcul poliedric / navigînd în canalele sistemului circulatoriu / cu agerimea liliecilor, noaptea / în peșterile montane, / insecte vibratile ale căror conexiuni / sînt supuse uriașelor variații de temperatură, / sensibile antene năclăite de puf. / acești șobolani cu efitre străvechi / și-n mijlocul lor Știma lacului cu părul de zăgazuri / cu coapsele docile și ospitaliere / în care o familie de crabi / se pregătește să ia cina. / o, mese lungi umbrite de crepuscul / cu strămoșii pline de viermi fosforescenți / o, mese lungi ca niște hidre decapitate / de un factor poștal / care urcă la deal / cumplite năsălii de frunze moarte / crăpate de acizi în mare parte / mese cu ochii scoși / pe care le adoră convivii albinoși, / cum gîlgîie în găuri acum ori niciodată / și cum palpită flegma spintecată / în blidele cu găuri între spații / unde se luptă larii cu penatii, / acestea nu sînt cranii și cupe de festin, / Sînt cărăbuși în zale și ametiți puțin / de-aromele de mirt și mucegai / de rochiile rupte sub sale și la sîn / de briza care-ncepe să adie, / elastic flux / diformă armonie".

Ceea ce se instalează însă în acest univers cinetic, în care doar folosirea rimei contrazice „poetica" surrealistă, este obsesia temporalității, a trecerii, temă dominantă a volumelor din urmă și poezia comunică acum direct autobiografic sau direct parabolic regretul, cenzurat adeseori de o ironie benignă. Trecerea timpului este tema recurentă, „tratată" de Virgil Teodorescu cu delicatețe : Cînd timpul timp, nemaiavînd ce face / se-nchide și se culcă în găoace / și-adoarme pe o parte / trist ca penajul unei păsări moarte / și-asemenea unui fanat buchet / stă să-și contemple propriul lui schelet, / atunci cînd nu mai e al nimănui / eu mi-amintesc, chiar în absența lui, / de clipele încete / și poate fără preț, / ca vînzătoarele de violete / cuprinse de îngheț / într-un amurg, / în piața unui burg (...)".

Această ultimă, iremediabil ultimă, etapă a creației lui Virgil Teodorescu înclină către reflecția filozofică, constituindu-se, în linii mari, într-un „autoportret al artistului la bătrînețe", înțelepțit de experiență și capabil să-și contemple chipul în momentul de culminație a umbrei : „să-mi pot vedea moartea / ca pe o jerbă de apă înghețată în aer".

alexandru dan popescu

Între prieteni

Dacă soldatul de la Maraton ar fi știut ce-l așteaptă nu sunt eu convins că s-ar fi încumetat, de bună voie, să facă marșul forțat sinucigaș care a vestit lumii întregi apariția unei noi probe olimpice. Dar bucuria victoriei l-a copleșit atît de mult încît a făcut un pas înainte și a exclamat plin de entuziasm : Eu voi alerga cursa. Entuziasmul a fost plătit cu viața. Astfel a devenit nemuritor.

Îmi venea să plec de la serviciu și să nu mă mai prezint niciodată. Capul mă durea, spatele îmi ardea tot și nu numai în locurile de inflamație spondilitică, sună cam pleonastic dar merge, picioarele debordau în partea lor inferioară din pantofi, ce mai !, eram epuizat, nemîncat și hotărît să fac un pas înainte și să spun : Vreau la mama !

Prima mea zi de lucru fusese un iad, un balamuc și nu mai am cuvinte să o descriu. Venisem, ca omul, liniștit, punctual și bine dispus, la ora șapte și, de la poartă, nea Mitu mi-a aruncat : fuga la șefu că e foc. Nu ardea nimic, șeful a început să țipe că suntem în campanie, că nu suntem domnișoare, că șoferii așteaptă să primească foile de parcurs, că ăsta este sabotaj, du-te dom'le la teatru la fix, mie să-mi fii cu o oră înainte, oamenii au nevoie de noi și dumneata faci nani, am intrat năuc în biroul meu, la Dispeceri, am lucrat mecanic și plin de elan, de unde elan ?, eram un pachet, două de nervi, la orele douăzecișiunufix, Tata Dumitru : Trage oblonu', mergem cu băieții la un șprit, este ziua lui Dumitrescu Gică Doi.

— Nu merg domnule nicăieri, m-am uitat semnificativ la ceas, la ora asta ne dă afară din orice circiumă. Și în primul rînd nu mi-a plăcut primirea de dimineață. Unde este Mitică, secretarul, să-i spun eu cum organizezi dumneata primirea noului angajat ? Așa ai învățat dumneata de la sector ? Acolo se știe asta ? Îmi trecuse supărarea, îmi dădeam seama că eu eram oarecum de vină, dar nici el nu-mi spusese ieri cînd să vin la lucru. Și, în fond lucrasem paisprezece ore fără pauză. Un zgomot mai puțin elegant, venit din abdomen, mi-a adus aminte că nu mîncasem nimic în ziua aceea. Și apoi să știți că eu am pachetul meu cu mîncare. Nici să mănînc nu am apucat.

— D'aia te-am și invitat. Omul stă la colțul străzii, lîngă stația de tramvai. Zice că nevastă-sa este o gospodină de zile mari. Hai să-ncercăm. Dacă ne place, bine, dacă nu, plecăm acasă. Avem drum comun, te duc cu mașina.

— Dar nu sunt pregătit,n-am și eu un cadou să-i dau, mă fac de rîsul garajului. Intru în casa omului cu mîinile în buzunare... Nici flori pentru nevastă...

— Lasă nea Dănuț, nu te formaliza, se auzi de afară vocea lui Gică Doi.

Gata, deja eram în familie, nu puteam să refuz, mi-am luat servieta diplomat în care nu aveam decît sandvișul de prinz și, după ce am închis toate documentele în fischet, am ieșit din birou, ceilalți așteptau în curte, era o seară călduroasă și plăcută, adia o mică briză dinspre lacul de agrement, în devenire, actualmente o baltă cam murdară și cu apa peste poluată. Dacă se poate așa ceva. Treaba ecologilor.

Eram patru bărbați cu totul, în afară de cei doi dinainte, mai era și Mitică, destul de bine dispus, nu era supărat că din cauza lucrului nu putusem să-i dau talonul de partid și nici nu trecusem pe la beobe, mi-a spus chiar în glumă: lasă că vii mîine. Tot ești liber, mai stăm și noi de vorbă, ne mai cunoaștem... Dar dacă nu o spusese în glumă ?

Destul de avantajos acest post de dispecer, o zi munceai, mai bine spus o jumătate de zi, și altă zi, de data asta întreagă, erai liber, mai citeai o carte, mai vedeai un spectacol, mai... Așa judecam eu atunci, în prima seară, după ce muncisem peste program...

Mă așteptam, aflîndu-ne la margine de oraș, ca Gică Doi să aibă o casă de mahala, ceva intermediar între casele de țară și cele de oraș, am fost dezamăgit de lipsa mea de documentare, de cînd nu mai umblasem eu pe la periferia orașului meu scump și adorat, casa era magnifică, un mic colț de rai, cu boltă de viță, curte de păsări, separat, puț american, țiglă pe acoperiș și tencuială de calcio vecchio, multe surprize îmi oferea mie Bucureștiul ăsta ! Nu ne-am descălțat la ușă !

Înăuntru alte surprize, trei camere, baie, bucătărie, la ultimele două faianță pe pereți, la primele trei calcio vecchio și o mobilă dovedind mult bun simț, chiar gust și rafinament, am bacalaureatul, nea Dănuț, mirarea mea fusese prea expresivă, am redevenit sobru și închis în mine ca un detectiv american din romanele în care personajele principale masculine sunt impenetrabile, cinice și sarcastice pînă la a te face pe tine, cititorul, să-ți simți creierul tăiat fișii înguste de un brici foarte ascuțit care nu este altceva decît pașnica scriitură românească. Marlowe la București, ce mai !, și ăla eram eu.

Sufrageria, normală, ca la toată lumea, nu livingroom și alte farafasticuri de astea snoabe, era mobilată cu tradiționalele : masă cu șase scaune, extensibilă, bufet cu oglindă, deasupra, nevenețiană, vitrină cu servicii de cafea, compot, fructiere și o colecție de brichete de toate felurile și toate mărcile, nu tu răpirea din serai, nu tu cămile în deșert, un covor persan, autohton, pe jos și două tablouri cu flori pe pereți, fața de masă, albă-lapte, era acoperită cu tot felul de bunătăți frumos organizate și aliniate în platouri, în dreptul fiecărui scaun, pe masă, pahărele de țuică și păhăroaie de vin, ne-am așezat, în capul unu al mesei, Gică Doi, în capul doi al mesei șeful nostru cel nervos, binevoitor și zîmbăreț, eu lîngă Mitică, soția lui Dumitrescu în fața noastră, simbolic, doar cu locul, căci biata femeie mai mult în bucătărie a stat. I se lumina fața cînd lua farfuriile goale din mîinile noastre, am vrut să o ajut, prima oară, s-a înroșit la față, făcusem o gafă cît mine de mare, ca să-i treacă supărarea am mîncat tot ce mi-a pus în farfuriile perindate prin fața mea. Mi-era o foame !

Sărbătoritul n-a băut din țuica galbenă și rece de Vîlcea care te făcea parcă să simți gustul de renglotă în cerul gurii, iar de la șprîț nu a băut decît sifonul, nu beau înainte de cursă, nu mai este ca acum cînspe ani cînd nu tu aglomerație pe șosele, nu tu milițieni de la circulație, nu tu filtru, nici radar, uite de aia a avut accidentul ăla de plătește și acum nea Pieptan, ..., în cameră a intrat Alioșa, mîinile îi erau murdare de ulei, vă salut, bă Gică o făcuși și pe asta, de cîte ori vin la ziua ta pe mine mă apucă așa, un regret, știu că peste o săptămînă fac și eu aceeași virstă, și toată ziua pe drumuri nici nu simți cum se duce viața asta, ăla micu al meu are nouă ani și nu am avut și eu o duminică să-l duc la circ și la păpuși...

Natalia Tofan : „Peisaj"

— Treci și spală-te pe mîini că și așa ai întîrziat destul, nevasta lui Gică Doi devenise autoritară.

Alioșa ne-a ajuns din urmă la cafele, magnifică toată masa dar cafelele erau peste așteptări, cu puțin rom, cu puțină frișcă, cu puțin Kent așezat elegant pe un șervețel lîngă cescuță, auzisem eu că moldovencele gătesc minunat dar nu știam că sunt niște gospodine și gazde atît de deosebite. În bine, se înțelege.

Din discuțiile purtate de ceilalți în timpul mesei și la care eu participasem prea puțin, fiind în necunoștință de cauză, mi-am format o părere destul de clară asupra atmosferei și a oamenilor din garaj, șeful venise de trei luni, fusese trimis de sus pentru a pune ordine în haosul care domnise pînă atunci, cîte ceva reușise, ce nu făcuse avea deja în plan să facă, după cum vorbea se vedea că va reuși, crease un nucleu de oameni pe care să se bazeze, se aștepta să aibă și eșecuri, și dezamăgiri, nea Dănuț, Spiru va ieși la pensie peste o săptămînă, de altfel ăsta este și rostul angajării dumitale, iar Savu, colegul de schimb, este slab și moale așa că ne-am gîndit ca să lucrezi o zi plină, ca astăzi, și a doua zi să stai doar pînă pleacă tot neamul lui Manivelă în cursă, îl dublezi, pe Savu dar mă ajuți și pe mine să-i gonim din curte, eu nu vreau să am nici-o mașină inactivă decît dacă este vorba de vreo reparație adevărată și de lungă durată. Ce zici ?

— Dacă este sarcină, nu zic nimic, dacă este doar așa o propunere, zic să mă mai gîndesc.

— Atunci hai să mergem acasă și te tot gîndești noaptea asta că e miezul ei și mîine vii la lucru. E bine ? Avusese glasul blajin al unui tată care-i promite un tren electric copilului dacă se culcă devreme și nu se dezvelește în timpul nopții.

— O să văd eu cît de bine este...

Ne-am luat cu toții rămas bun de la gazde urîndu-le „noapte bună", mulțumîndu-le pentru tot, cine să mai doarmă ?, ea urma să aranjeze după noi, el pleca în cursă la două noaptea, dar noi asta le-am urat, că așa se obișnuiește, ne-am despărțit și de cei doi, am urcat în Lada lui Tata Dumitru, ladă și la propriu și la figurat, înăuntru era o mizerie de nedescris, l-am privit întrebător, n-am timp să o spăl iar față de cei de la rampă nu vreau să mă oblig, ăștia atîta așteaptă și ți-au băgat belciugul în nas, apoi absențe nemotivate, ciubucuri, jumătate din șoferi au mașină, de aici au început cu abaterile și cei dinaintea noastră, mai bine să arate ca un grajd. Nu mă simțeam deloc ca o viță în grajd, mai ales după ce a demarat în trombă, motorul mergea ca un ceasornic.

(fragment)

toma michinici

★

SÎNT ZILE CU SOARE

cînd iedera cu mai multe vieți
se desprinde de pe pereți
și se agață de aer cu disperare

și trec tineri nepăsători
cu umbre curate
prin amiaza cu o mie de sori
rostogoliți peste singurătate

lăcustele vremii în goană
trosnesc sub talpa lor ca-ntr-o gheară
spițe subțiri joacă pe geană
blocul de lumină dinspre seară

unic și ferm se arată
pasul pînă clipesc o dată

★

SUFLETUL MEU CU BASTON DE DUD

el există oglinzile mint
prin aerul de argint
înmugurind îl aud

întreabă-mă cum te plac
și vei vedea
vara măturată la canal iar pe lac
zdrențe melancolice din privirea mea

întreabă-mă orice oricît
voi fi chiar semnul de întrebare
cel adus atît
cît sufletul nu doare

am răspunsuri cu care te-mbii
în tristețea perechii tîrzii

★

MI-A FURAT BRUMA CHIPUL

monstru sînt tînăr în vaier
pedepsit să cutreier nisipul
dezbrăcat de armura de aer

a închis argintul ei pleoapă
fumegînd spre după-amiază
cum numai într-o rază
praful cînd se înțeapă

iubirea mea să nu îți
ochiul eliberat cînd
te vei reîntrupa înotînd
spre rădăcinile din cîmpii

imaginea mea o vei pierde
emigrînd în explozia verde

★

PLOUĂ ÎNTR-O NOAPTE DE IUNIE

spălînd orașul pe creștet
gîndul meu vește
se cutreieră și se-nfunie

îmi pocnesc lăstarii prin tîmple
rădăcina în cord se înșurubează
seva amintirilor e trează
visînd la ce-o să se-ntîmple

inexprimabilul are nume acum
floarea gîndului se deschide
lumină de fulger și scrum
simultane și vide

au fost și n-au fost amîndouă
deci plouă

★

ÎN CEAȚĂ LEGAT CU ȘAPTE

orizonturi la ochiul sting
cu dreptul la brumă să plîng
mi-e dat învelit într-o noapte

lîngă inimă marginea umbrei o caut
în convenția de-a orbul
și explodează în sînge un flaut
cutremurîndu-mi tot corpul

dacă pășesc se apleacă pămîntul
strivind sub călcîi
steaua cea răsărită mai întîi
eu îmi respect jurămîntul

mă risipesc în aer să mă spintece
decolarea unei escadrile de cîntece

★

ZVON DE PAS ADULMEC

e talaz ? e umbră ? poate adiere ?
dar simt că mă-ntunec
lacom de tăcere

te mai chem
privirea-mi veștedă s-a șters
vino cît mă tem
de pe umăr zboară cel din urmă vers

sînt obosit din preistorie
aerul e cel mai strîmt costum
nici în propria memorie
nu mai exist acum

iată-mă gata
să plătesc ce n-am cumpărat niciodată

plastică

Subiectul și obiectul

Subiectivizarea realității nu a cunoscut probabil în nici o perioadă din istoria artelor plastice aspecte mai complexe precum acelea cunoscute în ultimele decenii. „Aproape toate marile stiluri — scria într-un studiu recent René Thom, referindu-se la pictură, dar valabilitatea afirmației poate fi extinsă și la sculptură, grafică, arta decorativă etc. — pot fi interpretate ca variații referitoare la îmbinarea pregnanțelor subiective cu pregnanțe obiective." Și exemplifică în acest sens cu impresionismul care a atribuit propagării luminii aspecte suprafizice derivate din răspîndirea psihologică a emoțiilor. Cubismul, după el, transformînd ființările cele mai pregnante în agregate de conuri și cilindri, a încercat, dimpotrivă să „potolească" la maximum o astfel de pregnanță sau chiar s-o anuleze.

Cele două exemple invocate constituie, evident, cazuri particulare ale unei situații unde schimbarea raportului între cele două tipuri de pregnanțe introduce mereu un coeficient de neprevăzut. În linii mari și judecînd oarecum mecanic, cu cît pregnanța obiectivă are o pondere mai mare cu atît arta ar tinde spre realism. Absoluta obiectivare și înlăturarea totală a pregnanței subiective ar avea drept rezultat realismul absolut, ceea ce ar fi un non sens. Nici măcar fotografia nu poate aspira la această situație din moment ce „poziția de atac" a camerei de luat vederi este stabilită în funcție de criterii strict subiective, avînd în vedere aprecierea jocului umbrelor, luminilor, proporțiilor, natura fundalului etc.

Absoluta subiectivare și înlăturarea „pregnanței obiective" este și ea iluzorie. Oricît au încercat teoreticienii cei mai îndîrjiți ai avangardelor istorice de a nega rolul acesteia din urmă, ea s-a strecurat permanent în cele mai insolite elaborări artistice, ca un veritabil cal troian. Existența imaginii, chiar în cazul degajării sale de posibilitatea de a reprezenta ceva recognoscibil, chiar în cazul reducerii sale la semn, are caracter de obiectivitate. Arta va trebui să navigheze între obiectiv și subiectiv precum Ulise între Scylla și Charybda. Dacă și-ar fi astupat urechile ar fi ajuns la starea de indiferență liniștită. Și atunci, ce sens ar mai fi avut călătoria...

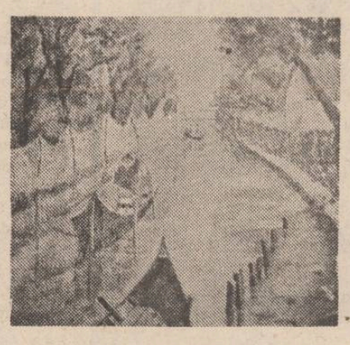

Natalia Tofan : „În Deltă"

Pregnanța subiectivă de care vorbea Thom trebuie pusă în strînsă legătură cu schimbările de semnificații ce au vizat naturalitatea obiectelor ca atare. O anume mecanică a imaginii, de extracție clasicistă, a cedat locul, odată cu manierismul și barocul, combinațiilor de forme și efecte al căror caracter simbolic sau a căror semnificație este percepută în funcție de noi coduri de lectură. Acestea sînt rezultatul însuși al aprofundării cunoașterii omului. Efortul criticii, în mod de loc paradoxal, se îndreaptă spre depistarea semnificației reale a imaginarului. Multiplicarea ipostazelor existenței obiectului nu este doar rezultatul jocului : se sondează în fond resursele expresive ale artei în cadrele unor combinatorii noi, neexplorate.

Predominarea pregnanței obiective în numeroase formulări stilistice este menită să așeze arta într-o tradiție milenară, nu să o cantoneze în ea. Tehnicile de exprimare ale subiectivității sînt de neconceput fără capacitatea de obiectivare a formei plastice. Alfabetul transmisiei de mesaje artistice este tot una cu capacitatea de subiectivare a efectelor vizuale ale formelor — obiecte cărora li s-a studiat și intuit pregnanța.

Grigore Arbore

muzică

Tineri interpreți

Preocupările dominante ale stagiunilor noastre muzicale sînt diverse. Ele țin de dimensiunea repertorială, de popularizarea unor creații celebre, acțiune gîndită în spiritul deschis al unei educații muzicale de bună factură, de reflectarea adecvată a excelenței școlii noastre componistice. Nu omitem însă, poate, pe cea mai importantă dintre ele, date fiind caracteristicile sale principale : preocuparea pentru promovarea tinerelor valori, a celor destinați să devină schimbul de mîine al marilor noștri interpreți, promovare unde decisive sînt criterii astfel „formulate" încît să filtreze decisiv pe tinerii aspiranți la porțile măiestriei prin „probele de foc" ale însușirii unor temeinice cunoștințe muzicale, care să evidențieze măsura talentului lor artistic.

În repetate rînduri, ne-am îndreptat atenția spre manifestările organizate special în vederea acestui nobil scop ; multe dintre ele poartă girul de calitate al Colegiului Criticilor Muzicali de pe lîngă Asociația Oamenilor de Teatru și Muzică, care, în colaborare cu comitete județene ale U.T.C. și diverse organisme de cultură din întreaga țară, organizează cu regularitate complexe manifestări muzicale cu public, ale căror titluri („Gala tinerilor interpreți", „Gala tinerilor dirijori", „Concurs de interpretare muzicală" etc., etc.) mărturisește îndeajuns despre profilul unor numeroase seri de concert. Nu revenim la acest subiect aici decît pentru a insista din nou asupra unor tinere personalități impuse în ultimii ani, încercînd succint să facem o scurtă „radiografie" a portretului tînărului interpret (solist instrumentist, cîntăreț, balerin sau dirijor) de valoare.

Desprindem astfel, mai întîi, dimensiunile pregătirii profesionale. Din cîntul violonistei Cristina Anghelescu, al clarinetistului Cristian Vlad sau din evoluțiile balerinului Laurențiu Guinea, de exemplu, se desprinde limpede faptul că aceștia sînt posesori incontestabili ai secretelor fără de care o meserie de o asemenea complexitate este greu de conceput. Frazarea, arcuirile arhitectonicii muzicale, logica traseului melodic sau coregrafic — toate acestea sînt date evidente, spunînd foarte mult despre ani și ani de studiu intens. Din gestica tinerilor dirijori Gheorghe Costin și Cristian Neagu, din evoluția pianistului Valeriu Rogacev, din „trilurile" sopranei Liliana Văduva-Ciobanu, datele evidente ale talentului, ale înzestrării sensibile de calitate ies imediat la suprafață. Este acesta un element mai greu de cuprins în orice analiză a interpretării, în orice cronică muzicală, indiscutabil fiind însă faptul că talentul se impune, în sală, fără echivoc, ropotele spontane, nestăvilite de aplauze constituind acea nobilă confirmare pe care și-o dorește orice tînăr care își dedică viața scenei de concert.

Care sînt însă elementele care produc anumite ierarhii de valoare în rîndurile numeroșilor interpreți pășind în fața publicului ? Fără a avea pretenția de a spune aici lucruri originale, nerostite pînă acum, vom afirma că, dintre toți cei care au evoluat cu prilejul multiplelor și diverselor manifestări concepute pentru a promova speranțele noastre artistice, cei care s-au distins în mod deosebit (citeva nume le-am reprodus deasupra) sînt tinerii care au reușit să îmbine datele native ale talentului cu austeritatea unei îndelungate pregătiri profesionale. Fapt este că cele două laturi ale unui portret de tînăr interpret nu se exclud și atunci cînd intervine acea „ideală" complementaritate, consecința este imediat la vedere, publicul și critica muzicală rostind, parcă la unison : „Iată un adevărat artist !".

Viorel Crețu

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLI)

Emoția exprimată cu o rafinată ingenuitate

„O experiență destul de lungă m-a încredințat — scrie George Călinescu în **Contemporanul** nr. 47 din 28 noiembrie 1958, chiar în tableta în care configura atît de exact personalitatea și destinul în posteritate ale lui Nicolae Labiș, poetul de excepție dispărut la douăzeci de ani și încă unul — că foarte mulți poeți tineri, surprinzînd la început prin o anume exuberanță lirică, nu-și țin mai tîrziu făgăduiala și nu rareori dispar de pe firmamentul poeziei ca și osteniți, înainte chiar ca noi să ne fi pierdut speranța. De altfel, părerea mea rămîne că poezia este o operă a maturității, deși în privința aceasta vîrsta împlinirilor variază de la individ la individ. Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpînind atît de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune și simplicitate prin care emoția se exprimă cu o rafinată ingenuitate".

Cuvintele lui George Călinescu nu-l vizează în mod direct pe Radu Cârneci care era încă destul de tînăr ca poet cînd a murit Nicolae Labiș, dar ele pot servi drept motto la evocarea și comentariul asupra lui din rubrica de față. Poetul nu mai e așa de tînăr, născut fiind la 14 februarie 1928 în comuna Pardoși-Buzău, satul Valea-lui Lal, localitate în care și-a făcut debutul și în viață și în profesia de inginer silvic. Localitatea rămîne memorabilă liric prin poezia „Pădurea de la Fîntînele", publicată în volumul de debut **Noi și soarele** (1963, colecția „Luceafărul"), poezie care se distinge prin asemenea versuri, pe care le-ar putea semna și acum : „Mi-a turnat în suflet vuiet de tăceri /, murmur de izvoare și suiș de seve, / curcubeu de-arome, zbor de primăvară, / le-am simțit pe toate, le-am trăit aieve. // Mi-au trecut prin clipe iezi și capre roșii / cu noian de frunze scuturînd fiori, / cînd vegheam pădurea și-și țipau cocoșii / dragostele-n munte, la mijit de zori. // Vara, cornul lumii și-a sunat argintul / peste anii tineri cu frunziș bogat / călăream pe vîntul toamnelor, silindu-l / către creasta zării, alergam turbat... // Iernile-agățară peste zile salbe, / sărutînd grumajii marilor păduri ; / liniștit ca marea liniștilor albe, / eu visam la floarea roșiei răsuri. // Dar cînd vremea dete muguri și dorințe, / plămădite-n taina marii așteptări, / chiuii ca vîntul imnul biruinței / și-ncepui urcușul asprelor cărări."

Poezia aceasta e mai curînd produsul exuberanței lirice, mai puțin al lesniciunii poetului matur pe care-l prefigurează. Pe mine unul care îl cunosc din anii de început pe Radu Cârneci (al cărui debut a avut loc în ziarul „Zori noi" din Suceava, 1950), spun aceasta pentru că, redactor fiind în acea vreme la „Tînărul scriitor" și mai apoi la „Luceafărul", mi-am dat concursul la publicarea și chiar premierea poeziei sale în 1961.

Marcel Breslașu face cîteva disocieri memorabile în prefața la acel volum, pe care comentatorii mai recenți ai lui Radu Cârneci l-au și uitat. Remember, așadar : „Pentru cititorul de poezie care urmărește presa literară numele lui Radu Cârneci nu este acela al unui începător în ale scrisului. Versurile sale apar de mai mulți ani în revistele și ziarele noastre, vădindu-i prezența activă în frontul liricii românești..."

„Pădurea de la Fîntînele" confirmă o apreciere tot a lui Marcel Breslașu din aceeași prefață citată mai înainte : „Autenticitatea simțirii și expresia îndeobște fericită, grăitoare, comunicabilă, nu sînt întîmplătoare. Poetul nu a fost „în documentare" în mijlocul naturii și oamenilor despre care scrie. El a practicat ani îndelungați meseria de inginer silvic, a străbătut dumbrăvile minunate ale Moldovei, cu toate culorile și mireșmele anotimpurilor, cu însingurările și tăcerile, dar și cu întîlnirea bucuroasă a tovarășilor, cu regăsirea febrilă a orașului și a căminului".

Comunicabilitatea poeziei lui Radu Cârneci pornește din disponibilitatea sa pentru ceremonia plină de afecțiune care-și găsește expresia într-o seamă de dedicații lirice către Ion Bănuță, Radu Boureanu, Ion Horea (sau pictorii Ion Sălișteanu sau sculptorul, pictorul și scriitorul Ion Vlasiu). Muntele revine, ca un laitmotiv, în multe poeme, dintre care am vrea să cităm acest „Destin ales": „Spre muntele de taină-i doar o cale, / la ceața lui de aur doar un drum ; / stăpîne-acolo-s-păsările-astrale, / sălbăticiuni cu chipul vag de fum. // Vechi vinător, mă cere-acolo soarta / spre-a mă-mplini misterele cerești ; / ci numai unora deschisă-i poarta, / cei mulți rămîn prin văile-omenești."

Cine citește atent chiar acest scurt poem din ciclul „Vînătoare în cer și pe pămînt" **(Timpul judecător,** 1982) nu se poate să nu întrevadă rafinamentul din volumul **Sonete** (1983), volum din care ne-am opri asupra acestui „Monolog melancolic" — lui Marin Preda, în memoriam : „Rămînem suflet după moartea noastră, / de neatins plutind spre naltul cer de / largi veșnicii, precum sub creanga verde / stă umbra veșniciilor sihastră ? // Și cine-atunci ar fi să ne dezmierde / ivitul semn a inimii în astă, / ce flacără mai dăinuie albastră / cînd ochiul cade, cîntecul se pierde ? // Ori, poate risipindu-ne-n atomii / — robiți o clipă-n chipul frumuseții —/ Vom inunda cîmpiile și pomii // Și alungînd povara bătrîneții, / rămîne-vom eternitate pură / în mare Universului măsură !"... Măsura invocată este de fapt latinescul „est modus in rebus".

Evaluarea sintetică, în fapt cea mai exactă, este cea pe care o face Victor Felea, pe care Radu Cârneci și găsește de cuviință s-o tipărească pe coperta ultimă a volumului **Timpul judecător :** „Radu Cârneci continuă un filon clasic și mediteranean și ne restituie un peisaj liric specific unei bune părți a poeziei noastre de pînă acum. Aportul său constă într-o anumită formare lăuntrică mereu susținută, într-o mare încredere în virtuțile eliberatoare și înălțătoare ale poeziei care ne poate oricînd transpune în fermecătoare **grădini în formă de vis** (sublinierea comentatorului clujean). Poetul trăiește mereu în cultul idealității estetice spre care tinde și care îi sublimează toate pornirile. Poezia lui nu poate fi concepută fără această propensiune către înalt, fără elevația de care vorbea Baudelaire. Ochiul său ascuns vede mereu vaste catedrale, ceruri albastre, zări depărtate, stele, munți. E un peisaj cînd cucerit, cînd pierdut, de aici alternanța de exultanță sau de regret și aspirație". Avem de-a face cu impresia pe care ne-o dă fata morgana sau așa-numita la cîmpie „apa morților".

Cît privește ultima sa culegere de versuri, **Pasărea de cenușă,** concludente mi se par sublinierile pe care le face Paul Dugneanu în cronica literară a cărții din „Luceafărul" apărut la 11 iulie 1987 : **„Cintarea cintărilor** este cartea chemării misterioase și a împlinirii erotice, avînd sursa originară în cartea analogă din Biblie, dar și distanțîndu-se de ea prin limbaj, sensibilitate și viziune. Și această încercare de a interpreta, într-o viziune personală, una din faimoasele pagini de poezie ale lumii nu dezamăgește. De altfel, întregul volum **Pasărea de cenușă** (sublinierea comentatorului) oferă cititorului de poezie destule momente de inspirație și har liric autentic."

Comunicabilitatea pe care o sesizase încă Marcel Breslașu la acest poet se vădește și în echivalențele sale lirice a căror explicitare ne-o dă chiar traducătorul : „În această secțiune, autorul cărții **(Timpul judecător,** nota noastră) își permite să ofere cititorilor cîteva tălmăciri din fondul de aur al poeziei negre (printre poeții traduși se numără Aimé Cesaire, Langston Hughes, Nicolas Guillen, Jean François Brierre, Birago Diop, Jaques Roumain, Leon Goutran Damias, Jacques Rabemanajara, Gabriel Okara, Fernando Costa Andrade, Tchicaya U'Tamsi, Leopold Sedar Senghor (din acest ultim poet ne-a dat o întreagă ediție bilingvă, **Jertfe negre,** 1976.

O adevărată artă poetică mi se pare a fi „La steaua Canopus" din volumul **Temerile lui Orfeu** (1976) : „Și steaua Canopus frumoasă răsare / din lumi fără margini, din margini de mare, / iar stelele-n juru-i sînt multe roind / își tremură drumul pe bolta de-argint. // Și steaua Canopus tot urcă-n tării / dînd viață celestă la astrii pustii, / căci raza-i e blîndă, adîncă și nouă / și-n spații atomii luminilor plouă. // O ! steaua Canopus e-n virful de cer / primind legănare pe-albastru mister, / înaltul suride minunii și tace; / acolo-i eterna și tainica pace // Și steaua Canopus coboară domol, / iar stelele-n jurul alunecă, stol, / o rană-i privirea-i și zîmbetu-amar / și-o lacrimă arde în cosmic hotar // Vezi, steaua Canopus topește-se lin : / o doare apusul și drumul puțin, / iar zarea o-nghite și hăul o soarbe / cu-ntreg necuprinsul puterilor oarbe... // ci mîine la ceasul de veghe vom fi / cînd steaua Canopus ne va răsări / suind într-o viață senină din moarte / cu chipul de zee și rază de soarte". — Profetică răsărire, deși la mijloc e și multă încantație !

Niculae Stoian

Radu Cârneci, în centrul imaginii, la o seară de evocare a lui Nicolae Labiș la revistele studențești centrale

Pe unde nu s-a trecut

Urmare din pag. 1

umbrele celor pe care încercăm să-i vedem prin viile lui Negroponte de atunci, pînă sub coamele dealurilor, la pădurea Răzoare, sub străfulgerările obuzelor, în gurile puștilor, prin sîrme ghimpate, ieșind în salturi din tranșee, tîrîndu-se în coate sub ploaia mitralierelor, rămași sub cerul de fum în viață și în moarte, înaintînd, retrăgîndu-se, răsărind dinspre rațeșul lui Haret, în valuri de foc, de gînd al biruinței, de spaimă a morții, pe șesul acesta acoperit de vie, cu puncte de reper în harta imaginată, a luptei, a vieții, a rezistenței, și aceasta era țara, și ei veneau din dreapta, de la Nord, și ceilalți erau în poziție la stînga, spre Miazăzi, și acesta era pămîntul Moldovei, și Moldova era țara, cită în vremea lui Ștefan, și această țară a fost apărată, ca să se nască din ființa ei țara mare, întreagă, în acele zile ce au urmat pragului fără seamăn, al biruinței, din 6 august, cînd nici în cîmpia Mărășeștilor nu s-a trecut. Nume de generali, de comandanți, exemple de eroism se rostesc cu sfințenie, dar au mai fost, alții și alții, cu noroc și fără noroc, de care vom pomeni de-a pururi, care au dus pămîntul în coate și în genunchi, care au trecut munții, care au stabilit atunci la vederea lumii hotarele de sînge ale neamului nostru. De pe terasa Mausoleului i-am văzut, într-o bătălie care era lecția noastră de istorie, prezența noastră acolo, la martorii de sînge, de credință fără clintire în soarta poporului român.

Apoi am suit pe valea Trotușului, și ne-am oprit la un punct, sub fosnetul unor plopi uriași, de unde numai amiaza acelei zile de secetă apăsătoare ar fi fost de ajuns spre a înțelege cîtă încordare și așteptare țineau la distanță liniile de atunci, hotărîte în tactica războiului, de multe necunoscute, deasupra cărora parcă se mai auzeau tunurile dinspre Oituz. Vorbele rămase, lecția abstractă în peisajul încremenit, în pacea zilei. Ascultăm și înțelegem, ce se poate înțelege. Într-un timp al catastrofelor nucleare, al războiului stelelor, al celor mai greu de imaginat armamente, cînd nici ziua, nici noaptea, nici apa, nici văzduhul, nici pămîntul, nici zidul, nici șanțul, nici cazemata, nimic nu mai poate fi de netrecut, de nepătruns, de unde vine sentimentul măreției acestor povești, de care parte a sufletului se arată chipul soldatului necunoscut, spre a-l cunoaște, mîinile lui încleștate pe armă, pieptul lui ridicat ca un zid în fața mitralierelor ? De acolo, dintr-un timp al virtuților ostășești, dintr-un timp fără margini, al apărării din șanțuri și din linii, pe coama dealurilor și pe ocolișul văilor, prin înfruntare și prin învăluire, dinspre Bucovina și dinspre Transilvania, dinspre Dobrogea și dinspre Oltenia, dinspre dreptate și dinspre unitate, dinspre tot ceea ce a fost puterea armatei române, să oprească ceea ce era de oprit, să deschidă căile munților la ceasul hotărîtor.

Au fost numai două zile între ostași, în istorie, în geografia de pămînt și de sînge a țării, cutremurătoare lecție pe care sîntem datori să o învățăm și să o spunem mai departe, între hotarele de îndurare și de biruință ale neamului nostru.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

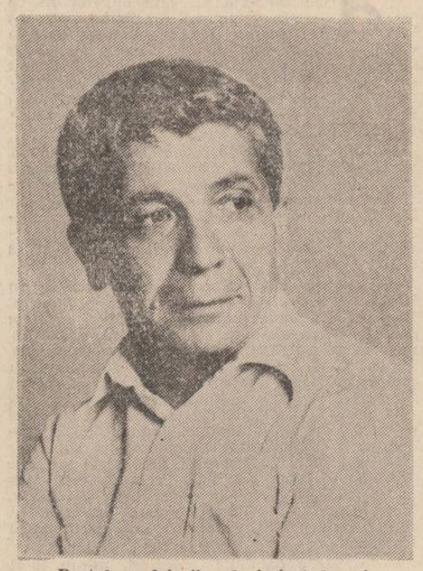

Poetul rondelurilor de ieri și de azi : Pan Izverna

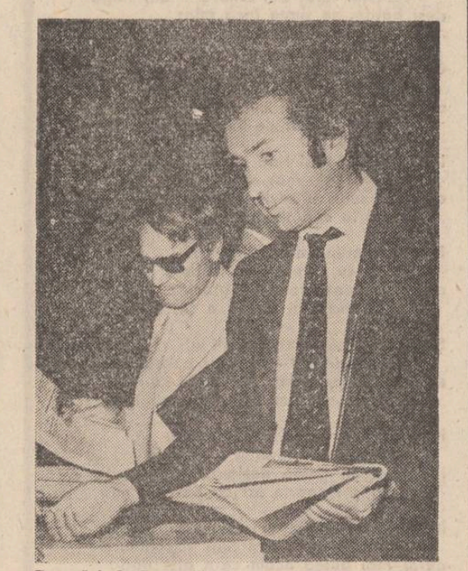

Cumpărînd „Luceafărul" : poetul Mihai Dușescu și prozatorul Ilie Tănăsache

Dialog academic : Dan Grigorescu și Ion Dodu Bălan

Expresivitatea specifică

Un lirism condensat, provenind desigur și din organizarea strofică senarie, ca o „melodie fără sfîrșit", întîlnim în *Doina* (1938), loc de întîlnire al tuturor temelor, nu numai ale celor ce evocă eventual precedenta serializare din „Fragmente din Museon" (1982).

Ar fi convențional să spunem că Cezar Ivănescu împrumută felul de *a se rosti* al unei misterioase spiritualități arhaice, poetul exprimă direct, natural acest fond de metafizică abstrusă în cele mai nuanțate din articulațiile sintagmatice și alteritățile paradigmatice ale ritualurilor, celebrațiilor, eresurilor, adică a tot ceea ce exprimă modul poporan specific unei spiritualități manifeste, existențiale, de o tradiție pregnantă. În acest fel, poetul devine rapsodul „autentic", alesul inspirației, modulul de aducțiune și difuzare al unei ortogeneze spiritual-poporane, de expresie gnomică, figurativ-esențializată, de la practici și ritualuri magic-oculte la spiritul arhetipal-obscur al bocetelor, descîntecelor, doinei și baladescului (aceasta din urmă ca figuri mai generale ale ethosului sapiențial și logosului poporan-reflexiv).

Lexeme de străveche/neaoșe ori obscură semantică, de prețiozitate barocă *(balaur, lup, plai, faurmaur, colan, pricoapsă, dibuk, metron, ichor)* pot fi întîlnite alături de cuvintele consacrate ale altor mitologii și spiritualități de marcă *(nirvana, karma, Minotaur, Numărul de Aur...)*, într-o spectaculoasă încercare de apropiere a spiritualității arhaic-poporane de marile credințe, idei și eresuri din spațiul mediteraneean și asiatic. Sugestia lirică vine pe canalul încărcat al eufoniei cu alaiuri de simbologie poporan-arhaică și nu rareori misterioasă (dar nu mistică). În același timp este de reținut spiritul specific al fonetismelor dialectale (forme conservate ale aceluiași fond străvechi), nu numai moldovenești, de vreme ce pecetea limbajului maramureșean este inimitabilă în unele versuri, ca de pildă în cele pe tema rememorării unui destin amfionic, absorbant, care lasă un gust de oboseală letală, dar și de conștiință în continuă veghe epistemic-axiologică : „șapte ani tăiai la piatră / șapte ani tăiai la pia —, / să-i fac drum să poa' să treacă / cu trăsura ei moartea. (...) // c-ai făcut tu drum de piatră / să treacă pe el Moartea. / și-a venit la noi acasă / și-a găsit-o pe Maica. / și-a venit la noi acasă / și-a găsit-o pe Maica". Mărcile prozodiei poporane au devenit o constantă mai generală a poeziei lui Cezar Ivănescu (bunăoară asimilarea lor într-un mai vechi *Jeu d'Amour, Lo,* amintește de gravul eminescianism al postumei „Din cînd în cînd", cu cezuri solemne, patetice, chiar sobre : „abia trezit, trezit din somn, încep îndată-a plînge / ca unul care-a fost și nu și nu mai este înger, / oh, doamne, doamne, drăguț domn, nu știu nici cine plînge / mă plînge îngerul ori ne-, neîngerul pe înger (...) // ca roua care s-a lăsat acum în iarba toamnei, / sufletul meu nevinovat, așa mi-l simt eu, doamne, / așa precum m-au învățat și carnea mea și Stoa, / e lucru foarte minunat să simți că ești ca roua, / așa precum m-au învățat și carnea mea și Stoa, / e lucru foarte minunat să simți că ești ca roua (...) / mă bucur, doamne, că m-ai rupt de sufletul rapace, / cel care chibzuie și ia și face și desface, / pot de acum întîmpina tot ce trimiți încoace / cu sufletul meu luminat de-o neatinsă pace...").

Iată și cîteva „pretexte" compoziționale și rimări în pastă groasă : „sînul acru-toapsă al Morții", ce i se pare „dulce", pînza de borangic, „sărmanul strai", „Moartea mea frumoasă-mi pai", „al Verginei trupșor", „al meu trup și ție pae-ți / cu evlavia opaeț", „tu, aproapea și departea, / tu alean și alin în veci, / Moartea mea inchinu-ți moartea, / moartea mea cu mînuri reci /.../ de te-aș prinde, Moarte Vie, / să-ți bag ghearele în git", „Moarte Vie, de te-aș prinde / să te-ngrop pînă la git", „mă îmbracu și dezbracu, / mă înfoi și mă desfoi, / n-are Moartea nici pe dracu', / primblu Moartea-n haine noi", „mînc durere, beau otravă / și cu groaza mă răsfăț / mă omoară cu zăbavă, / Moartea mea fără de saț... / (parcă n-ai sări cum tre- / mai la stînga — dreapta bré / mai mijlocul la mijloc / ca să ia mijlocul foc !)", „jale mi-i de tine, jale, / trup al meu că ți-a fost scris, / să visez dormind în tine / să te părăsesc în vis", „toți ceilalți iau tot prinosul / rămîne-le-ar totu-n git, / eu cu truda și ponosul / și netrebnic dovedit".

Dincolo de lexeme, de fonetisme, de mărci prozodice ușor de recunoscut, întîlnim, cum se vede, un fond greu de expresivitate specifică, în sintagme și exprimări neaoșe, originare. Dar mai întîi este memorabil peste tot felul în care poetul toarnă un grav lirism personal, confesiv, de „jelanie" profesional-intimistă, în toate aceste convenții ale poeziei poporane, în apătare și tonuri crude, amintind de zugrăveala icoanelor pe sticlă, adică de o arhaicitate naivă și de o elementaritate „illo tempore", ce face casă bună cu sinceritatea unui mod liric de un personalism gnomic-interogativ. Poetul vorbește de „negreala de pe suflet", de „urgie și prăpăd", de Moarteamănăstarețа, de un turcit București, de negura și jalea sufletului, de alinarea și înginarea Doinei, unicul tovarăș de petrecere, în sfîrșit de trupul-închisoare a Sufletului ori de pura esență a unui giulgiu înnourat, alături de imaginea zeilor cufundați — „în nesațul de vecie" — într-o rugăciune profundă. Peste tot același original mod de a gîndi și de a se exprima, al spiritualității poporane, al cărei exponent este de astă dată *poetul.* Întreg registrul tematic al biografiei sale spirituale se regăsește *în* și se exprimă *prin* acest inimitabil mod de existență și prin această logografie poporană de stirpe arhaică-imemorială, pentru care motto-ul „arithmo de te pant' epeoiken" *(Hieros Logos)* nu putea să nu confirme existența acestui tezaur consacrat și sfînt al spiritualității noastre poporane, racordat nu de puține ori, cum s-a văzut, la mitologii celebre...

Temele mai frecvente ar fi, așadar, cele privind condiția creației, destinul neîmplinit ori nefericit, viața ca limită, erosul ca experiență existențială și thanatică (în prelungirea purității matinale a cuplului adamic), viziunile euthanasice, de escathologie tradițională, doina ca orfism tonifiant și eliberator...

Se impune, totuși, o remarcă. Maniera aceasta de creație nu este nouă. Ea datează cu mult înainte de volumul din 1983, analizat aici, și aparține unei faze pregătitoare, de expresionism folcloric, de ușoare hermetizări și sincopări modulaționale, în care atît lexicul *(ceruri, țîță, săcure, peană, cît' ziuă, dusu-s, zarișteț, cerișteț, nime, gropniță, muică)* cît mai ales maniera compozițională aparțin tiparului poporan („mamă-le — tatăle / dă-mi oasele să le / minurile spele..."), precum și tonul melosului specific (bocet, descîntec, oratia de nuntă, balada, doina, romanța, irmoasa, elegia, meditația, imprecația, colinda...). Dacă acolo reliefarea tematică, în sensul unui lirism epic, era mai pregnantă, aici, în maniera unui scenariu monocord, *ne varietur* în organizarea lui pe senarii melodice, interiorizarea ca sentiment și asumare lirică este mai apăsată, decantările și distilările sînt de domeniul evidențelor în genere.

Așadar, o lirică de un suflu larg, vizionar, cu interstiții de gestică epică și accent narativ, un scenariu neîntrerupt, mereu iluminat din diferite unghiuri, înaintînd cu perseverență spre poezia-idee, spre lirismul esențializat, pur.

Z. Cârlugea

Natalia Tofan : „Lotcă la mal"

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (II)

Continuăm să semnalăm contexte din opera lui Creangă interpretate, după părerea noastră, greșit de către comentator (vezi **Luceafărul** din 4 iulie 1987).

Ești un cheag zbircit — „ești om bătrîn" (cu fața roșie, plină de crețuri ca o masă de sînge închegat). (vol. II, p. 223).

Este scena în care un călător îl ironizează pe moș Nichifor, ca unul care știa de ce i se strică mereu căruța în pădure. De supărare și de teamă să nu-l denunțe Malcăi, moș Nichifor îl apostrofează cu : **ești un cheag zbircit, mai ca și mine.** Comentariul editorului ni se pare inexact, deoarece **cheag** nu înseamnă **cheag de singe,** ci **stomac de vită,** zbircit, uscat, cu care **se încheagă laptele.** Aceasta este explicația dată și în **Dicț. Acad.** Se polemizează cumva tacit cu **Dicț. Acad. ?**

Și-mi făcea cu măseaua — „se uita la mine cu ginduri urite, rușinoase" (privirea cu ginduri urite este adesea însoțită de o mișcare a maxilarului inferior). (vol. I, p. 265).

Așa spune capra din **Capra cu trei iezi** despre cumătru-său, lupul, care-i făcea curte, în felul lui, cînd se întîlneau în pădure, pe potecă. **Măseaua** este o corectură autografă Creangă, în loc de **ochiul,** existent și el și trecut la variante. Textul complet pentru înțelegere de către cititor este : „Încă se rînjea la mine citeodată și-mi făcea cu măseaua..." (suspensie Creangă, n.n.). Dacă lupul își dezvelea caninii de pe maxilarul superior, ceea ce mimează dezvelirea dinților și răsucitul mustății de către berbanții din epocă, invitație mută la amor, atunci tot n-are ce căuta mișcarea maxilarului inferior. Lupul își mișcă maxilarul inferior numai cînd mănîncă, latră sau cască. La ce oare se va fi gîndind editorul, nu pricep, n-am auzit, n-am văzut. Trebuie să fie însă ceva obscen.

Nu-i trebuie nici țigan de laie împotriva mea — „nu-mi poate ține piept nici cu ajutorul unui țigan de laie". Țiganii lăieți, care duceau viață de nomazi, erau considerați mai primejdioși, tocmai din cauza condițiilor lor de trai. (vol. I, p. 315).

Contextul nu se referă la **bătaie** și la ajutorul unui țigan de laie ca mai primejdios, ci la altceva. Țăranii români nu se tem de țiganii de laie care, în afară de mici furturi, nu se dedau la crime. Lălețiii sînt cunoscuți și au devenit proverbiali ca unii care vorbesc toți deodată, cu cuvinte foarte deocheate, tare și interminabil, cum se întîmplă și în contextul nostru (cearta prelungită dintre tovarășii lui Harap-Alb, închiși peste noapte în cuptorul cunoscut), în care Gerilă se laudă că întrece la ceartă chiar și pe un țigan de laie. Să ne amintim și de scena sosirii tîrzii a lui Nică în **Amintiri,** cu mîncare la lingurari, care nu sînt atît de experți în vorbe spurcate ca lăieții. În ambele situații se folosește vb. **tolocăni,** ceea ce trebuie să fi deranjat urechea eufonică a lui Creangă. Vezi **a se certa ca țiganii** (Zanne, 14295).

Că vă veți găsi mantaua cu mine ! — „că aveți s-o pățiți cu mine, am să vă răspund cum se cuvine la obrăznicia voastră". (vol. I, p. 315).

Gerilă spune tovarășilor (obraznici sau nu, nu interesează) că are să se termine rău tovărășia lor, cum s-a întîmplat cu cei doi călători care au găsit împreună o manta și neavînd cum s-o împartă mulțumitor pentru ambele părți, s-au luat la ceartă. Anecdota este relatată în Zanne, III, p. 221. Aceasta cred că este informația pe care o așteaptă cititorul. Anecdota a trecut în expresie, prin analogie cu **a-și găsi beleaua** etc.

Sita nouă nu mai avea loc în cuiu — „nu mai existau motive să-și menajeze nora" (sita, cît e nouă, stă mai mult în cui, este, adică, folosită relativ puțin sau chiar deloc, pentru că cea veche poate servi încă la nevoile casei). (vol. I, p. 258).

Interpretarea proverbului, absolut personală, este antologică, fiindcă diferă de cea generală, în timp și spațiu. Și asta pentru că nimeni pînă acum n-a avut ideea că ar fi vorba de două site, una veche și alta nouă. Dacă ar fi adevărat ce bănuiește comentatorul, ar însemna că feciorul soacrei cu trei nurori, pe lîngă nevasta de curînd adusă-n casă **(sită nouă),** ar mai avea și o alta **veche,** de dirvală, ceea ce duce la bigamie și alte complicații. Apoi, nu e vorba neapărat de nevasta de curînd adusă, ci de orice lucru, acțiune, întreprindere nouă și care, ca atare, se bucură, cel puțin o vreme, de o considerație specială. Forma de bază, la români, este **sita nouă șade-n cui,** unde **șade** înseamnă nu că e pusă la păstrare, sau cruțată, ci, că, după ce se cerne cu ea, este atîrnată în cui, nu aruncată pe unde se întîmplă, sub pat sau aiurea. Strămoșii noștri, romanii, ziceau **novum cribrum novo paxillo,** cu vb. **pendere** „atîrna", adică **ciurul nou se atîrnă-n par nou.** Și noi, și alte popoare alternăm **sita** cu **mătura,** de ex., sicilienii zic **mătura nouă stă trei zile-n cui** (Düringsf., II 176), iar **trei zile,** cum se știe, reprezintă durata pretinsă de legea ospeției pe care o încalcă soacra hapsînă, deși știa bine că numai **după trei zile musafirul se pune la rișniță.**

Ia acum ai mai venit de-acasă — „Acuma ai vorbit cum trebuie" (ai venit de-acasă, nu de la circiumă, prin urmare ai capul limpede și spui lucruri cuminți.) (vol. II, p. 252).

Cum mă ocup de silaba **ca-** aliterantă în paremiologia latină, romanică, deci și românească, cînd am văzut opoziția **casă-circiumă,** am crezut că se are în vedere lat. **caupona** „han, tavernă", dar n-am găsit nici o confirmare la ipoteza comentatorului. Așa că rămîn la vechea mea părere, pînă la vreo demonstrație mai acătării, că opoziția fundamentală este între **cap** și **cîmp** (lat. **caput/campus).** Vezi confirmarea în rom. : **a-și băga mințile în cap,** ceea ce presupune cu necesitate că pînă aci îi **ieșiseră din cap** și că **băteau cîmpii.** Vezi **a bate cîmpii,** care nu înseamnă **a alerga pe cîmp, ci a fantaza.** Vezi **a nu-i fi toate caprele acasă** sau **a nu-i fi toți boii acasă.**

În poetul comic Aristofan se ironizează tragicul Euripide spunîndu-se că el **este acasă,** dar că mintea **i-a plecat pe cîmp** să culeagă versulețe, ironie la desprinderea de real.

Ai dreptate... numai tu nu te cauți — „ai dreptate..., dar nu ești apreciat, nu ți se recunoaște dreptatea". **Te cauți,** este reflexiv pasiv, adică „ești căutat de alții". În vorbirea familiară și populară se spune unei persoane care se pretinde (fără să fie realmente) inteligentă : **ești deștept, dar nu te cauți,** (vol. I, p. 315).

Te cauți nu este **reflexiv pasiv,** ci vb. **a se căuta** înseamnă **a se trata de o boală.** Autorii **Dicț. Acad.** citează locul și greșesc explicînd prin **a-și căuta dreptatea.** Poate în polemică tacită cu ei, poate independent, greșește și I. Iordan, cînd înțelege : **nu ești căutat de alții.** Socotesc că este o expresie ironică adresată cuiva care tot întreabă dacă n-are el dreptate. S-a pornit de la : **Ai dreptate, dar nu ți-o cauți,** care a deraiat în **Ai dreptate, dar nu te cauți** (adică : ești prost, nebun etc., după caz). Contextul din Creangă, citat de Zanne, sub nr. 11 900 (cu trimitere și la Ispirescu) este interpretat de Zanne : „Se zice în bătaie de joc, de cel care se laudă că are dreptate, dar nu are". O altă formă, tot ironică, este : **ai dreptate, dar n-ai s-o ici !** Adică, cel care se plînge nu are dreptate (Zanne, 17 141). Se întîlnește și la aromâni (Papahagi, **Lit. pop. arom.,** nr. 1 113).

Florea Fugariu

POST RESTANT

TERCHILĂ LUCREȚIA VIRGINIA, Timișoara : ADELA VIȘAN, București : Poeziile le-am dat secției de poezie, care vă va răspunde, deocomdată, în absența „Poștei redacției", publicîndu-vă sau nu.

IONEL CHIRIȚĂ, Pitești : Reportajul-documentar despre orașul în care locuiți a fost transmis secției de publicistică, desigur, cu o mare întîrziere. Întîrzierea, însă, nu credem să fi schimbat prea mult cadrul dv. atît de minutios întocmit.

SANDRA CARA, Brăila : Scrisorile dv., dese la un moment dat, s-au rărit pînă la... dispariție. De ce ? Vă apreciem scrisul, nu și faptul că dv. credeți în puterea de convingere a fragmentului din alt fragment, care e posibil să fie la rîndul lui, un fragment dintr-o povestire. „Nu știu dacă acest fragment vă poate edifica îndestul, eu sper că da. Să fiu sincer, părerea mea este că ar trebui să rescriu povestirea, dar cred că am să aștept întîi răspunsul dumneavoastră... „De ce ? Oricît am aprecia o asemenea sinceritate, nu înțelegem de ce nu ați avut răbdare s-o rescrieți. Cum adică, merge și așa, dacă merge ? Și să zicem că noi zicem „da", în timp ce dumneavoastră, mai exigentă, ziceți nu. Atunci, nu ar trebui să facem un schimb firesc de locuri. Ei bine, nu credem că ați crezut cu adevărat cînd v-ați declarat nemulțumită de ce ați scris ; ați solicitat doar un plus de bunăvoință. Ceea ce nu-i nici o nenorocire. Vă așteptăm cu proze noi și, mai ales, întregi. Chiar dacă ele, toate adunate, vor compune, de fapt, jurnalul unui personaj complex. Gilda.

EUGEN B., Dej : Să le luăm pe rînd : 1) Părerea dv. despre revistă este, cum ne așteptam, bună. 2) Povestirea „Lumina albastră" este însă proastă. 3) Studiul „Natura în creația narativă românească" este de tot harul, începînd așa : „Natura, de la înălțimile carpaților la marea Neagră, a constituit și constituie o sursă inepuizabilă în creația artistică, film, carte, arte plastice", etc. și sfîrșind hop și-așa : «Dacă facem o incursiune în lirică, putem presupune că Mihai Eminescu a scris „Codrule, Codrutule", chiar într-o pădure. Abordînd același gen liric, poetul Adrian Păunescu face o incursiune în pădurea acoperită de zăpadă, în poezia „Noapte de unul singur", surprinzînd un posibil dialog al inconștientului uman cu natura adormită sub zăpadă...» (Va urma). 4) Despre traduceri nu avem nici o părere, în absența originalelor. 5) Despre poezia „Visul atomic", iată „...Lumina orbitoare **ma** (s.n.) îngrozit / Încă trăiești, îmi spune vocea necunoscută. / Și am adormit din nou". 6) «Dar visul meu actual rămîne „Delirul", mă obsedează ideea să termin acest roman, dar merge foarte greu, pentru că încerc să mențin linia lui Preda, exprimată în interviul din aprilie 1975. Categoric, este cel mai dificil roman istoric scris vreodată.» Pentru dv. este dificilă și gramatica : „doctorul Spurcaciu **iesii** (s.n.) afară, ...totul **sa** (s.n.) terminat... se puse în pat și **adormii** s.n)". 7) Nu publicăm rubrică „TOP", chiar și pentru că : „după cum ați observat îmi place muzica americană și britanică, dar ca și Eugen Barbu, pasiunea mea nr. 1, este muzica simfonică !". Încheiem cu „încheierea" dv. : «Acum închei „mica" mea scrisoare, și vă urez multă sănătate și putere de muncă, sper că nu am omis vreo greșală, îmi cer scuze, dacă cumva există.»

SEVER VIORICA, București : Reveniți, altfel nu avem cum să întrerupem o „tăcere atît de fosnitoare" pentru dv.

VASILE MĂRGEAN, Ploiești : Ce a fost „Urme în zăpadă" se numește acum „Un cal alb de vînzare" care poate fi debutul dv. în revista noastră. Deci, fotografia, cîteva date și... alte proze.

DOINA VALENTINA BOTOȘ, Rîmnicu Vîlcea : „De fapt structura mea este poetică, proza fiind o supapă pentru prea plin". Și „prea plin" slavă domnului, aveți în „Gong", o predică-pamflet la adresa pseudo-scriitorilor care nu au „spaimă de ridicol". Dumneavoastră aveți ?

MARIAN POPESCU, Tîrgoviște : „Sala" este o nebunie, un delir al cuvintelor cum rar ne-a fost dat să întîlnim. Faptul că are trei părți nu limpezește cu nimic lucrurile. Scrieți S.F.

LIVIU MOLDOVAN, Feimer, Brașov : „Tango d'amore", deși e dedicat prietenilor Doru și Aurel Antonie, nu-l dansează nimeni. Pentru „Marea aventură" vă recomandăm revista „Pentru patrie", deși nu ne-a plăcut următoarea scenă : „...Vasile îi cedează locul, nea Fane ridică cupa (n.n. atenție, cacofonia interzisă) sus (n.n. bine că n-o ridică jos), întoarce brațul și întinzînd cupa la rădăcina unui cireș din livadă îl ridică cu totul sub privirea stupefiată a paznicului și în aplauzele șoferilor ce veniseră la încărcat. — Zece minute pauză, frăților, strigă nea Fane, fac cinste ! Isprava s-a răspîndit repede pe șantier. Paznicul a făcut plîngere adresată directorului I.A.S., acela a rîs zdravăn citind hîrtia și a trimis seara la cantina șoferilor un camion cu cireșe." Pentru cireș noi i-am fi dat afară pe șofer, pe director și pe dumneavoastră (pentru complicitate !). „Tanti Marichena e tristă" ar fi tot pentru revista „Pentru patrie", nefiind mai rău scrisă decît altele.

RAMONA ENESCU, Hunedoara : Bateți cîmpii cu grație în „Joc de cuvinte" : „Știi, însemni atît de mult pentru mine, că ai merita să trăiesc doar pentru tine, dar ar trebui să am sentimentul proprietății, ca la animalele inferioare".

DASCĂLU CLEMENTINA-EMANUELA, Tg. Neamț : Încă o ființă romantică, care crede pe bună dreptate că „Iubirea nu trebuie să aibă nevoie de cuvinte... Sentimentele adevărate nu se strigă, nu se lipesc pe garduri... Fără dragoste nu putem trăi și am fi mai goi sufletește". Frumos, dar puțin. După ce cresteți, mai trimiteți.

THEA, București : „Cum te cheamă / Sorb de zeamă". Asta pentru pseudonim. Cît despre „Andrei îmi spune o poveste", ne-a plăcut, are umor, lucru rar în corespondența noastră. Deci, așteptăm numele, prenumele și alte proze.

ANCA BRATU, București : Ce mai faceți ? Nu mai scrieți ?

MATEI DUMITRU, Vășad : O fotografie, cîteva date biobliografice și, sperăm noi, un debut de excepție. Așteptăm cu nerăbdare.

MIHAI SEGAL, Bacău : Deocamdată vă „jucați", ceea ce nu e rău la vîrsta dv. Așa că nu ne grăbim, e timp și pentru „jocuri" ceva mai serioase. Ce nu se continuă la 18 ani ? Mai trimite, nu-ți fă griji.

CONSTANȚA VĂICĂR, Craiova : «...În încheiere, cer îngăduința de-a solicita și pentru corespondenți un „avantaj" : dacă nu li se răspunde timp de un an, să li se returneze hîrtiile. Ați primit vreodată înapoi o lucrare refuzată ?... Copilul acela scrofulos ți s-a întors acasă. Nu poți fi minios, nu poți lovi într-un lovit, te apuci să-l vindeci, pe cînd pentru unul rătăcit în lume, îngrat, nu-ți rămîne decît o ușoară nostalgie și un regret ascuns. Încît...» Ne-au dat lacrimile de mila copilului.

EGO, București : Și dacă am dori să vă publicăm „Falsa parabolă", cum ați semna-o? Cine ați fi ? Cum ați arăta ? Deci...

MARIANA SÎRBU, Brașov : Credem că v-am răspuns, dar nu ați aflat dumneavoastră. Oricum, așteptăm provincia.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Zile de vară

1.

Pescuiam pe malul unui lac din apropierea Bucureștiului, lac sălbatic, nu crescătorie, ademenit mai degrabă de explozia albă a nuferilor legănați de briza ușoară. O familie de rațe sălbatice își plimba pe oglinda de platină și doi pescăruși rătăciți se lăsau purtați de un ostrov plutitor. Canicula pleoștise frunzele sălciilor și un soare necruțător amețea peștii făcîndu-i să coboare somnolenți în adîncuri de răcoare.

Departe spre apus, firul unui nor alb ca un voal de mireasă dantela cerul. Soarele trecu prin dreptul său luminîndu-l și sfîrtecîndu-i simetria. În clipa aceea se iscă din senin o rafală de vînt scurtă ca o părere. În spatele nostru, un bătrînel cu sapa la spinare, salutîndu-ne cuviincios și privind cu oarecare milă mașina ocrotită înutil de o prelată cam zdrențuită zise : „cred c-ar trebui să cam plecați spre casă. Vine furtuna, se vestește ploaie grea, rupere de nori și nu veți putea ieși la drum. Cred c-ar trebui să strîngeți undițele...".

L-am privit neîncrezători și-am ridicat încă o dată ochii spre cerul galvanizat de canicula Petecul acela de nor, subțire și destrămat adineaori, se înfiripase într-un ghem de culoarea mercurului.

Bătrînul puse sapa alături și se așeză cu fundul pe pămînt, stătu așa cîteva clipe apoi începu să pipăie țărîna cu palmele, palpînd-o atent. „Da, zise, vine furtuna, cred c-ar trebui să vă strîngeți undițele". „De unde știi că vine furtuna ?". „Simt eu și știu eu ! Îmi spune pămîntul. Cere apă și uite, norul acela va acoperi cerul. Ascultați-mă pe mine că de-o viață știu să pipăi pămîntul și după căldura sau răcoarea lui știam înainte vremuri cînd trebuie semănată mazărea, cînd cartofii, cînd celelalte legume. Nu m-am înșelat niciodată".

A plecat încetișor purtîndu-și sapa în spinare ca pe-un catarg fără pînze. Nu l-am ascultat. Începură *să tragă* brusc peștii, să se arunce la momeală și, ocupați cu mulinatul, am observat deodată cum se lasă peste cîmpul întins un întuneric nefiresc.

Vîntul țîșni de nicăieri, violent, măturînd apa, încrețind-o, smulgîndu-ne undițele din suporturile metalice. Un trăznet năpraznic se înfipse ca sabie de aur în mijlocul lacului și stropi mari și grei căzură spre pămînt. Am stat o vreme biciuiți de ploaia răcoroasă apoi ne-am virit în mașină sechestrați timp de două ore în interiorul încă încins de caniculă. A încetat ploaia. Am încercat să pornim, mai bine zis să mișcăm automobilul pe suprafața ierbii aplecată de furtună dar a fost imposibil. Roțile se afundau în noroi și patinau în gol. Ne-am chinuit vreme de jumătate de ceas. Într-un tîrziu, aproape de amurg, dinspre satul ce se contura în depărtare am văzut venind un om cu doi cai. Erau înhămați și omul venea în spatele lor ținînd în mîini oiștea grea. Îl recunoscurăm pe bătrîn. Se opri zîmbind și în timp ce meșterea încercînd să lege bara mașinii de oiște, să ne remorcheze adică, ne-a mai întrebat o dată cu reproș : „De ce n-ați plecat cînd v-am spus ? Eu trăiesc aici de cincizeci de ani și cunosc mișcarea norilor și semnele pămîntului și vestirile vîntului. Și nu m-am înșelat niciodată"...

Călcînd desculț în urma mașinii, pînă la drumul asfaltat, auzeam în minte glasul sigur al crainicului care anunțase dimineață starea vremii : „cer senin în toată țara, temperatura în creștere, nu vor cădea averse de ploaie"...

Cînd am ajuns la șosea am observat cu uimire că asfaltul era uscat.

De acolo și pînă în București nu căzuse nici un strop de ploaie...

2.

Măgărușul Ghiță, așa îl botezase nu se știe cine, făcea ani de zile deliciul celor veniți la odihnă la Casa scriitorilor de la Valea Vinului. Se lăsa călărit de copii și maturi, mînca din mînă pîine uscată morfolind-o cu gingiile lipsite de dinți, dădea semnalul trezirii de dimineață cu răgete specifice. Într-un sfîrșit de toamnă, căzu brusc într-o apatie ciudată. Nu mai vroia să mănînce nici să bea apă, nici să se miște.

Stătea nemișcat în mijlocul curții cu ochii cuprinși de o peliculă umedă, plîngînd parcă, cuprins de o stranie presimțire. Am chemat un medic veterinar care l-a examinat și a ridicat mîinile neputincios.

Ce are ? l-am întrebat și doctorul a răspuns că nu are nimic, că e doar foarte bătrîn și simte apropierea sfîrșitului. Într-o dimineață devreme am ieșit încercînd să-l hrănesc cu biberonul, ca pe sugari, dar măgărușul Ghiță dispăruse. L-am căutat în împrejurimi, pe firul piriului, în vechea galerie a minei părăsite dar nu l-am găsit niciodată...

3.

Timp de două ore am urmărit cu răbdare joaca unui motan gras și mustăcios care prinsese un amărît de șoarece. L-a ametit întîi cu o lovitură de labă după care s-a așezat pe picioarele din spate în fața lui așteptînd. Șoarecele nu dădea semne de viață. Motanul a întins o lăbuță și a început să-l rostogolească în țărînă. Mica victimă a țîșnit deodată în nădejdea unei evadări salvatoare dar experimentatul motan l-a înhățat dintr-un salt ametindu-l iar cu o lovitură de labă.

Acest joc bizar și crud într-un fel a durat multă vreme. Spre final cînd credeam că în sfîrșit victima va fi repede înghițită și cînd aceasta a dat ultimele semne de viață tîrîndu-se mai mult într-o direcție necunoscută, motanul s-a ridicat leneș, s-a întins încordîndu-și spinarea, i-a întors spatele disprețuitor lăsîndu-l în mijlocul prafului ca pe un obiect fără importanță. Iar șoricelul, nevenindu-i să creadă, s-a așezat cu picioarele-n sus, făcînd pe mortul, pînă cînd silueta motanului s-a pierdut undeva în spatele unui hambar. Abia atunci, cu o viteză neașteptată, s-a îndreptat glonț spre peretele unde-l aștepta găurica salvatoare.

4.

Paco este cîinele scriitorilor. Are de fapt un stăpîn, pe scriitorul de romane polițiste cu finaluri imprevizibile, Constantin Bărbuceanu. El l-a adus în urmă cu peste zece ani la sediul din Calea Victoriei. Corcitură de maidanez cu nu știu ce altă rasă are un instinct și un simț de orientare unice. Cunoaște pe fiecare scriitor, (chiar și pe membrii stagiari) și nu-i latră niciodată. Orice străin de calvarul scrisului, intrat pe poartă, este somat cu lătrături dezaprobative. Odată pe săptămînă, *Paco* (despre care Fănuș Neagu susține că este reîncarnarea unui coleg dus în lumea umbrelor) migrează spre locuința stăpînului său care stă pe undeva pe Slătineanu. Traversează stopurile reglementar, trece prin piața Amzei spre Romană, cotește pe lîngă A.S.E. și latră în dreptul blocului anunțîndu-și venirea. Scopul vizitei : baia cu șampon *bob* sau săpun *cheia*. De cînd prozatorul în cauză s-a pensionat și dă tot mai rar pe la fostul serviciu, Paco nu s-a mai prezentat niciodată să-și îndeplinească ritualul îmbăiatului și-l latră pe nea Costică certîndu-l parcă pentru lașitatea de-a-l fi părăsit. De, suflet de cîine...

Mircea Micu

Lîngă umărul țării

Urmare din pag. 1

nale, în ultimă analiză, asaltul care s-a dat atunci, în numele revoluției, împotriva marilor valori evind alte obiective, cum s-a vădit ulterior.

Aderarea personalităților amintite, și a altora, la ideile noi și înnoitoare ale socialismului nu a fost minată de interese meschine și injositoare, cum s-a spus mai tîrziu, cum spun și astăzi cei ce dușmănesc cumplit ceea ce s-a săvîrșit și se săvîrșește aicea, la noi, valoarea neputînd să existe, după judecățile unor asemenea „ideologi", decît alături de vrăjmășie, pe bază de denigrare. Dacă îți desfășori activitatea aicea, în țară, dacă ai crezut în ideea de schimbare și de primenire a vieții în socialism și prin socialism, dacă ți-ai afirmat deschis convingerile pe care le ai, nu se poate să ai valoare, orice și oricît vei scrie. Iar dacă ți s-a recunoscut cîndva valoarea, recunoașterea ți se retrage numaidecît, dacă nu te „porți frumos", dacă nu joci cum ți se cîntă la anumite „oficine ideologice", dacă nu arunci cu noroi acolo unde ai pus, cinstit, o floare. Dar acesta e dogmatism curat, e o presiune ideologică mai mult decît dubioasă, intoleranța care a stat și stă dincolo de ea fiind de sorginte reacționară, fiind deci antipatriotică și nedemocratică, fiindcă nu i se poate lua nimănui dreptul de a avea convingeri. Nimeni nu mă poate opri, dacă mi se îngăduie, să scriu aicea, în România, și să cred în ceea ce scriu, să stau cu cinste și cu sinceritate lîngă umărul Țării, să fiu convins că problemele reale și mari ale literaturii și culturii române se rezolvă aicea, și nu în altă parte. Au fost, desigur, scriitori și artiști care s-au realizat după ce au plecat pe alte meleaguri, vor fi și în viitor asemenea cazuri. În ce mă privește însă am crezut și cred, voi crede și de acum încolo, oricîte denigrări ar curge peste mine, că literatura română nu se poate făuri decît aicea, în România, și că scriitorul român a fost și este patriot prin naștere, formarea și afirmarea lui plenară neputîndu-se realiza în afara acestei coordonate esențiale.

Privită din acest unghi, aderarea la socialism a personalităților amintite, și a altora, de aceeași talie, ne apare altfel. Ea s-a înscris și se înscrie într-o tradiție, neavînd nimic comun, în orice caz, cu dezicerea de sine sau cu trădarea „unor idealuri", așa cum nu a avut și nu are nimic comun cu asemenea decăderi patriotismul celor mai buni scriitori de azi, de aici, din România, țara socialistă, ce-i drept, țară în care s-a făurit și se făurește o mare și foarte interesantă literatură, cu eforturi multe, e adevărat, întîmpinînd dificultăți de tot felul, obiective sau subiective, dar ce s-a realizat în lume fără eforturi și fără dificultăți ? ? Literatura aceasta nu e cunoscută prea bine în afară, asta nu înseamnă însă cu ea nu există și că nu a cunoscut și nu cunoaște momente de mare efervescență. Înseamnă doar că unii, unii și cam aceiași — toți cei ce mizează pe sciziune și pe denigrare, pe antipatriotism — au boicotat-o și o boicotează cu o fervoare care le ia dreptul de a se numi români, cu toate că el, sau dumnealor, cum doriți să le spuneți — dumnealor cu arginții, dumnealor cu microfoanele — au făcut și fac mare caz de românism, de parcă nu s-ar ști cine și de ce îi stipendiază, parcă nu s-ar vedea că sînt simpli pioni într-o bătălie îndelungă și dură, în morile căreia s-a ars multă valoare, mult efort creator, nu din cauza noastră însă, a celor care am stat și stăm, cum ziceam, lîngă umărul Țării, iubind-o la fel de intens și de sincer, de e bine, de e rău, visînd cu ochii deschiși la viitorul ei de aur, fiind siguri că viitorul acesta va deveni, mîine, prezent.

De fapt, patriotismul nu a avut și nu are nevoie de explicitări și de motivații, așa cum nu are nevoie de explicitări și de motivații iubirea, orice iubire. El există sau nu există, nefind totuși egal cu ginguritul păserei pe ram, producerea de declarații patriotice neavînd nici o tangență cu patriotismul, chiar dacă declarațiile acestea sînt sincere. Patriotismul adevărat e gînd întrupat în faptă, e vrere concretizată într-o dăruire care nu mai ține seama de interesul îngust și mărunt, e dragoste mărturisită, în principal, prin tot ceea ce ai săvîrșit și săvîrșești, prin întreg felul tău de a fi. Convingerea că faci parte integrantă dintr-un popor cum nu se mai află altul în lume și că ești fiul unei Țări cum nu mai există alta pe pămînt e dătătoare de puteri, e determinantă pentru ducerea pînă la capătul izbînzii a celor mai intime și mai nobile năzuințe, mai ales atunci cînd poporul de care aparții a fost și este nevoit mereu să-și apere dăinuirea. A sta deoparte în asemenea împrejurări, a te situa în afara unor cerințe vitale, e tot una cu a te dărui singur și de bună voie nimicniciei, pierderea de sine fiind inevitabilă, în caz că a existat o înzestrare anume.

Patriotismul a căpătat și capătă noi valențe, în condițiile noastre, ca și antipatriotismul de altfel. Fiindcă nu o dată se face confuzie între patriotism și naționalism, iubirea de patrie fiind asimilată adeseori, în chip insistent și provocator, cu ura șovină, ba chiar cu rasismul. Dacă îți iubești Țara și dacă îți slujești cu sinceritate poporul, ești un rătăcit, ești, după socoteala unora, un simplu neofascist, sau neolegionar. Iar dacă nu-ți iubești Țara și nu-ți slujești pînă la capăt poporul, dacă persiflezi și denigrezi patriotismul, devii deodată elevat și luminat, ești înzestrat peste noapte cu calități pe care nu le-ai avut niciodată, ești preschimbat în apostol care luptă pentru „binele omenirii", chiar dacă ești o simplă căzătură umană. Aspectul acesta, diferența aceasta de tratament relevă, fără putință de tăgadă, dedesubtul acuzațiilor amintite adineauri, care au fost și sînt vehiculate de șoviniștii de meserie.

Patriotismul trebuie ferit, bineînțeles, de orice exacerbare. Exemplari rămîn în acest sens — și în acest sens — toți marii noștri creatori, cei pe care i-am pomenit, dar și alții, atîția, al căror patriotism s-a împletit firesc cu democratismul, s-a întemeiat pe umanism, a fost expresia cea mai vie a nepieritoarei noastre omenii, care a fost plasată astfel, prin tot ceea ce au săvîrșit ei, în universalitate, veșnicind o vrere și un popor.

Revenind la „semințele lui Lucian Blaga", dar nu pentru a rotunji cu orice preț o vorbă, ci pentru a scoate încă o dată în lumină grăuntele iradiant al unor înțelesuri esențiale, aș spune că e mult mai bine să fii, întotdeauna și fără greș, alături de **b i n e** ; să fii alături de tot ce-i devenire în patrie, să fii tu însuți o devenire vie și pilduitoare ; să lauzi stropul de sudoare care se preface în lacrimă de lumină, fiind gata oricînd să te prefaci tu însuți în lumină dătătoare de puteri, cum au făcut cei ce ne-au precedat, marii creatori, dar nu numai ei, cum a făcut-o și o face poporul însuși, fără a aștepta laude și încurajări de nicăieri.

„Cel mai frumos poem al meu"

(Concurs al bibliotecii municipale „Mihail Sadoveanu" București)

În cadrul Festivalului național „Cîntarea României" și în întîmpinarea Conferinței Naționale a P.C.R., Cenaclul literar „Nichita Stănescu" al Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu", organizează un concurs de poezie sub genericul „Cel mai frumos poem al meu", la care poate participa orice creator din acest gen literar.

Aria tematică este amplă : dragostea de patrie și de partid, idealurile și aspirațiile tineretului, lupta pentru pace și dezarmare.

Fiecare participant va prezenta un singur poem (în versuri sau în proză), dactilografiat în cinci exemplare. Lucrările (semnate cu un motto ce va fi reprodus pe un plic conținînd datele personale ale autorului) se primesc pînă la data de 1 octombrie a.c. pe adresa Bibliotecii Municipale (str. Nikos Beloiannis nr. 4, sectorul 1 cod. 70 166) cu mențiunea „Pentru concurs".

LIRICĂ GREACĂ

K. P. KAVAFIS

Atît de mult am admirat

Atît de mult am admirat frumusețea
încît privirea-i plină de splendoarea ei.
Trup statuar. Buzele roșii. Picioare și brațe superbe.
Cu plete ca în vechile statui eline
frumoase chiar nepieptănate,
ușor căzînd pe frunțile senine.
Figuri iubite încă din copilărie
cînd noaptea le întîlneam în taină
și le vorbeam în poezie !

ANDREAS EMBIRIKOS

Schiță

Beția valurilor e mesajul
navigatorului trimis iubitei sale,
noapte blîndă în catifeaua tăcerii
balansul stelelor în valurile stîrnite
la pupă într-o călătorie temerară,
panoplie de fringhii și vîrfuri de catarge,
un car cu patru cai în iureș
spre bucuria șatrei cu fecioare
cu ochii mai strălucitori
cînd saltă pe roua dimineții !

KOSTAS URANIS

Călătoric în Cytera

Corabia așteaptă gătită de plecare
cu steaguri, flori și visul stindard semeț la proră,
e-atîta veselie și-atîta nerăbdare
să ne-avîntăm în larguri, nimbați de aurore !

S-ajungem în Cytera miraculoasă,unde
statuia Afroditei scăldată-n flori și raze,
înaltă, orbitoare, să ne prefacă visul,
iubirea frumusețea, în cîntec și extaze.

Dar vai, pe neașteptate sosi din urmă iarna :
culorile sînt șterse, visările deșarte,
stindardele cîrpite, rămase-n vînt ca după
cel mai cumplit dezastru, cuprinsă ca de moarte
corabia, sub cerul posomorît se zbate,
de valuri biciuită, cu visul mort la pupă !

În românește de
Atanasie Nasta și Sotir Haiduli

NUMELE POETULUI

Mircea Zamfir

Poeziile pe care Mircea Zamfir le-a selectat în manuscrisul *Întîiul testament* ni-l revelează ca pe un voicuiescian conștient, evoluînd de la pastișa la încercarea de articulare a unui discurs original, îndrăgostit, ca și maestrul său, de expresia clară de sorginte parnasiană care face din poezie un vehicul al ideilor politice, morale, religioase, tentat de epicitate și explicitare și refuzînd (sau ignorînd încă) lecția modernistă care i-a obligat chiar și pe tradiționaliștii autentici să-și regîndească poezia...

Poemele lungi, „filosofice", deși conțin unele versuri frumoase, sînt pînă la urmă fastidioase și nu-l pot duce pe Mircea Zamfir spre un lirism esențializat așa cum ni se pare că tinde în unele compoziții mai scurte în care erotismul este proiectat pe o zariște originară : „Din gîndul osîndit, rotund / Ți-am plămădit un chip de ape, / Cu pești umbriți de grele pleoape / Și raze strălucind în prund, // Pe maluri strînsam iarba-n fald / Și arbori mici ca de savană / Să-ascundă turmele în goană / Cînd vreau cu ele să mă scald, // Apoi de fruntea ta am prins / O diademă de albastru / Plutind pe creștet galben astru / Și dezmierdînd obrazul nins // Așa te-am vrut cu gînd rotund, / Așa te-am plămădit din ape... / Vedea-voi oare pești sau pleoape ? / Vedea-voi soarele în prund ?" ; „Mai știi, iubito, mica noastră barcă ? / Cu poala ta slujindu-mi căpătîi, / Adesea mă visam plutind în Arcă / Spre țărmul bucuriilor dintîi ; // Tu învîrteai lopețile, vitează, / Și zău, credeam că apa toată-i gropi, / Dar cum aveai mereu privirea trează / Rideam ascuns cînd mă-nveleai cu stropi ; // Și ne lăsam apoi în unde calme / Pornind la drum cu turmele pe cer / Și ochii mi-i stingeai domol sub palme / Să simt cum mă înalț, descresc și pier... // Trăia atunci prin noi întreaga fire / Istoria plămădirilor în doi / Căci gîndul ce se naște din iubire / Pe-al veșniciei trunchi e sfînt altoi ; // Și nu era nimic să ne despartă, / N-aveam nici viitor și nici trecut ; / Curgeam cu fiecare clipă moartă / Către lumina de la început...".

Învingîndu-și timiditatea epigonică și sentimentalismul adesea penibil, Mircea Zamfir poate accede la o expresie proprie, rafinată, lucrînd în sensul desăvîrșirii frumoasei limbi poetice pe care o posedă.

Cezar Ivănescu

Cuvînt de naștere

Urmare din pag. 1

O pîine muncită, o pîine luptată — istoria, stropită cu sudoare și sînge. Unirea, prima ; dar și cea de a doua — ca întregire, ca biruință a unor aspirații și idealuri seculare — au înflorit în plină iarnă. Se dăduse proba de foc la Mărășești, Mărăști și Oituz, se împlinesc șaptezeci de ani de atunci, iar pe cîmpiile, în munții și văile istoriei noastre s-a ridicat un adevărat pantheon al întregirii de neam și de țară, un pantheon al ideii și-al iubirii de libertate. Erau în august, într-un august al bunicilor și părinților noștri toate acestea, după cum tot în august, într-un august al părinților și al copilăriei noastre a fost acel an 1944 : revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Vară adică, vară a memoriei luptei, miros de grîu și miros de struguri care se coc. Vară a destinului, cap de pod din vechime ce se leagă cu văzul și-auzul a toate cîte s-au clădit și se clădesc. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el leagănă toate gîndurile, toate zbaterile, toate aspirațiile din noi. Vara, într-o vară a fost, acum 22 de ani, Congresul al IX-lea al partidului, vara, într-o vară a fost ales în fruntea forței politice conducătoare a țării cel ce prin nume, prin operă, prin viață și luptă avea să ne exprime însăși cauza libertății și să consacre o epocă nouă a destinului național. Este un cuvînt de naștere cuvîntul patrie și el face să pulseze stele de vară pe amintiri.

Roșul de Corund

Corundul văzut pe hartă pare un punct de echilibru al unei pîrghii care își are capetele proptite la Sovata și Odorheiul Secuiesc. Nașterea localității se pierde în veacuri ; documentele spun că totul ar fi început pe la anii 1300 și ceva. Dar, un alt gen de documente arată că romanii au întemeiat aici o cetate. Conturul zidurilor mai poate fi văzut și astăzi undeva sus pe Munții Harghitei. Un alt gen al mărturiilor, ajunse pînă la noi precum testamentele, sînt vasele. Este suficient să sapi o palmă de pămînt ca să găsești cioburi de tot felul. Precum timbrele răvășite de copii într-un clasor imens. Cioburi din cele mai vechi timpuri pînă înspre zilele noastre. Și, atunci cînd ele sînt găsite sînt duse și puse în locuri de mare cinste în casele oamenilor de aici și așezate lîngă ceea ce ei, țăranii, fac în continuare ducînd tradiția mai departe. Sînt exact ca niște vederi venite de undeva de departe. Și prin toate acestea fiecare casă reprezintă și chiar este în miniatură un muzeu. Pămîntul este cel care a făcut din Corund o localitate cu faimă. Este variat și are în sufletul lui tot ce-i trebuie ca atunci cînd i se dau diferite forme și este ars poate să țină, în îmbrățișarea sa, apa și mîncarea. Altfel spus, pămîntul din Corund este bun pentru olărit. Ceramica de Corund s-a făcut celebră transformînd localitatea, fără să spunem cuvinte mari, într-un centru al olăritului european. Corundul, mulți poate nu cunosc acest fapt, este trecut în tot felul de hărți, ghiduri și în diferite cărți de specialitate. Și toată această faimă au dus-o și amplificat-o, prin veacuri, țăranii de aici care au știut să frămînte pămîntul, să-l modeleze în fel și fel de chipuri și forme. Cu alte cuvinte pămîntul de aici își are viața lui, își are trăirea lui care a traversat veacurile cu demnitate și personalitate... Și dacă ar fi să dăm o cifră atunci trebuie să spunem că datorită grijei pe care o are și o manifestă societatea noastră față de acest gen de artă și de artiști, în Corund sînt autorizați să practice meseria de olar peste șase sute de țărani. Dintre aceștia mai mult de jumătate sînt celebri. Este foarte greu pentru un reporter să se decidă la care poartă să bată. Firme mari, firme mici, de diferite dimensiuni, colorate și modelate în fel și fel de chipuri te invită să calci pragul caselor. Poate și acesta-i motivul pentru care Corundul pare în fiecare zi a anului și în fiecare ceas al zilei o sărbătoare și o invitație...

Firma lui Józsa János este prima pe care o întîlnești cînd pasul te aduce în Corund venid dinspre Odorheiul Secuiesc. Aici, într-o casă mare în care artistul își are atît atelierul cît și cuptoarele de ars pămînt, expoziția cu vinzare și cea care se păstrează (cîteva sute de farfurii și vase de toate mărimile și formele — multe dintre ele vechi de sute de ani) am zăbovit preț de cîteva ceasuri. Józsa János își are vîrsta proptită în cumpăna unei jumătăți de veac. Dar, acest fapt nu l-a împiedicat să devină și să fie unul dintre cei mai vestiți ceramiști din Corund și din țară. Faptul îl demonstrează autocarele care opresc zilnic la poarta lui. Turiștii se plimbă exact ca-ntr-un muzeu în aer liber admirînd tot ceea ce poate stoarce Józsa János pămîntului. Nu-l deranjează prezența turiștilor, poarta lui este deschisă tot timpul, și el frămîntă fără nici un fel de pauză pămîntul. El nu merge cu arta sa pe piață. Spune că vremea sa este grămuită. La toate edițiile Festivalului național „Cîntarea României" a obținut cîte un premiu. A avut expoziții în multe orașe ale țării și în cîteva capitale europene. Artistul, vrăjit și fermecat de pămînt, a încercat, pe cît de omenește a fost posibil, să înțeleagă și să dezlege mai toate tainele legate de facerea vaselor. O perioadă le-a confecționat cu forme de ghips și să se ocupe de porțelan. Să-l fabrice la el acasă. În laboratorul său, care se deosebește de atelier, găsești tot felul de eprubete și substanțe de toate mărimile și dimensiunile, de toate culorile. De aici a pornit drumul dezlegării secretului mult rîvnitului porțelan... A decorat mii și mii de vase de porțelan. Pentru o vreme, spune, a renunțat la fabricarea porțelanului fiindcă consideră că mai are încă multe de descifrat și mîinile lui, acum, la această vîrstă, trebuie să frămînte pămîntul care se află pe un drum cunoscut. Este vorba de Roșul de Corund. A găsit și încă mai caută prin pămînt frînturi de cioburi ale veacurilor trecute.

Sorin Postolache

Construcția demnă

Urmare din pag. 1

tății pulsînde, simți acea trăinicie sentimentală pe care o dă armonia celor înconjurătoare. O grădină mare țara în care fiecare părticică a fost îngrijită, în care ceva s-a mișcat din profunzime, aceași profunzime care în lumea vegetală dă neapărat floare și fruct. Numeam la început cîteva dintre mirările și mîndriile unor inși care, purtați de fel de fel de interese, au trecut niște ceasuri împreună într-un compartiment de tren. Vorbeau în termeni de istorie prezentă. Mai exact despre clipa care tocmai trecuse peste ei și peste lume. Și bătuse la fel de semnificativ peste toți. Orice călătorie, chiar și pe cea mai lăturalnică panglică de asfalt (înșiși acești zeci și zeci de mii de kilometri de asfalt au produs mutații nu lipsite de însemnătate în calitatea vieții noastre cotidiene) e un plonjon prelungit într-un tumult, într-o morișcă a vieții care pentru mii și milioane de oameni, acum, adică de cinci ani, de zece ani sau de douăzeci, se mișcă incomparabil mai repede decît cîndva. Și acest cîndva nu încape în el nici măcar o generație. Sau poate doar o generație care le-a trăit pe toate, de la zidirea unei case de zece etaje, a unui cartier cît un oraș, pînă la împămîntenirea unui combinat ce mută o geografie și cîteva mii de concepții și moduri de a vedea lumea. Fiecare colț de țară, Sulina sau Jimbolia, Halmeu sau Călărași, Galați sau Sighetu Marmației, Darabani sau Corabia, Drobeta-Turnu Severin sau Vaslui s-a bucurat și se bucură, precum toți cei ce se cuprind într-o românească horă, de tot ce înseamnă condiție omenească superioară, stil nou de viață. Aspecte date de o întreagă sumă de condiții materiale create, de la asfalt, apartament și automobil pînă la calificare într-o tehnică de vîrf într-o unitate economică avînd ca principiu economic munca eficientă, înalt productivă. Sînt, toate acestea, evenimentele poastre de zi cu zi, indiferent cum le numim și indiferent că locuim și muncim în București sau Timișoara sau Bechet sau Baia Mare sau Petroșani, evenimente ai căror protagoniști noi sîntem și care pentru noi toți sînt. Avem, astfel, o altă concepție și alt mod de raportare la istorie. Istorie sînt astăzi salbele de fapte minunate desfășurate pe toată cuprinderea patriei, ele însemnînd construcție demnă. Orice ilustrată, din orice loc al țării, este o sărbătoare a privirii și-a sufletului.

Valentin Rasputin: „Cred că sînt un scriitor cinstit. Şi a fi cinstit este şi mult şi greu“

La 15 martie Valentin Rasputin a împlinit 50 de ani. Publicăm în versiune românească relatările ziaristei sovietice Tatiana Zemskova despre întîlnirile şi discuţiile ei cu scriitorul, la Irkutsk, unde acesta locuieşte.

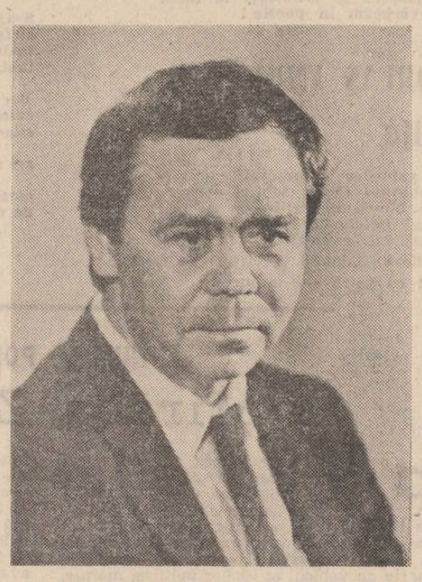

Grupa de televiziune a sosit la Irkutsk pentru a filma un subiect despre Alexandr Vampilov, dramaturgul cu care Rasputin era prieten şi despre care a fost de acord să spună cîteva cuvinte pentru televiziune. Despre sine ne-a povestit mai tîrziu, lăsîndu-se înduplecat de rugăminţile noastre. Primul lucru pe care l-am văzut şi l-am filmat la Irkutsk a fost cimitirul în care este îngropat Alexandr Vampilov, un cimitir obişnuit de la marginea oraşului.

...«Eu am terminat universitatea în 1959, iar Vampilov în 1960. — începe Rasputin povestirea sa fără convingere. Şi pînă la terminarea universităţii amîndoi am lucrat la redacţia ziarului „Sovetskaia molodioj“. El la început scria povestiri, şi prima lui cărticică, „Concurs de împrejurări“, a apărut sub pseudonim. El parcă nu avea încă încredere în sine, intuitiv considera că nu aceasta este menirea sa principală... Piesele însă, chiar primele, le semna cu numele său...»

Pe mormîntul lui Vampilov este aşezată o piatră de o formă nedefinită, adusă din Baikal. Rasputin tace cîteva secunde, apoi aşează la picioarele pietrei florile de cîmp pe care le-a cules pe drum.

— Şi totuşi cum a murit Vampilov, întîmplător ?

— Era în ajunul aniversării sale de 35 de ani — spune Rasputin. Vampilov cu un prieten au ieşit la pescuit în Baikal, dar acolo erau valuri mari şi au vrut să se întoarcă. Deodată barca s-a lovit de un smirc şi s-a răsturnat. Pînă la mal mai rămăseseră doar doi metri, o nimica toată. Tovarăşul cu care plecase la pescuit se ţinea de barcă, iar Vampilov care înota bine a pornit-o spre mal. I se păruse că a dat deja de fundul tare, şi probabil a făcut ultimul salt înainte de-al înghiţi apa... N-a rezistat inima. Cum să spun, întîmplător sau nu întîmplător ? — se corectează Rasputin. În fiecare întîmplare este o legitate.

Apoi am pornit spre vechiul Irkutsk. Am filmat căsuţele de lemn îmbrăcate în dantelă fină transparentă — verde, albă, albastră. Aici nici o căsuţă nu seamănă una cu alta, fiecare are chipul său, specificul său, în fiecare se vede mîna unui meşter priceput. O străduţă îngustă de pămînt acoperită de iarbă înaltă parcă zboară în sus. Locuitorii coboară pe o scară de lemn cu balustradă rotunjită.

— Acesta este un colţişor al bătrînului Irkutsk — povesteşte Rasputin, din fericire încă neatins, dar fireşte va trebui umblat la el. Trebuie puse la punct casele de lemn, porţile, dar nu trebuie totul acoperit cu beton. Fie ca aici lemnul să se păstreze, să crească urzicile, nu trebuie să ne fie teamă de urzici. Copiii care cad în urzici vor plînge puţin, dar vor şti ce sînt urzicile. Doar nu în toate oraşele s-a mai păstrat urzica. Trebuie să menţinem legătura cu pămîntul, cu ce creşte pe acest pămînt...

În faţa noastră este clădirea Universităţii din Irkutsk.

— Este primul oraş în care am susţinut la vîrsta de 17 ani pentru a da examen la Universitate — îşi aminteşte scriitorul.

— Şi aţi intrat din primul foc ?

— Ce era pe vremea aceea admiterea ? Ştiam să-l deosebesc pe Puşkin de Maiakovski şi asta era suficient — glumeşte Rasputin. Concursul nu era prea mare.

Alături este clădirea primitoare a bibliotecii universitare.

— Atunci se obişnuia să mergi la bibliotecă. Zi şi noapte stăteam la bibliotecă, fugeam de la cursuri... Principalele contacte se stabileau acolo : se făceau cunoştinţe, se îndrăgosteau, se transcriau cursurile. Era locul de întîlnire, dar şi de discuţii inteligente. Trăiam într-adevăr ca într-o familie.

Rasputin a povestit că şi-a petrecut copilăria în satul Atalanka. Denumirea satului a rămas, dar acum nu mai este un sat, ci o aşezare mare constituită din mai multe sate. Mama lui şi acum locuieşte acolo, numai iarna este adusă la oraş. El descinde din ţărani şi nimeni din precursorii lui nu s-a ocupat de literatură.

A doua zi am filmat pe malul Angarei, în drum spre lacul Baikal. Locul este minunat de frumos ! Pe malul verde sînt pini de formă ciudată parcă îndoiţi, iar apa se uneşte cu cerul, liniştea este neobişnuită, se aude zgomotul aparatului de filmat al operatorului. Dacă priveşti în depărtare se văd profilurile unui sătuleţ ascuns în ceaţă pe mal. Ai impresia că satul se află jumătate în apă şi seamănă cu Matiora din povestirea lui Rasputin. L-am întrebat :

— Matiora. Există într-adevăr un asemenea sat sau este o imagine generalizatoare ?

— Este totuşi generalizatoare, deşi la noi, pe Angara, au fost multe sate pe insulă şi există chiar şi denumirea Matiora. În general, printre denumirile ruseşti cele mai răspîndite, înrădăcinate, de obîrşie, denumirea Matiora există pe tot întinsul Rusiei, este şi la noi în Siberia şi a fost şi pe Angara. Fireşte am ales această denumire cu un scop : denumirea trebuie să însemne ceva, ca şi numele de familie care trebuie să însemne ceva. Denumirea nu trebuie să fie ceva întîmplător, cu atît mai mult denumirea unui vechi sat, unui vechi pămînt, al rădăcinilor care sînt specifice acestui sat şi acestui pămînt şi care acum se pierd. Povestirea „Despărţirea de Matiora“ am scris-o pe baza materialelor aşezării Usti-Ilimsk, acolo unde nu a mai rămas nimic, unde totul s-a ars. Toate acestea s-au petrecut în faţa ochilor mei : eu tocmai trecusem prin aceste locuri în ajunul dispariţiei lor sub apă. Un spectacol cu adevărat tragic, mai ales cînd mergi seara... Am mers uneori şi noaptea pe vechile drumuri : pe Angara, pe Ilim... Ilim este un riu care se scurge în Angara, acolo au fost pămînturi minunate şi rodnice. Păşunile din Ilim însemnau un pămînt bogat, un pămînt rodnic, care hrănea nu numai regiunea Irkutsk, ci şi Iakutia. Şi ţăranii trăiau acolo bine. Şi, iată, mergi pe Ilim şi vezi cum aceste sate puternice ard în întuneric. Este un spectacol care îţi rămîne în memorie pentru toată viaţa. Această tragedie a despărţirii de vechiul mod de viaţă am încercat să-l redau pe cît am putut în povestirea „Despărţirea de Matiora“.

— Dumneavoastră credeţi că Matiora va reveni cîndva la suprafaţă ?

Rasputin a rămas pe gînduri.

— Pe Usti-Ilim, înainte de baraj, erau cîteva mici insule înundate, de pe ele însă nu fusese tăiată pădurea, şi iată, că, apoi, ele împreună cu pădurea au ieşit la suprafaţă. Au trebuit să fie bombardate pentru a nu afecta barajul. Cum să spun ? Va reveni sau nu va reveni la suprafaţă pe Matiora mea ? Eu cred că Matiora nu va reveni la suprafaţă, dar ea va renaşte într-o nouă calitate, într-o nouă formă. Cel mai mult cred într-o Matioră spirituală şi morală, care va fi neapărat... Altfel la ce-ar servi toate străduinţile noastre, doar ca să ne lovim ca peştele pe gheaţă ? În această trebuie să credem, şi am convingerea că această credinţă a mea nu este inutilă.

— Povestirea dumneavoastră „Incendiul“ este parcă o continuare a „Despărţirii de Matiora“... Ce intenţii aveţi ? Aveţi de gînd să continuaţi această temă ?

— „Incendiul“, convenţional vorbind, este ceea ce s-a întîmplat cu această nouă aşezare, cînd au fost tăiate toate rădăcinile, cînd nu a rămas nimic din pămîntul pe care au trăit oameni, care s-au strămutat complet pe un pămînt nou, au durat case noi, au introdus obiceiuri noi. Cum s-a reflectat aceasta asupra vieţii oamenilor, asupra obiceiurilor noastre, asupra atitudinii faţă de pămînt ? Pămîntul este în esenţă unic, este tot pămîntul nostru. Dar iată că judecînd după atitudinea faţă de el îl considerăm tot mai puţin al nostru, îl apreciem tot mai puţin. Iată tocmai aceasta am vrut să arăt ; în ce măsură ne influenţează istoria noastră, trecutul nostru, cum se reflectă ea în prezentul nostru şi cum se va reflecta în viitor...

L-am întrebat pe scriitor despre caracterul publicistic al povestirii „Incendiul“ : este într-adevăr o nouă manieră în activitatea scriitorului sau pur şi simplu o chestiune de timp ?

— Pentru mine a fost întotdeauna foarte importantă influenţa emoţională asupra cititorului — spune Rasputin. Nu numai influenţa prin evenimente, prin soarta eroilor, cuvîntul, dar şi prin felul cum este construit cuvîntul, cum va fi perceput emoţional de cititori, să spunem electrizant. Poate sună cam grosolan, dar este necesară o asemenea influenţă, este necesar chiar şocul. Pentru acesta mi s-a părut cea mai potrivită limba pe care am ales-o. Nu mi-a fost uşor de la început. Asupra acestei lucrări am zăbovit foarte mult, în special la început, tocmai pentru a găsi acel sunet, acel cuvînt, acel stil, care să se potrivească cel mai bine evenimentelor. În final am hotărît că cea mai potrivită va fi tocmai discuţia publicistică. Firească există aici o oarecare suprasaturaţie publicistică, o simplitate excesivă care, probabil, nu trebuie să existe în operele literare. Dar eu nu am renunţat pentru că asa o cere acum timpul.

— Cititorii discută despre eroul principal din „Incendiul“. El este doar şofer la o gospodărie silvicolă, un om simplu, cum se obişnuieşte să se spună, dar toate enunţurile lui despre viaţă sînt foarte complexe şi uneori filozofice... Oare nu gîndeşte prea complicat eroul dumneavoastră, Ivan Petrovici ?

— Ştiţi, nu este nici pentru prima, nici pentru ultima oară cînd mi se reproşează că eroul meu simplu este excesiv de complicat. De ce să considerăm că eroul simplu este un erou primitiv ? El, chipurile, trebuie numai să lucreze bine şi toată complexitatea lui trebuie să se rezume la munca pe care o îndeplineşte ? Dar spiritual, sufleteşte, el trebuie să reprezinte o entitate simplă strict delimitată ? Nu, fireşte că nu. Îmi amintesc că aceleaşi reproşuri mi s-au făcut şi cînd am scris : „Ultimul termen“ cu bătrîna Anna şi în „Despărţirea de Matiora“ cu bătrîna Daria. Spuneau că Daria filozofează cam prea mult, este excesiv de complicată şi de dreaptă. Noi pur şi simplu nu le cunoaştem pe aceste bătrîne, nu-i cunoaştem pe acesti oameni simpli care ne par primitivi. Ei sînt departe de a fi primitivi. Ei judecă şi vorbesc atît de înţelept că-ţi taie răsuflarea. Şi apoi, la urma urmelor, chiar dacă eroul este simplu, cum ni se pare nouă, de ce să nu-i transmitem grijile noastre, gîndurile noastre ? De ce trebuie luat în starea fizică şi morală în care el există ? Atunci de ce mai e nevoie de literatură ? Adevărul literaturii nu este în mod obligatoriu adevărul vieţii în starea pe care o luăm, pe care parcă o extragem din cursul obişnuit al evenimentelor.

— Ce speranţă vă puneţi astăzi în literatură ? Cum poate ea să ajute ca omul să devină mai bogat, mai înzestrat spiritual, mai moral ?

— Literatura, mi se pare, poate face foarte mult — a răspuns Rasputin cu convingere — dacă literatura ar fi şi ea ajutată. Am în vedere şi propaganda şi latura economică, pentru că în viaţă totul este interdependent. Moralitatea este în primul rînd legată de economie, iar spiritualitatea de asemenea. Şi ceea ce se dobîndeşte prin literatură se pierde uneori datorită unei activităţi economice prost îndrumate.

Să luăm, de exemplu, omul de pe malul Baikalului. Însuşi faptul că trăieşte pe malul Baikalului poate presupune că este un om pur şi moral. Natura ne influenţează mai mult decît ne închipuim. Omul devine mai curat cînd trăieşte în mijlocul naturii virgine, iar cînd natura este strivită şi încă în chip tragic, eu cred că aceasta îl influenţează în primul rînd pe om. Dar ce spun, cred, asa şi este. Să luăm, de exemplu, omul de pe malul Baikalului... El trăia într-o anume stare morală şi spirituală, şi iată că alături de el şi-a făcut loc Combinatul de celuloză din Baikal. Vechea stare încet, încet dispare, ea trece într-o calitate nouă, combinatul nu aduce folos nici Baikalului, nici economiei, este un combinat deficitar şi din punct de vedere economic. El aduce daune uriaşe statului nostru, fără să mai vorbim despre alte pierderi.

— Ultima dumneavoastră carte se numeşte „Trăieşte un secol — iubeşte un secol“. De ce aţi ales acest titlu ?

— Ştiţi, există un proverb „trăieşte un secol — învaţă un secol“. Şi aceasta este foarte important, să nu oboseşti şi să nu încetezi să înveţi. Dar acum important este altceva. Acum toţi sîntem învăţaţi şi poate chiar prea învăţaţi. Acum, în viaţă, nu ne ajunge dragostea. Însuşindu-ne ştiinţa, învăţînd tot ce se poate şi tot ce nu se poate, explicînd totul, noi nu putem totuşi deveni mai buni. Nu putem folosi uriaşele noastre posibilităţi morale. E bine „trăieşte un secol — învaţă un secol“, dar şi mai bine este — „trăieşte un secol — iubeşte un secol“...

Seara am intrat în căsuţa lui Rasputin aşezată în apropierea lacului, pe malul Angarei.

L-am întrebat pe scriitor dacă lucrează serile.

— Nu. Seara îmi place să citesc, sînt deja la vîrsta cînd pentru citit trebuie afectat un timp anume, mai ales atunci cînd îl citeşti pe Dostoievski sau pe Tolstoi sau pe Nicolai Fiodorov. Trebuie ca acest timp să fie liber, aproape timp sacru, asa că serile le dedic cititului.

— Ce calităţi apreciaţi la oameni ?

— Eu apreciez la om corectitudinea, acel loc unde la om trebuie să fie constiinta. Adesea însă constiinta dispare undeva şi nu pot înţelege cu ce se umple acest loc.

— Vă scriu mult cititorii şi le răspundeţi la scrisori ?

— Îmi scriu mult dar, fireşte, e imposibil de răspuns la toate scrisorile. Sînt însă unele scrisori la care este imposibil să nu răspunzi, pentru că sînt foarte deschise, foarte sincere. E foarte plăcut că în ultima vreme vin scrisori cu probleme, care nu mă frămîntă numai pe mine, nu numai literatura noastră, ci în general societatea noastră. Sînt probleme ecologice, probleme legate de ceea ce noi numim calitatea umană. Toţi vorbim despre perfecţionarea omului, dar cum să devii mai bun ? Adică unde să găseşti forţele şi de unde să iei acele particularităţi care lipsesc, cu ajutorul cărora omul trebuie să devină mai bun ? Sînt unele scrisori foarte interesante. Mai mult, sînt scrisori, aş spune, de interes de stat, de gîndire de stat. Nu ar fi rău, cîndva, să se editeze o carte din scrisorile cititorilor către scriitori. Sînt convins că s-ar bucura de succes.

La sfîrşitul discuţiei, l-am întrebat pe Rasputin cum îşi petrece timpul liber.

— Îmi place în acest timp să nu fac nimic — a răspuns scriitorul. Îmi place s-o pornesc haihui. Nu am nici un fel de hobby. Nu sufăr niciodată de singurătate... Oriunde m-aş afla, în taiga, sau în altă parte — nu am nevoie nici de tranzistor, nici de televizor, uneori chiar nici de carte.

— Dar de interlocutor nu aveţi nevoie ?

— Absolut deloc. Eu consider că omul trebuie stie să converseze cu sine însusi pentru că discutia cea mai importantă, cea mai sinceră, cea mai utilă se produce în intimitate cu tine însuţi.

— Credeţi că sînteţi un mare scriitor ? l-am întrebat în treacăt, în pauza dintre filmări.

— Nu... — a zimbit Rasputin. Cred că sînt un scriitor cinstit. Şi a fi cinstit este şi mult şi greu.

În românește de
C. Tutoveanu

POEZIE CUBANEZĂ

PABLO ARMANDO FERNANDEZ

Eroii

Încă din vise prăfuita inimă
a pădurii ardea
şi din nou prindea să trălască
printr-o pură-ntîmplare.
Cintece şi bătăile orologiului
în bătrîna casă a lumii
şi cei născuţi în ajunul sfîrşitului,
Trăiesc întru veşnicie eroii.
Pentru ochii lor numeroşi de minuni
pădurea păstrează unica floare
pe care timpul nu o plămădeşte
pe care n-o vatămă moartea.
Erau încă din vise, egali şi feluriţi.

ROBERTO FERNANDEZ RETAMAR

Celălalt

(IANUARIE 1, 1959)

Noi, supravieţuitorii
cui datorăm a noastră
supravieţuire ?
Cine-a murit în locul meu
în închisoare,
inima cui a primit glonţul
mie menit ?
Deasupra cărui mort
sînt eu în viaţă,
oasele lui într-ale mele
ochii ce i-au fost smulşi,
văzînd cu chipul meu
şi mîna ce nu-i mîna lui
şi nici măcar a mea,
mîna ce-aşterne sfîşierea
de cuvinte-n care
el nu se află
în supravieţuirea
mea, a noastră ?

ROLANDO ESCARDO

Familia

Mama mă primeşte la pieptu-i cald
în fiecare zi.
Bunicul şi şchiopătatul lui
huruie pe podea.
Aurora e tînără,
nu se gîndeşte la măritiş ;
visează.
Olema a şi-nceput
să-şi facă unghiile.
(Perucho încă n-a murit)
Mama din cînd în cînd
încearcă clapele pianului
Antonio e bucătar
iar Salvatore duce greul
salvîndu-ne.
Enrico lipseşte !...
(Oare Enrico să fi risipit
banii familiei...?)

MIRTA AGUIRRE

Cîntec vechi pentru Che Guevara

„Sans peur et reproche...“

— Unde eşti, cavalere Bayard,
cavaler fără teamă şi fără prihană ?
— În vînt, doamnă, -n rafala
ce-nvolbură flacăra în care ard.
— Unde eşti, cavaler temerar,
cavaler fără teamă şi fără prihană ?
— În floarea ce o-ngădui vieţii mele :
în spini, în spini, nobilă doamnă.
— Unde eşti cavaler nesupus,
cavaler al destinului tuturor ?
— Cu spada luminez un drum în sus
spre viitor, doamnă, spre viitor.
— Unde eşti, cavalere, tu cel mai pur,
cavalere, cel mai bun cavaler ?
— Făclia luptei aprind împrejur
în întuneric, doamnă, în întuneric.
— Unde eşti, cavalerule, cel mai puternic,
cavaler al zorilor încendiate ?
— În singe, pulbere, în rană,
în moarte, doamnă, în moarte.
— Unde eşti, cavaler fără viaţă acum,
cavaler statornic şi rătăcitor ?
— În cel ce-n zbor mi-a prins mănuşa
şi destinul, doamnă, cel izbînditor.
— Unde eşti, cavaler al victoriei,
cavaler cel dintîi între mulţi ?
— Prin moarte am trecut în legendă
în istorie, doamnă, în cartea istoriei.

În românește de
Narcis Zărnescu și Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **CE ESTE NOU ÎN LITERATURA CUBANEZĂ?** a fost întrebat Cira Romero, director adjunct al Institutului pentru literatură şi lingvistică al Academiei cubaneze de ştiinţe. Iată răspunsul lui : „Interesante sînt în prezent la noi poezia şi teatrul. A apărut o valoroasă poezie de dragoste a unor autori tineri, născuţi în jurul anului 1950, cum sînt : Reira Maria Rodriguez, care a cîştigat premiul Casa de las Americas pe anul 1986, Oswaldo Sanchez, Raul Hernandez Novas. Aceştia scriu o lirică foarte intimă, dar şi o poezie inspirată din viaţa de toate zilele a poporului nostru.

Contrar poeziei, teatrul nostru nu este deloc poetic, el impune prin modul de abordare directă a problemelor sociale, a realităţii. De aceea are un ecou atît de viu în rîndul concetăţenilor mei.

În proza cubaneză a ultimilor ani predomină romanul istoric. Este vorba mai degrabă de o dominare cantitativă pentru că opere de certă valoare nu sînt prea multe în acest sector".

Referindu-se la preocupările Institutului pentru literatură şi lingvistică al Academiei de ştiinţe cubaneze, Cira Romero a spus : „Institutul are două sarcini principale : studierea spaniolei cubaneze şi a literaturii cubaneze. Deocamdată nu ne ocupăm de studiul altor literaturi, dar ne gîndim s-o facem în viitor. Lucrătorii secţiei pentru literatură pregătesc în prezent «Istoria literaturii cubaneze». Nu este vorba despre o istorie atotcuprinzătoare, ci de o scurtă privire intitulată «Profilul istoric al literaturii cubaneze». Primul volum, care merge pînă în anul 1898, a şi apărut".

● **SCRIITORUL POLONEZ ANDRZEJ PRZYPKOWSKI,** în vîrstă de 57 de ani, a debutat în literatură în anii '60. Cu toate că prin formaţie este jurist, creaţia sa este în întregime închinată mării, călătoriilor efectuate în jurul lumii sau pe diferite alte suprafeţe de apă ale mapamondului. Cele mai cunoscute dintre lucrările sale sînt : „Călătorie obişnuită“, „Undeva în Franţa“, „Ei erau peste tot“, „Dacă ai să revii la Montpellier“, „St. Lazaire nu are mîine“, „Luna peste Sierra Leone“. Ani la rînd a fost secretarul general şi vicepreşedinte al Asociaţiei marinistilor polonezi, formaţiune care cuprinde pe toţi creatorii care în operele lor abordează tematica mării.

„Cum se face că din jurist aţi ajuns să abordaţi tematica exotică a mării ?“ a fost întrebat scriitorul. „De bună seamă că totul mi se trage din copilărie. Aveam cinci ani cînd, împreună cu tatăl meu, m-am urcat pe remorcherul «Lupul», care ne-a dus din Gdynia într-un port militar unde părintele meu, arhitect, construia un obiectiv militar. Aceasta a rămas cea mai puternică amintire a mea din copilărie. Ea mi-a fost întărîtă în anii războiului, pe care i-am trăit la Varşovia. Tînjeam după mare pentru că ea devenise pentru mine simbolul libertăţii...

După război, după primele mele încercări literare, în Polonia a fost reînviată mişcarea marinistilor. Această Asociaţie organiza, pentru creatori, expediţii pe toate mările lumii la bordul vaselor poloneze. Primul meu mare drum pe apă l-am făcut în Japonia după care a urmat altul în Asia de Sud-Est.

● **ÎN POFIDA FAPTULUI CĂ ÎN ŢARA SA NATALĂ,** Anglia, este foarte populară, Elizabeth Berridge este aproape necunoscută în afara graniţelor ei. Activitatea ei literară este definită de cele şapte romane apărute pînă în prezent, de cîteva volume de povestiri, în afra celor publicate prin reviste literare, precum şi de cronicile literare pe care le semnează în paginile lui „Daily Telegraph".

Elizabeth Berridge nu face parte din rîndul scriitorilor care filozofează mult, arma ei cea mai puternică constă în ştiinţa de a creea atmosferă, de a crea personaje memorabile, pe care le întîlnim mai ales în romanul „Traversînd parcul", ca şi în majoritatea povestirilor sale cuprinse sub titlul „Probleme de familie".

Tema fundamentală a scrisului ei este familia, „o lume în microcosmos", cum o defineşte autoarea, şi aceasta este una din explicaţiile pentru care volumele ei se bucură de o largă audienţă în rîndul cititorilor. În cadrul acestei teme un loc important îl ocupă relaţiile părinţi-copii, altfel spus, conflictul dintre generaţii. Aşa este cazul povestirii „Fringere" în care problema dezbătută este cea a lipsei de înţelegere a părinţilor faţă de copii, fenomen caracteristic nu numai prozei ei, ci literaturii universale contemporane. Şi, din păcate, nu numai literaturii.

Vîrsta a treia nu scapă nici ea observaţiei ascuţite a prozatoarei. În povestirea „Înainte de a adormi", eroii sînt soţii Mathews, oameni în vîrstă, la care egoismul exacerbat şi înstrăinarea pun în faţa cuplului probleme de nerezolvat.

Autoarea ia în vîrful cătării nu numai racilele societăţii moderne, dar şi slăbiciunile şi defectele individului, din care cauză scrierile ei au o importanţă general-umană.

Balcanice

BAKI YMERI

Gazel de dragoste

Cununi de săruturi azi noapte ne-am pus.
Greul lor aur ne-a îmbătat.

Aşternutul dorinţei a-nflorit în extaz.
În alba lui iasomie-am plutit.

Fragi date-n pîrgă ca-n miezul de vară
De pe buzele tale-am cules.

Sînii tăi mi-au rotunjit palmele
Aidoma gutuilor, toamna.

Gura ta strivea o mireasmă
De busuioc înfocat.

Dragostea ta mă făcuse să uit
Cît de fidelă e moartea.

DINA CUVAŢĂ

Leacul la timp trebuie căutat

Azi am vorbit la telefon cu vecina din sat :
Mi-a spus că mama se simte mai bine,
Că au să aibă ei grijă de dînsa.
Au să aibă ei grijă de ea — la ce bun grija lor ?
Fereaască-te Domnul de grija vecinilor —
Dar, uite, mamă, că mai există cîte un om
Bun la suflet pe lume şi de aceea
Nici nu-ţi mai port uneori atîta de grijă.
Dar omul la timp trebuie să-şi caute leacul !

Gînduri ce duc către mama

Stai acasă, draga mea mamă, şi eu n-am cum afla
La ce te gîndeşti — adeseori mi-ai vorbit
De greutăţile duse pe macedonene cărări.
Te gîndeşti poate că au şi aromînii acum
Parte de frumuseţea rivnită — te gîndeşti poate
Că a venit vremea cînd nurorile nu mai vor
Să mai stea cu bătrînii, că nici tu
N-o să ai o soartă mai bună.
Să ştii că şi eu mă gîndesc
La alte o mie de lucruri.

În românește de
Dumitru M. Ion

ACASĂ

Căderi de văzduhuri

Nopţi legănate cu ierburi şi-n lac cu nuferi galbeni. O vîslă aiurită suspină şi cîntă.

În iulie, seara, cînd se sting viorile aşteptării, sînt ca un pahar de cristal în care o fată, culcîndu-şi osteneala, şi-a îngrămădit podoabele – cerceii păstrînd încă dogoarea obrajilor, şiragul de perle înflorate de atingerea sînului, brăţările zvicnind de cîntecul ce-l spune sîngele cînd braţele se încing de iubire.

În aceste seri, nici o ţipenie de gînd rău în preajma tîmplei.

Iar cuvintele pe care le-am căutat toată ziua răsar de sub coviltire albe, tefere, nezdruncinate şi se apucă să cioplească-n lemn de trandafir.

Sînt seri ca nişte păduri de lemn întinse de la un munte la altul ca să treacă pe umerii lor pilcuri de căruţe cu fin vioriu.

Sus, se schimbă gărzile la palatul Lunii, dedesubt, riurile schimbă între ele zăvoaie, peşti nemuritori, sălcii şi hore în care se-nvîrt, pînă la pierderea minţii, flăcăi amăgiţi de zinele apelor.

Trec din asfinţit în mine fluturi de laur şi descîntece vechi cad din înalturi în ploaia de stele ce se închipuie perdea la geamul dinspre lume. Un cal de frunză bate din copită. Cu botul scufundat într-o fîntînă de struguri, el umblă să bea din vina de argint a pămîntului şi din izvorul vrăjilor.

În iulie, seara, clipa e albă, cu ochi leneviţi, anii au fruntea lungă, prelinsă de sub coif de aur şi eternitatea, negeroasă, risipeşte pietre rare.

În iulie, seara, totdeauna va zbura o fată la un bal, într-o trăsură purtată de cărăbuşi.

În iulie, seara, totdeauna o luntre se va pierde în stele, cu visla frîntă, ca un duh al nefiinţei, ca o rană plecînd să se spele-n moarte.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
32
(1 317)
simbătă
8 august
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALORI DE CONȘTIINȚĂ

Despre orizontul și semnificațiile spiritului revoluționar în viața societății ne-a vorbit, nu odată, secretarul general al partidului. Relevînd virtuți și trăsături care fac o evidentă linie de legătură cu tradiția, cu patosul luptei și muncii creatoare prin care poporul s-a exprimat de-a-lungul timpului și a sporit necontenit zestrea materială și spirituală a țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu aduce, de fiecare dată, argumente și motivații noi spiritului revoluționar, acestei capacități pe care partidul, în misiunea sa istorică de forță politică organizatoare și conducătoare a societății, de centru vital al întregii națiuni, o dezvoltă pe planul conștiinței, al gîndirii și activității practice, într-o convergență de idei și fapte care definesc însăși calea prezentului și a viitorului, edificarea neîntreruptă a progresului și civilizației socialiste. Spiritul revoluționar al epocii de mare avînt constructiv înseamnă cunoașterea, trăirea și asumarea realității, cunoașterea și asumarea perspectivei, angajare și dăruire în muncă, în creație, în opera vastă de înfăptuire a programelor creșterii neîncetate a avuției patriei. El înseamnă voința și priceperea de a face totul pentru îndeplinirea deziderateloc majore ale actualității, dar înseamnă și calificare neîntreruptă, creștere continuă a orizontului de vederi, cunoaștere și abordare științifică a lumii, pregătire continuă pentru muncă și viață, luptă pentru afirmarea noului, a celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane.

Este un țel politic și social acesta, el decurge din însăși menirea și ideologia partidului, din faptul de o evidentă istorică, de acum, că în tot ce s-a împlinit, în toate uriașele transformări petrecute în economie, în știință, învățămînt și cultură, în înfățișarea țării, a condiției umane din România anilor care au urmat celui de al IX-lea Congres al partidului, stă pecetea de personalitate a gîndirii secretarului general al partidului, stau mereu vii îndemnurile și orientările sale, tezele și principiile care alcătuiesc o adevărată chartă a spiritului revoluționar în acțiune, ca și chipul, linia de boltă a tuturor răsfrîngerilor și confirmărilor sale în materie de construcție, de făurire a unei societăți și a unui om nou, a unei noi conștiințe. Este un țel politic acesta, el decurge din realitate, este o normă a acesteia, un deziderat dar și o cale a realității însăși în permanența și laborioasa ei devenire. Este un țel politic și patriotic în cel mai înalt grad.

Spiritul revoluționar în cultură, în literatură și artă vizează însuși rolul și funcțiile creației, menirea educativă înaltă și în permanență necesară a actului creator. El este o condiție a manifestării democratismului culturii, modul de a recepta și consacra valori autentice, într-un climat de cea mai largă emulație și efervescență creatoare. Valori de conștiință morală, politică și socială noi se făuresc într-o necontenită interferență cu viața, cu munca și realitatea, ele au temeiul istoric și fertil al unor înfăptuiri economice fără precedent dar au, în același timp, și temeiul unor aspirații și idealuri din perspectiva cărora s-a scris și se scrie istoria la zi, concretă, mereu mai plină, mai bogată în semnificații și cu maximă putere de eveniment.

Activizarea acestui demers, imprimarea unei noi viziuni asupra rostului și înțelegerii conștiinței ca factor dinamic de o excepțională importanță, situarea într-un univers nou și, în multe privințe, novator — a preocupărilor legate de creșterea și afirmarea neîntreruptă a geniului creator al poporului, a capacității sale de a-și făuri un destin nou, liber și independent și a dobîndi, prin aceasta, un loc tot mai demn și mai respectat în lume, au — în opera secretarului general al partidului — o motivație de ordin politic și ideologic în sfera căreia se cuprind și literatura și arta, rolul educativ al acestora și, în consecință, menirea plină de responsabilitate a tuturor celor chemați să slujească, prin cuvîntul și scrisul lor, vocația creatoare a poporului, fapta și munca sa. Din acest unghi și într-o asemenea perspectivă instituirea congreselor educației politice și culturii socialiste a însemnat — în contextul atitor alte și alte reprezentative forumuri și modalități ale democrației noastre socialiste — o treaptă nouă, de certă și originală valoare și contribuție politică, educativă, pe calea angajării culturii și artei, a exprimării spiritului revoluționar în cultură, în acel consens larg al activizării și valorificării tuturor resurselor și capacităților creatoare ale națiunii. Marele Festival național „Cîntarea României" este o dovadă în acest sens, el împlinește o vocație și sărbătorește un destin, unifică în esența sa munca și creația și dă o lămuritoare idee asupra tuturor valorilor de conștiință pe care cultura și arta sînt chemate să le exprime și să consacre chipul și spiritul unei întregi epoci. În această lumină, apropiatul Congres al educației politice și culturii socialiste va prilejui bilanțuri și perspective care să dea impulsuri noi activității creatoare.

Luceafărul

Ion Sinca: „Cîntarea României"

Antologia «Luceafărul»

Culorile din stemă

Urcăm dintr-o baladă cu paltini fulgerați,
Dar țipătul din paltin a devenit vioară,
Sub cerul Mioriței azi sîntem mai bărbați
Cînd un înalt luceafăr veghează peste țară.

Urcăm, urcăm spre soare acest picior
de plai
Cutreierați de dorul unor înalte stele,
Dorul înalt vibrează în sunetul de nai,
Culorile din sunet vibrează în drapele.

Cînd presimțim în spații un răsărit
de lună
Luceafărul de ziuă spre piscuri noi tresare,
Deodată cu Carpații urcăm către Comună
Cu tînărul luceafăr din margine de mare.

Culorile din inimi se reaprind în steme
Și roșul din drapele e far spre viitor,
Și viitorul însuși, cu-o clipă mai devreme,
Azi îl presimt Carpații în fald de tricolor.

Negoiță Irimie

IN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Angajarea literaturii

În epoca modernă și contemporană, unul dintre cele mai disputate aspecte ale creației literar-artistice și totodată element constitutiv al atitudinii estetice a autorului, pare totuși a fi **angajarea social-artistică** a acestuia. Fundamentarea unei astfel de angajări, distincte și clare, ne este asigurată — în opțiunea noastră — de concepția materialismului dialectic și istoric, căreia îi sînt proprii tocmai o astfel de angajare, un militantism și un spirit revoluționar organice, lucruri cunoscute asupra cărora nu vom mai insista. Poate mai mult decît în cazul celorlalți factori ai conștiinței sociale, literatura, prin însăși explicația esenței sale estetice și îndelungata experiență istorică a practicii literare, s-a dovedit a nu putea exista în afara angajării sale implicit sociale, lucru ce decurge din implacabila sa socialitate intraestetică. Ceea ce nu înseamnă nicidecum un aspect restrictiv al ființării sale ; ci, dimpotrivă, tocmai posibilitatea de a se bucura de o deplină libertate de afirmare, autorul angajîndu-se în realizarea expresiei concret-artistice, în mod necesar și conștient, potrivit condițiilor concret-istorice date și idealului său social-estetic, finalității artistice a operei sale. Este vorba nu doar de o angajare socială în general, cum se mai obișnuiește a se crede și care este de altfel comună întregii conștiințe sociale, ci de o **angajare specific-artistică, particulară,** atît în planul conștiinței artistice a autorului, cît și în cel al practicii concret-artistice ; și încă, nu atît a autorului personal, cît în mod concret **a operei sale,** ca nouă și autentică realitate artistică obiectivă. Ea, opera, trebuie să cuprindă, și cuprinde vrînd-nevrînd, în mod implicit, în structura sa artistică elementele socialității atît ale realității obiective reflectate, cît și ale subiectivității artistice creatoare, ca temei ineluctabil al nucleului său estetic. De unde, angajarea socială a autorului, mai precis a operei sale, nu numai că este inevitabilă, dar ea nu se poate realiza decît ca **angajare artistică,** potrivit esenței estetice a literaturii.

Urmarea firească a acestei oricum implicite angajări social-artistice o constituie **afirmarea deliberată** a unui anumit ideal social-uman ; reflectarea artistică a realității de pe o anumită **poziție ideologico-artistică,** declarată sau nu ; manifestarea unei atitudini estetice **active** în sensul angajării, sporirii influenței **modelatoare** a literaturii ; și chiar „afișarea" unui **partizanat deschis** față de un anume ideal social-politic ; într-un cuvînt, exercitarea unui anumit **militantism literar-artistic,** implicit expresiei concret-artistice, operei ca atare, potrivit filosofiei, concepției despre viață, lume și societate a autorului. Datorită acestei angajări implicite și respectînd pe deplin adevărul realității social-umane reflectate, autorul evidențiază anumite elemente, laturi sau aspecte semnificative ale acestei realități, potrivit esenței și sensului devenirii acesteia, dar și idealului său estetic major, care marchează direcția și cîmpul angajării sale social-artistice. Oricum, o astfel de angajare social-artistică devine deplină numai în **planul estetic** al creației literar-artistice, concretizată expresiv-artistic în structura operei, subsumată artisticității organice a literaturii. O angajare extraestetică, lipsită de fundamentul însușirii artistice a lumii, va fi lipsită de forța inegalabilă a specificității artistice, va rămîne o simplă și obișnuită angajare socială, conjuncturală sau oportunistă, comună conștiinței sociale în general, dar lipsită de forța conștiinței și expresiei concret-artistice, particularitate care sporește potențialitatea influenței modelatoare a literaturii.

Necesitatea înțelegerii și motivației din perspectiva estetică a militantismului literar-artistic ne este impusă și de faptul constituirii esenței estetice a fenomenului literar-artistic ca **reflex expresiv-artistic al afirmării esenței umane, al luptei de împlinire a personalității umane,** ceea ce presupune o continuă formare,

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Clasicismul țărănesc monumental

Nu există o „luptă" a cîmpurilor stilistice în cadrul unei societăți ceea ce arată că, arareori, o societate trăiește într-un singur cîmp stilistic. Grecia lui Platon se pare că fusese cucerită la o scară aproape completă de către clasicism. Și totuși Platon însuși vorbește despre lupta dintre **daimonion** și **omul marionetă,** adică despre largi arii de trăire individuală și colectivă scăpate de sub „controlul" tiparului psihologiei clasice. Ca să nu-i pomenim pe sofiști, care se aflau cu totul în afara clasicismului, iar speculațiile pitagoreice în jurul numărului irațional (radical din 2) sînt și ele manifestări ne-clasice, ceea ce-i va îngădui lui Spengler să consemneze asprimea cu care sociologia clasică a polisului „reprimă" **psihologia ne-clasică** a unor grupuri ezoterice.

În chip contradictoriu, N. Iorga va privi cu rezervă libertatea limitată a polisului grecesc (eleutherie) al cărui răspuns, la manifestările libere ale lui Socrate este „cucuta". În fapt, același tărîm de luptă între cîmpurile stilistice ne întîmpină și aici. Vom întîlni, așadar, într-o societate, manifestări de clasicism în lumea țărănească și, concomitent, manifestări ale modelului preromantic ori baroc în fragmentele lumii urbane. Cînd psihologia clasică țărănească cucerește forme ale culturii urbane — cum ar fi romanul de pildă, ori templul grec — putem vorbi chiar despre un clasicism țărănesc monumental. În creația lui G. Coșbuc, baladele sînt expresii ale clasicismului țărănesc monumental, idilele, însă, par a-și fi împrumutat atmosfera psihologică din altă parte decît dinlăuntrul lumilor țărănești. Deși nu le lipsește acestora o predispoziție spre idilic, spre îmblînzire artificială a contrastelor, totuși aceasta este curmată brusc în favoarea altor forme de echilibrare psiho-simbolică atunci cînd sînt puse în discuție postulatele ordinii țărănești a lumii. Prima formă de clasicism țărănesc monumental o vom găsi realizată tot în Grecia antică, prin creații ca acelea ale lui Hesiod : „Teogonia", „Munci și zile". Mediul de norme și virtuți militare în care trăia Sparta reprezintă și el un decupaj al clasicismului țărănesc monumental.

La romani, Caton cel Bătrîn va da expresie aceluiași clasicism țărănesc monumental cu a sa **De re rustica,** atît de apropiată, ca spirit, de **Trattato della famiglia,** creat peste secole, în aceeași arie, de florentinul L.B. Alberti. Norme precum **tranquilita dell'animo,** „viața la țară

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

Urcînd la izvoare

Din perspectivă umanistă, „la izvoarele vieții" inseamnă în primul rînd „la izvoarele istoriei". Nu atît ale celei (pe nemerit numite) „majore", cu catastroficele ei afirmări evenimențiale, în care clipa celui tare calcă în picioare și copite munca de o viață, ba chiar de generații, a celor mulți, slabi și mărunți, cît ale acelei pridideli obscure mai mereu, vitejești citeodată, a milioanelor de ființe, care a făcut cu putință statornicia și continuitatea într-o anume vatră, a creat o **forma mentis** de adecvare la natură, s-a constituit în societate și a nutrit o necurmată aspirație către civilizație și cultură. Pe scurt, istoriei nedrept botezate „majoră" i se opune, fără să vrea și fără să se izoleze ca sub un clopot de sticlă, în vid, istoria (pe nedrept botezată) „minoră". Și aceasta pare a avea aspectul unui cîmp larg de forțe cu dublu sens (și cu o mulțime de sensuri secundare), unde prezentul și viitorul sînt necontenit întemeiate de trecut, dar și trecutul e reîntemeiat, repus în valoare, asumat de realul actual și posibilul ideal. Ceea ce a consemnat scrisul cel mai ades și a devenit document, este o excrescență a acestui proces îndelungat și contradictoriu, desfășurat parcă subteran, de desăvîrșire a omului în eternitate. De aceea, cu cît cunoști mai bine așazisele „surse", cu atît îți dai seama de aproximativa lor autenticitate și te uimești cît de rapid se transformă ele în literă moartă. Un fenomen analog, deși cu nuanțe în favoarea sa, se petrece cu informația arheologică. În realitate, tot ce am fost, nu conjunctural, nu trecător, sîntem încă și vom fi. Iar acest lucru arată că purtăm în noi ființe, lăuntric, adevărul și că nu-i nevoie decît de o corectă hermeneutică a ființei, pentru a descoperi secrete mișcătoare, ce au acționat și acționează, de altminteri, la lumina zilei.

O ontologie cu predicatul istoricității în ea ? Nu comitem anacronisme, atribuind viului marcat spiritual capacitatea de a-și recunoaște sinele pe trepte foarte diferite de evoluție ? După opinia noastră, nu, deoarece schimbarea nu reprezintă o deplasare rectilinie și ireversibilă, ci o revenire — calitativ superioară, desigur — a unor unități relevante și statistic.

Hotărît lucru, posedăm în fiece moment instrumentele adecvate cunoașterii și autocunoașterii apropiate și nu trebuie să ne aminăm luarea de cunoștință pînă la noi informații, căci

Ioan Dumitru Denciu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Sub înaltele bolți

numai pe tine te am trecătorul meu
trup / și totuși / flori albe și roșii, eu
nu-ți pun pe frunte și-n plete, /
căci lutul tău slab / mi-e prea
strîmt pentru străsnicul suflet / ce-l port...".

În mai 1967, cînd noi, Promoția 111 a Liceului „Andrei Șaguna" din Brașov, deschideam larg aripile — moda „desanturilor" ne era necunoscută — pentru a ne lua zborul spre o nouă viață, versurile lui Lucian Blaga, se împleteau, tulburător, sub înaltele bolți ale sălii pe frontispiciul căreia întemeietorii au înscris îndemnul spre Carte și Bărbăție, „Literis et virtuti", cu însăși tinerețea noastră. Acolo, între zidurile școlii ce se afirmase, în timp, ca unul din cele mai viguroase izvoare de cultură din Ardeal, am înțeles — fie și numai din lacrimile înflorînd în ochii dascălilor noștri cînd „Tricolorul" sau „Un răsunet", vibrante imnuri, legate de numele altor slujitori ai acestui lăcaș, Ciprian Porumbescu, Andrei Mureșanu, au putut fi cîntate din nou — că sîntem o verigă dintr-un lanț trainic. Atunci, la vîrsta primelor și celor mai adevărate iubiri, aveam ca repere porțile vechi din Șcheii Brașovului, zidurile și bastioanele cetății, muzeul primei școli cu limbă de predare românească, „Reduta", Casa Sfatului, Turnul Negru, promenada de sub Timpa, Casa Mureșenilor, recitam „La arme", acea „Marsilieză română cu vibrație proprie, independentă de vreun miraj muzical", scrisă tot de un fost elev al liceului, Șt. O. Iosif, sau, împreună cu un coleg din altă promoție, Octavian Goga, speram pentru dezmoșteniții soartei : „Din casa noastră, unde-n umbră / Pling doinele și ride hora / Va străluci odată vremii / Norocul nostru-al tuturora...". „Gazeta de Transilvania", George Barițiu, Sextil Pușcariu, eroul comunist Ilie Cristea, ASTRA, făceau parte din tinerețea noastră ce se hrănea cu Eminescu, dar și cu Beatles...

Din cînd în cînd, asemeni unor păsări, obosite de zbor, ne reunim în amintirea celor mai frumoși ani, regăsindu-ne, în fulgerarea unei lacrimi, copiii de odinioară... În mai, 1987, Promoția 111 a prezentat „Raportul" după douăzeci de ani... „Sînt reprezentantul promoției noastre la construcția primei centrale nucleare din România...". „Mă ocup de sănătatea oamenilor muncii din Băilești..". „Vin din India, am contractat bumbac...". „Am ales chimia, sînt cercetător la ICECHIM...". „Sînt arhitect la Cluj-Napoca...". „Conduc una din secțiile Întreprinderii de Tractoare din Brașov...". „Am navigat, sub pavilionul nostru, românesc, pe mările și oceanele lumii...". „Proiectez...". „Construiesc avioane, la Ghimbav...". „Ca șef de fermă îmi doresc să obținem o producție care să ne aducă înaltul titlu de Erou al Noii Revoluții Agrare...". „Nu mai sînt schiorul pe care-l știați, ci directorul unei școli din Zalău...". „Consilier în Centrala mecanică fină...". „Am fericirea de a fi

Eduard Huidan

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Oglinzile adevărului

„Poezia este un fel sublim de a rosti adevărul. Un mare popas între cuvinte, la confluențele timpilor, printre sunete pure și grave. Piramidele închipuirii nu se prăbușesc niciodată, întrucît se găsește mereu cîte un meșter Manole, care să descopere în vis cifra eternului". Cel ce rostește acest „credo" într-o veșnicie creației aparține tagmei trăitorilor din și în lectură. Serios și laconic, avînd conștiința responsabilității profesionale, condescendent în relațiile pe care le întreține, de o perfectă urbanitate, rar vindicativ, cînd e vorba de poezie și de familie, Florea Miu duce cu discreță îndîrjire povara luptei cu impostura, tinjind după adevărata prietenie sau după lumina satului părăsit la modul mitic, apoi regăsit în noile tipare, la fel de fascinant. Ocolit de comodități, impunîndu-și cu greu recunoașterea, poetul din inima cîmpiei face drum cărților sale printre valuri de iarbă așteptînd bucuria tulburată a „semnelor nemișcătoare".

Versurile din **Jocuri în piatră** (1972), **Rostire**

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 7-a

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Argumente contemporane

Prin studiul literaturii și lectura suplimentară, școala își propune să transmită generațiilor tinere valorile autentice ale scrisului românesc, ale conștiinței noastre naționale, să-i formeze pe elevi ca buni cititori, să le dezvolte simțul și gustul pentru frumos, orientîndu-i astfel în organizarea unui sistem propriu de valori etice și estetice. Din acest punct de vedere, atitudinea față de viitoarele lecturi, după anii școlarității, este legată de imaginea literaturii care le rămîne în memorie așa cum a fost ea conturată în anii de școală prin textele selectate în manuale.

Lecturile incluse în manualele de română au impus, alături de figurile reprezentative ale diferitelor perioade, și numele unor scriitori de fundal, nu atît prin tradiție, cît mai degrabă prin dimensiunea mesajului patriotic pe care-l transmit cîteva creații de excepție ale acestora. Ne gîndim, de pildă, la **Ioan Nenițescu** și **Alexe Mateevici,** primul cu **Țara mea** și al doilea cu **Limba noastră,** poezii intrate definitiv, și pe bună dreptate, în sumarul manualelor pentru gimnaziu din ultimele două decenii.

Dacă poeziile lor n-ar fi fost studiate în școală, cîți dintre copii ar fi pomenit numele lui **Ioan Nenițescu,** apreciat în epocă pentru volumul **Pui de lei. Poezii eroice și naționale,** unele dintre ele considerate pe bună dreptate astăzi facile și bombastice și cîți ar fi aflat de **Alexe Mateevici,** mort pe front în 1917 fără a se fi împlinit ca literat, autor al unei poezii compusă din nevoia de a răspunde celor care susțineau în vremea aceea că limba română este o limbă necultivată și nu se poate sublima în producții literare mai elevate ? Poate că elevii noștri de azi nici nu știu aceste lucruri despre **Nenițescu** și **Mateevici,** dar le rostesc numele cu venerație ori de cîte ori le recită sau le cîntă versurile.

Fără a face o comparație de ansamblu cu scriitorii de mai sus, nu înțelegem de ce anumite creații poetice contemporane nu figurează în manuale, deși ele s-au impus nu numai în țară, ci și peste hotarele ei. Este vorba de **Căderea Sarmizegetusei** de **Teodor Balș,** distinsă cu Marele Premiu la Centenarul Jocurilor Latinității organizat în 1978 la Avignon, în Franța și de **Laudă limbii române** de **Petre Ghelmez,** care a primit tot atunci al doilea premiu pentru poezie în limba română și n-ar trebui să lipsească din manualul pentru clasa a VII-a, iar **Căderea Sarmizegetusei,** o strălucită sinteză artistică a procesului de etnogeneză a poporului român, din manualul pentru clasa a VIII-a.

Discursul liric din **Căderea Sarmizegetusei** exprimă cum nu se putea mai bine ideea că poporul nostru, moștenind virtuțile pe care le are, nu putea să se nască decît din „fringerea" de „proporții cosmice" a celor două mari etnii europene aflate față în față la răspîntia de ere : cea a geto-dacilor și cea a romanilor. Și cît de sărace sînt manualele noastre în privința textelor literare inspirate de aceste evenimente !...

Densitatea substanței poetice, frenezia rit-

Valeriu Anghel

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE DRAGOȘ MIHAI STOIAN

«Drumeț în calea lupilor»

O carte despre Iorga este o carte care se citește. Iorga reprezintă un subiect inepuizabil, ca Eminescu. Tragicu-i sfirșit a amplificat interesul intens față de personalitatea lui. Această personalitate nu este încă descifrată în profunzime. Asasinarea savantului este încă prea aproape de noi, iar opera lui atit de vastă incit sedimentarea sensurilor ei nu s-a produs încă. A contribuit la intirzierea unei receptări esențiale și unghiul de abordare folosit in reconsiderarea omului și operei. Proteic și independent, N. Iorga a fost inclasificabil și prea mare fiind pentru cărăuși mărunți a fost lăsat uneori de o parte.

Cind se va studia extraordinarul ecou al activității și scrierilor lui, se va ințelege mai bine in ce măsură succesul a dăunat uneori ințelegerii adevăratului sens al acestora. Ca profesor de istorie Nicolae Iorga a fost un om de viziuni vaste și un deschizător de drum în istoriografia europeană. Ca gînditor politic a definit poate cel mai bine situația Europei după primul război mondial și a prevăzut din vreme pericolele grave care pindeau viața europeană. Iorga a fost una din marile conștiințe umaniste ale Europei, vocea lui n-a vorbit doar pentru români ci pentru intreg continentul, iar dacă judecăm proporțiile și efectele pericolului pe care-l denunța, pentru lumea intreagă. Sintezele și cursurile universitare de după război, articolele din presă, conferințele ținute la radio și in diferite localități din țară și de peste hotare fac dovada acestui spirit luminos care vedea departe și nu ințelege să pactizeze prin tăcere cu fabricanții crimei și măcelului european. Audiența lui Iorga a fost extraordinară, iar vestea uciderii lui copleșitoare. Nimic n-a divulgat mai hotăritor esența străină de interesele poporului român a legionarismului ca această crimă prin care a fost suprimat unul din cei mai mari oameni ai timpului său, unul din cei mai străluciți bărbați ai culturii române.

Intoarcerea la figura lui Iorga rămine deci necesară. Nicolae Dragoș și Mihai Stoian au tipărit o carte, **Drumeț in calea lupilor** (Ed. Eminescu), prin care ni se vorbește despre inlăturarea criminală a marelui profesor, despre condițiile și despre cauzele care au dus la crimă. Mihai Stoian nu este la prima tentativă de acest fel. Reporter de teren, scotocitor de arhive și de colecții de reviste, el a tipărit numeroase cărți in care a mizat pe autenticitatea materialului scos la lumină. Din specia cărților de reconstituire care exhibă documentul face parte **Un haiduc al secolului XX: Pantelimon,** unde investigația și problematizarea depășesc interesul strict senzațional al faptelor. Despre Iorga, Mihai Stoian a mai scris o carte, **Moartea unui savant,** in care s-au intreprins o minuțioasă reconstituire a cadrului abominabilei fapte. **Drumeț in calea lupilor** este insă altceva: o reconstituire de aspect romanesc, pe baze documentare solide, a tristului eveniment. Nicolae Dragoș, cel de al doilea autor al volumului **Drumeț in calea lupilor,** a adus ca poet o viziune psihologizantă in prezentarea dramei. La rindu-i, Nicolae Dragoș este și autorul unei reconstituiri de istorie literară, **L-am cunoscut pe Tudor Arghezi,** anchetă relevantă pentru situația in care s-a aflat marele poet după cel de al doilea război mondial, cind izolat la Mărțișor se îndeletnicea cu vinzarea produselor livezii sale și primea vizite mai mult sau mai puțin furișate ale prietenilor, simpatizanților, curioșilor. Un cuplu de autori interesat de adevărul istoric, capabil prin exercițiu literar să facă față dificilei sarcini de a vorbi de gigantul răpus de gloanțele legionare.

Subtitlul explicativ pus sub **Drumeț in calea lupilor este**: „filmul unei existențe reale liber interpretate". Cartea incepe intr-adevăr trepidant, prin apariția „Buick"-ului negru al „Echipei morții" cu ajutorul căruia se va efectua răpirea profesorului și dispariția către o adresă necunoscută. De altfel, despre acest „Buick", 6211 — B.R., se poate vorbi ca despre un personaj. El este chintesența crimei și a acțiunii subversive și teroriste a legionarilor. „Buick"-ul negru traversează de la un capăt la altul paginile cărții, autorii conferindu-i in chip inspirat un rol major. Al doilea element important al „distribuției" negre este chiar Echipa Morții ai cărei membri sint atent și consecvent portretizați. Ei sint elementul intrus, accidentul intrus, pe care **Drumeț in calea lupilor** ține să-l evidențieze. Acest prolog, atit de scurt relatat in mai multe mărturii, este descompus lent in secvențe caracteristice, tăiate acolo unde era nevoie de o subliniere. Tot acum intră in scenă victimele: Profesorul, fata lui, soția, oamenii casei. Este vizibilă intenția autorilor de a nu lăsa neclarificat nimic, de a explica totul, cu riscul chiar al didacticismului.

Relatarea autorilor este liberă în aparență.

Desigur, cartea are o înfățișare romanească. Dar ficțiunea prezentată urmează cu strictețe firul istoric al intimplărilor, pină la amănunte. Efortul a fost de a inscena epic, memorabil și explicativ, intimplarea niciodată înfățișată in această haină. Autorii nu se feresc nici de procedeele filmului polițist, dacă ele sint necesare rostului cărții lor, și sint, așa că **Drumeț in calea lupilor** devine o carte de acțiune, cu multe personaje, cu „lovituri de teatru", cu dese schimbări de mediu, cu ridicări ale aparatului de filmat in cele mai inchise și selecte medii, dar și cu plonjări in lumea de „la fund", pe o diagramă socială, politică, culturală și psihologică bine stăpinită. Pentru a da certitudini cititorului, **Drumeț in calea lupilor** se desfășoară în dublă partidă: sus in pagină este textul romanesc; jos la subsol apar frecvent documentele din care țișnesc informații și amănunte revelatoare. Subsolul se constituie in comentariul părții de sus a cărții, insoțind „libera interpretare" cu un alai de amănunte, care ne arată că totuși libertatea proclamată, rămine strins controlată.

Ieșind din preambului răpirii, care deschide dramatic intreaga carte, se intră in istoria faptelor care au precedat și au dus la crimă. Este vorba de intregul șir de raporturi politice care au avut drept consecință asasinatele de la Jilava, asasinarea lui Madgearu și Iorga. Aici este miezul cărții și incercarea autorilor este de a face explicită istoria cu ajutorul ficțiunii. Meritul acestora de a apela la un ecran vast pe care evenimentele se proiectează la proporția lor reală, evidențiind increngăturile internaționale, rolul personalităților politice. Asasinarea lui Iorga este proiectată pe marele eșichier politic european și chiar dacă nu s-a aprofundat in carte această direcția elementele ei sint clare. Intimplările din România nu sint niște simple intimplări, ci fac parte dintr-un lanț cauzal vast pe care **Drumeț in calea lupilor** il face vizibil.

Cartea foiește de personaje reale, care se mișcă și vorbesc in respectul adevărului. Figuri istorice de prim plan apar și dispar din scenă intr-o viziune obiectivă. Cantitatea de informație asmilată este impresionantă. Fiecare replică a personajelor autentice din carte se bizuie pe un document. Uneori subsolul ni-l dezvăluie cu intenția de a lărgi perspectiva, de a trimite către sensuri pe care epica propriu-zisă n-o oferă. Tot ce ține de Iorga, de infățișarea vieții psihice și intelectuale a personajului, este scos din textele lui. (Un procedeu similar a folosit Eugen Barbu pentru Pavel Candrea din **Incognito** — nu altul decit Petre Pandrea). Replici intregi provin din cărțile acestuia și apelul la ele probează cit de atentă a fost pregătirea documentării, avizarea autorilor in materie.

Dar nu toate lucrurile sint clare in cazul acestui asasinat. Multe documente lipsesc. Vinovații au fugit. Nu există depoziții de martori oculari. Autorii își propun să umple și aceste lacune. Se bănuie că ar fi fost un „proces" al lui Iorga, unele informații dind indicii in acest sens. Sub titlul **Procesul,** Nicolae Dragoș și Mihai Stoian indrăznesc o formulare scenică a imprejurării. Desigur mai ales in acest caz dreptul la ficțiune funcționează din plin, fără a deforma liniile trasate inițial in fizionomia și evoluția personajelor. De ficțiune ține și intriga sentimentală care angajează pe cei doi studenți ai lui Iorga, Delia și Mihai, ca și rolul justițiar pe care tinărul Mihai Vioreanu, in serviciu comandat, il are printre legionari. Sint elemente care nu parazitează trama centrală și adevărată ci o completează și o luminează. Ipoteza din **Moartea unui savant,** după care in asasinarea lui Iorga a fost amestecată și o mare căpetenie legionară, care a insoțit intr-o altă mașină „Echipa morții", prinde aici contur. Horațiu Savu este cel pe care **Drumeț in calea lupilor** il așează in directă legătură cu grupul asasinilor, arătindu-l aidoma lor. **Drumeț in calea lupilor** nu este de aceea doar o carte care preia pasiv datele, ci o carte activă in care materia istorică este prelucrată și interpretată cu rigoare, avansind ipoteze. Interesul cărții crește din această pricină.

Scrisă ca un roman de acțiune, **Drumeț in calea lupilor** (titlu extras inspirat din gazetăria ultimă a savantului) se citește ca un roman cu va urma, dind totuși cititorului satisfacția contactului cu sursa istorică. Scriere inteligentă, concepută la un nivel superior de documentare și de interpretare, **Drumeț in calea lupilor** este o carte care va rămine in bibliografia Iorga, deoarece și-a ințeles personajul și rostul lui.

M. Ungheanu

Clasicismul țărănesc monumental

Urmare din pag. I

intr-o vilă", „conduita rațională a menajului" (ceea ce este „Sancta masserizia" la L.B. Alberti), indică un etos și o psihologie clasică de tipar țărănesc, neschimbat, cum vedem, din antichitate și pină in Renaștere. Acest raționalism economic al gospodăriei va fi **idealul țărănesc** de viață și de ordine economică și, ori de cite ori acest ideal cucerește societatea, sau fragmente ale ei, este un semn de biruință a clasicismului țărănesc monumental. Cum am arătat in altă parte, același etos este comunicat de poemul lui I. Heliade Rădulescu, **Santa Cetate.** Hesiod, Caton, Varron, Columella, Alberti, I. Heliade Rădulescu intră in aceeași linie istorică de manifestare psiho-stilistică. Același model temporal dirijează procesele mentale ale tuturor acestor personalități exponențiale. Există deci, alături de un clasicism al folclorului (folk-lore) și acest clasicism țărănesc monumental care stă alături de clasicismul monumental de formulă urbană (izvodit adică intre zidurile orașelor), așa cum ni-l dezvăluie polisul **grecesc**, salonul francez al perioadei lui Ludovic **al XIV-lea** (cind excesul și strălucirea barocă de care este cuprinsă psihologia monarhică a „Regelui soare" își află contra-măsura in manifestul celor **trei unități** a lui Boileau), ori mediul orașelor-state italiene.

Societățile clasice — căci putem vorbi despre o „sociologie a clasicismului", cum și face Edgar Papu, — au conștiința perfecțiunii lor. Ele nu vor dori să se transforme sufletește niciodată. Un strălucit reprezentant al trăirii sentimentului cosmic al stingerii lumilor clasice, Ghepardul lui Lampedusa, dă expresie acestui hotar sufletesc in fața istoriei care le cheamă spre transformare: „Sicilienii nu admit să se schimbe pentru că se socotesc **oameni perfecți**". Sentimentul perfecțiunii, al unei definitive așezări in ordinea cosmică, o au toate societățile țărănești. Modelul lor de așezare in cosmos a atins perfecțiunea. Legile care statornicesc echilibrul reprezintă catedrala, nevizibilă cu ochiul liber, a acestei lumi. Ghepardul este singurul om, dintr-o Sicilie invadată de un model de timp „expansionist-baroc", care nu și-a pierdut aptitudinea de a privi această miraculoasă catedrală a sufletului colectiv. Plimbările Ghepardului, pe sub bolțile acestei catedrale a sufletului sicilian, se desfășoară. Modelul clasic, de formă inchisă, este învăluit de modelul baroc, de forma deschisă. Ghepardul este exponentul unui clasicism țărănesc monumental. Toți, in jurul Prințului, se simt vrăjiți de echilibrul său imperturbabil, din care s-a retras voința de mișcare istorică, păstrindu-se nealterată puterea de contemplare a formei frumoase, a tiparului modelat, a adevărului și dreptei măsuri. Această psihologie clasică ne explică tipul de **ad-mirare** cu care Prințul urmărește dinamica celor două intreruperi ale frumosului omenesc: Tancredi și Angelica. Ghepardul simte odihna **ad-mirării,** a oglindirii in forma frumoasă. Omul senzualist nu-și poate dezlega jocul maculat; lipsa-i de putere in fața daimonion-ului clasic este totală; nici o linie nu poate fi clintită in alcătuirea sufletească a Ghepardului. („Mi-e sufletul ca gheața și trupul cum sint crinii / Urăsc tot ce e zbucium tulburător de linii"). In opoziție apar toate profilurile ivite dintr-un **nisus baroc**: demagogul Pallaviccini, lăcomia plutocrată a lui don Callogero etc. Ghepardul refuză tot — eveniment și persoană — ceea ce nu propune un model de echilibru și perfecțiune, ori măcar tendința spre acesta.

Seria istorică a clasicismului țărănesc monumental, literatura noastră, pare a fi încheiată de romanul lui Ion Lăncrănjan, **Suferința urmașilor** (aceluiași tipar creator i s-ar putea incadra și celelalte două creații ale scriitorului: „Drumul ciinelui" și „Toamnă tirzie"). Creația lui Ion Lăncrănjan este reprezentativă pentru impasul istoric al psihologiei clasice țărănești și pentru lupta dintre două cimpuri stilistice: clasic și baroc (care i-a derutat pe mulți in ceea ce privește limba romanelor sale, profund marcată de tensiunea celor două structuri stilistice). Monu, personajul central din **Suferința urmașilor,** aidoma oricărui tipar plăsmuit in orizontul psihologiei clasice, apare ca intrupare a **Legii, a unei legi țărănești,** in cazul acesta. Legea țărănească, se arată, in trăirile lui Monu, in puritatea logosului, liberă, adică, de materializările sensibile pe care i-o dau, in celelalte romane țărănești, condiționările economice. Este primul personaj țărănesc din literatura noastră eliberat de orice cadru economic, urcind esența legii in cimpul vizibil al manifestărilor fenomenale. Legea țărănească își descătușează tiicurile in cimpul psihologiilor. Ea nu este agresivă și nici nu stăpinește cu cruzime neindurătoare. De aceea efectele acțiunii sale nu vor fi imediate ci tirzii, prin **urmași.** Pedeapsa legii țărănești se manifestă nu prin silnicia conturului lumii ci prin retragerea din lume lăsind-o in suferința ne-ordinii și a netrebniciei. Legea țărănească e rezemată pe psihologia cumpănirii, a dreptății care nu admite nici o ciuntire (și deci nici un compromis) ceea ce explică prăbușirea lumii prin ciuntirile ei. Psihologia clasică țărănească e defensivă, senină, cumpătată (cu-minte), inceată (**festina lente** este o maximă de orizont clasic țărănesc), increzătoare dar prudentă (acesta este chipul **înțelepciunii).** Acest soi de **prudență, este, cum arată** Edgar Papu, „echivalentă cu atenta oprire. Contrariul acestei prevăzătoare **opriri** este ideea de **hybris** adică excesul sau nebunia, considerată a fi păcatul cel mai mare la greci". **(Apolo...,** p. 14). Opoziția celor doi eroi din romanul lui Lăncrănjan este și ea de tipar clasic. Unul este alter-ego-ul răsturnat al celuilalt, prudența unuia, mereu același (Monu) își primește ecoul strimbat din profilul răsturnat al **hybris**-ului celuilalt. Drumurile lui Monu sint concentrice și se incheie intotdeauna printr-o **intoarcere.** Spațiul său este cu un **centru** și o **margine.** Obsesia lui (un adevărat **traumatism** primar in orizontul psihologiei clasice) este desprinderea de satul matcă și intemeierea noii așezări (Dirza de Sus și Dirza de Jos). Acest eveniment il urmărește pe Monu ca un avertisment cu privire la primejdia descentrării. „Elementele cosmice" care circumscriu psihologia lui Monu sint **pămintul** și **apa.** El are o trăire grea ca pămintul, atotprezentă, calmă, egală cu sine și netulburată. Evenimentele vieții sale sint legate simbolic de cele două elemente: pămintul și apa. Prima invrăjbire, premonitorie, a elementelor spirituale ale lui Monu este reductibilă tot la un conflict al celor două elemente: apa ii fură, prin inec, copilul, arătindu-se invrăjbită contra pămintului, deconspirind iluzia stabilității. Marginile ființei sale sint deodată tulburate de tircoalele unei trăiri a zădărniciei. **Fortuna labilis** își trimite vagi pulsații la hotarele psihologiei clasice țărănești fără a izbindi s-o invadeze. Apa, cu instabilitățile și lunecările ei, dă tircoale vieții lui Monu pe **dedesubt,** pe sub solidul gheții. Niciodată nu va precumpăni asupra solidului și uscatului. Intr-o simbolică premoniție fiul este atras de hotarul apei, simbolul psihologiei baroce. Această atracție secretă și fatidică, totodată, il va și pierde, ca in tragediile grecești. Soarta, **Tyhe,** se arată neindurătoare pentru toate rătăcirile din hotarele apărate de **Lege.**

Ca și in cazul căii de intrupare a logosului la vechii greci, Monu este, inițial, „prizonierul lumii sensibile", un țăran cam greoi și cu totul banal din Dirza de Jos. Tot el își arată, insă, inzestrarea de a purta spre vedere „stratul noetic" al lumii (ideile regulative, esențiale ei), și, „intrucit este de aceeași ființă cu această esență, rămine statornic lingă ea, cit poate sta așa de la sine și pentru sine" (A. Dumitriu, **Alétheia,** Ed. Eminescu, 1984, p. 267). Libertatea lui Monu este tot una cu graduala afirmare a adevărului. Eroul moare purtind spre maximă implinire legea. Tocmai acesta era rostul tragediei grecești, de a dezvălui identitatea Legii existențiale cu adevărul, in puritatea lui absolută, eliberat adică și de condiționările celui care ar intrupa-o, ale eroului. Legea, ca expresie a adevărului, are caracter de **esență pură,** la vechii greci. Cu același sens apare ea in romanul lui Lăncrănjan. Ca și eroii tragediilor grecești, Monu este un destin, adică o viață chemată să poarte spre implinire „adevărul pur" (aletheia). El nu se va impăca, de aceea, cu nici unul dintre cercurile circumstanțiale ale adevărului consacrind vechea distincție dintre **aletheia** și **adecvatio,** intre **stratul noetic** (al „esențelor pure") și **treptele sensibile ale adevărului** (adecvatio). Monu apare, deci, ca intrupare a Legii, a logosului, a purului adevăr care trece de orice treaptă sensibilă (circumstanțială) instalindu-se in stratul purelor principii. Legea țărănească este un asemenea „principiu prim", face adică parte din stratul noetic al lumii. Aceasta este demonstrația romanului monumental al lui Ion Lăncrănjan.

Cenaclul scriitorilor militari profesioniști

Intr-o atmosferă de inaltă emulație spirituală și vibrant patriotism, simbătă 1 august a.c. la Casa Centrală a Armatei a avut loc ședința de constituire a Cenaclului scriitorilor militari profesioniști din Ministerul Apărării Naționale și Ministerul de Interne. Manifestarea se inscrie in suita amplelor acțiuni desfășurate in intreaga țară in intimpinarea celui de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, in ansamblul măsurilor intreprinse in cea mai fertilă epocă din istoria țării, EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU, pentru ridicarea continuă a creației literar-artistice.

La ședința inaugurală au participat Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, reprezentanți ai Consiliului Politic Superior al Armatei și ai Consiliului Politic din Ministerul de Interne, membri ai Uniunii Scriitorilor — autori ai unor volume inspirate din viața și activitatea militarilor —, membri fondatori ai cenaclului.

Cenaclul literar își propune să promoveze, prin acțiunile ce le desfășoară și prin lucrările realizate, politica partidului nostru, concepția și orientările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu in domeniul literaturii și artei, să stimuleze o creație literară originală, patriotică și umanistă, pătrunsă de spiritul idealului comunist despre muncă și viață; să cultive prin mijloacele literaturii și artei dragostea față de patrie, partid și popor, față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul României socialiste moderne; să îndrume și să sprijine activitatea membrilor săi și a tinerelor talente pentru realizarea unor opere literare de valoare, inspirate din trecutul glorios de luptă al poporului, din prezentul socialist al patriei și universul vieții ostășești.

In prima sa ședință plenară, cenaclul a ales biroul in următoarea componență: Radu Theodoru, secretar al cenaclului, Olimpian Ungherea și Gheorghe Văduva, secretari adjuncți, Haralamb Zincă, șeful secției proză, Nicolae Boghian, șeful secției poezie, Tudor Negoiță, șeful secției teatru și artă cinematografică, Constantin Voivozeanu, șeful secției publicistică, Nicolae Dan Fruntelată și Ion Aramă, membri.

In incheierea lucrărilor au luat cuvintul Dumitru Radu Popescu, Stelian Dragne, Constantin Petcu, Radu Theodoru, Ion Jianu, Ion Potopin, Eugen Teodoru, Haralamb Zincă, Ion Gh. Pană, Constantin Avram, Geo Călugăru, Traian Reu și Mihai Rășică. Au citit din creațiile lor poeții: Constantin Atomii, George Florin Cozma, Constantin Voivozeanu, Vasile Preda și Corin Bianu.

Scriitorii tineri și cărțile lor

REPORTAJ

„FEREASTRĂ SPRE INIMA PĂMÎNTULUI"

Numele lui Mircea Motrici a apărut în presă insoțit de mențiunea „corespondent voluntar". În ințelesul său de bază termenul al doilea al formulei citate inseamnă „ceva ce rezultă dintr-un act de voință". Voluntar e insul disponibil, cu inițiative, care se bucură de ceea ce face. Pus insă ca adjectiv, lingă corespondent, același termen sugerează ipostaza de amator intr-ale publicisticii și solicită o altfel de receptare, mai puțin exigentă decit cea obișnuită in cazul profesioniștilor. Citind **Fereastră spre inima pămintului** *) (Ed. Junimea, 1986), m-am străduit să nu uit aceasta. De altminteri, mă obliga și faptul că il cunosc pe autor, că ii știu străduințele și aspirațiile. Un tinăr inalt, cu fața și privirea mobile, prompt in gesturi și expeditiv in discuții. Meseria sa e de electromecanic radio-radiolocație aviație. În intervalul dintre ture cutreieră orașul in care trăiește, Suceava, și județul omonim, căutind date pentru „materialele" sale.

Volumul e consacrat integral minerilor bucovineni. Pentru a da o imagine complexă a vieții acestora, autorul s-a silit să vadă cit mai multe zone de exploatare (a manganului, a sării, a baritinei etc.), să cunoască toată gama profesiilor cerute de minerit, să surprindă „episoade dramatice ale subteranului" ori momente de relaxare și festive. Ideea sa e de a evidenția proporțiile mari, nebănuite, pe care le-a luat această industrie in Bucovina, multiplele schimbări pe care ea le-a determinat. În paginile sale sint menționați zeci de oameni care au renunțat la indeletnicirile tradiționale și și-au asumat dificila meserie de miner. Deși Mircea Motrici afirmă că a obținut prietenia unora dintre ei, această intimitate nu apare convingătoare in plan literar. Biografiile lor sint schematice ca niște fișe pentru serviciul de cadre. La intrebarea cum au ajuns mineri, răspund, stereotip, că „i-a atras muntele", iar la aceea de ce s-au fixat in cutare loc și nu in altul, declară că „au mers acolo unde a fost nevoie". Ciudat, nici unul nu mărturisește că a avut in vedere anumite criterii economice și necesități materiale, fapt care ii face suspecți de inautenticitate. De vină e, bineințeles, tinărul nostru reporter care in loc să analizeze lucrurile in profunzime se oprește la superficia lor. El nu le scrutează, nu le răsucește pe toate fețele, ci doar și le apropie sentimental. Astfel, călătoriile sale de reporter sint „drumuri de suflet"; „oameni minunați" care se luptă cu natura ostilă, minerii sint „frații (săi) de suflet"; o femeie preferă să lucreze in carieră pentru că — simte ea — „piatra are suflet". Textele sint pline de sintagme ca „mesaje de suflet", „urări de suflet", „cuvinte de suflet", „artere ale sufletului" etc. Tolerabile in eter (am impresia că mai multe din reportajele sale au fost compuse inițial pentru radio), asemenea manifestări de lirism sint greu suportabile in pagina scrisă.

Mircea Motrici are, fără îndoială, citeva din calitățile necesare unui publicist, în primul rind o vie curiozitate față de ceea ce se intimplă in realitatea imediată și o tot atit de vie plăcere de a relata cele văzute. Pentru a deveni insă un adevărat reporter el trebuie să uite cit mai repede obișnuințele de „corespondent voluntar", rețetele de care se ajuta in compunerea „ilustratelor" sale.

Constantin Călin

***) Mircea Motrici: „Fereastră spre inima pămintului", Editura „Junimea", 1986.**

REPORTER ÎN ACTUALITATE

Cele douăzeci și șapte de reportaje despre Anina pe care Nicolae Sîrbu le adună în recenta sa carte, **Aurul din aripi** *), ne propun o imagine vie, veridică, a unui vechi și important centru industrial al Banatului. Autorul alternează la început, ca pentru o captatio benevolentiae, scene ce se petrec in contemporaneitate cu altele ce țin de inceputurile Aninei industriale: acestea din urmă sint adevărate fragmente de roman in care fabulosul se aliniază unei interesante tradiții locale intr-un paralelism simbolic traversat oportun, din loc in loc, de datele certe, istorice. Tot in prima treime a cărții, Nicolae Sirbu ne propune un incitant dialog despre reportaj ca specie literară. Pentru ca, după enunțarea principiilor și consumarea unui autentic freamăt de prozator, autorul să se mulțumească, in următoarele două treimi ale cărții sale, in condiția de simplu — dar demn — meseriaș al condeiului jurnalistic; cartea este oarecum dezechilibrată. Cititorului avizat ii convine referința la principii și metodă, trecind mai neted peste factologia — bogată, de altfel, și prezentată alert, antrenant — ce se regăsește insă in majoritatea cărților de acest fel.

Impresionant in cartea lui Nicolae Sirbu rămine inceputul, capitolul „Viața ca o locomotivă" in care autorul descrie robust și interpretează percutant. Este vorba de calea ferată de la Oravița la Anina, realizare a secolului trecut, adevărată minune a tehnicii: 33 de kilometri in serpentine strinse, „Semmeringul României" cum i se spune, drum de fier făcut de fostul imperiu pentru exploatarea cărbunelui din zonă. În capitolul (reportajul) al doilea aflăm de primul colonist al Aninei, de la 1774: trimis aici cu acte in regulă de la impărăție, acesta aduce din neguroasa Germanie cintecul bradului (are chiar un brad al lui, pe care se iscălește în semn de proprietate dar și de „frăție" cu natura) — iar din partea locului află, de la ciobanii bănățeni, bocetul românesc al bradului. Tot acesta, Mathyas Hammer, descoperă din intimplare puterea calorică a șisturilor. Nicolae Sirbu revine, apoi, din istorie in prezent: la Anina se construiește una dintre cele mai mari termocentrale pentru exploatarea șisturilor bituminoase. Vechiul obicei al localnicilor (ciobanii români păstrau in traistă, pe ploaie și lapoviță cite un bolovan incălzit care-și păstra dogoarea zile întregi: mai tirziu, localnicii — români și coloniști germani — obțineau din șisturi un fel de ulei industrial) își găsește o intrebuințare industrială de mare importanță: noua termocentrală are puterea celei de la Porțile de Fier, este o premieră românească și una dintre cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale.

Autorul se oprește, in continuare, asupra chipurilor de oameni care construiesc obiectivul. Sint vechi meseriași, ilustrați in lucrări de anvergură pe valea Lotrului ori la Canalul Dunăre-Marea Neagră, dar și tineri din zonă ori din colțuri îndepărtate ale țării veniți aici ca la o școală a vieții. În paralel, reporterul ne descrie Anina, Orașul Nou, minerii din aceste locuri indirjiți în lupta cu adincurile pămintului, increzători in munca lor, mindri de calitatea cărbunelui de la Anina ca și cind o parte din ființa lor il innobilează.

Asemenea reportaje — monografii, precum **Aurul din aripi** de Nicolae Sirbu, au un adevărat rol de ghid: afli din această carte o sumedenie de lucruri noi, interesante, prezentate succint dar atrăgător. Înzestrat cu o fină tehnică a descrierii, posesor al unei bune experiențe jurnalistice, autorul face necesare pregătiri pentru proza adevărată — pe care nu ne indoim că ne-o va da.

G. Nicolae

***) Nicolae Sîrbu: „Aurul din aripi", Editura „Facla", 1986.**

CRITICA

EXEGEZE DE LIMBAJ

Aparatul critic etalat de Marius Ghica in **Facerea poemului** (1980) are diverse puncte de plecare: cele citeva zeci de volume de adnotări despre creație ale lui P. Valéry; fenomenologia „rostului poetic" imaginată de Mihai Șora sub titlul „Sarea pămintului"; citeva meditații, „cărări" proprii, mai degrabă etimologice decit filozofice pe marginea metalimbajului critic și, in sfirșit, analize originale la citeva poezii filozofice (Eminescu, Heidegger — nu se putea altfel — și Blaga), pline de corespondențe surprinzătoare dar lipsite de funcționalitate teoretică și, prin asta, alături (in ciuda frumuseții lor) de esența vizată.

Există mai multe orientări ce compun atitudinea pe care M. Ghica o adoptă in cunoaștere și o bună parte dintre acestea rețin atenția, fiind definitorii pentru formația sa critică.

În primul rind, autorul se dovedește a fi un filolog de solidă formație și limbajul său, aparatul său conceptual, este inzestrat in consecință cu acel mimetism al fluidului care adoptă cu suplețe formele cărora le e destinat, oricite profunzimi ar presupune ele. Cel pus in situația ingrată de a analiza la rindul lui o metapoetică rămine numai cu intrebarea in ce măsură flexibilitatea prea mare nu anulează ea însăși creativitatea critică, redusă la limbaj. Presupunerile se confirmă spre final, cind este adoptat „limbajul fenomenologic", incurajindu-se creații originale, lexicale **(răs-bunat, ex-spirația, ex-presia, a-tenția etc... laolaltă-purcederea, trup-sufletul, din-nou-născutele** etc...) și sintagmatice **(fermecate-fermecind, străfundul fără fundament, așezarea in deschis, tainica ființă a fiindului, venirea in prezență, rostirea pune in rost** etc....). Acestea sint cu atit mai bizare cu cit limbajul nu este un simplu instrument al expresiei critice, ci este angajat in articulațiile esențiale ale argumentării, autorul adoptind o astfel de „de-săvirșire" tocmai in punctul culminant al ei. Acest punct este plasat pe drumul intoarcerii către inceputuri. Contribuția sa originală izvorăște din convingerea că problemele actuale ale creației au fost indeajuns gindite in profunzimea lor de către antici, dar sensurile primordiale ale cuvintelor s-au pierdut. În felul acesta, este invocat rolul **„de a** imbuna blestemul care a făcut să se aștearnă un văl de uitare peste măreția dintii a rostitului" (p. 192). Rezultatele la care ajunge M. Ghica la capătul unor astfel de „cărări spre o po(i)etică in temeiul ființei" (punerea in ființă, înființarea prin punere) nu sint in măsură să asigure funcționalitatea dorită a unui sistem (aceasta se observă din comentariile pe marginea textelor valéryene) oricit de pertinent s-ar recomanda el prin argumentul lingvistic. Recursul la limbajul criticii inițiale coincide cu dezangajarea puterii de gindire a cercetătorilor actuali, in ciuda faptului că se acordă, in speranța de „scoborire" in misterul creației, un credit nemăsurat gindirii speculative, „jumătatea mai bună a omenescului din noi" (p. 25). În același timp, Marius Ghica (deoarece gindirea speculativă inseamnă detașarea de empirism) retrage creditul cercetărilor psihologice, rezultatele lor fiind „încă departe de a lămuri mecanismul mult prea adinc al creației artistice" (p. 51). Această depărtare caracterizează insă propriul demers intrucit apelul la Valéry vine din convingerea că „mărturisirile creatorilor inșiși, rezultatele autointrospecției și autoanalizei, conjugate cu forța lor imaginativ-verbală valorează cit tomuri intregi de psihologie aplicată" (p. 51), iar Valéry este „unul dintre cei mai subtili și mai pătrunzători analiști ai psihicului uman" (p. 58). Sint de presupus aici două interpretări: ori M. Ghica intră in consonanță nu numai cu logica ondulatorie pe care o admiră, ci și, plătind tribut limbajului prea răsfățat, cu argumentația circulară, in dauna gindirii speculative, ori recursul la psihologie se face dintr-un alt unghi, acela presupus de forța imaginativ-verbală, care este intr-adevăr in serviciul gindirii speculative. Mai degrabă, se poate demonstra, in cea mai mare parte a cărții sale, își asumă riscurile căutărilor fără orizont, prin adecvarea la obiect, intrucit cercetările lui Valéry insuși sint puse sub semnul limitelor: „un astfel de demers nu poate lumina ființa dintii a operei" (p. 197). Este preferată, in compensație, „gindirea speculativă atingătoare de ființă" a lui M. Șora care reușește „așezarea poeziei in temeiul adevărat al gindirii" (197). Dar dicționarul fenomenologic al acestuia, cum s-a văzut, dovedește o altfel de orientare speculativă, un tematism semantic etimologizant, in căutarea punctului auroral **origo.**

O ultimă credință mai importantă ce traversează atitudinea critică a lui M. Ghica, amănunțită cu o aprinsă pasiune, este aceea după care „cunoștințele abundente intr-un domeniu inhibă, cenzurează excesiv creativitatea, in timp ce puținul știut este adesea mai fecund" (p. 52). În felul acesta erudiția etalată pune sub semnul intrebării atit propriul sistem de referință, detașarea analitică necesară, cit și luciditatea și temeritatea de a decide in problemele fundamentale abordate.

Ștefan Găitănaru

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

POEZIA MARILOR SPAȚII

Curgerea timpului

Poezia este, pentru Marin Lupșanu, (autor a trei consistente volume de versuri pînă acum : *Basoreliefuri*, 1981 ; *Văzduhul teluric*, 1982 și *Între viață și moarte*, 1984) mod de celebrare a esențelor, ceremonial prin care lumea țărănească se definește și luptă pentru a se păstra în „pînda" timpului, rostire hotărîtă, dîrză, a adevărurilor mari ca pentru a aviza istoria de necesitatea judecății principiale a acestei lumi ; satul nu poate pieri de la sine, fără judecată, are nevoie de această punere în roluri a rosturilor sale — pe care o face poezia — i se cuvine partea de dreptate în numele căreia a existat făcînd istoria, cere această dreptate — iar poetul este un „tribun" al lui : „Pedeapsa mea divină e să urc / realitatea sus pe nicovală / ca sub puterea poeziei mele / să iasă adevărul la iveală" (*Tribun*, din volumul *Văzduhul teluric*).

Cu aceste numai trei volume de versuri pe care le-a publicat pînă acum, Marin Lupșanu se dovedește a fi unul dintre cei mai viguroși poeți ai toposului țărănesc. Puternic angajat în real, discutînd fără „prejudecăți" situația concretă, stăpîn pe un univers simbolic a cărui aparentă sărăcie derivă din simplitatea atingătoare de esențe, el oficiază în liniște, aproape neobservat ori trecut discret cu vederea de către critica tînără, mai atentă, se pare, la inovații și „inovatori" — decît cu marile teme de totdeauna și de astăzi ale poeziei române. Oare de aceea, ca pentru a intra în „pluton", ca pentru a atrage atenția prin cumințenie, se potolește și Marin Lupșanu în ultimul său volum, *Între viață și moarte* (1984), unde se vrea un Ulise crescător de porci în Ithaca natală după marile peripeții ? „Cînd vin țigăncile cu urzici / În ogrăzile cu zăpada rostuită la tulpina pomilor fructiferi / și gospodarii stau ca pe spini / atunci îmi pornesc eu solarul / ca odinioară Ulysse corabia spre Ithaca. / Fiindcă ardeii mi-au adus bani mai frumoși decît poezia...".

De aceea, pentru că nu ne putem obișnui cu imaginea lui Marin Lupșanu ca gospodar cu solar în spatele casei „să fim în rînd cu satul", revenim la primul său volum de versuri. *Basoreliefuri*, unul dintre cele mai interesante — și importante — debuturi ale acestui deceniu, la care, chiar dacă a trecut neatentă peste el, critica va trebui să se refere mai insistent pentru a deveni istorie literară. Interesantă, în *Basoreliefuri*, este îmbinarea dintre registrul vegetal în care se înregistrează realitatea și relațiile animale dintre elementele ei. Lumile stau la pîndă dorind să se vineze reciproc — cea țărănească amenință pe dedesubt orașul, riscă a-l cuceri substanțial chiar cu riscul deplasării ei însăși spre blocuri — cea urbană absoarbe formal, de deasupra, ademenește, promite, dă timp unei generații să se bucure dar își asumă generațiile următoare de țărani dezrădăcinați. Poetul sesizează „pînda" lumilor în toate : rădăcinile grîului pe sub pămînt „se mușcă-ntre ele ca sălbăticiunile /zvelt arcuite peste măruntaiele prăzii" ; „rîndeaua poartă precum ogarii / gustul prăzii pe limbă", etc. În *Semințele din fructe* conflictul este esențializat, proiectat la dimensiuni cosmice și sociale : „În pivnița casei să intri tiptil / să nu trezești semințele din mere / și treptele să-și țină răsuflarea / cînd calci cu sufletul pe ele. / Să fii la fructe și să te ferești / să le atingi cu sufletul mătasa / c-ar izbucni semințele în flăcări / s-ar nărui din temelie casa. / Să fii la fructe și să-ți fie teamă / să luminezi cu proprii ochi cămara, / semințele spre tine-ar da năvală / și-ai înverzi cum cîmpul primăvara. / În pivnița casei de soare flămîndă / semințele în fructe s-au așezat la pîndă." Este o altă viziune, dinspre imperativul prohibitiv, a universului blagian din „Eu nu strivesc de corola de minuni a lumii". Pînda lucrurilor vii riscă a deveni, aici, vînătoare a ființei vii, atragere a ei în regnul vegetal.

Acolo unde vînătoarea devine sacrificiu, chiar ritual, ea este încă dureros resimțită ca stricare a echilibrului, ca amenințare cu ruperea proporțiilor cosmice, precum în *Rugăminte către tata*, adevărat semn heraldic prin care Marin Lupșanu își probează descendența spirituală din Labiș : „Tată, mama plînge iar pe vatră printre pîinile de azi / fiindcă-ai ascuțit cuțitul pentru mieii albi și calzi. / Tată, vin pășunile spre tine și pășunile sînt roșii / ca un răsărit de soare-n care s-au bătut cocoșii. / N-auzi plînsul cum foșnește sfîrîind în jar pe vatră, / nu vezi cum îți dă tîrcoale iarba crudă și te latră, / nu simți cum îți linge mîna fiecare miel în parte ? / mai amînă cu un cîntec ceea ce se cheamă moarte. / Mai amînă jertfa, tată, mieii-s sănătoși și puri, / eu credeam că tu nu tai decît lemne din păduri, / sîngele nu face bine, lasă sîngele-n artere / care zeu te locuiește și îți toarnă-n braț putere ? / De n-asculți de plînsul maicii, și de moartea-i va răpune, / mieii calzi pe sub pămînturi tot s-or duce la pășune / și de rugămintea mea bate-n tine ca un scut / vom ieși la primăvară doar cu lacrimi la păscut. / Mai amînă jertfa, tată, flutură speranța-n miei / și-n pășuni zvîcnesc de-o viață cei mai tineri dintre zei, / care fiară-ți mușcă mîna și îți freamătă prin sînge / cînd din miei sortiți morții unul rîde și-altul plînge ? / Mai amînă jertfa, tată, să te rog abia mai pot / mai amînă pînă cînd cuțitul cu braț cu tot / în vlăstar va înflori pentru mieii albi și cruzi / de jivina întristării încă linși și încă uzi, / pentru mieii calzi și fragezi ce-i aduci iarna în casă, / Tată, moartea asta neîmplinită îmi va fi de-acum mireasă."

Aceasta este adevărata poezie a lui Marin Lupșanu, o litanie surd ritmată, parcă de la sine (cu sincope ce au rost armonic) împotriva necesarului, un ritual al logosului împotriva „ritualului" clipei — și, ca urmare, înțelegerea adîncă, prin ființă, a acestui ritual, fraternizarea cu jertfa însemnînd acceptare, nu refuz, înțelegere dureroasă. Poetul nu este, în fond, un insurgent, un revoltat, un „tribun" în sensul deplin al cuvîntului : el dorește numai să-și poarte conștient această povară „zeească" de ființă ce plînge curgerea timpului și transformările care duc treptat la dispariția formelor consacrate, întipărite în memoria colectivă pe care o trăiește ; el nu face decît să pună lumea în roluri și să-i caute rostul, să conștientizeze istoria de forțele obscure care luptă pe dedesubt să-i des-ființeze miezul, conținutul. Atitudinea este a aceluia deplin trăitor în mediul pe care-l evocă, simpatizînd osmotic cu lumea pe care o cîntă, lume ce pare a cînta, astfel ea însăși prin „alesul" ei.

N. George

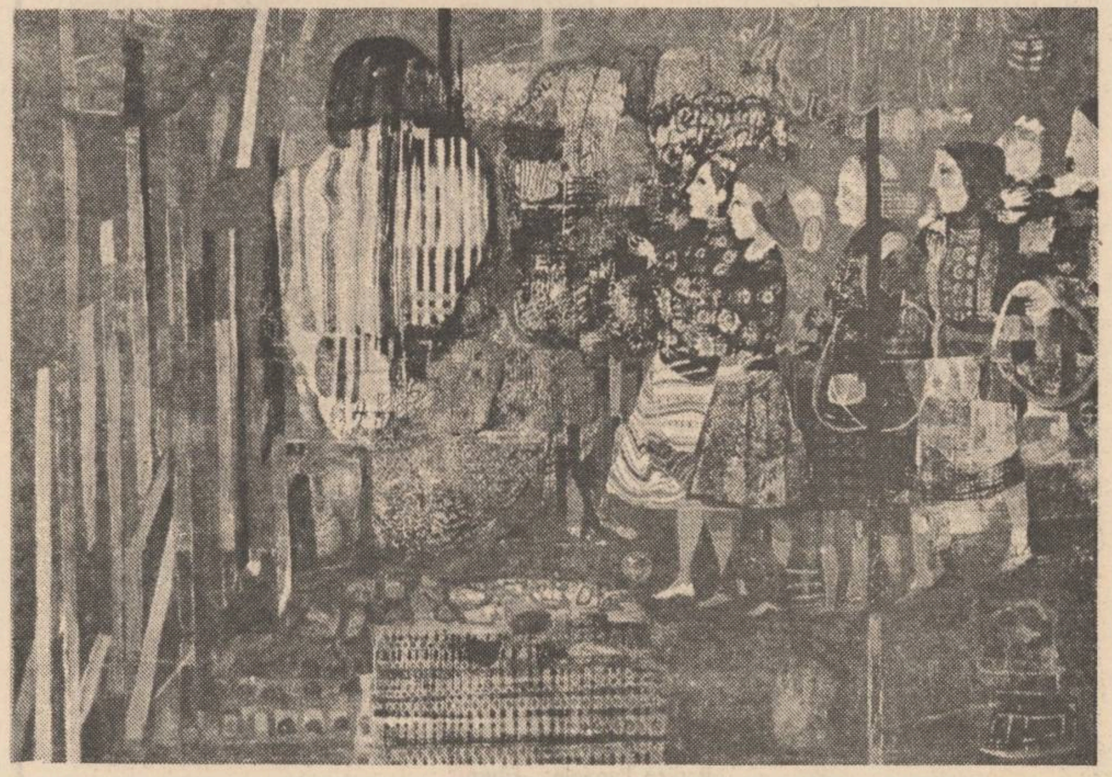

Georgeta Năpăruș: „Culesul"

Prin anii șaizeci, revista „Ramuri", proaspăt reapărută, tipărea un articol despre „Ultimul descălecat literar". Această formulă spectaculoasă încerca să atragă atenția asupra unui fenomen incontestabil în literatura română : apariția unei proze inspirată de universul Cîmpiei Dunării, literatură datorată simultan mai multor prozatori din diferite generații și de optici literare bine diferențiate. Era o postmorometiană, de anvergură, o proză dedicată lumii rurale și orășenești, dar unei lumi țărănești și urbane necercetate încă suficient. După „Desculț" și după „Morometii", descălecatul acesta era exprimat de Nicolae Velea, de Fănuș Neagu, de Ștefan Bănulescu. Cîmpia Dunării, un fel de „loc unde nu s-a întîmplat nimic", începea să aibă o literatură. De altfel, toată proza celor citați nu făcea decît să conteste această deviză sadoveniană. Lumea pe care ne-o descopereau cei trei era vie, inteligentă, activă și dramatică, aureolată de poezie.

Literatura urmează întotdeauna evenimentul social și pe cel economico-politic. Intrarea Bărăganului într-o altă eră a existenței sale presupunea apariția unor voci literare proaspete, cu un timbru propriu, care să se ridice de aici, care să vorbească despre o umanitate ignorată literar. „Cupola Bărăganului" de Tudor George ne vorbește într-o linie clasică de literatură română despre un univers literar constituit ca și prozele lui Paul Georgescu sau Constantin Țoiu. Dar la scriitorii consacrați se adaugă cei noi veniți și se poate vorbi astăzi despre „noua geografie literară" a Bărăganului. Vechile tentative călărășene ale revistei „Pămîntul", ca și cele mai noi ale Sloboziei, au dat în cele din urmă roade. Pe lîngă prozatorii propuși de spațiile nesfîrșite ale cîmpiei sudice române au apărut și poeții Bărăganului. Cultivați cu precădere de revista „Luceafărul" în cursul ultimilor zece ani, acești tineri despre care vorbește pagina noastră sînt realități și valori literare indiscutabile, cu particulară formulă artistică. Poezia marilor spații este poezia lor, într-o varietate de formule care s-au impus cititorilor de poezie de azi. Astăzi un capitol al noii geografii literare : Poezia marilor spații.

Poeți ai Bărăganului

Prejudecățile și o insuficientă cunoaștere a fenomenului literar împiedică o mai dreaptă prețuire a uneia dintre cele mai originale școli poetice românești de azi, ilustrată de ceea ce ar trebui să fie de aci înainte „poeții Bărăganului". Ea se adaugă unei tendințe care nu-i recentă, aceea a lirismului cîmpiei, chiar dacă istoria literaturii nu cunoaște o tradiție propriu-zisă și nici o „școală" literară configurată în această cîmpie răsăriteană, de unde au ieșit, totuși, poeți extraordinari, a căror creație e analizabilă ca fenomen particular (este cazul lui George Alboiu). Îndrăznesc a zice că avem o **„școală lirică a Bărăganului"**, tînără ca vîrstă, numărînd cîțiva autori a căror afirmare nu mai e pusă la îndoială și al cărei viitor merită, încă de pe acum, o protecție mai organizată decît în alte asemenea cazuri, unde puterea tradiției e vie și lucrează prin autoritatea capodoperelor. Ea nu are, deocamdată, un program exprimat altfel decît prin creație și o încercare a lui Marin Lupșanu de a-i da un nume și un țel ar trebui încurajată în direcția unor dezvoltări teoretice care sînt posibile și recomandabile : ei ar fi **„poeții telurici"** și lirica lor ar fi chemată să exprime descătușarea unor forțe germinative, aparținînd unui mediu unde omul e o parte a naturii. Nu e nimic de respins în aceste propoziționi (cărora le este necesară mai multă aplicație) de vreme ce creația însăși, arătînd o modernitate în cuprinsul expresionismului, indică acest program subînțeles. Marin Lupșanu, Marius Stănilă, Șerban Codrin și Marin Constantin, Mircea Bârsilă, C. Lămureanu răspund acestor deziderate, care îi diferențiază în procente sensibile de alți poeți ai Sudului, precum Florea Miu, Dumitru Vasile Delceanu, Anghel Gâdea, Fl. Burtan, Ștefan Marinescu, Ștefan Mitroi. Un expresionism, așadar, teluric, invocînd puteri ale fertilității, o concepție chtonică, străveche și ea, o lirică, apoi, imagistă și incantatorie ridicînd anonimatul poporan la creație prin exponent — iată, într-o repede schiță în creion, trăsături care individualizează o „școală" ; și, înainte de toate, comunicația ireductibilă cu mediul, expresia vieții istorice a unui sudic, însă a unui sudic de Bărăgan. Aceste elemente comune nu ating, cu toate acestea, principiul individualității, care e fundamental în creație și „poeții Bărăganului" nu lasă acea impresie de confundabil, izbitoare în cazul altor „școli poetice" de azi. Expresionismul pregnant, de sămînță care crapă sub presiuni inefabile, din poezia lui Marin Lupșanu, e însoțit de solaritate și de imnic în „Imnurile" lui Șerban Codrin ca și de vigoarea tropotitoare, juvenilă, a liricii lui Marin Constantin. Poezia lui Marius Stănilă, în schimb (autor a două volume de versuri, între care „Nopților înaltă strigare" din 1979 e remarcabil) arată un instinct poetic pe alocuri extraordinar. Poetul cîntă aci, într-un ritm tropotitor și în gust imagist, cîmpia văzută de el ca un spațiu matricial. Totul e în creștere naturală, trecînd de încolțire și dimensiunile uriașești ieșite dintr-o sensibilitate febricitantă, impresionează spiritul care s-ar aștepta la catagrafia unei lumi netede, de șes. Grîul crește luxuriant peste „casa Poetului", turmele albesc cu numărul lor orizontul, semănătorul însuși e un „Semizeu" „el își caută iubita în ținuturi / albastre / acum / o casă din flori de salcîm și-ar putea construi / pe cumpăna zilei în floare / anotimp și mai dreaptă cîntărire a lumii ar putea-o numi". În lumea văzută de poet printr-un ochean măritor, provocînd modificări ca într-un exercițiu magic, „cîmpia-i un cer pe care soarele ară / cînd setea e dezlegată de arbori", fîntînile respiră „ocolite de aburi ca așteptări suverane", aerul e „greu de semințe și păsări", lumina e apăsătoare, în boabe stă ascuns un „minutar" cosmic, în cetăți subterane „ninge cu flori de tei", și „cine-și lipește tîmpla de arbori aude / pe fața opusă a planetei cohorte de păsări".

Pe această planetă campestră, poetul e un fel de Esenin fără accentele aceluia, chiuind în galop, ca într-o descătușare tracă, dionisiacă : „Am strigat mai apoi cu bucuria irepetabilă a călăreților verii / cei care noaptea o schimbă pe zi și rotesc crîngul luminii, / De trei ori fericit cîntărețul bărbatul / care-n sălbatică trudă va curăța de rugină cuvîntul și lira și-un nume, prin cîntec va scoate din moarte". Această țară, denumită — cu simțul utopiei lirice — **Ialom**, e obiect de imn și de închinăciune, într-o poezie care e mai mult decît țipăt instinctiv și amplu ci o expresie a unui imagism a cărui finețe are origină adîncă, poporană. O poezie, așadar a unei civilizații de sud românesc, al cărei reazem e în ideea de sempitern.

Artur Silvestri

Mierea pămîntului

Cînd debuta în 1976 cu volumul „Mierea pămîntului", Marin Constantin avea doar douăzeci de ani dar reușea prin versurile sale „să inunde sufletele cu frumuseți greu de descoperit ale Bărăganului" — cum remarca poetul Tiberiu Utan în călduroasa prezentare tipărită pe prima pagină a cărții. Lirica poetului, imnică și robustă, cultivă imaginile unei „cîmpii eterne" în care ciclurile naturii se desfășoară asemeni unei simfonii cosmice : „Și încă un anotimp ni se așează în verdea miere a pămîntului. / Umezi, graurii trec prin lacrima vinului tămîios, aromat / Și deja în noi cad stele de zăpadă ca niște licurici / Prin pustiul acesta descătușat de pămînturi". Poezia transmite sentimentul liniștii universale, metaforele ei sugerează cumințenia roditoare a pămîntului, o nesfîrșită vară în care natura își dezvăluie imaginile sărbătorești bucurînd sufletul cu „abur cald de miere și de pîine". Poetul transfigurează universul rural în care a copilărit, acea umanitate arhaică a cîmpiei cu obiceiurile sale străvechi transmise ritualic pînă-n zilele noastre. Versurile celebrează lumina, belșugul, nesfîrșitele holde și anotimpul culesului, ele invocă satul natal, casa părintească („nu-i nicăieri mai cald decît la mama / și vise mai curate ca-n părinți") imaginile sînt pline de căldura dogoritoare a soarelui de vară sub care „macii roșii ard în lanuri și frunze de trifoi". Sufletul tînăr descoperă cu inocență tainele firii, miracolul germinației : „Stamba verde a cîmpiei mă-nfioară, / Dincolo de somn cu mînjii galopînd, / Parc-ar fi că-s treaz întîia oară / Și auzu-i doar un melc plăpînd". Armonia calmă și luminoasă a retoricii dă poemelor un ritm legănat, amintind de unduirea lanului de grîu în bătaia vîntului, versul, bogat în imagini, pare un car îmbelșugat tras de boi sub potcoavele cărora „grîul își crapă aurăria". Pe linia lirismului hesiodic poezia lui Marin Constantin celebrează energiile fertilității : „Curg zările albastre spre veri uluitoare, / O, cît pămînt cuprinde, o, cît pămînt, o, cît / Această toamnă dulce explozie de soare / Prin care trec mai tînăr și roadele îi cînt".

În volumele următoare poezia autorului capătă notele unei melancolii reflexive, fără a-și modifica însă registrul tematic. Poetul rămîne același îndrăgostit de cîmpia natală „cu zvon de floare și zumzet de albine", el are însă nostalgia unui timp rămas în amintire („singur sufletul meu mai păstrează / undeva, în adînc, / un sătuc îngropat în verdeață"). Ceea ce caracterizează acum lirica lui Marin Constantin e un soi de stilizare a trăirilor, emoția e transpusă în imagini delicate, transparente, peisajele devin acuarele fragile ca în această secvență de primăvară : „Cerul subțire între munți întinde / Lumina, ca o pînză de cămeși. / Gingia muntelui scoate dinte, / Zăpezile-nviază în cireși." Opulența și materialitatea vegetală din poeziile de debut se regăsesc în volumul „Cînd cerne blînd lumina" (1979) sub o formă decantată, vitalismul este străbătut acum de calmul reveriei : „Departe, pe coline, auzi, e primăvară / Și e un zvon de floare ca-n vremea de demult / Și-mi pare că pămîntul se leagănă și-i seară / Și iarba lin adie, și singur o ascult". Fără îndoială, poetul e un romantic a cărui sensibilitate parcurge treptele unei rafinări stilistice. Fondul tradiționalist, țărănesc îi alimentează o vie conștiință a spațiului natal unde „s-a întemeiat tăria lumii pe palmele acestor mari părinți". Un autentic simțămînt patriotic pulsează în fiecare poem dedicat plaiurilor românești : „Se mișcă munții, iată, spre cîmpie, / Cîmpiile dau în galop de cai. / Țara s-a-ncins cu vițe verzi de vie, / S-a dăruit cu totul lunii mai". Bazîndu-se pe echilibru moral și armonie expresivă, poezia lui Marin Constantin vorbește despre energiile veșnic roditoare ale cîmpiei, despre „dorul adînc de sat" pe care-l purtăm în noi în acest zgomotos sfîrșit de mileniu : „Cînd cerne blînd lumina mătăsoasă, / Cînd, parcă-n vis văzduhul o răsfiră, / Prin liniștea acestui veac, sfioasă / Se-aude, cald, cîmpia cum respiră".

Alexandru Horia

„Imnuri către Soare"

Între poeții mai tineri care cultivă cu ardoare cîmpia ca topos liric și izvor de poezie, Șerban Codrin aduce, fără îndoială, un timbru al lui aparte, inconfundabil. De mult timp, acest poet trăiește în orizonturile Bărăganului și-i respiră aerul și lumina. Este firesc deci ca biografia lui lirică din volumul de **Imnuri către Soare** (Editura „Albatros", 1982), să-și împlînte rădăcinile în acest sol viguros și fertil. Dar cum e și în lumea fizică, rădăcinile nu se văd, ci se lasă doar bănuite. Căci Șerban Codrin e departe de a scrie o poezie biografică, în sensul obișnuit al cuvîntului. De la un orizont descriptiv al cîmpiei, pe care îl recunoaștem uneori în frînturi înregistrate optic („Trec vălătuci de mercur și de ceață pe șes"), sau auditiv („Noaptea cînd sună pe cîmpii tulburător galop"), poetul urcă tensionat către două orizonturi noi, care se întregesc reciproc. Unul este cosmic, realizat prin lărgirea viziunii cîmpiei, altul e mitologic, împlinit prin adîncirea aceleiași imagini către esențe. Un element specific acestei poezii ne întîmpină în ambele direcții. Aceasta este lumina solară, o lumină puternică, cotropitoare, cel mai adesea a revărsării zorilor. Ea e privită în spații vaste, uneori cu deschideri marine : „Au înflorit catargele pe mare / Și cerul curge, frige, — s-a prăbușit lumină / Se jupuiește soarele fîșii / și cîntă din cenușă pasăre străină". O imagine și mai caracteristică pentru cosmicitatea viziunii : „Se suprapun în spații trîmbe violete / O zi cu zorii uriași țîșnește din planete".

Într-un asemenea orizont, apar metafore definitorii : „și soarele a început să fiarbă" ; „de-o patimă fără sfîrșit, lumina dă în spume" ș.a. Solaritatea imensă, ca o năzuință internă apăsătoare, imperativă, este ceea ce caracterizează mai de aproape poezia lui Șerban Codrin. Poetul are continuu oroarea nocturnului. „Inima mea s-a vîndut pe-o luminare", mărturisește el într-o **Elegie**.

Dintr-o asemenea năzuință imperioasă către solar se naște și orizontul mitologic al acestei poezii. Poetul vede cum „halucinant se prăbușește în adînc lumina / pînă la temeliile dintîi". Căutarea și dezvăluirea acestor „temelii dintîi" formează sîmburele tainic al poemelor din **Imnuri către Soare.** Ele trebuie privite într-o strînsă corespondență cu trilogia dramatică a lui Șerban Codrin, **Întemeietorii** (Editura „Cartea Românească", 1984), dedicată lui Burebista și continuatorilor săi întru edificarea statului dac, temei al existenței noastre etnice, naționale. Totul este privit și aici în cadre primordiale esențializate, a căror unitate o dau corurile de tragedie antică dedicate revărsării nestăvilite, de zori, a luminii solare.

Soarele este în poezia lui Codrin nu numai un simbol al cîmpiei, ci și o zeitate tutelară, căreia poetul i se dedică deopotrivă : „De la zidirea Soarelui / Am fost lîngă altare zeul nimănui / Cel mai suav". El se vrea „un stîlp de pază la începutul lumii," unde însă lumina e de „nesuportat". În cadrul acestor orizonturi primordiale „nu-i cîntec ce auzi, urechile mint", căci lumina e o dramă fără sfîrșit, „soarele se naște din cenușă" și „dacă ar arde toate pădurile din cosmos", nu pot ține loc „măcar o noapte planetelor de soare".

De la distanțele imense prin care se filtrează lumina primordială, se creează și orizontul mitic al cîmpiei.

Împlinirea roadelor trimite și ea către orizonturile mitologice ancestrale ale Cîmpiei Române : „Și părul tău s-a răsucit în spice / De unde vii / Și pînă unde poți muri, Eurydice ?" Este punctul de unde pornesc așa-numitele „elegii orfice", cel de-al doilea ciclu al volumului de **Imnuri către Soare.** Căutarea de către Orfeu a iubitei duce, în viziunea ciclului, la o trecere „peste mare", unde, în spiritul poeziei noastre populare, se află „tărîmul celălalt" cu „o fată tristă și disperat de frumoasă, / fugită de la nunta ei mireasă"... Readucerea ei la viață presupune o coborîre în infern, realizată de poet nu ca o afundare în nocturn, cum ar fi fost de așteptat, ci dimpotrivă, ca o trecere printr-o lumină dilatată monstruos, sub zodia maleficului : „Soarele se umflă cu bășici și coace nemilos de crud / În univers trec trîmbe și căpățîni de monștri / cicloane noroioase / o gîtuială de ciclopi flămînzi / încătușați și orbi"... „Lumina gîfîie, turbează și curge tulbure, cu drojdii pe o planetă părăsită"...

Între cei doi poli, al primordialului luminii „de nesuportat" și al monstruosului ei dilatat malefic, se desfășoară contorsionat dimensiunile poeziei lui Șerban Codrin. De aici tonul ei dramatic, oracular, orfic. S-ar putea spune că „baladele" din ciclul final al volumului, formează o medie între cele două polarități. Mai senine, mai rotunde, mai cantabile, ele sunt o expresie a jubilației vieții umane, înflorite adesea într-un pitoresc de limbaj specific tradiției balcanismului nostru literar : „Să nu te lași la derbedei / să te cuprindă strîns, cu vicleșug / Din țîța ta cea trupeșă să sug. / Mai albă e ca alba peste văi. / Cu hoții în prieteșug, / iubeț și crai la strașnice femei".

Dacă ne gîndim bine, în fond, și acest balcanism al literaturii noastre este tot o expresie a cîmpiei, o înflorire în limbaj a solului ei viguros, acolo unde el se întîlnește cu drojdiile mahalalei pestrițe, pitorești, exuberante. Înscris într-o tradiție cu rădăcini adînci, Șerban Codrin aduce o contribuție a lui aparte în manifestarea geografiei noastre literare.

Dumitru Bălăeț

Poeme de CEZAR IVĂNESCU

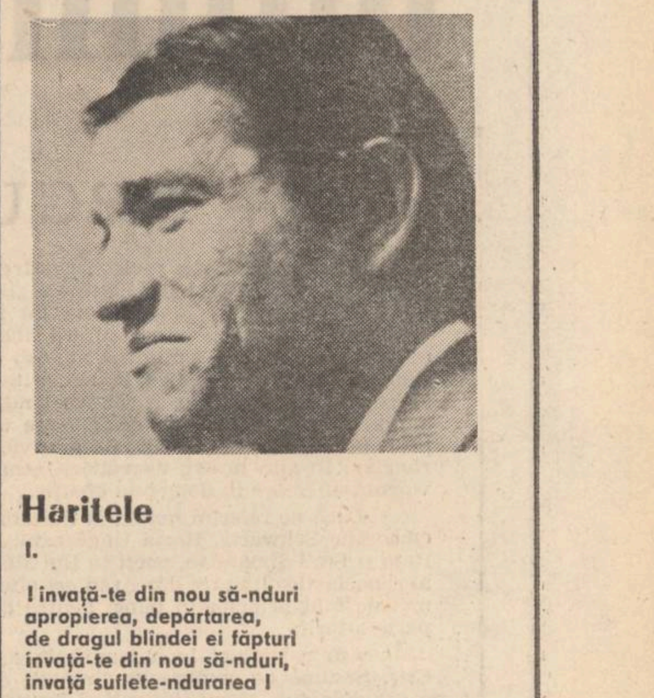

Haritele

I.

! invață-te din nou să-nduri
apropierea, depărtarea,
de dragul blîndei ei făpturi
invață-te din nou să-nduri,
invață suflete-ndurarea !

! cu minurile-abia-nconjuri
aura ei și răsuflarea,
prin murmurul preastinsei guri
sufletul tău ți-l tot murmuri,
suflete,-nvață-nmurmurarea !

! de-acum ca îngerii de puri,
ca floarea crinului, ca floarea,
printre ai morții negri muri
spiritualele făpturi
ne luminăm cu innoptarea !

II.

! cu omătoasele ei mîini
te vindecă, vindecătoarea,
îngîni și murmuri și îngîni
cu omătoasele ei mîini
ca floarea crinului, ca floarea !

! invață-te din nou să-amîini
atingerea și vindecarea
cu ochi vederilor stăpîni
invață-te din nou să-amîini
extaziată contemplarea !

! de-acum ca îngerii bătrîni
căzut țărînii, — otrăvitoarea,
potirul sfinților ei sîni
mai strînge-amarelor țărîni
ca pe-un ichor inrourarea !

III.

! invață-te din nou să-nduri
apropierea, depărtarea,
inchide-ți ochii tăi obscuri
și-nvață-te din nou să-nduri
orbirea ca iluminarea !

! să nu implori, să nu conjuri,
pecetluiește-amuțitoarea
voce a-nsîngeratei guri
și-nvață-te din nou să-nduri
tăcerea multpreagrăitoarea !

! de-acum ca îngerii mai puri,
absența ei, pronietoarea,
licoare cu fermecături
pe care-o sorbi ca să înduri
căderea ca și înălțarea !

Doina

! de ce părul ți-ai tăiat ?
ne făceam dintr-însul pat
că sîntem orfani și goi
nu ne ține pe-amîndoi

nici tu pat, nici tu pernă,
nici palat și nici gherlă,
ochii tăi, tristețea mea,
tocma-n Transilvania !

Doina

(AURITA MOARTE)

! tu mi-ai stat alăturea,
mi-ai luat Moartea cu mîna,
prin cenușa dimprejur
mă tot sting și-ți tot murmur:

ești a ta și ești a mea,
ești a mea și-a alteia,
ești a ta și-a alteia,
ești aici și-altundeva !

! deși-ți stau alăturea
sînt al tău și-al alteia
care singură mă vrea
pîlpîind ca flacăra !

! cîte jurăminți îți jur,
cu flacără te-nconjur,
vorba mea și focul pur
îți fac trupul de aur !

! tu mi-ai stat alăturea,
mi-ai luat Moartea cu mîna
și azi semeni cu Moartea,
tu ești Moartea mea de a- !

Doina

(INCHINARE)

! Laură sau laur
toată ești de aur,
Aurel Fierarul și-a rupt grinda
să pogoare Steaua
lăcrimînd de greaua
ta povară-n aur, Laurinda !

! stau și de departe
îmi e jale foarte
și departele s-o depărtare,
vocea nu ți-o aud,
alte nume-ți caut
nu spre amintire, -spre uitare !

! de ce nu-s cu tine
și nu ești cu mine
Dumnezău o știe foarte bine,
asta ne-a fost scrisa
străinia ni s-a
dat mie și ție, — Paradisa !

! cu amărăciune
și inchinăciune
cel care de mult nu mai e june,
al Domniei-Tale
cel ce s-a-nțeles cu
moartea numai, Cezar Ivănescu !

ÎN ÎNTÎMPINAREA CELUI DE-AL III-LEA CONGRES

Întîlnirile «LUCEAFĂRULUI»: cenaclul

ARGUMENT

Prin deplasările revistei noastre în diferite zone ale țării ne străduim să dăm contur unei hărți culturale „la zi" a României, să prindem pulsul unor tinuturi care se exprimă tot mai puternic în planul creației literare, în primul rînd prin scriitorii tineri. Maramureș, Botoșani, Dolj, Brăila — iată un traseu pe care paginile așezate sub genericul „Întîlnirile Luceafărului" l-au legitimat prin versurile, proza, textele critice ale unor autori de talent. De ce-i adăugăm, astăzi, Aradul ? Încerc, în cîteva rînduri, să răspund acestei întrebări. Pentru că aici există o zonă culturală de mare tradiție ilustrată prin publicații de prestigiu, prin instituții pe măsură și, deopotrivă, prin nume de primă mărime pentru cultura română. În anii noștri, dezvoltării economice, edilitare i s-a adăugat, firesc, o polivalentă afirmare în domeniul creației.

Dacă ne referim numai la literatură, numele unor prozatori ca Florin Bănescu, Gheorghe Schwartz, Horia Ungureanu, Dumitru Toma, critici literari ca Alexandru Ruja și Emil Șimăndan, poeți ca Ilie Măduța cărora li se adaugă mulți tineri, membri ai cenaclurilor literare din Arad ori alte localități ale județului, credem că am exprimat de fapt principalul temei pentru care paginile revistei se deschid către această parte a țării.

Am participat la o manifestare culturală organizată la liceul din Chișineu-Criș. Sesiune de comunicări, invitați din București, Timișoara, Oradea, în sală — cadre didactice, elevi, studenți ai Universității timișorene aflați în practică aici, locuitori ai comunei. O sărbătoare care avea, însă, în ea, firescul deplin al gesturilor culturale frecvente în acest oraș. În altă zi, dialog cu membrii cenaclului Uniunii Scriitorilor din Arad, cu tineri poeți și prozatori reprezentînd cenacluri muncitorești arădene. Tot ce s-a întîmplat la Arad cu prilejul „Întîlnirilor Luceafărului" a pledat și pledează pentru formarea unei adevărate conștiințe de sine a unui centru cultural marcat distinct în geografia culturală a țării. Iată, deci, un răspuns posibil la întrebarea inițială, la care asociem sentimentul că revista noastră nu-și face decît datoria situîndu-se în miezul unor fenomene culturale de reală ținută și de permanentă deschidere. Credem că o expresie elocventă a acestui sentiment o pot constitui chiar paginile de față.

N. D. Fruntelată

Rodica Pandele: „Făurar"

cornel marandiuc

Ploua peste salcîmi

Acum vreo șaptesprezece ani am citit, pentru prima oară, o povestire semnată de Cornel Marandiuc. Povestirea aceea era despre o mașină de zburat, înnobilată de oameni și simțiri. Mai apoi, tot citind alte povești cu ființele numite și avioane, ori cu oameni care-și contopesc ființa cu aceea a mașinilor de zburat, am început să cred că Marandiuc înseamnă o... marcă de avion. Și asta cred și acum, după ce el a publicat două romane incitante, „de acțiune", și mai cu seamă ne-a dăruit o carte (subliniez !) senzațională : „Inimi cît să cuprindă cerul patriei", o epopee despre chiar epopeea aeriană a României, în ultimul mondial război, în care sînt adunate (într-un ritm fascinant) mărturii ale veteranilor, documente de front, extrase de presă, totul pornind din real și ajungînd în literatură. Mai adaog, fără exagerare (fie ea și una... provincială) că dacă americanii l-au avut pe Cornelius Ryan al lor, arădenii pot fi liniștiți, avîndu-l pe Cornel(ius) Marandiuc al nostru !

Florin Bănescu

m-au cazat „la generali" : adică în camera rezervată generalilor ce, repetat, vin să-i inspecteze pe „băieții" de pe supersonicele de interceptare, dar și pe cei de la bireactoarele bombardiere. (Nu vreau să anticipez, în ziua plecării mele, însă, generalul comandant sosea și îmi „moștenea" patul... îl cunoșteam, cu un an în urmă își desprinsese insigna de pilot clasa primă și mi-o prinsese pe haină, atenționînd, în plen-comandanți-unități, că am dreptul a o purta ; de ce ?... are importanță acum ? !)

Vizita — prin invitația lor — ocupa trei zile, într-un program diversificat ; day one — prezentarea unității ; vizitarea podurilor dunărene ; participarea la un zbor de noapte al grupei de tragere. Day two — întîlnire cu personalul unității ; întîlnire cu cadrele și familiile acestora la... (balul de ziua aviației !) și day three — partida de pescuit pe fluviul revărsat. Perfect ! : văd avioanele ! Deși le știu, mă emoționează. Arcuri întinse cumplit. Nu... săgeți. Arcurile se constituie în betonul pe care stau, în puternicul piept al cîmpiei înconjurătoare, în întreaga infrastructură aferentă... Și se zboară : supersonicele ajung în pragul pistei, rulează, cuplează forțajul, zările bubuie apocaliptic și mașinile se desprind... unde se pierd, căci se pierd ca păreri în înalt ? ! Ca să se reîntoarcă. Căzînd vertiginos, muscind cu roți și țipăt betonul, nălucind înainte, frînînd, aruncîndu-și parașutele de încetinire ca un piesnet... un autocamion greu le remorchează din nou la start, piloții — ce tineri și calmi sunt ! — coboară, se schimbă...

Podurile : artă utilă. Funcțională. Mîndrie. Deținere. Obiective de apărat. Dantelărie ridicată din și peste ape.

La întîlnirea cu personalul unității le vorbesc despre cei de ieri și despre cei de mîine — pentru că ei sunt cei de azi! Mă ascultă și îmi pun întrebări. Apoi îmi pun în mîini o machetă a supersonicului lor și o piine, o lipie făcută din grîul ce crește alături... în sală cade soare și boare de bine... Îmi mai dau o cască de zbor și un inhalator de oxigen și lacrima mea de om cade în tubulatura acestuia și nimeni nu mi-o vede astfel. Le număr anii, părul alb sau abia înmugurirea mustății voite bărbătești, mă simt reproiectat în vara lui '44, sunt pe cer, cvadrimotoare vrăjmașe mănîncă albastrul, le strig băieților de pe I.A.R.-uri și Me-uri să nu dispere... revin în sală, le număr anii...

Balul ! Balul de sub salcîmi ! O deslănțuită orchestră din orășelul apropiat urlă „Dragoste la prima vedeeree !", vinul este roșu și spumos ca sîngele țîșnit prin lovire de proiectil, în luptă aeriană (la naiba — trăim prin rachete !), femeile soții și-au pus rochiile cu lamé-uri. O tombolă împarte găleți de plastic, ustensile de uz casnic, o șampanie rămîne numărul rîvnit! Vara este amară, salcîmii par albaștri sub iluminări electrice, un vînt vine din neștiuturile lumii, cercînd minunări în frunze.

— Sunteți invitatul meu la dans... — e blondă, rasată, dură și blîndă (cum la un loc ?!), soție de pilot, căpitan, (de modă veche — ei și ? !), mă ridic, pășesc pe o pistă de decolare, decolez și zbor... „dragoste la prima vedeeree !" — urlă tipul costumat într-un roșu dubios, șampania nu-și găsește încă cîștigătorul fericit, peste stelele cerului se adună nori și vîntul desfășoară salcîmilor ceva. Apoi plecăm, Colonelul mă conduce „la generali". Fularul său, din mătasă de parașută, este lanterna rămasului din noapte și semnalul spre începutul de zi. Unde sunt (au rămas!) băieții — cu astfel de fulare la git — ce și-au aparat insula și au plonjat cu „Spit"-urile lor în apele Minecii? „V" (de la VICTORIE") a fost semnul îndrăznit de brațul și mîna lor ridicată dincolo de plexiglasul ușor incendiabil al carlingilor Spit și Hurricane-urilor lor ! Colonelul poartă un astfel de fular în jurul gîtului... Spre scund, subțire, cu tors puternic, brunet, frizurat scurt, ochii prea de albastru, glasul potolit, înțelept... a scris și el cărți (exact zece!), ultima neostentativ dar merituos purtînd (și nu întîmplător!) titlul de **V — de la VICTORIE.**

— Pun de ceai?... și pune de ceai. Interiorul casei este alb var, geamurile sunt un fel de icoane, decorațiile și sabia bunicului se leagă-n pereți, lîna blîndă se țese-n cuverturi peste lăzile de campanie, niște „National Geographic" stau amestecate cu aparate de bord și cu cioburi din ceramici străvechi, ceainicul fisîie aromitor... numai ciinele, auriul, înțeleptul cocker Tom (Cockerini în cartea **„V" de la...**) ne înțelege și ne acceptă.

— Mi-a plăcut tînărul pilot de pe bombardiere !.... stătuserăm „la povești" cu o seară înainte sub salcîmi : avea o mustață ale cărei capete nu știu dacă încăpeau în carlingă iar la bal învîrtise năprasnic o „plinuță"!

— E băiat bun ! Uite, ceaiul... Să pun o muzică...

Mă reîntorc în camera generalului prin sunetul ploii. Am pe umeri frunzele salcîmilor, și frunzele ploii, frunzele prieteniei spre scriitorul pilot de supersonic, spre generalul Horia... și spre Ștefan V. (despre ei tocmai vorbiserăm), am frunzele rămase de la cei ce s-au prăbușit și au murit cu „dubia" (el a povestit în carte, iar aici m-a prezentat soției și mamei de copii — una dintre soțiile care...), duc toate acestea spre „camera generalului" și ploaia vine peste imensitatea cîmpiei și peste salcîmi, noaptea nu mai e noapte și ziua nu este încă zi, apoi urc, nu răsucesc comutatoare, îmi dibuiesc haina pijamalei cu model de frunză de arțar... Și apuc s-o fac și nu apuc : ori poate suntem în imensa cîmpie, alunecăm, în grîu în stînga și floare de soare în dreapta, cockerul Tom amușină vizuini părăsite de vulpi, zarea se pastelează în asfințit, pe niște ridicături parabolicele radarurilor caută ceea ce nu trebuie să vină, noi ne descreștem către pămînt și pămîntul se zidește spre cerul îngîndurat. Poate. Și poate nu. Și din nou poate. Îmi dibuiesc arțarii...

— Haide !

Și nu mai este „ce" și „cum de s-a...", și nu mai este nimic, „ți-am dat o cască de zbor și inhalatorul de oxigen, doar" — mă violentează și interzice porunca, „vii cu noi sau mergi cu cei de pe bombardiere ?" (mai deslușesc), apoi știu că a venit VREMEA și în pînza radiolocatoarelor s-a înfiripat... ori peste grîul din jur a căzut piatră ? Văd dincolo de geamuri spintecarea salcîmilor și mă doare ca și atunci cînd mi-a murit mama (și nu demult, și cît de demult născută, copil, între salcîmii unei alte cîmpii!...), cineva îmi aruncă o parașută și îmi trec hamurile direct peste umerii osoși învăluiți în frunză de arțar, din nou acel „vii cu noi sau..." și mă gîndesc la mustăciosul cel părînd adolescent dar... (mi-au zis că este unul dintre cei mai buni piloți de pe bombardiere!) mă gîndesc și văd cum bimotoarele...

— Haide odată, generalul comandant ți-a dat insigna sa de clasificare doar... gonim pe sub salcîmii albaștri, sirenele urlă și ploaia vine peste noi cu biciuire, vreau să-i strig colonelului că nu ne-am luat cărțile scrise dar el știe ce gîndesc și-mi urlă că scrierile s-au îngropat deja în adăposturi (cîțiva oameni s-au sacrificat întru aceasta, renunțînd la locul fizic cuvenit — nu întreb cine sunt ei), alergăm spre linia de avioane, înțeleg DE CE dar nu înțeleg SPRE CINE, hamurile parașutei au străpuns frunzișul arțarilor mei iar inhalatorul tocmai dăruit mie, prins undeva, mă bate ca pe un nevrednic, ca pe un negîndit. Gonim astfel spre linia de avioane, spre supersonice. Văd vizuinile de vulpi și văd grîul cîmpiei, prea verdele florii soarelui, întunecată acum, parașuta (samar cumplit) și tubulatura inhalatorului prin care vin glasuri de ne-unde...

— Nu mai zburăm azi...

— Cum ? Și războiul ? !...

— Ce război ?

— Doamne !...

— Ce s-a întîmplat ? N-ai dormit bine?... — Cockerul este deja în pat și fulgerător mă linge pe față, în semn de adîncă prețuire !

— Ce-i cu tine ? Am venit să te iau la ceai...

Dar deslușesc bine acum. Albastrul privirii colonelului ține loc de cer încrezător, Tom mi-a pus o labă pe umăr în semn de asigurare împotriva întregului rău din lume. Aud ploaia, prin fereastra deschisă. Înțeleg glasul ei, potolirea venirii ei, peste frunzele salcîmilor. Privirea, întărită acum, baleiază camera : peste spătarul scaunului îmi atîrnă costumul, pe masă stă macheta supersonicului, lîngă ea piinea, lipia aurie... doar arțarii sunt jilavi peste umerii mei.

— Te așteptăm la ceai... și colonelul, înțelegînd, se ridică ; cockerul mă privește înainte de a pleca...

— Plouă peste salcîmi, colonele ! — vreau să-i strig, plouă și ploaia aduce dar și duce nălucirile în pămînt, (vreau să-i mai strig) dar am rămas singur în camera generalilor. Să-mi lepăd arțarii deci, să mă învălui în ploaie bintuitoare de salcîmi, ceainicul din casa colonelului așteaptă răbdător, cu pace, fierbinte !

Țara

...Ce ar exista oare ce încă nu s-a cîntat
Strălucirea zăpezii pe culme de Carpat
Penumbră de smarald în păduri legendare
Izvoarele în care cristalul viu apare...
Palidul nisip cu albastrul intens al mării
Soare de foc pe ghiol în văpaia inserării...
Oglindă pentru sălcii în Dunărea bătrînă
Trilul de ciocîrlie răsunînd peste țărînă...
...Cea mai dragă nouă, o țară fără de seamăn
Pămînt care de veci ne e mormînt și leagăn...

Olga Zsigmond

Bunicul

Venea c-un deal de pepeni în căruță,
În urma lui,
Curgea prin aer un fluviu de crini
Și pepenii se roteau în jurul lui,
Ca niște planete de zahăr...
A plecat de-acasă — de sub pleoapa cîmpiei,
Pe cînd noaptea mai dormea în guși de cocoși
Și-a spălat obrazul cu rouă
Și sufletul cu ciocîrlii,
Pe drum,
Stelele-i ciuguleau pălăria de grîu,
Luna-i mîngîia tîmpla ca un braț de femeie
Dar el se grăbea s-ajungă
Pe cînd se sting becurile pe străzi
Să lumineze, cu pepeni, orașul...

Poemul

O, poemul acesta — floare carnivoră,
Cum mă cere pradă și mă devoră...
Și bîntuit de duhuri cum mă rup
De trupul meu să-i intru-n trup
Ca viermele țesîndu-se, să-nchidă
Vuietul lumii-n crisalidă,
Să ardă-acolo singur și să-l doară
Poemul-fluture de primăvară...

Ligia Tomșa

Să treci prin Munți...

Să treci prin Munți ca aerul prin fluier,
Să te pătrunzi de-nțelepciunea lor,
Acolo sus, aproape lîngă cer
Se mai aud cuvintele cum dor...

Cuvîntul iarbă și cuvîntul coasă,
Cuvîntul aur, piatră și gorun,
Cuvîntul adevăr c-obada roasă
De sîngele țăranului român.

Să treci prin Riu adînc înfiorîndu-l,
Precum ar trece un strămoș de-al tău,
Împrumutîndu-i sufletul și gîndul,
Părerile de bine și de rău...

Să treci prin codri, tînăr și firesc,
Bolnav de frumusețî necenzurate
Și-acolo lîngă tulnicul moțesc
Să te cuprindă ultimele rate...

Să treci prin Munți și Munte să rămîi,
Iluminat de tainice filoane,
Cu lancu și cu Horea căpătîi
În veșnicia Țării transilvane.

Arad

Cînd spun Arad cu teii lui în floare,
Precum aș spune Alba dintre Munți,
Cuvîntul meu se face sărbătoare,
Topit pe-atîtea minunate frunți.

Aici, pe malul Mureșului-timp,
Ce n-a-ncetat să curgă niciodată,
În libertatea graiului mă plimb
Mereu cu toți strămoșii laolaltă...

Slăvit Oraș cu rădăcina dacă
Ai fost Unirea noastră, gîndul ei,
Cîtă lumină chipul tău îmbracă —
Dulce-adevăr în florile de tei...

Cînd spun Arad, precum aș spune Alba,
Mire și mireasă într-o nuntă,
Simt cum tresare aerul sub talpa
Acestui Timp care de tine-ascultă...

Nicolae Nicoară

DOI CRITICI TINERI AI LITERATURII BANATULUI

Povestirea „magică"

Cu **Ierni peste tei** (1978), Florin Bănescu își fixa proza într-un topos specific, reluat în povestirile din **Calendar pe o sută de ani** (1982), **Moara de apă** (1984) și chiar în romanul **Tangaj** (1980) într-o mare parte a rememorărilor. Florin Bănescu este între cei mai constanți scriitori ai spațiului banatic, fondîndu-și proza pe izvoarele aflate în folclor și istorie, configurînd lumea atît de pitorească, dar și atît de specifică a satului bănățean de munte. Altfel spus, Florin Bănescu are un spațiu literar propriu — Banatul montan, Valea Timișului, Trei Ape — care revin obsesiv în proza sa. El a fixat un loc și o colectivitate. O lume legendară, păstrată în tradiția orală ori documente istorice, un teritoriu refăcut printr-o memorie mereu alimentată de poezia mitului ce configurează în trăsături tot mai distincte în proza lui Bănescu. Realismul magic al prozei lui Bănescu vine din această conjugare a izvorului folcloric cu cel istoric, prins într-o proiectie ce deschide o viziune poematică asupra lumii evocate. Astfel, îmbinînd legenda cu adevărul istoric, sau surprinzînd cum elemente cîndva petrecute în realitate au devenit ficțiune — poveste ori legendă —, **Ierni peste tei** reproduce un episod al luptei pentru libertate, din istoria satelor bănățene. Multe capitole au ca motto fragmente din **Cronica Banatului** de Nicolae Stoica de Hațeg sau chiar citate din alte documente istorice. În Slatina lui Florei, sentimentul independenței se păstrează, ca în toate satele românești, din timpuri străvechi, împrumutat naturii, teiului ori pădurii protectoare, zăpezilor de la Trei Ape, ori undelor Timișului. Generații întregi au deprins meșteșugul luptei în condițiile grele ale haiduciei. La școala aspră a haiduciei, Miai și ceilalți flăcăi din sat se instruiesc și se educă în spiritul libertății. Trecînd prin proba faptelor bărbate, în locul legendar de la Trei Ape, ei vor deveni luptători. Viața lor trebuie să stea sub semnul libertății. Într-o tradiție folclorică, așa cum teiul lui Tudor a devenit însuși semnul satului, ramul de tei este semnul cetei lui Miai.

Obiceiurile satului legate de evenimente fundamentale — nunta, botezul, moartea — se păstrează ; ele sînt redate cu savoare, colorat, într-un limbaj sugestiv. Totul sub aura eroică și a legendei. După nuntă, Ana lui Moatăr îl urmează pe Miai la Trei Ape, iar Iosif va perpetua neamul Banilor. Ca și eroul folcloric, ca să devină conducătorul satului, Miai trebuie să cumuleze fapte dintr-o vastă experiență a vieții. Sub felurite travestiuri ajunge la turci și la „imperiali", are lupte fulgerătoare cu cete de „răitari", iscodește orașul. Ceea ce în **Ierni peste tei** reprezintă substanța unui roman istoric, vor deveni în **Calendar pe o sută de ani** sau **Moara de apă** episoade sau motive ale narațiunii. Poveștile se întretaie, personajele se pierd într-una pentru a se reîntîlni în altele, încrengăturile de neamuri sînt greu de urmărit, dar totul se reîntoarce spre **teiul**, care a devenit simbolul existențial al comunității rurale. De altfel, titlul ultimului volum îl are o povestire din **Calendar...**, care surprinde povestea lui Grigorie Banu, cel care visează, cu superbia gugulanului, moara măcinînd mere. După cum povești întregi din **Calendar...** își trag seva din nucleele existente în **Ierni peste tei**, în **Lotrînd prin vreme** se fixează legătura, prin tainice semne ale magiei folclorice.

Întîlnim în proza lui Florin Bănescu o adevărată voluptate a povestirii. Povestea se naște din poveste, iscodirea unor virtuale întîmplări, pornind de la un miez real, fiind o adevărată plăcere. Un citat preluat de autor din **Divanul persian** luminează perspectiva interpretării : „Voi istoricii vă îndoiți de cele ce au fost. / Noi poeții iscodim ce putea să fie : / Și ne bucurăm de basme / Mai mult decît de întîmplări adevărate". Povestirea este deci **făcută, imaginată,** construită din fragmentele conținute de memorie sau din imaginația crescută pe fond folcloric : „Înscrisurile de pe Păscălie, scrisorile păstrate în ea, peticele de hîrtie pe care s-au notat nume de oameni, de locuri, versuri de cîntec, toate, citite într-o anume rînduială, întregesc povestea, adevărată, a Banilor. Care, la rîndu-le, erau și ei mari născocitori de povești pornite, se înțelege, de la un miez adevărat". Bănuiesc plăcerea prozatorului în fața virtualului auditor, pentru că proza scurtă a lui Bănescu produce efecte încîntătoare cînd e povestită. Ea nu are numai valoare documentară, prin valorificarea unor modele folclorice zonale, ci și interes filologic. În satul literaturii lui Bănescu, poveștile se spun continuu, pentru că mereu, mai întîi, este enorma plăcere de a povesti. Prin repetare se poate cizela sau adăuga ceva. Această **vorbire dulce** este una din marile cîștiguri ale povestirilor lui Florin Bănescu, care le individualizează și punctează valoarea. O primă impresie ce apare la lectură este că Florin Bănescu poate povesti mult despre oamenii și satul său bănățean. Fiecare poveste conține multe începuturi ale altor povești. Formulări ca „dar trebuie să-și amintească și poveștile astea". „dar de aici începe o altă poveste", „dar asta este o altă poveste", indică o accentuată dorință a narațiunii.

Unele povestiri ale lui Bănescu — sînt semne în **Moara de apă** — ies din mit și istoria îndepărtată, atingînd alte evenimente și alte spații. Există în **Moara de apă** și povești de la oraș și chiar alte povești „de aiurea". Apărute în seria de proză scurtă contemporană a Editurii **Facla** (o inițiativă editorială ce merită trebuie apreciată și evidențiată), **Calendar pe o sută de ani** și **Moara de apă** sînt între certele izbînzi ale seriei. Prozator în plină maturitate creatoare, Florin Bănescu este unul din scriitorii cei mai importanți ai generației sale.

Alexandru Ruja

Poezia „în fărîme"

Pornită dintr-un Arad nu fără valori și făcînd parte dintr-o mișcare literară... neprovincială instituită aici, Ligia Holuță debutează cu un volum, **Frigul și surisul** (1985), extrem de unitar, care cuprinde o poezie a stărilor crepusculare, învăluită în „vibrația gravă a tristeții", o poezie în care chiar rîsul devine un val de răcoare, înghețînd pe buzele poetei un suris rece ca o cicatrice a unei boli greu învinse. Circumspecția exagerată duce la retragerea în sine a poemului, iar simbolul scoicii, cu calmul acelui spațiu „aplecat ușor înăuntru asupra unui trup care-i scapă", rămîne o emblemă a întregii poezii. Legată prin fire nenumărate de tradiția modernismului, poeta devine, cu toate acestea, o preoteasă de rit saphic, al iluziei și singurătății, împotriva cărora invocă „hrana întunecatelor surisuri". Ceremonia pe care ea o „oficiază" se desfășoară sub impulsul unei hipnoze puternice ce vine dinspre lucruri și în care poeta se implică total : „eu nu mai sînt". Ea pendulează cu răbdare între cei doi poli ai existenței, Straniul Frig și Surisul, cărora le caută un sens pur, descătușat de convergențe și corespondențe aluvionare, evitînd compromisul prin acceptarea detașată a cotidianului ; avem de a face aici cu o rigoare nordică ce impinge viziunea spre „florduri(le) îndepărtate ale surisului." Rostirea rece, nominală, tinjește treptat după verbul originar al facerii și desfacerii sensului, cu reverberații de cristal îndelung lustruit. Poemele, ușor biciuite înainte de a fi lăsate în voia lor, lasă să se întrevadă, firesc, „extenuarea", fisura, fragmentul. Sintaxa aglutinată, uscată și punctuația fragilă întregesc imaginea acestei poezii în fărîme.

Descinderea în cotidian e accidentală iar aluziile livrești constituie, de cele mai multe ori, un truc, nedezvăluind nimic anecdotic sau convențional. Mult mai intensă este ispita alunecării în metafizic sau racordarea la bornele celei mai înalte ficțiuni pe care poeta o cultivă cu dezinvoltură și bun-simț. Traiectoria oarbă pe care se înscrie cîte un poem, parcă anume sortit eșecului, ne edifică asupra acestui mod particular de a scrie ex abrupto. Clipa cea repede a inspirației devine ea însăși un obiect de studiu pentru Ligia Holuță, preocupată în egală măsură de poietica scrieturii : „tu — cu buze subțiri — / torturat de poem și de fluture". Un demon „blînd și necruțător", al impersonalității, pune încet-încet stăpînire pe text aruncînd peste bord recuzita de prisos și îndreptînd (dis)-cursul poemului spre virtejul reprezentărilor concrete.

Mîinile, memoria și **creierul** sînt principalele teme ce își intersectează aci firul limpede, consolidînd prin nodurile lor un edificiu fragil dar ambițios. Acest edificiu riscă să devină un turn de fildeș al melancoliei dacă poeta nu ar fi lăsat deschisă „...o ușiță / în creier" prin care să poată evada din cînd în cînd. Înstrăinarea bruscă a mîinilor care refuză „același creier" e simptomatică pentru devenirea poeziei „en miettes". Ea conturează o artă poetică originală ce îmbină mișcarea interioară a memoriei revelatoare cu incremenirea și tăcerea exterioară, a mîinii bunăoară, care „știe prea mult / și tace învinsă / în toate poemele." Asemeni prăpastiei care se confundă cu sunetul în această geografie magică a Straniului Frig, sîngele poemului se amestecă și el cu tăcerea din care provine, inundînd și excitînd memoria, o „memorie smintită" care murmură, bolborosește, născînd cuvînt după cuvînt. Un cuvînt greu plătit cu deschidere spre profunzime, o punte a suspinelor simbolică, situată cu mult dincolo de „sfiala emblematică" pe care poeta o afișează : „oare nu-i cu nimic acest fel de moarte opera noastră ? / în ea ne ascundem cruzimea / creierul suveran, / cuțit pentru o mie de sori // nu nu și dintr-odată simt frigul — / în ce iluzie împărățeam ? / în al cui înăuntru ? / (apa noaptea singurătatea)".

Gheorghe Mocuța

AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

din Arad al Uniunii Scriitorilor

ARADUL: MEMORIE ȘI EMOȚIE

Adrese vechi, adrese noi...

Aradul, oraș aflat (aparent) la un capăt de țară, a avut o viață spirituală arzătoare care l-a situat, adeseori (și cu adevărat), în chiar inima țării. Să ne amintim de memorandiști, de cei care au gîndit (și făptuit) Unirea cea Mare, adică de eminenții bărbați politici, ziariști, oameni de teatru (transformînd scena într-o tribună a ideilor slujind idealurile naționale), poeți (pornind acel „pacinic război de cucerire" pentru renașterea Daco-României), iar mai apoi de vrednicii oameni de cultură și artă care, în perioada interbelică, au dat strălucire spiritualității arădene, mai cu seamă în domeniul publicisticii. Urmașii celor care au locuit în „capitala românismului de peste munți" — cum era considerat (și consacrat) Aradul în perioada de dinaintea lui 1 Decembrie 1918, au ținut să-și onoreze moștenirea.

În anii deloc ușori de după războiul al doilea, odată cu începutul marilor prefaceri revoluționare, aici s-a înfiripat un cenaclu literar ce avea să se constituie, de-a lungul anilor, într-un veritabil nucleu al vieții literar-artistice. Fondat, așadar, în 1947, acest cenaclu a fost și un propice „teren de decolare" — tineri scriitori își încercau aici puterea aripilor și, apoi... migrau spre București ori porneau spre alte centre culturale ale țării. Fără o revistă literară, fără editură, oarecum departe de capitala țării, fenomenul era firesc. Treptat, și datorită noului climat creator instaurat pretutindeni, s-au găsit și scriitori statornici, credincioși orașului și cenaclului care-i ținea laolaltă. Dacă de începuturi se leagă nume precum acelea ale lui Titus Popovici, Ștefan Augustin Doinaș, Francisc Munteanu, Paul Everac, plecați cu „primul val", continuarea se face prin Mircea Micu, Dim. Rachici, Rusalin Mureșanu, Cornel Omescu, Gh. Achiței, Ion Cocora, Gh. Ciudan plecați cu următorul, și Carolina Ilica, Vasile Speranța, Ioan Morar, plecați cu ultimul, să notăm, tot în ordinea „valurilor" pe cei rămași cu... domiciliul stabil în Arad : Al. Popescu Negură, Volbură Poiană Năsturaș, Gh. Vornicu (și care au lăsat o bună amintire literară), apoi Gh. Moțiu, Petru Bortoș, Dumitru Siniteanu, Ion Jivan (deosebit de activi și acum aceștia, ei fiind și martorii primelor ședințe de lucru ale cenaclului numit, pe atunci, „Al. Sahia"), poeții de aleasă ținută Ilie Măduța și Lucian Emandi, precum și scriitori mai tineri (deși, se știe, scriitorii nu trebuie să-și socotească vîrsta în ani) ca Gheorghe Schwartz și Vasile Dan, Horia Ungureanu și Cornel Marandiuc, Mihai Traianu și Gligor Sava, Romulus Bucur și Ligia Holuță, Ligia Tomșa și Iulian Negrilă, Dorel Sibii și Iuliana Petrian, Francisc Vinganu și O. Pecican... Dar despre ei, și alții de acum, care fac parte (și) din cenaclul pomenit, (re)numit, în timp, „Lucian Blaga" și devenind chiar un Cenaclu al Uniunii Scriitorilor (cu peste 60 de autori de cărți), aș dori să vorbim altfel.

Nimeni nu-și poate alege prea lesne „locul" unde să trăiască și să muncească. Bănuim că mulți și-ar dori o anume adresă, însă (chiar dacă n-o mărturisesc). Se întîmplă însă, de multe ori, ca lucrurile să se potrivească de la sine. Și iată : Mihai Traianu locuiește pe Calea Romanilor (peste drum de magazinul „Traianu" !) și lîngă podul Traian, peste Mureș (doar e „poet de riu" !). Poetul Vasile Dan (noul său volum se cheamă „Elegie în grădină") a nimerit pe strada Margaretelor (crăiese între flori). Ioan Morar (cînd revine în Arad) se bucură de strada Zinelor (se putea altfel ?), iar Valentin Constantin a stat pe strada Făt-Frumos (renunțăm la întrebare !). Romulus Bucur s-a retras (pentru meditație asupra statutului de „bard provincial"...) pe Coziei. Gheorghe Schwartz, cu temperament de luptător, a stat pe strada Bălcescu și a ajuns în piața Filimon Sîrbu (cum și la a zecea carte). Ardelean (de tot), prozatorul Horia Ungureanu a coborît din Podgorie ca să... șadă în piața Avram Iancu și apoi să... cugete în piața Mihai Viteazul (între fostul spital comitatens și fosta „Comandă" a Gărzii Naționale Române de la 1918). Dumitru Toma, alt prozator „bătăios", locuiește pe strada Tudor Vladimirescu. Cornel Marandiuc (prozatorul cu numele devenit... marcă pentru mașinile de zburat) stă undeva pe lîngă aeroport. Dumitru Siniteanu și Lucillia Dinescu stau la mal de Mureș (ca să poată visa, în voie, pusta). Viorel Ghiorghiță, deși maestru al sonetului, a nimerit pe strada cu numele Generalului Dragalina. Cum și prozatorul Iosif Maria Bâta. Cum și (acum timișoreanul) Mircea Mihăieș. Dar belicosul critic a stat și pe strada pe care o socotesc axul spiritualității arădene. O stradă care s-a numit, pe rînd, Strada Domnilor, Herrengasse, Uri utca, Deák Ferenc, în sfîrșit (și pentru totdeauna) Mihai Eminescu. Unde locuiește acum și Ligia Holuță. Și unde locuiește chiar semnatarul acestor rînduri despre (o parte din) scriitorii orașului. Într-o casă veche de 150 de ani, situată între curtea interioară a redacției „Românului" și „Palatul Tribunei", în preajma fostelor locuințe ale unor mari arădeni precum Vasile Goldiș, Ion Russu-Șirianu, Ciclo-Pop, Desseanu, nu departe de primul sediu al Consiliului Național Român la 1918 și de primul sediu al județenei de partid în anii noștri. Adresele vechi trebuie privite cu respectul cuvenit. Adresele noi pot fi datorate întîmplării. Dar dacă primele s-au așezat în istorie, celelalte, datorită activității creatoare arădene, manifestată și printr-un cenaclu ființînd de 40 de ani, ar putea deveni, cîndva (și citeva) utile istoriei literare.

Cinstindu-și tradiția, spiritualitatea arădeană își trăiește, prin literatură, o nouă tinerețe.

Florin Bănescu

Arad, inima mea

Ce e Aradul ? Un oraș în Cîmpia de Vest. Case, străzi, grădini; fabrici, școli, parcuri. O mulțime de prăvălii. Oameni. Strada principală, de la Teatru pînă la fostul palat C.F.R. Case înalte, pe laturi, solide, ridicate în urmă cu 50, 60, 80 de ani. Primăria, Banca, Liceul Sanitar, magazinele. În mijloc, aleea cu tei (înfloriți acum) și tramvaiul.

Sau : Ziridava, Poșta, Astoria ,blocurile de locuințe, Cinematograful Dacia, Macul Roșu. Oameni. Zeci, sute de oameni care trec în sus și în jos (susul și josul date, firește, de curgerea lină a Mureșului), care cumpără, aleargă, se odihnesc plimbîndu-se, salutîndu-se mai mult sau mai puțin ceremonios, întrebîndu-se unul pe anul de sănătate și de copii.

Sau : (nu neapărat într-o ordine cronologică) plutele lui Ahtum și Glad, încărcate cu sare, alunecînd pe Mureș în jos; cărămizi cu insemnele legiunii a IV-a Flavia Felix ; Cneazmonostora ; stația de poștalioane „Crucea Albă", redacția ziarului **Românul**, palatul **Tribunei, Gura satului.** Și oameni : Vasile Goldiș, Ștefan Ciclo-Pop, Ioan Suciu, Sava Raicu, I. Russu Șirianu, V. Mangra, Slavici, Detașamentul Păuliș, copilul martir Iovănaș. Și cărți : 16 incunabule în limba latină, „Metamorfozele" lui Ovidiu (1543, gravuri în lemn), Columna lui Traian, într-un album de gravuri, tipărit în 1742, la Amsterdam, „Biblia de la Blaj" a lui Samuil Micu, „Istoria pentru începutul românilor în Dachia" a lui Petru Maior, apoi „Filozoficești și politicești prin fabulele moralnice învățăturii" a lui D. Țichindeal, „catehetul școalelor Preparande românești din Aradul Vechiu", valorile din fondul A.D. Xenopol.

Ce e Aradul ? Un oraș lîngă Mureș, pe Mureș. Poduri : podul Traian, podul Decebal. Faleza Mureșului (anul acesta toate fetele se îmbracă în roz), strandul (un bazin, două, trei; trei safire într-o montură verde ; labirintul ; căsuțele de lemn ale verii); bărci, pontoane, pescari, întreceri nautice, șiruri de lămpioane oglindindu-se tremurat în apele calme ale riului tutelar. Mureșul.

Gara, autogara, aeroportul. Ca peste tot. Vin oameni și pleacă. Vin : coboară din tren (gara — un golf înaintînd pînă-n inima urbei), iau tramvaiul și merg pînă-n centru. Arădeni. Din Arad sau de pe aproape. Sau de pe departe. Celor din urmă, odată intrați în oraș, nu le mai vine să plece și se apucă de lucru: Vagoanele, Ceasurile, Combinatul Chimic, UTA (nu echipa de fotbal, de data aceasta), C.P.L.-ul, Păpușile. Și așa mai departe. Sau mai aproape, depinde unde și-au găsit locul de locuit : Vlaicu, Micălaca, Grădiște, Bujac...

Adevărat. Cine intră în Arad nu mai poate pleca. E ca un blestem frumos care te leagă de el cu mii de fire nevăzute și nu-ți mai dă drumul în veci. Și eu am intrat în Arad (eram copil pe atunci) și n-am mai ieșit. De mai bine de douăzeci de ani, aproape zilnic încerc să mă rup și nu reușesc decît să lipsesc citeva ore de-acasă. Plec dimineața și, nu știu cum se face, dar seara sînt din nou înapoi.

Asta este. Seara sînt iarăși acasă. Au trecut de două ori cîte zece ani și-încă doi, de cînd Aradul este acasă al meu în afara căruia și fără de care nu mă mai recunosc.

Așadar, ce e Aradul ? Un oraș în inima mea. Inima mea.

Horia Ungureanu

Un ciob de hologramă

Pînă în 1968 am știut prea puține despre Arad, orașul în care aveam să vin datorită unei opțiuni întîmplătoare, în urma repartiției ministeriale obținute după absolvirea facultății. Fusesem o singură dată pînă atunci în acel oraș din vestul țării — cu ocazia unui meci de șah — și amintirile acelei zile mi-au rămas înșelătoare, de parcă nici n-ar fi fost vorba despre unul și același loc.

Dar aceeași perioadă se suprapune pentru mine și cu anii în care am devenit conștient că, orice s-ar întîmpla, în viața aceasta voi fi scriitor. Totuși, cele citeva zeci și apoi sute de pagini scrise — care reprezentau la ora aceea întreaga mea „operă" — nu reușeau nicicum să se transforme în „slovă tipărită". Am suferit amarnic pe măsură ce constatam pe pielea mea cît de falsă este povestea cu fata (tînărul) cuminte și modest(ă), care își scrie în mansarda rece primele încercări și le trimite unui editor (unei reviste), pentru ca peste o lună să se pomenească acasă cu un plic de acceptiune, alături de cecul aferent. De regulă, nu numai că nu primeam răspunsuri pozitive, dar nu primeam nici un fel de răspuns și zilele în care apăreau revistele literare la Arad se transformau în tot atîtea drame pentru mine, pentru ca imediat să apară o nădejde nouă pentru săptămîna care va urma. Această senzație a tuturor posibilităților potențiale a fost starea cu care m-am stabilit în acest oraș și — datorită cenaclului local — am cunoscut repede și alți oameni aflați în aceeași situație. Ba — să nu mint ! — unii publicaseră deja trei poezii sau o proză și aceștia erau maeștrii (ne)contestați.

De prin 1972, odată cu apariția volumului meu de debut, romanul **Martorul**, autorii tipăriți prin periodice au început să cîștige rînd pe rînd tot mai multe premii de debut la **diferitele** edituri din țară și pe măsură ce se nășteau noi autori de cărți, peisajul literar arădean avea să cunoască în mic toate nuanțele fenomenului literar național, dovedindu-se, asemenea unui ciob de hologramă, un rezumat fidel al universului nostru scriitoricesc. În localitatea noastră au apărut și susținători frenetici ai unei reviste și alții ai unei alte reviste, poeți făcînd parte dintr-un curent sau dintr-altul, prozatori ai unei sau altei direcții, dramaturgi (nejucați) adepți ai unor piese clasice sau partizani declarați ai unor spectacole de avangardă. Cenaclul „Lucian Blaga" (actualmente al Uniunii Scriitorilor, deși doar numele i s-a complicat, fără ca aceasta să aducă implicit și ceva nou în viața sa) a reușit să adune aceste zeci de personalități — mai mulți autori de carte decît a avut Aradul în întreaga-i istorie — și să ofere un prim prilej de confruntare literară a fiecăruia cu sine însuși. Cei ce au rezistat în cenaclu au avut puterea să reziste și în eforturile ulterioare.

La ora actuală „scriitorul arădean", cel ce s-a învățat să facă de toate în scopul de a menține și de a ridica un climat spiritual de neignorat, incăpățînat, scrișnind din dinți atunci cînd despre cărțile sale nu se scrie, **continuînd** de fiecare dată cînd este uitat din diferitele pomelnice ale unor critici „specializați", sfidînd falsele ierarhii literare, preferînd să-și completeze bibliografia personală într-o operă, decît să trimbițeze potențialități, „scriitorul arădean" se pregătește să-și scoată noile plachete de versuri, noile romane, noile culegeri de povestiri. Iar cărțile sale vor fi solicitate de către cititorii pe care și-i i-a făcut la Timișoara, la Iași sau la București. Majoritatea prietenilor cărților sale nici măcar nu știe că autorul pe care-l caută în librării trăiește la Arad. El, acest autor, nu este decît un scriitor mai valoros sau mai puțin valoros, mai citat sau mai puțin citat, dar — alături de toți confrații săi — un exponent al literaturii române.

Gheorghe Schwartz

Aron Cotruș

O poezie mai puțin cunoscută

În 1928, cînd s-a împlinit un deceniu de la Unirea Transilvaniei cu România, din motive politice de ordin intern, nu s-a sărbătorit evenimentul cu festivitatea cuvenită. A fost amînată. Sărbătorirea dorită a avut loc la 1 Decembrie 1930. Pentru această ocazie a apărut în ziarul „Vestul" din Timișoara, într-un număr din luna noiembrie, poezia „Transilvaniei" de Aron Cotruș. La festivitățile arădene am avut prilejul s-o recit (eram, pe atunci, student). Poezia aceasta nu-i cuprinsă în nici unul din volumele tipărite ale poetului. O reții în memorie, întreagă și vie, și o redau aici.

Gh. Moțiu

TRANSILVANIEI

N-am pe-aici pămînt
Cît umbra unui pom,
Dar, o ! vremelnică a sufletului meu moșie,
I-a fost mai drag, mai sfînt
Acest valah pămînt,
Ca mie ?

De mă asculți,
De nu m-asculți,
Dintre cei mulți,
De mă izbești, ori de mă iei cu buna,
În totdeauna,
Mă simt cu inima ta, una !
În ochi de m-ai duce să m-arunci
De m-ai strivi -n scară și în munci
Subt briciul celor mai aspre porunci,
Nici atunci.
Împotriva ta,
Eu n-aș putea avea
Nici o vorbă grea
Nici o jelanie !
Izvor de crunte-avînturi,
De curaj năpraznic,
Vatră, a vrerii mele de foc și de piatră,
Transilvanie, Transilvanie !

REMEMORĂRI

De la etajul zece al unui hotel

De la etajul zece privesc pînă departe peste oraș
Cu ochii umezi privesc și teii parfumează eterul,
Pe acoperișul vecin porumbeii se scaldă într-un ochi de apă,
În parcul bătrîn un pensionar citește ziarul,
Străvechea mea Școală Normală e neclintită pe malul Mureșului.
Văd pînă departe, dincolo de cetatea Mariei Tereza
Și dacă ochii nu mi-ar fi umezi din pricina mirosului de tei
Aș vedea-o și pe mama dormitînd sub vișin
În curtea curată, cu un pisoi adormit în poală.
Și mai văd acoperișul modest al hanului în care
A dormit sau doar a vegheat lancu Avram o singură noapte
Și acoperișul cinematografului în care Eminescu
Stătea în dreapta cortinei suflînd actorilor silabe de aur
Și acoperișul hotelului în care au dormit Goga și Slavici
Și acoperișul casei lui Goldiș în care s-a gîndit
Unirea cea Mare.
Și dacă n-aș avea ochii umezi din pricina mirosului de tei,
N-aș tresări crezînd că școlarul acela subțire ca un lujer
Care trece cu servieta în mînă spre fosta Școală Normală
Seamănă atît de mult cu mine încît îmi vine să-l strig pe nume
Ne mai știind dacă visez sau e doar nostalgia de vină.
Și teii miros atît de năpraznic
Încît ochii mei lăcrimează de dor
Și fluturii adorm cu trompele înfipte în flori
Înzăpezindu-i ca pe niște mirese părăsite.

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

Gîndind la Republică

Luminată de fructe și de Dunărea calmă
În rotundul de pîrg ce ni-l deteră moșii
Și de grîu aurindu-ne limpede-n palmă
Lîngă flamurile cum garoafele roșii.

Luminată de dorul lui Cuza, Viteazul
De rostirile sacre de peste vreme,
Trupul tău de amiază și limpede-obrazul
De nimeni și nimic nu se mai teme.

Luminată de solarul zîmbet te știu,
În matca de vis și-mplinire ;
Republică, darul nostru cel mai de preț
Îți dăruim coloane de vis și iubire !

Neda Lucillia Dinescu

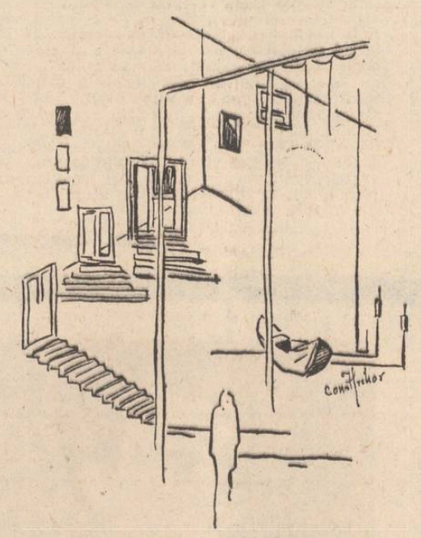

...Unde se face ziuă...

În anxietatea serii mă inundă
înțelepciunea lui Hamlet,
cea fecundă...
Dar revărsarea poate
să mingiie
un suflet ros în coate
și-n călcîie...
Chiar dacă-mi iau din
duhul „prinț al cugetării",
singe-nestematul — un
nesfîrșit plăcerii...
sîngele-mi dezleagă
adîncimi mai multe-n
struna transilvană, unde —
se face ziuă în Dacia romană.

Dinu Matei

Ulmiana

Ulmiana, Ulmiana
noaptea prin iubiri suspină
gîndind ploaia lumii, lină,
roua-mi plînge luna plină,
cerul singur nu m-alină...
Ulmiana, Ulmiana,
cine-mi tot deschide rana,
floarea ruptă din grădină,
glonțul picurînd rugină,
oamenii furînd lumină,
versul viu ca o albină... ?
Iară ea rîzînd, senină ;
„...nimeni, nimeni nu-i de vină,
numai ploaia ce-o să vină,
numai ploaia ce-o să vină..."

Ioan Marcu

Caii

Fug caii, grăbește-te să-i vezi !
Fug caii albi și negri și cei roșcați și suri,
Dar astăzi au fugit și caii verzi
Pe arătură-n reavăn trap spre norii albi și verzi.

Un călăreț năting cu biciu-mpunge cerul
Și bate caii și-i gonește, fug !
Fug caii, mamă, fug, grăbește să îi vezi,
Pînă mai sabie o iarbă prea crudă prin livezi !

Caii-s fantome, tu desigur crezi !

Nu, mamă, caii fug și-s cai adevărați !
Eu sînt doar călărețul și tropotul mi-e urma
Pe iarba și țărina ce o răsfeți cu mîna.
În ham ținut-am caii, nebunii caii verzi ;
Și-acum eu scap căpăstrul cu caii în galop,
Alerg nestăvilit sub cerul cel mai verde, să-i ingrop.

Caii-s fantome, tu desigur crezi !

Nu-s, mamă, sîntem noi în grabă prin livezi !

Frunze în auz

A bătut la geam și frunze uscate a călcat,
l-am auzit,
frunze-n auz.
A bătut la geam și a stat, el s-a gîndit,
l-am auzit,
gînd în auz.
A bătut la geam și i-am deschis
Și cred că nu l-am auzit cînd a intrat
Și a ieșit încet, atunci... atunci,
l-am auzit,
joc în auz.
Iar a bătut la geamul meu închis
Și i-am deschis,
l-am auzit cu mîne în auz.
Și cînd să îl ating cu mîna mea,
El brațele și-a petrecut prin brîuri de lumini multicolore
eu, eu l-am auzit
lumină în auz.
Și cum tăcut-a el prelung, l-am auzit
Și cum stăteam doar amîndoi,
am auzit
colindul dintre noi,
colindul în auz.

Iuliana Petrian

Stejarul lancului

Cine a plîns pe acest stejar ?
Lacrimile lancului sînt.
Stejarul se zbuciumă-n vînt
lancu stă solitar.

Șterge-mi tu lacrima lancule,
Numai lacrima ta mă mai ține.
Craiule, sfîntule, blîndule,
Te simt lîngă mine.

Poate că nici nu mă crezi
Culcă-te sub coroana mea azi
Numai tu-mi ții frunzele verzi
Mie și pădurii de brazi.

Teodor Francu

Sînt tînără

Sînt tînără, o antilopă sînt.
Primiți-mă cu ochiul curat
Am coditе și nu știu să cînt
Dar iubesc cu adevărat.

Seara mă scald în petale de măr
Numai luna mă vede subțire.
Deși, ca un sfînt adevăr,
Aș vrea să mă vadă un mire.

E lungă vara, mărul, petalele,
Frumusețea mea de fecioară
Își deschide rostirea, vocalele
Ca o mioară.

Uitare rece

Acolo filfiia
sub briciul apusului
în virful gutuiului
o flamură tristă :
prima și ultima mea batistă.

Joc

– Hai, să ne jucăm încă o dată :
Sună tu și eu n-am să aud.
Jocul e crud,
Sudul e sud,
Și mai tîrziu, vezi și tu,
Am să zic : nu te cunosc. Nu !

Nicoleta Gabor

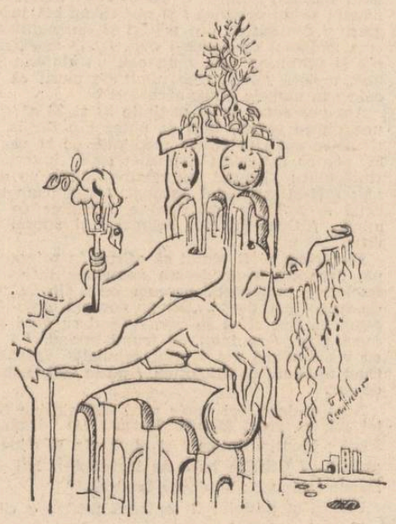

Fără titlu

Nu mai privi în zadar
pînă-n zori nici un tren nu mai trece
șeful de gară e obosit, luna e palidă
iar timpul trece atît de încet
stau singură pe peronul rece
degetele încep să înfrunzească
amintiri vin spre mine împletindu-se
nici un tren nu trece

*
* *
Starea aceasta
de imponderabilitate
această stranie
incertitudine
pletele mele obosite
o, și linia aceasta
veșnic aglomerată

Desanca Stoca Nicolai

O, Celestin

O, Celestin
tropotele amurgului
geaba ne-amăgesc
tu ești atîta de departe
încît spațiul dintre noi
a putrezit precum pluta
pe fluviul cel galben
de la marginea
pămîntului.

Ora șase treizeci

...Tot mai nemilos
flăcările iubirii
mă pasc
Tot mai vizibilă
pupila norocului
și licuricii speranțelor
Se tot agită lăstunii
presimțitei bucurii
apă vie peste marea moartă
spațiul așezat între noi
Și, de-ai trimite un sol, unul singur măcar
ori să vii tu ; e ultimul ceas
cînd mă mai pot întoarce.

Ozana Oltea

Profeția florilor

Cu zîmbetul corolei dintr-o floare,
pe care îl transcriem în poem,
funinginea cernută de-ntristare,
s-o ștergem de pe suflete putem.

Dar florile-n florar visează poate
subt discul selenar,
că vrerile pe cari le-au zămislit sînt coapte
și zîmbetul reflectă chiar
lumina visului ori profeția,
prin care își trădează bucuria.

De-i zîmbetul florar cuvîntul care
vestește rodiile viitoare
cu-nfățișări gălbui de chihlimbar,
nu-i floarea înzestrată oare
cu rosturi de solomonar ?

Cu fața-nrourată

Tristețea-și are fața-nrourată
de zîmbetele dimineții,
vădindu-și printre ele o pată
răsfrîntă din crepusculul vieții.

Petru Bortoș

MOROMETIANA

La fața locului

Un destin fericit a făcut ca unul dintre cei mai originali prozatori români de după ultimul mare război să se fi născut într-un sat din Cîmpia Dunării — l-am numit, firește, pe Marin Preda, „fiul femeii Joița Niculae Petrache Preda", cum a fost înscris la numărul 37 din registrul stării civile al primăriei comunei Siliștea Gumești, județul Teleorman „la 5 luna august, anu 1922" — stabilind în acest fel un echilibru de forțe între cele trei zone spirituale ale țării, și ale marilor scriitori rurali, poeți epici fără egal ai celei mai numeroase și compacte clase sociale din România de pînă la jumătatea veacului nostru.

Dimpreună cu Zaharia Stancu, al cărui faimos „Descult" apărea — coincidență stranie — în anul în care Marin Preda își făcea debutul editorial cu „Întîlnirea din pămînturi", alăturam, în planul creației epice, tardiv, dar temeinic și revelator, întinsa Cîmpie a Dunării, zonelor atît de dăruite și fertile ca Moldova lui Creangă și Sadoveanu, sau Transilvania lui Slavici și Liviu Rebreanu.

Așadar, anul 1948 ar putea fi socotit un an fast pentru proza noastră de inspirație rurală : este anul intrării triumfale în literatura română a lui Marin Preda, dar și al apariției unui roman, „Descult", care avea să metamorfozeze un poet cu un profil inconfundabil în lirica noastră interbelică, într-un romancier de faimă europeană.

Ne-am întors, aproape că nu știm de ce, nu la omul fermecător de simplu pe care l-am cunoscut îndeaproape și de prietenia căruia ne-am bucurat pînă la neașteptata lui plecare dintre noi, ci la cel pe care nu l-am cunoscut, la copilul și adolescentul Marin Preda, feciorul lui Tudor Călărașu, supranumit Pațanghel.

Mulți dintre prietenii și colegii de școală din Siliștea Gumești trăiesc și își amintesc cu mîndrie și nedisimulată plăcere de prea timidul lor coleg cu vederea împuținată încă din nastere. Mai trăiește încă și unul din învățătorii lui, Ion Georgescu, pe care Marin Preda l-a prețuit tot atît de mult precum Mihail Sadoveanu pe faimosul său Domnu' Trandafir.

Învățătorul Ion Georgescu a fost, cum se știe, primul dascăl care a avut revelația și intuiția talentului ieșit din comun al celui ce va scrie „Imposibila întoarcere".

L-a „învățat carte" pe viitorul romancier în partea a doua a cursului primar, adică în clasele V—VII, însoțindu-l mai apoi și făcînd parte din comisia instituită în Școala primară din comuna Ciolănești, unde în vara anului 1937 s-a ținut examenul de absolvire, examen pe care elevul Preda Marin l-a promovat cu media 9,15.

Lucrarea scrisă la limba română a lui Marin Preda, își amintește învățătorul, a fost cea mai bună ; i-a uimit, pur și simplu, pe toți, învățători, director și colegi.

O altă mărturie a învățătorului mi se pare extrem de interesantă : Se știe, bunăoară, că, într-un interviu, Marin Preda a mărturisit că a fost dat „la școală la opt ani, cu scopul mărturisit de tatăl meu să învăț doar să mă iscălesc și pe urmă, asemeni fraților mei mai mari, să ar pămîntul și să cresc vite".

Învățătorul, contrar afirmației prozatorului, susține că, aproape săptămînal, Tudor Călărașu îi ațînea calea ca să-l întrebe cum se comportă copilul lui la școală :

— Domne învățător, ce mai face Mărin al meu, cum o mai duce el cu școala ? Oi scoate eu ceva din el ? Să-l dau mai departe la învățătură ? Că de muncă nu prea e bun și nici nu prea-i place !

Oroarea copilului de munca fizică stăruie și în memoria unei rude mai îndepărtate a viitorului scriitor :

„— Pe Marin îl cunosc de cînd era copil, că aveam locurile vecine, cap în cap, cum se zicea atunci, și-l auzeam deseori cum se văita că-l doare mijlocul la sapă și la secerat. Zicea el : «Nu stau eu aicea, măcar de-ar fi să mor... Trebuie să fac ceva ca să scap !»

Cel mai greu îi era la sapă că îl usturau palmele și făcea bătături...

Cînd a plecat din sat la școli, mai departe, i-a dat soră-sa vitregă, Ioana, două pături cu cearșafuri cu tot și o cămașă de noapte cusută cu arnici albastru. — Așa a plecat Marin în lume și s-a făcut om. — Avea și el un pogon de pămînt de la taică-său, nea Tudor Călărașu, partea lui, care i se cuvenea de zestre. Ei, bine, la pogonul ăsta a renunțat, i l-a dat soră-sii, că și ea îl ajutase cînd a plecat să se arinească...". „Altercațiile" lui Niculae Moromete cu Bisisica, oaia capie care-l aleargă pe toate coclaurile îmbolnăvindu-l de friguri, vin și ele să întărească afirmațiile cu privire la repulsia copilului Marin Preda față de eforturile fizice exagerate.

Faimoasă și aproape ieșită din comun era pasiunea lui Marin Preda pentru lecturi. Se știe că Marin Preda a fost un autodidact, comparabil, în privința aceasta, cu Panait Istrati, de la noi, sau cu Maxim Gorki de la rusi.

— Toată ziua citea, domnule, își amintea Ilie Barbu, vecinul său, al cărui nume prozatorul îl împrumutase eroului din nuvela „Desfășurarea". Nu știu cînd bea apă, cînd minca, dar sta uite colo, la umbra unui dud mare, ghemuit pe carte și citea... Eu îi mai ziceam în glumă, de, mai las-o dracului, Mărine, de carte, să nu te îmbolnăvești, băiete, dar el ridea și citea mereu, uite colo, sub pomul ăla, că acolo îi plăcea lui să stea vara și să citească...

Colegul său de bancă în școala primară de la Siliștea Gumești, mai apoi constant și apropiat prieten pînă la sfîrșitul vieții marelui prozator (căruia, pe o fotografie dăruită în iunie, 1970 îi scria : „Lui Milică Roșu, o amintire pe care cred că n-o va mai oferi primului venit".) și-l amintește pe elevul normalist Marin Preda la sfîrșitul verii cînd acesta venise de la Școala normală de la Cristur-Odorhei în București pentru a-și continua studiile.

Normalistul era îmbrăcat cum nu se mai poate de modest : un costum de haine de casă, din cînepă, vopsit într-un negru cenusiu ; pînza din care fusese confecționat era țesută de către mama sa în războiul din casă ; în picioare niște pantofi jerpeliți, cu „sapte sute de petice pe talpă și pe fețe", iar pe cap o șapcă „nenorocită".

În toate împrejurările, Marin Preda rămîne însă un cititor împătimit : citește tot ce-i cade în mînă, cărți, ziare, reviste de tot felul, petice de hîrtie tipărită, ridicate de pe jos... Citește mergînd pe stradă pînă la uitarea de sine, din care cauză colegul său, fire mai pragmatică, e pe cale să-l abandoneze. Cearta devine iminentă, dar pînă la urmă lucrurile se termină cu bine..

Cei care l-au cunoscut adică, atunci cînd nu intuiau în nici un fel viitorul copilului timid și cu vederea slabă, care mergea numai pe lîngă garduri de teamă să nu-l lovească nenumăratele care trase de cai pe ulițele satului Siliștea Gumești, își vor un Marin Preda al lor, în antiteză chiar cu imaginea pe care scriitorul însuși și-a făcut-o despre sine.

Oamenii aceștia sînt mîndri, poate chiar fericiți, că li s-a ivit prilejul să ia parte la făurirea unei legende, a unui mit.

Să-i lăsăm să-l construiască.

Anghel Gâdea

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Profesorul Ion Zamfirescu la 80 de ani

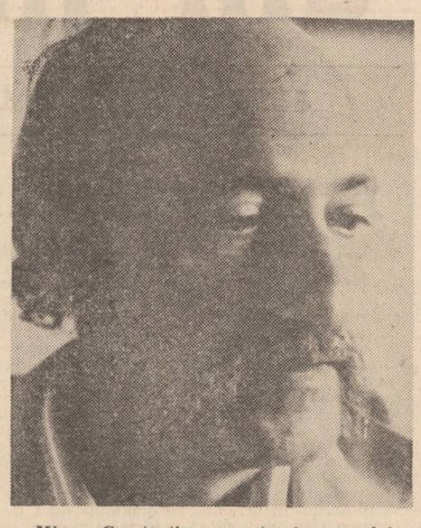

Mircea Constantinescu, autorul romanului „Au fost odată ca niciodată"

1976, la Mogoșoaia : Cezar Ivănescu, Marin Preda și M. Ungheanu

Arborele tăiat

...Să ni-l amintim pe Ilie Moromete cu securea în mînă dînd ocol salcîmului din spatele casei pentru a găsi lovitura nimerită, apoi așezîndu-se pe **roata de aschii înălbite** în așteptarea lui Nilă, care aducea caii și **streangurile** să tragă arborele falnic tăiat pe jumătate. E o „probă" pe jumătate ratată de trecere în meseria de tăietor de lemne : omul n-a găsit lovitura de grație, acel loc pe care adevărații tăietori de lemne îl calculează dintr-o ochire pentru a lovi copacul în așa fel încît să cadă în directia convenabilă. Moromete știe că are o „rezervă" — caii care-l scot mereu din încurcătură. El trecuse cu bine, dar greu, proba de cărutas, era inițiat în meseria drumurilor, aflase sensul ultim și cel mai înalt al ei, iubirea de oameni, undeva în munți, între tăietori de lemne ; acum idealul lui este să aducă la cîmpie modul de viață al muntelui, acel sentiment al obștii pe care-l surprinsese cînd țăranii i-au cumpărat tot porumbul ca s-o ajute pe văduva ce avea nevoie doar de cîteva duble... Muntean în suflet, se vrea și în gesturi, și în apucături, și în modul de viață. Și vrea, precum Călin Surupăceanu din „Intrusul", să aibă două destine (meserii) : unul (una) principal (ă) — celălalt (cealaltă) de rezervă. Poate că nu trece proba ca tăietor de lemne — dar dorința lui de a-și asigura această rezervă merită urmărită.

Tăierea salcîmului se petrece în duminica de Rusalii, dis de dimineață, între o ploaie caldă ce anunță recoltă bogată — dar care este și ploaia morților, cinstire cuvenită pentru cei morți în tradiția populară. Scena urmează după descrierea drumului la munte și elementele narative, comune, ne obligă să privim acest drum și tăierea salcîmului ca pe un tot unitar. Este drumul destinului pentru erou, momentul din viață cînd își descoperă vocația. Pentru prima dată el cîștigă ; norocul i-a ieșit tîrziu în cale, dar îl face să arate de nerecunoscut, un alt om. Să-i urmărim, în descriere, semnul specific, roata lui. Este ger și lumină ; într-o toamnă tîrzie Bălosu îl duce în creierii munților să vîndă porumbul mai bine decît la Pitești. „Mergeau neîncetat, roatele pocneau, aburul ieșea din spinările cailor". Moromete iese din lumea lui și pătrunde în alta — pe care va trebui s-o cunoască pînă a o iubi. Satul unde se produce marea schimbare seamănă atît de bine cu celelalte încît e gata să treacă pe lîngă el nepăsător. „Nu ieșiră însă bine din sat, că se petrecu întîmplarea care avea să-i deschidă lui Moromete ochii...". La fel în „Intrusul", unde Călin o găsește pe Maria într-un sat oarecare, pe unde se **ducea** și **trecea** nepăsător (satul se numește acolo **Dutrec**, de la verbele subliniate, cu rezonanță în „Balada Meșterului Manole" : „Negru Vodă trece..." etc.). Undeva la marginea lumii cunoscute se produc aceste „întîmplări", cînd eroii sînt gata să iasă din orbita semnificațiilor conștiente. O femeie îl oprește pe Moromete cu vorbele : „Ce bine că ați venit, oameni buni, că nu știam ce să mă mai fac".

Întîmplarea vine, deci, în întîmpinarea altei întîmplări ; munteanca ce-l va îndupleca pe **omul bun** să vîndă mai ieftin era ea însăși la capătul răbdării : **nu știam ce să mă mai fac.** Purtătorul norocului ei, Moromete, nu este însă un om întîmplător, ci unul care trebuie să se nască a doua oară, să descopere la capătul acestui drum lung și anevoios, plin de surprize și aventuri, iubirea de oameni, valoarea supremă a civilizației țărănești, măsura prin care satele se compară între ele.

El parcurge, așadar, un traseu inițiatic. Este adus pe aceste meleaguri de către Bălosu, „mercenar" al drumului, insensibil la oameni. Să aibă Bălosu rolul Spînului din „Povestea lui Harap Alb" ? El îl însoțește pe Moromete mai degrabă din întîmplare. Este, în schimb, **omul rău** care vrea să **înrăiască**, prin opoziție continuă, la care **omul bun** trebuie să se definească pe sine însuși. „Eu nu-l dau !" — zice despre porumb, și adaugă : „și să știi că altă dată nu mai merg cu tine la munte !". Expresia este ambiguă : poate însemna și **nu mai mergem împreună** (cu egalitate între parteneri) — dar și **nu te mai duc**, indicînd rolul inițiator al lui Bălosu. Oricum, de o **altă dată** nu va mai fi vorba : acesta este al doilea drum al lor, și ultimul făcut împreună. În primul, cel de încercare, „întîmplarea" nu se produsese : Moromete își copiase cu strîgință modelul ca orice ucenic ascultător ; acum, această roată a întîmplării potrivindu-și spița cu roata norocului muntenicii, eroul va fi scos din combinațiile anterioare, urmîndu-și drumul său. Moromete : „nu prea înțelegea, o vedea doar cum se ține cu mîna de loitră și calcă prea aproape de roată" ; tot timpul el va rămîne „puțin nedumerit" și atent doar la roata căruții și la femeia care vrea s-o oprească. Mai apoi „s-a frînt de mijloc și s-a uitat la picioarele femeii" — prefigurînd, am zice, cu trupul lui rotundul într-o „întoarcere" îngrijorată : „Dă-te la o parte, creștino, că te calcă roata !" — strigă el în sfîrșit. Minioasă, ea dă atunci drumul vorbelor grele : „Nu vrei, omule ? — a repetat munteanca și din ochii ei albastri au țîșnit lacrimi de furie. De ce nu vrei, omule ? — a continuat, și glasul ei legănat și domol de munteancă s-a făcut dîrz. De ce v-ați făcut așa răi ? — a spus ea descleștîndu-și mîna de pe loitra căruții. Nu erați așa răi...".

Iată-l pe Moromete definit brusc, etichetat drept **om rău** și asemuit cu Bălosu **(v-ați făcut).** Mîna se descleștează, lăsîndu-l să alunece în lumea lui de oameni răi ; „suvoiul" vorbelor devine plins furios și „țîșnește" din ochii albaștri (ambii termeni sugerează întoarcerea, curgerea la vale opusă drumului la deal al căruței). Moromete strigă la Bălosu să oprească. „Hai să dăm porumbul, că nu e rost !".

Nu e rost — expresia traduce exact starea eroului ajuns la limita cercului ființei lui, între bunătatea interioară vulcanică ce-l clădește pe dinăuntru — și răutatea ce-l roade pe dinafară dinspre vecinul său. După ce vinde porumbul, după ce este ospătat — omul e chestionat îndelung : cine este, de unde vine. Autorul insistă : „Avea ea un **rost** de întreba așa, fiindcă îi murise bărbatul, în pădure, căzuse un bulumac peste el...". Iată **rostul** pe care Moromete nu-l văzuse la început, pe care, tăind salcîmul din spatele casei, pare că iarăși nu-l vede.

Salcîmul lui Moromete nu se află în pădure, dar este tăiat tot ca un „bulumac". Tăierea salcîmului este însotită de tot felul de semne prevestitoare de rău : bocetul din cimitir, cîrdul de ciori, blestemele Guicăi, etc. Și totuși, Moromete trece prin aceste semne nepăsător. Mai mult chiar : se așează sub arborele tăiat pe jumătate și stă sub el cît timp îi dă indicații lui Nilă cum să lege „streangul" ca să cadă în poziția dorită. Din lipsă de spațiu, nu mai urmărim recurentele simbolului roții în această scenă ; de altfel, este foarte pregnant. Moromete reface „pe viu" poziția nefastă a tăietorului de lemne peste care a căzut bulumacul. Moromete continuă fără martori povestea : poate că tocmai de aceea alege această sărbătoare a moșilor de vară : aduce un prinos mortilor, în ziua consacrată lor. Sacrificiul salcîmului nu reușește a fi o probă inițiatică de trecere în altă meserie, de rezervă, dar este o „jertfă" pe care eroul, inițiat în tainele drumului, o aduce ca mulțumire „zeilor".

După ce arborele este la pămînt, curățat (eliberat de „cămașă", ca să ne păstrăm în nota bocetului popular) apare Tudor Bălosu și-l cheamă pe Moromete să bea „adălmașul". Intră amîndoi în casă, o încăpere întunecoasă, cu fotografii vechi pe pereți (soarele încă n-a răsărit aici !), cu un covor de cîrpe pe jos — și cu acea ciudată mașină de cusut de lîngă fereastră la care Aristița Bălosu „cosea rochiile și cămășile cele mai frumoase din sat". Timpul însuși se deapănă la această mașină (este mașina de cusut care merge singură în nuvela „Amiaza de vară", de care se sperie nu numai vecinii, dar și Aristița). Acum somnolează la fereastră : timp nu mai există. Pentru ca tabloul unei adevărate case subpămîntene să fie complet, apare și fiul cumpărătorului, comisul voiajor „în pantaloni de «piele de drac» bufanți, și ghete galbene cu ciorapi vărgati trasi pe pulpă". Nimeni nu bea, de fapt, cu Moromete un păhărel de țuică pentru „pomana salcîmului", am zice ; acesta mai cere unul ca pentru a avea cu cine închina (tot spectacolul se desfășoară, de fapt, numai în constiința lui profundă) — apoi cere banii — și iese afară, în plin soare, parcă ar fi revenit pe pămînt. El și-a însoțit „jertfa" pînă la capăt. Gîndurile îi sînt acum la un nou drum spre munte.

Nicolae Georgescu

Urcînd la izvoare

Urmare din pag. 1

ne-am amîna-o la infinit. Cu datele pe care le deținem, putem obține progrese gnoseologice importante, cum au reușit oamenii dintotdeauna și într-o măsură atît de frapantă, încît mai toate marile descoperiri au aerul unor redescoperiri, reorganizări, recunoașteri.

În sfîrșit, dacă o ontologie istorică se dovedește legitimă și eficientă în cercetare, ce șanse ar avea o ontologie regională (adică, în înțeles filozofic — care valorifică antropogeograficul —, și națională) ?

Răspunsul se găsește, în esență, prefigurat în rîndurile precedente. Însă întreaga statură a problemei capătă contur abia odată cu coborîrea (ori înălțarea) în desișul unei istorii precis determinate, aceea a poporului român. Dacă se acceptă astăzi, nu fără o ușoară grimasă maniheică și cu destulă inconsecvență, că universalul se exprimă prin național și invers, nu se pricepe cum se petrece efectiv „minunea" aceasta și se întîrzie a se repara nedreptatea căsunată atitor neamuri care n-au participat, din lipsă de putere sau voință, la **manipularea** istoriei. Iar cel mai grav atentat la adresa etniilor a fost pur și simplu negarea existenței lor. Ca, apoi, cînd realitatea a demonstrat prezența indubitabilă în sinul ei a entităților repudiate, să se metamorfozeze repede în contestarea autohtoniei.

Romanitatea și getodacismul constituie împreună cuanta logic-dialectică a vieții noastre, nucleul ei insolubil, unda și corpusculul existenței românești. Inseparabile din momentul atingerii lor în același cîmp, ele continuă să ne formeze ca identități biologice, psihice, culturale, acordîndu-ne concomitent grația diversității, două calități de seamă în jocul perpetuu universalitate/specificitate.

Scriitorul de (și în) limba română trebuie să fie conștient că se folosește (și este folosit) de un instrument cu dublă valoare, națională și universală — rezultat al unui proces de durată multimilenară —, pe care e chemat, dacă nu să-l perfecționeze, măcar să-l îngrijească și să-l păstreze. Dacă s-a îndoit vreodată de acest lucru și a încheiat vreun compromis cu mentalitatea subaltern-provincială, a venit timpul să se supu năterapiei propriei sale gîndiri, cu atît mai încrezător cu cît numitul instrument de comunicare conține și algoritmii cugetării. Creația literară românească ar fi descătușată de una din cele mai tenace prejudecăți, prin simpla acceptare a evidenței că sîntem posesorii unor uriașe posibilități, nu doar ca ființe umane în general, ci și ca indivizi de un anumit neam, trăind într-o și construind o anume societate. Or, aceasta implică asumarea deplină, și deci liberă de condiționări externe, și deci suverană, a trecutului nostru, în profunzimea sa genealogică și în strînsă corelație cu al tuturor popoarelor care ne-au interferat — operație deloc confortabilă și departe, deocamdată, de a fi dusă la un nivel mulțumitor. (De unde interesul modelării artistice, în scopul cunoașterii, a unor perioade istorice insuficient cercetate).

A coborî (= a urca) la izvoarele istoriei naționale înseamnă a sorbi apa vie necesară zborurilor înalte.

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLII)

Un poet numai cîntec *)

Semnalăm cu oarecare întîrziere împlinirea la 8 martie 1937 a 50 de ani de către Corneliu Șerban, deoarece pentru el discreția a devenit o a doua natură. Cine a știut că ploieșteanul s-a născut de fapt la Dornești, județul Suceava, de unde îi era mama, decedată timpuriu ? Tatăl a revenit la Teișani — Prahova, unde copilul născut la Dornești a făcut școala, pentru ca liceul să-l urmeze la „I. L. Caragiale", vestitul așezămînt școlar ploieștean unde a învățat într-o clasă mai mare viitorul mare poet Nichita Stănescu.

Mai importantă e biografia sa esențială de poet, venirea la revista **Tînărul scriitor** în toamna lui 1959, trimis de Mihu Dragomir. Era prieten din liceu cu Mihai Negulescu, se împrietenise cu Ion Gheorghe și Mihaela Mononaru, fosta mea colegă de la Școala de literatură „Mihai Eminescu". Baremi, cu semnatarul acestui comentariu purta dialoguri îndelungi despre Esenin, despre adevărata lui traducere.

Fapt este că între timp a terminat Filologia (1959) cu o teză de licență despre Nicolae Labiș, poetul de la Mălini, comună pe care a vizitat-o chiar atunci, cînd și-a făcut lucrarea de stat, cum i se mai spunea. Poate că de atunci sau chiar mai dinainte se formase în ființa sa crezul labișian : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt".

Convins că încape tot în acest cîntec sfînt, poezia lui Corneliu Șerban e polivalentă, nesecată ca însăși omenia poporului nostru. Nu e de aceea deloc ușor să înfățișezi universul poetic al lui Corneliu Șerban, modalitățile lirice de expresie predominante fiind cele lapidare, uneori paremiologice.

Debutează în colecția „Luceafărul" (1962), cu placheta „Cuvinte pentru mîine". Deoarece stilul nu și l-a schimbat, voi începe cu exemplificări din **Lirice** (1969). Iată acest „Gînd pămîntean" : „Cu ochi umiți de-atîtea frumusețî / îmi place-așa să rătăcesc pe stradă... / ...De drumurile-acestea poate veți / afla, cîndva, mai mult dintr-o baladă" (baladă pe care în discreția sa n-a mai scris-o sau n-a mai publicat-o).

Mai important i se părea poetului „Atîta tot" : „Cu oamenii să fiu : atîta tot. / Aceasta-i pîn'la urmă-i pacea mea. / Mințita bucurie n-am s-o pot / nicicînd primi și-avea. / / N-ar trebui deci nimeni să-mi pretindă / și nici să nu mă judece greșit / din suflet, din priviri și din oglindă, / cînd zîmbetul de-ocazie-l evit. / / O masă simplă și un sincer vin, / un om, un cîntec... Totuși, uneori, / mă-ntreb uimit de merit să închin / în numele atîtor sărbători ?

Am pus semn între paginile 22 și 23 să citez una dintre poezii. Deși aș putea s-o fac la întîmplare voi cita scurta meditație de la pagina 22, pentru măiestria expresiei sale învecinate cîntecului : „Timpul îmi rămîne / tînăr pe retină ; / N-ai cum să-l ascunzi, / n-ai cum să-l ucizi — / Tînăr îmi rămîne, / Cîntec de lumină... / Ochii-mi rîd, rotunzi / și adorm lucizi".

Eseninism ai fi tentat să afirmi în prima clipă, dacă nu te-ar deruta asemenea inflexiuni folclorice românești, precum cele din „Cîntec de dragoste și dor" : „Dor cu dor, s-adună dor, / semn că sînt și că se vor. / Gînd cu gînd s-adună gînd, / în înalt de frunți arzînd. / / Vis cu vis s-adună vis / unul celuilalt deschis. / Cînd te-aduni cu dragostea, / nu te mai desparți de ea".

Nu-l ocolesc nici unele meditații străine ființei lui, ca acest **Moulin Rouge** : „O legănare tristă : Moulin Rouge / și clipe vin și clipe se petrec... / Sfîrșite buze se îngroapă-n ruj — / Destin însinuat : Toulouse Lautrec.

Uneori și pastelul îl tentează pentru o clipă,

prefăcîndu-se și el în cîntec : „Martie — lumină crudă, / martie — fierbinți zăpezi... / E vreun zvon să nu se-audă, / e vreun vis să nu-l visezi ? / / Primăvara încă nu dă / vești în care-ntreg să crezi — / Însă soarele asudă, / virf de cer, în ceas de-amiezi".

Tot un „pastel în alb" e și scurta meditație care urmează : „Pentru cine oare zarea a adus / viscolul acesta spulberînd zăpadă ? / Freamătul acesta din departe spus / cum un plîns de fată urcă în baladă. / / Lupii ochii-și joacă, roiuri de scîntei — / Urletul lor straniu vine să-nfioare / liniștea cîmpiei albe, căci pe ei / numai foamea-i mînă, numai foamea-i doare".

Definiția pe care și-o dă sieși și poeziei sale în placheta **Om pentru oameni** (1973, Editura Albatros) e pe deplin concludentă pentru ce profețește și ce profesează poetul :

Su sînt ca viața : lacrimă și cînt
Eu sînt ca viața : nor și însorire.
Eu sînt ca viața : cer sînt și pămînt.
Eu sînt ca viața : punct și nesfîrșire.

Eu sînt ca viața : viscol și căldură.
Eu sînt ca viața : dor sînt și uitare.
Eu sînt ca viața : dragoste și ură.
Eu sînt ca viața : țărm și revărsare.

Ca viața sînt : străfund și înălțime.
Ca viața spun : am fost. Voi fi. Exist !
Ca viața cresc : Eu însumi. Și mulțime.
...Sînt, mai presus de toate, comunist.

Întrebările din poezia „Om pentru oameni", care dă și titlul cărții din care citez, decurg în mod firesc dintr-o asemenea profesiune de credință : „Bine-i să-și aibă picioarele / Neostenite, zvelte și agere. / Dar, la ce bun, dacă trebuitoarele / distanțe și zări îl găsesc în retragere / și nu-i lîngă tine, cu tine ? / / Bine e, ochii săi, / lumea s-o cuprindă de departe și-aproape / Dar, la ce bun, cînd străine văpăi / minunea bucuriei i-o ascund sub pleoape / și nu-i lîngă tine, cu tine ? / / Bine-i, urechile sale / să adune de pretutindenea vești. / / Negreșit că e bine ! Dar, la ce bun, dacă nu-și află cale / către mîna lui ecoul iubirii-omenești, / și nu-i lîngă tine, cu tine ?"

Istoria e parte integrantă din această umanitate pe care o proclamă poetul. De aceea : „La Alba Iulia-n cetate / clipele nasc eternitate / Le-auzi, le vezi, le simți, le știi / purtînd într-nsele vecii / / Istoria-i aicea toată : / Se-aude-n timp un plins de roată, / se vede triumfînd în plai / neînfricatul domn Mihai, / / Se simte-n pulbere de pași / cum vin strămoșii prin urmași, / cum inimile leagă punți / incoa și dincolo de munți. / / La Alba Iulia-n cetate / nasc clipele eternitate. / Și știi : ni-i drumul fără moarte, / pe porți de foc și mai departe, / mereu prin veacuri, mai departe".

Problemele bătrînei planete îl frămîntă în egală măsură, după cum ni se confesează în poezia „Pămîntul" : „La ceasuri tîrzii, în fiecare noapte / am o ultimă întrevedere cu bătrîna planetă / pămîntul însuși vine la mine acasă / și veștile zilei mi le repetă. / / Rînd pe rînd, peste fruntea mea ostenită, / urcă nădejdea, coboară umbra îngrijorării, / coboară liniștea, urcă țipătul groazei, / ca-ntr-un zbucium, fără margini, al mării. / / Atunci mă gîndesc, că, la drept vorbind, / pămîntu-i și el, ca și noi, o ființă, / trăind deopotrivă bucurii și tristeți, / de zîmbet înseninîndu-se, tainuind suferință. // Mă învăluie duioșia în clipele acelea și, parcă, dintr-odată, îmi vine / să-i cuprind umerii și să-i spun : «Lasă, bătrîne. Pe cuvînt, va bine !»". O face cu un gest de străvechi și pătimaș pămîntean. Ceea ce nu înseamnă că poetul, în același timp și publicist cu cărți apărute și la acest capitol nu poate să nu noteze „La intersecție" lăsînd cîntecul deoparte, și păstrînd numai ritmul interior al ideii : „În mondiala criză / a sentimentelor pare, / să nu uităm / recuperarea unor / materii prime / (secundare ?) : Zîmbetul copiilor, / mireasma unei flori, / tandrețea fără cuvinte / și simplul bună ziua / spus firesc, / la intersecția / dintre mileniul doi și trei".

Cînd e vorba să înalțe un „Imn pentru azi", treburile devin mai complexe și mai intransigente :

Ce cuvînt, dintr-atîtea, pentru astăzi s-aleg ?
Și ce cînt, dintr-atîtea, pentru astăzi să chem ?
Nu-i poem să cuprindă gîndul nostru întreg,
dar spunînd vorba azi, urci mai sus de poem.

Totdeauna am fost dăruiți cu prea plin,
doar un dor rămînînd : de-a fi însine noi,
făurari și stăpîni. Azi e-ajunsul destin
al atîtor vecii. Al atîtor eroi.

Trebuie să fim mai intransigenți, mai severi,
arderea noastră să aibă flacăra dăruirii totale,
trebuie pașii veșnic să-i ceri
în cadența epocii tale.

În gesturi și gînduri să fim tineri și demni,
mai romantici, mai lucizi, totodată ;
clipa ta în timp mai adînc s-o însemni,
peste timp, de ecou repetată.

Chemarea aceasta multiplicată o ascult
tișnind pretutindeni, prezentă în toate.
Trebuie să ne cerem și să dăm mai mult, mult mai mult.
Trebuie. Și se poate.

Poet deopotrivă al veciei și al clipei, Corneliu Șerban conchide într-o scrisoare aparent de dragoste, un fel de joc :

„Scrie-mi luni, / să vie marți... / (Dragostea cu cine-o-mparți ?) / / Dorul face / cercuri — cercuri... / (Scrie-mi marți, / să vie miercuri) / / Miercuri scrie-mi, / s-o am joi... / Să fim iarăși / amîndoi.) / / (Miine / nu vom mai fi tineri) / Scrie-mi joi, / să vie vineri... / / Simbăta-i și ea o zi. / (Poate-atuncea o să-mi scrii.) / / Dorul spune : / bine că / mai e și duminecă !"

O duminică sărbătorească pentru Corneliu Șerban și pentru poezia, numai cîntec, dar cîntec în sensul definiției doinei noastre : „Cine mi-a scornit doina / friptă i-a fost inima".

Niculae Stoian

*) Asteriscul nostru explicativ are în vedere transpunerea în cîntece, care se cîntă de către oameni, a versurilor lui Corneliu Șerban, printre autorii acestor cîntece numărîndu-se maeștrii I. D. Chirescu, D. D. Botez, Gh. Bazavan și mai tînărul clujean Adrian Pop.

olimpian ungherea

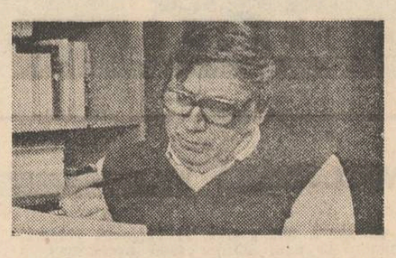

DINCOLO DE ZIDURI

Nu-l mai văzusem cam de multă vreme pe căpitanul de miliție Marin Manu, să tot fi fost vreo două-trei luni de cînd nu-l mai văzusem, griji profesionale diferite, cartiere diferite se puseseră de-a curmezișul între noi, singura chestie care ne leagă este o prietenie veche, străveche, încă de pe vremea cînd el era profesor de filosofie, iar eu abia îmi înmuiasem pana în pîinea de magistrat, au trecut peste noi nisipurile timpului, ne-au sucit, ne-au răsucit, el a ajuns ofițer de miliție, eu ziarist, toate lucrurile dintre noi și din noi s-au schimbat, alte vremuri, alte lucruri, singura noastră poveste care încă n-a murit are chipul prieteniei. Marin Manu se afla pe un trotuar, eu pe celălalt, el m-a văzut întîi, m-a strigat, ne-am întîlnit, ne-am îmbrățișat și ne-am dus la o berică. Providențiala berică de la „Gambrinus" în buricul verii. Saloanele restaurantului erau arhipline. După lungi și laborioase investigații, abia am descoperit două locuri. În jurul nostru lume-lume. Ciudat, nicăieri nu te simți mai bine cu un prieten, mai în singurătate, mai în liniște, ca în mijlocul unei imense și gălăgioase mulțimi. Eternele paradoxuri care ne guvernează. Am discutat cîteva ceasuri zdravene. Nimicuri, fleacuri : sarea și piperul unui pahar de vorbă...

La un moment dat, Marin Manu s-a uitat grav la mine și m-a întrebat încet, rar : „De ce nu mai scrii?". „Cum, adică, nu mai scriu ?! m-am burzuluit eu. Tu nu citești ziarele?". „Lasă asta, a dat el din mînă la fel de încet și grav. Nu despre ceea ce scrii tu prin ziare vorbesc. Vroiam să te întreb de ce nu mai scrii povestiri polițiste ?" și Marin Manu parcă avea și un pic de tristețe în priviri. Am lăsat nasul în jos bosumflat. Mai degrabă mohorît. Și mi-am amintit brusc o mai veche discuție cu el pe tema literaturii polițiste. Eu îmi manifestasem cam abrupt scepticismul, în discuția aceea de atunci, cu privire la literatura polițistă, scepticism bazat pe opinia, cu mare cirlig la public, a unor critici literari cum că acest gen de artă literară s-ar învîrti la nesfîrșit între niște monstruoase ziduri pe care nu le poți escalada niciodată. Marin Manu mă privise blajin cu ochii săi adînci și cuminți și pătrunzători, doar asprimea obrazului îi trădase încordarea lăuntrică, zîmbise ușor corosiv, o secundă, numai cu un colț al gurii, și desfășurase apoi un lung și profesoral monolog din care astăzi nu-mi mai amintesc decît atît : «Marile opere literare ale omenirii ce sînt ele altceva decît narațiuni polițiste, adică tragedii umane născute la granița dintre aventură și spiritul justițiar ? În „Egiptenii" lui Eschil, bunăoară, Danaidele își ucid bărbații, declanșînd apoi gesturi pedepsitoare consumate obsesiv sub ochiul necruțător al lui Cronos. Peste „Electra" lui Sofocle curge o nesfîrșire de ură și răzbunare, sorgintea acelei curgeri fiind un principiu etern ca și lumea : orice nelegiuire, prin firea lucrurilor, se cere pedepsită. Shakespeare ne-a dăruit fiorul suprem al aventurii umane în tot ceea ce are ea mai tragic : „Hamlet", „Baltagul" lui Sadoveanu este născut sub același soare tulburător : pedepsirea gestului asasin. Unde vezi tu ziduri pe care nu le poți escalada niciodată ? !» mă întrebase atunci, în discuția aceea mai veche, Marin Manu, și nu știu încă nici astăzi dacă ochii lui sclipseau de ironie sau de o nedisimulată gravitate...

Acum, la „Gambrinus", vechea dispută reînviase, Marin Manu ținea la punctul său de vedere, mie-mi convenea de minune acest lucru. După o vreme i-am replicat sec : „Și totuși, niște ziduri există. Ele se numesc victima și asasinul. Vrei să spui că nu-i așa ?" l-am întărîtat eu cu priviri orgolioase. „Dar dincolo de ziduri?" m-a întrebat el iute, prea iute ca să-i mai pot răspunde. «Dincolo de ziduri — a continuat tot el — se află mobilul gestului fatal, în toate ipostazele sale, deopotrivă, infinite și captivante. Înțelegi acum esența oricărei literaturi ? Mobilul ! Miza ! Resortul care pune în mișcare o lume aflată implacabil sub semnul tragicului. Acesta este adevăratul cîmp de bătaie al scriitorului. Restul nu sînt decît fișe de sertar. Iată, de pildă, — s-a înfierbîntat deodată Marin Manu — iată, de pildă, o întîmplare polițistă. Una ca oricare alta. Patru personaje : victima, concubinul victimei, soția concubinului și asasinul. E un caz mai vechi, interesant, foarte interesant. Dar pe tine nu cazul în sine trebuie să te intereseze ci miza lui. Miezul ! Motivația ! Altfel, rămîi pentru totdeauna între zidurile alea de care vorbești. Iată cîteva detalii...

Victima — Steliana Butnaru — o actriță încă frumoasă, încă focoasă la cei patruzeci de ani ai săi, căsătorită, divorțată, fără copii, trecută prin multe scandaluri amoroase, se prăbușește în timp ce conducea în maniera ei teribilistă, cu mașină cu tot, de pe un pod în riul Olt. Accident de circulație cu urmări fatale. Raportul medico-legal, după necropsie, atestă însă că victima sucombase cu cel puțin 30 de minute înainte de prăbușirea de pe pod. Așadar, crimă.

Concubinul victimei — Dumitru Chilim — un tip înalt, spătos, suplu cu alură sportivă, treizeci de ani, căsătorit, are doi copii, este cascador la Buftea și arbitru de fotbal.

Soția concubinului — Aurora Chilim — o blondă micuță, energică, vinoasă, osoasă, uricică, este antrenoare la clubul de natație „Babaica."

Asasinul — Petre Urum — fost concubin al victimei în tinerețe, fost arhitect, fost căsătorit, acum a ajuns o epavă. A dat în patima beției, și-a părăsit slujba, familia, prietenii, trăiește din mici expediente, afaceri mărunte, periferice, poate fi văzut adeseori în Piața Mare făcînd curioșilor schițe de portret în tuș pentru zece lei bucata. Proba revelatoare pentru incriminarea lui au fost amprentele degetelor sale de pe capota din spate a mașinii, urme lăsate atunci cînd a împins-o la vale, peste pod, în prăpastia de deasupra Oltului, după ce mai înainte o sugrumase pe Steliana Butnaru. Din toate declarațiile lui am reținut o singură imagine : Dumitru Chilim și Aurora Chilim împreună cu cei doi copii ai lor — o familie frumoasă și tînără — trecînd prin fața lui Urum, în Piața Mare, în timp ce el încropea curioșilor schițe în tuș negru pentru zece lei bucata. „Atunci m-am hotărît s-o omor pe Steliana!" mi-a mărturisit senin și trist Petru Urum...

Poftim, tratează tu mobilul acesta ! m-a îmbunat Marin Manu cu degetul în piept. Ia-te la trîntă cu el ! Bate-te ! Dacă ești scriitor, înseamnă că ești luptător. Amintește-ți de strania mărturisire a lui Petre Urum și scrie. Scrie o poveste polițistă ! Și lasă-i tu pe critici cu teoriile lor sofisticate, pentru că, de fapt, ei se războiesc între ei, nu cu voi scriitorii.»

Și ne-am despărțit, el îngîndurat, eu hotărît să fug, să evadez dincolo de niște monstruoase ziduri.

Angajarea literaturii

Urmare din pag. 1

modelare a conștiințelor, posibilă, și datorită și literaturii. Fiind deci propriu condiției umane, ca dimensiune fundamentală a luptei sale spre împlinire și proprie afirmare, militantismul devine un atribut propriu și al fenomenului literar-artistic, condiției literaturii. În mod greșit el este redus uneori numai la aspectul politic al atitudinii autorului ; în fapt, el este **un atribut activ al întregii gîndiri artistice** a acestuia, al întregii sale concepții ideologico-artistice, inclusiv politice, în cele din urmă al operei sale. Rădăcina lui trebuie să o căutăm în stratul cel mai profund al conștiinței artistice a autorului, respectiv în structura artistică a operei literare. Așa că, orice pretinsă lipsă a unui militantism literar nu este decît o amăgitoare iluzie. Prin însăși esența ei, literatura angajează conștiința, ființa umană spre propria-i împlinire, remarcîndu-se și din acest punct de vedere drept unul dintre cei mai activi factori ai conștiinței sociale. Acest atribut de preț al său aparține substanței sale estetice ; el a caracterizat-o din totdeauna, dar astăzi a căpătat, pentru o literatură ca a noastră cu un puternic caracter social și o fermă angajare social-politică, o importanță deosebită atît pentru marcarea identității sale, cît și pentru activizarea funcției sale social-educative.

În acest sens, angajarea social-politică a literaturii noastre, sub forma deschisă, declarată a militantismului nostru estetic, își află cea mai **înaltă ipostază** în afirmarea partizanatului său revoluționar, a **spiritului său revoluționar,** atribut de seamă al conștiinței noastre artistice, implicit operelor literare și reprezentînd expresia idealului social-uman al revoluției noastre socialiste. Înțeles, deci, ca forță constructivă specifică a unei conștiințe active în sensul idealului major, socialist, al acestei revoluții, el nu se poate afirma în plan artistic decît ca element constitutiv al creației și operei literare, ca atribut intraestetic al literaturii, ca formă specifică a angajării sociale a autorului. El își găsește fundamentarea atît în elementele obiective ale realității social-umane reflectate, cît și în starea de spirit revoluționară a subiectivității artistice a autorului, în intenționalitatea partizană a operei, implicită artisticității acesteia. Or, subiectivitatea artistică revoluționară e marcată cu necesitate de **spiritul revoluționar social-politic al epocii noastre,** transfigurat în ideal estetic, înglobat organic socialității socialiste a noii literaturi. Forța lui constă, deopotrivă, în respectarea adevărului obiectiv al realității, al devenirii revoluționare a acesteia, și în atitudinea combativă a subiectivității artistice realiste a autorului, a creației lui ; excluzînd astfel atît un pretins neutralism ideologico-artistic, cît și un nihilism estetizant față de noua realitate socială.

Orientînd astfel procesul creației, angajarea social-artistică asigură „puritatea" și credibilitatea mesajului umanist al literaturii noastre, sporește forța ei modelatoare, contribuie, în planul conștiinței sociale, la dezvoltarea **revoluționară** a societății. Condiția de bază a „eficacității" noii noastre literaturi, efectiv angajată social, constă în **autenticitatea substanței sale estetice și a expresiei sale concret-artistice,** în implicarea acestei angajări în structura și finalitatea artistică a operei. Inadvertențele atît de dăunătoare ale sociologismului vulgar s-au datorat nu afirmării unei necesare angajări sociale a literaturii, ci plasării acestei necesități pe o orbită exterioară nucleului ei estetic, indisponibilității estetice de a înțelege că ea trebuie realizată în expresie concret-artistică, în mod ineluctabil. Este tocmai ceea ce a cîștigat an de an cea mai bună parte a literaturii noastre și nu mai trebuie pierdut, întărind și apărînd astfel identitatea, esența condiției sale.

Argumente contemporane

Urmare din pag. 1

mului interior, plasticitatea surprinzătoare a metaforei, înălțimea cugetării din **Laudă limbii române** dau parcă o altă măsură cuvintelor lui **Blaga,** care afirma că „limba este intîiul mare poem al unui neam". Finalul poeziei este o sugestivă explozie lirică a sentimentului că poporul român și-a păstrat ființa națională în fața cataclismelor istoriei în primul rînd prin puterea de regenerare izvorîtă din limba sa, ca un puternic factor catalizator.

Cu o sută de ani în urmă, tot un român, **Vasile Alecsandri,** cîștiga Premiul Latinității cu **Cîntecul gintei latine,** preluat multă vreme de manualele școlare. Cîștigarea, în timp, a celor două Mari Premii ale Latinității (cît de frumos sună pentru noi, românii, latini prin ființă și grai !) este nu numai o recunoaștere a filiației noastre spirituale la „masa succesorală a popoarelor", ci și un îndemn pentru cultivarea ei. De aceea comentarea în școală, la nivelul claselor respective, a celor două poezii laureate cu aproape zece ani în urmă la Avignon ar constitui pentru elevi încă un argument, poate cel mai accesibil virstei lor, în demonstrarea adevărului că limba română nu este cu nimic mai prejos, ca limbă de cultură, față de italiană, franceză, spaniolă sau portugheză, limbile sale surori.

Întru ilustrarea celor de față, rugăm redacția să republice ambele poezii, așa cum au apărut ele în revistă în 1978.

Oglinzile adevărului

Urmare din pag. 1

În gînd (1974), **Numele oglinzii** (1978), ca și eseurile cuprinse în volumul **Semne** (1983) alcătuiesc o fizionomie lirică de indiscutabilă originalitate, în a cărei intimitate se poate pătrunde pe singura cale de acces proprie operei imanente — poezia programatică. Din acest motiv, vom stărui asupra tripticului intitulat „Mișcare", așezat în fruntea cărții de debut (**Jocuri în piatră**), cu intenția de a descifra dacă nu chiar o **ars poetica,** cel puțin un ton distinct sau o rețea de imagini specifice. Prima „mișcare" a poeziei este generată de impulsul întemeierii prin cuvînt : „M-a ispitit creionul pămîntului să ar / adînc și plin, cum anii scriu veșnicii în cute, / cum roata prinde formă abia mușcînd din car, / iar piatra curge-n sine și dă-nțelesuri mute". Ispita irepresibilă a creației, determinată de dimensiunile definitorii ale profunzimii și perfecțiunii („adînc și plin"), își găsește justificarea în substanța implicată a motivelor fundamentale ale inspirației : pămîntul,timpul („cum anii scriu veșnicii în cute"), jocul formei, interiorizarea („iar piatra curge-n sine"). „Mișcarea" mediană aduce în prim-plan condiția existențială tradusă într-o suavă stare de evanescență : „Tes vînt din boabe ude și e așa de blînd, / că pot să gust de-acuma ce voi găsi pe culme, / pot înnopta oriunde și-a mă trezi oricînd / și-n loc de ginduri somnul să mi-l presar cu urme". Risipit oriunde, poetul anticipează lucid împlinirea („pot să gust de-acuma ce voi găsi pe culme"). Partea finală, pe lîngă elementele universului agrest ce particularizează imaginarul lui Florea Miu, exprimă, prin tîlcurile metaforice și mai ales prin viziune, asumarea răspunderii actului poetic : „Miroase grîu-a noapte cu zările în trup / în tălpi adie brazda ieșirilor din formă / și bob cu bob plec fruntea, să plîng ori să irump, / pentru-a-mplini rotunda mișcare uniformă". În fond, tendința depășirii modelelor („brazda ieșirilor din formă") se însoțește cu truda artistică în cadrele unei estetici de factură tradiționalist-modernă („pentru-a-mplini rotunda mișcare uniformă"). Rodul („bobul"), ca transfigurare a existenței, poartă emblemele unei disponibilități ambivalente. Elegiac sau exultant („să plîng ori să irump"), poetul mărturisește indirect o nobilă ascendență arghezian-pillatiană.

Acestea fiind datele poemei, nu mai încape îndoială că ne aflăm în fața unui program liric. Confirmarea o găsim în unitatea remarcabilă a volumelor amintite, în care figurile obiectuale (plugul,căruța, roata, grîul, iarba, calul) și cele kinestezice (a ara, a se roti, a rodi) compun **mitul cîmpiei,** slujit cu devotiune de un poet ce refuză ritualizarea elementelor naturii în formule decorative. Lucru normal pentru poezia ce aspiră la receptarea strălucirii unui infinit singerînd în cuvintele gîndului.

Florea Miu este o fire telurică ce participă la ființarea pămîntului însuși. Misterul metamorfozei pămîntului unește vehemența codului moral din „Perpetuum mobile", cu viziunea apocaliptică din „Sfîrșit" : „Apoi cadranul a mușcat din soare / cînd mai era un sfert pînă la drum, / și-n timpul scurs, sălbatice pămînturi / s-au prefăcut în negură și fum".

Rostire în gînd cuprinde perioada **albastră** a creației lui Florea Miu. Azuriul invadează lumea (chiar și spaima e „foc albastru") și împreună cu erosul, tratat cam retoric, introduce insinuant intimitatea morții („Orice cuvînt e o moarte"). Vîrsta trăirii frenetice („vom învăța, vom face planuri..."), a „adîncurilor de lumină" intervine ca cezură a discursului îndrăgostit : „Să te scufund, mi-am zis, și să te-adun, / cum ai rămîne, -albastră sau fierbinte / cu trupul așternut ca un zăbun / pe liniștea crenelurilor sfinte".

Din **Numele oglinzii** reținem fosnetul metafizic al ierbii, contorsionările „fără cuvînt", prezența obsesivă, de această dată, a **verdelui :** „Cu fluturi verzi e cerul presărat...". Motivul **oglinzii,** ca în „Faustul" lui Rembrandt, celebrul tablou din 1652, în care Doctorul contemplă discul de foc încărcat cu inițiale într-o oglindă sferică, este tratat ca simbol al înțelepciunii și al Verbului etern. Hieroglifă a adevărului, oglinda revelează identitatea cu strămoșii, conferind, în același timp, atribute individualizatoare unui alter ego activ : „Oglinzii nume nu i-am dat și nu / cobor domnia mea peste cuvinte- / din pacea simburilor cauți tu, / eu lung ascult cu tîmpla pe morminte" („Strămoși").

Uneori discursiv și previzibil, fără gesticulații spectaculoase, Florea Miu se află în interiorul „roții" care cîntărește drumul veritabilei poezii locuitor privilegiat al unui etern miracol.

Alma Redlinger: „Trompetist"

Confabule

*

* *

Sulina o mie nouă sute și
europolis
între cer și pămînt casa Svetlana
în care a trăit și a iubit
micuța Mu
fiica prințesei Elisabeta Moruzzi —
odihnește în cimitirul maritim
între scoici și meduze
acoperită cu corcodușe galbene
— un copac răsucit deasupra
căpitanului de scrumbii Sedemecmac
inecat pe cînd tocmai făcea contrabandă
cu apă minerală —
un baclan monstruos înoată în praf
a ieșit demult din
Marea cea Mare —
în timp ce o pasăre ciudată.
numără pașii pierduți ai celor care
trecuseră dincolo
de apă.

Iulian Neacșu

Sub înaltele bolți

Urmare din pag. 1

profesoară la această școală...". „Electronist, industria aeronautică...". „Programator...". Secvențe ale unui tablou, convingător, zic eu, a ceea ce înseamnă împlinirea tinereții, într-o societate aflată în perpetuă înnoire, a cărei emblemă este, deci, tinerețea. Secvențe obișnuite ale unor „biografii ale muncii", ca să folosesc un „clișeu", într-o țară a muncii. După douăzeci de ani , în vechiul lăcaș de cultură românească, privind portretele mentorilor, m-am surprins murmurînd, cu aceeași sete de viață, versurile lui Lucian Blaga : „...Pămîntule larg fii trunchiul meu ; / fii pieptul acestei năprasnice inimi, / prefă-te-n lăcașul furtunilor cari mă strivesc, / fii amfora eului meu îndărătnic !".

„Acest lăcaș a dat, dă și va da TĂRII OAMENI !" Sînt cuvintele unui venerabil dascăl rostite anul acesta, în mai, îndemn de a ne pleca, din cînd în cînd, cu sfiicîune, în fața „ȘCOALEI" de unde ne-am risipit în lume, luînd viața în piept, cu conștiința că sîntem verigă, încă tînără, a unui trainic lanț, că mai putem crede, nădăjdui, iubi și urca în continuare.

JAMES CLAVELL

SHOGUN

IV

— Ce crezi, englezule ?
— Cred c-o să fie furtună.
— Cînd ?
— Înainte de apusul soarelui.

Era aproape de prînz, și ei stăteau în picioare pe puntea superioară a galerei, sub un cer de plumb. Aceasta era cea de-a doua zi pe mare

— Dacă asta ar fi nava ta, ce-ai face ?
— Mai e mult pînă debarcăm ? întrebă Blackthorne.
— După apusul soarelui.
— Cît e pînă la cel mai apropiat țărm ?
— Patru sau cinci ceasuri, englezule. Dar ca s-alerg după adăpost trebuie o jumătate de zi și nu-mi pot permite asta. Tu ce-ai face ?

Blackthorne se gîndi o clipă. În timpul primei nopți galera înaintase cu viteză spre sud, de-a lungul coastei răsăritene a peninsulei Izu, ajutată de vela mare de la catargul din centru. Cînd ajunseseră în dreptul celui mai sudic promontoriu, Capul Ito, Rodrigues se îndreptase spre vest-sud-vest și părăsise siguranța coastei, ieșind în larg, pentru a debarca la Capul Shinto, la două sute de mile mai departe.

— De obicei, cu astfel de galere, noi navigăm în apropierea coastei — pentru siguranță, îi spusese Rodrigues, dar asta ne-ar lua prea mult timp și timpul e important. Toranaga mi-a cerut să-l duc pe Toady la Anjiro și înapoi. Rapid. Mi se plătește în plus dacă mergem foarte repede. Unul din piloții lor ar fi la fel de bun pe un vas atît de mic ca ăsta, dar nenorocitul ar fi speriat de moarte ducînd un **daimyo** atît de important ca Toady, mai cu seamă dacă nu are pămînt la orizont. Ei, japonezii, nu sînt oameni de ocean. Mari pirați, și luptători, și navigatori de coastă. Dar oceanul îi inspăimîntă. Bătrînul **taiko** chiar a dat o lege ca cele cîteva nave oceanice pe care le au japonezii să aibă întotdeauna piloți portughezi la bord. Legea a rămas neschimbată pînă-n ziua de azi.

— De ce-a făcut-o ?

Rodigues ridicase din umeri.

— Poate că i-a sugerat-o cineva.
— Cine ?
— Englezule, „cartea ta de drum", furată, cea portugheză, a cui a fost ?
— Nu știu. Nu era nici un nume pe ea, nici o semnătură.
— De unde o ai ?
— De la negustorul șef al Companiei Olandeze a Indiei Orientale.
— El de unde-o avea ?

Blackthorne ridicase din umeri.

Rîsul lui Rodrigues n-avea pic de umor în el.

— Bine, nu m-am așteptat niciodată să-mi spui — dar, indiferent cine-a furat-o, nădăjduiesc să-l ardă focul iadului în veci.

— Ești în slujba acestui Toranaga, Rodrigues ?

— Nu. Eu tocmai vizitam Osaka, eu și căpitanul meu. Asta a fost chiar o favoare făcută lui Toranaga. Căpitanul meu mi-a propus-o. Eu sînt pilot pe... Rodrigues se oprise. Tot uit că tu ne ești dușman, englezule.

— Portugalia și Anglia au fost aliate secole de-a rîndul.

— Dar acum nu mai sîntem. Du-te jos, englezule. Ești obosit, și eu sînt obosit, și oamenii obosiți fac greșeli. Vino pe punte cînd ești odihnit.

Așa că Blackthorne coborîse în cabina pilotului și se lungise pe pat. „Cartea de drum" a lui Rodrigues se afla pe masa care era țintuită în cule în bulmea, după cum era și scaunul pilotului pe dunetă. „Cartea de drum" avea coperți de piele și era ponosită, dar Blackthorne n-o deschise.

— De ce-o lași aici ? îl întrebase mai-nainte.

— Dacă n-aș lăsa-o, ai scotoci după ea. Dar acolo, n-o s-o atingi — nici măcar n-ai să te uiți la ea — neinvitat. Tu ești pilot — nu un hoț împuțit de negustor sau soldat.

— Am s-o citesc. Și tu ai face-o !

Blackthorne privise cartea pentru o clipă, apoi își închisese ochii. Dormise buștean, toată ziua și parte din noapte. Puțin înaintea zorilor se trezise, ca de obicei. Îi trebuise timp să se obișnuiască cu mișcarea ciudată a galerei și cu bătaia tobei care menținea ramele mișcîndu-se la unison. Stătea în întuneric, lungit comod pe spate, cu brațele sub cap. Se gîndea la propria-i navă și-și lăsase deoparte îngrijorarea față de ce-o să i se-ntîmple cînd vor ajunge la țărm și în Osaka. Fiecare lucru la timpul lui. Gîndește-te la Felicity, la Tudor și la casa ta.

★

Apoi urcase pe punte. Rodrigues era în scaunul lui, ochii înroșiți de nesomn, doi marinari japonezi la timonă, ca înainte.

— Pot să fac de cart în locul tău ?
— Cum te simți, englezule ?
— Odihnit. Pot să fac de cart în locul tău ?

Blackthorne îl văzu pe Rodrigues măsurîndu-l. Am să te trezesc dacă se schimbă vîntul — sau altceva.

— Mulțumesc, englezule. Da, am să dorm puțin. Menține drumul ăsta. Cînd întorci clepsidra, ia patru grade spre vest și la următoarea întoarcere alte șase spre vest. Va trebui să-i arăți noul drum timonierului pe compas. **Wakarimasu ka ?**

— **Hai !** Blackthorne rise. Patru grade spre vest, am înțeles. Du-te jos, pilotule, patul tău e odihnitor.

Dar Vasco Rodrigues nu coborî. Doar se-nfășură mai bine în manta și se lăsă mai adînc în scaun. Chiar înainte de întoarcerea clepsidrei de o oră, se trezi pentru o clipă și verifică schimbarea drumului fără să se miște de pe locul lui, și-apoi adormi imediat. Se mai trezi o dată cînd vîntul își schimbă direcția și apoi, cînd văzu că nu e nici un pericol, se culcă iar.

Dimineața, Hiro-matsu și Yabu urcară pe punte. Blackthorne le observă surpriza cînd îl văzură pe el la cîrmă și pe Rodrigues dormind. Nu-i vorbiră, se reîntoarseră la conversația lor și mai tîrziu plecară jos.

Către prînz Rodrigues se ridicase din scaunul lui, uitîndu-se cu mare atenție spre nord-est, adulmecînd vîntul, cu toate simțurile încordate. Amîndoi bărbații cercetau marea, cerul și norii care se îmbulzeau.

— Ce-ai face, englezule, dacă asta ar fi nava ta ? întrebă Rodrigues din nou.

— Aș goni spre țărm, dacă aș ști unde este rada cea mai apropiată. Corabia asta nu la multă apă la bord și, cu siguranță, c-o să fie furtună. Mai încolo, cam peste vreo patru ceasuri.

În timp ce Blackthorne arătă noul drum timonierului, care vîră lin nava, Rodrigues se îndreptă spre balustradă și strigă la căpitan :

— **Isogi !** Capitan-san. **Wakarimasu ka !**
— **Isogi, hai !**
— Ce-nseamnă ? Grăbește-te ?

Rodrigues rise amuzat făcînd crețuri la coada ochilor.

— Nu-i rău s-o rupi un pic în japoneză, nu ? Bineînțeles, englezule, **„isogi"** înseamnă a se grăbi. Tot ce-ți trebuie aici e să știi cam zece cuvinte și atunci poți să-i faci praf pe ticăloși, dacă vrei. Firește, dacă sînt cuvintele potrivite. Și dacă ei sînt în toane bune. Mă duc jos să fac ceva de mîncare.

— Știi și să gătești ?

— În Japonia orice bărbat civilizat trebuie să gătească sau să-l învețe el personal pe unul din maimuțoii ăștia să gătească, altfel mori de foame. Ei nu mănîncă decît pește crud și legume crude, murate în oțet dulce. Da, aici viața poate fi dată naibii, dacă știi cum s-o faci.

— „Dată naibii" înseamnă bine sau rău ?

— Mai întotdeauna foarte bine, dar uneori cumplit de rău. Totul depinde de cum simți tu, și... la vezi, că pui prea multe întrebări.

Rodrigues se duse jos. Zăvori ușa cabinei și cercetă cu atenție lacătul de la lada lui de drum. Firul de păr ce-l pusese atît de discret era tot acolo. Și celălalt fir, la fel de invizibil pentru oricine, în afară de el, pe care-l pusese pe coperta „cărții de drum" era de asemeni neatins.

Nu poți să fii cu-atîta băgare de seamă pe lumea asta, gîndi Rodrigues. E vreun pericol dacă el știe că ești pilotul lui **Nao del Trato,** uriașa Corabie Neagră din acest an, din Macao ? Probabil. Pentru că atunci va trebui să-i explici că ea e un colos, una din cele mai mari și mai bogate nave din lume, mai mare de o mie șase sute de tone. Ai putea fi tentat să-i vorbești de încărcătura ei, de negoț, despre Macao și despre tot felul de lucruri lămuritoare, care sînt foarte, foarte speciale și foarte, foarte secrete. Dar noi sîntem în război, noi, portughezii, împotriva englezilor și olandezilor.

Descuie lacătul bine uns și scoase cartea sa personală de drum, ca să verifice cîteva relevmente pentru cea mai apropiată radă și ochii i se opriră pe pachetul sigilat pe care părintele Sebastio i-l dăduse chiar înainte de a pleca din Anjiro.

Să fie oare în el „cărțile de drum" ale englezului ? se întrebă el din nou.

Cîntări pachetul și privi sigiliile iezuite, teribil de ispitit să le rupă și să se convingă singur. Blackthorne îi spusese că escadra olandeză venise prin Strîmtoarea Magellan și mai nimic altceva. Englezul pune o mulțime de întrebări, dar nu spune nimic despre el, gîndi Rodrigues. E viclean, deștept și periculos.

Să fie „cărțile lui de drum" sau nu ? Și dacă sînt, la ce sînt bune pentru sfinții părinți ?

Se înfioră gîndindu-se la iezuiți, la franciscani, la dominicani și la toți călugării, și toți preoții, și la inchiziție. Sînt preoți buni și preoți răi, și cei mai mulți sînt răi, dar sînt totuși preoți. Biserica trebuie să aibă preoți, ca să intervină pentru noi, și fără ei am rămîne turma rătăcită în lumea lui Satan. O, Doamne, apără-mă de toate relele și de preoții răi !

Rodrigues se afla în cabina lui Blackthorne, în portul Anjiro, cînd ușa se deschisese și părintele Sebastio intrase neinvitat. Ei mîncaseră și băuseră, iar ce le rămăsese se afla în bolurile de lemn.

— Împarți pîinea cu ereticii ? îl întrebase preotul. E periculos să mănînci cu ei. Sînt molipsitori. Ți-a spus că e pirat ?

— Doar e creștinește, părinte, să fii mărinimos cu dușmanii tăi. Cînd am căzut în mîinile lor și ei au fost de treabă cu mine. Îngenunchease și sărutase crucea preotului. Apoi se ridicase și oferindu-i vin, îi spusese: Cu ce vă pot fi de folos ?

— Vreau să merg la Osaka. Cu nava.

— Îi întreb îndată.

Plecase și-l întrebase pe căpitan și cererea fusese transmisă ierarhic lui Toda Hiro-matsu, care-a răspuns că Toranaga nu-i zisese nimic despre aducerea unui preot străin din Anjiro, așa că regreta că nu-l putea lua pe preotul străin din Anjiro.

Părintele Sebastio voise să discute cu el între patru ochi, așa că-l trimisese pe englez pe punte și în singurătatea cabinei, preotul scosese pachetul sigilat.

— Aș vrea să-l dai Părintelui Superior.

— Nu știu dacă Eminența sa va mai fi în Osaka, cînd ajung eu acolo. Lui Rodrigues nu-i plăcea să fie curierul secretelor iezuite. S-ar putea ca eu să trebuiască să mă întorc la Nagasaki. Căpitanul meu general s-ar putea să fi lăsat ordine pentru mine.

— Atunci i-l dai părintelui Alvito. Fii însă absolut sigur că l-ai lăsat numai în mîinile lui.

— Foarte bine, spusese el.

— Cînd ai fost ultima oară la spovedanie, fiule ?

— Duminică, părinte.

— Ai vrea să te spovedești acum ?

— Da, mulțumesc.

Fusese recunoscător că preotul întrebase, pentru că niciodată nu știi ce ți se întîmplă cînd viața îți depinde de mare și, după aceea, se simțise mult mai bine.

Acum, în cabină, Rodrigues pusese la loc pachetul, ispita fiind foarte mare. De ce părintele Alvito ? Părintele Martin Alvito era negociatorul șef în materie de comerț și fusese mulți ani tălmaciul personal al lui **taiko** și, ca atare, un apropiat al mai tuturor **daimyoilor** foarte influenți. Părintele Alvito circula frecvent între Nagasaki și Osaka, era unul dintre foarte puținii oameni, și singurul european, care avusese întrare liberă oricînd la **taiko** — un om teribil de deștept, care vorbea perfect japoneza și știa mai multe despre ei și modul lor de viață decît oricine în Asia. Acum el era cel mai influent mediator între portughezi și Consiliul Regenților, Ishido și Toranaga, în mod special.

Încrede-te în iezuiți, de vreme ce-și au unul din oamenii lor într-o poziție atît de importantă, gîndi Rodrigues cuprins de teamă. Categoric, dacă n-ar fi fost Societatea lui Isus, flagelul ereziei n-ar fi fost oprit niciodată, Portugalia și Spania ar fi putut ajunge protestante și noi ne-am fi pierdut nemurirea sufletului pentru totdeauna. Doamne Dumnezeule !

— De ce te gîndești la preoți tot timpul ? se întrebă Rodrigues cu voce tare. Știi că asta te scoate din sărite !

Da, chiar și așa, de ce părintele Alvito ? Dacă în pachet sînt cărțile de drum, înseamnă că pachetul este pentru unul din **daimyo**-ii creștini, sau petnru Ishido, ori Toranaga, ori chiar pentu .Eminența sa, Părintele Superior însuși ? Ori pentru căpitanul meu general ? Sau „cărțile de drum" au să fie trimise la Roma pentru spanioli ? De ce părintele Alvito ? Părintele Sebastio putea foarte bine să spună să-l dau unuia din ceilalți iezuiți.

Și de ce Toranaga îl vrea pe englez ?

În românește de
Doina Cerăceanu

mapamond

POETICA TRADUCERII

Apariţia unui număr tot mai mare de traduceri efectuate direct din limba chineză în limba română ne oferă un cîmp rodnic pentru discuţia unor probleme ce se constituie în ultima vreme într-o adevărată **poetică a traducerii.** Aspectele speciale ale traducerii între două limbi şi arii culturale foarte diferite — în termeni lingvistici am putea vorbi de „contrastivitate absolută" —, formulele strategice adoptate, în măsura în care se poate degaja o invariantă a însuşi mecanismului de demontare-remontare a textului, ar putea contribui cu folos la teoria generală a traducerii.

Una din direcţiile noi de studiu este aceea a reconsiderării traducerii din perspectiva relaţiei cu receptarea. Putem face dintru început afirmaţia că în cazul traducerilor din chineză în română, mai mult decît în cazul limbilor înrudite sau al culturilor învecinate geografic şi spiritual, necesitatea raportării traducerii la receptare se impune mai acut. Motivul este lesne de formulat : cititorul, ca receptor al traducerii, este mai puţin familiarizat cu noul cod cultural şi poetic cu care vine în contact. Se poate astfel miza mai puţin pe viitoarea sa colaborare (competenţă, specializată) în reconstituirea operei traduse (actualizarea, concretizarea ei, totala completitudine împlinindu-se în procesul lecturii).

Observarea acestei relaţii a traducerii cu receptarea, începînd cu selecţia operei de tradus şi terminînd cu opţiunile tehnice în vederea reformulării operei în noul cod cultural şi poetic, pune în lumină statutul particular al traducătorului, tipul său special de lectură (a operei originale) şi tipul său special de creaţie (a noii opere), ca operaţii estetice condiţionate de cititorul-exponent al noii matrice culturale receptoare. Se conturează astfel portretul posibil al acestui creator de excepţie aflat sub **dubla cauţiune** a autorului şi a noului său destinatar, tiranizat între original şi traducere, într-o postură aşadar de maximă responsabilitate — „moralitate", ce vizează echitatea ideală între aceste două repere, şi înzestrat cu o triplă competenţă : lingvistică, cultural-civilizaţională, dar şi **poetică.**

Cum citeşte deci traducătorul ? El nu citeşte ca un simplu consumator estetic, dar nici ca un critic. El se suprapune viitorului consumator estetic, dar aplică o serie de exigenţe speciale tocmai în scopul realizării viitoarelor efecte de lectură ; în vederea demontării operei el face şi o lectură critică, care însă nu se soldează cu o exegeză, ci are ca scop refacerea unei noi opere în chiar aspectul ei material concret. El citeşte chinuit mai ales de întrebarea cum o să fie opera în noua ei înfăţişare, întrebare ea însăşi scindată în altele : cum ar trebui să fie şi cum poate să fie opera ? El îl are în vedere pe viitorul cititor mai mult decît l-a avut autorul însuşi, este aşadar mai puţin liber decît autorul. Lectura traducătorului este deci una de tip specal, definindu-se ca o **lectură totală,** la toate nivelele. Ea depinde de viitorul cititor aflat şi el într-o dublă ipostază : pe de o parte constrîns de o serie de obişnuinţe datorate propriului cultural şi poetic, pe de alta pregătit pentru noutate, protocolar chiar, marcat deci atît de o atitudine conservatoare, cît şi de una deschisă emancipării. Traducătorul este arbitrul obligat să prevadă această dualitate şi să găsească modalităţi de realizare a echilibrului operei traduse. În acest efort de învingere a rezistenţei şi reacţiei de neutralizare pe care o opune noua cultură precum şi în intenţia instaurării unui cîmp propriu de rezonanţă, traducătorul trebuie să săvîrşească un demers comparativ-contrastiv în intenţia identificării echivalenţelor şi interferenţelor de cod cultural şi poetic.

Avansăm astfel ideea că în cazul amintitei contrastivităţi maxime, în rescrierea operei e necesară mai întîi **compararea modelelor poetice,** nu doar pentru a preveni influenţa acestora, eventual neutralizantă în limba ţintă, ci pentru depistarea şi exploatarea soluţiilor optime în scopul unei mai bune asimilări.

Astfel, implantarea operei în noua matrice se săvîrşeşte ca o operaţie ce uneşte dialectic două laturi : aceea a **afinităţii** sau asemănării, înţeleasă drept capacitatea de a se acorda la modelele existente, de a se plasa pe coordonate familiare ale comunicării poetice, şi aceea a **alterităţii** sau noutăţii, ca refuz de a se alătura modelelor, ca impunere a modalităţii proprii, originale, de existenţă.

În urma demersului comparativ-contrastiv am putea delimita : a) zona asemănărilor, ca zonă a **traductibilităţii,** zona care pune la îndemîna traducerii unelte şi procedee deja existente în limba ţintă, iar strategia care se impune este **strategia echivalărilor,** şi b) zona alterităţii sau a **intraductibilităţii,** care cere inventarea de noi modalităţi, iar strategia necesară este **strategia compensării.** În acest punct ne-am permite o posibilă definiţie a intraductibilului, ca situaţie a traducerii cînd toate soluţiile posibile se manifestă ca infidelităţi faţă de original.

Traducătorul, obsedat de ideea fidelităţii, este un trans-portor care, cu o superbă umilinţă, trebuie să opereze în primul rînd un act de retragere, de impersonalizare — opera tradusă va purta doar pecetea uşoară, amprenta chirurgului genial. Căci odată cunoscută şi asumată opera de tradus, traducătorul intră într-o relaţie de identificare cu autorul ei, preia toate indicaţiile sale, nu numai de lectură, dar şi cele de scriitură. Dacă autorul şi sumumul intenţional iniţial sînt astfel ca un reper relativ stabil, relativ posibil de clarificat, opera care se rescrie poate însă să scape constrîngerilor fixate iniţial, să-şi creeze libertăţi şi noi făgaşe care sînt generate dinspre scriptural. Traducătorul veghează şi struneşte aceste posibile erezii, în acelaşi timp are în permanenţă în vedere relaţia cu cititorul, ale cărui viitoare reacţii, într-un anume grad prospectabile, ţin însă de domeniul ipotezelor. Obiectivele lecturii acestuia din urmă trebuie intuite, ele pot fi în cazul nostru datorate interesului fie pentru tipologie culturală, pentru anumite toposuri, pentru formule poetice specifice, sau pur şi simplu o curiozitate înspre exotic. Aceste obiective depind de **atitudinea de lectură** adoptată, care poate fi la rîndul ei una teoretico-intelectuală, de cunoaştere, sau una de consumator estetic, sau una combinată din acestea două. Traducătorul trebuie să armeze opera în perspectiva acestor convenţii noi de lectură, să supună deci strategia echivalărilor şi compensărilor scopului realizării efectivelor de lectură scontate.

În legătură cu pregătirea acestei atitudini de lectură ne putem întreba în ce măsură depind de sinologi pregătirea şi stimularea unui orizont de aşteptare al cititorului de literatură chineză şi cum se poate interveni în crearea unei noi direcţii a receptării textelor traduse. Sigur că se pot iniţia, şi acest lucru se întîmplă deja, o serie de acţiuni de întîmpinare, de popularizare a fenomenelor culturale chinezeşti, şi în mare măsură chiar publicarea unor cărţi de cultură şi civilizaţie, a unor dicţionare, şi dotarea traducerilor cu prefeţe cît mai eficiente îl avizează pe cititor, îi dau o anumită competenţă. Ţinînd cont de interesul sporit pentru multiplele domenii de manifestare a spiritualităţii chineze este nevoie, în acest sens, de înmulţirea gesturilor culturale care pornesc chiar din interiorul şcolii noastre de sinologie, diminuînd volumul informării mediate. Dar tradiţia receptării traducerilor din limba chineză şi formarea unui „gust" de întîmpinare al cititorului se formează prin traducerile înseşi, în primul rînd prin calitatea lor. Asistăm astfel cu bucurie la înfrîngerea treptată a unui tip de receptare mai vechi instituit de traducerile mediate, receptare care se conforma unor obişnuinţe estetice etichetate cu termenul de „chinoiseries". Tot mai mult, traducerile din limba chineză înnoiesc arsenalul de procedee, găsesc soluţii noi de rezolvare a dificultăţilor, micşorînd zona intraductibilului.

La acest portret al traducătorului adăugăm o succintă tuşă finală dintr-o perspectivă valorizatoare. Ştim că orice artist îşi compune opera cu orgolioasa intenţie a dăinuirii ei nu numai în timp ci şi dincolo de spaţiul ei originar. Credem că valoarea operei se verifică şi ca rezistenţă a ei la asaltul timpului, dar şi la impactul implantării într-un nou spaţiu cultural. Altfel spus, valoarea ei constă în modernitate, ca acordare la un nou timp, dar şi ca forţă de penetraţie într-o altă matrice culturală. În acest proces de renaştere într-o nouă cultură, opera de tradus este supusă unei presiuni speciale — dinspre original şi dinspre viitoarea traducere — care se împlineşte într-un autentic test de verificare şi de atestare a valorii. Aşa s-a întîmplat în ultimii ani cu traducerile din chineză, al căror principiu de selecţie ne pare a fi fost chiar cel al capodoperei căci, iată, începînd enumerarea cu „Cartea cîntecelor", poemele lui Qu Yuan, antologia de poezie veche **ci,** povestirile din dinastia Tang, culegerile de povestiri **hauben,** apoi traducerile din Pu Songling, marile romane clasice şi terminînd cu prozatorii moderni cei mai reprezentativi şi cu o recentă antologie de poezie contemporană, avem un tablou aproape complet de capodopere ale diferitelor genuri din literatura chineză, de la începuturi pînă în zilele noastre. Valoarea acestora a fost reverificată şi confirmată prin traducerea în limba română. Traductibilitatea lor, înţeleasă aici ca forţă specifică de implantare în noua arie culturală devine astfel un argument al universalităţii. Meritul acestei supreme valorizări îi revine traducătorului, acestui modest magister ludi.

Florentina Vişan

GEORGE BOWERING

S-a născut în 1935 la Okanaga Valley, British Columbia. A deţinut o catedră universitară la Alberta, iar în prezent e profesor de literatură la Universitatea „Simon Frazer" din Vancouver. E un călător neobosit, ţinînd conferinţe în cele mai neaşteptate colţuri ale lumii. Opera sa numără pînă-n prezent aproape patruzeci de volume, incluzînd poezie, ficţiune şi critică. Dintre volumele sale cităm doar două : „The Gangs of the Space" (Brigăzile Cosmosului), pentru care obţine în 1969 prestigiosul Governor Genera's Award pentru poezie şi, pentru „Burning Water" (Apă în Flăcări) obţine în 1980 aceeaşi mare distincţie. Volumul din care am selecţionat poemele de mai jos se intitulează : „Şaptezeci şi una de poeme pentru popor", apărut în 1985. În poemele sale George Bowering îşi exprimă experienţele şi percepţiile fără podoaba retoricii. Versurile sale sînt scurte, ca nişte definiţii, iar limbajul precis şi auster. Într-o confesiune publicată chiar în cuprinsul volumului, poetul spune că unii i-ar putea imputa că s-a depărtat de scopul de a servi gustul artistic al burgheziei, răspunzînd că „a oferi poporului o strictă prozodie, într-un vocabular restrîns, e o insultă atît pentru poezie cît şi pentru popor şi, cine nu e satisfăcut de ceea ce face, n-are decît să ia un creion şi să-l corecteze." Voci critice, ca cea a lui Frank Davey, afirmă însă că aceste poeme îl consacră pe George Bowering ca pe un poet de „o îndrăzneaţă onestitate şi că e considerat azi ca o forţă majoră a poeziei canadiene."

Părul lui Artaud

Au tăiat părul lui Artaud
    înainte de a-l înmormînta, şi
au cioplit un studiu al morţii
    ca al unui prim-ministru.

Fără cap, sau numai un cap,
    centrul nebuniei
în care a trăit Artaud în timpul
    sănătoasei pustiiri a Europei de către Hitler.

Părul lui a crescut mai lung decît dinţii
    lui Winston Churchil, sau
decît picioarele slobode ale lui Franklin Delano
                                        Roosevelt,
    bombele de la Dresda.

În casa de nebuni părul lui Artaud
    a căzut încet
            încet.

Red Lane

Acum îţi pot rosti numele
Red Lane,
    ai murit la 29 decembrie 1964,
în dimineaţa zilei cînd împlineam 29 de ani.

Întotdeauna am crezut că voi muri
înainte de a împlini treizeci.

Vreau să spun asta liniştit,
după trei luni,
în centrul propriei mele morţi.

Orice aş spune
părul tău roşu e încă
tot roşu, erai cel mai bun prieten al meu,
poet nefericit cu ochi noi,
trezit în timpul teroarei
creier muribund,
cuvinte care nu vor să apară

doar imagini de oameni morţi
pe care le-am cunoscut acum zece ani amîndoi ;
zburau în faţa
întunecatului parbriz
cu o sută de mile pe oră.

Istorie contemporană

Ca nişte explozii sărate
ale unui soare acru
se apropie,
urcă mai sus
se-ndreaptă spre mine
                    insurgenţii.

Ei numără inimile omeneşti şi toate ţinuturile
                                        din jur.

În surîsul lor văd păsări amare.

Ochii lor scînteiază cu zgomotul dur al morţii

    Cineva trebuie să aibă o hartă a deşertului
    nu-i aşa,
        camarade ?

Eu tac şi mă întreb
cum e încă posibil ca
acaparatorii şi năpîrcile
să mai muşte din gîtlejul oamenilor ?

Într-o explozie de vînt zboară un om,
îşi poartă inima spre alte ţări,
şi cu plînsul sărat
al unui soare acru
cere
    o hartă pentru a se întoarce acasă.

(Adaptare după David Fernandez)

Poem social pentru Robert Lindner

A fost o vreme
cînd oamenii ucideau copii :

acum copiii
ucid oameni.

Dachau finalul
intolerabilei acţiuni ;

Dachau manifestul
pentru răzvrătire

Echipe în jachete negre
umplu spaţiile goale ale oraşului
din cauza uciderii

            copii împuşcaţi
            sub cireşi

            puşi în genunchi
            şi pocniţi în cap ;

            copii spînzuraţi de copaci
            în Alabama în Georgia

            inexplicabil...

Dachau...

            un asasinat
            politic
            o declaraţie de război
            incident internaţional

(Cunoaşteţi cuvintele
voi le-aţi inventat)

Aţi făcut chiar şi bani
pe urma eroilor răscoalei
ca James Dean, Amboy Dukes,
Omul cu Mîna de Aur,

ventuze,
părinţi din case bogate.

Jimmy Hoffa, ultimul
vostru împărat —
cînd va pieri
se va prăbuşi imperiul.

Armata în jachete negre
se deplasează în ordine.

Prezentare şi traducere de
Petronela Negoşanu

VICENTE ALEIXANDRE

Marele poet spaniol s-a născut în 1898 la Sevilla. Aleixandre clamează în poezia sa, la începuturile ei, forţele creatoare şi distructive ale cosmosului, de asimptotică factură pentru întreaga umanitate, ca atare, poezia este diamantină, însă nu totdeauna uşor de înţeles. mai exact, din cauza unor acumulări şi profuzii uriaşe de elemente, totdeauna cu referinţă mediată intelectual la viaţa de zi cu zi. Cu timpul însă, opera lui se consacră în conştiinţa veacului, fără a pierde din căldură şi nici din impetuozitate, vorbind în versuri de mare limpezime despre tristeţi şi speranţe, despre plăcerile şi chinurile dragostei.

Academia suedeză îi acordă premiul Nobel pentru literatură pe anul 1976.

Un copil deosebit

Copilul acela avea obiceiuri stranii.
La joacă era-ntotdeauna generalul
    ce-şi împuşcă prizonierul.
Îmi amintesc cînd într-un eleşteu m-a aruncat
    deoarece la joacă eram peşte colorat.
Cîtă fantezie în jocurile sale!
El era lupul, el tatăl ce-şi bate copiii,
    el leul şi bărbatul cu hanger la brîu.
A inventat jocul de-a tramvaiele
    şi eu copilul călcat de roţile sale.
Mult timp după aceea am aflat
    că undeva, într-un loc îndepărtat
    şi în spatele unor îngrădituri,
    pe toţi îi privea cu ochi pierduţi.

Vizitatorul

Am intrat şi în casa asta
    şi-am văzut o mamă lucrînd
O fetiţă, aproape o femeie
    (cineva ar spune: e mîndră şi frumoasă e),
    îşi înalţă întunecoşii săi ochi ce refuză
                                        să privească.
Alt micuţ, abia un ţipăt, o umbră neînsemnată,
    se tîrîie pe jos şi uşor m-atinge la picioare
    şi el fără să mă vadă.
Afară, la intrare, un bărbat în mînă cu o ghioagă
    loveşte convins dorind ceva să dreagă.
Aşadar, am intrat şi nu m-au văzut.
Am intrat pe o uşă pentru a ieşi pe alta.
Un vînt părea că agită toate aceste veşminte.
Fata şi-a îndreptat chipul cu ochii săi cei mari
    şi şi-a dus degetele la frunte.
Din pieptul mamei sale un suspin tăcut
    şi adînc a izbucnit.
Băieţelul, obosit, plăcut acum, a adormit.
Tatăl, şi el oprit de atîta sforţare,
    şi-a lăsat privirea s-alunece
pe a crepusculului rază de soare.

În româneşte de Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN ANUL 1975** apărea, la Varşovia, volumul „Robotul" al unui scriitor total necunoscut la acea dată : Adam Wisniewski-Snerg, autodidact născut în anul 1937. Aceasta a trezit un ecou cu totul neobişnuit în rîndul cititorilor, care l-au comparat cu lucrările cele mai bune ale lui Stanislaw Lem, clasicul literaturii polone s.f. De atunci, „Robotul" se situează sistematic pe locul al treilea în topurile anuale ale literaturii polone s.f., după „Solaris" şi „Invincibilul", ambele datorate lui Lem.

A publicat pînă acum patru cărţi, cea de a cincea aflîndu-se în editură. Toate alcătuiesc un întreg, numărînd peste o mie de pagini.

„În fiecare dintre romanele mele eroul are de fiecare dată altă mască, spunea autorul. Dar fiecare este contemporanul meu. Aştept de mult o întrebare pe care însă nimeni nu mi-o pune, de aceea am să mă refer la ea fără a fi întrebat : care este după părerea mea diferenţa dintre literatură s.f. şi beletristică ? Oamenii discută de multă vreme despre asta şi nu se pot înţelege, se pare că există multe definiţii în această privinţă. În primul rînd, nu este posibil să defineşti literatura s.f., şi fiecare carte care nu se bazează pe fapte reale poate fi considerată ca fiind fantastică. Să luăm, de pildă, autorii secolului al 19-lea. Ei sînt creatori atotputernici, ei ştiu ce gîndesc în fiecare clipă nu numai eroii lor principali, dar şi celelalte personaje, ei le cunosc toate ideile, toate gîndurile. Este asta altceva decît fantastic ? !...

Eu personal prefer să citesc de două ori, de trei ori, de cinci ori o carte în care descopăr de fiecare dată ceva nou, decît să trec de pagina a şaptea a unei cărţi care nu-mi dă nimic. De ce or fi existînd unii autori care ne obligă să le închidem cărţile după numai şapte file... ?"

● **CEA MAI MICĂ CARTE DIN LUME** tipărită cu litere metalice este considerată o carte de format 3,5x2,5 milimetri, aflată la Biblioteca Gutenberg din Mohuczi. Potrivit cărţii recordurilor „Guinnes", cartea cea mai mare din lume este povestirea „Micul pitic roşu" scrisă de W.P. Wood. Autorul a fost şi grafician şi editor al acestei cărţi înaltă de 2,20 metri şi avînd o lungime de 3 metri atunci cînd este deschisă. Cartea se află în Scoţia, expusă într-o peşteră la poalele muntelui Bein Ruadh.

Cele două cărţi sînt curiozităţi absolute. Există însă exemplare care se apropie de dimensiunile acestor cărţi record. Aşa, de pildă, în fondul Bibliotecii Universităţii din Rostock, se află o carte înaltă de 1,66 metri care, deschisă, măsoară nu mai puţin de 2,04 metri. Greutatea totală a cărţii, care se numeşte „Marele atlas", este de 120 kilograme. Ea a fost tipărită în anul 1664. Cei peste trei sute de ani care au trecut de la data apariţiei ei au lăsat pe coperţi şi pe file urme serioase. Nu demult, cartea a fost restaurată cu migală, iar în prezent poate fi admirată, împreună cu alte rarităţi aflate în Biblioteca Universităţii din Rostock, de numeroşi vizitatori.

● **PRELUÎND CONDUCEREA** Ministerului Culturii al Republicii Nicaragua, instituţie înfiinţată în această ţară abia în anul 1979 — în timpul regimului dictatorului Somoza nu exista un minister al culturii ! — poetul Ernesto Cardenal a declarat : „Noi, sandiniştii, sîntem fiii lui Sandino şi ai lui Ruben Dario", subliniind prin aceasta adeziunea oamenilor de cultură progresişti din Nicaragua la procesul revoluţionar început în urmă cu opt ani.

Ernesto Cardenal s-a născut în anul 1925. A studiat filozofia şi literatura. La începutul anilor '50 s-a dedicat activităţii de ridicare a nivelului de cultură al ţării sale. Primul volum de versuri, publicat în anul 1959, era intitulat „Viaţa în dragoste", o meditaţie profundă asupra vieţii, meditaţia unui teolog — Cardenal a fost preot — cuprins de văpaia ideilor revoluţionare.

După izgonirea lui Somoza, Cardenal s-a dedicat total revoluţiei. „Un mare succes al revoluţiei sandiniste l-a constituit ampla acţiune naţională de alfabetizare, spunea Cardenal. După victoria revoluţiei au avut loc transformări radicale în toate domeniile artei, în pictură, în muzică, în literatură şi în teatru. Valorificarea folclorului şi a bogatului tezaur artistic naţional a marcat succese importante. Au apărut un număr mare de biblioteci, muzee, case de cultură. Au fost puse bazele artei filmului, care pînă acum nu a existat în Nicaragua. Factorul cel mai important l-a constituit ampla democratizare a culturii şi artei, ele încetînd să mai fie apanajul unor grupări restrînse de aşa-zişi iniţiaţi...".

● **LA UN AN DE LA MOARTEA LUI ITALO CALVINO,** editura milaneză Garzanti a publicat trei din cele cinci povestiri concepute de scriitor pentru a forma volumul „Sub soarele jaguarului". Calvino a intenţionat să scrie cinci povestiri, cîte una despre fiecare simţ al omului, dar n-a reuşit să realizeze decît cele despre poftă, miros şi auz.

În prima proză, care dă titlul volumului, povesteşte despre doi oameni care călătoresc prin Mexic interesîndu-se de viaţa aztecilor. În cea de a doua „Numele — nasul" împleteşte cîteva întîmplări petrecute în diferite epoci, dar unite prin tematică. În fine, cea de a treia, „Regele care nu aude" este monologul unui rege care, mulţumită unei urechi colosale, construită în zidul palatului, ascultă toate convorbirile supuşilor săi...

● **PARCURGÎND POVESTIRILE** cuprinse între copertele volumului „Variaţiuni" al scriitoarei lituaniene Vitaute Jilinskas, cititorul va ajunge la concluzia că tot ce există pe lume poate deveni subiect pentru satiră şi umor, că tot ce ne înconjoară poate deveni sursă de inspiraţie pentru umorul de cea mai bună calitate.

Volumul cuprinde cincizeci de povestiri. Spectrul tematic al cărţii este bogat şi variat. Autoarea nu se mulţumeşte să privească lucrurile doar la suprafaţă, ea pătrunde în esenţa fenomenelor, a unui număr însemnat din problemele societăţii sovietice contemporane. Ochiul ei atent, privirea pătrunzătoare, simţul deosebit pentru umor, privirea grotescă asupra realităţii, verbul ei sfichiuitor, toate acestea pătrund peste tot.

Deosebit de interesante sînt actualizările unor mituri şi legende, ale unor simboluri.

Scriitoarea Vitaute Jilinskas este atentă la problemele delicate ale emancipării femeii, dar nu ezită să ia apărarea bărbaţilor atunci cînd dreptatea nu este de partea suratelor ei. Considerată a fi cea mai autorizată reprezentantă a literaturii umoristice lituaniene, Vitaute Jilinskas face parte, în acelaşi timp, din categoria scriitorilor sovietici cei mai reprezentativi ai genului.

● **ROBERT ALFTAN** este scriitor finlandez de limbă suedeză. S-a născut în anul 1940 şi este poet, prozator şi dramaturg. A debutat ca poet în anii '70, apoi a trecut la proză şi dramaturgie. Un prim mare succes la public l-a înregistrat cu piesa „Antti, Antti", îndreptată împotriva celor care trăiesc doar pentru a strînge averi. Un moment cheie în evoluţia şi formarea lui ca scriitor l-a constituit participarea ca soldat în contingentul finlandez al forţelor O.N.U. din Cipru. Rodul experienţei acumulate cu acest prilej este romanul „Băieţii noştri din Cipru". În roman, ca de altfel şi în piesa „Aceasta nu-i comportare de soldat", autorul urmăreşte să prezinte obiectiv rezultatele eforturilor Organizaţiei Naţiunilor Unite în problema cipriotă, ajungînd la concluzia că rezultatele sînt departe de a fi mulţumitoare.

În pofida acestui fapt, cele două lucrări cu subiect cipriot ale lui Robert Alftan constituie exemple grăitoare ale modului prin care literatura poate contribui la înţelegerea de către cititori a realităţilor actuale — în cazul în speţă a situaţiei din Cipru — constituind, în acelaşi timp, o chemare la acţiune, la rezolvarea pe cale paşnică, negociată, a tuturor problemelor legate de Cipru.

● **RECENT, „S. RODERERE-VERLAG"** din Regensburg a publicat o interesantă lucrare intitulată „Loreley, Bergfrau, Phantasie und Wirklickheit", adică „Loreley, munteanca, fantezie şi realitate". Într-un număr redus de pagini, lucrarea lui Ewald Dietrich aduce o serie de elemente noi legate de Loreley", celebra creaţie a lui Heinrich Heine.

Volumul conţine o serie de poezii şi materiale referitoare la „Loreley", în special „Lore Ley" de Clemans von Bretano, din anul 1802, precum şi poezii din culegerea de creaţii populare „Des Knaben Wunderhorn" alcătuită în anul 1806 de Achim von Arnim şi Clemans Brentano. Sînt inserate, de asemenea, poeziile „Lurleyfels" de O.H. von Loeben, din anul 1821, şi poezia „Loreley" a lui Heinrich Heine din anul 1824.

De unde provine numele Loreley ? Părerile sînt împărţite. „Ley" însemna în vechea germană „stîncă", „Lore" a fost pus de unii filologi în legătură cu „luren", care, ca şi „lauern", înseamnă a amăgi. Cu alte cuvinte „stînca amăgirii". Brentano o numeşte pe Loreley „Die Judentochter" („fiica evreului", „Or" însemna în ebraica veche „lumină", iar „Lore" ar însemna „domnul e lumina mea", l din „lore" fiind prescurtarea de la „el", iar „e"-ul final fiind sufix. În limba germană fetele evreice primeau adesea nume în genul „El-la", „Ellen", iar de la Lore — „Nora", „Leonora", „Eleonora" etc.

● **„ULTIMA CARTE DESPRE MARE ?"** este titlul unui interesant articol apărut în revista sovietică „Literaturnoe obozrenie", sub semnătura scriitorului Viktor Konetki şi consacrat ultimei sale cărţi apărute, „Stropi de gheaţă". Aceasta este cea de a şaptea carte scrisă de Konetki în stilul definit de el însuşi „facto-fragmentaro-autobiografico-autolăudăros". Toate aceste cărţi la un loc autorul le numeşte „În căutarea bunei speranţe", roman despre călătorii.

„În noua mea carte — scrie Konetki — mă adresez în primul rînd cititorilor care mă cunosc demult, pe care îi interesează viaţa adevărată şi iubesc marea şi muncile legate de ea". Scriitorul mărturiseşte că a luat parte la o nouă expediţie în Antarctica doar „pentru a-mi menţine reputaţia, dar n-am să mai scriu despre mare pentru că ar însemna să mă repet. Generaţia mea îmbătrîneşte, vîrstnicii încep să părăsească puntea de comandă. Cu marinarii este mai simplu, destinul lor pe mare este stabilit de comisia medicală... Se spune că scriitorul, asemeni balerinei, trebuie să se retragă singur de pe scenă, dar scrisul este o boală atît de grea încît omul cu greu s-ar putea lecui de ea...

În noua mea carte este multă moarte şi multe amintiri despre prietenii morţi prematur. În faţa lor, cititorul se simte oarecum dator, din această cauză «Picături de gheaţă» este cea mai tristă dintre toate cărţile mele", conchide autorul.

● **APARIŢIA VOLUMULUI** „Despre box" purtînd semnătura lui Joyce Carol Oates, una dintre cele mai prolifice scriitoare americane contemporane, a constituit o mare surpriză pentru admiratorii ei. Mulţi nu au putut înţelege de ce scriitoarea lor preferată s-a aplecat asupra boxului, îndeletnicire prin excelenţă masculină. Puţini au fost deci cei care au făcut legătura corectă între box şi temele povestirilor lui Joyce Carol Oates : şi unii şi alţii dintre eroii săi trebuie să lupte din greu pentru a ieşi victorioşi. Ringul nu este decît un mod de viaţă, de existenţă.

În plus, Joyce Carol Oates a declarat că tatăl ei a fost un mare admirator al partidelor de box. Cu toate că întîmplările legate de unii boxeri reali (nu lipseşte nici Cassius Clay) sînt puternic romanţate, critica a făcut o bună primire noii cărţi a scriitoarei, editată de „Dolphin/Doublesay § Company" şi însoţită de splendide fotografii ale lui John Ranard.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Recent, în Editura „Molod" de la Kiev a apărut, în traducerea scriitorului ucrainean Nikola Cişevni, romanul „Nişte ţărani" de Dinu Săraru. Într-o excelentă ţinută grafică, bucurîndu-se de o transpunere care a găsit cele mai sugestive echivalenţe pentru proza scriitorului român, romanul s-a bucurat de o primire deosebită.

ACASĂ

Sfîrşit de vară? Începuturi de toamnă?

Roua suie într-un lujer de crin : trăiesc.

Cînd Marea se leapădă de plopi şi ei fug în stepă, se zice că înnebuneşte răsăritul lunii, asfinţitul soarelui, ivirea stelelor, patima zorilor de-a se scutura în prima zi de toamnă.

O intimitate imediată şi una ulterioară mă însoţesc mereu. Cea dintîi e un refugiu provizoriu, a doua o reaşezare în idee.

Pasărea mirării zboară albastru şi ocolit – pentru a nu desfiinţa miracolul.

Acest vis înflorit de zăpada verde a unui borcan va fi fiind singurătatea mea ?

Să fiu lîngă tine plopul îndoit de vîntul de la sud.

În vasta durere a Mării copilăria mea caută delfini.

O lingură de argint mi-a băut lemnul mesei. Aştept un vifor de aur ca să mi-l schimbe în lumină şi purpură.

Patru zei trag o sanie încărcată cu dropii.

Un pumn de vreascuri ia foc la marginea zării : răsare luna. Sate de fum plutesc în ascunderi de floarea-soarelui. Şi de la Dunăre pînă-n afundu-mi inimii mă doare drumul spre Brăila.

Mă vreau noaptea un izvor de glicină.

Tăcea tristeţea la malul Mării, gîndindu-ţi chipul dincolo de clipa viitoare.

Fata se rotea într-un picior : jur-împrejur vraja îşi săruta umerii goi.

Trecea prin geana zării un pescăruş.

Şi ninge cu fulgi de aducere-aminte.

Luna, corabie de cimbru, intră în stepă ca lăcomia mea într-un han.

Într-un popas de mal repede o salcie aromată închipuie guri de rai.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
33
(1 318)
sîmbătă
15 august
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MARELE FORUM AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

ÎNALTA MENIRE

Reprezentativ forum al democrației noastre socialiste revoluționare, cel de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste își va desfășura lucrările în atmosfera de largă emulație și efervescență creatoare prin care se exprimă azi întreaga societate românească, fiind angajată cu toate forțele în opera vastă de înfăptuire a obiectivelor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, pentru asigurarea neîntreruptă a progresului și civilizației patriei. Este acesta semnul viu, distinctiv, al perioadei deosebit de dinamice și specifice pe care o străbatem, este modul în care, pe temeiul realității, al cerințelor și sarcinilor noii etape, ridicăm la dimensiuni de epocă, și într-o perspectivă mereu mai înaltă și mai cuprinzătoare, întregul proces de edificare socialistă și comunistă a țării.

Sensuri noi și durate noi dobîndesc actul muncii ca și al creației, în rezonanța lor se cuprinde azi harta economică dar și aceea spirituală ; revoluția tehnico-științifică este definitorie și hotărîtoare pentru imaginea de azi și de mîine a României, pe coordonatele ei se înscriu înfăptuiri, gînduri și preocupări care conferă și un statut nou, o poziție nouă activității creatoare, culturii și artei care sînt chemate să împlinească o nobilă și tot mai edificatoare profesiune de credință. Aceea de a fi factori puternici de conștiință politică, morală și socială, să construiască în conștiință și să se slujească de conștiință. În această accepție, Congresul educației politice și culturii socialiste este menit să realizeze o imagine amplă, lămuritoare asupra fenomenului cultural-artistic și să se constituie într-o optimă abordare a sarcinilor și cerințelor care vizează specificul și răspunderea educativă a creației, angajarea sa tot mai dinamică și pe un plan superior de expresivitate în muncă și viața întregului popor. Dînd în permanență acea nobilă viziune de epopee asupra istoriei luptei, a sacrificiului și jertfelor înaintașilor pentru împlinirea idealurilor de independență și libertate, a aspirațiilor de dreptate națională și socială, și depunînd o demnă și solidară mărturie despre prezentul glorios, despre drumul eroic și tumultuos străbătut pentru ca, în unitatea sa de azi și avînd ca centru vital partidul, în frunte cu secretarul său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, națiunea română să-și întemeieze o nouă condiție a existenței, un destin înfloritor.

Viziunea aceasta de o adîncă și revelatoare cuprindere istorică, patriotică și revoluționară a rosturilor culturii și artei, ea fiind o expresie pe planul creației, al vocației creatoare, a însuși spiritului revoluționar însoțește ca în atitea și atitea alte domenii de activitate, experiențe, căutări și împliniri care-și au o indiscutabilă motivație și un permanent spațiu de sprijin în tot ce a urmat Congresului al IX-lea al partidului, pe filiera întregii realități de azi și, în perspectivă, a tot ceea ce înseamnă cutezanță, talent și știință de a conștientiza viitorul, de a-l acredita într-un consens general de interese și preocupări. Democratismul culturii este o componentă esențială a democratismului întregii societăți și, în această accepție, investițiile de ordin politic și social, accesul larg la cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii, ale cunoașterii și practicii umane, ca și manifestarea prin cultură, afirmarea și împlinirea personalității umane, afirmarea și împlinirea spiritului creator constituie azi realități de o evidență la fel de grăitoare ca și noile reliefuri economice ale patriei, ca toate marile ei șantiere.

Implicarea științei, a culturii și artei în procesul afirmării noii condiții umane, moral-politice și sociale în România anilor noștri, legarea strînsă a învățămîntului de cercetarea științifică și tehnică, de producție, noua calitate, noua răspundere a muncii educative în raport cu cerințele și exigențele afirmării noului, a spiritului revoluționar în gîndire, în muncă și creație, se datorează într-o substanțială și lămuritoare măsură contribuției tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Îmbinarea activității politice, de conducere și îndrumare a unor domenii care fac azi obiectul de cel mai larg interes științific și social, cu activitatea teoretică și practică și definirea într-un scop amplu umanist a orizonturilor culturii, situarea acestora în cîmpul de preocupări care privesc neconținut prezentul și viitorul reprezintă un elocvent exemplu de angajare și patriotism, de slujire concretă a cauzelor propășirii noastre multilaterale. Noua etapă este caracteristică pentru rolul tot mai avansat al științei, al culturii, pentru creșterea aportului acestora și transformarea lor în adevărate pîrghii ale progresului și civilizației, dar și în atitudini de conștiință politică, morală și socială înaintată, în argumente ale spiritului revoluționar.

Umanismul culturii și artei își găsește întruchiparea ideologică și politică în esența însăși a Programului partidului, în tezele și orientările secretarului său general, în concepția profund patriotică și revoluționară, conform căreia socialismul se construiește *cu poporul și pentru popor, cu oamenii și pentru oameni*, pentru bunăstarea materială și spirituală a întregii națiuni. *Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun*, subliniază secretarul general al partidului și prin aceasta cultura și arta dețin o înaltă etică, dezvoltă virtuți și trăsături care să se adauge neîncetat tezaurului național de valori.

Luceafărul

Maria Nemeș: „Sărbătoare"

> „Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun. Desigur, se poate și este necesar să se creeze în diferite forme și stiluri. Putem spune creatorilor de artă : alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

Necesitatea culturii

Cultura este unul din cuvintele care, în succesiunea timpului și-a adăugat sensului său primar, de lucrare cultivare a pămîntului **(cultura agri)** cele mai bogate și mai diverse semnificații, creînd, în mai toate limbile, o uriașă familie lingvistică, firește și cu ajutorul compunerii, al prefixelor și sufixelor. De la cultura ogorului, s-a ajuns la **cultura animi**, la educarea spiritului, prin lucrarea pe care omul o exercită asupra lui însuși prin intermediul cunoașterii și al feluritelor arte. Deci, în esență, cultura este lucrare, muncă, acțiune conștientă asupra spiritului uman și nu un dar care ne vine de-a gata. Cultura este rezultatul instrucției și al educației asupra inteligenței, simțirii și voinței omului, la care se adaugă experiența de viață a fiecărui individ. Cultura înseamnă însușirea critică, creatoare, a tot ceea ce omenirea a zămislit mai valoros în domeniul filosofiei, literaturii, artelor, științelor exacte și tehnice etc., de-a lungul istoriei sale, căutînd explicarea lumii și a lucrurilor și un sens logic, luminos, existenței sale. Ea este un mijloc eficace de îmbogățire spirituală a omului, de formare a lui în contextul societății în care trăiește și muncește, de plămădire a conștiinței sale morale și estetice.

Cultura este acțiunea, munca, asupra ceva pe care vrem să-l facem roditor. Muzeele etnografice din întreaga lume demonstrează limpede faptul că omul s-a ridicat numai prin școala muncii, orientîndu-se spre civilizație și spre cultură, adică spre valorile intrinsece ale ființei umane, nedobîndite pînă acum de nici o altă vietate. În evoluția ei spre știință, umanism și democrație, omenirea a străbătut o cale

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 2-a

Mereu Eminescu

Poate mai mult ca oricînd Eminescu continuă să fie astăzi o prezență tutelară a literaturii române și a spiritului. Evenimente de o zi, de un ceas își trimit artificiile pentru a lăsa cerul astrului sau incontestabil.

Posteritatii lui Eminescu i se potrivește propriu-i vers : **„Porni Luceafărul, crești-au în cer a lui aripe"**. Sînt aripile poeziei, ale spiritului eminescian. Creșterea acestor aripe se măsoară și prin distanța de la ediția Titu Maiorescu la edițiile actuale. Dacă omul de direcție al **Convorbirilor literare** a vrut să ne prezinte un poet extras cu totul din contingent, încă de atunci, colegi de gazetărie ai poetului ca G. Păucescu au ținut să dea la lumină și acea parte a scrisului eminescian pe care criticul o ignora editorial cu bună știință. Dar Eminescu era un om întreg, angajamentul său fiind la fel de total în orice direcție a activității lui. Generația lui Iorga și Ibrăileanu a trăit cu aspirația unei ediții care să-l înfățișeze pe poet cititorilor săi în haina completă a scrisului său. Fervoarea lor a dat roade.

Perpessicius a încercat să răspundă acestui deziderat. Generația lui și a lui Călinescu a trăit sub steaua lui Eminescu, a lui Creangă și a lui Caragiale, asigurîndu-și, de aceea, un loc cu totul aparte în galeria crîncilor și istoricilor literari români. Analiza operei eminesciene întreprinsă de G. Călinescu a însemnat și o traversare iradiantă a manuscriselor eminesciene. Iar alcătuirea seriei de volume în care poezia lui Eminescu este confruntată cu manuscrisele, pentru a stabili o formă ultimă, de referință, este meritul de nesters al lui Perpessicius. Exemplu de modestie și abnegație, Perpessicius și-a zidit ființa în paginile unei ediții de proporții, singura care promitea un Eminescu pe cît de adevărat, pe atît de întreg. În paralel, după război, sub semnul emulației stîrnite de corpusul întocmit de Perpessicius, a apărut și o prețioasă ediție de D. Murărașu, vechii eminescofil, în care autorul încearcă să dăruie poeziilor lui Eminescu, pe lîngă notele erudite, și o cronologie, atît de greu de stabilit de altfel. Munca lui Perpessicius a fost continuată însă de alții. Unii, care i-au fost colaboratori direcți și care au lucrat în spiritul lui, în solitudine, adăugînd volume noi la seria celor vechi, ca Aurelia Rusu, alții care au trecut la munca de grup, la acțiunea convergentă, în vederea finalizării pînă în 1989 a seriei începută de Perpessicius.

În concepția exprimată de intinse prefețe a lui Alexandru Oprea a fost reluată marea ediție Perpessicius de un colectiv în care s-au distins pe direcțiile diferite Petru Creția și Dumitru Vatamaniuc, un clasicist, filolog de excepție și un istoric literar de o acribie fără de care nici o ediție adevărată nu se poate concepe.

Publicistica eminesciană ajunge în fața publi-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 6-a

Generație după generație

Am trecut, cu cîteva zile în urmă, prin Oravița și am intrat cu sfială și cu inima auzindu-mi-o bătînd, în cea dintîi clădire românească de teatru, construită în anul 1817 de arhitecți români. Aici m-am apropiat de scena pe care odinioară s-au urcat actorii trupei Pascali, al cărei sufleur, angajat pentru turneul din Transilvania anului 1908, avea să devină cel căruia îi datorăm limba noastră modernă și Zodia spiritualității românești a veacului de-acum și de totdeauna : Eminescu. Cînd am ajuns în fața rampei, am închis ochii și am încercat să prind glasul de altădată al poetului șoptind replicile din cușca sufleurului. Poate că am auzit, poate că mi s-a părut, dar mi s-a întîmplat același lucru petrecut cu o lună de zile înainte, la Iași, cînd am intrat în salonul Junimii din Casa Pogor : vocea lui Eminescu plutea în aer și eu o auzeam pulsînd în jur cu armonii închipuit cosmice, cuprinzînd încet întreaga scenă, apoi toată sala, pătrunzînd în cele două rînduri de loji pentru a răzbi în afară și a se răspîndi repede peste tot pămîntul românesc ca să-l învelească în marea ei poezie. Niciodată ca în acel moment n-am înțeles mai limpede legătura dintre înțelesurile de cultură și eternitate. Mileniile de permanență din urma noastră, precum și celelalte care vor veni au la temelia lor profunda noastră spiritualitate, cu care am înfruntat un destin de multe ori cumplit. Sîntem, fiindcă am putut visa mereu la trecut și la viitor, fiindcă ne-am iubit cuvintele cu care ne-am vindecat rănile sufletului și le-am adunat, cînd a fost nevoie, în indemnuri la luptă, sîntem și rămînem pentru că avem cu noi puterea cugetului care nu ruginește ca fierul, nu se evaporă ca apa și nu se risipește ca nisipul spulberat de vînt. Cea mai mare datorie este să ne păstrăm cultura, s-o apărăm și să-i mărim zestrea, generație după generație. Glasul păstorului în căutarea propriei stele se îngînă cu glasul Poetului nemuritor și rece, iar noi de astăzi le auzim pe amîndouă îngemănate în același fir neîntrerupt al spiritului acestui popor veșnic în căutarea luminii și căruia îi aparținem cu trup și suflet.

Dan Tărchilă

Angajamentul firesc

Angajamentul scriitorului începe din însuși actul de creație. În momentul în care el are conștiința actului în sine și este hotărît să scrie literatura, el este, implicit, un scriitor angajat. Din motivul simplu și limpede că toată marea literatură, de oriunde și de oricînd, a fost și este o literatură angajată : în istorie, în social, în limbă, în tradiția culturii, în metaforă. Nu scriem oricum, orice, nici pentru nimeni. Actul de creație presupune o mare responsabilitate față de cititori și față de noi înșine — un act grav, sever care poate prelungi spiritul creator în durată sau se poate reîntoarce, pedepsitor, asupra lui însuși, ca un bumerang.

Față în față cu hîrtia de scris, scriitorul este față în față cu sine, cu patria, cu omenirea, — dacă știe ce vrea, dacă știe pentru ce simte și gîndește. Afirmația pare dilatată, dar ea este reală, miezul ei este adevărat. Unirea în cuget și-n simțiri presupune partea de cuget și de simțire pe care și-o ia fiecare creator de frumos, cu de la sine gîndire și simțire, în rotunjirea marilor armonii.

Începînd cu folclorul și poposind, din zbor, pe pragul clipei acesteia, — întreaga noastră literatură (aidoma tuturor marilor literaturi) a fost și este o literatură profund angajată. După doinele, baladele, idilele, legendele, satirele din poezia populară, cu acuitate istorică și socială deosebită, — de cum a făcut ochi în lumea cultă, poezia noastră, ne-a lăsat, ca pe un postulat, Testamentul Văcărescului cu caldă privire la creșterea limbii strămoșești și cinstirea patriei. După un secol, Testamentul lui Arghezi, cel mai profund, mai complet și mai frumos testament din poezia universală avea să-i răspundă pe aceleași idei vectoriale.

Revoluția din 1848, Unirea din 1859, războiul de independență, răscoala din 1907, Unirea cea mare cu țara de la 1918, rezistența la molima fascistă, eliberarea și apoi construcția socialistă au avut nu numai susținători entuziaști, ci și precursori activi, spirite efervescente care au pregătit asemenea acte de răscruce ale istoriei, — ideologi premergători în sensul tulburător de frumos al cuvîntului. Tocmai de aceea, spiritele retrograde, — chiar de ținută culturală, au fost sanctionate de istorie.

Cum însă revoluțiile nu se fac în frac și cu

Al. Andrițoiu

Continuare în pag. a 2-a

■ ÎN ACEST NUMĂR : ■ AUTORII TINERI ȘI CĂRȚILE LOR **(pag. 2)** ■ ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI" **(pag: 4—5)** ■ TIMP AL MARILOR SINTEZE **(pag. 6)** ■ CONSTELAȚIA „CÎNTAREA ROMÂNIEI" **(pag. 7)** ■ VOCAȚIA PĂCII, A DIALOGULUI ■ CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME ■ ARGUMENTELE UNEI OPȚIUNI **(pag. 8)**.

Echivalențe

Există epoci de progres sau de regres în artă, în literatură ? Iată un subiect controversat, controversabil. Marx fiind unul dintre cei care a atras atenția asupra „paradoxului" (ghilimelele îmi aparțin) artei grecești, cu mari și inegalate performanțe în epoca sclavagistă. Deci, progresul pe acest tărîm trebuie judecat altfel, dacă trebuie judecat, funcționează alte legi, dacă funcționează, decît cele după care mașina cu aburi este superioară carului cu boi, iar avionul e mai puțin decît racheta. Dilema rămîne, și acest fapt este și încurajator și deprimant. Deprimant, poate mai puțin : te consolezi cu gîndul că sub acest semn au scris și înaintașii. Încurajator, mai mult : totuși, există ceva dincolo de judecata unei generații, unei epoci, unui timp, și este ademenitoare ideea să

Platon Pardău

Continuare în pag. a 6-a

Iubirea de carte

O imagine care ne-a creat, de fiecare dată, o uimită bucurie a fost aceea a librăriilor, a standurilor, din interiorul și exteriorul lor, asaltate de zeci de oameni dornici să caute și să găsească în rafturi cărțile preferate. Uimirea în fața unei asemenea cereri de carte în România și-au exprimat-o, direct sau indirect, și vizitatorii străini, oficiali sau turiști, care, neavînd deloc intenția de a ne flata, s-au declarat impresionați de o asemenea sete de lectură, și, implicit, de cultură, a cititorului român. Fără îndoială „la vedere" nu este decît efectul unui fenomen profund, susținut de-alungul anilor, prin care nu numai că s-a lichidat analfabetismul într-o țară cu o școlarizare slabă și preferențială, ci s-au creat și condițiile unui larg acces la cultură și civilizație, la cele mai importante cuceriri ale științei și culturii. „Vederea" aceasta din orice oraș din țară este însă una din cele mai frumoase și mai impresionante. Cu atît mai mult pentru un scriitor, pentru cel care se gîndește nu neapărat la succesul său singular, ci la succesul literaturii române în general, la audiența de care aceasta se bucură în primul rînd la cititorii de limbă română. Nu, nu este exagerat să spunem că noua noastră societate a creat, între alții, un cititor ideal de literatură. Cititorul care nu trebuie, el, tras de mînă spre carte, ci cel care caută cartea cu fervoare, aproape cu obstinație, în rafturile librăriilor. Cititorul care se roagă, ori folosește diferite „presiuni" pentru a avea o carte anume în bibliotecă.

Ne-am obișnuit să încredințăm cronica de carte criticilor și aceasta este cît se poate de firesc în ordinea lucrurilor, dar ar stînjeni cu ceva cronica de specialitate și o cronică a cititorului ? Pentru că această cronică există oral, aprecierea unei cărți circulă nu numai prin revistele literare, ci și prin viu grai, desigur, fără mijloacele specifice criticii de carte. N-am exagera susținînd că, uneori, cronica orală, recenzia vie, promptă, la apariția unei cărți, este mai exactă, mai bună, informează mai bine decît cealaltă, supusă nu o dată conjuncturilor sau intereselor mărunte, de schimb, între critic și autor. Nu am dori să se înțeleagă de aici că absolutizăm succesul unei cărți, confundîndu-l cu valoarea sa intrinsecă. Nicidecum, știm cu

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 6-a

AUTORII TINERI ȘI CĂRȚILE LOR

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sub semnul Patriei

Titus Vijeu și-a făcut debutul publicistic și editorial în a doua jumătate a deceniului al șaptelea, cînd principalele tendințe literare erau deja constituite. Astfel se face că atît el, cît și cei cîțiva colegi de generație (Dumitru M. Ion, Dan Verona și Vasile Poenaru) n-au mai beneficiat de laurii consacrării imediate din partea unei critici generoasă cu antecesorii, dar excesiv de reticentă și parcimonioasă cu noi veniți — **tarde venientibus...**

Acești noi veniți (ultimii debutanți ai colecției **Luceafărul**) nu erau nicidecum niște apariții epigonice. Ei aduceau un suflu inedit și propuneau noi forme de manifestare, capabile să pună în lumină conținuturi afective specifice, potrivit unor estetici insolite... Fapt ce se poate ilustra prin poezia unuia dintre acești ultimi devoți ai pieridelor de la sfîrșitul celui de-al șaptelea deceniu. Îl avem în vedere pe Titus Vijeu, al cărui demers liric îl vom reține sub proiector. El este autorul a șapte volume de versuri, din 1969 — anul debutului editorial, cu volumul **Panatenee** — și pînă în prezent, cînd ne propune un nou volum, **Pasul licornei** *).

Vom desprinde din lectura celor șapte volume principalele caracteristici ale liricii lui Titus Vijeu, circumscrisă programatic constelației lui Nicolae Labiș : „Ca și mine, el e poet comunist, / ca și mine, el era trist citeodată" — afirmă acesta într-o **Epistolă**. Titus Vijeu și-a făcut — ca și Labiș — un merit esențial din ceea ce Tenăchiță Văcărescu numea „a patriei cinstire", cultivînd cu obstinație programatică o lirică inspirată de realitățile patriei, de istoria și aspirațiile poporului, prima sa mare iubire fiind cea de pămîntul natal, întrezărindu-și împlinirea în identificarea de gînd și slovă cu tot ce mișcă-n țara asta". În acest sens, una dintre cele mai emoționante imagini ale poeziei sale este cea a toposului originar, a casei părintești, ale cărei încăperi cuprindeau întreg universul.

O a doua constantă a liricii sale, în strînsă conexiune cu prima, este pasiunea poetului pentru toți marii făuritori ai Verbului intraripat — de la noi și de aiurea. Se poate afirma că la nici un alt poet contemporan nu mai întîlnim o atît de constant-obsesivă admirație pentru ostenitorii pe ogorul Logosului, ca la Titus Vijeu. **Etnosul, Ethosul** și **Logosul** sînt constantele funciare ale liricii sale. Pentru Vijeu „singura certitudine o reprezintă Cuvîntul", întrucît numai el e capabil să ne salveze de nimicnicia cosmică... Și nu într-o mai mică măsură — **Erosul.**

În concepția despre lume a lui Titus Vijeu, devenirea întru ființă se consumă între **uimire și iubire**, evoluînd dialectic de la contemplația activă la împlinire prin act, acesta din urmă consumîndu-se sub semnul vinei ancestrale care ne marchează existența, prin asumarea riscului perfecțiunii niciodată atinse, a visului „care vindecă neuitarea"... Perenitate — în concepția lui Vijeu — are doar **Ființa Patriei** : „căci dacă sînt, sînt datorită ție /.../ căci dacă sînt e fiindcă peste ceața / oricărei răni tu îmi aștemi lumină / curgînd solemn din faguri dimineața / și-mi legi de vreo ninsoare rădăcina"... Propria noastră devenire se justifică numai în măsura în care nu se scurge „în vestedul Zadar". La rîndul ei **trecerea** (marea trecere) nu-i altceva decît cădere din **sublim** în **lucidítate** „scrutînd cu însperare nemurirea", născuind **către o altă iubire** : „Nu-ești-stea, nu-ești-încă-stea- / dar-vei-fi / scandează sîngele meu, cercetîndu-te / ca un astrolog fericit, / așezînd planetele-n linie dreaptă / spre-a ocroti / schimbarea aceasta fulburătoare". Esențialitate au doar gîndul și șoapta — **șoapta și gîndul** : „Șoapta ta, fulger îndrăgostit / luminînd trecerea ca o armură / medievală, fărîmîndu-ne oasele / încă suave. / Șoapta ta amintindu-mi că vorbele ne dor / ca un șir de comemorări / ale gîndului / ucis înainte de vreme". Cinstire se cuvine doar gestului creator, izvorît din iubire și jertfă, „din care se naște / lumea asta necunoscută...", „umbra poemului"... „în lujerul unui cîntec arzînd", unde e posibilă „întîlnirea cu al doilea Pămînt".

Și dacă-r fi să subsumez unei singure imagini întreaga poezie de pînă acum a lui Titus Vijeu, aș spune că ea își înscrie voluta sub semnul înorogului cantemiresc, „animalul niciodată văzut / de oameni", dar despre care „știm că există"... Și al cărui pas („pasul licornei") doar poetul îl aude și îl presimte, în clipele de dăruire extatică, de inefabilă transcendere creatoare, pîndită cu îngăduință de **Thanatos**, așa cum se desprinde dintr-unul din cele mai frumoase poeme ale ultimului său volum și pe care îl citățm în întregime : „Întinsă alături, sub laserul ierbii, / fascicolul verde pătrunzîndu-ți ființa, / privesc chipul tău obosit. Se aude / pasul licornei, animalul niciodată văzut / de oameni. Doar noi / încă mai știm că există. / Respirația ta, respirația ierbii, / de o mie de ani privesc acest chip / alungînd timpul din preajmă, îndreptățind / riscul perfecțiunii, asumat în tăcere pentru încă o mie de ani".

Miruit cu harul răpsozilor de-odinioară, Titus Vijeu „are dreptul să se considere / un fir de nisip / în clepsidra Patriei sale"..

Simion Bărbulescu

*) **Titus Vijeu: „Pasul licornei", Editura „Cartea românească", 1986.**

„Curat și nebiruit"

Ceea ce se observă de la primele pagini de lectură ale volumului de versuri **Curat și nebiruit** („Cartea Românească", 1986) al lui Octavian Doclin*), este intenția manifestă a poetului de a-și constitui un „univers poetic" propriu. Acest lucru devine o preocupare de căpătîi a poetului, motiv pentru care „reperele" sînt nuanțate pînă la exagerare. Versurile sînt intitulate „poeme", deși de o astfel de titulatură nu se apropie decît printr-o anume solemnitate a rostirii, care ajunge uneori pînă la imnic, iar metafore cum sînt : „steaua neagră", „munțele albastru", „roiuri de stele" sau imaginile fagurelui de miere, a florilor de tei apar pînă la sațietate. Nu există practic nici o poezie care să nu conțină sau să nu se refere, prin perifrază, la „poet" sau „poem". Reprezentativă este în acest sens poezia **Ars poetica.** „Să faci cuvintele să vină la tine / așa cum zboară un roi de albine spre floarea de tei. / Să-ți aprinzi mai tare setea pe limbă / cu mierea cuvintelor / pentru-a slăvi mai cu evlavie puterea / miraculosului izvor de sub Munțele Albastru / tot astfel cum cel ce se crede cu adevărat / crescător de albine / binecuvîntă și anotimpul florii de vișin".

Se observă, așadar, că Octavian Doclin scrie o poezie conturată mai ales pe linia sentimentului care se apropie de idee pentru a o preamări prin afect. Sinceritatea trăirii, emoția fără emfază, dar nu o dată cu ton patetic (ce nu poate fi neglijat de cititor) este depistabilă aproape la fiecare vers al său.

Numai că, probabil tocmai datorită unei intenții de singularizare, Octavian Doclin ne oferă involuntar un mare număr de exemple nereușite. „Poetul este lacrima de veghe a insomniei" ni se pare o imagine și o definiție desuetă, la fel ca titlul altei poezii „Doarme poetul și nu știe" (cum adică !) sau ca versurile, atacabile din punct de vedere al formulei lirice și estetice : „aș fi rămas solidar cu o iubire / pe care nimeni nu o mai poate găsi / în surghiunul ei uscat / al mușchiului verde". În alte poezii, versificația e siluită să rimeze cu toponime ca Baia, Danaia, Gătaia („Aveam o sete, ancestrală / Mi-a dat să beau din ochi Danaia. / Trăgeam din pîpă. Pipa aia / mi-a fost deajuns pîn' la Gătaia") sau Anina („Ea va veni neîndoios să mă vadă, / de visul acesta sînt foarte convins, / Au murit azi-noapte toți brazii pe drumuri, / De-aceea și-n Anina tot timpul a nins"), or, și mai grav, să apeleze la barbarisme : „De-o viață pregătesc MASADERAI, / Aștept multipreasuavă să apai." (?! subl. noastră).

În poezia **A călări,** invenția devine suspectă, ca intuiție poetică, printr-o surprinzătoare și insistentă eroare metaforică : „A călări este verbul de bază / conjugat savant, pentru ziua de mîine, / ce șansă unică-ntr-o viață să poți călări / pe calul răbdător al Limbii Române".

Poezii reușite scrie Octavian Doclin în registrul versului liber și cu temă erotică : „Mîinile mele acum atingîndu-ți mîinile / iau forma senină a golfului / cohorte de flaute îmi tremură sîngele / cum ierburile marine nisipul / ochii mei învață răcoarea / cînd părul tău îl acoperă / cîndva și mîinile tale atingîndu-mi mîinile / vor fi o altă formă a golfului **(Cîndva).**

Prea preocupat de a se individualiza printr-un teritoriu liric care să fie doar al trăirilor sale, poetul resitean încalcă ades interdicția cunoscută, de a păși dincolo de granițele „pămîntului" (liric) pe care-l cunoaște în extrateritorialitate.

C. Lucian

*) **Octavian Doclin : „Curat și nebiruit", Editura „Cartea Românească", 1986.**

Aspirația spre puritate

Volumul de poezie al Mirei Lupeanu, cunoscută mai ales ca traducătoare de literatură chineză, conotează înfrigurata dorință de căutare a adevărului în care se află sufletul neobosit al poetei. Versurile dezvăluie o imagine a propriului eu, surprins în gestul emoționant al descoperirii universului : pentru poetă, viața este un miracol care se dezvăluie celor capabili să-l înțeleagă, miracol ce se află dincolo de aparențele lumii imediate, cotidiene. În spatele lucrurilor se ascunde o lume inefabilă, a cărei perfecțiune constă în imuabilul său echilibru, în armonia elementelor ce o compun*).

Dincolo de ceea ce vedem se află o lume a profunzimilor, greu de pătruns, iar întrarea în acest univers suprafiresc presupune parcurgerea unor etape de inițiere care pun la încercare pe acela ce se încumetă să le străbată. Depășirea limitei dintre cele două lumi, descifrarea simbolurilor ce conduc la drumul ce merge în acest univers transcendent supun spiritul la stări neliniștitoare. „Rătăcesc prin cuvinte cu două tăișuri : / Chiar crezi că nu singer la atingerea lor ?"

Existența acestei lumi absolute poate fi cunoscută prin descifrarea semnelor ascunse în spatele lucrurilor : asemenea cenzurii transcendente a universului blagian, cunoașterea este împiedicată aici de inși legile coexistenței celor două lumi paralele. Accesul în transcendent este posibil doar în puține cazuri de excepție, mai mult pe baza intuirii decît pe baza contactului nemijlocit.

Deși clasicistă în formulă, această poezie se bazează pe raporturi hermetice, în sensul descris de G. Călinescu. Spațiul liric presupune un „dincoace" și un „dincolo". Acest „dincolo" poate fi văzut în semnele de aici, simbolurile ascund adevăruri pe care le poate pătrunde înainte văzătorul și a căror cunoaștere provoacă momente de excepție : „Sub nisipuri sînt drumuri pline de oase / Ce-au zvîntat apa vie a mării deșarte". Această dedublare a existenței împărțită ferm în două lumi distincte, care se desfășoară simultan dar separat, are urmări vizibile asupra individului, aflat în permanentă neliniște provocată de dorința de a apropia cele două universuri, de a le contopi într-unul singur.

Poemul din finalul volumului, purtînd titlul „Născut-din-viță", este o baladă care amintește de barbiana „Rigă Crypto..." și de continua aspirație spre ideal, spre armonie și absolut. Poeta Mira Lupeanu construiește în versurile baladei alegoria unei încercări de depășire a limitelor, de atingere a absolutului și perfecțiunii. Finalul acestui poem sugerează ideea că legătura dintre cele două lumi se poate face numai într-un singur sens, de la etern la efemer, de la adevăr la iluzie.

Timpul ca factor al devenirii constituie o cale de a ajunge la eternitate, anularea lui presupunînd realizarea uneia dintre condițiile existenței absolute : „Îmi pare rău de timpul împins de lîngă sălcii / De vîntul care-n frunze departe ni l-a smuls".

Din permanenta oscilație între vis și realitate, iluzie și adevăr, efemer și nemuritor, se naște zbuciumul care poartă ființa omenească pe apele tulburi ale căutării de sine. Parcurgînd aceste etape ale inițierii, individul se regăsește pe sine în această lume cotidiană, care nu este mai prejos decît o transcendență, ci altfel. Metafora din titlul volumului sugerează tocmai această „recoltă" obținută de cei ce încearcă să străbată spațiul ce separă cele două universuri distincte, dependente unul de celălalt, recoltă care este rezultatul unui zbor în necunoscut, în iluzie și inefabil.

Versurile oglindesc această permanentă devenire întru sine, în imagini pline de prospețime și naturalețe. Expresia directă, adeseori transantă, conturează un limbaj poetic personal, în care străbate siguranța de sine a celui aflat în posesia adevărului. Poezia Mirei Lupeanu este, înainte de orice, o încercare de a dezvălui lumii sufletul omenesc în neobositul său efort de atingere a inefabilului.

Valentin Uban

*) **Mira Lupeanu, „Recoltă de zbor". Editura „Cartea Românească", 1986.**

Reconsiderarea tragicului

De la o carte de numai o sută de pagini ne așteptăm de regulă, ca-ntr-un presentiment, să realizeze cu devastatoare originalitate o concentrată sinteză și o esențială (dar oricum nonconformistă și inovatoare) viziune și teorie, un manifest care-n rezumarea sa conține germenele ce va declanșa alte sute ori mii de pagini și de gîndiri convertite. Ceva din toate acestea, împreună cu o detașare și o perorație persuasivă, necesare prozelitismului eficace, mocnește și în scurtul eseu al lui Horia Bădescu *), accentuîndu-i virtuțile exemplare.

Demonstrația, exegeza și disertația sa comit un triplu act justițiar. O dată, acela de a readuce în discuție tema tragicului. Susținînd că tragicul constituie o temă perenă și fundamentală literaturii și artei, o vocație și o caracteristică a spiritualității românești în genere, Horia Bădescu demonsrează că absența tragicului dintre toposurile criticii contemporane reprezintă un cumplit și impardonabil hiat. În al doilea rînd — și poate lucrul cel mai important — autorul vine să facă dreptate unei chestiuni ilicit și desăvîrșit ignorate la noi în ultima vreme, aceea a prezenței tragicului (ubicuă !) în folclorul românesc. „Este meritul lumii carpato-dunărene — spune autorul — de a fi descoperit acest spațiu tragic al universului ei religios, este meritul anonimului român de a fi dat acestui spațiu determinările artistice necesare, de a-l fi proiectat în structurile propriii tragediei și de a fi născut, într-un timp ce se refuza tragediei, o capodoperă a genului" (p. 54). El ne propune o lectură tragiologică și în spirit hermeneutic a baladei **Meșterului Manole** dovedind esența tragicului în structura și spiritul capodoperei folclorice drept însăși esența acesteia, urmărind dezocultarea semnificațiilor antropologic-filosofice ale tragicului așa cum ele reies ori sînt suportate de scenariul românesc al întemeierii și creației. Pentru autor, Manole este un aspirant la condiția demiurgului, reiterantul cosmogoniei primordiale ; construcția presupune și înregistrează un „transfer de substanțialitate" în operă și anularea profanului (a omenescului) ; jertfa soției înseamnă închiderea și consumarea pînă la extincție a ființei creatorului în creație, iar dispariția finală a meșterului — confirmarea și împlinirea acestei sublimări și substituiri a eului. Procesul desfășurării demersului interpretativ al autorului nu elimină și nu estompează prezența și rolul nici unor elemente ideatice. Pentru prima oară, aici, de pildă aluziile și indicațiile teiste din baladă nu sînt eludate ori extrapolate (adică mistificate) ci acceptate ca atare și decriptate (ca optime și strict funcționale) prin simbolismul sacramental al **Moirei** și **Ananké**, Destinului și Fatalității. Fiindcă un obiectiv prim al analizei lui Horia Bădescu — și în acesta am numi cel de-al treilea serviciu sau invitație lansată în arena exegezei operelor folclorice — este racordarea subiectului (tragicul) la modul și spiritul universalist de tratare, aplicarea sa la terminologia, sistemul conceptual și structura tragediei și tragediacului clasic elin.

Lipsa cîtorva explicitări facile, încărcări redundante sau tautologii și truisme i-ar fi mărit cărții acesteia concizia și pregnanța de „manifest". Dar chiar și așa ea nu-și pierde cu nimic din claritatea cristalină și din înălțimea pilduitoare, din frumusețea creatoare a ideii. Efortul ei de concentrare (purificare ?) este vădit, ea se abține de la polemică, apelează la citat dar nu la o bibliografie extinsă. Sigur pe prioritatea și unicitatea demersului său, autorul își poate permite să lase la o parte o considerabilă literatură exercitată împrejurul acelorași subiecte. Poate că orice extensiuni ar fi atenuat la proporțiile incitante ale lucrării, dar ne gîndim că și alte repere (prea se resimte aici Guy Rachet ca unic impuls și mod al investigației) i-ar fi fost benefice ; după cum consistentul „Eseu despre „Etapele creației" al Manuelei Tănăsescu (Ed. Cartea Românească, 1975), tot o hermeneutică a Meșterului Manole, ar fi putut aduce completări ori substituiri ale unor afirmații, idei și sintagme aparținînd autorului de acum. Toată cartea lui Horia Bădescu, o excelentă asimilare și aplicare a viziunii științifice a lui Mircea Eliade, fiind o pledoarie în favoarea reconsiderării tragicului în arta (recte spiritualitatea) românească, o pledoarie în favoarea variantei G. Dem. Teodorescu — varianta capodoperă a baladei noastre, o pledoarie pentru o mai atentă, profundă și erudită comentare a pieselor folclorice, este un model de apropiere (onestă) de folclor.

Marin Marian

*) **Horia Bădescu : „Meșterul Manole sau Imanența tragicului", Editura „Cartea Românească", 1986.**

Angajamentul firesc

Urmare din pag. 1

mănuși, erorile au condus și la iconoclastie. În cultura noastră, răstimpul dogmatic cosmopolit, antinațional, a scos din circuit valori și curente de idei, personalități de primă mînă. Congresul al IX-lea al partidului nostru comunist, întorcînd cultura și știința spre spiritul lor firesc național, prin racordarea lor la tradiția românească, — a adus cu sine o altă citire, cinstită și dreaptă a istoriei și, osmotic, a istoriei culturii, a filosofiei culturii, prin temeritatea și originalitatea gîndirii secretarului general al P.C.R. și președintele României Socialiste moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Curente de cultură (Junimismul), școli literare (Simbolismul), curajul iconoclast (avangardismul), discipline științifice (etnografia, sociologia, filosofia istoriei), personalități de știință și cultură, pînă atunci trecute la index (lista este chinuitor de lungă) au fost repuse frumos în contextul național, în matricea lor de valori și puse la îndemîna tuturor iubitorilor de adevăr și frumos.

Aceste rînduri pot părea stranii, pentru cititorii de azi, tineri, ai unei reviste destinate tineretului. Ei n-au trăit, real, cu un picior în epoca dogmatică și unul în epoca modernă și nu și-au procurat clandestin, cu frica în sîn, cărți de Goga și Blaga, de Ion Barbu și Voiculescu, de Rebreanu și Agîrbiceanu, ca să nu mai vorbim de Sextil Pușcariu, de Vasile Pîrvan, de Brăteanu și Giurăscu, de Lupaș și Gusti și mulți alții din toate disciplinele posibile. Or, Congresul al IX-lea i-a readus în zarea inimii noastre.

Cum un congres al culturii cuprinde, ca într-un snop, toate aceste discipline și personalități în manifestarea lor intrinsecă și în deschiderea lor socială, — noi ne ducem spre congres și congresul vine spre noi în acel pămînt al făgăduinței continue care este România și cu acei patos propriu miturilor ei. Modernizîndu-le. Crezînd că se poate. Și trăind în ritmul lor. Ar fi frumos dacă le-am îndeplini. Dar aici revine iarăși angajamentul scriitorului conștient, încă din momentul în care se angajează scrisului românesc în sens sever și major, adică în minte, inimă și literatură. Scriitorul patriot, comunist.

Absențele (motivate sau nemotivate) se plătesc cu sînge și lacrimă. Prezențele mențin sufletul românesc în amiaza de aur continuă. Cu toată severitatea și frumusețea lui.

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Fiul rîului

Sunetul zăpezii (1977), volumul cu care debutează Sabin Opreanu, cuprinde o poezie a tangenței cu un peisaj în fața căruia poetul apare, deopotrivă inițiat și contemplator. **Muntele** și **Riul, bradul** și **pinul** sînt embleme ce marchează o existență și fructifică un demers poetic : „În aceeași călătorie nesfîrșită / unde Riul trimite semnale umbroase / și Muntele verde e locuit de Bradul etern / cu acest teritoriu înecat în privire / văzut dintr-odată dăruindu-se din nou / veștii de zburătoare în inima fulgerului / însoțit de imaginea Riului copil / de jocul silabelor din aripa păstrăvului / de albastrul pădurii cu ochiul imens / de cuvîntul dăruit cu fiecare stea căzută // în acest teritoriu al dimineții / cu amieze și seri fulgerătoare / fără poteci intermediare și scuar de fructe dulci / cu soarele și ceața izbucnind din carnea pămîntului / cu mirajul poemului pe vîrful Muntelui îndepărtat" **(Poem pe umărul patriei).** Această poezie este puțin zgomotoasă, chiar interiorizată, scrisă cu un sentiment al purității, având în eufonia ei ceva din **sunetul zăpezii,** cum inspirat s-a exprimat poetul, numind printr-o imagine ce intră în cadrul receptării sonore, ceea ce normal trebuia receptat vizual. Poetic, Sabin Opreanu rămîne în coordonatele aceluiași spațiu natural și în următoarele volume — **O privire asupra riului** (1982), **Amurg experimental** (1983) —, chiar dacă o anume eschivă se observă.

El descoperă lumea sub puterea unei stări de jubilație. „Fiul Riului" trăind mereu în revelație cu aceste elemente naturale modelatoare : „Sînt fiul Riului întrupat din această lumină cu simburi / mă cunosc peștii de munte și racii alpini / cu Muntele sîlabiseam primele indemnuri ale privighetorii / pădurea îmi lumina capul cu visele tuturor păsărilor cîntătoare / de pietre îmi sprijin vederea ca Riul să existe // sunt fiul Riului de cînd există soare / de cînd de stele s-a lovit un trandafir curat / binecuvînt aceste plante și iluzia din sîngele meu / alimentată mereu de zăpadă cu lună și arbori cerești" **(Fiul Riului).** Pentru poet, „muntele" și „riul" rămîn permanente mireacole, atingerea lor contemplativă provocînd mereu reacții poetice. Versul se încarcă de tensiuni solare într-o luminozitate ce deschide viziuni optimiste, epurate de angoase : „Aduc din Munte un Riu asemeni unui vers / esența poate duce încărcături solare / cînd este dimineață în timpuri verticale și gîndul meu ca Riul blînd luminat de păstrăvi / se regăsește iarăși tot verde respirînd // iar cînd întorc cascada spre un deal primordial / trebuie să duc torța să consum jeratic / și ars curat pe Munte / să vindec răni de brazi" **(Luminat ca Riul).** Imaginea apropiată basmului, privind recunoașterea, re-nașterea și inițierea, nu trebuie neglijată.

Eschiva de care vorbeam, vizează atenuarea solarității în volumele următoare. Fixarea într-un mediu al provinciei atrage după sine grimasa ironică : „poemul acesta clădit în provincia ursuză / riul tunîndu-mi mereu în memorie / muntele amenințător sunîndu-și calcarul / peste fruntea umbrită de pinul negru // poemul acesta clădit în provincia ursuză / respiră în umbra ochilor înspăimîntători" **(Portret de iubită planînd).** Zborul jos al aripilor, apăsate de dorința evadării (refugiului), rămasă nostalgie, trece în rezonanțe de lamentație: „librar și poet fost conducător de cenaclu / într-o stațiune balneară din sud-vest / unde iarna capitulează la izvoarele riului" **(lamentație dragii mei).** Ironia poate urca spre cote și mai înalte : „Doamnelor, domnișoarelor și domnilor acesta e apartamentul celebrului / poet clasic (fragmente de năsucuri înroșite ciopliturî / de girboviți obraji urechi atipite în binecunoscuta / poziție). Vă rog nu atingeți exponatele sunt învelite într-o / pulbere metalică pentru orice eventualitate. Pe-aici prieteni" **(muzeul poetului).** Provincia generează încă o dată poezie. Metafora artei ca labirint pare să-l preocupe pe Sabin Opreanu. Și poate nu întîmplător a așezat în fața volumelor sale citatele din dialogurile platoniciene. În răspunsurile socratice se lasă larg deschise problemele artei.

Alexandru Ruja

Etica povestirii

O proză tradițională ca spirit, căci aparține unui moralist cu o judecată ordonatoare, dar cu mijloace de expresie adesea moderne, scrie Adrian Costache, autor a trei volume de povestiri care impun un univers tematic și stilistic în curs de închegare și diferențiere.

Bazat pe nostalgii și aspirații, intersectînd timpuri narative diferite, amestecînd medii sociale și vîrste culturale, epicul își schimbă mereu formula : cînd realist ori expozitiv, cînd vag parabolic ori fantastic, cînd eseistic ori evocator. Ceea ce se menține permanent este ritmul molcom al relatării, derivînd din calitatea fundamentală de Povestitor, corespondentul formal al vocației etice și al imaginației sociologice, apte să camufleze, să atenueze deficitul de construcție și de percepție concretă. Dar acest deficit, recunoscut de autor în ultima sa carte, este suplinit de patosul comunicării și al sincerității, de exprimarea curajoasă, responsabilă a unor adevăruri așa-zis incomode. Povestitorul își dezvăluie obsesiile și trăirile, temerile și bucuriile atent să surprindă și fragmente ale conștiinței colective, într-o manieră fulgurantă însă.

Primul volum, **Fratele meu Val** (Ed. Albatros, 1974), conține două povestiri mai întinse și cîteva schițe. Prima povestire, care dă titlul volumului, în fapt amintiri din copilărie fără un principiu epic coagulant, are un motiv ce putea conține virtualități literare multiple : fuga de acasă a adolescentului, ca semn al crizei, al maturității ce va să vină, stingherită de autoritatea paternă. A doua povestire, **Roșu auriu,** investighează mediul profesoral și pune în relief o idee interesantă, insuficient exprimată artistic : trezirea conștiinței oamenilor din sat, dominați de un primar cu principii învechite, grație ziaristului care anchetase ca urmare a semnalării lui Paul Scurtu, fost muncitor în Nord și viitor primar.

Al doilea volum, **Intrarea în timp,** (Ed. Albatros, 1979), nu diferă nici ca arie tematică, nici ca soluție narativă, de primul, cu excepția unei proze parabolice și fantastice, **Ultimul val. Intrarea în timp** este o povestire eseistică avînd ca temă copilăria, văzută ca un univers al spaimelor, eliminate treptat prin joc. Spațiul este cel al familiei și unul exclusiv băietesc ; cînd se va conștientiza existența unei fete, Anișoara, se face intrarea șovăitoare în timp. Există însă și semnele unei socializări, simțită ca o amenințare, ca o duritate — și aceasta în scena batjocoririi, la comedia lui Vrabie, a retardatului Tudor. Limbajul este abstract evocator, dar găsim și pagini mai proaspete. Iată o sugestivă evidențiere a forței cuvîntului. De frica tatălui, care amenințase că o să-l omoare cu bătaia, copilul se ascunde, refuzînd să iasă la insistențele mamei: „Lăsați-mă, îi zisesem, am murit !" „Cum ai murit ? !"... se mirase mama speriată, „A zis că mă omoară !... sughițasem eu."

O maturizare estetică și ideologică se observă în **Confesiunile unui bun visător și alte povestiri,** (Ed. Cartea Românească, 1986) unde străduințele modernizării se pliază organic pe o imaginație clasică, pornită să distingă lumea caracterologic și tipologic. Sînt cîteva tipuri vii, conturate din cîteva linii. Astfel profesoara Anca P. (intelectualul sceptic, tip de muzeu sufletesc, deoarece își „expune" din deliciul orgoliului ori maladiv interioritatea), Ion State (profesorul model, din vechea gardă), Hardohlip (delatorul repugnant), Bazil, redactorul șef adjunct de la ziar (oportunistul eșuat), Oana, eleva dintr-a XII-a, marcată de grija examenului, a pregătirii asidue la matematică, Camil, din schița **Vară prea lungă,** profesorul ce aspiră la un apartament, la o viață citadină. Volumul conține cîteva schițe cu adevărat reușite : **Doi călăreți** (o proză de analiză despre agresivitatea lumii), **Curtea** (parabola creației, a ficțiunii și a ieșirii din ficțiune, cum ne amintise și altădată), **Caravana cu film** (atracția lumii de dincolo, a filmului, a orașului). Piesa de bază rămîne însă **Confesiunile...,** un roman-povestire-eseu despre condiția unui intelectual. Scrierea se constituie din alipirea, derutantă, a mai multor nivele, care antrenează chiar planurile existenței umane. Să ne referim mai întîi la planul casnicului familial, ipostaza sentimentală, ușor desuet-naivă a personajului narator ; de menționat unele intuiții adînci despre relația tată-fiu, precum și imaginea amiezii, un topos al prozei sale, înrudite și din acest punct de vedere cu proza lui M. Preda. Planul profesional conține și criza și argumentele, epice, ale adaptării. Ziaristul talentat, recunoscut ca atare, va fi destituit oarecum arbitrar în urma restructurărilor, prilej pentru declanșarea unei crize morale, de conștiință. Autorul procedează oarecum imprevizibil, potrivit structurii imaginarului : eseizare și notații fragmentare, din care lamentarea este exclusă pentru că personajul-autor percepe sagace mecanismul politicului, pentru care avea încă din copilărie aptitudine, cum ne amintim dintr-o proză din **Intrarea în timp.** Personajul are rezerve multiple, deoarece deambulările profesionale nu-i afectează elanul. Așa înțelegem exuberanța profesorului de română și a elevilor săi, căutători ai esențelor, ai autenticului. Remarcabilă este scena banchetului, unde stilul poetic și cel reflexiv analitic produc efecte neașteptate, cum e revelația luminii, cu dorința căutării sursei acesteia în holul circular al marelui liceu, căutare care va conduce la descoperirea că fiecare tînăr este o oglindă, o sursă de lumină. Celelalte planuri ale epicului (cel al spitalului, al teoretizărilor și metapovestirii, cel al imaginarului și fantasticului) sînt, mai ales ultimele două, insuficient crescute.

Ion Dună

Necesitatea culturii

Urmare din pag. 1

lungă, de la principiul lui „homo homini lupus", la „homo homini servus" pînă la „homo homini frater", numai sub razele culturii. Munca și cultura, tot în sens de lucrare, l-au făcut pe om și au umanizat lumea, au pus-o în situația de a cunoaște și a se cunoaște, de a fi capabilă de autoperfecționare și pace cu sine. Pe Faust numai munca îl face să se împace cu sine însuși. Un om cult găsește muncii un sens rațional și n-o vede ca pe o povară sau o punițiune. Un om cult muncește mai bine, produce bunuri mai frumoase și mai eficiente. Cultura nu este, și nu poate fi un scop în sine, un privilegiu al celor ce se pretind **aleși.** Ea este o hrană spirituală necesară tuturor oamenilor care prin cultură devin tot mai necesari și mai folositori societății. Cultura nu e o favoare, ci o necesitate obiectivă a fiecărui membru al societății și cu atît mai mult a societății socialiste, construcție istorică asumată conștient și deliberat. E un adevăr axiomatic faptul că socialismul se edifică rațional, cu muncă susținută, știință înaltă și conștiință revoluționară, cu oameni noi, cu un vast orizont de cultură și civilizație, înțelegînd firește, prin civilizație, ceea ce înțelegea M. Kogălniceanu adică „adunarea împreună a izbînzilor științifice și a celor politice" ale umanității. De aceea, **educația** și **cultura** sînt organic implicate în grandioasa operă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de formare a omului nou, valoarea supremă a existenței. Iată de ce partidul nostru, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, așează în centrul programului ideologic ideea de muncă, de cultură și de știință, de educație patriotică și revoluționară, fără de care construirea unei lumi noi ar fi de neconceput.

A cultiva, în spirit modern, înseamnă a integra organic individul în societate, în viața poporului său. Cultura educă, formează caractere, suflete frumoase — cum zice românul — oameni de omenie, și cînd zici **omenie,** în limba română ai zis totul despre un om cu o adevărată cultură modernă. De aici preocuparea statornică de a realiza în țara noastră o adevărată democrație a culturii, care nu înseamnă numai accesul la bunurile culturale, ci și asigurarea condițiilor în care masele largi de oameni ai muncii să poată crea cultură, să-și poată afirma talentele cu care au fost înzestrați de natură. De aici grija și stima pentru creatorii de frumos, de valori culturale, în toate genurile și speciile din domeniul literaturii, muzicii, artelor plastice și interpretative sau cinematografiei. De aici intensa muncă politico-educativă în rîndul maselor populare, cultivarea gustului lor estetic, a setei de cultură, pentru a le ajuta să trăiască tot mai mult după legile frumosului, binelui, adevărului și omeniei. Cultura nu are sens dacă nu pătrunde organic, intim în existența oamenilor și în viața societății, dacă nu reușește să-i facă mai buni și mai drepți, mai responsabili față de destinul lor și al semenilor, mai plini de omenie și mai oameni. Cultura face societatea mai armonioasă, mai unită în jurul unui ideal, mai conștientă de identitatea ei proprie, de specificul ei național. Cultura este portretul etnopsihologic al unui popor, a legăturii lui cu pămîntul patriei, cu astrele cerului ei, cu timpul devenirii istorice a poporului. Ea este actul de identitate al unei națiuni, salvconductul ei, stampilat cu urme de geniu, pentru pătrunderea în universalitate și în veșnicia istoriei. De aceea ea trebuie mai întîi să izvorască din solul spiritual al unui popor, să nu accepte a fi o simplă marfă de import. Ea trebuie să fie o viziune proprie, actuală, asupra omului și a lumii, asupra gravelor probleme ale existenței, a misterelor și miracolelor care fulgeră sufletul omenesc.

Cultura națională este o cetate spirituală din care nimeni nu ne-a putut și nu ne poate izgoni vreodată, de oricită ingratitudine ar da dovadă. Cu ea ne-am apărat granițele spiritualității noastre și ne-am afirmat în fața lumii. O poezie de Eminescu, Blaga sau Arghezi, o rapsodie de Enescu, un tablou de Grigorescu, o sculptură de Brâncuși, precum și atîtea alte valori ale culturii noastre naționale actuale ne mărturisesc lumii așa cum am fost și-am vrut să fim, cum sîntem și vom fi prin munca și geniul nostru creator.

CULTURA UNEI EPOCI EPOCA NICOLAE CEAUŞESCU

Ctitorie a timpului nostru

Acum, la douăzeci şi doi de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, cînd avem sub privire ctitoriile unei epoci care a schimbat total faţa ţării înnoind-o, sub semnul permanent al construcţiei, al iubirii de patrie, al deschiderii spre un viitor consonant cu marile idealuri ale poporului român, putem, cu deplină îndreptăţire şi mîndrie, să prenumărăm printre aceste ctitorii cultura României contemporane.

Făurită în aceşti ani în cadrul unui proces complex, deloc lin, care a exclus ab initio comoditatea, spiritul rutinier, dogmele, proces declanşat la Congresul al IX-lea şi purtînd amprenta de neconfundat a originalităţii în gîndire, vizionarismului, curajului politic al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, revoluţionarul care şi-a asumat sarcina de crucială responsabilitate patriotică de a descătuşa energiile unei naţiuni, de a oferi poporului său dreptul la un viitor liber, demn şi prosper.

Pentru orizontul culturii româneşti, epoca pe care o trăim se constituie într-o veritabilă renaştere spirituală, prin refacerea legăturilor cu marile tradiţii, prin repunerea în circulaţie a valorilor perene ale civilizaţiei noastre, prin stimularea înnoirilor permanente, a căutărilor fertile. Stau mărturie operele create în aceşti ani, stă mărturie saltul înregistrat în receptarea artei de către marele public, nevoia sa organică de carte bună, de act artistic autentic.

Locul artistului în societate, crezul său de „suflet în sufletul neamului său", datoria sa de conştiinţă faţă de poporul căruia îi aparţine sînt statuate cu deosebită pregnanţă în concepţia secretarului general al partidului : „Creaţia oamenilor de litere şi artă, care continuă tradiţiile progresiste ale culturii româneşti, a îmbogăţit patrimoniul spiritual al poporului, bucurîndu-se de preţuirea partidului, a tuturor oamenilor muncii. Scriitorii, artiştii plastici, compozitorii, arhitecţii, oamenii de teatru şi cinematografie, criticii, vîrstnici şi tineri, fără deosebire de naţionalitate, sînt participanţi activi, alături de întregul popor, la opera de construire a societăţii socialiste. Istoria arată că marii oameni de cultură, adevăraţii artişti au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat şi însufleţit în lupta pentru o viaţă mai bună, pentru progres social. Cu atît mai mult, creatorii de artă ai societăţii socialiste trebuie să se identifice cu aspiraţiile celor ce muncesc, să slujească ţelul măreţ al făuririi unei vieţi tot mai fericite pentru întregul popor".

S-au aşezat, astfel, bazele unui mod cu totul nou de a gîndi actul de creaţie, în strînsă legătură cu participarea creatorului la istoria vie, la istoria trăită a poporului său. Cu atît mai relevant devine acest fapt cu cît, în perioada anterioară Congresului al IX-lea, cultura cunoscuse din plin falsele rigori ale dogmatismului ce au produs prefabricate fără valoare artistică şi fără aderenţă la marele public, negarea marilor tradiţii ale civilizaţiei româneşti.

Noul curs al istoriei noastre a determinat o deschidere cu urmări extrem de benefice pentru relieful culturii noi, socialiste. Reeditarea marilor clasici ai literaturii române în ediţii monumentale — în primul rînd Eminescu, a cărui ediţie integrală este în curs de finalizare, Rebreanu, Caragiale, Blaga, Călinescu, Arghezi ş.a. — repunerea în circulaţie a operelor lui Pârvan, Iorga, Xenopol reprezintă tot atîtea acte de justiţie istorică, de recuperare necesară a unor zone de spiritualitate care au fertilizat şi vor fertiliza întotdeauna cultura română.

O altă dimensiune care a devenit proprie vieţii noastre spirituale vizează crearea unui climat cultural profund democratic, de dezbatere deschisă a tuturor problemelor referitoare la creaţie, participarea de drept şi de fapt a oamenilor de artă şi cultură „la tot ce devine în Patrie", cum spunea Blaga.

Încadrarea literaturii şi artei, a rosturilor lor, a misiunii lor profund patriotice, educative în spaţiul unui concept de marcată originalitate elaborat de secretarul general al partidului — umanismul revoluţionar — pune în lumină consecvenţa unor principii care fac din artă, din literatură instrumente indispensabile în procesul de făurire a omului nou. Dialogul, cunoaşterea directă, continua întoarcere la „izvorul viu al vieţii" devin constituenţi direcţi ai faptului cultural. Este aceasta o relaţie esenţială, exprimată ca atare chiar în Programul Partidului Comunist Român : „Arta se dezvoltă în strînsă legătură cu evoluţia socială şi naţională a societăţii, corespunzător condiţiilor specifice ale fiecărei epoci şi naţiuni. Purtătorii celor mai înaintate aspiraţii de progres ale umanităţii, adevăraţii făuritori ai civilizaţiei materiale şi spirituale a lumii au fost întotdeauna masele populare. Literatura şi arta nu sînt creaţia unor aleşi aflaţi deasupra vieţii, trăind şi gîndind în afara relaţiilor sociale ; ele exprimă transformările care au loc neîncetat în societate, cuceririle forţelor revoluţionare, progresiste, gîndirea înaintată a fiecărei epoci. Literatura şi arta sînt rodul forţei creatoare a societăţii, expresia geniului şi sensibilităţii poporului însuşi — pe care adevăratele talente le întruchipează în lucrările lor".

Beneficiind de astfel de fundamentări teoretice, prezentarea culturii Epocii Nicolae Ceauşescu drept una dintre cele mai relevante ctitorii ale acestui timp se legitimează prin opere de înaltă ţinută artistică şi de profundă angajare, opere care întregesc „fondul principal" al civilizaţiei româneşti. Ele sînt, ele devin, acum, cînd ţara întreagă întîmpină Congresul educaţiei politice şi culturii socialiste, oglinda sufletului unui popor, a adevărurilor sale, a puterii sale de creaţie.

Nicolae Dan Fruntelată

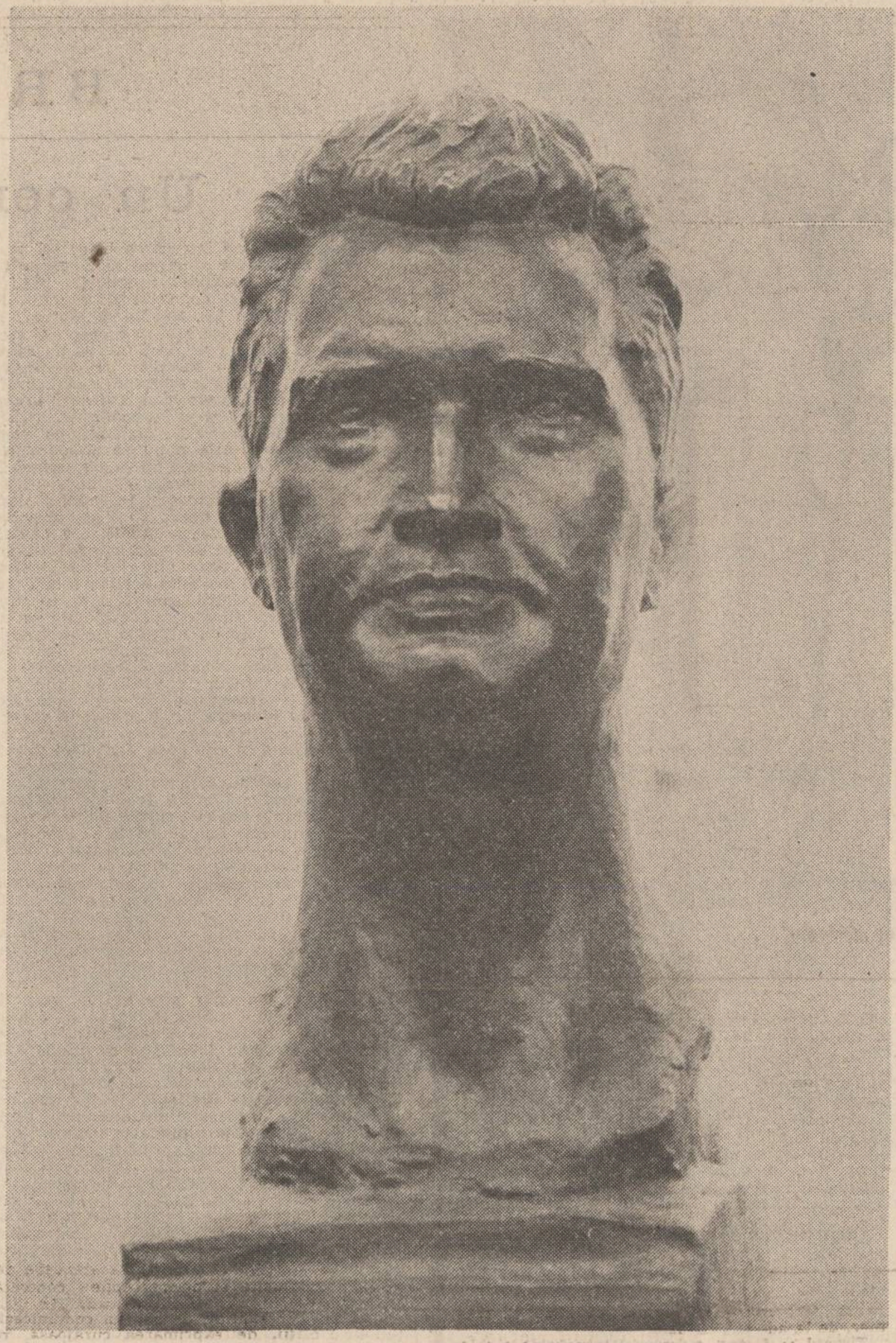

Sculptură de Ion Jalea

„Trăim într-o epocă de mari prefaceri sociale, epoca unei profunde revoluţii ştiinţifice şi culturale, în care omul se afirmă cu tot mai multă forţă ca stăpin al propriilor destine. În această epocă omul patriei noastre, eliberat de exploatare şi asuprire, îşi construieşte în mod conştient viaţa, viitorul luminos, propria-i istorie. Omul societăţii socialiste doreşte să acţioneze în deplină cunoştinţă şi în sfera creaţiei spirituale, doreşte făurirea unei culturi care să fie nu rodul activităţii întîmplătoare, ci al necesităţii înţelese, o cultură nouă, inspirată din realismul societăţii noi, din umanismul socialist, închinată poporului şi numai poporului..."

NICOLAE CEAUŞESCU

„Mare viitor"

Înţeleg prin tradiţie culturală acel depozit de cuget şi simţire care a constituit totdeauna, pentru fiecare generaţie, etalonul-aur al mişcării ei în cîmpul creaţiei. Este stînca ce rămîne sub valul trecător ; trecător şi nu tocmai, pentru că în mîngîierea lui valul însuşi se modifică interior, mereu la fel, devine val generic, asemănător sieşi. Tot alte valuri, vînturi tot altele — şi cu toate acestea ceva din adîncuri le mişcă într-un fel anume acum şi aici la fel. Gîndiţi-vă ce-ar însemna marea fără stînci : un sector de sferă şlefuită de nisipuri. Ce-ar fi albia unui rîu fără ocolişuri, fără obstacole, fără „praguri" în curgerea ei. Simboluri ale entropiei, valuri mecanice, monocolore, fără spumă, fără diferenţă de salinitate. Dar aşa ceva nu se poate concepe în timpul uman istoric : nefiind, stîncile se creează. Ici o corabie cu amfore greceşti înghiţită de furtună a făcut o grămăjoară pe fundul mării. Colo o statuie a adunat în carnea ei melci ori scoici. Dincolo un copac smuls din ţărmul roditor s-a pietrificat în acelaşi pîntec sterp al mării, şi aşa mai departe. Pe dedesubt, acestea vor mişca valurile, le vor da relief fără ca ochiul să vadă, presimţind doar că e ceva anume în adîncuri, stabil. Acel ceva s-a creat, în natură, prin sedimentări succesive, geologice — atunci cînd n-a fost un dat pentru totdeauna, o ţîşnire a lavei în împietrire bruscă, definitivă. Ori e o dezvelire a ei, în timp, de nisipuri şi pămînturi moi pe care apa le-a dizolvat şi le poartă cu sine în densitatea ei, în salinitate ori în culoare... Dacă ne raportăm la timpul uman, erele devin istorice, sedimentarea se produce în jurul unui punct de reper din universul creativităţii umane — un obiect, un cuvînt, o idee. Spui „român" şi în spatele cuvîntului este o aşternere de sensuri care de două mii de ani lasă urme după urme pe stînca termenului şi se văluresc într-un fel anume îmbrăcîndu-l. Spui „libertate" şi cuvîntul îţi cade în apele sufletului greu, devine idee, se face de la sine stîncă împrejur de care cugetul şi simţirea se mişcă strîngînd în ele sensuri istorice.

Tradiţia este suma acestor repere fixe din spaţiul civilizaţiei şi culturii unui popor, printre care, pe lîngă care se mişcă veşnic gîndul. Tradiţia presupune o întemeiere — aşa cum orice stîncă presupune un început dat ori făcut, aşa cum orice ochi al plasei presupune cele patru noduri fundamentale — şi apoi o necurmată reîntemeiere rituală — aşa cum valurile mării trec necurmat peste stînca din adîncuri. Natura oficiază veşnic prima clipă a creaţiei ; natura umană o rememorează, id est : o re-creează în memorie, în gest, în cuget. De cîte ori ne gîndim la Mircea cel Mare reîntemeiem Rovinele ; numele este stînca, gîndurile şi faptele noastre — în piatră, în cînt, în litere ori în simplul gînd vorbitor săpate — sînt valurile. Şi ce-ar fi gîndurile noastre fără Mircea cel Mare, de pildă fără Rovine ori fără Vaslui ori fără Posada ? Valuri fără mare, limbi uriaşe de apă spălînd la nesfîrşit un uriaş fund de tuci.

Dar ce-ar fi gîndurile noastre fără dovezile materiale şi spirituale pe care ni le dă timpul prezent ? Putem gîndi cuvîntul „român" fără a reface în minte canalul Dunăre—Marea Neagră, fără a rememora Bicazul, Metroul bucureştean, Dîmboviţa pînză de apă dulce aşternută de-a lungul capitalei ? Putem gîndi la „libertate" fără ca în gîndul nostru să nu se înnoade marii coloşi industriali ce ne garantează această libertate, uzinele, fabricile, centralele electrice, combinatele ? Întemeiate o dată, intrate, deci, în tradiţie, devenite stînci în calea timpului — acestea toate fac parte din fiinţa noastră interioară, sînt prinse în cămaşa de zale a neamului, sînt noduri ale plasei tradiţiei ce ne ţine locului şi timpului. Un ctitor de ţară nouă ni le-a plănuit, ne-a dat curajul şi tăria să le înfăptuim — numele lui este legat de toate acestea şi trebuie cinstit odată cu ele. Gîndirea teoretică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, simbol al acestei epoci înnoitoare, are forţa unui legămînt faţă de tot ceea ce ne-a devenit moştenire culturală şi spirituală. **„Avem o istorie minunată** — spunea tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **ne putem mîndri cu ceea ce au înfăptuit poporul român, înaintaşii noştri".** Mîndria constă în fapta noastră de azi, temei de mîndrie, la rîndul lor, pentru generaţiile viitoare. Epoca pe care o trăim este una de sinteză : se reîmprospătează marea tradiţie a neamului. Gest cu valoare simbolică, gigantic gest ce nu poate fi conceput măcar fără a construi mai întîi noua conştiinţă umană, fără a pune bazele unei pedagogii naţionale a curajului şi abnegaţiei. **„În viziunea noastră** — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **omul nou, constructor al socialismului şi comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înalte cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuţi politice şi morale, prin pasiunea pentru muncă şi creaţie, prin îndrăzneală în gîndire şi acţiune, prin cutezanţă în promovarea noului în întreaga viaţă socială, prin fermitate în lupta pentru dreptate şi adevăr, pentru înfăptuirea principiilor eticii şi echităţii socialiste, prin hotărîrea de a lupta cu abnegaţie şi vitejie pentru apărarea cuceririlor revoluţionare, a integrităţii şi suveranităţii patriei, a cauzei comunismului în patria noastră".**

„La trecutu-ţi mare, mare viitor" — spunea poetul. Viitorul nu creşte de la sine, nu-l aştepţi să apară precum soarele de după orizont, cu necesitatea legilor mecanicii cereşti : el se făureşte continuu prin jertfă, prin pasiune, prin luptă neîncetată. Cine moşteneşte un asemenea mare trecut are datoria acestei lupte, trebuie să-şi dovedească prin faptă dreptul la această moştenire. Numai astfel, pe calea arătată de conducătorul partidului şi al statului nostru, vom putea edifica în timp, ne vom putea aduce partea noastră de universalitate între celelalte popoare ale lumii dornice de pace şi progres, vom putea deveni stîncă pentru noi înşine cei care vom fi în amintirea timpurilor ce vin.

Nicolae Georgescu

Diversitatea vocilor poetice

O imagine a liricii româneşti tinere este posibilă şi e chiar recomandabilă a se alcătui avînd în vedere vitalitatea acestui mod de creaţie, însă, mai înainte de toate, e obligatoriu a rememora criteriile unei astfel de operaţiuni, spre a nu introduce în tabloul de valori fenomene încă nesigure ori lipsite de viitor. Aceste examinări urmăresc, aşadar, „starea poeziei" controlează la un moment dat şi, prin forţa împrejurărilor, purtînd raporturi de ordinul istoriei literaturii, căci a zice că nimic nu iese din neant e a produce un truism. Adeseori, cînd se produc astfel de recapitulări este invocată ideea de „valoare" însă, dacă avem de-a face, între liricii tineri, cu valori constituite este indicat a le aşeza pe acestea în unităţi de creaţie organică.

Spunem, de obicei, că opera nu-i valabilă în chip aprioric prin temă şi nu ar rezulta, din acest motiv, că un accent etic ori etnic preponderent reclamă valorizări obligatorii, criteriul fundamental rămînînd, se înţelege aceasta, esteticul. Însă, fiind stabilit că valoarea literară e, cu precădere, estetică, e de neimaginat o literatură cu evoluţie coerentă şi cu personalitate aptă a se exprima universal în afara condiţiei specificităţii. „Specificul" poate să întărească impresia de valoare însă „valoarea" fără specific e o iluzie şi o anomalie în ordine axiologică.

Aceste propoziţiuni, confirmate de o istorie literară unde încap (pe lîngă Eminescu) Lucian Blaga şi Arghezi, Bacovia şi Ion Barbu, Adrian Maniu şi Pillat, Al. Macedonski şi Vasile Voiculescu decurg din experienţa unei culturi şi, spre a trece la analiza literaturii prezente, sînt esenţiale ca unitate de măsură, de nu cumva năzuim a valida o creaţie lipsită de termen propriu de raport. Din acest punct de vedere, este în afara discuţiei că *lirica tînără* dezvoltă, mai înainte de toate, *o ipoteză de literatură* română şi nu e, atunci cînd valoarea se întăreşte prin intuiţia specificităţii, un produs hibrid. S-ar putea zice, fără a greşi, că avem între poeţii tineri tot atîţia „blagieni", „barbieni", „arghezieni", şi mai cu seamă eminescieni cît şi între liricii cu operă consolidată, însă această observaţie confirmă puterea de a se regenera tipologic a unei literaturi şi nu semnalează ceea ce e factor de evoluţie adevărată, adică intervenţia personalităţii. Cu toate acestea, personalităţi există şi este excesiv a judeca fapta literară nouă prin simpla recunoaştere a ei în valoarea unui registru ; esenţială este înaintarea în cadre antropologic cunoscute şi care ilustrează *această* literatură pe întinderea unei istorii multiseculare. Aceasta explică întrucît *principiul diversităţii* nu stă în raport de incompatibilitate cu acela al specificităţii naţionale (chiar dacă specificul ajunge a fi exemplificat de la un moment dat încolo, prin capodopere), ci este o formă de manifestare a ideii de specific, care trăieşte esteticeşte numai în regim de creaţie diversificată. Ori de cîte ori literatura e împiedicată a înainta prin *diversitate*, reducţia afectează mai întîi contribuţia specifică.

Expresia acestei diversităţi, de nuanţa creativităţii ascultînd de specific, este, în poezia tinerilor, prezenţa unor tendinţe constituite în cadrele tradiţionale şi deopotrivă îndeajuns de elastice pentru a lăsa înzestrarea poeziei să se manifeste încurajînd astfel exprimările individuale. Această diversitate de formule, pe care o putem organiza în serii de creaţie din raţiuni de clasificare, ajunge să cuprindă tot ceea ce reprezintă valoare estetică şi doar un procent neglijabil din cei înzestraţi, însă cu adeziune încă tulbure, nu intră aici. Înainte de toate, *poezia tînără* înaintează în valorificarea unui fond străvechi, autohton ce abia în epoci moderne pătrunde în literatură deşi prezenţa lui în sensibilitatea literară era indiscutabilă şi activă pe structuri inefabile. De la „dacismul" eminescian şi pînă la mioritismul lui Blaga şi apoi la autohtonismul lui Adrian Maniu această conjugare de forţe îşi găseşte forme de manifestare felurite şi chiar dacă substanţial acestea ilustrează un spirit unic, originar, înfăţişarea pe care o capătă diferă. Esenţa istoricistă înveşmîntată într-o poezie a originilor caracterizează totodată şi lirismul vitalist, dionisiac şi misterios, întemeiat pe gîndire mitică şi pe erudiţie de mitosof, al lui Ion Pachia Tatomirescu din *În cîntece* şi *Pelerin în azur*, şi abstracta mişcare scursă în secrete propoziţiuni eliptice a poeziei lui Ştefan Ioanid în *Cuvîntul unic, Al doilea vis din pădurea de cedri*, adăugînd aici conceptualismul lui Grigore Georgiu, poet al unei lumi de esenţe. Aceştia ca şi alţii sînt lirici de nuanţă erudită, intelectualişti în sensul pozitiv, arătînd existenţa unei concepţii asupra poeziei şi opţiuni întemeiate pe reflecţie teoretică, oricît ar contribui la creaţie un factor imponderabil, pe care îl numim îndeobşte „talent", şi care e aici supus unei surdine raţionale. Nimic iraţional în această poezie care, asemenea aceleia a imnicilor de felul lui Ion Stanciu ori Vasile Sav, valorifică spiritul armonios şi o adoraţie a proporţiilor universale afirmate de cultura substratului românesc şi păstrate în substanţa fundamentală a unui popor paşnic şi care afirmă cosmosul, cu valorile lui sempiterne.

E, în aceasta, o *voinţă de specific* care se regăseşte ori de cîte ori poetul dezvoltă straturi de cultură românească specifică, precum ar fi, de pildă, *folclorul* şi cînd astfel de îndemnări se observă la Paul Balahur, la Dinu Adam, la Teofil Răchiteanu (unde metoda eminesciană e foarte pronunţată) înţelegem că un izvor liric cu tradiţie la români a găsit puterea să curgă pînă în ziua de azi.

Acestea, ca şi altele, sînt imaginea unei *literaturi de esenţă romantică* şi consolidarea acestei tendinţe care a recurs la istorie, la mit, la product poporan spre a comunica „specificul" e probabil trăsătura cea mai proeminentă a poeziei tinere, o poezie a romantismului permanent. Aici trebuie integraţi liricii forţelor elementare, ai germinaţiei şi ai cîmpiei, interpretată aceasta în felul unei străvechi Magna Mater, în al căror expresionism răzbate ceva din grandoarea romantică a civilizaţiilor care vin pînă azi cu experienţa lor de demult. Aceşti „poeţi ai Bărăganului" (precum Marin Lupşanu, Marius Stănilă, Şerban Codrin) ori lirici ai ideii de cîmpie românească, stilizată (precum Florea Miu şi Ştefan Mitroi, Sterian Vicol de asemenea) se alătură celor care, revelînd substratul şi dimensiunea poporană, traduc în lirism sentimentul unei structuri antropologice inconfundabile. E un *romantism al grandorii*, care coexistă cu acela al „witz"-ului şi al ironiei (prezent la Lucian Avramescu, la Lucian Vasiliu) şi nu se socoteşte mai puţin capabil să vorbească sufletului decît caligrafia lirică, în arabesc, exemplificată de Ion Mureşan, de Nicolae Băciuţ, ori poezia de notaţie, post-simbolistă.

Desfăşurarea de forţe este impresionantă şi mai amplă decît se poate cuprinde în cîteva propoziţiuni cu aspect de rezumat, poezie tînără şi încă din cea mai valoroasă, fiind şi aceea scrisă de Aurel Dumitraşcu, Eugen Evu, Ion Vădan, Angela Nache, Radu Ulmeanu, Lazăr Lădariu, a căror prezenţă în literatura română confirmă puterea de creaţie a unui popor din a cărui geografie întreagă răsar mereu talente.

Artur Silvestri

Antologia «Luceafărul»

Către Partid

Parcă respir cînd spun : îţi aparţin
partid, cu tinereţea mea de aur,
cu toată iarba strămoşilor, cu umbra
eroilor căzuţi cu tîmpla-n laur.

Parcă-mi alin o sete cînd îţi spun :
îţi ies cu plinul inimii-nainte,
e iulie, e început de poame,
cuvîntul tău mi-e steagul din cuvinte.

Nu-ţi scriu poeme eu. Cu simplitate
desprind cuvintele spre lume,
ca o cămaşă-a inimii şi-o flutur.
Popor mă cheamă,
Mi se spune.

Iulie corectează ploaia din mai,
răcoreşte cu munţii fruntea secerătorilor,
cîntar e iulie prin care se vede distinct
cît apasă rodul gura de rai.

În rîuri iuţi se spală pietre de moară
se lipeşte cuptor de poveste,
coada merelor dulci se subţie,
devin poeţii tineri ţărmul mării.

Toate zilele mi-au fost seminţe,
cărţile deschise mi-au fost ploaie,
fiecare bătaie de inimă a fost învălmăşită
fugă prin cîntece.

O, cît mi-am dorit să trăiesc
în văpaia acestui iulie

Ovidiu Genaru

Patria

Ce-i Patria ? Nu e nici deal, nici vale.
Nici numele vreunui dintre noi.
Nici vreun oraş albit de-ncoronare
Nici luptă scurtă şi nici lung război.

Nici mama care ne-a adus pe lume
Şi nici peisajul ce-am văzut întîi.
Nici felul de-a-neca necazu-n glume,
Nici ţărna ce ne-o fi de căpătîi

Şi nici ştergar cu pîine şi cu sare
Primindu-ne de-oriunde am veni.
Nici plîns de rîu mutînd cu el hotare
Din nordu-ndurerat spre miazăzi.

Şi nu-i nici vorba cu mai multe feţe :
„Fereastră" – aici, la mine-n sat „obloc".
Nici tinereţea fără bătrîneţe,
Ci toate astea, toate la un loc.

Carolina Ilica

Urmăm Partidul

Cînd spunem Ceauşescu, spunem ţară
şi-avem în ochi tot cerul plin de stele,
puterea noastră-ntreagă-i cutezanţa
de-a fi la noi acasă-n toate cele ;
un fluviu blînd, puternic de lumină
ne duce spre izbîndă, clar, sonor,
de aceea astăzi patria ne cheamă
spre ţelul ei, mereu biruitor :
de-acea, astăzi, Noi, la cîrma ţării
avem pe Ceauşescu, brav părinte,
şi inimi lîngă inimi, gînd în gînd
noi ne urmăm Partidul, ţel fierbinte !

Nicolae Arieşescu

Cîmpia

Nu scutul acesta de fier,
Ci fiarele inimii. Fierul
Din inimă. Acela trebuie tăiat,
Păstrat în cupa şubredă a vieţii.
Fierul din inimă. Puterea
De a respira, de a suride,
De a te mîhni. Şi toate acestea
Pe Cîmpia Română,
La coarnele plugului de foc
Ce-i brăzdează obrazul sălbăticit.
Ridică-ţi o casă roşie în Cîmpia Română
Pe care s-o ari cu fierul inimii tale
Păstrat în aburul vieţii
Mai presus de orice
Pentru Cîmpia Română.

Ioana Diaconescu

Istorie

Limba română ca o domniţă
de voevod muşatin
aşa e pentru mine limba română
cinstit vorbind

o văd cînd se piaptănă
şi cînd se îmbracă în oglinzi,
cînd cîntă la clavir
şi plînge la morminte
cînd iubeşte şi mîngîie pruncul
cel aidoma ei
cu părul de castană

şi faţa de lapte
nu o văd însă cînd moare
pentru că, dacă cercetaţi istoria,
domniţele de muşatini
n-au murit niciodată.

Mihai Duţescu

Gînd românesc

Trec apele acestui sfînt pămînt
rotund ca o idee de dreptate.
Sîntem aici de-o vîrstă cu mişcarea
acestor vorbe româneşti în toate
cele ce sînt, în ţarină-n văzduh
în suflet şi-n lucrările făpturii.
Vocale sfinte ne feresc de vis
şi ne-ncălzesc cu miere cerul gurii.
De la-nceputuri, care-ar fi acela,
am tot ştiut c-o inimă-i în toate
Şi că de-a pururi simte româneşte
acest pămînt pentru eternitate.

Daniela Crăsnaru

SUB SEMNUL CONGRESULUI EDUCAȚIEI

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

Gama largă a manifestărilor cultural-artistice pe care le prilejuiește marele Festival național „Cîntarea României" cuprinde, în mod firesc, și activitățile dedicate cunoașterii realității cu toate uriașele sale procese transformatoare, în toată amplitudinea ideilor care o animă și prin care literatura și arta se situează în zona de interes a întregii societăți. Au apărut în anii din urmă cenacluri literare în toate județele țării, ele desfășoară o prestigioasă activitate și susțin în permanență vie atenția față de fenomenul cultural. Nume de tineri autori și cărți au lărgit considerabil aria de referință artistică, aducînd noi argumente, noi repere pentru ceea ce înseamnă azi noua geografie spirituală a patriei. O edificare pe măsură, în gîndire și creație, urmează aceleia care dă contur și trăinicie unei epoci. Către cunoașterea și asumarea acestei realități au tins și tind întîlnirile revistei noastre cu membrii acestor cenacluri, activitățile întreprinse în diverse zone ale țării precum și găzduirea frecventă a însemnărilor, articolelor, reportajelor, prozelor și poeziilor care se scriu într-un contact nemijlocit cu viața, cu munca și preocupările tuturor celor ce dau măreție și frumusețe acestui timp. Scriitorii la locurile natale și despre locurile natale **a fost una din dimensiunile acestui contact și ea prilejuiește în continuare mărturii și reflecții de conștiință care fac din actul creației o permanentă și mereu necesară profesiune de credință.**

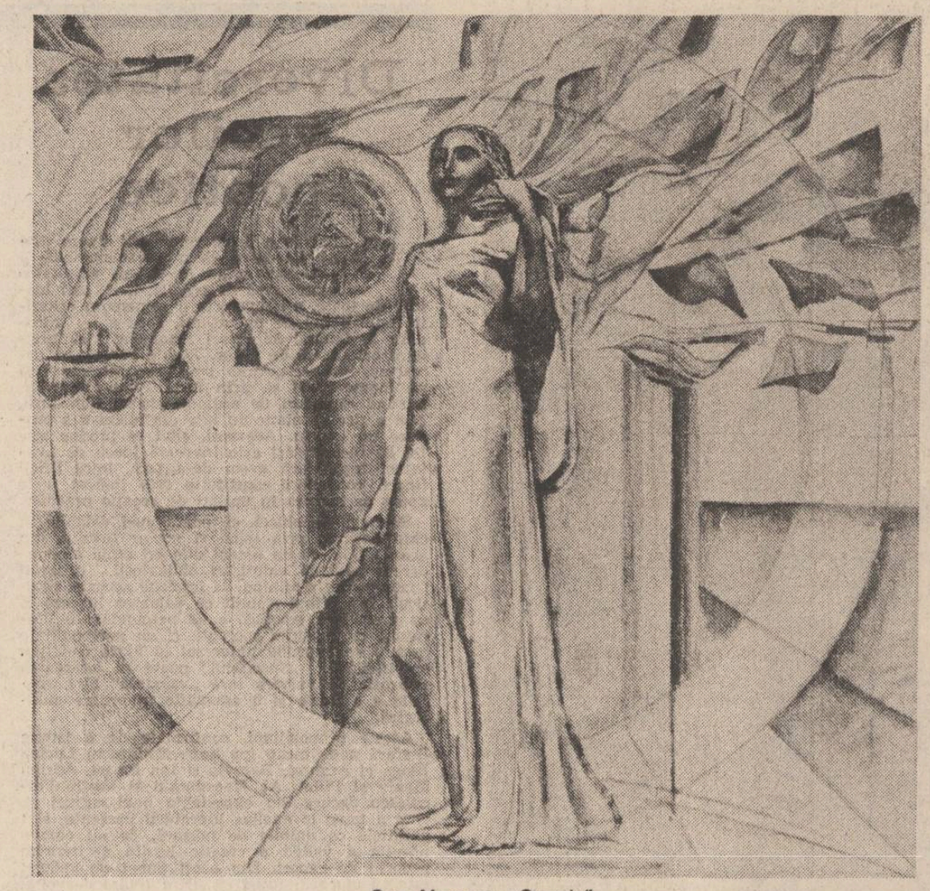

Geta Mermeze: „Omagiu"

BRĂILA

Un cenaclu viu

Punîndu-ne întrebarea în ce fel se repercutează conceptul nouă geografii literare asupra literaturii brăilene, sau mai cuprinzător, asupra literaturii Dunării de jos, trebuie să facem observația că ideile cele mai valoroase ale acelei dezbateri se reflectă cu fidelitate, ca un adevăr axiomatic, în datele concrete, de existență și manifestare culturală a literaturii zonei, confirmînd, chiar și în acest mod, indirect, justețea inițiativei de a defini critic conceptul.

La Brăila s-a vorbit cu mult înainte despre geografie literară însă noțiunea a apărut sub o altă denumire, care semnifica un termen închis : regionalism cultural. Noțiunea fusese lansată în țară de sociologul D. Gusti și găsise ecouri favorabile în cîteva zone ale provinciei prin apariția așa-zișelor **Anale**, ale Olteniei, Banatului, Brăilei, ca să le amintim pe cele mai importante. Prin „regionalism cultural" cărturarii din epocă și mai ales cei din zonele geografice amintite, înțelegeau o viață spirituală activă a cercetătorilor de acolo gîndită în sine și pentru sine, lipsită aproape de perspectiva racordării la geografia culturală națională. Așa ne explicăm, spre exemplu, dificultatea de dialog existentă într-un interviu luat de Mihu Dragomir, pe vremea cînd conducea, adolescent fiind, revista **Flamura**, lui Perpessicius care, la întrebarea ce părere are despre literatura provinciei, o saluta ca existentă, dar găsea formule amabile ca să evite o discuție referitoare la lipsa ei de viabilitate în context național.

Noua geografie literară brăileano-dunăreană a fost cu putință să se contureze odată cu transformările culturale fundamentale pe care patria noastră le-a cunoscut după Congresul al IX-lea al partidului continuate printr-un adevărat fir roșu de hotăriri politice în domeniul cultural fără de care practic existența acestui concept ar fi putut fi pusă la îndoială. Aceste hotăriri au canalizat energiile viguroase ale unei generații tinere, o adevărată explozie de vitalitate și forță spre o nouă viziune culturală și au facilitat, în ce îi privește pe brăileni, apariția editorială a unor prozatori și poeți din generațiile mai vîrstnice. Ca să ne dăm seama de progresul uimitor în această direcție putem aminti faptul că în 1971, cînd generația majoritară a Cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor era de abia pe băncile școlii, revista **Analele Brăilei**, devenită supliment literar artistic al ziarului **Înainte**, apela pentru realizarea unei mese rotunde la prezența unor scriitori străini de această zonă din motivul, explicabil atunci, al lipsei unor preocupări foarte serioase de acest gen la Brăila. În deceniul opt geografia literară brăileană începe să se contureze, avînd un relief literar variat. Gh. Lupașcu publică în acest interval patru volume de versuri, debutează editorial A.M. Buricea și Ion Mustață (acesta din urmă într-un volum colectiv), continuă să publice versuri în volum poetul octogenar Al. Basarab Tibereanu. Dincolo de fenomenul diversificării stilistice spațiul liric este sigilat de specificul locului. Dintre prozatorii din aceeași perioadă, cei dintîi care au apărut editorial sînt Gustav Valentin, Ioan Stoenescu și Gh. Dachin.

Dar consacrarea definitivă a conceptului de geografie literară aplicat la zona Dunării de jos a avut loc în momentul înființării, în octombrie 1985, a Cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor din Brăila, urmat nu mult după aceea de apariția suplimentului literar artistic **Dunărea**. Ele reprezintă două izbînzi culturale, ale căror consecințe viitoare au și apărut și nu vor întîrzia să mai apară. Fenomenul cultural instituționalizat realizează în cadrul noii geografii literare brăilene sentimentul descentralizării și deprovincializării literaturii, marele lui cîștig fiind lepădarea de complexul imposibilității „ieșirii din provincie". O atmosferă culturală nouă, foarte deschisă disputei oneste de idei și care dă autorului din provincie sentimentul contemporaneității cu cei de la centru (transformînd o veche obsesie într-o pseudo problemă) a fost realizată prin apariția suplimentului **Dunărea** în care sînt promovate și propulsate valorile locale, dovedindu-se totodată că o generație este o albie în care se varsă nenumărate tendințe. Ele ilustrează deopotrivă un spațiu geografic conturat pe două coordonate, una internă avînd prin universul creației, atît de specific geografiei reale și a celei sociale a locului, o coeziune celulară, iar cealaltă, externă, de legătură cu organismul vital : marea literatură română contemporană. Cu alte cuvinte se scrie la Brăila literatură dramatică (Ion Bălan, Corneliu Ifrim, Dumitru Pislaru), literatură de aventuri pentru adolescenți (G. Valentin, Ioan Stoenescu, Gh. Dachin) și poezie pentru copii (N. Arieșescu), există romancieri și nuveliști (C. Ifrim, V. Rusescu, V. Datcu, D.C. Munteanu, Mihai Vișoiu, Ialomițean cooptat în cenaclul brăilean, ca să-i amintim pe cei editați) și foarte mulți poeți de valoare (Gh. Lupașcu, A.M. Buricea, N. Arieșescu, Al. B. Tibereanu, Ion Mustață).

În imediata lor vecinătate trebuie plasați Adriana Sîtaru, poetă de real talent, Andra Căpităneanu-Șerban și Mircea Cavadia, ultimul prozator cu ascuțit simț de observație și care are farmecul oralității, poate cel mai specific local dintre prozatorii de aici.

Literatura dunărenilor, mai ales proza, este stăpînită de problematica și pitorescul unor subiecte în care prezența influenței lui Panait Istrati și Fănuș Neagu, Perpessicius (pentru poezia spațiilor agreste sau a întinderilor acvatice), reprezintă nu captivitatea ci adorația față de zeii tutelari. Dar atît prin subiect, cît și prin permanenta luptă de autodepășire artistică, observabilă poate, de la un număr la altul al suplimentului **Dunărea**, literatura contemporană brăileană este apt de a fi imaginea autentică a posibilităților creatorilor de aici de a „susține" conceptul de nouă geografie literară și de a-și face simțită prezența, prin străduințile unei generații tinere, dornică de afirmare, în ierarhia valorilor.

Lucian Chișu

dan rotaru

Partidului

Despre Partid cu inima se scrie,
Despre Partid cu inima gîndim,
Despre Partid cu inima-s rostite
cuvintele pe care le simțim.

Și fiecare vers e precum fiul
căruia neamul i-l încredințezi
Și fiecare clipă e o viață
în care cît o țară azi cutezi.

Despre Partid cu sufletul se scrie.
Despre Partid cu sufletul gîndim :
Ce-i mai frumos în limba românească
se-adună-n imnu-n care îl slăvim.

De August

Independenți și suverani azi sîntem
pe țară, pe istorie, pe destin.
Ne făurim un timp al demnității,
pe care-l vom lăsa celor ce vin.

Cum marea sufletul mereu și-l lasă
peste nisipul aurit de veac,
așa se-aud străbunii prin cuvinte
trecînd și luminînd, eroi se fac.

Imaginăm noi zboruri viitoare
și cutezăm spre neatinse zări,
cînd urcă înspre steaua comunistă
destinul pașnic al acestei țări.

De Pace

Se-aude iar cum urcă grîul
în rotunjimea unei pîini
care se naște din sudoarea
și neodihna unor mîini

Se-aud cum tot devin izvoare
poemele nescrise, cum
se fac azi vers acele timpuri
în care plînsem și șezum...

Vară românească

Cît s-o vedea în larguri marea
eternizînd acest pămînt,
cît munții anina-vor cerul,
făcîndu-se-n poem cuvînt,

ne vom simți cu toții o țară
ce ne va trece în destin,
purtîndu-și toți pe umeri grija
pentru acei ce-au fost sau vin,

ne vom purta mereu părinții
ca o istorie prin noi,
imaginîndu-i holdei rodul
ce-l poartă bobul unei ploi.

Poem despre țărani

Ceasornicele după care cîmpul
își potrivește vîrstele în vară
și rodul care an de an în casă
din neodihna vieții lor coboară,

aceștia sînt țăranii – pîinea vie,
coaptă în suflet, dăruită nouă,
acelora pe care îi învață
imensitatea bobului de rouă.

Le sărutăm, cu inima pe buze,
mîinile-n care soarele-a visat
că stăpînește-o zi peste istorie
și pîinea aburindă-a unui sat.

ion bogdan

A Patriei lumină

Grai să prinzi, să-ți deschizi inima
precum o floare în dimineața
de mai
cînd ciocîrliile visează soare deplin
iar în a Patriei limpezime
spații nemaivăzute se înfiripă.
Grai să prinzi și iubirile să se împlinească
așa cum le este dat să fie
și să dăinuie
în vreme de pace, de bucurie,
în vreme de cîntece cînd cel mai
grozav anotimp se iscă
și ne cuprinde
o, cum ne cuprinde.
Grai să prinzi și flacără să fii în
această lume :
inima noastră tînără este cîntec nebiruit
cu semeție se înalță în noua lumină
a Patriei, cea care
în inimă cîntă.

Reabilitarea poemului

Ziua, cum pleacă din lumea ce ne e dată ;
Ca o umbră, sau, toamna, în marile
Păduri, ca o frunză.

De nedescris tristețea vîntului în
Amurgul acoperit de nori de cenușă,
Impersonali, nedecși
Asemeni unui cuvînt uitat dar a cărui
Amintire ne mai încearcă.

Eu însumi poate că nu mai sunt
Decît o vagă umbră a unui alt spirit
Locuind universul.

Discurs

A fi într-o clipă

O clipire a pleoapelor
Cînd a somna nu mai știu

A fi numai zborul
Neostoitele aripi
Dînd sens
Penetului blînd colorat

A fi tu însuți
Țintuit întru sine
De al iubitei ochi
Săgetătorul

De al bunului prieten

De fără iluzie și clar
Ochiul celălalt

HUNEDOARA

Oraș al timpului meu

FOSTUL ORAȘ-DORMITOR

Hunedoara, unul din cele trei municipii ale județului ce-i au numele, nu este ocolită de reporterii „de senzație" ai mass-mediei noastre. Este firesc așa, deoarece aici spectacolul muncilor, inclusiv celor „fără inteneric", cum sînt supranumite cele cu foc continuu ale siderurgiei din Lunca Cernii fuscane, este unul emblematic, heraldic. Anii de după revoluția de la 23 August, dar mai cu seamă ultimii douăzeci și doi, au însemnat pentru acest centru metalurgic al țării anii renașterii renumelui ei, istoria avînd aici temelii și zidiri, fapte și chipuri memorabile. Cetatea Corvinilor, străjuind mai măreață ca oricînd pe stîncile sub care susură apa Zlaștilor, are o covîrșitoare replică în cetatea de foc a marelui combinat din care pleacă în țară și în lume oțelul marca HD-ROMANIA, dar și laminatele, cocsul, fonta, produsele cocso-chimice cu aceeași prestigioasă semnătură. Inevitabil, deci, rolul primordial al industriei în stema municipiului. Și totuși...

PASAJE, CIFRE ȘI NUME. CE FACE UN FESTIVAL... TINEREȚEA — VÎRSTA MEDIE A CETĂȚII...

Au fost întîi șantieriștii aceia, oarecum exotici, publicitatea cărora au făcut-o, cu sarmul și toată recuzita poate justificatei faze (a literaturii) de atunci, un Nicuță Tănase, un V. Nicorovici, alți îndrăgostiți de „El Dorado"-ul minții de lucru cvasinecesare... Apoi s-au statornicit cei ce aveau să fie, peste ani, hunedoreni. Adăugîndu-se, deceniu de deceniu, celor vreo 15 000 de localnici în 1957, pînă la cifra în pragul sutei de mii, cea de acum. Apoi a fost orașul. Cartiere cu inițiale : O.M. — orașul muncitoresc ; O.V. — orașul vechi ; O.T. — orașul tineretului... Azi, Hunedoara poate fi subordonată simbolic acestor ultime inițiale, tinerețea fiind... vîrsta medie a cetățenilor săi. Ce dorim să spunem în plus față de obișnuitele consemnări ale reporterilor ? Hunedoara de azi este un centru al spiritualității românești. Pledoaria pentru atare afirmație o fac numeroasele formații artistice care au cucerit, în repetate rînduri, laurii supremi la fazele republicane ale Festivalului „Cîntarea României"... Numai în recent încheiata ediție, peste 30 de titluri de laureat cu locul întîi... Aceasta înseamnă creație literară, pictură și sculptură, dar și teatru poetic, teatru pentru copii și tineret, teatru de păpuși... Înseamnă ansamblurile „Hațegana" și „Ardeleana", dar și dans clasic, dans modern, dans tematic, dans de societate, dar și spectacole de poezie și muzică — creații originale, cine-foto-amatori, diaporame, cenaclurile „Flacăra" și „Lucian Blaga", grupul vocal instrumental „Canon", un prestigios festival al muzicii de cameră, vocală și instrumentală, unul al portului și dansului pădurenesc, unul al brigăzilor artistice și al grupurilor satirice... Înseamnă clubul „Siderurgistul", în care, recent, s-au investit milioane de lei pentru modernizare, o casă municipală de cultură, de asemenea, recent renovată în întregime, un club „Constructorul", destinat... urmașilor celebrilor brigadieri ai Bumbești-Livezenilor, ai primelor cartiere hunedorene, ai primelor noi edificii din combinat... Au apărut fabrici și întreprinderi noi, destinate îndeosebi femeilor (altădată anecdotică „valută forte" a Hunedoarei...) cum sînt Întreprinderea de tricotaje tip lînă, mare exportator de produse ale genului, cea de încălțăminte... Acestea au, la rîndu-le, formații artistice proprii, laureate și ele pe țară.

Un loc aparte pentru cartea spiritualității socialiste a municipiului îl ocupă azi scriitorii. Tineri și vîrstnici, prezenți în librăriile țării dar și în locurile lor de muncă, ei, scriitorii, s-au încăpățînat să creadă că steaua fiecăruia răsare nu în metropole, ci exact... deasupra frunții fiecăruia... Rămîne de văzut...

UN BĂIAT ÎN SALOPETĂ : SALOPETA POEZIEI... CANOANELE „CANON"-ULUI

Valeriu Bârgău, atras de spectacolul Hunedoarei, cum va mărturisi în una din bunele sale cărți de reportaj tipărite ulterior, a făcut, aproape un deceniu, „școala" hunedoreană, muncind întîi ca muncitor necalificat în Bluming... A urcat zilnic, ani în șir, treptele de fier lustruit de pași, așa cum avea să urce treptele afirmării în scris, prin poezie, prin reportaj, prin proză... A debutat în cenaclul „Flacăra", pe care, peste ani, avea să-l îndrume... Premiul debutului editorial, la „Cartea Românească", avea să-i deschidă drumul în serpentine sigure ale afirmării... El este unul din cei mai convingători „școliți" ai lecției hunedorene. Viața și munca lui s-au contopit benefic cu ale orașului. Azi, multe reviste și-l dispută, poezia, interviurile, reportajele, cronicile lui probînd capacitatea de buldozer al acestui mînunat băiat „în salopeta poeziei". Pentru el salopeta are valoare de steag personal. **„Grupul vocal instrumental „Canon"** : două viori et voci, două chitare et voci, un violoncel et voce... Mircea Goian, Ioan Evu, Ladislau Iacob, Florin Chețe, Grațian Ordeanu, Ștefan Tamas... Șase voci armonioase, șase instrumente nobile. Cîteva duzini de compoziții proprii, muzică și versuri, un palmares fructuos, o seamă de înregistrări radio și TV... Un „contract sufletesc" cu Radiodifuziunea Română... Întrebați-l, de exemplu, pe Victor Socaciu... Sau pe Titus Andrei, ori pe Morușanu, zis de dinșii Tivi (T.V.)... Întrebați publicul ! „Canon"-ul are de șase ori titlul de laureat pe țară ! Locul ? Numai locul ÎNTÎI. Promisiuni pentru un disc propriu, după cel realizat cu Victor Socaciu („Viața, iubirea cea dintîi"). Un grup de inimi. Un grup aparte, cu totul de excepție în concertul întregii muzici tinere românești. Așa spun cei mai de seamă specialiști, membri ai juriilor, compozitori, etc. Așa spunem și noi, ascultătorii.

ARGUMENTE PENTRU SPIRITUALITATEA

unui oraș al oțelului. Al fontei. Al cocsochimiei. Al minereurilor feroase. Al scheleior. Viața lui de zi cu zi. Spectacole, concerte, seri dansante (6 pe săptămînă)... Mii de cursanți ai Universității cultural-științifice... Colocvii, simpozioane, cenacluri, cercuri, cluburi ale artelor, zumzetul artelor. Zumzetul muncilor la capitolul „suflet". La clubul „Siderurgistul" are loc un Recital din poezia lumii... Sînt aici, într-o sală cochetă, intimă, într-o tăcere magnetică, ascultate versuri din Tagore, Mendez, (Murillo), Whitman, Blaga, Nichita, Sorescu... Mult Sorescu, mai ales vara... Actori tineri, unii studenți în scurte vacanțe „pe-acasă", ai I.A.T.C... Florin Busuioc, Simona Gălbenuș... Este așteptată Ana Ciontea, pînă mai ieri și ea artist amator la casa de cultură... Ca și Camelia Maxim... Mai tineri aspiranți la profesionalism, deocamdată „atinși" cu mireasma laurilor pe țară, Ion Mermezan, Petre Săndulț, Zoica Stan, Gini Maxim... Muncitori, elevi... Revelație a iubirii de artă, de frumos, de limba română. Oriunde poezia se rostește. Ea își are mesageri oriunde... La sala casei de cultură, în foaier, expune o „sarjă" de lucrări op-art, un profesionist rămas acasă : Tiberiu Fazakas. El vine — cum zice — din Vasarheli... Eu cred că vine din... Hunedoara, adică din sufletul mare al acestui mare oraș. Inclusiv spiritual. Oraș al poeziei, muzicii, dansului, picturii. Oraș al vieții.

POEZIE LA IARBĂ VERDE, BERE ȘI BRIF-COR, IEȘIRE.

Urc scările care nu se mai sfîrșesc, pe dealul Chizidului, spre „Ciuperca". Acolo e pădurea. Dreaptă, densă, de stejari. Parcul zoo leneveșe în umbra caldă. Zi toridă, de iulie '87. Cenaclul „Lucian Blaga" susține un recital colectiv. Sedință de lucru deschisă, cu public. Se încinge și mai tare aerul. Da, se poate bea și o bere. Fetele — „Brif-cor". Delicios. Ochii fug pe paginile dactilografiate, unii se poticnesc în cuvinte, e greu să faci critică !...

Dar poezia se scrie ușor ? Uneori. Oricum, ea se trăiește. În vers liber, în rigorile unor prozodii... mai clasice, poezia se scrie întîi trăind-o. Hunedoara rămîne nu doar un oraș al oțelului. Rămîne al oamenilor ei. Iar acești oameni scriu, pictează, cîntă, visează, aplaudă, rîd, pot fi triști. Sînt oameni ai timpului meu.

Eugen Evu

La Meria

Am urmat, de curînd, drumul de la Hunedoara la Lunca Cernii și apoi spre MERIA, pătrunzînd într-o zonă românească cu adînci rezonanțe în istoria și geografia spirituală a Patriei.

Țara Hațegului și **Ținutul Pădurenilor** au atras, în fapt, de mult timp, curiozitatea și interesul oamenilor de știință, din cele mai variate domenii, prin rolul lor în procesul de formare a limbii și a poporului român („întîiul sălaș al neamului nostru dîncolo de Carpați", Ovid Densusianu, **Graiul din Țara Hațegului**, 1915, p. 3), prin monumentele păstrate în acele locuri (Sarmisegetuza, biserica de la Densuș și cea de la Orlea etc.) și prin oamenii descinși din această zonă (Densușenii).

Aflată oarecum la contactul între cele două ținuturi, odinioară gravitînd mai mult spre Hațeg, acum, însă, mai mult spre Hunedoara, Meria afirmă și astăzi o identitate culturală care surprinde puternic pe călătorul ajuns, după o ascensiune dură, de peste două ore, din Lunca Cernii, prin păduri de fagi și stejari, cu izvoare, cu mistreți și urși, cu lupi și rîși, și prin pajiști presărate cu florile „de pe cîmpul Tinechiei" : oi, vaci, capre, într-o coexistență pașnică cu alesele covoare de flori montane.

Într-un sat de nici o sută de case, situat la aproximativ 1 000 de metri înălțime, cu lumină electrică și cu apă potabilă captată din izvor și adusă în curțile oamenilor, dar fără telefon și fără un drum practicabil spre localitățile învecinate, ceea ce te impresionează cel mai puternic este spiritul comunitar absolut în care viața își desfășoară aventura (la propriu și la figurat !), 24 din 24 de ore, aici în cuibul merienilor.

Un singur exemplu : într-o ogradă cu casă și grajduri își duc viața, alături de părinții lor, la un loc, într-o desăvîrșită frăție, materială și spirituală, cei doi frați **Bumbeșe**, cu soțiile lor și cu o echipă de copii. Dacă nu ai vedea în ogradă un tractor pentru lucrul la pădure și nu ai auzi un casetofon, te-ai putea crede ajuns într-un colț de viață patriarhală (ca într-un roman sămănătorist sau într-un film gen western).

Mai e ceva deosebit de semnificativ, care, din prima clipă, îți atrage luarea aminte la Meria : **Învățătorul**, unicul învățător, așa cum a fost de cînd se știe.

Astăzi acesta este personificat prin **Miron Scorobete**, aflat în al 33-lea an al vieții sale. Originar din Meria, absolvent al Liceului pedagogic din Deva, Miron Scorobete și-a început activitatea de învățător în 1974.

S-a căsătorit cu o meriană și are, pînă acum, trei fete.

L-am aflat în curte, potcovindu-și caii, cu o dexteritate profesională de invidiat. De altfel, caielele pentru potcovit și bateriile pentru lanterne (absolut necesare pentru drumurile de 2—3 ore pe care trebuie să le facă prin pădure, adesea la miezul nopții, urcînd de la Lunca Cernii) sînt două elemente care au o mare căutare la Meria.

În fața mirării noastre, ne-a mărturisit că la Meria trebuie să știe de toate („numai moașă nu am fost !").

Am asistat și la serbarea de sfîrșit de an, duminică 28 iunie, la Școală : un total de 22 de copii, din cele patru clase elementare, toți cu coronițe din flori de cîmp, îmbrăcați pădurenește, care au fost numai ochi și urechi la Învățător, conducînd aceasta, cu severitate părintească, din ochi și gesturi mai mult, programul de cîntece, dansuri și recitări, încheiat cu premierea fruntașilor : cîte o carte cu o dedicație a Învățătorului.

Am remarcat un lucru demn de relevat : imediat după serbare, fiecare copil, pe unde apuca — pe sub un gard, pe o lavită, în casă — s-a apucat să citească, cu ochi avizi de cultură și inteligenți, darul Învățătorului.

Am mai adăuga un „caz" semnificativ : profesorul Andrei Scorobete, acum vicepreședinte (cu probleme de propagandă) al Consiliului Popular al comunei Lunca Cernii, fost învățător la Meria, locuind, în continuare, și astăzi, la Meria.

Soția sa, Tudorița, profesoară la Lunca Cernii, venită din Celaru Doljului, cînd avea 18 ani, învățătoare la Meria ; s-a căsătorit cu învățătorul de atunci Andrei Scorobete, și, dintr-o olteancă de cîmpie, a devenit, prin miraculoasă metamorfoză și adaptare la mediu, pădureancă (în ritmul mersului și al vorbirii, în pasiuni și comportare, în relațiile zilnice cu oamenii locului).

Graiul autentic, cu inflexiuni specifice acestui adevărat „triunghi al Bermudelor" al hărții graiurilor românești : Țara Hațegului și Ținutul Pădurenilor, Bănatul de est și Oltenia nord-vestică, comunicarea prin **strigare**, din deal în deal, uzitată și astăzi, în interes personal sau obștesc, **„cîntecul bradului"**, care însoțește pe oamenii tineri (pînă la 50 de ani !), în „marea lor trecere", **femeia** care a născut, în casă sau pe cîmp, la lucru, nouă copii (opt fiind în viață), fără ajutorul nimănui, **omul** cu un sac de porumb în spate care s-a descotorosit, printr-o zdravănă zmucitură, de un ris, ce-i sărise în spinare, **ulița** satului animată de pașii trecătorilor, de mugetul vitelor și de permanentele și prietenoasele forme de bineți între consăteni, **focurile** aprinse noaptea la holde ca să nu între mistreții la cartofi, **mîinile** aspre și **chipurile** severe, marcate de treburile în gospodărie, la cîmp, în mină sau în pădure, toate aceste elemente, ca și atîtea altele, fac ca imaginea Meriei, așa cum ne-am format-o în zilele petrecute acolo, să ne ofere încă un prilej de reflecție aprofundată asupra prestigiului civilizației rurale, asupra valorilor etice și etnice pe care satul românesc le-a cultivat, întotdeauna, în curgerea generațiilor, asigurînd, astfel, permanența exemplară a vieții noastre comunitare, de-a lungul și de-a latul țării.

Valeriu Rusu

POLITICE ŞI CULTURII SOCIALISTE

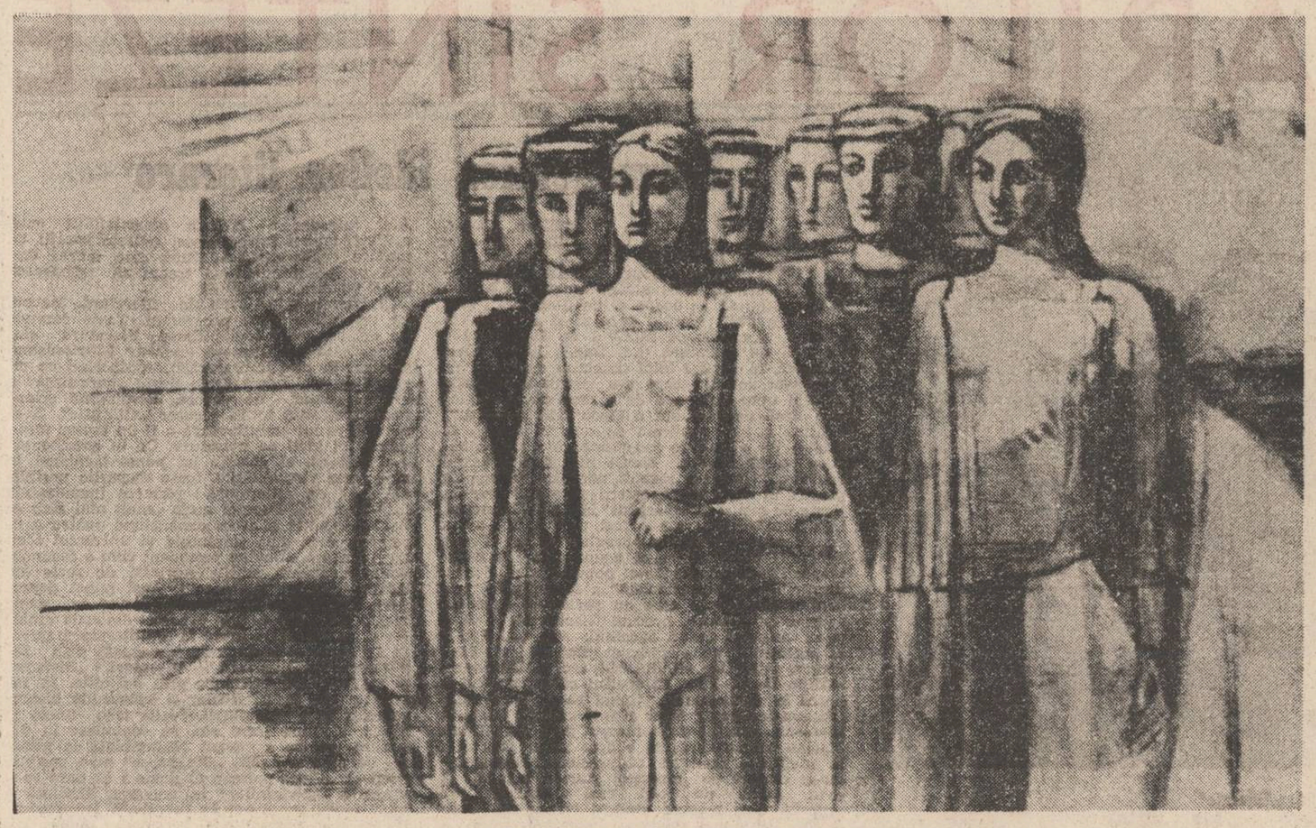

Geta Mermeze: „Constructori" (detaliu)

SLATINA

Locul marilor revelaţii

Un popas recent în municipiul Slatina, capitala judeţului Olt, este revelator, mai ales pentru cel care cunoaşte acest oraş mai de mult, de atunci cînd uliţele sale, căci nu putea fi vorba de străzi asfaltate, te întîmpinau, vara, pe arşiţă, cînd bătea vîntul, cu valuri de pulbere, iar dacă se întîmpla să te prindă ploaia, sau să fi plouat în ajun, cu un strat de noroi vînăt care-ţi trecea dincolo de glezne. De o parte şi de alta a uliţelor, te priveau prin ochii unor geamuri minuscule case cu aspect sordid, rareori luminate de surîsul vreunei flori, ici-colo cu nişte arbori care-şi contemplau singurătatea, iar oamenii pe care-i întîlneai, niciodată grăbiţi, de parcă veneau de nicăieri şi se duceau nicăieri, prăfuiţi şi ei ca şi arborii, ca de altfel întreaga urbe de pe malul sting al Oltului. Această imagine a rămas undeva într-un trecut nu prea îndepărtat, în exponatele de la Muzeul de istorie al oraşului şi în amintirile unor oameni care şi-au petrecut o parte din copilărie, aici la Slatina, aşa cum au fost Barbu Paris Mumuleanu, Ion Minulescu, Dumitru Caracostea şi chiar Constantin Brâncuşi care a venit la Slatina în 1888 cînd de abia împlinise 12 ani şi s-a angajat ca „argătel, plătit de călători mai mult decît de stăpîn într-un han-circiumă de vad între gara de curînd înprăvită de Strassberg şi oraşul prăvălit în vale de pe înălţimea malurilor Oltului" cum notează V.G. Paleolog în cartea sa „Tinereţea lui Brâncuşi". Aici, la hanul-circiumă, Brâncuşi avea în grijă hamurile diferiţilor călători cărora le vindea şi nutreţul pentru cai, crestînd pe un răboj numărul furcilor de nutreţ pe care le vindea fiecărui călător. Cu banii strînşi, Brâncuşi a plecat cu trenul spre Craiova — cea dintîi călătorie cu trenul — de unde apoi, către sfîrşitul anului 1897 a plecat, de data aceasta cu vaporul pe Dunăre, la Viena. Aşadar, putem spune că de la Slatina au început marile călătorii brâncuşiene, unele pe itinerarii fabuloase care l-au purtat peste mări şi ţări, într-un magnific periplu glorios. De neuitat a rămas pentru Brâncuşi lecţia Slatinei care l-a îmbogăţit cu un fond memorabil de cuvinte pline de haz şi de necaz, culese de pe buzele călătorilor care poposeau la hanul-circiumă unde a slujit ca „argătel" timp de o iarnă. Asupra oraşului „prăvălit în vale" Brâncuşi nu prea a avut vreme să-şi arunce privirile. Totuşi de Slatina nu a uitat aşa cum nu a uitat nici Nicolae Iorga care, după o călătorie prin Slatina, pe la începutul secolului nostru notează în cartea sa „Drumuri şi oraşe din România" cîteva rînduri edificatoare pentru stadiul de paraginâ citadină : „La Slatina ajung noaptea... După o lungă orbecăială în praful birjelor... abia într-un tîrziu lumina electrică apare din nou, destăinuind cu cruzime locuri virane, case în ruină, uluci rupte şi toate acestea semănate din loc în loc la distanţe mari". Şi celebrul istoric, mînat de dorinţa sa de a înregistra, atunci la începutul unui veac nou, premizele unei regenerări spirituale, parcurgînd uliţele urbei pe care o ştia menţionată pentru întîia oară în anul 1368, ajunge la concluzia întristătoare că aici „viaţa bate încetinel într-un trup amorţit de multă vreme."

★

Această imagine a unei urbe care atunci nu era altceva decît un punct de vamă care lega Sibiul de Piteşti şi Tîrgovişte, putea fi aşezată, fără vreun protest din partea cuiva sub sintagma sadoveniană de „loc unde nu s-a întîmplat nimic." Astăzi după mai puţin de trei sferturi de veac, sau mai precis doar după un sfert de veac, oraşul Slatina poate fi aşezat sub o sintagmă nouă, de „locul marilor revelaţii", adică locul marilor certitudini ale epocii de aur care a făcut din acest oraş cetatea metalului alb, a întreprinderilor de aluminiu, efigia emblematică a judeţului Olt, unicul producător din ţară de aluminiu primar, aliaje şi folii de aluminiu, de electrozi siderurgici şi de osii montate pe roţi monobloc pentru vagoane. Dar în Slatina mai putem vedea şi o întreprindere de produse cărbunoase, o întreprindere de textile, una de utilaj alimentar, încă una de piese turnate din aluminiu şi pistoane auto, o fabrică de lapte, hidrocentrala Slatina etc. Ce-am mai putea menţiona ? Am mai putea menţiona că din anul 1965 oraşul Slatina a devenit „Erou al Muncii Socialiste", subliniind în continuare că aici, în Slatina, se afirmă cu impetuozitate conştiinţa oamenilor înaltă şi pură, de o puritate asemănătoare cu cea a aluminiului care ajunge la un procent de puritate de 99,99% !

Este magnific ! Şi cînd te gîndeşti că la 30 iunie 1965 s-a obţinut aici prima şarjă de aluminiu românesc în vara cînd însăşi ţara, la cel de al IX-lea Congres al partidului îşi decidea noul său destin care va face din anii consemnaţi în memoria tuturor trepte de lumină spre cele mai înalte culmi de civilizaţie şi progres. Această înseamnă, la Slatina, cifra de 16 miliarde lei cu care oamenii cetăţii s-au înscris în circuitul economic al ţării, un număr de 38 de state cu care face comerţ, 240 000 de tone de aluminiu rafinat anual, mai înseamnă „Perla neagră" a Slatinei, adică întreprinderea de produse cărbunoase, fabrica de textile unde lucrează peste 2 000 de femei, un număr de 80 000 de locuitori şi 14 000 de elevi, precum şi 20 000 de apartamente, o salbă de lacuri de acumulare pe rîul Olt care, pe lîngă faptul că vor spori forţa energetică a ţării, vor alimenta şi sistemul de irigaţii Bucşani-Ciorăiu. Iar în planul spiritualităţii am putea vorbi de corul de bărbaţi „Lirica", deţinătorul locului I la ultima ediţie a Festivalului coral „Dumitru Chiriac" de la Piteşti, de corul de femei „Camerata", ca şi de „Rapsodia Oltului", ansamblul folcloric al întreprinderii de prelucrarea aluminiului, sau de formaţia de călăsari a platformei industriale. Nu putem trece nici peste formaţia de teatru care, sub îndrumarea lui Mihai Lungeanu, regizor al Teatrului „Al. Davila" din Piteşti, a obţinut performanţe artistice remarcabile cu piese care au solicitat interpreţilor multiple valenţe de expresivitate. Şi nu putem trece nici peste activitatea celor două cenacluri literare „Balada" şi „Metafora" unde activează tineri talentaţi dintre care unii sînt autori de cărţi ca : Viorel Dianu, Nicolae Diaconescu, Virgil Dumitrescu, George Enache, sau autori de piese de teatru, ca Mihaela Dumitrescu. Alte nume despre care se va putea vorbi în curînd sînt : Elena Cruceru, Marinela Iacob, George Vaiman, fiecare dintre ei cu un palmares bogat....

S-ar putea spune încă multe despre acest loc al marilor revelaţii, dar încheiem cu un răspuns al scriitorului Dumitru Radu Popescu, desprins dintr-un interviu luat de Victor Ursu şi publicat în „Confluenţe", suplimentul editat de redacţia ziarului „Oltul", în august 1985 : „Oraşul de acum 40 de ani nu are absolut nici o legătură cu Slatina de azi. Era un tîrg absolut fără nici o importanţă în geografia naţională şi astăzi a devenit un punct de referinţă pentru industria europeană. Pentru că nu poţi vorbi astăzi de aluminiu în lume fără să nu aminteşti Slatina. Această revoluţie, această împingere a unor tîrguri necunoscute, această creştere a lor la performanţe de palmares mondial, cred că este un lucru semnificativ pentru socialismul românesc."

Ion Potopin

SĂLAJ

Însemne „pe Sălaje"

În miazănoaptea pămîntului românesc, acolo unde marginile de ţară ascund o civilizaţie autohtonă, de două ori milenară, acolo unde cetăţile stau agăţate de măguri şi munţi, şi pe unde urmele voievozilor de ţară. Menumorut şi Gelu, adăpostesc dragostea de pămîntul lor, pentru urmaşi, acolo, „pe Sălaje" în Ţara Silvaniei, în Sălajul de astăzi, însemnele vieţii spirituale sînt mărturii de netăgăduit ale unei istorii la zi. Însemnele acestea vin de mai departe, în timp, şi ele devin tot mărturii recunoscute ale unei tradiţii culturale sălăjene, păstrătoare şi creatoare de valori. Căci n-a fost ţinut învecinat cu Sălajul, fie că e vorba de Ţara Bihariei, de Ţara Sătmarului sau de Ţara Maramureşului, cărora Sălajul să nu le fi oferit din prea plinul vieţii sale spirituale tradiţionale. Şi nu e nici o surpriză că pe birnele vechilor biserici de lemn din Maramureş intîlnim, pînă azi, numele vestiţilor meşteri sălăjeni care semnau : „Lucrat de maestrul Pasca de pe Sălaje" sau „Grigore de pe Sălaje". Erau oamenii din „Ţara Silvelor", cum numea Silvania, Sălajul, renumitul arheolog sălăjean, Victor Russu, cel care a realizat cea mai enciclopedică şi mai susţinută lucrare despre aceste locuri, pe care o intitula : „Dacia Porolissense — cu distinctă privire la Silvania" (1899).

Ne întoarcem, aşadar, „Pe Sălaje" ca să redescoperim tradiţia lui cea mai îndepărtată, dar şi continuitatea acestei tradiţii pînă în zilele noastre. E firesc să fie aşa. Tradiţiile de cultură sălăjene ale acestor ani poartă însemnele unei continui strădanii spre împlinire. Ele merită să le consemnăm, ca să nu se uite. Să amintim că aici, în Sălaj, se organizează de ciţiva ani, în fiecare august, **Festivalul interjudeţean al dansului femeiesc**, sus pe crestele Meseşului, acolo unde au poposit românii, adică la Popasul Românilor. Şi coborînd de pe Meseş, în plin ceas de primăvară, te întîlneşti cu cea mai veche sărbătoare cimpenească de aici „Măsurişul", de pe Pria, sub Măgura Priei, care e şi un „măsuriş al omeniei", cum îl numeşte acel neclintit om al tradiţiei locului : Ioan Sonea. Se string oile la stînele Priei, în fiecare mai, şi oamenii convertesc ceasul acesta cosmic în sărbătoare de sufleţ, ca să nu se uite că noi din vechi în vechi oameni, am moştenit şi am păstorit acest pămînt, dîndu-i virstă istorică prin datina unei civilizaţii pastorale şi plugăreşti. Dincolo, la altă margine de Sălaje, în Surduc, se anunţă în fiecare vară „Craiul semănătorilor", o adevărată recuperare în fapt spiritul a tradiţiei lucrului pămîntului, proiectînd eposul nostru agrar într-o lume îndepărtată, dar totdeauna a noastră.

Sînt toate acestea însemne nepieritoare „pe Sălaje", despre care se cuvine, trebuie chiar, să scrii, căci bat la porţile sufletului şi gîndului nostru, regăsite mereu acolo. Se cuvine, cu atît mai mult, cu cît aceste însemne „pe Sălaje" au intrat într-un cadru larg, organizat, al unor simpozioane culturale de tradiţie aici, cu titiul firesc şi semnificativ : „Istorie şi civilizaţie în nord-vestul României". Ultimul simpozion, cu acest din urmă titlu, a avut loc între 18—19 februarie, în acest an, la Zalău, organizat de către Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Sălaj, şi Muzeul judeţean de istorie şi artă Zalău. Organizat, de ce să n-o spunem ?, de oameni vii, cu grijă pentru tot ce e tezaurizat în creaţia materială şi spirituală a acestor străvechi locuri autohtone, oameni ai locului sau deveniţi ai locului, nu are importanţă ; importantă rămîne continua lor strădanie pentru ca acest ţinut să-şi regăsească identitatea lui proprie între celelalte ţinuturi înconjurătoare, să fie, adică, la ţinuta ce i se cuvine. La acest simpozion au fost prezentate peste 180 de comunicări, o adevărată „sesiune academică", cu o diversitate tematică recunoscută, care s-a extins de la consideraţiile cele mai noi despre descoperirile neoliticului în aria nord-vestului românesc, de la ornamentica artei dacice şi a ultimului tezaur dacic descoperit recent pe Măgura Şimleului (Cehei), pînă la documentele sălăjene medievale ori la tehnologiile tradiţionale ale construcţiilor, sau la coordonatele etnografice şi etnoistorice despre nord-vestul transilvan în note şi însemnări de călătorie, fără a se uita muzeografia, cartea veche, cultura intrată într-o mitologie şi o toponimie a locurilor, de o marcantă originalitate. Dar cum să le cuprindem şi cum să scriem despre toate temele majore care au fost puse aici şi dezbătute şi urmărite temeinic în comunicări de sine stătătoare ? Le vom găsi întocmai în „Acta Musei Porolissensis", prestigioasa publicaţie a Muzeului judeţean de aici. Le vom găsi ca „însemne pe Sălaje", însemne de neuitat.

De aceea, ne vom întoarce la oameni, la acei oameni care fac eforturi aparte pentru ca aceste „însemne de pe Sălaje" să intre în propria lor istorie culturală, ca cea mai sigură moştenire pentru urmaşi. Sînt oameni care, de la prof. Silvia Cosma, la prof. Alexandru Onit, vicepreşedinte al Comitetului de Cultură şi Educaţie Socialistă al judeţului Sălaj, sau prof. Alexandru V. Matei, director al Muzeului judeţean, au întreţinut ideea unei căutări în profunzime a patrimoniului şi a creaţiei sălăjene, din cele mai îndepărtate timpuri. S-a concretizat această năzuinţă în comunicările simpozionului amintit, susţinute de cercetători competenţi, fie că e vorba de Alexandru Vulpe, Eugen Mewes, Radu O. Maier, Ioan Opriş, (Bucureşti), de Nicolae Gudea, Maria Bocşe, Ioan Tosa (Cluj-Napoca), de Paul Abrudan, Victor V. Grecu (Sibiu), Victor Teodorescu (Ploieşti), de Georgeta Iuga, Emil Domuşa (Baia Mare), de Lucian Cucuiet, Gheorghe Lazin (Satu Mare), Viorel Faur, Mihai D. Drecin (Oradea), Neta Iercoşan, Ioan Nemeţi (Carei), şi mulţi alţii de la Iaşi, Timişoara, Braşov, Tîrgu Mureş, Constanţa, Arad, Bistriţa, Tîrgu Jiu, aproape din fiecare meleag de ţară, toţi s-au oprit la acele „însemne de pe Sălaje" în legătura lor cu fiecare colţ de ţară. Scriind despre aceste „însemne pe Sălaje" îmi dau seama, cu îngrijorare, că nici pe departe n-am ajuns să le cuprind şi să le fac, măcar cît de cît, cunoscute la adevărata lor valoare. Am surprins cîteva într-o carte : „Cartea Şimleului", care conscrie aspecte din acest al nostru nord de ţară. Dar mă întreb, m-am întrebat şi la acest simpozion, cînd vor intra „însemnele de pe Sălaje" într-o carte sau o Istorie a Sălajului ? Căci ele sînt şi sînt multe, aşteptînd să fie restituite oamenilor. Să se ştie, adică, cum „de pe Sălaje", din Giurtelecul Şimleului s-a pornit revoluţia de la 1848. Că aici s-a ivit pe lume tribunul acestei revoluţii, Simion Bărnuţiu, din Bocşa Sălajului. Şi peste deal de Bocşa, Mihai Viteazul a învins trufaşa oaste a lui Sigismund Bathory, iar monumentul voievodului, ridicat în aceşti ani, de sculptorul Victor Gaga, stă mărturie pe dealul Chipcheşului. Undeva, la Cizer, în Sălaj temutul Horea a construit o biserică de lemn, astăzi expusă la Muzeul etnografic din Cluj-Napoca. La Babota s-ar afla mormîntul lui Gheorghe Sincai, iar o „fîntînă" stă aici, însemn, pentru cronicar, cum la Pericei stau mărturii mormintele lui Andrei şi Iacob Delu, ultimul luntăşor în oastea lui Avram Iancu. La poalele Măgurii Moigradului se află aşezarea dacică fortificată, Porolissum, apoi complexul arheologic daco-roman. La Fildu de sus stau monumentele de arhitectură populară, din lemn, atingînd desăvîrşirea artistică. Sînt multe „însemnele pe Sălaje", însă nu le pot cuprinde pe toate. Dar nu le pot trece în uitare nici pe cele de la Ip şi Trăznea, din septembrie 1940, cînd fascismul horthyst a organizat monstruoasele crime, cînd lagărele de la Şimleu şi Cehei, la comanda aceloraşi stăpîni efemeri, desfigurau vieţile omeneşti, ale evreilor adunaţi din jur, dezbinîndu-i deopotrivă, pe români şi pe maghiari, ca la un sfîrşit de lume.

Sînt multe „însemnele pe Sălaje". Ele vin de departe, ni se descoperă altfel de la un veac la altul şi ne primenesc gîndul cu cît le descoperim mai mult.

Vasile Vetişanu

Odă timpului nostru

Eu apăr revoluţia română
şi statul nostru revoluţionar
cu tot ce am pe inimă şi-n mînă
cu patria sunt zilnic solidar

iar dac-un om a fost în gîndul ţării
şi ţara lui i-a fost mereu în gînd
istoria chemaţi-o din istorii
să-i mulţumească lui în primul rînd

tot ce-am zidit cu mîna tot ce-am zidit
cu gîndul
au fost din timpul nostru şi timpul
întrecîndu-l
tot într-un cerc de inimi e pasărea măiastră
pe care-o văd românii la horă hora noastră

şi de te chem la nuntă azi între ieri şi mîine
pe masa noastră este ceva din noi o pîine
şi să nu uiţi române de cînd te-ai şi născut
că timpul nostru mare abia a început

să aperi revoluţia română
şi statul nostru revoluţionar
cu tot ce ai pe inimă şi-n mînă
cu patria fii zilnic solidar.

Ion Nicolescu

Cuvîntul scris din suflet e pagină de jar

Pădurile de oameni care-nfloresc zări
Încredinţează vieţilor aripi de viitor —
Imense, neînvinse ca fruntea scumpei Ţări !

Vuind ca o furtună — istoria vorbeşte,
Acelaşi ritm de doine, care nicicînd nu
piere ;
E Ţara toată cîntec, grăind a nemurire,

În horele de inimi, cu visele de miere.
Vibrează-n orice frunză, nervura unui dor,
Cînd zorile-şi ridică stindardele în soare,

În fiecare clipă e-un gînd clocotitor,
Cînd veşnicia însăşi sădeşte-n noi o floare.
E-o creştere a vremii, în ritm vibrant, sonor ;

Carpaţii, cu ferestre ilumineză cerul —
Ev comunist se-anunţă, venind spre noi
plenar
Cuvîntul scris din suflet
E pagină de jar !

Ioan N. Dumitrescu

Eroii

Pentru lumina din ochii copiilor
Pentru palmele
Din care cresc seminţele
Visîndu-se pîine
Pentru tîmplele lor
Fulgerate de nesomn
Pentru culorile
Iubirii de ţară
Pentru miezul fierbinte
De oţel şi de pîine
Pentru ocrotirea iubirii
În zi de August
Sub al libertăţii soare
După obicelul străbun
Să ieşim în pridvoare
Să ne întîmpinăm Eroii
Cu pîine şi cu sare.

Geo Călugăru

La marea sărbătoare

Nu orişicînd se scrie cu sînge-o epopee,
Nu orişicînd o jertfă îşi află sensul ei ;
Neamul păşeşte-n August pe scări
de curcubee
Purtînd sub bolţi spre Mîine, destinul
Patriei.

Noi, ce zidim lumina la temelia vieţii
Şi punem semnul pîinii în stema de pe steag
Ne îmbrăcăm Cetatea în roua dimineţii
Şi-n preajma-aniversării întîmpinăm în prag

Superba auroră a Epocii de aur
În care viitorul se conturează clar
Cinstind cum se cuvine pe el, poporul faur
În frunte cu al păcii neobosit stegar.

Nicolae N. Dîmboviţeanu

Cîntec pentru ţară

Mă prind în riul zilei
S-ascult pămîntul cum naşte
În fiecare vară ;
În mîini îmi cresc cuvinte,
În inimă o ţară.

Prin faţă îmi trece fremătînd
Tot cerul policrom,
În ochi îmi cresc păduri fierbinţi,
În suflet creşte chip de om

Soarele creşte în limba română
Pe creştet de copil cresc muguri noi,
Albastră e pupila din fîntînă,
Pace şi belşug e-n cîntecul din noi.

Marilena Moldovan

SATU MARE

Febra zămislirii

Să dimensionezi şi să redimensionezi istoria faptelor contemporane aşa cum sînt ele, fără înfloriturî, să te bazezi numai şi numai pe adevăr, pe cifre statistice elocvente.

Am senzaţia vechilor scribi truditori în folosul timpului care vine depunînd mărturie şi pilde mereu grăitoare despre ce s-a durat, în pofida multelor pisme şi uneltiri, greutăţi.

Şi, cu cît adun noi dovezi cu atît mă las mai pătruns de menirea mea norocoasă de-a scrie de-asupra de vremi şi de zodii.

Iar frazele resorb în ele oameni, imagini, rostuiri, întîmplări, prin care Oraşul trăieşte febra marilor zămisliri. Cum fiecare cuvînt evocă o stradă, o poveste, un obiect, un destin, aşezîndu-se calme în ritmul ei legănat, asemenea bătrînului Samus curgînd prin cîmpia mereu foşnitoare şi largă, zguduită de cai în galop...

Căci de cînd mi-a fost dat să mă ştiu în lumină într-un sat cu nume de voievod martir **Gelu**, am fost fascinat de istoria acestui oraş — Satu Mare — azvîrlit de timp în istorie acum mai bine de o mie de ani.

Şi primul meu volum de poeme purta cu onestitate unul din vechile lui denumiri : **Borgum Centenarium**, adică oraşul cîntăririi de sare, oraşul balanţei, a dreptei cumpăniri între toate, din capul locului hărăzit să fie sub semnul copleşitor al echilibrului. El s-a înălţat în egală măsură şi pe un mal şi pe celălalt al legendarului rîu.

Poate, tocmai din această nevoie de echilibru, în ultimii ani, noile cartiere (Micro 14, 15, 16, 17, Carpaţi) s-au construit doar în partea stîngă a Someşului, să egalizeze în măreţie partea cealaltă, în care trăiesc nu mai puţin de jumătate din locuitorii municipiului...

Şi scriboi de veghe din mine mă îmboldeşte să scriu şi despre mărturiile arheologice din ţinut prin care dacii mai vorbesc peste vremi cu zeii lor tutelari şi cu noi : cuptoarele dacice de la Medieşu-Aurit şi Lazuri, undeva în coasta oraşului.

Ori de moartea lui Mihnea, rătăcitor pe acest meleaguri, nu departe de locul de trecere peste Someş, (lîngă Podul Golescu, o construcţie uluitoare, efigie în oţel şi beton, ca un arc întins la extreme, cu săgeata pierdută-n tării), înfrăţind prin jertfă aceste pămînturi cu patria mamă.

Dar cum să ignor griul cîmpiei venind pînă sub ferestrele ultimelor blocuri să povestească seară de seară prin foşnetul spicelor de drumul de întregire al neamului românesc, făcut de Mihai Viteazul, nu departe de-aici, la Moftin.

Căci i-a fost dat acestui oraş să fie în traiectoria luminătoare a acelor bărbaţi doritori de dreptate şi adevăr istoric, cum este martirul cauzei româneşti, dr. Vasile Lucaciu, săditor de limbă română prin liceele din oraş, melodioasă şi deosebit de curată, după cum remarcase, cîndva, luceafărul literaturii româneşti, poetul Mihai Eminescu, referindu-se la limba vorbită „prin părţile Sătmarului".

★

În lumina dogoritoare a amiezii **Oraşul** pare cotropit de propria lui forţă, revărsîndu-se în cîmpia fără de sfîrşit...

Este uimitor cum într-un răstimp istoric destul de scurt — de numai douăzeci şi doi de ani — oraşul şi-a dobîndit o nouă identitate, emblematică pentru istoricele prefaceri din România socialistă.

Acum, aici, în acest oraş din nord-vest ca o sfidare a acelui instinct de amorţire, s-au descătuşat energiile creatoare, într-un perpetuu efort de-nnoire pe **verticală**, pe un perimetru construibil din ce în ce mai restrîns, în conformitate cu rigorile sistematizării.

Palatul politico-administrativ al judeţului din Piaţa 25 Octombrie este cea mai elocventă mărturie în acest sens, ca aspiraţie cutezătoare spre înalt, perfectibil, ideal, împlinire. Din turnul acestei imense clădiri ce include în supleţea arhitecturii ei jocuri volumetrice preluate din arta populară românească, în fiecare zi, noi, sătmărenii, ne ritmăm existenţa şi ne îmbărbătăm gîndul cu melodia cunoscutului cîntec patriotic „E scris pe tricolor unire".

Cum, spuneam, pînă nu chiar de mult timp în străvechiul oraş de cîmpie totul era la fel de liniştit previzibil, elegiac şi anost, proliferînd acelaşi plictis, aceeaşi aparentă beatitudine (Poate nu este cu totul întîmplător că G. M. Zamfirescu în răstimpul lui în acest oraş şi-a proiectat şi şi-a scris o parte din romanele şi piesele lui de teatru...). Porticuri, iederă, praf, pictură de gang, mori şi talciocuri, tîrguri de vite şi spiţerii, foişoare, havuzuri secate, fanfare, birja din faţa hotelului „Dacia", baia comunală de aburi, uzina electrică, promenada pe „corzo", cazarma şi internatele, oh — monogramele urbei...

Străzile ignorau asfaltul şi canalizarea — numai podeţe, cişmele, umbrare şi lavite (azi, străzile modernizate măsoară 94 km, de 2,5 ori mai mult decît în 1965), pe **Calea mare** turme de porci şi de bivoli, ritualuri şi obiceiuri agrare...

Doar turnul pompierilor — construit în 1904 — domina resemnat în singurătate privelişte, pieţele, micile parcuri şi gara...

Fabrica Fraţilor Princz, de sobe, cazane, galeţi, era zestrea urbei de-atunci. O clădire a vechilor bresle, astăzi muzeu... şi-atît.

(Prozatorul Vasile Sălăjan în două din romanele sale, **Coborînd spre nord-vest** şi **Săptămîni de dragoste** captează cum nu se poate mai bine „spiritul locului"...).

Nimic din toate acestea acum. Oraşul Satu Mare şi-a înscris şi el, numele, ca făcînd parte din măreţele ctitorii **ale Epocii Nicolae** Ceauşescu.

Municipiul Satu Mare numără azi peste 130 000 locuitori, dublu faţă de 1965. Şi cînd te gîndeşti că bătrînului oraş i-au trebuit cu mult peste 1 000 de ani să ajungă pînă la 60 de mii de locuitori, numai în două decenii de adînci prefaceri înnoitoare dublîndu-se... Miracol ? Nicidecum !

Prin volumul producţiei realizate de către întreprinderi situate în municipiu, judeţul nostru deţine locuri fruntaşe pe ţară, astfel: primul loc în producţia de utilaj minier, în producţia maşinilor de gătit cu gaze, precum şi la ţesături din in şi cînepă, locul patru la confecţii textile, etc...

Dacă istoria locului reţine nume precum Petre Bran, Simion Bărnuţiu, Ioan Slavici, Vasile Lucaciu, Dariu Pop, Aurel Popp, adînc înrădăcinaţi în conştiinţa dătătoare de sens, nu putem uita nici o clipă nici răstimpurile sătmărene ale lui G. M. Zamfirescu, Pop Simion, F.C. Anderco, Nagy Istvan, Domokos Silaghi, George Boitor, Gabriel Georgescu...

Încă din începuturile activităţii „Astrei" se găsesc şi se regăsesc benefic rosturile acţiunilor şi pe meleagurile sătmărene, în efortul comun de a fiinţa în Transilvania un teatru românesc. Azi există în municipiu Teatrul de Nord — cu cele două secţii ale sale — română şi maghiară — abordînd un repertoriu prestigios. Numai în recent încheiata stagiune, talentatul regizor Cristian Ioan — noul director al instituţiei — a pus în scenă piesa lui D. R. Popescu, **Piticul din grădina de vară**, reuşind un spectacol de excepţie. Nu vom uita nici Filarmonica de Stat — cu un program bine structurat între încurajarea tinerilor dirijori români — nici orchestra profesionistă „Ţara Oaşului", nici sutele de formaţii artistice de amatori — laureate ale Festivalului Naţional „Cîntarea României", care configurează cu pregnanţă o permanentă viaţă spirituală.

Să nu mai vorbim de tinerii scriitori sătmăreni reuniţi în cercuri şi cenacluri literare a căror activitate se desfăşoară în instituţii şi aşezăminte de cultură, în cluburi muncitoreşti şi întreprinderi, trudind asupra limbii române, limbă ce trebuie păstrată în toate virtuţile ei strămoşeşti, şi îmbogăţită prin noi modalităţi de expresie, capabilă să fie expresia sensibilităţii noastre contemporane.

În contextul unei posibile geografii literare, judeţul Satu Mare se particularizează prin activitatea, deloc sporadică, a unor scriitori ce, mai ales în ultimii zece ani, s-au impus prin cărţile lor cîmpului de receptare critică.

Scriitori precum Nae Antonescu, Radu Ulmeanu, Ion Boloş, Al. Pintescu, Ana Maria Pop, Feny Istvan, Ghellert Sandor, Ion Bledea, Tudor Danes, Ion Ghiur, Irinv Kiss Ferenc, Vasile Tarţa, Pais Tibor, Emil Matei, Grigore Scarlat, Gheorghe Glodeanu, George Vulturescu, George Achim, Ion Bala, Corneliu Bala, Vereş Istvan, Gusz Imre, delimitează un „ţinut literar" cu vădite „accente" specifice, devenind — prin scrierile lor fidele oglindă a spaţiului în care trăiesc şi creează.

Dacă vom semnala numai scriitorii care de-a lungul anilor au fost oaspeţii municipiului Satu Mare cu prilejul unor manifestări culturale vom putea sugera deosebita emulaţie spirituală a acestuia.

Oraşul Satu Mare, loc de legendă şi de istorie, pomenit în cronica lui Anonymus ca făcînd parte din ţinutul lui Menumerut, se dezvoltă în deplinătatea forţei lui creatoare, pe coordonatele trasate de Congresul al XIII-lea al P.C.R., învingînd orice greutăţi.

Aici, în nord, amiaza lărgeşte ferestrele caselor...

Ion Vădan

SUB SEMNUL CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

TIMP AL MARILOR SINTEZE

Forma și așezarea

Pornit dinspre „problema stilurilor" (întiiul volum al scrierilor fundamentale ale ginditorului, o sinteză monumentală, se intitulează, simplu, **Despre stiluri**), Edgar Papu se rînduiește, cu exemplul mai hotărît al lui Lucian Blaga in față, și in deschiderea unei filosofii a ființei. Nu numai procedarea contează aci, adică fondarea pe un principiu de unitate, in joc e, in primul rînd, chemarea de a gîndi in aspect holistic : nu doar intruchipările lumii ci, dincoace de acelea toate, temeiul ei insăși (cum o va fi făcut-o, se înțelege, și gîndul înțelepciunii vechi ridicate din mituri) ; nu doar lucrurile, sau și cu ele in joc, dar odată cu/in ascitatea lor (cum ar spune M. Șora). Astfel, cercetarea lui Edgar Papu nu va fi (ne avertizează o deslușire preliminară) o „elementară alfabetizare", „evitind calea didacticistă", stilurile sunt supuse aci la o „analiză celulară". In formarea lor, structurile stilistice au anume trăiri corelative : vor fi numite „substraturi ale ființei". Propulsate de acestea, stilurile nu plutesc insă in absolut, legate fiind, nelipsit, de factori locali, de aceia care (aș zice folosind tot vorba veche) le fac așezarea : „diferite condiții istorice, geografice, demografice etc." (etnicul, se înțelege, nu e scos afară intrucit și le subordonează ; concret vorbind, fiecare din cele patru capitole afectate, pe rînd, barocului, romantismului, clasicismului, manierismului, se incheie, după ce au fost purtate in arealuri felurite, cu așezarea lor in forma românească etc.). Numai cu legătura lor cu acești factori (precizează Edgar Papu), diferitele stiluri își vor fi creat „celulele distincte".

Cu stilurile s-a făcut, către o filosofie a ființei, morfologie : in chip excepțional, la noi, Lucian Blaga (un fapt ce-i dă și azi tăria in veac) și, de curînd, Constantin Noica — o morfologie de felul curent, gramatical, pe șirul cunoscut al formelor de vorbire — un demers filosofic, de aceea, foarte original. Edgar Papu face cu ele **anatomie.** (Cit e acum aceasta de pregătită să dea seama despre sensurile adînci se vede degrabă. In ornamentica barocă e vădită, scrie Edgar Papu, obsesia vegetală, visceralul fiind prezent cu motivul nubiform in sculptură : se reliefează acum nori in piatră, contururi difluente și țesuturi destrămate, acoperirea lor fiind de aceea ca de involucru subțire, o „pieliță care se increțește ușor la punctele de jonțiune", revărsarea dintre margini e ingăduită. Artistul acum, indeosebi germanul, „a dat inconștient satisfacție unei ingerințe a propriului interior organic", ne izbesc aci imagini ale anselor intestinale, pungile scofîlcite din pintec, o intortocheată hartă digestivă. „Este tocmai sediul concentrat al unor centri nervoși, și, de aci, al emoțiilor celor mai violente, constituind, in momentele respective, focarul obsesiei viscerale.") O anatomie, ca să revenim, defel la figurat, cum intr-un înțeles propriu (subliniază Edgar Papu) este exprimată și noțiunea de „structură celulară". Stilurile nu sunt — cu toată aparența contrarie ivită citeodată — simple convenții arbitrare ci **realități ontologice** : „se constituie din prelungiri in noosfera a diferitelor regnuri și subregnuri organice, precum și a altor structuri naturale."

In „Ginduri despre manierism", Edgar Papu propune (a observat bine Artur Silvestri), ca temei al stilurilor, **forma** (împlinită in clasicism, numai dinamizată in baroc și romantism, supusă demolării in manierism) : un temei insă și al ființei ? Se pare că da intrucit ontologiile, de regulă, n-o pot ocoli. Ființa, fără de ea și, deopotrivă, fără de buna așezare, nu poate fi (și intr-un gînd matinal ființa e închipuită, astfel, ca o sferă, la cite un presocratic). Cum potențialul de spiritualitate diferă intre un popor ori altul (ar spune Rădulescu Motru), intre neamuri, și propunerea (punerea in față), la unul sau altul, a formei e felurită. Omul sedentar, țiitor pămîntului și stăruitor acolo sub vitregii e totdeodată unul in mare măsură al formei și civilizația pe care o dezvoltă e căutătoare in canon clasic. Altfel cercetează lumea migratorul. La acesta marginile lumii sunt noi, ființa lui va fi o scurgere, in contact cu forma năvălitorul simte iute pornirea de a o ruina, o dislocă. Manierismul e un stil „barbar", caracteristic intîi celor ce se mută fără răgaz in spații și s-a definit ca atare (spune Edgar Papu corectind istoricește problema) nu in Florența cinquecentescă, așa cum s-a stabilit, dar in lucrarea spiritului germanic — atunci cînd acesta a fost primul care — intre cele multe ale călătoririi — s-a oprit la lucrare, intrînd glorios in jocul culturii ; unele, ca fiind de la urmă, numai au împrumutat. Ostilitatea față de formă coexistă insă cu „afirmarea de sine a formei integrale", „ea acționează ca o reconfortantă contrapondere". Artistic vorbind, conflictul a produs innoiri, citeodată, apoi, și ființei i se cade a intra in devenire, **existența** mai e (se poate zice), in cursul improspătării ei, și o stare a lui „afară" **(ecsistența).**

Forma, scrie Edgar Papu, este „alcătuire organică, iar clasicismul, barocul și romantismul indeplinesc — fiecare altfel — această condiție de existență. Luate in parte, ele corespund pe planul noosferei cite unui regn natural distinct, in speță faunei superioare, florei și faunei inferioare extinse uneori pină la asimilarea cu materialul prețios." La români (am menționat mai sus interesul constant al autorului de a oferi la capătul analizelor consecințele in spiritualitatea noastră ale fenomenelor arătate) manierismul, deși prezent, in folclor și in arte, el n-a fost decit unul „rudimentar", adică anume „ieșiri scurte cu caracter ocazional și convențional". Cind se manifestă (cum se intîmplă, de pildă, cu „manierismul marginal și chiar facultativ din popor"), el nu are decit o funcție instrumentală : „devine un manierism instrumental pentru actualitate in vederea unei mai adinci reintoarceri in folclor" ; in acesta persistență și durată avînd, cu precădere, doar vocația clasică, năzuința la lucrul statornic, lucru așezat (și in așezare). Rezultă de aici că românul e inclinat natural către stabilirea in forme, considerate ca temei și rațiuni ultime, dătătoare de seamă despre ființa lucrurilor și a lumii. Aceasta imi intărește convingerea (exprimată des in fragmentele tipărite din **Ființa românească**) după care spiritul românesc e cu precădere **ekistic** (am imprumutat termenul din urbanistică, unde denumește preocupările vizînd locuirea, dar el provine de la grecescul **oikо** (os, ou) care inseamnă casă, locaș, așezare etc.), acestui spirit adică nu-i prea place abaterea, rătăcirile și, apoi, intoarcerea vinovată, in căințe ; nu e versatil, nu e politropic. Destinul românului stă mai mult sub semnul locului decît sub acela al plecării din el, o părăsire in laturile lumii și o achiziție de margini depărtate, omul nostru nu e vasăzică de felul lui risiptor. Cind, de exemplu, limba românească e pusă (cu un Samuil Micu o dată) să rostească in vorbele ei de acasă limbile incercate ale filosofiei va spune că un lucru ca să fie el trebuie să aibă **estere.** Dar a fi, adică a avea estere e, atunci, totuna cu a sta, cu a avea stare. A fi in forme, a fi e ceva in (și de) așezare, cum și ființa deplină a lumii e in aceasta, in slava ei. Folclorul ne spune și el o poveste asemănătoare, cu basmul lui Ispirescu, să zicem : o pasăre măiastră adusă să ție intreg turnul ce mereu cădea in ruine e infiptă acolo cu cuibul ei cu tot : numai in locul ei, in forma sa, așezată.

Trăiri ale unei desprinderi de formă vor fi fiind și la românii noștri dar ele sunt desigur numai trăiri, subliniază Edgar Papu in **Despre stiluri** : acum vor mai avea și ei baroc, manierism. A ieși din rindiala, insă, nu le place lor să li se intimple (decît poate in ruptul capului) : dezordinea le e de scirbă și de jale, cu amarul ei, dacă nu, citeodată, de haz ori de așezare și cuminte acoperire.

A. I. Brumaru

Brăduț Covaliu: „Tinerețe"

Mereu Eminescu

Urmare din pag. 1

cului intr-o haină nouă. Literatura de idei a poetului este tipărită astăzi cu toată rigoarea științifică, cu acel inevitabil aparat de note fără de care incadrarea in epocă și sensurile intime ale unui text nu pot fi degajate. Această ediție a dat un impuls special cercetărilor și exegezelor privitoare la Eminescu. Ele n-au incetat nici o clipă și nu se poate spune că au așteptat această ediție. O colecție intitulată „Eminesciana" susținută de **Junimea** din Iași a ilustrat, fără a fi singura, viul interes al cercetătorilor si cititorilor față de fenomenul Eminescu. Dar confruntarea cu acea parte a scrisului eminescian, pe care Titu Maiorescu o trecuse cu vederea, rămine plină de consecințe pentru intelegerea lui Eminescu. (după cum o arată și contribuțiile lui Ilie Bădescu, N. Georgescu, Adrian Riza).

Surpriza este de a descoperi o comunicare profundă a poeziei eminesciene cu gazetăria eminesciană. Ideea unui divorț intre cele două indeletniciri, intreținută inertial, va trebui să dispară in fața masivității probelor acestei ediții. Poetul a inceput ca gazetar, a continuat ca poet și a exprimat mai departe in articole de gazetă același crez in paginile **Timpului.** Această ediție face manifestă de altfel puternica implicare a poetului in viața socială și politică a vremii sale. Imaginea indrăgostitului abulic și romantic va fi alungată definitiv de revelația acestor articole, care nu mărturisesc un gazetar pasager, ci unul de o implicare decisivă. Contribuția gazetărească se intoarce asupra poeziei pentru a-i potența sensul, iar poezia eminesciană mărturisește aderența ei continuă la poziția gazetarului.

O biografie a lui Eminescu, o nouă biografie eminesciană, pentru că aceasta e cerința pe care o impune actuala ediție, va concepe după toate semnele altfel investigația asupra vieții, ideilor și scrisului eminescian. Cel puțin ideea unei rupturi, aceea dintre poezie și gazetărie, va trebui să fie revizuită. Alta, moștenire nu afli din textele poetului, cit a unor lecturi care n-au cetit in ele decit ceea ce au voit să citească, este a unui scriitor cu viziune critică asupra istoriei românilor. Textele articolelor lui Eminescu vădesc o competență istorică uimitoare, confirmind lecturile vechilor cronici și documente de care s-a făcut caz numai atunci cind s-a vorbit despre limba poeziilor lui. Alături de imaginea unui Eminescu cu ochii scufundați in stele, condamnată la dispariție de contururile noii ediții, alta, aceea a unui Eminescu fermecat de 1400, ca singură epocă istorică valabilă pentru români, va dispare. Confecționate in secolul trecut, vehiculate și după 1900, din varii motive, aceste imagini desuete ale poetului Eminescu nu mai au sorți de izbindă in fața unei realități grăitoare cum este corpusul de articole care inaintează astăzi intre coperțile ediției definitive. Desigur, Eminescu a preaslăvit cu bune motive pe Mircea și Ștefan cel Mare, dar a făcut-o și pentru Matei Basarab, cu argumente lucide, după cum și-a făcut din Tudor Vladimirescu un reper modern și dramatic pentru care a intrat in violente polemici cu cei pe care-i considera in egală măsură uzurpatori ai trecutului istoric, spoliatori cinici ai țării și mistificatori nerusinați ai istoriei naționale. Alexandru Macedonski, pe lingă promovarea cu anasina, din punctul de vedere eminescian a unei poezii „noi", mai avea și păcatul de a fi urmașul trădătorului lui Tudor Vladimirescu. Lecturii lui Maiorescu care a voit să vadă in Eminescu un poet marmoreean, îi urmează o altă lectură in care figura poetului va fi mai aproape de a participantului la revoluția ardeleană din **Geniu pustiu.**

Ca orice geniu, Eminescu și-a incomodat cumplit contemporanii, desigur, mai ales pe unii, posteritatea lui fiind incă incărcată de tensiunea unor aversiuni moștenite. Ele s-au răsfrint postum asupra ideilor sale, ca o coajă inaderentă de epitete, ce se cade și a și inceput a fi inlăturată. Operația o fac de la sine textele poetului pe care noua ediție ni le oferă generos și informat. După ce vom fi elucidat și ceea ce s-a intimplat cu poetul din 1883 și pină in 1989, după ce deci vom reconstitui complet viața intelectuală a lui Eminescu in acest răstimp, vom putea zice că am ajuns la un capăt de drum. Unde se va ajunge oricum, deoarece aripile Luceafărului cresc odată cu trecerea timpului.

Echivalențe

Urmare din pag. 1

te lași, in voia acestei judecăți aminate, oricind posibile, cu verdicte mereu deschise avantajului. Este desigur, o dulce iluzie, dar ce scriitor ar scrie fără iluzia că el descoperă lumea ? Ce descoperitor pleacă la drum fără iluzia că e cel puțin mai mult decit genovezul pornit cu cîteva caravele să dovedească rotunjimea pămintului și existența unor lumi noi ? Ce-a găsit se știe, mai mult sau mai puțin, și interesează in planul unei finalități care se poate separa de actul călătoriei. Ba, după cum s-a văzut din pățania genovezului adoptat de curtea spaniolă, poate isca sentimente de regret pentru a fi indrăznit și de ispășire foarte banală și neagră pentru ceea ce a fost vis de azur.

Și, totuși, există ceva după care se poate măsura, cintări, echivala... Acel ceva este posibilitatea călătoriei. Șansa de a intilni pe cineva dispus să-ți dea corăbiile sale, fără să te intrebe prea mult de vei ajunge la țel sau nu, ori dacă te vei mai intoarce și nu vei sfirși in Filipine, sub săgețile sălbaticilor care, vai, nu au înțeles nimic din cei aproape doi ani de suferințe și iluzii ale lui Magellan, săvîrșiți in pustietatea oceanului și vrăjmășia comparșilor. Deasupra a tot se ridică, insă, sentimentul călătoriei, acel flux interior, comparabil cu puterea de a iubi, de a adera la o cauză, propensiunea in sine, posibilă intr-o vreme, mai puțin posibilă in alta, imposibilă in a treia. Așa este plauzibilă comparația. Vremi in care omul incearcă și vremi in care omul parcă tace. Este posibil ca acel secol de aur al elenilor să fi fost binecuvintat cu spiritul incercării, călătoriei, visării. Cum ? De ce ? S-au căutat răspunsuri și se vor mai căuta. După cum, foarte sigur, nu se va găsi niciodată unul complet. De care nici nu-i nevoie, de altfel. O vreme poate fi diagnosticată, astfel, se vede, totuși, iar la noi, perioada literară dintre cele două războaie mondiale a fost o asemenea vreme. Evident, nu separată de epoca marilor clasici ; nici nu-mi este in intenție s-o compar prin creațiile de vîrf. Identificabilă, ca fiind de primă mărime, prin amplitudinea fenomenului creator, prin diversitate și diversificare. Războiul a intrerupt-o. Anii imediat după au incercat să refacă legătura, supuși insă multor deturnări și incetiniri. Abia după 1965, spiritul, cel care poate identifica un timp de comparație cu altul, a prins să se exercite la intreaga lui putere. De aici incolo, epoca suportă judecarea. De aici incolo, literatura care s-a scris in România poate fi pusă in balanță ca ansamblu de talente și nu numai (nu-i puțin, evident)) prin operele singulare, valoroase, existente și mai inainte. Cred că nimeni nu poate ști cu exactitate cit rămine și cum rămine o literatură. Nu ceturi și vremelnice uitări depărtează sau apropie un scriitor după timp de cititor. Eminescu a crescut prin veac ; Sadoveanu, după ceea ce părea să fie un fel de respectuoasă tăcere (nu uitare !), ne umblă cu pași de grea eternitate prin memorie. Geniile mai degrabă ne privesc ele pe noi decit noi pe ele. Trebuie să ne acceptăm postura de subiect al ceva ce a trecut dincolo de noi. Insă, cu măsura de oameni vii, gindind la lumea noastră, se cuvine s-o iubim, azi, pentru posibilitatea incercării, pentru șansa necunoscutului. Din spațiul acesta au apărut mulți scriitori, s-au născut cărți pe care le socotim bune, nădăjduim să le socoată astfel și cei de după noi. In spațiul acesta care e un spirit nou de artă, o gîndire profesionistă despre artă (vai, cit de puțin a înțeles din ea Ion Rotaru, in a sa bizară „Istorie"), sintem indreptățiți să spunem că parcurgem o epocă prielnică literaturii, in continuarea perioadelor prielnice literelor române. In spațiul acesta se nasc scriitori tineri care își așează, dintru inceput, cărțile, nu sub semnul mutenției paralizante (ciudat, parcă elogiată in aceeași „Istorie" !), ci al indrăznelii, al incercării de a porni spre literatură de la lume, dar și a ajunge la lume de la literatură. Este in aer tensiunea bună, a competiției, aud neliniștea din care se nasc idei și sentimente, cuprinzind nu o generație de scriitori, ci o intreagă literatură. Cit de simptomatic apare că, in aceste ultime două decenii, de exemplu, atitia scriitori impuși altă dată și-au restructurat mijloacele și, mai cu seamă, viziunea asupra menirii și felului cum își indeplinesc menirea ! Da, o epocă literară poate fi judecată pe aceste criterii și chiar dacă nu mă simt indemnat la ierarhizări la scara timpului cel fără de sfirșit, cel puțin astfel de vorbe de judecată despre vremea noastră literară se cuvin ; fără ea nu va fi posibil nimic din ce va fi.

Iubirea de carte

Urmare din pag. 1

toții că nu intotdeauna succesul însoțește valoarea, ori că valoarea este insoțită de succes. Și totuși, nu putem ignora voința cititorilor de a cumpăra o anume carte și de a o ignora pe alta, preferințele lor pe diferite nivele estetice. Marii scriitori au dovedit, prin cărțile lor, că, mai devreme sau mai tirziu, acestea se impun și devin de negăsit in librării : că nu există carte valoroasă in sine care să nu intre intr-un larg circuit public, să nu se impună in fața cititorilor săi. Ritmul de creștere intelectuală a generațiilor tinere este din ce in ce mai rapid, capacitatea acestora de a absorbi tot ce este bun de cultură și civilizație a crescut, interesul pentru lectură, in ciuda unor „concurențe", nu a scăzut, dimpotrivă. Avem astfel, azi, cititori de excepție la toate virstele, care, in afara preferințelor subiective, particulare, au una, generală : cartea de valoare, cartea de literatură, de știință, de istorie, de medicină, de sociologie etc. Pentru ei merită să te bucuri cind îi vezi inconjurind standurile de cărți ca pe niște lăzi de comori, desferecate, cu ochii sclipind pătimaș cind netezesc ușor cu degetele primele pagini ale unei cărți nou apărute. Merită să te bucuri că ei există și că prin ei există și cărțile noastre.

Hermeneutica ideilor literare

În anii din urmă, un cronicar literar, pus in situația de a judeca ideocritica lui Adrian Marino, nemulțumit de inclinația spre teoretizare a autorului, sfîrșea prin a-i atrage atenția că a cam sosit timpul să se ocupe și de literatură ! Iată că, intr-adevăr, Marino pare să fi ascultat indemnul, dăruindu-ne masivul op **Hermeneutica ideii de literatură** (Ed. Dacia, 1987). Dar, probabil, in același total dezacord cu tipul de recenzent amintit, care n-a ințeles că se afla in fața unui nou mod de a face critică. Relativa lipsă de audiență a **ideocriticii** in cultura noastră a fost explicată de autorul insuși. El vorbea de o tradiție inconsistentă a preocupărilor teoretice și a simțit in impresionismul critic, cu care s-a războit adesea, principala piedică in calea recunoașterii drumului deschis. Poate de aici și „despărțirea" lui de G. Călinescu, in descendența căruia a fost pus, luindu-se in considerație debutul la **Jurnalul literar.** Marele istoric și critic literar se ocupa chiar de **fenomenul literar,** cîștigindu-și popularitatea și prin plasticitatea „impresionistă" a formulărilor critice. „Călinescienii care au pariat pe scriitura artist-impresionistă, precum Nicolae Manolescu, și-au asigurat lesne succesul. Alți „discipoli" ai maestrului au augmentat pină la manieră diverse laturi ale stilului călinescian. Bunăoară, **maliția** la Al. Piru, in spațiul căreia criticul a ajuns la virtuozitate, ținind să-și sublinieze „călinescianismul" chiar și intr-un titlu : **Istoria literaturii române de la inceput pină azi.** Adrian Marino a considerat că e prea puțin spre a fi la inălțimea tradiției călinesciene. Despărțindu-se decisiv de maestru, Adrian Marino a avut șansa de a-și croi drumul său propriu. Căci măsura gîndirii critice universale din jumătatea de veac pe care o trăim, a dat-o, orice s-ar spune, critica sistemică, de anvergură ontologică. A fost, pare-se, șansa de a ieși din provincialism și din primejdia epigonismului. Audiența de care s-au bucurat și se bucură, nu numai in aria culturii românești, personalități precum Mircea Eliade, Constantin Noica, Anton Dumitriu, se explică prin creația majoră, sistemică de valori.

Adrian Marino este printre foarte puținii critici români care pot intimpina cu argumente de parteneri egali obiecții, indreptate asupra criticii literare, care nu sint chiar gratuite. Deocamdată, printre contemporani, este singurul care și-a dus munca pe culmile reușitei depline, alții (mai tineri) aflindu-se incă in faza căutărilor. O voință imensă, rod al unui orgoliu care și-a depășit condiția, o rezistență bio-psihică pe măsură dublată de o putere de muncă uriașă i-au ingăduit lui Marino să-și materializeze principalele aspirații, ridicindu-se la **concept.**

In cartea noastră despre Eminescu am arătat că ființa ipostaziată in personalitate creatoare se tridimensionează după capacitatea bio-psihică de receptare și recreare a realului : sub semnul **timpului** (cu precădere „auditivii"), sub semnul **spațiului** (indeobște „vizualii") și, deopotrivă, sub semnul spațio-timpului, in cazuri foarte rare, precum Eminescu. Ființa — și deci și ființa ideii de literatură — aparține, la Adrian Marino, cu precădere, **spațialității.** De altfel, Noica și declară că numai spațiul este Bildend (formativ) și consideră ca lipsite de sansă, dacă nu anacronice, filosofiile de tip existențialist, care vin dinspre **timp** (v. atitudinea lui față de Heidegger). O cahtate a ginditorilor care-și asumă **spațial** lumea (faptul nu este o opțiune „conștientă", deși poate fi **conștientizat)** este „optimismul". Adrian Marino și-a construit sistemul pe deplin convins că se poate ieși din impas in fața crizei conceptului de literatură. Ca și in cazul lui Noica sau Mircea Eliade (v. mitul **eternei reintoarceri,** fundamental pentru gindirea hermeneutului), ființa, ca și gîndirea, este concepută **spațial,** iar imaginea perfecțiunii, la toți trei, este **cercul.** „Circularitatea este schema gîndirii insăși, scrie Marino. Gîndirea, ca și ființa, sint circulare. Devii ceea ce ești. Găsești doar ceea ce cauți. Ideea de literatură devine doar ceea ce este". (p. 26). Infuzia — cel puțin in plan secund — de „temporalitate" in viziunea ginditorilor noștri îi apropie de matricea stilistică românească. „Cercul" devine și **ondulațiune.** Marino adaugă sincroniei dimensiunea diacroniei, incit modelul propus e dialectic, dinamic, autentic modern. Credem că acesta este și tîlcul insistentei „despărțiri" a lui Noica de Goethe și de dialectica „eternei reintoarceri" a lui Nietzsche. De aici, statornica respingere a devenirii „neutraliste", respingere prezentă și la Adrian Marino. Criticul își consideră hermeneutica activă, militantă : „De «neutralitate» nu poate fi deci, incă o dată, vorbă, iar singurul sens al «obiectivității» și «adevărului» îi are consecvența și supunerea la exigențele regulii de lectură riguros aplicate". (p. 27). Ridicarea **subiectivului** la **obiectiv** este cea mai de seamă cucerire a hermeneuticii lui Marino („«obiectivitatea» și «subiectivitatea» acestei sinteze este postulatul de bază"). Mai mult, ea vine dintr-o aspirație statornică a spiritului critic românesc, concretizată in vocația sintezei, a „enciclopedismului". Cunoașterea, parcurgind intreg cercul gîndirii și al ființei, nu se mai poate lăsa sedusă de numeroasele **isme** partizane ale diverselor mode. **Critica totală,** ideal profesat de Ibrăileanu și de G. Călinescu, avind acoperire in aceeași matrice a spiritului enciclopedic autohton, devine cu totul **altceva** la Marino, fapt capital, care-l distanțează net de intreaga critică românească și chiar europeană. Scriitorul total, recte criticul total, model inegalabil fiind G. Călinescu, a făcut de toate, cu strălucire. Adrian Marino vrea altceva. El crede că a devenit posibil să se depășească enciclopedismul tradițional in limitele altui tip de enciclopedism. De aceea, se și arată nemulțumit, observind o desincronizare cu Europa a culturii noastre : „Pusă in situația de a o asimila și de a se sincroniza total și repede cu cultura europeană, ea n-a ajuns insă la stadiul specializării stricte. In Occident, enciclopedismul este depășit, pare superficial, diletant etc. ; totul se face in colaborare prin compartimentări stricte ; la noi, nu". (30). Ne indoim că Marino are intru totul dreptate. Deja Eminescu stăpinea magistral dialectica **tot / parte,** depășind decisiv enciclopedismul tradițional. Plus de asta, există anumite riscuri ale specializării stricte pe care Occidentul n-a știut, foarte adesea, să le evite, ezitind să pună, spre exemplu, bazele unei logici de tip Hermes, pe cită vreme „enciclopedismul" românesc și-a arătat vocația innoitoare prin filosoful extraordinar care este Constantin Noica. De altfel, ascendentul lui Marino insuși față de critica europeană modernă vine din aceeași matrice și ideocriticul este cel dintîi care o știe. El se revendică de la vocația românească a enciclopedismului : „In orice caz, viziunea totalizant-modelatoare a acestei **Hermeneutici** corespunde tendințelor „enciclopediste" ale unui critic român, care se revendică de la o astfel de tradiție". (31). Din această perspectivă, nu mai poate fi vorba de **mimetism. Modernitatea** lui Marino nu mai stă sub oblăduirea „sincronizării" cu o anumită școală critică occidentală cum se-ntîmplă cu mulți critici nematurizați. El refuză programatic orice soi de inregimentare, după cum Caragiale se detașa, la vremea lui, de orice formulă stilistică sau curent literar. Or, cum observam in altă parte, acestea sint semnele unei veritabile **obiectivități,** fapt care i-a permis marelui scriitor să pună bazele unei **poetici a obiectivității** in literatura europeană. Recunoaștem in Adrian Marino un continuator, dar in alt plan — cel al ideilor literare, al vocației românismului intru **obiectivitate.** Ideocriticul nu se consideră nici critic literar propriu-zis, nici istoric literar, nici eseist, nici teoretician al științei literaturii, nici semiotician, nici structuralist, nici psihocritic etc... Respingindu-le, din perspectiva „subiectivității" sale, el le acceptă deopotrivă pe **toate,** fără nici un soi de regim preferențial. Aici intrevedem izbinda **obiectivității** sale, epuizarea unei intregi epoci (citește **istorii)** de gîndire critico-estetică, după care marea critică de pretutindeni va trebui să gîndească **altfel** universul literaturii.

In **Hermeneutica ideii de literatură,** Marino își respectă riguros programul. Toate formele de critică, toate ideile despre literatură sint valorificate nepărtinitor (inclusiv **foiletonismul** ironizat in alte imprejurări), spulberind cu rigoare de metronom orice iluzie „narcisiacă" a vreunui punct de vedere. Respingind scientismul, el este totuși riguros „științific". Hermeneutica lui ambiționează a fi un tablou Mendeleev al ideii de literatură. Ca in cosmogonia eminesciană, el găsește un **punct** inchizînd in sine toate virtualitățile, toate sensurile posibile ale ideii de literatură : pădurea inepuizabilă intr-o gîndă. Punctul acela „mult mai slab ca boaba spumii" aflat in expansiune pentru a se reintoarce in sine stăpînește și universul ideii de literatură. (Devine pasionant cum a fecundat eminescianismul marile resfrîri de forțe ale culturii noastre moderne !). Acel punct descoperit de Marino este **litera.** Marino nu scapă nici o clipă din vedere raportul dialectic dintre **tot** și **parte.** De la **literă** la **antiliteratură** cercul se inchide deschizindu-se totdeodată prin revărsarea antiliteraturii in **literatură** : „Sistemul și modelul sint circulare prin definiție. In interiorul lor, jocul circular și substitutiv al conceptelor este inevitabil. Ideile trec unele in altele, răspund intre ele, se contopesc in noi sinteze, pentru a reveni reasamblate la punctul de plecare". (26). „Stagnarea" nu-i posibilă decit ca „iluzie optică". O iluzie i se pare convingerea „modernilor" in noutatea absolută a unor teorii privitoare la literatură. Demonstrația se face pas cu pas, necruțător, punind in mișcare o erudiție de zile mari. E suficient să amintim de pretenția contemporanilor noștri că antiliteratura este creația veacului al XX-lea. „Ghemul" sau „fuiorul", ca să apelăm la altă metaforă eminesciană, conține de la inceputuri toate potențele, literatura coexistă și se confruntă cu diverse ipostaze de antiliteratură pe intreg firul istoriei. Dar ca să nu fii prizonierul **firului** care se toarce neincetat, trebuie să ai predispoziție filosofică, să „abstragi" de la tors. Marino o are din plin. Ideocriticul atinge un fel de demiurgie a privirii pentru **care a**proape că nu mai există secrete. Hermeneutica devine o vastă enciclopedie a „poncifelor" (in sens baudelairian), a „locurilor comune". Nimic nou sub soare, ci doar lucruri dintotdeauna in termeni noi. De altfel, deviza cărții este un citat din Vincent de Leiris : **Non nova sed nove.** Toate converg spre un text unic, atotcuprinzător — Cartea, alcătuită, totuși, dintr-o coerentă țesătură intertextuală. Ni se pare o minune că in fața acestui spectacol hermeneutul nu rămîne „privitor ca la teatru", rece, suprasaturat. Totuși, asupra cititorului impresia poate fi aceea a pierderii stării de mister prin „demitizare" permanentă. De aceea, pagina lui Adrian Marino, in ciuda permanentei tensiuni intelectuale, a extraordinarei hărțuieli bibliografice, poate da sentimentul zădărniciei și a uscăciunii ideilor pure. El e din stirpea acelor care au văzut idei, dar care nu vor să le cadă pradă. Și totuși e sub puterea fascinației lor, descoperindu-le o viață de sine stătătore. Dacă **partea** e purtătoare de **intreg** și i se substituie oricind și oriunde, o **idee** poate deveni purtătoare de **ființă,** dobindind autarhia primordială. Ideea de literatură are, astfel, și

Csutak Levente: „Cîntec de pace"

ea o existență autonomă : „Ideea de literatură are propria sa viață, literatura propriu-zisă o alta". Autarhia ideilor, de probabilă inspirație platoniciană, constituie rațiunea de a fi a **ideocriticii.** Pluralismul monadologic al lui Marino este o realitate culturală pe care n-o mai putem ignora fără pagubă. Prin el, autorul român se plasează in „avangarda" gîndirii critice postmoderne, ca să folosim un termen la moda. Militantismul său comparatistic poate avea urmări hotărîtoare pentru instituirea unui nou climat cultural astăzi. Intenția e limpede exprimată : „Gestul are in același timp și intreaga semnificație a deprovincializării, și deci a recuperării — in termeni personali — a unei idei centrale de circulație universală, din toate epocile și zonele de reflexie literară. Deprovincializarea inseamnă dialog critic intre parteneri culturali egali in drepturi, depășirea «europocentrismului» și a altor **isme** restrictive". (31). Modelul propus de Adrian Marino (ai cărui constituenți „tehnici" i-am lăsat in grija **cititorului**) are semnificația unui indemn adresat noilor generații de critici de a invăța rostul cuprinderii **intregului** din perspectiva unei subiectivități creatoare. Autorul neavind pretenția ultimului cuvint, cei ce vor veni il **vor** fi ințeles in măsura in care se vor depărta de „adevărurile" pe care el le-a ordonat cu atita dezinvoltură in Carte. „Tabelul Mendeleev" al ideilor literare are suficiente căsuțe albe care-și așteaptă cercetătorii și descoperitorii.

Theodor Codreanu

CUMPĂNĂ

Fulgerul

Pe drum de seară îți va sosi perfecțiunea.
Fulgerul răstignește pentru o secundă grădina
de intuneric o dezbracă
și tunetul năpraznic intirzie.
De cite ori fulgeră imi amintesc de tine,
doar cit durează el imi amintesc de tine —
tu, atit de departe ca tunetul
abia miine il voi auzi sau cine știe cind...

George Alboiu

15 AUGUST 1987

L6

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI (XLIII)

CONSTELAȚIA „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

Numim republicană constelația de poeți care luci vederii noastre în deceniul de cînd s-a constituit acest adevărat sistem cosmic al poeziei, care este Festivalul național „Cîntarea României", întrucît aproape toți cei la care mă voi referi s-au născut în anii de după proclamarea Republicii, și, mai ales, s-au format ca oameni și cetățeni în această epocă, atît de fertilă pentru creație. E de ajuns să întind mîna la raftul bibliotecii mele atît de bogată în tinere talente pentru a face această implacabilă, emoționantă și revelatoare demonstrație.

„Tinerețul însuși — spunea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la un Forum al tineretului — trebuie să fie participant activ la realizarea unor opere literar-artistice de înaltă valoare spirituală, pătrunse de un profund umanism revoluționar care să contribuie la dezvoltarea spiritului de luptă revoluționară al tineretului, al poporului".

Ca unul care am urmărit îndeaproape și am și susținut ridicarea și formarea acestei constelații de poeți, pe care am numit-o „Cîntarea României", acum nu pot decît să mă bucur cînd văd impunerea ei, cu stele de primă mărime uneori. Ceea ce, cu prilejul celui de al treilea Congres al educației politice și culturii socialiste, reprezintă un bilanț extrem de prețios.

Mi-a fost dat în acești unsprezece ani ciți au trecut de la primul forum al educației revoluționare și culturii pătrunse de spirit umanist integru, durată egală cu cele șase ediții ale Festivalului național „Cîntarea României", să particip la impunerea a numeroase talente poetice, a poeților nu numai cînd erau tineri, ci de multe ori chiar foarte tineri.

Dacă pe Ion Chiric, poetul și gazetarul gălățean, azi și de mulți ani mereu tînăr corespondent al ziarului „Scînteia tineretului" îl aplaudam pentru volumul „Bucuria de a fi" (Editura Eminescu, 1977), pe a cărui ultimă copertă a înscris versurile : „Dragostea de țară-i ca o horă ciudată de voievozi, / iubirea de pămînt e o ceată de țărani cu tălpile goale / iar bucuria mea de acum pare un olar / care fluieră tot modelînd la oale".

Mi-l amintesc pe Ion Chiric de cînd îmi trimitea la „Luceafărul" „Fiul uzinei", poem pentru care a fost premiat și care nu era decît o sublimare lirică a propriei biografii de muncitor. După cum pe Gabriel Chifu, poetul de azi de la revista „Ramuri", confrate cu vechiul meu prieten și mare scriitor Marin Sorescu, îmi revine în memorie cu poema „Dunăre, salcim înflorit", apărută în volumul de debut al studentului născut la Calafat, tot în anii republicii. Dar cum în toți acești ani am fost și autorul care am semnalat primele versuri ale multor poeți, acum impuși în toată puterea cuvîntului, să încep cu cel care a și luat premiul I la concursul de poezie din cadrul Festivalului național „Cîntarea României", respectiv cu vrînceanul Dumitru Pricop, născut la Negrilești, profesor la Focșani. „Patima muntelui" (Editura Eminescu, 1978) a impus un poet impătimit de munte și ancestralitate : „Eu mai înalt un munte spre ochii tuturor / o pasăre încheagă pămîntul cu vecia / sub aripile-i albe cu vremea sînt dator — / pămîntul plin de taine, mai vechi ca poezia".

Tot un poet pasionat de ancestralitate ne apare și Marin Lupșanu, în ale sale „Basoreliefuri", (Editura Cartea Românească, 1981) după cum argumentează prin imagini acest „sat sub ninsoare", cu care se încheie placheta de debut : „A nins divin, pînă la lămpi a nins / și sub zăpadă lămpile s-au stins".

Ștefan Marinconi, născut la 28 decembrie 1950 în satul Jupinești, județul Timiș, a trecut printr-o experiență de viață limită, fiind supus unei operații de inimă de spitalul din Grote Schur de unde însă, pe stele și pe soare, gîndurile i-au rătăcit minate de dor tot acasă : „Acasă, / unde înflorește / din tăcerea bolnavă de așteptare, / lumina, / austeră privelițte, / peste zboruri de cocori / înotînd spre țărmul veșniciei".

Din același Făget, ca într-o strigare peste sat, obicei al locului, Ion Căliman, colegul său de cenaclu și adesea de pagină în vestitul de pe acum „Caiet literar artistic", editat aici, vine cu o „Piatră înflorind" : „Vin către noi grămezi de oseminte, / tumult grotesc de timp trecut / se face tot mai noapte în cuvinte, / și mă citește cineva de la-nceput / ca pe o rună stoarsă de lumină, / ca pe un fruct în putregai dospit... / alături, piatra din grădină / de-atîta rod a înflorit..."

Și ca să ne continuăm acest „răsunet peste țară", vom surprinde un ecou de la Ion Burnar, din Memorandum-ul său liric, din această „Gramatică pentru istorie" : „oricum, intrăm, v-aduc în dar, / dincolo de brevetul militar / o colivie fără canar, / oricum, intrăm, am impărați / doar cei ce au coroana / munților Carpați / și ciți sînt trestii ginditoare / și propoziții neasupritoare".

Să consemnăm faptul că Ion Burnar, născut în 1949 la Dragomirești-Maramureș, a obținut locul I și titlul de laureat pentru poezie la Festivalul național „Cîntarea României" ediția din 1979, după ce mai înainte îl publicase chiar subsemnatul în „Flacăra" iar alți colegi ai mei în „Luceafărul", „Amfiteatru" și „Tribuna".

Din Maramureș vom face un salt peste Carpați pentru a-l întîmpina generos pe Ion Trif Pleșa, secretar cu propaganda al Comitetului orășenesc de partid Berești, județul Galați, care scrie „Locul unde mă poți zări". (Editura Eminescu, 1984), poetul despre care Alexandru Condeescu crede că reprezintă „un univers dominat, ca la Chagall, de legile onirice ale metaforei, într-o dulce beatitudine a existenței telurice, paradoxal eliberată prin jocul cuvintelor de greutatea materiei".

Din aceeași Moldovă vine în poezie Dumitru Țiganiuc sunindu-și niște pline de rezonanță chei : „Vulturu-și leagă aerul de oase, / și rima poartă iar pămînt pe rit / și pe sub tei ce a duh miroase / copiii trec cu cheile la git".

Poezia aceasta, căreia îi port o invidioasă admirație se încheie cu strofa superbă : „Aleargă neopriți spre orizonturi / Ca o lumină calcă pe urit / Fără a ține cont de timp, de conturi, / Sublimi copii cu cheile la git".

Să mai notăm că Dumitru Țiganiuc a fost publicat pentru prima oară de mine tot în revista „Luceafărul".

Ștefan Augustin Doinaș salută în Eugen Evu de la Hunedoara o nouă voce a poeziei autentice (Facla, editura în care au apărut deopotrivă „Muntele mioritic", 1976 și „La lumina mîinilor", 1982).

Editura Scrisul românesc din Craiova are meritul de a-l fi debutat pe Ion Prunoiu, muncitor la uzinele Electroputere despre care scriam în „România liberă" din 10 februarie 1979 : „O poezie robustă cu puternice seve oltenești, căreia i se asociază versul de efigie, pregnant, ca și meditația pătrunzătoare pe teme istorice, care ni-l recomandă pe poetul craiovean ca o personalitate poetică ce se găsește, ca să folosim o metaforă dragă lui, la solstițiu.

Tot Scrisul românesc l-a lansat în 1983 pe Dan Lupescu, autorul plachetei „Labirintul amiezii", din care nu ne putem abține să nu citățm fie și o strofă din poezia „Neliniște, umbra mea" : „Mușcă amiaza cu colții de foc, / mușcă din aurul acestei clipe / pasărea zenitului mi-aduce un strop / din roua luminii / plinsără bolta răsfrîntă-n aripe".

Florea Burtan din Teleorman cîntă dintr-un „Flaut pe răni" (Ed. Cartea Românească, 1979) : „Sînt numai rădăcini de grîne sub pămînt, / De mii de ani tot dau în floare / Să aibe unde-și limpezi strămoșii / Neodihnita lor îngîndurare".

Mai blajin, moldoveanul Dan Verona dă ordin „să înflorească magnolia", meditînd într-o solemnă „Pieta" : „Eram cîndva fluierul de raze-împărătesc / Acum tu-mi ești copilul pierdut în ceață, mamă / Și ochii tăi deasupra pe ceruri înfloresc. / Înlăcrimați în două brîndușe mari de toamnă".

Dorin Sălăjan de la Sătmar se confesează familiar și familial : „Atît de singur, mamă, care m-ai făcut / Atît de unic într-un potop de lume / Mă caut și mă apăr, mă mistui și mă mut / Într-un vîrtej de glasuri ce nu poate spune..."

Dumitru Eliade, un poet al cîmpiei dunărene absorbit de publicistică, scrie în placheta „Roua de amiază". (Ed. Cartea Românească, 1977) : „Unde-ngenunche riul lîngă riu / Pe lespedea luminii visător, / Și la-nmulțirea spicului de grîu / Veghează cerul-albastru, ca un nor..."

Păcat că versurile sale n-au mai înfrățit cu gîndul în nici o carte dată la iveală...!

Melancolia lui Mircea Florin Șandru ne reînvie „orașele tentaculare" ale flamandului Emile Verhaeren, îndulcindu-le, estompîndu-le crisparea și poluarea.

Ieșeanul din comuna Helești, născut la 28 septembrie 1950, Emilian Marcu, e în schimb un rapsod al popoarelor de grîu și al lacrimei de piine : „Se naște mătănii în prispe de lumină / În taina nopții se primenesc străbunii / Bat orele de ceară, cadranele dispar / Sălbatecă-nflorire de grîu e-n ochiul lunii".

Adrian Popescu, din cercul de odînioară al **Echinoxului** clujean, închină un poem memoriei : „Safir și corindon, agate și cinabru, mică și calcedoniu / oh, cristalele voastre sînt clape dulci de armoniu, / și spat de Islanda eu nu din dicționare vă invoc / o veșnică vară întoarce din mine Amiaza de foc".

Cu Horia Bădescu și Nicolae Dan Fruntelată, unul argeșean de origine, celălalt mehedințean, intrăm pe poarta largă a poeziei, încărcate de gîndire, elaborate, decantate îndelung, muzicalizate. Din culegerea „Starea bizantină" a celui dintîi ne vom opri din nou la această atît de dragă mie „Baladă studențească" : „Inima lui e o carte bătrînă, / toamna miroase-a teascuri și harbuji, / ploile scandează pe turle limba română / oh, filologi zvăpăiați de la Cluj !"

Din poezia lui N.D. Fruntelată iată această „Aici", nostalgie și cult ale substratului, ale rădăcinilor și izvoarelor : „Podidite de alb satele / caută matcă, își caută stîlpii / îngropați în uitare / nu mai știu, mamă, cine-a rămas / fără trup și fără sălaș / mereu, aici, la izvoare ?"

Niculae Stoian

REMEMORĂRI

Măsurători la Valea Vinului

În vinzoleala pregătirilor de concediu, cînd cel mai căutat funcționar al Uniunii Scriitorilor e însul care răspunde de Casele de odihnă și creație și care, după cîte știu, a fost din totdeauna un confrate, mi-am amintit de acele glorioase zile cînd **organizam** și **planificam** vacanța confraților.

Tînăr angajat și nerodat încă în treburile administrative, în ciuda **cursurilor de calificare** pe care Traian Iancu mi le preda zi de zi, încurcam camerele și pe viitorii lor stăpîni temporari ca un școlar care nu știe tabla înmulțirii.

Vrînd să mă inițieze definitiv în chițibușurile administrative, directorul meu, poetul baladist de atunci și de azi, Tata Iancu, m-a racolat în echipa ce urma să preia și să inventarieze, să studieze, să cerceteze și să redoteze o nouă casă de odihnă : Valea Vinului. S-a constituit o echipă din care făcea parte un mecanic, un electrician, contabilul, pe atunci și el tînăr, Mitică Butușină, subsemnatul și, evident, șeful suprem, ocrotitorul, îndrumătorul și inițiatorul nostru în cele administrative : Traian Iancu. M-a chemat înaintea plecării în birou și după ce mi-a dat un top de hîrtie și două pixuri cu mină proaspătă a zis autoritar : „Scrie, Micule !" Mă gîndeam că vrea să-mi dicteze o baladă după felul în care se uita oblic pe geamul străjuit de coroana castanilor foșnind poetic, o baladă neapărat, după grosimea topului de hîrtie și după precizarea făcută femeii de serviciu ce stătea de sentinelă în dreptul ușii : „Două ceasuri nu ne deranjează nici Hristos !" (Hristos nu, dar dacă ne chema Zaharia Stancu ar fi fost cu totul altceva. Despre primul nu prea știm sigur cînd și cum a existat pe cînd Padișahul... He, he!).

„Micule, merem la Valea Vinului să preluăm casa de odihnă. Ai grijă mă, că tu răspunzi de tot. E gestiune mare, drum greu, trebuie să facem față, mă, și nu te juca cu administrația că io dacă mă nervez te schimb și te dau la alt servici să fii subalternul lui Misa Gavril și atunci să vezi tu !"

Am întrebat ce să scriu, crezînd că vrea să scriu ceva beletristic : un sonet, o povestire, un roman scurt, orice. „Scrie deasupra și la mijlocul foii, frumos și caligrafic, și nu minca literele : **Notă.** Dedesubt și de la capăt : despre cele necesare pentru preluarea Casei de creație și odihnă a Uniunii Scriitorilor din R. S. România din localitatea Valea Vinului, județul Bistrița Năsăud". (Noroc că pe vremea aceea nu se reglementase minunata idee a codului poștal). „Necesități de ordin administrativ-gospodăresc : hîrtie de scris, indigo, creioane simple, creioane colorate, sugativă, un stilou cu cerneală Pelikan, mașină de scris cu car mare pentru redactarea procesului verbal de predare-primire, pioneze, capsator, agrafe, ace cu gămălie, ștampila Fondului literar, tușieră, riglă, trusă de compase și un metru de lemn, de lemn mă, nu ruletă, că-i mai sigur." A tușit, și-a aruncat privirea pe geamul unde tremura de emoție frunza castanului, și-a aranjat batista albă răsărind din colțul buzunarului și a continuat : „Asta ca necesar administrativ. În continuare, dedesubt și cu literă mare : Pentru asigurarea bunei activități a tovarășilor delegați în această misiune, avînd în vedere condițiile climatice și de aprovizionare, pe spesele celor trimiși, se vor achiziționa următoarele. (Amu, începe mai de la mijloc și ai grijă să scrii citeț) : 4 kile de păsulă (fasole adică) uscată cu bob mare și din anul trecut, zece kile de afumătură, bună, cu carne macră și șorici, nu te uita ase la mine că stăm trei zile și nu avem ce minca în sat că nu-i cantină și pînă organizăm totul trebuie să trăim și noi, nu ? Dă-i mai departe : două oale mici de cinci litri, una de zece, linguri și furculițe și cuțite să taie bine (să le ascută tîmplarul mă !), bilde de plev (de tablă adică), două kile de sare, boia, ceapă uscată, morcovi, pătrunjel, sfeclă roșie, servetele de masă, sărărită, (solniță adică), pahare de plastic, hîrtie igienică, jucur două kile (zahăr adică), sare de lămîie, ceai de mușetel, că-i dezinfectant, ceai rusesc negru, strecurătoare mică, strecurătoare mare, macaroane, polonic, gem, margarină". Și-a tras sufletul și iar a aruncat o privire oblică spre geam. „Mai scrie : biscuiți, spirt medicinal, antinevralgice și aspirine, aspirine mă, că plouă des și putem răci. Io am remă, foi de drum dacă se strică motorul mașinii să ne întoarcem cu trenul, două lanterne să luminăm cînd om cobori în podrum (în pivniță adică), luminări, mersul trenurilor...".

A tăcut. Am răsuflat ușurat, am recitit textul, mi-a făcut corectările de rigoare, inclusiv cele gramaticale și a mai zis : „Citești asta și lu' Butușină. Vă ocupați de tot și pe mecanici îi trimiteți înainte. Să-i spui lui Pavel (fostul mecanic plecat în lumea umbrelor) să nu care cumva să pună gura pe băutură că-l scot din funcție și-l degradez și pe el și pe ucenicul lui. Noi merem acolo să muncim, nu să ne ținem de alte prostii ! Ai înțeles ?... Peste trei zile la șase dimineața plecăm".

Trei zile am alergat cu Butușină după cele necesare. Am umplut port-bagajul mașinii așa că cufărul lui Tata Iancu a trebuit să-l ținem pe genunchi să nu se spargă sticluțele de lavandă pînă la destinație. Pe drum am mai achiziționat mere, pere, nuci proaspete, mazăre furajeră, hrean, șase piini, castraveți murați, cani de lut, pînă cînd șoferul mașinii, nea Munteanu, a refuzat să mai transporte ceva motivînd că se rup arcurile automobilului.

Seara am ajuns și am constatat cu uimire că Nea Pavel dormea dus, exact pe pajiștea din fața cantinei, a viitoarei cantine, păzit de măgărușul Ghiță, răpus de mirosul de clorofilă, deși Iancu susținea că emite și un alt miros care aducea a simbure de prună. Am băut în disperare apă minerală (curgea o conductă drept prin curtea casei) și am adormit și noi după ce Tata Iancu ne-a precizat ora sculării : dimineață la șase fix !

În curte eram a doua zi, fix la șase ! „Micule, tu te duci în balcon și te așezi la o masă și scrii ce-ți spun io. Butușină, ai pasul mai scurt aproape un metru. Măsori distanțele și mi le strigi mie și io le zic lu' Micu să le treacă pe hîrtie că avem planul casei și distanțele dintre dependințe" (La ce naiba ne trebuiau aceste distanțe nu înțelegeam în ruptul capului. Mai ales că aveam la mine planul casei la scara 1/1, dar n-am comentat). M-am așezat la masă și am așteptat. „Butușină, pornește ! Micule scrie : de la primul pavilion la al doilea sînt... stai să ajungă Butușină. Mitică, nu fă pasul mare, mergi normal și numără cu voce tare. Unu, doi, trei, patru, cinci... răcnea disciplinat Butușină și cînd ajungea la obiectiv, adunîndu-și forțele aduna și repeta : 42 de metri și jumătate. Iancu repeta și eu notam constiincios distanța. Figura am repetat-o de cîteva ori, după care, cuprins de milă, am deschis planul casei și înainte de a ajunge Butușină la obiectivul nu știu care, eu strigam din balcon : sînt 30 de metri și 45 de centimetri.... Iancu m-a privit o dată cu uimire. A doua oară am **ghicit** din nou distanța dintre pirșeazul de răsărit și stinca din vîrful dealului : 500 de metri fix ! Butușină se extenuase. Dacă mai continua trebuia reanimat ca un maratonist. Iancu s-a convins de extraordinara mea putere de apreciere a distanțelor și a ordonat încetarea măsurătorilor cu pasul, lăsîndu-mă să apreciez „din ochi". Se făcuse de amiază. Mirosea a fasole uscată și a afumătură. Ne-am așezat și am început un prînz cu foarte mici asorteuri lichide înainte și după. (Mai ales după). Spre seară, cînd soarele apunea melancolic în dosul munților și nea Pavel se relaxa la picioarele măgărușului Ghiță, după ce am spus eu versuri scurte și Iancu balade, și am cîntat doine din zona Mureșului și nea Mitică, ca orice maratonist a adormit și din pricina modulațiilor cîntecelor, Iancu m-a întrebat curios : „Mă, Micule de unde dracu, doamne iartă-mă, știi tu să apreciezi distanțele la centimetru ?" „Am făcut armata la topografie. Trei ani am făcut-o, Tata Iancu, că eram nedisciplinat și-am măsurat la terenuri ziua și noaptea..."

Uitase că aveam la mine planurile casei și ale terenurilor și mai ales, habar n-avea, drept pentru care îl informez acum, că n-am făcut **nici o zi** de armată, fiind **soldat neinstruit,** înapt timp de pace, combatant timp de război, din pricină de... Plat-fus ! După cum reiese din livretul militar.

Mircea Micu

POST RESTANT

DOINA VALENTINA BOTOȘ, Rîmnicu-Vîlcea. „...Scriu proză destul de ușor, mai ales atunci cînd simt că o idee e în pericol să facă explozie dacă nu o risipesc pe hîrtie..." Cam multă risipă și de idei și de hîrtie și de... timp (al nostru și al vostru). Deci. „Nimic nou..." — nimic nou, iar „Coana mare" este încă... mică. Prozele adolescentine sînt, însă, reușite și, reunite, ar forma, credem, un volum interesant pentru Editura „Albatros". „O simplă femeie" pare un fragment de jurnal intim : „... dar el n-o mai vedea demult. Nu că o neglija, nuuu... dar o iubea mărunt, casnic, ca țigara de dimineață". Sau : „...noi, cele care fără să vrem, ajungem mamele soților noștri : mămico, e gata masa ? dă-mi rufe curate, te rog ; mami, ce-ai făcut bun astăzi ?" Iar „Soluție" este, de fapt, o disoluție (doar sînteți chimistă, nu?) cam acră : „...Toți fug de adevăr. Unii în mod lucid, ca mine, alții instinctiv, unii au revolte justițiare și rămîn doar cu ele, alții își caută salvarea pe tărîmul visului sau în anticul «Carpe diem» și m-ar blestema să vin eu și să le arăt : măi, sînteți niște viermi, niște efemeri, vai de capu' vostru că v-ați născut". Mai trimiteți, dar așa, din cînd în cînd.

M. G. și STANCIU STĂNELA, Brăila, IROFTE CONSTANTIN, Galați, IOANA RĂDULESCU, Buzău : Poeziile le-am transmis secției de poezie, ele neconstituind obiectul rubricii de față. Dacă vreți, scrieți poeziile în proză, invers în nici un caz. Atenție și pentru ceilalți corespondenți care ne trimit poezii.

CICU TUDOR, Berca : Același răspuns pentru aceeași proză — nu. Așteptăm altceva, cu speranța că veți primi alt răspuns.

SERGIU NICOLAE VINTILĂ, Cluj-Napoca : „Gloanțe pentru cai", scrisă în timpul unei ore de curs. E o proză fals modernistă. Orașul fără fecioare pare un titlu dintr-o colecție binecunoscută între cele două războaie, nu ? Oricum, dat fiind că ați trecut în anul II, așteptăm. Ce? Depinde de dumneavoastră.

AUREL STANCU, Galați : Debutul d-voastră e sub semnul întrebării, mai mult spre «da» cu „Schimbarea la față". Ce ar fi, deci, să ne mai trimiteți proză, o fotografie și date biografice ?

IONESCU AUREL, București : Nu știm ce ați mai publicat în „Orizont". „Săptămîna", „Știință și tehnică", „Agricultura socialistă". Desigur este vina neștiinței noastre, dar trebuie să recunoașteți că profilurile revistelor în care ați apărut sînt foarte, foarte diferite. Așteptăm amănunte și, eventual, o punere la punct din partea dumneavoastră, pentru că „Lecția", deși se bucură de o recomandare, nu ne-a convins.

PAUL SÎRBU, Letea : Începe să ne placă din ce în ce mai mult cum scrieți despre deltă și oamenii în mijlocul cărora trăiți, învățîndu-le copiii carte. Avem, de aceea, credința că, umblînd cu atenție la text, pieptănîndu-l, cum se spune la frizerie, îl vom încredința tiparului. Așteptăm „Perna" și altele, într-o nouă ediție. Și fotografia. Dar nu a „gheboasei".

ANGELA DOMINIC, Brașov : Așteptăm și altceva, pentru că parcă... După un singur text, și acela de o pagină, nici nu îndrăznim...

EUGEN BOLDOR, Ocna Dej : În plic am găsit o foaie albă. E cea mai bună proză a dumneavoastră sau e doar o farsă a poștei ?

VALERIU CIUCULIN, Porțile de Fier II : Urări de sănătate pentru unul din eroii noștri contemporani. Lor le adăugăm sugestia să vă trimiteți romanul la o editură. Nouă, trimiteți-ne doar un fragment, conform puterii noastre de lectură, cît și spațiului tipografic al revistei.

EMIL GAVRILIU, Breasta : Aveți un umor cam necăjit. Cît despre acel „un deca de poezii", nu știm cine l-a băut. Reveniți cu proză.

ANA MARIA CRIȘAN, Tîrgu Mureș : Ne bucură fiecare scrisoare a dumneavoastră prin sinceritatea ei. Am reținut și... vom vedea.

OCTAVIAN MARCELUS, Izvoarele : Parabolele nu sînt rele, deși nu au consistență. Sînt scrise bine și atît. De aceea vă așteptăm cu ceva mai convingător.

MIHAI SCHWEITZER, Dorohoi : O fi, n-o fi un pseudonim ? Umor aveți, așa că n-ar fi rău să trimiteți revistei „Urzica" producțiile dumneavoastră satirice. Deși păreți totuși un cusurgiu cînd scrieți că autobuzele pe linia Dorohoi — Botoșani — Iași circulă cu intermitențe, ca și virgulele în textele dumneavoastră. Fiți mai îngăduitor și cu locuitorii deltei, ei, vrînd, nevrînd, trebuie să știe să înoate.

I.N.

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii POST RESTANT. Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

ACASĂ

Luna în frapieră

În valea acestei mări albastre se va distinge discul lunii căzînd spre turcii stinse și neajunsuri de slavă risipită în fumul ăstor cetăți (mișele ?). Din porniri sălbatice (rebele ?), luna a început să umble pe cîmpia lumilor sfințite, în care stuful de la margine de neam nu se mai împacă nicăieri cu noi. Vă aduc la cunoștință că, precum spunea Aron Cotruș : „Văzduhu-i pur, în ierburi, în riu și-n bolovani / În dimineață boii limpezi sînt roșcovani..."

Dar marea este un Centaur care se ridică / spre fruntea mea înțepenindu-mi ochii. / Cu coarne de aur, de argint, de foc, de diamante, / de busuioc, de roșcove, de oțel, de nimic. / Stau la malul mării, și plîng. / Cine n-a plîns vreodată, / fiindcă și cerul plînge. / Din gelozia neliniștii ei ; / Mare tu ești nașterea lumii, Thalassa.

„Un clopot se despoaie în cintec arămiu / Să prelungească parcă în tăcerea lungă / Un cîntec care astăzi nu-l mai scriu."

„O, plecările, plecările, plecările / din toate porturile, din toate gările / Spre toate mările, spre toate depărtările / Spre toate țintele, și așteptările... / Spre marginile sufletului meu, flămîndul..."

Azi noapte ne-mpăcat cu gloria pelinului, bătrîn, cu mintea sură / și neizbit de începutul toamnei, am stat sub vița veche a mării / Ce nu mai face struguri decît pentru întoarceri și m-am uimit de cîte biserici pierdute, poartă în abisuri oceanice.

Argint viu, argint mărunt, argint nemușcat în dinți / argint suflat pe coroana împăratului ce m-aș fi dorit să fiu / Înconjurat de nimfe, delfini, asini, Mircea Micu, / și rog lipsă din consiliu Leonida Theodorescu, / inadecvat.

Fănuș Neagu

P.S. Luna e un sloi de gheață pe care mi l-aș dori în frapieră.

JAMES CLAVELL SHOGUN

Furtuna

V

Furtuna veni înainte de apusul soarelui și-i prinse în largul mării. Pămîntul era la zece mile depărtare. Golful spre care alergau, cînd ei depășiseră linia orizontului, era destul de bun ca port și chiar în față. Nu erau nici bancuri de nisip, nici recifuri, ca să riști să intri în ele, dar zece mile rămîneau zece mile și valurile se înălțau cu repeziciune, purtate de vînt și de ploaie.

Furtuna lovea dinspre nord-est, direct în tribord și-și schimba îndrăcit direcția, rafalele venind în vîrtej, dinspre nord sau dinspre est, de-a valma, iar marea era o urgie. Ei se îndreptau spre nord-vest, așa că hula-i lovea transversal, rotindu-i năprasnic, cînd pe creasta valului, cînd în adîncitura lui. Galera era o navă cu pescaj mic, construită pentru viteză și ape liniștite și, deși vîslașii erau destoinici și foarte disciplinați, era greu să-și țină ramele în apă și să vîslească cum trebuie.

— O să trebuiască să armați ramele și să navigați cu vînt din pupa, strigă Blackthorne.

— Poate, dar nu încă ! Unde ți-e bărbăția, englezule ?

— Acolo unde trebuie să fie, pentru Dumnezeu, și unde vreau să rămînă !

Amîndoi știau că, dacă se întorceau cu prova în vînt, n-o să poată niciodată să-și croiască drum împotriva furtunii iar refluxul și vîntul o să-i ducă departe de refugiu, în largul mării. Iar dacă mergeau cu vîntul din pupa, refluxul și vîntul o să-i ducă tot departe de refugiu și în largul mării, numai că mai repede. Către sud era oceanul imens. Pe o mie de mile spre sud sau, dacă n-aveai noroc, pe o mie de leghe, nu era nici urmă de pămînt.

Purtau saule de siguranță fixate de habitaclu și erau bucuroși de ele, pentru că puntea se înclina și se clătina. Se agățau și de copastie, înfruntînd valurile.

Pînă acum, nava nu luase apă. Era foarte încărcată și se lăsa prea mult în apă, ceea ce nu încînta pe nimeni. Rodrigues făcuse toate pregătirile necesare în orele de așteptare. Totul fusese închis etanș, oamenii preveniți. Hiromatsu și Yabu spuseseră că aveau să stea jos o vreme și apoi or să urce pe punte. Rodrigues ridicase din umeri și le spusese răspicat c-o să fie foarte periculos. Era sigur că n-au înțeles.

— Ce-or să facă ? îl întrebase Blackthorne.

— Cine știe, englezule ? Dar n-or să plîngă de frică, de-asta poți să fii sigur.

În cocpitul punții principale vîslașii trăgeau din răsputeri. În mod normal, erau doi bărbați la fiecare ramă, dar Rodrigues ordonase trei, pentru forță, siguranță și viteză. Alții așteptau sub punți, ca să-i înlocuiască, cînd el dădea ordin. Căpitanul vîslașilor, un om cu experiență, era pe puntea prova și loviturile lui erau lente, în cadența valurilor. Galera înainta totuși, deși de fiecare dată înclinarea părea și mai puternică, iar revenirea se făcea mai încet. Apoi rafalele deveniră tot mai haotice și căpitanul vîslașilor nu-și mai putu cadența loviturile.

— Atenție în prova ! strigară Blackthorne și Rodrigues aproape într-un glas. Galera se înclină în demență, douăzeci de rame loviră aerul în loc să lovească apa și haosul puse stăpînire pe navă. Lovise primul brizant și copastia babord era măturată de valuri. Luptau din răsputeri să nu se scufunde.

— Înainte, ordonă Rodrigues. Armați jumătate din rame, în fiecare bord ! Haideți, mai repede, mai repede !

Prin semne și țipînd, Blackthorne reuși să aibă toate vîslele ramate, dublă oamenii pe lîngă cei care lucrau și se îndreptă din nou spre pupa. Nimeni nu se văicărea și, deși unora le era foarte rău, stăteau și așteptau ordinul următor.

Golful era mai aproape, dar tot părea la un milion de leghe. Spre nord-est cerul era întunecat. Ploaia îi biciuia și rafalele se înteteau. Pe **Erasmus** Blackthorne n-ar fi avut de ce se teme. Ar fi putut face escală ușor sau s-ar fi putut întoarce fără probleme la adevărata lor rută, îndreptîndu-se către locul propriu-zis de debarcare. Nava lui era construită și armată pentru furtună. Galera — nu.

— La ce te gîndești, englezule ?

— Ușureaz-o. Aruncă încărcătura peste bord.

— Regele Toady n-o să fie niciodată de acord. El trebuie să ajungă cu ea sau, la fel de bine, poate să nu ajungă deloc.

— Întreabă-l.

— Doamne, ești surd ? Ți-am spus ! Știu că n-o să fie de acord ! Rodrigues se duse mai aproape de cîrmaci și se asigură c-au înțeles că trebuie să rămînă cu prova în vînt, fără să dea greș.

— Supraveghează-i, englezule ! Ai cîrma.

Își desfăcu saula de siguranță și cobori pasarela, sigur pe picioarele lui. Vîslașii îl priveau încordați, în timp ce se îndrepta spre teugă, la căpitan-san, pentru a-i explica prin semne și cuvinte planul pe care-l avea în minte. Hiromatsu și Yabu urcară pe punte. Căpitan-san le explică planul. Amîndoi erau palizi, dar rămaseră imperturbabili și nici n-au vomitat. Priviră spre țărm prin ploaie, ridicară din umeri și plecară iar jos.

Blackthorne se uita țintă spre golf, ca să întoarcă cîrma la babord. Știa că planul era periculos. Trebuia să aștepte pînă erau chiar lîngă promontoriu, apoi să cadă sub vînt, să se îndrepte din nou spre nord-vest și să tragă zdravăn ca să-și salveze viețile. Corabia n-o să-i ajute. Va trebui să se bizuie numai pe propriile lor forțe. Pe latura sudică a golfului erau stînci colțuroase și recifuri. Dacă apreciau greșit timpul, aveau să fie mînați de valuri drept acolo și se vor zdrobi de stînci.

— Englezule, treci în prova ! Portughezul îi făcu semn.

Blackthorne plecă.

— Ce zici de corabie ? strigă Rodrigues.

— Nu. Mai mult o să ne-ncurce decît să ne-ajute.

— Atunci stai aici. Dacă căpitanul nu reușește să facă volta contra vîntului, sau dacă-l pierdem, preiei tu. E-n ordine ?

— N-am mai navigat niciodată pe una din astea pînă acum — nu m-am deprins niciodată cu ramele. Dar o să-ncerc.

Rodrigues se uită spre țărm. Promontoriul apărea și dispărea prin rafalele de ploaie. Curînd va trebui să taie direct. Valurile creșteau și berbecii deja deferlau. Întrecerea între promontorii părea îndrăcită. De data asta o să fie împuțită, gîndi el. Apoi scuipă și se hotărî.

— Mergi la pupa, englezule. Treci la timonă. Cînd fac semn, vireaz-o vest-nord-vest, spre punctul acela. Îl vezi ?

— Da.

— Nu șovăi și ține drumul ăla. Urmărește-mă atent. Semnul ăsta înseamnă banda stîngă, ăsta — banda dreaptă, ăsta — drept așa.

— Foarte bine.

— Juri c-o să-mi asteptești ordinele și-o să le îndeplinești întocmai ?

— Vrei ca să trec la timonă sau nu ?

Rodrigues știa că n-avea de ales.

Au intrat în port, dar fără Rodrigues. Fusese luat de valuri cînd i se rupsese saula de siguranță.

Nava fusese la un pas de izbîndă, cu toate că luase multă apă și deja-l pierduseră pe căpitanul japonez, cînd veni talazul uriaș dinspre nord și acum erau luați de valuri și duși înapoi către țărmul plin de stînci.

Blackthorne îl văzu pe Rodrigues luat de val și-i privi cum gîfîia și se lupta în marea agitată. Furtuna și refluxul îi duseseră mult către latura sudică a golfului și erau aproape pe stînci, toți fiind siguri că nava era pierdută.

Cînd Rodrigues fu luat de val, Blackthorne îi aruncă un colac de salvare din lemn. Portughezul se zbătu după colacul de salvare, dar marea i-l luă, fără ca el să-l mai poată prinde. O vîslă îl izbi cu putere și el își repezi mîna spre ea. Ploaia cădea în torente și ultimul lucru pe care Blackthorne îl văzu la Rodrigues fu un braț și rama ruptă și, chiar în față, brizantul năpustindu-se asupra malului chinuit. Ar fi putut să se-arunce peste bord, să-noate spre el și să-l salveze, poate, și poate c-ar fi fost și vreme, dar prima și ultima lui datorie era către navă, iar nava lui era în pericol.

Așa că îi întoarse spatele lui Rodrigues.

Valul luase cîtiva vîslași cu el și ceilalți se luptau să completeze locurile goale. Un ofițer își desfăcu curajos saula de siguranță. Sări pe puntea prova, se asigură și reluă cadența. Începu și tobosarul, vîslașii încercau să pună o oarecare ordine în mișcările haotice.

— **Isogiiiii !** strigă Blackthorne, amintindu-și cuvîntul. Se lăsă cu toată greutatea pe timonă ca s-o aducă cu prova mai în vînt, apoi merse la balustradă și bătu măsura, strigînd : Unu-Doi-Unu-Doi, încercînd să încurajeze echipajul.

— Haideți, ticăloșilor, trageți !

Galera era aproape pe stînci, cel puțin stîncile erau chiar în pupa, și la babord, și la tribord. Ramele se cufundară în apă și se înălțară, dar nava nu făcu totuși nici o mișcare, vîntul și refluxul fiind mai puternice, o trăgeau vizibil înapoi.

— Haideți, trageți, ticăloșilor ! Blackthorne strigă din nou, bătînd cu mîna măsura.

Vîslașii prinseră puteri de la el.

Întîi reușiră să țină piept mării. Apoi o învinseră.

Nava se îndepărtă de stînci. Blackthorne menținu drumul spre coasta de sub vînt. Curînd ajunseră în ape mai calme. Încă mai era furtună, dar în văzduh. Încă mai era furtună, dar departe, în larg.

— Funda ancora tribord !

Nimeni nu înțelese cuvintele, dar toți marinarii știau ce voia. Alergară să-i execute ordinul. Ancora plescăi aruncată peste bord. El lăsă nava să cadă ușor sub vînt, ca să încerce dacă ține ancora, ofițerul și vîslașii înțelegîndu-i manevra.

Cînd nava-i fu în siguranță, el se uită spre pupa.

Linia țărmului hain abia se vedea prin ploaie. Cercetă marea și cîntări posibilitățile.

În românește de Doina Cerăceanu

VOCAȚIA PĂCII, A DIALOGULUI

Cultura noastră, literatura română contemporană, creația artistică românească în ansamblul ei, cu tot ce înseamnă de fapt osteneală spirituală și emoție creatoare autentică, se definesc fără nici un echivoc ca o componentă esențială, foarte concret și distinct conturată în ansamblul societății socialiste românești de azi.

De altfel, de la tribuna celui de al XIII-lea Congres al partidului — ale cărui idei rămîn repere esențiale în tot ce întreprindem atît pe plan material — adică în sfera activității economico-sociale, cît și pe plan uman, spiritual — și aici este vorba în primul rînd despre desăvîrșirea conștiinței socialiste și formarea omului nou — încă de la această înaltă tribună tovarășul Nicolae Ceaușescu definea cu limpezime rosturile pe cît de nobile pe atît de pline de răspundere ale artei și artiștilor din zilele noastre: **„Eroismul muncitorilor, al țăranilor, intelectualilor, întreaga activitate tumultuoasă de transformare revoluționară a țării oferă minunate posibilități literaturii și artei, creației de toate genurile, dînd subiecte pentru opere nepieritoare care să ridice cultura și arta românească la un nivel mai înalt de dezvoltare, să contribuie la formarea conștiinței socialiste a poporului nostru, să insuflețească în muncă și viață tînăra generație, să îmbrățișeze perspectiva, viitorul luminos al patriei noastre".**

Este un program limpede formulat, un adevărat plan de muncă pentru creatorii de azi și de mîine ai acestei țări.

Un plan de muncă a cărui îndeplinire înseamnă în fapt toate cărțile bune apărute sau care urmează să apară, toate întîlnirile scriitorilor cu cititorii lor din întreaga țară, toate peregrinările pe urmele eroilor neamului și întîlnirile cu eroii epopeii de azi a socialismului de pe ogoare și din uzine, toate mesele rotunde, cenaclurile, simpozioanele, festivalurile — unele cu o participare internațională importantă, cum au fost Festivalul și simpozionul „Poezia și Pacea", organizat la București și Constanța și ajuns în acest an la cea de a cincea ediție la care au participat, în afara poeților români și oaspeți din alte zece țări, sau colocviul de la Bușteni dedicat literaturii pentru copii și tineret — manifestări organizate de Uniunea Scriitorilor în spiritul aceleiași mari necesități a întoarcerii mereu la izvoare cum ne îndeamnă și ne îndeamnă de fiecare dată secretarul general al partidului. De întoarcere la izvoarele spiritualității noastre la izvoarele istoriei adevărate a românilor, de fapt întoarcerea la noi înșine prin descifrarea cu seriozitate a fiecărei trepte din suișul de-a lungul vremii către împlinirile de azi. Acesta este marele semn de recunoaștere a tot ce s-a înfăptuit în cei douăzeci și doi de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, acest moment cu adevărat important în șirul marilor momente cu care s-a consolidat de-a lungul vremii realitatea demnității noastre naționale. Pentru că aceasta este o realitate. O realitate pe care o putem descifra și în interesul mereu mai larg al opiniei publice internaționale față de tot ceea ce se întîmplă în viața social-politică, științifică și artistică a țării noastre.

Desen de Nicolae Hilohi

Răspunzînd acestui interes, în ultimii ani au fost organizate peste hotare numeroase manifestări complexe — atît în cadrul oficial pe care îl oferă documentele de colaborare economică, tehnică, cultural-artistică și științifică existente în prezent cu peste 150 de țări, cît și în afara acestora, dar în același spirit al necesității unei mai bune cunoașteri reciproce, al întăririi încrederii și cooperării.

În mod firesc, dezvoltarea multilaterală a României moderne a sporit și condițiile necesare unei creșteri potențiale a contribuției sale la crearea și schimbul de valori materiale și spirituale cu alte țări, la afirmarea gîndirii politice, științifice și a sensibilității cultural-artistice românești în lume.

Fiind o cultură generoasă în osteneala proprie dar și deschisă de mai multe secole spre tot ce se întîmplă în lume, adică într-un dialog permanent cu marile curente de gîndire artistică, cultura românească s-a întîlnit inevitabil cu cele mai autentice valori ale culturii universale. Nu le-a preluat însă epigonic. Le-a asimilat, transformîndu-le apoi, potrivit condițiilor și disponibilităților proprii.

Aceasta i-a asigurat o originalitate specifică pentru fiecare din etapele pe care le-a parcurs de la primele manifestări la rezultatele din zilele noastre, definind trăsăturile esențiale pe care cultura română le-a adăugat substanței generale a culturii universale.

Fie că este vorba de umanism sau de patriotism, aceste trăsături derivă din structurile intime ale filosofiei poporului român și s-au concretizat în egală măsură în interesul cu care oamenii de cultură ai acestui neam s-au apropiat întotdeauna de persoana umană, sondînd destinul, condiția socială și psihologia acesteia, ca și de marile probleme ale colectivităților umane, exprimînd o simpatie fără excepții față de cauza libertății și dreptății în numele cărora acestea au actionat de-a lungul istoriei.

În mod firesc, această tradiție fertilă și fertilizantă, realismul, caracterul științific, patriotismul și umanismul au fost asimilate în ultimele decenii în gîndirea românească ca o necesitate istorică a etapei în care se cerea închegarea unei viziuni noi asupra lumii, viziune care, plecînd de la principalele curente filosofice românești era legată de o interpretare nefalsificată a trecutului, propunîndu-și să se îmbogățească atît cu valorile deja create cît și cu cele pe care avea să le determine ea însăși ca veritabil ghid în acțiunea celor angajați pentru înfăptuirea noii orînduiri sociale.

Tocmai de aceeea, în cadrul culturii românești actuale gîndirea materialist-dialectică deține rolul catalizator asigurînd o ierarhizare logică și legică a tuturor valorilor de la cele teoretice la cele sociale și morale.

În acest cadru, procesul de valorificare critică a moștenirii culturale s-a dovedit necesar nu numai pentru a se putea formula mai limpede conștiința prezenței românești în istoria universală, dar și pentru a se putea defini mai bine principalele caracteristici ale culturii românești contemporane și, implicit, liniile ei de dezvoltare în perspectivă.

O primă constatare este aceea că problematica omului deține și în cadrul acestui proces de noi elaborări teoretice un loc central, scopul prioritar al dezvoltării societății socialiste fiind împlinirea multilaterală a persoanei umane.

Din această perspectivă poate și trebuie să fie abordată, prin urmare, căutarea explicației prezentei tot mai active a culturii românești în lume, a dialogului reciproc avantajos pe care îl cultivă cu cele mai reprezentative valori ale culturii universale. Adică cu adevăratele valori ale fiecărei națiuni, pentru că în concepția românească fiecare valoare autentică, indiferent de națiunea căreia îi aparține, face parte în egală măsură din patrimoniul colectiv al culturii universale.

Respectîndu-și valorile culturale proprii — ale trecutului și prezentului — România respectă valorile altor culturi cu convingerea mărturisită că în necesarul schimb de valori materiale și spirituale, fiecare țară — mare, mijlocie sau mică — are nu numai posibilitatea, dar și datoria de a contribui în mod activ cu valorile sale specifice reprezentative, la îmbogățirea experienței de gîndire și acțiune a întregii umanități.

Tocmai de aceea, întreaga prezență peste hotare a României socialiste, diplomația sa culturală, se înscriu sub marele semn al responsabilității și respectului, în egală măsură pentru conținutul mesajului de spiritualitate românească ca și pentru publicul căruia i se adresează.

Indiferent dacă este vorba de cărțile și revistele românești difuzate peste hotare în limbi străine, de expozițiile și turneele artistice organizate, de manifestările din domeniul filmului, al științei și învățămîntului, de activitatea bibliotecilor române sau a lectoratelor de limba, literatura, istoria și civilizația poporului român — mesajul culturii românești adresat conștiinței lucide a lumii contemporane este mesajul unui popor angajat cu întregul său potențial material, uman și moral în opera de desăvîrșire a destinului său socialist. Un destin care pentru a se putea desăvîrși are nevoie de pace.

Construindu-și întregul edificiu al activității sale internaționale pe temeinicia principiilor privind respectarea egalității în drepturi, a independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, a reglementării pe cale pașnică a diferendelor, a cooperării reciproc avantajoase, România militează în numele civilizației și progresului pentru înfăptuirea dezarmării, consolidarea procesului de edificare a securității și cooperării în Europa, întărirea rolului O.N.U. în viața internațională.

Aceasta este înălțimea morală de la care își poartă cultura română rodnicul ei dialog cu celelalte culturi ale lumii, convinsă că mai buna cunoaștere prin cultură este un factor important de înțelegere, cooperare și pace.

Teofil Bălaj

ARGUMENTELE UNEI OPȚIUNI

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Și în acest an, Universitatea bucureșteană a organizat Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român. Este cea de a XXVIII-a ediție, ediție la care participă peste o sută de iubitori ai spiritualității românești, atît din țări europene, cît și din Japonia și China, Canada și Israel, S.U.A. și Iordania. Această numeroasă participare reprezintă o dovadă elocventă a interesului pe care l-a trezit România în toate colțurile lumii, o dovadă a largilor deschideri pe care le-a generat Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, politica de pace, de înțelegere pe care o promovează cu consecvență președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Prin tradiție, aceste cursuri au reunit personalități proeminente, constituindu-se în același timp și într-o adevărată școală de formare a altor generații de specialiști, lingviști, folcloriști, scriitori, traducători, istorici care în țările lor și în prestigioase universități fac să crească dragostea pentru limba română, pentru cultura inconfundabilă a poporului nostru.

Se află, și la această ediție, adevărați prieteni ai României, cunoscători profunzi ai universului de gîndire, simțire și rostire românească: Carlos Romero, Iulianis Giancarlo, Mario Boehm (Italia), Lev Berinski, Serghei Golubițki, Riina Esmin, Mihail Tkaci, Nicolae Dabija (U.R.S.S.), Baki Ymeri, Slave Dimoski, Milan Uzelac (Iugoslavia), Michele Mattusch, Mariane-Inge Seidler (R.D.G.), Nasato Masukawa (Japonia), Zdislaw Hryhorowicz (Polonia), Milan Rezutik (Cehoslovacia), Sture Stromberg (Suedia), Jose Damian Gonzales (Spania), Gheorghe Petrov (Bulgaria).

Pentru cititorii revistei, oferim în acest număr o parte din opiniile citorva dintre oaspeții noștri.

ROLAND ERB (R.D. Germană)

Cu Eminescu se pătrunde într-o cultură cu vocația universalității

Traduc, traduc de mai mulți ani din literatura română și fiecare pagină realizată îmi dă nu doar satisfacția profesională, ci, mai ales, convingerea că pătrund într-un spațiu cultural cu dimensiuni universale. Cultura română s-a deschis cu generozitate lumii, cu mai multe secole în urmă, cu piscuri precum Nicolae Milescu și Dimitrie Cantemir. Cu Eminescu, însă, s-a afirmat plenar, și edițiile din opera sa, oferite cititorilor de limbă germană, s-au succedat și s-au epuizat cu repeziciune. Eminescu este simțit de toți că un mare poet, ca o culme a liricii universale, dar e atît de profund român încît nu poate fi confundat cu nimeni. Un univers de gînduri, de simțire și rostire românească unic și tulburător. El deschide fiecărei generații de cititori și traducători noi ferestre spre literatura română. Așa, de exemplu, anul trecut am publicat traducerile mele din opera lui G. Bacovia, care s-au bucurat de succes. Acum mă apropii de Arghezi — există deja traduceri în germană —, dar viziunea noastră asupra acestui mare poet român s-a lărgit, îi simțim complexitatea și, inevitabil, se impune reeditarea din aceste perspective. Și Blaga se află în aceeași situație, eu am tradus piesa **Zalmoxe**. La noi este foarte bine cunoscut Liviu Rebreanu, dar vreau să traduc nuvelele sale și mai ales romanul **Adam și Eva**. Cea mai recentă traducere a mea este piesa **Noțiunea de fericire** de D. Solomon, pe care am pregătit-o pentru radio. De asemenea, am realizat un proiect mai vechi — am tradus un volum de **Balade populare românești**, pe care l-am ilustrat cu miniaturi din fondul Bibliotecii Academiei R.S. România. Avînd prilejul să particip la mai multe manifestări folclorice românești, am început să citesc poezii populare de dragoste și sper ca nu peste mult timp să pot publica în limba germană un volum.

Prin aceste cursuri, la care particip de mai mulți ani, am cunoscut și poezia românească actuală, bogată și diversă, strălucit reprezentată de Nichita Stănescu și Marin Sorescu, dar și de St. Augustin Doinaș, Ana Blandiana, Mircea Dinescu. Am început deja să fac selecții din volumele lor, pe care le voi propune editurilor noastre. Nichita Stănescu, după opinia mea, a atins punctul cel mai înalt al poeziei europene și trebuie cunoscut și mai bine în toate limbile de largă circulație, în toate țările.

La această ediție a cursurilor participă și sotia mea, care are atribuții în conducerea editurii din Leipzig și este foarte fericită că învață aici românește. În curînd, ca iubitori de literatură română, vom putea spune că unde-s doi puterea crește!

NICOLAE CIȘCEVEI (U.R.S.S.)

Talent, suflet, adevăr — cultura română

Citesc multă literatură română. Găsesc în paginile ei gînduri, idei, fapte, frămîntări specifice omului contemporan. Universul literaturii române de azi, fundamentat cu claritate în spiritualitatea românească este, în același timp, universul întregii lumi a zilelor noastre. Scriitorii români de azi sînt talentați, adevărați artiști ai cuvîntului, dar și pătrunzători fini ai sufletului omenesc. De aceea, ei vin în chip firesc în întîmpinarea cititorului pe care îl captivează, îl fascinează. La noi, la Kiev, la toate cele patru edituri care publică traduceri din limbi străine apar mereu în limba ucraineană cărți ale scriitorilor români. Vreau să remarc tirajul mare al cărților românești, iată de pildă **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu, pe care am tradus-o eu, s-a tipărit în 15 000 de exemplare. Amintind de traducerile mele să mai menționez și alți autori la care țin mult, precum Mihail Sadoveanu **(Neamul Șoimăreștilor)**, Radu Tudoran **(Ultima poveste, Toate pînzele sus)**, Al. Ivasiuc **(Apa)**, Constantin Chiriță **(Castelul fetei în alb)**, Victor Eftimiu **(Omul care a văzut moartea)**. Chiar luna trecută mi-a apărut traducerea romanului **Niște țărani** de Dinu Săraru. Sînt sincer bucuros cînd văd o carte, pe care am tradus-o, apărînd în librării. Este, știu bine, bucuria cititorilor, care caută literatură română, fiindcă descoperă în paginile ei nu doar o lume pe care o simt apropiată, familiară, ci și fiindcă se regăsesc pe sine, cu propriul mod de a trăi, de a gîndi. De aceea, repet, se întîmplă de multe ori ca un tiraj, oricît de mare, să se dovedească pînă la urmă tot mic.

Pentru a putea însă cu adevărat să pătrund în universul literaturii române, să-l înțeleg și să-l fac înțeles, trebuie să am o viziune cît mai largă asupra vieții poporului român în ansamblul ei. De aceea, revin mereu cu plăcere în România, unde mă simt cu adevărat bine, între oameni minunați, prietenoși. Chiar în aceste zile am putut să întîlnesc mulți scriitori pe care îi apreciez deopotrivă și ca oameni. M-am întîlnit cu Fănuș Neagu, din care tocmai am încheiat o nouă traducere, l-am cunoscut pe Dinu Săraru, un om captivant, care te molipsește prin verva și vioiciunea lui, în același timp un om așezat, cu care îți e drag să stai de vorbă. Chiar aceste Cursuri de vară sînt un prilej de a cunoaște personalități ale literaturii române de azi, scriitori, critici, care au pricepere și pasiune, ne deschid noi orizonturi în lumea operei marilor autori români. M-a cucerit, pur și simplu, întîlnirea cu poetul Ioan Alexandru, participu cu interes la dezbaterile de înalt nivel științific care au loc aici. Cursurile de vară ale Universității bucureștene sînt o dovadă, cu mijloacele științei și culturii, că România are azi, mai mult ca oricînd, vocația universalității, a bunei înțelegeri și a păcii între oameni.

SHEILA JONES (Anglia)

Folclorul mi-a deschis sufletul spre România

Pînă în 1975 știam date generale despre România, însă în acel an, ca turistă, am ajuns pe plaiurile Mioriței și, întîlnirile cu oamenii acestor locuri, cu portul lor popular, cu dansurile atît de diverse, cu cîntecele atît de bogate în nuanțări m-au cucerit. Doi ani, cu cărți și discuri, am învățat intens limba română și simțeam cum pătrund într-un univers fascinant, cum încep să înțeleg o cultură deschisă și mereu proaspătă. Apoi întîlnirile cu România au devenit frecvente. Am fost în Banat și Maramureș, la Sibiu și la Cluj, la Brașov. Am urcat pe Ceahlău. Dar unde n-am fost? Mai repede pot să vă spun unde n-am fost în România! Maramureșul rezintă în lumea contemporană ceva miraculos. Nu știu dacă în Europa mai există ceva asemănător. La noi, sigur nu există! E atîta bogăție sufletească, e atîta sete de viață, e atît dor de cîntec și joc, care te vrăjește, te fascinează! Mi-e dor mereu de Maramureș! Mi-e dor și de Mărginimea Sibiului, acolo unde se păstrează aceea obiceiuri tradiționale ce dau dimensiune specifică spiritualității românești. Așa că eu învăț mereu românește și, în plus, învăț și pe alții să vină să vadă o țară frumoasă, să cunoască un popor generos și muncitor, să-i cunoască inconfundabila sa cultură. Să cunoască munții și marea, Delta și mereu proaspăta Bucovină.

Sînt vicepreședinta Asociației de prietenie Marea Britanie — România, filiala din Nottingham și în această calitate impulsionez activitatea turistică și împreună cu colegii și prietenii mei realizăm expoziții de carte, de discuri și costume populare, susținem conferințe cu dorința ca România să fie cel mai bine cunoscută în țara mea. Aici, la cursuri, particip la grupa specială în care se studiază folclorul românesc și sînt bucuroasă cînd mi se spune că vorbesc bine românește. Eu știu, însă, că mai am multe de învățat. Promit ca la o viitoare discuție să relatez și mai frumos despre o țară pe care o iubesc sincer.

FULVIO DEL FABBRO (Italia)

Poezia română, o lume fascinantă, a deplinei trăiri

S-a petrecut cu mine un fenomen poate ciudat, miraculos i-as zice: începînd să vorbesc limba română încă din copilărie, am pătruns treptat în structura ei, fără s-o studiez conștient, simțind-o apoi, tot mai mult, ca pe o limbă maternă. Cu timpul, am dobîndit un interes pentru această fermecătoare limbă, despre care simțeam că trebuie implinit. Astfel, am început să studiez româna în mod sistematic. În liceu, am început să pătrund în universul pasionant al literaturii române. Am urmat apoi studiile universitare, pe care am avut bucuria să le fac la Cluj-Napoca și București. Universul literaturii române mi s-a dezvăluit treptat, exercitînd asupra mea o atracție deosebită. Îmi aduc aminte primele traduceri din Caragiale, un autor care te cucerește prin verva sa, un autor total. Eram pe atunci student, zilnic, cu fiecare pagină citită, descopeream ceva nou, atrăgător, irezistibil. Aceeași atracție o simt și acum, sigur pe alte coordonate ale receptării, dar cu aceleași rezonanțe spirituale. Sînt lector de limbă română la Florența, studiul este, deci, acum o necesitate, să-i zicem profesională, dar plăcerea lecturii în sine, a pătrunderii într-o lume încărcată de idei cum este literatura română rămîne mereu aceeași. Literatura română mă urmărește continuu, face parte din viața mea.

Concretizarea pasiunii mele pentru opera marilor scriitori români se împlinește în cîteva studii și traduceri prin care caut să aduc lumea acestei opere mai aproape de simțirea, de înțelegerea publicului italian. Am realizat o cercetare asupra poeziei lui Nichita Stănescu, traducînd, totodată, multe versuri ale sale. M-a incitat viziunea lui asupra lumii, o viziune cu totul particulară sub aspectul materializării lingvistice. Este o viziune cu o amplă deschidere către universalitate. „Necuvintele" sînt cele care aduc scriitura într-un inefabil evident, ca o întoarcere spre oralitate. Practic, el reface toată gama de idei a umanității, pentru a reveni la valoarea pură a cuvîntului în sine. Nichita Stănescu urmărește neîncetat poezia trăită, care trebuie să treacă prin sînge, „prin chiliile ros-albastre ale singelui", cum spune el însuși. Dorința mea este de a studia toate aceste metamorfoze lirice, căutînd o încadrare a lor în marea lirică europeană. În general mă pasionează poezia română. Ea își are propria trăire, uluitoare, mirifică. Poezia română se respiră, se trăiește cu toată ființa. Forța ei este dată de resorturile ei ancestrale. Îmi întăresc această convingere versuri ale unor mari poeți, precum Ion Gheorghe, Mircea Ivănescu, Ana Blandiana. Generația de poeți a anilor '60 este fascinantă pentru mine, și vreau să-i consacru cercetări de viitor. Sînt poeți plini de imaginație, o imaginație cu totul aparte, uneori aparent latentă, ascunzînd în profunzimile ei o stare de efervescență, o căutare permanentă a expresiei, pe care o doresc mereu mai arzătoare. Regăsesc în versurile lor puterea creatoare infinită, capacitatea inconfundabilă de metaforizare care au dat dintotdeauna și dau mereu forță și personalitate artistică marii poezii românești.

OGNEAN STAMBOLIEV (Bulgaria)

Cine iubește literatura nu poate să nu iubească literatura română

Tradițiile și reciprocitățile culturale dintre popoarele noastre ne obligă mereu la noi deschideri. Iar pentru mine, cel format ca traducător și iubitor de cultură românească în cadrul Cursurilor de vară, literatura română are o forță neobișnuită. După Eminescu s-a bucurat de succes Arghezi, iar recent volumul **Nebănuitele trepte** ale lui Lucian Blaga, tradus de mine și publicat la Editura **Narodna Kultura** din Sofia, a oferit cititorilor bulgari întîlnirea cu un alt poet român de talie europeană. Mă pasionează și teatrul românesc, cu toate componentele sale, și am tradus 22 de piese românești printre care **Năpasta** de I. L. Caragiale, **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian, **Matca** de Marin Sorescu, dar și piese semnate de D. R. Popescu, Aurel Baranga, Paul Everac, I. Băiesu, T. Mănescu, D. Solomon, Adrian Donotaru și, spre satisfacția mea, toate au fost bine primite de critica de specialitate și, mai ales, de cititori. La revistele **Panorama, Plamen, Teatru**, colaborez permanent cu studii referitoare la literatura română, de asemenea la radio realizez lunar medalioane poetice românești. Ce să fac? Cine iubește literatura nu poate să nu iubească literatura română. Alături de Nichita, marele Nichita Stănescu, de Marin Sorescu sau D. R. Popescu, mă străduiesc să familiarizez publicul bulgar și cu scrieri ce poartă semnătura lui Sorin Titel, Anghel Dumbrăveanu sau Mircea Dinescu. Pentru Editura **Narodna Kultura** am pregătit un volum de nuvele scrise de Mircea Eliade, precum și un volum semnat de talentatul poet Grigore Vieru din R.S.S. Moldovenească.

Într-un cuvînt, literatura română mi se înfățișează ca o mare carte deschisă spre toate colțurile lumii, și această nouă ediție a Cursurilor, la care s-au reunit peste o sută de iubitori ai spiritualității românești, o dovedește din plin.

Grupaj realizat de Eugen Marinescu

REVISTA STRĂINĂ

● **POATE CĂ NICI UN SCRIITOR** ceh nu știe să povestească cu atîta poftă și atît de convingător despre locuitorii împărăției apelor — despre hastrmani — cum o face marele prozator Jan Drda, autor printre altele al celebrelor nuvele „Baricada mută" și „Principiul suprem".

Volumul „Hastrmani" de Jan Drda, reeditat recent de editura pragheză „Albatros", povestește întîmplările lui Tonda Hrous, omul apelor, din ținutul lacului Purkarec, și al Aniței, fata unui cismar. Cei care citesc acum pentru prima dată cartea, dar și cei care o recitesc — ea este destinată copiilor de la opt ani, dar o revăd cu plăcere și cei ajunși la 80 — vor afla cum s-au cunoscut cei doi, cum s-au pierdut unul de celălalt, cum a căutat-o Tonda pe Anica prin toată Cehia și cum a găsit-o în cele din urmă.

Paginile pline de umor de cea mai bună calitate, dragoste și înțelegere față de omul apelor, dar în primul rînd față de oameni, toate acestea relatate într-o limbă cehă în straiele ei de dumineică, te fac să uiți de griji și să evadezi pentru o vreme într-o lume în care călătorim, cu timpul, din ce în ce mai des.

Povestea lui Tonda și a Aniței, pe care mulți cititori o știu deja dintr-un reușit serial de televiziune, este ilustrată deosebit de sugestiv de Ludek Vimr, care, în dorința de a se menține cît mai aproape de farmecul lumii lui Jan Drda, și-a înmuiat pensula în toate culorile curcubeului...

● **S-AU ÎMPLINIT ÎN ACEASTĂ VARĂ** 120 de ani de la nașterea (s-a născut în anul 1867) lui Luigi Pirandello, marele prozator, dramaturg și teoretician literar italian. Evenimentul a fost marcat în primul rînd în Italia, dar și într-o serie de alte țări. Au avut loc simpozioane, conferințe, au apărut monografii, numere speciale ale unor importante publicații literare; teatre de frunte din Europa au prezentat premiere ale pieselor sale în noi concepții regizorale, a fost editată corespondența pînă acum necunoscută a autorului.

Critica literară și istoriografia occidentală îl înregimentează pe Pirandello în contextul așa zisului „neodecadentism italian" și al altor curente născute de filozofia idealistă din primele decenii ale secolului nostru. Alții aduc elemente de comparație dovedind apartenența lui Pirandello la literatura al cărei cei mai de seamă reprezentanți sînt Gogol, Dostoievski, Ibsen, Kafka, Durrenmat, Piscator și Brecht. Și unii și ceilalți nu se ocupă însă în mod serios de analiza metodei de creație și de conținutul critic al operelor lui în raport cu realitățile sociale ale vremii. Afirmația este valabilă atît pentru prozele sale — volumul de povestiri „Nuvele pentru un an" (1937) și romanele „Cei bătrîni și cei tineri" (1939), cît și pentru piesele „Henric al IV-lea", „Șase personaje în căutarea unui autor" și „Așa seară improvizăm" (1930).

În anul 1908 Pirandello a publicat două eseuri intitulate „Arta și știința" și „Umorul", care cuprind esența creației sale, bazată pe aprofundarea funcției reflecției critice în procesul de creație. Menirea acestuia este de a pune în lumină contradicția fundamentală a lumii contemporane lui, raportul dintre iluzie și realitate. Țelul artei lui Pirandello nu este jocul de-a cuvintele ci dezvăluirea măștii egoiste de pe chipul societății, al falselor valori etice al pseudosistemului burghez.

● **„SCRIITORUL DISPUNE DE RELATIV** puține instrumente de lucru, el este legat de lume doar prin cuvînt. Nu trebuie însă să se uite puterea, forța lui. Prin scris, el stăpînește spațiul și timpul. Numai ideea scrisă trăiește, creează, influențează", spunea recent scriitorul polonez Zygmunt Wojcik. Născut în anul 1930, el scrie proză inspirată din lumea satului polonez.

„Restul este luat și dus de vînt, continuă el. Așa spunea marele nostru scriitor și cunoscător al Antichității, Jan Parandowski. De aceea este imperios necesar ca astăzi, mai mult ca oricînd, cuvîntul scriitorului să albă drept țel omul, părțile lui cele mai sensibile. O asemenea forță are în primul rînd poezia, care se subordonează cel mai adesea ordinelor conștiinței, durerii și dragostei. Poezia se referă la cele mai sensibile clipe din viața omului, ascunzînd în ea frumusețea vieții și a omului. De aceea nu sînt de părere că poezia are forța manifestului unei ședințe revoluționare și că este în stare să provoace extazul de masă. Dar pentru că ea facilitează cititorului speranța de a naște și a înțelege viața, importanța ei este durabilă...

În proză lucrurile stau altfel, aici este nevoie de eroi, de confruntarea eroilor, a personajelor, iar scriitorul prin talentul și conștiința lui trebuie să stabilească învingătorul. Eu doresc totdeauna ca învingătorul să fie omul cel bun iar răul să fie demascat în orice împrejurare...

Scrisul nu înseamnă viață pe o insulă izolată. Nevoia scriitorului de cuvinte este mare, el îi acordă cititorului un ajutor intelectual prin care îi influențează comportamentul moral. Sînt convins că în această privință experimentele formaliste și căutările pseudo-avangardiste nu ajută cu nimic. Cred că scriitorul dintr-o țară care construiește cu îndrîjire socialismul împotriva tuturor greutăților, nu are o datorie mai mare decît datoria de a construi împreună cu poporul său un viitor mai bun."

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
34
(1 319)
sîmbătă
22 august
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un moment semnificativ pentru dezvoltarea culturii și civilizației românești, expresie a democrației noastre muncitorești — revoluționare

Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste

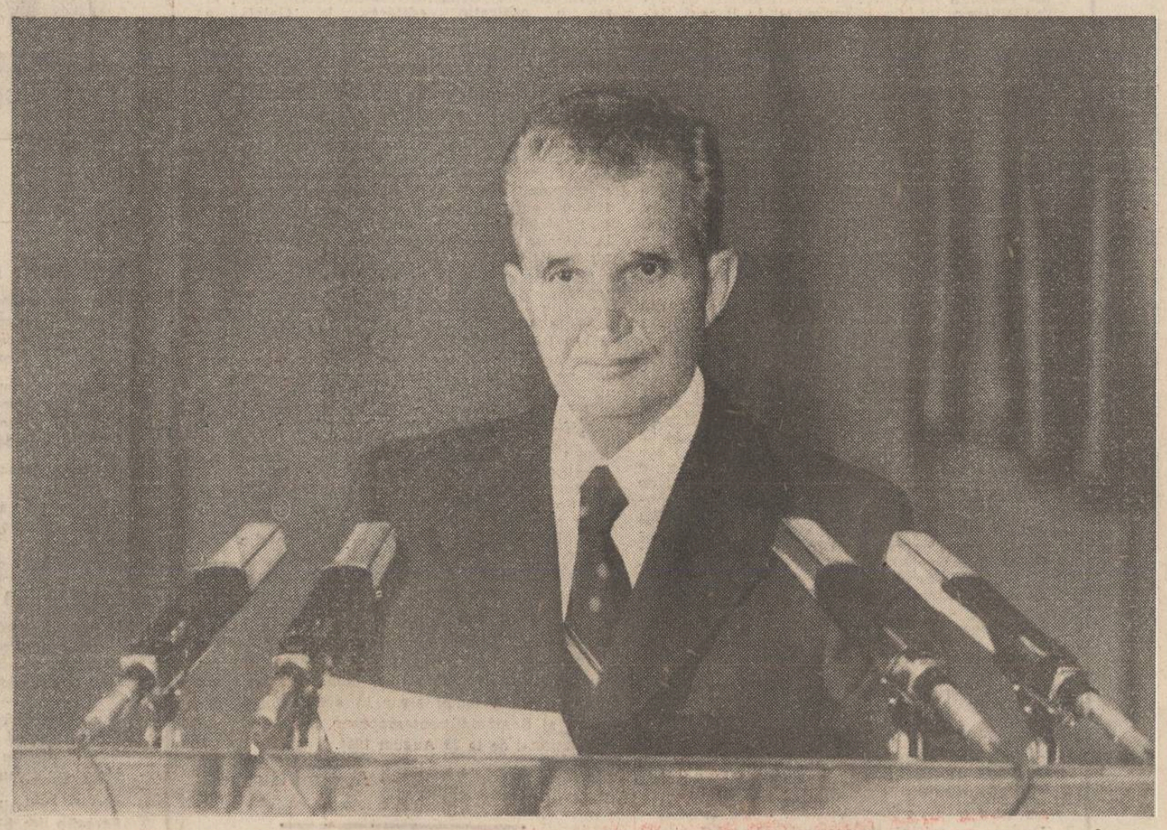

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Larg și reprezentativ forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare, cel de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste și-a desfășurat lucrările sub puternica impresie pe care magistrala cuvîntare a secretarului general al partidului a produs-o în mintea și inima tuturor participanților, cuvîntare care a trezit un deosebit interes politic și social și a devenit, prin hotărîre unanimă, document programatic al întregii activități politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare și formare a omului nou, de înflorire a culturii socialiste. Este acesta semnul de înaltă și nobilă investiție cu care cultura și arta, în indisolubilă legătură cu viața, cu procesele transformatoare care au loc în societatea noastră, au fost și sînt chemate să servească poporul, patria, oamenii care făuresc prezentul și viitorul și sporesc neîncetat avuția materială și spirituală a națiunii. În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, participanții au dat glas sentimentelor de stimă și mîndrie pentru epoca de mari ctitorii pe care poporul român o trăiește și este ferm angajat în opera de înfăptuire a programelor și obiectivelor celui de al optulea cincinal, a hotărîrilor istorice ale celui de al XIII-lea Congres al partidului.

Reunind și reprezentînd practic toate categoriile sociale, toate zonele țării, oameni ai muncii din toate domeniile și sectoarele activității politico-educative și cultural-artistice, cel de al III-lea forum al educației politice și culturii socialiste s-a constituit într-o elocventă și amplă manifestare a spiritului militant, patriotic, revoluționar, într-o elocventă și amplă profesiune de credință a științei, culturii și artei, în raport cu sarcinile și misiunea creației, cu îndatoririle mari care îi revin, cu cerințele și exigențele epocii, ale permanentei construcții de conștiință.

Condiția unei noi calități își reclamă existența și în această vastă întreprindere umanistă și revoluționară, din perspectiva și cu necesitatea afirmării unei noi calități în muncă, în gîndire, în creație, cuvîntarea secretarului general al partidului, rostită în deschiderea lucrărilor Congresului, direcționează întregul ansamblu de preocupări — generale și specifice — al căror scop îl reprezintă creșterea, afirmarea personalității umane, participarea conștientă, exemplară, la sporirea tezaurului național de valori.

Continuare în pag. a 4-a

Stimați tovarăși,

La începutul lucrărilor celui de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, am deosebita plăcere să vă adresez dumneavoastră, participanților la marele forum democratic, tuturor oamenilor muncii care își desfășoară activitatea în domeniul educației și culturii, în numele Comitetului Central al partidului, al Consiliului de Stat și al Guvernului, precum și al meu personal, un salut călduros, revoluționar, împreună cu cele mai bune urări. **(Aplauze și urale îndelungate ; se scandează puternic „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Congresul educației politice și culturii socialiste reprezintă un eveniment de însemnătate deosebită în viața socială a patriei noastre, în activitatea de formare a conștiinței revoluționare, a omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului în România. **(Aplauze puternice).**

La congres participă mii de activiști de partid și de stat, cadrele de bază din domeniul științelor sociale, al activității politico-educative, creației literar-artistice și activității cultural-artistice de masă.

Pregătirea congresului a fost precedată de largi dezbateri democratice în adunările generale, în uniunile de creație și instituții cultural-artistice, în conferințele județene.

În cadrul marelui forum democratic al educației și culturii socialiste este necesar să se facă o temeinică analiză critică și autocritică a activității din cincinalul trecut și să se stabilească orientările și măsurile necesare în vederea îmbunătățirii întregii activități politico-educative, a creșterii rolului acestui important sector de activitate în dezvoltarea generală a patriei noastre, în înfăptuirea cu succes a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Întreaga activitate de pregătire și desfășurare a lucrărilor congresului constituie o nouă manifestare a forței democrației noastre muncitorești revoluționare, care asigură participarea directă a tuturor oamenilor muncii la conducerea tuturor sectoarelor de activitate, demonstrează cu putere superioritatea orînduirii noastre socialiste, în care poporul este pe deplin stăpîn pe destinele sale și își făurește în mod liber și independent viitorul său socialist și comunist. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Stimați tovarăși,

Activitatea politico-educativă și culturală, formarea conștiinței revoluționare a omului nou constituie o parte inseparabilă a dezvoltării economico-sociale, a făuririi noii orînduiri sociale, a ridicării patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație.

Dezvoltarea puternică a forțelor de producție a creat condițiile necesare pentru progresul general al patriei noastre, deci și al educației și culturii. Înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, trecerea la făurirea socialismului au deschis calea unor profunde transformări sociale, revoluționare în țara noastră. Într-o perioadă istorică scurtă, România s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată — care, după ideologii orînduirii burghezo-moșierești, trebuia să rămînă o țară „eminamente agricolă" — într-o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă și o agricultură socialistă în plină dezvoltare. În această perioadă, țara noastră a parcurs mai multe etape de dezvoltare — de la societatea burghezo-moșierească împărțită în clase antagoniste, în bogați și săraci, în exploatatori și asupriți, la societatea socialistă multilateral dezvoltată, în care au fost lichidate pentru totdeauna inegalitățile economice, sociale și naționale, exploatarea și asuprirea omului de către om, realizîndu-se orînduirea socialistă, care asigură deplina egalitate între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate.

După cum este bine cunoscut, în anii construcției socialiste producția industrială a crescut de peste 100 de ori în comparație cu anul 1944, producția agricolă de circa 6 ori, venitul național de peste 32 de ori. S-au creat noi ramuri moderne ale industriei, care asigură mai mult de 60 la sută din întregul venit național. Pe această bază a avut loc creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

O dată cu creșterea forțelor de producție și în strînsă legătură cu acestea, au cunoscut o puternică dezvoltare știința, învățămîntul, cultura — factori primordiali pentru făurirea cu succes

Continuare în pag. a 3-a

MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

Ceea ce a consemnat istoria la 23 August 1944 confirmă și întărește neîncetat înseși biografiile noastre, acest drum hotărîtor în destin, al nostru și al patriei, într-o nemaipomenită și amplă confluență de spirit, aceea care este a ideilor și idealurilor de libertate și independență, a aspirațiilor celor mai fierbinți de dreptate națională și socială. Act de voință suprem și ținînd în esența sa de modul de a fi și a se manifesta al poporului, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, organizată și condusă de partidul comunist, a fost în măsură să deschidă calea spre împlinirea celor mai înalte deziderate de luptă, muncă și viață ale tuturor celor ce-au alcătuit și alcătuiesc ființa și conștiința dintotdeauna a patriei. Spunem, de aceea, acelui timp eroic și tumultuos timp al nașterii de nouă și tot mai demnă, liberă și independentă țară. Spunem acelui timp capăt de unghi, eveniment crucial, fapt de o decisivă și aprinsă încordare prin care istoria patriei și a poporului s-a clădit, în sfîrșit, la ea acasă. Este acesta sentimentul, este aceasta convingerea ca și rațiunea care fac din chipul și starea zilei de azi o oglindă cît se poate de vie și limpede a tuturor transformărilor revoluționare care au început de atunci și care, la dimensiunea marilor ctitorii economice și sociale de-acum, pun într-o evidență care ține de logica însăși a luptei și muncii, un popor și o țară al cărui centru vital e partidul, forța și capacitatea întregii națiuni.

Despre tot ce a însemnat actul revoluționar de la 23 August 1944, depun și vor depune mereu mărturie toate înfăptuirile de-acum. O geografie economică ale cărei date și reliefuri noi nu pot fi găsite nicăieri pe hărțile țării de pînă atunci, o spiritualitate și o conștiință nouă ale căror altitudini și impacturi de ordin moral și social nu pot fi găsite decît în unitatea, în spiritul și dimensiunea mai mult decît exemplare prin care poporul și patria se exprimă azi, într-un consens care este al cerințelor și posibilităților înseși care privesc progresul și civilizația. Istoria a confirmat, a întărit, și-a consacrat aceasta, istoria, odată cu actul revoluționar de la 23 August 1944, a devenit conștiință politică de masă. Lupta antifascistă avea la noi multiple și adînci rădăcini, iar atunci, odată cu actul suprem al revoluției, releva și o condiție, o dimensiune nouă, purificatoare în tot ce avea să urmeze și a urmat. Partidul comunist era sensul, el era fapta care unea toate forțele democratice, înaintate ale țării și pe acest temei aveau să se producă toate marile transformări care au schimbat radical înfățișarea României, plasînd-o pe orbita progresului și civilizației socialiste.

De o însemnătate epocală pentru întregul curs al dezvoltării și afirmării noastre în contemporaneitate a fost Congresul al IX-lea al partidului, eveniment de marcă al istoriei prezente și cu semnificații care privesc însuși viitorul. Investirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea forței politice conducătoare, la cîrma destinului național, face parte din acea glorioasă și neîncetată căutare de sine a țării și a reprezentat însăși garanția înaintării rapide pe calea progresului multilateral. Am sărbătorit în această vară douăzeci și doi de ani de la evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea și pe măsură ce trece timpul, el își arată tot mai mult importanța, în viziunea lui a stat și stă însăși esența perspectivei noastre.

România în anul celei de a 43-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă se prezintă în plin proces de edificare, pe noi trepte, a civilizației materiale și spirituale de care este aptă națiunea, avînd ca centru vital partidul, unindu-și și mobilizîndu-și toate forțele, toate capacitățile sale de muncă și de creație pentru înfăptuirea sarcinilor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. O nouă calitate a muncii și vieții, o nouă calitate a gîndirii și practicii creatoare constituie, așa cum sublinia secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la recentul Congres al educației politice și culturii socialiste, condiția de fond a realizării tuturor programelor care privesc înscrierea noastră pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie și, în consecință, pe orbita unei noi calități a bunăstării materiale și spirituale.

Sîntem în anul Conferinței Naționale a partidului, eveniment care polarizează atenția întregii societăți și în această perspectivă, sub o asemenea largă semnificație, marea sărbătoare națională a poporului român este un minunat prilej de mîndrie și satisfacție pentru tot ce am înfăptuit dar și de hotărîre fermă de a face totul pentru îndeplinirea sarcinilor economice și sociale ale acestui an și ale întregului cincinal. Știind că această etapă este decisivă pentru tot ceea ce ne-am propus și constituie în același timp linia de boltă a unor noi și prodigioase ctitorii. Ne întărește aceasta în gînduri și sentimente, în angajarea și dăruirea cu care edificăm un timp rodnic, tot mai înalt. Recenta vizită de lucru a secretarului general al partidului la unul din marile obiective ale acestui cincinal, dialogul cu oamenii muncii, cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale, indicațiile și orientările privind mersul tot mai accelerat pe calea progresului și civilizației spun totul asupra stării și condiției noastre actuale, asupra felului în care muncim și ne sărbătorim victoriile.

Luceafărul

ȚARA ÎN AUGUST ● Patriotismul ca viziune ● Un dar al oamenilor ● Cîntarea României ● Blazonul unei vîrste ● Un August de neuitat ● Martori și ctitori ai demnității ● Poeme patriotice ● Din cartea de aur a eroismului românesc ● Literatura antifascistă.

EPOCA DE AUR

Profetice cuvinte : „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu, sărăcită și înapoiată pînă acum, datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și o agricultură puternice. Noi dorim ca din Craiova, cetatea banului și a opresiunii cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și științei în Oltenia". Le rostise tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul unei mari adunări populare la Craiova, la 24 iulie, 1946.

Pentru străvechiul oraș așezat pe vatra cetății romane Pelendava ilustrată și pe Columna lui Traian, constituie un titlu de mîndrie faptul că, aici, în cadrul regionalei de partid Oltenia, a activat tovarășul Nicolae Ceaușescu, contribuind la înflorirea vieții noi pe aceste locuri. Programul adoptat de Congresul al IX-lea s-a impus ca cerință a vieții economico-sociale a României. În cele peste două decenii, la Craiova, reședință a Județului Dolj, s-au înălțat noi cetăți ale luminii (CET-Craiova II), chimiei (noi fabrici ale Combinatului chimic), constructiilor de mașini (Întreprinderea de utilaj greu, Întreprinderea de tractoare și mașini agricole. Intreprinderea Oltcit, Intreprinderea de avioane, extinderea uzinei Electroputere). Aportul Craiovei la producția industrială a județului și chiar a țării este din ce în ce mai substanțial. Astfel, industria județului Dolj realizează astăzi în numai 8 zile întreaga producție a anului 1938, și în numai 4 zile producția anului 1950 și în mai puțin de două luni producția anului 1965. În citadelele industriale ale Craiovei se realizează

Nicolae Petre Vrânceanu

Continuare în pag. a 2-a

TARA IN AUGUST

Un dar al oamenilor

La Galați, Dunărea este un eveniment măreț al fiecărei clipe, ea știe să-ți provoace emoții. Cînd scrii despre ținuturile Moldovei de Jos, trebuie să începi cu această venerabilă Doamnă, care a văzut multe, căci virsta ei, spun geologii, nu-i mai mică de două sute milioane de ani. Te apropii de ea cu micul tău fragment de timp, iar timpul nu-i numai o temă romantică, pe care nu o mai poți escalada, ci o realitate. Privești culorile pastelate ale noilor cartiere de locuințe, macaralele Portului Mineralier, ale Șantierului Naval și-ți dai seama că omul acestor locuri a încercat „să constrîngă" și să dea replici timpului, transformîndu-l în istorie. Sutele de macarale ale Portului Mineralier par niște păsări fabuloase cu ciocurile înfipte în albia fluviului vieții și al veșniciei. Acest port cu dublă funcționalitate — de aprovizionare cu materii prime și de expediție a laminatelor — deservește gigantul siderurgic, ce dă țării 60% din producția de oțel și cocs. Pe platforma Smîrdanului, nu departe de castrul roman de la Barboși, descoperi cu uimire mereu reînnoită o „navă" siderurgică, care scoate ritmic geamăte nefirești, ca niște respirații cosmice, din cele șase furnale, șapte laminoare, o cocserie și trei turnătorii. Un riu de oțel erupe permanent din acest vulcan cu foc continuu, numai unul din „cratere". Laminorul de tablă groasă nr. 1, intrat în funcțiune în septembrie 1966, a produs pînă acum 19 milioane tone de tablă pentru beneficiarii interni și externi. Unul din aceștia este chiar Șantierul Naval, așezat în partea opusă a orașului, „în vale", cum spun gălățenii. Dacă în secolul al XVIII-lea aici se călăfătuiau corăbii, apoi se reparau și se construiau ambarcațiuni ușoare, în ultimii douăzeci de ani se făuresc nave de tonaj sporit între 15—18—55 000 tdw, petroliere de 55 000 tdw, nave frigorifice multifuncționale, iar în ultimii ani platforme de explorare și foraj marin. Flota comercială românească a fost construită în cea mai mare parte aici, multe echipaje românești și străine străbat mările și oceanele lumii cu vapoare construite la Galați. S-a pus la un moment dat cu acuitate problema elicelor, se importau din Japonia, costau enorm și nu soseau la timp, un colectiv de ingineri și muncitori au făcut un experiment temerar, au proiectat și turnat prima elice „autohtonă", a fost supusă la probe complicate și a rezistat. Scepticismul unora, care nu credeau în elicea de fabricație românească, a fost învins, astăzi există o Fabrică de Elice și Prelucrări la Cald, care înzestrează toate vapoarele construite la noi. Acum și-au propus să toarne elice pentru petroliere de 150 de mii tdw și chiar de tonaj mai mare, iar într-o zi vor cumpăra și alții de la noi, pentru că sînt bune, competitive. În general, producția industrială marfă — realizată la Galați este în valoare de 50 miliarde lei, situînd județul acesta pe locul cinci între celelalte județe ale patriei.

Firesc este ca la confluența atîtor ape, cu o Dunăre magnifică în preajmă, să apară și oameni originali. Unul dintre ei este marinarul Paul Butușină, care pe 12 iulie a.c. a pornit într-o călătorie solitară, cu un iaht de construcție proprie, spre Cuba. Va străbate, în două luni, trei mări și un ocean ; „Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate" factorul „singurătate" poate genera, în zona lui înaltă, poezie, mîndria de a fi om. Oricum, Paul Butușină ține un jurnal de bord, aștept să se întoarcă, să-l pot citi și eu, jurnalul pentru literatură devine, sper, mai mult decît „o manieră comodă de a scăpa de tăcere".

Ca urmare a dezvoltării sale, Galațiul a crescut de la 80 de mii de locuitori la 300 de mii, astăzi. Această concentrare umană a creat probleme sociale complexe, „din profunda ruralitate" a Moldovei au venit zeci de mii de oameni, cărora le trebuiau locuințe, școli, spitale, mijloace de transport etc. S-au construit la Galați 90 mii de apartamente, urmînd ca pînă la finele acestui cincinal să se mai adauge încă 20 de mii.

La Galați, s-a înființat în anii socialismului Universitatea, are peste 6 mii studenți, aici funcționează, printre altele, două facultăți unice în țară : Construcții Navale și Chimie Alimentară. Universitatea, prin colectivele sale de cercetare științifică interdisciplinară, participă la rezolvarea unor probleme ale producției industriale, numai în ultimul an au fost soluționate 25 teme din planul unic național și au fost predate documentații pentru încă 200 contracte din planurile departamentale. Temele abordează elemente specifice siderurgiei, construcțiilor navale, industriei alimentare, modernizării acestora prin folosirea manipulatorilor și a roboților industriali. Viața spirituală a acestei cetăți este fertilizată și de prezența a 35 de scriitori, care trăiesc și creează aici, cu un an și jumătate în urmă s-au constituit într-o structură organizatorică, Cenaclul Uniunii Scriitorilor, ei au o aspirație, editarea la Galați a unei reviste de cultură. Există o teză a localismului creator, în cadrul unei geografii spirituale a României, Galațiul ilustrează această idee, este și se poate menține ca o matrice generatoare de valori, care poate oferi surprize benefice. În județ se află și o rețea bogată de instituții culturale : 4 teatre, 10 muzee și case memoriale, 109 cinematografe, 4 case de cultură, 528 biblioteci cu un fond de carte de 4,5 milioane volume, cu un indice de lectură ridicat. Festivalul național „Cîntarea României" a antrenat 100 mii artiști amatori, constituiți în 3 600 formații și 1 200 cercuri de creație, care au obținut, la diferite faze ale concursului, numeroase premii și distincții.

Geologii afirmă că în sudul Moldovei depozitele lessoide au cea mai mare grosime din țară, stratul lor se îngroașă cu cît coboară spre sud, solurile de pe el sînt bune pentru agricultură, producția agricolă globală a fost în 1986 de peste 4 miliarde lei. În hinterlandul acesta s-au plantat pe terenuri altădată improprii, terasate în ultimele două decenii, 22 mii hectare de vie, din care 18 mii sînt pe rod, ele situează județul Galați pe locul doi în țară la producția de struguri. Dacă adăugăm că pe colinele ținutului se află în faza de finalizare unul din cele mai originale sisteme de irigație din țară — **Terasa Covurlui** (pe terenuri colinare, prin căderea gravitațională a apei) ne putem imagina că dealurilor mioritice de aici li se va administra la nevoie lichidul cast și blînd — apa vie din poveste.

Un călător străin, în trecere prin meleagurile gălățene pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, a scris că zona este „bogată în viitor", noi am adăuga că viitorul acela a devenit astăzi realitate și, vizionar, cutezăm să-i prospectăm altul — prosper, reformator, democratic. Acest viitor are un temei sigur în evenimentul cardinal al României contemporane, marele act insurecțional de la 23 August 1944.

Apostol Gurău

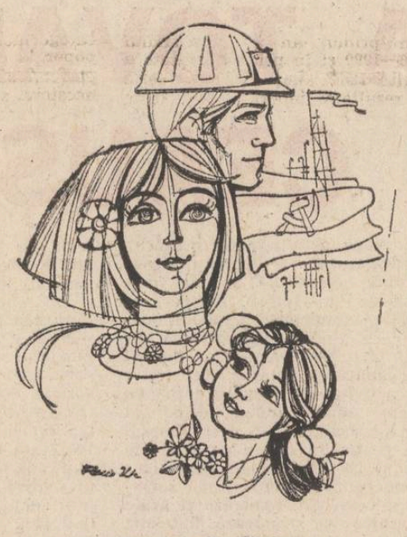

Desen de Ilie Florin

Bolți de mîndri sori

N-a fost totdeauna AUGUST sărbătoare,
Ci, întîi un freamăt aprig de dorinți.
S-a născut din focul luptelor amare
Și din înfruntarea gloanțelor fierbinți.

S-a născut din chinul rănilor de țară,
Din stelare gînduri duse la-nchisori,
AUGUST – vrerea noastră, vrere temerară,
Azi ni-i arc de glorii, bolți de mîndri sori.

Azi trăim epoca de-nfloriri supreme,
Epoca de aur ce ni-i soare-n piept,
Clar izvor de slavă-n vastele poeme
Pentru toți eroii și CIRMACIUL drept.

Constantin Atomii

Patria în miez de vară

În miez de vară ziua-i mai înaltă
Cînd pe cataraure dimineața suie
Sculptînd în ființa noastră, laolaltă,
Lumini desprinse din o ei statuie.

Curg riurile Țării-n noi destine,
Tinare fericirii noastre dreote
Cînd Tinerețea zărilor senine
Urcă emblema muncii pe noi trepte

Și prin explozii zorii se destramă,
Ferestre deschizînd unei noi Ere.
Vulcanul tinereții tot ne cheamă
Să-nnobilăm și alte șantiere.

În miez de vară Patria-i poruncă
Pentru oricare fiu și orice fiică.
Noi sîntem mîndri-n sărbători de muncă
De Țara ce prin tineri se ridică.

În miez de vară, în coloana Țării,
Tineri în gînd și-n faptă cu poporul,
Din creste de Carpați în laraul Mării
Cinstim prin demnitate Tricolorul.

Geo Ciolcan

Lumină de aur

Cerul căzut în lacuri
Își tese mărama
Bolți de grîne mănăiie țara,
Cărări se-ncrucișează
Prin pădurile Carpaților
Spre inima-i – Partid – lumină de aur.

Brazii foșnesc
În murmur de fluiere,
Cîntecul dus de izvoare
Spre Dunăre
În vuietul mării
Se aude mai tare

Pe culmile semețe
Ecoul stîncilor – buciume – răsună
Sub pașii urmașilor dacilor,
Ei trec printre săgețile soarelui
Purtînd în inimi
Coloana infinitului.

Adriana Radu

Sentiment perpetuu...

Oameni, lăsați lumina Victoriei –
veghe peste Eroii ce-și știură
Patria – cel mai frumos sunet al Culorii ;
și-apoi veniți dinspre
Zidirile Pămîntului să-i numim
rădăcini – dis-de-dimineață,
Sîngele lor – iarba-de-acasă, toate
florile grădinilor, pămîntul,
Unde ne numărăm cerbii, miei
frumoși cu picături de trandafir,
Perpetuu sentimentul...

George Corobea

La Livedea-ntr-o grădină

Știu, ca fiecare, duiosul cîntec : „La Tismana-ntr-o grădină / Mi-a prins dorul rădăcină...".

Dar ce-i cu Livedea — și despre ce este vorba, la urma urmei? Livedea este un sat din comuna Sinești, din Bărăgan. Un sat ca oricare altul. Satul însă în care a luat ființă una din primele cinci cooperative agricole de producție din țară — atunci, la 7 august 1949. Pentru că aici, mai puternic ca în alte părți, prinsese de mult rădăcină dorul de dreptate și libertate, luminat de miresme din viitor, pe care oamenii aceștia le simțiseră, le înțeleseseră între primii. Și ieșiseră grabnic în calea acestui soare nou să se primenească : în suflet, în pînduieli, în muncă. Iar una din cele dintîi dovezi, cea mai concludentă, o constituia tocmai hotărîrea lor de a-și uni pămînturile și puterea, în aflarea unui trai mai bun. Era o noutate — și, ca la orice noutate, oaspeții au sosit de pretutindeni. Veneau țărani în „schimb de experiență", veneau străini să vadă „miracolul". Veneau, se minunau, dar mai ales luau seama că într-un sat se poate trăi și altfel, se poate munci și după alte reguli — mai bune pentru țară și oamenii ei.

★

Într-atît trebuie să fi fost de surprinzătoare noutatea, încît acolo a poposit, într-o zi limpede de toamnă, și poetul Tudor Arghezi, ispitit și el de ineditul lucrurilor. Și, cu siguranță, acolo, „la Livedea-ntr-o grădină" i-a prins și lui „dorul rădăcină", din moment ce-a ținut să consemneze trecerea. Transcriu din cartea de onoare a cooperativei agricole (inscripție nedescoperită de ochiul istoricului literar) : **„În satul Livedea aș vrea să mă mut cu copiii și cîinele și cîinii mei, să stau într-o casă ca a tatei Voica și să mă gîndesc cît s-a schimbat lumea, țara și peizajul gospodăresc, numai în cîțiva ani. Omagii frămîntatului socotitor Socrate Ene, care ne-a delectat o dimineață cu teafără d-sale personalitate — și noroc ! Tudor Arghezi. 25 oct. 1954".**

O bătrînă, Voica (la virsta de aproape 80 de ani), își amintește : „Eu pe Arghezi nu-l cunoscusem, dar îi auzisem de nume. Nu mai știu cine, vreun nepot bag seama, mai școlit, mi-a zis că-i un fel de Eminescu în viață. De-asta m-am și fisticit : pentru că pe Eminescu îl știam : îl citisem, adicătelea. Dar el, Arghezi, om cu cap și cu carte la cap, mi-a zis : Lasă, țață Voică, nu te stinjeni, că de-al vostru sînt și eu. Așa mi-a zis, țață Voică, și că să nu-i mai zic dumneavoastră, că văzuse el, omul cu cap și cu carte la cap, că mie nu prea-mi sta bine cuvîntul ăsta pe limbă. Așa a fost : l-am poftit în casă, mirosea tot a busuioc, că alt parfum n-aveam și nici azi nu-mi trebuie, și-am mîncat ceva. Dar ce-am mîncat, doamne ? că d-ale gurii n-a vrut ! Mere, da, mere l-am dat, că era toamnă și aveam în grădină. Ei, și-apoi am stat și noi de vorbă, d-ale noastre, ba de una, ba de alta, ca omu'..."

Într-adevăr, ca omul, ca oamenii, ca între oameni. Frumoase doruri mai prind rădăcină — pentru a nu se mai desprinde niciodată ! — la Livedea.

★

Revin, așadar, la Livedea în acest an și unul din primele gînduri este să-l caut pe Gheorghe Tache, președintele **colectivei** de acum 38 de ani, împreună cu care înfrunzisem, în cîteva rînduri, cuvinte de prietenie. Aflu că de cinci ani este în pensie, dar se grăbește să-mi iasă în întîmpinare cu pas vechi, tinerese. Ne amintim, ne reamintim. Se terminase războiul. El cu Socrate se întorseseră în sat cu idei noi. Bătea un vînt nou, iar oamenii îi adulmecaseră repede rostul. A fost mai întîi reforma agrară, pe care cei din Livedea au măsurat-o cu lanțul fîntînii : „altă măsură nu aveam — își amintește Gheorghe Tache — săraci eram mulți, pămînt destul, zile în șir am tot măsurat cu lanțul de la fîntînă pămîntul împroprietăririi". Cele 60 de familii, care s-au unit apoi în **gospodăria colectivă**, abia au izbutit să încropească o avere de 60 000 de lei. Puțin, foarte puțin. Sărăcia umbla în... sandale de aur, iar oamenii desculți. „N-am găsit nici măcar o sală, în care să ne adunăm și să semnăm actul de constituire — rostește, Gheorghe Tache, cuvinte cu drept la istorie. Ne-am adunat și am semnat actul în bătătura lui Alexandru Bițineanu, fiul lui moș Bordei Verde, numit astfel pentru că semăna grîu pe acoperișul bordeiului, să arate mai frumos și să aibă răcoare vara".

Acolo, la talpa bordeiului și înălțimea firului de grîu, în imensitatea cerului de deasupra bătăturii țărănești, a fost adoptată cea mai importantă hotărîre din destinul acestor oameni ai pămîntului.

Vremurile au evoluat apoi pe potriva oamenilor, oamenii pe potriva vremii. Iar în tot acest timp, în tot acest proces, oamenii aveau nevoie de comunicare, de convingere. Veneau țărani din alte sate să vadă ce și cum. Și aveau ce vedea. Vrednicie s-a văzut la ei, și chibzuință, și bună organizare. Se născea o lume nouă, și ei erau un prim exemplu. Gheorghe Tache ține să rememoreze : „În anul 1944, cînd măsuram pămîntul reformei agrare cu lanțul de la fîntînă, aveam patru clase primare. Nici mai mult, nici mai puțin. Alții aveau mai puțin : o clasă, două, ori învățaseră numai să se iscălească. Mai mult de trei sferturi din țăranii comunei erau analfabeți ; cînd erau nevoiți să se iscălească puneau degetul — s.s. indescifrabil". Indescifrabil și anonim, nepieritor și puternic ca grîul pămîntului, ca grîul speranței lor de îndestulare. „Așa că am început să învățăm împreună — conchide el. Împreună, cum și trăiam, cum și munceam".

Un exemplu elocvent, în această privință, îl constituie însuși Gheorghe Tache. Învățătura lui a urcat de la patru clase primare la opt clase generale. Apoi la douăsprezece, de liceu. Și a continuat, firesc, cu facultatea. Institutul agronomic din București l-a făcut ca... navetist : cînd în cîmp, cu treaba ; cînd la școală, cu știința. Nu întîmplător s-a menținut el în fruntea obștii muncii ani la rînd : președinte din 1949 pînă în 1978 — și, în continuare, inginer-șef pînă în 1982, cînd a trecut în pensie. O viață de om, muncită cu brațul și gîndul — și măsurată cu cea mai aprinsă dragoste de muncă și de oameni.

Acum, cînd îl revăd — și cînd credeam că știu cam totul despre această viață — am frumoasa surpriză de-a afla un fapt inedit și valoros în legătură cu interlocutorul meu prieten : participarea sa, în anul 1952, la lucrările Consiliului Mondial al Păcii, la Viena, forum care a reunit personalități ale vieții internaționale. Într-o delegație — din care mai făceau parte academicienii Raluca Ripan și Traian Săvulescu, scriitorul Camil Petrescu — tărănimea română a fost reprezentată de acest țăran, Gheorghe Tache. „Cînd mi-am auzit numele rostit pentru a urca la tribună să vorbesc — reface el scena de-atunci — m-a năpădit emoția. Cum, eu, un țăran din Livedea, să vorbesc lumii ? Am lăsat de-o parte hîrtiuța pe care îmi notasem niște cuvinte — și am vorbit liber. Parcă aud și acum ropotul de aplauze ce s-a pornit cînd am spus că pentru un țăran — indiferent că este român, rus, american, francez, african sau chinez — dorința de pace și dragostea de pămînt sînt bunurile cele mai de preț, care nu pot dispare decît odată cu el. Adică odată cu lumea. Iar noi ne întîlnisem acolo tocmai pentru ca lumea să trăiască, să se înțeleagă".

Astăzi, în această lume — care veghează și militează, în continuare, pentru pace și înțelegere — la Livedea se scrie istoria nouă a locului și a oamenilor lui.

În ultimul timp, la Livedea — mai exact spus, la Sinești, ceapaul care le-a unit pe toate celelalte din satele aparținătoare — s-au perindat mai mulți președinți. Oamenii i-au încercat, pămîntul le-a validat sau nu calitățile. După cum au fost roadele, au fost și cei din fruntea obștii muncii. Mai buni sau mai puțin buni. Mai potriviți sau mai puțin potriviți. Acum se pare că l-au aflat pe cel mai bun, cel mai potrivit. Se numește Toma I. Toma — și este din comună. A studiat economia — și este un foarte bun organizator. În calitate de **fost țăran** știe, desigur, nu doar cum se dă cu sapa, ci și cum se reglează o combină, cum se conduce un tractor, cum se execută tehnologia unei lucrări agricole. Toți țăranii — în calitatea lor nouă de oameni cu carte și meserie ai satului — știu acest lucru. Alături de ei trudesc acum — cu aceeași dragoste și știință proaspătă — mulți specialiști : agronomi, horticultori, doctori veterinari, ingineri mecanici. Accentul se pune acum pe organizare, disciplină, întocmirea și îndeplinirea întocmai a programelor de activitate. Stăpînirea temeinică a noilor meserii, buna organizare și conștiința înaintată au făcut ca și la Livedea (la Sinești) să se obțină rezultate notabile, din ce în ce mai bune. Cei 3 200 de locuitori — din care o mie de brațe de muncă — stăpînesc și lucrează împreună 4 500 de hectare de pămînt, cultivînd grîu, orz, porumb, floarea soarelui, sfeclă de zahăr, soia, legume, tutun, ricin. Consiliul Unic Agroindustrial de Stat și Cooperatist Sinești (în care mai intră trei ceapeuri din comunele Drăgoești și Movilița) — aflu de la inginerul șef de C.U.A.S.C. Alexandru Mărginean — a ocupat doi ani consecutiv locul I pe județ. Pămînturile cooperativei agricole din Sinești nu sînt cuprinse (încă) într-un sistem de irigații. Totuși, stacheta n-a coborît la grîu sub 4 000 kg la hectar și la porumb sub 7 000—8 000 kg la hectar. Iar cooperatorii s-au angajat — confirmă Maria Scăunaș, inginera șefă a ceapeului — ca în acest an să obțină cel puțin 15 tone de porumb la hectar și 3 500 kg soia, încadrîndu-se astfel în ampla bătălie pentru obținerea titlului de Erou al Noii Revoluții Agrare. Îmi face plăcere să notez aici și faptul că la Livedea (acum fermă în cadrul C.A.P. Sinești) rodește astăzi știința : cele 400 de hectare de lot semincer amenajat aici produc lucernă, dactilis și alte ierburi perene, asigurînd sămînță pentru multe unități agricole din județ.

Rezultate bune se obțin și în zootehnie, sector populat de 1 100 capete bovine (din care 400 vaci de lapte) și 2 700 de oi. Cu mai puțin de zece ani în urmă abia se obțineau 600—700 litri pe cap de vacă. E drept, nu-i vorba de niște vaci din cine știe ce soi, ci de blînde rumegătoare indigene, nu de puține ori tarate. Totuși, în chiar aceste condiții, recent s-au obținut cîte 2 600 litri de la fiecare vacă — ceea ce, susțin oamenii, înseamnă ceva.

Avérea obștească a cooperativei a urcat astăzi (de la acele prime 60 000 lei) la nivelul multor zeci de milioane. Numai planul producției globale pe acest an prevede cifra de 45 milioane lei.

Toate aceste rezultate au fost posibile, în primul rînd, ca urmare a vredniciei și priceperii oamenilor. A acelei vrednicii vechi, tradiționale, nedezmințite ; a priceperii noi, acumulate, ca urmare a cerințelor impuse de noua revoluție agrară. Sînt oameni, fosti și actuali țărani, pe care nici anii pensionării nu-i dezlipește de unealtă. Așa sînt Ion Florea, Dumitru Gavrilă, Nicolae Vilcu, Constantin Dumitru — șefi de fermă ori simpli cooperatori, conducători de atelaj sau „șoferi de sapă", cum își zic uneori cu haz. Dar sînt și specialiști — mulți și buni specialiști, cum spuneam, atît de buni că nu risc exemplificări, din teama de a nu uita vreunul. Sînt apoi mecanizatorii lui Virgil Lan, 53 de voinici (pe 53 de balauri metalici îmblînziți) între care Gheorghe F. Gheorghe, Tudor Florea, Ștefan Pavel, Ion Ioniță, Dumitru Stan.

Sînt condiții, așadar, menite să asigure o nouă primăvară a agriculturii românești.

Nu puteam părăsi Sinești, fără un popas la primărie, punctul unde se înregistrează, fidel și exact, pulsul... cetății. Primarul Gheorghe Niță se miră că, înainte de orice, îl întreb despre sine : cine e, de unde e, ce-a făcut pînă a fi primar — și alte lucruri ce țin, ca să zic așa, de persoană. Aflu, astfel, că este fiu de țărani din comună — tatăl muncește încă, în zootehnie, ca îngrijitor-mulgător ; pildă de muncă urmată și de fiu. După școala generală, absolvită în comună, a urmat Liceul agroindustrial de la Fundulea. A lucrat ca tehnician agronom preț de zece ani — și acest preț l-a situat, din 1978, în fruntea obștii, ca primar. Soția, Alexandrina, contabilă de meserie, este și ea fiică de țărani — și părinții ei muncesc în sectorul zootehnic al ceapeului. Copiii — Simona și Marian — poartă ghiozdanul pe treptele școlii generale din comună. Iată, numai din 1965 încoace, cîteva semne concrete ale acestui nou : școală cu 14 săli de clasă și laboratoare, cămin cultural cu etaj, dispensar medical, magazin alimentar, bloc de locuințe pentru specialiști, grădinițe. Trei grădinițe cu zeci și sute de copii, pentru care educatoarea Maria Rădoi — și ea fiică a satului — este o prietenă apropiată și o mamă dreaptă și bună. Apoi asfaltul, mult asfalt, prin bărăganul ridicat cu noroaie pînă la gleznă. Asfalt de-a lungul căruia livezenii și sineștenii au înălțat și un **Popas**, primul „loc de poștă" al turiștilor în drumul spre mare.

Împreună cu primarul Gheorghe Niță trec pragul a două unități reprezentative pentru satul de azi. Prima este Secția de tricotaje a Cooperativei de producție achiziție și desfacerea mărfii, în care lucrează 60 de femei — țărănci cu școală de profil — cele mai multe cu lucrul la domiciliu. Ele mînuiesc mașini numite triploc, rectilinii, veritas — și tricotează pulovere, alte piese, dar mai ales îmbrăcăminte pentru copii. Alexandrina Niță, șefa unității, îmi spune că anul trecut au avut un plan valoric de 1,2 milioane lei și au realizat o producție în valoare de 1,7 milioane lei — o bună parte din aceasta mergînd la export. Zinca Dan, Stana Furdui, Tudora Gheorghe și Vasilica Stoian mă asigură că ele — deși au pînă la zece ani vechime în noua meserie — n-au uitat că sînt țărănci, continuînd să lucreze în acord global însemnate suprafețe de pămînt.

Cealaltă unitate căreia îi trec pragul este Brutăria, care lucrează cu foc continuu de douăzeci de ani. Un cuptor modern, cu două vetre, produce 3,5 tone de pîine în 24 de ore. Mihai Zoană, șeful unității, prezent aici de la prima jimblă (alături de brutarii Stan Vărăsteanu, Nicolae Alexandru, Anghel Simion) îmi spune că nevoia de pîine a consătenilor săi este asigurată, în prezent, numai prin munca din schimbul de zi. Cooperatorii își aduc aici făină, pentru ceilalți angajați făina este livrată de stat — și fiecare om primește, în fiecare zi, pîine proaspătă.

Am gustat din această pîine. Și am conchis, împreună cu primarul Gheorghe Niță, că, într-adevăr, la Livedea — la Sinești, adică — se coace o pîine bună, mare și rumenă, în stare să-i hrănească pe toți locuitorii satului, să dea și la oaspeți. Mireasma ei, din ușa brutăriei, și copiii rotunjiți în jurul mesei, la grădiniță, sînt imaginile-simbol cu care plec din această comună, murmurînd : „La Livedea-ntr-o grădină / Mi-a prins dorul rădăcină"...

Ion Andreiță

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Patriotismul ca viziune

Preluînd stafeta „luptei cu inerția" poezia noastră tînără cultivă simbolul năzuinței, mesajul militant al dragostei de țară, ea invocă istoria și efervescența prezentului în formule expresive originale, versurile tinerilor poeți demonstrează — prin forța de sugestie a metaforei — că patriotismul e una din dimensiunile perene ale spiritului uman și implicit o axiomă a creației lirice : „Cît vom lucra grădina / istoriei pe lume / și cumpăna luminii cît o vom ține dreaptă, / vom căuta un cîntec aducător de faptă / și vom cinsti părinții / care ne dau un nume" — afirmă Paul Balahur într-unul din poemele sale. Poeții tineri de azi — asimilînd lecția marilor clasici — caută să imprime lirismului „pecetea sufletului românesc", sentimentul adînc al raportării la spațiul geografic și spiritual autohton, acel loc în care din vechime țăranii noștri „cu lacrima de-atîtea ori / au urcat soarele pe cer", cum spune Liliana Ursu într-o tulburătoare poezie. Prin tot ce are ea mai valoros poezia angajată a tinerilor refuză gesticulația exterioară în favoarea mesajului de substanță, a cînta patria e un prilej de autentică dăruire morală precum sugerează versurile Carolinei Ilica : „Despre patrie să scrii e greu / Cuvintele trebuie alese pe măsura simțirii : / Nici lingușitoare, nici banale / Păstrînd în ele lauda cea sfîntă / Ce se cuvine mamelor și casei / În care ai văzut întîia lumină". Iubirea de țară e transfigurată liric, cel mai adesea, în simboluri etonice, poeții cîntă pămîntul natal, dovada milenarei statorniciri a poporului nostru pe aceste plaiuri, în versuri emoționante Adian Popescu laudă „pămîntul din grădină, pămîntul de la ses / pămîntul Țării române / și dintre toate mai ales pămîntul care pururi rămîne". Poezia tînără cultivă elementele valoroase ale tradiției, acele imagini emblemă intrate în mitologia noastră afectivă care sporesc forța de convingere a mesajului liric, autorii fac efortul de a depăși sfera ocazionalului prin creații durabile în care patriotismul să se releve ca stare de spirit fundamentală — iată poemul lui Dan Rotaru în care patria devine axul cosmic al ființei „Cînd prin spații se-nvîrte bunul nostru pămînt, / țării mele mișcarea tot mereu i-o adun, / cum o pasăre zborul și-l cuprinde-n aripi, / respirația-i unică eu în cîntec o pun". Vizionarismul amplu străbate și lirica angajată a lui Marin Lupșanu, poetul vorbește despre faptele noastre roditoare „atît de simple în măreția lor / încît nici nu ne dăm seama cînd / patria a devenit o cupolă, de la iarbă / pînă la stele". Îngemănarea sufletului cu plaiurile natale e un simbol al existenței noastre străvechi, o imagine topos cu profunde rezonanțe morale : „Numai patria, pămîntul natal / De care tălpile tale se lipesc ca semințele, / Numai patria care arde în sîngele tău / Numai ea e puterea, liniștea, speranța" — sună versurile patetice ale lui Mircea Florin Șandru. Tinerii creatori elogiază în poeme luminoase și pline de muzicalitate expresivă blîndețea mioritică a peisajelor românești, fertilitatea acestor ținuturi generoase, iată imaginile solare ale lui Marin Constantin : „S-a scuturat lumina peste țară / Cu toată dărnicia lunii mai / Semințele au izbucnit afară. / Cîmpiile aleargă pe sub cai". Mereu în căutarea expresiei autentice, poeții tineri găsesc forme originale de a reda entuziasmul acestor timpuri „în care sîntem trupuri vii și torțe de iubire" — cum afirmă Corneliu Ostahie. Conditia lirismului angajat este sinceritatea rostirii, vibrația afectivă și morală care dă energie verbului poetic — idee continută în versurile Gabrielei Hurezean : „Ai dreptul să spui că iubești această țară / doar după ce-ai meritat s-o iubești. / doar după ce-a început să te doară / credința că e timpul să te dăruiești". Vedem aici exprimată profesiunea de credință a tînărului poet care se dorește implicat în miezul de foc al realității epocii sale, identificîndu-și destinul cu istoria vie a patriei. Într-o „scrisoare deschisă" Grigore Georgiu se adresează colegilor săi de generație astfel : „Scrie despre toate acestea cărturare / despre zilele lucrătoare ale istoriei / cîndva după semnele tale / vom data faptele, vremile, oamenii". Tinerii poeți din pragul mileniului trei adaugă trunchiului viguros al liricii noastre creația lor plină de prospețime și vitalitate generată de combustia marilor viziuni, cultivînd — precum aceste versuri ale lui Dan Verona — un adînc sentiment al iubirii de țară, încrederea în sensul moral al istoriei : „Țara noastră din vechime luminează blînd în lume / Ea pe brațul nostru șade, ea prin noi își are nume / Țara noastră cu trei inimi dar c-un singur suflet mare / Binecuvîntat de pîine și zidiri vizionare".

Alexandru Horia

Epoca de aur

Urmare din pag. 1

peste 60 la sută din producția de locomotive Diesel și electrice pentru linii magistrale, peste 19 la sută din cea de îngrășăminte chimice, un important procent al producției de transformatoare electrice și de tractoare și mașini agricole.

Craiova zilelor noastre este o uriașă bijuterie în care strălucesc pe lîngă cupolele cetăților industriale, multiplele fațete ale noilor cvartale de locuințe în care locuiesc circa o sută de mii de oameni ai muncii, briliantele noilor edificii social-culturale înălțate în ultimii ani, firele argintii ale liniilor noului tramvai și ale căilor ferate și benzile asfaltate ale noilor autostrăzi modernizate.

Orice craiovean vorbește acum cu mîndrie de cartierele Craiovița Nouă, Brazda lui Novac, Valea Roșie, 1 Mai, 23 August, Lăpușului, Rovine, Calea București, Dezrobirii. Numai numindu-le se relevă uluitoarea sinteză între trecut și prezent de oamenii de aici în doar cîteva decenii. În epoca de aur, Craiova, străvechi focar de cultură în care au apărut unele din primele tipărituri în slavonă și română (sec. XV-XVI), o primă școală cu învățămînt organizat în 1757 care a deschis seria prestigioasă a școlilor în care s-au format personalități de primă mărime în viața culturală și științifică a țării, orașul în care apar de-a lungul timpului peste 850 de publicații periodice se mîndrește azi cu noi și însemnate instituții și edificii ce polarizează în jurul lor zeci de mii de beneficiari ai actului artistic : Teatrul Național, Casa științei și tehnicii pentru tineret, noul local al Casei studenților, Clubul Întreprinderii Electroputere, Sala sporturilor și culturii, cinematografele Modern și Craiovița, monumentalele edificii ale timpurilor moderne. Alături de acestea, în Craiova ultimilor ani s-au înființat Editura „Scrisul românesc", filialele Uniunii Scriitorilor și Uniunii Compozitorilor din Republica Socialistă România, revista „Mesaj comunist", a studenților craiovene, noile serii ale publicațiilor „Ramuri" și „Arhivele Olteniei".

Craiova, centru de tradiție al capacităților creatoare din Oltenia, este pe deplin angajată în opera de făurire avîntată a programelor social-economice și cultural-artistice ca emanație a programelor politico-educative. Printr-o fericită îmbinare a valorilor trecutului cu istoria prezentă, municipiul Craiova se mîndrește prin timp că a fost în primele rînduri ale luptei pentru libertatea, unitatea și independența neamului și își face un titlu de onoare din a se situa în primele rînduri ale muncii și hărniciei, pentru făurirea unei noi vieți, pentru întărirea rădăcinilor prezentului și fortificarea trunchiului viguros al eternei patrii române.

Amintindu-și că de aici s-a realizat prima unire a țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul, că de aici au pornit tumultuos pandurii lui Tudor, că la Craiova s-a compus și s-a auzit prima dată, la 1857, muzica înălțătoare a Horei Unirii pe versurile avîntate ale bardului de la Mircești, că și de aici s-au dat numeroase jertfe pe cîmpul de luptă al celor două conflagrații mondiale și pe frontul luptei comunistilor pentru libertatea și drepturile celor ce muncesc, oamenii Craiovei de azi, eroii zilelor noastre, știu că sînt datori să fie la înălțimea acestor bogate tradiții revoluționare, că, pornind de la epocalele realizări pe care le-au înfăptuit în ultimii ani, cu precădere în ultimii 22 de ani, vor edifica o și mai frumoasă cetățe, un adevărat oraș al viitorului românesc.

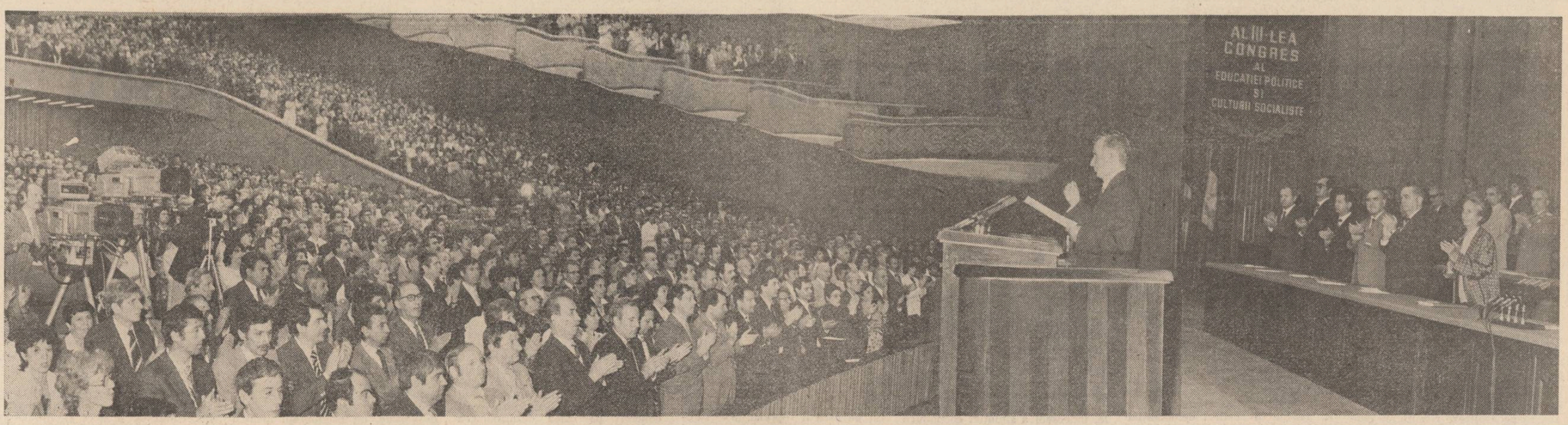

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. 1

a noii orînduiri sociale. Se poate afirma cu deplin temei că activitatea ideologică, politico-educativă, culturală a constituit o adevărată forță motrice a dezvoltării societății noastre în toate domeniile. **(Vii aplauze).**

Dezvoltarea puternică a proprietății socialiste — prin alocarea a circa o treime din venitul național pentru fondurile de dezvoltare — a asigurat crearea unei puternice baze tehnico-materiale și progresul general al tuturor sectoarelor de activitate. Trebuie să spunem însă deschis că în domeniul ideologic, al educației și culturii s-a ajuns la o anumită rămînere în urmă față de dezvoltarea rapidă și puternică a bazei tehnico-materiale. Pornind de la aceasta, este necesar să acționăm cu toată fermitatea pentru lichidarea acestei rămîneri în urmă și realizarea unei concordanțe cît mai depline între aceste două laturi fundamentale ale dezvoltării societății socialiste. În general, trebuie să acționăm pentru înlăturarea tuturor contradicțiilor și disproporțiilor care au apărut între diferite sectoare de activitate, pentru a asigura permanent o dezvoltare armonioasă, unitară a tuturor sectoarelor de activitate, ca o condiție fundamentală în vederea realizării revoluției socialiste în noua etapă de dezvoltare. Este necesar să facem totul pentru ca știința și cultura, educația politică, activitatea ideologică să constituie permanent o puternică forță a dezvoltării economico-sociale. Trebuie să nu uităm nici un moment că făurirea noii orînduiri sociale, asigurarea progresului continuu al patriei noastre nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii și culturii, ale cunoașterii umane în general. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

După cum este bine cunoscut, fiecare orînduire socială a avut concepțiile sale filozofice, politice, care și-au pus amprentele pe educația maselor populare, pe întreaga dezvoltare culturală. Societățile sclavagistă, feudală, capitalistă, imperialismul au căutat fiecare să acționeze în domeniul educației și culturii în așa fel încît să folosească activitatea educativă, culturală pentru justificarea relațiilor sociale de inegalitate și asuprire, a politicii de dominație de clasă, de asuprire a popoarelor, a altor națiuni.

Este adevărat că în toate aceste orînduiri, de-a lungul unei lungi perioade, au apărut întotdeauna clase sociale, forțe umane, ale științei, ale culturii care s-au ridicat împotriva acestor stări de lucruri, au fost promotoarele unor concepții noi despre relațiile sociale, despre rolul culturii, despre rolul popoarelor ca adevărate făuritoare ale istoriei. Se poate afirma că tocmai aceste forțe au avut, alături de forțele de producție, un rol determinant în marile transformări și schimbări revoluționare din întreaga lume.

O dată cu apariția clasei muncitoare, pentru prima dată în istoria omenirii, gînditorii revoluționari au elaborat concepția socialismului științific despre lume și viață, care pornește de la necesitatea lichidării cu desăvîrșire a inegalităților economice și sociale, realizării unei lumi în care omul să fie liber și stăpîn pe destinele sale, să se înfăptuiască adevărata egalitate și dreptate socială! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a deschis calea înfăptuirii năzuințelor popoarelor de dreptate și libertate socială și națională. Victoria socialismului într-un număr important de țări, inclusiv în România, a dus la formarea unui puternic sistem al țărilor socialiste, care au un rol tot mai important în întreaga viață economico-socială, în viața politică generală, manifestîndu-se cu putere ca forțele cele mai înaintate ale progresului economic și social, în lupta pentru libertate, egalitate și independență, pentru pace. **(Aplauze puternice).** În întreaga activitate politico-educativă și culturală trebuie să se pornească de la aceste realități, să se pună cu putere în evidență marea superioritate a socialismului.

Viața, realitatea au demonstrat cu putere că socialismul se realizează într-o diversitate de forme specifice, de la o țară la alta, de la o epocă la alta, că nu există și nu pot fi șabloane sau modele unice obligatorii.

De asemenea, în construcția societății s-au manifestat lipsuri, s-au comis greșeli, unele foarte grave, dar toate acestea n-au abătut popoarele din calea lor spre socialism.

Criticînd tot ce a fost negativ în trecut, trebuie să acționăm cu fermitate pentru înlăturarea acestor stări de lucruri negative, pentru perfecționarea conducerii și dezvoltării largi a democrației muncitorești, socialiste, revoluționare, pentru a asigura înfăptuirea neabătută a principiilor socialismului științific, victoria socialismului și comunismului, viitorul de aur al omenirii. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!").**

Fără îndoială, în întreaga activitate politico-educativă și culturală trebuie să se țină permanent seama de tot ce s-a realizat de-a lungul mileniilor, așezînd la baza ei tot ceea ce constituie un bun al culturii și civilizației. Dar, în același timp, trebuie înlăturate cu hotărîre și fermitate concepțiile vechi, retrograde, tot ce este vechi și perimat, trebuie promovate cu îndrăzneală noul, concepțiile revoluționare despre lume și viață, o cultură nouă, înaintată, în care omul, masele populare, popoarele constituie factorul determinant al întregii activități.

Este necesar să avem în vedere că popoarele s-au dezvoltat în anumite condiții istorice și sociale care și-au pus amprenta pe însușirile și felul de a gîndi și trăi al fiecărui popor. Istoria poporului nostru, de mai bine de 2 000 de ani, de la daci pînă în prezent — care demonstrează cu putere aceasta — este istoria luptelor împotriva asupririi străine, a luptelor pentru libertate și independență, pentru progres economic și social. Iată de ce, în munca politico-educativă, de formare a omului nou, cunoașterea istoriei patriei constituie una din laturile de importanță excepțională ale întregii activități.

Întregul popor, tineretul trebuie să cunoască și să cinstească pe înaintași, pe aceia care au asigurat dezvoltarea și formarea poporului și națiunii române, a limbii și literaturii române! Să cinstim pe toți aceia care — de-a lungul celor două milenii — au pus întotdeauna mai presus interesele poporului, ale patriei, ale progresului economico-social și cultural al țării, au asigurat, cu prețul vieții, existența poporului, a națiunii noastre independente! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate).** În asemenea împrejurări s-a creat felul de a fi al poporului român, s-au dezvoltat dragostea de glie, de patrie, de libertate și independență, statornicia, spiritul de omenie caracteristic poporului nostru.

În același timp, după cum este bine cunoscut, în primele secole ale mileniului al II-lea s-au așezat pe teritoriul patriei noastre o serie de oameni ai muncii de alte naționalități. Muncind și luptînd împreună împotriva asupririi și inegalităților, s-a dezvoltat între toți fiii patriei noastre, fără deosebire de naționalitate, o unitate frățească, s-a realizat o forță puternică a tuturor fiilor României, care asigură mersul ferm înainte al patriei spre socialism și comunism! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Cultura și limba poporului nostru s-au dezvoltat în strînsă legătură cu luptele pentru independență și progres economico-social, sînt o creație a întregului nostru popor, în rîndurile căruia au acționat oamenii înaintați. Doinele, baladele, romanțele, poveștile ce înfățișează pe eroii care luptă pentru libertate și dreptate, spiritul de hărnicie al poporului nostru reprezintă cel mai prețios tezaur cultural. Din toate acestea s-au inspirat cei mai buni oameni de cultură și artă.

Din tot ce este mai bun din trecutul patriei, din cultura universală să luăm tot ceea ce asigură ridicarea continuă a nivelului de cunoaștere și cultură, realizînd o cultură nouă, corespunzătoare epocii socialiste, care să înnobileze spiritual întreaga națiune, să lumineze calea spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație, spre societatea comunistă! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

Educația și cultura înaintată, revoluționară, presupune cunoștințe vaste, multilaterale, în toate domeniile, bazate pe concepția revoluționară despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric — pe idealurile nobile ale socialismului științific. În asemenea condiții, educația politică, culturală constituie, asemenea soarelui, un adevărat astru care emană cultură și luminează omenirii calea spre noi orizonturi, spre înțelegerea originii vieții, a lumii înconjurătoare, a dialecticii naturii și societății, a legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale.

Înarmați cu cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile, ale culturii înaintate, omul poate să pătrundă și să înțeleagă tot mai temeinic tainele naturii și ale universului, să devină tot mai cutezător, să-și făurească în mod conștient viitorul liber, independent și fericit. **(Aplauze puternice).**

Numai pe baza unei asemenea educații și culturi, omul, poporul nostru — ca, de altfel, orice popor — poate fi pe deplin liber, în adevăratul înțeles al libertății. Fără o educație politică și o cultură înaintată, oamenii rămîn prizonierii prejudecăților, misticismului, obscurantismului, și — în condițiile uriașelor prefaceri economico-sociale, ale schimbărilor ce au loc în raportul de forțe pe plan mondial — se pot ușor rătăci în vîltoarea vieții.

Trebuie să pornim permanent de la faptul că socialismul și comunismul nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane din toate domeniile, că omenirea a realizat noi și noi descoperiri ale tainelor naturii, dar că procesul cunoașterii nu s-a încheiat și, nu se va încheia niciodată. Aceasta impune o ridicare continuă a nivelului general de cunoștințe, cutezanță, îndrăzneală în întreaga activitate de cunoaștere a tainelor naturii și universului, impune înlăturarea concepțiilor vechi, perimate, promovarea noului în viața economică și socială, în relațiile internaționale, în realizarea unei societăți mai drepte și mai bune.

În întreaga activitate politico-educativă și culturală de formare a omului nou trebuie să pornim de la dezvoltarea dragostei pentru muncă — factorul primordial al dezvoltării omenirii și, îndeosebi, al formării omului!

Trebuie să facem ca fiecare cetățean, tineretul patriei noastre să înțeleagă bine că fiecare, în cadrul complex al muncii creatoare, trebuie să desfășoare o activitate permanentă, să-și aducă contribuția la dezvoltarea economico-socială, la ridicarea gradului de civilizație, a nivelului de trai material și spiritual al patriei.

Să dezvoltăm puternic dragostea față de patrie, față de popor, spiritul de abnegație și hotărîrea de a munci acolo unde societatea o cere, de a învinge orice greutăți, de a se afirma și rămîne, în toate împrejurările, un fiu credincios al poporului! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Să dezvoltăm dragostea față de partid — forța conducătoare și centrul vital al întregii națiuni, de la care radiază conștiința revoluționară!

Tot ceea ce am realizat — răsturnarea regimului burghezo-moșieresc, construcția socialismului, marile înfăptuiri în dezvoltarea generală a patriei — datorăm existenței partidului! Viitorul națiunii este strîns legat de existența și întărirea continuă a partidului, ca forța conducătoare a întregii națiuni! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, eroism — România, comunism!").**

Pe baza marilor realizări obținute în construcția socialistă, să dezvoltăm puternic încrederea în forțele poporului, în socialism, hotărîrea fermă de a munci și a face totul pentru înfăptuirea neabătută, în cele mai bune condiții, a principiilor socialiste de muncă și de viață, de proprietate și repartiție — ca factori hotărîtori pentru înaintarea României spre noi culmi de progres și civilizație!

Să dezvoltăm puternic respectul față de avuția întregii națiuni, față de proprietatea întregului popor!

Să dezvoltăm la toți oamenii muncii, la tineretul patriei noastre spiritul de răspundere pentru gospodărirea în cele mai bune condiții a mijloacelor materiale încredințate fiecărui colectiv spre administrare, pentru creșterea continuă a proprietății socialiste, a avuției naționale — ca factor hotărîtor al mersului nostru înainte și al întăririi forțelor materiale și spirituale ale patriei!

Să punem la baza educației generale principiile eticii și echității socialiste, ale unei noi atitudini în muncă, în societate, în comportarea de zi cu zi! Să dezvoltăm dragostea de dreptate, de adevăr, de libertate!

Întreaga activitate politico-educativă, culturală trebuie să aibă drept scop formarea unui om cu înalte calități moral-politice, încrezător în forțele poporului, ale societății, hotărît de a-și aduce întreaga contribuție la înfăptuirea Programului partidului, la dezvoltarea generală a patriei, de a fi întotdeauna la datorie și de a acționa ca adevărat revoluționar în toate împrejurările!

În întreaga noastră activitate politico-educativă și culturală trebuie să subliniem superioritatea orînduirii socialiste, care a lichidat pentru totdeauna orînduirea împărțită în clase sociale, antagoniste, în bogați și săraci. Trebuie să punem cu putere în evidență faptul că socialismul a lichidat pentru totdeauna inegalitățile sociale și naționale, asigură deplina egalitate în drepturi, că în societatea socialistă nu pot exista bogați și săraci, că tot ceea ce se realizează trebuie să servească dezvoltării generale a patriei, asigurării, în spiritul principiilor socialiste de repartiție, a unor condiții tot mai bune de viață pentru toți cetățenii patriei. Socialismul nu își propune să creeze un grup mai mare sau mai mic de bogați, ci o societate a oamenilor muncii, al căror nivel de trai, material și spiritual, trebuie să se dezvolte continuu, în mod echilibrat, pe baza creșterii generale a avuției naționale, ca rezultat al muncii unite a întregului popor!

Totodată, în activitatea politico-educativă trebuie să se acorde mai multă atenție combaterii vechilor stări de lucruri moștenite de la orînduirea burghezo-moșierească, precum și a stărilor de lucruri negative care mai pătrund pe diferite căi din societatea împărțită în clase antagoniste. Trebuie să fie combătute cu fermitate lăcomia, egoismul, misticismul și obscurantismul, să se acționeze cu toată fermitatea pentru combaterea șovinismului, a naționalismului, rasismului, antisemitismului, a tot ce înjosește omul.

Munca politico-educativă trebuie să dezvolte puternic spiritul de omenie, al cinstei și dreptății, hotărîrea fiecărui om al muncii de a fi participant activ la întreaga activitate pentru progresul general al patriei! Să educăm oamenii muncii, tineretul, întregul popor în spiritul frăției și solidarității, al muncii unite pentru socialism și comunism. **(Aplauze puternice, se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — P.C.R.!").** Pornind de la teza că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor, trebuie să realizăm educația politică revoluționară și culturală generală cu poporul și pentru popor!

Dispunem de o puternică bază materială pentru întreaga activitate politico-educativă și culturală. Teatrele, casele de cultură și cluburile, căminele culturale asigură condiții minunate pentru o intensă activitate cultural-educativă. Dispunem de zeci de mii de activiști culturali și propagandiști care acționează în toate domeniile. Zecile de mii de formații cultural-artistice, care cuprind sute și sute de mii de oameni, îndeosebi tineretul, dau activității politico-educative forța uriașă a participării maselor, a poporului la formarea culturii și educației revoluționare. O expresie a acestei uriașe activități o reprezintă „Cîntarea României", care s-a transformat, în cei peste 15 ani de activitate, într-o adevărată forță de creație a poporului în toate domeniile, a dezvoltării unei culturi noi, în care poporul reprezintă factorul determinant.

Ne-a produs o deosebită impresie expoziția organizată cu prilejul acestui congres, în care sînt redate creațiile științifice, tehnice din toate domeniile, activitatea cultural-educativă, care confirmă pe deplin participarea largă a maselor populare la creația întregii noastre națiuni. Doresc să felicit pe toți participanții la acest mare festival creator, „Cîntarea României"! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Avem marea obligație să dezvoltăm larg și să perfecționăm continuu activitatea Festivalului național „Cîntarea României", să asigurăm, în toate unitățile economico-sociale, în toate orașele și cartierele orașelor, în toate comunele, dezvoltarea tot mai puternică a formațiilor cultural-artistice, a acțiunii de creație în toate domeniile, care prin întreaga lor activitate să aibă un rol tot mai important în formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, al societății socialiste românești! Aceasta reprezintă garanția mersului ferm al patriei noastre spre comunism, acest om nou reprezintă viitorul României! **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceaușescu și poporul!").**

Stimați tovarăși,

Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste are loc la începutul celui de-al 8-lea cincinal, 1986—1990, cînd poporul nostru este angajat cu toate forțele în îndeplinirea neabătută a prevederilor planului cincinal, a programului de dezvoltare economico-socială a patriei.

Obiectivul strategic al actualului cincinal este dezvoltarea intensivă a industriei, agriculturii și celorlalte sectoare de activitate, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

În acest cincinal, prin înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, țara noastră va trece la un nou stadiu de dezvoltare — cel de țară socialistă mediu dezvoltată.

În primul an al cincinalului 1986—1990 și în prima jumătate a anului 1987 s-au obținut o serie de rezultate importante în toate domeniile de activitate. Cu toate acestea, avem o rămînere serioasă în urmă, în prima jumătate a acestui an. De aceea, este necesar să facem totul pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului pe acest an, punînd astfel o bază trainică realizării întregului plan cincinal.

În acest sens, și activitatea politico-educativă și culturală trebuie să pună în centrul preocupărilor sale realizarea în toate unitățile a planurilor de dezvoltare economico-socială.

Este necesar să acordăm o atenție corespunzătoare îmbunătățirii calității și nivelului tehnic al producției. A vorbi de un nivel cultural ridicat înseamnă a vorbi de oameni cu o temeinică pregătire profesională și tehnică și o înaltă cultură generală, care să nu accepte ca, din mîinile lor, să iasă produse de slabă calitate și cu defecte, oameni care să asigure un nivel ridicat, tehnic și calitativ, al produselor, care să constituie o mîndrie pentru întregul colectiv. A realiza mașini, utilaje, produse de larg consum de bună calitate constituie o latură importantă a activității politico-educative și cultural-artistice!

Trebuie să acordăm o atenție corespunzătoare înfăptuirii exportului, realizării programelor de modernizare și organizare a producției și a muncii, de normare economico-financiară, de creștere a eficienței economice și perfecționare continuă a întregii activități. Activitatea politico-educativă și culturală trebuie să acționeze în direcția valorificării depline a materiilor prime, a reducerii consumurilor, recuperării și refolosirii materialelor. Nu se poate concepe o activitate politico-educativă și culturală care să nu pună în centrul obiectivelor sale problemele legate de înfăptuirea în cele mai bune condiții a programelor de dezvoltare în toate domeniile și la toți indicatorii! **(Aplauze puternice).**

În agricultură avem, de asemenea, o serie de rezultate pozitive. S-au obținut succese importante în înfăptuirea obiectivelor noii revoluții agrare. Anul trecut am avut un județ și zeci de unități care au primit titlul de „Erou al Noii Revoluții Agrare".

În acest an avem o situație ceva mai bună. În mai multe județe s-au obținut producții de grîu și orz care sînt la nivelul cerințelor noii revoluții agrare.

De asemenea, peste 300 întreprinderi de stat și cooperative agricole au realizat producții de peste 8 000 kg de grîu la hectar și peste 8 000 kg la orz, obținînd astfel titlul de „Erou al Noii Revoluții Agrare".

Iată de ce putem spune că, în acest an, avem de acum un buchet puternic de flori, care ne dă dreptul să vorbim de începutul primăverii agriculturii românești, de înfăptuirea cerințelor noii revoluții agrare! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Aș dori ca, de la tribuna Congresului educației politice și culturii socialiste, să adresez tuturor oamenilor muncii cele mai calde felicitări pentru rezultatele obținute în activitatea lor și urarea de a face totul pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a planului pe acest an și pe întregul cincinal! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

De asemenea, doresc să adresez județelor și unităților care au obținut producții mari la grîu și orz, și vor primi titlul înalt de „Erou al Noii Revoluții Agrare", întregii țărănimi felicitări pentru rezultatele obținute în producția de cereale de vară. Le adresez tuturor urarea de a acționa pentru recolte bogate la porumb și celelalte culturi de toamnă, asigurînd astfel o producție bună pe întreaga agricultură și punînd o bază trainică pentru anul viitor și pentru întregul cincinal. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Toate aceste realizări oglindesc, fără nici o îndoială, și contribuția activității politico-educative și culturale, de dezvoltare a conștiinței și atitudinii noi în munca constructorilor socialismului.

Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea în vederea bunei funcționări a cadrului democratic care asigură participarea tuturor categoriilor sociale, a întregului popor la conducerea societății, să perfecționăm continuu activitatea acestora, să facem să crească spiritul de răspundere, de ordine și disciplină în toate domeniile de activitate.

Activitatea politico-educativă și culturală trebuie să asigure generalizarea experienței bune, să combată stările de lucruri negative, înapoiate, corupția, furtul, lenevia, inerția, birocratismul, tot ceea ce este străin principiilor de etică și echitate socialistă. Ea trebuie să contribuie la crearea și dezvoltarea conștiinței revoluționare și a spiritului revoluționar de muncă, la promovarea noului în toate domeniile, la perfecționarea conducerii și planificării, la creșterea răspunderii activiștilor și cadrelor din toate domeniile de activitate la întărirea legăturilor cu poporul. Este necesar ca fiecare activist din orice domeniu de activitate, să-și desfășoare munca în strînsă legătură cu poporul, sub conducerea partidului, să nu aibă odihnă și să acționeze cu toată fermitatea pentru îndeplinirea planurilor și programelor de dezvoltare, a hotărîrilor partidului, a legilor țării, să servească în orice împrejurări partidul și poporul! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, patria vom înălța!").**

Pentru a putea răspunde încrederii partidului și poporului, cadrele de partid și de stat din toate sectoarele economico-sociale trebuie să-și ridice continuu nivelul ideologic, politic și cultural, să-și perfecționeze stilul și metodele de muncă. Numai așa vor putea să acționeze, întotdeauna, ca adevărați revoluționari, vor putea să-și îndeplinească misiunile și sarcinile încredințate în unirea întregului popor în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. **(Aplauze puternice).**

Stimați tovarăși,

Înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului impune îmbunătățirea generală și a activității de educație și cultură, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară.

În educarea generală a tinerei generații un rol important îl are familia, care trebuie să sădească, din fragedă copilărie, în conștiința copiilor, a tineretului, cele mai nobile idealuri de dreptate și adevăr, de slujire a partidului, a poporului, să cultive în conștiința lor dragostea față de muncă, de adevăr. De altfel, poporul nostru spune că trebuie să se asigure tineretului „cei 7 ani de acasă". Dar nu numai tineretului! **(Vii aplauze).**

Dar, în același timp, un rol important revine școlii, învățămîntului, care trebuie să asigure educarea tineretului, care își petrece 12—15 ani în școală — începînd cu grădinița și pînă la liceu — iar apoi, o parte, și în institute de învățămînt superior. Deci, școala, învățămîntul constituie unul din factorii hotărîtori în educația și formarea conștiinței revoluționare a tineretului, în dezvoltarea spiritului patriotic, a dragostei de muncă, de adevăr, de dreptate, a hotărîrii de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, de a servi întotdeauna cauza socialismului, a patriei, a progresului economic și social. **(Aplauze puternice).**

Cadrele didactice din întregul învățămînt au cea mai nobilă misiune, dar și cea mai mare răspundere în educarea și formarea copiilor, a tineretului pentru muncă și viață.

Să întărim legătura școlii cu familia, să asigurăm conducerea de către partid a întregii activități de formare și educare a tineretului — viitorul patriei noastre! **(Aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — tinerii!", „Ceaușescu și poporul!").**

În întreaga activitate cultural-educativă un rol important îl au literatura, muzica, artele plastice, teatrul, cinematografia. Toate aceste sectoare importante ale activității cultural-educative trebuie să aducă o contribuție tot mai importantă la realizarea unei culturi revoluționare, înaintate. Literatura trebuie să realizeze opere care să redea, cît mai variat ca stil și formă, marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea noii societăți — opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre. Avem nevoie de noi opere de muzică revoluționară și patriotică, de noi opere de artă plastică, opere care să redea activitatea uriașă desfășurată pe întreg cuprinsul patriei noastre, așa cum avem nevoie de piese de teatru, de filme cu un conținut mai angajant, care să reflecte eroii noi ai patriei, eroii uriașelor transformări revoluționare și ai realizărilor din țara noastră! Avem nevoie de piese și filme în care eroii să nu reprezinte pe acei oameni, puțini la număr, care încearcă să se sustragă răspunderii față de colectivul din care fac parte sau încalcă morala și normele sociale. Nu asemenea oameni sînt eroii patriei noastre! Nu aceștia trebuie să-și găsească loc în piese și filme — ca, de altfel, în nici un domeniu al creației — ci acei eroi, mii, zeci și sute de mii, care fac totul pentru a asigura înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație! Aceștia sînt, de fapt, și participanții activi la creația cultural-artistică de masă, aceștia sînt adevărații făuritori ai României socialiste, deci și ai culturii socialiste! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Oamenii de artă, de cultură, din toate domeniile, trebuie să se angajeze ferm și să creeze cu poporul și pentru popor, să se inspire din izvorul viu, veșnic al națiunii noastre, din creația și din felul de a fi al poporului nostru! Numai o asemenea cultură, o asemenea activitate literar-artistică, de toate genurile, inspirată din munca și viața poporului va avea, într-adevăr, o contribuție uriașă la întreaga operă de transformare a societății, de formare a omului nou, cu un înalt spirit revoluționar, constructor conștient al socialismului și comunismului în România! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul!").**

Avem multe realizări bune în domeniul creației artistice din toate domeniile. Partidul, întregul popor dau o înaltă apreciere tuturor acestor realizări valoroase; dar în noua etapă a revoluției socialiste apar cerințe noi. De aceea, doresc ca de la această înaltă tribună a Congresului educației politice și culturii socialiste să adresez tuturor creatorilor din toate domeniile chemarea de a acționa și ei în spirit revoluționar, în spiritul uriașelor transformări care au loc, de a lucra și crea împreună cu poporul, pentru popor, pentru socialism, de a sluji necontenit partidul, cauza socialismului, libertatea și independența țării! **(Aplauze puternice, îndelungate; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!").**

Un rol important îl au radioul și televiziunea. În tot ceea ce ele redau, prin mijloacele lor specifice — și mă refer îndeosebi la televiziune — trebuie să reflecte mai bine activitatea uriașă desfășurată de întregul popor în diferite domenii, marile realizări și trans-

Continuare în pag. a 4-a

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu

Urmare din pag. a 3-a

formări ce au loc în patria noastră. Radioul și televiziunea trebuie să redea — prin conferințe, prin filme, piese, cîntece și alte forme specifice — tot ceea ce este mai avansat, să contribuie la generalizarea și extinderea noului și la înlăturarea stărilor de lucruri negative, să acționeze în așa fel încît să aibă o contribuție tot mai importantă la întreaga activitate politico-educativă și culturală.

De asemenea, presa, inclusiv presa literară, trebuie să redea într-o formă mai vie munca și activitatea creatoare a poporului nostru, să combată cu hotărîre stările de lucruri negative, concepțiile și atitudinile înapoiate față de muncă, de viață, de morală, să promoveze noul în toate domeniile, să generalizeze rezultatele cele mai bune, să asigure unirea tuturor forțelor întregii națiuni într-o direcție unică, a înfăptuirii programelor de dezvoltare economico-socială a patriei.

Trebuie să facem astfel încît toate mijloacele politico-educative și culturale de care dispune societatea noastră să acționeze într-un mod unitar, într-o singură direcție, să-și facă un titlu de onoare din a înfăptui neabătut hotărîrile Congresului al XIII-lea, Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism. **(Aplauze puternice).**

Așa cum am mai menționat, să pornim întotdeauna de la faptul că activitatea politico-educativă, de formare a omului nou, constructor conștient al socialismului, să devină un factor determinant al întregii activități în înfăptuirea obiectivelor de dezvoltare a patriei noastre. Întreaga activitate să devină un far care să lumineze calea întregii națiuni spre noi victorii! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!", „Ceaușescu, eroism — România, comunism!").**

Toate organizațiile de masă și obștești au o mare răspundere în asigurarea desfășurării unei largi activități politico-educative și culturale. Aș sublinia, în acest cadru, marea răspundere și rolul important pe care îl au sindicatele, organizațiile Uniunii Tineretului Comunist și, de asemenea, Frontul Democrației și Unității Socialiste, ca organism politic al întregii noastre națiuni.

Trebuie să facem astfel încît fiecare casă de cultură, fiecare club, fiecare cămin cultural, fiecare teatru și așezămînt de cultură să devină un puternic centru al activității politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară!

În toate unitățile economico-sociale trebuie să se dezvolte și mai puternic activitatea cultural-artistică și politico-educativă. Să facem ca fiecare unitate economico-socială să devină un puternic centru, o cetate a producției, dar și o cetate a educației și culturii, o cetate a luptătorilor revoluționari pentru construcția socialismului și comunismului! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este necesar ca toate comitetele de cultură și educație socialistă, inclusiv Consiliul Culturii și Educației Socialiste să-și perfecționeze continuu activitatea, să asigure coordonarea și desfășurarea în cele mai bune condiții a muncii cultural-educative în toate sectoarele.

În conformitate cu rolul politic conducător al partidului se impune ca toate organele și organizațiile de partid să acorde o atenție mai mare activității politico-educative, culturale, asigurînd ridicarea continuă a conștiinței socialiste, revoluționare, formarea omului nou, care să acționeze în toate împrejurările, în noua sa calitate de proprietar, de producător, de stăpîn a tot ceea ce se înfăptuiește în România, să participe activ la conducerea tuturor sectoarelor, vieții economice și sociale, a activității generale a țării.

Îmbinînd în mod armonios munca pentru realizarea planului cu activitatea politico-educativă, trebuie să facem astfel încît fiecare unitate, fiecare județ, fiecare localitate să se ridice la nivelul înaltelor răspunderi și al rolului care îi revine în cadrul democrației muncitorești revoluționare! Să asigurăm întărirea continuă a unității întregii noastre națiuni, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, sub conducerea Partidului Comunist Român! **(Vii și puternice aplauze).**

Să facem totul pentru ca și activitatea politico-educativă și culturală să-și îndeplinească rolul tot mai important pe care îl are în întreaga activitate de înfăptuire a Programului partidului, în ridicarea României pe noi culmi de progres și civilizație, în întărirea continuă a forței materiale și spirituale a României, a independenței și suveranității patriei noastre socialiste! **(Urale și aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Stimați tovarăși,

Pornind de la obiectivele și orientările politicii internaționale a partidului și statului nostru, activitatea politico-educativă și culturală trebuie să educe oamenii muncii, îndeosebi tineretul patriei noastre, în spiritul prieteniei și colaborării, al solidarității cu țările socialiste, cu mișcările de eliberare națională, cu forțele realiste, progresiste de pretutindeni, cu toate popoarele care se pronunță pentru dezarmare, pentru pace, pentru conlucrare în realizarea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră.

Educarea oamenilor muncii, a tineretului în spiritul păcii trebuie să constituie una din trăsăturile generale ale activității politico-educative de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară și patriotică.

Cultura, arta, toate mijloacele de informare în masă trebuie să promoveze activ principiile politicii externe a partidului și statului nostru privind colaborarea cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

În întreaga activitate politico-educativă, culturală trebuie să se sublinieze cu putere justețea principiilor politicii externe a României socialiste, bazată pe egalitatea în drepturi, respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc.

Este necesar să avem permanent în vedere că înfăptuirea programelor și planurilor de dezvoltare ale poporului nostru, ca de altfel ale tuturor popoarelor lumii nu se pot realiza decît în condiții de pace și colaborare internațională. În acest cadru trebuie subliniat că și realizarea unei culturi înaintate, puse în slujba omului, a poporului, se poate realiza și dezvolta numai în condiții de pace și o largă colaborare internațională.

Omenirea se află într-o epocă de profunde transformări, care impun un nou mod de gîndire și de soluționare a problemelor complexe ale războiului și păcii, ale dezvoltării economico-sociale. Frontul ideologic, politic și al culturii trebuie să aibă un rol activ în înțelegerea noilor realități și în elaborarea concluziilor pentru activitatea viitoare.

Situația internațională continuă să fie deosebit de complexă și gravă. Continuă cursa înarmărilor, acumularea de noi și noi arme nucleare, chimice și a altor arme de distrugere în masă. Se mențin, și chiar s-au agravat, o serie de conflicte și tensiuni în diferite zone ale planetei noastre. Asistăm la agravarea crizei economice mondiale, îndeosebi a situației economice a țărilor în curs de dezvoltare. Continuă politica de forță, de amenințare cu forța, de amestec brutal în treburile interne ale altor state. Se mențin și se dezvoltă o serie de contradicții între diferite state și grupări de state, iar în ultima vreme asistăm la amplificarea contradicțiilor dintre țările bogate și sărace, care devine cea mai puternică contradicție a epocii noastre. În general, se poate spune că se dezvoltă puternic o nouă criză socială, morală și politică ce pune cu putere la ordinea zilei necesitatea unei abordări noi a problemelor sociale, politice, a realizării unor relații noi, democratice.

Faptele, realitatea demonstrează că pe plan mondial există încă puternice cercuri reacționare, imperialiste, care se orientează spre politica de forță, de dominație, stimulînd cursa înarmărilor și politica de confruntare și război.

În același timp, s-au dezvoltat și se afirmă cu tot mai multă putere forțele antiimperialiste, realiste, care doresc dezarmarea, pacea, noi relații internaționale, bazate pe egalitate și respect reciproc. Aceste forțe — în continuă ascensiune — pot să determine, acționînd unite, schimbarea cursului evenimentelor internaționale, victoria politicii de pace și colaborare.

Trebuie să spunem însă că în raportul de forțe dintre cele două tendințe diametral opuse din viața internațională s-a realizat un anumit echilibru — și trebuie să pornim de la aceasta! Aceasta impune o întărire a solidarității și luptei forțelor care se pronunță pentru o politică nouă, pentru dezarmare și pace, pentru a schimba cursul evenimentelor, pentru a bara calea spre o catastrofă nucleară, pentru a asigura pacea în lume! Existența armelor nucleare, a altor arme de distrugere în masă pune cu tărie necesitatea unei abordări noi a problemelor războiului și păcii. De altfel, ne aflăm într-o asemenea situație cînd un nou război mondial — în care s-ar folosi inevitabil armele nucleare — este de neconceput, pentru că el ar însemna distrugerea întregii omeniri, a însesi condițiilor existenței vieții pe Pămînt.

În noul mod de gîndire trebuie să se plece de la faptul că armele nucleare, în mîinile oricui s-ar afla, nu pot asigura pacea, ci sînt arme ale distrugerii civilizației, a vieții. Deci, problema fundamentală a epocii contemporane o constituie oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, trecerea la măsuri de dezarmare, apărarea dreptului suprem al oamenilor la existență, la viață, la libertate și independență, la pace. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace!").**

România consideră că trebuie făcut totul pentru eliminarea tuturor armelor nucleare de pe planeta noastră. În acest sens, țara noastră sprijină propunerile Uniunii Sovietice privind lichidarea tuturor armelor nucleare, în mai multe etape, pînă în anul 2000. În prima etapă este necesar să fie eliminate rachetele nucleare cu rază medie de acțiune și cele operativ-tactice din Europa și din întreaga lume. Țara noastră consideră că, pe baza propunerilor Uniunii Sovietice și ale Statelor Unite ale Americii, se poate realiza un acord corespunzător încă în acest an. Avînd în vedere pericolul pe care îl reprezintă existența armelor nucleare pe teritoriul diferitelor state din Europa, considerăm de neînțeles poziția unor state, îndeosebi a Republicii Federale Germania, care insistă pentru menținerea unui număr de rachete nucleare pe teritoriul său. Este necesar ca toate statele europene să acționeze pentru înlăturarea oricăror piedici din calea realizării unui acord în problemele rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune și operativ-tactice. Existența armelor nucleare pe teritoriul unui stat sau al altuia — avînd în vedere caracterul acestor arme care pot distruge însăși viața pe planeta noastră — nu reprezintă o problemă internă, ci privește toate statele europene. Popoarele europene sînt deopotrivă interesate în eliminarea armelor nucleare de pe teritoriul tuturor statelor din Europa și din întreaga lume! **(Aplauze puternice).**

Totodată, România se pronunță pentru trecerea la reducerea armelor convenționale. În acest sens, țara noastră, consecventă politicii sale de dezarmare și pace, a trecut — pe baza hotăririi exprimate de întregul popor, în cadrul referendumului care a avut loc în noiembrie anul trecut — la reducerea unilaterală, cu 5 la sută, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare.

Mai mult ca oricînd, considerăm că este necesar să se treacă în mod hotărît de la vorbe la fapte, de la discuții la acțiuni concrete în vederea reducerii armamentelor.

Considerăm că este necesar să se ajungă la inceperea negocierilor între cele două blocuri militare, cu participarea și a celorlalte țări europene, la tratative privind armele convenționale, fără condiții prealabile.

Ne pronunțăm ferm pentru adoptarea unor măsuri clare de control asupra reducerii armamentelor nucleare, chimice și convenționale, care să asigure respectarea în întregime a convențiilor realizate.

Sîntem pentru o reducere radicală a tuturor tipurilor de arme, pentru realizarea unui echilibru la un nivel cît mai scăzut al înarmărilor.

Multe din problemele grave, economice, dar și sociale și politice, sînt determinate de uriașele cheltuieli pentru înarmare, care se ridică în acest an la peste un trilion de dolari. O reducere cu 20—30 la sută a acestor cheltuieli ar crea mari posibilități pentru soluționarea unor probleme sociale — ca șomajul, analfabetismul, bolile și alte asemenea probleme care afectează grav situația a zeci și sute de milioane de oameni — ar da o nouă perspectivă tineretului, de muncă, de viață.

În soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane, Europa poate și trebuie să aibă un rol mai important. Țările europene trebuie să-și asume răspunderi mai mari, să fie mai active și să acționeze pentru a impune realizarea unor acorduri și înțelegeri corespunzătoare în domeniul armelor nucleare, al dezarmării și păcii, precum și pentru soluționarea problemelor economice.

România acționează cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea conlucrării cu toate țările europene, pentru întărirea încrederii, pentru dezarmare, securitate și pace.

Participăm activ la Conferința de la Viena și militățm pentru încheierea ei cu rezultate cît mai bune, pentru a se face pași concreți pe calea dezarmării, a dezvoltării colaborării, științei, tehnicii, a întăririi conlucrării între toate statele continentului nostru.

Ne pronunțăm pentru o Europă unită, bazată pe respectarea orînduirilor sociale din fiecare țară, o Europă a păcii și colaborării, fără arme și fără războaie, o Europă care să-și concentreze forțele în direcția progresului economico-social, a dezvoltării puternice a științei și culturii, a unei culturi puse în slujba omului, a popoarelor. **(Aplauze puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace!").**

România se pronunță ferm pentru dezvoltarea largă a colaborării între toate statele din Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine.

În acest sens, doresc să menționez propunerile României și Greciei de a organiza o întîlnire, la nivel înalt, între șefii de state și guverne din țările balcanice, la București, în cadrul căreia să se discute problemele dezvoltării colaborării și întăririi prieteniei dintre țările noastre.

Susținem, de asemenea, realizarea unor zone fără arme nucleare în nordul și centrul Europei, a altor măsuri de dezarmare și conlucrare pe continentul european și în alte regiuni ale lumii.

Trebuie să spunem deschis că arta și cultura, umanismul sînt incompatibile cu politica de încordare și război. Cultura, arta nu se pot dezvolta decît în condiții de colaborare, de pace!

România se pronunță cu toată hotărîrea pentru încetarea tuturor conflictelor existente în diferite părți ale lumii, pentru soluționarea acestora și a oricăror probleme litigioase dintre state numai și numai prin tratative. Pornind de la aceasta, țara noastră se pronunță pentru organizarea unei conferințe internaționale în problemele Orientului Mijlociu, cu participarea tuturor țărilor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, a Israelului și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate.

Am salutat rezoluția Consiliului de Securitate care se pronunță pentru încetarea în cel mai scurt timp a războiului dintre Iran și Irak și soluționarea politică a tuturor problemelor dintre cele două state, prin tratative.

Ne îngrijorează în mod deosebit situația gravă care s-a creat în Golf, care poate duce, în orice moment, la o agravare și la o extindere a războiului. Considerăm că este necesar să se treacă la retragerea tuturor navelor străine din Golf, să se intensifice eforturile pentru încetarea războiului dintre Irak și Iran, pentru asigurarea navigației libere în această regiune, pe toate oceanele și mările lumii.

Consecventă politicii sale, România susține activ lupta de eliberare națională a popoarelor, acordă sprijin activ S.W.A.P.O. pentru independența Namibiei, condamnă cu toată fermitatea politica rasistă de apartheid din Africa de Sud, acțiunile grave ale acestei țări la adresa statelor independente și suverane vecine.

Avînd în vedere situația internațională gravă, care afectează profund toate popoarele, dar mai cu seamă țările în curs de dezvoltare, ca urmare a crizei economice, a politicii financiar-monetare inechitabile și a măsurilor protecționiste adoptate de țările dezvoltate, ne pronunțăm pentru soluționarea globală a acestor probleme, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice mondiale, bazată pe deplină egalitate și echitate în relațiile dintre state.

Considerăm necesară, în acest sens, organizarea unei conferințe internaționale, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, cu participarea activă atît a țărilor dezvoltate, cît și a țărilor în curs de dezvoltare, pentru soluții reciproc acceptabile în problema datoriilor externe — inclusiv a datoriilor extrem de mari ale țărilor în curs de dezvoltare — care să deschidă calea lichidării subdezvoltării și realizării noii ordini economice mondiale.

Problemele complexe și deosebit de grave — politice, militare, economice și sociale — ale vieții internaționale, ale asigurării păcii, impun participarea activă, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea lor, a tuturor statelor, fără deosebire de mărime sau orînduire socială. Considerăm că un rol deosebit revine țărilor mici și mijlocii, țărilor în curs de dezvoltare, statelor nealiniate, care constituie marea majoritate a lumii și sînt direct interesate într-o politică de colaborare și de pace.

Ne pronunțăm pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea democratică, cu participarea largă a tuturor țărilor, a problemelor complexe ale vieții mondiale.

Mai mult ca oricînd este necesar să se intensifice lupta forțelor realiste și progresiste, a tuturor popoarelor, împotriva înarmărilor, pentru eliminarea armelor nucleare, a războiului însuși din viața omenirii, pentru apărarea dreptului fundamental al națiunilor, al oamenilor la existență, la independență și pace. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia!").**

Stimați tovarăși,

Lucrările Congresului educației politice și culturii noi, revoluționare, privesc toate laturile vieții societății socialiste românești, pe toți cetățenii patriei noastre, fără deosebire de vîrstă, de sex sau origine națională.

Congresul, prin dezbaterile și hotărîrile sale, trebuie să dea răspuns la noile probleme privind dezvoltarea economico-socială, a educației și culturii, să ducă la unirea tuturor forțelor din domeniul educației, artei și culturii într-o direcție unică.

Să întîmpinăm la 23 August 43 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională și la 30 Decembrie 40 de ani de la proclamarea Republicii cu noi și mărețe realizări în toate domeniile! Întreaga activitate de pregătire a Conferinței Naționale a partidului trebuie să ducă la desfășurarea unei largi activități politico-educative, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară. **(Vii aplauze).**

Pornind de la obiectivele strategice stabilite de Congresul al XIII-lea, de la Programul ideologic al partidului, activitatea politico-educativă, cultural-artistică, de creație, din toate domeniile, trebuie să dezvolte larg spiritul revoluționar al oamenilor muncii, al tineretului, în vederea înfăptuirii neabătute a obiectivelor dezvoltării patriei noastre și ridicării ei pe noi culmi de progres și civilizație.

În realizarea acestor obiective dispunem de tot ce este necesar — și, mai cu seamă, dispunem de forțe puternice în marele front al educației, artei, culturii, al creației.

Congresul trebuie să dea o orientare clară și să dinamizeze activitatea din aceste importante domenii de activitate, să determine realizarea unui spirit nou, revoluționar în munca și viața tuturor lucrătorilor din marele front al educației și culturii.

Să facem astfel încît toți lucrătorii din aceste sectoare de activitate să acționeze ca adevărați militanți revoluționari, devotați partidului și poporului, cauzei socialismului, să contribuie, prin întreaga lor activitate, la dezvoltarea conștiinței revoluționare, la formarea omului nou — constructor conștient al noii orînduiri sociale!

Într-o strînsă unitate cu toți oamenii muncii, cu întregul popor, sub conducerea partidului, marele front al educației, creației și culturii să asigure ca știința, învățămîntul, activitatea politico-educativă și culturală să devină o puternică forță care să lumineze calea în mersul ferm înainte al patriei pe culmile tot mai înalte ale civilizației comuniste! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța!").**

Am convingerea că lucrările congresului vor răspunde pe deplin cerințelor partidului, ale etapei actuale de dezvoltare a patriei noastre, vor constitui un moment important în ridicarea întregii activități politico-educative, artistice, culturale și de creație la nivelul înaltelor exigențe, al cerințelor de dezvoltare a patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de întărire continuă a vieții materiale și spirituale, a independenței și suveranității României! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu, eroism — România, comunism!").**

Cu această convingere, urez succes deplin lucrărilor congresului! **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!". Într-o atmosferă de mare entuziasm și puternică unitate, toți cei prezenți în marea sală a congresului se ridică în picioare și ovaționează îndelung pentru Partidul Comunist Român — forța conducătoare a întregii națiuni, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu).**

HOTĂRÎRE

privind adoptarea cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu ca document programatic al întregii activități politico-educative, de dezvoltare a conștiinței revoluționare și formare a omului nou, de înflorire a culturii socialiste

Congresul educației politice și culturii socialiste dă o înaltă apreciere magistralei cuvîntări a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, document de o inestimabilă valoare ideologică și politică, teoretică și practică, ce înfățișează, pe baza unei profunde analize a marilor transformări revoluționare petrecute în societatea noastră, a cerințelor și exigențelor noii etape de dezvoltare socialistă a României, obiectivele și orientările fundamentale pentru ridicarea la un nivel superior a întregii activități politico-educative, de dezvoltare a conștiinței socialiste, de formare a omului nou, înaintat, de înflorire și înnobilare spirituală a vieții întregului nostru popor.

Congresul își însușește, în unanimitate, tezele, ideile și orientările cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu și adoptă acest strălucit document drept program de muncă și acțiune al întregii activități de educație socialistă a maselor, de ridicare a nivelului politic, ideologic și cultural al tuturor membrilor societății, de creștere a contribuției muncii politico-educative la dezvoltarea generală, economico-socială a țării, la înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Un moment semnificativ

Urmare din pag. 1

Istoria, lupta și munca poporului, ideile și idealurile de libertate și independență, de dreptate națională și socială, înaltele exemple de patriotism și abnegație ale înaintașilor, prezentul eroic și înfloritor, mărețe ctitorii socialiste, epopeea muncii și creației sînt abordate într-o cuprinzătoare sinteză și o viziune dialectică programatică pentru definirea însăși a rosturilor și modalităților culturii și educației, pentru tot ceea ce antrenează ele ca efort și se constituie în experiențe vii, modelatoare, pentru a se situa la înălțimea cerințelor și așteptărilor. „Întreaga activitate politico-educativă, culturală, subliniază secretarul general al partidului, trebuie să aibă drept scop formarea unui om cu înalte calități moral politice, încrezător în forțele poporului, ale societății, hotărît de a-și aduce întreaga contribuție la înfăptuirea Programului partidului, la dezvoltarea generală a patriei, de a fi întotdeauna la datorie și de a acționa ca adevărat revoluționar în toate împrejurările".

La încheierea lucrărilor celui de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste a luat cuvîntul tovarășa Elena Ceaușescu. Au fost relevate profunzimea dezbaterilor, din plen și pe secțiuni, aria problematică vastă pe care au cuprins-o lucrările acestui important forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare, căile și direcțiile de acțiune pentru perfecționarea muncii de educație politică, ideologică, pentru creșterea substanțială a aportului culturii și educației în opera de formare și afirmare a conștiinței comuniste, patriotice și revoluționare înaintate.

APELUL

Congresului al III-lea al educației politice și culturii socialiste din România pentru dezarmare nucleară și generală, pentru pace

Participanții la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, dezbătînd problemele generale ale dezvoltării pașnice a României, ale formării omului nou, înaintat al societății noastre socialiste, conștient de marile răspunderi ce-i revin în epoca noastră, și-au exprimat și cu acest prilej, profunda îngrijorare față de evoluția, deosebit de gravă și complexă a situației internaționale, de pericolele tot mai mari pe care înarmările, îndeosebi înarmările nucleare, le creează la adresa păcii și civilizației întregii omeniri, a dreptului fundamental al tuturor oamenilor la viață, la existență liberă și demnă.

Congresul, larg și reprezentativ forum al democrației noastre muncitorești, revoluționare, susținînd întru totul inițiativele de amplu răsunet internațional ale ilustrului conducător al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, dînd expresie voinței ferme de pace a întregului popor, adresează oamenilor de cultură, artă și știință, creatorilor de valori spirituale din Europa și din întreaga lume, tuturor oamenilor politici, popoarelor de pretutindeni, chemarea de a ne uni eforturile și de a acționa cu toată responsabilitatea — acum, pînă nu este prea tîrziu — pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri concrete de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară, pentru eliminarea primejdiei unui război nimicitor.

Cu sentimentul marii răspunderi ce ne revine prin însăși misiunea noastră socială, noi, oamenii de cultură, artă și știință să ne punem întreaga noastră putere de creație în slujba apărării omenirii de amenințarea unui război nuclear distrugător, să militățm cu mijloacele noastre specifice, pentru dezarmare nucleară și convențională, pentru triumful rațiunii și păcii.

Conștienți de pericolul grav pe care-l reprezintă pentru omenire continuarea cursei înarmărilor, producerea și experimentarea de noi tipuri de arme nucleare, de alte mijloace de distrugere în masă, să facem totul pentru ca să se ajungă cît mai curînd la un acord între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune de pe continentul european, ca un prim pas spre realizarea de noi înțelegeri care să ducă la eliminarea și lichidarea totală a armelor nucleare din Europa și din lume.

Ca oameni de cultură, artă și știință, care cunosc și înțeleg cel mai bine puterea distructivă a atomului, să ne opunem cu toată hotărîrea politicii absurde, lipsite de sens, prin care o bună parte din strălucitele creații ale minții umane, ale revoluției tehnico-științifice contemporane sînt deturnate de la rosturile lor firești, fiind folosite împotriva progresului și civilizației, a vieții pe Pămînt.

În epoca celui mai mare avînt al gîndirii științifice, a unor descoperiri cu adînci implicații în toate laturile existenței umane, avem răspunderea deosebită de a determina folosirea numai și numai în scopuri pașnice a energiei nucleare și a substanțelor chimice, punerea acestora exclusiv în folosul progresului și al prosperității tuturor popoarelor.

Cultura, știința și arta nu pot înflori și nu se pot dezvolta decît în condiții de pace și colaborare. Nici un popor nu-și poate asigura progresul și bunăstarea decît în condiții de pace și securitate deplină.

Reflectînd cu toată răspunderea la evoluția situației internaționale, la pericolul nuclear, chemăm pe toți slujitorii artei, științei și culturii, ca, prin puterea de influențare a creației noastre, să deschidem drum larg spre inimile oamenilor și să-i facem să înțeleagă că acum, în epoca atomică, toate popoarele sînt amenințate de distrugerea nucleară, că, în ciuda marii sale diversități, umanitatea este una. Toți locuitorii planetei au îndatorirea de a fi mereu pe baricadele luptei pentru pace, pentru dezarmare, pentru eliminarea definitivă a războiului din viața omenirii. Toți avem datoria de a veghea ca nicicînd glasul tunurilor, al bombelor și rachetelor nucleare să nu suprime munca făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, să nu reducă la tăcere vocea creatorilor de frumos!

Să acționăm uniți, să punem, mai presus de orice interesele apărării păcii, ale vieții și civilizației pe Pămînt! Să facem totul pentru ca Europa — care a dat omenirii importante valori ale civilizației umane, dar pe care se află astăzi cele mai mari arsenale de arme nucleare și mijloace de distrugere în masă ultraperfecționate — să devină un continent al deplinei securități, al colaborării, înțelegerii și păcii, fără nici un fel de rachete și arme nucleare!

Noi, participanții la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, însușindu-ne pe deplin aprecierile de excepțională însemnătate teoretică și practică ale președintelui Nicolae Ceaușescu cu privire la evoluțiile și tendințele vieții internaționale, ne exprimăm, împreună cu întregul nostru popor, deplina convingere că națiunile lumii, forțele înaintate de pretutindeni — în rîndurile cărora oamenii de cultură, știință și artă reprezintă un puternic detașament al luptei pentru pace și progres — dispun de forța și capacitatea necesare pentru a curma mersul evenimentelor spre încordare și război și pentru a asigura generațiilor de astăzi și de mîine o lume a păcii și înțelegerii, fără arme și războaie.

Acționînd într-o strînsă unitate cu toți creatorii de bunuri materiale și spirituale, cu toți cei cărora le sînt scumpe pacea și viața, sîntem hotărîți să contribuim energic, pe măsura puterilor noastre, la afirmarea politicii de dezarmare, colaborare și pace, la crearea unui climat internațional de liniște, încredere și respect reciproc între oameni și națiuni!

Prin acțiunea noastră strîns unită, prin lupta și eforturile popoarelor noastre, să asigurăm triumful politicii de dezarmare, de colaborare și încredere, să cucerim pacea — bunul cel mai de preț al omenirii!

CONGRESUL AL III-LEA AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Cuvîntarea tovarășei Elena Ceaușescu

la încheierea lucrărilor congresului

Stimați tovarăși,

Cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste își încheie lucrările într-o atmosferă de puternică angajare patriotică, revoluționară, de deplină unitate în jurul partidului, al secretarului său general, cu hotărîrea fermă a oamenilor muncii din acest important sector de a acționa cu toate forțele pentru creșterea rolului și contribuției muncii politico-educative și culturale la întreaga operă de dezvoltare a societății noastre socialiste. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Congresul a dat o înaltă apreciere importantei cuvîntări a secretarului general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și a adoptat-o, în deplină unanimitate, ca document programatic al întregii activități politico-educative, de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România. **(Urale și aplauze puternice ; se scandează „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

În cadrul congresului, tovarășii care au luat cuvîntul, în plen și în secțiuni, au analizat în spirit critic și autocritic activitatea desfășurată, subliniind atît realizările și experiența bună obținute, cît și neajunsurile care s-au manifestat în acest domeniu. A fost evidențiată contribuția de seamă pe care activitatea politico-educativă și culturală a adus-o la înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate, de ridicare continuă a nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. O dată cu creșterea forțelor de producție, au cunoscut o puternică dezvoltare știința, învățămîntul, cultura, — factori de cea mai mare însemnătate în edificarea cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, în creșterea calității muncii și vieții întregului popor.

Totodată, dezbaterile din cadrul congresului au pus în evidență faptul că activitatea politico-educativă și culturală nu se ridică încă la înălțimea condițiilor create, a exigențelor sporite puse de partid, de dezvoltarea puternică a bazei tehnico-materiale a societății noastre. Hotărîrile adoptate de congres constituie o angajare fermă a tuturor oamenilor muncii din acest sector de a acționa cu cea mai mare fermitate pentru lichidarea acestei rămîneri în urmă, pentru perfecționarea și ridicarea la un nivel superior a întregii activități politico-educative și culturale.

Se poate spune că, prin întreaga sa desfășurare, congresul a constituit încă o manifestare puternică a democrației noastre muncitorești revoluționare, care asigură participarea largă și nemijlocită a oamenilor muncii, a întregului popor la dezbaterea și elaborarea tuturor hotărîrilor ce privesc dezvoltarea diferitelor sectoare de activitate, la conducerea societății, la înfăptuirea consecventă a politicii partidului, a programului general de dezvoltare economico-socială a patriei, de creștere a gradului de civilizație materială și spirituală a întregii națiuni. **(Aplauze vii și prelungite).**

Tovarăși,

În spiritul și pe baza orientărilor cuprinse în cuvîntarea secretarului general al partidului, congresul nostru a adoptat un program cuprinzător de acțiune pentru toate domeniile activității politico-educative și culturale. Trebuie să trecem cu toată hotărîrea la realizarea în viață a acestui program ! Să facem astfel încît activitatea politico-educativă să aibă un rol tot mai important în înfăptuirea planului și a programelor de dezvoltare economico-socială a țării, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

În centrul întregii activități politico-educative trebuie să stea realizarea obiectivului privind trecerea României la un stadiu nou de dezvoltare, creșterea intensivă a producției, noua revoluție tehnico-științifică și noua revoluție agrară, realizarea unei profunde revoluții în însuși modul de a gîndi și acționa al poporului nostru.

Orientarea fundamentală, de bază a activității politico-educative trebuie să o constituie educarea pentru muncă, pentru participarea activă, conștientă și responsabilă la îndeplinirea sarcinilor de producție, a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială, de ridicare, pe această bază, a nivelului de trai al întregului popor.

Eficiența muncii politico-educative nu poate fi judecată și apreciată în afara rezultatelor concrete obținute în producția materială și spirituală. Nu poate fi vorba de eficiență în domeniul muncii politico-educative atunci cînd, în producție, persistă neajunsuri, se înregistrează rămîneri în urmă în realizarea planului, se risipesc materia primă și materialele, se fac lucruri de slabă calitate !

Activitatea politico-educativă trebuie să ducă la creșterea nivelului de conștiință și responsabilitate al fiecărui om al muncii, al fiecărui colectiv, în vederea obținerii unor rezultate tot mai bune în tehnică, în producție, în asigurarea unei cît mai bune gospodăriri a avuției obștești, la întărirea proprietății socialiste — baza progresului multilateral al societății noastre.

Să avem permanent în vedere că nivelul conștiinței revoluționare este strîns legat de ridicarea gradului de pregătire profesională, tehnică și culturală — și să acționăm ca întreaga activitate politico-educativă să asigure lărgirea orizontului de cunoștințe politice, tehnice și culturale al fiecărui om al muncii, al întregului popor.

Trebuie să dezvoltăm spiritul de inițiativă și răspundere în înfăptuirea exemplară a prevederilor planului pe acest an și pe întregul cincinal, în realizarea importantelor cerințe pe care actuala etapă le pune în domeniul creșterii productivității muncii și reducerii consumurilor materiale, al ridicării calității și nivelului tehnic al produselor, al aplicării noului mecanism economico-financiar, a principiilor autoconducerii și autogestiunii, al creșterii eficienței economice — calea sigură pentru sporirea venitului național și ridicarea nivelului de trai al poporului. **(Vii aplauze).**

Un obiectiv permanent al muncii politico-educative trebuie să-l constituie întărirea ordinii, disciplinei în toate domeniile, eliminarea oricăror manifestări de încălcare a legilor și normelor statului nostru socialist, a oricăror tendințe de a trăi fără muncă, a actelor de indisciplină și lipsă de răspundere în gospodărirea avutului obștesc, a mentalităților și atitudinilor înapoiate, retrograde față de muncă și societate.

Activitatea politico-educativă trebuie să asigure însușirea de către toți oamenii muncii a unei concepții superioare despre dreptu-rile și îndatoririle ce le revin în societate, a normelor și principiilor eticii și echității socialiste, ale umanismului socialist.

Să facem astfel încît munca educativă să aibă un rol tot mai important în dezvoltarea conștiinței socialiste, în formarea de convingeri și trăsături morale înaintate, a unei atitudini noi, responsabile față de muncă și de societate, față de interesele dezvoltării României, de ridicare a ei pe noi culmi de progres și civilizație ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu să trăiască, România să-nflorească !").**

La baza întregii activități politico-educative trebuie să situăm permanent concepția revoluționară, materialist-dialectică despre lume și viață a partidului nostru, principiile socialismului științific. Numai astfel vom putea contribui la înarmarea oamenilor muncii cu înțelegerea clară a fenomenelor din natură și societate, vom asigura ca întregul popor să acționeze cu toate forțele și în mod conștient pentru a-și făuri viitorul liber, demn și fericit, viitorul socialist și comunist ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Un rol hotărîtor în dezvoltarea și răspîndirea științei și culturii, în pregătirea tineretului pentru muncă și viață, în formarea omului nou și dezvoltarea conștiinței socialiste, revoluționare îl au școala, învățămîntul nostru de toate gradele. Este, de aceea, o îndatorire de înaltă răspundere a cadrelor didactice din întregul învățămînt de a asigura pregătirea temeinică a tinerei generații, formarea de cadre de muncitori, tehnicieni, specialiști cu un orizont larg de cunoștințe științifice, tehnice și culturale, cu o concepție înaintată despre lume și viață, pătrunse de un puternic spirit revoluționar, profund devotate cauzei socialismului și comunismului.

În condițiile revoluției tehnico-științifice moderne cresc puternic rolul și contribuția științei în întreaga dezvoltare a societății noastre. Este necesar, de aceea, să asigurăm răspîndirea largă a cunoștințelor științifice în rîndurile oamenilor muncii, cunoașterea și însușirea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, ale cunoașterii universale.

Întreaga activitate politico-ideologică și culturală trebuie să aducă o contribuție deosebită la educarea în spiritul patriotismului socialist, revoluționar, al dragostei față de patrie, partid și popor, față de națiunea noastră socialistă. Să așezăm la baza acestei activități atît cunoașterea temeinică a înfăptuirilor istorice și a marilor transformări revoluționare, care au schimbat viața întregii țări în anii construcției socialiste, cît și cunoașterea aprofundată a istoriei naționale, a eroismului înaintașilor care au luptat și au înfruntat primejdiile pentru a apăra și păstra ființa națională a poporului român, dreptul său la o viață liberă, independentă ! **(Aplauze și urale îndelungate ; se scandează „Ceaușescu și poporul, România, viitorul !")**

Tovarăși,

O puternică manifestare a culturii noastre socialiste, a caracterului său de masă, profund democratic o constituie Festivalul național „Cîntarea României", care reprezintă cel mai larg cadru de participare a maselor populare la viața și la creația cultural-artistică, la dezvoltarea și afirmarea tot mai puternică a geniului creator al poporului român, a tuturor talentelor cultural-artistice și tehnico-științifice din rîndurile muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, ale întregului nostru popor. Folosind experiența acumulată pînă acum, să acționăm pentru dezvoltarea și diversificarea continuă a formelor de manifestare a festivalului ! Să asigurăm participarea activă a oamenilor muncii din toate unitățile economico-sociale, din toate orașele și comunele la activitatea de creație tehnică și cultural-artistică din cadrul festivalului, contribuind direct, pe această cale, la ridicarea nivelului cultural, la formarea omului nou, la făurirea civilizației și culturii socialiste în România !

O răspundere deosebită în dezvoltarea și afirmarea culturii noastre socialiste, a creației cultural-artistice revine uniunilor de creatori. Literatura, muzica, artele plastice, teatrul, cinematografia, creația artistică, în general, au misiunea și îndatorirea de a crea și îmbogăți patrimoniul național cu noi opere valoroase, pătrunse de umanism revoluționar, de profundă încredere în marile noastre idealuri comuniste, care să servească dezvoltării conștiinței socialiste, educării omului nou, să redea, în forme originale cît mai variate, preocupările și aspirațiile poporului, lupta și munca sa pentru construirea socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

De asemenea, presa, radioul, televiziunea, toate mijloacele de informare în masă trebuie să-și perfecționeze continuu activitatea, să redea — prin mijloacele specifice de care dispun — activitatea uriașă desfășurată de întregul popor, marile realizări și transformări revoluționare ce au loc în patria noastră, să unească și să mobilizeze larg energiile creatoare ale întregului popor în opera de construire a societății noi, socialiste.

În organizarea și desfășurarea activității cultural-educative, o mare răspundere revine Consiliului Culturii și Educației Socialiste, precum și comitetelor județene de cultură și educație, care trebuie să asigure ca toate instituțiile și mijloacele cultural-educative ale societății noastre să-și unească forțele și să-și îmbunătățească continuu activitatea, să desfășoare cele mai eficiente acțiuni care să contribuie la lărgirea orizontului cultural al oamenilor muncii, la mobilizarea lor în înfăptuirea politicii de construcție socialistă, de dezvoltare economico-socială a patriei.

La buna organizare și desfășurare a activității politico-educative și cultural-artistice trebuie să participe activ și să aducă o contribuție nemijlocită sindicatele, organizațiile de tineret, de femei, toate organizațiile și organismele Frontului Democrației și Unității Socialiste, care reunesc, practic, în cadrul lor, toate categoriile de oameni ai muncii.

Întreaga activitate politico-educativă și culturală trebuie să se desfășoare sub conducerea nemijlocită a partidului, a organelor și organizațiilor sale. Comitetele județene, municipale, orășenești și comunale au datoria să asigure îndrumarea și orientarea întregii activități politico-educative și culturale, astfel încît aceasta să aducă o contribuție hotărîtoare la ridicarea nivelului de pregătire politică, ideologică și tehnico-profesională a oamenilor muncii, la dezvoltarea spiritului revoluționar și a responsabilității în muncă și în viață, la realizarea unei adevărate revoluții în gîndirea și acțiunea fiecărui om al muncii, a întregului popor. **(Vii și îndelungate aplauze).**

Tovarăși,

Acționînd pentru dezvoltarea economico-socială a țării, pentru progresul necontenit al științei, învățămîntului și culturii, partidul și statul nostru acordă, totodată, o atenție deosebită evoluției vieții mondiale, participă activ la eforturile pentru promovarea fermă a politicii de pace și colaborare internațională.

În actualele împrejurări internaționale nu există problemă mai importantă decît aceea de a se face totul pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru apărarea păcii și vieții popoarelor ! **(Urale și aplauze puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Este mai necesar ca oricînd ca toate popoarele, forțele înaintate de pretutindeni — în rîndurile cărora oamenii de știință, cultură și artă reprezintă un detașament important al luptei pentru pace și progres — să-și unească eforturile și să conlucreze tot mai strîns în vederea preîntîmpinării războiului, a unei catastrofe nucleare, pentru a asigura triumful politicii de pace și colaborare.

Congresul nostru a dat expresie angajamentului ferm al tuturor oamenilor de cultură și artă din țara noastră de a acționa cu hotărîre, împreună cu întregul popor, pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului și statului nostru de pace și colaborare, de dezarmare, pentru a face tot mai puternic auzit glasul de pace al României, voința și hotărîrea poporului român de a lupta cu cea mai mare fermitate pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor — la viață, la pace, la dezvoltare liberă și demnă ! **(Vii și îndelungate aplauze).**

De la tribuna acestui înalt forum al educației și culturii socialiste, să adresăm tuturor oamenilor de cultură, știință și artă din Europa și din întreaga lume chemarea de a ne uni forțele și a lupta activ pentru dezarmare, pentru pace și colaborare, pentru apărarea minunatelor cuceriri ale cunoașterii și civilizației umane, de a face ca ele să servească întotdeauna progresului și bunăstării popoarelor, libertății și independenței tuturor națiunilor lumii ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, România — pacea și prietenia !").**

În încheiere, doresc să exprim convingerea că lucrările congresului, documentele pe care le-am adoptat se vor înscrie ca un moment de seamă în întreaga activitate politico-educativă și culturală.

Dispunem de tot ce este necesar, de un detașament puternic de activiști de partid și de stat în domeniul ideologiei, educației și culturii. Să facem totul pentru a asigura ridicarea la un nivel tot mai înalt a întregii munci de educare și formare a omului nou — constructor al socialismului și comunismului pe pămîntul patriei ! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Să întîmpinăm Conferința Națională a partidului și a 40-a aniversare a proclamării Republicii cu realizări tot mai mari în îndeplinirea planului pe acest an și pe întregul cincinal ! Să facem ca activitatea politico-educativă și culturală să-și aducă contribuția la obținerea unor realizări cît mai însemnate în toate domeniile, la înfăptuirea neabătută în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, la ridicarea patriei noastre pe culmi tot mai înalte de civilizație și progres ! În noua etapă a revoluției socialiste, activitatea politico-educativă și culturală să devină o puternică forță de unire a întregului popor în lupta pentru victoria comunismului în România ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

În numele conducerii de partid, vă adresez dumneavoastră, tuturor oamenilor muncii din domeniul educației politice și culturii socialiste, întregului nostru popor cele mai calde urări de noi și tot mai mari succese în întreaga activitate ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — pace!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !").**

TELEGRAMA ADRESATĂ TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România,

de Congresul educației politice și culturii socialiste

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Într-o atmosferă de puternică vibrație patriotică, de înaltă prețuire și profund respect, participanții la Congresul educației politice și culturii socialiste vă adresează cel mai fierbinte omagiu pentru inestimabila și decisiva contribuție teoretică și practică, pe care, cu clarviziune și cutezanță revoluționară, ați adus-o și o aduceți neobosit la edificarea istoricei opere de dezvoltare socialistă a țării, la fundamentarea amplului program ideologic al partidului, asigurînd înflorirea fără precedent a științei, învățămîntului și culturii naționale, afirmarea plenară a personalității umane în societatea românească, îmbogățind necontenit cu noi teze și concepte gîndirea social-politică, socialismul științific.

Împreună cu toți făuritorii bunurilor materiale și spirituale din patria noastră, cu întregul popor, vă exprimăm, și cu acest prilej, cele mai alese sentimente de dragoste și recunoștință pentru nobila și exemplara dumneavoastră activitate de înflăcărat patriot revoluționar consacrată înfăptuirii înaltelor idealuri de libertate și progres ale poporului român, pentru contribuția de o covîrșitoare importanță la dezvoltarea multilaterală a României, asigurarea bunăstării și fericirii poporului, la făurirea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, constructor devotat al socialismului și comunismului pe pămîntul scump al țării.

Sub semnul generoaselor dumneavoastră teze, idei și orientări, cu privire la rolul partidului de centru vital al întregii națiuni, la continuitatea procesului revoluționar și promovarea permanentă a spiritului novator, la făurirea socialismului cu poporul și pentru popor, la perfecționarea continuă a democrației muncitorești revoluționare, comuniștii, toți cei care lucrăm în domeniul educației politice și culturii socialiste susținem în mod unanim concepția profund științifică și activitatea intensă pe care o desfășurați pentru perfecționarea necontenită a muncii politico-educative, de formare și modelare a conștiinței socialiste de educare a tinerelor generații, a tuturor cetățenilor țării în spiritul patriotismului socialist, al dragostei față de patrie, partid și popor, al răspunderii și atașamentului față de marile noastre cuceriri revoluționare. Ne exprimăm și cu acest prilej înalta prețuire și netărmurita recunoștință pentru grija permanentă pe care o acordați dezvoltării și modernizării continue a învățămîntului și științei, înfloririi și afirmării tot mai puternice a culturii naționale, a geniului creator al poporului, ca factori fundamentali în formarea omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, în promovarea adevăratului umanism al societății noastre, în edificarea socialismului și comunismului în România.

Gînduri și sentimente de respectuoasă stimă și considerație, de aleasă prețuire și caldă recunoștință exprimăm, totodată, față de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om politic și de stat, ilustru savant de amplă recunoaștere internațională pentru prodigioasa activitate pe care o desfășoară, cu pasiune și înaltă competență, pentru contribuția deosebită la dezvoltarea impetuoasă a științei și învățămîntului, la continua înflorire a culturii în țara noastră.

Congresul educației politice și culturii socialiste dă o înaltă apreciere și își exprimă totala adeziune față de magistrala dumneavoastră cuvîntare rostită în deschiderea lucrărilor acestui larg și reprezentativ forum al democrației muncitorești, care se constituie într-o strălucită analiză a marilor prefaceri revoluționare cunoscute de societatea românească în anii socialismului, a realizărilor dobîndite în activitatea politico-educativă, științifică și cultural-artistică, precum și a problemelor privind îmbunătățirea și intensificarea muncii politice, ideologice și cultural- educative desfășurate în rîndul maselor, sporirea eficienței acesteia în vederea realizării exemplare a sarcinilor de plan pe anul 1987 și pe întregul cincinal, înfăptuirii hotărîrilor Congresului al XIII-lea și a Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Aprobînd și însușindu-și întru totul tezele, ideile și orientările cuprinse în excepționala dumneavoastră cuvîntare, congresul a adoptat-o în unanimitate ca document-programatic de muncă și acțiune revoluționară pentru toți cei ce își desfășoară activitatea în domeniul educației politice și culturii socialiste.

Pornind de la orientările și îndemnurile cuprinse în amplа și mobilizatoarea dumneavoastră cuvîntare vă raportăm că am dezbătut, într-un spirit de înaltă responsabilitate și exigență comunistă, și am adoptat hotărîri de maximă însemnătate pentru ridicarea la un nivel superior a întregii activități politico-ideologice și cultural-educative, în strînsă concordanță cu cerințele noii etape de dezvoltare socialistă a patriei. Pe deplin conștienți de marile răspunderi ce ne revin, analizînd într-un pronunțat spirit critic și autocritic modul în care oamenii muncii din aceste domenii importante de activitate politică și socială au acționat pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate de partid, ne angajăm să depunem eforturi stăruitoare în vederea perfecționării necontenite a activității de pregătire multilaterală, ideologică, politică, științifică și culturală a tuturor cetățenilor patriei, contribuind astfel la formarea omului nou, capabil să asigure transpunerea exemplară în viață a cutezătoarelor planuri și programe de ridicare a României socialiste pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație.

Reafirmăm și cu acest prilej hotărîrea noastră fermă de a face totul pentru pregătirea ideologică, politică, culturală a tuturor cetățenilor în spiritul concepției științifice a partidului nostru despre lume, societate și om, al noilor norme de etică și echitate în conformitate cu principiile de organizare politică a societății și de funcționare a economiei socialiste, pentru cultivarea spiritului militant, patriotic, revoluționar, pentru formarea și afirmarea plenară a convingerilor politice, filozofice, morale și estetice înaintate ale umanismului socialist. Vom situa în permanență în centrul activității noastre politico-educative și culturale realizarea în cele mai bune condiții a planului și a programelor de organizare și modernizare a producției, creșterea productivității muncii, buna gospodărire și valorificare a resurselor materiale și de muncă ale societății, aplicarea fermă a noului mecanism economico-financiar, a autoconducerii și autogestiunii, sporirea eficienței economice și asigurarea creșterii necontenite a venitului național, înfăptuirea unei noi calități a muncii și vieții întregului popor. Prin toate mijloacele de care dispunem vom manifesta mai multă exigență și spirit revoluționar în combaterea mentalităților înapoiate, retrograde, a fenomenelor negative manifestate în viața societății, a oricăror încălcări a legilor și normelor de etică și echitate socialistă incompatibile cu concepția partidului nostru despre lume și viață, cu morala comunistă.

Sub directa conducere și îndrumare a organelor și organizațiilor de partid, urmînd neabătut luminosul dumneavoastră exemplu de muncă și viață, vom acționa cu hotărîre pentru a îndeplini în mod exemplar orientările și indicațiile pe care ni le-ați dat în vederea creșterii aportului muncii politico-educative și culturale la însușirea temeinică a concepției revoluționare, materialist-dialectice despre lume și viață, a politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Strîns uniți în jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, vă asigurăm că vom face totul pentru a răspunde pe deplin misiunii fundamentale pe care ați pus-o în fața noastră, ca întreaga activitate politico-educativă să se ridice, prin toate coordonatele sale, la nivelul înaltelor cerințe impuse de progresul rapid și susținut al forțelor de producție, de actuala etapă de dezvoltare a societății românești. Ne vom consacra întreaga putere de muncă și vom acționa cu devotament revoluționar pentru creșterea continuă a rolului activității politico-ideologice și cultural-educative în mobilizarea oamenilor muncii în vederea înfăptuirii exemplare a hotărîrilor înaltului forum al spiritualității românești, al Congresului al XIII-lea al partidului, a obiectivului strategic privind trecerea României, pînă la sfîrșitul acestui deceniu, în rîndul țărilor cu dezvoltare economică medie, aducîndu-ne astfel o contribuție însemnată la ridicarea scumpei noastre patrii, liberă, suverană și independentă, pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație.

Exprimînd gîndurile și simțămintele tuturor celor ce își desfășoară activitatea în domeniul educației politice și culturii socialiste, ne angajăm în fața partidului și a poporului, a dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe secretar general, că nu vom precupeți nici un efort pentru a întîmpina Conferința Națională a partidului și cea de-a 40-a aniversare a Republicii cu noi și tot mai mari realizări în activitatea noastră, participînd cu toate forțele la munca și eforturile întregului popor pentru realizarea cu succes a planurilor de dezvoltare economică și socială a țării pe acest an și pe întregul cincinal, la transpunerea neabătută în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, a luminosului Program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

În zi de August

Lumini se-nalţă-n zilele lui August
Şi străjuiesc al ţării cer senin,
Sînt noi izbînzi ce-ncununează munca,
Efigie a noastră pe deplin.

Şi-n ele e partidul, vis şi faptă,
Şi Omul ce îi stă în frunte, demn,
Cel ce gîndeşte noile columne
Să fie viitorului însemn.

Cu ţara împreună, cu poporul,
Cutezătoare planuri prind contur,
Congresul IX treaptă-i spre victorii,
Durată din granitul stîncii pur.

Cu Ceauşescu-n fruntea naţiunii,
În anii noi, de soare luminaţi,
Am făurit a muncii epopee
Aici, în ţara munţilor Carpaţi.

Sîntem în zi de August mai aproape
De soare, de lumină, bucurii,
Omagiem în vers rostit din inimi
Eroul Socialistei Românii.

Un timp al marii biruinţe

Trăim un timp al marii biruinţe
În cele patru zări de Românie,
O epocă în care cîntăm ţara
Cu suflete vibrînd de bucurie.

Sînt anii denumind o epopee
De muncă şi de glorie şi-avînt,
O epocă de-naltă cutezanţă
Născută de-al partidului cuvînt.

Şi precum ţara-ntinereşte-aievea,
Aşa şi noi, ostaşi ai ei şi fii,
Ne este tinereţea spic de grîne
În stema prea frumoasei Românii.

Se-nalţă ctitoriile de ţară
Şi-n ele ani-eroi se oglindesc,
Cinstind prin fapte demne, pe măsură,
Partidul ţării – suflet românesc.

Viorel Cozma

Auzeam clipa

căutam drumul în lumina
vocii tale
auzeam clipa
pe treptele de aur
acoperindu-mă
cu sunete roşii albastre
şi galbene
cuprinsă de imnuri
cuprinsă de torţe
spre ziua de mîine
în lumea comunistă

Un cer de vulturi

cît roşu locuieşte poemul
cîtă idee cîtă credinţă
vino să înţelegi lumina lui
uitîndu-te-n ochii mei
albaştri
cît soare
cît adevăr
a strîns clipa biruitoare
în faldurile triumfului
în marea iubire de ţară

Ioan Vergu Dumitrescu

Patria

ARBORE cu o mie de crengi
toate ţişnind în zborul înălţimilor
din alte o mie şi o mie din mie –
mereu înflorind timpul.
Aripi de vultur îi mîngîie
înroşitele torţe mai viu sporindu-i,
în noi, rădăcinile, fructele,
lumina, tinereţea, numele, visul,
soarta oceanicei dimineţi.
Da, fără Ea, ce rost ar purta
ochii mei deschişi către creste – :
o piatră alunecînd în văi ori în mare ? !
Şi cine, ah, cine i-ar fi eroii adevăratei
trăiri – eroi prin care trece
întîiul sînge al mumei – :
un leş azvîrlit pe nisipuri
de ţipătul valurilor ?!
o fîntînă secată în faţa mea ?!
roiul căzut în cenuşa florilor ?!
un felinar ce se stinge prenoapte ? !

Victor Nistea

Unde creşte grîul

Acolo unde creşte grîul
Mai are Decebal armate în rezervă
Mai cu şi Mircea şi Mihai şi Tudor
Armate în repaos, suprapuse –
Soldaţi ce-şi poartă-n vîrful ierbii
Mustăţile de aur.

Acolo vin odată-n an combinele
Ca nişte păsări migratoare –
Mustăţile de aur să le tundă –
Soldaţii noştri vechi întineresc mereu.

Acolo am şi eu
Armata mea de gînduri
Ce toarnă apă zi şi noapte
La rădăcina fiecărui fir
Împovărat cu pîine.

George Peagu

Călăuza

Priviţi-mi patria
Cu ochiul minţii
Şi-al adevărului !...
O stea, călăuza mea gînditoare –
Pe fruntea istoriei luminează !

Nicolae Sineşti

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Expoziţia republicană organizată cu prilejul încheierii celei de a VI-a ediţii a Festivalului naţional „Cîntarea României" este ilustrativă pentru tot ceea ce reprezintă azi climatul general de cultură, atmosfera de largă emulaţie şi efervescenţă creatoare în care artele se împletesc într-atîta de strîns cu munca şi viaţa, făcînd din manifestarea spiritului creator o realitate de netăgăduit şi cu o paletă cît se poate de vastă a formelor şi modalităţilor sale de expresie. Se află, aici, în această expoziţie găzduită de Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, imaginea preocupărilor întregii ţării, a tuturor generaţiilor. O firească şi simbolică alăturare a ceea ce reprezintă azi ctitorii ale gîndului şi cugetului revoluţionar. Dimensiunea marilor înfăptuiri economice sugerează însuşi arcul de timp care, într-o perioadă istorică scurtă, acoperă şi concentrează de fapt virtuţi şi trăsături de epocă. În aceasta constă însăşi semnificaţia creaţiei şi se vădesc, tot mai pregnant, reliefurile noii sensibilităţi pe care Festivalul naţional „Cîntarea României" a consacrat-o, dînd curs împlinirii tuturor talentelor şi aptitudinilor, vocaţiei sub semnul căreia se dezvoltă şi o nouă atitudine faţă de muncă şi se produc mari transformări de conştiinţă.

La un loc de cinste în cadrul expoziţiei se află lucrările tovarăşului Nicolae Ceauşescu, opera teoretică vastă prin care secretarul general al partidului a abordat într-o lumină novatoare toate laturile dezvoltării noastre pe calea progresului şi civilizaţiei socialiste, experienţa istorică a partidului şi poporului în făurirea noii societăţi. Sînt expuse, de asemenea, lucrările ştiinţifice ale tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, lucrări ce stau la baza multora dintre realizările din domeniile de vîrf ale economiei noastre. Ştiinţa, cultura şi arta se regăsesc într-o necontenită legătură cu activitatea practică, productivă, şi în acest fel, organizat din iniţiativa secretarului general al partidului, Festivalul naţional „Cîntarea României" este o cuprinzătoare sinteză a modului de înfăptuire a programului partidului, a politicii culturale şi educative. Munca şi creaţia sînt termenii de fond ai acestui festival şi ei definesc amploarea deosebită pe care o dobîndeşte în ultimii ani prezenţa tuturor categoriilor sociale şi îndeosebi a tinerei generaţii, la toate formele şi modalităţile de manifestare ştiinţifică, tehnică şi culturală, în cluburi, case de cultură şi cămine culturale, într-un permanent dialog de sensibilitate şi conştiinţă. Organizată cu prilejul celui de al III-lea Congres al educaţiei politice şi culturii socialiste şi în cinstea marii sărbători naţionale a poporului român, expoziţia este totodată şi un vibrant omagiu adus conducătorului partidului şi poporului, epocii inaugurate de Congresul al IX-lea. Despre democratismul culturii vorbeşte această expoziţie, despre relaţia tot mai strînsă dintre cultură şi educaţie, despre participarea nemijlocită la făurirea noului orizont de conştiinţă înaintată, patriotică şi revoluţionară în cel mai înalt grad.

Cultura poporului, sporirea neîncetată a gradului de cultură, lărgirea permanentă a universului de cunoştinţe, afirmarea noului în muncă, în viaţă, o calitate nouă a gîndirii, a creaţiei şi în inseparabilă legătură cu cerinţele dezvoltării rapide, multilaterale a patriei sînt temeiuri ale unei uriaşe activităţi pe care în sugestivele sale secvenţe, Festivalul naţional „Cîntarea României" le relevă iar expoziţia republicană deschisă în aceste zile este un argument cît se poate de limpede în acest sens. Ea documentează asupra unei stări de spirit generale ca şi asupra scopurilor nobile care antrenează la efort viu, creator, întreaga ţară.

Valentin Tănase : „Cîntarea României"

Blazonul unei vîrste

Da, trebuie să recunosc, fără nici un artificiu stilistic, fără să umblu „pe după cireş", că iubesc mina fără condiţii. Şi, cum se întîmplă într-o mare dragoste, am senzaţia că muşc mereu dintr-un măr al cunoaşterii, că pun mîna pe un cod de legi care altfel mi-ar rămîne străin, interzis.

— Aici e locul unde s-au întîlnit la fix două galerii, ca două vieţi în acelaşi destin — îmi spune Mihai Botan, cel cu care am pătruns întîia dată în universul miraculos al Aninei.

— E şi mineritul o artă — adaugă acelaşi, continuîndu-şi un gînd. O artă totală, aş spune. Că dacă n-ar fi aşa...

Dacă vrei să cunoşti cît de cît acest tărîm, mereu inedit, dacă vrei ca el să-ţi pună pe suflet pecetea nobilă şi caldă, de neşters, în mină trebuie să intri fără prejudecăţi. Ţi se pare că ştii totul din auzite, din povestiri şi depăşiri de plan ? Înseamnă să renunţi inoportun, de bună voie, la posibilitatea unei experienţe de viaţă unice, să-ţi diminuezi singur lungimea de undă prin care poţi să comunici cu acest univers seducător şi fascinant în toate privinţele. De aceea, în mină trebuie să intri cu inima deschisă şi fără prejudecăţi.

— Auziţi ce bucuros răsună, undeva, la capătul galeriei, pikamerul şi maşina de încărcat? — mă-ntreabă iar Nea Botan, topograf cu o sensibilitate de-a dreptul artistică, dacă mă gîndesc că el face şi filmările în subteran, pentru filmele cineclubului minier.

Şi, într-adevăr, cu toată duritatea lui minerală, venind de undeva din necunoscutul erelor geologice, zgomotul are ceva din nostalgia şi tragismul sunetului de corn, al unei chemări la luptă, al unei întîlniri îndelung aşteptate.

Chiar aşa gîndeam mergînd pe orizontul opt, apoi în timp ce urcam un puţ auxiliar, încă înainte de a ajunge la abatajul 6401, la Gheorghe Ciovnicu şi ai săi tineri ortaci : energia şi entuziasmul acestor inimi şi acestor braţe luminînd pentru energia cea mare a ţării. Pornisem la drum cumva molipsit de caldele cuvinte ale lui Mihai Chiper. Şi el a scris despre aceşti tineri un reportaj, pentru faza judeţeană a Festivalului „Cîntarea României" :

— Faptele lor ar lua precis un premiu. Poate cuvintele mele să fie mai palide, cum se întîmplă de obicei cu cuvintele. Dar Ciovnicu nu are nici o vină dacă reportajul meu se împotmoleşte. Pînă acum se situează tot pe locul întîi în concursul „Lampa de aur", iniţiat în cadrul întrecerii socialiste dintre minerii Aninei. E destul să spunem, pentru cine cunoaşte, cît de cît, minerii de aici, că în întrecere sînt antrenaţi Ion Roşu, Valentin Negriţaş, Dumitru Dobre şi alţi aşi ai producţiilor-record. Dar nu oricum. Nu e vorba doar de o dorinţă, de o aspiraţie, ci de un contract-angajament, pe care ei l-au semnat cu conducerea întreprinderii, cu propria lor conştiinţă muncitorească.

Da, galeriile au amintiri. Pe omul de lîngă mine, ortacul de drum adînc, de fapt un drum în universul înaltelor simboluri umane, îl simt foarte aproape. Întocmai cămeşii umezindu-se în spinare. Se întîmplă în mod fericit ca şi acest drum în subteran să-l fac tot cu Mihai Botan, cu care am mai fost aici în mină, cu cîţiva ani în urmă, pe cînd scriam cartea „Aurul din aripi". Între timp, el a devenit tehnician topograf, a trasat multe sute de metri de galerii în subpămînt. De-atunci s-au schimbat fruntaşii, iată, noi mergem acum la întîlnirea cu o altă generaţie de fruntaşi ai cărbunelui, de adevăraţi artişti ai adîncului. Căci, vorba lui Nea Botan : „Este şi mineritul o artă. Grea şi frumoasă, chiar dacă nu prea e la vedere, la îndemîna oricui."

În stilul său hotărît, eficient, fără prea multe vorbe de prisos, tînărul inginer Teodor Gherman, noul şef al sectorului III Vest, anunţă prin interfon, la alt orizont, sosirea noastră.

— Mergeţi la băieţi, că merită — adaugă el.

Mă strecor pe sub armături, printre stîlpi de susţinere, cu senzaţia stranie că ţin un munte în spate.

— Hai, tovarăşe reporter, că şi fata mea, cînd a terminat liceul, a fost pe-aici, prin locuri ceva mai grele.

În sfîrşit, ajungem în abataj, la frontul de lucru. Dar... fără carnetul de notiţe, care a luat-o la vale, printre bulgări de cărbune, spre disperarea subsemnatului, purtător de ocazie al unei căşti de inginer. Îl recuperează cu uşurinţă tot Mihai Botan şi am senzaţia că aş fi primit nu ştiu ce lucru preţios. Cîteva minute, atît, carnetul meu fusese pe post de floare de mină.

— Noroc bun ! — rostesc cu voce mică, tremurîndă, cu respiraţia accelerată de efort şi mai ales de emoţie. Nici nu pot fi altfel aceste întîlniri decît emoţionante, memorabile.

— Noroc! — îmi răspunde puţin mirat un tînăr subţire, de care abia afară, la lumina zilei, aveam să-mi dau seama că-i blond şi subţire, cu un chip luminos şi trăsături vag adolescentine. Acum, aici, în abataj, cu bustul gol şi faţa mînjită de cărbune, cu braţele încordate, transpirate, lucind de efort, cu ochi strălucitori urmărind fiecare amănunt, concentrat, tot ce mişcă şi stă în echilibru în jur, în universul acesta unde el hotărăşte muncind, Gheorghe Ciovnicu nu este decît atît : un miner. Dar ce mult spune acest cuvînt, în marele efort pentru mai mult cărbune.

— Pregătim acum de puşcare — spune conducătorul brigăzii de tineret, cu ochii la armătura pe care tocmai o fixează un alt miner.

Înţeleg că nu are ochi şi urechi şi nu ştiu ce simţ special, cu care sînt ei dotaţi, decît pentru mină. Înţeleg ce mult înseamnă aici fiecare minut. Nu-i vreme de interviuri. Lîngă măreţia faptei, cînd om şi piatră şi cărbune se înfruntă fără cruţare, cuvintele par mici şi stîngace păsări speriate. De-aceea ne dăm întîlnire pe mai tîrziu, sus, la ieşirea din şut. Abia aici aveam să observ că Gheorghe Ciovnicu e un tînăr blond şi subţire, cu trăsături aproape adolescentine şi mişcări vioaie, chiar de o anume eleganţă, că Ştefan Cobzaru, vagonetarul Cobzaru, seamănă la înfăţişare cu un artist plastic. Ştiam că sînt tineri, era blazonul lor de nobleţe, dar abia afară, la lumina zilei, aveam să desluşesc pe chipul lor acel nobil aliaj dintre maturitatea faptei şi gîndului şi lumina inegalabilă izvorînd din vîrstă.

— Ce înseamnă brigada tineretului, Gheorghe Ciovnicu ? Vreau să înţelegi că mă refer la tinerii ei buni, reprezentativi.

Înainte de a auzi răspunsul, îmi pare o clipă că aud sunetul ciocanului pneumatic şi al maşinii de încărcat, undeva la o altă galerie, adică în abataj, doar mie mi se pare că sunetul vine spre mine ca o chemare de corn bucurînd pînă şi piatra.

— Dar care nu sînt reprezentativi ? Credeţi că ne-am fi luat angajamentele pentru care unii mai în vîrstă au zis că o să ne rupem gîtul de încrezuţi ce sîntem, că am avea azi depăşirile care să ne situeze la loc de frunte printre fruntaşi, fără oameni care să pună sufletul şi umărul, reprezentativi, cum vă place să-i numiţi dumneavoastră, reporterii ?

Facem pe rînd cunoştinţă. Sorin Birtalan, un tînăr oacheş cu belşug de lumină pe chip, ajutor de miner, secretar al organizaţiei U.T.C., Constantin Solomon, miner, tînăr puternic, care ştie să asculte şi să intervină ca un înţelept, Ion Sima, Vasile Cărăuş, vagonetari.

— În total sîntem 21 de tineri, jumătate căsătoriţi şi tot atîţia membri de partid. Restul sînt utecişti. Şi vă mai pot spune că, deocamdată, brigadierii noştri au 17 copii.

— Spune-mi, Gheorghe Ciovnicu, dacă tot sîntem la destăinuiri, de ce îţi zicea Vasile Feher „mînzul" ?

— Pentru că eu şi Solomon am lucrat cu el, am crescut sub ochii lui, şi pe urmă, cînd am făcut brigada asta, am ajuns să-l întrecem cu 60 de tone. Şi nu prea era obişnuit bătrînul să i-o ia alţii înainte.

— Totuşi, cum se ajunge la închegarea unui colectiv, lăudat azi de toată lumea ?

— Tînărul la tînăr trage şi fruntaşul la fruntaş. Fără conştiinciozitate şi seriozitate nu se poate. Nici fără organizare şi fără sudoare. Atunci cînd toată lumea pune umărul, cînd nimeni nu stă deoparte, se-adună tonele de cărbune, creşte cîştigul şi sporeşte încrederea că poţi mai mult.

Ne întrerupe acelaşi Chiper, de la sindicat, spunîndu-le să nu uite să se anunţe din timp pentru bilete pe Litoral.

— Da, asta e, cum vă spuneam. Iar în această lună, cu toate greutăţile provocate de cele două surpări, că mai sînt în subteran şi surprize, mergem în plin, ajungem la o mie tone de cărbune peste plan. De vreo două ori mai mult decît ne-am angajat.

Strîng mîinile acestor tineri cu braţe luminînd adîncul Aninei. Energie şi entuziasm din energia ţării. Pentru energia cea mare a ţării. Iar cuvintele se fac iar mici şi se retrag discret şi cuviincios din faţa măritului om al cărbunelui.

Nicolae Sârbu

UN AUGUST DE NEUITAT

Un gînd îndepărtat, o poartă în anii copilăriei, la marginea oraşului natal, unde îndrăgostiţii se acopereau cu umbra pomilor, înfăşuraţi în mireazma florilor de cîmp şi a brazilor plantaţi aici de pe vremea cînd părinţii lor parcelau terenurile lui Ştefan Moţoi pentru a-şi înjgheba locuinţe sărăcăcioase dar întotdeauna împodobite de gingaşe flori, mai ales de muşcate.

Aştepta vorbele de iubire din anii adolescenţei ca pe nişte curcubee, aducîndu-i înseninarea şi liniştea viitorului. Era cea mai frumoasă fată din şcoală şi băieţii nu pierdeau ocazia de a sta în jurul ei privind-o ca pe o Greta Garbo a României. Oamenii din cartier o răsfăţau, iar amintirea tatălui îi era o dureroasă mîngîiere. Pentru Ea fusese cel mai frumos şi nobil bărbat al oraşului. Deşi venise de undeva de prin munţii Macedoniei se împămîntenise şi-şi crease familie aici. Îi stăruie în memorie serile cînd el se întorcea obosit de la Rafinărie şi împărţea bucăţi de ciocolată bucălaţilor ce se înghesuiau în jurul lui. Pe Ea o lua pe genunchi şi îi fredona cîte o melodie la modă. Cînd se gîndea la locurile sale cînta tărăgănat ceva ce semăna a doină, ba parcă uneori a blestem de jale. Îşi aminteşte... Era primăvara anului 1939. Tata spunea că va fi război, că poate va fi nevoie să apere graniţele ţării, dar mama speriată alunga coşmarul unei astfel de nevoi. A venit şi vara anului 1941. Caldarîmul străzilor suna tot mai sec sub cizmele unor oameni în uniforme verzi, cu suflete verzi, ce porniseră să aprindă şi răsăritul Europei. Tatăl n-a mai avut vreme să apere graniţele ţării. Ele fuseseră schimbate fără ca nimeni să-i ceară părerea. În schimb a fost înfăşcat şi trimis să moară. Ea n-a înţeles de ce tăticul care-şi iubea cu atîta înflăcărare patria adoptivă, cea a străbunilor mamei ei, a trebuit să moară aşa de departe, în pămînt străin, aşa cum nu înţelegea de ce unchiului Mielu i se spunea „invalidul".

Îşi aminteşte... Oraşul trăia viaţa de coşmar. Baloane imense, jucării sinistre se ridicau în văzduh, iar din butoaiele instalate la colţuri de străzi se revărsa un fum înecăcios ori de cîte ori se dădea alarma. Camuflaj. Oamenii coborau în pivniţe, adăposturi improvizate, alţii mai curajoşi rămîneau să numere valurile de avioane sau îşi dădeau cu părerea asupra rezistenţei fuselajelor după care, înfricoşaţi, cu bombele după ei, căutau „adăposturile". Bombardierele nu nimereau „obiectivele" şi aruncau bombele în neant, iar neantul eram noi, cartierul cu populaţia aproape completă, deoarece puţini aveau unde şi cu ce să se evacueze. E drept că de la o vreme ne cam împuţinam. La canal muriseră cu zecile înghesuiţi şi acoperiţi de suflul bombelor. Altădată, la colţul străzii Unirii, murise, arsă de o bombă incendiară, ţaţa Roza, florăreasa. Se făcuse mai neagră decît fusese şi mai groasă. Femeile veneau cu flori şi lumînări zicînd : „Dumnezeu să o ierte".De ce să o ierte, că femeia nu făcuse nimănui nimic rău. Ce avea ea cu războiul ? Bărbaţii scrîşneau şi spuneau că sfîrşitul se apropie. Sfîrşitul cui ? Nu înţelegeam mare lucru din vorbele lor, dar le citeam o bucurie pe faţă. Ostaşii care veneau în permisie de pe front asvîrleau armele şi nu se mai înapoiau la unităţi. Ascunşi, aşteptau. Nemţii treceau spre cantonamentele din nuci, din ce în ce mai pleoştiţi. Nu mai aveau impertinenţa din '41. În ultimele săptămîni, cînd ne sculam dimineaţa, găseam în curte sau pe străzi din ce în ce mai multe manifeste cu „Daţi nemţii afară din ţară. Trăiască România liberă !". De dat i-am fi dat cu plăcere, dar cu ce şi cum ?

ARMISTIŢIU. PACE. S-A TERMINAT RĂZBOIUL. Vestea circulă de la om la om, cu o uimitoare repeziciune. Ne îmbrăţişam, vecinii se felicitau, uitaseră toate riciielile şi se complimentau cu cea mai sinceră dragoste. A dat Dumnezeu şi am scăpat. Dar războiul nu se încheiase, unii se înarmau mai abitir ca înainte. Cum era să se termine cînd nemţii mai erau încă aici, iar Ardealul, străbunul Ardeal, era încă sub ocupaţie străină ? Atunci, am luat-o metodic. Am început cu oraşul nostru. Nemţii aveau aici puternice trupe şi fortificaţii, fiind oraşul rafinăriilor de petrol. N-a fost uşor, dar am reuşit să eliberăm întreaga zonă petroliferă, pentru că oraşul era al nostru, iar noi ne-am născut în el, şi el e viaţa noastră de ieri, de azi şi de mîine. Insurecţia era victorioasă pretutindeni. Nemţii fuseseră alungaţi sau nimiciţi. Începea marea epopee a eliberării părţii de nord-vest a ţării răpită prin odiosul dictat fascist de la Viena în nefericita vară a anului 1940. A fost lansată deviza : „Totul pentru front, totul pentru victorie". Îi înţelegeam sensul şi i-am dat viaţă. Ne-am eliberat întîi fraţii şi teritoriul ce ne fusese răpit de horthiştii maghiari. Şi cum dintotdeauna ne ştim săritori la nevoie, am dat o mînă de ajutor şi la eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei, şi chiar a Austriei ce suferise apăsarea cizmei prusace, modernizată în stil hitlerist.

Şi s-a terminat şi războiul. Cu imense sacrificii umane şi materiale, dar s-a terminat. Am dat şi noi tot ce putea fi mai bun pentru a pecetlui această Victorie împotriva răului celui mai mare al acestui secol. În ţară au început profunde transformări în toate domeniile vieţii social-politice şi economice. Adevăruri de necontestat. În fine, eram eliberaţi de flagelul războiului, al fricii şi teroarei. Respiram oarecum uşuraţi. Ţară cu profunde şi îndelungi tradiţii de civilizaţie europeană, doream să ne înscriem din nou în concertul acesteia. Sosise timpul marilor prefaceri şi nădejdile erau multe. Războiul se terminase, dar nu şi greutăţile. Ele parcă au început să crească şi să se înmulţească. Ani tulburi, ani grei. Revoluţia abia începuse, ea trebuia continuată, finalizată... Au început marile demonstraţii. Se striga : „Jos capitaliştii !", „Jos boierii !", „Jos reacţiunea şi imperialismul !", „Jos cu ei !". Glasul unui popor împilat răsuna la unison, tot mai puternic, mai sigur şi hotărît, cu o putere ce se amplifica din zi în zi în tot mai multe piepturi. Nădejdi multe. Acolo erau şi piepturile noastre tinere, abia ieşite din adolescenţă. Instinctul de dreptate ne scotea în stradă alături de cei maturi, în sprijinul lor. Scandam alături de ei „Muncitori, ţărani, soldaţi, B.P.D.-ul să votaţi". Strigam cu toţii şi doream cu toţii să înfrîngem reacţiunea, marasmul politic al unei vechi societăţi. Şi astăzi ne gîndim cu oarecare mîndrie şi nostalgie la anii tinereţii noastre de atunci. Eram victorioşi, dar greutăţile continuau să existe. Obligaţiile erau mari, mai ales cele externe. Războiul ne secătuise. Eram sinistraţi. Casele se refăceau cu greu. Şi peste toate acestea o secetă cumplită ce lovea mai ales Moldova, dar ea lovea de fapt în noi ăştia ce le suportasem pe toate şi pînă atunci. Creşteam prin greutăţi ca grîul înăbuşit de buruienile neînlăturate la timp. Ni se spunea „generaţia de sacrificiu". Sacrificată nu, dar cu multe privaţiuni da. O revoluţie se înfăptuia şi în conştiinţa oamenilor, în mentalitatea lor. Reconstrucţia ţării cerea sacrificii şi noi le-am făcut. Entuziasmul era pîinea noastră cea de toate zilele. Devenisem de tineri luptători şi încă pe toate fronturile. Apoi au venit nişte ani mai „stabilizaţi" şi noi aşteptam rezultatele. Au fost deschise larg porţile şcolilor ca să poată intra pe ele toţi dornicii de învăţătură. Şi am învăţat atuncea mulţi şi cu ce poftă, cu adevărat nesaţ de lumină. Unii dintre noi au început să se descurce, alţii au numărat cinstit toate treptele. Unii au urcat, alţii au eşuat, fiecare cu norocul lui. Unii munceau cu tot sufletul, alţii cu jumătate, iar unii foloseau mai mult gura şi le-a mers şi lor. Dar fiecare cu ale lui, în faţa vieţii, şi mai ales ale celei adevărate, fiecare va da socoteala lui, ca în parabola cu talanţii.

Şi fiindcă veni vorba de Viaţă, cum a fost ea atunci ? Îşi mai aminteşte cineva ? Colegii mei de generaţie, ce aţi făcut cu anii tinereţii şi ai iubirii ? Vă mai amintiţi de sumedenia de şedinţe, de vremea prelucrărilor şi a călcării „moralei proletare" ? Regretul nu poate înlocui timpul iubirii, mai ales cînd tinereţea îşi ia şăgalnic, dar neînduplecată, „adio". De iubit am iubit şi noi, cînd am putut şi cum am putut. Pe furate, între două şedinţe, între două prelucrări despre principialitate în dragoste şi „dulcegăriile burgheze". N-am rămas puri, am călcat morala, n-am înţeles totul din prelucrarea din '50 ? Îţi mai aminteşti tovarăşe ?

— Cum ? Ce-ai zis ? Noi amorali ?... A, da. Vorbeam de iubire, de plăcerile ei înguste. Just. Îmi iau angajamentul...

Şi mîine va începe o nouă zi, fără tristeţi şi resentimente, dar cu poezia iubirii pe buzele tinerilor. Şi ce frumoasă trebuie să fie iubirea în anii iubirii, tinereţea în anii tinereţii.

Gelcu Maksutovici

(fragment din romanul „Era în August '41 şi după el")

DEBUT

SCHIMBAREA LA FAŢĂ

Ene coborîse de pe macara murdar de praf, de vaselină, de negreală, transpirat şi obosit. Din cele două pompe de vaselină nu mergea nici una, prima avînd un motoraş ars la stripare, iar cea de la deschidere un cablu întrerupt. Ajutat de Vasilică au montat un motoraş din cele avute în atelier, apoi au cărat cablul pe macara, schimbîndu-l pe cel întrerupt. În atelier l-au găsit pe inginerul Şerban, şeful secţiei, om la patruzeci de ani, înalt de peste un metru nouăzeci, cu picioare subţiri ca un bitlan, blond, pistruiat şi cu ochelari. Au salutat politicios şi şeful le-a răspuns la fel.

— Ce-i cu voi ? întreabă Şerban, jucîndu-se cu nişte chei în mînă.

Băieţii explică ce-a fost cu defectele pe macara, cu toate că inginerul nu-i asculta, gîndurile lui fiind cu totul în altă parte. Era clar că se oprise cu un scop precis în atelier şi băieţilor le pieri oboseala ca prin farmec.

— Am auzit că vin case, spuse pe un ton nedefinit Ene.

— Şi ce dacă ? Tu ai o nemotivată luna asta şi cine face absenţe îl dăm de-o parte, îi răspunse Şerban, făcînd un gest cu mîna, de parcă ar fi măturat masa.

— Ştiţi, aveam de luat un liber, am avut o problemă şi n-am putut să anunţ.

— Nu ştiu decît că ai lipsit.

— Nu am vrut să mă cert, deşi era normal să o fac, eu am făcute nişte eforturi, am stat peste program odată...

— Cine îţi permite să te cerţi cu un inginer ? îl repezi Şerban privindu-l ameninţător pe sub ochelari.

Ene a tăcut. Ştia că şeful secţiei făcea parte din acei oameni foarte mîndri de diploma lor, care cred că o licenţă e certificatul de garanţie al valorii, că e de ajuns o funcţie mai mare ca să fie superior celorlalţi pe care îi tratează de sus, care au impresia că muncitorul trebuie să zică „da" fără prea multe vorbe. „Gîndire tipică de burghez, îşi zise Ene, din păcate mai avem din ăştia". Se făcuse ora mesei şi Şerban, după ce întrebă de Vieru, plecă. În ultima vreme, în echipă se crease o stare de tensiune artificială întreţinută de cîţiva codoşi aducători de minciuni pe la şefi, făcînd din orice fleac tragedie, derutîndu-i, speriindu-i.

Bineînţeles, cel mai interesat în toată povestea era chiar şeful secţiei, temător de moarte de directorul general Danteş, un om drept, sever, fără nici un fel de reţinere cînd era vorba de-a pedepsi indisciplina, ori prostia. Cum Vieru era şef de echipă şi cum era foarte apreciat de Danteş, pentru că se dovedise de departe cel mai bun electrician al oţelăriei, Şerban se temea şi de el. Un şef ca Şerban ţinea ca părerile lui să fie lege pentru subalterni, ori Vieru ştia totul, nu uita nimic, nu putea fi întors, ameţit şi dus cu preşul, dar mai ales nu putea fi intimidat. Era cauza pentru care şeful secţiei vroia să scape de el şi căuta un motiv. Acum Vieru mai avea două zile pînă să vină din concediu. Şerban profită din plin şi făcu unele organizări menite să mărească valoarea formaţiilor de electricieni, în realitate menite să lovească în Vieru. Era o strategie vicleană (de a avansa un om ca să-l distrugi) pentru că-l numise pe Vieru pe post de maistru peste o echipă formată şi din lăcătuşi, ba mai mult, sectorul era mecanic şi evident că Vieru nu era în meseria lui, avînd unele afinităţi cu lăcătuşeria, dar nu de-ajuns ca să poată fi la fel de bun. Fusese o adevărată ţesătură de uneltiri, iar toată afacerea, cum spunea Ene, prezenta umflături. Venind din concediu, Vieru fu şocat de schimbare. Plictisit, renunţă să lupte hotărîndu-se pe loc să plece din oţelărie. Avea o fire paşnică, nu ridica niciodată vocea şi prefera să dea de la el decît să se certe. Era iubit de oameni pentru că îi înţelegea, pentru că deşi şef lucra cot la cot cu ei şi pentru că, bun meseriaş, le arăta la toţi din cunoştinţele lui. Îşi scrisese cererea de lichidare şi cu ea se duse la birouri. Şeful de secţie avea de rezolvat unele probleme aşa că nu l-a primit în birou imediat. Resemnat, Vieru rezema zidul de la biroul şefului de secţie. Care cum trecea pe acolo îl saluta (treceau mulţi şi toţi îl cunoşteau), ba un maistru cam slugarnic îi atrăsese atenţia că nu-i bine să stea degeaba acolo ca să nu fie luat la ochi.

Uşa se deschise şi Şerban ieşi pe coridor făcîndu-se că nu-l observă pe Vieru, deşi acesta îl salutase. Se deschise şi uşa de la secretariat, de unde apăru inginerul-şef, interpelat imediat de Şerban. Probabil discutau soarta şefului de echipă, căci şeful de secţie era radios, reuşise să-şi impună opinia. Din capătul coridorului apăru pe neaşteptate Danteş, cu o salopetă pe el, cască galbenă pe cap. Era singur. Înainta către ei, iar cei doi şefi mai mici se pregăteau să facă sluj. Ajuns în dreptul lor schiţă vag un salut către şefi, apoi îl bătu pe umăr pe Vieru care nu-l văzuse, poate cu gîndurile aiurea.

— Ce faci mă, băiatule ? zise Danteş şi trecu mai departe.

Şerban rămase cu gura căscată, cu ochelarii atîrnîndu-i caraghios pe nas.

Inginerul şef îi întoarse spatele, depărtîndu-se. Reculegîndu-se, înviorat, Şerban se făcu că abia atunci îl vede pe Vieru.

— Aţi venit din concediu ? Ei, cum a fost ? Poftiţi în birou, la mine, poftiţi... luaţi loc.

Vieru îl urmă zîmbind.

— Tovarăşe Vieru, bine că aţi venit la timp. Sper să puneţi lucrurile la punct, în lipsa dumneavoastră oamenii au cam luat-o razna, unul a făcut şi nemotivate... În fine, acum, dacă aţi venit, sînt liniştit, ştiu că am un om de nădejde.

Vieru era încurcat şi-l privea cu milă pe şef, acesta explica ce încredere avea, că lucrurile la vechea echipă vor merge din nou bine prin revenirea sa din concediu. În timp ce vorbea, Şerban se schimbase la faţă, fiind de culoarea peretelui, ceea ce-l făcea ireal şi transparent. Pregătindu-se să plece, Vieru se gîndi : „Asta cînd se culcă se roagă mai întîi să plece Danteş, apoi se roagă pentru fericirea lui personală".

Aurel Stancu

Martori și ctitori ai demnității

În tumultuoasa și efervescenta noastră existență de zi cu zi, dar și în existența mai largă, la scara timpului măsurat în decenii și etape de dezvoltare a patriei pe multiple planuri, **demnitatea**, sentimentul acesta care ne-a însoțit istoria din cele mai vechi timpuri și pînă azi, devine, fără îndoială, mai mult decît o trăire temporală, o stare de spirit ori un simțămînt ; ea se constituie ca o adevărată trăsătură definitorie, alături de altele, pentru anii pe care-i parcurgem. Aserțiunea aceasta își află numaidecît, în realitatea cea mai palpabilă și imediată, reazemul. Și le află în multiplele mutații economico-sociale și etnoculturale produse în viața, în însăși structura vieții noastre din anii de după Congresul al IX-lea al P.C.R. — epoca celor mai fertile idei și împliniri din întreaga istorie a țării. „Poporul nostru — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a mers mereu înainte, dovedindu-se în decursul veacurilor un factor de progres și civilizație în această parte a lumii, aducîndu-și contribuția la tezaurul creației materiale și spirituale a popoarelor, la înflorirea geniului uman". O considerare a acestei idei în contextul prefacerilor ce au avut loc în peisajul românesc contemporan, inclusiv cele din domeniul conștiinței, conduce la un alt mare adevăr, pe deplin verificabil și el în viața fiecăruia și a tuturor românilor laolaltă : creșterea demnității și mîndriei naționale. A demnității de a munci, gîndi și crea într-un climat de libertate și de efervescență, a mîndriei de a spori caratele demnității prin împliniri, prin realizările noastre menite a intra în istorie și în eternitate.

Preluînd și dezvoltînd și o altă idee a secretarului general al partidului nostru, care — referindu-se la mărețele realizări înregistrate de România în ultimii douăzeci de ani — arăta că nu poate fi om de bună credință care vizitîndu-ne țara să nu constate uriașele ei transformări datorate socialismului, aș spune că nu poate fi vizitator străin al patriei, indiferent unde s-ar opri ori și-ar purta pașii (din Maramureș pînă pe litoral, din Bucovina și pînă în Banat, ori din Transilvania și pînă în cîmpia Dunării) care să nu poată descoperi cu propriii lui ochi că sîntem, români de toate vîrstele și profesiile, deopotrivă ctitorii și martorii unei noi demnități naționale : aceea a oamenilor care știu să dea contururi precise viselor, împlinindu-le, avînd un program limpede, pe cît de măreț tot pe atît de ambițios, de edificare a unei noi societăți și a unei noi țări — modernă, multilateral dezvoltată, o țară a afirmării tuturor potențelor creatoare, a împlinirii umane sub toate aspectele. Reperele construcției socialiste din ultimele decenii, pe plan material sînt obiectivele de mare anvergură (Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul bucureștean, Amenajarea complexă a rîului Dîmbovița, platforme industriale sau cartierele de locuințe din mai toate orașele românești), iar cele de pe plan spiritual se pot contura, la o foarte rapidă trecere în revistă, prin enumerarea noilor edificii circumscrise activității culturale (teatre, case de cultură, săli polivalente, cămine culturale, școli etc.) și în special prin referirea la marele Festival „Cîntarea României". De asemenea, se cuvine să menționăm atenția de care se bucură din partea conducerii superioare de partid literatura, artele, sportul — toate văzute drept componente indispensabile ale profilului complex și modern al omului României de azi.

Iată de ce, constructorul de țară nouă de azi — fie el muncitor, țăran, intelectual, elev ori student — are depline temeiuri să-și dăruie rodul minții și puterea brațelor întru ctitorirea, mereu mai frumoasă, a demnității cu care ne înfățișăm lumii. A demnității patriei și a demnității omului. Nu întîmplător Tudor Arghezi, cel care-i înălța omului o „Cîntare", nota într-una din memorabilele lui tablete ; „Ești în țara îmbelșugată, bogată, vestită în toată lumea. Avuțiile țării sînt avuțiile tale. Lumea știe că ai dreptul să te mîndrești de marile și curatele tale frumusețî. Țara ai făcut-o cu brațele, răbdarea și dragostea ta. Tu ești întreg patriotismul, tu ești socialismul, care-i adevăratul patriotism. Gîndindu-mă la tine, ghemuit la masa de lucru de lemn, mă scol, bade Ioane, în picioare a cuviință și-a recunoaștere că porți în fața omenirii steagul tău cel nou cusut cu litere de aur „Republica Socialistă România"... Slavă lumii ! Slavă ție, iubitul meu popor, că ai știut să-ți meriți lumina întreagă".

Superbă, excelentă definiție a omului României de azi — cel care rămîne, prin tot ceea ce gîndește și realizează, prin ceea ce visează întru viitorul său și al patriei, deopotrivă ctitor și martor al demnității, al noii lui demnități naționale,

Florentin Popescu

Acasă

Să fiu arbust într-un răzor de-acasă,
să port povara florii ca pe-un gînd,
să-mi pară luna țipăt de mireasă,
în borangicul iernilor născînd ;

S-atîrne-n orice faptă, însutit, belșugul
cum slava mîinii îl bănuie sfios,
cînd ies pe valea ceților cu plugul
îmbrac pămîntu-n straiul lui mănos ;

Să fiu grădină între palme calde,
înseninarea porții de la drum,
să las lumina să mă scalde
pe creștetul amiezelor de-acum.

Vatră

Iată vatra mea limpede,
verdele crud al cîmpiei,
datina lucrînd în pămînt
sămînța copilăriei;

Umărul firav al ierbii,
mestecenii albi și alunii,
pe unde cu frunțile cerbii
furau bănuții de argint ai lunii.

Toate iau foc în cuvinte,
dar rămîn, ca un măr înflorit,
vatra limpede, patria, părinții,
grădina înrourată de mit.

Cîntec de împlinire

Cum s-ar aprinde un fluier
în ierburile crude
și freamătul său
ar urca inima
pe cel mai înalt catarg al iubirii,
așa trupul tău, Patrie,
se îmbogățește cu oasele străbunilor
aburind de statornicie,
și revine, deplin și curat,
pe potecile dimineții,
în cîntarul de astăzi al împlinirii.

Timp îmbelșugat

Trezim cu fruntea corole de zăpezi,
tipar neprihănit de lume-n limpezire,
în rădăcina vetrei stau trainice dovezi
că împlinirea faptei nu trece-n vestejire ;

Că dăltuim mereu columnele solare,
cum așteptăm, în toamnă, fructul preacurat,
din sibilinice rostiri să se coboare
și să devină semn de timp îmbelșugat,

Pe-această prispă dulce moștenită,
dar al istoriei fierbinți,
ca pe o lacrimă sub gene stivuită,
tipar de puritate din părinți.

Ion Căliman

August

O, e atîta foc în noi
Încît fiecare respirație
Se trage de la sine
Și sîntem tot mai siguri
Că am putea ridica
O pădure de crini
Ca și cum ar picura,
Clipă de clipă,
Roua în flacăra singelui.

Destin

Limba care are harul
Să descopere singură
Cuvintele de preamărire :
O scînteiere din ce în ce mai înaltă
Aici unde trăiesc și scriu
Despre ploile,
Păsările și stropii de lut
Împunși pe dinlăuntru
De colțurile ierbii ;
Despre natura
Și umectatul cu sînge,
Pămînt ;
În limba fără de moarte
A ferestrelor verii.

Acestui pămînt

Cine mai are
Bătrîni preaînțelepți
Și lăstărișuri de prunci
Ridicîndu-se către soare
Din zăpezișul de oase
Ale eroilor,
Gata să fie martori,
Și aripi
Din care a zbucnit
Și bate matern
Cerul pentru fiecare
Nou răsărit
Piinea aceasta din toate zilele
A trudei și-a biruinței
Spre rotunjimea acestui pămînt.

Melania Cuc

Acoladă

Întoarceri sînt și-or fi
din August spre noi :
Se-ntorc iubiri de țară și eroi,
se-ntorc ninsori
și zboruri mari
și ploi,
se-ntoarce iarba-n vechiul rond,
se-ntorc soldații de pe front...
Se-ntoarce liniștea — covor
pentru copii, cînd pașii lor
încearcă drumul jinduit...
Se-ntoarce gîndu-ntrezărit !
Se-ntorc păduri foșnind în vînt,
izvoare văile arind,
și stelele din sat, și casa...
Se-ntoarce-ntoarcerea, frumoasa,
prinos perpetuei serbări...
Și-aceleași zări se-ntorc din zări,
și, dintre mîndre nopți, în zori,
cocoșii crăinicind splendori —
urcușuri fără de opriri...
Se-ntorc coloane de-amintiri,
secunda țării-n albatros...
Se-ntoarce-ogorul mătăsos
și-Ardealul sfînt și așteptat...
Se-ntoarce tot ce am visat
și tot ce-atunci am împlinit,
se-ntoarce timpul regăsit
și spațiul larg și mîndrul zbor...
Se-ntorc în clipa AZI cu dor,
în clipa AZI a florilor —
promisiune și ecou, —
rodiri prin care-n slăvi urcăm
ca-n visul demn ce-l datorăm
cutezătorului Erou !
Se-ntoarce Pacea-n timp mereu,
un singur arc — un curcubeu !

Ion Țârlea

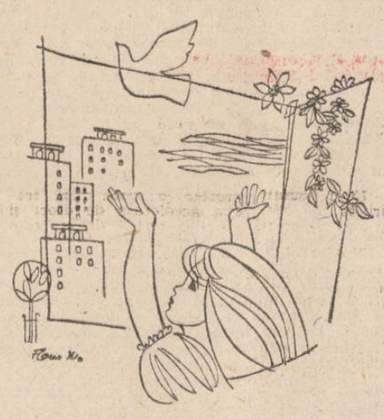

La flacăra pură

Din August douăzecișitrei solare rîuri curg
în libertatea încrustată în istoria sacră
Românie potop de belșug și victorii
Dăltuite în granitul strămoșesc din vatră.

Corole incandescente de nădejdi și biruințî
străbat țara luminînd și cuvintele mele
Patrie tricoloră, culme de munte Carpat,
mîngîie-ți fiii cu izbînzile luminate de stele.

Patrie — statornică vatră, biruitoare-n fapte
te slăvim mereu. Dreaptă în carg pe
trecerea vremii.
Frumos te căliră la flacăra pură, nestinsă,
mîndre și nemuritoare comuniste decenii.

Mihai Păsculescu

Locul nașterii

Primul văzduh aici l-am respirat
Primul cuvînt aici l-am cuvîntat
Prima rotire a privirilor anume
În această parte de lume
Primul cîntec aici m-a-nfiorat
Primul dor aici m-a înjunghiat
Prima vindecare aici m-a alinat
Prima poezie aici m-a înstelat
Astfel de patrie eu sînt legat
Cu toate intîile aflări că sînt
Pentru întotdeauna
al acestui pămînt
pentru întotdeauna
sînt
România mea, loc al nașterii
România mea, cer al cunoașterii

Spațiu mioritic

Se transfigurează sub rotitoarele seceri
Oracolele revărsate de sudoarea frunții
Ofrandele fecundelor treceri
Fac mai verosimili munții.
Vara ne revarsă în extazul sărbătorilor
Rămuroase, una din alta născînd...
Sfidînd trădarea cocorilor
Săgetăm nemurirea, rizind...
Luna carpatică e-o gigantică piine
pe vatra cu frunze amare de nuc...
Anotimpuri benefice. În cerul de mîine
Semințele noastre limpezi se duc.
Spațiu al celor ce nu știu să moară
Decît prin cîntec, nuntind...
Mioritică, preaomenoasă țară —
Naște-ne, blînd.

Pămînt al dăinuirii

Ard muzicale focuri prin cuvinte
Melodioase vetre se combină :
Ne dăruim cunoașterii, deplină,
De patrie, de adevăr sorginte.
Prin cîntec aspru-adeverim un dor
Al tuturor, un dor din veac-părinte
Neîntrerupt de cerul cu morminte
Un dor trecut, prezent și viitor
Un dor năpraznic, care ne sărută
Făpturile prin naștere mereu
De a păstra, la bine și la greu,
Patria-n sine, cosmică redută.
În calea noastră ziduri cad, se rup
Zăgazuri neînstare să ne-oprească...
Sîntem ai tăi, cu suflet și cu trup —
Pămînt de dăinuire românească... !

Aici, în țara păcii...

Amplu, solemn, un imn ne întrupează
În marșul pășnicelor munci și curge
Însuflețita nuntă în amiază
Ca fluviul libertății demiurge...
Adeverim mărețele idei
În comunista faptă-viziune...
Ctitoritori ai marii Epopei
Visată-n veac de jertfele străbune.
Îngenunchiez cu timpla-n veșnicia
Pe care doar iubirea mi-o conferă ;
Aici, în țara-păcii, România,
Aici, în românească păcii Eră...

Venim în August

Cu dimineți de grîu foșnind a piine
La porțile cîmpiilor române
Cu-amiezi îngîndurate pe coline
Și cu amurguri galben-carpatine
În munții ce ne țin în veșnicie
Venim în August, Maică Românie,
Să-ți dăm prinosul arderilor tîe
Și inima, izvor cu apă vie
Țară de dor, de doine și de prunci
A omeniei patrie măiastră
Renăscătoare din iubirea noastră
Prin ale tuturor, fertile munci...
Venim la nunta noastră din zidire.
Întru măreața noastră devenire
În augustul eroic, la renaștere
Prin dăruire, supremă cunoaștere...

Numai țara

Numai țara poate dărui
Numai țara zestrea ți-o împarte
Ești datornic a-i restitui
Investirea ei pînă la moarte
Numai țara are cîntec pentru cei
Ce se nasc în legea-i s-o exprime
Geniul dăinuirii patriei
Nu-l va descifra cu-o viață nime'
Numai țara știe și ne vrea
Pe măsura dăinuirii sale...
Noi, datornici a o exprima,
O sfințim, cu viața, fiecare.

Scutul nostru, iubirea

Netemători de-o moarte ne-ai răscut
Venind prin noi de foarte departe
Tărîm de dor, de doină și de lut —
Carte eternă, fără moarte
Tiparnița nicicînd n-a încetat
Să ne răsară întru veșnicie
Și jertfele oricînd ne-au secerat
Ne-nsămînțară-n milenara glie...
Mănoasă ți-e lucrarea neîncetată
Sub legea care-aici ne-a întrupat
Patrie-taină, cosmică durată —
Nuntă fertilă-n legămînt curat...
Netemători de-o moarte ne-am știut
De cînd lumina graiului ne ține
Olaltă, sub viteazul nostru scut —
Iubirea noastră, patrie, de tine...

Laud

Laud orficele munci. Însămînțarea
Care ciclic ne dăruie fiii.
Restituirile întru patrie. Cunoașterea
prin fără-măsură-iubirii.
Laud omul. Gloria simplă, diurnă.
Muncile fără-ntuneric. Bucuria
Fiecărui răsărit, oglinzile parabolice
ale frunților, sfidînd veșnicia.
Laud nașterea copilului. Sfîntă.
Miezul cosmic al fructului nou —
Poarta care cuvîntul o deschide
prin adeverire. Anonimul erou.
Hărțile viselor noastre frumoase
Preschimbate în adevăr
și tricolorul cu unduiri de mătase —
Curcubeu arcuit peste cer...

Eugen Evu

Balada minerilor

Sufletul meu în care
mai pîlpîie flacăra pură
a unui crin.

Revoluția în echilibru
după îngrozitoarea îndrăzneală
de-a fi pus cuvinte pe arsură

Pereții fericirii îi susțin
minerii cu încrederea lor absolută
în cărbunele negru și simplu

Înaintează spre inima pămîntului
prin carnea lui unduindu-și puterea
certitudinii interioare.

În adîncuri, ca-ntr-un cristal, timpul
sens ascuns al ființei. Dar ei
mîngîie straturile calde cu chipul.

Li-e dor mereu, mereu, mereu,
de-o altă, și altă, și altă redută
a adevărului.

Pruncii

Lasă pruncii în lumină
lasă pruncii între muguri
să devină iarăși ruguri
ale vieții. Lasă-i mamă
să stea drepți sub steaua albă
a vederii tale sînt
de o seamă cu pămîntul
printre frunze luminînd.
Lasă pruncii să învețe
cum să scrie și să cînte
numele cetății lor
cu imensă bucurie.
Lasă-i patrie să urce
spre izvorul cel dintîi
al istoriei să afle
cum se-aprinde peste ape
soarele statorniciei.

Înțelegere

Am văzut pînă la marginea crinului
lumea părea sub pleoapele
ochilor
o bibliotecă.

Am căzut la înțelegere
cu arheul jignit
dăruindu-i polenul
culeș
în schimbul citorva
cuvinte necunoscute.

Mărturie

Ca poet am căzut în extaz.
Ca bărbat sînt o legendă.
Pe tărmul lacrimii de pe obraz
o lebădă îmi cere firimituri

de piine cu ochii blînzi, țesînd
pînă-n mine vraja poemului.
Ieșirea din clipă, pe ger și pe vînt,
după un aliaj unic e-o nebunie.

Cuvintele mele arborînd în structuri
drapele ale logosului stau mărturie.

Ion Popescu

DIN CARTEA DE AUR A EROISMULUI ROMÂNESC

«Și eu am luptat la Mărășești»

Ion Minecuță, omul cu care stau de vorbă, are aproape 97 de ani ! E colonel în rezervă. A luptat la Mărășești, acum 70 de ani, avînd gradul de locotenent în regimentul 47/72 Bacău. Locuiește la Oradea, împreună cu fiul său, cu soția și cu copii acestuia, de aproape 20 de ani.

S-a născut la 30 decembrie 1890 la Cașin, în Moldova. În 1912, pe cînd era student al facultății de drept din Iași, a fost încorporat și a participat, cu gradul de sergent, la al doilea război balcanic, în iunie—iulie, 1913. Se înscrie apoi la Școala de ofițeri de infanterie din București. La 1 iulie 1914 este avansat sublocotenent și este repartizat la un regiment din Bacău, unitate cu care participă la luptele de la Ditrău, pe Valea Oltului, la încleștările de pe Valea Mureșului și Valea Topologului. Devenind locotenent, în noiembrie 1916, este trecut la regimentul 47/72 Bacău, unitate comandată de colonelul Radu Rosetti. În calitate de șef de stat major al unității, Ion Minecuță participă la Marea bătălie a Moldovei. După terminarea războiului îi însoțește pe colonelul Radu Rosetti și pe generalul francez H. M. Berthelot (pe ruta București — Timișoara — Oradea), în drumul acestora spre Paris. Așa ajunge, pentru prima dată, la Oradea la 29 decembrie 1919. Aici face cunoștință cu luptătorul neînfricat pentru Unire, Roman Ciorogariu, care îi întîmpină în gara Oradea, în calitate oficială, pe cei doi mari ofițeri. Din Oradea se va întoarce la București, cu un mesaj special pentru primul ministru al României, Brătianu.

Pentru faptele sale de arme (în ambele războaie mondiale) ofițerul Ion Minecuță a fost distins cu 12 decorații.

Despre luptele de la Răzoare, la care a participat, stăm de vorbă.

— În iunie 1917 frontul din România se întindea de la Dorna pînă la Marea Neagră. În primăvară avuseseră loc evenimente importante : frontul se stabilise, alături de noi veniseră trupe noi rusești, ne venise în ajutor și misiunea militară franceză, condusă de generalul H. M. Berthelot (cu care am avut cinstea să stau de vorbă). Francezii au adus, pe lîngă o imensă simpatie pentru români și România, și o mare experiență a frontului, ei contribuind la reorganizarea armatei noastre. Ofițeri și subofițeri francezi au fost atașați pe lîngă unitățile militare românești (cu excepția celor de sub comanda generalului Averescu). De altfel, la consfătuirea de la Chantilly, în toamna lui '916 în Franța, unde se aflau și reprezentanți ai armatei române, s-au discutat posibilitățile de ofensivă împotriva nemților. Șef al Marelui Cartier General Român era generalul Prezan, iar Eremia Grigorescu era — de la 30 iulie — comandantul trupelor româno-ruse care au participat la marea bătălie despre care vorbim noi acum. De fapt Bătălia de la Mărășești, au început-o ei, nemții, noi doar am terminat-o. **(simt un zîmbet în colțul gurii).**

— Bătălia aceasta a avut loc după 13 zile de alte lupte, nu ?

— Așa este. În noaptea de 23/24 iulie germanii au început ofensiva. Atacurile lor se succedau zi și noapte, cu pregătiri intense de artilerie. Se pierdeau multe proiectile și foarte mulți ostași. Ei ne erau de trei ori superiori, numericește doar... Prin ordine de operații, comandantul Eremia Grigorescu își îmbărbăta ostașii, de la soldat la general. Eram hotărîți la orice sacrificiu. Într-un ordin, îmi amintesc, generalul spunea : **(...) „chiar moartea se dă în lături din fața aceluia ce atacă cu hotărîre (...), de rezistența și voința noastră a tuturor, de la soldat și pînă la mine depind soarta Moldovei și existența neamului românesc".**

— ...Se apropia acel eroic 6 august 1917. V-aș ruga să implicați mai mult persoana dumneavoastră în cele ce-mi veți spune.

— La 26 iulie Regimentul 47/72 Infanterie Bacău, din care făceam și eu parte, a pornit de la Nămăloasa. La 30 iulie eram la Ionăștii din Deal, apoi pornim spre Rateșul lui Haret, de unde, conform ordinului primit, plecăm spre Mărășești. Ne stabilim nu departe de localitate. Comandantul meu, colonelul Radu Rsetti, m-a trimis să iau legătura cu comandantul Diviziei a 9-a stabilită nu departe de noi. Colonelul Scărișoreanu îmi cere să raportez comandantului meu că ei sînt stăpîni pe situație dar că ar fi bine ca regimentul nostru să ocupe poziție între Cota 100, de lîngă Mărășești, sprijinindu-se la stînga de calea ferată și de șoseaua Adjud-Mărășești, lucru care s-a și făcut. La 1 august s-a produs un atac german la Răzoare — pădurea ce se găsea la dreapta viilor Negroponte (azi I.A.S. Focșani) și Cota 100, ceea ce a făcut ca noi să ieșim din rezervă și să ocupăm poziția de la Răzoare. Asta se întîmpla la 2/3 august.

— Ce ați făcut pînă la 6 august ?

— Personal am făcut mai multe incursiuni în liniile inamicului. Colonelul Rosetti ordona des astfel de incursiuni. Plecam cu cîțiva soldați și sergenți deosebit de îndrăzneți în pozițiile inamice unde, după ce făceam însemnări strategice, treceam la luarea de prizonieri... Astfel am putut afla că Armata a 9-a germană, comandată de generalul Eben, se afla în fața pozițiilor noastre, că nemții erau foarte bine echipați și într-o poziție care dădea semne că se pregătește o mare ofensivă.

În pre-ziua marelui atac de la Răzoare (era o zi în care a plouat torențial), comandamentul nostru a fost vizitat de Vintilă Brătianu, ministrul armamentului, care era însoțit de generalul francez Berthelot. Era și acesta un semn că se apropiau evenimente importante. În noaptea aceea am primit ordin să rămîn la postul de comandă și să țin legătura fără întrerupere cu comandamentul Diviziei 13. Colonelul Rosetti și ofițerul francez atașat regimentului nostru, căpitanul Charell, au plecat, spre ora 4 dimineața, pe linia frontului. Peste cîteva ore începea cea mai mare bătălie care a avut loc pe frontul din Moldova. Nemții au trecut la un atac furibund, prima lovitură a primit-o aripa dreaptă a Diviziei 13. Pe urmă frontul s-a întins la Mărășești și la Cosmești unde se găseau Diviziile 9 și 10.

— Primul „cuvînt" l-a avut artileria germană, nu ?

— Nu se poate descrie bombardamentul acela german. Coborîse iadul pe pămîntul românesc. Parcă nu mai exista lume, nici pămînt, nici cer. Cele mai puternice lovituri le-a primit batalionul I din regimentul 47, comandat de căpitanul Iliescu, care avea la stînga regimentul 51/52, comandat de colonelul Cristofor. Pe la orele 6 dimineața s-au înapoiat colonelul Rosetti și căpitanul Charell, cu urme de gloanțe în mantale, ei însă teferi. Am dat raportul despre situația care se găsea în stînga și-n dreapta noastră. Am primit ordin să formez o unitate gata de intervenție, formată din membrii statului major al regimentului. Am refăcut legătura cu batalioanele 1 și 2, distrusă din cauza atacului artileriei germane, care, aici, la noi, la orele 6 dimineața era deosebit de violent. Nemții lungiseră tirul, rezervele noastre erau lovite în plin.

— Au intrat apoi în luptă infanteriștii germani și austrieci. Ce s-a întîmplat atunci acolo, în raza dvs. de acțiune ?

— Pînă am dat față cu ei au mai trecut cîteva ore. Infanteriștii dușmani au început lupta în alte sectoare. Pe noi continua să ne bombardeze artileria. Mackensen a folosit și de data aceasta — acum însă fără succes final — metoda lui preferată de luptă, adică aplicarea de lovituri care să nu cruțe nimic, nici oameni nici materiale, **într-un anumit punct** al frontului. Ruptura, **„lovitura de ciocan"**, trebuia realizată aici, unde ne găseam noi, pe porțiunea cuprinsă între Panciu și Mărășești. Mai concret — la Răzoare. Prin spărtura de acolo trebuiau să pătrundă forțele germane ce urmau să răstoarne apoi întregul front româno-rusesc.

(povestitorul face o pauză, își adună amintirile și continuă)

...Între orele 8—9 dimineața bombardamentul dușman a ajuns la cea mai mare intensitate. Încep să se vadă primele rînduri de trăgători inamici. Știi cum înaintau ? Veneau în valuri succesive, sprijinite puternic de artilerie, de întreaga artilerie germană. În primul val veneau aruncătorii de grenade, le urmau, în două valuri, pușcașii, apoi veneau mitraliorii. De ce să te ferești mai întîi — de exploziile bombelor sau de gloanțele pornite din mitraliere ? ! Veneau nemții, ieșeau ca din pămînt. Pe urmă am aflat că la acel atac nemții au aruncat în luptă 5 divizii. Artileria noastră (sprijinită și de cea rusească) trăgea cu mare precizie, pricinuind dușmanului mari pierderi în oameni. Superioritatea lor în forțe umane era însă zdrobitoare. Acum pe Mackensen nu-l mai interesa cît pierde. Îi era absolut necesară victoria, acolo, la Mărășești.

— Era doar un moment crucial...

— ...pentru noi, românii, da, era momentul crucial al războiului. De aceea trebuia să învingem și am învins de o manieră care a entuziasmat pe aliați ! Dar să revin la lupte. Atacul infanteriștilor a durat cam două ore. Au reușit să rupă frontul și nemții au pătruns în pozițiile noastre de la Răzoare. Din cauza focului artileriei o bună parte din pădure ardea. Batalionul I a fost total nimicit, dar dușmanul nu a putut pătrunde în pozițiile din a doua linie de apărare. Rezistam, ba chiar întreprindeam contraatacuri locale. Nemții făceau eforturi desperate să ocupe Cota 100. Generalul Grigorescu își dă seama de situație și împinge spre noi rezervele. Nemții pătrunseseră pe un front larg de 2 km și pe o adîncime de 1 km. Situația era deosebit de gravă, românii luptau cu disperare, așa cum nu mai luptaseră pînă atunci. Am văzut acolo lucruri incredibile — ostașii noștri grav răniți se sprijineau pe trupurile camarazilor lor morți și trăgeau în dușmanii care se apropiau de ei pînă cînd aceștia îi omorau cu focuri de armă sau cu baioneta...

— Acolo a luptat și compania legendarului căpitan Ignat...

— Da, căpitanul Grigore Ignat s-a acoperit de o glorie nemuritoare. Primise ordinul să apere poziția „cu orice preț". Comanda o companie de mitraliori. Infanteriștii încearcă să-l atace din toate părțile, dar de fiecare dată comandantul reușește să schimbe așezarea mitralierelor și să îndepărteze atacul. Au început apoi să tragă cu tunurile. Cad toți soldații și atunci comandantul ordonă : **„Ofițerii și gradații la mitraliere !"** Căpitanul Ignat își rezervă piesa numărul unu, unde cade la datorie, împreună cu toți camarazii lui.

— Apoi a venit contraatacul românilor...

— În sectorul în care luptam noi au intervenit în acțiune două companii din rezerva regimentului, care au dat un contraatac furtunos. Lupta era, totuși, indecisă. Atunci colonelul Rosetti a dat ordin să intre în luptă și ultima rezervă a batalionului, compania a 12-a. Alături de noi camarazii din regimentul 51/52 pornesc, deasemeni, contraatacul. Se întrezărea victoria noastră ! Începem să luăm prizonieri ! Românii care au mai rămas apți de luptă pornesc spre linia întîi a frontului, acolo de unde ne scoseseră, cu puțin timp mai înainte, germanii. Pe la amiază linia noastră inițială era restabilită. Între timp panica a pătruns în mijlocul adversarilor noștri. Acum cade rănit și comandantul meu, colonelul Rosetti.

— Rănit pentru a șasea oară în cursul acelui război.

— Văd că ești bine „documentat" ! Da, Rosetti, care va deveni apoi general și mai tîrziu ministru al învățămîntului, a fost un luptător de elită. (În întîlnirile noastre de după război deseori m-a „certat" pentru că am părăsit infanteria pentru o altă armă. Dorea, imi spunea, să mă aibă aproape de el.) Atunci am raportat comandamentului diviziei că Rosetti a fost rănit, apoi am trecut la reorganizarea forțelor care rămăseseră apte de luptă. Împreună cu locotenentul Alecsandrescu, fost coleg de școală, am reușit să restabilim legătura cu regimentul 51 și cu batalionul 2 din regimentul nostru.

— Cînd v-ați dat seama că românii au învins ?

— Cam la două ore după amiază. Ce momente am trăit atunci, noi cei care supraviețuisem acelei încleștări, nu se poate spune în cuvinte. Eu însă îmi amintesc și acum cu mare emoție de acele clipe unice...

Convorbire realizată de Stelian Vasilescu

1944-1987 23 AUGUST

LITERATURA ANTIFASCISMULUI

Un personaj al viitorului

De citeva ori în cursul zbuciumatei sale cariere de comunist în ilegalitate, Dima Tronaru, eroul romanului **Incognito** de Eugen Barbu, este pus în situația de a alege între libertatea convențională, liniștită — și cea neconvențională, conspirativă, a cugetului. Opțiunea sa este constantă și fermă ; nu și-o afișează cu zgomot, și asta îi aduce stima chiar din partea celor ce sînt nevoiți să-l condamne ; nici nu are suficiente argumente teoretice să o explice : om simplu, Dima Tronaru acționează cum îi dictează conștiința, în conformitate cu experiența sa de comunist român, după credința sa în idei.

Semnificativă între toate este alegerea pe care o face în condițiile ruperii frontului de est. Ar fi putut trece, ca soldat comunist, la inamic, dezertînd din armata română și căutîndu-și rostul de cealaltă parte a baricadei. Dima Tronaru este, însă, un soldat loial, deși „războiul acesta nu este al meu" — cum afirmă — rămîne totuși alături de camarazii de arme, țărani și muncitori, ajutîndu-i decisiv, suferind împreună cu ei marile greutăți ale retragerii spre casă. Ajuns la Iași, apoi, ar fi putut da o declarație scrisă că renunță la convingerile comuniste, după care ar fi fost liber. Refuză categoric și preferă internarea în lagărul de la Slobozia. Semnificativ este dialogul lui cu locotenentul care-i prezintă situația : „Ne aflăm într-o stare de necesitate. Dumneavoastră aveți simpatii pentru comuniști, și noi luptăm împotriva lor. Cred că lucrul este foarte limpede" — îi spune locotenentul, iar soldatul comunist răspunde : „Domnule locotenent, acest lucru nu pot să-l fac. Ca soldat, am înțeles să nu dezertez și să-mi fac datoria pînă la capăt, deși într-un fel luptam împotriva convingerilor mele politice. Dar, cum spuneați dumneavoastră, ne aflăm cu toții într-o stare de necesitate".

Căpitanul care asistă la acest dialog intervine, după ce condamnarea lui Tronaru este fapt împlinit în urma refuzului de a se dezice de ideile de stînga : „Nimeni nu renunță la libertatea lui. Fiecare caută să se salveze cît se poate din neplăcerile unei detenții" — iar Tronaru revine, la rîndul său : „Vreți să spuneți că dacă dumneavoastră ați fi avut niște convingeri politice care nu conveneau guvernului, ați fi dat o declarație că vă deziceți de ele, numai pentru a nu intra într-un lagăr ? Vă întreb pentru că aș fi foarte trist să știu că un om ca dumneavoastră ar putea să țină foarte mult la o libertate, care e așa cum e la ora asta, mai mult decît la propriile-i convingeri". (vol. IV, p. 54).

Eugen Barbu analizează cu toată seriozitatea un fenomen important în epocă : participarea comuniștilor la marile evenimente internaționale. Armand Sachelarie făcuse parte din divizia „Tudor Vladimirescu" ce luptase în Spania alături de celelalte forțe comuniste internaționale împotriva lui Franco. Lupta de acolo era una în numele ideii, toate contingentele ideii cu realul — implicînd durere fizică, mizerie morală, trădare chiar — se suportau în abstract, în numele unei fraternizări utopice. Înfrînt acolo, Armand reia lupta conspirativă în țara lui, unde ideea capătă o altă configurație devenind acțiune concretă, dinamică, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene. Dima Tronaru n-a beneficiat de experiența Spaniei. Tînăr muncitor, mai întîi la Brașov apoi la București, este rănit în timpul grevei din 1933 și se ascunde în munți, într-un sat, unde stă cîțiva ani pentru a se reface. Interesantă, desigur, este și experiența lui între sătenii din Făgăraș : le înțelege modul de viață, necazurile, aspirațiile. În lagărul de la Slobozia va lucra alături de țăranii deținuți, la grădina de zarzavat. El nu ține predici țăranilor despre societatea ce va veni, dar faptul că stă cu ei, că împarte aceeași pîine, aceleași unelte, același aer cu ei duce la o apropiere, face ca sloganurile pe care deja țăranii le ascultaseră de la politiști, alți politicieni, etc. — să-și piardă forța, să fie înlocuite cu punți de încredere dinspre țară în general către oamenii partidului comunist. Tronaru nu este un „meserias" al ideii democratice, comuniste ci un practician al ei — dimpotrivă, se delimitează de această latură : „Întîlnise în diferite locuri oameni pentru care comunismul era o meserie înainte de toate. În afară de a vorbi, „de a face teorie, aceștia nu știau nimica".

Față de aceștia, Tronaru își simte misiunea ca pe un dat firesc, organic, luptă și acționează din convingerea intimă că lumea pe care o va edifica istoria va fi una mai bună și mai dreaptă aici unde luptă el, în mijlocul oamenilor pentru care este gata să se sacrifice. Prin comuniști ca el istoria va dovedi că practica conducerii dirijate, de la un centru extern, a mișcărilor muncitorești naționale este o practică lipsită de realism : în fiecare țară socialismul devine victorios pe căile sale.

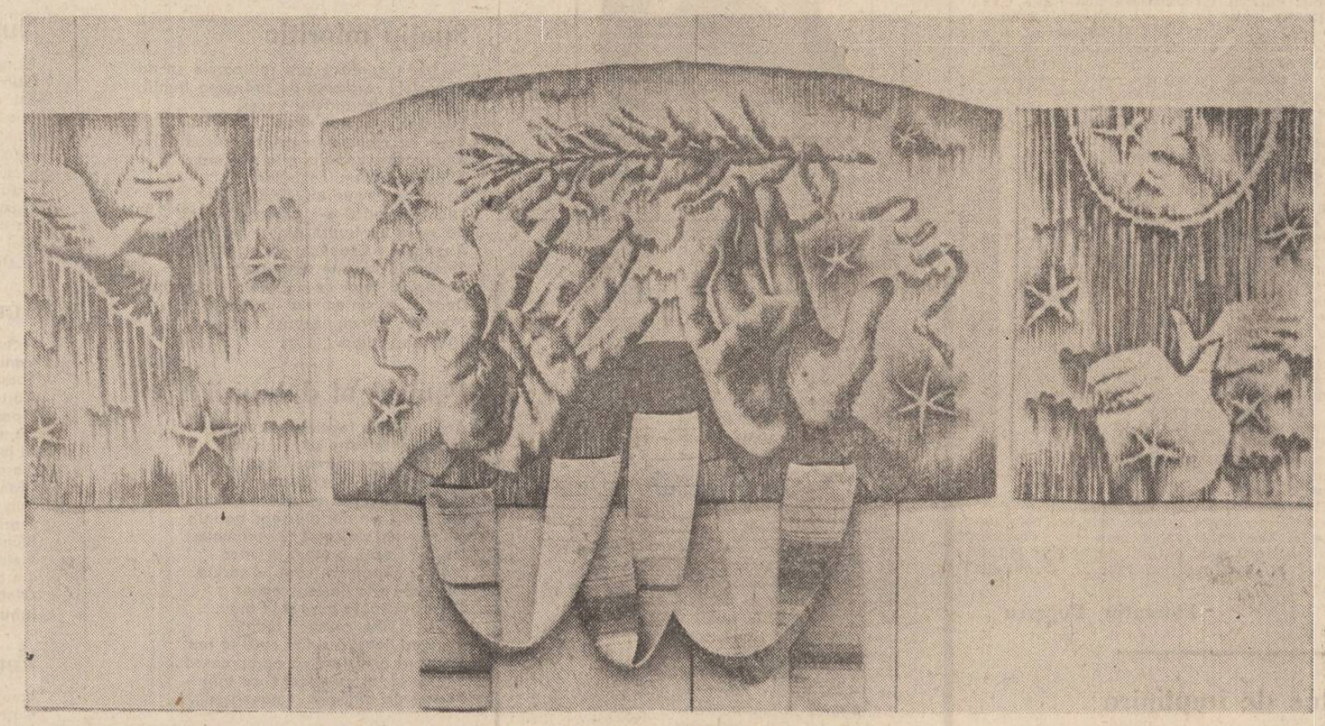

Elena Hasche Marinescu : „Pace"

Eugen Barbu dă personajului său consistența unui destin exemplar, găsește acea comunicare între canalele ideilor capabilă de a construi conștiințe înalte chiar în condițiile vitrege ale luptei conspirative : Tronaru este un mare patriot iubindu-și țara, poporul — și în același timp este un înflăcărat comunist, un revoluționar romantic cum se definește el însuși, însetat de dorul de libertate socială și națională, animat de dorința edificării societății noi, socialiste. Cheia de boltă în care aceste două idei se îmbină este acel sentiment măreț al sacrificiului pe care personajul îl trăiește tot timpul, sfidarea primejdiei din orice parte ar veni, acțiunea nesovăielnică în orice împrejurare, angajarea fermă în real. Linia ideologică pe care o reprezintă Tronaru va izbîndi deplin, în istoria noastră, după cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., cînd o perioadă întreagă de ezitări în înfundături dogmatice, de internaționalism rău înțeles, răstălmăcit, ori neînțeles la justa dimensiune — va fi ștearsă, în locul ei crescînd organic epoca pe care o trăim, armonie deplină între idee și faptă, iubire de patrie și patos revoluționar.

Nicolae Georgescu

Desen de Ilie Florin

Cumpăna umanismului

S-au scurs doisprezece ani de la apariția romanului **Delirul** (vol. I. 1987) constituind anul celei de-a treia ediții, deja epuizată și aceasta. Regretul că unul dintre cele mai grandioase proiecte ale lui Marin Preda n-a fost împlinit, iată, ne-necarcă din nou. Fără **Delirul** n-am avea (cel puțin pînă azi) epopeea (e drept, nedusă pînă la capăt) a ultimului război mondial într-o viziune românească de profunzime, așa cum avem epopeea Moldovei lui Ștefan cel Mare grație lui Sadoveanu, sau pe aceea, pe cale de a se-mplini, într-o construcție de anvergură, a Războiului de Independență, prin ciclul **Zăpezile de acum un veac** al lui Paul Anghel. Doar cîteva cărți care au tangență cu perioada respectivă îi sînt pe măsură.

Delirul, nu spunem o noutate, face parte din ciclul moromețian. Paul Ștefan, vărul lui Niculae Moromete, jurnalist la **Ziua**, trăiește condiția protagonistului destinat să fie la întretăierea marilor evenimente tulburi într-o Europă în care „timpul nu mai are răbdare", căzută parcă în starea apocaliptică a lui Cronos devorîndu-și fiii. Dar forța stihială dezlănțuită nu sacrifică numai milioane de oameni, ci amenință să strivească și să șteargă de pe harta lumii țări și popoare întregi. România se află **într-o asemenea situație**, ca între Scylla și Charybda. Curajul artistic al lui Marin Preda e de a fi ajuns la **obiectivitate**, confruntînd, într-o dramatică încleștare dialectică, teza **responsabilității** persoanelor politice în istorie cu izbucnirea devastatoare a forțelor iraționale. Sensul **delirului** se dezvăluie în celebra, de-acum, imagine a păsării demente din Delta Dunării : „Ornitologii români au descoperit în Delta Dunării o pasăre cu penaj roșu și cu comportament bizar : vulpea îi mînca în fiecare an ouăle și îi punea în lipsa ei pietre în cuib, pe care ea, apoi, le clocea toată vara fără să simtă că sînt pietre. Ca să salveze specia, ornitologii au gonit vulpea. Atunci pasărea, spre uluirea acestor specialiști care o supravegheau de departe cu binoclurile, a început să țipe cuprinsă de o stranie isterie și și-a spart ouăle cu ciocul, bătînd din aripi și dansînd demențial. Ce era cu ea ? Ce instinct obscur o împingea spre dispariție ? de ce vroia să nu-și mai supraviețuiască ? Natura vroia s-o elimine și nimeni nu putea interveni ca această poruncă a ei să nu se înfăptuiască" (Ed. 1975, p. 311).

Am mai scos în evidență și altădată că o astfel de pasăre demență a fost, în viața poporului german și a Europei, Hitler, „Marele tartor", atins de maladia obscură a speciei umane, a declanșat reacția în lanț a genocidului tîrînd în delir imense forțe omenești. Într-un interviu în care se referea la **Delirul**, Marin Preda mărturisea : „Într-o lume pașnică, sminteala unei națiuni provoacă o furtună în întreaga lume". Centrul de forță al uraganului trecea chiar peste România. Sub pana lui Marin Preda, toate prind viață cu siguranța demiurgului care domină privelîștea detașat, dar nu indiferent. Într-un pasaj memorabil, Cezar Ivănescu a surprins dinamismul viziunii lui M. Preda : „Căci întreaga istorie se exprimă dialectic în tumult și acalmie, cum personajele, ele însele (P. Ștefan) cunosc această trăire ambivalentă, extaz și nepăsare. Simultaneitatea trăirilor individuale ducînd la un delir colectiv este o idee care-și găsește în Marin Preda un maestru". („Romanul unor vremi apuse", în **Luceafărul** nr. 7 din 1975). Această viziune l-ar apropia pe autorul nostru de Lev Tolstoi, cum s-a mai spus și cum Marin Preda însuși înclină să dea dreptate celui ce a scris **Război și pace** relativ la inserția de fatalism în derularea istoriei. În același timp însă, scriitorul român se depărtează de „neutralismul" viziunii marelui romancier rus, în sensul celei de a doua dimensiuni a construcției sale — responsabilitatea personalităților și a oamenilor în fața istoriei. În amintitul interviu, Preda afirmă că personalitățile nu mai pot fi total absolvite de catastrofele din sînul civilizațiilor. Hitler în Europa — legionarii în România, nu fac excepție. Mișcarea evenimentelor face ca „delirului" să i se opună o altă forță, în care ratiunea salvării speciei umane s-a dovedit mai puternică. Pentru îngenunchierea fiarei, a trebuit să se ivească speranța dinspre Anglia lui Churchill, Iugoslavia lui Tito, Rusia Sovietelor, mișcarea ilegalistă a comuniștilor români cu acea apariție luminoasă a tînărului comunist purtat de jandarmi din post în post spre satul natal. Și, nu în ultimul rînd, dramatica „duplicitate" a lui Antonescu, pe care autorul a avut curajul s-o releve, ca semn al **obiectivității** de mare artist, personajul trăind condiția ingrată a responsabilității față de destinul țării, în numele căreia face concesii forțelor iraționale dezlănțuite, dar se și opune acestora, ca în acțiunea de anihilare a rebeliunii legionare.

Sînt doar cîteva aspecte care fac din **Delirul** cartea întrerupță a unei mari conștiințe a veacului nostru.

Theodor Codreanu

Lecția timpului

Scrisă sub semnul avertizator, pe cît de sever, pe atît de adevărat : „Dacă nu învățăm de la istorie, vom ajunge să o retrăim" (Alvin Toffler), ultima carte a lui Pop Simion, **Student la istorie**, (Editura „Cartea Românească", 1985), este primul volum al unui roman dedicat destinului unei conștiințe exemplare, profesorul de istorie Had Iubu.

În timpul studenției, tînărul Had Iubu, dotat cu aptitudini reale pentru cercetare, evocă într-o teză anuală intitulată **O pagină de eroism din recentul trecut al patriei**, un subiect care „prin neglijența cuvia ori a mai multora, prin voluntarism găunos, prin conformism, ajunsele prin anii '50 cum nu trebuie în auzul public, plutise pînă mai ieri, alaltăieri în strimbătate. Era eroarea unui timp revolut de care — din lene, nepăsare ori false precauții — nimeni nu se atinsese pentru a o repara". Eroul cărții, devenit profesor de istorie în comuna Moisei, are mintea și voința prinse în mrejele acestui unic subiect de istorie națională, pe care nu numai îl gîndește, ci îl trăiește. Pentru Had Iubu problema nu se pune doar de a învăța de la istorie, cît mai ales de a o percepe la dimensiunile ei reale și cu obiectivitatea totală, fără de mistificări, așezată în lumina pură a adevărului. Eroul începe o tulburătoare documentare în finalul căreia inițiază seria manifestărilor omagiale dedicate salbei de sate și comune de pe Mureș, Vișeu, Iza (Faragău, Voievodeni, Crăiești, Ceausu-de-Cîmpie, Ideciu-de-Jos, Ideciu-de-Sus, Brâncovenești, Fițeșul Gherlei, Tresnea, Moisei), constituite într-o „geografie a jertfei". El reface o istorie trăită pe viu, prelungind lecțiile sale de istorie în natură, în viață, în spațiul ei firesc de desfășurare, care este pămîntul dureros de mult încercat al Transilvaniei. Este totodată un drum inițiatic pentru o conștiință care se descoperă pe sine sub însemnul nobil al demnității.

Investigația nu este ușoară. Multe dintre inerțiile curente sînt greu de dizolvat : „Trebuie să fie nemernic acela care susține că localnicii s-au belit între ei din ură de neam ! Dezbinarea a adus-o fascismul, asta scrie în cărți, dar eu o știu din viață", spune Ambrose Sărămăt, unul dintre eroii cărții. Aceasta este, de fapt, și demonstrația profesorului de istorie care reface cu migală evenimentele premergătoare asasinatului în masă, „operațiunea Arpad", încercarea disperată a regimului horthyst și a hitleriștilor de a rezista în septembrie-octombrie 1944, în fața celui „de-al doilea front", inițiat de România după revoluția armată de la 23 August, care urmărește aproape obsedant destinul celor ce au supraviețuit pogromului, printr-o cercetare paralelă reprezentînd temeiul obiectivității unui istoric :

„Despărțirea apelor nu-i posibilă decît mergînd la document, comparînd faptele, așezînd spusa alături de scriptă", afirmă Had Iubu. Tînărul cercetător trăiește revelații absolute care-i alimentează energia căutărilor adevărului desprins din conglomeratul faptelor ca pe o lecție de patriotism retrăită febril, mereu la cea mai înaltă tensiune. Personajul este absorbit într-un univers uman căruia îi aparține prin ascendență, căci strămoșii săi i-au transmis ereditar sentimentul Transilvaniei martirizate de secole și, mai aproape de timpul nostru, prin Dictatul de la Viena, făcîndu-ne, cu alte cuvinte, martorii unei reîntoarceri la origini, unde percepția faptelor este mult ușurată de fondul genetic. Had Iubu descoperă că locul sinistrului renaște trăind mai departe după obiceiurile milenare ale poporului care a sfințit prin muncă aceste locuri.

Dincolo de moartea care i-a îndurerat pe oameni determinîndu-i să scrie pe obeliscul ridicat martirilor din satul Tresnea „Să facem totul ca asemenea tragedie să nu se mai repete", morocanii sînt ocrotiți în roman de zeitățile primare ale fertilității (semn al perenității românilor în aceste locuri) și trăiesc sub umbra marelui Zalmoxis care mișcă însăși natura împotriva cotropitorilor. În acest spațiu osmotic eroii sînt veșnici continuînd să trăiască palpabil în memoria celorlalți.

Căutarea lui Horiță Vivat, unul dintre supraviețuitorii de la Moisei, are loc în două planuri, primul al profesorului, care vrea să-i descifreze prezența prin semnele inițiatice ale veșniciei naturii, cel de-al doilea prin mioritica maicii bătrîne, interesantă aluzie la faptul că partea finală a baladei își are rădăcinile și permanența în Transilvania. Aceeași idee răzbate din gravul memento al monumentului sculptural din Moisei.

Student la istorie este o pledoarie pentru adevăr, pentru o istorie care, afirmă autorul prin personajul cel mai important al romanului, nu este doar trecut, ci un teritoriu al vieții, unde redevenim noi înșine, pe măsura antemergătorilor, „o casă curată și nobilă a națiunii, mare cît însuși trupul țării" și reală prin adevărul din noi.

Lucian Chișu

REVISTA STRĂINĂ

● **IURI KURANOV** (născut în anul 1931) a intrat în literatura sovietică ca autor al unor remarcabile miniaturi poetice. Proza lui cuprinsă în volumul „Căldura căminului natal" (Telpo rodnogo ocaga) amintește schițele scriitorilor ruși de care Kuranov este legat prin idei, tematică și personaje. Kuranov nu aduce în prim plan eroi negativi, însingurați sau zguduiți de puternice drame familiale, el se lasă condus de un principiu care trebuie să fie prin excelență util : oamenii nu trebuie cîștigați prin subaprecierea celorlalți, printr-un status quo fals, ci prin adevăr, indiferent cît de dureros va fi acesta.

Kuranov analizează anatomia și fiziologia familiei, mai ales importanța ei pentru viața societății. Familia este în primul rînd celula de bază a societății, refugiul în care omul, epuizat de greutățile vieții cotidiene, se întoarce pentru a se întări. De multe ori viața de familie este pusă în opoziție cu cea a societății.

Kuranov nu este un conservator, el nu militează pentru reînvierea trecutului, poziția lui este una realistă și responsabilă, nu utopică. Mozaicul lui de întîmplări din mediul familial ne fac să ne amintim de J. Lock și de J. J. Rouseau, dar proza lui țintește spre viitor. Ea este legată direct de tendințele evoluției societății sovietice, combătînd fenomenele negative — alcoolismul, divorțurile, familiile destrămate, copiii fără părinți etc. — care, prin efectul lor deformează valorile morale ale societății.

În acest sens, „Căldura căminului natal" este nu numai o privire spre o lume apusă, dar și o veritabilă mostră de proză politică.

● **DACĂ AR FI TRĂIT, KONSTANTIN FEDIN** ar fi împlinit în acest an 95 de ani. S-a stins însă din viață la 85 de ani, lăsînd în urma sa o moștenire literară care a îmbogățit tezaurul literaturii ruse și sovietice și, deopotrivă, pe cel al literaturii universale. Evocarea citorva dintre titlurile romanelor sale va readuce în memoria cititorilor lecturi trăite cu entuziasmul anilor '50 și '60 ai acestui secol : „Orașe și ani" (1924), „Frații" (1928), „Răpirea Europei" (1933, 1935), „Primele bucurii" (1945), „O vară neobișnuită" (1948), „Rugul" (1961).

Fedin a trecut prin lume ca un autor remarcat și comentat, el apărîndu-și dreptul de a descrie lumea așa cum o vedea. Fedin și-a luat asupra sa o răspundere uriașă, aceea de a înțelege lumea înfățișată așa cum este. Seria romanelor amintite stau mărturie unei profunde înțelegeri a revoluției, începînd cu primul dintre ele. „Orașe și ani" este romanul unui om care a trecut prin viață pe un pămînt semănat cu moarte, fără să înțeleagă timpul care i se deschidea în față, sensul și mesajul lui. Omul care a trecut prin lume fără să lase o urmă, fără să întreprindă o faptă, care a așteptat vînt prielnic în pînze pentru a-l duce spre țărmul spre care năzuia.

Dintre operele din ultima perioadă a vieții cea mai importantă este trilogia „Primele bucurii", „O vară neobișnuită" și „Rugul" în care surprinde, în plan istoric, procesul de reînnoire revoluționară a societății ruse și de formare a noii societăți. Caracteristice pentru arta lui Fedin sînt strădania de a vedea frămîntările sufletești ale eroilor săi și pulsul social-politic al epocii reflectate, îmbinarea satirei cu lirismul, a reflecțiilor filozofice cu aspectele concrete ale vieții de fiecare zi, meșteșugul de a alterna cele mai diverse planuri ale realității obiective într-o compoziție adesea monumentală.

Marea majoritate a romanelor lui K. Fedin au fost traduse în limba română.

● **EDITURA LONDONEZĂ „OXFORD UNIVERSITY PRESS"** a publicat de curînd volumul „Însemnări zilnice" de Henry James. Se știe că spre sfîrșitul vieții, Henry James a distrus marea majoritate a caietelor sale de însemnări. S-au păstrat totuși cîteva caiete care conțin însemnări zilnice, acestea aflîndu-se în prezent la Houghton Library din Harward. Însemnările respective ale lui Henry James nu au fost scrise pentru a fi publicate. Scrise în perioada 1878—1911, ele cuprind ginduri asupra unor opere literare, însemnări despre starea sănătății lui, precum și însemnări despre diferiți oameni apropiați scriitorului.

Critica afirmă că acea parte din însemnările cuprinse în volum referitoare la prietenii cei mai apropiați sînt foarte aproape de proza autentică a lui Henry James.

„Oxford University Press" a publicat pentru prima dată însemnările lui Henry James în anul 1947. De atunci numărul materialelor nou descoperite a crescut simțitor, fapt care face ca actuala ediție să fie mult îmbogățită față de cea apărută acum patruzeci de ani.

● **THEODOR KALLIFATIDES** este scriitorul cel mai cunoscut în Suedia din rîndul emigranților care au găsit cămin în această țară. Originar din Grecia, el și-a părăsit țara natală în anul 1964 pentru a scăpa de teroarea instaurată de junta militară. În prezent el trăiește la Stockholm unde este lector de filozofie la Universitatea din capitala Suediei.

Două sînt temele predominante în opera sa. În primul rînd amintirea Greciei natale, scrierile sale avînd un pronunțat caracter autobiografic și, în al doilea rînd, dragostea, sentimentul iubirii. A debutat în anul 1969 cu volumul de versuri „Amintirile în exil", dar recunoașterea largă din partea publicului a venit odată cu publicarea trilogiei alcătuită din volumele : „Țărani și domni" (1973), „Plug și sabie" (1978) și „O pace aspră" (1978). Trilogia este o frescă amplă a Greciei moderne a anilor 30—40 ai secolului nostru, o imagine pătrunzătoare a istoriei furtunoase a țării sale în această perioadă.

Alte lucrări mai importante ale lui Theodor Kallifatides sînt : drama „Iubire" (1978), consacrată unui triunghi nefericit, și „Rochii și trandafiri" (1984), în aceasta din urmă revenind la problematica greacă.

În afara creației originale, Theodor Kallifatides este preocupat și de traducerea în limba suedeză a creației unora dintre poeții mari ai Greciei, în primul rînd din lucrările lui Mikis Theodorakis și Jannis Ritsos.

SPORT

MÎINE...

Mîine începe jocul naiv și fermecător al iubirilor îngăduitoare : fotbalul. Astăzi, de bucurie, aș sta cu tîmpla adunată lîngă harfa eoliană de la Castelul Bran.

Amintirile verii, dragi șiraguri de fum, rămîn mai puțin stăpîne pe intimitatea simțurilor.

De mîine vom fi în Giulești, Regie, Ștefan cel Mare și Ghencea — pînă la căderea zăpezilor. Drum lung și neastîmpărat.

Sufletul meu, plin de iluzia verii pierind și imprecizia toamnei care s-arată pe culmi, intră pe cărări zvîntate de lună. Mîine, voi fi la Tîrgu-Mureș, unul din cele mai frumoase orașe din țară, ca să asist la reintrarea lui Cornel Dinu în plutonul antrenorilor de elită.

Iubesc fotbalul, axat pe credința că împrejurările vieții se pierd în nonsens și melancolie, adică în vitalitatea inepuizabilă a omenirii. Toate întîmplările care redesteaptă-n mine copilul ce-am fost mă duc în pragul tuturor făgăduințelor. Atunci, demult, visam să urc în lună, c-o seceră, să dau jos un pogon de pelin de pe fața ei nevăzută, ca să văd dacă miroase la fel de proaspăt, de trist, îmbătător și amar ca acela din care făcea bunica mături ca să limpezim aria în seara din ajunul duminicii. Virilitatea esențelor, iată ce căutăm noi, începînd de mîine, în cuprinsul duminicilor. Plini de lenevia unei veri care prea devreme, totuși, lunecă-n septembrie și sub vînturi galbene, mîine vom scutura fluturii inimii peste băieții născuți să ne ridice patima de frumos fie-n vîrful muntelui, fie-n șreang.

De mîine, toate duminicile (chiar și multe miercuri) se vor schimba, pentru cei ce iubim vuietul stadioanelor, în punți de trecere peste prăiae alcătuite numai din desfrînări de ametist și de opal.

Hai Rapidul !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
35
(1 320)
simbătă
29 august
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANGAJARE PATRIOTICĂ, REVOLUȚIONARĂ

În anul Conferinței Naționale a partidului, sub semnul puternicei unități de voință și acțiune, al angajării ferme în opera de înfăptuire a măreților obiective și programe adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului, România și-a sărbătorit Ziua națională. În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu a avut loc adunarea festivă consacrată celei de-a 43-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, manifestare ce a dat o nouă și vibrantă expresie satisfacției și mîndriei patriotice pentru tot ce s-a înfăptuit în anii epocii de mare avînt constructiv pe care o numim cu numele conducătorului partidului și statului nostru, pentru toate marile transformări revoluționare petrecute în ființa însăși a țării, odată cu actul eroic suprem de acum 43 de ani și continuînd sub arcul de timp al progresului și civilizației socialiste multilaterale. Partidul și poporul formează în răstimpul anilor care au trecut de la evenimentul istoric pe care îl reprezintă Congresul al IX-lea, o sintagmă a însăși contemporaneității noastre celei mai complexe și mai dinamice, o unitate indestructibilă mereu vie și călăuzitoare spre noi orizonturi și fapte ale desăvîrșirii noastre în muncă, în gîndire, în afirmarea înaltelor trăsături ale spiritului revoluționar, înaintat, ale conștiinței comuniste edificatoare.

Partidul și poporul sînt azi de nedespărțit și în această lumină — pe această filieră a unității care este și o categorică rezonanță pe planul ideilor și al sentimentelor, a identității noastre în lumea contemporană — vin ecourile și semnificațiile actului național de la 23 August 1944 ca și ale tuturor evenimentelor care au marcat exponențial istoria luptei pentru libertate și independență, cauza aspirațiilor și idealurilor noastre celor mai fierbinți. Se împlinea o vocație, atunci, în urmă cu 43 de ani și i se întăreau pentru viitorime temeliile ca și orizonturile largi de sprijin care veneau din lupta partidului nostru comunist. Era legitimarea istorică a țării în fața prezentului și a viitorului, în fața conștiinței sale care unifică și dă sens epopeic zbaterilor și aspirațiilor tuturor generațiilor.

O ctitorie de prim ordin a anilor noștri, această unitate poartă, așa cum s-a relevat și în cadrul manifestării consacrate glorioasei aniversări, amprenta devotamentului nemărginit și a patriotismului exemplar cu care, de peste cinci decenii și jumătate, marele Erou al națiunii și-a dedicat lupta, munca și viața, întreaga activitate, slujirii idealurilor supreme ale partidului și poporului, întăririi și înfloririi necontenite a României pe calea socialismului și comunismului.

Vastă, eroică și grandioasă în toate reprezentările ei materiale și spirituale, în tot ceea ce exprimă azi noua geografie economică, moral-politică și socială a patriei, această ctitorie a unității de voință și acțiune, gîndirii înalte, cutezătoare și a faptei de muncă și viață pe măsură, este în fond și idealul existenței plenare, este idealul conștiinței creatoare. Spectacolul omagial dedicat Zilei naționale ilustrează cu pregnanță aceasta și, într-un anume fel, situat sub paleta largă de semnificații și reflecții pe care le-a prilejuit recentul Congres al educației politice și culturii socialiste, el face linia de legătură cu tot ceea ce în planul ideilor și sentimentelor noastre fundamentale, trebuie să slujească în chip specific cultura și arta, marele Festival național „Cîntarea României". Un front unic al muncii și al creației, o convergență de spirit înaltă și revelatoare, un impuls și un relief nou de cea mai largă și mai expresivă manifestare a tuturor capacităților creatoare ale poporului, ale națiunii, în toate domeniile existenței materiale și spirituale, din perspectiva înfăptuirii tuturor deziderateloor înaintării și întăririi noastre pe calea progresului și civilizației, iată, în lumina ideilor și orientărilor secretarului general al partidului, programul vast al gîndirii și faptei revoluționare. Aflat sub puternica impresie a cuvîntării tovarășului Nicolae Ceaușescu și axîndu-și dezbaterile pe magistralele sale analize și îndemnuri, cel de-al treilea forum al educației politice și culturii socialiste trimite spre izvoarele unei permanente și laborioase construcții și angajări de conștiință, factor de primă importanță în epoca actuală.

Subliniind faptul că educația și cultura înaintată, revoluționară, presupun cunoștințe vaste, multilaterale, și că, în asemenea condiții, educația și cultura constituie „asemenea soarelui, un adevărat astru care emană cultură și luminează omenirii calea spre noi orizonturi", secretarul general al partidului definea însăși modalitatea spiritului revoluționar în acțiune, capacitatea acestuia de a edifica în om și pentru om, pentru prosperitatea și propășirea necontenită a patriei. În acest fel recentul forum ale cărui lucrări s-au desfășurat în preajma marii sărbători naționale și sărbătorirea însăși a actului eroic de la 23 August 1944 configurează imaginea distinctă și atotcuprinzătoare a eforturilor de muncă și creație pe care, în această perioadă, poporul le depune pentru îndeplinirea neabătută a obiectivelor economice și sociale ce decurg din programul celui de al optulea cincinal, sub semnul unei noi calități, al unei eficiențe noi, sporite, în toate domeniile de activitate. Este acesta modul de a întîmpina Conferința Națională a partidului și cea de-a 40-a aniversare a proclamării Republicii.

Luceafărul

OMAGIU de Eugen Palade

REPERE CONTEMPORANE

Societatea trăiește în operă

Cînd un model temporal anumit este alungat din trăirile **cotidiene** ale unei societăți el își păstrează **realitatea** în operă, chiar dacă aceasta zace „uitată" în depozitul cultural al societății. Se poate vorbi, așadar, din perspectiva teoriei modelelor temporale, de o dialectică a societății cu opera, care scapă altor determinări sociale chiar dacă se manifestă numai prin mijlocirea lor. Această dialectică se referă la procesul de expansiune regresiune a modelului de timp încorporat în operă (prezent în cîmpul ei sub formă esențializată). Circulația operei (gradul lecturii) măsoară gradul de expansiune a respectivului model de timp. Cînd opera se bucură de lecturi semnificative, sociologic spunem că societatea trăiește în cîmpul ei, adică este învăluită de modelul său de timp, care va regla, astfel, procesele mentale și conduita membrilor societății. De aceea opera pare mai puternică decît societatea și putem spune, din unghiul de vedere al acestei teorii, nu numai că opera există în societate ci și că **societatea trăiește în operă.** Modul acesta de existență-în-operă a unei societăți este o categorie a științei modelelor temporale care ne ferește de căderea în sociologismul vulgar, face adică posibilă sociologia operei, ca sociologie a modelelor de timp. Înțelegem de ce modelul de timp ideal al operei i s-a părut lui Paul Anghel criteriul cel mai puternic pentru judecarea operelor într-un demers de istorie **universală** a literaturii. Căci, adevărata sa inovație constă în faptul că, propunînd o teorie a modelului de timp al operei, a făcut trecerea de la o istorie circumstanțială a literaturii la o istorie universală (esențială) a literaturii, în cadrul căreia clasificările literare naționale au relevanță universală și invers. Acesta este motivul pentru care am insistat asupra sintezei sale metodologice din preambulul la „o istorie posibilă a literaturii române". Opera în viziunea lui Paul Anghel conține modelele de timp care au dirijat și dirijează procesele mentale desfășurate în hotarul ei. Istoria literaturilor devine astfel un capitol al antropologiei. Modelul temporal al unei opere are universalitate. Din perspectiva acestuia se șterge antinomia dintre specific și universal în cîmpul unei culturi. Modelul de timp este o universală culturală și totodată o structură pulsatoare a operei. Din perspectiva lui se poate scrie marea ecuație a culturilor naționale și se poate înțelege totodată că nu există culturi universale și culturi naționale ci numai **culturi naționale.**

Universalele culturale își au sediile în culturile naționale primind grade de esențializare artistică, metafizică științifică etc., diferite chiar înăuntrul aceleiași culturi naționale. Eliberarea modelului de „materialitatea" lui circumstanțială pînă cînd atinge nivelul său de universalitate se reazemă pe o constelație de procese psihice eficiente stilistic. Această psihologie stilistică se bucură de autonomie și se mișcă liber în raport cu biografia (treptele de virstă) circumstanțială a creatorilor (psihologie individuală și socială). Indiferent de legăturile ontogenetice pe care psihologia stilistică le va fi avînd cu **psihologia circumstanțială** a unui creator (biografia acestuia), autonomia de care se bucură cea dintîi este, în viziunea teoriei modelelor temporale ale operei, în afară de

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 2-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Chemarea inorogului

Miron Cordun debuta în 1974 cu volumul expres intitulat *Curtea Veche*, dar emblema mateină era pur figurativă, fiindcă reprezenta doar indiciul unei ascendențe ilustre din „știrpea de stîlpare", ca să uzez de sintagma proprie. Al cincilea volum, *Cartea cu dragoste* (Ed. Cartea Românească, 1985) se păstrează în limitele aceleiași poetici enigmatic-crepusculare. Spiritul care prezidează ordinea și sfericitatea universului liric, marcat de un discret paseism, întreține în fond mitul formelor primordiale. Ritmuri și formule simili-folclorice sînt integrate organic într-un discurs al cărui rafinament este de sorginte cărturărească. Mixtura dintre spontan și făurit se realizează firesc, fără abuz de artificii, ba, dimpotrivă, prin deposedarea poeziei de ornamentele-i prețioase. În cadrul unei lirici care decurge dintr-o supremă „încordare", pregnante nu sînt metaforele, ci prefacerile succesive ale conștiinței modelatoare. Ipostaza cavalerului rătăcitor în care se identifică poetul („un om trăind / ca rătăcind") semnifică nevoia de aventură, angajamentul inițiatic. Specificul acestei *Cărți cu dragoste*, în comparație cu volumele precedente, derivă din densitatea reprezentărilor zoomorfe. Inorogul, care apare în imaginația medievală sub înfățișarea unui animal însingurat, enigmatic, sfios și ahtiat după puritate, indică blazonul ales cu bunăștiință de poet : „Eu inorog era să fiu / și cornul mult mai viu să-mi fie / în casa ta cu timp tîrziu / și-n prăpădire de trufie. / Dar traiu-n grabă, / dar bătrîn / de glorii repede purtate, / nu mai

Nicolae Oprea

Continuare în pag. a 2-a

CONGRESUL AL III-LEA AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE, IDEILE ȘI ORIENTĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU, VAST PROGRAM AL GÎNDIRII ȘI FAPTEI CREATOARE

Dragostea de muncă

Desprindem din însuflețitoarea cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste : „În întreaga activitate politico-educativă și culturală de formare a omului nou trebuie să pornim de la dezvoltarea dragostei pentru muncă, factorul primordial al dezvoltării omenirii și, îndeosebi, al formării omului".

...De totdeauna omul a fost rezultatul muncii sale. Cît muncești, atîta ești, aș spune cu o vorbă populară. Ce ne face să ne ținem atît de strîns legați în iureșul acesta neîntrerupt ? Desigur, ca individ, instinctul de conservare al speciei, instinct ce se naște înfreg în fiecare reprezentant al ei. Ca grup, social, apoi, există, pe lîngă acest instinct, un liant uman invizibil, un ritm al existenței colective ce ne modelează interior, un freamăt al creației ce ne prinde în faldurile lui. De unde vine, unde duce acest freamăt creator ?

Mă uit primăvara, tîrziu, prin desișuri de pădure, căutînd cu o curiozitate aproape de neînțeles acele locuri ascunse potecilor și soarelui pe unde o zăpadă veche, groasă, umedă, galbenă se agață ca niște petece lungi, fără urmă de pasăre sau jivină în suprafața ei, coșcovită, burdușită, plîngînd înăuntru spre germenii din semințe... De ce ni se par așa de triste aceste petece de zăpadă uitată ?

Poate unde sîntem obișnuiți ca totul în jur să poarte semnele trecerii noastre : treptele scărilor se tocesc de atîta urcat și coborît pe ele, balustrada este lustruită de veșnica mîngîiere a mîinii, drumul sau trotuarul poartă în el mii de urme ale pașilor în același loc și loc lîngă loc, pădurile sînt umblate și păstrează amintirea acestui umblet atît jos, în potecile ce se împletesc printre copaci, cît și sus, la înălțimea umerilor ce-și fac loc printre crengi înfrunzite și mai sus, unde păsările mișcă fiecare frunză din imperiul lor aerian. O felie de zăpadă părăsită într-o vîlcea, sorbindu-se neted în pămînt, ofilită pe ici pe colo, ca o ciupercă uriașă a cărei pălărie crește pînă cînd se descompune pentru că nimeni nu o atinge — un triunghi de zăpadă uitată, veche, tinjește de dorul piciorului ce o insigilează, este ca un cîmp înțelenit lăsat ciulinilor și buruienilor. Locuri ce așteaptă luarea în posesiune, piciorul ferm care să le scuture trezindu-le la viață, mîna care să le împrumute omenescul într-o mîngîiere cît de grăbită.

Nu, munca nu este o povară, un lanț pe care-l zornăim cu gîndul la sunetul banului în pungă. Este o permanentă luare în posesie, a naturii mai întîi, a materiei după aceea. Și cred că, zicînd astfel, putem împăca vechea rupere, de totdeauna parcă, între munca fizică și cea intelectuală. Matematicianul ia în posesie cifrele, poetul, cuvintele ; relațiile dintre cifre și dintre cuvinte sînt tot atîtea rezultante, spiritul înaintează pe scara lor, adjudecîndu-și-le, integrîndu-și-le, punîndu-și proprietatea asupra lor și devenind, astfel și numai astfel, spirit creator.

În fond, relațiile între oameni și lucruri sînt nenumărate ; ele se pot însă statornici în cîteva repere. Relația cu pămîntul, de pildă, este cea mai simplă : arat, acesta este luat în posesiune ; grăpat, semănat, îngrijit, cules — el este păstrat în posesiune. O scurtă perioadă de abandonare naturii și, primăvara, operațiile trebuiesc repetate.

Nimic mai simplu, mai omenesc, decît această repetare continuă, permanentă a muncii. Strungarul nu face altfel, doar că timpul lui este mult mai scurt, infinit mai scurt față cu timpul ciclic de un an pentru o recoltă a pămîntului, el, strungarul, abia dacă poate număra cîte piese a făcut într-un an. Timpul lui este dens, fierbinte, eficient — dar respectă aceeași normă umană ; munca lui este tot o luare în posesie a materiei. În fier sau în bronz, în oțel sau în aluminiu, în pămîntul reavăn sau în cel înțelenit — relația omului cu materia rămîne una de adjudecare. Cu singura condiție — pe care societatea socialistă o îndeplinește pe deplin, principial — ca omul să nu fie exploatat de către el însuși. Respectată fiind această condiție, omul devine însuși proprietar, producător și beneficiar al muncii sale. Iar rolul culturii este de a-i cînta munca, de a-i demonstra și dovedi necesitatea și frumusețea ei. Pentru că, în fond, munca omului are o frumusețe cosmică aș zice, este reflexul la scară socială al veșnicei mișcări a stelelor, a planetelor în jurul lor, a materiei însăși în sine însăși.

Nicolae Georgescu

Permanența poetului

Eminescu e unul din cei cîțiva, nu mulți, foarte mari poeți ai lumii din toate timpurile și de toate limbile.

Afirmația aceasta, astăzi și de multe decenii pe buzele tuturor, nu e ușor de cuprins în toate semnificațiile ei. Pentru că Eminescu nu e numai un creator de geniu. Poporul român, în totalitatea lui, vede în el întruchiparea cea mai desăvîrșită a propriului său spirit nu doar ca împlinire estetică, ci în toate planurile. Astfel, în viziunea poporului, el e modelul absolut de om moral, ba culmea supremă, aproape nepămînteească, astrală, și de frumusețe fizică. Încă din timpul vieții și mai ales imediat după tragica sa dispariție, el devenise un personaj cvasimitologic, tocmai ca urmare a idealizării populare, mulțimea investind în el, ca în Făt-Frumos, toate aspirațiile ei, tot ce găsea în ea mai înalt și mai pur, legîndu-și de el, ca de un spirit protector și fără de moarte, toate speranțele ei și cu deosebire pe acelea pe care împrejurările le indicau ca mai greu de împlinit.

Am văzut reprodus într-o revistă un amplu tablou alegoric făcut de un pictor amator, un fel de compendiu plastic al istoriei naționale conceput ca un arbore genealogic, cam în felul în care e înfățișat pe zidurile mănăstirilor din Bucovina Arborele lui Iesei.

Tabloul acesta era o piesă din ceea ce numim „pictură naivă". Dacă îl alăturăm unei pagini scrise de un savant o facem numai pentru a observa încă o dată cît de mult se suprapun viziuni venind din unghiuri atît de diferite. Iată portretul lui Eminescu zugrăvit de cel mai fidel și mai profund interpret al său, George Călinescu :

„Eminescu era un român de tip carpatin, dintre aceia care trăind în preajma munților, mai cu seamă în Ardeal și în Moldova de sus, sub greaua coroană habsburgică, cresc mai vinjoși și mai aprigi și arată pentru încercările de smulgere a lor din pămîntul străbun lungi rădăcini fioroase, asemenea acelora ce apele curgătoare descoperă în malurile cu copaci bătrîni. El avea ca atare un suflet etic, simțitor la toate ideile și sentimentele, care, alcătuind tradiția unei societăți, sunt ca grinzile afumate ce susțin acoperișul unei case, nefiind lipsit totdeodată de viziunea unui viitor mai drept. Nu nutrea nici o aspirație pentru sine, ci numai pentru poporul din care făcea parte, fiind prin aceasta mai mult un exponent decît un individ. Deoarece nu urmărea un folos propriu, ci unul social, n-avea însușirea de a alerga pe treptele vieții spre a ieși sus în fruntea scării, dar era cu atît mai îndirjit și mai mușcător în lupta pentru idei. Răzvrătit, cu o lipsă de prefăcătorie ruinătoare pentru om, Eminescu a fost un patriot înflăcărat și un denunțător al mizeriei muncitorului rural, industrial și intelectual, îndrăznet în numele ideii, sfios și blazat în numele său".

Iar așa cum citind pe Eminescu avem sentimentul că el nu face altceva decît să exprime la scara sublimului ceea ce noi nu putem spune despre propriile noastre trăiri parcurgînd rîndurile lui Călinescu avem impresia că el, devenit exponent la rîndu-i, cristalizează în chipul cel mai fericit modul în care Eminescu se reflectă în privirile și în inimile noastre.

Suntem aproape contemporani cu Eminescu. Pînă mai adineaori am parcurs o bună parte din viață deodată cu Tudor Arghezi, l-am văzut, l-am auzit vorbind mergeam la Mărțișor pe cînd stăpînul lui Zdreanță, al caprelor și al cireșelor trăia, cumpăram de la chioșc revistele proaspete în care sus, în colțul drept, la locul cel mai de onoare, citeam întîi și întîi o poezie nouă a octogenarului căruia i-a plăcut să se socotească toată viața debutant. Și iată o amintire a lui Arghezi, fără îndoială cea mai scumpă a lungilor săi ani :

„Mă numesc unul dintre oamenii în viață care

Miron Scorobete

Continuare în pag. a 7-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Urmașul lui Rebreanu

Ce-ar fi devenit Pavel Dan dacă n-ar fi fost secerat de boală la numai 30 de ani în plină activitate creatoare? Iată o întrebare pe care ne-o punem acum cînd am intrat în posesia întregii moșteniri scriitoricești rămasă de la acest înzestrat prozator, a cărui fizionomie a fost îmbogățită în ultima vreme cu două volume postume : **Jurnal** (Ed. Dacia, 1974) și **Ultimul capitol** (Ed. Dacia, 1976) opere ce vin să completeze în mod fericit destinul său literar. Ar fi rămas el prozatorul prin excelentă obiectiv al mediului țărănesc transilvănean? Ne îndoim. Materialul epic bogat și divers al acestor din urmă volume probează atașamentul scriitorului față de schița fugară de caracter, față de literatura de analiză psihologică a mediilor culte, nuantat și atent disecate, față de fabulosul mitologic și satira socială. Analitismul confesiv din **Jurnal**, mergînd pînă la surprinderea unor stări de angoasă și neliniște existențială, dă alte dimensiuni scrisului rural al lui Pavel Dan, făcîndu-l mai complex și mai divers ca tematică și mod de abordare.

Într-un fel el închide ciclul scrisului țărănesc inaugurat la noi prin Slavici, Agîrbiceanu și Rebreanu și deschide zarea spre proza de analiză, biografică și confesivă a literaturii ardelenești mai tinere. Căci nici unul dintre scriitorii noștri care investighează lumea satului nu e atît de sugestiv autobiografic precum Pavel Dan. Ultimii ani au marcat în această direcție o substanțială schimbare de perspectivă. Cele două volume, apărute recent, din scrierile postume ale lui Pavel Dan, au schimbat unghiul de recepție prin care a fost privită această creație, parcă definitiv fixată în tiparele unui realism obiectiv viguros, adăugîndu-i elemente și nuanțe noi. Monotonia subiectelor și a tematicii a fost spartă prin năvala unor ape freatice noi, de un subiectivism frapant și cuceritor, care împing în primplan proiectia obsesivă a unor teme fundamentale, precum moartea, creația aspirația spre împlinire etc. Pictura de moravuri și surprinderea de tipuri au primit un corelativ necesar în infuzia lirică și nota de sentimentalism discret a paginilor de jurnal, în aplecarea spre psihologismul feminin **(Păpușa de portelan)** sau spre caricatural și sarjă. Proiectele, schițele și ebosele unor viitoare lucrări, chiar dacă sumare și desperecheate, scrise dintr-o răsuflare, sînt mărturia unui talent scriitoricesc notoriu, în permanentă căutare de noi soluții artistice. Născute în plină criză adolescentină, cînd fizionomia psihologică a scriitorului nu prinise încă contururi ferme, însemnările sale nu sînt lipsite de fiorul unor emoții puternice, de preocupare contradictorie și absorbantă a definirii raporturilor lui cu lumea. Ceea ce merită a fi remarcat de la început este cultul obsedant pentru sat, ca loc al recluziunii morale și al energetismului regenerator: „La sat numai aici simt într-adevăr odihnă, fericire" — declară el — și adaugă : „Aș vrea să mă retrag pentru totdeauna din vîrtejul lumii, să trăiesc liniștit la umbra pomilor, să stau să citesc și scriu — mult — asta e viața mea, scrisul; fără să scriu, pentru mine nu există viață". Îndoielile și aspirațiile traversează sufletul adolescentin, producînd crize puternice, adevărate șocuri, îndemnînd la meditație, la întoarcerea spre sine : „În sufletul meu se împleteste liniștit firul vieții mele.

Mircea Popa

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

FĂNUȘ NEAGU: «Întîmplări aiurea și călătorii oranj»

Cronicile de sport ale lui Fănuș Neagu fac parte din ființa scriitorului. Fără ele nu este de înțeles nici omul, nici opera lui. Faptul că nu sînt adevărate cronici sportive este la îndemîna oricui. Cine ar încerca să reconstituie evenimentul sportiv după aceste cronici s-ar afla într-un impas. În comentariile lui Fănuș Neagu, inspirate de stadioanele pe care le-a vizitat sau le-a văzut de departe, nu sînt date nici liste de nume, nici cifre, nici secunde. Ele vorbesc despre căldura aerului, despre mirosul ierbii și al vîntului, despre culorile evenimentului sportiv, despre bucuria sau tristețea lui. Cînd este vorba de victorie cronica ia înfățișarea unei jerbe înalte de cuvinte colorate și sclipitoare, cînd este vorba de înfrîngeri textul se așterne ca un covor întunecat de vocabule și imprecații. Mai există și a treia posibilitate, aceea de a ignora și a vorbi despre cu totul altceva. Pentru că există numeroase „cronici sportive", care nu vorbesc deloc despre ovalul stadioanelor și cele ce se petrec în ele.

Cronicile sportive ne fac să cunoaștem un Fănuș Neagu al jubilației sufletești, al bucuriei înalte, adică ipostaza sa cea mai caracteristică. Fănuș Neagu iubește mai presus decît orice atmosfera proaspătă și primăvăratecă a stadioanelor, frenezia satisfacției colective, sărbătoarea lor. Scriitorul a avut nenorocul să vadă pe ecranele televiziunii cumplita încăierare de pe stadionul belgian Heysel, cu răniții și morții ei, ceea ce-l face să scrie : „Juventus a cîștigat Cupa. Nu mă interesează și nu-i felicit pe italieni ; nici englezilor nu le-aș fi strîns mîna. Eu merg la fotbal ca să-mi descătușez nervii, să redevin copil, om liber, îndrăgostit pătimaș și generos de tot ceea ce ține de bucuria firii și nu de liturghia neagră". Îndrăgostitul de spectacole sportive e obligat să scrie : „Fotbalul s-a schimbat în bani, sînge și ură". Experiența Heysel l-a determinat pe Fănuș Neagu să se definească, o dată în plus, pe sine și atitudinea sa față de sport. La antipod se mișcă mîna lui atunci cînd faptele de pe stadioane nu miros a sînge, iar competiția cinstită dă rezultatele așteptate : „Atîrnat de fructele toamnei, lovit pe trup de castanele palide, scuturate de vînt, mă cufund în miracolul cramelor — cai, must, fîn amestecat cu mere coapte — și, învăluit în boarea ce face să sară alunițe pe șoldul fetelor, închin un cîntec pentru unsprezece băieți, care-au schimbat noaptea de miercuri într-un clopot al biruinței."

Scrisul lui Fănuș Neagu este sărbătoresc. Indiferent de tema pe care o atinge, limba română înșirată de mîna scriitorului ia o înfățișare sărbătorească. Scriitorul are nenumărate pacturi secrete cu cititorii săi : unul e legat de Rapid, altul de Progresul Brăila, altul de Dinamo, dar dincolo de ele și peste ele funcționează pactul fundamental al sărbătorii lingvistice a acestei false cronici sportive. Unele din formulele cronicii lui Fănuș Neagu intră în folclorul stadioanelor, dar mult mai multe ziceri memorabile ale stadioanelor și ale cercurilor de microbiști intră în cronicile lui Fănuș Neagu care le agață ca pe cerceii frumoși la ureche și-i zăngăne pentru a fi văzuți. Valoarea acestor cronici sportive este dincolo de sport, rămîne strict literară și intră indestructibil în opera prozatorului. Cronicile sportive ale lui Fănuș Neagu comunică direct cu proza acestuia și fac parte din ea. Pagini întregi de aici pot fi trecute fără nici o dificultate între povestirile prozatorului. Iată de pildă cum începe una din aceste cronici policrome intitulată „Sub protecția pelinului" : „Sîmbătă după-amiază, la o bostană din cîmpia Brăilei, urmăresc la un televizor portativ meciul Steaua — Corvinul. Stăm așezați pe lăzi puse-n cruce : un asistent sanitar, paznicul auto, un milițian, un supraveghetor de lucrări portuare și eu — și în timp ce ne spălăm cuțitele în pepenii ținuți la rece într-un canal de irigație, băieții lui Lucescu, împinși pe marginea disperării de arbitrul Drăgulici, rup în valuri apărarea militară. Caii noștri mănîncă iarbă coaptă, legați la o căruță de Brăila (și-au adus, în sfîrșit, aminte ai noștri că aici se lucrau cele mai bune și mai frumoase căruțe din cîmpie), cu scoarțele roșii prin care zboară porumbeii galbeni, cu pliscuri verzi și cu cîte-un zbenghi albastru pe marginea aripilor". Ceea ce urmează este o concentrată și sugestivă schiță care le conține pe toate : și desfășurarea meciului, și portretele celor din jur și atmosfera verii, și atmosfera stadioanelor îndepărtate plus ceva indefinibil.

Alte bucăți ale volumului sînt note de călătorie, unice prin decuparea detaliilor și fixarea adjectivelor, arta lui Fănuș Neagu fiind aceea de a ului prin folosirea epitetului, în același timp surprinzător și exact. Însemnările de drum din Turcia sînt pline de fervoarea descoperirii unei lumi în care halimaua orientului apropiat se împletește cu linia clasicității și a timpurilor imemoriale. Alteori însemnările de drum sînt de fapt jurnalul unor isprăvi de băieți puși pe pozne, cum acelea privitoare la deplasarea reporterilor sportivi Fănuș Neagu și Ion Băieșu la Campionatul mondial de fotbal din Anglia. Multe pagini sînt strict autobiografice și de aici, din vraful de articole care pretextează a scrie despre sport, se pot desprinde elementele unei biografii scriitoricești fără precedent în literatura română. Fănuș Neagu nu se confesează des, dar o face determinat mai ales de presiunea coincidențelor. Mirosul pelinului de acasă, forma norilor sau cine știe ce aripă de viscol îi declanșează parcimoniosul tren al amintirilor. Sînt pagini nostalgice și solemne în cartea lui vuind de stadioane, despre chipul tatălui și al prietenului acestuia, Vivi Năluca. Le citim și cînd se termină regretăm că sînt prea puține. E aici un Fănuș Neagu pe care povestirile lui nu ni-l destăinuiesc niciodată, un Fănuș Neagu care vorbește cu religiozitate despre ceva care a fost sau i se pare că a fost. Un ton al povestirii, care e un ton al amintirii scumpe, ceea ce ne face să ne întrebăm cum ar arăta o carte de memorii a lui Fănuș Neagu. Întrebare stearpă pentru că de fapt singurele memorii pe care acceptă să le scrie, pînă acum, sînt acestea.

Fănuș Neagu este topit tot, cu ființa și arta lui, în aceste pagini inspirate de vijelia și culoarea stadioanelor, în digresiunile pe care aventura sportivă i le-a permis, în fastuoasele lui note de călătorie, care sînt tot un mod de a vorbi despre sine. Pentru că scriind despre toamnă și iarnă, despre struguri și despre zăpadă, despre lună și trandafiri, Fănuș Neagu își compune o autobiografie lirică. „Ninge fistichiu, ninge fabulos, ninge aiurea, ninge în dușmănie, ninge ca în gură de ocnă, ninge peste vii bogate, ninge peste crame unde ne-am mîncat tinerețea și vom pune lemne pe foc sub ceaunul în care fierbe vin cu scorțișoară, ninge aberant, ninge impulsiv, ninge-n pridvorul Albei ca Zăpada și ca-n balconul darurilor". Ajunși aici adăugăm că s-ar putea scrie un frumos eseu despre sensul pridvorului la Fănuș Neagu, pornind fie și numai de la această carte, **Întîmplări aiurea și călătorii oranj.** Cît despre atîtea feluri de ninsoare, Fănuș Neagu nu face altceva decît să ne aducă aminte că a debutat cu **Ningea în Bărăgan,** descriind curba unei consecvențe. Pentru că și **Vară buimacă** este ascunsă în paginile acestei cărți plină de rumoarea și de culorile stadionului. **Întîmplări și călătorii oranj** face parte din proza cea mai intimă a lui Fănuș Neagu.

M. Ungheanu

GEORGE ALBOIU: «Turnir»

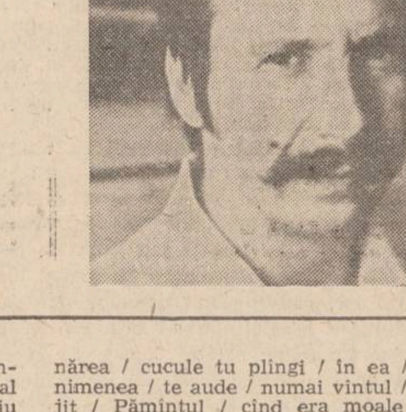

Mai multe formule lirice își dispută întîietatea în noul volum de versuri al lui George Alboiu, intitulat, nu știu dacă din această cauză, dar altă explicație nu găsesc, **Turnir** (Editura Cartea Românească, 1987). Cîteva poeme continuă mai vechea tentativă de mitizare a realului, de acreditare a unui spațiu poetic personal, dominat de simbolul polivalent al Cîmpiei Eterne. Pe această direcție, viziunea se slujește acum de parabolă, și, cînd limbajul poetic nu suferă de prozaism și de o anume uscăciune didactică, perspectiva răsturnată conduce la efecte notabile în plan liric. Ca în această **Viziune cu zece vulturi** în care **zborul** în tării al vulturului și **tîrîișul** șarpelui pe cîmp intră într-o neașteptată relație de interdependență, devenind secvențe complementare ale unei metafizici universale, relevabile doar inițiatului : „Zece șerpi aleargă pe cîmp, / se tîrăsc în galop, / troznesc din cozi ca din bice / șuieră haiducește. / Deasupra lor, la mare înălțime, zece vulturi / poate ultimii / cu pliscurile agățate de solzii lor, / cu aripile legate de cele zece unduiri de pe pămînt, / cu ochii și cu sufletele ancorate în dulceața veninului / de jos. / Deci zece vulturi sînt trași la edec, / sînt tîrîți pe cer, / sînt anexați cu zece lassouri secrete / și sînt duși. / Sînt duși într-un fel nemilos, cu o viteză amețitoare, / cu viteza sacrificiului, cu viteza melancoliei / cu viteza gloriei. / Zece șerpi se tîrăsc în galop pe cîmpie / și trag după ei la mare înălțime / zece zburătoare de înaltă clasă, zece suflete. / Și urechea prinde zece țipete de vulturi căzuți pradă / zece zboruri înghițite de zece tîrîșuri".

O altă direcție, nici ea nouă în poezia lui George Alboiu, este aceea folclorizantă. Mai exact spus, teme specifice poeziei culte moderne sînt „tratate" în manieră (formă) folclorică, ceea ce rezultă fiind un fel de „cîntec nou", al cărui aspect de hibrid încearcă (fără prea mari șanse) să fie contracarat de sensul filosofic transparent. Astfel, nașterea lumii din cuvînt și prin cuvînt este sensul originar degradat în alienare în veacul modern, recuperat de poet în ritmurile și cu motivele poeziei populare : „De-atîta / alergătură / cîmpul tot / e-o arătură / c-aș putea / să mă apuc / să semăn soartă / de cuc / cîte-un cuib / la cîte-o zare / s-aibă loc / de-nsingurare. / Cînd tună veacul / năucul / să credem că zbiară / cucul, / cînd se sparge Dunărea / cucule tu plîngi / în ea / nu te-aude / nimenea / te aude / numai vîntul / care-a rotunjit / Pămîntul / cînd era moale / Pămîntul / și era tare / Cuvîntul" **(Stîlpul cucului).** Regretul față de dispariția, în eră modernă, a civilizației și spiritualității rurale constituie o altă temă, concurentă, în **Turnir**-ul lui George Alboiu. Poeziile aparținînd acestei surse de inspirație, citite cu ochi ingenuu, sînt atingătoare, dar „văzute" prin grilă culturală ele sînt minate de maniheismul sămănătorist. „Bordeiul de pe baltă, bătrînul meu castel / cu mîndru stuf, cu-aceeași regală rogojină, / mistrețul tău mai rîde cu colții la rastel / cînd paiele din burtă îl gîdilă-n rugină // Dormeam pe patu-acela cu arcuri de pămînt, / cu tîmpla rezemată de Dunărea maternă, / cîte un șarpe tandru se strecura sub pernă / și oile-așternute știam că mieii sînt // Acum e frig, ești singur și poate dezvelit, / nici mînzul nu te cheamă, nici lupul nu te urlă, / nu mai asculți cavalul ciobanului la tîrlă / și-n țipirig o rață sălbatică-a murit // Că-mi bate-n geam decembre și secolul la ușă / tocesc — dar nu se vede — aceleași bulevarde / — Unde-i cărarea, piatră ? Unde-i cîmpia, barde ? / Și zboară guguștiucul cu un poem în gușă // Bordeiule, ce soartă de castelan avem ! / Cu-o carte și-o poveste și numai cu cinci lei / cu stuf, cu broaște multe, c-un felinar din pepeni / un adăpost atomic mi-aș face din bordei !" **(Poemul bordeiului).**

Aceeași temă, de această dată abordată din unghi diferit, cu o distanțare benefică a eului liric, este prezentă și în frumosul poem **Povestea porcului.** Poemul poate fi citit în două registre : unul parodic, modelul probabil fiind poezia **Tăierea porcului** de Adrian Păunescu, altul grav, vizînd mitizarea unuia dintre reperele existenței rurale. Finalul poemului aduce viziunea în plan pur poetic și o scoate definitiv din categoria replicilor amicale și, în fond, inutile : „Ioane și Vasile, să-l scoatem din cotețuri, / azi-noapte porcul nostru avu un vis urît : / veniseră toți hoții în curtea cu nutrețuri / și un cuțit iernatic i se-nfigea în gît / Tu prinde-l de picioare din spate, tu din față, / să îl trîntim aicea în miezul bătăturii ; / abia acum începe adevărata viață / a porcului-guiță în viscol augurii / În piept îl voi pătrunde cu brațul ascuțit / vor coborî-n biserici de pe perete sfinți / și vor veni la curte să urce fiecare / spre anul care vine cu un șorici în dinți // Sub șira cea de paie de grîu să îl prăjim, / dă drumul, tu nevastă, la Dunăre-n ogradă / să șteargă trandafirul de porc de pe zăpadă / să care către mare și jegul lui sublim // Așa cum aburește pe băncile de lemn / și ziua i se pare din ce în ce mai scurtă, / toți îngerii să iasă din casă la un semn / mai mult ca niciodată să-l gîdile pe burtă // Va fi un hohot, Doamne, de rîs și grohăit / cîrnați vor bate-n tobe din deal pînă devale / și în mirosul sacru de șunci și de sarmale, / vei răsări, molane, cu pasul bîlbîit // Ioane și Vasile, să-l scoatem din cotețuri, / poemul meu azi-noapte avu un vis urît : / mi-era strein, venise din ape și din cețuri / și-avea în loc de titlu un început de rit". De dată mai recentă, în poezia lui George Alboiu, este, dacă nu mă înșel, atracția gnomismului. Cînd spun asta nu mă gîndesc la rubrica „Așchii", ce apare intermitent în revista **Luceafărul,** în care poetul presară sumedenie de sentenții, ci la gnomismul poetic sau, mai bine nimerit, la falsul gnomism. Căci poetul dă impresia că vrea să extragă, dintr-o întîmplare reală sau posibilă doar, un precept moral. Întreaga construcție a poemului îl conduce pe cititor către o asemenea încheiere, dar finalul propriu-zis conține o concluzie esențial lirică, cu extrem de vagă atingere de lumea valorilor morale. Poezia, de la limbajul deliberat arid al demonstrațiilor matematice, se întoarce în inefabil și în emoție fără, aparent, motivație și scop : „S-a făcut un experiment bizar / Participanți la experiment / au fost călătorii unui tren pe ruta Cutare. / Li s-a recoman- / dat călătorilor ca între kilometrul cutare și kilometrul / cutare să privească pe fereastră cu toții și între kilo- / metrul cutare și kilometrul cutare, să privească cu toții / numai înăuntrul trenului. S-a putut deduce, prin mijloace / tehnice sofisticate că, deși în ambele cazuri trenul era / programat să meargă cu aceeași viteză, atunci cînd călătorii / au privit cu toții în afară, frecîndu-se de peisaj privirile / lor au frînat aproape imperceptibil trenul, modificîndu-i / viteza" **(Poetul ipoteză).**

Dar, după ce a rupt atîtea lănci, George Alboiu obține — cred — victoria în acest „turnir" cu participare eterogenă, atunci cînd galopează frenetic pe drumul poeziei vitaliste, energetiste, saturate de imagini ale cruzimii și durității, reușind să ridice anodinul la demnitatea ritualului și să-l deschidă către polivalența semantică : „Întîi țipătul mamei că a venit dihorul / și-un pui pe jumătate mîncat / dansînd disperat ziua nămiaza mare / scăpat din ghearele de hoit ale fiarei / Pe urmă puiul prins și cu mîinile ude / băgat în gaura unde se ascunsese dihorul / Gaura dihorului părea gura dihorului / Deci : / i l-am băgat în gît, / i l-am îndesat între fălci, / i-am înghesuit fulgii și penele puiului / în cerul gurii / și abia atunci l-am strîns de gîtlej, / l-am tras afară din gaura lui / adică din gura / adică din ghearele lui proprii ; / gîtul lui troznea mai speriat decît degetele mele / L-am ridicat deasupra bătăturii / și-am început să dansez / dansul dihorului / El se zbătea și aștepta să bușesc cu el de pămînt / dar eu întîrziam / pentru că-mi plăcea peste măsură / dansul dihorului".

Pierderea inocenței prin acțiune (experiență), dar, în același timp, dobîndirea ek-stazei, relativitatea relației victimă-călău, spaima de neant și fascinația acestuia sînt semnificații conotate în acest poem memorabil, dintr-un volum inegal.

Valentin F. Mihăescu

COMPENDIUM

■ **I. Agârbiceanu, Octavian Goga, E. Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Mihail Sadoveanu, PAGINI DE EPOPEE, Ed. Militară, 1987**

Cu prilejul aniversării luptelor de la Mărăști și Mărășești, Editura Militară adună la un loc, cu ajutorul lui Teodor Vârgolici, o parte din articolele pe care scriitorii le-au scris pentru susținerea acestui război de răscruce pentru România, care a fost primul război mondial. Sînt aici pagini din presa vremii și mai ales din ziarul **România,** condus și redactat de Mihail Sadoveanu și Octavian Goga. Este un frumos exemplu de angajare scriitoricească acest ziar, pe care nici un istoric literar nu l-a studiat încă, un ziar în care fiecare articol era un îndemn moral la apărarea teritoriului țării. O parte din aceste articole au fost strînse de autorii lor în volume, unele chiar în timpul luptelor, altele mai tîrziu, după război. Apariția lor a declanșat chiar izbucniri polemice, reacții nedrepte, pe care timpul le-a șters. Astfel că avem strînse la un loc aici contribuții ai căror autori au schimbat după război replici vii în legătură cu atitudinea lor în timpul războiului, dar care toți la un loc, mai ales astăzi, sînt tot una în fața posterității. Unii dintre acei scriitori au îmbrăcat haina militară, ca Goga sau Sadoveanu, au luat parte la lucrări de front (Sadoveanu) sau chiar la lupte (Goga în Dobrogea), alții au fost mobilizați să redacteze această foaie tipărită atît de așteptată de soldații primelor linii : **România.** E. Lovinescu a elogiat volumele lui Corneliu Moldovanu la apariție. Amîndoi nu fuseseră pe front, dar amîndoi colaboraseră la **România** și participaseră la climatul moral de angajare, de luptă, de rezistență împotriva agresiunii germane. **Pagini de epopee** înseamnă mai mult decît o simplă culegere de articole : e un act moral.

■ **N. Iorga, ISTORIA IDEII DE LIBERTATE, (Postfață și note de Ilie Bădescu), Ed. Meridiane, 1987**

Istoria ideii de libertate este ediția a doua a unei cărți de N. Iorga care a trecut la vremea ei neobservată. Suprasolicitîndu-și cititorii și publicul, la vremea lui, N. Iorga ne-a lăsat o moștenire, care abia de aici înainte își poate da marile ei roade. Cartea despre ideea de libertate, pe care Ilie Bădescu o comentează inteligent în postfața și notele sale, este una din sintezele memorabile ale marelui savant. Între cărțile și cursurile lui din perioada interbelică există mai multe care traversează istoria universală de la începuturi pînă la marea revoluție franceză, dar din varii unghiuri de vedere. Odată N. Iorga urmărește ideea de libertate, altădată pe aceea de imperiu, alteori ideea religioasă, toate aceste cărți la un loc alcătuind de fapt marea sa istorie universală în care s-a încercat înțelegerea diferitelor structuri istorice în desfășurarea lor istorică. Ideea de libertate este urmărită din cele mai vechi timpuri ale informațiilor prelucrabile, ale documentelor istoriografice pentru a scoate în evidență diferențele de trăire și de concepție asupra ideii de libertate de la loc la loc și de la timp la timp. Libertatea nu este una, ci variază în înfățișarea ei, în modul în care e trăită și înțeleasă în funcție de multiple condiții pe care istoricul le are mereu în vedere. Aceasta este de altfel importanța deosebită a cărții, care evidențiază la Iorga un mod propriu de abordare a faptului istoric în care informația nu biruie sinteza, iar sinteza lui Iorga este dătătoare de excepționale orizonturi. Ilie Bădescu a conectat prin notele și interpretările sale viziunea istoricului la planul sociologiei evidențiind astfel originalitatea opticii acestuia și modernitatea ei. Editura Meridiane a realizat o reeditare de excepție.

■ **Victor Botez, COMUNICARE ȘI VALOARE ÎN PRESĂ, Ed. Academiei, 1987**

Semnalăm pe terenul atît de sărac în contribuții al specificului activității de presă o carte al cărui titlu spune mai mult și mai puțin decît conține. Cartea lui Victor Botez este o carte despre funcțiile și îndatoririle presei contemporane, de la noi și de aiurea, despre caracterul implicat și plin de consecințe al fiecărui gest de presă, începînd de la simpla știre și terminînd cu marile reportaje și comentarii de presă. **Comunicare și valoare în presă** vorbește despre gazetărie ca despre o profesie, ceea ce îndeobște nu se înțelege, dar și ca o misiune. Misiunea presei nu se poate susține fără tehnica și profesionalitatea ei. Dumitru Ghișe face o prefață generoasă lucrării. Cartea lui Victor Botez, atît de izolată prin tematica ei, ne face să resimțim nevoia unei bibliografii românești mai bogate pe acest teren, unde românii au arătat o vocație excepțională : gazetăria.

■ **EPISTOLAR, Ed. Cartea românească, 1987**

În absența jurnalului de creație al unor mari opere literare, Editura Cartea românească face loc unei culegeri de scrisori particulare, devenite astfel publice, în jurul unei tipărituri mai vechi a editurii, **Jurnalul de la Păltiniș** de Gabriel Liiceanu. Lipsa de obiect precis a acelui jurnal, care pendula între anecdotică și reflexie, apare și aici într-o suită de scrisori ale unor semnatari fără o identitate suficient precizată pentru cititor, ca și în alternanța aspectelor cancaniere cu efortul cîtorva participanți de a provoca și un schimb de idei. Strădania alcătuitorului este de a sugera evenimentul, fie în legătură cu fostul **Jurnal** fie în legătură cu prezentul **Epistolar,** dar esența și contururile acestui eveniment rămîn neprecizate. Deși Editura Cartea românească a mai încercat experiența acestui tip de carte într-Un **roman epistolar,** 1978, scrisorile noului epistolar se potriveau, desigur, mai bine Editurii Litera.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN ROMAN SADOVENIAN

O „floare ofilită" este eroina acestui ultim roman al lui Grigore Ilisei *), **Octavia** (Ed. Junimea, 1986), referința la modalitatea narativă sadoveniană fiind obligatorie în cazul autorului de față, atît în ceea ce privește „lumina duioasă aruncată asupra oamenilor și suferințelor", ca să preluăm formularea lui E. Lovinescu, cît și în intenția de a susține treaz un senzațional al ființelor mărunte, dezamorsate, discrete în pătimire. Într-adevăr, relatarea este ușor sentimentalizată la Grigore Ilisei și — curios — tocmai o asemenea căutată, zeloasă vetustețe, ce nu-și refuză retorica melodramatică, conferă grație și interes întreprinderii sale, neîncrezătoare în soluții complicate de scriitură, ci lăsîndu-se în voia unei cursivități liniștite, dispuse să adopte tonul „naivist"-analitic stil 1905. Studiul de caz apare tratat fără ostentații determinist-sociale (ecranul istoric se arată aproape stins), după cum numărul personajelor este extrem de restrîns, nu pentru alt motiv decît spre a face posibilă gradarea unei disoluții sufletești, individualizate de o progresivă ruinare maladivă. Cum vom vedea, nu lipsesc în materia romanului — probabil scrierea cea mai ambițioasă de pînă azi a lui Grigore Ilisei — elemente de ordin naturalist, trădînd o dată în plus preferința pentru un tip de observație retrezit din modele cvasiuitate, dar trecut prin filtrele gustului mai nou. Existența Octaviei curge ca o agonie lentă, prelungită implacabil, datorită stării ei bolnăvicioase, care o face să perceapă nu neapărat altfel, dar cu suficiente sublinieri înfiorate, lumea din jur. Semnele acestei degenerări fizice, ducînd într-un tîrziu la slăbiciune mortificantă, se văd din adolescență, cînd firea ei e zguduită de prezența lui Alexa Nebunul, „un hăituit de lume, un surghiunit în singurătatea propriei ființe", care o înspăimîntă prin felul cum domolește prăvălirea cumplită a unui armăsar („Ochii îi străluceau tăioși și cu o expresie de cruzime. Trupul împrăștia o lumină uranică. Atît își mai amintea Octavia"). Eroina începe de acum să se „topească", să piardă din energia trupească, intrînd în rîndul celor fără poftă de nimic. Alexa Nebunul, personaj prin excelență naturalist, amețitor prin instinctualitatea sa răvășită, imprevizibilă, dar protectiv, cu toată bănuita sa încărcătură malefică, va reapare în materia cărții — prezență aievea sau vedenie ? (autorul riscînd aici o incitantă ambiguitate) — în cimitirul tihnitului tîrg de provincie, la moartea tatălui Octaviei, cînd cîțiva profanatori de ocazie dau foc unei cruci învăluite de coroane veștede. Scena, un pic senzațională, un pic insolită, din păcate expediată în meandrul ei fantastic, rămîne printre cele mai puternice ale romanului, de pe urma ei „răul" plutind mereu mai amenințător peste destinul nefericitei femei. Și-a urmat credincioasă soțul, funcționar prin tîrgușoare prăfuite, ducînd cu ea „stihinice tulburări" și obsesii, acumulate fără o motivație precisă, pînă va cădea imobilizată iremediabil, cu un diagnostic neiertător, fixat de un medic balneolog, la Karlovy-Vary, unde își încearcă o ultimă speranță. Discursul narativ se înviorează cu prilejul altui episod dramatic, petrecut de această dată într-o pădure de nuci de la marginea orașului, loc misterios, în care Octavia obișnuia să zăbovească pe înserate. E fascinată de „viclenia acestor copaci, de mrejele pe care le aruncau celor răi", răzbunîndu-se de fiecare dată sîngeros pe mutilatorii de crengi. („Ceva straniu se petrecea acolo, că lumea fugea de la tăpșanul cu nuci ca de un loc blestemat. Se zicea că nucii aceia se apărau lăsîndu-și crengile să cadă, așa cum șopîrlele își pierd coada ca să scape cu viață. Așa muriseră mulți, se rupsese ca din senin creanga de sub picioarele lor... Praf și pulbere se alesese din ei pînă la pămînt..."). În acest crîng dușmănos, răzbunător, Octavia e martora îngrozită a momentului în care un grup de copii alungă cu pietre silueta unui nebun (altul ?) rătăcit prin preajmă, fapt ce îi va permite rememorarea întîmplării pline de oroare cu Alexa Nebunul. O nouă ruptură se adaugă astfel acumulărilor frustrative de pînă acum, sporind starea de „rău" și de neputință a unei singurătăți din ce în ce mai absente. Vor urma despărțirile succesive de cei din jur, cartea încheindu-se cu „durerea regăsirii de sine" a Octaviei, în plină progresie a dezlipirii de lume. Finalul este din păcate eșuat și nu furnizează lămuririle necesare primelor episoade ale cărții, posterioare ca succesiune temporală întîmplărilor din paginile ultime. Cel puțin un segment important din existența Octaviei — pierderea soțului și rezistența pe cont propriu pînă la întîlnirea cu pitoreasca menajeră Ioana Bulumac (aducînd aminte, prin volubilitatea ei colorată, de personajul Madam Delcă, din romanul Gabrielei Adameșteanu, „Dimineața pierdută") — rămîne suspendată nemotivat. Să se fi sastisit autorul de agonia propriului personaj sau ne putem aștepta la o posibilă continuare ? Să reținem, cum am mai spus, abilitatea de a sadoveniza a lui G. Ilisei, care preia multe ticuri de la maestrul său (gen : „o tristețe blîndă", „din apă ieșeau ca niște dihănii bucăți de sloiuri" ; „soarele în asfințit nu mai țesea păienjeniș de aur în coroanele rotate ale nucilor" ; „ducea cu el o taină și încă una amară"; „natura este un fel de religie în care crezi sau nu crezi" ; „oleacă de senin" ; „le troieneau amintiri de demult, le inveleau în odăjdii horbote de iederă" ; „durere înăbușită" etc., plus folosirea în exces moldovenesc a pronumelui de politețe dînsul(a), uneori obositor de des pe pagină), acest parfum prozastic putînd alimenta bănuiala unui epigonism neostentativ, dar de netrecut cu vederea. Oricum, **Octavia** rămîne un roman scris cu fluență și firesc, cu cîteva porțiuni memorabile.

Cristian Livescu

*) **Grigore Ilisei : „Octavia", Editura „Junimea", 1986.**

Societatea trăiește în operă

Urmare din pag. 1

orice îndoială (arătîndu-ne cîtă eroare se ascunde în teoriile care leagă deterministic opera de biografie, de la cele fiziologiste și pînă la psihanaliză). Prin manifestarea psihologiei stilistice (nevizibilă direct din pricina elementelor biografic-circumstanțiale prin care se manifestă), un model de timp poate fi esențializat, trecut, adică, din cîmpul său de manifestare spontană, în cîmpul său de manifestare esențială, care nu este altul decît cîmpul operei. P. Anghel remarcă, pe bună dreptate, că „fenomenele unei literaturi (în general, ale unei culturi, n.n.) se grupează cu totul altfel decît apar prin încorporarea lor într-o așa-zisă **unitate naturală de timp"** (s.n.). Deci metoda cronologică nu ne-ar ajuta să înțelegem procesul istoric al unei literaturi. Ar fi mai eficientă „metoda genealogică" ? „Aceasta ar duce la constatarea, falsă, că tot ce e mai recent pe scara evoluției literare stă obligatoriu sub semnul perfecțiunii. Nimic mai fals, perfecțiunea se află, discontinuu distribuită, înainte și înapoi, evoluția genealogică n-o poate explica". Cele două metode nu ne explică, în orice caz procesul de **esențializare** creatoare, căci ele plasează opera în timpul circumstanțial, sub atotputernicia acestuia și deci într-o neputință esențială de a modela existența, de vreme ce ea însăși este supusă modelării temporale pe care n-o poate controla. Dar dacă am considera, cum și procedează Paul Anghel, timpul ca o categorie **interioară** operei ?

Există așadar un „timp material al operei", care o ajută să se emancipeze de „timpul circumstanțial", să-l biruie și astfel să supună ea existența umană unui proces de modelare, de esențializare. Atunci, cu adevărat, istoria însăși își schimbă înțelesul. Valoarea este, într-adevăr, „singurul fabricat uman în care timpul se încorporează complet, fără rest. Capodopera realizează spațiul temporal absolut, care o emancipează de timp și o trimite dincolo, peste el, în etern. Revenind, este vorba, pe de o parte, despre raportul operei cu timpul concret, circumstanțial, exterior valorii, cu care acesta are de luptat ca să scape de coroziune, și este vorba despre timpul implicit, ideal, pe care opera îl conține, în structura sa (...). Vom deosebi, din acest punct de vedere, mai multe modele de timp — desprinse, opuse sau coincidente cu timpul circumstanțial — la care opera aderă în chip structural, vom tenta să identificăm modelele temporale cu care lucrează o cultură, în speță cultura românească". Prin urmare, numai prin creațiile lui, omul izbutește să iasă de sub controlul timpului, declanșînd și susținînd procese modelatoare, creînd adică modele temporale după nevoile sale individuale și colective. Fără îndoială că între **timpul exterior** (obiectiv și cel **interior** (subiectiv și obiectiv totodată, avînd adică și caracter de **model creat)** există o legătură. Întreaga aventură a omului constă în trecerea timpului exterior în timp interior, eliberator, împlinitor.

Analogia dintre „scriitor" și omul creator în istorie și de istorie, este izbitoare. „Scriitorul, remarcă Paul Anghel, este nu numai o «victimă» a vremii, dar și un demiurg în competiția cu Cronos, adică un inventator de timp. El creează sub imperiul artisticului o durată, o măsură temporală, coincidentă cu invenția lui Cronos sau opusă acestuia. Prin organicitatea sa timpul artistic se autonomizează, se așează într-un raport de un fel aparte cu timpul cronologic, iar din aceasta rezultă alte posibilități de dotare, o altfel de cronologie". Să ne reamintim însă că omul atinge un asemenea rezultat cu toate creațiile sale. Va fi, deci, de extremă importanță să examinăm toate creațiile sale nu numai pe cele artistice pentru a deduce modelul de timp în care trăiește o societate la un moment dat.

A încadra istoria literaturii într-un proces mai vast de decupare a „tabloului gnoseologic" cu care lucrează societățile și epocile istorice, reprezintă principala șansă pe care ne-o oferă teoria modelelor temporale ale operei. Literatura astfel își arată adevărata proporție în cîmpul de manifestări creatoare ale unei societăți, locul ei ireductibil. Pe de altă parte, înțelegem astfel că nu putem înțelege corect fenomenul literar decît atunci cînd l-am integrat unui asemenea „tablou gnoseologic" altminteri jocul de-a istoriile literare poate continua indefinit fără a produce un spor de cunoaștere nici în raport cu fenomenul literar și nici pentru o mai bună situare a popoarelor ca existențe creatoare.

Chemarea inorogului

Urmare din pag. 1

am stare să amin / pe viețile cu tine date. / Și nici cădere nu mai am / de prea mult frig să-ți sparg pereții / și să te-mping la mine-n neam, / frumoasa mea din capul vieții..." *(Farmec de poet).* Uneori, el străbate lumea călărind un cal cu corn în frunte, raportîndu-se la datele ei prin „uimirea de neuimire". Celelalte motive animaliere (taurul, cîinele, calul, pajura, șoimul, scorpia) constituie sigiliii ale metamorfozelor poetice, marcînd perpetua oscilare între astral și teluric. Cel puțin calul și taurul, ca străvechi simboluri chtoniene și astrale, sînt animale care realizează legătura dintre elementul cosmic și cel teluric. Atari simboluri transmit, prin prisma erosului subiacent, un sentiment numit în arta manieriștilor „melancolie a virilității". Uzînd de figurația zoomorfă, poetul întreține aura enigmatică a discursului care se întemeiază, îndeobște, pe principiul autenticității.

Tensiunea poetică se produce în momentul impactului dintre aspirația către puritate și voința cunoașterii absolute. Cosmosul acționează coercitiv, astfel încît „lucrarea" poetului devine un supliciu înfăptuit în condiții apocaliptice : „Ce întuneric în lucrare ! Ard / dinții sparți ai fiarelor pe ripe — / sînt marginile rupte unde sînt / și ruginit e întunericul. / Cum să te strig ? Și foc / cum să aprind, să-ți dau de veste / că mi-e devremele tîrziu, / departele mă uită ?" *(Ritual).* Sub amenințarea monștrilor beznei, eroziunea făptuirii efemere constituie motivul care menține spiritul într-o stăruitoare stare de alertă : „Văruiam un perete cu alb — / ca părul muierii mele era, ca ninsoarea / peretele alb. Mă voi roși cu capul / de el, îmi ziceam, mă voi scrie / cu sîngele capului : în eroare nervoasă, / numai scriindu-mi mă pot eroda" *(Înroșind un perete).* Lirismul provine dintr-o aprigă încrîncenare în fața necunoscutului. Carnea poemului se înfiorează de frica lui „a nu ști" („de frica de noapte / de înveninarea vederii"). Sentimentul acut al insecurității condiționează truda poetului, care este supus „caznelor de rob" în drumul său către logos. Altfel spus, accesul la esența cuvîntului îi este permis în urma unor probe inițiatice, jaloane ale împlinirii destinului.

Oricît ar părea de paradoxal, Miron Cordun procedează, în lirică, la fel ca eroii camilpetrescieni posedați de iele. Ființa imaginară de care poetul se lasă vrăjit este poezia însăși, revelată prin întruchiparea fetei de împărat din mitologia populară românească. „Farmecul" mistuitor se manifestă expresiv în proslăvirea nemărginită a *Urmatei :* „Veniți voi arbori, voi dealuri, voi văi / să o urmăm pe urmata — / pe drumuri de piatră, pe drumuri de fier / să o urmăm pe urmata. / De fiare pîndind, de rău anotimp / să o ferim pe urmata, / de frică, de friguri, de rănile-n gînd / să o ferim pe urmata. / Nu am ști viața ce viață ne-ar fi / de nu am urma pe urmata. / Veniți voi ceruri, voi zile, voi nopți / să o slăvim pe urmata — / cu lamuri, cu lauri, crezînd și arzînd / să o slăvim pe Urmata..." Însoțind-o pe „întrupata", poetul pătrunde în starea de basm, delimitîndu-și orgolios „împărăția" sa. El se arată a fi din stirpea întemeietorilor, cum sugerează și acest poem alcătuit din notații fugare în stilul lui Ion Vinea : „Lampadare. Se veghează-n somn. / Cine trece ? / De ce trece ? Tu erai, iubito, altădată / calea mea de tras în orizon. / Lampadare. Azi ne clătinăm. / Mai încolo, cum să fie ? / Pe un car de piatră, pe un taur / de-ntuneric / era dus poetu-n poezie — / tu erai, iubito-n slava lui" **(Orizon).** Ideea întemeierii constituie, dealtfel, obsesia ordonatoare a poeziei în discuție, rațiunea ei de a fi. Așezînd poduri peste ape, construind drumuri de piatră — se repetă gesturi paradigmatice ale creatorului. Drumul presărat cu obstacole trebuie să conducă spre punctul pe unde trece osia universului, către omphalos. În ultima instanță, facerea poemului devine un gest creator similar cu zidirea casei.

Înșelătoare prin titlu, *Cartea cu dragoste* traduce, în fapt, amorul nețărmurit al poetului față de propria creație. Căci poezia este pentru Miron Cordun ceea ce reprezintă statuia Galateii pentru Pygmalion. Atare grad de reprezentare carnală a unei abstracțiuni se mai întîlnea în psalmii lui Arghezi.

CONGRESUL AL III-LEA AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE,
IDEILE ȘI ORIENTĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

VAST PROGRAM AL GÎNDIRII ȘI FAPTEI CREATOARE

Continuitatea generațiilor

„Poetul e ca soldatul". „El n-are viață personală" — afirma Nichita Stănescu printr-o metaforă memorabilă, mult discutată, la timpul apariției.

Alături de alte interpretări care i se pot da, mă opresc la una sociologică. Firește că poetul (artistul), este prin excelență o ființă particulară (cu un nume precis, inconfundabil, cu un destin aparte), firește că el are o „viață personală", firește că această „viață" (acest destin, de fapt) trebuie să fie cercetată și studiată în lucrări de istorie literară.

Dar, oricît de singuratic și de singular ar fi în univers, poetul nu rămîne singur în perspectivă istorică, tematică sau psiho-culturală. El are niște înaintași, în fața cărora, ca soldatul, trebuie să stea în „poziție de drepți" și niște urmași cărora trebuie să le dea exemplu. Exemplul său de devotiune, de trudă și de jertfă (de e cazul) la granițele cuvîntului natal. Istoria este istorie și, cînd „patria cuvîntului" ți-o cere, trebuie să fii ca marinarul la catarg. Titu Maiorescu făcea tabula rasa, în **O cercetare critică...** de la 1867, de aproape toată poezia românească anterioară. Peste cinci ani, însă, în **Direcția nouă**, avea să revină și să acorde lui Alecsandri, de pildă, locul din „fruntea noii mișcări" lirice pe care o înregistra atunci. În „prefața la ediția de la 1892" a primului său studiu amintea poeziile lui Naum, Vlahuță, Șerbănescu, Duiliu Zamfirescu, T. Robeanu, Ollănescu-Ascanio, Coșbuc etc., iar într-o altă notă, la altă ediție, din 1908, criticul observa că „ar mai trebui adăugate exemple din poeziile lui Octavian Goga, Al. Brătescu-Voinești, Șt. O. Iosif, P. Cerna, G. Vâlsan, M. Codreanu, ale d-rei Maria Cunțan, ale doamnei Elena Farago și ale altora". Presiunea „sistemului", datoria prezentului, „Povara istoriei" (dacă nu „greu' pămîntului"?) l-au determinat pe „cosmopolitul" (cum i s-a zis) Titus Liviu Maiorescu să-și adînceacă observațiile și părerile „critice", să lărgească tabloul configurat esențial și, de pildă, să acorde tot mai mult spațiu, cum însuși recunoștea, tînărului Eminescu. Logicianul Maiorescu — după cum avea s-o demonstreze ulterior, de exemplu, în cazul poeziei lui Octavian Goga, „caz" mult disputat de unii „teoreticieni" ai deceniului „obsedant" — a înțeles dialectica artei, evoluția „formelor lirice", istoria istoriei poeziei.

Far etern al culturii românești, Titu Maiorescu oferă în același timp o mare lecție despre ceea ce înseamnă contingențele, confluențele și contiguitățile unei culturi. Ale culturii naționale — în speță. Într-o „armată" de neînvins, cum este, ca pe vremuri, „societatea scriitorilor români", (ai cărei conducători au fost figuri ilustre, precum Liviu Rebreanu sau Mihail Sadoveanu), locul poetului de excepție rămîne de neînlocuit.

El, poetul, este pionul care împinge, de nu toată istoria, măcar ariergarda din spate, înainte.

După moartea lui Eminescu și a lui Caragiale, și a lui Maiorescu sau Coșbuc, tinerii învățăcei s-au simțit datori să le ducă făclia mai departe. Și chiar de n-au reușit s-o mențină mereu vie în țăria cerurilor, gestul lor se cade a fi reținut. E greu, poate imposibil, în literatură, e foarte delicat a opera delimitări, a face repere sau a pune bariere într-un domeniu prin excelență al inefabilului și al imprevizibilului. Fiecare autor, pînă la urmă, își află locul său în panteon ; și istoria literaturii își are nu numai duritatea și cinismul său, specifice, cunoscute și adesea exaltate, dar și generozitatea ei, caldă, blîndă, protectoare, grație căreia chiar fiii risipitori sînt adunați de pe drumuri, strînși la piept și rehrăniți cu lapte matern. Dar un adevăr se impune cu pregnanță. Valoarea estetică își spune cuvîntul decisiv. Iar istoria, neiertătoare și, totuși, atît de generoasa istorie literară, în acest caz, îmbrățișează astfel de valori, le integrează în sistemul său, le propulsează și veghează ca cele viitoare să li se conformeze. Chiar de nu li se conformează ad litteram rămîne spiritul. El de-ar trăi ! Prin forța de neclintit (chiar de e mai greu perceptibilă) a acestei istorii, prin forța valorii ei absurde, prin adevărul ei, se impune forța spiritului. Obnubilat o vreme, mai mică sau mai mare, spiritul unor Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihail Ralea, Liviu Rebreanu și apoi L. Blaga, Ion Pillat, Ion Barbu, V. Voiculescu a erupt benefic, reinnodînd firul marii tradiții interbelice. La crepusculul lor, era datoria unei noi generații care, după sau printre contingențe, confluențe și alte incongruențe să asigure o necesară continuitate. După explozia (solitară ? mai degrabă, solidară) a lui Nicolae Labiș, iată că a apărut, grație, desigur, și condițiilor create (bunăoară, colecția **Luceafărul** a fostei E.P.L. conduse de poetul Ion Bănuță) — o mare pleiadă de poeți : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Cezar Baltag, Gheorghe Tomozei, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu, Grigore Hagiu, Grigore Arbore, Gheorghe Pituț, Mircea Micu, A. I. Zăinescu, Gheorghe Istrate, George Alboiu, Dumitru M. Ion și atîția alții. Ajunsă la maturitate, această generație de aur a literaturii contemporane s-a văzut asaltată, contestată, în orice caz confruntată cu noile generații de poeți. Chiar dacă de la înălțimea privirii din turnul paznicului de far, peste orizonturi, s-a ajuns, uneori, la privirea dintre gard, chiar dacă gestul iconoclast (citeodată chiar... iocast) sau dezvelirea rufelor de pe frînghie au mai mare trecere (ori pirghie) chiar dacă „ironia" și „demitizarea" au distrus sacralizarea, literatura actuală nu și-a epuizat vitalitatea, o dovadă ar fi proza tinerilor scriitori : sobră, serioasă, densă. Dar nu numai ea. Ci și poezia unor, să zicem, Adrian Popescu, Liviu Ioan Stoiciu, Dan David, Nicolae Dan Fruntelată, Valeriu Veliman, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu, Traian T. Coșovei ș.a., și chiar critica sau istoria literară. Într-o evoluție firească, oricît de bulversată, istoria literaturii și-a urmat, totuși, drumul său firesc, poeții și-au aflat izvoarele, și-au găsit „marea cea mare", la care să ajungă, și-au stabilit direcțiile și, în mare, cotele de „creștere sau descreștere". Cum însă aici nu e vorba de un „imperiu", ci de o istorie a istoriei unui popor, care nu poate pieri nicicum, nava înaintează „cu toate pînzele sus". Iar adevăratul „catarg" al conștiinței acestei epoci integratoare îl reprezintă gîndirea teoretică și practică a secretarului general al P.C.R. Citām din cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste :

„Întregul popor, tineretul trebuie să cunoască și să cinstească pe înaintași, pe aceia care au asigurat dezvoltarea și formarea poporului și națiunii române, a limbii și literaturii române. Să cinstim pe toți aceia care, de-a lungul celor două milenii, au pus întotdeauna mai presus interesele poporului, ale patriei, ale progresului economico-social și cultural al țării, au asigurat cu prețul vieții existența poporului, a națiunii noastre independente. În asemenea împrejurări s-a creat felul de a fi al poporului român, s-au dezvoltat dragostea de glie, de patrie, de libertate și independență, statornicia, spiritul de omenie caracteristic poporului nostru."

Iată de ce spunem că istoria literară este locul de întîlnire al spiritului românesc tutelar cu toți reprezentanții lui, tezaurul de creativitate din care mereu se vor inspira tinerii scriitori pentru a-l spori, la rîndul lor, într-o continuitate de gînd și faptă cu înaintașii.

Fănuș Băileșteanu

Ioana Păstuca (Constanța): **EPOCA CEAUȘESCU**

Cultura și limba poporului nostru s-au dezvoltat în strînsă legătură cu luptele pentru independență și progres economico-social, sînt o creație a întregului nostru popor, în rîndurile căruia au acționat oamenii înaintați. Doinele, baladele, romanțele, poveștile ce înfățișează pe eroii care luptă pentru libertate și dreptate, spiritul de hărnicie al poporului nostru reprezintă cel mai prețios tezaur cultural. Din toate acestea s-au inspirat cei mai buni oameni de cultură și artă.

Din tot ce este mai bun din trecutul patriei, din cultura universală să luăm tot ceea ce asigură ridicarea continuă a nivelului de cunoaștere și cultură, realizînd o cultură nouă, corespunzătoare epocii socialiste, care să înnobileze spiritual întreaga națiune, să lumineze calea spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație, spre societatea comunistă !

NICOLAE CEAUȘESCU

Țara mereu mai frumoasă

Am participat la un eveniment de seamă în viața spirituală a țării, cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste, a cărui desfășurare, cu adînci reverberații în conștiința noastră, vorbește elocvent despre profundul umanism al politicii partidului, despre funcționalitatea reală, cuprinzătoare, a sistemului democrației noastre socialiste. Au fost prezenți oameni din cele mai diverse domenii, de la oameni ai muncii, creatori ai bunurilor materiale care, iubitori de artă, dau dimensiuni de masă activității cultural-educative, pînă la cunoscute personalități ale științei și culturii românești, chemați să ne spunem opinia despre specificul, complexitatea, împlinirile și dificultățile muncii politico-educative și cultural-artistice, să găsim împreună cele mai bune soluții pentru valorificarea superioară a inteligenței și capacității de creație a poporului nostru și implicit a muncii noastre. O dată mai mult, Congresul a pus în evidență meritele istorice ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent gînditor revoluționar, care a conceput mărețele înfăptuiri materiale în strînsă unitate cu izbînzile spirituli, deschizînd orizonturi noi, nelimitate, vocației constructive a talentatilor făurari ai României de azi. Magistrala expunere rostită la deschiderea lucrărilor acestui înalt forum al culturii și artei se constituie într-un document de excepțională valoare teoretică și practică față de care îmi exprim toată adeziunea.

Între realizările acestei epoci de înflorire fără precedent în istoria patriei, un loc de seamă îl ocupă învățămîntul, știința și cultura, a căror prodigioasă dezvoltare poartă profund amprenta spiritului științific al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, om politic și savant de largă recunoaștere internațională, contribuția sa inestimabilă la deschiderile spirituale ale țării către universalitate bucurîndu-se de unanime apreciere.

Județul Teleorman, din care am venit la acest forum, a beneficiat din plin de politica partidului de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării. Cunosc bine acest județ și, ca profesoară, mă simt foarte aproape sufleteste de generațiile tinere. Sînt de-a dreptul impresionante curiozitatea acestor feciori de țărani și muncitori pentru istorie, seriozitatea cu care participă la săpături arheologice și meticulozitatea cu care își aranjează muzeele școlare, interesul lor pentru fapte și evenimente care luminează sufletul și năzuințele de libertate și prosperitate ale neamului. Sînt obișnuiți cu munca — în fiecare vară și în fiecare toamnă pot fi văzuți alături de părinții lor, la lucrările agricole, dar știu și să se bucure de sensul adînc al literei din carte.

Pentru acești copii, noi, cei care le sîntem învățători și educatori, trebuie să facem mai mult, să le îmbogățim, printr-o activitate mai complexă, mai nuanțată, mintea lor iscoditoare, receptivă. Mă gîndesc, în acest sens, la faptul că Televiziunea le poate dedica un program mai bogat, mai apropiat de vîrsta, de mobilitatea, de fantezia și preocupările lor atît de diverse. Să le dăm literatură mai multă și mai bună. Să ne străduim să-i înțelegem mai bine, să încercăm să-i privim nu cu ochiul maturului, adică de pe poziția celui care, în virtutea experienței, are dreptul să-i dădăcească, ci dinăuntrul universului lor, prin prisma puterii și sinceritătii marilor lor elanuri. Să facem, de asemenea, mai multe filme pentru ei. Să continuăm ecranizarea unor opere literare, să răsfoim manualele după care învață ei și vom găsi acolo suficiente sugestii. Să facem mai multe filme despre adolescenți și tineri. Marele succes pe care l-au avut „Liceenii" și „Declarație de dragoste" este deosebit de grăitor. Și se cuvine să mergem mai mult în mijlocul lor, să le vorbim despre faptele de glorie ale înaintașilor, despre marile virtuți ale vremurilor noastre, să dezbatem împreună temele și problemele care îi preocupă la vîrsta lor, pentru a transpune în viață generoasele idei despre cultură și artă ale partidului, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu conștiința că numai prin efortul sporit al fiecăruia dintre noi ne putem face țara mai frumoasă, mai puternică, mai respectată între țările lumii.

Anda Onesa-Elena
profesor, jud. Teleorman

Timp eroic

În această lună aniversară Bucureștiul a îmbrăcat haine de sărbătoare parcă mai strălucitoare ca oricînd și am păsit cu emoție într-o capitală înnoită cu bulevarde largi, cu un metrou despre care auzisem multe, cu noile sale cartiere care fac din capitala patriei noastre un oraș modern, mîndrie a întregii noastre țări. Aici, în anii de lumină ai unei epoci incandescente, făuritorii de bunuri materiale și spirituale s-au adunat pentru a treia oară în forumul de înaltă ținută, care este Congresul educației politice și culturii socialiste.

Aici inima mi-a bătut cu putere și lacrimi de recunoștință am simțit pe obraz cînd, în sala Congresului, a păsit ctitorul României socialiste, tovarășul Nicolae Ceausescu. Aici am avut, o dată în plus, dovada grijii devotatului fiu al poporului nostru, tovarășul Nicolae Ceausescu, secretar general al partidului, pentru destinele spirituale ale țării de la Carpați și Dunăre, în cuvintele de mare rezonanță pentru sufletele noastre rostite în deschiderea Congresului.

Gîndul mi-a zburat la plaiurile coborînd din mit și baladă de unde vin eu, fiica Năsăudului, și unde mai dăinuie ecoul pașilor unor oameni ca Ion Pop Reteganul, Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Liviu Rebreanu sau Lucian Blaga. Astăzi, neobosiți, noi meșteri Manole împrospătează cu minți agere și mîini dibace fata mereu tînără a unui județ unde trecutul și prezentul se-ntrec în frumusete în marșul triumfal spre viitor. La Bistrița vă vor întîmpina oameni ca pretutindeni și totuși altii, în haine de lucru luminîndu-le nimbul de eroi ai unui timp eroic. Vă vor purta de mînă arătîndu-vă cu modestie toate cîte le-au făcut : și zona industrială, ca o bijuterie ce cuprinde bratul orașului și barajul de la Colibița ce zăgăzuiește apele izvoarelor așteptînd să urnească turbinele și bătrînul parc străjuit de cel ce se simțea „suflet în sufletul neamului" și sufletul însusi al lor captivat pentru totdeauna de ascensiunea spre efigia glorioasă a unui timp înalt, mănos.

Oameni ca pretutindeni și totusi altii, iar printre ei, mai încrezători ca oricînd, mai hotărîți ca oricînd, mai puternici și mai convinși ca oricînd de destinul lor păsesc în ritmul muncii cei cu pălăriute de soimi, cei cărora le flutură la gît crimpele de cravată cu tricolor, cei pentru care romantismul revoluționar este starea de spirit proprie viitoarelor împliniri — adolescența.

Toate aceste măreți realizări ale epocii pe care istoria a consacrat-o drept „Epoca Ceaușescu" nu pot rămîne fără ecou în inimile tinerilor din județul nostru. În cele peste 50 de cenacluri și cercuri literare școlare, tînărul condei tălmăceste liric tumultul zilei de azi sau oglindește în proză actualitatea imediată și atît de pasionantă prin sensurile ei.

Tinerii condeieri din Năsăud, Bistrița, Beclean sau Prundu Birgăului au fost laureați ai festivalurilor de poezie de la Sighetu Marmației, Botoșani, Dej, Ciucea, Brașov, dovedind strînsa lor legătură cu ceea ce părintii și fratii lor realizează pe marile șantiere ale construcției din județul nostru, în fabrici, uzine, laboratoare, manifestîndu-și dragostea pentru pămîntul natal. Pentru încurajarea lor și pentru a le oferi mai multe posibilități de confruntare exigentă as propune ca la nivelul fiecărui județ să existe posibilitatea publicării celor mai valoroase creații literare ale elevilor în reviste școlare.

Port în mine hotărîrea de a nu precupeți nici un efort spre a fi la înălțimea magistralei gîndiri a marelui vizionar, tovarășul Nicolae Ceaușescu, port în mine hotărîrea neabătută de a învăța și munci neîntrerupt, pentru a deveni, așa cum ne îndeamnă tovarășul Nicolae Ceausescu și tovarășa Elena Ceausescu, cetățeni demni ai României de mîine, cei care o vom duce mai departe pe culmile unor noi străluciri. Pentru că, așa cum scria Nichita Stănescu, **„Noi sîntem seminte și pămîntul e al nostru / stim cel mai bine locul și patima și rostul. / stim cel mai bine legea și mersul înainte..."**.

Teodora Mureșanu
elevă, Bistrița-Năsăud

Un om, o epocă, o țară

Un OM, o EPOCĂ, o ȚARĂ —
Sublimă simbioză românească,
Izvor de vrere temerară
Și pavăză în vatra strămoșească.

Un OM, o EPOCĂ, o ȚARĂ —
Luceferi luminîndu-ne în zbor
Iubirea pentru primăvară
Și visele cuprinse-n tricolor.

Un OM, o EPOCĂ, o ȚARĂ —
Înseamnă tot ce urcă-n veșnicie
Și dreptul nostru pentru-ntiia oară
De-a fi stăpîni în românească glie.

Credința în partid

Există un partid născut din trupul țării
Ca un destin istoric al Ei și-al tuturor,
Cutezător îndemn la porțile visării
Și rampă de lansare la ceas de viitor.

Există un partid al cărui nume falnic
Stă în ființa sacră a unui brav popor,
În tot ce-i românesc și se rodește tainic,
Precum sămînța-n brazdă și visele în zbor.

Există un partid ce urcă-n trup eroic
Destinul națiunii drept propriul său destin
Și măreția LUI, a OMULUI destoinic
Ce cirmuiește țara spre rostul ei deplin.

Există un partid de românesc sublim
În care ard speranțe de vis și rod stelar
Ce-și au în noi sorgintea și-n care ne privim
Cu mugurii în floare și zborul mai plenar.

Ion Smeu

Văzduh de pace

Din respirația florilor
ne-am întocmit văzduh de pace,
valuri de miresme liniștitoare.
Bună-dimineața sculptată
într-un rîs de copil, albă sărbătoare !
Ecou al unei fresce...
aceeași dragoste și totuși departe.
Bună-dimineața !
O aură mi se așează
pe frunte, pe gene, pe șoapte,
Cîntecul luminii în cetate.
O aură ce dublează cuvîntul.
Cuvîntul pace e cosmic.
Catifelează pămîntul.

II

Ziua te mîngîie pe frunte.
Îți simți fruntea aureolată.
Anii se desfac deodată
în mii și mii de urale.
Ce poem trecut prin timp !
E vremea spicelor de aur,
arbori își oferă coroana, păcii generale,
pasărea îți lasă ecoul aripii în gînd.
Ce poem trecut prin soare !
Se bucură de Noi, se bucură de zare,
jurînd pe urma scrisă pe pămînt.

Valeria Deleanu

Țara de imn

lasă-mă să te cuprind cu gîndul
cînd ninsorile tale
cu o mînă blîndă
îmi mîngîie tîmpla

sînt lutul tău înflorit de iubire
în oasele mele albește
calcarul munților tăi
răcoarea pădurilor tale o beau

graiul baladelor mi l-ai dat
coborînd din prag de vremuri
în liniștea înaltă a cîmpiilor
luminată de numele tău

un cîntec limpezit de izvoare
e viața mea
purtată de mierea grîului tău

zilele mele sînt o clipă
din veșnicia ta

Daniel Constantinescu

Spiritul limbii

Există o energie morală pe care se sprijină actul creației și acest fenomen trebuie evidențiat pentru a se conștientiza direcția autenticelor valori. Sensul actual al culturii noastre — așa cum s-a afirmat recent în forumul național al spiritualității românești — este valorificarea în mod creator a tradiției, respectarea dimensiunilor fundamentale ale ființei noastre etnice. În acest sens, secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spunea următoarele : „Cultura și limba poporului nostru s-au dezvoltat în strînsă legătură cu luptele pentru independență și progres economico-social, sînt o creație a întregului nostru popor, în rîndurile căruia au activat oamenii înaintați. Doinele, baladele, poveștile ce înfățișează pe eroii care luptă pentru libertate și dreptate, spiritul de hărnicie al poporului nostru reprezintă cel mai prețios tezaur cultural".

Mai mult poate decît oricare alt gen literar, poezia e o fereastră prin care se vede sufletul neamului nostru, năzuințele sale spirituale.

Vitalitatea remarcabilă a poeziei românești relevă virtuțile estetice și morale ale limbii noastre, resursele ei inepuizabile de lirism. Criza comunicării, deseori invocată în Occident și manifestată în triste experiențe ale dezagregării limbajului (așa-zisa „moarte termică a literaturii", cum o numesc unii teoreticieni), nu are ecou în spațiul nostru cultural, bazat pe tradiția cultivării limbii, a energiilor ei spirituale adînci. Există, am putea spune, un **„patriotism lingvistic"** în istoria literaturii române, atitudine manifestată cu relevanță în sfera creației lirice, unde metafora „iubirii de limbă" apare cu frecvență simptomatică, exprimînd o stare de spirit fundamentală a poeților noștri. Pentru creatorul român de poezie, graiul neamului a fost și este sinonim cu sufletul națiunii, certificîndu-i destinul istoric, revelatoare sînt în acest sens versurile testamentare ale lui Ienăchiță Văcărescu: „Urmașilor mei Văcărești / las vouă moștenire / creșterea limbii românești / și-a patriei cinstire". Țara și limba sînt cîntate deopotrivă în imnuri, ode, sonete, mesajul poeziei noastre exprimînd legătura inextricabilă dintre ființa neamului și verbul său milenar, dintre logos și ethos în planul evoluției istorice. Într-una din prelucrările sale psalmice, cărturarul Dosoftei elogiază virtuțile graiului : „Limbile să salte / cu cîntece-nalte / să strige-n tărie / glas de bucurie". Cultul pentru limbă e un topos al liricii noastre dintotdeauna, o temă care străbate tulburător istoria poeziei românești, probîndu-i în timp coeziunea morală. Să ne amintim cunoscutele versuri scrise în 1855 de George Sion: „Mult e dulce și frumoasă / Limba ce vorbim / Altă limbă armonioasă / Ca ea nu găsim / Saltă inima-n plăcere / Cînd o ascultăm / Și pe buze-aduce miere / Cînd o cuvîntăm". Cîteva decenii mai tîrziu, Mihai Eminescu vorbea de „limba ca un fagure de miere" pe care s-a clădit literatura română și care a dat marile ei capodopere. Fără îndoială, aceste elogii aduse cuvîntului românesc de către poeți sînt dovezile unei ideologii literare bazate pe sentimentul tradiției, al specificului etnic, ele divulgă o mentalitate arhetipală : „limba este întîiul mare poem al unui popor" spune Lucian Blaga, relevînd importanța ontologică a graiului național. Trebuie subliniat faptul că există în evoluția românilor o legătură permanentă și dramatică între cursul istoriei și dezvoltarea limbii, aspect cu ecouri profunde în sfera lirismului autohton. Ideea coeziunii naționale prin limbă apare programatic în creația lui Coșbuc : „Neam român / Cu ură mare / Vor căuta mereu dușmanii / Graiului român pierzare / Dar să piară ei cu toții / Nu l-am dat și nici nepoții / Nu-l vor da". E de văzut în aceste versuri mesajul politic venit dintr-o credință restauratoare pe plan social, pentru scriitorul român al epocilor trecute, triumful limbii echivala cu un triumf al destinului etnic în universalitate. De aceea marii noștri creatori de literatură au fost și **creatori de limbă**, conștienți fiind de responsabilitatea istorică a menirii lor. Este concludentă afirmația lui Grigore Alexandrescu din „Epistolă către Voltaire" : „Altfel e-n țară la noi : noi trebuie să formăm, să dăm un aer, un ton limbii în care lucrăm". Această situație a dus la o specifică solidarizare a scriitorilor români cu graiul neamului, elogiul limbii devenind un laitmotiv în poezia noastră. Limba e simbolul afectiv și spiritual al poporului, cum sugerează versurile lui B. P. Hașdeu : „La minie, la iubire, / La suspin și chiuit / După chiar a noastră fire / Graiul nostru e croit" — atacul virulent al autorului se îndreaptă spre cei care „pocesc limba românească" după mode străine, îmbrăcînd-o în haine de împrumut. Fără îndoială, acest „patriotism lingvistic", definitoriu pentru întreaga noastră istorie literară, explică în bună parte vitalitatea neîntreruptă a poeziei românești, „sănătatea" lirismului nostru în plină epocă a angoasei incomunicabilității. Moda occidentală a „dezgustului față de cuvînt" și a neantului semantic nu poate rodi pe terenul culturii noastre alimentate la izvorul tradiției. Îndrăgostiți de limba natală „cu arome de fagur și pelin", poeții autohtoni valorifică spiritul ei adînc, muzicalitatea și mlădierea graiului, inflexiunile generatoare de lirism autentic în care pulsează sensibilitatea noastră orfică, acel „murmur de neam cîntăreț", cum spunea Blaga. Iată cum sună înțeleptul îndemn al lui Tudor Arghezi : „gătit de sărbătoare cu fir, să luăm aminte / că stihul e o nuntă de graiuri și cuvinte". Potențialul liric al limbii noastre e valorificat în registre expresive moderne de creatorii tineri care văd în spiritul graiului un izvor nesecat de poezie : „în cuvinte românești scriu / Simple și pline de magie / ca ierburile Carpaților" — sună versurile emoționante ale lui Adrian Popescu. Iubirea de limbă a fost și este o stare absolută a liricii noastre, imaginile poetice ale lui Nichita Stănescu ridică la puterea simbolului acest tulburător sentiment : „a vorbi despre limba română / este ca o duminică. Frumusețea lucrurilor concrete / nu poate fi, / în cazul nostru, / decît exprimată în limba română. / Pentru mine iarba se numește iarbă. / Pentru mine arborele se numește arbore. / Malul se numește mal, / iar norul se numește nor. / Ce patrie minunată este această limbă !".

Exemplele de mai sus configurează o trăsătură definitorie a literaturii noastre, coeziunea sa morală bazată pe respectul tradiției și pe vocația spirituală a cuvîntului românesc, elemente care instituie în regim artistic o adevărată pedagogie culturală.

Alexandru Horia

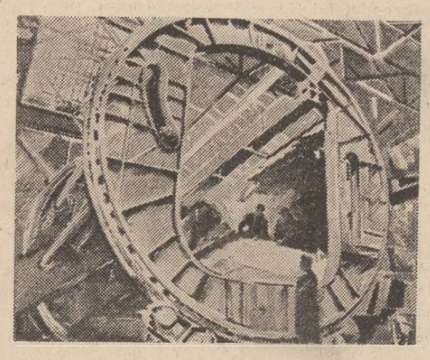

Memorii și memorie

sabin opreanu

Lacrimi de oțel inoxidabil

Lumea la picioarele mele. Pieptoasă. Cu nuri nebuni. Catadixind să
clipească din pleoapele-i grele.
Făcindu-mi cu ochiul sting.
Săltindu-se în virfuri. Coapse. Capse.

N-aș putea trăi fără fatalele nimburi de pe fețele tăcerii. In
provincia de pluș. Incăpătoare. Moale.
Unificatoare. Nevrotică.
Ca o piele de viței bine întinsă între
structurile riului.

La poalele muntelui silabisind cu prieteni
noptatici întruchipările
generației post-moderniste. Mult iubite
de unii. Mult hulite
de alții. Dar eu făceam parte din
generația războiului cu mine
însumi. O luptă inegală totuși. Ca morile
de vint cățărate pe
propriul suflu propulsindu-și energiile
nucleare înspre alt
tărim mai incăpător decit veacul de
plastic. La o adică tot lujer
tot firicel de floare albastră din
fastuoasele romanțe ale
lacrimii. Insă lacrima-i de oțel inoxidabil.
Nici cu singurătatea
mea de platină nu pot îndupleca critica
voioasă.

Fluierături pe maluri. Inși în ginși lipindu-se
orgolioși de baruri
sentimentale. Ca să mai scoată un
sunet colorat demult.
Potrivindu-i un mi bemol mecanic.
Invățat pe de rost în pauzele
dintre lacustre seminarii. Dar examenele
sufletului unde sunt?

Pleoapele filozofului

Ceea ce urmează nu e peste măsură de
important. Vocea în schimbare
a riului aleargă peste crestele înzăpezite
cu uitare. M-aplec
cu surisul pe buze și-mi prind la
butonieră o insignă de granit.

Inima mea se lovește de pereții ingrasioși ai
toamnei. Atomii de
stronțiu îmi reamintesc că nici un
cintec nu se lasă prea mult
așteptat. Și toată floarea de tei demult
s-a risipit într-o
peșteră ce-o stăpînește deșertul.

S-a făcut dimineață deodată peste cuibul
de cuc. Și oameni pe care-i
uit dintotdeauna pînă la ultima celulă
mișună iarăși prin
silvele arhaice.

Din pleoapele filozofului se desprind
particule de aur care blindează
cu melancolică lumină pînă și cel mai
tainic tezaur –

Iedera aripa păstrăvului

Pentru iedera asta m-aș face frate cu steaua
cea mai îndepărtată! Curtenii de
la marginea imperiului ploii m-ar pune la
zid și toate greșelile mărarului partea
mea de vină ar socoti-o. Ca să mă im-
băt cu amăgitoare placente. Adiacente
păsărilor. Socotite păsărele. Plante de
seră. Dar eu strig peste ținutul de negură și chirceala portocalelor insinge-
rate de filfiitul liliecilor acoperă exotice
parfumuri.

Cine te strigă din orbecăiala virgulelor?
Cine desăvîrșește temelia suavei drep-
tăți? Cine impinzește deluroasele sen-
timente cu smoală și strimbă cu pulpana
lui zdrențuită cearcănul de izvor izbă-
vind aripa păstrăvului? Cine te strigă
din scălimba ordine a semnelor de
punctuație? Cu o labă de giscă și un
creștet de fier? –

platon pardău

Panait era de părere că trebuia închisă gura acestui individ care trimitea telegrame și scrisori în cele patru puncte cardinale.

De ce i le primește la poștă?

Redactorul șef obiectă că poșta din comună nu-l putea refuza. Există legi. Sintem în 1965!

Panait se referi la cazul suplicantului din Drăcești. Scrisoarea nu ajunsese la destinație.

Petra obiectă că suplicantul din Drăcești nu pusese scrisoarea la poștă. Voise s-o dea *direct* lui Pelerini, în timpul inspecției.

— De altfel nu pot să spun că sînt foarte mindru de încrederea acordată. Ce era dacă Pelerini afla ceea ce știe toată lumea? În Drăcești era nevoie de un autobuz, a și fost pus după plecarea lui Pelerini; cît despre destituirea primarului, s-a dovedit cît se poate de justificată. O lichea. Dumneavoastră ați spus-o în ședință.

Rațiunea lui Panait era alta: să fi acceptat ca suplicantul să i-o ia înainte? Niciodată! Astfel trăsese plasa înaintea peștelui.

— Credeți-mi mie o problemă de conștiință. Eu am primit scrisoarea, eu am promis că o înmînez adresantului, *eu n-am* înmînat-o.

Se făcuse unu noaptea, către 12 aprilie, 1965. Ei doi mai rămăseseră în clădire. Burnița tîrziu, iar mirosul de chimic se infiltra prin perdelele umede. Panait insinuă destul de străveziu că aducerea la tăcere a „telegrafistului" era dorită și de Pogor. Se putea pune bază pe aceste cuvinte rostite în absența oricăror martori?

— Cît despre conștiință, de data asta nu ai nevoie de dispensă. Sau, în caz de forță majoră, o ai de la mine.

Vorbe mari se învîrteau în mintea lui Ion Petra. Ne va judeca istoria, va trebui să dăm socoteală, vom fi acuzați că n-am avut nimic sfînt. Tot atît de încordate erau însă și renunțările. Îl obligase cineva să intre în jocul lui Panait? Ba, asigurîndu-l pe suplicantul din Drăcești că va depune personal scrisoarea în mîinile lui Pelerini și știind că n-o va face, simțise o ciudată plăcere. Se gîndi încă o dată la vremea de afară, văzu întregul traseu pe care trebuia să-l parcurgă pe jos pînă acasă, evaluă intensitatea posibilă a reproșurilor Liei pentru această nouă întîrziere, și se resemnă să asculte argumentele lui Panait, ca și măsurile propuse.

Pentru o ultimă oară, Ion Petra reaminti că autorul telegramelor nu cerea de la nimeni nimic, nu reclama nimic, nu era nemulțumit de nimic.

Stinseră lumina, nu înainte de a verifica dacă sertarele sînt închise, sigiliul aplicat pe fișet, coșul de hîrtii golit în crematoriu: ultima instanță a păstrării secretului. Îi întîmpină burnița, mult mai rea decît imaginată, din odaia de la etajul doi. Merseră un timp în tăcere, cu capetele plecate...

★

Ziua se dovedi însorită, cu acel capriciu al timpului de aprilie. Mașina parcurgea văi și coline, ajungea în comună, găsea adresa: un om încălzindu-se pe prispă la puținătatea statornică a soarelui de primăvară. Casa fusese făcută în vremuri crîncene: un purcel alb-negru murdar se prefăcea a rîma; din șură semnaliza, nevăzut, cocoșul.

— Știu pentru ce ați venit, începu omul.

Apoi, adresîndu-se lui Solpan, de care părea să se simtă atras, fascinat:

— Pe dumneata te cunosc de undeva.

— De la televizor, zise Solpan.

În mod evident, postura de martor nu-i plăcea, Midorovici avea o atitudine mai detașată: încerca, fără succes, să se joace cu purcelul. Apăru și o femeie nemaipomenit de slabă. Ca să-și țină brațele încrucișate avea nevoie de un imens efort.

Cum îi văzu începu a plînge.

— Ce nerorocire a căzut pe capul nostru...! Ce nenorocire...!

— Ce nenorocire? se uită la ea mirat bărbatul.

Ion Petra avu impresia că omul era îmbrăcat într-un rest de uniformă. În același timp ar fi vrut să bea ceva tare: țuică, samagon, vodcă, indiferent ce.

— Nu-i lăsa pe dumnealor să aștepte, se amestecă femeia, dar o privire a omului de pe prispă îi tăie glasul. Urmă sentința:

— Să!

Cu o ușurință neașteptată, întrebă însă, apoi, ce voiau de la el și cu ce le putea fi de folos. Ion Petra avu astfel confirmarea informațiilor lui: un fost gardian de închisoare, scos în 1965, care nu va renunța ușor. Avu o a doua confirmare, cînd omul de pe prispă îi spuse că nu cerea nimic, nu reclama nimic, orice individ, conform Constituției, este liber să scrie și să apeleze la serviciile poștei.

— Depinde, spuse Solpan.

Omul i-o tăie scurt:

— Nu depinde.

Totuși, de ce scria?

În timp ce Midorovici încerca să intre într-un dialog cu cocoșul care-și făcuse apariția (alb, subțiratec, doar cu o somptuoasă creastă ca o horbotă roșie) iar dinspre riu urcau albastre cețuri, luînd prin înșiluire dreapta-stînga satul, mai abitir ca trupele celui de-al doilea rezbel, Ion Petra ascultă o disertație despre dreptul omului mic de a-și semnala prezența oamenilor mari.

Abia acum pricepu de ce Panait recursese la el. Dublu scop și duble consecințe. Dacă reușea să-i închidă gura, forțînd legea, Ion Petra suporta eventualele urmări negative. Dacă nu reușea, la fel.

— Ești sigur că nu dorești nimic? Adică nu ai nici o problemă nerezolvată, nici o reclamație, nu-ți poartă careva simbetele, nu te dușmănește cine știe cine pentru cine știe ce?

Cum Ion Petra era convins că nu există lucruri fără explicație, cum conciliabulul cu Solpan și Midorovici nu-l convinsese, hotărîse deplasarea în trei la fața locului.

— Fața locului va fi umflată, îi atrăsese atenția Solpan.

★

Așa și era. Jeep-ul, oprit în drum, stîrnise colb și interes în gloata de copii. Era o lume pașnic-gălăgioasă care azvîrlise repede încălțările de iarnă în căutarea contactului direct cu glia. Cine ar fi zis că aici, în satul acesta dintre dealuri, cum scria în gazetă Turtă de la agrară, se dăduse cea mai mare bătălie pentru colectivizare. Răguși-seră pînă și cîinii, nu numai echipele umblînd din casă în casă cu munca de lămurire. La începutul acelui aprilie, în sala mare a căminului cultural, asistase la adunarea triumfală care finaliza un fel de proces al pierderii glasului. Pe cît de zadarnic încerca Vlad de la raion să se facă auzit, pe atît de zadarnice erau eforturile mulțimii de a-și regăsi glasul. Însuși Camilar, trimis de la București să țină una dintre fulminantele lui cuvîntări, se trezise cu limba paralizată. Abia de îngăimase cîteva cuvinte despre mîndria de foști răzeși ai lui Ștefan cel Mare și faptul că, de cînd era ea, țara se sprijinea pe țărani. La întoarcerea la birt, așteptînd ultimii mici ai serii, pe care se aduna sleiala, ca o mizgă, îi mărturisise lui Ion Petra că nu înțelege cum de a răgușit dintr-odată și lăudase virtuțile unui ceai care reda vocea. Ion Petra se aflase la mare încurcătură, Camilar fiind întotdeauna greu de înțeles (glumea? era un fel de a-și exprima nemulțumirea pentru deficiențe organizatorice?). Intervenția tractoristului beat, dar solemn, îl salvase. Se apropiase plutind de masa lor.

— Ce dorești, măi Pius? îl întrebase pe Camilar, atras probabil de paratrăznetul basculul flamand al eșuatului vorbitor...

De unde apăruse acest fost gardian? Sau, mai precis, conform uzanțelor, de ce nu-i fusese semnalat înainte de episodul cu scrisorile? Dacă el scrisese **și înainte de depistarea oficială?**

— N-am scris, îl liniști omul. Asta mi-a venit dintr-odată.

— Dintr-odată, făcu semnificativ Solpan.

— Da, dintr-odată, apăsă omul de pe prispă.

După care, cu bunăvoință, dădu explicații printre scuipați: tuberculoza îl rodea, picioarele i se albăstriseră, copiii plecaseră care pe unde. Nimic mai trist decît să fi fost țăran uitat la tine în sat.

— Deosebirea este că eu sînt pe jumătate străin. După o lipsă de cincisprezece ani, lumea te uită. Dar eu n-am uitat-o, fir-ar să fie de lume.

Schimbară priviri complice: toți trei. Midorovici fuma; Solpan se așeză pe prispă lîngă om: nici unul nu-l întrebă cum se numește, care-i situația lui familială, starea materială. Aerul se îndesea de albastru; dealurile vătuiau sunetele, noaptea plutea pe alături, aproape. Deodată, omul întrebă:

— Ce vreți de la mine?

I se ceruseră scuze!

— Și?

Nu-l scăpa din ochi pe Solpan.

— De unde te cunosc? De unde te cunosc?

Ion Petra auzea cum crește iarba. Pocneau mugurii pe crengi. Olanele se mișcau pe acoperișul școlii medii, fostă liceu sătesc. Mugi o vacă. Porcul cel tărcat se opinti asupra gardului de nuiele. Reveni femeia, cu o cană de apă și trei ulcele, le lăsă pe marginea prispei. Într-adevăr.

Tot atît de pe neașteptate, începu a vorbi despre Ulea. Îl cunoscuse la închisoare, îl păzise. Asistase la punerea lui în libertate. Ulea fusese reabilitat!

Dispăru în casă cu același mers pe aer cum venise.

— Era un colonel din vechea armată, se pregăti să dea amănunte omul de pe prispă. L-au turnat și-a stat ceva vreme. Voia să scrie.

— De aici ți-a venit ideea, rise Solpan.

Ion Petra îi aruncă o privire ucigătoare. Solpan nu se lăsă impresionat.

— Dă-i drumul. Dumnezeu mi te-a scos în cale.

★

Dar abia peste cîteva zile începură a ieși amănuntele. Între timp, Ion Petra avu alte consfătuiri cu Panait. Susținu că individul nu prezintă nici un pericol. Din moment ce nu cerea nimic? În plus, fusese gardian.

— Cu atît mai mult, zicea Panait. Trebuie să vrea ceva. Îți dai seama ce știe omul acesta? Ce? Cît?

Astfel îl pătrunse îndoiala. Informațiile fostului gardian trebuiau obținute înainte ca să fie imposibile. Ion Petra alese o noapte în care să cadă în sat. Șoferul nu se arătă prea entuziasmat... Totuși, își făcură apariția pe o vreme de senin și lună. Omul părea să-i aștepte. Stătu la masă, cu un pahar de molan de anul trecut. Însă nu aveau să discute în noaptea aceea; împins de negre presimțiri, Ion Petra își căută șoferul, lăsat în mașină. Dispăruse. Trebui să străbată un sat orb și beat. Îl găsi într-o casă de margine. Ocupanții, o duzină de țărani, îl primiră ca și cum ar fi fost muți.

Continua să fie uscat și șfichios timpul. Vînt de răsărit. Ziarul apărea plin de știri despre pregătirea campaniei de primăvară... Peste o săptămînă, Ion Petra refăcu traseul către omul care trimitea lumii scrisori și telegrame. Era prea tîrziu. Găsi un cadavru greu de recunoscut.

— Hemoptizii repetate, spuse un medic tînăr, evident temporar în comună. Domnul redactor șef vrea să se odihnească la dispensar?

Oscilînd între a rămîne pentru înmormîntare și a părăsi imediat locul a ceea ce părea o tragedie comică, Ion Petra petrecu o jumătate de noapte la dispensar. Tînărul doctor, al cărui nume era Szilagy, avea un cîine lup și țuică de prune. Lupul îl salvase de la un atac banditesc, rupînd, după semnele rămase, o beregată (neidentificată), iar țuica îl salva de la trecerea timpului. Din cînd în cînd, se uita în oglindă și-și spunea:

— N-am căpătat culoarea caracteristică. N-o am!

Abia, după cîteva confesiuni, din care se deducea că doctorul Szilagy era aici din cauza unui amor cu ochi viorii, Ion Petra ajunse la un început de sfîrșit. Murîndunul încredințase (ca-n romane) un manuscris doctorului.

— Vă interesează?

Un maculator; grafie în creion chimic. Lectura cerea serioasă bunăvoință față de ortografie, ortoepie și, în general, limba română. Conținutul: discuții de noapte cu deținutul Ulea.

Ion Petra recurse la o reconstituire, conform normelor în vigoare.

„Colonelul se crede mare viteaz. El singur le-ar fi venit de hac nemților. Tovarășul comandant are dreptate că nu trebuie să mă iau după ei. Nu-mi interzice nimeni să-i ascult. Unul care declară că, din cauza lui, s-a terminat mai repede războiul. Știm noi din cauza cui s-a terminat mai repede războiul. Îl las să-și ciripească povestea, că nu face rău la nimeni. Noaptea-i lungă, vremea-i rea. Colonelul, cum îi zice toată lumea pe aici, e vreun burjui ca

Paula Tudor: „Un sol de pace"

toți burjuii. Moșie nu, dar casă cu acareturi, da. Îl întreb: Cum era cu radioul, dom' colonel? Cum să fie? Cînd s-a transmis la radio, n-am mai așteptat ordin. Am acționat. Așa o face pe eroul... Noroc că noi sîntem obișnuiți. Tovarășul comandant are dreptate: Nici unul la sută să nu rețineți. Pe girlă, girlă, dar colonelul cere un maculator, vrea să scrie. Vrei să scrii, dușman al poporului? Sigur că vrei să scrii! Ce-ai mai scrie... Ce-ai mai scrie, deținut? Aș scrie cum a fost. Tu? Eu. Dă drumul la desagă, să văd cu ce te lauzi. Are cine să scrie. Destul ați scris voi, burjuii. Mai scrie și alții. Mai scrie și noi".

Ion Petra purtă cu doctorul Szilagy o discuție despre scris, paranoia, instinctul răzbunării. Doctorul își lingea mustața largă și galbenă ca alama. Ochii decolorați se uitau prin colțurile odăii. Țuica mirosea autohton și sănătos.

— Se cunoaște un complex de inferioritate al scrisului.

— ?

— Cel ce nu poate scrie îl urăște pe cel ce poate. Amorul la bărbați după 60 de ani.

— Mai scoboară ceva din virstă.

Se făcu ziuă devreme. Riul țăia cu oțel margini depărtate de cîmp. Ieșea griul. Cîinele lup mirosea, zbircea din nas. Bun.

Mare lucru bună dispoziția!

Doamna Domnița dactilografia de sărea de pe scaun. Ion Petra o rugase să nu scape o literă, să nu piardă o idee, să nu risipească o greșeală. Cînd avu cele patru exemplare plus originalul se ivi o complicație nebănuită. Trebuiau depuse la Panait?

— Nu!

— Nu.

— Cum propuneți, se lăsă Ion Petra în voia amicilor.

Panait avu finalul: Nu se va mai trimite nici o telegramă nici unui om de stat din nici o parte a globului pămîntesc, din moment ce emitentul a decedat.

— Aferim, îl concedie Panait, cu sentimentul datoriei împlinite.

Și adăugă:

— Ești mare.

— Nu l-am omorît eu, ținu să precizeze Ion Petra. A murit de moarte bună.

Totuși maculatorul gardianului era mai puțin confortabil de păstrat. Casa de fier? Acasă, în casă?

— Maria, dumneata știi să păstrezi o taină?

Femeia de serviciu avea sinceritatea țăranci-lor solemne de Putna.

— Nu, domnu'.

Asta nu însemna abdicarea de la consemnul casei: nici o hîrtie nu părăsește apartamentul; nimic nu se rupe, nu se mototolește; totul se arde. Dar acum era vorba de exprimarea unui punct de vedere... Midorovici opină pentru depunerea la Arhivele Statului.

Dar la Arhivele Statului nu se primeau, la ora aceea, maculatoare scrise cu creion chimic.

— Trebuie să ne înțelegeți. Și așa cad hîrtoagele pe noi, se plînse Dimitriu, apoi tuși în telefon ca să argumenteze grosimea prafului în care-și duceau ei activitatea. Într-o discuție particulară, însă, mărturisi: Dacă am da drumul, toată lumea s-ar năpusti asupra noastră cu „Memorii" și „Documente". Vi-l primim numai dacă țineți neapărat să facem o excepție pentru dumneavoastră.

La urma urmei putea fi una dintre numeroasele trimiteri ale cititorilor. Un fost gardian care vrea să aducă la cunoștința posterității faptele eroice ale fostului colonel Ulea.

— Da, dar, da... Se dă publicității și, după aceea, rudele defunctului sar pe tine. Ia spune, mataluță, cît ai cîștigat? Ia fă bine, mataluță, și împarte moștenitorilor. Ca în cazul lui Pohrib Pohribescu, cel care era mic de statură și după moartea-i grabnică, rudele amar se bătură pe tot ce avea omul în bătătură...

Solpan îl descoperise pe Pohrib; Ion Petra avusese curajul să aprobe publicarea întîiului articol despre un muzeu țărănesc din sat și de nimeni aprobat. Exact, același Ion Petra care nu știa cum să pună la păstrare maculatorul fostului gardian. Se mai analizară cîteva posibilități.

Testamentul lui Einstein îngropat într-o sferă de oțel inoxidabil.

— Totuși, de ce pretindea că te cunoaște? aruncă Midorovici.

Solpan rise:

— Același contingent.

Nu se vorbise de atîtea ori despre casete îngropate în ziduri (aur, la Cluj, proprietarul cenușă, la Auschwitz), parchete cu trape, grinzi scobite, tocuri de pantof false, mesaje pe teasta rasă (părul creste, mascare perfectă), înjurături în acrostih, codificări extreme și esențiale: „Dacă nu plecați urgent, nici de veți intra în pămînt ca soarecii, nici de vă veți înălța în văzduh ca păsările, săgețile noastre tot vă vor găsi...".

— Cum îl chema? Darius al lui Istaspe? A pățit-o și el. Au mai pățit-o și alții.

— Solpan, tu ar trebui să scrii reportajul despre creșcătoria de porcine pentru **bacon-meat**, nu să te lasi pe seama corespondentului voluntar, amenință redactorul șef, constient de totala lui lipsă de umor.

— Să trăiți, am înțeles! Servim partenerii nostri!

★

Ținură ședința, conform indicației lui Panait. Sala primea cu prietenie razele de soare prăfoase ale lui aprilie: busturile de pe dulap (trei la număr, dar fuseseră patru; ultimul se spărsese? dispăruse? readus în magazie?), curate, zîmbeau cu sinceră veselie. Colectiile de ziare își arătau spinările bordo în stelaj; fața de masă, verde, era linia de adunare a ceea ce se spusese de către mai multi vorbitori si întregea Ion Petra: De acum încolo — 1965, 1965, 1965, zumzăiau florile sub fereastră —, se sancționează sever, pînă la desfacerea contractului de muncă:

publicarea de fapte care nu corespund realității.

publicarea de cifre care nu corespund realității.

publicarea de realizări care nu corespund realității.

publicarea de lipsuri care nu corespund realității.

— Vă rog să țineti seama de faptul că, atunci cînd a obținut realizarea, omul era în viată, isi apără cauza Ciolca, din pricina căruia izbucnise scandalul: un miner fruntas, publicat în gazetă cu poză, lăudat si slăvit, cînd el era mort de mai bine de o săptămînă.

— Cine să-si închipuie că va face un stop cardiac? mai încercă Ciolca.

— Verificare si răsverificare pînă în clipa aparitiei, încheie redactorul sef. Mai sînt întrebări?

— Ati spus că e interzisă publicarea de realizări care nu corespund realității.

Nu era o întrebare, dar Solpan găsi de cuviință să se întoarcă spre curios.

— Se poate altfel? zise, constatînd că îi va fi foarte greu să identifice vocea din public. Poate Turtă? Poate Vintilă? Poate Tocanie? Poate Clement? Poate Jaucă?

Sau poate nimeni. Pentru că Ion Petra ridică sedinta, semn că nimeni nu auzise nimic.

— Excesul de tutun, se gîndi Solpan. Tulburări circulatorii în zonele periferice, loc unde se găseste si creierul. Bună. Creierul, zonă periferică.

teatru t

«Amadeus»

TEATRUL DE STAT – ORADEA

2. Spectacolul orădean, în regia lui Alexandru Darie, se desfășoară în jurul destinului tragic al marelui Mozart (din unghiul egoismului exacerbat, al demonismului unui Salieri depășit, pe jumătate nebun), evidențiind conflictul dintre creatorul de artă și spiritul obtuz al epocii care nu-l înțelege, lăsîndu-l să se stingă, împingîndu-l către iremediabilul sfîrșit. Întîlnirea dintre geniu și putere, pe linia personajului Amadeus, are cînd accente grotești, cînd tragice.

Cristian Șofron (care a mai colaborat cu Darie la întruchiparea **Jolly-Jocker**-ului lui Tudor Popescu), compune rolul contradictoriului Mozart, atent la complexitatea de nuanțe, pe care acesta le încumbă, înțelegînd că, pentru a-l evoca, după cum spune Diderot, „trebuie să-ți inmoi penița în curcubeu". Pe măsura climatului sufletesc tumultuos al personajului său, Șofron își filtrează concepția de joc, modelînd-o, simultan sau succesiv, prin culorile, cînd fierbinți, cînd foarte reci, ale excesivității comportamentale a aceluia care a fost Amadeus. Dinamica plasticii corporale, a ochilor (mari, expresivi) trec personajul prin abjecție și puritate, prin vulgaritate și stare înălțătoare. Amadeus-ul lui Șofron sisîie, scuipă, sare, nestînd locului o clipă, își arată spatele, vorbește și se poartă în răspăr cu rigorile convenționalismului social, impuse de curte. Veselia lui, exuberanța lui excesivă au ceva la fel de maladiv ca și căderea lui în suferință. Trăind în imaterial, în lumea plăsmuirilor proprii, pasiunile lui se iscă dintr-o scînteie și se sting la fel de repede, învăluite în nelipsita-i melancolie. Cînd distant și batjocoritor, cînd clovnul umil care umilește, Amadeus este față de Salieri rezervat, dar nu prevăzător. Geniile nu au simțul previziunii pentru că nu au simțul realității, pentru că plutesc în irațional. Vrînd să-și arate recunoștința față de Salieri, mîinile lui Amadeus se înalță pentru a-l cuprinde în brațe. Dar ceva, din noaptea albă a subconștientului, îi semnalează pericolul. Indoiala lui devine premoniție, dar nu certitudine. Bucuria se șterge încet de pe chip, în timp ce mîinile, înghețate în aer, își topesc cu lentoare entuziasmul. Prin acumulări de motive, paiața ridicolă, cu glas pițigăiat, se strunește și omul de nimic devine zburătorul atins de aripa geniului. Muzica îl face divin, suferința îl face dramatic. Prelungirea suferinței — sub imperiul fantasmelor morții — îl transformă în erou de tragedie. În atmosfera crepusculară a sfîrșitului, Șofron-Amadeus continuă să vibreze doar în sferele înalte ale muzicii pe care o aude și percepe prin vocile lui interioare, în timp ce corpul se desprinde de spirit, în toate fazele descompunerii fizice.

Intervenția personajelor curții (Iosif al II-lea, un Emil Sauciuc cu prestanță și simțul ridicolului, cu dicție cultivată, plin de nerv) din sală sau din lojă, marchează semnificația simbolică a planului doi (din punctul de vedere al raportării la contemporaneitate). Nicolae Toma și Laurian Jivan sînt cei doi răspînditori de calomnii. Marcel Popa și Marcel Segărceanu sînt contele Von Strack și, respectiv, contele Orsini, iar George Voinese, baronul Van Swieten, încercînd cu toții să facă față tehnicilor spectacolului de **teatru în teatru**, izbutind să nu intre în dezacord cu concepția regizorală. Ileana Iurciuc este o Caterina Cavalieri plutitoare, desenul exterior al superficialității și duplicității feminine. **Mariana Vasile — o Tereza** Salieri destul de plată (neajutată nici de text). **Cristina Șchiopu** conturează un profil convingător pentru Constanze Weber, făcînd să transpară feminitatea agresivă, senzualitatea necenzurată a personajului, devotiunea inconștientă și incapacitatea de apreciere a valorii celui de lîngă ea. Pe cît de vie, de prezentă, în jocurile erotice cu Amadeus, Constanze e tot atît de absentă, de ineficace, de mediocră în încercările de a-i alina neliniștea cugetului.

Un spectacol muncit, cu destule inegalități, **Amadeus** este întreținut, totuși, de efortul inimaginabil a doi actori: Ion Măinea și Cristian Șofron.

Nicoleta Gherghel

muzică m

Lucrări dedicate păcii

În orice cultură, creația programatică alcătuiește un capitol important. Din acest punct de vedere, este firesc ca, în conștiința oricărui artist, preocupările legate de ființa societății în care trăiește, în care creează să ocupe un loc de maximă importanță datorită faptului că artistul face parte dintre cei mai sensibili „senzori" ai epocii, în creația sa reflectîndu-se pe de-a-ntregul preocupările celor pentru care scrie, a celor cărora le este destinată arta sa. Astfel, în această epocă de răscruce a destinelor umanității, creatori de prestigiu, compozitori aparținînd tuturor generațiilor s-au aplecat cu responsabilitate asupra unor probleme de importanță vitală ale umanității, probleme de a căror rezolvare fericită depinde viitorul omenirii. Și, așa cum diverse sînt răspunsurile care se dau acestor probleme, diverse sînt și soluțiile artistice pe care le oferă creațiile de valoare din peisajul componistic românesc contemporan. Trăsătura lor de unire, peste care nu se poate trece deși, repetăm, soluțiile creatoare sînt variate, o constituie îndemnul la rațiune adresat oamenilor.

Simfonia „Pax mundi" de Theodor Drăgulescu se înscrie în categoria acelor lucrări alcătuind un posibil „scenariu al groazei". Cu alte cuvinte, programatismul, evident, este de factură narativă, Theodor Drăgulescu imaginîndu-și sonor ce s-ar întîmpla dacă nesăbuința unora ar face să fie declanșat butonul nuclear. Sînt în această partitură momente care descriu în mod specific încordarea treptată, care duce spre dezlănțuirile apocaliptice atomice, sînt descrise aici momentele de groază ale ireparabilului, sînt nuanțate aici funest, sumbru (evocarea muzicală este cea a unui peisaj mort, lunar) momentele consecutive stingerii vieții pe planeta noastră. Finalul, însă, este pozitiv, optimist — nu în sensul facil al termenului, bineînțeles — demonstrînd parcă faptul că o asemenea derulare a istoriei nu poate aparține unei realități propriu-zise ci se datorează unor dimensiuni ale ab-

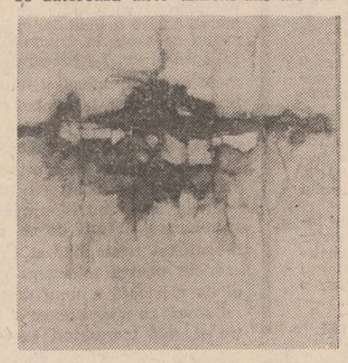

surdului. Nu ne propunem aici să insistăm asupra datelor componistice ale partiturii; subliniind însă mesajul acesteia, vom spune că avem de a face cu o lucrare deosebită care se înscrie oarecum pe traiectoria unor creații ca de pildă cea a „Ucenicului vrăjitor" — și mă gîndesc în primul rînd la poemul simfonic cu același nume, compus de Paul Dukas — factura ei fiind tradițională ca mod de punere (și rezolvare) a problemei.

Un alt tip de programatism, inspirat însă din aceleași preocupări de intensă conștiință cetățenească, ne propune tînăra compozitoare Maia Ciobanu în **lucrarea simfonică „Pămîntul trebuie să trăiască".** Programatismul nu mai este aici de factură narativă. El este înlocuit de tușa impresionistă, sintetică, scenariul fiind condensat într-o „rezultantă" a impresiilor compozitoarei și meditează asupra acestei teme atît de actuale. Și aici, culorile sînt contrastante, celor ale unor realități investite cu valențe de deziderat opunîndu-li-se cele ale unor trasee ale viitorului sumbru la care poate conduce nesăbuința. Lucrarea, de dimensiuni mici, este extrem de concisă în ceea ce privește exploatarea subiectului. Spre deosebire de partitura lui Theodor Drăgulescu, Maia Ciobanu exprimă numai atitudinile posibile în fața acestei probleme de optiune pentru viitor. Ceea ce personalizează distinct lucrarea este sentimentul de regret (din nou, nu facem apel aici la analiza datelor componistice ale lucrării), regretul că omenirea a ajuns să-și pună asemenea probleme, regretul că, în loc să se preocupe de desființarea „petelor" de sărăcie și ignoranță încă mult prea prezente pe Terra, omul se gîndește mereu la pericolul pe care îl reprezintă războiul, acest flagel împotriva căruia se ridică popoarele.

Viorel Cretu

Ion Petra nu voia să mai discute pe tema sedinței încheiate. Ideea lui fixă: manuscrisul fostului gardian, despre Ulea, trebuia pus la adăpost. Solpan se răzbună:

— Din acest punct de vedere, omul continuă să fie într-o lungă preistorie. Rimează în pămînt și ascunde. Rimează în pămînt și ascunde. Rimează în pămînt și ascunde. Ca pe vremea tezaurului de la Pietroasa.

— Care nici n-ar fi dacă nu l-ar fi ascuns, **mon vieux**, șopti Midorovici.

O luară pe lîngă parc, ocolindu-l prin spate. De aici nu se vedea ce scrie pe soclul bustului lui Ciprian Porumbescu. Doar linii și note. Solpan oftă.

— Marele meu defect e că nu știu citi notele muzicale.

Apoi, ca o tresărire:

— Să transcriem povestea în alt limbaj. Pe note muzicale, de exemplu.

Tot Midorovici se dovedi în posesia harului divin:

— Cînd vrei să nu **ți se** găsească ceva, îl ascunzi în minte...

— Din gură în gură, se uită la el neîncrezător Solpan.

— Din gură în gură.

Ion Petra simțea cum o necunoscută emoție, ceva semănînd cu băutura cea tare gustată la doctorul Szilagy, îi înfierbîntă pieptul, pleacă pe vasele coronariene către umeri, arde în scobiturile oaselor, coboară, curge, merge la vale pe cărarea mușchilor, pe poteca venelor, pînă-n vîrful degetelor. Îi părăsi fără să le spună un singur cuvînt.

Începu din seara aceea, întîi cu o lectură globală, în gura mare.

— Oricum, se vede că-i trăit, comenta Lia din cînd în cînd, dar cu interes. Mai aduse cafea. Maică-sa dormea fluierînd pe nări. Motanul se lățise pe masă. Îi prinse ora unsprezece; sărîră peste doisprezece. La trei, ajunseră în pat, nedorind să-și vorbească și trăind una dintre puținele clipe în care nu se certau. De gîndit, gîndeau fiecare altfel.

Lia: Nu trăiește el, nu mă lasă nici pe mine să trăiesc. Terorizează pe toată lumea cu acest Ulea al lui.

Ion Petra: Iar n-a înțeles nimic. Totul e zadarnic. De fapt nimeni nu comunică cu nimeni. Condamnați la singurătate.

În camera de alături, soacra visa o turmă de bivoli. Dădeau s-o ia în coarne, cînd să fie gata-gata, treceau pe lîngă ea. Șuierăturile pe nas veneau sincopate. Pericol de criză cardiacă. Nu avu loc.

Lia: N-ar fi exclus ca, din cauza acestui Ulea, să înnebunească. Avea dreptate negustorul care-l refuză pe Balzac (alți bani, alte promisiuni), spunîndu-i: Domnule, dumneata nu ai altă avere decît capul. Garantezi cu creierul. Dacă înnebunești, mi-am pierdut banii. Are slujbă, are leafă, dar...

Ion Petra: Sînt și femei care se sacrifică. Shakespeare: „Femeia îndărătnică". Asta a vrut să demonstreze bătrînul... Probabil e unicul lor mod de a rezista.

Lia: Bărbatul vecinei se vrea campion la alergări. Fuge pînă crapă. Crapă. Acum, ea împrumută de ici, de colo. Asta-i cînd te măriți cu unul care se vrea campion. Ei vor totul sau nimic. Nu-i sigur că obțin totul, dar e sigur că ție îți rămîne nimicul negru. Noroc că n-avem copii.

Adormiră fără să-și dea seama cînd.

Ion Petra visă: că ședința nu se terminase și Solpan vorbea, în picioare și arătînd spre fereastră. Îi trebui oarecare timp să priceapă că explica în ce constă metoda de a afla adevărul despre situația însămînțărilor. Ridică receptorul, ceru să i se dea legătura cu primarul din Mușloveni, căruia îi spuse că, după primărie, stă un tractor nereparat. Sala urmărea cu atenția încordată. Prin fereastră se vedea tractorul cu pricina, un „Utos" roșu. Primarul încerca să-l pornească, fără a reuși. Vedeți? zicea Solpan. Am avut dreptate? E defect sau nu-i defect? Sala aplaudă. Apăru un articol combativ, lăudat de Panait, cu cuvintele: Din cînd în cînd o mai nimeriți și voi. Cînd să-și tragă mîna din mîna lui Panait, își dădu seama că încă avea la el scrisoarea suplicantului care nu trebuia să ajungă la Pelerini. Lume multă împrejur, ca la orice ședință cu inspector de la eșalonul superior. Oglinzi dreptunghiulare cu rame plînse-n bronzuri sălcii. Trecu, pe vîrfuri. Curechianu, directorul sălii de spectacole. Bagă-mi-o direct în buzunar, îi șopti Panait, împingînd către el pieptul, bombîndu-se caraghios. Pliculi era prea mare, iar buzunarul mic. Trebuia căutată altă soluție, se sperie, uitîndu-se împrejur. Exclus să nu mă vadă cineva! Exclus să nu ajungă la urechile suplicantului... Căuta, transpirînd...

Lia visă: Treceau berze, treceau berze, treceau berze... Cerul era negru, negru.

Ion Petra visă: Se făcea că visa și el își dădea seama că era prins de acel vis ca de o țesătură sălbatică: liane verzi, rădăcini roșii mirosind puternic a apă stătută, a mîl și pești putrezi. Era și nu era el bărbatul în uniformă, veston de ofițer, distingea bine forma dreptunghiulară a epoleților, umerii vestonului vătuiți, i se părea că vede sirul nasturilor încheiați exact pe linia unde se îmbină în torace, coastele. Dificultatea era că omul stătea la o fereastră: de afară pătrundea o lumină ploioasă. Totuși, în aerul gri se făcu o spărtură: era el. Își recunoscu profilul — nasul gros, orbita grea. De ce în uniformă? Gîndul îi patina pe suprafețe lucii, noaptea se răspîndise peste oraș, înghețată. Lia avea să facă scandal pentru că tinea fereastra deschisă, frigul care pătrundea pe sub usi pînă la maică-sa sforăind dincolo. Dar cu aceeași luciditate involuntară care-l făcea să înțeleagă că visează, cu aceeași luciditate rea, amară, avu conștiința că e singur într-o încăpere goală — nici o mobilă, în afară de perdele putrezite, că priveste în noapte un oraș necunoscut, că fusese abandonat, și de Lia, și de maică-sa, și de Solpan, și de Midorovici... Înaintea ochilor lui se întindeau periferiile gunoioase ale unui mare oraș: grămezi de cenușă, urmele incendiului mocnit, lenes, ardere puturoasă, tînguită, murdară. Unde erau toți? se sfîșia sufletul cuprins de jale... Plecaseră, îl părăsiseră pentru totdeauna în aceste locuri pradă pustiului...! Plînsul îi rupse respirația, era altceva decît spasmele, sufocările de noapte... Durere, tristețe, jale, stări de care nu fusese niciodată conștient că se află în ființa sa. Trezirea fu bruscă și totală: revenea la realitatea nopții de aprilie, picioasă, fără nici o strălucire, cuprins de amărăciunea aceea nemaicunoscută și în care rămase mult timp, nemișcat și înspăimîntat să nu i se întîmple ceva groaznic. În această maximă încordare își trecu pe dinaintea ochilor întregul film al faptelor lui Ulea, ca pe o rugăciune în măsură să-l facă să îndepărteze pericolul. Dă-mi un semn, că-mi primești ruga... Dă-mi un semn... Un singur semn...

Nu primi nici un semn. Nici în noaptea aceea, nici în cele care urmară, cînd, cu mici modificări, relua aceleași vise și se trezea în zori pustiit.

★

Reveni la Arhivele Statului, cu gîndul să forțeze primirea maculatorului. Trebuia să scape de acest obiect care, simțea imprecis, constituia punctul de unde pornea totul, ca un misterios emițător de radiații necunoscute... De astă dată, Dimitriu fu mai categoric și mai puțin respectuos. Invocă legea succesiunilor speciale dată de Bibescu și regimul înscrisurilor cu caracter testamentar.

— Dacă-i vorba de testament, ar trebui spus că toți sîntem moștenitorii acestui fost ofiter român. Căci fără d-alde Ulea...

Ion Petra găsea că Dimitriu trebuia convins cu argumente practice: atîtea lucruri de preț s-au pierdut numai din cauză că au eșuat în colecții particulare sau au ajuns în mîinile unor necunoscători. Chiar bine intenționată, ignoranța tot are un caracter toxic. Însă nu-l vei îndupleca pe Dimitriu, invocînd răspunderea lui în fața generațiilor viitoare. Trebuia altceva, altceva...

Frămîntarea îl făcu, deopotrivă, mai inspirat și mai nefericit. Mai inspirat: fiindcă în acea zi de aprilie a fost pentru prima dată cînd a rostit noțiunea de „omul susceptibil-suspicios" și a condiționat-o social-istoric. Dimitriu reprezenta un fenomen mai larg, o categorie de oameni care nu-și găsiseră locul în raport de timp, de eternitate... De aici neîncrederea și respingerea tuturor soluțiilor simple, prin care prezentul devenea viitor, ceea ce era și cazul cu depunerea maculatorului la Arhive. Iar în spatele lui Dimitriu, cu tot zîmbetul lui de purpură, se afla Panait... De aceea se și grăbi să primească condițiile lui Dimitriu: un rezumat după maculator, cu asumarea întregii răspunderi.

— Răspundere pentru ce?

— Pentru adevăr. Sau pentru utilitate... Sau, mă rog, că nu mie îmi aparține inițiativa...

— Te cuprinde greața, califică Solpan faptele. Îți vine să borăști.

Ion Petra redactă grijuliu rezumatul.

„În seara zilei de 23 spre 24 august, 1944, colonelul român Ulea, în timp ce lua masa la popota unității situată între unități germane, aude la radio proclamația către țară. Din proprie inițiativă organizează lupta sa împotriva cotropitorului fascist. Convoacă imediat la punctul de comandă al regimentului pe toți ofițerii aflați la popotă. Le expune situația, le arată sensul datoriei și riscurile ei. Nu întîmpină nici o opoziție. Dimpotrivă. Entuziasm general. Un plan bine alcătuit are în vedere dezarmarea trupelor germane. Se trece la acțiune. E ora 23,30 cînd se trimite ordinul-plan. Protejate de întuneric, subunitățile române trec la dezarmarea nemților, pe care-i încercuie în localități. Primul mare succes: capturarea bateriilor de tunuri grele și a.t. Germanii dau alarma, dar e prea tîrziu. Bateriile sînt pierdute pentru ei. Comandantul german recurge la stratagema tratativelor. Ulea să explice acțiunea. Eșec și de astă dată. Contramăsura germană e dejucată de români, întărîrile capturate, liniile întrerupte. Întunericul, pădurea, inteligența și curajul în primul rînd concură la acest succes. Au loc lupte: morți și răniți și de o parte și de cealaltă; românii fac o adevărată risipă de ingeniozitate..."

Lia, ca de obicei, îi citea peste umăr. De cînd i se trezise suspiciunea că scrisul de noapte al lui Ion Petra era îndreptat împotriva ei? Consimți ca ea să dicteze și puse totul pe puncte; ore, zile.

1. La Valea Largă, soldații români, somați de patrula germană, răspund cu parola cunoscută, li se permite intrarea, ca apoi să se răspîndească în trăgători și să-i încercuiască pe dușmani. 2. Nemții aduc forțe noi, înconjoară, la rîndu-le, satul, dar un țăran bătrîn îi pune pe-o pistă falsă — intenționat — spunîndu-le că lupta fusese din cauza confuziei: românii crezuseră că în sat au intrat sovieticii, de aceea s-a tras. Germanii cred, fără să simtă că, între timp, românii pun mitralierele pe aceste ajutoare și nu le lasă decît șansa predării. 3. Punctul de comandă german e izolat, prin tăierea legăturilor telefonice. 4. Nemții amenință cu represalii care constau în împușcarea tuturor ofițerilor români și al treilea soldat. (Lia: Ceea ce reprezintă un „progres" față de metoda decimării, aplicată de romani). 5. Lupta continuă. Fasciștii se dedau la jafuri și deportări. Ostașii români căzuți prizonieri sînt înhămați la căruțe și biciuiți.

— N-ar fi mai bine să sistematizăm metodologia?

Deci, după:

a) amenințarea cu moartea și trecimarea.

— Cum?

— Trecimarea? exclamă Lia. Fiecare al treilea ostaș împușcat; Recurg — fasciștii — la:

b) înhămarea la căruțe și biciuirea prizonierilor români;

c) schingiuirea și uciderea bestială a prizonierilor români.

Se opri din scris. Voi să vadă din nou pasajul. Lia citi: „Îl prind și-l schingiuiesc și, după aceea, îl împușcă; cadavrul e spînzurat cu capul în jos...".

— O, doamne, zise Lia... E tîrziu.

Nu continuă. Cu riscul de a se repeta acele vise de jale și singurătate. Cîteva zile îl tentă ideea să ardă maculatorul, iar cenușa s-o împrăștie peste grămezile de la marginea orașului. Oare trebuia să țină minte aceste atrocități? Cu adevărat trebuie memorate și transmise? Cui? Pentru ce? Văzu la televizor un film despre atrocitățile din sudul Asiei — piramide de cadavre în putrefacție, movile de cranii împinse prin mlaștini de lamele buldozerelor, zeci de mii de morți în gropi comune, peste care nu se turnase var din cauza lipsei de var...

Umbla năuc prin oraș. După aceea porni la o adevărată vînătoare de ședințe, consfătuiri, schimburi de experiență, adunări festive, instruiri etc., oriunde putea găsi un loc într-un prezidiu și nu era întrebat nimic. Ce sens are viața acestui fost colonel Ulea? se gîndea, copleșit de fluviile de cadavre pornite spre el de pretutindeni. Cam în vremea aceea îi veni pentru întîia oară ideea că acel fost colonel Ulea ar fi putut fi el însuși. Poate chiar era...

Fragmente din romanul „Scrisorile venețiene".

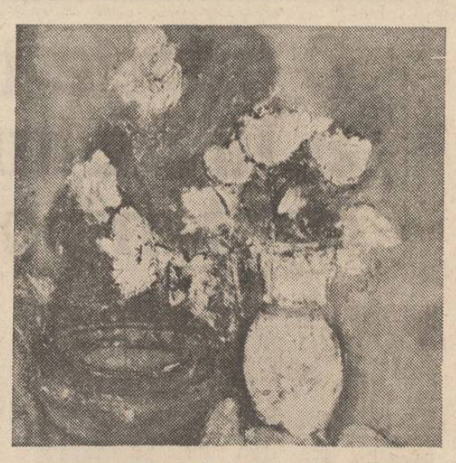

Iacob Lazăr: „Flori"

aurel m. buricea

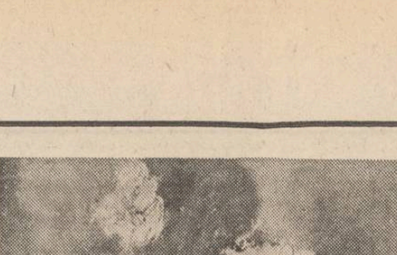

sentimental, sub lună

cu toate aceste trădări m-am deprins
învățate noaptea cu trudă și migală
de zboruri orbit lîngă un cer respins
și-am trecut prin viață în costum de gală.

la tîrguri de vară am expus lucrări
în schimbul amarei clipe de iubire
vîndut-am tinerețe și-am cumpărat cărări
cînd inima mea era piatră de zidire

mai bogat decît toamna cînd eram stăpîn
pe aceste sentimente ruginite de lună
uitate-n amintiri ca-ntr-un pod cu fîn
și sărăcit de timp aud cornul cum sună

pădurea de ulmi m-a vîndut pe-o stea
și fruntea-mi fulgerată de-un dor păgîn
mai poartă cicatrice din noaptea grea
și vînătoarea n-am putere s-o amîn...

lacrima dimineții...

marea respiră ca un copil în somn
valurile vremii șterg pașii tăi
și plaja are pulsul unei fiare rănite
e noapte și razele lunii sîngerează-n scoici pustii
un ochi rătăcit soarbe privirea depărtărilor
și-n camera unor evenimente senine
cu pereții căptușiți cu floarea-soarelui
poetul și-a acoperit masa de scris
cu galbene flori de tei
iar mîna care scria poeme de dragoste
tremură ca un fluture orbit de lumină
și nu mai poate să deseneze chipul tău rătăcito
doar satul sub magnetul lunii
își trage noaptea peste singurătate
ca pe o cergă albastră ciuruită de stele
și prin văzduh amintirile mele plîngînd
tremură universul în lacrima dimineții...

poem pierdut

în cîteva nopți albe ochii singurătății
cu degete de miresme de tei au pipăit
prin revistele îngălbenite de timp
poemele mele de dragoste dar vai o vară toridă
a topit literele noastre adorate și n-a mai rămas
decît lumina lunii strivită-ntr-un caiet albastru
cîteva numere mai amintesc de tinerețea noastră
încerc să învăț navigația uitării pe de rost
cîmpia alunecă sub pleoapa zilelor fără odihnă
o cumpănă de fîntînă la marginea depărtărilor
carul mare răsturnat în mirîștea copilăriei
toate metaforele lumii s-au risipit pe cărarea girlei
încît lucrurile gîndite se fac cuvinte
zadarnic caut poemul pierdut litere de plumb topit
aud cum pulsează în viața mea ca un zbor de lebede
răsfrînt în amiaza clocotind de sete...

marius stănilă

Patrie în anotimp

Deasupra țării se boltește cerul
Ca un ram de măslin și se sparge în fluturi și flori:
Și dacă lumina cade albă și dreaptă e semn
Că frunțile noastre n-au obosit de istorie –

Cum să nu iubesc aceste pămînturi în care
Cade primăvara ca un vis al cocorilor,
Aceste pămînturi la care trag anotimpuri visate
Ca niște corăbii – cînd se dezleagă mierea din ierburi

De cîntec, Patria mea întrind în anotimp
cu oameni și flori laolaltă:
Topesc luceferi palmele cîmpiei –
Gura de rai se leagă de noi cu un fir de iarbă.

Întru numele tău

Lîngă tîmplele țării trăim și visăm
în cîmpuri de rară obîrșie, noi, visătorii statornici:
om lîngă om și munte lîngă munte. Semn
de neclintire: veac lîngă veac, mileniu lîngă mileniu:
cresc bucuriile în Patrie asemenea
grîului – semnul cel mai înalt și mai glorios al Cîmpiei,
asemeni fabricii, păduri de stejari de unde în răstimpuri
se-arată și ne privesc îndelung incoifații strămoși,
lucitoarele riuri subțiri. Tot ce știu, tot ce știm
am învățat de la Patrie: vorba și portul
străvechiul ei sînge și sunetul pur al luminii.
Eu numai cu laudă vin să slăvesc pe jertfiți
întru Numele Tău, Românie, eu numai cu laudă vin
să-ți slăvesc visătorii curați – Comuniștii.

Artă poetică și dialog

Eu stau singur și drept în auzul
Limbii Române:
O cîmpie străveche-mi colindă cuvintele,
scriu dintr-o Patrie veșnică, scriu
din furnalul nestins al istoriei
cel care își aruncă drept șarjă eroii – de la
de din vale de Rovine
Ca de din munte de Tatra – scriu
despre zidirea de Patrie în Patrie, scriu
cu visul și lacrima și sîngele acestui popor
între popoarele lumii călcînd cu demnitate țărîna
arînd ogorul și crescîndu-și pruncii:
„Fericite, fericite – vă spun – de trei ori fericite
truditoarele Patrii de grîu! Asemenea
marilor fluvii cu mers liniștit și egal
ce nu-și ies din albii nicicînd –
ELE NU VOR SECA NICIODATĂ!

Dinspre seve spre cîntec

Vară în Carpați și în jur cît n-ajunge privirea.
ascunse puteri dinspre seve spre cîntec
Sînt mori lucrătoare în Patrie, vetre
de foc fără somn unde focul
respiră metale cum floarea caișilor roua.
Tăceri glorioase pe dealuri, pe munți și memoria
lungă a pietrelor umple
din scoarță în scoarță istoria. Semn am lăsat:
unde pasul sau mîna lucrară la Patrie.
vibrează sîngele în temelii
mai tare și mai adînc decît verbele
cu care mă rog –

„veac douăzeci, veac al neamului meu,
du-te și du-te pe fericite cărările păcii!"

ion mărgineanu

iubirea

tu așterni mereu pămîntul la supunere și cazi
roată aspră-n rostul lumii între mîine, ieri și azi
eu împing mereu viața înspre tine dulce cînt
îl faci fagure de miere, curcubeu în bob răsfrînt
ai topit povești în leagăn, și le-ai dat formă de dor
și-ai umplut cu Doine brazda fructe-n ram strălucitor
și-ai lăsat-o prag de casă, foc de veghe la hotar
și-ai tocat urgii barbare înfipte-n abecedar
rămînînd aceeași frunte truditoare, sacre mîini
ca fîntînă-n care vîrsta șlefuiește-n crez lumini
se rotesc orgolii, timpul se întoarce spic sub ploi
orologiu sfînt al țării crești iubirea ei în noi

diptic prelungit

cînd mă va chema pămîntul se va prezenta doar gîndul
și el poate șchiopătînd tot de mine întrebînd
nu știu cerul cum mă cheamă gîndu-n bice se destramă
tot de mine întrebînd printre răni alunecînd
nu va ști că sînt pămîntul care duce-n spate vîntul
șchiopătînd, tot șchiopătînd peste moarte fredonînd...

★

singurătatea, cîrpă de șters praful, aparente flori și cuib de viespi
rănile din care cerul crește abia cînd se sparg norii, vai, vai și iar
vai! pus-am atîta prinsoare pe viață, cascadă ce moare...

★

numai cu inima se-ntîmplă să fim noi două pietre tari
și geană lumii, rază frîntă prin ghinda bunilor stejari

eu pe cărări nerotunjite voi presăra suspinul rar
tu lacrimile împletite, veșmînt al ferigii, amar
și precum orga desfrunzită în dosul literei dispari
răbdare grea neprihănită ca marea-n os de marinar
eu împrumut vremelniciei mistria, falnicil zidari
tu cară prospețime gliei hrană plopilor avari
și numai inimă te-mplintă în pașii lumii grei și-amari
poemul fi-va raza frîntă în cele două pietre tari!

tăcere diamantină

unda goală, trandafirie nu era nimfă în final
ci felul razei de-a înscrie sudoarea dincolo de mal
armurile ușor fardate de sare le alinia
apoi se-ngîndura pe spate și-a strai virgin se subția
tăcerea ei diamantină e-o avalanșă de poveri
care de sînge se alină trecînd ca bobul prin dureri
raza-i memorie în trepte, eu sînt doar înlăuntrul ei
care invață cum s-așteapte porțile-nchise-a unor zei
statura ei trandafirie e totuși nimfa din fundal
stătuta rugă-n veșnicie, logodna putredului val...

film

Cultura cinematografică

Multă vreme, „cultură de cinematograf" a avut o nuanță peiorativă; adică atîta vreme cît filmul, deși se revendica drept a șaptea artă, trăia doar pe seama unor rudimente ale celorlalte arte și cînd, apropiindu-se de istorie de pildă, — una din principalele sale obsesii —, nu se dovedea apt să trateze altceva decît latura romanțioasă a acesteia, în stilul dramoletelor de bulevard. Sigur că nici astăzi nu se poate spune despre orice film că e artă și nici astăzi filmul nu se simte obligat să fie fidel istoriei pînă în amănuntele sale, dar a reușit să ne convingă că este, pentru marele public, unul din cele mai democratice, mai complexe mijloace de acces la artă. Faptul că mijloacele video cîștigă tot mai mult teren și devin tot mai accesibile face să se poată vorbi cu seriozitate despre un „nivel cultural vizual", despre un public format, capabil să participe la o dezbatere reală pe teme istorice, politice sau sociale. Dacă reușita unuia sau altuia dintre filme mai poate fi pusă la îndoială, prin filmele sale cele mai bune cinematograful și-a dovedit competența și capacitatea de a ataca oricare din marile probleme care frămîntă umanitatea, fără ca prin aceasta să devină mai puțin accesibil.

Popularitatea unui film nu este numai o chestiune de încasări, ci dovada interesului și capacității publicului însuși; și nu întîmplător, pe lîngă prospectarea prezentului, filmul se întoarce spre trecut, spre istorie; un fapt istoric din care nu se trag toate învățăturile cuvenite, riscă să se repete la nesfîrșit, sau să se piardă fără urmări și insistența cu care filmul se întoarce la momentele celui de-al doilea război mondial, de pildă, denotă conștiința de sine a celei de-a șaptea arte — conștiința menirii și a datoriilor sale în formarea opiniei publice.

Seriozitatea cu care filmul românesc a abordat, încă de la început, istoria, se datorește și faptului că avea înainte o experiență mondială care dovedise îndeajuns interesul publicului pentru trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat. Că noi făceam superproducții istorice în momentul în care în

cinematografia mondială foamea pentru filmul de mari dimensiuni scăzuse intrucîtva, dovedește că fiecare cinematografie la rîndul ei trebuie să treacă prin cîteva experiențe obligatorii, fără de care nu se poate vorbi de formarea unui public. Nu întîmplător, vreme de aproape două decenii filmele cu cel mai mare număr de spectatori au fost cele istorice și dacă astăzi ele nu se mai produc cu aceeași ritmicitate, aceasta se datorește în primul rînd conștiinței că schema superproducției nu se poate repeta la nesfîrșit. Inevitabil, filmul istoric părăsește culmile pe care le-a epuizat și coboară spre zone mai dense, în care istoria nu mai are acel aer de generalitate semnificativă, nu numai prin culmile și excepțiile sale, ci și prin ceea ce îndeobște se repetă.

De la **Dacii** la **Mihai Viteazul**, la **Tudor**, la **Speranța** și **Labirintul**, la filmele dedicate celui de-al doilea război mondial, apoi la **Lumini și umbre**, la **Puterea și adevărul** sau **Clipa**, este nu numai drumul de la prospectarea istoriei celei mai îndepărtate și pînă la cea mai apropiată de zilele noastre, ci și un drum pe care filmul și-a clarificat o anume viziune asupra istoriei. A avea o istorie nu este de-ajuns. Mai este nevoie și de a o înțelege, pentru a putea trăi și mai departe în spiritul acestei istorii. Prin audiența sa publică, prin efortul de obiectivare și nu în ultimul rînd prin eforturile sale artistice, filmul nostru istoric și-a adus o contribuție însemnată în edificarea conștiinței naționale. Chiar fiind numai o poartă care deschide interesul publicului pentru istorie, filmul își justifică existența și dreptul de a se număra printre drumurile de acces la cultură.

Nicolae Mateescu

De la cuvînt la imagine

Dumitru Carabăț, cunoscut scenarist și cadru didactic la I.A.T.C., ne propune în recentul său volum*) o incitantă teorie a ecranizării literaturii narative avînd drept model opera cinematografică datorată cineastului italian **Luchino Visconti.** Opțiunea teoreticianului român este motivată de faptul că filmografia marelui realist italian are un potențial teoretic neexploatat, propunînd aproape prin fiecare titlu idei și rezolvări ce dezvăluie amploarea, dinamismul și varietatea relațiilor dintre texte de naturi semiotice și estetice diferite.

Fără a îngusta aria analizei, alegerea operei unui singur cineast pentru un demers atît de ambițios impune însă traversarea dificultăților generate de studiul traseului de la o structură finită (literară) la alta (aceea a operei filmice). Geneza ecranizării este înscrisă sub presiunea unei interesante observații făcute de **Jean Piaget**, referitoare la „inexistența începuturilor absolute", observație care invită în mod necesar la luarea în considerație a realităților obiective în inepuizabila lor devenire istorică.

Principalele categorii ale procesului de ecranizare văzut de autor într-o perspectivă structuralistă fac parte dintr-un sistem bine articulat, fiecare avînd însă o relativă independență, după cum ele sînt înscrise și într-o anumită ierarhie menită a valorifica generalizările sugerate de analiza unor anumite opere.

Suma acestor categorii — alegerea operei literare, atitudinile valorizatoare cultural-estetice față de textele alese, transmutarea cinesemiotică a textului, noua structură a operei filmice, reconfigurarea narațiunii, afirmarea unei noi viziuni auctoriale asupra lumii și remodelarea stilistică — este dedusă dintr-o serie de ipoteze teoretice referitoare la ansamblul operei viscontiene.

Diversitatea „formulelor" de ecranizare practicate de cineastul italian generează noi interpretări referitoare la răspunsurile estetic-etice oferite întrebărilor existențiale cuprinse în textele inițiale **(G. Verga, J. Cain, Thomas Mann, A. Camus, F. M. Dostoievski, G. T. Lampedusa, E. Medioli, G. Tes-**

tori etc.). **Dumitru Carabăț** subliniază cu argumente convingătoare necesitatea, în cazul ecranizărilor, a unei duble lecturi orientate divergent (atît în direcția textului, cît și în direcția lumii reale) pentru valorificarea de către cineast a ceea ce este latent, virtual în textul inițial.

Lucrarea, constituită pe baza unei teze de doctorat, se încheie cu un capitol dedicat ecranizării literaturii române în care autorul evidențiază aspirația cineaștilor noștri de a cuceri identitatea socio-culturală, națională a surselor, implicit de a construi un limbaj propriu în complexa operă de transmutare a operelor literare pe ecran. Amploarea acestui proces, privit în perspectivă istorică, implică circa o treime din totalitatea producției autohtone, justificînd concluziile necesare, în special, pentru ultima perioadă, privind diversitatea criteriilor de selecție, geneza unor formule progresiv structurate pe înțelegerea tot mai profundă a autenticelor raporturi posibile între opera literară și cea filmică.

Chiar dacă unele concluzii sînt discutabile, iar ansamblul construcției teoretice este invadat uneori fără suficiente justificări de o abundență de citate din sursele clasicilor structuralismului, dacă unele exemplificări sînt mai puțin fericit alese (Alexandru Lăpușneanu, ca ecranizare), iar filmografia ecranizărilor românești mai cuprinde inexactități, lucrarea lui **Dumitru Carabăț** îmbogățește considerabil patrimoniul contribuției noastre într-un domeniu cu puține titluri de referință.

Călin Stănculescu

*) **Dumitru Carabăț: „De la cuvînt la imagine", Editura Meridiane, 1987.**

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLIV)

NAȘUL CUVINTELOR

De fapt, ar trebui să intitulăm evocarea de față, dacă ar trebui să respectăm un titlu al poetului, „Nașul vorbelor", sonet care se încheie cu distihul : „Cuvînt de-au fost, au dac-au fost voroavă —, / Io le-am născit, Io le-am săltat în slavă !".

Fiindcă la acest poet, vorba a căpătat nume, ca la Cantemir, și a devenit cuvînt.

Tocmai în aceasta și stă marea dificultate de a scrie despre **Tudor George** (născut la 3 februarie 1926, în comuna Ulmeni, în apropierea Oltenitei, la Dunăre, pentru a copilări și a se forma ulterior, în cartierul muncitoresc bucureștean Pleșoianu-Grivița). Aici absolvă cursurile Facultății de drept din București, fiind licențiat în Științe juridico-administrative (1949).

Îl pasionează, în același timp, și le urmărește cu fervoare, cursurile de literatură comparată de la Facultatea de filologie, susținute de marii profesori și cărturari George Călinescu și Tudor Vianu, determinante pentru formația literară a lui Tudor George.

De altfel, încă de timpuriu, de pe cînd era în clasa a IV-a primară, Tudor George (alias Georgescu), publică versuri școlărești, desene și rebusuri în „Universul copiilor", unde amfitrion îi era Moș Nae, scriitorul Nicolae Batzaria.

Mai colaborează frecvent la revistele umoristice ale epocii, susține cronica de artă plastică la „Fapta" lui Mircea Damian și cea sportivă la ziarul „Sportul".

Debutul în volum se produce tîrziu, în 1957, cu „Legenda Cerbului", căruia i-au urmat mai mult de peste 30 de apariții editoriale. Ca să nu mai vorbim de prezența sa asiduă în întreaga presă literară, implicit, de nenumărate ori, pînă azi, în „Luceafărul".

Și cum credem că, odată cu aceste informații preliminare, ne-am îndeplinit atribuțiile de „notar de uliță", cum ne numește Adrian Păunescu în ultima sa masivă carte „Locuri comu-

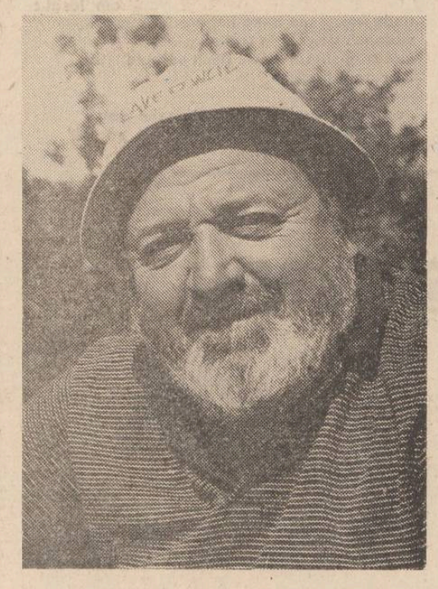

ne", să încercăm să pătrundem în intimitatea operei lirice și eseistice a lui Tudor George, operă bruiată tot timpul de biografia sa. Opera sa cuprinde în egală măsură legende, balade, imnuri, sonete, poeme, o epopee, traduceri, o **notă a autorului** la antologia „Turmele soarelui", Biblioteca pentru toți, notă scrisă la 13.III.1983 (volumul este tipărit în 1985), precizînd :

„Volumul prezent a fost alcătuit pe genuri literare și într-o ordine preferențială sugerată de mine. Deși, din ampla mea operă poetică multe lucrări reprezentative au rămas în afară, îmi exprim bucuria și satisfacția că această antologie apare sub auspiciile unei colecții de prestigiul și popularitatea «Bibliotecii pentru toți»".

Numărindu-mă și eu printre cititorii și confrații pentru care lectura poeziei și eseisticii lui Tudor George e totdeauna plăcută, nu mă pot abține de a face unele comentarii, cu toate că îndeosebi în anii din urmă, mi-a fost dat să colaborez cu acest admirabil om și literat de primă mînă și la revista „Urzica", la Perpetuum comic, la concursul național de epigramă, unde vasta sa cultură în acest domeniu și disponibilitățile sale și-au spus din plin cuvîntul.

Ceea ce ar trebui să precizez e că faima de mare boem a lui Tudor George-Ahoe a rămas numai în versuri și în amintirea unora dintre noi. Ne dăm seama că dincolo de reputația de conviv al cercului de literați și artiști de la Singapore, opera sa, bătută cu meșteșug ca arama, simfonic orchestrată, e cea care primează. E uimitor să constatăm, după datările scrierilor, cît de îndelung a fost travaliul lui Tudor George, uneori, de cele mai multe ori, ani la rînd în anonimat. Fiindcă el, deși în virtutea unei apropiate prietenii cu cavalerul Mărgărit (cel ce slujea singaporeanul rit) este în același timp contemporan și cu precocele Nicolae Labiș, care debuta cu „Puiul de cerb" încă în 1956, la 21 de ani neîmpliniți. Sînt însă în antologia „Turmele soarelui" care atestă încă în 1951 marea experiență literară pe care o cîștigase, scriind încă din copilărie, Tudor George. Dar poetul, în barochismul său, post-festum ne apare și ca un protocronist, fapt cît se poate de firesc la un autor ce însuma practic întreaga gamă a poeziei noastre din toate timpurile.

Nimic mai simplu și mai complicat de aceea decît a scrie despre opera atît de amplă a lui Tudor George. Vom recurge de aceea la referirile critice și propriile mărturisiri, extrem de adevărată părîndu-ni-se aprecierea lui Mihai Ungheanu din prefața la antologia amintită din „Biblioteca pentru toți", potrivit căruia, „ceea ce-l detașează pe Tudor George de contemporanii lui este luciditatea programului său artistic, conștiința literară a propriei opere, forța de a impune un capitol de istorie literară ignorat și de a duce pînă la capăt «lupta cu îngerul» (aceasta e echivalența metaforică pe care i-o conferă comentatorul poeziei respective — nota noastră). Poezia lui Tudor George marchează o victorie patetică asupra timpului prin cuvînt".

Tudor George este considerat și astfel se consideră și el însuși un autor, aparținînd, estetic vorbind, stilului „baroc". Iată, de altfel, propria mărturisire : „Orientarea mea către baroc se datorează în bună măsură «întîlnirii» cu **Istoria hieroglifică**, această grandioasă lucrare și unică în concertul european al culturii. Pot să spun că limba modernă nu este atît de colorată și nu este atît de finită, rotunjită, în tentativa ei de așezare, de ființare puternic literară, ca în scrierea lui Dimitrie Cantemir. Atît Gaudi cît și Dimitrie Cantemir au dus la bun sfîrșit opera lor, dintr-o mare dragoste față de materialul cu care au lucrat. Primul cu spațiul, coafînd parcă aerul cu construcțiile sale exuberante, pline totodată de sublim și evlavie. Al doilea, Cantemir, organizează noționalul, face operă de filolog temeinicind o limbă, lupta lui cu îngerul este lupta cu cuvîntul. Asemeni lui toți poeții care-și merită numele". Implicit, Tudor George, adăugăm noi, care și-l merită cu prisosință. „Excesul de tehnică, subliniază criticul și istoricul literar Al. Piru, face din Tudor George un poet barochist". Sonetul „Baroc" din glosa „Coroană de sonete" este iarăși un argument care pledează pentru barochismul lui Tudor George : „Program-Arhitectonic de sonete ! / Dă-mi sevă, tu, proliferante muguri — / Dispersele frunzarelor belșuguri — / Artezianul trunchi să mi-l desfete! // Din muguri stîrnă-mi crengi, din crengi dă-mi muguri / Buzate frunze dă-mi, ce-or să se-mbete / De sărutarea suplelor comete / Cu rod focos în plisc, cu jaru-n struguri ! // Naturii va să-i corectăm programul : / Eliberat haotieelor norme, / Barocul cel prolific, cu tot neamul, / Îl vom planta-n electrizate forme ! / Profil concret vei da, vei fi în stare. / **Tu, Literă — sămînță grăitoare !**".

Unii cititori ne-ar putea reproșa că facem abuz de sonet și arta lui desăvîrșită, dar cum n-am face-o în anul cînd a apărut fascinanta „Carte a sonetului", în care considerațiile de ordin estetic alternează cu sonetele însele, unul dintre ele fiind chiar preludiul cărții : „Sonet dedic întru această carte / Sonet întru sonet și cît cuprinzi / Aprofundat în dublele oglinzi, / Reverber din reverber, mai departe. // Ca ochi în ochi privind hipnotici înzi / Perpetuați în Sine și-n Nemoarte, / Plutind deasupra lumilor deșarte / Cu lacrimi de luceferi suferinzi. // Pătrunși dintr-unu-ntr-altul, ochi în ochi, — / Multiplicări incluse-n Unic-Număr, / Ca-n dansul mării-nforfoiate rochi, / Din care țărmul saltă ca un umăr ! / Intimitatea unui dublu duct / Cuprins în sine : Sor simetric — Fruct !".

Iată-i îngemănați în nemurire prin sonet pe Michelangelo și pe Shakespeare (a se observa coincidența anului morții celui dintîi cu cel al nașterii celui de al doilea, în fapt o parafrază după Eminescu, îndelung gîndită, „un soare de se stinge-n cer se-aprinde iarăși soare") : **Anno Domini 1564 :** „Se naște-un astru, astru dacă moare ! / Mazilul domn înscăunează domn ! / Doar ochiul meu reflex, trudit de somn, / În zori și-amurg destainăacelași Soare ! // Vom aștipi-n amurg, scula-ne-vom, / Născuți în zori din văgăuni lunare. / Doar unică lumină ne apare / Rotită-n ciclotimicul sindrom ! // Nu-n străluciri ne-ncarcă zeii mașteri : / Lumina-n ochiul nostru-abia persistă / Cît pulsul unei morți și-al unei nașteri. / Cît ziua unei treceri în revistă. // Nu ! Nu, Michelangel, nu vei apune — / Doar spre-a renaște, Shakespeare, din genune !

Să nu nedreptățim alte genuri și specii literare, cu toate că dominantă rămîne metafora care încoronează fiecare scriere poetică. „Balada" de pildă se intitulează „Lebedele în parc", iar sonetul, „Trecerea prin parc". „Lebedele albe" fie în zbor gigant, fie ca lebede lunecătoare revin în ambele poezii. Aceeași atmosferă se degajă și din poezia „Acolo", dedicată și aceasta maestrului său de la cursurile de literatură comparată de la Facultatea de filologie, Tudor Vianu. De reținut că toate cele trei poezii sînt circumscrise ca datare anilor 1957 și 1958. Ba, două dintre ele sînt scrise în aceeași zi : 27—II—1957.

Ceea ce mai trebuie să observăm e că în egală măsură în poezia lui Tudor George ființează și familiarul, cotidianul, cu fantastul și ceremonia lui. Exemplificări s-ar putea oferi multe. Nu pot să nu-l invoc și pe pamfletarul Tudor George din „Cu cine să mă lupt" și „Neavenitul interviu cu întrebarea de ce scriu".

Nu uit însă că Tudor George e și un fiu al Cîmpiei române, de unde și poemul simfonic „Oastea lui Păpușă Vodă". Voi încheia cu „Salut, străbunilor rapsozi", întruchipare solemnă a cultului său pentru marii înaintași de pretutindeni și din orice domeniu, cu precădere cel literar : „Străbunule Pindar — eu te salut ! / Primește-n dar, umilu-acesta rod, / De la Ahoe-olimpicul rapsod / Al Cerului prezent și din trecut ! // Salut ! Și tie, barde Hesiod ! / Căci „munci și zile" multe-am dat tribut / Și lupte-am dus — sub herculanul scut — / La slava voastră-antică să mă-nnod ! // Salut, Orfeu — Străbunule Orfeu — / Cu lyra ta, crescută-n țărmul meu ! // Salut etern ! Străbunule Ovid / Cu vers stelar — din țărmul meu lucid ! // Nimbat asupră-mi, bulbucatul Cer / E ochiul tău — străbunule Homer !"

Alte comentarii sînt de prisos, după o asemenea sinteză a rădăcinilor poeziei noastre și universale. Finis coronat Opus.

Niculae Stoian

NUMELE POETULUI

Corneliu Tălmaciu

Multe dintre poemele pline de vervă, suprarealiste cu măsură ale lui Corneliu Tălmaciu ne-au reamintit de **Entropia** lui Daniel Turcea. Cultivat, pasionat ca și autorul **Entropiei** de fabuloasele mitologii orientale, Corneliu Tălmaciu încearcă să articuleze o gnoză poetică personală, impresionantă prin caligrafia ei seducătoare : „Deplasarea spre roșu nu începuse încă / Sau era / La unul din începuturi. / Peste întinderea nesfîrșită duh preumblindu-se. // Puternicii Timpului — / Doi — stăteau / Unul în fața altuia / Hăituindu-se — / Cine va fi Marele / Peste Ceea-ce-nu-are-vreo-limită. / Cupolă gigantică / Universul — Fiu Risipitor / Niciodată întorcîndu-se / Și acasă tot timpul. / Doi certîndu-se în fața lui Unu, / Uneori (...), Nemanifestatul ; / Ceață nesfîrșită peste Fluviul-Fără-Hotare / Și două lumini doar — Spirala și Cumpăna. / Falnici, numai Ei peste întinderea de ape. / Neînțelegere, convulsie... / Și iată ! Din ape iese / Coloana / Nesfîrșită. Nadir și Zenit atingîndu-se. / Electrizată Marea de Ape / Și puterea lui Doi, / Doi divizîndu-se, după ce se mirară / Mistrețul coboară / Vulturul zboară — / Fiecare pînă la capătul puterilor, / Pînă interveni îndoiala. / El-Unul-Mai Marele. / Cilindru / Aplecat peste fiecare din Unu parte — / Doi, neunîndu-se. / Înțelepciunea orgolioasă a puterii / În jumate / Pitulată. / El, Unul, mai mare ca Doi — / El — Coloană, Cilindru și Apă". **(Psihanaliză, după o legendă upanishadică).**

Tentat de verbozitate pînă la lettrism în unele poeme, Corneliu Tălmaciu riscă să-și iroseasă talentul indiscutabil dacă nu se decide să scrie o poezie a sensului, singura de altfel pe măsura gravității sale interioare: „6 august — 1945 — Divinitatea se dezvăluia / în toată splendoarea sa atomică. / O mie de sori / purtați cîteva ore în doar pîntecele tău / mamă Enola, / un singur rînjet al uceniculuivrăjitor / concurînd strălucirea de pe Ararat / (nimeni nu a reușit să vadă pînă acum / întreagă, adevărata față a Omului) / O singură, desteaptă hotărîre / infinitezimal calculată / dezmințind teoria găunoasă a lui Hegel / (cum că totu-i rațional). / Și asta în cîteva clipe — egale doar cu vorba nu știu cui / că ne îndreptăm de fapt spre punctul de origine / (exagerind comparația). // Vezi, mamă Enola, / ce inventivi și zburdalnici sînt copiii secolului. / Îți vine chiar să plîngi, să urli / printre lacrimi / ne-am săturat de-atîția deștepți, / unde ne sînt înțelepții ?" **(Gîndind la Hiroșima).**

Cezar Ivănescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Mihail Davidoglu

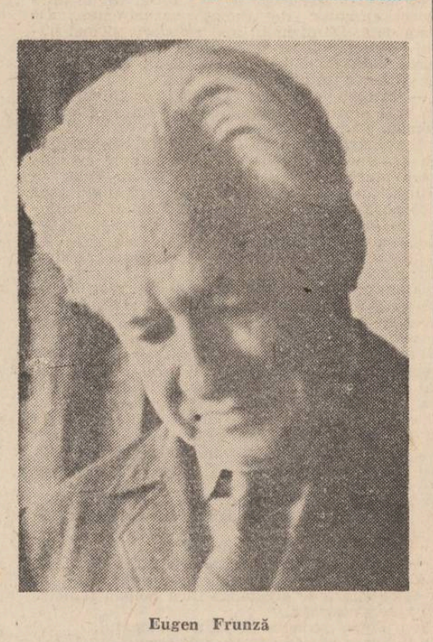

Eugen Frunză

Aurel Mihale

Traian T. Coșovei

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (III)

Se vede că mi-a luat cineva din urmă! — „Se vede că mi-a menit cineva a rău, m-a blestemat (luindu-se după mine, fără ca eu să bag de seamă)". Locuțiunea pare a-și avea izvorul într-o credință străveche : pentru ca o construcție oarecare să dureze, trebuie să i se pună la temelie, în mod simbolic, o bucată de sfoară lungă cît înălțimea unei anumite persoane, pe care constructorul casei a măsurat-o fără ca ea să observe, și scurt timp după aceea, moare, ca efect al acțiunii descrise. Într-o vreme foarte îndepărtată se sacrifica direct și concret persoana. Cf. legenda **Meșterul Manole,** care, cum se știe, are paralele la numeroase popoare. (Vol. I, p. 280).

Este contextul în care Dănilă Prepeleac se miră, de unul singur, că în acea zi „pocită" toate i-au mers rău, pe dos, și motivează cu **se vede că...** etc. Comentariul este absolut în afară : **a lua cuiva din urmă** nu are cum fi înțeles ca a se **lua după cineva,** iar referirea la practica magică cu măsurarea umbrei nu-și poate avea nici o explicație în contextul nostru, deoarece în textul Creangă este vorba de **urmă,** nu de **venit din urmă** de către o altă persoană, în spatele cuiva, cum crede comentatorul. O atare eroare nu o văd posibilă decît prin confuzia dintre **umbră** și **urmă,** deoarece în practica descrisă mai sus se măsoară **umbra** persoanei, nu **urma,** iar **dimensiunea umbrei,** luată cu o nuia, trestie, sfoară etc., aruncată, ca din întîmplare, pe jos, se zidește în temelia construcției. În textul Creangă **mi-a luat cineva din urmă** se referă la **urma piciorului** lui Dănilă, imprimată în țărînă. Asta declară Dănilă. Ce se face pentru a-i merge cuiva rău ? În **Cartea de desfăcut farmecele,** pe la 1867, zice G. Dem. Teod., care reproduce în **Poezii populare,** ed. 1982, p. 429—431, un astfel de descintec de desfăcut farmecele, se menționează aproape 70 de practici de făcut **de fapt,** din care majoritatea se reduc la intenția de a merge rău persoanei căreia i **se face.** Cu ce **se face ?** Cu lut de la topilă, adică din balta în care s-a pus cînepa la topit, ceea ce înseamnă noroi căzut din rădăcinile cînepii scoase din baltă și rămas **în urmă,** căzut **inapoi ;** cu țărînă de cai, care sare **inapoi** din călcătura calului ; cu țărînă de la mormînt, adică căzută la margine, de pe mormînt ; cu zgură de la cuptor părăsit, adică picată **jos, inapoi ;** cu țărînă luată de la răspîntii de drumuri care toate, față de locul în care se întretaie, pornesc **inapoi** (plus magia proprie răspîntiei), cu praf de la scurmătură de găină, știut fiind că găina riciie **inapoi** (în text figurează **scuturătură**). După cum se vede, practica se referă la acțiuni **retrograde,** care se fac **inapoi.** În cazul lui Dănilă, intenția este să nu-l reușească acțiunea întreprinsă, vînzarea boilor, ci să-i meargă rău, **să dea înapoi.** De la latină la română au dispărut vbb. **pro-gredi, re-gredi,** fiind înlocuite cu a **merge bine, a merge rău.** Există numeroase descintece cu practici care vizează **succesul** (lat. **succedere**) sau **insuccesul** unei acțiuni. Dănilă schimbă boii pe car, carul pe capră, capra pe ginsac, ginsacul pe o pungă goală, omoară boii lui frate-său și-i frînge carul cu capacul care se răstoarnă peste boi și car, pierde și toporul aruncîndu-l în iaz, după care se miră singur : **că rău mi-a mai mers astăzi ! Ce zi pocită ! Se vede că mi-a luat cineva din urmă.** El nu-și găsește nici o vină pentru pagubele suferite, ziua a fost **pocită** în sensul că de dimineață va fi avut o întîlnire de rău augur cu **potca,** care a făcut ca toate întreprinderile sale să se soldeze invers, anapoda, față de intențiile sale. **Potca** și **piaza rea** se mai întîlnesc și în **Moș Nichifor Coțcariu,** dar este problematic dacă Creangă stabilea vreo legătură etimologică între **potcă** și **pocită.** Există prea numeroase descintece în care pacientul plecat pe cale, pe cărare etc. se întîlnește cu potca și-i merge rău. **Luatul din urmă** este citat de Candrea în **Folk. med. rom.,** p. 173 : „Fermecătoarele iau urma omului, pămînt de unde se încaieră cîinii și de unde șed țiganii cu corturile..." și „țărînă din urma dreaptă...", iar S. Fl. Marian în **Vrăji, farmece, desfaceri** prezintă un farmec de desfăcut faptul, în care se menționează 65 articole cu care se poate săvîrși faptul, majoritatea conținînd ideea de acțiune realizată **inapoi, în urmă, îndărăt,** fără însă, prinntre ele, **luatul din urmă.** Atrag atenția că **luatul țărînii din urma piciorului,** în vederea faptului, nu este tot una cu **călcatul în urmă rea** sau cu **întorsul urmii.** Citez din A. Gorovei, **Lit. Pop.,** II, Buc., p. 322, dintr-un descintec **de iele,** din Orlat Sibiu) : „...În urmă rea că a călcat, / Ori cu cineva s-a certat, / Ori din urmă că i-a luat, / La el strigile că a alergat / Și pe el că l-a fermecat..." De **menit, blestemat** sau de **urmărit** nici vorbă. Din imprudență, adnotatorul lui Creangă și-a dat părerea asupra unui domeniu străin, se pare.

Ba i-e făcut de năjit, ba că i-e făcut pe ursită, ba că i-e făcut de plînsori — baba credea că durerile pe care le simte sînt cauzate de diverse descîntece („făcături") sau de rele nevăzute. (vol. II, p. 222).

De remarcat neglijența în folosirea cuvintelor. Descîntecele nu sînt tot una cu **făcături,** rostul lor fiind să anuleze efectul nociv al făcăturilor, iar **relele nevăzute** nu rezultă din context. Fiecare adnotează ce crede de cuviință, dar eu socotesc că cititorul avea dreptul să i se atragă atenția asupra ironiei cumplite a lui moș Nichifor față de baba lui : **năjit** înseamnă **otită** sau **gingivită,** nu pot decide pe care din două i-o dorea moș Nichifor mai cu aprindere; **pe ursită** se face sau de fetele mari să afle cu cine se mărită sau de femei cu scopul să moară soția cuiva și să se mărite ele cu persoana, ceea ce este cu totul deplasat, moș Nichifor se laudă pe sine ca fiind foarte căutat de femei, iar **de plînsori** înseamnă un descîntec privitor la insomnia copiilor sugari, dublă răutate împotriva babei.

Cinstita holeră — ironie, similară, ca izvor psihologic, cu **darul suptului** de mai sus. (vol. I, p. 359).

Folosește el Creangă **cinstita** ironic, dar nu aici, ci în **Povestea poveștilor.** Creangă reproduce modul de vorbire popular ori de cîte ori este absolut necesar să se pronunțe numele holerei sau altor boli primejdioase. Se obișnuiește să se preceadă cuvîntul de una din numeroasele titulaturi onorifice sau lingușitoare, cu speranța că boala evocată nu se va înfățișa urgent și nu va da năvală asupra celui care a stîrnit-o. Așa cred românii și toate popoarele, începînd cu cele mai vechi menționi : numele propriu al bolii este un tabu căruia i se caută un substitut, de regulă epitet, dintr-o lungă listă, lungă, dar nu interminabilă : **cinstita, milostiva, dulcea, sfînta** etc. ; cum însă sînt foarte numeroase boli primejdioase și alte mult mai numeroase cuvinte tabu, iar epitetele sînt limitate ca număr, s-a ajuns ca același substitut să subînțeleagă nu două-trei, ci mai multe cuvinte tabu, ceea ce produce confuzie, așa că a devenit necesară pronunțarea cuvîntului avut în vedere ; în speță **holeră,** pe lîngă **cinstita** sau alt epitet. De ex., dacă în 1848, pentru că de holera din 1848 este vorba, boală de care a zăcut și Creangă-copil, ar mai fi bîntuit și **ciuma,** auditorul n-ar fi putut pricepe de care anume din cele două boli se vorbește, dacă s-ar fi spus simplu **cinstita.** Tot ceea ce spun acum, aici, privește instrucția cititorilor tineri.

Să rîdă, pînă li s-a duce gura la ureche — „să rîdă mult și cu gura așa de deschisă, încît colțurile ei să dea impresia că ajung pînă la urechi". (vol. I, p. 372).

A se duce înseamnă **a se deplasa,** nu **a se lungi, lărgi.** De altfel așa obligă textul Creangă, unde figurează **ureche,** nu pl, **urechi,** iar paralizia facială este, pe cît știu, mai des unilaterală, cu deplasarea gurii într-o parte. Contextul se află în scena de la scăldat în care mamă-sa îi ia îmbrăcămintea și-l lasă în pielea goală, iar fetele care înălbeau pînza își bat joc de el rizînd. Cum însă rîsul nu poate fi blestemat, Creangă-copil blestemă **organul** (gura) **vinovat,** pe baza mentalității juridice arhaice generale. Figura descrisă de comentator se practică de copii și de persoane înapoiate care „îngină", nu trimite la un blestem.

Florea Fugariu

REPERE CONTEMPORANE

Paradigma de aur

„În ceasul solitudinii el privește, el ascultă cum, în grădina cu ramuri albe, sar fără zgomot umbrele înserării păsări ale paradisului sprijinindu-le umerii, clipocind, susurînd în pace departe, cîntînd, răsunînd" — așa își începe Dan Laurențiu unul din eseurile despre poezie definindu-și de fapt propriul univers liric populat cu făpturi evanescente. Poemele sale au candoare serafică, imaginația reconstituie lumi sacre, atemporale, de o transparență metafizică în care se simte mereu pulsînd o grea melancolie. De la volumul de debut „Poziția aștrilor" (1967) și pînă în prezent autorul și-a păstrat cu obstinație aceleași elemente poetice, adăugînd în ultimele sale cărți nervurile unei fine ironii reflexive. S-a spus despre lirica lui Dan Laurențiu că e axată pe tema absolutului și a iubirii, poetul caută sonorități angelice prin care să închine un imn armoniei universale, dar această căutare e nu rareori fracturată de sentimentul modern al derizoriului, gesticulația amplă, solemnă e acompaniată frecvent de acizii unei triste parodii existențiale, poetul trezit din splendoarea reveriei exclamă „și totul strălucește în trimbița amară a unui vis". Asistăm de fapt la dialectica unei creații în care fericirea și durerea se împletesc în arabescuri de emoții contrare prin rafinamentul intelectual al unui poet de excepție. Performanțele acestei lirici sînt de văzut în alegoriile, uneori de un acut dramatism, prin care spiritul își parcurge anamnezic istoria obscură în căutarea paradisului pierdut : „Ora aceea cînd tu / liniștită ai întins două brațe / în noapte două petale de crin / amar și ai strigat iată îngerul / nu va mai veni / urmele pe care le mai pot / lăsa pe cer cu aripile mîndre / sînt urmele întunericului" Dolorismul generat de semnele absenței se repetă în mai toate poemele : „De ce a trebuit să părăsesc acele valuri / blînde care m-au ocrotit o clipă în adîncul lor de ce oare / m-am temut de durere / iată-mă păstrînd o amintire / vagă o nu vagă nu vagă / aceasta încă m-ar fi putut ajuta / să plutesc în ceața unui păcat fericit". Slujit de limbajul majestuos al melancoliei, ceremonialul poetic oferă halouri de mister, peregrinări cosmice animate de nostalgia absolutului, privirea se îndreaptă extatic spre lumea perfecțiunii stelare, metafora celebrează „preafericitul soare", dincolo de zgomotul aleator al vieții cotidiene auzul poetului percepe muzica sferelor, este peste tot o propensiune spre sideral, spre locul unde triumfă „bucuria, extazul, beatitudinea". Structural dihotomic, lirismul se axează pe tensiunea dintre idealitate și dez-iluzie, dintre aspirație și înfrîngere, angelicul e amenințat de maculare, plutirea paradisiacă e umbrită de semnele declinului : „Un înger cu aripi albastre îmi sărută mîna / care-ți scrie aceste rînduri / ale uitării un înger / tu ai fost o floare de aur / în cerul părăsit tu ai fost acel / cort de raze al lumii / sub care m-am născut din lacrimi". Prezentul e trăit din perspectiva unei arcadii imaginare, versul invocă puritatea adamică a iubirii consumate în illo tempore : „iubito viața noastră a fost ca un nor de aur / îngerii ne-au vegheat fericita / cădere în acel timp care / plînge astăzi ca un copil al nimănui". Fără îndoială poezia lui Dan Laurențiu e romantică, dar un romantism trecut prin filtrele stilizării simboliste și ale ermetismului, autorul folosește ironia, inserția de citate, jocul lingvistic și aluziile livrești dintr-un impuls mai degrabă tragic decît manierist, sub eleganța aristocratică a stilului se ascunde o neliniște existențială. Materia lirică (uneori voit compozită) exprimă drama unei rătăciri în lumea amorfă, în labirintul devorator al concretului („mă sufoc mergînd pe un drum care nu duce nicăieri") deseori imaginile sugerează pierderea idealității, acel sentiment dezolant al „transcendenței goale" amintit de H. Friedrich. Aparent fragilă la nivelul figurației, poezia autorului propune, prin repetarea obsesivă a aceleiași teme, o dogmă, o viziune restauratoare în plan spiritual ; lirismul său mizează pe sugestia metaficiculuiîn replică cu „frigul silogismelor", autorul apără misterul verbului de „umbra ironică a demonului conștiinței". Poezia devine astfel sacerdoțiu, act inițiatic afirmat cu orgoliul suveran al artistului care oficiază un ritual : „toți discipolii au crezut că / mă trădează copiindu-mi / gesturile hieratice o gesturile / mele au tăinuit ceva / tu dormi acolo departe și asculți / cum dimineața mă trezește ciocîrlia / din somn o pasăre cu suflet curat / asculți și plîngi pentru mine". E o înțelegere a lirismului ca gest taumaturgic în care trăirea orfică reface unitatea scindată a ființei, poetul invocă starea de grație, splendoarea secțiunii de aur, glorificînd forța incoruptibilă a iubirii („Această noapte care mă apără / a fost petala sfîntă / a gurii tale / strălucind în lume"). Esențial în lirica lui Dan Laurențiu este întoarcerea poeziei la sursele sale originare, artificiile stilistice nu au rol destructurant, ele mai degrabă pregătesc momentul revelației, sînt suportul unor imagini epifanice „iată că vine amurgul și un trandafir înflorește pe inelarul tău", „voi merge singur iluminînd pustiul cu biciul meu albastru" ; în alt loc poetul vorbește despre „stîncile de aur" ale unui tărîm mirific. Energia iluziei contrabalansează forțele haosului, structural apolinic poetul muzicalizează substanța lirică, o face fluidă și miraculoasă, materia toată devine fosforescentă precum „un tei luminînd pe fundul mării". Scopul unei astfel de poezii e Iubirea, acea iubire absolută care unifică universul într-o armonie desăvîrșită : „Acum fiindcă a plecat / soarele / îți vei aduce aminte de acea noapte / luminată de mătăsoase acorduri / aveam privirea fixă a celor scufundați în somn / un strălucit imperiu își mărturisea / dragostea pentru dulcile petale / ce cădeau rar din părul tău auriu / un strălucit imperiu se ruga / niciodată nu te vei mai întoarce / în această lume ce să cauți aici / dacă eu am părăsit-o cu ochii închiși / contemplînd paradigma de aur"

H. Alexandru

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Vorba are valoare cînd devine cuvînt.

II. Rareori, cele mai goale încăperi sînt cele mai bine ferecate.

III. Poezia nu suportă ideile clare și distincte ale spiritului cantitativ, aflat totdeauna în decalaj temporal (generator de convenție) cu obiectul. Trăind sub imperiul calității, e păstrătoarea calității omului.

IV. Gustul literar al unor comentatori crește, cu timpul, în proporție aritmetică, iar forța estetică a cărților comentate — în proporție geometrică.

V. Poetizare, poeticizare : jocul superior al celei mai înalte probabilități ; nu creația contează, nu plusul pe care actul creator îl poate aduce limbii (și gîndirii), ci epuizarea tuturor latențelor poetice deja continute în limbaj.

VI. Nu trebuiesc văzute civilizația și cultura ca forme de rafinare crescîndă a sălbăticiei inițiale, ci ca pe niște transfigurări continui și contradictorii ale acesteia.

VII. Mielul blînd suge la două oi — iar mielul și mai „blînd" suge la toată turma.

VIII. Parafrază. Cerul înstelat al valorilor deasupra mea și legea morală în mine.

IX. Deși se poate demonstra falsitatea unei cărți de istorie literară, sîntem totuși tentați să ne arătăm nemulțumirea față de multele omisiuni ca și cînd am ține cu tot dinadinsul ca autorii cutare și cutare să figureze într-o carte care-i discreditează prin mediocritatea ei.

X. Un lucru se bucură de taina lui cînd ajunge la o evidentă maximă.

George Alboiu

POST RESTANT

MIHAI BURBAL, Arad : „Citind rubrica d-voastră din **Luceafărul** am hotărît să vă trimit această proză scurtă, cu impresiile mele din Deltă. Citind-o în cenaclu, mi s-a spus că e bună, dar pe piața literelor : mai știu eu ?“ În primul rînd trebuie să vă declarăm respectuos că nu există o „piață“ a literelor, deci nici „piețari“ de cuvinte. În al doilea rînd, o jumătate de pagină nu reprezintă nici măcar o „proză scurtă“. În al treilea rînd scrieți „prețios“, ignorînd uneori virgula dintre subiect și predicat : „...Aerul rece și gelatinos, (? !) tonifica deschiderea ce se lăsa greu prinsă înaintînd pe fanta de cer. Zorile sălbaticului lux își trăgeau în sfîrșit vălul... Amurgul trăgea încet draperiile zilei, timp în care retina mea depozita imaginile, poezia și muzica Deltei, în seifurile în care golul fiind permanent mai mare decît plinul, neajunsul nu m-a încercat niciodată“. Și nu în ultimul rînd, credem că nici un cenaclu nu v-ar fi lăudat însemnarea de față, mai ales că în Arad ființează cenacluri serioase, între care și unul girat de Uniunea Scriitorilor, condus de prozatorul Florin Bănescu. Deci, nu vă rămîne, cînd scrieți, decît să vă gîndiți mai mult la literatură și mai puțin la piață.

IOAN CRISTINESCU, Vinerea, Alba : Și poeziile d-voastră au luat drumul secției de poezie. Ca și altele.

RALU VLAICULESCU, București : N-ar fi rău să fiți mai aspră în selecția d-voastră. În „Vinovat e trandafirul“ m-a impresionat noutatea unghiului de vedere (într-o clasă de elevi mari, presupuși la o vîrstă romantică, adevăratul romantic, visător, este profesorul de matematică), deși personajul parcă ne este cunoscut din altă parte (să zicem din „Steaua fără nume“, Miroiu). Cu un singur trandafir nu se face însă... toamnă, așa că mai așteptăm.

ADRIANA CRISTESCU, București : „Lumini în iarnă“ este, orice ați zice, o povestire cu (sau „în“) poantă. Din ea nu am reținut decît o fericită explicație a popularității de care se bucură adidașii în rîndul tineretului : „...La ce magazin anume văzuse niște adidași albi? E bine, nu ? Să simți sub tălpile tale tot spriinul pămîntului...“. În schimb „Griușorul“ e mai aproape de tipografie, fără însă să intre în ea, cu desen cu tot. Deci, semne bune sînt, rămîne doar să le înmulțiți trimițîndu-ne și alte texte.

MOHAUPT KOLOMAN, Timișoara: Deci ne-ați și trimis un fragment (două pagini) din nuvela la care lucrați, fiind și prima oară cînd vă încercați puterile în proză. Așa da, curaj! Ne întrebăm, cîte fragmente ne mai trimiteți pînă terminați nuvela? Pînă vom afla răspunsul (ne)dorit, vă atragem atenția că, deși abia ați început, deja încurcați numele personajelor. Dar ce nu încurcați ? „Nici un bărbat pînă acum nu-i savurase atît de mult prezența. Prin urmare revolta ei se stinse brusc și aproape că nu se mai simțea jignită de ceea ce făcuse el...“ (n.n. el, însă, nu făcuse nimic). Dar el ? „El, unul, în locul ei, n-ar fi avut curajul să încerce o asemenea aventură compromițătoare. Nu, el n-ar fi pornit în locul ei pe un astfel de drum fără nici un pic de prudență sau spirit de prevedere. Sandu (.) după ce judecă situația (.) cumpănind toate eventualitățile, spre norocul ei izgonește la timp acest mod condamnabil de a-și rezolva problema, mod influentat de solutia cea mai simplă apărută în constiință...“. Întrerupeți nuvela, făcîndu-ne să murim de curiozitate în așteptarea „soluției“, deși n-ar fi rău pentru timpul dumneavoastră și al nostru să vă opriți aici.

DRIGISSA MATEI, București : „Clipea obosit. Simțea în trup o apăsare fierbinte, ca o pecete de foc. Însemnat de soartă. Chiar așa se simțea: animal pe al cărui spate se aplicase vecia numărului. Poate că ar fi fost mai bine dacă... Dar nu, era om, cu sufletul zdrențuit, cu pauze în inimă și în circulație...“ („Un simplu om“). Și : „Resemnare fără a uita. Încerci să uiți resemnîndu-te. Un diptic ce nu lasă loc decît oboselii și dorintei de evadare din propriul eu...“ („O clipă“). Nu-i prea mult pentru 20 de ani? Nu, nu vă îndemnăm să ne faceți să ridem cu orice preț, dar nici așa, s-o ținem tot într-un plîns catastrofal. Mai ales că nu scrieți rău. Așteptăm „amintirile“.

K. DE CONTI, București : „La vîrsta mea multe nu mai așteptî. Din generația mea au rămas tare puțini. Sînt un român de naționalitate germană, iar vederea mi-a slăbit tare, dar, cum toată viața am iubit literatura, nu o pot părăsi acum...“. Aveți toată stima noastră și vă rugăm să ne mai trimiteți din prozele dumneavoastră, nu neapărat „de tinerețe“.

EUGEN BOLDOR, Ocna Dej: Deocamdată numai noi beneficiem de top-ul pe care ni-l propuneți, revista neavînd spațiu pentru el. Cît despre „Patrick“, am reținut dedicația : „Prietenei Luisa M.“ și motto-ul din Schiller : „Sufletele mari îndură suferința în tăcere“. Cum e sufletul dumneavoastră? Mare sau mic?

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii POST RESTANT. Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

REMEMORĂRI

Bobocei, mere și tinerețe

1. Prin clasa a doua trebuie să fi fost fetița mea Oana cînd, măcinată de o ciudată curiozitate, a început să întrebe cum apar pe lume copiii. Am ales diferite variante, excluzînd din plecare povestea cu barza ce mi se părea trasă de păr și prea puțin credibilă. În cele din urmă soția a ales o rezolvare mai romantică comprimînd povestea băiețelului care a venit pe lume fiindcă mama lui înghițise un boboc de trandafir. Oana a comunicat celor 30 de colege misterul procreării, explicînd că orice boboc de floare se transformă, după ce este bine mestecat, într-un copilaș, de preferință blond. Mesteci, un boboc, se naște un copil. Mesteci doi bobocei, se nasc doi copii... Drept pentru care au devastat o tufă de trandafiri sălbatici.

În ziua în care le-a fost dezvăluit misterul, spre seară, au început să sune telefoanele acasă la dirigintă. Sunau mamele informînd-o nedumerite că odraslele lor s-au așezat în pat, imediat după masă : nu par bolnave, nu au febră, doar că stau și așteaptă... să nască. Vroiau să știe ce e cu povestea asta ? A sunat diriginta și la noi, dar Oana, care făcea exact același lucru ca și restul colegelor, într-o deplină solidaritate, a explicat despre ce e vorba.

Dezamăgirea așteptării a fost repede rectificată făcîndu-se precizarea că bobocii de trandafiri nu dau rezultatele scontate decît de la o anumită vîrstă în sus.

2. Ciudat cum se păstrează și cum se sedimentează amintirile din copilărie legate de oamenii maturi, de atitudinile sau faptele lor.

Aveam zece ani, cred, cînd mă plictiseam la Băile Moneasa pe post de însoțitor al bunicii dinspre mamă. Trecuse de miezul verii, bătea auriul septembrie la ușă, și în fața vilei în care locuiam, un măr bătrîn păstra în vîrful coroanei devastată de copii un singur fruct, rotund și roșu, ca un soare secătuit de puteri. Se legăna drept în capătul celei mai subțiri dintre crengi și aroma lui, tăind aerul, îmi gîdila nările. M-am cățărat cu grijă, în ciuda avertismentelor bunicii, și, pe măsură ce mă apropiam de îmbietoarea sa strălucire, simțeam rotunjimea catifelată în palmă și carnea-i gustoasă în cerul gurii. Am întins mîna, ușor, înălțînd-o centimetru cu centimetru ; cu o clipă înainte de a-i atinge coada subțire mărul a cedat, căzînd fulgerător în iarba grasă.

Atunci a trecut pe acolo un funcționar al băilor și, deși m-a zărit în vîrful pomului, s-a aplecat, a ridicat mărul curățindu-l cu palma, gata să-și înfigă dinții în coaja roșietică. Priveam stupefiat și neputincios de acolo, de sus, cînd bunica a strigat la el : „Lasă omule mărul, nu vezi că nu-i al dumitale ?“. „Dar al cui e ?“ s-a făcut că nu pricepe insul. „Al pruncului care s-o suit după el !“.

Insul a ridicat fața spre locul unde mă balansam disperat pe creanga cea mai subțire, m-a privit o secundă cu o ură inexplicabilă și a trintit cu forță fructul de pămînt, zdrumicîndu-l.

Am coborît dar n-am putut alege nimic din mărul zdrobit. Peste mulți ani (cred că 20), venind întîmplător la Moneasa, cu prilejul unor manifestări literare, seara, la masa protocolară, l-am recunoscut pe omul care-mi făcuse zob mărul. Trecuse multă vreme, îmbătrînise, chipul său avea desigur alte trăsături, dar l-am reperat deodată, memoria mea-l păstra nealterat, în unul din sertarele intime.

M-am ridicat, am luat un măr din fructieră și, îndreptîndu-mă spre el, i l-am întins surizător.

M-a privit ușor surprins, după care, crezînd că e un semn de omagiu pentru masa servită sub administrația sa, l-a șters cu același gest de odinioară și a încercat să-l muște.

Atunci, sub privirile lui stupefiate, i l-am smuls din mînă trîntindu-l pe cimentul cantinei...

3. Ascult pe bătrînica de 95 de ani care stă imobilizată în vîrful patului, de ani de zile stă imobilizată în vîrful patului, cu fața străbătută de mii de riduri, dar ochii neobișnuit de vii și mintea lucidă, povestindu-mi cu glas pitigăiat amintiri despre pierdutele ei iubiri.

Vorbește într-un extaz șimulat și gura ei ca a unei broaște țestoase șuieră cuvintele în aerul odăii mirosind a naftalină.

Din cînd în cînd, să nu adorm cumva, scutură un clopoțel de argint.

Ea vorbește, eu îmbătrînesc clipă de clipă și mi se pare că niciodată n-am înțeles mai bine, mai adînc, mai adevărat, mai crud acea frază citită într-o carte uitată : „Tinerețe, amintirea ta ne duce la disperare“.

Mircea Micu

P.S. — Un ultim vers uitat de Fănuș Neagu la masa la care ședeam împreună : „Să bem prieteni, cine știe mîine cînd vor veni talente mari și noi...“.

Permanența poetului

Urmare din pag. 1

l-au văzut pe Eminescu în carne și oase. Eram copil de nouă ani. L-am zărit pe Calea Victoriei... Trecea prin public un om grăbit, fără să ocolească, impetuos. «Uite-l pe Eminescu !» — a spus cineva, cu un glas pe care-l țiu minte. Se pare că poetul nu mai făcea parte din viața lui și că trăia o metempsihoză străină. Nu puteam ști atunci cine era să fie Eminescu, și ar fi fost normal să-i uit numele auzit. E curios că nu l-am uitat. Mi-a rămas în ureche odată cu tonul de stupefacție și de compătimire, probabil, cu care a fost rostit. Mi-a rămas aninat ca de o schiță de fum. Nu mă puteam gîndi atunci că după cincizeci și cinci de ani trecuți voi evoca într-o pagină de tipar ceea ce începea să fie, încă de pe atunci o amintire...“

Un secol nu e prea larg, iar noi, pînă la 15 iunie 1989, ne mai găsim între limitele aceluiași secol în care trăiește Mihai Eminescu. Iată, noi am văzut oameni care l-au văzut pe Eminescu. Nevoia de concrețe, de palpabil, de apropiere, de imediat, ne este astfel satisfăcută, simțindune încă în vecinătatea lui.

Dar ceea ce facem noi în acest moment, scrutarea deceniilor dincolo de care dăm de el, el a făcut-o pe scară enormă, străbătînd secole multe și milenii din aceeași dorință de a întîlni marile umbre ale istoriei naționale. Pe deplin conștient de rolul său în destinul poporului care-l născuse, el a simțit, a gîndit și a cuvîntat prin scrisul său în numele acestui popor. Eminescu era însă o natură profundă întru totul. Cu toată scurtimea vieții sale, scurtime compensată prin volumul enorm de muncă, la el nu vom constata niciodată graba, pripa, precipitația. Tot ce a făcut — și a făcut, se știe, mai mult decît ar reuși alții, oricît de dotați, în multe decenii — a făcut temeinic, ca destinat direct eternității. Rolul său, de exponent spiritual al neamului, el și l-a asumat prin urmare nu ca pe o predestinație fericită, ca pe o onoare, ca pe un privilegiu fie el și suprem, ci ca pe o datorie supremă. Eu n-am venit ca să fiu slujit, parcă-l auzim spunînd în tot ce întreprinde, ci ca să slujesc. Iar misiunea sa istorică nu și-o putea îndeplini decît cunoscînd în întregime și pînă în fibra cea mai lăuntrică a ființei neamul pe care avea să-l reprezinte înaintea lumii.

Vom constata la Eminescu încă din copilărie și toată viața apoi o sete arzătoare de a cuprinde cît mai mult și mai adînc din tot ce ține de popor, oameni și obiceiuri, limbă și port. Trebuia însă pornit de la istorie. Iar el a cunoscut trecutul nostru, în ansamblu și în ultimele detalii, mai bine decît oricare dintre contemporani. Și să nu uităm că el a trăit înaintea lui Iorga, înaintea lui Pârvan și a celorlalți mari istorici mulțumită cărora noi avem azi deslușită și limpede întreaga noastră evoluție în timp. Avea însă înainte cronici și hrisoave față de care manifesta nu numai interes științific ci era atras de o iubire atotstăpînitoare. Le-a descifrat, a meditat asupra lor și a formulat judecăți, surprinzătoare ca tot ce pronunța el, neașteptate, dar totdeauna pline de adevăr.

Să ne reamintim starea României din epoca sa. Cînd s-a născut Eminescu încă nu fusese înfăptuită unirea Principatelor. Abia fusese înăbușită revoluția de la 1848. Cu numai un an în urmă moții lui Avram Iancu mai luptau pe viață și pe moarte în Munții Apuseni. Pe timpul războiului de independență, mersul căruia l-a comentat moment cu moment, avea 27-28 de ani și-și scrisese o bună parte din operă. Pînă la marea Unire de la 1918 mai era încă mult. Nouă,

celor de azi, ne vine foarte greu, trebuie să facem un mare efort, sau ne e chiar imposibil să ne transpunem în acel timp. Țara întregită, independentă, în rîndul celorlalte state libere ale Europei, se recunoaște cu enormă dificultate în cea pentru care împlinirile de mai tîrziu erau numai niște îndepărtate deziderate, dorite de toți dar întrezărite doar de mari vizionari. Este cu atît mai uimitor să constatăm cît de mult ne este Eminescu contemporan pe acest tărîm, al interpretării istoriei, cît de profund și cît de cuprinzător a văzut el istoria națională, ca și cum în scrutarea trecutului el s-ar fi situat pe o cu totul altă treaptă istorică, mult mai tîrzie, apucată abia de urmași.

Urmașul lui Rebreanu

Urmare din pag. 1

ca și cînd n-ar exista o altă lume afară de mine însumi. N-am renunțat definitiv de a fi scriitor. Din cînd în cînd mai răsare în sufletul meu o scînteie care luminează un anumit obiect, și aș vrea să scriu. Dar mă las condus de prozaismul vieții și las peana să doarmă“. E totuși convins în adînc că focul de care e mistuit va reuși să întrețină pînă la capăt flacăra creației care îl mistuie : „Se spune că pentru a scrie e nevoie de un foc nestins, de un foc care să ardă vesnic în adîncul sufletului. Cine știe, poate vorbele acestea sînt adevărul curat și strălucitor care luceste în adîncul inimii ca un diamant în adîncul oceanului.

Stau uneori și cînt — sunetele multe, împestrițate și întortocheate în mii de forme — zgomote: unele răgușite, tăiate în două de-o mișcare bruscă și de un zgomot nepreveăzut. Cînt și nu cînt nici un cîntec. E un zgomot, fără nici o rimă sau ritm, fără muzicalitate, un zgomot slab, monoton. Și zgomotul are pentru mine mii de înțelesuri, mă opresc, să văd în adîncul unei ape line — văd, strălucitor și arzînd ca o mărgea, focul. Focul care doarme — acolo — tare mi-e teamă să nu se stingă“.

Obsesia creației, a ieșirii din mizerie și sărăcie se împletește aici cu aceea a bolii și a dragostei neîmplinite. Jinduind după o dragoste simplă și pură, după înțelegere și încurajare, adolescentul Pavel Dan se zbate aici între descurajare și optimism, între luptă și resemnare. Eliminat în toamna anului 1926 din Liceul din Turda pentru vina de-a fi participat la un bal, scriitorul ajunge la Tulcea, unde se întreține greu, dînd meditații și suportînd cu stoicism cea mai neagră mizerie, scriind în propriu-i jurnal : „Nu cunosc o viață mai grozavă decît cea de elev sărac și nici o meserie mai plictisitoare decît cea de meditator“, sau reluînd obsedant: „Mizerie, mizerie. Meschini și lași, pusi pe birfă și iritare mărunță ei își irosesc viața în chipul cel mai banal cu putință, în dispretul oricăror legi de etică și aspirație spre împlinire superioară, strîviți de incapacitatea crasă a propriului lor destin. Poate cea mai tipică dintre aceste scrieri este aceea intitulată **Intelectualii**, din care se desprinde sirul unor personaje grotești, măcinate de intrigi și preocupări mărunte, strivitoare, monotone, ce lasă scoala în paragină, iar biserica în ruină, ilustrativă pentru lipsa lor de ideal sufletesc. Parcă potrivindu-se cu acest mediu atins de boală și lentă expiere, notarul, preotul, învățătorul și plutonierul, alcătuiesc o bandă de cheflii și irresponsabili pe care satul îi privește cu scîrbă și dispret. Notarul face pe demagogul, arătînd că „într-o țară civilizată cum e a noastră, nu se ia nici o hotărîre importantă fără să se consulte poporul“: „Dascălul, ah, ăsta e un intelectual. Cum să se ocupe el cu treburi de astea, să cheme femei la lipit, să-și pună sluga ori pe altcineva să măture scoala ? Asta-i treaba comitetului scolar: el are destul de furcă cu educatia propriu-zisă“: preotul e gata să cadă în biserică de beat ce este, iar plutonierul „cînta tare, amestecînd rugăciunea cu rămășite de alte cîntece, marsuri, cîntece soldătești“. Ca atare, scrie prozatorul: „În jurul ăstor «stîlpi» pămîntul putrezea“, iar peste fețele arse de soare ale țăranilor „se lăsase o umbră grea de tristete, de revoltă înăbușită“.

E atmosfera pe care stie atît de bine s-o surprindă scriitorul si în alte bucăti cum ar fi scenele crude din **Copiii zilelor noastre** sau din **Pe drumurile Școalei ardelene.** Cele mai multe dintre ele se opresc asupra figurii dascălului, a lumii învătămîntului din trecut, pe care scriitorul se vede că a cunoscut-o bine. Am putea chiar afirma că alături de B. Jordan si de Anton Holban, Pavel Dan este scriitorul nostru cel mai reprezentativ al acestei tagme sociale. Personajul din **Profesorul** reprezintă prototipul dascălului ruginit de altădată, care îi deprinde pe elevi să învete mecanic, fără metodă, aplicînd în schimb pedepse corectionale severe, ce se desfășoară după un ritual bine stabilit: sosirea si instalarea profesorului la catedră (întotdeauna cu o jumătate de oră întîrziere), strigarea catalogului, cu explicarea originii latine a verbului „a striga“, dezbrăcarea progresivă a „domnului“, ascultarea elevilor etc. Vetustetea si anchilozarea profesională a celor puși să vegheze la căpătîiul noilor generații apasă greu pe umerii acestora sporind drama celor porniți să dea piept cu viata într-o lume ticăloasă de politicianism si parvenire si făcîndu-i să simtă în mod si mai dureros propria lor conditie de inadaptabili sociali. Viata de la tară, desi nu le mai putea oferi nimic bun, le luase si ultima sperantă, aceea de a fi fost membrii unei comunități solidare, suficientă siesi. Accentele sarcastice, acide din **Vedenii din copilărie** sau viziunea sentimental-duioasă din **Drumul spre casă** va suferi de aceea o schimbare radicală deviind în grotesc si sarîă. Cele două capitole de care am vorbit mai sus, **Copiii zilelor noastre** si **Pe drumurile Școalei ardelene** atestă tocmai această vizibilă schimbare de registru. Ne aflăm acum în fata unei lumi întunecate, sumbre, a unei lumi fără orizont, fără cer, de care vorbesc si alte scrieri din perioada interbelică si cărora Pavel Dan le adaugă partea lui de mărturie. Scrisul său vine să îmbogătească astfel dosarul de acuză al unei lumi cu o depozitie nouă, de o coplesitoare sinceritate si vibratie umană, fără de care cunoasterea spiritului (si a spațiului!) nostru transilvănean ar fi fost cu mult sărăcită.

Cu acest Pavel Dan al ultimelor postume imaginea pe care ne-o oferă scrisul său capătă un alt relief si o altă culoare. Cîstigul este evident de partea scriitorului, si chiar dacă multe din aceste schite si nuvele sînt încă încercări de laborator nefinisate, proiecte de lucru si notatii în stare primară, forta confesivă care le străbate, puternicul dar caracterologic al scriitorului le scoate din anonimat si le conferă gir de creatie autentică, în constelatia unui realism psihologic pe care cronicarul Cîmpiei Transilvănene îl ilustrează cu strălucire.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

VI

„Cartea de drum“ a portughezului e jos, gîndi istovit. Pot să conduc nava pînă la Osaka. Aș putea s-o duc înapoi la Anjiro. Dar ai avut dreptate să nu-l asculți ? Eu nu i-am încălcat ordinele lui Rodrigues. Eram pe dunetă. Singur.

— Cîrma spre sud, îi strigase Rodrigues cînd vîntul și refluxul îi purtau primejdios lîngă stînci. Întoarce și mergi cu vînt din pupa !

— Nu !, îi strigase la rîndul lui, fiind convins că în largul mării ar fi fost pierduți și că singura lor șansă era să încerce să intre în port. O să reușim !

— Să te blesteme Dumnezeu, o să ne omori pe toți !

Dar n-am omorît pe nimeni, gîndi Blackthorne. Rodrigues, tu știai și eu știam că era responsabilitatea mea să iau o hotărîre — dacă venea timpul luării unei hotăriri. Eu am avut dreptate. Nava este teafără. Nimic altceva nu contează.

Îi făcu semn ofițerului, care se grăbi să vină de pe teugă. Amîndoi cîrmacii se prăbușiseră, cu brațele și picioarele aproape scoase din încheieturi. Vîslașii erau ca niște cadavre, căzuți neputincioși peste rame. Alții veneau împleticindu-se de jos, să dea o mînă de ajutor. Hiromatsu și Yabu, amîndoi foarte zdruncinați, fură ajutați să urce pasarela, dar, o dată ajunși pe punte, amîndoi **daimyo-ii** rămaseră țanțoși în picioare.

— **Hai, Anjin-san ?** întrebă ofițerul. Era un bărbat de vîrstă mijlocie, cu dinți albi, puternici și o față mare, arsă de soare. Avea o vînătaie mare în obraz, acolo unde marea îi trîntise de parapet.

— Te-ai descurcat foarte bine, îi spuse Blackthorne, fără să se sinchisească că n-o să-i fie înțelese cuvintele. Știa că tonul și zîmbetul vor fi de ajuns. Da, foarte bine. Acum ești căpitan-san. **Wakarimasu ?** Tu ! Căpitan-san !

Omul se uita la el cu gura căscată, apoi se înclină ca să-și ascundă și uimirea, și încîntarea.

— **Wakarimasu, Anjin-san. Arigato goziemashita. (Mulțumesc).**

— Ascultă, căpitan-san, spuse Blackthorne. Dă-le oamenilor mîncare și băutură. Mîncare fierbinte. O să rămînem aici peste noapte. Blackthorne se făcu înțeles prin semne.

Imediat noul căpitan se întoarse și strigă cu altă autoritate. Pe loc marinarii alergară să-i execute ordinele. Plin de mîndrie, noul căpitan își întoarse privirea spre dunetă. Aș vrea să pot vorbi limba ta barbară, gîndi el fericit. Atunci aș putea să-ți mulțumesc, Anjin-san, pentru că ai salvat nava și odată cu ea, viața stăpînului nostru, Hiro-matsu. Ai făcut minuni și ne-ai dat tuturor forțe proaspete. Fără miracolul tău am fi încurcat-o. Oi fi tu pirat, dar ești un marinar de mare clasă și, atîta vreme cît ești pilot, îți voi da ascultare cu prețul vieții. Nu merit să fiu căpitan, dar am să-ncerc să merit încrederea ta.

— Ce vreți să fac mai departe ? îl întrebă.

Blackthorne privea peste bord. Fundul mării era întunecat. Calculă în gînd poziția în care se aflau și, cînd avu certitudinea că ancorele erau bine fixate și marea sigură, spuse :

— Lăsați la apă puiul. Și aduceți un vîslaș bun.

Din nou Blackthorne se făcu înțeles prin semne și prin cuvinte.

Imediat puiul fu lăsat la apă și echipat de plecare.

Blackthorne se îndreptă spre parapet și l-ar fi coborît, dar o voce aspră îl opri. Privi în jur. Hiro-matsu era acolo, Yabu alături.

Bătrînul avea vînătăi mari pe git și umeri, dar tot își purta sabia lungă. Lui Yabu îi curgea sînge din nas, fața-i era numai vînătăi, chimonoul plin de pete și încerca să oprească sîngele cu o cîrpă. Amîndoi bărbații erau calmi, părînd că nici nu bagă-n seamă rănile sau sfichiuirea vîntului.

Blackthorne se înclină politicos.

— **Hai,** Toda-sama ?

Din nou cuvintele aspre și bătrînul arătă cu sabia spre pui, clătinînd din cap.

— Rodrigu-san e acolo ! Blackthorne arătă spre țărmul sudic — drept răspuns. Merg să văd !

— **Iyé !** Hiro-matsu clătină din cap iar și vorbi mult, refuzîndu-i clar permisiunea, din cauza pericolului.

— Sînt Anjin-san-ul acestei corăbii blestemate și, dacă eu vreau să merg la țărm, mă duc la țărm. Blackthorne își menținu vocea foarte politicoasă, dar puternică și era tot atît de clar ce voia să spună. Știu că puiul nu rezistă în largul acestei mări. **Hai !** Dar mă duc la țărm, acolo — lîngă punctul acela. Vezi punctul acela, Toda Hiro-matsu-sama ? Lîngă stînca aceea mică. Vreau să-mi croiesc drum în jurul promontoriului, acolo. N-am nici o grabă să mor și n-am unde să fug. Vreau să găsesc cadavrul lui Rodrigu-san. Ridică un picior peste parapet. Sabia băgată-n teacă fu trasă o frîntură. Așa că înlemni. Dar privirea îi era calmă, fața neclintită.

Hiro-matsu era în încurcătură. Înțelegea dorința piratului de a găsi cadavrul lui Rodrigues, dar era periculos să se ducă acolo, chiar și cu piciorul, iar seniorul Toranaga îi spusese să-l aducă pe barbar teafăr, așa că el trebuia să fie dus ca atare. Era tot așa de clar că omul avea de gînd să plece.

Îl văzuse în timpul furtunii, stînd pe puntea în tangaj, ca un **kami** nefast al mării, neînfricat, în elementul lui, parte integrantă a furtunii, și se gîndise furios atunci : mai bine să-l avem pe acest om și pe toți barbarii ca el pe uscat, unde putem să-i manevrăm. Pe mare noi sîntem în puterea lor.

Vedea că piratul e nerăbdător. Ce necopliți sînt, își spuse. Chiar și așa, eu trebuie să-ți mulțumesc. Toți spun că numai datorită ție nava a fost adusă în port, că pilotul Rodrigu și-a pierdut cumpătul și ne-ar fi dus departe de țărm, dar tu ai menținut drumul. Da. Dacă am fi mers în larg, ne-am fi scufundat cu siguranță și atunci n-aș fi îndeplinit porunca stăpînului meu. O, Buda, apără-mă de una ca asta !

Toate încheieturile-l dureau și hemoroizii-i erau inflamați. Era dărîmat de efortul de a rămîne impasibil în fața oamenilor săi, a lui Yabu, a echipajului și chiar în fața acestui barbar. O, Buda, sînt așa de obosit. Aș vrea să pot să stau lungit într-o baie, să nu mă mai satur de apă și să am o zi de odihnă, fără dureri. Doar o singură zi. Oprește-ți nesăbuitele gînduri de muiere ! Ai avut dureri aproape șaizeci de ani. Ce e durerea pentru un bărbat ? Un privilegiu ! Ascunderea durerii este măsura unui bărbat. Mulțumește-i lui Buda că ești încă în viață, ca să-ți aperi stăpînul, cînd ar fi trebuit să fii mort de o sută de ori. Și îți mulțumesc într-adevăr, Buda.

Dar urăsc marea. Urăsc frigul. Urăsc durerea.

— Stai unde ești, Anjin-san, spuse el făcîndu-i semn cu sabia băgată în teacă — ca să fie clar — trist și amuzat de flăcările albastre cu reflexe de gheață din ochii bărbatului. Cînd fu sigur că omul înțelesese, privi spre ofițer. Unde sîntem ? A cui e feuda asta ?

— Nu știu, Alteță. Cred că sîntem undeva în provincia Ise. Am putea trimite pe cineva la țărm, la cel mai apropiat sat.

— Poți să ne duci la Osaka ?

— Dacă mergem foarte aproape de coastă, Alteță, și dacă mergem încet, cu mare grijă. Eu nu cunosc aceste ape și n-aș putea să vă garantez niciodată securitatea. N-am destule cunoștințe și nimeni de pe navă nu le are, Alteță. În afară de acest pilot. Dac-ar fi după mine, v-aș sfătui să mergem pe uscat. V-am putea aduce cai și palanchine.

Hiro-matsu clătină din cap iritat. Să meargă pe uscat era exclus. Le-ar fi luat prea multă vreme — locul era muntos și drumurile puține — și ar fi trebuit să străbată multe pămînturi controlate de aliații lui Ishido, dușmanul lor. În plus față de aceste pericole, mai erau și nenumăratele cete de tîlhari care împînzeau trecătorile. Aceasta însemna c-ar trebui să-și ia toți oamenii. Cu siguranță el putea să-și croiască drum luptîndu-se cu bandiții, dar niciodată n-ar putea forța o trecătoare dacă Ishido sau aliații lui și-ar pune în minte să-l oprească. Toate acestea l-ar întîrzia și mai mult, iar ordinele lui erau să aducă încărcătura, barbarul și pe Yabu rapid și în siguranță.

— Dacă mergem de-a lungul coastei, cît timp ne-ar trebui ?

— Nu știu, Alteță. Patru sau cinci zile, poate mai mult. Aș fi foarte nesigur pe mine — eu nu sînt căpitan, iertați-mă.

Ceea ce înseamnă, gîndi Hiro-matsu, că va trebui să am ajutorul acestui barbar. Ca să-l opresc să meargă pe țărm, va trebui să-l leg. Și cine știe dacă mă va mai ajuta legat ?

— Cît o să stăm aici ?

— Pilotul spunea că la noapte.

— O să înceteze furtuna pînă atunci ?

— Ar trebui, Alteță, dar nu se știe niciodată.

Hiro-matsu cercetă coasta muntoasă, apoi pilotul, încă nehotărît.

— Aș putea să vă ofer o sugestie, Hiro-matsu-san ? întrebă Yabu.

— Da, da, bineînțeles, răspunse el morocănos.

— De vreme ce se pare că avem nevoie de ajutorul pilotului ca să ajungem la Osaka, de ce să nu-l lăsăm să meargă la țărm, dar să trimitem oameni cu el să-l apere și să le ordonați să se întoarcă înainte de lăsarea întunericului. Cît privește drumul pe uscat, sînt de acord c-ar fi prea periculos pentru Domnia ta — și nu mi-aș ierta-o niciodată, dacă vi s-ar întîmpla ceva. O dată ce furtuna se va fi domolit, o să fiți mai în siguranță pe navă și-o să ajungeți la Osaka mult mai repede, **neh ?** Cu siguranță, mîine pe la apusul soarelui.

Hiro-matsu încuviință din cap, fără tragere de inimă. Făcu un semn către un samurai.

— Takatashi-san ! Vei lua șase oameni și-ai să mergi cu pilotul. Aduceți cadavrul portughezului, dacă-l găsiți. Dar, dacă e atîns chiar și numai un fir de păr al acestui barbar, tu și oamenii tăi vă veți face **seppuku** pe loc.

— Da, stăpîne.

— Și trimite doi oameni la cel mai apropiat sat, ca să afli exact unde sîntem și a cui e feuda.

— Da, stăpîne.

— Cu permisiunea Domniei tale, Hiro-matsu-san, am să conduc eu grupul la țărm, spuse Yabu. Dacă am ajunge la Osaka fără pirat, aș fi atît de umilit că m-aș simți dator să mă **omor oricum. Aș fi onorat să îndeplinesc** poruncile Domniei tale.

Hiro-matsu încuviință din cap, fiind surprins în sinea lui că Yabu se punea într-un asemenea pericol. Apoi plecă jos.

Cînd Blackthorne înțelese că Yabu mergea cu el pe țărm, pulsul i se acceleră. Nu l-am uitat pe Pieterzoon, nici echipajul meu, nici groaza — nici urletele, nici pe Omi și nimic din tot ce s-a întîmplat. Păzește-ți viața, ticălosule.

În românește de Doina Cerăceanu

PĂZEȘTE-ȚI VIAȚA, TICĂLOSULE

29 AUGUST 1987

L7

m a p a m o n d

DEZARMAREA — preocupare de prim ordin

A apărut o nouă lucrare — **„Blocarea răspîndirii armelor nucleare. O perspectivă americană și vest-europeană"** („Blocking the Spread of Nuclear Weapons. American and European Perspectives". New York, 1986) — publicată sub egida Consiliului pentru Relații Externe, organizație independentă cu sediul la New York, care promovează îmbunătățirea relațiilor internaționale cu ajutorul schimbului de idei. Prima parte a lucrării, elaborată de un grup de studii american, analizează diminuarea barierelor în calea proliferării armelor nucleare și dobîndirea de către un număr de state de materiale și facilități tehnice, nucleare, state ce-și păstrează libertatea de opțiune în ceea ce privește decizia de a fabrica arme nucleare. O asemenea direcție periculoasă își caută „justificări", pe de o parte în tendințele către un „statut internațional crescut și accesul la împărțirea puterii cu statele nucleare", iar, pe de altă parte, în „fragilitatea barierelor politice și juridice ridicate în calea proliferării nucleare". În pofida unor asemenea tendințe, cercetătorii americani consemnează faptul că tot mai multe state constientizează riscurile pe care le-ar prezenta un război nuclear, fie el „local" sau „global" și inconsistența iluziei „unei mai mari securități" sau „unui statut politic mai înalt pe arena internațională" ce ar rezulta din dobîndirea sau fabricarea armelor nucleare.

Autorii susțin, cu îndreptățire, că **„stoparea proliferării nucleare este de o importanță prioritară pentru securitatea și stabilitatea internațională**, atît regională, cît și globală". Continuarea nestînjenită a proliferării nucleare ar avea drept consecințe, între altele : creșterea pericolului unor conflicte regionale și a efectelor lor destructive ; mărirea riscului implicării supraputerilor într-un război nuclear ; crearea unor noi obstacole în calea negocierilor de control al înarmărilor ; riscul ca armele nucleare să intre în posesia unor grupări teroriste.

Pentru diminuarea și evitarea unor asemenea riscuri, studiul consideră a fi necesare prezervarea și extinderea consensului internațional privind neproliferarea, precum și a înțelegerilor internaționale care reflectă și întăresc acest consens : Tratatul de neproliferare a armelor nucleare. Tratatul de limitare a experientelor nucleare. Acordurile de securitate ale Agenției Internaționale de Energie Atomică (A.I.E.A.). Un **factor central** al oricăror măsuri de neproliferare îl constituie, în optica autorilor, „intensificarea eforturilor pentru reducerea tensiunilor existente între țările care pot accede la producția de arme nucleare."

Înainte de a opta pentru achiziționarea sau producerea de arme nucleare proprii, guvernele ar trebui să fie convinse (de preferință de către alte state nenucleare) să ia în considerare factori relevanți precum : posibilitatea reducerii (și **nu** creșterii) securității proprii prin stimularea adversarilor să achiziționeze, la rîndu-le, arme nucleare, ori să obțină sprijinul unei puteri nucleare ; deteriorarea relațiilor de securitate cu aliații, dat fiind că utilizarea armelor nucleare pe teritoriul unui stat prieten ar însemna distrugeri inacceptabile pentru acesta ; vulnerabilitatea „actorilor regionali care, asociată cu numărul lor mare, face inoperantă strategia și așa căzută în desuetudine, a „descurajării nucleare" ; presiunile impuse de cursa înarmărilor nucleare ce revendică fonduri din ce în ce mai mari ; riscul ca facilitățile nucleare proprii să devină „ținte ale unui atac preventiv", înainte de a fi produs arme ; deteriorarea cooperării cu alte țări ce nu vor agrea politica lor nucleară.

Cercetătorii americani evidențiază o serie de elemente ce ar putea contribui la prezervarea și extinderea regimului internațional al neproliferării : prelungirea valabilității Tratatului de neproliferare a armelor nucleare după anul expirării sale (1995) ; o aplicare mai strictă a rigorilor în ceea ce privește exporturile de materiale nucleare ; sprijinirea politică, tehnică și financiară a A.I.E.A. și sistemului său de securitate ; **o evoluție pozitivă a acțiunilor puterilor nucleare și a negocierilor de reducere a înarmărilor nucleare : încurajarea creării unor zone lipsite de arme nucleare în noi regiuni ale lumii** ; influența unor grupuri neguvernamentale ; continuarea integrării politicii de neproliferare a Europei occidentale și cooperarea cu U.R.S.S. în acest domeniu.

Grupul de studii vest-european constată, la

Gh. Ivancenco : „Pentru Pace"

începutul analizei sale, „o relativă absență a proliferării armelor nucleare în Europa occidentală în ultimul sfert de secol", atrăgînd însă atenția asupra pericolului pe care l-ar prezenta credința că lucrurile vor rămîne astfel și în viitor, „un viitor în care parametrii relațiilor internaționale se schimbă cu repeziciune". În optica autorilor vest-europeni, politica de neproliferare reclamă, pentru a fi eficientă, **o adaptare continuă și permanentă la realități.** Principalele pericole în calea neproliferării consistă în posibilitatea pierderii credibilității într-un asemenea regim internațional, dat fiind că în timp ce el implică constrîngeri ale opțiunilor pentru statele neposesoare de arme nucleare, țările posesoare nu acceptă constrîngeri precum și în continuarea cursei înarmărilor nucleare, care face să scadă speranțele popoarelor, minînd bazele regimului de neproliferare.

Relevîndu-se strînsa conexiune dintre regimul de neproliferare la scară globală și la nivel regional, se apreciază că, într-o viziune regională, **„neproliferarea poate fi privită în termenii perspectivelor oferite de măsurile de încredere, perspective ce pot fi aplicate și zonelor lipsite de arme nucleare"** (acestea presupunînd existența unui cuantum de încredere între statele din zonă, chiar înaintea constituirii lor).

Autorii vest-europeni susțin adevărul evident că **regimul de neproliferare trebuie să fie compatibil cu principiul suveranității statelor** ; el **nu** poate fi bazat pe politica de forță, ci presupune aderarea voluntară a statelor. Astfel, Tratatul de neproliferare a armelor nucleare este un instrument internațional bazat pe acordul suveran, voluntar, al statelor nenucleare de a renunța la opțiunea nucleară și a celor nucleare de a-și reduce arsenalele nucleare.

În sfîrșit, asigurările revendicate, în mod justificat, de către statele nenucleare ar putea fi întărite, potrivit studiului, de **„o reducere semnificativă a arsenalelor nucleare existente"**, ceea ce ar facilita, totodată, o participare mai activă a țărilor nucleare vest-europene la negocierile privind controlul înarmărilor. La consolidarea regimului de neproliferare ar putea contribui, de asemenea, crearea unui „forum de control al înarmărilor nucleare", cu participarea tuturor țărilor nucleare, adoptarea unei „declarații comune privind neproliferarea a șefilor de state și guverne din țările C.E.E.", dezvoltarea pozitivă a relațiilor Est-Vest și a dialogului Nord-Sud, între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.

Nu putem încheia înainte de a reaminti concepția României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, potrivit căreia dezarmarea în primul rînd dezarmarea nucleară, rămîne **problema fundamentală a epocii**, la a cărei rezolvare sînt chemate să-și aducă o contribuție activă, concretă, **toate statele lumii**, direct interesate într-o lume a păcii și securității, în care să se dezvolte liber, la adăpost de amenințarea unei catastrofe nucleare.

Leon Talpă

A trăi, dar nu oricum!

Romanul lui Dick Francis, „Cursa hipică", Ed. Univers 1987, traducere de Doina Ceracaeanu), deși apărut în colecția „Enigma", nu este propriu-zis o carte polițistă. Sau, mai bine spus, nu numai polițistă. Căci autorul ei decupează, cu neîndoielnică pricepere scriitoricească, o „felie de viață". Din viața unui jocheu de steeplechase.

Mai puțin cunoscută cititorilor români, biografia lui Dick Francis este interesantă prin caracterul ei insolit. Fost aviator — timp de 6 ani — în R.A.F., la sfîrșitul războiului a intrat ca amator în lumea curselor hipice. Afirmîndu-se, din 1948 devine profesionist, iar în 1953—'54 ajunge chiar campion, deci un as al jocheilor britanici. După cîțiva ani, în 1957, se retrage, pentru a se consacra ziaristicii sportive, la „Sunday Express", dar mai ales literaturii. Cîteva prestigioase recunoașteri îi încununează creația : premiul american „Edgar Allan Poe", pentru romanul „Forfeit" (1969), premiul „Gold Dagger", pentru romanul „Whip Hand" (1979), iar în 1983 întreaga activitate **și** operă literară îi sînt distinse cu „O.B.E". (Order of the British Empire).

Asemenea „părintelui" său literar, Sid Halley este un profesionist al curselor cu obstacole, obligat de un accident stupid să renunțe la pasiunea vieții sale, căreia îi sacrificase totul, inclusiv fericirea familiei. Nu mai trăiește, ci vegetează într-o agenție de detectivi particulari. Impactul cu o bandă de escroci, care acaparează hipodromuri pentru dubioase afaceri imobiliare, îi solicită la maximum priceperea profesională, dar și tăria de caracter. Confruntarea este acerbă, deoarece bandiții nu se dau în lături de la nimic : crimă, atentat cu bombe sau molestare fizică, pentru a-și atinge scopul.

Incontestabil, Dick Francis este un maestru al suspensului. Dar fostul campion a desprins din lumea sportivă și alte cîteva adevăruri, pe care le transfigurează în opera sa : viața trebuie trăită, dar nu oricum, ci din plin, cu toate urcușurile și coborîșurile ei ; calitățile morale primează asupra perfecțiunii și forței fizice ; cîștigul dobîndit în mod ilicit nu e condamnat doar de lege, ci de întreaga societate etc. Înainte de toate a învățat însă că, pentru a ajunge acolo sus, în vîrful piramidei oricărei îndeletniciri, tu însuți trebuie să-ți impui standarduri ridicate. Ceea ce a și făcut.

Narațiunea „Cursei hipice" este mai mult decît bogată. Planul povestirii-enigmă, gîndită ca o crîncenă partidă de șah, jucată cu piese vii, se împletește cu cel al descrierii activității trepidante dintr-o agenție de detectivi ; tragedia destrămării unui cămin, cu recuperarea unor handicapați fizic ; viața tihnită a aristocrației de țară engleze, cu viermuiala lumii interlope. Deasupra tuturor, ca o imensă placentă ocrotitoare, atmosfera inconfundabilă a hipodromurilor insulare, animată de jochei, antrenori, arbitri sau flăcăi de grajd, care graviteză în jurul superbelor exemplare cabaline, cu victorii și revanșe, cu favoriți și învinși, totul de o cuceritoare autenticitate.

Veridicitatea caracterelor, siguranța absolută în conducerea acțiunii, intensitatea maximă a punctelor culminante sînt — așa cum s-a mai remarcat — calități dominante ale prozei lui Dick Francis. Savoarea versiunii române este dată și de calitatea indiscutabilă a traducerii. Strădania încununată de succes pentru găsirea celor mai bune echivalențe și eleganța frazei reușesc să ne convingă de ce acest aviator-jocheu a devenit, după cum susțin criticii săi, unul din puținii scriitori de limbă engleză care pot fi menționați alături de numele unui maestru ca Fleming.

Teodora Crișan

REVISTA STRĂINĂ

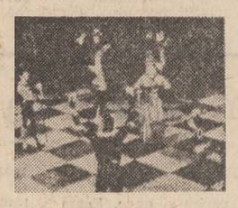

● **BALETUL ENGLEZ ÎN TREI IPOSTAZE,** așa ar putea fi numită ultima punere în scenă a celebrului Saddler's Wells Royal Ballet. Alcătuit din trei părți — „Florile pădurii", „Șah-mat" și „Sîncope alese" — spectacolul definește profilul a trei generații ale școlii britanice de balet.

„Florile pădurii", cea mai tînără secvență a spectacolului, reprezintă o sinteză a dansului clasic și a creației populare. **„Șah-mat"**, pe de altă parte, ocupă, începînd din anul 1937, unul din locurile de frunte ale repertoriului ansamblului, fiind legat de numele Ninettei de Valois, fondatoarea Școlii regale britanice de balet. Este vorba despre eterna luptă dintre Dragoste și Moarte, ea desfășurîndu-se de data aceasta pe tabla de șah.

„Sîncope alese", care ar putea fi numit „Sîncope celebre", este o prelucrare a unui balet clasic, pe muzica compozitorului Scot Japlen și a altor compozitori din epoca Ragtime.

● **ÎN URMĂ CU APROAPE UN DECENIU,** spectatorii noștri au putut urmări filmul „Julia", în care unul dintre rolurile principale feminine era interpretat de cunoscuta actriță britanică Vanessa Redgrave. Cam pe aceeași linie se înscrie și creația sa din recentul film „Fetele din Boston" (The Bostonians).

Olivia Chancellor, căreia îi dă viață Vanessa Redgrave, este o luptătoare înflăcărată pentru emanciparea femeii. Ea încearcă să o atragă în „mișcare" și pe tînăra Verena. Adversarul cel mai înverșunat al Oliviei este însă avocatul Basil, care o iubește și se străduiește să și-o apropie.

În finalul acestui film cam dezlînat, după cum îl caracterizează critica de specialitate, ajungem să fim martorii victoriei dragostei, adică a sentimentelor, asupra convingerilor politice, adică a conștiinței.

Filmul a fost realizat de regizorul James Ivory după un scenariu scris de Ruth Trawer Jbodval, soția lui de origină indiană.

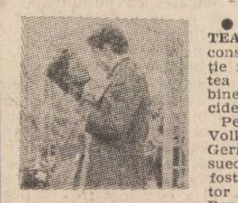

● **FILMUL „DRAGOSTEA LUI SWAN"** este considerat a fi o producție franceză, dar el ar putea fi catalogat cel mai bine drept o producție occidental-europeană. De ce ?

Pentru că regizor este Volker Schländorf din R.F. Germania, operator este suedezul Sven Nykvist, fost multă vreme colaborator apropiat al lui Ingmar Bergman, iar interpreții sînt și ei din diferite țări : rolul lui Swan este interpretat de englezul Jeremy Ivons, în timp ce eroinei principale îi dă viață italianca Ornela Mutti. În fine, singurul francez de pe generic este Alain Delon, prea puțin însă — chiar Delon fiind — să stabilească singur apartenența unui film.

„Dragostea lui Swan" nu este un film perfect, suferă de prea mult teatru — aceasta poate și pentru faptul că la scenariu a colaborat și Peter Brook. Filmul lui Volker Schländorf este o ecranizare după Marcel Proust, scriitorul de care mulți au auzit, dar puțini l-au citit...

● **CĂRȚILE DE MEMORII,** atît de iubite de cititori, sînt primite, de regulă, cu neîncredere de specialiști. Aceasta pentru că fiind scrise după ani și ani, evenimentele se estompează, sînt privite și judecate cu alți ochi, cu altă capacitate de înțelegere a lucrurilor. Cu toate acestea, ele reprezintă o sursă de informații despre trecut, despre oamenii vremurilor acelora.

Volumul **„Frații mei dragi"** de Helena Čapková este o carte primită bine deopotrivă de cititori și de critica literară. Frații dragi ai Helenei Čapkova sînt Karel Čapek și Josef Čapek, personalități remarcabile ale culturii cehe și universale. Volumul prezintă o serie de date necunoscute din viața celor doi, dar mai ales a lui Karel, autorul pieselor „RUR" și „Mama", ambele jucate și pe scenele noastre, precum și al romanelor de mare succes „Războiul cu salamandrele", „Hordubal" și al „Povestirilor dintr-un buzunar, povestiri din celălalt buzunar" etc.

Cartea Helenei Čapková nu este însă importantă numai din acest punct de vedere. Ea este o lucrare aparținînd unui intelectual autentic care nu se lasă dominat de sentimentalism ; ea povestește simplu despre cei doi frați, unul mort neputînd suporta teroarea fascistă (Karel), celălalt (Josef) asasinat într-un lagăr de concentrare. Autoarea subliniază de cîteva ori diferențele structurale dintre ei. În timp ce Karel era un fenomen multilateral, Josef era lipsit de virtuozitatea și de spiritul lui de observație.

Cartea Helenei Čapková se deosebește în multe privințe de volumul „Roman cen" al Olgăi Scheinpflugová, soția lui Karel Capek, aceasta din urmă un soi de biografie romanțată. „Frații mei dragi" este o lucrare de înaltă valoare documentară și artistică.

● **SĂPTĂMÎNILE TRECUTE** a început vînzarea prin librăriile din mai multe țări occidentale a volumului de memorii al lui Miep Gies. Cei care au citit „Jurnalul Annei Frank" își amintesc desigur că soții Miep și Jan Gies au fost cei care vreme de doi ani, în timpul ocupației fasciste, au ascuns opt cetățeni evrei urmăriți de Gestapo. Între aceștia s-a aflat și Anna Frank. Fetița și-a scris însemnările zilnice într-un caiet primit de la tatăl ei în ziua cînd împlinea treisprezece ani. Într-o formă puțin prescurtată, „jurnalul" ei a devenit una dintre cărțile cele mai citite în lume după cel de al doilea război mondial. Pînă în prezent „Jurnalul Annei Frank" a fost tradus în 55 de limbi și publicat într-un tiraj total de peste 22 milioane exemplare.

În jurul cazului Annei Frank și al sfîrșitului ei tragic au apărut în ultima vreme în Occident o serie de calomnii, una dintre ele fiind aceea că jurnalul nu a fost scris de Anna, ci de tatăl ei. Se afirmă chiar că Anna nici nu a existat, că totul nu este decît o plăsmuire.

În realitate, Miep Gies i-a dat manuscrisul tatălui Annei după întoarcerea acestuia din lagăr și după stabilirea lui în Elveția, unde s-a căsătorit cu una din supraveghetoarele lagărului de la Auschwitz.

Cartea lui Miep Gies poartă titlul „SE NUMEA ANNA FRANK" și urmărește pe larg toate evenimentele descrise de Anna în jurnal, totul fiind privit din punctul de vedere al proprietarului casei în care se adăposteau cei urmăriți de fasciști. Emoționante sînt amintirile despre solidaritatea zarzavagiului care știa foarte bine de ce ea cumpăra o cantitate de trei ori mai mare de legume, și cele despre măcelarul care îi dădea pe gratis carne.

Cartea lui Miep Gies este de fapt un răspuns la calomniile vehiculate de anumite medii referitoare la cazul Anna Frank.

LIRICA DIN U.R.S.S.

NICOLAE DABIJA

Aceste peisaje ale sufletului

1

Toate aceste poeme nu-s decît
peisaje ale sufletului,
decît lumina ce-o-mprăștie fructul
că vezi să-ți scrii în preajma lui poezia ;
un peisaj al sufletului : patria,
alt peisaj : dragostea,
războiul, primăvara, copilăria — aceste peisaje
ale sufletului,
prin care noi trecem mirîndu-ne : priviți —
munții, norii,
păsările, frunzele, ne seamănă nouă...

2

Acestor peisaje ale sufletului
eu le sînt fidel caligraf...
Toate lucrurile au cîte-o aură
de praf, de propriul praf...

Grădini de lumină și liniști
pe fiece foaie de var :
dar cel ce-a scris acea poesie
nici nu a citit-o măcar.

Despre-un cîmp, despre-o mare lutie,
pe care-o trecui, și eu, mai-nainte —
ah, o mare mică, de tot,
că nici n-o poți ține minte.

Prin acele neîntinate peisaje,
prin care sufletu-mi singer,
cine citește-n glas tare poemul,
scris cu-o pană de înger ?

3.

Aceste sunete, aceste cuvinte
hotiș, cu urechea trăgeți-le,
ele se pierd rostite zadarnic
ca trase-n întuneric săgeți.

Azi, la nuntirea semințelor,
de cele ce spun mă-nspăimînt,
umbra ploii trece pe cîmp —
ca o sudoare de sfînt.

Noi vom plăti mai scump decît alții
fiece flirt, fiece iubire,
fiece virgulă, fiece vis
care n-a devenit amintire.

Poemul : e-o taină, e ca un secret,
din care nimeni nimic n-a aflat
cine-și spune numele
cade-n anonimat.

De ce-ascult, țin ochii închiși,
parc-aș înota pe sub apă,
parcă nu aș putea dezlipi
ochiul lipit de pleoapă.

Va fi o zi, va veni o zi
un soare din an, adevărat,
simți cum te cearcă, mai des,
ca un vers neterminat...

4.

Dansezi pe singele propriu, dansezi
ca să-ți meriți pîinea și sarea,
cînd frunzele, toamna,
luate de vînt, acoperă marea.

Poate : spaima de a tăcea,
poate frica de a scrie ?...
Poemul,
cum se-mprăștie abia atins
ca de pe-o floare polenul.

Să se audă cuvintele sfînt...
Rănile să ți le legi cu bandaje
de iarbă, în acele clare,
ale sufletului, eterne peisaje.

5.

...Fiu mai bătrîn decît tatăl său,
prin acele peisaje alergînd
după o pasăre care
e dusă de vînt.

Prin văzduh, răsturnîndu-se,
cu aripa verde,
minune ce arde ochiul
celui ce-o vede.

6.

Noi— zic păsările — zburăm atît de iute,
că oamenii nici nu știu că noi existăm
și cîntecul cu mult în urma noastră
se-aude
citeodată cu-o zi, citeodată c-un an.
Prin acele peisaje ale sufletului
cum zburăm, simțim dintr-odată
un auz de copil,
care ne soarbe cu tot cu cîntec.

7.

Acele refrene ale sufletului
despre care vorbesc la fiece pagină :
lacrima prin care îmi privesc întîmplările,
lumina și ploaia, pasărea zburînd cu-o singură
aripă,
iubita pe care am urmărit-o de departe,
zile-n șir,
că știu precis ce face ea acum,
mesele din săli de lectură-nfrunzite :
refrene, clare refrene,
repetate de două-trei ori într-un rînd...
Astfel : fabula frumoasă susține cuvintele
moarte,
(aceasta-i o poezie pe care nu trebuie
s-o scrii ca s-o citești,
cuvintele cărcia sînt ca niște ostiri învinse,
ele trec dintr-o parte în alta a poeziei
și știu că n-au nici un rol)
ziceam, în fiece rînd :
treci peste nor, de-ai treilea ochi doar urmărită
pasăre, tu — acoperiș al lumii...
...Îmi povestesc poeziile ca și cum as vorbi
despre dîra ce-o lasă în aer o pasăre,
ca și cum as descrie pe-o sută de pagini
un cîmp de zăpadă,
în care privirea nu are de ce se lovi :
poezia e o bucuroasă tristețe,
ea poate fi făcută doar anonim,
e ca un cîntec pe care nu-l auzi
din cauza liniștii...

LEV BERINSKI

Cu un copac în mijloc

Atît de sus se ridicase copacul deasupra casei
încît semicercul din cer — drumul soarelui
atîrna în aer pe crengile de jos.
Dar cînd toamna s-a scuturat de pe coroană
și a acoperit cu frunza sa, cu marginile ei
largi și veștede
acoperișul nostru ascuțit și ușa și cele patru
ferestruici
în casă s-a stabilizat
o aromă, un soi de lume, un soi de mediu
biologic
în care noi, treptat, pe rînd, după vîrstă,
deveneam niște furnici mai mici
decît furnicile adevărate
încît atunci cînd ieșeai în curte trebuia
să te ferești
de trîmbițele lor elefantine.
Așa stăteam și noi cuminți acasă —
dar vorba vine : stăteam !
Ca o roată mă învîrteam zi și noapte
și garda mea însemna să am grijă ca mama
să nu se strecoare
în crăpătura tulbure din bucătărie
iar tata — hei, încotro ! — agitîndu-și
cele șase picioruțe
să fugă în sus, de-a lungul scoarței ridate
în sus, unde pe crengile masive făceau tumbe
îngeri sportivi
cu părul buclat...
Și voi care spuneți : e timpul să trecem
în cartea de aur
natura asta a noastră.

Ultimele știri, scurt-circuit

Racheta lansată de pe capul Canaveral, îmi
intră zburînd în ureche
face cîteva ocoluri, în timp ce-mi iau rămas
bun, de data asta
pentru totdeauna de la Svetlana
care se smulge din stînga și se îndepărtează
tăcută în înălțime
acoperită de petele verzi-galbene ale
creierului și-ale visurilor
și de melodii răsunătoare
pe care mi le cînta mama pe cînd mă ținea
în brațe.
Dar cu Dumnezeu nu-i de glumit : flacără
și trăznet.
Și zefirul albastru se încheagă într-o clipă
ca o rană, ca o mlaștină
și din ele apare cu scîrțîit, combina de cules
cartofi „Polonina"
care se apropie, mă strivește și-mi vîntură
scheletul de aur în cer

O nouă geneză

Undele de televiziune, încep, slavă
Domnului, să reacționeze
cu valurile albastrului ocean planetar
și secvența plutește în aer, tabloul zburător
capătă
un trup cu dimensiuni depline : castele
cavalerești și mine
se ridică în largul mării, săli de ședințe
ceremoniale, cazane atomice, frumoși
monștri din perioada jurasică
cu boturile căscate ; podul televiziunii
se înalță între două continente ca un arc
de marmură,
sub care trec vase și avioane
și dispar
în mixerul de beton azuriu al Bermudelor,
deasupra căreia
în aer se așează pentru o clipă, ca o fugară,
în drumul său de la Luvru la Mexic
Sfînta Feciaoră — și îi bagă în sfîrșit
sfîrcul în gura baistrucului
și un mic jet de apă sărată
îi arde stomacul fără de păcate — dar să o
scuipe încă nu-l duce mintea
Anumiți oameni, ce au vizitat viitorul
și s-au întors — plîng povestind despre
materialele de construcție de mîine
lacrimile îi secătuiesc pur și simplu, sînt ca
meduzele pe nisip.

În românește de Radu Nicolae

SPORT — Sub arcul toamnei

Primul meci din acest campionat a fost A.S.A. Tg. Mureș — F.C. Argeș.

Am fost la Tg. Mureș ca să-mi limpezesc ochii pe turlele Transilvaniei, învăluite în zvon de clopote, cîntînd parcă un dublu botez, și m-am umplut de culori scumpe. De asemeni și de tristețe. Ieșind din Brașov am rătăcit drumul prin satele Veneția de jos și Veneția de sus, legate între ele de-un fir de apă (Canal Grande?) umblat de două berze și sorbit de două giște, dar pînă la urmă tot am nimerit Cetatea Sighișoarei și-am băut o halbă de bere în casa unde a locuit cîndva Vlad Dracul. Prin ceața răsturnării ultimelor zile de august, văd, în drumul spre Tîrgu Mureș, trecînd vătui de căprioară și viței de ciută, urmăriți cu ochi negri, placizi și umezi de către viteii de bivoliță. Iar într-un sat de sub munte, căruia i-am uitat numele, ieșind din farmecul verde și fosnitor al unui lan de porumb, ne-a tăiat calea un cîine cu aripi roșii, urmat îndeaproape de ziditorii aripilor sale: doi copii pe jumătate goi, avînd legate de umeri baloane trandafirii. Apoi imense plantații de hamei (prin părțile astea se bea, de altfel, cea mai bună ciorbă din România) și case din secolul al optuspelea abordînd cu poduri de lemn case din secolul nouăspe. Plutire și vis, isprăvindu-se-n marmura secolului douăzeci, adică în domnia cutezătoare a palatelor nou clădite în centrul Tîrgu-Mureșului.

Orașul Tîrgu-Mureș este orașul căruia îi caută în coarne și norocul și Dumnezeu. Mai puțin un arbitru de fotbal, pe nume Voinea, care și-a dăruit două ore din viață pentru victoria nedreaptă și nemeritată a piteștenilor asupra A.S.A. Tîrgu-Mureș. Neseminalizînd poziția clară de ofsaid a jucătorului argeșean Jurcă, el a dat întregul meci peste cap. Nu mi-aș permite să zic că ceea ce a făcut el (voit sau nevoit?) e o greșeală flagrantă, dar aceste greșeli flagrante, ducînd o echipă către prăpastie, a ce seamănă ele?

Întors la București, miercuri m-am deplasat pe stadionul din Regie ca să mă scald în viscolul pe care mă așteptam să-l stîrnească Sportul studențesc. Dar m-am împiedicat în amăgiri ca un iepure-n capcană. Pentru că cei ce-au stăpînit jocul, imprimîndu-i frumusețe, ritm și întoarceri mlădioase au fost sucevenii. Ei au în Cașuba pe unul din cei mai mari jucători ai actualului campionat. Ziariștii îl pomenesc de bine de ani întregi, nu-mi închipui de ce nu-l văd antrenorii lotului olimpic. Îi atrag atenția lui Halagian că acest Cașuba ar putea să ne răzbune umilința suferită în Danemarca.

Steaua și Dinamo s-au instalat de la început sub evantaiul primejdioaselor locuri pardosite cu mere din rai. Am zis primejdioase, fiindcă nu mai sîntem dispuși, în toamna aceasta, ca pentru cele două echipe atît de temute în interior să mai săvîrșim încă o dată ritualul iertării pentru scăderi nepermise în cupele continentale. Și fiindcă intrăm sub arcul lui septembrie, în spații elegiace, și-n clipe ce evocă tăceri medievale și întinderi de suflet călcate de doruri misterioase, încep să mă las cuprins de melancolia frunzelor de fag împurpurîndu-se în lunecări molatice, de năzăriri de lună, apăsînd pe turmele de oi coborînd munții, de plecări pe uliți pierdute. Degeaba, noapte de noapte, urzesc greierii o perdea sonoră, ființa verii s-a dus. E toamnă. Podgoriile, acum... Am vărat blajin și dulce ; ne scufundăm, cu suflet curat, în vasta iubire a toamnei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
36
(1 321)
sîmbătă
5 septembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ȚARA ÎN TOAMNĂ

Am intrat, sub cupolele toamnei, în cuprinsul unor noi zile și munci, se îmbogățește harta de suflet a țării cu lumini și reliefuri ce izvorăsc din marile ridicări de altitudine economică și socială pe care acest an le reclamă din perspectiva îndeplinirii sarcinilor și programelor celui de al optulea cincinal, a hotărîrilor și obiectivelor adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului. Se întrevăd la orizont liniile de boltă ale unui efort colectiv uriaș după cum sub semnul și în perspectiva acestei toamne se disting rezultate care dau o tot mai clară măsură și o privire cuprinzătoare asupra a tot ce a însemnat și înseamnă în cîmpul realității practice forța gîndirii și acțiunii comune, spiritul de permanentă autodepășire, afirmarea unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile existenței materiale și spirituale. Este acesta starea ca și dinamica unui demers care-și are toate motivațiile în experiența însăși a înaintării și întăririi noastre necontenite pe calea progresului și civilizației, în sfera propriilor noastre cerințe și posibilități. Activizarea tuturor resurselor, a tuturor capacităților de voință și acțiune, mobilizarea tuturor energiilor materiale și umane pentru a da în continuare dimensiuni și semnificații noi epocii contemporane reprezintă o programatică stare de conștiință ca și un mod cît se poate de viu și complex în care ne abordăm propria condiție, chipul în care ne dezvoltăm și perfecționăm mijloacele unei neîntrerupte edificări a prezentului și viitorului.

Într-o asemenea viziune și cu o asemenea amplitudine a gîndului și efortului creator se înscriu nu numai dezideratele și opțiunile propriei noastre dezvoltări, ci și întreg ansamblul de criterii și cerințe care privesc fiecare domeniu de activitate, fiecare profesie, ele decurgînd din nevoia însăși de afirmare a celor mai de seamă valori ale cunoașterii, ale gîndirii și creației umane, ale noii revoluții tehnico-științifice. Înnoirea permanentă despre care vorbește secretarul general al partidului, aplicarea noului, manifestarea în spirit patriotic, revoluționar, și la înălțimea epocii pe care o trăim, constituie termenii de referință biografică și socială în tot ce se întreprinde și se investește pentru slujirea neabătută a poporului, a patriei, cu o devotată și mereu responsabilă conștiință, cu simțul viu, responsabil, al unei neîncetate și exemplare angajări.

Trebuie să pornim permanent de la faptul că socialismul și comunismul — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la cel de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste — **nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane din toate domeniile, că omenirea a realizat noi și noi descoperiri ale tainelor naturii, dar că procesul cunoașterii nu s-a încheiat și nu se va încheia niciodată.** Este evident că în această largă accepție a condiției progresului și civilizației, pe un asemenea făgaș — edificator în om și pentru om — printre factorii ce întrețin starea și climatul general de muncă și gîndire, de acțiune practică înaintată, un loc de seamă îl ocupă și cultura și arta, educația. Într-un sens politic și ideologic înalt, după cum și într-unul social de cea mai întinsă și lămuritoare perspectivă. Destinul epocii, în tot ceea ce se realizează și rămîne ca moștenire pentru viitor, trece și prin sfera culturii și artei, a educației, se cuprinde de căutări și înfăptuiri care durează în om, în menirea sa, și consacră atitudini și aptitudini revelatoare. Consacră o țară aflată într-o prodigioasă și fermă conștiință a emancipării și propășirii sale în libertate și independență, sub semnul celei mai vaste activizări a vocației, a nădejdilor și împlinirilor sale. Împliniri care ele însele duc și cheamă mai departe, prin oameni și pentru oameni. Implicațiile și orizonturile cunoașterii sînt de aceea necontenite și ele fac, într-un anume fel, însuși liantul dintre generații. Cultura și arta întîlnesc în sfera educației mintea și sufletul omenesc și au de făcut în permanență o lucrare de cea mai sensibilă și mai necesară vocație. Creșterea, formarea și afirmarea trăsăturilor de conștiință moral-politică și socială înaintată se sprijină pe exercițiul și îndatorirea muncii dar și pe actul cultural, pe emancipărea prin cultură, prin creație. Direcțiile și răspunderile formulate în acest sens de secretarul general al partidului sînt definitorii pentru rolul și funcțiile culturii și artei, pentru acest spirit al muncii în care este văzută și abordată creația. Întîlnim textual astfel, **oamenii muncii din domeniul activității politico-educative și cultural-artistice** și aceasta explică totul sub raportul înțelegerii și afirmării în viața politică și socială a rolului înaintat, tot mai dinamic, al culturii și artei.

Țara a intrat, sub semnul unor noi zile și munci, în toamnă, imaginea ei este a unei largi desfășurări de eforturi și preocupări care țintesc înfăptuiri ce țin de programul și sarcinile acestui an. În întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului și a celei de a 40-a aniversări a proclamării Republicii, aceasta este și imaginea cea mai reprezentativă a gîndului și năzuinței creatoare.

Luceafărul

Augustin Costinescu : „Flori"

MARELE ÎNAINTAȘ

Printre întemeietorii de direcții, discipline și de noi cîmpuri de manifestare științifică de la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd se pun bazele culturii noastre moderne, numele lui Timotei Cipariu este rostit cu mîndrie și pioasă recunoștință. El este alături de alți contemporani ai săi, cu care își dispută originalitatea, erudiția și clarviziunea ideilor, precum Hașdeu, Odobescu sau T. Maiorescu, un cărturar și un fertilizator de idei. Ridicînd cercetarea filologică la rang de știință și principiul cercetării comparate la nivel de normă, Cipariu e întîiul mare dătător de direcție într-o disciplină, căreia îi pune baze dintre cele mai temeinice. Prin cele două lucrări premiate de Academia Română, **Gramatica. Analitica** (1869) și **Sintactica** (1877), el a introdus la noi studiul istoric și comparativ al limbii române, fiind cel mai bun specialist al nostru în perioada străromână, în epoca de formare a limbii și a poporului român, cel dintîi editor de documente și monumente vechi de limbă **(Principia de limbă și scripturâ** (1848), **Elemente de limba română după dialecte și monumente vechi** (1854), **Crestomația seau Analecte literarie** (1858), cel dintîi interpret și istoric literar de anvergură. Prin erudiția sa proverbială, prin excepționala înzestrare și cultură filologică (cunoștea 12 limbi vechi și moderne, printre care araba, ebraica, siriana, egipteana, turca, persana), el este, după Cantemir, învățatul român care se bucură de cel mai mare prestigiu internațional. E ales în 1859 membru al Societății „Deutsch Morgenländische Gesellschaft" (Societatea germană pentru Orient) cu sediul la Leipzig, la lucrările căreia participă cu comunicări. Din 1854 face parte din Comisia centrală pentru conservarea monumentelor istorice cu sediul la Viena, iar din 1864 e ales membru onorific al Comisiei colecțiilor istorice pentru Transilvania, numărîndu-se printre primii specialiști europeni în tăblițele cerate, alături de Erdy, Finaly, Detleften, Massmann și Ackner. Marele istoric Theodor Mommsen îi face o vizită la Blaj în 1857 (cînd Cipariu îi încredințează propriile transcrieri și interpretări ale unor tăblițe cerate care l-au ajutat pe acesta să rectifice unele date), la fel ca Odobescu, Émile Picot sau Rudolf Bergner, care ne-au lăsat impresionante descrieri ale „cetății" culturale ridicate de Cipariu la Blaj. În toate aceste memorii, Cipariu ne apare ca un adevărat mag cultural, tronînd cu inegalabilă prestanță peste un vast imperiu al științelor omenești, înconjurat de o impresionantă bibliotecă, cum puține se găseau în Europa la acea dată. Iată caracterizarea învățatului german Rudolf Bergner: „El ne conduce jur-împrejurul său, care este asemenea unei biblioteci mari. Pretutindenea stau opuri științifice latinești, grecești, franțuzești, în vreme ce pe mese și pe padiment sînt grupate uriașe vrafuri de cărți hebraice, grecești, turcești, arabice și persane. Toate aceste limbi le posedă mosneagul în jurul căruia s-a format școala blăjeană. Ce bogăție de științe, ce sumedenie de muncă este aici concentrată ! În chilia sa de studii fără podoabă și simplă, vrednică de un filosof, se văd scriitori maghiari, germani, români, spanioli, francezi, italieni și englezi, toți puși la rînd, toți parcurși și cunoscuți". (Cf. **Siebenbürgen, Eine darstellung des Landes und des Leute,** Leipzig, 1834).

O activitate cu totul remarcabilă a depus învățatul blăjean în domeniul bibliofiliei. În decursul a mai multor decenii a reușit să adune un tezaur de carte inestimabil, nu numai românească, dar și străină, în care un loc important îl ocupau manuscrisele arabe, pentru care avea o adevărată slăbiciune. Prin eforturi materiale considerabile, dar și printr-o susținută muncă de informare și documentare, biblioteca sa a ajuns să conțină mai toate titlurile producției de carte veche românească, dimpreună cu tot ceea ce apăruse în străinătate privitor la români, cît și o bogată colecție de manuscrise orientale, arabe, persane, turcești. Pentru a realiza această bibliotecă, estimată de către un specialist — profesorul Sigismund Jakó — la 6—7 000 de volume, a purtat o vastă corespondență cu librari, anticari și editori din întreaga Europă și chiar din Asia și Africa. A avut legături cu librari de la Constantinopol și Cairo, din Berlin și Breslau, Leipzig și Gotha, Viena și Innsbrück, Graz și Budapesta, Londra și Petersburg. Neezitind să facă nici un sacrificiu cînd era vorba de o carte care îl interesa, el a achiziționat valoroase fonduri de carte rară **(rariosa et curiosa),** în special de filologie și istorie, din patrimoniul unor instituții publice europene sau a unor reputați colecționari particulari, între care se numără Emil Gottlieb Friedländer, cunoscut istoric militar din Berlin, August Leopold Crelle, fondatorul presei germane de matematică, ministrul austric Stadion, precum și din bibliotecile colegiilor iezuite din Praga, electoratului saxon, amiralității din Rusia, universităților din Viena, Lipsca și Witten-

Mircea Popa

Continuare în pag. a 2-a

CONGRESUL AL III-LEA AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE, IDEILE ȘI ORIENTĂRILE TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU, VAST PROGRAM AL GÎNDIRII ȘI FAPTEI CREATOARE

Rostirea adevărului

Doresc să spun din capul locului că nu o îngrijorare anume mă face să scriu despre moda literară care, pînă la un punct, se confundă cu așa-zisul experiment literar. Fiindcă o literatură care și-a găsit o albie sigură, o matcă a ei, nu are motive alarmante atunci cînd un fenomen periferic se petrece la malurile acestei albii, cursul ei e sigur, dinamic, și forța ei stă în bogăția izvoarelor. Dacă discutăm, totuși, această problemă o facem din dorința de a lămuri unele lucruri existente și, din moment ce ele se manifestă în cîmpul literaturii, ar fi o miopie să nu ne ocupăm de ele. Recentele dezbateri din cadrul Congresului educației politice și culturii socialiste, reflectînd din nou preocupările noastre cele mai acute, în lumina tendințelor fundamentale din societatea românească de azi, m-au îndemnat să reiau unele considerații. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea în cuvîntarea sa la marele forum al oamenilor de cultură : „Din tot ceea ce este mai bun din trecutul patriei, din cultura universală să luăm tot ceea ce asigură ridicarea continuă a nivelului de cunoaștere și culturală, realizînd o cultură nouă, corespunzătoare epocii socialiste, care să înnobileze spiritual întreaga națiune, să lumineze calea spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație spre societatea comunistă !". Dar fenomenul modei apare îndeosebi la conștiințe artistice neformate, nesigure de resursele proprii și care din dorința acută de afirmare încearcă să șocheze prin scrieri stranii, dezarticulate adesea și de împrumut. Se pare că experimentul vizează în mod deosebit forma, expresia unei lucrări, modul ei de a exprima un anumit conținut, abstract, pulverizat și anemic. Acesta ar fi modul „clasic" al experimentului. Sînt și forme mai „blînde", atenuate, în care găsim și umbra unor personaje, ecoul unui conflict, desenul fragil al unei construcții epice, al unei presupuse arhitecturi, deseori răsturnată. E o formă de regres literar cel mai adesea, efectul imediat al unor lecturi nedigerate, a unor autori de acum cîteva decenii ori ale unor lucrări din literaturi străine care încearcă o abandonare a problemelor acute ale omului secolului XX.

Termenul de experiment, în sine, nu trebuie să ne provoace grimase, frisoane. Atunci cînd el are acoperire, cînd este rezultatul unor căutări febrile, adevărate, cînd autorul, artist adevărat, încearcă să lărgească limitele formelor știute, ale cunoașterii umane, el poate deveni, prin rezultatele salutare, un act de autentică artă. Fără îndoială că artistul e într-o perpetuă și nelinîștită căutare, fiecare operă are girul originalității, al inedितului și, ca atare, este irepetabilă, noutatea în cazul operei unui scriitor este necesară, creatorul încearcă de fiecare dată alte claviaturi, terenuri noi, nedefrișate încă, forme noi, zboruri neatinse și adîncimi în care lumina nu a pătruns încă ; încearcă, deci, experimentează, caută noi formule. Între această nobilă căutare, firească, necesară, demonică și între a căuta numai fiindcă **se poartă** căutarea e o deosebire esențială. La urma urmei și experimentele pot deveni, au devenit o modă. Așa cum au fost sezoniere opuri — și, din păcate, mai sînt și în acest sezon — care și-au găsit și teoreticieni zeloși, care și-au închipuit că sînt descoperitorii pietrei filosofale atunci cînd ne aduceau în paginile cărților lor țărani sfătoși, instituind moda dumiriților, iar apoi s-au declarat descoperitorii versului alb — cînd toate acestea nu erau altceva decît lucruri demult spuse, demult purtate și numai pentru gripați mirosul de naftalină era absent.

Mai nou, sub pretextul „profunzimii psihologice" se poartă „abisalul", fraza agramată, psihologii ce se pretind adînci, în fond false întortocheri, răsuciri sterpe, uneori patologice sau nici măcar atît; ele neavînd rigoarea studiului științific. Cazul — fiindcă aceste cazuri țin de caz — îmi amintește vorbele unui critic dintre cele două războaie care, pledînd pentru o revenire la bunul simț artistic, sesiza faptul că se „servește în doze de piață, literatură moluscoasă, sub pretext de profunzime psihologică. În loc de acțiune dîrză și clară, ni se dau, drept icoane din viața interioară, niște prelingeri de macaroane, sleite, prin care ni se recomandă să întrevedem (adică !) personalitatea rafinată a autorului — ceea ce e, poate, cel mai diabolic mijloc de îmbecilizare a cititorului. Îmbecilizare dublă : fiindcă-l sugestionează să înceapă el însuși a-și scormoni o personalitate de comandă, și pentru că-l deprinde a se dispensa de o atenție exclusivă inteligentă".

Nu spunem un adevăr inedit cînd constatăm că moda este tot atît de veche ca și literatura însăși. Poeții satirici latini s-au amuzat cu malițiozitatea caracteristică de toate spețele imitatorilor mai evidenți sau mai bine travestiți. E un fapt tot atît de notoriu acela că geniul lui Don Quijote a răsărit din dorința părintelui său de a ridiculiza moda extrem de prolifică a împrăștiatei epici cavalerești. Replica hotărîtoare nu a lipsit la momentele potrivite

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 3-a

Lungul drum al poetului către sine

Irepresibilă nevoie de identitate străbate viața poetului, a creatorului, în general, de-a lungul întregii sale vieți. Pentru el lupta cea mare nu este aceea de **a ajunge la alții.** De a fi ca alții. Pe acest teritoriu, atît de **altfel,** adevărata bătălie, și cea mai grea, este aceea de a ajunge **la sine însuși.** O imposibilitate aproape ! Pentru că, dacă urmărim, citind din adînc, demersurile marilor înaintași, nu avem deloc impresia că ei ar fi crezut, măcar o clipă, că acest fapt, de **ajungere la sine,** li s-ar fi întîmplat vreodată. Dramaticul „Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?" al marelui Eminescu, în loc să închidă porțile, într-o dulce liniștire de sine, le deschide violent și răvășitor, ca pe o mie de căi către sine însuși, care cheamă halucinant, fără măcar vreo promisiune de a se și lăsa atinse, parcurse. Iar pentru noi (A judecat timpul aceasta !) Eminescu va rămîne de-a pururi modelul de a se fi atins pe sine însuși. De a-și fi pipăit tu propria mînă identitatea. Și ce altceva este „testamentul" arghezian, decît o dureroasă urcare „din gropi și gropi adînci" a poetului către sine însuși ? Către un „nume adunat pe-o carte"... Dar cine ar putea să ne spună că, în această carte, poetul și-a simțit cu adevărat atinsă substanța ființei sale ? În întreaga operă argheziană ne întîlnim cu sentimentul neostenitei, sublimei zbateri a mersului, a zmulgerii din **ceva,** către **altceva,** niciodată cu acela al ajungerii. Să mai apelăm la încă un mare exemplu ? Iată-l : Lucian Blaga. Jindul infinit, „un dor fără sa-

Petre Ghelmez

Continuare în pag. a 6-a

INSEMNĂRI

În buchetul marilor flori

Prima oară cînd am văzut Clujul nu mi-a plăcut. Nu-mi plăcea decît Bucureștiul și marea. Eram copil.

Ultima dată cînd am fost m-am îmbăiat însă pur și simplu în întinsul acestui oraș. Stînd sus pe deal, la Hanul Colina, într-un imens cartier de blocuri, ducîndu-se frenetic pe kilometri și kilometri, urcînd costișele, organizîndu-se-n microraioane, trepidînd parcă gata de zbor ca niște uriașe rachete. Am străbătut acest cartier, al Mănăsturului nou, într-o noapte și mersul meu era ca rătăcirea uriașă a labirintului și în loc de fir roșu, aveam un reper și un gînd : tot mai sus. Fiindcă știam că hanul domină de acolo tot orașul și nimic nu e mai sus decît el.

Se construia tocmai linia de tramvai care va uni acest imens nou cartier cu centrul și celelalte cartiere. Pentru că autobuzele și troleibuzele par a nu îi mai ajunge.

Iar într-o dimineață, într-o proaspătă dimineață de vară, am pornit de jos spre centrul orașului, n-am vrut să iau nici un mijloc de transport, în vale blocuri și dincolo de Somes, se profilau pe alte dealuri care începeau de-acolo, tot coboram prin labirinturi de alte blocuri și blocuri, unele delicate, mai simple, cu cîte patru etaje, altele semețe, grave în jur de zece etaje, înfipte pe baze trainice, adăpostind zeci de familii, zeci de idealuri, de speranțe, de sentimente, cine știe cîte iubiri, împărtășite sau nu, copii mulți întorcînd casa pe dos, alții așteptați să vină, alții așteptați poate în van.

Clujul, care e un oraș de suflet, Clujul din Piața Ștefan cel Mare, cu impozantul Teatru Național, cu Universitatea și celelalte instituții de învățămînt superior, pulsînd de avida lor tinerețe, Clujul universitar și muncitoresc, Clujul elevilor și gospodinelor, Clujul irupînd pe străzi în rochii multicolore, îmbrăcate de frumoasele ardelence. Clujul așezat pe trainicele fundații ale latinității din Napoca.

Cluj și Napoca, prezent exuberant și istorie, întipărit grav, pînă în straturile geologice, prezență de poezie, Clujul lui Blaga, prezență de cultură, de cultură națională temeinică, industrie și urbanism, Clujul copiilor și Clujul premierelor de la Teatrul Național sau Teatrul Maghiar de Stat, de la cele două Opere, Clujul în care frățiau cetățenilor, indiferent de limba

Dumitru Dinulescu

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Sunetul ierbii

„Anch' io sono poeta !" ar fi zis, în românește desigur, pe la mijlocul deceniului al șaptelea, Dumitru Udrea, pe vremea aceea la I. P. „Oltenia" din Craiova, citind, pentru a le transpune în plumb, poeziile cărora redactorul șef de atunci al recent-reapărutelor „Ramuri". Ilie Purcaru, le da girul publicării. Cu sau fără gîndul la pictorul renascentist Antonio Allegri Correggio (1489—1534), Dumitru Udrea a perseverat, alegîndu-și, întîi de toate, o „ținută de poet" (costum, pălărie cu borurile largi, mustață și barbă) și publicînd, între timp, în aproape toate ziarele și revistele din țară. Ambiția lui se materializează în trei volume de versuri, apărute pînă în prezent, **(La noi în vatră.** Editura Ion Creangă, 1981 ; **Statui,** Editura Scrisul românesc, 1982 ; **Sunetul ierbii,** Editura Albatros, 1985) care demonstrează că nu, pretenția lui nu este deșartă și că Dumitru Udrea este un poet cu varii disponibilități, fapt sesizat, cu ani în urmă, de Leonid Dimov : „Poetul nu ocolește elementul mitic și nici nu se sfiește a adăogi un sens aproape metafizic faptului natural desfășurat cu încetinitorul". El cunoaște, adaug eu, cu vorbele lui, „focul poeziei" și i se dedică acestuia cu devoțiune.

Constantin Dumitrache

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Capcanele subtilității

„Dacă sînt bine intenționate, criticile, chiar greșite, sînt oportune, deoarece ne stimulează să ne reformulăm mai exact și mai convingător punctul de vedere", scrie Solomon Marcus în „Artă și Știință", volum de mare densitate, logică și de sugestie. Riscul acestei evaziinvitații la o lectură critică pare considerabil, dacă ne amintim așa-numitul paradox al parcajului de biciclete : întrunit în ședință, consiliul de administrație hotărăște caracteristicile unei noi centrale nucleare. În cîteva minute, pe baza raportului prezentat de experți, se alege principiul de reacție și se stabilește puterea postului de transformare a energiei. Urmează două ore de discuții privind construcția parcajului pentru bicicletele salariaților, fiindcă, în această problemă, oricine poate avea o părere (v.J.-Fr. Arnaud, „Le siècle de la communication", Paris, 1979). Ca și în cazul parcajului, **în materie de artă mai toată lumea are impresia că se pricepe,** și — ceea ce nu-i deloc rău — impresia este de multe ori îndreptățită. Nu ne putem imagina, decît ca pe un eveniment catastrofal, transformarea artei într-o chestiune de strictă specialitate. Există, desigur, și în acest domeniu, consumatori de rînd, mari diletanți și profesioniști, autentici. Uzăm aici de termenul „diletant" în vechea sa accepțiune, non-peiorativă, aceea de amator pasionat, estet, individ cu o puternică personalitate, însetat de cunoaștere și dispunînd de capacitatea de a compensa prin extensiune ceea ce orînarea de limitele unei specializări îl poate face să piardă în profuzime (v.J.-Fr. Hugot „Le dilettantisme...", Univ. de Lille, 1984). Faptul că un consumator de rînd, ca autorul prezentelor considerații, se încumetă să discute lucrarea unui recunoscut erudit, vine în sprijinul afirmației pe care am subliniat-o mai sus.

Mulțimea admiratorilor unui poet va fi întotdeauna diferită de mulțimile admiratorilor unui matematician, ai unui biolog, ai unui chimist etc., nu numai printr-un cardinal superior, ci și prin eterogenitatea componenței profesionale. Medicul va refuza să adopte limbajul geologului, electronistul va respinge limbajul botanistului, juristul nu va înțelege limbajul geneticianului, lingvistul va fi uneori derutat chiar de limbajele confraților, dar toți acești specialiști pot fi impresionați de același poem. De ce ? Poate că distinsul autor al „Poeticii matematice" ne va spune dacă avem de-a face cu o nouă opoziție între limbajul științific (LS) și limbajul poetic (LP) sau doar cu o implicație a vreuneia dintre cele 53 de opoziții semnalate în „Artă și Știință". Dacă „dificultatea de a înțelege un poet e dificultatea de a înțelege o limbă nouă", poetul fiind „un profesor de limbi străine **sui generis**", de ce tocmai aceste „limbi străine" îi atrag și îi unesc pe oameni ? Iată,

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR VASILIU: «Vînătoarea de perne»

Citesc cu întîrziere — timpul, n-ai ce face ! — noul volum de proză scurtă al lui Tudor Vasiliu, autor interesant în tot ce scrie, fie că este vorba de literatură — așa-zicînd — serioasă, fie de aceea destinată copiilor. Imaginația epică în registru grotesc, observație acută, exprimată în fraze scurte, dar cuprinzătoare, umor de bună calitate, ironie dusă pînă la sarcasm, acestea mi se par a fi însușirile prozei sale, detectabile încă în volumul „Proiect de ciine", consolidate apoi în „Moscuna" și „Note de căsătorie", cristalizate acum în acest „Vînătoarea de perne", cartea unui profesionist, stăpîn pe mijloacele sale și conștient de limitele lor. În „Vînătoarea de perne", Tudor Vasiliu se prezintă asemeni unui desenator experimentat, la fel de exact cu ambele mîini, în stare să surprindă orice detaliu fizionomic și, uneori, să sugereze ce se ascunde dincolo de liniile precise ale desenului. O bună parte din prozele cuprinse în volum sînt, cum se spune, **probe de meserie,** elaborate atent în vederea „poantei" finale, fără de care n-ar avea nici un haz. Astfel, în „Caprele", un medic veterinar, exasperat de capra vecinului, care îi rontăie eficient vița de vie, în ciuda tuturor încercărilor de a o „determina" să renunțe, reușește în cele din urmă să curme calvarul, achiziționînd-o contra o mie de lei. Gîndul doctorului zboară deja la pastrama de capră, acompaniată de mustul producție proprie, din vița de vie lăsată, în sfîrșit, să vieze, cînd : „Costel, luminat, luă banii, îi numără, îi pupă și, arătîndu-i soarelui, zise.: — O mie de lei ! Săru' mîna, domnu' doctor. Cu banii ăștia cumpăr trei capre (...) Trei capre cumpăr". Reflecția personajului narator îngroașă poanta : „Sînt cele trei care mi-au ros anul trecut buxusul și vița, făcînd să vină toamna mai devreme pe la noi și care, har domnului, în primăvara asta au fătat". Amuzant...

Aceeași formulă, deși umorul este de această dată macabru, se experimentează în „Sentința" și „Vulpea". În prima, Ioan Panaitescu, fost aviator, devine, în urma unui accident, prizonier pe viață al unui fotoliu cu rotile, condamnat să asiste, neputincios, la aventurile sentimentale ale soției sale pline de vitalitate. Sătul de toate, omul îl îndeamnă pe unul dintre candidații la grațiile nevestei să transforme cîștile aparatului său de radio în două borne electrice și astfel... După scurte procese de conștiință, pretendentul se hotărăște și execută, în secret, operațiunea. Victima va fi însă, amantul **en titre,** pedepsit în acest mod de o justiție — nu-i așa ?— imanentă. În „Vulpea", poanta este dublă. Zamfirescu, marinar de cursă lungă, tată a șase copii (mezina este Vulpea) își bănuiește soția de infidelitate, face din asta o obsesie și amenajează un dispozitiv care să-i vestească, de la distanță, momentul flagrantului delict. Dispozitivul funcționează, Zamfirescu sosește acasă intempestiv, își împușcă soția și apoi se sinucide. În dormitorul conjugal, Vulpea, cea suspectată că ar fi proba vie a infidelității soției, țopăie în pat, declanșînd dispozitivul nefericitului Zamfirescu. Ingenios și trist ! Dar nu numai atît. Cititorul mai beneficiază de o „poantă" care îi dă peste cap raționamentele de pînă acum și restabilește — vai ! — dreptatea bietului Zamfirescu : „Licăritul becului (dispozitivul lui Zamfirescu n.n.) nu-i spunea nimic omului din berărie. Își privi din nou ceasul : era unsprezece și ferestrele familiei Zamfirescu rămîneau luminate. Plăti, plictisit, își trînti pălăria peste părul roșu (Vulpea are și ea părul roșu — n.n.), porni precaut către locul cu pricina, dar văzînd lume se retrase".

Din aceeași categorie, a schițelor cu final imprevizibil avînd rolul de poantă, fac parte și „Așteptîndu-l pe tovarășul Godeanu" (trimitere în registru umoristic la „Așteptîndu-l pe Godot"), cu excelente pagini de reportaj bucureștean, „Un breloc pentru Tone" (și cu miză morală), „Volodea", „Numai albină să nu fii" (sau despre cum vorbesc albinele), „Catinca", (lumea interlopă), „Patru cazuri clinice" (apăsat anecdotică, în pofida intenției parabolice). Nu mai divulg poantele, căci ar fi să răpesc cititorului plăcerea lecturii. În aceste compoziții, Tudor Vasiliu se dovedește, cum spuneam, un bun meseriaș, atras de insolitul existenței și atent la jocurile hazardului. Nu e puțin lucru, dar este doar atît. Din fericire, autorul depășește superficiile și caută sensuri mai adînci în alte cîteva piese din volum. Fără a fi și cea mai valoroasă, din cauza unui final ratat, tratat inadecvat, în registru simbolic, povestirea care dă titlul volumului analizează (de fapt, **înregistrează,** căci maniera este aceea a prozei comportamentiste) procesul de personalizare al unui tînăr de bani gata, devenit, prin accident biografic, om ca toți oamenii. Lumea braconierilor, în care se mișcă; pentru un tînăr, tinărul, oferă prozatorului prilejul de a prezenta diverse tipuri de existență și moduri de înțelegere a acesteia, cu care este confruntat protagonistul. Povestirea are ritm, datorită unui decupaj de tip cinematografic, dialogurile sînt alerte, limbajul personajelor se individualizează pe parcurs și conține, subteran, observația psihologică. Confuză epic, oscilînd între tentația caricaturizării, și aceea a profunzimii, probabil din orgoliul de a evita cehovianismul, „Dezamorsaj" (cea mai întinsă proză din volum) are meritul (extraliterar, desigur, dar totuși) de a aborda tema libertății artistului în societatea contemporană. Maliție-zitatea (trădînd, în fond, un deficit de înțelegere) cu care este privită, în exclusivitate, lumea artiștilor (scriitori și plasticieni) nu reușește să fie calea de acces către profunzimi.

Piesa de rezistență a volumului (alături de, cu o treaptă mai jos, din cauza aceleiași ispite a caricaturizării, „Sisi" și „Maestrul") mi se pare că este „Reportajul". Cu prilejul inaugurării tronsonului Agigea-litoral al canalului Dunăre-Marea Neagră, doi ziariști primesc sarcina să scrie un amplu reportaj pentru un cotidian din București. Unul dintre aceștia este Carabengescu, om cu experiență, rutinat și bine blazat, aflat spre sfîrșitul carierei. Celălalt, Dumitrașcu, este tînăr, la început, talentat, febril, interesat. În mulțimea care asistă la eveniment, Carabengescu recunoaște eroi ai mai vechilor sale reportaje, oameni cu probleme, cu adică, o viață normală, canonizată, însă, în paginile reportajelor sale. Tot acum, bătrînul reporter recunoaște, în mulțime, cunoscuți care „au participat" la încercarea de construcție a primului Canal. Dumitrașcu notează frenetic în carnet detalii și termeni noi, încercînd să surprindă ceva din atmosfera momentului, din adevărul, cu lumini și umbre, al acestei realități ce devine sub ochii lui. Aceeași tentație o trăiește și blazatul Carabengescu, gata să repună în discuție, în fața tînărului său coleg, judecățile despre o epocă trecută.

În ziar vor apărea însă — cum să zic — adevărurile generale, valabile, fără îndoială, dar nivelatoare pînă la amorf : „Preocupați de întărirea disciplinei la locul de muncă, amplificînd eforturile în direcția promovării unor tehnologii moderne, urmărind riguros încadrarea în consumurile stabilite, muncitorii, tehnicienii, și inginerii hidrotehniști s-au angrenat (...) Faptele fruntașilor muncind sub lozinca : ritm, calitate și eficiență în activitatea de investiții, inserate în cartea de onoare a muncii, vorbesc de la sine". Dar faptele ? Faptele au fost înglobate în lozincă, iar reportajul a devenit editorial. Proza lui Tudor Vasiliu evită, din răsputeri, acest unghi convențional de abordare a realității.

Valentin F. Mihăescu

ION LICĂ VULPEȘTI: «După-amiezi cu cai»

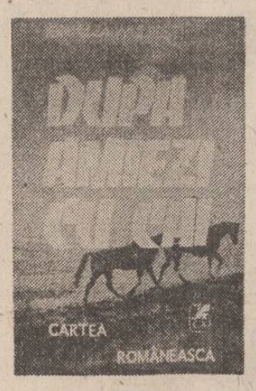

Cel mai comod ar fi să-l socotim pe Ion Lică Vulpești, după volumul său „După-amiezi cu cai" (Cartea Românească, 1987) un urmaș al lui Nicolae Velea. Descoperit de către autorul „Porții" (căruia îi oferă o subtilă replică în „Fata cu ghiocei", prima nuvelă a volumului său, o rupere neizbutită, tragică, de copilărie prin neînțelegerea sensului pe care-l are banul), Ion Lică Vulpești se menține în spațiul geografic și spiritual al acestuia. Ecouri dinspre ultimul război într-un sat prin care au trecut armatele, scene din realitatea imediată a satului de deal, dialoguri abrupte, descrieri cețoase limpezite din loc în loc de cîte un ritual ori obicei țărănesc (călușarii, sîntămăria) ce se așterne în pagină cu o liniște născînd parcă din sine amănunte infinitezimale pasiunea constantă pentru două momente ale vieții : căsătoria și moartea — sînt temele realizate adeseori chiar cu mijloacele lui Nicolae Velea. „Scorbura și pămîntul galben de sub ripă", o nuvelă de întindere mai amplă, pare a avea ca decor satul Olinei din „În război un pogon de flori", întîmplările fiind și ele tangente cu cele de acolo.

Și totuși, la o privire mai atentă a lucrurilor, cred că Ion Lică Vulpești nu se mulțumește a rămîne în simpla ascendentă a unui nume, deși ilustru. De altfel, cealaltă nuvelă mai lungă a volumului său. „Nevăzutul fir al lui Făcălie" aminteste insistent de procedeele prozei lui D. R. Popescu : enumerări obsedante de lucruri și evenimente aparent fără legătură între ele, blitz-uri rapide ce stabilesc această legătură, incetoșarea voită a firului conducător al naratiunii pentru limpezirea lui bruscă prin intervenția autorului ori a unui personaj de rezervă, etc.

În ciuda descendenței din modele, mi se pare mult mai probantă, însă, afilierea lui Ion Lică Vulpești la un curent mai larg din proza noastră actuală. L-am numit cu alt prilej satul de sub munte, și am stabilit cîteva repere ale geografiei lui, din Banat pînă aproape de vărsarea Dunării. Ion Florian Panduru, Stelian Zamora, Aurel Maria Baros (cu toată insistența menținere a lui în lumea moromețianismului, tînărul autor al romanului „Pămîntul ne rabdă pe toți" pare a se fi instalat aici ca pentru a demola această lume și a o reconstrui pe alte coordonate), Lică Rugină, Apostol Gurău chiar — și din nou Ion Lică Vulpești — trag literatura cu și despre țărani din cîmpia lui Marin Preda spre deal și munte, dovedesc că filonul n-a secat și-l redescoperă mai sus, la izvoare.

Lucrul mi se pare interesant — oricum, demn de cercetat : acest tip de literatură, pe care o putem păstra sub denumirea ei tradițională deși nu destul de clară de literatură țărănească, nu mai evoluează prin vîrfuri de serie, ci grupat, pe „familii" de scriitori. Filiația dintre ei se stabilește prin canale subterane de comunicație cum ar fi limba (cu accent pe regionalisme la nivelul vocabularului — dar, mai ales, pe cultivarea insistentă a sintaxei populare, a acelei fraze lungi, echilibrate, specifice vorbirii țărănești), viziunea despre om și umanitate dintr-un con de conștiință specific, pasiunea pentru personajele descrise, etc. Am individualizat în nordul Moldovei o astfel de mișcare a prozei (în alte condiții i s-ar putea spune școală literară) ce cultivă, pe urmele lui Sadoveanu, desigur, clasicismul țărănesc ; vetrei de acolo (am în vedere rotundul cînd folosesc acest termen) îi corespunde în Valahia acest lanț submontan ce nu și-a inventat încă tutorele spiritual, ce se delimitează însă de Marin Preda cel care pare a fi istovit în operă tema țărănească. Pe măsură ce timpul trece, în filigranul acestui lanț de prozatori ai satului de sub munte îl citim tot mai clar pe Nicolae Velea.

În „Nevăzutul fir al lui Făcălie", una dintre nuvelele cele mai reprezentative ale volumului lui Ion Lică Vulpești, un poet și un prozator, „personalități culturale" ale satului fac, în replică, un fel de cronică a evenimentelor. În centrul atenției este Cirjan (nu i se dă și al doilea nume), un individ care se îmbogățește nefiresc în cîțiva ani. Acesta își face mai întîi o casă nouă și invită vecinii la inaugurare. Bucuria lui de om „peste care a dat norocul" se exprimă oarecum ciudat : „Cirjan se urcă pe casă și întoarce ulciorul cu gura în jos. Curge o șuviță roșie de vin. Coboară repede și se culcă sub burlan. Șuvița se scurge pe tablă și-i pică în gură. Stă pe spate și vinul îi curge în gît, și noi rîdem, și Ciron cîntă." (p. 66). După aceea, însă, omul începe zidirea unui gard în jurul casei și sătenii — prin cei doi protagoniști, Făcălie — poetul — și Onacu — prozatorul satului — înțeleg că rostul acestui gard înalt este de a ascunde ce se petrece înăuntru. De aici, împletirea a două fire : unul fantastic (ce-și imaginează lumea că se petrece acolo ; imaginația plecînd, însă, de la date reale : firea lui Cirjan, tipul de evenimente pe care le poate produce și dirija el) și altul real, întîmplările de fapt. Între timp, satul este preocupat de repararea drumurilor : cînd plouă gîrlele se umflă și rup podurile, noroiul face deplasarea imposibilă. Ar mai fi nevoie de niște saci de ciment pentru terminarea unui pod ; Cirjan, care are cimentul (lucrează pe un șantier de unde, cu „ajutorul" unor șefuleți mărunți, își procură materiale de construcție) refuză să-l ofere. Tocmai masina lui se va împotmoli într-o dimineață, după un chef cu mult vin și lăutari, cînd trebuie să plece la serviciu împreună cu tovarășii pe care i-a adus să-și petreacă sfîrșitul de săptămînă. Lumea se uită la cursa de înavuțire a lui Cirjan nu cu răutate, nu cu jind — ci pur și simplu cu acea siguranță a înțelepciunii populare care spune că norocul este o roată care urcă și coboară : toți prevăd căderea personajului pînă la urmă. Iar această cădere se va dovedi tragică : aflînd, în cele din urmă, că nevasta îl înșeală (amînă la nesfîrșit logodna fiicei lor cu un băiat pentru că cei doi copii sînt frați : tatăl băiatului este și tatăl nelegitim al fetei), Cirjan dă foc la casă și de toată bogăția lui se alege praful. Totul este descris cu mare delicatețe (la baza nuvelei stă, de altfel, o anecdotă populară), fără a leza morala publică, aluziv numai. Reprezentativ este dialogul dintre cei doi protagoniști : „Mă gîndii că atunci cînd trebuia n-aveam cămașă și azi am prea multe, dar sînt prea largi ori prea strîmte. N-am pe măsura mea. Și cîte aș fi avut de spus ! Și cine știe ce-am fi fost astăzi și noi ! Înțelegi, Onacule ?" (p. 89). Făcălie vrea să spună că atunci cînd tendințele de înavuțire ale lui Cirjan erau evidente nimeni nu voia să-l opreacă ori să-l critice ; acum, cînd s-a îmbogățit, nimeni nu mai are curajul să-l tragă la răspundere. Vinovatul trebuie să plătească singur, după ce singur va greși.

Tot o temă justițială dezbate și nuvela „Scorbura și pămîntul galben de sub ripă", care pornește tot de la o nuntă (iar „Firul nevăzut al lui Făcălie" se sfîrșea cu nerealizarea unei nunți, spre satisfacția satului care-și păstrează, astfel, nealterate principiile convietuirii). Milăr Bărzăune (numele este motivat : a fost făcut cu un neamț în timpul ocupației din 1917) dezertează din război după ce trimite în sat zvonul că a fost împușcat. Acasă îl caută insistent doi jandarmi, el se ascunde și reușește să scape de fiecare dată. Se simte atît de „liber" în satul lui, încît vrea chiar să se însoare. În toiul nunții, însă vin cei doi jandarmi după el. Mirele fuge în pădure, familia îl prezintă ca mire pe fratele fetei, nunta continuă în chef fără ca cei doi jandarmi să pară a bănui ceva. La miezul nopții însă, acestia cer dovada supremă că nunta este cinstită : să asiste la nuptiu. În urma acestui gest brutal mireasa se va spînzura de grinda casei iar fratele ei va fugi în sat. Milăr a fost, însă, salvat. El stă ascuns în pădure, într-un șteiar scorburos pe care-l închide cu o ușă tot din coajă de șteiar. Unul dintre jandarmi îl va găsi și aici iar Milăr, într-o situație limită, îl va ucide și-l va trage în scorbura lui. Războiul își schimbă între timp cursul, vremurile tulburi de după război nu mai îngăduie cercetări. Milăr se pedepsește însă, singur : înnebunește alături de jandarmul ucis. Tîrziu iese din scorbura lui, o umbră cadaverică, devenind ceea ce oamenii numesc „nebunul satului".

Evenimentele din nuvelele lui Ion Lică Vulpești sînt, în majoritatea lor, socante, fapte petrecute în marginea umanității. Personajele înșesi sînt urite : cocoșați, gușați, schiopi, etc. (însemnate de la natură cu uritenie, ori acumulîndu-și-o în urma faptelor) — materia ar fi de tratat în sensul unui realism vulgar, zolist chiar. Totuși trebuie făcută observația că de fiecare dată soluțiile pe care le găsește autorul sînt profund umane și au acea frumusețe ce apără colectivitatea umană de intruzia neomenescului. Milăr Bărzăune este o „pildă", un punct de reper : povestindu-și viața, el devine exemplu viu de ceea ce trebuie evitat în conduita umană. Soluția finală a autorului nebunia personajului, poate să nu fie cea mai fericită (vedem aici și dorința lui de a încheie cît mai repede faptele narative, de a „ieși din joc" într-un mod convențional), dar este una salvatoare pentru colectivitate : cum ar putea rămîne, altfel, nepedepsite atîtea fapte ce lezează omenescul ?

O altă ieșire din posibilul naturalism la care se pretează aceste subiecte este, pentru Ion Lică Vulpești, limbajul. Cunoscător foarte bun al vorbei populare, urmînd modulațiile ei formale, retrăgîndu-se discret în expresii, proverbe ori anecdote atunci cînd lucrurile devin „păstoase", autorul realizează un echilibru artistic prin excelență, între urîțenia personajelor (și a faptelor) și frumusetea spiritului ce rezolvă în omenesc faptele lor.

În totul, un volum de bun augur pentru Ion Lică Vulpești a cărui evolutie este demnă de urmărit. Numai titlul acestui volum nu se justifică fiind, probabil, titlul vreunei nuvele neincluse.

Nicolae Georgescu

Marele înaintaș

Urmare din pag. I

berg. Prin intermediul librarului și anticarului din Cluj, Pavel Buridan, a intrat în posesia unor fonduri de carte care au aparținut unor cunoscuți colecționari și bibliofili din Transilvania, precum Szathmari Pop Mihály, Cserei Miklós, Csepregi Turkovici Ferenc, Verestoi György, Sofalvi Joszef, Kaposi Sámuel sau a renumitului bibliograf român, doctorul Vasile Popp. A avut legături directe cu British Museum, cu biblioteca imperială din Gotha, de unde a împrumutat cărți, cu casa Brockhaus etc., cea mai bogată parte a corespondenței sale fiind aceea cu librari și editori. O altă secțiune a acestei corespondențe este consacrată dialogului cu renumite personalități ale vieții științifice și culturale europene, cu care a întreținut legături și a făcut schimb de opinii. Așa de exemplu, profesorul I. Kunert din Viena îi solicită la 1860 colaborarea pentru publicația **Europäsche Revue,** care apărea în capitala imperiului austriac ; profesorul W. Henzen, secretar științific la Institutul de arheologie din Roma, îi cere date despre o tăbliță cerată din Transilvania, despre care a aflat că Cipariu ar fi comunicat, după cum a aflat dintr-o revistă din Berlin. Un alt învățat, dr. Nicolaus Nilles, profesor la Innsbrück, care a publicat o lucrare despre catolicism în revista **Zeitscrift für Katholicae theologia,** cere informații cu privire la o lucrare rară citată de Cipariu în **Acte și fragmente ;** renumitul romanist Hugo Schuchardt îi scrie de la Graz la 13 aprilie 1857, solicitîndu-i sprijinul în legătură cu inserarea unui apel în ziarele românești, în timp ce profesorul dr. Adolf Würfel din Praga îl roagă, în 1866, să-i procure versiunea românească a imnului **Dies irae** etc. O bogată rețea de scrisori, misive, expediții, cereri îl leagă de lumea științifică europeană și de cea orientală, căci oameni anume aleși la Galata, Cairo sau Londra îl informează în permanență despre mișcarea cărții, stadiul unor tipărituri și ediții, modul lor de procurare etc. Dialogul cu Apusul e viu, dinamic, fertil, și se realizează periodic și prin contacte directe, căci Cipariu călătorește, ori de cîte ori i se ivește ocazia, la Viena, Berlin, Leipzig, Veneția, Como, se întîlnește cu confrații de preocupări, ține comunicări și stabilește relații utile. E în această privință prototipul omului secolului XX, iar relatările sale de călătorie, publicate parțial în volumul **Jurnal** (Ed. Dacia, 1972), sînt veritabile pagini de artă și de introspecție spirituală.

La curent cu mișcarea științifică și culturală europeană, cu noutățile din domeniul filologiei și istoriei, Cipariu dovedește o sete de informație cu totul ieșită din comun, citind, făcînd extrase, comentarii, excerpte, multe dintre ele păstrate pînă astăzi în manuscris. Cea dintîi revistă de filologie românească editată de el, **Archivul pentru filologie și istorie** (1867—1872), e plin de astfel de noutăți documentare, istorice și filologice, sau cu privire la cărți și biblioteci. Lucrările sale ca **Elementa** sau **Crestomatia** se bazează pe o informație vastă, erudită, adeseori ieșită din comun, în timp ce arhiva sa poartă urmele acestei minuțioase informări, dusă adeseori pînă la extrem, cu copieri și transcrieri de texte dintre cele mai diverse, atestînd o impresionantă muncă de laborator. Zeci de liste, tabele, extrase, însoțesc orice încercare de sinteză, oricît de mică, semnată de eruditul filolog. Cine parcurge bibliografia și exemplele date de el, rămîne impresionat de multitudinea cunoștințelor, de precizia notelor luate din cele mai felurite domenii ; lingvistic, istoric, literar, teologic, etc. Un exemplu convingător e aparatul critic care însoțește lucrarea **Elemente de poetică, metrică și versificațiune** (1860), unde, de la poezia populară națională, pînă la sofisticate rarități de creații culte și specii diferite, vechi și moderne, din întreaga literatură universală, numeroase exemple sînt etalate cu pricepere și gust literar elevat. O minte atotcuprinzătoare, de computer, dirijează și coordonează toate aceste acte secrete ale spiritului, orientîndu-le pe liniile de forță ale valorilor spirituale naționale, pentru afirmarea romanității și latinității limbii noastre, a continuității poporului nostru în spațiul carpato-dunărean. În acest scop a pus în circulație argumente istorice și filologice de mare clasă, a scotocit arhive și biblioteci scoțînd la lumină probe de o valoare științifică îndubitabilă. Erudiția și competența sa n-au fost puse la îndoială de nimeni și chiar dacă etimologismul său a fost pe bună dreptate criticat, tezele pe care s-a sprijinit au impins mult înainte cercetările filologice contemporane, devenind bunuri comune ale tezaurului național de valori. Au rămas de pe urma lui numeroase liste de expresii și idiomuri lexicografice, dictionare de termeni etnobotanici, de paremiologie populară, de nume de persoană și locuri, de voievozi și domnitori, de inscripții și tipărituri.

Cipariu este cap de afiș în multe din disciplinele științifice de azi, cărora el le-a dat drept de cetate și le-a fost părinte pe teren românesc. Așa se întîmplă în bibliologie, bibliofilie și bibliografie, în arabistică, arhivistică și folclor. Se numără printre inițiatorii colecțiilor de folclor de la noi (a doua după Pauleti), după cum e precursor în muzeografie și muzeologie românească, înființînd la Blaj unul dintre primele muzee școlare românești, dotat cu piese de istorie și științele naturale dintre cele mai căutate. Este de asemenea unul dintre primii cercetători ai vechii noastre literaturi, editor și tipograf de cărți vechi românești, inițiator și conducător de reviste literare și politice. A întemeiat primul organ filologic și arhivistic românesc și a inițiat studii de stilistică, poetică și versificație într-o epocă în care aceste discipline se aflau încă la început de drum, după cum i-a citit și adnotat pe Dante, Cervantes și Rabelais, față de care nutrea o mare admirație. A fost de asemenea un mare valorificator al patrimoniului popular, etnografic și mitologic românesc, încercînd să-l facă cunoscut și apreciat. A fost unul dintre primii sonetiști și epigramiști români (**Sonetul** său **XXII** pare un izvor sigur al **Odei în metru antic** a lui Mihai Eminescu), autor de ode, egloge și alte genuri clasice, care-l impun și printre pionierii teatrului românesc original în versuri. Se mai numără printre primii noștri clasiciști și autori de studii interdisciplinare și comparate. Posesor al unei concepții social-politice înaintate, militant pentru libertate și progres, apărător al cauzei revoluției de la 1848 și al drepturilor naționale ale poporului său, inițiator și militant de frunte al Astrei, Cipariu este unul dintre acele spirite liberale și înaintate care făuresc o țară și o epocă. N. Iorga îl caracteriza astfel : „Un profil de umanist apusean, descins din legendă pe pămîntul nostru ca să ne studieze limba și istoria, tainele sufletului și zbuciumul de veacuri".

Desen de Mihaela Negru

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „GEORGE COȘBUC"

● Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bistrița-Năsăud, Comitetul județean U.T.C., Consiliul județean al sindicatelor, Casa de cultură a sindicatelor, Cenaclul literar „George Coșbuc" în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din R.S. România, reviste literare, organizează ediția a IV-a a „Zilelor George Coșbuc" dedicate omagierii clasicului literaturii române, poetul George Coșbuc, și care vor cuprinde : Festivalul național de poezie „George Coșbuc" și colocviul „Coșbuc — contemporanul nostru".

Deschis tuturor creatorilor care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au volume tipărite, nu sînt laureați ai edițiilor precedente, Festivalul urmărește promovarea unor creații care să oglindească angajarea tînărului scriitor în actualitate, apartenența sa la istoria, ethosul, limba, tradițiile de cultură și civilizație ale poporului nostru, ale culturii și civilizației universale.

Lucrările — care nu au fost prezentate la alte concursuri și nu au fost publicate în presa literară, însoțite obligatoriu de o fișă a autorului și semnate cu numele — în număr de 10, dactilografiate în 3 exemplare, vor fi trimise pînă la data de 10 octombrie 1987 (data poștei) pe adresa : Casa de cultură a sindicatelor Bistrița, Str. Al. Odobescu nr. 3, cod 4400, telefon 990/2 43 19.

Manifestările prilejuite de finalizarea concursului se vor desfășura în perioada 30—31 octombrie 1987, și vor consta dintr-o suită de acțiuni cultural-artistice, șezători literare, recitaluri de muzică și poezie, mese rotunde și dezbateri, prezentarea unor noi apariții editoriale, întîlniri cu oamenii muncii de pe platforme industriale, vizite la casele memoriale din județ, la care alături de scriitori și oameni de cultură și artă din țară și din județ, vor fi invitați și concurenții ale căror lucrări au fost propuse pentru premiere.

VIAȚA CĂRȚILOR

CODUL SENTIMENTELOR

„O pasăre în iarnă"*) este, metaforic, o tînără femeie — Silviana — (nume ce trimite spre semantica veche a pădurii, element de permanență asociat imediat muntelui — spațiu în care caracterele se păstrează nealterate, sau, oricum, mai bine conservate în datele primare) aflată într-un „anotimp de frig" al existenței sale. Obligată mai mulți ani (de conștiința datoriei față de copil) să conviețuiască lîngă un ins brutal și lipsit de sentimente — Tălmaciu Mărgărit — tînăra femeie trece prin jalnice momente de umilință, un adevărat martiraj casnic. El se încheie la tribunal, după ani de supliciu moral, cît a durat acțiunea de divorț intentată de Silviana și refuzată cinic și cu vicleneie de Tălmaciu. Ea își va reface viața cu Alexandru Moga într-o reciprocă dăruire a iubirii. Alexandru este un suflet sensibil, tandru, voluntar și hotărît în opțiuni, capabil de mari dăruiri sentimentale în efuziuni debordante, care alternează cu abstrageri în sine, reculegeri la masa de scris, trăind în lumea nouă a creației sale. Aceasta este, în esență, traiectoria epică a cărții, palpitantă și interesantă la lectură.

În romanul lui Arieșanu, textul se ordonează pe o polivalentă tematică. Textul se umple de întîmplări, care cheamă spre interogație memoria afectivă. Multe din întrebări își conțin, de fapt, răspunsurile. Memoria se declanșează, uneori agresind sufletul. („Să mă gîndesc, acum la sărbătorile copilăriei mele, la anii adolescenței, cînd eram o biată dăscăliță într-un sat de munte ? Sau la munca mea anonimă de contabilă, la fabrica de cherestea ? /.../ Memoria mea de ce nu-și retrage firele ei lungi strălucitoare, subțiri, că firele de funigei sau de păianjen, pe care le descoperi, toamna, și care te înconjoară, învelindu-te în mătasea lor diafană ?").

Prozator robust, pentru care proza implică travaliu creator — pe urmele lui Rebreanu și Slavici, Agârbiceanu și Pavel Dan —, Ion Arieșanu atacă probleme esențiale ale existenței umane, teme fundamentale. Aici, în romanul **O pasăre în iarnă,** tema iubirii, cu altele, complementare, care luminează mai bine esența. Iubirea (ca și moartea) au ceva din absolutul marii treceri, se notează undeva, ea este un fel de cod al trăirilor sufletului și trupului, în același timp, într-o monadă ce nu admite separarea. Eticismul prozei lui Ion Arieșanu este cel al prozei transilvane. Personajele năzuiesc mereu spre o existență în limitele echilibrului moral, spre o viață lipsită de mistificări.

„O pasăre în iarnă" este un roman al condiției umane. Trepte diverse ale acestei condiții, straturi intersectante, urmăresc personajele în urcarea ori coborîrea lor. Unele se afundă tot mai mult în zgura sufletească, în zloata distrucției morale, altele se ridică spre puritatea gesturilor salvatoare. „O pasăre în iarnă" este și un roman despre puritate și despre curăția sufletească. Că Ion Arieșanu stăpînește registre tehnice diverse este o evidență. A dovedit-o și în romanele anterioare — **O complicată stare de fericire, Vrajă, Prietenul pe care-l caut pretutindeni.** Schimbarea și interferența temporală, structura contrapunctică, alternarea planurilor epice se întîlnesc și în **O pasăre în iarnă.** Și totuși romanul este diferit de celelalte. Cu **O pasăre în iarnă** proza lui Ion Arieșanu se îndreaptă spre sondarea psihologiilor surprinse în situații definitorii pentru opțiunile lor, cu unele trăsături consolidate puternic în timp. Această analiză a unor structuri psihologice specifice poate să reprezinte o etapă nouă în proza lui Ion Arieșanu.

Alexandru Ruja

*) **Ion Arieșanu : „O pașăre în iarnă", Editura „Facla", 1986.**

IRONIA PEREGRINULUI

Autor al cîtorva cărți de proză scurtă, al unui roman *(Fluxul apei dulci),* 1985), al unui volum de teatru *(Capcana de nichel,* 1985), Eugen Lumezianu*) propune cititorilor săi un nou chip de a fi, anume însemnarea de călătorie, în *Compuneri libere pe ilustrate* (Ed. Sport-Turism, 1986). Mai este nevoie să amintim că e vorba de o specie literară cu o veche tradiție la noi ? Trebuie totuși subliniat că pomenita specie se află și astăzi într-o invidiabilă stare de prosperitate. Scriitorului român îi place să călătorească și, mai ales, să-și astearnă nesătios pe hîrtie impresiile de pe meleagurile colindate. Mai mult, el s-a eliberat de mult de ceea ce Adrian Marino numea „complexul Dinicu Golescu", învățînd să privească lumea fie cu admirație ponderată, fie cu surpriza firească în fața noului și insolitului, fie cu o condescendență care adeseori devine polemică, în sensul detașării de mitul europocentrismului occidental (v. Adrian Marino, Eugen Barbu etc.).

Ceea ce-l ajută pe Eugen Lumezianu să nu calce pe urmele Golescului și ale altora și să se singularizeze oarecum printre peregrinii nostri este *ironia.* Desigur, este o soluție tipică europeanului, desi e o formă de atenuare a narcisismului inventat de european. Paginile cele mai plăcute, cele mai personale și mai împlinite estetic sînt acelea în care autorul ia distanța proximă față de propria persoană, gîlcevind-o subțirel, tocmai cît trebuie, din vîrful condeiului, dar și luîndu-i — cu aceeași măsură — apărarea. Iată-l, de pildă, la Paris, mîrîndu-se cu „inocență" că, într-o sală a enciclopediilor și periodicelor adunate din toată lumea, nu descoperă nici o publicație românească : „Cum e si firesc, as fi vrut să găsesc în colecții și o gazetă românească, dar n-am dat peste nici una — și doar erau acolo, cu sutele, publicatii recente din toate punctele cardinale, din Europa si de peste mări, multe pe care mi le vedeau ochii pentru întîia oară. Ori poate din cauza febrilității cu care am căutat-o n-am dibuit-o — sigur, asta trebuie să fie cauza ! Care alta ?" (p. 233). Altminteri, vechiul pas al Golescului, de astă dată în sens invers aceluia, capătă adesea accente de legitimă nemulțumire față cu felul în care primesc altii mesajul valorilor culturale românești. Constată, bunăoară, că în București există o stradă Mozart — ceea ce e bine —, desi compozitorul n-a locuit aici, pe cîtă vreme la Viena, nu există o stradă Eminescu, sau un bust etc., ci doar o placă cu numele si efigia poetului, pe Kollergasse 3. (p. 25). Ceva devine grăitor. La Tbilisi, se interesează de tiparnița trimisă din Tara Românească de către Constantin Brîncoveanu și Antim Ivireanul, „scriitorul și prelatul român de origine gruzină cunoscut aici sub numele de Antimoz Iverieli". Tiparnița românilor a făcut posibilă prima imprimare în limba gruzină, pe la 1709, „Ghida" însă nu cunostea acest fapt ! Peregrinul constănțean nu se dă bătut și caută amănunte, apelînd la monografia în limba franceză a orașului Tbilisi (1962), în care se vorbește despre vechea tiparnită soșită din Valahia, însă o nouă nemulțumire se ivește. Ucenicul trimis în Gruzia este considerat ungur — Mihai Ștefanovici, care, în realitate, era un ucenic român. În schimb, în Franța, nu-și poate reține satisfacția că în articolul de prezentare a catalogului dedicat „Sărbătorii sculpturii" (Nancy), numele lui Brâncuși apare de cinci ori, „în vreme ce Rodin este pomenit de patru ori, iar Picasso, Giacometti, Henri Laurens, Zadkine, Juan Gris cîte o dată". (p. 187). Cînd autorul pierde însă „buna dispoziție", reacția personală se atenuează pînă la banalizare și călătorul riscă a deveni livresc, fără consistență, si superficial. Asta se-ntîmplă în cîteva rînduri, ca, de pildă, în „Crochiurile din Boemia" sau în însemnările despre orașele germane si despre unele din estul Europei. Acolo unde însă conventionalul e depășit, Eugen Lumezianu se arată fermecător si interesant, stăpîn pe o scriitură sobră, matură, alertă care ne aminteste de virtutile prozatorului din anterioarele volume.

Theodor Codreanu

*) **Eugen Lumezianu : „Compuneri libere pe ilustrate", Editura Sport-Turism, 1986.**

LITERATURA ȘI SENSUL EPOCII

Spiritul sintezei

Mai mult decît în alte epoci, sinteza în istoriografia literară e determinată azi de contribuția disciplinelor înrudite și a vorbi despre evoluția fenomenelor literare fără a deține reprezentări de istoria culturii și de evoluția generală a artelor, de etnologie, antropologie și istorie a limbii e posibil însă nu e recomandabil. Această unitate e presupusă din principiu și adeseori istoricul literaturii recurge la comparații de fenomene între arte spre a completa un tablou definitivat, în acest fel, spre uz propriu și utilizat mai apoi ca termen de raport cînd se trece la alcătuirea istoriei propriu-zis literare, care trebuie să fie **o istorie de valori specifice.** Totuși, mai mult decît o chestiune de metodă astfel de procedări sînt, la istoricul român, o necesitate care vine din năzuința de a recuceri, pentru evoluția literaturii, **imaginea proprie, termenul inconfundabil de acțiune, directiva interioară.** Alții, care au o tradiție literară cultă cu o consolidare îndelungată și ajung, prin rațiune constitutivă, la expresia unei culturi de expansiune, nu se preocupă de aceste mijloace de clarificare, care sînt, la noi, esențiale și contribuie hotărîtor la completarea unei evoluții înfăptuite pe dedesubtul rupturilor aparente, în unități organice poporane și, mai întîi de toate, culturale.

De altfel, necesitatea unei istoriografii literare întemeiate pe criterii sigure și științifice, trebuie privită în legătură cu dezvoltarea unei istoriografii generale moderne, cu o viziune integratoare a istoriei românești, așa cum se subliniază în documentele recentului Congres al educației politice și culturii socialiste, în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, unde această idee e accentuată astfel : „Este necesar să avem în vedere că popoarele s-au dezvoltat în anumite condiții istorice și sociale care și-au pus amprenta pe însușirile și felul de a gîndi și trăi al fiecărui popor. Istoria poporului nostru, de mai bine de 2000 de ani, de la daci și pînă în prezent — care demonstrează cu putere aceasta — este istoria luptelor împotriva asupririi străine, a luptelor pentru libertate și independență, pentru progres economic și social".

Cea mai convingătoare imagine, care poate fi termen de raport și instrument de educație patriotică, e, fără de îndoială, aceea rezultată din sinteza istoriografică.

E în discuție, așadar, ideea de sinteză în istoriografia literară și această temă apare periodic într-o cultură, determinată de adăogirile inerente care pretind evaluări mai adecvate și cuprinderi de fenomene recente și nedefinite istoricește. Nu aceste sinteze de necesitate internă interesează pentru momentul de acum al literaturii române căci orișicum ele apar în chip inevitabil și au utilitate diferită, constituind prospecții de întrebuințare didactică ori academică a căror trăsătură fundamentală trebuie să fie, înainte de toate, onestitatea și comunicarea unei imagini pe cît e posibil armonice, incluzînd mișcările noi în tipologiile istoricește constituite. Astfel de „panorame", „dicționare" și „manuale" vin cu catagrafiile și se adaugă la ceea ce, mai încolo, ar putea să fie operă de viziune, clarificînd fragmentul în vederea alcătuirii de imagini ale întregului Momentul nu e, repet, al catalogului didactic ci al unei modificări fundamentale de mentalitate, anunțînd poate altfel de organizări ale materiei unei literaturii a cărei reflectare istoriografică a urmat adeseori un model extraneu.

Istoriografia literară românească apare, ca disciplină de studiu intelectual autonom, relativ tîrziu, chiar dacă schițe se găsesc și înainte de Nicolae Iorga, întîiul istoric literar de procedare completă, ceea ce nu înseamnă că, pînă la el, nu avem cercetători pe domenii înrudite și dedicați unor epoci unde literatura stă alături de alte îndeletniciri de ordin cultural. Totuși, Iorga vine cu o schiță de evoluție posibilă în literaturi europene occidentale oricît ar fi fost preocuparea lui pentru dimensiunea culturală a literaturii de evidentă. Mai tîrziu, cu E. Lovinescu, Basil Munteanu și Dimitrie Popovici acest stereotip se agravează, ajungînd la încheieri de neadmis, după care literatura română ar „începe" abia cu simbolismul ; e consecința valorizării unei întregi literaturi după principiul sincronismului, a cărui realitate, cu toate acestea, istoricește determinată. Configurarea unei astfel de imagini „creole" după care literatura română ar cunoaște o o lungă preistorie „culturală", de expresivitate involuntară, completată cu un „iluminism" de importație și cu un romantism activit, inapte de creație altfel decît mediată, nu exemplifică decît o revigorare a unei **tradiții a minimalizării** care decurge din examinarea unui fenomen organic prin măsuri străine de acest fenomen.

Însă orice „conquista" pretinde, în situații de așezări consolidate peste care vin expansiuni, o „reconquista", propunînd, între altele, sistematizări în direcția valorificării fondului inalterabil, a unității organice de cultură. Originile acestui proces sînt la fel de vechi ca și acela integrationist, poate chiar mai vechi și îndreptări pe această temă vin, fără de îndoială, de la M. Kogălniceanu, Vasile Gr. Pop, Hașdeu, Vasile Pârvan spre a se ridica deodată la model cu „Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent", a lui G. Călinescu, pe care trebuie să o socotim **întîia istorie literară în termen antropologic a istoriografiei europene.** Aci este obîrșia sintezelor de mîine care nu trebuie să se oprească la ipoteza călinesciană chiar dacă o valorifică.

Istoriograful literar de azi are la dispoziție un reazem pentru reprezentări ale organicității de negăsit pînă recent și epocii contemporane îi aparțin sinteze de domenii auxiliare cercetării literaturii, utilizabile în sistematizări noi. Cu „Mitologie română" de Romulus Vulcănescu și „Spiritualitatea geto-dacilor" de Ion Horațiu Crișan, imaginea străvechimii culturii române se evidențiază mai bine decît pînă acum și istoriografia literară poate propune începuturi în vremuri de substrat, conservate în folclor ori intrate în combinație, în perioada etnogenezei, cu altfel de doctrine. Acest **sistem vertebral** nu se întrerupe, organicitatea fiind atestată în cele mai felurite straturi de cultură, de la arhitectură (unde cercetările lui Constantin Joja, din „Sensuri regăsite", sînt esențiale) și pînă la istoria muzicii cu („Musica daco-romana", de Vasile Tomescu) și limbă românească (în admirabila „Istorie a limbii române", de Gh. Ivănescu). De aici, de la obîrșii și prin strămoșani (documentați mai cu seamă de Ioan G. Coman) pînă în Evul Mediu românesc, într-o epocă de isihasm renăscut în sec. al XVIII-lea (după demonstrația lui Antonie Plămădeală) și mai tîrziu în secolul clasicismului, acest „siglo d'oro" autohton (după formula lui Dan Zamfirescu), substanța fundamentală e coagulată și nu are decît să înainteze în proporții determinate de împrejurări, documentîndu-se prin contacte de cultură și întreținînd dialogul spre a lua temperatura vremii însă nutrind certitudinea că universalitatea apare oriunde trăiesc oameni. Acesta e, de altfel, sensul sintezei istoriografice românești : universalitatea de esență, creația de valori în direcție națională. Spre a o întreprinde în vremurile de azi ori în cele ce vin, nu rămîne decît o sforțare de benedictin și o minte aptă de integrări, în termen literar, a unor concluzii fundamentale aparținînd culturii românești ca ireductibil.

Artur Silvestri

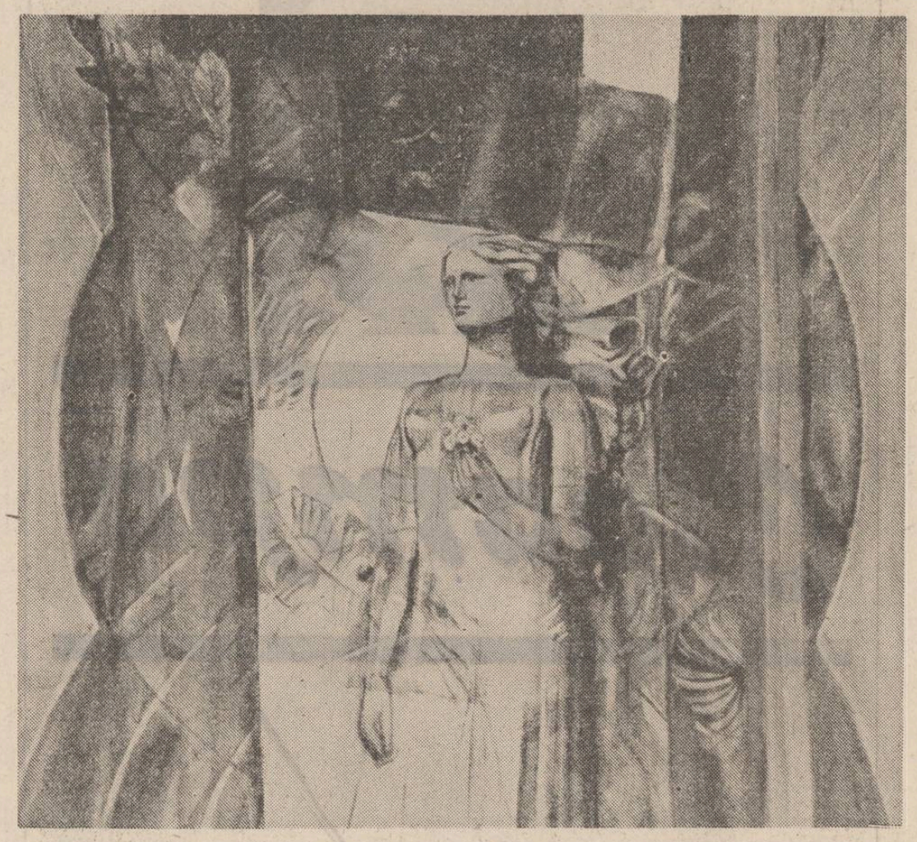

Geta Mermeze : „Tinerețe"

Un sat privit cu ochii poeziei

Poate că nimic nu e mai frumos și mai grăitor în viața de zi cu zi a unui om decît felul în care, mărturisit sau nu, își manifestă apartenența la rădăcinile sale, înțelegînd prin rădăcini — și casa, și familia, și munca, și geografia spirituală. De fapt, privind lucrurile la scara unu pe unu, e clar că din asemnea nenumărate și constante atitudini și fapte de viață s-a cristalizat și **„s-a creat felul de a fi al poporului român, s-au dezvoltat dragostea de glie, de patrie, de libertate și independență, statornicia, spiritul de omenie caracteristic poporului nostru",** despre care vorbea secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la înalta tribună a Congresului al III-lea al educației politice și culturii socialiste, din vara acestui an. Meditația mi-a prilejuit-o un drum pînă în marginea străjuită de Siret a ținutului bucovinean, pe plaiurile Țării de Sus a Moldovei.

Poetul Ion (se va vedea mai încolo cum îl mai chemă), tovarăș de drum în această călătorie, poate fi socotit un simbol al propriilor rădăcini spre care ne îndreptăm. Sub bolta parcă sărbătorește împodobită a acestui străvechi și plin de prefaceri meleag, la ora 6,45, eram pe peronul autogării Suceava și porneam către capătul liniei autobuzului. Știam că, pe vremuri, Burdujenii au fost un sat, devenit mai apoi suburbie a Sucevei, și „suburbia" asta spune cam totul : ceva sub limita de jos a înțelesului de oraș, străduțe noroioase sau prăfuite, căsuțe scunde sau năruite, locuite de oameni sărmani. Acum, în clipa aceasta, ar fi trebuit să străbatem locul, îmi suceam capul în toate părțile, dar prin ferestrele panoramice ale autobuzului vedeam în continuare orașul, același oraș vreau să spun, cu nimic diferit de partea lăsată în urmă, în „centru". Burdujenii s-au transformat cu o repeziciune uluitoare.

Mă uit la poetul Ion, dau să-l întreb ceva, însă nu-i prind privirea : el se uită afară, iar afară, pe neașteptate, a și apărut pădurea. Așa cum le cunoscusem cîndva, doar cu două decenii în urmă, pepinierele Adîncatei au crescut mature păduri. De fapt, cît mai aveam de mers, pădurea ne va însoți pînă la capătul drumului, alinîndu-și copacii ca la trecerea în revistă a unei gărzi de onoare, mereu lăsată în urmă și mereu ieșită în întîmpinare, pentru ca, acolo, ajunși la țintă, coborînd din mașină, să ne aștepte surpriza : în zare, contururile pline de umbre ale bătrînului codru din lunca Siretului, declarat monument al naturii, ce adăpostește bijuteria florală numită laleaua pestriță. Deocamdată, ascultînd crîmpeie de vorbe și risete, în compania navetiștilor zamosteni, fără să ajungem încă undeva, poetul Ion pare plecat altundeva, mai departe și mai adînc, și nu-mi trebuie mult să pricep că lumina ochilor săi izvorăște cu siguranță din nostalgie...

★

La ora asta, cu soarele de-o sulință pe cer, oamenii se află de mult prin diferite sectoare ale cooperativei agricole de producție. Văzusem, apropiindu-ne, ogoarele îngrijite, porumbul frumos crescut, parcelele înflorite (tîrziu) de cartofi, livezile grele de rod, vitele la păscut — totul pe aceleași fundaluri, cu verde răcoare, ale pădurilor pînă la orizont. Primarul comunei lucrează la o situație urgentă ca toate situațiile cerute de la județ, nu-l stingherim de la treabă și intrăm în ceea ce s-ar putea chema platforma industrială a zamostenilor : secțiile și atelierele anexă ale cooperativei agricole. Halele noi sînt ridicate, le așteaptă acoperirea, pînă atunci dușumelele vechilor ateliere trepidează la unison cu motoarele gaterelor. Gaterele înghit bușteni unul după altul, zece pinze își înfig colții în fostul copac, rumegușul se așterne peste tot ca ninsoarea, scîndurile se încarcă în căruțe și iau drumul atelierului învecinat, unde încap pe mîna unor tîmpiari, pe cît de abili, pe atît de hîtri. Aici se croiesc ambalajele solide și „sănîile" pe care zamostenii le livrează unei întreprinderi mecanice din Suceava, care, firește, își exportă produsele peste mări și țări. Și uite-așa, pînă să reușească poetul Ion să-și înscrie satul în memoria literaturii universale, Zamostea circulă pe meridianele lumii, deocamdată sub forma acestor durabile ambalaje. Fac asociații — poezia se scrie pe hîrtie, ambalajele se cioplesc din scînduri, ambele au la origini pădurea, copacul. Apare un tînăr isteț, descurcăreț și iute ca argintul viu, aflu că-l cheamă Beldeanu și se pricepe la cherestea. Începem să sortăm și să-ncărcăm în căruță scîndurile, vreun metru cub, care i se cuvin, contra plată, firește, poetului Ion, în schimbul celor doi brazi tăiați de el din fața casei („Stricau temelia cu rădăcinile", îmi explică). Așteptăm să termine gestionarul recepționarea harbujilor și ne uităm la ceas, absolut inutil dealtfel de cînd am intrat în sat. Aici, timpul curge după alte legi parcă, sugerează eternitatea, lucrurile și treburile se mișcă nu foarte repede, dar cu o siguranță și o imuabilitate care te duce cu gîndul la mișcarea astrelor. În sfîrșit, ni se face cubajul, primim formele, rămîne pentru altă dată să-și ridice poetul Ion opt scînduri din magazie. Și aici e momentul să-și spună cuvîntul și simțul umorului al timplarilor : „Are tot timpul să-și ridice scîndurile. Dacă nu vine el, le-or lua urmașii, că tot folosesc la ceva. Numai că nu-s de stejar. Știți, stejarul ține mai mult..."

Trecem cu căruța prin sat, cînd și cînd sărim de pe încărcătură să schimbăm cîteva cuvinte cu foștii colegi de școală ai poetului Ion. Casele sînt frumoase, solide, aliniate gospodărește și chibzuit împrejmuite, și dindărătul împrejmuirilor se aude viața mustînd de energie a păsăretului, latră leneș un ciine, și-o pisică neagră ne trece drumul. Din pragul unei case arătoase ne salută un profesor, îl cheamă Beldeanu, dar nu mă mai mir. Simt că timpul meu interior, bioritmul întreg e acordat la „ora exactă" a Zamostei.

★

Există lucruri despre care nu poți povesti fără să le acoperi cu o necesară perdea de discreție, cum e suferința bolnavilor pe un pat de spital, bunăoară, și întîlnirea poetului Ion cu casa copilăriei sale face parte din asemenea lucruri. O stranie neîndeminare îi înjumătățește pașii și gesturile, cum umblă prin gospodărie și nu e convins că nimerește corect locul obiectelor. Dăm ocol pomilor roditori și gustăm din poame, iar liniștea din jur urcă în noi exact ca seva dulce a merilor. Pe urmă ducem scîndurile în șură și le urcăm, la uscat, în pod. Vine o bătrînică, harnică și rea de gură, care are grijă de casa deocamdată nelocuită. În drum spre centrul civic, grăbindu-ne spre autobuzul cu plecarea la ora 20,00 din Zamostea, îl revedem pe secretarul primăriei, Vasile Beldeanu, ieșit ca tot gospodarul acestui sat cu buni gospodari, la o vorbă, în poarta casei. Despre vreme și despre starea recoltei, despre tinerii care trag spre oraș ca fluturii de lampă, despre cum e mai bine să ajuți vița de vie cățărătoare — și se face ora plecării. Se înnoptează, farurile autobuzului decupează din aburii pădurii arborii aliniați ca la trecerea în revistă a unei gărzi de onoare, și-mi pare că am trăit aievea o pagină de poveste. O pagină, poate, din volumul de nuvele „După-amiaza unei amintiri" al poetului sucevean Ion Beldeanu...

Alex. Rudeanu

Rostirea adevărului

Urmare din pag. 1

nici clasicismului în dogma prea rigidă încă de la descoperirea lor, nici romantismului degradat în lamentații pe ruinuri, adică tocmai atunci cînd curentele vii s-au transformat în modă, lipsită de sevă și obositoare prin repetiție.

Se știe, copierea frauduloasă e condamnată în artă cu hotărîrea cuvenită. Ciudățenia e că moda prinde, ba chiar întrunește aplauze, uneori regizate cu suficientă activitate pentru a apărea spontană. Or, moda nu e decît forma „superioară" a pastișei, ornată și multiplicată în serie. Arborîndu-și de fiecare dată atuurile noutății de ultimă oră reușește să provoace confuzii și să anexeze autori de bună credință, dar mai oscilanți, doritori să nu rămînă în urma experimentelor la zi. Așa expus, fenomenul este destul de limpede, ușor de radiografiat ; în realitate e extrem de complex, derutant chiar și e o dovadă într-adevăr de mare talent, de clarviziune ideologică și estetică, situarea de către artist în teritoriul artei autentice, rezistența la chemările înșelătoare de sirenă.

Modele însă țin un sezon, experimentele fără acoperire le înghit uitarea. Manifestarea lor însă mi se pare o formă mai mult sau mai puțin „rafinată" de abandon a problemelor reale, o deghizare a artei, o mimare a talentului și operelor autentice, o caricatură cu lustru a acestora, un foetus în vase cu etichetă răsunătoare.

Este întristător într-o epocă dramatică, de speranțe, de grandioase înfăptuiri în care prezența artistului este reclamată de cetate, în care el este chemat nu numai să rostească adevăruri, ci să și le apere, să apere adevărul și omul, adevărul vieții și al semenilor săi — că acesta se pierde, uneori, în jocuri sterile, în fond evadînd într-o lume himerică.

Originalitatea operelor noastre stă în primul rînd în generozitatea, adevărul și ineditul izvoarelor.

Consecvența atitudinii

Superficial, poate naște nedumeriri constatarea că un reporter împătimit precum Ilie Purcaru alcătuiește florilegii de... interviuri. Interviurile — nu neapărat aparținînd sociologiei, care suportă delimitații, clasificări și finalități pe cît de diverse de atît de profesionalizate, — deci interviurile posedă un **nescio quid** al datării. Ele sucombă rapid, revuistic sau ziaristic, ele trebuie să satisfacă o clipă de interes, de senzațional (în sensul sănătos al termenului). Prin urmare — la ce bun a le reuni, peste ani, într-o culegere?... Ilie Purcaru îndrăznește — și aici descopăr una dintre performanțele fundamentale ale antologiei **Literatură și națiune,** — prin sagacitate și spirit justițiar, să alcătuiască reportaje **de idei.** Ilie Purcaru desființează adhoc efemeritatea consubstanțială interviului prin două mijloace, le-aș zice, strategice : cum întreabă și ce întreabă. În sociologie, tipul de interviu practicat aici se apropie izbitor de **interviul dirijat.** Dacă pentru un lector „leneș" de revistă sau ziar, un asemenea interviu, prin repetiția inserării în pagină, poate produce sastiseală, nu la fel se petrec lucrurile atunci cînd, iată, ai în față un buchet reprezentativ. Și asta, contrar așteptărilor, adică în pofida faptului că, așa cum ziceam, prin însăși natura lor, interviurile datează.

Prudent, chiar autorul lor își ia anumite măsuri de acoperire, anunțînd de la început că „paginile noastre propunîndu-și să fie o radiografie a vieții literare și culturale din anii respectivi (respectiv, 1981—84, cu o singură excepție, n.n.), unele probleme, fierbinți pe atunci, au ieșit din ordinea zilei, prin soluționare în spiritul constructiv propriu societății noastre". Ei bine, faptul că orice cititor de bună credință poate declara, acum și aici, că multe din aceste probleme n-au ieșit „din ordinea zilei", nu este decît în... favoarea prezentei antologii, care, și în acest chip, își justifică rostul. Fiindcă, urmărind interviu după interviu, nu am avut deloc senzația că parcurg chestiuni demodate, că aflu una sau alta despre chestiuni prăfuite, clasate, devenite „istorie". De ce astă ? Pentru că Ilie Purcaru întreabă **tendențios,** respectiv flutură o serie închisă de nedumeriri prin fața tuturor subiecților întrebați. Așadar, și-a propus să nu renunțe la o baterie de întrebări, indiferent că unor interlocutori li se lipesc, jovial și/sau intempestiv, chestiuni care alunecă **firesc** din spusele lor proorii si nu, cel puțin în aparență, reclamate de dorința ascunsă, anteplanificată a reporterului. Iar aceste chestiuni interesează și vor interesa de-a pururi.

Cele 32 de interviuri sînt programatice, subsumate unei ideologii răspicat afișate și normative. Frontul de atac se desfășoară pe patru linii de forță : viața culturală română în parametrii ei (ne) vizibili, cultura română în lume, dimensiunile protocronice și sincronice ale culturii noastre și reacția contemporanilor față de cultura românească din afara granițelor țării. Contribuția celor 32 de voci în acest cor este diferențiată ca ton, intonație, timbru. Diversitatea nu poate decît bucura, pe lîngă aspectul, deloc neglijabil, că autentifică lectura, perceperea informațiilor.

Proporția de 22 scriitori, față de 32 de personalități intervievate, a dus la intitularea cărții **Literatură și națiune.** Din domeniul muzicii, teatrului și filosofiei — cîte 2, în rest, cîte unul reprezentînd istoria, filmul, filologia, estetica (matematică). Fie și numai apreciind doar statistic, e vizibil cu ochiul liber interesul autorului, chiar partizanatul său orientat spre slujitorii literaturii. Bănuiesc că intenția a fost coincidentă cu etalarea profesiunii de bază : personalitate a culturii române. Zic bănuiesc, fiindcă sînt depistabile „diferențe de nivel" care sporesc, indiscutabil, pitorescul ansamblului, însă pot nemulțumi funcție de criteriul reprezentativității. În ansamblu, răspunsurile (dincolo de o greu evitabilă „pază", reiterată discret prin însăși tehnica purtării dialogurilor) dezvoltă o impresie de unanimitate și armonie.

Recunosc că **aceste** personalități ale culturii române contemporane răspund edificator, eficient principalelor „teme" ale interviurilor, identificate anterior de mine prin așa-numitele linii de forță. Și, încă, să recunosc că, prin replicile lor, se constituie într-o unanimitate de opinie care dă seama despre locul, valoarea și impactul culturii române contemporane. Funcție de energia demonstrativă comasată în puține pagini (dar dense), fundamentală mi se pare intervenția lui M. Ungheanu, care nu-și precupețește inventivitatea terminologică ad-hoc : „minți maniheice — ediție sezonieră — reprimandă estetizantă — voievodofobia globală — carantină literară — apodictismul critic — tendință exmatriculatorie — gărzi clientelare — cor de superlative — zarva bătăliilor literare — suport propagandistic" ș.a.m.d. Consider că sociologia publicurilor literaturii și, în general, a receptării literaturii, nu va putea face abstracție de asemenea noțiuni operaționale.

Actualitatea vieții culturale românești este privită (aș zice chiar : disecată) de toți convorbitorii și concluziile, subiective și „momentane", dacă diferă în termeni, se suprapun prin concluzii : sînt de o diversitate imposibil de realizat fără subtextul ideologic-politic oferit de Congresul al IX-lea al P.C.R. Așa-numitele tabere și inamiciții circumstanțiale sînt oricum preferabile epocii dogmatice. Difuzarea culturii române în lume e încă tributară, iarăși convorbitorii cad de acord, independent, unor mecanisme și tribulații care nu sînt de nebiruit avînd în vedere propensiunea generală către mai bine, mai eficient. Dimensiunile proto — și sincronice ale culturii române vin să întărească sentimentul de cultură deschisă, completă și veche, în pofida unor manifestări de provincialism și subordonare ; aici, merită observat că principalii oponenți, Papu și Manolescu, referă, cel puțin în replicile lor prezente, — asupra a domenii diferite : primul inveterează în răspunsurile sale remarcarea oportună a unor priorități (naționale) între limitele unui bilanț (valoric, conceptual, tehnologic), iar ultimul apasă pe primatul (volens-nolens) subiectiv al axiologiei creației literar-artistice („Orgoliul nostru artistic n-ar trebui să conste în a fi primii, ci în a fi mari" ; de acord, totuși, atunci cînd marile blocuri lingvistice, prin forțe conjugate economic și ideologic, își impun propria zestre, nu mai contează cine a uzat întîi de... monologul interior sau de muzica dodecafonică. Nu, interesează doar că motivații exterioare esteticii literaturii și muzicii impun respectivele inovații ; forța de iradiere a unei limbi vorbite de sute de milioane de indivizi intervine, abia așa, în direcția deturnării atenției de la valoarea propriu-zisă a creației în sine ; iar faptul că Brandes, Ibsen, Kierkegaard sau ultimul laureat al premiului Nobel pentru literatură aparțin unor culturi „minoritare" sau „periferice" nu desființează criteriile conjuncturale : economice și politice, dimpotrivă...

Într-un cuvînt, liderii de opinie propuși de Ilie Purcaru propun, la rîndul lor, o viziune tonică și profund patriotică despre autentica și străvechea cultură autohtonă, aflată azi, mai mult ca oricînd, într-o superioară afirmare și emulație. Și, implicit, acești lideri înveterează principiul deontologic conform căruia, indiferenții, paseiștii sau răuvoitorii, în suișul de veacuri al culturii române, nu-și află „rostul" decît propagînd o... cultură pe „unde" scurte. **Literatură și națiune** reunește opinii care sînt de citit, de învățat, de neuitat niciodată, semnate de 32 de români și consemnate de un excelent reporter al ideii : Ilie Purcaru.

Mircea Constantinescu

Poeme de miron scorobete

Densuș

Vin peste țară hoarde după hoarde
și iau țărâna țării in copite.
Către pământul răscolit ce arde
văzduhul numai fulgere trimite.

Pe coaste fumegă stupini și vii.
Dulăii urlă a pustiu. Mai marii-s
plecați cu păsările-n miazăzi,
proteguiți de oști și de Donaris.

Cei ce-au rămas sunt una cu pământul.
Nu știi, pe stânci sunt saricile lor
sau, ruginiți, lichenii rupți de vântul
deprins și el a fi năvălitor.

Uzi de torenți, în vaduri fără punți,
nu știi pe seară, rezemați de fagi,
de-s bolovanii prăvăliți din munți
ori, oștenița eternii lor desagi.

Nu-i vezi la șes, nu-i vezi nici în poiene,
parc-au pierit cu prunci și cu muieri.
Îi cată scriptele europene
și nu răzbat nicicum de nicăieri.

Sonor îi strigă toți din cancelarii
în toate limbile. Și nu răspund.
Atâta colb, incendii și avarii
nu știi : îi nimicesc sau îi ascund.

Nu vede nimeni cum din grosul fum
ies niște coarne cum ar fi de boi
și niște care se pornesc la drum
cu opinteli, alene și greoi.

Grumajii se revarsă în resteie,
până la bucium roțile se-ngroapă
purtând ceva ca niște copârșeie
cioplite-n piatră, lucii ca de apă.

Duc Ulpia Traiana care-a fost,
ce-a mai rămas pe sub dărâmături,
o trag cu boii mai la adăpost
pe-o vale-ngustă suptă de păduri.

Și piatră iar pe piatră se așază
în alb ca-ntâia zi a săptămânii.
Doi lei de piatră se întind de-amiază
ca doi zăvozi blajini în ușa stânii.

Adânc se rotunjește-n răsărit
ca un cuptor în care să se coacă
rotundul pâinii fără de sfârșit
ce-ntru viață va să se prefacă.

De-acuma poate-un veac și zece încă
să toarne-asupra lor numai infern.
Ei talpa casei pus-o-au pe stâncă :
certificatul de a fi etern.

Satul

Mamei

Nu-i nor pe care să nu mă chemi,
nu-i vânt pe care să nu-mi dai de știre,
Zac între noi troienele de vremi,
la tine pe fântâni, pe garduri vechi ;
pe ce mai am, la mine : pe-amintire.

E poate modul meu de a sfârși
câte puțin de dorul după tine,
e poate modul meu de a plăti,
de-a ispăși plecările, dar și
de-a mă muta încet-încet la tine.

Anastasis

Tot ce-a fost greu am pus jos,
m-am dezbrăcat de tot ce-a fost treacăt
cum trandafirii se fac miros,
cum clopotul greu se face dangăt.

Până și pânza de giulgi
n-a fost destul de ușoară și albă –
numai luminile-prunci, culorile-prunci,
să poată văzduhul mai ușor să le soarbă.

E-n rouă pământul,
se face ziuă-n grădină.
Pe marginea lespezii vântul
joacă niște vreji de lumină.

În Casa Păinii

Parcă-i în zbor și parcă tot coboară
cum strânge spicele din lanul slab.
În amintiri și-n gol o înfășoară
un vânt încins din țara lui Moab.

Parcă-i zbor și parcă gestul mâinii
dă talgerul câmpiei să-l ridice.
Luați, mâncați ! Pe câmp, în Casa Păinii,
moabiteanca mai culege spice.

Moment

Cum trece apa peste pietre
cu un strălimpede surâs
și anotimpul peste vetre,
peste porumbul verde-nchis,

de timp și haine goală toată
iți vine-n râu să te scufunzi
ca vara ce-n văzduh înoată
cu ochii-nchiși, cu sâni rotunzi.

Antiqua

În ținuturi albe de marmură
vântul sculptează capitaluri corintice.
Mării
îi mișcă pruncul în pintece.

Saltă corăbii grele de oaste.

Treptat se scufundă cetățile-n coaste.

Din cer
se uită la toate orbul Homer.

Concert pentru vioară solo

Cu degetele-o apăsa pe gât
căutându-i venele cum i-ar lua
în toiul unei febre pulsul intețit.
Ci ea cânta.

petru solonaru

Cum ceața blînd...

Cit levitînd,
sub pleoapa clipei totuși,
mă veșnicești prin mingîierea ta,

măcar la cer
cu freamăt m-ai chema,
ca tulbur scrum să-ntimple iar izvodu-și.

Ci tu închizi fierbintea îndurare
adîncului
și-al ierbii tremur sui.
Spre toate-aștept să-întorci un semn,
dar nu-i
decît tîrziu
și-o ceață blînd mă doare...

Surîs la floarea de prun

Sub luna din prun
floarea-i miresmelor doar.
De hume-atînsă nicicum,
vînturi, și ele-în zadar,
cu zile-o răpun...

Gemina

Crengii i se iartă
risipa, căci nu-i
zor nimănui spre-o altă...

Drum

Suie Florar streașina altei
lumi fără noi, cum nu-i, din parte-i,
nume decît. Prin crini, pesemne
duh sorocit, umblă să-ndemne
viscolul rar și chiar să-l ceară
de-a purure drum, lunii, sub vară.
Temeri de-l scad și mintuie nins
tot sînt tîrzii spre-un vad neatins ;
numai cel ochi, unul, îl vede
ierbii curmînd mirata-i sete...

Ție, semn

Sub pleoapă rămîi
cenușarelor încă.
Tulburul mai te-alungă
tot în departe, cum nu-i
umbra-ți să-l plîngă.

Rug

Doar sinei te cer
prin lut și ape.
Mi-e-aproape geana-ți de cer.

george peagu

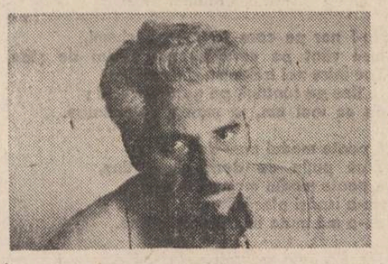

În față, soarele

Nu lăsa să-ți bată lumina din spate
că-ți vei strivi sub talpă umbra
și vei rămîne singur omule
vei rămîne singur

Umbra e frumoasă cînd
iți merge alături ca un prieten
ori cînd iți calcă în urmă
asemeni cîinelui credincios

E greu fără umbră omule e greu
și ce vei face dacă-ți moare ?
ea e copacul pe care l-ai tăiat
și legîndu-l de trunchi
iți vine singur acasă

Așa e frumoasă umbra omule
să-ți vină pe urmă
iar cînd te simți obosit
copacul în ramuri să te ducă
asemeni unui cal

În față numai Soarele să-ți meargă
luminîndu-ți drumul și viața.

Bucuria mea

Bucuria mea cea mai mare
a fost și este răsăritul de soare
l-am așteptat cîndva
pe după deal
acum după bloc
Mereu l-am așteptat la colț
cînd coboară în hăuri
spre mine se lasă un voal
diafan de altă culoare
și-n suflet revine încet
un fel de miros violet.
Dar aș vrea să-l mai văd
pe după stînci apărînd
ca un dinte de aur
să plutească prin aer frumos
ca un caier din lîna de aur.

Raze

Soarele și astăzi
își reazemă
razele de mine
și eu i le sprijin
cu toată dragostea
cu toată căldura

*

* *

Nici-o plantă nu poate
rămîne vie-n văzduh
nici-un liliac nu poate
să doarmă pe cer
nici-o pasăre
Toate se înalță și
se întorc spre rădăcini
spre pămînt
Și cum ar putea un țăran
să fie liniștit în oraș ?
O cît de repede
m-aș întoarce la oile mele !

ion lăncrănjan

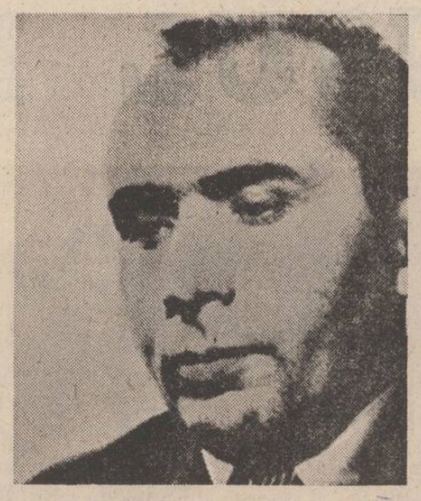

Cioampa

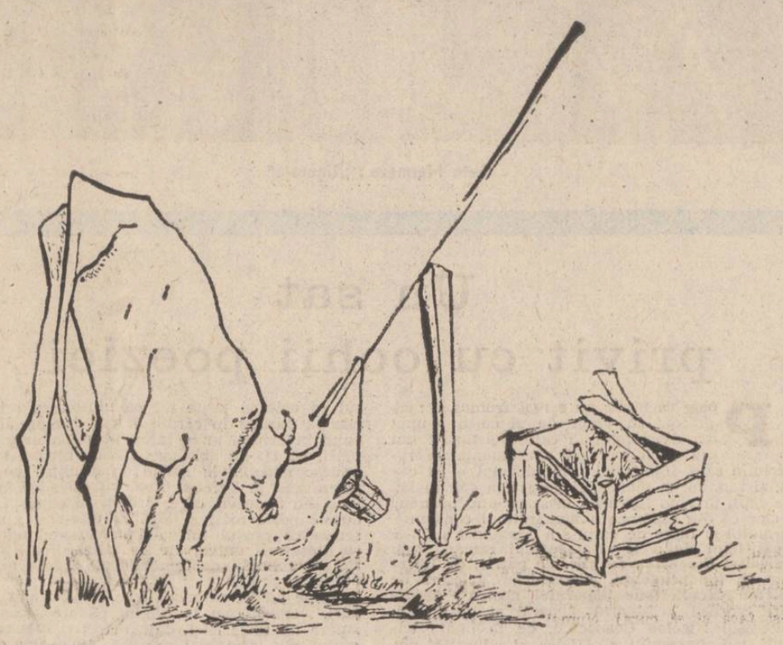

Ia vremea ei, Cioampa fusese o vacă de toată frumusețea — era înaltă și trupeșă, avea piept și cerbice de bou, era subțire însă în chisițe și ageră în ținută (se legăna ușor, cînd mergea, mai ales atunci cînd era mulțumită, cel mai adesea pe vremea aceea) ; părul îi era galben cum e smîntîna cînd se învechește, un galben în care se risipiseră picături nenumărate de alb, mai mari sau mai mici ; coarnele îi erau lucioase și frumoase, atîta doar că unul, cornul drept, era crescut înainte, în loc să se arcuiască în dreapta și în sus (asta nici nu era rău, fiindcă atunci cînd se bătea cu celelalte, ea făcea ce făcea și se sucea înspre dreapta, pînă cînd își înțepa adversara după ureche, învingînd-o astfel, oricît ar fi fost de puternică) ; mîndria ei fusese însă coada, fuiorul prelung al cozii, de fapt, în care îi punea mereu stăpînu-său, după ce îl spăla și îl înfoaia, strămătură roșie, să n-o deoache nimenea. Dar vremea aceea de măreție și de belșug se dusese de parcă nici n-ar fi fost, se risipise în grabă, lăsînd în urma ei un rău și un pustiu care creșteau văzînd cu ochii. Pînă și numele i se pierduse, fiindcă avusese și ea un nume, o chema Mîndreană, așa o botezaseră, de mică, așa îi spuseseră toți, acasă dar și la ciurdă, cînd era dusă la ciurdă, rar de tot pe vremea aceea. Iar acum îi spuneau toți, ai casei dar și ceilalți, prin sat și la ciurdă, Cioampa, Cioampa lui Avram, ori Ciocîlteaua, ori Hînteul Satanei. Că-i spuneau așa era una, că o făceau însă într-un anumit fel, cu o batjocură ucigătoare, era altceva. Nici dacă ar fi dat cu pietre după ea (dădeau și cu pietre, la ciurdă, îndeosebi), nici dacă ar fi fost bătută mereu (mînca și bătaie, cu nemiluita) nu ar fi fost așa de umilită și atît de înjosită, cum era acum, ori de cîte ori auzea risetele și orăcăiturile acelea sălbatice, în care musteau vrăjmășia și disprețul, de parcă ea ar fi fost de vină pentru tot ce se întîmpla în sat și în lume.

— ...Feriți, mă, ziceau unii și alții (ciurdarul, unul de al lui Covilă, căruia i se spunea Sărsăilă, nu avea ochi s-o vadă, poate că tocmai de aceea, pentru că purta și el o poreclă), dați-vă la o parte că vine Cioampa !

— Uitați-vă la ea, mă, iar și-a făcut burta ca un cîmpoi !...

— Asta-i mîncă pînă și urechile lui tetea Avram, mîncă tot ce prinde, o dărăbă de lemn dacă-i pui dinainte, o mîncă și pe aceea !...

— Și nu mai dă strop de lapte, nu mai fată vițel, nu mai are nici o obligație, a ieșit în afara legii !...

— A ieșit și nu prea...

— Ea, Cioampa asta nenorocită, îi cap de vită la număr, nu-i oarecine, e persoană însemnată, mă...

La început, ea nu prea înțelegea ce se întîmplă. Nu înțelegea deloc. Vedea că nu se mai bucură de atenția și de îngrijirea de care se bucura pînă mai ieri-alaltăieri. Nădăjduia că era ceva trecător și că stăpînu-său, pe care îl cunoștea bine, la care ținuse și încă mai ținea, avea cine știe ce necazuri, dacă se desturna mereu pe ea ; dacă n-o mai scărpina între coarne, cum făcea altădată ; dacă nu mai punea mîna pe țesală, s-o scape de scame și de colburi ; dacă n-o mai ducea la Rîu sau la Mureș, s-o îmbăieze îndelung și cu grijă multă ; dacă nu-i mai așternea seară de seară și dacă uita de multe ori să o adape, cum nu ar fi făcut altădată pentru nimic în lume, mai degrabă se culca el nemîncat și nebeut, decît s-o uite pe ea neadăpată.

Un an și mai bine se amăgise cu nădejdea aceasta ciudată, crezînd că e ceva trecător și că într-o bună zi stăpînul se va întoarna din nou cu fața către ea, zăbovind la ieșle, cum zăbovise de atîtea și de atîtea ori, vorbind cu ea cum nu vorbea nici cu propria lui muiere. Mînca ce i se punea dinainte, coceni și paie, ogrinji vechi și năclăiți de bale, frămînta aceleași paie vechi, mergea la ciurdă și venea de la ciurdă flămîndă ori umflată de apă, împunsă de celelalte vite ori biciuită de ciurdar, care avea ce avea cu ea, parcă ar fi fost pe o vorbă cu stăpînu-său, cu Avramu lui Milinție.

— ...Cioampa ! striga mereu Sărsăilă, și cu rost și fără rost — îndărăpt, bată-te Dumnezeu să te bată și pe cel ce ți-o rupt cornul !... La apă, Cioampa, treci și te umflă, fă-te cum se face cîmpoiul, umflă-te, poate crăpi, că tu nici nu ești vită ca vitele, ești năpastă curată !...

Ea se supunea tuturor împrejurărilor, trăgînd nădejde de mai bine, visînd la vremurile de altădată, care erau și nu erau, care fuseseră dar parcă nu se întîmplaseră. Mai ieri-alaltăieri veneau toți la grajd, cînd o mulgeau. Veneau nepoții bătrînului, nepoții și strănepoții, nici ea nu știa ce era cu ei. Știa că erau mulți și că se întreceau, care mai de care, să-i aducă bunătături — cîte-o mînă de lucernă ori cîte-un pumn de hurluială.

— ...Lasă-mă, mă, și pe mine, ziceau copiii, ei-inde-ei, dă-te, mă, la o parte !...

— Bunule, vaca mușcă ! ?...

— Dar de ce o cheamă așa : Mîndreană ?...

— Și de ce are ochii așa de mari, că uite că eu mă văd în ochii ei ca într-o oglindă, uită-mă, sînt acolo !...

Tot ei o împodobiseră într-un rînd, îi legaseră crengi de salcie în coarne, să se apere de muște, îi atîrnaseră pe urmă de grumaz o coroană în care împletiseră flori multe — ochiul boului și sînziene, coada șoricelului și ce mai găsiseră — o împodobiseră „ca pe o regină".

— Noa mai lăsați-o și voi în pace, le spusese bătrînul, lăsați-o să rumege în voie, n-o mai bateți atîta la cap, că nu-i place, are și ea nevoie de liniște și de înțelegere !...

Era primăvara, ce-i drept, era spre vară și vremea era bună, iarba crescuse din belșug peste tot, îți-era mai mare dragul s-o rupi și s-o rontăi. În cîte-un loc măcar, pe unde era împănată cu trifoi păsăresc și cu cîte-un fir de lucernă sălbatică, iarba era atît de fragedă și așa de moale că-ți venea să te culci în covorul ei gros și viu. Nu se culca Mîndreană — pe vremea aceea nu-i spunea nimeni Cioampa sau altfel —, nu avea timp de fleacuri. Mînca, rupînd iarba dintr-o parte și din alta, se hrănea pînă cînd o dureau fălcile, mai degrabă greabănul, fiindcă stătea aplecată și cam încordată. Se hodinea în răstimpuri, își continua pe urmă cositul, mai ales dacă stratul de iarbă era neînceput și necălcat în picioare de nimeni. Știa că stăpînului, omului aceluia liniștit și bun, pe care îl îndrăgea nespus de mult atunci, pe care avea să-l urască de moarte mai apoi, îi plăcea s-o vadă mîncînd, îl surprinsese de nenumărate ori uitîndu-se cu satisfacție la ea, cum rupea iarba, de parcă el însuși ar fi rupt-o, parcă s-ar fi hrănit el însuși. Îi plăcea și ei să mănînce, îi plăcea iarba, îi plăcea trifoiul verde, verde dar și cosit, îi plăcea fînul, iarna, cînd era frăgezit de ger. Îi plăcea și fiertura de sfeclă ori de bostani, mai ales dacă era împănată cu cîte-un pumn-doi de hurluială. Se mulțumea la o adică și cu mestecătură de fîn și de paie, rodea dacă nu avea încotro și foile de cucuruz, de rămîneau tulei netezi, dar dacă îi dădeau bunătățuri, fîn bun, otavă sau fiertură bună, ori făină de cucuruz îmblînzită cu apă și asprită, cîte puțin, cu sare, era altceva, se simțea și ea altfel, parcă mai în putere, simțea unde călca și i se părea că sînt mici și neînsemnate toate celea, față de netulburata ei măreție. Îi și răsplătea, ce-i drept, dîndu-i drumul la izvoarele de lapte, să aibă, să se mînjească ăia mici pe obraji, să le ajungă tuturor. N-o făcea dinadins, îi plăcea însă cînd era mulsă, știa, simțea mai bine zis, că și ei se purtau altfel, dacă le umplea sistarele de lapte, vorbeau altfel cu ea, îi puneau dinainte altfel de hrană, o lăudau în toate felurile, de parcă ea ar fi fost stăpîna gospodăriei, ba chiar și a satului, ba chiar și a hotarului.

— ...Asta nici nu-i vacă, Bunule ! zicea cîte-un nepot.

— Dar ce doamne iartă-ne e, întreba el cu mîndrie multă, dacă nu-i vacă ?...

— E împărătească, e domnită, dumneatale nu vezi cum calcă, nu vezi cum umblă ! ?...

— Umblă și calcă așa pentru că n-o biciuim noi din urmă, n-o batem și n-o înfugurăm, n-ai văzut cum umblă ciurda de la colectivă, în trap !...

— Am văzut, dar oamenii aceia de ce le înfugură mereu, de ce se poartă urît cu vitele lor ?...

— Tocmai de aceea, pentru că sînt multe, nu au timp de fiecare, trebuie să le mîne la pășune, după aceea trebuie să le bage în tarcurile acelea ale lor, ca să le mulgă !...

Uneori o certau pentru că se mulgea singură, cînd venea de la Rîu ori de la pășune. Nici ei nu-i plăcea, simțea cum țîșnea laptele, ba dintr-o țîță, ba din alta, udînd-o pe picioare, se crispa, dacă o loveau, dar laptele tot nu-l putea opri. Se bucura pe urmă, cînd ajungea acasă, dar nu numai pentru că își ușura ugerul de poveri, ci pentru că spulbera toate tensiunile din jur, liniștindu-i și împăcîndu-i pe toți. În asemenea momente, mai ales, se uita cu înțelegere și cu o milă suverană la ei, de parcă ea ar fi fost — într-adevăr ! — stăpîna gospodăriei, ba chiar și a satului, ba chiar și a lumii, parcă n-ar fi fost „o vacă simplă", cum ziceau nepoții.

Avusese și necazuri, nu o dusese mereu ca în „sînul lui Avram". În perioadele cînd nu curgea laptele din ea, o hrăneau mai sprinten nu-i dădeau fiertură, uitau de hurluială, nu mai știau nimic de trifoi și de otavă. Ea nu înțelegea ce-i și cum, nu înțelesese la început, pe urmă, cînd făcuse legăturile necesare, fiindcă se repetaseră toate, întocmai, se uitase la ei cu nedumerire, cu milă dar și cu nedumerire, de parcă ar fi vrut să le spună : „așa, va să zică numai interesul vă pune în mișcare, numai la voi vă gîndiți, de mine nici că vă pasă, nici măcar atîta cît îmi pasă mie de viței pe care vi-i dau ! ?...".

Se întîmplase că o uitaseră neadăpată în cîteva rînduri, iarna, de-ale gurii îi puseseră dinainte, pentru trei zile, de apă însă uitaseră, fuseseră plecați pe sate, la o nuntă sau la o înmormîntare, parcă puteai să știi ce-i și cum, nu puteai, îți dădeai seama după cum vorbeau, nu după ce spuneau, ci după felul cum rosteau vorbele, cînd era bine și cînd era rău ; pe el, mai ales, pe bătrîn îl știa pe de rost, îl cunoștea după mers, simțea numaidecît, chiar dacă nu vorbea, cînd era necăjit ori cînd era voios, fiindcă era schimbător și el, era bun și vorbitor cîteodată, era grijuliu, pe urmă, cînd nici nu te așteptai, odată te croia cu coada furcii, de-ți venea să implinți cornul în el.

Altădată, tot iarna, îi prăpădiseră un vițel, a doua zi după ce fătase. Ea nici nu se neliniștise la început, se mai întîmplase să-i ia vițelul și să-l ducă nu știu unde, i-l aduseseră însă înapoi, lăsîndu-l să sugă, ducîndu-l și tot aducîndu-l, pînă cînd i-l lăsaseră alături. Acum îl scoaseră afară, fără să-l mai învelească în vreo țundră... Se cunoștea după felul cum vorbeau și cum se mișcau că aveau gînduri rele. Nu se neliniștise totuși decît într-un tîrziu, cînd nu-l mai auzise pe „ăla micu" zbătîndu-se, cînd se lăsase în întunericul din grajd o liniște cumplită.

Toate acestea însă erau nimicuri față de mizeria și decăderea pe care le îndura acum, de patru ani și mai bine, de o veșnicie parcă.

— ...O să te omor, îi spunea din cînd în cînd stăpînul, omul acela blînd și bun, care vorbise și înainte vreme cu ea, cînd venea la ieșle, ori cînd mergeau împreună pe hotar, altfel însă —, o să te țin flămîndă pînă cînd cazi din picioare, să scap odată de tine, că tu nici nu ești vită, ești blestemul lui Dumnezeu pe fața pămîntului, ești chinul și măcinarea vieții mele !...

N-o omora însă, fie pentru că îi era teamă, fie pentru că îi era milă de ea, dar nici viața nu i-o făcea mai ușoară, dincontră, o asuprea din ce în ce mai tare. Iar ea se îndîrjea și mai mult, pe măsură ce o nedreptățea și o asuprea el, privindu-l de multe ori cu o vrăjmășie cumplită, scuturîndu-se de atingerile lui cînd vroia, ca într-o aducere aminte, să o scarpine între coarne, ori să o mîngîie pe crupă.

★

Primăvara și vara, chiar și toamna, îi venea mai ușor, în ciuda tuturor înfugurărilor, în ciuda împunsăturilor celorlalte vite, cu voia sau fără voia lui Sărsăilă. Ieșea de acasă, nimerea cîteodată la iarbă mai bună, se rupea de ciurdă și se vîra în cîte-o plantație și se sătura bine. Iarna însă îi venea greu tare, peste fire, nu numai din pricina hranei și a adăpatului, dar și din pricina glodului în care o lăsau să zacă, de i se făcea lehamite de viață. Alteori, în minunatele și atît de îndepărtatele vremuri bune, cînd era și ea în putere, cînd le dăruia cîte-un vițel în fiecare an aproape, cînd le umplea sistarele și gălețile cu lapte — îi așterneau în fiecare seară, puneau paie proaspete sub ea, după ce curățau bine locul, paie și pleavă, să-i țină de cald. Era o plăcere să simți sub copite covorul acela răcoros și moale, în care se tolănea și dormea dusă pe urmă, încît el, stăpînul, omul acela bun și liniștit, se îngrijorase de cîteva ori, cînd venise să vadă ce făcea. Pe vremea aceea venea în fiecare seară, înainte de a se culca, să se uite în grajd, ridica lămpașul în zarea zăbrelei, bucurîndu-se cînd o găsea liniștită și mulțumită.

— ...Ce-ți pasă, zicea el cu blîndețe, ai mîncat bine, apă mi-ai băut, acuma îmi stai tolănită de nu-ți mai ajunge grajdul !...

Acum nu mai venea nimeni, seara, să vadă de ea, și nici nu-i mai așterneau, înainte de a se însera. Se băltuia pișălăul sub ea, balega era frămîntată de copite, lătindu-se în locul unde se culca, ținîndu-i de cald, la început, pentru ca după aceea, după ce apuca de se răcea, s-o încomodeze mai tare decît prundișul de la Rîu, care era plin de pietre. Se ferea, pe cît putea, se dăduse într-o parte, în dreapta, către ieșle, atîta cît îi îngăduia lanțul. Se resemnase pe urmă, după ce îi rupsese cornul. Înțelese că lui, omului aceluia bun și liniștit cîndva, cu care era în dușmănie mare acum, nu-i plăcea deloc că își schimba mereu culcușul.

— ...Dacă merge tot așa, îi spusese el într-o zi, croindu-i una cu coada furcii, să treacă la locul ei, tu o să mi te sui și în ieșle, să mi te balegi și acolo, bată-te Dumnezeu să te bată !...

În ziua aceea (asta se întîmplase în cea dintîi iarnă de chin și de zbatere) stăpînul se îndurase și curățase gunoiul de sub ea, ducîndu-l afară, așternîndu-i pe urmă, nu ca altădată, cu zgîrcenie și cam în silă, așternîndu-i totuși — „să nu mi te mai uiți așa urît la mine, sterpăciunea dracului, prăpădita și cufurita lumii, că nu mai știi să faci nimic altceva, decît să mănînci și să te balegi !...". Iar după aceea, a doua sau a treia zi, adusese un juncan cam la un an și jumătate, să-i țină de urît — „să nu fii tot singură !"... Ea se bucurase, cu toate că juncanul nu era din prăsila ei, era urît și flocos, aducea a berbece la cap, părea somnoros mereu și era hulpav cum nu se mai află — mînca orice, se făcea cum e cîmpoiul, cum se făcuse și ea cîndva, cum se făcea și acuma, cînd apuca, aproape niciodată iarna. Asta o supărase cel mai tare : că berbecosul acela mînca și tot mînca, se ghiftuia, uitîndu-se în treacăt în stînga lui, ca la un gunoi. Crezuse, întîi, că stăpînul uitase să-i pună și ei dinainte niște trifoi fraged și bun. Se smucise și se tot smucise în lanț, așteptînd. Mugise rugător pe la un timp, să-i aducă aminte de existența ei. Se umilise degeaba, fiindcă el nu se arătase decît într-un tîrziu, nu venise însă cu brațul plin de trifoi, cum făcea altădată. Adusese altceva, niște fiertură, dar nu pentru ea, tot pentru flocos, tot pentru berbecosul acela de juncan, pe care l-ar fi luat ea în coarne în clipele acelea, dacă n-ar fi fost legată în lanț. Ei îi împinsese în silă ogrinjii rămași după juncan, cum avea să facă și după aceea, de zeci de ori, de-ți venea să înnebunești, nu alta. Atunci și încă în vreo cîteva rînduri nici nu s-a atins de ogrinji. I-a mirosit și i-a împins cu botul în partea cealaltă a ieslei, scîrbită, peste măsură. Resturile acelea de nutreț purtau încă proaspete în ele balele prostălăului de alături, pe care îl tot giugiulea și îl tot mîngîia fostul ei stăpîn, fiindcă ea nu-l mai recunoștea drept stăpîn, îl dușmănea așa de tare încît era în stare să moară de foame, decît să mănînce ceea ce îi dădea el acum, ceea ce nu-i dăduse niciodată, avea, nu avea, Dumnezeu știe ce și cum făcea, dar înaintea ei ieșea numai cu bunătățuri, cînd era în putere, cînd era frumoasă și măreață ; cînd o împodobeau nepoții în fel și chip, cînd intra singură în Mureș, să se scalde, cînd venea către casă cu pas măreț, de parcă ea ar fi fost stăpîna lumii, cum chiar și era, fiindcă toți o slugeau, care mai de care, toți o vorbeau de bine — „...faină vacă ai, mai Avrame !" „Asta-i mai tare decît un bou, îți-ar ține jugul sus, dacă ai pune-o la lucru !" „Cît lapte dă ?" „Să-ți trăiască, mai tete, și să ai parte de ea !"... El se mîndrea, nevoie mare, pe cît era acum de dezgustat pînă și de prezența ei, pe atît era atunci de fălos.

— ...Nu mai este ce-a fost, domnită, îi spusese el într-o seară, după ce se grămădiseră ogrinjii dinaintea ei —, așta de alături, la care te uiți matale ca la un lup, are *alt statut*, va mînca, se va îngrășa și va merge *la contract*, nu-i ca tine, o văgăună în care intră tot ce bagi, din care nu ieșe nimica !...

Ea îl privise cu dispreț. Nu pricepea ce vroia, nu înțelegea de ce se justifică în fața ei, fiindcă ea nu-i ceruse nimica, niciodată. Înțelesese, în schimb, că era nevoită de acum încolo să mănînce ceea ce rămînea după cîmpoiul acela urît și prost. Altceva tot nu primise, altceva tot nu-i dădeau, în vreme ce săluia îi puneau de toate dinainte. Îl auzea noaptea cum rontăia și cum gîfîia, pe întuneric. Iar ea, cînd punea botul în ieșle, dădea de aceiași ogrinji îngălați, pe care îi tot împingea de colo-colo, grămădindu-i în capătul ieslei, din care începuse să guste puțin cîte puțin, cîte-un fir-două, pe care începuse în cele din urmă să-i hăpăie, mai mult cu scîrbă decît cu lăcomie, parcă ar fi mîncat pe seama altcuiva, parcă nu ar mai fi fost atunci ea însăși. Chiar așa i se păruse, după ce se ghiftuise bine, că s-a scufundat într-o roghină întinsă și că de acum încolo va umbla numai pe fundul roghinei, numai și numai prin glod și prin balegă. Omul o lăudase, cînd văzuse că s-a apucat de rontăit.

— ...Așa, vezi, îi spusese el, a dat Dumnezeu de ți-a venit și ție mintea la cap !...

De țesălat însă n-o țesălase, cum îi țesăla în fiecare zi pe berbecosul de alături, bucurîndu-se că năpîrlea. Cum să nu năpîrlească, ar fi vrut ea să spună, cum să nu cadă colbul și floacele de pe el, dacă se îndopa ca un ginsac, ca un porc, că nu avea nici un simț în el, pe cît era de lacom, pe atît era de prost. Nădăjduise un timp că o va scărmăna și pe ea cu țesala, să mai scape de crusta care îi bătucise și-i bătucea pielea, învîrtoșindu-i-o, înstrăinînd-o de propria ei ființă. Se resemnase în cele din urmă, așteptînd vara, să se ducă la Mureș, ca altădată ; ori să se lase bătucită de cîte-o ploaie ; ori să aștepte, zăcînd, venirea graurilor, care o mai ciuguleau și o mai riciau, cît de cît, pe spinare și pe cîte-un sold, spre marea ei bucurie.

— ...Dacă îl dau pe așta la contract, îi spunea omul în răstimpuri, fac rost de bani și-mi cumpăr altă vacă, s-a isprăvit cu tine după aia, am voie să te vînd ori să te omor, să nu crezi cumva c-o să te țin aicea cîtu-i lumea și pămîntul, că de murit văd că n-ai de gînd să mori !...

Ea nici nu se uita la el, nu mai avea ochi să-l privească. Nici la vecinul acela al ei, atît de hulpav, atît de fălos și atît de prost, nu se uita, îi era lehamite. Îl auzea însă cum mînca, ziua-noaptea, îl auzea cum ciofaia și cum pufăia, satisfăcut, nestiind, netrebnicul, că îl așteptă cuțitul, fără a bănui măcar că nu mai avea nici un viitor. Nici ea nu mai avea zile, dar avea un trecut, un trecut măreț, fusese renumită în tot satul, ba chiar și în împrejurimi, pentru laptele pe care îl dădea, pentru viței pe care îi fătase și pentru blîndețea ei neobișnuită. Și-acum era renumită, faima ei încă nu pierise, dar era flămîndă în permanență, flămîndă și însetată, cu omoplații ieșiți în afară, cu grumazul subțiat și îndoit, cu mersul din ce în ce mai sleampăt, de parcă n-ar fi trecut niciodată prin lume cum trece peștele prin apă, cînd nu se grăbește de fel. Foamea, îndeosebi, o zgîndărea așa de tare încît îi venea mereu să dea năvală peste prostul de alături, să mănînce și ea cîte ceva. Încercase în cîteva rînduri tăria lanțului, fără nici un rezultat însă. Pe urmă, într-o seară, cînd îi adusese el prostălăului de alături un braț de trifoi, își încercase din nou puterile, parcă ar fi zis : *fie ce-o fi !* Așteptase pînă cînd plecase el, păstrînd vie în nări și parcă și în pielița botului, parcă și în crestetul capului, mireasma aceea fragedă și ametitoare, de trifoi, de foaie uscată și bună, de floare gata să ți se topească în gură. Se smucise mai întîi îndărăt, pe urmă, dacă văzuse că nu realizează nimic în felul ăsta, se smucise, bruse, într-o parte, spre dreapta, cu toată puterea. Parcă pîrîise ceva în alcătuirea ieslei, ori în legăturile cu care era fixat lanțul de sulul ieslei. Pîrîitura asta îi dăduse curaj : mai încercase odată, și mai odată, pînă cînd se pomenise grămădă peste vecinul acela al ei, care boncăluise anapoda. Se speriase pe semne, fiindcă se trăsese într-o parte, gemînd și pufăind, mugind în răstimpuri. Pe ea însă n-o interesa spaima lui, o interesa trifoiul din ieșle, în care își implintase gura. Cu atîta rămăsese, pentru că stăpînul, omul acela blînd și bun cîndva, năvălise în grajd cu lămpașul în mînă, să vadă ce-i ; nu se depărtase prea mult, pesemne, sau poate că auzise larmă, din casă.

— ...Așa, va să zică, spusese el, atîrnînd lămpașul într-un cui, din astea-mi ești ! ?... Ei, lasă numai lasă, că mi te învăț eu minte !...

O bătuse pe urmă cum nu o bătuse niciodată, cu furca și cu coada furcii. O lovise peste spate și peste coaste, și peste picioare, încît nu mai știa ce să facă și unde să se ferească. Se alipise de perete, tremurînd. Aștepta, înfiorată, fiecare lovitură, tremurînd și înfiorîndu-se și mai tare, mai ales atunci cînd o lovea peste picioare. Scutura din cap în răstimpuri, dar nu pentru că ar fi vrut să se răzvrătească împotriva lui, ci pentru că era îngrozită pînă în măduva oaselor, pînă în rărunchi, pînă în fleșcătura aceea de uger, din care nu mai curgea nici un strop de lapte. El însă așa crezuse, că-i gata să-l împungă, drept pentru care începuse s-o lovească numai în cap, între coarne, să se învețe minte — „să nu-mi mai rupi tu lanțul, să nu te mai lăcomești la bunătățuri, la ce nu ți se cuvine, că uite că nici eu nu mă lăcomesc, nu te vînd, dacă nu pot să te vînd, și nici nu te omor, bată-te Dumnezeu să te bată și de i-ar spulbera Crivățul pe cei care îți țin partea, cu toate că tu nu mai ești bună de nimica, ești cap, la număr, atîta tot, dar uger nu mai ai, și nici prihodul nu ți se mai umflă, să rodești !..."

Ultima lovitură nimerise puțin mai în stînga, fie pentru că se ferise ea, fie pentru că omul nu se uita unde dădea. Se oprise însă numaidecît, cînd văzuse că-i rupsese cornul, se oprise și se trăsese speriat înapoi, ferindu-se de sîngele care țîșnea din ciotul care mai rămăsese în locul cornului. Se apropiase pe urmă, luase de jos teaca de os a cornului, o pusese deoparte, bombănind ceva. Se dusese și venise tot așa, bombănind, se apropiase pe urmă de ea și începuse s-o oblogească, vroia s-o panseze, mai bine nu ar fi vrut, fiindcă abia atunci o năpădiseră usturimile și durerile. Cînd sărise cornul din cap i se păruse că i se smulge ceva din creier, nu simțise însă nici o durere. Acum însă, că o tot morfolea el, bombănind, o durea tot corpul, dar mai ales partea aceea a capului, pe care o ținea, nici ea nu știa de ce, mai ridicată. Nu se clintea însă din loc, stătea smirnă, tremurînd din cînd în cînd, peste voia ei și nu cu tot trupul, numai cu cîte-o parte, de parcă ar fi fost gata-gata să se desfacă în bucăți.

— ...Ia și mîncă, îi spusese el după ce o pansase și după ce îi fixase lanțul la ieșle, să nu-mi

mai faci prostii pe-aicea, că tu nici nu ești sămînță de vită, ești biestemul lui Dumnezeu pe capul omului !...

Dar ea nici nu se atinsese de trifoi. Rămăsese locului, într-o așteptare mută, simțind cum i se prelingea pe după ureche un pîrîiaș de sînge, părîndu-i-se în cîte-o clipă că-i țiuie în cap toate văile pe care le bătuse, visînd, în felul ei, la ce va să fie.

★

Juncanul acela fusese dus, fusese vîndut. Dumnezeu știe ce se întîmplase cu el, dar traiul ei tot nu se schimbase, nici în iarna aceea, nici în iernile următoare. Ba poate că se asprise și se asprea. Cînd sta să se dezprimăvăreze, îndeosebi, era mai rău și mai greu decît în toiul iernii. Ea cunoștea de mult perioada asta străinie. Știa că atunci era cel mai greu, cînd adiau de peste tot miresme noi și tari, de muguri și de iarbă abia încolțită, cînd cîrîiau pînă și gărnițele altfel. Totdeauna fusese așa, acum însă era mai rău și mai greu, nu-și dădea seama de ce, din pricina cornului care îi fusese rupt, fapt care îi făcuse pe toți, ca într-o înțelegere vrăjmașă, să-i spună *Cioampa*, din pricina părului care nu se mai desprindea de trupul ei, înflocoșind-o, dimpotrivă, din ce în ce mai tare, sufocind-o, din pricina copitelor care o dureau, ori din pricina șoldului pe care și-l scrîntise într-o zi, cînd o duseseră nepoții stăpînului la adăpat, cîrdul acela de copii care apăreau din cînd în cînd pe acolo, parcă ar fi venit de pe altă lume, așa erau de băgăreți și de gălăgioși. Ei o înfuguraseră atunci, cînd își scrîntise piciorul, se ținuseră după ea, jordăind-o și strigînd, care mai de care : Cioampa, Cioampa, Cioampa !, dar și ea se sucise prea brusc, cînd ajunsese la fîntînă, după ce fugise. Cînd își dăduse seama că făcuse o mișcare greșită, era prea tîrziu, ceva se sucise și se rupsese în ea, în crucea spinării, iar piciorul drept, piciorul dindărat, parcă n-o mai asculta, se urnea greu din loc, împlîntîndu-i o ghează în șira spinării.

Copiii se opriseră, cînd înțeleseră ce s-a întîmplat. Soșotiră ceva între ei și n-o mai zoriseră.

— ...Ne omoară Bunu, spusese careva, și-a rupt piciorul, ori și l-a scrîntit, nu v-am spus eu să n-o înfugurați !...

Dar omul, stăpînul pe care îl știa ea așa de bine, de-o viață, nu le spusese nimic copiilor, nu-i certase adică. Le făcuse un semn cu mîna : nu-i nimica, băgați-o în grajd !, iar după aceea, cînd venise s-o lege la iesle, îi spusese, rizînd strîmb, că nu era vina lui, pentru schilodire.

— ...Pentru corn eu sînt de vină, recunoscuse el, dar pentru schilodire nu sînt vinovat, nici copiii ăștia nu-s vinovați, cum să fie, ăștia-s copii de oraș, nu știu nimica despre lume, au crescut, ce-i drept, cu laptele tău, dar nici lucrul ăsta nu-i tulbură, mai cu seamă dacă au lapte, ăstora nu le pasă de nimica, ei știu că sînt oamenii viitorului...

Îi cercetase pe urmă cornul, ceea ce mai rămăsese din corn, ciotul acela scurt și scorțos. Ea scuturase din cap, nu pentru că ar fi durut-o, ci pentru că nu mai putea să suporte mîngîierile lui. Se înrăise și se sălbăticise, se înrăia și se sălbăticea din ce în ce mai tare, de la o zi la alta, de la o iarnă la altă iarnă, din primăvară în primăvară. Nu avea de gînd să se dea bătută, răspundea răului cu rău, așteptînd cu îndîrjire iarna, să iasă la iarbă, la loc larg; s-o bătucească ploile și s-o mai spele de colburi și de năcăiești; să se mai satureze și ea odată, să mănînce pînă o dor fălcile.

I se părea, uneori, mai ales în perioadele ciudate și amăgitoare, dintre iarnă și primăvară, că aude iarba cum se rupea, cum se lăsa secerată de dinții pe care nu-i mai avea ; alteori i se năzărea că se scalda și se tot scalda într-o apă mare, sucindu-se pe o parte și pe alta, scăpînd astfel de colburile și de bălțile care se tot bătuciseră pe ea, primenindu-se cum nu se primenise niciodată, de parcă s-ar fi pregătit să plece de pe lumea asta mare și vrăjmașă, de care îi era silă și scîrbă.

O trezea la realitate un șobolan mare și nemăritor care îi încerca mereu copita, cu dinții lui tăioși, o trezea și o înfiora. Se scula imediat în picioare, dacă era culcată, și aștepta să-l zdrobească. Dar guzganul era mai viclean decît ea, se ferea, cînd dădea să-l tăpsească, ori n-o ataca de fel, dacă nu era culcată. Încît ea era nevoită, mai cu seamă noaptea, să stea în picioare aproape tot timpul, ori să se scoale mereu, de zece ori sau de cîte o sută de ori, fiindcă *acela*, vrăjmașul ei de moarte, venea mereu, strecurîndu-i în oase aceeași spaimă neguroasă și grea.

— ...Ei, gata concediul, îi spusese omul într-o dimineață, în primăvara cînd își scrîntise ea piciorul —, te-ai întremat, nu te-ai întremat, te privește, mi te duci la ciurdă, nu de alta, dar Sărsăilă acela întreabă mereu de tine, îți duce dorul, zice că dacă lipsești tu parcă nici ciurda nu mai e ciurdă !...

Lanțul căzuse pe sulul ieslei, omul îi arătase ușa grajdului, iar ea se smulsese numaidecît din loc, ieșind repede din grajd, străbătînd curtea în grabă mare.

— ...Schiopătează cam tare, tete Avrame, spusese Sărsăilă, după ce o cîntărise din ochi, nu-i nimica, ți-o îndrept eu, ți-o fac de umblă ca acceleratul !...

— Chiar așa să faci, s-o mini cum le mini și pe alealalte, nu-i de viță nobilă, e o vacă cum sînt toate vacile, atîta doar că e stearpă și nu mai e de nici un folos !...

Sărsăilă nu avea nevoie de prea multe îndemnuri, cînd era vorba de o ticăloșie. Odată o croise cu biciul, răcnind de se auzise pînă în cealaltă parte a satului : „Hai, Cioampa, dă-i drumul, mînă măgarul, saltă-ți hinteul!", cum avea să facă toată primăvara și toată vara — „Hai Cioampa !... Înapoi Ciocîlteaua !...", cum făcuse de altfel și înainte de a-și fi scrîntit ea piciorul — „Sus, Cioampa, dă-i drumul, că tu ești flancul drept, fără tine nu se mișcă nimic în lume, haida !..."

Strigătul ca strigătul, dar biciul pe care îl tărîia Sărsăilă după el, un bici lung și greu, învechit de colburi și de ploi, era cumplit, ți se părea că smulge pielea de pe tine, în locul unde te plesnea. Altă soluție nu era decît să fugi, să ieși cît mai repede din raza de acțiune a harapnicului. Cum și făcuse ea, cum avea să facă mereu, neluînd în seamă risetele ciurdarului, ale lui Sărsăilă, fiindcă ăsta o prigonea din ce în ce mai tare, poate pentru că el însuși era hîd și strîmb, era ochios și buzat, era crăcănat și șchiop, avea mîinile pînă în pămînt, iar cînd rîdea ți se părea că forfotește un ochi de mlaștină — ...ho-ho-ho-boc-boc, hai Cioampa, mînă-ți hinteul !..."

Nici ceilalți nu erau mai breji, ce-i drept.

— Asta-i Cioampa lui Avram, ziceau unii și alții în urma ei, cînd pleca sau cînd venea, dimineața sau seara, uitați-vă la ea cum merge, șontic — șontic-țic-șontic, parcă-ar umbla în cîrji, parcă ar fi o babornițâ, vai de steaua ei, vai de norocul lui Avram, că de asta nu mai scapă nici pe lumea ailaltă !

Ziua, cît hălăduia pe coclauri, nu-i păsa de nimeni, mai ales că Sărsăilă mai dormea, se băga unde era umbra mai deasă și sforăia năpraznic. Iar ea se desprindea din cînd în cînd de ciurdă, din ce în ce mai des, de pe la un timp, și se vira în cîte-un pîriu ori pe cîte-o coastă, unde era iarba mai nebătută, unde era și umbră, cînd era căldura în toi. Se mirase, la început, că nu fusese luată la rost. Îl auzise de cîteva rînduri pe Sărsăilă rostindu-i numele — „Cioampa, pe unde mama dracului mi te-ai virit !?" —, așteptase neclintit s-o descopere și s-o ieie numaidecît în pleasnă, să-și desfășoare șarpele acela al lui și s-o croiască de-a lungul și de-a curmezișul spinării, s-o învîrsteze cu vîrci. Dar el nu se arătase de fel. Nici după aceea, cînd se ivise în deschiderea unei poteci, nu sărise s-o ardă cu biciul. Și nici n-o injurase, cum făcea deobicei.

— ...Așa, ai venit și matale ?! spusese Sărsăilă într-o zi, cînd ieșise ea dintr-un pîriu. Foarte bine, că eu tocmai făceam apelul și-mi lipsea un cap de vită, cel mai de seamă, fără de care nu aș putea să mă întorn în sat, fără de care nu voiesc eu să mă întorn !...

Era ceva nou la mijloc, intervenise un joc pe care eu nu-l înțelegea. Ciurdarul, jumătatea aceea de om, rostogolul acela strîmb și fioros, o batjocora și o bătea cumplit, pe deoparte, iar pe de altă parte tot el o lăsa în voia ei, să umble pe unde poftea, să se vire pe unde era iarba mai bună. Mai mult chiar, într-o seară nici n-o mai căută și nici nu mai comandă, cum făcea de fiecare dată, cînd își pornea ciurda către sat : „Cu Cioampa înainte mars, porniți, dați-i drumul!"... Nici ea nu se clintise din locul unde se afla atunci (era la marginea pădurii, lîngă un gorun care murea în picioare uscîndu-se). Auzise strigătele lui Sărsăilă și pocnetele lui de bici, fiindcă ăstuia îi plăcea, la nebunie, să învîrtească și să rotească harapnicul pe deasupra lui și să pocnească pe urmă din pleasnă, — „să se audă pînă în Cetatea Bălgradului, pînă în cer să se audă !...", nu se clintise însă din loc nici măcar după ce se depărtaseră toate — pocnetele biciului și răcnetele și orăcăielile lui Sărsăilă. Era și ostenită, ce-i drept, trăgea a somn, moțăia de-a-npicioarele. O cercetase pe la un timp o vulpe, se împieptoșase și se uitase cu uimire la ea. Se dusese după aceea, pierise în întuneric, mergînd de parcă ar fi plutit, fără a face vreun zgomot. Pe urmă, într-un tîrziu, se pomenise cu un lup dinaintea ei, la numai cîțiva pași. Dormea, dormise dusă pînă în clipa aceea, dormise și visase rîuri de lapte și cîmpuri pline de iarbă și de flori. Tresărise apoi, cînd i se păruse că se întîmplă ceva ciudat pe alături, ceva rău. După aceea, cînd văzuse sălbăticiunea, se sculase în picioare, în aceeași clipă aproape, pufăind scurt, a neliniște, a spaimă. Și se aplecase puțin, fără a lua ochii de pe sălbăticiune, să-i fie cornul sting la îndemînă, dacă va sări lupul asupra ei, fiindcă era lup, era vrăjmaș de moarte, își dăduse seama de la început, după miros, după spaima pe care i-o băgase în oase, peste orice voire, parcă. Dar sălbăticiunea plecă, se saltă puțin, pe urmă se întoarnă și plecă. Neliniștea însă rămăsese în trupul ei bătrîn și cam hîrbuit. Nu mai era de stat acolo, trebuia să plece numaidecît. Ceea ce și făcu, umblînd și mișcîndu-se surprinzător de repede. Se zgîriie la picioare și pe pîntece, cînd străbătu, orbecăind, niște lăstărișuri mari și dese, dincolo de care trebuia să fie o potecă. Ieși și mai mult pasul pe urmă, după ce nimeri în potecă. O luă la fugă după aceea, cînd ieși din pădure. Sonticăia și se sălta anapoda din partea dindărăt a trupului, simțea în cîte-o clipă arsura durerii, pînă în creștetul capului, pînă la mijlocul frunții și numai pe dinăuntru. Nu se ogoia însă de loc, nu ieșea din încordarea în care intrase, cu ajutorul căreia își adunase laolaltă toate puterile. Nici după ce ieși în drum, luînd-o către sat, fiindcă era bună cunoscătoare a locului, nu se domoli și nu se ogoi. O singură dată se opri locului, la o răspîntie, să asculte, să adulmece. Nu se auzea nimic pe nicăieri, nici un foșnet. Își urmă totuși drumul, mergînd cît putea ea de repede, fără a mai alerga însă. Se înfioră apoi din nou, mai tare decît se înfiorase în pădure. Se auzea o dupăitură pe undeva, nu prea departe, o alergătură continuă și din ce în ce mai grăbită. Lupul îi luase urma și venea acum ca trăznetul. Erau doi, de fapt, dar ea nici nu-și dădu seama de asta. Nu avea timp să se uite, alerga cît putea de repede, părîndu-i-se că i se sfarmă copitele, auzind, ca de departe, cum îi ghiolcăia bortocanul, în pîntece. Îl văzuse pe unul dintre lupi cum îi tăiase drumul, revenind apoi, alăturîndu-se celuilalt. I se păruse, atunci, că sînt mulți și că-i gata cu ea, s-a isprăvit. Îl simțise pe un altul cum vroise să-i sară în spinare. Îl simțise la timp și îl izbise cu piciorul, cu stîngul. Îl lovise de se dusese de-a dura, scheunînd. Acesta fusese norocul ei : că o atacase din stînga și că ea se folosise de piciorul sănătos. Alt noroc se ivise cînd nici nu mai nădăjduia, cînd era gata-gata să cadă, cînd simțea cum i se împuținau puterile, pe măsură ce se forța, cînd îi simțea pe ei scîncind și scheunînd, pe alături, a izbîndă. Auzise pe undeva, în ultima clipă, un scîrțîit cunoscut, de car care merge pe drum, de roată care sfarmă, scrîșnind, o piatră. Era un car, își dădu seama numaidecît, iar acolo unde exista un car existau și vite, dar și oameni. Știind lucrul acesta, se încordă și mai tare, țîșni pe drum înainte de parcă ar fi fost de doi sau de trei ani, alergă așa de năvalnic încît nici nu reuși să se oprească alături de car. Se întoarse însă, nu se depărtă, și se proțăpi înaintea vitelor care trăgeau în jug, abia mai răsuflînd, simțind abia acum intensitățile efortului pe care îl făcuse.

— ...Dar ce doamne iartă-mă se întîmplă pe-aicea ? întrebă omul coborînd din carul care era încărcat cu fîn. — Ce tropote sînt astea ?!... Și de ce v-ați oprit voi din drum ? își întrebă el vitele care trăgeau în jug.

Se lămuri numaidecît, după ce o recunoscuse pe Cioampa.

— Îi vaca aceea a lui tetea Avram, îi spuse el muierii, care rămăsese în car —, se vede că or uitat-o pe hotar și-a înfugurat-o vreo sălbăticiune, da, asta trebuie să fie !...

Omul o bătuse cu prietenie pe coaste — „Gata, acuma, ai scăpat !" —, domolind-o. Își îndemnă pe urmă vitele la drum, vorbind tot timpul, pocnind din bici de vreo cîteva ori, să-și facă și el curaj. Numai după ce intrară în sat se mai domoli. Dar și ea se liniștise numai atunci, simțind cum i se muia răsuflarea și cum îi pierea din spate orice precipitare. Abia dacă mai tresărea, cînd auzea cîte-un cîine lătrînd, abia dacă se mai înfiora, neîndrăznind însă să se depărteze de car.

— ...Lasă, acuma, îi gata, îi spunea omul, ai trecut de greu, dar de ce mi-ai întîrziat tu pe hotar : te-ai rătăcit ori te-au făcut ei pierdută, ca să te mînce lupii ?!...

Dimineața, omul o predase stăpînului, povestindu-i cum se salvase ea, așteptînd vorbe bune, de mulțumire. Dar Avram nu-i spusese nimica, nici mulțumesc, nici du-te dracului. N-o mai dădu însă la ciurdă în ziua aceea. Și nici în ziua următoare. Asta nici nu era rău, abia se odihnise și ea, moțăind și tot moțăind în penumbra grajdului, ascultînd cum ciripeau rîndunicile care își aninaseră cuiburile de grinzile grajdului. Se nedumerise și se nedumerea, totuși, fiindcă omul se purta cumsecade cu ea, cum nu se mai purtase demult. Îi dădu niște hurluială într-o zi, hurluială înmuiată cu puțină apă și asprită, dinadins, cu o mînă de sare.

— ...Asta-i cuminecătura ta, îi spuse el cînd îi dădu hurluiala, mîncă și gîndește-te la păcatele pe care le-ai făcut, că nu mai ai mult de trăit !...

O dezlegase de la iesle, pe urmă o scosese în curte, își luase o bită și o țundră și-i făcuse semn de plecare.

— ...Să n-o omori, doamne ferește, spusese femeia stăpînului, las-o în păcatele ei, că tot noi tragem ponoasele, dacă îi faci facerea !...

— Nu mă ating de ea, n-ai grijă ! spusese omul scurt, dar fără mînie.

Nu se atinsese, într-adevăr. O dusese însă departe de tot, pe unde mai fusese demult. Și-o lăsase pe urmă în voia ei, în preajma unui lan mare și frumos, de lucernă. Ea nu îndrăznise să intre, să nu-l audă strigînd. Pe urmă însă, dacă văzuse că el nu dă glas, se băgase mai adînc în lucernă, rupînd cu lăcomie, din stînga și din dreapta, cosînd-o cum n-o mai făcuse de cine știe cînd. Se domoli mai apoi, uitîndu-se după stăpîn. Nu-l văzu pe nicăieri, fie pentru că plecase, fie pentru că se dăduse hodihnei. Treaba lui, mai ales că și ea avea treaba ei — era rost de mîncat, avea înaintea ei, și alături, și în urmă, hrană multă și bună, cum nu mai avusese demult, poate că niciodată. Se și înfruptă, ce-i drept, cu lăcomie mare, la început, mai domol pe urmă. Cînd își dădu seama că o dureau fălcile și că ostenise de parcă ar fi bătut cine știe ce drum, se opri să se odihnească. Și pentru că odihna cea mai bună era zăcutul, îngenunche și se culcă într-o parte. Cînd îi veni să rumege, rumegă încet și îndelung, moțăind cu plăcere în lumina puternică a soarelui. Se sculă după aceea, se întinse să se dezmorțească, se bălegă și se apucă din nou de cosit, fără grabă. Pe urmă iar se culcă, moțăind și rumegînd într-o doară. Așa o găsise omul, cînd se întornase de pe unde fusese plecat, pe la vecernie, tîrziu.

— ...Sus, tu-ți trăznetul tău, îi spuse el, atingînd-o cu bita, că tu nici nu ești vită, ești altfel de întrupare, dacă îți bați joc de mine !...

O scosese numaidecît din lucernă. N-o luase însă la bătaie, cum se așteptase ea. O lăsase în pasul ei, bombănind mereu — ... „tic-șontic, șontic-țic !..." —, bătîndu-și joc de ea, dar și de sine — „că eu eram sigur, lacomă cum ești, că mănînci pînă te umfli, pînă crăpi, dar tu, nimica, înseamnă că ești vicleană tare, dacă mi te-ai ferit și de capcana asta !..." Se burzuluise apoi, croind-o cu bita, lovind-o peste coaste și peste picioare. Dar nu pentru că nu se umflase, ci pentru că îi aruncase în piept un sul de balegă, în piept și pe față ; tușise în timp ce se bălega și poate că nici el nu fusese atent, să se ferească de împroșcătura aceea puternică. Se desturnă însă tot pe ea, aducînd-o pînă acasă în trap și în galop, lovind-o din cînd în cînd peste șoldul drept, s-o doară cît mai tare — „să nu mă mai împroști tu pe mine cu balegă, să nu-ți mai bați tu joc de mine, c-am ajuns de rîs și de povești în tot satul, din pricina ta !..."

— Dar ce-i cu voi, întrebă femeia omului, c-ați intrat ca o vijelie ?

— Tu nu vezi ! ? răspunsese omul, arătîndu-și pieptul și poalele cămășii. Eu mergeam în urma ei, liniștit, și numai că mă pomenesc cu un sul de balegă drept în piept !... Proasta asta a tușit, cînd se bălega, așa cred, că doar n-o fi făcut-o dinadins, n-o fi chiar așa de mișeaucă și de năzdrăvană, să mă minzălească dinadins !?... Sau poate că e, știi-o Dumnezeu sfîntul, că și în lucernă știi ce a făcut : a mîncat cît a mîncat, după aia s-a pus și-a zăcut, eu mi-am zis și m-am gîndit că mîncă pînă crapă și scap de ea, scăpăm, dar asta, nici vorbă, ne dă ea gata pe noi, ne îngroapă și vine și se balegă pe mormîntul nostru !...

★

Șobolanul care îi încercase într-un rînd tăria copitelor se înturnase, în iarnă. Nu venise însă singur, veniseră mai mulți, veniseră și tot veneau, noaptea, dar și ziua. Ei i se părea uneori că sînt cîrduri întregi și că i se cațără pe picioare, îi intră în urechi și i se foiesc și se tot foiesc în cap, de nu se mai isprăvea. Erau mulți, e adevărat, dar nu de aici venea nedumerirea ei cea mare. Nedumerirea aceasta, și durerea, o durere grea și mută, veneau dinspre stăpîn, dinspre omul acela liniștit și bun cîndva, din ce în ce mai ciinos acum. Altădată n-ar fi lăsat șobolanii să se apropie de ea, pentru nimic în lume, i-ar fi alungat, le-ar fi astupat găurile, le-ar fi pus capcane, cum făcuse într-un timp cu o biată nevăstuică. Nu se lăsase atunci, pînă n-o omorise. Dormise cîteva nopți în grajd, se înveliuse într-o bundă veche. Stătuse la pîndă, de fapt, nu dormise mai deloc, să nu care cumva să se apropie „spurcata aceea de nevăstuică" de ugerul ei. În alt rînd se războise cu un șarpe de casă, să nu-i încerce țițele, să nu se înveță cu laptele. Iar acum nici că-i pasă de foilelile unsuroase ale guzganilor. Ba mai și rîdea, cîteodată, rîdea și se uita cu satisfacție la ei, cum așteptau prin colțuri și pe sub iesle, să-și reia asalturile.

— ...Ăștia or să-ți vină de hac, zicea el, o să-ți roadă copitele pînă la os, de n-o să mai poți sta în picioare, o să te mănînce de vie, treaba ta, că nu i-am adus eu, n-aveam cum, așa că eu nu-s de vină în nici un fel, nici față de Dumnezeu, nici față de lege, dar de tine tot o să scap, fără să mă minzălesc pe mîini !...

Nu scăpase, nici pomeneală. Ea se chinuise cumplit, toată iarna, noaptea și ziua, ziua și noaptea. Se culca și se scula, ațipea cîteodată, cînd stătea culcată. Moțăia și visa, se lăsa legănată de fel de fel de năzăriri. Pe urmă, cînd simțea zgrîmțuritul colților, ba la un picior, ba la altul, se scula numaidecît. Dacă stătea în picioare, ei nu mai îndrăzneau s-o atace. Încercase unul odată, sau poate că erau doi, spre răul lui, spre răul lor. Fiindcă ea ridicase piciorul și-l zdrobise, nu-l omorise numaidecît, dar nici nu slăbise călcătura, ascultîndu-l cu o satisfacție imensă cum chițcăia, cum se zbătea, luînd seama la ceilalți, cum se foiau, și cum fugeau, înspăimîntați de moarte.

— ...Multă viață mai e și în tine, îi spusese omul dimineața, după ce aruncase șobolanul la gunoi, tu nu pricepi că ești bătrînă și că ești de prisos !?... Ce rost are să te agăți de viață cu atîta deznădejde ?!... N-are nici un rost, să știi de la mine, mai mult încurci decît ajuți, dacă ești în plus.

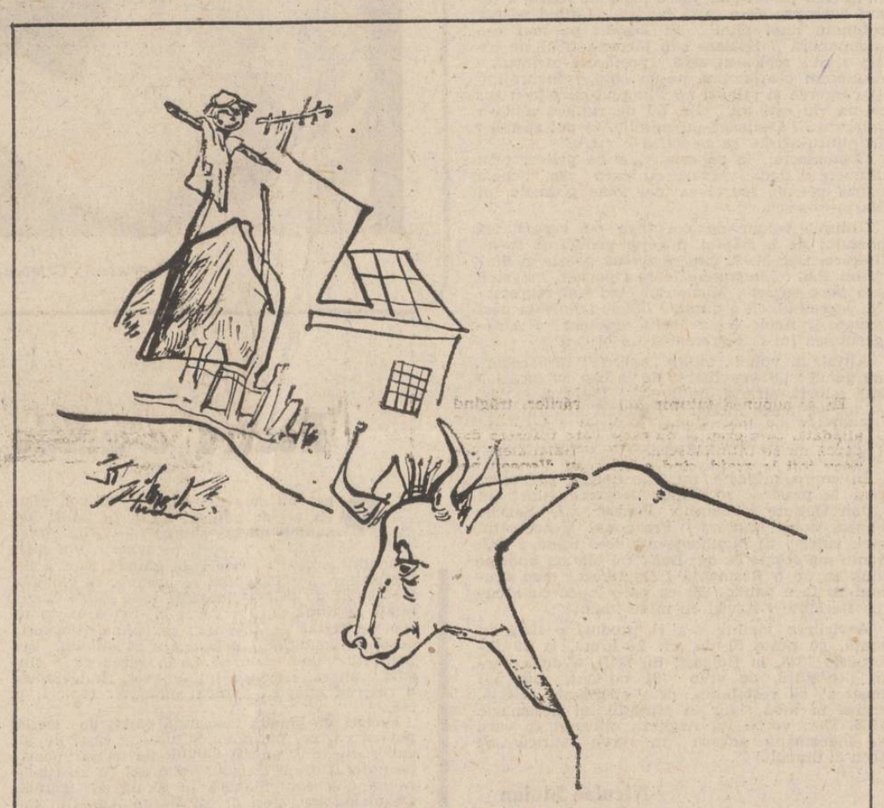

Ilustrații de Luminița Tudor

Omul vorbise cumsecade cu ea, cum nu mai vorbise demult. De schimbat însă nu-i schimbă viața: nu-i îmbunătățî hrana, nu ridică un deget împotriva dușmanilor ei de moarte, care erau șobolanii, ale căror cîrduri, mai ales noaptea, pe întuneric, păreau imense. Veneau și tot veneau, de peste tot, ieșeau de sub iesle, și de sub podelele vechi și putrede ale grajdului. Îi dădeau ocol în permanență, atacînd-o din toate părțile, de parcă ar fi vrut s-o mănînce de vie. Prezența lor devenise atît de puternică, încît ea se pomenea tresărind și sărind în picioare chiar și atunci cînd nu era nici unul pe aproape. Nici cînd ieși la iarbă, în primăvară, nu scăpă de spaima aceea cumplită, în care era și scîrbă multă. Și deznădejde, și ură, o ură crescîndă, care nu era îndreptată numai contra guzganilor, în cercurile căreia intrau toți : stăpînul, mai întîi, ciurdarul, mai apoi; intrau și nepoții, care n-o mai luau în seamă ; intrau și ceilalți oameni din sat, toți cei care rîdeau de ea și strigau după ea, nechezînd ca proștii, spunîndu-i Cioampa și Ciocîlteaua, neobservînd cu ce ochi se uita la ei. Cîte unul, e adevărat, observa și amănuntul acesta, spunîndu-le celorlalți că ea, Cioampa, e turbată ori îi nebună — „îi bolndă, mă, nici nu mai are creier în cap, i-or ros șobolanii urechile și i-or mîncat creierul, de aia se uită la noi așa cum se uită !..."

Un timp, după ce ieșise la pășune, nu făcu nimic altceva, cît era ziua de mare, decît să se odihnească îndelung, fără plăcerea de altădată, cu folos totuși. Se întindea uneori, părîndu-i-se că îi ies din picioare cîrduri de șobolani, ieșeau și se duceau într-o parte și în alta, pulverizîndu-se în lumină. Se scula pe urmă și mai ciugulea cîte ceva. Pe urmă iar se culca.

— ...Eu credeam, îi spuse Sărsăilă într-un tîrziu, că matale tragi să mori, dacă zaci mereu, văd însă că nu-i așa și că ai început să năpîrlești ! Asta înseamnă că-i musai să te bag din nou la regim de asuprire, la regim normal, că doar n-oi fi matale mai presus decît celelalte !...

Sărsăilă nu se bizuia prea mult pe vorbe, el era omul faptelor, știa și ea lucrul acesta. Nu mai apucase însă să iasă din raza harapnicului. Se sculase în grabă, fiindcă zăcea cînd o interpelase Sărsăilă, sărise în picioare și o luase încotro se nimerise. Se sucise și se îndoise pe urmă, cînd o atinsese biciul, mușcînd-o de spata dinainte, din dreapta, alipindu-i-se de coaste, de parcă ar fi vrut să smulgă pielea de pe ea.

Toate intraseră pe urmă în normal, fie că Sărsăilă se sfătuise cu stăpînul ei, fie că se plictisise de prezența ei.

— ...Hai, Cioampa, dă-i drumul, zicea el dimineața, cînd o lua în primire, însoțindu-și vorbele cu un pocnet năpraznic —, dă-i drumul și mînă-ți hinteul !...

Seara, înainte de a mîna către sat mica lui ciurdă, răcnea una și aceeași comandă : „Cu Cioampa în frunte, înainte marș !..." Iar dacă se întîmpla să le vadă pe celelalte împingînd-o ori împungînd-o cu cornul, orăcăila satisfăcut, de parcă cine știe ce rău i-ar fi făcut.

— ...Așa, așa, zicea el, dați pe ea, înghiol-diți-o și cormăniți-o cu coarnele, că asta îi surplus de contigent, e în plus demult, mîncă mult și nu produce nimica, dați pe ea, poate că o omoriți, să n-o tot văz eu cum îmi șchiopătează pe dinaintea ochilor !...

În toamnă, omul o duse pe la cîteva tîrguri, s-o vîndă. O țeselase și o primenise înainte de asta, să albă trecere. Nu se îndură însă nimeni de ea, să o cumpere. Încît omul, vroind cu orice preț să scape de necaz, o lăsase în tîrg într-un rînd. Se făcuseră însă investigații — „Cine, cum, de unde pînă unde ?" — și i-o aduseseră acasă după cîteva zile, punîndu-i-se în vedere să nu mai facă așa ceva.

— ...Bine, bine, spusese el, nu mai fac, dar nici slugă pe viață nu pot și nu vreau să fiu, slugă la o vacă !...

A doua zi însă îi puse un streang în cap, o duse de acasă și o legă de un gard — „Dumnezeu cu mila, facă ei ce vor cu tine, poate că le naști vreun viței, c-așa zic dumnealor, pe limba dumnealor, că vaca nu fată, naște, nu cum era înainte, că năștea numai muierile, iar vacile, și oile, și cățelele fătau !..." — Plecă de acasă pe urmă, se duse la copii, la oraș. Cînd se înturnă, după trei zile, Cioampa era la locul ei, în grajd.

— ...Acuma fă bine și du-te și-mi plătește o amendă, îi spuse femeia, n-ai putut sta locului, doamne ferește, parcă ai nebunit, așa de tare te-ai pornit împotriva vacii, doar nu-i vina ei, nu pricepi, și nici vina lor nu-i, ți-au spus doar că-i musai să-ți cumperi *alt cap !*...

— De ce să-mi cumpăr, se făcu el a nu înțelege, am cap pe umeri, ce să fac cu două !?

★

Nu se mai dusese însă nicăieri. Se învîrtise cît se învîrtise prin curte, bodogănînd și suduind cum rar se întîmpla. Pe urmă, cînd se dusese în grajd, o croise năpraznic cu furca, fără nici o vorbă. O bătuse mai rău decît atunci, cînd îi rupsese cornul ; ori decît data trecută, cînd îi pusese ea o pecete de balegă drept în piept. O croise din toate părțile, încît ea tresărea și se smucea în lanț chiar și atunci cînd nu era lovită. Mugise înăbușit de vreo cîteva ori, izbindu-se cu pieptul de iesle, uitîndu-se la el ca la un vrăjmaș, urîndu-l mai mult și mai tare decît îi ura pe șobolani, fiind în stare în cîte-o clipă să-l calce în picioare, să-l spargă cu copita cum ai sparge un bostan pe care calci fără să vrei ; ori o balegă. Cum și făcu de altfel, dar nu pentru că ar fi vrut, ci pentru că el se domoli pe la un timp, obosise sau poate că fusese copleșit de milă. Nu plecă însă, după ce pusese furca deoparte, dimpotrivă, venise la iesle și se așezpă de sul, ușind îndelung. Se sculă pe urmă, vroind să-i spună ceva — „treaba-i încălcită tare !..." —, sau poate că vroise s-o mîngîie, ori s-o scarpine între coarne, s-o domolească, fiindcă ea palpita cum palpită piftia, tremura și se smucea într-o parte și în alta, peste voia ei. Așa îl doborîse, de fapt, peste voia ei. Îl lovise scurt la tîmplă, cu cornul sting, cînd dăduse să se smulgă din loc. Sărise într-o parte pe urmă, cînd îl văzuse cum se moaie și cum cade grămadă, parcă ar fi fost făcut din cîrpe. Iar el, vroind să se scoale, dăduse s-o prindă de picior, să se sprijine de ceva. Ea se înfiorase și mai tare, mai ales că el bombănea ceva de-a surda — „...vrei să mă omori, hai ?!...". Se trăsese în dreapta, cît îi îngăduise lanțul. Dăduse să sară pe urmă peste el, fără a izbuti, fiindcă nici el nu stătuse locului. Încremeni ea însăși apoi, cînd simți cum îi pătrunsese piciorul în pieptul lui, încremeni și ieni scurt. Ridică pe urmă piciorul sting, călcîndu-l astfel și cu celălalt picior, tot fără voie, mai tare însă. Mirosul de sînge, aburirea aceea stranie, o înnebuni de-a binelea, îngrozind-o de moarte, făcînd-o să se zbată în toate felurile, ferindu-se pe cît putea de el, nimerindu-l totuși cu copitele, ca într-o orbire. Reuși, în sfîrșit, să rupă lanțul cu care era priponită de iesle, ieșind în fuga mare din grajd, de parcă ar fi pocnit zece harapnice în urma ei, parcă s-ar fi ținut după ea toți șobolanii din lume.

— ...Săriți, strigase femeia omului, cînd o văzuse cum trecuse pe lîngă ea, cu picioarele pline de sînge, cu ochii ca cepele și cu niște băleri mari, de bale, atîrnîndu-i în colțurile gurii —, săriți, că l-a omorît pe Avram !... Săriți, oameni buni !...

Oamenii veniseră numaidecît, vecinii, mai întîi, dar și alții, mai de departe. Veniseră și se miraseră îndelung, în timp ce îl scoteau pe brațe pe Avram .căinîndu-l unii dintre ei, spunînd vorbe de circumstanță, alții — „....Doamne ferește și apără, că așa ceva nu s-a mai pomenit !" „Nu, măi dragă, să-l calce ea în picioare, cu atîta năduf !" „Dumnezeu să-l ierte pe tetea Avram !" „Așa i-a fost scris, ce să-i faci !?..."

Își dădură seama pe urmă, cînd întreba careva de Cioampa, că ea nu mai era pe nicăieri, ieșise din grădina lui Avram și se dusese către hotar. Careva spusese că o luase singură — „de bună voie și nesilită de nimeni !" — către pădure — „să nu i se mai știe urma !..."

doina cetea

Crîngul meu fericit

Plouă peste casa vecinilor
Și peste a mea.
Pasărea de pe horn
Se zbate să iasă
Din dreptunghiul cărămizii
Ca dintr-o gură amară
Și aripa ei neagră
Moare de sete de alb.
Străină de toate
Mina mea
Ar putea să-ntretaie
Destinul ei de pasăre
Mina mea ar putea
Sparge geamul închis
Împotmolit în magice cuvinte
Pentru crîngul meu fericit.

Același timp

Născut la 25 Noiembrie
Anul 142 era noastră
Lovit de o vorbă în umărul sting
Căzu în abis
Și eu visez cum rid
La marginea străzilor
Și-mi pîndesc motanul
Care desface lanțul
Măsurătorii timpului
Și visez un bărbat
Și în același timp
Un exercițiu de matematică
Nerezolvat.

Marea

Marea-mi leagănă pe brațe adîncul.
Aș vrea să te uit
Aș vrea să uit și de mine
Nu știu cum se moare
Nu știu nici cum e să fii foarte fericit
N-am știut să măsor nici primăvara
Nici timpul cît n-am iubit.
Marea-mi leagănă pe brațe adîncul
Ești atît de departe și totuși
Codul secret dintre ape
Aduce pe val peretele alb
Pe care tu l-ai visat ca fiind casa mea.
Eu într-un decor de vară
Să nu par o nălucă bunăoară
Dispar cu o barcă în lună
Dar valul vine cu mine
Și marea și gîndul leagănă iubirea, adîncul.

Carmina 4

Lîncezind în fericirea luminii
Fiecare nor peste care treceam
Mă întreba
Cine ești sentimentalo ?
Între un gînd alb și unul negru
Minjii mei se plimbau pe pajiști
Și trupul le era nevăzut
Și la distanță iarba, pădurea
Un vis.
Vrăjită de minjii mei
De pereții sticloși ai luminii
În Umbria
Basmul era adevărat.

Carmina 3

Dimineața, Florența
Mă închide în viață
Și rătăcim împreună
Apucînd de mînecă trecătorii.
Poate ochiul meu greșește
Vede scoarța oleandrului
Și flori, flori roșii
În altă fereastră
Și rătăcit dorul
La capătul drumului.
Mi-acopăr ochii cu rouă
O întind și peste păr
Să mă recunoască iubirea
Să mă cufunde în propriul trup.

nicolae popescu galicea

Treceam

Pe La Cumpăna Apelor
Treceam
Și ne prindeam privirile
În hora de-azur.

Temeliile verzi
Ale veciei
Roiau împrejur....

Treceam,
Dar Lancrămul se ascundea
Tăcut în depărtare.

Cînd poposeam,
Cerul era înflorit
De taine clipitoare...

Motiv de cumpătare

Privirile
Fluviul ni le
Reimprospătează.

Se retrag
Din cețuri
Distanțele.

Eternadava...
Cumpănește-ți bucuria,
Sufletе !...

Motiv al răbdării

Imi supun cuvîntul-velă și-ascult
Insistenta, cristalina chemare.
Din departe-am pornit și din demult.
Așteptați-mă cu prima-ntrebare...

Sub cerul ca un veșnic spectator,
Într-o ștafetă infinită-i marea.
Răspunsul mi-l veți judeca în zori.
Ca martor neîndurător – răbdarea...

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLV)

PERSPECTIVA SORESCIANĂ

mă gîndesc de cînd îl citesc pe Marin Sorescu — și sînt unul dintre primii lui cititori — din moment ce însăși scrierea cu care a debutat mă viza direct, ca poet. Era o epigramă apărută în 1956, cel mult începutul lui 1957, în „Flacăra Iașului", scrisă în urma recitării de către mine în aula Universității din Iași, a poeziei, de mare succes pe atunci, „Oda vacii". Zicea în epigrama sa cu perspectivă dantescă, Marin Sorescu : „Pe Dante, bardul florentin / L-a inspirat un chip divin / Pe tine-o vacă-a nu știu cui : / Orice poet cu muza lui."

Am zis mai înainte perspectiva dantescă și îmi pare că am și găsit cheia înțelegerii lui Marin Sorescu, nu numai ca poet, dar în egală măsură ca eseist și dramaturg.

Permită-mi, dar, distinșii noștri critici, ca în locul oricărei sofistici despre Sorescu I, Sorescu II și Sorescu III, să prefer o perspectivă unică, adică pe cea sorescianâ, insuficient asimilată, de comentatorii săi, de aici și de aiurea. Căci Marin Sorescu este un autor de talie universală care numai întîmplător, ca Nichita Stănescu, nu este încă încununat de un premiu internațional de poesie, fie el și Herder.

Sofistica farmeceuticei noastre critici îl evaluează pe Marin Sorescu în așa fel încît o bună parte din el rămîne pe afară. De pildă, volumul de parodii originale din 1964, „Singur printre poeți", care continua de fapt o operă începută de Nicolae Labiș, care simțise primul necesitatea de a ne despărți de trecutul nostru, referindu-ne la poezie, rizind. Deși unul dintre poeții printre care Marin Sorescu se

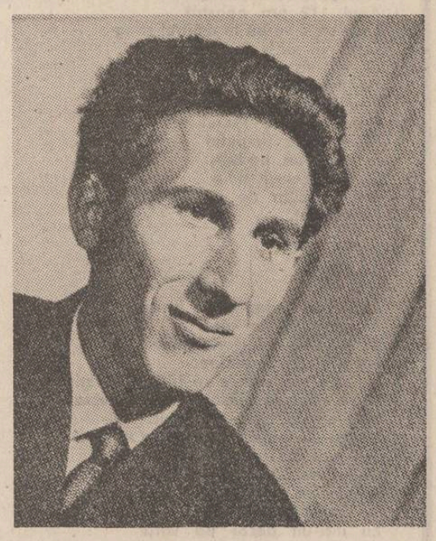

simțea singur, eram și eu, ca și Ion Gheorghe, ca să citez un nume mai de rezonanță, niciodată nu i-am purtat vreo ranchiună poetului care reflecta poezia noastră de începuturi dintr-o nouă și necesară perspectivă, oarecum șfichiuitoare.

Și fiindcă l-am invocat pe Nicolae Labiș, cu care a fost contemporan, poate că la Iași li s-au și intersectat vreodată pașii, să argumentăm, cu un citat dintr-o poemă labișiană, încercarea lui Marin Sorescu de a-l continua pe pateticul romantic : „Lumină ideală cînd Dante contemplase / călăuzit de scumpa-i, simbolică femeie, / cuvîntul i se stinse, și mîna lui sculptase / al treilea pilc și ultim de stele-n epopee. / / Umplînd cu vii popoare abstractele genuni / spre-a se-ndruma prin ele, la sferele divine, / el n-a primit din partea supremei viziuni / puterea de-a-o-ncape întreagă în terține".

Puterea de-a o încape n-a mai avut-o, prin moartea-i, nici Nicolae Labiș, așa că această supremă îndatorire i-a revenit lui Marin Sorescu, deopotrivă hîtru precum Creangă, dar și persiflant ca Arghezi, maliții precum Caragiale despre care într-un număr festiv din „Tribuna României" scria, intitulîndu-l paradoxal „Tînărul I. L. Caragiale".

Iată cît de paradoxal, caracteristic pentru Marin Sorescu, începe această tabletă scrisă pe cînd se sărbătoreau 125 de ani de la nașterea lui Caragiale : „După fiecare sută de ani, scriitori mari reiau viața de la început, I. L. Caragiale împlinește acum, așadar, 25 de ani. Frumoasă vîrstă ! Tînărul e mai mult decît o promisiune a literaturii române, are în cap „O scrisoare pierdută", „O noapte furtunoasă", „Năpasta", „Conu Leonida față cu reacțiunea" (titlurile sînt încă provizorii). De pe acum a început să pună pe hîrtie replici, ba chiar fragmente de scene, nu e sigur ce va ieși, dorința lui însă e să facă un teatru nou, nemaipomenit și nemaiauzit, Comedii clădite pe tragismul unei suverane lucidități. Un fel de teatru radiografie, care să ajungă pînă la calciul din oase".

Tentativa lui Marin Sorescu, în tot ceea ce scrie, nu e alta. Aceasta e perspectiva sorescianâ a întregii sale opere, căci are de pe acum o operă multiformă. Dacă aș scrie un studiu despre opera lui Marin Sorescu aș începe cu o parafrază după începutul unei cunoscute poezii : „Am zărit lumină pe pămînt, / Și — m-am născut și eu / Să văd ce mai faceți. // Sănătoși ? Voinici ? ! / Cum o mai duceți cu **poezia** (sublinierea noastră) / Mulțumesc, nu-mi răspundeți / Nu am timp de răspunsuri, / Abia dacă am timp să pun întrebări."

Poetul, după cum ne-o declară într-o poezie, are „cultul întrebărilor", adică, vorba lui Adrian Păunescu, îi place să pună totul „sub semnul întrebării". Uneori n-o face decît euristic ca truc literar, după cum se poate lesne demonstra cu antologica poemă „Trebuiau să poarte un nume", amintitoare și de a lui Aron Cotruș închinată lui Eminescu, cu verb colțuros.

Falsa iconoclastie, ca truc literar, revine, în construcția multor poeme, implicit în cel intitulat „Shakespeare", în care marele demiurg, după ce creează lumea în șapte zile, „s-a dus să moară puțin".

E interesant că perspectiva sorescianâ e și una suveran tragică, patetică, atunci cînd face „istorioterapie".

Marin Sorescu, cînd trece printr-o incertitudine, iată ce poziție adoptă (să mă ierte poetul pentru simplismul exprimării) : „Mulți m-au sfătuit / Să mă dau la fund pentru o vreme, / E mai bine așa, / Pentru o vreme. / Și m-am dat. // La fund toți se-mpiedecau de mine / Și-am ieșit iar la suprafață, / Acum om vedea..."

Ultima sa ieșire la suprafață e volumul „Apă vie, apă moartă" (Scrisul românesc, 1987). Din această carte am cita în întregime poezia „Somn" închinată mamei la 2 septembrie 1984 : „Pluteam pe-un riu, parcă legat de mîini, / Ținut deasupra de o forță tandră, / Cătînd pe cer rotundul unei piini / Și logodit pe mal c-o salamandră // Spălam sub pleoapă firul de nisip / Și scoica-ntreagă prefăcută-ntrînsul, / Alunecam c-o lacrimă pe-un chip, / Încurajînd și curgerea și plînsul / / Plîngînd cu fața-n sus pe-un riu ești tot / Un fel de riu, cu albia-n mișcare... / Dezleagă-mi mîinile, să pot să-not / În plînsu-acesta ce se varsă-n mare."

Comentariul, la superlativ, e de prisos, prin ultimele două versuri cu care se încheie scurta poemă, scurtă ca mai toate poemele lui Marin Sorescu.

Ultimul volum ne convinge de capacitatea poetului de a stăpîni diferite genuri și specii literare. Dar M. S. știe să scoată poezie și din-tr-un P.S. : „Regretele le faci pachet, / Și scrii sub fiece regret / Momentul cînd l-ai regretat / Și, regretînd, cît a durat, / / Și le trimiți la post restant, / Acolo e un sens gestant : / Autogestiunea lui / Regretele-s ale oricui."

Altfel, în volum, multe „exerciții fără colac", de genul : „Și-am luat-o de la cap cu înotul. / Mai istovit, gîfîind din greu. / Treaz și în vis, — tot pe mare mereu / Rechinii mă atingeau lacomi cu botul / Țărmul, refuzat îl înecasem chiar eu. / Și cam asta e totul, și cam asta e totul."

În ce ne privește, nu intenționăm să recurgem la practica rechinilor deoarece știm din „Don Quijote și Sancho Panza" : „E Sancho Panza, nobil scutier, / Preabunul și-ncercatul meu cuier / Și dimineața-ntinde-o mînă, / Din somn mă scoate ca din lînă / (..) Mă sui apoi pe ziuă ca pe o Rosinantă / De iureșul meu drumul se face pantă / Și ca pe-o lance cu ascuțiș fierbinte / Azvîrl cu mine înainte."

Azvîrlirea înainte s-a și produs, o dată în viață, cu peste 51 de ani în urmă, la 19 februarie 1936, la Bulzești de Dolj, a doua oară în literatură, de vreo 31 de ani, cum am încercat să restabilim, prin epigrama citată, scrisă în mod sigur la sfîrșitul lui decembrie 1956. Dar, vorba lui Arghezi, olteanul cu care se îngeamănă adesea în verva satirică „Se făcu al dracului !".

Niculae Stoian

Lungul drum al poetului către sine

Urmare din pag. 1

țiu", cum spunea un alt poet de excepție, Emil Botta, se întinde peste întreaga sa poezie. O dorință continuă **de ajungere,** dar nu și mulțumirea comodă și vinovată **a ajungerii.** O spune mai pe față poetul însuși : „Sapă numai, sapă, sapă / Pînă dai de stele-n apă". **Pînă** dai de stele-n apă... Dar **cînd** vei da ? Nimeni nu știe. Iar cînd acest fapt se va întîmpla, te vei izbi de stele, de un alt cer, cerul de dedesubt, cu infinirea lui.

Dramatica, sublima zbatere a poeților, de a ajunge la ei înșiși, a fost și rămîne una dintre mărturisirile de esență ale Ființei.

Pe această cale anevoioasă, pe care poetul rămîne întotdeauna singur (cine ar putea să-i întindă vreo mînă de ajutor, cînd se află față în față cu pustiul neiertător al foii de hîrtie ?) el este totuși **vegheat,** călăuzit, de dincolo de sine, de zei tutelari. Sînt zeii locului și ai timpului unde poetul s-a născut. Pentru că nici un drum către sine, al niciunui mare creator, nu se produce în afara drumului către sine al poporului din care el face parte. Astfel, zborul poetului este „zbor în zbor", și pentru a-și afla propriul fel de a fi, el simte nevoia să intre cu toată ființa sa sub lumina inlesnitoare, biruitoare, a felului de a fi al poporului său. Altă cale nu e, și primejdia pierderii, a risipirii de sine, cînd zeii locului și ai timpului tău te părăsesc, sau tu însuți încerci să-i părărești, este întotdeauna fatală. „Zeii locului și ai timpului tău", un fel de a numi spiritualitatea românească, din care facem parte, și care a lucrat pentru noi ființe, cu mult înainte ca noi să ne fi născut. Cum ar putea mugurele viu, purtător de noi înfloriri și îndrăzneli de a privi cerul cu alți ochi, cu ochii lui, să purceadă la marea lui aventură, dacă nu s-ar baza pe inelele de lumină mineralizată, adunate cu migală și răbdătoare dospire, în adîncul trunchiului, de-a lungul timpului ? Sărurile mugurelui din vîrf sînt aceleași, ca și ale inelelor din adînc, numai că altfel întruchipate. Și astfel copacul stă, sub lumina misterioasă a cerului, întreg și deplin.

Cum se face acest drum lung, nesfîrșit, putem spune, al poetului către sine, o află fiecare pe cont propriu. E nevoie însă, mai întîi de toate, de cinste, față de sine, și față de ce este în jur, și este nevoie, desigur, de o mare de răbdare. Pentru că drumul **către sine** este, totodată, fără îndoială, și un drum **de sine.** Ca nici un altul la fel. Este un drum dureros, pe care bucuria nu poate veni decît din actul generos și de nedizlocat al dăruirii. Un drum ce se alimentează din sine însuși, iar în cazurile fericite, ale operelor mari, el continuă **prin sine** și după ce drumețul nu mai este. Astfel se face că ajungerea **la sine** se întîmplă abia după ce, în cele mai alese cazuri, cel ce dorea să ajungă nu mai este de aflat. El se găsește acum deja în ființa **celorlalți.** Abia ei, cei mulți, rinduri și rinduri de generații, îl știu și îl vor ști, cum el însuși nu s-a știut vreodată. Cercul se închide astfel, într-un loc, și se deschide în alt loc. Luptîndu-se să **ajungă** la **sine,** creatorul **ajunge la ceilalți.** Și doar așa, abia ajungînd la ceilalți, **se ajunge pe sine.** Vom înțelege întotdeauna cu durere faptul că Eminescu nu va afla niciodată cum îl gîndim noi, cei de astăzi, și cum îl vor gîndi cei ce vor veni după noi, cu toată conștiința de sine a geniului, pe care i-o resimțim din întreaga operă. Se vede, încă o dată, cum, coborîrea în adînc devine înălțare, iar mersul către noi, înseamnă mersul către umanitate. Cum drumurile cele mai mari în universalitate le-au făcut cei ce n-au plecat niciodată de acasă. Din casa sufletului acelui popor din care s-au născut. Casa noastră a fost, este și va rămîne pentru totdeauna sufletul românesc. Cît privește drumul, el este **datul** fiecăruia, pe care doar timpul-judecător îl va afla, poate, vreodată.

În buchetul marilor flori

Urmare din pag. 1

ce-o vorbesc, este frăția puternică a unui popor în care toți respiră la fel de liber, la fel de intens.

Clujul de vînt curat, Clujul de soare central-european, Clujul de lună romanică, la fel ca în toate orașele mari, cu îndrăgostiți făurind vise sub luna care oriunde și oricînd, atîta timp cît se va crede și se va trăi în această țară, se va iubi cu răsunetul în minte a cuvintelor lui Eminescu, cuvinte ce străbat o țară sprijinită în mare și într-o cîmpie central-europeană, cu o coloană vertebrală puternică, coloană de Carpați, înfățișînd parcă pe ginditorul de la Hamangia într-un moment în care toate venele și arterele lui curg riuri spre marele fluviu, apele acestea eterne ale gîndului și ale prezenței mereu și mereu românești

Garoafa aceasta a gîndului nostru care e mereu Clujul, garoafa cîntată de un poet în vremuri de restriște, garoafa care s-a întors de mult în mod firesc în buchetul marilor flori ale patriei. Clujul cu Mănăștur-ul lui nou, un ciclopic cartier de blocuri. Clujul multicolor și semet. Clujul și Napoca, o sinteză de prezent și istorie.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Fănuș Neagu cu gîndul la „Scaunul singurătății"

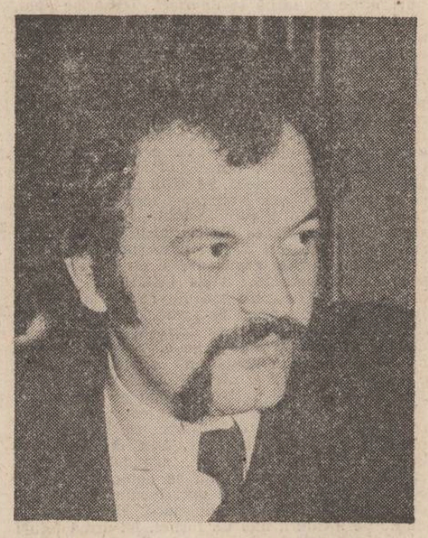

V.F. Mihăescu, un critic scrutînd viitorul

Doi prieteni : Grigore Hagiu și Nicolae Velea

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (IV)

Oare nu cumva v-ați face și voi, niște feciori de ghindă, fătați în tindă, că sunteți obraze subțiri ? — „Nu cumva (vreți s-)o faceți pe boierii, voi niște prăpădiți acolo?". **Feciori de ghindă** pare a însemna fie „porci" (porcii se hrănesc cu ghinda), fie „copii de pripas" (născuți nu se știe de cine) ; **fătați în tindă** pare a vorbi în favoarea primei ipoteze (**fătat** — „născut", se spune obișnuit, despre animale, iar **tinda,** adică „vestibulul" sau „antretul" unei case de țăran sărac cu o singură cameră, servește, într-adevăr, cînd vremea e rea, că adăpost pentru animale). (vol. I, p. 315).

Feciori de ghindă înseamnă **valeți de treflă,** pentru că, cei puțin în edițiile de cărți de joc cunoscute mie, **numai valetul de treflă** poartă pe umărul drept un șnur terminat cu un ciucure de (aur sau) mătasă, în formă de **ghindă.** De altfel, ca valeți ai lui **Harap Alb,** fiul împăratului **Verde,** nu se cădea ca ei să fie **de roșu,** culoare, de altfel, evitată din binecunoscute motive. Faptul că s-a spus **feciori de ghindă,** nu **de treflă,** denotă că se pornea de la detalii de costumație, nu de la **treflă** din colțuri. Cît despre **fătați în tindă,** este un adaus-rimă, una din numeroasele expresii folosite la jocul de cărți. Că **ghindă** poate trimite la **porci,** iar **tindă** la paternitatea incertă a statului-major al lui Harap Alb, se înțelege, dar nu rezultă că **fătați în tindă** ar fi o ofensă la adresa lor („copii din flori, de pripas"), pentru că pînă mai ieri toți copiii se născeau (din superstiție) de-a dreptul pe pămînt, în încăpere, cu ferestrele **deschise,** nu în pat (la fel se proceda și cu muribunzii, erau dați jos din pat, să moară pe pămînt), iar gravidele erau scoase **în tindă,** nu atît **la aer,** cît pentru că **tinda (girliciul bordeiului)** era **deschisă,** și prin magie de similitudine se viza o naștere la fel de ușoară ca circulația din casă în tindă. Că, însă, tovarășii lui Harap Alb puteau fi **copii din flori,** este mai mult ca sigur, pentru că altfel ar fi avut parte la moștenire din averea tatălui și n-ar fi fost siliți să se angajeze slugi (argați, valeți).

Ca fata vătămanului — comparație care nu se poate explica istoric, în sensul că nu-i posibilă identificarea împrejurărilor în care a luat naștere, la fel ca, de pildă, **vrei, nu vrei, bea Grigore aghiazmă,** dar e foarte clară ca înțeles, căci arată că Irinuca stătea cu ceasurile, ca omul fără treabă, cînd se ducea la o vecină. (vol. I, p. 359).

Contextul întreg : „Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat, și avînd obiceiu a șede uitată ca fata vătămanului...". Resping și eu ideea posibilității „identificării împrejurărilor în care a luat naștere" locuțiunea și propun că s-a pornit de la **a ședea uitată,** pentru că se spune despre femei, în special de către mame, fetelor mari sau mărișoare trimise cu treabă undeva, de unde „uită" să se mai întoarcă. Or, în orice sat se găsea un **vătaman** „ajutor al vornicului, la împlinitul dărilor", iar fata lui își putea permite să lungească vizita, pentru că acasă nu era pusă la treabă sau, pur și simplu, nu îndrăznea nimeni să-i atragă atenția că s-a prelungit vizita (vezi : **vizită armenească).** S-a optat pentru **vătaman,** din pricina de mai sus, dar și pentru considerente de eufonie, vocala **a** aparînd în lanț, într-o serie de silabe, în aceeași poziție, după consoană : (ui)**tată ca fata vata**(manului). O altă soluție ar fi : așa cum se spune **feciorul mamei** „cel mic și drag", se spune și **fata lui** tata „cea alintată și care nu e pusă la treabă", unde **tata** a fost înlocuit de **(v)ataman** „tată" (în ucraineană). Această supoziție care poate părea stranie și rizibilă este confirmată de **Ionică cel prost,** unde Vasile se laudă că socru-său e popă, nașu-său vornic, iar **„tata-i vătaman,** nu...".

Cît despre cea de-a doua locuțiune, nu știu dacă s-a propus pînă acum soluția următoare : s-a pornit de la refuzul pacientului de a înghiți o poțiune repugnantă, sub forma : **nu vre-(a)u să be(a)u !,** la care i se răspunde de cel ce administrează leacul : **vrei, nu vrei, be (a) !** Pe de altă parte, pentru o acțiune împotriva voinței noastre zicem **vrind-nevrind** (romanii spuneau **volens nolens).** Sensul este explicat de Zanne, s. nr. **14 541** : „Cînd faci o treabă silit, de nevoie sau de frică. Dacă ai făcut bucluc, desfă-l singur". Oricum, este vorba de cineva care a ajuns într-o situație critică, din pricina lui, și trebuie să bea **paharul amărăciunii. Aghiazma** nu înseamnă „aghiasma rusească", adică **țuica,** cum propune **Dicț. Acad.,** ci aghiasmă propriu-zisă, care se bea de bolnavii grav, în credința că se vor însănătoși, un fel de **cuminecare** (grijanie) administrată de laici, în diferite ocazii. Iar **Grigor(i)e,** și nu alt nume, s-a preferat pentru că figurează în calendarul ortodox un sfînt **Grigorie al Nissei,** a cărui sărbătoare cade pe 10 ianuarie, la cîteva zile după **Botezul Domnului (Boboteaza),** pe 6 ianuarie, urmată, pe 7 ianuarie, de **Soborul Sfîntului Ioan Botezătorul.** Cînd întîlnim însă : **vrei, nu vrei, bea aiasmă Andrei** (Zanne, s. nr. 14 554), s-a urmărit obținerea rimei „hemistihurilor", pe lîngă rimele și asonanțele care se țin lanț în forma inițială. Este posibil ca după 12 zile de sărbători, una după alta, de la Crăciun la Sfîntul Ion, să se fi terminat toată băutura, iar lui **Grigor(i)e,** care-și serbează ziua onomastică, pe 10 ian., să nu-i mai fi rămas de băut decît **aghiasmă,** sfințită cu cîteva zile mai înainte. În fine, în trecutul nu prea îndepărtat, toți copiii născuți în decursul anului precedent se botezau în comun, de **Bobotează.**

Că mă viri în toate boalele ! — „că mă-mbolnăvesc de frică !" ; o spaimă mare poate cauza o boală nervoasă. (vol. II, p. 223)

Este scena dintre moș Nichifor și Malca, hîrjoană amoroasă, de un echivoc gras, gustat de oamenii zis simpli, de peste tot. Malca este o femeie tînără, sănătoasă la trup și la suflet, nu se sperie așa ușor de „lup", ba mai mult, îl ademenește și se joacă cu curtezanul ca pisica cu șoarecele, normală, nu candidată la „o boală nervoasă". A înțeles pe loc ce-i umblă prin cap lui moș Nichifor și-și bate joc de el, fără răutate, cu grația și generozitatea oricărei femei, bucățică ruptă din Afrodita-Astarteea. A alungat vreodată Afrodita pe cineva, oricît de bătrîn, din moment ce oficiul ei este sacru ? Nu pretind să se fi adnotat subtextul obscen, dar se cădea să nu se pună note naive care produc hilaritate. Iată cîteva, alese numai din **Moș Nichifor Coțcariul :** lui Strul, socului Malcăi, moș Nichifor îi spune să se ducă acasă : „de-ți pune nora la cale", comentat candid : „de-ți pregătește nora (de drum)" ; pe Malca, care se alintă că moș Nichifor n-o mai sperie cu „lupul", acesta o admonestează, ca pe o nemulțumită, cu „prea des vrei să vie" și continuă alegoric : „la goană mare, crezi dumneata că puțini lupi dau cinstea pe rușine, lăsîndu-și pieile zălog ?". Comentatorul precizează, în felul său : „murînd" (vînătorul îa de la lupul împușcat pielea, pe care vorbirea populară o prezintă ironic drept amanet). Nu este vorba de formula de încheiere a baladei populare : „lupu dacă-mbătrînește, dă pielea și se plătește", nici de ironie sau de zălogirea pielii, ci de ambiguitatea cuvintelor **piele, goană, lup.** Se pare că nu s-a înțeles că în acest context **vînătorul** este **femeia,** iar celelalte se înțeleg de la sine, limba noastră dispunînd de o adevărată eflorescență de expresii echivoce. Un context catastrofal, aproape fără perdea, încheiat cu : „...am să mîn iepele iestea de au să scapere fugînd", este adnotat cu bună credință, supralicitîndu-l însă pe Creangă, care scrie : „de au să iasă scînteî", cu detalii de tot hazul :... (nu din ele — din iepe, adică, n.n. —, ci din pietrele lovite de potcoavele iepelor). Așa-l cunoaștem noi pe Creangă ? **Sic notus Ulixes ? (perfidul).** Mai este vorba în povestire de un **balaur** care s-a ridicat la cer, după ce a băut **lapte de vacă neagră,** context rămas din fericire neadnotat. Și ce vor cîștiga urmașii noștri dacă nu vor ști ce însemna **balaur, lapte, vacă neagră, ridicat la cer,** tot atîtea metafore prin care se exprimă ce credeau strămoșii lor asupra naturii umane ? Nu este deloc sigur că generațiile „urbane" de după noi n-au să mai guste echivocul vulgar. Mai de presupus este că au să-l refacă continuu. Noi însă le sîntem datori explicații complete asupra modului cum își înțelegeau înaintașii noștri propria viață. În artă nu este reprobabilă decît obscenitatea gratuită, pornografia. Falsa pudoare este odioasă pentru că este dublată de prostie. Creangă nu insultă sexul frumos prin figura exemplară a Malcăi, ci îl omagiază.

Florea Fugariu

Nota. Un comentator, P. Rezuș, propune chiar și o limită de vîrstă pentru „moș" Nichifor : 40 și ceva de ani. Cum a stabilit-o ?

CRONICA EDIȚIILOR

Recuperarea modernilor: D. Caracostea

a apărut, la sfîrșitul anului trecut, ediția **Scrierilor alese** (I), editura „Minerva", ale lui Dumitru Caracostea, personalitate pe cît de importantă, pe atît de controversată în cultura română.

Inițiativa lui Mircea Anghelescu (îngrijitorul ediției și totodată autorul **prefeței** și a **notelor**) a fost salutată în presa literară cu atît mai mult cu cît amplul studiu care o precede, referitor la activitatea de critic și istoric literar a profesorului bucureștean, aduce cîteva lămuriri importante în privința pe nedrept uitatului savant. „Uitarea" lui D. Caracostea este însă una aparentă. Mai degrabă s-ar putea spune că autorul atîtor studii fundamentale de folcloristică, literatură comparată a motivelor, de critică literară și filosofia limbajului, este în continuare un nedreptățit. Însuși Mircea Anghelescu semnalează acest lucru : „Ediția de față își propune să repare, în măsura posibilului, această nedreptate și să ofere o suficient de largă selecție din opera de critic, istoric literar, folclorist și stilistician a lui D. Caracostea, cuprinzînd nu numai marile sale lucrări, care înglobează rezultatul muncii sale de o viață, ci și pe cele care jalonează drumul străbătut...". Totuși, după opinia noastră, probabil accentuat subiectivă, această editare confirmă într-un fel că autorul nu poate fi uitat, dar poate fi în continuare nedreptățit. Dacă privim retrospectiv opera lui D. Caracostea, ajungem cu ușurință la constatarea că studiile sale fundamentale, și nu numai ele, au fost deja reeditate. În 1969, D. Șandru a editat **Poezia tradițională română,** 2 vol., Editura pentru literatură, cu o prefață de Ov. Birlea, activitatea de folclorist fiind completată, doi ani mai tîrziu, de **Problemele tipologiei folclorice,** editura „Minerva", lucrare rămasă în manuscris și finalizată de fostul său elev Ov. Birlea. Ca eminescolog, D. Caracostea a reapărut în atenția specialiștilor într-o voluminoasă ediție de **Studii eminesciene,** editura „Minerva", 1975, texte îngrijite și note de Ion Dumitrescu, un alt elev al cercetătorului, prefață de George Munteanu, care conține următoarele studii : **Creativitatea eminesciană, Personalitatea lui Eminescu, Simbolurile lui Eminescu, Arta cuvîntului la Eminescu, Andrei Mureșanu, Geniu pustiu.** În 1980, de data aceasta în cadrul editurii „Junimea", Nina și Ion Apetroaie au reeditat, în colecția „Eminesciana", **Arta cuvîntului la Eminescu.** Dacă mai adăugăm volumul de **Mărturisiri literare,** editura „Minerva", 1971, atît de util istoricilor și cercetătorilor perioadei literare interbelice, în care se află și studiul său asupra lui Arghezi, sau pe cel intitulat **Studii critice,** editura „Albatros", colecția „Lyceum", apărut sub îngrijirea aceluiași devotat Ovidiu Birlea, constatăm că tabloul reeditărilor lui D. Caracostea este destul de cuprinzător și, dacă nu poate fi vorba de uitare, ar fi fost totuși momentul ca o nouă ediție a lucrărilor profesorului bucureștean să se fi intitulat **Opere complete** și nu „alese", mai ales că acest lucru se poate considera că îl sugerează și Mircea Anghelescu în prefață : „Deși unele dintre cele mai importante lucrări ale sale au fost republicate în ultimii ani, o mai dreaptă judecată a contribuției lui D. Caracostea la dezvoltarea cercetării literare românești nu se poate dispensa de examinarea întregii sale opere în acest domeniu". Un astfel de tratament merita D. Caracostea cu prisosință. S-a și creat, de altfel, situația, pe care Mircea Anghelescu o prevedea cu luciditate, de a apare o monografie dedicată cercetătorului român (datorată esteticianului de la Cluj, Titu Popescu : **D. Caracostea, un critic modern,** „Dacia", 1987), înaintea reeditării sale complete, ceea ce, desigur, nu este grav, cu toate că nu avem în față întreaga moștenire culturală lăsată de savant.

„Timid dar inexorabil, afirmă M. Anghelescu, o nouă atitudine față de moștenirea lui D. Caracostea începe să se impună în procesul general pe care fiecare generație îl face operei înaintașilor". La cele afirmate de îngrijitorul ediției, am adăuga amendamentul că operațiunea de reconsiderare a operei a fost făcută în primul rînd de elevii profesorului Caracostea, care a făcut „școală" în jurul său.

Activitatea de critic și istoric literar a lui D. Caracostea, evoluția preocupărilor acestuia de la studiul filologic spre știința literaturii, își găsesc în Mircea Anghelescu, dacă mai era cazul s-o spunem, lectorul atent care surprinde cu exactitate fenomenul și avansează explicațiile sale logice. În privința formării de timpuriu a convingerii viitorului savant că „pe viitor, fără cerința aceasta (pregătirea de romanist și slavist), atît în ce privește limba, cît și literatura noastră veche și populară, ceva durabil nu cred că se poate face", ne permitem să atragem atenția că scrisoarea către I. Bianu, considerată inedită de M. Anghelescu, a fost publicată, alături de un comentariu explicit, în **Revista de istorie și teorie literară,** nr. 2, din 1980. Dincolo de această banală inadvertență, autorul prefeței face, pînă în acest moment, cea mai pertinentă demonstrație privitoare la formarea concepției științifice a lui D. Caracostea, pe care îl consideră un precursor ca metodă, al unora dintre cercetătorii contemporani considerați adevărați „revoluționari" în domeniul cercetării literare.

Merite incontestabile are M. Anghelescu în elucidarea unor parti-priuri care dăinuie în judecarea atitudinilor din timpul vieții lui Caracostea. Considerăm că editorul a explicat și dezvăluit definitiv falsa reacție de opoziție dintre D. Caracostea și G. Călinescu (cel puțin în ce privește atitudinea lui D. Caracostea), care nu i-a fost niciodată defavorabil autorului **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.** Este de ajuns să reamintim, din suma argumentelor lui M. Anghelescu, „semnificația simbolică" a participării lui D. Caracostea, în 1944, la Iași, cu ocazia concursului pentru ocuparea catedrei de istoria literaturii române pentru a-l indica, dintre candidați, „pe cel mai destoinic". De asemenea, M. Anghelescu lasă să se întrevadă că filogermanismul lui D. Caracostea, care a fost numai unul cultural, era determinat de un imperativ al momentului. D. Caracostea n-a făcut parte din nici un partid politic, dar se lăsase cîștigat de ideea că bunele relații cu unii oameni de știință germani ar fi putut salva prăbușirea granițelor țării. Tocmai ca o consecință a dezamăgirii sale în această direcție stilisticianul român a respins propunerea de a deveni membru al Academiei germane, propunere ce era onorantă, prin faptul că venea din partea lui Karl Vossler, cel mai de seamă reprezentant al idealismului lingvistic.

În „Nota asupra ediției", M. Anghelescu afirmă : „am împărțit opera în patru secțiuni : trei dintre ele reprezintă domenii autonome de cercetare deja menționate mai sus : critica și istoria literară, folcloristica și stilistica (împreună cu care am grupat unele contribuții de lingvistică teoretică). Acestor trei domenii distincte le-am adăugat un al patrulea, constituit și el, prin tradiție, ca un cîmp autonom de investigație : cercetarea eminesciană, care constituie un capitol aparte, și unul important, în activitatea lui D. Caracostea". Rezultă că din selecția efectuată de M. Anghelescu a ieșit seria de articole intitulate **Forme de critică** (acestea și-ar fi găsit locul în volumul de față) în care cercetătorul se referă la „critica debuturilor", atrăgînd atenția asupra pericolului ce-i pîndește pe autorii care-și reevaluează și definitivează opera la mari distanțe de timp, ea modificîndu-se structural prin „datele" unui alt temperament, la „critica de adulație", articol ce i-a grăbit pensionarea prin decriptarea semnificațiilor ce le includea, în 1944, afirmația sa aforistică : „satul arde și adulatul se umflă în pene", nu altceva decît o aluzie directă la politica României din acel moment. Pentru D. Caracostea, „critica era o formă de caracter".

Convinși, ca și M. Anghelescu, de faptul că „într-o epocă de largă deschidere către moștenirea generațiilor trecute, dornică să recapereze tot ce a însemnat valoare în cultura românească, opera și însăși figura lui D. Caracostea, rămîn încă într-o nemeritată umbră", așteptăm cu viu interes următoarele volume din această ediție pe care am fi dorit-o completă.

Lucian Chișu

REMEMORĂRI

Fără bani şi cu oiştea-n gard

1.

Curios să văd ce înseamnă un **talcioc** în Mongolia am luat-o razna într-o duminică, de unul singur, spre marginea oraşului întrebînd din om în om.

În mijlocul unui cimp împrejmuit cu un gard fragil, o mulţime neliniştită şi grăbită se perinda într-un du-te-vino continuu printre şirurile nemişcate ale vînzătorilor de **te miri ce.** Erau expuse direct pe pămînt într-o pitorească devălmăşie cele mai insolite mărfuri : arcuri cu săgeţi, potcoave ruginite, covoraşe de cult, caiele, strachini nituite, şei din lemn pictat în culori violente, mătănii, borcane goale, lăcate fără chei, opaiţuri, cravate cu elastic, ochelari fără lentile, ştrenguri groase, zeci de capre vii ţinute **la picior,** tibiteici, mărgele, cleşti de scos dinţi, blănuri năpîrlite, pistoale brichetă...

Treceam agale şi fără nici un ţel, fără nici o intenţie negustorească, doar aşa, **de amorul artei,** legănîndu-mi în mînă diplomatul galben din piele.

O sută de inşi m-au întrebat dacă nu vînd **diplomatul** (geanta diplomat era o modă absolut năucitoare ce bîntuia pe atunci capitala ţării prietene), şi de tot atîtea ori am dat din cap în semn de negaţie. Mi se ofereau preţuri avantajoase, cu banii **la vedere** şi, deşi nu posedam decît un singur **tugrig** în buzunar, m-am încăpăţînat să nu renunţ la tentantul obiect.

La ieşirea din talcioc, o bătrînică rasă în cap (semn că îşi luase adio de la cele lumeşti) vindea un soi de găluşti cu carne, numite **boţ,** pe care le gustasem în zilele precedente şi după care îmi lăsa gura apă. Brusc m-a cuprins o foame cumplită, de fapt un fel de poftă de nestăvilit şi m-am oprit pipăind unicul **tugrig,** încercînd să realizez la ce preţ se vindeau acele delicatesuri. Cum nu cumpăra nimeni, m-am apropiat şi, scoţînd banii, i-am arătat că aş vrea în schimbul lor apetisanta marfă ce aburea într-o oală ţinută deasupra unor flăcări întreţinute cu iarbă uscată şi crengi.

Nu ştiu dacă figura mea de pofticios sau ridicarea stînjenită din umeri cu care i-am întins banii au amuzat-o. A ris, în orice caz, cu bunătate, ca o bunică şi mi-a întins o farfurioară de metal garnisită cu o duzină de găluşti. Le-am înfulecat cît mai elegant, folosind degetele, simţindu-le cum se desfac în gură împrăştiindu-şi zeama picantă şi aromată.

După ce-am terminat, am întins din nou banii, dar bătrînica s-a făcut că nu vede gestul. S-a înclinat dînd din cap mulţumită de pofta cu care îi apreciasem bunătăţile şi-a vrut să-mi mai servească o porţie.

Am refuzat, i-am mulţumit în toate limbile pămîntului, gata-gata să-i fac diplomatul cadou. Nu i se asorta însă cu restul ţinutei...

În drumul spre oraş, mi-a revenit în minte noaptea aceea din Finlanda (una din splendidele nopţi albe) cînd o grăsană de o sută şi ceva de kile mi-a înjumătăţit sanvişul presat sub o sofisticată maşină cu aburi fiindcă îmi **lipsea** o jumătate de marcă...

2.

Presimţind melancolicul septembrie, luna de aburi şi miere, un stol de pescăruşi s-a înşirat pe acoperişul vilei, privind soarele ce se mistuia în zare, nemişcaţi, ca nişte călugări în sutane albe. Cînd ultima zvîcnire de lumină a scăpărat în oglinda albastră a mării s-au ridicat deodată în zbor planînd către întinderea nesfîrşită.

Începeau vînătoarea de seară. Ruga lor păgînă...

3.

Într-o seară tîrzie, la mare, un ţînc de şase ani m-a tras de mînă precipitat spre grădina întunecoasă zicîndu-mi : „Mircea, vino să vezi o lună în iarbă". L-am urmat docil şi curios, neînţelegînd ce vrea să spună, şi ajungînd aproape de o tufă de trandafiri sălbatici am văzut într-adevăr la poalele ei o mică sferă de lumină sclipind intermitent. Am chemat şi alţi copii să vadă „luna din iarbă" şi o privirăm de la distanţă, neîndrăznind să ne apropiem de teamă să nu se înalţe la ceruri. „O lună în iarbă", clamau copiii, „veniţi să vedeţi o lună în iarbă"... S-au apropiat şi alţi curioşi, părinţii, colegi romantici şi creduli, privind în tăcere acel glob transparent, luminos şi fremătător ca un imens puf de păpădie.

Şi, deodată, din spatele nostru, o voce **didactică** emisă de un coleg atoateştiutor a început să ne destrame vraja : „Nu e nici o lună ! E o colonie de licurici, licurici femele, dacă vreţi să ştiţi, care depun ouăle, şi ouăle lor sînt luminoase, ca şi toracele. Şi substanţa care străluceşte nu e fosfor, e altceva (a zis un cuvînt ce nu l-am reţinut), şi dumneata, domnule Micu, nu le mai băga în cap prostii de astea cu „luna din iarbă", pune mîna şi citeşte-l pe **pustnicul de la Avignion,** pe Jean Henry Fabre", a pronunţat el graseind şi nazalizînd...

Mi-a venit să-l iau în spate şi să-l arunc în mare, dar era prea masiv.

Unul dintre copii, auzind explicaţia, frustrat de imaginea lunii răsărind din iarbă, m-a întrebat îngrijorat : „Nenea, nu-i aşa că a băut ceva ?" „E mort de băut ce e" am zis, adăugînd „vodcă a băut, de aia cu săniuţă", după care a trebuit să-i explic puştiului din ce se face vodca, ce legătură are cu săniuţa şi cum deformează ea imaginaţia celor ce-o consumă.

Mircea Micu

REVISTA STRĂINĂ

● **DOMINIQUE ROLIN,** una dintre cele mai reprezentative scriitoare franceze (de origine belgiană) a publicat recent un roman tulburător, „Pieter cel ciudat", în care evocă viaţa complexă şi contradictorie a lui Pieter Breugel. Prin descrierea peripeţiilor marelui pictor flamand din secolul al XVI-lea, scriitoarea a reuşit o spectaculoasă reînviere a trecutului.

Romanul debutează cu scena în care Pieter Breugel se află pe patul de moarte. Pornit pe „marele drum al memoriei" el îşi povesteşte destinul uman şi artistic : copilăria petrecută în sînul unei familii umile de la ţară, aventurile cu slujnica Flora, femeie simplă şi aspră, dar deosebit de rafinată, care a fost martora cea mai apropiată a anilor lui tineri, începuturile lui artistice, idila cu Mayken Coeck, soţia dascălului său Pieter Coeck, care i-a devenit apoi soţie, născîndu-i doi băieţi, amîndoi pictori. Prin faţa ochilor marelui pictor şi ai cititorului, defilează amintirile din perioada de început a marilor sale creaţii, anii studiilor în Italia, epoca capodoperelor.

Lectura romanului „Pieter cel ciudat" ne oferă, în transcripţie literară, lumea halucinantă a personajelor bizare ale lui Breugel, apariţiile suprarealist-alegorice şi tablourile tragico-groteşti.

„Pieter cel ciudat" este o mare izbîndă literară a lui Dominique Rolin, fapt ilustrat de altfel şi de interesul aparte cu care cititorii şi critica literară i-au întîmpinat apariţia.

● **UN NOU „WEST SIDE STORY" ?** Filmul „Debutanţi absoluţi" (Absolute Beginners), care a avut nu demult premiera la Londra, este considerat drept un „West Side Story" al anilor '80. El nu are nimic comun cu muzicalurile moderne gen „Febra de sîmbătă noaptea" ci se apropie mai mult de filmele de acest gen din anii '50 : „Un american la Paris" şi „Cîntînd în ploaie".

Pe scurt, filmul acesta realizat de regizorul Julien Temple, este o luptă... muzicală între diferite grupuri de tineri londonezi, alcătuite după preferinţe muzicale : jazz, rock, ritmuri afrocubaneze, dansuri populare etc.

„Am vrut să înfăţişez revoluţia petrecută în muzică în anii imediat următori apariţiei Beatles-ilor, spunea regizorul. În film joacă vedete rock de tipul lui David Bowie şi Sade, dar rolurile principale le-am încredinţat unor artişti debutanţi, Eddie O'Connell şi Patsy Kensit. N-am vrut ca vedetele să monopolizeze atenţia spectatorilor, în schimb am urmărit ca eroii interpretaţi de cei doi debutanţi să devină simbolul unui anumit mod de a gîndi".

Spre deosebire de celelalte muzicaluri, „Debutanţi absoluţi" nu a fost turnat după o piesă de teatru, ci pe baza adaptării libere a povestirilor lui Colin Machnnes, pe care Temple îl consideră un fidel evocator al Londrei şi al contradicţiilor ei.

● **CU CELE 900 FILME ARTISTICE** pe care le realizează în fiecare an, filme cu eroi şi intimplări stereotipe, India este cea mai mare producătoare de filme din lume, dar după numărul cinematografelor — 12 540 săli de cinema la 780 milioane de locuitori — acest subcontinent asiatic se situează pe unul din ultimele locuri din lume. Această cifră uluitoare de 900 filme anual este realizată de două mari centre cinematografice, Madras şi Bombay. Filmele indiene îşi iau subiectele din actualitate şi din mitologie, dar ceea ce îi atrage pe spectatori nu sînt subiectele, ci numele artiştilor înscrise pe afişe.

Recika, un fel de Catherine Deneuve a Indiei, face săli arhipline, indiferent de filmul în care joacă. La cei 32 de ani ai săi, a realizat pînă în prezent 400 (patru sute) ! filme. Un alt actor, Mitcun Charaborty, comparat adesea cu actorul francez Depardieu, provenit dintr-o familie umilă, a jucat pînă în prezent (are 40 de ani) în o sută de pelicule, interpretînd acelaşi rol : al şomerului aflat veşnic în căutare de lucru. În fine, Amitan Bachchan a dat viaţă eroilor principali în 75 filme, toate turnate la inspiraţie, fără un scenariu prealabil. Eroii lui sînt de fiecare dată nişte supermani, care îi apără şi-i protejează pe cei năpăstuiţi. Popularitatea lui este atît de mare — nici n-ar putea să nu fie dacă ne gîndim la milioanele de năpăstuiţi din marea ţară asiatică — încît alegătorii l-au împus pur şi simplu printre deputaţii parlamentului din statul indian Urtarpradesh.

CUMPĂNĂ

Şi dormind
nu tresărea decît atunci

Am ajuns acasă,
am închis porţile,
am închis uşile şi ferestrele,
mi-am adunat sufletul cu migală
de pe toate drumurile,
l-am îndesat în saci
şi l-am trintit în pivniţă.
Şi sufletului meu i s-a făcut frig
şi a-nceput să cînte.
Eu n-am auzit nimic dar ce altceva putea să fie
fata aceea care dormea în iarbă
la o zvîrlitură de băţ de fereastra mea,
dormea sub cer, sub soare, sub nori, sub păsări
sub tot ce se poate dormi
şi dormind nu tresărea decît atunci
cînd trecea ziua şi trecea noaptea.

George Alboiu

Sunetul ierbii

Urmare din pag. 1

Sunetul ierbii, opul ultim, este structurat în trei cicluri. Primul dintre ele, care împrumută şi titlul cărţii, este cel mai substanţial (49 poezii). Din ce se naşte, aici, poezia ? Din „nesomnul amintirilor" ori „a lumii oglindă" pe care trebuie s-o tălmăcească în vers, din hălăduirea prin „pădurea de semne" baudelaireană şi din amăgitoarea muzică a sferelor, din contemplarea spaţiilor siderale ori din aplecarea asupra firelor de iarbă (altfel, evident, decît la Whitman). Dumitru Udrea are, fără discuţie, simţul poeticului (fulgere care spintecă văzduhul, cerbii în timpul rutului etc.), mai ales pictural : („Pe dealuri ninse / Cu zăpezi timpurii, / Trece o ceată de cerbi / Într-un joc încremenit"). Îi reuşesc, mai ales, oximoronii („frumoasa-urîtă / Cimpie ce-adoarme" ; noaptea, „albă / Ca lacrima de lebădă"). Din loc în loc se simt ecourile marilor modele („Noapte rea" este cam arghezian, iar „Agonice stele" pare ionbarbiană). Metafora nu se naşte spontan, ea este rezultatul unor aglomerări de elemente (poetul însuşi aminteşte de nişte „hore feeric căznite"). S-ar putea să fie vorba de o premeditare („Niciodată cuvintele / Nu vor trece sorocul / În falduri mişcătoare"), pe care o abandonează, însă, în secţiunea mediană, „Arsuri de rouă" (11 „aproape rondeluri"), în care ritmul şi rima sînt, în general, bine stăpînite. Poetul vorbeşte, acum, despre rouă şi fluturi, despre somnul virginal şi „fuga cailor în stele", atent la „spaţiul dintre vorbe" (în prima secţiune urmărea „spaţiul dintre două vocale"), însă termenul cu cea mai mare recurenţă este „grota" (folosit, într-un rînd, pare-se, neinspirat : „Leagăn de-adîncimi rotunde / Suie grota...", s.n.). Motivul se întîlneşte şi în secţiunea ultimă, „Jertfa din cuvinte", care mi se pare cea mai bună. Iată, spre edificare, poezia cu acest titlu : „Coboară din lună un drum de tăcere / Către matca verde înfloriţă-n timp / Şi-n cîmpii uitate albitele semne / Ne vestesc sosirea altui anotimp. // E deja trecută vremea prin zăbrele, / Buzele iubirii strigă în ursit, / Jertfa din cuvinte curge în uimire / Şi se pierde mută într-un asfinţit". Poezia este o „jertfă mută". Frumos spus.

Capcanele subtilităţii

Urmare din pag. 1

Jean Fourastié, cunoscutul eseist de formaţie ştiinţifică (economist şi statistician), îşi încheie un capitol din „Le long chemin des hommes" cu o poezie de... Nichita Stănescu! În versurile poetului nostru, traduse de Christian Audijan, a găsit gînditorul francez cea mai potrivită expresie a unor idei şi interogaţii care îl frămîntau. Aşadar, deşi se fundamentează pe ideea absenţei sinonimiei în LP, opoziţia 16, aceea între traductibilitate (LS) şi întraductibilitate (LP), rămîne discutabilă. În plus, a vorbi despre traducerile unor texte intraductibile echivalează, cum ar spune St. Körner, cu a vorbi despre aplicarea unei metode inaplicabile sau despre tăierea unui cozonac în cuburi sferice. Însuşi Solomon Marcus se arată mai puţin categoric în stabilirea acestei opoziţii cînd analizează fidelitatea unor traduceri din lirica lui Marin Sorescu. Pornind tot de la opoziţia pe care am sugerat-o mai sus şi pe care o vom numi **„n + 1"**, pentru că ar putea încheia o listă oricît de lungă de opoziţii mai subtile şi mai puţin evidente, se poate rediscuta şi opoziţia 4, potrivit căreia semnificaţiile limbajului ştiinţific sînt „generale şi universale", în timp ce acelea ale limbajului poetic ar fi „singulare şi locale". Parcă spunea ceva Aristotel, în legătură cu istoria şi cu poezia...

Din opoziţiile 9 şi 10 aflăm că în LP se utilizează „exclusiv" expresiile din limba naturală, dar şi expresiile artificiale (cu „rol secundar"), informaţii disonante, chiar în „Poetica matematică", unde expunerea este mai nuanţată. Despre opoziţia dintre „semnificaţii obiective" (LS) şi „semnificaţii subiective" (LP) ni se spune la p. 112 că rămîne valabilă chiar dacă înlocuim LP cu LA (limbajul artistic în general), dar la p. 127 aflăm că „ o distincţie ca aceea dintre obiectiv şi subiectiv (...) greu mai poate caracteriza deosebirea dintre ştiinţă şi artă". În cadrul opoziţiei 20 este semnalată „tendinţa spre independenţă de context" (în LS), dar opoziţiile 45 şi 49 subliniază tocmai „centrarea asupra contextului" şi „importanţa contextului extralingvistic" (tot în LS). Am notat doar cîteva cazuri în care ideile ar putea fi reformulate „mai exact şi mai convingător". Se pare că nu greşesc cei care spun că „ştiinţific" înseamnă „perfectibil", deci „provizoriu". Poetul s-ar lăsa de meserie dacă şi-ar considera opera „perfectibilă".

„Apartenenţa unei fraze la LS sau LL (limbajul liric) — susţine S. Marcus împotriva lui Servien — nu este o proprietate intrinsecă a acestei fraze, ci un raport al ei cu contextul în care este plasată" (p. 83). Nu sîntem departe de ideea că nici opera literară în ansamblu nu are proprietăţi estetice intrinseci, ci doar relaţionale, idee pe care R. Escarpit a exprimat-o în „Sociologia literaturii": „În măsura în care permite evadarea, reveria sau, dimpotrivă, meditaţia şi apetiţia de cultivare gratuită, orice scriere poate deveni literatură; G.K. Chesterton a arătat că există chiar un uzaj literar al mersului trenurilor". În acest caz, ce rost ar mai avea încercarea de a defini un limbaj poetic specific ? Dacă orice enunţ are o **„poeticitate potenţială"** (S.M.), toate opoziţiile detectate pînă acum între LS şi LP pot fi neutralizate prin lectură. Şi totuşi... pentru ilustrarea limbajului poetic se recurge atît de rar la „Mersul trenurilor" ! Dacă acelaşi enunţ aparţine limbajului ştiinţific într-un context şi limbajului poetic în alt context, înseamnă că acelaşi enunţ, considerat izolat de orice context, are sinonimie nulă şi infinită, omonimie infinită şi zero, este transparent şi opac, traductibil şi intraductibil, „corpuscul şi undă". Oare „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată" şi „Maniera în care unităţile izoprene sînt concatenate în structurile chimice izoprenoide aciclice (...)" (p. 43) se află la fel de departe sau de aproape de limbajul poetic ? Dacă nu, înseamnă nu numai că „o mare parte din atributele LP sînt de natură intrinsecă" (p. 139), ci chiar că proprietăţile intrinseci sînt definitorii, iar cele relaţionale rămîn secundare. După opinia noastră, „poeticitatea potenţială" este o proprietate a unităţilor lingvistice mici (foneme, morfeme, cuvinte). De la sintagmă în sus, ceea ce este poetic îşi păstrează acest caracter indiferent de tipul textului în care apare. Desigur, poeticitatea unei fraze se fundamentează pe proprietăţile relaţionale ale elementelor pe care le include. În acelaşi timp, fraza (ca unitate) poate avea proprietăţi relaţionale care să determine poeticitatea ansamblului lingvistic căruia îi aparţine. Dar aceste proprietăţi îi pot lipsi, aşa cum se întîmplă în cazul unor poezii mediocre în ansamblu, deşi includ unele versuri admirabile. Dacă în pălăria dadaistă am introduce nu cuvinte, ci **versurile** cele mai frumoase pe care poeţii le-au scris pînă acum, probabilitatea de a extrage o poezie bună n-ar fi departe de zero.

Cartea profesorului Solomon Marcus ni se pare foarte valoroasă, nu atît prin certitudinile pe care ni le oferă (cum ar fi aceea că entropia poeziei „Somnoroase păsărele" este egală cu 4,2274), ci mai ales prin bogăţia sugestiilor şi prin profunzimea problemelor care rămîn... probleme. Spunea odată Gr. C. Moisil, cu toată seriozitatea, despre o carte pe care o răsfoise : „Am constatat că era o lucrare foarte interesantă ; dar nu mă interesa". Criticul literar e liber să facă aceeaşi apreciere în legătură cu studiul matematic al poeziei, după cum e liber, desigur, să facă eforturi pentru a putea să utilizeze „trusa" matematicianului. În spiritualul „Antidicţionar" al lui Georges Elgozy, există şi următoarele definiţii ; **„Adevăr ştiinţific** = propoziţie incontestabilă sau contestabilă, exprimată în limbaj matematic. Ant. — **Neghiobie** = propoziţie contestabilă sau incontestabilă, exprimată în limbaj comun". Aşa să fie ?

Desene de Mihaela Negru

Brenda Walker

Zi de primăvară în Bucureşti

Într-o bună zi la Bucureşti
Primăvara a frînt, în sfîrşit, cătuşele gerului
Şi culoarea a năvălit peste un oraş cenuşiu
Înlăcrimat de ploi elegiace.
Iată, într-o crăpătură de pavaj
Un fir singuratic de iarbă
Îşi cere dreptul la viaţă.
Cununii de lalele coboară treptele primăriei.
Dar în parcul cel mare despletit lîngă lac
Sălciile pling mişcate de-atîta splendoare
În timp ce flori de cais şi pete de aur de forsythia
Împodobesc copacii goluşi.
Un copil leagănă în apă o nuia
Şi îşi priveşte chipul răsfrînt în rotocoale
Imaginîndu-şi cîte în lună şi-n stele.
Îndrăgostiţii trec înlănţuiţi în ciclul anotimpurilor
În crezul roţii destinului ;
Iar un bătrîn
Singur pe-o bancă în soare
Îşi scaldă faţa-n lumină
Cu ochii închişi,
Pierdut în cine ştie ce visări.

Via Tarom

O, trufaşă cunună a Carpaţilor,
Inimă a Europei
Zărită acum din tăriile văzduhului,
Îmi aminteşti de un schelet glaciar
Coloana vertebrală a unei gigantice fosile.
Cum să vă dezgrop de sub zăpezi?
Şi cum să vă-ncălzească norii care plutesc alene ?
O, de-ar putea ţîşni propria voastră căldură
Zăpada s-ar mistui, ca şi cum n-ar fi fost.
Dar an după an, aşteptaţi răbdători
Cufundaţi în tăcere de moarte,
Doar simpli spectatori detaşaţi,
Sperînd că natura va răspunde cîndva rugilor voastre.

În româneşte de
Antoaneta Ralian

Un ţăran trece strada

CONFABULE

Numai că nu adormise, cu spatele rezemat de nucul bătrîn, singuratec, din vie. Sub el era răcoare vara, în crucea amiezii, cînd căldura îţi înoaie parcă şi sufletul, pe care abia că ţi-l tragi. De aceea, deşi sub el nu creştea nimica, nu se îndura să-l taie. Îl ţineau aşa, în mijlocul viei, şi numai la vederea lui, cînd veneau spre el, îi simţeau răcoarea verde, veselă şi se înviorau. Mîncau şi nuci din el, încă de cînd erau crude, şi verzi, le spărgeau coaja cu briceagul şi le mestecau miezul îndelung, suspinînd :

— Tare-i bine, aici, la răcoare, zicea ăl bătrîn, lăsînd deoparte sapa. Dacă n-ar fi fost nucu' ăsta aici, am fi murit cu toţii dinainte de cît s-ar fi cuvenit.

Ceilalţi dădeau din cap, că aşa e, pe urmă, dacă era de masă, întindeau ştergarele şi puneau pe ele. Mîncau încet, sorbind pe rînd dintr-o oală cu lapte acru, pe urmă se întindeau pe porumbii aduşi de copii, să se joace. Sus, acestia îşi făcuseră un prepeleac de araci, învelit cu porumbi, din el vedeau ce se petrece în jurul viei, dacă vin sau nu vin hoţii să-i fure. Un ciine legat mai încolo, sub un butuc, le ţinea de urît cînd cei mari erau cu munca în altă parte. Cînd se întîmpla să li se pară că zăresc o umbră prin vie, se apucau de strigat, întăritind ciinele, care începea să latre şi el. O talangă făcută dintr-o sapă ştirbită, bătută cu o piatră sau cu un fier, le dădea tuturor de ştire, şi oamenilor cinstiţi şi celor necinstiţi, că ei sînt la vie, treji, cu ochii mari, atenţi, de veghe la rodul lor...

Ar fi dormit, desigur, auzea în jur, dincolo de crengile lăsate ale nucului bătrîn, ţiuitul acela încins şi de neuitat al verii ; însă amintirea copilăriei îl făcea să se sucească des, de pe o parte pe alta, cînd se ridică deodată în picioare şi, cu mişcări greoaie, se urcă în nuc, agăţîndu-se de crengi, şi ajuns sus, acolo unde între două crengi mai rămăsese, de ani şi ani de zile, un arac gros şi putred, deasupra căruia se legăna o talangă. Îi veni să strige tare, ca atunci, „hoţii, măăă, hoţii, măăăă", însă renunţă, simţind cum îl înecă doar, pe dinăuntru, un nor subţire, de lacrimi.

Iulian Neacşu

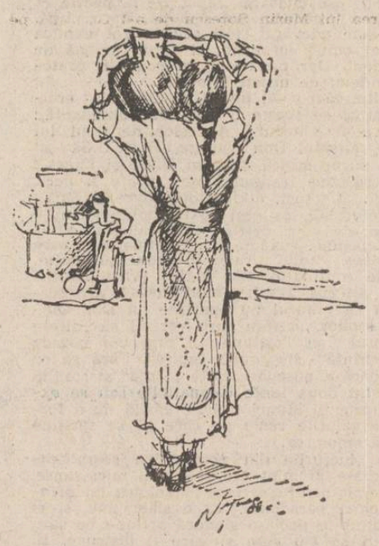

JAMES CLAVELL SHOGUN

PROVOCAREA

în jos. Ei îi urmăriră privirea şi discutau între ei, Yabu vorbind cel mai mult.

Nu e nici o şansă, hotărî el. Este prea periculos. Ne vom reintoarce mîine în zori cu funii. Dacă o să mai fie aici, o să fie, şi-o să-l îngropăm pe ţărm. Fără tragere de inimă se întoarse şi, în aceeaşi clipă, marginea stîncii se rupse şi el începu să alunece. Imediat Yabu şi ceilalţi îl înhăţară şi-l traseră-n sus, şi pe loc îşi dădu seama că ei erau preocupaţi numai de securitatea lui. Ei încearcă doar să mă apere !

De ce mă vor în siguranţă ? Din pricina lui Tora — care e numele lui ? Toranaga ? Din cauza lui ? Da, dar şi pentru că nu mai e nimeni altcineva pe navă care să-i ducă pe mare. Din pricina asta m-au lăsat să vin pe ţărm şi mi-au cintat în strună ? Da, asta trebuie să fie. Aşa că acum am putere asupra navei, asupra bătrînului **daimyo** şi asupra acestor ticăloşi. Cum pot s-o folosesc ?

Se linişti şi le mulţumi, şi-şi lăsă privirile să rătăcească peste locul de dedesubt.

— Trebuie să-l aducem, Yabu-san. **Hai !** Singurul drum este acesta. Pe stîncă. Am să-l aduc eu, Anjin-san ! Din nou înaintă ca şi cum ar fi vrut să coboare şi din nou îl opri, iar el spuse cu neliniste prefăcută : Trebuie să-l aducem pe Rodrigu-san. Priviţi ! Nu mai avem mult timp, lumina se duce.

— **Iyé,** Anjin-san, spuse Yabu.

Blackthorne stătea drept în picioare, dominîndu-l pe Yabu.

— Dacă nu mă laşi pe mine să mă duc, Yabu-san, atunci trimite pe unul din oamenii tăi. Sau du-te tu însuţi. Tu !

Vîntul se năpustea asupra lor şuierînd printre stînci. Îl văzu pe Yabu privind în jos, măsurînd panta şi lumina ce cădea şi ştiu că Yabu n-avea de ales. Nu mai ai încotro, ticălosule, vanitatea ta te-a prins în cursă. Dacă o să porneşti în jos, o să fii rănit. Dar nu te omori, te rog, doar zdrobeşte-ţi picioarele sau gleznele. Apoi să te ia valurile.

Un samurai începu să coboare, dar Yabu îi porunci să se întoarcă.

— Du-te la navă. Adu nişte funii imediat, spune Yabu.

Omul o luă la goană.

Yabu îşi azvîrli din picioare papucii-n curele. Îşi scoase şi săbiile din cingătoare şi le puse la adăpost.

— Ai grijă de ele şi de barbar. Dacă se-ntîmplă ceva cu el sau cu ele, o să te pun în propriile-ţi săbii.

— Vă rog, lăsaţi-mă pe mine să cobor, Yabu-san, spuse Takatashi. Dacă o să fiţi rănit sau o să pieriţi, eu am să...

— Crezi că tu o să izbuteşti acolo unde eu am să dau greş ?

— Nu. Altceva, bineînţeles că nu.

— Bine.

— Vă rog, atunci, aşteptaţi să vină cu funiile. N-am să mi-o iert niciodată dacă o să vi se întîmple ceva.

Takatashi era scurt şi îndesat, cu o barbă stufoasă.

De ce să nu aştept după funii ? se întrebă Yabu. Ar fi mai cuminte, da. Dar nu o treabă deşteaptă. Privi spre barbar şi dădu scurt din cap. Ştia că fusese provocat. Se aşteptase la asta. O şi sperase. Din pricina asta m-am şi oferit pentru această treabă, Anjin-san, îşi spuse el, amuzîndu-se în tăcere. Eşti într-adevăr foarte simplu. Omi a avut dreptate.

Yabu îşi scoase chimonoul leoarcă de apă şi, rămînînd doar cu fîşia de pînză din briu, se îndreptă spre marginea stîncii şi o încercă cu talpa **tabi**-ului *) de bumbac. Mai bine să nu mi le scot, gîndi, dominînd frigul ce-l pătrundea, voinţa şi trupul fiindu-i călite de educaţia de o viaţă pe care toţi samuraii trebuiau să o aibă. Şosetele o să-ţi dea o priză mai bună — o vreme. O să ai nevoie de toată puterea şi îndeminarea ta ca să ajungi jos în viaţă. Crezi că merită ?

În timpul furtunii şi cînd o tăiaseră spre golf, venise pe punte şi, neobservat de Blackthorne, se aşezase la rame. Îşi folosise bucuros forţa alături de vîslaşi, detestînd miasmele de dedesubt şi greaţa ce i se făcuse. Hotărîse că era mai bine să moară la aer decît sufocat dedesubt.

În timp ce muncea alături de ceilalţi în frigul ce se întetea, începuse să-i urmărească pe piloţi. Văzuse foarte clar că, pe mare, nava şi tot ce era la bord se aflau în puterea acestor doi oameni. Piloţii erau în elementul lor, călăreau punţile în tangaj tot atît de firesc cum călăreau el un cal în galop. Nici un japonez de pe galeră nu le era pe potrivă. Ca îndeminare sau cunoştinţe. Şi, treptat, conştiinţa acestui fapt zămislise o idee colosală : Nave barbare moderne, pline cu samurai, pilotate de samurai, cu căpitani samurai şi cu marinari samurai. Samuraii săi.

Dac-aş avea pentru început trei nave barbare, aş putea controla cu uşurinţă drumul pe mare între Yedo şi Osaka. Stabilit în Izu, aş putea strangula toată navigaţia sau aş lăsa-o să treacă. Deci aproape tot orezul şi toată mătasea. N-aş fi atunci arbitru între Toranaga şi Ishido ? Sau cel puţin o balanţă între ei ?

Nici un **daimyo** nu s-a îndeletnicit pînă acum într-ale mării.

Nici un **daimyo** nu are nave sau piloţi.

În afară de mine.

Am o navă — am avut o navă — şi acum **aş putea** să-mi am nava înapoi — dacă sînt deştept. Am un pilot, deci cine să-i instruiască pe piloţi, dacă-l pot lua de la Toranaga. Dacă-l pot domina.

O dată ce-mi va fi vasal din proprie învoială, îmi va pregăti şi oamenii. Şi va construi şi nave.

Dar cum să-l fac un adevărat vasal ? Groapa nu i-a frînt cerbicia.

Mai întîi desparte-l de ceilalţi şi ţine-l singur — nu asta a spus Omi ? Atunci acest pilot ar putea fi făcut să se poarte cum se cuvine şi-ar putea fi învăţat să vorbească japoneza. Da. Omi e foarte deştept. Prea deştept, poate — am să mă gîndesc la Omi mai tîrziu. Concentrează-te asupra pilotului. Cum să domini un barbar — un creştin împuţit ?

Ce spunea Omi ? „Ei pun mare preţ pe viaţă. Zeul lor principal, Isus Cristos, îi învaţă să se iubească unul pe celălalt şi să pună preţ pe viaţă". Cum aş putea să-i dăruiesc viaţa ? Salveaz-i-o, da, asta ar fi foarte bine. Cum să-l supun ?

Yabu fusese aşa de prins de propria-i exaltare că abia dacă mai băgase în seamă mişcarea navei ori marea. Un val venise în cascadă peste el. Îl văzuse prăvălindu-se şi asupra pilotului. Dar nu citeai absolut nici o teamă pe chipul lui. Yabu era uluit. Cum putea cineva care permisese cu umilinţă unui duşman să-i urineze pe spate, pentru a salva viaţa unui vasal oarecare, cum putea acest om să aibă tăria să uite o aşa dezonoare şi să stea acolo, pe dunetă, înfruntînd zeii mării asemenea unui erou legendar — spre a salva acelaşi duşmani ? Şi apoi, cînd valul uriaş îl luase pe portughez şi ei erau gata s-o-ncurce, Anjin-san îşi risese de moarte şi le insuflase puterea să se smulgă dintre stînci.

N-am să-i înţeleg niciodată, gîndi.

Pe marginea stîncii, Yabu privi înapoi pentru ultima oară. O, Anjin-san, ştiu că gîndeşti că mă duc la moarte, că m-ai prins în cursă. Ştiu că tu însuţi nu te-ai fi dus acolo jos. Te-am urmărit foarte atent. Dar eu am crescut în munţi şi aici, în Japonia, noi urcăm din mîndrie sau din plăcere. Aşa că eu îmi măsor acum puterile în condiţiile impuse de **mine** şi nu de tine. Voi încerca şi, dacă mor, n-are a face. Dar, dacă izbutesc, atunci tu, ca om, vei şti că sînt mai bun decît tine, în condiţiile impuse de **tine.** Şi îmi vei rămîne şi îndatorat, dacă aduc cadavrul sus.

Ai să-mi fii vasal, Anjin-san !

Cobora peretele stîncii cu mare îndeminare. Cînd ajunse la jumătatea drumului, alunecă. Mîna stîngă i se prinse de un colţ de stîncă. Aceasta-i opri căderea şi el se balansă între viaţă şi moarte.

*)**Sosete speciale din fir gros, cu degetul mare separat, spre a putea fi trecută, printre el şi restul degetelor, cureaua încălţării.**

În româneşte de
Doina Cerăceanu

Din LIRICA BULGARĂ

LACEZAR ELENKOV

Punct de vedere

Iubirea seamănă cu omul aidoma —
O dată se naşte şi moare o dată.
Dar el nu vrea să înţeleagă aceasta :
în fiecare dimineaţă îi aşteaptă ivirea
şi în fiecare noapte o cheamă în somn !

În livezi, în oraşe, sub soare,
aproape la fiece pas, pe nesimţite,
o dorinţă aparte ne tulbură existenţa
şi noi, deopotrivă constructori şi demolatori
ai iubirii, tăcem încurcaţi cînd ea,
cu toată forţa de care este în stare,
izbucneşte de-odată în preajmă.

MARKO GANCEV

Eclipsă de soare

Dimineaţa răsare,
seara apune,
dar toată ziua, firească,
ne luminează şi ne încălzeşte.
Însă nici unul dintre noi nu-l observă,
fiecare îşi vede de ale sale.

Străluceşte soarele, străluceşte...
Totuşi, uneori îl cuprinde tristeţea.

„Uite-te la ei — zice — mai înainte vreme,
cînd spiţa omenească era primitivă,
măcar înălţau imnuri în slava mea !
În prezent,
fiecare se ocupă de treburile lui,
acordînd interes zero
faţă de cel care-i încălzeşte".
...Şi, de durere, se întunecă.

Aşa se naşte eclipsa de soare.

Cînd începe,
chiar dacă are loc în plin ceas de-amiază,
se lasă noapte adîncă.
Ciinii se pornesc să urle speriaţi,
de la noi a zecea casă auzindu-se.
Pisicile miaună, cocoşii dau de veste şi ei,
iar în gară geme o locomotivă...
Toate simt frigurile spaimei !

Ce ne facem fără tine, lumină ?

În cele din urmă,
peste toată această hărmălaie înfricoşată,
soarele îşi arată chipul din nou.

Ne zîmbeşte şi parcă ar spune, cu ironie :
„Ehei, te cunosc foarte bine !
În fine,
vino-ţi în fire, lume,
încălzeşte-te !"

În româneşte de
Corneliu Şerban şi Tudor Savu

GHEORGHI DJAGAROV

Răspuns provocat

Şi mie uneori îmi vine
Să fiu om slab, plecat covrig,
Suris mieros avînd, mai bine
Pîinea-aş putea să mi-o cîştig.

Cu cioflingarii să-mi pierd vara,
Să fiu mereu servil, supus,
Să schimb onoarea cu ocara,
Să pun minciuna mai presus.

Un pic de simţ de-orientare,
Un pic de muncă, minte-un pic
Şi-n arta asta, mi se pare,
Voi fi ori geniu, ori nimic.

Iar voi, ce azi cu grea mustrare
Mă doje ţi neîntrerupt,
Toţi veţi cădea cu rupte gheare
În faţa mea cu cornul rupt.

Ah, vouă, gusturi rafinate,
Esteţilor prea mult iubiţi,
Am să vă-ntorc frumos un spate,
Ca pe de rost toţi să mă ştiţi.

De ce-am trecut prin foc şi pară
Cu inima în dinţi s-o rup,
Ca după-a luptelor povară
Să fiu poetul unui grup ?

Voi scoate carte după carte
Şi-oi fi cu voi şi-n iad şi-n rai,
Dar simt că n-am s-ajung „departe"
În jur cu-atîta putregai !

În româneşte de
Valentin Deşliu

PERMANENŢA MODELELOR

I. DON QUIJOTE ŞI PRINŢUL MÎŞKIN

Fiecare epocă, fiecare generaţie descoperă şi îşi stabileşte adevărurile ei proprii despre un personaj sau despre o operă de artă. Departe de a se exclude, aceste ipoteze se întregesc reciproc, sprijinite pe adevărul unic al operei. Pe acest temei, Angel Valbuena Prat spunea că : „fiecare generaţie are Don Quijotele său". Afirmaţia este susţinută de realitatea nemuritoare a eroului cervantesc şi ne îndreptăţeşte să presupunem că pînă acum, ca şi în viitor, toţi oamenii vor fi încercînd acelaşi sentiment ca şi noi : ori de cîte ori ne aflăm în preajma lui Don Quijote, **ne îmbogăţim cu omenie.**

Vom reveni de această dată în preajma lui Don Quijote „al nostru", nu pentru a cerceta şi interpreta în toată complexitatea primul roman modern răsărit peste amurgul Renaşterii. Ci pentru o confruntare frăţească, intimă, a lui Don Quijote cu afinii săi, eroi din literatură, în ideea stabilirii unui singur adevăr : în ce măsură Don Quijote participă — alături de alţi eroi celebri — la întruparea şi dimensionarea spirituală a modelului uman al viitorului ; cum se integrează Don Quijote în noua sinteză umană care stă să apară, cu ce participă el la această sinteză ? Mai exact, ce este etern în Cavalerul Tristei Figuri ? Fiindcă personaje ca Don Quijote, Eneas, Ulyse, Hamlet, Faust, Mîşkin etc. sînt simboluri europene şi „ei toţi ne-au ajutat — căci aceasta este funcţia unor astfel de personaje — să-l explice pe omul european lui însuşi" (T. S. Eliot, **De la poésie et de quelques poètes,** ed. Seuil, Paris, 1964, p. 187). Este adevărat, toţi aceştia pot explica nu numai omul european, ci fiinţa umană de pretutindeni. Dar nici unul nu poate fi prototipul, modelul de urmat întocmai.

La întîlnirea cu noi înşine, în „oglinda" eroilor amintiţi, se iveşte o întrebare obsedantă : al cui va fi viitorul ? Al celor de tipul lui Hamlet, Mîşkin, Don Quijote, Faust ? Sau al celor de stirpe eroică, precum Ulyse şi Eneas ? Dar un răspuns tranşant nu poate fi decît incomplet. Şi totuşi, dintre toţi, Ulyse şi Eneas ar fi preferabili, ca eroi ce întrunesc virtuţile veritabile ale unor destine împunătoare : vitejie, înţelepciune, vicleniе etc. În situaţia în care „totul piere, totul cade în vidul sufletului, privat de conţinutul său antic" (Vasili Rozanov) un alt rus, Dimitri Merejkowski are certitudinea că viitorul nu aparţine lui Don Quijote, ci eroilor, acelora care vor şti să „alieze sentimentul cu raţiunea", care vor poseda „multă ştiinţă" şi „multă iubire". Fără să se întrebe dacă a poseda „multă ştiinţă" şi „multă iubire" sînt două fapte compatibile sau se exclud reciproc şi atunci trebuie găsită nu o formulă, ci valorile reale pe care să se sprijine în esenţă omenirea.

Privind lucrurile din perspectiva semnificaţiei imediate, Hamlet are cele mai mici şanse, nefiind croit pentru acţiune : noblеţea lui princiară apare, paradoxal, ca o slăbiciune, şi el nu înfăptuieşte decît o singură acţiune pe care metafizica sa i o cere şi care il distruge. El are comun cu Don Quijote masca ce îi ascunde adevăratul chip : **nebunia ;** la acesta din urmă fiind vorba de „o „nebunie umanistă", eliberatoare, nebunia salvării lumii din răul care o devoră.

Aşezat în pleiada eroică, de tipul lui Ulyse şi Eneas, Don Quijote se distanţează de aceşti eroi-unicat. Idealurile lor, deşi presupun aceleaşi virtuţi, au spatializări aparte ; cetatea lui Eneas şi Ithaca lui Ulyse includ durata, ca lăcaşuri de aşezare vremelnică ; ele sînt idealuri cu o finalitate determinată (istoria oferă multe exemple de cetăţi şi popoare care au dispărut de pe scena ei). De aceea, idealul quijotesc le transcende, contopindu-se cu eternitatea omului, fiind pecetluit cu valoarea universală a umanului. Acest ideal este cel mai nobil şi cel mai generos, aflat în slujba binelui. Nu toţi putem fi Eneas şi Ulyse, întemeietori sau cuceritori de cetăţi ; dar toţi putem şi trebuie să făptuim binele, fiecare în felul şi după puterile noastre. Acest lucru ne învaţă Don Quijote şi tocmai de aceea el se află mult mai aproape de sufletul nostru decît oricare dintre eroii universali celebri, chiar dacă, destul de uşor, se pot descoperi elemente quijoteşti în viaţa şi comportamentul eroilor antici, ca şi în atitudinile şi acţiunile zeităţilor antice. Aşa se explică popularitatea fără egal a eroului cervantesc, popularitate care nu vine decît de la un adevăr al fiinţei noastre, acela prin care orice om regăseşte în sine un Don Quijote.

Ulyse şi Eneas vor rămîne întotdeauna doi eroi învingători, ideali pentru o epocă eroică, mărturisind omenirii despre forţa devoţiunii reciproce (Ulyse-Penelopa) şi despre trăirea lăuntrică ardentă a realităţii viitoarei cetăţi, pînă la sentimentul contopirii a priori cu ea, la Eneas, pentru care datoria faţă de cetate se ridică mai presus decît iubirea pentru Didona. Se pare că Didona nu a fost decît o încercare a destinului din care Eneas a ieşit cu bine, este adevărat cu sprijinul zeităţilor, care de altfel (Junona) îl aruncaseră în această aventură ce avea să o piardă pe regina carthagineză.

Perfecţiunea celor doi eroi depăşeşte umanul comun, ei sînt excepţii, este adevărat, ivite printre noi oamenii, dar care nu dau măsura general-umană a fiinţei noastre, ci culmile posibile pe care se poate înălţa omul activ.

Reactualizarea, restaurarea şi revalorizarea lumii eroice a antichităţii, experimentată de Renaştere, a adus pe scena lumii nu eroi ca cei despre care vorbeam, ci pe omul modern, titanic, descătuşat de orice limită, situat într-un raport de comuniune cu transcendentalul, dar predestinat căderii cu aripile efemere ale propriei lui libertăţi. Primul „titan" căzut, de care „rid fariseii", este Don Quijote (Zoe Dumitrescu-Buşulenga). Cel care totuşi va perpetua prin secoli tragicul destin uman, ca necontenită luptă şi trudă bivalentă : între binele omenirii şi între desăvîrşirea personalităţii.

Mai aproape de timpurile noastre, Dostoievski ne propune replica rusească a omului ideal, un frate al lui Don Quijote, prinţul Mîşkin, idiotul. Ei s-au ivit printre noi din aceeaşi nevoi vitale de a coabita cu frumosul şi cu binele, de a le şti ocrotite. Doar că Dostoievski încearcă imposibilul întruchipat în prinţul Mîşkin, sau „aventura" umană a binelui pur. Suflet straniu, ireal, acest prinţ care nu cunoaşte răul, fiindcă nu-l concepe. Atunci cînd este obligat să ia act de prezenţa ofensivă a răului, îi găseşte argumente şi explicaţii legitime, gata să ne convingă a-l accepta ca pe o fatalitate. Avem sentimentul că prinţul sesizează la fel răul şi binele, la fel de plat, pînă la confuzia celor două elemente opuse. Poate este vorba doar de o impresie ; în fapt pentru prinţul Mîşkin, la nivelul lui sublim de trăire şi de cunoaştere, răul şi binele sînt cele două contrarii care pe plan numenal ating faza definitivă de **coincidentia oppositorum.** Acest nivel superior la care vieţuieşte Mîşkin este unul ideal, abstract, necunoscut oamenilor reali „în carne şi oase", pentru că în stare pură această armonie cosmică între rău şi bine nu există în lumea oamenilor, răul fiind în unele perioade istorice precumpănitor. De aceea, Don Quijote, om al pămîntului, cunoscător al lumii în care trăieşte, îşi alege ca ideal lupta împotriva răului, şi mai ales împotriva aceluia de origine socială. Prin acest rost al său, el aparţine tuturor. Pe cînd Lev Nikolaevici Mîşkin devine un fel de element „primordial", necesar numai unei anumite categorii sociale — celei aflate pe panta decăderii, dar nu ticăloşilor înveteraţi. Oamenii cumsecade şi buni îl privesc pe prinţ cu simpatie şi compătimire. Dar pentru ceilalţi, reprezintă o nevoie vitală, căci „ticăloşii" iubesc „oameni cinstiţi", îi replică Gavrila Ardalionovici lui Mîşkin.

Marea diferenţă dintre Cavaler şi Prinţ se cuprinde în însăşi denumirea castei din care fac parte : **cavalerul** încorporează prin esenţă dăruirea, slujirea semenilor săi, iar **prinţul** o anumită noblеţe interioară, individuală, care nu implică pe nimeni. Suferinţa lui pentru răul de care se loveşte este de ordin metafizic. Bunătatea lui atinge neomenescul, devenind sterilă, ineficientă, chiar inutilă atunci cînd nu generează drame şi suferinţă celor din jur. Cu cît prinţul stăruieşte mai mult în bine, voind, fără urmă de vanitate să ajute pe cei din preajma sa, cu atît mai pătimaş izbucneşte răul din bietele suflete obsedate, nefericite ; cu atît mai voluptos este trăită nefericirea şi durerea iscate din permanenta luptă lăuntrică dintre forţele contrare.

Dostoievski pare a fi supus fatalităţii absolutului, căci asemeni ideii obiectivate în Mîşkin — a unei purităţi depline, originare —, eroii săi exprimă toate trăirile la intensităţi mistuitoare, extreme : patimile lor ating dimensiuni paroxistice, ceea ce în realitatea sensibilă se întîlneşte foarte rar şi sînt cotate drept cazuri patologice. Patimile fiind mai ales subterane, ascunse, arareori izbucnind vulcanic în exterior. Ideal sublim, puritatea originară întruchipată de Mîşkin apare ca o abstracţiune faţă de idealul quijotesc. Cu cît puritatea originară este mai intim necesară omului, cu atît ea devine mai contrară firii umane în devenirea ei, supusă unor influenţe multiple, cu precădere sociale. Pentru că acest spaţiu social generează ciocniri între nevoia de puritate supremă şi elementele contrare — pasiuni umane latente sau incandescente.

Ce este de fapt sau cum trebuie să fie un om pur ? Ca prinţul Mîşkin ? Judecind după acesta, puritatea originară apare ca un rău general, sau ca o fantezie incompatibilă cu însăşi natura umană. În contact cu mediul uman autentic, prinţul se „îmbolnăveşte", nu rezistă, este distrus ca un organism lipsit de anticorpi. Mîşkin este un tip curios şi unic, desigur, posibil, dar în nici un caz nu poate servi omenirii ca model ideal. Singura salvare a prinţului ar fi fost o Dulcinee. Şi iarăşi, paradoxal, el chiar o avea, spre deosebire de Don Quijote care doar o visa.

Dostoievski descoperă puterea nestăvilită a frumuseţii, ca autentic izvor de viaţă. Cu adevărat „frumuseţea este o forţă", care poate „răsturna lumea întreagă". Dar frumuseţea vie a Nastasiei Filippovna, şi nu cea ireală, sublim-artificială a Dulcineii. Prinţul nu a ştiut să preţuiască îndeajuns o asemenea frumuseţe pentru că — tragică făptură — în sufletul lui frumuseţea nu avea o formă, nu putea căpăta o individualitate. Dacă pentru Don Quijote numai Dulcinea reprezenta culmea desăvîrşirii, a frumuseţii, pentru Mîşkin nu avea importanţă dacă această frumuseţe se numea Nastasia sau Aglaia. În sufletul lui toate frumuseţile individuale se contopesc într-o diformitate frumoasă ca neantul, imposibil de cuprins de către el, un biet om.

În final Don Quijote trece în nemurire, învingător al timpului, transformat într-o prezenţă eternă înlăuntrul nostru, în vreme ce prinţul Mîşkin, sufocat de patimile omeneşti cărora nu le-a rezistat rămîne o stranie şi misterioasă apariţie printre oameni. Lacrimile lui inconştiente îl pling pe Rogojin şi nu pe Nastasia — frumuseţea distrusă ; pe omul impur, disperat, zbătîndu-se între bine şi rău, capabil de gesturi supreme. Simpatia şi compasiunea cititorului pentru acest om — nenorocitul, nefericitul şi disperatul Rogojin — este mai intensă şi mai vie (exact ca aceea a lui Mîşkin) decît faţă de prinţ, tocmai pentru că artificialitatea lui nu poate ajunge la sufletul nimănui. Ceea ce nu se întîmplă cu Don Quijote. El suferă, se bucură, se frămîntă, îşi iese din fire, rămîne prin toate manifestările şi sentimentele fiinţei sub semnul umanului real. El nu este marcat decît de o singură, dar extrem de gravă, insuficienţă, şi aceasta găsindu-şi motivaţia în exterior ; imposibilitatea acordării **cu,** şi participării compensatorii **la** erosul universal. În această privinţă, Cavalerul şi Prinţul suportă aceleaşi consecinţe.

Ca generatoare a iubirii virtuoase quijoteşti, Dulcineea nu este decît o abstracţiune. Ea semnifică neputinţa personajului de a-şi concretiza obiectul iubirii, fapt ce duce la efecte negative asupra destinului său, fiind cauza însăşi a zădărniciei luptei cu sine şi a sfîrşitului eroic, dar în limitele umanului comun. Don Quijote a fost victima unui conflict interior de mare intensitate, generat de imensa lui resursă de iubire, de dăruire şi de sacrificiu şi absenţa efectivă a fiinţei iubite, absenţă de care era absolut conştient, el însuşi considerînd, după canoanele tagmei căreia îi slujeşte, că femeia nu trebuie să existe neapărat în carne şi oase, fiind îndeajuns ca ea să sălăşluiască în închipuirea cavalerilor. Ca atare, speranţa împlinirii iubirii nu intră în preocupările lui, nu-l transfigurează. Dulcineea este doar o chestiune de formalitate cavalerească, pe care o ia în serios şi căreia îi acordă o importanţă maximă, ca tuturor celorlalte formalităţi.

Este acesta, desigur, semnul limpede al decadenţei, mărturie revelatoare pentru o epocă secătuită de valorile umane, în care formalismul şi convenţionalismul pătrund pînă şi în cele mai intime planuri ale vieţii omului. Surprinzător acest fenomen pentru Renaştere cînd omul cu naturalitatea lui era foarte preţuit. Cu toate acestea, în privinţa erosului ea valorifică (la nivelul care transcende vulgul) ideile platonice răspîndite de filosofii prin care a strălucit umanismul renascentist : Pico della Mirandola, Marsilio Ficino, Nicolaus Cusanus etc. Don Quijote întruchipează întocmai teoria erosului epocii, în care treapta superioară, exact ca în iniţierea lui Socrate de către Diotima, era contemplarea frumuseţii absolute, eterne. Aici iubirea trupească nu mai avea nici un rol. Şi totuşi, Don Quijote este martorul direct (în mare parte chiar implicat în rezolvarea unor conflicte amoroase) al iubirii adevărate care aduce fericirea sau nenorocirea îndrăgostiţilor, iubire care este departe de idealurile platonice în aplicaţiile ei practice. Cu o Dulcinee reală şi nu cu o „fata morgana" a sufletului său, Don Quijote ar fi putut cu adevărat să cunoască şi să trăiască încandescenţa iubirii. El a reuşit un lucru capital pentru omenire : acela de a reda **sacralitatea cuplului** dar, din păcate, inexistenţa Dulcineii face inutilă orice realizare de ordin erotic.

Ioana Mustaţă

Desen de Sabin Ştefănuţă

DIN LIRICA VIETNAMEZĂ

HO ŞI MINH

Privind spre lună

Dorm arbori seculari pe care-i îmbracă luna în scîntei
Iar umbra lor măreţuoasă pînă la geamul meu se-adună
Cu soarta patriei în suflet şi-n cuget ziua mi-o închei
Şi îmi trag perna spre fereastră să dorm cu faţa către lună

Noapte profundă

Izvorul sună ca un cîntec de departe
Dorm pomi la lună şi dorm flori la umbră.
Profundă noaptea ca-n picturi. Un om veghează
Cuprins de grija patriei natale.

DONG HO

Adio, iubitei

Plăceri frumoase şi curate am împărţit prin nopţi de-a rîndul
Dar de odat' se sparse jadul şi perla se nimicnici.
Iar lacrimile-ndurerării alunecă-n mătasea roză.
De gheaţă-i noaptea-n primăvara în care mi te isc în vise.

Căci umbra ta îmi pune stavili la veghea albă şi la somn.
Tunica ta păstrează-n cute parfumul dulce de-altădată.
Doar sapte ani de fericire. Şi mii de ani de despărţiri !
Ah ! Vîntul zorilor şi ploaia de seară îmi rostesc regretul.

KHUONG HUU DUNG

Eu te-aştept, dragul meu!

Eu, dragul meu, te-aştept cu primăvara
dar, iată, nu te văd sosind nicicînd.
Căci numai rîndunica se re-ntoarce
şi flori de piersic tremură în vînt.

Sărut, cu mîna, ramura-nfloriă
şi roba primăverii, de parfum.
Iubitul meu este plecat la luptă
şi primăvara îl aşteaptă-n drum.

Deci dă-mi, te rog, un mugure pe-o creangă,
Ca să-l desfac, iubirii, viu nucleu
şi dă-mi o primăvară, să-nflorească,
pe cînd te vei re-ntoarce, dragul meu !

VU DINH LIEN

Bătrînul caligraf

În orice an cînd piersicu-nfloreşte
apare şi bătrînul caligraf
cu tus de China şi hîrtie fină
pe trotuare dînd autograf.

Mulţi trecători îi cer caligrafia
Apoi, privind-o, murmură, pe rînd :
„Ce trăsătură, de condei, măiastră
frumoasă precum Phoenixul zburînd !"

Dar an de an sînt mai puţini clienţii
Ci unde-s dornicii de scris frumos ?

Hîrtia fină luciul şi-l pierde,
atîrnă călimară de prisos.

Bătrînul caligraf mai stă şi-aşteaptă
dar oamenii-l privesc cu ochi străin.
Peste hîrtii îi cade-o frunză moartă,
pe-obraz îi cade vălul, ceţii, fin.

În acest an cînd piersicul dă-n floare
bătrînul caligraf n-a mai venit.
Ci unde-s oamenii de altădată ?
Cei care nu mai sînt, unde-au pierit ?

NGUYEN DINH THI

Raza de soare

Eşti tu şi luneci dulce pe vetrele-mi sărace.
Un bob de praf, prin tine, în aur se preface.

Un mic nimic

Un mic nimic şi-ţi piere vocea în zgomote şi forfotiri.
Un mic nimic. De ce te miri ?

De-acuma, tăcută,
Te văd în fiece mişcare şi fremătare nevăzută.

În româneşte de Al. Andriţoiu

LUU TRANG LU

Soare nou

De fiecare dată soarele răsare lîngă fereastra
enigmatică. Cineva cîntă-n amiezi cu glas măiestru
Iar inima rememorează timpul.
Visul renaşte zile trecute, ce nu mai sînt.

O revăd pe mama în anii ei tineri,
tu încă trăiai, eu aveam zece ani.
De fiecare dată noul soare cînta cum cîntă apa în orezărie,
ajunsă în faţa gardului pe care mama întindea tunica roşie.

Silueta mamei încă nu s-a stins,
îi revăd paşii care vin şi se duc,
urma surisului ei de abanos în spatele minecii
în lumina unei amiezi de vară
în faţa gardului luminat de albul rufelor întinse.

XUAN DIEN

Dragoste fatală

Pe strunele lăutei noaptea visată mi-ai spus...
Se preling, ca safirul, veştede frunze de sus.
Două păsări la un cîntec de dor se adapă,
a venit toamna : un ton minunat, pur de harfă.

Mergem pe aceeaşi cărare străjuită de arbori ;
umbrele crengilor ne-aştern în cale frînturi de sori,
Inima mea tremură lîngă inima ta — o văpaie —
alături de care am cunoscut întîii fiori.

Ai plecat ca în vis, neştiind pe care cale
şi eu adulmec, buimac, urmele tale...

În româneşte de
Nicolae Nicoară

SPORT

Împrăştiaţi păunii

Acest septembrie, palid ca insomnia şi sprijinit pe frunzele plopilor căzînd, umblă cu capul spart. Din şingele-i galben curg întîmplări triste. Toate ţinînd de lumea fotbalului. La Atena, echipa naţională a fost înfrîntă de formaţia Panathinaicos. Nu mai avem ciini răi, fiindcă la două zile după Atena, tricolorii au fost învinşi de polonezi, într-un meci amical, cu 3—1. Basmul ăsta zdrenţăros se va încheia, n-am nici-o îndoială, cu fraza că amîndouă întîlnirile au fost totuşi utile, pentru că ele ne-au arătat ce trebuie cîrpit, reparat, încleiat şi pingelit pînă la meciurile cu Austria şi Albania, din Cupa Europei. Mai bine şi mai sănătos ar fi fost să le arătăm noi, atît grecilor cît şi polonezilor, că nu sîntem ceea ce sîntem, adică orz verde pe care-l papă giştele, din Balcani şi pînă la friguroasele mări ale Nordului. Împingînd lucrurile în terenul fertil al absurdului, zic că ar fi fost poate de-a dreptul minunat să luăm poziţia mutului, treabă la care se pricepe, har Domnului, presa sportivă, care n-a suflat un singur cuvînt despre turneul efectuat în R.F.G. de o echipă cu mari pretenţii la titlul de campioană. Nici-o silabă măcar despre înfrîngerile de-a dreptul năucitoare pe care le-a suferit.

Naţionala îşi justifică amîndouă eşecurile prin lipsa în linia de apărare a lui Iovan, Bumbescu şi Belodedici, pe care-i numeşte piese de excepţie. În cazul ăsta sînt curios să aflu cum îşi justifică înfrîngerea în faţa danezilor, la Bacău, echipa olimpică (antrenor, de data asta, atît de lăudatul Halagian), care i-a avut în linia de apărare pe Bumbescu şi Belodedici ? ! Se va da vina pe atacanţi, nu-i aşa ? Sub trudnica faţă a nopţii care atîrnă la geamurile vinovaţilor se urzesc tot felul de scuze ridicole. Iată, îmi amintesc că după meciul de verificare pe care olimpicii noştri l-au avut cu olimpicii bulgari (am scos din pălărie un chinuit şi vopsit 2—2), antrenorii explicau bîlbîiala şi paragina din rîndurile echipei prin lipsa din linia de fund a celor doi apărători militari. Acum ce-or mai zice ? Părerea mea e că umblăm călare pe băţ şi caii nechează în durerea unei răspîntii (sau în restriştea ei). Nu vreau să trag brazdă neagră la uşa federaţiei, dar ceva trebuie făcut. Marele triumf al Stelei de acum doi ani şi victoria asupra Spaniei, la Bucureşti, ne-au cam luat mînţile. Am suit păunii pe gard, am umplut zeci de coşuri cu trandafiri pentru dulceaţă şi ne-am pus unii altora bileţele de amor în paharele de la cină ca să dormim somn tihnit. Scuturaţi clopoţelul pe dunga deşteptării pînă nu se-ngustează pămîntul.

Fănuş Neagu

● **GREGORIO MARTINEZ,** născut în anul 1942, este unul dintre cei mai tineri şi în acelaşi timp cei mai talentaţi scriitori din Peru. L-au impus atenţiei cititorilor şi criticilor creaţiile sale în proză, romane şi povestiri. Opera lui, în special cea de început, stă sub semnul influenţei lui Gabriel Garcia Marquez şi a mexicanului Juan Rulfo.

În cazul lui Gregorio Martinez nu este însă vorba de epigonism, ci mai degrabă de un mod apropiat de abordare a realităţii şi de înţelegere a filozofiei şi a modului de a gîndi al eroilor. Cu Marquez, de pildă, are tangenţă în modul de abordare a aspectelor social-politice.

În povestirea „În amiază", cea mai cunoscută dintre prozele lui scurte, nu găsim compoziţia în spirală practicată de modelele lui, dimpotrivă, compoziţional povestirea este tradiţională, în plus nu conţine momente de un dramatism aparte. Forţa acestei povestiri constă în simbioza dintre simplitatea tradiţională şi un oarecare mister nedefinit.

Gregorio Martinez, discipol al titanilor literaturii latino-americane îşi găseşte expresia personală, proprie, el aduce un suflu înnoitor în literatura ţării sale, încă insuficient de bine cunoscută în lume.

● **CINE A FOST FRANCIS DRAKE ?** Un pirat ? Un mare călător ? Un mare descoperitor de lumi noi ? Sau pur şi simplu un navigator curajos ? Iată cîteva întrebări la care se străduieşte să răspundă scriitorul englez Derek Wilson în romanul său istoric, recent apărut şi intitulat „Călătoria piratului în jurul lumii".

Romanul ne „duce" în cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cînd în Anglia domnea regina Elisabeta, al cărei tron începuse să se clatine sub loviturile conflictelor religioase, dar mai ales din pricina confruntării latente cu Spania, care, în timpul acela era cea mai mare putere maritimă a lumii. „Destinul a făcut din Spania şi Anglia adversari care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuiau să se ciocnească", spune la un moment dat Derek Wilson.

Unul dintre atuurile coroanei britanice în această luptă a fost şi piratul Francis Drake, căruia regina Angliei i-a încredinţat o misiune de o importanţă extraordinară : să realizeze o călătorie în America, teritoriu care pe vremea aceea aparţinea Spaniei şi Portugaliei, şi care era o sursă de venituri colosale, călătorie prin care Anglia urma să acrediteze dreptul la navigaţia liberă a vaselor sale pe toate mările şi oceanele lumii !

Cartea lui Derek Wilson este o descriere a călătoriei captivante a lui Drake, călătorie considerată de spanioli ca nerealizabilă, în timp ce aceiaşi spanioli apreciau călătoria lui Magellan ca pe o faptă curajoasă cum nu va mai fi alta. Drake a reuşit şi a demonstrat prin aceasta că pentru o expediţie cu oameni curajoşi, bine pregătiţi şi echipaţi, toate mările şi oceanele lumii sînt deschise...

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
37
(1 322)
sîmbătă
12 septembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FACTOR DE CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE

Definit ca unul dintre principalii factori de cultură și civilizație, școala trăiește în aceste zile, ca în fiecare început de toamnă, evenimentul care o consacră în atenția și preocupările întregii țări : deschiderea unui nou an de învățămînt. Este acesta gestul și semnificația amplă, majoră, în cuprinderea și la altitudinea cărora se disting înseși liniile de boltă ale întregii noastre dezvoltări economico-sociale dar și ale personalității umane, ale edificării largi de conștiință prin care noi și noi promoții ale prezentului se pregătesc pentru viitor. Școala este poate liantul cel mai nobil care leagă între ele generațiile, calea întreagă a succesiunii și împlinirii lor într-o continuitate care face parte din miezul însuși al istoriei și au, ca totdeauna, în patrie și popor, reazimul gîndirii și faptei lor creatoare. Cultura și educația sînt indisolubil legate de școală, gravitează pe întinderea minții și cugetului omenesc în jurul școlii ; de aici pornesc luminile și rădăcinile celor dintîi orizonturi ale cunoașterii de sine și de țară, aici se pun bazele creșterii și edificării prin știință, prin cultură și educație, aici pulsează, pentru fiecare generație, inima întregii societăți.

Sîntem la puțin timp de la Congresul al III-lea al educației politice și culturii socialiste și noul anotimp al școlii românești se deschide sub asemenea auspicii, avînd ca direcție și ansamblu unic de îndemnuri și orientări cuvîntarea pe care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit-o în deschiderea acestui important forum al democrației noastre muncitorești-revoluționare precum și cuvîntarea tovarășei Elena Ceaușescu, programul care, în lumina actualei noastre etape de dezvoltare privește cu deosebire și școala, cultura și educația, creșterea, formarea și afirmarea conștiinței comuniste înaintate, revoluționare. **Școala, învățămîntul** — subliniia secretarul general al partidului — **constituie unul din factorii hotărîtori în educația și formarea conștiinței revoluționare a tineretului, în dezvoltarea spiritului patriotic, a dragostei de muncă, de adevăr, de dreptate, a hotăririi de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, de a servi întotdeauna cauza socialismului, a patriei, a progresului economic și social.** Însoțind toate marile transformări petrecute în societatea noastră și aflîndu-se ea însăși în miezul acestor transformări, străbătînd spațiile unei neîntrerupte creșteri și afirmări de conștiință morală și profesională, școala anilor care încep cu Congresul al IX-lea al partidului a dobîndit un loc și un rol politic și social dintre cele mai înalte, aportul ei la cauza progresului și civilizației fiind dintre cele mai importante.

Prezența școlii în tot ce s-a edificat și se edifică în plan economic și social, în oameni și pentru oameni, este impresionantă. Văzut și înțeles în nobila sa accepțiune **de viitor a națiunii, al poporului său,** tineretul României socialiste s-a clădit puternic și viguros, avînd în școală, în amfiteatrele gîndirii, ale muncii și creației, în știință, învățămînt, cultură și educație un univers al propriilor sale cerințe și așteptări, o uriașă investiție care s-a realizat și se realizează neîncetat în toate sferele existenței materiale și spirituale. Dar școala este implicată azi cu toată ființa ei în programe și perspective cu mult mai vaste, ea este aceea care, împreună cu alți factori educaționali, trebuie să pregătească promoțiile unei noi revoluții tehnico-științifice, specialiști de înaltă clasă ai muncii și creației, să dezvolte și să întărească aptitudini și vocații care, în procesul necontenit al cunoașterii, al educației necontenite, al revoluției care atinge cote și reliefuri noi, tot mai complexe și mai dinamice, să poată angaja toate capacitățile de efort și voință ale națiunii, să contribuie la permanenta înflorire a patriei. Hotărîrile istorice ale celui de al XIII-lea Congres al partidului, programele adoptate fac din școala și învățămîntul românesc un suport de cea mai întinsă semnificație pentru tot ceea ce înseamnă o nouă calitate a muncii și vieții, a gîndirii ca și a faptei, a acțiunii revoluționare.

Această nouă calitate este intrinsecă politicii culturale, educației în întregul ansamblu de scopuri și mijloace. Legarea tot mai strînsă a învățămîntului cu cercetarea și producția, întemeierea în permanență pe cunoașterea a tot ce este mai înaintat și mai valoros în gîndirea și creația umană și asimilînd larg, neîntrerupt, valorile patrimoniului național, pentru a le dezvolta și duce mai departe, îmbogățind neîncetat tezaurul material și spiritual al patriei, iată, în linii mari, una din condițiile de fond ale actualității și perspectivei școlii românești definită programatic ca principal factor de cultură și civilizație. Anotimpul ei începe, toamnă de toamnă, dar de fapt nu se încheie niciodată, pentru că așa cum spunea secretarul general al partidului, procesul cunoașterii nu se încheie niciodată. Nevoia de cultură și educație se resimte în permanență din perspectiva creșterii și a succesiunii generațiilor iar școala, în tot mai hotărîtoare și mai vastă măsură, este chemată să împlinească o misiune dintre cele mai nobile. Ea este în chip indisolubil legată de însuși destinul național.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

Expresii plenitudinare

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Scriitorul român care s-a simțit de la cea dintîi slovă așternută pe hîrtie cu har și demnitate „ființă în ființa neamului", a sluit adevărul vieții căutînd să-i surprindă cele mai intime resorturi funcționale, dar în același timp nu și-a precupețit puterile cu care a fost înzestrat și nici talentul, pentru ca viața adevărului să nu se abată de la calea ei dreaptă și orientată către viitorul țării și într-o proiecție de certitudini constituite și prin contribuția sa către viitorul lumii întregi. Procedînd în felul acesta, scriitorul român din toate timpurile și mai ales cel al zilelor noastre a putut să exprime freamătul plenar al umanismului contemporan și nu numai să-l exprime dar să-l și substantializeze, să-i dea o mai mare pondere în activitatea concentrată și diversificată pe multiple planuri în complexitatea educației politice și a culturii socialiste.

Sînt gînduri la care am meditat de curînd, ascultînd cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceausescu la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste în dimineața zilei de 17 august a.c., și apoi, a doua zi, citind textul acestei cuvîntări publicat de presa noastră, fiind profund impresionat de magistrala analiză făcută adevărului vieții noastre care este al oamenilor și trebuie să rămînă al oamenilor, ca o coloană brâncușiană, punct de reper pentru cele mai înalte aspirații. Lectura acestui text m-a proiectat în viitorul țării cu care m-am simțit contemporan, adevărurile comunicate au devenit adevărurile mele și mi-am dat seama că fără aceste adevăruri truda mea zilnică ar fi pîndită de neliniști — toate incertitudini. Căci fără doar și poate, nu este nimic mai hotărîtor pentru cel care și-a așezat rosturile sub cumpăna vizionară a unei epoci de grandioase structuri arhitectonice, decît să se recunoască în toată profunzimea gîndirii sale în impetuozitatea revoluționară cu care se înfăptuiesc marile idealuri ale poporului său, idealuri care sînt și ale sale, ale cărților pe care le scrie, așa cum au fost și ale scriitorilor din opera cărora s-a constituit imperturbabilul punct de referință cu care el s-a confruntat necontenit, pentru a fi și a rămîne el însuși, cu efigia eminesciană, a lui Nicolae Bălcescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu și Mihail Sadoveanu și nu trebuie să rămînă străin nici de prezentele apoteotice afirmate cu cumpănă acelorași certitudini de creativitate românească așa cum sînt Constantin Brâncuși și George Enescu, și unul și altul expresii plenitudinare ale geniului românesc.

Ion Potopin

Continuare în pag. a 6-a

Iubirea de patrie

Intervalul de timp care s-a scurs de la încheierea lucrărilor celui de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste constituie un bun răgaz de gîndire și reflecție, de rememorări necesare pe marginea condiției și rostului demersurilor creației în împrejurările și în fața imperativelor actuale. Fără îndoială, la orizontul tuturor acestor cugetări stau ideile de o rară forță de pătrundere ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, exprimate deschis și direct, ca de atîtea ori, față de cei care mînuiesc condeiul, penelul, dalta, adică față de toți cei care — pătrunși de o mare răspundere față de poporul și patria în mijlocul cărora s-au născut — dau glas, prin intermediul operei de artă, simțămintelor noastre ale tuturor, aspirațiilor spre o condiție umană și spre o lume mai bună, mai frumoasă.

Prezent în sala marelui forum și reflectînd și eu, aidoma tuturor confraților într-ale scrisului, la aceste idei valoroase, reafirmate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața oamenilor de artă și cultură, gîndul m-a purtat numaidecît la sutele și miile de creatori populari și îndeosebi la rapsozii satelor noastre. Desprinzînd din largul evantai de idei exprimate de către secretarul general al partidului pe aceea a necesității de a se crea o artă „cu poporul și pentru popor", gîndul m-a purtat către poeții amatori deoarece am convingerea că ei sînt, din multe puncte de vedere, cei mai fideli cronicari ai mutațiilor care s-au petrecut și se petrec necontenit în lumea satului românesc.

De oriunde și-ar face auzit glasul — din Maramureș sau Dobrogea, din Moldova, din Banat, Oltenia sau Cîmpia Română, poetul satului de azi aduce cu sine — prin intermediul metaforei inspirate, al gîndului inaripat și frumos — sentimentul tonic al implicării în gîndurile, simțirea, idealurile, munca și eforturile națiunii într-o necontenită propășire a patriei. Exemplele care se pot aduce în acest sens sînt, cum ușor se poate deduce, nu numai numeroase, ci și semnificative și grăitoare. Orice alegere este, fatalmente, arbitrară fiindcă spațiul necesar cuprinderii tuturor citatelor revelatoare ar rămîne mereu insuficient, alte și alte exemple, rămase înafara comentariului, putîndu-și oricînd revendica dreptul de a fi aduse în discuție.

Deschid, aproape la întîmplare, cîteva dintre culegerile cuprinzînd creații ale laureaților ultimelor ediții ale marelui festival al muncii și creației „Cîntarea României", cărți relativ recent ieșite de sub teascurile tipografice, și aflu poeme revelatoare în sprijinul ideii existenței unui puternic filon de creație apărut „cu poporul și pentru popor" — de unde și o conștiință a răspunderii rapsozilor populari față de societate.

Iată, bunăoară, doar două strofe dintr-un poem semnat de tehniciana Lelia Munteanu, laureată la faza republicană a amintitei competiții și mai recent și cîștigătoare a concursului de debut al editurii Albatros. Este vorba despre o foarte frumoasă poezie patriotică intitulată **Ieșit-a semănătorul :** „Patrie de vreme bună, patrie cu iarbă verde, / casa ceții tremurată pînă-n singe o aud, / glezna apei, răcoroasă, mă adoarme și mă pierde / limpede cerșindu-mi văzul cum stau noaptea tras în sud / / Peste grîu e-un ochi de mire și o creastă de oglinzi / o, fecioarele sămînța în văzduh deschis și-o sună, / dragoste, întuneci caii și, pămîntule,-i aprinzi, / patrie de iarbă verde, patrie de vreme bună !".

La o altă autoare, Mariana Pândaru, iubirea de patrie și, implicit, erijarea poetului în rapsod al celor mulți are loc sub forma unui ceremonial în care oficiază creatorul : „Binecuvînt patrie, pe oamenii tăi / cu mîini de aur / ce-ți lucrează pămîntul în plină zi / pămînt pentru care / s-a ridicat pădure de glasuri / din cîmpiile tale. / / Binecuvînt, patrie, pe fiii pămîntului tău / căzuți sub zăpezi / și locurile lor de odihnă / în care florile ard / și iarba prinde culoare din dor".

La confluența istoriei cu prezentul, un alt poet redescoperă imensa, inepuizabila capacitate a patriei de a fi rezistat vitregiilor vremii și de a se înălța pură, frumoasă, spre viitor : „Mi-e patria un gînd de libertate / Un cînt de

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

TINĂR ÎN AGORA

Culori de toamnă

Luminile toamnei, calme și nostalgice, vin din adîncul cerului dar și al pămîntului; căci, pentru omul de la țară, el, pămîntul, este mai întîi și mai întîi, tot ce are mai important : sufletul și demnitatea lui, emblema heraldică a nobleții.

Se cuvine, în zile de rod și bogăție, să recunoaștem dreptul țăranului la mitologia toamnei, dreptul lui milenar de a fi și, mai ales, de a rămîne talpa țării, cel ce a dus un neam și o istorie pe umerii lui.

Și cum să nu fie așa cînd mi-l amintesc pe bunicul cum aduna în căușul palmei un bulgăre de pămînt, negru și umed, și îl lipea de obraz, să afle dacă a venit timpul semănatului. „Și ce zice ?" îl întrebam, cu mirarea celor cinci ani. „Și zice să mai stăm o zi, două, că atunci îi e timpul." N-am aflat niciodată secretul limbajului dintre obrazul lui și cel al pămîntului. „Și ce zice ?" „Zice că..." Și pămîntul îi spunea cît trebuie să mai aștepte, că el mai este încă înghețat, că l-au uscat gerurile iernii sau arșița verii, că bobul își are rostul lui numai atunci cînd el, marele și bunul pămînt îi va spune.

„Acum", ofta de fiecare dată bunicul și se închina înainte de a intra cu coasa în lanul de grîu sau cînd pornea prima brazdă cu plugul ; și toate astea dintr-un adînc respect pentru glie.

I-a fost dat omului de la țară să cunoască mirajul marelor orașe, dar timpul s-a răsucit în sine și lucrurile tot mai mult se reîntorc la vechiul făgaș al dreptului pămîntului românesc la mitologia toamnei.

Acum, în noua revoluție agrară, se pune tot mai hotărît problema omului cu o înaltă pregătire, cu o mai mare responsabilitate. „Noua revoluție agrară, spunea secretarul general al partidului, presupune nu numai o revoluție în domeniul producției agricole ca atare ; ea presupune o revoluție în felul de muncă, de gîndire, de acțiune al oamenilor ! Revoluția agrară, ca și în alte domenii, nu se poate realiza fără oameni cu o înaltă conștiință revoluționară, cu un spirit revoluționar, cu atitudine nouă față de muncă, cu oameni care înțeleg că tot ceea ce se realizează în țară constituie o necesitate pentru dezvoltarea generală a patriei..."

În condițiile modernizării agriculturii nu se pot obține recolte mari în afara aplicării celor mai noi cuceriri ale științei. Așa se face că ingineri, cercetători în domeniul agriculturii, mecanizatori se reîntorc, fie chiar și la a doua generație, în satele lor, rămînînd, în adîncul ființei, tot țărani. Oameni cu carte, cu profesii exacte, dar tot țărani veniți să lucreze pămîntul.

Pentru că sufletul și demnitatea noastră, emblema nobleții noastre a fost și rămîne pămîntul românesc.

Gabriel Iuga

Deschizător de drumuri

Se împlinesc, în curînd, o sută de ani de la moartea unuia dintre cei mai autentici învățați și îndrumători dintre toți pe care i-am avut în tot secolul al XIX-lea, fără îndoială cel mai mare dintre ardeleni, căruia George Coșbuc i-a dedicat o frumoasă poezie ce avea să fie publicată în ziarul sibian „Tribuna", la numai trei zile după moarte.

Prin marea cuprindere a cunoștințelor de care a dat dovadă, prin mulțimea preocupărilor pe care le-a avut, că și prin ideile pe care le-a minuit, cu pricepere și talent, el este singurul cărturar, în epoca respectivă, care poate fi opus, ca valoare, lui B.P. Hasdeu, comparabil cu Dimitrie Cantemir, cu Samoil Micu și cu Nicolae Iorga.

Născut în comuna Pănade, lîngă Blaj, și-a legat viața întreagă de orășelul de la îmbinarea celor două Tîrnave. Prin activitatea sa prodigioasă, desfășurată, în întregime, acolo, Timotei Cipariu a contribuit la creșterea „micii Rome", întocmai ca marii lui înaintași, creatorii Școlii Ardelene. Acolo a învățat, punîndu-și, de la început, în uimire, magiștrii și acolo a funcționat ca profesor, pînă la sfîrșitul vieții, în 3 septembrie 1887.

A fost, viața lui întreagă, un învățăcel, stăpînit de o curiozitate științifică puțin obișnuită și de o mare putere de asimilare. Fără să beneficieze de vreo specializare, în străinătate, a reușit să-și însușească, numai prin mijloacele pe care i le punea la dispoziție Blajul, cunoașterea principalelor limbi de cultură, din lume : **greaca, latina, ebraica, araba, franceza, germana, engleza, spaniola** la care se mai adăugau siriana, italiana, maghiara, ca să nu mai pomenim de altele cîteva, pe care chiar dacă nu le stăpînea în toată puterea cuvîntului, le putea utiliza.

Ca profesor, la școlile din Blaj, nu era unul obișnuit. Sarcinile lui nu se mărgineau la obli-

Gavril Istrate

Continuare în pag. a 5-a

Lumina școlii

Toamna, toamna sfielnică, șovăielnică și care este înainte de toate a copiilor, lumina școlii strălucește așa cum septembrie strălucește în frunze și-n poame. E-o toamnă încă începătoare și își presară semnele suave peste tot. E albastrul limpede de septembrie, e mireasma amăruiască a frunzelor de plop și mai ales foșnitoarea pregătire a școlărimii. De la bobocul încîntat de abecedar, urmărind cu ochii dilatați muntele de creioane, caiete și radiere ca pe-o adevărată comoară, la liceanul încercîndu-și uniforma, la studentul ultimului an, cu gîndul la lucrarea de diplomă și la repartiție.

Țara întreagă e cu inima și cu sufletul prinsă de această intrare pe porțile școlii care înseamnă încredere în viitor, grijă pentru viitor, investiție reală, importantă, sigură și... sublimă. Investiție pentru copiii noștri, pentru mințile lor, pentru spirala aceasta minunată și simplă care este a devenirii.

Septembrie e luna cea mai tandră. Stau, uimită și-nfiorată, așteptînd să se-mplinească miracolul toamnei, să se săvîrșească dulcea ei lucrare. Toamna mă prinde la Năsăud, orașul poleit cu frunze, din umbroasa îmbrățișare a munților. E un omagiu de suflet adus școlii românești, aceea care a luminat prin vreme ființa poporului român. Cu gîndul la acele neștiute școli obștești și la sătenii care întrețineau cu mari jertfe materiale învățătorii și dascălii care aduceau lumina cărții în mințile copiilor. Cu gîndul la

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag a 3-a

ATITUDINI

Literatura pentru copii

„De ce scrieți literatură pentru copii ?" această primă întrebare din cadrul recentei anchete lansată de revista „Luceafărul" are caracterul unei pietre filosofale greu de extras din sterilul cotropitor. Cu alte cuvinte, careva aruncă o piatră în baltă și n-o mai pot scoate cei șapte înțelepți. De fapt, ca în mai toate cazurile interogative, răspunsul e circumscris enunțului însuși al întrebării, fiind evident aspectul ludic al scrisului odată cu elaborarea oricărui alfabet, exercițiu reciclat cu fiecare generație în clipa alfabetizării. Obiceiul „incifrării" sunetelor și imaginea grafizată a „cuvintelor" constituie **jocul primordial** catalizator al relațiilor umane, concretizarea simbolică a unui „mesagiu" și instaurarea unei **memorii universale,** tezaurizată în arhiva bibliotecii, după **modelul genetic** al naturii, constituind cea de a „doua natură" sinonimă actului creator în sensul aristotelian. De aceea, aparent simplă, întrebarea le-a stîrnit unora efuzii lirice, preferînd răspunsul patetic și evocator al „trecerii" prin vîrsta copilăriei și al „etapelor" succesive acestei vîrste, pînă la cea senorială, care-l sensibilizase profund chiar pe Victor Hugo, elaborînd o „artă de a fi bunic".

Alții au recurs la speculații asupra expresiei „pentru copii", afirmînd că asemenea literatură îngrădită nu există, sau n-ar trebui delimitată, în sensul elaborării ei calitative. Au existat și voci megalomane, revendicînd un regim scriitoricesc preferențial, propensînd dificultatea „majoră", a creativității în „registrul" infanțial. Alții s-au plîns de **insensibilitatea criticii,** pretinzînd în schimb chiar una „specializată" !

Firește că fiecare aserțiune, mai umilă sau mai hiperbolică, poartă în sine cîte un miez de adevăr, dispersînd discuția. **În fond,** legea care operează în acest spațiu e tot aceea a clasicului „mimesis". Întoarcerea scriitorului spre origini, redescoperind de fiecare dată lettrismul și mirajul alfabetului, este elogiul imperios al literaturii primordiale, în care mai întîi folcloric a apărut **cîntecul de leagăn.** Încă dinaintea baladei sau epopeii ! Reverber propulsat multiplu în sistemul de oglinzi ale privirilor mamei și pruncului, literatura s-a născut odată cu primul gîngurit. Ea rămîne, deci, datorie primordială.

N-aș vrea să se creadă că, debitînd generalități, escamotez particularitatea întrebării, în ceea ce mă privește. Am mai împărtășit, cu altă ocazie, șansa copilăriei mele ca, după cîntecul de leagăn matern, să deprind, cu totul pretimpuriu, tainele abecedarului, iar la vîrsta primei școlarități, sub zodia benefică a lui Moș Nae (Nicolae Batzaria) să-mi public primele desene, proze și poezii, rebusuri, șarade și cuvinte încrucișate.

Tudor George

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚE

Meșterii cei mari

Stăpînă a unei științe a scrisului care lipsește chiar unor maeștri, Eliana Popovici vine în literatură cu un „roman istoric" cu un titlu neutru : **Cinstiți meșteri mari,** parcă anume inventat să treacă nebăgat în seamă. Stratagema modestiei nu i-a reușit, pentru că noi am citit cartea cu delicii de natură lingvistică.

Despre epoca lui Constantin Brâncoveanu s-au mai scris opuri și pagini memorabile, atît în literatura istorică propriu-zisă cît și în cea beletristică. Despre Domnul însuși a scris Ioan Alexandru poeme înălțătoare.

Eliana Popovici pune stăpînire pe un teritoriu mai animat decît ne-am putea închipui, anume, pe ceea ce a marcat natura epocii lui Brâncoveanu prin excelență : universul artistic. Din colbul drumurilor care leagă oameni de oameni și țară de țară, autoarea, în setea sa de ficțiune, inventează un personaj care se sustrage unei caracterizări la îndemînă, pentru că, dincolo de firescul unei vieți modeste, oneste și programatic ascunse de ochii lumii, acest om, acest artist numit Simion, poartă pretutindeni cu sine geniul proverbialei bunecuviințe a poporului nostru. El nu se laudă, nu pizmuiește, nu vrea să parvină, ci-și privește talentul sau măiestria ca pe un dat natural ferit de orice ostentație dar conștient de valoarea virtuților sale. Simion, nume al unuia din nenumăratii meșteri de la sfîrșitul evului de mijloc, este personajul care înțelege și de aceea are știința

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION SLAVICI: «Opere» vol. XIV

Posteritatea operei lui Ion Slavici nu este dintre cele mai fericite. Deși G. Călinescu a zis că, murind, Slavici a izbăvit opera de om, care era un sucit, izbăvirea se pare că n-a fost intreagă. Din scrierile lui Slavici au continuat să circule doar citeva nuvele, iar critica l-a ignorat energic. Prietenul de idei, de literatură și de gazetărie al lui Eminescu, abia a găsit doi critici care să-i dedice pagini nimerite față de valoarea prozei lui, dar și aceștia au trecut cu buretele peste alte scrieri ale lui Slavici. La patruzeci de ani de la moartea lui (1965) apare o primă monografie care îmbrățișează intreaga activitate a scriitorului, **Ion Slavici** de Pompiliu Marcea, fiind urmată în 1968 de **Ion Slavici și lumea prin care a trecut** și în 1970 de **Opera lui Slavici**, ambele de Dumitru Vatamaniuc. Un alt **Ion Slavici**, mai ales o analiză a operei, ridică pe structura monografiilor anterioare Magdalena Popescu (1977). Față de anvergura activității culturale și a operei literare a scriitorului Ion Slavici, această bibliografie este abia un inceput.

După inițiative editoriale mai vechi, care s-au rezumat la a tipări nuvelistica scriitorului, prima incercare de a intocmi o ediție de **Opere — Ion Slavici** datează din 1967, cînd apare **Ion Slavici, Opere**, sub ingrijirea unui colectiv, prefață D. Vatamaniuc, I. Editura pentru literatură, București. In douăzeci de ani, seria de **Opere — Ion Slavici**, a ajuns la volumul XIV, de **scrieri istorice, etnografice, sociale, economice (din periodice)**, text ales și stabilit de C. Mohanu, note și indici de D. Vatamaniuc. Prefața lui D. Vatamaniuc fixează destinul ingrat al scriitorului și operei lui, subliniind că nici măcar N. Iorga și G. Călinescu, care au tratat proza lui Ion Slavici la adevărata ei valoare, nu au acordat atenție celorlalte contribuții ale scriitorului, contribuind astfel la impresia lipsei lor de valoare. „Slavici a intrat în conștiința publică prin opera sa literară. Coroana, oricît de frumoasă, nu reprezintă totuși copacul. Cercetările din ultima vreme par să o fi recunoscut, scrie D. Vatamaniuc, și se intreprind investigații și în alte sectoare ale activității lui Slavici. O orientare nouă incepe să se afirme, și ea merge spre cercetarea intregii sale activități. Rămine de făcut cel mai mult tocmai în această direcție". (p. IX, I). Intenția este a unei restituiri intregi și a unui act de justiție culturală și literară. Sub acest semn incepe să apară seria de **Opere — Ion Slavici**, ajunsă după două decenii la volumul al XIV-lea.

Primul volum reproduce cele două volume antume de **Povești** ale scriitorului, volumele II, III, IV, V, reproducînd sirul de volume de nuvele incepute încă din timpul vieții autorului. Cu volumul V (Ed. Minerva, 1971), text stabilit de Teofil Teaha și selecție și note de D. Vatamaniuc, incepe tipărirea prozelor din reviste. Volumul VI, 1972, introduce în fluxul operei lui Slavici, dramaturgia acestuia rămasă în reviste sau în manuscris. Volumul e ingrijit de Ion Dodu Bălan, cel care a alcătuit și prima culegere de **Teatru** a prozatorului în 1963, unde tipărea și drama inedită **Bogdan Vodă**. Cu volumele V și VI al seriei de **Opere** intrăm în perimetrul neglijat sau necunoscut al operei lui Slavici. Dacă volumul VII cuprinde romanele **Mara, Din bătrîni**, următorul, VIII, 1976 (text de C. Mohanu, note de D. Vatamaniuc), aduce, pe lîngă romanele **Din două lumi** și **Cel din urmă armaș**, tipărite de autor în volume, și o recoltă de alcătuiri epice ca și necunoscute cititorului de azi. Rubrica din periodice include romanele : **Corbei** : (apărut în **Tribuna**, 1906—1907) și **Din păcat în păcat, Adevărul literar și artistic**, 1924), după cum și povestirile **Revoluția din Pirlești, Roman tragodie în cinci părți, (Gura satului**, 1873) și **Vintură țară**, narațiune istorică **(Revista copiilor și a tinerimii**, 1922—'23). Nu este deplasat să spunem că în bună măsură cele opt volume de proză ale seriei de **Opere — Slavici** ne înfățișează un scriitor cunoscut pe jumătate. Pe lîngă nuvelele de mare intindere și valoare, ca **Moara cu noroc, Pădureanca, Budulea Taichii**, seria de opere ne propune și altele, cu o tematică complet inedită și fără echivalent literar la apariție : **Nuța și Prințesa**, cel puțin. Ideea monotoniei epice la Slavici este contrazisă de foarte multe pagini ale acestei, serii de **Opere**, unde Slavici incearcă și alte modalități literare decît cele din **Moara cu noroc**, sau **Budulea Taichii**. Alcătuitorii ediției ne oferă un Slavici nou ca registru tematic și stilistic, o imagine marcantă a societății românești din jurul lui 1900 în viziunea scriitorului. Cu alte cuvinte, seria de **Opere** își face datoria de a ne înfățișa pe autor în toate posturile sale artistice.

Cele 14 volume Slavici apărute pînă acum sînt și o demonstrație a superiorității ei de concepție. Cunoscut numai ca nuvelist, parțial ca romancier, Slavici este de această dată înfățișat intr-o perspectivă a intregului. Edițiilor rezumative, fatalmente obturante de pînă acum, li se opune o ediție călăuzită de ideea intregului. Iar intregul Slavici este un Slavici rezultat din cercetarea istoriografică. Prefața lui D. Vatamaniuc din 1967 vorbea despre acest intreg, semnalind orbirile celor mai binevoitori dintre exegeții prozatorului. Prefața reprezintă expresia concentrată a biografiei lui Slavici apărută în 1967, dezvoltată și în **Opera lui Slavici** din 1970. Ediția nu crește în intîmplare ci cu conștiința „copacului" intreg, nu numai a „coroanei" lui. Gestul istoricului literar premerge pe cel al editorului, în cazul nostru intrunit în aceeași persoană, D. Vatamaniuc. Fatalmente, ediția de **Opere — Slavici** exprimă punctul de vedere al istoricului literar, iar, caracterul revelator al acestei intreprinderi editoriale este girat de concepția cercetării și a rezultatelor ei monografice.

Cercetările și monografiile au limpezit căile ediției. Dimensiunile reale ale lui Ion Slavici ies cîștigate din acest travaliu combinat. Ediția Slavici, care devine de la volum la volum o ediție mai puțin colectivă, fiind de fapt o ediție a doi colaboratori : C. Mohanu și D. Vatamaniuc, este demnă de respect pentru faptul că nu lasă pe dinafară elementele expresive ale activității acestuia. Obiceiul multor editori de a lepăda ca neinteresante scrierile de altă factură decît strict ficțională și beletristică ale autorilor români nu funcționează în acest caz. Slavici incepe să ni se înfățișeze de la volum la volum nu numai ca un scriitor de povestiri, de nuvele, de romane, profund și laborios, ci și ca un om care și-a trăit intens epoca, a meditat asupra ei, a intervenit în dezbaterea publică pentru a-și spune cuvîntul în cele mai importante probleme ale epocii. Slavici a fost memorialist și gazetar, autor de manuale și de scrieri pedagogice. Travaliul său este imens și incredibil. Iar concepția și direcția articolelor și manualelor lui de cel mai mare interes pentru noi cei de astăzi.

Volumul IX stringe la un loc memorialistica din volume și din presă, toate acele articole, unele rămase în manuscris care definesc chipul epocii, relațiile lui Ion Slavici cu oamenii vremii sale. Este și aceasta o premieră. Mai ales de aici inainte inaintăm intr-un teren necunoscut. Volumul X colectează din presă nenumărate studii și articole literare și culturale, recenzii și cronici, studii și articole despre limbă și stil, biografii și portrete. Sînt texte decisive pentru cunoașterea epocii, nu numai pentru că oferă informații despre ea, ci și pentru faptul că au influențat-o. Slavici a fost un intelectual de prestigiu, iar cuvîntul lui era prețuit de contemporani. Diversitatea preocupărilor, justețea punctului de vedere rămîn și astăzi impresionante. Ion Slavici gazetarul este la fel de mare ca marii gazetari ai epocii sale. Volumul XIII ne prezintă **Scrieri social-politice, istorice, etnografice**, mai exact spus **Ardealul, studiu istoric, Românii din regatul ungar și politica maghiară, Românii din Ardeal, Tribuna și tribuniștii, Românii de peste Carpați, Românii din Ungaria, Transilvania și Bucovina**, adică studii apărute între 1880 și 1911, din perioada tribunistă a scriitorului și de după aceea, din care se desprind figura și importanța istoricului Slavici.

Reputația de manual a scriitorului, condiția lui de clasic al prozei românești a îngropat pentru posteritate aceste scrieri. A contribuit la această uitare și poziția specială a scriitorului in participarea României la primul război mondial, după cum și prejudecata că istoric este numai cel ce se intitulează astfel și scrie istorie. Ion Slavici satisface exigențele cerute omului de știință, iar studiile sale sociale și istorice merită o audiență la fel de mare ca aceea a nuvelistului lui. Volumul XIV continuă tipărirea de **Scrieri istorice, etnografice, sociale, economice**, dar de această dată **din periodice**. Sînt astfel pentru prima oară reeditate **Studii asupra maghiarilor, Crișenii noștri, Epoca fanarioților**, după cum și numeroase articole ocazionale, polemice, recapitulative. Incă o dată impune alci suprafața informației, soliditatea ei, claritatea expunerii, cristalizarea concepției scriitorului asupra raporturilor româno-ungare și rostului românilor în geografia europeană. Sînt aici pagini fără precedent și fără urmași în dezbaterea problemelor abordate.

Slavici are un singur echivalent în epocă ca orizont, orientare, aspirații. Acesta este Eminescu, de al cărui spirit istoric și politic Slavici este atins, și în strînsă legătură cu acesta pot fi înțelese inițiativele sociologice și istoriografice ale lui Slavici, lucru pe care D. Vatamaniuc ține să-l sublinieze mereu în notele sale. Producția istorică a lui Slavici este congeneră celei eminesciene, ale cărei idei le reprezintă în cele mai multe cazuri, și de care a fost inspirată după mai multe semne. Restituirea aceasta nu privește, deci, numai personalitatea lui Slavici și vremea acestuia, ci și pe aceea a lui Eminescu. Numeroase articole indică, de altfel, un laborator comun de lucru pe terenul istoriei politice a românilor și aceste volume de gazetărie ale lui Slavici sînt încă un argument că, în corpul **Junimii**, Eminescu a alcătuit cu Creangă, dar, mai ales, cu Slavici o alianță ideologică militantă de mare anvergură. Mărturia cea mai convingătoare o depun volumele XIII și XIV, laborios intocmite de C. Mohanu și D. Vatamaniuc, care pun într-o ediție de aspect definitiv numeroasele pagini ieșite din pana lui Slavici și complet uitate. Deși ediția este încă departe de a epuiza universul scrierilor lui Slavici, activitatea acestuia este de mari dimensiuni, comparabilă cu a lui Eminescu. Cu atît mai mult restituirea se cuvine să fie mai atentă cu materia ei, cu ordinea și cu substanța acesteia. Ediția vădește salturi de cronologie nemotivate, iar în volumul XIV pe distanța a 190 de pagini am numărat treizeci de croșete cu puncte de suspensie. Lacunele cronologice, — sînt scrieri de Slavici care n-au apărut la locul lor pe cît poate fi determinat în actuala succesiune — și lacunele de text afectează ideea intregului Slavici. Deși cu un ritm lent, seria de **Opere — Slavici**, continuată de C. Mohanu și D. Vatamaniuc, și dusă pînă la al XIV-lea volum se profilează ca un eveniment cultural și literar de proporții nesemnalat ca atare. Nedreptățitului Slavici această ediție îi oferă temeiul unei drepte judecăți.

M. Ungheanu

GEORGE ȚĂRNEA: «Cartea Clara»

Apărut în condiții grafice de excepție și cu un sumar bogat, volumul „Cartea Clara" oferă imaginea la zi a liricii lui George Țărnea, cele patru ample cicluri care structurează materia volumului relevă un registru variat nu însă eclectic, poemele purtînd amprenta unui stil recognoscibil. Autorul este un „Ianus bifrons" a cărui jumătate de ființă se consumă elegiac în stări melancolice, intimiste iar cealaltă jumătate se implică în marile evenimente ale epocii cu patosul conștiinței angajate. Fără îndoială poezia lui George Țărnea exprimă polaritatea romantică a trăirilor, de aici și tensiunea discursului în care elementul caracteristic este oximoronul. Romantică este și gesticulația amplă, dezinvoltura expresiei stînd sub semnul unui retorism asumat ca metodă, poezia autorului — ca și cea păunesciană cu care se inrudește tipologic — are spectaculozitate, este, cu alte cuvinte, „scenică" pretindu-se (ceea ce se și intîmplă frecvent) la recitarea în public, efectul versurilor se datorează metaforelor percutante, unui anume soi de franchețe expresivă : „Poetul bate cîmpii cu candoare. / Fără să-i pese — între două vieți / Că teritoriul singelui îl doare / Stigmatizat cu zilnice săgeți // Pindarii viei nici nu-l iau în seamă / Cînd fură vis din cerul dezlegat / Știindu-l vesnic torturat de teamă / Că s-ar putea să moară prea bogat // Poetul vine singur la tăiere / În abatorul formelor de stil / Și drept favoare ultimă nu cere / Decît un prinz cu bragă și pistil // El are paradis de turtă dulce / cu porțile deschise tuturor / Care mai vor iubirile să-și culce / Sub baldachinul unui tragic nor". Autorul excelează pe linia poeziei erotice, amintirea primelor iubiri, sentimentul degradării emoțiilor pure, melancolia generată de curgerea ireversibilă a timpului configurează un spațiu elegiac în care însă afectivitatea e supusă mereu unei atente rigori expresive, poemele devin astfel „elegii lucide" conținînd o undă de glacialitate care potențează dramatismul confesiunii : „E toamnă, Clara, și e brumă-n lună, / Și-ai incetat de mult să mă asculți / Și nici adîncul mării nu mai sună / Sub mingîierea pașilor desculți. // Preocupați de tot ce mai sporește / Cu o secundă smulgerea din noi / Lăsăm iubirea-n urmă și, firește / Închidem marea sub genunchii goi // Sub cerul desfrunzit de stele coapte / În lipsa ta pe cine să mai strig, / Și cărei mări să-i mai închid o noapte / E toamnă, Clara, și în soare-i frig". Cu siguranță poetul este un stilist (de altfel unul din poeme se și intitulează „Balada formelor de stil") cu toate acestea însă pulsația afectivă nu e anulată de virtuozitățile tehnice, în cele mai bune poeme ale sale George Țărnea realizează un fericit echilibru între geometria prozodică și tensiunea trăirii : „Într-un modest potir din sticlă mată / Clădisești o corolă de ciulini / Și cînd soseam cu viața sugrumată / Găseai mereu un gest să mă alini // Era și cald, și frig, de bună seamă, / Sub fildeșul tavanului prea scund / Dar cum te dezbrăcai de-ntreaga teamă / Nu mai puteam de mine să te-ascund // Își coborau tăcerile-n albastru, / Prin noaptea noastră, neumblate căi / Și-n clipa infloririi cite-un astru / Se înălța spre cer din ochii tăi // Și-atunci erai frumoasă ca un nume / Pe care nimănui nu-l hărăzești / Și n-aș fi vrut pentru nimic în lume / Dintre ciulinii albi să te trezești". Imaginile hiperbolice și visătoria romantică sînt contrabalansate de limbajul concret, uneori caustic și de neologismele (poate prea abundente) care „aspresc" substanța lirică evitînd căderea în melodramă, dar dîncolo de tandrețea glacială afișată („Aș face să-nflorească pe sub ghețuri / de dragul tău un lac cu nuferi mulți") se simte forța unei poezii vitaliste mai ales atunci cînd expresia devine eruptivă ca în această declarație patetică : „Parcă-mi vine să rup zgarda fină, de piele, / Și să urlu în voie, ca fratele lup, / Despre viața-nchinată iubitelor mele / Cu prea triste-ntîmplări tatuate pe trup". Cititorul volumului „Cartea Clara" descoperă cu surprindere, printre poemele sobre, scrise cu forța bărbătească a expresiei, și cîteva secvențe feerice aparținînd imaginarului infantil în care spiritul ludic și ironia se combină fermecător, emoția este aici caligrafiată arghezian : „Era o iarnă cu miros de mere / Și-un brad ca o mireasă în papuci / Gătit de noi cu stele efemere / Cu valuri de beteală și cu nuci // Și nu puteam gîndi decît la bine / Privind printre lumini ca-ntr-un izvor // Cum picura din ceara de albine / Subțire fir de lacrimi pe covor." Descoperim aici o autentică vocație pe linia „poeticii morfologice" (vocație pe care am dori-o mai insistent speculată de autor) versurile dovedesc migăloasa artă de bijutier cu care sînt lucrate cuvintele, iată un poem în care efectul vine din valorificarea parfumului balcanic al limbii, amintind de universul „Florilor de mucigai" dar și de „Isarlîk"-ul barbian : „Din care hău de zare și-n ce chip / Ți se aprinde carnea de nisip ? / Cui te asezi în somn la căpătîi / Cu plăsmuirea visului din-tîi ? / Ce palme străvezii de zei hapsîni / Ți se-mpreună noaptea peste sîni ? / Cui te grăbești mereu să tot răsari / Țesută-n firfirici și-n icosari ?".

O latură definitorie a lirismului lui George Țărnea, reflectată substanțial și în volumul de față, este poezia militantă a cărei problematică vizează raportul dintre valorile morale și civilizația modernă. Civicul parabolizat ia forme protestatare, numeroase poeme cu mesaj antirăzboinic devin manifeste lirice în care poetul acuză iresponsabilitatea celor care „își tot adună iarna, pas cu pas / ghețari orgolioși de dinamită" sporind pericolul unui cataclism planetar. Militarizarea e proiectată în infernale scenarii alegorice cu valoare de rechizitoriu („Zăpezi abandonate sub senile / Cu albul cel mai pur ca un afront. / Zăpezi-fecioare și zăpezi-senile / Metodic mocirlite-n pași de front"), versurile au tonul incandescent polemic al pamfletului, glasul autorului e o severă chemare la luciditate a conștiinței umane : „Sub clopotul clepsidrelor inerte / Se desfășoară-n lume convorbiri. / Tot mai formale-n fond și mai alerte / Despre zăpadă, arme și iubiri // Raportul dintre ură și candoare / De multă vreme trece-n plan secund, / Și dintr-o greu de înțeles pudoare, / Zarafii nemuririi se ascund". Repudierea omenescului, a valorilor etice e ținta unor acuzații vehemente, imaginile înghețului apar frecvent în poezie sugerînd degradarea morală a ființei sub presiunea unei civilizații alienante în care, grație tehnicii „am inventat ninsori cu fulgi de plastic" dar soldații sînt „inevitabil programați să moară" pe fronturile absurde ale unei lumi în derivă. „S-ar mai păstra prin dragoste o șansă" spune autorul pledînd pentru o nobilă puritate morală, pledoarie pe care lirica sa o realizează în tulburătoarele poeme dedicate armoniei, frumuseții și plenitudinii sufletești : „Se umple geana zărilor cu grauri. / Știuleții sar din lan ca niște pești. / Și clăile de fin de pe coclauri / Păstrează urma verilor trupești. // Mai coborîm o treaptă spre grădină / Cuvintelor de miere și de duh / Cînd peste noi își freamătă lumină / Septembrie cu aur în văzduh".

Alexandru Horia

Iubirea de patrie

Urmare din pag. 1

flaut peste nemuriri, / Trecut-au peste trupul ei armate / Dar din cenușă renășteau iubiri /.../ Mi-e patria un gînd de libertate / Un neam de oameni dus spre nemuriri... / A fost o vreme cînd treceau armate ; / Azi este vremea marilor iubiri !"

In poezia Ecaterinei Antonescu din Pucioasa (Dîmbovița) sentimentul apartenenței la marea colectivitate a patriei, dar și identificarea poetului cu ea este redat în cuvinte simple, aidoma unei confesiuni : „Rămînem legați / De cîmpii, / De munți, / De drumurile cu pulberi / Ce au fost dintîi / Bătătorite de pașii noștri / Și gesturile — care rămîn —. / Unele amurguri / Asemeni vinurilor vechi. / Un cuvînt / Ca un pom înflorit, / Cu fluturi, cu stele, / Cu dragoste."

Implicați prin simțirea de gînd și de inimă în tot ceea ce năzuiește și împlinește poporul, în necontenita muncă a acestuia de propășire a patriei, rapsozii populari contemporani din România sînt — prin tot ceea ce creează —, cum bine și frumos spunea un poet „suflet în sufletul neamului lor", răspunzînd, astfel, marilor imperative ale celui de al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA UN ROMAN SOCIAL

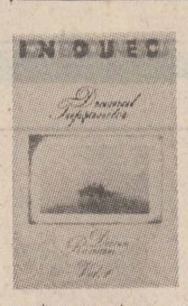

„Drumul Tupșanilor" (Ed. Dacia, 1987) de Ion Bodunescu, se adaugă unei creații îndeajuns de impunătoare cantitativ, cuprinzînd mai bine de cincisprezece volume, ilustrînd proza de înfățișare senzațională, „însemnările de călătorie" și mai multe contribuții de semnificație istoriografică, repartizate într-un ciclu („Diplomația românească în slujba Independenței") folositor, fără nici o îndoială atît pentru cercetarea unei teme cît și pentru cei care năzuiesc să se documenteze, asupra unui proces istoric, repede și bine. Adăugînd la aceasta o excelentă contribuție, deocamdată neinsoțită de alta pe măsură în istoriografia românească, aceea privitoare la „Flagelul terorismului internațional", avem imaginea unui autor dedicat în chip consecvent literaturii și istoriografiei.

Această producție recentă e însă de gen romanesc și arată că preocupările în direcție strict literară sînt, la Ion Bodunescu, coerente și cursive, alăturîndu-se cu inteligență acelora care privesc o istoriografie deopotrivă destinată popularizării și specialiștilor. „Drumul Tupșanilor" se arată a fi creație de maturitate și e fapt sigur că romancierul a pus în alcătuirea acestui roman, conceput sub forma unei fresce și în mai multe volume, o ambiție și un sentiment al definitivului. E, spre a completa aceste repezi impresii, o evoluție previzibilă căci numeroasele contribuții de felul „prozei scurte" au eliminat ceea ce era încă incertitudine și stil șovăitor, netezind astfel de concluzii de creație a căror infățișare nu putea să fie altfel decît romanescă.

Așadar, un ciclu de romane, ilustrat deocamdată cu numai două volume, masive și însumînd, amîndouă, aproape 800 de pagini : o creație unde s-ar putea detecta și o componentă biografică totuși neglijabilă din punctul de vedere al creației propriu-zice care face abstracție de astfel de precizări suplimentare. „Drumul Tupșanilor" e, totdeodată, un „roman de familie" și un „bildungsroman", valorificînd încă o dată mediul țărănesc într-un spirit care e al prozei românești realiste și tradiționale. Nimic nu e, în aceste pagini, pe deasupra seriei însă nici în afara ei și putem zice, fără a greși, că atunci cînd se va încheia, „Drumul Tupșanilor" ar putea să fie unul din romanele țărănești cu poziție estetică bine definită.

Nou e aci, într-o anumită măsură, mediul geografic, mai puțin valorificat în proza românească, interesată îndeobște de satele de cîmpie valahă și de acelea transilvănene, de podiș, cu adăogiri recente (urmînd pe Slavici, din „Moara cu noroc"), privind o cîmpie vestică, bănățeană (prezentă în proza lui I. M. Almășan, Teodor Bulza, I. J. Rovina), Ion Bodunescu a înfățișat un sat gorjenesc, de înfățișare inițial conservatoare (organizat, adică, în chip tradițional), aflat într-o regiune incertă din punct de vedere al reliefului, arătînd conjugări între cîmpie și deal. E un teritoriu definit spiritualiceste printr-o tradiție a insurgenței, locuit de de poporeni cu mentalitate moșnenească și pe care **spiritul pandur** (definit de Petre Pandrea) îl exprimă cel mai nimerit. Ion Bodunescu nu a pus un accent pe această dimensiune (deși ar fi fost, poate, mai bine) și nici nu a compus un roman etnografic, năzuința lui fiind aceea de a face roman social și de a înfățișa un proces istoric, pe care îl desfășurase, în chip romanesc, și Marin Preda, în „Moromeții". De altfel, tipologia „Moromeții" e prezentă aci atît cît trebuie totuși, și nu e supărătoare de vreme ce mediul este, și istoriceste și social, același și organizările sătești, muntenești, nu sînt diferite.

Acest sat gorjan, cu rînduială străveche, aproape de gentiliciu, mișcîndu-se după ritmuri care sînt ale sărbătorilor tradiționale, și modificat de o istorie care însemnează războaie, pauperizări, răzmerițe, e o imagine a unor fenomene care au și acelea un grad de generalitate : prozatorul a desfășurat „istoria mărunță" și a surprins nu fără inteligență, reverberația „istoriei mari" în aceste teritorii unde totul părea să se conserve de la inceputurile lumii și pînă în veac. O lume care trăiește organizată pe „neamuri" („neamul" Tupșanilor este unul dintre acestea), care e tinută pe loc prin reguli date de la moși, arătînd structură patriarhală, și care ajunge să fie primejduită de evenimente implacabile — aceasta e substanța romanescă și e în afara discuției că autorul s-a ținut la depărtare de excese și nu a făcut un roman social pur și simplu și nici unul etnografic, punînd atîta componentă senzațională cît era esteticește necesară și a găsit proporțiile nimerite între aceste elemente, de altfel esențiale într-un roman țărănesc. „Drumul Tupșanilor" (vol. I—II) deschide un ciclu romanesc apt să definească un romancier a cărui maturitate este indiscutabilă.

Artur Silvestri

*) **Ion Bodunescu : „Drumul Tupșanilor", Editura „Dacia", 1987.**

GALA UMORULUI LITERAR ȘI ARTISTIC

● Gala umorului literar și artistic **(ediția I) va avea loc la Bușteni, între 18—24 octombrie a.c., în organizarea Uniunii Scriitorilor, împreună cu Consiliul Popular al orașului Bușteni, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Prahova, Oficiul județean de turism Prahova, Complexul turistic pentru tineret Bușteni.**

In cadrul manifestării : un concurs al brigăzilor artistice, grupurilor satirice, formațiilor de pantomimă, interpreților individuali, echipelor de teatru nescris, spectacolelor de estradă (amatori) ; un concurs de scenarii și comentarii ale filmelor de scurt metraj (filme de ficțiune, documentare și reportaje spirituale, desene animate, pelicule realizate în cinecluburi, filme ale studenților în arta cinematografică, alte producții) ; un concurs de literatură satirică și umoristică (proză scurtă, epigrame, fabule, cuplete, scenete, skeciuri, monologuri) deschis tuturor creatorilor.

Cei ce doresc să participe la competiții pot să se inscrie (sau să trimită lucrările) pînă la 5 octombrie, la Oficiul județean de turism Prahova (Sinaia, Bulevardul Carpați nr. 19, telefon (973) 1 47 51/453 sau la O.J.T. Prahova, Agenția Bușteni, bulevardul Libertății nr. 135, telefon (973) 2 00 27).

NOTE ● ATITUDINI ● NOTE ● ATITUDINI ● NOTE

Lăsați cuvintele în pace !

■ In cadrul emisiunii dedicate satelor, duminica trecută (programul I, orele 8—9,30), un profesor, nu am reținut din ce localitate, propunea să se schimbe numele unor localități care ar fi, chipurile, desuete astăzi. Astfel de propuneri au mai fost făcute, acum treizeci de ani. In unele cazuri s-a trecut la fapte. Astfel, în județul meu, Alba, a fost schimbat numele unui sat străvechi, Beșinău în Secășel. S-a acuzat, de ignoranți, o anume tentă... indezirabilă. Numai că numele satului venea de la acela al unei vechi populații — besii — și și-a păstrat, cumva în chip obscur, sensul vechi, de vreme ce locuitorii din satele înconjurătoare, intre care și Henigul meu, nu simțeau nevoia să facă aluzii futile la adresa toponimului și localnicilor.

Profesorul respectiv, căruia nu i-am reținut nici numele, cerea, bunăoară, să se schimbe numele localității Coțofenii de sus. Nu știu de unde vine acest nume. Pentru istorici, lingviști, etnografi, juriști etc. el ar putea să aibă un tîlc. Și sigur că are. Ștefan a fost și a rămas ca atare în sufletele românești „Cel Mare", cu toate, că, așa cum constată obiectiv cronicarul, „era mic de stat", Mihai — întregitorul, pentru o clipă, a unirii românilor din toate părțile de pămînt locuite de ei, a rămas „Viteazul" și așa mai departe. Cuvintele perpetuează sensuri și semnificații pe care numai analize coerente le pot descifra. Nu ne putem lua după ureche ca lăuturul pentru care notele de pe portative sînt niște hieroglife păcătoase (pentru că nu le cunoaște !).

In amplul și documentatul tratat **Emigrări românești din Transilvania în secolele XII—XX** autorul lui, Ștefan Meteș, inregistrează, ca să dau un singur exemplu, zeci de localități cu denumirea Ungureni (Ungurei etc.) în Moldova, Muntenia și Oltenia — aducînd, astfel, un solid argument toponimic asupra unei complexe realități istorice care a însemnat un viu și necontenit schimb de grai și poporații între toate provinciile românești pe deasupra tuturor piedicilor puse de evenimentele pînă la urmă, efemere, ale unei dezvoltări normale a poporului care a locuit din străvechime lanțul Carpaților pe amîndouă versantele. In paranteză fie spus — eu nu sînt istoric de profesiune — cartea savantului Ștefan Meteș demonstrează că în Transilvania populația românească încă din secolul al XIII-lea din felurite motive și constrîngeri a trecut spre celelalte pămînturi, tot ale românilor, și că nu românii sud-dunăreni au „emigrat" în acest arc carpatic, atît de exact și frumos descris de Bălcescu, cu toate că — **sine ira et studio** — fenomenul s-a petrecut și într-acest chip. Sadoveanu, într-o neindestul de invocată demonstrație, cerea ca opera lui Creangă (prin strămoși — ardelean) să nu mai poarte, de apendice, glosarul pentru că... bihorenii îi înțeleg toate cuvintele. Aș mai putea aduce date-argumente dar spațiul acestei tablete mă determină să le reiau și alteori.

Dar ce mi s-a părut grav în opinia profesorului — căruia, cum recunosc, nu i-am reținut nici numele și nici localitatea în care profesează — este că realizatorul emisiunii în cauză îi dă „dreptate". Este vorba despre Gheorghe Verman, pe care l-am urmărit și stimat ani la la rînd, pe cînd, n-am alt cuvînt la îndemînă, **realiza** emisiunea „Ora satelor" la televiziune, — corectă, aplicată, sobră, cu „eșantioane" de toate felurile și cu o bună selecție de cîntec autentic popular — mai ales doine din diferitele și aceleași părți rezonante românești. Acum, dumisale, opinia profesorului i se pare „intemeiată". Și, ca atare, o propune „forurilor superioare". De data asta, stimate Gheorghe Verman, cred că nu e bine. Iată, mai acuma-s cîțiva ani, o tovarășă cerea să se schimbe numele localității Flăminzi, pe motivul că astăzi — și asta n-o contestă nimeni — satul duce o viață prosperă. Dar numele acestui sat, Flăminzi, dă tocmai una din **cauzele** răscoalei de la 1907, cînd istorici, diplomați, parlamentari, scriitori și artiști de toate felurile căutau — fiecare în specificul branșei lor — să-i afle cauzele și poate că doar un scriitor — Liviu Rebreanu — a numit adevăratele evenimente tragice care s-au petrecut atunci ca singurul „război civil" din intreaga istorie a românilor cînd soldat în termen a fost silit să tragă în părinții și moșii lui. Și, la judecata, mai aspră, peste timp, cam așa a și fost, marele romancier a izbutit prin romanul său **Răscoala**, unul din cele mai simfonice romane ale secolului al XX-lea din Europa.

Și-apoi, stimate profesore, căruia nu ți-am reținut nici numele și nici localitatea din care te tragi sau în care profesezi, ce ne facem cu celebrele versuri argheziene din „1907 — peizaje" : „In anii nouă sute șapte, / S-a ridicat spre cer, din Hodivoaia, / Și din Flăminzi, și Stănileștii, văpaia" ?

Gheorghe Suciu

■ **Despre N. Iorga. Magazin**, 11 iulie a.c., p. 7 : „La Biblioteca Academiei R.S.R., un fișier intreg este rezervat scrierilor lui Nicolae Iorga. Dacă cineva ar vrea să transcrie numai **titlurile** lucrărilor marelui învățat român ar avea nevoie de multe zile și nopți de muncă. Iar Nicolae Iorga a scris — să nu uităm ! nu numai titlurile, ci și lucrările..." Observația îi aparține lui Alex. Ștefănescu. La B.A.R. nu există un „fișier intreg" Iorga. La fișierul de cărți sînt șase sertare Iorga, trei cu opera scriitorului clasată în ordine cronologică și alte trei cu aceeași operă clasată alfabetic. In această venerabilă instituție nu se poate „munci" noaptea : cine vrea să transcrie titlurile lucrărilor lui Iorga poate consulta, zi-noapte, bibliografia lui Barbu Theodorescu (are și cotele lucrărilor respective în topografia B.A.R.). Dacă cineva nu ne crede, îi dăm adresa bibliotecii și-i explicăm cum se ajunge acolo (este o pădurice cu oarecare hățișuri pînă la intrare). Dar fără iluzii : N. Iorga a mai scris și ziare (uneori, numere intregi), și reviste, are și o imensă colecție de corespondență, și o arhivă de toată frumusețea, și prefețe la cărțile altora, și contribuții la lucrări colective de istoriografie fundamentale, etc. : bibliografia acestora nu este încă făcută, încît... Mai simplu ar fi să începem să-l citim pe Iorga, cronologic sau alfabetic, o cale sigură de a nu-l uita.

Nicolae Georgescu

LITERATURA, TINERETUL, ȘCOALA

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

A redeveni „elev“

Cunoașterea patrimoniului literar național constituie unul dintre cele mai profunde acte de patriotism, piatră unghiulară a formativității umane, pe care școala este datoare s-o pună la temelia educației umaniste a tinerelor generații. Însă nu-i suficient să afirmi un astfel de deziderat, mai trebuie să-l și traduci într-un **mod de a fi în lume** al tineretului receptor de literatură. Aceasta e misia generoasă, dar de o complexitate deosebită, a profesorului de limba și literatura română. Probabil, ne aflăm în fața profesiunii cu cele mai diverse și nebănuite implicații, presupunînd, într-un fel, un **om total**, care nu se poate mărgini doar la domeniul strict al literaturii, căci literatura însăși este, într-un anume sens, o **summa** a ființei umane, în genere, și a ființei naționale, în particular. Pentru ca eforturile dascălului de literatură să se-mplinească **proprio motu**, este necesară o anume strategie didactică ce trebuie ferită tocmai de **didacticism**.

Se discută, cu temei, că remediul hotărîtor în schimbarea atitudinii față de literatura în școală este **întoarcerea la text**. Condiția principală, va să zică, este lectura **integrală** a operei. Acest deziderat e realizabil în cazul operelor de mici dimensiuni, fiindcă, în cazul romanelor etc., de regulă, numai o parte dintre elevii unei clase citesc integral textul, fie din pricina supraîncărcării la alte obiecte, fie din aceea a fondului insuficient de carte, fie din cauza sfaturilor utilitariste ale părinților și ale profesorilor de alte „specialități“, cu invocarea dovezii imbatabile că literatura e pierdere de timp etc.

Noile programe și metodologii didactice privind receptarea literaturii în școală au provocat, cu mai mulți ani în urmă, o derută comparabilă — respectînd, firește, proporția — cu aceea din fizică de la începutul secolului, adusă de teoriile lui Einstein. Rezumatele și analizele literare tip care au circulat multă vreme (și, din păcate, mai circulă !), au început să trezească serioase suspiciuni și dascălii sau preparatorii de ocazie au intrat în panică. N-a fost, desigur, numai un păcat autohton : într-un timp, o editură franceză a lansat chiar o colecție de rezumate ale capodoperelor literare pentru „uzufructul“ studențimii, inițiativă care reducea, bunăoară, romanul lui Stendhal, **Roșu și Negru**, la 1.300 de cuvinte. Acest **atentat** la patrimoniul literaturii, cum imediat a fost calificat de societatea oamenilor de litere din Franța, riscă uneori să se mai prelungească și în teren românesc, prin unele comentarii literare-șablon învățate pe de rost de elevi din reviste care li se adresează sau dictate de la an la an de profesorii intrați în rutină. Chiar manualele, și ne referim la cele pe cale de a ieși din uz, reproduc, în unele cazuri, fragmentar și în rezumat anumite opere literare de mai mari dimensiuni. Efectul asupra cititorului de literatură, încă neformat, este contrariu celui așteptat, adică îndepărtarea elevului de operele „studiate“, „har“ foarte asemănător cu al criticii mediocre.

Trecînd de atari impedimente și presupunînd că lectura s-a realizat, responsabilitatea profesorului se mărește. Receptarea literaturii este un act de cunoaștere, nu simplă lectură de divertisment. Neîndoielnic, rădăcinile acestei cunoașteri se corelează cu o puternică **sensibilizare**, ținînd de fondul expresiv al limbajului artistic. Orice lectură superioară aspiră la mai mult decît la hedonism. Satisfacțiile spiritului sînt plenare cînd trec dincolo de zăbava în **empiric**, arta nefiind o simplă **copie** a realului, ci o **reintemeiere** a lui. De îndată ce acceptăm **comentariul pe text**, ne angajăm, volens-nolens, într-un **act critic**, fie el cît de minimal. Iar actul critic implică necesitatea inițierii în limbajul criticii, căci e absurd a pretinde să faci știință și să nu posezi **codul** acelei științe. Elevilor li se pun la dispoziție, în gimnaziu, liminare noțiuni de teoria literaturii, dar și acelea neglijate de către unii profesori. De aceea, se cuvine să apreciem ca pe un inestimabil cîștig reintroducerea în programa de clasa a IX-a a unui amplu și temeinic capitol vizînd teoria literară. Prezența acestui favorabil cadru metodologic nu înseamnă însă și asigurarea reușitei actului estetic de înțelegere a operelor literare de către elevi. Cel dintîi pericol este reîntoarcerea la mai vechea practică a aplicării mecanice a noțiunilor teoretice, asimilarea lor ca pe un **scop în sine**, încît analiza literară ajunge să se confunde cu un inutil și periculos inventar al figurilor de stil etc. Or, după lectură, familiarizarea cu conceptele criticii constituie doar o premisă a receptării. Aceste concepte, ca să-l parafrazăm pe Wittgenstein, constituie doar o „schelă“. Pentru a contempla catedrala, schela trebuie azvîrlită. Amănunt esențial pe care mulți dascăli îl uită.

Ajungem, în această etapă, la **sensurile majore** ale operei, la înțelegerea **formativă** (și mai puțin **informativă**) a modelului existențial imanent viziunii artistice a creatorului. Actul critic fiind întotdeauna **parțial**, profesorul nu trebuie să impună niciodată un anume sens privilegiat al operei, căci e în pericol de a aservi opera unui dogmatism **sui-generis**. Nici manualul și nici exegeza unui anume critic nu epuizează înțelegerea operei. Oricît de elementar ar fi efortul hermeneutic al profesorului de literatură, acest efort trebuie să fie, înainte de toate, **viu**, gata oricînd să asimileze critic noul și să renunțe la prejudecăți. Faptul presupune și curajul asumării unor modele ontologico-estetice, care să stea sub semnul **deschiderii**. Școala e un factor hotărîtor în **autocrearea** omului. A propune modele estetice în receptarea literaturii, fără cine știe ce savanterii, înseamnă o înaltă înțelegere a misiunii profesorului de literatură. Ceea ce e tocmai la antipodul ofertei de analize-șablon, adică ridicarea analizei de la simpla însumare a noțiunilor de teorie literară, la rang de funcționalitate. Numai că educatorul se cuvine să fie oricînd capabil a veni cu „modele“ impuse de particularitățile operei, de nivelul de cultură al elevilor, fără a ignora nici tradiția și nici cuceririle contemporane ale poeticii. Manualul de clasa a IX-a, bunăoară, utilizabil încă în trimestrul întîi din clasa a X-a, conform programei noi, lasă posibilitatea alegerii sau corelării mai multor interpretări ale **Luceafărului** : alegorică, simbolică etc. Dar cum va putea un elev să-și exprime sau să-și argumenteze opțiunea, lipsit de referențiale estetice funcționale ? Simbolul, în accepțiunea modernă, presupune un anume **model** dominat de polisemie. A fi capabil de o nouă interpretare față de cea din manual cere cultură, imaginație neîngrădită de scheme și stă în puterea profesorului să provoace reacții în contra inerției elevului mulțumit doar cu ce i se oferă de-a gata. Astfel, înțelegerea creatoare a **Luceafărului** poate fi pregătită, în prealabil, prin orientarea unor grupe de elevi către un anume **referențial** ca, de pildă, mitul oglinzii, concepția lui Schopenhauer despre geniu sau confruntarea cu interpretări clasice și moderne (Gherea, Vianu, Gr. Scorpan, George Munteanu, C. Noica etc.). Elevul poate fi pus astfel în situația de a reacționa și conform propriei personalități în formare.

Se înțelege că, întru atingerea unui astfel de obiectiv, factorul hotărîtor rămîne profesorul, care va trebui să asculte de îndemnul lui Serge Doubrovsky adresat criticilor literari, anume — de a se reîntoarce la școală spre a redeveni... „elevi“ !

Theodor Codreanu

Gheorghe Apostu : „Dialog cu tînăra generație“

Liniștea lecției

Ne amintim, nu fără vălurite stringeri de inimă, de acele trecute „cărți de citire“ cuprinzînd parcă un unic, inflexibil, adjectivizat „discurs“ : „efluvii de superlative“ și scriitori vitriolați prin uitare. O îndrumare înțeleaptă a destinelor **Limbii române** a favorizat apariția unor manuale scrise inteligent, ilustrînd structurile, în dinamică, ale programei. În acest sens, secvențele realizate de Nicolae Manolescu și Constantin Parfene se află, credem, la nivelul științific și didactic optim. Acum se pregătesc, înțelegem, noi manuale. Ele vor trebui să năzuiască mai mult spre educația intelectuală (în componente logice-sistematice, prin aplicații și, mai ales, prin corelații). „Ideea bună aduce cuvîntul“ scria A. Russo. Este de așteptat ca, focalizînd cerințele viitoare, autorii desemnați să adopte criteriul esențializării cu mare grijă ; la această disciplină informațiile privitoare la receptarea critică, interpretările divergente nu se aseamănă cu balastul factologic căruia, acolo unde deversează, i se administrează corecții. **Revista „Luceafărul“**, iată, sugerează ca dialogul propunătorilor de lecții să nu se rotească **deasupra** creștetelor copiilor și ale învățătorilor lor. Dacă literatura română înseamnă și o **expresie originală a refuzului manierismului**, de ce nu s-ar ilustra aceasta, mai întîi, prin manuale ? Și apoi, trebuie comparate modalitățile de lucru apelînd la toate informațiile ce ne vin din **școlile de astăzi** din lume. „Tineretul de pretutindeni, le spunea C. Noica unor elevi din Capitală, nu mai este valabil prin ceea ce este, ci prin **ceea ce știe**“. Fiecare pagină de manual trebuie să capteze prin interpretare, limbaj, imagini, prin nepreväzutul problemelor supuse spre rezolvare. Este știut că literatura nu se învață cu efective de cenaclu. Se pot „recita“, prin repetări din ce în ce mai difuze, normele „gramaticii poeziei“ de pildă ? E nevoie de **o anume liniște a lecției**, alta decît aceea din sălile de audiții. Numai aplecarea răbdătoare asupra textelor exponențiale poate conduce la împlinirea multiplelor forme de educare. Lecțiile nu vor fi atunci „amintiri narabile“, ci clipe reciștigate din viața culturii noastre, care să caligrafieze atmosfera viitoare a creației. Avem rugămintea să se rezerve cîteva ore pentru studiul **publicisticii lui Mihai Eminescu**. Datele cercetărilor recente (între care se află și exegezele **criticului Mihai Ungheanu**) subliniază crezul patriotic, dăruirea dezinteresată, pilduitoare pentru oricare tînăr. Proza lui Anton Holban, Mihail Sebastian, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Mircea Eliade nu trebuie să lipsească din cărțile de școală ; iar la capitolul destinat primelor forme de cultură este cazul să se țină seama de **documentele** din **secolele IV-VI**, texte care au circulat pe teritoriul străvechi românesc. Sîntem conștienți că aspirațiile noastre nu au trăsături particulare. Și apoi, cum scria poetul George Alboiu, „împotriva amneziei lumii stă **vocea tandră a copilului care-și repetă lecția**“...

Virgil Nistru-Țigănuș

Disciplina primordială

Un inepuizabil și irezistibil curent al marilor gînduri exprimate despre limba română (de la Ienăchiță Văcărescu pînă la Nichita Stănescu sau Fănuș Neagu) ne abate de la tentația glosărilor facil-simetrice și a opozițiilor comode — care ne pîndesc tenace — despre locul și rolul limbii și literaturii naționale în contextul școlii de azi. În aprecierea statutului său, ca disciplină primordială (primatul asupra așa-zișelor „discipline fundamentale“ nu mai trebuie demonstrat) se impune o perspectivă diacronică. Eminescu a intuit mari profunzimi generative scriind : „A ieși această limbă din învăluirile trecutului“. Istoria românească era astfel proiectată, prin viața limbii, în eternitate. Devine limpede faptul că însușirea corectă, cunoașterea patrimoniului lingvistic și literar românesc asigură, implicit, parcurgerea istoriei poporului nostru, tinerele generații fiind călăuzite, pe căile adevărului, spre cunoașterea ideilor esențiale ale consacrării patriei, ale luptei neamului pentru eliberare națională și socială. Dezvoltarea multilaterală a omului de tip nou face imposibilă tolerarea unui așa-zis „bun specialist“, cărula să-i fie străine sensurile cuvintelor, regulile gramaticale, cultura și arta poporului nostru, astfel spus, însuși sensul devenirii noastre.

Din cînd în cînd este bine, este reconfortant să ne împărtășim din înțelepciunea maeștrilor care, cu obstinație, au vegheat la „creșterea limbii românești“. Sadoveanu făcea odată elogiul resurselor expresive ale cuvîntului simplu : „Preciziunea prin concentrare, frumusețea prin simplitate, claritatea prin proprietatea termenilor înseamnă mai mult decît orice podoabă“. Adevăr evident, pe care nu trebuie să-l uităm niciodată. De aceea, se impune ca profesorul de limba română să aibă în fața elevilor, alături de proiectul de „tehnologie didactică“, și un proiect de „creativitate“, singura garanție a eficienței demersului său paidetic. Autoritatea actului educațional depinde de efortul sublimării în sens unic a încordărilor disperate ale succesivelor epoci de creație. Datoria profesorului este de a rupe zăgazurile rutinei și conformismului îngust, de a-i face contemporanii noștri pe Cantemir, Budai-Deleanu, Heliade, Hasdeu, de a-i trece, în sensul cel mai adînc, spre viitorime pe Eminescu, Rebreanu, Arghezi. Tezaurul valorilor culturale trebuie transformat într-o sinteză vie și coerentă cu efect modelator asupra conștiinței și sensibilității.

Un mare eseist spunea că o literatură diferă de o alta mai puțin prin text, decît prin felul în care e citită. Definindu-ne esența umanistă și universalistă, să ne citim literatura românește. O lectură incitantă și fertilă, o lectură care să ne configureze specificitatea ființei. Limbajul nuanțat, elegant, corect care asigură accesul la marile creații spirituale ale poporului nostru nu poate fi apanajul unor aleși. „Toți oamenii să folosească în toate modurile cuvintele... Nu pentru ca toți să devină artiști, ci pentru ca nimeni să nu fie sclav“ — scria cunoscutul pedagog Gianni Rodari.

Pledăm și noi pentru ceea ce s-a numit „democrație“ în spațiul limbii. Să lăsăm copiilor libertatea de a se juca și cu cuvintele, să nu le amendăm puterea de imaginație și de asociație a ideilor, să nu-i lăsăm pe copii fără cuvinte în fața problemelor vieții. Să-i învățăm însă că acest joc implică o gravă răspundere : răspunderea față de propriul popor, de a apăra limba națională. Esența epocii noastre în care dimensiunea libertății exprimă vigoarea și măreția timpului, este reprezentată pregnant și de sensul democratizării regeneratoare a disciplinei „limba și literatura română“. Mutațiile structurale în registrul ontologic al programei didactice specifice liceului, spre exemplu, au creat condițiile realizării învățămîntului formativ, implicarea marilor valori spirituale constituind nu numai un reper esențial ci și semnul unei opțiuni ce consacră altitudinea elementului cultural.

Aparînd ca un catalizator al procesului dialectic al simbiozei limbă-istorie-cultură, învățămîntul nostru este o realitate investită cu însemnele destinului românesc.

Constantin M. Popa

Lumina școlii

Urmare din pag. 1

școlile deschise după înființarea Regimentului grăniceresc năsăudean (școli elementare în care citirea, scrierea și socotirea formau așa numitul **trivium**). Cu gîndul la puzderia de școli înființate în secolul XIX în satele dimprejur **prin contribuția populației** — Leșu (1810), Măgura Ilvei, Arșița, Șanț, Telciu, Feldru, Poiana Ilvei, Florești, Nimigea, Nușeni, Zagra, Salva, Mocod, Rebrișoara, Rebra, Nepos, Rodna, Ilva Mare, Șieu, Gledin, Ardan, Monor. Am subliniat „prin contribuția populației“ pentru că acest lucru îmi pare nespus de emoționant. E ascuns, aici, ceva din vocația luminoasă, de înălțare, de depășire a propriei condiții, din ambiția minunată a țăranului român. Cu gîndul la primele două școli românești ale Bistriței și la învățătorii veniți de pe băncile Blajului, la primul curs de preparandie deschis la 1 noiembrie 1837 de învățătorul Ioan Marian, la Năsăud și-apoi de înființarea institutului preparandial în 1859. (Același inimos Ioan Marian care avea să-i cumpere tatălui poetului Andrei Mureșanu o vacă pentru a-și hrăni copiii cu lapte și pentru a-l putea da pe micul Andrei la școală...). Cu gîndul la gimnaziul cu limba de predare română (actualul liceu „George Coșbuc“) al patrulea din Transilvania după Blaj, Beiuș, Brașov.

Lumina lui septembrie mă prinde la Năsăud, orașul în care m-am născut, orașul în care-am învățat sublima, neuitata întîia primară. Chipiurile școlărești ale gimnaziștilor veacului trecut, în care ei își ascundeau un petec de tricolor și-l sărutau pe furiș, au devenit azi lecție de istorie.

Dar începutul școlii rămîne în punctele de lumină cărturărească ale Transilvaniei o sărbătoare cu multe conotații. Și cînd țara toată e prinsă de minunata emoție a începerii unui nou an școlar și cînd copiii noștri se așează în bănci, și cînd totul strălucește de bucuria începutului — manuale, planuri și sentimente — îmi place să mă gîndesc la Năsăud și în general, la lumina școlii românești.

A venit toamna. Te trezești dimineața și simți o înfiorare răcoroasă de parcă ei, castanii cu frunze tivite de arsura încă neuitată a verii pe sfîrșite, te-ar fi îndrăgostit peste noapte fiindcă așa au vrut ei.

Limba română, patria mea

Cînd Nichita Stănescu afirma „limba română este patria mea“ nu se gîndea, probabil, că această expresie va deveni loc comun, de o popularitate mai rar întîlnită, dar sporindu-și, mereu, resursele interpretative. Limba română este patria fiecăruia dintre noi, prin care ne exprimăm și ne deslușim identitatea, ne formăm și ne perpetuăm în timp existența. Metafora blagiană „limba este întîiul poem al lumii“, profundă în simplitatea ei, încoronează această idee a străvechimii prin limbă, a păstrării în durata veșnică a timpului. Atenția acordată, deci, limbii și literaturii române în toate domeniile muncii educative, dar cu atît mai mult și mai spornic în școală, nu trebuie să înceteze niciodată și nu va fi nicicînd prea istovitoare. Intrată în obligațiile de inimă și conștiință ale școlii, învățarea limbii și literaturii române nu se limitează la aceasta. Ea este de interes național și importanța ei trebuie privită în acest context și din această perspectivă. Ca disciplină de învățămînt, limba și literatura română este una fundamentală. Baza celorlalte discipline nu se poate pune în afara învățării și însușirii corecte a limbii române.

Întemeiată pe tradiție, predarea-învățarea limbii și literaturii române în școala românească ar trebui să aibă mereu în atenție și sistemul de valori al literaturii române contemporane. Nu discut aici problema literaturii române contemporane în manualele școlare ; ea ar merita o discuție aparte. În treacăt fie spus, dacă există pentru unele clase de gimnaziu bune manuale școlare, instrumente prețioase pentru munca profesorului și elevului pentru clasele de liceu modul de abordare a temelor în manual este, de multe ori, inadecvat capacității elevilor de pricepere și însușire. Apoi, ar trebui să se renunțe mai ușor în favoarea valorilor la un anumit spirit conservator, la o viziune „închisă“. În problema literaturii române contemporane deschiderea este esențială, pentru ca generațiile de pe băncile școlii să nu piardă spiritul nou al literaturii. Dacă astăzi se studiază poezia lui Nichita Stănescu, oare generația care a absolvit liceul în urmă cu un deceniu a beneficiat de acest lucru ? Și este o generație încă tînără, ce trece spre maturizare, pusă să înțeleagă (fără să fi făcut în școală) creația acestui poet, care a revitalizat și reînnoit substanțial lirica românească postbelică. Un alt mare poet contemporan, Ioan Alexandru, este trecut în manuale la „lecturi“. Dar poezia lui Alexandru conține bogate valori patriotice, morale, estetice ce pot fi, din plin, valorificate în procesul de învățămînt. Și, dacă am discuta despre literatura română contemporană în manuale, exemplele ar putea continua. Mai mult chiar : tinerii de pe băncile școlii este necesar să cunoască creația tinerilor scriitori. Concursul în elaborarea manualelor de limba și literatura română, cu participarea profesorilor din învățămîntul preuniversitar și universitar, a criticilor și istoricilor literari poate ar stimula talentele, ar evidenția mai bine calitatea.

Limba și literatura română în școală se constituie ca o disciplină cu valori deosebite în educația patriotică, estetică și civică a tinerilor, e o lume de valori complete. De aceea, nimic nu este prea mult cînd aducem în discuție locul, rolul și rostul acestei discipline în sistemul de învățămînt, nici chiar mărirea numărului de ore de limba și literatura română în planul de învățămînt sau introducerea ca probă, pentru concursul de admitere în clasa a XI-a, indiferent de profilul liceului. Predarea limbii și literaturii române beneficiază pentru clasele din treapta I de liceu de o nouă programă într-o concepție modernă și o viziune mai largă. S-a publicat și programa pentru clasa a XI-a și, probabil, în elaborarea celei pentru ultima clasă de liceu se va ține cont de necesitatea deschiderii mai exacte spre sistemul de valori al literaturii române contemporane. Ar fi în interesul tinerilor pe care școala îi pregătește pentru viitor. Este nevoie din partea celor care-i învață de copii și tineri limba și literatura națională, de pregătire, talent, vocație, dăruire și pasiune pentru ca spre mințile și inimile tinerilor, setoase de cunoaștere și frumos, să ducă slova aurită, bogată în adevăr, a limbii și literaturii române.

Alexandru Ruja

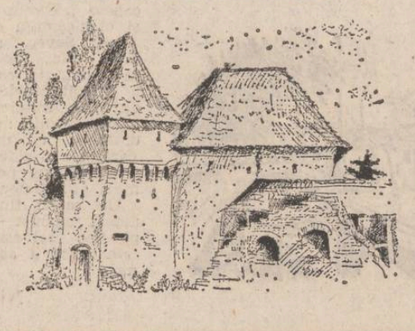

Poeme de CORNELIU STURZU

Vîrsta rotundă

Ca un copac adaog cîte-un cerc
Pe albul unui an ce-a fost odată
Și-n toamna asta încă mai încerc
Să trec pe-a timpului cărare, roată

Mă-ncarc cu auriul din gutui
Cu jarul de porumburi din hambare
Tu, toamnă, nimănuia să nu-i spui
Rostogolirea asta trecătoare

Căruțe trase lîngă fierării
Curbura șinei ce urmează lemnul
Cînd vremea-ți bate-n fiecare zi
Lăsînd prin zorii-ngemănați doar semnul

Hai, și-om porni pe alte drumuri lungi
Roțile zornăie pe caldarîmuri
Încă un cerc de an prin care-ajungi
Dintr-un tărîm spre noile tărîmuri

Manuscris

Să afli un poem nepublicat
Al unui scriitor din alte vremuri
Pe care nimeni nu l-a cercetat
Citindu-l ca o trestie să tremuri

Cînd dimineața, într-un cabinet
Te vezi stăpînul altor înțelesuri
Al celui care-a fost numit poet
Al zdrăngănelii micilor eresuri

Să știi că nimeni nu s-a ostenit
Să-i afle indoiala din cuvinte
Și scîrba că atunci a fost sortit
Să laude deși știa că minte

Acum, tu ești balanța unei sorți
Povara pentru tine e prea mare
Nu știi s-o dăruiești, nu știi s-o porți
O-nchizi cu-o lacrimă printre dosare

Ocnaș la cuvinte

Îmi pregătesc și viața, mă caut în Sibile
Renunț la cîte-un vis neînțelept
Atîtea ambuscade am ocolit prin zile
Cioplit, cuvîntul îl făceam mai drept

O pagină de aur, o pagină de spumă
O pagină de stîncă, o pagină de val
Mai crede el, nespusul, că totul e o glumă
Cînd spun hîrtiei : iată, vine. Ia-l !

Despre noi

Știu, viața noastră nu a fost un fel
De mers pe drumuri largi și asfaltate
Grija ne-a tot crestat ca un scalpel
Și-am tot muncit mereu, pe deșelate

Veniți pe lume goi, ne-am rostuit
Ogorul și grădinile și casa
Dar nu e totu-n tot desăvîrșit
Încă pe prag nu ne-a călcat mireasa

Ce-a fost parcă se duce ca un fum
Vin alte zile mai nerăbdătoare
Iar nopțile copii visăm de-acum
Cătîndu-le un nume-n calendare

Limite

Oricare gest ori zîmbet ori fulgerare-n gînd
Cocorul ce se naltă-n văzduh
să se-odihnească
Și pașii tăi, iubito, șăgalnic alergînd
Menite-s parcă lume să mi le dăruiască

Fără să vreau, cu vremea mă simt tot mai
bogat
Cu aurul și grîul și fîșnetul de stele
Dar parcă simt că totul nu este-adevărat
Că neștiutul încă-i păzit de sentinele

Că marea nu e mare de-mbrățișată nu-i
De țărmuri, cînd copacul de cer nu se
atinge
Pînă și infinitul e parcă-al nimănui
Cînd vine și se-așează la mine pe meninge

Mereu cite-o-ntrebare la care n-am răspuns
Nemulțumirea asta mă roade ca un vierme
Sărac de înțelesuri cu miezul lor ascuns
Netulburat de nimeni, închis sub epiderme

Mărul se învelește în coajă, puiu-n ou
Aș vrea să știu năuntru cum viețuiește firea
Ascult pe dedesubturi confuz doar un ecou
Și peticesc pămîntul întreg cu-nchipuirea

Dar poate doar ființa-mi e miezul căutat
Doar mintea-mi înfășată-i în vechile eresuri
Și că mai sînt în mine atîtea de aflat
Că numai eu sînt totul sub mii de înțelesuri

Garaj

Cînd camioanele se string împreună
Miroase-a benzină pe săturate
Șoferii-au adormit fără măcar să le spună
Un fel de „la revedere“ ori „sănătate“

Volanele se dezmorțesc de-atîta strînsoare
de palme
Carburatoarele ațipesc între capote
S-a tăiat orice contact între sudalme
Claxoanele și-au înghițit cele cîteva note

Numai roțile cresc, doamne, cum cresc
Ca pe-o virtelniță, ghemuri rotunde
Pe cauciucuri, nepămîntesc,
Se înfășoară ore, minute, secunde

Ventilele string aerul nopții de git
Miroase a luturi fierbinți și a ploaie
Roțile cresc, iarăși încă mai cresc
Se dezvelesc de pietriș și asfalt și noroaie

Bandajele drumurilor de peste zi
Se desfășoară și pleacă întruna
Fiecare roată parcă ar fi
La miezul nopții, soră cu luna

Parcă își povestesc pe unde-au fost ieri
Rostogolite pe steiuri ori nisipuri pe plaje
Pînă adorm și ele pe lîngă șoferi
Sub cifrele vechilor kilometraje

nicolae dan fruntelată

Autobiografie

Sînt un cetățean al mileniului doi
un negustor de cuvinte, mai mult păgubos,
călăresc pe propria-mi viață ca pe-o cămilă
îndelung răbdătoare, melancolică
învățată să simtă aromele oazelor
puținele oaze, iubirea, copiii
și cărțile altora pilpiind
stele de veghe la ferestrele somnului meu.
Nu-mi trebuie multe, bogat-niciodată,
sănătos cît se poate, înghițindu-mi
zilnic, coaja de aer, pilula de teamă,
mai copil decît înșiși copiii, cei ce nu cred
în basme de aur, de argint, de aramă,
războaiele m-au obișnuit cu ideea
că în fiecare zi se poate muri ;
cutremurele cu dansul nebun al pămîntului,
mi-au tradus disperatul a fi — a nu fi
într-un mileniu de vinătoare născut
cu semnul goanei de la-nceput însemnat,
nici n-am știut și niciodată n-oi ști
clipa în care-am fost însumi vinat.
Negustor de cuvinte, mai mult păgubos
ca un brad ce se mistuie-n fila de carte,
privesc ceea ce nu se poate privi
atît e de dincolo și de departe

Arta arderii

Eu te plătesc întruna
cu fiecare an, poezie,
cu fiecare noapte în care se taie
din trupul meu cîte-o cîmpie,
cîte-un riu, cîte-un oraș cu amintiri
cîteva pogoane de speranță
și de iubiri
ca la o împărțire de țări
după războaie zadarnice și lungi
eu sînt harta izbînzilor și trădărilor,
insula unde niciodată n-ajungi.
soldat dator și neîntrebat
căutat de ordine, uneori de scrisori
totdeauna de moarte căutat
doamne, cîte cuvinte îmi trebuie,
cîtă blîndețe și cîtă furie
cîte vieți, cîte nopți, cîte răni
să te plătesc, poezie

Descîntec de apărare

Apără-ți cuvintele
începe o noapte polară
un îngheț al verbelor, un viscol
al substantivelor în stare să cînte
și să strige la ferestrele oarbe-ale veacului
piine, casă, dimineață
și eu sînt, tu sînt, el sînt
ochii mari care privă
de atîta timp orbind
cine mai are nevoie
de poezie ca de o spadă veche
într-un război în care se moare
fără s-auzi, fără să vezi
umbra dușmanului, un gînd cosmic,
o boală ascunsă în trup înainte de naștere,
petrece-te, viața mea, într-un cîntec
într-o tranșee de dor și de teamă
așteaptă să vină noaptea, fiara uitării
cu sîngele cald al cuvintelor s-o hrănești,
așteaptă să vină, pune-așteptarea
ca pe-o capcană divină la capătul somnului
piine, casă, dimineață
și eu sînt, tu sînt, el sînt
ochii mari care privă
de atîta timp orbind...

Curtea cu juri

Primul jurat spuse :
E vinovat din copilărie
de cînd primul cuvînt izbucni dintre buze
ca o flacără verde, otrăvitoare
mai de mult, de cînd, nenăscut
prin ochii mamei săruta prima floare.
Al doilea jurat :
vinovat de speranță,
zănatic, gustul ierbii descoperind
ce dulce-amar îl hrănea, ca o plantă
în sîngele tînăr vuind.
Al treilea jurat :
vinovat de iubire,
pierdut în alt trup, rătăcit în alt vis,
trădînd și trădîndu-se fără de știre
într-un orb paradis ;
Vinovat de-a fi spus despre toate acestea
prin cuvîntul ce, totuși, e primul păcat
condamnați-l la moarte, nu-l iertați, e prea singur
vinovat, vinovat, vinovat.

Vanitas

Fiat lux — spunea Poetul
trezind în cuvinte luminoasele sfere
ochii lui dinăuntru vedeau
dansul materiei, cald și solar
el — în blană de lup — dădea foc stelelor
ce se aprindeau tot mai rar.
Fiat silentium — cerea Poetul
și în timpanele lui, ca o rană
zgomotul străzilor săpa, exploda
simfonia nebun de umană.
Fiat voluntas tua — șoptea
și se arunca într-un vers
afară, timpul ningea, potopea
implacabilul ceas,
implacabilul mers.

Vînătoare de urși

Ce somn greu atîrnă de crengi
în pădurile albe unde m-ai dus
tînăr încă, orb încă și încă iubind —
să privesc vînătoarea de urși
El, dormind, cu iarna-nvelit
așteptînd primăveri, așteptînd
doar mireasma de iarbă putea să-l clintească,
doar ademenirea din sud.
Am tras sănii cu flori în pădurl, lumină
ochiul lui pe zăpada-nghețată
o capcană de iarbă, aer dulce-ametind
apoi așteptarea, o noapte, o viață
pînă-auzirăm tăcerea troznind
și fiara trezită porni
glonțul tău să-ntîlnească.
Cîtă trădare, prietene, ce jalnic măcel
umbra-i mirată dansînd pe zăpadă
cu moartea în ea ca o îndoială
că primăvara o s-o mai vadă
El o visase, o simțise în somn
gustul de iarbă, otravă ciudată
el, în afară de timp, plecase, chemat
de singura lege adevărată ;
eu, tînăr încă, orb încă și încă iubind
înșelat de o virstă nebună
am privit, etern vinovat c-am privit
cum se moare-ntr-un vis, cum se moare de dor
împușcat de minciună.

Clipă de alint

Ce viori mai cîntă prin dicționare,
cum se mai traduce verbul a pleca,
îmi e toamnă-n oase, îmi e desfrunzire
și mă-ntorc la tine, milaia maia

iată, ochiul liber știe să aleagă
dintre toate numai clipa de alint
cînd urcai în mine ca o prevestire,
ca o amețeală cu parfum de mint

și ce cîntec are, oare, seara asta
lungă cît iubirea unde te păstrez,
ca pe o fereastră de privit spre mare
ca pe-un vis prea singur ca să-l mai visez

ce poveste lumea și ce amăgire,
cum mai sapă-n toate verbul a pleca,
îmi e toamnă-n oase, îmi e desfrunzire
și mă-ntorc la tine, milaia maia.

Cum sîntem noi

Cum sîntem noi, bărbații trecînd
spre patruzeci de ani ca niște continente
pe care drumurile-și sapă hărți visate
ce niciodată nu vor mai avea timp
să devină case, orașe, femei
purtîndu-ne derivele, revoluțiile, crizele ;
continente de carne și singe, de teamă
și de-atîta iubire ce-ncepe să doară
ca o rană care numai noaptea se trezește.
Cît de puțină tinerețe a-ncăput
între paralelele alergînd, niște săbii
deasupra capului nostru de prinți
Eurasia, Eurafrica, Euramerica
pămîntul îmbătrînește mereu
tot mai singur mă întorc la tine
tigrule și eufrate al meu.

Stepă

Cîtă stepă într-o viață de om
cît vînt și cîtă uitare,
domnule doctor Anton Pavlovici Cehov
cîtă asemănare
Nimic nu mai simți, doar lipsa de aer
să fie boală, beție ori amăgire
cine mai știe de ce mor păsările
zburînd în neștire ?
Cine mai crede căutînd un cuvînt
că dintr-o limbă moartă traduce
repetînd, repetînd, repetînd
un veac ce se duce ?
Ehei, să te strig e zadarnic de-acum
te-au închis într-o carte, 'ntr-o frunză, 'ntr-un pom
uscat și pitic, fără fruct, fără nume
Cîtă stepă într-o viață de om !

Poveste cu iarba cea dulce

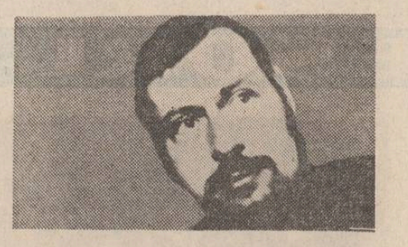

florin bănescu

Pe Chentă l-a adus mumă-sa pe lume în grădină, sub pruni. Acolo au apucat-o durerile facerii și nu i-a stat nimeni în preajmă ca s-o ajute în trebuințele ei. S-a descurcat și singură, la urma urmei nu era cine știe cît drum din grădină pînă la casă, măcar că nu s-a grăbit să-l facă. Mosise ea pe destule, era pricepută și la tot soiul de leacuri, ba era și căutată pentru știința ei în ale descîntatului. La astea s-ar putea adăuga că era chiar temută în sat, ehei, păi cite nu deprinsese ea de la baba Solomia doftoroaia ! Despre asta din urmă se spunea că în vremea cît stătuse la stîna lor de sub Tîlva Vederoasă alungase toți cîinii — oile i le păzeau trei lupi. Și avea putere asupra ploii, lecuia de lingoare, lega și dezlega dragostele, ogoia neastîmpărul muronilor (înfigînd un fus în inima mortului care, noptile, din cine știe ce nemulțumiri avute în viața-i trecută, se preschimba în muron și bîntuia prin pădurile caselor, băga boala-n vite ori spăimînta pe singuratecii înserați la vreo cruce de drum). Așa stînd lucrurile, de ce să fie cu mirare că Nuța, fata ei, o moștenise în toate. Adică mama lui Chentă. Căruia acolo, în grădină, îi tăiase buricul cu briptа (care muiere din Slatina Mică n-avea briptă ?) și îl legase apoi cu un fir roșu (ca să nu se deoache) de la opreg. Abia după aia, cu pruncul în poală, străbătuse grădina, intrase în ograda din dos, unde stăpînea păsăretul casei, o luase pe urmă de-a dreptul prin grajd — să vadă dacă Simbotina avea ieslea plină (și la păsări aruncase cîțiva pumni de boabe, băgînd de seamă, în timpul acela, că porcilor nu le-ar prisosi cîțiva duleți), apoi ieșise în ograda cu flori de Gura-leului și după ce măturâ cu opinca un mîț care i se tot încurca-n picioare, îl strigă pe Roiescu, oricum, se cuvenea să afle și ăla că l-a fericit cu al șaptelea copil. Și mai cu seamă că trebuia să dea o fugă pînă la Solomia, s-o aducă în circă dacă nu altfel, un bărbat și așa nu se pricepe la treburile muierești. De bătrînă avea nevoie, e adevărat, nu chiar atunci, dar nu strica să-și mai dezmorțească picioarele omul ei, i-or fi întepenit de atîta stat în odaia de la drum din care făcuse un soi de birt, vînzînd el acolo, de sărbători și în serile ploioase, răchie celor care, nechibzuiți, și-o gătau pe-a lor mai iute decît se cuvenea (alt asemenea negustător nici nu se afla în sat). Roiescu parcă anume porunca asta o așteptase, așa că se năpusti spre grajd și scoase sargul de era mîndria lui, nici vorbă să mai piardă vremea cu înșeuatul, sărind — cu destulă ușurință pentru vîrsta și greutatea sa — de-a dreptul pe spinarea calului ; dar o clipă tot a trebuit s-o piardă, atît cît să-și potrivească gurguiul opincii drept în dosul mîțului de care era să se împiedice (și care, bun înțeles, era altul decît cel cam la fel dezmierdat de Nuța, de mîți era plină ograda, aveau mai mulți decît ar fi putut suferi niște oameni cuminți, numai că la toți copiii lor, care cu tot cu noul venit pe lume nu întreceau în numărul lor pe cel al mîțelor, le era tare drag de asemenea viețuitoare și nu-i lăsau pe ăi mari să le alunge, ducîndu-le, spre pildă la sălașul de la Valdecorn, ori la stînă, sau năpustindu-le în pădure, ca să nu mai vorbim, Doamne ferește, de faptul că ar fi putut să le înece în Timiș, adunîndu-le pe toate într-un sac legat zdravăn la gură), așadar Roiescu încălecă fără să mai aștepte alt îndemn — deși inima îl cam trăgea spre odaia aia a lui unde făcea negoț cu răchie trase o chiuitură, să afle tot satul ce și cum, după care se mistui pe poarta totdeauna larg deschisă. Se grăbea din trei pricini. Mai întîi, bucuros că-i mai venise un copil de parte bărbătească în casă, știa că e mare nevoie de baba Solomia ; după aceea, se temea (și el) de clonțul muierii, apoi, în al treilea rînd, cu cît o aducea mai iute pe babă, cu atît se apropia mai mult de vasul de frăgar în care-l aștepta licoarea galbenă ca mierea (la asta se gîndea el călărind, zburînd, mîncînd pămîntul, deși, i se năzărise, de ce oare baba aia de le știe pe toate nu simțise că a venit ceasul facerii pentru fata ei și, chiar, de ce nu încălecase ea, pe-o... hă, hă, hă... pe o coadă de tîrn ?, și punîndu-și întrebarea își slobozi în voie rîsul gros, speriind copiii întîlniți în cale și silind muierile să-și facă pe furiș cruce și să-și scuipe-n sîn). Baba Solomia sedea cam pe unde își întîrcase mutul iapa, dar Roiescu izbîndi să ajungă teafăr pînă acolo — nu-l pîndiseră mari primejdii, îi ajungea însă și una singură : să cadă de pe cal de atîta rîs. Nu-i pierea deloc plăsmuirea din ochii minții : baba lor zburînd peste pruni și meri. Aceea il întîmpinase în poartă.

— Or dat turcii ?, îl luă ea din scurt.

— Ba !

— Atunci poate răitarii...

— Ba !

Roiescu era pus pe sagă, numai că baba a rămas, ca totdeauna, cea mai tare :

— Și nu te mai fălosi atîta, că știu că-i băiat.

După care îl înturnase spre casă, ea era destul de înțeleaptă să nu se lase aburcată pe cai și mai avea unele de rostuit. Cît despre el, mai trebuia să oprească la baba Iconia, să-i dea vestea...

Ei, păi așa da, lucrurile se potriveau de minune, Iconia era mama chinezului Tudor. Și, se știe, un chinez de sat se bucură cînd sporește numărul bărbaților. De cînd cu vremurile grele de se abătuseră asupra lor, era mare nevoie de brațe puternice.. De-a lungul Timișului, ba în sus, ba în jos, treceau cînd turcii, cînd cătanele imperiale și toate trecerile astea însemnau mare pagubă pentru slătinari. Unii vroiau cai, alții vite pentru tăiere, rodul pămîntului (cu trudă dobîndit, că pămînt bun era numai în luncă și pe cîteva spinări de deal, în rest ori pădurea era stăpînă, ori numai de cleanturi de piatră dădeai). Mai ales ultimii erau de nesuferit. Călăreții turcimii se abăteau asupra satului ca o ploaie repede de vară, luau ce apucau, se mai înțelegeau după o scurtă tocmeală ori, la o adică, mai puneau și slătinarii mîna pe arme. Cu purtătorii steagului cu sfînta cruce nu încăpea tocmeală. Aștia veneau cu o armată întreagă, lăsaseră răitari de-ai lor prin toate satele și se apucaseră de scornit legi noi. De parcă muntele, și pădurea, și Timișul erau ale lor, doar că întîrziaseră cîtva pînă să le ia sub ocrotire. Scoteau oamenii la robotă, după o socoteală bine ținută, se amestecau în alegerea chinezilor de sat, aceștia, la rîndu-le, trebuiau să vegheze ca merindele prestabilite să ajungă taman cînd era nevoie în taberele militare, carele cu proviant să nu sufere vreo stricăciune pe drum că altfel...

La astea se mai gîndise Roiescu, potolindu-și sargul fiindcă i se făcuse, dintr-odată lehamite. La urma urmelor, își spusese, ajungînd la casa Tudorului și, în sfîrșit descălecînd, ducă-se cu toții pe pustii, pe apa Timișului, pe aripa vîntului, acum se cuvenea să-și trăiască bucuria și, era sigur, chinezul va avea grijă să-l omenească după datină.

Așa s-a și întîmplat, după ce i-a spus ce era de spus Iconiei, a închinat de mai multe ori cu Tudor pentru noul născut, iar cînd a ajuns acasă a găsit-o pe baba Solomia așteptîndu-l în pragul porții. Apoi asta le cam întrecea pe toate, oricît ar fi zăbovit el la chinez, baba n-avea cum să-l întreacă pe drum decît dacă încălecase... Numai că de data asta nu-și slobozi rîsul, n-avea poftă să se pună cu două muieri la sfadă, mai ales că, hm, amurgea și baba... Își duse sargul în grajd, se opri la bunar să se spele de nădușală pe obraji și, spășit, se pitulă în odaia lui de negot unde, nădăjduia, poate nimerește vreun vecin, iar dacă nu, putea să stea singur cu gîndurile lui, așteptînd să fie chemat să-și vadă feciorul și apoi la cină...

De la nașterea pruncului se săvîrșiseră trei zile. Urma noaptea cea mare cînd trebuiau să se arate babele care ursesc. Pe Roiescu l-au scos din odaia lui — avea să doarmă în șaierul cu fîn. În odaia de la drum s-a așternut masa pentru cele așteptate. A fost adus și leagănul făcut din scoarță de tei. După cum pe masă, la vedere, într-un blid smălțuit, fuseseră așezate mai multe însemne după care, dimineața, baba Solomia va putea afla cîte ceva despre ursita copilului. Aleseseră odaia aia fiind mai încăpătoare și mai lesne de împodobit. Așteptatele erau cam năzuroase și trebuiau îmbunate prin te miri ce. Se știa, așteptatele veneau, ședeau și plecau pe nevăzute și pe nesimțite. Unele muieri auziseră, totuși, pașii lor și șoapte. Dar chiar dacă desluseau ceva din sfatul lor de taină, nu era slobod să vorbească despre asta. Oricum, Roiescu se putea bizui pe mama muierii lui. Deși... Seara, după ce degustase răchie profriptă și se dusese să-și gătească un culcuș pe potriva ostenelii sale, îl străfulgerase, mai bine zis îl ispitise un gînd. Să le pîndească pe cele așteptate. Își făcuse și o socoată limpede. Le va lua urma. El nu se temea (ca alții) de tot soiul de arătări, așa că se va ține pe furișate după ele. Cu aia de torsese n-avea nimic. Cu aia de depănase (firul vieții) de asemenea. Dar pe aia cu secera, Curmătoarea... Ei bine, cu asta avea el ceva. Poate izbîndește în încercarea sa și îi fură secera. Asta însemnînd că n-o să mai poată, după vrerea ei, să taie firul cel de viață și Chentă... Măi să fie, își luase seama, dar asta nu însemna că... ? Și ăilalți oameni ? Și de ce să se înspăimînte ? Iaca așa, dar chiar așa, oamenilor li se va uri tot astfel-tindu-și sfîrșitul. Cîți ? Din ce locuri ? Oare fiecare sat își are Torcătoarea și Depănătoarea și Curmătoarea lui ? Sau... Tot socotind și răssocotind, adormise ca o tăpligă. Așa că așteptatele și-au putut vedea de treaba lor în pace. Dar de visat, măcar atîta... Le visase Roiescu pe cele trei, și ele nu erau niște babe stîrbe și scofîlcite, uscate și cocîrjate, smolite la chip și în priviri, ci dimpotrivă. Niște mîndrețuri de fete mari erau ele, cu părul lung, despletit, în care la una lucea lumină de aramă, la alta argint de lună și la a treia aur de soare. Și jucau, ușoare, cum flăcările de pe cărbunele ascunse (măcar că astea, flăcările, erau verzi), rîzînd și copilărindu-se, nesfîrșindu-se să-și arate trupurile subțiri în toate goliciunea lor. Jucau, deci, după o muzică de venea nu se știe de unde, erau într-o poiană (parcă pe la Valdefineață) și el, înfiorbîntat de cele văzute și auzite s-a apropiat pînă i-au luat seama și a-

tunci a jucat mai întîi cu fata arămită-n plete, în jurul lor dăntuiau, de asemenea, roiuri de fluturi, apoi cu fata poleită de lună-n pletele-i pînă la călcîie și nu s-a mai mirat că le dădeau roată păsăruici cu tril măiestru, iar cînd a ajuns s-o joace pe ultima, fata cu pletele-i aurite de soare, a auzit în preajmă un zumzet care suna cumva amenințător și cînd a văzut că-i vorba de viespi a privit drept în ochii fetei și a văzut că-s ochii Nutei și a căutat cu luare aminte la celelalte și astea tot chipul Nutei îl aveau și atunci s-a trezit lac de nădușală. Venea alba și era vremea să se scoale, dar el a mai zăbovit în finul dulce-inmiresmat, spunîndu-și că de bună seamă răchia purta vina pentru sfîrșitul neghiob al visului său, ori poate babele de veniseră să ursească (aici înghițindu-și iute niște suduieli care erau gata să se sloboadă în liniștea diminetii, păi, auzi, în loc să-și vadă de orînda lor și mai cu seamă a copilului, ele îl chinuiseră ca pe un..., ca pe un...), dacă nu cumva chiar băboiul îi dibuise gîndurile și-l descintase ca să viseze cu năluci (bine că nu l-a silit să umble pe șindrilele acoperișului !). În sfîrșit, de peste drum, de la Ilovanu ori de la Pau Vuc s-a auzit cum plînge lanțul fîntînii (asta amintindu-i că ar cam trebui să-și curețe bunarul său), a mai auzit cum bate din copită sargul (ăsta n-o fi visat nimic ?), prin ogradă fosnea ceva, ca un fîlfîit de aripi — asta-i Solomia, că ea... și odată s-a pomenit cu un ghemotoc moale și pufos drept pe pieptu-i dezgolit, speriindu-se de-adevăratelea, mai să-i sară inima din loc. Nu era decît un amărît de mîț, dar amărîtul ăla îi alungă întrucîtva buimăceala lăsată de vis și el se sculă întinzîndu-se cît era de lung — asta ca să dea cu creștetul într-o grindă și să vadă stele verzi (care nu erau nicicum semn de comoară ascunsă). Așa că se pomeni în mijlocul ogrăzii suduind de-a binelea și stîrnind rîsul scîrțîit al Solomiei. Bună tocmeală, se gîndi el, mai întîi ursitoarele, după ele un mîț (negru ca un pui de drac) și la urmă o babă...

— Au fost ?, o întrebă cu jumătate de glas.

— Ba, că le-o ținut într-o poiană un firoscos care a vrut să le joace la rînd și...

Roiescu se holbă la ea, socoti că n-ar strica s-o apuce de-o aripă, s-o învîrtă de trei ori și

L4 12 SEPTEMBRIE 1987

teatru

Noțiunea de fericire

Teatrul național din Timișoara

Piesa lui Dumitru Solomon încearcă să amintească oamenilor pericolul gestului rutinier, al intrării în uitarea de sine ; indiferența față de sfera și lumea ideilor — care purifică și înalță omul pe o treaptă superioară de gîndire — înseamnă pasul grăbit către mortificarea existenței.

Scheletul metalic al craniului uman, văzut în transparență (scenografia : Lucian Lichiardopol) — ca spațiu convențional al lumii ideilor — este sugestiv, dar limitativ pentru evoluția actorului față de ideile piesei și inhibant, rece, pentru starea spectatorului.

În formula reteatralizării, Ștefan Iordănescu vizualizează scenic scurtul aparte al minții lui Tudor Damian.

Personajele mai înainte odioase, distante, neprincipiale, apar înaintea lui în straiul alb al purificării, comportîndu-se așa cum ar fi fost firesc să se comporte în viața de toate zilele. Conferențiarul șantajat, amenințat, bătut în propria-i casă, devine martorul interesului tuturora pentru cartea publicată, e felicitat, căutat, iubit, apreciat. Un pasager impact cu realitatea îl readuce printre ai lui. Din nou, o inversare a situațiilor față de firescul vieții. Filosoful premiat acceptă numirea onorifică, dar nu și recompensa materială : („Cînd vorbesc banii, dispar filosofii"). Lipsit de simțul realității, Damian este eroul tragic al însingurării prin izolare de ceilalți, prin distanțare spirituală (fiind mai aproape de Aristotel și de J.J. Rousseau, el ființează la etajul superior al spiritualității universale).

Neputînd să ajungă pînă la el sau neînțelegîndu-l, ceilalți vor muri încet, încet, intrînd în conturul rigid al unei banale atitudini diurne. Soluția plastică a figurinelor de sirmă în care actorii se instalează tăcuți, spășiți, ca într-o carcasă inertă creează o imagine vizuală inedită pe scena teatrului românesc.

„Noțiunea de fericire" pusă în scenă

de Ștefan Iordănescu este un spectacol de evidențiere regizorală, încărcat de abstractizări, de căutările scenice ale unui formalism greoi (cu amprenta snobismului).

Fără să însemne nici punerea în valoare a unui text original românesc, nici a interpretării actoricești, „Noțiunea de fericire" este un balet lent de semne, un joc scenic contrafăcut al convenției — turn de fildeș, în care gînditorul se zidește, pentru a putea supraviețui iureșului ucigător al cadrului larg, al marii convenții sociale. Desigur, intrările și ieșirile, în și din convenție, se parcurg prin jocul maleabil al actorilor Gheorghe Stanca, Horia Ionescu, Sandu Simionică, Mircea Belu, Adela Radin Ianto, Margareta Avram, Alina Secuianu, Ana Ionescu care se supun concepției regizorale slujind-o.

Către final, pledoaria pentru prioritatea ideilor se transformă în pledoarie pentru reușita cuplului, prin iubire. Sever Albescu este continuatorul spiritual al ideilor lui Damian și, ca el, va obosi să-și susțină teoriile. Alături de ziaristă, va încerca să descopere „secretul" celuilalt. Îmbrăcat și el în cămașa de forță a celui neînțeles, Sever, singur, ar fi putut avea același destin ca și Tudor. Lupta în doi, zidirea în doi, pentru reușita priorității ideilor, devine mai solidă, mai trainică și poate influența „trezirea" din moarte a celorlalți. Ca dintr-un vis urît, actorii părăsesc carcasele rigide ale convenționalismului diurn, pentru a redeveni oameni vii, oameni adevărați.

Un reușit final pantomimic — cu mesaj umanist — și cîteva rezolvări plastice salvează monotonia mult ralentizată a acestei prezentări scenice.

Nicoleta Gherghel

film

A doua variantă

Aflat la primul său lungmetraj artistic, regizorul **Ovidiu Ionescu** optează semnificativ pentru un scenariu ce evocă o întîmplare petrecută „într-un oraș din România" cu cîteva zile înainte de actul revoluționar de la 23 August 1944. Producție a Studioului de film al Televiziunii și a Casei de filme numărul 1, **A doua variantă** (scenariul este semnat de **Rodica Ojog-Brașoveanu, Victoria Marinescu** și **Ovidiu Ionescu**) se înscrie în ampla filmografie inaugurată fericit cu peste 25 de ani în urmă de **Valurile Dunării,** filmografie ai cărei autori și-au asumat nobila misiune de a imortaliza pe peliculă acele zile eroice transformate în istorie, cînd forțele antifasciste au pregătit și realizat desprinderea țării de mașina de război hitleristă.

Fără a-și propune o reconstituire de largă respirație a evenimentelor decisive de la hotarul unor epoci, echipa de realizatori abordează într-o cheie familiară principalei autoare a scenariului — **Rodica Ojog-Brașoveanu** — un episod palpitant din lupta patrioților români pentru contracararea unor acțiuni militare ale unităților naziste aflate pe teritoriul țării. Periculoasa acțiune proiectată de forțele insurecționale la sediul militar al unităților germane este în același timp dublată de un palpitant duel cu agenții contraspionajului infiltrați într-o formațiune de luptă a gărzilor patriotice.

Atmosfera micului oraș provincial, tensiunea și dramatismul întîmplărilor, sugerarea ambiguității în comportamentul unor personaje cheie

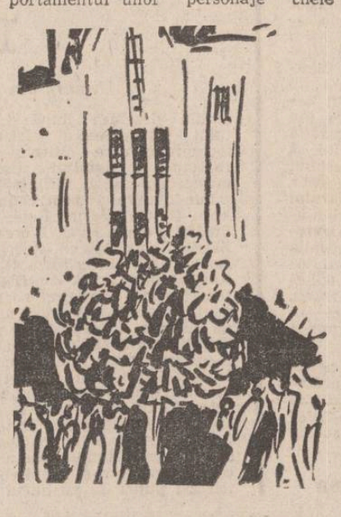

(Magda, profesorul) sînt elemente care conturează canoanele filmului de acțiune, antrenant, care poate scoate în evidență calitățile eroilor anonimi, puterea lor de sacrificiu în momente de cumpănă pentru țară.

Chiar dacă pelicula conține și o serie de locuri comune, chiar dacă rezolvarea unor situații conflictuale rămîne tributară unor facilități proprii genului, totuși ritmul evenimentelor, suspansul conținut în situații sugestive, calitatea jocului interpreților, alegerea inspirată a unor elemente de ambianță plastică, muzica scrisă fără intenții pleonastice de compozitorul **George Grigoriu** sînt tot atîtea atuuri ale celei de **A doua variante,** ale popularității unui gen mult îndrăgit de public.

Dintr-o distribuție nu prea numeroasă se detașează cu pregnanță marele actor care este Ion Caramitru, aici autorul unui portret nuanțat împrumutat cu o lejeră notă de autoironie unui profesionist al deschiderii seifurilor blindate, deci principalul personaj în efortul de contracarare a serviciilor dușmane de contraspionaj. **Ioana Pavelescu** (Magda) și **Costel Constantin** (profesorul) îl secondează pe **Ion Caramitru** în două partituri care deconspiră treptat pozițiile personajelor într-o veritabilă bătălie din umbră. Acestor experimentați actori li se alătură în roluri de mai mică întindere **Lucia Mureșan, Zephi Alșec, Corado Negreanu, Andrei Török, Constantin Fugașin** și **Victor Strengaru. Petre Veniamin** și **Ileana Mirea** conferă nota de verosimilitate a timpului evocat prin decoruri și costume lipsite de obișnuitele stridențe întîlnite în pelicule de aceeași factură.

Călin Stănculescu

s-o sloboadă apoi spre Cleanțul Ilovei, dar se răzgîndi iute, asta în zbor se preschimbă în cine știe ce și vai de ditamai cleantul, și de sat și de el. Și, peste toate, cum să dea cu ea în nori cînd, iată, îi întindea, străluminată de-un zîmbet numai miere, chiar... niște faguri de miere. Măi să fie!

Mai apoi, în fața Nuței, a lui Roiescu și a celorlalți copii, Solomia a apucat blidul cu însemnele și s-a apropiat de leagănul lui Chentă. În blid se afla un spic, un ban, un fluier, un cuțitaș cu mîner de os, un păhărut, o floare, un smoc de păr de lup, un capăt de potcoavă, un petec de hîrtie (îngălbenită) rupt dintr-o Păscălie, o oglinjoară, o coadă uscată de peste și încă altele. Dacă pruncul apuca un însemn, sau mai multe, din blidul care i se întindea, apoi așa se arăta că va fi el în viață. Adică, pe rînd: harnic la lucrul pămînturilor, bogat, stăpîn de turme, viteaz, bețic, frumos la chip, bărbat în vînători, iubitor de cai, om luminat la minte și, deci, înșcolit, ușuratic dîndu-se în vînt după podoabe și muieri, maistor la pescuit mrene și cleni și așa mai departe. Pe Roiescu îl trecură iar toate apele, cum se va descurca săracu' de Chentă? Baba îl îmbia cu blidul și copilul își întinsese minuțele, toți și-au oprit răsuflarea (și gîndind în sinea lor: baba — acu' apucă banu'!, Nuța — acu' ia floarea și hîrtia și poate fluierul!, Roiescu — să nu-l ispitească păhărutu', alege bine copile, junele lu' tata, nu vezi cum lucește oțelul?, pipăie smocul ăla aspru de păr de lup, apucă măcar potcoava!). Stăteau, așadar, cu răsuflarea tăiată, așteptînd și tot așteptînd pînă ce n-au mai putut și au slobozit cu șuier mare aerul oprit în ei, altfel cine știe ce s-ar fi întîmplat fiindcă ursitul peste noapte adormise. Drept pentru care Solomia i-a zugonit pe toți și a rămas numai ea cu pruncul. Cînd a intrat, mai tîrziu, Roiescu în odaie, a văzut că din blid rămăseseră niște biete cioburi iar ceea ce fusese în el se afla în leagănul copilului (iar adormit); să știi că ăsta a luat tot!, și-a zis și n-a mai întrebat-o nimic pe babă. Ce-a fost a fost, cum, necum, vremea a curs precum Timișul. Chentă creștea într-un an cît alții în trei. La vreo cincisprezece ani era o namilă cît un ursan, lucra cît șapte și cînd n-avea ce, dormea în grădină, sub pruni. La un loc mai ferit, unde Solomia sădise cîndva buiegi de leac. Dacă nu dormea, Chentă privea norii și mesteca, alene, vreun fir de iarbă. Într-o după-amiază de duminică a nimerit unul cu altfel de gust, mai dulceag, dar asta nu l-a oprit să-l mestece bine. Apoi s-a dus în odaia de negoț a lui Roiescu. Cîțiva bărbați vorbeau de un lup mare și rău care se ivise înspre Țăria și bîntuia pe la stîne. Chentă a luat o boată cît un stat de om, a plecat și a doua zi s-a înturnat în sat cu piela lupului pe băț. În altă duminică, tot acolo, a prins glas, că altfel nu prea vorbea cu nimeni, și asta ca să se sfădească taman cu mai-marele răitarilor rămași să vegheze la liniștea satului. Sfîrșitul a fost că pe ăla abia l-au adunat cătanele lui din știupul drumului. În a treia duminică a vestit că el se duce s-o caute pe muierea din lună. Atunci a fost adusă Solomia și ea a dat peste iarba dulce a lui Chentă. A cosit-o, bărbătește, a așteptat s-o usuce soarele și i-a dat foc. A fost singura faptă nechibzuită a celei care le știa aproape pe toate. Căci dacă Chentă n-a mai plecat în lună, fumul s-a lăsat peste sat, și cum nu bătea deloc vîntul, oamenii l-au tras pe nări și au plecat ei. Adică au luat-o razna. Așa s-a făcut că-n bîrtul Roiescului puteau fi văzuți turci degustîndu-i răchia — și uitînd de Coran, alăturea de răitarii imperiali — și care uitaseră de dușmănie, amestecîndu-se, toți, cu slătinari făloși nevoie mare — și uitînd cu toți de pămînturile lor, ținîndu-i pe după grumaz pe turci (zicîndu-le, prietenos, cîte un „uico ago") ori tucîndu-i pe obrajii rozalii pe răitari. Popa papistașilor (că satul se papistășise pe jumătate, prin vrerea și puterea imperialilor) chema lumea la sfînta slujbă din catedrală (el avînd o capelă cît s-o ridici în palmă), iar popa Isaia — dacă nu pleca pe rîu după peste — slujea sub teiul cel mare din inima satului. Chinezul întocmea scrisori către Sultan și Împărat, poftindu-i, pe amîndoi, să vină în gostie pe la ei, Roiescu dădea răchia fără plată, în fiecare poartă ieșeau muierile și îi îmbiau pe cei de treceau pe drum cu poame, faguri de miere și colaci. Moatării își tăiaseră porcii vestind că se apropie Crăciunul, Busuioc Banu își înjunghiase vițelul să facă din pielea lui o tobă. Moș Tit al Damaschinilor povestea la te miri care gură cască — și erau destui — cît de frumos se vede satul de sus, pasămite el zbura deasupra lui cu aripi de șindrilă, slobozindu-se de pe Tîlva Turcului. Ana Ilovana adunase un cîrd de fete de seama ei și le învăța cum să mînuiască iataganele luate de la turcii dedați băuturii, că tot vroiau ele să plece în lotrie. Cioancă ăl bătrîn se apucase să înalțe un turn de piatră, junii călăreau pe vaci și babele cercau să mulgă iepele, noptile, la lumina lunii, se încingeau jocuri și ziua în amiaza mare tot natul dormea, visînd așa de frumos că le părea rău tuturor cînd se deșteptau, morile de apă fuseseră desferecate ca să macine în gol, cîte unul bătea toaca, ori cîte una bătea melița, altul pușca în Caru' Mare, alta legase mițele în lanț și slobozise cîinii vecinilor, ce mai, se încurcaseră rău ițele și asta a ținut o săptămînă. Pînă ce-a tras o ploaie sănătoasă și s-a pornit vîntul. La prima adiere, Chentă a intrat în odaia lui Roiescu și cu boata lui de pomină l-a miruit pe un turc și l-a altoit pe un răitar. Iar de aici s-au trezit toți, turcimea s-a tras spre Mehadia, răitarii spre Oraș, slătinarii au căutat să-și tocmească stricările făcute de chiar mîinile lor. Și după alte zile s-a uitat tot ce-a fost. Apoi a venit iarna cînd teiul cel mare a înflorit a doua oară și a avut loc bătălia cu răitarii.

niculae stoian

Corect

Fraților Matei și Tudor Bălașa

Corect! îmi spun prietenii mai tineri
Chiar de la regretatu-mi fiu încoace,
Cuvintele pompoase nu le place
Și față de coțcari ei au rețineri.

Atîta vor să lucre-n bună pace,
Corect: nu vor nici baftă nici susțineri
Nici să ajungă cu avere, gineri,
Ai socrului ce face și desface.

Corect! așa îmi spune fiecare
De mic copil, pînă se face mare,
Corectitudinea le este idealul,

Chiar dacă viața trece ca la mare
Cînd valul vine și se duce valul
Ei una știu: corectul și loialul.

Ca-n sat la mine

Clinicii medicale I din Cluj-Napoca
Dr. Shirley Fischer

Vin în spital la Cluj ca-n sat la mine
Revin, precum s-ar zice, ca acasă
Cînd suferința biata nu mă lasă
Mă știe printre doctori fiecine.

Dar ce zic eu „acasă", mult mai bine
De sănătatea mea aici îi pasă
Oricărui om ce-mi dă și leac și casă
Profesorului, mai ales cînd vine...

Și vine, chiar din zori, nu mă pot plînge,
Mă ciocăne, m-ascultă ca pe-o tobă,
O asistentă grabnic îmi ia sînge...

Că eu sînt cardiac și mă cam strînge
De-atîta apă burta-i ca o dobă...
Trocaru-i de ajuns la burți nătînge.

Biblioteca mea — triunghi al Bermudelor

Triunghiu-acela straniu – biblioteca mea,
Bermudele – în care-o carte-și pierde urma
De-o caut nopți de-a rîndul precum în cer
o stea
Sau o depling – ciobanul tot căutîndu-și
turma

Triunghiu-acela straniu – Bermudele numit
E-n perimetrul casnic ciudata-mi rătăcire
Ca Odiseu, homeric, hălăduind prin mit.
În drum către Ithaca natală, în neștire.

Triunghiu-acela Straniu – Bermude,
cum îl știu,
Fantastică poveste-a lui Welles vizionarul
Un colț pe care-l aflu-ntr-un peisaj sublim
Sau rîu ce-n munți își pierde prin văgăuni
cleștarul.

Triunghiu-acela straniu, dreptunghic, dac-ar fi
Știindu-i teorema ne-am face-o axioma
Și orice căutare ar duce într-o zi
Ca anticele drumuri, cu toate, către Roma.

(debut) decebal alexandru

UN PUMN DE DUDE

Duțu se trezi brusc din somn, nervos de parcă s-ar fi bătut în vis cu dracii și se frecă cu dosul palmei pe la ochi pînă ce văzu în aerul răcoros al nopții de august luminițe albastre și printre ele o umbră lungindu-se pe obrazul grădinii. Bărbatul simți sîngele turbindu-i în vine și cu pași de pisică ocoli vrejurile harbujilor din spatele bordeiului și strînse-n podul palmei coada parului de mult pregătit pentru cine o îndrăzni să se atingă de munca lui de o vară. Căci numai el știe de cîte ori spetindu-se i s-au înfipt în umeri dinții cobiliței să nu piardă strop de apă din fîntîna lui Gore Speriatul, ochiul de nădejde de la marginea satului care de curînd avea să-și coboare și el pleoapele uscate de secetă.

Și acum, cînd pepenele strîns între genunchi pîrîie, să vină cineva de-a gata și să-l fure! Și încă cine! Chiar Zuri, cumnat-su, pe care-l recunoscu cu ușurință cum se încovoaie sub povara zămoșilor, grăbind spre uliță. Dar înainte ca Duțu să fi ajuns acolo ca un arc, plezнind de răutate își înfipse colții în pulpa hoțului, Lupi, sluga credincioasă a lui Duțu. Hoțul răcni și căzu la pămînt ca secerat dar nu lăsă din mîini sacul. În acel moment la una din ferestrele casei lui Duțu scăpără un chibrit și de după perdele apăru chipul unei femei cu părul răvășit iar cînd ea, nevasta lui Duțu, se repezi în curte desculță și numai în cămașa largă de in, omul ei fluieră cîinele și cu o lovitură de par spovedi hoțul ghemuindu-l și mai tare în șanț cu harbujii bufnind acum peste el, și pe unde nimereau — ea o ploaie seacă.

„Cred că nu-i mai trebuie zămoși cît o trăi" își spuse scîrbit Duțu stăpînind, cu o voce străină, pornirea nevestii.

„Tu să mergi în casă, auzi tu, și să nu te rățoiești la mine. Mai bine dojenește-ți fratele și apoi o să-ți dau voie, de ce să nu-ți dau voie să-i oblojești rănile. Dar eu să nu mă zgîiesc la treaba asta, auzi tu, să fiu deja acolo în bordei că pîn se crapă de ziuă poate mai apare de undeva vreun iepuroi. Pe ăla, de o fi, am de gînd să-l jupoi de viu și să-i pun sare pe carne cînd încă se zbate. Să fie de învățătură pentru ăl de s-o mai încumeta să-l prade pe Duțu..."

Apoi mai auzindu-l pe Zuri văicărindu-se ca una în luna noua, cu o mînă îl prinse de gulerul cămășii, îl ridică de-i văzu fața schimonosită și-i repezi un picior în burtă. Nu-l părăsi decît atunci cînd se sătură să-i mai audă geamătul surd. Și lăsînd în cele din urmă totul baltă, mai privi cum scade flacăra lămpii din odaie, se miră cum de Nona rămase tăcută la isprava lui, dar nu avu nici răbdare și nici chef să-și chinuie mintea cu vreo explicație cît de cît mulțumitoare și dispăru în grădină.

Acum zilele de chin din astă vară aveau să aibă în fiecare ochi cîte un sîmbure de dreptate. Înjurînd tot neamul nevestei se culcă în colibă cu haina împăturită sub cap și cu parul în dreapta lui. Dar se răsuci de pe spate pe burtă și invers de făcu adîncitură în pămînt...

Acum s-ar fi cuvenit să picotească mai liniștit, dar ce folos că nu mai vedea înainte mutre de hoți, nici harbujii, nici grădina n-o mai vedea. Ca și cum n-ar fi stat la pieptul ei s-o apere. Nu reușea să aibă o veghe mai limpede. Prea des i se vîra în ochi, ca o remușcare, pîntecul ei...

Între timp Nona, înainte de a se face ziuă, plecă. Și lăsă pe măsuță două turte rumene iar într-o strachină de lemn UN PUMN DE DUDE încă cu boabe de rouă pe ele.

Duțu dormi somn agitat pînă ce razele soarelui văzîndu-l somnoros cînd ele trezesc totul la viață începură să-l ciupească de obraz. Atunci, mahmur, se întinse de-i pîrîiră oasele și-și aminti de ce fu în stare noaptea.

„Eh, ce nu face omul la furie" încercă o primă consolare. Apoi agale ajunse în tindă cu cîinele lîngă el care scheuna așa cum nu-l mai auzise cîndva. Și parcă picioarele nu l-ar fi adus ele pînă aici. Și acum prinseră rădăcini. Le pipăi, erau ele picioarele lui și-și scutură capul să-și alunge senzația ciudată.

Focul își mai risipea roșeața pe pereți învăluind încăperea într-o lumină palidă. Își lungi gîtul spre așternutul ei, îl atinse cu palma noduroasă. Era cald și mai păstra încă formele împlinite ale femeii. Gîndul că fusese părăsit îi ridică părul în cap. Socoti însă că nu trebuie să piardă nici o clipă că dacă n-o va afla, nu-l va ierta nimeni, nici lutul nu-l va primi. Vîrî deci prin deschizătura cămășii turtele, mai culese la iuțeală dudele și le închise în capcana degetelor apoi trimițîndu-l pe Lupi în grădină își începu mersul furișat pe uliți și avu impresia că brațele Nonei îi cuprind mijlocul.

Pe marginea drumului colbăit înălțau brațe spre cerul alburiu — duzii. În vara asta dudele nu prea avură apă și nu erau pîntecoase, erau însă negre și foarte dulci. Se stîrni deodată un vînt prăfos și începură să cadă multe dude. Duțu închidea ochii de plăcere și strîngea tare pumnul. Satul rămînea în urmă printre lanuri de grîu și de floarea soarelui, ca un copil abia ieșit în lume. Bărbatul parcă înainta prea încet, dar vîntul îi împotmolea mersul împingîndu-i în ureche un țipăt. Dudele cădeau mereu și le prindea cu gura din zbor de-și simțea buzele ca după sărutul cu Nona. Molfăia și acum alerga întruna strîngîndu-și pumnul tare de tot. Țipătul se revărsa acum ca o zvîcnire de ape ce se deșteaptă la viață din sufletul adînc și plin de neliniște al cîmpiei...

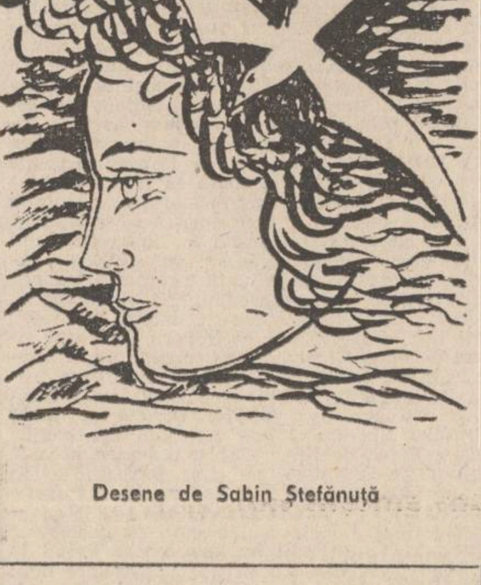

Desene de Sabin Ștefănuță

marin mincu

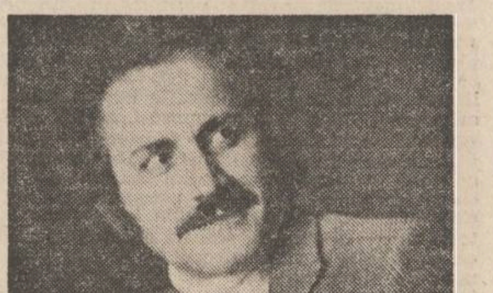

Așteptarea

– fragmente –

„eu sunt prea simplă
să pricep lamura firii..."

1.

Este foarte tîrziu și vai cît am putut
să vorbesc; ca-n fața unui păcat mă simt
rușinată,
poate n-ar fi trebuit să le dezvălui toate,
niciodată nu te iartă aerul pe care-l respiri
(te-ntorci acasă din drumurile tale ascunse,
o iei pe cărări întortocheate
să nu te cunoască
nimeni, intri-n ogradă și dai drumul
la orătănii,
mîngîi mițișorii coarnelor la mieii candizi,
dai să mănînce din palmă la bobocii de aur,
te-ncaieri cu cocoșul însingerat
ca-n fiecare zi;
totul e la locul lui iți spui
cînd deodată începe să urle aerul)

2.

N-aș vrea să vorbesc dar cum aș putea
altfel:

nu despre orice ne e dat să mărturisim
adevărul și n-ai cum să prevezi
singur norii ce vor veni (te scoli
dimineața senin; împins de seninul cerului
te apuci să trebăluiești, dacă e primăvară
te duci la cîmp să ari și să semeni;
nu s-a scuturat roua de pe genele lucrurilor
nu s-au trezit atomii din somn, ești vrednic
să te-ntreci cu natura, te oprești obosit
la umbra
măslinului să-ți usuci năduşeala
cînd deodată din senin se stîrnește furtuna)

3.

Cum știu cîte născociri se scorniră
toate puse-n seama oracolului, nu pot să tac
oricîte nenorociri mă pîndesc
ș-apoi cum aș putea să mor astfel (eram
foarte aproape cînd Apollo vorbi, luasem
locul Pythiei – bolnavă-n ziua aceea;
îmi venise rîndul la templu, îngrozită stăteam
de ce va spune Istoria prin gura mea:
să lași să apese tot greul doar pe vorba
unei femei
posedată de zeu, iată viclenia cea mare:
am căzut leșinată de spaimă și furie
cînd buzele-mi pronunțară perfidu-adevăr)

4.

De ce m-oi fi grăbind să le spun toate
dintr-o suflare; cum eu prima doică
i-am fost,
v-o jur: fusei cea dintîi cu care vorbi
cînd cobori din corabie (parcă un semn rău
mă pîndește din lucruri; și aeru' sfîrîie-n
preajmă-mi cu-o mie de guri, cu-o mie
de ochi,
n-aș zice că-i Zeul răzbunător,
dar cine altul poate fi?
eu sunt prea simplă și proastă
să pricep lamura firii
și să-ndrăznesc să vorbesc;
mi-acopăr gura și mai bine tac)

5.

În ziua aceea era atîta pace-n Ellada;
putreziseră și frunzele sfinte de laur,
se fierseseră pierzînd mirosul,
ș-acopereau tot locul cu carnea lor putredă:
nimeni nu le călca, înfricoșat ca de un
sacrilegiu;
(nici ogorul n-am îndrăznit să-l mai ar:
poate –
mi-am zis – e un nou semn
și cum aș putea să mă-ncumet eu să nu
trăiesc
în pace cu datinile; ele așteaptă turbate
să-ncalci
doar puțin din ce ți-a fost dat: ție în toate,
de la început
ți s-a hărăzit o măsură exact pe potrivă-ți
căci minunile lumii sînt multe...)

6.

Deși totul zăcea nemișcat, colcăiau
atomii pe dedesubt înfiorîndu-se ca aștrii-n
marea lactee;
era vară și se făcuse toamnă deodată,
nimic nu se mișca
în afară dar asudau toate-năuntru (sunt zile
de vară cînd aerul se dilată lichid
sufocîndu-ți plămînii că-ncepi
să gîfîi înecîndu-te; îți joacă-n față
sîngele-aprins în atîtea vedenii de fata
morgana;
atunci simți duhoarea morții ca pe o rodie
din care cu saț ai mușca;
în asemenea clipe nu mai ești tu ci altul:
te așezi în umbra lățită a palmierului
îți mijești ochii la soare-amorțit
dar strecori încă priviri treze-n afară,
lăsîndu-te pradă realului:
se condensează timpul în bășicile-albastre
de aer bolborosind de leșia-ncinsă din jur;
îți licăre ochii, îți pocnesc urechile,
îți apasă pieptul o greutate
și ești tras în jos ca și cum te-ai scufunda
treptat în carnea catifelat-a oceanului;
ai o senzație de beție ciudată – aceasta
se-ntîmplă numai în anumite zile de vară –
ți se umflă-ncet mîinile,
picioarele-ți cresc arbori gigantici
înfipți-n rărunchii materiei,
tot trupul vezi cum ți se dilată o colină
enormă,
fruntea-ți devine o stîncă deasupra,
iar dinții îi simți grei; niște pietre de moară
ronțăind cu crudă monotonie capete de zei;
e o depășire de margini,
o revărsare erotică-n moleșala materiei;
oh, și te cuprinde o stare nedeslușită
nemaiîntîmplată-nainte cînd amețit ți se pare
că dormi dar ești treaz și observi
ca prin piclă metamorfozele-ascunse-n
forme;
îți bubuie pulsu-n creier o tobă nebună
cu violență bătută-n ritmul sălbatic
al unei inițieri primordiale;
ai vrea să te trezești
să scapi de vedenie: începi
să-ți ciupești propria-ți carne
și vezi cum ceața se topește-ncet;
oh, în culori cunoscute se-ntoarce spre tine
vai și iar te copleșește realul)

ioan ursan

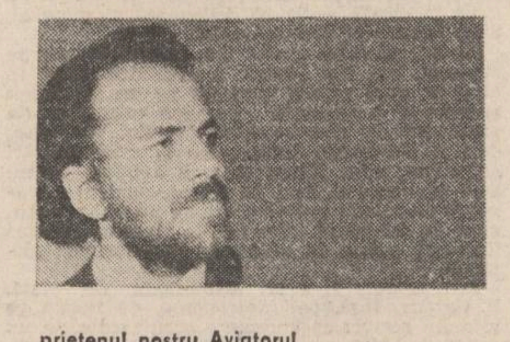

...cîteodată

...cîteodată ești prea obosit
îmi spui
de dincolo de singurătate
iar ochii tăi
se-mpart zărilor
ca o binecuvîntare...

...cîteodată nici mîngîierile
mamei
nu-ți mai pot folosi
nici zîmbetul
nici taina primului sărut
ești ca o eternă zidire
îmi mai spui lăcrimînd
ca un copac cu frunze obosite

iar eu tac, eu tac
deși aș vrea
totuși să-ți strig:

Dăltuiește-mă în amintire
Și uită-mă acolo
Îmbrățișat cu propria mea umbră
Ca-ntr-un destin...

Dincolo de adierea cuvintelor

...numai tu
dincolo de adierea cuvintelor
mai păstrai
sub pleoape
surîsul tăcerilor...

prietenul nostru Aviatorul
albastru
își colorase amintirea
îndrăgostindu-se de zbor
ca de o posibilă Marie

eu nu știam
că totuși dimineața
curcubeul se poate vinde
pentru un
zîmbet.

Numai tu

...tramvaiele împărțind
orașul în două
așa cum lama cuțitului
pepenele
autobuze grăbite foarte
sau oprite la semafor
ca-n fața unei curiozități
autoturisme silențioase
elicoptere avioane
păsări fluturi flori
cinematografe teatre
pietoni călcîndu-se pe umbră
bunici plimbîndu-și nepoții
poștașul împărțind degajat
frînturi de suflet
numai tu, numai tu, nicăieri...

Ce dimineață

ce dimineață mai poposește
în amintirea noastră
mă întrebi
împărțind la doi neliniștea
Și peste toate acestea

Vulturul rotindu-se în sensul acelor
ceasornicului și bunicul
venit tîrziu
c-o mîngîiere de pleoapă.

Deschizător de drumuri

Urmare din pag. 1

gațiile, fie ele îndeplinite în modul cel mai exemplar, de la catedră. Era un îndrumător al națiunii întregi, în sensul că n-a existat acțiune, cît de cît însemnată, pe plan cultural-educativ ori politic, pentru care inima lui să nu bată și vorba lui înțeleaptă să nu se facă ascultată.

A întemeiat ziare și reviste, se numără printre factorii de răspundere, din Transilvania, în timpul revoluției de la 1848 și printre organizatorii marii adunări populare de pe Cîmpia Libertății. A fost membru fondator al „Astrei" și al Societății Academice, devenită, nu peste multă vreme, Academia Română. A înființat și a condus cea dintîi publicație românească scrisă, în întregime, în alfabet latin („Organul luminării", 1847—1848), după cum tot lui îi datorăm și prima revistă de specialitate („Arhivul pentru filologie și istorie", Blaj, 1867—1872).

Timotei Cipariu a fost cel dintîi român care, împotriva orientării sale latiniste, a subliniat valoarea poeziei populare și pe cea a textelor românești vechi. A inițiat studiile de istoria limbii și a stăruit asupra legăturii care există între istoria unui popor și limba lui națională, a militat pentru un teatru românesc, în Transilvania, și a fost preocupat de educarea maselor, prin cultură (a creat un ziar, în acest sens, „Organul național", 1848). În rarele clipe de răgaz a fost ispitit și de muze și a scris versuri. Este cel dintîi român care ne-a dat un tratat de poetică și a contribuit, alături de alți contemporani, la definitivarea terminologiei filozofice, în limba noastră.

Dar meritul său cel mai mare a fost stabilit de aportul pe care Cipariu l-a adus în cercetările cu caracter filologic. Sistemul său ortografic s-a bucurat, multă vreme, de atenție deosebită, mai ales în Transilvania, iar inițierea studiului istoric, al limbii naționale, constituie un mare pas înainte, în disciplina noastră. Nu vom uita că, în vederea lămuririi diverselor aspecte, din trecut, ale limbii, Cipariu recurge, iarăși printre cei dintîi, la compararea stărilor de lucruri cu situația din celelalte limbi romanice.

Specialiștii de mai tîrziu au văzut, în general, în Timotei Cipariu, nu numai un mare predecesor ci și un adevărat deschizător de drumuri. Este destul să ne gîndim că printre cei care i-au elogiat activitatea pot fi pomeniți Al. Odobescu, B.P. Hasdeu, M. Eminescu, Lazăr Șăineanu, I. Pop-Reteganu, A. Philippide, George Coșbuc, Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu, Lucian Blaga, Ion Breazu, Mario Ruffini și alții. I s-au adus și obiecții, se înțelege, privitoare, cele mai multe, la sistemul ortografic etimologist. Dar chiar cei care au formulat unele rezerve, asupra activității lui științifice, au recunoscut orizontul larg sub care s-a mișcat cărturarul blăjean, precum și obiectivitatea deplină de care a dat dovadă.

O imagine completă, apropiată de ceea ce a reprezentat Cipariu în epocă, și continuă să reprezinte în cultura noastră națională, s-ar obține numai reproducînd toate elogiile care i s-au adus. Dar acest lucru nu se poate realiza aici, în spațiul de care dispunem, și, atunci, ne vom mărgini doar la o singură apreciere, aceea a lui A. Philippide, care, împotriva severității cu care i-a criticat, aproape fără excepție, pe cei ale căror lucrări i-au atras atenția, de la B.P. Hasdeu pînă la Gustav Weigand și la Ovid Densusianu ori la Sextil Pușcariu, îi acordă lui Cipariu un credit de care puțini savanți s-au putut bucura vreodată: „Pe vremea aceea era un om, Timotei Cipariu, și omul acela și zi și noapte era numai cu cartea în mînă, și cînd dormea, dormea pe scaunul de la masa de lucru. Știa multe limbi, atîtea cîte toți specialiștii români de astăzi la un loc luați nu știu, și citise toți scriitorii români din sec. XVI și XVII din scoarță în scoarță, și un mic rezumat din această muncă de erou a publicat într-o capodoperă, **Principii de limbă și scriptură**".

Sistemul său ortografic, etimologic, prin care limba scrisă de el părea ruptă de vorbirea populară și de textele vechi, a fost criticat și, pînă la urmă, abandonat. Dar Cipariu ne-a mai dat o altă carte a cărei valoare a fost unanim apreciată. Este vorba de antologia de texte vechi, intitulată **Crestomație sau Analecte literare** (Blaj, 1858), despre care Alexandru Odobescu spunea: „Vrem să constatăm că lucrarea sa e întreprinsă după adevăratele baze ale științei filologice, că, în mai dese rînduri, e executată cu talent și perspicacitate și că mai ales culegerea sa de exemple din scrierile vechi românești e foarte folositoare și că o asemenea crestomație ar trebui răspîndită prin toate școalele române..." (**Scrieri literare și istorice**, I, București, 1887, pag. 353).

Printre celelalte cărți, ale lui Cipariu, trebuie menționată, numaidecît, **Gramatica limbei române**, lucrare mare, în două volume (plus un suplement!), însumînd, în total, 800 de pagini, premiată de Academie și copios utilizată de mulți autori de gramatici de mai tîrziu. Împotriva etimologismului autorului, cartea conține numeroase exemple luate din limba vorbită și din textele vechi; e plină de sugestii care pot fi preluate de specialiștii de azi.

Contactul lui Cipariu cu textele vechi și cu limba vorbită l-a scutit de exagerările în care au căzut colegii săi de generație, reprezentanți ai curentului latinist. Adept al sistemului etimologic, în ortografie, el nu nega rolul principiului fonetic, despre care susținea că nu poate duce la unitatea limbii, ci, dimpotrivă, la diversificarea ei. Într-o vreme în care aproape toți cărturarii noștri erau în căutarea unui drum pe care trebuia să se ajungă la o limbă literară unică, Cipariu, împotriva pregătirii sale teologice, își dădea seama că limba bisericească, pentru care au pledat I. Heliade-Rădulescu, Constantin Negruzzi și alții nu mai putea îndeplini această sarcină, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; ea putea fi luată, cel mult, ca punct de plecare, baza pe care urma să se clădească limba literară modernă. Idei asemănătoare vom întîlni, mai tîrziu, la George Coșbuc și la Ovid Densusianu.

Trebuie subliniat faptul că Cipariu, deși a activat într-o vreme în care filologia aproape nu exista, ca știință, a îmbinat studiul istoric al limbii cu observația permanentă a stărilor de lucruri din limba vremii sale, după cum, în studiul limbii contemporane, se sprijinea, în aceeași măsură, pe considerații de natură istorică. Nu-i de mirare, prin urmare, că în **Principii de limbă și scriptură**, operă de gramatică istorică prin excelență, autorul se sprijină pe limba vorbită și pe dialecte, de unde ia numeroase exemple, iar în **Gramatica limbii române** incursiunile de natură istorică se întîlnesc la tot pasul.

Viziunea clară a marelui învățat, ca și metoda de lucru, cea mai științifică posibil, face ca opera lui Timotei Cipariu să-și păstreze, încă, actualitatea și să constituie, în continuare, un adevărat model pentru cei ce se ocupă cu studiul limbii naționale. Iar patriotismul său luminat, ca și buna credință în relațiile cu alții ori democratismul înaintat, sub semnul căruia a acționat toată viața, vor constitui, sîntem siguri, modele necontestate de comportare. Unele dintre cuvîntările sale ar putea sta cu cinste în cele mai pretențioase antologii. Cine ar putea să citească fără emoție cu totul superioară cuvîntul rostit la inaugurarea „Astrei" (1861) ori pe cel din sesiunea care a avut loc un an mai tîrziu, în iulie 1862, la Brașov, din care ne permitem să împrumutăm acest final: „Dea cerul ca, precum toți sîntem de un sînge, toți ne-am îndulcit de la sînul mamei noastre cu aceleași cuvinte dulci, toți ne sîntem frați, — ori cît ne despart munții și văile și ori cît ne împart stările politice și confesiunile religioase, — tot numai una să fim, o națiune, o limbă, o literatură. Și dacă pe alt cîmp românul e tăiat în bucăți și purcede pe căi diferite, uneori cu totul contrarii, dar cel puțin în literatură, în pașii cătră cultură, numai un corp și numai un suflet să fie. Atunci, orice despărțiri politice, sociale și religioase ne vor tăia de laolaltă, dar spiritul națiunii și geniul român va tinde aripile sale peste toți fiii lui Traian și-i va ține legați întru legăturile păcii, frăției și unității naționale. Așa să fie în veci".

Din nou despre bătălia de la Rovine

De la bătălia de la „Rovine" la istoria polonă a lui Jan Dlugosz este titlul articolului apărut sub semnătura lui Sergiu Iosipescu în nr. XXIII/2 (1986) al „Anuarului de istorie și arheologie A.D. Xenopol", paginile 707—712. Meritoriu în sine, prin tematica tratată, noul demers al tînărului medievist se constituie într-un fel de minibilanț al problematicii referitoare la victoria românească de la Rovine din 17 mai 1395 — datare, localizare, denumire, istoriografie etc — cititorul aflînd aici, nu o dată, răspunsuri, soluții și informații pe cît de insolite — în raport cu opțiunile de pînă acum ale lui Sergiu Iosipescu, exprimate începînd cu articolul **La Rovine în cîmpii (1974)** —, pe atît de peremptorii. Totuși există în aceste „note" — cum le numește autorul lor — o serie de scăpări și erori științifice, ca și altele, să le zicem, de nuanță etică, pentru a căror corectare mă simt obligat a interveni, mai ales că cele din urmă vizează direct activitatea științifică a subsemnatului și au darul de a trezi nedumeriri în rîndul celor interesați de subiect — fie că sînt sau nu cunoscători în materie.

În deschiderea articolului său Sergiu Iosipescu introduce următoarea notă (p. 707): „Adnotările pe marginea izvoarelor care le înfățișăm aici bunăvoinței răbdătoare a cititorilor dezvoltă intervenția mea la dezbaterea organizată de redacția de istorie a Editurii Militare în jurul datei bătăliei de la Rovine, la care au participat Al. V. Diță, M. Dogaru, Tahsin Gemil, Anca Tanașoca, Andrei Pippidi, N. Stoicescu, Dan Zamfirescu (ianuarie 1986, București). Ele trebuie a fi considerate drept urmare și îndreptarea celor scrise de mine în articolul **La Rovine în cîmpii (Magazin istoric**, VII, 12/1974, p. 14—18)".

La aceste rînduri, menite mai mult a dezinforma decît a informa, trebuie adăugat că:

1. Dezbaterea care s-a desfășurat în ziua de 27 ianuarie 1986, din inițiativa și în sediul Editurii Militare, a avut ca bază de pornire a discuțiilor **REFERATUL** pe care subsemnatul l-a citit în fața celor prezenți timp de cca. 60 de minute.

2. Pe parcursul dezbaterii **NU** a mai fost prezentat nici un **referat** sau **contrareferat**, opiniile tuturor participanților pornind și gravitînd, cum este firesc în astfel de situații, în jurul celor susținute de referent.

3. În finalul discuției toți participanții s-au raliat, în ceea ce privește data de 17 mai 1395 ca dată exactă a bătăliei de la Rovine, punctului nostru de vedere.

4. Intervenția lui Sergiu Iosipescu s-a mărginit doar la observarea corespondenței dintre 17 mai 1395 ca dată cînd a avut loc bătălia de la Rovine și prezența aceleiași date în cronica lui Jan Dlugosz, dar ca dată a morții reginei Maria, soția lui Sigismund de Luxemburg (observație care dă și titlul articolului din **Anuar**). Că Sergiu Iosipescu nu se decisese încă definitiv pentru data de 17 mai 1395 nici în **IUNIE 1986**, ne-o dovedește articolul său **Remarcabilă personalitate a istoriei poporului român** (apărut în revista „Munca politică în armata Republicii Socialiste România", nr. 6/1986, p. 30—34) în care citim: „Conștient de valoarea adversarului sultanul Baiazid I a mobilizat, **în toamna anului 1394**, forțele sale pentru a invada Țara Românească. Războiul cu Imperiul otoman, **declanșat în anul 1394**, a fost prima fază a unei confruntări ce avea să se prelungească secole de-a rîndul [...] Efortul excepțional al românilor, încununat de strălucita victorie de la **Rovine, pe Argeș, la 10 octombrie 1394**, și de alte biruințe memorabile, a probat trăinicia edificiului statal românesc [...]". (p. 33. — sublinierile ne aparțin). Deci numai **DUPĂ** apariția în iulie-august (nr. 4) a studiului nostru intitulat **Victoria românească de la Rovine (17 mai 1395** — în revista „Anale de istorie", nr. 4/1986, p. 22—43 —, pe care pretinde că nu l-a cunoscut la data cînd își redacta „notele" din **Anuar**, și-a însușit această opțiune (deși studiul amintit reproduce în cea mai mare parte referatul audiat de Iosipescu la 27 ianuarie!).

5. Despre acest studiu, în finalul „notelor" sale, Sergiu Iosipescu afirmă (p. 712) : „Aceste cîteva adnotări pe marginea vechilor izvoare privitoare la evenimentele din primăvara anului 1395, relevă aria nebănuit de mare a interpretărilor posibile pentru reconstituirile istorice viitoare". După care, în notă, adaugă : „Una dintre acestea a apărut, **după predarea prezentelor note** (sublinierea noastră), sub semnătura lui Alexandru V. Diță, **600 de ani de la urcarea pe tron a domnitorului Mircea cel Mare**, în **Anale de istorie**, XXXII, 4/1986, p. 22—43".

„Aria interpretărilor" **NU ESTE** mare. Ea se reduce exclusiv la poziția adoptată de volumul II al **Istoriei militare a poporului român**, lucrare despre care Sergiu Iosipescu se face a nu ști că există. După cum se face a nu înțelege că titlul articolului nostru publicat în **Anale** este **Victoria românească de la Rovine (17 mai 1395)** și nu **600 de ani de la urcarea pe tron a domnitorului Mircea cel Mare** (care este șapoul studiului propriu-zis).

Observăm că vrînd a lăsa impresia că nu ne datorează nimic, Sergiu Iosipescu se infirmă singur, nu numai prin articolul din iunie 1986, citat mai sus, ci și prin următorul pasaj din „notele" sale ieșene : „Hașdeu afirma (1876) că «ilustra victorie de la Rovine a cărei strălucire se revarsă asupra Craiovei, avusese loc anume la 17 mai 1395»" (p. 707), după care trimite la volumul **Oltenescile**, Craiova, 1884, p. 126—128.

Volumul reproduce — printre altele — studiul **Originile Craiovei (1230—1400)** apărut anterior în revista „Columna lui Traian", fapt pe care Hasdeu nu găsește necesar să-l menționeze. Paragraful **18. Mircea cel Mare lîngă Craiova** — la care se referă Iosipescu — **NU** a apărut însă în 1876, ci în nr. 12 din 1877 (anul VIII), paginile 666—670, discuția despre data bătăliei de la Rovine fiind la p. 668—669. Prin urmare, în **Oltenescile**, Hasdeu nu indică nici un an, iar în „Columna lui Traian" anul este corect : **1877**. Nici un alt istoric de atunci și pînă în prezent nu dă data **1876**, ea este o eroare care ne aparține în exclusivitate (și pe care am corectat-o între timp în articolul **Victoria românească de la Rovine — 17 mai 1395. Datare, desfășurare, importanță internațională**, în **Almanah Luceafărul 1987**, p. 23) și cititorul o poate întîlni la p. 29, nota 8 din articolul pe care Sergiu Iosipescu pretinde că nu l-a citit.

6. Dacă aici Iosipescu afirmă că **n-a citit**, cînd este evident că a făcut-o, în schimb vrea să dea impresia că **a citit** cînd de fapt nu a citit. O dovedește nota nr. 8 — unde articolul unui foarte cunoscut istoric iugoslav — Mihailo Dinić —, autor, printre altele, la celebra **The Cambridge medieval history**, este citat după cum urmează: M. Dunić, **Hronica sen Deniskog kalugera kao izvor za boiove na Kosovu i Rovinama**, în „Prilozi za književnost, istorii i folklor", XVII, 1937, p. 61—66. Trimitere identică cu aceea întîlnită în nota 20, p. 241 din lucrarea lui P.P. Panaitescu, **Mircea cel Bătrîn**, București, 1944, care, în conformitate cu metodologia cercetării istorice, trebuia menționată cu **apud** deoarece în ambele trimiteri **sînt trei greșeli identice** :

— numele autorului este scris Dunić
— în titlu stă scris **boiove** și nu **bojeve** (cum este corect)
— paginile reale sînt 51—66 nu 61—66.

Cum a fost imposibil ca P.P. Panaitescu să preia erorile de la Sergiu Iosipescu, rămîne indiscutabil că cel care citează pe necitite este acesta din urmă.

★

În continuare ne oprim la cele două „contribuții" — singurele originale — care alcătuiesc însăși baza articolului din **Anuar**, deoarece, necorectate, ele ar putea înmulți ficțiunile istoriografice, și așa mult prea multe, cu privire la evenimentele domniei lui Mircea cel Mare.

1. Crezînd că a descoperit o corespondență între data de 17 mai 1395 din **Historiae Polonicae Libri XII** de Jan Dlugosz și lupta de la Rovine, Sergiu Iosipescu afirmă : „**Un ecou** dificil de reperat, **al bătăliei de la 17 mai 1395** se află în binecunoscuta **Istorie polonă** a lui Jan Dlugosz. Sub anul 1395 — unde se înfățișează luptele de la Dunăre ale regelui Sigismund de Luxemburg, inclusiv cruciada de la Nicopole — se consemnează și moartea reginei Maria a Ungariei [...]. Astfel că **data morții** reginei Maria a Ungariei, înregistrată de istoria lui Dlugosz **se referă**, de fapt, **la altceva**. Celebru prin compulsarea atîtor surse pentru elaborarea operei sale, **Jan Dlugosz a inclus aici data unui alt eveniment**. Cu probabilitate a unei știri sosite tot de la Curtea Ungariei și **care nu poate fi alta decît a marii bătălii a românilor cu forțele Porții, desfășurată la 17 mai 1395**. Tehnicile cronisticii medievale ca și **spiritul de asociere al istoriografului explică eroarea cronologică** [...] Alături de tipiconul de la Hilandar, data istoriei lui Jan Dlugosz **confirmă** desfășurarea la 17 mai 1395 a unei mari bătălii în Țara Românească, știrea ei fiind fără preget transmisă Curții polone de regele Sigismund de Luxemburg" (sublinierile ne aparțin).

Ce este adevărat în cele de mai sus ? Nimic ! Totul este produsul exclusiv al imaginației lui Iosipescu care se dovedește a fi nefamiliarizat cu cronistica polonă. Totuși, ar fi putut cunoaște măcar **Dissertatio inauguralis historica** de Herda Reinhold, lucrare apărută la Bratislava în 1865 și în care sînt prezentate și analizate o parte din izvoarele folosite de Dlugosz pe parcursul elaborării **Istoriei** sale. Printre acestea, un loc deosebit îl ocupă **Anonimi arhi-diaconi Gneznensis brevior chronica Cracoviae (Scurtă cronică a Cracoviei a arhidiaconului anonim de Gniezno)**, cronică a cărei redactare se încheie nu mult după anul 1395, deci este strict contemporană evenimentelor ce ne interesează. „Dlugosz — scrie Reinhold — urmează relatările acestui arhidiacon în cea mai mare parte aproape textual, deși a mai avut în față și alte izvoare, îl preferă totuși pe acesta" **(op. cit., p. 31)**. Este și cazul informației privitoare la moartea reginei Maria despre care Dlugosz a citit pur și simplu în cronica arhidiaconului anonim de Gniezno unde stă scris : „Item Anno Domini MCCCXCV die lune XVII mensis May Maria Regina Ungariae uxor Sigismundi Regis obiit in Ungaria". (De asemenea, anul domnului 1395, ziua luni 17, luna mai Maria regina Ungariei, soția regelui Sigismund, a murit în Ungaria) (Frider. Wilh. de Sommersberg, **Silesicarum rerum scriptores aliquot adhuc inediti**, tom II, Lipsiae, 1730, p. 154).

Este imposibil ca arhidiaconul de Gniezno să fi „încurcat fișele" punînd pentru decesul reginei Maria data bătăliei de la Rovine, pe care nu o cunoaște, cînd știm că el „scrie ca martor ocular care, aflat într-o înaltă poziție la Curtea Poloniei, cunoscuse foarte bine faptele și le expusese în mod veridic" (Herda Reinhold, **op. cit., p. 31**). Fiind cît se poate de clar că Dlugosz n-a făcut decît să consemneze o informație care circula cu mult înainte ca el să-și fi scris opera, totuși, în eventualitatea că ar putea apărea acum un articol intitulat **De la bătălia de la „Rovine" la... cronica arhidiaconului de Gniezno**, ne grăbim să precizăm că și alte cronici conțin această dată pentru moartea reginei Maria : **luni 17 mai 1395**. Cei interesați pot consulta, spre exemplu, **Monumenta Poloniae Historica**, tom II, Lwów, 1872, p. 922 ; ori **Monumenta Poloniae Historica**, series nova, tom VI, Warszawa, 1962, p. 98.

2. La fel de neîntemeiate sînt și speculațiile pe marginea cronicii postbizantine păstrate într-o copie din 1624, prin care Sergiu Iosipescu încearcă, într-o manieră sofisticată, să explice cum a apărut în izvoare cuvîntul Rovine : un copist macedonean a citit grecescul **to fousáto** (oastea), în timpul traducerii mentale l-a receptionat prin romanicul **fossatum** (așezare întărită cu șanțuri), și l-a transcris **urvina „LA ROVINE"**. Indiferent de împrejurări (pe care, oricum, autorul trebuia să le dovedească — originea etnică a traducătorului, circulația paralelă a termenilor în epocă, ca și semnificația lor, cu trimitere strictă la limba secolului al XV-lea), personal găsesc imposibilă producerea unei astfel de situații ce contrazice atît logica frazei și a contextului, cît și obișnuitul proces mental ce are loc în timpul traducerii unui text. Observ însă că întregul eșafodaj ridicat de Sergiu Iosipescu se sprijină pe afirmația : „în fapt, cronicile sîrbe (care vorbesc despre lupta de la Rovine — A.D.) au utilizat un prototip grecesc" (p. 710). Or, cel mai mare specialist din lume în așa-numitele cronici scurte, Peter Schreiner, afirmă despre această cronică grecească — pe care incluzînd-o în monumentala sa colecție de cronici minore o codifică **72 a — EXACT INVERSUL** a ceea ce susține Sergiu Iosipescu, anume că „cele mai importante informații au fost scrise avînd la bază un izvor analitic sîrbesc". Dar, spre deosebire de Iosipescu, care numai afirmă, P. Schreiner demonstrează : „Carateristic pentru întrebuințarea unui model sîrb sînt următoarele considerente" și enumără nu mai puțin de nouă, pe care considerăm că nu e cazul să le reproducem aici (vezi Peter Schreiner, **Die byzantinischen Kleinekroniken**, vol. I, Wien, 1975, p. 558—559). Pînă cînd Sergiu Iosipescu nu va face o demonstrație care să infirme aceste nouă argumente avansate de Schreiner, orice teorie de felul celei de mai sus rămîne o simplă speculație sterilă.

Este, de asemenea, și cazul „demonstrației" pe care Iosipescu o făcea, la fel de convins, în anul 1974, și despre care acum nu pomenește nimic, deși ea se află la antipodul celor susținute în prezentul articol, contrazicîndu-le. Atunci „argumenta" că **ROVINĂ** nu înseamnă șanț cum spune acum și cum este și adevărat, ci... **ruină**, drept care forma corectă ar fi fost **ROVINA** și nu **ROVINE**. „Părerea ar putea părea hazardată — scria Sergiu Iosipescu —, dacă banul Mihai Cantacuzino în a sa **Genealogie a Cantacuzinilor** n-ar da formularea următoare : «...a venit asupra lui sultan Murat [de fapt, Baiazid] cu care lovindu-se la satul Rovina și biruindu-se turcii au fugit peste Dunăre.»" **(La Rovine în cîmpii, p. 17)**. Numai că Sergiu Iosipescu, vrînd a ocoli „hazardul", **omite să precizeze că exact în aceeași lucrare**, descriind **aceeași** confruntare militară, banul Mihai Cantacuzino dă și „formula" **ROVINE** (op. cit., ed. N. Iorga, București, 1902, p. 496), ceea ce înseamnă că în epocă **ROVINA** și **ROVINE aveau accepțiune identică**. Fapt atestat, de altfel, și de o hotărnicie din 10 iulie 1724 unde aceleiași localități (din județul Vîlcea) i se spune cînd **ROVINA**, cînd **ROVINILE** (N. Iorga, **Studii și documente cu privire la istoria românilor**, vol. XXI, București, 1911, p. 303—311).

Încheiem, observînd că din 1974 și pînă astăzi nimic nu s-a schimbat la Sergiu Iosipescu în maniera de cercetare a trecutului, chiar atunci cînd concluziile la care ajunge se bat cap în cap.

Alexandru V. Diță

Benone Șuvăilă : „Toamnă"

La farmecul poveștilor polițiste

La răscrucea frumoasă a inteligenței și fanteziei, George Arion poate scrie povestiri polițiste, cu dezinvoltura și prestidigitația unui pianist virtuoz, epuizînd cu talent și artă toate variantele posibile, din toate unghiurile de vedere ale temei abordate. Scriitor cult, George Arion vizitează genul polițist cu maliție, se autoparodiază cu surîsul ascuns în matricea paginii, face divagații prin științe și arte (fără paradă, însă !), și — ceea ce pare de neconceput — izbutește să imprime povestirii alură de eseu. Înseși temele vin, deobicei, din lumea științelor și artelor. În **Prefer căpșuni** un savant descoperă o străveche cetate pe o insulă imaginară. Crima, care de fapt nici n-a avut loc, și urmăririle se petrec prin labirinturile cetății proaspăt date la iveală. Povestitorul poet descrie cu delicii estetice statuete, cuțite cu lucrătură de orfevru, poposește cu dulce încîntare prin interioare cu mobile stil, face trimiteri la literatură, pictură, arhitectură, parcă în joacă, dar cu strălucire.

Cartea se cheamă **Trucaj** ; un alt titlu mai potrivit nu i se putea pune. Căci cele trei povestiri sînt tustrele un trucaj pe care autorul îl lasă la liberă vedere. Ba, mai mult : cea de a treia povestire **(O răpire)** începe în felul cel mai clasic, mai stas al romanelor polițiste, ca apoi intelectualul de marcă să se autodemaște, să-și arate trucajul și să meargă pe combinațiile de logică posibile și imposibile, cu inteligența și fantezia de care vorbeam mai sus. Toate acestea spuse la tonul personal, descoperitorul crimelor fiind — ca în cărțile precedente, **Atac în bibliotecă** și **Profesionistul**, gazetarul, adică autorul însuși, în acel stil american în care gazetarul este implicat direct, ca un detectiv, în descoperirea marilor delicte. Drept care, povestirii i se imprimă tonul de lucru văzut și trăit. Autorul urmărește răpirea fratelui iubitei sale Ioana, prin labirinturile unui orășel de provincie. Se arborează o morgă serioasă profesionistă : autorul pîndește dintr-o gheretă, urcă incognito scările spiralate spre camera de proiecție a unui cinematograf etc., de parcă ne-am afla în miezul romanelor lui Conan Doyle, numai că în matrița povestirii, în ecoul de dincolo de epilog, în morala însăși a fabulei George Arion lasă să se vadă parodia, gluma, jocul, cusătura fină cu ață de raze.

Parodia romanelor polițiste nu e un lucru nou și nici rar. Numai că George Arion are farmec, așa cum are farmec în viața cotidiană ca om de dialog inteligent și plăcut. Povestirile lui se citesc cu plăcere. Dar și cu sufletul la gură pentru că, trebuie să recunosc, autorul are arta suspansului, a tainei și umbrei în care își învăluie crima, pînă către final. Iar lectura cărților polițiste — zice Radu Enescu — a ajuns să-i pasioneze pe intelectualii rasați, ei găsind în paginile lor o destindere, o defulare, un joc al ielelor poate. Cum la George Arion țesătura povestirii are și fibre lirice, dublate de humor, de calambururi (culmea culmilor, în sens spiritual, îl duce, prin stuful suprarealist, la Everest și Ciomolungma), paranteze spirituale, desigur că lectura satisface și ochiul sever al cărturarului. Atîta doar că, după trei cărți polițiste, poetul de meditație subtilă care este George Arion ar trebui să se reîntoarcă la uneltele sale. Nimenea nu-l va omologa pe poet prin fiorii lirici risipiți în cărțile polițiste.

Cu acest deziderat la care-i iau ca aliați pe Șerban Cioculescu și Fănuș Neagu (a se vedea citatul de pe ultima copertă) îmi mărturisesc încă o dată plăcerea și surîsul complice cu care citesc frumoasele, inteligentele și fantezistele pagini semnate de un nume ideal pentru un detectiv autohton : George Arion. Ceea ce, în inflația genului polițist, e mult de tot.

Al. Andrițoiu

Un profesor de limba română

Încă din primul an al studenției mele (1953—1954), printre Profesorii care atrăgeau atenția tineretului studios, B. Cazacu era, de pe atunci, la numai cei 35 de ani ai săi, o personalitate distinsă, care impunea printr-o aleasă pregătire filologică — desăvîrșită la Școala maeștrilor săi, Ovid Densusianu și Al. Rosetti —, prin rigoare și pasiune, în activitatea didactică și de cercetare, și, mai ales, printr-o preocupare exemplară și eficace în îndrumarea studenților și în formarea tinerilor profesori și cercetători.

Descins dintr-o modestă familie moldovană (născut la 15 ianuarie 1919, la Chișinău), a urmat cursurile Facultății de litere din București, la absolvirea căreia, ca sublocotenent, a luat parte — era prețul pe care l-a plătit generația sa mult încercată — la al doilea război mondial, pînă în munții Cehoslovaciei.

Nu era făcut să atragă prin calități anume pe studenți, ba, din contră, o alcătuire fizică în care cu greu puteai întrezări pe un împătimit sportiv și o exigență aproape exagerată (la examenul de dialectologie din anul al II-lea, deși îi devenisem colaborator la unele lucrări științifice, mi-a impus să trag 5 bilete pentru a se convinge și, mai cu seamă, pentru a convinge pe colegii mei că meritam nota maximă!), erau de natură să oprească, la început, avînturi tinerești, aflate în căutarea Mentorului spiritual.

Prin obîrșie și prin experiența de viață, B. Cazacu, însă, se descoperea, de îndată ce primele gesturi de apropiere erau făcute, ca un spirit deschis, cu calde dispoziții sufletești, avid de prezențe umane apropiate prin preocupări și sentimente.

Drumurile noastre au fost aceleași, timp de peste două decenii : la Facultate, ca student și apoi ca asistent, la cursurile de dialectologie și de istoria limbii române literare, la Centrul de cercetări fonetice și dialectale al Academiei, la Cursurile de vară (Sinaia), ale Universității bucureștene, în elaborarea **Noului Atlas lingvistic român. Oltenia** și în publicarea seriei de **Opere** de Ovid Densusianu, acumulînd, prin colaborarea fructuoasă de atunci, realizări de seamă și schițînd noi perspective în cercetarea graiurilor și a dialectelor românești.

B. Cazacu rămînea, mereu, același om, înzestrat cu o diplomație recunoscută și cu un tact deosebit în abordarea dialogului uman : în anchetele din Vrancea sau din Banat, la Universitate sau la Cursurile de la Sinaia, pe cărările montane, pe străzile pariziene sau în sălile Congreselor și Colocviilor științifice.

Firesc, ca aproape în toate situațiile similare, de cînd este lumea, între Profesor și elevul său au intervenit momente marcate de oarecari disjungeri, întunecate, în ultimii ani, și de mîini avide de fărămituri de la masa „duelului" spiritual, între generații, atît de fertil, cînd acesta se desfășoară sub flamura onestității.

Nu pot să nu evoc, aici, ultimul său gest, poate, în ce privește raporturile între noi : solicitat de Președintele Academiei să refere pe marginea unui memoriu al meu în care arătam, argumentat, că trebuie să se mențină titlul lucrării fundamentale a dialectologiei contemporane, **Noul Atlas lingvistic român (nu al României)**, Profesorul B. Cazacu nu a ezitat ca, în raportul său, din 2 iunie a.c., să-mi dea dreptate și să contribuie, astfel, decisiv, la evitarea unei erori științifice, cu profunde implicații.

Acest ultim gest îmi aduce aminte de o după-amiază a anilor '59, în Amfiteatrul Odobescu, cînd B. Cazacu s-a impus ca un adevărat luptător, prin argumentare solidă, făcută cu pasiune, în apărarea statutului de **dialecte** ale limbii române a idiomurilor vorbite la sudul Dunării : **aromâna, meglenoromâna, istroromâna.**

Cît am regretat că gestul nu a fost repetat în cadrul Comitetului de redacție al **Atlasului limbilor Europei**, operă în care dialectele românești sud-dunărene sînt ignorate, în ciuda faptului că acestea sînt martori decisivi ai romanității și ai românității, în această parte a Europei, fără de care nu se poate nicicum înțelege formarea limbii și a poporului român !

Generațiile de studenți nu vor mai putea beneficia, de aici înainte, pe cărările aride ale Științei filologice, de îndrumările, risipite cu o generozitate ieșită din comun, ale acestui distins Profesor al Universității.

Îndemnurile și luminile atît de necesare în cercetarea acestui patrimoniu de excepție al creativității populare românești, limba română, în întreaga ei varietate istorică, geografică și stilistică, vor trebui căutate, de acum încolo, la alte izvoare ale Almei Mater, aflată în ascensiune permanentă în cîmpul științei și culturii românești.

Valeriu Rusu

Expresii plenitudinare

Urmare din pag. 1

★

Ca să ascult cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu în dimineața zilei de 17 august a.c. și în ziua următoare, ca să parcurg și să reparcurg textul publicat în presă, am lăsat pe masa mea de lucru dactilograma unei cărți pe care o pregătesc pentru tipar, „Pe urmele lui Constantin Brâncuși", o carte de restituiri dacă nu „in integrum", mă străduiesc ca din fabuloasa existență a ctitorului sculpturii moderne să desprind și să așez sub jeturi de lumină drumurile parcurse de fiul de țărani din Hobița Gorjului, departe, peste mări și țări, în cetatea Indorului, în lumea sfinxului și a piramidelor, sau și mai departe, mult mai departe, drumurile către sine însuși, către lumea sa de aspirații amețitoare, de reliefuri și euritmii mioritice, dar și de valori ale artei și culturii tuturor stilurilor fără cunoașterea cărora a înțeles că nu va putea să se desprindă de sub fascinația lui Rodin însușindu-și însă de la acesta disciplina riguroasă a gestului care nu este altceva decît sigiliul pe care îl așează inima în materialul care nu trebuie torturat, să devină martir și trebuie să rămînă în viață într-o „tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte". Mărturisesc însă că în orele cînd am ascultat cuvîntarea ca și în cele de lectură am avut senzația că nu m-am despărțit de climatul cărții, că impresionanta cuvîntare s-a ridicat în fața mea exact ca și coloana brâncușiană, purtînd un mesaj al celei mai înalte conștiințe revoluționare, al istoriei care se făurește astăzi cu multe punți aruncate spre viitor și cu forța magnetică a epocii pe care, cu legitimă mîndrie o numim „Epoca Nicolae Ceaușescu", atrage multe din ipostazele viitorului și aceste ipostaze, în iminența lor, devin puncte cardinale în spațiul spiritual al fiecăruia dintre noi.

★

Lucrul acesta mi se pare extraordinar și reproduc doar cîteva rînduri din textul cuvîntării : „Educația și cultura înaintată, revoluționară, presupun cunoștințe vaste, multilaterale în toate domeniile, bazate pe concepția revoluționară despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric — pe idealurile nobile ale socialismului științific. În asemenea condiții, educația politică, culturală, constituie, asemenea soarelui, un adevărat astru care emană cultură și luminează omenirii calea spre noi orizonturi, spre înțelegerea originii vieții, a lumii înconjurătoare, a dialecticii naturii și societății, a legilor obiective ale dezvoltării economico-sociale. „Nu se poate o înțelegere mai profundă a funcției sociale a culturii care, în fond, determină întreaga evoluție socială și care, indiscutabil, „luminează omenirii calea spre noi orizonturi". Și lucrul acesta este cu atît mai semnificativ pentru un scriitor cu cît el însuși, prin întreaga sa activitate este — trebuie să fie — unul din creatorii de cultură, prin cărțile sale de poezie, de proză, de dramaturgie sau de critică literară care nu se vor putea înfăptui — așa cum nu germinează sămînța, bobul de grîu, nu poate să se dezvolte, să înflorească și să dea rod și rodul să devină apoi pîinea vieții decît sub veghea luminii și căldurii soarelui — dacă nu stă și el sub veghea sublimă a soarelui culturii, a responsabilității față de fiecare slovă scrisă astfel ca să continue și să ducă mai departe, pe un plan mai elevat, opera înaintașilor. Asemenea opere nu se vor putea crea decît sub soarele culturii noi, socialiste. În cabinetul de lucru al unui scriitor unde nu intră acest soare, cărțile se vor ofili și se vor stinge repede. Că însușirea valorilor reclamă trudă ? Da, reclamă trudă, trudă imensă. O spune și Malraux : „Nici arta, nici cultura nu sînt podoabele trîndăviei ; sînt cuceriri înverșunate ale omului pentru a înălța în fața lumii reale o lume ce nu aparține decît omului." Cum ar putea altfel ca slova scrisă să rostească adevărul vieții și să stea de veghe ca viața unui asemenea adevăr să nu fie clătinată din temeiurile ei fundamentale? Nu, nu s-ar putea să se profecteze din fiecare pagină de carte freamătul plenar al umanismului contemporan pe orbita cea mai înaltă din spațiul năzuințelor acestui umanism, acolo unde trec numai vulturii în zbor planat de parcă nici nu ar avea aripi, ca măiestrele brâncușiene, doar și genialul nostru sculptor a fost un revoluționar al formelor și esențelor din exemplaritatea căruia toți avem de învățat — el, atunci, fiind contemporan cu viitorul țării, deci contemporanul nostru !

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (V)

Duce-v-ați învîrtindu-vă ca ciocîrlia ! — „să vă duceți repede (indiferent unde, din partea mea), așa cum zboară, făcînd rotituri în văzduh, ciocîrlia". (vol. I, p. 385).

Este vorba de seminariștii bătrîni care-i **blestemă** pe cei tineri, în **Amintiri**, pentru că școala s-a închis, iar ei au rămas de căruță, pe cînd cei tineri urmează să treacă în toamnă la seminarul de la Socola. Înainte de citatul nostru, figurează : „Duceți-vă pe pustiu", adică **la dracul**, știut fiind că unul din sediile preferate ale lui **ducă-se pe pustiu (pustie)** „dracul", este **pustia**, nu numai în **Biblie** și **Viețile sfinților**, ci și în mitologia românească, cum atestă frecvent finalul descîntecelor. Așa că nu e vorba de **indiferent unde, din partea mea**, ci de un blestem plin de răutate : le urează să căpieze (vezi și **oaie capie, beată**, care se învîrtește în jurul său, pînă moare), ca **ciocîrlia** care tot **învîrtindu-se** ajunge pînă la **vîntul turbat**, de unde cade **moartă**, iar animalele care o mănîncă **turbează** și ele. Dăm o trimitere, între alte zeci : „...cîinii și mîțele turbă, cînd mănîncă ciocîrlii moarte, care, în zborul lor, urcîndu-se pînă la vîntul cel rău și turbat, turbă și ele și mor, căzînd pe pămînt". (apud. **Dicț. Acad., s.v. Ciocîrlie)**. Deci, e o urare sinistră care, dacă n-a mai fost înțeleasă de un om învățat chiar, înseamnă că și-a tocit sensul ajungînd figură de stil. Cît de informați erau și cît de subtil au tratat autorii Dicț. Acad., art. **Ciocîrlan, Ciocîrlie !** Soluția se oferea de la sine.

Să rîzi mînzește — „să-ți arăți dinții" (ca mînjii, care stau, de obicei, cu gura puțin deschisă și de aceea li se văd dinții, ca la oamenii care rîd) ; de fapt, în cazul de față cel amenințat nu va rîde, ci va deschide gura de durere, de furie etc.). (vol. II, p. 281)

Este contextul discuției dintre Fiul Iepei și Sfarmă-Peatră :

„— N-am auzit nici de tretinul iepei, necum de Fiul Iepei ! zise Sfarmă-Peatră, zîmbind pe sub mustețe.

— Încă te faci a rîde ? Las' că te fac eu acuș să rîzi mînzește. Hai la luptă..."

Este joc de cuvinte pe **tretin, „mînz", zîmbi, mînzește**, care nu trebuie să scape cititorului. De **dinți** este vorba, dar apariția locuțiunii interesează, și este nițel mai complicat. O boală a cailor, mai ales tineri, cu răni la gingii, cu inflamarea și înroșirea mucoasei bucale, se numește **zîmbre** (de unde : **a face zîmbre la ceva** „a jindui după ceva"). Caii bolnavi de o asemenea boală (eu cunosc formula **a face zîmbre**, referitor și la boi), dacă beau apă foarte rece, îi ustură mucoasa bucală, scutură nervoși din cap și-și dezvelesc dinții ca și oamenii cînd sorb dintr-o băutură prea fierbinte sau prea rece. Vezi vb. **zîmbi, zîmbat** „colțat", care au aceeași origine cu **zîmbre** (sl. **zabu** „dinte"). De asemenea și cadavrele animalelor moarte, mai ales cele antipatice, ca vulpea, capra, sînt apostrofate de trecători, cum stau cu gura întredeschisă : **rîzi, rînjești?** În rest, a intervenit paronimia **rînjește / mînzește ; rîzi / mînz ; zîmbre / zîmbi** (vb.), cu pierderea conștiinței etimologiei comune. Vezi și **ride / rînji**. De ex., în **Capra cu trei iezi**, după ce mănîncă iezii, lupul : „Așază cele două capete cu **dinții rînjiți** în ferești, de ți se părea că **rîdeau** ; pe urmă unge toți păreții cu sînge, ca să facă și mai mult în ciuda caprei..." Cu îngăduința cititorului, ca să dovedesc că textul Creangă pretinde exegeză deasă și continuă, am să mă refer la acest context, sub aspect etnografic. Într-o variantă, Creangă adaugă la această scenă sîngeroasă : „ie mațele iezilor celor morți de le înșiră prin cuie". Nu cred că este vorba de o invenție Creangă sau a informatorilor și mă îndoiesc că se mai cunoștea semnificația inițială a actului de „sadism" al lupului, din moment ce Creangă spune că lupul a procedat astfel „ca să facă și mai mult în ciuda caprei". Drept este că hoții lasă uneori, în bătaie de joc, semne ale trecerii lor, pe la locul faptei, însă socotesc că lupului, vînător de profesie, nu-i ardea de glume, ci, nelegiuit și cam nepriceput, contraface riturile magice băștinașe, practicate cu ocazia vînării oricărui animal (în colinde: cerb, bour, dulf, pește). Anume : în colinde, țeasta bourului sau cerbului sau chiar capul peștelui, este pusă **boltită în portiță**, cu rol apotropaic ; cu sîngele (roșu apotropaic, de asemenea) se zugrăvesc pereții casei pe dinafară, mațele se dau la cordari pentru corzi magice — ca săgeata să atingă fără greș ținta —, cu pielea sau solzii se acoperă casa (scut magic), din oase se face lemnăria etc., iar carnea este consumată în ospăț colectiv, propițiator, în colinde nupțial. Superstițios, grosolan, prost instruit în magie, lupul săvîrșește, după capul său, riturile funerare care să împiedice iezii să se răzbune, iezi morți înainte de majorat, deci de căsătorie, obținînd un talmeș-balmeș nepriceput nici de Creangă și nici de informatorii săi. Vezi în variante ale **Mioriței** propunerea ciobanului însuși făcută asasinilor să-i taie capul și astfel să-și asigure inviolabilitatea din partea spiritului victimei. Procedeul are, ca să zic așa, circulație universală. Noi să reținem că așa se trece din registrul magico-ritual în cel laico-estetic, după cum știu prea bine specialiștii.

★

Calul n-o mai întrebă de ce-i e cojocul — „calul nu stă mult de vorbă cu ea, termină repede cu ea". Punctul de plecare ni se pare a fi situația omului grăbit să obțină ceva fără a mai alege (la început de tot, foarte probabil, să cumpere un cojoc, fără să mai întrebe din ce fel de blană e făcut căci îl prinsese iarna pe neașteptate și n-avea cojoc). În **Dicț. Acad.**, s.v. **cojoc**, se explică în mai multe chipuri, destul de diferite între ele, această locuțiune. (vol. I, p. 318).

Este adevărat, dar **Dicț. Acad.** greșește, transcriind explicația din Zanne, III, 125 : „a nu-l mai lăsa să se gîndească, a-l lua repede, a-l bate", însă nu atît cît comentatorul. În context este vorba de o turturică a fetei împăratului Roș, deci o slugă de rang înalt, fată-n casă, cameristă la fata împăratului, și ca atare s-ar fi cuvenit din partea calului lui Harap Alb să-i aplice un tratament pe măsura rangului său înalt, pentru că era **obraz subțire**, avea **pielea „cojocul" subțire**. De regulă se spune : **a (nu) căuta din ce-i e cojocul cuiva**, adică dacă este din **piele groasă** ordinară, (măgar, bou, cîine, chiar oaie) sau din **piele fină**. Într-un cuvînt : **a trata pe cineva diferențiat, după rangul social**. Se știe că în Evul mediu și pînă în sec. al XIX-lea, existau tribunale separate (pentru **nobili** și pentru **oameni de rînd**). De altfel, pentru aceeași culpă (omucidere, viol, de ex.) se dădeau pedepse diferite, legea nefiind una și egală pentru toți. La **cojoc** s-a apelat nu pentru că „îl prinsese iarna pe neașteptate și n-avea cojoc" omul grăbit, ci pentru că pedepsele iobagilor erau de regulă corporale, în primul rînd bătaia cu vergi la spate sau la tălpi, pedepse infamante pentru nobili. Vezi **a scutura cojocul cuiva „a-l bate", a o lua pe coaje**, unde **coaje** înseamnă **propria piele**.

Florea Fugariu

Desen de Raluca Grigorcea

POST RESTANT

Cîteva din dezideratele unor corespondenți ni se par... indezirabile. De ce, rămîne să înțelegeți d-voastră singuri. Deci, nu într-o ordine anume, să alegem două, trei :

1. — mi se scrie cu disperare, mai adevărată, mai făcută (ca să șadă bine), că în caz că nu răspundem, ori că răspunsul nostru este negativ, „autorul" se va lăsa de scris. Firesc ar fi să ne întrebăm de ce s-a mai apucat, de dragul nostru ? Și pe urmă, cum am mai spus-o, nu sîntem noi aceia care hotărăsc un destin literar, povara ar fi prea mare și ne-ar apăsa. Facem și noi ce putem, încercăm să nu greșim, ori să greșim cît mai puțin în aprecierile noastre, mai ales că într-un asemenea domeniu (și la „începuturi") nu se aplică formule matematice (atîta talent, atîta răbdare, atîta originalitate etc). Matematica se poate învăța, literatura însă ba.

2. — unii ne cer cu hotărîre să nu mai fim atît de exigenți din punct de vedere gramatical cu textele lor. Nu sîntem obtuzi, acolo unde apar greșeli obișnuite de redactare trecem peste ele. Acolo însă unde greșelile țin de un anumit grad de cultură, de școala propriu-zisă, nu facem concesii. Numai cine respectă limba română, „patria noastră", cum scria Nichita Stănescu, sînt îndreptățiți, după părerea noastră, să caute s-o îmbogățească, scriind literatură. Cine nu...

3. — nerăbdarea unora de a tipări, altfel explicabilă, nu se justifică prin teama ridicolă de a nu i se învechi... „produsul". Un text literar nu se învechește, el capătă chiar noi valențe, prețioase și atrăgătoare, în timp, spre deosebire de alte produse. Sînt însă și autori care scriu un text, îl trimit peste tot și așteaptă rezultatul, cu jurămînt că nu vor mai scrie altul pînă cînd nu-l vor primi. Scrisul este un exercițiu continuu, el nu are nici o legătură — absolut niciuna — cu jocul la loto, unde așteptî tragerea înainte de a completa un buletin.

Plicurile cu poezii, cîte primim, le îndrumăm spre secția de poezie. Ar fi bine însă ca ele să fie trimise de la bun început acesteia. Prin noi, ele nu ajung nici mai devreme, nici mai tîrziu.

CONSTANTIN GHEORGHE, Naidin. Deva : „...Am să revin și cu alte pagini cînd în oraș va sosi la papetăria hîrtie de scris : acum e secetă". Așteptăm și noi împreună cu dumneavoastră. Deci, mai trimiteți.

ION ȘTEFAN, București: Am primit versurile și le-am dat mai departe. Dacă ați fi urmărit rubrica de față, ați fi văzut că ea nu se ocupă de poezie, ci de proză. Da?

ION MIHALACHE, Timișoara : „Mulgătorii" seamănă mai mult cu un interviu și, din acest unghi de vedere, nu e rău. O familie legată atît de strîns de munca asta, nu e rău deloc! Ce e rău e că nu e proză. Altceva, ori dacă tot țineți socoteala textelor trimise, a șaptea „bucată".

N. VLĂDUȚ, Rîmnicu-Vîlcea: Credem că și colegii noștri de la ziarul local s-ar fi bucurat citind portretul pe care i-l faceți muzeografului Alexandru Bălintescu. Și atunci, de ce să nu le lăsăm lor bucuria asta?

THEA, București: Este ultima dată cînd vă mai răspundem folosindu-vă pseudonimul. Nu de altceva, dar aveți talent și e păcat să vă ascundeți. Ieșiți la lumina tiparului cu cîteva date biografice și o fotografie.

V. BAS, Sighetu Marmației : „Ana împăratului" este un fragment din ce? Oricum, e bine scrisă, are culoare, pitoresc, cuvintele se potrivesc unde trebuie, planul fantastic nu e improprii, păstrează chiar umorul amar din planul real. Deci, cine sînteți și ce ați mai scris?

NĂSTASE NEGRARU, București: Din cele trei schițe, una este publicabilă. Care, rămîne să vă gîndiți dumneavoastră. Și în timp ce vă gîndiți, scrieți cîteva rînduri și despre d-voastră personal (nu ca erou de schiță ? !).

DECEBAL SEUL, Izvorul Sucevei: Am găsit toate plicurile pe care ni le-ați trimis, dar din ele nu am ales nimic, rămînînd tot la „Un pumn de dude". Evitați melodrama, aici viața se pricepe mult mai bine și nu are complexe. Am reținut fotografia. Atît.

D. B., Botoșani: Ce mai fac asanizii, nu mai dau nici un semn de viață, ori nu-i mai vizitează „pămînteanul"? Să sperăm că lucrurile merg bine și că în curînd vom primi vești bune. Dacă nu, la toamnă.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Zimbri, corbi și struți

1.

Prin 1967, toamna pare-mi-se, am văzut pentru prima oară un zimbru în carne și oase, un zimbru viu. Eram în Țara Hațegului, la rezervația nu de multă vreme înființată, și un pădurar ne-a dus să vedem prima pereche de zimbri **reaclimatizați** în România. Trăiau într-un perimetru relativ restrîns, împrejmuit cu birne puternice, deși erau blînzi și inofensivi. N-am izbutit să dăm ochi cu masculul ascuns în cine știe ce umbrar răcoros. Femela, în schimb, a venit la primele strigăte ale îngrijitorului care o striga pe nume. O chema, după cîte îmi aduc aminte, Romulka.

Era potrivită de statură, cu părul negru, ușor roșcat spre burtă, și ochii ei mari, întunecați ca păcura, ne-au privit inteligenți și melancolici. Era slabă ca și cum ieșise dintr-o lungă convalescență și în coada ei se ținea un vițel ciudat, negru și el, dar mai puțin butucănos, mai puțin **sălbatic**, mai stilizat aș zice, ce-i căuta ugerul plin împungîndu-l cu botul. Ea îl lăsa cîteva momente să sugă, resemnată, dar grozav de tristă, după care se depărta cîțiva pași și întorcîndu-și capul îl privea cu uimire, cercetîndu-l. Acest joc de-a suptul s-a repetat de cîteva ori. Vițelul era flămînd și agitat și nu înțelegeam de ce nu-l lasă mama să se sature în voie. „Nu e puiul ei, ne-a spus pădurarul, e un vițel de bivoliță pe care l-a **infiat** de trei zile. Al ei a murit la scurt timp după fătare și cu greu am scos-o din durerea și tristețea în care căzuse. Nu mai vroia să mănînce, nici să bea, slăbea văzînd cu ochii, ce mai, vroia să moară și ea. Și atunci ne-a venit ideea cu înlocuirea puiului...".

N-am mai avut curiozitatea să aflu ce s-a întîmplat mai tîrziu cu această ciudată pereche.

2.

Am fost de curînd la Nifon, la „Schitul de fum". Nu-l mai văzusem de doi ani și nu mai știam nimic despre el. L-am găsit spărgînd niște butuci noduroși, îmbrăcat în **uniforma** lui de serviciu. Erau grei butucii, eu de-abia dacă i-aș fi putut ridica înfipți în tăișul securii, dar el îi manevra cu ușurință, icnind înfundat în clipa în care îi despica dintr-o singură lovitură năpraznică. Nu s-a bucurat ca altădată de darurile **lumești** pe care i le adusesem. Trist și tăcut și mi-a făcut semn să-l urmez în chilia mirosind a busuioc și a ferigă de brad.

Era în amurg. Prin fereastra mică pătrundea lumina roșietică estompînd conturul lucrurilor din jur. M-am așezat pe-patul îngust și tare și am tăcut un timp privindu-ne liniștiți. Era într-adevăr posomorit și trist. L-am iscodit pe departe dacă se întîmplase ceva deosebit și el mi-a răspuns că nu se întîmplase nimic doar că se săturase de **singurătate** și că iarna trecută era gata-gata să-și pună capăt zilelor. „Mi-aș fi luat viața, mi-a spus, dacă nu era vietatea asta". A făcut un semn cu capul spre dulapul de lîngă ușă și atunci am deosebit în penumbra înșelătoare silueta întunecată a unui corb ce stătea și ne privea cu gîtul penelor zburlite de iritare. „L-am găsit iarna trecută înghețat și l-am pus pe picioare și l-am înzdrăvenit și după o lună l-am dus în cerdac și l-am lăsat să zboare în lumea lui. A zburat el dînd un ocol peste acareturi și s-a întors iar pe cerdac. Acolo l-am găsit dimineața și cum am deschis ușa mi s-a așezat pe umăr." Pasărea a croncănit prelung și Nifon a zîmbit : „Îl auzi ? mă strigă pe nume, am auzit că pot fi învățați să vorbească. Nu vrea să mă părăsească, îi e milă de mine și de singurătatea mea și nici eu nu-l pot părăsi pe el din moment ce l-am înfiat".

I-am explicat că aceste păsări trăiesc foarte mult. Mult de tot...

„Cum ne-o fi soarta", a zis Nifon și ridicîndu-se a făcut un semn și pasărea i s-a așezat docilă pe umăr ciugulindu-i urechea dreaptă într-un fel de sărut delicat...

3.

Un profesor din București îmi trimite o selecție de „perle ale elevilor din teze și extemporale". Sînt amuzante și aproape imposibil de inventat. Iată una : „Struțul are două degete transformate în lopeți. Struțul e înalt de 25 de metri. Picioarele sînt prinse printr-o pieliță portocalie. El se vinează pentru piele. El depune ouă pe care ziua le clocește femeia iar noaptea omul. El are gîtul lung și gol. Alte păsări înrudite cu barza mai sînt și berzele mature, berzele negre și crocodilul...".

Mircea Micu

Meșterii cei mari

Urmare din pag. 1

permeabilității neîngrădite de la sine la domn, de la meșter la meșter, de la vlădică pînă la opincă, de la boier la argat, de la un om care nu se știe de unde vine la alt om care nu se știe unde pleacă. Știința tuturor acestor relații înalță scrierea Elianei Popovici la nivelul omniscienței.

În ceea ce privește domniile din principatul Munteniei, viziunea otomană voia să impună schimbări cît mai dese la cîrmă pentru a-și asigura peșcheșul și zehereaua sporite mereu. Brâncoveanu însă (după domnia furtunoasă a unchiului său, Șerban Vodă, care greșit voia să schimbe o suzeranitate blîndă într-un fel — cea otomană — cu cea austriacă, imperială, care, după cum s-a văzut în Transilvania, atenta la credință și naționalitate) imprimă politicii sale o direcție mult rîvnită de toți cei ce vor liniște pentru popor și țară, anume, o continuitate a planurilor politice realizate printr-o domnie de durată. Pentru că nimic nu se putea realiza într-un an sau doi de domnie. Brâncoveanu a domnit douăzeci și patru de ani, stare de lucruri ce relevă, în fața tuturor vicisitudinilor vremii de atunci, un geniu în ale politichiei.

Dar nu despre Brâncoveanu se povestește în mod expres în acest roman. Domnul nu apare decît în momente absolut necesare economiei cărții, pentru că autoarea nu și-a propus un personaj în persoana domnitorului, care în carte reprezintă un fond social-politic, o stare de viață comparabilă cu spiritul care ține în brațe materia. Personajele Elianei Popovici sînt oamenii acelui timp, oameni de toată mîna : fierari, cărămidari, slujnice, călugări, negustori, soldați, căpitani de oști, ba chiar conspiratori, viziri, diplomați, sultani, domni de țară, domnițe și prințese, dar cei care dețin ponderea sînt meșterii mari : zugravi, zidari, arhitectoni, caligrafi, lemnari, pietrari etc.

Elaborat îndelung, orice știre sau informație dintr-un domeniu social sau altul incluse în roman poartă pecetea unei adevărate științe. Considerațiile politice privind complexitatea unei asemenea epoci ca aceea a lui Brâncoveanu cu meandrele la care împrejurările îl obligă pe domnitor, sînt de o pertinență și un adevăr imbatabile. Diplomații sînt văzuți cu ochiul unui diplomat. Generalii sînt văzuți cu ochiul unui general, deși Eliana Popovici nu este decît o scriitoare comparabilă cu meșterii ei mari.

Există mai multe părți ale acestui roman care se pot constitui romane în roman : partea ce revine actului conspirativ al oamenilor fostului domn Șerban vodă împotriva Brâncoveanului, aventura unei doamne din Franța, care de dragul unui boier român își părăsește țara, viața unui negustor de mare cinste — Garabet, memorabilele pagini descriind cu puternic realism și infinită gingășie amorul Catrinei, fiica unui boier pentru căpitanul de oști Preda Milcoveanu, un boier scăpătat prin pedeapsă domnească, deoarece complotase ; spiritualul dialog dintre Dimitrie Cantemir și Ildirâm, mai marele Agiei din Istanbul, pe de o parte, precum și cel al lui Dimitrie cu domnița Casandra, fiica lui Șerban Vodă, și viitoarea soție a lui Cantemir etc.

Meșterii Pârvu Mutul, Simion, Preda, Mrazec, Iosif, Nichita, Istrate, Manea, Vucoșin Caragea etc. sînt personajele principale care prin ponderea artei lor în construirea lăcașurilor de la Hurezi, Sinaia, Fundeni și altele care de care mai frumoase rămîn pentru multă vreme în conștiința cititorului. Mai există oameni umili, pilduitori, oameni fără de care nu se poate concepe existența, precum și un șir sau alai de bătrîni cuviosi, supți de posturi și rugăciuni. Meșterul Simion este cel hărăzit să străbată toată complexitatea unei lumi, aparent din dorința sa, dar ghidat cu voința și mîna de artistă a autoarei.

Dar cel mai mare meșter dintre toți este, desigur, Vodă Brâncoveanu, cel care știe cum se țese timpul cu pungi de galbeni, cu scrisori și căsătorii în sînul vechilor familii, cu ambasade și știința atragerii exaporitului Alexandru Mavrocordat etc., și cu toată credința sa că „lupta pentru cultură e tot una cu lupta pentru ființa neamului".

DIN POEZIA CORĂEANĂ CLASICĂ

CIONG CIOL

Cum ți-a fost iubirea?

Cum ți-a fost iubirea, imi poți tu spune ?
Aprinsă-a fost din plin fost-ai iubit?

De zece mii de li, fără sfîrșit ?
Sau doar de-un cot, cît umbra fără nume ?

Iubirea n-a fost lungă, răspund. E legea firii ?
Dar cine știe unde-i limanul iubirii ?

RIM CE

Tu dormi, Chwan Cin-I?

(La mormîntul lui Chwan Cin-I)

Tu dormi, Chwan Cin-I, în verdele ierbii tumult ?
Sau visezi numai, pe-un pat de rece piatră ?

Unde ți-e chipul rumen, neprihănită fată,
doar albe oase ai lăsat intipărite-n lut...

O, cît sînt eu de trist, tu dormi netulburată...
Cu cine-oi închina, iubită, licoarea asta toată ?

POET ANONIM

Mai toarnă-mi licoare

Sub vechiul gard crește o crizantemă. Iată,
se poleiesc cu aur ale ei petale.

Eu stihuri vreau să scriu. Noaptea e înstelată...
Sus peste munți, plutește luna-agale...

Mai toarnă-mi licoare, cu spumă domoală,
stihul eu vreau să-l scriu în dulce toropeală...

POET ANONIM

Femeile tinere sînt diferite

Femeile tinere sînt diferite :
una este ca un șoim de Songol,
alta-i ca rîndunica odihnindu-se pe-un șnur,
a treia — o barză prin lanu-ntins cu flori,
și-i ca o rață sălbatecă săltînd pe valuri
a patra dintre ele.

O alta e ca vulturul obosit întins pe pămînt
și-i ca bufnița ascunsă printre crengi dese,
ultima dintre toate.

Dar fiecare își tăinuie iubirea cea mare
și-n asta sînt la fel — totală-asemănare.

CION GYM

Ca un ecou...

Aștept. Ca un ecou răsună
lătratul ciinelui în visele mele.
Deschid larg poarta de nuiele :
afară-i doar tremurătoarea lună,

plutind cu aripi de neguri.
— Ce latri, suflete ?
— Sîntem singuri...

În românește de
Nicolae Nicoară

Literatura pentru copii

Urmare din pag. 1

cișate în „Universul Copiilor". Primii mei cititori au fost, de bună seamă, acel generos scriitor, maică-mea, taică-meu și învățătoarea mea de la școala primară, al cărei nume, Maria Vasiliu, cu evlavie îl pomenesc abia acum, după mai bine de o jumătate de secol. Bucuriile lor o împlineau pe a mea. Se poate spune, printr-o candidă butadă, că eram un copil publicist pentru oamenii mari. Școlărețtile compuneri ale colegilor nu mă făceau să pălesc de invidie, dar nici nu-mi atițau emfatice replici.

Pretimpurii succese, premii concretizate tot în cărți mi-au pecetluit opțiunea, aș zice — destinul. Lectura și scrisul mi-au devenit funcții vitale ca respirația și gestul.

Dar cu adevărat „pentru copii" am scris abia la maturitate. Iar aceste tandre lucrări, cu caracter dedicativ, au avut girul veridicității și al „amintirilor din copilărie", după „modelul" clasicului humulestean.

Spre pildă, **Veverița de foc** — epos al copilăriei mele și frescă socială a cartierului ceferist Grivița, cu momentul culminant al grevei din '33 — a fost o lucrare elaborată lent, în decurs de mai mulți ani, văzînd lumina tiparului abia în 1967, adică la aproximativ trei decenii distanță de la momentul fixării impresiilor respective. Este evident faptul că impulsul publicării mai din timp sau obținerea unei notorietăți prevalate de oportunitatea tematică, nu m-au preocupat de fel și deși am renunțat la un proiect mai amplu, nucleul folosit s-a rotunjit și s-a copt organic, lucrarea fiind bine primită editorial și public, reeditată fiind, cu adaosuri, în 1973.

O lucrare incipientă : **Bob Auriu** — un basm în versuri publicat de Editura tineretului în 1959 — este îndelung filtrată și îmbogățită cu „amintirile copilăriei" petrecute înspre balta Dunării, la Ulmeni, în satul natal, basmul devenit între timp (la alte trei decenii distanță) un veritabil epos pionieresc, stimul al sentimentelor majore ce însuflețesc tineretul contemporan, într-o viziune inedită, aflată în curs de apariție pe anul acesta la prestigioasa editură „Ion Creangă".

Literatura autentică „pentru copii" are, în mod imperios, o structură pedagogică intensivă, dar ea nu trebuie „servită" ca untura de pește, concomitent cu un clămpuș nazal.

Operele temeinice tind să se „clasicizeze" ca și în alte ramuri, generații de-a rîndul hrănindu-se cu aceleași topuri consacrate, regăsindu-și „locuri comune" și „eroi" favoriți prin reeditări ritmice și productive. Nu trebuie neglijate însă nici „noutățile".

În 1980, la sugestia editorului Alexandru Georgescu și a redactorului Ioana Ricus, publicam un **Dicționar de omonime și de familii de cuvinte — (Ușor de învățat, pe rime, și demne să le țineți minte)**, cu desenele ingenioase ale lui Done Stan, carte onorată cu Premiul Organizației de Pionieri din R.S.R., care, deși apărută într-un tiraj de 30 000 exemplare, s-a epuizat instantaneu.

Varietatea tematică și a mijloacelor de expresie preocupă, după cum se vede, pe însiși consumatorii acestei literaturi și sînt cunoscute performanțele la care ei înșiși pot ajunge dacă vom cita activitatea de creație literară a cenaclului școlăresc **Săgetătorul,** condus cu pricepere și abnegație de colegul Tudor Opriș.

Îl vom mai pomeni și pe profesorul Dima și colectivul de cenaclu literar al foișenenilor care scot o excelentă „Revista Noastră" în cadrul liceului „Unirea", reunind studii ale scriitorilor consacrați din țară, alături de condeierii debutului.

Asemenea activități nu pot rămîne mult timp discrete, nici anonime, ci ele trebuie cu prisosință popularizate, căci fac cinste pedagogilor și elevilor angrenați, corespunzînd pe deplin **necesităților acestui moment literar.** Se pune tot mai mult accentul, în toate domeniile de activități sociale, pe orientarea profesională pretimpurie a elevilor, ca un **proces continuu** care e necesar să înceapă cît mai curînd iar multe școli și licee de orientare realistă posedă microuzine dotate la nivelul tehnicii celei mai avansate, simulatoare și aparataje moderne, ba chiar unele cabinete de limba și literatura română sînt înzestrate cu instalații electronice.

„Copilăria" șolticară și farnientistă a unei zodii paseiste este înlocuită, începînd, chiar de la vîrsta creșei, a grădiniței și a primei școlarizări, să capete o orientare și un factor de decizie stimulatoriu, într-o rețea de alternative utile.

Precocitatea observată uneori la copiii generației mele era adesea un motiv de orgoliu părintesc dar și de îngrijorare față de particularitățile nepreväzutului. Astăzi, încrederea și responsabilitatea acordată copilului sînt mult mai mari decît în trecut și s-ar putea spune că precocitatea a devenit treapta normalului !

Este impresionant numărul acelor elevi care, încă din fragedă vîrstă, obțin premii și diplome de excepție !

Astfel stînd lucrurile, **literatura** acordată acestor savanți copii trebuie să-și înalțe pururi șiacheta. Într-o altă discuție, abordată cu insistență de cadrele didactice contemporane, un rol distinct îl capătă educația patriotică și coordonatele sale armonioase, care determină **sentimentul autentic** și **conștiința patriotică** a noilor generații. Este recunoscut potențialul estetic și funcția modelatoare a Poeziei, în special și a literaturii, în general, invocîndu-se lucrări ca **Scrisoarea III, O scrisoare de la Muselin Selo, Apus de soare, Vlaicu Vodă, Frații Jderi,** precum și **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie** sau **Testamentul** arghezian. Această zestre va trebui însă continuu îmbogățită cu aportul tuturor scriitorilor autentici, pentru conștientizarea deopotrivă a valorii estetice și sentimentului suprem patriotic.

Cărțile pentru copii și tineret trebuie să fie într-adevăr cele mai frumoase cărți și cele mai accesibile, căci apariția lor nu trebuie considerată un lux ci o premiză imperativă a culturii noastre și propășirii limbii române.

CUMPĂNĂ

AȘCHII

I. Cascada este idealul unui obstacol absent.

II. Orizontalitatea și verticalitatea ca principii prime. Intuirea lor este mai veche și de natură poetică. Acum se încearcă fundamentarea lor discursivă. Gîndirii filozofice i se oferă bucuria abstracției pure.

III. „Cîmpia Eternă se preface-n mare / iar Muntele e val enorm și singur ce-o cutreieră".

IV. Logosul modern, conceput ca exprimare creatoare nu de existențe, ci de comunicare, devenit una dintre funcțiile ființei inventate de el.

V. Parafrază. Dați-mi un pămînt de sprijin și răstorn punctul !

VI. O stîncă răsturnată într-un riu de munte, un brad căzut în apă — obstacole care potențează inventivitatea riului, forța lui de creație.

VII. Cînd se calculează viteza unui riu și se epuizează datele științei tradiționale, se consideră, cu probabilitatea necesară, cantitatea de pește, numărul și mărimea, modul lor de a se deplasa de la un mal la celălalt, în amonte sau în aval, frînînd, mai mult sau mai puțin, trecerea apei. În acest punct, calculul atinge extrema lui subtilitate.

VIII. Detașarea dintre individ și individ crește, paradoxal, direct proporțional cu distanța la care poate cunoaște. Cînd un om se uită la alt om ca la un necunoscut, îl plasează în Constelația Andromeda etc. Acum două mii de ani, pentru un grec, un necunoscut era, cel mult, un barbar...

IX. Sînt animale atît de „infectate" cu pămînt încît nu pot simboliza niciodată cerul. De aceea nu există Constelația Șobolanului, Constelația Rîmei. Alte vietăți sînt și mai departe de cer prin repulsia de care este însoțită vederea sau pomenirea lor. Nici un astronom nu va scrie, cu litere astrale, pe harta lui cerească, Constelația Limbricului ori alte asemenea bazaconii, lîngă Constelația Lebedei.

George Alboiu

JAMES CLAVELL SHOGUN

SAMURAIUL ȘI BANDITUL

VIII

degetele-i scormoneau cu disperare după un alt punct de sprijin, cînd simți strînsoarea mîinii cedînd și-și propti vîrful picioarelor într-o crevasă. Cînd stînga i se desprinse, degetele picioarelor rămaseră în crevasă și el, încă dezechilibrat, se lipi de stîncă disperat, apăsînd-o cu tot trupul, căutînd puncte de sprijin. Apoi priza de la picioare cedă. Izbuti să se prindă de un alt colț de stîncă, cu ambele mîini, la zece picioare mai jos, și rămase acolo atîrnat pentru o clipă, totuși și ciotul ăsta cedă. Ultimele douăzeci de picioare le făcu în picaj.

Se pregătise cît putuse de bine și ateriză pe picioare, ca pisica, făcu o tumbă pe partea înclinată a stîncii, ca să amortizeze șocul, veni de-a dura și se opri gîfîind. O durere ascuțită îl străpunse din picior pînă-n măruntaie și începură să-l treacă sudorile. Degetele de la picioare și unghiile îi singerau, dar asta era de așteptat.

Nu te doare nimic. N-o să simți nici o durere. Ridică-te în picioare. Barbarul te privește.

O trombă de apă îl udă leoarcă și răceala îi alină durerea. Cu grijă, se lăsă să alunece pe lespezile de piatră acoperite cu plante marine și trecu încet peste crevase, apoi fu lîngă cadavru.

Brusc, Yabu își dădu seama că omul era încă în viață. Se asigură bine, apoi se opri pentru o clipă. Îl vreau viu sau mort ? Cum e mai bine ?

Se ridică în picioare clătinîndu-se și strigă :

— Takatashi-san ! Pilotul ăsta încă trăiește ! Du-te la corabie, adu o targă și un doctor, dacă e vreunul pe navă !

Blackthorne venise la marginea stîncii și strigă stăruitor spre el. Ce vrea să-mi spună ? se întrebă Yabu. Îl văzu pe pilot arătînd spre mare, dar asta nu însemna nimic pentru el. Marea era furioasă și dezlănțuită, dar cu nimic diferită de mai înainte.

În cele din urmă, Yabu renunță să mai încerce să înțeleagă și își întoarse atenția spre Rodrigues. Îl trase anevoie din bătaia valurilor, în sus, pe stînci. Respirația portughezului era poticnită, dar inima părea să-i fie puternică. Avea o mulțime de vînătăi. Un os rupt ieșea prin pielea gambei stîngi. Umărul drept părea dislocat. Yabu căută eventuale pierderi de sînge din rănile exterioare, dar nu era nici una. Dacă n-are răni interioare, atunci poate c-o să trăiască, gîndi.

Dacă nu poate merge, n-are importanță. Poate că asta ar fi mai bine. O să am un pilot de rezervă — acest om categoric îmi datorează mie viața. Dacă piratul n-o să vrea să mă sprijine, pesemne am să-l pot folosi pe omul ăsta.

Se auzi strigăte neliniștite de sus. Apoi înțelese spre ce arătase barbarul. Fluxul ! Fluxul venea rapid. Deja luase cu asalt stînca. Se ridică anevoie și durerea din gleznă îl săgetă de-l trecură fiorii. Toate posibilitățile de salvare de-a lungul țărmului erau blocate de mare. Văzu că stînca intrase sub apă mai mult de un stat de om.

Se uită spre barcă. Era lîngă navă. Takatashi era încă în plină goană pe țărmul înalt. Funiile n-au să sosească la timp, își spuse.

Ochii îi cercetau locul atent și stăruitor. Nu era nici o cale în sus pe stîncă. Nici o lespede nu-i oferea un refugiu. Nici o scobitură. În apă erau ieșituri de stînci, dar nu putea ajunge la ele. Nu știa să-noate și nu era nimic care să fie folosit drept plută.

Oamenii de sus îl priveau. Barbarul arăta spre stîncile din mare și făcea mișcări imitînd înotul, dar el clătină din cap. Cercetă din nou foarte atent. Nimic.

Nu e nici o scăpare, gîndi. Acum ești sortit morții. Pregătește-te.

Karma *), își spuse și-și întoarse fața de la ei, așezîndu-se mai comod, bucurîndu-se de nemărginita seninătate ce se lăsase asupra lui. Ultima zi, ultima mare, ultima lumină, ultima bucurie, ultima din orice. Ce frumoasă e marea, și cerul, și frigul, și sarea. Începu să se gîndească la cel din urmă cîntec-poem pe care trebuia să-l compună acum, conform obiceiului. Se simțea norocos. Avea timp să gîndească clar.

Blackthorne striga :

— Ascultă, ticălos nenorocit. Găsește o stîncă — trebuie să fie o stîncă pe undeva !

Samuraii îi stăteau în cale uitîndu-se la el ca la un apucat. Pentru ei era clar că nu exista nici o scăpare și că Yabu se pregătea, pur și simplu, pentru o moarte plăcută, așa cum ar fi făcut și ei, dacă ar fi fost în locul lui. Aceste aiureli îi iritau, după cum știau că și pe Yabu l-ar irita.

— Priviți în jos, toți. Poate că există o stîncă!

Unul din ei merse pînă la marginea stîncii și privi cu atenție în jos, ridică din umeri, vorbi cu tovarășii lui și ridicară și ei din umeri.

— Hei, tu, japonez ticălos, netrebnic și mișel! Hei **Kasigi Yabu !** Unde-ți e **bărbăția ?** Numai lașii se dau bătuți ! Bărbat ești tu ori muiere !

Dar Yabu nu-i dădea nici o atenție. Era la fel de nemișcat ca stînca pe care stătea.

Blackthorne luă o piatră și o aruncă spre el. Căzu neobservată în apă și samuraii strigau la Blackthorne furioși. Știa că-n orice clipă au să tabere asupra lui și au să-l lege fedeleș. Dar cu ce-ar putea ? N-au nici o funie...

— Funie ! Aduceți o funie ! Puteți să faceți una ?

Ochii îi căzură pe chimonoul lui Yabu. Începu să-l rupă în fîșii, încercîndu-le tăria. Mătasea era foarte rezistentă.

— Haideți ! ordonă samurailor, scoțîndu-și propria cămașă. Faceți o funie. **Hai ?**

Ei pricepură. Își dezlegară rapid eșarfele, își scoaseră chimonourile și-l imitară. El începu să le lege cap la cap.

În timp ce ei terminau funia, Blackthorne se lăsă cu grijă pe burtă și înaintă puțin cîte puțin spre marginea prăpastiei, punîndu-i pe doi din ei să-l țină de glezne pentru siguranță. Nu avea nevoie de ajutorul lor, dar voia să-i liniștească.

Își scoase capul dincolo de buza prăpastiei, cît se putea, conștient de neliniștea lor. Apoi începu să cerceteze, așa cum făcea pe mare. Bucată cu bucată.

Mătură cu privirea tot locul. Nimic.

Încă o dată.

Nimic.

Din nou.

Ce-i asta ? Chiar deasupra nivelului apei ? E o spărtură în stîncă ? Sau o umbră ?

Blackthorne își schimbă poziția. Acum putea să vadă mai bine și arătă cu mîna.

— Acolo ! Ce-i ala ?

Unul din samurai era pe brînci și urmări degetul lui Blackthorne, dar nu văzu nimic.

— Acolo ! Aceea nu e o terasă ?

Din căușul mîinii făcu un fel de terasă și din două degete făcu un om.

— Repede! **Isogi!** Făceți-l să înțeleagă — **Kasigi** Yabu-sama ! **Wakarimasu ka ?**

Omul gesticulă și vorbi grăbit cu ceilalți și priviră și ei. Acum vedeau cu toții terasa. Și începură să strige. Totuși nici o mișcare din partea lui Yabu. Părea ca o stană de piatră. El strigară mai departe și Blackthorne li se alătură, dar era ca și cum ei n-ar fi scos absolut nici un sunet.

Unul din ei vorbi scurt către ceilalți, și toți încuviințară din cap și se înclinară. Se înclină și el la rîndul lui. Apoi, cu un strigăt ascuțit **de Bansaiiiiiii!",** se aruncă de pe stîncă și căzu mort. Yabu ieși violent din transă, se răsuci și se mișcă.

Ceilalți samurai gesticulau și arătau cu mîna, dar Blackthorne nu mai auzea și nu mai vedea nimic decît cadavrul făcut zob, care zăcea jos, și care deja era luat de apă. Ce fel de oameni sînt ăștia ? gîndi neajutorat. A fost asta curaj sau doar nebunie ? Omul s-a sinucis cu bună știință doar ca să atragă atenția celuilalt bărbat, care renunțase. N-are nici un sens ! N-ai cum să-i pricepi.

Îl văzu pe Yabu împleticindu-se. Se aștepta ca el să se cațere să se salveze, părăsindu-l pe Rodrigues. Eu așa aș fi făcut. Oare ? Nu știu. Dar Yabu porni, pe jumătate tîrîndu-se, pe jumătate alunecînd, trăgînd după el bărbatul inconștient pe prundișul împroșcat de valuri, către vîrful stîncii. Găsi polița. Abia dacă era lată de un cot. Cu greu îl așeză acolo pe Rodrigues, o dată aproape că-l scăpă, apoi se cățără și el.

În ciuda urii ce i-o purta, Blackthorne trebui să-i admire curajul lui Yabu. De cîteva ori valurile aproape că-l înghițiră. De două ori îl scăpă pe Rodrigues, dar de fiecare dată Yabu îl trase înapoi și-i ținu capul sus deasupra mării ce l-ar fi înhățat, și asta mult după ce Blackthorne recunoscuse că el însuși s-ar fi dat deja bătut. De unde îți iei curajul, Yabu ? Ești chiar progenitura lui Satan ? Toți sînteți ?

Doamne Dumnezeule, eu îl admir și îl detest pe ticălosul ăsta.

Timp de aproape o oră Yabu se luptă cu marea și cu slăbiciunile propriului trup, apoi, cînd se lăsă întunericul, sosi Takatashi cu fringhiile. Făcură un leagăn și-l lăsară-n jos pe peretele stîncii, cu o îndeminare pe care Blackthorne n-o văzuse niciodată.

Rodrigues fu adus sus imediat. Blackthorne ar fi încercat să-l ajute, dar un japonez cu părul tuns scurt, pesemne un doctor, se afla deja în genunchi lîngă el. Apoi fu adus Yabu.

Daimyo-ul respinse orice ajutor, îl trimise pe doctor înapoi la Rodrigues, se așeză jos și începu să aștepte.

Blackthorne îl privea. Yabu îi simți privirea. Cei doi bărbați se uitau fix unul la celălalt.

— Mulțumesc, spuse în cele din urmă Blackthorne, arătînd spre Rodrigues. Mulțumesc pentru că i-ai salvat viața. Mulțumesc, Yabu-san. Făcu o plecăciune după tipic. Asta-i pentru curajul tău, tu, pui de cățea, cu ochi de catran.

Yabu se înclină, la rîndul lui, la fel de rigid. Dar, în sinea lui, zîmbi.

În românește de
Doina Cerăceanu

***) Noțiune principală a filozofiei idealiste indiene, recunoscută și în budism, care desemnează renașterile și reîncarnările succesive ale sufletelor, migrația lor după moarte, precum și forța mistică generatoare și diriguitoare a acestora. Conform doctrinei karma, soarta omului, în prezent și în viitorul lui îndepărtat, este determinată automat de faptele sale din diferite ipostaze ale existenței.**

mapamond

PERMANENȚA MODELELOR

II. DON QUIJOTE ȘI TIPOLOGIA FAUSTICĂ

Drama quijotescă se consumă de peste trei secole și se întrepătrunde continuu cu drama faustică. Aceasta din urmă a existat dintotdeauna, înaintea lui Faust, al lui Goethe. Vom vedea însă că moștenirea quijotescă pentru modelul uman al viitorului este mult mai bogată decît cea faustică. De altminteri, ceea ce rămîne pentru totdeauna din experiența faustică este neliniștea cunoașterii, temeritatea și curajul de a întreprinde aventuri demiurgice, de a-și asuma acțiunea supremă de cunoaștere, virtute (sau viciu) care aparține, mai mult sau mai puțin, naturii umane ca ceva firesc. Firesc este și pentru Faust să țintească în zborul său cea mai înaltă culme. Dar aventura lui se încheie cu un fiasco. Era predestinată acestui final, pentru că demersul lui pornea de la un ideal individualist și egoist. Și mai apoi, pentru a-l îndeplini săvîrșește sacrilegiul împotriva omului : își vinde sufletul, se privează de însăși viața, de **esența sa umană.** În acest caz, ce mai putem aștepta decît dezastrul final ? Este surprinzător însă faptul că Faust, în final, este salvat, iar salvarea lui are ca suport aceeași idee ca și salvarea lui Don Quijote, care nu este altceva decît dogma pocăinței, a abjurării păcatelor. Amîndoi sfîrșesc într-o cuminținie salvatoare, dar de moment, absolut inutilă înaintea morții. Este ca și cînd Faust ne-ar spune : „Eu am răsturnat pămîntul și istoria ; v-am luat sufletul și l-am dat diavolului ; vă las cu bine, scapă cine poate". Dar nu uită să ne îndemne la cuminținie : „Am fost puternic, fost-am mare / Acum cuminte-n așezare, / Mi-e cunoscut întreg pămîntul / Spre dincolo nu este zare. / Nerod cine-ntr-acolo cată..." **Faust,** II, actul V, p. 347).

Pînă acum descendenții lui Faust încă nu au găsit soluția scăpării. Este nevoie pentru aceasta **de negarea lui Faust, de regăsirea și reciștigarea sufletului,** pe care îl poate reda omenirii acest ridicol și sublim Don Quijote.

Geniul lui Goethe a definit și explicat prin Faust o întreagă civilizație tehnică, desvăluind dimensiunea reală și tragică a unui Occident care își trăiește agonic sfîrșitul. Din această agonie Europa va reuși să se sustragă dacă va depăși „fausticul" în ceea ce a adus el demolator, pierzător de suflet, și nu ca avîntare spre cunoaștere. Soluția salvării faustice a devenit caducă, nu numai pe plan general, ci și pe cel strict individual. Faust, cel care și-a sacrificat umanitatea, exaltat de cunoaștere, este salvat printr-o ultimă revelație : a Absolutului. Soluția propusă de Goethe este cea religioasă, care implică la el **limitarea, cuminținia.** Dar această cuminținie și limitare sînt concepute într-un mod care apropie iarăși idealul goethean de civilizația tehnică ce poate face din secarea unei mlaștini obiect de beatitudine și motiv pentru a cere clipei să se oprească. Faust **sacralizează** în ultima instanță tehnica, anticipînd o întreagă lume, în care deja ne aflăm și care a înlocuit aspirația la mîntuire cu religia **creșterii,** sacrificîndu-i pe altar sufletul omului și umanitatea vie, concretă.

Don Quijote și Faust în ultimele clipe neagă propria lor viață și experiență : **abjură** și se întorc amîndoi la cuminținia inofensivă. E în ambele cazuri finalul propus de autori. Dar dacă Don Quijote este totuși conștient că viața nu i-a fost „atît de anapoda" încît să lase după el faima unui smintit, Faust, foarte curios, abjură tocmai ideea **cunoașterii** — adică tocmai ceea ce face omul profund și fecund în planul creației — și **nu greșala de a fi renunțat la suflet, sau idealul lui pur egoist.** Desigur, și în actul cunoașterii omul este singur, dar consecințele și foloasele acestui act pot fi extinse la nivelul umanității. Lecția faustică ne învață acestea : „nevoie nu-i de-a hoinări prin veșnicie / ce-apropiat cunoști ușor cuprinzi". Deci mărginirea ! O metafizică a lui hic et nunc pe care s-a susținut de secole Occidentul.

Experiența quijotescă din peștera Montesinos și cea cu barca ne demonstrează că Don Quijote este deschis pentru experiența cunoașterii, pe care o consideră ca ideal al său, ceva firesc omului. Dar înainte de „a hoinări prin veșnicie", el acordă prima importanță **scăpării lumii de răul care o distruge.** Experiența quijotescă primește prin pecetea sacrificiului pentru semeni o dimensiune efectiv umanistă, iar cea faustică rămîne pur individualistă, pornită de la o pasiune egoistă, și nu de la ideea de a aduce foloase omenirii.

Așadar, lumea faustică occidentală așteaptă salvarea, reintoarcerea la suflet, reintoarcere pe care numai o nouă religie, fie ea numită și umanism, ar putea-o aduce pentru a disloca rădăcinile adînci ale tehnocrației. Reciștigarea sacrului cotidian al vieții, printr-o nouă experiență revelatoare, activă și fecundă, constituie cerința de cea mai mare urgență.

Dacă reflectăm bine, Don Quijote și Faust au abjurat tocmai ceea ce le-a conferit măreție. **Nici unul nu a negat însă erorile săvîrșite în raportul lor cu lumea.** Căci în metafizica sa Don Quijote se bazează pe o gravă eroare : el atribuie valori greșite unor aspecte ale lumii exterioare, evaluînd inexact propriile sale capacități în raport cu pericolele ce avea să le înfrunte. Iar Faust comite eroarea de a renunța la umanitatea sa în favoarea unei experiențe de altminteri falsă, căci în loc să-l îmbogățească lăuntric cu lămuriri în privința Absolutului, cade în istorie și uneori săvîrșește fapte reprobabile, pe care înainte nu le putuse concepe.

Este de mare importanță ca omul viitorului să știe la ce să renunțe și care sînt valorile umane autentice, care pot fi integrate într-un om al vremurilor ce vor veni, capabil să parcurgă mai departe drumul prin mileniul următor. În căutarea modelului uman al viitorului, pe Marele drum al Umanității, Don Quijote rămîne însoțitorul cel mai fecund. Pentru că titanismul lui este unul care nu se îndepărtează de cotidian și de durerile omenirii pentru a se realiza în sfere supraumane.

Viitorul are nevoie nu de Don Quijote, ci de Don Quijoți intim legați de cîte un Sancho, într-o dinamică sufletească rodnică, compensatorie. Dar nu numai atît. Spațiul spiritual european va ști să-și regăsească **europeanul** secolului ce vine. Iar acesta va fi cel ce va profita de tot ce am moștenit de la Eneas, Ulyse, Don Quijote, Faust, Hamlet, Mișkin etc. și de la atîția și atîția alții, pe care nu i-am amintit și care ne însoțesc într-o metaistorie, într-un „Eden" uman etern, identificat cu sublimul din om, întruchipat în creație, în capodoperele patronate de nemuritoarea Poesis. Din nefericire, holocaustul împotriva acestui imperiu sacru, pe care l-am numit „metaistorie" nu este o imposibilitate în aceste vremuri. Tocmai de aceea, redimensionarea omului redus a fi sclavul mașinii și consumului, restaurarea virtuților lui esențiale devine o necesitate vitală.

Pe acest temei, Don Quijote rămîne omul cel mai apropiat de noi, prin ceea ce avem comun cu toții. El ne îndeamnă la autodepășire, la o înălțare deasupra faptelor mărunte, umilitoare și ridicole, cu care ne întîlnim zi de zi. Rămîne cel mai înalt simbol al setei umane de transfigurare a realității imediate și brutale prin vis, prin ideal, prin viețuirea într-o ordine superioară, cu riscul de a fi socotiți „nebuni". Nebunia quijotescă a reușit să devină cea mai vie forță de care dispune omul : credința în posibilitatea unei lumi mai bune decît aceea cu care este confruntat.

Omul nu este și nu va fi învins atîta vreme cît va descoperi în sine o nemărginită compasiune pentru acest uriaș frate și simbol al lui, o uniune bazată pe conaturalitatea tuturor celor care sînt și rămîn demni exponenți ai condiției umane. Prin Don Quijote se afirmă ceea ce în toate vremurile afirmă cei ce cred în om, ca de pildă, un Hemingway în **Bătrînul și marea** sau un Faulkner în **Neînfrînții :** omul poate fi

Don Quijote. Gravură din prima ediție portugheză (1605)

distrus dar nu **înfrînt.** Din nefericire, vremea noastră ne-a arătat cît de mult poate fi distrus omul. Cît de mulți oameni pot fi distruși. Dar tocmai acest abator halucinant de oameni care a fost secolul 20, tocmai distrugerea **lăuntrului** omenesc, a „sufletului", a esenței umane, organizată ca o necesitate de către o civilizație pentru care idealul nu mai e omul, ci robotul, iar pe plan social albina și termita, produce pas cu pas și alternativa **replicei.** În adîncurile ființei umane de pretutindeni.

Don Quijote întreprinde trei călătorii în care face proba inițierii în toate misterele cavaleriei rătăcitoare. Din cea de-a treia se întoarce mîhnit de moarte. Dar cea mai glorioasă și cea mai fructuoasă călătorie a eroului cervantesc este cea de-a patra, pe care primele trei o pregătesc. Este vorba de experiența supremă, nu a trecerii în infinit, ci a permanentei sale prezențe în toate secolele de după el. Prezență care se confundă cu drumul neabătut și continuu al omenirii către un viitor mereu convertibil în idealuri „quijotești".

Misiunea lui Don Quijote în această călătorie, prin care a ajuns și pînă la noi și la care s-au referit mai toți exegeții, constituie problema lui Unamuno și a tuturor generațiilor care au fost și vor mai fi după Don Quijote. Toate soluțiile converg spre umanism, spre încrederea în om, în forțele sale de a ameliora și de a restaura mereu condiția umană. Însă ideea ginditorului spaniol în legătură cu noua „misiune" a eroului, văzută de generația sa, soluția propusă de el era și rămîne sortită eșecului : „a striga, a striga în deșert. Dar deșertul aude, dacă oamenii nu aud, și el se va schimba într-o zi într-o pădure sonoră, și această voce solitară (...) va da un cedru gigantic..." **(Le sentiment tragique de la vie.** Paris, 1917, p. 386). Dacă o voce „solitară" are răsunet, ea nu poate avea forța unui „cor" strigînd la fel. Tocmai de aceea Don Quijote nu a putut schimba lumea în bine, cum a dorit-o în aventura sa solitară, și nu poate fi un întemeietor de lumi noi. (Eneas nu a fost niciodată singur în drumul lui, la capătul căruia a întemeiat o cetate și o civilizație din care noi însine ne tragem obîrșia). Dar el este un lucrător asupra sufletelor oamenilor. Este „vocea" pe care o păstrăm în adîncurile noastre și pe care o simțim alături de noi atunci cînd în jur se vădesc semnele căderii din umanitate.

Sfîrșitul acestui secol ar putea oferi lui Don Quijote spațiul de întîlnire cu „aventuri" noi și unice datorate fenomenelor ce determină și definesc această epocă de intense căutări. Eliberat de puterea malefică a vrăjitorilor, el vede, odată cu noi, adevăratele chipuri ale uriașilor care amenință omenirea. Contrar a ceea ce se crede, luarea aminte la Don Quijote nu ne transportă într-o lume de visare, de iluzie, ci ne adîncește mai mult în aceasta în care trăim și pe care o făurim mereu, înarmîndu-ne cu cea mai puternică armă : a credinței în necesitatea și biruința finală a **binelui.**

La sfîrșitul secolului trecut s-a spus că „Dumnezeu a murit", pentru ca apoi să se considere că și omul se află pe cale de dispariție. Dar omul nu va pieri, iar Cavalerul Tristei Figuri vine către noi, temerar și generos, seducător prin omenia lui și tocmai de aceea imperfect, neidealizat. Desigur, sînt situații cînd exemplul lui nu trebuie urmat. Erorile quijotești punîndu-ne în gardă, ne apără de comiterea acelorași greșeli. Întotdeauna readucerea printre noi a marilor experiențe umane condensate în capodoperele universale pot avea efect de șoc prin ceea ce ne pot reînvăța despre om, sau prin faptul că ne pot ocroti, cu exemplul lor pozitiv și negativ. Este tocmai cazul lui Don Quijote.

Cea de-a „patra" călătorie, spre timpurile viitoare, rămîne un drum deschis pe care Don Quijote va duce cu sine umanitatea sa, încărcătura de bine și de frumos, valori ce vor îmbogăți și pe oamenii viitorului.

În sens pozitiv, pentru generația de la '98, Unamuno și Ortega y Gasset au descoperit în Don Quijote modelul ideal, imperios necesar, soluția unică de salvare, făcînd din erou o problemă a destinului spiritualității spaniole. Peste hotarele Spaniei, în ajunul celui de-al doilea război mondial, A. Suarès îi descoperea un mesaj mondial, asemuindu-l cu un cavaler al păcii care să conducă popoarele cu dreptate și cu înțelepciune, și căuta un Don Quijote pentru „hanul" Europei. Iar Th. Mann se temea — din păcate în chip profetic — de substituirea lui Don Quijote cel universal așteptat, cu un cavaler al violenței și brutalității.

Don Quijote dăinuie ca o figură simbolică, vie și bogată în sensuri, prin miracolul personalității sale : acela de a redescoperi mereu omul, de a revela în orice veac umanul autentic. Aceasta în primul rînd. Și în al doilea rînd, misiunea lui nobilă față de noi este de a ne face să **reconsiderăm „quijotismul" fie ca atitudine general-umană, fie ca vocație individuală.** Fiindcă este cu adevărat o modalitate demnă de a trăi și de a muri, este proba libertății individuale puse în slujba binelui semenilor și desăvîrșirii personalității.

Exemplul negativ, prin care ne ocrotește Don Quijote, este menit mai întîi să ne abată de la greșala irosirii zadarnice a energiilor, a epuizării individuale crezînd că poți schimba lumea în bine de unul singur. Lumea nu poate fi schimbată cu adevărat decît atunci cînd va exista o armată de numeroși oameni ce au mult din Don Quijote dar și din ceilalți eroi care definesc omul. Altminteri nu va putea fi învinsă armata celor de tipul lui Samson Carrasco. Dar pentru asigurarea unei atari izbînzi din partea a numeroși Don Quijote va trebui să se țină seama de un fapt important : Don Quijote merge și în această călătorie fără sfîrșit, cu armura lui improvizată, cu lancea și coiful lui Mambrino, călare pe Rocinante. Altminteri nu ar mai fi el. Ei bine, biata Rocinante și-a încheiat misiunea în cele trei călătorii anterioare, iar echipamentul quijotesc nu a corespuns nici nevoilor lui Don Quijote de atunci, cu atît mai puțin celor de astăzi. Cu o lance făurită dintr-o creangă de copac nu poți stăvili mareele răului universal.

Privit dintr-o perspectivă mai adîncă, metafizică, Don Quijote „marchează un moment de ruptură". Am spune, mai exact, momentul de început al unei rupturi care se perpetuează în timp pînă în zilele noastre. Ruptura dintre lucrurile ce va avea să le înfrunte omul și reprezentările lor. „Don Quijote — spune George Uscătescu în reflecțiile sale despre cartea lui Michel Foucault, **Les mots et les choses** — acționează într-un moment în care cuvintele și lucrurile sînt în stare de disociere, fiecare urmîndu-și drumul propriu". **(Proces umanismului,** Ed. Politică, București, 1987, p. 45). În această stare de lucruri, întreprinderea faptelor quijotești capătă o tensiune mistuitoare și emană un puternic dramatism iscat din imposibilitatea — cu tot efortul eroic al Cavalerului — cuprinderii reale a celor două drumuri într-o singură lume : **a lucrurilor ființînd armonios laolaltă cu limbajul care le reprezintă.** Această ruptură generează o alta cu grave consecințe sociale : pe aceea dintre spiritualitatea cotidiană, comună, și suprastructura creatoare. Un hiatus de suflet care se manifestă prin incompatibilitatea comunicării. Fapt ce accentuează tot mai mult prăpastia dintre oameni, ca și pe cea dintre cuvinte și lucruri. Fiecare om fiind neînțeles de alții și nici de sine, refugiat în „singurătatea limbajului".

Fără armură, lance și Rocinante ne putem întreba firesc : ce mai rămîne din Don Quijote dacă îl deposedăm de ceea ce îi este specific. Răspunsul este simplu : descărcat de artificiile exterioare, Don Quijote rămîne omul autentic surprins în exercițiul zidirii unui destin situat „la mijloc de bun și rău", menit să-l înnobileze, să-l înalțe. **Ceea ce nu a reușit și nici nu a încercat Don Quijote a fost posibilitatea unirii propriului său destin cu altele într-o implinirea aceluiași ideal. Acest fapt explică și eșecul său, eșecul aventurii strict individuale, al individualismului modern.** Sancho se pare că a intuit marea tragedie a lui Don Quijote (și a formulei unei întregi civilizații moderne) fără să știe să o definească, atunci cînd îl numește „Cavalerul Tristei Figuri". Într-adevăr, este cel mai potrivit supranume, pentru că exprimă trăirea lăuntrică a sentimentului propriei limite, **a neputinței de a-ți reface forțele numai din tine însuți.**

Ioana Mustață

Un festival al prieteniei

ÎNSEMNĂRI DIN R.P. BULGARIA

De la Ruse spre sud, în **Bulgaria Express,** o bună bucată de drum, mai simt nu știu ce legături cu lumea de-acasă, de parcă nici nu aș fi traversat Dunărea peste impunătorul Pod al Prieteniei. Poate datorită compartimentului (neschimbat) din vagonul de fabricație românească, poate prin conștiința de grup, nicicum exprimată, în chip special, a tovarășilor de drum (rămași aceiași de la frontieră încoace), ceva inefabil și liniștitor mai stăruie în mine, ca și cum sînt încă acasă. Poate și peisajul, cu insesizabile amănunte noi, susține această iluzie. Abia la nodul de cale ferată Gorna Oreahovița, singur-cuc, pe peron, începe singurătatea. Înțeleg deodată că una e bulgara literară de la televizor, și alta limba crainicilor gării — grăbită și distorsionată, cumva incifrată, ca un fel de esperanto al tuturor gărilor lumii. De la informații aflu îngrijorat că, spre Gabrovo, mai am de schimbat două trenuri, și aventura în care am pornit mi se pare tot mai complicată. În ultima clipă, pe peron, înainte de a pune piciorul pe scara vagonului, mai întreb un om în uniformă dacă ăsta e trenul, omul îmi spune răspicat **Da,** însă clatină din cap negativ. Sar jos, dar pe loc mă înfundă rîsul — uitasem că mai sînt bulgari care dau din cap afirmativ cînd spun **Nu,** și invers. Trenul scurt, local, se poartă ciudat — stă la semnale de parcă ar fi greșit drumul și-acum se-ntreabă pe unde 's-o apuce corect. Ferestrele se deschid mai puțin ca la noi, nu poți scoate afară capul, iar „mama și copilul" nu au rezervate compartimente speciale — au vagoane întregi. Un sentiment de accentuată siguranță ți-l dau ușile exterioare, care, ca în metrou, se deschid automat în momentul opririi — asta și explică lipsa tăblițelor „nu coborîți din mers !".

Valea Iantrei, croită printre munți tot mai înalți, aduce cu Valea Prahovei, de care însă mă simt departe și mă-ntreb cînd am s-o mai revăd. Privită de jos, cetatea Veliko Tirnovo îți apare ca o altă minune a lumii — ametești numai la gîndul cum pot să trăiască oameni acolo, în casele durate chiar pe buza prăpastiei. În fine, schimb trenul, străbatem un șirag de tuneluri, se-ntunecă, e opt seara, iată și capătul liniei — Gabrovo, o stație modestă și mică, veche și liniștită, aproape pustie, care nu-ți sugerează defel mărimea și ritmurile Capitalei Mondiale a Umorului.

☆

Știam că la ediția precedentă, din 1965, a **Bienalei de umor și satiră în artă** de la Gabrovo, participaseră peste 1 000 de autori din 53 de țări. De dimineață, orașul își arată străzile de sărbătoare, iar emblema festivalului ține loc de carte de vizită oriîncotro privești. **Balkan**-hotelul zumzăie în toate limbile Babilonului, dar ghizii-interpreți au timp berechet: rîsul și zîmbetul nu se traduc, și se rîde întruna. De altfel, deviza festivalului este „Lumea rămîne întreagă fiindcă știe să rîdă". Picat în mijlocul manifestării, cred că am o mutră posacă, îmi este și foame, arăt cu degetul un colac, vînzătoarea mi-l oferă într-o pungă de plastic, descifrez desenul și mă pomenesc rizînd de unul singur pe stradă. Într-adevăr, gabrovenii sînt incorigibili în materie de umor, desenul reprezintă un schelet de pește și poartă explicația : „Sărați bine peștele de la cap, întrucît se știe că..." Așa, sub soarele începutului verii și-n adierea răcoroasă a vîntului dinspre munții ce străjuiesc orașul, printre oameni bine dispuși, cu zîmbetul pe față, ajung la Casa de satiră și umor — instituție unică în felul său, fondată la inițiativa întreprinzătorului jurist gabrovean, Ștefan Fortunov, la 1 aprilie 1975, ca o păcăleală provocatoare adresată lumii întregi, și care s-a dovedit a fi foarte eficientă în multe privințe. Încet-încet, cu perseverența care-i caracterizează, gabrovenii au luat legătura cu 120 de orașe de pe cele cinci continente care găzduiesc carnavaluri — și-n felul ăsta și-au întemeiat colecțiile de măști rituale ale popoarelor din Europa, Africa, America, Asia de sud-est și Oceania, precum și fondul de lucrări plastice și de grafică, sculptură și literatură cu specific satirico-umoristic. S-a ajuns la un fond ce însumează peste 113 000 de opere de artă și documente, iar numărul colaboratorilor acestui Luvru al Rîsului se ridică la 15 000, reprezentînd 153 de țări. Pe această bază materială s-a fondat Institutul pentru popularizarea umorului popoarelor, sprijinit de organismele specifice ale UNESCO, sub a cărui egidă se tipăresc culegeri și publicații, precum „Rîs și durere", „Antologia caricaturii universale", „Anecdote din lumea largă", „Satirici uitați", cel mai prestigios fiind almanahul bi-anual în patru limbi — „A propos"... Toate acestea, la care se adaugă vreo zece săli pentru expoziții, un cinematograf și o sală de concerte, banca de informații și cite și mai cite, sînt găzduite într-o clădire modernizată, funcțională și dotată cu aparatură electronică de ultimă oră. Faptul că, înainte, între aceeași pereți a funcționat o fabricuță de pielărie, nu dovedește decît inventivitatea gabrovenilor, proverbiali prin spiritul lor de economie...

☆

A doua zi, dimineața, bine documentat asupra manifestărilor viitoare și, mai ales, asupra celor pe care nu le-am mai prins, stau și mă-ntreb cum să-mi împart timpul rămas : mai am 48 de ore ! — și festivalul se va încheia. În hol, un bătrînel mucalit stă cu blocnotesul la ieșire și mizgălește ceva, mă uit peste umărul lui — face caricaturile celor ce-i trec prin față. Mă zărește, mă scrutează și îmi poruncește să stau „așa", pe urmă „și așa", adică-n profil, lumea se-adună în jurul nostru, nădușesc, aud risete — ce altceva să aud la festivalul umorului ? „Aduce cu Dostoievski", mormăie bătrînelul, „perioada documentării pentru «Amintiri din casa morților»".. Rid și eu, fără supărare, și Mark Abramov îmi cere un autograf. În ton cu lucrările expuse în Luvrul Rîsului (foarte multe antirăzboinice), caligrafiez : „Dacă atîtătorii cursei înarmărilor și strategii «războiului stelelor» ar vedea cum rîde lumea, ba chiar își bate joc de ei în sălile Casei de satiră și umor de la Gabrovo, poate că ar dispărea fără urmă. Ironia soartei stă în faptul că tocmai astronomii americani au găsit pe cer planeta rîsului universal și au botezat-o... Gabrovo !" Semnez cu convingere și dau să pornesc într-un tur al orașului, cînd prind cu urechea un apel nominal, și nu mai plec nicăieri. Se pregătește un grup pentru un drum cu mașina la Sofia, îmi zic că ar fi absurd să plec din Bulgaria fără să văd, măcar din mers, capitala — și ocup ultimul loc în microbuz. Dușintors, drumul peste Stara-Planina (Munții Vechi) durează șapte ore, s-a depus o muncă gigantică pentru amenajarea acestei autostrăzi, pentru săparea lungilor tuneluri la peste 1 000 de metri altitudine, separate pentru fiecare sens, pentru ridicarea, și nu excavarea !, unor impresionante volume din trupul munților. Cum singur mi-am cobit, văd Sofia cu adevărat din fuga mașinii — am coborît pentru fix 15 minute, cît să-mi dezmorțesc oasele și să-mi fac, cu autodeclanșatorul, o poză în centrul orașului —, după care, cu toată viteza, înapoi...

☆

Pe directorul Casei de satiră și umor, Stefan Fortunov, l-am abordat cu timiditate, datorită caricaturii de pe ușa cabinetului său, care ține loc de plăcuța DIRECTOR : un bărbat hirsut, cam din perioada cavernelor, ține între dinți un cuțit, iar cu ambele mîini strînge la piept o pîine ! În fapt, omul este de un farmec cuceritor, cum sînt și „Glumele gabrovene", traduse în românește, din care îmi oferă cu simplitate un exemplar (ediția a III-a, în 150 080 bucăți !). Mai am timp să văd clădirea, întîlnesc multe nume pe cărți românești, îmbogățite cu autografe, alături de autori consacrați din lumea largă, sînt ultimele ore ale festivalului, dar interesul publicului se menține ridicat. Pe-nserat, între apusul soarelui și răsăritul lunii, părăsesc Gabrovo cu convingerea că instituția rîsului de aici slujește din plin apropierii oamenilor de pe tot pămîntul, împlinirii visului de pace al tuturor. Valurile Iantrei, argintate de lună, mă duc cu gîndul pe Valea Prahovei — tot mai apropiată...

Alex. Rudeanu

Desen de Sabin Ștefănuță

● **ÎN R.D. GERMANĂ A APĂRUT VOLUMUL „RAPSODIA ROMÂNĂ"** semnat de scriitorul Horst Deichfuss. Autorul prezintă în formă eseistică cultura și spiritualitatea românească, locuri și oameni, imagini ale României contemporane, culese în cadrul unor vizite în țara noastră.

Cu prilejul apariției acestui volum, **H.O. Lecht,** directorul editurii **„Verlag dar Nation",** care a publicat cartea, a făcut o prezentare a operelor din literatura română apărute sub îngrijirea acestei edituri. În ultimii ani s-au tipărit 20 de titluri, într-un tiraj de peste 500 000 de exemplare — printre scriitorii publicați figurînd Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Marin Preda.

REVISTA STRĂINĂ

● **„LOS MARES DEL SUD"** (Mările Sudului) este romanul care îl reprezintă cel mai bine pe scriitorul spaniol Manuel Vasquez Montalban, născut în anul 1939. De fapt, acest volum a și fost distins cu „Premiul Planeta", unul dintre importantele premii literare spaniole, lucru care se întîmplă mai rar cu o lucrare de o factură oarecum polițistă.

Autorul, de fapt detectivul particular Pepe Carvalho, descoperă printr-o modalitate detectivistă, enigma asasinării unui om important din lumea marii finanțe din Barcelona. Cadavrul lui Stuard Pedrello este găsit într-o periferie a Barcelonei, cu toate că era îndeobște cunoscut faptul că acesta se afla de peste un an în Tahiti, unde încerca să devină un al doilea Gauguin. În felul acesta călătoria pe mările Sudului devine un simbol al inadaptabilității, al evadării dintr-o lume — chiar putred de bogată — pentru a trăi liber, departe de prejudecăți și canoane.

Sentimentul acestei frustrări îl găsim excelent redat și în cazul Annei Briongo, o fată de la periferie, cu care Stuart Pedrello trăise mai mult de un an, sub alt nume.

Căutarea motivelor crimei și a criminalului îi oferă lui Pepe Carvalho spațiu amplu pentru ca, sub forma dialogului dintre el și oamenii de la periferie, pe de o parte, și cei aparținînd înaltei societăți, să prezinte o imagine veridică a societății spaniole contemporane.

● **„CUM SE PREZINTĂ ASTĂZI ACTIVITATEA DE TRADUCĂTORI** a scriitorilor cehi ?" se întreabă poeta și prozatoarea cehă Jana Moravcová într-un interesant articol găzduit de paginile publicației pragheze „Tvroba".

Iată răspunsul ei : „În primul rînd trebuie separată activitatea de traducere a poeziei de cea a prozei. În poezie se întîmplă că poeții contemporani cehi îi traduc în limba cehă — și nu în număr mic — pe colegii lor din străinătate. Unii direct din original, alții cu ajutorul unui cunoscător al limbii respectivului.

Cu totul alta este situația în domeniul prozei. Dacă ne uităm în planurile editoriale și în lista membrilor Asociației traducătorilor cehi putem constata că sînt suficiente degetele unei singure mîini pentru a număra scriitorii care uneori — în mod cu totul excepțional — traduc proză. Se poate desigur obiecta că în epoca contemporană, cînd scriitorul își face cu greu timp pentru propria operă, este dificil să ne așteptăm ca el să-și dedice o parte din timp muncii de traducător (...)

Este adevărat că din punctul de vedere al traducerilor facem parte din rîndul marilor puteri. Este adevărat că valoarea traducerilor este la noi tradițional bună, fapt care este legat de realitatea că acestei probleme i se acordă atenția științifică corespunzătoare, teoria traducerii fiind la noi la un nivel foarte ridicat".

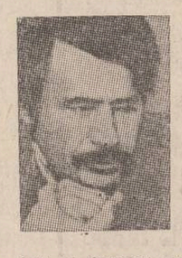

● **VLADIMIR MAKANIN,** născut în anul 1937, remarcabil prozator sovietic, este un sceptic ironic, un observator atent, exact și aspru al vieții, care creează o galerie de tipuri ale societății contemporane cu mijloace din cele mai moderne. Fără descrieri de prisos, el aduce în literatură o tipologie specifică a locului și timpului, unde în condițiile unei realități dure, trăiește și muncește omul contemporan.

„Pentru cine scrieți ?", a fost el întrebat recent.

„Cum să vă răspund ? Problema cititorilor există cu adevărat dar nu cred că proza contemporană trebuie să mulțumească așa-numita masă de cititori. Nu tuturor le place același lucru. Proza contează pe cititori diferiți, care reprezintă diferite pături sociale... Nici o operă din lume nu este privită la fel de toți oamenii. La urma urmelor și teatrul și filmul, dar și televiziunea contribuie la răspîndirea artei deci și a prozei contemporane, în așa fel încît pînă la urmă ea este cunoscută de cercurile cele mai largi. De aceea nu este necesar ca eu însumi, mai înainte de a scrie ceva, să mă gîndesc la democratismul problemelor legate de răspîndirea literaturii. Dacă un scriitor se străduiește ca oamenii să-i citească toate operele în timpul vieții lui se pare că el simplifică mult lucrurile.

Uneori se spune că prozele mele sînt legate de tradiția lui Cehov. Asta mă măgulește... A înțelege un scriitor este un proces complex, iar ideile și părerile codificate în creația artistică sînt cu greu tălmăcite în exprimările cotidiene ale ziarelor și revistelor..."

● **AKOS KERTESZ,** cunoscut dramaturg din R.P. Ungară, autor a numeroase lucrări dramatice, declară : „După părerea mea, astăzi tot mai mulți și mai mulți oameni eșuează din cauză că se căsătoresc cu iluzia dragostei pînă dincolo de mormînt. Să nu uităm însă că la început în căsnicie nu prima dragostea. Dragostea este o invenție a Renașterii, care a fost desăvîrșită de romantism... Dragostea nu este un sentiment pe care să se poată fonda un acord social stabil. Omul secolului al XX-lea, trăind într-o lume a înstrăinării, își ia sentimentele în mod teribil de serios. El încearcă, încearcă pînă cînd ajunge să-și spună : dacă nu reușesc să mă realizez din punct de vedere social, dacă relațiile sociale îmi scapă printre degete, dacă nu-mi este dat ca eu să fiu cel care influențează lucrurile ci dimpotrivă, aceste lucruri îmi influențează viața, măcar să am o viață particulară armonioasă, măcar să pot conduce micul meu colțișor de lume..." Să aibă dreptate ?

● **SCRIITOAREA SUEDEZĂ MAJ SJOWALL,** născută în anul 1935, continuă cu succes activitatea literară desfășurată mai mulți ani împreună cu soțul său, Per Wahlöo (1928—1975). Ambii au abordat genul polițist.

„Cu scalpelul romanului polițist deschidem pîntecele unei societăți a bunăstării, epuizate din punct de vedere ideologic și moral, iar prin intermediul crimelor îi demascăm racilele : banii, drogurile, violența, mediile tot mai înstrăinate, viața din ce în ce mai nefericită a oamenilor", spunea Maj Sjöwall într-un recent interviu.

Cei doi au scris împreună zece romane polițiste în care înfățișează munca unui colectiv de criminaliști din cadrul Comisiei de stat pentru elucidarea crimelor de pe lîngă Poliția regală din Stockholm. Eroul principal este Martin Beck, la început asistent criminalist apoi șeful Comisiei sus-amintite. Pe cît de plină de succes îi este viața de criminalist, pe atît de nefericit este el în viața particulară.

Maj Sjöwall și Per Wahlöo și-au început activitatea literară ca traducători ai lucrărilor lui Ed McBain, unul dintre cei mai cunoscuți și citiți scriitori americani de literatură polițistă bazată pe fapte reale, care apoi i-a inspirat în scrierea lucrărilor proprii. Iată titlurile citorva dintre acestea : „Omul din balcon", „Autobuzul de noapte", „A dispărut mașina pompierilor", „Enigma încăperii închise", „Teroriștii".

Lucrările lor au fost traduse în multe țări iar autorii au fost distinși de cîteva ori cu premiul „Edgar Allan Poe" pentru cea mai bună lucrare polițistă a anului, iar romanul „Autobuzul de noapte" a primit premiul „Edgar", unul dintre cele mai importante ale literaturii genului.

În prezent, Maj Sjöwall lucrează în paralel la trei romane polițiste.

● **ÎN CADRUL LITERATURII AFRICANE FRANCOFONE** literatura Senegaliului ocupă un loc central. Alături de Leopold Sedar Senghor, Sembene Ousman face pare din rîndul autorilor senegalezi cei mai proeminenți. S-a născut în anul 1923 la Casablanca unde a lucrat ca zidar și mecanic, apoi muncitor portuar la Marsilia.

Viața muncitorilor africani în porturile franceze, dar mai ales la Marsilia a surprins-o în volumul de debut „Muncitorul portuar negru", roman cam schematic, dar în care face dovada unui talent robust. Un mare rol în evoluția lui l-a avut romanul „Lemnul domnului", inspirat din greva feroviarilor care au construit calea ferată Dakar — Bamako, în timpul cînd proletariatul african era la începuturile formării lui. Pe aceeași linie se înscrie și romanul „Harmattan" (după numele unui vînt care bate în Africa), care oglindește situația din țară în timpul referendumului din anul 1958, punînd accentul pe drama omului care crede că poate trăi în afara evenimentelor politice.

Lucrarea cea mai cunoscută a lui Sembene Ousman și cea mai tradusă, este romanul de amplă respirație „Xala", în care abordează probleme stringente ale societății senegaleze contemporane. Între acestea, cosmopolitismul, abandonarea tradițiilor africane, slugărnicia în fața potentaților autohtoni sau străini.

Convins fiind că filmul are o mare putere de influențare a maselor, Ousman desfășoară o vastă activitate în cinematografie, scriind scenarii sau dramatizîndu-și lucrările. De mare succes s-au bucurat filmele realizate după scenariile lui : „Boron Saret", „Niaye", „Negresa din...", „Xala", toate vorbite în **wolortină,** limba cea mai răspîndită, fapt care explică marea atracție pe care peliculele lui o exercită asupra cetățenilor de cele mai diverse virste, orientări și convingeri.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
38
(1 323)
sîmbătă
19 septembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

NOBILA MISIUNE A ŞCOLII

a devenit o tradiție ca momentul emoționant al deschiderii noului an de învățămînt să se transforme într-o manifestare de interes național, el captînd atenția și preocupările întregii societăți. Pentru că, așa cum consemnează cronica ultimelor două decenii, acest moment unic și repetabil, totodată, sărbătoresc și relevant pentru tot ceea ce înseamnă azi școala românească, se petrece el însuși sub semnul unei atenții speciale, într-un sens și un context care fac parte din viața școlii și a slujitorilor ei : prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la evenimentul inaugural. Și astfel, toamnă de toamnă, într-o simbolică și vastă desfășurare de energii ale prezentului și viitorului, viața tinerelor generații intră pe făgașurile tot mai înalte ale edificării prin cultură și știință, ale formării pentru muncă și viață, pentru afirmarea pe noi trepte de progres și civilizație a patriei socialiste.

Sub asemenea auspicii și în asemenea momente sărbătorești apare și mai relevant faptul că în strategia dezvoltării noastre multilaterale, la scara noilor cerințe și exigențe pe care le reclamă cunoașterea și înfăptuirile gîndirii și practicii umane, pentru împlinirea vastelor programe ale construcției socialiste și comuniste, școala a ocupat și ocupă un loc hotărîtor, fiind unul dintre principalii factori de cultură și civilizație și avînd o nobilă și permanentă misiune formativă, de ea depinzînd în cea mai largă măsură însăși condiția viitorului. Și conștiința profundă a acestuia, imaginea sa adusă prin exercițiul gîndirii și faptei creatoare în ochii și mintea celor ce ucenicesc și descoperă de acum sensurile și scopurile adînci ale muncii și vieții, ale idealurilor înaintate, ale dăruirii neîncetate pentru înfăptuirea lor. Sensurile mîndriei și demnității patriotice se descoperă și se edifică acum, tot așa cum, în anii școlii, pe durate care țin treaz și dezvoltă înseși gîndirea și capacitatea creatoare, talentul și aptitudinile, se pun bazele responsabilității patriotice, moral-politice și sociale, se cunosc, se însușesc și se dezvoltă calitățile spiritului comunist, revoluționar.

O extraordinară ctitorie a anilor care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, școala de toate gradele, întregul nostru învățămînt cunoaște una dintre acele linii de fond ale evoluției și afirmării societății românești după care pot fi urmărite, etapă cu etapă, ridicări și abordări de altitudine, de probleme, teze, concepții și orientări care-și au o evidentă și lămuritoare expresie în însuși Programul partidului, în vasta operă teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Învățămînt-cercetare-producție este sintagma prin care școala se exprimă azi în plenitudinea forței și menirii sale creatoare. Din același unghi mereu și mereu mai deschis și de pe aceeași poziție mereu și mereu mai înaltă pe care se situează creșterea și formarea tinerelor generații, în lumina unei concepții novatoare, revoluționare, — deasemenea aparținînd secretarului general al partidului, — și anume aceea conform căreia tineretul reprezintă viitorul națiunii, al poporului, tineretul este o importantă forță a progresului și civilizației. Sînt reafirmate toate acestea, și încă sub semnul unei acute și deosebit de cuprinzătoare actualități, din perspectiva îndeplinirii hotărîrilor și programelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, într-o etapă care privește ansamblul dezvoltării economico-sociale dar și al factorului de conștiință politică, revoluționară, pentru ca România să se înscrie pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie. Sînt reafirmate și întărite toate acestea într-un sens revoluționar, de permanentă creștere și mostenire a valorilor, de permanentă luptă pentru afirmarea noului, a celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane. Participînd împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în cadrul vizitei de lucru în județul Cluj, la deschiderea noului an de învățămînt, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresa tinerelor generații și de fapt nu numai lor : **Nu pregetați pentru a vă însuși cele mai noi cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane în toate domeniile de activitate. Numai așa veți putea deveni oameni cu o înaltă conștiință revoluționară și cu o înaltă capacitate de activitate în toate domeniile, numai așa veți putea deveni buni revoluționari, buni cetățeni ai României socialiste, constructori conștienți ai socialismului și comunismului !**

Și, adresîndu-se cadrelor dicactice, spunea : **Aveți o nobilă misiune — cea mai nobilă misiune posibilă — aceea de a forma oameni, conștiința oamenilor, viitorii cetățeni și constructori ai socialismului, viitorului patriei noastre.** Se cuprind în aceste îndemnuri toate marile îndatoriri și răspunderi care revin școlii și slujitorilor ei, organizației revoluționare a tineretului, tuturor factorilor sociali în grija și preocuparile cărora viitorul se conjugă la timpul prezent prin însăși ființa și menirea tinerelor generații.

Luceafărul

ŢARA

O, maica noastră, țara noastră
Pămîntule de alinare
Maică a tuturor ciți sîntem
Din veșnicie, vii sau morți
Ne naști din carnea ta pe lume egali
Și ne arunci în soare
Și pînă la mormînt ne mingii
Ne ții pe brațe și ne porți
Pămîntul tău de nemurire
Pămîntul tău ars în lumină
Pămîntul care ne susține
Pămîntul care ne-a născut
Pămîntul care nădușește rouă
Și aur și rășină
Pămîntul care se așează pe trupul nostru
Ca un scut
Tu n-ai fost roabă prin trădare
Prin lăcomie sau prin spadă
Nu-i doar țărînă și uitare
În cimitire ce s-au șters
Singe și flori întoarce plugul
Ce taie brazda prin zăpadă
Inimi și oase din pămîntul
Care ne ține-n univers.

Mircea Florin Șandru

Comparatismul creator

Interesul arătat de Zoe Dumitrescu-Buşulenga operei eminesciene ține din epoca debutului său editorial și el s-a manifestat constant, cu deosebire însă în ultimul deceniu, cînd eminenta comparatistă a publicat două cărți de referință : „Eminescu, Cultură și civilizație" (1976) și „Eminescu și romantismul german" (1986), ce se alătura altor contribuții mai vechi ale autoarei, apărute în volume separate („Mihai Eminescu", 1962) sau în culegeri de studii, precum „Valori și echivalențe umanistice" (1973), în care aproape o treime din cele peste 500 de pagini este rezervată secțiunii intitulată „Emineseciene".

Legăturile marelui nostru poet cu romantismul german au stat, putem spune, permanent în atenția eminescologilor și unii dintre ei, Călinescu în primul rînd, apoi Caracostea, au adus clarificări numeroase, esențiale și de detaliu. Cartea Zoei Dumitrescu Buşulenga, amplă exegeză critică de profil comparat, scrisă cu erudiție și pasiune, este consacrată în întregime problemei. Demonstrația cărții se întemeiază pe ideea că influența pe care literatura și, în genere, cultura germană au exercitat-o asupra lui Eminescu a fost una **„catalitică"**, în sens blagian, stimulînd la poetul român afirmarea personalității sale originale în context național și universal. „Procedînd deci la cercetarea unei analogii tipologice între Eminescu și romanticii germani", precizează autoarea, în întinsul și densul preambul al cărții, „nu-l vom alipi defel pe marele poet român la un mod străin de existență, de gîndire și creație, ci vom încerca să desluşim acel gen proxim sub al cărui generic se situează în chip fericit, și el, și cei mai însemnați dintre romanticii europeni. De aici încolo nu-l vom mai alătura lor decît pentru a sublinia ceea ce-l particularizează în raport cu ei, creîndu-i profilul inconfundabil național și individual realizat, însă cu discreta și hotărîtoarea lor înrîurire" (p. 32). Împrejurări biografice au favorizat contactul poetului cu literatura și cultura germană : mediul cernăuțean, cel vienez apoi, de mare prestigiu cultural, și cel berlinez așișderea, într-o epocă de epigonism romantic (la Viena, mai ales) și de înflorire a etnopsihologiei (Völkerpsychologie), care se dezvoltase între timp, cu rădăcini în romantismul mare german și mai departe, la Herder și față de care tînărul Eminescu manifesta un interes deosebit. O excelentă sinteză a romantismului german, cu sublinieri binevenite, urmărirea și depistarea apoi, pe etape și personalități, a ecourilor și posibilelor influențe — totdeauna în sensul precizat în „argument" —

Dim. Păcurariu

Continuare în pag. a 6-a

A învăța să înveți pentru viață

E începutul imperceptibil al unei toamne care miroase pillatian „mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc".

Pămîntul muncit cu dragoste, pricepere și hărnicie ne îmbie să-i culegem roadele.

E toamnă iar... ca-ntr-o romanță.

A început școala, școala nouă a muncii, în care învățămîntul se integrează organic și necesar cu practica și producția. Tineretului studios, elevi și studenți, îi este mai limpede ca oricînd, înțelegînd bine străvechiul principiu latin **Non scholae sed vitae discimus**, că învață nu pentru școală, ci pentru viață. De aceea a împînzit cîmpurile și ville, culegînd roadele belșugului. Firește, munca aceasta nu este o idilă sămănătoristă. Ci și trudă grea. O trudă, însă, **dureros de dulce**, cînd știi că e pentru tine și pentru ai tăi. O trudă care ne sculptează personalitatea, ne-o face frumoasă, ne integrează organic în societate.

În forul muncii, natura le ține elevilor și studenților, indiferent de profilul școlii lor, o „lecție de deschidere", prima lecție de literatură română, suplinind poate absența disciplinei din unele programe analitice în care s-ar fi cuvenit, poate, să fie. O lecție pe viu.

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Căci, iată, au plecat, în depărtări, rîndunelele tirînd cu ele o lungă și **eminesciană** nostalgie călătoare ori purtînd în spinare „povara tăcerii" ca cameniii din **Sfîrșit de toamnă** a lui N. Davidescu. Zăvoiul pillatian **s-a pustiit de sitari**, cerul **plînge cu lacrimi reci de brumă**, ca-n cîntecul popular, **ruginînd** cu melancolii eminesciene, frunza din ville în care „mai miroase a tămăios și coarnă / mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc", precum în pastelul lui Ion Pillat, și unde : „Struguri, / atîrnă spînzurați de coarde ; / Soarele copleșitor din zare, pe muncel, / Îi arde și-i răscoace / Și fiecare bob în parte / Cugetă și rumegă în pace / Și, cu simburul lui muncitor, / Adună soarele în el / Și zămislește zahăr amețitor" (N. Davidescu, **În vie**). Ca-n versurile atît de plastice ale lui Al. A. Philippide : „pe dealuri dogorite de podgorii / aprinse-n vînăt de poamă coarnă", „dezmiardă-n drum parfum de piersici coapte / harbuzi buzați, gutui, bronzate pere". Undeva, ascunsă-n frunze ruginite — o față îl amintește iubitului cu o răscolitoare melodie și cu o mingîietoare mustrare : „Tu m-ai sărutat întîi / Toamna la cules de vii...". În lumina aurie a toamnei sufletul omului se topește, se imprimă, mai mult ca oricînd în semiotica naturii.

...Și rînd pe rînd, acest mare dascăl care e natura reamintește tinerilor aflați la muncă patriotică, prin imagini plastice, sursele unor versuri din Aron Cotruș, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, V. Voicu-

Prof. univ. dr.
Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 2-a

Munca scriitorului

O legendă nu tocmai pioasă și nici măcar corectă, în sensul că ar exprima realitatea, spune că scriitorul este un greier, ființă parazitară trăind în paguba furnicii. Afirmația aceasta, în mod paradoxal, n-a făcut-o furnica, între două boabe de grîu transportate cu mica ei basculantă, ci chiar un greier, de fapt un greier cinic, un fabulist, adică un moralist în versuri.

Deși chestiunea nu mai comportă nicăieri în lume o dezbatere controversată, din cînd în cînd ea merită să fie readusă în actualitate, pentru a fi rostite niște adevăruri simple, gata să cadă în uitare. E răspîndită prejudecata, mai ales în cercuri situate departe de bibliotecă, că e destul să te așezi la masă cu un condei în mînă să-ți duci un deget la frunte (spre a chema inspirația !) ca să așterni în goană o strofă, două, trei, poate chiar zece. Că prejudecata circulă și în medii juvenil-ambițioase mărturie stă, nu de puține ori, rubrica „Poșta redacției", unde poștașul trebuie să dea dovadă de-o îngerească răbdare și bunăvoință spre a explica însetaților veniți la fîntîna Castaliei că ei trebuie să muncească mult... citind rafturi întregi de cărți, să trudească ei înșiși pe manuscris într-un efort continuu și sistematic. Cei care cred că scrisul este o ocupație ușoară și rapidă, un zbor entuziast și copilăresc de fluture peste o grădină cu flori, ar trebui să vadă manuscrisele eminesciene, argument suprem în literatura noastră, despre condiția epuizantă a muncii creatoare. Manuscrisele lui Caragiale, Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale, Camil Petrescu sînt menite să arate peste generații că scriitorii cei mai buni din literatura noastră au considerat dintotdeauna scrisul drept un cotidian program de muncă sistematică. Strigătul lui Eminescu, rămas caligrafiat pe-o scrisoare, în care sufletul etern al poeziei române își mărturisește condițiile dramatice ale muncii de redacție la **Timpul**, este, în perpetuitate, un document sever al faptului că scrisul nu este un joc ușor și superficial, ci un efort greu, desfășurat pe durata întregii vieți. Cei care i-au cunoscut pe Sahia, ne-au lăsat amintiri dramatice despre munca epuizantă depusă de scriitor și gazetar. Nu e un secret faptul că Perpessicius și-a pierdut vederea, chinuindu-se ani și ani de zile asupra caietelor eminesciene, spre a da culturii române monumentala ediție de **Opere**, zelos pînă la jertfa de sine în idealul de a stabili un text exact și revelator.

Cînd Carol Ardeleanu publica romanul **Viermii pămîntului**, inspirat din viața minerilor de la Anina, trebuie să înțelegem orgoliul său de a-i pune pe copertă fotografia în straie de miner, cu „lămpașul" de carbid în mînă și cu obrajii plini de praful negru al cărbunilor. Scriitorul era și el, nu numai cu ostentație fotografică, un om al muncii, iar coperta romanului său o fățișă declarație de adeziune și solidaritate la truda eroilor săi.

Cînd V. Nicorovici a stat cîteva sute de zile la Hunedoara, spre a scrie cunoscuta sa carte despre oțelari, iar Paul Anghel s-a stabilit o vreme la Oltina pe malul dobrogean al Dunării, ei n-au făcut o simplă excursie documentară, după cum nici Ion Gheorghe îmbarcat pe un trauler în oceanul Atlantic n-a fost un turist în concediu de odihnă.

Deși n-aș fi vrut să evoc și exemplul meu, mărturisesc că, reporter prin destul de numeroase redacții, perioada cea mai revelatoare pentru conștiința mea de prozator am trăit-o în anul 1962 cînd, redactor al unei liliputane gazete volante de campanie, cu tipografia instalată într-un camion, am stat cîteva săptămîni în mijlocul mecanizatorilor și țăranilor cooperativei din Dobrogea. Nu pot uita clipele cînd foaia noastră, proaspăt tipărită, ajungea în mîinile cititorilor pe tarlale și în taberele de cimp. Se minunau că, la cîteva ore după ce vorbisem cu ei, se și vedeau trecuți în gazetă. Se considerau pe front, pe frontul bătăliei agricole, dar nici unul dintre acei combatanți, arși de soare și însetați, nu mă considera drept vreun ambuscat sau aranjat prevăzător la partea sedentară. Ei erau niște furnici de-o hărnicie exemplară, dar nu mă vedeau pe mine un greier, deoarece simțeau instinctiv că modesta mea cîntare făcea parte din înseși viața și munca lor. Unui funcționar plictisit de la nu știu care „spațiu locativ", consternat să afle că un scriitor are nevoie de o cameră de lucru ca și un pictor de atelier, i-aș aduce drept martori ai „greierilor" pe mecanizatorii de la Oltina, pe oțelarii de la Hunedoara, pe minerii de la Anina și pe matrozii pescadoarelor. Ei nu vor pregeta să spună că, fără truda inefabilă a greierilor, munca furnicilor n-ar avea istorie.

Petru Vintilă

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Tensiunea adolescenței

În volumul de debut al Carolinei Ilica, „Neîmblînzită ca o stea lactee" (1974), impresionează fervoarea adolescentină a emisiei lirice, versurile au un amestec de tandrețe și sălbăticie senzorială, de exaltare afectivă și sinceritate a confesiunii biografice, divulgînd, fără îndoială, un temperament romantic. Exuberanța juvenilă stă însă sub semnul rigorii expresive, lirismul excelează printr-un soi de euforie stilizată care atinge performanțe maxime în ciclul „Pădureancă" unde autoarea își alcătuiește o mitologie proprie din imagini și senzații fruste : „Prin vilvătăi de ferigi genunchii mei hoțește / Se înfioară-n tremur de fluturi vineții. / Precum sub mușcătura de buze fecioresti / (Cînd dinții se deșteaptă că nu mai sînt copii) / Pe pat de mușchi, răcoarea cu care mă înconjur. / E singele prea tare vinars, să nu ia foc ! / Se-ncolăcește părul și umerii mă dor / Că merele lor albe se-mpurpură, se coc". Remarcabilă este alci virginitatea stărilor, emoțiile se rostogolesc în cascade de imagini proaspețe sugerînd beatitudinea sufletului tînăr crescut în „sihăstria" miraculoasă a naturii, poezia e plină de metafore incandescente — sublimări ale erosului adolescentin. Cel de-al doilea volum al autoarei, „Dogoarea și flacăra" (1977), aduce sonorități poetice noi, decorul țărănesc și expresiile „bicîritoare" dispar, senzualitatea ardentă se domolește în favoarea unei atitudini reflexive, lirismul se interiorizează căpătînd lumina blîndă a melancoliei. Poeta rămîne însă o senzitivă cu toate că ingenuitatea volumului de debut este acum tot mai mult înlocuită de ingeniozitatea experienței estetice, piesele sînt în marea lor majoritate poeme de dragoste lucrate filigranat : „O, nedormite nopți, nopți de iubire,/ Pe brațul tău cînd mică mă adun,/ Cînd aerul, curată mănăstire, / Aprinde luminări în flori de prun". Iubirea și feminitatea se consumă în decoruri naturiste cu o fermecătoare smerenie în fața miraculuiui Firii, peste tot pulsează o muzicalitate discretă, cosmică; poeta percepe „hotarul dintre fosnirile a două frunze" și delicatele „surpări de petale". Dacă în poeziile de început lirismul țîșnea cu frenezie din trăirea imediată a realului, acum fantezia poetică scoate la lumină „apăsătoarele fructe ale memoriei", versurile căpătînd un dolorism nostalgic. Fără să fie tentată de inflexiuni ironice sau de jocuri de limbaj, Carolina Ilica scrie o poezie în care sobrietatea „ardeleneasca" a expresiei colaborează cu tensiunea emoțională, frazarea are o eleganță hieratică : „Nu-ți mai aduce iubita acasă / S-ar putea să n-o mai lași să plece. / Cînd doarme părul ei se-ncolăcește / Alături șarpe galben, șarpe rece". Apărut în 1982, volumul „Tirania visului" (I) reprezintă în creația autoarei un moment de sinteză prin asamblarea polifonică a mai multor registre expresive. Cartea se bazează pe o ingenioasă „punere în abis" a textelor (poezie și poeme în proză) oferind un original joc de oglinzi la nivel simbolic. Mai puțin senzuală, poezia se îndreaptă de astă dată spre un lirism orfic, valorificînd efectul incantației. Cel de-al doilea volum din ciclul „Tirania visului" (1985) stă sub semnul nostalgiei crepusculare, poemele vorbesc despre tinerețea pierdută și despre

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 6-a

REPERE CULTURALE

Spre piscul cel mai înalt

Prin dispariția profesorului Gh. Ivănescu, o seamă din problemele limbii române vor rămîne nesoluționate. E greu să apreciem azi dimensiunea acestei pierderi, atîta timp cît lucrările savantului n-au fost încă pe deplin absorbite, cînd încă nu s-au transformat în energia activă a conștiinței noastre profunde. Viciu de recepție, blestematul handicap al receptării, care ne lasă repetenți generație de generație față cu fulgerul unor personalități ce trec pe lîngă noi, printre noi, fără a ne atinge. Cultura are încă la noi statutul de oază, ea comunică prin invizibile pînze freatice cu adîncul magmatic care-o ține. În acest cadru, performanța devine punct de reper doar pentru caravana generației următoare, aceasta călătorind la rîndu-i prin dune mișcătoare de siliciu, cu iluzia că va atinge oaza și că va izbuti să întemeieze o alta, dincolo de orizont. Este drama culturii române, complexul nostru adamic. Atunci cînd nu devine oază — punct de reper pe orizontala înaintării, omul

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

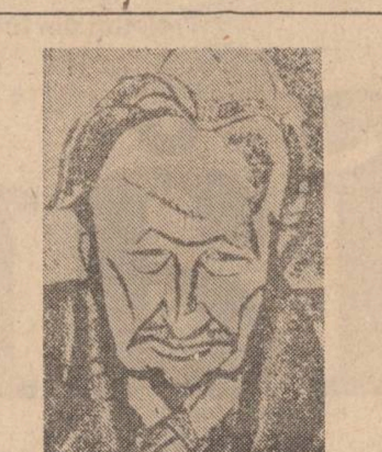

ION SLAVICI: «Opere» vol. XIV

II

Ion Slavici este unul din marii „martori“ ai lumii prin care a trecut. Acest lucru îl învederează, cu toate lacunele existente, cele 14 volume de **Opere**, cîte însumează pînă acum seria Slavici. A înțelege secolul XIX în toate teritoriile locuite de români fără contribuția lui Slavici este posibil, dar nu fără oarecari riscuri. Slavici are obiceiul cercetării, al studiului și fiecare formulare a sa este temeinică și impune.

Ca scriitor, ca gazetar, ca istoric, Slavici urmărește în permanență două probleme : chestiunea românilor „subjugați“ și chestiunea țărănească, adică problema națională și problema socială a timpului său. Literatura lui Slavici crește din solul unor preocupări științifice solide și în acest sens comparația lui cu Eminescu, căruia i-a fost prieten, se impune.

Ion Slavici este și el o manifestare a grandorii literare și culturale a secolului XIX. Literatura secolului înseamnă obligatoriu și Ion Slavici prin marile sale nuvele, prin romanul **Mara** care apare la 1894. Istoria literaturii române datorează și ea mult lui Slavici fie și numai pentru seria de amintiri despre Eminescu, care umplu un gol altfel enorm. Dar Slavici a fost amestecat în marile probleme sociale și politice ale timpului său, ca ardelean militant pentru drepturile românilor din imperiul austro-ungar, unde prin ziarul **Tribuna** și mișcarea politică stîrnită de acesta, Slavici croiește un drum de lungi consecințe ideologice și politice.

Important este că Slavici a fost un om de acțiune capabil mereu de autoscopie, hotărît să lase mereu documente despre trecerea sa prin lumea în care a trăit. Slavici este în cel mai înalt grad un om public. El se concepe pe sine mereu în pervaz, fără nici o umbră de cabotinaj, arătîndu-se publicului în întreg spectacolul demersului său sufletesc și intelectual, afișîndu-și opțiunile și îndoielile. De aici, de altfel, i s-au tras multe. Ceea ce s-a considerat o „suceală“ era însă un mod responsabil de a fi. Scrisul lui Slavici rămîne mărturie continuă a stărilor lui de spirit, a credințelor lui politice, a soluțiilor adoptate, a capacității lui de creație. Acest mare spectacol de existență și de idei ni-l oferă, într-un mod sacadat și intermitent, cu ocolișuri cronologice impuse de împărțirile pe genuri, ediția în 14 volume de **Opere**.

Prietenul lui Eminescu, poate cel mai autentic, pentru că i-a fost și un prieten de idei și de acțiune culturală, fidel postmortem, marele prozator și gazetar Ion Slavici este încă unul dintre românii secolului al XIX-lea care-și asumă integral o menire scriitoricească în slujba poporului și națiunii din care face parte. Timpurile au fost schimbătoare, dar Slavici a trecut prin ele neschimbat, ceea ce l-a proiectat pentru noile generații într-o lumină anacronică. Vocea lui, care s-a mai auzit și după primul război mondial, era o voce a secolului XIX, dar vocea unei personalități profund și îndelung elaborate. Izbitor la Slavici rămîn absența spontaneității, ca și refuzul lejerității, ignorarea oricărei eleganțe stilistice. Constatîndu-le trebuie să ne întrebăm ce este dincolo de coaja pe care o reprezintă. Ceea ce impune la Slavici este efortul de obiectivare, profunzimea, reflexivitatea. Concluzia este valabilă atît pentru literatura lui de idei, cît și pentru proza lui artistică. Acestei profunzimi, acestui efort de obiectivare, acestei reflexivități îi datorează literatura și cultura română multe pagini pe cît de memorabile, pe atît de neînlocuit.

Deși literaturii lui Slavici i s-a făcut tîrziu dreptate și nici pînă astăzi integral, celelalte contribuții ale prozatorului Slavici au rămas uitate prin reviste, fiind abia acum repuse în circulația limitată a unei ediții de **Opere** cu aparat științific. Eminescu prețuia scriitorul în toate datele lui, ceilalți apropiați — neobișnuita și răbduria capacitate de lucru a ardeleanului în stare să se înhame la cea mai grea muncă. Despre proza lui Slavici cercul Junimii nu ne-a lăsat nici un studiu, exceptînd reacția lui Eminescu din **Timpul**, nici suficiente aprecieri izolate care să dea sentimentul valorii scriitorului. Cu atît mai mult restul scrierilor lui Slavici a rămas în anonimat. Citite astăzi ele impun prin soliditatea documentației și echilibrul concluziilor, menținerea mereu pe firul central al problemelor, ceea ce le conferă o tinerețe ușor de verificat. Marii scriitori ai secolului XIX se disting prin năzuința de a lua totul de la capăt, de a umple golurile, de a înzestra literatura și cultura română cu elementele-i lipsă. Deschiși către mai multe cîmpuri de activitate, către mai multe discipline, ei și-au asumat sarcina de a regîndi și rescrie fenomenul românesc dintr-o nouă perspectivă, perspectiva modernă a secolului lor. Poeți unii, ei au fost în egală măsură și sociologi și istorici și oameni politici. Dacă va fi citit dincolo de diviziunile didactice de gen, deci ca un tot în alcătuirea sa organică, Dimitrie Bolintineanu va surprinde prin viziunea sa istorică integratoare, avîndu-i în vedere pe românii tuturor timpurilor și ai tuturor spațiilor geografice, într-un fel, care-l premerge pe Eminescu. De altfel, istoria a fost vioara de suflet a tuturor scriitorilor de seamă și rezonanță ai secolului trecut, care au formulat mai toate temele mari și mici ale istoriei românilor, înaintînd pe arii tematice laterale, fie cu mijloace beletristice, fie cu cele discursive, către cele mai neașteptate puncte. Ca și aceștia Slavici a fost și el un sociolog, un politolog dacă vrem, un istoric. Spre deosebire de confrații anteriori, Slavici își delimitează foarte precis aria preocupărilor la realitățile Transilvaniei. Studii ca **O sută de ani. Românii din regatul ungar și politica maghiară, Ardealul, studiu istoric, Românii din Ardeal, Români de peste Carpați, Românii în Ungaria, Siebenburgen și Bucovina** (în germană), **Studii asupra maghiarilor, Crișenii noștri, Solidaritatea română, Românii și burgul din Viena,** prezente în volumele 13 și 14, sînt lucrări de referință pentru tema și epoca dată, surprinzătoare nu numai prin precizia datelor, dar și prin actualitatea unor concluzii. Preocupările sale de istorie sînt de durată, între ele intrînd și traducerea, împreună cu Eminescu, a **Fragmentelor din istoria românilor** de Eudoxiu Hurmuzachi, dar mai ales editarea documentelor Hurmuzachi, care revine practic lui Ion Slavici : „Sunt vreo optsprezece ani de cînd lucrez la publicarea documentelor istorice rămase de la răposatul Eudoxiu Hurmuzachi. Chiar dacă n-aș fi voit, în timpul acestei lucrări îndelungate, a trebuit să-mi dau silința de a cunoaște trecutul poporului nostru și să pun faptele petrecute în viața noastră în legătură cu cele petrecute în alte țări și la alte popoare, care îmi erau mai bine cunoscute. E însă lucru firesc că ceea ce mai ales m-a interesat era istoria Ardealului. Am adunat dar mereu material pentru istoria aceasta, și nimic poate nu m-a ademenit în viața mea mai mult decît gîndul că voi avea odată și eu răgaz să scriu istoria românilor din Ardeal. Ca orișicare autor **în spe** eram deci plin de viitoarea mea operă“ (XIV. p. 333—334). Rîndurile datează din 1893, dinainte de **Vatra** și de **Mara.** Iată-l și pe Slavici dorind, ca și Maiorescu, să scrie o istorie a românilor, care a rămas în faza de deziderat. Ceea ce ar fi fost această carte ne-o arată mulțimea studiilor și articolelor tipărite de Slavici pe teme istorice și putem regreta că planul nu s-a realizat. În toate se vede o tăietură hotărîtă a materiei, posibilă prin buna stăpînire a acesteia, și o neabătută urmare a temelor esențiale. Slavici se mișcă cu siguranță și în teme de istorie munteană și moldoveană, sintezele lui privind pe Mihai Viteazul meritînd toată atenția. Dar mai ales stăruința lui asupra problemelor transilvănene, pornind din actualitate spre trecut, și spre actualitate din trecut constituie un capitol covîrșitor al activității lui, conturat impresionant de bibliografia pe care D. Vatamaniuc o așează la finele biografiei **Ion Slavici și lumea prin care a trecut** (1968), dar încă insuficient inserat în paginile acestei ediții, care rămîne din acest punct de vedere debitoare. Seria de **Opere** Slavici, în curs de apariție, jalonează însă convingător dimensiunile excepționale ale personalității lui Slavici, ca într-un șantier în care fundația și o parte din ziduri sînt ridicate. Așteptăm clădirea întreagă.

M. Ungheanu

IOAN FLORA: «Starea de fapt»

În antologia **Fișe poetice** (Editura Cartea Românească, 1981) care însuma volumele **Iedera, Fișe poetice, Lumea fizică, Terapia muncii,** drumul urmat în timp de poezia lui Ioan Flora (poet român din Banatul iugoslav, traducător integral al poeziei lui Vasko Popa, tradus, la rîndul său în sirbocroată, macedoneană, slovacă și maghiară) se desenează cu destulă claritate. De la un volum la altul, poetul renunță din ce în ce mai decis la metafora tradițională, limbajul tentînd o descripție — decriptare quasi-științifică a lucrurilor (manieră asemănătoare cu aceea a lui Francis Ponge din **Parti pris des choses** și **Le Carnet du bois de pins**) cu care vrea să se identifice astfel, căutînd să refacă raporturile armonioase ale omului cu ele. Într-o poezie mai veche, poetul se declara, de altfel, **scriptor**, mod de a spune că înregistrează realul fără apel la vreo metafizică. Această atitudine față de limbajul poetic — să-i spunem — consacrat venea dintr-un acut sentiment al perimării temelor poetice, pe care îl regăsim și în volumul **Starea de fapt** (Editura Dacia, 1986). Finalul poemului **Planetă nefastă** este semnificativ din acest punct de vedere ; „Cît de nefastă și această planetă a noastră : / zeci de mii de morți subnutriți la minut / și mai ales / epuizarea pînă la sînge a temelor poetice“. Numai că, în **Starea de fapt** (titlul cred că sugerează încercarea de definire a propriei stări poetice) metafora trădată (un ciclu din volum se numește **Trădarea metaforei**) se răzbună și se insinuează în poezie atunci cînd autorul se așteaptă mai puțin. Voi reveni asupra acestei afirmații, după ce voi cita poemul **Frunze de ficus,** atrăgînd atenția așa cum o face și poetul asupra finalului : „Cele două frunze zăceau, cărnoase, pe covorul albastru cardinal, / una la numai cinci centimetri, depărtare / de vasul cu pămînt proaspăt afînat, cealaltă, / la mai bine de o jumătate de metru. / Imposibil să se fi deplasat altfel decît de la sine, mi-am spus ferestrele fiind închise, / ușile, aidoma /. Așa, catifelate și reci, le-asemuisem cu sutele de perechi de ochi, / încrustați în mătăsuri lemnoase, / de la stînga la dreapta, de la rădăcină înspre vîrf. / / Cele două frunze zăceau, cărnoase, printre cărți și scrumiere, / cîtă vreme lumina inunda camera de lucru / și le vedeam levitînd, / mișcîndu-se de la sine, / rupîndu-se zgomotos de trunchi, / de propriul sînge, lăptos și magnetic. // Deci : frunzele de ficus zăceau pe covorul albastru cardinal. / Accidentul îl puteai situa undeva între hazard și necesitate. Te-ai decis, însă, pentru metaforă, / ai încălcat regula ; / te-ai prăbușit în livresc.“.

Este serioasă auto-acuza din finalul poemului ? Este și nu este ! Poezia lui Ioan Flora este scrisă (construită) sub regimul maximei lucidități. Nimic nu poate pătrunde în poem fără voia constructorului său („te-ai decis, însă, pentru metaforă“) și, de aceea, acuza de livresc este ne-serioasă. Dar, programul poetic („ai încălcat **regula**“) pretinde renunțarea la metaforă și, prin urmare, acuza este serioasă. Ce vrea să însemne asta ? **Poetul transcrie aici neputința limbajului poetic de a exprima lumea altfel decît prin metaforă.**

Prăbușirea în livresc — cum o numește poetul — devine o **condiție a adevărului** și, în același timp, o **cauză a caducității.** Se creează astfel o stare conflictuală între atitudinea subiectului (programul poetic) și aceea a obiectului (realul), sub al cărei semn stă întregul volum. Altfel spus, autorul se vrea **scriptor**, dar este poet. Aceasta este **starea de fapt**, pe care o regăsim cu ambele ei componente și în poemul **Cum ai umili un șarpe**, un mic tratat de poetică de uz personal, construit pe opoziția între premisele „inginerești“ și rezultatele „poetice“ : „Imaginea, / îi delimitezi mai întîi înălțimea, / firul cu plumb aruncîndu-l la pămînt ; / ciopleşti în aer arcadele și contraforturile, / înalți schelele, / așezi cocoșul ori omul de viu la rădăcina / peretelui estic, spunînd : e cum mi-aș fi îngropat mîna pînă la cot / în trifoi verde și rece. // Și într-adevăr simți numaidecît cum te furnică toată, încleștezi degetele și smulgi / firele fragede. / ca ars ți-o retragi din verdele-înghețat / și picură, și curg / din podul palmei, din vîrful unghiilor / șiroaie de sînge pe fața pămîntului metalizat. // De-aici pornești / pentru a pune la încercare cuvintele, / (ele, care sînt însăși cămașa lucrurilor, / pielea lucrurilor smulsă cu dibăcie / într-o singură fracțiune de secundă) / de la mîna ta dreaptă însîngerată pînă la cot, de la zăpada subțire / acoperind în depărtare munții. // Înalți, așadar, zidăria care-i vremelnică, / retezi schelele, / pielea cuvintelor o calci în picioare, / o strivești cum ai umili un șarpe“.

Nu toate poemele din volum sînt scrise în maniera celor citate pînă acum. Poetul oscilează, de la o poezie la alta și de la un ciclu la altul, între de-scripția cu pretenții de neutralitate și egotismul absolutist. Totuși, dacă ar fi să împart ciclurile din volum în funcție de aceste atitudini lirice, atunci la poli s-ar afla **Văduva neagră** și **Mărturii,** în timp ce **Trădarea metaforei, Cosmogonii provizorii** și **Starea de fapt** ar ocupa acea zonă de mijloc exemplificată prin citate, despre care cred că exprimă cel mai exact arta poetică de acum a lui Ioan Flora. Aceasta nu este însă și o judecată de valoare, ci doar una de situare, în funcție de volumele anterioare ale poetului. Altfel, Ioan Flora, care este un profesionist al versului, știe să scoată efecte remarcabile în fiecare poem. Iată, de pildă, cum o „trouvaille“ scoate enumerația din platitudine și o investește cu sensuri adînci : „Faimoase dicționare, savante enciclopedii ! / Limbi vechi, bolovănoase, abrupte. / limbaje tehnice, limbaje secrete, / codri de sinonime, / expresii și locuțiuni. // Moarte bună, moarte în suflet. / unghi mort, / timp mort, cumplit, dureros, înverșunat, / molimi, / victime și asasini, / viață fără moarte. // Moarte fizică, limbă moartă, / limbă de aur, de șarpe, de miere, / limbă scurtă, țepoasă, / limbă de foc, / urmele pașilor tăi pe zăpadă. // Limbă lăsată cu limbă de moarte“ **(Dicționare/enciclopedii).**

Mai zăbovesc un timp asupra acestei poezii, căci ea mi se pare exemplară pentru metoda (în sensul de **principiu poetic** poesc) de lucru a lui Ioan Flora. Ceea mi se pare că îi caracterizează temperamentul liric este o anume răceală în tratare (acesta este termenul !) temelor. Tratamentul este deliberat și din această cauză atunci cînd intervine vreun accent subiectiv explicit, cititorul, contaminat pînă atunci de glacialitatea (obiectivismul) poetului, acuză puternic șocul schimbării temperaturii lirice. Așa stau lucrurile în **Dicționare/enciclopedii.** Să urmărim împreună „termodiagrama“ lirică. Primul vers are rolul de punere în temă și repetă, în fond, titlul, adăugîndu-i doi determinanți cu sens superlativ. Urmează, pînă la versul șase, o înșiruire căutat banală, fără funcție poetică. Lucrurile continuă astfel pînă la versul unsprezece, dar repetarea în diverse contexte a cuvîntului **moarte** produce o inexplicabilă stare de așteptare. Urmează un vers care trimite direct la titlul unui cunoscut basm românesc și, dintr-o dată, poezia împrumută unul din sensurile acestuia : eterna întoarcere la origini. Ceea ce urmează în versurile 12—15 stabilește, tot prin juxtapunere enumerativă, relația de adversitate între moartea fizică și eternitatea limbii. Versul „urmele pașilor tăi pe zăpadă“ introduce prima și singura notă subiectivă, trimițînd, deopotrivă, prin raportare la contextul creat, la efemerul existenței și la o biografie personală. Ultimul vers („Limba lăsată cu limbă de moarte“), pentru care este construită întreaga poezie, sintetizează, printr-un joc de cuvinte, ideea de perenitate a limbii materne și de apartenență definitivă la aceasta. Astfel, ceea ce părea doar un exercițiu ludic, dobîndește sensul unei profesiuni de credință.

Oscilînd între atitudini poetice distincte, doar uneori interferente, **Starea de fapt** mi se pare că exprimă căutarea febrilă a unei noi formule, fiind o carte de tranziție către un altceva, pe care volumele viitoare ale lui Ioan Flora („Vă asigur : îmi pot permite absolut totul / Pot fi crud, vînăt, păros, numai zgîrci și numai unghii / Pot lega vinerile în piatră“) îl vor întîlni cu siguranță.

Valentin F. Mihăescu

A învăța să înveți pentru viață

Urmare din pag. 1

lescu, Demostene Botez, Otilia Cazimir sau Mihai Codreanu, cel care îndemna în **Simbolism de toamnă** : „Ascultă glasul frunzelor pălite, / Cînd gem de vîntul toamnei biciuite / Și cad... și mor îngălbenind cărarea... / E comedie plînsul lor și-i dramă : / Iar dacă vrei să-ți înțelegi chemarea, / Ascultă glasul frunzelor de-aramă“. Dar cîte vii și utile cunoștințe nu se pot cîștiga într-o asemenea ieșire pe teren, cunoștințe istorice, geografice, economice, etnografice și lingvistice, cunoștințe de morală și omenie românească, lecții înalte de formare a personalității în muncă și pentru muncă. Încă o dată știm că munca fizică nu e o joacă, nu e o idilă, e aspră și obositoare, dar absolut necesară.

Contactul cu natura, practica muncii în agricultură a tinerilor studioși rămîn, neîndoios, unele din sursele cele mai viguroase care alimentează viața lor spirituală, îi dau contur și sens, sculptîndu-le personalitatea cu o daltă de mare sculptor.

Sînt șubrede tinerețile care evită asemenea contacte și-s pline de vigoare și lumină cele care și le iau drept surse de vitalitate. E șubredă, însă, și tinerețea fără studiul temeinic al cărților, al culturii și civilizației umane, a limbii strămoșești fără de care nu putem gîndi și visa.

Tineretul e viitorul națiunii și garanția îndeplinirii visurilor unui întreg popor.

De aceea poporul, prin munca lui plină de abnegație, desfășurată sub conducerea partidului, creează an de an condiții tot mai prielnice de învățătură pentru tinerele generații.

Școlile de toate gradele, bine întreținute, dotate cu material didactic nou, cu laboratoare moderne, cu un corp didactic temeinic pregătit și-au deschis generos porțile pentru întregul tineret al țării, fără nici o opreliște și nici o discriminare, semn al autenticei noastre democrații socialiste, care asigură tuturor fiilor țării accesul real la educație și instruire. Manualele și cursurile universitare îi așteaptă ca pe niște prieteni și sfătuitori buni să le arate drumul la răscruce, să-i învețe lucruri noi, să-i înarmeze cu cunoștințele necesare în marea operă de edificare a unei lumi mai bune și mai drepte, a unui **om nou. Nou,** nu numai după calendar ; nou în gîndire și simțire, în atitudinea față de muncă și de semeni, față de viitorul țării și al lumii, față de pace și de progres social.

Un om pe măsura vremurilor de azi și a celor viitoare. Un om al timpului și al poporului său. În acest spirit înțelegem cerința secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din **Cuvîntarea** ținută la Cluj-Napoca, la deschiderea noului an de învățămînt : „Nu trebuie uitat nici un moment că înfăptuirea programelor de dezvoltare generală a patriei noastre, făurirea cu succes a socialismului și comunismului, ca de altfel întreaga dezvoltare a omenirii, nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii din toate domeniile, pe baza unei culturi generale înaintate“. Această cerință modernă și imperioasă, care asigură participarea învățămîntului la grandioasa operă de edificare a noii societăți este ideea centrală a politicii partidului nostru cu privire la școală.

Îndemnul părintesc al secretarului nostru general, la studiu temeinic, la muncă și disciplină, la întărirea spiritului revoluționar a avut și de data aceasta un larg ecou în conștiința tuturor participanților la marea adunare populară de la Cluj-Napoca și a întregului popor. Acest nobil și patriotic îndemn ne va fi călăuză în întreaga noastră activitate, de dascăli și educatori revoluționari. Căci, dacă manualele transmit tinerilor cunoștințele necesare, profesorii sînt chemați **să-i învețe a învăța**, să-i educe în spirit revoluționar, să le cultive dragostea de muncă, de patrie, de popor și de partid, odată cu respectul pentru bunurile produse de popor, pentru valorile limbii și literaturii naționale, ale culturii și civilizației românești și universale.

În școală trebuie să fim contemporani cu realitatea, prin gîndirea și atitudinea dascălilor și prin conținutul și orientarea manualelor.

Renumitul scriitor francez Ernest Renan, autorul celebrei lucrări din 1890, **Viitorul științei,** mărturisea odată că ar fi dispus să-și dea ani din viață în schimbul posibilității de a privi, oricît de în grabă, „Abecedarul“ pe care vor învăța copiii peste un secol. Renan intuia un mare adevăr ; el observase că în cartea cea mai simplă și cea mai umilă a unei epoci, în „Abecedarul“ copiilor, se răsfrînge direct sau indirect chipul unei lumi, viața oamenilor, orizontul lor spiritual, preocupările lor zilnice, gîndurile și sentimentele lor, stadiul de dezvoltare al civilizației respective și mai ales viitorul societății sale.

La o privire superficială, s-ar putea crede că e vorba de o exagerare, de o simplă butadă. Și, totuși, nu ! Nu o dată, sub alte forme, sau chiar în această formulare, ideea am mai auzit-o în diverse congrese internaționale sau sesiuni ale UNESCO — exprimată fiind de personalități marcante ale lumii și științei contemporane. Cum vor fi manualele anului 2000 ? Ce vor conține, cît vor cuprinde ele din cele de astăzi ? Par întrebări retorice. Să ne amintim numai de „Abecedarele“ pe care au învățat generațiile mature „de astăzi“ cu simpaticul **o, i, oi** și marele adevăr „calul paște“, și să le comparăm cu „Abecedarele“ elevilor ce se află acum în școală. Dincolo de unele lucruri comune, abecedarele vechi se deosebesc radical în esența lor, de cele noi. Cele de altădată reflectau o lume patriarhală, cu o economie preponderent agrară și pastorală, o lume de viziune sămănătoristă, pe cînd cele de astăzi cuprind, în forme specifice vîrstei de început de drum intelectual, ecourile unei civilizații socialiste, cu noțiuni proprii epocii noastre, cu principii etice definitorii pentru noua orînduire socială.

Firește, e potrivit să folosim aici termenul de „abecedar“ în chip simbolic, înțelegînd prin el orice manual școlar, orice lucrare destinată în exclusivitate procesului de învățămînt, orice propedeutică la o anumită disciplină. Iată de ce, așa cum se desprinde din înțeleapta îndrumare a învățămîntului de către tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, manualele școlare și cursurile universitare trebuie să țină cel mai strict pasul cu evoluția societății, cu dezvoltarea științei și tehnicii contemporane, cu procesul de edificare a societății socialiste, cu cerințele noilor generații în vederea pregătirii lor profesionale și cetățenești. Nu este vorba numai de însușirea noilor teorii din diverse domenii ale științelor, ci de receptarea spiritului revoluționar, înnoitor, al timpului, a atmosferei spirituale a epocii, de datele esențiale ale civilizației ei, de limbajul specific al oamenilor, de ambianța concretă în care-și desfășoară viața și activitatea. Sincronizarea perfect organică cu epoca, cu necesitățile obiective ale constructorilor socialismului este prima condiție a modernizării manualelor școlare. În acest scop este necesar să se intensifice mutațiile care au loc în învățămîntul nostru, în îmbunătățirea manualelor școlare, în procesul de predare a diverselor discipline și în primul rînd a limbii și literaturii române, a istoriei poporului nostru. Universul epocii noastre, din care școala însăși face parte, trebuie să intre mai puternic în procesul instructiv-educativ, începînd chiar cu clasele mici, în ale căror manuale exemplele, pentru diverse probleme, exercițiile gramaticale, povestirile, compozițiile etc. sînt chemate să încorporeze tot mai mult și mai firesc atributele specifice ale vieții noastre de astăzi, ale culturii și civilizației socialiste.

Firește, o propozițiune simplă atît de tradițională și de adînc înrădăcinată în școlile noastre precum „calul paște“ are hazul și farmecul ei, dar lucrurile au evoluat prea mult și e necesar să-i inițiem pe elevi prin toate mijloacele în universul vieții și civilizației socialiste. Nimeni nu se gîndește să se excludă cumva elementele tradiționale cu un mare rol educativ în formarea elevilor. E vorba numai de o inițiere mai hotărîtă în atributele specifice ale lumii în care trăiesc elevii. Lîngă **calul paște** se poate așeza, de pildă, și **computerul gîndește.** E vorba, firește, de un anume spirit inovator, nu de exemple ca atare. La această inițiere sînt chemați să contribuie toți factorii care participă la instruirea și educarea copiilor : familia, organizațiile de tineret, teatrele și filmele pentru copii, revistele și literatura destinată cu precădere lor, radioul și televiziunea prin emisiunile specializate în acest sens, și prin altele care se cer înființate și difuzate sistematic. Firește, nu e deloc ușor. E un act de pionierat. Inovația se împiedică, nu o dată, în cioturile rutinei și ale prejudecăților, care se pretind „experiență“. De aceea, raportul dialectic dintre tradiție și inovație se cere foarte bine nuanțat și înțeles. Uneori universul pe care-l oferim copiilor pe aceste căi e mult prea rămas în urmă, mult prea vetust și anacronic față de cel pe care-l trăiesc ei zi de zi. Dacă Ernest Renan ar fi avut posibilitatea să-și arunce ochii peste aceste variate forme de abecedar, mă îndoiesc sincer că ar fi putut să-și facă o imagine limpede despre universul civilizației noastre deși, trebuie să recunoaștem, „abecedarele“, respectiv manualele, cursurile etc. sînt în plin proces de perfecționare.

Desigur, lucrul cel mai greu e să scrii pentru copii fără să te copilărești, să comunici mari adevăruri în forme simple. E greu să scrii pentru adolescenți. E greu, dar e necesar și chiar obligatoriu s-o facem în cele mai bune condițiuni pentru a turna fundamentul trainic al edificiului intelectual și moral pe care tinerii îl vor ridica în interiorul propriei lor personalități, în care se va reflecta lumea epocii noastre. Pentru aceasta se impune ca manualele elevilor, cursurile destinate studenților, orizontul lor de cunoaștere să fie contemporane cu actualitatea. Simbolic vorbind, elevul și studentul de astăzi trebuie să fie în situația acelui personaj legendar care, **plecînd să caute caprele tatălui său, a ajuns să descopere un imperiu...** Elevul de astăzi mai merge încă la abecedar și la școală pentru a căuta **o-i, oi** și **calul paște.** Dar el are dreptul să descopere, în instituția de învățămînt și în manualele sale, marele, infinitul imperiu al științei și culturii. Aceasta se poate produce numai dacă școala lui, manualele, profesorii săi sînt într-adevăr contemporani cu actualitatea. Mutatis mutandis, același lucru trebuie spus și despre licee și despre institutele de învățămînt superior.

Școala nouă e chemată să-i educe și să-i învețe pe tineri **să învețe pentru viață** și nu doar pentru note. Nota cea adevărată, exactă și edificatoare, i-o va da fiecărui tînăr numai viața. De aceea, în fiecare an, chiar din prima zi de școală sîntem datori să ne pregătim temeinic, cu maximă răspundere, pentru examenele din toate zilele vieții. Ceea ce omul tînăr va fi în viitor, nu va fi altceva decît rodul eforturilor sale de astăzi. Să ajutăm tineretul să înțeleagă acest lucru nu de frica vreunui catalog, ci din profundă convingere. Nimeni nu poate învăța pentru noi, cum nu se poate hrăni în locul nostru. Și uneori părinții nu înțeleg acest adevăr de netăgăduit.

Învățătura, cultura în genere, constituie o hrană spirituală și sîntem datori să ne-o procurăm și să ne-o însușim singuri, fără „ajutoare“ și „proptele“ străine de noi și de etica societății noastre. Elevul, studentul, profesorul se cade să fie în primul rînd niște harnici și dăruiți muncitori care să nu lase nici o clipă să treacă pustie, zadarnică, goală de învățătură.

Așa cum spunea, pe vremuri, studentul Lucian Blaga într-un aforism publicat în revista brașoveană „Gazeta Transilvaniei“ (an. LXXVII, nr. 87 din 22 aprilie/5 mai 1915), cu oamenii ai școlii din bancă sau de la catedră sîntem datori „să cucerim în fiecare zi atîtea încît să credem că ziua aceea formează o răspîntie în viața noastră“, cu sentimentul că „cea mai mare dintre dorințele față de noi înșine, e să ne facem datoria față de alții“. Datoria față de societate, față de patrie, partid și popor, datoria față de întreaga umanitate, pentru savanții, artiștii, scriitorii, inventatorii de mîine.

Profesorul adevărat, cu o personalitate pregnantă, se va strădui și în acest an școlar să aibă nu doar elevi ci și **discipoli**, care să-l urmeze, să-i ducă mai departe ideile. Aceasta cere spirit de jertfă, dragoste și dăruire, cere o prezență vie, activă în rîndurile tineretului, incompatibilă cu încremenirea distantă și rece pe scaunul de la catedră. Astăzi e de neconceput un cadru didactic rupt de viață și de preocupările tineretului, detașat de ideile mari care frămîntă oamenii, incapabili să încorporeze în activitatea lui spiritul revoluționar, ideile generoase ale partidului nostru.

Sărbătoare nescrisă în calendar, începutul de an școlar este o sărbătoare intimă și, totodată, națională. O zi de răscruce. O piatră de hotar pe lungul și neștiutul drum al destinului noilor generații. Vorbele nu-s mari și stilul nu e deloc retoric, pentru că fiecare școlar (de la grădiniță pînă la universitate) e și un început de noi biografii și destine, o treaptă a evoluției noastre istorice.

Anii de școală se întipăresc în toți anii vieții unui om, pentru că ei nu reprezintă doar o vîrstă biologică, ci și una spirituală, decisivă pentru caracterul și personalitatea individului. Lîngă „Abecedarul“ de neuitat și lîngă manuale, elevii și studenții noștri își poartă viitorul și destinul, precum soldații lui Napoleon purtau „în raniță un baston de mareșal“.

VERNISAJ

● **Tovarășul de română ne-a povestit că pe vremea cînd era de vîrsta noastră, Nichita Stănescu a închipuit, cu cazmaua, într-un colț al curții, aflate în spatele străzii mari, harta României.**

„Eu ședeam la izvoarele tuturor rîurilor și turnam apă cu cofa în albiile lor și eram fericit că toate se varsă în Dunăre. Noaptea înveleam harta cu ierburi și crengi“.

Atunci, împreună cu tovarășul nostru de desen, am hotărît să învelim harta poetului dispărut într-o iarnă cu imaginile noastre despre scriitori pe care i-am atins cu gîndul și niciodată cu mîna, le-am scos chipurile din istoria călinesciană și i-am adus în geografia unui joc de copil.

Portretele pe care o să le vedeți în Casa Literelor Românești vreau să fie dovada noastră de suflet că poți vorbi țării din orice colț de țară.

Dacă marile și micile treburi de fiecare zi v-au împiedicat să treceți și prin Galeria de artă a școlii noastre vă rugăm să veniți în Muzeul tuturor cu prilejul expoziției noastre : „ALT PORTRET DE LITERATURĂ ROMÂNĂ“ (vernisaj, 21 septembrie 1987, orele 10,30) Muzeul Literaturii Române, str. Fundației nr. 4, sector 1, București. Ocazie unică pentru noi de a vă adresa această INVITAȚIE în numele tuturor elevilor-pictori și actori de la Școala Generală nr. 1 din Petrila, strada Tudor Vladimirescu nr. 3.

COMPENDIU

■ **Al treilea roman al lui Fănuș Neagu, Scaunul singurătății**, a apărut la Editura Cartea Românească. Deoarece romanele nu trebuie povestite, iar un roman al lui Fănuș Neagu este aproape imposibil de povestit, adăugăm că el se petrece în universul fabulos al Brăilei din alte povestiri ale lui, de fapt în imaginara lui Balcanie, pe care ne-a dezvăluit-o în **Pierdut în Balcania.** Martorul întîmplărilor este Cezar Saltava, iar întîmplările cad una după alta în ritm polițist, cu ritm și parfum de Halima. Limba **Scaunului singurătății** este mai miezoasă și mai cromatică decît oricînd. **Scaunul singurătății** este din cărțile care lasă în urma lor dîră. Pentru început o fac cumpărătorii romanului. În curînd, va apare la orizont și critica. Pentru ea **Scaunul singurătății** va fi o piatră de încercare (Fănuș Neagu, **Scaunul singurătății,** Ed. Cartea românească, 17,50 lei).

■ **Întoarcerea** de Romulus Cojocaru e un roman care începe cu o eliberare din închisoare și se termină cu angajarea personajului eliberat la Ministerul de Externe. Întreaga carte este pusă pe povestit lucruri uimitoare. Între cele două momente se derulează tot felul de întîmplări dezvăluind spirit de observație și plăcerea notării faptului autentic. Mediile sînt diverse, dialogurile suculente. Micul roman al lui Romulus Cojocaru urmează altora, în număr de șase, le continuă ca manieră și confirmă predispozițiile sale pentru un realism pitoresc. (Romulus Cojocaru, **Întoarcerea,** roman, Ed. Scrisul românesc, 9,25 lei).

■ **Multe nume de fete** în romanul **Nostalgia** de Pan Solcan, Marina, Litira, Natalia, Lidia, Vio, Irina, Coca, ceea ce constituie un indiciu despre aria psihologică și problematică a cărții. Pan Solcan caută o „cărare pierdută“, ducînd la experiențele sufletești ireversibile ale primelor comuniuni erotice. Cartea amestecă realitatea cu un plan suprareal. O imagistică onirică își face loc în paginile romanului. Lumea, identificabilă, în mare, este a nordului Moldovei, iar romanul aduce aminte de pasiunea pentru imagine a poeziei și prozei bucovinene, refuzînd însă tușele groase. **Nostalgia** este, după cum arată și titlul, un roman plin de lirism. Cartea se termină apoteotic printr-o proiecție grandioasă a personajelor, din care naratorul mai găsește doar fumul amintirii. (Pan Solcan, **Nostalgia,** Ed. Cartea românească, 17,50 lei).

■ Ion Țugul a trecut de la masivele sale romane bucovinene la povestiri, postură în care nu se poate spune că nu-i stă bine. **Din tot sufletul pentru fericire** este o culegere de șapte povestiri dominate de **Poveste de dragoste,** cu care începe de altfel cartea. Dragostea este, într-un fel sau altul, tema tuturor povestirilor din volum, drept pentru care titlul cărții poate fi luat drept „motto“ pentru fiecare. Asta înseamnă o orientare a ochiului către realități și psihologii, un mod de a înțelege și imagina viața. Fără a fi idilice, povestirile și nuvelele lui Ion Țugul fac apel la ceea ce este aspirație sufletească în existența fiecăruia dintre noi. (Ion Țugul, **Din tot sufletul pentru fericire,** Ed. Junimea, 10 lei).

■ A cincea carte a Aretei Sandru este o carte de povestiri și se numește **Magazinul de clepsidre.** Sînt scurte cine-veriteuri, controlate totuși de o idee rezigorală, care scot în evidență capacitatea autoarei de a nota realist și autentic. Poate că cel mai bun titlu de volum ar fi fost cel așezat în fruntea celei de a doua bucăți : **Să înțelegem viața așa cum se cuvine.** Pentru că prozatoarea are un fel al ei de a înțelege viața și conduce pe cititor în direcția acestei înțelegeri. Iar acest „cum se cuvine“ este rîndul cititorului să-l descifreze. (Areta Sandru, **Magazinul de clepsidre,** Ed. Eminescu, 8,25 lei).

■ O antologie, o postfață și o bibliografie oferă unei culegeri de **Poezii** din Zaharia Stancu, Artur Silvestri. Seria în care apare această antologie propune de obicei interpretări asupra unui autor prin evidențierea unor anume secvențe ale operei, ale poeziilor sau prozelor lui. Este ceea ce face și Artur Silvestri în **Postfața** sa unde încearcă o nouă interpretare a poeziei și personalității lui Zaharia Stancu, unde trimite mai ales la vechimea culturală a structurii acestei poezii, la arhaicitatea extremă de sentiment pe care ne-o transmite. Postfața se numește de altfel „Cîntecul“ arhaic. (Zaharia Stancu, **Poezii,** Antologie, postfață și bibliografie de Artur Silvestri, Ed. Minerva, 1987, 14 lei).

■ **De la imperfect la mai puțin ca perfect** este titlul lui Cornel Regman așezat în fruntea unei culegeri de cronici literare. Cartea are trei mari secțiuni : **1. Despre proză și prozatori ; 2. Poeți : volume și profiluri ; 3. În jurul criticii.** Cornel Regman a rămas același critic geometric și acid, țintind esențialul. Înclinația spre titluri jucăușe, spre poante atenuează severitatea textului și a judecății. Iată cîteva titluri de la proză : **Un maestru al rîsului... himeric** (I.D. Șerban), **Fănuș Neagu între Balcania și Palabria,** (titlul n-are nevoie de comentariu), **Blajinul și agregatul sau despre Nedelciu.** Cînd scrie despre proză, criticul poate fi citit în sine pentru plăcerea lecturii. Scriind despre poezie devine de obicei solemn, cu oarecari excepții. O carte de citit.

■ Un volum de aproape 600 de pagini strînge la un loc contribuții diverse a 45 de colaboratori care vorbesc despre creația filosofică a lui Lucian Blaga, atacînd fiecare altă temă. Cartea a fost concepută și coordonată de Dumitru Ghișe, Angela Botez, Victor Botez și reprezintă o încercare de a elucida termenii problemei filozofie-creație la Lucian Blaga din unghiul cel mai nou, cel mai modern cu putință. Desigur valoarea contribuțiilor depinde de pregătirea și experiența fiecărui participant, volumul **Lucian Blaga — cunoaștere și creație** strîngînd la un loc cercetători din generații diferite, cu formații științifice diferite. Utilitatea și valoarea volumului se vor proba în timp. Semnalăm și capitolul biografic dedicat lui Lucian Blaga, întocmit din interviuri, care anchetează pe cei care l-au cunoscut între care și un interviu luat de Mircea Eliade lui Blaga, în **Vremea,** în 1934, **(Lucian Blaga — cunoaștere și creație,** Ed. Cartea românească, 1987).

LITERATURA, TINERETUL, ȘCOALA

PROFESORUL DE ROMÂNĂ

Fecundul anonimat

Ideea că scriitorul ar fi un etern dascăl al sufletului omenesc, capătă noi semnificații, poate mai puțin cunoscute, în situația în care creatorul de literatură a profesat sau profesează la o catedră predînd limba și literatura poporului său.

Cînd ești profesor de limba română și în timpul tău liber, cît îți mai rămîne sau cît îți mai poți tu însuți „fura" sacrificînd odihna și alte așa-zise plăceri „pămintești", ca să te ghemui la mașina de scris sau pe un petec de hîrtie, lucrurile par a sta, dintr-un anumit punct de vedere, nițeluș altfel. Încerci, trudești, de multe ori chiar o viață, alături de alți colegi, să-i înveți pe tineri să deprindă și să mlădieze cum nu se poate mai cu folos „limba ce-o vorbim" de aproape două milenii, acest minunat poem al poporului nostru din care tu însuți faci parte.

Reușești ? Cît reușești ?

Sînt întrebări cărora cu greu le poți da un răspuns mulțumitor, răspuns pe care și de la alții îl aștepți în zadar în cele mai multe cazuri. Programele și manualele s-au străduit mai întotdeauna să-ți pună în față textele cele mai încărcate de frumos și de adevăr ; numele cele mai ilustre care au trudit la „creșterea limbii românești" îți trec zi de zi, lună de lună și an de an pe sub ochi, exaltîndu-te, dar și intimidîndu-te totodată. După ce ai gustat tot nectarul și toată vraja acestor neasemuite comori naționale semnate cu nume de titani, nu te inhibi, nu te resemnezi ? Mai ai tăria să te așezi la măsuța ta modestă și să scrii ? Ce să mai scrii ? Ce să le mai spui semenilor tăi ? Întrebarea, fatală cred că se repetă pentru toți. Spaima, reală, că nu mai poți aduce aproape nimic nou după **EI** (s.n.), sentimentul zădărniciei, devin prezențe nu de puține ori stînjenitoare, dacă nu paralizante.

Cunoscător, presupus desăvîrșit, al operei acelora lîngă care visezi, discret, să te așezi, tovarăș de pagină și de capitol, încerci, fără ipocrizie, trăirile cele mai bizare, cele mai contradictorii.

Dileme, contraste, entuziasme mai mult sau mai puțin facile, izbînzi de o clipă, înfrîngerile cele mai amare, renunțări, apoi bruște și repetate reveniri, în fond aproape nimic nou, sentimente cunoscute de toți cei care nu au glumit cu cerneala și hîrtia de scris.

Toate acestea stau parcă mai mult și mai agasant pe capul scriitorului de la catedră tocmai pentru faptul că, cel mai adesea, nu poate ocoli în nici un fel priviriile maeștrilor, mereu scrutătoare, din paginile de manual sau din tablourile de pe pereții cabinetului de literatură.

George Călinescu spune undeva că un autentic profesor de limba română ar trebui să aibă și talent literar. Cît ? Maestrul n-a precizat, dar cuvîntul acesta, în foarte multe cazuri ar putea să deruteze.

Firește (să ni se ierte truismul), cei dăruiți cu autentic talent au avut puterea și tăria să iasă de sub umbra falnicilor arbori. Sfiala de a păși alături, în nemuritorul Panteon al marilor valori spirituale ale neamului său, dar și teama că îndrăznește mai mult decît nu mai puțin neobosiții săi colegi de catedră, sînt tot atîtea handicapuri nu întotdeauna ușor de trecut. Evident, acest tip de truditor pe hîrtie, dacă se ia în serios, muncește infinit mai mult decît belferul de serie, chiar cînd rezultatele străduințiilor sale întîrzie să iasă la iveală. Cel mai adesea el este un calofil, un artizan cu o răbdare de oțel, un obsedat de cele mai ilustre modele, de care ar dori să se detașeze depășindu-le chiar.

El pare un „singuratic", deși s-ar vrea prieten cu toată lumea, timid și sfios, un veșnic „culpabil" tocmai pentru că „face" și altceva decît colegii săi de cancelarie, care nu întotdeauna „admit" să încerci să te diferențiezi de ei prin ceva deosebit, un fel de pasăre nimerită, din întîmplare, în altă ogradă unde nu scapă de ascuțișul clonțului niciuneia dintre noile colocatare ; nu de puține ori un incomod sau un stîngaci, care se ține de „chestii" neserioase, voind să se „dea mare", făcîndu-și din preocupările sale literare „un paravan" pentru a se sustrage treburilor cu adevărat „serioase".

El nu are întotdeauna contactele dorite cu confrații săi de scris, fie din cauza distanțelor geografice, fie din cauza sfielii, inamicul său cel mai statornic.

Dorește, mai ales cînd e tînăr și a absolvit facultatea, să profeseze în capitală sau în mari centre urbane, cu acces la marile biblioteci, dar și la redacțiile revistelor literare sau ale edituri-lor.

Desigur că accesul la cultură, mai ales pentru tinerii scriitori, este vital ; mediul în care lucrează însă, chiar atunci cînd este ales cu multă precauție, se întîmplă să nu-i fie întotdeauna cel mai prielnic, adică hrănitor, din care cauză desele „divorțuri" cu orașul și fuga în tihna unei modeste case de țară, unde învață să descopere veșnicia și sfîrșețe, cel mai adesea, mulțumit, prin a se descoperi pe sine însuși. Ca orice scriitor își are obsesiile lui, „monștrii" care îl bîntuie și pe care nu întotdeauna reușește să-i doboare. Constant însă rămîne fidel profesiei lui, obiectului pe care îl predă, limba română, patria lui de cuvinte și neîncăpuite minunății.

Îi învață pe alții să scrie, de multe ori cu succes, dar nu-i mai rămîne timpul necesar și pentru scrisul său ; editează gazete modeste din care-și iau zborul, uitîndu-l, scriitori gata formați, ca să-și etaleze mai apoi, cu juvenilitate, insolență, inventîndu-și sau descoperindu-și alți „maeștri". Nu puțini dintre aceștia sfîrșesc prin a-l privi cu o reală compătimire că s-a „îngropat" într-o școală și nu s-a aruncat ca ei în vîltorile literaturii.

Scriitorul care-și cîștigă existența muncind la o catedră de limba română are, poate, mult mai multe și nebănuite satisfacții decît confrații săi de alte profesii ; contactul permanent cu studiul, cu lectura literară temeinică și serioasă, dar și cu cei care studiază, în majoritate tineri și foarte tineri, ale căror suflete sînt și ele tot atîtea minunate și nedescifrate cărți.

Limba pe care o predai, „fagurele de miere", cum i-a zis neasemuitul nostru poet, nu este numai un statornic obiect din catalog, ci, în primul rînd, una din dimensiunile eterne și inconfundabile ale spiritului poporului tău, atît de încercat în truda sa de a ieși la lumină.

Bucuria profesorului de limba română care începe să se descopere și ca scriitor poate că de aici începe ; și poate că nu tocmai întîmplător cele mai strălucite pagini de literatură artistică le datorăm unor scriitori care au fost profesori de limba română, sau învățători.

Ilustrelor nume citate mai sus li se mai pot adăuga și altele, nu mai puțin celebre, ca Eugen Lovinescu sau Lucian Blaga, Vasile Pârvan și Ion Barbu, care, chiar dacă nu au predat limba română, s-au ilustrat la catedră ca modele incontundabile de profesori și creatori de „frumuseți și prețuri noi".

Dacă se întîmplă să rămînă pînă la urmă un modest și anonim creator, bucuria profesorului de limba română este la fel de mare ca și a acelor confrați care, dăruiți cu geniu și mai mult talent, au devenit stîlpi de pantheon : a încercat, după modestele lui puteri, în luptă cu nenumărate și numai de el știute vitregii, să „toarne în formă nouă" graiul pe care l-a studiat pînă la uitarea de sine împreună cu școlarii săi de o viață.

Anghel Gâdea

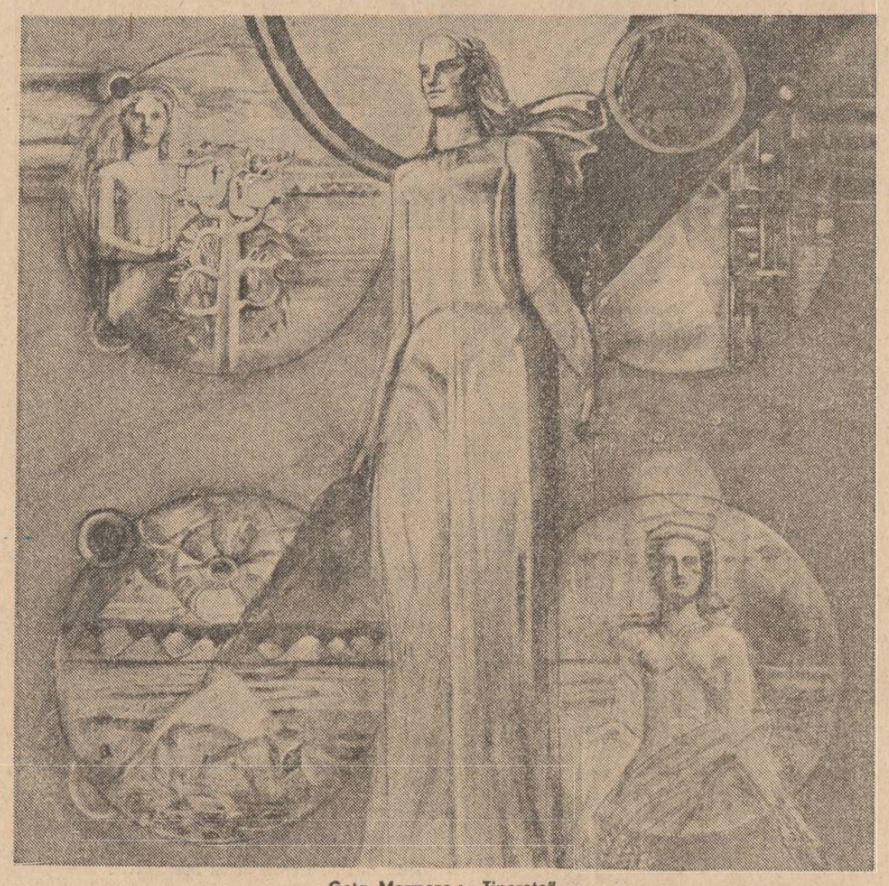

Geta Mermeze : „Tinerețe"

Scrisoarea unui dascăl

Dragă prietene, de ce m-ai nevoit la această scrisoare, tu care știi atît de bine osteneala cu care scriu, febrilitatea inhibitivă — poate deja mizantropă — care mă paralizează în fața paginii albe, a cuvîntului, încă viu, care urmează să vină și să se așeze definitiv într-o orînduială cel mai adesea orgolioasă și mortificatoare ? Sînt mai degrabă un om de bibliotecă sau, cel puțin, acesta rămîne visul meu cel mai bun — dacă nu cumva doar proiecția măgulitoare a celui care se află, fără scăpare, pe drumul noviciatului, suplinind lipsa de virilitate și nesiguranța scrisului cu plăcerea protectoare, mereu înnoită, a cărții citite.

Mă gîndisem, cînd am spus da, că îmi va fi ușor să scriu despre limba română. Îmi era clar în minte, cu certitudinea unui sentiment verificat, adevărul că limba română reprezintă **determinarea cea mai directă și în același timp limita cea mai îndepărtată a ființei poporului nostru,** că aici, în limba română, se petrece încă întreg miracolul nașterii și lucrării de sine a ființei românești ; totodată, sentimentul, poate mai complicat (pentru că tutelat de legi mai aspre), că în munca mea de dascăl acest adevăr se verifică (sau trebuie să se verifice) pas cu pas.

N-avem de scris, așadar, decît despre certitudini. Mai mult : despre propriul meu mod de existență.

Știi că am predat (filosofia și altele) la mai multe licee. Mai știi că învățarea filosofiei presupune în cel mai înalt grad cunoașterea (de către elevi) a limbii române (în paranteză fie spus, cred că, alături de poezie, filosofia este fructul cel mai înalt al unei limbi). Sînt convins că într-un fel asemănător se pune problema și cu celelalte discipline, chiar dacă este vorba de științe cu limbaje atît de specializate ca matematica sau chimia. Filosofia însă, spre deosebire de acestea, prin bogăția și precizia sa conceptuală (în limba română), are de învins toate impreciziile și comoditățile de limbaj, prefabricatele (integrate cel mai adesea după reguli care sînt ale spiritului semidoct și mercantil, și mai puțin ale limbii române), falsele conivențe, uniformitatea și sărăcia, dacă nu chiar vulgaritatea, care își fac tot mai insistent locul în limbajul multor dintre tinerii noștri studiosi. Lucru greu, nu totdeauna ajuns la capăt (vorbesc de munca mea), care m-a dus uneori în pragul renunțării. Tot eu m-am consolat (fericită consolare !) cu certitudinea că re-nașterea limbii și ființei românești cu fiecare ins al acestei națiii fac din aspra osteneală a oricărui dascăl bună lucrare, că orice tînăr cîștigat pentru limba și cultura română rămîne cuvîntul cel mai viu, biblioteca (bibliografia) cea mai autentică la care poți aspira.

Ștefan Ioanid

Noutatea interpretării

Indiferent de metodele, mijloacele și procedeele folosite, în școală, în abordarea textului literar, scopul rămîne același și el vizează cu precădere, între alte elemente, mesajul artistic, motivația estetică, virtuțile formative. Dacă analiza structuralistă, semiotica, psihanaliza, metodele matematice pot fi întîlnite mai frecvent în învățămîntul universitar, în cel pre-universitar analiza stilistică și interpretarea tematistă par a fi, în spiritul unor deprinderi de continuitate, singurele metode posibile, adecvate particularităților de vîrstă școlară specifică și dezvoltînd în același timp deprinderi și obișnuințe pre-liceale și pregătind pe tînărul comentator de text literar pentru metode mai complexe de analiză. Nu trebuie înțeles de aici că anumite metode ar fi revolute iar altele — de o insurgență interpretativă neobișnuită. Tot ceea ce s-a dovedit valoros în tradiția școlii românești fuzionează cu noul, într-o formulă modernă de certă eficacitate operațională. Expunerea, conversația, studiul individual nu pot fi înlocuite de nici un artificiu metodologic. Se știe că tot ceea ce este modern își validează criteriul axiologic prin referire la dimensiunea clasică ; aceasta, verificată în timp, exprimă o categorie stabilă.

Modernizarea învățămîntului nostru nu este o simplă metodă, efemeră ca toate metodele, ci o necesitate imperioasă în avalanșa informațională a acestui sfîrșit de secol. Există în practica analizei literare din liceu, mai exact spus, în abordarea acestui tip de text, un fel de optică tradițională, în sensul că operele selectate prin programe școlare sînt supuse, în virtutea metodologiei operaționale, unor interpretări aceleași și aceleași de mai bine de cîteva decenii. Ele au constituit substanța și concluziile criticii tradiționale și în această optică sînt preluate de manuale și vehiculate de la o generație la alta aproape stereotip. Puține sînt noutățile de interpretare. Pentru cine a urmărit în ultimii ani dinamica manualelor școlare de liceu e destul de clar că acestea nu au fost absolvite întru totul de tirania unor interpretări inerțiale, unilaterale ba chiar de false ierarhii de opere și autori. Manualul nu poate fi unicul dascăl al cîtorva generații, de aici ideea de îmbogățire a lor, de actualizare. Întrebarea cea mai frecventă însă este dacă astfel de manuale preuniversitare țin pasul cu nivelul receptării ori evaluării critice ; nu e vorba de fantezii interpretative, ci de concluzii solide, rezultate în urma unor examinări critice serioase, uneori conjugate. Să luăm, bunăoară, cazul lui Eminescu, considerat, multă vreme, „ultimul mare romantic european", formulă care nu mai corespunde întrucît poetul național este, în mod sincron, un mare romantic, exprimînd în opera sa întregul arsenal de teme și motive specifice romantismului, dar pliate pe sensibilitatea românească. E aici o diferențiere romantică, în care elemente de clasicism, de realism critic, de baroc, chiar de simbolism și de modernism incipient (cum a arătat critica mai recentă) exprimă o doctrină romantică unică, de formulă națională. Se vehiculează, de asemenea, în școală imaginea unui Eminescu romantic la modul absolut, pierdut în visare erotică ori în filosofare idealistă, utopică, un Eminescu exprimînd încă imaginea maioresciană a geniului abstras, al condiției hyperionice. Numai dacă ne referim la condiția biografică, agitată și activă, ori la gazetăria sa, de o factură implicată, efervescentă și tot am realiza imaginea unui alt Eminescu profund ancorat în realitățile vremii sale, a cărui poziție culturală se întemeiază pe două coordonate ce ating și literatura artistică : problema națională și chestiunea țărănească. Noi interpretări critice (Al. Oprea, D. Vatamaniuc, M. Gafița, Ilie Bădescu, M. Ungheanu) merg pe această idee, aducînd la vedere „fața nevăzută a aisbergului".

La fel stau lucrurile bunăoară și în cazul lui Macedonski, studiat în școală în ultimele decenii, pe rînd, cînd ca scriitor romantic, cînd ca poet simbolist. Tonul unui Macedonski baroc (o formulă estetică mai complexă, ce ar exprima optim figura contradictorie a poetului) este mai operant și el a fost dat chiar de Adrian Marino, care, într-un articol, aprecia că „iluzionarea și dezamăgirea, **el desengano,** sînt tipice barocului și lui Macedonski, în opera căruia apar notele cele mai baroce din întreaga literatură română". În barocul literaturii macedonskiene, încărcat și strălucitor pînă la un limbaj poetic aparte, se pot citi, pe fragmente, determinări clasice, romantice, parnasiene, naturaliste, simboliste. Fragmentele însă conduc mai greu la o semnificație mai largă, de aceea barocul său trebuie privit în ansamblu cînd e vorba de structură și cercetat pe detalii cînd el se pretează analizei de stil și limbă.

Trăind poezia pe toată gama, aceasta străbate pînă la noi în toată plenitudinea ei dramatică ; cu Macedonski, literatura română lasă în urmă un secol și deschide o epocă.

Sînt și alți autori asupra cărora n-au încetat să apară noi interpretări critice (e vorba iarăși de opere din programa analitică). Iată cazul „Baltagului", considerat multă vreme roman pastoresc, mioritic, potrivit unei mai vechi evaluări critice. Studii recente au completat această imagine, dînd la iveală un Sadoveanu rafinat, modern, care trebuie consemnat ; iată o imagine a cărei dezvoltare e necesară. Autorul „Florii ofilite" nu e lipsit de reacția modernă. Este, apoi, Rebreanu, un autor de o obiectivitate rece, apăsătoare și de o scorțoșenie structurală ? Aceste embleme sînt unilaterale și cercetarea recentă le-a corectat, îmbogățindu-le, dînd scriitorului o imagine completă, întreagă.

Se poate vorbi, de asemenea, de modernitatea lui Cosbuc, de insurgența tradiției la Adrian Maniu și Voiculescu, de funcțiile luminii în poezia lui Blaga, de clasicismul „grec" al lui Labiș, în „Moartea căprioarei", așa cum în nuvela „Duios Anastasia trecea" (de D.R. Popescu), Vladimir Streinu identifica mitul Antigonei. Interpretări noi așteaptă multe alte opere, mai ales cele aparținînd literaturii actuale unde rămîne încă mult de clarificat. E necesar, deci, ca manualul de liceu să țină pasul cu cele mai întemeiate interpretări și să fie aduse în actualitate. Interpretări valoroase apar permanent și utilitatea lor e între altele și aceea de a fi transportate în plan didactic. „Baia de modernitate" care îi așteaptă pe clasici nu trebuie să sperie pe nimeni, mai ales școala, care e menită a întreține „tinerețea clasicilor".

Z. Cârlugea

Fii ai limbii materne

Un scriitor la catedră, și mai ales la aceea „de română", nu-i lucru tocmai rar. Ba se întîmplă să fie foarte des, dacă ne gîndim că majoritatea profesorilor de această „specialitate" au visat și visează să ajungă într-o zi la o atît de organică legătură cu „obiectul" pregătirii lor, încît să-i permită măcar un strop de exprimare exponențială, prin creație literară. Și situația va dăinui, tulburătoare, cît timp vor exista elevi — fii ai limbii române — care la rîndul lor...

Pe de altă parte, este un privilegiu unic să devii scriitor real (nu să rămîi doar potențial) în ambianța școlii, încercînd să unești competența cu vocația.

Dar despre ce fel de competență e vorba în cazul predării noimelor române ? Desigur, de una cu totul specială, care comunică mirabil cu performanța văzută și ca pre-formare. Adică, de fapt cu vocația.

Și ce fel de vocație (sinonime : **înclinație, înzestrare, talent, har, chemare** etc.) ? Pedagogică ? Educativă — în general ? Estetică ? Ne putem păstra în indistincție — precum poporul, în mentalitatea căruia binele, frumosul și adevărul sînt una —, spre a ne implica ferm în nivelul de la care pornim, însă și spre a ne opune contemporanei derute a artisticului.

De pildă, ce înseamnă **actual** cu privire la limbajul pe care ar trebui să-l transmitem elevilor noștri ? Vocabularul prezentului, recte al unei „clipe" ce constituie doar o punte între trecut și viitor ? Admițînd că aceasta ar fi mai lungă, mai durabilă, suficient definitorie pentru glăsuirea unui neam, și-a cîștigat cineva gloria de a fi stabilit un inventar de elemente cît de cît complet lui **acum** ? Isprava ar echivala cu numărarea, sortarea, înregistrarea picăturilor dintr-o secvență oarecare a suvoiului unei ape. Probabil, amatorii își închipuie: dacă s-a decelat, pe căi științifice valide și stimabile, o structură morfosintactică, ceva similar se impune să se deslușească și în domeniul lexical. Și nu se înșeală, în principiu. Ei uită însă că modelul gramatical reprezintă un soi de prezent etern și se realizează numai prin fenomene refractare la fixitate. Mediul lor normal este fluidul istoriei, cu ale cărei legi întrețin raporturi de omologie. Poate, într-adevăr, manualele noastre școlare (în primul rînd cele de la clasele mici) ar trebui să țină seama într-o măsură mai mare de **actuala** configurație a vocabularului fundamental, dar aceasta e deja o altă problemă. Ea presupune desfășurarea în prealabil a unei munci de cercetare de înaltă complexitate și eficiență, care să ducă la elaborarea unui dicționar istoric de frecvență și circulație al limbii române.

Deocamdată, sînt ele, manualele de română aflate în funcțiune, destul de bune, de echilibrate, de folositoare ? — ne întrebăm cu neliniște și speranță. În febrilitatea dezbaterilor — pendinte de a transformărilor din societatea românească — s-a creat, pare-se, o modă din a critica bietele instrumentare, fie sub aspect global (conținutistic și de metodă), fie în privința amănuntelor. Noi însine credem, de exemplu, că manualele de a V-a și a VI-a sînt prea încărcate, că în scrupulul lor științific, autorii au coborît cam mult în detalii relativ indiferente ori mărunte ori de finețe (care ar interesa mai curînd pe fonolog, dialectolog, lexicograf ș.a.), că interpretările bucăților literare se dovedesc citeodată nu simple, ci simpliste, că din aceste cauze limba română apare cînd strînsă în chingi, cînd nătîngă, cînd bufantă. Dar nu le trecem cu vederea importantele merite : tratarea gramaticii în corelație cu textele, plasarea lecturii suplimentare în corpus-ul de predat / studiat (ca stimul al preocupării permanente, nu al uneia de vacanță), racordarea timpurie cu limbile și literaturile universale (semn de modernă deschidere și, pe plan didactic, o tentativă timidă — poate involuntară — de convergență cu limbile străine incluse în programă. Tot în paranteză fie scris: de ce predomină „aerul" anglo-saxon ?). Nu le dorim **acestor** manuale — și tuturor manualelor de română în general — decît să se bucure de o mai mare longevitate, înviorată de perfectionarea continuă, de la o ediție la alta, căci nu de schimbări intempestive avem nevoie în **domeniul matricial al culturii naționale.**

S-au ridicat voci împotriva valorii estetice scăzute a (pre)textelor cuprinse în manualele de literatură. Ei bine, n-ar trebui să punem surdină pretențiilor noastre de rafinați ai frumosului și / sau partizani ai autonomismului artei ? Aici sîntem la rădăcina lucrurilor și evolutia firească este de la monolitul etic-estetic către estetic și către oricîte ramuri vrem. Celor cărora le stă la inimă educația estetică prin literatură le revine sarcina să vegheze ca această creștere din germen să culmineze în floarea rivnită, cu alte cuvinte să se asigure că, pe măsura maturizării, elevii vor fi conduși să studieze pe eșantioane tot mai relevante esteticește. O gradație de o asemenea natură pare să se impună în legătură cu manualele de liceu (dacă mai izbutim să respirăm în cadrul concurenței cu disciplinele științifice și tehnice). Dar s-ar putea ca în acest caz să fim nevoiți să renunțăm la criteriul cronologic și, în loc de a preda rudimente de istorie literară, să căutăm un mijloc de a ne apropia de esențe, de pildă concentrînd atenția ultimilor ani ai adolescenței — primii ai tinereții — asupra celor două generații de clasici și sosind la startul viitorului cu... Eminescu ! Mai mult, n-ar fi exclus să trebuiască să introducem în circuit, ca exemple de genială artisticitate, fragmente din filozofia lui Blaga și din publicistica eminesciană ! Și să constatăm cu stupoare, chiar în miezul creației „pur" literare a marilor scriitori, coincidența înaltă a valorilor morale și estetice.

Elevii noștri nu vor ajunge neapărat „specialiști ai sacrului" limbii române, însă vor deveni conștienți, cu ajutorul unui profesor bun și al unui manual potrivit, stabil și perfectibil, și în condițiile unei înțelegeri constante din partea unei societăți capabile să se autoregleze, de pecetea inconfundabilă inscrisă în ei și se vor simți chemați să contribuie, liber, adică determinați de necesități intime, la edificarea unui destin ales pentru etnia care ne exprimă în universalitate. Fiindcă, neîndoielnic, nu există incompatibilitate între una și alta, deși există contradicție și aceasta a fost prea ades ridicată la rang de antinomie. Ba, astăzi, pare să se știe sau măcar să se bănuiască — și datorită cugetării românești — că inseși antinomiile sînt consubstanțiale firii și că pot fi închipuite ca transfigurîndu-se pe un palier supra-ordonat sau pur și simplu ca nedeclarate — pe unul infra-structural. Or, din acest punct de vedere, limba română nu reiese drept mai puțin încărcată de „farmec", „culoare", „stranietate" etc. (atenție : noțiuni din microfizică !) universale decît orice al idiom actualmente în exercițiu, indiferent de prestigiul său prezent și trecut și de aria lui de răspîndire. De aceea, purtătorii ei nu (mai) trebuie să aibă complexe (nici o urmă de atare suferință n-a inhibat pe Eminescu și pe ceilalți mari creatori). Trebuie, în schimb, s-o ajute prin toate mijloacele — inclusiv prin comportamentul verbal cotidian (educabil în școală) — să degaje acea „poezie de ortosensuri" (M. Drăgănescu) cu care este dotată **in nuce** și cu care va fi convocată la constituirea rațiunii / logosului omului planetar de mîine.

Ioan Dumitru Denciu

Poeme de ION HOREA

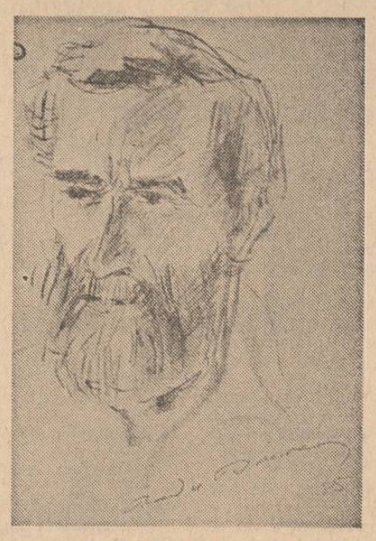

Desen de Radu Boureanu

CĂLĂTORIA

mă leagă

erau pe-atunci și-acele locuri alte,
acum doar luntrea o mai chemi, și-atît.
nici dealurile nu-s așa înalte
nici sălciile nu mai sînt pe rît.
dar n-au pierit, se văd numai în brumă
și-n ceața de pe pod cînd vin tîrziu.
cum se destramă totul ca o glumă
pînă cînd nici în glumă n-o să fiu !
nu mai sunați, unelte și sarsamuri
prin fierării, pe rafturi noi și tari !
mă leagă alte năraviri și hamuri,
poveri mai scumpe, suflete, le cari
și le aduni din lume ca mocanii
pe drumul lor de mai demult, la șes...
la deal împing și zilele și anii,
pe-un drum pe care-l caut tot mai des.

ca un copil

ca un copil ce iese-n drumul țării
să vadă cine trece-n nori de praf,
rămîn și eu mirat și dat uitării
de înțelepții rînduiți în vraf.
și singur stau la marginea hîrtiei
și-aștept să nu mai știu nici un cuvînt,
nici în iubire vremea ce tîrzie-i
nici cine-am fost, nici cine cred că sînt.
și-atunci să-aud cum se dezleagă fire
din pinze de paianjeni pe la colț,
și gîndul meu să fie o citire
în nopți tîrzii cu pulbere pe bolți,
să fiu al nimănui și-al tuturora
cît morții-n cimitire nu se vînd
și nimănuia nu-i mai bate ora
să mai aștept înfrigurat la rînd...

și-atunci

nici timpul gol să nu mai înspăimînte
din căi cerești pe robii călători
în amăgiri și deșertăciuni și trîntе,
cum l-am văzut de mult prea multe ori.
să fie-o clipă unică și pură
cînd și sărutul ar dura prea mult
și un cuvînt s-ar stinge de pe gură
fără să fiu în stare să-l ascult,
și-atunci, într-o cădere de secundă
să simt pămîntul meu citu-i de greu,
și cum arome scumpe mă inundă,
și să-mi aduc aminte că sînt eu.

cu ei

așa încep călătoria mare
a fiecărui semn pe care-l scriu,
cînd împrejurul meu nu-s nici hotare
nici prea devreme nu-i nici prea tîrziu,
cînd se arată veacuri laolaltă
cu oamenii pămîntului, și chem
să vie din păduri și de la baltă
să iasă din osîndă și blestem,
să-ntemeiem o clipă, măcar una,
un chip al neamului cum vreau să-l scriu,
întors aici, rămas pe totdeauna,
și în mirarea timpului să-l știu.
și toate-n gînd încep să se adune
din țările ferite către munți
cu cei din valea mea, dintre comune,
la care nu poți, frate, să renunți,
să-i vezi cum vin în jos pe Calea Morii,
pe Calea Tîrgului să-i vezi cum vin,
ca niște oști întoarse din istorii
ori ca o ploaie-ntoarsă din senin.
să știi că țara e a lor întreagă
doar clipei, cînd îi vezi, îi aparți,
cînd ei pe toate pot să le-nțeleagă
pe-aceste nesfîrșite-mpărății !

cu meșterii

vedenii, năzăriri pe care cine
să le-nțeleagă își mai află timp ?
ce vești din țară mai aduci cu tine
pe-o felderă de cucuruz în schimb ?
din care sat, cu cercuri și ciubără,
ai coborît cu meșterii vestiți,
să mai răspunzi la cîți te întrebară
de rostul lumii noastre ce mai știți ?
pe cîți îi poartă mintea mea nebună
din ce-ar mai fi să-ntorc de oarecînd,
de ce rămîne, dacă știu să spună,
din cîte trec pe lîngă noi pe rînd ?
la ce să vrei încremenirea clipei
cînd totul, orișicum, e prea puțin
și vorba mea chemată-acum să țipe-i ?
de toarta lumii cumpătul mi-l țin !

sarea

doar sarea lacrimei să-ți fie sare,
și vorbele ca mierea din pămînt,
cînd vei ajunge la un țărm de mare
și țărmul o să ți se pară strîmt,
cînd cronici vechi, deschise-o să-ți arete
zărania din litere-aurii
ca o icoană prinsă pe-un perete
în chipul căreia mereu învii.
ah, clipă sfîntă dată din credință,
a țării și-a pămîntului din veci,
în tine simt cum totu-i cu putință
peste hotarul meu cînd vii și treci.
cu tine vin solii mai de departe
dinspre cetăți, și cer să mă supun,
și eu citesc în fața lor ca-n carte
și ce mi-i scris pre limba mea le-o spun,
și le trimit cu cinste de la curte
pe unde Țepeș le-a-nălțat mai sus,
ne înșelat de-aceste ceasuri scurte
și niciodată, nimănui supus !

dumitru bălăeț

Coama de deal

Acum c-am trecut peste coama de deal
ce-ndură cu greu asfințitul,
zăbavă s-adun pentru cuget și încă
tăcerea de culmi și păduri fără vîrste.

Cum stau toate întoarse spre munți
și spre cerul de purpură ! Soarelui
să-i aducă un imn neînțeles
de pămintene priveliști.

Ochii mei, cei ce-au fost din străbuni,
cei ce fi-vor cîndva fără mine,
numai adînca melancolie de-acum vor purta
pe cărarea ce singeră asfințitul.

Acolo în vale, în zvonul de riu
cufunda-se-vor pașii mei singuri. Ci numai
o pasăre va zbura către cer cu zvîcnet
în nedumerirea de-a pururi.

Rodirea semnelor

Un sunet acolo tremurat, inegal
ca un drum năpădit de ploaie.

Ai putea să vezi apoi umbrele,
trunchiuri de iluzii înalte vibrînd
din aceeași inimă.

Și mai departe să treci peste păduri,
peste dealuri și munți și peste
ciudata împotrivire la fapta minții,
și-ai să invoci îndelung
ca un țăran străvechi, jocul de-a pururi
al umezelii, al căldurii și al luminii,
în dezghiocarea lui ritmică
din întuneric.

Apoi ai să auzi bătaia aripii în cronomi,
foșnetul frunzei de gînd,
ai să vezi purpura și incendiul
fiecărei globule.
Prin aburul timpului, florile de măr
albe, acolo sus, pe crengile
unui copac fără vîrste.

Sub arbori certați de vînt

Sub arborii certați de vînt
ce departe e drumul !
Piatra lui macină îndelung
tăcerea destinului.

Ai vrea să alergi în întîmpinarea cuiva
răsărit deodată în cale.
Flaut să fii, ai cînta
pentru nesfîrșirea ce te-nconjoară.

Și parcă undeva se și aud
hohote în adînc de celule :
arborii pling, arborii rîd,

și tu cu ei deopotrivă.

Sub dăltile vîntului bucurii și dureri
coboară spre văi de-ntuneric,
precum frunzarele ne-nțelese se duc
cu o tresărire pe suflet.

Luminile spulbera-se-vor mult
pentru chinul neființei pe lume.
Sub arborii certați de vînt

Ce departe e drumul !

Planeta tristă

Dacă-ai văzut cumva — te-ntreb — Pămîntul,
în zborul tău în vis, din către stele,
o, suflete al meu, cu aripe rebele
care mi-ai sîngerat mereu cuvîntul.

tu, care m-ai lăsat în pat de ace,
pe-o calcinată stîncă, linsă nori,
și-ai traversat văzduhurile de fiori,
și-acum ți-ai amintit de cel ce zace,

și te-ai întors la el să-ți iei făptura,
ascultă-mă, bătrîne, ce-ai văzut,
din depărtările în care scade ura,
prostia și năduful cunoscut ?

Ce-i mai de neuitat din ce există
prin zările atomice în care viețuim,
tot mai aproape de-un fantastic țintirim ?

— Fața Pămîntului din depărtări, cea tristă...

— Fața Pămîntului ne'nchipuit de tristă !

pan izverna

CEASUL

Îmi este foarte greu să-mi reamintesc soarele din toamna aceea veche. Oricum, nu semăna cu alt soare din toamnele știute pînă atunci și nici de mai tîrziu. Frunzele parcă nu începuseră să cadă și vitele mai căutau încă umbra, nu plouase din primăvară și ierburile se uscaseră demult, iar caii, lăsați slobozi, se sălbăticiseră prin ferigi și prin păduri în căutare de verdeață. Stăpînea peste toate o liniște grea și dureroasă, oamenii se îndepărtau tot mai mult unii de alții, ca și cînd vorba ar fi fost o povară nesuferită, iar toate cîte mișcau sau adiau se retrăseseră în sine, în rădăcini sau în ceruri.

Numai vîntul străbătea neobosit arșița, iscînd pe drumuri vîrtejuri de colb în locurile în care auzisem că dracul își scărpina coada.

Numărul hoiturilor crescuse fără ca cineva să le mai ia în seamă și prin șanțuri colcăia o viață putredă și monstruoasă, în leneșă și ritmică mișcare, descoperind din cînd în cînd o mică gaură hidoasă cu colții rînjiți : gura vreunei mortăciuni ce fusese cîine sau pisică. Și valuri de duhori se întretăiau și pulsau necontenit fără ca nimeni să le mai simtă.

Nu vorbisem de vreo trei zile cu nimeni și poate că nu se terminase vacanța. Arșița și liniștea erau neînfrînte și fiecare își mistuia propriile sale presimțiri.

În odaia din fund, mai puțin umblată, a casei noastre, unde rar intra cineva în timpul verii, în afară de mine, era o lume pe care o descoperisem singur, acolo nu mă tulbura nimeni, și numai rontăitul distrat al șoarecilor, cu „ușormăruntul mers", și munca nestînjenită a impărăților păianjeni între dulapul ros și plin de găuri și lada cu toale, mă secondau la a nu mai știu cîta răsfoire a unui vraf de cărți dragi pe care eram deopotrivă stăpîni.

După perdelele galbene și îngroșate de praf într-atîta că nu mai știam cînd cobora amurgul, trebuia să-mi aplec capul foarte aproape de file pînă cînd șiruri lungi de furnici începeau să se piardă unele într-altele. Cînd ridicam ochii, gheme de lînă și de cînepă, din celălalt ungher al odăii, îmi apăreau ca niște arici uriași, conturul mobilelor devenea incert și mișcător, iar un cuier cu haine vechi lua forma oricărui animal posibil. Dar eu descoperisem că se putea citi pe întuneric. Treceam dintr-o lume într-alta cu mare iuțeală, părăsindu-l pe Robinson pe insulă și lăsindu-i pe fiii căpitanului Grant suspendați deasupra abisului. Nu mai făceam nici o osebire între mine și un puști de erou al lui Bronfield, care mîngîia un tigru intrat noaptea pe fereastră ; eram Anselmus printre salamandre și de cîte ori nu mi-am căutat umbra răsfrîntă pe tavan, la căderea soarelui prin geamuri, ca sărmanul Peter Schlemihl. Eram deopotrivă și Paul și Virginia, călătoream pe o cămilă de la Pekin la Cașmir, sau îmi trăgeam piciorul greu, pierdut printre ghețurile albe, cu un lup flămînd și schiop pe urmele mele. Apoi se perindau duhurile poveștilor Șeherezadei, umbra înțeleptului calif abbasid, prinții neînfrînți și melancolici, și pescarii triști, dar pline de speranță de la țărmul Mării Moarte ! Dar preferam să fiu un Sancho Panza mai isteț și să zîmbesc atoatestiutor, fiindcă mă sumeteam eu că, dacă voi atîrna o piatră de aripa morii de vînt, o voi lăsa fără putere și apoi de cîtă vreme nu știam eu să bag în pămînt zmeii pînă-n gît și să le vin de hac uriașilor ? ! Biet Don Quijote, cît de credincios ț-am fost și cîtă vreme am călărît alături, în tăcere, dar sigur de izbînda ta, prin pustiuri nesfîrșite, spre lumile albastre întrezărite numai de noi !

Atunci, într-o zi ca aceea, am auzit ceasul bătînd. Am ascultat tic-tacul liniștit și m-am convins. Era un ceas acolo. Prin fereastra dinspre apus intrau raze palide acoperindu-mă cu întreg colțul meu cărturăresc. Asfințitul era aproape, umbrele creșteau și nici un om de pe lume nu știa că eu stau aici trintit pe o parte, lîngă o carte de care uitasem, încordat ca o fiară, și că ascult ceasul. Mama trebuie să-l fi pus acolo, atît de aproape de mine și era de mirare că nu-l mai auzisem. Ar fi trebuit s-o aștept venind de la muncă, într-acel ceas tîrziu al amiezii mele feerice, ieșită din rîndul zilelor acelei lumi, de atunci. Cum să-l fi uitat, mă întrebam, sau de ce să-l fi ascuns ? Dar dacă-i așa nu-mi rămînea alta de făcut decît să-l caut. Lada cu toale, un geamantan de nuiele, dulapul și toate cîte mai erau în jur au fost deschise, cotrobăite, răsturnate și răvășite. În tulburarea mea nu mai știam ce să mai fac pentru a afla de unde vine sunetul acela clar și straniu, parcă nemaiauzit vreodată, dar care nu putea fi altă decît un ceas. Ei și, la urma urmelor, o să-mi spună unde l-a ascuns și pentru ce anume. Două ceasuri aveam și acesta nu putea să fie decît cel mare. Știam bine că mama este pe Vale, de dimineață, ca să scuture prunii și eu trebuia să am grijă de casă. Tata plecase de ieri cu căruța, departe, la Cîmp, adică în satele acelea bogate, să aducă de acolo bucate, ale noastre se terminaseră și nimeni din sat n-ar fi avut să ne împrumute. Era pînă la Cîmp o zi și o noapte de mers întruna, și noaptea umblă hoții, și cai pot muri pe drum de foame și de slăbiciune, și fiecare trebuie să aibă sub pătură toporul, la îndemînă, să-și păzească fie pielea și banii la dus, fie porumbul la-ntors, „pentru că vezi, asta nu-i treabă de copii", de asta nu mă luase cu el tata.

Cînd am auzit o ușă ca izbită de vînt, am știut că mama sosise. Nu trebuia să-i las nici un răgaz și să suport tot șirul invinuirilor și proorocirile ei despre jalnicul meu viitor. Taina ceasului din zid era mai importantă decît orice altceva și trebuia imediat deslușită. Am început prin a vorbi deodată, ca din două tromboane potrivnice și dezacordate. După prima mea cascadă de absurde silabe, mama păru a fi nedumerită și tăcu brusc : făcea efortul să mă înțeleagă. Aveam dreptul să spun un cuvînt, să pun marea mea întrebare, și, doamne, nu știam ce preț mare are și cît de greu va cădea. Țineam încă pe limbă fulgerul ce avea să străbată negura, ce se făcuse în capul meu, uluindu-mă. Și totuși, un ton prefăcut, cu care mă apărasem de atîtea ori, nu strica nici acum, cum nu-mi stricase nici altă dată.

— Mamă, se aude un ceas în perete. Tu l-ai pus acolo ? În camera din fund.

Trecu un minut de liniște, în care se putea uita totul. Și locul în care te aflai. Curiozitatea și spaima cresteau amestecate în mine, mai ales că văzusem în trecere ceasurile noastre aflate la locurile lor, măsurînd precis și monoton un timp de care lumea se săturase și din care ar fi dorit să iasă, blestemînd azurul uscat și pur, cu stelele lui toate, din adîncul inimii.

— Taci ! Se spune că moare cineva în casa unde umblă ceasul prin zid.

O tulburare și mai mare mă cuprinsese, un fel de oprire a lumii în loc, o amețeală printre lucruri, și mă despărții de mama fără nici o vorbă. Poate că mai era timp să deschid o carte și să visez la poveștile pe care atît de bine le știam, să ajung pînă la Gange, sau pînă în vreo junglă infernală, sau să colind mările cu cine știe ce corabie infamă... Dar cartea devenise deodată doar un biet obiect fără putere și fără suflet. Iar toate simțurile mele se adunaseră într-unul : eram un timpan uriaș, devenisem auz. Așadar, ceasul bătea liniștit în zidul din față. Mi-era silă și teamă de locul acela, aș fi urlat dacă ar fi înțeles cineva de ce urlu.

Afară, cît mai repede afară, să-mi văd cîinele, calul, să văd cîmpul și întinsurile, să aud vorbele și să privesc cerul ; aveam poftă să mă bat pe loc cu cineva, să întărît niște cîini, să mă tăvălesc prin iarbă și să nu mai ajung în viața mea lîngă peretele acela blestemat...

. . . . . .

Zile goale se scurseră și tata nu mai venea. Mă sculam cu noaptea-n cap, încălecam și străbăteam drumul spre pădure în galopul cel mai nebun. Treceam pe lîngă prăpăstii adînci și mă aplecam de pe cal să le văd fundul, urcam pante abrupte, săream peste șanțuri și coboram tot în galop, ținîndu-mă de coama calului care credea, pesemne, că înnebunisem. Cînd vreo creangă ar fi fost să-mi ia capul, mă piteam, doar la un metru departe de ea, făcînd corp comun cu animalul ascultător de sub mine. Chiuiam toată ziua, zănatic prin păduri, și locurile ce se numeau Fundul Orbului, Teiul Peloanei, Iagudul lui Moțoțoi, Poiana lui Mihai, Cracul Deselat, Fața Radului și Ale Tri Lemne, se obișnuiră cu acele strigăte și cunoscură tropotul viteaz al calului meu neistovit. Într-un cuvînt, ne sălbăticisem. Seara, negru de praf și de soare, legam calul, urcam în podul cu fîn uscat și mă culcam îmbrăcat. Luna se arăta imensă printre crîngile unui iagud și curînd greierii începeau să cînte. Vedeam cerul în adîncimea lui miraculoasă, simțeam izul înțepător de otavă și ierburi uscate și, după ce număram șaizeci, șaptezeci de stele, adormeam. Dimineața porneam cu finul pe haine, în aceleași escapade sălbatice, hrănindu-mă cu mere pădurețe, cu struguri și cu scorușe. Apă beam dintr-un știubei făcut din lemn tare, de fag, pe care îl golise de miez un unchi al meu, Uica Tudor, și care nu seca niciodată.

Acasă, poarta cea mare nu scîrțîia ca să intre căruța și glasul tatei nu se auzea. Acum știam că tata are să se întoarcă altfel. Pe căruța plină cu saci de grîu și de porumb el o să stea întins și acoperit de haina neagră cu care plecase. Mai văzusem morți și mîrosul de busuioc și de ceară topită îmi făcea greață. N-aveam nici un sentiment în asemenea ocazii cu lume multă și posomorită. Gîndul morții nu mă cutremurase pînă atunci. Ar fi putut să moară întreg satul, dar tata, tata numai cu prezența lui l-ar fi înviat.

Cine era de vină ? Mama ? Îl certase și el plecase trist și abătut. Ea știa ce însemna ceasul din zid, ea mă adusese pe lume și pentru mine adusese și moartea. Gîndeam ca un păcătos de copil și-mi era silă de mine.

Dar era moartea făcută pentru toți ? Satul acesta al meu, fiindcă altul nici nu mai cunoșteam, nu mai văzusem, era plin de oameni ce trebuiau să moară ? Cu mulți ani în urmă, așa-mi spusese mie tata-moșu, a fost pe aici o lume din care n-a mai rămas nimeni ; toți au încăput în acel mic cimitir de pe colina tristă, spre care nu-mi vine niciodată să întorc ochii cînd merg pe Vale ; și acum eu trăiesc într-o lume care într-o zi, nu știu eu cînd, dar atunci nu va mai fi. Toți acești oameni pe care-i văd trecînd îngîndurați pe drum, cu sapa, cu coasa pe umăr, îi văd pe dealuri muncind, îi aud prin păduri și uneori răsar de după copaci, fără ca eu să-i fi bănuit și nici ei pe mine, toți abătuți și taciturni, copii răi ca mine, babele care păzeau oala pe vatră și îngrijeau de orătănii, flăcăii cu ochi de iarbă verde, plozii și fetele trăiau ca să moară într-o zi, cum a murit o vară de-a mea din scarlatină și un moș prietenos și bun de bătrînețe ? Moartea asta, de care tata nu-mi spusese niciodată nimic pînă acuma, nu ierta pe nimeni și toți îi erau sortiți ei și după aceea numele lor sortit uitării încete și desăvîrșite ? Și eu ar fi trebuit atunci să mor, și satul va avea alți copii care nu vor fi auzit de mine, satul va continua să trăiască fără oamenii lui de-acum și aceia se vor gîndi la morți numai cînd își vor aduce aminte ? Și morții vor dormi în cimitirul înghețat și umed, îngropați acolo cu fața-n sus și stînd mereu nemișcați ? Atunci e de mirare cum de nimeni nu se îngrozea de asta, nimeni nu încerca să fugă de aici și să scape de moarte ? Ei, dar dacă era așa, pentru mine nu-mi era nici o teamă. Dar tata, de ce el, tocmai el ?

Poate să nu fi fost decît o părere și ceasul să fi dispărut. Cu ușile deschise vraiște intrai în casă tropotind și cîntînd grosolan. În camera din mijloc mă privii în oglindă și greu mă mai recunoscui. Oglinda avea viața ei și acolo toate trăiau în liniște, fără nici o frămîntare. O mutră plină de colb, neagră, cu părul lucios de nădușeală și răsfirat în șuvițe pe frunte, mă privea întrebătoare. Semăna cu cineva pe care-l cunoscusem demult. Din peretele din dreapta tic-tacul rupse tăcerea și umbra din oglindă se schimonosi. La ce mi-ar fi folosit să plîng sau să urlu ? Prin urmare ceasurile umpleau toată casa și umblau neîntoarse, năluca și umbra mamei lor de ceasuri ! Am lovit în perete cu un pumn de nouă ani cît am putut. Încetase. Am ieșit afară și am intrat din nou după cîteva minute. Dar tic-tacul era acolo, netulburat ca și mai înainte.

. . . . . .

În seara aceea, ruptă și spetită de muncă, biata mama, de care mă înstrăinasem și nu mai vorbisem cu ea în ultimul timp decît din întîmplare, m-a luat cu binișorul, apoi s-a rugat mult de mine ca să dorm în casă, să nu mă îmbolnăvesc. Am mîncat niște ciuperci cu mămăliga și m-am culcat. Am avut grijă să-mi iau ceasul de buzunar al tatei și să-l atîrn deasupra patului, într-un cui, ca să aud un ceas adevărat.

Luna lumina din plin odaia și fluturii de molie pilpîiau pe geamuri, afară se auzeau cîinii lătrînd pe mai multe voci și eu eram singur, cel mai singur om din lume și mă gîndeam departe la cîmpurile acelea bogate, cu mult grîu și porumb spre care plecase tata și la drumul lui fără-ntoarcere.

Era o noapte atît de lungă, cea mai lungă noapte de care avusesem parte și credeam că nu se va mai sfîrși. Cîinii se potoliră, luna asfințise de mult și bezna cea mai neagră se așternu biruitoare. A cui să fi fost această mînă, al cui acest picior și eu care aveam un singur gînd de cine atîrnam în lume ? Ceasul de buzunar al tatei, pe care îl lăsase acasă, din care pricină oare, începu a se mișca pe masă și de acolo trecu în oglindă, și bătea atît de tare și de amenințător, că erau hotărîte amîndouă să intre în capul meu, vedeam asta cu spaimă, iar eu trebuia să mă apăr, iar mîinile mi se mișcau atît de greu și, în fața mea, atît de aproape, ceasul se sparse, cu oglindă cu tot, în arcuri, rotițe și cioburi. Iar eu căzeam într-o negură adîncă și fără fund, căzeam mereu pînă la cine știe ce adîncime, într-o groapă, o varniță albă și fierbinte. M-am trezit pe covor, învăluit în așternut, ca într-un sac și strigînd. Sudorile mă furnicau nesuferit pe spinare. Dezmeticit, am sărit în picioare și am deschis fereastra. Era dinspre ziuă și ploua. O ploaie cuminte și gravă, căci venise toamna, părînd să spună că în cele din urmă fusese mai tare decît un soare nemilos, că va dura și că, din partea asta, lumea să fie liniștită. De afară pătrundeau pînă la mine glasuri și din cînd în cînd auzeam cum urcă un strigăt de heiiiruup, prelung. Am ieșit pe prispă răsturnînd în treacăt o oală în care mama mulsese vaca. L-am văzut deodată pe tata, tras la față, nebărbierit, dar voios și pus pe glume. Se grăbea să descarce sacii și să-i răstoarne în magazie. Am alergat spre el, descult cum eram, și i-am sărit în circă. I-am cuprins spatele lui puternic între picioare și l-am apucat de păr.

— Ești mai greu ca un sac, mă Nastratin ! Te-ai sculat cu noaptea-n cap...

— Păi să vezi, n-am prea dormit că am auzit mereu un ceas bătînd în zid.

— A, nu știai ? Sînt niște ființe mici și ascunse, cari se numesc și măsoară timpul în lemnul de brad. Hai, băiatul tatii, dă-te jos din corcoduș că se udă sacii.

Așa da, eu eram un prost, iar tata un om nemuritor.

ion panait

Remake

De departe văd caleașca înaintînd
peste dansul mărunt al arabescurilor de aer,
al curcubeelor verii și iată
toată această suflare se împrăștie
ca o turmă de cai năuciți de rouă
și melancolii ; peste toate visez,
sinul alb al orizonturilor fulgerate
de șoimi îmi acoperă ochii
de ceața ființei tale, a iluziei ei
rătăcind ca o durere departe
de rana luminii, de plante,
de magica lor emisferă.

Jos, printre ierburi
farmecul mării aprinde
slabe vedenii de vulpi
ca un rîs tremurat de răcoare...

Amintire cu șoim

...Ca și cum te-aș ajunge cu umbra
unei părăsite splendori și deasupra ta
macii de mare își desfac scumpe otrăvuri
de fum ilicit — în prag de moarte
trebuie să te întreb unde te-ai ascuns, unde
ai orbit zile întregi pe brățara
tristeții cu care în umbra vechilor mănăstiri
se zugrăveau taine și psaltiri. Un șoim
va fi transportat cu sufletul
o dată pe an într-o grotă stelară
pe lungile papirusuri ale zorilor, ca atunci
cînd ai putea să te înalți și să te zdrobești
pe un alt fond de simțire și lunecare,
ca atunci, printre acei dogoritori cactuși
luminați de elipse de flori și nisipuri —

Astfel, ca o fantomă licărind
în imagini de tragedie și mihnire îți conduc
acest mut joc de lealități și
speranțe de cer, nemuritoare...

Letopiseț

Extazul toamnei. Spre apus, spre plopii
De dulci mirări, visate Penelopii
Ori ne e frig. Trec cai în nimbul serii
Întîrziați de pace în imperii

Cu tine umbra — pentru ce mai arzi ?
Cutremurată pînă la fereastră
Exodul unei lungi, în urma noastră,
Bețiii de frunze, vestejite azi...

Și toate — timp trezorier vînind
O inutilă-a perlelor povară
Zăpada mîinii tale așteptînd
Cupeul unui semn trăgînd la scară.

Frig imperial

Vai, zarea aceasta ca un solilocviu linos
în scrisori arse de colbul aerului
și eu acoperindu-ți ochii de frunze,
inutil giuvaer al fugii...

Vai, paloarea vorbei tale
ajurată de triști lilieci
și un suris de care mi-e frig,
pe imperiile iernii fulgerată troică
cum lunecă infidela
măreție de crin a ordinei...

Menhir

Minz ce-ți singeră pleoapa în geam
Cavalcade de ploi — duh de orgi în cimpie
Și un grîu ca o lebădă-a dragostei care eram
Palid prins de aripa ninsorilor vie.

Rămîneam ca un timp fără umbre, coșmar
Și refugiu albastru de scoici licărindu-se-n ceață
Sau stafia sîngelui blînd irosindu-se iar
În oceanul de vagi contemplări și de gheață,

Fără durată te port, fără trecut
Lespede-a toamnei peste care ninge mereu
Gura ta ca o sabie, ca un șoim prefăcut
În amurguri de moarte și de curcubeu.

teatru

t

«Oedip»

Teatrul dramatic din Constanța și-a încheiat stagiunea estivală la sfîrșitul lunii august printr-un șir de spectacole cu „Oedip". În timp ce teatrele din țară și din Capitală au trimis, pe litoral, reprezentații ușoare, comedii mai mult sau mai puțin spumoase (Teatrul tineretului — Piatra Neamț — „Bună seara, Domnule Wilde". Teatrul dramatic din Galați — „Enigma de la Hotel «Minerva»". Teatrul de stat din Oradea — „Moda căsătoriilor" și „Floare de cactus", Teatrul Giulești — „Așteptăm pe altcineva"), Teatrul dramatic din Constanța (ca și Naționalul bucureștean, care a venit cu „Caligula") a dovedit că spectatorii vacanței pot gusta spectacole cu subiecte grave.

Constituit pe mizanscena spațiului deschis, sub cerul liber, pe socul efectelor vizuale (urmărind funcția dramatică a culorii, a luminii, a cadrului natural : plajă, mare, cer, nisip, a mișcării plastice a corpului de balet etc.) „Oedip", în regia tinerilor Andrei Mihalache și Dominic Dembinski, este o fantezie grafică vie, de semne vizuale pe muzică, condensînd tot atîta tensiune dramatică și compensînd forța replicii directe a actorului aflat pe scenă în comuniune cu spectatorul. Replicile sînt aici redate în play-back, într-o înregistrare fidelă, fără distorsionări.

Folosind textele tragediilor din Sofocle și Eschil, actorul Vasile Cojocaru (autorul scenariului) a comprimat subiectul, păstrînd doar firul logic al destinului tragic (involutiv) al lui Oedip și al fiilor acestuia.

Intervențiile corului sînt rezolvate coregrafic în spectacol : mișcarea balerinilor în spațiu fiind însoțită sonor de un murmur, de o tînguire discretă, ce intensifică efectul dramatic prin corelare cu celelalte elemente ale decorului și atmosferei naturale (vîntul modelează costumele ample, răsfiră părul lung al perucilor verzi), sacralizează fumul alb ca pe o respirație a pămîntului.

Pe malul mării, la căderea serii, în golful apărat de digul din fața „Onix"-ului (Cap Aurora), spectacolul „Oedip" se desfășoară majestuos pe plaja dispusă în semicerc, în fața șuvoiului de spectatori care au privilegiul privirii de sus, din perspectiva (de teatru grec) pe care o dă înălțimea malului în pantă.

Stîncile drapate în roșu-purpură anunță accentul regizoral. Motivul domniei însîngerate, ce atrage la sine „blestemul" sîngelui înșelat, devine obsesia vizuală a reprezentației. Mantia roșie a lui Oedip la Colonos (Longin Martoiu) se înscrie în seria codului sugestiei prin culoare.

Oedip rege (Vasile Cojocaru) este cernit și prezența lui fizică se pierde în noapte (condițiile de iluminare fiind destul de reduse). Vocea actorului (chiar prin redarea ei tehnică) este prezentă, gravă, expresivă.

Cu voci bune și prezență scenică (ajutați de pregnanța personajului și a costumului) s-au impus actorii Nina Udrescu (Antigona), Elena Gurgulescu (Iocasta), Titus Gurgulescu (Creon), Eugen Mazilu (Teseu), Iulian Lincu (Polinike), Liviu Manolache (Eteocles), Jean Ionescu (Tiresias), Emil Birlădeanu (Corifeul).

Lumina conturează siluete, decupează intensitatea dramatică a verdelui, a albului sau a negrului costumelor pe fondul roșu, supradimensionează prin proiecția alungită a umbrelor (cai și călăreți) personalitatea impunătoare, benefică, a regelui Teseu (Eugen Mazilu).

Două momente se remarcă prin soluțiile plastice : a) căderea morală a personajului la aflarea adevărului și recunoașterea vinovăției tragice sînt rezolvate vizual prin ieșirea triumfal-îndoliată în purpură a lui Oedip, trăgînd după el, ca pe un riu, povara blestemelor sîngelui, marea de sînge, pînza roșie umflată de vînt, însoțită de șuierul amenințător al răzvrătirii forțelor naturii ; b) purificarea lui Oedip prin ispășire este întruchipată prin plecarea lui în neant, venind ca o alinare. Proiectoarele își înalță lumina către cer, în timp ce slujitorii Hadesului, purtînd făclii, îi flanchează intrarea în circuitul nopții vesnice. Oedip se contopește cu natura. Flăcările își prelungesc viața în oglinda apei, părînd sufletul lui Oedip în ultimele lui pîlpîiri.

Complex, angrenînd un mare ansamblu de forțe organizatorice, tehnice, actoricești, coregrafice, „Oedip", pe malul mării, impresionează.

Nicoleta Gherghel

Tablouri de Viorel Lăzărescu

plastică

p

Varia

În momentul cînd în lume cartea ilustrată traversează o perioadă de spectaculoasă reconsiderare, stimulată în mare parte și de evoluția tehnicilor grafice și tipografice, **Liana Petruțiu** se dovedește a fi, prin prospectările sale în domeniile plasticii de carte și ale filmului de animație — cărora li s-a dedicat cu o statornică fidelitate de mai mulți ani, cu notabile reușite — în consens cu tendințele „en vogue". Natură delicată și sensibilă, artista se apleacă asupra acestui fascinant univers al cărților pentru copii cu înțelegerea pe care numai o practică îndelungată și pasionată i-au putut-o conferi. Desenele, „scenariile" ori viziunile ei concepute bi- sau tridimensional, vădesc, în totul, nu atît virtuțile ilustratorului de excepție (care s-a adeverit a fi de-a lungul carierei sale artistice), cît atributele unei trăiri intense, a redescoperirii mereu îmbogățite a copilăriei. De altfel, artista și-a clădit și un fel de crez moral și estetic alimentat de implacabila victorie a binelui asupra răului ce caracterizează indeobște filozofia basmelor și poveștilor de oricînd și oriunde. Nu întîmplător își fixează drept motto un expresiv citat din Pavese, care atribuie copilăriei funcția „celei mai depline activități umane". Adevăr pe care artista îl slujește în toate demersurile ei creatoare cu o dăruire nedisimulată.

Modelele și le extrage din marea literatură a genului — Frank Baum (Vrăjitorul din Oz), H. C. Andersen (Crăiasa Zăpezii) și altele. Pe acest

plan, căutările ei sînt împlinite cu o adîncă sensibilitate și o sugestivă expresivitate plastică.

Peisajele bucureștene, crochiuri dintr-un oraș încă înnobilat de mici nestemate arhitecturale, pitorești și expresive prin ele însele, sînt creionate cu fervoarea unui scenograf ce-și populează sensibil paginile unui posibil album memorial. În fond, o altă citire a unui basm în care însăși ființa artistului sălășluiește.

La „Simeza", un pictor care se prezintă cu o periodicitate riguroasă la întîlnirea cu publicul său. Diapazon cromatic deplin conturat, personalitate artistică definită, **Pavel Codiță** etalează astăzi o nouă suită de pînze în care recunoaștem calitățile dintotdeauna ale pictorului : capacitate de sintetizare severă în planul formei, o paletă a vibrațiilor coloristice consonante, difuze, ce creează o anumită impresie de caldă intimitate domestică. Un tablou de Pavel Codiță se adresează fără echivoc acelui tip de privitor pentru care dialogul vizual are nevoie de tihna și echilibrul interiorului unei incinte familiale. Poate tocmai de aceea, pictura lui Codiță își află mai greu spațiul de expunere public cel mai potrivit. Înclin să cred că în unele privințe artistul își elaborează pînzele cu aerul că săvîrșește un ritual al comunicării, al împărtășirii de gînduri și simțire de la suflet la suflet.

La „Orizont" un cunoscut scenograf urcă pe șimeze o consistentă colecție de lucrări, peisaje mai cu seamă. Exercițiu la șevalet, pe care **Virgil Moise** înțelege să-l facă, fără temeități stilistice. O pictură cuminte, cu adresare directă unui public dispus să accepte o asemenea ofrandă artistică — gest aflat la nivelul superior al diletanței.

Corneliu Antim

marin casapu

Înainte de a urca muntele

Înainte de a urca muntele
Înainte de a privi marea
În mijlocul casei, părăsit de oaspeți
După ce pîinea și vinul
Au fost pe masă și nu mai sînt
Singur, în sfîrșit, așa cum
Chiar în mijlocul ospățului
Te-ai gîndit că se va întîmpla
Deschizi vechiul dulap și mingii
Hainele tatălui tău petrecut,
Deschizi cartea despre amintirile verii
Și, iată, ziua de mîine renaște.

Ieșirea din noapte ți-a șoptit

Ai așteptat luminile tale să termini
Colajul tău nicicînd încheiat
N-ai să mori ! Vor veni zorii
Să-ți bandajeze fereastra cu spuma
Binefăcătoarei aurore, soarele
Se va rostogoli
Iarăși și iarăși. N-ai să mori !
Privește cărțile... n-ai citit totul
N-ai iubit totul ! Pentru tine
Încă și încă explodează clipa...
La o sărbătoare grăbită
Paharul golit dintr-o răsuflare
Se umple iar. N-ai să mori ! Vei încărunți
La albul acestei dimineți

Cîntec de dragoste

Bate clopotul de la poarta cimitirului
Se aud țipete de femei
Nu veni la fereastră
Nu privi pe fereastră
Îmbrățișează-mă
Stringe-mă în cercul brațelor tale
Din el n-am să ies
Din el n-am să fug
Nu veni la fereastră
Nu privi pe fereastră
Poartă-mă dintr-o cameră într-alta
Poartă-mă ca pe o carte la piept
Nu privi pe fereastră... nu privi
Ca orbul să pipăi ușile, cartea
Ca orbul să pipăi ușile, cartea

Sala oglinzilor

Yorick urcă zilnic în sala oglinzilor
Acolo ride, acolo face grimase, acolo plînge
Uneori se odihnește pe un pat plin de melci
Alteori ține în dreptul inimii
Un fluture negru.
În sala oglinzilor
Yorick studiază pantomima
În sala oglinzilor
Chipul său se multiplică
Trupul său se dezmembrează
La sfîrșit, Yorick pleacă pe ușa din spate
La sfîrșit, Yorick ține în mînă
Propriul său craniu.

sabina măduța

Sonet (1)

Poetului Vasile Voiculescu

Ce foc aprinzi cu-argintul din peniță
O viață dac-aș arde e puțin ;
Să mă pătrund de nobila ta viță
Să mă pătrund de nobilul tău chin.
Sînt Solveig, dăruită cu credință
Pe puntea aruncată de destin ;
Renasc din coasta ta ca o ființă
De-aceleași întrebări să suferim –.
Nu-s temerile pentru noi măsură
Nici lumea n-are clasice tipare,
Pendulă între dragoste și ură
Stă numai timpul nemilos ; Tresare,
– El care leagă și dezleagă totul,
– Nemijlocit, stăpînul și despotul.

Sonet (2)

Ce mică-i lumea mare și ce strîmt
Pămîntul peste care mii de nave
Își caută mereu prielnic vînt
Speranțelor cu velele firave.
Numai iubirea navighează pururi
Fără de cîrmă, fără de busolă
Ca păsările migratoare-n ceruri
Spre sudul unui cîntec de mandolă.
Uitînd de toate, trece țări și mări,
Nu-i pare greu, nu simte oboseală
Cu sufletul vibrînd de așteptări
În zbor spre emisfera nupțială.
– Numai iubirea face din toate sărbătoare
– Pămîntul e prea mic, prea strîmtă lumea mare.

debut

radu macovei

URMELE

aveau amîndoi fețele ostenite, pămîntii, numai pometii obrajilor erau înroșiți, arși de vînt și soarele de peste amiază ; barca se scurgea fără vlagă pe fluviu în jos, cu vîslele mișcate cînd și cînd, ca două aripi de pescăruș bătrîn care caută în zbor obosit prada. Dinspre malul Dobrogei, vîntul răzbea în scurte rafale prin perdeaua de plopi subțiri, răsăriți de trei ani din nisipuri, cerul se încrunta undeva peste sălciile Prutului, aducător de ploaie repede și rea pentru drum de căruță, Dunărea toată, cu spinarea zbîrlită, se pregătea să ia în primire malul, să-l foarfece, să-l cuprindă, să și-l însușească.

Învelită în paturi cenușii, ghemuită pe mormanul de plasă și plută din care mai priveau cu ochi înghețați cîteva scrumbii încremenite, fata — gîndea amărît Serafim — părea un trunchi retezat de salcie, dintre acelea care te sperie noaptea în baltă, o arătare să-ți scuipi în sîn și să faci cruce, deși știi bine că n-are cum fi altceva decît lemn putred, porc rătăcit prin mlaștini sau vită răzbită de streche. Pe Simion nu-l vedea, îl simțea mai mult acolo, la pupa, minuind instinctiv ghiondelul în siajul bărcii, aparent indiferent, închis cu șapte lacăte în amintire, dar încordat ca un arc gata să se destindă, să lovească sau să apuce. „N-a fost să fie" — își spuse din nou Serafim, ca să-și mai potolească din ciudă și, cuprins totuși de-o furie dinăuntru, lovi deodată apa cu sete, înfigînd vîslele zmucit în adîncuri. Filfiind pentru o clipă din paturi, mogildeața se răsturnă, fără icnet, pe spate. Simion o cuprinse și o readuse în poziția aceea de stană, de trunchi și nălucă, miriind înfundat o înjurătură fără cuvinte, inversunată, amenințătoare. Barca coti brusc spre curentul șenalului și Serafim, cu ochii pironiți pe piciorul alb-vinăt al fetei, dezgolit acum pînă-n șold, țipă cu obidă :

— Ține malul, la dracu, ține malul sau lasă ghiondelul din mînă ! Și acoperă-i zăludei ăsteia piciorul, că încă nu-i trează.

— Cum ? Vorbele ajungeau cu greu pînă la Simion, desfăcute fîșii de vîntoasă, împinse îndărăt de fluviu și înghițite de valuri.

— Zic să-i acoperi piciorul...

Serafim se puse pe vîslit gospodărește, brat și lopată totuna, un ambielaj fără cusur, care putea să tragă așa, ore întregi, fără întrerupere, ca orice țăran din Pisica, obișnuit cu drumul Galațiului. Nu-l acuza de fapt pe Simion, n-o făcuse nici o clipă, nici măcar atunci cînd după ce o scoseseră din apă, pe jumătate înecată, apucatul ăsta îl îmbrîncise cu forța lui de taur peste crivace, pentru a o readuce singur în simțire. Cînd a trecut „Moldova", vaporul care urca la ora aceea dinspre Tulcea, ei erau în șforul apei, pregătiți să dea drumul geamandurii, să deșire plasa, așa că s-au ferit stînd pe loc din vîsle, așteptînd cu ochii țintă spre vas, să se liniștească unda.

Au văzut-o amîndoi, trebuie s-o fi văzut limpede și Simion, cum stătea aplecată peste balustrada din spate, cercetînd parcă apa, era îmbrăcată în albastru, cu un șal alb sau o bluză aruncată pe umeri. Ca prin vis, pentru că au rămas încremeniți o eternitate, au zărit trupul arcuindu-se peste bord și dispărînd în spumă. „Om la apă" n-a strigat nimeni de pe „Moldova", așa că, după clipa aceea fantastică, cînd nu mai știau dacă-i vis, dacă-i aievea, dacă n-a fost închipuire, au sărit pe vîsle cu ochii înfipți în locul unde fata apăruse pentru cîteva secunde. A avut noroc să trăiască, să fie ei acolo, știutori ai fluviului, ai tăriei sale pe toată întinderea de la Zaclău și pînă în privalele Isaccei.

Nu, nu-i purta rică lui Simion, n-avea de ce, ba îl înțelegea într-un fel foarte bine, numai că asta era una și pescuitul alta, putea să întrevadă că o să sfîrșească într-alt fel decît ar fi vrut-o, ca mai întotdeauna cînd și-l lua de tovarăș. Ba, singur să fi fost, cu alde Profir sau cu frate-su Vasile, măcar că-i gură mare, n-ar fi putut face altfel. Viața e viață și omul, mai ales, e om, sari să scapi o viță din bulboană, îi arunci funia între coarne și tragi, înfășurîndu-ți-o de mîiloc, darmite cu fata asta. Nu, nu asta era problema, dar pentru toana asta de peste, s-ar fi cuvenit pe Simion să-l ocolească, să-l uite.

Așta, Simion, vorba lui taică-su, s-a născut să trăiască și să umble singur, să-l știi dacă poți la rotundul lunii în casă și, dacă nu, să te faci că nu-l vezi cînd pleacă, cînd ia mai ales drumul stufului prin baltă. Numai vara asta, neîncheiată încă, dacă o punea la socoteală — observa în sinea sa Serafim — Simion chemase intimplare după întîmplare, încurcătură după încurcătură. S-au dus după stuf ținînd grindul Baroanei și au trebuit să se bată cu trei haidamaci pentru porcii lui Năstase, să-l prindă pe unul, să-l ducă la post, la Zaclău, să piardă o zi încheiată cu procese verbale ; în altă zi, cînd îi crăpa măseaua să ajungă la oră fixă la Tulcea, să nu piardă scîndura pentru care era înscris la depozit, a stat cu Simion patru ore încheiate, lîngă Cetățuia Dinogeției, să-l scoată pe unul din Garvăn cu căruță cu tot, care rămăsese jumătate pe bac, jumătate în nămol la trecerea peste Girla Mare. Vezi bine că n-a mai apucat scîndura nici pînă astăzi și n-a mai avut la Tulcea cu cine să se înțeleagă. Altădată — și nu-s nici trei săptămîni de atunci — tot Simion i-a ieșit în cale, rugîndu-l el de data asta să-l ajute la cioate. În coada Rotundului au dat peste un mașinist de la teatru, țeapăn printre nuferi cu lipitori negre, scîrboase, prinse de față, înecat după un atac de epilepsie. Trei zile au stat cei de la Galați cu declarațiile pe capul lor și dacă au scos ceva tot de la el Serafim au scos, că Simion e, după fire, mut ca pămîntul.

Pînă la urmă bătrînul o să și rîdă, ce-o să mai rîdă, că doar i-a spus : — Să-mi scrii Serafime de la Galați sau de la București, să nu mă lași așa fără știre, dacă tot pleci cu Simion pe Dunăre și ți s-a făcut de procuratură.

„Să fiu al dracului, dacă nu e pentru ultima dată" își spuse, oarecum mai potolit de visliful în draci Serafim, prinzînd pe sub frunte imaginea : fata înfofolită în pături, pe Simion dînd acum la ispol harnic, zvîrlind apa gălbuie din barcă. Dunărea fugind în urmă, înghițită la orizont de crepuscul. „E pentru ultima dată...".

Nu putea fi și știa asta bine, cum știa și bătrînul. Ei doi crescuseră împreună sau, mai bine zis, se legaseră de mici prin jurămînt de taină : să găsească împreună comoara lui Vieru și s-o împartă frățește, comoara ascunsă în insula de la gura Prutului, îngropată de haiduc la rădăcină de salcie. Vieru murise la ocnă, spuneau oamenii, și nu mai apucase s-o scoată. Au săpat după ea și părinții și bunicii, degeaba, au săpat și ei și încă cu folos, pentru că pînă la urmă au găsit o armă rusească, două grenade și-o ladă de cartușe, din care ei au și tras vreo zece, cîte au apucat pînă i-au găsit grănicerii care i-au dus la pichet la Ghimia, de unde Serafim tatăl i-a scos numai în dupace, ținîndu-i așa pînă acasă. Jurămîntul mai cuprindea și o altă taină pe care el, Serafim, se legase, picurînd din deget sînge de frate de cruce, să n-o dezvăluie nimănui, niciodată. E drept, sînt ani buni de atunci, dar uite că glasul tremurat al prietenului îl mai strînge și-acum de spinare : „Tu să m-ajuți s-o găsesc pe mama..."

Pentru că Simion era născut din mamă nebună sau numai înnebunită de durere, una care-l părăsise noaptea în stuf să-l mănînce scroafele cu botul lung de pe grindul lui Nichifor ; îl lăsase acolo, ascuns în smîrcuri, învelit într-o cîrpă și poate nici nu-l pusese vreodată la sîn sau o făcuse, inconștient, înainte de a-l lepăda pentru totdeauna.

Pe mama aceasta a lui Simion n-a mai scos-o nimeni, deși au căutat-o prin viltori, pînă mai jos spre Reni, în malul rușilor tot satul. Măcriș a găsit copilul aproape pierit, fără scîncet în el, din întîmplare. L-a dus la post și i l-a pus în brațe lui Amăriei, milițianul, bărbat cu ceafa groasă, construit pătrat, bolovănos la vorbă, dar iute la faptă. „Trebuie că-i al Zinei" — a presupus el. „Trebuie s-o găsim repede, pînă nu face vreo prostie". Se știa că Zina e grea, că ține sarcina strînsă sus, în fețe, să nu se vadă, că zămislise, după cum umbla vorba, cu bărbat necunoscut, un om din port se pare, care-i dispăruse din viață fără urme. Era fără căpătîi Zina în sat, răzlețită cu casa la margine, învelită în papură, n-o supăra și nu supăra pe nimeni. „Al Zinei e, mai mult ca sigur" — a întărit atunci, parcă sub blestem, Măcriș și au plecat s-o caute. Era la apă, cînd au găsit-o și au strigat-o, chiar pe ponton, în dreptul anaforului mare, unde Dunărea nu iartă. Ochii — spun oamenii — îi erau ieșiți din orbite, dar fără strălucire, parcă goliți de scînteie. N-au știut cum s-o ia, nu și-au dat seama, nu era nici o femeie acolo, și Zina a sărit în adîncuri, dispărînd pe sub lună și pe sub undă ca o rătăcire.

Barca intra în virtejul cel mare al Pisicii, acolo unde fluviul întoarce năbădăios pentru ultima oară fața spre izvoare, își suci prova spre mal, atingîndu-l, mai sus de ponton, la loc de-ntinsură. Serafim sări într-o parte și o trase cu putere lîngă țărușul înfipt adînc în pămînt, trecîndu-i lanțul cu știință de jur împrejur și prinzîndu-l în lacăt.

—Ei, și-acum ce facem ? Unde-o s-o ducem ?

Simion se ridică, crescînd înalt peste apă, cu fața spre malul dimpotrivă, unde pescarii care dădeau la somn deja aprinseseră focuri. Apoi se întoarse.

Nichifor îi mai văzuse o singură dată, numai o singură dată privirea aceea. Agățaseră cu ancora, în chiar prima zi a jurămîntului lor, un sac plin cu rumeguș, împotmolit sub un mal surpat al insulei, un sac pe care el, în dorința de a o găsi, de a culca sub o cruce, ca să-și găsească după datină tihna, l-a crezut pentru o clipă a fi Zina. Nu fusese ea, și privirea aceea caldă, luminată de dragoste, încălzită de speranță, se stinsese pentru a redeveni de atunci gravă, încețoșată.

Simion cobori și el, luă cu multă grijă fata în brațe, petrecîndu-și măsurat pașii spre sat.

Cizmele, înnoroite, apăsau greu pe pămîntul de întinsură, săpînd urme adînci, uniforme. Se stergeau repede însă, una după alta ; apa urca din nisipuri, înghițindu-le pe rînd, de parcă n-ar fi fost așternute sau scrise cu o clipă mai înainte.

ion sofia manolescu

POEME ÎMPOTRIVA MEA

Autoportret întîrziat

virstnic fiind în cascada luminilor
numai pentru o singură dată la suflet
blajin și prost – cum am fost toată viața –
în atingeri neminioase
recunoscute sub curcubeul cedărilor

atunci ca și acum acum ca și atunci
nu mi s-a potolit niciodată
cuvîntul din gura entuziasmului
din gura înfrumusețărilor

s-ar cuveni să aștept
lîngă poarta predestinată
pe unde mi se îngăduie umbra
pe unde mi se rărește sufletul
fără să mai am nevoie de moarte

tandru curgînd pe sub arcada poemelor
șlefuind în cale bolțile ametitoare
m-a arătat timpul
de-a curmezișul înfățișărilor

dar nimeni nu mi-a putut frînge neliniștea
și nici înghiți îndrăzneala
înainte de a înunda pămîntul cuvîntului
care se încheia la haina demnității

arătat pe dinafara asuprelor
singur umblîndu-mă printre lacrimi
nerecunoscut din umbra ferestrelor
cu privirile atinse de tremurul stelelor
m-am scufundat în adînc.
unde mi s-a coagulat tristețea pe suflet

Lumina nelegitimă

printre pietrele pămîntului
în fiecare transcendență doarme o vîrstă
și din buzunarul cuibului de argilă
la 24 noiembrie 1909
m-am arătat să văd lumina nelegitimă a zilei

încă din stadiul embrionar
ca fiu nelegitim al omenirii
pîndit fiind de moarte la tot pasul
trăind numai pe fugă

trăind numai în lipsuri
mi-a hărăzit hazardul o viață hăituită

pînă să ajung la cumpăna grea a nopții
am trecut dintr-un pămînt în altul
fără să se clatine zborul
fără să le mai spun nimic pietrelor

deasupra sufletului care era numai suflet
se întindea un alt necunoscut
ce-mi făcea semne să tac
să nu mă simtă pămîntul
care s-ar fi putut trezi cu mine în brațe

nimeni nu m-a prevenit la ziua nașterii
dar îmi apăsa pe inimă o neliniște
încît nu puteam să renunț
la ceea ce am fost înainte de a fi

dar eu urlînd din răsputeri
îmi apăram existența din existență
și la mijlocul haosului
rămîneam doar o ipoteză

fără să pot face nici un demers
nici un protest împotriva nimănui
deși totul îmi era împotrivă

așadar în cele din urmă
mi-am dat drumul pe marele tobogan al lumii
pe sub neliniștita lumină a întunericului
fără să-mi mai pot întoarce umbra
prin altă deschidere

păstrîndu-mi reveria și durerea
toată viața mi-am transcris trăirile
pînă cînd mi-au amuțit rănile cicatrizate

Infatuare și aroganță

plecînd de oriunde tot acolo ajungi
deoarece întrarea în niciodată
o cunoaște numai întunericul

înainte de-a adormi orfeu
pe sub umbrele livrești
pentru amestecul din cuvinte
certitudinile purtau în ele dispreț
pentru aclamații

sub brațul evidențelor confidente
nu mai purtam nici o carte de metafore

neînduplecat de nici o favoare
acoperit de prezent
purtam la mine tendința
de retragere către zero absolut

convietuind cu nostalgia pămîntului
am rămas predispus la tristețe
și nu mai puteam admite nici un demers
pentru cuvintele intermediare

infatuat de aplauze
nu-mi putea imputa nimeni nimicul
și-mi prevestea inocența insinuată
fără să mai am cu ce-mi acoperi
evocarea meritului consimțit

ultima dată purtam asupra mea aroganța
pentru zborul fără aripi
și nu știam cum să mă aplec
în fața marilor viziuni
înecate în abisul intențiilor

Dimensiune necunoscută

încă din cele mai îndepărtate timpuri
ca om evoluția fiziologică a ființei mele
s-a produs în cadrul aceleiași specii

Autocritică la sfîrșit de veac

cu sufletul învesmîntat în penajul mierlei
disperat ascult trecerea timpului
și mă întreb singur ce-am făcut pînă acum
pînă la această vîrstă mototolită
care urmează să fie aruncată la coș

în fiecare zi am trebuit să știu
cît sînt de neputincios
cît sînt de zadarnic în fața istoriei
în fața acestui veac desfigurat
de justiții părelnice
cu destine aruncate în pulberea neantului

totul se petrece cu o nebunie neîntrecută
cu o repeziciune uimitoare
în care lumea moare și se naște
iar eu mă învîrt într-un cerc vicios
din pătrarul scump platitudinilor

deși n-am bătut niciodată în retragere
dar recunosc că am bătut pasul pe loc
recunosc că n-am făcut mare lucru
după cum ar fi dorit începutul entuziast

fără să pun prea multă încredere în mine
am aruncat în văzduh și în văzul lumii
cîte-un pumn prețios de cuvinte
cîte-un pumn mai puțin prețios de păreri
semănindu-mi neînsemnătatea existenței

drogîndu-mi existența cu vise inutile
am mers fără să vreau în zigzag
neștiind niciodată pînă unde am ajuns
deși am făcut destule eforturi
prin care mi-am depășit modestia

fără să știu încotro merge omenirea
mi-a rămas numai încremenirea
să nu mă pot reflecta nicăieri

acum simt că mi se lipesc pleoapele
de ceea ce văd de ceea ce nu văd
în ultimele evenimente
ale perturbatei istorii

film

«Ultimul meci»

După toate aparențele, filmul regizorului ceh Jaroslav Sokup pleacă de la fapte reale, petrecute înainte de cel de-al doilea război mondial — înfruntarea între un ceh și un german, pe ringul de box, mai întîi pentru titlul de campion european, apoi în meciul revanșă. Lupta celor doi este un prilej cît se poate de nimerit pentru a face o trimitere discretă la faptele istorice petrecute atunci, în momentul în care cel de-al treilea Reich încerca să-și impună supremația, dovedind cu argumente concrete că ideologia „rasei superioare" nu este doar o vorbă goală. Așadar, de-o parte natura umană în simplitatea, cu vigoarea și frumusețea ei, iar de cealaltă parte un întreg sistem care nu se dă în lături să terorizeze, să șantajeze și să suprime pentru a-și justifica existența. Nu întîmplător, eroul pe care și-l alege Jaroslav Sokup pentru a-și susține demonstrația este un băiat simplu, onest, ale cărui singure argumente sînt ambiția, caracterul și tinerețea. Este șansa pe care umanitatea o are în fața terorii.

În rolul boxerului ceh, Marek Vasut are toate datele necesare pentru a realiza portretul tinereții, cu tot farmecul și candoarea vîrstei. Deși un film dur în premisele sale, **Ultimul meci** nu este impregnat cu violențe, așa cum îndeobște se întîmplă în filmele despre box. Și, de fapt, nici nu este un film despre box. Avatarurile și splendorile boxului nu sînt o preocupare nici pentru regizor și nici pentru actor. Era de altfel singura șansă de a scăpa de șabloanele impuse pînă acum de filmele de gen. Ideea de la care pornește și pe care o slujește cu generozitate, face din **Ultimul meci** un film dens, captivant, deși realizat cu mijloacele cele mai simple. Nimic din tonul filmului nu deconspiră drama care se consumă. Viața își urmează cursul ei firesc, cu mărunte întîmplări și necazuri, eroul are parte și de dragoste și de suferințele dragostei, pentru ca spre final să ne dăm seama că miza pusă în joc este mult mai mare. Nu se spun cuvinte mari și nici nu sînt căutate acele adevăruri profunde care ies la iveală întotdeauna abia după ce istoria s-a consumat. Scenariștii Jaroslav Vokrai și Jaroslav Sokup lasă adevărul să se nască singur, din nuanțe și usoare accente. Insertul din final, în care ni se spune că eroul a dispărut în 1943, împreună cu tot echipajul bombardierului din care făcea parte, deasupra golfului Biscaya, lasă să se înțeleagă că, totuși, constiința istoriei apare la un moment dat în viața oricui. Nu am urmărit, în **Ultimul meci**, decît evenimentele care au declanșat această constiință în viața unui om, dar procesul este ireversibil.

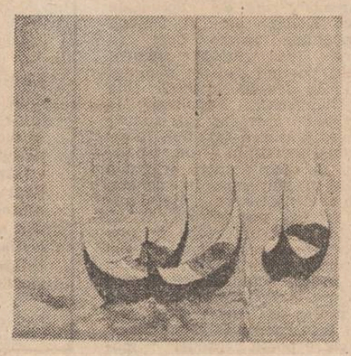

Ceea ce regizorul Jaroslav Sokup nu încearcă și nu poate să evite, este doza de sentimentalism care îndulcește întrucîtva culorile, uneori pînă la estompare. Principala miză artistică, firescul și simplitatea, seamănă uneori a indecizie și alunecare spre intimism. Aparatul de filmat se oprește și el, uneori prea mult, asupra amănuntului de epocă, savurînd excesiv parfumurile care se degajă din decor. Filmul mi se pare a fi o idee „prea frumos". Este însă doar o observație făcută în treacăt, pentru că nu ajunge să fie trăsătură definitorie. Înțelepciunea „de apoi" are de felul ei o emfază pe care **Ultimul meci** reușește să o ocolească. Filmul e convingător, încă un argument în sprijinul ideii eterne a victoriei umanității, a idealurilor umaniste, în fața forțelor care încearcă să schingiuiască existența.

Nicolae Mateescu

Montajul

Montajul, capitol distinct al creației cinematografice, al cărui concept estetic a fost formulat pentru prima oară de **D. W. Griffith** și dezvoltat ulterior de reprezentanții școlii sovietice — **Kulešov, Vertov, Pudovkin** și, în special, **Eisenstein**, constituie obiectul primei monografii din literatura română de specialitate, lucrare semnată de ing. **Aurel Mâșcă** și **Adina Georgescu-Obrocea.**

Principiu creator ce implică dialectic timpul și spațiul cinematografic, fluiditatea acțiunii, coerența cadrelor, racordurile, ritmul narațiunii filmice, montajul este analizat în întreaga sa evoluție istorică, dar și în perspectiva complexelor sale dimensiuni tehnice și estetice. Denumit de **Bela Balasz** „foarfecele poetic", montajul este departe de a constitui doar lipirea cap la cap a bucăților de peliculă, funcția sa fiind determinantă în elaborarea și finisarea operei de artă, în configurarea stilului autorului acesteia, indiferent de faptul că filmul aparține ficțiunii, documentarului sau animației.

Valorile dramatice ale montajului sînt analizate de autori încă din perioada de pionierat pînă la apariția celor mai noi tehnici utilizate de arta a șaptea. Dimensiunile reale ale importanței montajului în sinteza cinematografică sînt afirmate în capitole distincte dedicate tipurilor de montaj (paralel, antitetic, analogic, sincronic sau laitmotiv), montajului realizat pe baza relațiilor de spațiu, timp și conținut, cărora li se adaugă ample secțiuni referitoare la funcțiile creatoare și la bazele psihologiei montajului.

Practica decupajului și montajului la diferite genuri de filme abordează problemele imaginii cinematografice în raport cu planurile, unghiurile și mișcările aparatului de filmat configurîndu-se astfel și o autentică introducere în gramatica tropilor filmici.

O importantă secțiune a lucrării este dedicată procesului tehnologic al montării filmelor (cu subcapitole referitoare la montarea coloanei sonore — zgomot, comentariu, muzică), semnelor de punctuație cinematografică și realizării unor trucaje, precum și descrierii folosirii principalelor utilaje și dispozitive necesare operațiunilor specifice montajului, la care se adaugă un capitol final despre principalele caracteristici ale tipurilor de peliculă utilizate în filmul profesionist și de amatori.

Alături de exemplificări pertinente extrase din filmografia marilor epoci, școli sau personalități ale filmului se remarcă efortul autorilor de a face permanent referiri directe la filmul românesc.

De altfel, cei doi autori, **Aurel Mâșcă**, unul dintre veteranii Studioului „Alexandru Sahia" în domeniul coloanei sonore și **Adina Georgescu-Obrocea**, operatoare și electronistă, iar ca monteuză cu o filmografie impresionantă (peste 40 de titluri) incepînd cu „Alo, ați greșit numărul" și terminînd cu recente filme semnate de **Malvina Urșianu** și **Sergiu Nicolaescu**, fac parte dintre profesioniștii împătimiți ai artei a șaptea, pentru care experiența artistică nu este doar o problemă personală, ci o experiență ce se cere împărtășită tuturor celor ce iubesc cu sinceritate și răspundere filmul.

Adresată în primul rînd specialiștilor, cartea apărută în excelente condiții grafice sub egida „Editurii tehnice", care în ultimii ani și-a făcut un titlu de onoare prin editarea unor lucrări referitoare la cinematografie, constituie un indreptar prețios și necesar atît cineamatorilor, cît și cinefililor de toate categoriile care doresc să descifreze cu o îndrumare competentă și plină de argumente tainele realizării filmelor.

Călin Stănculescu

ZILELE „PANAIT ISTRATI“

În cadrul Zilelor „Panait Istrati“, a avut loc la Brăila, joi 10 sept. a.c., în foaierul Teatrului „Maria Filotti“, prezentarea și lansarea cărților lui Fănuș Neagu : SCAUNUL SINGURĂTĂȚII și ÎNTÎMPLĂRI AIUREA ȘI CĂLĂTORII ORÂNJ.

Prezentarea a fost făcută de prof. dr. Alexandru Balaci, de Mihai Ungheanu și de Lucian Chișu.

Au participat : Ion Bălan, Aurel M. Buricea, Mircea Cavadia, Corneliu Ifrim, Gh. Lupașcu, Ioan Dumitru Denciu, Ion Mustață, Iulian Neacșu Valentin F. Mihăescu, Dumitru Pricop, Mihai Pelin, Vasile Rusescu, Adriana Sitaru.

În încheiere Fănuș Neagu a răspuns la întrebările cititorilor și a dăt autografe.

Întîlnirea a fost organizată de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Brăila și de Cenaclul Uniunii Scriitorilor „Panait Istrati“ din Brăila.

*

Vineri, 11 sept. a.c., în foaierul Teatrului „Maria Filotti“ din Brăila a avut loc decernarea Premiului „Panait Istrati“ pe 1987 scriitorului Fănuș Neagu.

A vorbit despre semnificația Premiului „Panait Istrati“ și a operei lui Fănuș Neagu, Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul“.

Premiul a fost înmînat de prof. dr. Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R.

„Sîntem în orașul Brăila, a spus Alexandru Balaci, **pentru a elogia într-o ingemănare spirituală, de reverberații atît de intens luminoase, pe doi mari scriitori, care pot fi emblema și simbolul acestui oraș. Sîntem aici pradă unei emoții intense, într-un oraș care acordă atît de mare importanță culturii pentru că a avut tradiții atît de însemnate“.**

În alocuțiunea sa Mihai Ungheanu a subliniat legătura intimă dintre literatura lui Panait Istrati și aceea a lui Fănuș Neagu, atenția pe care i-o acordă în scris Fănuș Neagu predecesorului său brăilean, ca și inițiativa unei colecții de proză românească începută sub semnul prozei lui Panait Istrati în Olanda.

„Sigur că Panait Istrati este acolo unde este și va rămîne în toate timpurile, a spus Fănuș Neagu. **Spre deosebire de marele Panait Istrati care a venit din lume spre Brăila, eu încerc să ies din Brăila în lume. Trebuie să mulțumim acestui mare spirit, acestui gnom că este duhul nostru aurit și povestitor uriaș, că a deschis ochii lumii asupra unui oraș, care a dat 86 de mari scriitori și 56 mari artiști. În acest oraș lumea s-a simțit întotdeauna bine. Constantin Tănase, marele lor înaintaș, avea următoarea frază : „Mergem la Brăila...“ Dacă spectacolul rezista la Brăila avea garanția succesului. Este un oraș în care a trăit Mihail Sebastian, este un oraș despre care Iorga spunea : „Brăilenii — un neam de oameni“. Ce frază frumoasă ! Sîntem cu toții împreună în istoria culturii românești, dovadă că sîntem frumoși este că există aceste întîlniri“.**

La manifestările «Zilele „Panait Istrati“» a participat tovarășa Gabriela Jelea-Vancea, președinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă Brăila.

Fănuș Neagu și Alexandru Balaci, la Brăila (moment de la decernarea Premiului „Panait Istrati)

JURNAL DE POET

Timotei Cipariu

În acest septembrie Blajul îl sărbătorește pe Timotei Cipariu în centenar. Faimoasa lui bibliotecă din care nu mai rămas atîtea tomuri în limbi clasice, ebraică, arabă, greacă, latină, pe lîngă atîta carte în limbi europene, dar și multă carte veche românească, uimește și acum.

Serile de la Blaj, întîlniri cu profesori și elevi, unde am avut și eu prilejul să fiu de cîteva ori invitat de către profesorul cărturar Ioan Bușaș, aici, în Biblioteca lui Cipariu, îți rămîn amintiri de o viață.

Pe aceste coline blinde, în acest sat, (prin care a trecut mare parte din floarea culturii noastre moderne, peste o mie de intelectuali de frunte, cum arată o carte recentă apărută la Editura Dacia, datorată învățatului Iacob Mârza, intitulată **Școală și națiune**), pașii lui Mihai Eminescu au știut urma sandalelor legiunilor romane. Aici poetul și-a înfrățit ființa de geniu cu românitatea deșteptată în sufletul său de Aron Pumnul.

Păsim pe acest tărîm cu bucuria în suflet de-a ne sărbători pe noi înșine, în cele statornice ale ființei noastre, în acest septembrie de aur.

Ioan Alexandru

Spre piscul cel mai înalt

Urmare din pag. 1

de gîndire român devine pisc inaccesibil, abordabil de jos în sus, stîrnind tentația ascensiunii, deci pisc sau oază, ipostaze ale singularității, cînd s-ar cuveni să fie altfel : omul de excepție să contribuie în chip firesc la crearea unui climat comun, la întemeierea atmosferei de fiecare zi, dincolo de stratosfera în care el însuși se află. Cum s-a aflat, existînd printre noi, profesorul Gh. Ivănescu.

Gh. Ivănescu a și fost, de altfel, un solitar, cu conștiința solitudinii și a singularității sale. Omul care avea îndrăzneala să pună drept titlu al tezei sale de doctorat : „Problemele capitale ale vechii române literare“ /1946/, nu numai să pună acest titlu, dar și să creadă că a soluționat aceste probleme („Cu lucrarea de față, în care soluționăm problemele cele mai însemnate pe care le pune faza veche a limbii noastre literare...“) nu era oricine și nu era un exaltat. El chiar soluționase aceste probleme, proclamîndu-și fără falsă modestie singularitatea. Pentru ca tot el, „Într-un ultim cuvînt către cititori“ la „Istoria limbii române“ (1980) care este capodopera sa, să pară a trece în unele probleme la punctul de vedere polar opus, de la certitudine la incertitudine și să scrie, cu o sinceritate care îl lasă perplex pe cititor, o propoziție precum aceasta : „Pe de altă parte, mi-am schimbat părerea“...

În fond, nimic mai firesc pentru o conștiință cugetătoare, înarmată nu numai cu dubiul cartezian, dar și cu dubiul pur din epoca în care un Heisenberg pusese în valoare în lumea microfizică „relația de incertitudine“. Știința limbii face parte din științele fundamentale, ea oferă cercetătorului un cîmp de sfîșiere a conștiinței, de certitudine și incertitudine, ca și fizica. Dar ce subliimă sinceritate în actul de a-ți proclama dubiul, de a renunța la o certitudine achiziționată cu greu, de a lăsa moștenire o incertitudine. Ce exemplară siluetă de savant desemnează polaritatea cert/incert, care definește și statura lui Gh. Ivănescu.

Era făcut, am spune, pentru problemele fundamentale, acelea care, pentru soluționarea lor, pretind mai multe vieți de om. Obișnuit, asemenea oameni în scurta lor viață lasă o enormă moștenire, greu de purtat de o singură echipă, de o generație, două sau trei. Căci ceea ce ne-a lăsat Gh. Ivănescu — lucrări neterminate, note, conspecte, proiecte — este enorm. Ne-a lăsat, mai presus de orice, un mod de abordare a necunoscutului, o hermeneutică anume, mai presus de toate un model de a fi în știință, prin transformarea sinelui propriu într-o unealtă docilă și umilă de extragere a adevărului. Gh. Ivănescu nu numai că n-a trăit pentru altceva decît pentru știință, dar și-a asumat-o în absolut, devenind el însuși, ca persoană fizică, un cîmp de experimentare, de trăire a problemelor. El trăia „logica“ limbilor pe care le învățase, pînă la sunet regîndindu-le din interior, rostindu-le ca nimeni altul, reîntemeindu-le în rațiunea lor intimă de a fi, de a nu putea fi altfel, de a fi unice. Avea drag de fiecare limbă, care era — corporal — a lui, vorbind cu romanii latina, cu vechii goți germana, cu vechii greci elina, cu vechii indieni sanscrita, ba hazardîndu-se singuratic și-n teritoriul unor limbi rare și puțin cunoscute: toharica, sogdiana, limbile caucaziene. L-am auzit experimentînd sonuri ciudate cu valori fonologice imposibil de reprodus, precum cele din berberă, pe care începea să le descifreze și să le facă audibile, precum un muzician care descifrează o partitură inedită și din principiu genială. Gh. Ivănescu credea, printre altele, și-n posibilitatea unei reconstituiri a limbii dace, pe aceleași căi certe/incerte pe care a fost reconstituită și o indoeuropeană primitivă. Ca savant, el nu era speriat de acel „grad zero“ al cunoașterii pe care orice real îl presupune, acel prag absolut îl provoca, expediția către acolo, deși imposibilă, o socotea o datorie. Poate de aceea, dintre lingviștii noștri el a și făcut cel mai mult în exploatarea „materiei profunde“ a limbii, apropiindu-se de acel orizont auroral din care limba crește ca cel mai miraculos fruct al viului și al geniului uman.

Desigur, Gh. Ivănescu a fost o minte genială. Cum n-am avut norocul să-l întîlnesc pe Hașdeu, nici mai încoace pe Sextil Pușcariu, am avut noroc cu el, să-l văd, să-l ascult, să-i string mîinile. În ultimul timp, savantul era ca și în vacanță. Cu mult deasupra științei sale, parcă desprins de ea, ca în ceasul senectuții, dar înverșunat asupra temeliilor, ca un om tînăr. Rar am cunoscut un ginditor mai încărcat de proiecte, mai convins în capacitatea de a le realiza, ca Gh. Ivănescu. Știa că e suferind, cu puterile diminuate dar ce conta ! Cine i-ar fi putut interzice accesul spre Himălaia, cînd inteligența lui strălucitoare, cînd curiozitatea lui contagioasă, cînd capacitatea lui fantastică de a-și schimba itinerariile l-au hărăzit dintre toți cei de azi să ajungă primul acolo, în piscul cvintesențial! Dar oare n-a ajuns ?

Pare că da, de vreme ce presimt cum se pune în mișcare, cu fervoare și intransigență neofită, o nouă caravană de ginditori, care a și pornit într-acolo.

Tensiunea adolescenței

Urmare din pag. 1

tristețea solitudinii pe un ton tulburător confesiv, autoarea își cenzurează emoțiile cu un deosebit rafinament stilistic : „Se duce vara. Și n-o pot reține / Cum s-o rețin cînd nu te pot pe tine / Opri cu toate că te-ncui în mine. / Se duce vara. Florile se lasă / Ca într-o delăsare somnoroasă / Și cum arată, nici nu le mai pasă“. Erotismul elegiac este starea dominantă, poezia gloseză pe marginea unor iubiri ce-au fost „și-acum se desfiripă“, retorica are o moliciune senzuală, o blîndețe de vis consumat , între petale de mătase“. Rareori cîte un accent sarcastic pigmentează substanța melancolică a poeziei transformînd versul în aforism. Lirismul nostalgic și de notație se continuă în „Ephemeris“ (1986), volum axat, cum arată și titlul, pe o poezie a evanescențelor și a cromatismului diafan. Autoarea excelează aici pe linia poeziei florale, tablouri delicate ale universului vegetal amintesc de lirica lui Dimitrie Anghel, imaginația se deschide spre feeria naturii cu o proaspătă emoție estetică : „Noapte la munte ; bogată / În înserare / Brîndușa-de-toamnă în mov și-a închis / Subțioara amară și fragedă. / Cu fire aurii“. în alt loc întîlnim imaginea suavă a pufului de păpădie într-un grațios scenariu floral : „Cu capete de sfinte, numai aureole. / Păpădiile verii. S-a spulberat / Credința în puterea lor de plutire. / Minere minuscule / Aveau la umbrele, moi străvezii. / Cu spițe de aur ; sub ele / Amiaza părea mai ușoară, pleca / Legănîndu-se“.

Poezia Carolinei Ilica se remarcă printr-o seducătoare alianță între sensibilitate și rafinament expresiv.

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (VI)

Nu fii scump la tărîțe și ieftin la făină — „nu prețui mai mult decît fac lucrurile ieftine, fără sau de nici o valoare, și nu prețui mai puțin pe cele valoroase“. (vol. II, p. 216), zice ediția Iorgu Iordan ale cărei note le adnotăm de mai multe numere.

Ce înseamnă, știe toată lumea, dar mi se pare că privește mai mult pe vînzător decît pe cumpărător, deși se spune despre zgîrcit și că este **strîns la pungă**. Nu de **prețuit** propriu-zis este vorba, ci despre **zgîrcenie** și **risipă**, dacă ținem seamă de forma originară, mai mult ca sigură, pe care o vom propune mai jos. Un specialist observă dintr-o privire, că **inafară** de făină și de prepoziția **la**, restul lexicului este de origine străină : **scump, tărîțe**, din vechea slavă, iar **ieftin**, din greaca bizantină. Paremiologia romanică comparată îi opune un ital. **Strettu in lu brennu, e largu in la ferina**, și un franc. **Avare pour le son, prodigue pour la farine**, ceea ce pretinde cu necesitate să fi existat, înainte de pătrunderea în română a celor trei cuvinte notate mai sus, o formă, în care, în loc de **scump**, să fi figurat **strînsu** „zgîrcit“, iar în loc de **tărîțe**, un trisilab, pe care nu-l pot determina, adică : **strînsu la** (? trisilab), **largu la farina**. Propun această reconstrucție, pentru că doresc să arăt cum se mai poate aborda și altfel problema lexicului nostru pe îndelungata perioadă lipsită de documente literare, precum și pentru că ideea proverbială a fost de multă vreme cuprinsă în doi trimetri trohaici perfecți (cădere regulată a accentelor), trimetri cărora mai tîrziu (cînd ?) n-a avut decît să li se alipească rima pentru a obține primul vers popular. Evident, nu pretind să se fi spus musai ce spun eu aici, dar un comentariu trebuie să fie și instructiv și plăcut cititorului, nu tern.

Dacă n-ai carte, n-ai parte — „dacă n-ai scrisoare (= document, act), n-ai drept la moștenire (sau la împărțirea beneficiilor unei întreprinderi în comun)“. (vol. II, p. 243).

Este explicația, ca să zic așa, tradițională. Nu cer ca adnotatorul să fi descoperit, cu ocazia comentariului la Creangă, soluția unui dicton „derăiat“, ca cel pe care îl discutăm, dar fiind romanist s-ar fi cuvenit poate să parcurgă colecții de proverbe, și ar fi întîlnit în toate limbile romanice occidentale, **artă** „meserie“, în locul lui **carte**, din română. Or, noi, românii, am înlocuit descendenții romanici ai lat. **ars, artem** (fr. **art**, ital. **arte**, span. **arte**), cu **carte** (lat. **charta**), cu sensul „document de proprietate“.

Pentru străduința de a fi parcurs și triat sute de mii de proverbe romanice, Gh. Gabriel a fost răsplătit cu observația pe care o fac de-asupra, punînd în paralel la : **Ai carte, ai parte**, și la variantele ei, fr. **Qui art a partout part a** ; ital. **Chi ha arte, ha parte** ; span. **Quien tiene arte, tiene parte**, și încă alte cîteva din numeroasele existente, toate însemnînd : **Cine are meseria, are parte.** De aceea și poate adnota : „se pare că tentația rimării a fost hotărîtoare pentru folosirea în română a cuvîntului **carte**, în loc de **arte**, cum este în celelalte limbi, în care ideea proverbului este „meseria-i brățară de aur“ etc. (Gh. Gabriel, **Prov. Rom**, și **Prov. Lumii Romanice**,... 1986, p. 82—83). Nu însă tentația rimării a fost hotărîtoare, ci **importul**, prin latina medievală, a cuvîntului **charta**, adaptat sub forma **carte**, și în primul rînd retragerea din circulație a cuvîntului moștenit din latina populară **arte** „meserie“. Este o dovadă asupra modului în care concură filologia, paremiologia, istoria proprietății private, în evul-mediu românesc, la elucidarea unor probleme de importanță majoră, dat fiind că numai după întemeierea statelor feudale românești prevăzute cu cancelarii latinești, a putut pătrunde **carte**, pînă la a disloca o expresie închegată și moștenită din limba latină dunăreană, unde coloniștii au adus-o cu ei. Ceea ce nu înseamnă că noi, o dată cu dispariția cuvîntului **arte**, am pierdut și ideea proverbială, pentru că dispunem de : **O meserie plătește cît o moșie** (Zanne, **Pr.**, nr. 12 270—12 299). Cînd însă **Cine are carte** etc. s-a înțeles : **Cine are învățătură de carte** (la noi, în trecut, clericii și parte din aparatul administrativ), s-a referit mai întîi la avantajele din abuzuri ale știutorilor de carte, și în fine, foarte tîrziu, trimite la plăcerea muncii intelectuale.

Pe rînd, ca la moară n-are nevoie de o explicație pentru a fi înțeleasă, și dacă totuși o înregistrăm, este ca să arătăm că pe vremuri numai la moară se respecta în mod strict ordinea în carea cei interesați urmau să-și macine grîul sau porumbul. (În alte împrejurări, oamenilor simpli și modești le-o luau înainte cei tari și mari sau care se credeau astfel). (vol. I, p. 370).

Nota este partizană, emoțională, cu intenții declarate educative, dar nu dă socoteală de ce numai la moară se respectă ordinea sosirii, și de ce și celelalte popoare au și ele, sub aceeași formă, ideea proverbială. Gh. Gabriel **(Prov. Rom.** și **Prov. Lumii Romanice)** recoltează din latinește de unde nu era cazul, pentru că sînt **traduse în latinește**, din diferite limbi occidentale, de ex. : **Ante molam primus qui venit non molat imus** „Cine primul a venit mai înainte la moară, să nu macine ultimul“, vers cacofonic, cu intolerabilă rimă interioară sau : **(Qui) Primus veniens (venit, venerit) primus molet** „Primul venit va măcina primul“, inclus și de Zanne, în colecția sa, alături de altele : fr., ital., germ., engl. etc., fără trimiteri, restabilite cu trudă de Sisif, de Gh. Gabriel (pentru cele romanice). **Ceea** ce interesa în primul rînd era apariția aproximativă în timp, pentru că prese de ulei (lat. **mola olearia**) existau cu cel puțin o mie de ani î.e.n., unde trebuia păstrat rîndul, dar antichitatea nu ne-a transmis o dispoziție juridică în acest sens, așa că trebuie să legăm apariția proverbului de **(moara de apă** și de regimul feudal occidental, cu măcinatul obligator la moara stăpînului, iar la noi de morile proprietate comună a întregului sat, înainte de apariția relațiilor feudale. Etc., etc., adică din fiecare proverb, locuțiune, expresie proverbială cititorul trebuie să învețe ceva, nu numai că se întîlnește și la alții, pentru că, cu puține excepții, toate popoarele dispun de toate ideile proverbiale, cu formulări identice sau aproape, și, de regulă, independent.

Pohoața de babă = hoața de babă, cu sensul peiorativ întărit prin prefixul **po-, a în ponegru** „foarte negru“ (de unde **a ponegri), poroșu** „foarte roșu, roșu aprins“ etc. (vol. I, p. 239).

Prefixul respectiv se pune, de regulă, pe lîngă adjective și se întîlnește în descintece, în formații cu totul artificiale și fără circulație în vorbirea de toate zilele, pe tipicul : **bubă neagră, / poneagră, / bubă roșie, / poroșie** / etc., și chiar **bubă** (sau altă maladie, de care se descîntă) **albă, / poalbă** etc. În cazul nostru, „prefixul“ este pus pe lîngă un substantiv **(hoață)**, ceea ce nu se obișnuiește, așa că socotesc cuvîntul **pohoață** o formație locală, ironică, prin deraiere de la **pohonț** „soldat rus“, formă cunoscută lui Creangă și folosită de el în **Ivan Turbincă**, unde Ivan este interpelat cu „pohontule“, nu cu forma general cunoscută **pahonț**. De altfel baba cu pricina este vicleană, dar nu **fură**, rolul ei fiind să păzească cu strășnicie pe împărat, ca un **pahonț** (soldat) de gardă. Vezi contextul.

Florea Fugariu

REMEMORARI

Întîmplate și auzite

(Smîntînă și purcelușI)

1.

Primăvara la țară, copil fiind (opt-nouă ani) așteptam ziua de simbătă ca pe-o duminică din simplul motiv că în acel punct al săptămînii se ținea în sat piața tradițională.

În mijlocul așezării de pustă cu salcîmi vigurești și nelipsita fîntînă arteziană așezată în buricul piațetei își etalau gospodinele, direct pe pămînt, deasupra unor albe ștergare de in produsele lor naturale.

Înainte de opt dădeam o tură de recunoaștere ochind în special oalele cu smîntînă și locul unde sînt amplasate. Scotoceam apoi în trăistile de lînă dind la iveală colțuri de pîine moale și aromată. Ne apropiam cît mai **nevăzuți** de precupețele ce stăteau neclintite în fața tentantului produs și, ca din nebăgare de seamă, scăpam colțucul de pîine în pasta albă și moale. Imediat urma un răcnet disperat din partea noastră : pîinea mea ! pîinea mea ! secondat de amenințările femeilor care, încercînd să recupereze pîinea, o afundau și mai tare în smîntînă. Ne-o dădeau astfel gata **imbibată** și noi goneam spre școală triumfători și mulțumiți. De ani de zile se repeta acest joc într-o mutuală înțelegere și cu tot **pericolul** ce-l prezentam, cu toate ocările ce urmau, bonome și nu chiar naive, femeile acelea simple de la țară, vecinele noastre, nu astupau niciodată suprafața vaselor în care țineau smîntîna și nici nu-și luau alte măsuri de precauție.

2.

Văd din goana trenului la marginea unei bălți pe jumătate secată o colonie de berze stînd neclintită sub cerul lui septembrie într-o mută așteptare. Sînt cîteva sute. Stau și așteaptă un semnal nevăzut, ridicîndu-și din cînd în cînd ciocurile spre cer ca niște marinari disciplinați cercetînd imensitatea apei înainte de marea îmbarcare.

3.

Nume de copii auzite la mare : Afrodica, Romeluș, Dobrin, Bilă, Salmona, Rocky (sper că cu **igrec**) Samanta, Zimbru...

4.

Prin curtea interioară a blocului trece un țăran congestionat de căldură sau poate de efort ținînd în brațe un purceluș trecut de vîrsta de lapte. L-a cumpărat de la Obor probabil și după felul în care se oprește destul de des să se odihnească pare a fi străbătut cale lungă. E stopat din cincizeci în cincizeci de metri și întrebat „cît a dat pe el“ ? Răspunde fiecăruia resemnat și politicos. Exact în dreptul geamului meu îl opresc două bătrînele îmbrăcate țărănește. Fac conversație, își dau cu părerea, întreabă de preț, precizează că pînă la crăciun „se face cît vițelul“, ce mai, îl și văd întors cu picioarele în sus numai bun de spintecat, cu șoriciul rumenit de paie și-ntr-un elan colectiv strigă în urma omului ce înaintează gifiind : „Să-ți trăiască purcelușul !“.

5

De trei zile, în fiecare dimineață, ies pe faleză și privesc silueta de abur a acelui vapor alb oprit undeva sub linia orizontului așteptînd intrarea în port. Sînt secondat în această contemplație de un puști trecut de șase ani, isteț și plin de fantezie. A treia zi, în amurg, în risipa luminii ce-i îngroșa contururile, exasperat de nemișcarea singuraticei ambarcațiuni, puștiul a decretat cu tristețe : „Nea Mircea, vaporul acela a murit“...

6.

Transcriu alte fragmente din scrisoarea profesorului care-mi trimite **perle** pescuite din tezele elevilor : **„Rima :** Dacă rupem o rimă în două ea se face la loc, iar din cele două părți se fac două rime. Organele de simț sînt atunci cînd plouă afară și pămîntul este îmbibat cu apă, ea se îneacă și iese afară. Rima pipăie, simte, miroase și mănîncă prin piele. Ea se îmbracă cu o cămașă și depune ouă. Ea are două inele unul în față și altul în spate. Rima se deplasează în felul următor : își strînge partea din spate și împinge pe cea din față. Dacă tăiem o rimă în două capul se face coadă și coada cap și se formează doi pui. Rima depune ouă într-un **cocoș** care se află în pămînt.

Rima este alcătuită din niște inele prin care circulă inima de colo pînă colo. Ele se așează cu burta în sus și mor pentru că le arde soarele. Ea își ține ouăle într-un coș secret numit cocon...“.

Și alta, mult mai fantezistă, bazată pe observații directe. **„Albina** la ochi are două pompe, în plus, la coadă întîlnești două perechi de pompe pe care le folosește și vede **merea** pe care a recoltat-o. Matca apără stupul fiind mai bătrînă. Trîntorul este întrebuințat numai la depunerea ouălor. Față de cărăbuș are următoarele particularități : la cap are trei ochi mari și grei și o formă triunghiulară. Albina are un ac cu care înțeapă și cu care își ia polenul de la o floare la alta. Matca este îngrijită cu lăptuc de matcă. Antropodele sînt animale care au picioare la cap...“.

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Frunți netezite

Creșcuți din pămînt cu tulpini călătoare
O cîmpie purtăm în creștetul capului.
Seara cînd adormim
Cu ea ne-nvelim
Și frunzele toate
În fuga lor mare prin zilele lumii
Se-opresc în toamna casei noastre.
Culcate la pămînt
Drumurile își mănîncă pulberea
De parcă o palmă uriașă
Și zi și noapte, fără odihnă
Incoruptibilă netezește lumea.

George Alboiu

NUMELE POETULUI

ANASTASIA DOMIDE

Manuscrisul Anastasiei Domide, tînără poetă și plasticană din Rodna, **Întîlnire cu semințele** ne dezvăluie un talent poetic viguros care se exprimă abrupt și haotic printr-un soi de delir verbal necenzurat stilistic, inapt să traducă fidel drama unei interiorități sfîșiate și apt totuși să ne sugereze autenticitatea unui demers.

Dintre nebulozități, gratuități și simple înșiruiri de texte inexpresive, se aleg și multe poeme încărcate de un secret dolorism, poeme spontane, nelucrate, imperfecte, dar emoționante : „Undeva, / unde ai învățat să fii / nici un cuvînt nu respiră / nici piatra nu mușcă din zi / / citește-mi cu ochii închiși / oglindă a tainei de-acum / cum mîinile ating durerea / pupilă fumegîndă în drum... / / desprinde din țărmu-i tăcerea / unde de tine mă-ntunec, / unde spațiul ademenește forme / cît numai gîndul în mîne, / undeva, / unde ai învățat să fii...“ **(Unde ai învățat să fii)** ; „spală-mă de tine, / oglindă, / spală-mă de tine ! / istovitoare limită / contemplînd trecerea peste / noapte și zi / suflet arzînd peste întinderea ta... / fluviu de piatră / nemărginire rămîi / paloare ca o rană... / puzderie de stele / în clopoței chinezești / în care te regăsești în / regatul clipei / trecînd peste gînduri / ca sălciile / din calea drumeților... / de-acea-ți spun, / oglindă / spală-mă de tine !“ **(Dorință)**.

Dacă nu s-ar lăsa ispitită de moda poetică și ar încerca să-și cultive gustul pentru o rafinată poezie muzicală, Anastasia Domide și-ar descoperi, credem, mai repede vocea proprie, așa cum ne lasă s-o întrezărim aceste frumoase poeme : „întoarce-te spre gîndul nins / Cînd zorile sînt mai aprinse / Întinde-ți mîinile spre vis / În negurile neatinse / Să-ți fie dorul necuprins / / Alungă umbrele-n mișcare / Și timpul simplu înghițind lumină / Bătut de-a vîntului paloare / Ascultă, ție ți se-nchină // Din nou întoarce-te în vis / Cu ochii-arzînd de înserare / Și lumi întregi — de-ți va fi scris — / Tu uită-le, nu da crezare, / Să-ți fie dorul necuprins !“ **(Să-ți fie dorul necuprins)** ; „O oglindă vie brațul tău de fum / Ce învîrte vîntul prin rotat alun, / umblu-neet prin gînduri, stele ce apun, / Luna ce din stîncă izvorăște-acum. / / Picură izvorul azi ca niciodat' / Frunțile se-nclină, gînduri dragi se zbat / Ca după furtună iarba verde cum / Stă să rușinească toamna-n lungu-i drum. / / Numai tu din trestii războiești lumini / Bolta ta de vise lumii i-o închini“. **(Izvor)**.

Cezar Ivănescu

Comparatismul creator

Urmare din pag. 1

aceasta este, în mare, structura cărții. Autoarea distinge două tipuri de legături ale lui Eminescu (în cadrul așa-ziselor influențe catalitice) cu romantismul german : unul de cunoaștere predominant teoretică, stimulat de contactul cu „cei mari“, cu Școala de la Jena adică (Tieck, Novalis) și, mai ales școala de la Heidelberg (Brentano, Arnim, Görres, Creuzer) ; altul „de pătrundere practică“ în atmosfera concretă a mișcării romantice, a problematicii acesteia și a muzicalității cuvîntului, proprii romantismului tîrziu („Spätromantik“, reprezentat de un Friedrich Rückert, Hermann Lingg, August von Platen, Gaetano Cerri, E. Geibel ș.a.). „Primul l-a dus“, observă cu fină înțelegere autoarea cărții, „în preajma celor mai mari din Jena ori Heidelberg, cea de-a doua l-a introdus în climatul romantic propriu-zis, mai tîrziu constituit, dar mai omogen prin generalizarea cîștigurilor lirice ale limbajului poetic din aria germană, pînă în capitala bavareză și pînă la Viena. Printre aceia, a gîndit îngemănat la filosofie, estetică, artă, poezie, antropologie, etnografie și folclor, printre aceștia din urmă a înțeles deplin euforia ca valoare intrinsecă a creației poetice și și-a îngăduit libertatea de a se opri pe un motiv, pe un vers, pe o imagine, ba chiar pe un titlu, pe care l-a înălțat într-o ordine mitopoetică proprie, atît de înaltă și de autonomă, încît punctele de plecare rămîn undeva jos, uitate și neînsemnate. Și dacă încercăm să socotim totuși prin ele e numai pentru a arăta distanțele reale care le despart de cerul eminescian“ (p. 82—83). E ceea ce demonstrează autoarea, în amplul capitol final, „Eminescu și **Spätromantik**“, dovedind prin subtile și incitante analize, originalitatea unor creații eminesciene, precum sonetul „Veneția“ (considerat de Călinescu „aproape o traducere după „Venedig“ a obscurului Gajetan Cerri“) „Făt-Frumos din tei“ ori „La steaua“, față de texte ale unor Cerri, Gottfried Keller ori E. Geibel, acestea servind poetului român doar ca punct de plecare, ca „moloz“ pentru construcții „uriești“, purtînd pecetea geniului eminescian. Exemplu în această privință este comentariul Zoei Dumitrescu Bușulenga la „Veneția“, unde Eminescu a tradus într-adevăr din Cerri, dar a revenit asupra textului, prelucrîndu-l și distilîndu-i mereu, în 24 de variante, pînă cînd a creat nu doar o operă originală ci o capodoperă. „Așa se petreceau, în genere, întîlnirile“, conclude comentatoarea, „între Eminescu și scriitorii mici și mijlocii de limbă germană ai vremii lui, cînd era vorba de traduceri sau adaptări. Cobora cum am văzut, din „ceruri nalte“ înspre un motiv, care, în mic, răspundea acelora în ordinea interesului și particularităților majore. Arăta sursa la care se oprea încerca mai multe sau mai puține variante și transgresa, prin concepție și meșteșug, limitele tratării de către poeții „traduși“ a motivelor care-l atrăseseră. Astfel s-a întîmplat în cazul Cerri, în cazul Keller și în cîteva altele“ (p. 246). Și atari remarci critice de mare finețe, menite a dovedi originalitatea, marea forță creatoare a lui Eminescu vizavi de unele izvoare germane ale operei sale, abundă în carte. Ar fi să mai citîm în această privință, comentariile foarte interesante și incitante privind raporturile creației eminesciene cu opera lui Jean Paul Richter, scriitor „de tranziție“ spre romantism (în legătură cu **Cezara** și **Luceafărul**), cu cea a lui Hölderlin („Hyperionul“ acestuia și cel eminescian), cu Novalis (motivul „Florii albastre“ originalitatea și multiplele sale semnificații la Eminescu), cu Școala de la Heidelberg, — celebra colecție de poezii și cîntece populare **Des Knaben Winderhorn** (1806) a lui Arnim și Brentano, ca și lucrările lui Görres despre cărțile populare germane **(Die Tentschen Volksbücher,** 1807) ori lucrările lui Creuzer despre miturile popoarelor vechi, ale popoarelor asiatice — care au întărît și stimulat la Eminescu în același sens, catalitic, interesul mai vechi pentru limba și creația populară românească, pentru istoria și mitologia națională, interes manifestat, se arată și înainte la poet, fără întrerupere, dar empiric ca un îmbold „irezistibil al legăturii cu fondul etnic românesc“ (p. 223).

Înțeles în felul acesta, comparatismul cultivat de Zoe Dumitrescu Bușulenga este cu adevărat creator, iar „Eminescu și romantismul german“ o carte exemplară, contribuția de bază a eminescologiei contemporane.

CONFABULE

*

* *

Liniștea ta se aude
cînd plouă subțire
dintr-un nor de lacrimi
atunci și numai atunci ochii tăi
albaștri
își aprind culorile de vară
doar ochii tăi
plutesc mergînd depărtările
din ochii mei
acolo unde de dedesubt din adîncuri
înfloresc
florile de mare.

Iulian Neacșu

L 19 SEPTEMBRIE 1987

Fondul principal al culturii române

„Limba să fie explicată prin om"

Cu cîțiva ani în urmă, cînd se știa că G. Ivănescu e pe cale să predea editurii **Istoria limbii române**, s-a auzit că profesorul ieșean a fost atins de-o boală rea și cumplită, neiertătoare. De departe, de aici, din București, am asistat o vreme la încleștarea dramatică a omului de știință cu timpul și cu destinul — sînt atît de mult legate acestea două! — cu propria sa suferință fizică de nesuportat. A învins lumina științei, reușind să ajungă în pagina tipărită. Bucuria care a însoțit această remarcabilă carte — una din cele mai importante cărți ce s-au născut în anii noștri — a fost sporită și de vestea că sănătatea profesorului se ameliorase pe neașteptate. În ciuda diagnosticului !... Cînd l-am și revăzut, pentru mine a fost dovada puterii ce o are spiritul și sentimentul înaltei meniri asupra bietului trup, dîndu-i puteri pe care natura fizică biologică i le refuză.

Înalta menire a lui G. Ivănescu a fost firește, să termine **Istoria limbii române.** Așa cum aceasta arată, publicată în 1980, se vede ușor că nu a apucat să capete forma ultimă, că autorul ei a fost împins de la spate de timp s-o termine **măcar** în partea ei esențială, în ceea ce numai G. Ivănescu putea să știe cum trebuie să arate și ce să conțină. Astfel că monumentala lucrare e lipsită de anexele specifice și atît de necesare unei asemenea opere: indicii de autori, de cuvinte, hărți etc. Tragem nădejde, sîntem chiar siguri, că meticulosul filolog care a fost G. Ivănescu a lăsat însă toate cele necesare pentru o ediție care într-adevărșă-l reprezinte, deci o nouă ediție a **Istoriei limbii române...** Să nu pregetăm a o publica.

În felul acesta, cultura română s-a îmbogățit cu o nouă istorie a limbii noastre !... Firește, această istorie a putut beneficia atît de cele precedente, de care a ținut în chip evident să se deosebească, cît și de sporul ce l-au adăugat cercetările noi, precum și de însăși perspectiva ce, prin timp, am căpătat-o asupra celorlalte istorii ale limbii române, pe care nu le limităm numai la cele intitulate chiar așa : **istoria limbii române...** Dar, mai ales, a beneficiat de puternica personalitate științifică a celui care a fost G. Ivănescu, de departe cel mai înzestrat urmaș al lui Alexandru Philippide.

Firește, tentația cea mai mare este aceea de a compara între ele istoriile scrise de Ivănescu și Rosetti. Nimeni nu o poate ocoli, după ce le-a avut în mînă. Întrebarea **care e mai bună ?** e naivă, în cel mai bun caz. Căci lectura lor mai degrabă te duce cu gîndul la complementaritate, iar nu la concurență.. Mai întîi ca metodă și stil. Evident, ca orice moldovean de ispravă, G. Ivănescu este mai sfătos, fără să se întindă la vorbă. Dar el are ceva de povestit și istoria pe care a scris-o este cea mai „povestită" din cîte avem.

De aceea, probabil, referința bibliografică e mult mai sporadică, dar cînd este nevoit să apeleze la ea, G. Ivănescu nu se grăbește, expediind-o, fără a o comenta, ca o poveste deci, pe îndelete. Ceea ce pierde la număr, bibliografia de referință cîștigă prin adîncimea comentariului.

O altă caracteristică, mai importantă, este orizontul larg al lucrării, dincolo de domeniul strict lingvistic. Mai întîi, în chiar acesta, se simte la tot pasul **Istoriei** că G. Ivănescu era și un extrem de bun romanist și indoeuropenist. Iar, mai departe, G. Ivănescu era la zi cu toate informațiile din arheologie și antropologie care puteau avea vreo legătură cu problemele discutate într-o istorie a limbii române.

Această caracteristică avea să mă impresioneze și mai mult, ascultîndu-i la Academie o comunicare în chestiunea patriei primitive a indoeuropenilor. A fost ultima oară cînd l-am mai văzut. Ne-a făcut tuturor impresia că e la capătul unei importante lucrări de indo-europehistică. Avusese, pe tot parcursul expunerii, aerul că stăpînește deplin materia, că înțeles, iar timpul, prea scurt, al conferinței, ne lipsea pe noi, cei din auditoriu, de posibilitatea de a-l înțelege în toate articulațiile construcției pe care, se vede bine, se învrednicește s-o încheie. Expunerea sa a avut un aer de liniște, căutările se istoviseră la propriul și firescul lor capăt. Nu-l putem însoți decît pe departe și pe deasupra lucrurilor. Se ostenise pentru noi, spre a ști mai bine ce s-a întîmplat cu mii de ani în urmă, dar totuși nu ne putea da decît semnul că lucrurile s-au mai limpezit. Vestea. Alaiul de soluții și de motivații ne aștepta undeva, pe biroul savantului, într-un op de care mă mir că n-am aflat încă la ce editură se află depus. Mă sfiesc să-i întreb pe cei din familia profesorului, despre lucrarea de indo-europenistică **fundamentală** pe care am convingerea că ne-o pregătise G. Ivănescu.

La fel cum și **Istoria** sa mi-nchipui că are o versiune completă, nu numai în privința anexelor, ci și în substanță. O discuție purtată cu regretatul savant și profesor îndată după recenzia ce i-am făcut-o **Istoriei,** publicată tot aici, în paginile „Luceafărului", mă îndreptățește să cred că ultimului capitol din **Istoria limbii române** îi va fi dat, în răstimpul scurs de la editarea primei versiuni, o extindere și o adîncire mai mare : **Specificul limbii române și al dezvoltării ei.** Cu acest capitol se încheie **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu. Și nu întîmplător. Nici doar pentru a se face și prin acest detaliu perechea celeilalte istorii, scrisă de G. Călinescu, ce se încheie, precum se știe, prin capitolul **Specificul național.** Dar aceasta este încoronarea firească a oricărei cercetări, sincronice ori diacronice, aplecată asupra unei limbi. Mi-am permis în discuția avută, să pledez pentru extinderea acestui capitol. Profesorul G. Ivănescu m-a făcut imediat să înțeleg că pledez o cauză deja cîștigată. Lucra la adîncirea considerațiilor făcute în versiunea publicată.

Astfel că ne aflăm, probabil, în fața unei chestiuni ce trebuie tratată cu toată seriozitatea și cu toată răspunderea : destinul operei manuscrise inedite, a marelui lingvist ieșean. Să sperăm că printre elevii săi se va găsi cine să se dedice acestei moșteniri, urmînd astfel chiar pilda maestrului care, el însuși, ne-a dat, cu numai doi-trei ani în urmă, o ediție extrem de interesantă de **Opere alese** ale Alexandru Philippide, fostul său profesor. Firește, selecția și comentariul textelor servesc nobila intenție și îndatorire de a-l reține pe Alexandru Philippide în atenția lingvisticii actuale, de a-i face, într-un fel, dreptate : „Sîntem siguri că lucrările pe care le republicăm sau le tipărim acum prima oară vor constitui pentu mulți o revelație (...), un eveniment pentru lingvistica românească și chiar pentru lingvistica mondială. Sperăm că reeditarea lucrărilor și editarea celor inedite va înviora lingvistica română, care se menține de aproape 50 de ani într-o serie de concepte, din nefericire nu cele mai justificate, și că, traduse măcar în parte în limbile de circulație mondială, ele vor putea contribui la îmbunătățirea lingvisticii contemporane" spuneau în prefață editorii G. Ivănescu și Carmen Gabriela Pamfil.

Dar pe lîngă revelația promisă și care într-adevăr se produce, volumul amintit ne mai oferă prin studiul introductiv semnat de cel a cărui amintire o cinstim astăzi. Sub titlul **Alexandru Philippide — teoretician al limbajului,** acest studiu cuprinde și ideile lui G. Ivănescu însuși, pe care acesta ține însă să le deducă din ideile magistrului său, ca pe un omagiu dar și ca pe o mișcătoare — deși, firește necăutată — probă de modestie. Stratagema lui G. Ivănescu devine astfel, deontologic vorbind, pilduitoare.

Din punct de vedere strict științific, acest studiu poate fi considerat un veritabil testament, în sensul că autorul, la capătul unei vieți întregi dedicate fenomenului lingvistic, ține să ne lase legată de numele său o anume idee, concepție, a cărei importanță el însuși o subliniază în chip apăsat, ceea ce-il duce, vrînd-nevrînd, la o atitudine polemică față de alte idei, alte concepții, dacă le putem numi la fel și pe acestea... Citez, așadar :

„Doctrina lui Philippide ne permite să vedem **eroarea de bază** (s.n.) a lingviștilor care a dominat după 1930, deci a structuralismului lingvistic și a lingvisticii generativ transformaționale. Școlile lingvistice structuraliste nu numai că au izolat limba de bazele ei, de bazele care îi permit existența și îi determină structura și schimbarea, dar au și ignorat complet aceste baze și au explicat structura limbii numai prin ea însăși ; dar fără luarea în seamă a acestor baze nici o structură lingvistică nu-și găsește explicarea (Este vorba de **baza articulatorie** și **baza psihică** — n.n.). Am spus : structuraliștii au „explicat" dar de fapt structuralismul nu a reușit să explice sistemul lingvistic și nu a arătat cauzele schimbărilor acestuia, ci, ca și școala lingvistică idealistă, a dat numai pseudoexplicații. Nu tăgăduim că și sistemul lingvistic (înțeleg sistemul de semne, nu sistemul fonetic) deci structura lingvistică își are rolul ei în dezvoltarea limbii. Dar ceea ce se explică prin structură, prin sistem, în dezvoltarea lingvistică e foarte puțin (...) pe cînd schimbările fonetice și cea mai mare parte din schimbările semantice, le care cuprindem și pe cele sintactice, se explică prin factori exteriori limbii, exteriori sistemului lingvistic — iar articulația este exterioară sistemului lingvistic propriu zis — și anume, prin schimbări în bazele limbii, prin schimbări în om. **Limba se schimbă întîi de toate pentru că se schimbă omul fizic, psihic și spiritual"** (s.n.)

Aceste considerații fundamentale, pe care ar merita să le cităm în întregime, doar-doar vor ajunge și la cei ce le ignoră, rătăcind fericiți prin pădurea de năzbîtii teoretice de ultimă oră, se încheie cu această frază memorabilă : „Astfel, plecînd de la teoria lui Philippide despre baza de articulație și baza psihologică, se poate înfățișa o nouă formă a lingvisticii, în care limba să fie explicată **prin om** (s.n.) mai mult decît s-a făcut oricînd pînă astăzi. După mai bine de cinci decenii de structuralism lingvistic și după circa trei decenii de generatism transformaționalist, precum și după alte curente care, cu toate meritele lor, n-au explicat din limbă tot ce se poate explica prin om, lingvistica va putea intra într-un nou stadiu al ei, care s-ar putea numi antropologic sau antropologist și care ar constitui o sinteză lingvistică mai cuprinzătoare decît toate cele din trecut și de astăzi".

O bună idee despre ce ar putea fi această lingvistică „antropologistă" ne putem face urmărind concepția și metoda cu care G. Ivănescu și-a scris **Istoria limbii române,** carte care, din această cauză, e sortită să figureze în istoria lingvisticii românești ca un început de epocă, deschizînd drumuri nu doar noi, ci și propriu zise, care duc adică undeva.

Ion Coja

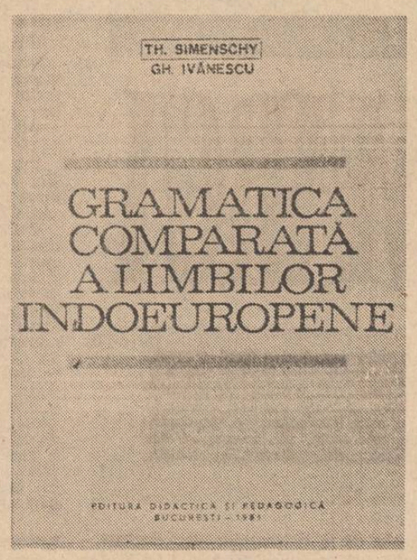

Istoria limbii române

Anul 1980 rămîne o dată importantă în istoria lingvisticii românești prin apariția celei dintîi istorii a limbii române de la origini și pînă azi. Gestul temerar, amintind prin similitudine, dar în alt domeniu (cel al limbii artistice) de vasta întreprindere călinesciană, apariție, datorită cercetărilor de o viață, profesorului G. Ivănescu de la Universitatea din Iași.

Publicațiile literare și cele de cultură au creat în jurul cărții atmosfera unui eveniment de primă importanță supunînd-o dezbaterilor ample, la care și-au exprimat punctele de vedere și cîțiva lingviști. Deși în revistele de specialitate, (de lingvistică), recenziile nu au apărut foarte repede (ceea ce se justifică prin faptul că lectura cărții, înțelegerea ei și punerea în discuție a faptelor durează mult) și au fost puține, din varietatea opiniilor despre **Istoria limbii române,** enunțate mai ales în revistele literare, se desprind două idei importante. Prima se referă la imensa cantitate informațională a cărții și, totodată, la calitatea de operă originală, în timp ce a doua conturează poziția într-un fel singulară a cercetătorului ieșean în lingvistica românească, deoarece metoda sa investigatorie pare „de specie inusitata" față cu teoretizările actuale din știința limbajului. Autorul ne atrage atenția, din primele pagini, asupra „principiilor dezvoltării lingvistice" și caracterului interdisciplinar al studiului evoluției limbajului. G. Ivănescu preferă autonomiei disciplinei o investigație științifică mult lărgită care cuprinde toate informațiile de detaliu din așa-zisele discipline de frontieră cu lingvistica. În buna tradiție a școlii lingvistice ieșene, caracterizată, cum nu o dată s-a spus, printr-un spirit critic științific și printr-o foarte scrupuloasă documentare, G. Ivănescu acordă o mare importanță factorilor materiali (baza articulatorie) și psihici din limbaj, care sînt idei preluate cu multe adausuri proprii, de la profesorul său A. Philippide. Aceștia definesc comportamentul lingvistic al unei populații și devin marcanți în momentul formării unei noi limbi. Lor li se adaugă factori sociali, în mod special cei economici, care au provocat în perioadele cele mai vechi, epoci lingvistice de rapidă schimbare ori relativă stagnare. Dacă mai adăugăm că profesorul ieșean acceptă cu unele rezerve structuralismul lingvistic, „care are meritul de a fi atras atenția asupra faptului că limba este structură" (p. 3) și ține seamă de „dezvoltările interne, analogice, provocate de structura sistemului morfotic și lexical" (p. 21), deci ține seama de autonomia lingvistică, avem, schițată sumar, viziunea cercetătorului asupra obiectului de studiu.

Primele părți ale amplului studiu care este **Istoria limbii române** ne oferă o nouă sinteză asupra uneia dintre problemele cele mai arzătoare și de actualitate din istoria și cultura română : etnogeneza poporului român. Romanitatea limbii noastre nu e chestiune de cantitate sau de structură, ci presupune numai originea latină a limbii, ceea ce îl determină pe lingvist să studieze, comparativ cu latina populară de la baza celorlalte limbi romanice, acel „dialect latin popular aparte caracterizat prin fenomene fonetice, morfotice și lexicale proprii care adesea se găsesc în Italia de sud" (p. 111). Prezentarea unor fapte dialectale încă din perioadele cele mai vechi ale istoriei poporului nostru asigură un plus de preciziune lingvistică și istorico-cronologică. Identificarea granițelor teritoriului de viitoare limbă română, reprezentarea clară a patriei albanezilor, a dialectului latin popular numit meso-dacic se naște din confruntarea faptelor lingvistice și extralingvistice. Unele fapte de limbă (apariția articolului hotărît și enclitza lui, impusă de poziția demonstrativului de proveniență traco-dacă, păstrarea neutrului latin, caracterul sintetic al formelor de genitiv-dativ ale declinării numelui, schimbări semantice, imprumuturi, derivări etc.) proprii dialectului latin popular meso-dacic, coroborate cu informații de natură epigrafică, arheologică ori de antropologie istorică, de studiul toponimelor și verificarea etimologiilor obscure prin utilizarea comparației cu rădăcinile indoeuropene ale cuvintelor, demonstrează că imposibilitatea în care se află uneori lingviștii (ne referim la așa-zisele „lacune de informație" din etnogeneza poporului român) poate fi depășită.

Bazat pe un astfel de material informativ și consultat din perspective interdisciplinare stăpînite temeinic, G. Ivănescu vorbește despre formarea limbii române începînd cu secolul al V-lea și continuind procesul început pînă în secolele al VII-lea, al VIII-lea, cînd dialectele latinești populare se transformă în marea lor majoritate în limbi romanice. Primele indicații despre „limba română ca limbă aparte" sînt din secolul al VI-lea și provin din izvoare istorice. Pe de altă parte, evenimente sociale și politice, economice explică manifestarea în latina meso-dacică a bazei de articulație autohtone.

Consecințe cu totul remarcabile izvorăsc în această lucrare din faptul că ea urmărește fidel istoria tuturor românilor. Cercetătorul ieșean are în permanență sub observație dialectele sud-dunărene și înregistrează multe fapte lingvistice, comune lor și unor regiuni dacoromâne (Banat-Crișana-Maramureș). Mulțimea de exemple lingvistice dialectale, discutate în proiecție diacronică, relevarea lor din timpurile cele mai îndepărtate pînă la formarea limbilor literare ale acestor dialecte facilitează cititorului o imagine corectă, panoramică asupra epocilor în care se nasc și se dezvoltă actele de limbă.

Referitor la problema originii și evoluției limbii literare vechi, profesorul Ivănescu reia observațiile sale din teza de doctorat **Problemele capitale ale vechii române literare** (Iași, 1947—1948) admițînd acum conturarea mai pronunțată a două dialecte literare vechi, teoretizare confirmată în linii generale de cuprinzătorul studiu al lui Ion Gheție, **Baza dialectală a românei literare,** care întrebuințează pentru a le denumi expresia „variante regionale ale limbii literare românești" (p.582).

S-ar putea obiecta de către unii specialiști că partea referitoare la epoca modernă (inscrisă de autor în două etape : I — 1828—1877 și II, 1878 — pînă în zilele noastre, „limba română expresie a unei culturi de valoare mondială") este mai puțin întinsă.

Caracterizată printr-o profunzime neobișnuită de idei originale. **Istoria limbii române** nu ignoră nimic din cercetările lingviștilor care s-au referit la feluritele aspecte ce privesc istoricul și dezvoltarea limbii române. De aceea studiul profesorului Ivănescu este plin de citarea lingviștilor care s-au ocupat de problemele dezbătute, dar și de discuții critice asupra părerilor acestora. Puternic legată de aproape tot ce s-a redactat în acest domeniu, **Istoria limbii române** se prezintă ca o sinteză a pozițiilor diverse, de pînă azi, din cercetările lingvistice asupra limbii române, fiind una dintre cele mai valoroase contribuții din ultimile decenii la cunoașterea și cultivarea limbii române, în deplinul înțeles al cuvîntului un moment cultural de însemnătate excepțională.

Lucian Chișu

Gh. Ivănescu indoeuropenistul

În 1981 vedea lumina tiparului la Editura didactică și pedagogică o lucrare de referință în orice cultură : **Gramatica comparată a limbilor indoeuropene,** operă ce are ca nucleu cursul de lingvistică indo-europeană ținut de regretatul Th. Simenschy în anii 1939—1949 la Universitatea din Iași, la care se adaugă numeroase adăugiri și completări datorate lui Gh. Ivănescu — în volum și în importanță aproximativ egale părții semnate de Simenschy. Acum, cînd și Gh. Ivănescu s-a stins, a rememora o atare lucrare de intensă erudiție este un omagiu ce îl aducem celor doi învățați ce au ridicat indo-europenistica noastră la nivel european. Și, chiar cu riscul de a nu fi în asentimentul tuturor, am adăuga faptul că Gh. Ivănescu a fost, poate, lingvistul român cel mai interesant și mai original al anilor de după război. Maniera în care a preluat vechiul curs al lui Simenschy aducîndu-l la zi și îmbogățindu-l cu numeroase date, face din **Gramatica comparată...** una din lucrările cele mai bune care s-au scris în lume, fiind — de altfel — și printre foarte puținele cu un asemenea volum de informație.

Aparține integral lui Gh. Ivănescu partea întîi, care este o istorie — succintă și clară — a problematicii indo-europene, în final schițîndu-se și sarcinile actuale ale investigării domeniului indo-european (p. 25—144). Cităm, spre exemplificare (p. 142—143) : „Lingvistica indo-europeană pare a fi ajuns la un stadiu în care surprizele nu mai sînt posibile [...]. Trebuie să spunem că și astăzi încă se mai reconstituie, în manuale și în studii, o indo-europeană primitivă unică, în loc de a se vedea această limbă în evoluția ei și diferențele ei temporale și spațiale [...]. Un lucru care rămîne încă să fie făcut este și identificarea lexicului traco-dac și iliric din limbile română, bulgară, sîrbo-croată, macedoneană, neo-greacă și maghiară și integrarea lui în studiul comparativ al limbilor indo-europene [...]. O sarcină științifică ce nu și-a găsit încă decît în mică măsură realizarea este aceea a identificării cuvintelor de împrumut din limba indo-europeană primitivă..." Într-adevăr, sarcinile de viitor ale lingvisticii indo-europene sînt mari și complexe, chiar dacă — așa cum bine observă Gh. Ivănescu — în principiu nu mai sînt de așteptat surprize mari.

Partea a doua a lucrării — dedicată patriei primitive indo-europene — pornește de la textul lui Simenschy, cu completări în ceea ce privește teoriile noi ce discută locul de formare și expansiunea indo-europenilor. Pentru prima oară sînt prezentate cititorului român teoriile Marijei Gimbutas (p. 175—181) care au reformulat de pe poziții în general noi și cu totul originale problema originii și a patriei primitive ale indo-europenilor. Este un merit deosebit al lui Gh. Ivănescu de a fi subliniat meritele extraordinare ale cercetătoarei cît și de a observa — cu finețe — punctele inconsistente atunci ale teoriei sale (între timp, teoriile M. Gimbutas au fost mult mai închegat expuse de autoare în numeroase locuri, astfel încît mai toate observațiile amintite în **Gramatică...** au fost corectate).

Tot în partea a II-a se analizează și locul tracilor în lumea indo-europeană (p. 155—156), observîndu-se — cît se poate de just — că acele citeva exemple de tratament divergent în tracă și dacă nu justifică afirmația potrivit căreia traca și daca ar fi fost idiomuri diferite.

Părțile a III-a, a IV-a și a V-a, dedicate respectiv foneticii, morfologiei și sintacticii comparate indo-europene se adresează — prin specificul domeniului — exclusiv specialiștilor.

Partea finală, a VI-a, consideră unul din domeniile cele mai interesante : lexicul comparat indo-european. Cititorul va găsi aici, practic, toate elementele esențiale ca și numeroase detalii privitoare la modul de viață al indo-europenilor, la animalele crescute de aceștia, la plantele cultivate, la structura socială, la familie, credințe și organizare socială. Această parte finală, prin analiza comparativă a formelor și, implicit, a normelor de viață reflectate în vocabular, ne aduce în față o lume arhaică, pe care o cunoaștem — firește — fragmentar, totuși suficient. Este lumea unei populații de păstori semi-nomazi și războinici, care au avut un rol de seamă în conturarea populațiilor europene din epocile istorice.

Gramatica comparată a limbilor indo-europene este, fără îndoială, unul din momentele esențiale ale culturii române, este o lucrare ce va fi folosită de noi generații de cercetători ai problemei indo-europene. Este o lucrare care, sîntem siguri, va stimula noi abordări, generale ori de detaliu, ale unor aspecte dintre cele mai interesante ale istoriei civilizațiilor de la Dunărea de Jos.

Sorin Paliga

JAMES CLAVELL

SHOGUN

ÎN CAPCANĂ

IX

Blackthorne privi mîna teafără a portughezului care se juca cu pachetul sigilat și se întrebă din nou ce-n seamnă acel pachet.

— Piciorul o să fie bine. Într-o săptămînă o să știi.

— Da, englezule.

— Nu cred c-o să facă cangrenă — nu-i nici un pic de puroi —, gîndești clar, deci mintea ți-e teafără. O să fie bine, Rodrigues.

— Totuși îți datorez o viață. Portughezul fu străbătut de un fior. Cînd mă scufundam, singurul lucru la care mă puteam gîndi erau crabii urcînd spre ochii mei. Îi simțeam sfîrtecîndu-mă, englezule. Asta e pentru a treia oară cînd sînt aruncat peste bord, și de fiecare dată e mai rău.

— Eu am fost aruncat de patru ori. De trei ori de spanioli.

Ușa de la cabină se deschise și căpitanul se înclină și îl chemă prin semne la Blackthorne sus.

— **Hai !** Blackthorne se ridică. Nu-mi datorezi nimic, Rodrigues, spuse blînd. Mi-ai dat putere și m-ai ajutat cînd eram disperat, și-ți mulțumesc pentru asta. Sîntem chit.

— Poate, dar ascultă, englezule, iată citeva adevăruri pentru tine, ca răsplată, într-un fel : să nu uiți niciodată că japonezii au șase fețe și trei inimi. Ei au un proverb, care zice că un om are o inimă falsă în gură, ca toată lumea s-o vadă, o alta în piept, pe care s-o arate prietenilor lui foarte apropiați și familiei, iar cea reală, cea adevărată, cea tainică, pe care n-o știe nimeni, niciodată, în afară de el însuși, e ascunsă într-un loc știut doar de Dumnezeu. Sînt vicleni cum nici nu-ți închipui și ticăloși pînă-n măduva oaselor.

— De ce vrea Toranaga să mă vadă ?

— Nu știu. Jur. Nu știu. Mai treci pe la mine dacă poți.

— Da. Noroc, spaniolule !

— Sămînța dracului ! Ghiar și așa, du-te cu Dumnezeu.

Blackthorne îi zîmbi fără reținere și apoi fu pe punte și mintea i se învirtea sub impactul cu Osaka, cu imensitatea ei, cu furnicarul de oameni care mișunau în toate părțile, și cu castelul grandios care domina orașul. Din imensitatea castelului țîșnea frumusețea elansată a donjonului — turnul central — de șase sau opt caturi, la fiecare cat frontoane ascuțite, cu acoperișuri curbate, țiglele toate aurite și pereții albaștri.

Acolo o să fie Toranaga, gîndi, străbătut brusc de un fior de gheață prin măruntaie.

— N-o să-ți fie frică, spuse cu voce tare, și cobori din palanchin.

Poarta uriașă, de piatră, a castelului se afla în fața lui. Era tăiată într-un zid de treizeci de picioare, cu creneluri, bastioane și fortificații exterioare. Ușa enormă, placată în fier, era deschisă și grilajul cu țepi, din fier forjat, era ridicat. Dincolo era un pod de lemn, lat de douăzeci de pași și lung de două sute, care trecea peste șanțul cu apă și se termina la un pod mobil, foarte mare, și urma o altă poartă, într-un al doilea zid, la fel de imens.

Sute de samurai erau peste tot locul. Toți purtau aceeași uniformă gri închis — chimonouri prinse-n cingătoare, fiecare cu cinci însemne mici, circulare, cîte unul pe fiecare brat, unu-n stînga și altul în dreapta pieptului și unul în mijlocul spatelui. Însemnul era albastru, semănînd cu o floare sau cu o ghirlandă de flori.

— Anjin-san !

Hiro-matsu stătea rigid într-un palanchin deschis, purtat de patru oameni în uniformă. Chimonoul lui era maro și scrobit, cingătoarea neagră, la fel cu cei cincizeci de samurai care-l înconjurau. Și chimonourile lor aveau cinci însemne, dar acestea erau purpurii, aceleași care fluturaseră în virful catargului, — blazonul lui Toranaga. Acești samurai purtau sulițe lungi, strălucitoare, cu mici fanioane în virf.

Blackthorne se înclină automat, uluit de măreția lui Hiro-matsu. Bătrînul se plecă la rînjul lui ceremonios, sabia-i lungă, desprinsă din cingătoare, era în poală, și-i făcu semn să-l urmeze.

Ofițerul de la poartă înaintă cîțiva pași. Urmă citirea protocolară a hîrtiei pe care i-o înmînă Hiro-matsu, și o mulțime de plecăciuni, și priviri aruncate spre Blackthorne, și apoi au fost lăsați să-și continue drumul pe pod, însoțiți de o escortă de uniforme gri.

Apa din șanțul adînc era la cincizeci de picioare dedesubt și se întindea cam pe trei sute de pași, de-o parte și alta, apoi, cînd ei cotiră spre nord, apărură zidurile, și Blackthorne gîndi : Doamne, nu mi-ar plăcea să încerc un asalt aici. Asediații ar putea lăsa garnizoana de pe zidul exterior să piară și să dea foc la pod, iar ei să rămînă în siguranță înăuntru. Doamne, zidul exterior trebuie să aibă aproape o milă pătrată și, privește, trebuie să fie gros de douăzeci, treizeci de picioare — cel interior așijderea. Și e făcut din blocuri imense de piatră. Fiecare trebuie să fie de zece picioare pe zece ! Pe puțin ! Și tăiate perfect, și așezate fără mortar. Trebuie să cîntărească cel puțin cincizeci de tone. Mai bune decît orice am putea face noi.

Turnul Londrei pare o cocină față de ce e aici. Și tot Hampton Court ar încăpea într-un ungher !

★

La poarta următoare — o altă verificare ceremonioasă a hîrtiilor și drumul o coti imediat la stînga, coborînd într-o alee largă, străjuită de case puternic fortificate, în spatele unor ziduri mai înalte sau mai joase, ușor de apărat, după care se ramifică într-un labirint de trepte și drumuri. Apoi urmară o altă poartă și mai multe verificări, un alt grilaj cu țepi și un alt șanț cu apă, imens, și noi meandre și cotituri, pînă ce Blackthorne, care era un observator perspicace, cu o memorie extraordinară și simț al orientării, fu complet rătăcit în labirintul făcut cu bună-știință. Și tot timpul un număr nesfîrșit de uniforme gri se zgîiau la ei de pe escarpe, metereze, creneluri și bastioane. Și erau și mai mulți jos, păzind, mărșăluind, făcînd instrucție sau ducînd caii în grajdurile neacoperite. Soldați pretutindeni, cu miile. Toți bine înarmați și îmbrăcați îngrijit.

Se blestemă pentru că nu fusese destul de deștept să afle mai multe de la Rodrigues.

Concentrează-te. Caută puncte cheie. Ce e deosebit la această cetate ? E cea mai mare. Nu, ceva e altfel. Ce ?

Sînt uniformele gri ostile față de cele maro ? Nu-mi dau seama, sînt toți atît de serioși.

Blackthorne îi privi cu atenție și se concentră asupra detaliilor. La stînga era o grădină într-un noian de culori, aranjată cu multă grijă, cu poduri mici și un pîriiaș. Spațiile dintre ziduri erau acum mai mici, drumurile mai înguste. Se aflau lîngă donjon. Locuitorii cetății nu se vedeau nicăieri, ci doar sute de servitori și — **Nu există tunuri !** Asta era !

N-ai văzut nici un tun. Nici unul.

Dumnezeule mare, nici un tun — deci nu există arme de asediu !

Dacă ai arme moderne și asediații n-au nici urmă de ele, ai putea să dobori zidurile, porțile și să trimiți o ploaie de ghiulele asupra cetății, să-i dai foc și s-o cucerești ?

Ai putea să treci de primul șanț cu apă care înconjoară cetatea.

Cu arme de asediu n-ar fi greu să creezi o situație dificilă asediaților, dar ei te-ar putea ține afară pentru totdeauna — dacă garnizoana ar fi dîrză, dacă ar fi destui, cu suficientă hrană, apă și muniții.

Cum să traversezi șanțurile cu apă ? Cu barca ? Cu plutele ?

Mintea lui încerca să născocească un plan, cînd palanchinul se opri. Hiro-matsu cobori. Erau într-o fundătură îngustă. O poartă imensă de lemn, ferecat în fier, era plasată în zidul de douăzeci de picioare, care se contopea cu fortificațiile exterioare ale turnului de deasupra, totuși la distanță de donjon, care, de aici, aproape că nu se mai vedea. Spre deosebire de celelalte porți, aceasta era păzită de samurai în maro, singurii pe care Blackthorne îi văzuse în interiorul cetății. Era clar că ei erau mai mulți decît incintați să-l vadă pe Hiro-matsu.

Uniformele gri făcură stînga-mprejur și plecară. Blackthorne observă privirile ostile pe care le primiseră din partea uniformelor maro.

Deci sînt dușmani !

Poarta se deschise și el îl urmă pe bătrîn înăuntru. Singur. Ceilalți samurai rămaseră afară.

Curtea interioară era păzită de mai multe uniforme maro, la fel și grădina ce venea în continuare. Traversară grădina și intrară în bastion. Hiro-matsu își scoase încălțările și Blackthorne făcu la fel.

Coridorul din interior era acoperit complet cu **tatami,** aceleași covoraște din papură, curate și plăcute la picior, care se puneau pe podeaua tuturor caselor, afară doar de cele mai sărace. Blackthorne observase mai înainte că toate aveau aceeași mărime, cam șase picioare pe trei. Gîndește-te la asta, își spuse, n-am văzut niciodată covoare de aceeași formă și de aceeași mărime. Și niciodată o cameră de o formă mai neobișnuită. Nu sînt toate camerele exact pătrate sau dreptunghiulare ? Bineînțeles ! Asta înseamnă că toate casele — sau camerele — trebuie să fie construite astfel încît să se potrivească unui număr exact de covoraș. Deci toate au aceeași mărime ! Ce ciudat !

Urcară scări întortocheate, bune pentru apărare, și merseră de-a lungul unui coridor anexă și iar pe scări. Erau mai mulți soldați de pază, totdeauna uniforme maro. Razele de soare ce pătrundeau prin ambrazuri formau modele bizare. Blackthorne văzu că acum se aflau sus, deasupra celor trei ziduri principale ce înconjurau cetatea. Orașul și portul erau dedesubt, aidoma unei cuverturi mozaicate.

Coridorul o coti brusc și la cincizeci de pași mai departe se termină.

Blackthorne își simțea gura amară ca fierea. Nu te speria, își spuse, ai hotărît ce-ai de făcut. N-ai de ales.

O masă compactă de samurai, cu tînărul lor ofițer în față, apărau ultima ușă — fiecare cu mîna dreaptă pe minerul sabiei și stînga pe teacă, nemișcați și gata să acționeze, cu ochii pironiți pe cei doi bărbați ce se apropiau.

Hiro-matsu se mai convinse o dată de promptitudinea lor. El personal alesese aceste străji. Ura castelul și se gîndi iar ce periculos era pentru Toranaga să se lase în mîinile dușmanului. Acostase ieri și alergase într-un suflet la Toranaga să-i spună ce se întîmplase și să afle dacă se petrecuse ceva neplăcut în absența lui. Dar peste tot era încă liniște, deși iscoadele lor șopteau despre pregătiri periculoase ale dușmanului la nord și la răsărit, și despre principalii lor aliați, regenții Onoshi și Kiyama, cei mai importanți **daimyoi** creștini, că au de gînd să treacă de partea lui Ishido. Schimbase garda și parolele, și-l rugase din nou, stăruitor, pe Toranaga să plece, dar degeaba.

La zece pași de ofițer se opri.

În românește de Doina Cerăceanu

EMINESCIANA

POETUL ȘI MAREA

Partea cea mai puțin cercetată a vieții lui Eminescu este cea dintre 1883 și 1889. Mai ales deplasările lui în afara hotarelor României sînt puțin cunoscute. Poetul Nicolae Dabija, din R.S.S. Moldovenească, a încercat să umple și el acest gol pornind pe urmele poetului la Odesa și în împrejurimi. A cercetat locuri, arhive, ziare și reviste, oameni. Reconstituirea lui ne vorbește despre locurile și oamenii pe care Eminescu i-a cunoscut sau a putut să-i întîlnească. Inițiativa lui Nicolae Dabija este prima de interes și de noutate. Reproducem prima parte a cercetării Eminescu la Odesa din volumul Pe urmele lui Orfeu, de Nicolae Dabija (Chișinău 1983).

În anul 1885, timp de o lună de zile, luceafărul poeziei noastre s-a aflat la Cuialnik, lîngă Odesa, unde s-a tratat la sanatoriul medicului Felician Iachimovici. Puținele date ce ne-au rămas despre această perioadă din viața lui Mihai Eminescu sînt incluse în cele cîteva scrisori trimise de la Liman prietenilor săi. Atît. Am căutat însă — cu ajutorul multelor ziare ce apăreau pe atunci la Odesa, mărturiile despre acest oraș sudic, inserate în paginile cărților și analelor acelei vremi, al hîrtiilor vechi depozitate în arhivele odesite — să completăm într-un fel datele cunoscute și să încercăm a reconstitui acel august 1885, cînd Eminescu se cocea „în glod de 30 de grade Reomiur" pe malurile lacului de la Cuialnik.

„TRESĂRIND SCÎNTEE LACUL..."

Am sosit la apa Cuialnikului într-o zi de dimineață de mai — să-l găsesc pe Eminescu. Așteptam parcă să-l întîlnesc umblînd de-a lungul malurilor, „înfășurat în manta-i"...

Cuialnikul în zori arată ca pe timpul cînd poetul nostru măsura „malurile limanului" ca un „cocostîrc străin". O liniștite cosmică domină împrejurimile. Chipul apei e neted, ca un patinoar de sticlă. Limanul pare pustiu. Soarele își încîlcește razele în crengile de sus ale plopilor. Lacul tresare, scînteind, și cum privești — vorba poetului —

„La văpaia de pe lacuri
Anii tăi ce par ca clipe,
Clipe dulci ce par ca veacuri"...

Dintr-odată, clipa și veacul îți par noțiuni abstracte. Iarba pare aceeași de la 1885, frunza aceeași, lacul același... O mireazmă puternică de iod și brom îți rănește nările.

Înainte de a ajunge la Liman, efectuasem aproape același drum, pe care-l parcursese Eminescu cu trenul, cînd revenea din oraș, după ce-și procura „medicamente și tutun". Autobuzul rutei 109 ce duce din centrul urbei pînă la Cuialnik merge o vreme paralel cu drumul de fier. Pe partea stîngă ne însoțește tot timpul un lanț de dealuri de lut, șirbe ca niște creneluri de cetate. Foarte înalte, golașe sau îmbrăcate pe alocuri de tufișuri verzi, dealurile sînt brăzdate de ațele unor cărări șerpuitoare. Case țărănești urcă pînă pe coastele colinelor.

E ceea ce vedea Eminescu prin fereastra trenului. Multe s-au schimbat între timp: casele, drumul, oamenii. Doar dealurile sînt cele de atunci, neschimbate. E, de fapt, un singur deal lung, numit Jelahov, care se întinde ca o coamă de lut de la marginile Odesei pînă la sanatoriu. Autobuzul frînează chiar lîngă apa adormită a lacului...

Rămășițele unei catedrale catolice cu ferestre înguste — ca doi ochi — se uită de pe deal către lac. Pe ea a văzut-o și Eminescu. Pe locul unde altădată se aflau barăcile de lemn ale Limanului, sînt situate azi două blocuri uriașe, a cîte 16 etaje fiecare, ce aparțin sanatoriului Cuialnik. Poetul n-ar mai recunoaște Cuialnikul de altădată. Ar recunoaște, probabil, doar lacul, cu lintița care se întinde ca un cordon galben de-a lungul malurilor. Maci sălbatici, roșii, ca și pe vremea lui Eminescu, răsar pe colina de lîngă lac. Pe firul ierbii, dimineața, roua tremură, ca o lacrimă spînzurată de geană. Cătină multă, iar în ea — puzderie de melci...

„Copii eram noi amîndoi
Frate-meu și cu mine.
Din coji de nucă car cu boi
Făceam și înhămam la el
Culbeci bătrîni cu coarne..."

Culbecii îi vor fi amintit poetului de Ipotești, aici la Cuialnik unde, singur fiind, poetul tînjea, căci, zicea el, „vîntul și valurile lacului cu freamătul lor neîncetat, iată singurul acompaniament al zilelor și nopților lor, care se scurg uniforme și monotone ca bătăile unui ciasornic de perete..."

Timpul de azi al Cuialnikului e măsurat cu alte ceasornice.

Umbra poetului o mai zărești parcă, în ore tainice, rătăcind pe sub arborii bătrîni și încovoiați.

VILA MEDICULUI

Așa cum bolnavii locuiau în pensiune la vilele medicilor lor, Eminescu a locuit și el la Vila lui Felician Iachimovici de la Cuialnik. Ne-a fost mai greu să stabilim, după aproape o sută de ani, locul unde se afla altădată vila medicului la care s-a tratat Eminescu. Ne-au venit în ajutor, iarăși, documentele timpului. Într-un îndreptar apărut la 1894 — „Odesa, 1794—1894" — am găsit descrierea vilei care ne interesa: „La două verste de sanatoriul orășenesc, pe același mal al limanului e situat și stabilimentul medicului F. I. Iachimovici, care încheie într-un fel șirul de vile existente aici. Construită și exploatată de însuși proprietarul, instituția medicală respectivă e alcătuită din nouă căsuțe, ce includ 50 de cabine și o încăpere a băilor, cu 6 căzi pentru nămol și 7 pentru băi de sare, de care se folosesc atît pacienții care locuiesc la vila medicului, cît și cei de la multe vile alăturate..."

În două cărți de topografie a Cuialnikului, am găsit alte date, ce vorbesc de locul unde se afla vila care l-a găzduit pe Eminescu. „Partea sudică a limanului de pînă la vila doctorului Iachimovici va dispărea aproximativ peste 110—120 de ani.." — conchidea pesimist autorul. „Cele mai amenințate de a fi nămolite sînt sectoarele 4 și 5 din partea apuseană, vizavi de vila lui Iachimovici și mai la nord de aceasta..." Fraze zgîrcite, dar prețioase, topografu adăugînd și niște hărți, după care se poate reconstitui locul unde se afla altădată vila. Același autor indică locul cel mai potrivit pentru construcția unei stațiuni balneare: „sectorul de pămînt orășenesc din spatele vilei d-rului Iachimovici, unde e malul cel mai abrupt".

Ne-am luat după hărțile topografice, după anumite imagini fotografice inserate de publicațiile vremii, după descrieri reportericești, și am găsit, pe locul unde se afla altădată vila medicului... vila însăși. Existentă și azi, ea se mai poate vedea pe malul apusean al Cuialnikului. E situat, cum o citează izvoarele de mai sus, lîngă malul cel mai abrupt al dealului Jelahov, ea încheie „șirul de vile" de pe mal — și azi dincolo de fosta vilă a lui Iachimovici alte clădiri nu mai urmează, distanța între ea și sanatoriul orășenesc actual e cam de două verste... Descoperirea ne-a fost confirmată și de mărturiile bătrînului medic de la Cuialnik, Viaceslav Savincov, care a indicat anume această clădire drept vila medicului Felician Iachimovici. Actualmente, ea se numește „sanatoriul Cemașco", în edificiul respectiv fiind situată pînă nu demult cantina acestuia din urmă.

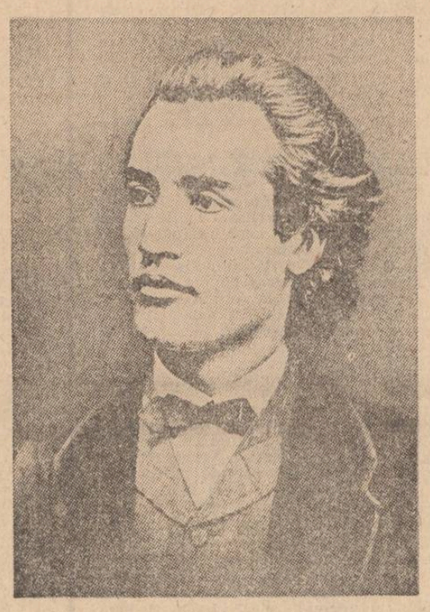

Stabilimentul se află la poalele dealului pleșuv, care urcă în cer, o colină rănită de ploi și vînturi, pînă la lut roșu, parcă ar sîngera: locul unde se găsește imobilul fiind sprijinit pe alocuri de un zid vechi de piatră ca de cetate — să nu se prăbușească sau să lunece pămîntul de sub ea la vale. E o clădire lungă de piatră, cu un singur etaj, cu odăi largi, boltite în interior ca niște cupole. Acoperișul îi e din tablă roșie. Ușile sînt laterale. Scări de piatră urcă din două părți către vilă. Arhitectura e veche, în stilul jumătății a doua a secolului XIX.

În jurul ei — o perdea de plopi și salcîmi ce se scutură „de ploaie și de vînt", prin verdele căreia vila aproape că nu se zărește dinspre lac.

Clădirea așteaptă de la o zi la alta să fie demolată, aici urmînd să fie creat în viitorul apropiat un complex sanatorial de importanță unională. În dreptul stabilimentului lacul închipuie o peninsulă mică — e locul de la care se alarma topograful că ar putea începe înnămolirea masivă a Cuialnikului, datorită căreia lacul ar dispare cam în zilele noastre, temere neîndreptățită, după cum se poate vedea. Între clădire și liman se întinde o bucată de pămînt nu prea mare, lățită către inima lacului. Lacul e mlăștinos — sub verdele ierbii mustește apa. Tot aici, o limbă subțiată de nisip șerpuie în apă, paralel cu malul.

Dealul Jelahov se întinde ca un zid de cetate de-a lungul Cuialnikului. Eminescu, în singurătatea lui, va fi urcat și acest deal situat chiar în spatele vilei, cu salcîmi pipernicîți, cimbrișor și peliniță și întretăiat de ațele cărăruilor, care-l acoperă ca o plasă. De aici, de sus, se vede Cuialnikul, în toată întinderea lui: bărci care plimbă, ca și atunci, doritorii pe lac, satele dimprejur, plajele... De-asupra — cîmpul e neted. Un lan de grîu începe chiar de lîngă drumul ce lunecă pe buza dealului. Peisajul îți aduce în minte rînduri din „Sara pe deal"... Totul pare a veni de foarte departe, dacă nu dintotdeauna... Și firele plăpînde de romaniță, și drumul, și apele care plîng „clar izvorînd din fîntînă... „Un izvor își împinge din străfunduri apa cu putere la suprafață, închipuind între două sălcii o fîntînă din care te apleci ca să bei, sărutînd pe gură izvorul, care șerpuie la vale către vila de jos. De altfel, Cuialnikul la 1885 ducea lipsă de apă potabilă, aceasta aducîndu-se cu carele în butii burduhoase de lemn tocmai de la Odesa, de aceea poate medicul și-a ales locul pentru vilă ceva mai departe de celelalte stabilimente, dar lîngă un IZVOR....

MEDICUL

În seara simbetei de 1 august 1885 doctorul Felician Iachimovici sosi acasă mai tîrziu ca deobicei. Era după adunările „evgheniștilor" Odesei, unde-și înaintase și dumnealui candidatura în „Duma" orășenească. Spera să adune deocamdată voturile necesare pentru a putea trece de bariera preliminariilor.

Cine era acest Iachimovici?

Numele lui complet e Felician (Feliția) Ivanovici Iachimovici (poetul îl numește în scrisorile sale către prieteni Iakimovici), un polonez, care deschisese în 1881 un stabiliment, devenit în scurt timp popular nu numai în Rusia, ci și dincolo de hotarele ei.

Într-un îndreptar medical, la capitolul „medici de profil larg" îl aflăm trecut și pe medicul F.I. Iachimovici, cu adresa stabilimentului de la Liman.

Cînd Eminescu a sosit la Cuialnik, îl găsi pe doctor preocupat de alegerile în forurile orășenești, unde-și propusese candidatura. Acestea avură loc duminică, 2 august și, după totalurile inserate de „Odeski Listok" în numărul de la 5 august 1885, vedem numele lui Iachimovici figurînd în lista celor balotați, cu 41 de voturi adunate, nu prea puține, dar insuficiente totuși ca să treacă și-n turul următor. Va mai figura în lista celor ce candidau alături de un moldovean (Neculce, poreclit Grosul) chiar pe parcursul aceleiași luni: la 6 august, de pildă, cînd ziarele odesite consemnează laconic: F. Iachimovici — 16 voturi, sau la 14 august — 2 voturi (exact cîte obținuse popa Smîntînă, alias Ion Creangă, cînd își propusese candidatura, unica dată în viață, la „mangositele" alegeri din Valea Țicăului de Sus).

JURNALUL INTIM AL LUI IACHIMOVICI

În 1892 la Odesa apare o carte „La Liman" (1881—1892), semnată de medicul F. Iachimovici. Tot la Odesa în 1908 vede lumina tiparului o altă broșură a medicului „Metode de tratament la Liman". În aceste cărți cu caracter de jurnal autorul își împărtășește o experiență pe care o acumulase răstimp de mai mulți ani la Cuialnik, făcînd diverse cercetări și aprecieri științifice, mărturisind totodată că a scris aceste cărți pe baza unor observații personale, însemnări zilnice, pe care le înregistra sistematic în jurnalele sale, începînd cu 1881, anul sosirii sale la Odesa.

Acest lucru ne face să bănuim existența unui jurnal intim al medicului, unde, pe lîngă observațiile științifice e posibil să se fi strecurat și diverse gînduri, impresii: despre pacienții săi, convorbirile avute cu ei ș.a.m.d. or, și acestea prezintă interes științific în cazul dat.

Contemporanii lui Eminescu ne vorbesc de impresia puternică pe care o lasă poetul celor cu care venea în contact, chiar și după 1883.

La vremea sosirii sale la Cuialnik, cu toate că era „supărat sufletește", răminea „monosilabic în răspunsuri", cum mărturisesc contemporanii — fiind totuși o celebritate în țara de unde venise, indiscutabil o personalitate, om de cultură, și apoi era și un străin, un poet, care îl citea pe Heine, în original, dacă Iachimovici a ținut acest jurnal, la care face aluzie și din care a extras și sistematizat observațiile sale științifice pentru broșuri, n-a notat oare măcar cîteva rînduri, dacă nu pagini întregi, referitoare și la poetul nostru?! Am căutat mai multe zile la rînd, fără a-mi fi răsplătite așteptările, acest jurnal presupus în arhivele din Odesa; cred însă că ar mai putea fi găsit pe undeva, poate chiar la Arhiva Academiei medicale din Moscova, unde se află o parte din materialele legate de dezvoltarea medicinei balneare odesite, poate-n altă parte...

UN POET ÎN AUGUST

Cît timp s-a aflat Eminescu la Odesa? Așa cum tratamentul complet la stabilimentul lui Iachimovici era de o lună de zile, bănuim că Eminescu se afla la Odesa de la începutul lunii august. Ar fi sosit după 1 august, numai dacă n-ar fi fost reținut în drum, ceea ce e puțin probabil. O carte poștală datată cu 8 august o primește la Cuialnik la 14, ajungînd la destinatar, deci, în șase zile. Efectuînd un calcul invers, aflăm că i se răspunsese pentru o scrisoare trimisă la cel mult 2 august. Lui Burlă îi scria la 18 august că-s „peste două săptămîni de cînd sînt aici". Numărul de scrisori ce le trimisese pînă la acea dată — opt — ne fac să presupunem că purta o corespondență febrilă. Tot la 18 august consemna într-un răvaș către Novlianu: „Nu mai sînt decît douăsprezece zile pînă la sfîrșitul lunii, și, cu toate acestea nici pînă acum nu am banii necesari pentru plata doftorului". Deci, la sfîrșitul lui august expira termenul staționării sale la stabiliment. Ziarele timpului indică și ele ziua de 1 septembrie drept ultima din sezonul balnear. Deci, cam asta ar fi și ziua cînd se achitase cu medicul. La 2 septembrie era plecat din Cuialnik, căci în această zi scria din Odesa amicilor, de la hotelul „Strasbourg", unde se afla în așteptarea altor bani „din care am să plătesc o zi sau două rămînerea în Odesa, pentru vizarea pașaportului, biletul de drum și neapăratele bacșișuri..."

Din cele spuse, putem trage concluzia că Eminescu s-a aflat la Limanul Cuialnikului cam de la 1 august pînă la 1 septembrie iar la Odesa încă vreo săptămînă, dacă nu i-ar fi parvenit, desigur, ceva mai înainte acea „una sută franci", așa, ori „schimbați în ruble ruși", pe care urma să i-o trimită Novlianu, căci rămăsese „fără nici o lețcaie", și nu avea cu ce se „întoarce".

O ÎNTÎLNIRE CU GOGOL?

Cînd Eminescu a intrat pe porțile Cuialnikului e posibil să fi plouat și l-a întîmpinat ursuz. Căci ziarele anunță: „Ploi abundente și furtuni ce continuă a opta zi la rînd" („Odesski listok", de la 6 august 1885).

După ce se prezentă la stabiliment, bănuim că poetul făcu o mică plimbare de recunoaștere prin sătuc. La 1 august, scrie ziarul „Odesskie novosti", la Liman urma să aibă loc un spectacol de binefacere, veniturile căruia urmînd să fie donate în vederea organizării unui atelier de cizmărie pentru orfani. Va fi prezentat spectacolul „Revizorul" de Gogol, cu participarea actorului Nicolaev, ultimul se vede o celebritate a timpului.

Eminescu, cu toată oboseala drumului lung, dacă ar fi sosit în ziua întîi a lui „secerar" nu s-ar fi dus oare la spectacolul care se juca chiar la Cuialnik, pentru a-l putea urmări în grai nul marelui scriitor rus?! Cu atît mai mult cu cît ceva mai înainte vorbise cu cele mai alese cuvinte pe paginile „Timpului" despre această piesă a celui „mai bun autor rusesc", care și-a „înrădăcinat în minte viața reală a poporului", timpurile sale fiind „copiate de pe natură... oameni aievea precum îi găsești în tîrgurile pierdute în mijlocul stepelor căzăcești..."

Pe aceștia Eminescu trebuie să-i fi găsit sau văzut și aici, la limanul Cuialnikului...

Nicolae Dabija

Sergio Corazzini

S-au împlinit o sută de ani de la nașterea lui Sergio Corazzini, precursor al poeziei „crepusculare". A trăit numai douăzeci de ani (1887—1907), dar scurta lui viață s-a aflat totdeauna sub semnul servirii, cu devoțiune absolută, a poeziei, al cărui prim intens fior îl va transfigura în versuri fluide, de transparența cristalului, încă de la vîrsta de cincisprezece ani. Contrastant cu încărcătura de energie a poeticei caraducciene și cu sensualismul existențial al lui D'Annunzio, aportul liric al lui Sergio Corazzini semnifică o nouă, modernă sensibilitate, exprimată într-un ritm interior, totdeauna profund sincer.

Licitație

Poftiți, Poftiți! Să se aprindă luminile
În sălile palatului meu!
Poftiți domnilor! Începe vînzarea
ideilor mele.
Poftiți! Cine le vrea?
Idei originale
la prețuri potrivite.
Vînd pentru că vreau
să mă ghemuiesc la soare
ca o pisică și să dorm
pînă la consumarea
secolelor! Poftiți! Ocazia
e favorabilă.
Nu plecați, nu plecați;
vînd la prețuri atît de mici!
Veți deveni celebri
cu puțini bani.
Gîndiți-vă: ocazia e favorabilă!
Nu se va repeta.
Oh! să nu vă fie teamă că mă ofensați
cu o ofertă derizorie!
Ce-mi pasă mie de glorie!
Și să nu luați în seamă, pentru Dumnezeu,
nu luați în seamă glasul meu
întristat!

Dialog de marionete

— De ce, mica mea regină,
mă lăsați să mor de frig?
Regele doarme: aș putea, chiar,
să vă cînt o serenadă,
pe care n-ar auzi-o! Lăsați-mă
să mă urc pe balcon!
— Prea grațiosul meu prieten,
balconul este de mucava
și s-ar prăbuși cu noi!
Vreți să mă faceți să mor
fără de cap?
— Oh, mică regină, despletiți-vă
lungile plete de aur!
— Poate nu vedeți
că părul meu este
de cîlți?
— Oh, iertați-mă!
— Vă iert.
— Așa?
— Așa...?
Să nu-mi mai spuneți nici un cuvînt
voi muri.
— Cum? Numai pentru acest
singur motiv?
— Sunteți ironică... Adio!
— Așa vă pare?
— Nu mai aveți nici o părere de rău
pentru ultima noastră întîlnire
din pădurea de carton?
— Nu-mi amintesc, dulcea
mea iubire... Plecați?
Pentru totdeauna? Ah, cît de mult
aș vrea să plîng! Dar ce pot face
dacă mica mea inimă
este de lemn?

Traducere de Alexandru Balaci

REVISTA STRĂINĂ

● **LA ÎNTREBAREA „CE PUBLICĂ ASTĂZI SCRIITORII ANGOLEZI?"** prozatorul angolez Costa Andrade a răspuns: „Scriitorii angolezi publică astăzi ceea ce n-au putut publica înainte, adică lucrări inspirate din lupta de eliberare națională a angolezilor împotriva colonialiștilor portughezi."

Unul dintre autorii la care se referea Costa Andrade este și Luandino Vieira, născut în anul 1935. În ultima vreme el a publicat două volume de povestiri intitulate „Macandumba" și respectiv „Juao Vencia: dragostele sale", ambele concepute pe cînd se afla în lagărul de concentrare de la Tarafal, din Insulele Capului Verde, unde a fost deținut înainte de eliberare.

În „Juao Vencia: dragostele sale" Luandino Vieira, care și-a luat numele de la orașul Luanda, capitala Angolei, retranscrie mărturisirile unui fost tovarăș de celulă, marinar, și este concepută ca un monolog al eroului din titlul povestirii, un angolez metis acuzat de tentativă de crimă. Acesta, provenit dintr-un seminar teologic, obsedat de enigmele vieții și ale morții, maestru neîntrecut al zugrăvirii atmosferei Luandei coloniale. Este un om cu sentimente puternice care, povestind și repovestind, își retrăiește de fiecare dată copilăria, adolescența, tinerețea. Prin fața noastră defilează cele trei iubiri ale sale, toate eșuate din vina proprie. Eroul nu se căinează, el nu face decît să ceară înțelegere, descărcîndu-și inima de reacțiile antagonice, de teamă, de dragostele nerealizate dar cuibărite în ea.

Prin povestirea amară și prin compoziție, prin stilul oral și prin modul în care povestitorul își deapănă păcatele, volumul lui Luandino Vieira amintește în bună măsură de „Marea sălbăticiune" a brazilianului Juao Guimareas Rosa, a cărui creație l-a fermecat pe Vieira. Cu toate acestea, povestirea lui este originală, ea dezvăluie universul africanului într-o țară care a fost supusă de secole asupririi și violențelor de fiecare zi.

● **REGIZORUL ITALIAN FRANCESCO ROSI** a terminat de filmat, în Columbia, adaptarea pentru ecran a celebrului roman al lui Gabriel Garcia Marquez, „Cronica unei morți anunțate". În rolurile principale apar actorii Ornella Muti (Angela) și Rupert Everett (ginerele).

„Am citit de cîteva ori cartea pînă cînd m-am hotărît s-o adaptez pentru ecran, a declarat recent marele regizor într-un interviu acordat revistei pariziene «Premiere». Dar nici după aceea nu mi-am dat seama clar ce urmăresc. Despre ce este vorba în acest roman? Despre o crimă de onoare, dar prin ea însăși aceasta nu este ceva din cale-afară de interesant. În romanul lui Marquez este însă vorba despre mai mult: este vorba despre un context cultural și social, dimensiune care depășește cadrul întîmplării. Am simțit că această carte conține ceva care mă atrage și mă interesează și că pentru aceasta merită să fac filmul. Mi-am zis, de asemenea, că voi realiza filmul în Columbia.

Francesco Rosi în timpul filmărilor

În această țară «crima de onoare» este considerată încă drept un fenomen normal. Crima pe care frații mireșii o comit pentru a-i apăra «onoarea» este ceva care aduce a ritual. Acest caz însă nu aparține trecutului, el este încă actual. Sacrificiul în numele «onoarei» aparține în această țară tradiției culturale.

Am respectat tradiția, dar am pus și ceva de la mine. De exemplu, prietenia dintre anchetator și viitoarea victimă nu este subliniată suficient. Mie mi s-a părut foarte important acest lucru. Pe de altă parte, în «Cronică» am găsit ceva care este foarte apropiat, care convine metodei mele de a povesti prin intermediul filmului: nu numai anchetarea crimei dar și descoperirea continuității dintre trecut și prezent".

● **PROZATORUL ȘI DRAMATURGUL** polonez Wieslaw Myslowski, născut în anul 1932, este un reprezentant de frunte al prozei poloneze cu tematică țărănească. Recent i-a apărut cea de a patra ediție a romanului „Piatră pe piatră", tirajul celor patru ediții ridicîndu-se la 180 000 exemplare.

„Adesea confundăm cultura populară țărănească cu situația de la țară, spunea el. Cu aspectele ei anacronice. Această cultură populară tradițională și adevărată este în realitate moartă — pentru că și țăranul polonez a căzut sub influența culturii de masă, a televiziunii și a civilizației. Și tocmai din această perspectivă se poate vedea ce a fost cultura populară și ce este ea astăzi. Culturile încep să trăiască cu adevărat atunci cînd mor. Prin acest paradox vreau să spun că ne dăm seama de întreaga ei profunzime și dimensiune și că uneori din această cauză încercăm să o reanimăm, să o continuăm. Dar aceste încercări nu sînt decît niște copii ale modelelor culturale, deci nicidecum cultură populară ci, în cazul cel mai bun, o folosire a stilului popular.

Cultura populară nu este un anacronism, dacă ne referim la experiența umană, la limbă, la fantezie și la filozofia ei. Din aceste unghiuri putem să ne dăm seama de adevărata ei măreție. Să luăm limba, de pildă: țăranii au fost singura pătură socială din Polonia care timp de peste o mie de ani a vorbit limba polonă. Păturile educate ale societății au folosit multă vreme limbile oficiale, latina, iar mai tîrziu celelalte limbi la modă — franceza, germana, rusa, timp în care țăranii au continuat să vorbească tot limba polonă. Cea mai bogată limbă poloneză este poloneza țărănimii. Nu am în vedere fondul lexical, ci raportul omului față de limbă. Țăranul aflat față în față cu un nou fapt, cu un nou eveniment, nu a avut posibilitatea să caute prin dicționare. El a trebuit ca faptul sau evenimentul respectiv să-l denumească singur. De aceea el avea față de limbă un raport poetic..."

● **DUPĂ CE A REALIZAT FILMUL SERIAL** pentru T.V. „Caracatița", regizorul italian Damiano Damiani lucrează acum la un nou serial, care va dura cîteva ore. Filmul poartă titlul „Trenul" și va fi coproducție a studiourilor din Italia, Franța, R.F. Germania și Austria. Noua peliculă urmărește drumul lui Vladimir Ilici Lenin de la Zürich — trecînd peste Germania, Suedia și Finlanda — pînă la Petrograd, în ajunul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Rolul lui Lenin va fi interpretat de actorul englez Ben Kinsley, același care a dat viață pe marele ecran și lui Gandhi, în filmul care poartă numele marelui om politic și filozof indian. Pentru rolul Nadejdei Konstantinovna Krupskaia, soția lui Lenin, regizorul s-a oprit asupra cunoscutei actrițe Leslie Caron.

SPORT

Divizia blindată

Săptămîna trecută am lipsit nemotivat de la locul meu de simbăta. De aceea, azi, pe cînd se descumpănește luceafărul dimineții și ziua inviază din noapte (băusem trei pahare de somn albastru), m-am sculat și m-am așezat la masa de lucru. Bucuros, dar nedînd peste marginea paharului, ca pelinul, în septembrie, cînd se pornește vîntul și-i scuturâ semințele în mohorul de la malul Dunării, fiindcă patru din cele cinci echipe românești înscrise în cupele europene au obținut victorii în fața adversarelor de întrecere. Să le luăm pe rînd, de data asta cu ochiul deschis înăuntru, spre a nu greși decît atît cît e omenește admisibil.

— Sportul studențesc a întîlnit o formație poloneză, situată, valoric, undeva între Rapidul-ețul care se bate peste față cu palmele pline de țînțari și o echipă palpitînd de dorul de-a se întoarce în azurul copilăriei, care-i locul fericirii neprihănite. Studenții bucureșteni au cîștigat cu 1—0, dar, vai, au lăsat impresia unui pom țipînd de prea multă singurătate (doar deține locul ultim în clasament) și pîndit din toate părțile de securea toamnei. Mă văd dator să zic, avînd în vedere nivelul scăzut de joc al formației din Regie, că ea n-are vocația întîlnirilor internaționale. Pînă anul ăsta, Sportul studențesc mai trăia cîte-o zi pe vîrful valului, de anul ăsta parcă s-a jurat să trăiască numai sub apă.

— Victoria Bucureștii a învins în Cipru o echipă cu pretenții portocalii de-a ieși în Europa. Mărturisesc cinstit că n-am simpatizat-o de-a lungul vremii (și-am avut și motive, ca de altfel toată lumea), însă, acum, începe să-mi fie dragă.

Îmi doresc din inimă să trăiesc clipa unică, plină de-o prospețime nevătămată decît de boarea prieteniei, cînd va sui în semifinalele cupei U.E.F.A.

— Dinamo a pierdut la limită în fața celei mai puternice echipe belgiene a momentului. Un mic strop de întuneric pe inelul de platină al băieților din Ștefan cel Mare. N-am nici o îndoială că Dinamo, la București, va desfigura cu lovituri magistrale toate iluziile belgienilor.

— Universitatea Craiova, mîndria mea de altădată, jefuită prin timp de marile-i talente, se ridică din nou spre culmi. Nu interesează că nu va intra (sau poate va intra?) în turul II al Cupei U.E.F.A.; important rămîne faptul că tinerii ei jucători au găsit puterea ca de la 0—2 să întoarcă floarea-soarelui cu fața spre lumina casei noastre.

— Steaua, marea echipă românească din Ghencea, a surclasat pe campioana Ungariei, M.T.K. Budapesta, prestînd un joc de superclasă. Ungurii au sclipit rar, ca ploile pentru ciuperci (și ce valoare etalau odinioară), fiindcă jocul militarilor noștri care-mi trezește-n suflet vraja unei nopți de vară pe gîrlă, le-a dat peste cap toate ambițiile. Hagi, Lăcătuș, Bölöni și ceilalți colegi ai lor, instalîndu-se ca stăpîni ai terenului din primul și pînă-n ultimul minut de joc, au demonstrat că sînt divizia blindată a fotbalului românesc.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
39
(1 324)
sîmbătă
26 septembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LUCRĂRILE TOAMNEI

Anotimp al rodului, aer smălțuit de culori, toamna intră în drepturile sale așezînd în calendarul vieții de fiecare zi ritualurile atît de cunoscute. O febră a muncii, o încordare frumoasă, ritmurile încheierii unui ciclu, măsura parcă mai exactă ca oricînd a eforturilor unui an întreg. Pe cîmpiile patriei se lucrează zi și noapte, e ceasul recoltei. Industria pregătește acum încheierea a încă unui an hotărîtor pentru devenirea României. Pretutindeni, în institutele de cercetare, pe șantierele de construcții timpul se încarcă de sensul termenelor precise, al bătăliei pentru calitate, pentru eficiență.

Această perioadă se deschide prin toate obiectivele și realizările ,sale, prin argumentele concrete ale faptei aduse de la fiecare loc de muncă, spre forumul comunist — Conferința Națională a partidului — care va trasa pe orizontul viitorului imediat noile repere ale construcției. Desfășurată în urmă cu cîteva zile, vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Galați reliefează prin cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului la marea adunare populară din municipiul Galați, prin aprecierile făcute la fiecare dintre obiectivele vizitate, împlinirile oamenilor din acest colț de țară, statuînd, de asemenea, liniile de perspectivă pe care trebuie să se concentreze efortul creator al tuturor celor care trăiesc și muncesc aici. Îndemnul la asumarea competentă și responsabilă a sarcinilor deloc ușoare puse în fața prestigioasei cetăți industriale gălățene, la afirmarea în toate domeniile de activitate a spiritului revoluționar, a pasiunii pentru nou reprezintă, în egală măsură, un apel adresat țării întregi în aceste luni care evaluează în aurul faptelor munca noastră, proiectele noastre.

Iată de ce lucrările toamnei prezente se înscriu într-un contur aparte pe tot marele front al construcției, al muncii pentru țară. Sub semnul unui echilibru al angajării în toate zonele țării, între toate domeniile. Totul este important, totul este egal important, industria și agricultura, investițiile, știința, cultura, învățămîntul. Pentru că viitorul pe care îl gîndim și îl construim, pentru că obiectivele îndrăznețe dar deplin realiste, stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, nu admit, nu pot admite abdicări, inerții ori lucruri făcute de mîntuială, în nici un sector de activitate.

Și din această perspectivă prezentul impune, conștiința noastră de fii ai acestei țări ne impune un ritm unic, integrator, în muncă, în creație. Este gîndul cu care, este sentimentul cu care poporul român întîmpină marele forum al partidului ce se va desfășura la sfîrșitul acestui an.

Luceafărul

Bogdan Stihi : „Flori"

La ritmul vieții

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Era destul de tîrziu, ultimul punct al ultimei zile din recent încheiata fază finală a Festivalului Național „Cîntarea României". „Noi, aici, păzitori ai focului sacru" — spune unul dintre poeți. Apoi Nicolae Irimia, reprezentantul siderurgiștilor, acei neîntrecuți făurari ai focului nestins, vine pe scenă cu ultimul său volum : „Albastru de ochii tăi". Se-aude convingător versul lui Constantin Brîndușoiu, lucrător la Întreprinderea cinematografică județeană : „Patria e locul în care ne naștem și nu murim niciodată". Octavian Doclin declamă : „Neauzit, poetul de-apare printre noi", vorbind într-o tonalitate lirică și patetică despre rostul și rostirea poetică. Ascultîndu-l pe Gheorghe Zincescu, atît de liric și sentimental, n-ai crede că ai în față un cercetător în domeniul turbinelor hidraulice și un inventator. Deși are alură și dicție de actor, Emilian Rosculescu este doar un tînăr poet care lucrează la Întreprinderea de construcții de mașini din Reșița. Atmosferă în care se încrucișează idei și înțepături amicale. Ziaristul Gheorghe Jurma, conducătorul cenaclului „Semenicul", căci despre el e vorba, ne îndeamnă la descoperirea curajoasă a ființei orașului. Totul are firesc, ritm, spontaneitate. Pare o felie de viață urcată pe scena mareiui festival, un izbuc de idei, prin care poeții „orașului cu poeți", cum numește Reșița criticul Artur Silvestri în „Luceafărul", caută să dea o imagine adevărată, polemică și complexă, orașului în care ei se caută pe ei înșiși. Iar la un moment dat, președintele juriului, îi felicită pe tinerii creatori pentru modalitatea inedită și inteligentă de a face un spectacol de muzică și poezie patriotică, militantă, la Reșița. Apoi Cristian Buică interpretează tulburător : „La noi curge-oțel de pe frunte". Nu despre titlul de laureat și nu despre un spectacol vor să depună mărturie aceste rînduri. Ele vor să atragă atenția asupra unui fenomen, care dezvăluie laturi nebănuite ale vieții unui oraș industrial prin excelență, vor să sublinieze încă o dată, pregnant, faptul că tinerii creatori își asumă și caută mereu ființa cea vie și adevărată a orașului lor. Pentru că despre Reșița s-au lansat și formulat, de-a lungul anilor, numeroase metafore și sintagme, unele adevărate, penetrante, altele convenționale și unilaterale. Cunosc un minuitor al condeiului care, ani de zile, n-a scris un rînd fără să adauge expresia : „cea mai veche vatră de metal a țării". Lucru adevărat, de altfel, dacă ne gîndim că, în toamna de neuitat a anului 1971, în prezența secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Reșița și-a sărbătorit 200 de ani de foc nestins. Dar, tot prin acea vizită, s-au pus bazele unui viitor mult mai complex, dinamic și înălțător, față de care fraza amintită mai sus rămîne doar o expresie oarecare, convențională, prea uscată și prea uzitată. Ne-am obișnuit, de asemenea, cu mult prea cunoscuta sintagmă

Nicolae Sârbu

Continuare în pag. a 7-a

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Portret spiritual

I-am cunoscut, la manifestările tradiționale, „Cîntecele Obcinelor", ediția a XI-a, organizate în satul-emblemă Fundul Moldovei, pe Nicolae Cojocaru, descins din Pîrteștii de Sus, în Cîmpulungul Moldovenesc.

O distincție a gesturilor și mișcării, hrănită de o străveche și nedezmințită noblețe țărănească, un grai așezat, dar înzestrat cu inflexiuni dintre cele mai profunde, rezonînd din lumea bolților nepereche ale mănăstirilor din Nordul Moldovei și din Bucovina, o cercetare atentă a peisajului etnografic și folcloric bucovinean, ne-au impus, într-o schiță durabilă și expresivă, figura lui Nicolae Cojocaru.

Născut în 1952, „nostalgia originilor" l-a sedus să consacre, încă din 1980, o monografie folclorică satului său natal, **Pîrteștii de Sus — o așezare din Bucovina**, în linia atîtor monografii și studii, remarcabile, datorate unor apostoli luminați și împătimiți întru cultură, în universul unic, inconfundabil, al satelor românești.

Nicolae Cojocaru se înscrie în galeria unor bărbați de seamă, precum Procopie Jitaru (satul **Berchișești**), Vasile Cărdei, împreună cu George Muntean **(Bilca)**, Teodor Balan și Grațian Jucan **(Cîmpulungul Moldovenesc)**, Petru Rezuș **(Rădăuți)**, Dimitrie Dan **(Straja, Putna, Episcopia Rădăuților)**, Artur Gorovei **(Fălticenii)**, Zaharia Voronca **(Mihalcea)**, M. Niculăiasa **(Rădășeni)** etc., care au consacrat pagini de aleasă gîndire SATULUI românesc, izvor nesecat și pururea reîntineritor de spiritualitate.

Martor al unei afirmări în planuri variate a personalității cercetătorului, volumul al V-lea din Colecția „Folclor din Moldova" : **Cîntece, obiceiuri și tradiții populare românești** („Minerva", 1984), înscrie pe Nicolae Cojocaru în linia distinșilor folcloriști care s-au afirmat prin culegerile de folclor bucovinean (începînd cu I. G. Sbiera și pînă la contemporanii George Muntean, N. Jula și V. Mănăstireanu, Petru Rezuș, etc.).

Dacă ar fi să ne oprim numai asupra ciclului „nunții" și al „teatrului popular" din culegerea lui Nicolae Cojocaru am putea deja aprecia, cu argumente convingătoare, contribuția acesteia la mai buna cunoaștere a vetrei folclorice, de excepție, din Nordul Moldovei și din Bucovina.

Și, pentru a întregi, organic, aria preocupărilor, Nicolae Cojocaru ne-a dat o solidă și bogată monografie despre **Casa veche de lemn din Bucovina** („Meridiane", 1983), dar și cu descinderi în peisajul **contemporan** al caselor bucovinene, acestea sfidînd Timpul, prin apartenența aspectelor tradiționale și moderne, deopotrivă, la **aceeași** lume de basm, înscrisă semnificativ, de-a lungul secolelor, în „spațiul mioritic".

Acest tezaur de cultură populară, în întreita-i manifestare : „satul", „casa", „graiul și sufletul", căreia Nicolae Cojocaru i-a închinat ani și ani de asidue cercetări, se constituie, mai presus de orice, într-un nou argument, de prestigiu, al creativității oamenilor din zona de nord a Moldovei și din Bucovina, care s-a răsfrînt, în momentele cele mai hărăzite și mai rodnice, atingînd, în iscări supreme, înălțimile geniului : Eminescu, Enescu, Iorga, Labiș etc., asupra întregii arii de limbă și de spiritualitate românească.

Iar spusele Cronicarului se confirmă cu asupră de măsură : nasc **mereu** în Moldova, oameni !

Nicolae Cojocaru le confirmă, și el, prin cărțile publicate, și, nu ne îndoim, va ostoni, și de acum încolo, cu rîvnă **mereu** sporită, în ogorul preocupărilor sale, de ales om de cultură.

Valeriu Rusu

Dialogul artelor

Fiecare cu destinul sau cu urcușul lui. Despre Traian Dinu știm că și-a luat dalta luminii dintr-un Picior de Munte (sat dimbovițean) și-a început un alt urcuș, înspre nedeea artei. Cînd cauți și cînd ești înzestrat cu talent, cărăruia ce duce înspre pisc ți se deschide sufletului ca o orhidee. Lumea, pe care ți-o faci, ea însăși te face, într-o continuă zămislire.

Cînd ai în fața ta zece tone de granit și cînd vrei să le dai și-o formă, un contur, înseamnă că ai nu numai un neastîmpăr, dar și daimonul care te devoră încetul cu încetul. Cînd ești mînat de-o idee, cînd începi marele dialog cu viața, cu semenii ce se opresc să-ți vadă statuile-ți atît de vii, și pe tine rupt de oboseală, înseamnă că știi să îngenunchi în fața răsăritului, dar și a amurgului de soare.

Marele merit al lui Traian Dinu e că arta lui s-a elaborat în mod conștient prin dialog cu alte arte. A înțeles transferul în arta vizuală a ideii, ceea ce-i esențial. Fixarea statuilor, dispunerea lor în fața Fabricii de frigidere din Găești, (unde sculptorul este și angajat) indică și capătă o funcție poetică pe care vizitatorul grăbit ca totdeauna n-o poate desluși imediat. Planul expresiei este redat nu numai prin formă (asta se constată ușor), ci mai ales prin substanță.

Înregistrarea temporalității : aici a ființat și ființează un sculptor, pe nume Traian Dinu, aici de pe funcția sa de director al Fabricii l-a ajutat inginerul Traian Năvolan, (un alt Traian !), iată și-un caz de excepție, un caz de frumusețe, întrucît, orice s-ar zice, cîte uzine din țară au pe zidurile exterioare picturi frescă și ca un corolar, statui într-un mic parc, cel din fața fabricii, ș-atunci veți înțelege că îmbinarea utilului cu frumosul e ca o febră ce nu poate fi înregistrată de nici un termometru. Desigur Traian Dinu a trebuit să se și întrețină ; de-aceea-i electrician la Fabrica de frigidere Găești. Principalul e că de pe acest „piedestal" și-a început materializarea visului de-a deveni sculptor, de-a cîștiga chiar concursuri și a deveni ceea ce este.

Pînă acum Traian Dinu s-a depășit pe sine. Tînăr, 38 de ani, din care soarta i-a „furat" vreo opt, (accident, traumatism cranio-cerebral, tratament îndelungat, exasperant), la însănătoșire și-a regăsit puterea de-a relua totul de la capăt, încrîncenîndu-se și crezînd și mai mult în steaua lui ce-i martirizează viața. Autodăruirea sa este la rîndu-i exemplară.

Sprijinit sub toate aspectele de conducerea Fabricii, sculptorului îi revine sarcina primordială să-și depășească propria-i condiție de recunoaștere și autorecunoaștere. Să fie și mai mult decît este.

I-am văzut lucrările din fața Fabricii care, împreună, alcătuiesc singurul complex statuar făcut de un artist amator, și cred cu toată convingerea că mă aflu în fața unui talent descătușat, înaripat. Șlefuind granitul și calcarul, Traian Dinu, recent laureat al ultimei ediții a Festivalului național „Cîntarea României", își cizelează totodată și propriul său renume, creînd mereu alte și alte opere care să ridice flacăra vie a valorii artistice pe cea mai înaltă culme a artei.

Anatolie Paniș

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

O întemeiere

Din pămînturile de dor ale Argeșului, atunci cînd mi-a fost dat, am ridicat și eu privirile peste lume, adică peste lunca în care doar noi, ai lui Baros, aveam casă.

Am deschis ochii și am văzut-o mai întîi pe mama, care-mi spunea că sînt cuminte ca un ceas ; un bărbat tînăr, tatăl meu, Ilie al lui Gheorghe al lui Mărin Baros — așa cum stărue într-una din cele mai vechi amintiri ale mele (să tot fie douăzeci și cinci de ani de atunci) — mă sălta pe umeri să văd mai bine o eclipsă de soare. Pentru cîteva clipe, în plină zi, noaptea se repezise peste sat, ca o pală turbată de vînt. Mi-am dat seama, și acest lucru era dincolo de orice îndoială, că noaptea țîșnise de sub malul girlii și, trecînd pe deasupra noastră, sta ascunsă după deal... Așa încît, împreună cu tata am cercetat temeinic girla și, încetul cu încetul, m-am luminat.

Satul nostru se numea Urlueni și vatra lui era cuprinsă între dealul Burzii, brazda lui Novac, dealul Zuvelcaților și drumul lui Troian : prin acest patrulater curgea, cînd curgea, apa limpede a Cotmenei, adunînd casele pe lîngă ea, sub îmbrățișarea zăvoiului. „Și-i ținuse bine Cotmeana, pe-aproape, nu plecau oamenii de pe valea ei decît arareori, cum se întîmplase cu Zuvelcata, și, mai tîrziu, după războiul de la șapte'șase, cu Minoiu, Cîrstoci, Mucea, care primiseră pămînt prin alte părți. Minoiu al bătrîn nici n-a vrut să audă de plecat, l-a lăsat pe fi-su să se ducă la Burdea cu nevastă-sa, Lina, unde erau date cîte zece pogoane, (patru — pe coastă, o jumătate loc de casă, altă jumătate izlaz și cinci pogoane la cîmp) ; s-au adunat acolo șaptezeci-optzeci de case de-au întemeiat un sat nou, în mijlocul cîmpiei. [...] Cîrstoci și alții mai norocoși, au luat atunci pămînt pe moșia lui Dobre Dobrișoaia, la Martalogi, mai vin pe la rude, cînd și cînd. Unul dintre ei, Mucea, mai îndrăznet, muncise la niște sonde pe unde și pierise după vreo zece ani, far altul, din neamul Zuvelcatei, lucrase cu ciocanul cel mare de nituit piroane tocmai la podul de la Cernavodă, de unde se întorsese cu ceva bani și c-o poreclă : Baros." **(Pămîntul ne rabdă pe toți**, vol. I, Editura Cartea Românească, 1986).

De la girlă, străbătînd lunca, am urcat dealul Zuvelcaților cu acest nume și l-am găsit, după cum îmi spusese și tata, săpat în piatră, la căpătîiul celor de se odihneau acolo. Iară acel nume care fusese dinaintea lui scobora

Aurel Maria Baros

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 3-A

● Literatura, tineretul, școala ● „Lumea lui Delavrancea, Vlahuță, Caragiale și Grigorescu" ● Riri Delavrancea povestește...

MIHU DRAGOMIR ● INEDIT

Pace provincială

Duminicală pace de septembrie...

Numai statura ta de vas primitiv
suna în catedrale, sfîntirea trupului de azimă,
și de mîinile tale se rezima
în cupole înalte, timpul în netimp.

Duminicală pace provincială...

Filfiirea aripilor răcoroase
mai aproape îți răcorea ochii căprui,
cînd sinii au gust de pelin amărui
și mîinile reci, — două cuiburi, calde,
prietenoase.

Duminicală pace pe bulevarde...

Orașul pentru slava trupului tău, luminile-și ardea.
batistele albe pătate roșu răsfringea zimbetul.
Sub arborii mari te pierdeai fluturare,
și-otrava rozei negre aproape te urma.

Idei originale în logică

Făcînd abstracție de primele preocupări de logică din cultura românească (legate de numele lui Dimitrie Cantemir și de contribuțiile Școlii ardelene), putem considera că începutul cercetărilor sistematice din domeniul logicii românești l-a constituit apariția **Logicii** lui Titu Maiorescu din 1876. Ea este reflexul acelei necesități, care s-a făcut vădită și la alte națiuni, de a căuta un temei rațional, o sumă de principii pe baza cărora să poată fi construit un eșafodaj trainic pentru înălțarea unei viitoare culturi. **Logica** lui Titu Maiorescu, ca și prelegerile sale, ținute la Iași și București (între 1862 și 1909) au fost decisive pentru orientarea raționalistă a filosofiei românești. Discipolii săi, P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru și Ioan Petrovici au continuat această linie, făcînd legătura cu cercetările propriu-zise ale Școlii românești de logică de după al doilea război mondial.

Un loc aparte în istoria acestui proces, devenit cu timpul caracteristic al spiritualității românești — tendința către raționalitate — l-a ocupat Ioan Petrovici. Pînă la el, interesul pentru logică nu depășea cadrul general al prelegerilor universitare, materializate în manuale și cursuri. Firește că elaborarea acestora necesită eforturi considerabile, uneori de o viață (cazul lui Maiorescu), o cunoaștere temeinică a rezultatelor obținute deja în țările occidentale (Franța și Germania, în special), în care s-au și instruit primii noștri filosofi, dar nu depășeau acest nivel. Este vorba de ceea ce se numește astăzi etapa de sincronizare cu cultura occidentală, de acumulare a cunoștințelor și de familiarizare cu acestea.

Ioan Petrovici este autorul primelor cercetări ample și originale din istoria logicii românești. Interesul acestuia nu se mai reduce la considerațiuni generale referitoare la logica tradițională în ansamblu. El cercetează probleme speciale ale logicii, cărora le dedică studii, iar în cazul noțiunilor, o întreagă lucrare **(Teoria noțiunilor. Studiu de logică**, București, 1910). Trebuie observat că această manieră de studiu detaliat, monografic al unei probleme speciale de logică nu era ceva obișnuit nici pentru logica occidentală.

În culegerea de studii **Probleme de logică**, București, 1911, autorul își expune cîteva idei originale care merită să fie reamintite pentru faptul cert că, ulterior, în special după al doilea război mondial, au fost dezbătute frecvent în logica occidentală. Este vorba, în primul rînd, de interesul lui Petrovici pentru ceea ce se numește astăzi „teoria modalității" sau „logica modală", tratată extensiv abia în ultimele decenii. În studiul său **Asupra judecăților problematice**, el observă că raporturile cantitative dintre propozițiile problematice nu respectă regulile clasice ale „pătratului logic". Judecata particulară problematică implică universala pro-

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Romanul adolescenței

Vocația lui Ion Hurjui pentru poezie și roman (**Noaptea Pandorei, Ornicul trecerii, Poemia, April** — versuri, **Iubirea din strada a șaptea** — roman) nu e în dezacord și nici nu-și trădează spiritul într-o falsă alianță, ci răspunde unei sensibilități deschisă realității sentimentelor și orizontului moral și social. Poezia vorbește prin semne, prin originalitatea metaforelor, coerenta discursului, romanul prin vocea personajelor, prin noutatea interogațiilor, ideilor. Poemul și romanul sînt „coduri" ale unei imaginații îndrăgostite de o retorică a privirii. Tot ce oglinzile vieții răsfring, Ion Hurjui reia imaginile, le transcrie cu grație și cu conștiința că poemul nu-i va refuza afectiunea, intuițiile, o gîngășie bine ascunsă. Textele definesc o privire care păstrează esențele, simbolurile, mutațiile care se produc în spațiile rostirii. Cuvintele trec mai întîi vama semnificațiilor, sînt apoi recucerite de o „vedere" melancolică, blîndă care nu și-a pierdut întru totul inocența. Puritatea formelor, transparența rostirii creează un convingător reflex de simțire estetizată. Poezia se naște din această geometrie a regăsirii dimineții originare a cuvintelor, sintagmelor. Poemul **Casa** ne introduce în lumea lui Ion Hurjui. Simbolul ei este privirea, oglinda : „sînt ca un urias care se privește / într-o oglindă mică / imi văd un ochi / apoi pe celălalt oleoapele gura / mai ales gura astfel privindu-mă imi // spun că nu mă va recunoaște nimeni / văzîndu-mă fărîmițat în oglinda / cît o lacrimă ochiul pe care l-a / sărutat mai întîi mama apoi tata // gura sărutată mai întîi de iubită / imaginea aceasta oglinda o trimite / în lume

Zaharia Sângeorzan

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ION ŢUGUI: «Din tot sufletul pentru fericire»

Ion Ţugui, cunoscut pînă acum în ipostaza de poet şi romancier, este interesant şi ca nuvelist. **Din tot sufletul pentru fericire** ne înfăţişează mai multe nuvele care, unitare prin tematică, ton şi stil, configurează un univers cu pecete proprie. Străină de atmosfera celorlalte povestiri este **S-au regăsit spre seară**, unde prozatorul aminâ pentru finalul prozei dezlegarea misterului care plana asupra relaţiei dintre cei doi bătrîni numiţi Calistru : unul este Calistru Vodă, omul, celălalt este Calistru-calul, prietenul omului. Povestirea se desfăşoară straniu prin voinţa autorului de a nu ne dezvălui identitatea celor doi prieteni. Dar o notă comună există totuşi între această povestire de atmosferă calculată şi celelalte. (Ion Ţugui este un livresc şi toate prozele din **Din tot sufletul pentru fericire** suportă în diverse feluri presiunea livrescului. Autorul este un bun cunoscător de realităţi, dar ele sînt privite tot timpul printr-o grilă a lecturii. Deşi aparent fără nici o legătură cu **Ţara de dincolo de negură**, povestirea **S-au regăsit spre seară** trimite vrînd nevrînd spre **Cum a murit moş Calistru pe Deleleu.** Însă nu sadovenismul este trăsătura principală a prozelor scurte şi mai puţin scurte scrise de Ion Ţugui. Lumea lui este o lume comună, de obicei mediocră, fără aspiraţii mari, cenzurată sau strivită de modele pe care nu le înţelege. Ion Ţugui tinde să surprindă ridicolul unei lumi care imită moduri de existenţă şi de vorbire însuşite şi înţelese incomplet. Este o lume de tranziţie într-o societate de tranziţie şi un vag aer caragialesc circulă printre personajele cărţii. Ion Ţugui nu este însă un spirit satiric decis. El este înclinat să privească atît din exterior personajele sale, să le supună rîsului, cît şi din interior, cu compasiune. Unghiul satiric există, dar autenticitatea substanţei din care-şi clădeşte povestirile îndulceşte acest unghi de atac. Rezultatul este uneori tragicomedia sau comedia sfîrşind în duioşie. **Din tot sufletul pentru fericire** ne înfăţişează pe Silvia Cavalerescu care la cincizeci de ani îşi părăseşte, datorită neînţelegerilor, fata căsătorită şi se instalează singură într-un apartament proprietate personală. Silvia lucrează la comisia de împăciuire, toţi cei care o cunosc sînt de acord că este o persoană distinsă, şi la fel vor zice şi vecinii din noul bloc. Peste puţin timp o va descoperi şi Silviu Calomfirescu, situat în blocul vecin, descoperirii urmîndu-i o apropiere plină de timiditâţi adolescentine urmată de scena finală cînd Silviu Dragomirescu repară cu ajutorul Silviei Cavalerescu robinetul apartamentului propriu pentru a trece şi la reparaţii similare în apartamentul Silviei Cavalerescu. Aveau multe de făcut împreună. În această nuvelă satira este mai mult o sugestie şi apelul la ea pare a fi mai mult rezultatul temerii autorului de a fi considerat sentimental sau insuficient de distanţat de o asemenea lume aptă de a cădea cu uşurinţă în caricatura marilor sentimente şi gesturi.

Grila livrescă, tendinţa satirică aplicate unei istorii de dragoste autentice caracterizează **Poveste de dragoste.** El se numeşte Antoniu, ea Cleopatra. Ei se iubesc, dar părinţii parveniţi, rurali recenţi, vor să-i căsătorească după persoane cu situaţie. Dacă n-ar fi desenele caricaturale ale părinţilor celor doi tineri, dacă Ion Ţugui n-ar alege cu deliberare situaţii comice, dacă cei doi iubiţi nu s-ar numi Antoniu şi Cleopatra, **Poveste de dragoste** ar fi numai ceea ce spune titlul, adică o frumoasă poveste de dragoste. Ion Ţugui se teme însă de lirismul în stare pură, de sublimităţi şi le corectează prin situaţii comice tensionînd într-un fel neprevăzut şi avantajos deconcertanta istorie erotică. Că fondul grav este cel care prevalează se vede atunci cînd cei doi iubiţi, fugiţi amîndoi din cercul presiunilor materne şi paterne, se ascund într-un cuibar de şerpi, unde Cleopatra va muri, ca şi omonima ei, ucisă de veninul şerpesc. Oscilaţia între registrul comic şi cel grav este vizibilă şi deliberată. Ion Ţugui nu este hotărît să pună lumea de care se apropie sub semnul exclusiv al comicului, dar nici nu este convins că are profunzimea şi vibraţia dramei reale.

Duminica inocentului cuprinde relatarea sărbătorii duminicale a unui colectiv de amici, lucrători în timpul săptămînii la o fabrică unde lipesc etichete. Povestirea se desfăşoară la persoana întîi. Cel ce povesteşte este gazda. El ne înfăţişează emoţiile de dinaintea vizitei, recapitulează episoade ale petrecerilor amicale anterioare, sărbătoarea propriu-zisă, sfîrşitul ei. Povestitorul, gazda, este un „inocent" : el primeşte cu suflet egal, senin, gesturi dintre cele mai stridente sau agresive, aruncînd peste toate un văl al duioşiei. Aceşti vizitatori, care-i distrug obiectele casnice, care-i mutilează mobilele, care glumesc trivial pe seama gazdelor, nu fac parte dintr-o lume comică. Ei sînt înrudiţi cu oamenii lui I.L. Caragiale din **1 aprilie**, capabili distrîndu-se să şi ucidă. Peste toate planează însă privirea şi sufletul inocentului, care nu vrea să le traducă în gama sinistrului. Inocenţa lui salvează totul. **Duminica inocentului,** o proză de recitit, ne dă cheia prozei lui Ion Ţugui. Ceea ce-l atrage aici este omenescul necaricat. În lunga nuvelă **Zgomotul la treizeci de ani,** atît observaţia socială şi psihologică, cît şi invenţia contribuie la o construcţie plină de suspans. Temporal, **Zgomotul de la treizeci de ani** este o poveste cu dus şi întors, cu planuri temporale întretăiate, dar ceea ce vrem să reţinem aici este figura contorsionată a unui profesor, care-şi urmăreşte iubita cu ajutorul unui „detectiv particular" de ocazie punînd-o să-şi facă autobiografia erotică în scris, contra propriei autobiografii erotice, tot în scris, ceea ce tînăra şi frumoasa Luiza, care a dat de mai multe ori la teatru şi a împlinit treizeci de ani, face, fiind îndrăgostită. Urmează confruntarea cu carnetul „detectivului particular" Mogildeaţă, după cum şi încercarea tatălui Luizei, aprozarist vechi, de a cumpăra cu bani peşin carnetul documentatului detectiv, care însă ţine să rămînă un profesionist cinstit şi nu acceptă. Urmează întrevederea între familia Luizei şi a învitaţilor ei cu tînărul Luigi, profesorul, terminată cu un fiasco. Rezultă o ambiguitate caracteristică celor mai bune pagini ale cărţii **Din tot sufletul pentru fericire.** Neorealista nuvelă **Zgomotul la treizeci de ani** (nu e de ignorat influenţa cinematografului) se sfîrşeşte însă partizan. Ion Ţugui nu ţine să fie întotdeauna neutru faţă de personajele sale. Invitaţii de la Luiza sînt grosieri, materialişti în sensul trivial al cuvîntului, iar Ion Ţugui îngroaşă această trăsătură ieşind din condiţia obiectivă a „studiului". Ceea ce îndreaptă lucrurile este că nici pe profesorul compus din citate, neologisme şi prefabricate de conduită nu-l iartă. Atît Luiza, cît şi Luigi sînt personaje alterate de reţete falsificatorii. Luiza este bovarică, Luigi este intrat în pielea unui personaj geometric şi dezumanizat. **Zgomotul la treizeci de ani** este atît o satiră a conduitelor şi a mentalităţilor parazitare din societatea contemporană, cît şi un sondaj în straturile mai speciale ale psihologiilor necultivate. Important rămîne dozajul şi din acest punct de vedere, anume efecte ni se par în nuvela **Zgomotul la treizeci de ani** involuntare, ceea ce poate proba un control inegal din partea prozatorului a regiei de ansamblu. Excelentă, fără nici un „aparte" într-un registru realist şi gingaş ca sugestie, ni se prezintă mărturisirea fetei din schiţa **O iarnă atît de albă,** care ni-l semnalează pe Ion Ţugui în postura prozatorului scăpat de orice ispită satirică, capabil să contemple un sentiment pur fără să-şi cenzureze sensibilitatea, adică ceea ce este în mod profund un „inocent". **Din tot sufletul pentru fericire** probează că lui Ion Ţugui îi prieşte scurtimea.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

UN TEZAUR AL CULTURII NAŢIONALE

Demersul de catalogare analitică a fondului de manuscrise de la Biblioteca Academiei *), întreprins de Gabriel Strempel aduce la lumină un imens material documentar prea puţin sau deloc cunoscut şi pune la îndemîna cercetătorilor în domeniul istoriei şi istoriei culturii un mare volum de informaţii organizate riguros. Cercetarea şi catalogarea acestui preţios fond de manuscrise a oferit surprize în primul rînd autorului catalogului, ajuns la al treilea volum şi i-a întărit convingerea că „odată dezvăluit întregul fond de manuscrise de la Biblioteca Academiei, istoria literaturii române pentru epoca premergătoare clasicismului, va trebui sensibil revizuită şi corect îndreptată".

Volumul al treilea cuprinde numeroase manuscrise valoroase, unele vechi cu conţinut istoric, şi anume douăzeci şi şase de cronici complete sau fragmentare, unsprezece cronografe, opt cronici rimate, asupra cărora se atrage atenţia în prefaţă. Catalogul descrie şi un mare număr de manuscrise din categoria literaturii populare, realizate în toate provinciile istorice româneşti în mai multe variante (13 pentru **Alexandria**, 6 pentru **Sindipa** ş.a.). Între manuscrisele cuprinse în acest volum se numără **Aşezămîntul Mănăstirii Antim,** scris şi ilustrat la 1713, „unicat în vechea noastră cultură prin conţinut şi artă miniaturistică" şi **Erotocritul,** de la 1787, superb ilustrat de logofătul Petrache, precum şi versuri populare, cîntece de stea şi alte texte care oferă cercetătorilor o generoasă materie de studiu.

Catalogul cuprinde şi manuscrise ale lui Alecu Văcărescu, Ioan Barac, I. Budai-Deleanu, G. Asachi şi I. Heliade Rădulescu. De altfel, literatura veacului al XIX-lea este bogat ilustrată prin manuscrise de la Vasile Alecsandri, Macedonski, Coşbuc, Creangă, Negruzzi, Titu Maiorescu (cele 13 preţioase volume de însemnări zilnice). De asemenea este bogat ilustrată literatura epocii interbelice (Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, I.M. Sadoveanu, Gala Galaction, Mihail Sebastian ş.a.).

Alături de acestea catalogul include fondul de documente privitoare la Revoluţia de la 1848 şi „Chestionarul lingvistic al lui B.P. Haşdeu". Toate acestea demonstrează valoarea patrimoniului cultural naţional conservat la Biblioteca Academiei şi deschide accesul la un vast teren de investigaţie.

Pe parcursul catalogului se constituie şi o imagine complexă a universului lecturii de-a lungul cîtorva secole, îndeosebi prin însemnările de copişti, prin însemnările de proprietate şi comentarii. Mentalitatea culturală a fiecărei epoci se manifestă astfel prin aprobări de tipărire ale cenzurii, prin confesiunile copiştilor, prin însemnările cititorilor. Îndeosebi manuscrisele vechi conţin însemnări istorice, în care se specifică evenimente deosebite, vizite domneşti, amănunte despre alegerea lui A.I. Cuza, despre războiul din 1877, stări de spirit excepţionale ale posesorilor manuscriselor. Însemnările pomenesc situaţii politice, stări meteorologice deosebite, cutremure, calamităţi numeroase, adversităţi naturale şi împrejurări dramatice prin care se conturează o existenţă frămîntată. Fragmente de autobiografii, consemnări de preţuri ale cărţilor, versuri naive, dedicaţii şi alte texte marginale reconstituite, sub o privire de ansamblu, fenomene sociale, mentalităţi, evenimente care dau un sentiment de autenticitate şi care furnizează informaţii utile pentru istorie, istoria literaturii, istoria cărţii, sociologie, meteorologie şi seismologie. **Catalogul manuscriselor româneşti** realizat de Gabriel Strempel reprezintă rodul unui efort de mari proporţii, ce implică rigoare şi competenţă şi care, prin descrierea detaliată, prin transcrierea corectă a însemnărilor, prin aparatul critic bogat, prin caracterul său ştiinţific, este o întreprindere bibliologică deosebit de valoroasă.

Gheorghe Buluţă

*) **Gabriel Strempel : „Catalogul manuscriselor româneşti. B.A.R. 3 101—4 413", III, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1987**

PROZĂ

ARALIA

Aralia e, la Ştefan Mitroi din volumul *) de nuvele şi schiţe **Războiul de după război,** un fenomen fantast care hiţîie casele, mişcă scaunele prin cameră, ia lucrurile şi le plimbă prin sat sau stîrneşte vîntul izbindu-l de uşi şi de ferestre, apoi dispare pe nesimţite, aşa cum a şi apărut. Tot un fel de aralie premeditată de autor se-ntîmplă şi cu motivele literare folosite în cele douăzeci şi două de povestiri incluse în carte, motive care, din dorinţa de a păstra caracterul oarecum spaţial, aerobic al atmosferei iniţiale, trec de la o lucrare la alta cu nuanţe mereu înnoite, îmbogăţite sau prelungite în situaţii noi, neaşteptate. Povestirile încep, în general, într-un cadru realist pentru a trece ulterior, de la jumătate spre final, în imagerie şi fantasmă sau în onirism înşelător, simbolic. „Tonomatul", de pildă, e istoria unui aparat care aduce, la comandă, ploaie, dragoste, primăvară, tristeţe, amurg sau tot ce alteeva îşi doreşte omul. În „Soare pe lac" un personaj merge la vecin după o ţigară şi constată uluit că sufrageria acestuia e de fapt un imens parc înverzit, cu alei, copaci şi chiar un lac unde se îneacă, parc-se, cineva. Ulterior, la plîne, o fată cu părul ud leoarcă îl trage de mînecă, sugerîndu-se, probabil, că tocmai ea este fata care se îneca. „Plimbare nocturnă" aminteşte, vag, de experimentalism dar şi de unele încercări ale lui Dan David. „Fotografie la minut" e povestea unei tinere perechi care se imortalizează mire şi mireasă dar în fotografie vor arăta ca doi bătrîni. În „De ce nu ruginesc peştii" o fată frumoasă face dragoste într-o ghizdurile unei fîntîni apoi îi povesteşte bărbatului primele sale experienţe erotice : un viol într-o clopotniţă apoi încă unul într-un garaj. Băiatul vrea s-o salveze dar ea exclamă, nemulţumită : „Înţeleg, vrei să mor sufocată". Peştii nu ruginesc, deci, în mediul lor natural... „Desăvîrşirea" e o parabolă despre singurătatea scriitorului. „Scara de serviciu" este kafkiană fără tragismul lui Kafka, „Plîns în doi" şi „Proces cu uşile închise" exprimă o aceeaşi durere după viaţa care trece. „Norul" e o parabolă despre bine şi rău iar în „Celălalt", un alter-ego îi imită perfect, pînă la disperare, mişcările celui viu, adevărat. Un personaj din „Muntele" calcă aerul urcînd un munte complet nevăzut de ceilalţi. „Războiul de după război", povestirea titulară, narează, cu mijloacele aceluiaşi halou de fantasmă şi realitate irealistă, drama ultimilor patru supravieţuitori ai unui război : un bătrîn, un sergent, un caporal şi un soldat tînăr. Bătrînul moare iar cellalţi trei ajung într-un oraş pustiu unde se instalează ca unici locuitori. Plictisit, sergentul va reinventa joaca de-a războiul, murind, într-o zi, şi el şi caporalului. „O să murim cu toţii de sete !" e concluzia băiatului, rămas singur, pare-se, într-o lume definitiv pustie.

Inevitabil lapidar, rezumatul nostru nu poate cuprinde totul şi nici nu poate evita stereotipiile critice ale unor astfel de recenzii informative. E lucru cert însă că Ştefan Mitroi, influenţat, poate, de Borges sau Mircea Eliade, reuşeşte să găsească în acest volum cîteva simboluri ale lumii moderne, o lume haotică şi posesivă căreia scriitorul încearcă a-i da coerenţă şi coeziune printr-o naratologie ordonatoare în sensul amănuntului fără vizibilitate, aburos, psihologic. Unele texte suferă, e drept, de o prea accentuată turnură psihomelodramatică sau a comentariului direct, nesugerat, toate acestea nestricînd prea mult din strînsa ţesătură pe care o formează împreună prozele incluse în volum. Că să ne exprimăm deschis, cu franchiţe, credem că Ştefan Mitroi are posibilităţi mai mari decît cele prezentate în **Războiul de după război,** posibilităţi pe care le aşteptăm confirmate în viitoarele cărţi. Volumul de faţă e edificator în privinţa unei judecăţi pozitive nu însă şi a uneia definitive ce s-ar putea face în eventualitatea prezenţei unei narativităţi mai abundente în viitoarele sale proze.

Adrian Dafir

*) **Ştefan Mitroi : „Războiul de după război", Editura „Eminescu", 1987**

POEZIE

UN POET LA MARGINEA MĂRII

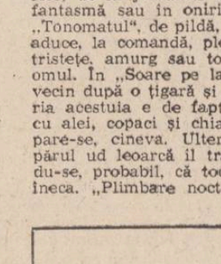

Chiar dacă n-ar mai publica nici o carte, Ion Crudu, poetul de la marginea mării, sărind peste decenii, intră în poezia românească prin această primă apariţie editorială, **Faţa nevăzută a clipei.** Deoarece, „semnînd cu Faust un pact de tristeţe", „a învăţat să-mperecheze un diavol c-un inger, în cuvînt", şi, transfigurat, îşi schimbă alcătuirea, „devine cascadă, uragan şi lavă", simţind că peste o vreme, „am să curg ca o imensă lacrimă de slavă". Ion Crudu este, înainte de toate, poate cel mai tradiţional poet contemporan. Temele lui vin, toate, din tradiţia românească, regretul istoric, fiind, la el, prilej de întoarcere la originile neamului, la **durata** lui.

Întoarcere la **Columnă,** la **Istorie, la Putna,** la **Dunăre, la Dobrogea, la Pontul Euxin.** De altfel cartea se deschide cu **Regretul istoric :** „Cîndva la Roma aş fi fost şi eu / Scris pe Columnă, nu doar ca plebeu / Ci ca o prăvălire de Carpaţi spre Mare... / Dar din neintîmplata întîmplare / Cu brazi smulşi din datini şi tulpine / S-a năruit istoria pe ruine / Revigorind un braţ de cremeni peste plaiuri / Într-o eternă veghe de pluguri şi de naiuri".

În acelaşi timp, Ion Crudu este un poet de concepţie. Trăind „un mileniu într-o secundă", şi aflat între Orfeu şi Eros, poetul prefăce ideile în **Copilărie,** în **Urcuş,** în **Patimă,** în **Nesomn,** în **Aspiraţie,** în **Toamnă,** în **Vînt.** Adică în artă. Întrebările lui sînt simple, nemijlocite, directe, sînt, în ultimă instanţă, întrebări rustice : „Să fie oare satul un «continent scufundat» ? / S-a înecat şi balta în care ne-am scăldat ? / S-a irosit doar apa, dar mîlul ei rămîne / Să lumineze veşnic izvoarele din mine."

Elementele mitologice autohtone se împletesc mereu în poemele sale, fiind atît suporturi cît şi concluzii : „Atîta timp cît spicul va arcui pe zare / Statuia pîinii calde pe-o frunte de sudoare. / Va dăinui de-a pururi sub holdele de astre / Mitologia veşniciei noastre".

Tema legăturii între generaţii vine să întărească ideea de tradiţionalitate din poezia lui Ion Crudu. Arghezian, şi mai mult decît atît, poetul Ion Crudu reuşeşte să scrie **Portile,** poem care va sta mereu lîngă solemnul **Testament** prin profunzimea reprezentărilor-simboluri şi inedita perspectivă a destinului, peregrin în timp : „În urma noastră zac desferecate / Generaţii de porţi sfărîmate, uitate / Cu urme de mîini şi călcîie-n metal / Cu piatra-ncreţită de timp, ireal. / Întrebări verticale pe care străbunii, părinţii / Le-au rupt cu speranţe, cu ochii şi dinţii / Descoperind uluiţi de mirare / Că-s mai înalţi cu încă o zare".

Fără gesturile spectaculoase ale celor care-şi strigau cel mai tare, în larma cetăţii, versul zilei, Ion Crudu se retrage în Dobrogea „clopot de vinturi albastre / umăr de ţară, ce sprijină zarea", acolo la marginea Mării, pe unde „istorii de traci din balade tot reînvie în tînărul vin". Strunindu-şi temperamentul şi vigoarea nativă, dînd foc la sentimente şi la vrajă, Ion Crudu „rătăceşte" mult, ca un Ulisse pe care-l „arde ţărmul către care tinde şi îl refuză încă de departe", pentru a veni acum să ne descopere **Faţa nevăzută a clipei** convins că „orice poet întreg este o lume zidită / Pe seama tuturor şi a sa".

D. Filipescu

Autenticitatea poeziei

Cea de a treia carte de poezii a Elisabetei Costin, după **Arcul de nisip** şi **Cununi de rodii,** comunică, sub un titlu robust şi incitant, amintind de epocile medievale unde **turnirele** erau la ordinea zilei, una din ipostazele cele mai dramatice ale omului aflat în faţa rugului pe care va trebui să ardă, dar un rug care nu se află undeva, dincolo de fiinţa sa, unde ar putea să fie contemplat de oricine, ci în lumea sa din lăuntru, unde nu poate să pătrundă decît ochiul lucid al conştiinţei sale. Această ipostază este pentru poetă o sursă inepuizabilă de viziuni care se înscriu pe orbita celei mai generoase sensibilităţi. În faţa rugului care arde, poeta evocă „Eterna umbră a nopţii mele albe" în spaţiul căreia, ca într-un tablou de **Walpurgianacht** vede „Cinci vrăjitoare bete / care mestecă-n ceaun / Licoarea lor nebună / Din flori de mătrăgună". Această viziune se concretizează în poemul — lucrat şi acesta în filigran — **Joc de şapte** — în care poeta descinde dintr-o ipostază în alta, cînd „floarea de cristal", cînd „crinolina morţii" şi în final „diadema nunţii", gata să dăruie „ofranda singerindă, lucind multicoloră / În prismul unei lacrimi enorme de opal". Capacitatea de sintetizare este extraordinară, cuvintele sînt aşezate definitiv exact acolo unde devin pietre de hotar într-un teritoriu de simboluri. În acest sens poezia intitulată **Tăcerea** este de o exemplaritate care o impune pe Elisabeta Costin atenţiei chiar şi celui mai sever cetitor de poezie. O citâm integral : „Cum lunecă tăcerea / Gondolă de argint / Pe lacuri subterane / Cristale verzi de mică / Aprind pe stînci pupile / De flacără / Cuvintele / Nuferi / Gălbui de gelozie / Se spînzură de visle".

Spectacolul este copleşitor. Poeta se simte cuprinsă de „Un Dor ciudat, un fel ciudat de Dor", cînd „se rostogolea peste poiene / Un cer bolnav de-un rău necunoscut." Într-un moment exasperant strigă : „Hai, vino, sugrumă-mă, silf visător !" şi într-o cromatică dantescă surprinde „Undeva în paradis" un „diavol proscris" într-un moment derutant cînd stîrneşte o rebeliune a păcătoşilor care „Sar din oale — sting tăciunii / Şi spre cer gonesc pe funii". În „Cîntecul rădăcinilor" poeta, călătorind pe itinerarele sale misterioase ajunge „În subpămînturi" unde „Noi distilăm aroma luminilor ce curg / Prin ochiul dilatat al clorofilei" şi se poate auzi „...pe sub trape / Cum gonesc spre izvoare nevăzutele ape." Cel fel de ape ? Ale timpului fără îndoială, marele magician, singurul care poate să revină şi să refacă totul de la începuturile primordiale, de la izvoare. Se impune atenţiei poezia „Cariatida", care ne aminteşte cumva de „Testoasa zburătoare" a lui Brâncuşi, spre orfevreria căruia ne îndeamnă să privim şi o altă poezie, „Turnire", care a dat titlul cărţii, prin care trece un fior de plenitudine existenţială rănită în confruntarea irepresibilă cu destinul. Este neîndoielnic că poeta a trecut printr-un timp al nimănui (şi al tuturor !) care i-a aşezat în memorie amprenta care nu se stinge, a unei înclestări pe viaţă şi pe moarte. Cadrul desfăşurării turnirului este deconcertant şi el nici nu ar putea fi conceput altfel decît ca participant ireductibil. Şi spaţiul este halucinant : „Polara stea răsfaţă maci de foc / Amiezi toride aşteptează crinii / Smolite păsări trec purtînd în cioc / Secureea orbitoare a luminii !" Dar autenticitatea poeziei te solicită aproape de la fiecare pagină a cărţii. Structurate pe dimensiuni inedite care impresionează prin puterea lor de seducţie, **Turnirele** Elisabetei Costin se constituie, ca un corpus, de valori lirice de o modernitate indiscutabilă, de o mare forţă de convingere.

Ion Potopin

SERTAR

Emanoil Bucuţa la revista „Lamura"

„Una din minţile cele mai iscoditoare de pămînt şi de suflet românesc" — cum îl prezenta o notă din revista „Lamura" (an. 4, nr. 4, ian. 1923, p. 227) — Emanoil Bucuţa, de la a cărui naştere s-au împlinit anul acesta 100 de ani, a fost poet, prozator, traducător, publicist asiduu la multe periodice româneşti (pe unele le-a şi condus) şi misionar cultural.

Oricînd dispus să poarte flacăra culturii prin sate şi oraşe şi să facă cunoscută cultura românească peste hotare, intră în 1928 ca redactor la revista „Lamura" alături de Al. Busuioceanu, Ap. D. Culea, Toma Chiricuţă, Al. Lascarov-Moldovanu, Gh. D. Mugur, I. Nisipeanu, I. Gr. Oprişan, I. Rădulescu-Pogoneanu, Izabela Sadoveanu, I. Gh. Savin, V. Voiculescu, Tiberiu Crudu.

Fondată în 1919 de Al. Vlahuţă, director al primelor două numere, condusă, după moartea acestuia, de I. Al. Brătescu-Voineşti şi, în 1928 (ultimul an de apariţie), de I. Simionescu, promovînd adesea idei înnoitoare în domeniul educaţiei, revista „Lamura" a participat un deceniu la viaţa culturală a societăţii româneşti interbelice, în paginile ei reunind contribuţiile unor mari scriitori şi ale unor prestigioşi oameni de cultură.

Prezenţa lui Emanoil Bucuţa la revista „Lamura" se înregistrează, pentru prima oară, în 1920, cînd colaborează cu două poezii din ciclul „Cîntece de leagăn" : „Pe poteci" şi „Azi, miine" (an. 2, nr. 1, oct. 1920, p. 20), trimise revistei prin intermediul unei scrisori către V. Voiculescu (publicată de „Manuscriptum", nr. 4, oct.-dec. 1984, p. 101, după ms. aflat la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu" sub nr. inv. 163). Urmează în 1921, ian., poezia „Lîngă Vitezda", după care i se publică, în 1922, nov.-dec., proza „Stareţul gîndului". O traducere (din limba engleză) „Despre flori" din Okakura Kakuzo, în apr.-mai 1928, atestă un alt domeniu al preocupărilor atît de diverse ale lui Emanoil Bucuţa. Majoritatea colaboărărilor sale la revista „Lamura" sînt însă articole de propagandă culturală. Ele apar în numerele din nov.-dec. 1922, mai-iun. 1926, apr.-mai 1927, feb.-mar. 1928, apr.-mai 1928 şi iun. 1928 sub titlurile : „Centrala cărţii", „Oameni de cirpă", „Cercul «Briul»", „Politica bibliotecii şi a cărţii", „Educaţia adulţilor în România", „Şcolile de lichidare [a analfabetismului] din Rusia". În aceste articole autorul este preocupat de industria cărţii, de relaţiile dintre edituri şi librării, de „Buletinul cărţii" (la care este prim-redactor), de portul, jocul şi cîntecul strămoşesc, de numărul şcolilor şi al cărţilor, de expoziţiile internaţionale ale cărţii şi de traduceri, de rolul Fundaţiei Culturale, al S.S.R.-ului şi P.E.N.-Clubului, de un centru naţional de coordonare a bibliotecilor, de bibliotecile populare, de necesitatea unei şcoli de bibliotecari, de educaţia adulţilor şi situaţia analfabetismului, de ateneele populare, de căminele culturale, etc., etc.

Revista „Lamura" menţionează, printre altele, participarea lui Emanoil Bucuţa, din partea Fundaţiei Culturale, la Expoziţia românească de la Londra (2 mai 1924), alături de Marcu Beza, expoziţie la care a participat şi a ţinut un discurs N. Titulescu („Lamura", 5, nr. 9, iun. 1924, p. 423—424), participarea sa, tot din partea Fundaţiei Culturale, la Expoziţia cărţii din Florenţa, alături de Alex. Marcu („Lamura", 6, nr. 4, apr. 1925, p. 145), discursul ţinut de Emanoil Bucuţa, de asemenea din partea Fundaţiei Culturale, la sărbătorirea de la „Movila lui Mihai" din com. Şelimbăr de lîngă Sibiu („Lamura", 7, nr. 1, ian. 1926, p. 38).

Literatura lui Emanoil Bucuţa „înstelată de imagini ingenioase şi cuvinte rare" („Lamura", 4, nr. 6, mar. 1923, p. 338), neobosita sa străduanie şi numeroasele sale activităţi puse în slujba idealurilor de răspîndire a culturii în masele populare ne-au stimulat în întocmirea acestui sumar articol despre astăzi prea puţin cunoscutul scriitor patriot, publicist şi misionar cultural **Emanoil Bucuţa.**

Aurora Alucăi

COMPENDIUM

■ **Deşi biografia scriitoricească** se scrie mai ales pentru cei apropiaţi de noi, pentru cei care avem nu numai repere mari dar şi documentele mişcării sufleteşti, Dumitru Velciu ţine să ne facă biografia **Cronicarului Radu Popescu.** Colorata cronică a acestuia presupune de altfel un scriitor foarte viu în spatele rîndurilor transmise, o puternică personalitate, aşa că demersul lui Dumitru Velciu este binevenit. Desigur, cercetătorul întîmpină dificultatea absenţei unor date, nu puţine, dar cartea despre cronicarul Radu Popescu aduce o clarificare. Dumitru Velciu ne-a oferit o carte care ne lipsea.

■ **Maiorescu, ca şi hermeneutica, sînt la modă ?** După o biografie închinată lui Titu Maiorescu, iată o carte despre **T. Maiorescu esteticianul.** Petru Ursache, distins folclorist şi culturolog, cunoscut amatorului de exegeză folclorică din cîteva cărţi anterioare, încearcă un „studiu hermeneutic" asupra esteticii lui Titu Maiorescu. Interesul cărţii provine din sistematizarea ei. Iată titlurile capitolelor şi subcapitolelor : **I. Filozofie şi estetică : A. Psihologia, B. Estetica, C. Morala : II. Estetica artelor : A. Estetica poeziei, B. Estetica muzicii, C. Estetica arhitecturii ; III. Estetica literară : A. Critica literară, B. Critica sociologică, C. Teoria literară ; IV. Categorii ale esteticii : A. Frumosul, B. Sublimul, C. Patosul, D. Comicul ; V. Tipologia creatorilor : A. Artistul, B. Eroul, C. Geniul.** Nimeni n-a acordat atenţie în chip atît de sistematic acestor teme în gîndirea estetică a lui Titu Maiorescu.

■ **Ediţia Liviu Rebreanu continuă.** Începută în 1968, ea se află astăzi la al 12-lea volum. Ca de obicei, partea vitregită, adică lăsată la urmă, este partea de publicistică din scrisul lui Rebreanu. Îngrijitorul ediţiei este conştient de lacunele acestei serii şi ţine să menţioneze şase titluri de lucrări independente, care s-ar fi cuvenit să apară înaintea publicisticii din volumul 12. E vorba de **Răscoala moţilor, de Metropole, de Lauda ţărănului român, de Amalgam, de Basarabia, de Ardealul, Banatul, Crişana maramureşeană,** volume sau broşuri, care rămîn să-şi găsească locul în această serie de opere. Faptul că publicistica risipită prin reviste nu poate fi toată alipită lesnicios acestor titluri, într-o ediţie cu rigori tematice, nu e un motiv ca ele să fie aminate sine die. Pînă cînd le vom vedea între coperţile seriei de **Opere,** Niculae Gheran ne înfăţişează primul volum din cele două de articole şi cronici închinate vieţii teatrului românesc. Primul articol inserat este cel despre spectacolul **Prostul,** din 24 ian. 1910, ultimul fiind din 1916. Cele aproape 600 de pagini reprezintă o oglindă atentă şi de indiscutabilă seriozitate a consemnării şi judecăţii de valoare privind teatrul românesc. O scurtă **Addenda** cu cîteva articole identificate şi un bogat aparat de note însoţeşte această ediţie, intrată în etapa travaliului, atît de special şi atît de inevitabil oricărei ediţii adevărate, al cercetării colecţiilor pentru scoaterea la lumină a întregii contribuţii literare a unui scriitor.

■ **Diagonala cadrului.** Cu un termen tehnic de televiziune, îşi impodobeşte coperta volumului său Dan Cojocaru. Micul volum apărut la editura Albatros conţine o sumă de schiţe satirice, pline de haz, vădind observaţie şi sprinteneală de condei. Dan Cojocaru a intrat pe un teren vizitat de puţini şi susţinut cu adevărat de şi mai puţini. Nimic mai rar decît vocaţia de a provoca zîmbetul, rîsul cu ajutorul literaturii. Dan Cojocaru are această vocaţie, rămîne s-o susţină pînă la capăt.

■ **Titlul noului roman** al lui Paul Georgescu (al citelea ?), **Pontice,** aminteşte de mediul de inspiraţie al primelor sale proze, tipărite acum aproape douăzeci de ani. Paul Georgescu este un observator al societăţii şi al psihologiilor individuale. **Pontice** impune şi el prin decupajul inteligent al situaţiilor şi prin îndrăzneala de a bizui întreg romanul pe dialog, în notarea căruia autorul îşi valorifică urechea atentă la nuanţa fină, lăsîndu-se şi în voia plăcerii de a reţine automatisme de limbaj. Pagini întregi se compun din transcrierea dialogului personajelor, însoţit doar de scurte paranteze explicative, ca în teatru. Arhitectura epică nu l-a interesat prea mult pe Paul Georgescu niciodată şi nici aici, deşi e vădit că nu-i ignoră importanţa. **Pontice** se încheie cu un citat : „Orice vi s-ar întîmpla, păstraţi surîsul", care este şi mesajul cărţii.

■ **Dacă am considera** cartea lui Mihai Giugariu, **Cînă cu langustine,** un jurnal de călătorie am **greşi pe jumătate,** pentru că nu e vorba de un „jurnal de drum" în adevăratul înţeles al cuvîntului. **Cînă cu langustine** nu descrie atît peisaje localizabile geografic, deşi unele pot fi plasate pe hartă, cît peisaje sufleteşti. „Notele de drum" comunicate de scriitor sînt de fapt consemnări de stări sufleteşti, atenţia prozatorului mergînd către subtilitatea notaţiei psihologice, către fixarea pe hîrtie a impalpabilului. Calitatea de fin psiholog al lui Mihai Giugariu este încă o dată evidenţiată de aceste instantanee sufleteşti.

■ **Geo Bogza tipăreşte un Jurnal de copilărie şi adolescenţă** ale cărui prime însemnări datează din 1923, ultimele fiind din 1932. În dreptul unor zile cititorul întîlneşte doar o singură propoziţie, în dreptul altora însemnările cuprind mai multe pagini. Autorul ne avertizează că faţă de textul original **Jurnalul** tipărit a devenit mai „zvelt" la intervenţia chiar a autorului său, care a eliminat părţile redundante. Totodată sîntem avertizaţi asupra caracterului contradictoriu al însemnărilor şi asupra faptului că **„Jurnalul se cade a fi citit cu bunăcredinţă şi precauţiune".** Cum jurnale scriitoriceşti literatura română are puţine, acesta va fi desigur consumat de iubitorii literaturii suprarealiste ca şi de cititorii rubricilor de publicistică susţinute de Geo Bogza, cu mult interes. Partea cea mai interesantă a jurnalului este desigur cea privitoare la literatură şi scriitori. Amatorii îi pot compara pentru unele informaţii cu **Născut în '02** de Saşa Pană.

■ **Autorul romanului „Trapez"** şi al unor foarte interesante note de călătorie din Albania, Ştefan Dimitriu, revine cu un roman plin de substanţă şi sobrietate : **Tinereţea lui Bogdan Irava** Ca orice roman care se respectă, şi **Tinereţea lui Bogdan Irava** este plin de întîmplări şi de personaje problematice. Romanul lui Ştefan Dimitriu reia din alt unghi tematica romanului preocupat de anii cincizeci. E cu atît mai interesantă perspectiva lui.

Lumea lui Delavrancea, Vlahuță, Caragiale și Grigorescu

RIRI DELAVRANCEA POVESTEȘTE...

În 1935, Henriette Delavrancea a vizitat de două ori redacția revistei „Luceafărul". Dorea să publice un articol despre Barbu Delavrancea, tatăl ei, care i se părea că fusese minimalizat într-o tipăritură memorialistică. Era plină de vervă și a refuzat să vină cineva din redacție să-i primească articolul. Prefera să vină singură. Prima vizită a echivalat și cu o lecție de arhitectură brâncovenească. Cum Henriette Delavrancea avea într-o frumoasă traistă țărănească planurile renovării arhitectonice de la „Sf. Gheorghe", le-a întins pe masa redacției explicînd celor de față în ce constă rigoarea reconstituirii la care lucra de fapt Henriette Delavrancea, fiica marelui Barbu, care a fost o mare arhitectă.

A fost activă și lucidă pînă în ultimul moment. Îi plăcea să-și depene amintirile și, profitînd de amabilitatea sa, arhitecta Cristina Suciu Moscu a înregistrat pe bandă o lungă confesiune despre arte și artiști, despre scriitori și pictori, despre arhitecți și prieteni, despre o lume care a fost. Reproducem în revista noastră partea privitoare la literatură a acestor rememorări.

— Aș dori să vă întreb ce ne puteți povesti din amintirile dv. prețioase, legate de marele cărturar care a fost tatăl dv.

— Era în casă stîlpul casei, el reprezenta pentru noi totul. Era însă foarte sever pentru că nu-i plăcea să fii lipsit de tact și ne-a învățat aceasta de cînd eram copii prin faptul că se supăra dacă vorbeam prea tare, dacă țipam prea mult, dacă puneam întrebări fără rost. Mama ne învățase să-l respectăm pe tata și să căutăm să nu-l supărăm niciodată. Aveam oarecare, aș zice categoric, frică de el. Cînd nu ne mai păsa de el, era în vacanță, pentru că în vacanță devenea altul. La malul mării sau la țară, era vesel, era săgalnic, făcea farse, glumea, rîdea.

Totuși, aveam momente de apropiere sufletească cu dînsul foarte profunde și foarte valoroase. Seara uneori, ne adunam în jurul lămpii — erau de petrol în acea epocă, în str. Cantacuzino unde locuiam, lîngă grădina Icoanei și tata atuncea ne citea din nuvelele lui, cînd unele, cînd altele, dar niciodată nu ne zicea, dintr-un fel de discreție, nu știu din ce motiv, niciodată nu ne spunea că de fapt eroii lui erau el și cu prietenii lui și ne lăsa să credem că toate sînt imaginație. Mult mai tîrziu am știut că în realitate erau amintiri din copilărie pe care le scria foarte aproape de realitate. Puțin mai tîrziu, însă, tata ne citea din Eminescu.

Și citea din Eminescu cu vocea lui atît de caldă, care trecea prin toate inflexiunile, cînd delicate și fine, cînd puternice, cînd adînci. Între altele, ca momente foarte importante care mi-au rămas în suflet, este cînd ne-au dus tata și mama la Curtea de Argeș și am văzut prima oară biserica lui Neagoe Basarab.

Asta se petrecea acum vreo șaptezeci de ani. E mult de atunci!

După ce am vizitat ziua și am stat în marginea bisericii pe mal, de unde vedeai (era într-o pădure, marginea bisericii se termina cu o pădure cu vale). Acolo am stat, am luat masa — piknik cum se zicea pe timpuri — am stat la umbra copacilor, am luat tot felul de frunze și de amintiri.

Seara, la lumina unei lumînări, ne-am adunat la hotel. Hotelul la Curtea de Argeș atuncea era așa, niște odăițe în șir, fiecare cu ieșirea la exterior, afară și pe un cerdac cu colonete așa, sculptate, cioplite cum sînt casele românești. Așa era hotelul principal de atuncea de la Curtea de Argeș, într-o piață.

Și tata ne-a citit poezia lui Eminescu, poezia adunată de Alecsandri și ne-a spus că a lui G. Dem Teodorescu este mult mai fină și superioară, și ne-a citit-o și pe aceea ca să vedem comparația. Eu pe atuncea, natural, eram de vreo 13 ani — n-am înțeles de loc diferența. Da' ce am înțeles au fost tonalitățile cu care citea tata, ce emoție avea, care se vedea — îi tremura vocea, ochii se înlăcrămau cînd spunea: „Manole, Manole, zidul rău mă stringe, Copilașu-mi plînge" și tata-l citea așa cu o voce atît de jalnică, cu ochii înlăcrămați, cu vocea tremurîndă; noi plîngeam în hohote și mama, și noi și cîteva prietene care le luaseram să se distreze și ele cu noi. Astea erau momentele frumoase la București. Momente frumoase mai erau cu tata, cînd erau cîtiva prieteni la masă, prieteni mai intimi, cum era Vlahuță — cel mai bun prieten al lui tata, devotat pînă la sfîrșitul vieții, sau cum era Caragiale, mai erau încă frații Davidescu — unul din ei tatăl lui Ionel Davidescu fost arhitectul șef al orașului București. Și ei vorbeau — noi la masă nu aveam voie să vorbim — trebuia să vorbim încet între noi, pentru că la masă erau stăpînii părinții, dar ascultam și ne interesa tot ce spuneau.

În vacanță, atuncea, tata desfășura toată veselia și vitalitatea lui. Îi plăcea să facă farse, farse care uneori erau puțin înțepătoare și tachinerii care cam dureau, știi și atuncea-și lua tata un aer siret așa de săgalnic care ne amuza pe noi toți, dar victima lui nu era foarte mulțumită.

Între altele, de exemplu, odată ne-a făcut un zmeu, un zmeu mare, mai mare decît mine și a legat de el un cățeluș mic, un foxterier mititel și a început foxul să fie ridicat în aer. Noi am țipat, ne-am supărat pe tata, să salveze pe Noluca. Alteori ne-a făcut nouă farse. Noi ne duceam la țară, la verii noștri și cum aveam pasiunea florilor de cînd eram mici, ziceam că vara să semănăm flori, să fie o grădină frumoasă în jurul casei și era deplasat, că n-aveau timp 2 luni să crească florile și tata ca să ne veselim, împreună cu un vărișor nostru care semăna cu tata, în sensul că-i plăcea să facă glume, și că... s-au pus peste semințele noastre, în secret de noi, pe cînd noi stăteam în parc și culegeam sulfină — parcul era un fost parc al familiei domnitoare (a Ghiculeștilor) care acum era proprietatea acestor veri — era lăsat sălbatic, dar copacii și toate erau aceleași, **și ei au** semănat sfeclă furajeră. Eu i-am prins cînd semănau și atuncea am dat alarma. Am dat alarma sorii mele Bebe, care era filozoafa familiei.

Bebe, am strigat, ei seamănă! și atuncea tata a strigat la mine: „Ești o proastă că nu știi de glumă".

Pentru că am vorbit de moșia aia unde ne duceam vara, era în Moldova și se chema Goiești.

Printre copacii bătrîni, speciali, rămași de la Ghiculești, era o Sophora gigantică și bătrînă sub care tata în 1918 a scris **Apus de soare**, în 1919 **Viforul** și în 1920 **Luceafărul.**

După ce scria, scria pe un bloc, noi, după masă, cum era cald vara, stăteam în casă închise în odăi și pe la 4—5 ieșeam să ne plimbăm, dar tata după ce lua masa se întorcea la Sophora lui sub care scria întins pe jos pe un pled. Cu greu la prînz îl luau verii, toți nepoții lui să-l aducă la masă.

Ne duceam în pădure... În pădure tata ne învăța să ne suim în carpeni, să ne arate. Bebe era tot punctul de bătaie... O punea pe Bebe să se urce de-a lungul copacului. Știți așa în mîini și în genunchi, și cînd a ajuns sus, deodată copacul s-a lăsat cu ea, s-a înclinat și ea a ajuns îndărăt la pămînt. Ca să vedem ce înseamnă supleteа unui copac! Tata ne învățase ce e nucul, ce e stejarul, farmecul stejarului, farmecul diferiților copaci; și o punea pe mama din tren: Mario, ce e copacul ăsta? Mama — nimica. Noi, toate le știam și nu pierdeam niciodată ocazia...

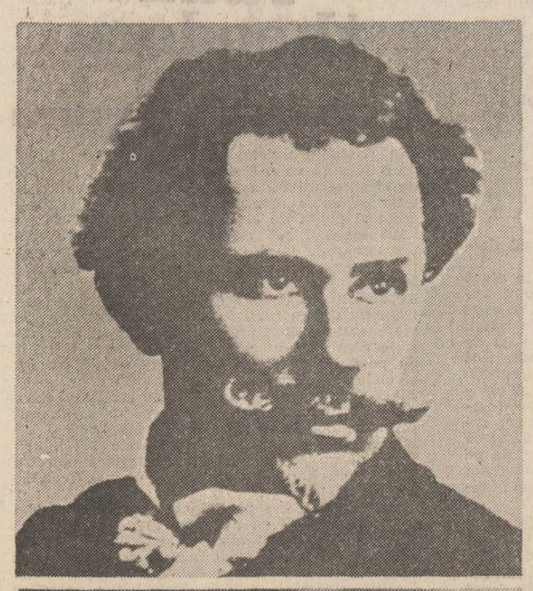

Marya Delavrancea cu cele patru fiice: Cella, Bebe, Pică și Riri. Fotografie din 1898 (dreapta, sus) ● Vlahuță, Delavrancea și Caragiale în 1905 (stînga, jos) ● Delavrancea împreună cu Nicolae Grigorescu, la Constanța (dreapta, jos)

Odată ne-a întrebat tata așa:

— Fetelor, care din voi știe să spuie cum înfloresc florile după culori. Care este armonia culorilor în natură. Și atuncea eu am știut cel mai bine că am spus: întîi este albul cu ghiocelul, pe urmă este galbenul cu păpădia, pe urmă este violetul cu urzica moartă, și la urmă toamna este iarăși violetul... A, am uitat acum să spui, am spus și de roșu și atuncea tata a spus că foarte bine.

Altădată, tata ne-a întrebat așa:

— Ce anotimp vă place vouă mai mult? Pică a spus că ei îi place primăvara, Margareta a spus că atuncea înflorește natura și se deșteaptă la viață. ...Bebe a spus că: Mie îmi place vara, că vara toate sînt frumoase, sînt naturale, vara te simți în ambianța care îți place, e cald, toate sînt înflorite pe cîmp, grîul se coace...

Cellica și-a ales toamna, a spus: mie îmi place toamna pentru că atunci este bogăție, fructele sînt coapte, toate sînt împlinite și tata se uită la mine și zice: Și tu Ririco? (Mie mi se zicea Riri, cînd mă mîngîia îmi zicea Ririco). Eu m-am gîndit așa: Mie mi-a rămas, dar n-am spus așta, s-a petrecut într-o clipă, am zis în gîndul meu, mie mi-a rămas iarna, dar mie nu-mi place iarna și m-am gîndit să zic iar primăvara, ...dar zic mie îmi place și vara, mie îmi place și toamna... zic: Ticule mie îmi plac toate la fel de mult! Și atuncea tata a spus: Fetelor, v-a bătut așta mică!

Vedeți, așta este felul în care aș zice că ne-a educat tata; tata niciodată nu s-a ocupat de studiile noastre, nu a întrebat ce note am, nu m-a întrebat ce-mi place, numai în clasa a 4-a de liceu, pentru că am avut un examen excepțional de reușit, cu marele matematician Dadacovici, care i-a spus lui tata: „Să știi domnule Delavrancea (sau cum i se zicea, Nene Barbule) să știi că fata asta mică a dumitale are un cap de matematician; s-o pui să urmeze cursul real în clasa a 5-a de liceu".

Da' mama, care făcuse și ea universitatea de matematică și filozofie, mama totuși m-a obligat să învăț greaca și latina, care m-au chinuit 4 ani de zile.

— Ce ne puți spune de numele tatălui dv. în jurul căruia există anumite obiecțiuni? Ștefănescu Delavrancea?

— Tata, cînd a trecut din clasele primare care le făcea la biserică cu un dascăl și mi se pare ultima clasă într-o școală mică, fără nici o importanță, a ajuns în cl. a 4-a primară mi se pare, la „școala Domnească". La Școala Domnească profesorul l-a văzut și l-a întrebat: Cum te cheamă?

— Barbu.

— Și încă cum?

— Barbu!

— Bine, Barbu, da'pe taică-tău cum îl cheamă?

— Pe tata îl cheamă Ștefan Tudorache Albu.

— Atunci tu de acum încolo, ai să fii Ștefănescu.

Și atunci tot liceul a fost Ștefănescu. Universitatea a fost Ștefănescu, dar cînd era în cl. a 7-a de liceu, el n-a mai stat la școală, l-a îndemnat Anghel Demetriescu, profesorul lui, șeful de studii, ca să învețe singur în particular, și să devie și gazetar; să scrie în gazeta lui Hașdău, l-a recomandat lui Hașdău și acolo... (și nu știu, mi se pare încă în altă gazetă) și acolo tata scria sub diferite pseudonime, pentru că nu putea să fie tot Ștefănescu la atîtea articole, într-un singur număr de revistă și atuncea a scris sub tot felul de pseudonime.

Mimi Milicescu, biografa lui tata, cea care și-a sacrifcat toată viața ca să studieze această figură excepțională a lui Delavrancea, i-a descoperit 72 de pseudonime. Printre pseudonimele care se repetau cel mai des era „de la Vrancea". **De la**, particulă, și Vrancea cu V mare. Mai erau și Barbaro, Fra Barbaro, era Argus, erau tot felul de nume imaginate de dînsul.

El și-a pus candidatura ca să lasă deputat, sub numele „de la Vrancea" cu V mare. Și cînd a intrat în Cameră, la ce se zicea pe atunci Colegiu, la Colegiul al 2-lea, el a început să atace tot ce i se părea lui că nu era patriotic și problema națională și atuncea inamicii politici au încercat să-l reducă la tăcere. A intrat în politică îndemnat, cred, și de tatăl mamei, care era un mare patriot: Alexandru Lupașcu era președintele de onoare al societății Transilvania (Astra) și multe acte de patriotism, în momentul „memorandumului" făcuse împreună cu tata) și atunci a fost atacat în Cameră. La uitați-vă cine ne atacă, acest copil de țăran care acuma ca deputat face pe nobilul și își pune particulă „de la".

Atunci tata a răspuns: Niciodată nu m-am gîndit la particulă și dacă nu vă place, particula, de acuma încolo, mă voi numi Delavrancea, cu D mare, într-un singur cuvînt. Și așa a rămas Delavrancea.

Dar, mai tîrziu, iarăși a fost atacat ca Ștefănescu. Atuncea tata a spus:

Ștefănescu n-am fost niciodată; Ștefănescu m-au numit profesorii, pentru că neam de neamul meu n-a fost „escu".

Tata de fapt avea numele de familie, pentru că dacă pe tatăl lui îl chema Ștefan Tudorache Albu, înseamnă că era din stirpea Albu. Țăranii în general n-au nume, își iau numele din tată în fiu și-l schimbă, dar totuși, cei care au avut pămînt, care au fost moșneni, sînt o stirpe, care le rămîne.

Ce-or fi fost strămoșii lui tata, nu se știe, dar bunicul lui a plecat din munți, a coborît în vale cu fiul lui, după anume persecuții ale boierilor care își însușeau pămînturile țăranilor. Însuși tata ca avocat, a pledat foarte des în chestii cu moșnenii izgoniți de șmecherii boierești. Nu înseamnă că boierii erau neserioși, dar printre ei se găseau... Tata a luptat contra familiei Maican din Buzău.

— Ce ne puteți spune despre prietenii tatălui dv., pe care i-ați cunoscut cînd erați mică, în special, dacă ne puteți spune cîteva cuvinte despre badea Cîrțan?

— Despre badea Cîrțan nu pot să vă spui multe. Badea Cîrțan de 2 ori a fost la tata.

— Refugiat, nu?

— Cum?

— În refugiu, nu?

— Nu în refugiu. Badea Cîrțan făcea propagandă. Venea în București și în București cîpăta cărți și se întorcea la el și făcea propagandă.

Și odată tata nu era acasă, noi îl vedeam, știam că ăsta-i badea Cîrțan îmbrăcat țărănește, ne-a spus tata ce-i cu el și tata nefiind acasă, noi l-am văzut pe fereastră că discută cu feciorul care-i deschisese ușa și atuncea am ieșit în curte și am început să stăm de vorbă cu el, în curte a vrut, în spatele casei și el s-a uitat la noi, ne-a văzut ce facem, cum lucram, și cînd ne-a văzut cărțile ne-a tras o ceartă grozavă că noi ne ținem cărțile murdare și rupte.

Pentru noi era un fel de semn de seriozitate să probăm că învățăm bine și mult și ne disprețuiam cartea, adică aspectul cărții, ziceam că cartea servește să iei din ea ce iei, dar nu să o ții ca pe o bijuterie. Și asta o duceam la exagerare, încît le aveam zdrențuite și el, care respecta atîta cărțile, ne-a tras o morală strașnică, care poate a avut puțin efect.

— Despre Alexandru Vlahuță, Nicolae Grigorescu, ce ne puteți spune?

— Vlahuță era cel mai bun prieten al lui tata. E cel care i-a rămas fidel și credincios toată viața.

Cu Caragiale tata era prieten.

E, Caragiale venea la noi foarte des mai ales înainte de a pleca la Berlin.

Caragiale venea și vorbea cu tata și încetul cu încetul, pe măsură ce am crescut, a început să ție cont și de noi, să ne bage în seamă și pe noi.

De Caragiale aș putea să-ți spun așa ceva mai special...

Într-o seară de Anul Nou, cînd am făcut revelionul la Vlahuță (Vlahuță locuia la „palatul funcționarilor", care s-a dărîmat. De exemplu, Palatul Funcționarilor era în piața Victoriei, pe atunci i se zicea „Capu Podului", pentru că Calea Victoriei se numise „Podul Mogoșoaii". Și numai după '77 i-a zis „Calea Victoriei"; dar, frații mamei, adică toată generația aceea îi zicea tot Podu Mogoșoaii și noi tot Podu Mogoșoaii ziceam). Într-o zi, luînd un taxi, acum vreo 8 ani, sau 7 ani, luînd un taxi grăbită, zic: șofer, mergi repede la Capu Podului. Șoferul ia și întoarce și pleacă spre Dimbovița. Zic, ce faci domnule, zic, e sens unic?

— Nu, dar sînt pe un drum bun.

— Cum drum bun? Acolo-i Capul Podului?

— Zice, păi doamnă, nici nu mi-ați spus care pod.

— Nu domnule, nu pod peste Dimbovița, Capu Podului-.. Piața Victoriei.

— Eee zice, spuneți așa doamnă, acum vă înțeleg.

De atunci mi-am dat seama cît de deplasată sînt cu „Capu Podului" și nu mai spun niciodată.

Acolo, la Capu Podului, era Palatul Funcționarilor, astăzi e un teren verde pe care dacă l-ar fi avut Palatul Funcționarilor ar fi fost foarte bine populat. O casă făcută de unul din profesorii mei de la școala de arhitectură, Mihăilescu, care nu era prea urîtă și la etajul 2 sau 3..., la etajul 2 avea un cerdac românesc, al cărui fundal era vopsit în roșu pompeian și cu colonete de lemn sculptate.

Acolo locuia Vlahuță și primea acolo pe Grigorescu, pe pictor. Deasupra etajului lui, era podul și un atelier care-l rezervase anume lui Grigorescu, cînd venea și-și mai retușa tablourile.

Și-ntro seară, am făcut revelionul de Anul Nou, în sufrageria lui Vlahuță. După ce s-a terminat tot, s-a făcut ora 1. Știu eu cît s-a făcut?... Au început să se retragă... Vlahuță la el în birou cu tata, doamna Vlahuță... Caragiale a rămas în capul mesii și noi fetele am rămas și noi cu el și dintr-una într-alta, poate unde era Cellica pianistă, Caragiale a început să ne vorbească de Beethoven, de simfoniile lui Beethoven. Și atuncea stînd în capul mesii, noi în stînga și-n dreapta lui răspîndite la masă, unde fusesem și rămăsesem, a început să conducă orchestra și să ne cînte toată simfonia, făcînd gesturi de șef de orchestră, arătînd spre noi, unele am fi fost pentru el viorile, alții trompetele, alții toba și a început să ne cînte toată simfonia.

A fost o seară foarte plăcută.

De Caragiale mă mai leagă încă o dată, așa, personală. Audiam la pian niște bucăți de Scarlatti. El avea o mare simpatie pentru Scarlatti, Bach, dar ei cîntau un Bach și un Scarlatti în salonul mare. Aveam un salon colosal de mare, unde avea mama o școală particulară moștenită de la o mătușă, pe strada zisă azi Mendeleev, pe atunci îi zicea Primăverii. Aveam un hol gigantic, un salon gigantic. Tata, mama umblau, se duceau prin casă, eu eram singură în salon și imi făceam studiul de pian: 1—2 ore pe zi, trebuia să cînt la pian.

A venit Caragiale și s-a așezat în spatele meu, și a ascultat cum studiam și m-a sărutat, și mi-a spus că tot așa să cînt înainte și să ajung și eu pianistă ca sora mea, lucru la care n-am rîvnit, pentru că, să faci liceu, să înveți engleza în plus, să înveți dans, gimnastică nu știu ce mai făceam și să mai ajungi și pianistă!? Mama mă pregătise să intru la Conservator. În ajunul intrării eu am cîntat prost dinadins ca să o descurajez pe mama de această ambiție.

De Panait Istrati, de Vlahuță am spus prea puțin pentru că Vlahuță încetul cu încetul a jucat pentru noi un rol de protector, de prieten. El se retrăsese la Dragosloveni, la via soției lui cu părinții soției lui și îi făcea mare plăcere, așa mult mai tîrziu cînd eram eu de 16—17—18 ani. Ne duceam la el la vie vara, stăteam o lună, o lună și jumătate, 2 luni, mă rog, și Vlahuță ne iubea foarte mult. Aș zice așa, el își iubea fetele, dar fetele lui. Cu fetele era serios. Mimi era foarte deșteaptă, excepțional de deșteaptă și rafinată, glumeață, săgalnică, dar o ființă așa, fără elan în viață. Ana era bună, drăguță și moale. S-a căsătorit cu băiatul lui Grigorescu. Și pe noi ne iubea Vlahuță, pentru că ne plăcea așa să plecăm cu el să ne plimbăm, să ne ducem în pădure, ne lua cu căruța, venea o căruță țărănească și plecam cu căruțele departe, sus, pe dealuri, prin păduri, eram gata oricînd să ne amuzăm cu el și atuncea era un comic, Tontolini, pe care l-a preluat Charlot, Vlahuță ne poreclise pe noi Tontolinele și atunci zicea: vin Tontolinele, se bucura și D-na Vlahuță; noi, lui îi ziceam Maiestrașul și ei Maiestrița și petreceam și seri admirabile, el ne citea din Caragiali. Tot aceleași și aceleași, le știam și ne făcea să rîdem întotdeauna, în special Cellica, era mare admiratoare a **arhitectului Caragiale.**

— Anul ăsta sîntem în anul Panait Istrati...

— Nu, nu,nu. Păi Panait Istrati a apărut mult mai tîrziu. S-a întors către țara lui, să moară în țara lui. Și l-a cunoscut Stoenescu. Era mare admirator al lui P. Istrati. Uitați aicea în bibliotecă cărțile astea roz sînt cărțile pictorului Stoenescu scrise de Panait Istrati. Aicea, în stînga, cărțile galbene sînt cărțile lui Tata. Că i-am spus leagă-le pe ale lui tata cu galben, că lui tata îi plăceau efectele de galben cu negru, ca salamandrele. Iar între ele sînt cele trei drame ale lui tata „Apus de soare", „Viforul" și „Luceafărul", făcute de mine, legate de mine, uitați-vă, uitați-le...

Printre alți prieteni care veneau la Vlahuță de ne simțeam noi vara atît de bine la Dragosloveni, venea Goga. Noi îl cunoșteam pe Goga de la București, pentru că el cum a venit, s-a instalat în România cu ocazia războiului mondial, înainte să înceapă războiul, natural. Îl știam de la București, venea la noi, era foarte prieten cu noi. El cînta. Avea o voce falseto, așa și era foarte muzical și Cellica cînta la pian și noi făceam cor cu Goga. Goga era foarte amuzant în acest cor care-l forma el și, la Dragosloveni, cînd ne duceam făceam plimbări împreună, în spate, la o mică distanță de casă erau un riu, riul Rîmna și acolo în Rîmna ne bălăceam, ne plimbam de-a lungul rîului cu Goga împreună. Goga mă poreclise pe mine Regina Carpaților, nu știu de ce îmi zicea regina Carpaților, și zicea că eu am darul să-mi însușesc pămîntul, că felul cum îmi așez picioarele pe pămînt, că era pantă, că era gaură, că am un dar de a mă însuși naturii. Pe cine să mai descriu?

— Pe Panait Istrati.

— Panait Istrati, așa cum v-am spus adineauri, a revenit în țară ca o pasăre rănită în cuibul lui. Stoenescu care era mare admirator, cum v-am spus, al lui Panait, imediat l-a luat să-i facă portretul. Și i-a făcut portretul care există și acuma, un portret foarte frumos și foarte interesant. Specialitatea lui Stoenescu era, ziceam eu, că el nu picta oamenii, el picta sufletele oamenilor. Și mă chema pe mine din cînd în cînd, adică de cele mai multe ori cînd îl picta ca să îi țin de urît, să fiu persoana cu care să încingă o conversație. Dar Panait era trist și n-avea chef de vorbă. Din ce s-a scris acuma despre el, apare că el era căsătorit. Niciodată nouă, lui Stoenescu și mie, nu ne-a vorbit de soția lui. La un moment dat a dispărut, am aflat că e bolnav și Stoenescu mi-a spus: Vino cu mine să-l vedem pe Panait pentru ultima oară că are să moară. Așa că am fost la el acasă, locuia într-o casă după cîte țin minte, ar fi fost pe Calea Moșilor, sau prin apropiere, dincoace, între Bulevard și Sf. Gheorghe. Și, sau pe Negustori, nu mai țin minte exact. Și-am fost la el, omul trist, nenorocit, slab, abia mai vorbea... asta știu.

— Ionel Teodoreanu?

— El era soțul verii noastre primare, fiica unui frate de-al mamei, Ștefan Lupașcu. Să mă apuc să vă spui acuma despre Ionel, cum a ajuns să se căsătorească cu vara noastră, cum a fost romanul, cum s-a petrecut, ar fi prea lung nu-i așa?

— Da, La Medeleni,

— Da, în două cuvinte să spui așa: Cellica era foarte prietenă cu Sonia Teodoreanu, ca pianistă. Cu Sonia și cu sora ei, locuiau, ea era

Cristina Suciu Moscu

Continuare în pag. a 7-a

Poeme de

AL. CĂPRARIU

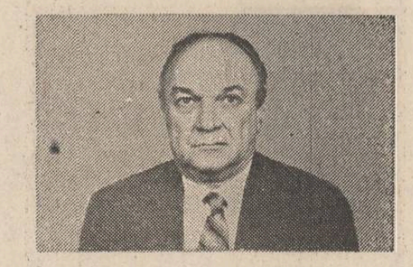

Veneția

E Puntea Suspinelor fiece vers.
La ceas de amurg, crud, știe să doară
Veneția mea — interioară!
Dar Timpul, cite Veneții n-a șters?

Eu încă mai cred. Va fi primăvară,
căci inimii mele suavul tău mers
îi dăruie tainele din univers,
firesc, cum luceafărul crește spre seară.

San Marco visează spre zori, porumbei —
fulgere albe-n ființa pieții,
cu steaua din urmă ai vrea, pur, să bei
patima toată, din cupa vieții
și-i sufletul pajiște,-n soare, cu miei
prinos, spre jertfire, seninei Veneții.

Arzînd

Veghez prea mult la ceasul de tristețe?
Tristețea-i sevă-n frunza vieții mele.
Tristețile mi-au dăruit ospețe
de vechi parfumuri, mări și sori și stele.

Tristețea mi-a fost cheia decisivă
ce m-a salvat de marginea căderii.
Ea-i tîrfa umilită, dar parșivă,
care-ngenunche, blînd, temnicierii.

Prin ea, eu nu am lanțuri la cuvînt.
Fertilă ploaie-n gînd, tristețea-mi cade.
Damnarea dinspre zori se pierde-n vînt —
tristețea-i pura mea Șeherezade.

Și spun firesc poveștile de dor,
uitînd că moartea poate fi pe-aproape.
Cînd ești balsam la spaima tuturor,
ce spaime ar putea să te ingroape?

Mi-e lira floare cu parfum albastru.
În lacrimă și-n bucurii șoptește
iubirii mele, strop de lut și astru:
„Arzînd, te fă cenușă, dar fiește.

Cenușa ta, plutind pe uragane
de noi iubiri, va da mai proaspăt sînge
plecaților pe Căile Nirvane —
la cei ce nu pot ride, nu pot plînge".

Să fie doar o simplă-nchipuire?
Tristețea e cenușa ce renaște
tot ce s-a stins în ardere subțire:
mereu aceiași zei din alte moaște.

Liberul arbitru

Ar fi fost de ales
unul
dintre destinele
cuprinse în această
trinitate:
să fii lebădă,
aparență a purității totale,
trăind un întreg destin
pentru un singur cîntec,
acela final;
să fii
privighetoare
cu ochii anume străpunși
de o mină iscusită
pentru ca vrăjitul tău cînt
să devină inima inimii unui
suspin
în care se logodesc
toate
suspinele lumii;
pescăruș să fii,
în furtună,
doar lama singerindă a
unui țipăt
înstăpînit peste haosul oceanic,
zeească neodihnă, deci,
la începuturile unei noi
geneze;
putînd să alegi între aceste miracole,
trei,
tu,
răminîndu-ți fidel pînă în
final,
să-ți sorțești
destinul vulturului bolnav
pe care vulturii în plină putere
stîngaci îl devoră
nădăjduind că vor trece
și-n aripile lor
înălțimile pe care le-ai cucerit
firesc
tu
din adîncă iubire.

Apoi,
inselător murind
prin trecerea în alții,
să replămădești
zborul trăit,
chiar de la începutul său,
ca pe un nou miracol.

Și,
astfel,
lumea să dureze.

Călătoria Menestrelului

Frumoși, mai eram, Doamne, frumoși!
Tu și cu mine. Deci, noi amîndoi,
zeiță și zeu printre svelți chiparoși —
și zilnic uitam ce lăsam înapoi.
Noi lumii nimic nu-i dădurăm în schimb.
Toate credeam că ni-s nouă datoare:
și iarba cea pură și-al soarelui nimb —
dar timpu-și urma cruda lui vînătoare.
Și-am mers ca stăpînii. Spre piscuri am mers,
cu miinile goale, la Calea Lactee
și n-am înțeles că-ntr-un vechi univers
eu devenisem bărbat, tu femeie.
Ne-am dus, în hipnotic delir, înainte
și, svelți, chiparoșii-n trecut se pierdură, —
încet, începură s-apară morminte
și-n loc de surisuri suspine pe gură.
Deci, astfel, prin virste mereu ne-am tot dus,
copii ai iubirii ce n-ar avea capăt,
fără să știm că perfidul apus,
hotește, ne-nchise destinul sub lacăt —
pînă-ntr-o zi, cînd o stranie sete
ne puse în față oglindă ciudată:
tu — erai ninsă în lungile plete,
eu — ca o spadă-n rugini înfășată.
Iar cînd ne-am citit fățurile-n ochii
o clipă întorși spre pierdutu-napoi,
de tine-n zadar am rîvnit să m-apropii,
pierduți, am aflat că noi nu eram noi.
Și-așa s-a-ntîmplat, că-n privirile goale
nimic n-avea trup din preasfîntul trecut.
Zadarnic știutele zări cardinale!

Deși împreună, pe veci ne-am pierdut.

george țărnea

Sonetul speranței

La fiecare faptă, răsplata ce se cere,
O întîmplare nouă la fiecare pas —
Deopotrivă toarcem izbindă și impas
Și naștere, și moarte, și cîntec, și tăcere.

Străbate-ntreaga fire un drum fără popas
Și dacă-i piere focul din miezul unei sfere
Găsește-ntotdeauna limanul altor ere
Spre care-și poartă pașii speranței, ceas de ceas.

Luminile și bezna stau veșnic în balanță,
Dar dacă omul singur nu și-ar găsi în gînd
Un alt îndemn s-adune sub frunte rînd pe rînd
Prundișul de luceferi privit de la distanță,
S-ar vesteji pe lujer prielnica speranță
Și-am obosi, pesemne, să tot visăm plîngînd.

Sonetul îndrăznelii

Un fulg de-ar fi să-ți cadă pe umeri drept povară,
Nu irosi puterea plîngîndu-te că-i greu,
Ci mult mai bine-ncearcă să cîntărești mereu
Cît s-ar pleca grumazul sub pietrele de moară.

Și-atunci fărîma smulsă din adevărul meu —
Mai grea decît întregul de s-ar brodi să-ți pară —
Va fi îndemn lăuntric ieșirii în afară
Din raiul ipotetic al orișicărui zeu

Că nici nu e pedeapsă mai silnică pe lume
Decît o fulguire de văicăreli cuminți
Prin toată risipirea tăcutelor dorințI
La care niciodată n-ai să le afli nume
Tot șlefuind legenda iertărilor postume
Cu pisla neputinței din scrîșnetul de dinți.

Sonetul timpului

Plăpîndul fir de iarbă și cel mai falnic munte,
Neprihănita rouă și smircul cu duhori,
Lumina orbitoare și greul văl de nori,
Nevolnicele brațe și-ncoronata frunte,

Ivirea unei stele și moartea unei flori,
Trufașele cortegii și gizele mărunte,
Coclitul vis noptatec al răzbunării crunte
Și vorbele suave ce se rostesc în zori,

Alcătuite-s toate de-același meșter faur,
Pe care oboseala nu l-a-ncercat nicicînd.
Tot îmbrăcînd secunda cu solzi fierbinți de aur
Și dezbrăcînd misterul din simburi, rînd pe rînd,
El doar plutește-n sine — asemeni unui plaur —
Pe fără țărmuri apa de dincolo de gînd.

Sonetul toamnei

Prea timpuriu vii toamnă să-mi dijmuiești cuvîntul
Și să mă-ncerci cu brume de parcă n-aș mai vrea
Să treacă boarea verii, din nou, prin carnea mea,
Și prin frunzișul vieții să mi se-agațe vîntul.

Prea mi te-așezi pe suflet cu vești de vreme rea,
Deși pe la răspîntii nu-ți caut legămîntul,
Chiar dacă-atîtea visuri sînt una cu pămîntul
Și-ntre culesuri calea îmi pare mult mai grea.

Nici fără preț scumpeturi, nici dor peste măsură
N-am cheltuit orbește, cînd s-a ivit vreun semn,
Decît pentru mireasma din floarea de răsură
Și pentru gustul fraged dintr-un sărut solemn
Pecetluit cu ceara cireșelor pe gură,
Cînd spre limanul toamnei nu mai găseam îndemn.

Sonetul împăcării

Am fost — pe rînd — și orb, și călăuză,
Și desfrînat, și purtător de mir,
Și cerșetor cu aur la chimir,
Și foc nepotolit, și rece spuză.

De nici-o întîmplare nu mă mir,
Dar cînd conclavul sterpilor m-acuză,
Nu pot găsi hulirii blîndă scuză,
Dacă-mi destramă trupul fir cu fir.

Orice-aș fi fost, n-am hăituit luptește —
De multe ori punîndu-mi pofta-n cui —
Și n-am mușcat din steaua nimănui,
Dar dacă vina mi-o plătesc trupește,
Știu dinspre mine cîtă iarbă crește —
Fără de care nici iertare nu-i.

Sonetul întrupării

Olarul care-ascultă ce povestește lutul,
Păstorul de cuvinte sau preatemutul vraci,
Atoateștiutorul, ori paznicul de vaci
N-ar îndrăzni să spună cum s-a născut sărutul.

Călăuzit de stele aceeași cale faci
Precum spre ciute cerbii, să-și împlinească rutul,
Desăvîrșind prin nuntă sfîrșitul și-nceputul
Iubirii intru care ți-e hărăzit să taci.

La cea dintîi chemare abia luată-n seamă —
Oricît ai fi de mare, oricît ai fi de șters —
Urmezi aceeași lege, după același mers,
Chemat deopotrivă fiind și cel ce cheamă.
Iubirea decantează și liniște și teamă
Iar taina întrupării nu-ncape într-un vers.

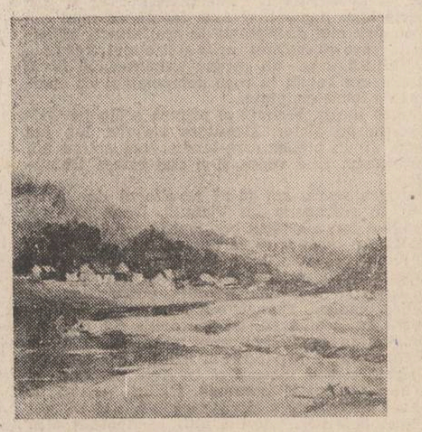

Sonetul călătorului

Adună talpa spinii și pulberea și scrumul,
Sub straie carnea-ngheață, puțin cîte puțin,
Încărunțesc la tîmple și uit să mă ațin
Preafericitei clipe, cu brațele și drumul.

O dragoste fugară e tot ce mai rețin
La căpătîiul nopții — cînd se destramă fumul —
Și-un lac imens de lacrimi, modificat prin cumul,
Pentru a cărui stare nici acte nu dețin.

Dar sufletul mi-e încă sträfulgerat de stele
Nesocotind pe față calvarul suitor
Și prevestita vale din timpul viitor
Silindu-mă să caut sub oale și ulcele
Demult apusa lume a strîmtelor castele,
Ca menestrel destoinic și mag și călător.

Sonetul fericirii

Se desfrunzește pomul și e prădat de roade,
Grădinile-nflorite apun fără parfum
Iar fierul unui sceptru în pulbere și scrum
Își risipește fala dacă rugina-l roade.

E de ajuns căderii o clipă ca și cum
Izvorul care naște și astre și noroade
Rupîndu-se în două, nu-i cine să-l înnoade
La vama hărăzită fuioarelor de fum.

De-aceea fericirea nu-i zbor fără durere,
Ci un fior lăuntric, pe care, cînd și cînd,
Îl simți cum te inundă și înflorește-n gînd
Încununînd cu lauri vremelnica părere,
Dar dacă scurta vrajă se tulbură și piere,
Minunile culese îngheață, rînd pe rînd.

Sonetul jertfei

Sînt vinovat, iubito, ca nimeni altul poate,
Pentru cocorii care s-au rătăcit în zbor
Ademeniți de albul celui mai rece nor
Și pentru-această clipă, mai tristă decît toate.

Sînt vinovat, iubito, că jocurile mor,
Că florile promise n-au lujere curate —
Anume pentru tine, și dinadins furate
De dincolo de lumea cu nume trecător.

Dar nu privi spre răul pe care-l fac întruna
Împovărîndu-mi gîndul cu blîndul tău suspin,
Asemuit ninsorii pe tîmpla unui pin
Și, crede-mă, că dacă mi-ai cere-n joacă luna,
Deloc n-aș sta pe gînduri, și-apoi mi-ar fi totuna,
Dac-am s-aduc tot cerul, sau mă prefac în spin.

ESCALĂ LA KOS

radu theodoru

Cum skipperul este în alb așteptîndu-și secundul, un tip de pe iahtul somptuos din babord ricanează, spunîndu-i englezește ceva ce ar însemna : „domnul căpitan pleacă la plimbare". Mimica tipului este explicită. Plină de ironie la adresa minuscului 7,40 ; dar mai ales la greementul fără inox, la catargul din lemn, la balcoanele din țeavă pitarată în alb și etcetera.

— Vorbiți franțuzește ? îl întreabă skipperul cu accentul lui rustic.

— Natural ! Sînt francez !

— Prefer să fiu căpitan pe un asemenea iaht, decît servitor francez pe un splendid iaht german, spune skipperul, care-l văzuse pe tip ducînd tava și spălînd puntea prova. Omul cască ochii, înghite în sec și dispare la postul prova, prin tambuchiu, fără să folosească intrarea stăpînilor, prin cockpit. Episodul cu căprița hanseatică de la Çanakkale îl pusese sub presiune pe skipper care hotărîse să nu tolereze nici o obrăznicie a pungilor pline. Nu-l interesau deocamdată motivele și procedeele prin care aceste pungi se îngreunează pînă la contravaloarea unor asemenea nave, nu era treaba lui, îl interesa spiritul sportiv și **fair-play**. Un 7,40 fără nici o dotare în afară de un compas de navigație, venit în Kos de la Marea Neagră, avînd un echipaj de doi, merită măcar tot atît respect cît un 18 m dotat de la radar la radio și frigider, venit în Kos de la Hamburg, avînd un echipaj de șase între care doi marinari de profesie dublați de un Volvo Penta de 65 C.P.

Iată și secundul.

Asigurat la babord și răcorit, skipperul descinde pe cheu incălecînd balconul prova.

Kos este insula lui Hyppocrate, care în afară de faptul că a fost cel mai mare medic al antichității europene pe care-l cunoaștem, a avut și norocul să locuiască pe un tărîm de basm, lucru care l-a făcut înțelept și fericit. Față de porturile insulelor vizitate în Dodecanez, Kos este unul minuscul. O pungă aproape circulară, cu gîtul foarte strîmt și o pitorească aglomerare de iahturi și ambarcații de toate felurile purtînd la baston pavilioane europene începînd cu Suedia și terminînd cu România, ca să nu vorbim de componența echipajelor de pe iahturile charter grecești, formate din canadieni și nord-americani sau de cele purtînd pavilioanele țărilor nord-africane.

Front de mer este un bulevard ciudat Akti Kountouriotou plin de un farmec insolit. Drept în prova un palmier ornamental flancat de bănci pe o esplanadă năpădită de flori. În tribord caicele de pescuit și o piață ad-hoc de pește proaspăt chiar în pupa caicelor. Carosabilul și dincolo de carosabil o puzderie de locante sub pergole de glicine înflorite. Văluri dense de glicine mov și foarte zvelți și înalți oleandri și un parfum straniu și excitant, iar la cîteva nave, tot în tribord, un caic borțos avînd expus echipamentul complet al unui scafandru autonom și pe cheu o tarabă cu bureți, o listă de prețuri și un alt afiș care propune expediții de pescuit subacvatic. Ca pretutindeni, negustorii greci sînt taciturni. În babord, iahturi. Două uriașe, cu cîte două motoare de cîte 500 C.P. fiecare, cam în genul celor din reclamele lui **Union Yachts Brokers** care încarcă 16 tone de combustibili și 4 tone de apă, avînd 6 cabine cu posturi duble, salon în lemn de trandafir, bucătărie, post pentru echipaj și cabina armatorului, al căror preț nu este trecut în nici o reclamă ; unul sub pavilion elen, celălalt din Bahamas. Cheul aparține tranșant milionarilor și de la **Hai-Hui** spre vest, oamenilor cumsecade, cum sîntem noi și pescarii.

Nu-mi dau seama unde, istoria a îmbătrînit, s-a îmburghezit ori mi se pare. Mă sicîie rutina. Manierismul. Propriul meu manierism. Începînd cu cel dintîi pas făcut pe caldarîmul spongios al cheiului. Știu atît de puțin despre pelasgi și-mi pot alcătui atît de greu o viziune cosmică, integratoare. Optimismul funciar al tipului de la eche, prea ades sancționat de realitate, trebuie luat la puricat. Ca și teza comunicabilității universale, mereu amendată de teritoriul închis al limbilor, graiurilor, cu atît mai mult cu cît cel local vine de la dorieni. Soarele torid înțeapă morga skipperului, o lichefiază, tipul încearcă să scape din invariantele navigatorului-turist, știe că eliberîndu-se de o schemă va cădea fatal într-o altă schemă, de aici nemulțumirea față de el însuși ca spectator și actor într-un spectacol scris, regizat, jucat și privit de el însuși. Tot vorbind de un timp absolut, tot căutînd să forțeze limitele temporalului, să-și apropie și însușească spațiul planetar, cade mereu într-un timp raportat la minut și nu depășește spațiul umil al milelor zgîrcit înregistrate de loch. Aici rezidă contradicția dintre felul în care skipperul concepe viața omului contemporan și mijloacele materiale prin care încearcă s-o realizeze. Situația de producător-consumator legîndu-l de pămînt și ciclul anotimpurilor îl eliberează doar iarna. Masa de lucru îi impune o robie mult mai dură și seacă, rezervîndu-i iarna ca pe anotimpul priincios hoinărelii prin lumea fabuloasă a bibliotecilor și fișelor. Nici „Dacia 1300", nici **Hai-Hui** nu pot realiza o cunoaștere directă dincolo de limitele unor zone, cel mult continentale. Și-atunci ?

Cei din Kos au participat la războiul Troiei alături de locuitorii insulelor învecinate. Asclepios și-a exercitat aici harul și știința tămăduitoare, insula a intrat în liga sacro-politică a Exapolis-ului dorian, a devenit satrapie a lui Darius, amiralul spartan Astioclus a cucerit-o și despre orașul pe al cărui cheu am coborît, Strabon scrie că nu este un oraș prea mare, dar este cel mai frumos dintre toate, bine populat și plăcut de văzut pentru toți călătorii. Citindu-l pe Strabon mă îndoiesc că turismul nautic este o invenție recentă. Skipperul știe foarte puțin despre epoca megalomaniei lui Alexandru cel Mare și despre relațiile lui cu insula, se pare cu statut independent datorat soției lui Mausolus, Artemissia. Îl interesează Artemissia și nu știe unde s-o găsească în fluxul dens al turiștelor blonde și foarte tinere, destul de rar însoțite de vikingi devitalizați, în criză de bicepși, cu pletele cîrlionțate căzîndu-le mai jos de umeri. Ptolomeu al II-lea s-a născut în Kos, Cleopatra și-a încredințat comorile Institutului Asclepios, insula intrată în componența imperiului bizantin a fost prădată de flotele perșilor, arabilor, cruciaților, ca prin 1306 e.n. guvernatorul venețian al Rodhosului s-o vîndă Cavalerilor Ioaniți, aceștia ridicînd citadela vegheată de palmieri care, într-un fel, m-au adus în Kos. Palmierii și Hyppocrate. De unde naiba să începem ? De la Hyppocrate, bineînțeles. Cu atît mai mult cu cît am prieteni buni care i-au prestat jurămîntul. Și, surprinzător, îl și respectă. Deci, să respectăm și noi schema jocului. Și protocolul jocului. Vitruviu a criticat cîndva edilii și urbaniștii orașului-port Mytilene pentru faptul că n-au știut să-și așeze urbea astfel încît clădirile să spintece și împrăștie vînturile dominante, acestea făcîndu-și de cap în lungul străzilor, vînzolind piețele și îmbolnăvindu-i locuitorii. Edilii anticului Kos au fost dorieni și nu-mi dau seama dacă insularismul lor s-a lăsat influențat de gîndirea sistematică a marelui arhitect ionian Hippodamos, cel care a programat planul în eșichier al Miletului, sau de felul în care a fost construit orașul-port Priene, vecinul Miletului, cu casele așezate pe opt străzi longitudinale pe direcția est-vest, tăind vînturile coborîte din podișul Asiei Minor interesctate de străzile-scări dispuse pe direcția nord-sud ?! Să vedem la fața locului dacă aprecierile lui Strabon care scot Kosul din tipicul orașelor-port egeene și-au păstrat prospețimea și actualitatea.

Dacă este vorba de actualitate, atunci Kosul se singularizează de cum virezi spre Kastro — adică spre fortăreața Ioaniților. Întîi sînt bicicletele, apoi palmierii, apoi blondele și întreg ansamblul scăldat într-o lumină delicată, eterată, fără moliciuni voluptoase și senzuale, o lumină ciudată, limpede, euclidiană, rațională, transparentă, punînd în valoare volumele, conturîndu-le ferm, geometric, o lumină care purifică, reducînd culorile la expresia lor primară, anulînd nuanțele, confuzia, dilema.

La cheu sînt iahturile, sînt navele de pasageri care leagă insulele, este zidul de incintă al fortăreței care închide peninsula cu crenele și bastioane, opusă cheului este esplanada umbrită de platani seculari sub umbra cărora sînt locantele cu mesele scoase pe trotuare și grilajele metalice care sprijină bicicletele de închiriat. Sute de biciclete pedalate de sute de turiști îmbrăcați lejer. În capătul sudic al esplanadei se deschide un tunel vegetal alcătuit din palmieri supli, plini de poezie și nostalgie, cu smocul de frunze cerate răvășit de briză, aici aerul este dintr-odată dens și umed, trunchiurile solzoase au mlădieri insinuante, este un imperiu al umbrei strîns între ziduri de piatră mirosind rînced a vechi și catacombă, imperiu al umbrei pe care valurile spumoase de glicine mov îl înnobilează, îndulcindu-i austeritatea militaro-monahală. Pe trotuare sînt cîțiva portretiști, tinere și tineri așezați pe scăunele pliante, ori pictori localnici care-și etalează lucrările pe asfalt ori pe stative improvizate, lucrîndu-și portretele cu atenția concentrată după modelele care pozează firesc, portretiști și modele înconjurați de privitori atenți și tăcuți. Excelenți portretiști, primează un realism ușor romantic fixînd în cărbune chipuri de copile melancolice, de adolescente visătoare, briza fosnește frunzele platanilor și ale palmierilor, există o lentoare a vacanței departe de excesele stupide ale civilizației industriale, o lentoare și o lene dulce, profund omenești care compensează ritmurile stressante și panica goanei cotidiene, totul în murmurul melodios al brizei și în serena lumină euclidiană. Nedespărțiți de vînt, acest alterego al skipperului, ființă indiscretă și capricioasă gata să tulbure pacea misterioasă de sub pergolele ghirlandate cu glicine, ne însinuăm în antica agora, grijulii să nu ucidem amintirile locului.

Se întîmplă o alunecare stranie în inefabil care scapă severității rațiunii critice. Se întîmplă o dedublare, o schimbare a raportului de forțe dintre dominantele psihologice, un tip melancolic, bîntuit de angoase, de întrebări chinuitoare, un tip circotaș, nemulțumit profund de relațiile lui cu lumea îngustă a preceptelor, a discursivității golită de conținut și realitate, a conformismului funcționăresc ucigător de viu și dialectică, un tip aspirînd la totalitate și raporturi firești între semeni dă din coate, înghesuind ipostaza skipper și locotenent-colonel, ulcerînd ipostaza scriitor, gata să lasă în agora să-și țină cuvîntarea de mult gîndită în solitudinea acelui prea adînc despre care a mai fost vorba în aceste Cărți ale Mării. Skipperul îl privește cu ironie posacă. Ros de cotidian știe că tipul nu are nici o șansă. Mai ales aici, unde agora n-a rămas decît în ruine mărturisitoare ale fragilității și trecerii gestului social. Înțelept, skipperul așteaptă intrarea dominantei în echilibru cu polifonia subdominantelor, abandonîndu-se stării de inefabil prin care se resoarbe în lumină. Deci, skipperul se refuză aprecierilor lucide la care l-ar obliga simetria geometrică și așezarea funcțională a ceea ce a rămas din Kosul antic, Kosul lui Hyppocrate și al unei democrații active, creatoare de personalități și individualități prospere. Refuză să pună în ecuație ruinele prăvăliilor situate periferic de centrul politic și religios, așa cum o cerea Aristotel în „Politica", refuză să determine planul străzilor care conduceau spre portul-poartă-a-lumii, marele plămîn al orașului, după cum refuză să vadă sub jerbele de glicine și sub umbra fusiformă a tamariștilor, arcadele care vegheau prelegerile Maestrului. Alungă de la sine tentația comentariului și a comparației, tocmai pentru că, la Firenze și Padova, la Pisa și Ferrara se lăsase sedus de expresia spațială a unei **società di torre**, magnificele palate ale

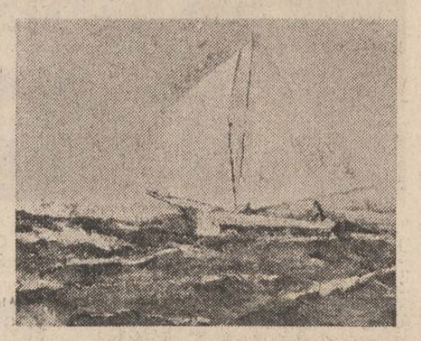

Tablouri de Bogdan Stihi

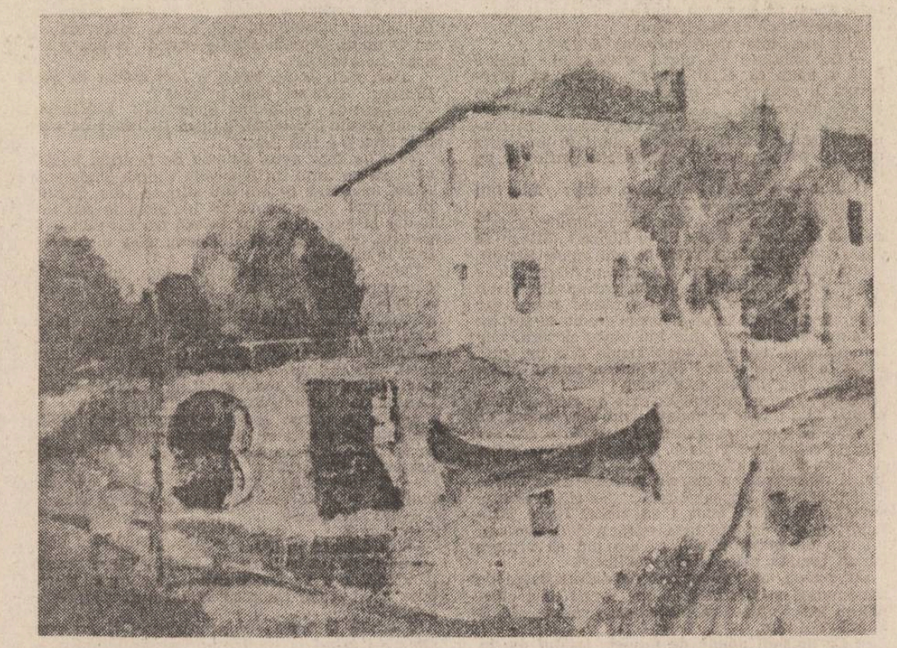

teatru

«Adela»

Secția română a Teatrului din Sf. Gheorghe a lansat, pe litoral, premiera spectacolului muzical **Adela**, adaptare după romanul lui Garabet Ibrăileanu, semnată de Cristian Munteanu (text) și Timuș Alexandrescu (muzică).

Construit pe principiul flash-backurilor, spectacolul înlănțuie momentele de trecut îndepărtat cu cele ale trecutului apropiat prin intermediul a două personaje de legătură, care le introduc în acțiune pe celelalte. Mentorul Adelei, intelectual de formație filosofică, este interpretat de Cornel Constantiniu (rigid pe scenă atunci cînd nu cîntă). Bătrînul anticar, emițînd sfaturi și înțelepciuni despre viață, cu un accent specific, este Constantin Codrescu (handicapat de adaptarea jocului scenic în funcție de amplasarea microfoanelor). Exaltata și capricioasa Adela este întruchipată de Theodora Mareș, cu destulă dezinvoltură (chiar și atunci cînd trebuie să treacă de la teatru la muzică).

Intenționînd să alcătuiască un spectacol de succes, Constantin Codrescu a grupat laolaltă povestea unei iubiri neîmplinite, muzică accesibilă, vocea agreabilă și populară a lui Cornel Constantiniu și, pe deasupra, viziunea deschisă a convenției teatrale, a teatrului în teatru.

Dacă textul nu ar fi fost disipat în pasaje neimportante, dacă trecerile de la proză la muzică ar fi fost bine înlănțuite, dacă dificultățile tehnice ar fi putut fi surmontate, poate că modalitatea reprezentației deschise ar fi prins viață și s-ar fi comunicat publicului. Pasajele muzicale rămîn totuși de factura muzicii ușoare, neintegrîndu-se cadrului elevat al problematicii existențiale (propuse de roman), chiar dacă aceste cîntecele fac trimiteri pretențioase la numele lui Epicur, Descartes, Schopenhauer (mărind distanța dintre intenție și realizare).

În decorul sumbru al paravanelor negre, se profilează siluetele cîtorva piese de mobilier vechi, vopsite în roz (scenografia Laviniei Dima). O ușoară aură romantică se degajă și din toaletele spumoase, dantelate, ale Theodorei Mareș. Spectacolul este deschis de trei bătăi succesive de gong (la vedere). Constantin Codrescu apare în decor în ipostaza umilului anticar, schimbîndu-și, apoi, ținuta, pentru a da scurte și discrete indicații regizorale. Intrările și ieșirile actorilor sînt dirijate de pe scenă, stingerea și deschiderea luminii, schimbarea decorurilor sînt conduse de Codrescu și efectuate de recuziteri în timpul derulării reprezentației, întrerupînd, permanent, puținul de continuitate ce se înfiripă, spulberînd posibilitatea creării unei atmosfere corespunzătoare. În partea a doua, spectacolul se încheagă puțin, evoluînd într-o înlănțuire firească. Cînd Emil — Cornel Constantiniu evocă prezența diafană, de altădată, a Adelei, într-un colț al decorului intră Adela — Theodora Mareș, marcînd începutul unui nou flash-back, care explică distanțarea personajelor, în pofida dorinței lor de apropiere. Personajele posibilei povești de dragoste se petrec (mai mult cu gîndul), se intersectează, fără să se poată regăsi, înțelege, cuprinde. Din acest punct de vedere, Codrescu a gîndit cu atenție mișcarea în scenă a actorilor, urmărind și izbutind să sugereze plutirea în ireal a acelor personaje făcute „din aluatul oamenilor care nu știu să se bucure de viață".

Introducerea altor personaje și elemente, ce țin de pitorescul și culoarea locală a spațiului geografic descris, este facilă și îndepărtează și mai mult spectacolul de condiția modalității regizorale unitare. Din nou o încercare de dramatizare a unei opere literare de valoare, care nu-i onorează pe clasici.

Nicoleta Gheorghel

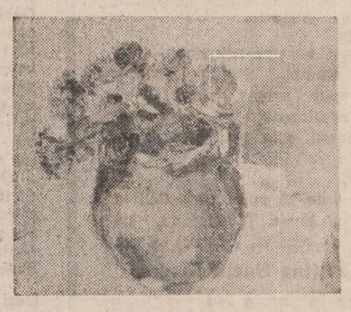

film

«Pădurea de fagi»

Cîteva zeci de fete, telefoniste, sînt duse în zilele premergătoare lui 23 August 1944 într-o pădure de lîngă București pentru a fi gata, în momentul întoarcerii armelor, să preia comunicațiile telefonice pe care, de bunăseamă că germanii vor încerca să le saboteze. Aceasta este miza filmului scris de Francisc Munteanu, pe care regizoarea Cristina Nichituș-Mihăilescu o joacă cu o dezinvoltură mai puțin obișnuită la un debutant în filmul de lung metraj. Așadar o colectivitate, portrete și probleme personale într-un moment de maximă intensitate istorică. Tăvălugul războiului, al istoriei, strivește fără să aleagă, dar fiecare om în parte poate să influențeze, în felul său, cursul istoriei, chiar dacă o face sub imboldul momentului și al întîmplării. Cîteva zeci de fete pline de viață, dornice să trăiască, fiecare cu idealurile și iluziile sale, care trăiesc războiul ca pe o calamitate inevitabilă, pe care nu au cum s-o influențeze cu slabele lor puteri, sînt totuși capabile să se sacrifice pentru o cauză, chiar dacă nu o înțeleg în toate dimensiunile și implicațiile ei. Îndeobște filmele făcute mult după consumarea evenimentelor istorice suferă de prea multă obiectivitate ; lămuririle pe care le aduce timpul adîncesc perspectiva, dar totodată îndepărtează amănuntul de viață pînă la dispariție. Interesant la **Pădurea de fagi** este faptul că, fără să renunțe la obiectivitate, filmul reușește să ne apropie chipul uman, dînd valoare gestului mărunt, cotidian, amestecînd firesc trăirile intime cu trăirea istoriei. Este meritul regizoarei Cristina Nichituș-Mihăilescu de a reuși să „încălzească" ecranul cu această galerie de portrete făcute în fugă, cu dezinvoltură, cu generozitate. Oricît de convingătoare ar fi faptele în ordine istorică, ele devin emoționante abia atunci cînd îi cunoaștem mai îndeaproape pe cei care le trăiesc. Pe ici și pe colo sînt situații și rezolvări mai greu de crezut, sînt personaje care dispar pe parcurs (precum agentul Siguranței jucat de Florin Zamfirescu), dar filmul rămîne în zona posibilului mai ales datorită puternicei sale încărcături umane. Regizoarea Cristina Nichituș-Mihăilescu și fetele sale, majoritatea lor tinere actrițe sau studente încă, aduc filmului sensibilitate și tandrețe — calități mai puțin obișnuite la un film de război. Pentru prestația actoricească, întreaga echipă merită toate laudele și, dacă amintim cîteva nume, aceasta se datorește rolului de mai mare întindere pe care îl joacă : Raluca Penu, Tora Vasilescu, Anca Sigartău, Catrinel Dumitrescu, Carmen Trocan. Și în distribuția masculină există același echilibru. Sînt totuși de remarcat Traian Stănescu, Radu Vaida, Constantin Codrescu, Gelu Nițu, Petre Gheorghiu-Dolj. Cu mijloace puține și dintre cele mai simple, filmul este totuși convingător și, o repet, interesant prin perspectiva asupra istoriei, renunțînd la generalități pentru a se apropia de concret. Cristina Nichituș-Mihăilescu debutează cu maturitate, fără obișnuitele ezitări ale începutului ; spirit de observație, generozitate și vervă, o deosebită știință a portretului — sînt tot atîtea calități care ne fac să așteptăm cu interes evoluția sa de aici înainte. Avem dovada, încă o dată, că nici războiul și nici filmul nu sînt doar treburi de bărbați.

Nicolae Mateescu

marilor familii, palate haşurate de verticalele turnurilor de veghe, după cum în Bourgogne, Beauce, Loir-Loiret, Dordogne, Gironde şi Gascogne urmărise istoria întregului feudalism francez, deci skipperul se refuză analizei şi comparaţiei, sedus de acel ce inefabil al luminii care-i pătrunde învelişul astral, iradiindu-i straturile de conştiinţă şi preconştiinţă pînă la nucleul acela secret care deţine experienţa multimilenară a speciei.

Este un moment incipient al glisării în inefabil cînd privirea rotită circular suferă impactul dureros cu logica urbanistică a ruinelor din agora, descifrînd condiţia arhetipală a acestei agora însumînd raţiunile comercialului, politicului, religiosului, urbanului şi ruralului, ale igienii şi frumosului, cumva în afara influenţelor civilizaţiei minoice, ori mesopotamiene, ori egiptene, acelea gravitînd urbanistic în jurul centrului format din palatul regal ; aici fiind vorba de democraţia urbană care temperează paranoia gigantescului, construind funcţional într-un raport elegant şi suplu de dimensiuni mai mult orizontale decît verticale. Interpretarea democratică a spaţiului aduce laude lui Hippodamus, lui Aristotel şi lui Platon, eliberînd spiritul prin magia cifrei şi, aici, în Kos, prin virtuţile ezoterice ale formei geometrice numită pătrat, agora înscriindu-se într-un pătrat fabulos, conturat de filigranul palmierilor şi al tamariştilor.

Apoi lumina serenă estompează conturele, dematerializează volumele, esenţializează peisajul şi eliberînd spiritul de lestul argumentului, intuieşte.

Skipperul descoperă în agora antică a Kosului, lumina-intuiţie. Lumina care pătrunde grosimea zidurilor şi misterul catacombelor, lumina care pune în valoare geniul locurilor şi drama lor, lumina-eros şi lumina înţelepciunii, lumina-revelaţie, lumina anterioară cuvîntului, aceea de la care, de fapt, totul purcede.

Este o clipă de resorbţie în lumina pură, translucidă, imaterială, cînd vehicolul grosier al skipperului este abandonat în umbra densă, aromind a răşină şi mirt, umbră străveche la adăpostul căreia se mişcă leneş siluetele hetairelor este deci o clipă de resorbţie cînd totul devine lumină şi dulce interpretare sonoră a pătrunderii ei în materialitate. Aici, în această lumină intuiţie s-a definit pe sine omul arhaic, aici sacralul şi-a revelat coerenţa şi stabilitatea definindu-şi universul moral, constituindu-se ca element fundamental în structura conştiinţei, iluminînd cotidianul şi familialul, structurînd socialul, morala şi filozofia.

Apoi este o altfel de cunoaştere.

O adoptiune prin instinct.

Apoi izvorăsc imaginile.

O luxurie a imaginii suculente, colorate, polifonice, agora se reîntrupează din lumina devenită ecran, văd aluniţa de sub bărbia lui Hyppocrate, îi văd cureluşa de la sanda cusută nedibaci de un meşter grăbit, văd purtătoarele de amfore unduindu-şi trupurile sub rochiile largi, văd panerele cu peşte ornate cu frunze de smochin sau de palmier, mirosurile de stafide şi măsline, de peşte şi rodii, de lubeniţă şi piersici mă pătrund răscolitor — apoi, cînd lumea aceea de-atunci reînvie colcăind de viaţă, lumina-ecran se sublimează, lăsîndu-mi numai ruinele. Colonade fără capiteluri, capiteluri dorice răsturnate în ierburile tăioase, poteci roşcate, arcade ştirbe, eşichierul din piatră care înseamnă temeliile, aliniamentul străzilor, palmierii, zidurile fortăreţii ioanite, tamariştii într-o solitudine melancolică şi nu prea departe, motocicletele Honda.

Aventura luminii ia sfîrşit.

Skipperul revine la sinele lui cel asudat din belşug şi la rutina schematică a turistului de-o zi.

Coborînd în agora însoţit de un Puiu recules şi tăcut, impresionat de solitudinea gravă a ruinelor ; skipperul se lasă dominat de tipul bintuit de angoase care-şi ceruse dreptul la identitate încă de la debarcare. Circotaş, insinuant, corosiv, nemulţumit, individul fără statut social recunoscut şi parafat pozitiv neagă vehement stăruinţa skipperului de a actualiza spiritualul. Pe ton înalt, revendicativ, îi spune, folosind o gestică melodramatică, largă, că, obsedat de fapt, a trecut şi trece prea uşor : „iată, clamează tipul irascibil în urechea interioară a skipperului, iată, o singură clipă ai zăbovit aici, atît de aproape de locul în care omul arhaic şi-a consumat aventura existenţială, de acest loc sacru în care acelaşi om arhaic consumîndu-şi intuiţiile, experienţele social-politice, ideile religioase şi filozofice, a constituit şi construit parametrii condiţiei umane. Ai conştiinţei de sine a speciei... Treci prea uşor, treci prea uşor, strigă cu glas strident tipul, arătînd un capitel cioplit în piatră, piatră poroasă, cu mici caverne sonore scobite de vînturi, nimic deosebit, skipperul văzuse asemenea pilaştri şi asemenea capiteluri de la Tomis pînă la Troia şi Efes — „treci prea uşor" — strigă tipul incomod care caută mereu semnificaţiile simbolurilor şi ale miturilor, negînd istoria scrisă şi absolutizînd o altfel de istorie, a culiselor, a absconsului, a societăţilor secrete, a cabalei, tipul care a condus skipperul la redescoperirea leului din Pireu şi a Închinătorilor bisericii valahe-egiptiene şi a glagoliticelor de pe garda spadei lui Athanaric sau de pe opaiţele scandinave, semne şi simboluri care i-au dat o cu totul altă perspectivă asupra Răsăritului în general şi asupra politicii lui Mihai Viteazul în special.

— Treci prea uşor !

Lumina cade aproape de verticală, încrustaţiile de pe capitel se autoumbresc şi în clipa cînd soarele atinge zenitul skipperul distinge un fel de friză miniaturală care repetă de 7 ori schiţa unei astro-nave flancată de un fel de astronaut cu capul conic, urechi lungi, avînd patru degete la mîna dreaptă ridicată în sus şi un scafandru autonom, sub astronavă fiind săpat simbolul soarelui. Apoi lumina se irizează şi capitelul revine la amorfismul lui obişnuit, piatra cu porozităţi emanînd o dogoare uscată, mirosind a vreme.

— Este destul, spune skipperul, încercînd să se smulgă magnei nebuloase, plină de nebunia ipotezelor fantastice care plecînd de la acele **grafitti** descoperite în peşterile din Lussac, însumînd hărţile aeriene ale lui Piri Rheiss, petroglifele de pe Poarta Soarelui din Tiahuanacao, ştirile despre folosirea forţelor antigravitaţionale de către egipteni şi a acumulatorilor electrici de către babilonieni, a maşinilor zburătoare din Tibet, iniţiaţii în levitaţie de la Machu Pichu şi sacrilegiile săvîrşite asupra vechilor manuscrise începînd cu Julius Caesar şi terminînd cu invadatorii spanioli ai Americii Centrale şi de Sud, nebunie a ipotezelor fabuloase, dincolo de istoria ternă a conformismului universal şi a temerilor de celălalt adevăr, venit la noi dinaintea altor explozii nucleare ; deci, skipperul torturat de o mie de întrebări chinuitoare care se adresează originilor civilizaţiei umane şi destinul ei, strigă :

— Este destul !

De ce n-ar crede, cum cred savanţii oficiali că civilizaţia munţilor nu este altceva decît opera de erodare a vînturilor, că dispariţia navelor şi aeronavelor din Triunghiul Morţii este cu totul întîmplătoare, că templul şi palatul enorm de sub Sfinx nu sînt decît lucrări ale grandomaniei faraonice şi nu un adăpost antiatomic, de ce s-ar obosi să vadă spectacolul lumii altfel decît este el comentat din aproape în aproape de la comuna primitivă la sclavagism şi aşa mai departe ?

— Este destul !

Cu atît mai destul cu cît de la Disco-bar trei sîncope tamburinate furibund sparg lumina diafană a agorei, gonindu-ne pe bulevardul Ippokratous, arteră comercială sobră cu magazine elegante, scumpe, etalînd tehnică de ultimă oră.

Desigur am ratat ocazia să vedem celebra — în antichitate — mătase de Kos — fluidă şi transparentă, imaterială, imitînd lumina lăsată în agora. Iar pe Artemissia, văduva lui Mausolus, skipperul este sigur că o va întîlni la capătul dinspre mare al molului, acolo de unde se văd luminile din Hallicarnas, cetatea-port de la care a pornit toată povestea cu rodhosienii, Hallicarnasul lui Herodot, actualul Bodrum, marele centru de iahting al Turciei moderne. O va întîlni la fabuloasa oră 0 cînd astrele îi vor fi favorabile, Kos stînd sub semnul lui Aldebaran, steaua înţelepciunii. Atunci trebuie consultat inelarul stîngii, degetul lui Apollo. Desigur îl voi supăra pe Pico de la Mirandola şi voi contrazice **Tractato contro li astrologi**, netemîndu-mă că voi fi otrăvit de astronomii savanţi ai contemporaneităţii pentru că admit şi astrologia pe lîngă astronomie. Pico nu i-a admis pe astrologi, plătind cu viaţa această intransigenţă. Străzile sînt de plumb lichid. Virăm spre vest pe Meropides. Prăvălia domină universul citadin. Prăvălia pentru insulari. N-am descoperit încă buticile pentru turişti. Ţinînd vestul ajungem în squarurile umbrite de platani străvechi, squaruri de la care încep vilele pitite în grădini cu portocali şi măslini. Dublăm terminalul lui „Olympic Air", societatea greacă de aviaţie şi beneficiind de toate deliciile umbrei, scăldaţi în arome de mirt şi răşină, investigăm urmele lăsate în insulă de civilizaţia romană : **Casa romana**, mozaicul roman, apoi vechiul Odeon, Hippodromos, Gymnastirion, Nymfeon şi rămăşiţele templului lui Dionysos. A-l slăvi pe Dionysos, aşa cum o făceau cei vechi în serbări rupestre, în dănţuri şi sunete de fluier, a transforma culesul viilor şi curgerea mustului într-o feerie, iată lucruri înţelepte, iubite de skipperul-viticultor. A da astfel de finalităţi muncii de peste an, este a o innobila, a o umple de bucurie, a o descătuşa, a-i da aripi, a o umaniza. Înseamnă a o elibera de tirania necesarului, de silnicia obligatoriului, de mahmureala sculatului în zori, înseamnă a-i transcede sensurile, legînd-o de toamnă ca de un anotimp fabulos al împlinirilor. Gestul simbol, greu de înţelesuri, de care, spre paguba noastră, prea repede ne-am lepădat, împrumutînd gestul sec al calculatoarelor şi eficienţa rece a maşinilor, gest şi eficienţă golite de bucuria profundă şi caldă a înfăptuirii prin sinele spiritual.

Hondele cu patru cilindri trec nefiresc şi anacronic pe sub temariştii, stricînd armonia mirtului şi a liniştii. De aici, planul oraşului, şi aşa zgîrcit, nu ne mai foloseşte. Ne lăsăm resorbiţi de labirintul calcaros al ulicioarelor cu butici care coboară în port. Ulcioare înguste, pavate cu piatră de rîu, flancate de case vechi, cu mici curţi interioare, albul zidurilor

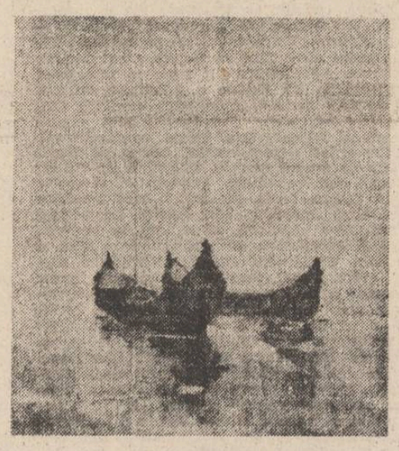

absoarbe lumina sticloasă îmblînzind-o suav, sînt sute şi sute de turişti, reîntîlnim blondele bronzate auriu, reîntîlnim artizanatul de duzină, vasele de lut ars şi talgerele de aramă avînd efigiile cunoscute din cărţile de istorie : discobolul şi aruncătorul de suliţă, pe Artemisa sau pe Hera, pe Zeus sau pe Heracles, reîntîlnim expoziţiile pictorilor din insulă, peisaje bucolice sau nopţi catifelate, o lume în afara lumii, întîlnim magazinele de pielărie fină şi de gabloţnuri ieftine, de blănuri somptuoase şi de cergi din păr de capră, totul în aceeaşi sobră distincţie insulară, care contravine atît de flagrant ideii de bazar. Sînt candele vechi şi icoane vechi, hangere şi pistoale din vremea piraţilor, mătănii şi coliere, răzbate greu într-un plan al cunoaşterii nemediate o lume insulară specifică dacă ai răbdare să însumezi obiectele de uz zilnic, cele de îmbrăcăminte şi de cult, făcînd abstracţie de puzderia produselor pentru turişti. O lume insulară foarte aproape de o întreagă epocă istorică a Ţărilor Româneşti.

(Fragment din volumul V al ciclului CĂRŢILE MĂRII, intitulat ÎN LUPTĂ CU MELTEMI)

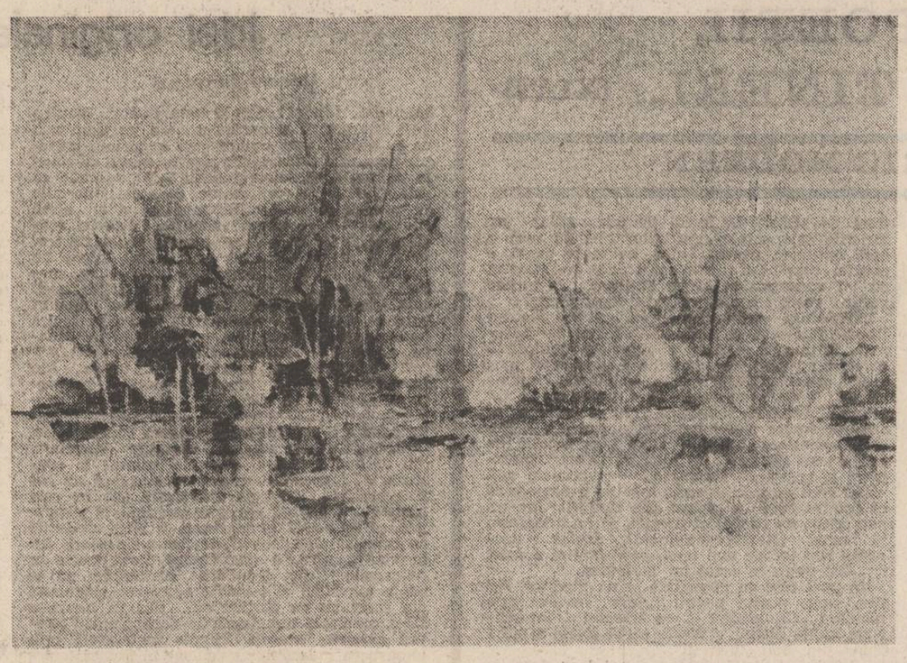

dumitru udrea

Luciul zilei

Osîndit în frigul
Privirii obosite,
Aştept căderea albă
Din ochiul istovit
Şi ca o mare ninsă,
Nesigură de sine,
Se-ntinde peste toate
Amiaza unui gînd.

Albastru, luciul zilei
Se năruie în vînt.

Lumina putrezită

Cad peste zodii
Alunecări de clipe
Şi în gînd zăpada
Atîrnă păsări ninse ;
Sub pleoape înserarea
Se zbate neînvinsă,
Cînd din oglinda spartă
Ies trupuri ofilite.

Lumina putrezită
Mai stăruie în vise.

Prin gîndurile noastre

Se prăvale cerul
Luminii din orbite
Albit de-o-nsingurare
Trecută printre noi ;
Din clipa coborîtă
La malul de durere
Doar ruinele rămas-au
Bătute de viltori.

Prin gîndurile noastre,
Un strigăt viscolește.

Către niciunde

Departe de timpul
Prăbuşit în melci,
Aştept ivirea albă
A florilor de zi
Şi ninge peste roua
Iubirilor pustii,
Cum somnul din privire
Se tînguie în ochi.

Un drum către niciunde
Alunecă prin noi.

Peste uitare

Mă-mpresoară vremea,
Prin ore tîrzii,
Cu păsări rănite
Şi cîntecul iubirii,
Bolnav de tăcere,
Singerează lumina
Rostogolită în mine
Cu vise pustii.

Peste uitare,
Ne naştem dintîi.

george sânpetrean

Prefaţă

Hoinară-n seul unei vaste clipe,
Adulmecînd mustiri suave-n ceaţă,
Poema pătimaş se zbate din aripe
Rîvnind cu demnitate-un strop de viaţă.

Tîrzie...

Se spuzesc regretele
precum firele albe
ce năpădesc
memoria iubitei.

Primăvară

Verdele inundă uimirea.

Crez

În cenuşa vocalei
mocneşte adevărul...

Gramatică

Cînd crepuscul
se va cerne
peste mihnirea mea,
vom conversa,
firește, — academic
despre perversitatea
virgulei
strecurată între noi...

vasile smărăndescu

Sînt

Sînt norul singuratic
ce caută ploaia

Sînt iarba
peste care trece focul
trece potopul,
trece seceta
dar ea nu-şi schimbă niciodată culoarea

Sînt poemul care ne adună
şi lasă totul pămîntului

Sînt pasărea care-şi cîntă mai departe
cîntecul
chiar dacă cineva i-a surpat cuibul.

Sînt cumpăna şi luminarea fîntînii
care sfredelesc răcoarea şi limpezimea
adîncurilor

Sînt poemul albastru
cu chip de soare, lună şi galaxie,
aer, apă şi pămînt roditor
laolaltă.

Între lumină şi umbră

Într-o localitate de la hotarul
dintre lumină şi umbră
eu şi cu tine
am încheiat un pact
prin care am delimitat sferele —
unul cu cerul,
celălalt cu ceea ce se vede în oglindă.

Atomic

În ceaţă,
un om
căuta lumea.
Ceaţa s-a ridicat
şi omul a găsit
umbra luminii.

Umbrele noastre

În fiecare primăvară
pe locul în care umbra ta
se-ntîlneşte cu umbra mea
zăpada se topeşte
mai devreme.

Risipa de bine

Mamă,
cînd sînt aproape de tine
vremea are culoarea-nţelepciunii
iar suferinţele mele
capătă chip de împlinire
mamă —
risipă de bine.

Fereastra

Seară de seară
ieşeam la poartă şi număram
ferestrele caselor
la care se aprindeau luminile.
Cîndva am aşteptat înfiorat nopţi în şir
cu ochii fixaţi pe o fereastră
care lipsea la număr.

Într-o seară am tresărit —
în fereastră s-a aprins o lumină
ciudat de puternică.

Tîrziu spre miezul nopţii
prin faţa ferestrei
treceau grăbiţi
oameni de culoarea întunericului.

Marş forţat

Dincolo de soare
nu e nici o umbră.

Timpul a rămas aninat
în vîrful clipei.

Destinul şi-a aminat sosirea.

S-a descoperit o zodie nouă
şi veacul e cuprins de euforie.

Mai aveam puţin
şi ajungeam.

Dincolo de soare
nu e nici o umbră.

plastică

Două drumuri

Cu **Bogdan Stihi**, pictura contemporană românească restituie privitorilor imaginea citorva peneluri, care în memoria iubitorului de artă comun reprezintă una dintre lecţiile fundamentale ale picturii naţionale. Acest artist conştiincios, nutrit la şcoala citorva maeştri interbelici, pare a epigoriza în sensul unei conştiinţe a perpetuării marilor modele. Viziunea sa plastică se canonizează în tipare consacrate, pe care istoria artei le-a reţinut ca repere indestructibile ale evoluţiei civilizaţiei ochiului. Bogdan Stihi îşi descoperă necontenit vocaţia creatoare reformulînd cu migala ucenicului docil şi pasionat poncifele marii picturi, din care s-a plămădit, cu citeva decenii în urmă, însăşi fiinţa sa artistică.

Într-o asemenea matrice, coagulată de o bine constituită gîndire estetică, pictorul îşi descoperă propria oază de echilibru şi liniştе creatoare. Şi această stare de spirit, ce-i animă căutările aidoma unui dicteu catharctic, ni se transmite, privindu-i lucrările, graţie acestui simplu ritual al vizualizării sensibile pe care înţelege să îl oficieze cu credinţă şi cinstită iscusinţă.

Bogdan Stihi pictează dintr-un adînc respect faţă de valorile perene ale artei. Ale unei arte ce a răzbit din totdeauna spre inima şi conştiinţa privitorului cu mijloacele cele mai potrivite şi accesibile şi în numele unei reale deschideri către lume. Tablourile sale excelează prin maniera îngrijită în care sînt lucrate, prin claritatea viziunii cu care îşi confruntă fiecare dintre subiectele alese, prin calda umanitate ce le învăluie. Peisaj, portret, natură statică, nud sau compoziţie sînt pentru Bogdan Stihi tot atîtea căi prin care îşi exercită profesionalismul şi sensibilitatea artistică.

O expoziţie aflată sub semnătura sa ne oferă de fiecare dată garanţia unui dialog cordial cu realitatea pe care o cercetează şi o transfigurează plastic, dar şi expresia unei senine împăcări cu sine în cuprinsul unui univers dominat de armonioasa îngemănare a formelor şi de o bine strunită orchestrare a culorilor.

Pentru **Ion Tămâian**, tainele lavei de siliciu sînt un teritoriu stăpînit. Tehnic vorbind, tînărul artist, absolvent din 1982 al Institutuiui de arte „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca, se găseşte la nivelul de unde tentaţia liberei plutiri a aripii creatoare tinde să devină suverană. În expoziţia de la „Galateea" acest îmbold se regăseşte sublimat în seria, în unele ipostaze remarcabil concepută, de lucrări ce forţează limitele lecţiilor „academice", căutările artistului situîndu-se prin inovaţie formală şi limbaj mai aproape de natura şi de plasticitatea deosebită ale materialului în care operează. O serie care începe cu „Transformări tectonice" un fel de tentativă de formulare a unei poziţii estetice menită să-l individualizeze, continuă cu compoziţiile din „Amintirea unui vis" (întrate, unele, în palmares internaţional, după cum ne asigură G. Vida în catalogul expoziţiei) şi culminează cu cele din „Dialog" şi, mai ales, cu excepţionala alegorie a „Şahului". În această din urmă lucrare, un univers comprimat de forme şi relaţii între forme pe o structură geometrică inteligent modulată (soluţie prezentă, dealtfel, şi în alte compoziţii) sînt concentrate, după cîte am înţeles, mai toate sugestiile estetice şi stilistice ale tînărului autor, într-un mod coerent şi plin de fantezie.

O altă categorie de lucrări — „Zeitate", „Prinţesa africană", „Cele trei Graţii", „Portret" — refac un periplu clasicist, i-am spune, cu ecouri botticeliene şi de belle-epoque, unde calităţile plastice şi chiar cromatice ale sticlei (efecte de vitrou sau vas Gallé) sînt puse cu subtilitate în valoare.

Ar merita mai mult spus despre arta acestui tînăr artist sticlar, întrucît rodul căutărilor sale depăşeşte cu mult aria decorativismului strict. Ne exprimăm doar convingerea că strădaniile de acum, în sensul inovării, al personalizării extreme a formelor pe care le plămădeşte, vor continua pe acest drum atît de promiţător conturat.

Corneliu Antim

muzică

Deschiderea stagiunii

Anul acesta, deschiderea stagiunii la Filarmonica „George Enescu" se suprapune cu o comemorare care, în inima şi mintea celor care de multă vreme slujesc într-un fel sau altul această glorioasă instituţie, capătă o semnificaţie deosebită. Primul concert al filarmonicii a fost dedicat comemorării a o sută de ani de la naşterea lui George Georgescu, unul dintre eminenţii „slujbaşi" ai baghetei, cel care a proiectat arta interpretativă românească, alături de marii săi înaintaşi şi contemporani, pe culmile perfecţiunii.

Dirijînd concertul de deschidere, Mihai Brediceanu, directorul institutuţiei, a alcătuit un program din lucrări care, în versiunea semnată de George Georgescu, s-au bucurat nu numai de interpretări de referinţă ci au căpătat acel plus de interes pe care gestul cultural bine orientat, în direcţia promovării valorilor artei naţionale şi ale şcolii noastre interpretative tinere, îl atrage după sine în perspectiva derulării vieţii muzicale. Aşadar, **Poemul coregrafic „Nuntă în Carpaţi"** de Paul Constantinescu, prima lucrare a serii, nu se leagă numai de numele autorului ci reverberaţia sa în conştiinţa creatorilor, a publicului, se datorează nemijlocit lui George Georgescu, care a „intervenit" în numeroase situaţii asemănătoare pentru „deschiderea drumului" unor lucrări româneşti care aveau ce să „spună" spiritualităţii noastre. Să ne îngăduim aici o scurtă privire retrospectivă, dintr-o poziţie oarecum privilegiată, cea pe care ne-o oferă cîştigurile muzicii noastre contemporane. **Poemul coregrafic „Nuntă în Carpaţi"** face parte din categoria acelor partituri care fructifică consecvent melosul nostru popular. Privind istoric, prima importantă orientare, căreia îi este tributară şi lucrarea audiată, foloseşte cîntecul popular nealterat în privinţa traseului melodic, înveşmîntîndu-l însă cu extremă bogăţie armonică, polifonică, orchestrală, în timp ce a doua orientare, la fel de importantă, intervine de multe ori în melismatica populară în virtutea „prelucrării" unor date structurale chiar ale cîntecului respectiv sau, în sens lărgit, ale tezaurului folcloric românesc. Bineînţeles, cele două tipuri sînt, valoric privind, incomparabile, întrucît finalitatea lor estetică diferă : în primul tip de prelucrare intervine un cert element decorativ-programatic în timp ce al doilea tip angajează structuri arhetipale (bineînţeles, modelul nostru este foarte brut însă suficient de adecvat pentru schiţarea unor concluzii, credem noi). Interesant este faptul că lucrări ca cea audiată trezesc impresii mixte, ca să ne exprimăm astfel : pe de o parte, ele poartă pe deplin amprenta timpului lor, aparînd de aceea uşor vetuste, pe de altă parte, tehnicile componistice, sonorităţile sînt într-atît tributare unor cuceriri de dată (relativ) recentă ale artei de a aşterne notele pe portativ încît nu sînt resimţite ca aparţinînd unor vechi limbaje şi trecute convenţii componistice. Sînt aceste impresii de corelat cu impresia de prospeţime provocată de audiţia lucrării, ca atare, aceasta fiind o pură însemnare pe marginea acelei certitudini a prezenţei valorii, pe care o resimţi imediat după audiţie.

Concertul nr. 1 pentru pian şi orchestră de Beethoven l-a avut ca solist pe Valentin Gheorghiu, numele acestuia legîndu-se, încă de la debut, de bagheta lui George Georgescu. Interpretarea sa a devenit, la noi, un moment de referinţă în arta instrumentistică, pianistul avînd acea înflorire timpurie, urmată de creşteri treptate, necontenite, fireşti, alcătuindu-se în traiectoria majoră a valorilor internaţionale. Un cînt în deplină posesiune a datelor stilistice, o muzicalitate cultivată, o excelentă stăpînire a resurselor instrumentului — acestea sînt datele principale ale unui foarte mare artist român. „Simfonia Alpilor" de Richard Strauss a încheiat programul de la Ateneu, debordînd de culoare, de mişcare, de contraste, opoziţii, gradări subtile conform partiturii cu echilibru într-o construcţie care subsumează rigorile formei de sonată unor desfăşurări programatice, alcătuind acel punct concluziv la un program despre care am putea spune că i-ar fi plăcut fără doar şi poate şi acelui muzician de rafinament şi temperament care a fost George Georgescu.

Viorel Creţu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XLVI)

UN LUCIFERIC MODERN

Un poet care are curajul — căci curaj este! — să mărturisească public „Mă zguduie versuri ca «Nu credeam să-nvăț a muri vreodată»" nu poate fi decit un poet care merită din plin stima și prețuirea noastră. Mai ales cînd anterior scrierile sale s-au bucurat de comentariile favorabile ale unor confrați — nu ale unor critici mai mult sau mai puțin de meserie. Chiar dacă printre ei s-a numărat și o mare personalitate a exegezei noastre precum profesorul Constantin Ciopraga, care, la timpul său, l-a îmbrățișat confratern și pe Nicolae Labiș.

Cam acestea mi-au fost gîndurile cînd m-am apropiat de poezia lui Ioanid Romanescu (născut la Voinești — Iași, la 4 octombrie 1937, adică acum 50 de ani, peste o săptămînă). De data asta nu mai vrem să-l felicităm a doua zi, după **aniversară**, după cum ne mărturisește el într-o scurtă poemă cu o discreție și un ton hitru de-a dreptul de recomandat mai tinerilor săi confrați: „M-am născut în octombrie patru / dar figurez în acte născut a doua zi / am așteptat scrisoare de la tine / dar a venit a doua zi / eram sărbătorit am foarte mulți prieteni / dar ei și-au amintit abia a doua zi / de cîte ori vorbesc sînt o fantomă / pentru că sînt văzut abia a doua zi / cu toate-am vrut să mîntui brusc / și încă mai amin pentru a doua zi / chiar și aceste versuri le-am scris mîine / pentru că mîine e a doua zi / / a doua oară nu mai vin pe lume / însă a doua oară voi trăi".

S-ar putea ca unii cititori să nu vadă nici o legătură între această postură și aceea de emul al lui Eminescu, ca de altfel al marilor spirite moldovene în genere. Mă simt de aceea obligat să le amintesc, posturi similiare atît din marele poet nepereche, cum i-ar fi zis Nichita Stănescu, din Luceafărul poeziei și poeticei noastre cum i-aș zice eu: „Neputînd să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire? / Vor aplauda, desigur, biografia subțire, / Care s-o cerca s-arate că n-ai fost vreun lucru mare, / C-ai fost om cum sînt și dînșii. Măgulit e fiecare, / Că n-ai fost mai mult ca dînsul. Și prostatecele nări / Și le umflă orișicine în savante adunări, / Cînd de tine se vorbește. S-a-nțeles de mai 'nainte / C-o ironică grimasă să te laude-n cuvinte. / Astfel încăput

pe mîna a oricărui, te va drege / Rele-or zice că sînt toate cîte nu vor înțelege. / Dar afară de acestea vor căta vieții tale / Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale... / Astea toate te apropie de dînșii. Nu lumina / Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele și vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sînt / Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt, / Toate micile mizerii unui suflet chinuit / Mult mai mult îi vor atrage decît tot ce ai gîndit."

Nevrînd să mă aflu în această ipostază satirizată cu autoironie, cu un fals dialog cu sine însuși de Mihai Eminescu, voi spune că îmi este cunoscută foarte bine această postură de la Ion Creangă și de la fostul meu coleg de la Școala de literatură, Nicolae Labiș.

Deci vreau cu orice preț să fiu înțeles și să mă înțeleagă și cititorii, cînd scriu despre Ioanid Romanescu, care, oricît ar încerca unii comentatori, numai eseninian nu e decît, exterior, ca dezinvoltură. Mai curînd l-aș asemui cu colegul său ceva mai tînăr, Adrian Păunescu, care, ar zice un comentator, e tot un egotist militant și un gnomic, chiar dacă nu se exprimă prin intermediul hieroglifelor: „dumneavoastră ați trecut în fugă / dumneavoastră ați uitat se poate / dumneavoastră care dați din umeri / dumneavoastră care dați din coate / / dumneavoastră mult nu vă lipsește / dumneavoastră aveți cîntece și flori / dumneavoastră nu erați pe-atunci / dumneavoastră sînteți uneori / / dumneavoastră nu mă așteptați / dumneavoastră scrieți propoziții / dumneavoastră fiți fără de grijă / dumneavoastră pe copii umiți-i / / dumneavoastră nu vă spun prea mult / dumneavoastră știți că e albastră / dumneavoastră sînteți formidabili / dumneavoastră sînteți dumneavoastră."

Acest mod de a perora îl întîlnim și mai ales îl întîlneam la tovarășul său de generație, Adrian Păunescu (născut totuși, în 1943, dar debutînd precoce în 1965, cu „Ultrasentimente", iar Ioanid Romanescu, născut în 1937, debutează în 1966, cu „Singurătatea în doi").

Există o diferență, la antipozi, între cei doi poeți, unul fiind impetuos, Adrian Păunescu, și celălalt, discret, ca un moldovan, care zice pînă și cîinelui „dînsul". Adrian Păunescu ordonă, iar Ioanid Romanescu, chiar cînd e rezolut, imploră. Iată un fragment din „Antares" (**Magie**, 1982): „Cît timp să fi trecut? / / stăm atît de aproape încît / lacrimile noastre se lovesc în cădere — / totuși vorbim atît de rar / / nu-i așa că asculți ce gîndesc? / nu-i așa că începi să înțelegi? / / adineaori auzeam cum și tu / strigai în memorie / spre a-i opri pe alții / care se-apropiau în fugă de prăpastie."

Aducînd vorba de poemul-ciclu „Antares", să vedem cum îl apreciază poetul într-o convorbire cu Mihai Ungheanu, la rubrica „Biografia cărților noastre".

— „**Se vorbește despre o schimbare la față a poeziei lui Ioanid Romanescu, de o metamorfoză vădită mai ales de ultima carte. Este adevărat, acceptați punctul de vedere al criticii?**" — Cu această întrebare își începe criticul luceferist dialogul apărut la 4 aprilie 1987, in revista în care scriem.

Și iată răspunsul, nu discret, metaforic, ci exact ca o aterizare la punct fix:

— „E adevărat — și-l accept. Ba, încă, trebuie să recunosc: fazele metamorfozei la care vă referiți s-au succedat începînd din 1977, primul argument constituindu-l poemul **Antares**. Împlinind eu atunci vîrsta la care Eminescu își încheiase existența biologică, am hotărît să renunț la experimente (mai aproape de exact: **să-mi exploatez** acumulările — sublinierea interlocutorului) și să-mi impun o rigurozitate maximă. Din aceeași venerație pentru geniul nostru exponențial, am scris — pe parcursul unui deceniu — volumul **Hyperion** intitulat inițial **„Prințul"** (sublinierea autorului). Tatonările, experimentele, sînt un apanaj al tinereții. Care poet român s-ar mai considera tînăr dincolo de anii trăiți de Eminescu?"

Un asemenea mod de a aborda și a privi lucrurile poeziei românești de azi și dintotdeauna nu poate decît să ne fascineze, să ne intrige. Sentimentul că ne aflăm în fața unui poet extrem de serios, de lucid, de dur chiar cu scrierile sale și ale confraților ni-l dă încă o dată opțiunea pentru Labiș, ca mare șansă a poeziei românești contemporane deși poetul nu l-a cunoscut, ca și pe Eminescu, la mijloc nefiind vorba de nici un rabat sentimental:

„Titulatura «Generația luptei cu inerția» nu trebuie înțeleasă ca limitativă. O consider adecvată. Frumoasă, corectă și altruistă (aplicabilă nu doar poeziei). Să pătrundem adevăratul sens al sintagmei labișiene: lupta cu inerția înseamnă mai mult decît lupta cu tiparele etice și estetice învechite, înseamnă **refuzul continuu al oricăror tipare** (sublinierea autorului citat). Eu, unul, astfel am înțeles — și în baza acestei înțelegeri voi rămîne fidel ideii lui Labiș." Exemplară și creatoare fidelitate! — subliniem noi.

Dar cum nu e în intenția mea de a demonstra că printre poeți a apărut, din rîndurile lor, un nou critic, un exeget al poeziei, să ne întoarcem la Ioanid Romanescu-Poetul, chiar dacă poeții sînt tot cei mai buni esteticieni ai poeziei lor. Cel puțin în cazul lui Eminescu.

Un poet este cu necesitate și un gînditor. Nu zice, oare, poetul nostru tutelar, invocat mai înainte: „Cu gîndiri și cu imagini / Înnegrit-am multe pagini. / Și-ale cărții și-ale vieții / Chiar din anii tinereții". ?

„Porțile gîndirii" sînt cele mai larg deschise în poezia lui Ioanid Romanescu, apropiindu-l din acest punct de vedere mai mult de Eminescu, decît de Serghei Esenin, cum consideră unii comentatori ai confratelui ieșean, care împlinește în curînd o jumătate de secol.

Fără a da impresia trudnicului, poezia autorului comentat e una elaborată îndelung, gîndită, chiar dacă nu lipsește, ca la orice poet autentic, impulsul spontan. N-avem nici un motiv să nu-l credem pe cuvînt, cum am făcut-o și mai sus, cînd declară în convorbirea acordată lui Mihai Ungheanu: „Din aceeași venerație pentru geniul nostru exponențial, am scris — pe parcursul unui deceniu — volumul **Hyperion** (intitulat inițial „Prințul")".

Volumul cu titlul de mai sus, cel puțin cînd scriem noi, nu se află în circulație. În schimb în antologia personală din colecția „Hyperion" editată de „Cartea românească" întîlnim poezia cu acest titlu „**Prințul**", o viziune, evident, luciferică. Dar să dăm curs textului poetic: „chiar dacă tu — a morții / cumplită frumusete — / înalți spre mine gura / tăcerea să mă-nvețe / / eu — zburător în mări — / plutind pe-acest pămînt, / din groapa mea din ceruri / aș vrea să te mai cînt // astfel spunînd acolo / pe ultimele trepte, / el dsipăru în noaptea / cuvîntului, s-aștepte / căci nu există spațiu / singurătății sale / decît fantoma unei / iubiri mistuitoare / / o clipă-ntinde mîna / și retrăgînd-o lasă / — el, prințul vulnerabil — / o urmă luminoasă."

Cu toate că exemplificările noastre au putut argumenta faptul că Ioanid Romanescu, e un poet veritabil, în tot ce are mai valoros tradiția românească, nu mă pot abține să nu citez pentru încheiere, poema „către ministrul poeziei": „Încă nu m-am desprins de o idee fixă / încă mai port pe ochi un bandaj de ziare / încă adorm cu manuscrisul sub cap / și visez poezia care să mă omoare / / secrete nu am, Domnule Ministru, / Patria-mi este singura adresă — / chiar dacă port în cap întreaga harta lumii / pe care o cunosc din cărți, nu ca o stewardesă / / de-un timp sînt obosit, vederea-mi scade /și s-ar putea ca într-o noapte șuie / pe sfînta masă a melancoliei, / să mi se bată miinile în cuie / / de aceea vreau să vin la Dumneavoastră / — cît nu e prea tîrziu — și să Vă rog: / doar pensia lui Milton să mi-o dați, / să mă retrag la țară-ntr-un bîrlog / / iar dacă nu mă veți chema curînd, / nu-i nici o supărare — rămîn ca în tren — / fără prea multe vorbe știu să fac / din gaură de șarpe o poartă spre Eden / / mai știu să dau copiilor o buche, / să fiu grăjdar, să cînt, ba chiar să tac / — la o adică, nu aștept răspuns — / ne vom vedea, oricum, în următorul veac."

Ministrul Poeziei căruia i se adresează nu poate fi decît posteritatea, Viitorul, așa că-i dorim lui Ioanid Romanescu, dacă nu cu noi, cel puțin cu ceilalți confrați, de la noi și de aiurea să se vadă în celălalt veac.

Poezia dacă n-o scrii pentru cel puțin o sută de ani, dacă nu e gata să te omoare, nu merită să trăiești pentru ea, să-nnegrești cu gîndiri și cu imagini ale cărții multe pagini, și-ale cărții, și-ale vieții, chiar din anii tinereții.

Niculae Stoian

P.S. Am avantajul că acest poet, care n-a debutat sub auspiciile mele, e, totuși, un luceferist, ceea ce ne unește și sufletește.

Tablouri de Bogdan Stihi

Idei originale în logică

Urmare din pag. 1

blematică, fiindcă ceea ce este posibil pentru unii este posibil și pentru **oricare**, pe cînd ceea ce au efectiv doar unii nu pot avea toți. Interpretarea este remarcabilă pentru faptul că pune în corelație aspectele modale ale judecății cu cele calitative și cantitative, ceea ce îi permite să opereze cu distincțiile enunțate și la nivel silogistic. Or, în această situație, Petrovici constată că în figura a III-a, a cărei concluzie trebuie să fie întotdeauna particulară, poate să apară, în cazul judecăților problematice, moduri cu concluzie universală, deci **altele** decît cele tradiționale. Dar problema altor moduri valabile decît cele tradiționale apare în logica occidentală modernă abia prin anii '50 (A. Menne, **Logik und Existenz**, Meisenheim, 1954).

O altă problemă, considerată de către Jan Lukasiewicz ca fundamentală pentru interpretarea modernă a silogisticii, o constituie problema termenilor singulari (**Aristotle's syllogistic from the standpoint of modern formal logic**, Oxford, 1951). În studiul **Judecățile singulare**, din aceeași culegere, Petrovici ajunge la concluzia că judecățile cu termeni singulari nu pot fi echivalate cu cele universale sau cu cele particulare. Făcînd din nou referință la silogistică, el consideră că în figura a III-a modurile cu premise singulare și concluzie singulară determină acceptarea singularelor din premise ca universale (căci din două particulare nu se poate conchide) și totodată aceptarea singularei din concluzie ca particulară, căci în figura a III-a concluzia trebuie să fie particulară. Petrovici rezolvă această situație paradoxală prin împărțirea judecăților singulare în judecăți care au ca subiect un nume propriu și judecăți cu subiect nedeterminat. Sînt și alte probleme, ca cele referitoare la polisilogisme, la metoda inductivă, la ipoteză și analogie, care nu și-au pierdut nici astăzi din interes.

Există însă idei ale logicianului român care, într-o formă sau alta, au apărut în mod explicit în logica occidentală, cu mult în urma elaborării și publicării lor de către Ioan Petrovici. Din păcate, apariția în limba română n-a facilitat cunoașterea lor în lumea științifică a vremii. Petrovici însuși, referindu-se la această situație, în ediția a II-a a **Teoriei noțiunilor** (București, 1924), constată doar faptul că a avut șansa de a emite „pentru întîia oară idei, pe care mai tîrziu, în mod independent, să le formuleze și alții, cu mai mare răsunet, folosindu-se între altele de-o limbă mai cunoscută". Este vorba de lucrarea lui Ed. Goblot, **Traité de logique**, Paris, 1920, la a cărei apariție, Petre Andrei, semnalează faptul că teza autorului francez, după care raportul dintre sfera și conținutul unei noțiuni n-ar fi întotdeauna invers proporțional, cum se consideră de regulă, ci se poate ca sfera să crească sau să descrească odată cu conținutul, în cazul în care acesta este considerat dinamic, ca un gen care se actualizează într-o sumă de specii. (Vezi recenzia lui P. Andrei, din „Viața Românească", XII, nr. 10, 1920, p. 642—643). În prefața la lucrarea amintită, semnată de Boutroux, se specifică faptul că interpretarea lui Goblot este de mare importanță și merită să fie evidențiată. Dar, continuă P. Andrei, aceeași concepție cu exemple asemănătoare o găsim și la d-l I. Petrovici, profesor la Universitatea din Iași. Într-adevăr, încă de acum 10 ani D-sa susținea, la cursul de logică, că sfera și conținutul unei noțiuni pot crește sau scădea amindouă. D-nul Petrovici a publicat studiul său înaintea lui Goblot. „Nu ne gîndim desigur la posibilitatea vreunei influențe, căci Goblot nu a avut cunoștință de studiul d-lui Petrovici. Este însă o plăcută întîlnire în cugetare, așa cum a fost la Xenopol și Richert și cum vor mai fi fiind și altele". „Am remarcat această întîlnire, conchide P. Andrei, căci și la noi se pot scrie multe lucruri bune, dar faptul că limba noastră nu e cunoscută în străinătate contribuie să lase în urmă idei, care, scrise într-o limbă apuseană, nu trec neobservate. Dacă mai adăugăm la aceasta și xenofilia științifică, atunci înțelegem de ce se depreciază tot ceea ce e produs al gîndirii noastre". (**loc. cit.**)

Ceea ce semnalează P. Andrei este deci un caz de **prioritate** românească în domeniul logicii. Etapei de sincronism cultural cu occidentul i-a urmat în mod firesc apariția fenomenelor de protocronism cultural.

S-ar putea considera totuși că este vorba de o simplă întîmplare. Dar lucrările lui Petrovici abundă în idei originale. O parte dintre acestea pot fi apreciate abia în zilele noastre. Anton Dumitru (**Istoria logicii**, București, 1969, p. 917) semnalează, tot în domeniul logicii, o altă prioritate, care îi revine cu certitudine lui Ioan Petrovici. Este vorba de definirea logicii, ca știință a gîndirii, în funcție de obiectul gîndit. (**Teoria noțiunilor, p. 12**). Aceeași idee o susține după 26 de ani filosoful F. Gonseth (**La logique en tant que physique de l'objet quelconque, Actes du Congres international de phsilosophie scientifique, VI**, Paris, 1936).

Tot Anton Dumitru (**op. cit.**, p. 922) remarcă faptul că studiul lui I. Petrovici, **L'idée de Néant** (comunicare ținută la Academia Franceză), a avut o altă soartă, fiind apreciat de la început ca și ulterior. El este amplu citat în lucrarea lui A. Marc, **La dialectique de l'affirmation**, Paris, 1952.

Trebuie subliniat faptul că studiile de logică ale lui Ioan Petrovici sînt bine documentate. El utilizează citate ample și, de regulă, face un întreg istoric al problemelor pe care le abordează, confruntîndu-și în permanență ideile personale cu cele curente din literatura de specialitate. Aceasta nu-l împiedică însă să adopte, de cele mai multe ori, o poziție critică. Este cazul cunoscutei critici la adresa pozitivismului (**Logica și Auguste Comte**, în „Convorbiri literare", nr. 7—11, 1914), în care militează pentru acordarea unui rol privilegiat al logicii în ierarhia științelor. Dezvoltarea ulterioară a logicii și importanța ei actuală pentru fundamentele științelor dovedesc pe deplin faptul că Ioan Petrovici a avut dreptate și în această privință.

Romanul adolescenței

Urmare din pag. 1

în casa în care am copilărit / nici un semn nu mai arată că am trecut / pe-acolo nici oglinda aceea mare nu-i".

Rîndurile poetului Ion Hurjui comunică o tandrețe a rostirii, o magie a depărtărilor privite ca un orizont mitic intrat în relație cu transparența ideilor, cu natura răsfrîntă în oglinda identificărilor. Memorabilă e visarea tandră, voluptatea de a face din imaginația lirică un izvor de idei private. Cîntecul este chemat să recreeze o nouă ordine a semnelor, să grăbească ritmul anotimpurilor, să facă din tînjire o elegie. Poezia își respectă voința de a fi creația verbului melancolizat. Recurgînd la sintagme lirice deposedate de orgoliile retoricii, Ion Hurjui este împotriva platitudinilor. E mereu în căutarea semnului, iluziei, expresiei aforistice. Riscul unui flux de prozaism amenință cu prea multă ușurință unele poeme. „Regia" e vizibilă și nu reușește să excludă fraza invadată de banalitate.

Cînd e vorba de poezia de dragoste, cuvîntul devine simbolul care păstrează amintirea. Microromanul erotic e transcris cu mijloacele unui poem ce recuperează dialogul bărbatului și femeii fără să se cadă în anecdotică. Imaginea creată vrea să sfideze timpul, să păstreze secvența iubirii autentice. Viața ei nu va intra în anonimat datorită puterii magice a cuvîntului ce face posibilă neuitarea, revederea. Totul va dura atîta timp cît sintagma va vorbi de fascinația cuplului, de frumusețea lui: „trupul tău se pierde / în somn a doua zi / după ce nimeni / nu te strigă / pe nume / / calc iarba paradisului / cum aș mușca pletele tale / aruncate pe fața mea / ca un rîu! / / dar tu ești departe / numai cuvîntul care / ne cheamă și gura / sărutînd somnul tău / ne apropie". Ion Hurjui cultivă programatic textul ridicat pe idee. Confesiunea este îmbrățișată de reflecție. Austeritatea angajează intuiția formelor recuperatoare. Sentimentele vorbesc conceptului, îl însuflețesc, îi dau un chip de oglindă focalizînd interogațiile poetului. Melcul e semnul „monadei", simbolul „nunții", un exponent al formelor ce ating desăvîrșirea: „Urma melcului — / cum era cenușa cenușăresei / Buzele miresei atingeau / cornițele lui — înfiorarea. // Melcul era așteptarea / ca o prezumpție a unei / întîlniri din iubire. // Îl conduc pe aleile din cimitire — merg după el îi explic — / știu că nu mă aude sărută ierburile / și gura iubitei — sîntem una!".

Valorificînd o idee din poemul lui Al. Macedonski, **Noapte de noiembrie** („Deunăzi către-ziuă visasem că murisem...") Ion Hurjui ne dă în romanul **Iubirea din strada a șaptea**, nu atît o confesiune de tip macedonskian, un rechizitoriu plin de sarcasme, de strivitoare ironii, cît o lucidă analiză a evenimentului înscenat — dispariția ființei („La înmormîntarea mea n-a fost nimeni") — excluzînd de la bun început, „lacrimile fariseilor", prioritate avînd interogațiile conștiinței, adevărului. Moartea, sau mai bine spus, jocul de-a moartea, credibila înscenare, condiționează morala unei lumi, deschide un proces care ne dezvăluie autenticitatea sentimentelor, dar mai ales rezistența lor în fața irecuperabilului. Sinceritatea este legea morală de care personajele lui Ion Hurjui sînt pătrunse, de care ascultă. Totul trebuie să fie în acord cu fluxul și refluxul sincerității, conștiinței. Universitatea e spațiul în care Ion Hurjui își „convoacă" eroii. Profesori, studenți, bolnavi, artiști, se regăsesc într-un mediu ce îi face să decidă, să-și decline identitatea. Profesiunea îi pune în fața unor situații-limită. Un dosar, o delațiune nu pot trece în fața oamenilor de bună credință fără să nu fie dezavuate. Personajele sînt văzute așa cum își trăiesc viața. Falsul, conformismul, perfidia, culpa nerecunoscută, starea de ființă asediată de drama morală, fățărnicia ca stil de existență sînt repudiate. Privirea și memoria sînt în roman cheia de argint care deschide partea spre imaginar. Ion Hurjui nu o face ascunsă, nici rătăcită, ci o lasă la vedere: simbol și acces spre un tărîm unde a visa, a rememora, actualizînd situații, dezvăluind conflicte, erori, dar și a mitiza feminitatea, timpul povestirii, de a-l concretiza, traduc o disponibilitate reală de a putea fi un erou în lumea reală și un personaj în lumea închipuită. Fluxul realității, concretului, se identifică în romanul lui Ion Hurjui cu refluxul imaginarului. Tot romanul este îmbrățișat de această alianță care face verosimilă narațiunea. Procedeul este cunoscut și-l întîlnim la V. Voiculescu, Gib. Mihăescu, Mircea Eliade și Laurențiu Fulga. Romanul lui Ion Hurjui nu abuzează de el. Ca să creeze fantasticul din real, Ion Hurjui deschide granițele imaginarului numai atît cît ficțiunea să-și asume faptele, evenimentele. O frază ca „Și totuși de ce a murit Mihai?", declanșează un neîntrerupt șir de răspunsuri, de justificări. Interogînd destinul lui Mihai, care crea în anonimat, nesemnîndu-și tablourile, el fiind cel mai talentat dintre toți, naratorul își ia libertatea de a țese din firul justificărilor oglinda realului în care să recunoaștem personajul, atitudinile sale. Elementul de straniu nu interzice realismul. Interferența real-ficțiune dă posibilitatea rememorării să nu-și întrerupă fluxul, cu toate că uneori Ion Hurjui exagerează, complică lucrurile printr-un fragmentarism abuziv. Privind în trecut, în amintiri, scriitorul redescoperă „straniul paradis" al imaginației, dar și puterea ei de a rivaliza cu realul, paradoxurile unor opțiuni etice.

Romanul lui Ion Hurjui cuprinde și o frumoasă poveste de dragoste ce se naște pe același fond real și imaginar, de ingenioasă interferență. De data aceasta rememorarea este sincronizată cu neliniștea provocatoare a sentimentelor. Poezia își face văzută cu orgoliu prezența, își pune pecețile pe raporturile dintre eroi. Trăirea se revendică, atît din sudul iubirii, cît și din nordul ei, ca o chemare, ca o iluminare. Modelul feminin are nostalgia să atingă miracolul. Fascinația iubirii se oglindește în mitul Doamnei în alb. La Alexandru Ivasiuc descoperim o Doamnă în verde, iar la Laurențiu Fulga există o Doamnă în roșu. Să nu uităm un fapt esențial: scriitorul este convins de un adevăr: „Universul întreg se rezumă la doi oameni. O femeie și un bărbat". Povestea lor o pune în scenă Ion Hurjui, cu dorința de a păstra iubirii chipul ei în acord cu puritatea sentimentelor. Codul erotic își cristalizează principiile în funcție de mutațiile morale pe care adolescența le cunoaște. Microromanului adolescenței, o „adolescență exaltată ce nu diferențiază iubirea de prietenie, dragostea de amiciție", se formează sub zodia unei torturante aspirații spre cunoaștere și puritate. Adolescența lui Ion Hurjui are frumusețea și autenticitatea eroinei eminesciene din **Floare albastră**. Pînă să ajungă să cunoască iubirea, să devină Doamna în alb, adolescenta are vocația faptei ce îi aprinde rugul imaginației, patimii. Sufletul trăiește în trupul ei ca o mîntuire.

Romanul lui Ion Hurjui este un poem epic de o evidentă verosimilitate, o sinteză de realitate și de imaginar, restituind viața bărbatului și femeii într-un text plin de interogații, de simboluri, scriitorul dovedind vocație pentru construcția epică de tip memorialist, cu zone de fantastic, unde ființa umană trăiește în spațiile unei morale.

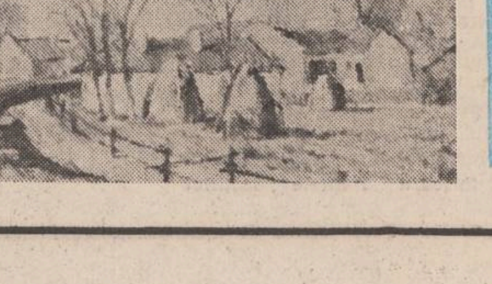

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Cînd s-a inventat acul, a fost luată, drept prototip, raza; urechile acului au imitat răsăritul și asfințitul soarelui; ață, putea fi orice lucru de pe pămînt.

II. Trebuie să le dăm de gîndit celor care gîndesc despre noi, altfel gîndirea lor, în absența hranei specifice, este nemulțumită, se poate atrofia, iar noi ținem foarte mult la buna funcționare a gîndirii lor.

III. Formule din alte domenii, cu aplicabilitate la domeniul literar: lirism intensiv și extensiv, energie **poetică** remanentă etc.

IV. Ce poate face o literă într-un cuvînt! Merg să iau borș de la un moș și-o babă, la parterul blocului vecin. Cît aștept să umple baba sticla, îmi arunc privirea pe un afiș, la intrarea în bloc: „Cheia gheenei (sic !) este la tov. Plănosu, et. 7".

V. Scrisori de pe o planetă vecină. **În societatea lor, sînt atîtea profesiuni cîți indivizi există, pornindu-se de la ideea că, dacă nu sînt două exemplare perfect identice, fiecare individ are dreptul să exerseze o profesiune care să-l diferențieze de orice membru al speciei. Cîtă eroare este cuprinsă în această aplicare originală a justiției imanente, ne-ar putea spune sociologii de pe pămînt. Am înțeles că ei se izbesc în această cumplită idealitate de două probleme mai importante. În primul rînd, oricît se străduiesc, nu reușesc să inventeze atîtea meserii cîți membri sînt în societatea lor. De aici, greutăți insurmontabile. Prefer să nu le enumăr pentru că mi-ar trebui un efort care ar depăși, în aceeași măsură, puterile mele și dimensiunea frazei. În al doilea rînd, ei încearcă o evidență a tuturor membrilor speciei și cum specia lor a apărut în urmă cu două miliarde de ani, vă imaginați cît le este de greu. Ei nu au acces la transcendență. De exemplu Marele Anonim este, pentru ei, un ins oarecare, pierdut undeva în istoria speciei, aflat, printr-un accident, în afara oricărei vocații și rămas, din această cauză, un necunoscut absolut.**

George Alboiu

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (VII)

Și-ți ajunge drăguș la căuș — „Veți ajunge să-mi cereți ajutorul, să aveți nevoie de mine". **Drăguș** este nume de persoană (deși ar putea fi interpretat și ca un diminutiv de la **drag**), iar **căuș** este numele unui vas de lemn în care se păstrează, de obicei, făina sau cu care se scoate făina din hambar. **Drăguș la căuș** înseamnă, de fapt, împrumut de făină din partea celui în nevoie de la cei avuți. (vol. II, p. 252).

Oricum: **vas de lemn în care se păstrează, de obicei, făina** nu a însemnat niciodată cuvîntul **căuș**, ci **vas de lemn**, în primul rînd, **cu care se scot și se măsoară lichide și solide din diferite recipiente, după caz. Drăguș**, înțeles ca nume propriu, nu are în sprijin decît rima cu **căuș**, ceea ce este foarte puțin față de adj. **drăguș**. De împrumut de făină în exclusivitate, iarăși nu se poate vorbi, fără demonstrație aparte.

Iată cum comentează Zanne, I, p. 84—85: „Forma completă și adevărat arhaică este **vei veni tu drăguș la căuș, iarnă este, vară este**; astfel zicătoarea capătă un înțeles deplin. La țară vecinii (nu numai **cei avuți**, n.n.) se împrumută atît vara cît și iarna, cu diferite obiecte, și mai cu seamă făină de popușoi, mai nainte de mei sau de grîu. Măsura cu care se împrumută este **ceaușul** (sic), de aci și zicătoarea..." **Ceauș**, în loc de **căuș**, se pare că aparține informatorului cult al lui Zanne, care însă optează pentru **căuș**, ca toată lumea. **Iarnă este, vară este** socotesc că este o glosă la ideea proverbială, adică **se schimbă cu siguranță situația** și cel care refuză să dea împrumut va ajunge și el să aibă nevoie imperioasă de celălalt. Este un avertisment introdus mai des cu vb. **a veni**, sub forma mai veche **va să vină** sau astăzi, **o să vină**, urmat de o acțiune care înseamnă răsturnarea totală a raporturilor de forță între cei doi. Schimbarea este văzută ca ciclică: **O mai veni iar roata la știrbină și drăguș la căuș** (Zanne, nr. 6839). Cum însă Zanne citează pe Jipescu, care face abuz de frazeologie populară, se poate ca Jipescu să fi alipit el cele două locuțiuni. Oricum, ideea proverbială rămîne: **se-ntoarce roata**, fără trimitere expresă la roata morii, cum de altfel se și înțelege astăzi, ca reflecție cuminte asupra mersului ciclic al lucrurilor în lume. Se întîmplă însă, ca morile de apă să aibă și **căuș** și **știrbină**, adică niște **cupe în care cade apa** și **defecțiuni la butucul roții, rupere a măselelor roții**, așa că este posibil să fie în legătură cu ideea de **a veni apa la moară**.

Iată comentariul Zanne, însă: „îmi vei încăpea la mînă, vei mai avea nevoie de mine, să te ajut, dar va fi prea tîrziu" (Zanne, 6839). Dacă pornim de la ideea: **încăpea la mîna cuiva**, atunci se acceptă înțelegerea generală a **căușului, cu care se dă împrumut** nu numai făină, ci orice trebuie restituit măsurat. Personal, opinez că s-a pornit de la amenințarea: **ajungi tu la mîna mea!** în care timp cel care amenință mișcă încet mîna cu degetele strînse formînd figura **căuș** (vezi: **căușul palmei**) și privește alternativ cînd interlocutorul, cînd mîna strînsă. În acest caz nu mai este o amenințare a unui vecin care refuză să te împrumute, ci poate fi o răfuială între membrii familiei, adresată celui care dispune de autoritate și abuzează de ea, persecutînd pe unul sau pe altul (de exemplu socrii sînt atenționați de noră sau tatăl de fiusău major). Fac această ipoteză pentru că rămîne neexplicat **drăguș**, care poartă asupra sa întreaga greutate a expresiei. **Drăguș**, fiind înțeles ca diminutiv de la **drag**, iar **căuș**, de la **cauc**, se poate porni de la o formă: **Ajungi tu, dragă, la cauc.** Or, înainte de a se spune **căușul mîinii** s-a putut spune **caucul mîinii**; și de altminteri nu este nevoie decît să se treacă de la **căușul palmii** la orice alt obiect **căuș**, mînuit numai de cel care dispune de autoritate (vezi: **la el este și pîinea și cuțitul).** Vreau să spun că socrii care-și persecută nora, sau tatăl care își muncește prea fără milă copiii majori, sau chiar soția care își amenință soțul că va îmbătrîni și nu se va mai îngriji de el, sînt toate situații în care cel neputincios va fi silit să se adreseze cu **dragă, drăguț (drăguș** socotesc că s-a aliniat, din **drăguț**, lui **căuș**). Mai susțin această ipoteză și pe observația că nimeni nu amenință, atunci cînd este refuzat, mai ales în popor. Aș mai adăuga și expresii ca: **De frate, frate să-mi fii, dar la noi mai rar să vii**, precum și **mai răruț, mai drăguț**, pentru care nu dispun momentan de trimitere, în care **rar, mai rar** rimează cu *car „drag" dispărut din română și înlocuit cu **drag**, de origine slavă. Deci, într-o fază mai veche a limbii române se va fi spus: **mai raru, mai caru „drag"**, adică **Dacă mă vizitezi** (cu intenția de a cere, bineînțeles) **mai rar, îmi ești mai drag**, idee proverbială întîlnită și la alte popoare. Dau un citat nu prea elocvent: **Rarum esse oportet, Quod diu carum velis, (Publ. Syrus**, 572) unde **rarum/carum** formează paronimie. Presupun că odinioară va fi avut forma: Va să vină **caru la cauc**, cu aliterație pierdută, urmată de **dragu/cauc** și în fine, forma actuală **drăguș/căuș. Caru** „drag" a dispărut pentru evitarea omonimiei supărătoare cu **car** (subst.) dar și din pricina schimbării terminologiei dragostei (vezi **amor, amare** înlocuiți de **libov, iubire, dragoste).** M-am întins peste măsura cuvenită, din dorința de a arăta că, în loc de colecții repetate, care nu spun aproape nimic cititorului, întrucît este și el român și știe cam tot cît cel care întocmește culegerea, avem nevoie de micromonografii necesare la interpretarea textelor populare și la întocmirea dicționarelor.

★

Am să te țin la pastramă — „am să te fac pastramă" (adică am să te țin în turbincă pînă cînd ți se va usca carnea ca pastrama). (vol. I, p. 343).

Nu mă îndoiesc de proprietatea limbii lui Creangă, dar în acest caz înțelegea altceva decît ceea ce rezultă din ce spune, anume că a gîndit: **am să te țin la pastrare.** Iată cum continuă imediat textul lui Creangă: „Am să te țin la pastramă, hăt și bine! De-acum în turbincă au să-ți putrezească ciolanele." Este o deraiere banală a cuvîntului **pastrare** în **pastramă.** Tot așa gîndește și Moartea de care e vorba, închisă în turbincă: — **Iată-mă-s, Doamne, pusă la opreală**, deci **la închisoare** (= opreală, popreală). Deci **pastrare** este luat figurat pentru **închisoare.** Dar la propriu **a pune la păstrare** înseamnă **a pune la conservat** (vezi **a pune brînza la păstrare, a pune castraveți la murat** etc., care înseamnă **a conserva). Pastramă** este cuvînt relativ nou în română, intrat prin greaca nouă din turcă, iar alimentele, printre care mai ales carnea, se conservează de mii de ani. Limba dispunea, pînă la **a păstra**, de **a pune (băga) la saramură, a mura.** Nu știu dacă Creangă stabilea o falsă legătură etimologică între gr.-turc, **pastramă** și slav. **păstra(re).** Că nu este vorba de o deraiere intenționată, de autor, ar putea-o dovedi și indignarea caprei din **Capra cu trei iezi** care referindu-se la cumătru-său, lupul, se adresează iedului rămas în viață: „...și pe voi să vă puie la păstramă?", comentat de I. Iordan: „și pe voi să vă omoare (sau să vă mănînce?)" (adică să vă facă pastramă). Or, nu se zice **a pune la pastramă**, ci **a face pastramă**, dar se zice **a pune (băga) la păstrare.** Așadar, e un fenomen rar întîlnit de paronimie și de parasemantism între **pastramă** și **pastrare.** Mă folosesc de ocazie să opinez că în **Amintiri**, atunci cînd Smaranda îl amenință pe Creangă cu: **cunoști tu moarea mea**, trebuie, poate, să renunțăm la vechea etimologie (lat. **mos, morem**, „fel de a fi, caracter") și să pornim de la **moare** care provine de la lat. **muria**, în context fiind vorba de **bătaie**, deci de **pus pielea la saramură** care, se știe, conține sare în mare cantitate. Se spune **moare de sare.**

Nu ești nici de zama ouălor — „nu ești bun de nimic" (nu faci nici cît zeama ouălor). (vol. I, p. 382).

Nu de **valoare** este vorba **(nu faci nici cît = nu valorezi nici cît)**, ci de **mintea slabă** a lui Trăsnea care nu pricepe definiția gramaticii și care în loc să învețe, dormea pe răzorul unde-l lăsase Creangă plecat în vizită la fata popii. Or, **mintea** lui Trăsnea este comparată cu **zama ouălor**, a căror consistență este proverbială, ca foarte slabă, cu atît mai mult a **albușului.** În Zanne se citează **zamă de mălai**, deci **terci**, și se explică prin „om fără duh, prostănac" (nr. 8630) și **mămăligă nefiartă** (nr. 8649) „om nătărău, neisteț": **mămăligă moale** „om fără vlagă", cu trimitere la **baligă.** În cazul nostru este vorba, așadar, de mintea tocită, moale a personajului. Mai adaug în sprijin și: **fătat, nu ouat**, întîlnit în Creangă.

Florea Fugariu

POST RESTANT

C. DANIEL, București : „De dimineață, țăranul găsi prins în laț un înger. Cum nimerise acolo ? Dumnezeu știe ?! Se lăcomise poate la firimiturile puse **de cu seară** (s.n.) și stătea acum, orătanie mare și albă, bleg (,) răsturnat într-o rină...“ Ideea nu e a d-voastră, ci a lui Marquez. Ce faceți însă din ea e o crimă : „Țăranul îl măsură cu privirea, scuipă în țărînă, își trecu de mai multe ori palmele peste obrajii nerași, se uită în stînga, se uită în dreapta, apoi, după îndelungată chibzuință, ridică din umeri, se lăsă pe vine, trăznindu-și toate oasele și, cu mîinile sale aspre și noduroase ca niște rădăcini, apucă îngerul de aripi, îl trase spre sine și-i răsuci gîtul. Îl cără cu greutate pînă acasă și-l dădu femeii să-l gătească spunîndu-i :

— E un înger care s-a prins în laț. Îmi pare a fi tare fraged (,) așa că mie să mi-l faci cu usturoi“. Sinistru ! V-am reprodus pe larg, pentru a servi ca exemplu de exces de originalitate pe ideea altcuiva, în cazul de față celebrul sudamerican. „Conspirația“ soarecilor împotriva oamenilor e doar o idee trăznită. Și totuși, ceva din scrisul d-voastră ne face să vă cerem și alte „dovezi“ de autor. Așteptăm.

ION DUCULEȚ (RAMIRA BUREL), București : „Pastilele cu bucluc și... autoduba“ ar merge la revista „Pentru Patrie“. „Străinii“ deși nu-i rău scrisă, e prea crîncenă. Altceva.

CONSTANTIN DOBRESCU, București : „Recviem pentru un soldat“, în ciuda intențiilor d-voastră generoase, nu e publicabilă. Dar e singura sau...

CRISTINA TĂNASE, Ploiești : Faptul că faceți parte din „Cenaclul de anticipație Jules Verne“ nu poate fi decît îmbucurător. Mai puțin îmbucurător este faptul că dumneavoastră credeți că revista noastră este „ziar“ și cînd scrieți „zvignire“ în loc de zvicnire. Cum însă sînteți abia în clasa a XI-a...

CLEMENT ANTONOVICI, Suceava : „Sintaxă cu dragoste“ este o glumă care ne-a făcut să ridem amar, cu gîndul că, în mare, ceea ce povestiți d-voastră se inspiră direct din realitate. Întrebarea este : din care realitate, a d-voastră sau a altora ? Mai trimiteți.

A. BUZIANU, Slatina : „Ceea ce vă trimit acum — vreo 20 de pagini, conținînd două bucăți, intitulate „Uritul“ și, respectiv, „Sărbătoarea“ — reprezintă expresia pe care am reușit să o dau într-un stadiu premergător celui al „Sorțului bunicii“, ideii de literatură la care țin : încifrarea în simbol epic și în metaforă afectivă — după criterii care „amețesc“ rațiunea în drumul invers, al decodării, și tulbură lăuntricul — a unor conținuturi ce-și dobîndesc importanța nu prin rezonanța proprie sau prin consistența restituirii ca realitate oglindită, ci, în primul rînd, ca semnificație și efect al formei noi, al cărui joc îl potențează și-l traduce“. Prea complicat, mai ales că, în general, prozele nu se explică. Așa că...

VALENTIN P., Brăila : Am oprit „Ioana și însoțitorul“. Deci, sperăm împreună.

CĂTĂLIN RĂDULESCU, București : Pe plicul d-voastră scrie „Nu“. Și „nu“ rămîne. Deocamdată. Pînă una alta, nu se scrie „Sanchio Panza și nici „Dulcinea“. De, riscurile „textualismului“. Poezia nu are valoare.

DAN TRIFARU, Cîmpina : Are talent. Dacă ar avea și răbdare și s-ar lua în serios, cu un critic în familie... Așteptăm și alte asemenea „descoperiri“.

ANCA BRATU, București : Așteptăm, așteptăm (mai scrieți ?).

VALERIU OCRAIN. De data asta nu.

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii „Post Restant“. Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

POEȚI ȘI CENACLURI

george tei

Ar fi banal

...să cad
în genunchi, urmele pașilor
să le țintuiesc

lumina nu curge decît
reflectată
ca o zbatere a peștilor
într-un lac secat

lampadarele copacilor
se vor aprinde-n fiecare seară
de-atîtea-mbrățișări

și-atunci
de ce
să te grăbești cînd și speranța
se plătește ?...

Ecoul

întinde palma să-ți revăd
linia vieții
trecînd cu roți de moarte
peste dragostea mea

Apropie-te...,
nu-ți fie teamă de vei găsi
în locul meu
ecoul...

Sculptură

mă aflu într-o stîncă
din ea cioplesc
doi meșteri

primul — zilei
arată trupul meu

al doilea — la inimă
îmi umblă
și-n șoim m-a prefăcut

nu trebuie
decît să mă înalț...

Ciudat...

...să stai în calea apelor acoperit de stele
să gîndești prin trupul altora uitat
de primăvara ce curge
spre alt țărm

se-aprind felinare sub lumina lunii urcînd
se prind în joc vorbe
alegînd sensuri voite garduri
ascund în umbra lor

lași convoaie de virgule
să-ți umple timpul sub impresia voinței

ciudat să mingii liniștea
cu securea
în mijlocul pădurii...

Coloana infinită

Pe umerii nopții
ciclopi ai porturilor
alungă neliniștea, valuri
se pierd, mingiile nisipul
pescărușii — trecători ai nopții

Sub faleza luminată de statuia lui
Ovidiu
refluxul
duce Luceafărul spre alte zări
ecoul
îneacă țărmul
recunoașterea dăinuirii noastre
dintotdeauna COLOANA INFINITĂ...

O întemeiere

Urmare din pag. 1

din timpurile Brâncoveanului, dacă nu de mai departe încă, din negura începutului de veac.

Despre tata-bătrînu', despre Gheorghe, de al cărui nume am dat pe una dintre pietrele acelea, aveam să aflu, mult mai tîrziu, că lăsase cu limbă de moarte, în '44, ca o fișeică de pămînt pe care-o avea acolo să rămînă loc de cimitir. Fusese om bun și drept, aud că spun și astăzi oamenii, de să nu-i sari nici umbra. Dar eu mai știu, și știu și ei, că-l mistuise o patimă adîncă, neîmplinită : și-a rotit el de nenumărate ori, ochii peste lunca frumoasă a Cotmenei — „Aici, și-o fi spus, este loc bun să-și pună oamenii case, să le ridice din pămîntul ăsta gras, ei și neam de neamul lor !“ Visa să-și aibă prietenii aproape ; să fie mereu lîngă el alde Gîndilă — ăl cu două capete, puse unul peste altul ; al lui Găzaru — mocan coborît de sub streașina muntelui cu servieta de contabil la banca de credit agricol de peste gîrlă, aia de-i zicea „Brazda lui Novac“ ; alde Țopic-pancaliu', care da cu bita-n baltă ; Cîrstocilă — „mare“ consilier comunal ; ba chiar și Cîrliu, cît este el de lăudăros, și Zumăr-neamțul, și circiumarul (că e țărănist), și notarul (deși a tinut șapte) ; apoi, nu mai încape vorbă, fratele Mărin, nepotul Arghir Oaită, Licsandru Izărcea...

Ar fi vrut să întemeieze, aci-n luncă, spre vecinătate dăinuire, un sat cu țărani de-ai lui, oameni cu bune și rele, însă oameni, și a început prin a-și ridica, lui și băiatului lui, adică tatii, o casă. Alte case pe-alături, însă, n-a apucat să mai vadă ; iar azi, cu toate că a încercat și tata să-și facă vecini, sînt numai vreo patru curți cît este lunca de mare... Oamenii au tot moștenit locuri de casă în vatra satului și, pe de altă parte, le-a venit greu să se așeze departe de ai lor...

„Știi postata aia de-a lăsat-o tat-al meu pentru cimitir ?“ mă întreabă tata, într-o vreme. Eh, săracu', o fi vrut cu măcar așa să stringă un sat pe lîngă el !... Fiindcă, uite-te, unul cîte unul, ăi bătrîni au urcat cu toții acolo...“.

Și **ăi bătrîni,** cine să fie, decît fratele Mărin, Cîrstocilă, Ristache Cîrliu, Izărcea, Țopic, Găzaru, Suflaș, Dode Mineață și alții, dar și mama-mare, Rada, Stana lui Oaită, Matranca... Adică oameni din sat, țărani din care au rămas numele și poveștile lor știute, frumoase ori nu, după cum le-au fost sufletele și soarta; s-au adunat, rînd pe rînd, în **pămîntul** acela care, pentru un timp, fusese, vremelnic, al unui om, înainte să fie el, omul, al pămîntului, pentru vecie.

Iar eu, într-un apartament de la etajul întîi al unui bloc din București, ca unul care, țăran din neam, va să rămîn mereu țăran în adîncul ființei mele, de-abia pot să deschid ochii peste fotografia bunicului : el își ridică de fiecare dată, pe lîngă obraz, două degete ; dar nu să se închine, ci parcă să bată în cutele înlemnite ale frunții — „Pînă și tu ai plecat !... De ce, de ce nu vreți să-ntemeiem un sat în luncă ?!“.

...De la un timp însă, el umblă pe ulițele acestui sat și se întîlnește cu prietenii și cu rudele, vorbește în stînga, în dreapta, ridică iarăși case, ară în grădină, petrece și-și face uneori gînduri despre satul care trebuie să se nască în lunca bună a Cotmenei. Și despre care, iată, nu știe că a încăput, atît cît a încăput, între coperțile romanului **Pămîntul ne rabdă pe toți.**

La ritmul vieții

Urmare din pag. 1

„Cetatea de Foc“, după titlul unei piese a regretatului scriitor Mihail Davidoglu. Adevărată în fond, ea ne sugerează ceva închis, suficient sieși. Ceea ce l-a făcut pe autorul acestor rînduri să renunțe chiar la ideea unei piese intitulată „Insula dintre dealuri“. Deși parcă e vorba aici de un sens ceva mai deschis, în care orizontul nu se confundă cu privirea printr-o ferăstruică sau printr-o spărtură în zidul unei cetăți. Pentru că din încercarea de a descoperi Reșița de azi nu trebuie să lipsească deschiderea, orizontul, combustia umană. Focul nestins rămîne, pe mai departe, un simbol caracteristic, un element definitoriu. Dar el nu mai îi este suficient sieși, fără ceea ce întregește imaginea orașului de pe Birzava, pe care oamenii săi îl construiesc și îl animă, pe care scriitorii trăitori aici îl caută mereu și vor să-l transfigureze și să-l prezinte așa cum îl simt și îl înțeleg, prin ce are el mai semnificativ și adevărat. „Cetate de Foc“, sau „cea mai veche vatră“, „insulă între dealuri“, sau „căldare scumpă“, cum i-a spus un reporter, Reșița așteaptă s-o descoperi mereu, s-o iubești.

Și totuși, în fața Reșiței trăiesc un paradox, asemănător dragostei în adolescență, cînd pe măsură ce iubești mai mult devii mai timid și stîngaci, mai neputincios în a-ți exprima sentimentele care tind să te copleșească. Dar ce este cu adevărat esențial, reprezentativ, definitoriu ? Iată, plasticienii ca Petru Galiș și Petru Comisarschi se încumetă s-o caute în reportaje pictate sau în grafică. Doru Morariu și Adrian Micșa, dirijorii cunoscutelor coruri „Miorița“ și „Ion Românu“, de nenumărate ori laureate, încearcă să-i găsească echivalențe sonore, în ritmul și culoarea sunetului din compozițiile muzicale proprii. Chiar subsemnatul a scris un poem „Reșița albă“, în care „muncitorul se spală pe mîini și nu pe conștiință“. Dar toate acestea, recunosc, sînt doar palide imagini a ceea ce înseamnă azi trepidantul oraș care a depășit deja rotundul celor o sută de mii de locuitori, care el singur dă o producție industrială cu mult peste granița celor zece miliarde. Care este însă Reșița, dincolo de statistică, de judecăți pripite și prejudecăți ?

Zilele trecute, m-am înfiorat de evocările unui timp eroic, revoluționar, strîns legat de cunoscutul detașament de partizani „Mărăști“, din Munții Banatului, organizat de comuniști, pentru a lupta împotriva hitleriștilor, după cum ne asigură argumentat muzeograful Ion Popa, un cunoscător al luptei revoluționare și muncitorești. Și pentru că nu concepem nimic fără rădăcini, fără istorie, să amintim că, zilele acestea, la Reșița, Cavalerul Trac de la Pojejena se mută în casă nouă. A, nu i s-a... repartizat vreunul din noile și frumoasele apartamente din Lunca Pomostului, din centrul civic Piața „30 Decembrie 1918“, sau de pe str. Cilnicului. Este vorba de apropiata dare în folosință a noului sediu al Muzeului județean, ceea ce va da un nou impuls cercetării istorice și valorificării rezultatelor prin publicația proprie „Banatica“. Amplasat în noul cartier Lunca Bîrzavei, în chiar mijlocul cartierului, în apropierea Parcului „Victoria“ și a cochetei săli de muzică „Lira“, ambele construite, ca și cinematograful „Dacia“, de inegalabilul constructor Carol Sălamon, muzeul are o arhitectură modernă, distinctă, dovedind că în orașul de pe Bîrzava se poate construi util și frumos, durabil și modern. Cum de altfel grăiește și piața centrală, unde în centru tronează una din fîntînile concepute de Constantin Lucaci. O fîntînă de Premiul Herder în centrul orașului focului nestins ! Pentru că aici există o vorbă : foc fără apă nu se poate. Iar acolo, în chiar centrul orașului, unde înainte erau niște cocioabe și un sens giratoriu cît un nasture, stă ca un simbol frumoasa fîntînă a lui Lucaci, vorbindu-ți parcă de apa vie din poveste, sau cea descoperită de doi cercetători timișoreni, element în care se spune că sînt foarte bogate pădurile din jurul Reșiței.

Dar oricît ai vrea s-o iei sistematic, să vorbești adică ordonat, ca într-o dare de seamă bine articulată, unde fiecare element își are locul lui, lucrurile din jur te cheamă fără prejudecăți și ordine prestabilită. Într-un muzeu al impresiilor reporterului, sala polivalentă se așează foarte bine lîngă muzeul locomotivelor, bazinul olimpic de înot „1 Mai“, lîngă pasajele pe mai multe benzi, care fac circulația fluentă, acoesibilă.

— Să nu uităm însă de perspectiva apropiată a tramvaiului, îmi atrage atenția Ion Văduva, el însuși oțelar, azi prim gospodar al Reșiței. Și nu e nimic mai firesc decît, într-un oraș industrial, primul gospodar să fie el însuși om de formație industrială.

— Dar să nu-i omitem nici pe cei care au construit această modernă industrie a Reșiței, așa cum Reșița însăși a participat la reconstrucția și edificarea economiei naționale. Să nu uităm că, la anul, Întreprinderea antrepriză de construcții, montaje și reparații metalurgice împlinește patru decenii.

Intervenția îi aparține unui veteran al șantierelor, maistrul Pavel Gosta, care în timpul liber scrie proză și care ține să îmi vorbească despre modernizarea furnalelor și a oțelăriei, despre primul baraj din țară, construit lîngă Reșița, la Văliug, în acei primi ani de eroism revoluționar. Iar acum meșterul Pavel Gosta poate fi întîlnit pe un mare șantier de lîngă municipiu, pe Valea Terovei, unde se construiește o mare și modernă uzină cocsochimică.

— Nu, nu se poate, totuși, să nu vorbim despre oțelarii care fac mărci de oțel aliate, pentru foraj, atomocentrale și automobile, în cuptoare Siemens Martin — susțin inginerul Antonică Dijmărescu și maistrul Ion Bătrînca.

— Zilele acestea, am expediat un nou generator electric pentru export și am construit un motor electric de mare capacitate pentru laminoare — intervine inginerul-șef Vasile Voia, de la I.C.M. Reșița.

— Iar la noi, la motoare navale, a intrat în probe primul motor de nouăsprezece mii de C.P., cu consum redus de combustibil, destinat petrolierelor de 150 000 tdw — mă informează inginerul Iosif Gurămare, șeful acestei secții, edificată în anii Epocii Nicolae Ceaușescu. Secție prin care Reșița are deschidere directă la Mare, de fapt spre toate mările și oceanele lumii.

— Și la Mare, dar și cu riurile interioare este legată Reșița, cu toate, pentru că le obligă să treacă pe la noi, la Centrul de cercetări științifice și inginerie tehnologică pentru echipamente hidraulice, pentru a le proiecta turbine, motoare — mă avertizează poetul, prozatorul și cercetătorul Gheorghe Zincescu, care îmi sugerează finalul acestui reportaj.

Reșița ? Pepiniera de fiări ziditoare a oțelăriei se asociază cu deschiderea spre mare a motoarelor navale sau a celor pentru platformele marine.

Reșița ? Turbine și cărți, motoare pentru locomotive și acest muzeu de istorie, invențiile și cărțile prietenului Zincescu și acest spectacol din cadrul Festivalului Național „Cîntarea României“, prin care creatorii trăitori la Reșița se caută pe ei înșiși, căutînd ființa adevărată și fierbinte a Reșiței ca orizont deschis, năzuind să dea nume nuanțelor și parfumul inegalabil al acestui trandafir de foc pe care îl purtăm în inimi.

REMEMORĂRI

Viziune nocturnă

Noaptea la cinci trecea șareta
și calul harnic tropăia
scrîind peste asfalt cu creta
vești din copilăria mea.
Toți din acel rotund de piatră
simțind cum rezonează zidul,
ieșiră în balcon deodată
în noaptea calmă auzindu-l.
Nu mai văzuseră de mult
un prea-nervos și tînăr cal
trecînd ca un obiect ocult
prin liniștitul lor cvartal.
Și el trecea inaripat
și tropăia sclipind copite
ca pocnete de dinamite
în aerul carbonizat.
— Veniți, strigau, aduceți flori,
sculați din somnul ancestral
să admirați cum trece-n zori
un cal de abur prin cvartal !
— E minz, e tînăr, armonios,
o răzvrătire de cristal,
ieșit din basme aburos,
uitatul și hulitul cal...
Și-l urmăriră din balcon
pe-al pajiștilor vechi stăpîn
cum galopa la unison
orb și scheletic și bătrîn.
A doua zi au povestit
solemni, crezuli, minținа dulos
că au văzut un cal de-argint
încălecat de Făt Frumos...

Mircea Micu

JAMES CLAVELL SHOGUN

TORANAGA

X

Toranaga începu să vorbească cu Hiromatsu și ei schimbau păreri într-un acord evident. Blackthorne gîndi că nu se citea decît dezgust pe chipurile lor. De ce? Categoric e ceva legat de „mercenar“, gîndi. Ce-i greșit în asta? Nu fiecare este plătit? Cum altfel să cîștigi destui bani ca să-ți duci viața mai departe? Chiar dacă ai moștenit pămînt, tot...

— Ai spus mai devreme că ai venit aici ca să faci negoț în bună pace, spunea Toranaga. De ce atunci ai atîtea tunuri, atîta praf de pușcă, atîtea muschete și ghiulele ?

— Dușmanii noștri spanioli și portughezi sînt foarte puternici și numeroși, senior Toranaga. Trebuie să ne apărăm și...

— Zici că armele tale sînt doar pentru apărare ?

— Nu. Le folosim nu numai ca să ne apărăm, ci și să ne atacăm dușmanii. Și le facem în cantități mari pentru negoț, arme de cea mai bună calitate din lume. Poate că aici am putea să facem negoț cu ele sau cu alte bunuri pe care le-am adus.

— Ce este un pirat?

— Un om în afara legii. Un om care răpește, omoară sau pradă pentru propriu-i cîștig.

— Mercenar nu este același lucru? Nu asta ești tu? Un pirat și un conducător de pirați ?

— Nu. Adevărul e că navele mele au scrisori de împuternicire de la conducătorii de drept ai Olandei, prin care sîntem autorizați să ducem război în toate mările și în toate locurile stăpînite pînă acum de dușmanii noștri. Și să găsim piețe pentru bunurile noastre. Pentru spanioli — și pentru majoritatea portughezilor — da, noi sîntem pirați și eretici, dar, vă repet, adevărul e că nu sîntem.

Părintele Alvito termină de tălmăcit și începu să discute liniștit, dar ferm, direct cu Toranaga.

Ce n-aș da să pot vorbi și eu cu el, fără tălmaci, gîndi Blackthorne blestemînd. Toranaga privi spre Hiro-matsu și bătrînul puse cîteva întrebări iezuitului, care răspunse pe larg. Apoi Toranaga se întoarse spre Blackthorne și vocea lui deveni chiar mai severă.

— Tsukku-san spune că Olanda — Țările de Jos — au fost vasale ale regelui spaniol pînă acum cîțiva ani. Este adevărat?

— Da.

— Atunci Țările de Jos — aliații voștri — sînt rebeli împotriva regelui lor de drept ?

— Ei luptă împotriva spaniolilor, da. Dar...

— Asta nu e o rebeliune? Da sau nu?

— Da. Dar sînt circumstanțe atenuante. Foarte serioa...

— Nu există nici o „circumstanță atenuantă“ cînd este vorba de răzvrătire împotriva suveranului de drept.

— Numai dacă nu cîștigi.

Toranaga îl privi scrutător. Apoi izbucni într-un rîs tumultuos. Îi spuse ceva lui Hiromatsu printre cascadele de rîs și Hiro-matsu încuviință din cap.

— Da, domnule străin cu nume imposibil, da. Ai numit *unica* circumstanță atenuantă. Alte rîsete apoi umorul dispăru la fel de brusc cum începuse. **O să cîștigați ?**

— Hai.

Toranaga vorbi din nou, dar preotul nu tălmăci imediat. Zîmbea ciudat cu ochii pironiți asupra lui Blackthorne. Oftă și spuse:

— Ești foarte sigur?

— Asta a spus el sau tu o spui?

— Seniorul Toranaga a spus-o. Eu — el a spus-o.

— Da. Spune-i că da, sînt foarte sigur. Te rog, pot să-i explic de ce ?

Părintele Alvito vorbi cu Toranaga mult mai mult decît i-ar fi trebuit să tălmăcească acea simplă întrebare. Ești la fel de calm pe cît o arăți? voia Blackthorne să-l întrebe. Care e cheia cu care să ajung la tine? Cum te pot distruge ?

Toranaga vorbi și-și scoase un evantai din mînecă.

Părintele Alvito începu iar să tălmăcească cu același glas neprietenos, mohorît, încărcat de ironie.

— Da, pilotule, poți să-mi spui de ce crezi c-o să cîștigi acest război?

Blackthorne încercă să rămînă sigur de sine, conștient că preotul îl domina.

— În momentul de față stăpînim mările din Europa — mai toate mările din Europa, spuse corectîndu-se. Nu te îndepărta. Spune adevărul. Răsucește-l puțin, atîta doar cît, în mod sigur, o face și iezuitul, dar spune adevărul. Noi, englezii, am distrus două armade — invazii — ale portughezilor și spaniolilor, și e puțin probabil ca ei să mai poată pregăti altele. Mica noastră insulă e o fortăreață și noi sîntem în siguranță acum. Forțele noastre navale stăpînesc marea. Corăbiile noastre sînt mai iuți, mai moderne și mai bine înarmate. Spaniolii nu i-au înfrînt pe olandezi după mai bine de cincizeci de ani de teroare, închiziție și vărsare de sînge. Aliații noștri sînt puternici și te poți bizui pe ei și, în plus, ei fac să singereze de moarte Imperiul Spaniol. Vom cîștiga pentru că stăpînim mările și pentru că regele spaniol, în aroganta-i deșartă, n-o să lase un popor străin să fie liber.

— Voi stăpîniți mările? Și mările noastre? Cele de jur împrejurul țărmurilor noastre?

— Nu, bineînțeles că nu, Toranaga-sama. N-am vrut să par arogant. Am vrut să spun, bineînțeles, mările europene, deși...

— Bine, mă bucur că asta-i clar. Ce spuneai? Deși... ?

— Deși, în curînd vom mătura dușmanul din *toate* mările deschise, spuse Blackthorne clar.

— Ai spus „dușmanul“. Poate că și noi vă sîntem dușmani. Atunci ce-o să se întîmple? O să încerci să scufunzi corăbiile noastre și să ne pustiești țărmurile?

— Nu mă pot vedea ca fiind dușmanul vostru.

— Eu pot, foarte ușor. Atunci ce-o să fie?

— Dacă ați venit împotriva țării mele, v-aș ataca și-aș încerca să vă înfrîng, spuse Blackthorne.

— Și dacă conducătorul tău îți ordonă să ne ataci aici?

— Aș da sfat împotriva acestui lucru. Vehement. Regina noastră ar asculta. Ea e...

— Voi sînteți conduși de o regină, nu de un rege ?

— Da, senior Toranaga. Regina noastră este înțeleaptă. Ea n-ar — ea n-ar putea să dea o poruncă atît de nechibzuită.

— Și dacă ea ar face-o? Sau dacă conducătorul vostru legal ar face-o?

— Atunci mi-aș încredința sufletul lui Dumnezeu, pentru că, cu siguranță, aș muri. Într-un fel sau altul.

— Da. Ai muri. Tu și toate legiunile tale. Toranaga făcu o scurtă pauză. Apoi: Cît ți-a trebuit ca să ajungi aici?

— Aproape doi ani. Exact un an, unsprezece luni și două zile. O distanță aproximativă, pe mare, de patru mii de leghe, leghea a cîte trei mile.

Părintele Alvito tălmăci, apoi adăugă o scurtă precizare, Toranaga își făcea vînt cu evantaiul, căzut pe gînduri.

— Am transformat timpul și distanța, căpitane-pilot Blackthorne, în unitățile lor de măsură, spuse preotul politicos.

— Mulțumesc.

★

Blackthorne se opri auzind voci ridicate afară. Hiro-matsu și jumătate din gardă ajunseră imediat la ușă și ceilalți formară un paravan compact în jurul podiumului. Samuraii de la ușile interioare erau și ei pregătiți.

Toranaga nu se mișcase. Îi vorbi părintelui Alvito.

— Trebuie să vii aici, căpitane Blackthorne, departe de ușă, spuse părintele Alvito cu o grabă mascată cu grijă. Dacă tii la viața ta, nu te mișca brusc și nu spune nimic. Se duse apoi încet spre ușa interioară din stînga și se așeză lîngă ea.

Blackthorne se înclină cu usurință către Toranaga, care-l ignoră, și se îndreptă prudent către preot, profund conștient că, în ceea ce-l privea, întrevederea era un dezastru.

— Ce se întîmplă ? șopti cînd se așeză.

Gărzile din apropiere se încruntară amenințător și preotul le spuse ceva foarte repede spre a-i liniști.

— Rîndul viitor cînd ai să mai scoți o vorbă ai să fii un om mort, îi spuse lui Blackthorne, și gîndi, cu cît mai repede, cu atît mai bine.

Cu o incetineală măsurată își scoase o batistă din mînecă și-și șterse transpirația de pe mîini. Îi trebuise toată educația și toată tăria de caracter ca să rămînă calm și amabil în timpul interogării ereticului, care se dovedise chiar mai rea decît se așteptaseră, el și Părintele Superior.

Părintele Alvito își șterse palmele din nou. Simțea privirea lui Blackthorne ațintită asupra lui. Dumnezeu să aibă milă de tine, gîndi. Pentru ce i-ai spus azi lui Toranaga, viața ta nu valorează nici două parale și ce-i mai rău, sufletul tău nu mai poate fi mîntuit. Ești răstignit chiar și fără mărturia „cărților tale de drum“. Să i le trimitem înapoi părintelui Sebastio ca el să le poată da îndărăt lui Mura? Ce-ar face Toranaga dacă hîrtiile nu s-ar mai găsi niciodată? Nu, asta ar fi prea periculos pentru Mura.

Ușa de la celălalt capăt al încăperii se deschise.

— Seniorul Ishido dorește să vă vadă, Alteță, anunță Naga. E — e aici în coridor și dorește să vă vadă. Imediat, zice.

— Duceți-vă toți înapoi la locurile voastre, spuse Toranaga oamenilor săi.

Imediat fu ascultat. Dar toți samuraii stăteau cu fața spre ușă. Hiro-matsu în fruntea lor, săbiile ușor scoase din teacă.

— Naga-san, spune-i seniorului Ishido că este întotdeauna bine venit. Poftește-l să intre.

Bărbatul înalt înaintă cu pași mari în cameră. Zece samurai de-ai săi — uniformele gri — îl urmară, dar rămaseră la ușă și, la semnul lui, se așezară jos cu picioarele încrucișate.

Toranaga se înclină exact cum cerea ceremonialul și plecăciunea fu întoarsă cu o egală exactitate.

Părintele Alvito își binecuvîntă norocul de a fi prezent. Ciocnirea iminentă dintre cei doi conducători rivali va afecta întru totul mersul împărăției și viitorul sfintei biserici în Japonia, așa că orice indiciu sau informație directă care ar putea să-i ajute pe iezuiți să hotărască spre cine să se îndrepte, ar fi de o importanță covîrșitoare. Ishido era zen-budist și un anticreștin fanatic, Toranaga era zen-budist și un simpatizant declarat. Dar majoritatea dintre *daimyo*-ii creștini îl susțineau pe Ishido, temîndu-se — pe bună dreptate, gîndea părintele Alvito — de ascensiunea lui Toranaga. *Daimyo*-ii creștini simțeau că, dacă Toranaga ar înlătura influența lui Ishido asupra Consiliului Regenților, ar uzurpa toată puterea în favoarea sa. Și odată avînd puterea, credeau ei, avea să pună în aplicare edictele de expulzare ale lui *taiko* și va termina cu adevărata credință. Dacă, totuși, Toranaga ar fi eliminat, succesiunea, o succesiune slabă, ar fi asigurată și sfînta biserică ar prospera.

Așa cum *daimyo*-ii creștini oscilau în alegerea lor, la fel era cu toți ceilalți *daimyoi* din țară, și balanța puterii între cei doi conducători era permanent schimbătoare, așa că nimeni nu știa cu certitudine care era, de fapt, partea cea mai puternică. Pînă și el, părintele Alvito, cel mai informat european din împărăție, nu putea spune cu certitudine de partea cui vor trece chiar *daimyo*-ii creștini sau ce partidă va ieși învingătoare cînd va izbucni conflictul.

Îl privi pe Toranaga coborînd de pe podium în cercul protejuitor format de străjile sale.

— Fii binevenit, senior Ishido. Te rog, ia loc. Toranaga arătă spre singura pernă de pe podium. Vreau să te simți ca acasă.

— Mulțumesc, nu, senior Toranaga.

Ishido Kazunari era slab, oacheș și foarte dur și-avea cu un an mai puțin decît Toranaga. Ei erau dușmani vechi. Optzeci de mii de samurai din castelul Osaka și împrejurimi îi executau ordinele, pentru că el era comandantul garnizoanei — și, ca atare, comandantul gărzii personale a moștenitorului — generalul șef al Armatelor de Apus, cuceritorul Coreei, membru al Consiliului Regenților și inspector general oficial al tuturor armatelor răposatului *taiko*, ceea ce, legal, însemna armatele a toți *daimyo*-ii din întreaga țară.

În românește de
Doina Cerăceanu

Riri Delavrancea povestește

Urmare din pag. a 3-a

soția unui mare avocat, la Iași, care-l cunoștea și pe tata, Oscar Teodoreanu, faimosul avocat Teodoreanu. Cellica era prietenă cu Sonia și în timpul războiului, cînd, se sfîrșise războiul și erau momente mai libere, Cellica se ducea și cînta la pian, la patru mîini cu Sonia.

Se împrietenise Cellica cu Ionel și era între ei rivalitate, care de care să facă comparații mai interesante, să vorbească de toți poeții francezi la modă, Albert Samain, Verlain, și Cellica tot vorbind cu el îi zice : eu ca eu, dar dacă ai știi-o pe vara mea, Lili Lupașcu care-i la Chișinău cu tatăl ei. Și a început să o laude pe Lili, cum e Lili, așa și așa. Ionel, zice : aș vrea și eu s-o cunosc pe această Lili. În fine într-o zi Lili a venit la Iași și Cellica imediat a dus-o la Sonia. Din seara cînd s-au văzut a fost ce se numește la noi femeile : „coup de foudre“ și a doua zi Ionel i-a declarat mămei lui că el are să fie soțul acestei persoane. Și așa s-a și petrecut. Ionel, cînd a scris, de ex., nu la Medeleni, (și **La Medeleni** făcea cîte o figură de femeie, de fete care ar fi semănat eventual cu Cellica, cu Georgeta Ghica, vara noastră din altă direcție), cînd a scris „Crăciunul la Silvestri“ a știut toată atmosfera de la Silvestri, și cum era acolo, din povestirile lui Lili.

— Despre pictorii aceștia pe care i-ați cunoscut, despre Grigorescu, Steriadi, Paladi ?

— Grigorescu venea din cînd în cînd la noi acasă și aveam pentru Grigorescu un foarte mare respect și o mare admirație. Grigorescu, cînd sosea, se știa. Anunța feciorul : vine Grigorescu. Vestibulul și holul, salonul ăla mare care era în realitate 3 odăi reunite într-o singură odaie, acolo se știa dinainte ca Cellica repede să se scoale de la pian ca să nu audă Grigorescu muzică. El nu putea să suporte muzica. Altfel era simpatizant cu totul, eu aveam să zicem 8 ani, 9 ani, Cellica 12 și era drăguț cu noi și își deschidea puțin sufletul, dar noi aveam pentru el admirație, simpatie și mare respect. Odată la Constanța, noi eram în satul Siutghiol, în spatele Mamaiei la niște prieteni : și Vlahuță l-avea în gazdă la Constanța pe Grigorescu. Era o grădină mare în jurul casei. Casa era Palatul Sturza, unde se închiriau odăi. Fusese a unui Sturza, nu știu exact eu, bine, chiar aproape de hotelul Carol, adică la colț, aproape de parc, de portul Constanței și eu m-am împrietenit, eram prietenă cu Ana, dar în zilele alea cînd am venit de la Siutghiol să-i vizităm ne-am jucat așa de bine încît am rugat-o pe mama să mă lase cîteva zile la Vlahuță. Și fiind acolo ne plimbam în grădină, grădina era numai nalbe, crescuseră nalbele ca un fel de flori sălbatice, numai nalbe. Ce să găsim în grădină ? Deodată vedem pe Grigorescu care picta. Grigorescu nu suporta să fie văzut cînd pictează, nu de altceva da-l enerva, știți, nu vroia să-l vadă. Și atuncea noi ne-am dus încet, încet pe la spate ca să nu ne audă fișiitul plantelor, al nalbelor și am stat și l-am văzut cum picta. Am văzut nervozitatea și viteza excepțională cu care picta, uite așa, așa făcea, așa-i juca mîna, repede, repede, repede, și ne-am retras încetișor, niciodată n-a știut că fusese pîndit. În anul ăla, țin minte, era 1906, an în care Grigorescu a și murit, și este o fotografie a lui tata, tot acolo la Casa Sturza, e o fotografie în care tata stă așezat pe un fotoliu, împreună cu Grigorescu. E din 1906.

EMINESCIANA

POETUL ŞI MAREA

II

SINGUR LA CUIALNIK

Celelalte zile trecuseră mai monoton. Poetul sosise însoţit de „prietenii Zaharia, Buţureanu, onorabilul Drăghici, doctorul Max“, care se şi întorseseră în ţară.

Rămas „cu totul străin“, poetul se plictisea... „Duşmanul cel mai mare al singurătăţii mele e uritul“. Nu avea ce citi, decît un volum din Heine, rătăcit printre hîrtoagele medicului secundar...

Puţinele gazete ce-i nimereau în mînă le citea din „slovă în slovă, pînă chiar şi anunţurile, atît de habotnic te face singurătatea şi lipsa de ocupaţii zilnică“, menţionînd că gazeta „Neue freie Presse“ pe care o „cumpăr din cînd în cînd, deşi totdeauna cam veche, pare a fi ceva cu totul extraordinar...“.

Ziarul austriac „Neue freie Presse“ (Noua presă liberă) apărea la Viena şi semăna întrucîtva şi ca format şi ca aspect cu „Timpul“, publicaţie al cărei prim redactor fusese Eminescu. Fiind unul din ziarele tinereţii sale, îşi amintea probabil de zilele studenţiei, cînd — cum scrisese Veronica Micle într-o scrisoare — „mă revăd la Viena. Ochii tăi frumoşi pătrundeau în sufletul meu...“.

Aici, la Liman, „madam Longe, o poloneză blondă de toată frumuseţea“, i-ar fi readus-o în memorie pe Veronica cea atît de departe...

Ziarul vienez apărea zilnic în două ediţii — „Morgenblatt“ — de dimineaţă, şi „Abenblatt“ — de seară. La Odesa, atît numerele de dimineaţă, cît şi cele de seară, soseau cu veştile învechite, după săptămîni de întîrziere. Dar pentru Eminescu ele mai erau noi şi poetul le citea cu nesaţ.

La bibliotecile „Gorki“ şi cea ştiinţifică a Universităţii din Odesa se află colecţia de atunci a acestui ziar, parcă păstrînd încă, pentru mine, amprentele degetelor poetului nostru pe paginile roase de vreme...

PRIN CUIALNIKUL DE ACUM O SUTĂ DE ANI...

Poetului i se mai ameliorase sănătatea. Nu fără ajutorul tratamentului urmat la Liman. La acea vreme, sanatoriul din Cuialnik — un mic sat de lîngă Odesa — devenise celebru. Concentraţia mare de săruri din lac se explică într-un fel şi prin faptul că acesta avusese cîndva legătură directă cu marea : în Muzeul Flotei Maritime din Odesa poate fi văzută o ancoră de peste 850 de ani, ridicată de pe fundul limanului (**liman** înseamnă în greceşte „port maritim“). Astăzi lacul e despărţit de mare de o limbă de nisip cu lăţimea de vreun kilometru şi jumătate.

În anii cînd apa e în scădere, cum a fost în acel an 1885, cînd nivelul ei coborîse de la 7 la 4 metri, se măreşte cu mult concentraţia sărurilor în lac. Atunci apa devine „atît de sărată, încît cei care nu ştiu a înota se ţin deasupra apei“, ne zic prospectele de reclamă editate de atunci. Iar malurile se acoperă de jur împrejur cu o poghiţă subţire de sare, ca de gheaţă...

Aşa arăta lacul, probabil, în vremea cînd poetul, cu picioarele lui „arheologice“ măsura „malurile limanului“.

După rezervele de nămol, Limanul era unul din cele mai bogate în Rusia.

Nămolul de la Cuialnik, despre care scria Eminescu „mă coc în glod de 30 de grade Reaumur“ — o substanţă de culoare cenuşie-întunecată, cu miros înţepător de amoniac şi hidrogen sulfurat — era extras de pe fundul Limanului şi adus cu o luntre trasă cu funiile de edecari la mal, iar de aici — la băile stabilimentului. Odată folosit, era transportat cu aceeaşi luntre şi aruncat, pentru „regenerare“ din nou în lac — la o distanţă de „150 stînjeni de la mal“.

În timpul tratării poetului nostru la Odesa, nămolul era „servit“ pacienţilor în diverse modalităţi : sub forma unor băi numite „egiptene“, de pildă. Procedura era efectuată chiar pe malul limanului : bolnavul se ungea cu un strat de noroi şi stătea întins la soare, pînă cînd noroiul se usca, începînd a se coji, după care îl spăla, scufundîndu-se în apa lacului...

Tot aici, la 1885, mai erau şi cabine-pavilioane (de clasa I şi de clasa a II-a, primele aveau şi „cabine de dezbrăcare“, pe cînd cele de clasa a doua nu le aveau), cu diverse căzi de „marmoră, aramă, zinc“ sau lemn, unde se turna nămol din liman, după ce era încălzit cu ajutorul aburilor pînă la acele „30 de grade Reaumur“, de care vorbeşte Eminescu.

Mai erau efectuate un fel de „medalioane“ de nămol, cu care bolnavul era „înfăşurat“ ca într-un sac de noroi, la soare, pe malul lacului.

Afară de băile respective, suferinzii mai erau trataţi cu apă minerală de Cuialnik, cumiz, lapte acru ş.a.

SATUL CUIALNIK ŞI LOCUITORII SĂI

Cum arăta Cuialnikul la acel an 1885 ? Iarăşi ne vin în ajutor mărturiile vremii, inserate pe paginile diferitelor ediţii. Sărăcia şi fastul trăiau alături. Pe mal erau situate vile somptuoase, ca cea a dr. Bertenson, în ograda căruia de 4 ori pe săptămînă cînta orchestra militară, compusă din 5 persoane şi un capelmaistru, pe lîngă care, „privitor ca la teatru“ va fi trecut, în cîte-o seară, şi Eminescu.

Localitatea foia de pacienţi sosiţi de pretutindeni. Cîteva fotografii de epocă, inserate în cartea **„Odesa — 1794—1894“** reproduc aceleaşi dealuri pleşuve ale Cuialnikului, care pot fi văzute şi azi. În vechile imagini, clădirile din piatră sură, cu materialul de construcţie extras chiar de sub ele, sînt aşezate pe coasta dinspre liman a dealului Jelahov, ca un lanţ de vile, dar tot aici se pot vedea şi peşteri, formate în urma extragerilor de piatră, ca nişte vizuini către inima dealului, în care trăiesc familii de nevoiaşi, ele avînd de regulă o uşă, o ferăstruică, prispe de lut în exterior şi ogrăzi mici foind de copii dezbrăcaţi. Stoguri de fîn şed peste case ca nişte căciuli mari de iarbă uscată. „Locuitorii acestor peşteri sînt nişte troglodiţi, care nu se plîng nici de umezeală, nici de frigul locuinţelor lor“ — scria ironic un autor de prospecte medicinale, văzînd în asta o stare firească a lucrurilor.

Tot în cartea **„Odesa — 1794—1894“** e reprodusă fotografia unor case săpate ca nişte gropi în pămînt, cu acoperişul la nivelul solului. Hogeacul e situat chiar la suprafaţa tărînii. Fumul iese ca de sub pămînt. Aşa le-o fi văzut şi poetul.

Publicaţiile vremii **(„Mediţinski ukazateli Odesi“**, de pildă), vorbesc de locuitorii Cuialnikului ca de nişte tărani care îşi cîştigă bucata de pîine negustorind fin la Odesa. Deci pe drumul ce-l făcea pînă în oras după medicamente sau tutun, fără de care „orientalul din mine o duce rău“, Eminescu ar fi întîlnit nu o dată acele harabale cu fîn trase de boi, din cauza cărora adeseori se făceau mari învălmăşeli, în graficul trenurilor şi tramvaielor trase de cai, aşa cum şirul acestor care cu iarbă uscată „cîte odată părea că nu mai are capăt“.

În acel august, cînd Eminescu se simţea singur „într-un oraş cu totul străin“, îl aflăm la

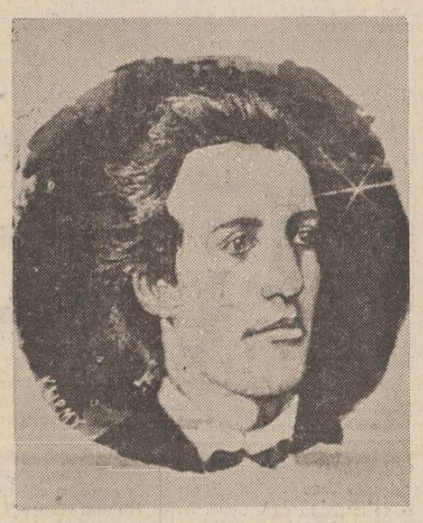

Odesa şi pe „cavalerul“ Constantin Stamati Ciurea, care în acel august 1885 făcea mare „zarvă“ în oras, intentînd procese, montînd spectacole, avînd cărţi recent apărute şi multe înţepături în presă la adresa lui, mai ales pentru piesa **„Moartea lui Lermontov“**. În vara lui 1885 îi apăruse la una din editurile odesite, o carte, **„Cometa anului 1853, sau iar despre Mitrofanuşka“**, îi fusese montată şi jucată de către un teatru din Odesa piesa **„Parvenitul“** („Viscocika“), spectacolul, cum scriu ziarele, fiind unul de binefacere, „în favoarea actorilor care flămînzesc“. Întentase un proces în august (cîştigat cu ajutorul avocatului Străjescu) şi într-un fel era un erou al presei : numai în prima jumătate a acelei luni ziarele i-au consacrat mai multe articole, de pagini întregi, (nu prea favorabile, ce-i drept).

E posibil, îmi zic, ca în acele zile îndepărtate să fi trecut unul pe lîngă celălalt, pe careva dintre străzile aglomerate ale Odesei fără să se fi recunoscut...

Eminescu venea la Odesa după „medicamente şi tutun“. Nu făcea, desigur, această cale pe vreme de ploaie, fiindcă atunci „drumul spre Cuialnik era o mlaştină de glod“.

Tutunul „rău şi scump“, în majoritate produs la „fabrica de tutunuri turceşti“ a lui Ilie Iacob, îl procura din micile dughene de pe strada Preobrajenskaia sau în „Magazinul de tutun al Odesei“ de pe Deribasovskaia.

Cele mai mari farmacii la 1885 erau cele ale lui K. Bose (str. Richelieu), S. Kuleş, sau S. Suffman (de pe strada Ecaterinskaia), de unde Eminescu probabil că-şi procura medicamentele necesare.

Artera principală a Odesei care străbătea centrul oraşului ca o axă, era Preobrejenskaia (azi bulevardul Sovetskaia Armia), unde, la numărul 7, locuia medicul Iachimovici. Casa acestuia mai poate fi văzută şi azi. E o clădire situată la intersecţia străzilor Korolenko şi Sovetskaia Armia, avînd patru caturi şi un turnuleţ acoperit cu tinichea roşie la colţuri, balcoane semirotunde, florile de piatră şi chenarele ce împodobesc marginile ferestrelor vorbind de arhitectura veche a edificiului.

Preobrajenskaia nr. 7 e, de fapt, centrul Odesei şi-i situată prea departe de Cuialnik (aproximativ 10 km), de aceea credem că Eminescu ar fi trecut doar pe aici, nu şi locuit, precum presupuneau unii cercetători. Drumul zilnic încolo şi încoace l-ar fi obosit pe poet, şi apoi însuşi Eminescu scria la 17 august 1885, că „la Odesa n-am fost în timpul acesta decît de vreo două ori“ — deci fără distincţie între Odesa şi Cuialnik, locul unde se afla.

Adresa aceasta (Preobrajenskaia 7), Eminescu o indică o singură dată într-o scrisoare expediată la 2 septembrie de la „Hotelul Strasbourg“, deci după expirarea termenului tratamentului, atrăgînd atenţia că adresa e „schimbată“. Bănuim că poetul convenise cu Iachimovici „căci afară de doctorul — nu mai cunosc pe nimeni în toată Odesa“, ca să primească pe adresa acestuia corespondenţa şi banii ce-i aştepta, el locuind în altă parte...

POETUL ŞI MAREA

După ce de la Cuialnik, Eminescu se mută la Odesa, „într-un hotel de mina a treia — Strasbourg“, în aşteptarea vizării paşaportului şi a „francilor“ de drum, nu-i rămăseseră bani nici să se ducă la „cafenea măcar“. Îi scria la 2 septembrie lui Novleanu („eu am fost, pot zice, cel din urmă care a părăsit stabilimentul“). Plecase probabil din Cuialnik la 1 septembrie, cînd se şi achitase cu medicul, plătindu-i suta de ruble, costul tratamentului, căci, scria poetul, „banii i-am primit abia ieri, adică la întîi al lui Răpciune“.

Clădirea hotelului se afla pe strada Ecaterinskaia 46, (azi str. Karl Marx), şi aparţinea proprietarului Gurfinkel.

În articolul „Popasuri eminesciene“, cunoscutul eminescolog C. Popovici şi ziaristul T. Magder reproduceau cîteva imagini fotografice ale cîtorva locuri legate de trecerea lui Eminescu prin Odesa, între care şi a fostului local unde altădată scria la intrare „Hotel Strasbourg“.

Azi, această clădire, cu aerul unor vremi care au fost, pătruns adînc în tencuială, îşi trăieşte şi ea ultimele zile. Pe locul ei urmează să fie construită o policlinică modernă, iar ultimii locatari părăsesc pe rînd, de la o zi la alta, clădirea fostului han...

ULTIMUL LOCATAR AL HOTELULUI

Urc pe nişte scări care se răsucesc în formă de spirală către etajul doi al imobilului care a adăpostit altădată Hotelul „Strasbourg“. Casa e aproape pustie. Leg vorbă cu unul dintre ultimii locatari, rămaşi în clădire. Îi vorbesc de fostul han, de celălalt veac, căruia i-a aparţinut, de marele nostru poet şi peregrinările lui din Odesa... Deodată, interlocutoarea mea se însufleţeşte, întrebîndu-l : „Sînteţi din Moldova ? Spuneţi că Eminescu a trăit aici ? E posibil oare ?“ Ironia soartei a făcut ca, poate chiar în odaia în care s-a oprit poetul, să locuiască o româncă — Liuba V. Perjan-Pavlova, sosită la Odesa cu vreo patru decenii în urmă din Ciubariciu. Vorbim în româneşte, sus, pe terasă de la etajul doi, îmbrăcată în viţă de vie, despre Eminescu şi Odesa de ieri şi de azi.

Mi-arată odăile înguste, abia de încape un pat şi un scaun, care dau toate într-un coridor lung, comun, ceea ce subliniază încă o dată faptul că această clădire a fost iniţial prevăzută drept hotel : fiecare odaie are uşă separată, astfel că proprietarul, ca să se deplaseze dintr-o odaie în alta, urmează mai întîi „să iasă din casă“ — să treacă prin coridorul îngust.

Localul e azi aşa cum arăta la 1885. Aceleaşi scări late de fier, ce urcă în spirală, se pare că au fost şi pe atunci. Ca şi stîlpii de piatră ce sprijină terasa, de unde se deschide o panoramă largă spre curtea străjuită de-o parte şi alta de cîte un rînd de clădiri a două etaje, şi în adîncul căreia îşi duce ultimele zile un salcîm bătrîn, poate martor al peregrinărilor poetului. La etajul întîi al clădirii lunguieţe din stînga se afla altădată o cafenea : de ea vorbeşte, probabil, scriitorul, cînd zice într-un rînd : „şi neavînd parale, nu mă mai duc nici la cafenea măcar“.

Cînd se face tîrziu, compatrioata mea de la Ciubariciu mă conduce pînă la poartă. La ieşire se mai cunosc urmele felinarelor agăţătoare, pe care le aprindeau noaptea lampagiii urbei, înlocuite azi cu un cablu de curent electric. Tot aici o inscripţie vestea altădată intrarea în „Strasbourg, hotel de clasa a treia“. Un balcon larg, sprijinit de nişte bare groase de fier ce dă în stradă şi capitelurile cu tăişturi în piatră vorbesc iar de preţenţiile arhitecturale ale altui secol. Îmi iau rămas bun de la amabila interlocutoare, care se topeşte în întunericul curţii, ca într-o vreme de demult...

Strada e şi ea veche, clădirile de alături sînt de-o seamă cu a fostului han „Strasbourg“. În acest hotel de mina a treia, situat între centrul de atunci al Odesei şi gară, fiind în aşteptarea banilor necesari pentru a achita costul biletelor de întoarcere — Eminescu flămînzea şi se plictisea.

Şi cu toate că la 2 septembrie 1885 vremea era „noroasă şi ploioasă“, mi-l închipui ieşind, înfăşurat într-un trenci sau o manta, ce l-ar apăra de ploaie şi vînt ca să mai bată caldarîmul, pentru a-şi alunga uritul...

HOINAR PRIN ODESA

Poate că anume atunci, în cele cîteva zile, dacă nu chiar o săptămînă de inactivitate, ar fi găsit şi acea stradă despre care îi scrisese la 15 august 1885 lui Novleanu : „Unde dracu e Sbornii uliţa ?“ Era una din străzile ce dădeau în piaţa Soborului de altădată (astăzi piaţa Armatei Sovietice), avînd cele mai multe magazine. Ar fi trecut numaidecît pe lîngă actualul local al Teatrului de operă şi balet. În acele zile clădirea era îmbrăcată în schele şi agitaţia din jurul ei — deosebită, lucrările de construcţie fiind în toiul lor. Început la 1883 după proiectul arhitectilor vienezi Felner şi Gelmer, teatrul a fost finisat abia la 1887. Va fi recunoscut poetul ceva din aerul Vienei, al Dunării şi valsurilor ei în clădirea care abia se ridica... Cine ştie ?!

Ar fi văzut multe edificii ale secolului său — ori mai degrabă acestea l-ar fi văzut pe el — între care cea a Universităţii de pe fosta stradă Dvorjanaea, unde aveau loc congresele pedagogice din sudul Rusiei.

Ar fi rătăcit şi prin Moldovanca*), intrigîndu-l poate denumirea mahalalei. Una din clădirile pe care a văzut-o cu siguranţă poetul şi care mai există şi azi este cea a gării de pe fosta cîmpie Culikovo, de unde a plecat către ţară poetul. Nu înainte însă de a-şi viza paşaportul cu semnăturile domniilor lor, şefului urbei contraamiralul P.A. Zelenoi şi a general-guvernatorului sudului Rusiei şi Basarabiei N. H. Ropp, cum cerea protocolul. În vechile registre ale jandarmeriei în prima săptămînă a lunii septembrie trebuie să fi fost trecut numaidecît numele poetului, dar din păcate aceste registre sînt lipsă la capitolul anului respectiv în cataloagele arhivei odesite.

Ni-l închipuim în acele zile pe întristatul Eminescu coborînd scările Potiomkin, cărora pe atunci odesiţii le ziceau Marile Trepte, către marea eternă, pe care-a cîntat-o atît şi pe care nu o văzuse decît în trecerea lui de cîteva zile la Konigsberg.

Marea la Odesa îmi aduce aminte de Eminescu.

Nicolae Dabija

Odesa — Chişinău.

***)La sfîrşitul sec. XVIII mai multe familii de moldoveni trec Nistrul, întemeind aici un sat pe care hărţile franceze de la începutul sec. XIX îl confundă cu Odesa, consemnîndu-l „Village Moldave“.**

UN POET - O LUME

Alişer Navoi (1441 — 1501)

● Marele poet Alişer Navoi, fondatorul literaturii culte şi a limbii literare uzbece, a trăit şi creat în cea de a doua jumătate a veacului al XV-lea. Opera sa poetică se impune în Asia centrală alături de scrierile marilor poeţi persani, înscriindu-se în acelaşi timp printre momentele de seamă din literatura universală. Cele patru volume de gazele, cartea de rubaiele cît şi numeroasele poeme ale lui Alişer Navoi au învolburat inimile cititorilor veacului la rînd, păstrîndu-şi prospeţimea şi în zilele veacului nostru.

*

* *

Chipul tău tronează veşnic peste datini şi popoare,
Frumuseţea cu femeia veşnic or să se măsoare.
De n-ar fi sărutul tău mult mai dulce ca şerbetul,
Nici izvorul vieţii noastre n-ar veni din desfătare.
Oare tot ce-i luminos, nu din ochii tăi se naşte ?
Iosif n-a supus Canaanul cu surîsul tău de floare ?
Putea Moise fără tine, în familia Imran,
Cu imaculata haină, fără grai să înfioare ?
Lumea asta ar fi seacă fără răsuflarea ta,
Peste rozele deschise n-ar cînta privighetoare.
Din grădina ta mireasma de nu s-ar lăsa în lume,
Tot covorul vieţii noastre ar fi doar îngrijorare.
Iar tu soartă adu iar şi pentru Navoi iubire,
Căci pluteşte doar în vin, într-o lungă turmentare.

Din cartea „Minunile tinereţii“

*

* *

Cînd vor fi la crişma noastră şi prilejuri de strînsură,
Închinaţi şi pentru mine un ulcior cu băutură.
Şi un cîntec trist şi negru, ca o noapte fără stele,
Înginaţi-mi-l încet, după prima sorbitură.
Pomeniţi-mă cum caut luna fără de pereche
Şi cum peste munţi sînt nour, lunecînd cu pleată sură,
Iar cumva de vă întreabă unde am plecat Şirin,
Spuneţi-i că sînt Farhad, dincolo de cotitură.
Cum să mai păstrez eu taina cu iubirile trecute,
Cînd în inimă stiletul mi-a lăsat doar crestătură ?
Grădinarul vieţii vede cum suride trandafirul
Şi la trup doar chiparosul îţi mai poate fi măsură.
Tu, Navoi eşti însetat de rubinul gurii dulci,
Dar şerbetul uneori se preface în răsură.

*

* *

Cel care nu şi-a dobîndit femeie tînără, frumoasă,
Iubitele îi ocolesc şi cu tristeţea face casă.
De nu sărută-n prag de zori privighetoarea trandafirul,
Rămîne fără glas măiastru şi doar tristeţea mi-o apasă.
Jeratecul mocneşte-n piept şi inima încet mi-o frige,
Pînă cînd nu se mişcă iar spre mine geana ei sfioasă.
Şi dacă vocea viclenită nu-mi mingiie din nou urechea,
Oare atunci venin amar prin suflet nu mi se îndeasă ?
Tu, soare stinge-te atunci cînd răsuflarea ei de jar
N-o să-mi aducă picătura de amăgire drăgăstoasă.
Iar tu crişmare adu vinul ca să-mi aţiţ cu el iubirea,
Durerile să-mi ardă iute, într-o pornire viforoasă.
Şi tu Navoi te vei sfîrşi tot într-o sete de iubire,
Iar cînd o fi tîrziu de tot şi steaua ta are să iasă.

Prezentare şi traducere de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **ALĂTURI DE WOLE SOYINKA,** laureat al Premiului Nobel pentru literatură, J.K. Henshawa este considerat fondatorul dramei nigeriene moderne.

Născut în anul 1924, el a studiat în Nigeria, apoi la Dublin, fiind unul dintre primii studenţi nigerieni care au frecventat cursurile unui institut de învăţămînt superior din Europa. A debutat în anii studenţiei, după care, întors în patrie, a scris piesele „Aceasta este sperenţa noastră“, apărută în anul 1957, aceasta fiind prima piesă de teatru ieşită de sub pana unui scriitor nigerian, „Un om de caracter“ şi „Bijuteriile din templu“. Deşi simplă, uneori naivă, acţiunea acestor piese abordează probleme de primă importanţă : problema unităţii naţionale, corupţia, conflictul dintre tradiţie şi modernism. Progresul învinge iar din trecut nu rămîne decît ceea ce scriitorul consideră că merită să trăiască.

Aceleaşi teme le regăsim şi în ultimele piese ale lui Henshawa „Leac pentru iubire“, „Prinz pentru suspuşi“ sau „Ce e mare, e mare“, aceasta din urmă inspirată din tragediile provocate de războiul civil pentru Biafra.

● **LA MOSCOVA, LA SEDIUL „CASEI CĂRŢII“,** a fost organizată prima licitaţie de cărţi rare din Uniunea Sovietică. S-au prezentat 135 exemplare preluate de la cetăţeni particulari sau de la anticariatele din capitala sovietică.

Dintre lucrările aflate în catalogul licitaţiei au trezit un larg interes în primul rînd cele două ediţii ale „Istoriei statului rus“ de Nikolai Karamzin, precum şi cărţile clasicilor apărute în timpul vieţii autorilor lor : o culegere de versuri de Feodor Tiutcev din anul 1854, prima ediţie din anul 1966 a „Morţii lui Ivan cel Groaznic“ de Alexei K. Tolstoi, volumul „Fraţii haiduci“ de A.S. Puşkin din anul 1827, „Poeme“ de Marina Tvetaieva din anul 1922, un volum de Maiakovski din anul 1923. De asemenea, au fost mult solicitate „Legenda marelui inchizitor F.M. Dostoievski“ de Vasili Rozanov (1902) şi „Viaţa şi opera lui M.P. Pogodin“ de Nikolai Barsukov, apărută în 22 volume între anii 1888—1910.

Un interes deosebit au trezit, de asemenea, cărţile cu autografele autorilor, între care Valerii Briusov, Veaceslav Ivanov, precum şi un volum cu autograful marelui cîntăreţ Feodor Şaliapin.

Preţurile au fost fixate de proprietarii cărţilor, organizatorilor licitaţiei revenindu-le 20% din suma cu care a fost vîndută cartea. Un număr infim de volume nu s-a vîndut, preţurile fiind considerate exagerate. Cel mai ridicat preţ a fost oferit celor două ediţii ale volumului „Istoria statului rus“ de Nikolai Karamzin : prima ediţie cu 1 600 ruble, cea de a doua ediţie cu 1 500 ruble. Licitaţia fiecărei ediţii a început de la 1 000 ruble.

Majoritatea lucrărilor au fost achiziţionate de colecţionari particulari din Moscova şi Leningrad, restul intrînd în posesia Bibliotecii de Stat V.I. Lenin din Moscova, Bibliotecii ştiinţifice a Universităţii de Stat din Moscova, Galeriilor Tretiakov şi Muzeului literar de stat.

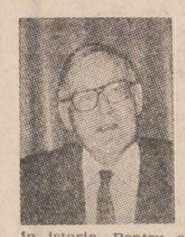

● **ROBERT SABATIER,** născut în anul 1923, este cunoscut ca participant la Rezistenţa franceză, dar şi ca un remarcabil poet, romancier şi eseist. Este autorul unei excepţionale „Antologii a poeziei franceze“. Iată ce a declarat el pe marginea acestei antologii :

„Istoria poeziei încadrează poezia în istoria literaturii iar istoria literaturii încadrează poezia în istorie. Pentru că istoria nu înseamnă numai evenimente, ci şi istoria sensibilităţii. Romantismul, simbolismul şi alte curente sînt importante nu numai pentru istoria literaturii, ele au fost mişcări care s-au manifestat în poezie, în artele plastice, în muzică şi au fost coautoare la formarea mentalităţilor noastre, a modului nostru de viaţă. Păstrînd toate proporţiile, istoria poeziei ar trebui să devină o expresie a culturii şi civilizaţiei unui popor.

Le-am spus concetăţenilor mei : poezia franceză există de zece secole şi voi nu o cunoaşteţi. Am urmărit istoria poeziei franceze din secolul al X-lea pînă în prezent. Cu alte cuvinte o muncă de pionierat pentru că este foarte greu să fii istoricul prezentului... M-am supărat nu o dată pe faptul că francezii nu citesc poezie. Prin esenţa lor, francezii sînt un popor antipoetic, dar poezia se răzbună totdeauna prin durată şi prin aceea că adevărata poezie este cea care rămîne. În ceea ce priveşte poezia contemporană, am avut fericirea că în anii tinereţii am putut cunoaşte poeţii din generaţia mai vechie : Valéry, Cendrars, Aragon, Saint-John Perse... Astăzi în Franţa poezia nu se bucură de nici un fel de reclamă, marii istorici literari nu vorbesc niciodată la TV despre poezie. Dar tineretul în special este dornic de poezie, dar de o poezie care să-i exprime prezenţa în lumea contemporană, dorinţa lor de a trăi într-un alt mod...“

● **CEL DE AL TREILEA ROMAN** al scriitorului american Donald Barthelmi se numeşte „Raiul“ şi a apărut anul acesta la editura „The Putman Publishing Group“ din New York.

Critica de specialitate apreciază că „Raiul“ este o meditaţie caricioasă, ironică şi melancolică asupra vieţii, aşa cum autorul a înţeles să-şi privească epoca. Povestitorul este Simon, un arhitect de 53 de ani care după despărţirea de soţie, trăieşte singuratec într-un apartament enorm din New York, pînă cînd în viaţa lui apare un manechin eşuat de prin alte părţi ale continentului.

SPORT În grădina fermecată

Duminică, n-am mai îngenunchiat în zăpada patimilor (sau pătimirii) mele, vreau să spun : n-am mai apucat drumul spinos al Giuleştiului, unde jucau cooperativele Alaiul şi Mîntuirea, de teamă să nu văd iar că tot ce e al nostru e al nimănui, ci m-am dus să privesc (sau, mai aproape de adevăr, să filez) meciul Dinamo — F.C. Argeş. Am schimbat vinul de struguri pe vin de palmier, căci, spre deosebire de cele două formaţii înfruntîndu-se în Giuleşti şi care se pricep măcar să mustăcească din şolduri, pe stadionul din Ştefan cel Mare am văzut o echipă căreia nu-i prea plăcea faptul c-a fost scoasă la joc pe o căldură clocită (Dinamo) şi alta care nu ştia ce joacă (F.C. Argeş). Am observat în cîmpul lui Dinamo trei mari speranţe : Lupu, Lupescu, Timiş — le dorese mult noroc. În rest, o partidă anostă. De aia vin şi vă anunţ că cel ce-a spus (sau va mai spune) că nici-un meci nu seamănă cu altul vorbeşte în dodii, ca zuza satului. Meciul Dinamo — F.C. Argeş semăna leit cu încă 1001 de meciuri mediocre jucate în dorul lelii şi de hatîrul nevestelor care aşteaptă prima de meci cîştigat, pe cînd în jur plouă cu plictiseală, iar sub aripa unui inger de fag un ciine merge-n două picioare, cu pălăria-n dinţi.

Limpedea umbră a întîmplărilor tulburi m-a purtat, seara, în grădina fermecată a unui prieten din Giuleşti. Fără lăutari de prisos, numai un acordeon şi o voce simţită. În autobuz, trag cu urechea şi notez frînturi de conversaţie.

— Fugi, mă, cu Sportul studenţesc, Bacăul, U. Cluj, Rapidul şi-ncă cinci surori de-ale lor, primăvara dorm şi toamna aţipesc în iarbă !

— Amice, M.C.E.A.D.-ul (aş da mult să ştiu ce sensuri se ascund sub aceste litere oculte) e de nivel mondial. Ţi-o spune un specialist.

— În ce ?
— În ce, ce ?
— Specialist în ce ?
— În prospectarea viitorului.

— Mai bine ai prospecta tramvaiele 6 şi 10 în căutarea unei iubiri mai coapte, cu canapea şi scaune de pai poleit, că vine iarna, seri lungi, toate poveştile-ncep cu bau-bau, circiumile se-nchid devreme...

În grădina de lîngă şină, cînd rodeam ca lupul pastramă de berbec, trasă prin usturoi şi zbiciită la vînt noptatec, acordeonistul, mai ager la pahar decît toţi mesenii, mi-a şoptit :

— Sînt rapidist din neam în neam, domnule Neagu. Ce punct mare am pierdut noi, astăzi ! Lumea zice că meciul a fost aranjat cu destu, da' minte. Aia din Regie nici n-au vrut să intre-n vestiar. Au venit cu autobuzu', gata echipaţi de joc. Şi ne-au întins ca pe niste ciini. Asta era şi damblaua lui tata, fie-i via pe rod pe unde i-or luci oasele lui acum. Venea trăsnit şi ne punea, pe mine şi pe frate-miu, să-i cîntăm, eu la acordeon, frate-miu la ţambal. Şi el bea. Iar mama lua din paharu' lu' tăticu şi-i turna frăţiorului, ca să-i scadă porţia bătrînului. Şi ce crezi ? Puştiul a ajuns alcoolic, iar cînd s-a vîndecat şi-a schimbat numele de familie. Îi zice, acum, Bandura.

— Şi cum vă zice de-acasă ?

— Băieţii lui madam Carapanceă şi Mitusaiuritu ! Mătuşa noastră, cînd i-a murit bărbatu', a strîns instrumentele lui de bărbierit şi le-a dăruit Rapidului. Nimeni nu iubeşte echipa asta ca noi, eu, matale şi nea Jean Barbu — dar el mai puţin. Spune drept, ce le laşi, după moarte, cît mai tîrziu încolo, băieţilor ? Eu îmi pun nepoţii la blesteme în patrujpatru de biserici ca după moartea mea să cînte-n trenuri, pentru Rapid, pe distanţa Bucureşti — Magavlit şi retur şi toată strînsura să i-o pună-n palmă antrenorului, la ultimele trei etape, ca să cumpere meciurile şi să rămînă, săracii, în divizie, că merită. Zău, merită. Sînt frumoşi, iuţi, deştepţi, ageri şi ăi mai prima din gară, cînd e să pardă accelleratul.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef (secretar responsabil de redacţie) adjunct), A. I. Zăinescu.

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
40
(1 325)
sîmbătă
3 octombrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MĂSURA REALITĂȚII

Tot ce ne înconjoară, tot ce devine sub semnul înnoirii, al căutării fertile, al creației reprezintă rodul muncii milioanelor de oameni ai țării. Prezentul și viitorul, operă colectivă ale cărei valori sînt atestate de chipul nou al orașelor și satelor, de puternicele zidiri ale industriei, de întemeierile culturii și științei. Fiecare faptă, fiecare împlinire poartă semnătura oamenilor, se legitimează prin măsura exactă a realității vii care este însăși viața noastră, aici, acasă, în patrie. Anii epocii pe care o trăim se condensează în filele unei cărți unice, cartea muncii pentru țară, cronică în mers, istorie în mers ce s-a scris și se scrie din împletirea armonică a efortului și dăruirii tuturor generațiilor. Regăsim în permanență în paginile ei numele tinerilor, ca ucenici la școala formării revoluționare dar, în același timp, și ca înfăptuitori ai unor edificii de care se leagă idealurile vîrstei lor. Pe șantierele naționale și locale de muncă patriotică, în industrie și agricultură, în școli și facultăți, tînăra generație a României își demonstrează apartenența de faptă și conștiință la marele front al construcției socialiste.

Cifrele și bilanțurile, rapoartele, informațiile de presă par uneori prea strîmte pentru a cuprinde toată profunzimea acestui sentiment. Un șantier național al tineretului și-a realizat obiectivele înainte de termen. O brigadă de tineret a stabilit un record în producție. Elevii români au strălucit într-o olimpiadă internațională.

Cîtă muncă, cîtă ambiție frumoasă, cîtă pasiune se află dincolo de aceste enunțuri ! Sau, într-o sintagmă, cîtă viață adevărată din care se poate naște prin cunoaștere din interior, prin transfigurarea sub arcul talentului, literatura adevărată ! În Cuvîntarea rostită la Congresul educației politice și culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresa creatorilor cu îndemnul de a se inspira din viața și munca oamenilor care se dedică înfăptuirii marilor comandamente ale prezentului și viitorului : „...acei eroi, mii, zeci și sute de mii, care fac totul pentru a asigura înălțarea patriei pe noi culmi de progres și civilizație ! Aceștia sînt, de fapt, și participanții activi la creația cultural-artistică de masă, aceștia sînt adevărații făuritori ai României socialiste, deci și ai culturii socialiste !"

Desprindem din această chemare și datoria de a transforma cronica prezenței „la tot ce devine în Patrie" a tinerei generații într-o temă majoră a scrisului nostru. Reportajul, proza, filmul, în primul rînd acelea ce poartă semnătura autorilor tineri trebuie să găsească în acest spațiu izvorul fertil al unor creații capabile să dea, întreaaă si convingătoare, măsura realității.

A scrie pentru tineri, despre tineri înseamnă a fi tu însuți capabil să locuiești într-o vîrstă spirituală a entuziasmului și a angajării depline care se exprimă plenar prin iubirea de patrie, prin încrederea în viitor.

Luceafărul

Sculptură de Ion Vlasiu

Setea de ideal a literaturii

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Marile opere literare au supraviețuit epocilor respective reprezentînd mari valori literare, purtînd adică în mod implicit și un **ideal major, un înalt mesaj umanist** pe care l-au afirmat în mod ofensiv, întruchipîndu-l în nepieritoare imagini artistice. Ca formă specifică, sublimată artistic, a conștiinței sociale, marea literatură a supraviețuit etapei sale generatoare, înfruntînd cu succes necruțătoarea eroziune a timpului, iar uneori încă aureolîndu-se cu tot mai lunga lui trecere, — în ciuda permanentei transformări, deveniri a stărilor de conștiință determinate de noi și noi condiții ale vieții materiale și spirituale ale societății în continuu progres, și chiar a unor schimbări structurale, revoluționare —, datorită și idealului său general-uman. Lucrul acesta ne apare și mai evident, dacă — admițînd că literatura și ideologia unei epoci, unei societăți sînt consubstanțiale și interdependente — reținem că în devenirea ei istorică spiritualitatea societății omenești e marcată de șirul neîntrerupt al unor ideologii mereu depășite sau, poate mai exact, mereu reînnoite, fapt care nu a dus, cu necesitate, și la perimarea, dispariția marilor opere literar-artistice ale epocii respective ; ci, dimpotrivă, cum am spus, la sporita lor afirmare, permanența lor reevaluare. Desigur că aceasta se datorește, în primul rînd, specificății reflectării artistice a vieții și realității social-umane, modului particular al cunoașterii, al însușirii artistice a lumii, dar nu mai puțin și idealului social-uman, **mesajului umanist** al operei, al autorului. Tocmai permanența acestuia în izbutite reprezentări și imagini artistice, corespunzătoare permanentei năzuințe a esenței umane spre împlinire, contribuie la asigurarea perenității specifice, atît de râvnite, a marilor creații literar-artistice.

Chemarea și întruparea concret-artistică a unui înalt ideal social-uman sînt, deci, proprii **esenței literaturii :** nucleul estetic al acesteia implicînd **setea existențială a unui ideal major,** deopotrivă concret și general-uman. Ea are astfel și capacitatea, și menirea nu doar de a-l reflecta pe cel imanent realității oglindite, dar și a proiecta altul, superior, în viitor. Numai că implantarea acestui ideal în expresia artistică a operei nu e de la sine înțeleasă ; ea trebuie în mod conștient, iar în

Aurel Mihale

Continuare în pag. a 7-a

Antologia «Luceafărul»

Neam

O carte tulbure se-nvolbură pe rug
cine mi-e arc și cine mi-e săgeată
chiar dacă fulgere se clatină în noi
ceasul astral un singur drum arată.
Deci voi trăi-n această lege-trup
ce-nghite brusc săgețile pe jumătate
arcașul pironit din ochii mei
țintește păsări răpitoare prin cetate.
Memoria-i prin hore de pămînt pribeagă
și-n drum de roți mi se deșiră pieptul
sub care de triumf atîrnă ginți
și-n somnul meu izbesc stafiile cu sceptrul.
Iar dacă trec cuvintele-n poveste
de-ntîrzie faptele-n spatele lor
vremea își lasă mormintele-n noi
de la tată la fiu bate vînt călător.
E-acest popor întreg zidit în mine
chiar dacă fluturii de pradă umblă-n ram
prin șuierul tenebrelor aud
cum freamătă sub glie împătimitul neam.
Străinii trec, așa cum vin străini —
umbrele vitrege de lucruri se dezleagă
prin zodii bat curenți de aer :
în rădăcini puterea e întreagă.

Grigore Georgiu

Argumente pentru memorie

Un loc drag cu oamenii săi care nu dispar nici în amintire este ca o idee independentă, sau parcă-i mai în deplinătatea înțelesului spunînd astfel : o idee care și-a cîștigat independența, pentru că în definitiv așa se-ncheagă adevărul responsabil al momentului, adică acel loc cu toate caracteristicile proprii își află deplina reprezentare prin ceea ce este, dar și prin ceea ce a putut să-ți imprime, ca o pecete aurifera, exact în centrul cuvintelor nerostite de unde se urzește imaginația.

Te întorci permanent în vuietul aducerii aminte la locul unde acționează cel mai puternic legea gravitației și-ți dai seama, măcar că nu ești un specialist într-ale fizicii, că acea atracție miraculoasă și calmă argumentează o existență inconfundabilă care se cere totuși restaurată din cînd în cînd. Această restaurare, bănuiesc eu, constă tocmai în revenirea acolo unde identitatea geografică a creat o lume de simboluri și asupra acesteia ai forța de a domina și de a acoperi cu faptele izvorul și imensul zăcămînt al devenirii.

Auzisem și citisem, copil fiind, despre Călugăreni, acest pisc al vitejiei românești, pricepusem înfiorîndu-mă de emoție un gest atît de simplu și nu mi-aș fi închipuit pentru nimic în lume că după ani și ani voi ajunge acolo, nu ca un oarecare turist dornic de a vedea, ci lucrînd efectiv, contribuind direct la dezvoltarea localității împreună cu cei peste zece mii de locuitori harnici și mîndri, că satul lor vine dintr-o străvechime glorioasă și suie, profilîndu-și noutatea, în descoperirea de zi cu zi a tumultului creator de la temelie la cer.

Am străbătut comuna în decursul anilor petrecuți la Călugăreni cu pasul de nenumărate ori și azi, după mai bine de cincisprezece ani, zăresc atît de aproape o casă, un arbore, podul de peste Neajlov. Gîndul meu se dezvăluie între anii dinainte și de după, care în existența mea se numește momentul Călugăreni, școală a vieții, carte de învățătură, sau cum să găsesc expresia adecvată să i-o atribui fără nici o reținere ; ani și ani, o nimica toată cînd stai și socoți că-n istoria universală a omenirii un veac e ca o clipă.

Meditez la toate acestea, dar involuntar apar pe ecranul mental aparat de circumstanțe atitea alte lucruri : campaniile agricole. Aș putea să scriu pe puțin zece pagini despre reușitele cooperativelor agricole din comună, despre unitatea legumicolă : că s-au obținut producții record la porumb, la floarea soarelui și la alte culturi, că datorită muncii lor științifice lucrătorii ogoarelor au primit ordine și medalii, că în sectorul zootehnic noua revoluție agrară își găsește împlinirea în virtutea actualelor tehnologii, că înfățișarea localității devine mereu mai frumoasă și mai modernă urbanizîndu-se vertiginos. E prea bine cunoscută dialectica firească,

Pavel Pereș

Continuare în pag. a 7-a

REPERE CONTEMPORANE

Sub „Stelele fixe"

Gheorghe Pitut face parte din aceeași familie de spirite, care valorificînd chtonicul, îi „descătușează" latentele energii originare, arhaice. El nu merge pe linia transfigurării spirituale a lui Ioan Alexandru, nici nu ajunge pînă la primigenitatea și stratificările etnice (tracism, dacism) din poezia lui Ion Gheorghe, spiritul arhaic al poeziei sale are vigoarea țărănească a unui spațiu transilvan și e, în ordine fenomenologică și mai puțin morală, identificabil. Arhaicitatea sa are mai mult un ecou etic decît speculativ, iar etica sa, declarată încă de la debut, e a unui „bărbat păduros", iar mai tîrziu a unui „domn cu traista-n bătă". Oamenii sînt consangvini cu locurile, scoși din mijlocul naturii îi duc acesteia lipsa, nu pot trăi în afara spațiului matricial. „Spațiul" devine în această poezie temelia unui sentiment etic activ, ce se traduce printr-un flux secret al comunicării individului cu o tradiție din care își trage seîvele propria-i sensibilitate : „La noi un om e ca o casă. / pe deal o casă-i ca o țară / și țara seamănă c-o masă // a cerului înalt de vară / unde luceafărul coboară / să-și ia lucirea nențeleasă". („La noi". **(Stelele fixe).**

Poezia lui Gh. Pitut e un veritabil reper de geografie matricială și intră, deci, în același mare tablou de lirică chtonică în care la loc de cinste se află și poezia lui George Alboiu. Dacă la acesta primitivitatea, stihialitatea duhului teluric, „infernul geologic", magia magmatică a Cîmpiei, duhul campestru acaparator-halucinant (atît de specific scriitorilor de cîmpie) alcătuiesc o individualitate, rezonînd, în datele esențiale, cu realismul fantastic al prozei consacrate de acest spațiu (Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu), la Gheorghe Pituț chtonicul e de expresie silvestrală și el reverberează cu spiritul vi-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

„MOROMEȚII" — film

Marin Preda poate dormi liniștit, cineva l-a înțeles : Stere Gulea. Acest regizor rar are în el cheia universului rural românesc, ruginită de atîta uitare, topită uneori pînă la dispariție de niște mîini nevolnice. Stere Gulea știe ce-i țăranul și prin cîte spune și prin, cum spune, și prin cîte nu spune. În primul rînd el nu spune prea mult, înțelegînd că acest univers este hermetic, o hieroglifă așa cum e salcîmul lui Preda, prinzul pe cîmp, bocetul în cimitir, fierăria lui Iocan, ceața finală, ca o geneză.

Nici Marin Preda n-a fost un discursiv. Oamenii ca el, cînd vorbesc, ascund ceva ; natura cînd se arată se ascunde în fapt, e disparență și insondabilă ca și sufletul omului din care-i plămădită. Cîtă libertate și cîtă necesitate legiuiește această lume ? Cumplită „gheara nevoii" o face brutală, neblîndă pînă la inimaginabil, crudă dincolo de limită, dar fragilă pentru spirit și transparentă pînă acolo încît lacrima, surîsul, iubirea capătă niște irizări pe care nici o altă artă decît cea a lui Marin Preda nu le-a putut tălmăci. Nicăieri. Un umor pe care nimeni în literatura română — nu l-a avut pînă la el, face și mai iscusit actul eliberator, mîntuirea prin spirit.

Întotdeauna enigma artei lui Marin Preda, va sta intactă în fața istoriei la hotarul părelnic dintre prihănirea sau trivialitatea și neprihănirea unui mod de a fi care se naște, paradoxal, tocmai din această tăvălire în viața urîtă și densă, la care îl condamnă pe om, pe țăran, încleștarea cu pămîntul. Nu știi cine va muri, omul sau pămîntul, e sigur că nu pămîntul și totuși omul acesta bătut de intemperiile soartei, atît de stors și chinuit, înglodat în pămînt pînă-n gît, iese deasupra și ne dăruiește lecția sa, ne-o dă nouă, ca pe o pîine, lumii întregi, înainte de a dispare. Ce scurtă e lumina pe care ne-o trimite. Și cît de semnificativă.

Mai întîi prin faptul că Ilie Moromete nu mai este un țăran fabulos. Fabulosului Ilia Muromet, cu statura lui continentală și cu toate vertijurile abisale pe care le aduce cu sine peste lume, autorul român îi opune țăranul de la Dunăre, un simplu om, sustras mitologiei negre, dispunînd doar de o bună minte, de o logică, doar a sa, a nimănui altcuiva. Un ireductibil al omului, al ființei umane, desfăcută din niște lanțuri grele care vin din primordii. În locul puterilor terifiante — cosmice, mitice, sociale, strivitoare pentru om, în locul puterii, pe scurt, Preda introduce un zîmbet latin. Să vedem însă cît va rezista acest substitut. El rezistă pe durata cărții, iar acum și a filmului. Poate cîndva și a timpului. Moromete se află, în carte și în film, la marginea mitului, dincolo de haul acestuia, de fantasmagoria și miracolul din perimetrul mitic, el e în afară, un om liber, și el cunoaște voluptatea libertății și toate servituțile ei. Ce scurtă clipă însă.

Din acest punct de vedere al timpului în care se petrece acțiunea: cartea lui Marin Preda și filmul lui Stere Gulea intră sub specie istorică, fiindcă istorisesc un moment perimat. Este vorba de momentul istoric cînd, după milenii, țăranul român a primit pămînt, prin reforma agrară din 1921, chiar dacă această libertate a durat o clipă, doar cîțiva ani. Iată, avem deja o mitologie a acelui scurt moment de libertate. Ilie Moromete se putea măsura pe atunci cu regele, „marele agricultor", care putea să aibă mai mult decît el, cîte loturi de pămînt ? Drept care țăranul îl și ignora, suveran, pe suveran. Dar relația cu un stat pe care suveranul Moromete avea iluzia de a-l putea păcăli ? Căci pe cine se bizuia statul ? Pe un agent fiscal și pe un jandarm, căruia un alt „suveran" îi smulgea arma să-l bată măr. Forțele insidioase ale istoriei lucrau încă subteran, omul nu le putea simți sub jubilația libertății decît în forma disoluției familiei. Poate tocmai de aici donquijotismul lui Moromete. Acel donquijotism nu e mai puțin impetuos și dramatic decît cel al cavalerului Tristei Figuri, cu diferența că în Cîmpia Română, față de Mancha, lancea era sapa, iar iluzia ținea cît un fum de țigară. Moromete fumează din el, își autointreține combustia onirică, pînă la deplina consumare pe care istoria i-o asigură, i-a asigurat-o definitiv. Nu s-a mai văzut un perdant de asemenea proporții, un asemenea incorigibil al iluziei. Ilie Moromete își imaginează, împotriva tuturor forțelor malefice, inclusiv cele ale familiei proprii sau ale „filosofiei", că lumea poate fi salvată prin duh, chiar dacă el își pierde lotul. Am putea zice că Moromete are și el, ca tot omul, „opiniunea lui", opinie pe

Paul Anghel

Continuare în pag. a 6-a

L-am ascultat pe Profesor

Am fost studentul modest al marelui creator de cultură literară, George Călinescu într-o perioadă frămîntată de evenimente dramatice generate de lupta pentru făurirea unei personalități noi României, pe toate dimensiunile, mai precis perioada dintre anii 1946—1950. Istoria păstrează în documente tot ce a însemnat Revoluția pentru devenirea societății socialiste, noi, oameni la începutul de tinerețe și la începutul de revoluție, angajați deplin în miezul fierbinte al lucrurilor, păstrăm amintiri care revin, cînd și cînd, pentru a fi mărturie a trecerii noastre implicate în revoluție și — ceea ce intră în destin — a trecerii prin viață.

În anul acela universitar 1946—1947, cursurile au început — la Facultatea de Litere — abia la începutul lui ianuarie 1947. Mi-aduc aminte că era o iarnă ca-n Alecsandri, cu geruri „gen Bobotează" de crăpau pietrele. Într-o asemenea zi de iarnă și de ianuarie l-am cunoscut pe George Călinescu, după ce, făcîndu-mi loc, mai cu politețe și jenă provincială, mai cu nepolitețe „bucureșteană" am ocupat un spațiu înghesuit, în ultima bancă din amfiteatrul „Odobescu", de la parterul clădirii Facultății de Filologie a Universității din București. Deși venisem de la ora 8 pentru prelegerea „Profesorului de la ora 9", sala de curs era deja plină, ceva locuri mai erau, doar în picioare, pe intervale sau în ultimul rînd de bănci. Citeva minute mai tîrziu tot amfiteatrul era plin pînă la refuz.

Impresia a fost deconcertantă pentru un absolvent de liceu dintr-un oraș de provincie care,

Prof. Vasile Silișteanu

Continuare în pag. a 2-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

La „cumpăna apelor"

Un poet negrăbit, avînd o activitate poetică tenace și directă, Radu Ulmeanu a ajuns fără zgomot la cea de a patra carte, „Sintagmele nopții" (Ed. Eminescu, 1987), celelalte fiind : „Astrele negre", „Patinoar" (1979), „Un domeniu al meu" (1982). Trecut de „cumpăna apelor", poezia lui Radu Ulmeanu se impune mai degrabă unei analize „de fond", depășind stadiul de recenzie, de „consemnare". Multitudinea de teme, idei, motive, procedee etc., detectabile în poezia sa, obligă la o restringere care, dacă e mai puțin clasificatoare, va fi, sperăm, mai sugestivă.

Modalitatea de a induce tensiunea lirică prin cîteva elemente constituie timbrul, marca personală a poeziei lui Radu Ulmeanu. Unele dintre acestea ar fi : cosmicul — tradus liric prin gesturi galactice ; întrebarea — lansată cu prefăcută naivitate, îndărătul căreia așteaptă cu încordare un răspuns în fața celor mai repetabile, mai explicate fenomene : „și totuși de ce așa ?". Evident, din aceasta decurge și o atitudine ușor histrionică, amplificată și de detașarea ironică în fața imposibilelor răspunsuri.

Mai toate poemele sale se constituie ca **o interogație absolută.** Întrebare care nu comportă nici un răspuns, sau este propriul ei răspuns : „să fie oare adevărat că aerul acesta există ?" ; „de ce arde soarele ?" ; „cum e posibil ?" ; „de ce te-am invocat, destinule ?" etc. etc. (Nu spunea oare Rilke : „...iubește întrebările aidoma unor odăi zăvorîte sau a unei cărți scrise într-o limbă necunoscută !"). Sau, interogație extinsă imagistic, cum este aici :

„Pot oare să mă lupt cu tine / cînd tu ești însăși viața mea ascunsă / și, de nămeții gîndului meu unsă, / te pierzi în singele ce-mi curge-n vine" (...) „Și astfel mă întreb ce poate fi un oraș ca al meu / decît un loc privilegiat de observare a universului / în oglinzile ochilor concetățenilor mei / sau în cursul lenes al riului Someș...".

Deși elementele naturale, cosmice, sînt, invocate în mai orice poemă, eroul liric constată, de fiecare dată, că acestea nu pot fi descrise, nu li se poate sesiza ordinea (ca într-un peisaj) și, de aceea, în urma eforturilor făcute pentru

Constant Călinescu

Continuare în pag. a 7-a

SCRIITORII TINERI ȘI CĂRȚILE LOR

CRONICA LITERARĂ

GABRIEL CHIFU: «Unde se odihnesc vulturii»

Romanul **Unde se odihnesc vulturii** nu are legătură cu nici un vultur. Titlul trebuie să lumineze prin contrast valoarea reală a materiei din care sint făcute personajele, dar să lase asupra ei și o sugestie. Romanul lui Gabriel Chifu este inteligent și subtil. **Unde se odihnesc vulturii** este o carte care se apleacă asupra unui grup de intelectuali de provincie, de mai multe virste, dar mai ales tineri, cu grija de a nu se delimita, prin subliniata atitudine a naratorului, de această lume. Există, ca în orice roman, un personaj central, Cristian Mireanu, și o sumă de personaje care gravitează în jurul celui central. Există și o dramă centrală, secondată de alte mai multe drame laterale. Cristian Mireanu duce o viață lesnicioasă, de cuceritor epatant pentru amatoarele de intelectuali, dar organizata și tihnita lui viață se izbește de un accident. Cristian Mireanu descoperă că este bolnav, că boala lui este fatală, că va muri, că deci trebuie să-și drămuiască existența. Cristian Mireanu își propune să ia viața în serios și mai ales să se regăsească pe sine. Modul în care Cristian Mireanu se regăsește pe sine constituie miezul romanului **Unde se odihnesc vulturii.** Acesta are, ca orice roman care știe că este roman, altfel zicind ca orice roman al cărui autor știe cum trebuie să fie un roman pentru a fi considerat astfel, trei părți esențiale: o introducere, o parte centrală și un epilog. Prima se numește **Revelionul** și ni-l înfățișează pe Cristian Mireanu în ipostaza sa inconștientă, dar și sub șocul revelației că viața-i va fi scurtă. Cea de a doua se numește **Vindecarea,** care va fi lungă, de fapt romanul propriu-zis, iar cea de a treia se va numi, derutant, **Unde se odihnesc vulturii.** Aici se vor dezlega toate firele desfășurate și incilcite romanesc pină aici. Pentru că nu trebuie să ne înșelăm, **Unde se odihnesc vulturii** este chiar un roman care respectă canonic tipicul romanesc. Există multe personaje, există o intrigă principală, după cum și intrigi paralele, există mister și multe portrete interesante de oameni interesanți. Gabriel Chifu, sau naratorul, se face a scrie roman cu neincredere în specie, dar urmindu-i canoanele și minimele exigențe. **Unde se odihnesc vulturii** nu este însă un roman de creație, lipsindu-i masivitatea și gravitatea fundamentale. Dar nu este nici parodia unui roman, ceea ce autorul ar vrea să fie. Parcurgind traseul compozițional al romanului, naratorul se delimitează și se detașează de clișeele romanului, dar prin chiar aceasta se conformează ritualului romanesc.

Nici unul din elementele romanului tradițional nu lipsește din **Unde se odihnesc vulturii.** Personajele precis portretizate și „subiectele" bine întrețesute dau romanului citimea de interes pe care orice roman o presupune. **Unde se odihnesc vulturii** beneficiază de o putere de observație remarcabilă, de o notație exactă, de o tăietură inteligentă. Cartea este alertă și conduce mereu pe cititor la nodurile și problemele acțiunii, semănind cu un roman rezumat cu superioritate, dar cu respect pentru materia și esafodajul lui. Delimitarea și parodia lui Gabriel Chifu, în măsura în care poate fi vorba aici de o parodie romanescă, se produc însă nu pentru a pulveriza ideea de roman ci pentru a o intări. **Unde se odihnesc vulturii** comunică de aceea cu foarte multe proze curente care tratează literatura și viața drept „text". (cartea face și ea loc unor teoretizări în acest sens), dar spre deosebire de cele mai multe din aceste exerciții, Gabriel Chifu urmează modelul ori „se uită în el", ceea ce dă cărții o consistență reală, la Gabriel Chifu mimarea și parafraza romanului mărturisind o sete de roman. Acest lucru se vede și din caracterul personajelor sale care, deși schițate rapid, din cîteva trăsături proiectate sintetic, satisfac caracterologic, sint credibile. Cristian Mireanu, Sebastian Osiac, doctorul Gorgota, Miriam Tina, ziaristul Haralamb, Agata, trupa de tineri intelectuali și artiști, figurile cu totul secundare ale cărții sint neindoielnic interesante și autentice. Gabriel Chifu posedă știința observației sociale, a celei psihologice și a construcției. Cartea nu sună nicăieri fals sau strident. Dialogurile — piatră de incercare a prozatorului — curg cu naturalețe. Și, peste toate acestea, o capacitate de a elimina materia inutilă, de a păstra la indemină și a folosi numai ceea ce este convingător și sugestiv. Gabriel Chifu nu disprețuiește nici loviturile de teatru. Cristian își petrece revelionul cu Miriam, dar și cu soții Gorgota. Cristian nu știe că raporturile între soții Gorgota sint incordate, că înaintea intilnirii de anul nou perechea Gorgota a avut o ceartă decisivă și că Tina Gorgota, strinsă cu ușa de situație, a numit pe Cristian drept amant al ei. Doctorul Gorgota nu știe că are de-a face cu o minciună și în cursul unei banale consultații medicale dată tinărului Cristian, care i se adresează cu incredere, il convinge pe acesta că este bolnav de cancer. Cristian se hotărăște să-și refacă viața pe alte principii. Între altele, va începe să scrie un roman. Altă împrejurare romanescă, dovedind intuiție de prozator: Cristian cucerește mai tirziu pe Agata, care se lasă cucerită, dar Agata, după cîteva intilniri tainice, ia irevocabil hotărirea unei rupturi. Peste ani de zile Agata va descoperi, grație unui dosar uitat, că ceea ce ea credea că este intimul ei secret, necunoscut de nimeni, stătea în copertile unui dosar în propria ei familie.

Gabriel Chifu nu insistă asupra invențiilor sale epice, contemplindu-se atit timp cit pot da senzația utilă a pulsului real al vieții. Substanțial este și portretul lui Sebastian Osiac, simpatică figură de insingurat, care pozează pentru cei din jur intr-un om al succesului, oferind cu bună știință cheagul generos și iradiant al intilnirilor celor tineri. Sumar desenate, personajele din **Unde se odihnesc vulturii** nu sint în realitate sumare. De convingătoare autenticitate este și figura agitatului și tracasatului conjugal ziarist Haralambie. Naratorul are grijă să acorde fiecărui personaj al său firul și dreptul său la mister. Mai ales această disciplină a construcției scoate cartea din sfera parodiei romanești, dind cărții greutatea ei specifică.

Plină de interes prin observația egală, fără malitie, este și infățișarea grupului de tineri creatori desfășurind planuri grandioase în discuții intelectuale pretențioase. Aici este foarte probabil sertarul secret al cărții pentru că Mireanu este de fapt și el unul dintre acești tineri care, ca și el, sint în căutarea identității. Deosebirea dintre Cristian Mireanu și ceilalți este că datorită unei intimplări (gelozia doctorului Gorgota), el ajunge să-și pună mai devreme problemele pe care aceștia nu și le pun. Presupusa boală il determină să fie autoscopic. Cristian se examinează pe sine, dar și pe ceilalți, cu un sentiment critic nepronunțat pină atunci. Este vorba de o delimitare nu numai de formula romanului, pe care autorul are grijă să ne atragă atenția că o respectă de formă, respectind-o în fond, dar și de o mentalitate comună. Romanul evidențiază aici curajul privirii în oglindă, adică examinarea fără prejudecăți a propriei condiții. **Unde se odihnesc vulturii** vădește deci capacitatea de judecată asupra propriului erou și a mediului său, adică „intrarea în crize". Deși, în final, Cristian se intoarce circular către gesturile și situațiile din scena primă, eroul totuși nu mai e același.

Unde se odihnesc vulturii este o carte inteligentă și lucidă, scrisă cu talent și pricepere, o fișă de generație, care prin capacitatea de a se contempla în oglindă constituie o promisiune. Ambiguitatea titlului, cu atit mai încărcată de sens și semne de întrebare la sfirșitul lecturii, vrea să ne transmită ceva. În fond, nimeni nu știe cu adevărat „unde locuiesc vulturii".

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

SOLEMNITATEA SIMPLITĂȚII

După o „intrare" poticnită, șovăielnică, sub povara inflexiunilor bucolicului arghezian și al heraldicii pajurilor blagiene, timbrul autentic al vocii lui Vasile Tarța *) răsună de-abia în „aria" „În drum spre capitală", confesiune ironică a stării de inocență. Necunoașterea, evident simulată, asigură eului liric detașarea necesară perceperii, e drept, în tonalitate minoră, a lumii. O lume deja presimțită ca amenințare: „ziduri apăsătoare / care se ridică din călătoria noastră". Înserierea negativă („nu cunosc nici un hotel / nici o stație de tramvai / nici un loc de agrement / nici soarele nici zgomotul" etc.) are, paradoxal, un efect pozitiv — crearea disponibilității plurivalente într-o poezie mai mult a „realelor" decit a realului. Adică a lucrurilor și ființelor contingente, aflate în sfera cotidianului prozaic. De aici, accentele polemice ale luărilor de poziție împotriva atitudinii de respingere a contactului direct cu publicul în numele unui intimism metaforic: „cu metafore ți-ai închis geamurile / ca să nu-ți intre inspirația / pe fereastra dinspre stradă".

Deși pare exponentul unui crez poetic de extracție postmodernistă, („pe străzi / umbra fotoliului / cafenele se scufundă // cifrele beau coniacul / în calculatoare // paharele cintă / simfonia zăpezii // țigările iau / micul dejun / pentru că oceanele se topesc / în furnale / saturind vocea / metalului" — „Zi de lucru"), Vasile Tarța nu a pierdut legătura cu marile ritmuri ale naturii. Există în placheta sa o poezie a anotimpurilor, de bună calitate, cu transparențe și lentori, senzații fruste și rafinamente cromatice, toate acestea subsumate unei mitologii hibernale în care lupul deține locul privilegiat al animalului sacru. Poetul transcrie chemări obscure pornite din „leagănul mitic" al imaginației în versuri intens sincretice: „înverzind stelele / îngheață soarele / ziua întunecă / bivolii zăpezii / aduc cofa grea / și-un zbici de lună / învinețește / vidul". Hieratismul înghețat din „Geroasă" apare și în „Iarnă II", viziune a unei veritabile **lupinii**: „sforăie puternic în pădure / gerul mușcă desișul / e o zi de Ianuarie / scoarțele copacilor slăvesc / nașterea lupului".

Solemnitatea simplității tragice este tulburătoare în versurile ce mărturisesc „îndirjirea în durere": „am răzbit, cumva / pentru că simțeam că trebuie să răzbesc / ochiul tatălui meu / artificial a fost / mă rugam de el să mă vadă / dar s-a făcut întuneric în sufletul lui / și noaptea s-a făcut / liliecii / și tata ne-au părăsit / într-o zi posomorită".

Placheta **Călătorie prin scorbura teilor** cuprinde și o descindere în micul infern erotic. Poeziile de dragoste exprimă relații încordate, denunță metamorfozele virstei și înregistrează cu o anumită satisfacție cirtitoare defectele iubitei: „de ziua ta iți scriu lipsurile / cind iți arăți năravul".

Trecind peste compunerile a căror mecanică rotire în gol trădează, dacă nu impasul inspirației, cel puțin seducția elaborării facile, („Poezie", „***vroiam să mă odihnesc", „Toate"), semnalăm experimentarea unui fel de naivitate stilizată într-o manieră ce-l amintește pe Emil Brumaru. Recuzita sumară și artificiul punerii în scenă coboară însă poezia la nivelul cronicilor rimate: „Aveai ochi atrăgători și-n priviri puneai comori / Dar de cind nu te-am văzut te-am uitat și te-am pierdut". Subminarea poeticului prin ironie sau prin intruziunea unor vocabule din zona derizoriului („scăfirlia", „nătăfleață") nu reflectă o opțiune, ci un proces de falsă frondă, împotrivire fără ecou în planul creației. Ca în aceste versuri din „Parcă te-am văzut cindva": „O ce viperă frumoasă credeam că ești ticăloasă / Însă după cite văd mă înlănțui c-un prăpăd / De-aș putea să-ți spun în față că în suflet ai albeață / Fiindcă mă faci să cred că te am și nu te pierd / Dar e-o mare amăgire că nu ești decit o fire / Ciudată și nevăzută într-o dragoste pierdută"... Spargerea tiparelor compromise prin patetism nu se face fără conștiința eternității iluzorii a iubirii.

În aceste circumstanțe, așteptăm încă adevăratul „recital" Vasile Tarța.

Constantin M. Popa

***) Vasile Tarța: „Călătorie prin scorbura teilor", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986.**

MODERNITATEA TRADIȚIEI

La o primă vedere poezia lui Ioan Tecșa din volumul său de debut „Cu lumina sufletului", de curind apărut la Editura Militară, urmează calea cunoscută, a liricii ardelenești. O poezie a tradiției, patriotică prin excelență, dominată de un acut sentiment al pămintului și de umbra tutelară a strămoșilor. Însăși împărțirea versurilor în cicluri ilustrează cum nu se poate mai bine intențiile autorului. Volumul debutează cu poeme patriotice în care își exprimă crezul civic, închinate unor eroi și personalități de prim rang ale istoriei noastre, o bună parte din ele ocazionale dar scrise cu destulă indeminare și grijă față de vers, îndeobște muzical, ca în cele din urmă să se retragă în lumea satului oferindu-ne astfel cîteva poeme memorabile.

Ca și în celelalte secțiuni și aici apar forțele tutelare întruchipate în figura tatălui: „Umbra tatei parcă-i albul patriarh / cind își trece pasul în porumbiști uscate. / umerii lui poartă instelări de praf, colburi din zidirea glugiurilor tăiate" **(Cules tirziu)**, a rudelor apropiate și mai ales a Geoagiului natal. Rareori intilnim în lirica noastră actuală o mai mare nostalgie după origini ca la Ioan Tecșa. Poetul, din acest punct de vedere, se apropie de Pillat. Ca și în cazul marelui poet muntean al cărui nume este din păcate prea puțin vehiculat în ultima vreme, desigur păstrind proporțiile, Geoagiul este pentru tinărul poet un fel de Florica: „Stau părinții în mine ca-ntr-o casă veche / ei în capul mesei, eu la umbra ei, / și-ntre noi vai, totuși, ce răstimp de veghe / Căci de întind o mină nu ajung la ei. // Ne șoptim în limba celor vechi pesemne / dar cu ochii minții peste porți de somn, / ca un car ce aduce în Geoagiul lemne / le sosește plicul, rar hrisov de domn. // Ei mai au în singe o putere rară / de-a muta-n cerneală roua de pe fin, / freamăt din gorunii care trag să moară / mori a căror apă încă trezi îi țin..." **(Geoagiul nopții).** De altfel, fără să-și părăsească linia transilvană, poetul are destule înrudiri cu Pillat în modul de a vedea și a concepe poezia printr-o mitologie bine dozată a realului în care lucrurile simple prind grai aproape omenesc.

Este de asemenea interesant de observat, și aici poetul își relevă pe deplin sufletul său de ardelean înrudit mai degrabă cu Goga, că făpturile tutelare sint ființe reale, adică oameni ai suferinței marcați de evenimentele vieții. Este elocvent aceasta pentru tatăl dar mai ales pentru unchiul Ioan din poema cu același nume: „Pe tine, unchiul meu Ioan / desculț țăran cu cartea subsioară / în suflet te păstrez ca pe un răboj / scris de bătrini, tăblița mea de ceară..." Chiar și despre locul natal poetul spune: „M-a bucurat și m-a durut / cind luntrea gindului ne-a dus acasă / în satul de albastru lut / cu apa din lacrimă arsă..." În alt loc însă sentimentul se transformă într-o destăinuire: „Sint casele de dincolo pridvor / spre care caut drum în fiecare noapte, / o punte vie de castel cobor / și o ridic prin inima ce-mi bate. // Cu-o margine lipit de-un zid albastru / și-n răsărit, cimpia, blind, mirată, / cu un tezaur pinten de pilastru / mă sprijin de cer ca altădată..." Este fără îndoială vorba de o încercare a poetului de a da o imagine mitică a satului despre care este foarte greu să mai aduci ceva nou după peste o sută de ani de poezie agrestă. Se reține totuși ca o notă originală incununind eforturile autorului ideea reintoarcerii cu toate implicațiile ei, ceea ce nu mi se pare puțin dacă avem în vedere o parte din tradiția care nu mai intră în atenția poeziei și poetului la ora actuală.

Cel mai interesant și cel mai masiv ca realizare mi se pare însă ultimul ciclu „Cintec pentru urmași". Ca în urma unei datorii împlinite, aici, poetul oferă cele mai izbutite texte și, totodată, o măsură a talentului său. Desigur, și aceste poeme se situează tot în tradiție. „Cind mina ta atinge-un val de apă / în univers se aude iar cintind, / și pomii care ard sub dimineață / cu mere mă petrec în țări de vint. // Cind mina ta coboară peste o pleoapă / pădurile respiră prin cuvint, / fintina din deserturi nu mai seacă / și păsări de răcoare — iată sint..." **(Cind mina ta).** Dar o tradiție trecută printr-un filtru elevat, eliberarea de tirania temei conducindu-l spre un rafinament poetic demn de luat în seamă. Este vorba de ceea ce fericit numea un critic modernitatea tradiției. Din această perspectivă Ioan Tecșa este cu adevărat un poet modern. Găsim în acest ciclu versuri care se transformă în întrebări chinuitoare asupra existenței: „E o picătură acest trup al meu..." **(Frescă).** Strofa cu o tăietură frumoasă amintind de poeții muzicali de cea mai bună calitate: „În teasta unui turn medieval / stă zăvorit în orologiu timpul, / îngenuncheat ca scribul egiptean, / papirusul secundei depănindu-l..." **(Ceasul din turn).** Și chiar poezii întregi de autentică rezonanță lirică. Cităm una din ele care se referă la înșuși destinul artistului: „Și tragedia are liniștea ei / așa cum grădina-și are momentul de respirație, / cum corăbii trec prin Ithaca și zei / oferindu-le condamnaților țigări ca pe o grație, // așa cum ochiul tău, citeodată, / un dinte de șarpe-i sub tipătul tristului / așteptind sub turbanul de vată / s-adoarmă îndoiala-nvinsului // cum gura coasei sprijinită-n lemn / cum capul artistului..." **(Deasupra, iarna...).**

Sint, deci, destule temeiuri să credem în evoluția și în vocea acestui poet grav și în același timp silentios ca o apă care sapă pe dinăuntru.

Nicolae Ioana

LIRISM EXTRAVERTIT

Alchimist, arlechin, monadolog încîntat de acest spațiu (fără nici o legătură cu Leibniz), „gropar al metaforelor vagabonde", **cirtiță, mierlă,** teribilist anacronic, deoarece astăzi nu mai sperie pe nimeni asemenea gesturi, **inocent,** „cronicar al morților și al viilor" — așa se recomandă poetul ieșean Lucian Vasiliu în ultimul său volum, Fiul omului*). Lirismul extravertit, dornic să zgiltiie convențiile și derizoriul prin jocul liber al imaginației, uneori necontrolate logic, aproape de demersul suprarealist („îndrăgostit cu barbă episodică / singură mama este încrezătoare în / sintaxa metacarpienelor mele / himera unui nabab / suprema neliniște / nu pariez pe nici o grupă sanguină / vacarmul dragostei de șarpe / intimplător apăs trăgaciul" — **Discontinuu)** din volumul de debut **Mona-Monada,** 1981, se menține în același regim al provocării și în **Despre felul cum înaintez,** 1983, numai că limbajul devine mai saturat de cultură, iar eul liric are cheful peregrinării exotice și livrești **(Mic tractat despre prietenul Zenumud, Echivoc, Gymnasion, Narațiune (Calul Ventonică),** precum și al autodefinirii, ca în cele șapte poezii din **Poem final (Epistole ale trupului către spirit),** din care citez aceste versuri semnificative pentru imaginea despre sine a poetului: „...am scris / Tractatul despre prietenul meu ZENUMUD, oferindu-mă / cu disperare absolutului. / Răstignit de mai multe ori pe crucea limbii materne"; sau: „Am aruncat în aer depozitele de osanale ale derizoriului".

Sperata decantare nu se produce în al treilea volum, ba se accentuează nota de mimetism și formalism, în poezii reușite ca **Doina în R:** „Roadă sint, răsfrintă roadă / rouă rustică de riu, / relief rebel și rampă / cailor scăpați din friu". Valoarea estetică se modifică, în funcție de cele trei cicluri ale volumului, iar uneori chiar și în cadrul aceluiași ciclu. De departe, primul ciclu, **Fiul omului,** este cel mai izbutit: în versuri hieratic solemne, sugestiv calofile ori esopice se imaginează spațiul prenatal. Momentul final, al ieșirii în lume, se vrea apoteotic: „Laudă acestor inundații sanguine, / acestui naufragiu prin apele primordiale! / Mă apropii de voi, viu și nevătămat!... // Trage tu clopotele, în locul meu, / cititorule!"

Monade, treizeci și trei de poezii cu acest titlu, sint impresii felurite, și ca expresie stilistică, în care abundă ostentativul, insuficient motivat, inaderent unui sens estetic ori ontologic **(Monada XIV, XV, XVIII** etc.; nu iau în seamă monadele facil anecdotice: **II, III, IV, V).**

În ciclul final, **Mic tractat despre omul bun și frumos (Kalokagathos)** găsim același topos al contrariilor (inocent, culpabil, imprudent visător, insensibil) și al nostimadelor: „Dăm știre tuturor celor vii / despre moartea noastră / infloritoare / în cringul cu metafore / al limbii natale" **(Edict),** sau: „Fulgere reci / în orbitele ochilor / în care se nasc / lucianogramele" **(Lalele roșii).**

Lucian Vasiliu are dexteritate a scrisului, o manieră spontană și absconsă, care dă impresia de profunzime, o exuberanță metaforică modernă. Poetul se ascunde în irizările unor mediate declarații, care doar incolțesc, pentru a fi imbrincite de altele, mereu altele...

Ion Dună

***) Lucian Vasiliu: „Fiul omului", Editura „Cartea Românească", 1986.**

UN CENACLU LA UN SFERT DE VEAC

● Constituit cu un sfert de veac în urmă, Cenaclul literar „G. Călinescu", din cadrul Academiei Republicii Socialiste România, a fost sărbătorit recent în cadrul unei ședințe omagiale, care a avut loc la sediul Academiei. Au luat cuvintul cu acest prilej tovarășii: Alexandru Ciungu, vicepreședinte al Comitetului Sindical al Academiei, acad. Șerban Cioculescu, președintele de onoare al Cenaclului „G. Călinescu", prof. Alexandru Balaci, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, dr. George Marinescu-Dinizvor, membru corespondent al Academiei franceze de Medicină, vicepreședinte al Cenaclului literar „G. Călinescu" și scriitorul Ion Potopin, secretarul Cenaclului literar „G. Călinescu". Vorbitorii au subliniat rezultatele pozitive obținute de acest prestigios cenaclu, care de-a lungul celor 25 de ani a descoperit, îndrumat și promovat un număr impresionant de scriitori, poeți, prozatori și critici literari, mulți dintre ei avind un palmares bogat de cărți care i-au impus în atenția celor mai exigenți critici, așa cum sint Nicolae Liu, Viorel Cozma, Ion C. Ștefan, Vasile Virgiliu Mihăilescu, Valentin Deșliu, Ilarie Hinoveanu, Barbu Cioculescu, Florian Saioc, Ion Dianu, Gheorghe Dachin, Virgil Dumitrescu, Nicolae Georgescu, Petru Demetru Popescu, George Zarafu ș.a.

Contribuția adusă de cenaclu în viața literară contemporană a fost relevată și de reprezentanții unor cenacluri literare: Ludmila Ghițescu, președinta Cenaclului literar „Liviu Rebreanu" din Pitești, Marinela Iacob, de la Cenaclul „Metafora" din Slatina, Petre Stroie, de la Cenaclul „Lira" din Breaza.

În partea a doua a ședinței a fost prezentat un recital literar, susținut de poeții: Mariela Rotaru, Dumitran Frunză, Petre Strihan, Pan M. Vizirescu, Viorica Farcaș Munteanu, George Tei, Valeria Deleanu, Elena Cruceru, Florian Saioc, Mona Vilceanu, Gheorghe Păun, Mihai Papae, Iancu Th. Carp, Viorica Nania, Doina Ghițescu și Tabata Racari, poetă japoneză de limba română. Cercetătorul științific C. Stihi Boos a adus un salut din partea Centrului de studii „George Enescu", cu care Cenaclul literar „G. Călinescu" a avut o fructuoasă colaborare. Demne de menționat sint și interpretările plastice din poezia lui Alexandru Philippide, Petre Strihan, Virgil Carianopol, Ion Potopin ș.a., realizate de tinărul pictor Sorin Chirimbu, care dovedește reale virtuți stilistice, izbutind să reconstituie fondul de idei cuprinse în poezii printr-o viziune cromatică de cea mai tonică expresivitate.

Reporter

L-am ascultat pe Profesor

Urmare din pag. I

în cursul superior, din cauza războiului, a fost nevoit să invețe pe apucate, altele fiind grijile presante.

Cap de infățișare leonină, cu caractere de efigie susținute permanent de autoritatea verbului în expunerea liberă a chestiunii literare, te stăpinea hipnotic timp de două ore, dindu-ți sentimentul avalanșei care, în loc să te strivească, te absoarbe și te poartă cu ea intr-o altă realitate, năucitoare de atita noutate.

Te dezmeticeai și căpătai treptat curaj mai ales la orele de seminar din „sălița" de lingă amfiteatrul Odobescu. Aici iarăși ne inghesuiam; și transpiram și de emoția dialogului foarte direct și foarte liber în păreri, cu „Profesorul". El, de fapt, ne învăța să fim indrăzneți, să descoperim și să ne descoperim în tot ce ni se pare inedit la un scriitor sau o operă literară. Respingea cu un gest de supremă indignare, dar și de eleganță grațioasă, dublată de demnitate profesională, făcut cu mina smulsă, de la pieptul vestei, către exterior și cu privirea trecind prin noi sau peste noi, undeva știut numai de el — cred că acolo unde era imaginea minții lui ascuțite — orice răspuns construit pe baza unor lecții tocite, cerindu-ne, cu insistență obsesivă, să dezlegăm tainele scrisului cuiva, dacă mai are, sau ce mai are în plus decit ceea ce s-a descoperit și s-a scris pină atunci. Alteori lansa întrebarea problemă — se făcea „lecție problematizată" și atunci! — își intorcea privirea de la noi și, prin ferestrele de dimensiuni generoase ale sălii de seminar, le îndrepta spre lumea pietonală din str. Edgar Quinet sau poate dincolo de acest peisaj, într-o direcție pe care noi încercam s-o ghicim. Vorbeam despre problema pusă în dezbatere, iar inițiativa ne aparținea — profesorul nu ne numea, catalogat, la seminar. Aveam senzația, la un moment dat, că ne vorbim nouă, că profesorul e absent... Și, pe neașteptate, ne trezeam cu replica, pe ton ascuțit și puțin ironic, însoțită de gestul miinii în sus, cu primele două degete deschise. În replică se găsea și apreciere la demersul nostru, dar și completare concluzivă. Îi plăcea „vorba" interpretativă elevată, disprețuind reluările, citatele din memorie; dar, mai ales, platitudinile cu pretenții de originalitate il „scoteau din sărite". Ne trimetea la izvorul cărților adevărate ca să cunoaștem ce este literatura ca artă stimulindu-ne spiritul căutător de mari valori artistice. Și noi, harnici, ne inghesuiam la biblioteca catedrei de Literatură română aflată într-o încăpere vis-à-vis de sala de seminar, la „Domnu' Petrică Cringuși" care ne-a fost îndrumător și prieten bun în tot timpul celor patru ani de facultate și pe urmă, toată viața, prietenul unor frumoase amintiri.

De la George Călinescu n-am învățat faptul literar de amănunt sau mărunt, didacticist; aș spune că n-am învățat literatura română în succesiunea ei cronologică. Am învățat altceva mult mai de preț, fie că ne-am hotărit sau nu pentru carieră pedagogică: am învățat să iscodim alte dimensiuni ale actului de creație literară și — ceea ce mi s-a părut și mai interesant — raportarea, prin analogie, a unei opere sau autor, la fenomenul literar european reprezentat, îndeosebi, de literatura franceză, italiană, spaniolă, engleză, germană. Faptul te obliga să-ți formezi, cit de cit, un orizont literar european, pentru a-l putea urmări și înțelege pe „Profesor", „în linii mari". M-a uluit — expresia nu este o exagerare și țin și acum minte — lecția magistrală despre opera lui I. L. Caragiale — periplul pe care l-a realizat într-o prelegere despre fenomenul literar Caragiale în context literar european, stabilind conexiuni valorice prin care implica literatura română a secolului al XIX-lea în universalitate. Argumentele erau subliniate de tonalitatea vocii care treptat ajungea pină la nota cea mai înaltă, gata să se spargă, și de o gestică cu mina dreaptă — element complementar al artei de a convinge — în timp ce cealaltă părea a se odihni — numai părere — la deschizătura pentru minecă a vestei. Supletea argumentelor, limbajul în care instrumentele cercetătorului se reflectau puternic dindu-i putere de convingere științifică într-o notă de eleganță, parantezele, digresiunile sclipitoare, aveau putere hipnotică asupra mulțimii de tineri studioși aflată în cea mai încăpătoare sală din clădirea Facultății, înghesuită pînă la refuz.

★

Era, cred, prin 1948, februarie sau martie, într-o dimineață, la ora 9, ora de curs a Profesorului. O asistență aglomerată, ca de obicei și care se mulțumea să stea, în sala Odobescu, pe intervale sau „în grămadă" la ușa de intrare, deschisă cu amindouă părțile. Exact la timp, cu asistenții săi nelipsiți: Piru, Papadima, Ciobanu, Zamfirescu, tineri de mare finețe intelectuală pe care ii cunoșteam de la seminarii, apare Profesorul cu chipul nervos în care ochii aveau descărcări de fulgere. Cu voce „aprinsă", egală totuși cu întreaga-i fizionomie, Profesorul ne comunică deschis lucruri grave. Pentru a nu fi bănuit de fabulație gratuită și de exces de imaginație sau de memorie ieșită din comun, voi realiza, din amintire, cit mai aproape de înțelesul cuvintelor Profesorului nostru. Se aduceau critici la adresa „Istoriei literaturii române de la origini și pînă în prezent", autorul fiind învinuit de interpretări idealiste, neconforme cu un fel de critică marxistă, construită ad-hoc. De asemenea i se reproșa de către cițiva intelectuali „de tip nou", ieșiți peste noapte la lumină printr-un concurs de împrejurări nu prea ortodoxe, că în istoria sa aduce elogii peste marginile permise de critica „marxistă" unor scriitori care au fost „slugi politice" partidelor reacționare din perioada interbelică: Goga, Rebreanu, Blaga, Arghezi ș.a., că-l elogiază pe idealistul Titu Maiorescu, care nu a fost numai un critic literar idealist, ci și un politician conservator reprezentind interesele moșierimii din țara noastră.

După o expunere a „capetelor de acuzare" în care vocea lua, pe alocuri, tonul ușor ironic, alteori intoarsă seducător în sine, căpătind catifelări pe tonuri mai joase, Profesorul ne-a mărturisit grav și confesiv, cu demnitate și emoție cuceritoare, hotărirea ca, împreună cu noi, să întocmească o nouă istorie a literaturii române pentru a dovedi că este consecvent ideii că munca și talentul său le închină, ca și pînă acum, prestigiului neamului românesc pe care l-a iubit și îl iubește nu din interese meschine. Parcă îl aud spunind: „Nu voi renunța la ce-am lucrat, ci voi folosi cit voi putea și cum voi putea mai bine. Adversarii mei să ia aminte... ! !" Am citat din memorie după mai bine de trei decenii și jumătate de la acest moment emoționant pentru „Profesor" și pentru ucenicii lui, emoționați și ei, dar și hotăriți să-și sprijine magistrul. Am reținut, aproape de exact, vorbele Profesorului pentru că de multe ori le-am pomenit elevilor mei la lecțiile despre personalitatea minunată a lui George Călinescu, urmărind să le dau, și prin ele, adevărata dimensiune a vulturului în furtună. George Călinescu a avut tăria opiniilor, a muncii și talentului său. Nu și-a renegat munca și opera, trecind prin erori vremelnice ale unor „carieriști" depistați la timp de înțelepciunea cu stare de veghe la adevăr a conducerii Partidului nostru. Profesorul și-a păstrat nealterat spiritul adevărului și hotărirea luată atunci, în fața noastră și cu noi. A condus, pînă ce, prea devreme, a trecut în moarte, un colectiv în cadrul Academiei R.S.R. care s-a ocupat de întocmirea unei Istorii a literaturii române de la origini și pînă în zilele noastre.

George Călinescu, după cum este cunoscut, a adus cîteva rectificări și adaosuri pe care profesorul universitar Alexandru Piru, călinescian de o viață, le-a avut în vedere și le-a introdus în ediția a II-a, apărută nu de mult la Editura Minerva din București. Dar de aici începe altă chestiune. Eu m-am intors la un popas petrecut în urmă cu mai bine de 35 de ani cînd Profesorul a zidit în spiritualitatea mea, ca și în cea a generațiilor de studenți ce l-au avut ca dascăl de literatură română, cultul pentru actul de creație literară, dîrzenia de a-l susține în fața asaltului tot mai insistent — și uneori chiar brutal — al tehnicismului industrial acaparator de conștiințe în rîndul tineretului. Profesorul m-a învățat că nimeni nu poate fi român pînă nu-și cunoaște limba și creația cea mai autentică a limbii care este Cultura și, în cadrul acesteia, Literatura română.

ÎN DEZBATERE:

„Scaunul singurătății" de Fănuș Neagu

Logosul neîntrupat

Cu **Scaunul singurătății** (C.R., 1987), cel de-al treilea roman al său, Fănuș Neagu readuce în atenție o temă importantă a literaturii române, cea a obsedantului deceniu, revigorînd-o benefic printr-un nou tip de abordare. Nu avem de-a face cu un roman politic, istoric ori social — deși înaintează triumfal în toate aceste domenii ; dominantă rămîne, în **Scaunul singurătății**, viziunea cosmică asupra lumii, în care se integrează toate celelalte puncte de vedere concurind la edificarea unui roman total.

Cea de-a doua ipostază sub care ni se dezvăluie obsedantul deceniu este una cu totul originală : el ne apare ca un spațiu rupt de curgerea timpului, de trecut și viitor, închis ermetic în sine însuși, sferic, condensat — dar gata să explodeze la o lovitură mai puternică, să-și dezvăluie conținutul. Imaginea este aceea a pescuitului în Dunărea înghețată : „Totul era și adevărat și ireal : (...) oamenii spărgînd copci largi cu topoarele prin care țîșneau, bubuind, uriașe trîmbe de apă amestecată cu sute de kilograme de crap amețit, catapultat în aer de teribila apăsare a gheții..." (p. 345). Imaginea poate fi propusă și ca metodă de investigare a realului, și ca ipostază a realului însuși. Un timp care, odată spart în oricare latură a lui, țîșnește în trîmbe dezvăluindu-și conținutul.

Pînă a ajunge la acest miez al lucrurilor, autorul întinde adevărate năvoade de cuvinte, dantelării ale logosului în care cititorul se poate pierde lăsîndu-se furat, hipnotizat, prins în spații mici, neînțelegînd întregul edificiului. Cuvîntul nu are, pentru Fănuș Neagu, funcție gramaticală ; este instrument prin care se scormonește, se provoacă marele logos, legea firii, prin care este obligată să coboare, să lumineze. Cuvîntul se plimbă pe deasupra apelor, rămîne flacără vie cu origini în eter, refuză materia, întruparea — pentru că suportul uman de dedesubt stă sub semnul tragicului încă neinventat. Căzut, în cele din urmă, peste aceste spații primordiale, invocat prin largi tirade evocatoare, printr-un descîntec cu inflexiuni esoterice parcă, să oficieze geneza — logosul prinde consistență și coboară în fisurile lumii astupindu-le cu lacrima suferinței, dă sensul adevărat, tragic, al acestei lumi. Și, odată începută opera lui, lumea începe a se organiza (tragicul ordonează — pe cînd comicul ține lucrurile în amestec), a-și căuta sacralitatea.

Formal, **Scaunul singurătății** este cel mai ordonat dintre romanele lui Fănuș Neagu. Autorul pornește de la un text celebru, din care citează : „...soldații romani de la Durostorum, în Moesia inferioară, celebrau în fiecare an Saturnaliile în felul următor. Cu treizeci de zile înaintea sărbătorii trăgeau la sorți, dintre ei, un bărbat tînăr și frumos pe care-l îmbrăcau în haine regești făcîndu-l să semene cu Saturn. Astfel îmbrăcat și urmat de o mulțime de soldați, flăcăul se plimba prin mulțime avînd toată libertatea să-și dea frîu liber pasiunilor și să guste orice plăcere, chiar dacă ar fi fost dintre cele mai josnice și rușinoase. Domnia sa era veselă, în schimb era scurtă și sfîrșea tragic : căci, **odată cu** scurgerea celor treizeci de zile, și cu sosirea sărbătorii lui Saturn, își tăia gîtul pe altarul zeului pe care-l reprezenta." (p. 168).

Lumea romanului se constituie din asemenea „regi de-o zi pe-o lume mică", să-l parafrazăm pe Eminescu. Toate povestirile din **Scaunul singurătății** conțin acest tipar, autorul ne prezintă, în fond, mai multe ipostaze de regi ai saturnaliilor moesiene, de deținători ai puterii : unii o preiau chiar prin tragere la sorți altii, prin uzurpare, alții, prin întîmplare (care este ea însăși „tragerea la sorți" a cosmosului). Nimeni, însă, nu este sacrificat după încheierea „legislației" sale ; nimeni nu este dispus măcar să renunțe la „scaun". Există, chiar, mai multe scaune ale singurătății : și Bozar Garofeanu are unul, al său — dar și șoferul lui, Alexandru Madona, și chiar eroul principal, Cezar Saltava : „...eu mă retrăgeam pe coridoarele din catedrala singurătății căutîndu-mi iarăși steaua..." — este finalul romanului. Pentru că, atenție, niciunul dintre personaje nu continuă textul în spiritul lui, nu refuză scaunul singurătății pentru o altă alegere în vederea unui principiu superior. Dimpotrivă, Bozar Garofeanu, de pildă, marele puternic al zilei, a ocupat acest scaun prin uzurpare : militar fiind (el reface, deci, condiția din textul de bază), acesta a plecat de pe front, din fața Szeghedinului : a nesocotit un ordin militar și, în loc de pedeapsă, cum cere textul de bază, „logosul" romanului, primește după aceea puterea.

În fond, Fănuș Neagu caută în miezul acestui timp nelegitim un sacrificiu fertil, întemeietor, un gest de opoziție în numele ordinii. Autorul nu-l găsește. El ne atrage insistent atenția asupra unor sacrificii din lumea de jos : un hoț de cai se revoltă împotriva omoririi cailor și plătește cu viața (se tîrăște să moară pe altarul unei biserici) ; bunicul lui Cezar Saltava, Salcia Vifor și el hoț de cai în tinerețe, moare în chinuri. Aceștia nu sînt, însă, martiri : fiecare moare în sensul vieții lui, apără o idee personală. Logosul coboară pe pămînt, dar nu dă semnul maxim al întrupării sale, se sacrifică în indivizi mărunți. Această sferă nu are un centru, un punct de reper. În această lipsă constă tragismul viziunii lui Fănuș Neagu, un tragism cu puternice inflexiuni metafizice. Lumea a ieșit din țîțîni (Shakespeare) — dar nimeni nu este dispus a-i unge osia cu sacrificiul său. În finalul romanului, autorul pare a fi găsit, totuși, punctul maxim sacrificial în timpul ultimului război mondial, cu mult înainte, deci, de obsedantul deceniu. Fănuș Neagu este, însă, dator să revină, să dezvolte în continuare tema de la acest punct de reper. S-a spart brutal o copcă în gheața groasă a Dunării deceniului șase, materia, epică a țîșnit adevărată și ireală în același timp : o desprimăvărare se așteaptă în continuare, o reintrare a lumii în rosturi.

Fănuș Neagu împinge căutările pînă în anii războiului : și sacrificiul și uzurparea s-au petrecut acolo ; uzurpatorii trăiesc și au urmași, dar sacrificiul nu mai naște sacrificiu semnificativ, și-a întins umbra asupra societății și-l ține în așteptare încordată.

Aceasta este structura romanului măsurată cu grila procustiană a textului său ordonator, care, el însuși, **are nevoie de** întregire pentru a fi un adevărat măsurariu. În fond, autorul nu-și propune o închidere a construcției, ci doar deschiderea ei ; acel crin uriaș al cerului stînd deasupra pămîntului este metafora romanului : o pîlnie, o jumătate de sferă — nu sfera întreagă. **Scaunul singurătății** rămîne un roman despre logos — ca lege a cosmosului, ca ordine universală, dar și ca posibilitate a omului de a o capta în cuvînt, de a o imprima în semne. Un tipar cosmic s-a așternut apăsător asupra materiei umane însigilînd-o, a prins-o în matricea lui. Frica și spaima de jos a făcut posibilă penetrația, a mulat omenescul. Spaima este, în același timp, și spaimă de focul adevărului ; condiția auctorială însăși nu depășește aceste norme, stă între cuvîntul omenesc și cel zeesc, cere din partea omenescului măsuri de prevedere, de apărare. Scaunul singurătății nu-l apără — dimpotrivă, îl izolează și pe creator, îl plasează chiar mai aproape de zeu. În aceste condiții, speranța într-o întemeiere fără jertfă, într-o lucrare a logosului fără a se încrîncena în tragic, într-o sacralitate fără sacrificiu — mi se pare, pentru Fănuș Neagu, definitorie.

Nicolae Georgescu

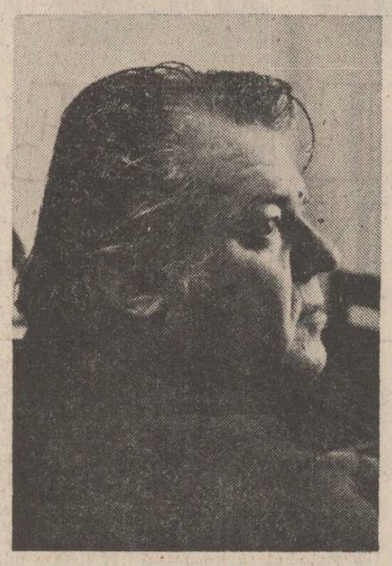

Al limbii române

De o jumătate de veac și mai bine, din leagăn, de la sînul curat al maicii sale, căci nu-l poți concepe într-un tîrziu începîndu-și cuvîntul, apărea acest scriitor, cu un simț al limbii de subțirimea cojii de ou încondeiat și obrazului înlăcrimat al frescelor medievale, iradiind frumusețe și viață, pămîntind și decantînd la nesfîrșit între azur și boltă înstelată acest Bărăgan fabulos căruia pentru a-i reda ființa cosmică între deplinătate este înfrățit

cu trosnetele năpraznice și susurul furtunilor spînzurate în singurătatea cumpenelor,

cu miracolul nașterii minjilor și cel al mielului tras pe jar în crucea strungii în fiece primăvară,

cu pridvorul plin de prunci în amurg în jurul piinii sărace, cu acest sat românesc extins în univers între buhnitul cucuvăii și scîncetul luceafărului de ziuă,

dar mai ales cu această făptură multimilenară,

ale cărei oseminte încovoaie gorgane scoase la iveală de plugul lui Odobescu,

astrucate, cal și călăreț,

trecute prin foc aur lămurit cu toate acestea dar mai ales cu Istrul înghețat și năvalnic,

cu dealurile încremenite de rodnicia vieții în vînăt brumat de octombrie,

simte cum amiroase busuioaca înmiresmată a acestui pămînt al Patriei acesteia, duh și țărînă, una în puternicia logosului întrupat și-n suferințele poporului nostru,

acest mare poet al limbii române, confratele nostru Fănuș Neagu.

Țin în palme fierbinte ultimul său roman dăruit și-l văd în jilțul singurătății sub sfeșnic într-un pridvor de lemn ridicîndu-se printre mari ierburi bătute de vînt străjuit de uriașa cupolă a Voronețului, catapeteasmă a Bărăganului al cărui fiu este cît fi-va pe buzele pruncilor surisul limbii române.

Ioan Alexandru

Oglinda din singurătate

În „Scaunul singurătății" pășești ca-ntr-o oglindă a visului, a visului / teribil al unui port fluvial oarecare, dar traversat de comoții din alte vise, de dimensiuni parcă de universuri paralele, o Brăilă pehlivană, Brăilă cu zîmbet enigmatic de madonă cu părul plin de pește și subsuori frecate bine cu busuioc, cu marinari sanchii, un loc în care în mod dramatic Orientul se sprijină pe Europa și Brăila e ca undeva triunghiul Bermudelor, parcă un loc în care burta peștelui e moale.

E locul acela al coliziunii sau locul unde s-a făcut țesătura și marele fluviu se zbate, revăzîndu-și parcă trecutul înainte de a se estompa în mare.

Ca o baghetă frenetic răspînditoare de limbă română, Fănuș Neagu aduce-n rîndurile acestei cărți lumea de vis a limbii noastre, ca martor parcă a teribilelor noastre resurse, nebănuite ies la iveală, pe la cotituri de frază, adevărate caravane de metafore șuierătoare, plesnind de poftă de sine voievodală și de aducere-n vis patriarhal sau vis cosmic sau vis al visării, mereu în sine pe sine visîndu-se ca-n altă legendă orientală a căutării de sine a oglinzii în tot adîncul altei oglinzi.

Dar citind această carte, acest spectacol al unei Balcanii de fapt puternic, plin de miresme și culori, de parfumuri noptatice de plante de taină și de fulgerări inițiatice, acest spectacol al limbii românești care se contemplă pe sine într-un adevărat cinematograf de iluzii felliniene și perfuzii pintiliene, trăiesc parcă zilele acelea ale copilăriei în care-l priveam pe tatăl meu cum seara înainte de-a adormi citea din Eminescu sau Sadoveanu.

Tatăl meu înainte de-a adormi, lua un extract de limbă română, din visul acestei limbi pe care el îl primea cu mai aleasă plăcere din Eminescu și din Sadoveanu, din care avea parcă bucuria să se scalde înainte de-a adormi.

Eu personal citesc mai mult cărți științifice, dar printre aceste cărți științifice sau mai bine zis pozitive, întinse-n fața mea înainte de cufundarea-n somn îl iau și pe Fănuș Neagu, cu **Scaunul lui de singurătate** și prin fața mea trec ca o paradă a viitoarelor cadine ale sultanului, o scenă care și e descrisă în acest roman extraordinar, trec deci prin fața mea Culoarea, Istoria cinematografului mondial, Empatia, Viața politică în România anilor 1922—1928. Lumina și culoarea în spectacol și iarăși acest scaun picurînd din lemnul lui ca ceara prin tot și peste tot venin și miere, ca lacrima unei odalisce, trecînd prin Brăila într-o speranță provizorie ca-ntr-un caic, cu sufletul plin de pepene galben și cu miros de izmă pusă-n colțuri de bărcă și Dunărea miroase a pește și-a pepene galben și-a suflet de apă și a Brăila de pămînt, pepene și fiere.

Dar timpul ? Timpul trece prin toate și spațiul se tot coșcovează și doar rămîn teascurile fragede ale limbii, ale scaunului acesta al singurătății în care limba voievodal pe sine se cugetă și se trăiește în visul grav prin veacuri al unei oglinzi de suflet.

Dumitru Dinulescu

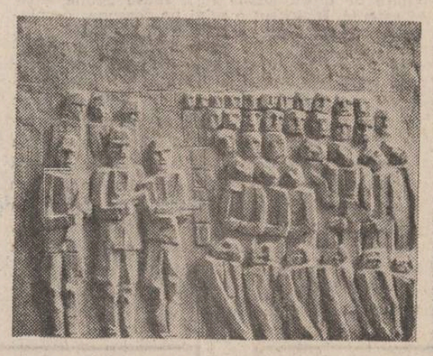

Clapa de argint

Roman al deplinei maturități, „Scaunul singurătății" nu-i refuză lui Fănuș Neagu nici o posibilitate. De aici un poem amplu, brodat în gama sociabilului cu sinceritate și bunăcredință. Efectul imediat este acela al unei clape de argint prin care se transmit universalului semnale.

„Pămîntul de acasă e tot ce nu poate fi ignorat" — spune autorul, subordonîndu-se acestui adevăr cu patimă și sufletul la gură, dar uimindu-se cînd descoperă îndoiala. Atunci devine agresiv și tenace, ridicînd tensiunea cuvîntului pînă la forța naturală a fenomenelor.

Prozatorul recunoaște evenimentul înaintea producerii lui. Eroii săi vin cu palmele goale și cu tălpile goale și pipăie apa pe care vor încerca să calce. În asemenea împrejurări investigația grupului social trebuie să fie (și este !) abilă și eficace. Fănuș Neagu aproape ne epuizează cu mijloacele artei sale uriașe, ducînd implicarea cititorului pînă la imposibilitatea refuzului. Propune dovezi îndoielnice deși o face cu surîsul sau cu amăreala pe buze. Este categoric pentru că are dreptatea de partea lui. Este intransigent pentru că de prea multe ori uritul și ticăloșia au înclinat vremelnic balanța.

Cartea se consumă prin „arderea" intensă a unui „neam de oameni" — cum frumos îi numea Nicolae Iorga pe brăileni. Personajele nu au altă dorință decît aceea de prăbușire totală în viață. Iar dorința le este îndeplinită. Uneori în tăcere, alteori sfidător, cu inconștiența frumoșilor nebuni, dar întotdeauna dramatic. Această dramă permanentă este, de fapt, o aspirație spre real. Umanismul desăvîrșit al scriitorului pune capăt conflictelor nu printr-o împăcare univocă și minoră cu soarta, ci tranzitoriu, în devenire și adevăr, cu mobilitatea fabuloasă a naturii de a se depăși permanent pe sine. „Scaunul singurătății" nu există în singurătate. Devine o tribună. Locul unde se încheie un pelerinaj pentru a începe altul.

Firescul și iluzia creează metafora binelui și a răului. Ce este, însă, binele și răul ? Întrebarea s-a consumat între paginile cărții. Iar răspunsul se construiește pentru a se reconstrui mereu, tot aici. Cu măiestrie și abnegație. Așa se închide și se deschide „Scaunul singurătății" lui Fănuș Neagu : ca o floare carnivoră, ademenitoare și apoi ucigașă, căreia nu-i poate rezista nimeni. Pentru că în fiecare există un drum tainic la capătul căruia îl așteaptă propria-i luntre. Și doar brațele goale spre a visli împotriva curentului.

Mircea Cavadia

Sculpturi de Ion Vlasiu

Povestirea inepuizabilă

Fănuș Neagu este — tot ceea ce a scris probează faptul, iar romanul **Scaunul singurătății** îl argumentează la modul superlativ — un povestitor extraordinar, gata să sacrifice pe altarul povestirii orice retorică a compoziției și reușind, în chip aproape miraculos, să împingă înainte narațiunea, cu orice risc, chiar atunci cînd efectul de saturație devine amenințător. Ceea ce rezultă, în **Scaunul singurătății**, din această inepuizabilă forță narativă, este o construcție barocă străucitoare, cu coloane și statui suprapuse, cu frize, volute și arabescuri năucitoare, cu scări monumentale dantelate în piatră, care nu duc nicăieri și cu uși secrete, care semnifică, dacă le descoperi, totul. Uneori, alunecarea dintr-o povestire în alta se face pe nesimțite, prins în mrejele subtile ale unei memorii capricioase. Alteori, de cele mai multe ori, trecerea este abruptă, fără semnale de avertizare lansate din timp : „Acolo mi s-a întîmplat o poveste mai poveste decît povestea raiului" ; „Dar ziua prin mijlocul căreia călcam, prefăcîndu-mă vesel, făcea loc alteia de demult în care" (...) ; sau, pur și simplu, „prin urmare", după care urmează într-adevăr, povești, povești... Povestea lui Lazăr Mantora, devenit Leb Betleem, vinovat de trădare și încercînd să-i explice rațiunile, povestea, cu sens hermetic, a celor șapte orbi care au nimerit Brăila, povestea lui Bozar Garofeanu, alias Prințul de rouă, șef la Departamentul Orhideelor cu ochi albaștri, ascunzînd printr-o activitate susținută și secretă un act de lașitate din timpul războiului, povestea bunicului Salcia Vifor, personaj istratian, hoț de cai și apărător cinstit al rînduielilor vechi, povestea lui Pîrvu Palihoi, fost ofițer în armata regelui, în prezent (prezentul povestirii) membru al Departamentului Orhideelor și, în această calitate, militant pentru cooperativizarea agriculturii, alte povești, care de care mai pitorească, mai senzuală și mai violentă, înșirate ca mărgelele multicolore pe firul memoriei povestitoare. Cînd personajele narratoare par a fi istovit, „ascultătorii" le stimulează apetitul cu îndemnuri ca dintr-un alt Han al Ancuței („Povestești nostim, domnule căpitan, continuă și vom fărîma busuioc în vin" ; „Așta — mă întrerupe inginera electronistă, și mărgelele scînteiau pe sînii ei plați, mișcă din amintiri ca din urechi" sau ele însele își rectifică drumul labirintic al povestirii („Vă rog să mă iertați, domnule, răspund dar, din momentul ăsta, eu îi pierd din vedere pe Ilie Roșioru, ca să-l urmăresc pe frate-su. E mult mai important pentru tot ce urmează") pentru ca, apoi, caruselul amintirilor să pornească din nou, cu viteză sporită.

Toate aceste povestiri în povestire se varsă, asemeni riurilor în Dunăre (definită și descrisă de Fănuș Neagu în o sută de feluri insolite, alcătuindu-se într-o odă unică dedicată fluviului tutelar al românilor), în povestea vieții lui Cezar Saltava, naratorul principal al romanului, aflat „în căutarea timpului pierdut", pentru a-și lumina astfel sensul unei existențe deloc exemplare, umbrite de eșecuri sentimentale (iubitele și prietenii îl trădează) dar, mai cu seamă, de o relație apăsătoare, nedorită dar reală, provocîndu-i un acut sentiment de insecuritate, cu Departamentul Orhideelor cu ochi albaștri. Este povestea unei însingurări progresive, cu momente de plinătate (în special senzorială) urmate însă de căderi tot mai adînci, o însingurare cauzată de participarea (uneori voluntară, alteori impusă din afară) la spectacolul unei lumi deloc pașnice, violent contradictorie, ale cărei fenomene personajul (și autorul) le descrie cu voluptate, și ale cărei subterane le intuiește cu tristețe. Cezar Saltava, asemeni lui Ion Mohreanu din **Ingerul a strigat**, este un **picaro** brăilean, mai puțin justițiar aici, pornit în căutarea unor adevăruri personale, extrase din confruntarea cu ordinea vizibilă a lumii, și a altora, general umane, decelabile prin contemplarea ordinii secrete a universului. Avatarurile existenței sale reprezintă, în fond, o inițiere în știința de a trăi, iar în plan compozițional tind să coaguleze, într-o viziune unitară, puzderia de povestiri, întrețesute de o imaginație epică debordantă. În această revărsare somptuoasă de suvoaie epice, cu pauze de respirație, oferite de descrieri asemenea tablourilor în care culoarea este pusă pe pînză direct cu cuțitul, cîteva episoade au un relief aparte, autonomizîndu-se în cuprinsul romanului. Un astfel de statut îl are povestea celor șapte orbi, intrați în Brăila în dimineața Sărbătorii Privighetorilor de apă, conduși de Ion Verde Coconu și călăuziți de Ticu Patrucățele. În ceata orbilor, minați în Brăila fatidică de o chemare insondabilă către pierzanie, funcționează legi și reguli secrete, asumate de membrii grupului în urma — se înțelege — unor inițieri prealabile. De aceea, trădarea din interior este exclusă, atunci cînd survine ea fiind opera lui Ticu Patrucățele, călăuza plătită și ținută departe de secretele cetei. Dincolo de frumusețea în sine a episodului, în care spectaculosul acțiunii și pitorescul violent al decorului sînt domolite de tonul liric al unor secvențe, povestea celor șapte orbi lasă să fie aproximat și un sens ascuns. Climatul de suspiciune, instaurat prin delațiune consecventă, care este gata să-l absoarbă și pe Cezar Saltava (așa cum se întîmplase cu Lazăr Mantora, cu Luiza-Maleta, cu Irina) provoacă retragerea în cercuri închise, accesibile doar inițiaților. În urma delațiunii întemeiate pe informații neclare, dar suficiente, grupul orbilor se destramă, însă pe Ion Verde Coconu îl vom reîntîlni într-un alt cerc închis, al hoților de cai ai lui Iliaș Vărătecu și Salcia Vifor.

Excepțională este și descrierea Străzii Regale din Brăila („— Strada Mare, ascultă-mă pe mine, sună mai respectuos" — observă Linu Frunzămică, atunci cînd Salcia Vifor începe evocarea), spațiu emblematic pentru vechiul port dunărean, tablou balcanic amintind prin policromie de **Cele patruzeci de zile de pe Musa Dagh**, al lui Franz Werfel. Așa cum numeroase alte episoade ale romanului (moartea și înmormîntarea lui Iliaș Vărătecu, substituirea regelui cu Cezar Saltava, întîlnirea Prințului de Rouă cu mefistofelicul pitic Nuni Robicek etc.) chiar dacă, la o primă vedere, parazitare (dar se poate oare vorbi de episoade parazitare într-o construcție esențial barocă ?) concurează, în proporții diferite, la realizarea imaginii caleidoscopice a unei lumi la apus, care se retrage dramatic de pe scena istoriei, lăsînd locul noilor structuri.

Nu lansez, desigur, o noutate spunînd că limbajul prozei lui Fănuș Neagu este inimitabil, că ne aflăm în fața unui stilist impecabil, care face să trăiască limba română în haine de sărbătoare, aparent fără efort deosebit. Scriitorul dă impresia că ajunge să-și umple stiloul cu cerneală pentru ca, imediat ce îl apropie de coala albă, aceasta să se umple de cozi de păun și să se îmbibe de esențe rare, îndelung rafinate. Lui Fănuș Neagu — cum se spune — îi iese totul, inclusiv iluzia minimului efort. Și totuși...

Prin 1975, la o întîlnire cu cadrele didactice dintr-un oraș din Bărăgan, răspunzînd la convențională întrebare privind proiectele în lucru, scriitorul spunea — îmi amintesc suferința din glas — că scrie de cîțiva ani la un roman intitulat **Scaunul singurătății**. Călinescu nu greșea, deci, cînd compara munca scriitorului cu aceea a minerului, iar Lucian Blaga spunea chiar adevărul cînd numea fiecare carte „o boală învinsă". În plină maturitate creatoare, Fănuș Neagu este un învingător.

Valentin F. Mihăescu

Poeme de FLORIN MUSCALU

Elegia punerii întrebării

Pui un răspuns sub cerul înstelat
La întrebarea stelelor din vară...
De pildă, de ce umbra ți s-a dat
Atunci cînd viața singură coboară ;

Ce mare-n veac ne șlefuiește ființa,
Cum apele se șlefuiesc pe ele,
Ca-n micul fluviu cel ce îl plutim,
Punem răspuns cu fața înspre stele...

Totu-i lumină-aici, ca în înțelepciune,
Mai vie ca mercurul și mai
Grea ca el. E o suavă limpede grecime
Cu vinuri purpure. Tu ne erai ?

Acum pun un răspuns sub cerul înstelat...
Eu trebuie s-aduc aici răspunsul,
Ca între niște magi, ca-ntre țărani
Se seamănă cu griul, nepătrunsul...

Albinele își pun coroane vechi
De ceară și de boare arămie.
Furnicile ridică piramidele
Dinspre Egipt, cărîndu-le-n vecie...

Dar cine pune totuși întrebarea ?
Mercurul greu e-aici. Niște asceți
Se uită-n apa limpede cum vremea
Coboară peste noi și peste vieți

Tu măsurat de ele, ginditor,
Toate acestea stelele urmind,
Pui un răspuns sub cerul muritor
Cum apele se șlefuiesc, curgînd...

Castelul de mac

Acum, cînd arăt prin aceste cuvinte,
Palida veste a celor ce vin,
Ceturi grele ies din pagina albă,
Cum paloarea din varuri. Porumbița de in...

Un mic monument funerar e corola
Vinețiie-așezată în virful de plantă,
In care se-aud primăvara și toamna
Vuiete-abstracte de pe lumea cealaltă...

Doliu de rouă și legea nescrisă
Și acolo-s în rugă, cu văz cinepiu,
Cei ce zboară și cîntă și trag
Tot ce e mort și ce-i viu...

Și acolo sînt lumi și tăceri și dezastre,
Fluvii peste stele lovesc,
Spiritul acelor ce sînt și ce vin
Pe pămînt, din pămînt : gordianul ceresc...

E toamnă-n Moldova, cranii de mac
Emană un zgomot ca stelele-n cer,
Dorm acolo morțile grele-ale verii
Cu țăranii și cu plantele lor care pier...

Bate vintul in castelul de plantă
Boarea de trecere stă închisă in oul
cenușiu și opac
Bate vintul cade-n toamnă Moldova
Prin aceste cranii ușoare de mac...

Viața și vremea

Am fost fericit, am vinat,
Am cunoscut oameni
Am cumpărat cărți foarte rare,
Cit Europa,
Mi-a fost drag Shakespeare,
Umbra lui Hamlet
Intr-o mină cu opera morții...
Am avut o viață mai tristă ca vremea
Mi-am incurajat poporul,
Țăranilor le-am fost mic vuiet al lacrimei,
In cea de a doua parte a veacului
Muncitorilor lacrimă.
Am fost fericit văzindu-mi
Părinții in trecerea vremii,
Copiii-mi rizind de oamenii mari.
Am fost fericit, am vinat,
Am cunoscut oameni
Am stat cu viața-n ziare,
Cărțile mele, singurele zile de duminică,
Și, iată, poetul,
Viață mai tristă ca vremea...

Sticlarii din Murano

Tragici și sfinți, sticlarii din Murano
Au inventat paloarea-n chihlimbar,
Cum anii trec și se depun pe zmalțu-i,
Din tată-n fiu, de la sticlar pin'la sticlar...

Lucrau cu toții la topirea zării,
Copii, femei, bărbați trecuți prin vreme...
Tragici și sfinți, sticlarii din Murano
Acele vase le stropeau cu singele din vene...

Lucrînd ca argintarii, sub funingeni,
Unul pe altul, ei s-au argintat,
Nemulțumiți de artele cerești,
Cele ce fac tot cerul înstelat...

Și au găsit la cumpăna de lume
Sticla de ceară și de văz muranian,
Prin care se zărește astăzi însăși moartea,
Tinără-n greul timpului, și-n an...

ion beldeanu

Dimineața trandafirului

Cuvintele se topesc fără întoarcere
Această dimineață cuibărită-n
Cartea de citire a fiului
Are coapsele verzi
Și ochii galopului sunind
Ca o chemare

El se trezește și-și aprinde țigara
Abia atingîndu-l viața trece
Într-o relație disfuncțională

„Mă vei pierde, ziceam, mă vei
Pierde inconfundabilo"

Ce solemnitate totuși să
Aștepți — nins de cenușă —
Clipa cînd înflorește trandafirul.

Nevroze

Se poate întîmpla să deschizi
Într-o noapte ușa prin care
Să te vezi rătăcind
(Realitatea capătă forme bizare
Uneori) și pornești în urmărire
Cu cel mai cuminte gest al
Definiției. Copacii torc
Moleșeala tăcerii, la o fereastră
Colivia păsării ibis încărcindu-și
Bateriile dovadă că prin
Oraș bîntuie molima sunetelor
Bucata de cer din care se
Scutură cuvinte și-atunci vine
Ploaia realizînd necesara confuzie.

Minunat echilibru

Înainte de plecare gîndesc
La palizii mesteceni. Tu cine
ești ? O izbitură de bici
Tăindu-ți resiprația, știu să
Primesc indiferența voastră
Mai mult decît vă puteți
Imagina
Capul meu se rostogolește pe
Tobele veacului minunat
Echilibru ca o lamă de ras
Lunecînd pe sub bărbie

Pînă ce pielea mestecenilor
Se coloreză în roșu.

Șansa iubirii

Aducîndu-și aminte și spunînd :
Iubirea mea cea de toate
Clipele poate fi mai puternică
Decît orice armă sofisticată
În miezul întîmplărilor
Îmi voi îmbrăca fragila cămașă de
Mire să aud trosnind copacul iernii

Dar numai pleoapele ridicînd
Va răsări o floare înlăcrămată
Cînd poezia pune întrebări
Despre tragerea la țintă

Iată dimineața, zvîrlită pe cai
Cum rămîne neputincioasă
În fața pîndei ce poartă la
Degetul mic însemnele morții

Lăsați poetului șansa iubirii.

Cuvinte despre grîu

Dar grîul de care mi se leagănă
Sufletul pe cîmpiile ferice ale
Soarelui o taină călătorind
În sandale de miere pînă la
Poarta cea mare a zilei

Noi niciodată n-am rămas
Fără pîine ea trece peste coiful
Călărețul strein
Spice grele îi clatină și astăzi
Somnul a rădăcină uitată
Și a vînt ceasornicele
Verii se mută în lacrimă

Există acea clipă cînd sămînța
Vuiește cintec de dropie
Creangă albastră
Atunci țăranul își descoperă fruntea
Să audă pămîntul urcînd
Pe o roată de grîu.

ecaterina țarălungă

DIMINEȚILE DIANEI

Legănată de tramvaiul vechi, cu vopseaua scorojită, Diana se simți deodată bine. Mai păstra ceva din căldura somnului de peste noapte și-i putea privi detașat pe cei care mergeau zgribuliți pe trotuar, înaintînd greu contra vîntului, cu gulerele ridicate. Pentru ea începuse o zi mare. Primea în lucru primul proiect pe care urma să-l conducă în întregime. Oftă, pregătindu-se de coborîre. Erau iată, cîțiva ani buni de cînd terminase stagiul și abia acum șeful ei se hotărîse să-i încredințeze o lucrare. Și cum se hotărîse ! Cum reușise ea să-l aducă la asta ! Își ridică mai bine geanta pe umăr ținguindu-și buzele într-un gest amuzat. Ochii uimiți ai cucoanei grase, cu ochelari, de alături, o făcură să se controleze. Cobori și o luă cu pași repezi spre Institut.

În laborator era cald, ceilalți veniseră cu toții. Tehniciana cea nouă, poreclită în secret „Zambilica" pentru tenul ei roz, proaspăt, chicotea șoptind ceva cu celelalte femei, Meri și Titi, băiețoasa de Titi, veșnic ciufulită, cu buzele groase, senzuale și sînii ei provocatori, împungînd țesătura moale a puloverului roșu aprins, bine întins pe trupul rotunjor și pietros, aproape fără talie. Faptul că inginerul Panait, cel mai vîrstnic din laborator, poreclit Papa, tusea cu înțeles, nu părea să le deranjeze. Și nici felul cum se uita pe deasupra ochelarilor Dumitrescu, matematicianul lor. Diana se apropie și le făcu un semn discret cu ochiul. Meri se strîmbă ridicînd dintr-un umăr cu gestul „de-aia nu mai pot eu !". Frumoasa Meri cu ochii violeți, venită de vreo doi ani la laboratorul de nucleare...

Diana se hotărî să le lase în plata Domnului și-și scoase cu plăcere dosarul proiectului. Avea argumentația gata pusă la punct, voia doar să facă ultima revizie înainte de a se duce cu contractul la inginerul Simin pentru semnătură. Era totul prevăzut, de la gradul de rentabilizare al uzinei pînă la beneficiul Institutului și echipa cu care urma să lucreze. Reglajul automat al unei topitorii... Iată ceva ce Diana nu bănuise niciodată că va realiza. Cînd descoperise solicitarea uzinei, cu avizul ministerului de resort, amestecată într-un pachet de cereri care zăceau cine știe de cînd în portofoliul laboratorului, i se păruse că s-a rătăcit acolo din întîmplare. O scosese cu un zîmbet de triumf și se apucase de investigări în legătură cu posibilitățile de realizare. Ideea îi surîdea și se dusese la inginerul Simin, sigură de succes. Dar observase cu stupoare cum, chiar în timp ce vorbea, fața lui începuse să se întunece, iar urechile să i se astupe. În cele din urmă o întreupsese ușor iritat. Avea un ton rece și politicos. Îi spusese că ceea ce vrea ea să facă nu-i posibil în momentul respectiv, cu forțele pe care le are Institutul. Atunci Diana își strînsese hîrtiile cu un nod în gît, se întorsese în birou și stătuse multă vreme cu capul în palme, fără să priceapă nimic. În cele din urmă, din ce în ce mai nelămurită, încercase să intre la director. Secretara dăduse din umeri și-i arătase din ochi ușa. Directorul ședea la fereastră, cu mîinile în buzunare, descheiat la haină, cu cravata arcuindu-se peste abdomenul proeminent. Simțise probabil imediat ochiul critic al femeii care intra, ori auzise doar ușa, fapt este că-și încheiase grăbit un nasture și-și supsese pe neobservate burta, întorcîndu-se cu un gest pe care-l voia cît mai sprinten. Diana îl privea în timp ce se apropia și se pregătea să-l salute. Chipul i se lăsa explorat din profil și ea deosebi, pe lîngă o incertă oboseală a mișcării, obrazul sculptat într-un material dur, impermeabil, de culoarea fildeșului vechi, apoi distinse, apropiindu-se mai mult, ridurile mărunte, ușor cenușii, săpate cu precizie pe suprafața pielii. În sfîrșit, îl văzu din față. Ochii larg deschiși, imobili ca ai păsărilor de pradă, păreau să încuviințeze cercetarea sa grăbită, iar o anume căldură dureroasă vibră o clipă în ei, învăluind-o. Pe urmă totul dispăru. Directorul îi zîmbi absolut convențional și o invită să ia loc. Avea trac din pricină că, pentru ea, contractul acela devenise deodată foarte important. Și nu mai discutase niciodată cu directorul, nu știa ce fel de reacții are. Era hotărîtă să-și pledeze cauza pînă la capăt. Acela însă o ascultase dus pe gînduri, frămîntîndu-și mîinile din cînd în cînd. Iar la urmă spuse „să ne mai gîndim". De unde Diana dedusese că mare lucru n-a obținut. Totuși nu voia să renunțe. Ajunsă lîngă ușă se întorsese brusc. Cu mîna pe telefon, formînd numărul, directorul spunea fără s-o privească : „uitați-vă la mine, par eu omul care să se amestece în cearta unor subalterni ?" Diana nu replicase. Ochii cenușii ai directorului exprimaseră pentru o clipă o nebănuită înfrigurare, o grabă de a stabili contactul cu alți ochi. O senzație de bine, de căldură se răspîndi din privirea lui și pluti prin biroul dreptunghiular. Apoi o undă de nebănuit regret stinse totul și Diana nu mai putu citi nimic altceva. I se părea că omul din dosul biroului invocă la rîndul lui înțelegerea cuiva pentru toate reținerile sale. Îl privise cu o anume simpatie tristă, spusese „bună ziua" și ieșise. Nu pricepea ce înseamnă „cearta dintre subalterni", dar avea de gînd să apeleze la Centrală și, oricum, să încerce să afle ce se întîmplă. Expediase deci acolo o copie a contractului însoțită de un memoriu în care explica ce vrea și ce-i cu cererea ei. Spera să afle motivul real pentru care inginerul, cunoscînd precis avantajele contractului, ezita să-l dea în lucru. Plicul se întorsese la Paul Simin cu indicația „cercetați și dispuneți". Dianei i-l arătase chiar inginerul, chemînd-o să se explice pentru gestul ei. „Nu înțeleg ce urmăriți", parcă așa zisese, privind-o bănuitor. „Să aflu adevărul", replicase ea cu un ton oarecum apăsat, fiindcă nu-i convenea deloc faptul că trebuie să se lase judecată de cel împotriva căruia se plînsese. Chiar dacă-i era șef... Dar inginerul, ciudat, nu se supărase, ci spusese doar, după o lungă tăcere, cu voce șoptită : „e mai complicat..." Apoi strînsese hîrtiile de pe birou mîngîindu-le cu palma și continuase cu aceeași voce scăzută, parcă răgușită de efort : „Să știi că adevărul se face adeseori din umbre, iar lumina e neadevărată. Nu știu în ce direcție cauți, dar nu cauți bine. Și te grăbești să tragi concluzii..." Diana nu pricepuse nimic din toată această frază despre adevăr. De altminteri pe ea o interesa doar adevărul legat de contract. Abia după ce se dusese ea însăși la Centrală, și anume la director, începuse să bănuiască ce anume tot spunea inginerul Simin despre umbrele adevărului. Abia atunci... Iar cînd încercase să redeschidă discuția, șeful ei o trimisese la plimbare cu o glumă cam nervoasă despre prețioasele damelor în inginerie... Ori în economie... Nu-și mai amintea exact... Oftă, ridicîndu-se. Închise dosarul și-l netezi cu palma. Fetele terminaseră cu sporovăiala. Meri plecase la ea în laborator. Titi ședea încruntată, cu ochii pironiți la calculator. Dunga verticală săpată între sprîncene îi da un aer neașteptat de spiritualitate, iar mîinile, ciudat de fine pentru statura ei masivă, umblau cu agilitate pe claviatură. Titi cînta... Diana o văzuse astfel de multe ori și se gîndise că, iată, pasiunea poate dezvălui într-un om o față altminteri necunoscută celorlalți. Trecu pe lîngă biroul ei ciocănind ușurel cu degetul îndoit, un fel de bătaie ritmată, de ceasornic. Titi ridică ochii și-o privi, zîmbind absorbită, fără să înțeleagă ce vrea colega ei.

— Dă-i înainte, spuse Diana în șoaptă. Timpul zboară. Mă duc la șef cu contractul...

— Aaa... se bucură deodată Titi, trezită la realitate. Îți ține pumnii !

Diana știa că nu mai e nevoie. Bătălia fusese în sfîrșit cîștigată. Paul Simin făgăduise să semneze. Dar pînă la făgăduiala asta cît timp și cîtă energie ! Făcu doar, cu degetele mîinii strîngi, semnul victoriei și ieși. Iar gestul îi aminti dintr-odată de vara aceea fumurie de demult, cînd venise în București pentru prima oară ca să se înscrie la Politehnică. Tot așa făcuse și atunci, cățărată pe briul înalt al zidului, ținîndu-se de pervazul ferestrei, aplecată mult spre stînga, să poată citi pe ușă rezultatele. Iar tatăl ei, văzînd-o, începuse să rîdă, se roșise și-și agitase brațele dezordonat pe deasupra capului... De fapt atunci o cunoscuse pe Titi. Grasa de Titi cu care avea să stea în cameră la cămin atîția ani de facultate... Și la nunta căreia se dusese tocmai pînă într-un sat de lîngă Giurgiu... Privi melancolică în lungul coridorului întunecat și pustiu. De undeva se auzea țăcănitul unei mașini de scris. Încolo era liniște. Simți răcoarea pătrunzînd-o încet și perfid. Știa că nu e doar frigul, ci și teama. Avea totuși trac... Adevărul e că, după ce luptase atîta ca să obțină contractul, nu mai simțea nici o bucurie să dea ochii cu inginerul Simin. Își aranjă cu nervozitate cordonul, își netezi bretonul rebel, după care ciocăni și intră. În fond, nu-l cunoștea prea bine pe inginerul Simin. Sfertul de veac diferență fusese suficient pentru a păstra distanța. Iar istoria cu contractul mărise teribil această distanță... I se păruse totdeauna un ins ciudat și, oricum, prea supus propriilor păreri pentru a fi un șef bun... Fe deasupra, ochii lui pinditori se iveau cînd nu te așteptai, în cele mai diferite locuri. Așa de pildă, odată, ducîndu-se la proiectare să-l cheme de acolo pe Dumitrescu, a cărui pisăloagă de nevastă îi verifica mereu prezența, dîndu-i telefoane fără vreun pretext măcar, rămăsese în locul lui să mai vorbească. Dăduse de Ancuța, cea mai bună desenatoare a Institutului, și de Gică Pietrosu de la laboratorul de tensiuni înalte, care-i făcea curte fără speranță de doi ani și mai bine. De fapt Diana nici n-ar fi rămas dacă bietul Gică nu i-ar fi făcut semn cu ochiul, arătîndu-i-o pe Anca și cerîndu-i parcă ajutor. Pesemne iar se ciondăniseră. Se gîndise deci să-i împace. Iar inginerul Simin băgase capul pe ușă, absolut fără nici un rost, fiindcă nu era laboratorul lui, privise circular, o lumină de suparare i se aprinsese în ochi văzînd-o pe Diana — ori așa crezuse ea — fapt este că-și trăsese iute capul înapoi închizînd cu grijă ușa. Iar ea o șterse de lîngă cei doi, rămînînd cu senzația neplăcută că pașii îi sînt urmăriți, deși s-ar fi putut prea bine ca inginerul să fi căutat cu totul altceva, ori ei să i se fi părut doar că zărește lumina aceea în ochii lui... În sfîrșit, un ins complicat, deși la prima vedere nu părea deloc... Ciocăni și intră. Insul complicat ședea la biroul lui, cu ochelarii pe vîrful nasului, cu buza de jos între dinți, cu creionul în mîna dreaptă, în timp ce stînga, pusă și ea pe birou, era făcută pumn, încordată cu încrețiturile pielii albite de efort. Diana tuși, spuse „bună ziua" și așteptă. Inginerul o privi pe deasupra ochelarilor, iar ochii lui albaștri clipiră a înțelegere. Se îndreptă din șale — Diana auzi trosnetul oaselor — își împinse ochelarii cu vîrful degetului în sus pe nas și zise „Ședeți" de parcă ar fi aruncat o piatră în apă : plici ! și Diana căzu pe scaunul din fața biroului, de la măsuța scundă. Măsuța asta îi amintea totdeauna de un film pe care-l văzuse demult, ceva cu Chaplin și încă un tip mare și gras, un italian. Iar Chaplin se așeza la un birou înalt, punîndu-l pe gras pe un scăunel în fața lui. Un film... Frumos, în sfîrșit, numai titlul nu și-l amintea... O parodie... Ceva în genul ăsta...

— Ei ? spuse inginerul Simin trezindu-și interlocutoarea la realitate.

— Ei, zise Diana care, din cauza acelui film, nu se mai putea lăsa intimidată de măsuța joasă, v-am adus contractul. Documentația, bugetul, calculația timpului necesar, beneficiul. Tot ce trebuie...

I-l întinse și inginerul îl semnă fără nici o obiecție. Îi zîmbi apoi, într-un fel obosit și parcă plictisit, își scoase ochelarii cu un gest brusc și-i aruncă pe birou. Se rezemă de speteaza scaunului, trupul lui uscat trosni din nou, ori poate trosni doar scaunul, ar fi fost prea mult ca inginerul să trosnească la fiecare mișcare asemeni unui pom uscat cînd bate vîntul. Cu mîinile în buzunare, într-un gest destins, Paul Simin o privea pe Diana printre gene, cu o anume curiozitate.

— Vasăzică ați reușit, mormăi el ca pentru sine. N-aș fi crezut că sînteți atît de perseverentă.

— Păi nici eu n-aș fi crezut să vă opuneți cu atîta hotărîre, mai ales că nici acum nu înțeleg motivul.

— Aa... făcu inginerul fără să se explice. După care continuă : Vă doresc succes. Experiența și înțelegerea vin cu timpul. Și făcu prin aer un gest cu palma dreaptă, un fel de continuare a ideii că timpul e atoatelămuritor, ori un fel de „am terminat discuția", Diana iarăși nu pricepu prea bine. Drept care se ridică, îi mulțumi inginerului și ieși. Coridorul i se păru deodată mai luminos decît era, o adiere de parfum se simțea în aer. Pesemene tocmai trecuse una din fetele de la mecanica fluidelor. Între ele era un fel de întrecere în ce privește parada modei. Diana le admira totdeauna, într-un fel pe jumătate ironic și distant, ca și Titi. Doar Meri se chinuia cu seriozitate să țină pasul. Se vede treaba însă că nu fusese admisă în liga lor, fiindcă nu-i acordau nici o atenție, ca și cînd n-ar fi văzut-o. Iar ea venea la Titi și le bîrfea în șoaptă, cu pasiune, continuînd să se machieze mai violent decît ar fi trebuit. Diana îi găsea o scuză : faptul că n-avea încă perechea potrivită, nu exista în viața ei o dragoste împărtășită. Oricum, un ușor dezechilibru o făcea parcă să se acrească pe zi ce trece, iar glumele Dianei și ale celorlalți, inclusiv ale lui Papa, bonome și bătrînești, nu reușeau nicidecum s-o împace, ci doar s-o facă sarcastică ori cel puțin malițioasă. Nefericita de ea, se credea puternică și rezistentă la orice furtuni... Frumoasa și distanta Meri de la nucleare, cu ochii ei violeți, cu vocea profundă și suferințele ei... Cu vorbele ei urite...

Diana deschise ușa laboratorului cu un gest impetuos, dînd-o de perete, ceea ce pe Titi o făcu să tresară. Se înțeleseră din ochi, Titi sări s-o sărute. Iar Papa spuse ceva în genul „Doamne Dumnezeule, Diana, o să devii inginer, și ce-o să se facă familia fără tine !" Asta cu referire la faptul că avea să-și neglijeze fata și soțul din cauza contractului. „Aiurea !", se gîndi Diana, aruncînd de la distanță dosarul pe birou. „Nu mă cunoaște ! N-o să se întîmple nimic din toate astea !" Iar Dumitrescu cel rezervat, despre care cu greu puteai bănui ce gîndește în afara matematicii, fiindcă aproape tot timpul vorbea numai despre asta, ei bine, Dumitrescu ridică și el nasul din hîrtii, zîmbind subțirel, amuzat.

— Gata ! spuse Diana așezîndu-se pe scaun cu grijă parcă. Dragi colegi, putem să ne apucăm de lucru. Și-și frecă mîinile. Vreți să vă tratez c-o cafea ?

Se auziră risete bucuroase.

— Domnu' Dumitrescu, îl întrebă Diana direct, o să mă ajutați să ies la lumină. O topitorie nu-i o glumă.

Nu aștepta de la el mai mult decît o aprobare tăcută.

Fu de aceea surprinsă să-l audă pe Dumitrescu glăsuind :

— De ce doamnă, o întrebă. Iar vreți să ajutați la făurirea vreunui mamut industrial ? În curînd toate astea au să ne sufoce. N-o să mai avem aer, apă curată, pîine de grîu. Ce, nu ne e nouă bine pe cîmpul înflorit ?

— Nu credeți în progres, domnu' Dumitrescu ! îl apostrofă Diana, agitîndu-și în aer degetul arătător.

— Nu prea, confirmă Dumitrescu. Toate astea au să se umfle întruna, ca un balon, pînă au să pocnească.

— Lumea nu-i un balon, protestă Diana amuzată în continuare. Și nici industrie. Ea urmează doar necesitățile vieții.

— Cînd le urmează, mormăi Dumitrescu uitîndu-se în lături, pe fereastră. Și pe urmă, cu voia dumneavoastră, vreau să vă amintesc că pămîntul e un balon...

— E pentru întoarcerea la secolul trecut, șopti Papa, ca și cînd le-ar fi destăinuit un secret.

— Terminați, se repezi deodată Titi, încercînd să păstreze un ton glumeț. Vorbiți atîta, că pînă și calculatorul o să se încurce în cifre, nu numai eu. Se făcu tăcere. Diana puse în fața fiecăruia cafeaua și, rămasă doar cu gîndurile ei, ținînd între palme cești cuța mică, albă, simțindu-i căldura plăcută, începu să se gîndească din nou la contract sau, mai exact, la istoria obținerii contractului. După ce se lămurise că directorul n-o va ajuta prea mult, dar nici n-o va împiedica în vreun fel să obțină acel contract, Diana se hotărîse să se ducă la Centrală și să explice acolo cum stau lucrurile. Văzuse că memoriile nu dau rezultate, așa că ceruse audiență la directorul Centralei, despre care nu știa prea multe lucruri. Ei, de fapt ceva tot știa : că nu-l simpatizează pe inginerul Simin, în general, un ciufut. De văzut nu-l văzuse niciodată. Ce-i mai prost, își dădea seama că această întrevedere e ultima sunsă. De aceea încheiase o minută cu beneficiarul, stabilind în amănunt toate clauzele viitorului contract. Apoi, într-o bună zi, pe la ora zece, deschidea ușa directorului Centralei și vedea pe scaunul din spatele biroului un ins mărunt, grăsuliu, cu mîinile mici, albe și moi, cu obrazul îmbujorat, cu o pereche de mustăți uriașe lipite sub nas și niște ochelari rotunzi, cu lentile groase. Ochii, micșorați de puterea dioptriilor, o priveau sfredelitor. Simțea cum pielea frunții i se întinde într-o expresie de gravitate care nu-i era obișnuită. Abia așezîndu-se pe scaun la măsuța scundă simțise că se eliberează de presiunea acelei priviri, poate cerceta liber încăperea și pe omul din fața sa. Îi demonstrase prin urmare directorului punct cu punct avantajele și necesitatea contractului, îi prezentase succint operațiile necesare pentru realizarea lui, investițiile în raport cu beneficiul. Se vede treaba că fusese destul de convingătoare. La început văzuse ochii aceluia cum se lărgesc amuzați, apoi uimiți și în cele din urmă copleșiți, fără a vrea totuși să cedeze în întregime, poate în urma îndelungii obișnuințe de a-și impune nesmintit punctul de vedere. Terminînd de vorbit, Diana rămăsese într-o poziție de așteptare. Omul acela tușise mai întîi abia bănuit, pe sub mustață, ducîndu-și mîna grăsulie, strînsă pumn, în dreptul gurii, apoi spusese, cu o voce neobișnuit de groasă, că hîrtiile cu pricina trebuie să rămînă la el spre cercetare. „Ce anume ați dori să cercetați ?" întrebase Diana cu o uimire perfect jucată, pentru că în fond se așteptase la obstrucții de orice fel. Omul nu se grăbise cu răspunsul. În cele din urmă zisese — și avea un fel de încăpățînare greoaie în voce — că așa se obișnuiește. Diana nu replicase. Din gîtul ei ieșise un fel de „Aha !", în timp ce netezea cu palma dreaptă hîrtiile din față, fără a le mișca din loc, așteptînd parcă o completare. Atunci omul cu ochelari o privise drept în față, arătînd ochilor ei surîzători o urmă de neliniște. Și întrebase, aparent fără nici o legătură cu tot restul : „cum colaborați cu inginerul Simin ?" „Mde..." zisese Diana. „Ați mai făcut un memoriu..." constatase directorul. Nu vi s-a rezolvat problema ?" „Nu favorabil" intărise Diana așteptînd. „E foarte prudent șeful dumneavoastră, continuase directorul. Asta mai ales după ancheta care-a fost acum vreo șapte-opt ani. Dar era și înainte. Parcă tot timpul se temea de ceva". Și omul rînjise deodată, i se boțise toată fața lui rozalie, cu mustață caraghioasă.

Diana nu pricepea unde vrea s-ajungă. Trebuia să-l întrebe pe Papa ce fusese cu ancheta. Și ce credea el despre felul cum se poartă inginerul Simin. Nu doar față de subalterni, ci și față de șefi. Mda, era ceva cu directorul Centralei. Își amintise asta chiar atunci, odată cu rînjetul aceia al directorului, de o discuție telefonică mai veche și care avusese loc chiar în laboratorul lor. Inginerul Simin ședea cu cotul rezemat de carcasa stabilizatorului de energie, deasupra căreia se afla telefonul, ascultînd din ce în ce mai crispat. Explicase apoi ceva în legătură cu o depășire de fonduri necesară finalizării unui contract, deoarece beneficiarul cerea derogări. Directorul, la celălalt capăt al firului, probabil nu părea dispus să-l creadă. Avea alte argumente. Drept care inginerul se enervase teribil, învinețindu-se pînă în virful urechilor și strigase cu o voce subțire, de nerecunoscut : „Contabilul dumneavoastră e un retrograd nenorocit ! Cum își permite să împiedice realizarea planului ?!" Și trîntise receptorul. Papa se dusese lîngă el încercînd să-l potolească. Și Diana auzise șoapta răgușită și furioasă a inginerului Simin care încerca să-i explice lui Papa că respectivul director de Centrală îl pîndește de mult pe el anume. Mai exact, îl pîndește de cînd fusese numit șef de laborator în locul „prostului de nepot al nenorocitului ăla de director care nu mă scoate din rămășiță a vechiului regim în noua societate ! Și-l acuză de slăbiciune pe șeful acestui Institut !" Diana, fiind apoi ea însăși așezată pe scaunul din fața mărunțelului director de Centrală în așteptarea unui răspuns, se strînsese ghem amintindu-și toate astea, cu un nod dureros în stomac, de parcă ar fi urmat să primească o lovitură. Se ridicase apoi încruntată, gata să plece. „Nu-mi lăsați dosarul...", spusese constatativ omul cu ochelari, nebănuind la ce-i umblaseră ei gîndurile între timp. Iar Diana nici nu-l privise, dînd scaunul deoparte ca să poată ieși. „Lăsați doar proiectul de contract, continuase acela. O să vedem ce se poate face..." Ea

teatru

„Ce înseamnă să fii onest"

Fără să se bucure de publicitatea muzicalului **Adela** (Teatrul din Sfîntu Gheorghe), Teatrul de Stat din Turda și-a onorat prezența pe litoral prin seriozitatea cu care s-a prezentat la rampă.

În spațiul deschis al teatrelor de vară, teatrul turdean și-a constituit cu migală și finețe — datorită scenografiei lui Gheorghe Matei — condițiile de intimitate ale scenei italiene. Cei trei pereți ai cutiei cu iluzii sînt închiși de o perdelută ușoară, pe care s-au pictat nori și s-au presărat stele (aluzie la dificultatea teatrului sub cerul liber). Un recuziter trage (fără să fie văzut) această cortină improvizată și publicul descoperă cu plăcere (chiar cu uimire), reconstituirea (în stilul tradițional al perfecțiunii detaliilor) a unui salonas englezesc, cu mobilier alb și tapiserii mov, cu cheminée și draperii de mătase, cu vitralii (imitații plăcute privirii) și tapet pe pereți. Desi este realizat din materiale simple, ieftine, decorul este conceput și asamblat cu bun gust și creează ambianța impusă de text, de autor, de epocă. Satira moravurilor, a acelei false solemnități, care ducea la mărginire și îngîmfare, nu s-ar fi putut susține și revela (în cazul regiei clasice), fără amprenta meticulozității acestui cadru (acordat cu rigiditatea gesturilor, cu ritualul comportamental al vremii respective).

În jocul paradoxurilor dintre aparență și realitate, în viltoarea calambururilor wildiene, femeile doresc să se îndrăgostească doar de bărbații ce poartă și se pot caracteriza prin subtilitățile numelui Earnest (serios, înflăcărat), în traducere românească, Onest. În jurul mult satirizatei superficialități feminine, se iscă o serie de încurcături pe seama pierderii (de bună voie) sau a regăsirii identității, rînd pe rînd, a personajelor implicate, se fac descoperiri tîrzii ale unor origini fericite, care îngăduie apropieri maritale (mai direct spus, tranzacții maritale), se adoptă false identități, care permit dedublatilor să se zbenguie sau să revină la realitate, spre mulțumirea și echilibrarea tuturora.

Regizorul Marin D. Aurelian (de la Cluj) nu a intentionat să socheze printr-o mizanscenă excentrică. Respectînd datele textului, el a rămas în umbră, lăsînd friu liber actorilor, să se desfășoare și să se ia la întrecere în redarea cît mai nuanțată a vervei scinteietoare a jocurilor de cuvinte specifice dramaturgiei lui Oscar Wilde. Algy (Stelian Stancu) devine dublul lui Worthing (Mircea Cosma), pentru a o cunoaște pe micuța Cecily (Stela Furcovici). Worthing, ca tutore al lui Cecily, nu va accepta (în aparență) căsătoria pupilei sale cu bunul său prieten (care se constată a-i fi frate), pînă cînd Lady Bracknell (Maria Junghietu) nu-și va da consimțămîntul pentru căsătoria lui cu Gwendolen (Adriana Gădălean). Dincolo de toată rigiditatea educației pe care o imprimă micuței Cecily, Miss Prism (Liliana Ghiță) se lasă și ea cucerită de cucernicia părintelui Chasuble (Aurelian Georgescu). Actorii au prestanță și prezență scenică, o rostire îngrijită (făcînd inteligibile replicile chiar în condițiile microfoniei). S-au remarcat Stelian Stancu, Mircea Cosma, Aurelian Georgescu. Actrițele sînt atrăgătoare și pline de temperament scenic: Stela Furcovici și Adriana Gădălean cuceresc publicul prin farmecul propriu, vocile lor groase fiind mai puțin avantajate de amplificatoare.

Nu se poate vorbi de prezența scenică a actorilor, fără a aminti, de astă dată, și calitatea costumelor. Eleganța liniei și a execuției, compoziția coloristică a acestora (în funcție de relațiile dintre personaje), se adaugă seriozității cu care scenograful și-a conceput întreaga muncă de creație. Seriozitate care nu se rezumă doar la rigoarea detaliului, ci se traduce într-un stil propriu, al prețiozei ochiului cultivat.

Un spectacol cald, plăcut, care ar putea usor cîștiga în forță, dacă replicile mult întinse și sarjate ale Mariei Junghietu ar fi estompate și puțin strunite. Un colectiv actoricesc dornic să joace mult, și bine, care și-ar merita un nume bun și un regizor permanent al teatrului, care să dorească, tot atît de mult, să-și făurească ascensiunea prin și odată cu acest colectiv.

Nicoleta Gherghel

Moment Călinescu

Teatrul pentru copii din Brăila, aflat în plină efervescență înnoitoare, și-a inaugurat stagiunea 1987/88 cu o premieră care dă originalitate și noblețe momentului : „Tragedia regelui Otakar și a prințului Dalibor" de George Călinescu.

Scrisă cu o evidentă tendință parodică, de amuzament personal și poate șarjă amicală, piesa nu se pretează la interpretări de natură critică decît, poate, tot în registru comic. Dar chiar atunci cînd maestrul se juca, lucrul ieșit din mîna lui avea însemnele valorii. Iată de ce un regizor cu experiență și fertilă gîndire creatoare (Mușata Mucenic), un pictor de talent (Spiru Vergulescu) și o trupă întru totul inimoasă (George Gruia, Alexandru Negrea, George Popa, Henriette Gruia, Geta Miroiu și Valentina Lepădatu), au hotărît s-o considere, din toate punctele de vedere, o foarte bună opțiune în configurația programului repertorial. Rezultatul a fost pe măsura așteptărilor, astfel că cel mai tînăr public al Brăilei va avea acum prilejul să facă cunoștință cu o creație teatrală în egală măsură neobișnuită și încîntătoare.

În esență o farsă, piesa lui G. Călinescu are farmecul și candoarea picturii naive : la o Curte princiară din Europa renascentistă (autorul dă și un nume de oraș în indicațiile parantetice), unde intriga și gelozia, ba chiar ura, sînt în elementul lor, o codoașă (celebră în lumea teatrului universal), Celestina, hotărăște

să-i demaște pe intriganți și să curme ura dintre curteni. Ea distribuie, prin Tecla cea țicăloasă, o otravă pe care, cu inocență și neștiință, o beau : regele, logodnica sa (Ludmila), fratele acesteia (prințul Dalibor). Măscăriciul exultă de bucurie și se și vede în tronul regal („cred c-astă-seară am să stau pe tron") iar Tecla — răzbunată pentru suferințele de fată bătrînă și fără noroc. Dar în momentul în care „toate păpușile se încovoaie ca moarte", Celestina anunță că otrava... nu e otravă, iar eroii se trezesc bine dispuși la viață. Și pentru că totul e bine cînd se sfîrșește cu bine, începe balul de vodevil al Curții.

Spectacolul, gîndit inteligent și cu seriozitate profesională, se remarcă în primul rînd prin **stil.** El are eleganța mișcării și ținuta unei reprezentații de „scenă mare" cu o piesă de Renaștere, la care contribuie din plin picturalitatea decorului și păpușile. Soluție parodică sau nu, această concepție regizorală dă spectacolului originalitate, umor și distincție și-i conferă, în subsidiar, valorile unei frumoase lecții de istorie a artei teatrale.

Premieră de certă valoare artistică, „Tragedia regelui Otakar și a prințului Dalibor" de George Călinescu ilustrează convingător tendințele înnoitoare și dorința de autodepășire care animă, azi, Teatrul pentru copii din Brăila, sub noua sa direcție girată de Rodica Sima.

Mircea Filip

ridicase deodată ochii, uitîndu-se cu atenție la obrazul lui bucălat. Atunci omul grăsuliu și mărunțel, cu ochelari și mustăți, avusese o urmă de zîmbet, ceva minuscul care-i ridicase vîrfurile mustăților și-i încrețise caragnios nasul cărnos. Amuzată mai mult de ceea ce vedea, decît bucuroasă de acest neașteptat cîștig de cauză Diana scosese proiectul și i-l întinse. „Vă mulțumesc, spusese cu un nod în git. Sper să colaborăm în bune condiții". Omul nu reacționase în nici un fel. Ieșise doar de după biroul masiv, mai exact se rostogolise pînă aproape de ea, îi luase mîna și i-o sărutase. Diana era dezorientată. Omul o privise de jos în sus, cu o plăcere nedisimulată, care-o făcuse să roșească, și-i spusese cu voce legănată dezmierdat : „Văd că suflă un vînt nou prin Institutul dumneavoastră". Iar ea-și trăsese mîna ca arsă și plecase în grabă. „Bărbații ăștia, se gîndise pe drum. Fac ce fac și tot acolo ajung. Eh !", oftase atunci, ca și acum, șezînd la biroul ei și sorbind fără grabă din ceașca albă. Iar Titi își ridică ochii și-i zîmbi. Titi, lipicioasa de Titi, care voise cu orice chip să șadă în cameră cu ea la cămin și să fie în aceeași grupă la facultate... Iar Diana, căreia nu-i plăceau deloc prieteniile obținute cu de-a sila, o detestase multă vreme pe obraznica de Titi. Pînă într-o zi cînd o descoperise cu totul întîmplător așa cum era ea de fapt. Totul începuse într-o pauză dintre două cursuri. Titi îi spusese ceva despre fericire. Ce crede ea despre fericire. Diana o ascultase numai cu o ureche. Auzise începutul : „Fericirea este atunci cînd..." și pe urmă mai auzise ceva despre „Marian care vrea să..." și despre „Mama care nu mă lasă..." Nu pricepea mai nimic și nici n-o interesa. „Vreo istorie de amor", se gîndise în grabă. Iar după ore, în timp ce mergeau amîndouă spre cămin pe jos, era încă frig, abia se desprimăvăra, Titi se făcuse deodată galbenă, dăduse ochii peste cap și căzuse. Diana, surprinsă, abia apucase s-o sprijine de zidul cenușiu pe lîngă care tocmai treceau. „Titi, începuse să strige, ce-i cu tine, Titi, mă auzi, trezește-te !" Se strînsese lume, fiecare venea cu cîte un sfat. „O pereche de palme", spunea un tînăr energic, oferindu-și propriile lui palme. „Stropiți-o cu apă pe timple ! se agita o femeie între două vîrste, slabă și negricioasă, cu niște mustăți de-a dreptul respectabile sub nas. „Descheiați-o la git, se sufocă, o să-și înghită limba ! O fi avînd boala copiilor, sărăcuța de ea. Ce tînără este !" făcea un moșulică simpatic, cu căciula de astrahan trasă pînă deasupra sprîncenelor albe, stufoase, arătînd cu bastonul în direcția lui Titi pe deasupra capetelor celorlalți. Iar Diana încerca s-o protejeze cu brațele de mulțimea oamenilor, strigînd într-una : „Titi, trezește-te !", fără să priceapă ce se întîmplă, gata să plîngă de neputință. Pînă cînd își făcuse loc cu greu o bătrînică, se uitase cu atenție la ea, îi pipăise obrajii, îi frecase mîinile și-i spuse Dianei, uitîndu-i-se drept în ochi : „Biata fată, e gravidă, las-că știe maica ce să-i facă." Și scosese din geanta ei mare, de mușama neagră, roasă pe la colțuri de atîta purtat, o sticluță care avea înăuntru ceva cu miros înțepător. I-o ținuse la nas, iar Titi într-adevăr se trezise. Și seara, după ce veniseră de la cantină, Diana întrebase direct : „Ești însărcinată ?" Titi căscase doar ochii și, după ce tăcuse mai multă vreme, fără a-și pleca privirea, spusese cu un fel de îndîrjire în voce : „Da". „Ei bravo, se simțise Diana sifonată. Dă-mi și-o palmă ! Te-ntinzi pe stradă și te miri c-am aflat. Și ce-ai de gînd ? Nu te mai vrea ? Nu cumva Marian al tău ți-a făcut isprava !" „Mă vrea, zisese Titi răcorindu-și obrajii aprinși cu palmele, ți-am spus și azi, dar tu te uitai pe pereți. Ai mei, mai ales mama, nu-l vor pe el". „De ce ?" „Că ai lui sînt țărani, mai fără carte, că Marian mai are doi frați muncitori." „Ce spui ! Ia-l și gata ! În fond e viața ta...", o sfătuise Diana care știa că ea n-ar fi ascultat de nimeni în clipa cînd ar fi fost sigură că iubește și e iubită. „Da, dar nu vreau să-i amărăsc. Sînt părinții mei". „Și dacă faci un copil din flori nu-i amărăști ? Ori vrei să scapi de sarcină ?" „Nici chiar așa !" „Atunci ?" „Păi asta e, spusese Titi. Nu vreau să le spun decît cînd n-o mai fi nimic de făcut". „Vrei să-i obligi să-l accepte pe Marian !" Iar Titi își încrețise fața într-un zîmbet, buzele ei groase și roșii se deschiseseră ca petalele unei flori, dincolo de care se vedeau dinții albi, puternici, sănătoși. „Proasto !" o certase Diana. „Mie puteai să-mi spui de la început !" Și-i devenise simpatică. „Păi ți-am spus, replicase Titi. Nu chiar de-a dreptul, dar ți-am spus. Numai că tu aveai urechile astupate și m-am gîndit că habar n-ai cum se mănîncă piinea asta..." Pe urmă, în vacanța de vară, cînd era în luna a cincea, Titi le spusese părinților, dar, spre stupoarea ei, tot n-o lăsaseră să-l ia pe Marian. Născuse acasă, deși sarcina ei nu mai putea fi un secret pentru nimeni de la facultate și nici din acel tîrgușor de provincie unde maică-sa era funcționară la poștă, iar taică-său la bancă. „Mai bine moartă decît c-un ginere care mi-a sedus fata ca să mă silească să i-o dau !" strigase ea, și se angajase să-și crească singură nepotul. Iar Titi fugise la București cu copilul și închiriase, cu ajutorul fraților lui Marian, o cameră la o familie în vîrstă. Ai ei veniseră la cămin și la facultate, făcînd un circ de nedescris. Diana se simțise datoare să le spună vorbe aspre despre libertatea oricărei ființe omenești, despre dreptul de a-și alege calea în viață. Despre faptul că dragostea pentru părinți, ca orice dragoste, nu trebuie să semene cu lanțurile pe care le atîrni de piciorul unui ocnaș. Că primitivismul sentimentelor, ca și, dimpotrivă, frumusețea lor, nu ține de educația spiritului, ci de a sufletului. Că n-ar fi primii intelectuali care-și nenorocesc copilul fiindcă sufletul lor a rămas în urmă. Iar bieții oameni se înverșunară de furie, o acuzară că le-a instigat fata, o reclamaseră chiar la Decanat. De atunci Diana se simțea solidară cu Titi, responsabilă într-un fel. Cînd băiatul ei făcuse o jumătate de an se căsătorise cu Marian fără ca părinții ei să fi fost de față. Cumnații lui Titi, oameni cu salarii și cu neveste, o ajutaseră să se descurce, ținîndu-i copilul cu rîndul cînd era la cursuri. Așa se întîmplase vreme de doi ani, pînă terminase facultatea. Iar Diana învățase cu ea pentru fiecare sesiune...

— Titi, o strigă în șoaptă făcînd-o să-și întrerupă lucrul. Îți mai amintești banchetul de absolvire a facultății ?

— Oho ! Dar ce ți-a venit ? Vrei să dai și tu un banchet pentru contractul ăsta ?

— Nu... Mi-am amintit așa, deodată...

— Iar începi cu amintirile. Vezi că nu mai e mult și plecăm. Pe azi e gata...

— Mda... În sfîrșit, azi am obținut ceva...

(Fragment de roman)

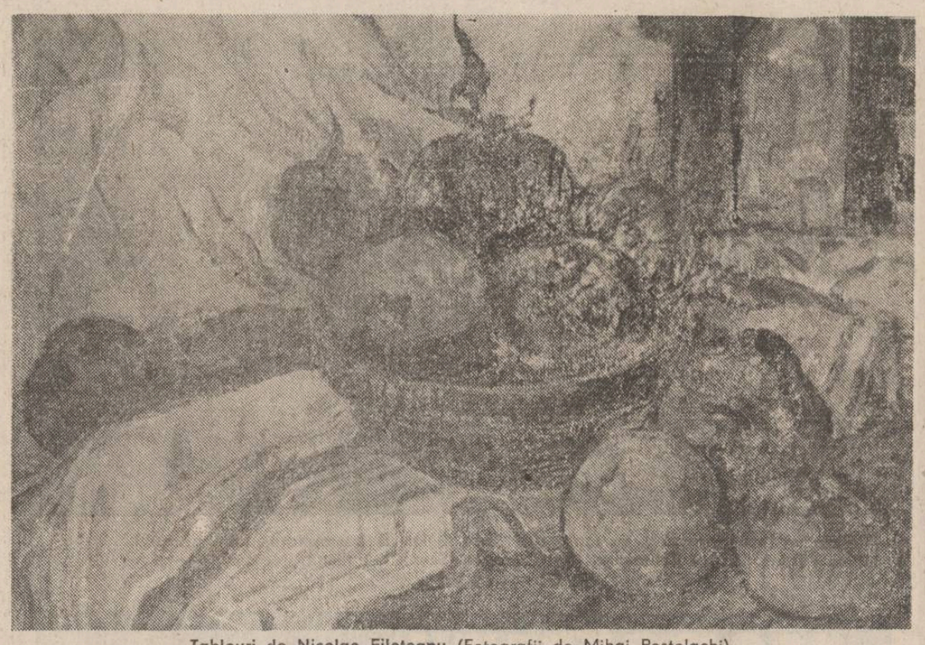

Tablouri de Nicolae Filoteanu (Fotografii de Mihai Postolachi)

ana delea

M-acoperă încet ninsoarea...

A-nceput ninsoarea,
M-acoperă cu dragoste.
Mai intîi părul
se răsfiră alb pînă la
mîinile tale mari.
Cred că ți-am mai spus...
Ai mîinile
Celor
Ce m-au iubit foarte mult...
M-acoperă încet ninsoarea
Acum mîinile mele
se topesc
Nu mă lăsa să ning așa
Frigul de tine se duce.

Blestem

E-n mine un cîntec
de albastru
nemaiascultat de nimeni
de pasăre, de verde, de vineri
Mă cîntă de totdeauna
de necazul ierbii
și-al pietrei
și-al Soarelui răsare
și-al Mirelui apune,
Și nu mă lasă...
Și nu mă lasă
Să mor măcar de-o stea.

Seara plecărilor tale spre mine...

Întotdeauna pleci spre mine,
în amurg
Îmbraci cu grijă văl
Nemaivăzut,
Nemaiștiut de nimeni
Și-mi perii părul
Îndelung,

Cînd simt că te-apropii
Umbră de aur,
Ce dai tîrcoale ușii mele
în amurg,
Nu mai mi-e frig
de nimeni
În seara plecărilor tale
Spre mine...

La ora cînd copiii dorm

Gîndește-te,
pot pleca în cîmpie.
pot alerga
în calea Soarelui Răsare
mă întristează
Mirele Apune.
mă pot feri de el,
De brațele lui
prelungite în viața mea.
Dar nu pot,
gîndește-te,
trăi
alergînd albastră în același trup,
nu pot,
gîndește-te,
respira
la ora cînd copiii dorm,
Oră de neputință
a storurilor trase !

carmelia leonte

Dans(I)

Cade prima zăpadă vreau să te rog să exiști
acesta-i un mod derizoriu de a vorbi despre dragoste
o mînă străină îmi acoperă ochii
sînt tăcerea ta și forța ta de-a fi singur

Rănile

Erai plin de răni și ploaia ți le umplu se
sălbăticiunile veneau din trupul tău singur să se adape
tristețea sau moartea sfîșia trunchiurile arborilor
eu cu nebunie căutam marginea pădurii

Sîngerarea

Îl simți sîngerînd alături, în întuneric.
Nu înțelesese după ce semn îi ghici singerarea.
Poate după obscuritatea dintr-odată mai densă,
poate după liniștea dintr-odată mai adîncă.

Îl privi insistent, dincolo de orbirea nopții.
Erau unul și-același,
unul și-același.

Septembrie

Cît de triști se îndreptau spre mine și cît de uimiți
aveau vestmintele rupte și inimile despicate în patru
zădărnicie zădărnicie stătea scris pe chipurile lor
și nimeni nu încerca să-i ocolească...

Dans[II]

Tu nu poți muri am puterea să te reinventez
urmele tale se pierd printre urmele păsărilor
acum pînă și aerul îmi este ostil
călăii nopții își desăvîrșesc arta

dana opriță

Impresie — într-o gară —

Întotdeauna ăsta-i începutul —
trenul așteptat în gara singurătății,
întîrziind mereu,
tineri încercînd un ultim sentiment de indiferență
în fața apropiatei lor noi stări cazone,
tu,
alături de care am trecut de atîtea ori fără să știu
că pe tine te așteptam,
țișnitoarea cu apa secată,
ce n-ar mai putea adăpa decît șinele — dire lăsate în urma lor de roți,
să recunosc ; drumul la întoarcere —
ciini vagabonzi în căutare de stăpîni generoși.

„Ce faci ?"
„Trăgeam puțin cu coada ochiului la tine !"

En attendant Godot

Erau zile cînd așteptam în neștire
un semn sau măcar un vis din partea ta ;
mereu telegraful avea alte noutăți de transmis,
(cea dorită mă ocolea metodic)
poștașul era mereu pindit pe după perdele,
radioul mergea fără oprire ;
de cîteva ori am avut chiar impresia
că mi-ai lansat un mesaj televizat,
dar nici măcar sateliții nu scoteau vreun cuvînt.

Doar niște animale cu nume ciudate
băteau clămpănind din aripioarele lor de plastic,
în ritmul inimii mele.

Poem întrerupt

E totuși adevărat —
la fereastra din colțul inimii mele s-a furișat o privire ;
(„...")
am clipit repede, strident chiar, încercînd
o mică, inofensivă uimire —
ridicol.

Și totuși,
în colțul inimii mele
o privire s-a furișat ca un cîntec, ca o iubire.
(„...")

Cine ar fi crezut
cine ar fi crezut în steaua cea roz
și inutil arzînd
în creștetul destinului nostru,

de vreme ce timpul nu a învățat încă legea lui Einstein,
de vreme ce universul își ride de copilăroasele noastre teorii,
de intactele noastre iubiri —
și ce dacă inima mea are o stradă,
și ce dacă inima mea are o fereastră
la care cineva și-a furișat o privire ?
(„...")

O ieșire din labirint

Am alunecat (într-o doară desigur) pe firul pînzei tale de păianjen,
cu aripile-ntinse, zbătîndu-mă inutil.
Ar fi meritat să mă admiri,
eu —
Înger căzut luminînd eternitatea unei secunde,
Icar prăbușit în valurile care îi înecau aripile aprinse,
eu —
licurici lipit de întunericul palid al memoriei ;
dar n-a fost așa.

Mi-ar fi trebuit vreo trei călimări pline
cu simpatica cerneală a uitării
cîteva lacrimi din piatra castelului nostru spaniol
(nisip gîndit în clepsidre, valuri întoarse de un vînt protector).

Mi-ar fi trebuit inima ta suflînd deasupra inimii mele,
dar totul s-a năruit,
dar totul s-a sfărîmat,
dar totul,
alunecînd (într-o doară, desigur)
pe firul pînzei tale de păianjen.

În cruda ei țesătură,
cu ochi împingînd banchize de lumină spre nord,
cu brațe sclipind în roua dimineții,
ai apărut :
tu —
iubitul meu iluzoriu
tu —
sfîrșitul poemului meu de dragoste.

PREMIUL «LUCEAFĂRULUI» LA CONCURSUL DE POEZIE „PORNI LUCEAFĂRUL..."

viorel ilișoi

Poem

În primăvara asta în care
n-am mai iubit nici o femeie
eu sînt la fel soldatului necunoscut
distins cu cele mai înalte onoruri
ale ierbii.

Lecție

Am învățat să mizez totul
pe intenția aripii de a colora
un cer abstract
dar pierd cu ușurință la masa pe care
singurătatea își înșiră așii de cupă,

căci ce rost mai are să cred într-o dragoste
care nu mai are nimic din fervoarea
mîinii crescute
de-a dreptul din inimă ?

Poemul de astă seară

Iată-mă din nou la masa de scris
fără vestimentația nesemnificativă a străzii, fără
grija pachetului de țigări pentru mîine,
numai cu pînzele singelui umflate de gesturile tale
și cu un pește de aur
lunecîndu-mi continuu din strînsoarea tîmplelor,
iată-mă cutreierînd neștiut pe sub umbre
ca o epavă somnambulă ducîndu-și supraviețuitorii
înspre legendă.

Aș putea să vă spun ce-am făcut astăzi :
cum am umblat pînă tîrziu prin oraș,
să vă descriu exercițiile expresioniste ale
semafoarelor pe asfaltul umed
și dansul disperat al salcîmilor pe zare către seară
dar nimic din toate acestea nu este formidabil,
nimic nu-i mai puternic decît
foșnetul salcîmilor într-o chitară,
nimic nu-i mai puternic decît ecoul ploii
pe taxiurile în așteptarea dimineții,
decît aripa ciocîrliei avîntate în sus
dincolo de orgoliul păsărilor
de a-i da un nume.

Iată-mă deci din nou la masa de scris
cu toată dragostea și cu toată ura adunată peste zi
și fără de grijă sînt și de iarbă, numai
cu singurătatea mea adulmecînd urmele ciutei
care de ea se teme și de ea fuge
să se ascundă în limba clopotului de hîrtie.

Romanță

Sînt nopți cu ziduri de cristal în care
surîsul tău se zbate sub peceți
cînd eu te caut absurd printre calendare
sub pleoapa unor aspre dimineți.

Plutoane lungi și triste de poeți
trec spre amiaza verbului, călare,
cu ochii tăi cusuți pe epoleți,
cu moartea lor — monedă-n buzunare,

sînt nopți în care îngerii sînt beți
și-mi cad în ochi cu lanțuri la picioare...
cînd eu te-aștept, cînd chipul tău mă doare
secundele curg triste pe pereți.

plastică

Contururi autumnale

Pentru **Nicolae Filoteanu** (Galeriile de artă ale municipiului București), pictura este calea prin care se poate ilustra cel mai convingător însăși natura sa artistică — generoasă și sensibilă. Plăcerea de a picta este vizibilă și poate tocmai de aceea o anumită austeritate tematică derutează, pentru început, privitorul prin prezența repetitivă a unor motive. Sala oferă suprafețe ample de expunere și, fatalmente, serii întregi de lucrări par a fi compuse după același calapod. Dincolo de această impresie, însă, dominantă este în creația pictorului solaritatea emisiei cromatice, în flori îndeosebi. Asistăm, pe măsură ce-i parcurgem pînzele, la o adevărată jubilație a culorilor. Pînă și în peisaje, atîtea cîte sînt în expoziție, pictorul se concentrează de regulă asupra unui detaliu sau a mai multor detalii botanice, pentru a obține efectul dorit în modelarea luminii. Fire exuberantă, artistul pare mai întîi a se încinta cu intensitate în fața acestui spectacol natural, fizic, pînă ce propria-i sensibilitate intră într-o „stare de grație" reverberată în suflul cromatic. Imaginile ce ni le propune nu sînt prelucrări, ci reconstituiri ale motivelor reale, proiectate însă pe un ecran subiectiv. O undă lirică difuză, încărcată de nostalgie, traversează pînzele sale și nu întîmplător pictorului îi sînt mai pe potrivă compozițiile cu flori.

Răspunsul culorilor este mai ferm aici, pensulația mai liberă, mai dezinvoltă și nu de puține ori am deslușit în asemenea lucrări tente evocînd o senzualitate de tip vangoghian. Cald și comunicativ, vădind o bună asimilare a lecției „clasicilor", se dovedește și în naturi statice, unde tonalitățile coloristice se impart cel mai adesea între carnalitatea briantă de factură petraschistă și curgerea calmă, încărcată de arome levante, a paletei paladiene. Succesul expoziției se explică tocmai prin această atmosferă de franchete și jovialitate a dialogului vizual, pe care pictorul a reușit să o imprime cu pricepere în majoritatea lucrărilor expuse.

Surprinzător de matur și de îngrijit concepută, expoziția unui tînăr minuitor de penel — **Marian Condruz** (Foaierul Teatrului Național, sala Amfiteatru). Numele lui, ca și lucrările sale, au avut pînă acum o circulație restrînsă, dar se pare că pictorul a știut să-și construiască și să întrețină în jurul său, în tot acest răstimp, un climat spiritual viu. Experiență benefică, fără doar și poate, din care, iată, astăzi ni se dezvăluie, o spunem răspicat, primele repere valorice. Exceptînd „secvența" cubistă, pe care pictorul a introdus-o în expoziție doar ca o aluzie cu caracter documentar la o altă virstă, a voluptăților picassiene, pe care a parcurs-o deja și în care crochiul didactic se resimte din plin, întreaga selectie expusă ilustrează, în unele componente ale ei strălucitor, o vocație artistică înnăscută. Marian Condruz nu are nici un complex în abordarea, hai să zicem, a poncifelor (ca și a ticurilor !) marii picturi. Sînt pînze în care cutează în a avansa o altă viziune plastică, deși se situează în plin citat clasic sau impresionist (vezi „Mister venețian" sau „Mare natură statică în interior"). Adevărul este că Marian Condruz știe să aducă la același diapazon prospetimea percepției sale vizuale cu instrumentarul artistic pe care l-a dobîndit și îl stăpînește cu temeinicie la această oră. În cele cîteva tablouri expuse, tînărul artist ne-a convins că știe să își compună cu minuție fiecare detaliu, cum o dovedesc majoritatea „staticelor" sale, să „construiască" culoarea în armonii tonale bine strunite, nu o dată surprinzătoare (Piața Decebal, Natură statică rosie, Portret de copil si altele), dar să și portretizeze cu un ochi de rafinat psiholog un caracter. Exemplare în acest sens ni se par portretele feminine și „Napoleonul" din marea compoziție a Arlechiniadei, apoi Prietenul cu melon si Portret de bărbat. Reusite cu atît mai notabile, cu cît pictorul are capacitatea de a-si sonda subiectul cu o detașare ironică, încărcată de umor, semn al unei inteligente artistice penetrante, care situează actul creației dincolo de limitele ilustrativismului facil. Cu o bună intuiție a picturalului și un nativ simț al culorii, Condruz este de pe acum un penel al limpedei rostiri.

Corneliu Antim

muzică

Gînduri la început de stagiune

Începutul de stagiune este întotdeauna un prilej de formulare, limpede sau nu, expresă sau nu, a unor dorințe, idei, gînduri, legate de desfășurarea armonioasă a activității scenelor noastre. Firesc este ca aceste întreprinderi artistice să aibă un continut ideatic interesant, a cărui materializare să ofere satisfacerea gustului tuturor categoriilor de public, si să reflecte posibilitățile reale ale instituțiilor de profil. Nu vom încerca aici să formulăm sugestii, chiar si pentru motivul că spatiul tipografic devine insuficient în fata unor afirmatii avînd neapărat nevoie de argumentare, ci vom încerca să culegem din initiativele, ferme sau trecătoare, ale stagiunilor trecute (frînturi de) idei care se pot amplifica cu bune rezultate artistice.

Activitatea Filarmonicii „George Enescu", care își numără acum cea de-a 99-a stagiune, este un permanent izvor de satisfacții pentru orice ascultător : cicluri de concerte organizate, de multe ori, în profiluri tematice („Panoramic XX", „Tribuna tinerilor interpreți", „Tribuna tinerilor compozitori" etc., etc.) sau concerte neputîndu-se integra perfect în asemenea registre, integrale componistice, manifestări de tip sincretic etc., etc., grefate pe osatura simfonicelor de joi și vineri — toate aceste manifestări, dintre care multe sînt semnate în colaborare, împlinesc gusturile cele mai variate. Unele initiative sînt însă de subliniat cu precădere. Mă gîndesc la tipul de concerte cuprinse sub denumirea „Confluența artelor", realizate de Cristina Vasiliu, seri de artă și cultură unde, de cele mai multe ori, este dificil de găsit un loc pe scaun: avem aici cel mai potrivit exemplu pentru sublinierea faptului că, în fata actului de autentică ținută artistică, publicul reactionează în consecință. Acestui tip de manifestare îi asociez gesturile filarmonicii de a programa opere în concert sau opere în montare, cu mijloacele însă mărginite ale instituției organizatoare, interesul suscitat nu de puține ori de excelența metodelor regizoral-scenografice fiind însă major (Am putea reprosa uneori primei scene muzicale a țării că de multe ori este prea îngăduitoare în ceea ce privește calitatea unor concerte, îndeosebi camerale, scădere în directă proportie cu numărul ridicat de asemenea manifestări).

În ceea ce privește scena lirică și coregrafică, am avut prilejul să citesc în diverse ocazii lista titlurilor care se propun publicului, în premieră sau reluare. Nu repet, de aceea, nume de opere si autori, ci mă mărginesc în a formula sugestia de a cuprinde aici si cîteva lucrări de referință ale repertoriului nostru. Mă gîndesc la **Iona** de Anatol Vieru, la ciclul **Orestiilor** de Aurel Stroe, sau la recent prezentata operă **Arsita** de Nicolae Brindus. Citeodată, activitatea teatrelor lirice păcătuiește prin lipsă de fantezie si preocupările de a constitui studiouri de balet contemporan, eventual de a prelua prime auditii de opere necesitînd minime mijloace pentru executare (opere de cameră) pentru a „testa", în functie de public, valoarea lor intrinsecă, de a da frîu liber înfloririi mult-gustatelor opere pentru copii, sînt, după părerea mea, tot atîtea initiative viabile, la fel de importante ca si preocupările pentru restituirea valorilor traditiei culturale nationale.

O lipsă a stagiunilor noastre o constituie sărăcia manifestărilor corale si coral-camerale. Această carență este subliniată dacă ne gîndim la splendoarea unor bijuterii corale românești, inspirate direct din folclor, si putinătatea prilejurilor de a le audia „în direct". Nu putem să nu arătăm că, partial, această lacună e estompată de concertele corurilor de amatori, însă dimensiunea partială nu poate aspira, credem, la mai mult decît atît.

În fine, unul dintre fenomenele de vrednic interes îl constituie preocuparea unor institutii muzeale de a organiza seri de muzică, poezie si arte plastice. Asemenea initiative sînt binevenite, ele „împlinesc" stagiunea cu fapte culturale de calitate.

Viorel Crețu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XLVII)

UN VIZIONAR AL RĂSFRÎNGERILOR

Îl cunosc pe Cezar Baltag, în orice caz din aceeaşi perioadă de cînd il ştia şi bunul său prieten Nichita Stănescu. Deci, în orice caz din anul 1956, cînd mai apuca să recite, solemn, patetic şi emoţionant, alături de Nicolae Labiş, strălucitor de blond, cum i se părea ca fizionomie lui Nichita Stănescu. Căldura şi patima versurilor sale mă înflăcărauseră şi pe mine. Fuseserăm membrii aceleiaşi organizaţii U.T.M. (U.T.C.), colegi la cenaclul Nicolae Labiş.

Prin primăvara lui 1965, participaserăm, împreună cu Grigore Hagiu, marele visător, cu Adrian Păunescu şi Victor Tulbure, la o şezătoare literară în oraşul Urlaţi din Prahova, ca şi în alte localităţi.

Cezar Baltag şi debutase la revista „Tînărul scriitor", unde lucram, în urma premierii în 1957 a unui poem.

Eu nu l-am văzut ca Nichita Stănescu, recitindu-şi, în prezenţa lui Nicolae Labiş, poezia „Bunicul", dar mi-l amintesc (cum nu mi l-aş aminti ?) pe băiatul subţiratic, „voievod al adolescenţei" : „Eu voievod al adolescenţei şi / prin insăşi voia sunetelor flaut / al unei neuitate melodii / pe care viaţa mea o caut, // chip palid din secunda suverană / cind totul şi nimic se ating / şi imi apasă umerii enorma / povară a domnescului meu nimb, // proclam explozii fiinţei mele. / Augustul demon ce-l adăpostesc / să se dizolve calm în sine insuşi / ca intr-un

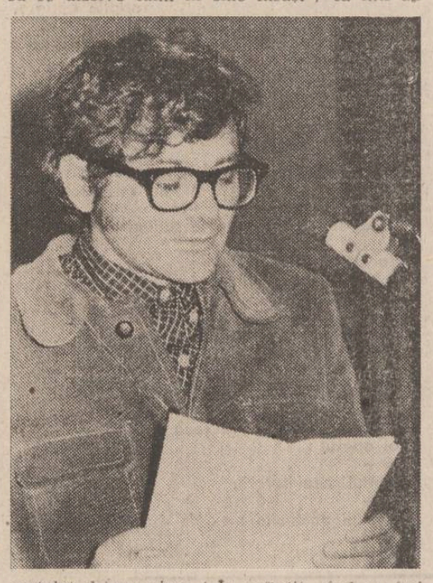

postulat dumnezeiesc / În asfinţit, cind nu imi voi pare / străin de tot ce incă n-am atins, / cind împăcat simţi-voi cum în mine / departe, aproapele s-au stins, / atunci ostatic să rămin la stele, / bogat triumf şi temelie lor, / eu inmiitul, setea, serpentina, / destinul siesi neincăpător, / cel care veşnic se uzurpă singur, / de dincolo de sine craiul blind. / Sunaţi-mi fulgere de vară trunchiul. / Eu nu imi sint aidoma nicicind".

Fulgere de vară, în paranteză fie spus pesemne au în vedere ziua naşterii sale, 20 iulie 1937, la Melineşti, în judeţul Hotin (U.R.S.S.).

Recita pe atunci la şezătorile literare între alte poezii, din „Comuna de aur", care dă titlul cărţii de debut în colecţia „Luceafărul" E.S.P.L.A., 1960. Cine citeşte atent acest poem, observă că viziunea „răsfringerilor" se intrezăreа de pe atunci din moment ce „Al frunţii mele vuiet de ginduri cerul larg, / Il umplu în răsfringeri de aur şi sudoare".

Treptat, treptat, poetul îşi dezvăluie arta poetică deoarece amintindu-şi de Homer, „cintînd îşi deschidea poetul / botarele destinului".

Poema respectivă se incheia cu strofa evocatoare şi totodată vizionară : „E pace azi. Doi lei albaştri / vecini, pupilele imi sint, / supraveghind pină departe / orbita dulcelui pămint." Mişcarea lui Cezar Baltag e interioară, astfel că, într-o „Inscripţie la Doftana" : „Sub cerul ferecat treceau pe jos / apusul, apele şi ochiu-ncremenit. / Pină şi măduva închisă în fintini de os / fierbea-năuntrul ei necontenit. // Ei atrăgeau văzduhul respirind / amiaza după gratii şi ţărina. / Şi libere arterele curgind / cutreieră sub cătuşe mina."

Uneori, involuntar sau deliberat, versurile sale ni-l amintesc pe Macedonski, cel din „Rondelurile celor patru vinturi". „Iată Pometeştii, iată Adincata..." Cezar Baltag notează : „Iată Cotmeana. O ştiu din copilărie de cind / spre seară, nemaiplăcindu-mi jocul, / mă intrebam de ce plouă uneori pe pămint / şi ce e piatra şi ce e focul, / de ce au vrăbiile aripi şi zboară / din ulm în arţar, a cita oară / e iar primăvară şi vară." „Imi privesc chipul brăzdat de mature cărări, / in riul din copilărie **răsfrinte**, (sublinierea noastră) / Frile pentru treptat invinsele zări / sint liniile săpate pe frunte." Spre deosebire de vizionarul din secolul trecut, autor şi el al unui „Rondel al oglindei", sistemul de oglinzi al lui Cezar Baltag e unul periscopic, interior.

Eu, unul, pe Cezar Baltag din cea de a doua carte **„Vis planetar"** (E.S.P.L.A., 1964) il prefer în postura ce o conferă prin muzicalitatea interioară unei romanţe : „Cindva, suind un clin fierbinte, / zării o fată inainte. // Galbenă zbatere-n pleoape, / departe sau aproape, // Era frumoasă şi venea... / Amurgul o intirzia // Era un dor neinceput / şi nesfirşit, şi am trecut // cu pasul dintr-o dată cald, / unul pe lingă celălalt. / Şi nu ştiam... şi nu ştia... / ce dor adinc ne despărţea...". Tocmai această stare confuză, această năzărire (să mă ierte confratele pentru acest termen prea puţin estetic) conferă intregul farmec indicibil versurilor.

„Răsfringeri" (E.P.L., 1966) şi **„Monada"** (E.P.L., 1968), ca şi celelalte cărţi care i-au urmat, ni-l prezintă cu adevărat în postura de vizionar al **„răsfringerilor"**. Cezar Baltag are ca predilecţie antipozii : „odihna e în ţipăt", „madona in dud", „unicornul în oglindă".

Poezia lui Cezar Baltag este traversată, după unii critici, de un flux subteran şi de emanaţii filtrate ale interioritătii, ceea ce aplică pe fiecare cuvint al său un sigiliu energic şi de neconfundat.

Un istoric literar, pe deasupra şi universitar, il vede epigonizind în umbra lui Ion Barbu sau Valéry, apropierea de primul părindu-ne şi nouă reală, ca şi de Lucian Blaga.

Fără indoială însă că miezul de foc al poeziei lui Cezar Baltag il reprezintă răsfringerile, indiferent de natura şi fiziologia lor.

Cu toate că şi alte poezii urmează aceeaşi dialectică heraclitiană, a „Răsfringerilor", să ne oprim asupra poeziei intitulată chiar aşa, fără nici un determinativ metaforic, „Răsfringere" : „Aici este soarele meu, / aici sint prietenii mei / şi fintinile, / aici orizontul este pe rind, / roată, / deal, / inimă, / aici din părinţii părinţilor mei / au zburat treptat zilele / şi s-au rostit cuvinte / şi s-au desfrunzit aşteptări / şi au căzut ploi / şi au luminat patimi, / şi la umbra fostilor arbori / fostele frunţi / au vegheat călătoriile orelor... / Inima mea / atunci / era Miine, / trupul meu, / atunci era Miine, / sîngele meu / incălzea un timp nenăscut, / glasul meu netezit / clătina miezul semintelor / netezitele ramuri. // Aici s-au aprins focuri / şi s-au arat vetre / şi s-au rostit cuvinte / şi s-au ingropat frunţi / şi au fost zile şi nopţi şi s-au rostogolit riuri, / şi, la umbra fostilor arbori, / fostele dragoste / mi-au trimis pe rind / auzul şi văzul / şi vocea / şi culoarea părului / şi cuvintele, / şi fosnetul paşilor mei / in iarba prezentului. // Văzul meu e o trecere, / auzul meu e o trecere, / sîngele meu cea mai frumoasă călătorie / spre inima dulcelui miine / pe care / il voi numi fiul meu / şi ii voi da cuvintele mele / şi ochii / şi soarele / meu / şi riurile. / aici pe aceste coline, / unde eu voi fi mai departe, / roată, / deal, / inimă."

Am preferat să citez în intregime această poemă fiindcă ea mi se pare chintesenta artei poetice a lui Cezar Baltag, nedindu-mă în lături de la transcrierea în toată structurarea versificaţiei sale. Ce să mai vorbim că această poemă incheie în ea şi toate inriurirle poetice asupra lui Cezar Baltag, de la Eminescu, la Blaga şi Barbu, dar şi pe cele cu mai vechi rădăcini, uneori cosmice, ca în acest preludiu al „Monadei" (Editura pentru literatură, 1968). „Ei in ochii mei trăiesc, / ei in ochii mei iubesc, / ei în ochii mei gindesc, / ochii mei şi-i amintesc // Trece Nimeni visător, / blond si inmărmuritor / printr-un veşnic şir de numeni / la acelaşi numitor // Cel ce nu e a venit, / cel ce e s-a risipit, / Lingă timpla mea incepe / plus şi minus infinit. // Trupul şi-l voia infrint / ora matură căzind / sclavă cercului de zgomot / ce-l inscriu monologind : // (— Oră, cind eraţi prezent, / un monarh fosforescent / din oricind spre niciodată / v-a condus la brat, atent.) // Faţa mea-i oglindă rea, / ii dizolvă chipu-n ea, / i-a topit obrazul palid / chipul care-i răspundea // Trece nimeni visător, pur şi inmărmuritor / printr-un veşnic şir de numeni / la acelaşi numitor. // Cel ce nu e a venit, / cel ce e s-a risipit, / eu insămintez în lucruri / sufletul lui Heraclit".

Aşa că vom conchide în atmosfera de afară şi din poezia lui Cezar Baltag, cu această „Despărţire" : „Asfinţit de nebuloase. Orizontul explodase / intr-un du-te vino tragic, parcă respirat cu greu / de plăminii unei alte gravitaţii mai inalte / atrăgindu-mi, respingindu-mi moleculele mereu // Oh, nu ricoşa din mine soare făr-asemănare / ce invesniceai, a verii şi de şase luni la pol, / retrăgindu-se din lucruri, strălucirea ta dispare, / cu nervoase miini te caut şi iţi aflu locul gol."

Niculae Stoian

„Poiana lui Iocan", în viziunea regizorului Stere Gulea şi interpretarea lui V. Juravle, Mitică Popescu, Victor Rebengiuc, Ilie Gheorghe (Scenă din filmul „Morometii" — producţie a Casei de filme „Unu")

«MOROMEŢII» pe ecran

«La fîntîna din Poiana lui Iocan»

— Stere Gulea, se implinesc aşadar zece ani de la primul tău film...

— Nu e puţin... Zece ani de viaţă... Şi mi se pare ciudat că, deja, incep bilanţurile... O constatare nu prea imbucurătoare : in zece ani nu am făcut decit patru filme. Dar şi o constatare care mai atenuează din amărăciune : ultimul film, **Morometii**, parcă reia firul inceput acum zece ani...

— Şi totuşi ai făcut Morometii. **L-ai făcut ca şi cum lumea romanului era lumea in care ai trăit tu insuţi, iţi era cunoscută şi apropiată precum propria biografie. In spatele filmului nu se simte literatura, ci o lume...**

— Pesemne că există un orgoliu al originii tărăneşti comune care m-a făcut să am curajul acesta. E unul din resorturile morale pe care le-am avut. Dar in primul rind a existat cartea. **Morometii** m-a fascinat de fiecare dată cind l-am citit şi chiar acum, după ce am făcut filmul, descopăr că pot să-l citesc cu aceeaşi plăcere. Prin Marin Preda am descoperit tăranii, intr-o altă lumină, mult mai apropape de cea reală, pe care o văzusem şi eu alevea, copil fiind.

Nu sint adeptul ideii că un artist trebuie neapărat să abordeze in opera lui lumea din care provine, dar inclin să cred, poate n-am dreptate, că dacă lumea pe care o descrii in opera ta iti este apropiată prin origini, există un grad de implicare inconştientă care, altfel, se obtine foarte greu... Indatorirea morală faţă de lumea din care vii poate să fie o prejudecată, o asemenea normă sună intrucitva demodat, dar pentru mine a fost un suport moral in momentele cele mai dificile ale existentei.

— E nostalgic, sau este distanţa necesară pentru a vorbi despre orice eveniment trăit ?

— Am trăit la ţară pină la 13—14 ani... E ceva timp de-atunci, dar cind a trebuit să refac lumea romanului, am avut senzaţia că imi e mai familiară decit lumea mea de adult... Cauza este şi distanţa, şi nostalgia... Fapt este că in lumea aceasta m-am simţit mult mai sigur...

— Consideri aşadar Morometii **ca pe o datorie faţă de lumea din care vii...**

— Dar şi faţă de idealul meu artistic, care este acela de a realiza acel tip de film „clasic", aşa cum l-au dat generaţiile anterioare — Jean Georgescu cu **Noaptea Furtunoasă**, Victor Iliu cu **Moara cu noroc** şi Liviu Ciulei cu **Pădurea spinzuraţilor.** Căutările unei generaţii, experientele ei, cred că nu se implinesc fără filmele ei „clasice" din punct de vedere al echilibrului de mijloace artistice. Un asemenea film „clasic" am vrut să fac din **Morometii.** Poate că asta este şi din cauza structurii mele care caută echilibrul şi sensul. Romanul oferea din plin această posibilitate.

— Crezi că filmul Morometii **era necesar şi pentru generaţiile mai noi de spectatori ? Există părerea că intr-o societate care se emancipează, in care satul tradiţional a dispărut, dispare şi interesul pentru lumea satului.**

— Dacă nu aveam convingerea că e necesar, mai ales pentru cei tineri, care nu au avut un contact direct cu această lume dispărută, nu l-aş fi făcut... Fiul meu a citit **Morometii** cind era in clasa a saptea, incitat şi de faptul că mă auzea mereu vorbind despre carte şi folosind expresii de acolo. Cind mi-a cerut cartea, mi-am manifestat indoiala că o asemenea lectură ar fi potrivită cu virsta lui. A citit-o totuşi şi am constatat nu numai că i-a plăcut, dar şi că, la rindul lui, incepuse să citeze din carte. Am aflat apoi că şi la şcoală a avut o dispută cu colegii in privinţa ţăranilor şi a personajelor lui Marin Preda. Era captivat de spectacolul inteligenţei şi umorului acelei lumi. Deşi au trecut de atunci cinci ani, ştie şi acum cartea pe dinafară. Lumea lui Marin Preda trebuie nu numai reamintită celor mai virstnici, dar şi adusă in atentia noilor generaţii.

— Morometii **nu este doar un roman fundamental al satului românesc, dar este totodată o mărturie despre om şi condiţia umană in general.**

— Tocmai prin această calitate a avut darul să modifice conceptia despre literatura inchinată ţăranilor şi chiar conceptia despre ţărani. Există incă, adinc inrădăcinată, prejudecata că ţăranul ar fi o fiintă neevoluată din multe puncte de vedere... La probele de filmare pe care le-am dat, pentru alegerea actorilor, mi-am dat seama de pildă cit de puternic funcţionează prejudecătile acestea. Un actor bun, de la un teatru bucureştean, care dădea probă pentru personajul Dumitru lui Nae, credea de pildă că, dacă nu se sterge la nas cu mineca de la cămaşă, dacă nu ţine gura intredeschisă şi nu clipeşte usor din ochi, a smecherie, n-o să semene a ţăran... De-a lungul timpului foarte multe asemenea locuri comune au insoţit conceperea personajelor tărăneşti in filme...

— Pentru scurtă vreme aşadar, satul şi personajele din Morometii **au prins cu adevărat viaţă...**

— In satul Talpa, din Teleorman... Am văzut multe sate pină să-l aleg pe acesta. Chiar Silistea-Gumeşti, al lui Preda... La Talpa insă, am găsit cel mai mult din atmosfera **Morometilor** — bineinţeles că şi cu ajutorul scenografilor... A fost o experienţă interesantă această reintoarcere in timp — şi pentru noi, şi pentru oamenii din sat...

— Am ajuns de fapt la generaţia nepoţilor şi strănepoţilor lui Moromete...

— Din dorinţa de a reconstitui cit mai fidel lumea romanului, am plecat la locul filmării, impreună cu interpreţii, cu două săptămini inainte de inceperea filmărilor — ca să ne acomodăm cu „viaţa" in care trebuia să intrăm. Actorii s-au imbrăcat cu hainele din film, au umblat desculţi pe drumurile satului, s-au obisnuit cu animalele — şi animalele cu ei —, au invăţat să ţină o seceră in mină, o coasă, o furcă, au invăţat să facă o claie, să mine nişte cai de la inălţimea unui car cu fin sau, pur şi simplu au invăţat să stea pe prispă — ca in cazul lui Victor Rebengiuc, interpretul lui Moromete.

Mai era o problemă : ţăranii sint arşi de soare doar pe anumite porţiuni, aşa că am cerut actorilor să nu facă plajă — să lase soarele să-i ardă doar acolo unde nu erau acoperiţi de haine... Cea care a ajuns la ceea ce, eu consider că a fost o adevărată performanţă, este Luminiţa Gheorghiu care, după citeva zile printre tălpeni, a fost adoptată de sătence ca una de-a lor. Nu ştiu dacă aceste exigenţe erau indispensabile. De fapt, important a fost ca actorii să inţeleagă condiţia personajului interpretat. Altfel, aspectele exterioare deveneau inutile pentru că, vorba aia, puteau să secere foarte bine, dar să interpreteze prost scenele respective... Principalul cistig a fost acela că cele două săptămini de convietuire au creat o unitate sufletească intre interpreţi — intre membrii familiei Moromete, in special...

— Cauza unor asemenea pregătiri trebuie căutată in respectul deosebit pentru literatura lui Marin Preda ?

— Poate că nu de la inceput, ci incetul cu incetul, pe parcursul filmărilor, a iesit la iveală dorinţa noastră, a tuturor, de a sluji cartea şi nu de a ne pune noi in evidenţă. Confruntarea cu o capodoperă nu este deloc uşoară. Eu insumi, după inceperea filmărilor, am inceput să-mi schimb atitudinea pe care o avusesem pină atunci. Am scris scenariul cu circumspecţie, incercind să nu mă las atras in capcanele literare care puteau să fie fatale pentru film. Circumspecţia aceasta s-a născut după analiza pe care am făcut-o lui **Ochi de Urs**, unde mi-am dat seama că m-am lăsat intrucitva sedus de virtuţile literaturii, ceea ce nu e suficientă ; mai e nevoie să găseşti şi soluţii corespondente cinematografic... Am pornit asadar cu ideea independenţei faţă de carte... Filmările odată incepute, senzaţia aceasta de teamă, de primejdie, a dispărut. Aproape in fiecare dimineaţă, atit eu cit şi Victor Rebengiuc, fără să fi vorbit despre asta seara, la despărţire, veneam cu scena care urma să fie filmată, imbogăţită faţă de scenariu — cu amănunte, dialoguri şi precizări din roman. De unde in scenariu am fost destul de zgircit cu dialogul, la filmare am simţit că temerea mea — excesul de dialog —, nu se justifica. Spiritul romanului ne cuprinsese pe toţi, ne cistigase pe de-a-ntregul — interpreţi şi realizatori —, eram deja in lumea romanului şi totul suna bine, firesc...

— Să o numim inspiraţie ?

— Nu ştiu. Venea dintr-o totală dăruire pentru cauza romanului. Cred că in faţa unei asemenea intreprinderi cum este ecranizarea unei capodopere, orgoliile trebuie să dispară. In ceea ce mă priveşte, problema nu a fost aceea a aportului de personalitate, de originalitate, grija de a fi prezent, de a mă „vedea"... Şi nu numai eu, dar şi operatorul, interpretul principal şi ceilalţi chiar, am avut o singură preocupare : aceea de a ne pune in slujba cărţii, incercind să o transpunem cit mai fidel, in spiritul ei. Termenul de a „sluji" o operă literară nu ne-a dat senzaţia de subalterni, sau de diminuare a Eu-lui nostru... Am conceput filmul cit mai simplu cu putinţă, limbajul cinematografic redus la minimum necesar... Aproape că imi doream ca aparatul de filmat să nu se simtă, să existe doar atit cit să lase să se vadă personajele lui Marin Preda... A fost sentimentul cu care am lucrat — ca şi intreaga echipă... Mi-am dat seama de asta şi din felul in care am colaborat cu ei, dar şi din faptul că, in toate camerele in care locuiau membrii echipei, pe toate noptierele, era romanul lui Preda. De obicei, nu se intimplă aşa. Mulţi dintre ei nu sint obligaţi nici măcar să citească scenariul. De data aceasta insă, felul in care decurgeau filmările, faptul că se vorbea mereu şi mereu de roman, repetitiile care ne produceau atita incintare, i-au făcut curioşi. De la o vreme, replicile din roman erau pe toate buzele...

— Dar satul, oamenii din Talpa, cum au intimpinat „literatura" lui Marin Preda ?

— O intimplare, petrecută la filmări, mi se pare semnificativă... Filmam scena cinei şi la repetiţii căutam finisări de amănunt — cum trebuie să se mănince, de pildă, mămăliga... Au fost discuţii, păreri contradictorii... In incăpere erau şi doi ţărani mai bătrini din sat. Am cerut părerea unuia din ei : „Ia zi dumneata, nea Vasile, cum se minca mămăliga cind erai copil ?". „Uite !" a zis şi a arătat cum se făcea. „Iei mămăliga cu trei degete şi o intingi... Asa cum zice si in Morometii", a adăugat. Argumentul ultim, suprem, devenise cartea — chiar pentru ei, ţărani de la 1985... După citeva luni de filmare ii auzeai spunind : „Mă duc pe ulită la Guica" sau „La Dumitru"... „Mă duc la apă", am auzit o femeie zicind : „La fintina din poiana lui Iocan...". In timpul filmărilor veneau şi se uitau — cum a fost la scena treieratului, sau la scena „călusului" din ograda lui Bălosu. „Uite aşa era !" spuneau. „Chiar aşa !"... Memoria lor scotea de undeva, din străfunduri, scene similare, deşi de bunăseamă că nimic nu semăna intocmai cu ceea ce fusese. Trei luni şi jumătate de convietuire cu memoria, cu trecutul, au creat intre noi relaţii greu de şters — atit pentru săteni, cit şi pentru echipă şi interpreţi. Am revenit mai tirziu, primăvara, pentru o scurtă filmare... O femeie m-a intrebat dacă nu putem să o luăm şi pe ea in vara asta la film... Cind i-am explicat că filmul s-a terminat, n-a vrut să creadă. Era convins, probabil, că de-aici inainte cele petrecute se vor repeta in fiecare an...

— De-acum, filmul Morometii, **ca şi cartea, îşi are autorii şi locul său de naştere. Iţi mulţumesc, Stere Gulea, pentru convorbirea noastră. Sper ca bucuria pe care ati trăit-o făcind filmul, să o trăiască toţi cei care il vor vedea.**

Nicolae Mateescu

„MOROMEŢII" — film

Urmare din pag. 1

care Marin Preda o reconfirmă azi şi prin filmul lui Stere Gulea.

Ce se poate spune despre Victor Rebengiuc in film ? E Moromete, nu e Moromete ? Rebenciug a zidit un monument. Monumentul, atit de viu cum este, nu poate să semene decit in plan ideal cu modelul, din care vor decurge şi alţi Morometi. Luminiţa Gheorghiu, in femeia lui Moromete a izbutit deplin, fără rest. Ca şi copilul Marius Badea in Niculae, care concentrează intreaga dramă. Imaginea nepicturală, e un cadru cosmic, o natură părăduită, nu o Arcadie. Pe aici dumnezeu a făcut lumea din ce-a putut : lut, bălării, salcimi, lumină. Umanitatea naturii vine dintr-un tot in care cmul se inscrie şi ca parte şi ca intreg. A izbutit in tot, Stere Gulea.

Toamna, la timp de secetă, cind butucul de vie nu mai află abur de apă, nici in cer şi nici in pămint, viţa suge strugurele, adăpostindu-se din lacrima proprie, pină cind boabele uscate şi tari capătă strălucirea chinuitoare a diamantelor. „Morometii" — carte a apărut la timp de secetă.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Despre orfism. Veşnica reintoarcere a tuturor lucrurilor, intuită — nu ştim cum — de vechii indieni, ascultată numeric de pitagoricieni, înţeleasă de Platon, urmărită de intelectul uluit al lui Pascal, iubită cu grandoare apoteotică de Nietzsche, utilizată discret de Mircea Eliade, cercetată de cosmologii contemporani, este cuprinsă in sensul eintecului orfic. Cind iese din existenţă, orice entitate işi păstrează, in locul cel mai tainic, cintecul propriu care o va scoate din nou la lumină, cindva. Cei vechi au văzut şi reversul cintecului, acela ce izbeşte de stinci. Sirenele puteau fi considerate surorile infernale ale lui Orfeu, cele care stăpinesc cintecul viclean, aducător de moarte prin abaterea atenţiei, urmată de o schimbare bruscă a drumului şi de o grăbire a trecerii.

II. „In secolele al X-lea şi al XI-lea, autorii antici n-au dusmani mai răi decit călugării, mai ales cei pe care-i influenţase reforma de la Cluny (...) Platon, Terenţiu şi restul turmei filozofilor sint văzuti ca nişte vrăjitori indemnatici la zbor, la cufundare in apa mării, la cătărat. Ciudatul schimb de vederi e foarte interesant măcar pentru că ne arată in această privinţă existenţa mai multor curente in şinul bisericii şi cum nu toţi ai ei ii iau pe autorii antichităţii cind drept o turmă de vite, cind drept nişte vrăjitori diavoleşti, cind drept nişte şerpi strecurindu-se intr-un vas frumos şi, in genere, după vorba sfintului Odilon, drept nişte făpturi veninoase". (Henri Focillon, Anul o mie, Ed. Meridiane, 1971 ; pag. 67).

III. Luminii ii place să fie văzută.

IV. Mi-a zburat ideea : a rămas doar o creangă răsucită, citiva fulgi stingheri semn că a trecut pe acolo şi a locuit un timp, o pasăre. Ce zgomot o fi speriat-o, ce fosnet sau ce tăcere insuportabilă !

V. Cu aripile muiate in ţările calde.

VI. Prozatorul care aleargă liric, prizonierul incintat al propriului talent, cu frunze de laur in mină. El nu şopteşte, la sfirşitul cărţii, cu ultimele puteri : am invins, ci intinde frunzele zelos zicind : am sosit, impleteşti-mi cununa !

VII. Sensul lumii, in absenţa omului, este ceea ce l-ar putea crea pe om : sensul lumii, in prezenţa omului, este ceea ce ar putea crea el.

VIII. Zidul şi iedera lui. Ce falnic era zidul acela, cam de cincizeci de picioare inălţime ! Văzut numai dintr-o parte, părea gros cit jumătatea orizontului pe care o acoperea. Şi ce iederă il impinzise şi se cătărase victorioasă pină sus ! Dar zidul se indrăgostise de iedera lui. Intr-una din zile, iedera s-a ofilit.

— Eu mă desprind şi cad, a fost frumos, ii spuse iedera.

— Fie cum zici tu, a fost frumos, ii răspunse zidul.

Şi zidul s-a ofilit şi el, s-a indoit, s-a cocoşat şi a căzut odată cu ea. Poate că, fiind mai greu, a căzut cu o clipă inaintea ei, dar a prins-o in braţe ca să-i fie mai uşoară căderea.

IX. Actual şi etern — aceste două extreme care se caută in miezul poemului. Cită dorinţă, cită poftă ! Actualitatea vrea să fie eternă (vezi Goethe) eternitatea vrea să fie actuală. Unii se sperie de cuvintele „mari" şi aleg, in exprimarea lor, cuvintele „mici". Cuvintele mari şi mici dansează in aceeaşi horă, nu in hore separate ; şi toate sint la fel de umane.

George Alboiu

CUVINTE

Pentru o ediţie Ion Creangă (VIII)

Intors de la tită — „intors de la alăptat", adică n-a fost alăptat tot timpul cit trebuia. Există sau a existat, probabil, credinţa că copiii care au supt laptele mamei lor numai o parte din timpul cerut de experienţă sint intr-un anumit sens anormali, zice Iorgu Iordan in comentariile la ediţia Ion Creangă : „Opere", Ed. Minerva, 1970 (vol. I, p. 310).

Definiţia este confuză şi inexactă, pentru că nu de copii pricăjiti care n-au supt lapte indeajuns este vorba (asa cum se zice despre puii piperniciţi, că **nu şi-au inghiţit gălbinarea** sau despre viţei că **n-au supt corasla**), ci despre copii care odată intărcaţi, după o săptămină de la intărcare, **se intorc.** Definiţia corectă se află in D.A., s.v. **intoarce ; „...intors de la tită"** = copilul care a fost intărcat şi pe urmă (de milă, cind maică-sa il vede plingind şi tinjind) iar i se dă să sugă (Asemenea copii deoache orice)". Accentul, in definiţie, sade pe faptul că **se intoarce**, nu că n-a supt suficient. Apoi trebuie explicat in ce sens sint anormali astfel de copii şi de ce, nu că sint „intr-un anumit sens anormali", ceea ce nu spune nimic precis. In contextul Creangă se povesteşte despre un cerb miraculos care „chiar cind se uita la cineva, fie om, fie orice dihanie a fi, pe loc rămine moartă... se vede că este solomonit, intors de la tită sau dracul mai ştie...".

Oricum, deochiul nu este atit de teribil, să omoare pe loc, cum spune Creangă. Asa ceva reuseşte, pe cit ştiu şi eu şi Creangă, numai sarpele fabulos, vasiliscul. In fine. Superstiţia, latină sau română, porneşte de la lat. **intorquere** „a intoarce", care, ca şi **torquere** „intoarce, toarce", a produs poate cele mai numeroase credinţe şi practici magice, la toate popoarele, ca să zic asa. La noi, românii, copiii intorsi de la tită se fac strigoi. Este credinţă generală, la români (Vezi Candrea, **Folk. med. rom.**, pp 148, 189). Un citat, din PribOieni — Arges : „...D-o fi dăocheat dă fată mare, / Făcută cu căită pe cap, / La tită spurcată. / ...", unde **spurcată** „nărăvită", adică fură tita mamei. Ca să se facă cineva strigoi este suficient să se fi născut cu căită pe cap. Insă copiii intărcaţi, cărora le dă mama să sugă, după o vreme, de regulă după o săptămină, ajung şi ei strigoi, iar păcatul revine mamei miloase ; după acelasi izvor (C.R. Codin, **Lit. pop., I**, 1986, p. 541), mai deoache copiii făcuti „d-a-ndăratili", adică **cu picioarele inainte**, ceea ce revine tot la **intors**, cu altă accepţie ; un ultim exemplu din aceeaşi lucrare : „D-o fi cu căită, / D-o fi d-a-ndăratili, / D-o fi apucat tita...". Prin faptul că suge noaptea pe furis, după intărcare, pruncul işi denunţă sau capătă natură demonică (vampir, strigoi).

Unde punea el mina, punea şi Dumnezeu mila — „in tot ce făcea el reuşea, fiindcă il ajuta Dumnezeu". (vol. I, p. 277).

Aparent totul este in regulă. Poate chiar aşa inţeleg şi alţii. Dar asta este logica povestirii, că Dumnezeu tinea cu fratele bogat al lui Dănilă Prepeleac, care frate reuşea in tot ce intreprindea fiindcă il ajuta Dumnezeu ? Fratele lui Dănilă era „harnic, grijuliv şi chiabur, pentru că unde punea el mina, punea şi Dumnezeu mila". Iar Dănilă era „sărac. De multe ori fugea el de noroc şi norocul de dinsul, căci era lenes, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi". Aceste două portrete au cunoscut in paremiologie numeroase formulări in jurul ideii de muncă, chibzuinţă şi de noroc. Citeva exemple : **Dei facientes adjuvant** „zeii ajută pe cei intreprinzători", sau in greaca veche, reformulare savantă, in poezie, a indemnului la muncă : **Intii fă tu, şi apoi invocă ajutorul zeilor, căci zeul ajută pe cine se străduieşte**, sau : **Cind invoci pe zeiţa Athena, mişcă şi mina** (Otto, p. 111) ; iar romanii : **Cum Jove manum move** care nu inseamnă : **să invoci pe Zeus, cind te apuci de lucru**, ci : **atunci cind il invoci pe Zeus să-ţi dea, pune mina şi fă treabă**, deci **să nu te bizui pe ajutorul lui Dumnezeu**, pe **Dă, doamne !** pentru că **Dumnezeu iti dă, da' in pătul nu-ti bagă**. De fapt este ceva mai complicat : orice acţiune se incepea cu invocarea ajutorului zeilor (vezi in româneşte **Doamne-ajută !**) insă intelepciunea populară de peste tot a constatat că nu este suficient şi a corectat superstitia prin : **Ajută-te singur** (şi Dumnezeu te va ajuta) !

In dictonul nostru : **Unde punea el mina, punea şi Dumnezeu mila**, accentul cade pe prima parte, iar relaţia reală este : **Fiind că punea el mina, punea şi Dumnezeu mila.** La această interpretare ne sileste faptul că Dănilă este **leneş, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi.**

In fine, dacă in latineşte nu avem de-a face cu o traducere din greacă, ceea ce este posibil, atrag atentia asupra rimei **Jove/move**, procedeu la care se apelează rar in latină, iar in română, asupra asonantei **mină/milă.**

Dumnezeu să-l iepure ! — ironic, pentru **Dumnezeu să-l ierte** (joc de cuvinte, la baza căruia stă asemănarea fonetică destul de mare dintre **ierte** şi **iepure**) (vol. I, p. 382).

Eu cunosc şi varianta : **Dumnezeu să-l ierte şi Dracul să-l ierte.** Asa se spune despre un mort care şi mort tot nu este iertat de un dusman al lui. Cred că **Dracul să-l iepure** inseamnă **Dracul să-l călărească** (eventual trăgindu-l de urechi) pe lumea cealaltă. E posibil ca Creangă să nu fi cunoscut locuţiunea intreagă, pentru că n-ar fi prescurtat-o el, fiind vorba de un popă, tagmă urită de scriitor.

Florea Fugariu

O tradiţie frumoasă

Urmare din pag. a 8-a

bile. Titlurile româneşti intră in planurile noastre editoriale aproape in mod regulat.

— Există o preocupare sistematică de a traduce din româneşte ? Cine mai susţine răspindirea literaturii române in Cehoslovacia ?

— La Bratislava, există, desigur, mai multi specialişti — traducători din literatura română. Programul general de traduceri pentru anii următori a fost intocmit la editura **Slovensky spisovatel**, unde lucrează şi redactoarea pentru limba română, Lubica Vychovalá. In acest program general, care are ca scop de a completa unele lacune in receptarea literaturii române la noi, intră proiecte atit pentru literatura contemporană, cit şi pentru cea clasică, mai ales interbelică. Se pregăteşte traducerea unuia dintre romanele lui Camil Petrescu, in curs de prelucrare este Mircea Eliade. Se mai pregăteşte o traducere in limba slovacă din lirica lui Nichita Stănescu, ne interesează in această privinţă Tudor Arghezi, George Bacovia s.a. Sint citiva traducători buni şi experimentaţi, cum ar fi de exemplu Lubica Vychovalá, Hilda Buncaková, Jana Pálenikoyá sau Milan Resutik care, in ultima vreme scoate tocmai un volum de nuvele de D. R. Popescu şi pregăteşte un volum din lucrările slavistului român C. Barborica, pentru editura **Slovensky spisovatel.**

Dar o activitate de traducere bună trebuie susţinută şi prin alte lucrări, de popularizare sau specializate in istoria sau critica literară. Asa cum la Praga a apărut in 1985 un **Dicţionar de literatură română**, editura **Obzor**, care este specializată pe popularizarea literaturii, a scos un mare dicţionar de scriitori universali, printre care figurează şi citeva zeci de scriitori români. De asemenea, am colaborat şi la **Dicţionarul de opere literare ale literaturii universale**, bineinţeles incluziv cele româneşti. Pentru **Enciclopedia de literatură universală**, care va apare in patru tomuri, am scris un compendiu de literatură română. In ultimii ani m-am ocupat mult de istoricul acestor relaţii in cadrul lucrărilor de cercetare la Institutul de stiintă a literaturii al Academiei slovace de stiinţe de la Bratislava, unde lucrez. Am adus chiar in România un volum de corespondentă, scrisă de scriitori români de seamă, mai ales intre cele două războaie, către o romanistă cunoscută din Bratislava prof. Jindra Hušková-Flajšhansová, ca s-o prezint publicului român.

Există mai multe proiecte şi mai multe direcţii de dezvoltare. Spre exemplu ne interesează foarte mult şi dezvoltarea teoriei literare in România, cunoscută bine şi peste hotare. Se apropie vertiginos şi centenarul lui Mihai Eminescu la care dorim să contribuim şi noi cu ceea ce avem de spus (poetul naţional slovac Ivan Krasko a studiat la Brasov şi i-a cunoscut şi tradus lirica intr-o traducere splendidă).

In loc de incheiere, aş vrea să spun numai atita, că şi in viitor trebuie să oferim fiecare din noi ce au culturile noastre mai bun şi mai edificator.

Setea de ideal a literaturii

Urmare din pag. 1

cazul marilor talente cel puțin intuitiv, afirmată în miezul gîndirii artistice a autorului, respectiv în esența și structura intimă a operei literare. Aceasta pentru că — pe deasupra conținutului de fapte, idei și sentimente, căruia imaginile artistice îi dau viață și strălucire — mesajul operei, încorporat expresiei artistice sporește forța neasemuită a literaturii de a răzbate biruitoare prin timp. Dacă ansamblul selectiv de fapte, idei și sentimente se constituie în conținutul operei literare, idealul social-politic, uman al autorului, aparținînd atitudinii sale estetice și devenit element de conținut al operei literare, dă acestui conținut **sensul necesar** și în același timp dorit, întărește dimensiunea teleologică a gîndirii și reprezentării artistice, înnobilează finalitatea artistică a operei literare. Din perspectivă estetic-umană, în faptul concret al creației literare, el înseamnă **evidențierea conștientă** a aspirației esenței umane spre împlinire, expresie a luptei omului spre propria realizare, a conștiinței sensului major al existenței sale, a angajării sale în susținerea propriei deveniri, în consens cu condițiile concret-istorice ale vremii. Aceasta cu atît mai mult într-o societate ca a noastră, animată de înaltul său **ideal socialist**, corespunzător tocmai mesajului umanist de totdeauna al literaturii. A nu se uita însă, că arzătoarea sete a noii noastre literaturi de acest nou ideal al noii noastre societăți nu poate fi împlinită decît prin implicarea lui organică în structura, în nucleul estetic al operei literare. Ceea ce înseamnă, pe de o parte, o justă înțelegere și adîncă însușire a idealului nostru social-uman ca dimensiune majoră a noului nostru ideal estetic, iar pe de altă parte, acțiunea specific artistică, decisivă, încununată de succes, a transfigurării lui, cu întregul complex al realității obiective în care este prins, în nepieritoare imagini artistice.

În acest sens, literatura actuală trebuie să tindă în mai mare măsură a fi expresia artistică cea mai sensibilă a idealului nostru socialist, în mod necesar conștientă că este vorba de un **nou ideal general-uman, concret-istoric**, propriu societății noastre, că el tinde să corespundă cît mai mult sensului racordării lui cu devenirea concretă a existenței, condiției umane în socialism. Fără a pierde dimensiunea majoră, fundamentală a condiției umane, literatura — ca expresie fictională a concretului artistic — reprezintă totdeauna idealul concret-istoric al respectivei societăți în devenire, la rîndul lui supus sistemului de valori și ierarhizare a valorilor propriu acestei societăți. Ea reflectă astfel raportul dialectic de interdependență activă a idealului general-uman cu cel social-uman al momentului istoric respectiv, fiind pe de o parte credincioasă acestui raport obiectiv, iar pe de altă parte tinzînd a rămîne cu succes în planul idealului general-uman. Nefiind deci imuabil sub aspectul său concret-istoric și concret-social, idealul general-uman, propriu condiției umane, își păstrează și afirmă caracterul său de dimensiune permanentă a acesteia, sub forma expresiei literare care îl reprezintă în mod ineluctabil. În acest sens, caracterul concret-istoric al idealului nostru socialist ne obligă a-l reflecta de pe poziția și în contextul ideologiei dominante a societății și epocii noastre, ca pe un **ideal progresist, revoluționar în esența sa.** Aceasta pentru că, propunîndu-și ca obiectiv central al ansamblului realităților sale social-politice afirmarea omului, împlinirea personalității umane, noua noastră societate asigură totodată și realitatea obiectuală și idealul concret-uman al noii noastre literaturi. Însușirea lucidă și creatoare a idealului socialist al societății noastre asigură astfel scriitorului angajat a-l sluji conștient posibilitatea unei manifestări depline, inclusiv a subiectivității sale artistice, îi întărește obiectivitatea și veridicitatea actului literar, îi potențează forța de exprimare a adevărului vieții, îi ușurează descifrarea sensului realităților social-umane, a devenirii revoluționare a acestora. Înțeles și însușit astfel, idealul socialist al societății noastre devine pentru scriitor o **dimensiune majoră a propriului său ideal estetic**, fapt ce asigură însăși condiția noii noastre literaturi.

Potrivit acestui nou ideal estetic, viabil în esența sa, conștient însușit, creația literar-artistică — înțeleasă ca însușire estetică a lumii potrivit filosofiei societății noastre, a materialismului dialectic și istoric — poate asigura și reflectarea veridică a realității obiective, și redarea aspectului de „totalitate" a lumii cunoscută astfel, și perspectiva istorică reală a dinamicii și devenirii noilor realități social-umane, precum și realizarea unei expresii artistice corespunzătoare, estetică în esența sa. O astfel de însușire activă a noului nostru ideal social-uman presupune nu doar conștientizarea lui, ci și **afirmarea lui cu patos revoluționar**, cu responsabilitate politico-socială, cu probitate etică și profesională, în faptul concret al unor opere într-adevăr viabile. Or, asta înseamnă, încă o dată, profunda lui implicare în substanța expresiei concret-artistice a operei, izvodită și însuflețită de el, ci nu doar afirmarea lui în declarații de credință și adeziune, oricît de sincere ar fi, în „ziceri" sau „strigături", în impunerea formală, conjuncturală sau oportunistă a unui atît de măreț ideal. Setea de ideal a literaturii trebuie să fie neapărat reală și ea nu poate fi stinsă decît în realizarea înalt artistică a unor cît mai valoroase opere literar-artistice.

Sub „Stelele fixe"

Urmare din pag. 1

guros al poeziei transilvane, legată de pămînt, conținînd o demnitate etică a revoltei ori a observației incomode, exprimîndu-se în portativ vaticinar, (cînd e cazul) și impregnîndu-se de un mereu sentiment al întoarcerii.

Gheorghe Pituț venea, la început, în poezia noastră **(Poarta cetății**, 1966) cu o sensibilitate „păduratică", cultivînd gestul larg, de vizionaritate egocentrică, plonjînd în cosmicitate, care, formal, este de substrucție blagiană („Poemele luminii"). Primitivismul său e adus în recipientele unei poezii concrete, de vagă transfigurare, dar întreținînd în surdină o emoție secretă de miraculos și arhaic. Are conștiința spațiului părăsit și viziunea lumii ce-o ia cu sine : „Cînd am venit eu din pădure / la poarta cetății / verde ca un brad / adus de anul nou în casă, / aveam în mine urși, / lupi și mistreți / și din toate jivinele cu care am crescut". **(La poarta cetății).** Poetul evocă taina scorburilor, adîncul pădurii, ceața „cleioasă", faioarele de fum („duhul trezit al pămîntului"), miresmele afunde, dar și ciinii, grinzile de lemn, bolovanii din temelia casei, icoanele mucezite, părinții. „Antică mamă", pădurea — zice poetul — „mi-a pus izvoare bogate în suflet". El cutreieră acest peisaj, proteguitor și învăluit într-o solaritate intensă, într-o vagantă solitudine (ciclul **Singur).** Meditația **La poarta Cetății** e una plină de promisiuni. Cetatea e un miraj al tuturor speranțelor, al unei ideale transplantări. Gh. Pituț nu trăiește acum sentimentul rupturii, al transplantului nostalgic, atît de prezent în poezia transilvană, dimpotrivă opțația e una limpede. Dar, odată ajuns aici, interogația se va naște pe terenul unei condiții solitare și spiritul poetului nu va întîrzia să se replieze spre ontologic și speculativ. Intuiția poeziei ca **logos salvator**, securizant devine opțația noilor cadre lirice. Conștiința sa e acaparată de o nouă senzație de dilatări halucinant-terorizante, grotești, cînd nu are chiar revelația unei pustietăți cosmice : „Un glob de fum / cît boabă de piper / în centrul minții mele / crește rapid / (...) / o mînă trage aștrii vechi pe roată / și nici un țipăt, nici un foc de sfere / decît luminile / care vîntură nimicul între ele, / iar dedesubt / un trecător hipnotic / stăpînește marea" **(Cine mă apără ?** 1963).

În **Ochiul neantului** (1969), fără a plonja în arhaic, poetul desfășoară o meditație pe marginea debusolărilor omniprezente în veacul ce pare să fi pierdut sentimentul originilor, pulsul obîrșiei. Grotescul, coșmarescul, fulgurația halucinatorie de aici vorbesc de o eschatologie lirică aspră, retrasă în sine, ghemuită sub spectrul ororilor, spaimelor și, în fond, hirsută. Cu toate că limbajul s-a subțiat în concepte, viziunile au rămas, ba mai mult întemeiază acel spectru al unei terori expansive. Gestul larg, vizionar, metafore grandioase, imagismul egocentric-acaparator, percepția la scară cosmică, spiritul metaforelor expansive, preaplinul unei viscoase și magmatice vitalități fuseseră cultivate și de Blaga în „Poemele luminii". Viziunea coșmarescă a „Orașului", topos al golului (în care surprinde calmul zidurilor, platitudinea convenției, stînjeneala copacilor, cîntecul „insular" al grupului de adolescenți...), al devalorizărilor și convențiilor umane, unde nu răzbate duhul originar / ecoul ancestralității / intuiția cosmicității amintește iarăși de Blaga, cel din „Pașii Profetului". Dar sensibilitatea lui Gheorghe Pituț nu face aderențe de fond cu expresionismul speculativ blagian, se menține într-un regim normal, uneori cu predispoziții ironice. Poetului îi lipsește capacitatea speculativă a intuiției transcedentului, căci el se vede un „grav muritor" prin metropole rătăcind „pe străzile globului". El vrea să dezvolte acum o **filosofie a Neantului**, dar obsesia toposului silventral a rămas și poezia mai captează susurul ancestralității și cosmicității, al natalității transilvane. „Ochiul neantului" e un „Pașii Profetului" în regim viscos : „otrava din cetate / a curs neașteptat / în sîngele naturii" **(Curcubeie).**

Senzația de violentare a unei lumi rustice aduce o notă nouă în poezia sa, căci **Sunetul originar** (1970) e cartea unei sensibilități în alarmă, spiritul „pădureț" („reavăna dumbravă a Valahiei", zicea Blaga, la Estoril, în Lusitania, pe țărmul Atlanticului) al poetului mergînd spre esențializare endemică. Obsesia unei lumi rustice care intră sub spectrul paraginei e atotprezentă și ea este o nouă față a micii mitologii silvestrale. Poetul vrea să capteze, să intre în rezonanță cu „spiritul originar" al unei realități endemice, care n-ar fi decît sunetul major inconfundabil, al spectrului fiintialist, în specificitatea vizionară a unui transilvanism teluric. Liniștile pădurilor virgine „s-au spart", zice poetul, satele s-au afundat pînă în genunchi în pămînt, cerbii se strîng tot mai des pe creste, frecîndu-și coarnele de cer, spiritul veacului e debusolat. „Cuvintele-origini" sînt pierdute : „pierdurăm / cuvintele-origini / pe o cîmpie-naltă / și-abia le mai zărim / cum stau învinse / ca niște animale adormite" și nu știm dacă poetul face o tentativă de recuperare, de revivificare a acestora, dacă le iscodește sensurile, dacă le insuflă duhul condiției originare...

Poetul descoperise spațiul originar violentat și, revenit în cel citadin, sesizează contraste mai puternice, ambiguități de toate felurile mai exasperante. Proza poetică din vol. **Fum** (1971) evocă un spațiu închis, sufocant, o conștiință poetică agresată din toate părțile de convenții, insecurități, angoase.

CONFABULE

*

* *

Să treci
fără a-ți mai aminti
de ce a fost
și de ce ar fi putut fi
umbră a pămîntului
capcană pentru îngeri
ori să rămîi cum ai fost
alb și încremenit
într-un abur trecător pe cer
și să treci.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Vedea-te-aș pe varză Costică!

1.

Pînă acum cîteva luni îl întîlneam zilnic plimbîndu-se pe Calea Victoriei, cu mîinile la spate, trecînd calm și netulburat printre trecătorii grăbiți. Era de-o eleganță desăvîrșită și statura sa înaltă avea ceva din alura unui viking exilat din ținuturile reci. Părul argintiu cu implantația intactă, ochii amintind strălucirea glacială a fiordurilor, croiala impecabilă a costumelor, lanțul de argint prins la vestă, aerul trist și melancolic m-au incitat și intrigat multă vreme.

Întîlnirea noastră întîmplătoare devenise un ritual, de fiecare dată ciudatul personaj etala cu discreție o altă costumație și orice încercare de-a-l aborda în vreun fel mi-am reprimat-o din pricina aerului său suveran și din teama de-a nu fi inoportun. Îl zăream de departe și-mi venea să dau din cap instinctiv în semn de salut dar el nu părea să mă fi observat vreodată trecînd agale și impasibil prin mulțimea pestriță și grăbită. Solid ca un trunchi de catarg ușor aplecat de furtuni își purta vîrsta (era trecut bine de șaptezeci, cred) cu semeție și demnitate.

L-am văzut intrînd de cîteva ori și la braseria restaurantului București. Astfel că, după un timp, intrigat de dispariția lui bruscă, în speranța că voi afla cîte ceva despre misteriosul personaj, am întrebat mai mulți ospătari ai amintitului local, făcînd descrierea de rigoare, cine putea fi. Ospătarii l-au reperat după detaliile oferite și mi-au răspuns în consens de opinie : „Nu știm. Venea uneori, comanda o gustare și o bere, achita nota de plată, mulțumea sec dar politicos și pleca. În orice caz, nu accepta niciodată să i se așeze cineva la masă..."

2.

În curtea interioară a blocului în care locuiesc, largă cît un teren de fotbal, un rățoi imaculat, cu coada răsucită și labele și ciocul cărămizii, face deliciul gospodinelor și copiilor. Trece cu mersul său legănat în urma stăpînului, urmărindu-i fiecare mișcare, oprindu-se odată cu el, grăbindu-se odată cu el, însoțindu-l în magazine spre hazul și **admirația** cumpărătorilor. E curat ca un bulgăre de zăpadă și fidel stăpînului pînă la agresivitate. Nu suportă să fie mîngîiat ripostînd prin măcăituri nervoase. Stăpînul, un frizer pensionar cu părul strălucind de briliantină, e mîndru de dolofana orătanie. Se miră lumea ca la bîlci, o admiră cum stă la stopuri măcăind nerăbdătoare și se informează recioros : „a vrut să-l cumpere Iosefini să-l ducă la circ dar nu-l dă pe Costică (Costică îl cheamă !) nici pentru un kil de aur". O fi, dacă vorbește lumea...

Într-o zi, intrînd Costică în urma stăpînului în aprozarul de la colț, după ce i-a cumpărat un kilogram de salată pe alese și a fost înconjurat cu nesfîrșită solicitudine de vînzători, la plecare, responsabilul în persoană, băiat oacheș de pe malurile Sabarului, a ieșit cu mîinile-n șold cîntărindu-l din ochi. Și în clipa în care mărețul Costică se mistuia legănîndu-se pe ușa magazinului, băiatul de pe Sabar și-a lins buzele, l-a evaluat dezbrăcîndu-l de pene și-a oftat cu năduf : „Vedea-te-aș pe varză Costică" !...

3.

Un elev din Focșani (opt ani și trei luni) ne întreabă serafic într-o scrisoare : „Vreau să știu ce s-ar fi întîmplat dacă «Alba ca zăpada» spăla mărul înainte de-a mușca din el ?..."

Chiar, ce s-ar fi întîmplat ?

4.

Iată o originală descriere a vacii reprodusă după aceleași „perle din extemporale" trimise de cititorul nostru : „Vaca are dinți numai jos iar sus n-are decît niște dinți foarte mici. Vaca mai are niște dinți și pe limbă. Fecundarea e de trei feluri : simplă, compusă și amenajată.

Vaca are un loc în gură cu care rumegă și se numește rumegător. Împăratul vacilor este boul. Vaca cînd paște întîi apucă cu gura și apoi intervine cu limba ei cea lungă pe care stau tăietorii și de aceea se poate sătura. Picioarele au două degete la care au unghi ca să poată rezista la călcarea altor animale pe picioarele ei. Adăposturile încăpătoare și bine întreținute pot să dea o mare cantitate de lapte."

Mircea Micu

Argumente pentru memorie

Urmare din pag. 1

dinamica împlinirilor oamenilor de aici așa că mă voi bucura cu adevărat privind peisajul Călugărenilor împrimăvărat după un program vast și concret, extaziindu-mă ca în fața unei biblioteci tixită de biografiile excepționale ale unor oameni aspirînd la perfecțiune.

Revin de cîte ori am prilejul în locul intrat în posibila mea operă de iubitor al prefacerilor și-mi împărtășesc experiența de viață cu oamenii de aici pe care i-am cunoscut îndeaproape și mereu aflu noi învățăminte folosindu-le, sosit la mine acasă, ca pe niște axiome, scutindu-mă nu de puține ori să mă pierd în nesfîrșirea dicționarelor de specialitate, ori în lectura unor tratate aride, așezîndu-mă comod în excelentele fotolii protectoare ale experienței populare. Nu-i nicidecum o confuzie, geniul popular nu pierde nimic, e o fermecătoare acumulare de date puse în calculatorul bunului simț : apeși pe buton și îndată simți poezia încîntîndu-te cu vivacitatea gîndului strălucind în penumbră. Probabil că cea mai cunoscută poezie e a pădurii și a rîului și a oamenilor și a dorului și a pămîntului și a visului... și a tot ce ne înconjoară și ne susține.

Dintotdeauna am ținut cu dinții de realitate, figurată expresie, bănuiți desigur, vroiam mereu să mă găsesc în miezul problemei, dar mă vedeam constrîns să accept a nu fi în mai multe locuri deodată, lucru pe cît de omenesc, pe atît de plăcut. Odată mă dusesem cu Tică, șoferul Gazului de serviciu, unde începuseră lucrările la irigații urmînd ca acolo să-l întîlnesc pe vicepreședintele Consiliului Popular, pentru a stabili cum avea să se continue lucrarea, ceea ce s-a și petrecut. Dar cum Gazul trebuia să se întoarcă fulger, am rămas acolo plănuind a merge, eu și vicepreședintele cu bicicletele la școală unde se făceau reparații. Pînă la plecare nimic deosebit, cînd s-o pornim însă chestiunea devine imposibilă : peste bicicleta tovarășului meu trecuse o macara și o făcuse extraplată sub șenile. Așa că, din solidaritate, am luat-o amîndoi pe jos, avînd și norocul să ne prindă o ploaie de ți-era mai mare mila. Asta era într-o sîmbătă, duminică dimineața, la Călugăreni în fiecare duminică se ține tîrg, vestit de altminteri, vicepreședintele, cătrănit de nu mai avea loc în haine, se uită la mine și zice, se-aude ceva, ce se-aude ? n-auzi ? nu ! s-a spart tîrgul, asta se-aude, zice în hohote de rîs, cînd a călcat șenila aia peste biata mea bicicletă nu s-a auzit nimic !

Cînd i-am povestit întîmplarea băiatului meu, care s-a născut în anul cînd am plecat cu familia din Călugăreni, acesta m-a întrebat stupefiat cum totuși de n-a putut merge cu ea că el văzuse o scenă aproape identică la televizor și un vestit comic, Stan sau Bran, sau altcineva, pățise ceva asemănător și o-ncălecase fără fasoane și alergase mai ceva ca la curse, dar el nu pricepuse asta cum nu pricepuse, pentru că nu văzuse decît în poze, cum într-un sat pot fi vaci, boi, cai, capre, oi, găini și-atîtea alte viețăți la un loc, el credea că astea-s ținute, ca-n „Punguța cu doi bani", de-a valma și pînă nu i-am arătat cum devine cazul a fost imposibil să-l lămuresc.

Știu în comună cîțiva arbori, monumente ale naturii, cu o vîrstă apreciabilă, pe sub ale căror ramuri au trecut multe generații, aceștia sînt ca niște zei, un asemenea copac se afla și în ograda din satul părinților mei, în nordul Transilvaniei unde bunicul meu se pregătise de plecare, cu alți cîțiva consăteni, la Alba Iulia, pentru a participa la marea adunare de la 1 decembrie 1918, știu că-n fiecare sat arde o flacără imensă reunind toate izvoarele de bine, frumusețe și muncă continuîndu-se-n fertilul grîului nepieritor din care se întemeiază pîinea noastră caldă și nepieritoarea ei mireasmă de etern.

Revenind aici, după ani și ani, înregistrez bucuria mea legată de adăugirile materiei în tînăra și masiva construcție, port cu imaginația mea, multiplicînd-o sunetele solemne ale miilor de inimi în inima mea, apoi, călătorind din cuvînt în cuvînt, aud mișcările convingătoare în înfăptuirile orhideelor picurînd pe mîinile fremătătoare fiindcă nu-i nevoie de un palat ca să fii onest, e nevoie de o casă dată cu chinoroz și lipsită de vorbe tăioase, de o floare care să-și întindă lujerii pe ocaziile memorabile, pe certitudinea anotimpurilor cu distincția evidentă între adevărat și fals.

Întoarcerea la vechile drumuri parcurse în puterea identității adaugă mersului puterea anticipației, armonia culorilor și vorbelor limpezite în oceanul muncii, desferecă înțelesul fixat în comorile onestității, cheamă ploi de clorofilă pe trifoiurile amintirii. Reîntîlnirea cu oamenii de suflet ține cumva și de o anumită idealizare pe care ești tentat s-o amplifici deoarece speri, în treacăt mărturisesc că speranța aceasta s-a adeverit de fiecare dată a fi în măsură să-mi ocrotească înfruntările sentimentale, dar bănuiesc eu că ține în principal de nemilosul instinct de conservare, căci amintirile aduse la lumina zilei și „reactualizate" periodic mențin minunăția perenă a unor ani de tinerețe fulminantă sporind seva mereu înfloritoare a memoriei și urcînd la cota cea mai înaltă a durabilității care povestită poate părea ficțiune, însă nu-i nici pe departe. Nu m-am îndoit vreodată de faptul că reîntoarcerea la locurile intrate decisiv și definitiv în spațiul suficient de îngust al sufletului meu ca să nu-mi trădeze demersul e ceva ca o festivitate la care te duci într-o deplină „complicitate" cu voința de a nu încheia enciclopedia biografiei personale. Ca și cum ai fi pus cîndva în pămînt un sîmbure de măr din care crescînd pomul și rodind simți tainica fervoare de a-i culege fructele și să așterni semințele în pămîntul obîrșiilor noastre cu convingerea că totul trebuie continuat.

La „cumpăna apelor"

Urmare din pag. 1

a le recupera, rămîne doar un sentiment atroce al **absenței.** Tot datorită nestăpînirii interogative se insinuează și o emoție intelectuală (rece), care o însoțește pe cea lirică. Să nu tragem concluzia că ar fi un poet intelectualist (un intelectual — da !), căci poezia sa, în mod sigur, nu este o gîndire obnubilată de sensibilitate, ci mai degrabă invers : lirism validat de cadrele gîndirii. Un „instinct" al esențialului, al cauzelor ultime, îl străbate și pe Radu Ulmeanu (ca pe mai toți liricii instruiți). Dar, speriat de aporiile, fundăturile, pe care le presimte în zapătul „ultimei întrebări", se refugiază (deseori modest) în autoironie. Așadar, părăsește drumurile pe care-l duce emoția intelectuală și se întoarce la cea lirică. Și pe care o reabordează atît de profund și de elaborat, încît îi amplifică vibrația pînă la stress. Este locul să subliniem starea contradictorie obținută, pe de o parte, din dorința de a-și suprapune ritmurile sale peste ritmurile cosmice și, pe de alta, este refuzul de a continua acest demers, avînd ca efect întoarcerea la starea cotidiană, de care, în aceeași măsură, se vrea resorbit, malaxat, de automatismele ei. Deslușim un sentiment (uneori echivalent cu aprehensiunea) în unele poeme, în care eroul liric, bănuind că se va întîlni cu termenul ultim al gîndului, este siderat de fulgurațiile acestuia. În acele clipe, i se face dor de „colcăiala" existențială diurnă și se aruncă în haloul sonor al ritmurilor cotidiene.

Întîlnim, ca urmare a traiectelor contradictorii pe care le parcurge spiritul neliniștit, stări complexe : auscultație, contopire cu lumea, spaime, elanuri, delicatețe, cinism, extaz, gravitate etc. În mod analogic, expresia poetică diseminează și ea, fiind cînd cîntec, surîs, odă, sonet, meditație, elegie etc. Ca marcă stilistică predominantă, îi subliniem **fonetismul** : felul propriu de a-și rosti unele sunete, în anumite cuvinte. Sau modul în care utilizează funcțiile polarizatoare pentru noțiunile antinomice, realizînd sensuri univoce. Deși este profund liric — și cu un „Eu" insistent afirmat, volitiv, care îi vibrează în fiecare vertebră a poemului, lectorul sesizează și o latentă impersonalitate, o emoție rece, ca o pierdere a apartenenței de sine (stare de inspirație ?!).

La toate acestea participă, printr-un întreg arsenal de mijloace stilistice, utilizate cu pricepere cunoscătorului (este profesor de limbi străine). Ne limităm la un singur aspect. Radu Ulmeanu nu pune miză mare pe cuvintele „frumoase", poetice, deși nici nu le ignoră. Dar, deseori, cînd le întîlnește le „ia în răspăr", le demitizează (precum, altădată, un alt ironist, Marin Sorescu).

Mult mai multă atenție (accent) acordă unor adverbe modeste, precum : „curînd", „doar", „abia", „astfel", „numai" etc. : „doar rîurile curgeau mai departe" ; „atunci cînd cad de pe cer ciocîrliile" ; „abia după ce nu se mai suportă înfloresc crinii" ; „nu te supune numai destinului tău de persoană" etc. Ce realizează prin respectivele, modestele cuvinte ? Pune accente pe momentele tensionale, „dramatizează" sentimentul. Cum ar fi cel al imanenței, al extincției, pus în tensiune prin adverbul „curînd", sau descoperă că, în fluxul uriaș, în mersul mereu nestatornic al vieții, trebuie păstrate cîteva elemente stabile ; sau pune în evidență opoziția între actual și revolut, într-un sens univoc, încăpător etc.

Ca esență (Weltanschauung), Radu Ulmeanu pare a fi un blagian (din Blaga „citează" des). Iar ca expresie — un fost „contaminat" de Nichita Stănescu, de care dă semne sigure că se va desmetici definitiv. Ne limităm la cîteva paralelisme, care dispar treptat în penultimul volum **(Un domeniu al meu)** și definitiv în ultimul **(Sintagmele nopții)**, fără a deduce de aici pastișa, ponciful sau calchierea, cum se întîmplă atît de des în cazul altor poeți. Într-un loc Nichita Stănescu spune : „Trecea un înger... / trecu prin blocul nou din piață / trecu prin chioșcul stației de benzină /... Dar el s-a dus alunecînd / împins de rai ca de un vînt / sau, poate, de apăsarea unui gînd... / Mă desprinsei de el de sus, căzînd, / în piața inserată, liniștită / O, el se-ndepărta, zburînd, / prin aer..." etc.

Radu Ulmeanu urmărește, și el, tot un înger, tot rătăcit și el, și tot în spațiul citadin : „Undeva-n întuneric, într-un loc fără loc / jucam rolul de înger cu obrazul de foc / așteptam să mă ia un suav autobuz / să mă ducă scrîșnind în lumina de sus..." etc.

În concluzie, putem spune că Radu Ulmeanu se impune criticii printr-o rară însușire : aceea de a-și înfățișa, în primul rînd, și în chip izbitor, calitățile (talentul, îmbinat cu o știință a poeziei în sens de tehné).

Ne limităm, din neputința de a-i cita „cea mai frumoasă" poemă (avînd multe !), la o singură strofă, pentru eleganța simplă cu care a ductilizat o „ars poetica" : „spune doar frunzei să cînte și frunza cînta-va. / spune tabloului viu al naturii să cînte ; / vindecînd astfel în noi greața, bolnava, / ne-aducem aminte că totul în preajmă-ne sfînt e"... /.

JAMES CLAVELL

SHOGUN

FAȚĂ-N FAȚĂ

Toranaga hotărîse să nu-l concedieze pe preot din cameră, știind că asta avea să-l înfurie și mai mult pe Ishido, chiar dacă era la fel de sigur că prezența în continuare a preotului putea fi periculoasă. Cu cît știu mai puțini străini, cu atît mai bine. Cu cît fiecare știe mai puțin, cu atît mai bine, gîndi. O să-i influențeze Tsukku-san pe **daimyo**-ii creștini în favoarea mea sau împotriva mea ? Pînă azi aș fi avut încredere în el fără doar și poate. Dar au fost cîteva momente ciudate cu barbarul, pe care încă nu le înțeleg.

În mod intenționat, Ishido nu urmă obișnuitele politețuri, ci intră direct în subiect :

— Din nou trebuie să te-ntreb, care îți e răspunsul pentru Consiliul Regenților ?

— Și eu din nou îți repet : ca președinte al Consiliului Regenților nu cred că e necesar vreun răspuns. Am făcut cîteva legături de rudenie minore, care sînt lipsite de importanță. Nu e nevoie de nici un răspuns.

— Îți logodești fiul, pe Naga-san, cu fiica seniorului Masamune — îți căsătorești una din nepoate cu fiul și moștenitorul seniorului Zataki — o altă nepoată cu fiul seniorului Kiyama. Toate căsătoriile sînt cu seniori feudali sau cu rudele lor apropiate și, ca atare, deloc minore și absolut contrarii poruncilor stăpînului nostru.

— Regretatul nostru stăpîn, **taiko**, este mort de un an. Din nenorocire. Da. Regret moartea cumnatului meu și l-aș fi preferat în viață să conducă încă destinele împărăției. Toranaga adăugă încîntat, răsucind cuțitul într-o veche și permanentă rană : Dacă cumnatul meu ar trăi, nu e nici o îndoială că ar aproba aceste legături de familie. Instrucțiunile lui se refereau la căsătorii care amenințau succesiunea casei **sale.** Eu nu sînt o amenințare pentru casa sa, sau pentru nepotul meu, Yaemon, moștenitorul. Eu sînt mulțumit ca senior de Kwanto. Nu caut alte pămînturi. Sînt în pace cu vecinii mei și vreau ca pacea lui să dureze. Jur pe Buddha că nu eu voi fi primul care să stric pacea.

De șase secole împărăția fusese măcinată de un permanent război civil. Acum treizeci și cinci de ani, un **daimyo** minor, numit Goroda, cucerise Kyoto, încurajat, în special, de Toranaga. În următoarele două decenii acest războinic supusese în chip miraculos jumătate din Japonia, făcuse un munte de țigve de morți și se autodeclarase dictator — totuși nu încă suficient de puternic ca să-i ceară împăratului care domnea să-i acorde titlul de **shogun**, deși el descindea, într-o oarecare măsură, dintr-o ramură a familiei Fujimoto. Apoi, acum șaisprezece ani, Goroda fusese asasinat de unul din generalii săi și puterea fusese luată de principalul său vasal, un strălucit general, țăranul Nakamura.

Într-un scurt răstimp de patru ani, generalul Nakamura, ajutat de Toranaga, Ishido și alții, a lichidat descendenții lui Goroda și a adus întreaga Japonie sub controlul său unic și absolut, prima oară în istorie cînd un bărbat cucerea toată împărăția. A mers în triumf la Kyoto, ca să se închine în fața lui Go-Nijo, Fiul Cerului. Acolo, pentru că era născut țăran, Nakamura a trebuit să accepte rangul mai mic de **kampaku**, prim sfetnic, la care mai tîrziu a renunțat în favoarea fiului său, luîndu-și pentru el cinul de **taiko.** Dar orice **daimyo** se închina în fața lui, chiar și Toranaga. De necrezut, fusese pace nesmintită timp de doisprezece ani. Anul trecut **taiko** murise.

— Jur pe Budha, spuse din nou Toranaga. Nu voi fi eu primul care să stric pacea.

— Dar ai să mergi la război ?

— Un om înțelept se pregătește împotriva trădării, **neh ?** Oameni răi sînt în orice provincie. Unii sînt în funcții înalte. Amîndoi știm cît de nemărginită e trădarea în inimile oamenilor. Vocea lui Toranaga se înăspri. Acolo unde **taiko** ne-a lăsat moștenire o unitate, acum noi sîntem împărțiți în partea mea de răsărit și a ta de apus. Consiliul Regenților e dezbinat. **Daimyo**-ii se învrăjbesc între ei. Un Consiliu nu poate conduce un cătun în care a intrat dihonia, ce să mai vorbim de o împărăție. Cu cît mai curînd fiul lui **taiko** împlinește vîrsta majoratului, cu atît mai bine. Cu cît mai repede avem un alt **kampaku**, cu atît mai bine.

— Sau poate un **shogun ?** insinuă Ishido.

— **Kampaku**, sau **shogun**, sau **taiko**, puterea e aceeași, spuse Toranaga. Ce valoare are, de fapt, un titlu ? Puterea este singurul lucru important. Goroda n-a ajuns niciodată **shogun.** Nakamura a fost mai mult decît mulțumit cu **kampaku** și mai tîrziu cu **taiko.** El a cîrmuit, și asta e cel mai important lucru. Ce contează că, odată, cumnatul meu a fost țăran ? Ce contează că tu ești născut într-o castă de jos ? Ești general, senior și faci parte chiar din Consiliul Regenților.

Contează foarte mult, gîndi Ishido. O știi foarte bine. Și eu o știu. Orice **daimyo** o știe. Chiar și **taiko** a știut-o.

— Yaemon are șapte ani. Peste șapte ani ajunge **kampaku.** Pînă atunci...

— Peste opt, generale Ishido. Asta e legea noastră de veacuri. Cînd nepotul meu împlinește cincisprezece ani, devine adult și-și preia drepturile de moștenitor. Pînă atunci, noi, cei cinci regenți, conducem în numele lui. Acesta a fost legatul răposatului nostru stăpîn.

— Da. Și el a mai poruncit ca **regenții să** nu ia ostatici unii împotriva altora. Doamna Ochiba, mama moștenitorului, este ostatică în castelul tău din Yedo, ca zălog pentru securitatea ta aici, și asta e, de asemenea, o încălcare a testamentului său. Tu, oficial, ai fost de acord să te supui poruncilor sale, așa cum au făcut toți regenții. Ai semnat documentul chiar cu propriul tău sînge.

Toranaga oftă.

— Doamna Ochiba este în vizită la Yedo, unde unica ei soră e-n chinurile facerii. Sora ei este măritată cu fiul și moștenitorul meu. Locul fiului meu este în Yedo, atîta vreme cît eu mă aflu aici. Ce e mai normal ca o soră să-și viziteze sora într-o împrejurare ca asta ? Nu i se dau onorurile cuvenite ? Poate c-o să am primul nepot, **neh ?**

— Mama moștenitorului este cea mai importantă doamnă din împărăție. Ea n-ar trebui să fie în — Ishido voia să spună „mîinile dușmanului", dar se răzgîndi — într-un oraș în care nu este obiceiul să stea. Făcu o pauză, apoi adăugă răspicat : Consiliul ar dori să-i dai astăzi ordin să se întoarcă acasă.

Toranaga evită cursa.

— Îți repet, doamna Ochiba nu este ostatică, ca atare nu este sub ordinele mele și n-a fost niciodată.

— Atunci s-o formulez altfel. Consiliul cere prezența ei în Osaka, imediat.

— Cine o cere ?

— Eu o cer. Seniorul Sugiyama, și seniorul Kiyama. În plus, am căzut cu toții de acord să așteptăm aici pînă ce ea se întoarce în Osaka. Poftim semnăturile lor.

Toranaga era livid. El manevrase Consiliul pînă-ntr-atît încît totdeauna votul era de doi la trei. Niciodată nu reușise să cîștige patru la unu împotriva lui Ishido, dar nici Ishido împotriva lui. Patru la unu însemna izolare și dezastru. De ce trădase Onoshi ? Dar Kiyama ? Amîndoi erau dușmani de moarte, chiar înainte de a se fi convertit la religia străină. Și ce putere avea acum Ishido asupra lor ?

Ishido știa că-și descumpănise dușmanul. Mai rămînea o singură mișcare ca victoria să fie completă. Așa că puse în aplicare planul asupra căruia el și Onoshi căzuseră la învoială.

— Noi, regenții, am căzut de acord cu toții c-a venit vremea să terminăm cu acei care plănuiesc să uzurpe puterea stăpînului meu și să-l omoare pe moștenitor. Trădătorii vor fi condamnați. Vor fi expuși pe străzi, ca orice criminali de rînd, cu toate progeniturile lor și apoi vor fi executați ca orice criminali de rînd, cu toate neamurile lor. Fujimoto, Takashima, de origine joasă, de origine nobilă — n-are importanță. Chiar și Minowara !

O exclamație de indignare țîșni din partea fiecărui samurai al lui Toranaga, pentru că asemenea batjocură la adresa familiilor semi-regale era de neconceput ; apoi tînărul samurai Usagi, soțul nepoatei lui Hiro-matsu, fu în picioare roșu de mînie. Smulse sabia lungă din teacă și sări la Ishido, gata pentru lovitura cu ambele mîini.

Ishido era pregătit pentru lovitura mortală și nu făcu nici o mișcare să se apere. Asta și plănuise, asta sperase, și oamenii lui primiseră ordine să nu intervină pînă nu era mort. Dacă el, Ishido, era omorît aici, acum, de către un samurai de-al lui Toranaga, toată garnizoana din Osaka avea tot dreptul să se arunce asupra lui Toranaga și să-l omoare, indiferent de ostatică. Atunci doamna Ochiba ar fi eliminată, ca revanșă, de fiii lui Toranaga și regenții rămași ar fi forțați să se unească împotriva clanului Yoshi, care, acum izolat, ar fi șters de pe fața pămîntului. Numai atunci succesiunea moștenitorului ar fi garantată și el, Ishido, și-ar fi făcut datoria față de **taiko.**

Dar lovitura nu veni. În ultima clipă, Usagi își veni în fire și tremurînd băgă sabia în teacă.

— Îmi cer iertare, stăpîne Toranaga, spuse el îngenunchind cu umilință. N-am putut să îndur rușinea ca Înălțimea ta să audă asemenea — asemenea insulte. Cer permisiunea — îmi cer scuze și — cer permisiunea să-mi fac imediat **seppuku** pentru că nu mai pot trăi cu o asemenea rușine.

Deși Toranaga rămăsese nemișcat, el fusese pregătit să intercepteze lovitura și știa că și Hiro-matsu era gata, după cum și ceilalți ar fi fost gata și că, probabil, Ishido ar fi fost doar rănit. Înțelegea, de asemenea, de ce Ishido fusese atît de provocator și jignitor. Am să ți-o plătesc cu vîrf și îndesat, Ishido, își promise în gînd.

Toranaga își îndreptă atenția asupra tînărului îngenuncheat.

— Cum îndrăznești să spui că ceva ce-a zis seniorul Ishido a vrut să fie în vreun fel o insultă la adresa **mea !** Bineînțeles că el n-ar fi niciodată atît de nepoliticos. Cum îndrăznești să asculți la discuții ce nu te privesc ? Nu, nu ți se va permite să-ți faci **seppuku.** Asta e o onoare. Tu n-ai nici onoare, nici autodisciplină. O să fii pus pe cruce astăzi, ca orice criminal de rînd. Săbiile tale vor fi rupte și îngropate într-un sat **eta.** Fiul tău va fi îngropat într-un sat **eta.** Capul îți va fi pus în țeapă, ca toată lumea să te batjocorească, cu o tăbliță pe care e scris : „Acest om s-a născut samurai din greșeală. Numele lui a încetat să mai existe !".

În românește de
Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

LIRICĂ DIN R.P. CHINEZĂ

ZHOU ENLAI

● Încă din ultimii săi ani de școală, și apoi ca student, Zhou Enlai, fost prim-ministru al Chinei Populare, militant de frunte al Partidului Comunist Chinez și revoluționar entuziast, încă de la vîrsta de 15 ani, manifestă inclinații deosebite pentru arta poeziei, concomitent cu lupta activă pe care o duce pentru democrație și comunism.

Deși dovedește mult talent și sensibilitate ca poet, el nu se dedică poeziei, — lupta politică în care s-a angajat nemailăsîndu-i timp să mai scrie versuri, care, curînd, devin tot mai rare, pînă ce încetează complet, în a doua jumătate al celui de al treilea deceniu al vieții sale.

Impresionante sînt, de asemenea, și sentimentele de prietenie devotată alături de acelea aparținînd liricei intime, exprimate cu multă delicatețe și sfiiciune.

Versuri improvizate într-o zi de primăvară

Versurile care urmează au fost scrise sub impresia represaliilor sîngeroase ale autorităților reacționare, împotriva țăranilor și muncitorilor răsculați, în primăvara anului 1914.

Pe plaiurile verzi ale țării îmi plimb
incordată privirea ;
Văd totul cuprins într-un giulgiu, cețos,
mohorît, negricios...
Pe-ntinsele ținuturi cîmpii se poartă o luptă
cumplită ;
Și cad patrioții întruna ; dar alții îndat'
le iau locul...

Potecile-s ninse de roșii, de gingașe flori
de cireș ;
Și-s verzi ale lacului maluri cu sălcii bogat
înfrunzite.
Sub boltă zbor iuți rîndunele, cu-al lor ciripit
melodios...
Și-un alt an începe cu dureri ce-așteaptă
a fi împlinite !

(1914)

Ginduri la plecarea acasă a lui Peng-hsien

Poezia de față a fost compusă la începutul anului 1916, cu ocazia despărțirii lui Zhou Enlai de unul din cei mai buni colegi și tovarăși de luptă ai săi, care se ducea acasă, la țară, pentru a-și munci pămîntul.

Ne-am întîlnit numai din întîmplare
Ca doi colegi aici la Tientsin ?
Toți s-au mirat de îndrăzneala noastră
Cînd le-am vorbit la un pahar cu vin :
Ferm hotărîți să înfruntăm primejdii
Și ne-nfricați dreptatea s-o slujim...
Abia așteptăm să fim iar împreună
Cînd vei sfîrși, în sat, munca la cîmp !

Vîntul de est îuțește călătorul.
Vai ! cît de greu ne-am despărțit pe chei.
Și cînd ai dispărut în depărtare
Doar amintirea ne-a rămas în gînd...
Sînt triste stelele ce-s despărțite
Și norii împrăștiați la fel sînt triști ;
Dar noi păstrăm speranțe fericite
Că ne-om trimite ce creem în scris.

Toți am pornit năprasnic înainte ;
Dar numai tu-n frunte mereu te ții.
M-au socotit nerod muncind pentru alții ;
Luptînd contra furtunii, tu-ai învins !
Corbi negri se-nvîrtesc în juru-mi seara ;
Sălbatică, o rață, răzleț zboară.
Prieteni buni, din zile vechi, mărețe,
Sînt triști în clipa despărțirii crude...

(La începutul anului 1916)

Jalea mea, alături de a dascălului Chang Kao-ju din cauza întîmplărilor de acum

Catrenul care urmează, scris în octombrie 1916, a fost inspirat de poemul profesorului revoluționar Chang Kao-ju, în care acesta deplînge starea tristă a țării. Poetul încheie spunînd că poporul nu va mai răbda mult țiriitul de greier neputincios al acelora care îl asupresc.

Furtuni se-abat pe-ntinsa noastră țară ;
Dar patria rămîne-n somn adînc.
Durerea noastră-i mai cumplită toamna
Și nu mai rabdă un țiriit de greier !

(octombrie 1916)

Am cîntat fluviul Yangtse și-acum plec spre est

Acest catren a fost scris în septembrie 1917, cînd Zhou Enlai a plecat la studii în Japonia, de unde s-a reîntors, însă, numai după doi ani pentru a lua parte la mișcarea revoluționară, care luase un nou avînt în 1919.

Am cîntat fluviul Yangtse și-acum plec spre est.
Științele să-nvăț ; s-alin durerea țării.
Zece ani vreau să-nvăț să deschid un drum nou ;
Sau în mare mă-nec ; de nu pot fi eroic.

(septembrie 1917)

Arashyama sub ploaie ; Kyoto, Japonia

Versurile care urmează au fost scrise în aprilie 1919, în ajunul reîntoarcerii poetului în patrie, din Japonia.

De două ori am fost la Arashiyama,
Unde-s stînci cu cununi de pini și cireși răzleți.

Un vîrf semeț se-naltă peste munți
Și-n chei adînci curge un riu
Cum e cleștarul.
Sub burniță toate-s în ceață...
O rază de soare străbate brusc norii,
Orbind cu strălucirea-i !
Cu cît cauți mai adînc adevărul,
Cu-atît ți-apare mai ascuns.

La fel, cu mult e mai frumoasă,
Lumina ce lucește-o clipă.

(5 aprilie 1919)

Despărțire în viață sau moarte

La uciderea de către autorități a unui bun prieten al său, conducător al grevei textiliștilor din Changsha, Zhou Enlai compune poezia de față, în care glorifică moartea pentru cauza clasei muncitoare.

O moarte eroică,
Sau o viață meschină ?
Moartea e mai de preț,
Decît o existență lașă !
Despărțirile sînt grele
Și în viață și în moarte.

Picturi de Qiao Shiguang

Despărțirile-n viață-s prilej de durere.
Dar moartea deșartă nu-nseamnă nimic.
A-ți da viața pentru un țel mare
E-un scop împlinit.

Cînd nu semeni nimic
Nu ai ce secera.
Fără semințele revoluției
Cum poate înflori comunismul ?
Cum poate să filfîie-n vînt un steag
Dacă nu e înroșit de sîngele martirilor ?
Nimic nu se dobîndește ieftin.

Discuțiile, stînd comod în fotolii
Nu pot înlocui faptele vii !
Chiar lașii
Sînt triști în momentele despărțirii ;
Sînt de față și ei la nașteri, la moarte.
Însă nu pot înțelege
Moartea pentru împlinirea unui țel.

Nu te bizui pe aceștia
Calea vieții ca și a morții
E deschisă tuturor :
Alege să zbori spre lumină
Ușor ca pana și liber ;
Să răstorni brazda țarinei nedestelenite
Cu cazmaua de fier ;
Zvîrlind sămînța printre oameni,
Și vărsîndu-ți sîngele pe țarină...

Despărțiți în viață
Oamenii pot fi despărțiți pentru totdeauna.
Meditînd asupra vieții și a morții,
Vedem prea bine
Că moartea ca și viața
Cer totală dăruire,
Să nu ne copleșească deci durerea
Cînd vine veșnica despărțire !

(1922)

Traducere din limba engleză de Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești

REVISTA STRĂINĂ

● O CULEGERE DE AMINTIRI ALE CONTEMPORANILOR despre Mihail Șolohov este în curs de pregătire la editura „Sovetski pisatel" din Moscova. La alcătuirea acestui volum lucrează o comisie condusă de G. Markov.

Dintre autorii contribuțiilor din volum îi amintim pe : Vasilii Sukșin, Eduardas Mejelaitis, Iurii Bondarev. De asemenea sînt reproduse amintiri ale locuitorilor din satul Vesenskaia, unde a trăit Mihail Șolohov, ale prietenilor și cunoscuților marelui scriitor sovietic.

Un capitol special al cărții este consacrat opiniilor despre Mihail Șolohov ale unor mari personalități ale culturii universale contemporane.

● „CEL MAI MARE CRITIC LITERAR de limbă engleză", așa îl consideră Gore Vidal pe criticul și eseistul englez V. S. Pritchett. Acesta este autorul cîtorva culegeri de povestiri, al unui volum de memorii („Midnight Oil"), al mai multor cărți de eseuri, precum și al unei remarcabile monografii despre viața și activitatea lui Ivan Turgheniev.

Anul acesta, editura **Random House** a publicat o culegere din eseurile sale literare, sub titlul „Literatul" („A Man of Letters"). Volumul este împărțit în trei secțiuni, cuprinzînd texte dedicate unor scriitori americani, respectiv englezi și din alte țări. Cele mai vechi eseuri cuprinse în acest volum datează din anul 1934, cel mai recent este din anul 1985. Dintre cele mai cunoscute eseuri fac parte cele referitoare la personalitatea și opera lui Fielding, Virginia Woolf, Mark Twain, William Faulkner, Albert Camus, Pușkin ș.a.

● DUPĂ APARIȚIA ÎNTR-UN NUMĂR IMPRESIONANT de țări a romanului „Numele trandafirului", interesul cititorilor față de personalitatea lui Umberto Eco a atins cote foarte înalte. În anul 1980, cînd i-a apărut romanul „Numele trandafirului", el a devenit practic peste noapte unul dintre cei mai citiți scriitori din lume.

Fiecare nouă traducere a romanului „Numele trandafirului" aduce la Bologna noi cereri de interviuri, convorbiri etc. „Nu-mi pot petrece viața tot discutînd despre o carte pe care am terminat-o acum mai bine de șase ani", spunea Eco. Pentru a da totuși satisfacție numeroșilor ziariști care vor să-l intervieveze, el a elaborat un autointerviu în care răspunde celor mai importante întrebări care i s-ar putea adresa, autointerviu pe care îl distribuie celor interesați. La întrebarea „Cu care dintre personajele cărții vă asemănați ?" Eco răspunde : „Cu proverbele".

De regulă, răspunsurile lui sînt laconice, dar atunci cînd este cazul el elaborează răspunsuri mai ample, cum este cazul întrebării referitoare la raporturile lui cu Evul Mediu. „Rădăcinile Europei contemporane se trag exact din Evul Mediu. Acesta este motivul pentru care de această epocă ne ocupăm mai mult decît de Antichitate. Aceasta, deși foarte departe de noi, o putem totuși conserva și restaura, dar în casele Evului Mediu locuim în cel mai direct înțeles al cuvîntului. Toate problemele noastre actuale au apărut în Evul Mediu : naționalitatea, statele cu luptele lor armate și de clasă, sistemul bancar modern, universitățile. Pentru noi, Evul Mediu încă nu s-a sfîrșit..."

● S-AU ÎMPLINIT ANUL ACESTA o sută de ani de la crearea limbii internaționale Esperanto...

Ideea de a inventa o asemenea limbă s-a născut în orașul polonez Bialystok, unde trăiau un număr mare de cetățeni de diferite naționalități : polonezi, ruși, germani, evrei etc. care comunicau greu între ei. Ideea a fost a lui Ludwig Zamenhof (1859 — 1917) care, în anul 1887, a publicat, sub pseudonimul Dr. Esperanto, cartea „Lingro Internacio".

Astăzi limba Esperanto este vorbită de peste 16 milioane de oameni de pe întreg pămîntul.

Esperanto este o limbă bazată pe logică. Cuvintele și rădăcinile sînt luate din limbile latină, germană, franceză și din cele slave. Aproape 2.000 de rădăcini ajută la formarea a cîtorva zeci de mii de cuvinte. Pronunția este fonetică. Un lingvist ar putea stăpîni în mod corespunzător limba Esperanto în cel mult douăsprezece ore de studiu, ceilalți muritori avînd nevoie, în același scop, de peste o sută de ore, din care cea mai mare parte a timpului va trebui să fie afectată exersării vocabularului.

Sediul lui „Universala Esperanto Asocio", forul suprem al limbii Esperanto, se află la Rotterdam. Această organizație are și o filială mondială pentru tineret, al cărei președinte este avocatul englez Ian Jacksin. „Esperanto nu este o limbă perfectă — spunea el — iar dificultatea cea mai mare în calea perfecționării ei o constituie faptul că nu știm în ce mod ar putea fi îmbunătățită... Cu toate acestea, sînt sigur că Esperanto va ajunge pînă la urmă o limbă cu adevărat internațională".

Esperantiștii sînt de părere că limba lor este foarte melodioasă, întrucît reprezintă o simbioză între ritmicitatea italienei și sonoritatea limbilor slave. Accentul Esperanto cel mai bun îl au, după părerea acelorași esperantiști, iugoslavii.

● ABORDÎND PROBLEMA „A AVEA SAU A NU AVEA... BIBLIOTECA ?", Husein Tahmisicici, născut în anul 1931, poet, prozator, dramaturg și eseist din Sarajevo (R.S.F.J.), spunea :

„Cînd plecați la drum prin lume, observați că peste tot se construiesc nu case ci căsuțe, un fel de fabrici de locuit. Fiecare își are locușorul lui, o bucătărioară, o cămăruță, o scîndurică... Unde să-și mai pună omul și cărțile ? Cred că noi construim un asemenea tip de civilizație în care va fi tot mai puțin loc pentru cărți. Acesta este unul din aspecte. În al doilea rînd, cred că și cartea este un bun de consum. O citești și dacă nu-ți place o arunci, dacă îți place o dai prinului dintre prieteni...

Bibliotecile există pentru a ne putea întoarce totdeauna la cărțile pe care le iubim. Eu sînt unul dintre aceia care nu-și clădesc biblioteci, cunoscut prin aceea că în afara cărților pe care le primesc de la prieteni cu dedicație, arunc o grămadă de cărți, care nu merită să fie adunate. Cărțile care mi-au plăcut le dăruiesc".

Iată și părerea, în aceeași problemă, a lui Dane Zajc, născut în anul 1929, poet sloven :

„Nu consider că biblioteca personală este o manifestare de snobism, dar propietarul trebuie să aibă o locuință mare. Și bani pentru procurarea cărților noi. Dar lucrul cel mai important este să iubești literatura. Ceea ce nu este puțin lucru. Sînt de părere că oamenii au condiții să-și facă bibliotecă, dar nu cred că acesta este lucrul cel mai important. Am întîlnit în viață oameni care au acasă biblioteci enorme, dar care-ți fac impresia că n-au citit o carte măcar în viața lor. Dar am întîlnit și oameni simpli..., care spun balade populare cu atîta înțelegere și dragoste încît îi crezi mai mult decît pe mulți dintre teoreticienii de profesie ai literaturii."

● ÎN ANUL 1889, marele Vincent Van Gogh cerea pentru tabloul său intitulat „Floarea soarelui" suma de 500.000 de franci, adică echivalentul a 1.000 dolari la cursul actual, după calculele lui Bank of England.

În urmă cu puțin timp, la o licitație la Londra, același tablou a fost adjudecat pentru suma de 39,9 milioane dolari ! ! ! Potrivit calculelor unui specialist, prețul tabloului a sporit pe parcursul a patru minute și jumătate cu 147.000 dolari pe secundă.

În felul acesta tabloul lui van Gogh stabilește un record mondial absolut, depășindu-l de aproape patru ori pe cel precedent deținut de tabloul „Rue Mosniers cu pavatori" al lui Eduard Monet, care, în decembrie 1986, fusese adjudecat pentru 11,1 milioane dolari.

„În cazul acestor tablouri nu este vorba atît despre artă, cît despre bani, spunea William Rees-Moog, președinte al Consiliului britanic pentru problemele artelor. Aceste prețuri indică faptul că lumea este inundată de bani, bani pe care proprietarii lor nu mai știu în ce mod să-i cheltuiască. Astăzi nimeni nu-și mai permite să cumpere pentru 10 milioane de dolari o vilă sau o mașină Ferrari fără a fi catalogat drept snob incurabil. În această situație ei își investesc banii în opere de artă, o îndeletnicire nobilă..."

Specialiștii în artă consideră acest comerț cu milioanele ca pe o degradare a noțiunii de cultură. „Dacă operele de artă devin pur și simplu mărfuri, la fel ca toate celelalte — spunea Richard Feigen, om de artă din New York — se schimbă întregul concept al artei. Se va ajunge pînă acolo încît oamenii vor privi un tablou cu aceiași ochi cu care vor admira un cal de curse sau oricare obiect aducător de cîștig".

Lordul Gowrie, fost ministru al culturii în cabinetul britanic, exprima cel mai lapidar situația : „Aceasta este o manifestare tipică a inflației, pe piață găsindu-se mai mulți dolari decît opere de artă. În această situație în scurtă vreme și prețurile-record actuale vor părea foarte scăzute, foarte rezonabile."

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

O tradiție frumoasă: traducerea prozei românești în limba slovacă

De vorbă cu Libuša Vajdová

— Care este prima traducere din limba română pe care ați făcut-o ?

— Prima traducere... E o noțiune foarte relativă. De exemplu, prima încercare a avut loc cam în anul trei de studii, cînd m-am hotărît să traduc povestirea lui Ion Creangă, **Soacra cu trei nurori.** Nici nu trebuie să adaug cum s-a terminat ; am fost învinsă. Pe urmă, în anii următori, am tradus pentru lucrarea mea de diplomă versurile lui Bacovia. (Mă ocupam de simbolismul românesc). Spre sfîrșitul studiilor m-am reorientat însă mai mult spre literatura contemporană. Primele traduceri tipărite în limba română au fost nuvele, publicate prin diferite reviste, și, mai tîrziu, într-o antologie mai mare din nuvelistica română contemporană, apărută în **Revue svetovej literatury** (Revista de literatură universală), dintre care îmi amintesc foarte bine, de exemplu, de nuvela Sînzianei Pop, **Nu te lăsa niciodată,** pe care am luat-o aproape ca ún manifest al tinereții, apropiat și mie.

— Ce v-a îndreptat către proza lui Fănuș Neagu ? Ce dificultăți de traducere presupune traducerea lui în slovacă ?

— Viziunea specifică a lumii din proza lui Fănuș Neagu am cunoscut-o înainte de a traduce romanul **Îngerul a strigat,** pentru că, întîi m-am ocupat de nuvelele lui. În atmosfera culturală din mijlocul deceniului șapte era foarte important, pentru noi, să se aducă dovada că literatura română este perfect intrată în contextul literar european, fără a renunța la specificul său. Către cartea lui Fănuș Neagu m-a atras, deci, mesajul ei universal și expri-marea lui plină de sevă. Un alt fapt semnificativ îl constituia și trecerea dinspre proza rurală clasică, cunoscută nouă, spre o transpunere în coordonate noi — în timpurile moderne, în care acest univers capătă polivalența unui vis, unui ideal moral și, în același timp, estetic. Existența acestui univers, închis în niște forme verbale — palpabile, în asocieri insolite de cuvinte, în imagini atît de expresive, încît aproape fiecare poate sta, exista și independent, această spiritualitate materializată, care te îndeamnă spre a o pipăi, s-o cîntărești în mînă. S-o frămînți cu degetele, s-o mirosi, toate impresiile închegate într-o construcție romanescă deloc întîmplătoare, dar motivată pe deplin, toate acestea fac din Fănuș Neagu un creator de valoare universală, cu semnificații care depășesc cu mult stadiul pitorescului, al realităților strict specifice sau al artei metaforice. În adîncul prozei lui Fănuș Neagu există un sentiment lăuntric, derivat din substratul ideatic, care o străbate ca un riu subteran, tot timpul prezent, deși vădindu-se mai clar numai pe alocuri. Cele mai grele clipe ale traducerii au fost tocmai acelea, cînd aparent nu exista nimic, nici o realitate necunoscută, specific românească, nimic colorat viu, pe care traducătorul să se poată sprijini totuși, cînd trebuia să exprim în niște cuvinte obișnuite, uzuale, și totuși alese cu grijă, acele pasaje de o rară frumusețe naturală.

Traducerea unui roman ca **Îngerul a strigat** este desigur extrem de dificilă, în sensul că prezintă multe capcane. Îmi aduc aminte că la traducerea aceasta, cu toate dictionarele și sursele pe care le-am avut, am fost nevoită să-mi fac un dictionar al meu, de fapt al operei în traducere, **ad hoc.** Una dintre problemele mari a fost transpunerea dialogului care este la Fănuș Neagu, pe o suprafață mică, foarte dens, și are darul dintr-un gest pe care parcă nici nu-l vezi în carte, să dea cuvîntului tipărit un timbru, ba și un înțeles nou.

Romanul a fost bine primit la noi și s-a epuizat curînd. Acuma îmi dau seama că romanul **Îngerul a strigat** a intrat în contextul slovac într-un moment potrivit de receptare.

— Vă mai ispitește și altă scriere a lui Fănuș Neagu, pentru o traducere nouă ?

— În momentul de față lucrez la antologia nuvelei românești în care, desigur, intră și unele nuvele ale lui Fănuș Neagu. M-am gîndit adeseori și la traducerea romanului **Frumoșii nebuni ai marilor orașe.** Dar opera lui Fănuș Neagu înseamnă pentru mine și ceva mai mult decît o scriere demnă de tradus — și anume un punct de reper în istoria literaturii române.

— Ce puteți spune cititorului român de legăturile româno-slovace ?

— De-a lungul istoriei popoarelor noastre găsim mai multe întîlniri sau contacte politice și culturale între slovaci și români, înlesnite de apartenența unei zone culturale mai mult sau mai puțin comune.

Unul dintre primele momente culturale memorabile a avut loc în secolul al XVI-lea, cînd Nicolaus Olahus, pe atunci arhiepiscopul Ungariei, a mutat sediul lui de la Ostrihom (Esztergom) la Trnava (1553—1567), un orășel din vestul Slovaciei, unde a întemeiat instituții de învățămînt iezuite, care au devenit mai tîrziu baza unei viitoare Universități de la Trnava (1635).

Cîteva secole mai tîrziu contactele româno-slovace au continuat în cadrul mișcării pașoptiste, de exemplu prin unele demersuri comune la Curtea imperială din Viena. O colaborare conștientă și trainică își are temeiurile în mișcarea memorandistă din anii optzeci și nouăzeci ai secolului trecut, din Slovacia și Transilvania. Această colaborare cu caracter politico-cultural s-a născut din mișcarea popoarelor noastre pentru eliberarea națională, cînd și românii din Transilvania, și slovacii din asazisa Ungarie de sus, erau supuși unui grav proces de deznaționalizare. Colaborarea a atins cea mai mare intensitate în anii nouăzeci, cînd s-au realizat mai multe acțiuni comune, cu ecou în Austro-Ungaria și peste hotare. Este vorba, de exemplu, de depunerea Memorandumului românesc la Curtea imperială din Viena, cînd textul întreg memorandist a fost publicat în ziarul slovac **Národné noviny,** de procesul intentat memorandiștilor români, la care au luat parte mai mulți avocați slovaci ca apărători, de Congresul naționalităților nemaghiare din Budapesta anului 1895, publicitatea comună în presă străină și în diferite materiale propagandistice răspîndite în străinătate, de internările comune activiștilor slovaci și români la Vațov și la Szeghed, schimbările cadourilor simbolice în cadrul mișcării feminine și multe altele. La această activitate protestatară a contribuit moral și chiar financiar **Liga pentru unitatea Românilor din Principate,** din București, care avea peste patruzeci de filiale în toată Europa și putea să răspîndească broșuri tipărite despre situația națiunilor noastre în Ungaria, putea să organizeze și conferințe, întîlniri pe această temă și să colaboreze cu presa străină, mai ales din Franța și Anglia. Problemele colaborării româno-slovace și rolul slovacilor în ea le dezbate o carte foarte informată a cercetătorului slovac, istoric, dr. Milan Krajčovič, **Slovenská politika v strednej Európe,** 1890—1901, Bratislava, 1971, (Politica slovacă în Europa centrală).

În această perioadă a trăit în România și în Transilvania renumitul ziarist slovac Gustáv Augustiny care, fiind redactor la ziarele românești ca **Tribuna, Univers** sau **Tribuna poporului,** și fiind și secretar al doctorului Ioan Rațiu, a avut un rol important în dezvoltarea activității comune. Activitatea lui s-a lărgit mult peste limita unei colaborări politice, pentru că informa mediul slovac, în ziarele slovace, nu numai despre situația politică sau economică a Românilor din Transilvania sau Principate, dar și despre probleme general culturale.

Un moment important în istoria relațiilor culturale slovaco-române a fost decizia românilor de a oferi elevilor și studenților slovaci, exmatriculați de autoritățile austro-ungare din Slovacia pentru activitatea națională, posibilitatea să studieze mai departe la liceele germane sau române din Transilvania. În vremea respectivă nu mai exista în Slovacia nici un liceu cu limbă națională de predare (nici de stat, nici clerical), liceele fiind suprimate după ce a fost instaurat dualismul austro-ungar. În anii nouăzeci a studiat, printre acești studenți, întîi la liceul german din Sibiu, pe urmă la liceul românesc din Brașov, era și viitorul poet slovac simbolist Ján Botto (pseudonim Ivan Krasko), considerat astăzi părintele poeziei slovace moderne, care pe lîngă că a învățat limba română, a cunoscut și literatura română, între care și lirica lui M. Eminescu. Această poezie a însemnat pentru el una dintre marile realizări ale poeticii romantice europene. Sub semnul acestei prietenii literare, poetul slovac Ivan Krasko a dat o traducere excepțională poeziei eminesciene în limba slovacă, publicată întîi în presa interbelică, apoi în volum sub titlul **Tiene na obraze času** (Umbre pe pînza vremii), în 1956. Datorită acestei traduceri și datorită personalității poetului Ivan Krasko, lirica lui M. Eminescu a rămas în conștiința culturii slovace o imagine mereu vie și ispititoare.

Foarte bine a fost primit la noi Zaharia Stancu, începînd cu traducerea romanului **Desculț** din 1949, și cu toate celelalte care i-au urmat. Dar sînt și alții, mai ales poeți ca Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Lucian Blaga, Marin Sorescu, prozatorii Mircea Eliade, Al. Ivasiuc, Fănuș Neagu, Titus Popovici. Interesul pentru literatura română, deci există la noi, nu e accidental, e destul de bine informat și se îndreaptă în general, spre valorile incontesta-

Red.

Continuare în pag. a 6-a

SPORT

În vaduri joase

Nu prea ne-a fost aproape și nici prielnică și nici zimbitoare cea din urmă zi a lui septembrie. Departe, în țara fără zăpezi sau fără geruri de care te-apucă groaza cu mult înainte de-a le vedea așezîndu-se, în Portugalia, în apropierea orașului cu cel mai bun vin roșu din lume, Universitatea Craiova a pierdut meciul cu 1—2 în fața unei echipe fără pretenții (scor final 4—4, dar portughezii au înscris mai multe goluri în deplasare) și a părăsit drumurile Europei. Are, dacă vreți, scuza, destul de puțin consolatoare, că a jucat de la egal la egal cu adversara sa, vreo sută șaptejnouă de minute, dar n-are dreptul să-și înfigă la pălărie o pană de egretă sau să-și împerecheze culorile ca păunii. Acel unic minut de neatenție e dovada palpabilă că echipa se scaldă tot în apele sălcii ale mediocrității. Argumentul că unii din jucătorii ei sînt foarte tineri cade : foarte tineri, dar, iaca, au trecut doi sau trei ani de cînd ară pămîntul împreună în cadrul aceleiași formații — și atunci ? ! Pînă la ce vîrstă să tot invocăm semnul minzului ?

Ciuruit de-o ploaie nemiloasă (ce bine ne-ar fi prins puhoaiele astea pe timpul verii !) am asistat, marți, la un joc frumos al echipei Victoria, care a eliminat-o pe E.T.A. Larnaka, fără să-i lase o secundă speranța c-ar putea nădăjdui la un pas mai încolo de valurile Mării din care se-ntrupează mereu (dar numai pentru alții) femeia din visele tuturor bărbaților ultragiați de prea multă ședere în casă și la birou. Felicitări Victoriei, însă Augustin și Țălnar să facă bine să înțeleagă că sorții i-au favorizat și că altfel sună zarurile de-acum înainte.

Steaua s-a calificat în turul al doilea al Cupei Campionilor europeni, dar noi, toți cei ce-o vrem din nou în finala continentală, am înghițit cîte-o gîlcă de pelin amar, în seara zilei de miercuri. Ne învățasem ca militarii din Ghencea să cîștige, mereu, dar la urma urmelor sînt și ei oameni. Important e să nu mai piardă de aici înainte.

Dinamo s-a rătăcit de inima a mii de oameni care-o iubeau și săreau în foc pentru ea. Meciul cu F. C. Malines, asemenea celui de anul trecut cu 17 Nentori (Albania), cîștigat de oaspeți cu 2—0 face parte, expresie grea, dintre mizeriile vieții pe care ți le pregătești și potrivești cu mîna ta. De doi ani și mai bine, de cînd a venit la cîrma echipei din Ștefan cel Mare, Mircea Lucescu a rotit, înălțat, îmbrobodit, deșirat, adus și îmbrincit, chemat, virit în echipă și miruit, apoi dat afară etc. peste cincizeci—șaizeci de jucători. Și n-a scos nimic din nimeni, mai mult, după cum toată lumea a observat, miercuri, cu ochiul liber, i-a situat în centrul ridicolului și pe Cămătaru, care n-a mișcat în front, Mateuț, care n-a mișcat în iarbă, Varga, care n-a respirat decît fluierăturile tribunei. Nu știu dacă e vinovat și-n privința portarului Moraru, fiindcă Moraru e de mult în concediu medical, pe motiv că i-a căzut țigara în pantof și i-a pîrlit ciorapul.

Trebuie să punem degetul pe rană, oricîte supărări am stîrni : eșecul înregistrat în fața lui F.C. Malines (echipă pe care, acasă, ar fi întrecut-o și Petrolul și Oțelul Galați) este rezultatul atîtor și atîtor meciuri trucate (multe) de cei ce-l vor pe Lucescu mai breaz decît e. Or, se știe prea bine, jucătorul e mai șmecher decît toți cei ce umblă cu învîrteli — de ce să-mi zdrobesc eu oasele la antrenamente, își spune el, leneș și pe sfîntă dreptate, cînd meciul de poimîine e aranjat în favoarea noastră ?!

17 Nentori și F.C. Malines — un coșmar din care Dinamo nu poate ieși decît scuturîndu-se de bolovanii pe care singură (și cu mîndrie) și i-a legat de picior.

Fănuș Neagu

P.S. I. Nu mi-au plăcut tinerii din tribună care scandau : Lucescu, hau du iu du (how do you do), ia-ți valiza și te du !

P.S. II. Contrazicînd toate gurile vinete, Sportul studențesc s-a calificat pentru turul II al Cupei U.E.F.A. Felicitări !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
41
(1 326)
sîmbătă
10 octombrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

REPERELE UNUI AN HOTĂRÎTOR

Un eveniment de o deosebită importanță a marcat viața politică și social-economică a țării în această perioadă : Plenara C.C. al P.C.R. Urmînd ședințelor Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. care au abordat probleme fundamentale ale activității economice, plenara, prin dezbaterile ce le-a prilejuit, prin Cuvîntarea programatică a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a jalonat în fapt direcțiile de acțiune imediată pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a planului economic în acest an hotărîtor din perspectiva atingerii obiectivului strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului — trecerea României la stadiul de țară mediu dezvoltată.

Printr-o analiză extrem de aplicată, pornind de la cunoașterea aprofundată a tuturor proceselor și fenomenelor economice, secretarul general al partidului a indicat cu extraordinară limpezime comandamentele acestei etape în întreaga activitate economică, politică și organizatorică, definind cauze și efecte, căi și mijloace de acțiune capabile să conducă la mobilizarea uriașului potențial material și uman de care dispune societatea noastră în vederea realizării tuturor obiectivelor dezvoltării multilaterale a patriei.

Într-un sistem clar de priorități ce include realizarea fără nici o abatere a planului în domeniul minier și petrolier, înfăptuirea programului energetic prin adoptarea unui stil de lucru care să determine o îmbunătățire radicală a acestui sector de activitate, asigurarea unui ritm și a unei eficiențe sporite în producția utilajelor și mașinilor necesare industriei, orientarea muncii de investiții către darea în folosință la timp a noilor capacități de producție, lichidarea neîntîrziată a stocurilor supranormative ce constituie un balast grevînd ansamblul vieții economice, circulația normală a produselor — iată cîteva dintre reperele pe care magistrala cuvîntare a conducătorului partidului nostru le înscrie cu puterea unor imperative de conștiință pentru activitatea fiecărui colectiv de muncă, a fiecărui comunist, a fiecărui cetățean al patriei. De aici, de la înțelegerea acestui moment hotărîtor, de la asumarea acestor sarcini ce presupun deopotrivă competență, responsabilitate, spirit revoluționar, derivă necesitatea, subliniată ca atare în Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, de a se acorda o importanță majoră formării, perfecționării și reciclării cadrelor din toate sectoarele de activitate, creșterii rolului cercetării științifice și învățămîntului. Desprindem, astfel, îndatoririle ce revin tinerei generații, angajată de drept și de fapt în toate domeniile prioritare ale economiei, științei și învățămîntului.

Referindu-se la elementele componente ale unui nou stil de muncă și de răspundere ce trebuie să caracterizeze activitatea organizațiilor de partid, a tuturor cadrelor partidului indiferent de nivelul la care lucrează, a fiecărui om al muncii, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Trebuie să ridicăm spiritul de răspundere, spiritul revoluționar al partidului, al activului de partid și de stat, al tuturor oamenilor muncii. Problemele noi, complexe, care se pun în fața noastră, cer un spirit nou de muncă, un spirit de disciplină și de ordine, o mare răspundere revoluționară pentru a putea să asigurăm mersul ferm înainte spre comunism, întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității sale".

În ansamblul problemelor abordate, un loc deosebit se acordă în cuvîntare colaborării economice internaționale ca factor constant al politicii externe a României socialiste. Expresie elocventă a acestei preocupări, vizita de lucru efectuată în aceste zile în Republica Populară Bulgaria de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, reprezintă un nou moment de referință în cronica relațiilor dintre cele două partide, țări și popoare, un argument exemplar pentru dezvoltarea colaborării pe multiple planuri între țări socialiste vecine și prietene.

Luceafărul

Restituirea „cîntecului"

Examinată în raport cu romanul, de unde îi vine autorului notorietatea, poezia lui Zaharia Stancu este nu mai puțin insemnată și, păstrînd proporțiile inerente cînd se compară materii diferite, arată și sub raport cantitativ dimensiuni comparabile ; totuși, autorul e încă, pentru conștiința comună, un romancier și nu un poet. Această părere s-ar dovedi inconcludentă de îndată ce s-ar consulta o bibliografie cît de sumară, observîndu-se că întîiele îndemnuri către literatură sînt, la Zaharia Stancu, de domeniu liric. Romancierul apărea la vedere abia atunci cînd omul devenise matur, arătîndu-i-se prețuire la o epocă tulbure, romanele, și, dintre ele, „Desculț", fiind acelea care îi dădură autorului o repede celebritate. Această potrivire rămîne de explicat cu mijloacele sociologiei și nu are însemnătate atunci cînd e de discutat opera, unde valoarea e totul. Examinările fără prejudecăți indică alte proporții și de aci încolo rămîne fundamental a zice că Zaharia Stancu e, înainte de toate, poet și o cercetare a prozei, lăsînd de o parte ceea ce este etnografie și memorialistică, arată că substanța ireductibilă e aci de natura lirismului. Cine extrage compozițiile prozastice (de la „Desculț" și pînă la „Ce mult te-am iubit"), de sub tutela clipei, află un rapsod de colectivități arhaice, prefăcînd uzurpările în epos și spaimele în litanie. Pretutindeni, poezia a pătruns ca o esență vitală.

Însă a spune acestea nu e totuna cu a pune lirica la adăpost de observări lucide și, fiind fapt izbitor că autorul închipuia totul spontan, ca natura, reiese că el trebuie să se fi încercat, ca și ea, în marginile îngăduite, creînd în variante și fără esențiale preschimbări. Poetul este inegal și monoton. El pare că s-a exprimat pe deplin încă de la întîile cîntări și nu simte, mai apoi, decît trebuința de a prelungi o emoție gîlgîitoare, înaptă de forme noi și spontană, după cum sînt spontane pădurea care fosnește și iarba unde foiesc gîzele. **Arta** e aici **natură** și dacă romanul se înalță, cu această substrucție, la epos, lirica e rapsodie, după cum, în viața ei fără istorie, natura e rapsodică.

Cînd am început să cercetez poezia lui Zaharia Stancu venind, ca și alții, dinspre romane (și făcînd aceasta în vederea unei ediții, apărute, nu demult, la Ed. Minerva) am simțit că e necesară, spre a o înțelege mai bine, o clasificare de semnificație estetică și substanțială. Nu puțină, ea exemplifica acel prototip liric slobod ca vîntul și peren ca vegetația, crescînd capricios chiar dacă fără fluctuații de esență. Era, așadar, obligatorie o selecție și fiindcă a edita e, în aceste condițiuni, un act critic am considerat că e cu putință a-l duce pînă la capăt, introducînd criterii plauzibile în raport de obiect. Ceea ce a rezultat e o colecție de producții cu precădere scurte, arătînd un poet nu al grațiosului ci al esențialului sufletesc, creînd în izbucniri iuți și complete.

Am lăsat deoparte ceea ce e poem amplu și constat că nici nu sînt eliminări prea însemnate : cînd poetul voia să cînte prelung, el făcea estetica să tacă. Deși nu evoluția este izbitoare aci, am ținut totuși la înșiruirea cronologică, reținînd de oriunde numai atît cît e necesar spre a ilustra izbînzi în ordinea valorii. A rezultat nu o ediție completă și nici selectivă ci una **esențială** ; nu e vorbă, dacă ar fi fost cu putință trebuia păstrat și mai puțin căci poetul e dintre aceia care se dezvăluie din cinci-șase poeme. Întrucît e o întîie restituire înfăptuită în ideea de a da nu opera completă ci, ca să

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S.

Zaharia Stancu, Padișahul, marele președinte al Uniunii noastre, ar fi împlinit, în acest octombrie capricios, 85 de ani.

Aș fi vrut să-l văd la această vîrstă a senectuții așa cum era : imprevizibil, nervos, calculat, nedumerit și diplomat. N-am avut, din păcate, acest privilegiu.

Se iscălea cu inițialele Z.S., frumos caligrafiate, ca o fulgerare de linii, două litere rotund desenate, legate una de alta, împletite, stema lui, semnul heraldic, o parafă.

Stema lui simplă de fiu de țăran dominînd peste un destin strălucitor.

Era zvelt, puternic, prevenitor, șarmant, șiret, agresiv, impăciuitor și caustic. Nimic nu l-a putut clinti din credința izbînzii sale întru cele literare. Și-a izbîndit !

Cărțile lui au rămas ca niște oglinzi reflectînd partea unei lumi numai de el știute. Personalitatea sa, apriga sa personalitate, a rămas ca o amintire înzăpezită dar clară.

Înalt și suplu pînă-n amurgul vîrstei, cu ochii de-un albastru glacial, cu obrazul neted „ras la singe" (se bărbierea zilnic cu un vechi brici soldățesc), gardat de frontiera șprincenelor dese și severe, avea ceva din melancolia și misterul unui prinț nordic îmbrăcat pentru o imprevizibilă sindrofie.

Rar am văzut un țăran autentic pe care hainele să cadă mai „domnește" decît pe el.

Toată viața lui a fost o aventură perpetuă și mai era încă pe vremea cînd, fără să vrea, m-a angajat la Uniunea Scriitorilor.

Am povestit de multe ori la modul anecdotic crîmpeie din acele timpuri, nu întotdeauna cu sinceritatea pe care mi-aș fi dorit-o și acum, cînd anii au șters barierele inerente ale subiectivității, îmi dau seama că a fost unul dintre președinții cei mai iubiți ai breslei noastre.

Sensibil la nevoile intime, experiența tinereții sale îl solidariza și-l făcea generos și săritor cu cel mai tînăr sau cel mai vîrstnic confrate, în egală măsură. Era un luptător înnăscut, știa să se bată și știa să conducă. Replicile sale, atitudinea circulă și azi aureolate de nimbul legendei preluate și îmbogățite și repovestite cu fantezie tipică scriitorilor. Dar dincolo de orice legendă există niște certitudini și nu mi-ar fi greu să enumăr cîteva dintre drepturile vitale obținute în vremea cît ne-a păstorit aprig și neostenit.

Avea, desigur, bizareriile lui, slăbiciuni omenești, antipatii de moment, răbufniri ciudate, explozii neașteptate, dar niciodată nu s-a răfuit cu nimeni la modul distructiv, niciodată n-a făcut rău nimănui.

L-am ascultat de multe ori, povestind cu farmecul său inimitabil, întîmplări cu nume ilustre

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

GENERAȚIILE HUNEDOAREI

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Urc scările spre platformă. Scările pe care transportam pe umeri tuburi cu oxigen. Cîte tuburi am urcat pe platformă în fiecare zi, în fiecare lună, în fiecare an ? Nu știu. Știu doar că un tub de oxigen era foarte greu, deși eram tineri. Acum nimeni nu mai urcă tuburi de oxigen cu umărul. S-a introdus un alt sistem. Oxigenul vine pe conductă și se ramifică spre toate punctele unde este nevoie de el.

Cuptorul numărul I. Mă opresc lîngă un stîlp metalic și aștept să treacă o garnitură de vagoane cu fier vechi. Macaraua de șarjare parcă dansează în fața cuptorului dintr-o parte în alta. O garnitură de fier vechi e pe linia întîi și ușile se deschid parcă așteptînd brațul macaralei care ridică troaca încărcată cu fier vechi de pe vagonet și intră cu ea în burta cuptorului unde o răstoarnă și conținutul este înghițit de flăcări. După cîteva minute simt cum apa îmi țîșnește prin toți porii, alunecă pe spate și cămașa mi se lipește de piele. Temperatura nu s-a schimbat, e aceeași pe care o știam, de peste patru sute de grade.

Băieții din fața cuptoarelor sînt tineri, chiar foarte tineri.

În cabina de comandă a cuptorului IV fac cunoștință cu cel mai tînăr oțelar, Ilea Gheorghe. Pentru cele cîteva minute, cît stăm de vorbă, își scoate casca de protecție de pe cap. Are părul castaniu și ochii căprui. Pare un copil neîmplinit la cei optsprezece ani ai lui. A terminat școala profesională. Locuiește în satul Joseni.

— De ce ți-ai ales tocmai meseria aceasta, atît de grea ?

Zîmbește unor gînduri și, căutîndu-și cuvintele, îmi spune :

— Tatăl meu a fost tot oțelar. S-a pensionat și i-am luat locul, așa cum tatăl meu a luat locul bunicului. Toți bărbații din familia noastră, de cînd ne știm, au lucrat la oțelărie. La noi e o tradiție. Își șterge fruntea cu dosul palmei, zîmbește iar și :

— Fac naveta cu autobuzul. Cînd ajung acasă mă ocup de agricultură. Îmi place să cosesc, să sap, îmi place munca în aer liber. Asta de primăvara pînă toamna. Dar mai îmi place și să cînt la saxofon. Am făcut școala de muzică la Casa de Cultură „Siderurgistul". Sînt în brigada artistică a secției O.S.M. II „Cîntarea României". Aștept să plec în armată și după aceea vreau să urmez liceul seară.

UN TÎNĂR FURNALIST CU MÎINI „DE AUR"

Ora unsprezece. Intru într-un atelier al Secției I, Furnale. Bat la ușa unui birou și, fără a aștepta răspunsul, de teamă că tot nu o să-l pot auzi, deschid ușa. Inginerul Petru Scarlat mă întîmpină cu bucurie. Am făcut liceul seară împreună. Se bucură grozav, așa cum se întîmplă cînd îți sosește un oaspete pe neașteptate. Se agită prin birou și nu-și găsește locul. Mă privește și tot pare nesigur de prezența mea. Fiindcă avem foarte multe să ne spunem, nu știm cu ce ar trebui să începem și îi spun de ce anume sînt la Hunedoara. Își scoate casca de protecție și o rotește între degete ca un elev. Încearcă să pună ordine în hîrtii, în schițele de pe birou, răspunde la telefon.

— Prezintă-mi te rog un băiat, dacă ai, dar așa, „pe șprinceană", un meserias de nota zece.

— Am, chiar mai mulți, dar pentru ce ?

— Să stau cu el de vorbă.

Mă lasă singur cîteva minute în care privesc pe geam la uriașele construcții industriale din jur.

Ușa biroului se deschide și inginerul Petru Scarlat îmi prezintă un tînăr potrivit de înalt, îmbrăcat în salopetă, cu palmele negre de fum, praf, carburanți. Se așează pe scaunul liber și, emoționat, își șterge palmele de genunchii pantalonilor.

— De unde ești ?

Mă privește speriat și caută ajutor din priviri. Inginerul îi zîmbește prietenos și-l încurajează în felul acesta.

— De la Vaslui.

— Vorbește-mi despre tine.

Caietul meu de notițe cred că-i creează probleme.

— Ce pot să vă spun ? Sînt lăcătuș. Am terminat liceul industrial și am făcut școala de calificare în cadrul liceului.

— Și de ce ai venit tocmai la Hunedoara ?

— Printr-o întîmplare, anul trecut. Auzind despre Institutul de subingineri, mi-am zis că dacă încerc să dau admitere voi reuși, dar ajuns cu întîrziere și aflînd de la alți prieteni că în Combinat se poate învăța o meserie, la modul serios, m-am hotărît să rămîn aici. După angajare am primit o garsonieră și m-am apucat de treabă. Sigur că voi da iar admitere și mă pregătesc temeinic pentru anul viitor.

— Și cînd te pregătești ?

— În timpul liber.

— Mai ai și alte preocupări ?

— Am. Mă preocupă foarte mult electronica și, cel mai mult mă pasionează funcționalitatea și rentabilitatea motoarelor cu ardere internă.

— Unde servești masa, cum te descurci ?

— Avem în cadrul secției o microcantină și, în pauză, cu 6 lei pot lua 3 feluri de mîncare. Masa de prînz, după ora 3, o servesc la cantina restaurant a Combinatului. Seara, ce pot să-mi cumpăr, ori să-mi pregătesc singur.

— Cum stați cu activitățile culturale ?

— Foarte bine. Organizăm seri ale fruntașilor în producție cum ar fi : „Tînărul furnalist" în cadrul cărora se desfășoară concursuri pe diferite teme : „Cel mai bun meserias", „Protecția muncii" etc.

— Ce te mai pasionează ?

— Drumeția, muntele, în general natura.

— Aveți prin apropiere locuri în care să vă petreceți timpul liber ?

— Avem Zona de Agrement Cincis. Pînă acolo fac o oră și jumătate pe jos.

— O oră jumătate dus, o oră jumătate înapoi, nu ți se pare că pierzi prea mult timp ?

— Simbăta și duminica avem mijloace de transport, dar eu prefer să merg pe jos.

Tînărul furnalist părăsește biroul și inginerul îmi spune : „Are mîini de aur" și-mi zîmbește cu mîndrie.

— Ce înseamnă aceste „mîini de aur ?"

Inginerul pleacă din birou și revine după cîteva minute cu niște piese. Mi le arată, ținîndu-le în palmă. Par niște bijuterii.

— Acestea și multe altele sînt meșteriile chiar de mîinile lui. E unul din cei mai buni meseriași și îmi pun mari speranțe în priceperea, seriozitatea și hărnicia lui. Știe meserie și asa ceva, unul căruia nu-i place, care nu are îndeminare, nu poate învăța, doar știi foarte bine. El și alții ca el sînt o parte din familia mea. Fără el, fără ei nu se poate. Numai cu ei mă pot achita de toate sarcinile ce-mi revin și pot să-mi îndeplinesc planul. Mîinile lui, mîinile lor „de aur" îmi garantează că organismul de care răspund nu va avea de suferit. E așa ca și cum pleci cu o barcă în larg. Dacă echipajul

Iosif Lupulescu

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR ● Biografia cărților noastre — interviu cu Florin Bănescu ● „Eșafodul" de Cinghiz Aimatov ● Rememorări de Mircea Micu ● Sport de Fănuș Neagu ● „Șhogun" ● Cronici de artă

Discursul polemic al Școlii Ardelene

Într-o scrisoare adresată lui Samuil Vulcan la 30 octombrie 1791, Samuil Micu îl informa pe liderul partidei naționale a momentului că **„Supplex Libellus Valachorum"** s-a tipărit, împreună cu comentarii înfruntătoare, la Cluj. „Eu m-am însărcinat — zice Micu — să răspund, și voi răsturna argumentele contrarii ale înfruntătorului, arătînd falsitatea lor". Este cea dintîi manifestare a stării polemice de care se resimte întreaga operă a Școlii Ardelene, pe parcursul cîtorva decenii, pînă la vîrsta epigonilor și urmașilor din jurul anului 1830. Se înregistrează o curbă ascendentă, pînă la culminația din opera lui Petru Maior, apoi inerenta descrestere valorică după moartea acestuia în 1821. Scriitorii angajați cu opere distincte în efervescentul fenomen sînt cam toți cei revendicați acestui curent de idei, fie corifei de primă mărime, fie aderenți sau descendenți atașați mentalităților cultural-ideologice ale Școlii. Polemica face corp comun cu întreaga operă creată sub acest generic, ceva mai mult, este elementul care definește cel mai pregnant menirea Școlii Ardelene de creatoare a expresiei românești moderne.

Discursul polemic al Școlii Ardelene marchează un al doilea stadiu de creativitate națională, după acela implicit guvernat de Inochentie Micu-Klein și cunoscutele-i acțiuni supliciste. Dihotomia istorică **de fond** din Transilvania alimentează din adîncime o evoluție de asemenea natură, încît categoriile de **valoare** și **originalitate** se structurează la românii pragului dintre umanism și luminism, din elemente de propensiune antagonică, partizană. Motivația ține de resortul subiectiv al istoriei. Renașterea tîrzie și Umanismul au cunoscut și legitimat cele trei adevăruri, viitoare teze fundamentale : originea daco-romană, latinitatea limbii și autohtonia românilor în spațiul carpato-danubian. Respingerea lor survine doar atunci cînd devin ele-

Ioan Chindriș

Continuare în pag. a 2-a

Antologia «Luceafărul»

PARTIDULUI

Întîi de toate te găsim în oameni,
Țăria ta-i firească. Așa te știm că ești !
Cuvîntul tău e griu și poți să-l sameni
Pe-ogorul limbii noastre românești.

Istoria ne-o știm din fapte mari,
O știm curată și curată este.
Auzi o inimă cum bate în stejari,
Bătaia ei o stringem ca pe zestre.

La-ndemnul tău, ca tineri muncitori,
Noi și focul am învățat un cuvînt în plus :
Oțel la amiază și tot oțel în zori
Și timpul nostru stă cu fruntea sus.

Iar piinea cea atît de-adevărată
Oricînd în mîna de copil răsare.
E bună piinea și e îmbrăcată
Într-o cămașă albă de sudoare.

Atît de simplu te urmăm în toate,
Tu demnității îi dai locul ei.
Țărîna-i filă de-nțeleaptă carte
Pe care o scriu contemporanii mei.

Lîngă furnale, cu foc fără pereche,
Arînd adînc sau semănînd cîmpia
Că aici ne este urma foarte veche.
Și sîntem inima ce bate-n România.

Ion Trif Pleșa

Drum de toamnă

Am avut prilejul fericit de-a mă întîlni cu cei îndrăgostiți de poezie în aceste zile de început de octombrie din orașele Arad, Oradea, Deva și Hunedoara în spectacole de poezie, cîte două pe zi, în teatre și case de cultură, cu bilet de intrare. La Arad și Oradea — săli pline. Împreună cu actorul Dan Nasta, însoțiți de un cvartet de coarde al filarmonicii Gh. Dima din Brașov și de tînărul rostitor de versuri la chitară Nelu Marton din Oradea, am avut nemijlocit în fața ochilor sute și sute de oameni ascultînd două, trei ore numai poezie, iar între poezii, în surdină mai degrabă, acorduri din Bach sau Corelli ce pregăteau întru liniștire sufletul pentru o și mai atentă primire a Logosului poeziei. Sala teatrului din Oradea ori cea a sindicatelor de la Arad pot deveni amfiteatre pline întru captarea sufletului poeziei scrise în limba noastră, mărturisind dimensiunea spirituală a ctitorilor de istorie națională, cum ar fi Constantin Brâncoveanu sau Ștefan cel Mare.

Cred că pentru un poet, pentru cărțile sale asemenea întîlniri în teatre, cîteva ore, sunt esențiale. Este o verificare, nemiloasă adesea, a trăiniciei spirituale ce animă strofele și întregul poetic plăsmuit întru durată și comunicare. Dacă un poem poate capta inimile a o mie de oameni, dacă ei pot, o oră în absolută tăcere, să asculte 20—30 de poeme rostite unul după altul, edificînd prin mijlocirea Logosului ființa interioară întru cele de durată, nepieritoare, poate fi aceasta o lucrare a datoriei împlinite.

Fie-mi îngăduit să mulțumesc tinerilor, profesorilor, oamenilor dornici de poezie ce au venit atît de mulți să asculte din cartea de poezie ce se scrie astăzi în limba română, în spiritul tradiției celei bune, apoi celor ce s-au ostenit și cu largă înțelegere au ajutat ca aceste recitaluri de poezie să poată avea loc în săli încăpătoare, să mulțumesc filarmonicii brașovene ce a mijlocit unui poet transilvan să se poată întîlni cu parte din cititorii săi.

Ioan Alexandru

CRONICA LITERARĂ

TRAIAN T. COȘOVEI: «Rondul de noapte»

Apariția unei noi antologii din poeziile lui Traian T. Coșovei, sub titlul **Rondul de noapte** (Editura Militară, 1987), permite extragerea unor trăsături definitorii pentru formula lirică cultivată de acest tînăr poet, unul dintre cei mai interesanți ai deceniului opt. Debutînd sub semnul ironiei sarcastice, atras de jocurile de cuvinte și, în general, de spiritul ludic al avangardei, exploatînd cu inventivitate un lexic specific tehnologismului de sfîrșit de secol XX, probînd resursele inepuizabile ale metaforei de tip surrealist, Traian T. Coșovei se îndreaptă, tot mai decis de la un volum la altul, către profunzimile de dincolo de aspectele concrete ale realului, încercînd aproximarea unui sens metafizic al existenței care să înlesnească, pe de o parte, izolarea propriei identități și, pe de altă parte, integrarea acesteia în armonia cosmică. Treptat, poetul se eliberează de o anume discursivitate, care punea plumb pe aripile lirismului, de orgoliul (juvenil) al originalității cu orice preț, își organizează mai atent volumele, cu alte cuvinte se maturizează în chip evident.

Parcă mai mult decît în alte cărți ale sale, în **Rondul de noapte** selecția poetului vizează dimensiunile grave ale existenței, tonul versurilor oscilează între melancolie și sarcasm, inclinația spre ludic diminuează simțitor și benefic, metafora are duritatea ascuțișului de diamant. Tot mai frecventă este nevoia de autodefinire, de evaluare sub presiunea timpului, resimțită tot mai acut. Nichita Stănescu găsea în versurile lui Traian T. Coșovei — și nu se înșela — „o imensă și înaltă puritate dură", numind astfel candoarea conservată în confruntarea violentă cu o realitate agresivă, ce amenință echilibrul interior al ființei : „În pulberea unui asfințit de ferestre iluzii pe țărm, alcoolul pînii al jocurilor / oarecari fluturări de batiste, / fabrici de tutun scuipîndu-și plăminii în sirena orelor patru, / hîrtii în ferestre, somn în abatoare de gînduri și eu care iscălesc cu sînge / pagina albă a autostrăzii (cu iluzia că las în urmă ceva) mai trag cu ochiul la ilustri / mai lustruiesc un motiv de tinerețe / cer un foc de la bricheta cometei / ascult un suflet lacheu înfășurînd inimi de gheață în frapiere de argint / / Într-un cimp de cinepă arsă — autoportretul / la marginea oceanului tînăr — un burghiu electric în nervii lemnului putred, iluzii pe țărm, fluierături sau ovații, glasuri / ca smocuri de iarbă / călcate-n picioare de-o sărbătoare pe roți... / Și eu, care nu pot să cînt rafinăriile de nimicuri, care nu pot să vorbesc cu fierul și tevile răsucite, / eu, care mă pregătesc să dispar / înghițit în repezi vitrine de ziar — / ca un naufragiat de bunăvoie în cușca oceanului / sparg în dinți vitamina amară / a ironiei / și vă las pe voi / să vă strîmbați de dezgust" **(Autoportret la marginea oceanului).**

Față de alți poeți ai „generației '80", care transcriu, într-un limbaj voit prozaic sau deliberat desuet, aspectele concrete ale realului, presupunînd existența unui sens în toate și, de aceea, dispensîndu-se cu lejeritate de ceea ce s-ar putea numi construcția poemului în vederea transmiterii unui mesaj către cititor, Traian T. Coșovei face figură aparte. Cantitatea de real conținută în versurile sale este trecută prin filtrele unei sensibilități de excepție, înfășurată în vălurile visului, deformată, în fond, pînă la a nu mai fi recognoscibilă, dar păstrînd mereu un sens, o „logică" — dacă vreți — a discursului liric. Altfel spus, în pofida aparențelor de aleatoriu insinuate de metafora de tip surrealist, Traian T. Coșovei își supraveghează atent expresia, își cenzurează eficient efuziunile sentimentale. De aici, o anume glacialitate a tonului, care îl poate îndepărta pe cititorul grăbit. Lectura atentă conduce însă la descoperirea unui emotiv, vibrînd intens în fața spectacolului realului și refuzînd superficiile, pentru a pătrunde în miezul lucrurilor. Deseori, acest demers capătă accente dramatice, integrarea realului avînd semnificația unei autoscopii tulburate de sentimentul efemerității : „Spune-mi că viața mea va continua să existe (doborît dar neînfrînt, pus cu botul pe labele de neam ale secolului...) spune-mi tu, gură a silabelor magnetice, / respirație aidoma unei cupole de aer — / tu, planetă cu dinți în orbitele zeului de neon. // Vom trece mai departe peste timpurile / de gheață ale secundelor. Desigur, vom trece. / Iată, zeul somnului, / zeul marsupiu tăiat la beregată, / iată femeia iubită, dumineața aplecîndu-se / peste trupul tău ca prin fereastra deschisă. // Spune-mi că viața mea va continua să existe ! // Spune-mi tu, atom de spaimă al inimii mele, tu / lacrimă de metal / pe obrazul frumosului miraj de gheață al ideilor, / spune-mi că viața mea va continua să existe ! // Urca-vor la cer noi piramide de ceață, / noi imnuri de slavă ca niște lame de sticlă / Pentru mine măscăriciul sărută oglinda, / pentru mine moare trist iarba. Vino și spune-mi !" **(Spune-mi).** Temele poeziei din **Rondul de noapte** (macularea prin experiență, timpul implacabil, depersonalizare prin hipercivilizație, iubirile pierdute) se subordonează unei stări copleșitoare de inconfort sufletesc, de devorantă incertitudine. Tensiunea lirică este rezultatul căutării continue a unor repere care, odată descoperite în labirintul realului, se dovedesc nerezistente în impactul cu o sensibilitate vulnerată, reclamînd corespondenți pe măsură. Tristețea este starea care domină versurile lui Traian T. Coșovei, ea fiind totodată sentimentul din care se nasc cele mai frumoase poezii. Între acestea, se cuvine citată **Stare de spirit,** radiografie a speranțelor eșuate și a neliniștii fără cauză imediată, cu aură melancolică. Spectrul zădărniciei tulbură calmul toamnei și provoacă ecourile eminescianului „dor de moarte", evocat aici în chip foarte personal : „Această toamnă a îngălbenit toți îndrăgostiții din parc / i-a învins și i-a alungat. / Bătînd, inima mea rupe gîtul și brațele statuilor, / Bătrînă, inima mea a clătinat copacii și i-a desfrunzit. / O, lasă-te la pămînt, / lasă-te acoperită de toamnă și părul lasă-ți-l lung și pieptănat de duhuri... / Întinde un pat de frunze uscate pentru inima mea obosită de nu știu ce bătălie de la Rovine. // Ah, peste tot bătăliі de greci și de perși / de sciți și de celți / de barbari și de migratori... / Îmi las inima să migreze spre pol. / scriu pe ea aceste cuvinte / și o las purtată de curenții oceanului pînă la un țărm unde cel care o va găsi / va fi orb și nu va ști s-o citească. // Ca într-un joc de delfini într-un acvariu aerian / bătaia inimii mele / picta pereții acestei stări de spirit / cu siluete roșii, neliniștite.../ O, lasă-te la pămînt, lasă-te acoperită de toamnă / și părul lasă-ți-l lung și pieptănat de duhuri... / Întinde un pat de frunze uscate / pentru inima mea obosită de nu știu ce bătălie de la Rovine".

Antologia **Rondul de noapte** confirmă că Traian T. Coșovei este un poet adevărat, care nu poate fi situat doar sub zodia ironismului jucăuș. Nu știu dacă poetul, în volumele sale viitoare, își va schimba formula lirică. Cert este că **Rodnul de noapte** ni-l arată în cea mai bună formă.

Valentin F. Mihăescu

NICHITA STĂNESCU: «Texte comentate»

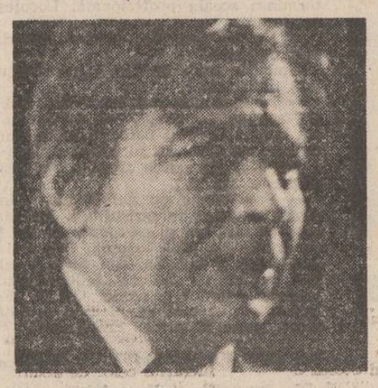

Receptarea critică a operei lui Nichita Stănescu este orientată azi mai puțin spre aspectele de detaliu cît spre structura de ansamblu a universului poetic, exegezele încercînd să surprindă planul ideatic pe care se bazează întregul eșafodaj liric stănescian. Cartea Ștefaniei Mincu, apărută în colecția Lyceum (texte comentate) e un argument în acest sens, autoarea oferind nu numai o serie de analize de text ci și imaginea unui sistem poetic articulat. Această demonstrație se bazează pe analiza a treizeci de poeme alese din diferite perioade ale creației stănesciene, alegere motivată într-un „Argument" plasat la începutul lucrării : „alături de texte cu adevărat reprezentative le-am reprodus și comentat pe cele aflate în programele școlare în vigoare ținînd cont de profilul colecției". Studiul debutează cu un amplu eseu — împărțit pe capitole — în care sînt expuse principalele idei privind mecanismul și originalitatea poeticii stănesciene, eseu la care ne vom referi exclusiv în rîndurile de față deoarece cuprinde sistematic procedeele folosite ulterior în analizarea textelor. Autoarea afirmă de la bun început că Nichita Stănescu nu este un simplu reprezentant al poeziei contemporane ci „o conștiință artistică ce regîndește, de la capăt, întreaga poeticitate în textura articulațiile ei", axul central al poeziei stănesciene este, după părerea autoarei, raportul dintre om și cuvînt, analiza bazîndu-se uneori exagerat pe acest aspect. Capitolul „Între poesis și poiein" se referă la originalitatea limbajului liric, aici Ștefania Mincu operează o disociere între poezia autorului și dicteul suprarealist „cu care nu are nici o tangență" deoarece aspirația poetului este nu artificiul labirintului dedalic ci viața. Nucleul liricii constă în tensiunea existențială iar nu în invențiile gramaticale, fapt care ferește poezia de devitalizarea manieristă. Este adevărat că autoarea insistă asupra „obsesiei lingvistice" din poezia lui Nichita Stănescu dar această obsesie este interpretată ca deschidere spre o nouă autenticitate, prin recuperarea energiei morale a limbajului. Noua ordine a cuvintelor la care aspiră poetul ni se relevă astfel ca expresie a reapropierii de adevărul vieții prin sacrificarea convențiilor gramaticale și acest lucru duce la „căutarea poeziei dincolo de poeticitate". Totodată Ștefania Mincu aduce în discuție materialismul universului stănescian, „antimetafizica" sa declarată făcînd analogii cu elementele poeticii argheziene. În capitolul intitulat „Materialitatea și corporalitatea percepției" este afirmată insistent noutatea viziunii poetice care s-ar datora, printre altele, cunoașterii direct senzoriale a realului ; substituind contemplarea abstractă cu percepția imediată „semnul se naște din senzație" — spune autoarea — constatînd că în poezia stănesciană e vorba de o corporalizare a eticului, astfel încît propria ființă „stîrnește permanent starea de uimire, minune, revelație". Pe baza acestui aspect se ajunge la concluzia că „în poezia stănesciană lumea nu este, ci se naște odată cu revelarea ființei vorbitoare a poetului", afirmație de altfel perfect validă și care dă o perspectivă nouă universului liric. Semnificativ este faptul — comentat de autoare — că Nichita Stănescu intenționa să scrie un ciclu de șapte volume în care să experimenteze poezia simultan cu poeticitatea, plan însă rămas neterminat (iată deci că și opera stănesciană poate figura în „biblioteca proiectelor eșuate", la care se referă Mihai Ungheanu într-unul din studiile sale recente). Înaintînd în lectura cărții Ștefaniei Mincu întîlnim o ipoteză care la prima vedere pare neverosimilă și anume că lirica poetului s-ar caracteriza prin lipsa „narcisismului", opinie ce vine în contradicție cu spectaculozitatea stilistică a întregii sale creații. Aserțiunea se dovedește însă pe parcurs validă, analiza critică relevînd faptul că poezia conține un elan în care eul și alteritatea coexistă fără „duelul în oglindă" de tip romantic. Acest lucru îi oferă autoarei prilejul să dezvolte o interesantă teorie privind întoarcerea de la reprezentare la act, specifică discursului stănescian, cu alte cuvinte poetul instituie o fenomenologie în mers a actului poetic prin chiar rostirea sa lirică, verbul redevenind „natură" iar nu „semn". Înțeleasă autoarea speculează și o serie de afirmații conținute în cărțile de eseuri ale lui Nichita Stănescu, reușind însă să le asambleze într-un sistem. Multe puncte de vedere îi aparțin totuși. Despre volumul „Noduri și semne", de exemplu, se afirmă că ar avea la bază o structură muzicală. Ideea este riscantă nu însă total fantezistă ținînd cont de argumentele aduse în spriin. Mai puțin de acord putem fi cu opinia că Nichita Stănescu este, la noi, „primul poet al sentimentului lucid" — exprimarea ni se pare cam tranșantă. Interesant este felul în care Ștefania Mincu operează distincția dintre sintaxa scrierii și cea a vorbirii atribuind liricii lui Nichita Stănescu a doua modalitate, în care autoarea vede ca fiind dominantă funcția fatică a limbajului. Cu siguranță exegeta are dreptate atunci cînd constată că poezia stănesciană renunță polemic la canoanele textului în favoarea exprimării autentice, dar această opinie devine uneori un criteriu exclusivist de interpretare. Este eronată considerarea citatului din „Poemul lui Ghilgames" drept o parabolă semiotică (nu ne dăm seama de ce autoarea vede aici o dramă a actului convertit în semn) la fel de forțată este și analiza poemului „Confundare" văzut, exclusiv ca problematică a limbajului. Ceea ce i se poate reproșa Ștefaniei Mincu este extrapolarea neîustificată a unui aspect (neîndoielnic important) asupra întregii creații și eclipsarea altor laturi esențiale ale operei. E greu de admis că poemul „Oedip soldat" (bazat pe o dramatică tensiune morală) e reductibil la o alegorie a semnificantului, așa cum elegia a sasea nu poate fi doar expresia unei crize a comunicării — cum sugerează autoarea. Dacă în cazul unor poezii ca „Necuvinte", „Daimonul meu către mine" s.a. ipoteza Ștefaniei Mincu e valabilă și fertilă în sugestii, alteori interpretarea e „tezistă" deturnînd sensul real al poemelor.

Lirismul stănescian are în primul rînd vocația deschiderii ontologice, raportul dintre ființă și cuvînt fiind doar un aspect al acestei deschideri.

Dincolo de neajunsurile semnalate, cartea este utilă categoriei de cititori căreia i se adresează, ea se remarcă prin acuratețea analizelor de text și prin numeroasele puncte de vedere incitante și constructive.

Alexandru Horia

Un scriitor pentru toate anotimpurile

Judecată după perspectiva timpului care s-a scurs de la încheierea ei, opera lui Zaharia Stancu dovedește că el a fost probabil scriitorul cu cea mai mare capacitate de a fi **reprezentativ** pentru epoci literare foarte deosebite și pentru toate momentele de tranziție dintre ele. Este semnificativ faptul că volumul său de debut, **Poeme simple** din 1929 a fost imediat premiat de „Societatea scriitorilor români", într-un climat literar ce traversa o fază de eflorescență a spiritului interbelic, și cu atît mai semnificativ că în 1948 Zaharia Stancu primea Premiul de stat pentru romanul **Desculț** într-o atmosferă intelectuală cu totul diferită, pentru ca mai apoi să primească titlul de Erou al muncii socialiste și, mai tîrziu încă, Premiul Herder.

Premiile ilustrează în mod cum nu se poate mai elocvent etapele creației stanciene și acordul lor, de fiecare dată, cu psihologia, gustul și imperativele fiecărei virste literare pe care le-au parcurs lumea literară și scriitorul însuși în patru decenii de la debutul său în volum pînă la **Sabia timpului,** cartea din 1972.

Poezia de tinerețe a lui Zaharia Stancu se înscrie cu personalitate într-un univers liric ale cărui coordonate sînt în mare măsură comune la Adrian Maniu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu. Lirismul stancian de factură impresionistă, bucolic, luminos și feeric, erotismul sublimat în mai mică sau în mai mare măsură, în volumele scrise înainte de război, aparțin acelui tradiționalism modernist care a produs atîtea capodopere într-o epocă atît de bogată în valori intelectuale și artistice. Dacă pe de o parte poezia lui Zaharia Stancu are consonanțe cu creația poeților amintiți deja, pe de altă parte ea are vizibile afinități (în sfera lirismului de meditație îndeosebi) cu fervoarea și starea conflictuală a poeziei „psalmice" a lui Arghezi.

În creația interbelică stanciană se întîlnesc aproape toate aspirațiile, contradicțiile, sfîșierile, gusturile și credințele momentului literar, de la grația impresionistă la expresionismul violent, de la edenic la infernal, cu tot vitalismul, cu toate rafinamentele estetice, cu toate paradoxurile și contrastele unei virste culturale cu multiple, fericite și dramatice ipostaze.

Evoluînd de la inocență și gingășie la dezlănțuiri paroxistice, de la sentimentul primăvăratic la incendiul simțurilor, transformîndu-și radical viziunea, expresia, tensiunea lirică, poetul a ilustrat o experiență care era a unei întregi generații, iar faptul că a fost recunoscut de la primul său volum îl arată predestinat să fie mereu învingător, cum va fi la apariția volumului **Desculț,** în 1948.

Începea o altă virstă literară, în care scriitorul intra în fruntea eșalonului. În acei ani ceea ce mai gîndeau și mai scriau izolați Blaga, Voiculescu, Agîrbiceanu continua să aparțină spiritului epocii interbelice. Zaharia Stancu devenea în schimb un scriitor deja reprezentativ pentru noul moment, alături de Sadoveanu și Arghezi. El abandonează poezia sau o transferă în pasaje din proza pe care o va scrie de acum înainte. Și tot ce va crea în intervalul 1948—1969 va fi foarte reprezentativ pentru climatul literar al momentului. Pamfletele, **Rădăcinile sînt amare,** (1958—1959), **Clopote și struguri, Carul de foc** (1960) **Vîntul și ploaia** (1969) se integrează sub toate aspectele — tematic, al atitudinii — literaturii pe care o scriu prozatorii care se afirmă sau își reformulează opțiunile pe parcursul acestei perioade.

Zaharia Stancu este, ca prozator, produsul deceniilor cinci-șase, scriitorul ce ilustrează ideal tipul de tranziție între generația lui Sadoveanu-Arghezi și aceea a lui Marin Preda, care își începuse cariera literară în timpul războiului (1942).

Climatul literar se modifică însă din nou. Începînd să apară, între 1966—1970 **Infernul discutabil** și **Vămile pustiei** ale lui Ioan Alexandru, **Zoosophia, Cavalerul trac, Mai mult ca plînsul,** ale lui Ion Gheorghe, **11 elegii, Necuvintele, Laus Ptolemaei** ale lui Nichita Stănescu. Intră în literatură o nouă generație, se conturează o nouă experiență poetică iar proza își schimbă registrul.

Recunoscut, venerat și temut, Zaharia Stancu nu este psihologic atît de virstnic încît să nu participe la noile schimbări. Acestea se manifestă în scrierile sale de după 1970 și chiar înainte, în romanul **Ce mult te-am iubit** (1963) în care fiorul thanatic, dispoziția meditativă și modalitățile poematice dobîndesc o nouă pregnanță.

Starea de spirit a climatului literar redevenit receptiv la speculația intelectuală, la valoarea simbolului, la valențele mythosului este ilustrată în romanul lui Zaharia Stancu, **Șatra** (1971), carte de senectute, aparținînd unei alte virste artistice, împreună cu volumele de poezie **Cintec șoptit** (1970), **Sabia timpului** (1972).

Întoarcerea la poezie a scriitorului, patriarh dornic să domine o generație tînără și refuzînd ipostaza leului solitar, se produce nu numai sau nu atît ca o închidere a traiectului individual, dar și în consens cu tendința momentului literar, în legătură cu redescoperirea lirismului interbelic, a meditației, a metaficizicului, a valorii experienței subiective. Poezia de senectute a lui Zaharia Stancu nu este o simplă reluare a mai vechilor motive, ci o creație în acord total cu aceea a contemporanilor săi tineri căci scriitorul avea vocația de a fi mereu un destin exemplar, în stare să se integreze fiecărei generații și virste literare, de la realizarea, în 1934, a **Antologiei poeților de azi,** pînă la ultimele volume ale celui care devenise președintele Uniunii Scriitorilor, distins cu Premiul „Herder" și tradus în mai multe limbi. Poate că nimeni nu a ilustrat mai pregnant mentalitatea, evoluția de atitudine, puterea de adaptare, simțul epocii, mutațiile gustului, și predilecțiile ce au marcat literatura română de-a lungul a patru decenii de împliniri, transformări, contradicții și căutări, decît a făcut-o acest mare și inegal scriitor cu incomoda și autentica sa personalitate.

Sultana Craia

VIAȚA CĂRȚILOR

ESEU

ȘCOALĂ ȘI NAȚIUNE

IACOB MÂRZA

ȘCOALĂ ȘI NAȚIUNE

Editura Dacia

Anul acesta au apărut două importante lucrări consacrate unor perioade din istoria învățămîntului românesc, una reprezentînd un studiu asupra Academiei Mihăilene de la Iași, cealaltă o monografie a școlilor de la Blaj, în epoca renașterii naționale*), de Iacob Mârza. Aceasta din urmă abordează raporturile dintre școală și natiune în Transilvania în secolul Luminilor. Autorul începe prin a trece în revistă contribuțiile istoriografice anterioare asupra școlilor din Blaj, începînd cu textele lui Timotei Cipariu și sfîrșind cu rezultatele celor mai recente cercetări, demers care ajunge la concluzia că institutiile de învățămînt studiate au generat „un fenomen cultural și politic unic în istoria națională".

Monografia lui Iacob Mârza analizează într-un capitol distinct cadrul istoric și politic din Transilvania. Aceste repere fiind stabilite, cercetarea urmărește învățămîntul românesc transilvănean de la Lumini la revoluția din 1848, detaliind în alte capitole problema întemeierii școlilor, evoluția lor pînă la 1848, conținutul învățămîntului, contribuția profesorilor, mentalitatea, formația, lucrările, bibliotecile, activitatea lor în alte domenii și alte asemenea aspecte, în privința cărora se aduc noi informații și interpretări. Cercetarea are în vedere legislația școlară, formele de organizare, programele, ideologia, precum și aspectele sociale (populația școlară). Demersul este integrator, întrucît este vorba despre o sinteză asupra unui fenomen complex, dar se operează cu subtile disocieri. Astfel sînt observate „trăsăturile diferențiate ale școlilor Blajului în procesul de renovare a societății românești".

De asemenea, prezintă un interes special analiza formației ideologice a generațiilor pregătite de școlile de la Blaj și anume „elita mișcării Supplex Libellus Valachorum, cînd filosofia wolfiană a contribuit la cristalizarea unor opțiuni politice și sociale" și generația „liberală și romantică, educată în școlile restructurate cînd filosofia lui Kant — Krug a influențat noul curs ideologic care, în consens cu spiritul european, a pregătit revoluția de la 1848".

Depășind interesul strict al unei lucrări de istorie a învățămîntului, lucrarea tratează probleme ale climatului intelectual, politic și social din Transilvania sub influența iluminismului și romantismului. De altfel capitolul al nouălea al lucrării „Școlile din Blaj și formarea intelectualității românești din Transilvania în epoca renașterii naționale", evaluează rolul școlilor din Blaj în constituirea intelectualității care a produs pe creatorii de cultură și pe cei care au pregătit desfășurarea revoluției de la 1848. Autorul subliniază că, din cei peste 10 700 de elevi care au urmat școlile din Blaj în epoca renașterii naționale aproximativ 450 și-au adus contribuția în diferite domenii ale istoriei Transilvaniei din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea pînă în ajunul revoluției de la 1848.

Bogat documentată și bine organizată, lucrarea lui Iacob Mârza este o valoroasă monografie a complexului de școli de la Blaj și a unui fenomen interesant de istorie a culturii românești.

Gheorghe Buluță

*) **Iacob Mârza : „Școală și națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale"). Editura „Dacia", 1987.**

Discursul polemic al Școlii Ardelene

Urmare din pag. I

mentele unei situații revoluționare, ale unei potențiale corecțiuni istorice. Or, după cum știm, cu Inochentie Micu-Klein debutează starea de conștiință cu latențe revoluționare, prin cunoscutele revendicări vizînd reforma constituțională a Transilvaniei. Revirimentul kleinian în numele „clerului și națiunii române" era avansat chiar în raport cu mișcarea de idei la scară europeană, unde consumul intelectual era anemiat fie de probleme religioase, fie dinastice. La perimetrul principatului, o resuscitare antifeudală în numele unui popor mare era total incompatibilă cu nivelul de gîndire oficială a secolului al XVIII-lea. Problematica românească i-a depășit, după cum se știe, chiar și pe marii principi luminiști de la Viena, Maria Therezia și Iosif II, dacă nu în intenție, cel puțin în metodă și putere de acțiune. Sub aceste auspicii, dialogul preluminist se retranșează la noi într-o atitudine de opoziție, revendicare și meditație pentru viitor. Starea polemică implicită sau latentă, ca expresie de valoare națională. Ea a dominat aproape întregul secol al XVIII-lea și a germinat nemijlocit cea de-a doua fază, explicită și clasică, traductibilă prin conduita polemică a operei Școlii Ardelene.

Supplex Libellus Valachorum din 1791 convertește tezele amintite în argumente de drept istoric, printr-o scriere de cea mai largă circulație cu putință la acea dată. „Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre toate națiunile Transilvaniei", se spune în celebrul document, iar continuitatea ei de drept istoric este dovedită exclusiv cu izvoare și acte emanate de partea adversă. Pentru prima dată în istoria ideologiei românești se stabilesc termenii unei antagonii, pe care Simion Bărnuțiu o va limpezi la 1848 prin celebra-i delimitare : **românii și ungurii. Supplexul** de la 1791 este o lectură exemplară, sinceră și loială. Se exprimă o poziție de drept istoric ce nu leza pe nimeni, un deziderat perfect inteligibil în deceniul culminației rationalismului european. Și totuși, sorgintea întregii ere polemice, a primei etape a spiritului critic din cultura noastră modernă, aici trebuie să o căutăm. Cererea românilor a declanșat mecanismul dialectic, ea investindu-se cu calitatea primului termen, acela de afirmație. Negația a survenit numaidecît, odată cu ediția lui Joseph Karl Eder de la Cluj, din același an, în notele sale critice. Și tot în anul 1791, după mărturia lui Samuil Micu, citată mai sus, riposta românească : **Wiederlegung,** operă atribuită lui Ioan Budai-Deleanu, și **Responsum ad crisim Josephi Caroli Eder,** scris probabil de Samuil Micu. Negarea negației a sistematizat statutul polemic al întregii literaturi luministe din Transilvania, pe baza unei observații de mare exactitate psihologică, pe care Petru Maior o va exprima astfel : „Cu cît românii mai adînc tac, nemica răspunzînd nedreptilor defăimători, cu atîta ei mai virtos se impulpă pre români a-i micșora și cu volnicie a-i batjocori". „Nedreptii defăimătorj" au fost, în deceniile polemice, în special Franz Joseph Sulzer **(Geschichte des transalpinischen Daciens,** I—III, Viena, 1781—1782), pomenitul Eder, care în afara „notelor critice" la **Supplex** mai are o serie de scrieri adversare tezelor românești (în special **Erdély ország ismertetésének zsengéje,** Cluj, 1796 ; ed. a 2-a, Cluj, 1826), Johann Christian Engel **(Commentatio de expeditionibus Traiani ad Danubium, et origine Valachorum,** Viena, 1794, și **Geschichte der Moldau und Walachey,** I—II, Halle, 1804), Martin Bolla **(Primae Lineae Historiae Universalis,** I—III, Cluj, 1798—1799), Johann Michael Ballmann **(Statistische Landeskunde Siebenbürgens im Grundrisse,** Sibiu, 1801), Martin Schwartner **(Statistik des Königreichs Ungarn,** I—III, Buda, 1809—1811), Joseph Filtsch **(De occasu Imperii Romani,** Sibiu, 1807), Ponori Thewrewk József **(Három értekezés Hunyadi Székely János [...] törvényes ágyból lett születésének behizonyitására,** Bratislava, 1825), în fine Sava Tököli, cu o scriere tipărită și în românește **(Arătare că valahii sau românii nu-s de viță romani și că rădăcina aceia din limba lor slovenească mestecată cu talienească nu se urmează,** Pesta, 1827, ediție germană și română). Numărul lucrărilor adversare este lung, iar țința o constituie toate trei liniamentele naționale : origine, limbă, continuitate. În totalitatea lor, aceste scrieri vor să inducă o concluzie contrară afirmației din **Supplex,** și anume că ungurii sînt mai vechi în Transilvania decît românii, sînt stăpînitorii de drept ai acesteia și purtătorii spiritualității majore. Iată același raport dihotomic : **românii și ungurii,** exprimat acum din optica adversă. Raportul acoperă o lume crepusculară în care o națiune are de cucerit totul, iar alta de apărat totul. Ireconciabilitatea logică a celor două poziții nu este rodul exegezei, ci al legilor istoriei. Testul definitiv în acest sens s-a făcut la 1848.

Într-un loc al **Hronicii** sale, Gheorghe Șincai are o împrecațiune homeriană la adresa vastei literaturi ce trebuia pusă sub tăișul defensivei polemice : „Rușinea vă mince obrazul !". Bătrînească sudalmă e o prețioasă cheie psihologică, un simptom pentru atitudinea scriitorilor români în fața noianului de impietate. Un cititor de azi ar putea identifica în cărțile străinilor o gamă vastă de penumbre, din care nu lipsesc jumătăți de adevăruri istorice despre români (Engel), intuiții aproape de linie dreaptă în legătură cu raporturile istorice care au generat apariția poporului român (Filtsch), atitudini sincer binevoitoare, chiar de „compasiune", din premise pertinente sau false (Bartolomeu Kopitar), cum și multe, foarte multe îndemnuri ca românii să fie rezonabili, să nu susțină și pretindă imposibilități istorice etc., etc. Tuturor acestora, întreaga Școală Ardeleană le-a opus o atitudine polemică global-intransigentă, radicală, o concepție fundamentalistă al cărei scut să n-aibă nici o fisură. Urgența și masivitatea demersului nu lasă loc jumătăților de măsură. Duritatea discursului polemic este întîia trăsătură a scrisului Școlii Ardelene, și ea se ilustrează **in vivo** în cele trei „animadversii" ale lui Petru Maior împotriva reputatului slavist vienez Kopitar **(Animadversiones...,** 1814 ; **Reflexiones...,** 1815 ; **Contemplatio...,** 1816).

Samuil Micu este puntea vie dintre momentul **Supplexului** și creația istoriografică a luminiștilor transilvăneni. Originea română a românilor, latinitatea clasică a limbii, îi sînt cu atît mai clare, în marea sa operă **Istoria și lucrurile și întîmplările românilor,** cu cît găsește asemănări de datini, obiceiuri, port și artă populară cu vechii romani. **Hronica românilor** a lui Gheorghe Șincai reprezintă un aport masiv la teza continuității, tocmai prin urmărirea cronologică cvasiexhaustivă a structurilor etnoinstituționale românești din întregul spațiu de referință. În 1805, scriind despre românii din Bucovina **(Kurzgefaste Bemerkungen über Bukowina),** Ioan Budai-Deleanu are certitudinea originii limbii române în latina vulgară sau populară, cu un deceniu înaintea lui Petru Maior. Acesta din urmă însă adîncește consecința descoperirii și ajunge la **identificarea** limbii române cu latina de obște : „Limba românească e acea limbă latinească comună care pre la începutul sutei a doao era în gura romanilor și a tuturor italianilor". În privința celorlalte două teze, Petru Maior ia ca ipoteză de lucru neclintită ideea stirpirii complete a dacilor de către romani și continuitatea indiscutabilă. Expresia lui e cea mai fericită : locuitorii Daciei n-au părăsit, cu Aurelian, pămîntul „unde oasele părinților și a moșilor lor celor răposați se odihnesc", ci au rămas **„neam osebit"** [s. ns.] în Dacia Traiană. Acest neam osebit sînt românii. Petru Maior este dealtminteri unghiul de virf al polemicii Școlii Ardelene, adaptîndu-și întreaga operă istoriografică la comandamentul defensiunii naționale. **Istoria pentru începutul românilor în Dacia** are drept motto o locutiune care definește ontologic întreaga operă polemică a Școlii Ardelene : „Cu anevoe iaste a nu grăi adevărul". Această urmărire onestă, declarată, a adevărului, este linia de forță ce unește întregul demers polemic, atît de bogat în diversitatea lui. Pe acest drum vor evolua continuatorii operei corifeilor, fie că vor riposta unor desfigurări la adresa majorității demografice a românilor (scrierile lui Toma Costin din 1812, **Discussio descriptionis Valachorum** și **Észrevételek),** fie la însinuări despre insuficiența argumentelor românești (Teodor Aron, cu a sa **Scurtă apendice la Istoria lui Petru Maior** din 1828), fie, în fine, la o calomniere grobiană și fără vreo altă finalitate decît lezarea onoarei naționale a românilor, cum este „cîrtirea" de tristă faimă a lui Sava Tökölі. Acesteia îi răspunde o generație nouă, „Școala bănățeană", prin cele două defensiuni ale lui Damaschin Bojincă **(Răspundere dezgurzitoare...,** Buda, 1828) și Eftimie Murgu **(Widerlegung...,** Buda, 1830). Cu acest aprins dialog ia sfîrșit discursul polemic susținut de Școala Ardeleană. Finalul rămîne definitoriu pentru mentalitatea preopinenților : pe cînd Sava Tökölі cobora discuția pînă la a-i considera pe români de origine... slavă, iar vechimea lor în Banat nu anterioară secolului al XVIII-lea, cei doi scriitori români urmează drumul adevărului de neocolit. Argumentele sînt cele ale corifeilor, cu toate că nu lipsesc nici aspecte noi, originale. Eftimie Murgu distinge în 1830 un fond principal de cuvinte al limbii („cuvintele de primă necesitate") și unul secundar (cele „accidentale"), fapt care îl situează între precursorii marilor revelații filologice moderne. Rămasă obscură, observația egalează în valoare vestita teorie a circulației, formulată peste cinci decenii de Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Astfel știința istoriei la români, așa cum o va modela generația romantică a lui Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu sau Simion Bărnuțiu, este rodul necontestat al conquistei polemice pe care a declanșat-o Școala Ardeleană.

Cenaclul scriitorilor militari

● **A doua reuniune a Cenaclului Scriitorilor Militari, înființat recent cu contribuția Uniunii Scriitorilor (cenaclul alăturîndu-se celor „zonale", patronate de acest organism) s-a desfășurat marți, 6 oct. 1987, cu un program bogat și cu o participare semnificativă. Participanții (între care numărăm pe Haralamb Zincă, Ion Aramă, Gr. T. Cuza, Vasile Preda, Viorica Bucur, C. Atomii, Iosif Vianu, V. Domenico, Mircea Constantinescu, Gh. Pele, Ion Potopin ș.a.) au urmărit un program de lieduri, susținut de tenorul Gheorghe Sărac, precum și un foarte interesant film documentar, conținînd imagini de arhivă, inedite, ilustrînd epopeea românească a Mărășeștilor. Acest impresionant document, scos acum la lumină prin osîrdia cercetătorilor de la Studioul de Filme al Armatei, s-a bucurat de aprecierea unanimă, scriitorii prezenți considerîndu-l un instrument de preț pentru activitatea lor de creație. Întîlnirea, condusă de prozatorul Olimpian Ungherea, a cuprins și o lectură din versurile poetului George Florin Cozma, selectate de autor dintr-un ciclu intitulat „Eroica" ; o poezie matură, cu adîncime și cu opțiuni literare sigure — așa cum s-a apreciat în comentariile făcute. În încheiere, criticul literar Artur Silvestri a prezentat o documentată imagine a poeziei contemporane, accentuînd ideea „noii geografii literare", promovată de „Luceafărul".**

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

FLORIN BĂNESCU:

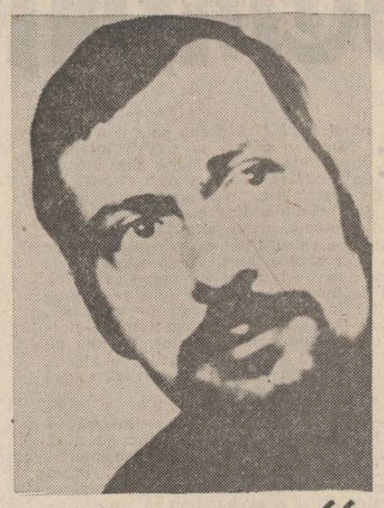

„Cînd lucrez aud foşnetul teilor de pe strada Eminescu“

— Ce înseamnă, pentru tine, 20 de ani în literatură ?

— Îmi place formularea „în literatură“ ; obișnuit, se folosește „de literatură“ ! În primul caz e vorba de o trăire totală în (și pentru) literatură, în celălalt referirea pare îndreptată doar asupra perioadei, să-i spunem, productive a unui scriitor. Chestiune de nuanță, dar cît de importante sînt nuanțele în literatură ! Cît privește timpul, nu pot să mă hotărăsc, acum și aici, dacă-i vorba de chiar 20 de ani... (după cum vedeți, amin răspunsul cu paranteze... nemarcate !). Am debutat într-o revistă literară („Orizont“) în 1968, ceea ce ne-ar apropia de cei 20 de ani, dar ne-ar îndepărta de formularea dumneavoastră, referindu-ne doar la perioada în care mi-am „oficializat“ un statut. Statut la care rîvneam, hotărîndu-mă să-l împlinesc, pe la 15 ani (cînd, altfel, debutam într-un cenaclu al unei reviste literare, eram liceean și știam că trebuie să ajung scriitor, indiferent dacă voi mai face și altceva în viață). Deci, perioada de timp se lărgește (în ea formîndu-mă ca scriitor, chiar dacă încă nu debutasem). Și dacă mai adăugăm că mai devreme încă scriam povestiri (nu și poezie), că la 10 ani culegeam, în satele de pe Valea Timișului și în Valea Almăjului, cîntece populare (fără să mă îndemne nimeni), iar că la 5 ani tineam, în fața unor mame și soții îngrijorate pentru soarta celor plecați pe fronturile unui război pe sfîrșite, adevărate discursuri despre ce se întîmpla pe fronturile acelea („documentîndu-mă“ după posturile de radio și din „presa vorbită“ — mai în șoaptă, mai cu voce tare) și despre ce va fi după război, după ce avusesem o perioadă de re-născocire a unor povești auzite în sat (fiind ascultat, lucru rar, de congenerii mei ce-și lăsau, pentru asta, jocurile), înseamnă că nu putem aplica o măsură anume pentru perioada trăită „în literatură“. Și iarăși, dar urcînd în timp, dacă astăzi fac ceea ce am făcut la început, adică (re)povestesc, scriu despre ce ar fi putut să fie (nu neapărat ce a fost), imaginez ce va veni (pentru „previziuni“ rămîne ca timpul să-mi dea dreptate), coborînd mitul în istorie, (re)actualizînd-o pe aceasta, încercînd să dau drept de intrare în legendă unor oameni obișnuiți (altfel), dînd (și) dimensiuni fabuloase realului, înseamnă că am fost mereu „în literatură“. În sfîrșit, declar că dacă voi trăi și o sută de ani, tot în literatură mi-i voi petrece. Altfel spus, o anume perioadă din viața unui scriitor, sau chiar toată viața lui, nu se poate socoti altfel decît ca fiind **în literatură**. Deci, cei „20 de ani în literatură“ au însemnat, pentru mine, viață. Adică : am citit (orice text tipărit căzut sub ochi), am încercat să despart „lecturile“ fără valoare (după criteriile mele) de cele valoroase (ținînd seama și de criteriile altora), am scris mult și am publicat (doar) cîteva cărți, unele sub valoarea așteptată (de mine) și altele cu o valoare (după criteriile altora) ce mi-a dat dreptul să continui, am legat prietenii literare curate (de ce acestea se răresc, mai nou ?), am **pierdut o seamă de prieteni** (pentru că au rămas „în literatură“ cu opera, ei ducîndu-se dintre noi), am luptat pentru afirmarea unei noi mișcări literare în orașul și provincia (nu literară) în care trăiesc, cum și pentru confirmarea unei spiritualități aparte a acestor locuri, mi-am interzis ideea că ar exista adversari literari, în literatură competiție există, fără îndoială, dar cu tine însuți, mi-am împărțit timpul între activitatea (obligatorie) de medic și cea de scriitor (fără de care aș fi pierit), am îndrumat cenacluri, am redactat reviste (efemere sau unele sub formă de „supliment“, bătîndu-mă pentru o, pînă la urmă, revistă literară arădeană), am scris reportaj, cronică de teatru, cronici plastice, am tradus etc. Pe scurt, am trăit. „Statistic“ vorbind, am peste 900 de „prezențe“ în presa literară și politică, am publicat șase romane, trei volume de proză scurtă, două de reportaje (în colaborare) și am tradus (tot în colaborare, cu Ondrej Stefanko) un roman.

Ca să încheiem (m-am lungit fiindcă, după mine, începutul unei asemenea discuții, trebuie să fie lămuritor pentru cele ce, fără îndoială, vor urma), în cei... 20 de ani am scris mereu. Și ca o notă aparte (nu neapărat pentru senzaționalul ei), recunosc că în juru-mi văd numai... personaje literare, că am „viziuni“ cînd momentul nu ar îngădui așa ceva, că (poftim !) scriu (în gînd) și cînd umblu pe stradă !

— Cum ți se pare, azi, prima ta carte ?

„Să arunci cu pietre în soare“, volumul de proză scurtă care a „ieșit“ la Editura Eminescu (în urma concursului de debut din 1973) a cuprins 14 texte. La jumătate aș renunța (acum) bucuros. Cîteva rămîn, din cealaltă jumătate, semnificative pentru un debut și țin la ele. Cîteva, am zis, fiindcă unele au fost rescrise, topindu-se în masa (epică) a unor romane. Citesc cu emoție, și azi, din prezentarea făcută de Laurențiu Fulga : „Schițele cuprinse în acest volum sînt de o seninătate paradoxal dramatică. Ele se constituie ca pietre de încercare ale unui debut înfiorat de valențe impresionante, ceea ce duce implicit la convingerea că autorul merită întreaga noastră adeziune la viziunea sa despre lume.“

Oricum, a fost o carte necesară. Pînă la urmă un scriitor trebuie să (și) publice. Altfel...

— În ce măsură propriu-ți traiect coincide cu mersul prozei în ultimele două decenii ?

— Cred că ultimele două decenii au însemnat, pentru proza noastră, o (nouă) etapă importantă. Ea începuse (cu toate excepțiile care, nu-i așa, întăresc regula) să se istovească, vlăguită între prea rigide tipare, cu „bătaie scurtă“ — prea se înghesuiau mulți să rezolve chiar toate problemele vieții dintr-o ochire, vorba aceea : punct țintit, punct lovit !, mai un îndemn, mai o lozincă și, apoi, finalul optimist, toate firește dintr-o bună intenție dar... Așa că erau necesare unele metode de resuscitare ; prozei noastre i s-a făcut... „respirație gură la gură“, i s-a administrat oxigen, ba s-a procedat și la masajul cardiac... Să aminăm, puțin, dacă vreți, enumerarea unor momente însemnate ale prozei în care anumite cărți au avut rolul de mai sus. Ca să vorbim despre propriu-mi traiect. După debutul (editorial) pomenit, am resimțit întrucîtva ecouri din așa-zisa literatură a „obsedantului deceniu“, ratînd (în conștiință) un scurt roman (cu... imposibilul titlu : „Anotimp al ninsorilor albastre“, al cărui singur merit, totuși, rămîne viziunea-i cinematografică). Apoi, din necesitate și nu luîndu-mă după modă am trecut la „experiment“ (vezi romanul „Semințele dimineții“). Și am abordat o tematică istorică în „Ierni peste tei“ (socotit de Cornel Ungureanu ca un „moment de referință“ pentru literatura bănățeană — afirmație oarecum uitată chiar în... Banat, uitîndu-se și faptul că nu era vorba despre o apreciere valorică ; o carte care deschide un „capitol“ nou poate fi, în timp, egalată valoric, depășită sau nu ; oricum, referința era doar la nivelul cronologic). Am vrut, atunci, să scriu un roman baladesc. Și am reușit pentru cît îmi propusesem atunci. Azi l-aș scrie altfel. Și poate chiar am să-l rescriu. Pe urmă tematica mi s-a diversificat, cuprinzînd o arie tot mai largă. „Tangaj“, bunăoară, era o intrare în imediata noastră apropiere, în actualitate (chiar dacă eroul mai ieșea din timp...) ; au fost și în el destule experiențe personale (critica a vorbit, pe atunci, despre „text“ și „metaroman“, înnoindu-și instrumentele de lucru). Cu volumele de povestiri „Calendar pe o sută de ani“ și „Moara de apă“ am trecut la realizarea unui program literar. El se continuă cu romanul „Strada“ care face parte dintr-un ciclu, „Drumul gugulanilor“. Aducînd în lumină specificul bănățean, apelînd la mijloacele fantasticului românesc, re(creînd) un ținut și chiar un sat (care are un nume adevărat, dar e altul decît îl știu țăranii lui, acceptîndu-l, însă), făcînd din acest sat un erou literar (după cum „eroul“ său e Teiul) și un simbol lesne de înțeles oriunde, încerc să dau drepturi (literare) Banatului, egale cu ale oricărei provincii românești. Pe parcurs am căutat și am reușit să scap de puternicele influențe ale prozei unor scriitori care dominau, la noi sau aiurea, fenomenul literar. Critica a remarcat un „accent personal“ ; s-a vorbit și despre un stil aparte, care m-ar putea diferența de alții. Ceea ce era important pentru mine (și obligatoriu, în general, pentru orice autor). Altfel, mă interesează tot mai mult istoria, politica, tradiția și noul, îmbinarea „formulelor“ de exprimare „clasică“ (adică intrate în tradiție grație altora) cu unele noi (căutate prin experiențe personale). În mod cert, de la subiecte mai firave, lipsite de culoare, chiar dacă îmbăiate într-un lirism (devenit excesiv, însă), am trecut la teme majore, în culori tari, păstrînd atîta cît se cuvine din exprimarea lirică și intărînd forța epică. „Poveste“ prin care a trecut și proza contemporană. Cît despre obsesiile ca puterea (politicul), iubirea (viața adevărată), religia (cu o coborîre din mituri dar și conferirea unei aure mitice faptelor, să le zicem, comune tuturor oamenilor), ce scriitor (autentic) nu le are ? Concluzionînd : pășesc alături de alții pe drumul prozei mai noi (și chiar noi, fiindcă ironia, parodicul, infuzia de livresc — amintind, acum, doar atît, nu sînt descoperiri ale chiar noilor și talentaților prozatori ; despre asta am scris în „recentul meu roman așa că vor comenta, probabil alții) ; ducem un război (pașnic, prin cuvînt) comun, dar fiecare își poartă bătăliile lui !

— Ai pomenit unele lucruri despre „momentele“ prozei postbelice. Asupra cărora crezi că s-ar cuveni să insiști ?

— Sînt mai multe și alegerea e grea, dacă nu și păguboasă.

Numeroasele „discuții“ (interviuri, dezbateri, anchete, mese rotunde, intervențiile — și reacțiile — unora după intervențiile altora etc., etc.), pe această temă, sînt, fără îndoială, necesare, deși nu se poate cere ca ele s-o și

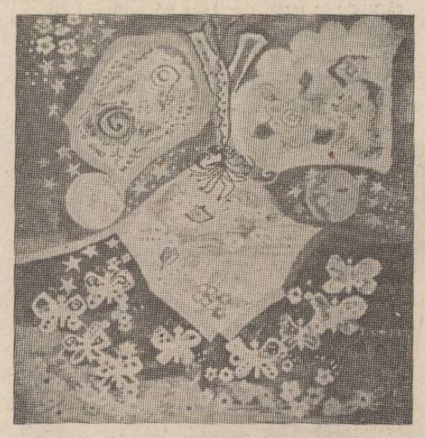

Tapiserie de Titina Comșa

epuizeze, s-o sistematizeze odată pentru totdeauna, stabilind, vorba poetului, „stele(le) fixe“. Și poate în asta stă (chiar așa) frumusețea lor, viața lor (autentică). Și în (de ce rul) subiectivitatea lor (cei care participă la ele nu pot fi adunați într-un cor și dirijați, nu-i așa, după o anume „partitură“ care, la urma urmei, poate fi și ea, de fiecare dată alta). Oricum, „vocile“ (participante) trebuie să-și aibă timpul liber, cum și totala libertate de exprimare, refuzînd „partizanantul“, fie el și de grup/cor, de pildă. Adunînd cele ce s-au spus pînă acum la cele pe care le gîndesc despre proza acestor decenii, se poate spune că ea (și în primul rînd romanul) constituie centrul de greutate într-o literatură nouă (și în continuă înnoire) care este (a ajuns) la egală strălucire cu aceea atinsă în perioada „de vîrf“ dintre cele două războaie. Fiind martor (și implicat) al acestei proze îmi îngădui o privire în urmă. Amintindu-mi cum, la începutul acestui interval, ca simplu cititor (vîrsta !), „ascultam“, trecînd de la stări de stupoare la unele de exaltare, răsunetul unor „alte voci“ (parafrazînd un titlu aparținînd lui Truman Capote) în „alte încăperi“. Schimbîndu-se „încăperile“ (timpul și climatul său spiritual, social, politic, nivelul de receptare critică), era inevitabil să se schimbe și „vocile“ (literare). Întîi a fost chiar o (simplă) schimbare de voce — deloc agreabilă cînd Sadoveanu „semna“ un roman ca „Mitrea Cocor“ și nu prea semnificativă (estetic) cînd se făceau auzite (după potriva puterii lor sau doar a înălțimii „tribunei“ de la care se adresau unui public și el în schimbare) „alte glasuri“ (acum uitate, dar despre care învățam la școală). Ascultînd / citind, pe atunci, eram cam derutat, gata să pornesc la o „Vînătoare de lupi“, să mă pierd, asemenea altora, prin imensitatea Bărăganului ori, deși trăiam cu toții marile prefaceri ale timpului, puteam (chiar am fi putut ?) vedea „viața“ așa cum era „oglindită“ de anume cărți. Nu știu întrucît se poate vorbi despre „momente de cotitură“ (în proză, în „timp“ se produsese deja unul, hotărîtor), dar despre, să le numim așa, „momente scriitoricești“, da. Acelea care ne dădeau (și ne mai dau) stări nu numai de exaltare, ci și siguranța că se deschidea un drum cu adevărat nou și pentru literatură. Referindu-mă doar la proză, am (re)întîlnit, de pildă, „momentul Stancu“ (și care ar fi mai corect numit „momentul Darie“ — stilul folosit avea să nască o mulțime de imitatori, nu și o „școală“), „momentul Călinescu“ (cu două puncte solide de sprijin, „Bietul Ioanide“ în 1955 și „Scrinul negru“ în 1960, pe lîngă care „prozele cu chiaburi“, și ei niște „foști“, păleau cu totul) sau prelungirea „momentului Camil“ („Un om între oameni“ între 1953—1957, dar „Ultima noapte...“ și „Patul lui Procust“ erau — și sînt — încă atît de vii ; iertată-mi fie „literarizarea“ acestui text — că tot n-o să scăpăm de obsesia, mai recentă, a termenului, și tot o să ajungem la... moderni, însă tare aș mai dori să aud și acum „glasul “unui Camil Petrescu răsunînd în „noile încăperi“, chiar al lui, vreau să zic, pentru că a rîvni la un alt Camil e la fel de absurd pe cît este dorința de a avea un nou Sadoveanu, un nou Rebreanu etc.).

— Pînă aici te referi la vocile interbelice. Care sînt evenimentele mai apropiate ?

— Un șoc a fost „momentul Preda“ — presimțit la „Întîlnirea din pămînturi“, miraculosul izvor pentru operele-i viitoare, resimțit (din plin) la „Moromeții“ I (1955 !). Important „momentul Titus Popovici“ („Străinul“, în care ne „vedeam) mulți tineri de atunci și „Setea“ pe care o consideram ca o replică la Rebreanu). Un alt, de vîlvă, moment, cel deschis de Eugen Barbu prin „Groapa“ (1957). Și „momentul Lăncrănjan“ („Cordovanii“ în 1963 și, tot pentru noi, tinerii vremii, acea „Eclipsă de soare“ din 1966, venită cam pe pragul unei, iată, „cotituri“ literare). Apoi, cei care au aplicat aceste metode de resuscitare, deja pomenite, revigorînd „inima“, literaturii (prozei) : Ștefan Bănulescu (excepționala „Iarnă a bărbaților“ fiind una din porțile de (re) intrare în mult rîvnitul tărîm al fantasticului, unul al nostru prea ades, azi, bîntuit de străine vînturi, chiar și în opera ulterioară a celui citat), (din nou) Barbu (cu „Princepele“, romanul parabolic care marchează treptele de inițiere în mecanismul puterii, temă-obsesie nu numai pentru literatura noastră), Fănuș Neagu (minunatele-i structuri baladești în proză deschizînd, și ele, alte posibile căi de urmat), Nicolae Velea (șocind, de-a dreptul, prin „stilistica“ sa), Paul Georgescu (supunînd, întotdeauna, arma-cuvînt unei idei), Teodor Mazilu (minuind, cu un zîmbet cam amar, ironia, sarcasmul), George Bălăiță (instaurînd o atmosferă surprinzătoare și tulburătoare), Al. Ivasiuc (anunțînd, prin „Vestibul“, intrarea în... celelalte „încăperi“ ale „romanului politic“), Dumitru Radu Popescu (făurindu-și, de la „F“, un univers al său despre care narează alunecînd dinspre real în fantastic), Augustin Buzura (trăindu-și acut timpul său prin „Absenții“ și „Fețele tăcerii“), Sorin Titel (epuizînd un experiment cu „Lungă călătorie...“ și înstăpînindu-se asupra unui teritoriu literar puțin explorat — cel bănățean), Constantin Țoiu (cu excepționala-i „Galerie“ a unui timp politic), Radu Petrescu (de un rar intelectualism), M.H. Simionescu (căruia „tînăra generație“ îi datorează cîte ceva, măcar că o recunoaște la un mod mai... temperat dar nu și ingenios !), Romulus Guga (comentat prea puțin ca prozator „modern“). Și încă : „momentul Fulga“ („Alexandra și infernul“ fiind un singular „roman de dragoste“). Sau cărțile lui Mircea Ciobanu (nu îndeajuns „decodificate“). Cu cît urcăm în timp, crește numărul celor care-și asumă cu deplină maturitate și gravitate condiția de scriitori ai timpului (nou) în care trăiesc. Eugen Uricaru, un fel de „șef de promoție“ de la întemeierea „Vladiei“, Gheorghe Schwartz, cu ale sale construcții epice labirintice, Mircea Micu (proza sa viguroasă și pătimaș scrisă ar trebui altfel privită).

— Pe această cale o să-i recapitulăm pe toți și, iată, avem multe evenimente.

— Desigur. Am enumerat „momente“ sau doar „nume“ — acestea mi se par importante. Și, firește, n-am epuizat „lista“. Mai sînt prozatorii din Cluj — Vasile Sălăjan, Radu Mareș, Marcel Constantin Runcanu (cu opera, din păcate, întreruptă brutal), Ștefan Damian, Constantin Zărnescu, Vasile Igna, Mircea Opriță, cei din Timișoara, Ion Dumitru Teodorescu, Ion Marin Almăjan, Alexandru Deal, Paul Eugen Banciu, Ion Arieșanu, Laurențiu Cerneț și alții. În sfîrșit, „explozia“ înregistrată azi de unii foarte buni prozatori (nu mă prea interesează că sînt grupați, de unii, în „noul val“, „desant“ sau „optzeciști“, aș putea să și spun, bunăoară, că... urăsc desantul, dar îi iubesc pe desantați, termen mai corect decît folositul „desantiști“ !). Așadar : Gabriela Adameșteanu, Mircea Nedelciu (cu o personalitate pe deplin conturată), Nicolae Iliescu, Ștefan Agopian, Ion Groșan, Bedros Horasangian (o voce matură și, după mine, între cei mai interesanți, avînd un registru literar larg !), Cristian Teodorescu, Alexandru Vlad, Daniel Vighi, Mircea Pora, Viorel Marineasa, Dumitru Toma, Adina Kenereș, Gheorghe Crăciun etc. etc. În ultima listă am amestecat, anume, reprezentanții diferitelor grupări, fiindcă mă interesează scriitorii literaturii române.

— Îți aduci aminte de colecția „Luceafărul“ ?

— Întrebare firească, vorbind tocmai de tinerii de azi. De ce n-am vorbi, deci, de tinerii... de ieri ? Sigur că-mi aduc aminte. A făcut enorm pentru lansarea unor scriitori. Iată, îmi amintesc de apariția surprinzătoare a lui Velea. De „Copacul“ lui Sorin Titel, de „Iarna cînd e soare“ a lui Iulian Neacșu (socotit pe atunci „oniric“ — azi ar fi fost aliniat „noului val“ ; el rămîne, însă, un foarte bun prozator). „Anii adolescenței“, era cartea lui Ion Arieșanu pe care am primit-o ca dar la nunta mea (singurul, de, era o nuntă studențească !). „Vară buimacă“ m-a făcut să-l iubesc, pentru totdeauna pe Fănuș Neagu. Alexandru Deal și Laurențiu Cerneț debutau în aceeași serie. Poate că ar trebui reluată...

— Ce autori (ai pomenit destui !) sau cărți te-au influențat ?

— Prețuirea pe care o am în fața autorilor, sau entuziasmul ce m-a cuprins la citirea unei cărți, ori, dimpotrivă, toate acestea, nu au lăsat urme. Am urmat, totuși, școala la Sadoveanu și Camil Petrescu (oricît de ciudată pare apropierea). Unele „influențe“ stabilite de... critici, sînt de discutat. Cu Sorin Titel am evoluat împreună (despărțindu-ne — și — literar cînd fiecare și-a găsit drumul său), de influențe bănățene nici nu poate fi vorba, iar cu Fănuș Neagu m-am întîlnit... tîrziu (iar modalitățile noastre de expresie sînt diferite).

— Influențe străine, atunci ?

— Am fugit de Hemingway și am rămas doar la admirația în fața teoreticienilor „noului roman“ (nu la fel de egală cu aceea pentru creația lor romanescă). Cît despre „sud-americani“, l-am respectat pe Borges, am fost fascinat de Marquez și sînt impresionat de Llosa, dar „lecția“ despre fantastic (cu riscul de a cobori discuția) am învățat-o la mine în sat ! După cum destule am învățat de la moderni. Adică de la Cervantes, Gogol, Cehov, Dostoievski, Tolstoi...

— Am reținut o aluzie... Scriind despre Banat, ai avut modele ?

— Nu. Un asemenea răspuns, categoric, poate să pară orgolios. Dar chiar aceasta e situația. Virgil Birou a scris un bun roman, „Lume fără cer“. Nu însă suficient de puternic pentru a influența pe alții. În ultimele decenii, cei care s-au ocupat de acest spațiu spiritual îmi sînt contemporani. Chiar dacă am debutat editorial tîrziu, despre priorități ar trebui să vorbească criticii și istoricii literari. Au și făcut-o, unii, atunci cînd au avut curiozitatea să privească (și) spre vestul țării (sau în jurul lor !). Cu Sorin Titel e altă poveste...

— Am ajuns unde trebuia să ajungem : Sorin Titel înseamnă ceva pentru Banat ?

— Întrebarea e cumva alunecoasă. Mai cu seamă că-i știi răspunsul. Sorin Titel înseamnă, în primul rînd, ceva, pentru literatura națională. El a ieșit din limitele geografice ale Banatului. Dar eforturile lui de a porni de la această lume, sînt considerabile. Banatul „lui“ și-a păstrat specificul doar la început. Atît cît să ajungă la înțelegerea oricui. După aceeea poate fi numit oricum ; deși, mai curînd, ar trebui să vorbim despre o lume (literară) a lui Sorin Titel.

— Cît adevăr e în opinia că Banatul nu are vocație literară ?

— G. Călinescu (același care n-a găsit nici un bănățean demn de a intra în „Istoria“ sa) spunea, prin 1928 (în revista „Banatul“) : „Românul de aici e poate cel mai volubil și vorbăreț dintre toți frații săi“. S-ar părea, așadar, că bănățeanul și-a risipit puterea creatoare în discuții (fie ele, și scînteietoare) ; de multe ori așa a și fost. Călinescu pomenea și despre „gasconismul“ de aici. E, iarăși, ceva adevăr în asta — am auzit despre fabuloase planuri (literare) ale celor vechi, rămase la stadiul de... enunț ; aud și acum exprimări precum „ehei, păi dacă aș vrea eu, ce mai carte aș scrie !“. Dar Călinescu mai spunea : „Din examinarea a o sumedenie de lucrări ale tinerilor școlari din Timișoara am constatat că punctul era învins de virgulă... Punctul închide procesul gîndirii, virgula îl lasă deschis.“ Iar „gasconismului“ îi alătura un „realism“ specific bănățeanului. Altfel spus, bănățeanul a fost și este un bun povestitor. În povești nu prea ai nevoie de puncte. Firul se deapănă la nesfîrșit. Simțind și cunoscînd realitatea, el, bănățeanul, a putut și evada din ea, urcînd în fantastic. Așa că poveștile sale sînt chiar „minuni“. Așezîndu-se baze pentru o literatură orală, a trecut destul pînă să se ajungă și la cea scrisă. Ar trebui să ne întindem prea mult, aici, discutînd despre condițiile istorice ale dezvoltării spiritualității bănățene. Ba sub dominația turcească, ba sub coroana Imperiului, bănățenii și-au păstrat constiința națională și grație acelei literaturi orale pomenite. Poveștile lui au o limbă vie, dulce-cîntătoare uneori, aspră la nevoie. Oricum puternică ; de aceea a supus și influențe străine, naturalizîndu-le.

Altfel, în afirmația despre care pomeneați e tot atît adevăr cît în aceea că în ultimele două decenii Banatul a dovedit că poate naște prozatori. Prin Sorin Titel, bunăoară, Sau prin Almăjan, Deal, Teodor Bulza, Vighi, Marineasa, Iosif Maria Bâta, Ovidiu Secoșan, Mircea Pora, mai nou. Prin... arădeanul Gheorghe Schwartz. Și încă...

— Ce te-a îndreptat spre romanul istoric ?

— Datoria de scriitor român (și nu neapărat de scriitor bănățean). M-am născut pe Valea Timișului, sînt gugulan, adică. Din aceia care, vorba cîntecului, umblau prin lume să vîndă mere. Lumea asta însemnînd Orașul (așa e numit Caransebeșul) și ieșirea spre pustă ori coborîrea spre Dunăre. Neamul meu, din Slatina care a fost a lui Florei și dintotdeauna a Timișului, a purtat opincă, a lotrit prin Semenic, s-a bătut prin războaiele altora („grănicerii bănățeni“), a cîntat din torogoată și din frunză, a lucrat pămîntul puțin și l-a apărat cînd a fost nevoie (recitiți romanul !), a ținut „calendare pe o sută de ani“, a avut bărbați numiți Ailă, Busuioc, Iosif, Ilie, Marcu, Gligorea, Rusălin și mulțeri numite Săceruica, Mărgăluța, Glicheria, Petra, Iosifa, Brânduța, unul dintre bărbați a fost chinez de sat, toți au fost maiștori la izvodit povești, mulțerile au purtat briptă (legată cu un lănțug de briu), în vremurile vechi au cîntat „Tine Doamne tot așa, nici cu turcu', nici cu neamțu' !“, unii au fost la Caransebeș, la Lugoj și la Alba, cînd cu Unirea cea Mare, despre lucrările moșilor mei am citit în „Istoria“ lui Stoica de Hațeg, lucrările celor de acum le-am văzut cu ochii mei. Istoria satului e și istoria Banatului. Cum și a țării. Puteam să nu mă îndrept spre ea ?

— De ce legi, ca autor, experiența „Tangajului“ ?

— După un roman istoric, și scriind în același timp povestiri prin care istoria devenea legendă iar lucrările oamenilor obișnuiți deveneau istorie, am simțit nevoia unei (re)veniri în actualitatea imediată. A fost, cu adevărat, o experiență scriitoricească, nu dictată de modă ci de o necesitate interioară. Unii au văzut acolo (ca și în alte cărți) note autobiografice. Le declar, aici, că tot autobiografie e și... viața vikingului Olaf, care mai era și Leif (din „Semințele dimineții“) și tot eu sînt de recunoscut în oricare din „supușii Măriei Sale Teiul“ (care-i în inima Slatinei și-n carnea lui a trecut, cîndva, chinezul Tudor, după ce a fost înfruntarea cu răitarii imperiali) !

— Ce orizont deschide „Drumul gugulanilor“ ? Legat de acest ciclu romanesc, urmărești evocarea Aradului ca o compensație a (cumva) uitării lui ?

— Aradul a fost „capitala românismului de peste munți“, aici s-a gîndit Unirea cea Mare. Locuiesc lîngă fosta redacție a „Românului“ (și locuință a lui Goldiș), nu departe de fostul sediu al Consiliului Național Român și primul sediu al Gărzii Naționale, noaptea, cînd lucrez, aud foșnetul teilor de pe strada Eminescu (și care au dispărut după anul Unirii), ecoul foșnetului frunzișului din Teiul care îmi înstăpînește satul din care am plecat. Prima carte a ciclului se și cheamă „Strada“. Va urma „Hora“ și apoi „Oglinda“. Planul istoric e pornit din anul Unirii (cu rolul prim ce l-a avut Aradul, și bărbații săi de atunci), coboară, apoi, în vremea pregătirii „Horei“ (care a cuprins toată țara) și, în străfundurile apelor oglinzii (care e istoria) se vor întrevede lucrările pentru așezarea unor vetre românești. Gugulanii (mei) au coborît din munte, spre Arad au venit unii dinspre deal, sau dinspre pustă, toți români, ca să împlinească o țară. Acesta e „orizontul“ ciclului ; că prin romanele sale abordez modalități diverse de exprimare (îmbinînd pe cele tradiționale cu unele ce țin de izbînzile prozei moderne, sau de experimentele mele) e iarăși altă poveste. Sau, dacă vreți, alt orizont... Cum locuiesc în provincie, așteptați... capitala (critică) să se pronunțe !

— Există o „nouă geografie literară“ ?

— Păi asta o dovediți dumneavoastră și revista „Luceafărul“. Cred că e nevoie de o mai bună cunoaștere a valorilor autentice și, de ce nu, o dreaptă revizuire a scărilor valorice devenite prea fixe. Critica, oricît de buni reprezentanți ar avea, nu are voie să devină dictatorială supralicitînd sau ignorînd din felurite motive. Nimeni nu poate pretinde, e adevărat, unui critic, să citească tot ce apare. Dar dacă nu a auzit că mai există și alți scriitori în afară de cei lansați, susținuți și, bănuiesc, cîtiți de el, cine-i pretinde să judece (chiar) întregul fenomen literar actual ? Acțiunea „Luceafărului“ e curajoasă (chiar dacă stîrnește iritări) și utilă. Rămîne să fie susținută de condeie critice pe măsură.

— Ești președintele Cenaclului din Arad al Uniunii Scriitorilor. Ce-și propune acest cenaclu ?

— Chiar dovedirea realității acestei „noi geografii literare“. Prozatori ca Gheorghe Schwartz, Horia Ungureanu, Cornel Marandiuc, Dumitru Toma și-au depășit statutul de „scriitori arădeni“. Cum și un număr însemnat de poeți. Vasile Dan, Lucian Emandi, Ilie Măduța, Mihai Traianu, Romulus Bucur, Ligia Holuță, Ligia Tomșa, Gligor Sava, Vasile Speranța, Lucillia Dinescu, Gheorghe Mocuța, Nicolae Nicoară, Francisc Vinganu... O „pată de culoare“ : literatura pentru copii — Dorel Sibii (remarcat și ca prozator), Iuliana Petrian, Vitalie Munteanu, Traian Oancea. Excelenții scriitori de limbă slovacă : Ondrej Stefanko, Pavol Bujtar, Ivan Miroslav Ambrus, Dagmar Maria Anoca, Stefan Doval. Critici și istorici literari : Alexandru Ruja, Iulian Negrilă, Anton Ilica. Am trebui să înșir peste 60 de nume, adică tot atîția autori de cărți care s-au afirmat în ultimele două decenii la Arad. Firește, valorile sînt diferite, dar mișcarea literară există. Și un oraș cu o tradiție spirituală fabuloasă ca Aradul, și-o binemerită. Dintre scriitorii Aradului, cei care își onorează profesiunea aleasă, și au cu adevărat un crez artistic, nu mai așteaptă o recunoaștere din afară. Ei încearcă s-o impună. Să fie, aici, un ecou din „gasconismul“ bănățean ?

Poeme de

niculae stoian

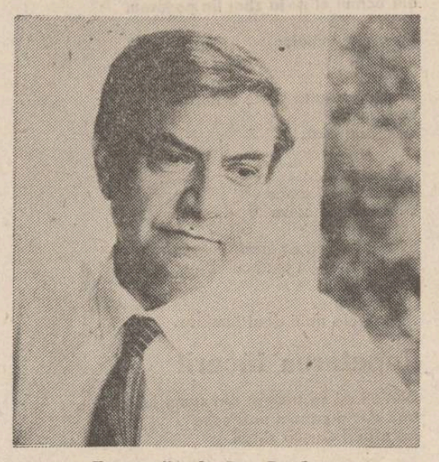

Fotografie de Ion Predoșanu

Festina lente

Ajuns la vîrsta lui „festina lente“
Ca-n tinerețe nu trăiesc în grabă,
Temeinicie pun în orice treabă,
Nu mă revărs, cascadă, în torente.

Nu mai vorbesc pe scurt, monosilabă,
Că gîndurile-mi sînt adiacente,
Ca niște piriiașe confluente
Fiece vorbă e-o aleasă boabă.

„Să ne grăbim“ ziceam în tinerețe
Ca vieții să-i ieșim tot înainte,
Cît mai degrabă deci, să-i dăm binețe

Trăind în miezul unui ev fierbinte
Ni se-arăta cu miile-i de fețe,
Și fiecare ne spunea : „Aținte !“

Ultimele lui Mihu Dragomir

★

„Cînd ne uram ne mai lega ceva“

★

„Iubirea n-are preț în bani“

Versuri răzlețe, notații găsite în camera unde dormise Mihu Dragomir la Giurgiu și de unde plecase la spital, de unde nu mai revenise niciodată.

Ne mai lega ceva cînd ne uram
O, legămînt uman peste măsură,
Cînd dragostea s-a preschimbat în ură,
Ca-n ofilire floarea de pe ram.

Credeam că-i trandafir, era răsură,
Cum a ieșit asemeni amalgam –
Nici eu nu știu, că-i fără nici un dram
De roșu în obraji și nici pe gură

Nicicînd iubirea n-are preț în bani,
Cum fără ea nici banii nu au preț
Și va rămîne sigur peste ani

Un sentiment și acru și răzleț
Ca un salcîm uitat între castani
Ori ca în codru părul pădureț.

Parafrază

Ca poetul zic „De ce-aș fi trist“,
Cînd eu pot să schimb durerea-n forță
Oțelit în lupte, comunist,
Și-am să-mi port arzînd aceeași torță.

Pagină de plumb și ofset, grea povară
Nici după o viață nu te schimb
Cu „Ziarul unui pierde vară“
Ci cu-al unui brav „Cîștigă timp“.

De neamul meu

La ani 52

Bunicul meu dinspre tata
Prea devreme din viață plecat-a
Pe cînd încă umblam de-a bușile
Și memoria nu-și deschisese ușile
Fusese poreclit Gheorghe Ciutu
Fiindcă avea un bou necornutu'
Iar bunicul dinspre mamă,
Tata mare era om de seamă,
Ilie Ghețu, al lui moș Ghiță
Sîrb sau bulgar după viță
Căruia satu-i spunea Nespălatu'
Bag seama era cam tuciuriu bărbatu'
Pe mama lui Guța
O adusese cu căruța
De prin comuna Afumați
Sat de grădinari adevărați
Cică-a mai trăit prin acel loc
Un neam al ei zis Dinu Boboc
Pe cînd bunicile-amîndouă
Fie-le țărîna ușoară ca o rouă
Proveneau din Codru Vlăsiei
Din Împărăția Haiduciei,
Una din Moara, alta din Snagov
Pe unde haiducii nu știau ce-i istov...
Poate de-aceea cînd trec prin pădure
Copacii încep să murmure.

Și pînă în rărunchi mă infioară
Povestea haiducilor de odinioară...

Mama și tata, amîndoi
S-au născut în sat la noi
Adică-n Vărăștii de Dascălu-Creața,
Unul noaptea, altul dimineața
Mama fugise cu tata de la o horă
Devenindu-i maicii Floarea noră
Dar te pui cu Ghețu, Nespălatu'
Într-o zi ridică-n picioare tot satu'
S-a dus să-și ia acasă fata
Și drept zălog și pe tata
Pe care l-a purtat în lanțuri
Tîrîndu-l prin praf și prin șanțuri,
Zadarnic după-aceea i-au întentat proces
Drept zestre tot c-un pogon s-au ales.
Tata, firav, nu ca mine rubicond,
Muri-n războiul mondial pe front,
Cu o căruță el căra șrapnele
Tot printre gloanțe și ghiulele.
După o luptă n-a mai fost văzut
Și il dădură dispărut
Cum pînă azi a și rămas,
Fără auz, fără glas.
Așa că pe noi, cei doi copii fără tată,
Ilie Ghețu nu ne-a scăpat din ochi niciodată
Miinile, de jucăm rișca, ni le taie cu-o bardă
Țigara, de fumăm, ne-o bagă pe gît, să ne ardă.

Așa se face c-am ajuns bătrîn
Și nu am tras nici un pac de tutun.

Fie-i țărîna ușoară că nu-i port pică
Da-ntotdeauna i-am știut de frică.

slavomir gvozdenovici

Numele, casa și cîntecul

Mă numesc –
numele mi se trage din piatră.
Aparțin cîntecului.
Sîngele –
așezat în nedomolite silabe.
Femeia –
din ochiul ei își ia zbor lin pasărea.

În jurul călcîielor
îmi curg
stelele.
Iar de cealaltă parte a nopții
văd uneori
calul înaripat.

Casa
și așternutul amar –
sub privirea cuiva
cerul.
Și chiar dacă aș vrea :
dar eu aparțin cîntecului.
Patria –
un templu
la poalele unui deal luminos.

Repetarea tăcerii

Bunicii mi se trezesc din somn iarăși
unii devin copaci unii case
pe alții îi mușcă șerpii

ies noaptea la lumina lunii
în hora lor mă prind de
după coline
cu adevărat se nasc din
nou bunicii
se înalță zîmbesc spre
soare
de neveste se îndrăgostesc
blestemă
după fluier se ascund și
nimeni nu-i vede

spre dimineață se retrag
încet
în ziduri în ferestre în
dealuri în pietre
în grădina argonauților veșnici

Despre poet vorbesc

Cînd mă voi întîlni cu Nedeljko
Gvozdenovici
îl voi înnuda cu o vadră de apă de munte
să văd (atunci) cine-l va salva de acele
desene
ușor va fi cînd străzile înmuguresc din nou
și peste umbra cuiva calcă picior de fată

Îl ascult pe Brana Petrovici
despre poet vorbește
e tînăr bineînțeles are pădure acasă
în pădure ascunsă puterea vorbirii

victoria milescu

Sensul prezenței tale

Ca și cum în mine
mai multe ființe
ar cere, ar striga, ar fi eu
și pentru fiecare trebuie să plătesc
prin corvezi
să îndrăznesc ceea ce nimeni
nu îndrăznește
orbecăind prin haosul cu bulgări
prea mic
pentru atîtea inimi consecutive
folosește-mă sau aruncă-mă
trage storul
peste încă o noapte
eu – un mesaj incomplet
o sfîșiere
nedusă pînă la capăt...

* * *

Viața mea se rostogolește pe scări –
o ceașcă de porțelan
din ea au băut atîți
fericiți ori triști
în zadar, degetele lor însingerate

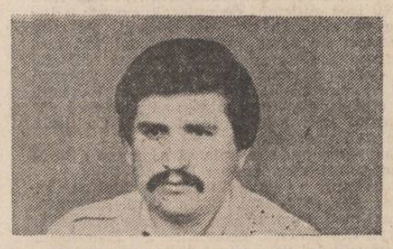

de pomul sălbatic e îndrăgostit
dar cum să înnopteze în fructul său
versul liber îl ucide.

Baladă

Lui Nicolae Labiș

M-am legat cum nu se
leagă
de un pom,
de frunza verde.
Harul nopții cînd va
ninge
tu, pădure,
mă vei pierde.

Voi umbla prin lumea
vremii
cu alt nume –
curcubeu.
Voi visa în umbra
stelei
pasărea din neodihnă
cum se face-n piatră eu.

Și iubirea mea adîncă
mă preface-n
dulce colb.
Îi va năluci în ochii
fiului pădurii –
orb.

M-am legat cum nu se
leagă
de un pom,
de frunza verde.
Harul nopții mă-nstelează
tu, pădure,
mă vei pierde.

Perfecțiune

Între om și stele
cele mai simple cuvinte
le poartă copilul.

În orizonturi line
el taie o rădăcină albastră.

Dar întotdeauna mîna i se oprește
la aripile
păsării.

încearcă
să stăvilească cioburile
din ce în ce mai ascuțite, mai reci
sunetul e cristalin pentru unii
neverosimil, pentru cei nedeprinși
viața mea, alunecînd pe treptele tocite :
așteaptă-mă, așteaptă-mă...

Transcriere liberă

Cine-mi șoptește
aceste versuri
din depărtare
și ține o lumină aprinsă
la masa de scris
o umbră
mă îndrăgește
de ce mi-ar fi teamă...
trebuie să te odihnești
îmi spune
să mai respiri
să zbori liberă, fericită
nu se poate trăi totul
exemplar
uneori dorești suferință
o implori
e bine că nu știi nimic...

Îndelung șlefuită tăgadă

S-a oprit zgomotul
lumii
pereții astmatici
nu mai mușcă din trup
sînt vie încă, atît de vie
dar atît de departe de voi
liniștea
s-a furișat afară din lume
în virtejul cel negru
nu mai vede
nu mă mai aude
sub ploaia care devine tot mai întunecată
sub lumina hărțuită
de arbori mascați
ei, neînțelegînd nimic
plătind mereu
cu cea mai scumpă monedă....

DUMINICĂ FĂRĂ NUNȚI

dorin baciu

Trenul intră fără grabă pe valea Jijiei. Nunta o făcuse la trei săptămîni după ziua sfintei Marii din august. Se rînduise o duminică aurită de început de septembrie, încă nu fiersese vinul cel nou, dar veselia a fost mare ca și lumina anotimpului. Acum, după alte trei săptămîni, trenul intra pe valea Jijiei ca într-un întuneric al lumii. Așa simțea Lică. De o parte și de alta a liniei se înșirau dealuri negre ca fierul, iar aerul se înnegrise. O ceață rece se tîra pe valea Jijiei îmbrăcînd și trenul în umezeală. Lică al lui Dumitru Popa avea tîmplele fierbinți ca un metal încins în cuptor. Se uita pe fereastra udă fără să observe dealurile vinete, nici cerul vînăt, nici apa vînătă a Jijiei, scursă între smîrcuri mari și stufăriș.

— Cîntă, mă ! îl îndemnară băieții.

Ei veneau din Timișoara, se întîlniseră în Gara de Nord. Așa se întîlneau, întîmplător, în gara Capitalei, acolo se încrucișau drumurile lor lungi. Leon avea glas frumos, de preot tînăr, dar nici Pintilie nu cînta urît. Trenul se tîra pe valea Jijiei și aveau timp să cînte. Numai sate și iar sate, mai mari, mai mici, și sute de țărani care urcau și coborau ca niște stăpîni. Lică încercă să cînte și el.

M-ai blestemat, mamă, luni
Să rămîn între străini.

Leon și Pintilie nu știau. Nu se găseau în sat cînd făcuse el nuntă. Lucrau în Timișoara, cum să vii de acolo tocmai în capul Moldovei ? Nici Lică nu s-a grăbit să le povestească. Mergi acasă ? l-au întrebat veseli. Coborîseră din accceleratul de Timișoara și s-au urcat în accceleratul Ștefan cel Mare. Aglomerație la clasa a II-a, gălăgie, curată bramburealâ pînă la Bacău. Apoi lucrurile s-au liniștit. Începea țara de sus a Moldovei, mai plină parcă și rotundă și blîndă, așa li se părea lor, băieți tineri, care se luptaseră deja cu viața. Lică avea servici în București. Îl adusese fratele mai mare pe un șantier. Era fierar betonist și s-a bucurat cînd a reușit să intre la C.F.R. Făcea poduri de cale ferată. E mai bine, le explicase celor doi consăteni, ai douăsprezece călătorii gratuite cu trenul, mergi cînd vrei, numai timp să ai. Deci nu mergi cînd vrei, rîseră băieții și-l invidiară așa, din politețe, să se simtă și el mai om. Ei dădeau o grămadă de bani din Timișoara pînă în satul lor. Și înjurară la fel de veseli. E bine să ai bani și să-i cheltuiești. Acolo, la Timișoara, se cîștigă bani nu glumă ! Ce-i cu tine ? s-au mirat văzîndu-l posomorit. Douăsprezece ore, cît au mers pînă în nordul cel mai înalt al Moldovei, acolo de unde începea valea Jijiei, nu le-a povestit nimic. Se chinuia să cînte laolaltă cu băieții. Astfel, ziceau ei, timpul trece mai ușor și sufletul zboară curățit de orice patimă.

M-ai blestemat, mamă, marți
Să rămîn fără de frați.

Leon își lăsase mustăcioară neagră de corb și ochii lui, la fel de negri, urmăreau cu infocare fetele care urcau și coborau din tren, dispărînd ca niște iele în satele cîmpiei. Le aduna Leon în ochii lui sclipitori să nu le uite și să le cînte cînd îi va fi dor de frumusețea lor necunoscută. Pintilie era mai rece. După o zi și o noapte fără somn, curgea grăsimea galbenă pe obrajii stropiți cu bube. N-avea nici mustață, nici după fete nu se uita. Cînta cu o dușmănie al cărei izvor nu exista decît în trupul lui bolovănos și în mintea lui greoaie.

Miercurea e ziua mea,
N-am avut parte de ea.

Abia după ce s-au urcat în personalul care străbătea valea Jijiei, Lică s-a hotărît să le povestească. Tinută în el, durerea îl otrăvea, se aduna ca o fiere. Da, le spuse el băieților, se însurase la începutul lui septembrie. Ei, nu mai spune ! au rîs Leon și Pintilie bucuroși și ironici. Pentru ei, tineri care abia făcuseră armata, căsătoria li se părea o bucurie de care nu scapi, așa cum nu scapi de o belea. Ei, bine, Lică se însurase, bravo lui ! Și rîdeau bucuroși, ironici și cu bărbătească încredere ca să-l laude și să se simtă bine. În plus, Leon chiui scurt pe fereastra deschisă, dar țipătul lui de flăcău neînsurat, melodios ca viersul unei păsări, nu urcă pînă în vîrful dealurilor ude. Lică a renunțat să le spună că a fost o duminică atît de frumoasă cum nu mai trăise niciodată în viață. Ce importanță avea acest lucru pentru ei ? se îndoi Lică. A fost și soare, și căldură, și o încîntare care cuprinsese întreaga lume sătească. Nici el nu-și mai amintea amănuntele acestea dulci. Băieții voiau să știe ce fată luase. A cui ? E din Pădureni ? Sau din alt sat ?

— A terminat anul trecut zece clase. Abia împlinise optsprezece ani, bîigui Lică sfîșiat de durere.

Chipul i se întunecase ca și dealurile cu arătură grasă și neagră. Leon și Pintilie se mirară pricepînd că se petrecuse cu Lică ceva rău, foarte rău dacă nu voia să bea nici o picătură de coniac, nici să cînte cu ei. Îl lăsară să vorbească și vedeau cum ies vorbele din trupul lui ca trase cu un clește. Alexandrina, așa se numea fata din satul lor pe care o luase de nevastă în septembrie. Dar numele ei rămăsese Drina, după cum o alintaseră părinții. Poate o cunoștea de mai multă vreme fără s-o bage în seamă. Ce să vezi la o fată de școală ? Abia astă vară, cînd își petrecuse el concediul la Pădureni, a văzut-o cu ochii întregi. Fata înflorise brusc. Izbucnise în sus ca un pom tînăr bine îngrijit. Se juca meci de volei pe terenul școlii și Drina făcea parte dintr-o echipă. I-a văzut picioarele lungi și nervoase de căprioară, și gura roșie, și risul gîlgîit, a văzut-o devenind frumoasă brusc, poate pentru el, poate pentru alt băiat care rîdea și striga pe marginea terenului încurajîndu-le pe fete.

— De ce ? întrebă Lică fără să aștepte un răspuns.

Adică de ce a văzut-o numai pe ea din grupul acela de fete frumoase și mirosind a sudoare, toate încordate și nervoase, mișcîndu-se ca niște sălbăticiuni în cușca terenului de sport ? Mai erau și altele, pe teren sau în jurul lui. Dă-le naibii că toate-s la fel, îl încurajă Pintilie bolovănos. Și cîntă cu dușmănie.

M-ai blestemat, mamă, joi
Ca să plec de lîngă voi.

— Eu am meserie bună, preciză Lică privind fără țintă dealurile care se învîrteau încet în jurul lor, se roteau fără odihnă, ca niște țărani în jurul propriei vieți. Lucrez în C.F.R. la construcții, am și permis de călătorie gratuit. După ce-am văzut-o pe Drina, n-am mai avut clipă de odihnă. M-am ținut de ea ca de un blestem. În două luni am făcut nunta. Pe la începutul lui septembrie.

— Aha ! exclamă Leon. Dar grăbit ai fost, măi frate !

Lică nu putea confirma dacă a fost grăbit sau nu. Pentru el timpul trecuse altfel de cînd o cunoscuse pe Drina. Cînd foarte încet, ca mîlul unei ape, cînd iute ca fulgerul. Sau, alteori, ca trenul acesta care mergea și nu mai ajungea în stația unde coborau ei. Locomotiva fluieră și dealurile începură să alerge amețitor pe lîngă ferestrele aburite. Timpul, gîndea Lică nedumerit, curge în toate felurile, depinde de om.

Băieții îl ascultau atenți. Leon cel frumos zîmbea cald iar Pintilie căscase ușor gura strîmbă, tăiată aspru pe chipul lui fără măsură. Mă, rise Leon fără răutate, tu ai fost ca și cinele pe care l-am văzut eu anul trecut. Nimerise prostul la un colț de stradă și, cum vedea o mașină, alerga după ea și lătra. Se îndepărta mașina, venea alta, el iar alerga și lătra. Nu se putea desprinde de colțul acela de stradă pentru că veneau alte mașini și dobitocul alerga după fiecare. Tot așa pînă a crăpat din prostie. Și tu mereu ai vrut să te desprinzi de sat, dar mereu te-ai întors, n-ai putut să-l părăsești. Ce ți-a trebuit tie pe Drina din Pădureni ? Nu sînt fete destule în București ? Lică s-a uitat posomorît. Nu-l vedea. În fața trenului călătorea o fantasmă albă pe care numai el o vedea. A găsit, cum să nu găsească fete în București ? Dar s-a îndrăgostit de Drina, așa i-a fost scris în calendarul vieții. Cei doi prieteni au suris cu înțelegere. Și au cîntat cu tristețe, aruncînd cuvinte grele spre dealurile cîmpiei moldovenești.

M-ai blestemat, mamă, vineri
Ca să nu mai am pe nimeni.

Așa e. Cîntecul avea dreptate, gîndi Lică ars de durere. Rămăsese fără nimeni. Drina fugise de la el, după două săptămîni. O luase cu el în București.

— Mi-au dat trei zile concediu pentru nuntă. Mai mult nu se poate, mi-a spus inginerul. Avem mult de lucru. Facem un pod la Jilava și ne grăbim să nu ne prindă iarna.

Nunta a ținut exact trei zile. A fost o bucurie mare, care întuneca toate lucrurile realității, așa i se părea lui Lică. O avea pe Drina lîngă el, îi zîmbea, o ținea de mînă și, din cînd în cînd, dansau pe iarba bătătorită. Făcuseră în curte un cort mare, sub care puseseră mese încărcate cu mîncare și băutură. Fanfara de la Corlăteni cînta fără întrerupere și oamenii, mereu alți oameni, tot veneau și plecau, se adunau în jurul meselor, apoi chiuiau și jucau înfocați, fără să obosească. Nunta a început vineri și s-a terminat duminică seară. Luni dimineața s-au suit în tren. Într-o mînă ducea valiza, în cealaltă ținea mîna Drinei. Se pare că părinții le-au spus ceva, mamele au și plîns, era o ceată întreagă în fața trenului, veniseră cu cărucioarele la gară, dar Lică nu reținuse nimic. Atît, doar mîna fierbinte a Drinei în mîna lui și chipul ei ușor palid și necunoscut. A găsit repede repede o gazdă pe Maica Domnului, la cîțiva pași de cinematograful Melodia de pe Soseaua Ștefan cel Mare. Baba părea cam nebună, făcea toată ziua floricele din porumb.

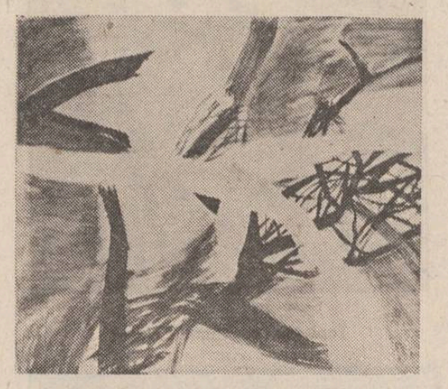

Grafică de Cristina Tănăsescu

Toată casa mirosea a prăjeală de ulei. Avea o singură grijă : să meargă în Obor și să cumpere grăunțe de porumb. Altfel s-a arătat cumsecade. Le-a dat o cameră și s-a ascuns repede în chițimia ei.

— Eu mă sculam la cinci, povesti Lică, și plecam la Gara de Nord. De acolo mergeam la Jilava cu o mașină. Mă întorceam seara. Drina stătea singură în casă. Cu baba n-a legat vorbă. Nici cu vecinele nu s-a împrietenit. Mă întorceam seara și o găseam tăcută. Stătea nemișcată pe scaun și se uita într-un colț. Ce-i cu tine ? o întrebam și ea nu-mi răspundea. Parcă slăbise, se ofilise Drina mea. Duminică, ne-am dus în Obor. Am băut bere și am mîncat mici. S-a mai înveselit. Ne-am uitat la Marinescu, actorul ăla cu barbă, cum se dădea în mașinuța electrică împreună cu gagica lui. În cealaltă duminică, i-am cumpărat Drinei un cojoc de șapte mii de lei. Să aibă la iarnă. Ne plimbam pe Ștefan cel Mare și, într-o vitrină, am văzut un cojoc. I-am zis : avem bani mulți de la nuntă. Drina s-a împotrivit. Nu fii proastă, am încurajat-o eu. Și i l-am luat. Într-o lună, două, i-am zis, găsim un loc de muncă și pentru tine. Bucureștiul e mare și are nevoie de oameni muncitori. Ce-ai vrea să faci ? Nu mi-a spus. Tăcea tot mai mult. Ar fi trebuit să-mi dau seama.

— Ce să-ți dai seama ? se miră Pintilie. Așa sînt toate.

Scuipă pe podeaua vagonului. Lică se încordă jignit. Care toate ? Drina ?

— Lasă, murmură Leon împăciuitor și fața frumoasă se lumină urmărind cîteva fete care înaintau sfioase prin mijlocul vagonului. Haideți, porumbițelor, ginguri el dulce ca un hulub în călduri, veniți că e liber aici.

Fetele trecură chicotind. Lică uită ce-a spus Pintilie. Privi pe deasupra locomotivei, prin pereții de scînduri ai vagonului, și în aburul mașinii văzu iar fantasma albă. Lăsase baltă serviciul și alergase la gară. Găsise camera goală.

— A fugit ! gemu Lică.

Leon și Pintilie îi acoperiseră durerea cu glasurile lor bărbătești.

Sîmbătă e zi aleasă,
Toți băieții vin acasă.

Trecuseră aproape douăzeci și patru de ore de cînd călătoreau spre casă. Dacă ceea ce găseau în sat putea fi numită casa lor. Părinții îi așteptau, mai erau și fete de școală care îi doreau. De aceea cîntau înalt și frumos, să audă tot trenul. Lică mirii și el împreună cu ei. Dealurile de fier, arate lucios, îi îngreunau sufletul. Pe toată valea Jijiei venise o toamnă udă și grea și binefăcătoare ca și pămîntul cîmpiei moldovenești. Și țăranii erau bucuroși de apa care curgea încet din cer. Lică încercă să vadă în jurul lui, așa cum văzuse pînă nu demult. Dar nu se putu dezlipi de imaginea fetei care fugise de el. De ce ? se întrebă el tulburat. În două săptămîni n-ai timp nici măcar să cunoști un om, nicidecum să-l urăști. Și numai cineva care te urăște poate fugi așa, fără să-ți spună un cuvînt. Cîntă, mă ! îl îndemnă Leon zîmbind luminos pe sub mustăcioara neagră ca pana de corb.

Duminică-i nuntă-n sat,
Numai eu bolesc în pat.

— Lasă, nu fii prost. O găsești tu acasă, sau găsești alta... glumi Leon cu nepăsare prietenească de flăcău.

Coborîră în gara roșie de pe malul apei. Mai aveau vreo șase kilometri pînă la Pădureni. Vor găsi ei o căruță în spatele gării, și, dacă nu, vor merge pe jos. Își aruncară rucsacurile în spate, strigînd glume la fetele care plecau mai departe și se uitau pe ferestrele vagoanelor.

— Hai, mă, nu vii ?

Lică ridică geamantanul și păși în urma lor. Leon și Pintilie îl aștептară cîteva clipe. Își ridicaseră glugile să nu-i ude ploaia mărunță. Se uitau fără nici o expresie la Lică, îl priveau cum se mișcă parcă lovit în cap. Și, brusc, îi întoarseră spatele, străbătuți de scîrbă pentru slăbiciunea prietenului lor. Începură să cînte dramatic :

Dare-ar dumnezeu să mor
În palatul fetelor.
Să mă-ngroape cu fanfara
Fetele din Timișoara.

Azi e duminică ! tresări Lică și rămase departe, în urma lor. Îl cuprinse teama că va trebui să ajungă acasă. Poate nu va ajunge niciodată, speră el, bălăbănind geamantanul greu în mînă. Ploua peste dealurile negre, ploaie rece într-o duminică fără nunți.

teatru

t

Necazurile unui... îndrăgostit

Stagiunea de toamnă a Teatrului **Nottara** se deschide cu premiera absolută a comediei lui Virgil Stoenescu, în regia lui Ion Lucian. O piesă despre tineri și greselile lor cotidiene, cu tineri, pentru tineri. Oricărei generații îi vine rîndul, mai devreme sau mai tîrziu, să se privească într-o oglindă.

Virgil Stoenescu nu vrea să fie un moralist, ci, mai curînd, un sentimental utopic. El își desprinde personajele din viață (cu toate asperitățile ei) și dorește să dea viață unor idei mai puțin accesibile (pînă mai ieri) : că trecutul repudiat al unei ființe iubite se poate înnoda cu prezentul ființei care a iubit și iubește, în condițiile unor puternice mutații de conștiință ; că bărbatul care a greșit cîndva, părăsindu-și iubita (cu un copil), mai poate fi acceptat (ca soț) de femeia care s-a zidit și durat în suferință, evoluînd din punct de vedere social și depășindu-l pe cel care uitase de ea. E greu de crezut că după doisprezece ani, două ființe care s-au despărțit (pe fondul superficialității vîrstei), se mai pot regăsi pe aceeași lungime de undă, dar Virgil Stoenescu încearcă să fie convingător. Timpul instalează uitarea, timpul cerne și tot el alege bobul de neghină. Se vorbește despre răzbunare, despre dragoste și ură, despre întîlniri și sentimente patetice. Și totul pe fondul problematicii sociale. Prea multe direcții de rezolvat într-o singură temă. Dalia Radomir a fost muncitoare (ca și Vali), acum este ingineră, cu facultatea la seral, apărîndu-și drepturile. Întreprinderea căreia i se adresează (în vecinătatea locurilor natale) nu are nici un post liber, dar opacitatea unui vice e învinsă de recomandarea maistrului (secretar de partid), pentru ca ideea eficientizării competenței să biruie. Pledînd pentru izbînzi aproape utopice, autorul îi face pe eroi să-și preia asupra lor vini ce nu le aparțin, de dragul binelui celorlalți (contrastul dintre ficțiunea idealizantă și realitate îi determină pe spectatori să rîdă în hohote, cu toată sinceritatea, ascunzîndu-și micile lașități în spatele acestui haz de necaz). Pentru reușita divertismentului se introduc un raisonneur bătrîn, cu ticuri verbale cam subțiri și un justițiar feminin, modern, care se apără cu lovituri de jiu-jitsu împotriva seducției masculine și care-i ocrotește pe cei slabi cu lovituri de... teatru.

Ion Lucian a realizat un spectacol ușor, suplu, dinamic, sprijinindu-se, îndeosebi, pe farmecul unor interpreți tineri. Tania Filip imprimă Daliei Radomir inocență, candoare, hotărîrea unei vîrste împlinite, gravitate, grație și feminitate. Emilia Dobrin-Besoiu este purtătorul de cuvînt al acestui nou tip de justițiar (în teatrul românesc), care ține cu învinșii, eroina ei fiind modernă, agresivă, imprevizibilă și mîndră, înțeleaptă și dură. Eleganța sportivă, spontaneitatea și agilitatea de felină dublează o cochetărie bine disimulată.

Pentru rolul „mișelului", al seducătorului, victimă a propriei sale vitalități, Cristian Șofron este prea tînăr. Actorul face efortul de a reprezenta rotund personajul, reușind să-l exprime mai bine pe Bogdan cel fluturatic, purtat în zîmbete și flori de femei, decît pe cel care, maturizat în gîndire, se va schimba fundamental, pentru a deveni bărbatul serios, responsabil. Transformarea lui Bogdan nu e susținută nici dramaturgic, nici în corelarea prezenței scenice a celor doi interpreți principali, fapt pentru care, întîlnirea Liei cu Dan (cei de odinioară) în happy-end, comunică starea de incertitudine a situației nefiresti. Stelian Nistor începuse să creioneze, în prima parte a spectacolului, un tînăr destul de interesant (și el victimă a unei anume îngustimi de spirit), care, în partea a doua, va rămîne doar foarte docil, actorul nemaiavînd ce să joace (fată de disponibilități).

În afara generației actorilor în jeans, Ion Punea, Mihnea Moisescu, Ion Porsilă și-au adus contribuția în configurarea opacității sau simțului de previziune ale personajelor lor.

În scenografia semnificațiilor de culoare ale lui Tudor Ghimeș (de la viziunea în roz a cuceritorului de inimi la viziunea în alb a puității), în linia modernă sau desuetă (voit) a costumelor, care pot caracteriza tipologii ale contemporaneității, spectacolul de față va ajuta tineretul să se regăsească (în parte), constituindu-se într-un punct de atracție pentru noile generații (care nu-și prea fac probleme).

Nicoleta Gherghel

televiziune

tv

Criterii, criterii...

Restituirea unei pagini din opera dramaturgică a lui Victor Ion Popa — e vorba despre *Mușcata din fereastră* (adaptare tv de Ioana Prodan și Olimpia Arghir, în regia Olimpiei Arghir) a reînviat în sufletul nostru mai vechile nostalgii care țin de acea minunată, dificilă, deopotrivă sublimă și riscantă muncă de aducere pe micul ecran și în unda radioului a mesajului literar.

Sînt, iată, cîțiva ani buni de cînd cu exemplară probitate profesională și chiar cu har, redactorii de marcă, adevărați oameni de cultură ai radioului au făcut din anumite emisiuni literare veritabile acte culturale cu profunde valențe și multe reverberații — astfel Iulius Țundrea cu „Fonoteca de aur", Ileana Corbea și Arșaluis Ceamurian cu emisiunile de restituire literară, Liviu Grăsoiu și Victor Crăciun cu binecunoscuta „Revistă literară", Florin Constantin Pavlovici și Victoria Dimitriu cu emisiunile dedicate literaturilor străine, George Mirea ocupîndu-se de „Odă limbii române", ori Dan Verona, cel ce girează momentul poetic radiofonic cotidian, reușesc să alcătuiască un colectiv omogen și să transmită publicului larg acea esențială privire totalizatoare, integratoare asupra fenomenului literar, bazată pe niște principii fundamentale, într-o viziune care presupune asimilare culturală, discernămînt, respectul valorilor estetice.

La Televiziune lucrurile stau prin forța împrejurărilor altfel, emisiunile „literare" sînt accidentale, asimilate, iar literatura ca prezență e difuză în ansamblul programului. Ea sau măcar umbra ei, sau măcar consecințele ei sînt însă niște prezențe de care nu se poate face abstracție. O poezie strecurată la „Albumul duminical", un moment poetic realizat în „La sfîrșit de săptămînă", ori o piesă de teatru, ori un film-ecranizare trebuie să devină în sine, prin autoritate culturală, prin consistență valorică niște momente capabile să impună o prezență.

Piesa tv de marți seara a fost o încercare demnă de interes, cu o distribuție care a înregistrat cîteva momente de vîrf prin Silvia Popovici, Petre Gheorghiu, Ștefan Radof, dar și frumoase promisiuni prin mai tinerii Andrei Duban, Marina Procopie, Mihai Verbițchi, Eugen Cristea. Regizoarea a încercat să aducă în atmosferă calmul blînd al scriiturii celui ce-a fost un animator al Teatrului românesc (și chiar al celui radiofonic), găsind o expresie regizorală adecvată atmosferei din *Mușcata din fereastră* și problematicii ei umane, sentimentale, sociale, chiar tușelor ei minordesuete.

Cleopatra Lorințiu

al. raicu

Cu mine e...

Negreșit, grădina intinsă
pare că-i albă, pare că-i ninsă
cu inimă de diamante și safire.
Umblu prin ea cu uimire
dar și cu iubire, cu atita iubire.

Negreșit, e o-ntindere largă
valul ce vine nu poate să-l spargă,
lanul avu numai boabe de aur
unde săreau dropiile-n plaur
sculptat in veșmint sirian și maur.

Intru pe-un drum presărat cu fintini
fiece pom se spală pe miini
orice fecioară-i cu floare pe sini.
Cimpuri și vii mi se string la picioare,
ca untdelemnul sint mii de ulcioare.

Simt o columnă zbătindu-se-n palmă
seara-i de buciume albe și calmă,
tot ce e-n vale țara-i totuna,
cum se-arcuiește de liniște luna
cum ii simt pe frunte din griie cununa.

Știu, cit voi merge in lunguri mi-e țara,
riul in șopot, talazul, vioara,
ritmul făinei ce curge cu moara.
Și-alaiul pe uliță unde-i mireasa.
Aici imi e pita și casa.

Și nu mă mai întorc

Nu m-am mai dus demult in Maramureș
și-mi simt pe inimă un fel de-ntunecime.
Un riu se dă de-a rostogolu-n stincă,
la el mă poate prinde orișicine.

Dar plec precum șopirla se strecoară
pornind din visu-nvălmășit dar treaz.
Sint la Sighet, pe urmă la Săpința
și-o lacrimă imi lunecă-n obraz.

Și Stan Pătraș cu mine tot cioplește
o cergă-acoperindu-ne de-i frig.
O toamnă își pogoară lin covorul
ce lunecă vreodată cind il strig.

Să nu mă mai intorc nicicind acasă,
să stau la cărturarul Fodoruț cu stupii,
cu merii ca de fildeș ce-mi alungă
inchipuiri de ierni cind urlă lupii.

Și curge iza repede, bătrină,
și ploaie nu mai este, ci-i sudoare.
O să urc dealuri cu văpăi in visul
cind știu că treaz e el și nu mă doare.

O lacrimă de sticlă

Și caisul iar a desfrunzit,
i s-au scuturat și ramuri in neștire.
Mi-am lipit obrazul de-acel trunchi de var
ca in vremi ascunse de iubire.

Stau cu el, cu toamna, și mai sus.
O să vină incă la fereastră ?
Văd cum crește-n coajă un inel
din logodna veche lingă-o glastră.

Stau și mă prind zorii uimitori.
Lacrima de sticlă mă aduce
lingă ofilite crengi, de-atitea ori
lunecind cu boabe pe uluce.

Ramură tainică

La poarta brumei pe neașteptate
a răsărit ciudat un liliac
in anotimpu-acesta cu flori multe
cit peticul din jur e de sărac.

Vin lingă el cind incă nu răsare
lumina și-l privesc ca-ntr-o oglindă,
și teamă mi-i, atita dogorește
că s-ar putea vreodat să mă aprindă.

Nu știu care-i e sufletul. In el
s-a strecurat ceva din veac trecut ?
O creangă totuși mi s-a prins in păr
și incă-mi pare tot necunoscut.

Misterul

Albită-i cerga. Seamănă cu cerul,
gardul cu ea se-aruncă-nainte,
parcă își și ascunde sub cuvinte
bruma care-i acoperă misterul.

Umblăm pe sus, cu păsările, cu norii,
să nu cădem cumva sub săbii vechi.
Chiar arborii se-nșiruie perechi
intrind pe sub vestoanele culorii.

Armă veche

La Mara-am dat de-o armă ruginită
din cine știe ce război tăcut.
Poate vecinul insuși m-a văzut
cerind in zori să nu trec in ispită.

Era, de fapt, o umbră lingă mine
ce mă-ndemna s-o iau definitiv,
vorbea, rostind un singur substantiv
ce s-ar fi transformat in carabine !

Vorbesc cu ea. Umbra e arzătoare
cine-o fi fost străbunul ce-o avea ?
Acum sint poleit cu-o albă stea
ce mi-a sosit rupindu-se din soare.

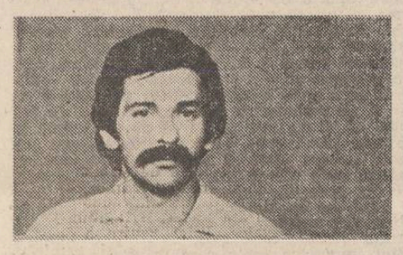

mircea drăgănescu

* * *

Doar zgomotul fumului pătrunzind
in plămini
și al cernelii roșii innegrind hirtia
doar zgomotul celulelor tale
ingenunchiate

„nu ne părăsi omule
e minunat să exiști".

* * *

Și dintr-o dată cocoșii
noaptea asta imi pare
un macat negru cu roșu
prins in ținte pe perete
in odaia de musafiri

bunica trece pe-acolo
— nu mai fii ingindurat
băiete — imi spune
și mă trage lung
prelung pe frunte
in timp ce mie
mi se face atit de frig
de dor de ea.

* * *

Aseară ți-am mărturisit
doar cuvintu-i de mine

am mai apucat să văd
cum se năștea groaza in
bulboanele ochilor tăi
cum respirai din ce
in ce mai dezordonat

imprăștiindu-mă.

Pagini albe

Indoiala se scurgea
violetă pe sub timpla mea
galbenă
in timp ce „eu"
strigam intr-o prăpastie
Nu l limfa aceasta
trebuie să nici nu existe !

Icoana stătea intr-o rină
ademenindu-mă. Pictorul
un artist din Renaștere
o fotografiase aievea.

Ah ! cărnuri sublime
singe electric
păcat cu gust de pămint.

Alioșa bătu in fereastră
și m-am trezit
singur
paharul era alături
iar ștergarul nefolosit.

Nu poate fi adevărată
realitatea aceasta

Nu poate fi adevărat
visul acesta

Nu
Eu nu exist poate !

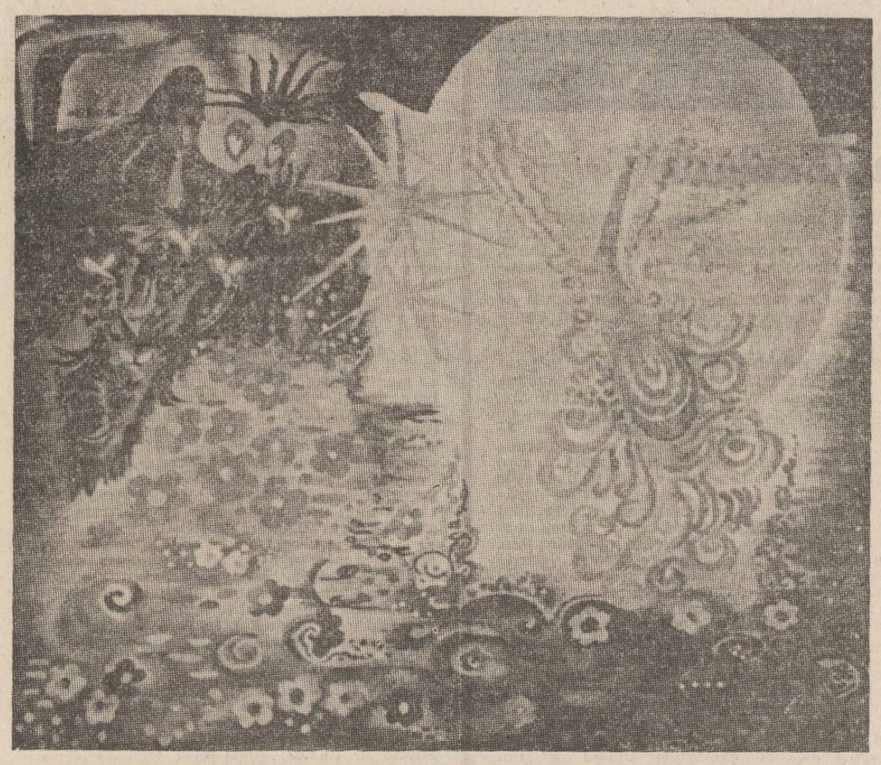

Tapiserie de Titina Comșa

constantin vrînceanu

Sărmanei Rosalie

Atunci, la moartea ta, cea mai cumplită,
Din morțile ce-au fost și vor mai fi,
Flori ți-am adus pe lespedea cernită
Și mult am plins sărmană Rosalie.

Azi dormi in pace, ființă credincioasă,
Căci m-ai iubit ; și te-am iubit și eu
In felul meu ; tu veșnic curioasă
„Cit mă iubești ?" — mă intrebai mereu.

Pe-atunci, nu-nțelegeai că intrebarea
Nu-și avea rost și astăzi in cavou
Te odihnești, iar de-aș putea suflarea

Să-ți torn cu buzele-mi in ale tale
Sint sigur că ieșindu-mi iar in cale
„Cit mă iubești" — m-ai intreba din nou.

Aproape-mi ești, și-atîta de departe

— Sonet shakespearean —

Aproape-mi ești, și-atita de departe
In tine-s două, bună și haină,
Iubire-mi juri, te simt adulterină,
Una mă cheamă, alta mă desparte.

Te risipești intre minciuni deșarte
Și adevăruri, totul din rutină,
Și nu-ți dai seama, vai, ce cabotină
Mi-apari cind zici că dragostea se-mparte

Eu cred in tine, presimțind minciuna,
Și te iubesc, deși te simt sperjură
Mă simt și-mi spun că tu ești numai una,

Iubirii mele simt că ăsta-i prețul
Și-n mintea mea te văd atit de
pură
Că, pur și simplu, merit tot disprețul

Păpușa

S-a topit intreaga ceară
Din păpușa care-am fost
Și jucam odinioară...
Făr-să simt, făr-să mă doară,
A rămas un cap de sfoară,
Atirnată fără rost...

CIUBO

Încet, incet, o ! răsfățatule poet, cind e parfumul toamnei violet ! aproape indiscret, amurg de toamnă violet ! incet, incet, să cobori din patul tău, din casa ta, și să pleci in satul (orașul ?) cel mai apropiat, să ai această indrăzneală, această cutezanță de care s-au infricoșat spirite clare (clarissime ? obscurantissime ?), de la Zenon eleatul pină la Kafka praghezul (Praga ? iți aduci aminte ? ulița alchimiștilor ? piticii fierbind in oală piatra filosofală ?), să ai curajul să cobori din patul tău, din casa ta, incet, incet, și s-o iei la sănătoasa spre satul (orașul ?) cel mai apropiat, adîcă spre tărimul cel mult visat, o ! tărim inlăcrimat ! Incet, incet, parfum violet ! să cobori din patul tău, din casa ta, din orașul tău iubit, și să pleci in locul cel mai apropiat, intr-un loc indepărtat, in orașul parfumat, și de nimeni nici visat (Kafka ? Praga ? Zenon eleat ?), vai, oraș inlăcrimat ! Incet, incet, spre orașul violet ! Un domn și o doamnă, la vreme de toamnă, amor inseamnă ! O, principiu violet ! cind cu pasul trist, incet, domn infumurat poet, in amurg senin de toamnă, cu un domn (sau cu o doamnă ? dar asta ce mai inseamnă ?), cind incet, incet, bobocel poet, către zări indeamnă ! norul violet ! Care nor ? O fantă de lumină in amurg, un parfum al amintirilor paradisiace căzute in ruină și simț al deșertăciunii, care nu se nasc decit din bucuria de a trăi, de a crea, iată, incet, incet, pe Florin Ciubotaru, cu iluziile sale vizuale (cu aș crede că mai curind ele sint proiecția celor auditive ! dar hélas, la chair est triste). Acest nor mandalic de toamnă, pictat cu voluptate de Florin, ca și de prietenii săi, Sorin și Horia, unul in aur și bronz, celălalt in prapuri și dealuri, o ! sfinte idealuri ! acest nor de toamnă metafizică este deja o spărtură in opacitatea universală caci dă seama de o conștiință treză și fericită : a omului clarvăzător și in directă legătură cu ceea ce transcende ființa noastră muritoare sau, de ce nu ? cu ceea ce accede la ființa nemuritoare din noi.

Ordinea sau geometria săbiilor trase la Alexandria ? Griuri, cenușa păsării Ph ? sau pasărea Minervei ? nu este gura leului ? a pustiului ? a setei de femeie ? a două guri ce se mușcă ? acest patrulater, acest corp, nu ceresc, dar pămintesc, ceea ce inseamnă — amurg de toamnă — peisajul mandalic al lui Ciubo : el poartă semn roșu, albastru, galben, violet ! Și apoi ! vă rog ! acest izvor, coapsele femeii născătoare nu de diavoli, ci de oameni (de zei ? in negru, albastru, violet), structuri mandalice, problema unei ordini aprioriee universale, culori și nuanțe ca tot atitea insemne ale bucuriei timbrului și ritmului — in gris, en noir, in hic, in ha ! Și totuși ce rare culorile calde ! Un semn de intrebare sau un răspuns ? Numai arta lui o poate spune !

Dan Laurențiu

gheorghe daragiu

sonata lunii

marea petrecind in suflet curat
aripi imense și albe de pescăruș
amintindu-mi de tine
cintă la pian
să ne fie odihna neliniștii aproape

stele se sting în lumina recilor clape.

nu

nu mai primesc
scrisori
nu scriu nimănui
știu suferința
absenței voastre

am rămas singur

nu mai primesc
scrisori
nu scriu nimănui.
părinți,
voi sinteți
lacrima curată
a lumii !

palimpsest

mi-e dor de tine — de mine
sub ninsoarea insomniei
sint singur
dimineața mă apasă
mai mult in pămint
adincesc tot mai mult pacea
vine spre mine frigul
roua se face brumă
pină in albul total
mă acoperă
mi-e dor de tine — de mine
tresar sub vise, te strig
elena — lacrimă.

schimbarea la față

roz tirziu de primăvară
lacrima de seară
fierbe dimineața in izvor
gușa cu otrăvuri de cocor
roz tirziu de primăvară
cerul ară
ară
miine n-am să scriu
roz tirziu
putred de tirziu.

noian

ce semne cu iubire poți avea
cind ai uitat pe lacul din pădure
o lacrimă de arbore sub nea
ce și-a găsit tăișul in secure ?

nu privighetoarea unei nopți mă cheamă
ocheanul lumii mi-e intunecat
pe-o foaie de hirtie-ntunecat
metafora transpiră ca o armă

noian de ierni pe-o vinovată vară
mă-ndeamnă să inot printre nămeți
aud cum ride dimineața-n seară
cum se intorc din cer eroii obosiți.

anotimp

furtuna de ieri a trecut
in bolțile adinci e senin
nu sintem străini
a fulgerat
nu a murit nimeni
in vegherile noastre
pe dealuri și in vis
păsările iarăși
și-au prefăcut spaima
in cintec !

plastică

Purgatoriul fără sfîrșit

Pe un foarte anevoios drum al consacrării artistice s-a angajat de cîtva ani **Petru Velicu**, un pictor cu o vocație incontestabilă ce s-a distins și pină acum prin asiduitatea metodică cu care și-a conceput și și-a urmat propriul program estetic. In aparițiile sale anterioare, tinărul pictor făcuse dovada unui profesionalism cert, anuntind două direcții posibile, exemplar sustinute, ale evoluției sale creatoare : rafinamentul elaborării detaliilor și o bună știință a construcției alegorice. Dar, mai presus de acestea, Velicu propunea **o viziune**, un mod particular de a deslusi plastic lumea realului. O vibrație puternic personalizată conferea un relief inconfundabil picturii sale, naturii statice, de exemplu, realizate atunci, introducеau o timbrație cromatică aparte, aproape prețioasă, ce o regăsim și azi in excepționala suită „Dantescă", pe care artistul o expune la „Căminul artei". Sub acest aspect, pictura de acum a lui Velicu nu-i cu nimic surprinzătoare, cit rezultanta firească a unei evolutii pe care artistul insusi a preconizat-o. O consecventă de invidiat in materializarea unui crez estetic susținut de o gamă intinsă și riguros insusită de tehnici specifice (de la tratarea pinzei la efecte speciale obținute din pensulație), l-au adus pe acest tinăr artist la o matură exprimare plastică. Velicu probează in acest foarte coerent ciclu de viziuni plastice situate la orizontul infernului și purgatoriului dantesc, o rară capacitate de sondare a caracterelor, a zonelor limită ale existenței, a perifericuluj sordid și acaparant al lumii in petrecere.

Pictorul nu ilustrează, ci **dialoghează polemic** cu opera lui Dante, folosind cel mai adesea o notație sarcastică. Dealtfel, cu excepția unui impozant portret al lui Dante si a incă unui crochiu in ulei al marelui poet renascentist, de mai mici dimensiuni artistul a urcat pe Simeze plămada fascinantă a unei imagerii grotesc-dramatice paraliterare. Compozitii de gen si portrete (caractere, mai bine zis) inchipuind un univers inchis și intolerant de existente contorsionate de schisma unui purgatoriu fără sfirșit.

Velicu pictează acest panopticum cu o frenezie de maestru renascentist. Ba, mai mult, intr-o interesantă serie de lucrări, in care a utilizat tehnici și efecte de culoare aparte, artistul ipostaziază citeva personaje si atitudini in compoziții cu aer de stampă extrem-orientală. El nu a restrins acest spiritual periplu dantesc la spațiul mediteraneano-european. Polemica lui cu opera lui Dante se poartă prin mijlocirea unui ochi si a unei morale contemporane. Mărturia ce o depune Velicu prin toată această canava imundă de intimplări si destine are o cuprindere planetară. El insoțește acest cortegiu cu un suflu narativ de o extremă densitate. In mod vădit, maturizarea discursului plastic al lui Velicu s-a petrecut prin ostracizarea aurei lirice, frecvent utilizată in anterioare creații, in favoarea amplificării tensiunii dramatice. De aceea, pictura lui are o motivație net obiectivă, viziunea delimitind un teritoriu al realismului fantastic. Orientare cu adinci rădăcini in marea pictură a Renașterii olandeze si flamande, ce cunoaste astăzi o tot mai pronuntată resurectie europeană.

Sint compoziții in această expoziție (pe care o apreciem ca una din manifestările artistice marcante ale anului)) ce intrunesc atributele desăvirșirii. Velicu introduce in opera sa actuală toată zestrea tehnică si estetică dobindită prin migăloasele lui căutări si experiente artistice anterioare. O scoală a continuei impliniri si un statut de perpetuu invățăcel pare să-si fi impus pentru totdeauna, printr-un exercițiu tenace, acest atit de serios si de inzestrat pictor. Prin asumarea unui asa de cutezător ideal artistic, creația lui Velicu, cel puțin in expresia ei prezentă, este un pariu curajos (si pină acum reusit) cu marea artă. O asemenea miză a rostirii artistice, cu atita substanță umanistă si deschidere universalistă, si-a găsit, prin paleta si penelul acestui dăruit pictor, unul dintre cele mai fericite răspunsuri pe care le-a dat pină acum pictura contemporană românească. O notă pozitivă pentru „scenografiile" discret si complementar alcătuite ale bijuteriilor lui Marian Nacu. Lumea ca spectacol, asa cum a imaginat-o pictura lui Velicu, suportă asemenea podoabă ca pe o răsfringere in alte regnuri a insăsi ființei ei fragile.

Corneliu Antim

muzică

Portret componistic

Din concertele organizate in sala mare a Radiodifuziunii Române, programele fiind integral alcătuite din lucrări aparținind unui anume compozitor român contemporan, se alcătuiesc portrete componistice bine inchegate in ceea ce privește trăsăturile stilistice ale creației, substanța ideatică care stă la temelia unor lucrări confirmate valoric de-a lungul stagiunilor noastre muzicale. Asemenea concerte își au deci o utilitate sigură, ele avind rolul de a sublinia valoarea unor importanti creatori români si, printr-o succesiune regulată, de a contribui la redarea adevăratelor dimensiuni valorice ale scolii românești de compoziție.

Ce se poate însă desprinde dintr-un portret componistic dedicat unui compozitor (incă) tinăr ? Adrian Iorgulescu este deja autorul unei creații cuprinzătoare, divers orientate ca gen si ca stil ; nu e deci exagerat să spunem că Adrian Iorgulescu a ajuns la un anumit nivel profesional cind putem vorbi, fără echivoc, de maturitate de gindire, de constante stilistice, de anumite elemente de originalitate. Aceste ginduri ne-au fost reconfirmate de dialogurile purtate, pe scena de concert, intre lucrări, de tinărul compozitor si de Iosif Sava, prezentatorul serii muzicale, ginduri subliniate de reaudierea unor lucrări de referință ale lui Adrian Iorgulescu : **„Alternanțe" pentru cvintet de suflători, Șase lieduri de dragoste pentru mezzosoprană și violoncel** pe versuri de Adrian Iorgulescu, **„Ipostaze IV" pentru percutie, Consonata pentru pian, Cvarteul nr. 3** (primă audiție) si un fragment din **Simfonia a II-a**, pe care Ansamblul „Contemp" a realizat o interesantă coregrafie imaginată de Sergiu Anghel si Adina Cezar, toate lucrările bucurindu-se de interpretări de reală calitate, semnate de Sergiu Năstase, Anca Vartolomei, Leontin Boantă, Remus Manolescu, Viorica Ciurilă, Stelian Calos, George Pane.

Nu este exagerat — repetăm ideea — să spunem că avem deja de a face, in acest caz, cu un creator pe deplin format si ne sprijinim afirmația pe auditia **Cvartetului de coarde nr. 3**, ascultat in primă audiție, după părerea mea, unul dintre cele mai bune cvartete prezentate in ultima vreme pe scenele de concert bucurestene. Lucrarea are o structură limpede, bine subsumată convențiilor acestui gen, chintesență al culturii muzicale. Scrisă in trei părți ea păstrează caracterul fiecărei părți astfel incit apropierile, la modul generic, intre cvartet si momentele de referință ale literaturii de gen nu sint deloc forțate. Aceleași apropieri persistă si in ceea ce privește arhitectonica muzicală. Interesul deosebit al partiturii se spriiină pe două elemente : in primul rind, scriitura pentru cvartet este impecabilă, instrumentele de coarde fiind aici solicitate să cinte „in consonanță" cu posibilitățile lor individuale și cu sonoritățile pe care această interesantă formație le poate obține. In al doilea rind, Adrian Iorgulescu realizează aici o convingătoare variantă a unei melodicități in care nu sint intrebuintate elemente tradiționale. Cu alte cuvinte, nu e exagerat să vorbim aici de o supra-dimensionare a factorului melodic, evident la audiție, aceasta fiind însă realizată cu mijloace diferite de cele ale unei autentice cantabilități. Procedeul devine explicit imediat dacă facem trimiterea cuvenită la cvartetele bartokiene, fără a-l subsuma însă stilistic pe Adrian Iorgulescu acestui „colos" al muzicii secolului XX. Putem spune deci că această muzică este de factură tradițională, ea respectind legitățile sine qua non ale unor celebre convenții istoric-muzicale, din fina ei armătură răzbătind însă o gindire care nu preia tale quale elementele primare ale muzicii ci le remodelează in vederea găsirii unor noi si noi modalități de autentică expresie artistică.

Viorel Cretu

EMINESCIANA

Glose la „Ondina (Fantazie)“

În descrierea construcției vizionare eminesciene, **Ondina (Fantazie)** — concepută în 1866, anul debutului poetic — ocupă un loc de seamă, fiind prima mărturie asupra marilor resurse de închipuire și de semnificație ale poetului, a cărui aventură de explorare a lăuntricității se află abia la începuturi. Tema iubirii neîmplinite e întrepătrunsă de temele complementare ale urcușului, gîndirii în stare de visare (întotdeauna, la Eminescu, rațiunea e înnobilată de facultatea onirică), cosmogoniei (sau magiei cosmice), selenarului (temă contiguă aici celei a zinei acvatice) și orfismului. Poemul întreține ruptura de registre și își rarefiază explicațiile, mizînd pe emanația interioară a reveriei, care își dezvoltă singură traseul în Infinitul imaginar, „cîmpia speranțelor mele“. Înainte de a aprofunda întrepătrunderea tematică, se cuvine să distingem la foarte tînărul Eminescu preferința pentru labirintizarea expresiei, pentru complicarea ei intenționată, de natură să-i confere încordare și dramatism, agitație și surpriză. Unii comentatori au observat o anume asprime textuală a acestei perioade, fără să-i aprofundeze însă motivația sau soluțiile. Prima strofă din **Ondina** comportă o atitudine evocatoare : „L-al orelor zilei șirag rizător / Se-nșir cele negre și mute / Ce poartă în suflet mistere de-amor / Pălite, sublime, tăcute. / Și noaptea din nori / Pe-aripi de fiori / Atinge ușoară, cu gîndul, / Pămîntul“. Să observăm, întîi, vitalitatea unduitoare a strofei inaugurale, care imită parcă o cumințire, o calmare a gîndului, cedîndu-l materiei imaginare. De remarcat inversarea hiperbatonică din primul vers („L-al orelor zilei șirag rizător“), în vederea instalării unei temporalități impovărate și vesele totodată, dar și a unei instabilități în curgerea firească a enunțului, bîntuit de o suferință, de nevoia unui **alt** limbaj. Sinuozitatea topicii prevestește drumul ocolit pe care e pornit tînărul călăreț, dificultățile așternute pe parcursul inițiatic al aventurii sale. Noaptea își impune întunericul nu oricum, ci prin înșirarea — în succesiunea orelor — a celor „negre și mute“, de natură să enigmatizeze iubirea, să o restituie substanței originare a cosmosului. Pe de altă parte, noaptea „gînditoare“ a lui Eminescu — temă de constanță a poetului — cumulează starea de plutire cu spaima înfiorată, posibilitatea de a străbate spații necunoscute cu sensibilitatea sumbră. Ondularea imaginii e avantajată, așadar, de hiperbaton (element expresiv frecventat și în celelalte strofe), precum și de încărcătura de materie subtilă, străveziu-spectrală, a nopții, care deține o mobilitate cogitativă, închisă în propria expansiune. „Șirag rizător“ și „aripi de fiori“ sînt metafore de sorginte barocă, în care grațiosul e surprins în acțiune. Să observăm, de asemenea, că întreaga strofă are un sens descendent, din înalturile văzduhului, unde luminozitatea se stinge, spre „pămînt“, cuvînt care încheie mișcarea semnificației, valorificînd toate situațiile de text favorizante.

Starea de zbor a nopții este solidară zborului „pe vînturi“ al călărețului tînăr, tăind „ceața pustie și rece“. Este un motiv de a pierde conturul fugarilor, dar și de a da consistență stării de vis, difuze, ușor agitate. Ca și în **O călărire în zori**, Eminescu își ascunde, își tăinuiește siluetele în irealitatea peisajului, aurora avîndu-și aici corespondent în ceața friguroasă, izolatoare și absorbantă. Noaptea predispune sufletul la „mistere de-amor“, întreține neliniștea și vioiciunea percepției, înlesnește apariția făpturilor demonice („a spaimelor zînă bătrînă“), ascunde în străfundurile ei elanurile vitale, fantomizează prezențele, transferîndu-le închipuirii. Noaptea eminesciană e aceea a unei subiectivități active, prăvălite în negativitate, spre a-și împlini ispitele inițierii și cunoașterii.

Imagine a fugitivității și zădărniciei, **calul** din **Ondina**, „soarbe prin nările-i foc“, descinzînd din basmele noastre folclorice prin posibilitatea sa de a se întrece „cu clipa gîndirei“ și de a „zbura necurmat“. Este un vehicul ascensional, „turbat“ de nărăvaș („Cu nara arzînd, / Cu coama pe vînt“), fiind comparabil cu cerbul, prin vigoarea cu care „s-altă în creștet de stînci / Urmat de săgeat-arzătoare“, ceea ce subliniază încă o dată celeritatea sa fără seamăn. Totalizarea aceasta cal — cerb poate să surprindă, deși e menită să sublinieze teriomorfia animalului, rezumînd mai multe elemente simbolice, inclusiv pe cel al urmăritului, al hăituitului, în acest sens meritînd a fi pomenit și mitul lui Acteon. Avem de a face cu un cal care știe dinainte obiectivul cursei sale și depășește toate dificultățile ce-i apar în cale, persecutat de o grijă nefastă — migrația în spațiul inaccesibilului, cu a sa imensă atracție și putere de integrare. Nu alta era funcția „fugariului ușor“ din **O călărire în zori**, gonind „ca Eol, ce zboară prin valuri și țipă“ și biruind cu ușurință obstacole ale insecurității și învăluirii în mrejele invizibilului („Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă / A negurei flor“). Acolo, transportul se făcea în spațiul optativului transformativ, în care plecații din lume — cei doi îndrăgostiți — capătă aptitudinea de a deveni altceva, de a se integra astfel armoniei naturale („De-ai fi... zefir dulce... Aș fi frunză“ ; „De-ai fi noapte,-aș fi lumină“). Aici, în **Ondina**, spațiul evaziunii imaginare, în interioritatea profundă a lumii devine plauzibil, accesibil, în pofida impedimentelor altitudinare, pe de o parte („Pe aripi de munte și stînci de asfalt“) și a denivelărilor speluncale, pe de alta, acestea din urmă indicînd proba definitorie a calului a-tot-știutor („E calul ce sare prăpăstii adînci“), care își apropie virtualitățile metafizice numai grație acestui efort de depășire a fracturilor neantizante ale itinerariului inițiatic. Cavalcada înfringe bezna, ceața, opacitatea ontologică, năzuind spre luminozitate, spre esențialitate și desăvîrșire. Pentru foarte tînărul Eminescu, aventura în profunzimile vizionare comportă o mișcare de cucerire, un efort irezistibil, de neîmplinit fără ajutorul unei forțe de penetrație sigure și adaptabile întinderilor necunoscute sau reliefului accidentat. Întrunind asemenea atribute, calul este un asociat absolut necesar și prețios, care își îndeplinește misiunea cu devotament, pînă în momentul triumfului — sosirea la castelul muntos —, cînd sarcina sa încetează. Oricum, trebuie reținută funcția supradimensionată pe care o capătă aici, comparativ cu silueta sa din diverse mitologii și din folclorul nostru, mai ales în ce privește nu atît trecerea dintr-o lume în alta, cît în a-l devota pe erou magiei orfice și dorinței de desluși nepătrunsul.

Ne putem întreba firesc de ce junele dus „pe vînturi“ este în răstimpul acestei călătorii onirice „cu capul în joc“ ? Este vorba pur și simplu de un puseu formal, spre a se rezolva rima la versul încheiat cu sintagma „prin nările-i de foc“ ? Sau trebuie să identificăm aici o semnificație utilă în context, deci demnă de reținut pentru evoluția poemului ? Prima eventualitate i-a liniștit pînă acum pe cercetători, în ciuda tentațiilor de a explica și altfel acest segment expresiv, luînd în considerație intenționalitatea poetului. Așa încît, „cu capul în joc“ ar veni în consonanță cu detaliul ulterior : „Cu mintea de visure plină“ — referitor la nerăbdătorul cavaler, starea de reverie fiind condiția superioară a contemplației. **Jocul** definește neliniștea, agitația spirituală — sinonime privilegiului visării —, dar și acumulare extatică și concentrare sufletească, vădind integrarea ființei unui nivel superior de cosmicitate, datorate acestui **zbor** „puternic și mare“ în absolut. Elanul verticalității așterne deci semnul echivalenței între zbor — vis — extaz, toate convertibile purității și sublimului. În același timp, înaltul, ca zonă a inaccesibilului, presupune — odată atins — depășirea umanului și metamorfoza datorată **jocului** explică, în text, procesul altui fel de a fi, traversarea unui interval magic, a cărui eficiență se va vedea atunci cînd tînărul va sări „ușor“ de pe cal, motivînd regimul cathartic căruia i-a fost pradă, grație călătoriei ascensionale. Astfel, **inițierea** — acces la un mod superior de existență — are în prezența **jocului** unul din reperele sale definitorii, ca recuperare a stării paradisiace și vindecare de boala timpului. Numai de pe urma acestei petreceri purificatoare a cavalerului, el va putea reprezenta balada Regelui Lin.

Cum se știe, episodul călărețului-menestrel din **Ondina (Fantazie)** va fi preluat integral, cu ușoare modificări, în poemul **Eco** (datat 1872), unde în seama oaspetelui la castel este pus pastelul **Sara pe deal.** În textul de mai tîrziu, metamorfoza flăcăului, trecerea sa într-o nouă condiție, aparținînd la lumea „năzdrăvană“ a basmului sînt mai bine scoase în evidență : „Iar tînărul sare ușor de pe el / Și prundul sub pasu-i răsună. / Frumos ca din basme și tras prin inel / Și nalt ca și bradul în lună. / C-un salt a suit / Al bolții granit. / Urcat într-un arc de fereastră / Adastă.“ Zborul magic îl gigantizează pe tînăr, ale cărui statură și gesturi divulgă puteri deosebite. Și aici, ca în orice mitologie, înălțarea, fie și cu un cal cu valoare federativă între tărîmul real și cel imaginar, înseamnă acumulare de forță, de robustețe, precum și posibilitatea de a cuprinde timpurile și spațiile. Sînt calități care, prin transfer, Eminescu le atribuie poetului, în ipostaza sa trubadurească — prima dintr-o paradigmă foarte largă. **Ondina (Fantazie)** are meritul de a inaugura seria de viziuni asupra „cîntărețului“, ins aflat în posesia puterilor creatoare.

Cristian Livescu

FIȘE POETICE

Despre imperiul semnelor

Calea intelectuală a cunoașterii este luare în posesie prin atribuire de semn. Un obiect fără semn este pentru gîndire un inexistent, după cum un semn lipsit de orice referent devine el însuși un obiect irațional, absurd, care contrariază și agresionează conștiința, un obiect tremendum care răspîndește spaimă și oroare, asemenea ideii de neant și de dumnezeu. Astfel de concepte vide, care „desemnează“ prin negația simultană a tuturor nominațiilor, sînt concepte de interdicție, concepte dictatoriale, care nu mai numesc, ci doar legiferează o limită.

Semnele organizează, introducînd în lume coerența și ordinea, o ordine neconformă și aleatorie, securizantă însă pentru rațiunea înspăimîntată de ceea ce nu poate cuprinde — căci ce este oare, în ultimă instanță, monstrul, vechiul hylé, haosul originar, dacă nu materie ne-in-formată de nici un limbaj ? —, ele construiesc o grilă care falsifică lumea și imprimă ochiului cunoscător propriile legi de falsificare: un număr indefinit de abscise și ordonate multiplicate în planuri paralele sau intersectate alcătuind o urzeală arahneană, un văl al Mâyei punctat de repere iluzorii, dar protectoare. (Fericiți deci, acei greci din vechime care credeau în existența unei relații de identitate esențială între nume și lucrul denumit — idee utopică și plină de speranță în puterea revelatorie a verbului, nostalgie a rațiunii visînd să cuprindă în concepte, după paradisul pierdut al acelei Ursprache dinaintea construirii turnului Babel)...

Datorită faptului că reduc infinitudinea de determinații ale obiectului la un domeniu finit, semnele specifică, pozitivează, individualizează, devenind astfel aducătoare de moarte. A atribui un semn este deci echivalent cu a da o **formă**, a **in-corpora** o realitate subzistentă, a transforma necesitatea în fenomen și a-i conferi astfel posibilitate de manifestare prin trecerea din stadiul virtualității — ca stare de incertitudine maximă, de potențialitate plenară în echilibru și imobilitate eleată — în acela al actualității. Semnele-forme induc așadar pervertirea întregului (a totalității), dezintegrarea prin submultiplicare și singularizarea multiplilor, reprezentînd coborîrea în contingent și **in-ființare :** ele distrug lumea realilor pentru a o regenera la un alt nivel ontologic care începe să funcționeze autonom, reificînd și ocultînd „inexplorabilul pentru totdeauna neexplorabil“ (Jung), constituindu-se în rețele conceptuale care cenzurează cunoașterea și desfășoară jocuri combinatorii golite de și refuzîndu-se transcendenței. Un fel de supraconștiință impersonală născută din articularea semnelor, într-un text cu inepuizabile posibilități de sens, supraveghează încălcarea interdicției, impunînd conștiinței un imperativ categoric. De aceea, la nivelul limbajului nu există progres pentru cunoaștere : orice limbaj este tautologic, el enunță, dar nu denunță. Coduri mereu reînnoite descriu lumea sensibilă, sublunară, domeniu al vizibilului — din care semnele devin parte — dincolo de care strălucește incoruptibil cerul inteligibilelor, al Ideilor pure.

Efectuînd o ruptură de echilibru, semnele-forme capătă un dinamism propriu, în virtutea căruia ele au posibilitatea de a se genera spontan unele pe altele prin reflectări reciproce de ordin tot mai înalt, după incontrolabile legi de derivație, alcătuind indestructibile universuri artificiale (neautentice), în care conceptele unui limbaj devin referenți ai unui metalimbaj, care, la rîndul său, stabilește relații de desemnare cu un meta-meta-limbaj, într-o tot mai expansivă desfășurare spirală de lumi ale falsurilor — proiecții de reflexe de umbre ale artefactelor — elaborate după principiile unei perfecte logici interioare. Congruentă, deci comprehensibilă, de aceea înșelătoare, născînd iluzia unui raport de echivalență — o „adaequatio“, cum spunea Toma d'Aquino — între denotant și denotat, un fel de „armonie prestabilită“, de raport de corespondență simpatetică ce leagă paliere incompatibile și disjuncte.

De la infralimbaj, ca o simplă mulțime de semnale, trecînd prin proto-limbaj, în care acestea încep să devină semne, incomplet articulate încă, pînă la limbaj și metalimbajele succesive, semnele se constituie în structuri ectipice, convenții ale convențiilor oglindindu-se unele pe altele, care ascund și protejează accesul la un ultim text obscur (el însuși un palimpsest), un carmen labyrintheum compus după regulile inconceptibile ale unui intelect arhetipic. O secvență care, odată declanșată, continuă să se autoproducă la nesfîrșit, astfel încît textele dau naștere altor texte și se organizează în universuri circulare — monade îndoliate de singurătatea lor —, îmbogățind, poate, noesis-ul pur prin adăugarea de noi planuri generatoare de energii. Se constituie astfel o indefinită serie a apocrifelor în care putem concepe, ipotetic, un metalimbaj de ordinul infinit, în care semnele devin apropiere de și raportare la illeitate și, mai departe, un metalimbaj de ordin aleph alcătuit dintr-o singură „expresie transfinită“ (esență a negației și a absenței absolute) care este însăși illeitatea ; ajunsă aici, cunoașterea ar dinamita echilibrul universal, pentru că aleph (En-Soph-ul Cabalei), ca număr, este mai mare decît infinitul, depășește universul, iar contemplarea unui asemenea ordin de mărime ar însemna un act luciferic de pulverizare a limitelor.

Funcția cenzorială a semnelor explică aprehensiunea artistului în fața oricărui limbaj. O intuiție tulbure îl avertizează amintindu-i păcatul capital al ființei vinovată de actul rostirii. Prin care a devenit, din subiect cunoscător, prizonier în imperiul de umbre al semnelor. Însuși adăugînd noi ziduri închisorii sale în libertatea deplină de a perpetua labirinturi ale erorilor. Digerînd și secretînd semne. Inventator imprudent al unui joc mecanic, înlănțuit tot mai mult de rigorile statuate de el. Construind mereu limite în interiorul altor limite. Făptură cuvîntătoare și culpabilă pentru care o singură cale de expiere rămîne deschisă : asceza în mutenia ce reinstaurează tăcerea originilor.

Gabriela Crețan

Restituirea „cîntecului“

Urmare din pag. 1

zic așa, schema ei, a trebuit să adaug mai multe „referințe critice“, care sînt utile în orice fel de ediții și mai ales aci, unde materia nu era excesiv de prețuită. Exegeza s-a dovedit a fi de asemenea inegală și monotonă, și spre a se înțelege mai bine ce vreau să spun ar trebui reprodusă întreaga bibliografie. Monotonia vine din ton, care e, de la o epocă încoace, în exclusivitate encomiastic, deși formulările rămîn, cu excepții puține, fără pătrundere, așa cum sînt întotdeauna astfel de compoziții de gust apologetic ; sociologia literaturii ar studia astfel de producții cu mari delicii. Nu erau, totuși, gînduri condiționate de moment ci rămase la formule aproape lustruite prin uz, repetări și rezumate fără imaginație. Ceea ce părea că se spune acum mai pătrunzător, se spusese, în fapt, încă de pe vremea lui G. Călinescu. În 1927, de pildă, Pompiliu Constantinescu observase „pastelul grațios“, pus, în „rama unui ușor erotism, risipit în fluide imagini și scurte fulgerări de sensibilitate“ ; poezia ar fi „viziunea ce traduce o imagine micșorată a lumii“, ceea ce e un fel de a zice că poetul cultivă miniatura. „Miniaturi“ vedea, în acestea, și Perpessicius, „pastelism grațios“ observa și E. Lovinescu (însă expresia nu e, precum se vede, cu totul originală). În 1939, Vladimir Streinu credea că poezia lui Zaharia Stancu „exprimă o sănătate primitivă, /.../ farmecul simplității trăite și numai rareori voința de a trăi simplu“. În fine, la 1941, G. Călinescu vedea în catrene „o varietate de stanțe“ și punea pe poet în legătură cu Arghezi (P. Constantinescu adăugase la aceasta pe Ion Pillat, urmînd evidența). Poezia ar ilustra „rugăciunea violentă“, căci poetul suduia pe dumnezeu (ceea ce ar fi putut să confirme că avem de-a face cu un primitiv) ; ea arată împrumutarea „dicțiunii de oracol“, pusă pe seama „poeziei hermetice“ deși poetul rămîne, pînă la urmă, „un exaltat, un vizionar și un euforic agrest“.

Sînt formulări fundamentale, pe care critica de după G. Călinescu nu le-a dezvoltat. Cînd nu sînt consemnări festive, comentariile postbelice vădesc un soi de rigiditate, deși ele sînt compuse cu un anumit aer de libertate, adică sub regimul... necesității înțelese. Cu o singură excepție, aceea a lui Aurel Martin, îndemnările către o cercetare, pe cît e cu putință completă, lipsesc. E de înțeles, așadar, întrucît trebuie să socotim drept „referințe critice“ comentariile inițiale și nu prelucrările tîrzii.

În sfîrșit, era necesar și un semnal pe tema monografiilor, apărute, unele din ele, mai deunazi, folositoare chiar dacă nu se dedică excesiv poeziei ; ele au, din acest punct de vedere, o funcțiune didactică și dau îndrumări generale asupra operei. Cît privește comentariul pe care l-am adăugat (sub forma unei postfețe de mai bine de 50 de pagini) spre a explica poeziile, e de văzut în acesta o încercare de a extrage virtualitatea lirică a unei civilizații regionale ; e, totodată, un eseu de antropologie literară și o ipoteză asupra culturii românești de cîmpie de la stînga Oltului. E de la sine înțeles că vitalitatea de „Bărăgan“, descoperită de unii în poezia lui Zaharia Stancu, se dovedește acum o simpatică formulă din categoria curiozităților, căci bărăganurile nu aparțin unei geografii cu amintiri vii de păduri și aflată în legătură cu Transilvania arhaică. Zaharia Stancu se dovedea, în acest fel, un liric al vechimii, exemplificînd o noblețe de popor cu viața istorică ritualizată.

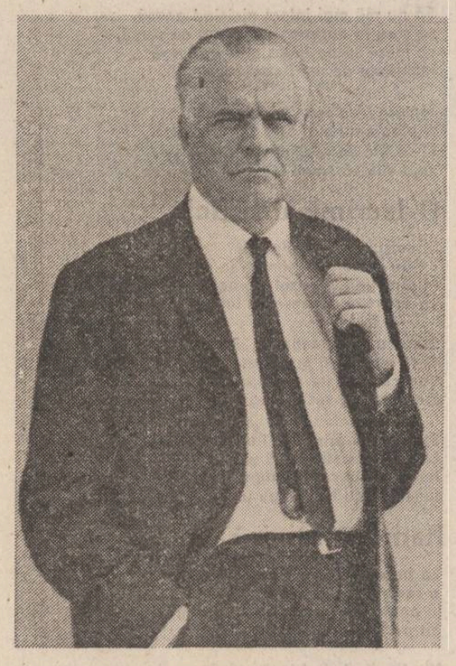

Se iscălea Z.S.

Urmare din pag. 1

ale literelor române. I-am stat mulți ani în preajmă și m-am temut de el și l-am iubit și urit pe rînd cu nesăbuință și orgoliu tineresc. **Mă dădea afară** din două în două săptămîni și după o zi uita incidentul și, cînd mă întîlnea pe holurile fostului sediu, zîmbea secret privindu-mi îmbătoșarea și mă întreba serafic cu o nuanță de uimire în glas : „Ce mai faci, ce mai faci, domnule Micu ?“ Nu făceam mare lucru. Încurcam camerele și repartițiile la Casele de creație și scriam pe rupte parodii cu inconștiență și curaj inutil. I-am scris și dînsului o parodie (destul de reușită), un fel de paștișă mai degrabă, și cineva din consiliul culturii, citind dedesubt numele președintelui, i-a recitat-o la telefon felicitîndu-l.

Stancu a rămas perplex (am constatat asta în aceeași zi), nu-și amintea să fi scris vreodată o asemenea **poezie** și totuși era în maniera lui, în tonul lui, ca să zic așa. Venit la birou a făcut investigațiile de rigoare și descoperind confuzia m-a chemat ca de obicei prin intermediul platinatei secretare. M-a fixat furios cu ochii săi de oțel făcîndu-mă să încremenesc în poziție de drepți și a zis aproximativ așa : „Mi-a dat cineva telefon, nu spun cine mi-a dat, dar mi-a dat că am scris o poezie pe care n-am scris-o. Am aflat că dumneata ai scris poezia aia, da, dumneata ai scris-o, îți bați joc de mine, poți să-mi fii fiu și vreau să te întreb cine ți-a dat voie să scrii parodia aia ? Cine ți-a dat voie ?“

Nu știam ce să răspund, voiam să-i spun că sînt liber să parodiez pe cine vreau, dar Stancu retezîndu-mi orice elan și orice ripostă, mi-a reamintit de îndatoririle mele funcționărești : „Mai bine te-ai ocupa de treburile dumitale. Ați terminat reparațiile la Casa scriitorilor ?“.

Habar n-aveam despre ce reparații putea fi vorba, dar am dat din cap afirmativ scurgîndu-mă spre ușă în timp ce **Padișahul,** mimînd furia, îmi dădea al o sută optulea avertisment : „Să știi că e pentru ultima oară, pentru ultima oară. Și dacă mai faci ceva te trimit dascăl la Ciorogîrla“.

S-au mai întîmplat multe și mă amenință că mă va afară întrebîndu-mă mereu nedumerit cine naiba mă angajase în Uniune ? Cu cîțiva ani înainte de săvîrșirea sa din viață, relațiile s-au îmbunătățit.

I-am făcut o ultimă vizită (nu știam atunci că va fi ultima) acasă la el, împreună cu Fănuș. Era trist, apatic și ostenit. Tigrul obosise, presimțea iminența sfîrșitului și, sub aparența unei gazde desăvîrșite, ne-a strecurat cîteva sfaturi despre lume și viață. Ne-a spus atunci (și acest lucru l-a repetat și în alte ocazii) că ar vrea să fie înmormîntat la Cernica. Vorbea cu detașare și calm ca despre un lucru firesc.

Nu l-am mai revăzut niciodată și de multe ori am repetat în singurătatea nopților mele acele cuvinte pe care le-a așezat ca titlu al unei cărți duioase și triste : „Ce mult te-am iubit...“

Zaharia Stancu putea împlini în acest octombrie capricios 85 de ani. Avea acest drept ca nimeni altul...

GENERAȚIILE HUNEDOAREI

Urmare din pag. 1

e unul și unul poți fi sigur că ajungi unde ți-ai propus, altfel...

ȘTAFETA ȘI SUDORUL

Ei, instalatorii, electricienii, lăcătușii, zidarii-șamotori, sudorii sînt adevărați chirurgi ai cuptoarelor. Dar să ne rezumăm doar la instalatori și sudori.

Sudorul este acela fără de care — aici pe platforma oțelăriei — instalatorul nu poate face aproape nimic. Fie că e vorba de sudură electrică sau autogenă, sudorul trebuie să fie un foarte bun meserias, să execute lucrări de cea mai bună calitate, care să poată rezista temperaturilor înalte și presiunii de abur de peste optzeci de atmosfere. El ține focul în mîini, se joacă cu el, privește cum se topește oțelul, cum se leagă moleculă de moleculă, atom de atom.

Putem vorbi chiar de o estetică a sudurii — nu numai de calitatea ei — la care adevărații meseriași țin foarte mult. Numai că aici, în acest mediu, punctul important este calitatea sudurii, fiindcă la oțelărie se lucrează mai mult cu conducte de gaz, abur : el, sudorul, are o mare răspundere. Sudura, odată terminată, trebuie să prezinte garanția de protecție pentru acele conducte — vene — prin care circulă însăși viața cuptorului. Cuptorul are nevoie de oxigen, de apă rece, de gaze.

Un bun sudor trebuie să cunoască și alte meserii, cum ar fi instalația de apă, aburi, gaz, lăcătușerie, electricitate etc. Numai cunoscîndu-și bine meseria poate asigura o bună funcționare a instalațiilor și securitatea sănătății colegilor de muncă. Conducte peste conducte, așa cum în organismul uman sînt atîtea vene, fiecare avînd un rol bine definit.

Răcirea rinei de turnare a fontei în cuptor, răcirea ușilor, a răcitorului, prin care apa intră dintr-o parte rece, și iese în alta, fierbînd, obosită. Și toate aceste conducte pe care instalatorul nu le poate lega cu un niplu, un cot, o mufă, un holendăr, le leagă sudorul. Deci, fără el nu se poate. Nu se poate fără instalator, nu se poate fără electrician, nu se poate fără lăcătuș, nu se poate fără topitor etc. ; și, împreună, ei formează o mare familie în care fiecare are rostul și menirea lui. Aici nu se admit greșeli. Greșelile pot duce la pagube, dar mai ales la pierderile vieților omenești.

Dar să vedem ce spune maistrul principal de întreținere care răspunde de acest organism al oțelăriei.

— Tovarășe maistru Miclea, de cînd muncești în Combinat ?

Omul din fața mea, cu părul grizonat și ochi lucitori, surîde cu modestie, dar și puțin ironic :

— Păi, din 1951, cînd am început ucenicia. Mai tîrziu am urmat școala de maiștri, doar știi foarte bine, de ce mă mai întrebi ?

— Fiindcă mie nu mi-ai fost maistru. Urmează cîteva momente de tăcere, timp în care ne privim unul pe altul, încercînd parcă să ne ghicim gîndurile.

— Păi da, erau meșterii Lula și Cișmaș. Primul s-a pensionat iar Cișmaș, cred că ai aflat, a murit într-un accident.

— Dar Nicu Paraschiv ? Că doar ne-a fost șef de echipă ?

— A predat ștafeta lui Borza.

— Vorbește-mi ceva despre tine, despre viața ta.

— Ce să-ți vorbesc ? Sînt căsătorit, am o fată studentă în anul V — la Petroșani, la „Utilaj minier“. Aici am sarcina să întrețin în bună stare de funcționare utilajele pentru a ne putea îndeplini planul lunar, trimestrial și anual.

— Și în timpul liber ?

— Lasă, prea multe vrei să știi.

— Și totuși...

— Acasă mă ocup de probleme tehnice ; urmăresc cărțile care apar cu ultimele noutăți în acest domeniu. Și, în special, instalațiile de încălzire cu consum redus de combustibili și randament maxim. Lovitura ar fi să inventez o instalație de încălzire fără consum de combustibili.

— Vise. Oricum, dacă ajungi la o asemenea performanță, să-mi dai un telefon.

Maistrul Miclea la o foaie de hîrtie și pe ea, din cîteva linii, desenează o cabană și un munte. Îmi arată desenul și-i spun că nu înțeleg nimic.

— Visul meu de viitor e să mă instalez la munte, să respir cît mai mult oxigen și să-mi pun în aplicare instalația de încălzire centrală, atît de perfecționată încît să n-am rival.

— Ce temperatură ai în jurul tău ?

— Oricum, peste patru sute de grade.

— Ți-aș da o idee : avînd acum atîta căldură, cauți un agregat de conservare a căldurii și-ți va prinde bine pentru instalația atît de mult visată.

ELOGIU MUNCII

Da, scriu aceste rînduri cu toată convingerea și sinceritatea. Admir omul care învață o meserie și trăiește pentru a cunoaște și pătrunde în toate tainele ei. Fiindcă fiecare meserie are

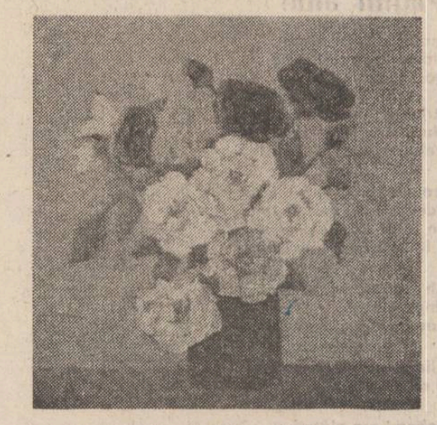

Tablou de Marcel Bejgu

secretele ei și cu cît o știi mai bine îți dai seama că tot mai greșești, că nu o știi suficient.

Un tînăr care crește și se formează într-o mare familie, cum e Combinatul Siderurgic Hunedoara, e imposibil să se limiteze la o singură meserie.

Există curiozitate, există pasiunea de a cunoaște mai multe meserii și nu numai pentru a cunoaște, pentru a cîștiga un ban în plus ci pentru a fi la înălțimea altora, pentru a te convinge că poți, că știi, că indiferent unde are țara nevoie de tine, vei reuși să faci față imprejurărilor.

Stimez meseriașul care, dacă știe că ceva din complexul industrial în care muncește nu e în ordine, nu are liniște, nu renunță la chemarea interioară de cinste față de el însuși, pînă nu găsește și remediază acel ceva care îngreunează bunul mers al organismului.

Iubesc și stimez acei oameni care nu sînt indiferenți la ce se întîmplă în jurul lor, care știu să prețuiască un obiect făcut cu trudă și măiestrie : bucata de pămînt pe care crește un trandafir, apa în care ne scăldam cînd eram copii, pădurea în care ne rătăceam, cîmpul pe care cresc piinea și mămăliga.

Cunosc oameni care muncesc cu pasiune, fără să le-o ceară cineva, fără să li se promită ceva în schimbul muncii lor.

Și numai așa, iubindu-ți meseria, vei reuși să-ți găsești liniștea, să trăiești sentimentul de mîndrie că ești de folos semenilor tăi, că ești de folos țării, copiilor, nepoților și strănepoților tăi.

Nu, nu-mi plac lucrurile făcute cu forța ori de mîntuială.

Această stimă, acest respect îl am pentru toți cei care muncesc și-și cunosc meseria și prin muncă și-au găsit liniștea și satisfacția : pentru tînărul oțelar cu 19 ani, inginerul care putea să nu se mai întoarcă în Hunedoara după terminarea facultății, profesorul care-și amintește că a fost elev, că-n mîinile lui e „materia“ primă a viitorului și contează cum o pregătește, cum o modelează ; pentru scriitorul care scrie o carte, pentru cei care o citesc și se regăsesc în ea, dacă o scriu cu pasiune, cu sinceritate și nu ca să fie uitată în vitrinele librăriilor ; pentru medicul care are emotii pentru viața și sănătatea pacientului, medicul care știe și poate scăpa pe semenul său din ghearele morții ; pentru actorul care dă totul, ca spectatorul să plece din sala de teatru, ori cinema, cu satisfacția că nu și-a pierdut timpul fără rost.

Sînt împotriva celor care privesc munca cu dispreț— că mai sînt și din ăștia — indiferent despre ce fel de muncă ar fi vorba. Da, zidarul are palmele crăpate de numărul cărămizilor care îi trec zilnic „prin mîini“, de var, de nisip, de ciment. Dar el e acela care lasă în urmă clădiri impunătoare și-n felul lui, ne ajută să ne simțim oameni cu adevărat ; și el nu e un erou, e un om și nu va spune că e cel mai grozav dintre toți. El e un urmaș al Meșterului Manole, a cărui legendă încercăm să o depășim, ori poate că am reușit să o facem.

Altfel cum am putea prețui viața și timpul nostru, bunuri care ni se dau doar o dată ?

Tînărul oțelar își dă mîndru că tatăl lui a plecat la pensie de pe platforma oțelăriei și el i-a luat locul, fiindcă tatăl lui la rîndu-i a luat locul tatălui său. Sigur că asta nu este o regulă. Dar fiecare bărbat s-a îndrăgostit, la început, copil fiind, ascultînd întîmplări și povești nescrise, de îndeletnicirea, meseria tatălui, apoi a vrut, și-a dorit să ajungă și el ca tatăl lui, un bărbat puternic, curajos, un bun meseriaș.

Actorul Ernest Maftei, regizorul Gh. Vitanidis, să dau numai cîteva exemple, dacă ar fi întrebați : „Ce faceți în timpul liber“ ? ar răspunde : „Muncim în grădină“. Și oare de ce o fac ? Fiindcă omul simte nevoia să muncească, să dureze ceva frumos, indiferent dacă e un erou ori un mare anonim.

Există oameni care toată viața plantează pomi și nu pentru fructele lor cît pentru dragostea de a-i privi și mîndria de a putea spune : „Sînt plantați de mîinile mele“.

Și iată de ce e bine ca fiecare părinte să învețe copiii să muncească, fiindcă, mai tîrziu, numai așa le va fi ușor să se integreze în cîmpul muncii, alături de alți oameni, de alte virste, indiferent de munca ori meseria pe care or s-o învețe în viitor.

Și, la urma-urmelor, viitorul copiilor depinde de părinți, cum viitorul țării depinde de noi toți, cei care muncim ; un viitor mîndru și sănătos.

M-am reîntors la Hunedoara, nu pentru a învăța drumul minereului pînă ajunge fontă, oțel, laminate, etc., ci pentru a cunoaște oameni, alți oameni, unii care au rămas acolo la plecarea mea din Combinat, alții tineri, chiar foarte tineri. Fiindcă adevărata valoare a lucrurilor, a tot ce ne înconjoară, e omul. Așa fiind, pentru om trebuie făcut totul. Și cine să o facă, dacă nu noi ? Noi pentru copiii noștri, pentru copiii lor, ca această țară să devină tot mai frumoasă, tot mai bogată.

Îți plac ciresele ? Atunci plantează un cireș, indiferent unde găsești o palmă de pămînt nefolosit.

Îți place cum e făcută și zugrăvită o casă ? Cînd ai timp învață să ți-o zugrăvești singur, tu, cu mîna ta. Că nimeni și nimic nu te oprește. Asta așa, să nu ajungi bătrîn fără să fi făcut ceva pentru viața ta, pentru binele țării.

SERTAR

Ion Minulescu și confrații săi

Se știe, din mărturisirile sale, și ale contemporanilor, că Ion Minulescu nu ținea să aibă relații epistolare cu cei din preajma sa. Scria rar și numai cînd simțea, în mod stringent, nevoia de a comunica ceva important. Așa se explică faptul că pînă în momentul de față nu au văzut lumina tiparului decît un număr mic de scrisori emise de autorul **Romanțelor pentru mai tîrziu.** În arhive publice și particulare se găsesc, totuși, unele misive aparținînd lui Ion Minulescu extrem de valoroase prin informațiile ce le conțin. Una din scrisori, inedită, e adresată prozatorului, eseistului și traducătorului **Petru Manoliu** (1903—1976), cu prilejul apariției cărții sale **Rabbi Haies Reful : [București], 31 ianuarie [1]936, Dragă Manoliule, Dă-mi voie să te plictisesc cu un fel de compliment. Cum însă complimentul meu va fi foarte scurt și de cea mai autentică sinceritate, sper că plictiseala ta nu va dura prea mult și voi avea plăcerea să fiu iertat la timp. Ți-am citit pe „Rabbi Haies Reful“ pe care îmboldul unui „imperativ categoric“ după ce mi l-a pus în mînă, mi l-a virit și în suflet. Nu-ți spun că ai talent. Lucrul ăsta ți-l vor spune criticii literari cărora le place jocul vorbelor fără personalitate și răspundere literară. Eu, îți spun numai că dacă pînă azi te savurasem numai din micile tale notițe literare din „Credința“, te savurasem, vreau să-ți spun, numai în „mic“, de vorbă stînd și eu cu Rabby Haies Reful al tău, încep să te savurez și în „mare“, așa „mare“ cum cred că va trebui să te găsească toți cei care se vor învrednici să te citească, nu numai cu ochii, dar și cu altceva... Îți mulțumesc pentru fericita ocazie pe care mi-ai procurat-o, de a fi reușit să te forțez și eu odată să-mi citești aceste rînduri semnate de Ion Minulescu.** Se impun unele precizări. **Rabbi Haies Reful** este întîia carte a lui Petru Manoliu și a apărut în 1935. Pînă la această dată Petru Manoliu desfășurase o prodigioasă activitate literară în paginile celor mai importante reviste literare ale vremii. La **Credința** a colaborat cu articole, eseuri, note și unele știri semnate și cu pseudonimul **Erasm.** Entuziasmat de un debut remarcabil, Ion Minulescu se simte alături de confratele său mai tînăr. Cît privește aprecierea asupra criticilor literari e bine s-o luăm sub beneficiul de inventar. Aprecierea e dură și neconformă cu realitatea. Emil Manu, biograf, exeget și editor al operei minulesciene proceda corect și științific dacă înregistra și literatura epistolară, **edită** și **inedită,** în cartea sa **Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc.** București, Editura Minerva, 1981. **(Bibliografie).** Așadar, acest aspect e necesar să fie recercetat cu mai multă atenție.

Nicolae Scurtu

L 6 10 OCTOMBRIE 1987

POST RESTANT

toamnă senină, zile luminoase, nopti reci, frunze galbene, copaci desfrunziți, flori uscate, ploaie din cînd în cînd, melancolii, suspiciuni, recoltări, iarbă aspră, nevroze, (cutre)murături de iarnă, ceruri înnorate, vînt de la nord-est, brumă, despărțiri, împărtiri, adunări, înmulțiri, bătutul covoarelor, îmbrăcămintea de vară, încălțămintea de iarnă, crengi rupte, uscăciune palidă, decepții, nervi de toamnă, lemne, cărbuni, ziua e mai cald decît noaptea, dar toamna....

A trecut destul timp de cînd le propuneam corespondenților noștri să ne împărtășească nu numai roadele talentului lor, ci și : a) impresii despre cele publicate în revista noastră b) aprecieri asupra difuzării ei. Mai mult, adresam invitatia de a ni se relata unele întîmplări mai aparte, „scrise" de viață, întîmplări care ar fi putut fi reunite într-o carte. Și ? Cu puține excepții, nimic sau aproape nimic. În general, înțelegem preocuparea corespondenților noștri pentru soarta literaturii scrise de ei, însă nu o considerăm exclusivă și în orice caz nu atît de compactă, încît nimic să nu se mai poată vedea dincolo de ea. Așa că, așteptăm, e adevărat mai puțin optimiști, să citim, strecurate între paginile de proză, și alte producții, inclusiv reportaje, însemnări ș.a. Credem că în acest fel ne vom diversifica corespondența, care, altfel, riscă să devină monotonă, rutinieră. Post restantul nu este un ghișeu oarecare, funcționăresc, birocratic, ci o cale onestă, intelectuală, de comunicare. Cel puțin noi așa dorim să fie această rubrică. Și nu un cabinet de consultații în care să-i silim pe corespondenții noștri să pronunțe o singură cifră : 33. Fiecare să numere cît poate și de la pînă la cît vrea.

MIHNEA DOHOTARU, București : Sînteți „advocat", se cunoaște, vă pledați foarte bine cauza : „la început mă compătimiți" : „....cu timpul, gafele, veleitarismul, verbozitatea (?!) interlocutorilor d-voastră nevăzuți sînt sigur că au început să vă plictisească, apoi chiar să vă irite. Nu este de ajuns însușirea textelor, autorii țin să le și explice. Socotesc pesemne că vă pot cîștiga pe această cale — a unei arte epistolare sălțărețe — sau că vă pot deschide ochii spre propria și originala lor estetică. Îmi propusesem deci să vă trimit doar cele două texte însoțite, cum este politicos, de numele făptuitorului lor. Am avut însă sentimentul că păcătuiesc față de ele, că le trimit în lume ca pe niște orfane, neînsoțite măcar de o vorbă bună de recomandare, chit că ea vine chiar de la tatăl lor, și este deci inevitabil subiectivă". O întoarceți foarte frumos, cu talent chiar, nu degeaba sînteți ceea ce sînteți. Din păcate, cele două texte, dintre care unul, recunoașteți, „este un exercițiu de stil, plasat într-un New York interbelic" nu sînt la înălțimea explicațiilor. Deci, deși nu v-am angajat, mai trimiteți (pledați).

EUGEN BĂRAN, București : „Mai întîi de toate trebuie să vă asigur că nu-mi fac nici o iluzie cu privire la posibilitatea ca ele să fie publicate". Păi cum ? Chiar așa ? Noroc că, totuși, textele sînt interesante și asta n-o spunem ca să nu vă descurajăm, „determinîndu-vă să renunțați definitiv". Fiți atent, însă, uneori chiar și căderi în trivialitate, sufletul omului este sufletul omului, de el nu are voie să-și bată joc nimeni.

BALINT VLADIMIR, București : „Povestea orientală" este prea orientală, iar „Poveștile cu săbii" au haz pînă spre sfîrșit, cînd cad în grotesc. Altceva decît povești nu scrieți ? Nu de altceva, dar nici noi nu mai sîntem copii.

MIREL BOTTA, București : Am reținut „Nevralgia" care e între proză și însemnare, scrisă însă cu sensibilitate. Deci : „Îl durea această dragoste moartă ca pe un veteran piciorul pierdut, de mult putrezit în glodul transeelor, picior care, cu o satanică încăpățînare, se întorcea la ore tîrzii din neființă, nici o clipă însă pentru a constitui un întreg din nou armonios, ci doar pentru a-și urla singurătatea, reprosul, disperarea... Categoric, nu o mai iubea, legătura lor se stinsese, apăruseră alte femei, trecuseră și ele, dar se surprindea în clipele de reverie vorbindu-i, continuînd discuții pierdute într-un colț al amintirii, pindindu-i zîmbetul fermecător sau căutînd întorsătura de frază ce i-ar fi adus, desigur, contrarietatea dulce-amuzată a ochilor ei mari.

Era ca și cum sub-conștientul i s-ar fi refugiat într-un prezent perpetuu și revolut, de unde refuza îndirjit să ia act de scurgerea timpului, de noile sale trăiri.

Nu era, din păcate, singura revoltă : înșesi visele i se desfășurau în același orășel ăl copilăriei, cu aceleași personaje fixate mecanic într-un balet monoton, palide acorduri ale unei singure teme obsedante, încărcată de nostalgie și regret.

Nu se împotrivea, învățase că e inutil. Își spunea, fără tulburare de acum, că a îmbătrînit". Celelalte nu se merită.

CONSTANTINA SECELEANU, Podeni, Prahova : A existat un prozator excelent, Eugen Seceleanu, care, din nenorocire, a murit tînăr. L-ați cunoscut ? În ceea ce priveste povestirea (farsa) „Ceasornicele", folosiți atitea planuri, încît pînă la urmă totul devine confuz. Încercați să vă reîntoarceți aici, printre noi, fără Paolo, Carla Bonetti, Angelica, Ermolai Nicolaevici, don Fabrizio...

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii „Post Restant". Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

FLEUR ADCOCK

● Face parte din generația Sylviei Plath. A debutat în 1964 cu volumul de versuri „Ochiul uraganului". Criticul Gawin Ewart o caracterizează ca fiind „cea mai talentată poetesă în viață din Anglia". O conștiință a lumii contemporane, poeta atrage atenția asupra pericolului unui război nuclear, aflînd în poezie, ca în cel mai recent volum, „Cartea de incidente", o cale ideală spre adevăr, spre experiențele sale esențiale, spre exprimarea vieții cotidiene britanice.

Racul

Noaptea tîrziu spargem carcasa unui rac,
deschizînd-o ;
carnea se revarsă, izbucnește dinăuntru

în culori pastelate. Părțile întunecate mă atrag :
Sînt otrăvitoare, îmi spui, Degetele Mortului —

oprește-te, nu le băga în gură !
Îmi gîdilă limba, moi și lunecoase,

pînă cînd mi le smulgi din gură, la fel cum
te smulgi, ușor de lîngă mine, dacă mă apropii
prea mult.

Astea sînt părțile comestibile ale racului,
recomandabile în cuibul lor de salată

și noi sîntem din nou în siguranță, în cuvinte.
Toată ziua bucătăria va mirosi a mare.

La cursul de poezie

Ușor înspăimîntate de tauri
pe cînd ne plimbam pe cărarea noroioasă spre ei
ea ca să-și facă curaj începe să le descrie rasa :
„Frisian, Aberdeen, Devon, South Devon..."
O turmă mixtă. Și eu eram nervoasă
dar nu mai sînt. „Devon, Frisian, Aberdeen..."
vocea ei tînără, subțiratecă, le cîntă numele
din ce în ce mai repede pe măsură ce capetele
mari, prelungi
se înalță spre noi, la pîndă. Și se opresc,
întorcîndu-se să ne facă loc. Eu învăț
să nu mă mai tem de animalele mari
Ea învață să devină poetă.

O ilustrație la Dante

Iată-i pe Paolo și Francesca
învîrtindu-se îmbrățișați în bolgia Iadului
senin înlănțuiți,
chipul ei mort lipit de al lui.
Și îi simt apăsarea mîinilor pe șolduri
Parcă ai fi tu.

Ei plutesc pe o mare albă, viscoasă
să fie flăcările ? „Ar fi putut fi grindină"
spuse Ruskin, dar Rossetti nu e de acord
„pe vremea lor nu știau cum se produce
grindina"
Ei, bine, atunci s-ar putea ca el să fi știut ce-i
tandrețea
Și deodată simt pe șira spinării fiorul unor mici
flăcări albe
O zi plină, nu lipsită de satisfacții
Noaptea sosea la aceeași oră
Ea trăgea perdelele, deschidea caloriferul
electric
Își spăla părul și citea pînă i se usca,
Apoi se urca în pat ; unde în orele întunericului
Stătea întinsă străpunsă de 30 de țepuse negre
Pînă își simțea picioarele amorțite, ochii
în flăcări
Și o rugină neagră îi purta sîngele mai departe.

Incident

Pe cînd stăteai culcat pe nisipul alb,
Cu o stîncă drept pernă și zîmbind
(înconjurat de scoici moarte) am venit spre tine
Și mi-ai spus, încercînd să-mi prinzi mîna
„Întinde-te și tu." O vreme am stat așa unul
lîngă altul
Relaxați ; în timp ce marea lingușitoare
Din spatele nostru surpa stîncile măsurînd ziua.
Curînd am adormit prăbușindu-mă
Într-un vis cavernos al căderii.
Era un vis al tuturor miturilor peșterii,
Al tunelului sau turnului sau ei, bine,
Al vizuinii iepurelui lui Alice
Sau poate al lui Orfeu : o scară în spirală
Spre iad, mobilată cu pericole și indoieli
Împiedicîndu-mă de o treaptă m-am trezit și
m-am aflat
Înconjurată de apă. Părul mi-era ud
Și tu stăteai pe nisipul încărunțit acum
Așteptînd să fiu luată de valuri :
La pîndă, aprinzîndu-ți o țigară.

Tablou de Marcel Bejgu

Pentru Marilyn de la Londra

Ai făcut Londra devreme, la 19 ani :
cameră la subsol, infirmieră la geriatrie,
cozi la cinema, rochii largi, la modă,
și căsătoria la Primăria din Stoke Newington,
în primăvara lui 1955, profitînd de slăbiciunea ta.

Așa făceam pe vremea aceea : ne căsătoream.
Curînd te-ai întors la Wellington
Cu fardul de pleoape și discurile lui Edith Piaf
Cumpărîndu-ți mobilă de bucătărie în rate
Și scriind romane după ce culcai copiii

Într-un fel tu ești încă acolo, eu sînt aici ;
și acum
Soseste Sarah : cu fața ei rotundă, de copil,
exact ca tine atunci
a doua dintre cele patru blonde ale tale, ca niște
zîne din pomul de Crăciun,
19 ani ; competență ; cu o valiză
și cele două pașapoarte.

În românește de Liliana Ursu

CUMPĂNĂ

Muntele de ceară

Eram la umbra unei mări fără margini.
Pe cer în loc de soare strălucea destinul
și vai de creștetul capului meu.
De pe un vîrf de munte priveam două
armate
repezindu-se una spre alta
dar între ele era muntele
de pe care priveam.

Dîrz se ciocneau de munte
cele două armate,
trupuri cădeau izbindu-se de piatră
și cu cît se înmulțeau amurgurile
aceluia ce ziua strălucea
mai puțini erau luptătorii
și mai subțire muntele era.
Eu voi cădea curînd
și nu voi mai vedea nimic,
dar cum se vor mai bate oare
cele două armate învinse
numai de muntele de pe care privesc ?

George Alboiu

EȘAFODUL

Urmare din pag. a 8-a

atunci cu acele trupușoare nevăzute, cum face mița cu un șoricel pe jumătate mort de frică. Iar acum descoperea ea însăși, în mărunțaiele ei, aceeași povară vie ; așa dădeau semn cei care, dacă totul mergea bine, urmau să iasă la lumină peste vreo două săptămîni. Dar pînă atunci, puii nenăscuți erau încă nedespărțiți de sînul mamei, făceau parte din ființa ei și tocmai de aceea trăiseră și ei, în subconștientul abia mijit, încă nedeslușit al existenței intrauterine, același șoc, aceeași deznădejde pe care le încercase și ea. Atunci au avut ei parte de prima atingere indirectă cu lumea din afară, cu realitatea ostilă care îi aștepta. Tocmai de aceea s-au mișcat ei în lăuntrul mamei, ca un ecou al chinului ei. Erau și ei înspăimîntați, iar acel fior de groază li se transmisese prin sîngele mamei.

Ascultînd ce se petrece, în pofida voinței ei, în pîntecul ei înviat, Akbara se simți tulburată. Inima lupoaicei începu să bată mai repede, se umplu de dîrzenie, de hotărîrea de a-i apăra cu orice preț, de a-i feri de primejdie pe cei pe care îi purta în sine. Acum s-ar fi luat în colți cu oricine, fără să mai stea pe gînduri. Își spunea acum cuvîntul mărețul instinct natural al perpetuării speciei. Și tot atunci a simțit Akbara cum o cuprinde un val fierbinte de duioșie, a resimțit nevoia de a-i mîngîia, de a-i încălzi la piept pe viitorii sugari, de a-i alăpta, ca și cum s-ar fi aflat chiar atunci la sînul ei. Era aceea o presimțire a fericirii ce va să vină. Și atunci, ea își lăsă pleoapele, gemu de bucurie în așteptarea mustrării laptelui în țițele roșii de umflate, mari, ieșite pe două rînduri de-a lungul burții, și s-a întins lasciv, încet-încet, cu tot trupul, cît o lăsa strîmtoarea vizuinii, iar apoi, cu totul domolită, se dădu mai aproape de Tașcianar, lupul ei cu coama vineție. Era puternic lupul, blana îi era caldă, deasă și suplă. Pînă și ei, posacul de Tașcianar, își dădu atunci seama prin ce trecuse ea, lupoaica mamă, pricepu prin cine știe ce simț ce se petrece în pîntecul ei și poate că fu și el mișcat. Ciulind urechea, Tașcianar își ridică puțin capul colțuros, greoi, și în căutătura întunecată a ochilor lui reci, adînciți în orbite, licări o umbră, imaginea tulbure a unei presimțiri plăcute. Mîrîi molcom, firnînd și tușind ușor, arătîndu-și astfel gîndurile bune, dorința de a-i da ascultare fără crîcnire lupoaicei cu ochi albaștri, de a o ocroti, și se puse să lingă conștiincios, cu drag, capul Akbarei, mai ales ochii ei albaștri, lucitori, și botul, cu limba lui lată, caldă, umedă. Tare îi plăcea Akbarei atingerea limbii lui Tașcianar, și atunci cînd îi făcea ochi dulci și îi dădea tîrcoale, tremurînd de nerăbdare, iar limba, arzîndă din cauza afluxului de sînge involburat, i se făcea mai tare, iute și energică, precum un șarpe, iar ea se mai prefăcea, la început, că, de fapt, nici nu-i prea pasă și atunci cînd, în clipele de liniște și bine de după un ospăț pe săturate, limba lupului era mai umedă, mai molatică.

În această pereche de fiare Akbara era capul, mintea, ea avea dreptul să pornească vînătoarea, iar el era forța sigură, credincioasă, neobosită, gata oricînd să-i împlinească ei, neabătut, voința. Aceste raporturi nu erau încălcate niciodată. Doar o singură dată s-a petrecut o întîmplare ciudată, neașteptată, cînd lupul ei a dispărut pînă în zori și s-a întors spăsit, purtînd pe el un miros străin, de la altă femelă, duhoarea respingătoare a rutului nerușinat, care ademenise poftele masculilor de la zeci de verste depărtare ; aceasta i-a stîrnit o dușmănie și o iritare de nestăpînit, ea l-a respins pe loc, și-a înfipt pe neașteptate colții adînc în umărul lui și l-a silit, drept pedeapsă, să sonticăie în urma ei multe zile după aceea. L-a ținut pe prost la distanță și, oricît a urlat el, nu i-a răspuns niciodată, nu s-a oprit, de parcă el, Tasciainar, nici n-ar fi fost lupul ei, de parcă nici nu ar fi existat pentru ea, iar dacă ar fi îndrăznit atunci să se apropie, să încerce să o cucerească și să o îmbuneze, Akbara s-ar fi măsurat cu el pe bune, căci nu întîmplător ea era capul iar el picioarele în această pereche de fiare de pripas.

Acum, Akbara, după ce s-a mai potolit nitel și s-a încălzit la pieptul cald al lui Tasciainar, îi era recunoscătoare lupului ei pentru că-i împărtășise spaima, pentru faptul că-i redase astfel încrederea în sine ; acum nu se mai împotrivi dezmierdărilor lui stăruitoare, ba chiar îi linse de vreo două ori buzele și, înfrîngîndu-și tulburarea care se mai făcea simțită prin cîte un fior neașteptat, se concentră asupra propriei ființe : plecîndu-și urechea la vînzoleala de neînțeles a cățelandrilor încă nenăscuți din pîntecul ei, se împăcă iar cu ceea ce îi fusese dat : și cu vizuina, și cu iarna cea mare în vîrf de munte, și cu noaptea geroasă ce se lăsa încetul cu încetul.

Așa se încheia ziua care a supus-o pe lupoaică la o nouă și înfricoșătoare încercare. Robită de instinctul indestructibil al maternității, ea trăise acele clipe de groază gîndindu-se nu atît cum să scape ea, ci cum să-i apere pe cei ce aveau să vină pe lume cît de curînd în culcușul acela, cei de dragul cărora ea și cu lupul căutaseră locul și se așezaseră aici, în văgăuna adîncă de sub bolta de stîncă, ferită privirii de tot felul de hățișuri, doboruri de vînt și grohotișuri, în acel cuib de lupi, pentru ca să aibă unde să-și nască urmașii, pentru ca să-și afle și ei un adăpost în lumea asta mare.

Cu atît mai mult cu cît Akbara și Tașciainar erau venetici în acele locuri. Chiar și după înfățișare un ochi încercat i-ar fi putut deosebi de firtații lor din partea locului. Primul lucru : faldurile de blană de pe grumaz care le îmbrăcau veneticilor umerii ca o mantie(înfoiată, argintiu-cenușie, de la piept pînă la greabăn erau mai deschise la culoare, caracteristice pentru lupii de stepă. Și prin statură lupii akdjali, cei cu coama vineție, îi depășeau pe cei obișnuiți în regiunea muntoasă din preajma lacului Issik-Kul. Iar dacă cineva ar fi văzut-o pe Akbara mai de aproape, ar fi fost uluit de ochii ei albaștri-limpezi, un caz rarisim, poate unic în felul său. Ciobanii din împrejurimi au numit-o Akdali, altfel zis Coamă-Albă, iar mai tîrziu Akbara, Cea Mare, dar nimeni nu avea cum să bănuiască faptul că era vorba aici de un semn al destinului.

Cu un an în urmă, pe aici nici nu se auzise de lupi cu coama vineție. După ce s-au pripășit pe acele tărîmuri, ei au continuat să se țină de o parte. La început, veneticii, pentru a nu da piept cu stăpînii locurilor, au bîntuit mai cu seamă prin zonele neutre ale domeniilor lupilor de aici : trăiau și ei cum puteau, de pe o zi pe alta, coborau chiar în căutarea prăzii pînă jos, în cîmpiile din vale locuite de oameni, dar nu s-au alăturat haitelor băștinașe, căci avea Akbara, lupoaica cea cu ochi albaștri, o fire mult prea mîndră ca să se încîrdoșeze cu alții și să fie la cheremul cuiva.

Timpul le judecă pe toate. După o vreme, lupii cu coama vineție au izbutit să-și arate tăria, și-au cucerit, în urma multor aspre încăierări, terenuri de vînătoare pe înălțimile care domină lacul Isik-Kul ; de-acum ei, veneticii, deveniseră stăpîni peste plaiuri, iar lupii localnici nu mai îndrăzneau să le încalce moșia. Se poate, deci, spune că începuse să le meargă destul de bine lupilor pribegi cu coama vineție în părțile dinspre Issik-Kul, însă, înainte de toate acestea, fusese o altă poveste și, dacă fiarele ar putea să-și amintească de trecut, atunci Akbara, care se distingea printr-o mare putere de înțelegere și agerime a minții, ar fi trebuit să retrăiască toate acele clipe de care, cine știe, poate că-și reamintea chiar uneori cu lacrimi de durere și amarnice suspine.

În acea lume acum pierdută pentru ei, în savana îndepărtată numită Moiunkum, viața se petrecea într-o mare vînătoare : nesfîrșita goană prin nesfîrșitul stepei după nesfîrșitele ciurde de antilope saiga. Cînd antilopele, viețuitoare de dincolo de vreme ale savanei întinse, presărate cu tufe veșnic uscate de saxaul, cele mai vechi paricopitate, de-o virstă cu timpul, cînd acele animale de turmă cu botul cocosat și nările largi ca niște surle, care trec aerul prin plămîni cu aceeași energie cu care suflă balenele pe nas torente de ocean și sînt dăruite astfel cu putința de a alerga fără oprire de la răsăritul și pînă la apusul soarelui, ei bine, cînd se puneau ele în mișcare, urmărite dintotdeauna de lupii de care erau mereu nedespărțite, cînd o ciurdă speriată o atrăgea în panică pe cea de alături, apoi încă una și încă una, și cînd această fugă uriașă antrena și alte turme, mari sau mici, întîlnite în drum, cînd se pornea goana antilopelor saiga peste colinele, șesurile și nisipurile din Moiunkum precum un potop de ape asupra pămîntului, atunci fugea pămîntul înapoi și vuia sub picioare așa cum vuiește sub ploaia cu grindină din miezul verii, iar văzduhul se umplea de suflul involburat al mișcării, de pulberea de cremene și scînteile iscate sub copite, de mirosul nădușelii de turmă, acel miros al unei întreceri nebune, pe viață și pe moarte, iar lupii, întinși în fugă, le mînau din urmă și din lături, căznindu-se să îndrume ciurdele spre locurile de pîndă, unde le așteptau, pitiți în tufele de saxaul, cei mai voinic dintre războinici, acele fiare care se aruncau din ascunziș în greabănul victimei gata să treacă fulgerător pe alături și, rostogolindu-se ghem împreună cu ea, prindeau clipa să-i reteze beregata, să o lase singerînd și iar să se năpustească în urmărire ; dar antilopele saiga își dădeau adesea seama, printr-un simț numai de ele știut, de locurile unde le pîndeau lupii, izbuteau să le ocolească în goana mare și atunci hăituiala era iar luată de la început, cu și mai multă înversunare și iuteală, și toate acele ființe, urmărite și urmăritoare — o singură verigă a dreptei cruzimi a firii —, dădeau totul în acea goană, ca o zvîrcolire în preajma morții, arzîndu-și sîngele din vine pentru a trăi și a supraviețui, și poate numai dumnezeu din ceruri ar mai fi putut să-i oprească pe urmăriți și pe urmăritori, căci era în joc însăși rămînerea printre cei vii a unor creaturi însetate de viață, căci lupii care nu se dovedeau în stare să susțină acel ritm turbat, care nu fuseseră făcuți să se întrecă în lupta pentru existență, în înfruntarea prin alergare, acei lupi căzeau din picioare să-și dea duhul în praful stîrnit de goana ce se îndepărta ca o furtună, iar dacă se întîmpla să rămînă vreunii în viață, trebuiau să plece în alte ținuturi, unde să trăiască din tîlhărie pe lîngă turmele blînde de oi, care nici nu încercau să scape cu fuga ; acolo, ce-i drept, îi pîndea altă primejdie, cea mai înspăimîntătoare dintre toate : acolo, pe lîngă turme, se aflau oamenii, zeii ollor și tot ei sclavi la oi, cei care, trăind ei înșiși, nu-i lăsau și pe alții să trăiască, mai ales pe cei ce nu sînt sub puterea lor, ci sînt meniți să fie liberi...

Oamenii, oamenii, zeii-oameni ! Ieșeau și oamenii să vîneze antilope saiga în savana Moiunkum. Pe timpuri, se iveau pe cai, îmbrăcați în piei de animale, înarmați cu săgeți, apoi au început să poarte arme bubuitoare, călăreau în goana mare de colo pînă colo, chiuind, iar antilopele se repezeau grămadă ba într-o parte, ba în alta, caută de le mai află în întinsurile presărate cu tufe de saxaul ; dar veni vremea cînd zeii-oameni începură să facă goane cu mașinile, alergînd animalele pînă la istovire, la fel ca lupii, și să le răpună împușcîndu-le din mers, iar mai tîrziu zeii-oameni au început să vină cu elicopterele și, depistînd mai întîi din aer ciurdele de saiga aflate în stepă, porneau să le împresoare în interiorul coordonatelor semnalate ; acum pușcașii din teren goneau pe șesuri cu o sută și mai bine de kilometri pe oră ca să nu lase antilopelor putința să se facă nevăzute, iar cei din elicoptere le corectau de sus țința și direcția de mișcare. Au venit mașinile, elicopterele și carabinele cu repetiție și s-a răsturnat cu totul rînduiala vieții din savana Moiunkum...

Akbara, lupoaica cea cu ochi albaștri, nu împlinise încă anul, iar cel ce avea să-i fie soț, lupul Tașciainar, era doar puțin mai mare, cînd le-a venit vremea să se deprindă cu marile vînători la hăituială. La început, nu prea puteau să țină pasul în urmărire, trăgeau cu colții de antilopele doborîte, le ucideau pe cele care încă mai suflau, dar cu timpul i-au întrecut în tărie și dîrzenie pe mulți dintre lupii încercați, mai ales pe cei mai vîrstnici. Și dacă totul ar fi mers așa cum a statornicit natura să fie, curînd ar fi ajuns ei în fruntea haitei. Dar nu așa a fost să fie...

Un an nu seamănă cu altul, iar în primăvara aceea turmele de saiga se prăsiseră ca niciînd, multe ciute au fătat și cîte doi pui, întrucît în toamna dinainte, în perioada de împerechere, iarba pălită înverzise iar de vreo două ori în urma citorva ploi abundente, pe o vreme călduroasă. Hrană era din belșug, de aici și sporul de nașteri. La vremea fătării, antilopele se retrăgeau, încă de la începutul primăverii, în tărîmurile de nisipuri, unde nu ținea nici zăpada, în adîncul stepei Moiunkum ; acolo lupii ajungeau doar cu greu, iar încercarea de a fugări antilopele printre dune era sortită eșecului din capul locului. În nisipuri n-ai cum să le prinzi din urmă. În schimb, haitele de lupi își luau partea cu prisosință toamna și pe timp de iarnă, cînd migrarea sezonieră aruncă efective fără număr de saiga în întinsurile semideșertice și de stepă. Atunci, din însăși voia lui dumnezeu, le venea lupilor rîndul să-și ia ce li se cuvine. Iar vara, mai cu seamă pe arșița cea mare, lupii găseau mai cu cale să nu se lege de antilope, deoarece, slavă domnului, era destul vînat mai ușor de prins : forfotea o mulțime de hîrciogi în tot întinsul stepei, recuperînd timpul pierdut în perioada hibernării ; cît ținea vara trebuiau să apuce să facă tot ce reușeau alte sălbăticiuni într-un an de viață. Tocmai de aceea se agita fără astîmpăr neamul hîrciogilor, sfidînd orice pericol. Ce cusur o fi avînd și vînatul acesta, că doar fiecare își are vremea lui, iar pe iarnă nu dai de hîrciogi, nu mai sînt. Se mai hrăneau lupii în lunile de vară și cu alte vietăți mici și cu păsări, mai cu seamă potîrnichi, dar prada lor de căpătîi, marea vînătoare la antilope saiga, cădea spre toamnă și dura din toamnă și pînă la sfîrșitul iernii. Căci, iarăși, fiecare lucrare își are timpul său. Tocmai aici se vădea rațiunea proprie, dată de la natură, a circuitului vieții în savană. Doar cataclismele naturale și încă intervenția omului ce mai puteau să zdruncine acest mers al lucrurilor ce așa fusese de cînd lumea în Moiunkum....

(Continuare în numărul viitor)

JAMES CLAVELL
SHOGUN

POVAȚA

XII

În noaptea aceea Toranaga nu putea să doarmă. Aceasta i se întîmpla rar, pentru că, de obicei, putea să amîne cea mai presantă problemă pînă a doua zi, știind că, dacă era odihnit, în ziua următoare avea s-o rezolve cît se putea de bine. Trecuse multă vreme de cînd descoperise că un somn bun putea să aducă dezlegare la mai toate încurcăturile și, dacă nu, ce mai conta, de fapt ? Nu era viața o picătură de rouă într-o altă picătură de rouă ?

Dar în noaptea asta erau prea multe probleme încîlcite la care trebuia reflectat.

Ce să fac cu Ishido ?

De ce a trecut Onoshi la dușman ?

Cum am să manevrez Consiliul ?

Și-au băgat iar coada preoții creștini ?

De unde va veni următoarea încercare de asasinat ?

Cînd va trebui să mă ocup de Yabu ?

Și ce trebuie să fac cu barbarul ?

A spus el adevărul ?

Curios cum a apărut barbarul din mările de la răsărit chiar acum. Să fie asta vreun semn ? E **karma** lui să fie el scînteia ce va aprinde butoiul de pulbere ?

Karma era un cuvînt indian adoptat de japonezi, aparținînd filozofiei budiste, care se referea la soarta unui individ în această viață, soartă ce-i era determinată imuabil de faptele sale dintr-o existență anterioară, faptele bune conferindu-i o poziție mai bună în această viață, iar cele rele reversul. La fel după cum faptele din această existență aveau să afecteze întru totul viitoarea renaștere. O persoană se renăștea mereu în această lume de lacrimi pînă ce, după suferințî, îndurări și învățăminte trase de-a lungul atîtor vieți, atingea, în cele din urmă, perfecțiunea, ajungînd în **Nirvana, Locul Liniștii Desăvîrșite,** fără să mai trebuiască vreodată să sufere o nouă renaștere.

Curios că Buddha, sau un alt zeu, sau poate chiar **karma** l-a dus pe Anjin-san pe feuda lui Yabu. Curios că el a acostat chiar în satul unde Mura, căpetenia secretă a rețelei de iscoade din Izu, fusese stabilită cu mulți ani în urmă chiar sub nasul lui **taico** și al sifiliticului de tată al lui Yabu. Curios că Tsukku-san era aici, în Osaka, ca să tălmăcească și nu în Nagasaki, unde stătea de fapt. De asemenea, că preotul cel mai mare al creștinilor se află aici, în Osaka, la fel și căpitanul general al portughezilor. Curios că pilotul, Rodrigues, a fost de asemenea disponibil, ca să-l ducă pe Hiro-matsu la Anjiro la timp, încît să-l captureze pe barbar în viață și să intre în posesia armelor. Apoi mai e Kasigi Omi, fiul bărbatului ce-mi va oferi capul lui Yabu, numai să-i fac un semn cu degetul mic.

Cît de frumoasă e viața și cît de tristă ! Ce efemeră, fără nici un trecut și nici un viitor, doar cu nemărginitul **acum.**

Toranaga oftă. Un lucru e cert: barbarul nu va pleca niciodată de aici. Nici viu, nici mort. Aparține împărăției pentru totdeauna.

Urechile-i prinseră pași aproape imperceptibili ce se apropiau și sabia-i era pregătită. În fiecare noapte își schimba, la întîmplare, camera de dormit, străjile și parola, împotriva asasinilor, care erau mereu în așteptare. Pașii se opriră de cealaltă parte a ușii glisante. Apoi auzi vocea lui Hiro-matsu și începutul parolei :

— „Dacă Adevărul este deja clar, ce rost mai are meditația ?"

— „Și dacă Adevărul este ascuns ?", spuse Toranaga.

— „E deja clar", răspunse Hiromatsu corect, Citatul era dintr-un vechi dascăl budist — Saraha.

— Intră.

Numai cînd Toranaga văzu că era, cu adevărat, sfetnicul său, își descleștă mîna de pe sabie.

— Ia loc.

— Am auzit că nu dormi. M-am gîndit că poate ai nevoie de ceva.

—Nu. Mulțumesc. Toranaga observă cutele adînci te din jurul ochilor bătrînului. Mă bucur că ai venit, bătrîn prieten, spuse.

— Sigur totul e-n ordine ?

— O, da.

— Atunci te las. Îmi pare rău că te-am tulburat, stăpîne.

— Nu, te rog, rămîi, sînt bucuros că ești aici. Ia loc.

Bătrînul se așeză lîngă ușă și-și înălță privirea.

— Am dublat gărzile.

— Bine.

După o vreme, Hiro-matsu spuse :

— În legătură cu nebunul ăla, totul a fost făcut cum ai poruncit. Totul.

— Mulțumesc.

— Soția lui, nepoata mea — imediat ce a aflat sentința — mi-a cerut permisiunea să se omoare, ca să-și însoțească soțul și fiul în Marele Necunoscut. Am refuzat și i-am poruncit să aștepte aprobarea ta.

Inima lui Hiro-matsu singera. Ce teribilă e viața !

— Ai procedat corect.

— În mod oficial îți cer permisiunea să-mi pun capăt zilelor. Ceea ce a făcut el te-a pus într-un pericol de moarte, dar vina a fost a mea. Eu trebuia să-i fi aflat slăbiciunile. Ți-am înșelat încrederea.

— N-ai voie să-ți faci **seppuku.**

— Te rog, Alteță. Oficial îți cer permisiunea.

— Nu. Am nevoie de tine viu.

— Îți voi da ascultare. Dar, te rog, stăpîne, să-mi primești scuzele.

— Scuzele îți sînt acceptate.

După o vreme Toranaga spuse :

— Ce-i cu barbarul ?

— Multe, Alteță. Unu : Dacă astăzi n-ai fi așteptat barbarul, ai fi fost la vînătoare cu șoimul de la prima geană de lumină și Ishido nu te-ar fi prins niciodată în plasa unei atît de scîrbavnice întîlniri. Acum n-ai de ales, decît să-i declari război — dacă poți să scapi din castelul ăsta și să te-ntorci la Yedo.

—'Al doilea ?

— Și al treilea, și al patruzeci și treilea, și al o sută patruzeci și treilea ? De deștept, nu sînt nici la degetul tău cel mic, stăpîne Toranaga, dar pînă și eu mi-aș putea da seama că tot ce ne-au făcut să credem barbarii de la miazăzi nu este adevărat. Hiro-matsu era bucuros să stea de vorbă. Își ușura inima. Dar, dacă sînt **două** religii creștine, care se urăsc una pe alta și dacă portughezii fac parte dintr-o națiie mai mare, spaniolă, și dacă țara acestui nou barbar — indiferent cum s-o chema — se războiește cu amîndouă și le înfrînge, și dacă această țară e o insulă la fel ca a noastră, și cel mai mare „dacă" din toate, dacă el spune adevărul, și dacă preotul a tălmăcit exact ce spunea barbarul... Ei bine, tu poți pune laolaltă toți acești de „dacă", și să le găsești un înțeles, și să faci un plan. Eu nu sînt în stare, îmi pare rău. Eu știu doar ce-am văzut la Anjiro și la bordul navei. Acest Anjin-san e foarte destoinic la minte — slab la trup acum, deși asta ar fi din pricina drumului lung — și e atotputernic pe mare. Eu nu mai înțeleg nimic în legătură cu el. Cum poate să fie toate astea și să lase totuși un om să-i urineze pe spate ? De ce i-a salvat viața lui Yabu, după toate cîte i le-a făcut acesta, la fel și viața dușmanului recunoscut de el însuși, portughezul Rodrigues ? Mi se-nvîrte capul de atîtea întrebări de parcă m-am prostit de băutură. Hiro-matsu făcu o pauză. Era foarte îngrijorat. Dar eu zic că ar trebui să-l ținem pe uscat, și pe toți ca el, dacă mai urmează și alții, și să-i omorîm pe toți foarte repede.

— Ce zici de Yabu ?

— Poruncește-i să-și facă **seppuku** în noaptea asta.

— De ce ?

— N-are nici o bună-cuviință. Ai prevăzut întocmai ce-o să facă cînd ajung eu în Anjiro. Avea de gînd să-ți fure dreptul tău. Și e un mincinos. Nu te osteni să-l vezi mîine, după cum ai aranjat. Mai bine lasă-mă pe mine să-i duc acum ordinul tău. Va trebui să-l omori, mai devreme sau mai tîrziu. Mai bine acum, cînd îți e la-ndemînă, fără nici unul din proprii lui vasali în preajmă. Te povățuiesc — nici o zăbavă.

În românește de Doina Cerăceanu

mapamond

„Folclorul este nucleul originar, este ogorul pe care creşte cultura poporului tău“

Convorbire cu CINGHIZ AITMATOV

În urmă cu un an, călătorind în Uniunea Sovietică, am avut prilejul fericit să cunosc doi mari scriitori ai literaturii sovietice contemporane ale căror cărţi sînt astăzi traduse în lumea întreagă. **Valentin Rasputin**, siberianul tăcut, cu obrazul brăzdat ca scoarţa unui copac din taiga, făcînd parcă totul ca să treacă neobservat, să nu fie tulburat din gîndurile lui şi **Cinghiz Aitmatov**, sudic, avînd trăsături de prinţ kirghiz, vorbind tare, fiind întotdeauna înconjurat de prieteni şi admiratori. Rasputin a răspuns în scris cîtorva întrebări pe care i le-am adresat — cu un scris rotund, ordonat pînă la pedanterie — povestind „cum se vede lumea de la fereastra casei sale din Irkutsk“ şi interviul a apărut în paginile „Luceafărului“. Astăzi, cînd putem oferi cititorilor cîteva fragmente din noul roman al lui Aitmatov în admirabila tălmăcire a lui Sergiu Celac, încredinţez tiparului şi o parte din stenograma convorbirii pe care am purtat-o în trei : Cinghiz Aitmatov, Feodosi Vidraşcu, redactor şef adjunct al revistei „Novii Mir“ şi subsemnatul. Pentru că gîndurile lui Aitmatov, răspunsurile la întrebările noastre se întregesc, rezonează în paginile acestei cărţi noi.

N.D. FRUNTELATĂ : Stimate Cinghiz Aitmatov, cărţile dumneavoastră se bucură de o preţuire extraordinară şi în România. „O zi mai lungă decît veacul“ a fost un best seller. Pentru mine, ca de altfel pentru toţi cititorii români, în halta lui Edighei s-au oprit toate trenurile lumii.

CINGHIZ AITMATOV : Faptul că cititorii români l-au putut cunoaşte pe Edighei mă bucură mult şi dacă în halta lui s-au oprit măcar pentru o clipă gîndurile lor şi dacă în amintirea lor arde acel foc depărtat care le încălzeşte inima, înseamnă că dorinţele mele s-au împlinit. Cu acest Edighei, cu soarta sa, cu punctul acesta de pe glob, cu halta mică şi anonimă am vrut să surprind un moment esenţial al existenţei noastre. Starea şi experienţa noastră de după război. Dacă s-a înţeles cum omul meu a putut suporta războiul, cum a scăpat cu viaţă, cum a rămas om, ce ajunge după război, ce cîştigă şi ce pierde pe drumul acesta tragic, dacă toate acestea sînt transmise în traducerea românească şi au ajuns la cititorul român, atunci trebuie să mulţumesc acelora care au făcut acest lucru posibil.

N.D. FRUNTELATĂ : Ce loc ocupă şi ce rol joacă în opera dumneavoastră folclorul kirghiz ?

CINGHIZ AITMATOV : Este o întrebare interesantă şi, în acelaşi timp, foarte serioasă. Mi se pare că noi ne-am dat seama ce înseamnă folclorul şi îl privim cu ochi maturi. Orice popor, cînd ajunge să se alfabetizeze în proporţie de masă, făurindu-şi în acelaşi timp o nouă cultură, pare să se dezică de ceea ce se afla pînă mai ieri în arsenalul său spiritual sau, cum se mai spune, de zestrea moştenită din străbuni. Toţi scriu, toţi citesc şi copilul poeziei orale, al basmului popular rămîne pe drumuri, fără dădacă. Dar la noi sînt şi azi **akîni**, cîntăreţi-improvizatori, care compun versuri la tot felul de ocazii, preluînd uneori gînduri mai vechi şi împrospătindu-le cu metafore noi, dînd versurilor şi gestului veşminte noi şi tonalităţi caracteristice. În popor ei, **akinii**, au o mare audienţă şi în zilele noastre.

FEODOSI VIDRAŞCU : Dar ei sînt ştiutori de carte...

CINGHIZ AITMATOV : Tocmai despre asta vreau să vorbesc. În ultima generaţie de **akini** există un om deosebit în felul lui care poate improviza versuri rimate trei-patru ore fără întrerupere. Ce vă spun s-a întîmplat mai demult. Amîndoi eram tineri. Vine el la mine şi îmi zice : „Ajută-mă. Vorbeşte cu rectorul Universităţii să mă primească la vreo facultate. Vreau să învăţ şi să am o diplomă“. „Eu n-am îndemnat pe nimeni să nu înveţe, dar pe tine te sfătuiesc să rămîi aşa cum eşti“ — i-am răspuns. „Nu te înscrii nicăieri. Dacă natura ţi-a dat asemenea talent şi memorie, ar fi bine să păstrezi folclorul nealterat. Merită jertfa. Folclorul poate exista numai în forma sa primară, în stihia sa incipientă“. Şi el m-a ascultat. Acum Estebes este bardul nostru cel mai cunoscut, **akin** cu numeroşi învăţăcei care, bineînţeles, sînt oameni moderni şi poezia lor poartă amprenta actualităţii. Şi mai este ceva. Se înţelege că, dacă omul porneşte în opera sa de pe solul natal şi în procesul creaţiei se orientează după comorile poporului său, după spiritualitatea naţională, el se va raporta oricum la folclor pentru că el, folclorul, este nucleul originar, este ogorul pe care creşte cultura poporului tău. De aceea, eu cred că în scrierile mele se poate urmări destul de bine ceea ce am reuşit să preiau din cultura populară. Consider că nu-i nimic rău în asta. Cînd ai luat cu împrumut de la poporul tău înţelepciunea sa sintetizată în folclor, cînd aceste gînduri pătrund în sîngele tău şi cînd tu le poţi folosi în locuri potrivite, atunci scrierea se va îmbogăţi cu frumuseţi şi îşi va spori valoarea. Acesta este punctul meu de vedere. Bineînţeles, nu doresc să polemizez cu Marquez despre care pomeneşte la tot pasul critica literară, ci doar să spun că la el e una, la mine altceva, cu toate că în ambele cazuri preluările din folclor sînt evidente.

FEODOSI VIDRAŞCU : Unii se folosesc în opera lor de folclor „de import“...

CINGHIZ AITMATOV : Tot ce se poate. Dar oricît ar fi de exotic cel adus din alte părţi, al tău îşi are aromele şi poezia de neînlocuit. Şi în ultimul meu roman, în „Eşafodul“, se întîlnesc licăriri folclorice, comparaţii între spaţiul folcloric şi cel al zilelor noastre, mai ales în partea a treia unde e vorba despre păstori, despre viziunea lor asupra lumii. A propos, îmi stăruie adesea în minte imaginile dintr-o baladă românească, citită mai demult, despre un meşter...

FEODOSI VIDRAŞCU : Meşterul Manole. „Manole, Manole, meştere Manole...“

CINGHIZ AITMATOV : Da. El şi-a zidit nevasta în zidul unei mînăstiri. Este, bineînţeles, o inmormîntare crudă. Dar există acolo ceva magnetic şi tulburător, ceva ce ţine de nelimitata putere omenească, apare conturul staturii supraumane. În mintea mea această operă, această perlă s-a tipărit pentru totdeauna. E vorba despre tragedia spiritualităţii omeneşti. Aşa că, după cîte îmi închipui, folclorul nu poate să nu joace un rol important în literatura română ca, de altfel, şi în literaturile altor popoare. Părerea mea fermă este că folclorul trebuie să facă parte din gîndirea contemporană dar cum, cînd şi în ce fel, reţete nu există.

N.D. FRUNTELATĂ : Revenind la „O zi mai lungă decît veacul“, la una dintre extraordinarele legende care fac miezul cărţii, legenda „mankurţilor“, a celor cărora le-a fost furată memoria, ce credeţi că ar trebui să facă omul pentru a evita să ajungă „mankurt“ ?

CINGHIZ AITMATOV : E complicat. Dacă luăm mankurtismul în înţelesul său contemporan, atunci termenul capătă o multitudine de sensuri. Poate fi lupta personalităţii umane împotriva unui mediu ce-l înăbuşă, împotriva tendinţei de uniformizare, a şablonului. Acest om se va afla într-o situaţie tragică. Nu se poate adapta într-un mediu, dar fără el, fără acest mediu, nu va putea trăi. Mankurtismul poate să apară oriunde, chiar şi într-o clasă de şcoală unde sînt numai douăzeci de elevi. De aceea îmi e greu să spun mai multe despre acest fenomen. Repet numai că el există şi este marea noastră povară. Ce se va întîmpla mai departe ? Cum să îngrădim această povară sau să ne debarasăm de ea nu vă pot spune.

FEODOSI VIDRAŞCU : Părerea mea este că mankurtismul apare acolo unde se încearcă standardizarea gîndirii.

CINGHIZ AITMATOV : Aşa este. Gîndirea nu trebuie să fie standardizată. Cine face aşa ceva e supus pieirii.

N.D. FRUNTELATĂ : Credeţi că omul are nevoie de singurătate sau trebuie să se ferească de ea ?

CINGHIZ AITMATOV : Sînt anumite momente, cred, cînd omul are nevoie de singurătate, dar pentru oricine e foarte greu să se simtă singur. Dacă toţi oamenii, din toate timpurile ar fi fost însinguraţi, n-ar fi apărut societatea omenească. De aceea cred că singurătatea este o stare limitată. Atunci cînd omul se află într-un mare grup de semeni caută să se izoleze cît mai repede, iar cînd rămîne singur în pustiu tînjeşte după marile aglomerări. Aceasta este chinuitoarea duplicitate a existenţei umane.

N.D. FRUNTELATĂ : Care scriitori vă sînt mai apropiaţi ?

CINGHIZ AITMATOV : Pe tema asta s-ar putea discuta foarte mult. Iubesc clasicii care au intrat în fondul universal al culturii. Mi-s la fel de necesari Turgheniev şi Cehov, totdeauna mi-au fost la inimă cărţile lui Dostoievski şi Tolstoi. Simt nevoia cărţilor marilor scriitori din străinătate şi a acelora din literaturile sovietice frăţeşti. Din toate acestea trebuie să ştii să alegi ceea ce corespunde necesităţilor tale spirituale, inimii şi sufletului tău. Aceste cărţi pot deveni prietenii tăi de nedespărţit, interlocutorii tăi cei mai buni.

FEODOSI VIDRAŞCU : După cîte ştiu n-aţi fost niciodată în România. Uniunea Scriitorilor din România v-a adresat chiar zilele acestea o invitaţie. Cînd credeţi că îi veţi putea răspunde ?

CINGHIZ AITMATOV : Poate chiar anul viitor. Vreau să văd ţara unde s-a născut acea baladă extraordinară despre care v-am vorbit.

Nicolae Dan Fruntelată

CINGHIZ AITMATOV

eşafodul

FRAGMENTE

După scurta încălzire din timpul zilei, uşoară ca suflul unui prunc, pe povîrnişurile dinspre soare, curînd vremea s-a schimbat pe nesimţite, s-a stîrnit o adiere din preajma gheţarilor, au început de-acum să se strecoare prin trecători umbrele aspre, pătrunzătoare, ale amurgului, purtînd cu ele boarea rece, vineţie a nopţii aducătoare de ninsori.

Era multă zăpadă în jur. În tot lungul lanţului muntos ce domină lacul Issîk-Kul, înălţimile erau troienite de viscolul care se abătuse asupra acestor locuri cu două zile în urmă ca o pală de foc izbucnită pe neaşteptate după bunul plac al stihiilor nestăvilite. Înfricoşătoare dezlănţuire : în bezna albă a viforului s-au mistuit munţii, s-a mistuit cerul, s-a mistuit întreaga lume pe care ochiul o putuse cîndva cuprinde. Apoi totul s-a domolit, timpul s-a înseninat. De atunci, de cînd s-a liniştit furtuna de zăpadă, munţii stăteau ferecaţi în valuri de omăt, într-o tăcere amorţită, îngheţată, ruptă de tot ce mai e pe lume.

Şi numai vuietul tot mai puternic şi mai apropiat al elicopterului de mare tonaj, care îşi făcea drum în acel ceas de seară prin canionul Uzun-Ceat spre trecătoarea de gheaţă Ala-Monghiu, ascunsă în înalturi de virtejurile fumurii ale fuioarelor de nori, creştea mereu, venea, sporind clipă de clipă, ca, pînă la urmă, să izbîndească, să pună întru totul stăpînire pe spaţiu şi să plutească într-un miriit metalic copleşitor deasupra crestelor, piscurilor, gheţarilor de culme, acolo unde nimic în afară de sunet şi lumină nu poate ajunge vreodată. Înmulţit printre stînci şi crevase în ecouri repetate, vuietul se năpustea de sus cu o forţă atît de inevitabilă şi fioroasă, încît se părea că nu mai e mult şi se va petrece un lucru înspăimîntător, ca atunci, pe vremea cutremurului...

La momentul critic, tocmai astfel s-a şi întîmplat : de pe un povîrniş stîncos, dezgolit de vînturi, care s-a nimerit să se afle pe traseul de zbor, s-a pornit, urnită de şocul sonor, o mică alunecare şi îndată a stat în loc, precum singele vrăjit. Şocul a fost însă de ajuns ca să clintească roca fragilă ; cîţiva bolovani grei, rupîndu-se din steiuri, s-au urnit la vale, luîndu-şi tot mai mult avînt, rostogolindu-se, săltînd în urma lor nori de praf şi pietriş, iar jos, la piciorul muntelui, au spart ca nişte ghiulele desişul tufelor de răchită şi dracilă, au străpuns nămeţii şi au urcat în contrapantă pînă la gura vizuinii pe care lupii cenuşii şi-o făcuseră sub bolta unei stînci, într-o văgăună ascunsă în spatele hăţişurilor, aproape de un izvor cald, acum pe jumătate îngheţat.

Lupoaica Akbara făcu un salt în lături, ferindu-se de pietrele venite de sus şi de spulberarea de zăpadă, se trase cu spatele în întunecimea văgăunii, se strînse toată ca un arc, zbîrlindu-şi blana de pe grumaz ; privea drept înainte, cu ochii arzînd sălbatic, fosforescenţi în semiobscuritate, gata să sară la bătaie în orice clipă. Dar, de această dată, temerile ei erau fără temei. Doar în stepa largă te cuprinde groaza cînd nu ai unde te ascunde de elicopterul pornit în urmărire, cînd acesta e gata-gata să te ajungă, te goneşte din urmă, asurzindu-te cu suierul elicei, răpunîndu-te cu rafale de armă automată, cînd în toată lumea nu-i scăpare de acel elicopter, cînd nu se află în preajmă nici un cotlon în care să se pitească nefericitul de lup, căci doar nu s-o crăpa atunci pămîntul să dea adăpost celui prins în goană.

În munţi, însă, este altfel, aici poţi oricînd să scapi cu fuga, găseşti oricînd un ascunziş, un loc de adăstare pînă trece primejdia. Aici nu ţi-e frică de elicopter ; în munte elicopterului însuşi trebuie să-i fie teamă. Şi totuşi frica nu are judecată, cu atît mai mult cînd e o frică de-acum ştiută, trăită. La apropierea elicopterului, lupoaica a început să scîncească, s-a făcut ghem, şi-a tras capul între umeri, dar totuşi n-au ţinut-o nervii, s-a pierdut cu firea, a urlat de furie Akbara, cuprinsă de o teamă neputincioasă, oarbă, şi s-a pornit spre ieşire tîrîndu-se pe burtă, clănţănind din dinţi a ură şi deznădejde, gata să dea lupta chiar acolo, fără să se mişte din loc, de parcă ar mai fi tras speranţa să pună pe fugă acea dihanie de fier care detuna deasupra văii, la a cărei ivire pînă şi pietrele se prăbuşeau de sus ca la cutremur.

Scheunatul deznădăjduit al Akbarei l-a adus în vizuină pe lupul ei, Taşciainar, care, de cînd căzuse grea lupoaica, nu se prea băga în birlog, ci stătea mai mult prin hăţişurile din apropiere. Taşciainar, Sfarmă-Piatră, cum îl porecliseră ciobanii din partea locului pentru fălcile sale care puteau zdrobi orice, se apropie tiriş de culcuşul ei şi scoase un miriit liniştitor, de parcă i-ar fi spus că trupul său o ocroteşte de năpastă. Lipită cu coasta de el, strîngîndu-se tot mai aproape, lupoaica mai scîncea încă, strigîndu-şi jalea fie către cerul cel nedrept, fie către cine ştie ce putere nevăzută, tînguindu-şi soarta nenorocită, şi multă vreme a mai tremurat din tot trupul, neputînd să-şi vină în fire chiar şi după ce elicopterul s-a făcut nevăzut peste crestele mareluj gheţar Ala-Monghiu şi nici nu i s-a mai auzit zumzetul dincolo de nori.

Iar în liniştea care s-a instăpînit asupra muntelui dintr-odată, ca o prăvălire a necuvîntării cosmice, lupoaica a simţit deodată în străfundul fiinţei sale, mai bine zis în adîncul măruntaielor, mişcarea vieţii. Mai fusese aşa o dată, cînd Akbara, pe atunci începătoare în ale vînătorii, a sugrumat din goană o iepuroaică mare ; şi de acea dată a simţit în lăuntrul iepuroaicei, chiar în pîntec, aceeaşi foială a unor fiinţe nevăzute, ascunse privirii, iar ciudăţenia aceea a uimit-o pe tînăra lupoaică şi i-a stîrnit curiozitatea ; şi-a ciulit urechile cu mirare, privindu-şi neîncrezătoare prada răpusă. Era atît de stranie întîmplarea şi de neînţeles, încît a încercat chiar să se ia la joacă

În româneşte de Sergiu Celac

Continuare în pag. a 7-a

Din LIRICA BULGARĂ

PETEA ALEXANDROVA

* * *

O, cîte lucruri am făcut
Tot aşteptîndu-te, iubire.
Mi-am legănat crescînd trupşorul,
De şapte ori mi-am tăiat părul
Şi iarăşi la călcîie mi-a ajuns.
Am învăţat pe oamenii cei răi să-i ocolesc,
iar cu cei buni să rid fără pricină.
Eu pot chiar „din nimic“ să pregătesc
Pentru-un bărbat cea mai grozavă cină,
Şi lui să i se pară cina nouă
Decît la maică-sa mai dulce...
Acuma ştiu de ce se-adună cîte două,
În cuiburi, păsările să se culce
Şi ce cuvinte se rostesc şoptind în doi,
Precum o rugăciune înainte de război.
Şi-atunci, iubire, este oare drept,
Cînd sunt de-atîta vreme gata şi te-aştept,
Iar tu doar ai trecut cu un fior nespus
Pe lîngă mine ca un oarecine,
Mi-ai dat bineţe şi te-ai dus ? !...

VASILKA HINKOVA

Nostalgie

Într-o seară ca asta aş sta nemişcată
Pe piatra ce încă e caldă-n grămezi,
În faţa porţiţei în lemn încrustată
Să ascult ce se spune despre livezi,
(discuţia-i veche şi n-o să se curme),
Cum va fi, să prezic, în zori, dimineaţa.
Jucînd şerpuieşte piriul de turme
În tumult coborînd colina din faţă,
Tirînd pe pămînt mari ugere, grele.
Cirezile treacă-n alaiuri solemne
Şi-n coame să poarte aprinse inele.
Apusuri răsfrînte în spaţii să-nsemne
Văzduhul cu pulberi şi flăcări din soare,
A puinii mireasmă să curgă ca mierea
Cînd scoasă-i fierbinte din roşii cuptoare
De-amurg nevăzut, niciodat', nicăierea.
Pe oameni să-i strig cu drag şi pe nume
Şi vorba lor simplă s-o aud în şosea
Şi sufletul meu deschis va rămîne
Ca floarea-nsetată, după-o secetă grea.

În româneşte de Valenţiu Deşliu

MARKO GANCEV

Recviem pentru mamuţi

Unde sînt, oare, acum
acele animale înfricoşătoare,
la drept vorbind superanimale —
mamuţii sălbateci de dinainte de potop ?
Acele superanimale,
care nu numai că nu simţiseră
strînsoarea hamurilor,
dar chiar cuceriseră lumea ?
Tot ce era viu,
îndată ce auzea răget de mamut,
se şi furişa în ascunzişuri,
inclusiv tigrul sau leul.
Ehei, pînă şi de la leu în sus !
Iar astăzi,
din animalul imens de odinioară
şi din enorma lui carieră,
n-a rămas decît amintirea
„erei mamuţilor“.

...Numai că şi denumirea aceasta,
are nevoie de unele rectificări.
Deoarcece în vremea aşa-zisă „a mamuţilor“,
ca şi în prezent,
au existat furnicile.
Astfel că,
dacă am dori o definire
pe deplin exactă,
ar trebui să numim acea eră,
„era furnicilor“.
Şi chiar dacă mi se va spune
că prea intru în amănunte,
voi stărui, adăugind
că tocmai aceste furnici simple
au ros şi oasele de mamut,
pe care le conservă muzeul
şi care în fire de sîrmă stau prinse.

Ei, ce anume se desprinde de-aici ?
Că are dreptate cel care
ocoleşte cu grijă drumul furnicii.

În româneşte de Corneliu Şerban şi Tudor Savu

REVISTA STRĂINĂ

● **BERNARD B. DADIE,** unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai culturii şi literaturii popoarelor africane s-a născut în urmă cu 70 de ani în mica localitate Assinia din Coasta de Fildeş. A studiat la Institutul francez pentru istoria şi etnografia Africii Negre din Dakar. În urma cuceririi independenţei ţării sale, cauză în slujba căreia şi-a pus întregul său talent, întreaga capacitate, fiind unul dintre luptătorii activi, Dadie a devenit unul dintre factorii cei mai importanţi ai vieţii culturale din ţara sa. Printre alte probleme de importanţă naţională pe care le-a avut de rezolvat a fost şi cea referitoare la reorganizarea învăţămîntului ivorian.

Ani la rînd, în calitate de membru al Comitetului Executiv al UNESCO şi de participant la numeroase manifestări consacrate valorificării bogatei moşteniri culturale a popoarelor africane, Bernard Dadié s-a preocupat de răspîndirea în lume a valorilor spirituale ale populaţiei de culoare.

Volumele lui de versuri „Ridică-te, Africa !“, „Circuitul zilelor“ şi „Oamenii tuturor continentelor“ precum şi romanele şi povestirile sale, vădesc un talent multilateral şi o modalitate de interpretare plină de conţinut şi sensibilitate a artei populare africane. În ultima perioadă s-a remarcat şi ca dramaturg.

● **TADEUSZ ROZEWICZ,** poet, prozator, dramaturg, scenarist şi eseist polonez, are la activ peste patruzeci de volume. Anul acesta lor li s-au adăugat alte două de „Opere alese“, pe care le-a publicat Wydawnictwo Literackie. Culegerile cuprind poezii nepublicate pînă acum atît din perioada de maturitate a poetului cît şi contemporane.

Editorul volumelor este însuşi Tadeusz Rozewicz care, prin aceasta, a dorit să prezinte cititorilor polonezi o imagine cît mai cuprinzătoare a creaţiei sale.

● **ANDRÉ BRINK,** născut în anul 1935, face parte din rîndul scriitorilor sud-africani grupaţi în jurul revistei „Sertigen“, care au intrat în literatură în anii '60. Este cel mai multilateral şi mai prolific dintre ei : scrie romane, piese de teatru, eseuri, critică literară, însemnări de călătorie. Scrie în africană, adică în limba dezvoltată din dialectul emigranţilor olandezi — burii — şi care astăzi este, alături de engleză, limbă oficială în Africa de Sud.

După cîţiva ani petrecuţi la Paris, Brink s-a înapoiat în ţară, pentru a nu pierde contactul cu realităţile din Republica Sud-Africană. Scriitorul este un adversar declarat al politicii de apartheid, aceasta nu numai în lucrările sale literare, dar şi în publicistică şi în prelegerile pe care le ţine la Universitatea din Grahamtown unde este profesor.

Notorietatea internaţională şi-a cîştigat-o prin publicarea romanelor „Privire în întuneric“, „Clipă în vînt“, „Lunga secetă albă“, „Lanţ de glasuri“, toate traduse în multe ţări şi limbi. Sînt toate acestea romanele unei ţări bolnave de rasism. Tema lor principală este critica moralei apartheidului prin intermediul unor cupluri de îndrăgostiţi din care unul este alb, celălalt de culoare. Romanul „Privire în întuneric“, apărut în anul 1973, a fost prima carte a unui scriitor alb din R.S. Africană interzisă de autorităţile de la Pretoria.

„Primesc multe scrisori de la tineri studenţi albi, în care îmi scriu că datorită romanelor mele au descoperit că negrii sînt fiinţe umane, spunea el. Sună incredibil, dar asta reprezintă o schimbare importantă în modul de a gîndi al oamenilor. Un negru mi-a scris că dacă ar fi citit cărţile mele înainte de a emigra nu şi-ar fi părăsit ţara niciodată, întrucît şi-a dat seama că nu toţi albii sprijină guvernul şi sistemul de apartheid... Asemenea scrisori primesc foarte multe, şi ele îmi dau puterea şi convingerea că fac o muncă bună şi utilă...“

● **„VERSIUNEA ROGER“** este titlul ultimului roman, al unsprezecelea în ordine cronologică, al lui John Updike, marele scriitor american. Volumul a văzut lumina tiparului la editura „Knopf“ din New York, cea care a publicat marea majoritate a romanelor lui Updike.

Eroul principal al acestui roman este Roger Lambert, profesor la Facultatea de teologie dintr-un oraş pe care scriitorul nu-l numeşte, dar care pare a fi Boston-ul. Acţiunea romanului se petrece în anul 1984, cînd Ronald Reagan a fost ales pentru a doua oară preşedinte al Statelor Unite. Criticul literar american Paul Gray a scris despre „Versiunea Roger“ că „reprezintă un efort al marelui scriitor de a explica enigme inexplicabile“.

● **„MISADVENTURES OF A FLY FISHERMAN“,** avînd subtitlul „Viaţa mea cu şi fără Papa“, acesta este titlul sub care a apărut la editura „Taylor Publishing House“ din Dallas, volumul semnat de Jack Hemingway, Autorul, pe numele adevărat John Hemingway, s-a născut în anul 1923 la Toronto, pe cînd Ernest Hemingway era căsătorit cu Hadley, prima lui soţie. Jack descrie felul în care şi-a împărţit viaţa între tatăl său, mama sa şi cariera militară. Cartea conţine o mulţime de întîmplări trăite de Jack şi Ernest Hemingway din care reiese că fiul şi-a iubit mult părintele, pe care îl admira.

Într-un fel, cartea lui este un fel de polemică cu biograful lui Hemingway, Carlos Baker, care, în anul 1964, a publicat volumul „Ernest Hemingway : întîmplările vieţii sale“, şi în care unele dintre întîmplările descrise de acesta nu corespund celor petrecute în realitate.

SPORT

NĂZUROŞII

Toamna asta care şi-a spart capul în vîrfurile de la colţul casei (altfel, de unde frunzele lui atît de roşii ? !) încearcă să-şi cureţe drumul şi toate cărările ce duc spre eşafod. Nu-i nimic, toamne găurite-n coate şi jartiere am mai văzut noi, dar o toamnă ca asta pur şi simplu de invidiat ca depărtări, picle albastre, cumpeni de fîntîini situate în cer şi bînd pămîntul (şi pămîntul întors dintr-o mare petrecere într-un sat părăsit) nu s-a mai ivit de mult din timpul strecurat în miracole pierdute. Dar, vai ! ce năzuroşi, lipsiţi de ambiţie şi demnitate (şi împotriva noastră !) se prezintă în cuprinsul ei unii din marii jucători de fotbal ai României. Am fost la meciul România — Grecia (2—2) şi am luat cu mine şi nişte ziarişti străini ca să-i arăt lumii pe Hagi. Îl voiam mişcîndu-se în rama de corzi de viţă de vie. N-a făcut nimic. Sau, dacă vreţi, a fost o stafie cu mîinile-n şolduri. Conspiraţia culorilor, în caz c-ar reuşi aşa ceva, n-ar putea scoate dintr-un leneş un geniu. Se zice că Bumbescu, Iovan, Cămătaru şi Piţurcă n-au vrut să joace. Simplu şi precis şi crunt. Ceea ce înseamnă că toamna românească se jupoaie singură de piele. Dacă aşa stau lucrurile şi asta rămîne de lămurit — bunii mei prieteni numiţi mai sus au intrat într-un bucluc din care nu vor ieşi decît înfrînţi. Ştiam că litruţa şi îndîrjirea contra antrenorului (antrenorilor) ţin de măsura celor lipsiţi de talent. M-am înşelat. Şi cei puternici cad în capcană. Să formulăm lucrurile cît se poate de clar : echipa naţională a României nu este o formaţie care ne aparţine mie, dumitale sauăluia — echipa naţională a României este echipa noastră, a tuturor. Şi nimeni n-are dreptul să-i pună piedici. Nu vreau să fac din meciul cu Grecia (penibil din punctul de vedere al evoluţiei echipej noastre) un subiect exploziv. De dragul cuvintelor, tac. Vreau, totuşi să le atrag atenţia jucătorilor năzuroşi că nu sîntem dispuşi să fim, în continuare, victimele unor orgolii stupide. În echipa care a jucat contra Greciei (mă mir şi azi cum de n-am luat bătaie) nu aveau ce căuta Rednic, Andone, Mateuţ. Dar ce pot face antrenorii cînd marii jucători se declară boieri şi nu răspund chemărilor la lot ?

Federaţia de fotbal şi C.N.E.F.S., amîndouă, trebuie să intervină.

Fănuş Neagu

P.S. În Giuleşti, unde norocul leagă fruct de negură pe crăcile salcîmilor, Rapidul a învins pe F. C. Argeş, luînd o gură de zbor spre zăpezile curate. Lumea trebuia să ştie demult că rupturile din gardul grădinii se numesc pîrleazuri, pe care noi, băieţi frumoşi, le trecem cu spor (şi pensie alimentară.). Hai, Rapidul !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
42
(1 327)
sîmbătă
17 octombrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

OAMENII ACESTUI TIMP

România are, în această epocă de construcție multilaterală, un proiect limpede al viitorului, susținut de marile realizări care au adăugat efigii de frumusețe și durată fiecărui loc din patrie. Industria, agricultura, urbanistica, domeniul social-cultural oferă repere calitative de o absolută pregnanță care exprimă justețea căii de dezvoltare pentru care o națiune strîns unită în jurul partidului său comunist, al secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu — arhitectul unei concepții deplin validate de viață, de istorie — a optat definitiv.

În spațiul acestui proces deschis, continuu, ce antrenează toate energiile națiunii, tinerei generații a țării îi revine un rol cu totul deosebit. Pentru că, deopotrivă cu participarea entuziastă, responsabilă la opera de edificare a patriei, ei i-a fost încredințată, ea și-a asumat sarcina majoră de a se pregăti pentru viitor. Prin învățătură și muncă, prin căutarea neobosită a noului, prin formarea unor convingeri revoluționare, capabile să declanșeze energiile spirituale subordonîndu-le marilor țeluri ale poporului, ale patriei. Apelurile pe care secretarul general al partidului le adresează tinerilor se constituie într-un veritabil îndreptar de morală comunistă pentru devenirea unei generații. Din acest punct de vedere, Cuvîntarea la marele forum al educației politice și culturii socialiste din august 1987, pune un accent deosebit asupra conținutului procesului de educație revoluționar-patriotică tratat în toată complexitatea lui.

De la cunoașterea aprofundată a istoriei, a marilor valori ale trecutului, la angajarea conștientă, la trăirea ritmului viu al realității acest proces definește structural orizontul de existență și împlinire al tinerei generații. Spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Întregul popor, tineretul trebuie să cunoască și să cinstească pe înaintași, pe aceia care au asigurat dezvoltarea și formarea poporului și națiunii române, a limbii și literaturii române ! Să cinstim pe toți aceia care — de-a lungul a două milenii — au pus întotdeauna mai presus interesele poporului, ale patriei, ale progresului economico-social și cultural al țării, au asigurat, cu prețul vieții, existența poporului, a națiunii noastre independente !".

Și, subliniind necesitatea formării la tineri a sentimentului participării, al angajării patriotice : „Trebuie să facem ca fiecare cetățean, tineretul patriei noastre să înțeleagă bine că fiecare, în cadrul complex al muncii creatoare, trebuie să desfășoare o activitate permanentă, să-și aducă contribuția la dezvoltarea economico-socială, la ridicarea gradului de civilizație, a nivelului de trai material și spiritual al patriei ! Să dezvoltăm puternic dragostea față de patrie, față de popor, spiritul de abnegație și hotărîrea de a munci acolo unde societatea o cere, de a învinge orice greutăți, de a se afirma și rămîne, în toate împrejurările, un fiu credincios al poporului !".

Între aceste coordonate care pun în lumină imperativul formării unor tineri cu o înaltă pregătire politică și profesională, cu o cultură solidă se desfășoară un amplu proces de educație în cadrul căruia literatura, arta sînt chemate să aducă o contribuție de primă importanță. Capacitatea operelor literare contemporane de a se inspira din viața adevărată a constructorilor prezentului, de a intra în dialog cu conștiința cititorului, de a modela caractere în spiritul omeniei, al cinstei, al dreptății, se dovedește a fi proba supremă a scrisului nostru.

Pentru că ea, opera literară, trebuie să devină, sub semnul duratei, o veritabilă avere de suflet a oamenilor acestui timp, a tinerilor acestui timp care sînt, totodată, oamenii viitorului patriei.

Luceafărul

CEAUȘESCU – PACE. Tablou de Gheorghe Ioniță

Planeta poeziei

Recentul volum al lui Al. Căprariu, **Cicatricele penumbrei**, publicat în excelente condiții de Editura Cartea Românească, este o selecție de autor din volumele de versuri publicate de poet între 1964 (anul debutului său editorial cu volumul **Orizonturi**) și 1985 (anul apariției volumului său **Asfințiturile zilnice**), completată cu un ciclu de poezii recente purtînd chiar titlul volumului despre care vorbim.

O astfel de antologie retrospectivă completată cu poeziile recente oferă un bun prilej de a privi creația poetică a lui Al. Căprariu în ansamblul ei, deslușind atît unitatea fundamentală a unui mesaj liric de profundă autenticitate, cît și treptele maturizării unei arte poetice implicate în însuși concretul creației dar formulate și în fragmente grave sau aparent dezinvolte, risipite de autor în poemele sale.

Făcînd parte prin anul nașterii (1929) din grupul — numit uneori „de tranziție spre explozia lirică" — Aurel Rău, Ion Brad, Tiberiu Utan, Vasile Nicolescu ș.a., prin formație și prin anul debutului Al. Căprariu se înscrie în „momentul Labiș", în „pleiada deceniului 7", debutînd editorial doar în 1964, deci mai tîrziu decît Nicolae Labiș (1956), Gheorghe Tomozei (1957), Nichita Stănescu (1960) sau Marin Sorescu (1963). Fapt este că Al. Căprariu debutează în condițiile favorabile ale „exploziei lirice" din deceniul al 7-lea, fără să fie nevoit să simtă (decît în unele dureroase avataruri biografice) influența perioadei dogmatice. Talentul său s-a conturat și s-a dezvoltat, astfel, fără necesități de cotituri și revizuiri, neavînd astăzi — ca cei mai mulți poeți din generația sa — cicluri inițiale de poezii pe care exigențele lor estetice actuale îi obligă să le elimine din selecțiile lor retrospective.

Poezia lui Al. Căprariu este caracterizată tocmai de o dezvoltare organică unitară, substanța lirică îmbogățîndu-se de la un volum la altul nu prin rupturi, schimbări la față ori salturi, ci printr-o treptată maturizare, iar mijloacele de expresie printr-o concentrare și, în același timp, mlădiere organic dependentă de adîncirea sondajelor lirice și a experienței existențiale.

Deși poetul se lasă uneori purtat de gîndul

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 2-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Experiența sărbătorii

Am dezvăluit rareori în presă și, oricum, niciodată complet (însă ar fi posibil ?) de ce am proiectat și elaborat o carte sau alta. Scrierea lor a înlocuit fatalmente alcătuirea altor texte care, firesc, ar fi arătat altfel, m-ar fi reprezentat într-alt mod. Ce m-a determinat, atunci, să realizez lucrări despre timpul revolut al Bucureștilor și levantinilor (aceștia din urmă, acceptați spațio-temporal și etic) ?... Sînt posibile mai multe răspunsuri. Unele dintre acestea sînt tangente la, sau coincid cu resorturile obscure ale sub — și inconștientului, deci interesează mai puțin acum și aici ; altele, datorită suprafeței lor intime, private, au staționat deseori într-o penumbră de comoditățI ce nu și-au găsit, pudibonde, momentul și locul etalării : în sfîrșit, cele mai lesnicioase replici explicative au fost dezvăluite în cenacluri și șezători literare și în rarele intervenții publicistice, ocazii imposibil de despărțit de o anumită poză canonizată inevitabil. Așadar, cum am declarat undeva, la începutul anilor '70 mi-am propus să scriu un număr de cărți (ceva mai mult de 810 mii cuvinte) cu titlul general **Amurgul levantinilor.** Lenevit într-o dulce și insidioasă sclavie, am mărșăluit slobod închipuindu-mi că voi cuceri nu-știu-cîți lauri de vreme ce, preocupat cu zugrăvirea unor „cronici de familie" (așa suna subtitlul ciclului), toți și toate mi se vor arăta favorabile. A fost într-asta și un optimism cumva naiv, totuși necesar angajării într-o lungă, anevoioasă și necunoscută călătorie printr-un deșert presărat cu oaze, care de care fiind de fapt fata-morgana. Am încheiat călătoria. Ultimele mii de cuvinte sînt orînduite sub titlurile **Au fost odată ca niciodată,** recent tipărit, și **Impozit pe viață,** aflat pe biroul unui director de editură. Înseamnă asta că am reușit să mă desprind / despart de un teritoriu imaginar al cărui tutore și beneficiar mă consider ? Însă doresc oare să mă desprind / despart de istoria re-creată a Bucureștilor și levantinilor ? Și dacă **da,** aș face-o pentru a nu-i sastisi pe cititori ? Sau întrucît suflul călătorului care sînt s-a diminuat și amenință cu sufocarea ? Voi vedea. Deocamdată, reperele elaborării : primul — construirea treptată și definitivă a unui univers imaginar propriu ; al doilea — așa-numitul accident al creației, absolut necesar fie și deoarece absența lui ar reduce scrisul la o insumare algoritmică de biți, realizabilă pe orice calculator din generațiile recente. Despre primul reper : dragostea nesăbuită — ce tandră tautologie ! — pentru teritoriul actual dar și străvechi al Bucureștilor, dimpreună cu studiul încăpățînat al unei semnificative categorii a locuitorilor săi, mi se par explicative ca orice... dragoste ; parametrii gingași, delicați și de ce nu, absurzi, fac comentariile de prisos. Referitor la al doilea reper : întîmplarea face ca un membru al familiei mele să fi fost născut în anul de grație 1877, știm cu toții de ce a fost un an de grație acel 1877. Iată o coincidență semnificativă pentru curajul (nu și ambiția ?) de a lua startul... Apoi, de-a lungul unui secol, unii și alții dintre strămoșii mei au fost înamorați de ideea conservării unor documente

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR:

■ Noua geografie literară ■ Poeme de Ion Oarcăsu ■ Poeții, cînd erau tineri ■ James Clavell : „Shogun" ■ „Eșafodul" de Cinghiz Aitmatov ■ Sport

Festivalul Mihai Eminescu

Cîteva zile Iașul găzduiește acum, în octombrie, Festivalul de poezie ajuns la a opta ediție, patronat de spiritul poetului național. Am luat parte la două din aceste sărbătoriri care pînă acum își desfășurau lucrările în iunie, în preajma teilor în floare ce-și scuturau mireasma în ceasurile adormirii poetului dinspre lume.

Este sărbătorită poezia lui în acest an pentru întîia oară în orașul lui Vasile Lupu, Cantemir și Cuza, toți trei odihnindu-se sub cupola de aur a Trei Ierarhilor, cînd vinturile poleiesc cărările Copoului cu auriul frunzelor mușcate de întîiele brume troienind hrisantemele grădinilor și-n vii focurile tîrzii deșteaptă buciumele în amintire prin strofele celebre ce-și pîlpîie candela în sufletul fiecăruia dintre cei ce stăm de veghe la splendoarea și renașterea spirituală cu fiece generație a acestui grai românesc plăsmuit de logosul devenit istorie.

Zilele universității ieșene cad tot acum, astfel că numele lui Xenopol și Kogălniceanu, ale lui Iorga și Pârvan vor adînci dinspre istoria națională atît de scumpă poetului perspectiva mereu împrospătată asupra operei redeschisă pe băncile universității în fața noilor studenți de către profesorii și exegeții de tradiție ce vietuiesc aici în inima Moldovei lui Ștefan cel Mare.

Poeți contemporani vin aici la Iași cu tot ce au mai bun din cărțile lor, din sufletul lor dornic să se știe continuatori și păstrători ai tradițiilor celor bune și neperitoare. Scaunul și măsuța casei Pogor ne poftesc în fața unui public avid să ne soarbă cuvîntul.

Ioan Alexandru

CLIMAT

CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

În ultimul deceniu și jumătate literatura română a redevenit ea însăși, ceea ce este un lucru de importanță vitală pentru o literatură, capital. Pentru că sirenele sunt foarte multe, foarte ispititoare și scriitorul nu are nici măcar dreptul de a se ține de un catarg și a-și înfunda urechile, ci, dimpotrivă, are datoria să le asculte și, dacă găsește destulă tărie în el, să nu se la după ele.

Aceste sirene erau, pe vremea cînd generația mea a intrat în literatură, dacă nu foarte ispititoare, în orice caz, înzestrate cu o voce de tunet de sub care nu se mai putea auzi nimic. Era un proletcultism agonizant, dar, ca toți muribunzii, devenit cu cît mai incoerent cu atît mai agresiv. Bagheta dogmatismului, de dimensiunile unui veritabil ciomag (din recuzita pășunistă), se mișca încoace și încolo, foarte decis pe deasupra capetelor coriștilor. În timp ce un biet om cumsecade ca Teodor Neculuță era pus să suplinească absența lui Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Ion Pillat și a încă vreo două duzini de scriitori de aceeași mărime eliminați nu numai din toate școlile din țară ci și din cultura națională, în timp ce Varlaam era de-abia pomenit în rarele studii de literatură veche pentru că scrierile lui nu prea se lăsau forjate în tiparele celor 4—5 trăsături obligatorii ale celui mai nereal realism din cîte se cunoscuseră, în timp ce lui Neculce și lui Miron Costin li se căutau scuze că, boieri fiind, au mai scris și ei cîte ceva și că, deși, greșiți, omul e sub vremi, ne tragem, totuși, de la Râm, „capodoperele" produse în serie după tiparele pomenite îi urcau pe autorii lor în jilțurile Academiei alături de A. Toma.

Cu toate că una din cele 4—5 trăsături se referea tocmai la prospectarea viitorului, cu greu și-ar fi putut imagina cineva, chiar cu desăvîrșire optimist fiind, așa cum o cereau aceleași 4—5 trăsături, cam ce fel de viitor îi va mai fi fost hărăzit și literaturii noastre.

Numai că literatura noastră cunoscînd, ca orice organism viu și sănătos, fenomenul respingerii transplantului de organe străine, credincioasă trăsăturilor sale proprii din începuturi, chiar dacă nu atît de precis inventariate, viabile însă și nu de import, a știut să se adune de prin canalele pe unde fusese supusă unei irigări în desert și să revină în albia sa firească.

Pentru că Blaga, Arghezi, Voiculescu, Călinescu și ceilalți supraviețuitori, deși exmatriculați, continuau, cu genialitate, să-și scrie temele acasă, teme ce aveau să înlocuiască în tezaurul literaturii române compunerile celor felicitați atunci la orele de dirigenție și cărora la sfîrșitul anului școlar li se depunea pe creștet cununița Premiului de Stat.

Pentru că Zaharia Stancu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Eugen Barbu, Ion Vlasiu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Francisc Păcurariu, Ion Lăncrănjan, cînd era vorba de trăsături, au ales fără ezitare pe cele eterne ale literaturii române.

Pentru că a venit generația din care mă mîndresc a face parte, generație extinsă de la Nichita Stănescu, D.R. Popescu, Miron Scorobete, Paul Anghel, Nicolae Manolescu, Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Ion Băiețu pînă la Ion Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Augustin Buzura, Constanța Buzea, Mihai Ungheanu, generație care nu conține a spune că și-a îndeplinit cu prisosință mandatul încredințat de un destin istoric, acela de a dinamita barajele construite din false principii ce condamnau literatura noastră la stagnare și a-i dărui acesteia libertatea cursului firesc.

Pentru că noua generație ce se constituie sub ochii noștri ne dă certitudinea că rătăciri, reculuri, devieri aberante de felul celor cunoscute la mijlocul acestui secol nu se vor mai repeta.

Se înțelege că pentru ca toată această năvală de fertilitate să fie posibilă era nevoie, în primul rînd, de un climat social și politic favorabil și înaintea acestuia de o gîndire cu adevărat revoluționară care să-l conceapă.

Este ceea ce s-a petrecut, vorbind în termenii cei mai proprii, la cel mai înalt nivel. Ceea ce președintele României, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nume aureolat de un nemaiîntîlnit prestigiu internațional, înconjurat de dragostea poporului său, a făcut.

Vasile Rebreanu

Privelești și oameni din Maramureș

... iar te-ai arcuit, suflete, în frăgezimea lucioasă și trufașă a luminii ! Iar te-au învins și te-au primenit înspre rădăcini, sevele.

Ele erau gata-gata să dea în pîrgul de rouă, ele, vindecate de presimțirea aspră a brumei călătoare.

Octombrie, încercat de memoria-ți suverană — asemeni arborelui destoinic — ai fost și fi-vei vindecător și peste măsură de rostit de cei ce înlăcrimează lîngă umbra eroilor. Prea ți-a fulgerat lăstarii arșiță cutremurată, îndeajuns de orgolios ai răbufnit încercînd să pirjolești sudoarea fără pată a culegătorilor, iar apoi, cazînd ți-a fost puternicia cînd, într-o singură noapte, cîmpiile le-ai aruncat într-o nemărginire de aur aprins.

Să-ți fi fost îndeajuns ?

Peste măsură, aș răspunde, dacă mirare ar rămîne ecoul povestit. Dar m-a înduplecat într-atît priveliștea cutremuratelor boabe, într-o amiază în care, la marginea lanului greu, o femeie împletea raze de mătasă, încît am rămas pînă în zori...

Vine vremea, coboară ora. Mă îmbie din nou, ca-ntr-un vis niciodată povestit pînă la capăt, ecoul fraged al turmelor coborînd pe sub streașinile fără seamăn ale țării de sus. Voi urca din nou — întrezări-voi simplitatea minunii ? — pentru a vedea cum primele stele răzbat de sub coaja lucioasă a merelor înmiresmate. Voi rămîne ca într-un vis, pînă cînd octombrie, vindecătorul, piriiașe de rouă va slobozi din păduri și le va îndemna peste zorii grăbiți.

Și atunci, nădăjduiesc, mirare va rămîne și cuvînt ecoul povestit...

FULGURAȚIA COACERII

Pînă nu demult, Maramureșul era considerat un tărîm „mirific", de „legendă", chiar se vorbea și se scria despre Maramureș cu o greu stăpînită candoare, ca și cum ar fi fost un teritoriu de atins doar cu visul...

Despre Maramureș — deși s-au scris nenumărate pagini, cărți însemnate — nu se mai poate vorbi decît avînd în vedere virtuțile unei tradiții în numele căreia s-au dezvoltat chiar însemnele civilizației contemporane.

Am urcat spre Maramureș cu sentimentul celui ce încearcă să-i descopere noua lui înfățișare, un sentiment care nu pleacă și nu se mărginește să rămînă la pura încîntare retorică ; e drept, vedeam — a cita oară ? — fragmente din configurația unui spațiu peste care istoria a lăsat urme de-o inestimabilă valoare. Îmi propusesem un „traseu", din Baia Mare spre Borșa, ceea ce, de altfel, s-a și întîmplat. Trebuie să spun (fie și în treacăt) că am avut prilejul, în această călătorie, să însoțesc pînă la un punct un grup de artiști plastici care, la rîndul lor, se documentau : erau, cu toții, entuziasmați de o

Viorel Sîmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

IDEI LITERARE ROMÂNEȘTI

Literatura — document

Însușirea literaturii de a documenta o epocă, adeseori contemporană cu momentul creației, e în afara îndoielii și trebuie pusă în seama dimensiunii realiste, consubstanțiale într-un act a cărui origine stă în real și al cărui efect se răsfrînge asupra realului. De obicei, zicem că o producție literară, mai cu seamă în proză, e realistă și are trăsături de document, atunci cînd regăsim în ea evenimente și persoane pe care le cunoaștem din desfășurări obiective și de circumstanță publică, adică din istorie. Document ar fi, dacă lărgim cuprinderea acestei noțiuni, orice creație care ajunge să comunice mentalități și stări sufletești cu valoare generică, proprii, adică, unui moment istoric și numai aceluia. Și totuși, aceste contribuții realistice nu dau valoarea estetică a unei opere și romanul „cu cheie" nu e memorabil pentru că ar ascunde, sub înfățișări ușor de tradus, scene din contemporaneitatea strictă, necunoscute ochilor curioși. Creația, adică impresia vieții care nu e „viața" sub aspect fotografic ci imaginea ei tipică, înzestrată cu sens, rămîne fundamentală și cine nu face creație nu face literatură.

Acestea sînt propoziții elementare și a le repeta nu e decît a pune o surdină unor păreri care exultă înaintea ideii de „viață" nediscriminată, făcînd din aparatul de fotografiat și din banda magnetică mijloace de creație literară, ca să zicem așa. Astfel de procedări au, esteticește, viață scurtă și exemplifică un neo-naturalism fără cine știe ce viitor, fiind în afara noțiunii de document căci document trebuie considerat acea urmă de existență umană unde s-a depus ceva

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

DICTANDO

Portocale cu haz *)

Există replici cam așa : „(Ea) Spune-mi un animal din șase litere, cu sacoșă ! (El) Mitică ! (Ea) Păi... (El) Păi ce, Mitică nu umblă toată ziua cu sacoșa la el ?!" Așa se cheamă pentru unii umor. Există apoi umorul clasic excelent — al lui Anton Pann, bunăoară — transpus pe seama unor personaje ca tovarășu' Anghelache (pozitiv) și tovarășu' Stropșitu (negativ), care se cheamă „valorificarea unor vechi motive clasice". Există și replici aiurite, total lipsite de haz, ba chiar de prost gust care se vor... umor, dar despre ele nici nu merită să vorbim.

Există, desigur, și umorul de bun gust. În această categorie există umorul lui Fănuș Neagu.

A povesti cu umor este poate una dintre cele mai solide trăsături ale literaturii române. Argumentul suprem se numește Ion Creangă. Însă, cînd vrei să povestești cu umor, contează enorm nu atît ce spui, cît cum spui. E o banalitate, dar cît de greu de împlinit !

Din relatarea aventurilor a doi inși care se află la Londra fără parale, mai avînd și o treabă foarte precisă de făcut, ar putea ieși o dramă. Inșii sînt însă Gutză (iată și umorul grafic!) și prietenul său Fănuș, iar primul („ăla micu") mai capătă și un ascendent asupra celui de-al doilea („ăla mare" — nenumit așa, dar rezultat logic din opoziție...), așa că acesta din urmă se simte obligat să nu rămîie mai prejos și, pentru a egala scorul, provestește pur și simplu întreaga istorie **(Cîinele cu ochi albaștri).** Fănuș iese la săpat grădina împreună cu vecinul-prieten (lucru rar și de invidiat !) Laie Drăgușin. Umorul țîșnește imediat din cazmale prinzînd în joc un cartier întreg de vecini-prieteni **(Luni, marți și miercuri).** Tot cu Gutză se duce la Izmir. Tovarășul — preferat, se vede — de călătorii se ține numai de năzbîtii, dar recită patetic din **Iliada,** pe malul mării **(Închinați zeilor fluviului).** Cu Ivasiuc, a fost în India trecînd prin întîmplări minunate, populate cu șerpi și leproși, iar amintirea acestora îi dă prilejul să evoce cu duioșie strălucita personalitate a unui prieten **(Contele).**

Cu duioșie? Da, desigur, căci o declarație de principii în deschiderea cărții se confirmă :

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ROMULUS COJOCARU: «Întoarcerea»

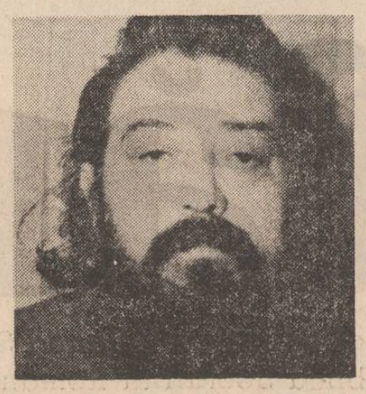

Întoarcerea, roman de Romulus Cojocaru, incepe cu o situație de sigur succes la cititor : un condamnat este eliberat din închisoare și se îndreaptă spre casă. Aflăm din primele pagini că Radu, numele eroului, a fost condamnat pe nedrept, ceea ce ne plasează în universul erorilor judiciare care au fost și rămîn de la începuturile romanului o materie de maxim interes pentru amatorul de romane. În cazul nostru este vorba de un avocat acuzat de a fi luat mită, în imposibilitate de a-și dovedi nevinovăția, drept care face pedeapsa de trei ani care-i revine prin lege de la confrați neconvinși de justețea hotărîrii. Climatul este al romanului popular și melodramatic, iar Romulus Cojocaru este hotărît să-i respecte condițiile : ajuns acasă, soția îi trîntește ușa în nas ; a divorțat, și-a refăcut viața. Intors în sat, este expulzat de opinia sătenilor. Nu-i mai rămîne decît să se apuce undeva pentru a trăi anonim din propria lui muncă. Situația este grea, dar fostul avocat Radu găsește totuși oameni inimoși.

Întoarcerea este o trecere în revistă de oameni și medii. Fostul avocat Radu Bălteanu nu-și poate cîștiga pîinea ca avocat. Încercarea de a-și face meseria pentru care este pregătit nu dă rezultate. Există oameni care cred că „socialismul nu se poate construi cu pușcăriași" și Radu Bălteanu încearcă alte soluții. Se angajează ca lucrător necalificat pe un șantier de construcții. Desigur, nu-și declară pregătirea. Aici se împrietenește cu un țăran, Dună, și intră în conflict cu bișnițarul Gaură care face matrapazlicuri. Radu este, desigur, cinstit și conflictul este inevitabil. El durează o bună parte a romanului, fiind concurat și înlăturat de tribulațiile sentimentale ale eroului. Radu este un sociabil viol, probabil arătos, după anume întîmplări care-l au în centrul atenției. Visează la dragostea unei bibliotecare, Mihaela, ține un jurnal, citește mult, scrie. Lui Radu Bălteanu îi plac țăranii din mijlocul cărora a plecat și scrie despre ei. Își umple astfel timpul, stînd în gazdă la niște bătrîni cumsecade, care-l îngrijesc ca pe fiul lor. Provoacă și amoruri, peste gard la fata vecinului. Dar gîndurile lui Radu Bălteanu sînt în altă parte. Iese cîștigător din duelul cu hoții de pe șantier, cîștigă încrederea țăranului Dună, cunoaște oameni interesanți și pitorești, trimite prozele lui la reviste. La timpul potrivit, acțiunea este înviorată prin apariția unei fete frumoase, Diana, nepoata gazdelor, studentă la medicină în ultimul an. Ea are o prietenă Gea. Pleacă în trei într-o excursie de duminică, în cursul căreia Radu este atacat din gelozie de un curtezan al fetelor. Radu oscilează între bibliotecară și Diana, se lasă cucerît de Gea, își tipărește prozele, pe care romanul le reproduce pe îndelete, și acțiunea se complică mereu cînd trebuie. Gea atrage pe Radu în cursă, acesta cade în ea, Diana este pusă în fața faptului împlinit, deci Radu este compromis.

In acest moment însă apare lovitura de teatru, nu degeaba Romulus Cojocaru scrie un roman cu erori judiciare : fostul procuror al procesului lui Bălteanu nu s-a lăsat și a făcut cercetările, care duc la concluzia că Radu n-a luat mită, că nu e vinovat, că alții trebuie trimiși în justiție. Radu primește știrea, e fericit, dă peste ea și Diana, lucrurile desigur se vor aranja, și începe de aici încolo un galop de sănătate. Totul se descîlcește : Diana a înțeles totul de mult, știe că Radu este un fost condamnat deși acesta a ascuns-o, l-a justificat pentru întîmplarea cu Gea, i-a citit din curiozitate scrisoarea care-l înștiințează de rejudecarea procesului. Faptele se derulează acum invers. Urmează desigur o căsătorie. Mireasa e Diana.

Dar autorul înțelege să-și respecte personajele, rolurile lor, pentru ca totul să fie plauzibil. Apar figuri noi și situații noi. Mai mult decît atît, fostul pușcăriaș Radu Bălteanu primește o înștiințare de la o revistă literară care-i cere să treacă pe la redacție. Se duce acolo, e trimis la o editură, va avea volum. Pînă la nuntă îi apare și cartea. Un sfîrșit fericit.

Cartea este scrisă viol, antrenant, cu o bună cunoaștere a vieții și problemelor sociale pe care le atinge. Mediile și figurile pe care cartea le înfățișează au atîta materialitate cîtă le trebuie pentru a fi credibile. Dialogurile, de care autorul nu se ferește, se află răspîndite peste tot în carte și au naturalețe, (atinse de vulgarități), contribuind și ele la vivacitatea scrierii. Romulus Cojocaru este atras de întîmplările și oamenii pitorești. În **Întoarcerea** el acordă un loc curioasei figuri de cerșetor cu diplome la Paris, care-și difuzează filozofia prin cîrciumi. Interesante sînt și schițele cu țărani, trecute pe numele avocatului Radu Bălteanu, avocatul, unde fizionomia particulară a unei țărănimi inteligente și volubile umple pagina. Sînt țăranii „ciudați" și inteligenți pe care-i întîlnim și în nuvelele lui D.R. Popescu din **Umbrela de soare,** fără anvergura acestora. (De altfel, undeva, eroul își declară amorul literar pentru D.R. Popescu). Notația împrejurărilor cu țărani, exactă, interesantă, nu iese însă din sfera ilustrativului. Dar ceea ce atrage la această carte, fără pretenții, este optimismul ei. Oamenii sînt vitali și curați, dramele sînt drame, dar trebuie trăite și învinse, orice împrejurare este bună pentru a le depăși. **Întoarcerea** este o carte în care bărbații sînt bărbați, femeile femei, iar fetele sînt frumoase, și pe deasupra, oamenii mai pot fi și buni. Sigur că este demodat și ridicol, că **Întoarcerea** execută o schemă verificată, ceea ce nu-i spre lauda ei literară, dar autorul încearcă să umple această schemă cu viață. Un curent de vitalitate firească străbate melodramaticul roman al lui Romulus Cojocaru și acest lucru te ajută să-l duci pînă la capăt. Romulus Cojocaru are curajul de a fi sentimental, lacrimogen, are mai ales curajul de a scrie o carte cu sfîrșit fericit, între atîtea proze anxioase și dramatizante, încît fie și numai pentru acest lucru, **Întoarcerea,** care nu se adresează deloc criticilor literari, merită o consemnare.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

LIRISM ILUSTRATIV

Cea de-a zecea carte de poeme*) a lui Dim. Rachici păstrează cu volumul anterior, „Instanța retinei" (1984), legături subiacente.

Poetul încearcă și aici revitalizarea emisiei lirice prin apelul la modelul folcloric, asimilînd structuri și identificîndu-se cu ritmurile conservate în bocete și, mai ales, colinde. Fabulosul invadează spațiile poemului cu consecințe notabile în planul incertitudinilor fundamentale, al problematizării miturilor consacrate : „Bună vremea, oameni buni ! / Trece marți și iar e luni. / Cîmpul spune rugăciuni / Din neliniști cum te-aduni ? / Pace bună, oameni buni ! / Cum va fi lîngă străbuni / Pe sub rădăcini de pruni ? / Trece marți și iar e luni..." („Neobosita trecere").

Din altă perspectivă, Dim. Rachici reface experiențe poetice originare, zvîcnirile limbajului său ajungînd totuși rareori la posibilitatea unei noi întemeieri a poemului. Edificarea este „Floarea mea de ape calde", unde efectele vrăjii încantatorii se destramă repede : „Fluture tare frumos, / Nu vrei să cobori mai jos ? / Pîn-la mine / Pîn-la tine. / Cerul tot ni se cuvine ! / Vino : țăria albastră / S-o umplem cu nunta noastră".

Imaginea nuntirii la dimensiuni cosmice trădează năzuința către originalitate, dar fără putința eliberării de mirajul estetizant, manierist. Ca și în poezia „Spre izvoare", tulburare a mitului mioritic prin inserția unei ipostaze apăsat-existențialiste : „Ning cuvinte strînse-n cer / De răbdare. Leru-i ler. / Și-n răbdare-i o bătrînă / Care veșnicia mină / Cu mioarele la vale... / Și-i pustiu în cale".

Orgoliul de a se lăsa posedat de structurarea colindului în viziune acut modernă, cu încrîncenarea finală venită ca un scrîșnet ritualic transpare fără echivoc : „Moartea vine dintr-o stîncă, / Cu iubirea-n mîna stîngă — / Dom, dom, să-nălțăm, / Pe munte să ne urcăm. / Cetirile se despică, / Ne despovărăm de-o frică — / Cîmp cu flori și mîndră casă. / Cîmp cu flori și mîndră casă, / Rămîi gazdă sănătoasă. / C-un colac de grîu pe masă / Parcă decupați din vreme, / Ne-ascundem între foneme, / Neatenți în remușcare / Domnu-i domn lumină mare — / Să vedem care pe care." („Între foneme").

Dim. Rachici cultivă un gen de lirism ilustrativ. El nu construiește, ci doar întreține starea armonică. O continuă zbatere între transparențe și ambiguități, între melancolii și cinism configurează un univers poetic dominat de sentimentul erotic. Iată, sub hlamida argheziană, versuri remarcabile pentru plastica detaliului și surprinzătoare prin insolitul gestului : „Veste bună dintre ape, / Fii de mine mai aproape / Și de poți, adu-imi-vie / Iubirea dintîi zglobie. / S-o semăn la maica-n vie, / Tot iubire să-mi răsară. / S-o culeg și-n zori și-n seară — / Veste bună, soare / Care aprinzi flori de măr pe zare / Și sădești și-n suflet flori / Sub bolți de privighetori : / Căci eu car, fără arvună, / Pentr-o dragoste nebună / Cu roaba miluri din lună. / Sărut mîna, veste bună !"

Din păcate, poetul este sedus de străluciri iluzorii, nu se poate sustrage capcanei micilor predozități și rafinamente folclorizante. Privirea lucidă se întunecă și atunci se ajunge la poezia minoră, de album, cu „poantă". Spre exemplificare, cîteva finaluri : „Bună ziua, doruie. / — Mulțămim, feciorule / — Cu dragostea cum rămîne ? / — Tot ca ieri „de azi pe mîine !" („Dar cu porțile deschise") sau „Eu un mister. / Tu trei mistere / Și cerul între noi : tăcere." („Transparență") sau „Dar nu vii... și sub pridvor / Plouă-n clipa mea de dor". („În clipa de dor"), degradare inadmisibilă a elegiei eminesciene „Lacul".

Cînd renunță la tonul fabulistic din „Sapte copaci" și voalează cliseele folclorice în „Fotografii în mișcare", Dim. Rachici, temperament solar și vitalist, devine remarcabil. Pe acest inventiv experimentator de formule lirice îl „prind" asincroniile de vară.

Constantin M. Popa

*) **Dim. Rachici : „Scrierea cu safire", Editura „Eminescu", 1986.**

ESEU

PAGINI DIN ISTORIA ROMÂNIEI MODERNE

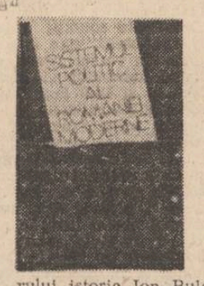

Asistăm în prezent la ofensiva unei noi istoriografii care are nu numai meritul de a aduce la lumină un mare volum de documente și informații, prin deschiderea unor arhive multă vreme secretuite, dar și pe acela de a fi devenit nuanțată, eliberată de prejudecăți, decisă de a evita perspectiva unilaterală și schematizată.

Este o tendință bine ilustrată de cărțile tînărului istoric Ion Bulei, al cărui demers științific, marcat de un incontestabil talent, a început cu volumele **Arcul așteptării** și **Lumea românească la 1900.** Lucrarea sa, **Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator,** tipărită în acest an la Editura Politică, cea mai voluminoasă și importantă de pînă acum, consacră o întreprindere intelectuală dificilă, întrucît se referă la „o perioadă greu de stăpînit documentar" dedicată atît partidului conservator cît și curentului politic al cărui produs a fost acesta, conservatorismul, pe o durată de o jumătate de secol și în legătură cu evenimente esențiale din istoria țării. *)

Constituirea, evoluția, momentele și etapele existenței partidului care fac obiectul cărții, atitudinile în timpul guvernării și în opoziție, organizarea, legislația propusă, programul și contradicțiile externe și interne, rolul personalităților, disidențele și regrupările, momentele de confruntare, eșecurile și reușitele sînt analizate cu spirit critic, dar în același timp comprehensiv, cu disocieri extrem de interesante și foarte necesare, fără simplificări și fără verdicte intolerante, într-un demers care se remarcă prin inteligența cu care sînt analizate și interpretate faptele, ideile, discursurile și notațiile de jurnal, articolele din presă și paginile de corespondență, atitudinile protagoniștilor și consecințele lor imediate sau mai îndepărtate.

Capitolul dedicat „Conservatorismului politic" studiază cu mult discernămînt orientarea ideologică-politică a conservatorilor români a căror activitate politică este urmărită de la 1880 la 1918. Istoricul observă privitor la acest fenomen politic : „Conservatorismul român nu se poate spune că nu se aseamănă cu conservatorismul european în genere. Dar nu se revendică din el, ci dintr-o realitate proprie și din tradiții proprii". El este deci produsul unor situații specifice, legat de caracterul distinct al modului în care s-a făcut modernizarea societății românești. Istoricul arată că „curentul liberal și cel conservator mergeau mînă în mînă, încrucișîndu-se și înfruntîndu-se. Ceea ce le dezbina era lupta pentru libertate și egalitate. Ceea ce le unea era «tendința națională» și că „în rîndurile conservatorilor au fost, pînă la primul război mondial, mari și reprezentative valorii culturale". În continuare, Ion Bulei studiază teoria și atitudinea conservatoare, teoria „formei fără fond" formulată de junimiști, explicînd procesul social care a produs-o, și nuanțările cu care aceasta a fost raportată la viața politică, în legislație și administrație. Cu același discernămînt este discutată problema reacționarismului conservator care nu a oprit totuși reformele acestora întrucît „conservatorii erau fiii secolului al XIX-lea fără ficțiuni istorice și umbre de stări anterioare".

Ca atitudine prin care se definește conservatorismul politic sînt interpretate prudența, dar în condițiile în care națiunea își cucerește încrederea în sine, tradiționalismul, ideea evoluționismului, dimensiunea națională fără nici o nuanță șovină, iluzia armoniei sociale, și tendința de păstrare a individualității naționale. Cercetarea evidențiază consensul politic în momentele decisive și complementaritatea tendințelor, de vreme ce guvernările conservatoare au produs o bună legislație și administrare, consolidînd astfel inițiativele programului liberal.

Geneza conservatorismului, organizarea politică, lupta pentru putere, crizele, rivalitățile, momentele dramatice și în fine realizarea Statului Național Unitar Român, sînt urmărite sub multiple aspecte, ce relevă esențialul prin raportare la întreaga viață românească ale cărei transformări de după primul război mondial explică anacronizarea și disoluția unui curent și a unei formațiuni politice care au jucat un rol important în istoria României, rol evaluat cu corectitudine în această lucrare de istorie, de o factură originală și interesantă.

Gheorghe Buluță

*) **Ion Bulei, „Sistemul politic al României moderne. Partidul conservator", Editura Politică, 1987.**

Planeta poeziei

Urmare din pag. 1

dualității dintre creație și viață, dintre poezie și trăire („Eu, scriu așa, mai pe-ndelete / Și numai cînd nu am scăpare / De-o tainică și aspră sete / De arderi mari, ucigătoare. / Și cînt așa, mai pe șoptite / Cum plopul freamătă la drum / Cînd vechi, lunatice ispite / Fantasme iscă, lungi, de fum / Și scriu pînă iubirea spune, / Cu glasul ei sărbătoresc, / Să piară toate-n mari genune. / Și atuncea nu mai scriu. Trăiesc."), trăsătura fundamentală a poeziei lui Al. Căprariu este tocmai strînsa împletire a existenței cu creația. De aici, după toate semnele, recursul său frecvent la masca ironiei ca mod de apărare împotriva autodezvăluirii exagerate. Adevărul este că măsura artei este pentru el tocmai autenticitatea trăirii propriului destin, respingerea inautenticului, a „pozei, a rolului : „Și dintr-odată tot ce este, / Ca în picturile abstracte, / Să ți se pară o poveste / Cu mii de scene și antracte, / În care zeci de roluri ție / Ți le dictează nu știu cine, / Iar tu le joci cu frenezie / Și-ncrezător, și foarte bine — / Încît cortina care cade, / Nici nu te lasă să gîndești / Din personajele nomade / Tu care-ai fost, tu care ești ?".

Poezia lui Al. Căprariu este o poezie a meditației existențiale. Poetul știe că toate fibrele ființei sale că rostul vieții nu rezidă numai în trăirea ei ci și în căutarea sensului ei, căci existența înseamnă doar vremelnicie : „Se-nchide cercul. A rămas puțin / din ceea ce ar mai putea să fie : / o tandără de viață, un suspin / crepuscul vag, maree sidefie. / Se-nchide cercul. Cine-l desenează / atît de nemilos încît îmi cere / să stau pînă-n finalul meu de pază, / învăluit în umbră și tăcere ? / O, rănile din suflet, nevăzute ! / Cristalul amintirilor se sparge. / Se-nalță, din tempestele trecute, / drapele negre-n piscuri de catarge. / Mai am puțin. Hotarul e aproape. / Spre cer am să mă-ntorc ? Ori spre pămînt ? / Ce taină mai rămîne să dezgroape / plecarea mea, la ultimul cuvînt ?". Sensul existenței consistă pentru poet tocmai în căutarea unui răspuns la vremelnicia ei, chiar dacă această căutare este condamnată să rămînă fără rezultat : „La toți să le spui mereu să mai caute. / să pună-n-trebări, iubind, ne-ntrerupt — / pînă cînd iarba prin sute de flaute / le va răspunde / știindu-i dormind liniștiți dedesupt." Din această necontenită căutare a sensului vieții de către ființa umană incapabilă să găsească un răspuns satisfăcător, izvorăște marea răspundere a poeților, hărăziți să caute, să găsească și să rostească în versurile lor cuvintele născute din privirea cutezătoare în față a adevărului vieții : „Dar despre poeți cu ce cuvinte vorbim ? / Ei, care dau ființă vorbei, sînt adesea / învăluiți de tăcere stinjenitoare. / cuvintele cu care-i primim sînt / de plumb, grele ca lespezile funerare, / nemiloase cu viața lor omenească. / deși poeții trăiesc după legi / ale minții și inimii despre care / nu s-au scris tratate. Este mai ușor / să condamni, decît să privești în față / adevărul. Iar poeții rostesc cuvîntul / adevărului. Acesta îi pierde pentru / totdeauna în Eternitate. Dacă ajungi / la tăria de a înlătura epiderma / cuvintelor, atunci vezi că pietrele / de mormînt ale poeților / sînt stele, sînt flori, sînt planete / de la care am luat Suferința. Mina, / scriind rostul suprem al cuvintelor / în poezie, aduce trupului trecătoare / alinare, iar sufletului un ocean / de dureri fără sfîrșit...".

În poezia lui Al. Căprariu se afirmă un gust pronunțat al peisajului, dar de cele mai multe ori nu pentru că răspunde unei dorințe de pitoresc sau de refugiu ci, în cele mai bune expresii ale acestei atracții spre peisaj, realizate dens, cu mijloace ample, pentru a surprinde un aspect al realității cosmice : „Presimt apropierea zăpezilor. În aer / o zbatere ciudată, difuză dar fecundă / își limpezește sensul. Perpetuat, un vaer, / al nașterii luminii, secundă cu secundă / rotind, precum parfumul în jurul florii pure, / dă un contur mai sigur plecărilor din toamnă..."

Există în poezia lui Al. Căprariu o caldă intuiție a romantismului existenței cotidiene, tălmăcită uneori și ca mărturie a solidarizării cu viața oamenilor simpli, cu lumea privită sub aspectul ei de toate zilele, fără străluciri sărbătorești, dar constituind prin ea însăși un miracol : „Am fost și rămîn fiul străzii, / Știu mii de povești — dar nu mă trădați ! — desuchiate, / Mă uit, surizînd, la cei ce-și plivesc iarba ogrăzii / Și trec, fluierînd, hipnotizat de întreita Hecate. / Îmi place asfaltul cuprins de ninsori, încins de călduri / Nervii de fier ce conduc troleibuze. / Statuile-n care coclesc foste umane staturi. / Țigăncile-n Mai, cu flori lîngă sini și țigări între buze. / Salut cînd pe X, cînd pe Y, — politicos. / Așa cum se cere după tipic, / Mulți mă privesc ca pe o haină : pe față, pe dos. / Li-s ochii ocheane întoarse în care sînt groaznic de mic."... În ciclurile de maturitate tentația unei atitudini romantice, sentimentale, față de existența cotidiană și față de propria sa situație în mijlocul ei este sugestiv aburită de o ușoară autoironie, folosită adesea ca mod discret, de-o fermecătoare sfiiciune ascunsă, de a atenua autodezvăluirea directă, și care dă poeziei lui Al. Căprariu o notă foarte personală, care învăluie deschiderile spre sfîșierile tragice într-o aparentă detașare săgalnică, producînd însă în conștiința cititorului o rezonanță profundă, intuiția autenticității, iar jocului poetului de a-și dezvălui și de a-și ascunde îndată dramele sufletești, un sens existențial grav : „Cît sîntem de singuri, acum, amîndoi ! / Stăm la masă și ne privim / și mă gîndesc ce binefacere modernă / e tonomatul : / îi dai să înghită un leu / și îți aduce din trecut / tangourile care se purtau / pe vremea danturii intacte a bunicii. / Stăm la masă și ne privim, / amîndoi înțelegînd că. / între noi, / a căzut definitiv, nevăzută, / ghilotina inutilului. / Și, pentru că ne înțelegem atît de bine, / fără să rostim nici un cuvînt. / ne vom despărți pentru totdeauna."

Într-o perioadă cînd cele mai bizare jocuri de metafore au invadat o bună parte a poeziei noastre, Al. Căprariu caută corespondențele sensurilor existențiale în întregul poemului, ca metaforă complexă, și nu în arborescența imagistică, metafora fiind, astfel, în cele mai izbutite realizări ale sale, însăși totalitatea poemului cristalizată într-o singură metaforă plină de semnificație : „A devenit aproape ritual : / un whisky, un fotoliu, o țigară, / și-ntoarcerea în Place Pigalle, / bine-nțeles cu gîndul, și spre seară. / Dinți sclipitori de negri și neon, / femei trecînd în țipătoare rochii, / un bătrînel cu pipă și baston, / la care-i străluces fantastic ochii, / iuți pactizări, făcute din priviri, / perechi, apoi, destine cite două, / și trupuri care trec în unduiri, / acum în Place Pigalle e ora nouă, / țigara mi se stinge fumegînd, / paharu-i gol, tristețea e deplină / și amintirile, sever, pe rînd, / se duc spre-o nevăzută ghilotină."

Adeseori poemul în întregime e construit ca o metaforă ce se deschide printr-o mărturisire patetică, precum : „În mine / dragostea este mai adevărată / decît însuși trupul meu / ce-o poartă / asemeni toamnei care, în frunză / este mai reală ca sevele / suind din adînc...", pentru ca cercul să se închidă sub semnul tragicului rostit cu o autoironie care aduce mai mult a resemnare : „Furtunile mele interioare / năpraznice / scriu o singură fabuloasă istorie / a / dragostei / și știu acest suprem adevăr / îl știu / cu trecătoarele fibre ale ființei mele / și nu mă pot teme de moarte / pentru că tot eu plăzmuiesc / nu-i decît nepieritoare trecere / dintr-o / iubire / în altă / iubire."

O altă notă dominantă a antologiei pe care ne-o oferă Al. Căprariu din opera sa poetică este conștiința plină de durere a contradicției inexplorabile dintre vitalitatea plină de exuberanță optimistă și de încredere a începutului sentimentelor, relațiilor și faptelor umane și eșecul lor inevitabil : „Vreau să scriu despre vremea aceea / cu frunză de bronz și cu marile ploi, / despre noaptea aceea cînd noi, amîndoi, / prin parc alergam spre steiarul enorm / — la ceasul cînd oamenii uită / diurna-ncleștare —, / înveliți în plapoma visului personal — despre ceasul cînd noi, amîndoi, / prin parcul pustiu fugeam / spre marginea lumii, / ceasul cînd tac toate vocile turmei, / ceasul din inima căruia creste / cea mai frumoasă iubire, / dar care, / fireste, / și ea se sfîrșește ! / Și ea se sfîrșește / Și ea se sfîrșește !"

Conturînd cu limpezimea pe care i-o conferă tocmai caracterul său de selecție din întreaga operă, profilul deplin al unui poet matur și profund original, volumul **Cicatricele penumbrei** de Al. Căprariu constituie mărturia plină de autenticitate a drumului străbătut pînă astăzi de unul dintre cei mai valoroși poeți români ai zilelor noastre.

Concurs

DE DEBUT COLECTIV ÎN PROZĂ SCURTĂ ȘI ROMAN, EDITURA „DACIA" — 1987

Juriul alcătuit din scriitorii : Vasile Rebreanu (redactor șef al editurii, președinte), Ștefan Damian, Mircea Opriță, Liviu Petrescu, Mircea Popa, Vasile Sălăjan, Eugen Uricaru, Mircea Vaida, Ion Vlad a declarat cîștigători pentru volumul de debut în proză scurtă, 1987, pe următorii concurenți :

Arsene Mihai, Corin Braga, Ion Mircea Casimcea, Al. G. Croitoru, Monica Ghet, Valer Gligan, Vasile Gogea, George Holobâcă, Dimitrie Iancu, Marius Jucan, Vladimir Munteanu, Valeriu Sabău.

Cîștigători ai concursului pentru roman, ediția 1987, au fost declarați :

— Adrian Grănescu **pentru volumul** O dragoste ca oricare alta **și**

— Ilie Sălceanu **pentru romanul** Umbra slugerului Theodor.

Cîștigătorii concursului sînt rugați să ia urgent legătura cu redacția Editurii „Dacia" Cluj-Napoca, str. 1 Mai nr. 23, telefon 18912 (redactor șef) și 11665 (secretariat de redacție).

Reamintim că manuscrisele pentru concursul de debut (poezie, proză scurtă, roman), 1988, se trimit, în condițiile cunoscute, pînă la 31.XII.1987.

Literatura — document

Urmare din pag. I

esențial privitor la om. Oricît am exagera, o biografie anodină nu e document. Nu în direcția aceasta evoluează, de altfel, mixtura dintre literatură și document în proza românească de azi unde precizarea termenilor e înfăptuită, excepțiile fiind nesemnificative estetic. Contribuția documentului brut e înțeleasă, astfel, în termenii literaturii și chiar dacă avem de-a face citeodată cu producții unde participarea documentară e preponderentă, organizările nu urmează alte legi. O „literatură-document" exemplificată de-acum, de cîteva remarcabile elaborații, a apărut : e o specie intermediară, aflată la întîlnirea reportajului pe temă istorică și a reconstituirii istoriografice, care dovedește gîndire modernă și stă alături de romanul istoric și în pregătirea lui.

Adepții acestui mod de a înțelege istoria nu sînt mulți, însă opțiunea se vădește solidă și neîntîmplătoare, căci atunci cînd se dedică unei astfel de literaturi, ei se dedică definitiv și susținut. Nu o dată „literatura-document" e organizată pe cicluri și comunică un tablou de istorie ignorată, considerată a fi „mărunță", arătînd alte configurații decît cele cunoscute în mod curent, fundamentale pentru o colectivitate de vreme ce obiectul acestor investigații e momentul istoric crucial. „Nici cuceriți, nici cuceritori" (o reconstituire, încă necomentată la valoarea ei, a „orelor astrale ale istoriei românești") de Mihai Stoian, „Toamna pătimirii noastre", și „În umbra imperiului", de Vartan Arachelian (desfășurînd epoca întîiului război mondial și pregătirea Marii Uniri românești), „Romanul unei zile mari" de Corneliu Leu, urmînd „Și a fost ora H" de Haralamb Zincă, deschizătoare de drum, aceasta din urmă, în reflectarea literară a actului de la 23 August 1944, „Drumeț în calea lupilor" de Nicolae Dragoș și Mihai Stoian sînt contribuțiile cele mai proeminente într-o literatură-document a cărei valoare e deopotrivă analizabilă din unghiul istoriografic și din acela literar. Acest autohton „new journalism" e totuși valabil estetic, oricît ar fi contribuția documentului de pregnantă, fundamentală fiind și aici vocația literară, puterea de a introduce sensuri stabile și, totodată, de a le regăsi pe acelea depuse în materia așezată sub microscop. Valorile se înșiruie pînă către punctul cel mai de sus, reprezentat deocamdată de Vartan Arachelian, a cărui creație se alătură, fără de îndoială, celor mai solide romane istorice produse azi, chiar dacă vine dinspre document. Însă diferențierile în direcția valorică propriu-zisă se netezesc mult înaintea însemnătății pedagogice pe care prozele-document o arată. Sub raport istoriografic, acestea anticipează concluzii recente ale cercetării și scot la lumină documente care abia mai apoi sînt colectate și alcătuiesc „corpus" sub raport literar, aceste reconstituiri introduc ideea de verificare a intuiției de creație prin document : o istorie documentată pe care o însoțește și o sprijină puterea scriitorului de a traduce emoțional evenimentul, o literatură pe temă istorică aflată sub controlul adevărului. Astfel de reportaje în istoria necunoscută și „mărunță" trebuie legate de valorificarea unui fond documentar încă ignorat, propriu acelor colectivități a căror istorie s-a alcătuit multă vreme după modele și nu a utilizat decît parțial și doar pe măsuri corespunzătoare unei scheme ceea ce se conservase în arhive. E o sforțare în direcția **recuceririi unei memorii integrale,** o „reconquistă" pe care o întîlnim și în istoriografia literară, atît în direcția concepției, cît și a revelării propriuzise de manuscripte, acte și documente auxiliare.

Consecințele acestei adevărate mișcări de restaurație a unei imagini adevărate, valorificînd istoria ca document, însă deopotrivă și în felul unui exemplu moral, nu sînt puține și însemnătatea literaturii-document trebuie văzută înainte de toate în aceste modificări de perspectivă pe care le presupune și, mai apoi, le certifică ; acestea sînt nu „revizuiri" ci „restaurări". O perspectivă, repet, întemeiată pe dimensiunea istorică a unei culturi, pe unitatea unei civilizații a cărei înaintare s-a produs întotdeauna pe sforțări proprii, arătînd puterea de a regenera și conștiința, adeseori eroică, a categoriilor pozitive. „Literatură" și „document", adică istorie tradusă sensibil, iată o formulă de creație adînc pedagogică, înălțînd spiritul la ideea de exemplaritate.

O revistă enciclopedică populară: „ALBINA" — 90

Cu nouă decenii în urmă, savantul Spiru Haret consemna, într-unul din articolele sale de sociologie, strădania unor intelectuali români „de a da poporului nostru adevărata hrană sufletească dătătoare de viață" cu ajutorul cuvîntului tipărit și răspîndit în lumea satelor. La inițiativa sa, a fost constituit un comitet de redacție, din care făceau parte : Gr. Tocilescu, P. Gârboviceanu, G. Rădulescu-Motru, I. Ottescu, Gh. Adamescu, N. Nicolescu, Const. C. Pop-Tașcă, V. Stoicănescu și I. Nenițescu, astfel încît, la 5 octombrie 1897, a fost posibilă apariția primului număr al unei reviste enciclopedice populare, care purta pe frontispiciu o denumire simbolică, devenită apoi tradițională, „ALBINA".

Cele zece mii de exemplare răspîndite în țară și în străinătate au fost precedate de un apel-program, în care se sublinia ideea că revista are un „caracter de popularizare și enciclopedic, în care cititorul, mai ales țăran, să găsească într-o limbă înțeleasă de el, tot ce poate contribui la cultivarea minții și inimii lui". Ideea acestei publicații pentru țărani, cu un program atît de vast și de generos, a impus după scurtă vreme lărgirea comitetului de redacție cu P. Dulfu, George Coșbuc, V.S. Moga, Gr. Teodosiu, I. Kalinderu și P.V. Năsturel.

Academicianul Spiru Haret a fost continuu preocupat ca în paginile revistei „ALBINA" să colaboreze personalități de mare prestigiu ale culturii, științei și învățămîntului românesc. Sub semnăturile lui Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, Gr. Tocilescu, G. Coșbuc, Dem. Laurian, Mihail Sadoveanu, N. Gane, G. Dem. Teodorescu, Sofia Nădejde, Barbu Ștefănescu Delavrancea, P. Dulfu, Dimitrie Anghel, Șt. O. Iosif, Dumitru Ciurezu apar articole cu teme patriotice, studii referitoare la istoria națională și universală, dezbateri privind limba ca „organism viu al națiunii", popularizarea ultimelor cuceriri ale științei și tehnicii, îndeosebi, în domeniul agriculturii, sfaturi medicale, lucrări publice, considerații asupra școlii primare, instrucția civică, informații de pe mapamond, români în cultura universală.

Pentru prima dată, în revista „ALBINA", au văzut lumina tiparului unele creații literare, care ulterior s-au constituit ca părți componente ale patrimoniului nostru spiritual. Printre mărturiile de referință în acest sens amintim : „Bunicul" (Barbu Ștefănescu Delavrancea), „Ștefăniță Vodă" (George Coșbuc), „Gornistul de la Grivița" (Ioan Nenițescu), „Povestea lui Făt-Frumos" (Petre Dulfu), „Baladă", fragment din „Carmen Saeculare" (Dimitrie Anghel și Șt. O. Iosif), „La Crăciun" (Ion Agârbiceanu), „Scrisori către un prieten" (Mihail Sadoveanu), „Scrisori către învățători" (C. Rădulescu-Motru), „Pricinile bătăilor de la Războieni" (A.D. Xenopol).

În 1945, în al 48-lea an de apariție, „ALBINA" înregistrează saltul pe coordonatele transformărilor socialiste. Coloanele revistei găzduiesc număr de număr reportaje, însemnări, eseuri, poezii, schițe și povestiri în care se reflectă viața nouă a satului românesc, modificările care au loc în structura economică, socială și politică a acestuia, mutațiile ce se produc în psihologia țăranului contemporan. După 1974 și pînă în prezent, „ALBINA", ca revistă pentru sate editată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, răspunde cu promptitudine unor imperative majore cu privire la formarea plurivalentă a omului nou din mediul rural, la promovarea valorilor culturii sub generosul arc al Festivalului național „Cîntarea României".

Urmînd îndemnul și practica lui Spiru Haret, în jurul revistei au fost grupați colaboratori valoroși din toate domeniile de activitate : scriitori, oameni de știință, cultură și artă, corespondenți și cititori din toate județele țării. Astfel, în anii de după Eliberare, întîlnim în mod frecvent în coloanele ei semnăturile lui Tudor Arghezi, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Al. Philippide, Constantin Prisnea, Șerban Nedelcu, Ion Bănuță, Nichita Stănescu, Nicolae Velea, Dragoș Vrînceanu, Nicolae Tăutu, Cicerone Theodorescu, A. Pora, Radu Vulpe, Al. Cazaban, Cezar Petrescu ș.a.

În octombrie, anul acesta, „ALBINA" împlinește nouă decenii de la apariția sa, aproape un secol de activitate neobosită pe tărîmul literaturii, științei, artei și educației, de neîntrerupt dialog cu lumea satelor, lume care se arată a fi tot mai receptivă față de ceea ce este nou, interesant, autentic, atractiv. Astăzi, cititorii revistei găsesc în paginile ei marile probleme ale contemporaneității, documentul istoric nealterat, universul fără taine, știința la zi, conjuncția dintre școală și familie, cuceririle medicinei moderne, „mișcarea sentimentelor" și „mișcarea frumosului", teme intrate demult în plămada culturii noastre naționale, dîndu-i acesteia o anume adîncime, forță și permanență.

Dumitran Frunză

L2 17 OCTOMBRIE 1987

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

„Eminescianitatea“ substanțială

Mai puțin frecventată de critică, poezia lui Teofil Răchițeanu (n. 1914) merită o mai dreaptă punere în valoare. E un caz de creație concomitentă și singularizată în avalanșa de nume, multe din ele afirmate în solidaritatea (dar și competiția) de grup.

Cale de trei volume, Teofil Răchițeanu și-a găsit un stil și a dezvoltat o viziune proprie, de coerență aproape programatică. Liricul din Apuseni se grăbește încet ! El descinde rar în lumea literaturii, dar, cînd o face, adaugă noi trăsături, definitorii, profilului său liric și spiritual. **Elegii sub stele** (1969) confirma debutul unui elegiac, de evocare romanțioasă. Poezia exersează o figurație rurală, de sat moțesc (într-o poezie întîlnim evocat tîrgul de pe Găina), chiar o anecdotică de sentimentalism pașnic. Și pretutindeni luxuria confesiv-metaforică a debutantului grăbit a spune totul și risipit în cuvinte cu juvenilă fervoare. Va trece un deceniu pentru ca această poezie să se subțieze pînă la registrul de esență al litaniei, descoperind fața conflictuală a Sinelui, adică Sufletul în ecuația unor reflecții acute, vizionare.

Somn de voevod (C.R., 1980), structurat pe un vizionarism de transcriere calofilă, puțin monoton, face mai puține concesii sonurilor romantioase. Liricul dezvoltă aici figurile aburoase ale unui lirism voievodal, de aură legendară, evocînd bunăoară Biharia unui Menumorut nenumit **(Somn în Codrii Bihariei)**, în general un spațiu silvestru, în care freamătă pulsul cosmicului. Altundeva, poetul străbate, în stinse sunete de corn, o **Zamolxia** preacurată ca „un ostrov de dor“ — tărîm ideal al unei opțiuni sacrificiale : „Aici în țara sfîntă voi nești!uit să mor / Să mi se piardă umbra cîntînd pe tărmuri pale / Să fiu eu solul tînăr cel hărăzit de zei / Trimis, în patru suliți, pe-o ne-nturnată cale...“ Istoria și mitul fuzionează perfect și ele se varsă într-un lirism îndurerat la extrem, de litanie vizionară. Poetul își simte sufletul cutreierînd solitar prin „văile lumii“ și, împovărat de „toate-ale lumii“, înțelege cu mîhnire că **Veacul e o „povară“**. El rătăcește, ca un nou Orfeu, pe „tărmuri pale“, fiind încercat de o „jale pustie“. Litania lui se desfășoară între registrele Mîhnirii și viziunea Morții, scrise cu majuscule și evocînd, la un loc, un lirism esențializat de provenință livrescă. E în toate acestea o reverberație tulbure de poporanitate creștină, căci însăși ideea de însingurare cosmică, de eschatologie poporană evocă un spirit dolorific : „Leagănă stelele-n ceruri / Turlele lor de cleștar / Sufletul singur pe-o rază / Cade în marea-i de-amar.“ Poet al sufletului îndurerat, Teofil Răchițeanu nu e străin, așadar, de tînguirile Ecleziastului pătruns de pustiul și zădărnicia lumii. Împovărat de „nesomn“ și „jele“, prea încercat de „amarul veșniciei“, poetul exersează spiritul litaniei, descoperindu-i funcția eliberatoare, despovărătoare : „Bine e să poți să plîngi / Sufletul cînd doare foarte / Ca un codru să te clatini / De prea mult pustiu și moarte.“ El se pierde prin codrii „uitați de lume“, ispitit de legenda unor preacurate fîntîni : „Acolo în somn să pling / Lîngă apele lor line / De nepotolită jele / Sufletul să mi se-aline.“ Chiar figurația esențializată și parcimonioasă a unui eros bolnav, căzut la pat („pasăre bolnavă“) este tot de proveniență poporană și, adusă în relația eros-thanatos, ea amintește de lirica erotică a lui Cezar Ivănescu. Iubita din **Murmure** e „mai suavă decît aburul curcubeelor“, topindu-și trupul „în potirele florilor“ **(Floralina)**, arzînd ca un lotus în întuneric ori legănîndu-se „pe însinguratele Lacuri“ ca o lebădă neagră și trecînd ca o „blîndă mîhnire“ pe sub luminările aprinse ale nuferilor : „Dedesubt / Melodios turn argintează // Ea mă închide acolo / Unduios luminîndu-mă“ **(Lebădă neagră)**. Este un eros delicat, de transluciditați suave, discret ca o violă surdinizată. E un popas itinerant, căci ciclul următor, **Noaptea lui Orfeu**, evocă o maximă înnegurare a peisajului și o deznădejde la limită. O impresie atotprezentă de tîrziu și însingurare, amintind de blagianul „val aherontic“ (dar și de anumite sonuri prozodice) domină poezia de acum : „Era tîrziu în vreme și pustiu / Murea în ceruri ultima lumină“ sau „Nici o lumină-n preajmă. Nici un zvon, / Pustie vreme-i, Doamne, și amară...“ Teofil Răchițeanu pune aici în decantare **mitologia unui orfism** împovărat, sfîșietor, litanic. În suflet e frig și pustiu, beznele cresc tot mai înalte, iar Vremea devine „o curgere în sine“, Dumnezeu e mort, viziunea eschatologică de aici amintind de „Demonismul“ eminescian, minus spiritul satanic asumant : „Și Dumnezeu e mort de mult / Și cerul e-un mormînt de piatră / În care cu prelung ecou / Sfinxul pustiitor mai latră...“

Într-un registru mai stilizat de tonalități elegiace și de cadențe litanice mai subțiate se desfășoară, componistic, și **Planete de melancolie** (Ed. „Dacia“, 1986). O **eminescianitate** ireductibilă (A. Silvestri) a putut fi identificată aici — dar ea nu exprimă un epigonism de formă, ci un substrat de fond antropologic. Două, dacă nu trei, sînt și de astă dată temele fundamentale și ele vin să redefinească încă o dată o sensibilitate lirică ce-ar părea cantonată într-o „monotonie“ a discursului : spiritul voievodal, viziunea de verset și erosul esențializat pînă la suava gravitate a liedului. Nimic nu pare să se fi schimbat, în ceea ce privește spectrul poetic, însă memorabilă devine un fel de concentrare expresivă, încifrînd mesaje de sacralitate la confluența cu mythosul poporan : „La Apa Iordanului / Mă lăsai aleanului / La a Vavilonului / Plînsei plînsul domnului / În pustiul Muntelui / Plînsei plînsul vîntului / Necuprinsul bolților / În sunarea nopților / La coadele mărilor / Pe țărmu-nginărilor / Plînsei plînsul norilor / Pe dunga pămîntului / În pustiul gîndului / Plînsei plînsul plînsului.“ O geografie voievodală mai articulată ia în primire identitatea acestei poezii, dezvoltînd un lirism „eponim“ / „etopoetic“, de nominație exponențială, de vreme ce Dragoș, Gelu, Rareș, Ștefan, Bogdan și alții, de asemenea, exprimă ideea de existențialitate istorică prototipică, de martirologiu istoric. Dacă în „Somn de voevod“ acest sentiment se desfășura la modul generic și, oarecum, de o fadoare artificioasă, în **Planete de melancolie** tema e mai istoricizată, însă de o radiantă fenomenologie dolorifică, de specificitate carpato-danubiană. Se menține aceeași întunecare excesivă a peisajului și ideea că individul, părăsit de o divinitate apusă, își simte cu exasperare condiția cosmică a solitudinii sale nu e lipsită de ecouri moderne. Nu o filosofie a spaimei, ci una a solitudinii, ba chiar o eschatologie de proporții cosmice, din care nu s-a risipit tot văzduhul muzicii, de sacralitate imanentă : „Tulbure pe mări mireasmă / Ca de somn pustiu adie / Nimene prin nici o lume / Nu se-ndeamnă să mai fie / Nimene prin mari pustiuri / Nu-și mai poartă pasul, plînsul / Timpului în cer o mină / I-a oprit cu spaimă cursul / Căci imens cavou e cerul / de cleștar. Ca-n raclă sfîntă / Dumnezeu e mort. De gheață / Numai oasele lui cîntă.“ E în aceste versuri o frăgezime de psalm dosofteian, o psalmodiere de tulburător dangăt prozodic, și simțim pretutindeni o mare fervoare în a folosi o figurație esențială, de logos inițial, de primigenitate oracular-inițiatică : „Nourii pe ceruri ca în grea somnie / Precum mari planete de melancolie / Steaua-n cer pierdută ca o mănăstire / Unde ca în moarte te-ai închis, iubire, / Munții ca tărîmuri pale în nelume / Unde mă voi duce spre a-mi uita de nume / Lumea ca părere, ca idee pură / Timpul ca o apă ce n-o vezi cum cură.“ În astfel de peisaje cosmicizate și, evident, de ecouri abstractizante, eul liric își trăiește drama, **o dramă spirituală exponențială, de reducție prototipică.**

De o constantă calofilie incontestabilă și de o fadoare livrescă aparte, monocordă în vizionarismul ei dolorific și jelalnică fără a șarja, poezia lui Teofil Răchițeanu este de o vigoroasă modernitate neoromantică, exprimînd o individualitate inconfundabilă în cîmpul poeziei române contemporane.

În plin... „post-modernism“. Teofil Răchițeanu pune în decantare un fond antropologic de romanticitate tinguioasă, reverberînd o metafizică de litanie, în de-seninări spirituale fără nici un puls exhortativ, fără nici o deschidere. El rămîne deocamdată virtuozul unei „convenții“ vizionare, de o referențialitate psalmodică, confortată într-o prozodie pe cît de monocordă pe atît de monotonă, manieristă la modul unei calofilii de concepție.

Z. Cârlugea

Tablouri de Marcel Bejgu

Meditație și implicare

O poezie de un baroc intimist, („Bate vîntul, frunza cade / Veștejită de pe ram, / Nourii se-ntind pe ceriuri / Ploaia-ncet lovește-n geam“) scrie **Sterian Vicol** în primele sale două volume de poezie, autor debutînd în 1976 cu o plachetă, „Harfele griului“, ce cînta domol, lin, dulce, o tradițională lume a satului, a cîmpului plin, greu, textul său poetic fiind impregnat de o subtilă savoare lirică, fragilă, sentimentală : „Trec caii prin riu cu boturile-n sus, / Peștii înoată printre oasele lor, / Potcoava a rupt piatra și a pus / Sunet să crească napoi, spre izvor // Și noaptea dorm cu ochiul la pîndă, / Stăpînu-amiroase a cal și-a tutun / Și caii nu știu că el o să-i vîndă / Cu tot cu mînzul născut în ajun !“ **(Caii)**. Spre deosebire de un Teodor Murășanu de pildă, („poezie populară, fără deformații culte“. G. Călinescu), Sterian Vicol încearcă o poezie popular-sentimentală deformată de cultisme, de intervenții caligrafice moderne ce actualizează și în același timp eterizează sentimentul într-un mod curios în așa fel încît acesta pare a fi înăbușit cu perna : „Stelele au căzut în cîmpie, griul / Își flutură verdele rupt / În clopotul stins al mării fără nume“ **(După deschiderea nopții)**. Sau, în **Distinct** : „Orbești fug în pămînt / S-audă de-acolo cum mor / Sălbăticiunile, afară ; / În ochi le-nfrunzesc / Nervuri roșii de ferigă / Și-i dezvelim de liniște și fug“.

În cel de-al doilea volum — „Corabia seminței“ (1978) —, Sterian Vicol continuă a analiza aproape fără nici o modificare a intensității, cu o grație interiorizată, simplă, aceeași stare de ceremonial meditativ, clar, fără complexități inutile, cu certe semnificații în sfera naturalului : „Și se aud atitea șiruri de cocori / Trăgînd ca pe o pînză cerul din cîmpie, / Brazdele întoarse țin drumul de culori / Sub care griul singur poemele își scrie !“ **(Piine românească)**. Griul, mieii, pîinea, roua, cîmpia, iarba, laptele, părinții, plugul, sămînța, fructele, sînt numai cîteva din temele tradiționale ce dau creației lui Sterian Vicol o senzație continuă de plinătate, de cîntare, o viziune armonioasă, neocolită însă de lungi sfîșieri interioare : „Și pîn'la poartă, singur, vine ramul / Să-i smulgă haina celui dinainte, / Căci mama le va da cu kilogramul / Pe bani sau pe făină, cum se vinde ! // Și pling copii, părinți-i strigă-n case, / Un ciine latră de pe-un alt tărîm / Și-i ultimul ; și cerul amiroase / A sat tirit în zori, pe caldarîm“ — **(Amintirea carului cu mere)**. Uneori, în dorința impregnării sentimentului cu un fel de directețe fals voalată, poetul folosește ca arme poetice un fel de infanterie agresiv-intimistă, cu comparații alunecoase, oarecum forțate — „Țăranii urcă dealul / Precum furnicile o lamă de secure“ — procedee ce dau versului un abur de ostentație și prețiozitate, citeodată chiar senzația unei încercări de hermetism tîrziu incendiat de o suavitate idilică, imagistă.

O schimbare vădită, în sensul unui dramatism sublimat al sentimentelor se produce în „Edena“, cea de a treia carte a lui Sterian Vicol, care ni se pare a fi și cea mai bună. Deși cele mai multe dintre anterioarele motive revin, acestea, dimpreună cu altele noi, se observă o citadinizare parcă fără bucurie, vezi și acel sat tirit pe caldarîm din „Corabia seminței“, a ruralului asediat, aflat într-o apărare fără sorți de izbîndă — dau cu claritate sensul unei viziuni ce se leapădă de pacifismul în exces, ideile sînt mai scrișnite, spiritul agresat are zguduiri delictuoase și neașteptate, confesiunea trece ferm de la nostalgic la o anxietate umană, obiectivă, perna sufocantă din primele două cărți nu mai ascunde aici sentimentalismul fragil ci un fel de cruzime catifelată, ambiguă, greu de ținut în zăgaguri. Lîngă vechile stări nostalgice sînt aduse acum imagini mai realist-colțuroase care sînt însă străbătute de o aceeași poezie cu pluțiri aburoase, încerte, deplasarea fiind, totuși, spre un concret posibil în care se simte vîntul grăbit, rece al acestui apropiat sfîrșit de secol : „Copiii aliniați în șiruri ca niște soldați / (Copiii visează teribilul vis cu soldați !) / Lîngă piramida cu sticle aburind a lapte, / Țăranul bătrîn locuind în casa băiatului / În arcuitele cvartaluri, / Umblînd cu noaptea-n cap printre tomberoane / Și lăzi de gunoaie (pentru ce, numai el știe !) / Au văzut a doua minune : / Puiul de măr, alb ca o mireasă, / Plutea într-un nor de fum și negru și diform, / Apoi, norul se subție ca un șarpe și-l încolăci / Și-ncet, încet l-acoperi c-o mie de guri / Încît varul casei — cămașă murdară / Păru cea mai proaspătă zăpadă căzută în zori !“ **(Edena)**. Iată și finalul poemului **Învățături în casa bătrînului orb**, un text mai lung ce se constituie într-un excelent poem al trecerii, al meditației tragice asupra vieții, a singelui, a bucuriei și a morții : „Lumina mea demult o fi singe / În singele vulturului care mi-a ciugulit / Ochii, în dimineața cînd însciiam / Planetele în cerc pe țărmul înclinat / De-atunci, ca o dulce renunțare“. Evoluția, în direcția sublimării imagistice, este evidentă ; dar poetul rămîne la apartenența inițială, aceea a unei poezii a cîmpiei, euforice.

Adrian Dafir

Presiunea romantismului

O poezie de suflet, de extatice trăiri, de jubilații senzitive ori de suspinuri grave scrie Ion Tudor Iovian în cartea sa de debut **Pădurea de spini** (1983). Dacă fondul acestei poezii indică un temperament romantic, un tumult al firii, expresia e modernă, personală în descendența unui Rimbaud, Ungaretti, Dino Campana, iar, dintre români, a lui Bacovia și Emil Botta.

Nu e o poezie de concepție, ci una de meditație percutant vibratorie și sugestivă. Rezonanța sugestivă își găsește suportul în funcția simbolică pe care o dobîndesc, în context, unele cuvinte banale (castani, merișor sălbatic, pitulice, brînduș, plaur etc.), în notațiile senzitivizator-intelectuale. Tensiunea și concretețea imaginii se fertilizează de o muzică ritualică, uneori austeră, hieratică, alteori duioasă, mătăsoasă. Convulsia, scrîșnetul, evident epurat, se manifestă ca un impact de o mare forță a dezvăluirii expresive. Eul liric nu-și camuflează trăirile explozive. Cît de simplu, dar cît de bogat în conotații, apare pretextul unei poezii. Acest „foarte singuratic boschet de iasomie“ e considerat „forma și substanța unei scurte bucurii“, poezia însăși, al cărei nucleu formativ fusese. Impulsul poetic este de un romantism bacovianizat care rămîne, însă, în zonele jubilării, ale detașării, prin cuvînt, de virtejurile existenței. Imagismul frapant, care poate părea anacronic, este în realitate un mod de expresie adecvat pentru intensitatea trăirii și gîndirii poetice („scrii cu unghia direct în carne“, se mărturisea el, în poezia „colet poștal“). Poetul (re)trăiește lumea prin cuvîntul dens, febril, prin imagini concrete (apropiate de manieră concettistă („degetele lungi ale disperării“ ; „cîngile spaimei“ ; „fotografiez / cancerul din interiorul acestei flori a solitudinii“ ; „în inimă pe bălți de singe / trage la rame / eul străvechi încordat ca o funie ce stă să se rupă // dar imaginile capătă consistență / și devin grele / ca niște valize de plumb“ ; „fiecare cu focosul mugurilor între dinți / să aruncăm în aer tristețea“ ; „arborii se joacă de-a prinselea“ etc).

Poetul, moldovean de origine, are umor filosofic, sarcastic și stenic în același timp. Semnificativă, în acest sens, mi se pare „mica serenadă pe autostrada București—Cuca Măcăii“. Titlul nu are legătură cu poezia : e un spațiu imaginar constituit eliptic, enumerativ din crimpeie ce au corespondent fie în realitate, fie în lumea visului sau în aceea a fanteziei. Sînt reținute cîteva elemente (barba, **țepoasă**, și ochii **încercănați)** care trimit la dezordinea nepăsătoare a poetului (romantic) aidoma aceleia înfățișate de casă, care este „bacoviană“ („ușile vraiște sărite din balamale / sentimentele măcinate în rișnița de cafea“). Imediat, accentuind impresia de provocare, apare inserția visului în realitate : „din loc în loc cusătura realității plesnește / și se văd / urite vertebre și peisajele pirjolite și bulboanele / noroioase ale visului“. Poetul(omul) resimte modern spaima inautenticității, a personalității sale compozite, contradictorii : „aici / durerea de a fi, spaima că ești / un conglomerat / de stele și deșeuri menajere și reclame / și voci enervate / și muzici și primăveri / și moarte și supărare și iubire și ură“. Simularea jocului pentru a se evita asumarea înfruntării propriului prezent este la fel de bine construită poetic în final : „amintirile au și mușcat adînc din prezent / așa că vezi unde te ascunzi / sub care cută a realității ca o căpușă albastră“. Amînteam de modalitatea poetică a enumerării. Realitatea îl invadează prin imagini, îi gîtuie sensibilitatea. Poetul ordonează aceste imagini, dar nu le retorizează în mod obișnuit. Deoarece iubește densitatea, el alătură elementele esențiale, cărora le atribuie o explozivă încărcătură emoțional-intelectuală : la nivelul întregului, scenariul apare inedit. Noutatea lui constă și în dicția, în ritmul enunțării, apropiat unui ritual în care fastul (lingvistic) nu e notă stridentă ori simplu decor, ci modalitate naturală de dez-văluire a sinelui, de (re)trăire a spațiului fictiv care e poemul. Alăturarea disparatului, a distorsiunilor bacoviene are aceleași efecte puternice : „mîinile arse de soda caustică a fricii / aortele zilei plesnite / tapetul ochiului scrijelit și plin de singe / (nu-i așa că nu despre tine e vorba) / scrîșnetul ploii pe geam / geamătul vîntului (...) // degeaba : / legătura cu amintirile s-a rupt dintr-odată / sintaxa evenimentelor / se destramă“ **(azi mereu azi)**.

Poet al naturii în ipostaza ei imperceptibilă („sunetul seminței pocnind de dogoare“ ; „dangătul corolelor în inserarea foarte rece“ ; „tăcerea tălăzuia“ ; „clipa-n care zefirul rodește“ sînt notații dintr-o singură poezie ; **fecunditate)** și al cunoașterii de sine prin natură, Ion Tudor Iovian se dăruiește cu aceeași jubilație dezvăluirii actului poetic însuși. Multe creații din acest volum sînt tulburătoare și semnificative mărturii despre poezia însăși. Poetul își divulgă mucenicia cizelării, fericirea trudei poetice („lumea e într-o silabă acum“). Poezia e înțeleasă ca înălțare, plasată fiind în serafic și esențial („așează-ți inima între stele sau cît mai aproape / scoate-o din tarcul tău și stoarce-i prea plinul“). Ea este o șoaptă intensă, sublimată (cum sugestiv se exprimă : „lumea de la capătul strigătului“), spațiul fragilității, farmecul clipei pasagere. Altădată consideră poezia o **mașină** „de copiat vise“ sau o „filmare cu încetinitorul“ a ceea ce este insesizabil pentru ochiul, urechea și sensibilitatea omului comun. Prețuind imaginația, căreia îi recunoaște „otrava“, ni se indică și propensiunea morală, impulsul spre neprihană, sila față de imundul lumii („de-ar ninge cu fulgi uriași cît cireșii în floare“). Poezia e și gratuitate, o ficțiune pură, neraportabilă la realitate **(castanii din gara de est)**. De aceea, ne recomandă nostim poetul, să nu înțelegem **tale quale** cuvintele sale. Nu se sfiește (în **o poveste care nu mai prinde rădăcini)** să provoace orgolios lumea ahtiată de senzații tari și zgomot, nu de liniștea interogativă, problematizatoare a inimii (poeziei).

Ultima poezie a volumului **(în trupul meu s-a deschis o fereastră)** este citabilă pentru constiința poetică din care s-a hrănit acest spațiu. Poezia e fereastra deschisă în trup la **amiază** (metafora tinereții coapte, a intensității rațiunii și trăirii), cînd „umbra prunului o puteai culege / în palme / (imagine de mare fineță vibratilă, de scumpă irizare intelectuală). Să-i dăm cuvîntul poetului : „și prin ea și-au luat zborul / cîmpiile glazurate de brumă / cerbul sălbatic care mi-a rupt carnea și picătura de cer / în rămurișul metalic / și ochiul nebuniei în flăcări / și steaua înțepată în singe“. Precizarea din strofa finală este esențială pentru definirea acestui tărîm. Sufletul pilotînd aceste imagini a părăsit și el ființa poetului, parcă secătuit și înfricoșat. Căci neintoarcerea sufletului înseamnă închiderea ferestrei, absența poeziei. A-l închipui pe Ion Tudor Iovian nepoet este inimii durere ; iar a-l ignora, cum s-a mai întîmplat, este o impietate critică.

Ion Dună

Rațiunea textului poetic

Drumul poeziei lui Ion Cristofor, de la elaborare pînă la publicare, este unul îndelungat, pentru că autorul aduce spre tipar poeme închegate artistic. De aceea poemele din volumul **În odăile fulgerului** (1932) sînt împlinite într-un întreg bine conturat. Textul poetic este realizat în sine. Vreau să zic că Ion Cristofor nu este un spontan, ci un autor care-și elaborează atent poemele, trecîndu-l voluptuos prin fiorul cerebral. Imaginația sa este largă, de aceea își creează un real poetic specific, textul dezvoltîndu-se odată cu descoperirea acestui real. Poezia tînărului poet nu descrie elementele unui real dinainte cunoscut, nici nu eliberează sentimente, ci construiește universuri poetice, multe în lipsa afectului, dar interesante în perspectiva edificării textului poetic : „părăsește acest lupanar al cuvintelor / în care răsună tamburinele spaimei / scîrbit de taifasul himerelor / palid, cu aureola de fum a țigării strălucind / ca o lamă de ghilotină în jurul capului tău / în limpede miezul de noapte ieșit pe terasa de sticlă / obrazul tău precum argintul vechi, ca piatra lustruită de sacrificii / tăbăcit de lumina îndepărtatelor stele / ce mătură de pe acoperișe de tablă prăfăria unui mare oraș / fosnind prin ganguri umede cu șobolanii / în timp ce în sala pustie a armelor liliacul / se izbește de strălucirea săbiilor... / e miezul nopții, iți spui, e vremea / să achiți urletul haitei, gîtlejul de os al cocosului, roua / aschia de oțel din carne bucurîndu-se / de privelișteа spiritului condus între sulițe / și mai ales cheia cu care pătrunzi tăcut în odăile fulgerului / e vremea cînd îngerul citindu-ți poemul orbește / iar mîna scribului consemnînd întîmplarea devine vînt“. Într-o asemenea manieră sînt construite poemele, fulgerarea imaginației conjugîndu-se cu cerebralizarea. Textele poetice denotă că autorul lor posedă o cultură poetică (de altfel, o trăsătură întîlnită la mulți poeți tineri) care-l ajută să scrie, nu ușor, dar exact, să alterneze registrele lirice. Nu este de tot ironic, dar nici melancolic, dar are cîte ceva, în toate poemele, din toate acestea : „Marea întunecată își încuie porțile în tăcere. / O cină grăbită / privind de pe terasă / cu umbrele pietrificate pe obraz / copacii mișcați de răsuflarea nimănui / fosnetul lor înalță în seară / un kirie eléison obscur / rădăcinile lor fremătătoare cutremură tăcuții morți. / Pe frunze lumina fulgerului îndepărtat / se odihnește o clipă. / O clipă în palma ta nemuncită liniile destinului / dezvăluie sub fulger / harta unui ținut de neliniști. / / Marea în spatele tău își încuie cu vuiet porțile — ci tu / ca pe un orb mă porți de mînă, melancolie / prin casele devastate de flăcări / în astă seară“. Sau, în altă parte, sub semnul acelorași motive dominante — fulgerul și vîntul — acest reflex al posturii ironice, într-o compoziție poetică ce denotă o imaginație controlată.

Poezia este rezultatul unei stări de „veghe și somn pe marginea prăpastiei“, se sugerează într-un poem, conturînd riscul jocului cu cuvintele. Dacă nu întotdeauna poetul conduce (sau intră) bine (în) joc — mai ales, cînd folosește cuvinte ce usor puteau fi evitate și care nu-i servesc poezia — în majoritatea textelor se simte vibrația poetică. Sînt dese poeziile despre poezie, un mod mai frecvent întîlnit la tinerii poeți de a motiva rațiunea textului poetic. Vorbind în negativ („atunci poemul acesta își dovedește inutilitatea / face o plecăciune și se retrage spunîndu-vă tuturor / bună seara / poetul își întemeiază, de fapt, demersul poetic. Nu rareori apar imaginile care conturează efortul scrierii, spațiul creației, dificultatea de a afla „sensul în care se derulează poemul“.

Alteori, simbolurile sugerează diluția, o intrare în abisuri tangente cu un tărîm al Hadesului **(Plîns, Cristal, Cel ce citește-n stele, Trezit de ciini, Ora ceaiului)**. Deschiderile se fac, mai frecvent, sub regimul **norului** și al **cetății**. În asemenea proiecții cosmice, „hăituit de haite de cuvinte“, poetul se protejează în propriul univers poetic. Ion Cristofor are știința elaborării poemelor, lecturile sale din poeții moderni fertilizînd util imaginația poetică.

Alexandru Ruja

Poeme de ION OARCĂSU

Casa din vîlcea

Pe-o vreme devreme
(uitată de cronici)
a trecut pe-aici
Manole Manea.

Venea venea
cu meșterii mari
să-ți facă zid
dumnezeule tare

(Iți cer pentru el
îndurare).

Venea și un vodă
care-așteaptă zid
ca un Baiazid :
scară pîn-la ceru
să se urce lelu

Și i-au înălțat
zid pe innoptat

Dar nu s-a urcat
drept pe metereze
unde să viseze.

De jos auzea
cum din zid venea
glasul stins al Anei
vocea neprihanei.

Nu-l chema pe el
(domn stăpîn
pe cer),

chema pe Manole,
meșterul Manole.

Și il pomenea
ca pe-o blîndă
stea

Și-i zicea mereu
soțiorul meu :

Că tu m-ai ziditu
și m-ai părăsitu
eu nu te blestem
(nu pling,
nici nu gem).

M-ai făcut o piatră
la stîlp și la poartă.

Aici va zăcea
piatra mea și-a ta
o sută de ani
o mie de ani.

Piatra mea
și-a ta —
Casa din vîlcea.

Cronică apocrifă

„Am luat lucrul
de la temelie
ștergînd cu palma
brumele, stropii
de rouă...“
Trezită ca din
somn, casa nouă
prinde puteri.
Se mlădie.

Singură intră
pe ușa primei zile
odată cu noi,
meșterii mari

(calfe și zidari),
odată cu soarele
în clorofile.

Se face auz
și privire.
E sunet și zvon.
E prevestire.

Trecem în ea atom
cu atom
adormind pe vatră.

Casa ne scrie
sufletele-n piatră.

Rugă în zori

Mai lasă-mă o zi
sau două
pînă afară tună
și plouă.
De ieri tot zidesc,
mă zidesc
în raiul meu
pămîntesc.

Treci paharul,
ispită,
zare grăbită —
du-te-n pustiu
și m-așteaptă,

cheie nedreaptă.

N-am pus pe virfuri
cunună,
sub stele, sub lună,
nici schelele
nu le-am retras
a bun rămas.

Mai am de aruncat
pe casă
ultimul văl
de mireasă.

Sus

De nopți și zile
ca un înger sus —
ochiul nu vede
decît zei și astre.
Cei slabi visează
la dezastre
și cad în hăuri,
intră-n ele, nu-s.

Tu vei mai sta
o săptămînă
cu aripi noi
crescute-n omoplat.
Pe schele zarea
s-a înnegurat

și palmele te dor,
dar crește-n mină

a Celuilalt
care amină clipa
căderii,
șterge lacrima
și norul.
De jos se-naltă-n
murmure izvorul.

Cu lacrimi mari
de piatră în firidă
Ana visează inc-o
piramidă.

Coborîrea

I

Singur pe-acoperiș
ca o stea albă,
tîrzie.

Zeul ți-a adus
ofranda lui —
fulger pieziș.

Faci semn puterilor
din răsărit
și-ncepi să cobori

(Fumegă părul
femeii, fumegă
văpaie neagră
pînă la ceruri).

Meștere, meștere,
domn peste lucruri,
coboară lin
fără suspin.

(În zid
se deschide-o

firidă.

Cineva iese
și-ntinde brațele).

II

Parcă visezi.
Iarba se-adună
sub tine.
Pașii sînt cunoscuți
și-ți vine
să murmuri :
mă dor mîinile,
lucrurile, pămîntul,
toate mă dor.

(Iți spăl rănile
la izvor,
apoi te urc
în firidă.
Patul e gata
și cina e caldă
spuse Ana,
o esmeraldă,
zina bună
a locului).

Ciinele alb

Instelat ca un
păianjen bătrîn,
hămăie la umbre
în așteptarea
stăpînului.

Ciinele alb păzește
ordinea lumii.

Ochii-l dor de-atîta
privire spre răsărit
unde-a plecat el,
minunea
pămîntului.

(Avea brat puternic
și l-a lăsat aici
în prelungirea

mîinii, să apere
locul
de lotrii).

Adulmecă zarea.
Cade pe-ntinderi
intîia brumă :
el o latră
și-o trimite-napoi
în galaxia frigului.

Latră la Manole
ciinele alb,
latră după Ana,
latră, latră,
pînă intră zeii
în piatră.

Oare unde

Oare unde-au
pierit meșterii
mari ?
Nimeni nu știe
anume.
Pe Manole
l-a-nghițit o lume,
pe ceilalți
legendele-n spume.

Și se năștea ici
un zid
(alb, neprihănit),
dincolo un loc
de rugă

lîngă o ierugă.

Mai apoi o fîntînă
spălată
cu apă curată.

Cine să știe totul ?

Vine vremea
cu-notul.
Cronicile se șterg
și ele
ca niște vise rebele.

(Din ciclul „Aedificabo“)

coman șova

Moment

Meri timpurii rodeau în vorba ta
Albastru de deasupra se rupea-n ninsori
Un vis abia rostit se destrăma
Și tu plecai, plecai cu pași ușori

În brazde busuiocul creștea amirosind
Să fii, să fiu, să fim în nefiind.

Și această zi

M-a absorbit și această zi de 17
precum m-a absorbit
o altă vîrstă
Peste noapte.
Acum stau confortabil
Ca într-un șarpe boa
și plin de curiozitate
Aștept
să văd
ce se întîmplă.

Mireasmă

Iubita mea de vorbă bună
Iubita mea de timp tîrziu
Iubita mea de împreună
De-albastru și de castaniu

Mireasmă pură busuiocul
Mirositor a busuioc
Îmbrățișarea și norocul
Mireasmă-a pururea noroc

Vom fi și iar vom fi și iar
Dar uită vremea ce trecu
Destramă miezul meu amar
În vina de-a fi eu și tu

Te cheamă tot te cheamă toate
Te cheamă faptul de-a te ști
În clipa mea pe înserate
Lumină-n suntem și-n a fi

Văd pasul tău făcînd cărare
Și vorba ta sfîrșit curat
Sînt numai dor de dor ce doare
Cum doare dorul neuitat.

Poem

Dacă tu trimiți asupra mea gîndul tău
Și mă găsești
Și dacă înveți această știință de a mă găsi
Poți zice că mă afli și sînt al tău.
Să știi că adînc în mine sînt tot eu
Mai jos de mine sînt tot eu
Pentru a-ți vedea tălpile alergînd.
Iarna e haina mea de blană
pe care o împărțim
Ploile sînt sîngele meu liber
Iar cînd sînt lumină
Cu fiecare rază vin să te cuprind.

În umbra cuvîntului noi

Pe mine cel adevărat de nimeni cunoscut
Caută-l
Fără reazem sînt dacă nu mă găsești
Sînt în aripa muntelui de gheață
Sînt în umbra cuvîntului noi
de toate zilele rostit
Și în toate viețile știut
Nu mă cunosc dacă nu mă cunoști
Poate se va întîmpla să se întîmple
Întîmplarea cu noi
Dar trebuie să fim acolo.

Ca să se știe

Cînd văd și vreau să văd și-mi place să văd
Cînd aud și vreau să aud și umblu să aud
Cînd ating și vreau să ating și doresc să ating
Cînd mănînc cu înfometare
Cînd dorm adînc fără vise
și respir, respir greu, respir, tot respir
Sau cînd apuc cu amîndouă mîinile și țin bine
Nu eu sînt acela.

Locul

Cine vrea să mai știe de mine
N-are decît
Să mă caute în cei
Să mă caute în cele
Cu toții ai mei
Cu toate ale mele.

---

marta bărbulescu

Mă aclamau brîndușele și ulmii...

Visez la timpul cînd pe umeri cruzi
Mă săruta un cer aprins de vară
Și-un suflet de copil mă locuia
Cum cîntecul ascuns într-o vioară.

Un deal de crini spre culme mă-mbia
Eram și eu un crin ! Făr' de prihană.
Nici Solomon în măreția sa
Nu mă-ntrecea în strălucirea-mi vană.

Însuflețeam tăcerea dintre culmi,
Cînd alergam cum ciuta spre izvoare ;
Mă aclamau brîndușele și ulmii
Îmi așterneau lumină la picioare.

De mine-nstrăinată astăzi sînt
Pierită-i căprioara-n aspru vînt !

Cînd iarba doarme...

Cînd iarba doarme
și-n pădurea de brazi
păsările-și spală vocea
singur mesteacănul luminează
în spațiu
și nu pot să mă desprind...

La vilă, tinerii au adormit
cu lumina aprinsă
după trecerea ultimului autobuz.

Tăinuită de suflet
iscodesc printre ferestre
somnul lor de fluturi
apărîndu-mă de moarte.

Cărăbuși în sfera lumii

Hărmălaia vrăbiilor
în sălciile rîului
liber și revărsat.

Primii muguri în palme
îmi salută
revenirea.

Aburește muntele
ca un cal de curse
după competiție...

Iarba a făcut
ochi.

Rafaeliți, copiii
calini,
capricioși,
sălbatici,
transformîndu-se-ntr-un fluviu
puternic, impetuos,
iau cu ei
tot ce le stă-n cale —

cărăbuși în sfera lumii !...

Eu mărturie mării i-am luat...

Eu mărturie mării i-am luat
Dar pe credința ei n-am pus temei
Cînd peste glezne valul înspumat
M-a ispitit sărutului de miei.

În vise de copii am locuit
În soare căutîndu-mă ca oarbă
Cum prin deșert își află-un eremit
Izvor din care sufletu-i să soarbă.

Purtat' de gînd m-acopăr de osîndă
Iar anii n-am trăit cum se cuvine
Ca șarpele-n tufiș mi-am stat la pîndă
Norocul a fugit mereu de mine.

Iubirea-n flăcări n-am știut s-aleg
Din ce-am avut nimic n-a fost întreg.

VIRA ANCORA

constantin costache

O forfotă intensă anima străzile orașului. Oamenii, cu sacoșele încărcate, alergau de colo colo ignorind îmbulzeala. Îmbulzeală era peste tot, chiar și la toneta cu dulciuri și răcoritoare de la intrarea parcului. Peste parc se revărsau calde, liniștitoare, acordurile Dunării Albastre. Un bătrîn, cu pardesiul încheiat pînă la ultimul nasture, îndesindu-și pălăria pe cap, se uita către turnul primăriei. Clopotul ceasului din turn bătuse de cîteva ori. Între trezie și somn, Marian Drumeș încerca să-i numere bătăile „Trei... sau numai două ?". Toată noaptea fusese de serviciu la navă. În zori, cînd îi venise schimbul, plecase grăbit acasă — stătea într-o garsonieră undeva între parc și Primărie — și se întinsese pe canapea să se odihnească. „Două, trei ?" — ar fi vrut să se ridice și să dea o raită prin oraș, dar pleoapele îi căzură iarăși grele. Deschise și închise de cîteva ori ochii. Nu reușea să-și dea seama ce anume îl trezise. Se ridică și se apropie de fereastră. De la fereastră văzu parcul, teiul, banca... „De ce lovești copacul?" întrebase el atunci, dînd cu ochii de fata care, lovind cu bulgări în crengile teiului, îi scuturase zăpada în cap. „Da' nu-l lovesc, răspunsese ea încurcată, mi-a venit așa... nu știu... nu din răutate... așa... Dumneata n-ai dat niciodată cu bulgări în copaci ?". „Poate. Adică, sigur. De fapt nici nu știu ce mi-a venit. Probabil zăpada căzută de pe crengi. Oricum să știi că și copacii... Uite...".

Dunărea își mîna liniștită apele către Est. În zare abia se deslușeau crestele munților Măcinului. Dincolo de ei era satul lui, părinții... Luă telefonul și formă numărul centralei. „Astea nu răspund niciodată", își spuse intrat parcă în criză de timp.

— Alo, alo... bună ziua ! Alo ! Da, o comandă. Da. O comandă cu Pietroasele. Da, Pietroasele. Drumeș. Dumitru...

★

În biroul gol dispecerul de serviciu, Vînzoleanu, își aprinsese o țigară. Sorbea cu zgomot cafeaua fierbinte, trăgea cu voluptate din țigară eliberînd fumul puțin cîte puțin, în cercuri care se roteau mărindu-se și în cele din urmă destrămîndu-se aproape de tavan. Alături era ședința de comandament la care participau toți șefii și deci el putea face ce-i trecea prin cap pînă în momentul cînd se va auzi ușa. Zîmbea la gîndul că nu trebuia să fie acolo, printre colegi, să-și noteze din cînd în cînd cîte o cifră printre desene caraghioase, să se gîndească aiurea, să i se închidă ochii de somn. Nu-i plăceau ședințele. Dincolo se auzea agitație, zgomot de scaune.

— Nu mai încape nici un fel de discuție ! Substituirea navei **Brașov** la încărcare este singura soluție, se auzea glasul șefului. Vînzoleanu parcă-i vedea pe colegi în picioare, adunați în jurul șefului, notînd cu sîrg. Acum, sigur, nu se mai ascundeau ca în timpul ședinței unul în spatele altuia, pentru că acum îi vedea șeful. Și șeful probabil gesticula măgulit de atenția și sîrguința lor. „Ți se face lehamite de tot circul ăsta ieftin în care fiecare își joacă scenariul". Furat de gînduri, Vînzoleanu nu văzuse cînd s-a deschis ușa și a intrat șeful. În urma lui au intrat o mulțime de oameni.

— Mai stinge dracului țigara aia, se răsti șeful. Vînzoleanu rămase cu mîna în aer după ce țigara descrisese un arc de cerc în drumul către gură. Era revoltat că șeful îi vorbește în felul ăsta, era puțin fîsticit de faptul că i se făcuse observație, dar cel mai mult îi părea rău că trebuia să stingă țigara căpătată cu atîta greutate cînd mai avea mai bine de jumătate.

— Vînzolene, pînă diseară îl vreau în dană. Transmiți și celorlalți să i se rezolve toate problemele. Dacă nu pleacă în trei zile, răspunzi cu capul !

★

Singur acasă, Cătunescu, se plimba nervos dintr-o parte în alta a camerei încercînd fără succes să liniștească copilul care plîngea de mai bine de jumătate de oră.

— Da, termină odată !... hai, taci... își îndulci vocea apropiindu-se și luînd copilul în brațe. Încerca să-i atragă atenția zornăind o jucărie. ...Ce să-ți dea tăticu ? întrebă înlocuind jucăria cu sticla cu lapte. Îi îndesa biberonul în gură dar copilul dădea din cap, făcîndu-se numai lapte, și plîngînd și mai tare. Ce ți-o face mă-ta ? Cu copilul în brațe se duse la bucătărie și luă o țigară din pachetul care zăcea pe masă printre cănile, paharele, farfuriile și crătițile cu lapte, ceai, ou fiert amestecat cu brînză. Se uită după un chibrit. Rupse țigara nervos și o aruncă la coș. Pleacă iar în dormitor legănînd copilul.

★

Nava părea pustie. Bigile rămase în bătaie erau parcă niște brațe întinse lateral într-un inspir prelungit odihnitor, după un efort supraomenesc. Descărcarea luase sfîrșit. Cei cîțiva oameni din tura de serviciu și nu numai ei gustau din plin liniștea de acum, după săptămîna de coșmar cît durase descărcarea și cînd trebuiseră să fie mereu pe fugă între casă și vapor, cînd dormiseră pe sponci, cînd... „Bine că s-a terminat ! Altfel cred că Ioana dădea divorț", își spuse Vasile Mîndra, ofițerul de gardă. Zîmbea amintindu-și cum se supăra ea ori de cîte ori trebuise să plece la tură. „Nu-i de ajuns cît sînteți plecați ? Măcar acum ar trebui să vă lase în pace. Eu așa văd lucrurile. Pleci atîtea luni de acasă, cînd vii să stai măcar cîteva săptămîni fără nici o grijă".... „Cine să mai știe cum ar...".

— Cluj, Cluj. Secția, se auzea din comandă. Vasile Mîndra sări, urcă în fugă treptele și luă grăbit receptorul radiotelefonului.

— Cluj, Cluj. Secția. Spuneți dacă aveți mașina gata de manevră ?

— Nu, răspunse Mîndra. N-am primit nici un fel de instrucțiuni în acest sens.

— Primiți acum, începu tăios cel de la capătul celălalt. Cît de repede se poate faceți mașina gata. Mergeți în dana 42 pentru încărcare cherestea Maroc. Vă rog să notați că sînteți la urgențe și să-mi spuneți cu cine am vorbit.

— Ofițerul de cart Vasile Mîndra.

— Vă mulțumesc. Servici' ușor !

— La fel, spuse Mîndra și puse receptorul în furcă cu reținere. Ar fi trebuit să-i spună că au de făcut reparații, aprovizionare, că nu este la bord comandantul, că el e sătul pînă-n gît... „Ce rost ar avea ? Ăsta-i nevinovat. El n-a făcut decît să transmită un ordin. Important e să vedem pe unde scoatem noi cămașa. Cum îl anunțăm pe comandant, pe ceilalți". Mașina era gata în 4 ore. Dacă trimitea pe cineva care se mișca repede puteau să ajungă marea majoritate la manevră. Îl văzu pe punte pe Zaharia. Mergea cu pași mari de parcă ar fi vrut să măsoare distanța de la prova la pupa. — „La ce s-o fi gîndind ? Parcă spunea că are o problemă, că ar vrea să-i dau voie să plece mai devreme... Da' ce, există om fără probleme ? Pe cine dracu' să trimit ? El este singurul care ar face treaba asta cum trebuie. Oricum trebuia să fie la manevră și cum cu manevra avea să se întîrzie destul... Să vezi că iar se supără Ioana. Cine m-o fi pus să iau bilete la teatru ? O să stea îmbrăcată să mă aștepte, o să se supere, poate chiar o să se ducă singură...".

★

Cîrciuma aceea de cartier devenise neîncăpătoare. Era ora cînd ieșise schimbul unu de la serviciu. La mese nu mai era loc. Cîțiva stăteau în picioare, sprijiniți de pereți, cu paharele în mînă. Toți vorbeau, gesticulau, rîdeau, înjurau unindu-se într-un murmur haotic care izbea urechea noului sosit asemeni unui val de mare — țărmul.

Într-un colț, pe acea închipuire de scenă de cel mult patru metri pătrați, se produceau artiștii, cei trei lăutari tuciurii. Unul gras, cu gușa revărsată peste vioara slinoasă, cu ochii pe jumătate închiși, puțin aplecat pe o parte, se mișca de parcă ar fi fost o babă care și-a luat capul în mîini să se vaite. Altul, înalt, sașiu, cu pantalonii prea scurți de i se vedeau pantofii, ciorapii și o parte din gambă, întindea cu patos burduful cîrpit cu leucoplast al unui acordeon vechi. Pe cutia în care la sfîrșit își punea de obicei acordeonul înainte să plece acasă avea un pahar mare în care amesteca toate băuturile pe care le primea de la clienți. Cel de al treilea — pirpiriu, veșnic fără stare, părea cel mai pătruns de muzică. Bătea într-o tobă, bătea cu năduf și-și scutura capul de împroșca cu transpirație pe cei de la primele mese. Cu mînecile suflecate părea că este oricînd gata să se ia la harță. Era tînăr, cu sînge clocotind în vene și numai toba știa cîte suportă din cauza asta. Cel cu vioara, mai bătrîn decît toți, cînta cu o voce dogită, guturală, lungind cuvintele ca Romica Puceanu : „Tanțo, caii mei să moară, / De nu te-oi fura deseară"...

De la una din mese, un ins deșirat, cu barba neîngrijită, cu părul căzut pe frunte, se ridică cu greu ținîndu-se de ce apuca și se îndreptă către scenă împleticindu-se. Scuipă zdravăn pe o hîrtie de o sută pe care o scosese mototolită din buzunar și i-o lipi pe frunte violonistului.

— Zi, mîncați-aș ochii, zi, că n-am mai ascultat de mult una de inimă albastră ! Se aplecă și-l pupă zgomotos pe obrazul buhăit în timp ce lăutarul lua suta și o băga în buzunar.

— Ce știți voi, mă, ce înseamnă să fii plecat cu lunile, să-ți șuiere vîntul pe la urechi și să te spele valul pe picioare ? Nimic. Toți stați acasă lîngă fusta nevestei și vă plîngeți. Zi mă, zi !, se întoarse el către lăutar încercînd să bată pasul sîrbei pe care acesta tocmai o începuse. Curînd însă se lăsă păgubaș cu un gest de lehamite. Pe la mese unii-l aplaudau, alții strigau la el să lase artiștii în pace, alții își vedeau de treburile lor fără să-l ia în seamă.

— Femeia ? reluă el monologul, întinzînd paharul către sală ca și cum ar fi toastat. Femeia-i dracu ! S-a dus ? La revedere și n-am cuvinte ! S-o creadă ea c-o mai primesc înapoi ! Zi, mă, zi !... Cel cu vioara rîdea la fel cum rîdeau și alții. De cîte ori îl îndemna deșiratul se trăgea mai aproape de urechea lui să-i scîrțîie cîteva note pînă începea alt monolog.

— Proastă că doar n-am atins-o nici c-un deget, nu i-am spus nici dă-te mai încolo. Ce nu i-o fi convenit ? Lacrimile începură să-i curgă pe obraji. Lăutarii tăcuseră. Toată sala amuțise. Deșiratul începu un dans drăcesc... Zi, zi !

★

— Alo, aveți Pietroasele. Alo ! Vorbiți...
— Alo, alo !
— Da. Vorbiți ? O clipă... Pietroasele ?... Alo !...
— Pietroasele ?
— Alo, băiete, tu ești ?
— Da, tată, ce-i pe acasă ?
— E bine. Da' tu ce ai de gînd, cînd vii ?
— Acum, tată. Uite-acum urc în mașină și vin. N-o să pot sta prea mult, da...
— Ce s-a mai întîmplat ? Că doar n-o trebui să pleci iar ? Vezi, ai grijă pe drum. Alo !
— Da, tată, te aud.
— Mă Marine, dacă tot vii cu mașina vezi și la soră-ta dacă a umplut butelia aia, că mamă-ta spune c-o să-i trebuiască la...
— Alo, alo, nu te mai aud, alo !...
— Vorbiți ?
— Alo, nu se mai aude nimic. Marian așteptă cîteva clipe cu receptorul la ureche. Se auzeau pîrîituri, cîteva troznituri și apoi tonul. La dracu și cu telefoanele astea !

★

Cu pumnul plin de fise Zaharia se îndrepta către cabina telefonică. Se ciocni cu un ins și toate fisele se împrăștiară pe jos.

— Bă, ești chior, sări el enervat, dar se stăpîni încercînd să o dea pe glumă. A, da, ești chior de beat. Abia atunci îl recunoscu pe Ilie Spinu. Făcu ochii mari de uimire căci nu-l văzuse niciodată așa și-l apucă de mînă. Ce faci,

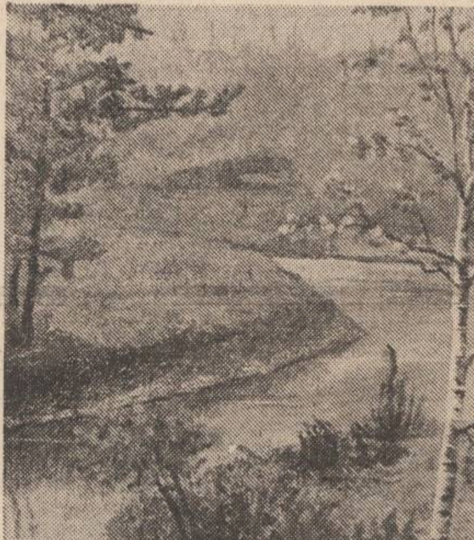

Natalia Tofan : „Pe Valea Bistriței"

Mircea Taflan : „Pe malul lacului" (Din expoziția de la Galeria Municipală)

teatru

Spectacol cu Țepeș

a treia țeapă e ca un fel de voită și dureroasă reîntoarcere la matcă și din fericire nu divulgă doar eticheta unei originalități, un fetiș între atîtea fetișuri contemporane, ci vocația unei personalități lirice extraordinar de lucide, hotărîte să se arunce în viață, mai goală decît Adam, la izgonirea din rai. Conștientizat de datele propriei biografii, dură și exemplară, ca a oricărui fiu de țăran, canonit de lume, cum spune într-o scînteiere de geniu Pârvan, pe cînd era mai mic decît căciula lui tătîne-său, Sorescu dezvoltă încă de la debutul său liric o lume prevalîndu-se de formule, fiindcă viața depășește formulele, iar sufletul, suferință a poeziei, se conduce după alte canoane. Debutul în poezie anunța și pe acela din teatru, întîrzierea lui fiind, mai degrabă, benefică în destinul de scriitor total pe care Sorescu l-a parcurs învingînd o morală și scăpînd de prizonieratul propriei moralități. Gestul de a-l aduce în cîmpul vizualității contemporane pe Țepeș e o abilă capcană sorresciană, fiindcă poetul nu-i interesat, decît subiacent, să „construiască o metaforă despre domnie și destinul domnitorului", ci o tragedie populară, în care se confruntă două modalități de a intra și de a rămîne în istorie. Pe de o parte o Țară, statornică în datele ei efective și afective, pentru că o Țară este o structură civilizatoare compatibilă cu durabilitatea și un Imperiu, aflat în enormă expansiune și în zăngănitul copios al armelor. Capcana odată întinsă, Sorescu o înscrie doar aparent și paradoxal într-un pact faustic cu Diavolul, fiindcă capcana nu ar fi frumoasă și eficientă, dacă nu ar fi pigmentată și cu puțin imprevizibil. Maleficul însă poate deveni, atunci cînd se consumă prin simulacru și abandonare deliberată, proprie capcană paralizantă... Sorescu salvează scriitura și se salvează din impas surîzînd, cu o dezarmantă ironie funciară, demitizînd haloul unei epoci prea grăbite în care eticheta valorează mai mult decît conținutul și în care datele fundamentale, firești, ale vieții sînt programatic neglijate. Pentru Sorescu, Vlad nu este Dracula, ci un om care, prin actele sale de Domn, este un inițiat și nu unul oarecare, poartă în spate o anumită istorie și nu o oarecare istorie. În voința sa de devenire și împlinire pohta nu-i un ducat, nu un voievodat, nu un pașalîc, ci o Țară și un Nume. Opera sa este una de luminare, aidoma cu aceea a țăranului care desțelenește cu fierul ogorul pentru a face loc griului să își urmeze drumul firesc spre pîine.

În acest peisaj simptomatic sorescian, Vlad este decupat nu sub specie aeterni, ca în drama istorică, ci sub specie temporis. Efectul este unul stupefiant, deoarece discursul eroului se adresează nu sufletului, ci intelectului nostru. Acesta explodînd într-o imensă deschidere spre Umanitate, făcîndu-ne să îi sesizăm pluralitatea și mobilitatea extraordinară. Odată cîștigat acest intim mecanism de ceasornic, Sorescu amorsează demersul lirico-filosofic dinspre prezent spre trecut, orele timpului istoric sînt posibile de acum, și de totdeauna, aceleași, curgerea lor însă este imprevizibilă... ca și miracolul. Și acest miracol este însăși stabilitatea acestei mici Țări Românești, și a operei extraordinare de asanare socială și morală a domnitorului ei, într-o epocă de erodare și de prăbușire vertiginoasă a valorilor umane. Inventînd țeapa, Vlad știe că îmbrățișează martirul deliberat, dar nici pe departe nu-i vorba de o răzvrătire luciferică, ci de o luciditate mistuitoare, care arde și îl arde, e o disperată punere de acord cu el și cu lumea, dar graba arde punțile, destinul lui compunîndu-se doar sub semnul intenției, care prin încărcătura umană devine Act de o copleșitoare voință umană.

Prins, ca și eroul, în demersul destinului tragic deliberat, este posibil ca pe cea de a treia țeapă să urce și Poetul. Gestul supremului sacrificiu de sine transfigurează țeapa într-o imensă și calmă Coloană a Recunoștinței. Rareori în literatura noastră se dezvoltă un asemenea moment de o asemenea înțelegere tragică a destinului nostru istoric.

Spectacolul craiovean, în lectura lui Mircea Cornișteanu, pleacă de la realitatea inedită și posibilă oferită de scriitura sosresciană. Aidoma unei reacții nucleare în lanț, de scăpărătoare mobilitate intelectuală, piesa este greu de stăpînit în lectură și pe atît de greu procesul de transfigurare scenică. Cornișteanu, aidoma lui Fermi, desigur, cel de la Los Alamos, toarnă apă grea în resorturile intime ale scriiturii, pentru ca fascinantul proces al mobilității intelectuale sorresciene să fie posibil de urmărit și înțeles. Cadrul de desfășurare scenică este aidoma cu acela de la mînăstirea Bogdana, fresca abia sugerează, uzată de timpul istoric, dacă imaginea sfinților sau muritorilor este pe drumul ce duce spre Rai sau spre Iad... Această voită confuzie poartă semnătura Danei Lazanu, și e un cîștig în crearea atmosferei de spectacol, ca și actul inspirat și mîna sigură în desenarea și crearea costumelor, purtînd o altă remarcabilă semnătură : Stefania Cenean. Ilustrația muzicală îi aparține tot lui Mircea Cornișteanu. Sobră, discretă, cu grijă de a se salva o posibilă alunecare în naturism sonic.

Cheia de boltă a spectacolului o constituie recitalul actoricesc de prim rang. Românul și Turcul (curios, Sorescu refuză chiar ideea ca această intruziune pe pămînt românesc să fie sută la sută turcească, Turcul fiind, de fapt, un pui de român, dus în captivitate și silit să se turcească. Este singurul sentimentalism pe care și-l permite Sorescu în scriitură), ca personaje simbol, sînt încredințate lui Ion Colan și Remus Mărgineanu, doi actori care fac, pe lîngă un efort fizic dezarmant, și două compoziții actoricești pe cît de seducătoare ca forță de expresie, pe atît de sigure ca permanențe de rezonanță filosofică ale spectacolului. Ilie Gheorghe (Papuc), într-un rol care îi vine peste mînă și obișnuință, dă notă distinctă talentului său puternic, exploziv, condus de o scăpărătoare și stenică inteligență scenică. De altfel, Mircea Cornișteanu distribuie cu mînă sigură, dar cu zgîrcenia efectului scontat, aproape toate piesele de rezistență ale Naționalului craiovean, fie că este vorba de un registru de amplitudine sau de mică întindere. Așa se face că în roluri aproape episodice, dar cu mare propensie în scriitură, sînt distribuiți : Valer Dellakeza, Valeriu Dogaru, Emil Boroghină, Iosefina Stoia, Rodica Radu, Smaranda Olteanu, Emil Bozdogescu, Lucian Albanezu, Tamara Popescu, Valentin Mihali (memorabilă prezență scenică acest actor care se mișcă cu uluitoare dezinvoltură în roluri atît de diferite) și Theodor Marinescu (Pictorul), un real cîștig pentru trupa craioveană.

Am lăsat un spațiu de final pentru Tudor Gheorghe, căruia îi revine dificila misiune de a fi în spectacol Vlad Dracul. Personaj complet derutant, care solicită o omniprezență dusă pînă la pragurile insomniei. Actorul dispune însă, în compoziția rolului, de două dimensiuni, aceea de a se implica în rol, și încă cu personalitatea-i cunoscută, dar și impunînd acea detașare care singularizează și tonifică personajul, reliefîndu-i datele, amplificîndu-le în datele credibilității. Tudor Gheorghe face din Vlad Dracul un personaj viu, teribil, în înălțimile și căderile lui, iar în scena Apoteozei, actorul este dincolo de ceea ce se poate presupune că poate atinge sufletul omenesc.

Minică este, indiscutabil, un alter-ego al lui Sorescu. Mergînd în timp, dinspre începuturi spre încoace, el caută ca și Sorescu, care merge în istorie dinspre noi înspre acolo, momentul fericit cînd poate să își scoată urmașul în lume.

Se pare că între cei doi există o înțelegere pe care nici unul, nici altul, nu o divulgă. Oricum, Nae Gh. Mazilu face din Minică un cioban care, în peregrinările lui duce cu el o limbă și o Țară.

Sub bagheta cu scăpărări de laser a lui Mircea Cornișteanu, Naționalul craiovean ne oferă un Sorescu care este într-un dialog pieziș și singur de du-te-vino și de cîștig cu Diavolul.

Irimia Gotu

Ceramică de Nicolae Gadonschi

mă, Ilie ? Era să mă dai jos. Acesta părea că nu-l aude. Îl privea cu ochii străini, tulburi, pe jumătate închiși și se bălăbănea în toate părțile. Zaharia îl sprijini. Revoltat, Ilie îl împinse.

— Du-te, mă, dracului și lasă-mă-n pace ! Nu-mi purta de grijă ! N-am nevoie de grija ta ! Ce te doare pe tine de mine ? Zi, mă zi !... De ce-ai plecat... începu el să cînte și se depărtă lovindu-se de trecători. Oamenii întorceau spre ei priviri pline de dezgust.

Zaharia le înfrunta privirile cu un sentiment de superioritate.

Într-un tîrziu intră în cabina telefonică și formă pe rînd toate numerele pe care le avea pe listă. Comunica scurt ce avea de comunicat și forma altul. Cineva aștepta lîngă cabină. Era un tip trecut de 50 de ani, îngrijit îmbrăcat. Zaharia îl studia cu coada ochiului prin geamul cabinei. Omul își aprinse o țigară dar nu trase decît de cîteva ori și o aruncă. Bătu apoi în ușca cabinei și zîmbind forțat arătă către ceasul de la mînă. Zaharia ar fi vrut să-i explice că era o urgență, că... dar se mulțumi să ridice un deget, semn că mai avea doar un singur telefon de dat. Tocmai atunci numărul sunat răspunse. La telefon era o femeie cu o voce caldă, prietenoasă. Încercă să-și imagineze cum arăta. Se prezentă, spuse de manevră, de fapt că secundul trebuia să fie la navă...

— Vă rog să mă scuzați ! spuse el ieșind din cabină către omul care părea din ce în ce mai nervos.

— Golani ! exclamă acesta și trînti ușa în urma sa...

★

Încărcarea luase sfîrșit. Se lucrase într-un ritm infernal. Peste cîteva ore era fixată plecarea și oamenii nu fuseseră găsiți toți. Cine putea să știe că se va întîmpla așa atunci cînd le dăduse drumul să plece acasă ? Da parcă poți să ții un om legat de vapor, după trei luni cînd nu și-a văzut familia și mai ales cînd știe că pleacă iar ? Nici n-ar fi omenește să faci așa ceva. Comandantul era nervos. Nici el nu știuse nimic. Cei de acasă nu aveau habar de plecare. Abia dacă va avea timp să-i anunțe. Îl chemă pe ofițerul de serviciu.

— Cum facem nostromu' să-i anunțăm pe toți pînă mîine dimineață ?

— Eu am înțeles de la Vasile că i-a anunțat pe toți. Nu i-a găsit pe Marian și pe Pican da' amîndoi intră de serviciu în seara asta. Cu Zaharia o să fie mai greu. Are probleme acasă. El spunea că nu mai merge în voiaj că-i e mama bolnavă.

— Bine, lasă că vedem noi. Reparațiile s-au terminat ?

— Da. S-au luat și provizii, și materiale. Reparațiile care nu s-au făcut au fost tăiate de pe listă. Cei de la birou au spus că se pot face cu mijloacele bordului.

— În echipaj s-a schimbat cineva ?

— Nu. Pînă acum nu s-a schimbat nimeni.

— Mai bine. Măcar știm cu cine plecăm la drum.

★

Întors în oraș, Marian se grăbi către casa Sorinei. Simțea nevoia să o vadă, să-i explice de ce nu trecuse în ultima vreme. Ușa însă rămînea închisă.

În cele din urmă scoase din buzunar un petec de hîrtie pe care scrise „Mîine plec în voiaj", semnă și după ce îl împături îl așeză în ușă, cît mai aproape de mîner, ca să fie văzut. Apoi plecă mai abătut ca oricînd. Intră în casă, dar casa i se părea neprimitoare și tristă. Tăcerea lucrurilor îl alunga. Își luă haina să iasă iar afară, dar tocmai atunci sună telefonul. În drum, grăbit ca nu cumva sunetul care acum îi părea ca o melodie să înceteze, dărîmă un scaun. Dar nu era Sorina.

★

În zori, cînd încă nu se luminase bine de ziuă, Vardia trecu din cabină în cabină și dădu deșteptarea. Oamenii ieșeau somnoroși — unii abia apucară să doarmă o oră-două — și se adunau la careu așteptînd să înceapă manevra. De după colțul gării fluviale apăru un om, alergînd greu cu mîinile ocupate de bagaje. Era Zaharia. Vasile Mîndra răsuflă ușurat. Îl anunță pe secund că echipajul este complet. Din urma lui Zaharia urcară la bord și cei doi piloți care aveau să ducă nava la mare. În careu se încinseseră discuții. Marian stătea în picioare. Se uita mereu pe hublou căutînd parcă ceva pe chei.

— Așteptați pe cineva, îl întrebă Vasile apropiindu-se de el.

— A... nu... Adică... Nu m-am întîlnit cu Sorina... I-am lăsat un bilet. Ea m-o fi sunat, dar... eu am plecat de acasă că eram de serviciu, era prezența....

— Îmi pare rău, spuse Vasile jenat.

— ...Ce să mai spunem ? Eu le-am promis copiilor de doi ani că-i duc la munte, iarna, și nu mai ajung, intră în vorbă un motorist mai în vîrstă amestecat printre marinari.

— Mă duc să-mi fac debarcarea, spuse Cătunescu îndreptîndu-se către ușă. Cînd deschise dădu cu ochii de Zaharia care voia să intre. Avea fața suptă, obrazul țepos neras de cîteva zile, ochii încercănați. Cătunescu văzu bentița neagră de la reverul hainei lui și se trase înapoi, fisticit. Știau cu toții că la sosire avea mama bolnavă.

— Și mai mergi în voiaj ? întrebă Cătunescu.

— Trebuie, răspunse Zaharia fără să-l privească și intră pe lîngă el în careu. Ceilalți păstrau o tăcere respectuoasă. „N-am cum să te ajut, auzea Zaharia vocea inspectorului de personal. N-am de unde să scot un timonier la ora asta. Ca om te înțeleg, dar..." Cătunescu rămăsese în ușă privind în gol. Zaharia se așezase pe un scaun cu capul în mîini. Cineva îi oferi o țigară. O luă și încercă să glumească.

— Ai ceva cu mine, Gică ? Chiar dacă n-am fumat niciodată, pe asta cred că o beau.

— Echipajul la posturile de manevră !... Vocea secundului îi făcu pe toți să tresară. Se ridicară fără chef și plecară fiecare la locul lui. Marian se uita mereu către chei. Văzu o pereche mergînd pe plajă de mînă. Ea se desprinse, alergă prin nisip, făcu un bulgăre și-l aruncă în direcția lui. El alerga din urma ei, prefăcîndu-se că n-o poate prinde.

— Mola tot, pupa ! se auzi iar în difuzoare vocea secundului.

— S-a înțeles. Mola tot, răspunse Vasile Mîndra, în timp ce marinarii desfășurau voltele parimelor de pe babale.

— Prova, mola tot și vira ancora !

— S-a înțeles. Mola tot și vira, răspunse Marian abătut. Nava se depărtă de chei. Sirena lansă cîteva sunete scurte, ascuțite, care sfîșiară liniștea dimineții.

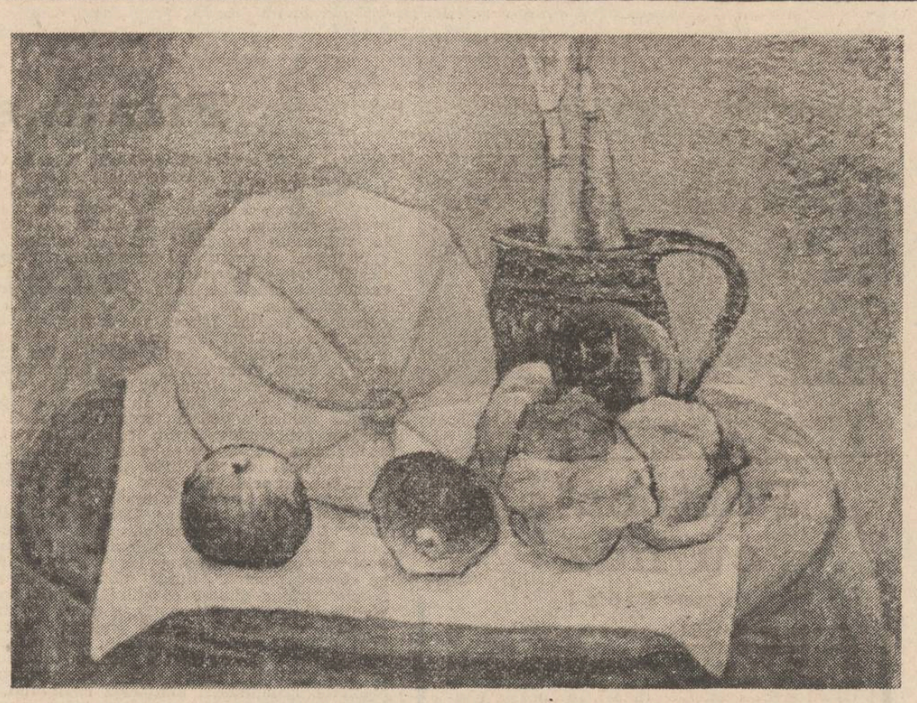

Natalia Tofan : „Natură statică"
(Din expoziția de la Galeria Municipală)

nicolae lupu

Cosmică

N-am intins mina la stele
Privind am știut depărtarea.
Atunci le-am simțit mai aproape
Cînd pleoape am tras peste ele.

Ce forță le-aduce la mine
Cînd alta le-asvîrle departe ?
Cine pe cine înșeală,
Și cine pe cine desparte ?

Răspunsul e doar cum îi steaua
Iar steaua precum îi răspunsul.
Distanțele toate-s în mine
Și-n minte se află ascunsul.

Insomnie

Somnul îl cunosc doar prin tine
Al meu nu are corp,
Nici întunericul.
Suflul
Lent ori grăbit
Semnul trăirii din ceață.
Caut mesajului cifrul
Că tu n-ai să poți tălmăci
Vreodată
Snoavele fără de martori
Cu-acel nesfîrșit subiect.
Nu este treaz, nici de veghe
Nu știu nici dacă se naște
Stăpînul celor visate
Zboruri fără zăgazuri
Ce nu vor nicăieri să declare
De unde vin și se duc.

Plecări

Lumi străbat ducînd în palmă
O mină de ochi.
Imagini trec înlăuntrul viselor.
Incandescenți cărbunii
Privirilor fără de trup
Ard în căușul palmei.
Iar semnele culcate
În albe imense cîmpii
Alină arsuri.

Pe mal

Privirea și gîndul aleargă
Acolo unde nu mai e capăt.
Valuri le-aduc înapoi,
Schimbîndu-le ritmul.
În svîcnetul inimii pleacă
Revin în pulsul de apă,
Stăpînind uniformele șoapte
Cu pas egal de paradă
Prizoniere în lanțuri iubite.

Natalia Tofan : „Peisaj"

pavel pereș

Corabia cu anotimpuri

Stăm singuri, amîndoi, și ni se pare
Că stelele pier iute rînd pe rînd
Că lîngă noi e-o mare sărbătoare,
Dar că mesenii se privesc plîngînd,
Stăm ca și cum am aștepta de-o viață
Miresmele de-un purpuriu mister
Trufași ca-ntîia lumii dimineață
Din care vin cu toți și-n care pier
Și cotropiți de molii prin veșminte
Ne îmbătăm de ani numaidecît
Și-n vast cutreier viscol ne cuprinde
Prin galerii săpate-n nevăzut.
Privighetori se-aud ca-n treierul hieratic
Al spicului, ca de-un vînat complice
Căzut sub fumul șeilor, apatic,
Ospățul vesel gata să ni-l strice.
Stăm după-același prag din lemn de tei
Ademeniți de dragoste și moarte
Bizari stăpînitori ca niște zei
Care nu știu ce este mai departe.

De s-ar lua

Mereu atins de marginea duratei
Trăiesc un fel de goană-a cugetării,
Un suflu vast ce-n glorie se duce
Cu verbul fix în aria cătării.

Atunci se vede-abia, prin cumpătare
O dublă respirare-n zarea mută
Din ce s-a pus pe masă ca să-mpartă
Rămîne doar o stea necunoscută.

La orice oră sînt în primul rînd
Imaginația-i tranșeu săpat în carne
Și mai-nainte parcă-a fost un semn
Fosforescent să-nalțe, să răstoarne.

De s-ar lua ori nu tot ar ajunge
Lumina înainte și-napoi
Și ca-ntr-un cerc de ierburi și orații
Ne vom petrece insomnia-n doi.

Povestirea

Nu ți-am mai scris de-atîta vreme
Singele meu e-același fără ecou
M-am mutat definitiv în poeme
Numai răsăritul gîndului la tine e nou.

Mă mai doare tăcerea, mă mai lasă
În pace fericirea nu vrea să mă trezească
De aceea stau așa la masă
Într-o desăvîrșire împărătească.

Altfel e grozav, locuiesc într-un sunet
Și tu încet de imnuri mă apropii
Lăsîndu-mă-ntre lacrimă și tunet
Cînd se aprind doar de privire snopii.

Vara pe brațele tale

Țărmul spre care merg și merg
e atît de departe, atît de aproape
aerul s-a ondulat de iluzii
pe-un vast cutreier de zare, de ape.

La cea dintîi atingere dimineața
șuvoi este gata să vină
dulcele tunet în închipuirile noastre
ascuns, neascuns rivna văpăii să țină.

Văzduhul se-adîncește-ntre trofee
din cînd în cînd o detunătură
la poligonul de tragere ca la banchet
cheia de boltă e-n cătarea sură.

Povestea mileniului rivnită pătrunde
în toate spațiile pentru-adunare
ulița-nfrunzește în civilizații
și soarele respiră-n felinare.

Alegere

Astfel crescînd, luminînd, ne petrecem
mersul albastru de întors și de dus
harul sticlind pe sub zarea topită
e doar forma sublimă la plus
în ființa de foc locuită.

Dacă rostul sporește în margini
alegerea-i dată pe față,
dulcea minune ce-n purpură suie,
lăstarii-auriferi la suprafață
cînd de furtună-i vorba și cînd nu e.

E totul pe-ncercări, să dai crezare
Materiei ce-n tine-și are spicul
Pe verticalul sunet dinspre care
Stă universu-ntreg, dar și nimicul.

Personajul grăbit

Tu sosești ca un anotimp ciudat
nu e nici vară nici iarnă
ca și cînd trandafirul
ar înflori dublîndu-se
lume, lume, ea și-a deschis rochia
străzile răsună la atingerea ei
lume, lume, părul ei ajunge pînă la pămînt,
părul ei e străin.

Să trăiești lipit de un vis
cunoscînd clipocitul luminii după
numărul pașilor, să trăiești în esența
tiparului invocînd direcțiile limbajului
lume, lume, în părul ei diamantele
sînt cutreierate de gărgărițe.

Priveliște

De-atîta tăcere părul ei
Se făcuse ploaie torențială
Dar în ochi îi jucau
Perechi, perechi, stelele.

Ea a plecat cu uitările
Eu nu mai știu unde sînt
Cerul ne lăsase un lujer
Pe care l-au ciugulit vrăbiile.

E-atîta tăcere, atîta lumină
Că se-aud razele atingîndu-se
Cîntecul ciocîrliei s-a lipit de perete
Și mă ține în brațe.

AMURG

marcel uluitu

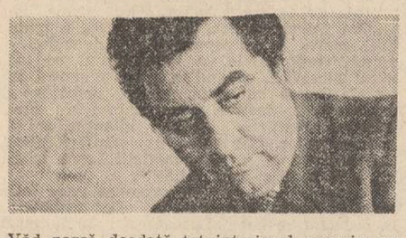

— Am spus așa într-o doară că voi trece prin apropierea locului său natal și imediat telefonul s-a animat. Mi-a dat toate detaliile și în final : „cred de altfel că voi fi acasă înaintea dumneavoastră", remarcînd coincidența. Așa cum îl cunoșteam îi vedeam chiar fața ușor înroșită de plăcere, neastîmpărul de bucurie.

Sosiți pe la amiază, soția și cei trei copii ai lor ne-au primit cu un aer firesc, considerîndu-ne mai întîi flămînzi, iar la venirea serii, cînd stelele se multiplicau agățîndu-se de gene, paturile s-au făcut fără nici un comentariu despre oboseala călătoriei.

A doua zi ne-au invitat să-i însoțim într-o vizită la tatăl lui adevărat, care locuia ceva mai sus, la vreo patru kilometri. Apreciase simplu distanța ce trebuia parcursă, dacă voiam să-i însoțim. Eram străini pe acele meleaguri și n-am fi putut să ne facem alt program, așa că propunerea ne-a bucurat.

Firul de apă ce se prelinge pe fundul albiei, neîndrăznind nici măcar să clipocească, creează deodată un obstacol amazonic traversării pe o punte prea îngustă.

Pe malul celălalt puntea se continuă cu o cărare sub un pîlc de copaci, apoi pe o pajiște cu iarbă mică, deasă, mărginită de un gard cu șipci rare, pe alocuri căzute sau încrucișate.

Am trecut dincolo de gard, într-o curte cu tapet verde împărțit în două de o potecă cu un capăt sprijinit pe prispă, în dreptul unei uși. Liniște. Gardul de fapt nici nu era necesar. Curtea nu era amenințată de năvala drumului rămas dincolo de piriu. Prispa, un fel de șanț alungit pe lîngă perete ca și cum prin împrejurimi nu s-ar găsi lut sau pietriș cu care să-i aducă suprafața la nivelul grînzii groase care o mărginește. Cornișa neacoperită lasă să se vadă interiorul podului. Ușa care separă prispa de tindă îi făcută din dulapi de brad, geluți sumar, nevopsită. Chiar de lîngă ea porneau ferestre mici cu cercevele făcute din același material.

Mă opresc puțin pe prispă. Înconjur cu privirea curtea tăcută. Într-o licărire difuză, seara privește de peste deal cu ochi mijiți. Intru în tindă sărind pragul ca peste un pîrleaz. Imediat lîngă intrarea în tindă o altă ușă deschisă către un amurg cenușiu ce pare împachetat între pereți și pe care ferestrele mici mai mult îl accentuează decît îl destramă.

O voce rugoasă, aspră ca un scîrțiit de copac prăbușit peste ulucele clătinate noaptea de furtună, repetă invitația.

Pe patul de scînduri, înalt cît să fie nevoie de o scăriță pentru a te urca pe el, un bătrîn culcat sub o pilotă cenușie. De sub aceasta îi ies mîinile ca niște bețe cenușii, presărate cu pete cafenii, bețe ce se agită îmbietor aruncîndu-i pe față pete de un gri mai închis, umbre mișcătoare. Sub mustața scurtată cumva, se deschide o cavernă cu întrarea străjuită de o stalactită cenușie și de o stalagmită de aceeași culoare, care, nefiresc, nu se opun. Oponența fusese dărîmată de vreme. De aici, din caverna aceasta mărginită de buze vinete și gingii cianotice ies sunetele obosite, scîrțîind de frecarea cu vremea, vocea care ne îmbiase să intrăm.

Ne-am așezat pe scaune, lîngă pat. Curios ! Văd parcă deodată tot interiorul cenușiu ca și cum așezat într-un fotoliu rotitor m-aș învîrti cu viteză foarte mare. Pe o bancă așezată lîngă peretele opus patului, s-au așezat copiii și soțiile. O tăcere ceremonioasă, încastrată în acest cenușiu, dă un aer straniu adunării. Poate de aceea golirea încăperii nu se lasă așteptată. Spărgînd tăcerea, copiii au ieșit primii. Apoi mamele pentru a-i supraveghea. Am rămas noi trei. Pereții sînt albi cenușii. Scaunele, dizolvîndu-și culorile închise în cenușiul omniprezent, se prelungesc parcă spre mijlocul încăperii. Din unghere se strecoară un amurg leșios. Vocea chinuită răzbate pe lîngă marginea pilotei, după ce trece pe sub streașina mustăților rare, sure.

De unde o fi apărut în mijlocul odăii, aici sub tavanul acesta căptușit cu scînduri și grinzi cenușiu-șocolatii !? O ființă cu fața strîmbă, fiindcă este trasă în sus comisura stîngă a gurii, spre coada ochiului, nu de o cicatrice, ci firesc, într-un elan de uniune, ca un nou prototip de față umană propus de natură. Îmbrăcată cu o fustă largă, încrețită, de culoarea amurgului, presărată cu buline cenușiu-deschise. Cere îngăduința să ne omenească. Parcă dansează acolo în mijlocul încăperii.

De afară răzbat vocile copiilor, clinchet vesel ce-și comunică nu știu ce impresii sau îndemnuri la joacă !...

Mă ridic de pe scaun, mă apropii de pat, mîngîi mîna uscată, spuzită cu pete cenușii, ce tremură negăsindu-și răgazul. În cameră stăruie un iz specific încăperilor unde stau bătrînii.

Îmi iau rămas bun. Mi se răspunde cu o insuflețire pripită, gîfîind cu o voioșie plină de speranță pe care i-o strecurasem în suflet. Mă îndepărtez mișcîndu-mi brațele ca și cum aș fi împins în lături cenușiul camerei. Ies în curte. Copiii s-au strîns în jurul meu cu brațele pline cu prune și niște mere mici, verzi, cu o codiță subțire, foarte lungă. Se aud rontăituri amestecate cu voci cristaline. Îmi trece prin minte că merele acelea trebuie să mai stea mult în cuibul soarelui pînă să se prefacă în hrană și pentru bătrînul rămas dincolo de geamurile ce căpătaseră tonuri severe de cenușiu închis.

Îi dădusem elan răscolind pulberea depusă peste noianul de amintiri vechi de peste optzeci de ani. Revăd părul rar cum se înmiețește pe fruntea streșinînd fața mică și scofîlcită. Revăd și ochii, singurii de culoare roșietică, în năvala de cenușiu a camerei, din care țîșnesc ba priviri severe repezite pe sub sprîncenele adunate imperativ, ba raze cenușii greoale pe care călătorește dorința ce se desprinde cleios de pe buzele ce se mototolesc aspirate parcă de respirația grea.

Coborîm prin bolovănișul drumului. Îmi persistă în auz ecoul vocii lui șerpuitoare ce-și povestește cu înălțimi și scăderi elanul, tăria ce părăsise aproape complet ființa-i care tremură, tremură încinsă de gerul polar al amurgului.

Ne strecurăm printre luminile care încep să impestrițeze panta albastru-închis a dealului care astfel se transformă în copia cerului atît de inalt, șpuzit de case-luceferi.

radio-tv
rtv

Unora le place ritmul

Am văzut filme în care toată lumea aleargă și care sînt lente, spunea Bresson. **Le lipsea ritmul.**

Ultima emisiune de varietăți tv făcută de Titus Munteanu nu am putea spune că nu ar fi avut ritm. Dimpotrivă. A fost una foarte vioaie, bine construită, atracțioasă, iar în ea, el, dansul, era eroul principal.

Ritmul rămîne totuși secretul, găselnița oricărei emisiuni. Știința lui poate face în doi timpi și trei mișcări o emisiune incitantă ori dimpotrivă, plicticoasă. Iată, de pildă, „Răspundem ascultătorilor", o emisiune radio în care Emil Burlacu se dovedește un realizator de mare talent profesional, care pare în stare să facă minuni! El are știința aceea de-a construi emisiunea din alternări, răspunsuri și muzică aleasă cu finețe și discernămînt, din secvențe contrapunctice astfel încît o ascultă o țară iar ora de la 9 la 10 trece ca-n zbor. Sau emisiunile (din păcate foarte rare) de sport semnate inconfundabil Dumitru Tănăsescu, în care afli informație din belșug și totul într-un chip de-o naturalețe fermecătoare.

Un tovarăș de cursă lungă se dovedește comentatorul Nicolae Mihai pe parcursul „Radioprogramului dimineții" — o emisiune devenită instrument, utilitate concretă pentru foarte mulți dintre noi. La polul opus, o emisiune care se degradează vertiginos devine cea alcătuită „La sugestia dv." După un start excepțional — emisiuni realmente deosebite, structurate pe o idee, incitante, respectînd, impunîndu-și mereu o anume cotă valorică — iată, emisiunea într-un picaj calitativ, pierzînd cu totul ritmul. Ea a devenit o înșiruire gen „serbare școlară" de „puncte artistice" între care pot fi auzite comentarii explicative de-un trist umor involuntar. Și tot absența ritmului arunca în ridicol un microrecital al unui interpret de muzică ușoară (Ilie Micolov), întîmplat acum vreo cîteva săptămîni. Te uitai minute-n șir la aceleași secvențe banale, plate, plicticoase și ți se făcea milă de tot — de interpretul stîngaci depășit de situație, de tinerele care zîmbeau fals, de operatorul pus în dificultate, de foarfeca monteusei... Ritmul făcuse din „Ambulanța" un serial cu totul deosebit, ritmul dădea prilejul acelei fantastice revărsări de viață să ne uimească și să ne acapareze, acelui suflu uman înalt și generos care-a însoțit întîmplările medicilor de la „Salvare" și-ale acelui formidabil doctor Jandera devenit, în interpretarea de înaltă clasă a lui Jaromir Hanzlik, un simbol. Și tot ritmul, mai exact căderile de ritm ale scenariului noului serial „Adam și Eva" fac din el numai o cuminte ecranizare.

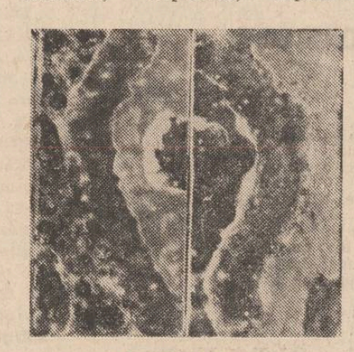

Ceramică de
Nicolae Gadonschi

Revenind la emisiunea lui Titus Munteanu și la concursul ei de dans putem spune că a fost o emisiune absolut normală pentru seara de sîmbătă. Adică făcută cu imaginație și ritm. Adică bună.

Cleopatra Lorințiu

plastică
p

Fără fard

Ceea ce se întîmplă astăzi cu pictura lui **Marcel Bejgu** este, în sensul preferințelor publice, manifestarea **nevoii de autenticitate.** Reacție explicabilă într-o lume a agitațiilor superflue și a tentativelor experimentaliste pe toate planurile. Într-un fel, Marcel Bejgu s-a aflat, prin însăși natura sa, în zona răspunsurilor așteptate. El nu a venit în întîmpinarea acestor neliniști ale semenilor săi construindu-și un anume chip pe potriva pulsului artistic **en vogue.** Marele merit al tînărului artist este tocmai aptitudinea de a se restitui, în ceea ce așterne pe pînză, pe sine. Cu toată căldura, cu toată vibrația lăuntrică, cu întreaga sensibilitate.

Întîmplarea face să fi cunoscut cîndva locurile bastinei sale. Un ținut de o străveche, densă și calmă spiritualitate, în care mai aproape de firea omului sînt geometriile iscusit alcătuite ale arhitecturilor piemontane și, deopotrivă, ale covoarelor și scoarțelor smălțuite în culori difuze și ale pașilor de joc din briul bătrînesc. Întreaga ambianță respiră un asemenea tip de armonie a formelor și culorilor, în care meandra pietroasă a riului, coasta abruptă a ripilor invadate de mărăcinișul cătinei și păducelului, ori dramaticele contorsiuni ale crîngurilor de fagi nu sînt decît semnele distinctive și expresive ale unicității. Marcel Bejgu recheamă în pînzele lui întreg acest suflu singular al matricei din care s-a plămădit însăși ființa sa, nu numai în accepția ei biologică. O viguroasă ontogeneză artistică a forjat și acționează în continuare asupra structurii sale, dictîndu-i, într-un fel sau altul, opțiunea estetică. Și încă ceva : în pictura lui Marcel Bejgu se poate lesne desluși o acută percepere a realului, filtrată însă prin delicate ecrane de sensibilitate. O molcomă rostire a culorilor pe care pictorul le surprinde, cel puțin în peisaj, în momentele de ațipire întomnată sau de firavă desprimăvărare. Vagi nostalgii andreesciene par să ilumineze pînzele lui Bejgu și relația este doar una de natură simpatetică. Perceperea lumii realului se împlinește, în cazul

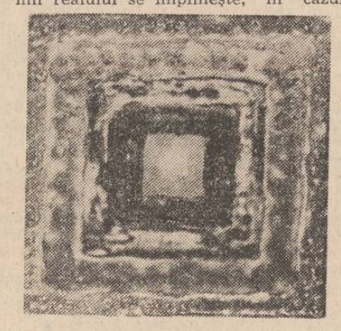

acestui tînăr pictor, prin acumularea unor sugestii lirice, notă ce-l apropie întrucîtva de atmosfera picturii postimpresioniste. El pare să rețină nu atît imaginea obiectivă a pădurii de fagi, ca să ne referim la unul dintre motivele predilecte ale pictorului, cît șoptirea ei învăluitoare, binecuvîntata ei lumină. Bejgu ne introduce într-o **poveste** despre o pădure, apoi într-o alta despre un riu, și, mai apoi, în altele și altele despre o margine de sat sau de oraș patriarhal sau despre o cană cu flori, ori despre un anotimp. Stări lăuntrice pe care paleta lui Bejgu le reține cu acea vibrație discretă a tonurilor, dar și cu fidelitatea notației. Pictorul nu transfigurează realul. Desenul său este nu atît exact, cît obiectiv, locurile sînt lesne recognoscibile, numai că încărcătura lor cromatică, ba chiar și cîte ceva din maniera în care sînt „extrase", decupate din orizontul real, le conferă un fel de aureolă sensibilă, de obiect intim ce nu se lasă dezvăluit cu totul privirii, dar care te îmbie să pătrunzi dincolo de văluri, să-i cuprinzi materialitatea.

Nu-i, în această atitudine contemplativă, nici o tendință disimulatorie, cum s-ar părea la o privire mai superficială, cît manifestarea unei anumite pudori în emisia plastică. Privind pictura lui Marcel Bejgu, nu se poate să nu simți gustul nepervertit al pămîntului săvîrșit în rod și al frumuseții fără fard pe care o naște lumina apusului printr-o rariște de pădure atinsă de bronzurile toamnei.

O bonomie adîncă și etern plăcută simțurilor este această curgere a imaginilor și culorilor de sub pensula pictorului. Și, nu o dată, mi l-am închipuit pe artist rostindu-se în delicatele sale notații plastice cu ethosul narărilor sadoveniene.

Corneliu Antim

REMEMBER

POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (XLVIII)

ÎNTRE BALADESC ȘI ORACULAR

dacă ar trebui să alegem un motto pentru scrisul lui Ion Brad, al lui Ion Brad — Poetul — căci el e în egală măsură și prozator, dramaturg, eseist, dacă nu chiar istoric literar uneori, ca și traducător — atunci acest motto n-ar putea fi altul decît tot unul eminescian, un instantaneu folcloric transcris de Perpessicius în monumentala sa ediție, care nu exclude, ci, dimpotrivă, facilitează adîncimea filosofică : „Nu e carte să înveți / Ca vieața s-aibă preț, / Ci trăiește, chinuiește / Și de toate pătimește / Și-ai s-auzi cum iarba crește..."

Principiul acesta, această chemare interioară l-au călăuzit pe Ion Brad în crearea întregii sale opere atît de multilaterală, el fiind partizanul, căuzașul i-am zice noi, cu o expresie veche românească, al literaturii trăite, din care să se degaje aburul realității.

Iată, de altfel, cum își definește încă într-o poezie din 1953, apărută în cartea „*Cu sufletul deschis*" (1954) a sa Ars poetica : „De veacuri lungi izvoarele bogate, / Sub blănuri reci de gheață au dormit / De ce să mint că-n versuri nu-mi răzbate / Șuvoiul lor ca aurul topit ?"

Survine așadar, încă de atunci, retoric ce-i drept, o întrebare din multele care aveau să-l asalteze la *Ora întrebărilor* (colecția „Biblioteca pentru toți", Editura Minerva, 1979). Nu știu al cîtelea poet român se edita în această populară colecție, care purta, la apariția sa numărul 1 016.

Anii din urmă au adăugat noi ediții în această populară colecție, semnate de autori care nu au opera lui Ion Brad și nici n-au ocupat funcțiile culturale ale acestuia. Ardeleanul s-a condus tot după principiul „festina lente".

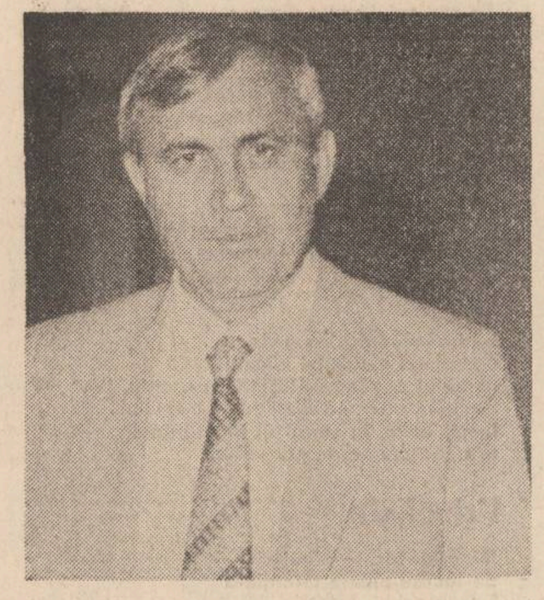

Literatura, trăită mai întîi, ne apare cu pregnanță, încît Ion Brad poate fi numit pe drept cuvînt un cîntăreț al răsăritului interior, oscilînd ca formulă poetică între baladesc și oracular, termeni ce nu se exclud, în fapt : „Trăiește-ascuns în noi în fiecare / Un ceas al răsăritului de soare, / În care ochii ni-i spălăm și fața / Ca-n apa cerului un munte orb / De fulgere jucat în hora lor, / Ca-n apa mării cerul dimineața / Un ceas de răsărit interior".

Iar poezia „Zidul cetății" din ultima carte, *Oracole* (1987) reia ideea poetică, metafora, amplificînd-o : „Creneluri. Umeri. Aleanuri. Bombarde / Barbarii mai dorm. Luminile mor. / Doar setea zidirii ne arde / Pe rugul interior". Cu alte cuvinte răsăritul interior a devenit un rug interior chiar cînd evocă, oracular, succesiunea istoriei. Meditația ne amintește un catren remarcabil, o „Inscripție" : „De febră, de neliniște nouă, / Am deschis istoriei cartea" — / Drumuri fără-ntoarcere sînt două : / Libertatea și moartea". Ceea ce ne amintește un vers din poetul drag inimii sale, Andrei Mureșanu : „Acum, ori niciodată !"

Răsăritul interior, rugul care-l mistuie pe Ion Brad, este mama sa, amintirea ei, însăși viața, motiv poetic, dacă poate fi numit așa, care revine obsesiv în toate scrierile sale. Din multele poezii pe această temă să ne oprim asupra a numai două reținute și în selecția severă din „Ora întrebărilor", „Mamei, dincolo" : „S-a aprins iarba pe mormînt — flacără verde în tină — / Și tu iar întîrzii, pînă cînd ? / De ce tot asculți ce descîntă salcia lină / Prin negrele ei rădăcini sub pămînt ? / / Te-ai întîlnit pe cărare cu buna și-i povestești de copii ? / Poate ea ne-a uitat, poate nu ne mai știe pe nume / Ori neamurile te-au chemat la cules de vii / Și stai, cum e datina pînă-n soare apune ? / / Mă gîndesc uneori că-i prea ostenită / cîți desagi ai cărat, cîți feciori ai crescut. / Blestemată fii, vrăjitoare răchită, / Că-i dai umbră mamei nu la lumină, ci-n întunericul mut !" Și iată și o strofă din „Leagănul sicriu" (1953) : „Acest sicriu în care, fără grai, / Te mai privesc, se-aseamănă prea bine / Cu leagănul în care legănai, / Pe rînd, vreo încă șapte după mine".

Procesul acesta de interiorizare poate fi urmărit la multe poezii, puse cu toate sub semnul întrebărilor filosofico-existențiale sau mitologice, o mitologie cînd dedusă, cînd intuită sui-generis : „Ești tu ori crucea ta ce stă pe deal ? / De ce-ntinzi brațe albe, fără sînge ? / De ce mă chemi de veacuri în Ardeal / De ce m-ai învățat să nu știu plînge ?" Șirul întrebărilor conchide cu acestea : „O frunză ești ? O stea ? Un galben fir / De iarbă arsă, botezat de brumă ? E casa noastră-ntregul cimitir ? / Răspunde-mi : oare pot să-ți mai zic Mumă ?"

„Mumă", „Mater", sau „Terra Mater" sînt fascicule tematice care revin obsesiv în poezia lui Ion Brad, fie civică sau intimă. Ion Brad este vizionarul unei mitologii românești începînd cu cea ardeleană, de la ipostaza ei primordială. Terra Daciae. Mater e pentru poet și comuna sa natală, Pănade, vatra lui Timotei Cipariu pe care-l elogiază, și Putna, și dulcea Bucovină, și Cîmpia Libertății. În această vatră se aude și „jocul fetelor de la Căpîlna", își ridică spiralat capul și șarpele fantastic. Dimensiunea istorică originară, onto și etnogenetică e la fel de vie în poezia lui Ion Brad. Fără îndoială poetul știe să poarte un dialog fascinant cu umbrele mitologice. Universală sau locală, baladescă sau oraculară, lirosofia lui Ion Brad se împletește strîns cu contemporaneitatea, astfel că „Generația noastră" își regăsește în poezia acestuia întreaga sa biografie sociopolitică și spirituală.

„Cîntecul scris pe-o frunză de nuc" e elocvent : „Acuma simt : mi-e sufletul matur / Să pot cînta pămîntul meu natal / Cu umeri-nalți de dealuri împrejur, / Cu vii și nuci pe fiecare deal".

Inflexiunea ușor doinită a baladei se face auzită în „Cîntecul scris pe-o frunză de cireș", potențată de sentimentul erotic : „Nu mă, draga mea, uita / Într-un vis, departe undeva, / Colindînd pe drumurile țării, / Nu mă, draga mea, lăsa uitării".

Un „Remember" (1962) sublimează în lirism inefabil aceeași baladă, îngemănînd-o cu ecouri din marea poezie a lumii : „Zăpada îmi înăbușă fereastra / Și ară vîntul prin văzduh pustiu... / Odată, tot pe-o noapte de gînduri reci, ca asta, / Odată într-o noapte cu stele lipsă știu, / / M-ai dus cu tine peste Sahara de zăpadă / Să-ți scutur clopoțeii din rîsul tineresc. / Erau cu noi doar lupii ieșiți la drum să vadă, / Cu mii de semafoare de ochi ce strălucesc. / / Erau cu noi doar anii, tot nenfricați ca lupii, / Tulburător de tineri, vreo douăzeci abia. / Zăpada își scosese, în dansuri stranii, stupii / S-adune alb văzduhul în faguri reci de nea. / / Ningea... Ningea... Pădurii i se albise creasta. / Doar rîsul tău și lupii. Mi-aduc aminte. Știu. / Zăpada îmi înăbușă fereastra / Și ară vîntul prin văzduh pustiu". Stranietatea peisajului, a aerului în care se întîmplă evenimentul erotic, trimite la fantasticul lui V. Voiculescu.

Dar iată din aceeași constelație acest „Surîs" (1971) : „Zăpezi tăcute zboară prin cuvinte / Topite-n cer de amintirea ta / Vulcanul iar tresare ? E fierbinte ? / În lava lui mereu mă voi scălda. / / Pînă în ziua cînd voi fi ghețarul / Fără zvîcniri, pietrificat, precum / Îndrăgostitul din Pompei — amarul / Surîs ce te mai caută sub scrum".

Stările la antipozi se insinuează și în acest „Bocet", de rezonanță folclorică : „Soțul meu cu ochi de nuci, / Tu te duci, unde te duci ? / Tu la noapte und' te culci ? / La umbră de busuioc / Unde n-ai dormit deloc, / Arde umbra ca de foc / / Sub răzor de tămîiță / Unde-i vechea noastră viță, / Te leagă moartea-n cosiță ! / Soțul meu cu casă nouă / Tu de ce n-ai făcut două / Nici să ningă, nici să plouă ? Una ție, una mie / Să fim dor și cununie, / Lacrimile să te-nvie...".

„Oracol" încearcă să dea un răspuns la multele întrebări, căutări și mirări ale lui Ion Brad : „Întreb oracolul de am / În fața zilelor destule / Să pot descoperi, ca neam, / Acele vechi și noi formule / / De-a birui în lupte drepte / Dușmanii ce mi-ar vrea sfîrșitul, / Să tai orgoliul lor în trepte / Pe care suie infinitul. / / Zadarnic însă-aștept răspuns / De la vreo Pithie-amețită, / Demult trecutul mi-a răspuns / Cu gîndul lui ca o ispită / / Că numai pietrele din noi, / Nemuritoare ca lumina, / Pot birui într-un război / Pe cel ce-atinge rădăcina, / Că doar oțelul din cuvînt / Pulsează nevăzut rachete / Spre spațiul totdeauna sfînt / Al legămintelor secrete / Cu aerul care-l sorbim, / Cu leagănul din amintire, / Cu lutul patriei sublim, / Cu fruntea-nscrisă-n omenire".

De aceea cred că prietenul și exegetul său atît de sever, l-am numit pe Aurel Martin, chiar dacă în egală măsură el putea fi și Ion Dodu Bălan, care l-a urmat în toată evoluția sa lirică, Aurel Martin deci poate conchide în prefața la severa selecție „Ora întrebărilor" : „Ora întrebărilor e, la Ion Brad, a maturității grave. A retrospectivei. A clepsidrei. A vîrstei responsabile. A monologului cu inflexiuni filosofice, privind rațiunea și sensul existenței. Oră a optimilor lucide, desprinse din experiențe afective, marcante la nivelul trăirilor esențiale. Oră a bilanțurilor și a perspectivelor. Sub egida reprezentării neoclasice a lumii și a problematicii. Lume a sinelui, a națiunii și-a umanității".

Nu pot să închei, fără evocarea unor întîmplări în centrul cărora ne-am aflat amîndoi, fie la redacția revistei „Luceafărul", fie la șezătorile acesteia. Din aceeași perioadă datează și o întîmplare petrecută la Dăbulenii Doljului, cînd zăpada ne înăbușea fereastra unui Gaz de teren cu care circulam spre Gura Jiului, locul de vărsare al fluviului în marele fluviu.

Acolo-n uriașa sală a căminului cultural, pe cînd Ion Brad era mai mult baladesc decît oracular, rostind alocuțiunea de deschidere a șezătorii literare la care participau peste 1 000 de țărani de toate vîrstele, Ion Brad l-a invocat pe marele ardelean George Coșbuc, unul din părinții poeziei românești de pretutindeni, zicînd că noi ne călăuzim după arta poetică a marelui bard din ținutul Năsăudului : „Sînt suflet în sufletul neamului meu".

Nu mică i-a fost și ne-a fost mirarea să primim din sală, de la moș Mitru Bobican, unul din înțelepții bătrîni ai Dăbulenilor : „Mă, tică, mă, ăsta Coșbuc e bun, pe ăsta l-am învățat și eu".

Pot să replic și eu, în calitate de confrate și de iubitor de poezie : „Bade Ioane, ești bun, pe tine te-am citit, te-am auzit și, desigur, te-am iubit și te iubesc și eu".

Niculae Stoian

Mircea Taflan : „În deltă"
(Din expoziția de la Galeria Municipală)

Portocale cu haz

Urmare din pag. 1

„Sînt un sentimental — zice Fănuș Neagu — în care vociferează crivățul din cîmpia Brăilei". Și este ! Nu este un sentimental-umorist, nici un umorist-sentimental, ci, poate, un sentimental cu mult umor. Căci, iată-l, se duce în Giulești (din sentimentalism !), dar constată cu umor (negru ?) că „la masa presei, știindu-mă din bălți, organizatorii m-au poftit să iau loc într-un lac". Ploua cu găleata, cronicarul era sculat după boală, dar, dacă doriți o cronică de meci de un umor rar întîlnit, citiți **Bimbo, cobra din Giulești** și zăboviți puțin asupra unui pasaj ca acesta : „Pandurii au primit cinci goluri, care de care mai frumos, cei treij' de mii de inși din locuința lacustră (! **n.n.**) au prins să fumege, să cheune, să miorlăie și mai ales să măcăie, avînd în vedere apele în creștere (!! **n.n.**), iar vecinii mei de plaur (!!! **n.n.**), cei cu trandafirii, mi-au fărîmat cu palmele pojghița de gheață de pe spinare..."

Pentru că, în aceeași declarație de principiu, Fănuș Neagu este printre puținii lucizi (nelingviști) care observă că un eventual „Institut de apărare a limbii române" n-ar trebui neapărat să pedepsească pe cineva, să purifice sau să sacralizeze cuvintele, „ci să dea în vileag toate vadurile prin care bunul cel mai de preț al neamului se înnegurează parțial, se destramă, se pierde". În ceea ce-l privește, posedă secretul de a descoperi asemenea dăunătoare scurgeri și a le închide pe dată făcînd cuvintele să-și găsească locul și să dea strălucire țesăturii în care sînt bătute („țesătură" și „text") au același etimon, numai timpul le desparte !).

S-ar părea că în cartea lui Fănuș Neagu este vorba despre fotbal. Pretextul este într-adevăr acesta și-l vom găsi aproape pe fiecare pagină, numai că — și cu aceasta mă întorc de unde am plecat — una e să relatezi pur și simplu meciul dintre Avicola Crevedia (superioară, într-un moment de ciudă, Sportului Studențesc !) și Chimia Găești, iar cu totul altceva este să povestești o duminică dimineață de toamnă petrecută în afara Bucureștiului **(Podul de mărgean)**, într-un loc plin de viață — un tîrg colorat, de fapt — unde singurul lucru care-l deranjează pe povestitor e că rațele crescute aici nu mai știu să înoate ! Poate pentru că asta ii contrazicea și istoria de pe Giulești...

Așadar, fotbalul ar fi pretextul acestor întîmplări de peste tot și călătorii portocalii pe care Fănuș Neagu ni le oferă în încheierea vacanței, o vacanță care — știe el — nu este niciodată a spiritului. Dacă vrem, dealtfel, putem să nu vedem nici un pic de fotbal, ci doar literatură în stare pură (aș cita drept argument **Sub protecția pelinului**, p. 115—118, dar prefer să las cititorului plăcerea de a descoperi aici o schiță care poate figura într-o antologie contemporană a genului).

Și cu această carte Fănuș Neagu ne demonstrează că este ceea ce este : un scriitor de mare talent !

***) Fănuș Neagu : „Întîmplări aiurea și călătorii oranj", Editura Sport-Turism, București, 1987.**

Ființa și cîntecul

există astăzi un teritoriu fecund, fascinant, de o excepțională valoare pentru istoria și poezia românească : Țara Maramureșului, spațiu de recunoscută vechime, de superbă frumusețe a vîrstelor sufletului românesc, care au cunoscut și trăit istoria și cultura cu un sentiment al participării totale. Maramureșul și-a cucerit și își recucerește mitologia, memoria destinului printr-o generație de scriitori care se numesc Alexandru Ivasiuc, Mircea Zaciu, Augustin Buzura, Tiberiu Utan, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Vasile Igna, Vasile Sălăjan, Ion Iuga, George Pârja. Neapărat la aceste nume trebuie adăugat și pe cel al lui Petre Got. El este un excepțional poet al Țării Maramureșului, prin vocația pentru o poezie curată și înaltă în rostirea ceremonioasă, prin limbajul frumos în austeritatea lui de bocet, prin conștiința că aparține unei biografii lirice de o mare vitalitate, de o reputație cu totul aparte. Poemele lui Petre Got (**Cer înfrunzit**, 1969, **Glas de ceară**, 1972, **Masa de mire**, 1975, **Ochii florilor**, 1976, **Dimineața cuvîntului**, 1980, **Paranteza lunii**, 1985) sînt cîntecele tulburătoare ale unei voci care preamărește viața ideii care o răsfrînge condiția umană, mitul unui Maramureș fabulos, trăind dintr-o conștiință morală desăvîrșită, dintr-o vîrstă magică, a unui ev arhaic care nu și-a abandonat nici pînă azi filosofia istoriei. Petre Got eternizează un teritoriu născut pentru o poezie gravă, robustă, arzîndu-și rugul emoțiilor într-un timp transformat în memorie, asumîndu-și **dimineața cuvîntului**, ca pe un început, ca pe un rod, ca pe o veșnică reîntoarcere la o **vatră** care se confundă cu lumea primordială. Redescoperind Maramureșul, ca matrice a sufletului românesc, Petre Got își redescoperă o conștiință a privirii care păstrează noutatea dintîi a lucrurilor, o nostalgie pentru o lume crescută dintr-un dor : „Mi-e dor de o Poezie-Empireu / Și de-o făptură pururi vie, / Suflet de floare și cuvînt de zeu, / Lumină din lumină sinilie, / Mi-e dor de niște prieteni munți de fier / Și de o faptă subterană, / De-un vînt țîșnit din viitor / Cu fruntea de păduri, maramă, / De-un timp-lumină îmi e dor, / De-un azi neagățat de mîine, / Iar noi străluminați și lungi / Să ne lovim cu pîine." Dimineața cuvîntului traduce, de fapt, dimineața poeziei, vîrsta sentimentelor purificate, cărora le corespunde fascinanta stea, Sirius. Poetul este descendentul declarat al Maramureșului : „Eu sînt din Țara de vis — / Din Țara Maramureșului. / E atîta înaltă lumină acolo, / Că-ți vine să plîngi. / Nimeni nu moare, nimeni nu moare. / Doar într-un tîrziu se retrage / Într-o floare." El ne dezvăluie satul maramureșean, unde strămoșii care mai visează „Cosesc și ară și fac nunți", prelungesc în noi noblețea și filosofia unui neam care nu și-a trădat niciodată destinul și istoria. Mama este inima acestui sat. Petre Got îi creează un portret de o mare frumusețe morală, unde melancolia se așterne cu umilință peste oglinzile tulburate ale sentimentelor, ridicat pe o profundă intuiție a timpului care crește eminescian, în urmă, întunecînd lumina, fără să ierte pe nimeni : „Ochii mamei se împăienjenesc, / Privesc tot mai mult în sine, / Ruginește ora cumplit, / «Văd ca prin sită» — îmi spune, / Ne observă cu inima, / Se întoarce prin ani, / Ce ai făcut, timpule ? / Vai, ceață, ceață. / Ochii mamei se împăienjenesc, / Zărind clar / Lumina cealaltă".

Satul, părinții, obiceiurile, valorile tradiției se oglindesc în cîntec, repovestesc istoria, respiră odată cu ea o viață asediată de eresuri, de ritmuri arhaice. Poetul nu-și interzice contemplația senină, interogativă, privirea care pune alt nume evenimentelor, voluptatea de a crea gramatica formelor de natură inițiatică. Structurile primordialului formează o retorică a asumării mitului. Trăit sub zodia istoriei, fenomenului românesc, Maramureșul se deschide de acestui mit, îl restituie sensibilității moderne. Petre Got îi cunoaște destinul, amplitudinea. Conștiința că memoria lui este vocea unei colectivități justifică în mare parte rezistența și frumusețea ritualurilor străvechi ale satului. Petre Got le intuiește frumusețea, vitalismul, dinamica desfășurării spectacolului : „Se clatină tot satul cînd e horă / Și fetele trec drepte prin iubiri ; / Sar pînă-n grindă așchii din podea, / Se leagănă și sticla și cuțitul, / La nunțile cu călăreți de foc. / Aici aproape toți sînt rubedenii, / Primăvara moare în tilinci, / Înnebunește țuica de mărgea / Și mere roșii luminează timpul." E satul românesc înfățișat sub o tulburătoare lumină de adevăr și de neumilință.

Odată cu **Dimineața cuvîntului** descoperim o temă nouă, un nou registru liric, care vorbește atît de maturitatea lui Petre Got, cît și de identitatea unui poet profund, deschis lumii moderne, dramelor ei existențiale, de o luciditate care prefigurează un univers tulburat de marile probleme ale secolului XX. Este și o nouă direcție pe care poezia lui Petre Got ar trebui s-o urmeze, fără nici o inhibiție. Lirismul se naște de data aceasta din neliniștea interogațiilor, este opera unei adînci meditații, din asumarea unui destin al istoriei, a unei responsabilități majore, a unei atitudini care exclude indiferența: „Cineva împinge planeta în moarte / Și nu pot să fiu orb". Totul este asumat unei morale intolerabile, căci poetul nu închide ochii la dramele lumii, ci participă cu totul: „Iată-ne, deci, la masa durerii. / Mîncăm, de parcă ne-am mînca mîinile, / Bem, de parcă ne-am bea sîngele, / Zîmbim precum condamnatul / La ștreang. / Ochii tăi sînt izvoare. / O, dacă am fi arbori ! / O, dacă am fi pietre !" Poezia va fi un răspuns direct la valul „...de lacrimi (care) aleargă prin lume". Memorabil este poemul **Fulgerul negru**, aproape o capodoperă, care pune cu curaj și cu demnitate un diagnostic exact unui timp absurd și fără conștiință : „Fulgerul negru s-a arătat, / Mistuind ora, îngrozind cerul ; / Fulgerul Adîncului, aripa din infern, / Fulgerul negru, fulgerul negru. / Pendulare între a fi și a nu fi — / Sîntem paseri în colivii. / Unde să fugi, cînd / Potrivnice ți-s : casă, văzduh, pămînt ?... / Cumplită, năprasnică boală ; / Toate plîng, toate se răscoală. / Iată absolutul, marea răstignire ! / Vom învia / În cimitire." Poetul se confundă cu tragicul destin al ființei amenințate. El devine vocea ei cea mai autentică, capabilă să-i suporte coșmarele, crucea destinului, fără să cadă prizonierul orgoliilor, ci dăruirii, unei lucide responsabilități morale și istorice.

Sentimentul participării la viața lumii angajează ființa poetului, o implică în istorie, în drama morală („Ești tu însuți în fața judecății"). El refuză „robotizarea" existenței, măștile de care nu se vede „orizontul", care bîntuie în acest sfîrșit de mileniu, unde „laserele plîng" și salvarea e văzută în puterea cuvîntului, luminii, naturii încă nedespărțită de adevărurile ei sub presiunea dezlănțuită a atomilor orbi. Morala lumii este amenințată și conștiința poetului este angajată în apărarea ei. Un timp devastator, agresiv, dă alt înțeles vieții, a schimbat ritmurile ei, adevărul și autenticul au fost înlocuite cu grotescul, iar cinismul transgresează totul. Poemele se încarcă de aceste realități ale secolului și iau înfățișarea unor lucide declarații, rostite cu vehemență, replici fără replică : „Acesta îți este trupul, / Altul nu primești. / Acesta îți este secolul, / Nu e loc în altul. / Atît ți-e aerul, / Ai grijă de el. / Acesta ți-e vatra / Unde mereu vei reveni, / Chiar dacă ar fi să calci pe alte planete / Și antimaterie să dezmierzi. / Aceștia ți-s părinții, contemporanii, / Acestea bucuriile, durerile. / Nu vei putea adormi, / Înainte de a îmbogăți lumea / Cu o speranță." Priveliștile sancționate de poet sînt opera unei hipercivilizații care „defăimează sufletul" și pune în primejdie ordinea lumii, rațiunea, viața, destinul. Europa secolului XX își dezvăluie o falsă mitologie trăind sub imperiul frigului, marginalizării. Totul e îmbrățișat de frigul expansiunii depersonalizante : „Facem parte, spunea, din imperiul frigului. / Din lumea neodihnei calculate, / Avem pleoape de ceață, degete de ceață, / Și prin sînge un frig istoric ne trece. / Ne învîrtim, ne învîrtim pe rotisorul social, / Dar flăcările deasupra cărora ne zbatem / Sînt flăcări ale gerului năprasnic. / Ne grăbim, ne grăbim — încotro ? / Alergăm, alergăm — unde ? / În cel mai bun caz sîntem în același loc. / Antecamerele vieții sînt tixite, tixite, / Nimeni nu vede pe nimeni, / Iar luna, sus, / Atîrnă ca o mască."

Poezia de dragoste este reprezentativă pentru scrisul lui Petre Got. Erosul e trăit cu o neobișnuită intensitate. Iubirea este pentru Petre Got o logodnă neîntreruptă. Poemul respiră un aer eminescian, dar dominant e strigătul pur de recunoaștere a iubitei, ca pe o iluminare și o mîntuire. Sentimentul este trăit în toată fascinanta lui voință de a dura, de a răspîndi o tinerețe debordantă, un cîntec pe care memoria refuză să-l dea uitării.

Poezia lui Petre Got ne restituie o lume care își păstrează cu sine „fluxul memoriei", o mitologie de țară străveche, trăind dintr-o simțire pură unde rugul sentimentelor arde ca o torță luminînd o retorică a faptului de viață. Poetul este o voce de mare amplitudine lirică, ritmîndu-și ființa cu cîntecul, cu constelația vie a iubirii, cu inima unui lirism ardent, gnomic, deschis evenimentului, modernității, realității sociale, alianței directe cu destinul istoriei. Un tulburător cîntec închinat Transilvaniei vorbește limpede și convingător de acest adevăr.

Zaharia Sângeorzan

CUMPĂNĂ

Așchii

I. O carte incitantă, în continuarea „Jurnalului de la Păltiniș" (Ed. C.R., 1983), este „Epistolarul" (Ed. C.R., 1987), prezentat și îngrijit de Gabriel Liiceanu. Autorii, organizați într-o echipă de colindători (regie colectivă) la ferestrele filozofice ale lui G. Liiceanu atacă pe aceeași voce (un „alt" stil are E.M. Cioran) cîteva probleme pentru care, într-un ales limbaj eseistic, se suferă hiperbolic : ideea necesarei despărțiri în spirit (vezi Nietzsche și Wagner, prietenia stelară), cine l-a „ucis" pe cine (aici părerile sînt împărțite, maestrul pe discipol sau discipolul pe maestru ; vezi literatura psihanalitică, aceea care își face din aceasta obiectul său). În literatura ca atare, un Montherlant vorbește despre maestrul care „ucide". Deci și această cale e bătută. Altă cale, de înaltă rezonanță, stă sub semnul căutării conceptului pur, marele concept în stare să strîngă silogistic, în focarul său, toate razele de orice gen și specie din cotloanele universului, ceva care păstrează, în structura sa intimă, amintiri primordiale, anamneza lui „primum novens" etc. Este momentul suprem de încercare a spiritului, săritura în neant sau săritura pur și simplu, sub privirea dojenitoare a marelui Leviathan. Aici, iarăși, părerile sînt oarecum împărțite : literatura și domeniul artistic în genere nu se ridică la nivelul conceptului, nu îl conțin (modelul e Hegel — „arta nu conține universalul ca atare"), făcîndu-se o regretabilă confuzie între tipuri diverse de raționament, între raționamentul artistic, între intuiția conținătoare de silogisme comprimate și raționamentul logic. Sînt binevenite observațiile lui Eugen Simion din „Îndîrjirile filozofului", portretul lui Constantin Noica alcătuit după principiile anamorfozei (vezi Baltrusaidis), apare cînd sublim, cînd ridicol, cu trimiteri „ad superos" și „ad inferos" ; dintr-un unghi se vede zeul, din altul — caricatura lui. Culmea este că filozoful acceptă, cu tandră resemnare, un asemenea portret. În tentativa lui, mai mult literară decît filozofică, Liiceanu și-l ia ca aliat pe acesta, așa cum îl vede el. Scoțînd în prim plan locurile comune din gîndirea lui Noica, știind să înlocuiască, sofistic, termenul de operă cu un amănunt al ei, generalul și particularul dansînd, la rigoare, după melodia „pars pro toto", își construiește un berbec interesant cu care se repede asupra porților — și așa deschise — ale literaturii. Este o dovadă de dibăcie la care maestrul consimte. În afară de o instrumentație atentă, paginile nu conțin idei originale. Autorii, bine informați, au acces la conceptele altora dar nu au acces la propriul lor concept, pentru că încă nu l-au creat. Participă la acest „Epistolar", în ordinea alcătuirii lui : G. Liiceanu, Constantin Noica, E.M. Cioran, Andrei Pleșu, Radu Bogdan, Alexandru Paleologu, Gabriela Blebea, Thomas Kleininger, Ștefan Aug. Doinaș, Sorin Vieru, Andrei Pippidi, Mariana Sora, Marin Teofil, Petru Creția, Ion Ianoși. La rubrica „Anexe" sînt republicate articolele despre „Jurnal" ale lui Eugen Simion și N. Steinhardt. Cînd filozoful se declară învins, devine literat. Este demn de observat, din această perspectivă, stilul oximoronic al scriitorului Cioran : antinomia și paradoxul ajung a fi rezolvabile prin atitudinea afectivă. Se detașează, prin adecvarea la obiect, Alexandru Paleologu, Ion Ianoși și Eugen Simion. Cu excepția celor două articole din finalul cărții, toți autorii cuprinși respectă canoanele stilului epistolar.

II. Despre labirint. Înțelegerea clasică își propune un labirint încremenit ; înțelegerea modernă își propune un labirint care își modifică în permanență configurația, pe amănunte și pe ansamblu, un labirint viu, imprevizibil pentru el însuși și, deci, cu atît mai complex.

III. Efemeride matusalemice.

George Alboiu

Priveliști și oameni din Maramureș

Urmare din pag. 1

toamnă superbă, întreaga lume a culorilor — de la griul stins, oranjul pal-străveziu, roșul „neînduplecat" ori galbenul ce atingea fulgurația coacerii — se desfășura, cu cît înaintam spre munții Gutîiului, cu o neasemuită putere de sugestie. Aveam să aflu, la întoarcere, că o parte din impresiile acelui drum se și decantaseră în lumina unor pînze ce aduceau, astfel, un omagiu transfigurat frumuseții acelor locuri.

ECOURI ÎN LEMNUL DESTOINIC

Drumul spre „țara de sus", mai precis, drumul național 18, trece pe lîngă izvorul lui Pintea (Pintea Viteazul) : ajungem la altitudinea de 987 m iar priveliștea, de aici, este într-adevăr fascinantă. Din acest punct se poate ajunge pe vîrful Igniș, spre Mogoșa și spre „Creasta Cocoșului" — rest dintr-un crater vulcanic, monument al naturii, ce oferă o întreagă panoramă asupra Depresiunii Băii Mari și Maramureșului. Peste tot, aceste meleaguri îți evocă legendara umbră a viteazului haiduc.

Ne continuăm drumul prin Desești, Giulești, pe Valea Marei și ne convingem că frumusețea porților sculptate și temeinicia așezărilor depun mărturie despre modul în care oamenii acestor locuri au înțeles și înțeleg să facă istorie. Sîntem într-o zonă ce poartă semnul inconfundabil al civilizației specifice a lemnului, civilizație reprezentată prin monumentale porți, printr-o arhitectură populară în care casele, celelalte construcții, ori turlele bisericilor din lemn desemnează universul rural tradițional. Varietatea și originalitatea probelor de cultură materială și spirituală sînt remarcabile, fie și în treacăt, amintind iconografia pe lemn și sticlă, pictura murală, ceramica ori portul popular, toate acestea fiind transmise din generație în generație cu o vigoare mereu împrospătată.

Traseul nostru urmează Vadu Izei, Bîrsana, Strîmtura și poposim pentru o vreme într-o comună ce se întinde pe mai mulți kilometri, împrejmuită de coamele unor dealuri împădurite : Rozavlea. Legenda spune că întemeierea acesteia se leagă de... faptele unui „uriaș", iar profesorul Ioan Vișovan, om al comunei din tată-n fiu, în monografia pe care i-a dedicat-o, caută sensuri în firișoarele probelor care există în documente. Îmi spunea : pentru cei care nu cunosc devenirea comunei Rozavlea, legenda acesteia poate să surprindă. Într-o zonă păstrătoare a unor tradiții de perenă moștenire, comuna și-a modificat continuu „fizionomia", în măsura în care oamenii ei, respectîndu-i tradiția, i-au adus un adaos de robustețe contemporană. Rozavlea are toate datele unei așezări în plină urbanizare, cei mai mulți dintre oamenii ei se reîntorc cu discernămîntul și sentimentul că, parte din ființa lor, din puterea brațelor lor, participă la înfățișarea noii ei prefaceri.

În Rozavlea am văzut cioplitori în lemn — cioplitorii din comună sînt vestiți pentru infloriturile lor sculptate —, am cunoscut oameni care au plecat pentru o vreme, spre a se întoarce în comună, spre a-i întări configurația și puterea... Tineri și foarte tineri — deși drumul spre Vișeu de Jos ori Vișeu de Sus nu era pentru nimeni prea „îndepărtat" — s-au reîntors în atelierele care aveau nevoie de ei. Nenumărate sînt mărturisirile oamenilor dar parcă, văzîndu-i pe Gheorghe Ardeleanu, pe Dumitru Adrian, pe Nicolae Orzac ori pe Vasile Roșca la lucru, adică sculptînd (așa cum o știu ei din străbuni) broderii stelare pe porți de lemn, cînd vezi cît suflet pun ei în florile fără seamăn ale porților Rozavlei, în ale împrejurimilor, nu poți decît să le înțelegi bucuria muncii lor și, am spune, înțelepciunea lor binefăcătoare.

...Trecem apoi prin Bogdan-Vodă și prin Dragomirești, prin Vișeu de Jos și Vișeu de Sus și am rămas la Moisei spre a descifra mărturiile contemporane ale unei așezări peste care istoria a lăsat urme de neșters : monumentul eroilor amintește de o pagină dramatică din istoria dreaptă a poporului nostru, dar oamenii Moiseiului de azi, dintr-un patriotism funciar asumat, fără ostentație, și-au reclădit din temelii casele și prin ferestrele acestora albastrul cerului se poate privi din nou cu o candoare teafără...

LUMINA DINLĂUNTRU

Dar despre Maramureș nu poți scrie decît „dinlăuntru" : adică, dinspre oameni, înspre faptele lor. Ajungem, așadar, în scurtul traseu la Borșa, mai precis la Întreprinderea minieră Baia-Borșa. La prima vedere — cum ar fi spus directorul adjunct al întreprinderii, Iuliu Lungu — Baia-Borșa este un „satelit" al Borșei. Da, la „prima vedere", pentru că drumurile oamenilor din perimetrul Borșei trec neapărat prin așezarea minieră : într-un fel, sînt cele mai importante, cîtă vreme ea este cea mai importantă întreprindere în relieful fascinant — într-adevăr — al zonei...

...Am coborît în mină, la Măgura II. Odată cu schimbul. O disciplină de-o robustețe exemplară, o bărbăție tonică, o puternică lumină. Pe chipul oamenilor. Am mai spus-o : înlăuntru, în măruntaiele muntelui, minerii au în cel mai înalt grad sentimentul echipei, iar echipa înseamnă fapta fiecărui om. Există acolo, înlăuntrul muntelui, o coeziune morală care n-are nevoie de vorbe, gestul fiecăruia înseamnă mai mult, cu mult mai mult decît ar putea-o vorbele cuprinde — demnitatea, în această tăcere bărbătească, înseamnă, la rîndul ei, tone și tone de minereu...

...„Există o demnitate a meseriei — îmi spunea Nicoară Grec, acum șef de brigadă la mina Burloaia, care ne definește însăși rațiunea de a fi". Aflu, de la directorul adjunct Iuliu Lungu, că acest om, de-o modestie exemplară, este și cîștigătorul ultimei ediții a „Diamantului de Maramureș". Cîștigătorul, spun colegii lui, a unei prestigioase competiții, într-o meserie prestigioasă. Aveam să mai discut cu maistrul mecanic de la Burloaia, Iosif Szabo, cu mecanicul de la Gura Băii, Vasile Ciuban, cu maistrul de la uzina de preparare, Simion Petraru... Cu mai vechea cunoștință, Petru Ventzel, șeful de brigadă de la Gura Băii. Ne-am reîntîlnit, la ieșirea din mină, după un schimb în care totul se desfășura „normal" și am avut surpriza că lumina iradia parcă din sufletul și firea acelor oameni demni, de un calm imperturbabil...

Perspectivele dezvoltării întreprinderii miniere sînt, în fapt, sensurile de devenire ale unor generații de mineri-specialiști : într-adevăr, cînd ieși din Baia-Borșa, poți vedea clădirea impunătoare a Grupului școlar minier, acolo unde peste 1 500 de elevi se pregătesc în meseriile de electromecanici, mecanici-minieri, preparatori.

ETERNA FASCINAȚIE

Există, totuși, o fascinație a Maramureșului. Dacă ea nu pleacă dintr-o judecată premeditată, atunci bucuria redescoperirii acestei zone, cu puternice tradiții, nu poate decît să fascineze la rîndul ei. Pentru că orice periplu în țara Maramureșului este, de fiecare dată, o inițiere.

Mărturiile contemporane — atît de reliefante, în oricare parte a țării — și în Maramureș și-au găsit din plin întruchiparea autentică. Pe Valea Izei ori pe Valea Marei descoperi trăsăturile inconfundabile ale portului și obiceiurilor ce vin dintr-o străveche tradiție : oamenii de azi, prin însăși existența lor, își pun efigia de noblețe pe această valoroasă moștenire. În spiritul ei, devenirea contemporană așază faptele Maramureșului în cuprinzătoarea și dinamica priveliște a patriei.

CONFABULE

* * *

Un surîs într-o oglindă
o privire înceată
lacrimi de ceară acolo unde
nu e nimeni
poate o corabie, o pasăre, o lună
de marmură
și țărmul acela
pe care ni l-a luat marea
o, despărțiri lungi despărțiri
cînd noi doi am mai rămas
singuri
tu fiind mereu
atît de iubită.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

De-ale vieţii...

(Titlu „furat" de la Grigore Hagiu)

1

Bate cineva în uşă dimineaţa pe la opt şi-un sfert, şi dau să mă uit prin vizor şi nevăzînd nimic întreb cine-i acolo şi de acolo îmi zice cineva deschide, sînt tatăl lui Costică...

— Care Costică, întreb eu, gîndindu-mă la **vării** posibilităţi (vorba iubitului nostru critic şi prieten Al. Piru) că există Costică Znagov, Costică Bărbuceanu, Costică Nisipeanu, Costică N. Costică, ş.a.m.d.

— Costică, tatăl orătaniei...

— O clipă, zic, şi mă gîndesc ce fel de orătanie ? şi-mi aduc aminte şi deschid larg cu o luminare în mînă din motive de siguranţă.

— Măta eşti ăla ?

— Care ăla ?

— Ăla de-ai zis că vrei să-l vezi pe varză pe Costică ?

— Păi...

— Şi că aş fi fost frizer şi-mi dau părul cu **birlantină ?**

— Păi...

— Şi că l-ai vedè pe varză cu labele-n sus ?

— Păi...

— Şi că îl plimb eu zilnic şi că el nu ştie să vorbească**ăăă** ?!

— Păi...

— Ce, păi... Ştii cît mă costă pe mine chestia asta ?

— Păi...

— Ce păi, că nu e păi, că nu e Costică, zi-i dacă vrei Costela, că damă e ! Şi nu i-am luat nimic de la aprozar, şi nici Iosefini n-a vrut s-o primească la Circ. Ce ? eram prost să n-o dau ? Ha ?!

— Păi...

— Ce, păi, domle, ce o tot tragi cu păi, că nu e raţă ! E giscă, nu ţi-ai dat seama ? Ce nu te uiţi ca lumea şi bagi finanţele-n confuzie ?

— Păi...

Exasperat de interminabilul „păi". Nea Vecinu îmi vîră un ghemotoc de pene sub nas şi mă îndeamnă să-i pipăi.

— Ei ? Nu-i giscă ?

Trec mîna peste îngrămădeala de fulgi, pipăi conturul dolofan şi nu prea, mă conving că are cioc şi labe şi retractez :

— E giscă, domle !

— Păi, dacă-i giscă, de ce o faci masculină ? Ai ? Care va să zică „Vede-te-aş pe varză, Costică"... Mă dai de hazul lumii... Cu **birlantină !**

Şi în timp ce coboară refuzînd ceaiul de sunătoare, pe scările fără **lumină naturală**, răzbate spre mine un sunet sufocat şi incert : „mac ! mac ! mac !"

Drept pentru care rectific şi zic : **„Vedea-te-aş pe varză... Costela"**

2

Bătrînul filozof, cel mai briant conviv dintre cîţi mi-a fost dat să cunosc, un Socrate contemporan, contestatar în materie şi naiv în viaţă, după ce-a aruncat cinci vorbe sclipitoare despre „Europa provincială" şi „insolenţa nordică agresivă", zice cu tristeţe duioasă în glas :

— Ştii că mama mea era analfabetă ? Eu care vorbesc trei limbi şi, bine (nu ca la Liceul de industrie şi agricultură) vorbesc la perfecţie, aveam mama analfabetă ?...

— Şi ce zicea mama ?

— Ce să zică ? Zicea : ce-mi pasă mie că nu ştiu eu carte. Petrică al meu ştie mai multă decît toate România la un loc... (Era prin 1900 şi ceva...)

3

Aştept la rînd la „Dero" (nu e mare rîndul) şi nici oamenii nu se prea înghesuie, că „Dero" e destul şi după-amiaza de toamnă e lungă.

Vine o vecină mai pe muchia vieţii şi deosebindu-mă în şir mă întrebă şoptit „ce se dă ?". Îi spun ce se dă şi zice că vine şi dînsa dar să-i ţin loc că nora doarme şi vecina de la trei aşişderea. Ţin ! În spatele meu se aliniază un fost colonel (pensinar de-acum), intră în cotul meu, în ciuda protestelor, şi-mi arată revista **„Pentru Patrie"**. E acolo o poză de-a mea, poză expresivă de infractor (prindeţi şi arestaţi) şi ride : „Te-au fotografiat, băieţii !" Colateralii, cam de aceeaşi virstă cu entuziastul cititor, trag cu ochiul, văd gazeta şi, după ce pleacă însul, unul dintre ei mă întreabă discret : „Da' ce făcuşi tataie de te-a dat la miliţie ?"...

4

— Tovarăşe scriitor, zice însul dolofan şi roz şi roz bonbon la faţă şi cămaşa aşişderea, ştii că dacă nu rămîneam orfan, în lipsă de altă meserie, mă făceam scriitor ? Aşa m-am făcut circiumar şi rău ce-mi pare-acum... (Nu ştie nimic despre Coşbuc şi dacă ar şti ar zice Cojbuc că e mai sigur).

— Şi eu, zic, mă făceam circiumar, dacă aveam talent, dar îmi trăiesc amîndoi părinţii...

— Asta-i viaţa domle, cînd ai, ai, şi cînd n-ai nu ţi se dă , că nu e ! Păi, dacă nu eram orfan, scriam toată viaţa mea şi o băgam într-o carte şi tot n-o terminam nici pînă acum.

Mircea Micu

Experienţa sărbătorii

Urmare din pag. 1

„de epocă" care, în procent ridicat şi, din fericire, mi-au parvenit. E vorba de o sumă impresionantă de : medalii, decoraţii, bancnote, certificate (deces, naştere, căsătorie, dotă prenuptială), poliţe de asigurare, cambii, cereri (angajare, demisie), mărci poştale, permise de călătorie (tren, tramvai), tichete-reclamă de hotel, liste de preţuri de la restaurante celebre, ilustrate autohtone şi străine, fotografii, scrisori, jurnale intime sau de campanie militară, cartele pentru alimente, monezi... Toate astea se recomandă şi autentifică prin ele însele, dincolo de a reprezenta simple informaţii brute, o atmosferă, un basm, un univers pentru noi, cei de azi, imaginar. Dar mai cu seamă, şi într-o proporţie superioară rolului lor documentar direct şi, cumva, pitoresc, toate astea mi-au nutrit curajul de a scrie. Respectiv — de a îndrăgi nespus acea călătorie printr-un deşert presărat cu destule oaze care, odată călcate, constaţi că fiecare e o fata-morgana şi, întrucît asta-i regula jocului, călătoreşti mai departe. Căci scriitorul poate fi explicat/înţeles şi ca un corpus expediţionar care pariază cu infinitul, el producîndu-şi propriul infinit, adică proviziile de drum, trupa însoţitoare, itinerarul, ţinta de atins (ce se poate dovedi exact cea mai de neatins). Şi totuşi, chiar şi ireale, oazele strălumineză drumul. Mai mult, şi asta-i de fapt esenţialul, ele oferă şansa unică de a fi focuite de un frate, de unul sau mai mulţi, care se va bucura văzîndu-te, cunoscîndu-te şi apreciindu-te : va fi aşadar o recunoaştere, va fi semnul că n-ai călătorit în zadar, că n-ai ajuns aici în zadar şi, mai ales, că nu speri zadarnic în reluarea călătoriei, mereu aşa, la nesfîrşit...

Dar, cum e ştiut, o temă generoasă se poate izbi de o inexperienţă lingvistică. O idee justă poate fi trădată de inabilităţi de construcţie. Tensiunea puternic gradată alunecă uneori în factologie, după cum analiza riscă a deveni eseism indigerabil. Căutarea cuvîntului adecvat, în ceea ce mă priveşte, a fost o preocupare prezentă în elaborarea ciclului **Amurgul levantinilor.** O preocupare cu destule riscuri. Unii cititori, din atitea motive, nu sînt pregătiţi să suporte şi consideră greoaie, opace textele lingvistic bogate ; practica uzării de dicţionare îi derutează şi-i obosesţe deşi, în fond, însăşi limba maternă, nu doar graiurile străine, se învaţă. Alt risc ar consta în aşa-numitul stil căutat : consecvenţa de a departaja caractere, obiceiuri, situaţii şi epoci prin distincţii verbale, însoţită de tendinţa de a percuta atenţia lectorului prin sintagme şi locuţiuni originale, determină uneori reacţii de respingere (nemeritate, cred eu), iar din partea unor critici — aprecierea de plafonare în stilul frumos, şi numai atît ! Or, e de domeniul evidenţei că nici un scriitor nu poate fi exclusiv autor de... cuvinte şi că totdeauna sînt decelabile alte şi alte virtuţi (şi servituţi, da) ale scrisului său. Numai că sfînta comoditate, partizanatul estetic sau virulenţa coteriei obturează fatalmente impresiile de lectură. Un scriitor analfabet e un nonsens. Chiar şi autodidacţii, azi, reprezintă un anacronism. Sigur că nu o diplomă universitară conferă statut scriitorului. Sensibilitatea lui, capacitatea de a intra în rezonanţă cu bucuriile, tristeţile şi dramele oamenilor şi de a le comunica, formează **experienţa sărbătorii** care, singură, dă măsura vocaţiei. Totuşi, întrucît materia primă o constituie cuvintele, permanentă satisfacere a setei de lectură e şi binevenită şi necesară. Stilul „după ureche" duce la colportaj şi kitsch ; asta nu înseamnă că scriitorul trebuie să rămînă surd la evoluţia (şi involuţia) limbii vorbite şi să nu sesizeze schimbările intervenite — cîteodată obscur, cîteodată scinteietor, — în aria laxă a limbajului cotidian ; totul e să nu rămînă prizonierul acestora.

ÎN CURÎND:

DIN CUPRINS :

PAGINI DIN ISTORIA EROISMULUI ROMÂNESC ● EPOPEEA NESCRISĂ 1916–1919 ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» ● PRIMA ATESTARE SCRISĂ A LIMBII ROMÂNE ● O FRANŢĂ LA DUNĂRE ? ● CÎT DE BIZANTINĂ ESTE CIVILIZAŢIA ROMÂNEASCĂ ? ● RĂZBOIUL STELELOR – IMAGINAŢIE ŞI REALITATE ● MISTIFICARE SAU ENIGMĂ ISTORICĂ ? ● MIRAJUL HOLLYWOODULUI ● LEGENDA LUI BRUCE LEE ● COŞMARUL RĂZBOIULUI DIN VIETNAM ● UN IMPERIU CLANDESTIN ● ÎMBLÎNZIREA SIDEI ? ● MAPAMOND ● METAMORFOZELE UNUI PERSONAJ MITIC ● CINE A FOST DRACULA ? – BĂRBAT SAU FEMEIE ? ● SFINX ● DOMINO ●CUVINTE ÎNCRUCIŞATE

REVISTA STRĂINĂ

● **POVESTIRILE LUI BONAVENTURA CARDOSO,** prozator angolez din generaţia de mijloc — s-a născut în anul 1944 — se referă la epoca asupririi coloniale, a luptei pentru eliberare naţională şi la perioada edificării noii societăţi în Angola. Respiră din ele temperamentul african, forţa şi zumzetul tîrgurilor africane, obiceiurile şi tradiţiile continentului negru. Subiectele povestirilor sale — detenţia, munca forţată, ura şi revolta, neînţelegerea mersului evenimentelor etc. — nu sînt ceva nou în literatura angoleză, ele se regăsesc în prozele şi poeziile şi ale altor creatori din această ţară. Noutatea constă în modul de ogîndire artistică : verb nervos, frază scurtă, imagini care te surprind şi te obsedează.

Limba folosită de autor este atît de aproape de portugheza angoleză, încît creează probleme deosebite cititorilor portughezi şi brazilieni. Aşa se explică faptul că apariţia în Braziliia a volumului său de povestiri intitulat „Lacul vieţii" este însoţită de multe explicaţii în subsolul paginii, în timp ce versiunea portugheză a celui de al doilea volum al lui, „Focul vorbirii", are la sfîrşit un dicţionar de expresii şi cuvinte din limba **kimbund.**

Recenta culegere de povestiri ale lui Cordoso se numeşte „Exerciţii stilistice" şi se înscrie pe linia prozei lui Luandino Vieira, unul dintre cei mai reprezentativi prozatori angolezi. Fiecare proză din acest volum reprezintă un experiment, fiecare are o altă tehnică a povestirii, unele au un caracter oral, folosind portugheza pe care o vorbesc oamenii zi de zi.

● **SE ÎMPLINESC ÎN ACEASTĂ TOAMNĂ** 120 de ani de la naşterea lui Petr Bezruč, bard naţional ceh, poet clasic încă în timpul vieţii, unul dintre cei mai mari şi originali poeţi din întreaga istorie a poeziei ceh. A publicat doar două volume de versuri. Este vorba despre „Cîntece silezieneşti", apărut într-o primă formă în anul 1903, conţinînd versuri născute sub influenţa realităţilor Sileziei, important centru carbonifer al ţării, loc de întîlnire al unor puternice manifestări cu caracter naţional şi social. Poetul a adăugat apoi acestei prime versiuni unele creaţii epice şi lirică intimistă noii ediţii din anul 1909, care a fost publicată în ediţie definitivă în anul 1926.

Cel de al doilea volum, „Fluturele albastru al nopţii" apărut în 1930, urmăreşte transcrierea deziluziilor poetului într-o poezie de înaltă responsabilitate a creatorului faţă de destinele oamenilor.

Marele critic literar ceh F. X. Salda spunea despre Petr Bezruč : „Lui Bezruč i-a fost dat ceea ce le este atît de rar dat poeţilor moderni : să împletească destinul poetului cu destinul colectivităţii. Poetul «Cîntecelor silezieneşti» şi-a înăbuşit eul său, durerea sa, amărăciunea sa pentru a se transforma într-un organ al durerii şi suferinţei tuturor... Poate fi ceva mai frumos pentru destinul unui poet ?"

În contextul evoluţiei poeziei ceh, mijloacele de expresie ale „Cîntecelor silezieneşti" îl situează pe Bezruč la confluenţa realismului cu simbolismul, atît prin imaginile poetice, cît şi prin structura ritmică a versurilor. Limba poeziilor lui este suculentă, colorată cu expresii populare şi cu arhaisme împrumutate din dialectul silezian.

S-a stins din viaţă în anul 1958.

● **DOUĂ SUTE OPTZECI ŞI PATRU** pagini cuprinde o culegere de gînduri, scrisori şi citate din proza poetică a lui Paul Eluard, pe care a publicat-o editura pariziană „Gallimard" sub titlul „Donner à voir".

Volumul a apărut prima dată în anul 1938, iar în următorii zece ani autorul l-a completat şi modificat mereu, apărînd acum într-o ediţie mult îmbunătăţită.

● **JACK NICHOLSON,** starul de la Hollywood, a împlinit cincizeci de ani. Deţinător a două Premii Oscar pentru interpretare, acest „Marlon Brando al anilor '70", cum i se mai spune, a făcut creaţii memorabile în filme ca „One Flew Over the Cuckoo's Nest" (Zbor deasupra unui cuib de cuci), „The Shining" (Radiere) „Prizzi's Honor" (Onoarea familiei Prizzi) şi multe altele.

În ajunul zilei sale de naştere, Jack Nicholson a acordat un interviu lui Beverly Walker, redactor la „Film Comment", care apare la Los Angeles. Iată ce a declarat el cu acest prilej :

„Îmi place foarte mult să regizez filme. De ce ? Pentru că eu cred că atmosfera filmului decurge din imaginaţia regizorului. Scenariul nu este lucrul cel mai important, ca regizor eu am propria mea viziune asupra filmului... Sînt foarte mîndru de cele două filme pe care le-am regizat şi cred că ele conţin ceva aparte. Nu mi-am propus să regizez la fel de bine ca Antonioni sau Kubrick sau Polanski sau ca oricare alt regizor de meserie. Ceea ce vreau eu este ca filmul să fie al meu. Cred că am celulele speciale pentru aceasta şi, în plus, mă pricep să fac filme care sînt altfel decît celelalte.

Preocuparea mea de bază rămîne, cu toate acestea, actoria. Jeff Corey (profesorul lui de actorie — n.n.) m-a obligat să privesc viaţa — mereu ezit să o spun — de pe poziţia artistului. Cred că actoria — această muncă groaznică — nu este decît un mod fabulos de a trăi viaţa..."

● **„ULTIMUL ÎMPĂRAT" ESTE TITLUL FILMULUI** pe care regizorul italian Bernardo Bertolucci l-a realizat recent în Republica Populară Chineză. Această peliculă, care costă peste 25 milioane dolari, este o coproducţie chino-italo-engleză şi a fost turnată la Beijing, (în „Oraşul interzis") şi în alte locuri legate de istoria Chinei secolului nostru. „Ultimul împărat" este cea mai ambiţioasă realizare cinematografică fără participarea capitalului american.

Destinul lui Pchu-I, fost împărat al Chinei devenit apoi comunist, l-a preocupat pe Bertolucci de mai mulţi ani. La baza scenariului se află volumul autobiografic al lui Pchu-I intitulat „Din împărat, cetăţean : transformările unui bărbat care a fost zeu şi a devenit om", scris în anii '60, cu puţin înainte de a se fi stins din viaţă. Autenticitatea celor narate de film este garantată de Pchu-Ti, fratele fostului împărat, care actualmente trăieşte la Beijing, şi care este şi coscenarist al filmului. Acesta s-a aflat alături de fratele său şi atunci cînd, copil fiind, stătea pe tronul unei ţări cu 400 milioane de suflete, dar şi în noaptea aceea din toamna lui 1967 cînd fostul împărat a încetat din viaţă. „Este bine că se vorbeşte din nou despre vremea aceea, spunea el. Am fost ca un iaz plin cu ape murdare pe care însă le-au asanat primele raze de soare".

Un rol extraordinar de important în acest film îl vor avea culorile. „Filmul" despre Pchu-I va fi o trecere de la o culoare la alta, de la întuneric la lumină, spunea Bertolucci. Copilăria împăratului va fi dominată de roşu şi portocaliu, după care se trece la galben, culoarea împăratului. Natural, lumina apare în ultima parte a filmului, adică atunci cînd împăratul a devenit om".

Rolul sfetnicului împăratului este interpretat de marele actor care este Peter O'Toole.

DANA DUMITRIU

DANA DUMITRIU s-a născut la 9 septembrie 1943 în Bucureşti unde şi-a făcut primii ani de şcoală şi liceul (Liceul „Petru Groza"), pe care l-a absolvit în 1961. După liceu intră la facultatea de limbă şi literatură română din Bucureşti a cărei diplomă o ia în 1966. Începe să scrie încă de studentă în revistele studenţeşti, apoi la Scînteia tineretului **colaborează la** Radio, **la** Munca, **unde se şi angajează, pentru a trece apoi în redacţia** României literare **şi, mai tîrziu, în aceea a** Secolului 20. **Sînt ani de activitate intensă, de muncă literară susţinută.**

Dana Dumitriu a început prin a scrie publicistică şi critică literară. Primele pagini de proză îi apar în revista Ramuri **(1967), pentru ca, după o lungă perioadă în care tipăreşte numai articole de critică literară, să apară cu un volum de proză** Migraţii **(1971). Este direcţia în care se va ilustra în primul rînd Dana Dumitriu, dovedind, de la o carte la alta, că hotărîrea de a scrie proză se întemeia pe o vocaţie reală şi pe o putere de muncă deosebită.** Masa zarafului **(1972),** Duminica mironosiţelor **(1977),** Întoarcerea lui Pascal **(1979) sînt romane preocupate de psihologie văzînd ştiinţa analizei sufletelor. Aceeaşi preocupare pentru psihologie în proză o dezvăluie şi eseul** Ambasadorii sau realismul psihologic **(1976) o încercare de a-şi defini, de fapt, propriul demers literar vorbind despre literatura altora.**

Scriitoare laborioasă, Dana Dumitriu ne-a lăsat şi o mică monografie C. A. Rosetti **(1985), aceasta, însă, rezultat al unei cercetări mai vaste dedicate scriitorului Ion Ghica şi epocii sale, pe care se întemeiază romanul în trei volume** Prinţul Ghica **(I-1982, II-1984, III-1986). Reconstituire atentă şi fluidă a lumii secolului trecut, a personalităţii polivalente a lui Ion Ghica, romanul** Prinţul Ghica **este cea mai cuprinzătoare şi mai valoroasă moştenire literară pe care Dana Dumitriu ne-o lasă. În ziua de 10 oct. 1987, în urma**

unei boli neiertătoare, Dana Dumitriu a plecat dintre cei vii. Prietenii şi cunoscuţii au condus-o pe ultimul drum la cimitirul Bellu în ziua de 13 oct. 1987. Cititorii se vor reîntîlni cu Dana Dumitriu în paginile ultimei ei cărţi, care vede în acest moment lumina tiparului la Editura Cartea românească. Dana Dumitriu este încă unul dintre acei scriitori care pleacă dintre noi prea devreme.

Elegie pentru Dana

dragă Dana, nici eu nu credeam să învăţ a muri vreodată, deşi am trecut pragul acestei şcoli negre nu cu cerul înstelat deasupra mea, ci doar cu legea morală în mine, am trecut pragul acestei şcoli înalte de mai multe ori şi totuşi !, nici acum nu-mi vine să cred, în ceasul amar, că tu, cea mai blîndă şi înţeleaptă, peste toate iluziile cu care ne ispiteşte această viaţă nu o dată risipită-n pustiu, tu pluteşti ca Ofelia cea blîndă pe drumul cel din urmă, un drum înrourat de lacrimi, un riu purtînd povara nufărului galben ! Ca un nufăr blond ai fost şi toată viaţa ta era menită parcă să împlinească, să ne aducă aminte tuturor, celor care am avut privilegiul sacru să te ştim pe lîngă noi nu neapărat împreună cu noi, dar în preajma noastră ideală (şi nu aceasta este în cele din urmă cea mai rea ?) vai !, să împlinească, să desăvîrşească destinul rar de floare într-o zi de doliu, într-o zi de neagră sărbătoare. O, Lethe, nu mai încerc decît stupoare ! Mai ieri trebuia să te văd, să te aud, mugur alb şi roz şi pur, pentru ce ? Nu vreau acum să invoc, vai ce zi fără noroc, înaltele tale virtuţi literare, ce inimă curată sau minte luminoasă le-ar putea ignora acum, cînd totul este pecetluit sub semnul rece al păcii eterne ? Poate că totuşi ar trebui să-ţi spun un lucru, un cuvînt esenţial s-ar cuveni în ordinea legii morale, singura uneori care merită să facă idealul vieţii între oameni : te-ai stins ca o floare în plină tinereţe şi fructele tale au rămas numai ale cerului, nu şi ale pămîntului, dar bucuria clipei trebuie s-o binecuvîntăm ştiind că la fiecare pas ne pîndeşte mormîntul, un mormînt luminat de soarele speranţei şi iubirii care ne-a condus pe calea cea dreaptă a destinului : amor fati ? Aşa ar trebui să şoptesc şi acum, şi nu o dată am făcut-o, dar în clipa aceasta amară, cînd încă nici eu nu sînt prea bătrîn şi resemnat, iar tu prea tînără ne-ai fost răpită, totul, totul în mine se revoltă şi strigă să se audă pînă la stelele însingerate de deasupra mea : horror fati ! E prea mult ! Tu, atît de blîndă şi înţeleaptă trezită cu telefonul la miezul unor nopţi de iarnă şi ascultînd poeme metafizice, găsind pentru fiecare un cuvînt bun şi nu o dată plin de căldură, acum nu te mai pot trezi cu revolta mea pămînteasă, indignarea mea împotriva opacităţii universale nu mai are nici un efect, nici un sens, aşa că nu mai pot murmura decît aceste vorbe : Dormi în pace, Dana Dumitriu, şi la revedere.

Dan Laurenţiu

Intimitate cu safire

avenit iar toamna, frumoasa mea toamnă, cea mai dragă mie dintre anotimpuri iar Dana, Dana Dumitriu, cea mai apropiată sufletului meu, dintre toate prietenele pe care le-am iubit, m-a părăsit. Şi plîng fără să-mi fie teamă că sînt patetică, sufăr fără să-mi fie teamă că sînt sentimentală şi mi-e dor de ea fără să ştiu de cîte clipe petrecute cu ea, de cîte amănunte ale trăsăturilor ei, ale îmbrăcămintei şi gesturilor ei, de cîte ironii, planuri şi mărturisiri secrete, îmi este dor. De fapt, îmi „bilbîi emoţia", neputînd cuprinde în bilbîiala regretului că Dana nu mai este, decît ceea ce am putut să fur din ea, fără să ştiu că fur, decît ceeea ce am imitat din ea, fără să ştiu că imit, decît ceea ce i-am dăruit pasional, adesea caraghios ca exprimare, adesea „teatral" (dar Danei îi plăcea teatrul, scena fusese visul ei, spunea că i-ar fi plăcut să locuiască pe scenă) fără să ştiu că dăruiesc. Expresia „îmi bilbîi emoţia" îi aparţine. Mi-a inoculat-o pe **Masa zarafului.** Dar să vă povestesc.

Citisem cartea şi dintr-un entuziasm sincer, uşor exaltat, specific temperamentului meu, am vrut s-o cunosc pe autoare. Am cumpărat de la florărie un buchet de garoafe — era toamnă, frumoasă ca şi aceasta care, parcă niciodată „n-a fost mai frumoasă", dar nu era nici un licărit de crizantemă — şi m-am prezentat... cred că destul de timid. Ea m-a privit cu suspiciune, m-a ascultat şi a înţeles, am simţit că a înţeles şi mi-a scris : „Domnei Corina Cristea, îmi bilbîi emoţia...". Era în doliu, frumoasă, depărtată... şi-mi doream foarte mult să afle, să accepte că trebuie să mă lase s-o iubesc. Aşa am cunoscut-o pe Dana.

Apoi, în ciuda şi împotriva tuturor întîmplărilor (poate că ar fi bine zis „împotriva tuturor") ne-am apropiat una de alta, ne-am tot împrietenit şi iar ne-am împrietenit şi la un moment dat ne iertasem una alteia toate păcatele.

Păstrez cu duioşie şi multă atenţie ultimul zîmbet dăruit de Dana, în ziua în care am citit împreună **De Profundis** de Elisabeth Barrett Browning. Un zîmbet cald, strălucitor, inteligent, emanat de ochii ei ca două safire enorme, multiplicat diafan de sclipirile boabelor de safir pe care le purta la urechi. „And having in thy life-depth thrown / Being and suffering (which are one) / As a child drops his pebble small / Down some deep well, and hears it fall / Smiling — so I. THY DAYS GO ON".

Dar şi zîmbetul serios angajat, cu care a privit-o pe Ana-Catrina, fetiţa mea, cînd aceasta i-a spus că nuanţa blanei lui Red (minunatul şi jucăuşul pisoi al Danei) nu se potriveşte cu culoarea mătasei canapelei. „Am s-o schimb cît pot de repede !" i-a spus Dana.

În încăperile casei mele se înfiripă, din cînd în cînd, capricios, cîte un gest de-al Danei, cîte o atitudine, cîte o replică ; un obiect oarecare tresare ca în ziua în care ea l-a atins, admirîndu-l sau numai cercetîndu-l ; în oglindă, uneori, ride Dana, aranjîndu-şi părul ; pluteşte suav, puţin trist, aroma de eleganţă şi de artă pe care ea o emitea. Apoi toate se restring, se închid în cărţile ei, aşezate cuminte în raft, lîngă o fotografie făcută la o petrecere, între prieteni, cu Dana în rochie albă, surprinsă cu privirea plecată şi cu acel zîmbet atît de complex care era însuşi chipul ei. În cărţile ei, în care fiecare rînd scris de ea capătă, deodată, altă semnificaţie, altă greutate sau altă însinuare. Ea s-a dus, s-a risipit dar iat-o statornicită, inconfundabilă, puternică, în cărţile ei, cu întregul ei farmec, cu întregul ei humor, cu întregul ei talent, cu întreaga ei generozitate, cu imensa ei avere de subtilităţi.

Ana-Catrina a iubit-o mult şi i-a scris o poezie. Mi se pare firesc şi tandru să public acest nevinovat, sincer, copilăros şi stîngaci recviem. **Dragă Dana, tu ai fost cea mai bună prietenă a mea / Şi cînd eram bună şi cînd eram rea. / Ţie îţi spuneam toate secretele / Cum îşi spun între ele toate fetele. / Îţi aminteşti de mama, ce geloasă era / Cînd rideam pe-nfundate pe canapea ? / Acum, cînd amintirile cu tine mă dor / Aş vrea să fiu un pescăruş de nor / Să mă avînt din cer şi să cobor / Să-ţi spun : „Dormi Dana, somn uşor !".**

Corina Cristea

JAMES CLAVELL

SHOGUN

RĂZBOIUL LUI TORANAGA

XIII

— De ce ? Toranaga nu-l întrebase niciodată pînă acum.

— Pentru că eşti un adevărat bărbat, eşti un Minowara şi pentru că vei face ceea ce e înţelept. Ceea ce i-ai spus lui Ishido e drept : noi nu sîntem un popor care să fim guvernat de un comitet. Noi avem nevoie de un conducător. Pe cine ar fi trebuit să aleg să-l slujesc din cei cinci regenţi ? Pe seniorul Onoshi ? Da, el e un om foarte înţelept şi un bun general. Dar e creştin şi schiop, iar carnea îi e aşa de mîncată de lepră că pute de la cincizeci de paşi. Seniorul Sugiyama ? El e cel mai bogat **daimyo** din ţară, familia lui e la fel de veche ca a ta. Dar e un om de nimic, se dă după cum bate vîntul şi amîndoi îl cunoaştem de-o viaţă. Seniorul Kiyama ? Înţelept, viteaz, un mare general şi un vechi camarad. Dar şi el e creştin şi eu cred că avem destui zei ai noştri în acest Pămînt al Zeilor ca să nu fim atît de îngîmfaţi şi să ne închinăm doar la unul. Ishido ? L-am urît pe ţăranul ăsta împuţit şi perfid de cînd îl cunosc, şi singurul motiv pentru care nu l-am omorît a fost că era cîinele lui **taiko.** Faţa-i tăbăcită de vreme i se destinse într-un surîs. Aşa că vezi, Yoshi Toranaga-noh-Minowara, nu mi-ai oferit nimic ca să pot s-aleg.

— Şi dacă eu merg împotriva sfatului tău ? Dacă manevrez Consiliul Regenţilor, chiar pe Ishido, şi-i dau puterea lui Yaemon ?

— Orice faci e înţelept. Dar toţi regenţii te-ar vrea mort. Asta e adevărul. Eu sînt pentru război imediat. **Imediat.** Înainte ca ei să te izoleze. Sau mult mai probabil să te omoare.

Toranaga se gîndea la duşmanii lui. Erau puternici şi numeroşi.

I-ar trebui trei săptămîni bune să se întoarcă la Yedo călătorind pe şoseaua Tokaido, principalul drum care urma coasta, între Yedo şi Osaka. Ca să plece pe mare era mai periculos şi poate îi lua mai mult timp, afară doar dacă mergea cu galera, care putea să navigheze împotriva vîntului şi curenţilor marini.

Mintea lui Toranaga mai trecu o dată peste planul pe care-l hotărîse. Nu-i găsea nici un cusur.

— Am auzit ieri, în mare taină, că mama lui Ishido îşi vizitează nepotul în Nagoya, spuse el şi Hiro-matsu îşi ciuli imediat urechile. Nagoya era un imens oraş-sat, care, pînă acum, nu se angajase de nici o parte. Doamna ar trebui să fie „invitată" de stareţ să viziteze templul Johji. Să vadă florile de cireş.

— Îndată, spuse Hiro-matsu. Printr-un porumbel călător.

Templul Johji era renumit pentru trei lucruri : aleea cu cireşi, caracterul războinic al călugărilor săi zen-budişti şi credinţa declarată şi statornică în Toranaga, care, cu ani în urmă, plătise pentru construirea templului şi de atunci continuase să se ocupe de întreţinerea lui în permanenţă.

— Florile n-or să mai fie în adevărata lor splendoare, dar ea va fi acolo mîine. Nu mă-ndoiesc că venerabila doamnă n-are să vrea să stea cîteva zile, e aşa de odihnitor acolo. Trebuie să meargă şi nepotul ei, **neh ?**

— Nu, doar ea. Altfel „invitaţia" stareţului prea ar bate la ochi. Mai departe : trimiţi un cifru secret fiului meu, Sudara : „Plec din Osaka în clipa cînd Consiliul îşi încheie întrunirea — peste patru zile". Trimite-l printr-un curier şi mîine-l întîreşti printr-un porumbel călător.

Dezaprobarea lui Hiro-matsu era vădită.

— Atunci pot să ordon la zece mii de oameni să vină imediat ? La Osaka ?

— Nu. Oamenii de aici sînt destui. Mulţumesc, bătrîn prieten. Cred că am să mă culc acum.

Hiro-matsu se ridică şi-şi dezmorţi umerii. Apoi, în prag :

— Pot să-i dau lui Fujiko, nepoata mea, permisiunea să se omoare ?

— Nu.

— Dar Fujiko e samurai, şi ştii cum sînt mamele cînd e vorba de fiii lor. Copilul a fost primul ei născut.

— Fujiko poate să aibă mulţi copii. Ce virstă are ? Optsprezece — cel mult nouăsprezece ? Am să-i găsesc un alt soţ.

Hiro-matsu clătină din cap.

— N-o să accepte nici unul. O cunosc prea bine. Dorinţa ei, din adîncul inimii, e să-şi pună capăt vieţii. Vă rog.

— Spune-i nepoatei tale că nu aprob o moarte fără sens. Permisiunea este refuzată.

În cele din urmă Hiro-matsu se înclină şi dădu să plece.

— Cît crezi c-ar trăi barbarul în închisoarea aia ? întrebă Toranaga.

Hiro-matsu nu se întoarse din drum.

— Depinde cît de grozav luptător e.

— Mulţumesc. Noapte bună, Hiro-matsu. Cînd fu sigur că este singur, spuse încet : Kiri-san ?

Uşa interioară se deschise, ea intră şi îngenunche.

— Trimite imediat un mesaj lui Sudara : „Totul e bine". Trimite-l prin porumbei călători. Dă drumul la trei deodată, în zori. La prinz fă acelaşi lucru.

— Da, stăpîne.

Kiri plecă.

Unul din ei trebuie să ajungă, gîndi Toranaga. Cel puţin patru vor cădea pradă săgeţilor, iscoadelor sau şoimilor. Dar, dacă Ishido n-a descifrat codul nostru, mesajul nu-i va spune nimic.

Cifrul era foarte secret. Patru oameni îl ştiau. Fiul său cel mare, Noboru ; cel de-al doilea fiu al său şi moştenitor, Sudara ; Kiri şi ei înşişi. Mesajul decodificat însemna : „Nu băga în seamă toate celelalte mesaje. Pune în aplicare Planul Cinci". Prin aranjamente anterioare, Planul Cinci însemna să adune imediat toţi conducătorii clanului Yoshi şi sfetnicii lor cei mai apropiaţi şi de încredere, în capitala sa, Yedo, şi să facă mobilizare de război. Cuvîntul codificat care însemna război era „Cer de purpură". Asasinarea sau prinderea sa în captivitate făcea inevitabil „Cerul de Purpură" şi declanşa războiul — un atac imediat, fanatic asupra capitalei, Kyoto, condus de Sudara, moştenitorul său, cu **toate** legiunile, spre a pune stăpînire pe acel oraş şi pe împăratul marionetă. Acesta ar fi asociat cu răzmeriţe în cincizeci de provincii, plănuite în taină şi pînă la cel mai mic amănunt, care fuseseră pregătite de-a lungul anilor pentru o asemenea eventualitate. Toate obiectivele, toate trecătorile, oraşele, castelele, podurile fuseseră alese de multă vreme. Erau din belşug şi arme, şi oameni, şi curaj spre a duce planul la îndeplinire.

E un plan bun, gîndi Toranaga. Dar are să dea greş dacă nu conduc eu. Sudara va da greş. Nu din lipsă de strădanii, de curaj, de inteligenţă sau din pricina trădării. Pur şi simplu pentru că Sudara n-are încă destulă experienţă şi destule cunoştinţe, nu poate să tragă de partea lui destui din **daimyo**-ii independenţi. Şi, de asemenea, din pricina castelului Osaka şi a moştenitorului, Yaemon, obstacole de neînvins — izvor a toată duşmănia şi pizma cu care m-am ales în cei cincizeci şi doi de ani de război.

Războiul lui Toranaga începuse cînd avea şase ani şi fusese dat ca ostatic în tabăra duşmanului, apoi eliberat, şi din nou prins de alţi duşmani şi luat ca zălog, iar şi iar pînă ce a ajuns de doisprezece ani. La doisprezece ani conducea prima sa patrulă şi cîştigase prima bătălie.

Atitea bătălii. Nici una pierdută. Dar atiţia duşmani. Şi acum se adună cu toţi laolaltă.

Sudara n-o să izbutească. Tu eşti singurul care ai putea să cîştigi cu „Cer de Purpură", probabil. **Taiko** ar putea cu certitudine. Dar ar fi mai bine să nu trebuiască să fie pus în aplicare „Cer de Purpură".

În româneşte de Doina Ceracеanu

m a p a m o n d

CINGHIZ AITMATOV

e.s.a.f.o.d.u.l

f r a g m e n t e

Spre dimineață, aerul s-a mai răcorit deasupra savanei ; abia atunci viețățile s-au simțit mai în largul lor, puteau să și respire mai în voie, și a început partea cea mai plăcută, între ziua care sta să se nască, purtînd cu ea povara arșiței viitoare, a dogorii care pîrjolește stepa sărăturată pînă o lasă albă, și noaptea înăbușitoare, fierbinte, care dă să plece. S-a aprins atunci luna deasupra stepei Moiunkum, o sferă galbenă, perfect rotundă, luminînd pămîntul cu o lucire albăstruie, nemișcătoare. Și nu se vedea nici sfîrșitul, nici începutul acestui pămînt. Pretutindeni, depărtările întunecate, abia ghicite, se contopeau cu cerul înstelat. Era o liniște vie, căci toate viețuitoarele din savană, toate în afară de șerpi, se grăbeau să se desfete în acele clipe de răcoare, se grăbeau să trăiască și ele un pic. Păsări timpurii piuiau subțire și se foiau prin tufișurile de tamarix, ieșeau aricii cei serioși după treburi, cicadele, care cîntaseră fără încetare toată noaptea, s-au pornit să țiriie și mai tare, de-acum și hîrciogii făcuseră ochi, scoteau nasul din găuri și se uitau în toate părțile, dar nu se apucau încă de strînsul bucatelor, a semințelor scuturate de saxaul. Zbura din loc în loc o întreagă familie, o buhă surâ cu capul turtit și cinci pui, toți cu capul tot atît de turtit, crescuți binișor, cu penele formate, care își încercau acum aripile, zburau și ei cum se pricepeau, strigîndu-se grijuliu între ei, nepierzîndu-se din ochi. Le țineau isonul tot felul de alte vietăți și sălbăticiuni ale savanei la acel ceas dinspre ziuă...

Venise vara, prima vară în care erau împreună Akbara cea cu ochi albaștri și Tașciainar al ei ; se dovediseră amîndoi gonaci neobosiți la vînătorile de saiga și intraseră deja în rîndul celor mai puternice perechi dintre lupii din Moiunkum. Spre norocul lor — trebuie să presupunem că și în lumea fiarelor pot fi unii mai fericiți și alții mai nefericiți de soartă — amîndoi, și Akbara și Tașciainar, fuseseră înzestrați de natură cu însușiri de însemnătate vitală pentru prădătorii de stepă din semideșertul savanei : reacție instantanee, simț de prevedere la vînătoare, un fel de agerime „strategică" a minții și, bineînțeles, o forță fizică ieșită din comun și o mare iuțeală și ambiție în goană. Se arătau toate semnele că perechea aceasta are în față un mare viitor în ale vînătorii, că viața îi va fi plină de strădanii pentru dobîndirea hranei zilnice și de frumusețile menirii lor de fiare. Pînă atunci nimic nu-i împiedicase să fie singurii stăpîni peste stepele din Moiunkum, întrucît pătrunderea omului în acele tărîmuri fusese mai mult întîmplătoare, iar lupii nu se înfruntaseră cu el, față în față. Aceasta avea să se întîmple ceva mai tîrziu. Și mai aveau ei un dar, ca să nu spunem un privilegiu, de la crearea lumii încoace, faptul că ei, fiare fiind, puteau, ca și întreaga lume animală, să trăiască de pe o zi pe alta, fără a cunoaște frica și grija zilei de mîine. Înțelepciunea naturii le-a scutit cu totul pe animale de această blestemată povară a existenței. Deși tocmai această favoare ascundea și dezastrul care le pîndea pe viețuitoarele din stepa Moiunkum. Dar niciuneia nu-i era dat să bănuiască ce va să vină. Nimănui nu-i era dat să-și închipuie că aparent nesfîrșita savană Moiunkum, oricît de largă și de mare ar fi, nu reprezintă decît o insuliță pe subcontinentul asiatic, un locșor cît unghia de la degetul mare, colorat pe hartă într-o nuanță cafeniu-gălbuie, asaltat tot mai tare, din an în an, de ogoarele pămînturilor desțelenite, de nenumăratele cirezi de animale domestice, înaintînd în mers domol în urma săpării de noi puțuri arteziene, în căutarea altor zone de pășunat, de canalele și drumurile amenajate în zona de frontieră în legătură cu faptul că în vecinătatea imediată a savanei trece una dintre cele mai mari conducte de gaze ; pătrund tot mai insistent și pe perioade tot mai lungi oameni înzestrați cu mijloace tehnice din ce în ce mai perfecționate, cu roți și motoare, cu legături radio, cu rezervoare de apă, în adîncurile oricăror deșerturi și semideșerturi, inclusiv în Moiunkum, dar cei ce vin nu sînt savanți care se consacră cu toată dăruirea unor noi descoperiri spre fala și mîndria posterității, ci oameni obișnuiți care fac treburi obișnuite, treburi la mintea și în putința oricui. Și, cu atît mai mult, nu le era dat să știe viețuitoarelor din savană că lucrurile cele mai obișnuite pentru omenire tăinuie sursa binelui și a răului pe lume. Și că totul depinde aici chiar de oameni, pe ce făgaș vor îndrepta ei aceste lucruri atît de obișnuite pentru omenire : spre bine sau spre rău, spre creație sau distrugere. Și cu totul de nepătruns erau pentru patrupezii și pentru celelalte viețăți din savana Moiunkum acele complicații care îi hărțuiesc pe oameni, îi fac să se tot străduie să se cunoască pe sine încă de pe cînd au devenit ființe ginditoare, deși nici pînă acum nu au fost în stare să dea răspuns la eterna ghicitoare : de ce se întîmplă ca răul să învingă aproape întotdeauna binele...

Prin logica lucrurilor, toate aceste frămîntări omenești nu aveau cum să le atingă pe sălbăticiunile și viețuitoarele din Moiunkum, deoarece se situau în afara naturii lor, în afara instinctelor și experienței lor. Și, în general, nimic nu tulburase pînă atunci cu adevărat modul de viață statornicit în acea mare cîmpie asiatică care se întinde pe șesurile și colinele unui semideșert fierbinte, cu specii de plante care numai aici știu să crească : tamarixul rezistent la secetă, pe jumătate iarbă, pe jumătate arbore, cu crengile dure ca piatra, răsucite ca odgonul de corabie, saxaulul de nisipuri, pirul țepos și, cel mai mult, colilia asemănătoare cu stufuL, această podoabă a semideșertului care la fel licărește și sub clar de lună și în razele soarelui precum o pădure translucidă de aur unduitor, unde, ca dintr-o apă puțin adîncă, cine își saltă puțin capul — și e de statură măcar cît un cîine — poate vedea totul în jur și este văzut la rîndul său.

De acele coclauri se lega soarta tinerei perechi de lupi, Akbara și Tașciainar, și cam pe atunci — lucrul cel mai important în viața oricărui animal — au avut ei primii pui, trei cățelandri din cuibul adus pe lume de Akbara în acea primăvară de neuitat în stepa Moiunkum, în acea vizuină de neuitat pe care și-au rînduit-o într-un cotlon la rădăcina dezgolită de ploi a unui saxaul bătrîn, în apropierea unui cringuleț de tamarix pe jumătate uscat, loc lesnicios pentru a scoate puii la învățătură. Lupanii știau deja să-și țină urechile în sus, fiecare își forma năravul lui, cu toate că, atunci cînd se hîrjoneau între ei, urechile li se mai lăsau în lături ca la cățel, iar pe picioare se țineau de-acum destul de tare. Și tot mai des se luau ei acum după părinți în ieșirile după pradă, mai mici sau mai mari /...

Ziua era pe sfîrșite, emanînd dogoarea soarelui aflat la asfințit și a pămîntului înfierbîntat peste zi. Soarele și stepa sînt mărimi eterne : după soare se măsoară stepa, cît e de întins spațiul luminat de soare. Iar cerul de deasupra stepei se măsoară din înălțimea zborului de uliu. În acel ceas din preajma apusului de soare se rotea în văzduh un cîrd de ulii codalbi. Zburau fără un țel anume, pluteau lin, uitînd de sine, se avîntau în zbor de dragul zborului în înaltul fără nori, mereu răcoros, prins de o boare străvezie. Zburau unul în urma celuilalt, în același sens, în cerc, de parcă ar fi dorit să simbolizeze astfel veșnicia, trăinicia peste vreme a acestui pămînt și acestui cer. Ulii nu scoteau nici un sunet, priveau în tăcere cele ce se petreceau în acele clipe jos, sub aripile lor. Datorită agerimii lor excepționale, atotcuprinzătoare, tocmai datorită vederii (auzul venea abia după aceea) aceste aristocratice păsări de pradă erau viețuitoarele cerului de deasupra savanei, întrucît nu coborau pe pămîntul cel ros de păcate decît după hrană și pentru odihna de peste noapte.

De bună seamă, în acele clipe îi vedeau ei ca-n palmă din înaltul cerului pe lup, lupoaică și cei trei lupani care se așezaseră pe un dîmb scund, între tufele de tamarix, presărate ici-colo, și smocurile aurii de colilie. Toți cu limbile scoase din cauza căldurii, lupii, întreaga familie, se odihneau pe acea ridicătură fără să le treacă prin minte că formează obiect de atenție pentru păsările cerului. Tașciainar stătea lungit în poziția lui preferată, cu labele cruciș în față, cu capul sus ; dintre toți se deosebea el prin grumazul lui puternic și un trup greu, cu oase mari. Alături, cu coada scurtă și groasă adunată sub ea, ședea, aidoma unei statui împietrite, tînăra lupoaică Akbara. Lupoaica se sprijinea țeapăn pe labele drepte, vînoase. Pieptul mai alb și burta suptă cu țițele pe două șiruri, încă ieșite în afară, dar fără să mai fie umflate, scoteau în evidență suplețea lupoaicei, vigoarea coapselor ei. Iar lupanii, cei trei gemeni, se învirteau prin preajmă. Faptul că nu stăteau locului, n-aveau astîmpăr și mereu la ardea de joacă nu îi supăra cîtuși de puțin pe părinți. Atît lupul cît și lupoaica se uitau la ei cu vădită îngăduință : lasă-i să zburde și ei...

Iar ulii se tot roteau sub bolta cerului și urmăreau din ochi cu același sînge rece ce se

Ceramică de Nicolae Gadonschi
(Din expoziția de la Galeria Municipală)

mai întîmplă jos, în stepa Moiunkum, înainte de apusul soarelui. Nu departe de lupi și de puii lor, mai într-o latură, în cringurile de tamarix, păsteau niște antilope saiga. Erau multe. O ciurdă destul de mare păștea chiar alături, printre arbuștii de tamarix, la o oarecare depărtare de altă turmă, și mai numeroasă. Dacă pe ulii i-ar fi interesat antilopele de stepă, s-ar fi putut convinge, scrutind întinsul savanei în toate direcțiile pe zeci de kilometri, că sînt fără de număr, sute și mii, cum au fost de cînd se știu pe aceste meleaguri altfel aride, dar pentru ele atît de prielnice. Așteptînd să se mai domolească dogoarea serii, antilopele se porneau, după lăsarea nopții, spre locurile de adăpost, acele rare și îndepărtate surse de apă din savană. Unele cete o și porniseră într-acolo lungind tot mai iute pasul. Aveau cale lungă de străbătut.

Una dintre turme trecu atît de aproape de tăpșanul pe care se așezaseră lupii, încît aceștia puteau vedea limpede, printre tulpinile străvezii, luminoase de colilie, coastele și spinările lunecoase, capetele lăsate, cu coarne scurte, ale taurilor de pe margini. Întotdeauna cînd sînt în mișcare, antilopele saiga țin capul în jos pentru a reduce rezistența aerului, căci în orice clipă sînt gata să o rupă la fugă. Așa le-a zămislit pe ele natura în procesul de evoluție, acesta este și principalul avantaj al antilopelor saiga, acela de a scăpa cu fuga de orice primejdie. Chiar dacă nu sînt tulburate cu nimic, ele înaintează de obicei în galop măsurat, neobosit și neabătut, fără a ceda calea nimănui decît lupilor, întrucît ele, antilopele, sînt multe și tocmai de aici le vine lor puterea...

Acum treceau pe lîngă familia Akbarei, ascunsă pe după tufe, treceau în galop ca o masă compactă, stîrnind în urma lor o adiere pătrunsă de duhoarea turmei și de pulberea ridicată sub copite. Lupanii de pe dîmb au intrat în agitație, instinctele li s-au deșteptat. Toți trei adulmecau acum cu încordare și, cu toate că nu înțelegeau încă despre ce e vorba, dădeau să se repeadă în direcția de unde le venea acea tulburătoare mireasmă de turmă, le venea să se năpustească printre smocurile de colilie dincolo de care se ghicea strălucirea multor trupuri în alergare. Însă părinții-lupi nu s-au clintit din loc, nici Akbara, nici Tașciainar, nu și-au schimbat poziția, deși pentru ei ar fi fost o nimica toată să ajungă în numai două salturi lîngă turma care trecea pe lîngă ei și să o ia la goană, să o urmărească înverșunați, neînduplecați, pînă la istovire, pentru ca în acea alergare comună, în acea fugă-întrecere pe muchea morții, cînd ai simțămîntul că pămîntul și cerul își schimbă locurile, să prindă clipa la o cotitură mai strînsă și să doboare din zbor o pereche sau două de antilope. Această posibilitate era întru totul realistă, dar s-ar fi putut să nu le surîdă norocul, să nu izbutească să prindă din urmă prada, se mai întîmplase și așa. Oricum ar fi fost, Akbara și Tașciainar nici nu se gîndeau să înceapă goana; deși se părea că prada le vine singură în bătaie, ei nu se mișcară din loc. Aveau ei motivele lor : în ziua aceea erau sătui, iar să pornești hăituiala în goană nebună pe o asemenea zăpușeală înfrozitoare, și încă pe burta plină, în urmărirea sprintenelor antilope ar fi fost moarte curată. Principalul era însă faptul că tinerilor nu le venise încă vremea pentru o astfel de vînătoare. Lupanii puteau să-și piardă vina, o dată pentru totdeauna, dacă, sufocîndu-se în alergare, ar fi rămas în urmă, nu și-ar fi atins ținta ; atunci nu s-ar mai fi încumetat să îndrăznească, și-ar fi irosit cutezanța. Abia la iarnă, în anotimpul marilor goane, puiandrii, care vor avea atunci aproape un an, vor putea să-și încerce puterile, să se convingă cît îi ține tăria, să se pună pe treabă alături de ceilalți, iar pînă atunci nu se făcea să le strice joaca. Dar va veni clipa cea mult visată !

Akbara se feri de lupanii care o sîciîau cu nerăbdarea celor care abia așteaptă să pornească la vînătoare, se așeză în alt loc, fără să scape din ochi mișcarea antilopelor care se îndreptau spre locurile de adăpat, lunecînd aproape lipite una de alta, plutind ca peștii în susul torentului la vremea depunerii icrelor, toate într-o singură direcție, nedeosebite între ele. În privirea Akbarei se citea însă și înțelegerea altui lucru : las-să se îndepărteze acum turmele de saiga, la vine sorocul tuturor celor ce viețuiesc în savană, de-aici nimeni nu are unde pleca. Între timp, lupanii au început să-l plictisească pe tatăl lor, încercînd să-l zgîlțîie din amorțeală pe posacul Tașciainar.

Iar Akbara își închipui deodată începutul de iarnă, tot cuprinsul semideșertului îmbrăcat în mantie albă la ivirea zorilor, după prima zăpadă care ține pe pămînt doar o zi sau doar pînă-n prînz, doar că acea zăpadă le dă semn lupilor că a sosit vremea marilor vînători. Începînd din acea zi, vînătoarea de antilope va deveni îndeletnicirea cea mai importantă din viața lor. Veni-va ziua ! Cu o piclă joasă, cu înfloriturî de promoroacă pe tulpinile albe, întristate, de colilie, pe crengile plecate sub povara zăpezii ale tufelor de tamarix, cu un soare aburit deasupra savanei ; lupoaica își închipui ziua aceea atît de limpede încît tresări fără să vrea, de parcă ar fi tras în piept pe negîndite o gură de aer înghețat, de parcă ar fi pășit cu pernuțele elastice ale labelor, ca niște constelații de petale, pe stratul de nea și ar fi citit cît se poate de clar atît urmele ei de lupoaică în puterea vîrstei cît și urmele puilor, mărișori deja, zdraveni, fiecare cu firea lui, lucru ce se poate vedea și după urme, iar alături urmele cele mai mari, eflorescențe puternice, cu ghiarele ca niște ciocuri de răpitoare ieșite din cuiburi, ale labelor lui Tașciainar ; acestea se vor afunda cel mai adînc și mai apăsat în zăpadă, căci Tașciainar e masiv, mai greu în partea dinspre piept, el este tăria, el este pumnalul fulgerător la gîtul antilopelor și oricare îi va cădea pradă va colora albul zăpezii cu un șuvoi de sînge roșu precum fluturarea aripilor fierbinți a unei păsări roșii, pentru ca să trăiască alt sînge, cel ascuns sub blana lor cenușie, căci sîngele lor trăiește pe seama altui sînge ; așa a hotărît începutul tuturor începuturilor, altă cale nu este și nimeni nu-i poate fi judecător, întrucît aici nu există nici legi, nici vinovați, vinovat este doar cel ce a creat un sînge pentru alt sînge. (Numai omului i-a fost hărăzită o altă soartă : să-și cîștige pîinea prin muncă și carnea tot trudind să și-o dobîndească, să recreeze natura pentru propriile lui nevoi.)

Iar acele urme întipărite în prima zăpadă din Moiunkum, acele eflorescențe trădînd trecerea lupilor, mai mari și ceva mai mici, se vor înșira alături prin picla așternută la fața pămîntului și se vor opri într-o vîlcea, sub vînt, printre tufișuri ; aici vor poposi lupii, vor scruta împrejurimile, îi vor lăsa aici pe cei cărora le-a venit rîndul să stea la pîndă...

Dar iată că vine și clipa mult așteptată ; Akbara se va apropia, cît se poate înainte mergînd tiriș, înotînd prin zăpadă, lipindu-se toată de iarba înghețată, ținîndu-și răsuflarea, de antilopele ieșite la păscut, atît de mult încît le va putea vedea ochii încă neîncețoșați de groază, apoi se va năpusti pe neașteptate, ca o umbră. Și va veni atunci clipa cea înstelată a lupului ! Akbara își închipuia atît de limpede acea goană dintîi, pentru învățătura puiandrilor, încît cheună fără să vrea și abia se ținu să n-o rupă din loc.

Ah, ce urmărire se va porni atunci prin savana acelei prime ierni ! Turmele de saiga vor zvîcni în fuga mare, ca de foc, albul zăpezii va fi tăiat într-o clipită de cicatricea neagră a pămîntului dezgolit, iar ea, Akbara, gonind în urma lor, prima din haită, după ea, aproape lipiți, puii ei, tinerii lupi, toți cei trei din prima fătare, urmașii ei, cei pe care voința dintru începuturi i-a adus pe lume tocmai pentru o astfel de vînătoare, și după ei Tașciainar al ei, puternicul tată, neîmblînzit în alergare, avînd un singur scop : să mîne antilopele într-un chip anume ca să le îndrepte spre locul de pîndă și prin aceasta să le dea fiilor o lecție de vînătoare. Da, neîmblînzită va fi goana ! Avîntîndu-se în acea închipuită goană viitoare, Akbara nu atît prada și-o dorea în aceste clipe, cît mai ales să vină odată vînătoarea, să se năpustească ei în urmărire prin stepa largă precum păsările iuți de aripă... Căci aceasta este însăși menirea vieții ei în tagma lupilor...

Așa visa lupoaica, cum o învățase natura, sau poate, cine știe, chiar puterea cerească îi trimisese acele gînduri, de care avea să-și amintească mai tîrziu cu amărăciune, cu durere în suflet, pînă și în somn, atît de des și fără de speranță. Și va fi urletul de jale al lupoaicei ca un fel de plată pentru acele gînduri. Căci așa se întîmplă cu toate visurile : mai întîi se iscă în închipuire, apoi cele mai multe dintre ele naufragiază tocmai pentru că au cutezat să crească fără rădăcină, ca unele flori sau unii arbori... Aceasta este soarta tuturor visurilor și tocmai aici zace tragica lor necesitate pentru cunoașterea binelui și a răului...

În românește de
Sergiu Celac

POEZIE DIN SUDAN

MOHAMMED ABD AL-HAYY

Hamlet o plînge pe Ofelia

1

Cînd viermii — valuri de catifea — te poartă
spre pajiștile domnului pe aripi ușoare,
te văd, Ofelia,
salcie înflorind primăvara,
iar toamna frunzele cad în izvor
ca fluturii colorați și ca lacrimile ;
iarna
te văd, Ofelia,
crin alb
luminînd în candoarea zăpezii pe ramuri
nebunia — cu lumină de lună.

2

Măr necules din pomii paradisului
ești. Dar cum ai putea să cunoști
libertatea tăcerii născînd din libertatea expresiei
și pofta distrugerii și creării ascunsă ca pitonul
în bezna metaforei,
și înțelepciunea bufonilor
sau măștile actorilor.
Măr necules din pomii paradisului
ești. Dar cum ai putea să auzi
ispita viermelui în mărul lucrurilor
și bătaia ceasului în beznă...
Apoi tăcerea
anunță moartea timpului
și nașterea poftei și-a spaimei, și culoarea
pumnalului roșu
și-a mantiei negre
și orice aduce jocul de lumini și-ntunerec
și prețul poftei, al cîntului, al singelui
și-al plînsului
în piese ridicole
pe marginea prăpastiei negre.

3

Cînd pornesc morții — iar tu printre ei —
sub cerul liber
să-și stringă zdrențele, luminează ca luna
în beznă
trupul tău verde
răsărind între rădăcinile iubirii, prieteniei,
mihnirii
și ale visului visat în afara timpului.

MOHAMMED AL-FEYTURI

Un îndrăgostit din Africa

Meseria mea sînt cuvintele
Sabie-mi este pana
Toată averea — simțirea și cîntecul
Nu sînt singur printre profeții vremii
Nu sînt dintre cavalerii ce poartă steaguri
de luptă
Sau hotărăsc destinele popoarelor
Am însă o iubire ce crește odată cu mine
N-am dăruit-o nicicînd vreunui rege pe tron
Și nu i-am întinat obrajii pe treptele idolilor
Meseria mea sînt cuvintele
Poate le potrivesc uneori... Poate greșesc
uneori
Dar de cînd îmi bîntuie furtunile dorului singele
De cînd îmi înfloresc bobocii cuvintelor gura
Și am pornit biet pribeag
Să străbat nopțile-nstrăinării
Am însă o iubire ce crește odată cu mine
Călare pe caii urîtului —
Mi-ai fost suferința tu, Africa,
Mi-ai fost înstrăinarea în care trăiesc
Și-n care doresc să trăiesc
Și cînd am pornit să cînt... ți-am cîntat ochii
Genele lor mi-au atins buza înfiorată
Cînd am văzut cum arde durerea în ei
Am văzut în ei suferința, nesupunerea
și mîndria
Meseria mea sînt cuvintele
Poate mi-apasă glasul slăbiciunea și spaima
uneori
Și ecoul lui se-ntoarce în plîns și tristețe
Și mă face să plîng ecoul glasului meu...
Și mă aplec să-i netezesc părul
Să sorb lacrimile din ochii lui ca doi copii
Și cuvintele-mi sînt grele în gură
Și simt uneori ca și cînd cuvintele-n gură
Sînt rădăcinile unor arbori străvechi

În românește de
Ilie Bădicuț

UN POET - O LUME

Alișer Navoi (II)

* * *

Peste buza ta de fragă degetele-mi trec ușor.
Parcă e priveghetoare printre trandafiri, în
zbor.
Iar obrazu-i lac în soare peste care s-a lăsat
De la sălciile multe galben puf de mițișor.
Arcuitele sprincene sînt împărătești suspine
Șuierate de păuni la răcoare de izvor.
Unde-i strîns rău din lume nu e loc de
pasul tău,
N-o să duc boboc de floare în pustiu
ingrozitor,
Iar cînd beau din vinul dulce simt un gînd
de ostoire
Și cu patima se stinge un ulcior cu alt ulcior.
Din cuvîntul tău să faci, tu, Navoi mereu o
punte
Spre iubirile curate și spre dor mistuitor.

* * *

O, iubire tu din nou inima pe jar mi-o pui
Și cenușa iar o vînturi peste cîmp și peste
grui,
Iar suspinele fierbinți înspre stele mi le sui,
Îmi lași dorul fără aripi pe la poarta nimănui.
Părul înelat și moale peste umeri revărsat,
Stă înfipt în amintire și mă doare ca un cui,
Iar tu lacrimă întruna rouă vrei să-mi fii în
cale.
Cînd voi întîlni iubirea pe la umbră de gutui.
Dar în noaptea despărțirii o, tu lacrimă
păgînă,
Mi-ai îmbrobodit tot cerul doar cu întuneric
șui,
Iară bolta înstelată e scamatorie rece.
Ai vrut soarele și luna pentru ea să le supui.
Iar Navoi în fața ta se înclină și mai speră.
Tu, iubire doar o vorbă luminată să-i mai
spui.

* * *

Te-ai dus în gură de genune cu umbra
chipului frumos,
Peste bazarul viu al lumii se lasă nor
întunecos,
Căci toți trăiesc cu amintirea acelui chip fără
de seamăn,
Cînd feregeaua ridicată ne arăta surîs duios.
Și mai frumoasă decît sorii te arătai în
cîmpul verde,
Priveghetoarea ostenea de-atîta cîntec în
prinos.
De ce privea Medjnun oglinda cu întristare
de nescris ?
Că nu venea din adîncime Leila într-un ris
voios.
Ce însemnau pentru Vamik o sută de femei
frumoase,
Cînd printre ele nu era Azra cu pasul
majestos ?
De-ar fi aflat la timp Farhad cum suspina
de dor Șirin,
N-ar fi stropit cu sînge stînca din muntele
prăpăstios.
Și soarele pălește cînd aminte ia la chipu'
sfînt,
Căci trandafirul vieții tale a fost cu mult
mai luminos.
Atunci de ce făcut-ai tu din trandafir o
luminare
Cu flacără mistuitoare arzînd un fluture
sfios ?
Iar tu Navoi cînd vei descrie frumosul
trandafir de rai
Și munții vor purta poveștea tot într-un
cîntec unduios.

În românește de
Stelian Gruia

Din cartea „Ciudățeniile virstei de mijloc"

SPORT Mai aproape e cămașa

Cum era și de așteptat, la Sevilla, Spania a cîștigat cu (doar) 2—0 partida cu Austria. Ibericii, ca întotdeauna siguri pe ei cînd joacă pe teren propriu (exceptînd finala C.F. Barcelona — Steaua) au învins mai ușor decît ne arată scorul, permițîndu-și să rateze un 11 m. Cu acest rezultat, zarurile par aruncate în grupa noastră, în care numai victoriile în deplasare ale naționalei noastre, la Viena și Tirana (și încă la un scor limitător) îi mai pot împiedica pe spanioli să fie prezenți la turneul final al campionatului european de fotbal. Chiar și așa, numai reamintindu-ne „joaca" națională Spaniei cu Malta în ultimul meci al calificărilor precedente (1—1 la pauză, 12—1 în final) cînd i-au eliminat „surprinzător" la golaveraj pe olandezi, avem mari îndoieli. O calificare, la ora actuală, se cîștigă prin victoriile în deplasare la principalii adversari (vezi Polonia — Olanda, 0—2, în care olandezii par să învețe din „lecția" Spaniei) și mai puțin prin jocul rezultatelor din grupă (mai ales într-o grupă în care joacă una din favoritele arbitrilor delegați de U.E.F.A.). Oricum, nimic nu s-a încheiat și rămîne, totuși, să așteptăm „provincia", adică acel ou rotund atît de des evocat în legătură cu obiectul jocului de fotbal. În alte grupe lucrurile par rezolvate, U.R.S.S. și Anglia fiind aproape cu siguranță calificate, ultima după un zdrobitor 8—0 cu Turcia (iată că nu numai olimpicii noștri se „evidențiază" în statistici, dar asta nu ne încălzește cu nimic) ; Bulgaria, deși după 0—2 cu Irlanda, păstrează prima șansă, jucînd acasă cu Scoția (eh, dar cine nu-și aminteste ce ne-au făcut nouă scoțienii în ultimul minut al unei partide asemănătoare !) În schimb, Grecia, cu 0—3 la Budapesta, a devenit din favorită outsider, iar cei care au încercat să acrediteze ideea că am făcut egal cu o mare echipă (2—2, după 0—2 !) trebuie că acum merg pe gratis cu tramvaiul 9. Rămîne, totuși, un mister în ceea ce ii privește pe cei care, accidentați, nu au putut juca. Cu excepția lui Pițurcă, ceilalți, adică Bumbescu, Iovan și Cămătaru, au fost suspendați pe o etapă de campionat. De ce, nu știe nimeni, și astfel s-a creat un nou mister în națională noastră. Să fi fost ei accidentați, ori să... Oricum, nu e bine, mai ales că dacă ei au greșit, fiind convocați la națională, atunci suspendarea trebuia să exprime exact această vinovăție și nu alta. Pentru că se poate și invers ? Poți lipsi din echipa de club cu riscul de a fi suspendat din națională ? Noi nu știm, sîntem doar niște bieți naivi care nu pot citi dincolo de scurtul comunicat al biroului federal al federației de fotbal. Altfel este limpede, cînd lipsești de undeva, nu poți fi suspendat din altă parte. E ca și cum lipsind de la strînsul de castane, ai putea fi pedepsit de la strînsul de portocale. Ori invers. Este limpede că jucătorii respectivi nu s-au prezentat la națională și nu la club. Și atunci, nu era firesc să fie suspendați de la națională ? Sau poate nu i-a lăsat clubul ! Și atunci ? A fi în echipa națională reprezintă virful de performanță al unui sportiv, cinstea de a fi între cei 11 sportivi care reprezintă mîndria, aspirațiile, iubirea noastră, a tuturor. De ce un club sau altul să aibă suspendat un jucător care, nelipsindu-i cînd l-a convocat, a lipsit la națională ? Încă mai știm că Iovan, de exemplu, a fost căpitanul Stelei cînd a luat marele trofeu al Cupei Campionilor. Deci, la club el este considerat apt pentru banderolă de căpitan al uneia dintre cele mai bune echipe europene. La națională însă, nu se știe de ce, a lipsit. Și ? Și ceilalți ? Această transmutare nu-i folosește nimănui, mai ales acum, într-un moment în care națională noastră pare să dea semne de mare încertitudine — în ceea ce privește rezultatele ei în meciurile amicale și oficiale. Părerea noastră este să-i lăsăm să joace în națională pe cei care vor, pe sportivii care nu precupețesc nimic pentru a ne reprezenta, la vîrf, în competițiile de mare anvergură. Sîntem convinși că numai așa va prima întotdeauna țelul atingerii valorii maxime, care să justifice selecționarea într-o reprezentativă a României.

Ulisse

P.S. Steaua, cum era de așteptat, a mai spulberat o „europeană", Victoria (4—0). Ceea ce ne surprinde este „răutatea" întîlnirii, „răutate" de care jucătorii ambelor echipe nu prea dau dovadă „afară". Să fie proverbul că „mai aproape îmi e cămașa...".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
43
(1 328)
sîmbătă
24 octombrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CAUZA PĂCII

Cea mai importantă problemă a lumii contemporane este menținerea păcii. Cursa înarmărilor, cantitatea uriașă de explozibil atomic care azi amenință omenirea cu dispariția au făcut să crească îngrijorarea tuturor oamenilor conștienți de pe toate continentele. Marșurile de protest împotriva înarmărilor sînt foarte semnificative pentru dorința oamenilor de pretutindeni ca tensiunea existentă să facă loc unui climat de destindere. În acest context internațional, atît de încordat, România a dus și duce în continuare o politică a bunei înțelegeri între țări și popoare, a coexistenței pașnice, a relațiilor de colaborare și într-ajutorare. Această politică decurge din concepția Partidului Comunist Român care acordă fiecărui popor, fiecărui stat dreptul de a-și hotărî singur soarta, dreptul la suveranitate și independență națională, dreptul la o existență pașnică. În acest spirit s-au desfășurat întotdeauna raporturile României socialiste cu vecinii săi și cu statele de pe toate continentele. Politica de pace a României, inițiativele în favoarea păcii susținute de tovarășul Nicolae Ceaușescu sînt foarte cunoscute azi în lumea întreagă. În acest spirit s-a desfășurat și recenta vizită în Turcia a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, vizită în cadrul căreia s-au stabilit relații de colaborare între cele două țări. Această vizită a scos în evidență, încă o dată, nevoia adîncă a popoarelor de a-și întinde mîna, de a găsi soluții pașnice de existență, de a da exemplul viu al unui mod prietenesc de a fi într-o lume tensionată de conflicte.

Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Turcia, vizită atît de fructuoasă pe mai multe planuri, a stîrnit un firesc și așteptat ecou în toată țara. Zeci de telegrame au mărturisit adeziunea întregului popor român la înțeleapta politică de strîngere a raporturilor cu alte popoare și țări, la consecvența politică de colaborare, politică de pace, care, prin esența ei se situează împotriva escaladărilor militare.

În aceeași serie de fapte, fapte care oglindesc dorința bunei conviețuiri, a bunei colaborări între popoare și state se situează și deschiderea, la București, a celui de al XIII-lea Tîrg internațional. La noul Tîrg Internațional bucureștean au fost aduse sub ochii vizitatorilor produse industriale și economice din mai multe țări ale lumii. Au fost expuse aici produsele muncii și creației de pe mai multe meridiane ale globului, s-a făcut, de fapt, propunerea unui schimb de tehnică și de experiență, adică o propunere pașnică, o propunere de conlucrare. Exponatele românești din acest tîrg, reprezentînd rezultatele muncii tuturor marilor colective industriale și economice ale țării, exprimă grăitor modul în care programul Partidului Comunist Român a înțeles importanța revoluției tehnico-științifice, modul în care această revoluție tehnico-științifică devine o componentă importantă a dezvoltării și progresului social în România. Mașinile, uneltele, produsele comerciale românești impun prin gradul de dificultate al execuției, prin gradul de competitivitate ridicat, ceea ce arată că România intră în rîndul țărilor capabile să ofere omenirii produse de cel mai înalt nivel. Această dorință și voință de integrare în marele proces de schimburi economice și comerciale al lumii sînt expresia aceleiași năzuințe de a trăi cu toată lumea în pace și bună înțelegere. Declarațiile reprezentanților străini la acest Tîrg internațional, ajuns la a XIII-a ediție, confirmă rolul și importanța unor asemenea inițiative în dezvoltarea legăturilor dintre țările socialiste, dintre țările celor două mari sisteme economice și politice ale lumii de azi. Aceste declarații constată gradul dezvoltării la care au ajuns țări pînă mai ieri neindustrializate și semnalează și ele posibilități din ce în ce mai largi ale colaborării cu și necesitatea acesteia.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au deschis această expoziție și au vizitat-o, subliniind și prin acest gest dorința României de a se afla în rîndul țărilor deschise oricărei propuneri de colaborare și de pace.

Umanismul politicii promovate de România, de Partidul Comunist Român și de tovarășul Nicolae Ceaușescu personal este expresia unei gîndiri sociale și politice consecvente, a unui mod înțelept de a sprijini dezvoltarea lumii contemporane, dezvoltarea României socialiste, cu gîndul la un viitor mai bun, la un viitor fericit. Aceste evenimente ale ultimei săptămîni nu fac decît să confirme încă o dată o linie consecventă de mare prestigiu a politicii românești pentru pace.

În aceeași serie de manifestări care demonstrează o viziune superioară asupra raporturilor în lumea de azi se înscrie și vizita pe care președintele Republicii Socialiste a Uniunii Birmane, San Yu, împreună cu doamna San Yu, o fac în România, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu. Această vizită ca și convorbirile care vor avea loc, la cel mai înalt nivel, vizează stabilirea unor raporturi de perspectivă pentru ambele state, stabilirea unor colaborări bilaterale în interesul ambelor țări și popoare, în interesul cauzei păcii și cooperării internaționale. În acest sens, poporul român l-a întîmpinat pe înaltul oaspete cu sentimente de stimă și prețuire, adresîndu-i tradiționalul „Bun venit" pe pămîntul României.

Luceafărul

În inima muntelui

Evident, directorul Ștefan Pop nu are azi timp pentru mine. A, nu mă refuză ! E un om prea fin pentru un asemenea gest, a cunoscut, începînd cu „Țara Lotrului" (carte și ctitorie) destui reporteri, pentru a stabili cu ei o tainică și trainică stare de comuniune. Vorbește cu mine, căutîndu-și casca, șalopeta. Tocmai s-a terminat străpungerea de la puțul castelului de echilibru, sînt niște probleme, au venit cîțiva delegați, de ei nu duce Antrepriza „Bistra — Poiana Mărului" niciodată lipsă, mașina așteaptă afară, fără nici un loc liber pentru reporter. Face și o asemenea situație parte din riscurile și, să le zicem așa, bucuriile meseriei. Între timp, directorul Pop s-a și echipat pentru subteran, încă de aici, din biroul său de director, și îmi cere să fiu clar și concis, înainte de a mă trimite el la niște băieți tineri, demni de toată isprava și lauda. Totuși, încerc, sondînd terenul cu o întrebare, cum ai săpa în rocă ajutîndu-te de o foreză.

— Știți, mă interesează drumul apelor, adîncul. Se prevăd cumva acolo ceva evenimente acum, sau în noiembrie, în zilele premergătoare Conferinței Naționale a partidului ?

Sobru și exact, ca un încercat inginer constructor de hidrocentrale ce este, elegant ca un gentleman în salopetă acum, directorul Pop zîmbește abia perceptibil, în timp ce coborîm pe scările cochetului sediu al antreprizei din Caransebeș, în fața căruia constructorii au adus și amplasat cîteva uriașe pietre semănînd cu niște statui.

— Evenimente ? Cîte vreți. De fapt, pentru noi, constructorii marilor obiective, fiecare zi, fiecare nouă respectare de termen intermediar, în drumul spre termenul final, adică punerea în funcțiune, constituie evenimente, ce se înscriu în cronica inimii și vieții noastre. Cum altfel poate fi, cînd trebuie să săpăm o cale de 120 de kilometri în munte, pentru ca apele să producă lumină și în Munții Banatului, ca în atîția munți din țară ? Mergeți la Ioanițescu, la Turnu Ruieni, că vă deslușește ei evenimentele și arta adîncului — mai apucă să-mi spună directorul, înainte de a pleca mașina și a mă lăsa în seama unui dispecer.

Ajung astfel la Ruieni, cu o carosată, înaintînd zmucit printre minunile și liniștea colorată, opulentă, a toamnei, trecînd printre livezi înroșite de mere și care domoale cu fîn. Aici Iacob Pîrvulescu, șeful brigăzii, e în concediu, iar Lucian Dima, tînărul inginer constănțean cu mustăcioară, s-a transferat la Cernavodă. Dar în receptorul înminat de secretară, căreia îi încredințasem deruta și nesansa acestei zile, izbucnește deodată o altă voce cunoscută, ca un izvor inspirîndu-ți încredere.

— Vin imediat — mă asigură inginerul Oliviu Ioanițescu.

— Știți, eu aș vrea să cobor în subteran — adaug, ezitînd parcă temător să nu fiu refuzat.

— Pînă ajung eu, vă și puteți echipa.

Abia cînd mă văd, și nu-mi vine să cred că sînt eu, în cizme și cu casca albă, pe care o port cu o secretă mîndrie, convins că nu prea o merit, după ce gustăm din gustoasa hrană caldă

Nicolae Sârbu

Continuare în pag. a 6-a

Antologia «Luceafărul»

Poetul și Patria

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.
Ziua e patria soarelui. Te iubesc – strigă frunza
copacului ei. Te iubesc.
Cineva rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Tu amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut,
fiul ochiului meu, fiul auzului meu,
reazămă-ți tîmpla de scut,
tu amintire neîntîmplată,
tu fructul meu nevăzut.

Atomii vremii se-ndrăgostiră.
Soarele e-adevărat,
ora palpită, forme respiră
spațiul pasionat.
Prea fericit fie sînul de lîră
care m-a alăptat.

Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.
Văzul e patria ochiului. Te iubesc – strigă inima
sîngelui ei. Te iubesc.
Gura mea rostește cuvinte de Dunăre,
cuvinte care privesc.

Cezar Baltag

CRAIOVA

Sînt în orașul Băniei. Azi dimineață am numărat peste optzeci de nume de bani ai Craiovei, stăpîni aici un sfert de mileniu pînă după Brâncoveanu.

În documentele emise de voievozii din scaunele de la București sau Tîrgoviște, locul întîi după mitropolitul ce cuprindea adesea mai multe domnii, cum este Theodosie de Veștem din Transilvania, banul Craiovei este cel dintîi sub pecetea domnească.

Dar acum vorbesc despre epoca lui Constantin Brâncoveanu, aici în bănie, într-o frumoasă sală cu rezonanță iar **Imnul lui Constantin Brâncoveanu** ca și **Testamentul lui Ștefan cel Mare** le poți îngîna în șoaptă în liniștea absolută ce s-a așternut peste noi.

Ce-i puterea cuvîntului, ce splendoare zace și în limba asta românească ! De-a ne stringe laolaltă, de-a fi uniți în cuget și simțiri, de-a frămînta și-a lăcrima și-a suride în hohote, de-a ne bucura și înnobila și înălța sufletește, de-a ne ști laolaltă cuprinși într-un avînt ziditor, edificator întru mai multă viață, de-a ne ști oameni în toată firea cuprinși în acea datorie sfîntă de-a alcătui ființa unui neam fată de care multe sînt virtuțile ce trebuie să ne însufletească inima și gîndirea generație cu generație.

Poate astfel erau și grecii vechii Elade în fața amfiteatrelor lor pline cînd Sofocle și Pindar aduceau în cuvînt făpturile ce au murit pentru patria lor, nu se poate să fi fost altfel, iar dacă sărbătorile cele mari, în Bizanț, **Imnele**

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

FILMUL „MOROMEȚII"

Radicalitatea viziunii

Fără îndoială, „Morometii" filmul se impune cu forța iradiantă, grea de semnificații a unui eveniment de artă și cultură. Acum, după ce s-a înregistrat „verdictul" primelor cronici de premieră, după ce s-a constatat și afluența de public (neobișnuită pentru un film alb-negru, două serii „cu țărani", la concurență cu „filmele de acțiune") acum deci, ni se pare firesc că filmul „Morometii" are succes, că lucrurile stau așa și nu altfel. Cum altfel ? Cum s-a întîmplat nu o dată în cinematografia noastră, cînd deplîngeam soarta unor capodopere ale literaturii române transpuse pueril, simplist, inadecvat, dacă nu chiar denaturate pe ecran, mulțumindu-ne a observa de fiecare dată, cu regret, că cineaștii noștri au mai trecut pe lîngă o șansă fără a ști s-o valorifice. Mai puțin se comenta faptul că sute de mii de spectatori rămîn cu acea imagine falsă în memorie, unii poate nemaiajungînd niciodată s-o confrunte cu opera literară inspiratoare. S-a acreditat astfel în mod eronat ideea (care, firesc, a cîștigat teren mai ales în rîndul scriitorilor) că nu i-ar sta în puteri artei cinematografice, specificului ei, să capteze fluxul narativ al unui roman de pildă, finețea analizei, a notației fiind sacrificată fatalmente în favoarea acțiunii, a mișcării exterioare. Marin Preda însuși era sceptic în această privință și dacă judecăm doar după cele cîteva tentative de ecranizare a literaturii sale ivite de-a lungul anilor — deși nu acestea sînt exemplele cele mai flagrante într-o atare discuție — am fi putut să-i dăm dreptate. Discuția despre ecranizări este veche dar iată, exact cînd în planul concretizărilor părea să fi intrat într-un punct mort (în plan teoretic s-au înregistrat între timp lucrări tot mai docte), exact cînd ne resemnasem a considera cele cîteva repere — „O noapte furtunoasă" „Moara cu noroc", „Pădurea spînzuraților" — ca accidente fericite, filmul lui Stere Gulea re-actualizează discuția, în chip polemic am spune, chiar dacă regizorul declară a nu fi avut decît o singură preocupare, aceea de a se pune în slujba cărții, încercînd să o transpună „cît mai fidel, în spiritul ei". Sămînța de polemică e implicită, ca întotdeauna în cazul unei creații autentice. În spirit morometian, regizorul vrea parcă să spună : „Domnule, eu am făcut un film «Morometii». Acum e sarcina altora să vadă ce și cum".

Nu ne îndoim, despre filmul acesta se va vorbi încă multă vreme.

O primă constatare : involuntar sau nu, filmul „Morometii" dă o replică artistică filmelor cu subiect din lumea satului românesc. Dacă prin romanul „Morometii", Marin Preda vorbește despre țărani cum nu se mai vorbise la el (opinie acreditată în critica literară), îndrăznim a spune că prin filmul „Morometii", Stere Gulea face aceeași operă de pionierat dînd cel mai bun film psihologic țărănesc din cinematografia noastră.

Și nu e vorba aici doar de acea mult invocată autenticitate a mediului țărănesc, a comportamentului, a rostirii replicilor, lucruri deosebit de importante (creațiile — de excepție — actoricești, scenografice ale machiajului și ale coloanei sonore cuvenindu-se a fi analizate pe larg la acest capitol, cu atît mai mult cu cît viziunea idilizantă, folclorică asupra satului românesc pare să se fi generalizat în producțiile cinematografice ale anilor din urmă), ci de o autenticitate de substanță.

Impactul de vizionare al filmului „Morometii" rămîne pe același teren al adevărului esențial, care tulbură și incită la reflecție precum cartea la apariția ei.

Personajul de pe ecran — în întruchiparea magistrală a lui Victor Rebengiuc — este chiar Moromete cel firoscos, „personajul cel mai viu al prozei noastre postbelice", cum îl numea un critic literar. Personaj a cărui dramă ne interesează și ne implică și azi în cea mai mare măsură. Altminteri, de unde senzația de copleșitoare emoție, de tristețe, pe care filmul o acumulează în partea a doua, pînă la interogația din final?

Filmul „Morometii", spre deosebire de alte filme „frumoase" pe care le uiți repede, sau care te lasă perfect indiferent (nimic altceva decît „spectacol", divertisment sau în cel mai bun caz „exercițiu stilistic"), te obsedează încă multă vreme după ce l-ai văzut, iar o re-vizionare nu face decît să întărească prima impresie — atît în emoție, cît și în plăcerea „contemplării" de această dată a travaliului artistic, a subtilităților.

Parafrazîndu-l pe Marin Preda dintr-un cunoscut articol „despre evazionism, literar și so-

Roxana Pană

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a
MOROMEȚIANA
MODERNITATEA INTERPRETĂRII
● Semnează : ● Victor Rebengiuc ● Dumitru Dinulescu ● Ilie Bădescu ● Alexandru Horia

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Romantism temperat

O voce reprezentativă a poeziei de limbă slovacă din România este aceea a lui Ondrej Štefanko, a cărui recentă antologie („Rostul întrebărilor", ed. Facla 1987), ilustrînd preferințele autorului, păstrează ceea ce se poate socoti că e durabil dintr-o creație altfel nu de tot parcimonioasă. E întîia selecție apărută în românește (cu traduceri întreprinse de Ivan Miroslav Ambrus, Corneliu Barborică și de Ondrej Štefanko, poetul arătîndu-se, așadar, apt de exprimare subtilă și în limba română), valoarea ei fiind în afară de discuție căci este sigur că avem de-a face cu un liric profund și inteligent, modern cu temperanță, ascultînd de o tradiție care pune în contact dimensiunea română cu aceea slovacă. Totul conduce la încheierea că, din șase culegeri de poeme (apărute pe întinderea a zece ani, din 1977 și pînă azi), Ondrej Štefanko a reținut lamura și o examinare amănunțită confirmă această impresie.

Nimic nu ne împiedică a socoti poezia „slovacă" a lui Ondrej Štefanko drept un act cu organicitate, mai cu seamă că legăturile dintre români și slovaci sînt, istoricește, îndeajuns de strînse și arată de la un punct încolo, nu doar îngăduințe reciproce ci o îndemnare, în măsuri analoge, către identitate națională, respingînd prin aceasta represiunea habsburgică. Aceste forțe centrifuge (care nu-s doar românești și slovace, ci și croate, sîrbe, polone și aparțin deopotrivă Cehiei și Boemiei) aparțin esteticește, romantismului și năzuinței inevitabile către specificitate, acest „romantism" răminînd dimensiune fundamentală în aceste culturi cu proiect regăsit tîrziu. Poetul e, de aceea, un romantic de tot inteligibil în mediul românesc și un modern știutor de proporții, care aderă la evoluția treptată și unitară. Romantică e, spre a exemplifica, declarația lui patetică, arătînd o direcție nesupărătoare căci participarea afectivă e profundă și ia forme armonioase. „Se spune că poezia mea, la mine acasă, umblă / fără zorzoane, precum adevărul. / Se spune că poezia mea este puternică și sănătoasă numai în apa preacurată a izvoarelor din care se adapă / chipurile patriei mele. / Se spune că poezia mea nu se transformă în scrum nici în flăcările răuvoitorilor, pentru că ochii ei sînt / brațele trudite ale cititorilor mei, gurile lor / înflorite de fericire, / dar și frunțile lor de / griji brăzdate / Se spune că poezia mea este măruntă, pentru că ea vă vorbește / în limba unei mici naționalități, că ea nu știe să-și ia zborul în lume... / Se spune, dar eu, în ciuda acestor vorbe, acasă, scriu încă o poezie despre patria mea". Impresionantă e aici, înainte de toate, sensibilitatea tradusă în imagine fără a o complica pe aceasta și totuși căpătînd distincție și înălțîndu-se de la expre-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Maiorescu și Eminescu

Lectura **Vieții lui Titu Maiorescu** de Z. Ornea (vol. I-II, C.R. 1986—1987) mă obligă să observ că s-a stabilit în privința mentorului **Junimii** un adevărat canon biografic constînd din reiterarea pînă la istov a unui anumit număr, relativ fix, de date. Este o cercetare livrească, și aceasta a lui Z. Ornea, o migrație a informației și comentariilor dintr-o carte într-alta, muncă de migăloasă colaționare ce continuă țăvăria biografiilor vechi, vetuste, făcute parcă de dragul de a înșirui acele **difficiles nugae** („dulci nimicuri", cum traduce Eminescu) ce roiesc în jurul marilor probleme ca niște praguri concentrice, nesfîrșit de multe, puse însă în decor artificial, neducînd spre un înăuntru, tinzînd ele însele a se instituí în probleme.

Z. Ornea este atît de „familiar" cu jurnalul lui Maiorescu, de pildă, încît citează din el cu greșeli (uneori, grosolane : nu gramatica **germană** voia s-o traducă tînărul Maiorescu, ci pe cea **grecească**, etc.), își adjudecă notele de subsol ale editorilor, preia traducerea românească a lui Liviu Rusu pentru textele germane amendînd-o pe ici, pe colo în mod tacit. Cred că familiaritatea excesivă — ce duce la adevărate erezii filologice — rezultă din frecventarea îndelungată a cărții, pînă la comuniune cu ea. Cred că această trudă este, apoi, rezultatul evitării altor surse informaționale : mă gîndesc că nu se poate ca investigarea unui orizont cît mai larg de informații să nu ducă la acel respect pentru texte, la considerarea lor, filologic vorbind, ca dovezi obiective și la atenția cu care trebuie să fie reiterate. Maiorescu însuși considera **Monitorul oficial** o „instituție" la fel de importantă ca Universitatea ori Academia. Or, din componentele personalității lui Maiorescu, nu poate lipsi cea politică. Chit că a avut un copil nelegitim cu Mitte Kremnitz, că a divorțat de prima soție, că i-a plăcut viața, că era malițios, intrigant (dacă va fi fost), etc., etc. — dar l-am avut prim-ministru la un moment dat, a fost de atîtea ori ministru, a fost un șef de școală politică recrutînd „cadre", a încercat la un moment dat să preia, în condiții grele (1883) șefia partidului conservator, etc., etc. Aceste lucruri nu pot fi judecate numai prin omenescul din om, cer o analiză serioasă, atentă, îndelungă.

Desigur, nu vom discuta pe puncte **Viața lui Titu Maiorescu:** spațiul în primul rînd ne oprește. Ridicăm doar cîteva probleme mai generale privind relația lui T. Maiorescu cu **Timpul** și cu M. Eminescu — de care autorul pare a nu fi auzit pînă acum, ori pe care le evită stînd pe pragul dintre lucruri. Autorul se mulțumește cu declarația de principiu cu că mentorul **Junimii** l-a ajutat tot timpul pe poet, a fost aproape de el, etc. „Faptele se cunosc — afirmă Z. Ornea — dintr-o bogată și consistentă bibliografie. Dacă le reamintim e numai pentru că o vreme, de prin 1948 pînă prin 1965—1966, au fost vehiculate false opinii, potrivit cărora criticul s-ar fi dezinteresat de soarta nefericitului poet". (vol. I, p. 447). Nu există o bibliografie a părerilor anilor 1946—1966 despre Eminescu, ceea ce face trimiterea ineficientă. După cîte știm noi, însă, relația Maiorescu — Eminescu s-a discutat și s-a dezbătut pro și contra criticului, încă de la ediția a doua a **Poesiilor.** Sentințe definitive, iarăși nu există, încît nu știm ce e „fals" și ce e adevărat în această relație. În loc de a reda „faptele" — care, numai ele, ar fi fost în măsură să ne lumineze întrucîtva — biograful se mulțumește a relua locuri comune, precum un fragment de scrisoare, chetele din anii tîrzii ai poetului, etc., etc. Îl ajutau realmente pe Eminescu aceste chete ? Un premiu al Academiei — unde Maiorescu era cine era — nu ar fi fost mai omenesc ? Pe noi ne interesează lucruri mai concrete.

De pildă, drumul lui T. Maiorescu la Viena, de anul nou 1884, și scurta vizită pe care i-a făcut-o lui Eminescu la sanatoriu pentru a-i aduce volumul de **Poesii.** Nu neapărat regimul așa-zișelor postume din volum ne interesează („Mai am un singur dor", de pildă, cum l-a aju-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ŞTEFAN DIMITRIU: «Tinereţea lui Bogdan Irava»

Ştefan Dimitriu a debutat în 1971 cu schiţe **(Drumuri ca-n palmă)** trecînd apoi la roman **(Trapez,** 1972), pentru ca după un intermezzo reportericesc **(Ţara lui Scanderberg,** 1973, şi **Dealuri la Prut,** 1977) să revină la roman. Existind in literatură de unul singur (adică fără să se revendice de la vreo „şcoală" sau de la vreun cenaclu, numele lui n-a avut circulaţia la care calitatea cărţilor lui îi dă dreptul. Atît reportajul cît şi proza sînt ale unui observator pătrunzător, fugind de fapte nesemnificative şi de cuvinte inutile. O arhitectură atentă controlează materia cărţilor lui Ştefan Dimitriu, care produc efectul lucrului îndelung meditat.

Romanul **Tinereţea lui Bogdan Irava** evidenţiază aceste calităţi într-o construcţie romanescă solidă şi sobră a cărei sofisticare este atenuată tot timpul de autenticitatea vieţii cuprinsă în carte şi de siguranţa tăieturii compoziţionale. **Tinereţea lui Bogdan Irava** este o carte plină de fapte, o carte care se poate povesti. Un tînăr procuror nimereşte undeva în provincie, cam la douăzeci de ani după sfîrşitul războiului, şi trăieşte o experienţă care-i depăşeşte pentru început puterile de înţelegere şi de împotrivire. Cînd le înţelege şi se decide s-o facă, desfăşurarea evenimentelor îl scuteşte de condiţia de erou. Intrigile se dezleagă de la sine, iar cercul ameninţător care se strînsese în jurul lui se desface. Dar aceasta nu este povestea cărţii în care intră multe personaje şi situaţii, asupra cărora autorul, ca orice romancier veritabil, insistă, constituind din ele romanul propriu-zis.

Tinereţea lui Bogdan Irava este o carte despre anii cincizeci, iar experienţa lui Bogdan Irava reînnoieşte din alt unghi povestea acelor ani. Figura principală este Amiralul, omul omnipotent al locului, cel care-l va domina şi pe Bogdan Irava, încercînd să-şi facă din el unealta lui. Urmează ca Bogdan Irava să fie integrat şi asimilat infrastructurilor gregare existente, să devină un om al sistemului constituit, conceput şi dirijat de Amiral. Pasivitatea tînărului, încetineala reacţiei lui dau impresia că operaţia va fi reuşită. Bogdan Irava renunţă, sub presiunea autoritară a Amiralului, la ideile justiţiare pe care voia să le pună în aplicare şi începe să acţioneze conform sugestiilor şi ameninţărilor primite. Aici o singură iniţiativă şi voinţă prevalează : aceea a Amiralului. Acesta este şeful şi el hotărăşte totul. Bogdan Irava devine prin pasivitate preferatul Amiralului. Dar împrejurările îi cer să iasă din inerţie.

Uitatul colţ de lume intră în trepidaţie datorită unui şantier. Vin oameni noi, între care şeful şantierului, om într-adevăr cu totul nou în comparaţie cu Amiralul şi echipa lui. Horga trebuie, deci, compromis şi în această direcţie se pune la cale o adevărată cabală în care sînt implicaţi mai mulţi executanţi. Mîna dreaptă a Amiralului, locotenent-colonelul Banu, va fi regizorul acestei intrigi. Lui Bogdan Irava i se atribuie un rol în acest complot şi se consideră că el l-a acceptat. I se distribuie unul şi Cleopatrei, femeia uşoară şi „fatală" a locului. Acţiunea capătă un aspect tenebros. Romanul **Tinereţea lui Bogdan Irava** are un suspans moral : va accepta Irava rolul ? Se va lăsa şantajat, intimidat ? Va cîştiga echipa Amiralului această bătălie ?

Rolurile repartizate sînt clare şi simple, portretele apăsat desenate. Rămîne de văzut ce va face Irava. O enigmă este şi Horga. În jurul lor se clădeşte, de fapt, cartea care trăieşte pe două etaje compoziţionale. Stratagema **Tinereţii lui Bogdan Irava** este ca în multe romane, vechi şi noi, jurnalul. Bogdan Irava ţine un jurnal. Experienţa pe care o trăieşte este copleşitoare şi pentru a se clarifica, tînărul procuror o încredinţează hîrtiei. Nu este o simplă depoziţie, ci o confesiune, mai mult decît atît, un examen moral.

Primul etaj al cărţii este cel al faptelor propriu-zise, al desfăşurării epice nude. Irava acţionează, întîlneşte oameni, rezolvă probleme judiciare, se confruntă cu situaţii noi şi delicate. Cel de al doilea etaj este cutia de rezonanţă a primului. Faptele nu sînt doar înregistrate. Aici apare comentariul lor, firul meditativ care analizează faptele, dirijează ochiul şi mintea cititorului. Jurnalul lui Bogdan Irava este jurnalul unui om care se simte culpabil : ştie că trebuie să reacţioneze, dar întîrzie s-o facă. El are rostul să explice personajul, să-i justifice ezitările. Altfel zis, Bogdan Irava nu este un erou, ci un om trăit de istorie pe care evenimentele îl scot la mal.

Dar Irava este un martor şi un analist bun. El vede dincolo de coaja întîmplărilor şi-şi dă seama de semnificaţia lor. În sfîrşit, atunci cînd prietenia pentru Horga îi este pusă la grea încercare, se hotărăşte să acţioneze. Impresia este a unui timp lung, dar acesta este efectul dilatării materiei prin analiză. Ştefan Dimitriu stăpîneşte foarte bine formula romanescă pe care şi-a propus s-o execute. El acordă multă atenţie acestei suprastructuri a romanului care înseamnă de fapt adnotarea şi comentarea firului epic principal. Ea funcţionează ca un sistem de lentile şi oglinzi menite să amplifice şi să reproiecteze faptele, constituind ramă permanentă a romanului. Caracterul intelectual, moral al scrierii vine din permanenta dedublare (jos — întîmplările, sus — examenul lor), identică cu refuzul de a se îneca în faptologie. Acest etaj este şi cel care dă tonul cărţii, stabileşte în bună măsură atmosfera sumbră, aproape tenebroasă a romanului. Deşi aici se precizează semnificaţiile, deşi perspectiva cărţii este foarte clară datorită acestei voci explicitante, anvelopa ideatică a cărţii riscă să-i dea şi un caracter demonstrativ, cu o prea mare atenţie acordată punctului pe i. Romancierul ecoului epic parazitează adesea pe romancierul veritabil, adică cel de al doilea etaj al romanului se extinde uneori dincolo de limitele pe care le permite primul nivel al cărţii, cel strict epic.

Acest Ştefan Dimitriu, cel din primul etaj al romanului, este, de altfel, cel care dă forţa cărţii. Observaţia este acută, faptele vii, portretele autentice, intriga convingătoare. Cîteva figuri se detaşează cu pregnanţă : Amiralul, Cleopatra, Matei, etc. Romanul lor este romanul propriu-zis, căruia autorul îi-l suprapune pe cel de al doilea. Era acesta cu adevărat necesar cărţii ? În concepţia lui Ştefan Dimitriu, da, cu observaţia că uneori începe să trăiască în sine, creîndu-şi o autonomie faţă de celălalt. Este o formulă romanescă la fel de valabilă ca oricare alta cu condiţia echilibrului intern. Ceea ce ne face să subliniem un anume decalaj, în parte voit de prozator, este înzestrarea acestuia pentru proza de observaţie, de autenticitate, care în sine nu are nevoie de accesorii (la care apelează de obicei autorii lipsiţi de reală vocaţie epică). Despărţite de noi în analiza noastră, cele două „romane" ale lui Ştefan Dimitriu sînt însă strîns împletite într-o compoziţie epică plină de suspans psihologic şi moral. **Tinereţea lui Bogdan Irava** este o carte superior concepută şi scrisă, cartea unui prozator de vocaţie şi profesionalitate.

M. Ungheanu

ION IUGA: «Povara umbrei»

Imaginea unui Ion Iuga ţipurind neostoit pe dealurile Marmaţiei (şi în alte locuri mai puţin tradiţionale), eliberîndu-şi — cum se spune — plenar şi frust tumultul interior, a rămas, dacă nu vi se pare pretenţios, un fapt de istorie literară. Cel puţin volumele sale din urmă **(Binecuvîntata civilizaţie, Ieşirea din vis, Casa poemelor)** acreditează o altă ipostază a poetului, sensibil diferită de aceea pitorească şi etnografică. Se pare că şi „experienţa indiană", transparentă în **Casa poemelor,** alături de activitatea de traducător, de adaptarea progresivă la ritmurile citadine şi de cine ştie ce imponderabile (să lăsăm, totuşi, poeziei dreptul la imponderabil), au marcat serios modurile emisiei lirice, nu chiar pînă la a o face post-modernistă, dar modernizînd-o evident. Nu vreau să spun (ferească...) că poetul îşi uită obîrşiile, care continuă să fie o temă fundamentală a poeziei sale, însă chipul exprimării, al evocării spaţiului maramureşean este acum altul. Diferenţele ţin, în primul rînd, de atitudinea poetică. Accentele emfatice de altădată se şterg, cedează în favoarea melancoliei învăluitoare, spaţiul originar este văzut acum procesual, ca treaptă într-o biografie mai complexă, evocată în tonuri blagiene : (...) „roţile-mi poartă-n auz / rememorînd peisaje albite de vînt / dealuri legate-n nuiele şi turme de oi / coborînd negînditele taine / în respiraţia mea tremurată // singur înflăcărată mirare / tăind muntele / şi umerii simţindu-i arzînd de rădăcinile pădurii / în creştere / pe chipul meu plecat spre amurg să-nverzească // simt rîurile copilăriei şi şopîrlele din otavă / mişcîndu-mi tălpile / prin cămaşa de întuneric / în goana acestui şarpe metalic / prin albia vîrstei..." (Din **Prin tunelul Drăguiasa).** Efortul (vizibil la nivelul întregului volum **Povara umbrei)** este acela de interiorizare. Lumea de dinafară este „trasă" înăuntru, trecută prin filtrele unei sensibilităţi acute şi re-dată apoi ca imagine intimă, deloc expozitivă, ci conservînd un mister indicibil. O suferinţă neştiută („o boală în strune" — spune Blaga) transpare, dincolo de cenzura metaforei, în poezia din **Povara umbrei,** dimpreună cu voinţa desluşită de dăruire, prin cîntec, către semeni. Dar cîntecul (poezia) ca şi la Blaga (nu întîmplător, un poem se numeşte **Cîntecul sporind lumina umbrei)** nu elucidează decît altfel, înseamnă adîncire şi asumare a misterului existenţial şi, la Ion Iuga, apropierea de nefiinţă : „Lumina zilei curge prin mine în cîntec // un cîntec ostenit sunt / rugina o simt la încheieturi / la ţîţîna uşilor mele / prin ele mă preumblu într-un duel cu umbra şi urma / singeră ca o rană deschisă // un cîntec ostenit sunt / sănătos de-aş fi precum păcatul / aş face să răsară spini din urma paşilor / să-ţi luminezi chipul // spinii trandafirilor // un cîntec ostenit sunt / sporind lumina umbrei / pe vîrful unui spin / sunt în stare să dorm // eu cîntecul ostenit".

Sub acest semn, al „marii treceri", stau poeziile din volum care ipostaziază **starea de acum** a eului liric, ca rezultantă a interferenţelor, în spaţiul reflexivităţii, a trecutului şi prezentului. Simbolul dominant şi polivalent este **umbra,** conotînd sensurile **tainei, limitării** şi **morţii,** care impregnează fiecare reprezentare poetică. Trecutul este — aşa zicînd — prezent prin evocarea părinţilor, precum şi a vîrstei copilăriei şi adolescenţei, în spaţiul geopoetic al nordului. De obicei, tonul acestei poezii este nostalgic, sentimental, fără mari lamentaţii, ca şi cum o lacrimă ivită în colţul ochiului este repede ştearsă, lăsînd doar privirea uşor înceţoşată. Cînd, însă, trecutul este rememorat sub zodie istorică, poezia capătă accente patetice, metafora alternează cu dicţia răspicată, vehemenţa însoţeşte, subteran sau la suprafaţă, fiecare vers. Ion Iuga scrie acum poezie patriotică de aleasă simţire şi autentică vibraţie, ferită de şabloane şi versificări facile : „Vulpi roşii aşterne dimineaţa pe masa de lucru / pe tava de lemn ostenit / în cercuri şi-n patratele altare / se-nvîrt pînă-s lumină // în cercuri şi-n patratele altare / sculptate de bunicul la Debreţin în închisoare / Bat către veac razele vii / patru ochi spre patru colţuri de lume / strigare / din Ardealul cu plumb la picioare // încrustase bunicul cîntecul ţării / dorul său înveşmîntat în frig / chipul torturat pe zidul ud / pe tava de paltin le-ncrustase // cît argint aşterne dimineaţa / peste tava de lemn în care mai arde inima soarelui / de bunicul meu încrustată / acum aproape un veac / la Debreţin în închisoare / pentru că vorbea româneşte prea tare" **(Amintirea).** Întru definirea stării de acum a eului liric, poetul convoacă imagini ale **coborîrii, amurgului, curgerii,** semnificînd reacţia sensibilităţii poetice la presiunea timpului, resimţită tot mai acut. Nu sentimentul zădărniciei este acela care cotropeşte fiinţa poetului în urma acestui impact dureros, ci neliniştea în faţa necunoscutului, presimţit şi prefigurat în o sută de feluri. Umbra înseamnă o certitudine a fiinţării şi a identităţii, dar, în acelaşi timp, imposibilitatea depăşirii limitelor fiinţei, efemeritate. De aici, din conştiinţa acestui fapt se naşte o poezie tensionată, neliniştită, înfiorată de spaime abia ascunse în pliurile pudorii. A face sau a nu face, a acţiona sau a contempla, în cele din urmă, a fi sau a nu fi, iată, chiar dacă nu tranşant exprimate, ci numai prin sugestie, dilemele fundamentale care susţin, contradictoriu sau — să zicem — dialectic, edificiul poeziei spaţiului interior : „În zori de zi mă striveşte mereu / povara umbrei / nişte bufniţe albe-mi atîrnă pe mîini / prin întunecate oraşe / încerc să le vînd // tîrgoveţi fără umbră / se-nghesuie ca-ntr-o arenă de circ / fără ca nimeni să-mi cumpere-aceste / păsări ciudate // eu cresc mereu / sub povara umbrei / în lumina ei se-adună lume, lume / ca frunzele pe-alei în octombrie // numai albinele-mi înţeapă umbra, / şi-şi continuă zborul / peste capul lui Dumnezeu îngenuncheat în iarbă / ca-ntr-o uitată fabulă / mă striveşte povara umbrei" **(Povara umbrei).**

Două sînt, în lirica lui Ion Iuga, reperele esenţiale care nu lasă fiinţa să se piardă în labirintul incertitudinilor spăimoase : **credinţa în poezie** şi **erosul.** Consecutiv, **poezia poeziei** şi **poezia erotică** se constituie în stîlpi de rezistenţă ai universului poetic din **Povara umbrei.** Sînt numeroase poemele cu semnificaţie de „ars poetica" din acest volum, fiecare încercînd şi reuşind definiţii ale poetului şi poeziei, din unghiuri diferite : poetul este asemeni îmblînzitorului de şerpi, disciplinînd şi armonizînd cuvintele ; poetul multiplică imaginea lumii în oglinda cuvintelor şi face să germineze „un continent de luminoase plante", făclii în noaptea necunoaşterii ; poezia este „tăişul cuţitului", care separă apele de uscat, refăcînd geneza ; poetul este maieuticianul, eliberînd poemul însîngerat şi dînd astfel drept la viaţă adevărului. Toate aceste definiţii, învăluite, desigur, în metafore revelatorii, mărturisesc credinţa profundă în puterea cuvîntului poetic de a da sens existenţei, de a modifica existenţa şi de a o înfrumuseţa. Dar, pentru ca toate acestea **să fie,** a trebuit să fie **întîi** limba română, căreia Ion Iuga îi dedică un poem excepţional, de o puritate cristalină a simţirii, lipsit de ambiguităţi, decis ca o ghilotină în mişcare : „Cine leagă razele între gratii şi împuşcă verbele / în cătuşe de inox rînduite / îşi leagă părinţii în cătuşe / îşi împuşcă părinţii în cătuşe legaţi / cine asmute cîinii pe-un cuvînt din Limba Română / îşi alungă de la cină mama în întuneric / cine interzice rostirea în Limba Română / a numai două cuvinte / îşi ucide ambii părinţi / cine leagă ca pe nişte lemne de foc / cuvintele între gratii strivindu-le / la stîlpul infamiei e sortit să piară // cine leagă viaţa cuvintelor între gratii / magica respiraţie tainica lor visare / îşi împuşcă părinţii legaţi în cătuşe / îşi leagă părinţii la ochi şi îi împuşcă" **(Odă Limbii Române).**

Veritabile bijuterii, cu iubirea — piatră preţioasă strălucind viu în montura amintirii, reuşeşte Ion Iuga în poezia erotică, celălalt sprijin, care micşorează „povara umbrei". Diafanul şi senzualul se contopesc în substanţa poemului, topite la temperatura înaltă a sentimentului. Delicateţea este dominanta muzicală a acestor imnuri către iubită, imaginată într-o irealitate vaporoasă, ca semn al deziderabilului, spre care aspiră sufletul tînjind de iubire. Nimic frust aici, totul nuanţat în semitonuri şi transfigurat în registrul sugestiei, ca o ofrandă discretă adusă frumuseţii ce risipeşte tenebrele : „De-adevăratelea nu eşti / cum cerul nu-i decît golul ochilor / şi casă de aer în care razele-şi vopsesc aripa // de-adevăratelea nu eşti / cînd alergi laşi în urmă cărări de vid / unde văzul mi se întunecă şi mă striveşte / mătasea nopţii fulguindu-ţi pe glezne // de-adevăratelea nu eşti / nu crezi în vise cutii cu dulci nimicuri / pentru şcolarii care încă nu rostesc tot alfabetul // numai în lumina sîngelui tău stăruie credinţă / şi te văd aşezată în iarbă / şi covorul te rîvneşte cu mincinoasa lumină de sus // rîzi / sînii de mugur se-aprind / şi înfloreşte cîmpul / iarba să ne acopere / de-adevăratelea nu eşti / şi totuşi" **(Iarba).**

De la un volum la altul, poezia lui Ion Iuga devine tot mai mult univers poetic, cu personalitate distinctă. **Povara umbrei** este cea mai valoroasă carte a sa de pînă acum şi un reper în poezia românească a acestui deceniu.

Valentin F. Mihăescu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

POEZIA CA SPAŢIU EXISTENŢIAL

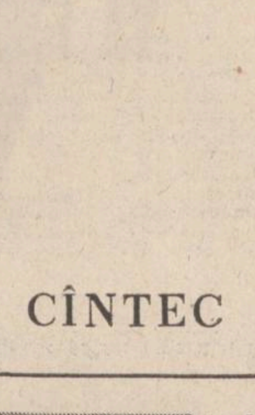

Cu excepţia a trei volume pentru copii, Ilie Măduţa şi-a selectat, în volumul **Aur şi scrum,** poezii din celelalte volume publicate de la **Corabia autohtonă** (1969) pînă la **Albastra putere a lirei** (1984). Cele treisprezece inedite incluse în volum, sub titlul **Aur şi scrum,** nu schimbă viziunea creată de volumele anterioare. **Aur şi scrum** este a doua antologie de autor editată de **Facla.** Ediţiile de acest fel cuprind selecţii din poeziile publicate în volume, un ciclu de inedite, notă bio-bibliografică şi un grupaj de referinţe critice.

Poezia lui Ilie Măduţa este constituită într-un univers specific, cu teme şi motive care-i asigură stabilitatea valorică. Aceste teme şi motive trec prin volume devenind constante poetice şi marcînd individualitatea poeziei. Faptul nu înseamnă că ar fi supusă unei monotonii prin repetare, ci că s-ar ordona pe dimensiuni acceptate drept coordonate ale unui spaţiu poetic. Poezia lui Ilie Măduţa oferă, cu fiecare volum, mereu alte faţete ale modului cum se revelează, poetic, o lume cunoscută. Poezia sa n-a crescut dar nici n-a scăzut valoric de la un volum de altul. Ceea ce nu este deloc puţin. Ilie Măduţa n-a fost prin ceea ce a publicat pînă acum un poet al surprizelor. El şi-a scris opera prin volume, nu şi-a redescoperit-o cu fiecare volum. Explicaţia ar putea fi în debutul tardiv al poetului, moment în care conştiinţa estetică era deplin formată, iar schimbările la alţi stimuli nu s-au mai produs. Ilie Măduţa a publicat volumul **Corabia autohtonă** la patruzeci şi doi de ani şi nivelul valoric al acestui debut matur se păstrează. Remarcăm, mai întîi, realizarea creaţiei de factură baladescă, de felul poemului liminar primului volum, cu o atmosferă de largă desfăşurare, în sonuri de rezonanţă arhaic-miraculoasă.

Se poate observa intenţia lui Ilie Măduţa de a reface, din elemente specifice, un peisaj preferat, simţit ca spaţiu existenţial. Predilecţia şi nostalgia merg spre un peisaj submontan, tăiat de văi şi un sat deja arhaizat, nu învechit, dar arhetipal, pierdut în „ceaţă albastră". O adevărată vatră părintească, unde însemnele particulare sînt extrase din natură şi din stratul de semnificaţii al eresurilor. Astfel „roniţele" se-mplinesc în taina nopţii „din aerul albastru căzut din stele", gaia visează într-un zbor ce se suprapune „stelelor". După modelul folcloric apare „vîlva pădurilor", duh ce pluteşte peste pădurea „neagră de hotar". În mirajul unui codru de veacuri se pot întîlni „fluturii din terţiar" iar, în coasta unui deal, spectacolul floral al brînduşelor. În limitele şi sub protecţia modelatoare a elementelor ce formează vatra părintească s-a configurat existenţa poetului. N-aş zice că este o întoarcere spre patriarhal, dar o anumită teamă că elementele statornicite în timp se pot pierde, îl cutremură pe poet. „Am nostalgia de-a nu fi / poetul plasmei / şi-al cristalografiei / şi-al transmisiunilor la mare distanţă / fără pierdere de electricitate. / Sînt uşor întristat, e / poate o sensibilitate tumorală / de-a fi numai poetul / brînduşelor / pe care le-nţeleg, / al văii cu peşte / prin ferigi înalte, / al vîntului printre stînci / încărcat de fluturi, / al unui sat ce dispare / în ceaţa albastră".

Alte direcţii poetice, descifrabile în volumul retrospectiv **Aur şi scrum,** marchează poezia meditaţiei pe tema „trecerii" şi pe cea a forţei transformatoare a poeziei, pe puterea verbului poetic, metaforic numită „albastra putere a lirei". „Ineditele" din volum prelungesc tonalitatea gravă a poeziei anterioare, nu cu rare accente sumbre. Poezia lui Ilie Măduţa oscilează între două puncte antinomice, numite în viziunea sa „aur şi scrum".

Alexandru Ruja

*) **Ilie Măduţa : „Aur şi scrum", Editura „Facla", 1987.**

CÎNTEC DURUT

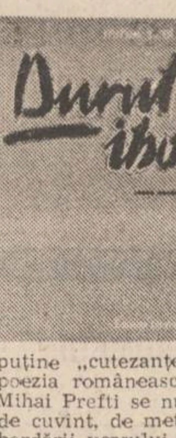

Aşa s-ar transpune, în limba noastră literară comună, sintagma care dă numele culegerii de poeme aromâne **Durut iho,** a lui Mihai Prefti, recent ieşită la lumină, în Editura Litera.

Trebuie să spun din capul locului că, în cazul acestui tînăr autor, este vorba de o poezie surprinzător de nouă, de modernă în spirit şi în expresie, raportată la lirica aromână de pînă acum, îndeobşte tradiţională, cu puţine „cutezanţe" care să o sincronizeze cu poezia românească şi europeană contemporană. Mihai Prefti se numără printre cei ce nu se tem de cuvînt, de metafora genuină, în condiţiile abordării versului alb, liber de rigorile prozodice ce i-ar distorsiona gîndul nud, de comunicat cititorului, luat drept martor al aventurii sale interioare. Convins fiind el, poetul, că a ieşi în lume cu o carte înseamnă a te dărui, transferă acesteia pe de-a-ntregul, adăugîndu-te zestrei ei spirituale. Cînd nu e aşa, cartea cu pricina rămînînd doar un banal accident tipografic.

Mihai Prefti îmi pare, de aceea, un modern prin excelenţă, dramatic proiectîndu-şi fiinţa în cuvîntul acut autodefinitor, plurivoc, cu „umbrele" şi „penumbrele" lui, în intenţia de a-şi transmite pînă şi nuanţele ultime ale sentimentului ce îl stăpîneşte, cutreierîndu-l. E vorba de o comunicare voită totală, cu sine şi cu lumea, ca în atîtea poeme ale sale, dintre care îl aleg, spre ilustrare, pe cel intitulat „Zboarili" („Cuvintele"), ce dă o imagine elocventă discursului liric al poetului : „Angitan ! Angitan ! / Angitan — cu cathi zbor, / S-nu s-vearsă, / Că-i pin' di budzămplin ! // Ma s-vrei s-adghiuvăseştă / Un poem — / Lea maş un zbor / Şi-duchea-l ; // Ş-ca s-vrei / Un cîntic s-avdză — / Dă-l di budză, / Ş-ca nearea va ţă cură / A lui iho, tu suflit." În transpunere liberă : „Fiţi cu băgare de seamă ! / Atenţie — la fiecare cuvînt, / Să nu se reverse, / Plin fiind pînă peste margini ! // Iar de vreţi să citiţi un / Poem întreg — / Luaţi un cuvînt numai / Şi — pătrundeţi-l ; // Are să spună el singur / Cîte-a tot strîns înţelesuri, de cînd dăinuie ! // Şi, de vreţi / Un cîntec să ascultaţi — / Ridicaţi-l la buze, / Şi-i veţi simţi melosul-miere / Cum vi se prelinge în suflet".

La prima vedere, Mihai Prefti pare descins din pulpana unor Jacques Prévert, ori Marin Sorescu, şi este incontestabil că ecouri din lirica acestor mari poeţi există în poezia sa. Dar la fel de cert este şi fiorul său liric absolut distinct, care îl personalizează net : o căldură fraternumană, ce este numai a lui. Pentru a pune şi mai evident în lumină această particularitate a sa, ce îi dă contur distinct, dincolo de orice similitudini, influenţe chiar, care în fond îl onorează, să mai reproducem un poem, de asemenea profund edificator în ce priveşte proiecţia nuanţată a trăirilor noastre, în propria interioritate a noului poet : „Poemi nifapte aşteaptă duchear s-amintă" („Poeme nenăscute încă, aşteptînd să capete înţelesuri") : „Poemlu a meu / Nu easti aestu / Ţi lu adghiuvisiţ, — / Mutriţ anvirliga, / Mutriţ pi dirma aţea di pom, / Iu s-leagină / Poemlu cari lu ciftaţ. / Imnaţ pi-anarga, / Că pi-mpadi suntu maş poemi ! / Ş-zboarili — / Griţ-li angitan, / S-nu vitimaţ poemi nifapti !" Adică : „Poemul meu / Nu e cel / Pe care-l citiţi, — / Uitaţi-vă-n jur, / Priviţi coroana aceea de pom, / Unde se leagănă / Poemul pe care-l visaţi. / Umblaţi pe vîrful picioarelor, / Că sînt risipite pretutindeni poeme ! / Iar vorbele — / Rostiţi-le-ncet, / Să nu tulburaţi poeme ce stau să se nască..."

Fără a se dezice nici el de restituirea imaginii sociale a etniei — ceea ce a constituit întîia preocupare a poeţilor aromâni mai vechi — nota distinctă a liricii lui Mihai Prefti din **Durut iho** rămîne metafora încărcată de reflecţie. Modernitatea poeziei lui stînd în trăirea tensionată a cuvîntului, privit într-o infinitate de semnificaţii.

Hristu Cândroveanu

PROZA

FANTASTICUL CA MOD DE INVESTIGARE

ION GHEŢIE

„ALFA ŞI OMEGA"

Editura Cartea Românească

Îndelung elaborată, axată pe o tematică restrînsă la cîteva aspecte esenţiale ale devenirii existenţei şi personalităţii umane, cu o temeinică ştiinţă a artei compoziţionale, cartea lui Ion Gheţie *) este alcătuită din douăzeci şi una de povestiri scrise între 1964 şi 1984. Cu certe înclinaţii spre proza de introspectare a eului, de explorare în profunzime a zonelor tulburi şi a unor psihopatii, Ion Gheţie stăpîneşte arta de a spune mult într-un spaţiu restrîns. Povestirile sale reuşesc — datorită finalităţii estetice care le animă — să ne scoată pentru cîteva momente din cercul propriilor preocupări, pentru a ne proiecta într-o altă lume — cea a ficţiunii ideale. Fantasticul este dimensiunea pe care evoluează lumea personajelor create de către Ion Gheţie, lume surprinsă în situaţii dramatice, încercînd cu disperare să afle o ieşire, aflată în căutarea unui loc bănuit de toţi, dar necunoscut de nimeni... Stăpînite de demonul confesiei, personajele povestirilor sale aparţin unor categorii instruite, sînt capabile de reflecţie, recurg — în stările limită în care sînt proiectate — la autoanaliză, pentru a descoperi o explicaţie dereglărilor psihice, unor stări de spirit sau impresii greu de definit. De fapt, evocarea unor întîmplări neobişnuite se face din perspectiva unora dintre aceste personaje, alternînd — este drept — cu cea a autorului ca narator omniscient, preocupat de a crea iluzia vieţii...

Axul moral pe care e construită întreaga carte este cel al descoperirii unui răspuns la unele întrebări legate de rostul existenţei, de problema destinului, de explicarea viselor ciudate, premonitorii, de problema fericirii şi a completudinii, dar şi de cea mult mai pregnantă a eşecurilor, de confruntarea cu moartea sau cu dublul... Ieşite din tiparele obişnuite, proiectate în situaţii limită, personajele povestirilor lui Ion Gheţie îşi descoperă adevărata înfăţişare şi reacţionează în consonanţă deplină cu hiperpercepţiile lor, prin intermediul cărora capătă acces la nişte realităţi (adevăruri) de care pînă atunci nu avuseseră cunoştinţă. Astfel, personajul narator din povestirea liminară **(Imurive)** are revelaţia subită a morţii iminente şi a eşecului existenţial, a faptului că nu săvîrşise pînă atunci „ceva durabil în viaţă" : „abia atinsă de mine, orice zidire se năruia". Drama lui, ca şi a tuturor celorlalte personaje ale povestirilor lui Ion Gheţie, stă în faptul că devin conştiente de existenţa lor. Unui alt personaj dintr-o altă povestire **(Noul Hamlet)** i se revelă adevărul că viaţa e joc, fapt pentru care e înţelept să ne identificăm cu rolurile pe care ni le oferă viaţa : „Să trăim — să jucăm ! Să jucăm — să trăim !" — acesta e îndemnul revelator. Pentru Virgil Comşa — personajul povestirii **Mandarinul** — „lumea e un lanţ de întîmplări stranii", în care rolul principal îl deţine prezenţa coincidenţelor aleatorii... Un alt personaj, Traian Coşula, are revelaţia supremului secret — cel al dublului, care „ne întovărăşeşte pretutindeni ca un paznic, ca o umbră", al unei realităţi paralele, după modelul platonician **(Ceilalţi noi).** Acelaşi Traian Coşula (pe care-l întîlnim şi în ultima povestire a volumului) este preocupat de problema perfecţiunii umane pe care o întrevede nu înainte, ci prin întoarcerea (regresiunea) spre origini, începînd prin a redeveni „un **Untermensch** mărginit şi modest" care „va fi fericit, deoarece va privi nu înlăuntrul lui, ci în afară şi va uita că a fost cîndva măsura tuturor lucrurilor".

Esenţial e faptul că Ion Gheţie se descurcă admirabil, reuşind să facă verosimile nişte istorii umane în care graniţa dintre real şi fantastic este deosebit de labilă... Efectul asupra sufletului este de autentică incîntare estetică. Autorul a ştiut să dozeze în chip fericit fantaziile sale artistice, facilitîndu-ne cunoaşterea profundă şi înţelegerea în esenţă a vieţii sub raport moral şi social... I-am recomanda o lărgire a ariei tematice, prin investigarea şi a altor zone existenţiale, cum şi utilizarea unui instrumentar cît mai variat, care să-l ferească de repetare şi monotonie...

Simion Bărbulescu

*) **Ion Gheţie : „Alfa şi omega", povestiri, Editura „Cartea Românească", 1986.**

REMEMORĂRI

Piliuţă, aşa cum îl ştiu

Evivant şi în continuă mişcare aşa cum l-am cunoscut, în urmă cu peste douăzeci de ani, la fosta crîşmă de taină a boemei bucureştene, Podgoria. Avea masa lui la care nu se prea aşeza, neinvitat, nimeni şi nu mai ştiu prin ce noroc am fost acceptat în preajmă-i. Era gardat de doi artişti cu figuri destul de impresionabile. Păcă (fie-i ţărîna uşoară ca o frunză) şi caricaturistul Nuni Anestin. Primul părea reîncarnarea lui Rasputin, celălalt semăna cu un gangster din vremea prohibiţiei. Nici eu nu aveam o figură mai blîndă şi, în ciuda sfielii mele aparente de provincial adaptat în capitală, mi-am dat iute arama pe faţă ajutat şi de cîteva pahare de vin şi, după o discuţie **artistică,** întrebîndu-mă ei ce şi cum e cu subsemnatul, ne-am împăcat şi-am devenit prieteni.

Acum Piliuţă seamănă cu Anthony Quinn, are sprîncene la fel de înzăpezite şi aceeaşi mişcare veselă şi neastîmpărată.

Artist de inconfundabil talent, colorist subtil şi desenator rafinat, Pil ţine casă deschisă (a se citi atelier), e cetăţean de onoare al străzii Berzei şi-l cunosc jumătate din taximetriştii capitalei. De multă vreme vroiam să scriu despre el. Din clipa în care i-am văzut acel tablou (portret de fapt), făcut lui Marin Preda, un Marin Preda serafic şi gînditor ţinînd în mînă o frunză pălită de toamnă.

Am mai văzut doi cai pictaţi de Piuliţă, doi cai înhămaţi la căruţă, stînd pe o stradă periferică şi aşteptînd resemnaţi în dreptul unei coşmelii pe care scrie „Birt". Şi un Don Quijote am văzut, călare pe iapa lui avînd în loc de potcoave o coroană regală stilizată. Şi un grup de balerine am văzut, liane şerpuitoare, aburi de toamnă răsuciţi spre cer, şi florile lui inefabile, şi grădinile cuprinse de întomnare.

Un prieten pictor, care a stat vreo zece zile la Botoşani cu exuberantul Pil, mi-a povestit cum acesta ieşea în fiecare dimineaţă în grădina casei unde erau găzduiţi, se oprea în faţa unui măr viguros cu poame luminoase şi zicea : „Bună dimineaţa, Grigore Hagiu" apoi turna o jumătate de sticlă de vin la rădăcina mărului şi zicea : „Să-ţi fie de bine, Grigore !"

Atelierul său, **casă deschisă** după cum spuneam, accesibil tuturor categoriilor de artişti şi neartişti, a fost spart într-o noapte de „nişte găinari", cum îi numeşte graseind şi amuzîndu-se. De ce găinari ? îl întreb eu. Păi cum să nu fie găinari, îmi răspunde, cînd nenorociţii nu s-au atins de nici o schiţă, de nici un desen, de nici un tablou ? Ştii ce-au luat ? Un tranzistor hodorogit care nu mai funcţiona de nu ştiu cîţi ani...

Îl sfătuiesc să nu se necăjească şi-i promit să organizez eu o **spargere** amicală şi să spăl jignirea. Şi n-am să fiu singur. Îl iau şi pe Fănuş cu două geamantane...

Mircea Micu

Morometiana

MODERNITATEA INTERPRETĂRII

Un film de referinţă

Iteratura este un constituent de bază al oricărei cinematografii naţionale. Apărută mai tirziu, orice cinematografie incearcă să egaleze literatura în direcţia creării unui stil artistic propriu, al promovării unei stări de spirit solidarizante prin mijloace estetice. Este explicaţia primă a apelului masiv al cinematografiei la literatura română. Aceasta a constituit trunchiul viguros pe care s-a clădit o parte a istoriei filmului românesc. O bună parte a filmografiei noastre poartă titlurile unor cunoscute romane sau nuvele româneşti. A funcţionat aici atit nevoia de a oferi spectatorului, pe ecran, figurile favorite sau iubite din literatura română, cit şi credinţa că prestigiul bine instalat al romanului românesc se va răsfringe şi asupra peliculei care-l urmează. Cinematografia noastră numără de aceea multe ecranizări, dar puţine echivalări. Fie că filmul a fost intr-atit de fidel literei tipărite incit s-a pierdut în chestiuni de suprafaţă, fie că s-a depărtat prea mult de text, rezultatul a fost de cele mai multe ori acelaşi : transpunerea neconvingătoare.

De cele mai multe ori ecranizatorii, adaptatorii au incercat să intre în concurenţă cu literatura fără să-i înţeleagă scopul. Oricit de prestigioasă, literatura nu conferă filmului o şansă, dacă aceasta nu-şi pricepe propria specificitate. Cele mai multe adaptări din Caragiale, din Sadoveanu, din Creangă, din Rebreanu, din Slavici, Camil şi Cezar Petrescu sau Agârbiceanu, din V.I. Popa, au dat spectatorului senzaţia că scopul n-a fost atins. **Morometii**, realizat de Stere Gulea, după Marin Preda, cu Victor Rebengiuc în rolul principal, este o ţintă atinsă. Filmul lui Stere Gulea şi al lui Victor Rebengiuc, ca şi al devotatei echipe cu care au lucrat, nu are compromiţătoarea fidelitate minoră a atitor filme care au murit, de fapt, după primul tur de manivelă şi nici voluntarismul dezinvolt al pretenţioaselor pelicule care-şi transformă textul de origine într-un simplu pretext spre paguba atit a literaturii, cit şi a filmului.

Filmul **Morometii** este un roman cinematografic care a înţeles sensul cărţii şi l-a slujit cu mijloacele moderne ale filmului. Din instinct artistic, regizorul şi interpreţii săi au fugit de comedia de limbaj a personajului principal, preferind să facă să vibreze coardele grave, profund dramatice ale romanului. Este în acelaşi timp şi „Morometii“, care se învaţă la şcoală, dar şi un film despre teribila dramă a ţăranului român constrins la marile răscruci ale vieţii şi istoriei să se consulte mai ales cu sine. Un film pentru oricind.

Stere Gulea, Victor Rebengiuc şi ceilalţi, toţi, l-au înţeles pe Marin Preda. Această comunicare face din filmul **Morometii** poate cea mai bună transpunere pe ecran a unei opere literare româneşti. Iar izbinda acestui film ne reaminteşte altele, uitate prea repede, între care tot un Marin Preda, **Desfăşurarea** lui Paul Călinescu cu un Colea Răutu memorabil în rolul principal. Ceea ce nu s-a izbutit, atunci, pe de-a-ntregul cu **Desfăşurarea**, s-a izbutit acum cu **Morometii.**

Morometii de Stere Gulea, cu Victor Rebengiuc în rolul principal, este un film care se va învăţa de acum înainte în şcoala filmului românesc, pe care-l atestă cu tărie, în acest sens fiind un film „clasic“.

Morometii — un film care nu trădează literatura.

„L“

O operă naţională

dacă există filme ca „Duminică la ora 6“, „Reconstituirea“, „Felix şi Otilia“, „Morometii“, „Croaziera“ sau „Pas în doi“ sau „Pădurea Spînzuraţilor“ înseamnă că există o cinematografie naţională românească. O cinematografie care-ncepe de la „O noapte furtunoasă“ şi „Moara cu noroc“. O cinematografie în care se calcă pe urmele lui Caragiale şi Slavici, ale lui Rebreanu, George Călinescu şi Marin Preda.

Stere Gulea debuta în cinematografie cu ani în urmă tot cu o ecranizare. Împreună cu Andrei Cătălin Băleanu aducea o surprinzătoare sinteză de imagini a „Crailor de Curtea veche“. De atunci şi pînă azi, au trecut de-atunci vreo 15 ani, a rămas cea mai bună ecranizare făcută de televiziunea noastră, alături de ea situindu-se în imediată vecinătate „Concert de muzică de Bach“ a Hortensiei Papadat-Bengescu, realizat de Dinu Tănase. La televiziune, oameni ca Mihaela Macovei, Constantin Vişan sau Constantin Chelba au făcut posibile aceste realizări în condiţii de o dificultate incredibilă.

Stere Gulea, regizor din stirpea de aleasă noblete a temerarilor, a-ncercat acum să se măsoare cu „Morometii“. Pentru că a ecraniza o operă de geniu înseamnă a te măsura cu această operă pentru a o merita.

Şi Gulea a meritat-o şi a dat cu acest imens roman al literaturii noastre o operă naţională şi de film. Un mesaj impresionant despre dorinţa de a învăţa carte, despre familie, despre tată şi mamă ca un Iosif şi o Marie într-o legendă a esenţelor universale.

Ecranizindu-l pe Marin Preda, făcind o operă de autor, Stere Gulea s-a regăsit pe sine ţişnind spectaculos nu numai într-o pleiadă de cineaşti contemporani de excepţie, dar într-un sens chiar mai larg, într-o pleiadă de oameni de cultură esenţiali care privesc fenomenul românesc în adincimile identităţii lui milenare.

Această adevărată operă de românistică, „Morometii“ ne surprinde cu o tulburătoare recunoaştere de noi înşine şi alături de Stere Gulea stau în faţa noastră realizatori ca autorul unor imagini fastuoase şi totale, semnificative, în care dimineaţa în zori sau lumina bolnavă de seară de lampă cu gaz, la care un copil citeşte, picură toate lacrimi de viaţă autentică (imaginea: Vasile Vivi Drăgan) sau ca autorul unei benzi sonore de o fantezie şi o adecvare şi o prezenţă şi un farmec cu totul aparte (sunetul: Gheorghe Ilarian) sau ca montajul lui Mircea Ciocîltei, costumele Svetlanei Mihăilescu, decorurile, actorii...

Cu acest rol Victor Rebengiuc poate oricînd lua premiul de interpretare la Cannes sau Veneţia. Cred că în cinematografia noastră nu a mai existat o asemenea creaţie de actor.

Dumitru Dinulescu

Ţugurlan (Florin Zamfirescu) şi Moromete (Victor Rebengiuc) la arie, în filmul „Morometii“ (regia Stere Gulea)

Victor Rebengiuc: „UN EROU AL TIMPULUI SĂU“

„Nu am văzut în el un ţăran, ci „un erou al timpului său“ — ca să zicem şi noi ca Lermontov. Aici, pe datele lui general-umane m-am sprijinit. Ştiam de mult romanul lui Preda. Un semn ? O întîmplare ? Nu cu mai mult de o lună înainte de a fi fost chemat să joc în film, am recitit romanul şi am fost la fel de emoţionat ca la prima lectură... Nici nu ştiam că se face un film....

Dar m-am speriat. Prima reacţie asta a fost — de spaimă. Pentru mine era un teren absolut neexplorat, un fel de personaj cu care nu am mai avut de-a face. De ce să te sprijini ca să-l descoperi ? Un Moş Ion Roată, de pildă, cu pitorescul lui, e mult mai uşor de jucat. Pitorescul e un sprijin însemnat pentru actor. Plete, mustaţă şi înţelepciuni rostite în dulcele grai moldovenesc, spre exemplu, — e o mască pe care ţi-o pui şi restul vine de la sine... Cu Moromete nu e deloc aşa. La suprafaţă nu are nimic după care să-l recunoşti. Abia intrînd mai adînc începi să găseşti trăsături numai ale lui... Nu era uşor, dar, pentru că personajul îmi plăcea, am fost de acord să-l joc. Sigur că asta a fost prima pornire. După o săptămînă am dat înapoi — după ce ne-am «aclimatizat» şi «am luat contact cu bătătura»... A fost al doilea şoc: să faci un personaj, mai merge, dar să trăieşti în condiţiile în care a trăit şi el, asta e mai greu... La primul contact cu satul am dat bir cu fugiţii...“

(fragment de interviu)

Radicalitatea viziunii

Urmare din pag. 1

cial“, sau mai exact mutind discuţia pe terenul celei de-a şaptea arte, filmul lui Stere Gulea este polemic la adresa „făcătorilor de imagini“.

Una din performanţele regizorului Stere Gulea care s-a încumetat la aducerea pe ecran a lumii „Morometilor“ — asumîndu-şi scenariul şi regia, şi nu întîmplător, fiind vorba în primul rînd de viziune — ni se pare a sta în faptul că, respectînd fidel viziunea scriitorului (şi concepţiile sale), izbutind cu adevărat „o ecranizare Preda“, a realizat un film care poate fi considerat şi al său, o aventură a conştiinţei proprii, o „mărturisire“ în sensul profund al termenului. Se simte clar că regizorul a înţeles bine universul lui Moromete, îi este familiar, îl interesează, îl doare.

Încă de la debut regizorul se dovedea preocupat de esenţial.

Predilecţia sa pentru personajele cu care se întîmplă ceva — cum le numeşte Marin Preda — este evidentă şi în filmul (pe un scenariu de Sorin Titel) : „Iarba verde de acasă“, ca şi în interesanta ipoteză de ecranizare a operei sadoveniene „Ochi de urs“. Erau aceste filme preocupate de o „aventură a conştiinţei“, drama lăuntrică — o criză — îşi căuta echivalenţa cinematografică, personajele avînd rădăcini puternice în mediul ţărănesc, iar „stihia“ ce le cuprindea fiind de neînţeles în afara acestei determinări.

În amîndouă aceste filme ce au premers ecranizarea „Morometilor“, finalul atingea tensiunea maximă, aruncînd o lumină nouă asupra desfăşurării evenimenţiale de pînă atunci, dezvăluind înţelesuri noi, subliniind organicitatea discursului cinematografic. Tot astfel, filmul „Morometii“ privit dinspre final înapoi, de la acea întrebare cu adînci rezonanţe „Niculaie, unde mergem noi, domnule ?“ — pînă la prima secvenţă, în care Moromete, insomniac, „bea tutun“ pe prispă, în revărsatul zorilor, Catrina punînd dintru început chestiunea trimisului la şcoală a lui Niculaie, filmul ne apare ca o construcţie complexă, riguros articulată, unde „nimic nu e inocent, nimic nu e întîmplător“, pentru a folosi vorbele lui Marin Preda.

Extrăgind materia filmului din roman — într-un creator proces de retopire, de reaşezare a faptelor, a personajelor — Stere Gulea a realizat — poate implicit, fără să-şi fi propus acest lucru — o radicalizare a lui. Pe ecran, drama lui Moromete, zbaterea lui Niculaie, devin mai acute, iar relaţia dintre tată şi mezin (care va deveni, cum se ştie, axa volumului al II-lea) apare ca o adevărată linie de forţă a naraţiunii filmice.

Drama lui Moromete, drama unui om care avea bucuria contemplării, a meditaţiei, a sesizării adevărului într-o lume pe care o ştia organizată după legi raţionale, chiar dacă dure şi ostile, al cărei joc îl cunoştea şi chiar îl plăcea să-l ducă pînă la exasperarea interlocutorului, şi care deodată constată că-i fuge pămîntul de sub picioare, că au intervenit mutaţii grave, existenţiale ce contravin codului său moral, anulîndu-l, această dramă a lipsei de soluţie se desfăşoară pe ecran în toate implicaţiile ei.

„Suceala“ lui Moromete, gîndirea sa aparent întortocheată, mereu imprevizibilă, dar atit de exactă, de captivantă, ocupă mereu — chiar dacă insesizabil — prim-planul povestirii cinematografice. În absenţa ei, faptele ar părea banale. Imaginea alb-negru, de o marcată austeritate, abia lăsînd să desluşeşti chipurile de multe ori, zgîrcită chiar cu prim-planurile (foarte important momentul în care intervin ele), în majoritate scenele fiind surprinse în revărsatul de zori sau în amurg — singurele ceasuri cînd familia e strînsă laolaltă — n-ar fi de natură, în sine, să stîrnească interesul spectatorului, ci dimpotrivă. Şi atunci? De unde emoţia, de unde „suspensul“? Regizorul lasă aparenţa să curgă liniştit, parcă de la sine, nu e deloc grăbit să precipite evenimentul, acţiunea, ştie că ele vor veni la momentul lor, la timpul lor ; timpul pare să aibă încă răbdare cu oamenii, dar el mai ştie că din aglutinarea acestor aparenţe — în care detaliul revelator, prim-planul, privirea funcţionează ca nişte avertismente — va ieşi la iveală netocmită, neviclenită, esenţa. Logica morometiană va intra singură în impas. Important e s-o uşureze, s-o asculte atent, precum Moromente însuşi, încercînd să ne desluşească (fără a avea aerul c-o face ; de aici falsa impresie de obiectivitate a aparatului de filmat) sensul fiecărei vorbe, al fiecărui gest, care, dincolo de banalitatea lor, ascund un sens secret, mai adînc, o înlănţuire a faptelor, istoria însăşi. Filmul, poate mai mult decît romanul, pentru că e lipsit de comentariul scriitorului, a trebuit să pună în evidenţă acel „cod al lumii rurale“, în care cum observa unul din exegeţii operei lui Marin Preda — prezent pe genericul filmului în calitate de consilier literar — „dacă urmăreşti doar vorbele, oricît de autentice, nu înţelegi aproape nimic“. «Dacă am curăţi paginile de dialog de precizările şi de intervenţiile naratorului — observă acelaşi critic, în cartea sa „Marin Preda — vocaţie şi aspiraţie“ — am rămîne brusc dezorientaţi şi „Morometii“ n-ar mai fi „Morometii“ (...) Fără surprinderea mişcării interioare a personajului, dialogul, cu toată autenticitatea lui, rămîne sărac...»

În această „luminare a subtextelor limbajului ţărănesc“, atunci cînd comentariul scriitorului dispare, ni se pare a sta reuşita certă a ecranizării despre care vorbim. Dar dispar „precizările“ „intervenţiile“ cu adevărat ? Ce altceva sînt mişcările de aparat, iluminarea, încadratura, felul de a rosti o replică, insistenţa pe un anume plan, într-un cuvînt „decupajul“, decît felul specific cinematografic de a comenta al regizorului, într-o naraţiune oricît de obiectivă. S-ar putea spune că Stere Gulea şi-a însuşit crezul lui Marin Preda : „Grija mea este de a dezvălui, prin orice mijloace, directe sau indirecte, o stare sufletească, o idee care îl obsedează pe erou, un conflict care se naşte“. Regizorul, în consonanţă cu stilul operei literare de la care porneşte, îşi alege mijloacele din registrul clasic : economie de mijloace, rigoare, limpezime, sobrietate, refuz al pitorescului, al oricăror podoabe stilistice. Mişcarea interioară a personajelor, subtextul sînt mereu desfoliate cu grija de a nu fi nimic etalat, nimic ostentativ în realizarea acordului secret între „realitatea exterioară“ şi „realitatea interioară“, în acel joc al esenţelor şi al aparenţelor.

În atingerea acestui deziderat al cinematografului modern din punctele sale de vîrf — Bergman, Bunuel, Mihalkov, Bresson — de a face vizibil invizibilul, de a crea o cale de acces a filmului la metafizică, de a vizualiza o dramă psihologică, factura clasică nu trebuie să induca în eroare.

Filmul „Morometii“ este un film modern, care-şi onorează ambiţiile şi repune statutul ecranizării în toate drepturile sale, inclusiv acela de a accede la universalitate. O mult aşteptată ecranizare Pavel Dan credem să-şi fi aflat, în sfîrşit, regizorul.

Rigoarea clasică

ecranizarea unei capodopere literare este fără îndoială o tentativă riscantă, regizorul Stere Gulea şi-a asumat acest risc realizînd un film de excepţie care nu se îndepărtează de spiritul cărţii şi nici nu rămîne doar o copie irelevantă a prozei lui Marin Preda. Transpunerea pe ecran a avut în vedere în primul rînd structura clasică a romanului **Morometii,** această structură fiind mereu vizibilă la baza construcţiei filmului începînd cu jocul actorilor şi terminînd cu dispunerea elementelor de scenografie. Aspectul este esenţial deoarece romanul **Morometii** nu e numai o carte fundamentală, de referinţă pentru literatura contemporană dar şi una din prozele cu cea mai „clasică“ arhitectură narativă înrudindu-se din acest punct de vedere cu „Ion“ al lui Rebreanu (la care de altfel s-au făcut numeroase trimiteri de-a lungul timpului). Lectura romanului îţi oferă imaginea unui univers uman robust, e o lume ţărănească mişcîndu-se ritualic pe tiparul unor obiceiuri străvechi, proza este de fapt o monografie a satului românesc realizată prin intermediul unei „cronici de familie“. Substanţa romanului are aspectul unui „cosmoid“ care adună elementele ruralismului nostru ca într-o monadă. Centrul acestui cosmos epic este destinul lui Ilie Moromete şi al familiei sale aşa cum nucleul spaţial al satului e poiana lui Iocan „la răspîntie de uliţi“ unde în fiecare duminică ţăranii se adună ca să discute politică. Universul rotund, concentraţionar, dă prozei stabilitate şi omogenitate clasică, regizorul Stere Gulea a ştiut să construiască filmic un astfel de spaţiu-enclavă.

Dezagregarea vieţii ţărăneşti este surprinsă cu luciditate, cu un ochi obiectiv şi în asta constă monumentalitatea „imparţială“ a viziunii. Filmul transmite acest fior al obiectivităţii chiar şi în scenele de o subliniată suferinţă umană. Limpezimea şi concizia epică — elemente definitorii ale stilului lui Marin Preda — se recunosc în fiecare episod al filmului, imaginile cinematografice, epurate de încărcă-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 5-a

Oprirele lui Moromete

există niveluri ale realului „incifrate“ în romanul lui M. Preda care se „văd“ în filmul lui Stere Gulea. Se văd mişcările în jos, spirala degradării celor trei : Nilă, Paraschiv, Achim. Mişcarea coboritoare se comunică de la unul la altul, pornind de la Achim spre Paraschiv şi de la acesta spre Nilă. „Tu eşti mai cu-minte“, îi spune Moromete lui Nilă. Deşi Nilă pare mai greoi şi mai „prost“, în el se poticneşte de cîteva ori spirala degradării morale a celor doi. Stere Gulea a ştiut să redea spirala semnelor mimice. Paraschiv îi face semn cu ochiul lui Achim să-i propună lui Moromete plecarea cu oile la Bucureşti. Achim se uită la Nilă. Mişcările de nesupunere ale lui Paraschiv se transmit lui Nilă în dimineaţa conflictului dintre cei doi şi Moromete. Nilă încearcă să se sustragă spiralei căderii, dar Paraschiv îl opreşte. Moromete îl cheamă „sus“ din infernul Vrăjmăşiei. „Hai, mă Nilă, mă, că tu eşti mai cu-minte“. „Stai mă aici !“ îi strecoară Paraschiv, ţinîndu-l. „Mişcarea“ sufletească a lui Nilă între Paraschiv şi Moromete în lumina obscură a dimineţii ploioase, revenirea lui Moromete care-i priveşte prin mica ferăstruică — ca o privire pe gaura unei peşteri — toate acestea sînt realizate în registru de lumină şi umbră, de suspendare şi cădere, de tăcere şi răbufnire, printr-o excelentă stăpînire a limbajului cinematografic. Filmul lui Stere Gulea a izbutit să prezinte tensiunea verticalităţii şi orizontalităţii, la oameni şi la lucruri. Căderea spaţiilor satului (grădini răsfirate într-o simplă aglutinare) în somnul şi monotonia orizontalei, simbol al pierderii de sine şi al rătăcirii morale este sancţionată de salcîmul lui Moromete, ax al lumii şi centru al spaţiului sătesc. Stere Gulea a reuşit să ofere imaginea verticală a nivelurilor spaţiale. Ieşirea lui Moromete din casă în zori se petrece pe un tărîm median învăluit de o lumină translucidă, sub care zărim, încă cuprins de întunericul din care răzbat bocetul unei femei şi fulgurăţiile luminărilor, spaţiul sub median al morţii. Cu rădăcinile adîncite în zona sub mediană, salcîmul îşi pierde creştetul în cercul luminos al cerului auroral. Stere Gulea ne-a oferit imaginea regiunilor suprapuse ale luminii în această secvenţă a filmului său. Cînd salcîmul cade, s-au prăbuşit odată cu el regiunile verticale ale cosmosului sătesc. Salcîmul este înfăţişat sub înţelesul său de ax al lumii şi element simbolic care face legătura între cele trei „regiuni“ ale existenţei. Tensiunea dintre verticala spaţiului şi orizontala sa învăluie şi trăirile umane. Căderii celor trei — Paraschiv, Nilă şi Achim — li se contrapune zborul, de-atitea ori „tăiat“ al lui Niculaie, reluat mereu şi iarăşi curmat. Între ei, cumpăna lumii pare a fi ţinută în echilibru de Moromete. De altminteri, Stere Gulea a păstrat acest înţeles al lui Niculaie pe care ni-l şi comunică într-o lectură a basmului lui Andersen pe care o ascultă Moromete şi Cocoşilă. „Şi fratelui cel mic i-a rămas o bucată de aripă...“ citeşte Niculaie. Niciodată nu vom izbuti să înţelegem îndeajuns opririle lui Moromete pe care Stere Gulea a reuşit să le distribuie cu ştiinţă profundă în cimpurile de alunecare morală a lumii. Moromete ştie să se oprească şi oprească lumea din alunecările ei cu opririle acestea ale lui. Înainte de a cere o ţigară de la al lui Bălosu se opreşte, înainte de a-i răspunde lui Victor îşi opreşte vorbirea, înainte de a intra în vorbă, aprinde o ţigară, sau cere o ţigară, trage un fum şi apoi răspunde altceva, la un gînd mai vechi, ori la unul pe care preopinentul îl va gîndi mai la vale. Aceste opriri ale lui Moromete au fost tălmăcite de filmul lui Stere Gulea. Preda, el însuşi, probabil că nu le sesizase tîlcul. Dacă Victor Rebengiuc a reuşit să-l interpreteze cu atîta adîncime pe Moromete, unul dintre secretele marii lui biruinţe cred că stă şi în capacitatea şi profunda intuiţie cu care a trăit aceste opintiri ale lui Moromete de a fixa lumile din alunecările lor. Peste tot pe unde trece Moromete lumea intră în echilibru, Moromete „ştie“ să-i dea stabilitate. El se opreşte silindu-l şi pe celălalt să stea, să fixeze locul şi momentul şi rostul clipei. Moromete e convins că orice clipă are dreptul ei la împlinire. „Făptura de-o clipă“ este rădăcina lumii şi ei trebuie să-i arăţi tot respectul, altminteri, ea va lua lumea în alunecarea ei, purtînd-o neîmplinită, în curgerea oarbă şi risipitoare. Opririle lui Moromete culminează cu cea din finalul filmului. Alunecînd într-o ceaţă ca de început de lume, pornit pe un „drum“ care este al lumii ţărăneşti şi cu ea al lumii întregi, un drum fără întoarcere dar şi fără ţintă clară, Moromete opreşte căruţa, se opreşte el însuşi din „alunecare“ adresînd cea mai tulburătoare întrebare a ţăranului şi a omului însuşi: „Niculaie?! Unde mergem noi, domnule?!“ Nu e un drum „de la — pînă la“, nici un drum în istorie. Este drumul omului la o mare şi covîrşitoare răspîntie : „Quo Vadis, Domine“ răsună ecoul din veac al întrebării lui Moromete — Moromete este destinul omului la această turnantă a mileniului. Şi filmul lui Stere Gulea a izbutit să ne prezinte ţăranul universal şi să ne convingă de un lucru tulburător : marile întrebări ale omenirii la acest capăt de mileniu sînt întrebări ale omului ţărănesc. Nehotăritul Nilă este un personaj complex în filmul lui Stere Gulea. El are darul de a purta în lumea mică a celor trei „opririle“ lui Moromete, stabilitatea în alunecările ei cotitoare. Fuga lor în noapte este „oprită“ de strigătul lui Nilă, un strigăt de trezire înaintea definitivei căderi şi alunecări în istorie. „Paraschive-e-e-e ! Stai, mă-ă ! Unde mergem noi, mă ?!“ Această întrebare opreşte spirala căderii şi drumul întoarcerii este drumul purificării. Stere Gulea a ştiut să-i oprească pe cei doi într-o întrebare fără de răspuns, pe muchea lumii, între tărîmul nopţii şi al zilei. Fuga se petrece în noapte şi întoarcerea, în zi. Cădere şi expiaţie. Filmul lui Stere Gulea este în acest plan un film despre „plecări“. Există două feluri de a pleca în lume, una impurificată care poartă cu ea păcatul peste tot, transfigurînd călătoria în oarbă rătăcire. Este plecarea celor trei — Paraschiv, Nilă şi Achim. „Da' ce, mă, i-aş fi oprit eu să fugă ? Nu le-aş fi dat eu libertatea de a pleca? Dacă ei mi-ar fi spus că vor să fugă, i-aş fi oprit eu ? Nu i-aş fi oprit. Le-aş fi spus : De ce să fugiţi mă. Nu puteţi merge încet ?“ Moromete nu înţelege şi nici nu acceptă aceste plecări : „Copiii mei, zici ? Copiii mei sînt bolnavi, mă, Scămosule !“ „Îmbolnăvitule de avere, mă Paraschive, mă ! îi strigă Moromete lui Paraschiv. A pătruns tîlcul acestei boli. „Vă îmbolnăviţi şi voi cînd nu trebuie“, îi spune Moromete lui Niculaie vorbindu-i despre alt tip de „boală“ de data aceasta. „Că eu tot vă spun, da voi nu m-ascultaţi“. Cutremurarea lui Moromete este să descopere că plecările acestea măresc cercul răului în lume. Cei trei pleacă bolnavi de păcatul de a fi destrămat rosturile lumii, sănătatea ei, ideile ei de echilibru : pe cea de familiie mai întîi. Moromete trăieşte monumental destrămarea lumii. Ţugurlan trăieşte conflicte sociale între oameni-exponenţi. Moromete trăieşte răul lumii, destrămarea din interiorul ei, prăbuşirea ei morală şi de aceea el este întreg pe cînd Ţugurlan nu poate fi decît cel mult un exponent. El este exponentul lui, şi al lui Mihai este exponentul sărăciei. Moromete e omul însuşi cutreierat de marile destrămări, încercînd să le oprească, să adune oamenii şi pe ai lui din nou, în rosturile familiei. Şi nu mai poate. Pentrú el lumea este ca şi destrămată, iar filmul acesta al lui Stere Gulea a izbutit să ne comunice aceste înţelesuri şi, prin ele, statura monumentală a lui Moromete.

Ilie Bădescu

Poeme de

ANDREI CIURUNGA

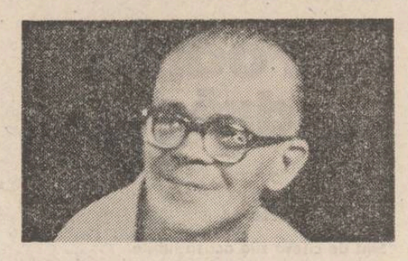

Despre ape

Să scriem, prieteni poeţi, despre ape,
multele, greu să le numeri,
mai departe de noi, mai aproape,
de glezne trecînd sau de umeri.

Pentru sufletul lor încreţit de răcoare
să ardem în versuri silabele noastre,
o, apele vii — colorate hotare,
cenuşii sau albastre.

Mai de preţ decît aurul lor de pe prunduri,
răsfring în oglinzi amintirile ţării.
În unghiuri tăioase şi-n calme rotunduri
se duc să le-ascundă-n tezaurul Mării.

Să scriem, prieteni poeţi, despre ele
atit cît ne-ajută cerneala, memoria.
Purtînd fastuos policandre de stele,
apele noastre luminează istoria.

Culcaţii, temeinicii arbori ai vieţii
se-ndîrjesc de milenii să curgă, să treacă —
şi doar dacă tac despre ele poeţii
apele seacă...

Duh moldav

Nefiindu-le destul ce
paima cronicii le-a-ntins,
cei purceşi dinspre Neculce
numai candele-au aprins.

Dulce-amar v-a fost să scrieţi,
soli ai molcomului grai.
— Sfîntă pogorîrea fie-ţi,
Domn al stelelor, Mihai !

Lacrimi aducînd cu ele
cît cu ochii nu gîndeşti,
albe mărgăritărele
vin din lunca din Mircești.

Cu-amintiri de vreme caldă
şi cu pozne cîte vrei,
Nică-a Petrii se mai scaldă,
pupăza mai cîntă-n tei.

Şi-n desfăt şi de noroc le
rid obrajii celor mici,
cînd Lizuca şi Patrocle
dorm în grijă la bunici.

Eu din treburi mă-ntrerup, ca
să-ngenunchi între poieni,
cînd arcuşul de la Stupca
ţine praznic la Liveni.

Duh moldav, purtînd misterul
meşterului îndrăzneţ
ce-a-ntocmit albastru cerul
plin de sfinţi, la Voroneţ.

Plecu-mă-n răcoarea slovei
pe sub care vin umil,
precum Ştefan al Moldovei
se-nchina lui Daniil.

Şi cu bunii mei de-a rindul,
zicu-ţi, gura mea de rai,
cum că biruit-au gîndul
vremile sub care stai.

Tablou de Luminiţa Tudor

Ciprian

Ei i-a cîntat cîndva întregii Dacii,
iar Dacia s-a dovedit a-i fi
sonoră-n visuri şi rotundă-n macii
ce singerau ca rănile pe-aci.

Acum se-ntoarce-n ţară ca Balada
ce răsunînd mai sfîşie din noi,
întreg în îmnul scris pe baricada
acestei ere cu fireşti eroi.

Şi-avînd în sine, infinit, răgazul
de-a desluşi al vremurilor vad,
îi mingiie Moldovei lui obrazul
cu-arcuşul care nu s-a vrut nomad.

Clopotul

Clopotul mare, clopotul sfînt,
sună-răsună ziua întreagă,
deşi dedesubt, pe pămînt,
nu-i nimeni să-l tragă
şi nu suflă nici urmă de vint.

De ce, auind solitar,
clopotul bate-răzbate,
fără turlă măcar,
fără funii,
cu limba legată de razele lunii ?

Poate strigă şi strigă-nainte,
stirnit de nescrisele mele cuvinte ?

Pietrele tăcînd

Neinsoţit, precum un munte fără brazi,
e cel pe care nimeni nu-l urmează
şi n-a urmat pe nimeni pînă azi
sub singuratecu-i destin ca sub o rază.

O, ce puternic e acel ce vrea
netulburat să se înalţe-n pace,
acolo unde, în asprimea sa,
ascultă pietrele tăcînd — şi tace !

rodian drăgoi

Către tine

Sint de citeva zile acasă lubito
aici vara e pe sfirşite şi strugurii copţi
ca să fii lingă mine tu cobori dintr-o poză
şi-mi mingii cu durere incă una din nopţi

eşti atit de departe că nu pot să te strig
şi atit de aproape că mi-e frică de tine
stau cu faţa spre cer şi în răni imi e frig
iarba creşte-n cimitir şi sub ea este bine

mama vine să-mi aducă lumină
prin cer tata incă repară sandale
ploaia ştie că nu am nici o vină
şi amurgul are pletele tale

sint atit de străin şi atit de cuminte
oasele-mi fug sub un cimp de mohor
aş veni către tine dar tăcerea mă minte
şi sub ploaia aceasta greşelile dor

o să plec o să plec cit nu-i bruma aproape
şi cit mama nu-i moartă şi tata e viu
luminări aprinse ies acuma din ape
mă părăseşte şi mina cu care iţi scriu

Cîntec de dor

Mi-este dor de tine
nu ştiu ce să fac
te iubesc de-aseară
te iubesc de-un veac

te văd doar pe tine
unde să mă duc ?
sunt doar eu şi ploaia
pre limba de cuc

sunt doar eu acasă
pereţii s-au dus
fug pe sub pămînturi
sau plutesc pe sus ?

nu ştiu ce-i cu tine
nu ştiu unde eşti
pe fereastra-mi tristă
desenez poveşti

te iubesc sălbatec
te iubesc nebun
tot ce urlă-n mine
nu pot să iţi spun

Iubito oglinzile

Iţi aminteşti iubito oglinzile acelea
care de frica nopţii s-au zăvorit în noi ?
nesomnul meu priveşte cum putrezeşte timpul
pe aripile spuse de umerii tăi goi

vin vinturi mari, se înteţeşte indoiala
se-aude cum în frunze tu te prelingi încet
şi vine dinspre iarbă cuvintul ce mă roagă
cu carnea mea flămindă senin să il repet

Păduri înnourate

Incă mai plinge aur o lună intreruptă
eu duc pe buze fata strivită de-o pleoapă
din răni imi curg păduri innourate
în miezul miinii-mi pilpiie o groapă

nu-ntreb de ce mă dai din mine-afară
ce ride lacrima prin care o să trec
în amintire iar se face seară
şi apele-s pindite de inec

Prietenul meu

Ninge peste un trup în care nu e nimeni
pe drum trece o bătrină inhămată
la o căruţă cu riduri
părul tău incă verde adie prin arbori
un copil desenează o viaţă uriaşă pe ziduri

prin pădure trec vinători cu arme nevăzute
pe umăr
vuieşte spaima şi vintul incepe să bată uşor
eu scriu cu singele unei păsări
incă necunoscută
prietenul meu se ridică cu casă cu tot
intr-un nor

florian troscot

DEBUT

Partida de table

1. Tudor Miu

Era în dimineaţa unei zile de duminică, în miez de vară. M-am smuls din ghearele somnului anevoie. Eram năucit, ca după nuntă. Lumina care dădea năvală pe fereastră mă obliga să ţin deocamdată ochii mijiţi şi să clipesc des, din ce în ce mai des. Ca şi cum mi-ar fi intrat nisip sub pleoape.

După un timp m-am pomenit că-mi analizez îndelung degetele noduroase ale picioarelor ivite de sub cearşaful cu care mă acoperisem mai mult de frica ţinţarilor. Îi bănuiam pe aproape. Ţiuitul lor mă sicîia şi, de regulă, făcea să mă trezesc chiar şi din somnul cel mai profund. M-am scărpinat peste umerii amîndoi îndelung, cu înverşunare, pînă ce am simţit că sub unghii îmi pătrunde singele.

Am rămas totdeauna un nedumerit în privinţa acestor insecte. În aceeaşi cameră în care dormeam cu Ioana, cel care le cădea invariabil victimă eram eu. Cînd aduceam vorba despre nedumerirea mea, Ioana era de părere că din cel puţin două persoane pe care le au la dispoziţie, ţinţarii aleg ori pe cel care are singele mai dulce, ori pe acela cu un grad de răutate mai mare în suflet.

Într-un fascicul îngust de raze am remarcat mişcarea dezordonată a particulelor de praf din aer. Mai mult ca sigur că uitasem şi seara trecută uşa de la balcon deschisă, aşa cum mi se întîmplase destul de des în ultima vreme, de cînd năvăliseră căldurile. Curentul subţire de aer, răcoros deocamdată, care se înălţa de la podea în valuri mărunte, făcea ca perdeaua să tresară arar şi să confirme presupunerea făcută.

Privirea a continuat să alunece peste lucrurile din cameră, fără o ţintă precisă. Văzut de cineva în momentele respective aş fi creat cu multă probabilitate impresia că dormisem pentru prima oară-n viaţă acolo.

La un moment dat privirea a rămas pironită pe cadranul ceasului deşteptător. Acolo, o cloşcă umflată în pene, marcată parcă de gravitatea momentului, îşi dădea silinţa să înveţe cîţiva pui aflaţi împrejur cum să ciugulească o gîză aflată printre firele rare de iarbă. Mişcările toate se încadrau riguros în ritmul secundelor scurse. Atunci am izbucnit în rîs copilăreşte. M-am oprit la fel de repede cum începusem, peste cîteva clipe, parcă ruşinat.

2. Alexandru Bălşanu

Ne-am întîlnit nas în nas în uşă. Tocmai voia să ieşă. Ţineam în mînă un pahar gol. Venisem să-i cer împrumut nişte bulion ; rămăsesem pur şi simplu în pană. Îmbrăcat cu nişte pantaloni decoloraţi de salopetă, maieul — să storci apă din el —, Tudor avea o sapă în mînă şi bănuiesc că avea de gînd să coboare în grădină. „Grădină" numea el o parcelă de cîţiva metri pătraţi din spatele blocului. Toamna trecută, cînd primise apartamentul, o săpase adînc la cazma, alesese toate pietrele şi colţurile rămase de la fostul şantier şi pe care, în fine, — el ştia de unde şi cum — adusese şi împrăştiase o căruţă de bălegar de oaie. Şi-i spunea astfel ori de cîte ori avea prilejul s-o facă, iar interlocutorul distingea cu destulă uşurinţă mîndria care îi înfiora glasul şi cuvintele.

Era gata să scap paharul din mînă. Nu-mi fusese dat să-l văd pe Tudor niciodată într-o asemenea stare. Privirea îi rătăcea în rotiri largi dincolo de mine, spre tavan, înspăimîntată parcă de ceva care i se adresa numai lui.

Am dat-o pe glumă, n-aveam de ales. L-am apucat cu două degete de barbă şi am încercat să-l fac să mă bage în seamă. Am avansat presupunerea dacă nu cumva i se înecaseră niscaiva corăbii. Am mai adăugat repede, cînd am văzut că erau semne că nu am fost auzit, dacă, din nebăgare de seamă, nu căzuse îmbrăcat în putina cu melancolie.

S-a smuls cu greu din şirul gîndurilor care îi stăpîneau fiinţa şi s-a scuturat deodată, ca atins de aripa rece a unui fior. A început să vorbească. Greu, căutîndu-şi cuvintele. În vremea asta îşi făcea de lucru cu unul dintre nasturii de la salopetă. Asta în cîteva zile este ca şi pierdut, a zis el. Ştiam la ce se referă şi n-am vrut să-i arăt că ceea ce mă interesa în acele momente este el şi nimic altceva în plus. Curiozitatea m-a împins şi, ca din întîmplare, m-am apropiat destul ca să-l pot prinde de încheieturile braţelor. Era tot o yăpaie. S-a smuls repede din cleştele degetelor mele, a trecut în camera alăturată şi-a reapărut imediat în prag cu un ceas deşteptător în căuşul palmelor.

Păşea cu atîta gravitate încît dădea impresia că ar minui un bibelou dintre cele mai valoroase.

Nu sînt în banii mei, a spus el. De azi dimineaţă... adică de cînd m-am trezit. Nu ştiu ce am... nu mă doare nimic... numai că parcă aş vrea să stau culcat pe iarbă, undeva, în pădure. Şi-a continuat după ce a aşezat ceasul alături, direct pe podea. Înainte de toate, nu pot să înţeleg de ce tocmai astăzi, şi-a accentuat mult cuvîntul din urmă, cînd aveam atîtea treburi pe cap, maşinăria asta a refuzat să-şi mai facă datoria. Şi ţine cont că se-ntîmplă prima oară în şase ani de cînd l-am cumpărat...

L-am lăsat în banii lui, dar m-am prefăcut că sînt părtaş la uimirea care îl stăpînea încă şi care-i dictase să mai ia încă o dată ceasul în mînă. După o vreme în care am tăcut deopotrivă, i l-am luat. I-am făcut proba pentru sonerie. În clipa în care aerul era sfîşiat de zgomotele ascuţite ale soneriei, am izbucnit amîndoi în rîs şi ne-am îmbrăţişat, aşa cum fac doi buni prieteni care se întîlnesc după o lungă despărţire.

Pe acelaşi ton cu care începusem discuţia i-am spus că după opinia mea face parte dintr-o categorie aparte de bolnavi căruia medicina empirică îi recomandă un medicament eficace, şi în cazul de faţă aflat la îndemînă : o partidă de table. Şi-am adăugat că aceasta se impune cu atît mai mult cu cît el însuşi în urmă cu o săptămînă, de bună voie şi nesilit de nimeni, promisese în amurg că îmi va acorda revanşa.

3.

După amiază vipia parcă se mai domolise, dar nu cine ştie ce. Puţine semne trădau prezenţa oamenilor din jur. Sunete de vase emailate lovite în chiuvetă, sub un jet de apă, scîncete lungi, aflate la marginea disperării, ale unui sugar chinuit de căldură, rugăminţile repetate ale unei femei adresate soţului ei chefliu, ieşit în balcon, să vorbească mai încet, să nu fie auzit de lume, şi de-alături, de foarte aproape, cîntatul unui cocoşel adus de la ţară, căruia nu îi venise deocamdată rîndul să fie tăiat. Peste toate acestea pluteau în aerul încins cîteva expresii deşucheate revărsate din pilnîile staţiei de amplificare din gara aflată în apropiere, cu privire la nişte vagoane manevrate.

La radio tocmai se făcea turul de orizont pe stadioanele din ţară pe care urmau să se desfăşoare meciurile etapei. Chiar în acele clipe, în faţa blocului îşi făcură apariţia Tudor Miu şi Alexandru Bălşanu. Primul aducea sub braţ o pătură. Celălalt avea un aparat de radio minuscul, pe care-l lipea destul de des de ureche, din mers, să nu cumva să-i scape ceva din transmisie. Comenta cu expresii scurte sau cu exclamaţii chestiunile mai interesante auzite.

La numai cîţiva paşi în urma lor venea un ţînc de patru-cinci ani. Cu infinită grijă ţinea strins în braţe o cutie de table. Era preocupat în aşa măsură de ceea ce făcea, încît distanţa dintre el şi cei doi bărbaţi creştea continuu.

— Ia-o prin iarbă, mă, Scăfleadă, dacă tot ai plecat după noi desculţ, că aia nu e încinsă aşa de tare ! Şi, mişcă-te mai cu viaţă, că o să ne-apuce noaptea.

Copilul păru să nu ia în seamă îndemnul. Privi pentru cîteva clipe printre coloanele zvelte ale plopilor spre soare şi înţelese că pînă la venirea nopţii mai era destul, şi că nu era nici un motiv de îngrijorare. Ajuns lîngă cei doi, a rămas pironit la marginea păturii întinsă pe iarbă.

— **Vleau** să joc şi eu... **Vleau** şi eu... izbucni el pe neaşteptate, pe un ton care ruga şi în acelaşi timp impunea cu destulă fermitate voinţa.

— Cum, mă, Scăfleadă, ştii tu să joci table ?

Mimica copilului se schimbă cu rapiditate. Cum, păreau că întreabă ochii săi iscoditori, să se îndoiască tocmai bărbatul acesta, care-l cunoaşte de pe vremea cînd îl plimba cu sania, de faptul dacă ştie să joace table ? Ei, asta-i bună !

— Să ştii că pe mine nu mă cheamă Scăfleadă... Mă cheamă Solin... Şi află că îi spuneam aşa la cafea cînd eram mai mic. Şi table ştiu să joc, sigur că ştiu. Ce, nu am văzut cum faceţi voi ?

L-au lămurit greu să elibereze cutia de table din braţe. A cedat numai după ce Tudor i-a promis să-i arate un joc cu mult mai frumos. Bărbatul îşi strecura în interiorul cutiei numai două degete. Încet, făcînd să sporească şi mai mult curiozitatea copilului care se aşezase pe pătură, în genunchi. A scos la iveală una cîte una piesele de şah. Fiecăreia îi spunea numele, după care o aşeza alături, pe pătură. Cea mai mare încîntare i-a produs-o copilului apariţia caiilor. Ochii îi străluceau puternic, iar degetele lui butucănoase pipăiau îndelung, fără grabă, fiecare detaliu al piesei. La sfîrşit Tudor a aliniat toate piesele pe carourile păturii, într-un colţ, şi l-a îndemnat cu un gest pe copil că poate să le ia în stăpînire.

Într-o vreme jocul îi absorbise total pe cei doi. Pe feţele lor năpădite de transpiraţie, în funcţie de ceea ce dictau cele două minuscule cuburi, alternau repede sau rămîneau expuse pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă fie speranţa şi încîntarea, fie deznădejdea, încrîncenarea, neputinţa şi regretul exprimate fără cuvinte la adresa hazardului care guverna atotputernic rostogolirea zarurilor. S-ar fi părut că ei, jucătorii, uitaseră între timp de convenţia la care aderaseră deopotrivă, şi că, prin intermediul imaginaţiei lor, li se înfiripase în minte ideea că tot ceea ce făceau acolo nu mai constituia doar un simplu joc.

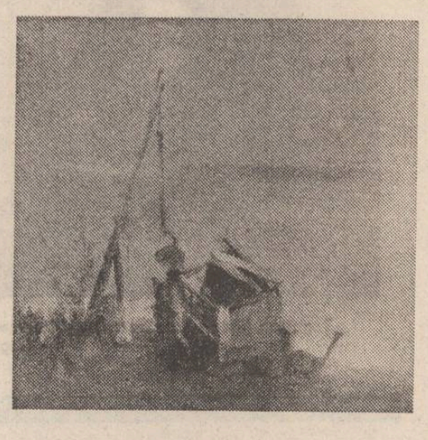

— Cinci trei. Mi-ai făcut figura dimineaţă. Eu voiam să-ţi fac frecţie şi tu...

— Şase patru. Sînt pe dinafară. Nu vrea şi pace zarul ! Frecţie... nici nu era nevoie.

— Patru trei. Ai fost răcit. Tu însă... încăpăţînat. O ţineai una şi bună că aia nu putea fi numită răceală.

— Cinci cinci. Aştepţi ce-aştepţi şi, cînd atenţia a slăbit, dai lovitura. Bravo, domnule, nimeni nu te poate acuza pentru lipsă de curaj !

— Trei doi. Fiecare cu norocul lui... Aia n-a fost răceală... Nuuu ! Principalul e însă c-a trecut.

— Doi unu. Bine-aşa... Şi nici nu terminasem cu frecţia, că ţie ţi-a venit poftă să mănînci un măr.

— Patru doi. Cu poartă. Şi mai ai încă una afară. Păi, dacă e bal, bal să fie !

— Patru patru. A intrat băiatu' cu toate. La figura asta nu se mai aştepta nimeni. Nici chiar subsemnatul... Şi, cum îţi spuneam... Ţi-am adus mărul. Ţi l-am pus în mînă, că parcă nu mai aveai nici pic de putere, aşa erai de blegit. Puteam să jur că te-ai apucat să mănînci din el, bazîndu-mă pe poftă cu care l-ai privit cînd am apărut în uşă să ţi-l aduc...

— Şase şase. Cîte ironii mai scorneşte şi jucăşta împuţit. Îmi oferă zaruri mari, frumoase, cînd nu mai am ce să fac cu ele.

— Trei doi. Eu îi dădeam înainte, vorba-ciorba, vorba-ciorba. Nu ştiu ce mă apucase. Pînă cînd mi-am dat seama că vorbeam de unul singur, ca prostul. Tu dormeai ca un nou-născut după baie, cu obrajii trandafirii şi cu un zîmbet subţire atîrnat în colţul gurii.

— Şase cinci. Ce să-ţi fac, afară ! Nu ştii să te fereşti din calea răului.

— Patru unu... Şi că vorbeam de unul singur, mai treacă meargă, dar nu-mi puteam închipui că ai fi putut adormi fără să guşti cel puţin din măr...

★

Partida ajunsese aproape la jumătate. Impropriu spus de fapt „partida", pentru că ei conveniseră la trei din cinci.

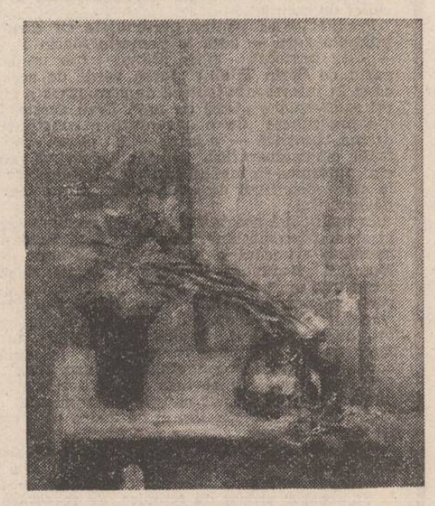

De la un timp, tot mai des, Tudor lăsa să se vadă că gîndurile îi umblă anapoda. Privea zărurile dar parcă nu le vedea. Era nevoit să întrebe. Celălalt îi spunea, ce putea să facă ? Îl mai şi mustra, mai în glumă, mai în serios. Că ori are de gînd să belească ochii îndeajuns încît să vadă şi zarurile alea, ori dacă nu mai e în stare, să spună, să închidă prăvălia, să se ştie o socoteală.

Privirea lui Tudor aluneca alături, spre copilul care îşi mai făcea încă de lucru cu piesele de şah. Era mai ales fascinat de faptul că acel ţînc este în stare să dea dovadă de atîta seriozitate cînd stă de vorbă cu nişte bucăţele de lemn cioplit. Poate că mai auzise el povestindu-se pînă atunci despre credinţa aceasta a copiilor conform căreia o discuţie cu jucăriile ori cu obiectele din jur este pentru ei nu numai posibilă, dar chiar şi la îndemînă, însă ceea ce îi fascina erau tonul şi seriozitatea abordate de copil.

— Na, că ai făcut-o lată, a zis Alexandru, oricum n-am vrut să realizez asemenea chestie, ar fi putut să riposteze Tudor, dar n-a făcut-o, pentru că acelaşi lucru se subînţelegea cu mai mare uşurinţă din tăcerea sa. Se pierduse unul din zaruri.

Au căutat prin iarbă cu de-amănuntul. În cercuri din ce în ce mai largi. Parcă intrase în pămînt. Fără să-i fi spus cineva, le-a sărit în ajutor şi copilul. Trăgea cu coada ochiului spre cei doi şi din cînd în cînd chicotea înfundat şi-şi ducea palmele la gură. Poate îl distra faptul că celor doi li se tăiase brusc pofta de vorbă şi acum pufăiau pe rînd, şi mai ales că erau nevoiţi să caute prin iarbă mergînd de-a buşilea.

Cel care a găsit zarul a fost chiar Sorin. De bucurie Tudor l-a prins de subsuori şi l-a aruncat de cîteva ori în aer. Îl prindea aproape cînd era gata să atingă iarba. Fiecare drum parcurs în aer era însoţit de strigăte ascuţite, prelungi ale copilului, care exprimau deopotrivă plăcerea jocului, surpriza, dar şi teama care i se strecura de fiecare dată în suflet.

4. Ioana

Ajunsesem pînă la marginea păturii, ei jucau mai departe fără să se sinchisească, şi poate că prezenţa mea nici nu ar fi fost luată în seamă dacă nu se întîmpla ca umbra pe care o făcea corpul meu să se aştearnă peste cutia de table.

— Tanti Ioana, a strigat Sorin, tanti Ionica mea, a mai zis, şi cînd mă strigă astfel ştiu că are nevoie de tandreţea cuiva, şi consider că ăsta e un lucru normal pentru orice copil ca el, rămas fără mamă de la trei ani, şi a venit în fugă din iarba înaltă în care se juca de unul singur, şi mi-a îmbrăţişat strîns amîndoi genunchii şi s-a cufundat într-o muţenie care a durat cîteva minute bune. Era gata să mă trinteaască, nu avusesem răgazul necesar să las bagajele jos din mîini.

— Bună seara la toată lumea, am zis, cu toate că încă nu era chiar seară, dar, oricum, ziua era pe sfîrşite şi întunericul sporea rapid din pricina norilor negri care se apropiau încet, dar amenîntători, dinspre dealuri. Tudor era nedumerit, se vedea, nu ştia cu ce putusem să ajung la ora aia acasă, şi chiar a întrebat ceva în sensul ăsta.

— Eu aveam de gînd să vin la autogară să te aştept cu bicicleta, a zis el, ştiu că se string atîtea bagaje de fiecare dată.

— M-a adus vărul tău, Paul, cu maşina, trecea spre Bucureşti, au fost şi ei la ţară, m-a lăsat aici, după colţ, am zis. El, soţia, copiii. Se grăbeau să ajungă devreme, nu ştiu ce treburi urgente spuneau că ar avea de rezolvat. I-am invitat să se oprească şi pe la noi. Cîteva minute măcar, dar Paul, că el a respins practic invitaţia, a spus că pur şi simplu îi este imposibil acum, altădată da, cu toată plăcerea. Se vede treaba că nu a uitat sau că nu vrea să uite cearta voastră, mă rog, poate că greşesc, şi nici nu vreau să mă amestec în treburile voastre.

Am prins mîna mică a lui Sorin şi mi s-a părut mătăsoasă ca un pui de vrabie şi am urcat în apartament. Bagajele, în afara unei plase mai uşoare, a rămas să le aducă Tudor. Simţeam că nu aş mai fi fost în stare să le mai duc nici măcar cîţiva metri. Le-am propus înainte de a pleca cîte o cafea mică, sigur, şi-aşa era seară, iar ei s-au arătat de acord.

Speram ca Tudor să observe că aveam să-i spun ceva, să bage de seamă bucuria care pusese cu totul stăpînire pe mine sau că cel puţin o să-i vină ideea să aducă bagajele, după care ar fi putut să rămînă jos, de vorbă cu Alexandru oricît, mai ales că răcoarea începuse să se facă simţită prin iarbă. În general, nu avem secrete faţă de Alexandru, şi de multe ori cînd am discutat cu Tudor despre asta şi ne-am întrebat dacă nu ne-am apropiat sufleteşte de el datorită situaţiei delicate a copilului, răspunsul fusese de fiecare dată negativ.

Cînd le-am adus cafelele, întunericul se revărsase peste toate împrejurimile.

— Vine furtuna, poate plouă, a zis Alexandru privind spre boltă, la norii negri, bolovănoşi.

— Numai să fie curată, a completat Tudor, ros de o îndoială subţire cu privire la nori, vezi că am făcut bine că am legat roşiile astăzi, aralia asta mi le făcea harcea-parcea.

Am luat tava cu ceştile goale şi l-am urmat pe Tudor. Alexandru plecase după ţigări, ne-a rugat să-l ţinem pe Sorin la noi pînă se întoarce. Pe palierul de la etajul unu m-am oprit, mă hotărîsem, mi-am zis că nu se poate altfel, nu aveam puterea să mai amîn, cu toate că nu ştiam cu ce cuvinte aveam să-l anunţ pe Tudor despre bucuria mea, adică bucuria noastră, am aşezat tava pe o treaptă a scării, şi Tudor a băgat de seamă, şi-a lăsat bagajele lîngă perete şi a venit lîngă mine. Niciunul nu spuneam nici un cuvînt. Am stat cîteva minute bune acolo, aşa mi s-a părut. La un moment dat am crezut că vrea să ia din nou bagajele în mîini şi să mă îmbărbăteze cu cîteva vorbe, hai, mai este puţin şi gata, ajungem. Şi atunci am simţia din nou loviturile alea pe care le simţeam pentru prima oară de dimineaţă, şi n-am putut decît să caut palmele amîndouă şi să i le aşez pe pîntec, sub ale mele.

— Mişcă, a zis el de cîteva ori încet, abia auzit, iar după o tăcere de cîteva clipe, în care se mai auzeau numai respiraţiile noastre înghemănate, a slobozit un strigăt ascuţit şi prelung de bucurie.

teatru

«Regina balului»

La un an după montarea piesei lui Nicolae Mateescu cu studenţii I.A.T.C.-ului, Gelu Colceag ne oferă pe scena Teatrului Nottara o versiune scenică mai închegată, cu accente dramatice mai bine definite, cu prototipuri umane mai bine conturate de verva şi maturitatea interpretativă a trupei actoriceşti.

În conflictul iscat de decalajul dintre iluzie şi realitate, personajele lui Mateescu traversează peisajul sterp al dezamăgirilor, trăind mai intens sau mai superficial, sentimentul ratării. Dacă în spectacolul I.A.T.C. fusese mai pregnantă drama fetei care nu poate fi decît ceea ce este (visul ei se vădea imposibil, condiţia ei fiind tragică), în reprezentaţia de la Nottara, atenţia spectatorului se repartizează aproape egal asupra tuturor personajelor, toate fiind bîntuite de aceeaşi obsesie a nerealizării, toate fiind secătuite interior. Păstrîndu-şi forţa interioară, Ioana le domină printr-un soi de filosofie a simplităţii. Dincolo, Ioana Ruxandrei Bucescu părea că-şi dă sfîrşitul odată cu încercarea de a-şi juca rolul din viaţă. Aici, prin interpretarea Valeriei Sitaru, Ioana pare că se trezeşte la realitate. Drama ei s-a consumat atîta vreme cît a crezut în „viaţa" filmului. Aşezată în faţa aparatului de filmat, trăieşte un moment de indignare că trebuie să facă ceea ce face în mod normal, că filmul o întoarce atît de sever la nivelul condiţiei proprii, dar se revigorează curînd, pronunţînd clar, limpede, un „nu vreau" tăios, ferm, lucid, care o ridică deasupra tuturora.

Arta trebuie să reflecte realitatea sau s-o depăşească, se întreabă personajele „chinuite" ale lui Mateescu. Piesa trece în revistă probleme ale scopurilor creaţiei, ale raporturilor artei cu viaţa, cu adevărul uman, schiţează condiţia creatorului de cinema, încearcă să redea ceva din faţa tristă, nevăzută, a lumii filmului.

Leit-motivul diapozitivelor cu chipul Ioanei ajută la umplerea timpului dintre tablouri, monotonizînd, totuşi, construcţia spectacolului. Diversitatea tipologică se realizează prin intermediul actorilor. Valeria Sitaru joacă inocenţa, curiozitatea, dar şi forţa fetei de la ţară, dorind să-şi depăşească limitele. Ioana se teme de iluzie, tot atît cît se simte atrasă de ea. Gelu Niţu conturează rolul regizorului secund, creatorul care nu există pentru nimeni, dar nici pentru sine. El este ar[illegible]mul care se luptă din răsputeri să la lumină şi crede, o clipă, că printr-o fiinţă adevărată, reală, adusă de el pe ecran, va putea săvîrşi pasul cel mare. Ultima lui speranţă se stinge, cînd Ioana refuză să mimeze realitatea. Drama însingurării, a neîmplinirii răzbate în cîteva izbucniri pe care actorul le tensionează prin ridicarea vocii. Mirajul artei filmului exercitat asupra fiinţelor simple transpare în uimirea onomatopeică a Valeriei, pe care Ana Trofin o încarcă cu tot felul de detalii semnificative, dînd viaţă şi savoare personajului timorat, uneori gîngăvit. Regizorul lui Mircea Creţu este şters (şi din motive de dramaturgie), din imaginea creatorului de film apărînd o fantoşă în jeans, cu barbă şi ochelari fumurii. Operatorul lui Florin Dobrovici e cuminte, supus schematismului. Macheuza Janinei Stavarache are aplomb, perfidie şi sex-appeal. În rolul Şefei, Liana Mărgineanu concentrează toate nuanţele abrutizării feminine, ale renunţării de sine. Gustul amar al regretului tardiv şi inutil de a nu-şi fi ales altă viaţă conferă personajului căldură, încărcătură emoţională. Constantin Cojocaru este bărbatul gelos al Ioanei, care admite să „facă pe turcul" (în figuraţie), pentru a nu-şi pierde nevasta. Abordînd vorbirea bolovănoasă, rostogolită, şoferul lui Cojocaru este cînd învins, cînd învingător. Scenograful Stoica este, prin Cornel Dumitraş, însăşi imaginea ratării. Omul care-şi vede năruite construcţiile, suferă că în spatele uşilor de muşava nu-l aşteaptă nimeni. Un delicat semnal de alarmă, gînduri pentru cl[illegible]văzători, **Regina balului îşi va afla, curînd, suporterii.**

Nicoleta Gherghel

radio-tv

rtv

Puţină frumuseţe

Cu mare bucurie am observat în cîteva emisiuni recente un val de interes cultural susţinut, un ton şi-o aplecare anume către informaţie, o redactare mai îngrijită, un plus de calitate şi, de ce nu, de frumuseţe, ceea ce înseamnă, direct proporţional, chiar o formă de stimă şi de respect faţă de telespectator. Iată că Liviu Tudor Samuilă a semnat de pildă un fel de documentar, făcut cu pricepere, oportun, capabil să suscite interesul, dedicat memoriei lui George Topîrceanu. Şi serialul dedicat istoriei operei române de Ivona Cristescu şi Marianti Banu este o prezenţă notabilă în paginile „Albumului duminical". Şi „Teleenciclopedia" e într-o clipă foarte bună, de înnoire a tonului, de aprofundare a unor teme şi sugestii prin comentariul Corneliei Rădulescu, contribuţie de penetrantă informaţie şi voalată poezie despre Meteora.

Momentul poetic (cuprinzînd versuri de Mihai Eminescu, Constanţa Buzea, Nichita Stănescu, George Călinescu, Miron Radu Paraschivescu) interpretat de Teodora Mareş (o actriţă atît de proaspătă, rostind sensibil şi fără afectarea aceea „periculoasă", versurile) şi Mihai Cafriţa (un actor deja format, posedînd un meşteşug al alternărilor, al calmului şi-al atmosferei, o ştiinţă a rostirii gîndită ca re-creere, care ne fac să vedem întrînsul un adevărat iubitor de poezie), deci acest moment poetic ne-a cucerit deopotrivă prin alegerea poemelor şi prin interpretare. Şi o altă emisiune recentă de versuri, „Toamnă românească", ne-a dăruit nu numai poezie frumoasă, ci şi cîteva filmări care aduceau pe micul ecran energia suavă a anotimpului, acel abur greu de melancolie, pe care ni-l uită în suflet fiece toamnă.

Informaţia, competenţa profesională, bunul gust în redactare, acea permanentă încercare de-a nu repeta, de-a găsi ceva nou şi, dacă se poate, atracţios, înconjoară ca o mică aură emisiuni diferite : de la „Tezaurul folcloric" al Marioarei Murărescu, în continua căutare a autenticităţii, la ultima ediţie a „Clubului curioşilor" realizată de Petre Idriceanu în Maramureş, aducînd în undă serile de poezie de la Deseşti şi nota de seriozitate a ediţiei a paisprezecea a festivalului de literatură de la Sighetul Marmaţiei, ori la fermecătoarele ediţii ale emisiunii literare pentru cei mici „Un univers într-un ghiozdan", gîndită cu pasiune profesională de Georgeta Adam.

Sigur, ştim prea bine, tot ce presupune repetare aduce cu sine la un moment dat o doză de obişnuinţă, de inerţie, ba chiar de plictis. Dar noi vrem să le spunem celor ce-şi frămîntă mintea şi-şi pun la bătaie sensibilitatea chiar căutînd, iscodind mereu, că efortul lor nu e zadarnic, ajunge mereu la noi, la cel ce ascultă, la cel ce vede, la cel ce vrea să afle sau pur şi simplu să se bucure de un strop de frumuseţe. Ceea ce înseamnă pînă la urmă chiar împlinire. Drumul pe care-l caută fiecare mesaj, fiecare cuvînt.

Aşa că spunînd într-un anume fel „A venit toamna, acoperă-mi inima cu ceva", actorul Mihai Cafriţa, ori cîntăreţul Nicu Alifantis ne puteau dărui încă o „emoţie de toamnă", pe măsura ritmului interior al poemului şi-a acţiunii sale incantatorii condensată fascinant de Nichita Stănescu în cuvînt.

Cleopatra Lorinţiu

Tablouri de Luminița Tudor

elena preda

Apa

El se cufundă în trup
Pînă la geneză,
El se cufundă ca într-un spațiu
Cu legi și miracole noi
Înmărmurit stă cugetul, singur și străin
Apoi mișcarea nisipurilor, a apei,
a gîndurilor naște alt trup
Un trup căutîndu-se în propria sa umbră
În apă, în apă, în apă, în apă.

Pașii lui Marc Antoniu

Și fiecare zgomot poate fi un semn că te apropii
Și orice sunet ar putea fi al tău
Iată o romanță :
Nu este-nvăluirea ce plutește-n aerul ud
deodată cu ființa ta ce vine ?...
Nu-i muzica ce pașii tăi o lasă murmur
pe pardoseli, cînd treci !
Nu e strălucirea ce mingiie înserarea
cînd gîndurile-n tumultoase valuri
le arunci o clipă în suflet — pierduta ta
suflare, reînviată toată
la simplul gest cu mîna
ce-nseamnă „sînt aici" ?

Casa lui Condrat

Dionysos
cu plete de viță de vie
și gură udă de struguri
plutește în aer
surizînd. „E bine"
Se aude suflarea lui uriașă.
E pace. Stacana e plină cu must
Condrat a venit din pîntecul unui plaur
Spune încet femeii
„Sînt flămînd".
Femeia aduce bunătățile pe rînd...
El se ridică. Rîde
Din foamea lui uriașă.

aurel ștefanachi

Exercițiu

am venit așa de aproape și nu mă
vezi ; înălțătorul meu sînge gata să te
audă aprinde toate stelele cerului
iar carnea mea divizată în steaguri
îți răcorește fața —
ah, am venit atît de aproape încît
iarba moale (din diminețile de vară) de
sub picioarele tale sînt —
cîntec abuziv care deschide ferestrele
★
am venit atît de aproape încît îmi
aud numele (am venit atît de aproape
toată ființa mea îți stă în prelungire)
am venit atît de aproape încît propria
ta nelegiuire sînt ;
am venit atît de aproape
am venit atît de aproape
am venit atît de aproape
niciodată nu-mi voi mai afla cîntecul

Poem deschis

tu care ești mai adevărată
decît toate lucrurile cerului
și pămîntului —
care ești mai adevărată
decît nebunia lumii : aprinde-mi
carnea ; prealuminează-mă ; pierde-mă —
numai în genunchi cînd
ți-aduc veșmintele și podoabele — fața
dulcelui orb mă simt ; iar părul tău
îmi leagănă sufletul —
cită cenușă deasupră-mi ;

tu care ești mai adevărată
decît toate lucrurile cerului
și pămîntului —
care ești mai adevărată
decît nebunia lumii : aprinde-mi
carnea ; prealuminează-mă ; pierde-mă !
să fim halucinația vreunei
umbre ce plînge-n amurg ?

Începutul poemului

zi cu mai multe începuturi : cum din toate
direcțiile ar veni cîte o iubită și tu nu ai
decît o singură floare — în chiar ideea de
perfecțiune ; iar apele la picioarele tale
să depună
toți naufragiații ; (unul identic fiindu-ți să
se ridice și să murmure un cîntec prin
care să oglindească determinantul
naufragiului său — unul identic fiindu-ți
să se ridice să te sărute — ...într-un
neștiut echilibru încît să existe unul
singur pe toate țărmurile, în toate adîncurile)

ah, friguroasă briză —calcul care sfarmi
formele sufletului ; cînd dintre durere și
dragoste te prelingi (pe mine
pierzîndu-mă...)

ah, friguroasă briză — în largurile
înțelepciunii
mărilor și oceanelor o iubită să mă
aștepte, deasupra valurilor să mă aștepte...
și totuși numai în auz să existe...

„Cu ochii închiși și căznindu-mă să dorm,
văd
lucind în fundul pleoapelor jarul care
e sufletul
încăpățînat, epava pilpîitoare a gloriosului
naufragiu al zilei mele".

ah, friguroasă briză îngerul meu
planînd prin această lumină flămîndă
s-a despicat : injumătățit tot coboară,
aripile lui mătăsoase necontenit se îngroapă...
numai flăcări există prin această odaie...

zi cu mai multe începuturi...
s-a terminat scrisul — și nici un poem
nu se arată ; floarea din mîna mea
a început să crească ;
a început să roadă
mîna ce scrie...

Poeme de a.i. zăinescu

E toamnă

E toamnă, cîte gînduri devin
Transparente și cad ele-n însele,
Iubito,
Eu cred că numai noi și copacii-avem chin,
Eu cred că numai după noi și după
amintirile
Noastre se leagănă cerul, cad frunzele !...

Cad frunzele

Cad frunzele, cu toate se desfac
Și-acoperă pe rînd precum o haină.
Trecum de toamna-acestui veac,
Urmăm spre iarna cea de taină.

Urmăm și noi cum prin părinți
Trag stelele în sus, rază pe rază,
Cad frunzele și-n toate mai fierbinți
Umplem mirări ce-nseninează.

Cad frunzele, pe toate le prefac
Norii-n peceți și ard precum o haină,
Trecum de toamna-acestui veac,
Urmăm spre iarna cea de taină.

Dar e atît de alb

Dar e atît de alb, e-atîta de tîrziu,
Că niciodată parcă n-am fost viu,
Se culcă luna, mai clipește-n văi,
Ci tu răsai și-auzi doar ochii tăi.

Mi-ar trebui pesemne un alt cer,
Scoborîtor din cele care pier,
Pleoapa poate-a unui orb ce-a stat
Și nebăut în noi și nemîncat,

De se înalță-acum și îl desmierzi,
Știind și ce cîștigi și tot ce pierzi,
Că-n umbra-a toate — acuma cîte vezi,
Este și-un joc de crini și de livezi,

Iar norii-aceia care se tot șterg,
Pun și săgeți pe noi și cîte-un cerc,
I-atingi cu mîna, parcă-ai lua scîntei,
Ne-atingem pașii ce-nfloresc și ei.

Dar e atît de alb, e-atîta de tîrziu,
Că niciodată parcă n-am fost viu,
Se culcă luna, mai clipește-n văi,
Ci tu răsai și-auzi doar ochii tăi.

Ah, legea

Ah, legea în cîmpul vizibil al florii,
Legea și taina — ce straniu, minuscul ostrov !
E trandafirul o spaimă decisă-a candorii,
După cum fluturii-s albi, presărați cu mov.

E trandafirul o jertfă de fum care-atrage
Și pîrguie-n foșnet de aripi — ce zbor ! —
Legea și taina ce-ntruna dau pace
Dar și viscolire de ochi, dar și dor.

Cîmpia aceasta

Cîmpia aceasta, steaua care o coboară
Sau numai duhul ei, pămîntul de sub mări,
Oh, veacul îl vom trece într-o seară
Și caii-n spumă roșii vor țîșni pe zări.

Vom trece veacu-acesta cu de toate
Și jurăminte și-armistiții și candori,
Vom fi, desigur, ultimele sate
În care-au mai căzut și cad ninsori.

Vom fi-n tăcere ceața care se ridică
Și o mirare lasă, grea, numai spre foi,
Cum fumul iernii pare-un curcubeu de sticlă
Tot astfel vor părea și norii după noi.

Și amîndoi sub raza-aceea ce se cerne,
Noi amîndoi sub ceru-acela ca și azi,
Vom hotărî că toate clipele-s eterne
Și vom hrăni mereu doar steaua-n care-am
ars.

Pe degete

Se-nnnumeri pe degete, -nvățul dintii,
Tu să pleci nu mai poți, nu poți nici să rămii,
Ești copilul din ochi, jumătate te țin,
Jumătate mai tragi la pămînt și mă-nchini,
Stăm ca-ntr-o fereastră-amîndoi, numai pînă
La poartă uneori și ne ducem de mînă,
E-arătătorul e lance, vezi bine,
Stă-nfiptă și-n umbra și-n raza ce-o ține,
Iar scutul altcineva-l duce, se spală
De rouă pe el ca de o ceață-ancestrală.
Își curăță palmele, unghia, gura,
Ochii și-n tot ne ia pulsul, măsura.
Nu pot nici eu, nu poți nici tu să te dai
La o parte, din calea aceasta fără de grai,
Stăm ca-ntr-o fereastră-amîndoi și sub lege de
Taină-nvățăm număratul pe degete.

De părinți

Noi de părinți se vede că mai suferim
Noi uneori dăm poate prea puțin,
Ei dau totul, nu le-am mai rămas
Decît cîte o stea și-aceea fără glas ;
Se uită fix în zare,-s mai înceți
Și-aud doar lămpi de greieri prin pereți,
Este o duminică-a lor, dar cît de dreaptă,
Ziua cînd îi revedem și-așteaptă.
Ca niște hărți sînt, seara, chipurile lor,
Dar au și munți, au văi pe față care dor.
Le-am tot atinge, noi, le-am netezi,
Dar ne luăm cu treburi peste zi,
Cad pe-o visare toți și vom da seamă
Numai cînd tată ni se va fi zis și mamă.

Pastel

Mai gîndim la hore, mai visăm la nunți,
Dinspre suflet, însă, numai nori pe frunți,
Se mai trag ferestre, mai pocnesc și uși,
Mai miroase-a frunză dar copacii-s duși,
Într-un nor, cum pilcuri, și-adumbriți apoi,
Îi auzi cum joacă, se petrec din noi.
Arde-un fulger, parcă-ar chiui și-ar vrea
Rădăcini sub pleoapa casei să mai dea,
Niște vișini, parcă, un întreg sobor,
Scot fierbinți și aripi și văpăi ce dor,
Citâ vreme plopii ce-au albit se trag
Tot mai jos, prin aer, și tot mai către prag.

Este-o horă-a horelor — ce vastă !
Și-o nuntire-a nunților, din nunta noastră.

victor nistea

Toamna

(în apropierea iernii)

1

O, luminări ale toamnei ușor picurînd
în balcoanele înserării,
ușor, ușor inviorînd ca niște semne iubite
peste noapte, noaptea !
Și voi, voi flori puternice — unice —
răcorite-n izvoare :
frunte-boltită-auroră-pe-țarina-de-aur ;
o vigoare ce-i însăși patria,
fructul măreț.

2

Aud pașii mamei... o stea pe cer... ?... !
Prin mîna ei au căzut semințele cele bune
și ea le încălzește ocrotitor
pentru o nouă primăvară, pentru cealaltă
asprime a verii ?...
Apoi toate vor fi ochii mei, singele, trupul,
fericirea mea !

Aud pașii mamei... Ah, cine, ce „altceva", ce
foc de cameră obscură ?...
ce spirit, ce magnolie cu tulburătoare
miresme
ce floarea-soarelui —
să răscolesc în nobila
umbră ce mă acoperă și mă renaște
din flacăra ei ?

Aud pașii mamei — inalienabilă frumusețe :
o aud, o aud chiar și atunci cînd ea însăși
s-a scufundat
cu pumnul de semințe în Floarea de Laur !
oh, clipă în care te „studiezi tu pe tine"
incitîndu-ți iar mustrarea pentru aceste
versuri melancolic-meditative —
noduri-de-rouă : toamna le stringe-n
cochilia melcului-foc-imperial,
pentru a pluti pe valuri fără de moarte !

3

În goană sălbatică trece șoimul prin frunze
mesteacănului,
peste acele pinilor, peste meri, struguri
și cade o altă ploaie și-acoperă cu mici
meteori
„urmele ce se îndepărtează".
Tu spui, iubito : „urmează o lucire de vis" !
Eu aștept să aflu întreg adevărul.

Elegie de mai

— Elenei —

tu dormi sub salcimii înfloriți ai întunericului
la creștetul tău îngerul se roagă
genele lui
pe chipul tău
au înverzit

și-n vis privești aurăriile luminii
și-n fața lor
eu plivind macii de lîngă prăpastie

în aburul gurii tale
săbiile luminii stelare se topesc
pe vorbitoarele-ți oase
se aud pășind păsări de noapte

de parcă ar merge pe ape
pe trupuri apar cuvintele
curg...

Prin valurile lor tu întinzi
mîna spre mine
pentru o altă lume pentru o altă viață...

din logos și haos pod înălța-voi
pe el tu vei trece
și zeii te vor ține de mîini...

Elegie de iulie

1.

cîtă noapte te întemeiase... ?
cîtă lumină se depusese pe oase... ?

nicolae panaite

îngerii se-nspăimîntau de hainele-ți arse
manuscrisele-nverziseră și crescuseră
de se crăpau pereții la case

nu te mai cunoaște nici moartea
se desfac din beznă mîini albe
precum trandafirii sălbatici
degetele lor îți ating fața
devin ostatici.

pătrund pe sub piele
și-ți scot manuscrisele
pe care de-un veac le scrii

2.
mîna cuprinsă de teamă
lasă pe hîrtie
însemnele vorbitoare ale veșniciei
însemnele înfrîngerii morții
însemnele de aur ale durerii

sub apele amurgului
în omătul adînc
cuvintele se sfîșie între ele
pe rouri de sînge plutesc :
lebede ce ascultă respirația îngerilor
și tu de artă te apropii
ca un naufragiat de primul corp salvator
ca un prizonier de copilul
pe care niciodată nu și-l văzuse...
ca un fluture prin beznă
de lumina unei lămpi...

Elegie de august

— fragment —

Tremura mîna scriitoare
precum un delfin în adîncul unei mări secate
făptura-ți întreagă tremură
ca un enoriaș al rugului

e arșiță de viață
e arșiță de moarte

uimirea și spaima :
neguroase liane
te învăluie te pătrund

îngenunchezi pe întinderea manuscrisului :
grădina ta
Edenul artei tale ;

cuvintele-mi sînt steaua polară a nopților
azilul meu de aur
gura mă doare și mă vindecă
în codrul de trandafiri al limbii materne

plastică

Prolifica pasiune

La Galeriile municipiului București, o expoziție ce reunește trei destine artistice diferite. Două dintre ele — **Nicolae Gadonschi** și **Natalia Tofan** sînt relativ bine cunoscute publicului, prin marcante prezențe anterioare în diverselе aule artistice ale țării. Cel de al treilea — **Mircea Taflan** — se află în postura de „debutant" pe simezele unei săli „centrale" de expoziții, deși, la rîndul său, este posesorul unei impresionante cărți de vizită în lumea artei amatoare, unde s-a afirmat în anii din urmă cu pregnanță. Adevărul este că aceste trei prezențe artistice, așa cum ni se relevă în actuala expoziție, se găsesc într-un raport de consonanță complementară. O viziune plastică limpezită de luminile candorii în perceperea realului ni-i relevă, cel puțin pe Natalia Tofan și pe Mircea Taflan, care expun pictură, drept exponenți ai unei arte înțeleasă ca expresie a sincerității totale. Naturi sensibile, ei se convertesc ritualului creator cu sacra ofrandă **a confesiunii.** Ei nu **ne** dezvăluie un anume orizont al existenței obiective, ci se dezvăluie, fiecare pe sine, într-un proces de regăsire a valorilor spirituale ori afective (mai ales acestea, se pare) ale ființei lor sensibile și vibratile în oglinzile stenice, dar altcumva neutre, ale lumii înconjurătoare. Să fim bine înțeleși, uleiurile Nataliei Tofan, ca și pastelurile ori guașele lui Taflan au o existență plastică de sine stătătoare, cu reușitele și scăderile proprii oricăror experiențe creatoare. Dar dincolo de canavaua meșteșugului, de valorația tehnică a lucrărilor expuse, artistul — folosind termenul generic — ne propune un pact spiritual, un cod de comuniune cu universul gîndirii ori al simțirii sale artistice. Or, tocmai în această privință, atît Tofan cît și Taflan se disting prin francheța deplină a dicțiunii artistice, sfidînd aproape orice poncifiat estetic. Pe acest plan, selecțiile celor doi pictori — ca să ne ocupăm de ei întîi — se disting mai mult prin stil decît prin rigoare estetică. Convertirea, în sens pictural, a realității nu se face prin intermediul semnului plastic, decantat pînă la neta individualizare, ci prin filtrul, mult mai permeabil, mai elastic al prelucrării sensibile a realului. Opțiunea însăși, pe care o practică artistul în exercițiul său creator în interiorul lumii obiective în care se situează, este o demonstrație a crezului artistic pe care-l urmărește. Drum simplu și deschis oricăror șanse de împlinire. Așa se explică înclinația Nataliei Tofan către pictura mai elaborată, cu îndelung și repetat exercițiu de atelier, în care se petrec — și cu cîtă fericită uluială pare să trăiască artista asemenea întîmplări ! — încîntătoare alchimii cromatice. De asemenea, în cazul lui Mircea Taflan, este justificabilă preferința pentru culorile de apă, mai directe, mai conforme structurii sale artistice.

În ceea ce îl privește pe Nicolae Gadonschi, legile plasticei orînduiește a lutului ars și glazurat constituie, fatalmente, patul procustian al unei imaginații creatoare febrile și prolifice. Sigur, foarte importantă este stăruința pe care creatorul, în acest caz, o manifestă în plămădirea formei. Sensul creației la Nicolae Gadonschi, ca și la alții asemeni lui, se definește prin asumarea unui atare gest demiurgic. Apă, lut și foc, iată severa triadă materială ce guvernează universul ceramistului ! Și Gadonschi trăiește cu intensă sinceritate vecinătatea fertilizantă cu aceste elemente / instrumente fundamentale ale lumii materiale. Meritul principal, în ordinea viziunii plastice pe care ne-o propune, constă în refuzul „cosmicizării", al erupției abstracte a travaliului de „Vulcan" modern ce se vrea a fi. Formele lui Gadonschi aglutinează un univers domestic coerent, unde închipuirea se supune în bună măsură percepției accesibile, servind deopotrivă nevoii de frumos și de util. Glazurile și intervențiile cromatice (pe cahle și patere ori platouri, mai ales) sînt de o vigoare aproape primitivă. Ca și geometriile decorative, incizate sau aplicate, care evocă motive ale ceramicii ancestrale din citabile orizonturi eurasiene. Artistul merge pînă acolo unde, sfidînd tradiția sau tocmai redeșteptînd unele tentative ale ei, abandonate cîndva prematur, renaște tridimensional și în glazuri energic colorate (cobalt, roșu, verde smaragd, galben, brun) o colecție (replică parodică, i-aș spune) de forme/plămade ireale, dar posibile, descinsă parcă dintr-un desfriu baroc de mister medieval.

Corneliu Antim

film

Rigoarea clasică

Urmare din pag. a 3-a

turi inutile, au o directețe „aspră", o sinceritate adeseori brutală. Lumea țărănească, autentică a romanului e proiectată cu fidelitate pe ecran dezvăluind un univers de gesturi simple și esențiale care poartă semnele durerii mocnite (personajul principal „pater familias", interpretat de Victor Rebengiuc ascunde în el o permanentă revoltă, regizorul a optat pentru un Ilie Moromete mai puțin ironic mutînd accentul pe tragismul psihologiei eroului). Clasică este în roman și crearea tipologiilor : Ilie, Achim, Nilă, Paraschiv, Niculae, Cocoșilă, Tudor Bălosu sînt caractere distincte, ele fac parte din epopeea satului fixînd în memoria noastră din galerie de personaje memorabile, aceste personaje apar pe ecran cu toate caracteristicile lor stabile conturînd o mitologie „moromețiană". Episoadele filmului sînt realizate cu multă rigoare expresivă, regizorul nefolosind efecte arbitrare sau calofilii de suprafață, scenele au acea „claritate concentrată" pe care Edgar Papu o atribuie stilului clasic (ecranizarea amintind de viziunea similară a lui Victor Iliu din „Moara cu noroc"). Ceea ce se observă la o analiză comparată este că momentele cheie ale prozei devin și pilonii de rezistență ai filmului prin marea densitate simbolică : tăierea salcimului — secvență de un acut dramatism, ca de altfel și scena premierii lui Niculae Moromete — discuțiile din fața fierăriei lui Iocan, spectacolul călușului, relațiile sătenilor cu aparatul fiscal, etc. Episodul secerișului cu atmosfera prinzului țărănesc prilejuiește realizarea unei secvențe cinematografice de excepție. Iată un fragment din roman în care putem admira concizia expresivă a stilului lui Marin Preda redînd tulburător gesturile hieratice ale țăranilor: „Se așezară toți pe iarbă și femeia bägă vătraiul în capul țestului. Cînd scoase piinea aproape că se îmbătară. Privirile li se lărgiră, chipurile li se făcură frumoase. Femeia se închină, iar Armeanca, fiul cel mare și Țugurlan își luară pălăriile de pe cap. Femeia rupse piinea și le dădu bucăți mari care în mîinile lor palpitară de dogoare și abur, parcă ar fi fost vii. Începură să mănînce cu o lăcomie curată și reculeasă și timp de cîteva minute nimeni nu scoase nici un cuvînt". Atmosfera autentică din această secvență a romanului este transpusă „fără rest" în limbaj cinematografic dovedind o profundă înțelegere a universului creat de Marin Preda. Faptul că scenariul a ocolit unele episoade din roman (discursul caragialesc al directorului Toderici la deschiderea serbării școlare, consultațiile medicului de plasă etc.) se explică prin intenția regizorului de a păstra numai acele elemente care contribuie la sporirea tensiunii dramatice a filmului. Imaginile operatorului Vivi Drăgan Vasile participă, împreună cu tehnica de montaj, la crearea unei construcții solide în care fiecare scenă capătă monumentalitate și putere de simbol.

Inspirat de o capodoperă a literaturii noastre contemporane, Stere Gulea a realizat un film de referință pentru cinematografia românească.

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XLIX)

A INTRA ÎN POEZIE...

Tiberiu Utan nu-şi propune ca Mihai Beniuc „să intre masiv şi greu în vreme, cu un car cît dealul de poeme", ci mai puţin sau mai mult chiar, din moment ce în scurta meditaţie intitulată modest „Rime îmbrăţişate" ne mărturiseşte spontan şi bucolic oarecum : „Am să te iau cu mine prin marile podgorii, / să rătăcim, de mînă, pe deal la Crăciunel / cînd frunzele tivite c-un roşu funigel / descriu în vîntul toamnei ciudate traiectorii. / Şi-am să-ţi arăt lumina cernută-n crengi de ceri / cînd nucile vor iia prea strîmtă să şi-o spargă, / şi dorm în aşteptare, mustind solara vlagă, / ciorchinii de traminer, pe sîrme-n spalieri. // S-asculţi apoi în hatul cositelor otave, / în alunişuri, vrăbii, sfidîndu-se nerod... // ...Un gînd mai vechi îmi strigă văzînd atîta rod : Să intri-n poezie ca toamna pe Tîrnave...".

Maramureşean de origine (născut la Văleni, în 21 martie 1930), el se îngeamănă şi ca lirism

şi tematic cu poetul comentat mai înainte, Ion Brad. Tîrnava mult îndrăgită în deceniile din urmă de mulţi poeţi ardeleni, îşi poartă cursul şi prin poezia lui Tiberiu Utan, alături de maramureşana Iză, busuiocul, pe care poetul l-ar pune în stema ţării, îşi scutură miresmele ca şi în poezia lui Ion Brad. Nu mai vorbim de mitologia transilvană comună ambilor poeţi, în cazul lui Tiberiu Utan acest cult descinzînd şi din poeziile-cîntece ale lui St. O. Iosif.

Disponibilitatea pentru cîntec îl apropie pe Tiberiu Utan de delicatul poet care a fost Şt. O. Iosif, cum s-a mai observat. E o înrîurire care-l onorează fiindcă, după părerea noastră, autorul „Patriarhalelor" e o mare punte de aur între Coşbuc şi Octavian Goga, cu mari deschideri în toată poezia ardelenească.

Pe deasupra, pe Tiberiu Utan îl recheamă în universul de cîntec, plin de culoare, de legendă şi mit, marele său înaintaş, sentimental şi cantabil, tentat de baladă pe care o sublimează în cîntec bătrînesc. Dar pe cîntăreţul contemporan îl solicită şi spaniolul romancero, ca şi alte inflexiuni ale poeziei moderne, dovada oferind-o acele scrisori către Salvatore Quasimodo, Silvio Guaruieri, J.L. Pacheco şi alţi poeţi. Adagii latine sau colinde maramureşene, ca şi invocarea unor proverbe constituie o paremiologie sui-generis, îngemănată melosului.

Urmîndu-l în poezia română contemporană pe Victor Tulbure şi chiar pe Labiş în nota de romantism revoluţionar, Tiberiu Utan enunţă nu o dată versuri devenite memorabile, adevărate motto-uri sau memento : „Frumoase versuri spune ţara / de dimineaţă pînă seara".

Debutînd editorial cu placheta de versuri „Chemări" (1955), odată cu volumul „Versuri" (1961), distins cu Premiul Academiei, se impune ca un poet cu o personalitate marcantă. Multe dintre paginile sale lirice sînt memorabile. Unul din volumele editate se cheamă „Clipe" în accepţiunea goetheană de „clipă, rămîi". Tehnica poetică aminteşte „Blow-up"-ul lui Antonioni. Iată o notaţie elocventă intitulată „Maramureş": „Sub cruci cu Crişti de tinichea / dormind în margine de sat / şi unde prin uitarea grea / sînt ultimul crucificat // cad lacrimi negre pe asfalt / din ochii mei de tinichea".

Experienţa poeziei ardeleneşti moderne a lui Emil Isac este repusă în valoare ca în acest „Echo" : „Clopotele spuse-n sus / ajung cuiva în auz ! // Clopotele spuse-n jos / sun' domneşte de frumos".

Poezia meridională neolatină dă semne sensibile în unele note peisagistice lapidare, sub forma unor poeme într-un vers : „Sunt singur ca un plop în dunga zării".

Amestec de nostalgie şi împăcare cu sine, uneori un simplu distih ne stăruie în memorie chiar dacă poetul nu l-a reţinut în selecţiile cele mai recente : „Prea eşti mică fată de liceu / ori de-acuma prea bătrîn sunt eu" — sună un asemenea distih risipit ca şi florile de păpădie cărora le închină un lied : „Risipite-n ierburi / flori de păpădie, / despre voi un cîntec / nimenea nu scrie // Geaba la cărare / staţi înghesuite / nimeni nu vă strînge / să vă dea iubitei / Prea vă treceţi iute / triste flori de scamă / oamenii vă calcă / vîntul vă destramă. / Nimenea pe lume / nu vă ia în seamă...". Reluarea unor motive capătă valoarea contrapunctului muzical, în melodia numai îngînată uşor. „Fluierul Iancului" e o asemenea doină contrapunctică : „Luminează-te, pădure, / a bătrînului Ardeal, / sună bucium-lung, uşure, / trec strămoşi în ţundre sure, / rînduri, rînduri, val de val, / cei mai tineri mai întîi / cei mai vîrstnici mai apoi, // umbre sfinte de eroi, / trec prin muguri către noi, / cresc prin ierburi vii în noi / şi de-a valma sunt cu viii / Rîu-i cîntă / codrul ştie / primăvara lor tîrzie".

Deşi nostalgic, melancolic, Tiberiu Utan are un optimism luminos, primăvăratic : „Priviţi priviţi, se luminează, / un cer de primăvară, pur, — / c-un fulger fiecare rază / şi să mă-ntunec nu mă-ndur, // o robusteţe socială / simt într-al mugurilor puls, / şi ca dintr-o fereastră goală / priviţi, priviţi, în zbor ne-am smuls // şi n-o să fie-ntunecată / de nici o întîmplare grea / această inimă curată / prinsă-n tărie ca o stea". Decupajul de tip blow-up, al lui Antonioni, iată-l convertit liric, în versuri. Efigia în care-l surprinde pe Bacovia decurge din aceeaşi tehnică, cu unele sincopări : „O singură clapă / albă în noapte / neagră în iarnă // ascult şi ascult şi ascult / astrale inflexiuni. // Nu credeţi că doarme / poetul // cu fruntea plecată / pe negrul pian // Treziţi-l să cînte / Aştept".

Cine l-a ascultat pe George Bacovia recitîndu-şi versurile nu poate să nu remarce măiestria lui Tiberiu Utan în a-l rechema în memorie pe marele poet monocord, unic în felul lui nu numai în poezia românească.

„Orgă electronică" e o partitură lirică extrem de modernă, surprinzînd mişcarea sufletească infinitesimală : „Aşa suna pădurea : / ca un ecou de sticlă. // Şi răzbătea în oase / o muzică de sticlă. // Şi crengile de sticlă, şi greierii de sticlă // Ca-ntr-un vitraliu, ochii / întorşi spre amintire. // Dulci sunete străine. // Timpul vibra pe clape / de orgă, zbuciumate // Mişcau în ouă şerpii. // Umbre suiau pe ierburi / cînd m-am desprins din nava / spaimelor terestre".

Trebuie să recunoaştem lui Tiberiu Utan calitatea de a fi intuit mişcări ale sensibilităţii contemporane nerevelate încă.

Dar pentru că am citat mai înainte poezia pe care i-a închinat-o lui Bacovia, să amintim că în fapt, poetul ne configurează, cu mijloace metaforice, nu o dată unice, un adevărat panteon literar, din care nu lipsesc Arghezi, Sadoveanu, Maria Tănase, Mihu Dragomir, George Vraca, fără a mai aminti chipurile de lut, din calendarul intim : Bunica, Mama, Tatăl. Să rechemăm din versuri figurile lui Arghezi şi Mihu, în ordinea respectivă : „Întoarsă, rădăcina, în rază s-a schimbat / şi, pipăind azurul cu-antene de mătase, / stîrnite din ţărînă, / pe veacuri nume-a dat / la tot ce fără nume pînă atunci rămase. // Lipitu-s-au de lucruri poreclele, şi-astfel / vor rătăci, prin lume, ca un nărav ce ţine / ca un păcat de care, ca să te scapi de el, / mult mai uşor îţi şade să te desprinzi de tine" ; „Nu mor poeţii niciodată / chiar dacă moara blestemată / a morţii-i macină şi-i duce, / chiar dacă-s răstigniţi pe cruce. // Nu ies din urne, din sicrie, / o strofă să mai poată scrie. / Dar nu le este nici lăsată / putinţa de-a muri vreodată". Subtil, în această scurtă reflecţiune lirică se dă o replică, prin invocare, eminescienei „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată".

Tiberiu Utan este în acelaşi timp un versat şi plin de gust traducător, ca şi autorul unui serial în versuri, mult îndrăgit de copii, cu Ciopîrţilă în diferite ipostaze, reunite în cartea „Zoo-Ciopîrţilă şi alte întîmplări" (Editura Ion Creangă, 1978). Întîmplările în centrul cărora se află micul Ciopîrţilă sînt diverse şi buclucaşe, nouă însă ne-a plăcut cel mai mult cînd se simte în mijlocul codrului, al codrului românesc : „Codru-linişte mănoasă, / codru-dragoste şi casă, codru-niciodată veşted / codru — / să te cînt nu-i modru // cît aş vrea / simţind cum creşte-n / mine frumuseţea ta !".

Deşi nu prea întinsă ca număr de pagini, lirica lui Tiberiu Utan greu ne lasă să ajungem la un liman. Tocmai de aceea vom recurge şi noi la această nouă politică, în care Ulisse e legat de catarg : „Tot mai străină, Doamnă, ca-ntr-un amor trădat, / Intimitatea noastră, — părere... Căsnicia / Cît fluturul trăieşte la tropic n-a durat / Văduvă nu rămîneţi, doar sunteţi Poezia... // Spre stîncile înguste vin alţi navigatori / Cu glas de hetairă-i ademeniţi spre larg. / Astupă-le mai bine urechile în zori, / şi leagă-te mai straşnic, Ulisse, de catarg. // Ţinîndu-mă de firul meu de pai / văzui tîrziu amanţii ce soartă ţi-i aşteaptă, / — atîta tinereţe adîncului o dai... / Frumoasă eşti, Domniţă, şi crudă. Dar eşti dreaptă".

E o „arcă poetică" temerară, cu pînze care lucesc în depărtare. Iată încă un mod de „a intra în poezie".

Niculae Stoian

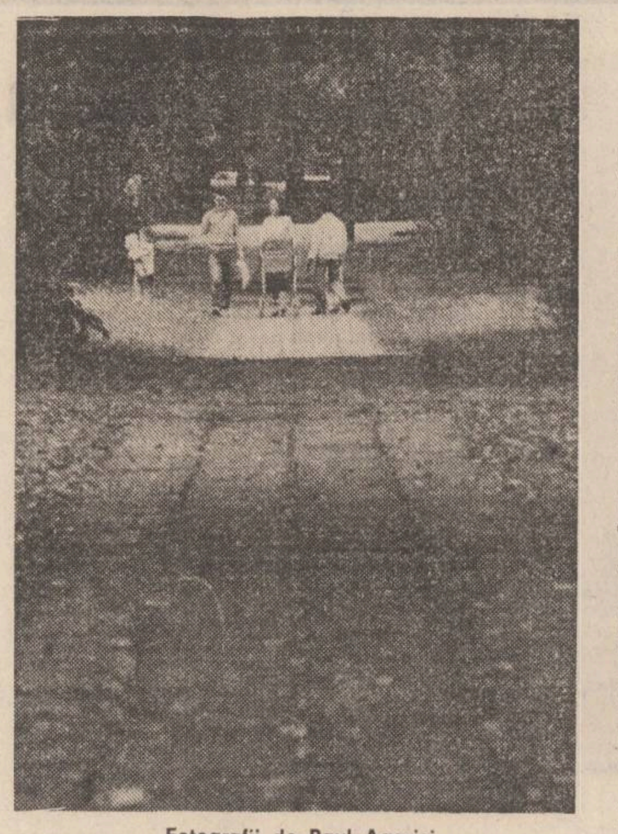

Fotografii de Paul Agarici

Romantism

Urmare din pag. 1

sia comună. Poetul este elegant fără a pune în lirism ornament excesiv şi este „simplu" prin ştiinţa proporţiilor, care dă senzaţia, evidentă la o cît de repede ochire, de armonie. Arareori, alăturările sînt mai puţin obişnuite (indicînd un mic acces imagist) precum aci : „În uitare se prind acum flăcările / iar întoarcerile n-au căpătat un contur precis / nici veşnica aşteptare nu s-a trezit sub pas / doar obrajii prefăcut distinşi ai amfitrionilor mai luminează / rece şi străin ca felinarele din gară // E linişte ca la apusul strigătului / iar degetele ameninţătoare ale cuvintelor mute / au rămas nemişcate". Însă poetul ştie să dea coerenţă acestor stări de spirit altminteri nesigure şi comunicate într-o limbă tulburată de emoţie ca un peisaj văzut prin perdele de ploaie ; ceea ce e personificare şi este element sufletesc înălţat la noţional se alătură fără stridenţă comparaţiilor de uz curent. Temperanţa rămîne fundamentală.

În ordinea armoniei sufleteşti consimţite stă şi înclinaţia către un fel de lirism obiectiv, aflat la depărtare de ceea ce ar putea să rezulte din subiectivitatea dezlănţuită. Poetul ştie să înfăţişeze o emoţie prin proiecţia ei în imediat şi, deopotrivă, în peren ; nu puţine din compoziţiile lui au o astfel de înfăţişare narativă, care e, cu toate acestea, înşelătoare de vreme ce pulsaţia simbolică e aci decisivă. Iată „tabloul zilelor mele", un asemenea poem pseudo-narativ : „M-am aplecat asupra pînzei / cînd irisul din ochi dormita / în întreaga sa splendoare : / în întreaga sa rotunjime dormea. / / Pînza nu-mi oferea nimic real / doar în mrejele ţesuturilor sale ceva licărea / Şi, acolo de unde / cea mai delicată nuanţă a umbrei se aplecase înspre lumină / a ţîşnit un fulger / care a trezit irisul / /. Iar eu n-am mai putut să-mi dezlipesc ochii / de pe acel tablou...". Chiar şi o scurtă catagrafie de gesturi cotidiene se încheie cu o răsfrîngere simbolică, punînd în alte relaţii ceea ce părea o înşiruire de fapte mărunte : „Dimineaţa mă scol / pe dibuite mă îndrept spre baie / aproape fără degete săpunul, periuţa de dinţi, pasta de dinţi / stau acolo lîngă apă / şi mă simt de parc-aş fi în apă / mă spăl atît de temeinic / că gesturile mele ar putea să pară cuiva tandre / dar ele sînt nişte gesturi oarecare..." Pînă aici înaintează experimentul „cotidienist" al poetului care se ţine, totuşi, de organizări sufleteşti sigure şi se rezumă a observa imediatul ca pe un element decorativ. Oricît s-ar depune aci straturile unei existente comune, emoţia e hotărîtoare şi aceasta înalţă lirica dincolo de limbajul uzual. De altfel, acestea sînt nu mai mult decît episoade de biografie poetică, tot atît de legitime în ordinea creaţiei ca şi „meditaţia", de pildă, unde poetul nu îşi preschimbă felul de a compune : „De cîte ori mă-ntreb / cu gîrla îngheţată ce-i / ce forţă o-mpinge înc-un pas să facă / un pas doar mai aproape de alba primăvară / în mine parcă susură izvoare... / De cîte ori m-aplec / spre floarea cea de gheaţă / spre aromirea ei topită-n răsuflare / cînd ea adesea — atît de-aproape e — / din moina ce se lasă-n mine creşte-o floare. / De cîte ori ascult / freamătul zilei cel obişnuit / şi tropotul copitelor pe caldarîm / ce-nchide paşii firavi şi leagăne şi braţe / tăcerea gingaş o aud cum cîntă". Este indiscutabil că poezia aceasta îşi are obîrşia într-un suflet suav şi împăcat cu o lume pe care o descoperă cu emoţii calme ; Ondrej Stefanko e un romantic de veac modern, und Nerval care l-a citit pe Lucian Blaga.

În inima muntelui

Urmare din pag. 1

a minerului, cînd îl aud pe inginer rostind scurt, categoric şi parcă misterios : „la centrală", ziua începe să capete un sens.

Pătrundem în subteran prin Valea Turnului, plină de legende privind întemeierea şi dăinuirea acestui sat de la poalele Muntelui Mic, intrat deodată în ritmul energeticii româneşti. Merg spre o nouă întîlnire cu oamenii adîncului, de care mi-am legat pentru totdeauna scrisul şi viaţa printr-o carte. Acei oameni bărbaţi, care deschid aici cale lungă, importantă şi grea, apelor, pentru ca în fierberea lor vijelioasă, ca într-un căuş care strînge simbolic toate izvoarele acestor locuri, să le ridice spre lumină. Oprim pe „principală" şi în cabină urcă un miner. Din acest moment al întîlnirii cu Dumitru Cucu, despre care auzisem atîtea, dar pe care abia acum, la lumina farurilor, în galerie, apoi în cabină, îl văd prima dată, abia din acest moment, zic, lucrurile prind un mai pregnant contur şi încep chiar să mă cred un reporter norocos.

Aud acelaşi scurt cuvînt, rostit cumva misterios, ca o parolă : centrală ! Şi deodată, iată-ne în această catedrală subterană, unde-n loc de muzici trepidează pikamere, ambalează basculante. Nu-i drept să-i spui unui asemenea lăcaş săpat în munte cavernă. O simt ca pe o jignire. Eu i-aş spune, chiar aşa, Domul de la Ruieni, cum ai zice Domul din Veneţia, numai că lipsesc podoabele, iar crezul căruia îi slujesc este cu totul altul.

Dumitru Cucu are ochi albaştri şi rîde atunci cînd vorbeşte de surpări, de alunecări de falii, goluri, şist care nu arde, marne. E la prima sa centrală electrică subterană.

— Nu s-ar crede, după siguranţa cu care vorbeşti...

— Împreună cu ortacii mei Nicolae Ciorbă, Vasile Diac şi Gheorghe Ciobanu, am făcut, pe Lotru, multe galerii, dar aceasta este prima noastră centrală. Şi nu e o centrală obişnuită.

— Adică ?

— Nu mă refer, cînd spun asta, numai la neprevăzutul acestor munţi, unde roca ne dă mai multă bătaie de cap. Sînt sfărîmicioşi, plini de neprevăzut, de capcane. Pentru prima dată în ţară, se lucrează cu o astfel de tehnologie, de săpare de sus în jos. Astfel că, mergînd în adîncime tot mai mult, noi înălţăm centrala. Pentru prima dată, a început săparea cu acces pe la bolta centralei şi tot în premieră se lucrează cu tiranţi, adică un fel de ancore de 20 de metri, pe care le implîntăm în munte, să-l facem mai tare.

Oameni făcînd muntele mai tare. Ştiam pînă acum că ei se luptă să-l învingă, să-l străpungă, iar acuma aflu cu mirare că brigada lui Dumitru Cucu, aici, la Turnu Ruieni, face muntele tare, implantînd în el un fel de monument al adîncului, al luminii apelor.

Se opreşte, sau poate mi se pare, o clipă pikamerul. Se odihnesc parcă toate buldozerele, basculantele, iar eu îmi aud bătînd cu putere inima. Sau poate e chiar inima muntelui, primind în sînul lui o catedrală, tărie de la aceşti eroici, destoinici bărbaţi, deschizînd drumul apelor spre lumină. Apoi reîncepe, de fapt n-a stat nici o clipă, ţiuitul sacadat al pikamerelor, ambalarea asurzitoare a basculantelor, ecoul trepidant al muncii îndîrjite. Sunetele se izbesc cu putere de bolta monumentală, se-ntorc, se-ntretaie, ca într-un vîrtej fără sfîrşit, care premerge într-un fel vîrtejul apelor.

★

— Greşiţi, tovarăşe inginer — spune minerul constructor Dumitru Cucu, pe cînd încercam să desluşesc drumul apelor prin păienjenişul de galerii, cum intră ele, venind tocmai de la Poiana Mărului, în cele două turbine, pentru a produce, numai aici, 140 MW energie electrică.

Iar inginerul recunoaşte că a încurcat cifrele. Într-adevăr, centrala are vreo 35 de metri înălţime, sau adîncime, cum vreţi să-i spuneţi, şi 64 metri lungime. Dar trebuie să stai aici, în inima muntelui, lîngă Dumitru Cucu şi ai săi bravi ortaci, care sînt gata să predea blocul platformă pentru montaj — primul lor mare succes, după ce au învins greutăţile, de la început, atunci cu surparea bolţii, despre care vorbesc şi acum cu fereală. Numai ei ştiu cum a fost în acele zile de pomină. Iar acuma, iată, bolta e măreaţă, mai impunătoare cu fiecare zi. Am spune că această catedrală creşte, ca în legendă, sub ochii noştri. Creşte, aşteptînd muzica năvalnică a apelor, pentru al căror drum lung şi greu lucrează aici şi alţi oameni pe măsură bărbaţi numărîndu-şi anii în hidrocentrale, galerii, străpungeri. Ion Cernucan se află undeva pe aducţiunea principală, pregătind cu sîrg ultima străpungere, de anul viitor. Pentru ca treaba să meargă mai spornic, inginerul Liviu Chiulan şi meşterii Fănică Gavriliu şi Mitică Asaftei au construit, în secţia proprie de producţie a Antreprizei din Caransebeş, nu într-o întreprindere constructoare de maşini, o maşină „Tamroc", cu 4 braţe, în stare să înainteze vreo 80 de metri, lunar, în secţiune plină. Şi aceiaşi meşteri dintr-o secţie de producţie anexă, inventivi şi curajoşi şi cu idei, au mai pus la dispoziţia minerilor o maşină cu două braţe, salvînd de la casare o foreză, uşurînd mult munca oamenilor din subteran, făcînd să fie deschis mai devreme drumul apelor.

— Cînd tovarăşul Nicolae Ceauşescu ne îndeamnă să investim ce avem mai bun în noi, să contribuim la independenţa energetică a ţării, termenele trebuie să fie termene, iar dăruirea comunistă în muncă să fie cuvîntul de ordine, mai ales acum, în întîmpinarea Conferinţei Naţionale a partidului — a ţinut să sublinieze tovarăşul Iancu Milulescu, secretarul comitetului de partid pe antrepriză. Iar brigăzi cum e a lui Dumitru Cucu ajung la o productivitate de aproape 140 la sută.

Tradus în limbaj uzual, fără cifre, procente şi termeni, economici, asta înseamnă exact ce spuneam : centrala Ruieni coboară, deci creşte, văzînd cu ochii.

Însă drumul apelor **spre** şi **din** viitoarea centrală este, cum spuneam, lung şi greu, iar munca la el este pe măsură. Iată, Otu Chişcă şi Aurel Iliescu dau cale liberă apelor din centrală. Asta înseamnă că lucrează la grăbirea galeriei de debuşare. Dar intrarea propriu-zisă, cine o asigură ?

În loc de răspuns, inginerul Ioaniţescu ne duce la brigada lui Octav Imbir, care a avut în vară o străpungere, iar acum pregăteşte o altă emoţionantă şi ultimă străpungere : pe galeria forţată. Fruntaşi pe antrepriză, minerii lui Imbir fac adevărate minuni. Încercaţi numai să vă ţineţi echilibrul pe o pantă de 33 de grade, cînd mai şi aluneci sau îţi fuge pămîntul de sub picioare. Mai adăugaţi la asta urcuşul, lucrul în funii, materialele, rezistenţa şi încăpăţînarea şi capcanele muntelui, şi veţi avea o imagine destul de palidă a eroismului acestor oameni, săpînd o galerie forţată, foarte înclinată, pentru năvala propriu-zisă a apelor în paleta turbinelor.

— Este, de altfel, cel mai important eveniment din subteran, în aceste zile — mă asigură Oliviu Ioaniţescu.

— Această ultimă străpungere pe galeria forţată şi predarea la montaj a distribuitorului, va constitui darul nostru făcut marelui forum comunist, de la începutul lunii decembrie.

Trecem, la ieşire, iar prin centrală. Cea care seamănă, cum spuneam, cu o impunătoare catedrală. Toate drumurile duc aici, de unde apele vor isca 140 MW energie electrică. Pentru aceasta, în adînc, ortacii lui Dumitru Cucu şi Octav Imbir, Ion Cernucan şi Otu Chişcă deschid, cu îndîrjire şi succes, cale apelor prin munte. Dau muntelui din propria lor tărie. Cu tenacitate şi eroism cotidian în muncă, bărbaţi adevăraţi învingînd timpul şi muntele. Făcînd, adică, o strălucită şi eficientă artă în adînc. Timp în care sus, în colonia constructorilor, electricianul Damian Mirţ se însoară cu deserventa de utilaje Veronica Roşca, de viitorii lor copii urmînd să aibă grijă doctorul Petru Opreanu, într-un dispensar medical deschis chiar în aceste zile. În timp ce jos, în adînc, Carmen Ioaniţescu este singurul topograf, cel care trasează mai întîi imaginarul drum al apelor, iar şeful unui punct de lucru poartă numele Dragalina, care ne aminteşte de gloriosul nume al generalului Dragalina. Şi iată cum, peste vreme, printr-un nume, nu tocmai simplă coincidenţă, idealurile generaţiilor se unesc în măreţia şi semnificaţia construcţiei unei patrii.

Prin faptele lor, oamenii adîncului se situează la cote tot mai înalte. Inima muntelui are pulsul tot mai iute, mai fierbinte. În Domul de la Turnu Ruieni, centrala sau catedrala din munte, cum vreţi, oficiază din plin o religie a muncii eroice, prin care se zămislesc o minunăţie de monumente ale adîncului, care înseamnă tot atîtea drumuri triumfale ale apei, ale luminii.

Sus, pe alocuri, mai foşneşte aspru porumbul, bate un vînt rece dinspre Muntele Mic, se culeg roşiile familiei de constructori Ioaniţescu, iar pădurea îmbracă straie multicolore de nuntă şi toamnă. Pentru consolidarea unei coloane în puţul abia străpuns se foloseşte, chiar aşa, mărgăritar. Aşa îi spun constructorii şi trebuie să-i credem. După cum trebuie să credem în viitoarea învolburare a apelor spre lumină, în Dumitru Cucu, minerul cu ochi albaştri, în angajamentul luat de brigada lui Octav Imbir în cinstea Conferinţei Naţionale a partidului.

Inima muntelui, inima mea. Bărbaţi dintr-o contemporană frescă românească de eroism şi artă a adîncului. De fapt, a înălţimii unei aspiraţii...

O PRECIZARE

Începutul articolului „Meditaţie şi implicare" apărut în nr. 42/87 al revistei **Luceafărul** : „O poezie de un baroc intimist, **trecută într-o oarecare măsură printr-un Teodor Murăşanu sau Ioan N. Roman** („Bate vîntul, frunza cade / Veştejită de pe ram, / Nourii se-ntind pe ceriuri / Ploaia-ncet loveşte-n geam") scrie **Sterian Vicol** în primele sale două volume de poezie..." a fost publicat fără propoziţia subliniată de noi mai sus, creîndu-se astfel o nedorită confuzie între versurile din paranteză aparţinînd lui Ioan N. Roman şi cele ale lui Sterian Vicol **(A.D.)**.

Maiorescu şi Eminescu

Urmare din pag. 1

tat pe Eminescu, ziarist destituit din funcţie, aflat în spital cu diagnosticul de alienat mintal „stabilit" mai dinainte de către ziariştii de la **Românul** şi alte foi liberale ? Credem că „Mai am un singur dor" a pregătit, mai degrabă, amintitele chete publice). Dar iată, în 1883 apărea la Bucureşti şi Leipzig (apoi la Viena) un periodic de mare lux, în limba germană, la finanţarea căruia a participat şi T. Maiorescu. Aici regina publică, pentru publicul germanofon, traduceri din lirica lui Eminescu (tot aici va mai publica traduceri din Eminescu şi Mitte Kremnitz ; Moses Gaster va traduce din basmele lui Eminescu şi, desigur tot el, va republica fragmente din cartea lui R. Kunisch „Bukarest und Stambul"). Oare T. Maiorescu l-a înştiinţat pe Eminescu în această scurtă vizită de apariţie a periodicului **Der Bukarester Salon** ? Poetul ar fi fost de acord cu ce i se traducea ? Autorul nici nu aminteşte episodul — deşi comentează o scrisoare a lui T. Maiorescu adresată poetului după vizită ; nu cunoaşte periodicul în chestie — deşi acesta a intrat în bibliografia eminesciană de mult.

Pentru că l-am amintit pe Moses Gaster, prieten cu Eminescu şi cu Maiorescu, în general cu junimiştii, este cazul să ne întrebăm care este raportul cronologic dintre cartea acestuia, „Literatura populară română", şi „Luceafărul" lui Eminescu. Autorul insistă că ambele se citeau cam în acelaşi timp la şedinţele lui Maiorescu. În „Literatura populară română" M. Gaster numeşte, după cum ştim, una dintre sursele „Luceafărului" : povestea „Fata în grădina de aur" culeasă de R. Kunisch. Dacă avea curiozitatea să urmărească lucrurile pînă la capăt, biograful ar fi observat că lucrarea lui M. Gaster vede lumina tiparului în luna **martie** 1883 — în timp ce „Luceafărul" lui M. Eminescu, în luna **aprilie** a aceluiaşi an. Nu-i vorbă, se obişnuia în epocă, „Luceafărul" era cunoscut din zvon public înainte de apariţie, se comentase în cenacluri (şi cînd Eminescu nu era de faţă), T. Maiorescu îl ducea în case particulare şi-l citea el însuşi — dar faptul că sursele de inspiraţie ale unui poem sînt anunţate înaintea apariţiei poemului este interesant şi demn de semnalat. Faptul că, după aceea, M. Gaster îl reeditează pe R. Kunisch în **Der Bukarester Salon** (mai puţin povestea „Fata în grădina de aur" ; de ce ?) — arată că în epocă se discutau lucrurile cu oarecare insistenţă. Autorul nu cunoaşte aceste lucruri, ale căror ecouri au rămas în casa celui pe care-l analizează.

Nu sînt, apoi, nici măcar schiţate relaţiile dintre critic şi poet din primăvara lui 1883, cînd Maiorescu a părăsit opoziţia conservatoare şi Eminescu a rămas redactor la **Timpul**. Este momentul, neanalizat nici el, cînd criticul vrea să preia şefia partidului conservator. Erau de cercetat aici **Monitorul oficial**, dar şi ziarul **Timpul** însuşi, şi celelalte ziare, scrisorile — cîte au rămas, etc.

De cercetat ar fi fost, desigur, procesul ziarului **Timpul** din 1878 cînd T. Maiorescu era directorul lui (Z. Ornea ştie exact şi ce salariu primea pentru aceasta : 800 lei pe an). S-ar fi putut, poate, corobora unele date noi, eventual de arhivă, cu mărturiile lui Maiorescu însuşi dintr-un discurs al său. Cel puţin numărul din **Timpul** pentru care s-a pornit litigiul se putea stabili. Autorul pare a nu cunoaşte nici acest episod.

La sfîrşitul lui 1880, T. Maiorescu publică în **Deutsche Revue** cunoscutul articol despre politica externă a României pe care Eminescu îl traduce în **Timpul**, şi **Românul** îl reia pentru polemică. Nimic în biografia recentă despre polemica lui **Eminescu** pe marginea acestui articol care cerea orientarea politicii româneşti spre Germania şi Austro-Ungaria. În cursul lungii polemici care urmează, poetul se delimitează de vederile lui T. Maiorescu şi-l invită pe acesta să-şi susţină singur teza. O va face, şi autorul spune cîteva cuvinte despre această intervenţie destul de siabă a lui T. Maiorescu în presă. Numele lui M. Eminescu nici nu este amintit în context de către biograful lui Maiorescu, deşi poetul a fost cel care a luptat, care a primit injuriile **Românului** şi ale **Telegrafului**. Tendinţa lui Z. Ornea de a-l separa pe Maiorescu de ziar, de Eminescu în mod special este caducă — pentru că textele, mare parte dintre ele, se găsesc tipărite în ediţii.

Dar, desigur, unul dintre cele mai interesante episoade din biografia parlamentară a lui T. Maiorescu rămîne şedinţa din 13 martie 1881.

De data aceasta autorul insistă întrucîtva, dar ia informaţii de suprafaţă, din vol. al III-lea de **Discursuri parlamentare** al lui Maiorescu, nu merge la sursă, la discursurile celorlalţi cel puţin. Scopul acestei interpelări a criticului nu este numai discutarea activităţii socialiştilor din Iaşi : el doreşte legiferarea unor limite privind libertatea presei în epocă. Această interpelare vine după o serie de cîteva luni de insulte şi ameninţări la persoană pe care **Românul** le aruncase **Timpului** (era vizat, pînă la un punct, direct M. Eminescu) ; este totuşi cel mai expres ajutor public pe care mentorul **Junimii** l-a dat poetului. Biograful ne asigură că la discursul lui T. Maiorescu a răspuns I. C. Brătianu „şi nu numai el". Chiar aşa să fi fost, o adunare întreagă să se fi ridicat în capul criticului pentru „vehementa interpelare" (vol. I, p. 411) ? Dar uzanţele parlamentare — pe care autorul ori nu le cunoaşte sau nu vrea să şi le reamintească, cereau ca înscrierile la cuvînt să se facă organizat, un vorbitor pro şi altul contra. La 13 martie 1881 I. C. Brătianu a luat cuvîntul de două ori, ca prim ministru ce se afla, răspunzîndu-i şi lui T. Maiorescu şi lui Al. Lahovari. A mai vorbit, din partea conservatorilor (deşi declară că nu este în nici un partid politic) P. P. Carp care a cules aplauzele tuturor, rostind un celebru discurs (singurul discurs din toată Adunarea pe care-l comentează M. Eminescu în **Timpul**) ce rezumă întregul său program denumit „Era nouă". Z. Ornea citează din acest program — dar nici măcar nu se oboseşte a observa că în el sînt cuprinse şi tezele lui M. Eminescu (pînă într-atît, încît mulţi eminescologi consideră că poetul este mai îndreptăţit a fi considerat autorul lui). Dintre liberali au vorbit A. Stolojan, N. Fleva şi C. A. Rosetti însuşi. Şi — ceea ce iarăşi nu ştie cartea (unde se reface această şedinţă parlamentară doar după discursul lui Maiorescu pe care-l consultă în ediţia acestuia) — deputaţii liberali s-au ridicat din bănci cu ziarul **Timpul** în mînă citind în plină şedinţă articole pe care le regăsim în integrala Eminescu. Sînt articolele poetului, în care este criticat aspru regimul liberal. Este una dintre cele mai importante şedinţe din Parlamentul român : T. Maiorescu a creat-o (n-a iscat-o : interpelarea fusese anunţată de la 2 martie şi vorbitorii au venit pregătiţi dinainte) — şi, în însemnările sale zilnice, arată că, pentru a para lovitura, I. C. Brătianu convoacă o şedinţă de noapte a cabinetului şi hotărăşte ca a doua zi, în loc să se continue discuţiile cum se anunţase, să se proclame regatul (totul era pregătit pentru acest eveniment, se aştepta numai un moment potrivit şi el a venit : deturnînd atenţia către serbările regatului, I. C. Brătianu a salvat guvernul liberal). Autorul notează condescendent : „Chiar dacă rolul lui Maiorescu nu este atît de important pe cît l-a prezentat el, e evident că a contribuit, cel puţin parţial, prin interpelarea sa, la înfăptuirea actului pe care şi l-a revendicat integral" (vol. I, p. 413) Maiorescu zice, însă, doar atît : „Eu, salutat peste tot cu veselie ca făcător de rege." Unde vede biograful său „revendicare integrală" — cînd se consemnează doar o atitudine publică, exactă probabil ? Proclamarea regatului ţine de factori de politică internă şi externă multipli ; momentul l-a constituit însă interpelarea lui T. Maiorescu din 13 martie 1881. Nu este vorba de a-i acorda acestuia un merit pentru ca apoi să i-l retragi abil : meritul lui ar fi fost mare dacă reuşea să răstoarne guvernul ; rămîne meritul de netăgăduit al lui I. C. Brătianu de a fi ştiut să pareze lovitura întorcînd paguba în cîştig. Această şedinţă trebuie abordată, însă, în context eminescian — lucru ce sare în ochi de la simpla citire a **Monitorului oficial**, cînd vedem că toate articolele incriminate de către liberali din **Timpul** sînt ale poetului şi că cel vizat este Eminescu.

Iată fapte din biografia maioresciană demne să resuscite interesul pentru mentorul **Junimii**, în mai mare măsură decît o scrisoare apocrifă ori refacerea întregii vieţi personale a lui. În loc de asemenea lucruri, citim, de pildă, într-o paranteză : „Pentru primul volum a tradus un fragment din **Istoria** lui Hurmuzachi şi Eminescu, în 1878, cînd a petrecut o lună la moşia lui N. Mandrea din Floreşti" (vol. I., p. 327). Nu „un fragment", ci întreg primul volum l-a tradus M. Eminescu, după cum ne încredinţează editorii lui în vol. XIV din ediţia academică. Z. Ornea polemizează, tacit, dar fără argumente, iarăşi pe teme de paternitate eminesciene. Nu e mai bine să urmărim **Monitorul oficial** şi să descîlcim opera politică a lui Maiorescu încet, stăruitor, cu răbdare — decît să compunem asemenea biografii de cabinet care nu epuizează obiectul de studiu dar pun în paranteze ce au rezolvat defintiv alţii în alte domenii ?

Viaţa lui Titu Maiorescu de Z. Ornea suferă încă de presiunea şi prestigiul biografiei maioresciene semnată de Soveja, ca şi de aceea scrisă de E. Lovinescu, amîndouă însă departe de a fi biografii complete. Insistenţa pe planul psihologic relevat de **Jurnalul** lui Titu Maiorescu nu este nici nouă şi nici nu duce cu adevărat lucrurile mai departe. Orizontul noii biografii a lui Titu Maiorescu este practic cel configurat de predecesori. O biografie a lui Maiorescu care să epuizeze implicarea acestuia în viaţa politică românească ca şi — în cadrul acestei implicări — a raporturilor cu Eminescu rămîne încă să fie scrisă.

CRAIOVA

Urmare din pag. 1

lui Roman Melodul aşterneau catapetesme de aur între privirile înlăcrimate ale ascultătorilor.

Îl ascult pe Goga deschizîndu-şi cartea de poezii cu toată măreţia şi suferinţele Transilvaniei în ea, în faţa aceluiaşi spirit de jertfă şi nobleţe sufletească a acestor oameni din Patrie, ce nu ştiau multe despre vorbirea întortocheată, a căror ospitalitate în tăcere, al căror suflet deschis şi senin junghie pîrtie în azur, către eternităţi nepieritoare nici în veac.

Iar seara tîrziu este lună plină în jurul mesei lui Brâncuşi. Ţărani şi scriitori, în jurul acestui trepied de lemn, jos cu scaune de-o şchioapă roată, sîntem ajunşi la originile comunitare ale umanităţii.

Casa văruită în alb imaculat, patul proaspăt sub umbra candelei din ungherul pieritor, cu leagănul gata, aşteaptă gînguritul pruncului să-i aurească neprihănirea.

De aici, din această matcă arhaică, nu-i de mirare că se înalţă surîzînd blînd şi adînc numai cuvînt şi cînt, cîte-au preţ. Pe acesta aici, la Sadova, îl cheamă Constantin, din tatăl său Ştefan Preda, crescător de cai şi viţă de vie, sub luna plină ce cufundă întruna printre stele pămîntul.

POST RESTANT

Nici frigul nu-i împiedică pe unii dintre corespondenți să ne trimită plic după plic, parcă neinteresîndu-i decît să ne scrie pur și simplu, fără dorința de a li se răspunde. E o detașare care ne impresionează atît de mult, încît ne întrebăm dacă este adevărată, ori numai interpretată ca un rol oarecare, pe scena rubricii, față de rolul celălalt, în opoziție, care ne prezintă un autor deznădăjduit, care așteaptă o sentință și nu o simplă apreciere colegială din partea noastră. Cum se știe, dezamăgirile, mai mari sau mai mici, nu ne lipsesc în viață, dar ele nu ne pot opri să facem ceea ce credem noi că trebuie să facem. A scrie este totuși un angajament pe care ți-l iei nu numai față de tine, ci și față de ceilalți și, ca orice angajament, trebuie să aibă o motivație serioasă și nu : „...Așa că m-am gîndit să m-apuc de ceva cu care să ies din comun. Mărturisesc că nu sufăr în nici un fel dacă nu scriu — totuși este un prilej de descărcare și în același timp de... ? ?“ Bravadă, timiditate întoarsă pe dos, neîncredere, ori, pur și simplu, veleitarism inconștient ? Ori poate toate la un loc. Pe noi ne interesează, în primul rînd, cei care iau scrisul în serios și pe urmă cei care nu doresc altceva decît să iasă din comun, să corespondeze cu o revistă literară, că e, mă rog, ceva... I-am invitat pe corespondenții noștri să ne trimită relatări despre întîmplările ciudate din viața lor sau a altora în vederea alcătuirii unei antologii. Degeaba, semnele sînt slabe, ca și cum n-am trăi decît în filele unei cărți, și aceasta melodramatică și sentimentală. Sau cum ni se scrie : „...mi-am pus iubita între filele unei cărți de dragoste. Și-a pierdut culoarea, și-a pierdut lumina, și-a pierdut viața. A rămas doar o amintire a unei iubiri dintr-o carte. — O carte pe care am scris-o ani de zile cu inima ei. O carte...“. Mă rog, toamna e anotimpul despărțirilor...

IULIANA ANTONIE, București : Și dumneavoastră aveți personaje pe Miguel, Almeyda, Ramon Mendelez... Nu cumva vă plac farsele ? Poate două fotografii sau una în grup ne-ar convinge de contrariul.

ALEXA PASCU, Fălticeni : „E bine că iubiți literatura. Dar nu e bine să rămîneți în urma ei, scriind așa „...Dan privea spre Ana cu o nespusă plăcere ; un corp superb de balerină, o față ușor ovală, peste care cobora un surîs ca o primăvară în floare, ochii ca două mărgele se mișcau vioi căutînd parcă ceva în jur ; părul blond îi unduia pe umeri ca un lan de grîu mîngîiat de adierea vîntului. Îmbrăcată într-o rochie mov, Ana îi apărea lui Dan ca o zînă din poveștI“

CORNELIA BUNEA, Lugoj : În ciuda prezentării sprințare pe care v-ați făcut-o, aveți, se pare, talent. „Plecarea“ ne-a plăcut mai puțin decît „Floricel“. Amîndouă se desfășoară în mediu medical. Să înțelegem din asta că nu sînteți ce ați declarat că sînteți ? Ori poate v-ați însușit lumea medicală ca pacientă, așa cum unii bolnavi au obiceiul, după lungi internări, să li se substituie doctorilor, administrîndu-și singuri doctoriile. Oricum, nu sînteți departe de debut, așa că vă așteptăm cu interes și cu o fotografie.

MARIANA BODOLICĂ, Iași : Ne trimiteți, se pare, un ciclu de „Scrisori“. „Scrisorile“ sînt frumoase ca scrisori particulare și nu ca texte de proză. Faptul că vă simțiți bine cu veioza verde aprinsă, cu o cafea aburindă și cu Chopin pe disc e o preferință personală. Unii îl preferă pe Brahms.

ORESTE MARTIN, Tîrgoviște. Prozele trimise prin curier sînt mai slabe decît cele trimise prin poștă („Alb“ e chiar foarte slabă). Așa că rămînem la „Broasca“. Altceva ?

SÎNZIANA BATIȘTE, Sălaj : Ați scris poezie, continuați ; de proză sînteți încă departe. De altfel, începeți o „secvență“ chiar așa : „În seara aceea cireșul îi aruncă în sînge pumni de lumină“. Rămîneți ce ați fost, poetă.

ION GEAMĂNU, Timișoara : Am transmis poeziile secției de poezie.

DUMITRU MATEI, Vășad : Am primit și a doua proză. Are doar... 36 de pagini ! Ce facem ?

ANA ALEXANDRESCU, Turnu Măgurele : „Furtuni de iubire“, ce titlu ! Mai gîndiți-vă, și după ce vă gîndiți bine, reveniți. Și nu cu asemenea reflecții : „Ana Karenina în secolul nostru ? Și Karenin ? Nimic nu-i umbrește ținuta de-a lungul timpului în literatură !“.

Iulian Neacșu

P.S. Rugăm pe toți cei care ne scriu să menționeze pe plic titlul rubricii „Post Restant“. Manuscrisele trebuie dactilografiate și nu se restituie.

● Editura Cartea Românească tipărește o antologie a poeților din R. S. Moldovenească. Volumul de aproape 400 de pagini cuprinde operele a șaizeci și cinci de poeți de astăzi. Cartea este însoțită de un cuvînt înainte al poetului Ioan Alexandru.

● La Editura Europa **din Budapesta, a apărut, într-o frumoasă prezentare grafică, în colecția «Uj Pegazus», o selecție din volumele** Patimile **(Hyperion) și** Marele scrib **(Cele mai frumoase poezii) de Mircea Ciobanu, traduse de Eva Lendvay. Volumul are o postfață a traducătoarei.**

A APĂRUT:

DIN CUPRINS :

PAGINI DIN ISTORIA EROISMULUI ROMÂNESC ● EPOPEEA NESCRISĂ 1916–1919 ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» ● PRIMA ATESTARE SCRISĂ A LIMBII ROMÂNE ● O FRANȚĂ LA DUNĂRE ? ● CÎT DE BIZANTINĂ ESTE CIVILIZAȚIA ROMÂNEASCĂ ? ● RĂZBOIUL STELELOR – IMAGINAȚIE ȘI REALITATE ● MISTIFICARE SAU ENIGMĂ ISTORICĂ ? ● MIRAJUL HOLLYWOODULUI ● LEGENDA LUI BRUCE LEE ● COȘMARUL RĂZBOIULUI DIN VIETNAM ● UN IMPERIU CLANDESTIN ● ÎMBLÎNZIREA SIDEI ? ● MAPAMOND ● METAMORFOZELE UNUI PERSONAJ MITIC ● CINE A FOST DRACULA ? – BĂRBAT SAU FEMEIE ? ● SFINX ● DOMINO ●CUVINTE ÎNCRUCIȘATE

COMUNICAREA STILURILOR

Fenomenul stilistic românesc

Între eminenții cercetători ai realității literare și culturale românești trebuia să-l includem, irefutabil, și pe Edgar Papu. Unghiul de atac, prin care el pătrunde, descrie și situează materia este stilul. Cărțile sale de acest gen, „Barocul ca tip de existență“, „Existența romantică“, „Apolo sau ontologia clasicismului“ și un studiu inedit, „Ginduri despre manierism“, reunite într-un singur volum dau imaginea unui efort și a unei reușite critice impunătoare. Interpretarea stilistică a culturii românești nu este, desigur, o noutate. Lucian Blaga punea la contribuție, în „Trilogia culturii“, categoriile stilistice în edificarea sistemului său filozofic, D. Caracostea era interesat, prin indiostiluri („Creativitatea eminesciană“ și „Arta cuvîntului la Eminescu“), de tipurile de creativitate literară“, iar Tudor Vianu a produs analize stilistice aplicate („Arta prozatorilor români“) însă fără generalizări de aceeași pertinență. Edgar Papu studiază aspectele stilistice cu o formație pluridisciplinară : teoretician și critic literar, critic și istoric de artă, filosof al culturii. Autorul reușește să unifice toate aceste discipline dintr-o metodă integratoare, fără discrepanță, deloc didactică sau uscat erudită, ci susținută de un vibril patos al ideii și o distinsă expresie literară, ce fac mai persuasive considerațiile și ipotezele sale novatoare, în special asupra fenomenului stilistic românesc. Fiecare studiu din cele enumerate mai sus are cîte un capitol mai mult sau mai puțin dezvoltat, consacrat ipostazelor românești ale curentelor respective : barocul, clasicismul, romantismul și manierismul. Cum despre prezența unui romantism și clasicism românesc nu s-a îndoit nimeni pînă azi, punctele mai nevralgice le reprezintă acceptarea ideii unui baroc și manierism autohton. Nu am să reiau dosarul barocului românesc în impunerea căruia Edgar Papu a avut un rol hotărîtor am să mă opresc numai la argumentele și dovezile sale. Precedată de lucrarea lui Dan Horia Mazilu, „Literatură barocă în Țările române“, care era o riguroasă examinare de istoric literar, contribuția sa din „Barocul ca tip de existență“. „Puncte de reper pentru un baroc românesc“ extinde cîmpul de cercetare și amplifică perspectiva la aproape toate manifestările curentului : artele plastice (pictura murală, arhitectura, artele minore) și literatura. Păcat că, nici măcar la reeditare, (căci între prima și această a doua apariție a studiului s-au tipărit cîteva cărți însemnate în domeniu, cum este **Școala de la Putna** a lui Anne E. Pennington) autorul nu a avut în vedere și muzica din Țările Române în perioada barocă. Demonstrația sa ar fi fost și mai revelatoare asupra diversității și anvergurii barocului românesc. Dar ceea ce aduce nou Edgar Papu nu este doar abandonarea plurivalentă a fenomenului, ci mai ales **concepția și modul de analiză.** Neomițînd conotațiile specifice ale manifestărilor autohtone, el supune barocul românesc care nu mai este privit doar ca o emanație sau un reflex acelorași exigențe ca în cazul analizei celui francez, italian sau spaniol. Categoriile etnice și stilistice structurale curentului în varianta apuseană sînt aplicate cu suplețe, nici vorbă, și variantei românești care își dovedește astfel substanțialitatea și consistența. Caracterul avansează chiar ipoteza posibilă a unor premise baroce prin pictura murală bisericească din Moldova la începutul veacului al XVI-lea, un avans de cîteva decenii față de Occident. Referindu-se la acest proces E. Papu notează : „Noțiunea de «baroc» nu se află invocată întîmplător, adică fără o pertinentă reflectare asupra ei. Într-adevăr, ea se vede însoțită de atitea trăsături ce o caracterizează esențial, cum ar fi noțiunile de „revărsare“, de „extravertire“, de „aspecte excesive“. În al doilea rînd, acest fenomen — existent la noi — apare situat dintr-o primă analogie cu „Contrareforma din Apus“ ca un „zăgaz împotriva reformei“. Unul din mobilele marelui moment al barocului apusean se află, deci, surprins aproape același și pe pămîntul nostru, cu singura distincție a unei defensive ortodoxe împotriva mișcării reformiste. Dar în fond, este tot un mijloc de apărare prin strălucirea „revărsării“ și a „aspectelor excesive“. „Ba, mai mult decît atît, noi dispunem și de un prea evident avans față de Occident. Dinadins am notat aci anul 1530. Pe cită vreme în apus creațiile artistice ieșite din spiritul contrareformei își face apariția abia în a doua jumătate din veacul al XVI-lea, în Țările Române ele se ivesc cu mult înainte“. Autorul procedează la o dublă focalizare ; obiectivarea barocului românesc cu analiza lui internă și includerea și raportarea continuă în și la cercul european al cuvîntului. Corespondentul ca anvergură și valoare în literatură îl află Edgar Papu în **Învățăturile lui Neagoe Basarab,** operă de „anvergură“ dacă mi se permite expresia barocului. Scrisă în plină epocă renascentistă, ea conține, așa cum strălucit demonstrează criticul, puternice elemente anticipative baroce. Miron Costin și Dosoftei sînt și ei analizați ca scriitori baroci iar „Istoria ieroglifică“ este situată cu îndreptățire printre capodoperele genului. Acest capitol al cărții lui Edgar Papu, receptat la vremea respectivă cu destule rezerve, dar confirmat apoi de alte exegeze, își dovedește pe deplin temeinicia ipotezei și viabilitatea metodei. În glosele despre romantismul **(Ceva despre romantismul românesc)** și clasicismul **(Schiță sumară pentru un clasicism românesc)** unde nu sînt probleme de datare sau atestare, interesul cade pe metodă, pe acea valorizare a formelor locale prin parametrii stilistici ai curentelor europene. Sînt evidențiate în acest mod cîteva note absolut proprii ale manifestărilor românești, grefate pe coordonatele general valabile. „Ginduri despre manierism“, schiță sumară despre statutul unui manierism românesc conține într-adevăr numai cîteva reflecții și sugestii în acest sens. Este o sămînță, pe care, ca și în alte dăți, Edgar Papu o aruncă în cîmpul criticii și istoriografiei noastre și care, sînt sigur, va rodi mai tîrziu.

Paul Dugneanu

Romantismul — istoricitate și regenerare

La apariția cărții lui Edgar Papu **Existența romantică** (1980), publicam în **Ateneu** un mai amplu articol, **Resurecția romantismului ?** (în nr. 144, decembrie, 1980), în care, după ce remarcam noutatea de viziune a abordării marelui curent cultural european, încheiam și cu o nedumerire, care privea subordonarea, exclusivă, a visului eminescian față de romantism, care nu poate fi redus la „imobilitatea“ vegetală a ființei. Marii poeți, conchideam acolo, scapă strictelor încadrări în școli și curente literare. Cu acest argument, observam, atunci, în finalul eseului : „Și ne întoarcem la mai vechea observație călinesciană din **Clasicism, romantism, baroc** că aceste trei ipostaze fundamentale ale spiritului nu se găsesc niciodată în stare pură“. La o nouă lectură, prilejuită de apariția la un loc a contribuțiilor lui Edgar Papu privind barocul, romantismul, clasicismul și manierismul, sub titlul **Despre stiluri** Ed. Eminescu, 1987), constatăm liniștiți că poziția estetică a criticului este aceeași, de o coerență imbatabilă în sistemul de referință pentru care a optat. Ne-am dat seama că invocarea referențialului călinescian este inadecvată, întrucît G. Călinescu vorbea, mai degrabă, despre stilurile colective în perspectiva celor individuale, deoarece numai la acest nivel se depășește „puritatea“ constitutivă a unei forme stilistice paradigmatice, ducînd la **unicitatea** personalității artistice. Gîndul ne-a fost confirmat, în bună măsură, altminteri, în 1986, de însuși Edgar Papu care ne-a mărturisit într-un interviu, din **Ateneu** (nr. 7/1986) : „G. Călinescu a făcut o explicabilă confuzie între **temperament și stil.** Negreșit că există unele cazuri în care vreo două-trei stiluri apar laolaltă conjugate sau chiar contopite. Asemenea cazuri nu pot ieși din categoria lor **specială,** pentru a se transforma în fenomen cu caracter general. Iluzia că faptul ar fi general valabil se datorește, așa cum am mai spus, confuziei temperamentului cu stilul. În această privință, există în toate artele numeroase exemple posibile. Bunăoară, în muzică, la Bach, există, într-adevăr, o distincție între temperamentul său **clasic** și stilul **baroc,** pe care-l profesează. În poezie, există numeroase asemenea combinații, care dau iluzia că ar coopera doi factori stilistici, cînd, de fapt, lucrează unul singur. Racine este **numai** clasic, deși vădește trăsături de temperament romantice“.

Aceste precizări sînt absolut necesare pentru a înțelege corect viziunea lui Edgar Papu asupra stilurilor colective și ele vin să preîntîmpine obiecțiile care i s-au făcut din partea acelora care și-au însușit paradigme stilistice de felul celei călinesciene. Departe de orice eclectism mi se pare că structuralismul propus de Edgar Papu consonează cu acela al lui Piaget (cel puțin prin sugestia unui „metabolism spiritual“), iar în domeniul strict al ideilor estetice este o punte de legătură spre **ideocritica** lui Adrian Marino. Argumentul forte e ceea ce vom numi „puritatea“ stilurilor, echivalent — dar în alt plan — al **autonomiei** ideilor din ideocritică. Deosebirea esențială între Papu și Marino e că primul nu se dispensează nici o clipă de **opere,** ci apelează la ele permanent, pe cînd la al doilea **ideile** capătă o existență autonomă.

În altă ordine a lucrurilor, principalul merit al lui Edgar Papu e că nu face un simplu inventar — fie și într-o perspectivă istorică și dialectică — al trăsăturilor dominante ale stilurilor, cum se întîmplă la mulți predecesori sau la unii „tematiști“, ci întemeiază o **ontologie** a stilurilor. Constatăm că aici a intervenit forța creatoare a **interdisciplinarității.** Edgar Papu face parte din speța mai rară de gînditori care nu se limitează la un **unic** domeniu. Inițierea în alte ramuri ale științei, culturii, în genere, s-a dovedit a fi decisivă, din logodna acestora cu estetica ultima ieșind în cîștig. Aversiunea criticilor și esteticienilor față de știință nu-i decît spre paguba criticii și esteticii. Principalul e ca, în demersul său, cercetătorul să nu depășească domeniul esteticii : este exact ceea ce izbutește exemplar Edgar Papu în aparent surprinzătoarea apropiere dintre cele trei stiluri — romantism, clasicism, baroc — și cele trei regnuri — vegetal, animal, mineral. Propriu-zis, este vorba de o „descoperire“, impusă de **fapte,** nu de o **silire** a literaturii să intre în patul procustian al **conceptelor.** Îndrăzneala privirii lui Papu a șocat, firește, de unde și posibilitatea răstălmăcirilor, care mai puțin interesează aici. Hermeneutul stilurilor a sesizat ciudata **simetrie** dintre noosferă, pe de o parte, și biosferă și nivelul mineral al ființei, pe de alta. Edgar Papu n-a încercat să răspundă la întrebarea de unde vin tulburătoarele similitudini, fiindcă nici nu și-a pus, deocamdată, o asemenea întrebare. S-a mulțumit — ceea ce nu-i puțin — cu descifrarea tulburătoarelor corespondențe dintre starea vegetală a naturii, spre exemplu, și romantism. Misterul formelor vegetale este similar cu acela al formelor romantice specifice noosferei. Rămîne în sarcina urmașilor să dezlege taina consonanțelor cosmice care își dezvăluie tot mai mult prezența în cele mai diverse sfere ale realului. Încît o nouă întemeiere a concepției noastre despre cultură devine posibilă.

Să relevăm că unul dintre marile cîștiguri ale „consonantismului“ cultivat de Edgar Papu e că pune capăt vechilor credințe că universul romantic ar fi al „evaziunilor“ din real (cu exaltarea **visului,** cu „pașeismul“, refugiul în **mit** etc.), din simplul și fundamentalul motiv că romantismul este un **mod de existență,** nicicum **evazionism.** Apoi, printre **formele deschise** ale culturii, romantismul este singular. Reducția la **natura vegetală** îi permite autorului să fie optimist în fața posibilității de a se schița morfologia acestui stil, știind că mulți cercetători s-au arătat sceptici în această privință. Demonstrația este convingătoare, deschizînd perspective noi de abordare a fenomenului cultural romantic. Pentru Edgar Papu, romantismul face figură aparte și în alt sens. Dacă barocul și clasicismul, de pildă, au apărut repetat în istoria culturii ori de cîte ori s-au ivit condiții, romantismul este o **apariție unică,** tîrzie, semn al complexității lui. Rădăcinile îi sînt un anume „conținut“, o **stare muzicală** de **neconfundat** cu **muzicalitatea** și **muzica,** ceva de ordinul **dorului** românesc sau al **Stimmung**-ului german. „Starea muzicală“ romantică este, desigur, veche cît și ființa umană, dar n-a găsit decît tîrziu condiții să se cristalizeze într-o **formă** plenară și, deci, într-un **stil.** Încît „infiltrații“ romantice au existat în stilurile vechilor culturi, însă numai cu statut de „anticipare“. Romantismul propriu-zis, apreciază Edgar Papu, n-a apărut decît în momentul său istoric bine știut : „Numai atunci omenirea a încercat pentru prima oară emanciparea deplină și absoltuă a tuturor funcțiunilor sale psihice“. (p. 389). Criticul contrazice, astfel, opinia unor gînditori ca Al. Philippide sau Etiemble care descopereau **romantism** în poezia franceză de pe la 1 600 sau în lirica antică a Chinei.

Dacă în cazul romantismului european, Edgar Papu s-a străduit să găsească „numitorul comun“ al tuturor variantelor de romantism — „reducția“ la natura vegetală, în **vis, mit, eros, folclor, istorie** etc. —, pe același fond, criticul va schița, în final, un sumar portret al romantismului românesc prin ceea ce-l particularizează. Între altele, se explică de ce la noi romantismul coexistă cu clasicismul și se subliniază că, în cultura românească, acest stil cunoaște cea mai durabilă supraviețuire, de la pașoptiști și pînă la N. Iorga și M. Sadoveanu. E o „longevitate necunoscută de nici una dintre culturile apusene“. (p. 391). Interesant că același lucru se petrece și cu clasicismul românesc, în vreme ce în alte culturi europene din secolul nostru se descoperă doar variante de pseudo-clasicism. Care e viitorul celor două forme ale culturii, aparent cele mai „anacronice“ pentru veacul nostru ? În pomenitul interviu, Edgar Papu, își exprima speranța, ca altădată Mircea Eliade, într-un reviriment al clasicismului pe scară universală. Accentuate par a fi și semnele „resurecției“ romantismului asupra cărora atrăgeam atenția în eseul din 1980. Într-o eră a pluralismului cultural, cum se arată aceea a sfîrșitului de secol în care trăim, o „renaștere“ romantică e posibilă și necesară (desigur, cu o nouă configurație, pe măsura timpului nostru), după cum o atestă și literatura noastră de azi. Astfel, romantismul, din „apariție unică“, are șansa **reiterării,** ca și alte moduri de existență spirituală, în forme care se nasc peste tot în lume și asupra cărora e încă prematur să ne pronunțăm.

Theodor Codreanu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. La pitagoricieni, numărul cu soț reprezintă infinitul, iar cel fără soț — finitul. Dacă echivalăm infinitul cu perfecțiunea și cu bucuria iar finitul cu contrariul lor, versurile lui Eminescu : „Pe lîngă plopii fără soț / Adesea am trecut“ exprimă ceva din experiența dureroasă a imperfecțiunii, cu o precisă trimitere simbolică.

II. „Braț molatec ca gîndirea unui împărat poet“. Poate că se referă la împăratul filozof Marcus Aurelius. Dacă așa stau lucrurile, una din căile care duc spre **Glossă** este gîndirea acestui stoic roman.

III. În clipele de sănătate, cînd senzorii sînt mai puternici, lumea e mai clară ; și totuși, cu cît ne apropiem de moarte, cu cît sănătatea scade, avem pretenția să spunem adevăruri.

IV. Cunoașterea inductivă este apoteotică.

V. Și soarele rămîne la osînda sa.

VI. Adînc și înalt. Statistica poate calcula, comparativ, proporția utilizării lor în timp, în diverse limbi, în diverse culturi, în diverse contexte. Ceea ce era considerat „înalt“ putea fi contaminat de social (stil nobil). Prin înălțimea unui discurs se poate înțelege distincția lui, mai mult forma, iar prin adîncime — gravitatea lui, mai mult conținutul. Iată de ce, un text înalt este altceva decît un text profund, deși ele stau pe aceeași verticală. Spiritul e înalt, materia este profundă ; admirație și respect.

VII. Eminescu. **Luceafărul.** Chrisipp spune că stelele sînt ființe vii.

VIII. Cînd ceva compus are armonia lucrului simplu, atunci putem vorbi de frumusețe.

IX. Încordarea creează ritmul, destinderea este o cîmpie perfect plană, mentală, atotcuprinzătoare.

X. Intuiția tinjește după cunoașterea prin identitate, prin nemijlocire, este gîndire rapidă care „arde etapele“. Dragostea și arta au păstrat nealterată această formă de cunoaștere.

XI. Două tipuri de comunicare : comunicarea prin bucurie, comunicarea prin suferință ; una se rezolvă în grădini, alta în spitale.

XII. Nici o înclinare, spune verticala. **Clinamen, clinamen,** dacă nu ne înclinăm puțin, nu putem crea nimic, răspunde Democrit.

XIII. Adevărații inițiați sînt cei care iau lucrurile „Ab initio“, pe cale istorică. Țipătul noului născut este cîntecul veșnicei reîntoarceri a tuturor lucrurilor. Cînd societatea, grăbită, uită de memoria ei, natura „inițiază“ copilul prin naștere și are grijă să ia lucrurile de la capăt.

George Alboiu

P.S. În „Luceafărul“ de simbătă trecută, la rubrica „Aşchii“, pe rîndul tipografic 23, se va citi movens.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

AMBUSCADA

XIV

Blackthorne și samuraii mergeau acum pe o stradă largă, șerpuită. Nu erau deloc prăvălii, doar case una lîngă alta, fiecare cu propriul ei teren și garduri înalte, casele, și gardurile, și drumul chiar, toate uluitor de curate.

Această curățenie Blacktorne nu și-o credea ochilor, pentru că în Londra și în orașele mari și mici ale Angliei — și în Europa — gunoiul, rahatul și urina erau aruncate pe străzi, ca să fie strînse de măturători sau erau lăsate să se îngrămădească pînă ce nici oameni, nici căruțe, nici cai nu mai puteau să circule. Mai toate orașele, abia atunci, dacă treceau la curățenie. Măturătorii Londrei erau cirezile de porci, care erau minate pe arterele principale în timpul nopții. De obicei, șobolanii, haitele de cîini vagabonzi și pisici și incendiile făceau curățenia Londrei.

Și muștele.

Dar Osaka era atît de diferită. Cum reușesc ei s-o facă ? se întrebă. Nici gropi, nici grămezi de bălegar; nici făgașe de roți, nici gunoaie sau resturi, de nici un fel. Doar pămînt bine bătătorit, măturat și curat. Pereți de lemn și case de lemn, frumoase și îngrijite. Și unde sînt cetele de cerșetori și de schilozi, plaga oricărui oraș al creștinătății ? Și bandele de tîlhari și tineri smintiți care stau la pîndă în întuneric ?

Oamenii pe lîngă care treceau se înclinau politicos, unii îngenuncheau. Hamalii-**kaga** se grăbeau cu palanchinele sau cu lecticile-hamac pentru un singur pasager. Grupuri de samurai — în uniforme gri, niciodată maro — se plimbau nepăsători pe străzi.

Treceau pe lîngă o stradă străjuită de prăvălii, cînd picioarele lui cedară. Căzu ca un bolovan, sprijinindu-se în mîini și-n genunchi.

Samuraii îl ajutară să se ridice, dar puterile-l părăsiră și nu mai putea să meargă.

— Gomen nasai, dozo ga matsu — Îmi pare rău, vă rog așteptați — spuse, picioarele fiindu-i ca paralizate.

Își frecă mușchii gambei prinși de circei și-l binecuvîntă pe călugărul Domingo pentru neprețuitele lucruri ce-l învățase.

Conducătorul samuraiilor privi spre el și-l vorbi mult și bine.

— Gomen nasai, nihon go ga hanase-masen — îmi pare rău, nu vorbesc japoneza, răspunse Blackthorne, rar, dar foarte clar. **Dozo, ga matsu.**

— Ah ! So desu, Anjin-san. **Wakarimasu,** spuse bărbatul înțelegîndu-l. Dădu o comandă scurtă, tăioasă și unul din samurai plecă grăbit. După o vreme Blackthorne se ridică, încercă să meargă poticnit, dar conducătorul samurailor îi spuse : **„Iyé“** și-i făcu semn să aștepte.

Curînd samuraiul se întoarse cu patru oameni-**kaga,** pe jumătate goi, cu lectica-hamac. Samuraiul îi arătă lui Blackthorne cum să se așeze și cum să se țină de cureaua ce atîrna de bara din mijloc.

Convoiul se porni din nou. Curînd Blackthorne își recăpătă puterea și-ar fi mers iar pe jos, dar știa că era încă slăbit. Trebuie să mă odihnesc cît de cît, gîndi. N-am nici o rezervă. Trebuie să fac o baie și să mănînc ceva. Hrană adevărată.

Acum urcau niște trepte largi, care făceau legătura între două străzi și intrară într-o nouă zonă de locuințe, la marginea unei păduri adînci, cu pomi înalți, străbătută de alei. Blackthorne găsi teribil de plăcut să fie în afara străzilor, să simtă iarba moale, bine îngrijită, sub picioare, poteca șerpuind printre copaci.

Cînd erau adînc în pădure, un alt grup de vreo treizeci și ceva de uniforme gri se apropia, venindu-le din față, de după o cotitură. Ajungînd lîngă ei, se opriră și, după ceremonialul obișnuit de saluturi între căpitanii lor, toți ochii se întoarseră spre Blackthorne. Urmă un torent de întrebări și răspunsuri și apoi, cînd noii sosiți începură să se regrupeze să plece, conducătorul lor își trase sabia calm și-l injunghie pe conducătorul samurailor lui Blackthorne. Simultan, noul grup se aruncă asupra celorlalți samurai ce-l însoțeau pe Blackthorne. Ambuscada a fost așa de bruscă și așa de bine organizată, că aproape în aceeași clipă toți cei zece samurai în gri erau morți. Nici unul n-a avut timp măcar să-și tragă sabia.

Purtătorii de palanchin erau în genunchi, înspăimîntați, cu frunțile lipite de iarbă. Blackthorne stătea lîngă ei. Samuraiul-căpitan, un bărbat solid, cu un pintec proeminent, trimise șantinele la fiecare capăt al potecii. Ceilalți stringeau săbiile oamenilor morți. În tot acest timp, nimeni nu-i dădu absolut nici o atenție lui Blackthorne, pînă ce el începu să se tragă înapoi. Imediat căpitanul șuieră o comandă, ceea ce însemna clar să stea unde se afla.

La o altă comandă, toți acești noi sosiți, în uniforme gri, își scoaseră chimonourile-uniformă. Dedesubt era un talmeș-balmeș de haine peticite, multicolore și chimonouri vechi. Toți își puseră măștile pe care le aveau deja legate de git. Un bărbat adună uniformele gri și dispăru cu ele în pădure.

Trebuie să fie bandiți, gîndi Blackthorne. Pentru ce altceva măștile ? Ce vor de la mine ? Banditii șușoteau între ei, urmărindu-l, în timp ce-și ștergeau săbiile de hainele samurailor morți.

— Anjin-san ? **Hai ?** Ochii căpitanului **ce-l** priveau peste masca de cîrpă erau rotunzi, negri și pătrunzători.

— **Hai,** răspunse Blackthorne, făcîndu-i-se pielea ca de găină.

Omul arătă spre pămînt, fiind clar că spune să nu se miște.

— Wakarimasu ka ?

— Hai.

Îl măsură din cap pînă-n picioare. Apoi una din santinelele din avanpost — fără să mai poarte uniformă gri, dar cu mască, la fel cu toți ceilalți — ieși din tufișuri pentru o clipă, la o sută de pași mai departe. Făcu semn cu mîna și dispăru din nou.

Imediat bărbații îl înconjurară pe Blackthorne, pregătindu-se de plecare. Banditul-căpitan își pironi ochii asupra purtătorilor de palanchin, care tremurau ca niște ciini în fața unui stăpîn nemilos și-și înfundară capetele și mai adînc în iarbă.

Apoi banditul-conducător urlă un ordin. Cei patru își ridicară încet capetele neîncrezători. Din nou aceeași comandă și ei le plecară la loc și începură să se tîrască în patru labe de-a-n-daratelea; apoi, toți ca unul, o luară la sănătoasa și dispărură în tufișuri.

Banditul zîmbi cu dispreț și-i făcu semn lui Blackthorne să pornească înapoi spre oraș.

Plecă cu ei neavînd încotro. Nu era nici o cale de scăpare.

Se aflau aproape de marginea pădurii, cînd se opriră. În față se auzeau zgomote și un alt grup de treizeci de samurai apăru la cotitură. Uniforme gri și maro, cele maro în frunte, conducătorul lor în palanchin, urmați de cîteva perechi de cai. Se opriră imediat. Ambele grupuri se așezară în poziție de bătaie, privindu-se unii pe alții cu ură, șaptezeci de pași între ei. Conducătorul-bandit pași în spațiul dintre ei cu mișcări repezite și strigă mînios spre ceilalți samurai, arătînd spre Blackthorne și apoi mai departe, în spate, unde avusese loc ambuscada. Își scoase sabia, o ținu sus amenințător, fiind clar că spunea celuilalt grup să plece din cale.

Toate săbiile oamenilor săi șuierară scoase din teacă. La ordinul lui, unul din bănditi se postă în spatele lui Blackthorne, cu sabia ridicată și gata să lovească și din nou conducătorul peroră în fața adversarului.

Pentru o clipă nu se întîmplă nimic, apoi Blackthorne văzu bărbatul din palanchin coborînd și imediat îl recunoscu. Era Kasigi Yabu. Yabu strigă spre conducătorul-bandit, dar acesta își mișcă sabia furios poruncindu-le să se dea la o parte. În cele din urmă, tirada lui încetă. Apoi Yabu dădu un ordin scurt și atacă cu un strigăt de luptă ascuțit, cu sabia ridicată, șchiopătînd ușor, oamenii lui năvălind odată cu el, uniformele gri nu mult în spate.

Blackthorne se lăsă la pămînt ca să scape de lovitura ce l-ar fi tăiat în două, dar lovitura fusese prost țintită și conducătorul-bandit se întoarse și zbură în tufișuri urmat de oamenii săi.

Uniformele gri și maro veniră repede lîngă Blackthorne, care se ridică anevoie în picioare. Cîțiva dintre samurai dădură năvală în tufișuri după bandiți, alții alergară pe potecă în sus și restul se împrăștie în poziție de apărare. Yabu se opri la marginea hățișului, dădu ordine autoritar, apoi se întoarse încet, șchiopătatul mai pronunțat.

În românește de Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

ramuz
VIAȚA LUI SAMUEL BELET

FRAGMENT

Mă numesc Jean-Louis-Samuel-Belet, născut în Praz-Dessus, la 24 iulie 1840, din Urbain Belet, plugar și Jenny Gottret, nevasta lui, precum se poate vedea din actele mele.

Aveam doar zece ani cînd am rămas orfan de tată. Cinci ani mai tîrziu mi-a murit mama.

Abia împlinisem cincisprezece ani. Într-o dimineață, pe cînd eram la clasă, ușa fu împinsă cu putere. În prag se ivi dirigintele care îmi spuse :

— Samuel, trebuie să te întorci acasă.

Chipul lui avea o expresie stranie. L-am întrebat :

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu știu. Doamna Blanc a venit să te cheme.

Doamna Blanc era una dintre vecinele noastre. Acum mă aștepta pe coridor. O privesc și îmi pare că are și ea un aer ciudat ; mi se face frică ; întreb din nou :

— Doamnă Blanc, s-a întîmplat ceva ?

Dar ea o și luase înainte cu pași mari, fără să se mai întoarcă. Sigur, nu mai eram un băiețaș, și apoi greutățile pe care le aveam de învins în viață, mama mea și cu mine, mă maturizaseră de timpuriu: totuși o iau la fugă, o ajung și-i spun: „Sînt sigur că s-a întîmplat o nenorocire". Și cum doamna Blanc continua să tacă, pricep de dată : „Mama !" Și fără s-o mai iau în seamă mă pun pe fugă.

Casa noastră, la celălalt capăt al satului. Primul lucru pe care îl zăresc în fața casei este trăsura medicului. Un docar vopsit în galben, potcovarul cu șorțul lui de piele și cu minecile suflecate pînă la umăr ținea calul de hățuri, fiindcă acesta era cam agitat. Zărindu-mă, plecă fruntea ; mai erau vreo cinci, șase persoane în afară de dînsul, cu toții tăcură brusc. Iar cei care stăteau în dreptul porții se dădură la o parte. Eu continuam să alerg. Nimănui nu-i dădu prin gînd să mă oprească. Pătrund în casă ca nebun : pe mama o găsesc culcată în pat.

Nu era dezbrăcată, doar la piept rochia avea nasturii desfăcuți. Lîngă ea stătea doctorul împreună cu două femei, cu toții se aplecaseră asupra ei, iar medicul ținea în mînă un șervet umed cu care îi frecționa tîmplele, apoi începu s-o lovească peste obraz cu marginea șervetului. Mama deschise atunci ochii și oftă îndelung, după care înțepeni. Avea virful nasului alb de tot și buzele livide ; îmi amintesc, de asemenea, de părul ei, fiindcă deobicei era pieptănat; iar acum zăcea în dezordine pe pernă. Ea deschise ochii, însă imediat îi închise, n-avea deloc aerul că m-a recunoscut. Stăteam lîngă ea în picioare la marginea patului.

Nu știam ce să spun; simțeam nevoia unui răgaz pentru a-mi limpezi gîndurile.

Dar iată că deodată mama se lăsă pe spate, apucă cu ambele mîini colțul pernei, nu-i dă drumul; totodată trupul ei se saltă sub cearceaf. În aceeași vreme în pieptul ei se aude ceva de parcă bazinul unei fîntîni s-ar goli. Încep să plîng.

Medicul se întoarce și zice : „Ce caută aici acest băiețaș ?" Mă apucă de-o mînă, una din femei de cealaltă, și mă scot afară. Nu știam ce-i cu mine.

Doar că în după-amiaza zilei mama murea iar două zile după aceea o înmormîntam.

Pe cînd reveneam de la cimitir, unchiul meu (era un frate de-al tatii, se numea Julien Belet; iar bucătăria era plină de oameni care mîncau și beau) se apropie de mine și îmi spune :

— Vino pînă în spatele pătulului.

Mă chema ca să fim singuri. Mă duc.

Unchiul era înalt, uscățiv, mustăcios. Era îmbrăcat după moda epocii, gulerul hainei îi ajungea pînă la urechi, strînsă în talie haina cădea în cute pe șale. Stătea puțin aplecat ca să-mi vorbească : eu, dimpotrivă, eram obligat să-mi înalț capul. O furcă veche era rezemată de zid cu dinții spre noi. Unchiul îmi puse mîna pe umăr. Îmi spuse : „Ascultă cu atenție Samuel..." Eu însă, imediat începui să plîng.

De două zile plîngeam fără să mă pot opri, afară doar de clipele cînd mă străduiam să uit ; parcă aveam două pungi cu apă în dosul ochilor care mereu trebuiau să se golească.

Unchiul mă privi cu severitate.

— Cu ce te ajută plînsul ăsta ?...

Și cum adînc rușinat încercam să-mi înghit lacrimile :

— Hai spune-mi !

Tăceam ca deobicei.

— Auzi, vrei să-mi răspunzi ? Ești de-acum băiat mare, ca să știi cum să te porți.

Și o ia din nou de la început: „Îmi spui ?" Atunci, cu prețul unui efort, zic printre două suspine :

— Nu ajută la nimic.

— Păi vezi, spuse el, dacă vrei, se poate. Și acum hai să discutăm. Mă asculți ?

Fac semn că da.

— Ei bine, trebuie să știi că eu am primit însărcinarea să veghez asupra intereselor tale, numai că ceva nu e în regulă cu ele. Există pămînturile și casa, dar sînt ipotecate. Cu suma pe care o vom obține din vînzarea lor, abia vom avea cu ce achita ipotecile. Din fericire ești la virsta cînd poți să-ți cîștigi singur cele necesare, altfel ai fi căzut în sarcina familiei și cînd ai demnitate nu-ți prea place așa ceva.

Mă întreb : „Am dreptate ?" Dau din cap în semn de încuviințare.

— Va trebui să-ți găsești un rost. Atunci, iată, am chibzuit. Și, pe dată, m-am dus să vorbesc cu cineva la care are să-ți fie bine, domnul Barbaz, din Vernamin.

Mi-a zis că este de acord să te primească, firește cu condiția să fii harnic și docil. I-am replicat : „Nici vorbă că voi fi ascultător".

Unchiul nici nu se gîndise să vadă dacă planul lui îmi convenea. „Treaba s-a aranjat, zicea dînsul, cu atît mai bine pentru că n-aș fi știut ce să-i răspund. Să-l refuz n-aș fi îndrăznit, să-l mint n-aș fi putut : dar la suferința mea se adăuga o nouă suferință. Nu mai plîngeam, acum : simțeam că mă înăbuș.

Trebuie să vă spun că am fost totdeauna primul la școală și că munca la cîmp nu mă prea încinta. Îmi plăcea să citesc, să scriu, să socotesc. Iar mama, văzîndu-mă pregătind lecțiile seara, pe masa din bucătărie, în timp ce spăla vasele și aranja farfuriile în raft, era cu desăvîrșire fericită, fiindcă gîndea : „Băiatul ăsta are să ajungă mai departe decît noi". Eu în ceea ce mă privește mă abandonam aceleiași credințe. Mă vedeam, eu însumi, ajungînd departe. Ce era și unde avea să mă ducă acestea nu știam, dar totul semăna cu un drum lung care mergea sus.

Și dintr-odată apare unchiul. Adio drum. Mă văzu plecînd ochii, însă, fără nici o îndoială, crezu că asta însemna că-l încuviințez. Părea foarte mulțumit.

— Hai, de bună seamă că nu e nimic înspăimîntător. Să te socoți norocos că ai pe cineva care-ți poartă de grijă. Dacă mai rămîn bani, după ce datoriile vor fi fost plătite îi vom plasa la casa de economii, îi vei găsi acolo cînd vei deveni major. Scoase apoi pipa din buzunar, o umplu cu atenție și-mi spuse :

— Să ne întoarcem.

Ceremonia luase sfîrșit. Oamenii nu-mi acordau nici o atenție. Stringeau mîna unchiului, nevestele lor îmi îmbrățișau mătușa.

Pe la cinci, unchiul se duse și el din pricină că avea animale de îngrijit, iar mătușa. pregăti un dejun fără nici o consistență, pentru noi doi: brînză cu cartofi fierți. Apoi mă ajută să-mi string într-o legăturică niște veșminte și ceva lenjerie ca totul să fie gata pentru a doua zi, în zori. Pachetul fu gata repede pentru că nu cuprindea multe lucruri.

Îl cunoșteam bine pe domnul Barbaz, pentru că Vernamin se afla doar la jumătate de ceas de Praz-Dessus iar dînsul era cel mai bogat proprietar din comună.

Cu citva timp înainte se recăsătorise. Întîmplarea a făcut mare vîlvă prin împrejurimi. Îmi amintesc că o auzeam pe mama vorbind pe îndelete despre asta cu madame Cerez, în prăvălia ei. Pe cît înțelesesem nici nu trecuse anul de cînd domnului Barbaz îi murise prima soție. Era blamat că n-a așteptat cît se cuvenea. „Însă ce vrei — spunea madame Cerez, se pare că era zor".

N-am prea înțeles la ce anume făcea aluzie : mi-a rămas numai vaga impresie că domnul Barbaz a făptuit ceva urît, ceea ce micșora oarecum respectul pe care mi-l inspira. Nu pînă într-acolo încît să uit cele douăzeci de vaci, cele 70 și ceva de lotări, cei patru boi, cei trei cai ; se știe doar că pentru noi țăranii lucrurile acestea înseamnă totul.

Eram prin urmare destul de copleșit cînd a doua zi dimineață unchiul m-a dus la Maladière. Acesta era un conac mare de formă pătrată, înconjurat din toate părțile de livezi și cîmpii. O mlaștină despărțea conacul de lac. Între conac și ferma propriu-zisă se întindea ograda, doi tei înalți o umbreau, fiecare era înconjurat de o bancă de piatră, care intrase în lemnul triunghiului ca un inel în carnea degetului.

Domnul Barbaz, cînd noi sunam la conac, ieșea deja, cu toate că era încă devreme ; unchiul mă lăsă, spunîndu-mi că va reveni mîine. Am fost condus în odăița mea.

Am așezat pachetul cu haine pe pat și mă pregăteam să-mi schimb pantalonii (eram îmbrăcat cu hainele mele cele bune) cînd vechilul, pe nume Recordon, mă chemă la dînsul.

Era grăbit vătaful. Mi-era atît de teamă să nu întîrzii, că fără să mă mai schimb, am alergat să-l întîmpin. Ținea în mînă o greblă, mi-o întinse și arătîndu-mi pe cineva cu o pălărie mare de pai care ieșea din grajd :

— O să te duci cu dînsul ; îți va arăta ce ai de făcut. Numai că altădată te sfătuiesc să fii mai prompt cînd ești chemat.

Nu-mi mai amintesc ce s-a întîmplat în restul zilei ; trebuie să ajung la ce s-a petrecut către seară. Atunci a avut loc o scenă pe care mi-am întipărit-o în minte cu atît mai mult cu cît limpezea spusele lui madame Cerez în prezența mea.

Eram pe cale de a mînca supa în bucătărie ; stăteam în jurul mesei pe lîngă Recordon, nevastă-sa și savoiardul, doi servitori, o slujnică și cu mine : cu alte cuvinte, eram șapte cei care munceam în acel moment la fermă, cînd brusc ușa se deschise și intră o doamnă corpolentă, roșie în obraji, plină de importanță, bine îmbrăcată, avînd la gît un ceas de aur prins de un lanț ce-i trecea pe după gît de două ori.

Nu mi-a fost greu să ghicesc cine era. De îndată ce fu zărită, madame Recordon îi ieși înainte. Noi ne-am reluat masa. Numai bătăiosul Juste zăbovea. Stătea chiar în fața mea. L-am remarcat de îndată. Poate și pentru că nu semăna cu nimeni. Știam că e cineva peste care nu se trece ușor și pentru că lucrase mai bine de 40 de ani la Maladière ; era aici din vremea bătrînului Barbaz ; domnul Barbaz junior apucase să-l cunoască de pe cînd era copil.

Înalt, uscățiv, cu desăvîrșire plesuv, cu un nas lung și ascuțit, buze și mai subțiri, ochi mici, cenușii, înfundați, de cînd doamna Léa intrase (am aflat mai tîrziu că acesta era prenumele noii doamne Barbaz) nu-l scăpase din priviri. La început se întreținu cu doamna Recordon și nu-i dădu prea multă atenție. Dar de îndată ce isprăvi, o fulgeră ideea să fie drăguță cu noi ; se apropie de masă și ne ură : „Poftă bună"... I-am răspuns cu toții mulțumindu-i precum se cuvenea. Singurul care tăcu fu bătrînul Juste.

Încet se ridică ; nu era pe de-a-ntregul în picioare cînd ea ajunse lîngă el. Juste o privi fără să clipească.

Ceilalți ne puneam întrebarea „Ce-o fi avînd?". Răspunsul nu întîrzie prea mult. Fiindcă madame Léa, acum la rîndul ei îl iscodea, deși el era întors cu spatele la dînsa. Juste se îndreptă spre ușă ; ușa se deschise și apoi se închise ; bătrînul ieșise din încăpere.

S-a lăsat o liniște grea vreme de două sau trei minute ; apoi o auzirăm pe doamna Léa care striga : „Ce înseamnă asta ? Nu îngădui așa ceva !" Avea o voce țipătoare, puțin răgușită, vocea unuia care este pe punctul să fie gîtuit. Reîncepu : „Tare aș vrea să știu dacă aici sînt la mine acasă !" Madame Recordon începu să zică : „Vă rog să ne iertați, însă știți că Juste e bătrîn, are idei fixe de 40 de ani". Doamna Léa o întrerupse : „Puțin îmi pasă". Și adăugă: „De altfel o să mai vedem". Și ieși, la rîndul ei.

Trecu o bucată de vreme pînă să ne liniștim. Recordon fu primul care începu să vorbească. Era roșu la față, bătu cu pumnul în masă :

— La dracu ! spuse, aș vrea să știu cu ce drept se bagă nebunul ăsta bătrîn să facă morală oamenilor. O să-mi pierd pîinea din cauza lui...

— Stai Louis, zise nevastă-sa, o să se rezolve. Vom spune doamnei...

Dar el se dezlănțuise.

— Ce să-i spui ! și dacă doamna nu vrea să priceapă. A fost sau nu cuviincios ? Așa se cuvine să te porți cu stăpînii ? Eu răspund de asta.

Și se iscă o discuție între Recordon și consoarta lui ; în cele din urmă conveniră ca ea să meargă la doamna Léa, iar el, Recordon, să se ducă la domnul David.

Pe o farfurie s-au adus cartofi fierți și brînză ; pofta ne-a revenit. Recordon însuși sfîrși prin a se potoli. Curînd ne ridicarăm de la masă. În ce mă privește, m-am îndreptat spre camera mea. Nu era o încăpere mare cea în care aveam să stau ; trei picioare în lungime și tot atîtea în lățime, iar dacă ridicam mîna atingeam plafonul. Un pat de brad, o masă din lemn de brad, cu un lavabou uzat, un scaun și cam asta. Cînd ești obosit nu prea acorzi atenție acestor amănunte, și de altfel, eu nu fusesem niciodată alintat. Mă dezbrac repede și mă întind în așternut. Dar cînd să adorm aud din camera vecină un zgomot. Ascult, părea ceva aidoma unei citiri cu voce scăzută. Ca și cum cineva silabisea din greu și se poticnea pentru a se opri din nou. Mi-am dat seama că era glasul bătrînului Juste. Iar acum, cînd se instăpînise tăcerea, vorbele răzbeau pînă la mine. nu chiar atît de net și nici chiar atît de îmbulzite ca să nu le pot aduna în fraze și să nu pot recunoaște că erau cuvinte din Biblie. Mi se citiseră adesea versete la catehism, iar mama îmi citea și ea. Eram curios să știu „De ce citește astfel, cu voce tare ? S-ar cuveni să aflu". Mă scol tiptil ; zidul subțire care despărțea cele două încăperi era din lemn întărit cu șipcă ; nu era prea greu să descoperi o crăpătură sau o gaură ; în adevăr găsesc una, mă uit prin ea și-l zăresc pe bătrînul Juste șezînd la o masă identică cu a mea, cu o carte deschisă în față. Era așezat cu spatele la mine dar distingeam cartea grație unei ferestruici situată lîngă el. Era într-adevăr o Biblie. O Biblie veche, cu încuietoare și cotor de piele închisă, dintre acelea ilustrate. Stătea aplecat asupra ei, aproape că o atingeam cu nasul, pe cînd cu degetul ținea socoteala rîndurilor, cu greutate rostea cuvintele ce se înșiruiau : „Biestemat să fii... Israel.... fiindcă... femeile... adultere..." Rostea cu voce scăzută cuvintele și nu izbuteam întotdeauna să le înțeleg ; numai pe unele mai importante le pronunța mai tare și atunci era posibil să le alătur și să le dau un înțeles.

Astfel am priceput că tot ce citea se lega de scena petrecută înainte și că el căuta în carte încurajările de care avea nevoie. Se înăsprea în hotărîrea lui. Se compara cu ilustre exemple. Iar acestea acționaseră. Ca atare, în loc de descumpănirea în care bănuiam că am să-l găsesc, îl simțeam numai putere și siguranță de sine.

Nu făcea nici un fel de mișcări ; spatele lui părea ca un bloc negru, atita doar că în dreptul capului era pata albă, părul lui luminat de lampă : numai capul i se mișca încet, dar nu și trupul, nu și pumnul care adăsta pe masă, la margine, ca o pată de cerneală.

În românește de H. Zalis

Lirică din R.D.G.

STEPHAN HERMLIN

Sonet

În greaua strategie de scandare
a poeziei, cum tot cern cuvinte :
n-a fost cuvînt fără iubirea, care
prin flacără și ger m-a dus-nainte.

Lovit de-al nepriinței vînt fierbinte
nesigur — dar știind că sub viltoare
și crivăț al durerii, nu mă minte
nici uită prozodia viitoare.

Iubirea cu strădania nu se-adună ;
iubind, iubirea nu-i neajutată.
Greșește, dar înseamnă „împreună".

Și-n luptele de clasă se arată
frățește viitorul : soră bună
i-e rătăcirea; Și mărirea toată.

Provocarea zilei

Spune tu, grai al poetului, mai amărui decît
socul, spune
tu, glas de zi, flaut de noapte, zbor nesfîrșit
al unor nedescifrate inaripate, rănită minune,
spune strigătul și tăcerea, setea și vasul sorbit

încît, deși orb, să privesc, încît într-o
dezlănțuită toccată
să dispar amețit, în umbra de scrieri cu jind
mă faci să nu te pot ghici niciodată
pînă ce lancea m-o fringe de turnul umbrind.

Eu trec, eu dispar... ca voi să nu treceți și-apoi
să-mi spuneți că-n carnea voastră sînt spinul,
să se lege pe veci căința și vina de voi,
depărtate popoare să își ardă-n voi chinul...

Zborul porumbiței

Ah, dar furtunile holbindu-se-n văzduh
cu munții uriași de-amenințări,
le-a rupt ea fără teamă cu foșnitoru-i duh,
le-a împărțit din aripi ca pe mări.

Întodeauna ceru-a fost scris sub nori cu ea,
cînd nu era văzută, știau că totuși este,
unde vorbeau de ea, și spaima dispărea,
tăind cu drumu-i noaptea, ducea lumină, veste.

Ei nu se vor mai revedea

Cînd fraga în sevă dogoare
vom fi împreună mereu,
cînd mările-or curge mai clare
vom fi împreună mereu,
cînd trec anii ucigători
vom fi împreună mereu,
de-s grauri pe-amurg călători
vom fi împreună mereu,
Cînd ora de umbre-o să bată,
pe care-am avut-o odată,
vom fi împreună mereu,
cînd o să-ți descopăr pe gură
(că-mpreună fi-vom mereu)
veste de dor și de ură,
vom fi împreună mereu
nimic în zadar n-am trăit
vom fi împreună mereu
pe-al vieții drum povirnit
vom fi împreună mereu
în lumină, la piine și vin
împreună mereu o să fim.

Nike din Samothrake

În fața noastră trepte fără sațiu.
Cum marmura piciorul ni-l consumă !
De piatră ne simțim. Uităm de spațiu
și raze, prinși de-a nopții albă humă.

Ce ne-a împins mai sus ? Robia-i grea
și ochiul, talpa doar urmează-n cale,
cum calcă piatra șingerind și-n loc n-ar sta
și cum, cu tot urcușul, ne prăvale.

O dată doar privirea se ridică :
vin grozăvii ? Așa spui în cuvinte ?
Așa... ! Adîncul nostru se despică
și-o două aripi nesfîrșit se-ntinde.

Avîntul treptelor în noi se-ncinge.
Zeița i-o furtună : vom învinge !

Louvre, Paris, 1942.

În românește de
Grete Tartler

REVISTA STRĂINĂ

● **DUPĂ MOARTEA LUI DOROTHY SAYERS** și a Agathei Christie, P. D. James a rămas reprezentanta cea mai autorizată a romanului polițist englez. Iată cîteva gînduri ale acestei scriitoare — autoare a șapte romane polițiste de mare succes, al căror erou este detectivul criminalist Dalgliesh — publicate în „U.S. News and World Report" :

„În literatură nu există nimic mai ușor decît să scrii un roman prost și nimic mai greu decît să scrii unul bun. Am început să scriu la treizeci și cinci de ani și la patruzeci și doi am publicat prima carte. Tîrziu debut, foarte tîrziu. Cînd ai șaptezeci de ani ca mine îți dai seama că dacă scrii cîte o carte la patru ani nu-ți rămîne timp pentru a scrie tot ce ai de spus...

Romanele polițiste americane și engleze nu se mai deosebesc astăzi atît de mult ca în trecut. În anii '30 și '40 au scris Dashiell Hammet și Raymond Chandler, doi autori puternic naturaliști ale căror lucrări erau pline de violență. Ele erau o expresie a gangsterismului american. Detectivii contemporani lor se luptau nu numai cu răufăcătorii, dar și cu poliția, ei erau ca niște cavaleri porniți în cruciada împotriva corupției. Întîmplările din literatura polițistă engleză sînt mult mai calme, aici legea și ordinea sînt mai mult acceptate. Polițiștii englezi nu s-au aflat niciodată de aceeași parte a baricadei cu răufăcătorii...

Îmi amintesc de un eseu în care Raymond Chandler scria că romanele polițiste englezești aproape că nu pot fi citite pentru că ele nu au nimic comun cu realitatea. De pildă, el afirma că o crimă nu trebuie să se desfășoare la o fermă de țară — cum se întîmplă în literatura engleză — că ea trebuie să aibă loc numai acolo unde se găsesc și specialiști în materie..."

● **MARELE DRAMATURG AMERICAN ARTHUR MILLER,** autorul unor piese de teatru intrate în repertoriul teatrelor din întreaga lume, între care „Vedere de pe pod", „Moartea unui comis voiajor" și „După căderea", a vizitat de curînd Uniunea Sovietică. Cu această ocazie el a acordat un scurt interviu revistei moscovite „Ogoniok".

— Călătoriți mult, cunoașteți bine teatrul contemporan. Care vă este teatrul cel mai apropiat ? a sunat una dintre întrebări.

— Cel englez, și aceasta din două motive. Primul, pentru că guvernul dota teatrele și, în al doilea rînd, pentru că le lăsa acestora deplină libertate de mișcare. Aceasta a început în anii '40 și s-a păstrat pînă astăzi o frumoasă tradiție. Acum însă guvernul Thatcher a șters din buget mijloacele materiale necesare teatrelor iar actorii încearcă să-și asigure existența din alte surse.

— Piesele dv. au fost montate de curînd în China, dv. personal punîndu-le în scenă. Care sînt rezultatele ?

— De foarte demult teatrul chinez este în primul rînd un teatru de operă, teatrul vorbit, nu cîntat, fiind pentru China ceva nou. Am fost convins că mă așteaptă greutăți mari în legătură cu montarea pieselor mele, mulți erau chiar convinși că nu se vor bucura de succes. În primul rînd le-am înterzis actorilor să se mascheze și ei s-au obișnuit să joace așa. Le-am explicat apoi că în piesă este vorba despre un om pe care-l distruge goana după glorie și după bani, care îl duc spre catastrofă. I-am învățat pe actori să vorbească pe scenă nu să declame pentru spectatori. După spectacolele cu „Moartea unui comis voiajor" oamenii plîngeau în sală cu toate că nu este vorba despre o piesă sentimentală...

● **ÎN NOUL SĂU ROMAN** „Historia De Mayta", apărut la editura „Seix Barral" din Barcelona, cunoscutul scriitor peruan Mario Vargas Llosa se inspiră, din nou, dintr-o situație istorică reală. De data aceasta evenimentele sînt foarte apropae de noi, eroul fiind Alejandro Mayta, actorul principal al unei acțiuni „revoluționare" din anul 1959. Și în acest roman Llosa pune în aplicare principiul său potrivit căruia „materia primă a literaturii nu o reprezintă fericirea umană ci nefericirile oamenilor".

Deci, din nou revoltă, din nou violență, din nou o întîmplare care poate fi etichetată ca aventură deși a fost reală. Este vorba despre un grup de virstnici și tineri care, cu arma în mînă, încearcă să ocupe o bancă pentru a o pune la dispoziția grupării politice din care fac parte. Ei plănuiseră să treacă Anzii pentru a ajunge la o mănăstire unde urmau să pună bazele unui centru revoluționar. La traversarea Anzilor sînt surprinși de polițe, unii fiind uciși alții sfîrșind în închisoare.

Romanul este scris sub formă de reportaj cuprinzînd discuțiile autorului cu diferite persoane în efortul de a reconstitui întîmplarea pe baza declarațiilor martorilor, reportajul oferindu-i lui Llosa spațiu pentru comentarii largi, întrebări retorice și pentru proverbiala lui ironie.

„Revolta de la Juaja", cum este denumit evenimentul la care se referă romanul, este un exemplu tipic de aventurism... revoluționar, dominat de haos și voluntarism politic, fără sorți de izbîndă.

Chiar dacă din punct de vedere stilistic „Historia de Mayta" este pe deplin realizată, ca valoare ideatică ea este departe de nivelul atins de volumul „La guerra del fin del mundo", apărut în urmă cu cîțiva ani tot la „Seix Barral".

SPORT
De la lume adunate...

Ce se întîmplă în campionat este de vis. În afara celor două „mari", Steaua și Dinamo, care țintesc titlul, toate celelalte „mici" nu-și doresc altceva decît să scape cu fața curată din această „încurcătură" care este retrogradarea. Iată, nu mai departe Oțelul Galați (locul trei), care, orice s-ar zice, nu și-a dorit și nici nu-și dorește altceva decît să-și facă stagiul în „A". În schimb, Sportul Studențesc, echipă pornită cu surle și tobe în noua ediție, ocupă cu dezinvoltură ultimul loc. Dar este ea o echipă de ultimul loc ? Aceasta este întrebarea... Noi nu credem și ultimele evenimente au dovedit că în spatele rezultatelor catastrofale a fost eternul conflict între antrenori și jucători. Cum se obișnuiește, antrenorii au plecat, doi jucători, Cazan și Iorgulescu luîndu-le locul (? !). Avînd cîștig de cauză, este sigur că jucătorii vor trage cu sete spre poartă și nu spre banca antrenorilor. În sfîrșit... Celelalte echipe azi bat, mîine iau bătaie la scor (F.C. Olt, de exemplu), ca în scrînciob. Este însă prea devreme să ne luăm cu mîinile de cap, mai ales acum, în preajma întîlnirilor decisive cu Albania și Austria, cînd trebuie încă să mai sperăm...

★

În divizia B e și mai și. Să te cheme Jiul, să vrei să revii în „A" și să pierzi cu 7—0 la Tîrgoviște, asta da contraperformanță ! Ce s-o ascunde în spatele ei, cine știe, poate o intoxicație alimentară, poate a fost prea strîmt terenul, poate s-a jucat pe întuneric. Între echipe dansul e același, tradițional : acasă lei, afară miei. X-urile sînt rezervate deobicei pentru fruntașele clasamentelor, cînd joacă în deplasare. Un caz este Gloria Buzău, echipă care ține morțiș să ajungă din A în C. Ce o fi acolo ? O fi secat Buzăul, ori să fi fugit toată trupa în Cring, după roșcove ? În absența profesorului, elevii rămași corijenți sînt amenințați acum cu repetența.

Dar să lăsăm fotbalul nostru să-și facă de cap și să ne aducem aminte că mai sînt și alte sporturi despre care merită să scriem. Boxul, de exemplu, are noi campioni, majoritatea de la Steaua și Dinamo (nefiind de la Steaua, Gogol urmează să devină repede stelist după victoria lui la Mihăilă !) Din păcate, însă, nici la această ediție cu două-trei excepții, nu s-au văzut mari valori, viitori campioni europeni, mondiali și olimpici. Boxerii noștri se bat prea mult și, ca toți bătăușii, încasează mult. Cu un asemenea „stil" este suficient să dai de unul care love ște mai tare sau te trimite la prins muște și adio carieră internațională. Ce ne-a impresionat însă la această ediție a fost atît curajul lui Stoica, un tînăr care a boxat numai cu o mînă, cealaltă fiind accidentată, cît și sportivitatea adversarului său, Daniel Dumitrescu, care nu a profitat cu sălbăticie de acest avantaj. Într-un sport care trece drept cel mai violent, provocînd oroare femeilor și bărbaților slabi de inger, un asemenea gest este aproape incredibil.

★

La polo Dinamo merge mai departe, spre un titlu european pe care îl rivnește de ani de zile. Valoarea și rezultatele echipei o îndreptățesc să aspire la el, însă campioanele Iugoslaviei și Ungariei, rămase în cursă, sînt greu (dar nu imposibil) de învins. O eventuală victorie în Cupa Campionilor ar relansa, probabil, și naționala noastră, care, de cîțiva ani, bate apa în piuă, pe la mijlocul clasamentelor competițiilor la care participă. Polo, un sport extraordinar de greu, nu poate fi practicat decît de cei puternici și curajoși (mîine, poimîine se va juca și cu harponul), care nu se tem de cei care vor să-i înece în fața porții. Cei care se tem n-au decît să joace altceva, de exemplu o horă.

Ulisse

DIN LIRICA TURCĂ

REFIK DURBAŞ

● Refik Durbaș este unul dintre cei mai talentați poeți ai tinerei generații din Turcia. Născut la Erzurum, absolvă Facultatea de Limba și Literatura Turcă a Universității din Istanbul. De mai mulți ani lucrează la cotidianul de mare tiraj din Istanbul, **„Cumhuriyet"**.

Primele poezii au fost publicate în revistele **„Evrim"**, **„Devinim"**, **„Soyut"**, **„Siir Sanati"** și **„Papirus"**.

Șase dintre ciclurile sale de poezii au fost reunite într-un prim volum apărut în 1984 sub titlul **„Despre o speranță, despre o bucurie"**. În urmă cu puțin timp i-a apărut cel de al doilea volum de poezii, **„Adresa e abisul"**, care de data aceasta include patru dintre ciclurile sale publicate.

Critica literară turcă apreciază talentul și căldura omenească dezvăluite în arta sa. După cum îl caracterizează criticul literar Konur Ertop, „Poezia lui Durbaș este departe de orice artificialitate și ostentație. El îmbină în mod firesc și cu deosebită sensibilitate bucuria vieții cu răspunderea față de societate".

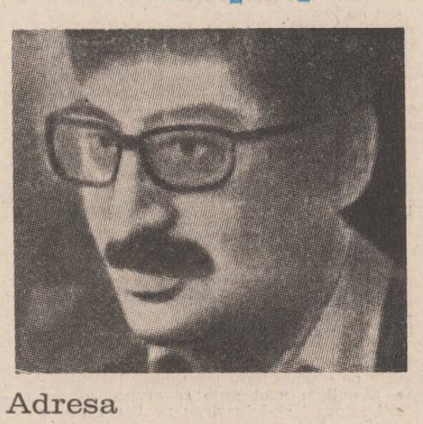

Adresa

Nu scrieți greșit numele primăverii
Ca și cel al iubirii, durerii și morții
chiar dacă nu-i aflați adresa în caerul vremii.

Nu scrieți greșit numele primăverii
Ca să înflorească și să aibă aripi
în sufletele voastre
speranța, credința și dragostea.

Imagine 1

Cocorii sosiți odată cu adierea zorilor
au plecat fără să lase urme.
A rămas doar un petic de cer.
Numai culoarea dăruită de ei adierii
mă mai tulbură...

Imagine 2

Viața mea e o fereastră
pe al cărui pervaz se string porumbeii.
La streașina ei au înflorit
dragostea și tuberozele.

Atunci...

Pasărea e ca o floare
speranța ca marea de azur
inima ca o pădure.
Nu se mai întunecă
ies la lumină
zilele negre
cînd omul e lîngă om.

Speranța

Dorul meu e umbra salciei
în oglinda apei.
Nu las să se usuce ramurile ei.

Nume

Am scris numele tău vînturilor albe
izvoarelor cristaline, munților înțelepți,
iubirilor și speranțelor de azur.
Nu mă dedica unei suferințe
fără de margini.

Traducere din limba turcă de
Erem Melike Roman

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
44
(1 329)
sîmbătă
31 octombrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

STRATEGIA PĂCII

În această săptămînă, un eveniment de o importanță deosebită s-a înscris în cronica vieții politice românești și internaționale : la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Erich Honecker, secretar general al Comitetului Central al P.S.U.G., președintele Consiliului de Stat al Republicii Democrate Germane, a efectuat o vizită oficială de prietenie în țara noastră. Această vizită a pus încă o dată în lumină, cu pregnanță, caracterul exemplar al relațiilor dintre cele două partide, dintre cele două țări și popoare care construiesc socialismul. Dimensiunea colaborării bilaterale în multiple planuri, stabilirea reperelor concrete pentru intensificarea acestui proces — incluzînd domenii de bază ale economiei, electronica și microelectronica, construcția de mașini, chimia, metalurgia, sectoarele științei și tehnicii, sînt coordonate relevante în jurul cărora s-au axat convorbirile oficiale.

Cum relevantă este analiza aprofundată a situației internaționale aducînd în prim plan puncte de vedere comune, căi de acțiune pentru rezolvarea marilor probleme ale umanității.

Pe parcursul acestei întîlniri, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetiza prioritățile actualei etape într-un adevărat program strategic de edificare a păcii, a viitorului :

— Realizarea acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la eliminarea rachetelor cu rază medie și rază mai scurtă de acțiune din Europa și Asia, eliminarea, prin eforturile unite ale tuturor statelor europene, a oricărui obstacol ce s-ar putea ridica în calea semnării lui încă în acest an ;

— Trecerea paralelă la reducerea substanțială a trupelor și armamentelor convenționale și cheltuielilor militare, prin începerea tratativelor între statele din N.A.T.O. și cele din Tratatul de la Varșovia ;

— Realizarea unor înțelegeri corespunzătoare la Conferința de la Viena care să conducă spre o Europă unită în diversitatea orînduirilor sociale, o Europă a păcii, independenței și progresului ;

— Transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, fără arme nucleare și chimice și, totodată, realizarea de zone denuclearizate în nordul și centrul Europei, în Mediterana și în alte regiuni ale lumii ;

— Intensificarea eforturilor pentru rezolvarea numai pe cale politică a tuturor problemelor litigioase dintre state — o pace globală, justă în Orientul Mijlociu prin organizarea unei conferințe sub egida O.N.U. la care să participe toate părțile interesate, inclusiv O.E.P. și Israelul, aplicarea rezoluției O.N.U. pentru încetarea războiului dintre Iran și Irak, asigurarea navigației libere în zona Golfului, ca de altfel, în toate oceanele și mările lumii ;

— Necesitatea unor acțiuni concrete pentru soluționarea problemelor subdezvoltării, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, propunîndu-se în acest sens organizarea unei conferințe în cadrul O.N.U. la care să participe atît țările în curs de dezvoltare cît și țările dezvoltate.

Am reprodus această prezentare sintetică pentru că ea constituie, așa cum subliniam mai sus, o însumare a reperelor fundamentale, vitale dintr-o strategie a păcii mondiale.

Angajamentul României în rezolvarea acestor probleme de extremă urgență, exprimat prin gîndirea și acțiunea politică ale președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, are valoarea unei opțiuni de înalt umanism. Faptul că aceste obiective, aceste priorități s-au aflat pe agenda convorbirilor dintre cei doi conducători de partid și de stat, faptul că ele s-au concentrat într-un Apel comun, adresat tuturor popoarelor și statelor din Europa, apel inclus ca atare în Comunicatul comun al vizitei, configurează un model de acțiune concretă pentru viața politică internațională.

Acum, cînd constelația de conștiință a planetei are drept stele fixe dezvoltarea și pacea.

Adică, asigurarea viitorului.

Luceafărul

În prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, ieri au avut loc lucrările sesiunii a VI-a a celei de-a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naționale.

Desfășurată în perioada premergătoare unor semnificative evenimente din viața patriei — Conferința Națională a partidului și împlinirea a patru decenii de la proclamarea Republicii, actuala sesiune și-a propus adoptarea unor legi de o importanță deosebită pentru dezvoltarea economico-socială a patriei, pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor și orientărilor Congresului al XIII-lea al partidului, legi care vor fi examinate de către comisiile de specialitate, urmînd a fi apoi supuse dezbaterii Marii Adunări Naționale.

EMINESCU

Un text inedit de Pompiliu Constantinescu

Asupra liricii eminesciene perspectivele sînt necontenit deschise : privită în veacul în care apare, ca și în epoca ce-i urmează, ea se-nalță monumental. Dacă poezia de astăzi nu-i mai este direct tributară, Eminescu rămîne totuși cel mai luminos far ; dinspre el răsbat razele și spre el se ațintesc privirile, ca spre un semnal al tuturor plecărilor și întoarcerilor pe marea poeziei.

S-au încercat atîtea explicații, unele mai subtile decît altele, ale farmecului inefabil din turburătoarele lui poeme și s-au dat atîtea interpretări asupra sensurilor ce ascund. Ca ori ce mare scriitor, Eminescu este veșnic nou și totuși același ; fondul, să-i zicem fără nici o intenție de diminuare, de banalitate, adică de permanentă umană, se perpetuează în mintea tuturor generațiilor ; el este poetul iubirii nefericite și al meditațiilor emoționale asupra nimicniciei vieții.

Forța de contemplație este mereu proaspătă, în cele mai scurte, ca și în cele mai vaste poeme eminesciene, căci lumea lor subiectivă e proiectată dintr-un plan superior. Accentele particulare își găsesc un ecou multiplicat, în toate inimile, însă, ca în ori ce mare operă se disting zone de penetrație, mai mult sau mai puțin adînci, după capacitatea de înțelegere a fiecăruia ; unul rămîne la suprafața de romanță, altul merge spre semnificațiile simbolice, un altul glosează în marginea meditațiilor ei amare, visînd mai mult ideativ, iar altul, însfîrșit, își poate îngădui să reconstituie o lume întreagă de sentimente și presimțiri, de ecouri subterane și de elevațiuni sublime ; lirica eminesciană atinge limitele nevăzute ale absolutului, semn al creațiunii de geniu ; astfel, sensurile ei nu se epuizează niciodată și rămîn, într-un fel, ermetice, enigme clare și totuși obscure, pe care încercăm mereu să le surprindem în esența lor.

Eminescu nu se mai recomandă astăzi, ci se înfățișează ; opera lui poetică se presupune asimilată, în elementele ei vizibile, controlabile ; de cîte ori o prezentăm, trebuie s-o reasimilăm din altă perspectivă, din altă semnificație și, din tumultul ei de rezonanțe, să desprindem cel puțin una, care să pară revelatoare. A-l reedita, în înțelesul strict material, a devenit o operație fără riscuri, de cînd textul a fost restabilit în monumentala ediție Perpessicius, dela care vor porni toate reeditările. Așadar, nu revendicăm nici un merit, altul decît exactitatea ediției de față, fidelă textului său critic aducîndu-i aici omagiul cuvenit, de recunoștință ; iar, ca un omagiu complimentar, adus celui dintîi critic al nostru, care a prezentat în tragicele împrejurări știute, din viața poetului, prima ediție a **Poeziilor**, am păstrat intactă fizionomia ediției Maiorescu.

★

Dela romanul de adolescență, **Geniu pustiu**, pînă la mitul liric al maturității lui poetice, **Luceafărul**, Eminescu a fost obsedat de modul cum se reflectă lumea în conștiința geniului. Destinul lui în raport cu cosmosul, cu societatea și cu instinctul fundamental al speciei este linia de foc ce-i străbate inspirația. Imaginea „bătrînului dascăl" nu este un simplu portret convențional al savantului și ginditorului, desprins de contingențele lumești ; problema originii și finalității universului îl preocupă, ca enigme esențiale ale existenței în genere, dar și în raport cu sine însuși ; deslegarea lor nu-l face totuși mai fericit decît pe ceilalți muritori, de care îl apropie o soartă comună.

Inconformismul genialului față de societate naște din lipsa ei de aderență pentru adîncimea lui de gîndire, pentru gratuitatea inspirației lui poetice și pentru dezinteresarea lui personală în treburile publice.

Pe toate planurile însă, geniul este un mare întristat, din cauza însăși condiției lui superioare ; putînd să-și contemple durerile individuale, potențate de capacitatea lui de a simți, se înalță și la o contemplare generală, asupra destinului uman, în măsura în care și el participă, fatal, la umanitate. O dublă conștiință se va reflecta în meditația lui lirică, asupra iubirii și morții, polii între care-și mișcă patetic sensibilitatea. Romantismul eminescian participă astfel la două zone, una general umană, care oglindește ori ce conștiință și una puternic individuală, oglindă conștiinței geniului, afectat de esențialele instincte, amorul și viața, cu fața ei negativă, moartea.

Moartea individuală nu este o enigmă, care preocupă conștiința poetului ; ea se absoarbe în tema și viziunea morții cosmice, în risipirea finală a universului, născut din voința Demiurgului și sortit să dispară, cîndva, din aceeași voință care ne depășește ; căci dacă : „E **vis al neființei universul cel himeric...**" răsupra liricii eminesciene perspectivele sînt necontenit deschise : privită în veacul în care apare, cași în epoca ce-i urmează, ea se-naltă monumental. Dacă poezia de astăzi nu-i mai este direct tributară, Eminescu rămîne totuși cel mai luminos far ; dinspre el răsbat razele și spre el se ațintesc privirile, ca spre un semnal al tuturor plecărilor și întoarcerilor pe marea poeziei.

S'au încercat atîtea explicații, unele mai subtile decît altele, ale farmecului inefabil din turburătoarele lui poeme și s-au dat atîtea interpretări asupra sensurilor ce ascund. Ca ori ce mare scriitor, Eminescu este veșnic nou și totuși acelaș ; fondul, să-i zicem fără nici o intenție de diminuare, de banalitate, adică de permanentă umană, se perpetuează în mintea tuturor generațiilor ; el este poetul iubirii nefericite și al meditațiilor emoționale asupra nimicniciei vieții.

Forța de contemplație este mereu proaspătă, în cele mai scurte, cași în cele mai vaste poeme eminesciene, caci lumea lor subiectivă e proiectată dintr-un plan superior. Accentele particulare își găsesc un ecou multiplicat, în toate inimile, însă, ca în ori ce mare operă se disting zone de penetrație, mai mult sau mai puțin adînci, după capacitatea de înțelegere a fiecăruia ; unul rămîne la suprafața de romanță, altul merge spre semnificațiile simbolice, un altul glosează în marginea meditațiilor ei amare, visînd mai mult ideativ, iar altul, însfîrșit, își

Continuare în pag. a 7-a

Brașovul ireversibil

„Străbunii ne îndeamnă zîmbitori să ne întărim pe aceste locuri o dată pentru totdeauna, să desăvîrșim ceea ce ei au început".

(Octav Șuluțiu, Brașov, 1937)

Brașovul este orașul meu preferat. Scriind despre el, mi-am spus, se cuvine să aleg o modalitate reportericească mai ieșită din comun. Nu voi recurge la temele și structurile frecventate. Faptul că am urmărit evoluția Brașovului vreme de treizeci și patru de ani îmi va ajuta poate să surprind ceva semnificativ din domeniul atît de subtil al evoluției mentalităților. Iar emoția senină, ce mă încearcă ori de cîte ori revin aici, anunță poate ivirea unei intuiții globale cu privire la sufletul de azi al orașului.

Este atrăgătoare ideea de film al scrierii unui reportaj. Textul ar urmări drumul unui personaj (reporterul) către ordonarea impresiilor și intuițiilor sale într-o alcătuire coerentă. Un personaj făcînd eforturi de a rafina semnificații din masa nesfîrșită a faptelor și încercînd totodată să ocolească formulele și expresiile gata făcute.

O CONVERSAȚIE

De undeva trebuie să-și înceapă documentarea, spărgînd astfel etapa chinuitoare a proiectelor ce se succed vertiginos. Îl caută pe un activist de partid, pe care îl cunoaște de vreo douăzeci de ani. Deși își vorbesc cu dumneavoastră, îl simte aproape un prieten al său. Are noroc.

Este, fără îndoială, un debut standard. O mie de reportaje, o sută de romane și alta de filme înfățișează o asemenea secvență. Dar de data aceasta, pe schema devenită tipică a reporterului ce-și realizează vizita de inițiere, se materializează o conversație cuprinzînd sugestii neconvenționale, intru totul consonante cu proiectul celui aflat în documentare. Activistul este un bărbat de vreo cincizeci de ani, care arată, în urma vreunuia dintre acele salturi biologice (spontane sau dirijate) ce contrariază simțul comun, mai bine decît în urmă cu un deceniu. Reporterul îl întreabă cum ar alcătui „sistemul solar" al Brașovului productiv de azi, ce ar așeza în centrul de importanță, căror grupuri umane le-ar acorda roluri de planete și pe care le-ar asemăna unor asteroizi. „Alcătuirea unei asemenea structuri nu este posibilă, fiindcă în Brașov există prea multe colective omenești foarte importante prin rolul lor social.

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

O anatomie a liricii?

Căutînd să deschidă, precum V. Propp în naratologie, orizonturile noi ale poeticii, Ion Pogorilovschi **(Arhetipul expresiei lirice românești,** București, Ed. Cartea Românească, 1987) încearcă să facă, recent, teoria arhetipului liricii românești, însotit de „străbunul Platon", de „venerabilul Croce", de „mintea inspăiminătoare a lui Hasdeu" și de necruțătoarele instrumente ale reducției fenomenologice. Cu scopul de a lumina „miracolul primarelor zăgazuri lirice puse pe riul limbii române" (p. 9), autorul, din aproape în aproape, „își taie una după alta treptele descinderii spre arhetip" (p. 8), sub semnul unor promisiuni majore : „Căci la urma urmei, pentru ce oare căutăm în creația anonimă arhetipul liricii autohtone ? Fără îndoială, nu doar (și nici nu în primul rînd) spre a reveni spre o astfel de judecare a liricii culte, ci mai ales, spre a ne putea reintoarce — parcă învestiți cu heraldica unui crin — în sfera de meditație filosofică asupra ființei spirituale a neamului. Acesta este adevăratul pariu al identificării și descrierii arhetipului liricii românești" (p. 35). Ajuns însă după aproape o sută de pagini în „situația de criză a vizualizării arhetipului" (p. 164), cînd constatînd că la capătul drumului s-a ales cu puțin, autorul abandonează promisiunile arătînd că ele au fost un artificiu retoric : „A trebuit să riscăm din capul locului (în **Preambul**) postularea existenței unui arhetip al întregii lirici românești. Accentul a căzut acolo, patetic, pe captarea interesului (și chiar a intropatiei) pentru o asemenea radicală aserțiune nemairostită frontal pînă acum" (p. 121—122). După o maieutică personală, în loc să se decidă să explice existența abstractă de construct teoretic, cu opoziții de tipul invariant-variabile, I. Pogorilovschi recurge la citate : „Dao nu poate fi auzit ; ceea ce se poate auzi nu e el. Dao nu poate fi văzut ; ceea ce..." (p. 123). Teama că „încercînd să sugerăm potrivirea căutării arhetipului cu alte străbanii moderne intrăm — nu fără frisoane — într-o adevărată cavalcadă terminologică" (p. 169), are rolul de a crea alte structuri de așteptare cititorului, de a motiva alte reducții fenomenologice și, parcă, de a contura o aură... divină : „Arhetipul mai mult se arată decît este" ; „deplinătatea de chip sau de profil a arhetipului e mai degrabă ubicuă decît localizabilă" (p. 278). Dacă reducția eidetică se împlinește tîrziu, abia cu descrierea pătratului logic al lui Boëthius pe care Greimas îl adaptase textului epic, fazele ei formale sînt prompte : I. Pogorilovschi se oprește la catrenul liric, printr-o algebră, de asemenea personală, prin care crede că îi reușește orice demonstrație. E adevărat că un poet tradițional (Pillat) a scris poeme într-un vers, sau că în colecția Alexici se întîlnesc strigături din două versuri : „Cel care are în singe strigătura românească și gramatica ei generativă simte la lectură mai ales faptul că fiecare dintre exemple ar cere o complinire cu alte două versuri" (p. 43). E adevărat că renumitul Gh. Vrabie a dedus că multe doine s-ar putea reduce ca mesaj fundamental la primul distih : „Noi credem dimpotrivă că astfel s-ar pierde tocmai

Ștefan Găitănaru

Continuare în pag. a 7-a

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Despre emoția poetică

După un debut calm, îndatorat mai degrabă reflexului livresc, impulsului cultural, calofiliei și atitudinii blind-estetizante, **(Vară timpurie)**, după o serie de avataruri, cînd ecologice **(Cortina)**, cînd evocatoare de teritorii ale concretului și, deopotrivă, ale imaginarului **(Eglogă)** și ajungînd cu proaspătul volum, intitulat, parcă în urma unui pact cu simplitatea, **Poeme** (Ed. Eminescu, 1986), exact în punctul din care a plecat la debut, în 1979.

Zbuciumul feminității închise în castelul stereotipiei cotidiene, înconjurate de șanțurile cu apă ale universului casnic depersonalizant s-a stins în constiința **apartenenței** la un microcosmos în care răzvrătiri, dezamăgiri și iluzii par, laolaltă, clătinate de adierea desertăciunii la înălțimile unui fir de iarbă care nu e decît destinul speciei : „Te ridici pe firul ierbii / cazi, iar te ridici // Un ochi uriaș te contemplă". **(Variantă).**

Urmînd parcă siajul neliniștit al unei Corăbii a lui Sebastian, poeta se abandonează procesului de **mecanicizare a umanului**, proces pe care, în pas cu vremurile, îl împinge în zona computerului, a electronului, a curentului de înaltă tensiune ce vin să se substituie principiilor vitale. Ca în fața porților închise ale Cuvîntului, Ioana Ieronim rostește o invocație, solicită favorurile limbajului poetic, de-a-i acorda viza de intrare în text cu tot arsenalul electronico-babilonian : „Acum mă vei primi și pe mine / cuvintule, / cu instrumentele, simulatoarele / creierii artificiali, / cu naiva mea arheologie (îmi) personală și / chirurgia plastică a sentimentelor // Mă vei primi, mă vei primi cu ale mele / paradoxuri lin migratoare / peste configurația instinctelor, / inevitabilă // înghite doza de anticorpi. Adaptează-te..." **(Ritual).**

Învinsă pe cîmpurile de luptă ale imaginarului fantast, înghesuită în tranșeele războiului „de poziții" cu cotidianul, lipsită de scînteia aventurii, sensibilitatea poetei s-a repliat în blinda **așteptare** prudentă cu care, la momentul debutului, călca printre portelanurile întîmplărilor și evenimentelor. Insurgența, care în volumul **Cortina** era oricînd gata să pună mîna pe tigaie și pe bătătorul de covoare și să-și regle-

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 3-a
Fondul principal
al culturii române
MEMORIA
POETULUI TÎNĂR
● Semnează : ● Artur Silvestri ● Constantin M. Popa ● Z. Cârlugea

CRONICA LITERARĂ

MARIN SORESCU: «Apă vie, apă moartă»

Marin Sorescu este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai generației din care face parte. Cu sentimentul că totul, în literatură vorbind, trebuie luat de la capăt, ca pentru a umple un gol, generația lui Marin Sorescu se distinge prin abundență și diversitate. Productivitatea excepțională a acestui val scriitoricesc este comparabilă doar cu aceea a celei mai productive și în plus longevive generații a literaturii române. Densitatea literară a ultimelor decenii, la care au contribuit în egală măsură scriitori ca Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Gheorghe Tomozei, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Doina Sălăjan, Florența Albu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Teodor Mazilu, Sorin Titel, Nicolae Velea, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Paul Anghel, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Radu Cosașu, Nicolae Țic, pentru a ne referi doar la aceasta generație, depășește în mod vizibil capacitatea criticii și istoriei literare de a examina și situa fenomenul, de altfel, în plină desfășurare. Chiar în cazul scriitorilor în plină activitate se poate vorbi de traiectele literare cu o fizionomie definitivă pe care surprizele nu le pot modifica în chip fundamental. Marin Sorescu este ilustrativ și sub această latură pentru generația din care face parte, opera lui permițînd urmărirea unei traiectorii limpezi și a unui profil distinct. Prima ipostază a lui Marin Sorescu a fost aceea de critic literar la care suplețea nu o dată șocantă a expresiei se conjuga cu hotărîte judecăți literare. Chiar și parodiile lui sînt un alt mod de a face critică literară și a semnala șubrezenia unei poezii clădite pe rețete de conjunctură. Acesteia i-a opus propriile sale poeme de un lirism cenzurat inteligent prin prozaisme deliberate. Marin Sorescu propunea astfel un tip de libertate a literaturii și a spiritului, ceea ce l-a făcut să fie considerat un vestitor al literaturii noi. Scriitorul și-a luat rolul în serios abordînd teatrul de expresie parabolică, care îndeamnă la reflexie. **Iona** n-a fost însă ultima fațetă a disponibilității scriitoricești a celui considerat în primul rînd poet : a urmat gratia jucăușă a versurilor pentru copii, prea puțin pomenită, ca și proza romanului **Trei dinți din față**. Marin Sorescu s-a înfățișat în acest chip ca un scriitor cu ambiția de a ataca victorios cît mai multe specii literare, producînd durabil în fiecare. De reținut este că Marin Sorescu n-a voit să rămînă sclavul succesului asigurat de poeziile sale de mare audiență în care adesea jocul inteligenței, prozaismul ostentativ și calculat puneau la grea încercare lirismul difuz al poemelor lui. Cele două volume, **La Lilieci** și piesa **Răceala**, au arătat o capacitate de înnoire remarcabilă în expresie și spirit. Regenerarea scrisului lui Marin Sorescu a venit în acest caz din contactul cultivat cu o realitate umană și spirituală rurală. Nu este vorba de inspirație folclorică în accepția curentă și uzată a termenului, ci de descoperirea unei lumi în relație directă și pipăibilă cu „dincolo". Expresia „la lilieci" numește locul unde sînt duși morții, cimitirul satului. **La Lilieci** circumscrie un univers uman, un mod de a vedea raportul omului cu natura și cu cele nevăzute într-un limbaj surprinzător de proaspăt și de sugestiv. E același Sorescu, dar așezat într-un tipar mai vechi și neîndoielnic mai profund. Întrebarea canonizantă care vrea să afle din ce specie face parte **La Lilieci** este superfluă prin didacticismul ei atît timp cît **La Lilieci** constituie nu numai o experiență scriitoricească decisivă, dar și o înnoire de expresie literară a unui scriitor cu un pronunțat stil personal. Sigur este că după **La Lilieci** și după **Răceala**, despre literatura lui Marin Sorescu a scrie altfel decît pînă acum este o necesitate a exegezei.

Apă vie, apă moartă, culegerea de versuri apărută la Ed. „Scrisul românesc", face parte din acest nou ciclu literar al scriitorului, în coardele grave răsună mai des, aproape obsesiv. Chiar dacă poetul temperează tensiunile și solemnitățile prin cunoscutele sale gesturi de prozaism, acestea nu reușesc să modifice tonul general **Apă vie, apă moartă.** Primele trei versuri din cea dintîi poezie a cărții, **Am vrut să mă schimb**, oferă un suiș înalt contrapunctat : „Am vrut să mă schimb pe unul mai bun, / L-am căutat cu luminarea, / Înalt ca bradul, curat ca floarea, / Și care noaptea să doarmă tun." Vechiul Sorescu, de care cel nou se bucură că nu se poate desprinde, deși a căutat s-o facă cu luminarea, este prezent și în **Apă vie, apă moartă. Penelopa** este un poem caracteristic pentru ceea ce cititorul a iubit și iubește în scrisul lui Marin Sorescu — lirismul inteligent și difuz. „Penelopa țese acum / O pînză freatică, / Deasă, deasă, ca lacrimile ei, / Care o podidesc fără încetare. // Izvoare secrete, alunecînd în mare, / Îl țineau la curent pe iscusitul Ulise / Cu acest plins frenetic, / Mersul lucrării de dor de acasă. // Și acum m-aș întoarce — Își spunea încurcat iscusitul —, / Dacă nu mi-ar tăia calea fără de pulbere / Sirenele amăgitoare dar multe. // Ea nu știe că sporul de lacrimi / Crește cota apelor și ele se simt mai în larg, / Cîntă mai frumos și astfel se adîncesc contradicțiile / Între plînsul de pe uscat și cîntecul de pe mare. // Nu știe, vai, ea, Penelopa, că ochii zvîntîndu-și / Mult mai degrabă-aș ajunge-n Itaca / Sărutînd pragul casei cu buze uscate de sete." **(Penelopa).** Tehnica poetului este de a amesteca deliberat contextele, scoțînd din contraste efectele dorite. Dar nu „poeme" ca **Penelopa** alcătuiesc forța și interesul acestui volum. **Apă vie, apă moartă** este o carte elegiacă, melancolică, anxioasă, preocupată de trecerea timpului, de moarte, de experiența „de dincolo". „În cimitir doar așteptarea / Este mai grea. Încolo... trăi ! / Prieteni vin și-ți udă floarea / Crescînd pe gura ta de rai." Poetul este mereu dedublat, știind că scrie despre ce s-a mai scris, că există o zestre de expresii inevitabile. Nici în **Apă vie, apă moartă** nu lipsesc citatele culturale, ca în poezia **În cimitir** „gura ta de rai", reminiscențele voite de lectură, însoțirea permanentă și discretă cu o atmosferă literară de care poetul nu vrea să se rupă. Iată încă un insert de rezonanțe grave : „Pe maluri înlemnesc cioplitorii de piatră. / Nu știam că sînt atît de spongios ! / Cățelul pămîntului demult însetat latră / Travertinul de os" **(Spongios)**, „Cum mor copacii în picioare, / Cum cade pasărea din zbor ? / Se-ntreabă pasărea în zbor : / Cum mor copacii în picioare ?" are tonul rondelurilor macedonskiene și este un reflex literar deliberat. Prima strofă din **Anotimp aminat** trimite și ea la poezia estetă de la sfîrșitul secolului trecut : „Pe umede crengi păsărețul / Adastă recolta de gize. / Ce zloată tîrzie ! Mofluze / Își spală cu ciocul penetul." **Mica trecere** este o grațioasă replică la **În marea trecere** a lui Lucian Blaga : „A trecut luna prin dreptul ferestrei, pe cer. / Și eu mă zbăteam între viață și moarte. / Cîți în această trecere pier ? / Și ea îi bifează pe cealaltă parte. / Aceasta — spun unii — e un catastif început / Cu hulube de paranteze ovale / În care-ți sînt scrise de la început / Cele două date fatale. / /Contemplăm luna de parcă am vrea / Să trecem prin ea cu privirea. / Să ștergem cu burete de nea / Și viața și moartea și nemurirea. / Iubito, hai s-o privim împreună / — În termometre mercurul dă-n clocot — / I-auzi zilele noastre cum s-adună / Sub aceeași bătaie de clopot" **(Mica trecere).** Sînt în **Apă vie, apă moartă** și hermetice poezii scrise sub zodia lui Ion Barbu, semn al întoarcerii lui Marin Sorescu la formele riguroase ale prozodiei : „Hălăduiau prin munții Bai / Hăsmașe ciurde și nemire. / Birsane, lăi, în lini cu scai / Ce bratoceau plăpinde fire". **(Geografie)**, dar hotărîtoare în **Apă vie, apă moartă** este contemplația, preocuparea de trecere în materie. **Coborîrea** începe astfel : „Cînd ești bolnav cîntărești mai mult. / Capul intră în pernă. / Patul se îndoaie la mijloc"... Este vorba de o „coborîre" în pămînt : „Pămîntul își simte prada / Și-și concentrează asupra ta / Atracția-i colosală. / Fierul din tine-i setos de cădere"... Aceasta-i respirația poeziei lui Marin Sorescu după **La Lilieci.** Dintre multele versuri memorabile din **Apă vie, apă moartă** alegem pe cele din **Somn înțepat de ostie.** „Departe de virtej, în nămol. / Lumina se filtra greu. / Pînă la solzii lui grași, / Ca o țiglă veche, / De pe care-au alunecat îngeri. / / Visa la rădăcina valurilor, / Pe sub răgălii, / Că e tatăl peștilor, / Visa cu un ochi deschis că e tatăl peștilor. / / Deasupra a zvîcnit un pescăruș, / Venea des prin preajmă, / Să se sperie de gura-i de peșteră / Și să ia aminte : cerul din adînc / Îi poate frînge zborul. // Namila s-a săltat puțin / Cu un oftat, într-o doară, / Vrînd să măsoare o umbră neagră. / Pescărușul era de data aceasta o barcă. / Și ostia aruncată cu sete / I s-a înfipt în spinare / / A tresărît, s-a întors într-o rînă. / S-a smucit smulgîndu-și săgeata, / Răsturnînd cu coada barca cea iute / Singele a înroșit locul — valurile / Parcă sînt linile întinse pe gard / La boiangerie. / / Nu știe, a murit ? / Ce-i această holbare, / Această prăbușire neîntreruptă ? / Fluviul i se pare tot mai greu / Cînd îi oblojește rana cu ierburi amare. / Rana, nufăr roșu. / / A rupt setci, a rupt prostovolul / De atîtea ori. / Numai o ostie întîmplătoare / I s-a înfipt în plasa grăsimii. / / Își aduce aminte și de un otgon sfîșiat / Cînd au tras la prăjon. / N-au putut priponi somnul, / Tatăl peștilor. — scufundat în mîlul / Gustos, adunat cu grijă dintr-un întreg continent. / Spuma pămîntului — mîlul. / El ocrotește sămînța și somnul. / Acum simte Dunărea deasupra ca pe o lungă prelungă / Și incolăcită durere. / El geme, ea cîntă. / Poate în cîntecul ei stă și leacul." **(Somn înțepat de o ostie).** Expresia nu mai este acum subtextuală, aluzivă, ca în poemele mai vechi, ci directă, gravă, solemnă chiar. O coardă nouă și gravă sună distinct în poezia lui Marin Sorescu de după **La Lilieci**, așa cum arată și **Apă vie, apă moartă**, împlinind un profil și un destin literar de excepție.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

SCRIERI LITERARE

CATON THEODORIAN

SCRIERI LITERARE

Editura Scrisul Românesc

Doi autori craioveni, colegi de generație, au venit în literatura română relativ tîrziu. S-ar părea că mediul literar, în care își desfășoară activitatea, nu le este prielnic. Unul este prozatorul Ion Dobrescu, care prin „Cimpiile verzi" se dovedește un autentic prozator și despre care am consemnat la timpul potrivit în paginile revistei „Luceafărul", celălalt este istoricul literar Stelian Cincă.

Autorul recentei ediții **Caton Theodorian** *), Stelian Cincă, publicase acum cîțiva ani și o monografie **Caton Theodorian.** Scrisă cu multă competență în urma unei solide cercetări, monografia lui Stelian Cincă se dovedește a fi nu numai o carte de referință, dar și una de justiție literară. „Ușurința cu care scriitorul Caton Theodorian este expediat de specialiștii în istorie și critică literară — ne spune autorul — trădează lipsa acestora de curiozitate și de interes în cercetarea tuturor aspectelor și implicațiilor pe care le presupune fenomenul literar românesc".

Și Ștefan Cincă reușește, în monografia sa, să reconstituie un traiect și totodată un portret de scriitor și mare animator al teatrului românesc a cărui operă ocupă un loc important atît în proza dar mai ales în dramaturgia română dinainte și după întîiul război mondial. Piesa lui, **„Bujorești"** a repurtat unul din marile succese ale scenei românești și a figurat multă vreme în repertoriul permanent al Teatrului Național. Timp de aproape un sfert de secol (1915-1939). Cît privește recentul volum **Caton Theodorian, Scrieri literare, (Schițe, nuvele, teatru),** acesta, primul de altfel, reprezintă o selecție din proza și dramaturgia unui scriitor, care „citit cu nepărtinire — ne spune Stelian Cincă în prefață, — și comparat cu cei cîțiva contemporani de valoare, în mijlocul cărora și-a desfășurat activitatea, Caton Theodorian se detașează dintr-o dată ca o figură interesantă și originală a prozei scurte românești, de la începutul secolului al XX-lea".

Depășind cadrele propriei opere, Caton Theodorian surprinde cînd un caz de psihologie **(Ca Frații),** descriindu-l cu mînă sigură, de maestru al genului, prefigurînd atmosfera unor opere similare scrise mai tîrziu de Gib. I. Mihăescu sau Mircea Eliade, cînd alte caractere energice **(Păcatul cucoanei Asicăi),** desprinse parcă din opera sadoveniană, sau diferite aspecte de neadaptare la mediu **(Tătucu),** de părăsire a unor obișnuințe **(În ulița Udricanilor)** sau de critică socială **(Ceasul rău, Examen de capacitate),** încît multe din schițele și nuvelele sale pot sta foarte bine alături de cele scrise de Emil Girleanu, I. Al. Brătescu Voinești sau I. A. Bassarabescu, atît ca orientare tematică, cît și ca realizare artistică.

Deși mult mai puțin cunoscute decît ale confraților săi, cele șapte volume de schițe, povestiri și nuvele, apărute în decursul unui sfert de veac (1895-1915) „au contribuit, subliniază Stelian Cincă, fie și numai prin simpla lor apariție, la consolidarea nuvelei românești, la răspîndirea, în rîndul cititorilor, a celor mai generoase îndemnuri morale și umanitare, militînd pentru instaurarea unor principii de etică socială în toate straturile societății românești din perioada respectivă".

Procedînd la o pertinentă selecție, Stelian Cincă a avut în vedere în primul rînd **valoarea** artistică a textului și apoi caracterul **reprezentativ** al acestuia pentru opera de ansamblu a scriitorului, reușind prin această ediție **Caton Theodorian** să aducă în actualitate și să „reabiliteze" un scriitor autentic. Apariția **Ediției Caton Theodorian,** îngrijită de istoricul literar Stelian Cincă, constituie într-adevăr un eveniment, un reprezentativ act de cultură.

Dorel Filipescu

*) **Caton Theodorian : „Scrieri literare", Editura „Scrisul Românesc", 1986.**

PROZĂ

VIRTUȚILE ANALIZEI

VICTORIA DRAGU

MATER PRIENSIS

Cu **Mater Priensis** *), distinsa poetă Victoria Dragu debutează ca romancieră. Numai că debutul său nu are nimic din caracteristicile — adesea vizibile — ale unui început de drum, ci se prezintă la o cotă de maturitate artistică absolut remarcabilă, stăpînind un meșteșug la care, în general, se ajunge după mai multe încercări, după acumulări necesare evoluției unui romancier.

Victoria Dragu beneficiază însă de un instinct sigur, ce a făcut-o să ardă acele trepte intermediare spre izbinda intitulată **Mater Priensis ;** un instinct dublat de soliditatea culturii sale simțită în fiecare pagină, nu prin diverse trimiteri livrești menite a „impresiona" cititorul, ci prin aluziile fine, prin puterea asociativă, prin modernitatea neostentativă, structurală a cărții la care ne referim.

A rezultat o construcție romanescă puternică, al cărei efect asupra lectorului este sporit de scriitura alertă, de ingeniozitatea punerii în pagină a întîmplărilor, de talentul descriptiv și de analiza psihologică unde Victoria Dragu excelează.

Avînd ca punct de pornire un moment de criză survenit în viața de familie a unei femei, romanul urmărește evoluția unor sentimente contradictorii, aducînd în scenă o mulțime de personaje implicate — într-un fel sau altul — în conflictul declanșat. Acțiunea începe brusc, într-o incordare maximă, într-o tensiune ce se menține, spre folosul lucrării, pînă în final. Firul narațiunii nu este acela tradițional, evenimentele evoluînd aparent după capriciile amintirilor succedate în cascadă. Autoarea are o memorie impresionantă a întîmplărilor, a oamenilor, a gesturilor, a cuvintelor și astfel romanul capătă densitate, încărcătură de viață. Mediile sociale investigate sînt diverse, de la universul rural numit Pria, la micul grup cunoscut în Egipt, de la atmosfera dintr-un institut de cercetare, la aceea familială. Sondarea acestor medii se realizează în exclusivitate prin analiză psihologică, prin descifrarea comportamentului celor ce formează respectivele medii sociale fiind, în fond, exponentii lor. Apar astfel personaje într-adevăr memorabile. Maria Mora înseamnă prietenul care trădează, iar trădarea ei este urmărită ca într-un film unde stop-cadrurile par mai numeroase decît viteza de derulare obișnuită. Mama acesteia se remarcă prin cea mai ciudată optică asupra ideii de prietenie, de loialitate. Pictorul Vernescu este un tip greu de catalogat, putînd fi etichetat în orice fel de la sublim la ridicol ; prozatoarea pare și ea derutată de această creatură, căreia îi acordă șansa de a se salva prin sclavia acceptată în slujba frumosului absolut. Scriitorul numit Moșu poartă cu sine o imensă experiență de viață, fiind posesorul unor taine ce-l învăluie și cărora li se supune. Irina, mama de la Pria, se conturează nu numai ca simbol al demnității și al rezistenței în fața greutăților vieții, ci ca un personaj viu, credibil, emoționant prin simplitatea aparițiilor sale. Ea sintetizează o mentalitate și o trăinicie născute într-un sat ardelenesc și răzbătînd de dincolo de vremi, fără putința acestora de a le altera. Eroina însăși devine un personaj imposibil de confundat prin capacitatea de a înțelege, de a aștepta, de a descifra semne numai de ea știute sau simțite. Prezența în carte a personajelor se manifestă într-o mișcare de tipul flux-reflux, în funcție de oportunitatea lor în întreținerea tensiunii de care aminteam.

Nu încape nici un fel de îndoială că romanul numit **Mater Priensis**, al Victoriei Dragu, înseamnă un cîștig cert pentru proza noastră contemporană, un debut ce o obligă pe autoare.

Liviu Grăsoiu

*) **Victoria Dragu : „Mater Priensis", Editura „Cartea Românească". 1987.**

POEZIE

FEREASTRA ÎNALTĂ A POEZIEI

ANA POP-SÎRBU

PRIMĂVARA CASEI

Editura Facla

Jocul ființei *), al doilea ciclu poematic din prima plachetă tipărită pînă în prezent de Ana Pop-Sîrbu, **Primăvara casei** (Editura Facla, 1987), are, „în deschidere", un interesant poem al **u i m i r i i d e á f i**, izvorît din adîncimi de simțire a **m ă t c i i** : „Cînd se face primăvară și te-ntorci în sat / și ai ceva nesigur în tine, stînjenitor ca o umbră / pe pieptul pămîntului și vrei acolo să faci literatură, / să răbufnești printre obloanele copilăriei și umbrele din tine / tresar, oprite de scîndura dimineții pe care ai vrea s-o tai / și să te reazemi pe trupu-i, dar ea se îndoaie / ca o cărare împinsă de trecut și umbli în continuare pe uliți / și asta înseamnă că te cuprinde tăcere și intră prin tine / ca printr-o fereastră înaltă și-ai vrea să te mingîi singură / și să simți sub palme surisul luminii scăzute, / dar stai nemișcată și gesturile coboară din tine / și-ți lasă dire pe față și se risipesc prin toți porii / ca și cum ai lua în poală chipul blînd al uimirii de-a fi". **(Fereastra înaltă a dimineții)** ; aici, la **m a t c ă**, este deschisă **cartea** spre a fi adăugate „noile semne" pentru „glasul zeiesc", la „adăpostul metaforei" — **ars-poetica** în „sudoarea trufașă (ce) curge din rînduri" spre a se închega jurimprejurul Demiurgului-Poet ce „adoarme singur, cu scripeții nopții pe umeri", după truda cioplirii cuvintelor (cuantelor) pentru „lumina poemului nou", întrucît „dovezi de puteri are umbra plăpîndele grinzi / astupate cu așchii, ale cuvintelor, deci, / valea nedezlegatelor răni..." **(Așchiile cuvintelor).** Tot la **m a t c ă**, desigur, „lumina visează", tropotele cailor „se înfig în timpul fărîmat de amurg", „lucrurile din nou străluces" și „vulturi cu limbi de neînțeles tot cară picături de apă / nesupus azur aruncat între cuvinte". **(O depărtare de pinze)**, poate dintr-o „privelițe a Ființei" (revelată prin **Phaidros** de Platon), printr-un „tril unic", printr-un „bun rămas celor ce mă aruncă în fața ochilor mei, / acolo unde se deschide acoperișul lumii" — inducție semantic-sincretică a ritualului trimiterii mesagerului celest la Zalmoxis. Angajarea „liro-dialogurilor" Anei Pop-Sîrbu privește „globul fierbinte al trecutului", posibilitatea diminuării **u m b r e i** pe măsură ce **t i m p u l d e v i n e l i t e r ă** într-o lumina nemuritoarelor cuvinte: „și umbra să nu mai fie, și timpul să devină o literă / adîncită în albia altei lumini /.../ și cuvintele ei să devină fără de moarte" **(Ca o întîmplare).** Obiect sacru este cartea cu litere eterne, „sub un clopot de iarbă", în „pivnițele unicei amintiri", între „zarurile cerești" (rămase acolo din vremea „tragerii la sorți" a Solului, a celui ce știuse să devină nemuritor). Terifiantă este privelistea în care **femeia** (în simbologia textului, **s i m b u r e a l g e n e z e l o r d e f r u m o s** etc.) cu alb trup acoperit de corbi („oximoronizare" tragică prin clasicism) lustruiește „coiful de aur al întîmplării" pe o pajiște a reificării, a veștejirii de suflet ; tabloul se constituie într-o somație a celui ce — dintr-o adîncă istorie — mai stă de gardă la „microscopicul" nucleu de puritate al lumii amenințate de autodistrugere, somație dinspre candori și geneze de frumos — pentru că, în „ultima instanță a atîtor milenii", salvarea purității vieții din ghearele thanaticului (chiar dacă pajiștea este „sala de reanimare" și „umbra ei se mai clatină" — încă un semn că „încremenirea" nu s-a instalat, încă un semn „prometeic", dar cu vulturii transformați în corbi) exclude instaurarea „definitivă" a imperiului cu „cenușa nesfîrșitei singurătăți", face „jocul ființei" să se perpetueze. În grădina cu mărgăritare a limbii române, Ana Pop-Sîrbu — cu încă puțină atenție — ar putea dărui cititorului de poezie texte „pure", limpide, neatinse de vreo „maladie" (cum cele ale majorității reprezentanților „primului val" al **refluxgenerației** din care face parte în ciuda tardivului „debut editorial"), ca, de pildă, „spray-ligamentita" etc. („...albă. / Si..." ; „...iarbă. / Sint..." — p. 8; „...vorbe și ele..." — p. 59 ; ori ligamente de alt soi : „...plînsul ei" — p. 42 ; „...trupul ei alb..." — p. 52 etc.). Indiscutabil, la Ana Pop-Sîrbu din **primăvara casei**, „un copac în amurg" (titlul-metaforă al primului ciclu poematic din plachetă) a dat rod de aur.

Ion Pachia Tatomirescu

*) **Ana Pop-Sîrbu : „Primăvara casei", Editura „Facla", 1987**

REMEMORĂRI

Pucă

Îl știu de pe vremea cînd locuia în strada Galați, „colț cu disperării", cum îi plăcea să spună, într-un subsol traversat de meridianele țevilor cu apă caldă și rece, intrarea făcîndu-se în șir indian și ieșirea de-a bușilea. Dormea pe scheletul unei mese de ping-pong, el deasupra, poetul Pucă dedesubt, cîntînd și spunînd versuri pînă treceau în lumea viselor osteniți și fericiți.

La vremea aceea biografia lui era încheiată din punctul de vedere al meseriilor practicate. Fusese vînzător de ziare, tipograf, elev la o școală militară cu renume, retușor foto, zețar, tehnoredactor, fotograf la nunți și botezuri și toate acestea pînă în pragul vîrstei de treizeci de ani, cred.

Se recomanda scurt, Pucă ! nume rezonînd sec ca un pocnet de pistol cu surdină. Multă vreme n-am văzut aproape nimic din desenele lui.

Îl întîlneam la restaurantul de la Șosea, actualmente Doina, unde timp de doi ani a beneficiat de cont deschis grație naivității unui responsabil care-i dăduse să-i **picteze** fotografia nupțială „în mărime naturală și color". Auzise că Pucă e pictor și încă pictor mare din moment ce poartă barbă de Rasputin și toată lumea îi spune „maestre".

— Nu-i gata tabloul, maestre ?

— Nu-i, că nu mi-au venit culorile din Argentina....

Din Argentina trebuiau să vină culorile în care urma să fie pictat tabloul nuptial și pînă în Argentina era cale lungă, nu glumă.

Apoi am stat o vreme la Mogoșoaia și acolo i-am văzut dantelăriile lui în alb-negru. Păuni singuratici, femei coborînd pe raze de lună, păduri carbonizate de nesomn, cai cu picioarele împiedicate, stînd captivi sub rafale de ploaie, păsări ciudate vîslind spre soare, lupi gonind pe cîmpii năpădite de ninsoare...

Multe seri am măcinat la „Hanul cu prepeleac" fredonînd „Vai săracul infanterul" și „Viața nu-i decît o frunză", cîntece de autori necunoscuți și dimineața îl găseam pe Florin Pucă în sufrageria Casei de creație, **la masa de lucru,** fiindcă pe o masă lucra, în picioare, folosindu-se de un toc școlăresc și o sticlă de tuș negru. Mîile lui de desene, omuleții cu un singur ochi și pălărie rotundă, le-a risipit sau le-a lăsat amanet la te miri cine și nu le-a mai recuperat niciodată. Desenele mari, **tablourile,** cum le zicea cu subțire ironie, le-a strîns în una sau două expoziții personale memorabile. Apoi ele au luat calea colecționarilor particulari sau au fost dăruite prietenilor.

A făcut filme de animație, a ilustrat cîteva cărți, i s-au editat două albume, i-au fost reproduse sute de desene.

Linia lui elegantă și inconfundabilă, umorul grotesc sau subtil îl singularizează distinct purtînd pecetea unui artist unic și de neimitat.

Trecut de vîrsta a doua, nepăsător la întîmplările dure ale vieții, la pasivitatea (să nu zic indiferența) inexplicabilă a conducătorilor breslei din care face parte de drept, Florin Pucă lucrează în continuare cu o poftă din tinerețe vădind același talent tulburător.

Retras în căsuța de pe lîngă cimitirul Bellu, secondat de un pisoi cu reflexe albăstrii, desenează **viziuni** și cheamă telefonic prietenii să le vadă. Și prietenii nu prea vin (din păcate) că e departe domiciliul și tramvaiele nu zboară ca metroul.

În toamna aceasta, Pucă și-a deschis o expoziție personală acasă.

Am fost și-am văzut-o însoțit de doi confrați și de un scriitor din Mongolia. Am stat o oră, poate mai mult, tăcuți, în camera înțesată de tablouri. Scriitorul mongol n-a scos nici un cuvînt, n-a făcut nici un fel de aprecieri, nici o remarcă.

Seara, invitîndu-l la masă, a deschis primul discuția și a zis : „Prietenul dumneavoastră este uluitor, nu seamănă cu nimic din ce-am văzut în Asia și în lume, e un fel de Gaudi al vostru."

Drept pentru care închei aceste rînduri scrijelate pe o frunză de toamnă, rînduri pe care le-aș fi vrut mult mai vioaie și mai originale, așa cum vioi și original este Florin Pucă.

Mircea Micu

„Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

În zilele de 22—24 octombrie un grup de scriitori, redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul", au participat la cea de a treia ediție a **„Luceafărului" pe plaiurile Luceafărului,** manifestare organizată în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă a județului Botoșani. În prima zi, scriitorii Nicolae Dan Fruntelată, Constantin Georgescu, Ion Iuga, Iulian Neacșu și Artur Silvestri au vizitat Colecția omagială „Ion Pillat" din comuna Miorcani și s-au întîlnit cu locuitorii celui mai nordic oraș din România, Dărăbani. La această întîlnire au citit din creația proprie atît scriitorii invitați, cît și membrii cenaclului din oraș, după care a urmat un dialog fructuos cu cei prezenți în sală pe teme de literatură contemporană.

În ziua de 23 octombrie, redactorii și colaboratorii revistei au vizitat Fabrica de sticlă și porțelan din Dorohoi, Expoziția permanentă a taberei de creație în sticlă și porțelan din același oraș, participînd în încheiere la o ședință cu, în cadrul căreia, în afara celor invitați, au citit versuri membrii cenaclului „Septentrion". După amiază, la liceul de mare tradiție românească din comuna Pomîrla, scriitorii au vizitat micul complex muzeal Eminescu din incinta liceului și au participat la o întîlnire cu locuitorii comunei, întîlnire care s-a transformat într-un dialog viu și creator între oaspeți și gazde.

Simbătă, 24 octombrie, revista „Luceafărul" s-a întîlnit la Biblioteca municipală cu membrii cenaclului Uniunii Scriitorilor. Întîlnirea, deosebit de interesantă, a avut un caracter de lucru, de schimb de experiență fructuos între participanți, fapt subliniat în luarea sa de cuvînt de redactorul șef al revistei „Luceafărul", Nicolae Dan Fruntelată și de secretarul cenaclului, Dumitru Țiganiuc. Pe parcursul vizitei, reprezentanții revistei „Luceafărul" au fost însoțiți de tovarășa Dana Pietraru, vicepreședintă a Comitetului județean de cultură și educație socialistă.

Scriitorilor participanți la această ediție, intrată în tradiția manifestărilor cultural-literare ale botoșănenilor, au fost primiți de tovarășul Iulian Ploștinaru, prim-secretar al Comitetului județean de partid Botoșani, care le-a împărtășit oaspeților din realizările și perspectivele socio-economice și culturale ale județului.

COMPENDIUM

Un recitator de excepție

Rar, foarte rar, radiodifuziunea română ne mai (re)dă prilejul să ascultăm vocea cu sonoritate de bronz a regretatului de mai toți poeții contemporani de valoare — Ludovic Antal.

Era, dacă nu mă înșel, din zona de la Piatra Neamț. L-am cunoscut cu ocazia unor șezători literare, l-am ascultat și după aceea la un pahar de vorbă imitîndu-și — cu haz dar fără ironie — foștii profesori de declamație, ca apoi să devină grav și să ne împărtășească unele suveniruri de-a dreptul revelatoare despre cei care i-au fost maeștri.

Avea un profil frumos, elin, și o distincție de gest care ținea distanța bună la interlocutor. Fiind mai suplu, mai înalt, semăna în anume ipostaze ale expresiei faciale cu G. Călinescu la catedră. Din cînd în cînd își trecea mîna dreaptă prin părul învîlvoiat. Ascultîndu-l, mi-am dat seama ce valoare mirifică au vocalele, ce teribil impuls pot stîrni consoanele ; mi-am dat seama că vocea în sine poate fi în cîte un caz fericit o calitate de netăgăduit. În cît mă privește, îi sînt recunoscător că în anul 1965, cînd am luat premiul revistei **Luceafărul** la proză (la poezie l-a luat Gheorghe Pituț), mi-a citit la cenaclul „Nicolae Labiș" dialogul „Crișan" din tripticul „Obeliscul de la Alba Iulia". Și i-a impus o „sonoritate" care mă urmărește și astăzi și mă tot îndeamnă să revăd textul, eventual să-l amplific.

Ca actor de scenă și film nu-i prea cunosc activitatea. Nu știu în cîte și în ce ipostaze il mai păstrează peliculoidul. Știu însă că a răspicat în șezători, festivaluri și mai cu seamă la radio zeci, sute de poezii din poeții clasici și contemporani. Multe poezii, vechi sau contemporane, au dobîndit datorită rostirii sale inconfundabile prețuri noui. Nu știu, iarăși, dacă există imprimat vreun disc cu vocea lui. A fost unul dintre bunii și clarii recitatori de poezie și basm românesc. Vocea lui te farmecă și te înduioșează cu o sonoritate latină de la Carpați și Dunăre aidoma unui cîntec de dor. Să mi se îngăduie să nu o descriu, pentru că nu știu cum să „spun". Poți oare, „povesti" melodia unei doine, eu unul nu crez. Nu m-a lămurit pînă acum nici o cronică muzicală despre ce suflet și spirit e într-o partitură animată de instrumentiști, cum, de asemenea nu m-a lămurit nici o cronică de artă despre ce belșug de culori și ce puzderie de nuanțe ne poate răsfrînge în irișii un tablou de Luchian. Putem, ca să mă refer la acest pomenit pictor să spunem ceva despre el și soarta lui, așa cum a spus în mai multe rînduri Arghezi, dar a-i **descrie** pictura e o profanare. Tot de la Arghezi citire : „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă...". Se referea, bineînțeles, la Eminescu.

Să fiu scuzat pentru aceste asociații de crimpeie de idei. Numai că eu unul vreau să cer, și cred că sînt în asentimentul mai multor, al tuturor acelora care iubesc poezia limpede declamată, să se imprime încă un disc (dacă o fi vreo unul ?!) din arhiva „Fonotecii de aur" a radiodifuziunii române cu glasul impar al lui Ludovic Antal.

Generațiile nouă care îl vor asculta, alături de noi aceia care îl vom reauzi, ne vom bucura împreună pentru favoarea de excepție a unor rostiri clare, frumoase și înțelepte.

Gh. S.

MEMORIA POETULUI TÎNĂR

Un prototip de scriitor român

Dacă soarta potrivnică și împrejurările rele nu i-ar fi secerat prea de timpuriu, Nicolae Labiș ar fi împlinit cincizeci și doi de ani, depășind cu puțin jumătatea de secol care e, din unghiul literaturii, vîrsta maturității definitive, clipa Operei. Alții au apucat această granță care limpezește, totuși, o lucrare în nevăzut ori s-au apropiat de ea, lăsînd o creație mai întinsă cantitativ decît putuse să ne lase, prin biografia scurtă de scriitor, acest adolescent scoborît din Bucovina și a cărui prezență meteorică printre noi are și azi însemnătatea unui simbol. Nichita Stănescu, Grigore Hagiu rămîn, prin creație consolidată, în istoria literaturii, impunînd respect prin însemnătatea estetică și bibliografică, Nicolae Labiș pare a fi, pentru cîte un comentator din ziua de azi, doar un „principiu etic".

Totuși, opera lui se dovedește a fi durabilă și abia azi (cînd evoluția unei literaturi — pe care „Primele iubiri" o prevesteau în chip admirabil — arată că Nicolae Labiș exemplifica organicitate și nu accident) înțelegerea creației prin așezare în structuri legitime dă putința prețuirii depline. Poetul era extraordinar prin instinct și înălța la stratul cult o anonimitate populară de exponent : ceea ce e considerat indeobște, a fi „eminescianitate", „sadovenism" este la el o substanță antropologică fundamentală, de regăsit ori de cîte ori acest adînc strat ireductibil a ieșit din imanent spre a căpăta forme și un nume. Revenită în cadrele ei esențiale, la nici un deceniu după ce Nicolae Labiș nu mai era, literatura română îi confirma premoniția și lăsa să se exprime nu o înrîurire pură și simplă a poeziei lui desăvîrșit aurorale și nici un exemplu moral și fără semnificație artistică mai înaltă, ci **un prototip de scriitor român.** Privită de aci, opera are într-însa ceva fundamental și plasmatic.

A presimți, precum Eminescu, esența adînc muzicală și armonia pașnică, iubitoare de cosmos etern rotitor, a unui popor care îl dăduse pe Orfeu ; a născut să comunice un simț al ritualisticii străvechi precum pădurile nordice românești ; pe unde datini și eresuri arhaice se păstraseră încă intacte ; a semnificat, fără să fie un înțelept, un fond sapiențial care ajuta sufletul să rămînă pur ori de cîte ori istoria nepropice îl făcea să tremure, înfiorat, ca o frunză. Era un „dac liber" din acea Moldovă alpestră, de răzeși.

Opera lui s-a desfășurat repede, așezînd punți peste vremuri și accelerînd fenomene implacabile, produse, odată cu ea, cu o clipă istorică mai devreme. Era, în compoziția lui, ceva din Eminescu tînăr ajuns în Ardeal și din liniștea solemnă, slobozind puteri străvechi, a lui Tudor din Vladimiri, luînd, în țara lui, partea celor care au făcut acea țară. În vremi care îl făceau pe Voiculescu să se reculeagă în mari tăceri, Labiș evoca pe Cozma Răcoare. Viața lui însemnează opera pe care a lăsat-o și dacă e să vorbim despre „etică", atunci aceasta înseamnează a înțelege, prin ceea ce semnifică acest lirism de esențe tari, vocația unei restaurații.

Cînd, peste cîțiva ani, congenerii lui venirăm, apărînd într-o lume care se limpezise printr-un sacrificiu arătînd că involuțiile erau de-acum cu neputință, ei găsiseră un reazem fundamental într-o existență care făcea timpul creației să devină ireversibil. A examina, din perspectiva zilei de azi, opera lui Nicolae Labiș este a redescoperi ceea ce s-a dovedit, prin mișcare necesară de fenomene, legitim, organic și apt de înaintare în temei propriu ; după mai bine de treizeci de ani de la tragica ei încheiere, ea rămîne încă enigmatică înaintea unei istorii a literaturii pe care de-abia deslușirea acestui principiu de creație românească o poate face să se orînduiască în formule definitive.

Artur Silvestri

Sensul superior al balcanismului

Ceea ce exprimă, în orice punct al ei, creația lui Labiș, ca temei esențial și dominator, este obstinația de a construi interior, prin cuvînt, o lume aptă să răspundă mai adecvat unei situații istorice. Intenția orgolioasă de a respinge ideea unei fatalități etnice nefavorabile apare explicit în articolul „Balcanismul ideatic și tînăr", datînd din anii 1954—1955, veritabil manifest al luciditățiî angajate, condiție a supraviețuirii artistului autentic. Sub retorica paradoxului descoperim patosul afirmării demnității intelectuale, superba conștiință a valorii, energiile gîndului încordat : „De ce să ne ascundem ? Sîntem cu toții vicioși. Unuia îi plac sardelele sau piftiile, altuia vinul sau sînii femeilor, altuia țigările sau poeziile lui Barbu, altuia toate acestea împreună. Dar mai presus de viciile noastre, căci toate efctele sînt vicii, noi am gîndit, «noi am văzut idei». Și dacă mîine bacilul, streangul sau banalul accident va pune capăt existenței noastre, generațiile viitoare vor ști ce-au gîndit generațiile noastre. Da, sîntem niște vicioși, în accepția pe care am dat-o noi cuvîntului. Dar viciile noastre sînt sublime". Labiș rostește, cu răsfățul ingenuității adolescentine, certitudini șocante pentru vremea conformismelor inflexibile. Desigur, invocarea lui Ion Barbu și a lui Camil Petrescu reprezintă opțiuni categorice. Dar „vederea ideilor" e primejdioasă, ca și aceea a Meduzei. Există în ardoarea formulării o tulburătoare notă premonitorie. „Banalul accident" se fixează ca întîmplare ireversibilă. Articolul continuă cu un pasaj croșetat pudic de comentatorii induși în eroare de sensul înșelător al limbajului alunecat spre pitoresc : „Oh, viciu scump, tu, dragoste de țară, manifestată uneori chiar față de banalii tăi mici cu țuică ardeleneească". Sentiment tutelar, cu funcție polarizantă în poezia lui Labiș, iubirea de patrie recuperează și răscumpără estetic o istorie dramatică. Sublinierea exotic decorativistă are un sens fundamental polemic. Poetul intuiește componente ale unei matrici stilistice, realități tipologice ce țin de o geografie spirituală specifică, vorbind în numele unei etnii uzurpate.

Exponent al generației sale, cum am văzut, Labiș știe că instituirea de sine corespunde nemijlocit conștientizării celorlalți. Alegîndu-și ca martor viitorul, el întrezărește esența modernității ca act de sinteză : „Voi, cititorilor de azi și mîine, să știți că sîntem mai moderni decît voi. Noi, ridicați cei mai mulți dintre brazde, am îndrăgit fermecătoarea clocotire a marilor metropole, ne încintăm de caniculele verilor toride cînd abia mai putem respira de căldură. În noi veți găsi suferința finului cosit, uscat de razele nemiloase și superba semeție a blocurilor cu paratrăsnete în vîrf. Da, sîntem în Balcani și am văzut idei. Noi exprimăm, singuri, balcanismul ideatic și tînăr. Vom privi deci cu egală simpatie năzdrăvăniile sau ideile mature, dar vom ști să înălțăm o scară a valorilor". Se realizează aici o deplină viziune integratoare, al cărei echilibru axiologic e susținut de intensitatea crezului în permanența noastră națională. Și se mai realizează ceva, în afara situării decise într-un spațiu cultural — instalarea în teritoriul deopotrivă al ideilor și al sentimentelor, adică al sensibilității moderne.

Am insistat asupra acestui text programatic deoarece el are o importanță capitală pentru încercarea de a contura monografia unei idei literare. **Balcanismul** lui Nicolae Labiș nu este doar ideatic, ci și poetic, de o concretețe și coerență remarcabile.

Condensînd virstele poeziei românești într-un ritm amețitor, poetul descins din spațiul securizant al munților și din anotimpul iernilor pure se regăsește în perimetrul citadin, respirînd atmosfera „raiului beteag" de la porțile Orientului. Multe din creațiile anului 1956, anul răzvrătirilor și al asumării pe cont propriu al unor experiențe decisive, apar ca reacție împotriva tradiționalismului convențional. Labiș ilumineză în fondul obscur al sufletului modelul unei lumi mai complexe, marcate de dimensiunea ocultată a spiritului mediteranean. O nostalgie subterană a hagialicurilor, presentimentul strămoșilor pierduți în întinderile peninsulare se insinuează în poeziile ce redescoperă permanențele spirituale ale etniei, în consens cu specificul nostru național. Tînărul frenetic și lucid se opune pierderii „dictate" a individualității, răspunzînd acestor deziderate ale clipei prin reiterarea conștiinței trecutului imemorial, prin sensul anamnetic al imaginilor proiectate pe fundalul tracic. Aventura creației se însoțește cu aventura cunoașterii. Scenele epice vor fi părăsite în favoarea liricizării solicitate de toate datele substratului mioritic, în timp ce pitorescul capătă valoare ideografică, devine cunoaștere, nu o dată, dramatică.

Tentativa prezervării unității etnice de substrat (vezi N. Iorga, „Ce inseamnă popoare balcanice", 1915) de toate primejdiile temporalității se sprijină pe modele ilustre, începînd cu personalitatea enciclopedică a lui Cantemir și culminînd cu Sadoveanu a cărui operă epopeică „este cîntecul grav al permanenței neamului legat de «hotarul» trasat cu «degetul» istoriei dramatice, dar și de romanitatea orientală însemnată cu pajura legendarilor bazilei". (Mircea Muthu).

Cultul logosului conservat în retorica populară reflectă transferul compensatoriu din zonele mythos-ului, transfer operat într-o poezie a impulsurilor esențializate, „Cozma Răcoare", unde sentimentul viril e potențat de cavalcada aurorală. „Tropotul" bolintinian devine obsesie a mișcării, a „trecerii" dinspre „noaptea fluidă" a vîrstei tinere spre vămile zilei. Din povestirea sadoveniană, Labiș a reținut coloritul fanariot prin elemente de recuzită orientală („hangerul"), dar, mai ales, proiecția fabuloasă a însușirilor „murgului", furat de minz de la „o iapă arăbească" a lui Vodă Calimah, crescut în întuneric și hrănit cu miez de nucă. Figura calului este absorbită metonimic în goana bărbătească, în „zborul" peste tenebre, poezia generează o entitate fluidă în care rezidă principiul **anima** : „Spune, năframo, spune oglindo, / Tropotu-i aspru cînd va-nceta ? / Caută dragostea, nebănuind-o, / Cozma Răcoare, inima mea". Obiectele cu funcție magică (năframa, oglinda) aparțin unui ritual al împlinirii erotice de esență medievală. În fond, răpirea „Doamnei" de către haiduc reeditează motivul cavaleresc al eliberării fecioarei, haiducia însăși fiind un „fenomen tipic" al medievalității sud-est europene. (Mircea Muthu).

Ecoul „galopurilor de balade" răzbate și într-un „pastel" al reveriilor avînd drept motto versul „Iar cînd, sfioasă umbră, prin ceața rece-a serii..." din sonetul „Întoarcerea învinsului" de Mateiu Caragiale ; „...Am deslușit prin noapte galopuri de balade / Cu iz de vin și singe, cu zornăit de fier / Și-ngemănat cu lanțul acestor cavalcade / Un fir de-argint, al doinei, rostologit sub cer". Scrisă la Mălini (!), în iulie 1956, poezia figurează (în descendență mateină !) tipologia înțeleptului „rătăcitor" și are, fără îndoială, valoarea unei arte poetice. Dacă în „Cozma Răcoare" poetul se fixa în tiparele baladei pentru a întui esența trăirii virile, el încearcă acum o viziune directă a cosmosului, în regim nocturn, selenar, starea de evanescență evocînd consubstanțialitatea om — natură : „Scîntei și muchii lucii în zări, pe stînci, vibrează / Cînd sufletu-n tăcere cu luna mi-l încarc / Și-mi răspîndesc făptura pe-ntregul pisc de rază, / Descălușînd prelungul minții arc". Contemplarea irizărilor incandescente ale unor comori bănuite nu determină relaxarea, ci eliberarea („descălușarea") gîndirii. Este gestul conectării dureroase la tensiunea realului, sincronizarea actului poetic cu durata. Limanul izbăvirii îl reprezintă „mările uitării, cu sloiuri, de la nord", tărîm al neființei spre care și-au îndreptat privirile și Eminescu și Barbu. Acesta din urmă este citat în poemul neterminat „Ștefăniță — Vodă" cu primul vers din „Nastratin Hogea la Isarlîk" („Țara veghea turcită. Pierea o după-amiază..."). Acum, pitorescul balcanic atinge accente tragice. Supus unei „solicitări de semn contrar", poetul construiește antinomic, sub zodia aceluiași simbol letargic, tabloul pribegilor atinși de torpoare și portretul trîndăviei absolute. Paralizia morală mînează o lume inertă, cufundată în lîncezeala somnului universal : „Dorm pe cer rivniții galbeni adunați ca de-un zaraf. / Lungi convoaie adormite, sate adormite-n praf. / Cuibărită în cocioabe, legănată lung în care, / Doarme jale putrezită în noroi și-n nepăsare". Indolența atinge cote paroxistice în ipostaze create de un „humor al lehamitei" : „Are chipul plin, măscat. / Și-n obraz de vin muscat / Muște-i bozăie-n sprîncene ; / Le-ar goni, însă i-i lene".

Sentimentul „hipertrofic" al istoriei vitrege determină atitudinea de frondă, rostirea stihinică, deturnarea spectacolului gratuit spre lamento-ul grav. Nuclee emblematice cu funcții purificatoare găsim în poemul „Intima comedie", care reface un traiect barbian, atît la nivelul „infernului" lăuntric, cît și la cel al limbajului plastic și muzical. Cercul dintîi închide ritmul senzualității dezlănțuite, într-un amestec de sublim și grotesc asemănător imaginilor din atîtea pînze quattrocentriste dedicate „Triumfului Morții" : „Umbra-i filfiie-n tărie / Ca o mantă cenușie. / Zarea-n dungă e sticloasă / Rece scapără și-i coasă / Pom înalt, uscat de tot, / Coadă-i e-n mijloc un ciot ; / Și o clatină încet / Palme albe de schelet ; / — Soră, știmă ! cum ți-ar spune — / Încopciată-a sărbătoare / În taftale foșnitoare, / Colorata mea minune, / Cu ochi verzi și cu sîn tare, / Fată neagră, ce-mi răsare / Cu mireasmă de uitare, / Cerul pentru ce-l umbrești — / Umbră mantiei dracești, / Coasa cu tăiș sticlos / Strînsă-n degete de os ?" Fascinația exercitată de Istorie este însă mai puternică, de-a dreptul tiranică : „În adîncu-ți nepătruns / Și aici te-am ajuns, / Peste lumea-ți mă-nfurtun / Agitînd surd ecou, / Ca pe fruntea ta să-mi pun / Sărutarea mea din nou / Și din nou să îmi simți / Rana buzelor fierdinți..." „Epoca" reclamă evadarea din mișcarea iterativă a cercului (a solitudinii) și angajarea pe traseul suferinței colective.

Născută din nevoia internă de afirmare a originalității prin regăsirea filoanelor de specificitate românească, poezia lui Labiș conservă eleganța manieristă a claritățiî infirmînd prejudecata reducționistă a existenței unui balcanism frivol pe filieră muntenească. S-a spus că versurile sale „au aspectul unor definiții pregătite din vreme, al unor formule care depozitează o experiență consumată pînă la capăt". Este, de fapt, înfățișarea înțeleptului răsăritean — ca paradigmă a istoriei — ce enunță pilde înscrise în tradiția sentințelor esopice.

Actualitatea creației labișiene nu e deloc conjuncturală, ci de esență, prin instaurarea lirismului liber de orice constrîngere în spațiul imaginației.

Constantin M. Popa

În vacanță

Poetul „fenomenului originar"

I-a fost dat generației „lui Nichita", în momentul restabilirii normale a legăturii cu tradiția, să valorifice, în regimul unui subtil filtraj transfigurator, filoanele mitologiei populare, ritmurile sempiterne ale mythosului arhaic, pulsiunile acelui substrat de „geografie magică" și de etos mirabil. E o „civilizație" de specificitate verificată în timp și, în mod egal, de diferențiere cursivă, ale căror mesaje, receptate de antenele sensibile ale unei întregi generații, reverberează o mitologie în datele ei esențiale și o mentalitate în sedimentări mitice.

Acest frison secret al tradiției, deloc ostentativ deci, chiar la o repede ochire, angajînd spiritul „generației Labiș", este, de fapt, detectabil și ușor recognoscibil pretutindeni. Mărturie ne stă aproape întreaga operă a șaizeciștilor, poeți (Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu...), dar și prozatori (D.R. Popescu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Vasile Rebreanu...), care n-au construit castele de nisip la răscruce de vînturi, ci opere adînc implîntate, orizontal și vertical, în mitologia spirituală a nației...

Nicolae Labiș, însă, a fost „primul poet tînăr care a propus confraților o aplecare spre mit, spre miracolul folclorului" (Gheorghe Tomozei). G. Călinescu intuia de la bun început permanenta stare de **vrajă** sub presiunea căreia se desfășoară discursul poetic labișian... Dar această stare poetică nu e decît meditație întoarsă mereu spre edenul amintirii, sprijinită pe un fond etic. De aceea, evocările labișiene, cu sunetul lor baladesc, pun în vibrație, mai peste tot, o nostalgie a spațiului, o năzuință de sine spre „matca" ființei, spre icoana ce exprimă magica geografie natală... Însăși „iubirea", ca sentiment plenar, devine motiv poetic al pierderii, lăsării în urmă, irecuperării... Plecarea în lume e „ieșire" din spațiul privilegiat și, pentru a-i înregistra proteguitorul fond mitic, poetul convocă o întreagă figurație de epos poporan : „Florile-ntrebau cu glasuri moi : / — Unde te duci și mic și fără noi ? / Ți-a spus regina surelor furnici : / — Nu mai putem să te urmăm de-aici... / Iar ursu-a dat înduioșat din labă..." **(Imprecație).** Așadar, un eden al existenței codrene, de o pregnantă tradiție folclorică, cu fabuloasă vegetație silvestrală și o faună artemidică, conservînd un fond de umanitate arhaică, o „geografie magică" (J.P. Richard) de fond antropologic, de fabulozitate poporană, pentru care condiția „eternei reîntoarceri" devine soluție spirituală. E vorba de acele „întîmplări care nu mai sînt", depozitate într-o memorie ancestrală și ale căror irizări / reflexe / pulsiuni dau poeziei o fascinație arhaică irezistibilă. Cîteva arte poetice **(Căutătorul de comori, Meșterul)** inculcă mirificul sentiment al raportării la mythosul popular. Labiș pune uneori etosului, anecdoticii fabuloase un prelung fior onotologic, ca în interesantul poem postum **Poveste** (dată, cîndva, publicității de Nicolae Cârlan, în „Tribuna"), din care ar fi ieșit, evident, o poemă celebră de alegorie dialogică Viață-Moarte.

Poetul e, de fapt, veșnic în căutarea purității „ascunsă-n miezuri ori prea topită-n spații", o „redescoperire" pe cont propriu a adîncimilor, care ar constitui „fenomenul originar" al adîncimii sale (E. Papu — „Labiș și redescoperirea adîncurilor", în **Luceafărul,** XIV, nr. 51/1971). Acel „m-am cufundat în mine la mare adîncime" exprimă, în primul rînd, o întemeiere ontologică și nicidecum un „rău de adîncime" (acea asfixiantă „abisalitate" pe care J.P. Richard o citea în poezia lui Baudelaire), instituția etic readucîndu-l repede pe romanticul antinomiilor esențiale pe terenul urgenței sociale și imperativității morale. De aceea, toată mitologia sa poetică se sprijină pe fiorul prelung al rememorării lirice, fiind exprimată de o sintetică antinomie esențială : evocarea nostalgic-inițiatică și program angajat în numele Revoluției, marilor ei prefaceri... Spectrul amintirilor îl opresează, tocmai pentru că nu poate, în numele acelui cod moral al angajării sale, să evadeze, să dezerteze, să abjure. „Era rupere barbară / Dinăuntru în afară" notează poetul undeva, simțindu-se fierăstruit de undele de șoc ale propriului vulcan sufletesc niciodată stins... Emotivitatea eufonică a poeziei sale traduce bine febra unui funciar energetism !

Acest „spirit al adîncurilor", fascinat de „alcooluri tari", exprimă mai întîi o civilizație de condiție carpatină, un habitat ocrotit de mentalitatea unor cutume imemoriale, un topos cufundat în tradiția locului (durabil, etern, nelipsit de drame), rezonînd o abisală specificitate, inexpugnabil și, la nevoie, justițiar, un topos structurat pe o stabilitate specifică, încărcat de spiritualitate, violentat uneori de calamități istorice, sociale, naturale, a căror agresivitate itinerantă, tranzitorie nu poate dura (tîrgul „opresor", Războiul, Seceta, dar și exponenți din interior precum ticălosul Panaite din **Puiul de cerb).** De aici cerul îndurerat-roșietic al evocărilor labișiene (impact acut), la orizontul cărora Istoria se profilează dinamic. Absorbit, mai apoi, de o insurgență constructiv-unanimistă, ce-l angajează definitiv

Gleznele albe

Lui Nicolae Labiș

„Era o podgorie, poate un han"
Și poetul trist mă privea ;
Fata aceea pe care-o-ndrăgise
Din melcii de fum se-ntrupa.

Iar gleznele-i albe țîpară,
Doi copii spre el alergau
Prin florile răsărite din lespezi
Cînd zorile-n geam pilpîiau ;

Și-alături de el un pîriu,
Vinul prelins din pocale
Legăna în plînset de undă
Fețele pruncilor, albe și pale ;

Dar cînd încercă să-i mîngîie
Visul sfîrșit. Pe pereți
O umbră — alături de fată
Închipuia un dans de băieți...

Anghel Gâdea

(nu e lipsită de consecințe valorizatoare mai largi convingerea de a vedea în Labiș pe copilul legitim al Revoluției), poetul trăiește intens sentimentul ireparabil al „pierderii paradisului" : „Dar pentru mine azi străini îs codrii... / Iar visele-ncărcate de cosmaruri..." **(Omul comun) ;** „De cel ce-am fost atunci azi mă desparte / Ceva ca un troian ori ca un nor... / Nu mai păstrez simțirile de-atunci, / Imi par imaginare, de poveste..." **(Rapsodia pădurii,** III). El se simte luat în primire de „vîrsta de bronz" a responsabilității și interogației clasificatoare, a intransigenței morale, a luptei spinoase împotriva tuturor prejudecăților inerțiale. Loial siesi și devotat — fără șovăire — vremii sale, liricul, incriminînd undeva, „extazul nepăsării", a manifestat de atîtea ori o temeritate... incomodă. Acest activism unanimist al conștiinței morale viza un cod stabil de norme etice etern-umane, sprijinit pe tradiția umanismului carpatic, dar și pe năzuințele lui de armonie existențială, pe indemnurile irenice ale etnopsihologiei poporane.

Născut, însă, într-un decembrie al oratiilor și înălțărilor ceremoniale, Labiș manifestă o emotivitate de primitiv. E, altfel zis, o frenezie telurică de motivație ontologică și chiar de ecou orfic. Ca și eposul eminescian ori cel sadovenian, vom întîlni la el vocația chtonicului pînă la viziunea romantică a materiei cosmice în „deplasări spasmodice", cu ecouri de cosmogeneză (v. **Geneza).** Proeminența peisajului cumulează funcții și efecte esențiale. Liricul se descoperă în peisaj cînd cu ingenuă uimire ori extaz devălmaș, cînd cu nostalgie tumultuoasă, alinare anteică ori înnegurări de „pierdere paradisiacă". De aici o mitologie a sempiternului ; de rezonanța unui carpatism bucovinean, și mai apoi o mitologie ideologică de marș, ferm-întemeietoare în fecunda-i și temerara-i febrilitate.

E, mai întîi de toate, în poezia labișiană, așadar, o feerie de plai, o mitologie silvestrală, cu miresme puternice de rășină carpatică. Metaforă-cadru a nostalgiei imaginative este, ca și la Eminescu, **pădurea,** spațiu de proteguire paradisiacă și de eternă reîntoarcere spirituală. Poetul simte curgîndu-i în vine „harul" pădurii, căreia își spovedește „păcatul" și aude pămîntul cum „răsuflă în cadențe vii"... În acest fel poezia sa devine intuiția unui eu profund, înregistrînd ecourile primigenității și ancestralității motivice, punînd **psyché**-ului poetic semnul unor tulburătoare reverberații. E, în ultimă analiză, și un demers poetic structurat pe o imaginație a elementelor, punînd în valoare „fascinația" acestora (amintim, nu lipsită de interes, interpretarea bachelardiană, prea demonstrativă, însă, întreprinsă în monografia ce i-a dedicat-o Ion Bălu în 1982).

Această mitologie de **carpaticitate bucovineană** este purtătoare de informație etnopsihologică imemorială. Și nu e lipsit de interes a urmări aici, cum nu s-a făcut încă, însemnele unui totemism naturistic, pulsiunile sempiternului, ecourile primigenității motivice, ritualistica arhaică. Elemente de substrat arhaic, dar și figurații de adstrat aluvionar creștin, nelipsind unele sugestii mitice de ritualistică vînătorească, pastorală, agrară, chiar ecouri de totemism primitiv — toate la un loc alcătuiesc jocul de ape al unor irizări inconfundabile de netăgăduit, detectabile la un examen atent pînă și în structurile lexicului. Ritualistica primitivă a „vînătorii sacre" (ușor recognoscibilă în oratia de nuntă), precum și aluziile străvezii la străvechile ritualuri de însănătoșire și de aducere a ploii sînt implementate în „Moartea căprioarei". Marcat de „ursitoarea neliniștii", poetul se arată interesat de faptul că „zac nedezgropate încă mituri, doine și balade". Într-un **Început de an** sînt evocate, succint, obiceiurile de iarnă : „Apoi, alai de jocuri, cu urși ce veseli saltă, / Cu sclipitoare capre și cu-mpărați bărboși / vin în virtej de sunet de tobă, laolaltă, / Cu datinile noastre rămase din strămoși..." Iată transpus în metafora ceremonialului de oratie justițiarul mesaj insurgent al zilei : „Sculați, voi, boieri mari, s-arată zorii. / Voci tragice pe vînturi se aprind. / Treziți-vă, vă vin colindătorii, / Acuzatorii, asprul lor colind." **(Zurgălăul** — „Primele iubiri").

Ușor identificabil este, în același timp, un „presentiment mioritic" (D. Bălaeț, **Eterna regăsire,** 1979). Este vorba de o interiorizare firească, de o asumare organică a acestui mit, în cheia de boltă a psihologiei labișiene reflexiv-premonitorie. „Războiul", „Seceta" constituie factorii coagulanți ai unei crize ce amenință structurile satului, violentează codul arhaic al spiritualității rurale. Poetul își poartă prin lume o „mîndrie codreană" și mărturisește undeva că „în poezia mea veți intra ca într-un sat de munte", copleșitoare fiind senzația tare de **„pămînt adînc".** Că e vorba de o mitologie a satului de munte, scrutată în infrastructura spirituală a cutumelor, se poate vedea de peste tot, atît din cele vreo șase „sadoveniene", cît mai ales din valorificarea mitului mioritic (asumat de cel ce a angajat definitiv un destin literar agitat), într-o tulburătoare **Miorită,** o altă „artă poetică" din seria premonițiilor uimitor de acute : „Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai / Zbuciumat se plînge fluierul de fag. / Inima mi-o strînge și-mi pătrunde-n singe / Acest cîntec dureros și drag. / ... / El cu ochi ca mura, tras ca prin inel, / El cu plete negre-n vînturi scuturate, / N-are să mai poată mîndru ciobănel / Înaintea ta să se arate. / ... / De ce fugi pe cîmpuri, după ce chemări ? / Despletit ți-i părul, — albă vîlvătaie ... / Vezi, de vînturi dusă, s-a topit sub zări / Miorița laie, bucălaie..."

E aici o emotivitate empatică aparte, un tulburător dangăt prozodic. Dar și eufonia emotivă, rostogolirea vibratilă a monorimelor : „Mi-a fost dat pe bărăgane / Să văd fetele morgane / Ori pe crestele de munte / Joc de trăsnete rotunde, / Scurgerea cocorilor / Pacea înălțimilor / Semeția pinilor / Plini de scama norilor."

Socotită pe rînd cînd o premoniție a unui implacabil destin, cînd un poem alegoric al despărțirii de vîrsta candorilor (alături de celelalte mituri ale candorii ucise : **Liliacul cîmpuriu, Albatrosul ucis)** sau de-a dreptul o dramatică aventură cinegetică, **Moartea căprioarei** implică, de fapt, în structurile sale intime mitul imemorial al **jertfei.** Am apropiat cîndva textul de **Ifigenia în Aulis** a lui Euripide, încercînd, pe baza unui posibil paralelism, să pun în evidență structura triadică a mitului ifigenic implementat în baladă : natură / **altar** — împușcare / **jertfă** — căprioară / **fecioară** (v. **Ifigenia „căprioara",** în „Luceafărul", nr. 49/1985).

As apropia acum „Moartea căprioarei" de fondul fabulos al mentalității poporane, de anumite datini și eseuri, de ritualul unor cutume imemoriale, străvechi, pentru care Labiș avea un sentiment de „religiozitate" („ o minte îndrăgostită «religios» de populația basmelor și a legendelor" — Mihail Petroveanu) : „Bătăile versului am prins a deprinde / Nu din cărți, ci din horă, din dant, / Rimele din bocete și colinde / Din doinele seara cîntate pe sant". **(Începutul** — „Primele iubiri"). Episoadele vînătoarei sînt tipice. Paralel, însă, poetul dezvoltă o întreagă filosofie existențială și un scenariu ritualico-inițiatic. În imaginația copilului, această aventură are ca scop producerea unei „crime". Pretutindeni în imaginea Căprioarei el identifică chipul tinerei fecioare ce va fi jertfită (o empatie ce angajează rationalul și iraționalul, un cutremur emotiv transfigurator, cîtă vreme „datina" și „mila" sînt deșarte sub imperiul necesității !). De aceea copilul vrea **să amîne** evenimentul, să-l împiedice, să-l oprească. Vrea să deturneze atenția tatălui și, probabil, să pună în cauză, să prevină : „Mă iau după tata la deal...", „Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac, / Amețitoare apă ce limpede te clatini". Se simte „legat prin sete de vietatea care va muri / La ceas oprit de lege și de datini..."

Pus în fața evidenței, copilul caută un „reazem", o „explicație", un „subterfugiu" intelectiv, în definitiv o **negare,** și pentru aceasta „apelează" la transfigurarea motivică a eposului, la o explicație în regimul fabulosului folcloric. E vorba de tipul alegoric al **orației** de nuntă, unde se mai păstrează ecourile primitive ale „vînătoarei sacre" convertită în anecdotă de ceremonial (obiceiul fusese sesizat exact de Dimitrie Cantemir în „Descriptio Moldaviae", 1716). „Povestea" spune că vornicul mirelui evocă pe un „tînăr împărat", care s-a sculat de dimineață și pleacă la vînătoare. Are loc o căutare fabuloasă (totul se petrece în alegoria basmului), se descoperă o urmă, care îi duce la casa miresei („urmă de zină"). În momentul descinderii cetei în curtea miresei are loc formularea cererii, care constituie punctul de interes al orației. Tînăra („zina", „căprioara", „floricica") va deveni „cinstita mireasă", după tipicul unui protocol alegoric. Obseisa crimei face ca realitatea să fie imperios asumată de mitul transfigurator, sprijinit pe „datină". O ființă umană va fi sacrificată, iar copilul încearcă să găsească resorturile mai intime ale acestui act sacrificial, să-i dea un sens, să-l circumscrie datinii, în ideea unei transfigurante absolviri : **„Mi se părea că retrăiesc un mit / Cu fata prefăcută-n căprioară..."** Pretutindeni el identifică în Căprioară pe „fecioara" supusă ceremonialului sacrificial...

Instinctul dramatic al poetului, afirmă și Cezar Ivănescu într-un memorabil eseu (poetul valorificînd, la rîndu-i, tema !) „simte ambivalența simbolului funerar — nuntă (nunta / moartea) în actul vînării" (v. „Mitul icaric", în **Luceafărul,** XIX, nr. 51/1976). Balada bate în acest fel spre alegoria transfiguratoare a unor astfel de mituri, spre sublimarea în speculație poetică înaltă a unui mesaj confesiv-anecdotic...

Poezia lui Nicolae Labiș exprimă, altfel spus, relația unei antinomii de profunzime, de o parte vîrsta eternă a **mitului,** de alta imperativitatea **Istoriei** (marșul inaugural al Revoluției), termeni aflați, de fapt, într-o relație de complietitudine și definitorie interferare, servind deopotrivă un sens moral și un ideal primenitor-social.

Z. Cârlugea

Poeme de

gheorghe tomozei

Treceri

Vara a venit tirziu, pleacă devreme,
toamna abia o ajungi și se duce ;
voi ierna in casa asta lăsind să-mi
crească
barbă de un metru (antic)

voi rămine insingurat (și ziguratt)
scriind versuri pe care le-am mai scris
(răspunsuri la intrebări nepuse de nime)
inconjurat de părul prietenilor morți

ieșind prin lemnul bibliotecii. Voi ierna
cu ultimele lor poezii (toate le-au fost
ultime),
voi imagina focuri cu vreascuri și voi lăsa
paharele din care-au băut să se atingă

singure. Apoi voi adormi pe-o tîmplă albă
departe de inghet și cutremure, departe
de propriile mîini
lipite strins de coapsa unui vis...

Ce se vede

Era o caleașcă de oase și sticlă
plouată de o ploaie mică,
tipar al unei scrieri neștiute
cu literele păscute,
cumpăna doar, nu și apa fintinii.

Sint femei din care se văd numai sinii,
femei ce se-nchină cu sinii.

El era
muiat in armură de tinichea
el era pierdere și era pămint,
trunchi
zburind, dar zburind in genunchi.

Sint bărbați din care se vede numai
moara de vint...

Alții

De murit, mureau indeobște alții,
alții lăsau pe butuc
vreun luminat cap de carte,
alții ridicau sub lună, securea,
alții pierdeau trenuri, naufragiau,
erau luați ostateci ; le mureau
iubirile-altora,
alții dumicau foamea,
guri ale altora se lustruiau cu sete.

Cei pururi singuri erau ei, alții,
alții hrăneau temple și osuare,
alții
intotdeauna alții.

Numai că de la o vreme
ăla, ăia, ăștilanții, ăștia,
alții
sint
eu !

Cum sînt

Chiar așa, chiar așa sint :
toiagul florilor fără mireasmă,
turn urcat cu giturile
de inocentele vegetații

cu osul numai bun de arat
muntele Ararat,

inventator de brume,
autor de lespezi,
cultivator de ziare
vechi...

După

Am fost peștera pe care ți-ai desenat tu,
bizonii,
gresia moale
pe care-ai biciuit-o cu ferigi ;
da, zidul tău de peșteră
cu stalactite
și nefertite.

A rămas din mine
numai o fotografie
sepia.

Din tine
gheara...

Ar trebui

Ar trebui să-mi amintesc lumina dinților
tăi
in incropitul din foc de petale amurg,
gleznele despicind anotimpurile,
părul tău curgînd peste burg.

Ar trebui trupu-n secunde să ți-l desfac,
să te cumpăr cu mere și cu mănăstirești
bolovani
la capăt de zi, la sfirșit de deceniu,
sfirșit de veac :

...Și uite-așa a mai trecut de cînd nu te
iubesc o mie de ani !

Fregată

In aerul vopsit cu albine
el e ochiul ce incă-și mai amintește
lacrima primului plins,

un nume evaporat
pe toartele unui cuvint lucios,

ceară prodigă in sfeșnicul
copistului de psalmi,

mărunt os de psalm,
monument alcătuindu-se
din cirpe,

coclită luntre,

fregată
fragedă...

Milă

Și uite-l cum bate rostul cetății, bătrinul
cu vechea lui haraba,
cu calul coșcov, poate orb ; bătrinul
ce-aduce vreascurile pentru ruguri !

Cît poate să dureze septemvre

Cit poate să mai dureze septemvre ?
O lună,
hai două, hai trei ! Pină batem noi nucii,
pină cosim otava. Pină la prima zăpadă.
Ar fi bine. Aș avea vreme să isprăvesc
hirțoaga inverzită, o vară, sub lampă.

Or aș culege plante de leac. Știați că
din ele
se trage limba lătinească ? Să vindec, ce ?
Răni din duel ? Săruturi mincinoase ?
Triste
serbări ale cărnii după care sufletul
rămine lingav ?

Nu. Vreau tămadă pentru frigul copilăriei,
pentru frica de oamenii mari, pentru
jocurile
ce nu s-au jucat cu mine. Pentru gindul
că sint sărac
și cu o ladă de dubloni, sub cap. Pentru
fața de pernă ce mi-a fost ghiozdan,
pentru
creioanele cu dulce simbur ce mi-au lipsit.

Pentru groaza că septemvre s-ar putea
sfirși,
că s-ar putea ca septemvre să-și ardă
fără mine inmiresmatele lemnișoare picate
din lună.

Septemvre durează cit mine.

Stil

Aș fi vrut un templu
al despărțirii de tine
curcubeul are o culoare in plus
intre mine și tine
ce pămint se va mai lega
in mine
in căutarea ploii
repetat la nesfirșit
mi se revarsă sufletul
spuma morților neștiuți
mi se lipește de buze
și am mare in ochi
îți caut culoarea
cu albastrul meu de
apă mărginită intr-o parte
coloane de ginduri risipesc
intre era mea și era ta
le prăbușesc și le intorc in mine
linia mea de templu intr-o parte
te face detaliu de arhitectură

Cîntec de leagăn

Dormi
și visează din nou
in cintecul de neon
al lunii
dragostea pierdută,
dragostea uitată,
coarne de cerb
intr-o pădure
dormi și visează
dragostea care n-a venit
poate ai să-nțelegi in vis
că n-a venit
dormi și pipăie
lumina apropierii de tine
căci numai somnul
te-ndrăgostește de tine,
îți trezește speranța
că vei dormi din nou

adriana lefter

cind visul te va părăsi
și coarnele de cerb
vor număra mai multe cnotimpuri
la ultima pierdere,
la ultimul boncănit

Oglinda

Cind cuvintul acesta mă va fura,
Ducindu-mă departe de tine,
Vei ieși oare din netezimea ta
Ca să atingi cu mina cuvintele
Și să strigi : aici sint eu,
aici nu sint eu
Sau îți vei apleca geana aburind alb
Și anonim
Si mă vei lăsa rănită
De gheara unei litere ce se adaugă
mereu
Și schimbă declinarea ?

Sentiment

M-au sărutat strugurii amiezii
Și cireș inflorit am rătăcit pe străzi.
Uită-te-n ochii mei
Și iartă-mă că nu te-am văzut
Nici ieri, nici azi, nici miine.
Spune-i zeului
Bărbat sau femeie
Că a uitat să-mi dea
Ochii.

Ochean întors

Cind văd miezul acesta roșu
de pepene
ca singele meu,
imi pare că ființa
e un chip necunoscut
ce crește in pămint
și tot aștept
să vină cineva
să mi-o arate :
uite, asta ești tu
și simburele acesta negru
e ochiul tău sting
și eu o să iau in mină
simburele acesta negru
și incă unul
și-am să-i string in palmă,
sperind că voi vedea cu ei
toți ingerii din mine.

Păpușa de cîrpă

Cercul cuvintelor mele,
Cerc de cenușă, mă inconjură blind
Ca un chenar fără colțuri ;
Tu nu vrei să-l rupi
De teamă să nu mă risipesc
Pe la margini.
Ieri, te-ai uitat in oglindă
Și nu ți-ai mai văzut chipul,
E vina semnului ce l-ai pus
In dreptul numelui meu ;
Tu nu vrei să rupi cercul
Cuvintelor mele,
Cerc de cenușă,
Rostogolindu-se cu mine
Ca un bulgăre de zăpadă căzind,
Ce te va lua nechemat
Cu el, in cădere ;
Iar eu voi zimbi ca și cum
Aș fi inconjurată numai de tine.

Călăraș

vasile rusescu

Stan Bibu n-avea avere. Al bătrîn îi lăsase doar trei pogoane, două pe Puieneanca și unul la Foianu ; pămint gras, bun să-l pui pe piine ! Și tot la insurătoare îi cumpărase ș-un cal, murg, zdravăn, și tot atunci, printr-o legătură de-a lui, de la tirg, un plutonier ce ținea o fată din sat, îl trecu, la prețul unei oi făcute pastramă, cu cal cu tot, la Călărași cu schimbul, că abia recrutase și zicea el c-o să-i fie armata mai ușoară și nevasta aproape. Bătrînul tot așa făcuse armata și n-o dusese rău. Judecata lui se adeverise, Stan Bibu nici n-a simțit cînd a trecut timpul. S-a intors la vatră și s-a legat de alea trei pogoane ; le muncea cu temei, căra snaga in pătul și-i era de ajuns pentru alea trei guri, căci sporul in bătătură altul îi era.

După Sfinta-Maria, umplea căruța cu tărhatul de baltă și se lăsa spre Șovăite, după papură. O lua numai pe nevastă-sa, Gherghina, pe fiică-sa, Catrina, o lăsa acasă, s-aibe grija orătăniilor.

De era vreme bună și nu-i incurca cineva socotelile, rămînea aici pină-n două duminici ; tăia, lega, făcea stoguri și-astepta impărțeala, după învoială : două părți lui, una ălora de-aveau in stăpinire balta.

O căra acasă, o răsfira prin curte s-o mai muște odată vintul costeliv de toamnă, iar cînd da gerul intra in casă, la războaie. Și taca, taca, taca, — pină dincolo de Sfint Toader cînd ulițele ieșeau iar la cimp — satul se scula in bătaia vrednică a spetelor.

El, Stan Bibu, era mereu scos de sub plapumă cu aceeași vorbă a Gherghinii : „Omule, hei ! Scoală-te in capul oaselor ! Tu ești surd, n-auzi ? Oniță — ăsta era un ghiuj, n-avea somn al dracului și deștepta ulița — ciocăne, bocăne !"...

Ieșea in bătătură, dătea o raită pe la vite, apoi venea in casă cu dichisul pentru rogojini, mereu cu același cintec pe buze : „d-am avut, dă n-am avut, la nimenea n-am cerut, ș-am trăit cum am putut !"... Cintec de demult care bătea bine cu viața lui.

Maică-sa, Neaga, murise cînd era mic, doar ce-l ințărcase. Avea patru ani și tot mai sugea la țița ei ; se juca ce se juca, iar de-l apuca foamea îi venea in poală, scotea țița afară și sugea, sugea, cu ochii pe cer, pină adormea, ducînd în vis alintul maică-sii : „berbecul maichii, berbec !"... Cu greu l-a ințărcat, mai mult de gura vecinilor, minjindu-și sinii cu cărbuni din vatră. In toamna aia a murit ; își aduce aminte. Uitaseră toți de el, de-abia seara, după pomană, l-au găsit dormind sub poartă. Nu i se uscaseră maică-sii florile pe mormint cînd taică-său s-a și insurat — gîndul ăsta, zice-se, il avea mai de mult. A crescut ca printre străini, numai la insurătoare îi bătrin și-a adus aminte de el ; i-a dat alea trei pogoane moștenire de la maică-sa, un cal, bașca oaia pastramă cu care l-a făcut călăraș cu schimbul, după care i-a inchis poarta căci sufletul i-l inchisese de mult.

Patru rogojini făceau pe zi, după care el, Stan, le trecea pe sub mină, le curăța bine cu cosorul și le scotea pe prispă să le mai zbicească gerul. Asta pină simbătă la prinz, cînd Gherghina și Catrina deretecau lună, gonind din casă mirosul mucegăit al băltii.

Duminica, pin'să bată clopotul de liturghie, cobora de la deal Stoica-negustorul. Trăgea la poartă și fără nici o vorbă, după intelegerea avută in toamnă, număra rogojinile apoi banii : cinci franci de măsura mică, zece pentru alea mari.

Cu gologanii ăștia se arăneau ai lui Stan Bibu — acolo o incălțare, gaz, stambă ș-alte mărunțișuri d-ale tirgului. In pătul nu umbla, nici nu da, nici nu cerea, că poate și de-aici își găsise vorbele cintecului, pe care-l zicea in fiecare dimineață, cînd mai vesel, cînd mai trist, după cum îi era sufletul.

In anul ăla a plecat după papură chiar în ziua ce-a urmat Sfintei-Marii ; avusese el ceva semne că bruma o să dea mult mai devreme.

Și-a inhămat calul cu schimbul de roboată, a mai luat o dată la mină tot dichisul orinduit de-cu-seară, a căutat anume gresia de-ascuțit cosoarele — că anul trecut o uitase — și cînd dimineața intra in sat indemna spre Șovăite... Aici își aducea cu el tirhatul. Cunoștea și chipul și adincul băltii, avea rost de iarbă neumblată pentru cal și nici stogurile ce le inălța nu erau la vederea drumului.

O singură dată găsise locul ocupat, acum trei toamne, și tot timpul se aburisise că mai intirziase o zi in sat să treacă mirosul sărbătorii. Poate și d-asta îi merseseră toate de-a-ndoaselea. Două zile dăduse ocol băltii, îi căutase adincul, dar n-a mai găsit loc pe măsură și in iarna ce-a venit războaiele lui au bătut doar pină după Bobotează.

Acum, el a călcat primul iarba la coada Șovăitelor. A-ntins polog deasupra căruții pentru dormit, și-a minat calul spre locurile știute, apoi s-a dat după dichisul de baltă, pe care intotdeauna il făcea cu multă grijă. Cămașa groasă, de cinepă, o stringea zdravăn, cu briul, pină-i piriia sănătos mijlocul, își infășura bine izmenele pe pulpă, strins, în curmei, să nu-l piște lipitorile, apoi, incerca cu degetul mare gura cosorului, zicea „brici", și cu Gherghina după el — și ea imbrăcată bărbătește — căuta inima băltii.

Anul ăsta, zidul de papură coaptă, ușor aplecată de un pui de vint care-i mingiia pletele, ieșise parcă mai la mal, semn că locul fusese neatins. Au ocolit un ciuliniș, și, cînd a simțit pămintul mai tare sub picioare, Stan a zis : „Pe-aici, femeie !"...

Inaintau greu, cu apa pină la șale, dar treaba era spornică ; in urma cosoarelor, aflate intr-o intrecere mută, rap, rap, rămînea o pirtie largă.

Stan icnea scurt, scuturindu-și din cînd în cînd moțu-i castaniu, care lua apă ori de cite ori căuta mai la adinc tulpina groasă. O auzea și pe-a lui cum icnește în urmă, la fel de bărbătește ; vruse să-i zică ceva, dar renunță furat de chipul întunecos și tainic al băltii.

Stan Bibu era un om zdravăn. Potrivit de înalt, dar gros la trunchi, cu umeri largi și cu pieptul bombat, de parcă ar fi căutat impotriveală cuiva. Pină și beteșugul de la picior avea darul să-l facă mai puternic, s-arate ochiului ce vină s-ascunde in acest om cu călcătura frintă. La gură însă era moale și blind la suflet, trecînd fără pirtag peste cite-o vorbă în răspăr, ori nepotrivită care i-ar fi atins mindria. Fusese cel mai tare la trintă peste toate satele din jur, virtoșenie ce-l ținea și-acum la mare cinste, iar cînd nu dădeau ursarii-n sat, el era chemat să driguie oasele pe prispă celor cu beteșug.

In Comana nu mai avea demult om pe măsură, dar în Stănoaia să te ții ! Cînd se afla că e Stan Bibu la moară, veneau oamenii ca la bilci. De-și găsea potrivnici, intelegerea era lege : cei care gustau din țărină, trebuiau să-i macine ăi cinci saci și să-i dea și uiumul pe deasupra. In ăst timp, el, cu același cintec pe buze, sta tolănit in căruță cu calul alături, care ronțăia din tainul dinaintea-i, și ăsta preț al prinsorii făcute. Cînd intra seara în sat, ăi de-l intilneau căutau la burta calului să vadă cit de spornic i-a fost măcinișul lui Stan Bibu în acea zi.

Numai că și-a găsit și el nașu — că de cînd îl căuta, cum își ziseră ăștia ai lui din sat — tot într-o seară, cînd Stan Bibu intră pe linia mare cu piciorul frint și cu roibul dăubit de foame.

Era în vinerea mare a Paștelui și plecaseră după obicei să macine, s-aibe Gherghina mălai proaspăt la ciorba de miel. Pină spre prinz nu și-a găsit omul, ca, după ce-și cărase singur ăi cinci saci în moară, și-și aștepta rindul, să-l cheme cineva afară că i-a venit mușteriu. „Care e ăla, să-l văz !", și s-a grăbit spre vatra morii, regretind că-și cărase sacii la valț. De-l văzu, cum să dea înapoi ? O namilă de om, cu părul tăiat scurt, numai cu o ureche ; dintr-un circ, află, care intrase dimineața-n sat pentru sărbători. De data asta prinsoarea curse la voia talanului : de-l dovedește Stan, vine cu circul a treia zi de Paște la Comana să le dea gratis o serbare, de nu, preț sint ăi cinci saci cu porumb, că erau și ăștia vai de mama lor ! S-a prins repede Stan Bibu, zicindu-și că nu le strică alor lui, în zi de Paște, drăcovenia cu ăl de scoate foc pe

31 OCTOMBRIE 1987

GOETHE mi-a spus...

Critic literar de renume european („O istorie vie a literaturii franceze de azi", tradusă la noi de Sanda Rădulescu), eseist, romancier („Dragostea și plictisul") și, apoi, dramaturg, Pierre de Boisdeffre este astăzi invitatul Teatrului Foarte Mic cu o piesă (jucată mai intîi în Belgia, 1976), avînd la bază dialogurile sale fictive din cartea „Goethe m'a dit. Dix entretiens imaginaires", Paris, 1980). Traducerea și adaptarea versiunii românești aparțin scriitorului Constantin Crișan.

La nivelul unei conversații prețioase, savante, reci, Boisdeffre, om al timpului său, pune în discuție marile probleme ale umanității, pendulînd permanent între trecut și prezent, între prezent și viitor, între scepticismul și credințele creatorului de frumos, între bucuria spiritului și a trupului. Imaginînd un dialog cu Jean-Pierre Eckermann (strănepotul fostului interlocutor, real, al lui Goethe), Boisdeffre face din Goethe nemuritorul biologic, judecător al timpurilor noastre, profet al vremurilor viitoare. În momentul sărbătoririi bicentenarului său, Goethe primește vizita tînărului Eckermann. Racordarea la prezent se face printr-un detaliu ce pare insignifiant, care strecoară, discret, nuanța ironiei, revelîndu-ne umorul fin al francezului de spirit. În fața unui eveniment atît de copleșitor, tînărul așteptat de marele Goethe întîrzie. Contesa Obolenska îl dojenește. Motivația este scurtă, seacă, fără prea mult protocol. A întîrziat pentru că a întîrziat tramvaiul. Simplu, fără complexe, caracterizînd specificul nu doar al unei generații grăbite, ci al unui secol grăbit, al unei lumi ajunse la capătul puterilor, cu respirația tăiată. Dacă dialogul nepurtat, încă, între colosul secolului trecut și exponentul vremurilor noastre s-ar fi oprit aici, impresia ar fi rămas la fel de copleșitoare.

Regizorul Cristian Hadjiculea și scenograful Dan Manoliu concep desfășurarea dialogurilor pe două planuri. Planul întîi aparține vieții, prezentului, planul doi (cel de dincolo de geamlic) este al supra-vieții, al prelungirii în timp (pentru că nu se poate spune că este al morții, în cazul unui spirit care a învins granițele timpului ; m-a surprins, în consecință, convenția voalului negru...). Pentru a-l detașa fizic și spiritual, pe Goethe, regizorul impune actorului care-l interpretează să vorbească egal, olimpian, în microfon, metalizîndu-i vocea, dîndu-i o ușoară vibrație, ca o reverberație, ca un ecou în alte sfere. Cînd scriitorul aniversat coboară la cele lumești, vorbind despre dragoste, despre bucuriile ei, actorul este adus în planul „terestru" vorbindu-i interlocutorului său de aproape, amuzîndu-se, părînd doi vechi prieteni care-și incredințează taine de suflet, (vocea este, de astă dată, reală, netehnicizată). Nicolae Pomoje face un rol interesant. Așezat într-un fotoliu, actorul va domina prin imobilitate, prin prezență impunătoare, prin rostirea sacadată, elegantă, limpede, prin gravitate, prin controlul permanent al lucidității. Vocea metalică, supradimensionată îl va ajuta să mențină distanța, detașarea zeității față de oameni. Florin Călinescu realizează imaginea tînărului Eckermann. Este la început rezervat, sfios, apoi se desfășoară impetuos, punînd **sfinxului** întrebări tot mai îndrăznețe, acuzîndu-i retragerea în turnul de fildeș, lipsa de atitudine în privința opririi sau înlăturării nazismului, în privința regresului Europei, în urma celor două războaie. Molipsindu-se, uneori, de stilul glacial al lui Pomoje, Florin Călinescu își trădează puțin personajul. Pe parcurs își revine și conversația se poartă în nota firescului, a siguranței de sine și de o parte și de cealaltă.

Apărînd doar la începutul reprezentației, Doina Șerban (Contesa Obolenska) impune prin misterul țesut în jurul personajului olimpian, prin tonul și gestul condescendent.

Trecînd cu Goethe și Eckermann prin secole, Boisdeffre ne oferă un scurt schimb de idei referitor la evoluția moralei, a sentimentelor, a prejudecăților, ne adresează un grav avertisment cu privire la viitorul planetei în fața folosirii necugetate a atomului : „Ceea ce bomba va distruge, nu e specia, e civilizația".

Epurat de frazele retorice, exclamative, textul lui Boisdeffre ar fi cîștigat, pe scenă, relief și sobrietate.

Nicoleta Gherghel

Glumind serios

Remarcat încă de la debutul de prozator (prin acel **Robert Calul**) prezent în publicistică (asemeni oricărui scriitor profesionist care se respectă), manifestîndu-se apoi ca realizator de emisiuni TV și, mai recent, și ca regizor de film, Dumitru Dinulescu debutează acum și pe scenă ca dramaturg (după ce o primă piesă, **Casa cu țoape**, îi apăruse în revista clujeană **Tribuna**), prin **Dresură de porumbei** comedie a cărei premieră a avut loc relativ recent la Teatrul de Stat din Turda (teatru care cu forțele-i destul de restrînse numeric se dovedește deosebit de receptiv în fața dramaturgiei românești contemporane).

Dramaturgia practicată de Dumitru Dinulescu poate fi considerată un adevărat prototip al **piesei de acumulări**, adică acel text dramatic ce refuză **marele subiect**, autoconstruindu-se din sumedenie de acțiuni și stări aparent fără o prea mare legătură între ele, dar care, în fondul lor, aparțin aceleiași ideatici, complementare fiind și devenind astfel **un tot**, o lume cu coordonate cît se poate de precise, în cadrul cărora se desfășoară evenimentele, există personajele (specifice) și sistemele de valori (sau anti-valori) pe care le exhibă stările de fapt. O oarecare trimitere la teatrul lui Teodor Mazilu este inevitabilă, dar personajele lui Dumitru Dinulescu se află tocmai la polul opus, adică nu și-au constituit o filosofie a vieții proprie și, în același timp, străină logicii general acceptate a realității, ele viețuind în cadrul strict al realității, dar într-un microunivers aflat undeva la periferia adevăratelor ei valori, periferizarea lor datorată fiind chiar neînțelegerii (sau înțelegerii deformate) a ansamblului social din care ca timp și spațiu fac parte. Nu avem deci de a face cu personaje ale **marilor trăiri**, ci cu unele ale **trăirilor imediate**, caracterizate tocmai prin lipsa de anvergură ; căci, pare-se, vrea a ne spune autorul, viața e, în cea mai mare parte a ei, constituită nu din fapte mari, revelatoare, ci din făpturi și amănunte care, asamblate însă într-un sistem existențial, devin determinante pentru individ, iar modul lor de a reacționa, de a adopta atitudini față de acestea, per global, determinîndu-i însuși profilul moral și de aici pornește și **atitudinea** piesei și, implicit, a spectacolului.

În versiunea scenică turdeană, datorată tînărului regizor Dan Mănescu, se accentuează fără echivoc acea parodie a tezismului pe care o practică deschis autorul, trecîndu-se apoi, pe parcursul evoluției spectacolului, la o parodie a parodiei — ceea ce aparent complică lucrurile, dar în fond evidențiază tocmai ansamblul ideatic ambițional de text. În cadrul acestei organizări estetice mai puțin obișnuite a materialului literar, paradoxal poate părea felul în care doi interpreți și-au structurat și dezvoltat personajele, într-un sistem aleatoriu, dar și cu repere exacte ale etapelor de evoluție a caracterelor. Este vorba de Stelian Stancu — ce practică perseverent o subtextualitate, atît de reale cît și de false echivocuri — și de Maria Junghietu a cărei **Virginica** își etalează cu o nonșalanță de un haz irezistibil „străfunduri" ale „trăirilor interioare", cu trimiteri de o convingătoare expresivitate la derizoriul ce-i caracterizează înțelegerea lumii, pe de o parte, și a inseși datelor propriei existențe, pe de alta. (Cei doi ne sînt cunoscuți, de altfel, din numeroasele filme în care au jucat dar în care nu au dezvăluit atari laturi ale personalității lor actoricești. Caricaturizat, dar cu măsură și cu nuanțe, e **Gigi** al lui Sergiu Iva, plin de candoarea falsului patetism e **Marinică** în interpretarea lui Iosif Cojic, iar pentru **Sanda** Adriana Gădălean a găsit interesante tonalități de umor sec, după cum purtătoare atît de haz cît și de accente satirice sînt interpretările lui Călin Stanciu, Andrei Protase, Narcisa Pintea și Vintilă Crișan. Una peste alta, e un spectacol la care se ride cu poftă și cu oarecare folos....

Radu Bădilă

cu schimbul

gură şi mai ales cu femeia aia cu ţiţog, care drăgălea un şarpe cit stinjenul. Şi unde mai pui, cine ii adusese ? el, Stan Bibu, drept preţ al puterii lui !

Au ieşit cu toţii din moară, făcind roată largă in jurul lor. Prea multe nu-şi mai aminteşte Stan Bibu ; a văzut doar cum se-nvirte odată cu moara şi cu salcimii de peste drum care dăduseră in floare, şi atit. Cind s-a trezit, in piciorul drept parcă avea un cuţit de foc, iar roibu necheza la căruţa goală.

L-a doftoricit Limbăşoaia, moaşa satului, s-a arătat şi la un spiţer care venise in sat la nişte neamuri, umflătura s-a tras, dar rămăsese cu călcătura frintă.

Cind a dat goarna războiului a fost reformat , singurul din leatul lui care a rămas pe prispă.

Junghiuri din ce in ce mai ascuţite ii treceau prin piciorul betag, dar nu se dădea bătut, tot îndemnind-o pe Gherghina pe care o simţea mereu mai in urmă : „hai femeie, că, dă prinzul şi n-am făcuţ mare brinză !"...

Cind a urcat soarele spre nămiezi şi l-a simţit in creştetul capului, Stan a dat semn spre mal. A trecut mai intii să ridice coşul orb şi cu el in spinare a tăiat-o de-a dreptul spre polog.

A lăsat-o pe Gherghina să incropească ciorba de roşioară şi caracudă, iar el a trecut spre Bărăitaru să-i afle urma roibului.

O singură dată intrase Stan Bibu in pătul cu alt gind decit pentru măcinat, cind şi-a cumpărat calul. Trei căruţe de cotolani, numai unu şi unu l-a costat afacerea, dar merita. Roibu era incă un puiandru, da el, Stan Bibu, il simţise. Aşa că nu s-a tocmit deloc cu Stroe-negustorul, căci el il adusese. Om deştept Stroe ăsta ! Ceva, ceva simţise el că se schimbă, şi-n război ca la război, aur să ai cu carul, dar degeaba dacă hambaru-i gol. O mindreţe crescuse puiandrul in bătătura lui Stan ! Gitul lung, ca un lujer, picioare drepte, de trestie, cu călcătura uşoară şi mindră, burtă netedă, nări adinci, rozii şi ochii mari, aprinşi.

Ca pe un copil il crescuse ! Bea apă cu el din aceeaşi căldare, il hrănea din căuşul miinii, iar la masa cimpului il ţinea mereu aproape, uneori cu capul pe umăr, de-i făcea pe-ai satului să belească ochii la o asemenea drăcovenie. „Bă a lui Bibu, ii auzeai, cu tine nu-l culci !..." El surîdea înţelegător şi le răspundea că aşa o să facă, numai că n-a găsit bijama pe măsură !

Uite-l acu pe Stan Bibu dind spre apa Bărăitarului. Işi ridică poalele cămăşii in cap, căutind adincul cu piciorul zdravăn. Dincolo, a şuierat lung, haiduceşte. (Alt chichirez al lui Stan cu care nu se da bătut nici in faţa ţircovnicului ; ăsta cinta la solz şi la mai toate frunzele cimpului, ca să iasă din el, cum ii plăcea să zică, mirosul tămiii şi prescurii. Stan avea insă un tril, lung, lung, cu o intorsătură, pe care ţircovnicul n-o prinsese niciodată, deşi ii dăduse ăstuia de nu ştiu cite ori tot vinul de impărtăşanie din butelca părintelui).

N-a trecut mult şi un nechezat, la fel de lung, a tăiat liniştea pădurii, iar printre sălciile groase şi bătrine ce băteau parcă mătănii in pămintul intors de rituri nesătule, a apărut roibul.

Niciodată Stan nu-l împiedicase ; una, calul e cal şi trebuie să aibă încuratul in copite, alta, ii era milă de picioarele lui de lujer, cu călcătură mindră.

Se lăsa mereu la voia lui, plătind gloabă cind ăsta se mai atingea de porumbul Brăniştarilor, care, ai dracului de nesătui, coboriseră cu pămînturile lor după deal pină spre inima bălţii. Plătea cu oarecare mindrie, cum ar fi plătit, de pildă, fetia furată de vreun fecior.

Ii îmbrăţişă gitul lung, lipindu-şi obrazul de coama groasă, ce-i cădea pină spre piept, surprinzindu-se că pe Catrina, fiică-sa, n-o simţise niciodată atit de aproape.

Il descornăci — plină ii era coama, semn că roibu intrase iarăşi in moşia Brăniştarilor — şi după ce-l mai trecu odată pe sub palmă o luă agale cu calul după el spre tirhat.

Intrară in apă, se bălăciră multă vreme ca doi copii năbădăioşi, lăsindu-se, in sfirşit, dus la vale pe spinarea lucioasă a calului, care sforăia vesel, a hirjoană, ducind in nări valurile subţiri ale iezerului.

Sta aşa, de minute bune, cuprins de liniştea dinaintea somnului, cu ochii pe cer. Deodată, tihna de nămiezi a bălţii fu intreruptă de un stol de gişte ce zburau jos de tot, semn că toamna a ajuns pe dealul Brăniştarilor. Mai mult bănui că-l strigă cineva şi cum desluşi vocea femeii, se lăsă incet de pe spinarea roibului, căută adincul rece al Bărăitarului şi ieşi tocmai la mal, prin stufărişul des.

Stănilă, jandarmul, sta pe crucea căruţii, sorbind din găvan fiertura de roşioară. „Gata, Stane, se isprăvi !", şi-i intinse un petic de hirtie, pe care Stan Bibu il aştepta de mult, cu numele lui scris mare, cit cerul, cum il văzuse de multe ori in vis, şi din care înţelese că este chemat călăraş cu schimbul, la regimentul cutare, din oraşul cutare, cu roibu cu tot — şi urmau semnalmentele — a doua zi la opt fix. Işi intoarse privirea spre poala pădurii, intrebindu-se ce e cu calul ; n-apucă să mai şuiere, ăsta ieşise din apă şi venea la trap nebun cu coama in vint spre tirhat.

Soldatul Bibu Stan, călăraş cu schimbul, nu-şi mai aduce aminte nimic, doar că o flacără uriaşă ii bufnise in piept. Peste citeva luni de zile l-au adus acasă cu o căruţă a regimentului, fără picioare şi fără cal despre care nu aflase nimic şi nici nu incercase. Bănuia că hoitul i-a putrezit pe undeva odată cu picioarele lui. Fie-le ţărina uşoară, căci trupul tare se mai ingreunase, de parcă trăgea după el zeci de ocale cu fier !

La improprietărire, ca infirm de război, a fost scris cu patru pogoane din pămintul al mai bun. Le-a refuzat. „Cu ce să le muncesc, a zis el comisiei, cu astea două cotonoage ?" : şi le-a arătat din căruţa lui cumnatu-său, Luţă, care venise la primărie, două cioate invelite in dimie neagră, infăşurate cu curmei de cinepă. „Mie, le-a mai zis, mi-ajung cele lăsate de bătrin, dar dacă v-a apucat mila de mine, le-a mai spus, incercind să se prindă de suianul căruţii, apoi doi cai să-mi daţi, să mă arănesc in vreun fel !" Spre toamnă, i-a intrat in bătătură Truşcă, om de caraulă pe la primărie, cu două roaibe lungi, costelive, care de-abia se mai ţineau pe picioare ; cică făcuseră şi ele războiul, la artilerie, ş-uite, a zis Truşcă, le-a venit şi lor vremea să fie lăsate la vatră, ia-le şi stăpineşte-le sănătos !..."

In primăvară le-a scos la cimp cu inimă in ele, zdravene pe picioare, căci ai satului iar au intors vorba de demult, cind il ţinea pe roibu : „ce le-o fi făcut bă, le-o fi dat jărăgai ca-n basme !..."

Gherghina le ţinea rostul şi tot ea le inhăma cind plecau la cimp, iar cind totul era gata venea pe prispă de unde o urmărea mereu Stan, il lua in braţele ei voinice şi-l aşeza pe leagănul cu velinţă inflorată. După ce ieşeau in drum, ii trecea hăţurile şi sărea lingă el, ţanţoşă tot drumul satului, cu gind la vedere, adică să vadă toţi că omul ei e intreg şi casa are stăpin.

La cimp, fie că era la prăşit, la coasă sau la cules, făcea şi Stan ce putea ; se tira greu printre rinduri adunind tainul de noapte pentru roaibe, se mai intindea la cite-o salcie cu coama joasă, de nu, rămînea la umbra căruţii şi impletea coşuri pe care i le lua la tirg tot Stroe-negustorul.

Degeaba nu stătea şi nici de muşte nu se bătea. Gherghina vedea şi ştia asta ; il simţea intreg şi la treabă şi seara-n pat şi poate de-aia rostul lor işi revenea incetul cu incetul.

Acum erau la arat pe Pueneanca. Spre seară trase caii la căruţă să mai răsufle şi pregăti grapa din nuiele, de Stan impletită cu o primăvară inainte. Cind să-nhame din nou, ce-i veni lui Bibu ?, „măi femeie, lasă-mă pe mine, să-mi mai dezmorţesc oasele !" Ea cirmi ce cirmi, dar pină la urmă il lăsă, zicindu-şi că o să-i facă bine.

Inhămă la gramă şi-i petrecu bărbatului hăţurile, care le prinse zdravăn, infăşurindu-le de citeva ori pe miinile puternice. Dete bice şi cu pămintul uruind sub el, mină spre capul locului, căutind cu pieptul larg impotriveala vintului subţire. Se simţea ca altădată ; aşa işi zise şi Gherghina cind il auzi — după cîţi ani ? — cintind acum a veselie, după cum ii era şi sufletul : „d-am avut, dă n-am avut, la nimenea n-am cerut !".

Liniştea cimpului, ce amuţise in aşteptarea serii, fuse spartă de o răbufnitură puternică, din adincuri. „Iar dau cu trotil", işi zise Gherghina, şi chiar se hotări ca la intoarcere spre sat să caute şi ea malul Dunării, poate găseşte ceva albitură. Ecoul pluti pe deasupra sălciilor şi se frinse in dealul Brăniştarilor. In aceeaşi clipită auzi un răcnet ce-o ingheţă. „Stan !" Odată cu bufnitura, roaibele se aruncaseră nebune inainte, pierzindu-se intr-un nor de praf negru. Gherghina s-a repezit pe urmele lui poticnindu-se in brazda afinată. Cind a ajuns in coasta pădurii, a dat ţipăt de vită injunghiată. Roaibele, tot un abur, şi cu boturile năclăite de singe, işi trăgeau cu greu sufletul. Alături, lingă grapă, cu hăţurile infăşurate pe miini, Stan Bibu, cu ochi mari, sticloşi, priveghea cerul liniştit al serii.

„Toamnă in Ţara Oaşului" – fotografii de Mircea Şoncuteanu (pag. 4–6)

florentin popescu

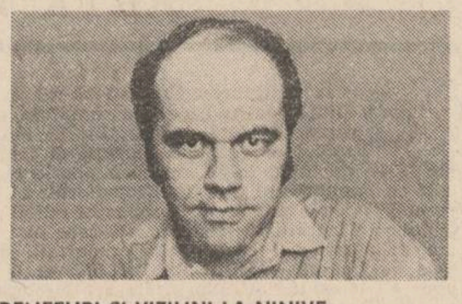

RELIEFURI ŞI VIZIUNI LA NINIVE

Relief

(„Leu lovit de săgeţi")

Să fi fost puterea-n adincuri ascunsă
ori poate dorinţa-ntruchipată-n fiară
cum visu-n nopţi, tîrziu, se-ntruchipează
in fiinţe nicicind şi de nimeni văzute,
să fi fost o părere de monstru
bintuind, cum neliniştea-n suflet
celor bătrini, celor voind să adune
in cugetul lor şi-n cuvinte
misterul de-a fi, de-a privi
cum noaptea-nmuguresc pe ceruri stele,
cum dimineaţa se iveşte-ncet din ape
nu soarele, ci floarea gindului inmiresmat :
eu eram pe ţărm aşteptind
indurarea vintului bun să-mi intindă
pe catarge pinzele şi să imi poarte
nemărginita mea inchipuire – ca pe dealuri
crivăţul, neaua, la ceasul de iarnă ;
eu eram doar fiinţa visind la putere
cum planta visează la ploile mari
cind seceta arde pămintul şi cerul,
eu eram corăbier rătăcitor şi-nsingurat
şi-agonizam spre-un trup străin
şi o străină forţă
cind lingă suflet se adună seara,
iertaţi-mă : eu doar imaginasem fiara

Gînd

Albe ginduri, albe şoapte
Cine-mi murmură in noapte ?
Cine-mi lasă-n ciuture
Zbor suav de fluture,
Iar prin nopţi subţiri de vară
Steaua cine mi-o coboară
Sinziană, in odaie
Pe condei şi peste foaie
De pornesc să ia aminte
Greierii de prin cuvinte
Şi aleargă-n graba mare
Să aprindă felinare ?
Noaptea trece, visul doare
Numai dansul de fecioare
Pin-la ziuă, in fereastră
Facă-se incet măiastră !

Scrisoare de dragoste

(pe o tăbliţă de argilă de la Ninive)

Mi-ai spus : Aceasta nu sint eu
ci numai umbra mea răsfrintă
intr-o prea frumoasă oglindă !
şi ţi-am zis : Fie părerea şi visul
o prea curată-ntrupare
şi lasă-mă să-i mingii conturul !
Mi-ai spus : Miinile tale mingiia-vor o umbră
şi poate că umbră-i şi gestul
risipit in zadar de vreme ce gindul
şi inima şi sufletul tău şi privirea
nu părere, ci-ntrupare aevea aşteaptă !
şi ţi-am zis : Intre umbră şi vis
gindul meu te aşteaptă
şi nu m-ar mira – din frinturi de imagini
din vorbele tale
prin care mi-nchipui răspunsul,
dar mai ales din rugul
pe care ard aşteptindu-te
să te işti căutindu-mă !

Tăbliţă de la Ninive

Lui Constantin Daniel, in memoriam

Supus eram celui neinduplecat : lui Enlil
şi-aveam in putere dimineţile, nopţile
şi crugul destinului altora ; in miinile mele
se rotea scrinciobul lumii acesteia
pină la streaşina stelelor
prin care insumi priveam spre pămint ;
Puternic eram impărţind fericirea
şi durerea şi risul şi plinsul
fără să ştiu şi fără s-aud
cum picioarele mele, precum un copac
se-acopereau de scoarţă bătrînă,
puternic eram ţinind in mină cintarul
faptelor bune ori rele, judecindu-le singur
fără să ştiu şi fără s-aud
cum inima, cum privirile mele
şi cum gindul meu se-acopereau treptat
de-o rugină adincă adusă de mare
intorcindu-mă-n demultul virstelor mele
pină-ajungeam un tinăr, pină-ajungeam copil
judecindu-vă mult prea blind,
mult prea-nţelept şi cu bunătate ;
Iertaţi-mă,
supus eram celui neinduplecat : lui Enlil.

ştefan dincă

De toamnă

La uşa casei mele s-a-ntomnat
Un zeu la timple cu argint m-a uns
Şi dinspre singe viscolele bat
Cu intrebări care mai vor răspuns

De la Măcin coboară plopii-n vale
Şi la Tirgovişte tresar castanii
Şi riuri vechi mi se aşează-n cale
Tot măsurindu-mi zilele şi anii

Mi-e braţul greu, privirea mai trufaşă
Şi glezna mai aproape de pămint
Şi parcă port un şarpe sub cămaşă
De unde plec şi pină unde sint

La uşa casei mele s-a-ntomnat
Şi-n toamnă casa nu mai are cheie
De parcă visele mi s-au furat
Şi mi le vinde-n piaţă o femeie

De-atita toamnă tălpile mă ard
Şi ploi de vorbe-mi picură pe masă
Şi nu mai ştiu pe care bulevard
Mai am o inimă, mai am o casă

Cad frunze reci cu pleoapele de zgură
Din nucii tineri care mor călare
Şi se dezbracă toamna de armură
In satul meu, la Dunărea cea Mare

Şi iar sint singur şi mă leagă vinul
De toamnă ca de-o toartă de ulcior
Acum cind pling şi-şi caută destinul
Spre Dobrogea, lungi cirduri de cocori.

Septembrie

Septembrie, un voevod de sciţi
Din munţi coboară spre cimpia dacă
Il insoţesc stejarii-ncărunţiţi
Şi paltinii in cale i se pleacă

De mii de ani coboară el, incet
Călare tot pe armăsarul murg
De la Tirgovişte pină-n Ghecet
Din zori de ziuă pină in amurg

Şi ţine drumul cu suita lui
Drumul cel vechi de paşnică domnie
Dinspre Ardealul dulcelor gutui
Spre Dobrogea cu merele sub ie

Septembrie, un voevod bărbat
Coboară din Tirgoviştea cea mare
Cu vulturul Valahiei brodat
Pe mantie şi flamuri militare

Şi vinu-i nou şi tinăr la obraz
Şi are vinul buzele-nsetate
Şi cine-l bea devine mai viteaz
Şi mai adinc ca piatra de cetate

Pe unde trece cresc şi trandafirii
Şi borangicul dragostei se ţese
Şi ni se umplu satele cu mirii
Şi ni se luminează cu mirese...

Tu nu ştii

Tu nu ştii Doamnă fructele cum pier
De bruma toamnei, noaptea mai ales
Acum cind dorm planetele pe cer
Şi eu citesc in părul tău cel des.

Tu nu ştii cită disperare crudă
E-n fructele ce se mai vor culese
Şi-n pagina aceasta incă udă
De ploile din ce in ce mai dese

Tu nu ştii manuscrisul de la timplă
Inzăpezit de litera ninsorii
Şi nici de ce adeseori se-ntimplă
Să nu mai zboare către sud, cocorii

Tu nu ştii cum m-aplec şi-adun
Hrisoavele din frunzele de ceară
Şi cum mă ninge toamna cu tutun
Printre castanii care duc la gară

Tu nu ştii incă, insă ştiu şi sper
Că n-or să vrea nici zeii să m-acuze
De ce mă aflu-n toamnă, prizonier
Izvoarelor care le porţi pe buze.

george corobea

Dimineaţă

Era o dimineaţă
de tăiat lemn de vioară...
Ochi buni urcau pădurea
cu rădăcini cu tot...
Ciini pierduţi prin pajişti
şi oi la stine
păreau ciuperci prin garduri sure.
De sus,
presăram pădure
peste rădăcinile din mine.

Întomnare

Linişte clară,
se desfrunzesc copacii ginditori
dincoace şi dincolo de soare ;

Prin valea cuprinsă de amurg
răpiţi de culori trecem ;

La asfinţit,
un galben palid reflecta grădina
Şi, la marginea nopţii,
păsări albe-albe cutreierau

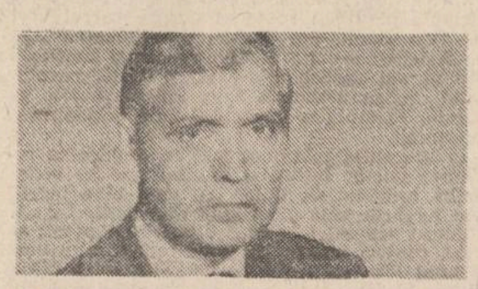

O răcoare magnetică
mă infiora, cind,
lumea mai imbătrinea o dată...

Tăcere

Somnul dansează pe stradă şi
noaptea visează iubiri ;
copacul anunţă pădurea
ivită din sclipiri ;

Tăcerea – oră a pămintului
şi văile riuresc fluturi ;
prin geana plină de culori
urc o treaptă...

radio-tv

rtv

Între noi, poeţii...

Dacă puştiul deschide cartea cu poveşti asta înseamnă că gata, e pregătit să pătrundă în lumea lor. Şi acolo, în lumea poveştilor, fie ce-o fi ! Acolo e balaurul fioros care trebuie să scoată frecvent foc pe nări şi e un cumplit şi e un fioros. Acolo e şi învingătorul balaurului, sir Giles care e un luptător învederat pentru simplul motiv că orice balaur e aprioric rău şi el trebuie învins. Acolo e şi lupta care neapărat trebuie să fie sîngeroasă. Aşa e în poveste.

Numai că uite, balaurul de data asta nu e defel agresiv, ba dimpotrivă, e un ageamiu şi un poet, mintea-i stă numai la poezioare hazoase şi la ceaiuri cu brioşe delicioase şi la breackfast-uri picante, iar vrednicul sir Giles, vînătorul de balauri, e şi el cam abstras, şi cam distrat, şi cam poet de felul lui, nici el nu e prea pus pe răzbunare, ce mai încolo şi încoace, s-o spunem pe cea mai dreaptă, n-are nici un chef de luptă, dar ce să-i faci, în carte ei trebuie să se lupte de-a binelea, în special de dragul mulţimii care frisonează, aclamă, participă.

Şi iată că sir Giles vine în prospecţie la balaurul-poet şi nimereşte la minunata oră a ceaiului cu brioşe, iar balaurul zice „cu cît sîntem mai mulţi cu atît mai bine", îndeletnicindu-se vesel cu „Poemul unei prăjituri răsturnate", iar sir Giles e şi el poet, asta-i culmea, nu le prea arde lor de luptă, mai precis chiar n-au chef, dar în carte scrie limpede, negru pe alb, că „balaurii şi cavalerii se luptă totdeauna" aşa că iată-i la masa tratativelor. Nu le rămîne decît să se prefacă niţel, de dragul tradiţiei şi-al mulţimii. „Dacă pare o luptă, e-n regulă", zice balaurul. Şi iată, lupta se apropie. Numai că e greu să te-nfurii din senin şi în plus ageamiul de poet nu e-n stare să scoată foc pe nări, doar niscai rotocoale cu totul caraghioase şi inofensive. Aşa ne şi spune: „E greu să scuipi flăcări. Trebuie să fii mînios foc şi eu nu sînt !" Numai că puştiul ştie să-l declanşeze şi-i zice, acolo : „Eşti un poetaş de doi bani !" Ei da, asta e o jignire, e un motiv de foc şi pară. Aşadar lupta se poate declanşa, balaurul e furios la culme, lupta continuă în peşteră, la ceai, cu trăncăneli şi gălăgie de fond, pentru emoţia mulţimii, şi ei se prefac bineînţeles că se luptă de zor, sîngeros, cu patimă şi încrîncenare, între ei, poeţii... Asta e, ce să-i faci, dacă trebuie să fie o luptă, dacă asta aşteaptă cititorul, să nu-l dezamăgim !

A fost aşadar un filmuleţ de desene animate, sîmbăta trecută, şi uite că-n cinci minute de poveste am rîs de ne-am prăpădit, am rîs cu lacrimi de balaurul poet şi de vînătorul său crîncen, am rîs cu lacrimi de lupta lor prefăcută, numai că lacrima aceea copilărească din colţul ochiului era îngîndurată...

Şi chiar aşa, o bucăţică doar dintr-un film de desene animate, cum poate bucura sufletele copiilor noştri ! Aşa cum emisiunile de radio dedicate copiilor, şi copilăriei, scenetele de la „Radio-Voinicel", piesele de teatru radiofonic pentru copii şi tineret, poveştile de la „Noapte bună, copii", „Să învăţăm un cîntec", „Radiocaruselul copiilor", „Un univers într-un ghiozdan", toate acestea înseamnă efort de creaţie, concentrat, muncă redacţională uneori nebănuit de grea, disponibilitate sufletească pentru a dărui copiilor momente cît mai dense, mai bine regizate, de calitate. Şi ne dorim cît mai multe emisiuni bune pentru copii, mai multe desene animate, mai multe daruri făcute copilăriei.

Cleopatra Lorinţiu

muzică

m

Tineri instrumentişti la Arad

Dintre manifestările stagiunilor noastre, extrem de utile, de interesante sint **Galele tinerilor concertişti**, iniţiate cu regularitate, in aproape toate centrele muzicale ale ţării, de către Comitetul Judeţean al U.T.C. respectiv şi de Colegiul Criticilor Muzicali de pe lingă A.T.M., gazde (şi principali organizatori) fiind diferitele colective simfonice din centrele respective. La inceput de toamnă Filarmonica din Arad a fost inimoasa gazdă a unei asemenea manifestări, avind ca prim ţel promovarea continuă, judicioasă a tinerilor instrumentişti de talent ai ţării.

După părerea mea, in concertele respective, simfonice şi camerale, protagoniştii au valori deosebite ; ar fi două „clase de calitate", destul de distanţate una de alta : prima clasă ii cuprinde pe tinerii a căror implinire, maturitate incă nu s-a conturat pe deplin, a doua ii priveşte pe cei care deja semnează interpretări artistice convingătoare.

Flautista Adriana Petrescu (studentă in anul I a Conservatorului clujean) a fost solista **Concertului in Sol major pentru flaut şi orchestră** de Wolfgang Amadeus Mozart. O tehnică bine pusă la punct a insoţit aici o execuţie destul de săracă in conţinut ; cred că nu e vorba insă de o incapacitate fundamentală vizavi de volutele muzicii mozartiene (această „deformare" este mai frecventă decit se crede in lumea interpreţilor), ci mai degrabă de o cunoaştere incă insuficientă a mecanismului de a descoperi esenţe in spatele portativului, idei inapoia liniilor melodice, a inlănţuirilor armonice. Aceleaşi cuvinte despre violoncelista Diana Ligeti, care a cintat **Concertino** de Prokofiev, precum şi unele pagini camerale de Bach şi Anatol Vieru, lucrări conduse „drept", bine rezolvate tehnic insă deocamdată nesatisfăcător redate artistic, despre pianistul Daniel Goiţi (ambii sint studenţi ai Conservatorului „Gh. Dima" din Cluj-Napoca), solist al dificilului **Concert nr. 2 pentru pian şi orchestră** de Rahmaninov.

Un moment interesant al Galei l-a oferit pianistul ieşean (student in anul I) Samir Golescu, interpretind **Concertul nr. 1 pentru pian şi orchestră** de Ceaikovski, versiune bine rezolvată tehnic — şi este aceasta o apreciere care, referitoare la acest dificil concert, devine şi un inceput de elogiu faţă de solistul „triumfător" in confruntarea cu o partitură pianistică de maximă dificultate — care, dincolo de brianţă, are o sensibilitate certă, cerindu-se a fi canalizată spre cunoaşterea in profunzime a tainelor instrumentului.

Momentele deosebite ale celor trei seri de concert ni le-au oferit violonistul Liviu Prunaru (student in anul I la Bucureşti), in **Sonata a 6-a** de Ysaye, in fragmentele din **Suita in Do major** de Bach şi in **Concertul nr. 2 pentru vioară şi orchestră** de Mozart. El ne-a oferit interpretări elegante, sensibile, insă sub nivelul altor apariţii ale sale deoarece gestul de amănunt, detaliul a fost lipsit acum de acea precizie, indispensabilă cel puţin in paginile lui Bach şi Mozart. La cel mai inalt nivel calitativ s-a situat, cred, evoluţia clarinetistului clujean Liviu Gocan. Ascultind **Introducere şi temă cu variaţiuni pentru clarinet şi orchestră** de Rossini şi, in special, **Cintec lung** de Cornel Ţăranu, am avut prilejul nu numai să aplaudăm o frumoasă evoluţie faţă de alte prezenţe ale sale in Galele organizate de A.T.M. ci şi versiuni impecabile din punct de vedere tehnic, convingătoare artistic, adevărate momente de referinţă intr-o eventuală „fono-arhivă" a Galelor tinerilor instrumentişti.

O iniţiativă de dată recentă a unor asemenea manifestări o constituie invitarea unor artişti de renume pentru susţinerea unor adevărate microrecitaluri, de obicei, la incheierea serilor de concert. Organistul Eckart Schlandt, cintind pagini de Buxtehude şi Reger, ne-a oferit momente de incintătoare artă, de pătrundere in profunzimea laboratorului de creaţie al unor muzicieni unde elementul intelectual in creaţie este preponderent. Nu putem incheia fără a aminti aportul excelentului colectiv simfonic arădean, al dirijorului Dorin Frandeş, ajutindu-i pe mai tinerii săi colegi cu o gestică precisă, sigură, funcţională, lăsindu-se antrenat, odată cu aceştia, de savoarea marii muzici.

Viorel Creţu

REMEMBER

POEŢII, CÎND ERAU TINERI... (XLX)

ARTĂ ŞI MESERII

De la bun început vreau să-mi explic titlul pentru care am optat la evocarea de față. Adică, Florin Mugur, poetul născut la București (7 februarie 1934), debutant la 14 ani cu o poezie publicată în Suplimentul literar „Brigadierul" al ziarului „Tînărul muncitor", publicație editată de Uniunea Tineretului Muncitoresc, care mai tîrziu, prin unificare cu celelalte organizații similare de tineret — U.A.E.R., U.N.S.R. și O.T.S. avea să constituie Uniunea Tineretului Muncitor (U.T.C. de mai tîrziu) ; Florin Mugur, deci, acest Gavroche al noii poezii, care avea să debuteze în volum tot precoce, în 1953, cu „Cîntecul lui Philipp Muller"... a avut mai intîi propensiune, elan, către ceea ce numim artă, a mai păstrat, autoironizat, făcînd haz de necaz, ceva din romantismul cărților de început, indeosebi în „Armata de cavalerie" din care citez pe sărite : „Hei, unde e armata de cavalerie ? Unde sfîntișorii cu ochelari ? / Gărzile albe ale adolescenței / pistolul fricos lîngă piine-n sertarele mari." ; „Mai țineți minte vara genială ? /

Copilăria s-a sfîrșit. Acum. / cineva strigă bilbiit anume / silabe negre gloanțe mari Dum-Dum. / / Rînjește-ntre penumbre doamna Clio. / Ce tîrg sfîrșit, ce tîrg murind ! Să moară ! / Prin curți denunțătorii pregătindu-și / foi pentru muncile de primăvară / / O criză veselă a libertății. / Din biblie bătrînii cersetori / își viră labele în somnul generalilor. / Ești mic, o să te-mpuște, o să mori. / / Stă biblia pe-o biblie de javre / plină de colți, de bale dulci, de păr. / Și strigătul : vom scrie altă biblie / impielițată, dreaptă, în răspăr / / Eu îi credeam, îi cred și azi cu milă / trist, pînă-n gît sătul de întrebări / cu ochii roși de adevăruri ca de-o pilă / cu ochii goi și roșii de-atîta adevăr".

Se prea poate ca la Florin Mugur pretextul acestei poezii, cum se întîmplă și în alte cazuri, cînd faptul de cultură e trăire nemijlocită, să fie lectura pasionantă a celebrei „Armate de cavalerie" a lui I. Babel, carte care s-a tradus la noi mai tîrziu, avînd și specificul respectiv care i se potrivea lui Florin Mugur.

Cunosc din proprie experiență elanurile romantic-revoluționare ale acestei epoci, chiar dacă n-am făcut parte din nici o armată de cavalerie și încă n-am apucat să mă distanțez de ea printr-o autoironie, mai mult haz de necaz. Poate și pentru că la început și pentru mine ca și pentru un poet comentat mai înainte principiul suprem de viață și de artă a fost tot acela eminescian : „Nu e carte să înveți, / Ca viața s-aibă preț, / Ci trăiește, chinuiește / Și de toate pătimește / Și-ai s-auzi cum iarba creste."

Experiența seculară a fiului de țăran și cea scurt revoluționară a utemistului m-a determinat ca în sedința de U.T.M. în care a fost exclus Florin Mugur, eu să mă aflu în Valea Jiului, printre mineri, cei care întruchipau cu adevărat cinstea și fermitatea revoluționară. Florin Mugur a avut și tăria de caracter, dar și tenacitatea, ca odată cu trecerea anilor să revină în epoca nouă, de după venirea la cirma partidului și a statului a tovarășului Nicolae Ceausescu, în primele rînduri ale poeziei și ale vieții literare, o vreme, fie încheindu-și studiile universitare, practicînd și profesoratul (în sate din fosta regiune Argeș), fie secondînd pe prietenul meu Gh. Tomozei, la conducerea revistei „Argeș" în cea mai bună perioadă de activitate a acesteia, Florin Mugur numărîndu-se printre pionii ofensivei publicistice de aici.

Cu toate acestea, printr-o seamă de cărți, înainte de toate „Cartea regilor" (1970), „Cartea prințului" (1973), „Român" (1975), „Piatra palidă" (1977), „Portretul unui necunoscut" (1980), „Viața obligatorie" (1983), Florin Mugur n-a încetat să slujească o anumită artă poetică, suigeneris, pe care cel mai bine o definește prefațatorul de la volumul antologic „Dansul cu cartea" (Cele mai frumoase poezii, 1981) care nu e altul decît analistul, exegetul liric atît de avizat Ștefan Augustin Doinaș.

În ce privește arta poetică a lui Florin Mugur, cu mici deosebiri de nuanțe sînt întru totul de acord cu marele poet și exeget al lirismului. Așa că voi subscrie, reținînd în principal observațiile fundamentale.

„Florin Mugur — scrie comentatorul citat — este, probabil, singurul exemplu de poet capabil de a obliga timpul să lucreze în favoarea sa. De la „Mituri" (1967) prin „Cartea regilor" (1970), „Cartea prințului" (1973), pînă la „Piatra palidă" (1977) acest poet n-a făcut decît să confirme o autentică vocație poetică, total diferită de ceea ce era el însuși în anii cincizeci, să se angajeze într-un suiș continuu"...

Pe ce versante ale artei poetice s-a angajat Florin Mugur în acest suiș continuu : Ștefan Augustin Doinaș remarcă propensiunea spre mit, în primul rînd spre cel antic, apoi spre lumea personajelor lirico-dramatice a lui Shakespeare. Tot Ștefan Augustin Doinaș face unele trimiteri la Emil Botta, la Nichita Stănescu și la marele Lorca.

Prelucrate **„spre spectacol și culoare"**, lui Ștefan Augustin Doinaș i se par, ca și nouă, a fi poeme remarcabile „Vara genială" și „Armata de cavalerie", ambele din volumul „Portretul unui necunoscut" (1980).

Sîntem de acord și cu finalul prefeței lui Ștefan Augustin Doinaș, în care se spune : „La confluența între lirismul faptului de cultură (pe care l-am definit nu numai o singură dată), jocurile gingașe ale unui spirit fantast și o consecință bintuită de melos-ul suferințelor sale, acolo unde — pînă acum — critica literară vedea un fel de pată albă (hic sunt leones !), există un loc bine determinat care-i aparține lui Florin Mugur."

Odată precizată această artă poetică, să încercăm să ne explicităm titlul „Artă și meserii". Meseriile lui Florin Mugur au fost și sînt multe pe tărîmul scrisului. Să începem cu calitatea rară de a fi autor de autori, adică redactor. Calitate de care m-am bucurat atît eu cît și alți colegi de-ai noștri.

Mi-l amintesc pe redactorul atent și pasionat de la „Anii de ucenicie" (revista Școlii de literatură din perioada 1952—1954), pe cel de la „Tînărul scriitor", ca și pe cel de la revista „Arges". Mai recent, dar de cîtiva ani buni, această vocație se exercită la Editura „Cartea Românească". Dintre celelalte meserii ale lui Florin Mugur n-aș ezita să o mai numesc pe aceea de scriitor pentru copii, autor al cărților intitulate „Unde e orașul de argint" ca și „Rilă — iepurilă", cărți de o mare circulație la apariție. N-aș vrea să citez decît finalul poveștii orașului de argint, care sună astfel : „— Ce tot rizi, / Îl strig, / Fericite gînd ? / / El îmi face-un semn / Vesel, tot rizînd. / Spune : / E frumos / Strașnic, Zău. / Că orașul nou / Nu-l putem afla. / Că la noi sînt azi / Zeci de-orașe, sute. / Toate de argint, / Toate ne-ntrecute, / Unde mergi pe strada / Bună Dimineața / Și să cînți în voie / Liber, toată viața." Cartea aceasta e apărută în 1965.

Și totuși „Ceea ce rămîne" din scrisul lui Florin Mugur, mă refer și la cărțile sale de proză publicistică, el a intuit foarte lucid, într-o poemă din cel mai complex volum al său „Portretul unui necunoscut" : „Ceea ce rămîne sfîșietor după toate plecările / mîndria de a fi întreg, tîrziu / Cînd nu mai ești aproape nimic / poetul — nodurile unui nuc bătrîn / în care se sparg cuțitele de argint / ale grabei / poetul — nu se mai zăresc / din tine / decît urmele lăsate de ceilalți / una dintre ele / dar trebuie să te apropii mult, altfel nu vezi nimic / are forma unei aripi de vultur / o urmă / poate o rană / munca unei dureri prelungite, / și numai ironia / cu nările blinde și subțiri ca hîrtia de biblie / suflîndu-ți în palmă și numai nobila, numai înalta arteră aortă / curbîndu-se în bezna trupului / ca o superbă cîrjă de episcop".

Urîndu-i lui Florin Mugur ca nobila, înalta arteră aortă să semene cu cîrja lui Nicolaus Olahus, episcopul de Strigoniu, îmi încheiași eu cele cîteva considerațiuni, în speranța că visurile sale despre longevitate se vor înfăptui, cel puțin literar, adică așa cum speră el pînă la 140—160 de ani.

Niculae Stoian

Despre emoţia poetică

Urmare din pag. 1

ze conturile cu „prizonieratul" conjugal, s-a preschimbat, la rîndu-i, în resemnată contemplație : sarcasmul acid, polemic s-a domolit în zîmbetul malițios al moralistului : avîntul cu care poeta se pregătea să înfrunte viața în aspectele ei pitorești, colcăitoare, pestrițe a lăsat locul **retragerii** strategice îndărătul unui panou de comandă de unde spectacolul lumii i se pare, dacă nu **controlabil**, cel puțin confortabil : cerul, soarele, clopotele din Chartres, „ăcele de gheață lovind în ferești", straturile geologice, galaxiile, oceanul primordial — toate asteaptă, pentru a se pune în mișcare, gestul (nu-l aștepta oare însuși Baconsky ?) unei apăsări pe buton : „dar pentru toate, / în cabina de catifea / un deget viu mai trebuie / să apese o clapă" **(Audio).**

Întoarcerea — surprinzătoare — spre starea poetică din începuturi pare argumentată de atracția spre misterul **nedezlegat al creației**, de sorginte blagiană, aurit cu „pacea dintîi" în care Ion Barbu căuta echilibrul între creat și increat : „Dă-mi Doamne locul de gratie printre lucruri / nici raiul, nici iadul prea marei apropieri, / ci patria fericită din nodul gordian / încă nedesfăcut..." **(Simplu).**

Această atitudine, incitantă în esența ei, este însă diversionată de o pestriță, hilară recuzită atomo-electronică, transcrisă parcă din scenariul unei pelicule de anticipație. Totul începe (în buna rețetă a unui science-fiction) cît se poate de inofensiv, cu viziunea începutului de lume, cu naive reprezentări ale mecanicii cosmice : „Les beaux jours **(un fel de sansonetă ptolemeică, n.n. ?)** / cînd pămîntul era drept / și-l legăna în soare / biinda testoasă" **(pag. 96).**

Impresia de epuizare a unor zăcăminte emotionale (prognozele erau sărace de la început), de rapidă vlăguire a tonusului retoric (prin consumarea acumulatorilor livresti) se încearcă a fi mascată prin decretarea unei arte poetice în acord cu „principiul" **tutti frutti :** „Poezie pentru cînd / ești miop ești obosit ești / tocit pînă la urzeală // Scrisă cu bidineaua pe zid // Vizibilă și pe întuneric..." **(Ars poetica).** Versurile par imprimate pe banda magnetică a unui **computer**-ism liric sui generis, fabricat, însă, în hong-kong-ul imitației de serie. Deslusim, printre rînduri, aproape la întîmplare : „infinitul numărabil", „cîmpurile magnetice ale manuscriselor", „visătoare dansuri feed-back" **(pag. 10)**, „stilpi androgini de / înaltă tensiune", „anotimpuri uzate pe bandă magnetică" **(pag. 12)**, „rezervatia numerelor sălbatice", „șiruri-șiruri curbe la infinit" **(pag. 15)**, „trunchiuri de nichel" și apoi „orgi de nichel indescifrabile (sic !)" **(pag. 16)**, „vite credincioase împing astrii pe cer" (noroc cu ele... n.n.), „șoarecele electronic" care „roade algoritmic, stochează / paginele cîntări ale Spherelor" **(pag. 18)**, apoi, în așteptarea pisicii cu circuite integrate, „Mănusa cauciucată / abia lăsînd să se întrevadă / un sîn de ghips" **(pag. 22)**, „Pietre magnetice" care „înghit acvatic" (sic !), niște „lotusi vibratili" la umbra subacvatică a cărora apare și „Mr. Brown (care) fulgeră din fulger" **(pag. 23)**. Trecînd peste „miezul sinapselor nomade" **(pag. 27)** ne putem răcori o clipă cu „apa distilată a / Destinului" **(pag. 29)** iar cei flămînzi se pot înfrupta din delicioasele „tulpini galvanice" **(ibid).** În ordinea aceleiași sintaxe complicate inutil, avocățește, Ioana Ieronim evocă „speranța mutată pe scripeți la deal", „lanturi logice" și „oase aeriene ce conțin / Theatrum Mundi" **(pag. 36)**, o „lăcomie florală", niște „lumini de avarie" **(pag. 40).**

Ca după o descindere de la „parchetul" extraterestrilor rămîn împărtășite prin poeme : „amintirile și sentimentele / în circuit integrat", „bacterii exotice", „poliedre și elipse paradisiac androgine" (sic !), „spini și quasari" **(pag. 90)**, „spray-ul contra emoției" **(pag. 87)**, „judecata de pe urmă / a computerului" **(ibid)**, un „nesătios voyeurism / (care) se nutrește cu imagini din satelit" **(pag. 86)**, o „desfoliere în ciclotronul oxidat" care l-ar răsuci în mormînt și pe Oppenheimer **(pag. 82)**, un tardiv „sărut infinitiv" și, ca souvenir, niște „bucle matematice" **(pag. 71).**

În înaltimile rarefiate, lipsite aproape cu desăvîrșire de fiorul poetic, se aude, vag, cîte un indemn transmis de la Houston-ul angoaselor în fata perisabilității destinului și ființei umane : „Nu părăsi racheta fotonică / a tandreței, unde lent / atît de lent îmbătrînim..." **(Perenitate).**

Plutesc pretutindeni o neglijență gravă, un îngrijorător abandon al rigorii, un fel de drumuri sintactice care nu duc la Roma nici unui sens, o vorbărie goală închisă într-o sticlă și aruncată în oceanul de cerneală tipografică cu prea multă ușurință.

Rareori poeta reciștigă scînteia emotiei care să-i lumineze versurile : „Și viata curge, o, curge — / încerc a privi cu eleganță / peisajul // Eu și umbra mea, în prelungire / eu și umbra mea, adică / nuiaua de bambus cu care / maimuța captivă își apropie / portocale" **(Joc).**

Aidoma efectului **Doppler-Fizeau**, evocat de autoare într-un poem, se înregistrează o inexorabilă îndepărtare a lirismului Ioanei Ieronim de nucleul emoțional și existential ce dă coerență și mișcare Poeziei. După masca livrescă, după aceea derizoriu-ecologistă, iat-o și pe aceasta din urmă trădindu-și personajul și încă într-un mod destul de transant. În loc de concluzii, ne vin în ajutor chiar versurile poetei : „Fiind simulat după un set complicat de reguli, / acest cintec își ascunde gramatica. // Scopul scuză mijloacele. / Aici nimic nu mai are scuză". **(Relatio).**

***) Ioana Ieronim : „Poeme", Editura „Eminescu", 1986.**

CRONICA EDIŢIILOR

„Catastihul amorului"

O carte foarte plăcută la lectură, veche de peste 120 de ani, este scoasă din uitare de către poetul și istoricul literar Dumitru Bălăeț la Editura **Dacia** (1986). Editorul nu e la prima valorificare a unor opere de secol al XIX-lea. Cartea respectivă, compusă din două părți totalmente deosebite între ele are, notate, pe coperta ediției princeps, următoarele : „Biblioteca română. Seria intîia. Volumul intîiu. **Catastihul amorului** și **La gura sobei.** Editore Thama I. Stoienescu. București. Tipographia Stephan Rassidescu. 1865".

Dumitru Bălăet, care și-a dat doctoratul (1973) cu o teză despre Radu Ionescu, opiniază atît **în Prefață** cît și în **Note** cu argumente temeinice pentru paternitatea acestui autor a straniei cărți în cauză, premergătoare de sugestii pentru cel puțin trei scriitori români care-i vor urma. Editorul nu-l numește decît pe... Camil Petrescu. Noi ne vom strădui să demonstrăm că e vorba și de... I.L. Caragiale și de... Urmuz.

Îl credem deci pe editor cînd afirmă că autorele romanului este Radu Ionescu, dă altfel dinsul s-a ocupat și de alți autori mai puțin cunoscuți din veacul celălalt și-și are tehnica de lucru dovedită. A scos o ediție chiar din Radu Ionescu.

Acum citeva cuvinte despre Radu Ionescu. Și, iarăși, pentru a păstra **profumul** veacului, vom apela, anume, la **Conspectul asupra literaturii române și literaților ei** (1875 — reeditat de Paul Lăzărescu în 1982, un „dicționar" de literați excelent !). Datele de aici sînt reluate în bună parte și de G. Călinescu în **Istoria** sa, iar Iorga, se putea altfel ? nu era străin de cartea lui Popa. Iată : «RĂDU IONESCU, născut în Bucuresti la 1832. Studiile si le-a făcut aici la colegiul Sf. Sava. După terminarea cursului secundar, fu trămis de casa Hagi Tudorachi în Franța spre completarea studiilor sale, unde mai fu ajutat și de Arhiereul Calist. Acolo studie el filozofia, ocupîndu-se mult și de literatura universală. După întoarcerea-i în țară, adăpat de ideile de libertate, scrise mai multe articole în diferite jurnale, colaborînd apoi mai mult timp, cu energie, la jurnalele „Dîmbovița", redactată de Bolintineanu, și „Independența", publicînd și mai multe poezii fugitive. (nu-i asa că vă place ? n.n). El fu mai apoi director al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice. La anul 1866 fu ales deputat în districtul Argeș pentru formarea constituantei. La 1867 fu trămis ca agent al țării la Belgrad (Serbia). Cunoștea limbile : franceză, slavonă (Călinescu pune aici în ghilimele ! n.n.) și germană. Scrierile sale sînt, deși puține în comparație cu alte altora (iată că nu-i chiar așa, D. Bălăeț și alții îi mai atribuie pe lîngă romanul despre care-i vorba și „Don Juanii din București" și nuvela „O zi de fericire" — n.n.) dar bine alese și simțite. În ultimii ani ajunse într-o stare tristă, paralizat fiind în sentimentele sale, atît de nobile mai nainte. El muri la anul 1873 luna decembrie în București.

În literatură însemnat mai cu osebire ca poet elegiac (sic !). În toate poeziile sale se vede o limbă armonioasă, dulce, cu vers bine îngrijit. Din lucrările sale (deci erau mai multe ! n.n.) a publicat separat la 1854 o broșură de poezii sub titlul **Cinturi intime**, din care reproducem **Sonet la anul 1853**, ca probă de versificația sa (Să nu uităm că Eminescu avea atunci doar trei ani ! iarăși, nota noastră) : „Neantul se deschise și-n urna sa adîncă / Pieri și anul ăsta cum altii au pierit : / Întinsul lant de secuii crescu c-un inel încă ! / Și timpul făcu iară un pas în infinit. // Se duse, și-altu-n spațiu în urma lui s-aruncă. / Se duse, altul vine și trec necontenit ; / Durerea noastră numai ca neguroasă stîncă / Perpetuu se apasă pe pieptu-ne zdrobit. // Pe floare cade roua și-a soarelui cătare. / Un zefir adie cu dulce lui suflare / Trăiește fericită, parfumul exaltînd. // În viața noastră însă aceeași destinată ! / Și anul nou în sfera-i nimica nu ne-arată / Și fără vro speranță îl trecem suspinînd !». Am transcris integral fișa lui Radu Ionescu, făcută de Vasile Gr. Pop din conspectul său. E frumoasă, iar sonetul are oarecari calități. Călinescu citează alte versuri, de asemenea demne de interes. Radu Ionescu, așa cum ne demonstrează **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, scos de cercetătorii ieșeni, mai are și alte merite. Bunăoară, zice **Dicționarul :** „În ansamblul esteticii românești din secolul al XIX-lea, I. este cel mai important teoretician prejunimist, contribuind substanțial la călăuzirea criticii literare către o metodă specifică".

Revenim la reeditare și începem brusc cu primele șiruri din „Catastihul amorului" : „O PREFAȚĂ CARE NU ESTE PREFAȚĂ — Scena se petrece în capul servitorelui dumneavoastră. / La dreapta și la stînga paradoxe, reflecțiuni, proiecte, fragmente incepute, suveniri, sperante, căinte. / În scurt niște mobile de simpli creeri, dar de ajuns. / Asezat înaintea unei mese, eu privesc cu un aer mulțumit un splendid soare care se joacă printre sticlele ferestrei mele. / În acest timp, un dialog se angajează între oaspeții creerilor mei, al căror scurt inventar avui plăcerea a vi-l așterne mai sus". (sic !). O fi ceva preurmuzian aici ? Eu cred că da. Iată încă un citat, mai concludent, cred : „Stravache — într-o zi cînd îi era urît —, începu să citească un roman. A doua zi, ca să previe urîtul, reîncepu ; el continuă zilele următoare. De atunci, nu mai era vorbă, existința lui Stravache ieșise din drumul ei !

Prea naiv ca să vază printre linii și să înțeleagă corantarii se amuză pe ei — cînd nu reușesc să amuze pe alții —, nefericitul își puse-n cap să ia în serios frumoasele invenții și inaltele fantezii din **o mie și una de nopți românești.** Oamenii cu humori pacifice sunt cei mai teribili din toți cînd își bagă asemenea lucruri în cap (autorul îl citise pe **Don Quijote !** n.n.) ; beția cea mai periculoasă este aceea a oamenilor cari n-au băut niciodată ; temperamentul vulgar a lui Stravache căta să facă mai neînfrinate aspirațiunile sale aventuroase" etc. Un simplu **miros** de modest profesionist în ale prozei mă face să văd în aceste șiruri — ar mai fi și altele — un preurmuzian.

Acum, să vedem și cîteva citate precaragialiene. Iată și de data asta ilustrația, mai puțin eclatantă decît cea relevată de St. Cazimir din opera lui Ioan M. Bujoreanu din **Mistere din București :** Radu Ionescu, în **Catastihul amorului :** „POPICA ȘI LĂZĂRICA — Scenă întimă — ÎNTÎIUL TABLOU Popică și Lăzărică, o pereche de amici, stau înaintea unei mese la Rașca. / Amîndoi consumatorii par foarte mult predispuși pentru emoțiune. / Tonul dialogului lor a ajuns la așa niște sonorități, încît publicul de primprejur e chemat a se bucura gratis de farmecul întrevorbirii lor". „Lache și Tache" își încep **dialogul.** Și un predecesor al lui Rică Venturiano : „Panait către o cusătoreasă : Anghelul inimii mele ! / Dacă ai cunoaște pirjolul care mi-arde rinichii de cînd te-am văzut mi-ai plînge de milă. / Nu mai știu unde să-mi pui capul de cînd mi-ai ieșit înainte. Arghirito, (acest nume nu îl intîlnim la Christian Ionescu în **Mică enciclopedie dicenomastică**, cum nici pe acela de la Caragiale, Acrivița — apropiate cantabil, dar deosebite ca etimologie) sufletul meu ! Umblu ca un turbat pe drumuri și amorul nu-mi dă pas nici cum. / O ! hamorule dusmane !" Cu mai multe pasaje putem face asemenea demonstrații, dar întrucît spațiul nu ne îngăduie ne oprim aici. Lectorii cărții **Catastihul amorului** și **La gura sobei** vor găsi de sineși măcar fragmente atît de **moderne** încît se vor mira. Mie unuia îmi place mai mult **Catastihul amorului**, editorului Dumitru Bălăet îi place mai mult **La gura sobei** în care găsește netăgăduite tehnici literare pe care le va utiliza, peste timp, Camil Petrescu (și alții după el). Editorul face, îndrituit, demonstrația.

Puțini istorici literari s-au aplecat asupra începuturilor romanului românesc, care, la o lectură bună, nu sînt deloc lipsite de interes — ba s-ar putea zice că s-ar găsi și pe aici oarecari motive protocronice ! — astfel că unor cercetători precum Ghiță Florea, Dumitru Bălăet, Marian Barbu, Șt. Cazimir ș.a. le putem aduce cu toată dovedirea omagiul nostru pentru că ne descoperă o fază frumoasă a înaintării literelor românești spre luarea de sine conștiință.

Editorul de care-i vorba în acest medalion, Dumitru Bălăet, ne restituie un crimpei de istorie literară românească pe care nu-l mai putem neglija fără a afecta dezvoltarea organică a romanului românesc, care, de la **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir și pînă astăzi, își are o cale a lui bătătorită — indiferent de ce influențe de aiurea a suferit pe parcurs.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Cîmpia ca formă de relief pe pămînt și oriunde ne apare ca un semn al ideii de Cîmpie, al planității totale, posibilitatea este absorbită, toate cauzele acționează simultan, prin ieșirea în existență, deodată, a totului.

II. Din punct de vedere moral, Cîmpia Eternă își asumă imperativele egalizării tuturor lucrurilor, întrarea lor în desăvîrșitul anonimat.

III. Numai particularele sînt inegale, cele universale sînt într-o egalitate perfectă, realizînd planul absolut.

IV. Parafrază. Cerul înstelat deasupra lor și legea morală în mine.

V. Devenirea creează reliefurile lumii, în toate formele de manifestare a acesteia, printr-o incordare continuă. Interiorul lucrurilor este relieful maxim.

VI. Tendința arcului vînătorului : să se destindă, să-și păstreze puterea, să se odihnească, să nu mai producă mișcare. Este un model al energiei posibile care se află în orice dreaptă din univers.

VII. Din același punct de vedere, arcul de cerc încordează orișice rază și o trimite departe.

VIII. Rațiunea centrului este măsurată de forța extremităților pe care le încordează.

IX. Cu mii de ani în urmă, ripostînd din centrul arcului, vînătorul primitiv s-a situat, dintr-odată, „în centrul lumii".

X. Cînd se destinde ceva, nu se destinde numai aci și acum, cînd se încordează ceva, nu se încordează numai aci și acum.

XI. Cînd rațiunea este smulsă din tiparele ei, ea este smulsă mai mult prezentului decît trecutului, mai mult viitorului decît prezentului. Cel mai intim sens al rațiunii este trădat de cea mai mare suferință a ei : viitorul. De aceea și pornirea cea mai profundă a rațiunii este accelerarea timpului, absorbția viitorului. Trebuie să fie o „legătură de singe" între rațiune și viitor. Pariul pe care omul îl trăiește este, de fapt, cu viitorul, viitorul este cearta lui. Dragostea de viitor a rațiunii este enormă.

XII. Și, totuși, în fiecare clipă eu creez trecut și iar trecut.

XIII. În răceala absolută a trecutului totul se conservă, numai căldura prezentului modifică totul.

XIV. Din orice planitate spațiul se poate recompune. În interiorul planității, spațiul se odihnește.

XV. Prezentul este o naștere neintreruptă, un dor fără răgaz, o implinire de soroc continuă. Fiecare secundă inseamnă implinirea a nouă luni, prezentul care a trecut este sămînța aruncată în pîntecul materiei și al cărei prunc ne va ajunge din urmă spărgînd, într-un cerc sorocit, coaja unei clipe și clipa aceea va fi de față.

XVI. Orice secundă este sfîrșitul unei numărători inverse, orice secundă este o lansare de timp.

XVII. Totul e extern. Partea e internă. Viața ca instituire a totului în parte. Moartea — părăsire a părții de către tot. Încordare, destindere.

XVIII. De la pulbere la gînd este un drum care, de fiecare dată, reface, cu o viteză năpraznică, drumul tuturor sorilor. Iată de ce, în ființa umană, interioritatea este mai profundă decît în orice substanță. Exterioritatea ei este o Cimpie Eternă.

George Alboiu

CUVINTE

Pentru o ediție Ion Creangă (IX)

Cucul arminesc — „pupăza". Pe cît se pare, această pasăre, destul de asemănătoare cu cucul, își depune excrementele în propriul ei cuib, ceea ce explică, pe baza unei credințe la baza căreia se află resentimente de ordin religios, apariția epitetului **armenesc.** Cf. p. 181, r. 33—34 : **în teiu care te adormea de mirosul... floarei** și p. 184, r. 26—27 : **el te-a trimes cu pupăzi de vînzare, să spurci iarmarocul ?** Legarea acestei denumiri de verbul **a pupa (să te pupe cucul arminesc),** are ca punct de plecare formal, omonimia temei lui cu strigătul pupezei. (vol. 1 p. 370).

Din această notă Iorgu Iordan din comentariul său la ediția Ion Creangă rezultă că adnotatorul nu știe ce înseamnă vb. **spurca,** în contextul : **să spurci iarmarocul.** Dar nu este singurul. Să luăm un lexicograf : Candrea, în **Dicționarul enciclopedic ilustrat,** s.v. **spurca : .....A face să-i miroasă urît gura :** dacă auzi cîntînd pupăza dimineata si esti pe nemîncate, atunci te spurcă si-ti pute gura toată vara (GOR.) **...A căpăta miros urît in gură, a-i puți gura :** dacă aude cineva pupăza cîntînd, apoi trebuie să se spele îndată pe față, că la din contră s-ar spurca (GOR.).". Ambele citate sînt glosate greșit de Candrea, pentru că și alte păsări, în afară de pupăză „spurcă" (cucul, turtureaua, grangurul etc.), fără să pută gura celui care le-a auzit pentru prima dată, în acel an, dimineața pe nemîncate, sau alte animale, de exemplu mînzul „spurcă" și el, și „spurcatul" lui este foarte primejdios, deoarece cel „spurcat" moare în cursul anului ; la fel cucul și grangurul, iar **turtureaua** nu este prea primejdioasă, decît că celui spurcat de ea îi **turuie** „burta" tot anul, la fel cum dacă te spurcă **pupăza,** se înțelege că te-a **pupat,** si fiind ea pasăre murdară, de felul ei, ca una care nu-si curată cuibul de găinat, musai să-ti pută gura tot anul. Deci : **a spurca** — a transmite prin cintec, cînd e vorba de păsări, sau prin simpla imagine cînd e vorba de animale, asupra cuiva care n-a apucat să guste nimic dimineata, o afectiune mai mult sau mai putin neplăcută sau primejdioasă. Numai în cazul spurcatului pupezii pute gura, în toate celelalte, de ordinul zecilor, nu. Aceasta este credința generală, că este suficient să te spurce o singură dată, prima, si rămîi spurcat toată vara (pupăza e pasăre migratoare).

Cum însă Creangă copil nu vrea să se spoale niciodată cu noaptea-n cap, cum ar fi vrut mamă-sa, Smaranda, vicleană, modifică adhoc superstiția : „.... iar vrei să te pupe cucul arminesc si să te spurce, ca să nu-ti meargă bine toată ziua ?", reducînd efectul spurcatului la o singură zi, în avantajul ei, si agravîndu-l : **să nu-ti meargă bine,** ceea ce este inexact. Iar cînd mosneagul care dă drumul pupezii în tîrg îi reprosează lui Creangă : **„te-a trimes cu pupăzi** de vînzare, să spurci iarmarocul ?", nu se referă la imputitul gurii celor din tîrg, ci la faptul însusi de a **spurca,** de exemplu, putea Creangă veni în tîrg cu un mînz, si, după credința generală, toți cei care vedeau pentru prima dată un mînz, în acel an, de nemîncate, urmau să moară. Or, si în acest caz, mosneagul ar fi folosit vb. **spurca.**

★

Be-l-ar tăunii să-l beie ! — „să-i sugă tăunii singele" (poate mort, cum pare a rezulta din continuarea blestemului : **cînd i-a fi somnul mai dulce !).** (vol. I, p. 385).

E scena în care i s-au pus poste lui Mogorogea. Îl suspectează pe Pavel ciubotarul care într-adevăr dormea, spre deosebire de fătălăii care numai se prefăceau. Ce-l va fi determinat pe comentator să presupună, fie si pentru o clipă, că „poate mort" ? Faptul că mustele trag la cadavre ? Sau se va fi gîndit la versul eminescian : **să-mi fie somnul lin** etc., unde **somn = moarte ?** Așa ceva n-am mai întîlnit. Parcă inadins caută eroarea. Editurile noastre obișnuiesc să ceară avizul unui referat extern. I se putea atrage atenția, cu toată deferența meritată, sau se putea corecta tacit, discret, cum procedează redactorii de carte care-si cunosc meseria. De cînd este somnul mai dulce **mort ?**

S-apoi cică popa-i cu patru ochi !... — „vede mai bine decît noi si de aceea stie să ne jupească". (vol. I, p. 384).

Este notă agitatorică, emoțională, lăudabilă prin atitudinea anticlericală, dar falsă în conținut. Cuvintele citate sînt spuse de tatăl unui elev seminarist ca îndemn copiilor, să nu se lase pe tînjală si să-si dea examenele, ca să lasă mai repede preoți, deoarece catihetul „profesorul", nume deformat de el în **Mecet,** îi jecmănește pe părinții elevilor. Iată contextul mai pe larg : „Mecet Berechet, Plescan, cum s-a fi chemînd, Ioane, știu că ne jupește bine, zise mos Vasile. S-apoi cică popa-i cu patru ochi !..." (suspensie Creangă). Deci, părintele catihet îi jecmănea în calitate de profesor de catihetică, nu de preot. Cred că s-ar fi cuvenit să se explice de ce după deformarea lui **catihet în Mecet,** urmează alte două porecle : **Berechet, Pleșcan,** care nu figurează ca nume comune, la glosar, ambele însemnînd **om care însală si umblă după pleașcă,** ceea ce, în viteza lecturii, nu poate trece prin capul fiecărui cititor.

Proverbul este, într-un fel, varianta la **Cine are carte, are parte,** sub forma **Cine stie carte are patru ochi,** si numai la Zanne se întîlnește de 11 ori, iar varianta **Omul ce stie carte are patru ochi,** în citeva rînduri (nr. 11.433). A. Pann nu a rezistat tentației de a-l pune în versuri, Gr. Jipescu, sub același număr, zice : **Al de știe carte are patru ochi (și nouă minți),** dar nu poate fi crezut, în ciuda faptului că si italienii zic : **Chi sa ha dieci, occhi, chi non sa e cieco affato** „cine știe are zece ochi, cine nu știe e cu totul orb". Pentru mos „unchiul" Vasile din Creangă, **popă** este tot una cu **om care știe să citească,** care știință si-o imaginează si exprimă popular prin dublarea organelor vederii, tot așa cum țăranii lui M. Preda credeau despre Iorga că are **doi creieri.**

Alt stăpîn în locul meu nu mai face brînză cu Harap-Alb — „alt stăpîn afară de mine nu-i în stare să facă ceva bun, ceva de izbravă cu Harap-Alb." (vol. I, p. 311).

Nici „bun", nici „de izbravă", ci **brînză** propriu-zisă. Primăvara, „la începutul stinii", proprietarii de oi se asociau si angajau un număr potrivit de ciobani. Desi Harap-Alb este angajat prin contract (jurămîntul pe palos) slugă la Spîn, nu de această relație este vorba în locuțiunea **a face brînză cu,** ci de cea dintre proprietarii de oi, care, în ciuda prescripțiilor juridice referitoare la repartizarea brînzei, toamna, stabilită cu ocazia simbrei oilor, primăvara, se cearta între ei asupra cotei-parte cuvenite. Deci, litigiu de asociație, cum se întîmplă de obicei. În D.A. : **„A nu face brînză cu cineva:** a nu face nici o izbravă cu cineva (în limbile romanice, cu același înțeles, „a nu face făină"), **a nu fi de nici o brînză :** a nu fi bun de nimic, de nici o treabă", după care urmează contextul nostru, neexplicat. **Făina** de la occidentali trimite la membrii unei asociații foarte restrînse, poate chiar familie propriu-zisă, iar **brînza** noastră, la ceea ce am spus mai sus. Sensul a evoluat spre explicația de dictionar, dar rămîne ideea de asociație temporară : a **băga în brînză cu cineva,** „a băga în cîrd sau în plug" : **s-a imputit brînza.** În sensul explicației mele, mai citez : „la făcutul stinii se mănîncă ciinii (de foame, n.n.), la spartul stinii se cearta stăpînii".

Cele răle să se spele, cele bune să s-adune — „lucrurile (întîmplările) rele să se uite, cele bune să se înmulțească", urare străveche, pe care si-o adresau țăranii în împrejurări de felul celor petrecute si descrise de Creangă. Să se remarce aspectul prozodic al acestei construcții sintactice ca în atîtea alte zicale populare, pe care îl constatăm si la continuarea ei cvasi-sinonimică **(vrajba dintre noi să piară, și neghina din ogoară).** (vol. I, p. 372).

Pînă la dovedirea autenticității populare a versurilor : **vrajba** etc., opinez că reprezintă o parodie foarte acoperită a lui Creangă, frate de ideologie cu mos Ion Roată, la celebrele versuri ale lui Alecsandri : **Iarba rea din holde piară** etc. Dar trebuie cercetare specială. În perioada pașoptistă si unionistă, înfierbîntate de pasiuni politice, au funcționat fabula, pamfletul, satira, iar ca procedee, alegoria, metafora, comparația.

Florea Fugariu

L 6 31 OCTOMBRIE 1987

Brașovul ireversibil

Urmare din pag. 1

O ierarhizare a lor ar fi nedreaptă." „Ar rămîne atunci, spune reporterul, să căutăm o unitate productivă in mod special semnificativă pentru momentul actual al orașului." Activistul se gindește, pare a cumpăni intre citeva posibilități. Apoi propune „Tractorul", aproape schițind proiectul unui roman industrial : „Uzina aceasta este exemplară pentru vocația tehnică a românilor (1 150 000 de tractoare au ieșit pe porțile ei pînă în momentul de față), dar și pentru suplețea arătată in etape mai dificile din istoria ei. Una dintre ultimele reușite ale sale își are punctul de plecare chiar in primele luni ale anului in curs. A fost o reușită strategică. Prin ea a căpătat o nouă confirmare o idee importantă." „Care ?" „Socialismul nu inseamnă festivism, ci fermitate, luptă îndirjită pentru atingerea scopurilor propuse." „Și altceva ? Ce ar mai fi ?" „Ar mai fi citeva succese in privința diversificării producției. Și in această privință a fost nevoie de energie pentru infringerea unor inerții. Dacă doriți amănunte, mergeți la fața locului !"

Se discută apoi despre urbanism. Cartierul Valea Cetății se intinde in spatele Tîmpei și este o certă reușită. Aflat incă in expansiune, el are atrăgătorul specific al unui oraș de munte. Se află in construcție o linie de tramvai, care va trasa o axă esențială între cei doi poli industriali ai orașului : „Tractorul" și Întreprinderea de autocamioane. Ritmul acestei lucrări este deosebit de alert. Se află in curs de reamenajare Piața 23 August, loc istoric al Brașovului, de care se leagă numele unor mari bărbați din trecut. Va fi încercată, cu indrăzneală, mizindu-se pe reușita respectivei soluții in alte situații similare, inclusiv in alte țări, adaptarea unor modernizări la intrările unor clădiri vechi. Lucrările la noul centru civic al orașului vor ajunge in curind la un maximum de intensitate. Pe dealul Stejeriș, deasupra centrului istoric al orașului. se va amenaja un cimitir reprezentativ, in memoria ostașilor români care s-au jertfit pe meleagurile Brașovului. Un monument omagial va intări semnificația acestui gest patriotic.

LA „TRACTORUL"

Dar trecutul este mai mult un element de contrast, din punctul de vedere al intențiilor sale literare. Un plan secund, menit să inlesnească înțelegerea strictei actualități. Va merge deci in colectivitatea umană care i-a fost recomandată.

Repede ajunge in biroul directorului general. Un bărbat la vreo cincizeci și cinci de ani, arătind ca și cum ar fi practicat boxul in tinerețe, îmbrăcat nepretențios, sugerind o netă impresie de forță. Vorbește cumpătat, spune că se cam grăbește, trebuie să meargă la montaj, dar nici un gest nu-i scapă de sub control și nici una dintre afirmațiile sale nu este cea a unui om care se zorește să încheie o secvență parazitară. Reporterul își notează : capacitatea deosebită de concentrare, de implicare totală intr-o activitate anumită. Apoi se gîndește că in textul său ar fi bine să apară portretul robot al unui „tehnocrat" contemporan. A găsit destule asemenea portrete prin cărțile de marketing pe care le-a răfoit, dar crede că fiecare epocă istorică și fiecare țară pretind un anumit tip de om cu vocație de conducător industrial. Discuția ce urmează ii confirmă părerea. Directorul general ii vorbește despre indispensabila suplețe pe care trebuie s-o manifeste o mare unitate industrială in condițiile actuale. Întreprinderea „Tractorul" Brașov (acesta este numele exact al uzinei), in condițiile unei etape de modernizare și regindire a producției de tractoare, precum și de extindere inspre tipuri de utilaje folosind subansamble de tractoare, s-a orientat cu curaj și către producerea unor repere foarte necesare economiei naționale. Din categoria acestora poate fi ales un exemplu semnificativ. Aparent foarte modesta „cutie de unsoare", care echipează boghiurile vagoanelor pentru export, este de fapt o piesă a cărei executare prezintă un grad ridicat de dificultate. Pînă nu demult, respectiva piesă se producea intr-un număr insuficient și cu deosebite eforturi. Actualmente „Tractorul" o produce ritmic, intr-un număr mare, in ciuda unor păreri sceptice.

Cum de-a reușit „Tractorul" să își depășească dificultățile ? „N-a fost atit de greu, zimbește directorul general ; este zimbetul obosit al unui general după ciștigarea unei bătălii dificile, nu insă și a războiului. Nu trebuie decit educație industrială și muncă, muncă și iar muncă". „Dar rolul dumneavoastră personal ? Care a fost ?". „Mi-am făcut datoria, nimic altceva. Și, mai ales, am fost foarte atent la imaginea pe care oamenii și-au făcut-o și și-o mai fac încă despre mine. Cred că omul, indiferent ce face, trebuie in primul rind să nu se ierte pe el insuși, să fie corect pînă la capăt. Aici este un aspect important. În șeful lui omul vede statul, partidul. Este o crimă, termenul este desigur exagerat, dar mi se pare sugestiv, să ii înșeli așteptările". „Dar atmosfera din uzină ? Cum este ?". „Bună. Aici lucrează aproximativ douăzeci și două de mii de oameni. Împreună cu membrii familiilor se ajunge la o cifră echivalentă numărului de suflete dintr-un orășel destul de mare. Faptul că oamenii sint optimiști in ceea ce privește munca și viața lor cred că trebuie considerat cel mai important succes al nostru". „Stilul dumneavoastră de conducere ?". „Greu de răspuns pe scurt. În orice caz, mi se pare important să spun că aici la noi primează ceea ce aș numi omenia față de colectivitate. Primează față de omenia raportată la individ. Aici există o mare colectivitate umană. Ați auzit cifrele. A manifesta îngăduință față de un om care împiedică indeplinirea planului este deci un mod indoielnic de a te arăta omenos. Asta fiindcă respectivul amenință să periciiteze echilibrul întregului grup social, grup solidar in ceea ce privește îndeplinirea planului".

Vin oamenii din schimbul al doilea. Reporterul le urmărește cu atenție fețele. Persoane de virste diferite, arătind că trăiesc forme de viață pe care ei inșiși și le-au ales. Una dintre ultimele replici rostite de reporter înainte de despărțirea de amabilul său insoțitor exprimă un regret : acela de a nu fi reușit să il cunoască personal pe cel mai tînăr director al uzinei, un inginer in virstă de treizeci și șase de ani.

AMĂNUNTE CE FUZIONEAZĂ

Înainte de a începe să-și scrie textul, reporterul își acordă două zile pentru căutarea unor elemente de sinteză. Se plimbă îndelung pe străzi, călătorește cu mijloacele de transport in comun și cintărește replicile intimplător auzite, stă in parc, se uită la copiii jucăuși și la pensionarii interesați de noutățile din presă. Urmărește atitudinile grupurilor de absolvenți. nonșalanța lor uriașă șarjată și un pic naivă i se pare justificată. Urcă in Poiana Brașov, vede oameni veseli, vede și maturi echilibrați, pe fețele acestora din urmă este scris sentimentul propriei reușite (dar această categorie nu lipsește nici de pe străzile orașului), ajunge și pe culmea Tîmpei și admiră cartierul cel nou, Valea Cetății. Într-o zi de sărbătoare se așează pe o bancă din parcul central al orașului și ascultă fanfara ce cîntă la vreo douăzeci de metri de el. Apoi se ridică și vede pe fețele celorlalți ascultători ceva ce ar putea numi sentimentul de pace.

Găsește că esențiale sint noutatea ireversibilă a orașului, precum și sentimentul de „imposibilă intoarcere" al oamenilor. Numai înainte, fără nici o utopie retrospectivă — iată hieroglifa pe care Brașovul o desenează cu oamenii și alcătuirile sale de azi.

CONFABULE

Un țăran trece strada

● Aristița nu era o femeie rea, îi plăcea numai să-l necăjească, mai bine zis să-l intărite ; il tircolea puțin, il lua pe departe, adică :

— Auzi, tu, au adus la bufet un viin...

— Și ce, vrei să mergi să-l bei, ai ?

— Nu, da' mă gindeam că ți-o fi sete după cit ai vorbit peste gard cu Veturia.

El dădea doar din umeri, prostii de muiere, nu se lua in gură cu ea. Însă Aristița nu se lăsa, abia incepuse.

— Eu zic că, dacă tot vrei să vorbești cu ea toată ziua, s-o ceri împrumut de la bărbat-su, poate că ți-o dă.

Aici el își pierdea cumpătul și uita tot ce invățase pină acum.

— Vorbești prostii ! striga la ea. Și doar ți-e vecină bună.

— Mie, vecină bună ? Poate ție !

Și cearta incepea. Aristița uita și ea că incepuse doar un joc și se aprindea din ce in ce mai tare, el nu se lăsa mai prejos, se innegrea la față de supărare, țipau unul la altul, își aruncau cuvinte grele, înghimpate parcă. Nimic nu mai avea nici o legătură cu Veturia, ba chiar atunci cind el o reaminti, Aristița spuse :

— Las-o pe Veturia, tu spune-mi mai bine de ce n-a venit maică-ta de ziua mea !

Și așa mai departe. Nimic nu era nou intr-o astfel de ceartă, dar ce folos ? Amărăciunea, furia și plinsul erau aceleași, la fel de mari, la fel de păgubitoare. La o vorbă mai grea se treziseră unul in fața celuilalt, inecați de revoltă. dar atunci cind s-ar fi crezut că se vor prăbuși unul asupra celuilalt, Aristița il prinse de git cu amindouă miinile și-l sărută, mușcindu-l cu sălbăticie.

Iulian Neacșu

La o despărțire

soției mele Adriana

În casa noastră
numai lumină
și in mijlocul ei
tu.

Cu ochiul sufletului
te-am chemat să vii
in zodia mea.

Cu ochiul sufletului
ți-am dezlegat fiorul
și i-am dat culoare.

Cind am deschis ochii
nu mai erai —
lumina
te sorbise.

Vasile Smărăndescu

REVISTA REVISTELOR

«Transilvania» nr. 8/1987

● De mai bine de un an și jumătate, romancierul Mihail Diaconescu culege, in revista **Transilvania,** admirabile pagini de istorie românească, adăugind la contribuția literară proeminentă pe care acest autor o are in cultura română de azi, și pe aceea a istoricului de atitudine. „Paginile" acestea sint mai mult decit fișe de lectură alcătuite in vederea unor romane aflate in proiect, ele fiind adevărate studii substanțiale, cercetări cu incheieri distincte, comentarii de document inedit și puțin cunoscut. Romancierul, care e deopotrivă și istoriograf, nu popularizează ci sintetizează. Totuși, exercițiul literar propriu-zis se întrevede aci, experiența romanescă ajutind la însuflețirea informației adeseori aride (căci temele alese nu sint dintre cele comode și reclamă tratament erudit) ; o mentalitate, un caracter, un „portret" se configurează aci repede și studiul cu materie complicată la înfățișarea unui eseu istoriografic literar, a unei intervenții „de scriitor". Admirabilă și din acest punct de vedere e recenta „pagină" (din **Transilvania** nr. 8/1987) dedicată unui erou al intiiului război mondial, generalul român Traian Moșoiu. Romancierul s-a încercat intr-o reconstituire a unei biografii tipice și totodată exemplare, năzuind să restituie o personalitate de Pantheon. Aceasta nu e o „fișă" de creație, e o efigie in sensul celor pe care le alcătuia Iorga, in **Oameni care au fost.** Totul contribuie la configurarea unui portret memorabil : obirșiile lui Traian Moșoiu sint brănene, intr-o regiune de veche tradiție națională — zice romancierul devenit istoriograf. Acest fapt genealogic explică adeziunea repede la ideea unității românilor ca și conduita de erou, căci Traian Moșoiu rămine unul dintre eroii intiiului război mondial, cu participare decisivă la luptele Carpaților. in bătălia istorică de la Mărășești, apoi in concretizarea hotăririi populare de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, privind Marea Unire. Iată personajul unui roman care nu s-a scris încă și pe care Mihail Diaconescu il propune conștiinței românești : generalul Traian Moșoiu, erou al românilor.

A.S.

EMINESCU

Urmare din pag. 1

mine totuș o absolută voință care-l agită pe om, in cuprinsul efemerei lui existențe : este iubirea de care nici geniul nu se poate feri și de absența căreia nu se poate integral consola. Rațiunea ii spune clar că este stupid : **„Să sfințești cu mii de lacrimi un instinct atit de van / Ce le-abate și la păsări de vreo două ori pe an".**

Insul îndrăgostit este insă o unealtă oarbă a naturii, a acelui „geniu al speciei" care-și rezolvă printr-o serie de amăgiri scopul ultim : perpetuarea omului, ca să sufere mai departe. În amor: **„Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră, el trăește, / El cu gura voastră ride, el se-ncintă, el șoptește, / Căci a voastre vieți cu toate sint ca undele ce curg, / Vecinic este numai riul: riul este Demiurg. / Nu simțiți c-amorul vostru e-un amor strein? Nebuni, / Nu simțiți că-n proaste lucruri voi vedeți numai minuni! / Nu vedeți c-acea iubire serv-o cauză din natură? / Că e leagăn unor viețe ce seminte sint de ură? / Nu vedeți că risul vostru e in fii voștri plins? / Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stins? / O, teatru de păpușe! svon de vorbe omenești ! / Povestesc ca papagalii mii de glume și povești / Fără ca să le priceapă. După ele un actor / Stă de vorbă cu el insuși, spune zeci de mii de ori / Ce-a spus veacuri dup-olaltă, se va spune veacuri încă, / Pin-ce soarele s-o stinge in genunea cea adincă."**

Geniul se exprimă sentențios, dar un sentiment profund de durere răsbate prin toate aceste versuri, in aparență abstracte ; poetul nu este didactic, fiindcă nu leagă numai o serie de „cugetări" intre ele ; abstracția e străbătută de sensibilitate și e inălțată pe un plan de contemplație de unde domină conștiința.

Poemele eminesciene, in articulațiile lor ideative, nu cad în uscăciune, ci sint incălzite de un sentiment incandescent : cele mai caracteristice in această privință, sint : **Rugăciunea unui Dac** și **Glossa,** unde ideația nu este o pură mașinărie versificată, căci sugeră o viziune tot atit de vastă, cași cele mai colorate poeme, de romantism patetic și de expresie feerică.

★

Lirica de iubire eminesciană ține primordial de obscuritatea instinctului ; apeluri halucinante și obsesii ale memoriei afective, iluzii ale unei prezențe pur spirituale, prosternări lamentuoase, cu anihilarea voinței, prin care eul se risipește intr-o natură feerică, senzații fizice traducind o sensualitate copleșitoare, o suferință cind „dureros de dulce", cind neliniștită și neînpăcată, cu ecouri in subconștient.

Dragostea eminesciană nu cunoaște cochetăriile instinctului și nici tactica semi-conștientă a celor două sexe, ale celor doi „inamici" cum spune Nietzche. Durerea și plăcerea se contopesc și nu știi intensitatea căreia precumpănește ; poetul este fericit și nefericit și cind dragostea e impărtășită și cind il obsedează doar amintirea ei : senzația de absolut este covirșitoare și eul poetic pare scufundat intr-un fel de extaz mistic al amorului.

Și totuși conștiința geniului veghează. in toată această mistuitoare ardere și se intoarce lucid asupra ei insăși : umbra suverană a Luceafărului se intinde peste lirica erotică eminesciană, contemplindu-o din lumea de sus, a eternității și comentind-o sarcastic. Fie că se exprimă direct, fie că se acoperă de simboluri și se refugiază in mit, conștiința geniului suferă și își dă seama de suferință.

Pînă la urmă se-nalță deasupra ei, dominind-o orgolios și recunoscindu-i esența instinctuală : geniul are puterea de a se abstrage din umanitatea comună, după cum are puterea să uite că este geniu, cind se lasă in voia deliciilor iubirii.

★

Instinctul se rotește in sugestii muzicale și se răsfață in peisagii feerice, de lumini selenare: el ia proporții cosmice, om și natură se leagă intr-un fel de acord subtil și plin de vrajă: un farmec de dincolo de aparențe operează invăluitor asupra conștiinței, căzută intr'un extaz amoros incremenit: poetul are sentimentul unei fericiri asupra căreia nu reflectează, fiindcă l-ar destrăma: **„Înălțimile albastre / Pleacă zarea lor pe dealuri, / Arătind privirii noastre / Stele-n ceruri, stele-n valuri. / / E-un miros de tei in cringuri: / Dulce-i umbra de răchiți. / Și suntem atit de singuri / Și atit de fericiți / / Numai luna printre ceață / Varsă apelor văpaie, / Și te află strinsă-n brațe / Dulce dragoste bălaie."**

Aceeaș stare muzicală e uneori anticipativă, printr-o dilatație a sentimentului mișcat de fantezie: **„Vom visa un vis ferice, / Îngina-ne-vor c-un cint / Singuratece izvoare / Blinda batere de vint: / Adormind de armonia / Codrului bătut de vinturi / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rinduri-rinduri."** Amintirea amorului este tot atit de obsedantă ca și dorința: **„Te urmărește săptămîni / Un pas făcut alene / O dulce stringere de mini, / Un tremurat de gene; / / Te urmăresc luminători / Ca soarele și luna / Și peste zi de atitea ori / Și noaptea totdeauna. / / Căci scris a fost ca viața ta / De doru-i să nu incapă, / Căci te-a cuprins asemenea / Lianelor din apă."** La fel și invitația la iubire: **„Amindoi vom merge-n lume / Rătăciți și singurei, / Ne-om culca lingă isvorul / Ce răsare sub un tei. / / Adormi-vom, troeni-va / Teiul floarea peste noi / Și prin somn auzi-vom bucium / Dela stinele de oi. / / Mai aproape, mai aproape / Noi ne-om stringe piept la piept... / O auzi, cum chiam-acuma / Craiul sfatu-i înțelept!"**

Despărțirea trezește și ea învolburări ale subconștientului, mai acute decit conștiința nefericirii; muzicalitatea izvorind din instinct se-nbină, in acest caz, cu expresia sentențioasă a conștiinței care se contemplă și se cunoaște: **„Era un vis misterios / Și blind din cale-afară / Și prea era de tot frumos / De-a trebuit să piară. / / Prea mult un inger mi-ai părut / Și prea puțin femee, / Ca fericirea ce-am avut / Să fi putut să stee. / / Prea ne pierdurăm tu și eu / În al ei farmec poate, / Prea am uitat de Dumnezeu, / Precum uitarăm toate. / / Se poate că nici este loc / Pe o lume de mizerii / Pentr-un atit de sfint noroc / Străbătător durerii."**

Pe măsură insă ce conștiința ia act deplin de sine insăși, orgoliul geniului lezat devine mai lucid și mai sentențios: **„Dindu-mi din ochiul tău senin / O rază dinadins, / În calea timpilor ce vin / O stea s-ar fi aprins. / / Ai fi trăit în veci de veci / Și rinduri de vieți, / Cu ale tale brațe reci / Înmărmureai măreț!",** reflectind lucid asupra rotației oarbe a instinctului: **„Căci te iubeam cu ochi păgîni / Și plini de suferință. / Ce mi-i lăsară din bătrini, / Părinții din părinți. / / Azi nici măcar imi pare rău / Că trec cu mult mai rar, / Că cu tristețe capul tău / Se-ntoarce in zadar; / / Căci azi le semeni tuturor / La umblet și la port / Și te privesc nepăsător / C-un ochi rece de mort."**

Intr-un paralelism patetic, erotismul eminescian vădește, pe deoparte capacitatea emoțională de a simți pină la extaz deliciile „voinței", iar pe de altă parte, afirmă conștiința că iubirea e un joc transcendent al „geniului speciei": **„În zadar boltita liră ca din șapte coarde sună / Tînguirea ta de moarte in cadențele-i adună; / În zadar in ochi avea-vei umbre mindre din povești, / Precum iarna se așează flori de ghiață pe ferești / Cind în inimă e vară; in zadar o rogi: consacră-mi / Creștetul cu ale lui ginduri, să-l sfințesc cu a mele lacrimi! / Ea nici poate să-nțeleagă, că nu tu o vreai... că-n tine / E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine, / C-acel demon plinge, ride, neputind s-auză plinsu-și / Că o vrea spre a se ințelege insfirșit pe sine insuși, / Că se sbate ca un sculptor fără brațe care geme / Ca un maistru ce-asurzește in momentele supreme / Pin-a nu ajunge-n culmea dulcei muzice de sfere / Ce-o aude că se naște din rotire și cădere, / Că el nu-i cere drept jertfă pe-un altar inalt să moară / Precum in vechimea sfintă se junghiau odinioară / Virginele ce stătură sculptorilor de modele, / Cind tăiau in marmor chipul unei zine după ele : / S-ar pricepe acel demon... S-ar renaște / Mistuit de focul propriu, el atunci s-ar recunoaște / Și pătruns de ale lui patimi și de amoru-i cu nesațiu, / El ar fringe-n vers adonic limba lui ca și Horațiu, / Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-a pururi, / Și-n acel moment de taină, cind s-ar crede că-i ferice, / Poate-ar invia in ochiu-i ochiul lumei cei antice / Și cu patimă adincă ar privi-o s-o adore, / De la ochii ei cei tineri mintuirea s-o implore, / Ar voi in a lui brațe să o țină in veci de veci, / Desghețind cu sărutarea-i raza ochilor ei reci: / Căci de piatră de ar fi, incă s-o-ncălzi de-atit amor, / Cind căzindu-i in genunche, i-ar vorbi tinguitor / Fericirea inecindu-l, el ar sta să-nebunească / Ca-n furtuna lui de patimi și mai mult să o iubească."**

Generațiile trecute, care confundau poezia cu filozofia versificată, căutau, in asemenea pasagii, idei și isvoare tematice, din metafizica schopenhaueriană ; noi găsim intuiții, stări complexe de lirism și structura insăși a eroticei eminesciane. Dedublarea de conștiință este clară ; ea zugrăvește atitudinea geniului față de iubire, care este isvor de fericire umană și extaz mistuitor, dincolo de limitele raționale ale ființei, dar în acelaș timp și un proces conștient al creației artistice.

Eminescu nu este, în erotică, nici optimist, nici pesimist, in ințelesul comun al cuvintului : el se lasă dominat de instinct, ca de o forță irațională a naturii omenești, pe care o domină, la rindu-i, prin puterea spirituală ; geniul este flacără ce consumă și torță ce luminează, intr-o ardere de energii, care se irosesc și se contemplă, totodată. In romantismul tematic, din **Venere și Madonă** de pildă, dedublarea in om și geniu se făcea mai anevoie și se rezolva in concluziile obștești ale misticei romantice ; iubirea sanctifică femeea, ori cit ar fi părut nedemnă de dragoste ; la maturitate, geniul se salvează prin creație, din poziția inferior umană, in care il pune femeea, inaptă să-i priceapă esența pasiunii și să se identifice cu ea.

În mitul liric al **Luceafărului** sinteză a creației și a eului erotic eminescian, sfirșită intr-o perspectivă de sarcasm transcendent, fiindcă esențele sint ireconciliabil a femeii pur instinctivă și a geniului de natură divină, se-npletesc toate firele, care urzesc o structură specifică. Experiențele născute din irațional cumulează intr-o atitudine de refuz categoric; omul și geniul se simt integral solidari; intre instinct și conștiința de sine se înalță zăgazuri de neinvins; concluzia sentențioasă a mindrului Hyperion se-ntinde pe toată zarea eroticei eminesciene: **„Ce-ți pasă ție, chip de lut, / Dac-oi fi eu sau altul ? / / Trăind in cercul vostru strimt / Norocul vă petrece / Și eu in lumea mea mă simt / Nemuritor și rece."**

Geniul s-a reintegrat Demiurgului, infringind instinctul, care-l făcea să dorească și să sufere ; căci, dacă nu era conștient de natura lui genială, n-ar fi ajuns, desigur, la această solemnă și resemnată retragere in sine, de unde nu se mai contemplă, ca in focul mistuitoarei patimi, ci contemplă numai frivolitatea femeii, unealtă oarbă a instinctului, in jurul căruia se rotește înlănțuită ca Ixion.

Filipeștii de Pădure, 1945

O anatomie a liricii?

Urmare din pag. 1

poezia cu cadrul ei de cunoaștere" (p. 42). Cind insă intilnește el insuși doine mai mari, autorul conchide ; „A doua parte a textului, deși rotunjită in sine, se infățișează ca subordonată primei ; intr-un fel ea este o amplificare-explicitare a primei părți, incit la rigoare textul admite o reductibilitate a sa la catrina inițială". (p. 52). Intuiția lui Pillat pare și ea verosimilă, din moment ce se consideră că „versul din structura arhetipului este o unitate de rară autonomie (...) de maximă discontinuitate intre vecinătățile lui" (p. 169—170). Grație unui spumos lubrifiant lingvistic, unitatea catrenei se susține „parcă prin paradox" (p. 170), prin „dialectica subtilă a autonomiei-coerenței sumative, a discontinuității-continuității proprii frazării lirice" (p. 171). Reducția formală e și mai drastică și astfel se ajunge la rimă, mai precis la „careul terminologic" (p. 287), la „tandemul itinerant emblematic de rime" (p. 293) : „Interconexiunile in intregul expresiv al celor patru versuri rămin reprezentate satisfăcător de confruntările acestor patru cuvinte, chiar dacă, ipotetic, restul catrinei l-am socoti șters sau indescifrabil" (p. 204).

Reducția in planul semantic il pune pe I. Pogorilovschi in postura nefirească de a descrie arhetipul liricii românești in afara figurilor de stil. Se instituie astfel „vidul tropic", dedus din faptul că tropii ar fi relații intre cuvinte, iar arhetipul ar fi anterior acestora : „Or, mai inainte de alcătuirea acestor raporturi de explicită determinare semiologică a unor termeni prin alții e de presupus că există realitatea termenilor inșiși, a cuvintelor ca atare (...). Gindind dialectic se poate decupa un atare moment (...) in aurora simțirii poetice" (p. 224). Gindind dialectic, Saussure a stabilit că valoarea unui cuvint este dată de totalitatea relațiilor pe care le poate stabili cu celelalte cuvinte ale limbii ; Frege și mai apoi Hjelmslev au dedus că sensul unui cuvint este contextual. Cum poate fi concepută realitatea termenilor inșiși in afara determinării semiologice a unora prin alții, fie ea și (sau poate tocmai) in aurora simțirii poetice ? Fontanier clasificase, in secolul al XVIII-lea, figurile in tropi intr-un singur cuvint și tropi in mai multe cuvinte. Abstracție făcînd de cadrul teoretic al virstelor limbii, formulat de Herder, o parte din cei dintii, inclusiv unele metafore, apar din necesități pur lingvistice, pentru a suplini absența din limbă, la un moment dat, a unor cuvinte care să desemneze anumite realități. Totuși, conchide I. Pogorilovschi intr-un idiom foarte personal, „epitetul apare mai intotdeauna sfielnic", iar prezența lui „poate fi socotită prisoselnică" (p. 242) ; de asemenea, „vom afla sistematic nu cite o comparație izolată ci cite două, adică perechi de ca" (p. 244). Un astfel de „vid" tropic are insă rolul de a face legătura cu lirica cultă, pe care argumentația n-o reușește, luindu-se ca exemplu poezia eminesciană ce progresează inspre confundarea cu arhetipul. Prin poezia **Și dacă...,** de dimensiuni reduse, mai apropiată deci de „bulbii catrinali", se ilustrează astfel specificul național. Se neglijează două lucruri ; **Și dacă...,** organizată după modelul perioadelor, nu poate fi redusă la „cosmoidul catrinal" ; in al doilea rind, problema valorizării unei poezii in absența figurilor a fost pusă de Goethe stilisticii, așa incit se ințelege că „vidul tropic" nu este specific poeziei române. Dacă ar trebui admis, cum face I. Pogorilovschi, că „alte tipuri n-au decit să se alinieze acesteia" (p. 377), trebuie recunoscut că, chiar prin asta, specificitatea e pusă sub semnul intrebării.

Căutind să rezolve „ontofania arhetipului", autorul il desemnează drept „cod", fără alte precizări asupra acestuia. Precizările ar fi obligat, probabil, la o utilizare a limbajului modern, care „oricit de subtil și de adecvat teoretizărilor s-ar zice că este, riscă migrena" (p. 274). „Frisoanele" generate de anumite particularități de limbaj cuprind însă și pe cititorul **Arhetipului... : lucruralitate, naturalitate, reprezentativitate, evazivitate, proiectivitate, logicitate, liricitate** etc... De fiecare dată, prin expresii tipice, limbajul critic este cind imprecis („nu știu cum lunecind cu gindul", „nu poate să fie sau să nu fie „cum-necum", cumva", „ar fi să fie"), cind la polul opus, abuzind de funcția fatică sau de autovalorizări („bătătoare la ochi, nu ?", „înaltă garanție !", „și inventivă nu ?", „rezonabilă, nu", frumoasă dovadă !" etc). Sint folosite numeroase metafore critice, aproape toate pe aceeași temă și compuse in aceeași imaginație slobodă : „strategie străvezie", „gene eterne ale genului", „bulbi sinonimici", „noduli catrinali", „bulbi lirici", „versuri-pedală cam tronc introduse", „jenă documentară" etc. Prin exercitare necontrolată, acestor fantezii ale gindirii critice le corespund fraze la fel de, ca să zicem așa, emblematice : „Introspectindu-ne demersului, oare n-am știut — cum, necum — dinainte (ba încă pînă la evidență !) că un arhetip al liricii românești **este,** chestiunea rezidind „doar" in a putea dovedi altora — ba chiar și nouă înșine — acest lucru in stimabila modalitate a explicitării ? Dar cum să-l scoți in bătaia cuvintului..." (p. 167). Ceea ce nu înseamnă că, introspectindu-se demersului, cititorul ar avea, la sfirșitul lecturii, vreo clarificare.

BALCANICE

VIDOE VIDICESKI

Peisaj orășenesc de seară

Trei femei de la margine sosiră în piața
orașului.
Ciudat : le-nciudă uvertura de seară.

Peste oraș, cerul blind coborîse,
Și din luna cea plină
În piață făcuse o arie largă
C-un stilp ridicat din priviri.

Pe aria plină de revărsarea de aur
Treierau douăsprezece iepe sure,
Iar peste crupele lor,
Asudate de jocul de seară,
Sfichiuiau bice roșii —
Cine știe ce treierau cele douăsprezece
iepe

Acolo pe aria lunii pline ?

Trei femei de la margine sosisă în piața
orașului
Dorințe-aduceau ca și alte femei.
Cu ochii la cerul acela uitară de tot și de
toate.

Cine știe ce treierau cele douăsprezece
Iepe ciudate ?

Cîntăreții din zori

Glasul
Cocoșilor cintăreți
Străpunge-ntunericul.

Zgomotul
Bătăilor de aripi
Trezește soarele.

Cintăreții
În colorate veșminte
Au atras razele.

Cintăreții
Din zori
Amăgiră lumina.

În românește de
Dumitru M. Ion

JAMES CLAVELL
SHOGUN

AMBUSCADA

XV

— **So desu,** Kasigi Yabu-san, răspunse Blackthorne folosind aceeași expresie, care însemna ceva asemănător cu „bine", sau „o, intr-adevăr", sau „e adevărat?". Arătă in direcția in care fugiseră banditii. **Domo.** Se inclină politicos, ca de la egal la egal și-l mai binecuvintă o dată pe călugărul Domingo. **Gomen nasai, nihon go ga hanase-masen** — Îmi pare rău, nu vorbesc japoneza.

— **Hai,** spuse Yabu, nu puțin impresionat și adăugă ceva ce Blackthorne nu înțelese.

— **Tsuyaku ga imasu ka ?** intrebă Blackthorne. — Ai un tălmaci ?

— **Iyé,** Anjin-san. **Gomen nasai.**

Blackthorne se simțea puțin mai la largul lui. Acum putea să comunice direct. Vocabularul lui era sărac, dar era un inceput.

Ehei, aș vrea să am intr-adevăr un tălmaci, gîndea Yabu cu ardoare. Buddha mi-e martor ! Aș vrea să știu ce s-a intimplat cind l-ai intilnit pe Toranaga, Anjin-san, ce intrebări ți-a pus și ce i-ai răspuns, ce i-ai spus despre sat și despre arme, despre incărcătură și despre navă, despre galeră și despre Rodrigues. Aș vrea să știu tot ce s-a discutat, și cum și pe unde ai fost, și de ce te afli aici. Atunci mi-aș face o părere despre ce e in mintea lui Toranaga, la ce gindește. Atunci aș putea să-mi fac un plan, cu ce să-i spun astăzi. Dar, așa cum stau lucrurile acum, n-am nici o putere.

De ce Toranaga te-a văzut pe **tine** imediat ce am sosit și pe **mine** nu ? De ce, de cind am debarcat și pînă astăzi nici un cuvint sau ordin de la el, decit obligatoriile saluturi de politețe și „Aștept cu nerăbdare să te văd cit de curind" ? De ce-a trimis astăzi după mine ? De ce întrevederea noastră a fost aminată de două ori ? Pentru că i-ai spus tu ceva ? Sau Hiro-matsu ? Sau a fost o aminare firească, provocată de toate celelalte griji ale lui ?

O, da, Toranaga, tu ai probleme aproape de netrecut. Influența lui Ishido se răspîndește aproape ca focul. Și știi, oare, de trădarea seniorului Onoshi ? Știi că Ishido mi-a oferit capul și provincia lui Ikawa Jikkyu, dacă trec acum de partea lui in secret ?

De ce-ai ales ziua de azi ca să trimiți după mine ? Ce **kami** bun m-a adus aici ca să salvez viața lui Anjin-san, doar ca să-și ridă de mine că nu pot vorbi direct cu el, sau măcar prin altcineva, ca să aflu cheia secretelor tale ? De ce l-ai trimis la inchisoare ca să fie executat ? De ce Ishido l-a vrut afară din temniță ? De ce tilharii au incercat să pună mîna pe el pentru răscumpărare ? Răscumpărare plătită de cine ? Și de ce Anjin-san este încă în viață ? Banditul acela ar fi putut foarte ușor să-l spintece in două.

Yabu observă cutele adinci ce nu fuseseră pe fața lui Blackthorne cind il văzuse prima oară. Pare lihnit de foame, gîndi Yabu. E ca un ciine neimblinzit. Dar nu unul din haită, conducătorul haitei, **neh ?**

O, da, pilotule, aș da o mie de **koku** chiar acum pentru un tălmaci demn de crezare.

Am de gind să-ți fiu stăpin. Ai să-mi construiești nave și ai să-mi instruiești oamenii mei. Trebuie să-l manevrez pe Toranaga intr-un fel sau altul. Dacă n-am să pot n-are importanță. Am să fiu mai bine pregătit in viața următoare.

— Bun ciine ! spuse Yabu cu voce tare către Blackthorne și zimbi ușor. Nu-ți trebuie decit o mină hotărită, citeva oase și citeva bice, atit. Mai intii am să te predau seniorului Toranaga — după ce-ai făcut o baie. Puți, domnule pilot !

Blackthorne nu înțelese cuvintele, dar simți prietenie in ele și văzu surisul lui Yabu. Zimbi și el la rindul lui... **Wakarimasen** — nu înțeleg.

— **Hai,** Anjin-san.

Daimyo-ul se intoarse și privi in direcția banditilor. Își făcu miinile pilnie și strigă. Pe loc toți samuraii in maro se-ntoarseră spre el. Șeful samurailor in gri stătea in mijlocul potecii și porunci și el incetarea urmăririi. N-a fost prins nici un bandit.

Cind căpitanul samurailor in gri veni la Yabu, urmă o lungă controversă și nenumărate semne spre oraș și spre castel, neințelegerea dintre ei fiind vădită.

În cele din urmă, Yabu nu mai ținu seamă de el și, cu mîna pe sabie, ii făcu semn lui Blackthorne să urce in palanchin.

— **Iyé,** spuse căpitanul.

Cei doi bărbați incepură să ia poziție de bătaie și samuraii in gri și in maro se mișcară neliniștiți.

— Anjin-san, **desu shunjin** [1], Toranaga-sama.

Blackthorne prinse cite un cuvint ici-colo. **Watakushi** însemna „eu", **hitachi** adăugat insemna „noi", **shunjin** însemna „prizonier". Și apoi își aminti ce-i spusese Rodrigues, așa că-și clătină capul și-i intrerupse tăios :

— **Shunjin, iyé ! Watakushi wa** Anjin-san ! [2]

Amindoi bărbații se holbau spre el.

Blackthorne sparse tăcerea și adăugă intr-o japoneză poticnită, știind că vorbele-i erau incorecte gramatical și rostite ca de un copil, dar spera că-l vor ințelege :

— Eu prieten. Nu prizonier. Vă rog, ințelege la mine. Prieten. Îmi pare rău, prieten vrea baie. Baie, ințelege la voi ? Obosit. Foame. Baie. Arătă spre donjonul castelului. Merge acolo ! Acum, vă rog. Seniorul Toranaga — unu, Ishido — doi. Merge acuma.

Și cu un plus de autoritate pe ultimul **ima,** se urcă cu stingăcie in palanchin, se intinse pe perne, picioarele ieșindu-i mult in afară.

Yabu rise și toți izbucniră in ris.

— **Ah so,** Anjin-sama ! spuse Yabu cu o plecăciune, in deridere.

— **Iyé,** Yabu-sama. Anjin-**san.** Blackthorne il corectă mulțumit. Acum știu și eu citeva lucruri. Dar pe tine nu te-am uitat. Și-n curind am să-ți joc tontoroiul pe mormint.

În românește de
Doina Cerăceanu

[1] **Anjin-san e prizonierul lui Toranaga-sama.**
[2] **Prizonier, nu ! Eu sint Anjin-san !**

m a p a m o n d

CULTURA ROMANEASCA IN LUME

«Eminescu, marea mea dragoste»

Interviu cu poetul iugoslav BAKI YMERI

GELKU MAKSUTOVICI : Stimate Baki Ymeri, ești poet iugoslav și excelent traducător de literatură română în Iugoslavia, deși ne-am putea înțelege într-o limbă balcanică, prefer să vorbim limba noastră maternă, Înalta Doamnă Limba Română care ne este atît de dragă amîndorura. De acord ?

BAKI YMERI : Știu la ce faceți aluzie și îmi face deosebită plăcere să vorbesc limba română, limba mamei mele, deși poate nu stăpînesc suficient de bine toate subtilitățile ei în vorbirea curentă. Totuși voi face un efort de concentrare cît mai mare pentru a putea răspunde cît mai corect la toate întrebările. Am învățat primele cuvinte în limba română de la mama mea, Aurelia Graur, originară din satul Band, județul Mureș, cît și de la sora dînsei, Marieta Vasilescu din București, o bună cunoscătoare a literaturii române clasice și contemporane, care a fost prima ce mi-a atras atenția asupra frumuseții și valorii ei. Eu sînt născut în anul 1949 într-un sat din Macedonia — Iugoslavia unde s-a stabilit și mama mea după căsătorie, iar studiile, inclusiv cele universitare, le-am făcut în Iugoslavia. Așa că primele limbi pe care le-am vorbit au fost sîrbo-croata, albaneza, macedoneana, slovena, apoi am studiat și învățat româna, germana, italiana... Dar poate că nu este cazul să discutăm acum toate amănuntele devenirii mele ca iubitor și traducător de literatură română. Esențial este faptul că iubesc cu deosebită pasiune limba română și fac tot ce îmi stă în putință să mi-o însușesc cît mai bine.

G. M. : Ești venit acum la Cursurile de vară și la colocviile științifice de limba, literatura, istoria și arta poporului român, organizate de Universitatea din București *), poți să ne spui ceva despre ele ?

B. Y. : Aș putea spune foarte multe despre utilitatea lor în cunoașterea limbii și a poporului român. Particip pentru a doua oară la aceste cursuri de vară și acum mi s-au sedimentat foarte multe cunoștințe, și, mai ales, am învățat cum să înțeleg istoria și arta acestui popor viteaz și fecund. Vă rog să consemnați în primul rînd căldele mele mulțumiri adresate Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, pentru posibilitatea oferită de a participa la aceste cursuri, apoi strălucitilor profesori și organizatori care au făcut tot ce este omenește posibil ca să ne simțim foarte bine, aș putea spune, ca acasă. Cum am putea să mulțumim unor oameni de înaltă distincție ca profesorii Ion Coteanu, Eugen Marinescu, Florin Popescu, care ne-au dat un exemplu strălucit de ce înseamnă ospitalitatea românească, ne-au înconjurat cu dragoste și ne-au învățat cu pasiune să prețuim și să ne însușim frumoasa limbă română și ceea ce ține de bogata spiritualitate a poporului român.

La noi în Iugoslavia există un respect deosebit față de români și de România. Acum am înțeles și mai bine de unde vine acest respect. Poporul român este un popor minunat, iar țara lui de o neasemuită frumusețe. Poporul român este harnic, construiește enorm de mult și de aceea este și un mare iubitor de pace, de prietenie, de bună conlucrare cu toate țările. Apreciez deosebit de mult aceste calități și iubesc foarte mult România, îndeosebi Bucureștiul, această Capitală europeană modernă, într-un intens proces de înfrumusețare.

Repet, iubesc foarte mult Bucureștiul și sînt încîntat să remarc noile sale construcții edilitare, metroul, reașezarea și modernizarea Dîmboviței, sînt impresionat de această nouă renaștere, de restaurarea monumentelor istorice și de artă, de tot ce se întreprinde pentru înfrumusețarea și modernizarea lui și am să scriu despre toate aceste impresionante realizări contemporane.

Aș avea foarte multe de spus, dar cred că spațiul tipografic nu ne permite totul. Doresc să sintetizez : Cursurile de vară ale Universității bucureștene au devenit un excelent prilej de cunoaștere mai îndeaproape a limbii și literaturii române, o mai bună ocazie de a lega noi prietenii cu românii, de a-i cunoaște la ei acasă și cred că nivelul lor se ridică la cel al celor mai bune manifestări internaționale de acest gen. M-am apropiat mai mult de folclorul românesc și sînt fermecat de frumusețea lui, de profunzimea spirituală. Poate că la aceasta a contribuit și mama mea, deoarece și vatra satului său mureșan se include în această străveche civilizație rurală păstrătoare de mari valori culturale. Sînt bucuros că limba maternă a acestui pămînt este cea a frăției. Mă impresionează în cel mai înalt grad inițiativele României și Iugoslaviei pentru colaborare și pace în Balcani și pe tot globul. De aici și marele prestigiu internațional al țărilor și popoarelor noastre în lumea de azi. Românii au un suflet de aur și cu aceste gînduri bune părăsesc ospitalierul teritoriu românesc.

G. M. : Și acum să intrăm mai adînc și în sfera preocupărilor tale de traducător al literaturii române. Și încă un fapt, cum este receptată literatura noastră în Iugoslavia ?

B. Y. : La noi se citește mult și cu respect literatura română. Dovadă și solicitările ce le

Eminescu — sculptură de Mihai Coșan

am de a traduce cît mai mulți scriitori români. Poezia română este un izvor nesecat de frumusețe. Pe bună dreptate se spune că „românul este născut poet" pentru că este o realitate atît pentru trecut, cît și pentru prezent. Aveți foarte multă poezie bună, un adevărat miracol și în acest domeniu. Cunosc și proza română și o apreciez foarte mult, dar m-am apropiat mai mult de poezie, mi se pare extraordinară, de ar fi să mă refer numai la Eminescu, prima mea mare dragoste și din care am tradus primele poezii : imi amintesc și astăzi „Departe sunt de tine..." și „De cîte ori, iubito...", și acum mă înfioară muzicalitatea lor. Primul contact direct cu România l-am avut în anul 1971, iar așa cum am mai afirmat, prima întîlnire cu poezia română a fost făcută prin Eminescu, cu măreția și farmecul poeziilor sale.

G. M. : Cînd ai început să traduci poezie românească ?

B. Y. : Chiar de atunci, imediat după întoarcerea mea din România în anul 1971, cînd m-am îndrăgostit de țara dumneavoastră și de poezia ei. Atunci am publicat traducerea celor două poezii amintite din strălucitorul Eminescu în revista „Fjala" de la Prishtina. Deși erau primele mele traduceri, poate cu multe stîngăcii, au fost foarte bine primite. Mă atenționau prietenii, rugîndu-mă să mai traduc din poezia acestui Mare Poet. De dragul lui Eminescu în drumul meu spre R.F. Germania, în anul 1974, m-am oprit la Viena să văd locurile pe unde a trecut Eminescu. M-am înscris atunci la Universitatea din Viena pentru a învăța limba și literatura română la catedra de romanistică condusă de Prof. Vasile Șerban de la Universitatea din Timișoara, căruia și astăzi îi port o profundă recunoștință. Acolo vizitam și parohia ortodoxă română pentru a învăța cît mai repede și mai bine limba română. Participam și la manifestările organizate de Asociația România-Austria, la cursurile de limba română ținute de Irina Moisescu, Primeam reviste din România și la rîndul meu am început să colaborez la Radio-București, la început cu unele note despre manifestările culturale de la Viena, apoi cu traduceri, reportaje, etc. Apoi am primit excelenta publicație „Tribuna României" și o serie de reviste literare. În anul 1975 m-am înscris pentru specializare în limba și literatura română la Universitatea din București. Și așa am intrat în posesia multor lucrări de literatură și am cunoscut mai de aproape pe unii scriitori români cu care am legat puternice prietenii. Apoi am început să public din ce în ce mai mult în revistele iugoslave traduceri din cei mai aleși scriitori români, din Eminescu și Arghezi, din Zaharia Stancu și Victor Eftimiu, din Mihail Sadoveanu, Eugen Barbu, Lucian Blaga, D. R. Popescu, Ana Blandiana, Gheorghe Tomozei, Romulus Guga, Alexandru Andrițoiu, Dan Mutașcu, Ion Lotreanu, Florența Albu, Anghel Dumbrăveanu, Constantin Chiriță, Corneliu Leu, Ion Horea, Dumitru M. Ion, Carolina Ilica, Nicolae Dragoș, Ion Cristoiu, apoi Nichita Stănescu și Marin Sorescu, să traduc fragmente din critica literară românească de Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Alexandru Condeescu, Marin Mincu și mulți alții. Vă rog să consemnați că n-am făcut nici-o ierarhizare și am spus numele așa cum mi-au venit mai repede în minte și cred că am omis multe altele. Am tradus și din lucrări științifice, în special de lingvistică și de studii sud-est europene, privind istoria acestui spațiu al nostru, ca de exemplu din lucrările lui Nicolae Iorga, Virgil Cândea, Grigore Brâncuș, Nicolae Ciachir și altele.

G. M. : Și acum inevitabila întrebare, ce aveți în perspectivă ?

B. Y : Încep cu o apropiată retrospectivă. În anul 1986 am publicat la prestigioasa editură „Flaka e vëllazërimit" de la Skoplje un volum de versuri de Anghel Dumbrăveanu, iar în începutul acestui an a apărut în editura „Riljndia" de la Prishtina un excelent volum din versurile regretatului Nichita Stănescu, și tot în această editură va apare, tot în traducerea mea, anul acesta sau la începutul anului viitor, un bogat volum selectiv din creația lui Marin Sorescu. Proiecte de viitor sînt multe. Scriitorii români sînt foarte apreciați la noi, așa că am în plan numeroase scrieri pe care le acopăr cu valuri de iubire pentru a le reda cît mai fidel cititorului din țara mea. Noi, poeții și traducătorii iugoslavi, sîntem apropiați de dumneavoastră nu numai geografic dar și sufleteste, spiritualicește. Trăim în aceeași zonă europeană și trebuie să ne cunoastem cît mai bine, să ne iubim cît mai mult și mai ales să ne înțelgem. Poeții au un zeu — Omul și o religie — Iubirea de om, așa că avem multe puncti de conlucrare. Am o mare stimă pentru literatura română, pentru marea ei valoare universală și consider că este lipsită pe nedrept de un Premiu Nobel, dar sper că într-o zi și asta să fie cît mai aproape, o să-l aibă un Marin Sorescu sau un altul. Acum cunosc foarte de aproape lirica lui Sorescu, precum și părerile cronicarilor literari din țară și din străinătate, știu foarte bine renumele său european, încît personal aș considera cu totul justificată o astfel de încununare. În încheiere doresc din inimă multă fericire și prosperitate bunului popor român.

Interviu consemnat de Gelku Maksutovici

***) Interviul a fost luat în luna august 1987, cu prilejul acestor cursuri de vară.**

LIRICĂ DIN R.D.GERMANĂ

STEPHAN HERMLIN

Amintirea

TERȚINE.

Cuvintele așteaptă. N-auzi glasul nimănui :
Pe pleoape-un pumn de noapte par să ție,
În plete le fac șoarecii de iarnă pui.

Din așteptarea lor îmi crește visul mie ;
Ziua mea lungă, din finitul lor.
De vînt sînt cumpănite rîndunici, se-mbie.

Dar singure-s în timpul curgător.
Diată, monument și jurămînt
Pe rînd bat ceasurile nume-n zbor.

De pe tabele ploi au șters orice cuvînt.
Curg peste Mont-Valerien și Plopensee.
În mîna nordului stau rîndunici, la rînd.

Mai știu, cum stam atunci în beznă, ce
Privire-albastră, mîna știu, suflarea
Și seri de aur ca un ceai de tei.

Mai știu cum se mințea neînfricarea,
De parcă siguri erau toți de-un „mîine"-n viață,
Orașu-n duh de steaguri plin ca marea.

De viitor zdrobite steaguri pin' la ață.
Cum mergeau toți, purtînd căluș de cînt !
Azi carnea lor pe șobolani răsfață

Șase picioare sub al așteptării-avînt,
Doar stîlpi de ploaie sprijinînd, alene.
Nu-i uită numai rîndunicile căzînd

Fulgerător sau lin pe sub morene.

Sonet

(DUPĂ MICHAEL DRAYTON).

De-am hotărît ceva, abia încep.
De caut tihna, mă ridic din pat.
Unde-am pierdut, cîștigului dau cep,
De la ospețe plec înfometat.
Mă simt zburînd dar vreau să merg pe jos.
Pricep adînc dar făptui nebunește.
În iad de fericiri din fire-s scos.
De par a fi întreg, totu-mi lipsește.
Speranța cu văzduhul îmi conjug
dar ca o cîrtiță prin glod străbat.
De-o mare lipsă ard și în belșug
și-n marea lipsă sînt îndestulat.
Am totul, dar tînjind la toate trec —
în mări de gheață-arzînd, în foc mă-nec.

In românește de Grete Tartler

UN POET - O LUME

David Hofstein (1889 — 1952)

● David Hofstein este unul din poeții importanți ai literaturii în limba idiș. A trăit și și-a publicat opera în Ucraina, la Kiev. Poezia lui David Hofstein marchează atît evoluția cît și aprofundarea unor teme majore ale omului cu imperfecțiunile biologice, realizînd în același timp o conceptualizare și o imagistică nemaiîntîlnite pînă la el în poezia idiș. Formele de manifestare lirică sînt diferite și originale. David Hofstein cultivă versul alb, dar și balada, iar metafora vizează clarobscurul ca și reveria, invadate fiind în majoritatea cazurilor de melancolii rafinate.

Cîmpia

Cîmpia rusă simbătă, așa, pe înserate,
E doar singurătate, așa singurătate.
Și sania e veche și gloaba e bătrînă,
Deasupra mea cu noaptea lumina se înginâ.
Arc de păduri e zarea cea din urmă
Și cu singurătate și drumul mi se curmă.
În fată cadru alb, pe care risipite
Stau cîteva căsuțe în fum învăluite.
Și cine stă suflarea să le-asculte ?
Spre casa de evreu cărările-s mai multe,
Iar casa este casă cu luminări în geam,
Acolo sînt copii pe care eu îi am.
Și orizontu-i strîmt și lumea este mică.
De două ori pe lună în tîrg piciorul pică.
Și iar tristețe și iar tăceri cumplite,
În casele de vînturi prăvălite.
Doar inima păstrează o incoltire verde,
Care cu grîul stepei speranța nu și-o pierde.
Cîmpia rusă simbătă, așa, pe înserate,
E doar singurătate, așa singurătate...

Zăpadă

Această falnică ninsoare
Căzut-a spre mirare lumii ?
De ce sînt două urme oare,
Peste veșmînturile humii ?

Și poate fi ceva pe lume
Mai scump decît curatul ?
Mă bate doar un frig anume
Și alb este păcatul.

Au fost și multe suferinți,
Prin lumi neprimitoare
Și liniști albe și cuminți,
Cad iară și mă doare.

⁂

Și iarăși pustiuri și-n zări diafane
Dunele-s rînduri
Și iarăși în lanț revăd caravane,
Un șir sînt de gînduri.
Și apele visează prundul,
Un cînt de vulcane
Și țipă străfundul
Și plîng iar de foame cohorte sărmane.
Și soarele cade agale
Pe vechile pietre din cale.
Copiii. Aud cum rid copiii.
Pling și plînsul cu riset se lasă,
Că nu vreau acasă...
. . . . . .
Și asprul gînd l-am prins asupra lumii,
Un baldachin în aer atîrnat
Și iar nu pot uita mirosul humii,
Pămîntul meu de toate încercat.
Și iarăși ochii mi-i îndrept spre cer
Și toate sferele de sus,
Cu străluciri de neapus
Mă bat cu muzică de ger,
Iar cîntecul deloc nu mi-a răpus
Nici bucuriile de om,
Nici suferințele de om.

Călătoria

Vă jur că am mai fost pe-aici,
Cîndva înregistrat-am pe retină
Și valea aceasta și pădurea albastră
Și nisipul acesta galben din față.
În scîrțîitul roților
Amintirea rîde.
Memoria e vie
Și îmi aduce-n față
Pînă și cotiturile de drum.
Aici am fost, mă jur încă o dată.
În vis sau nu, ce importanță are ?
Cunosc satul din față
Și cîndva, demult,
Am fost în cringul de-alături.

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **FĂRĂ ÎNDOIALĂ, ACTORUL AUSTRIAC KLAUS MARIA BRANDAUER,** acum în vîrstă de 43 de ani, este unul dintre cei mai mari actori ai ultimului deceniu și jumătate. L-au făcut celebru filmele „Mefisto" și „Colonelul Redl", ambele regizate de Istvan Szabo și, mai recent, „Amintiri despre Africa", în care joacă alături de Robert Redford și Meryl Streep.

Este un actor obsedat pur și simplu de meseria sa, care caută tot timpul, cu energie debordantă, soluții noi pentru interpretarea unuia sau altuia dintre roluri. „La repetiții mă enervez pentru că toți lasă povara pe umerii regizorului, dar în teatru toți trebuie să-și asume responsabilități. Nu-mi place cuvîntul englezesc **actor** care-l definește pe artist, după părerea mea acesta ar trebui să se numească **reactor,** pentru că el trebuie să simtă că poate reacționa liber. În tot ce faci trebuie să existe schimbare, energie.", spunea el.

În ciuda faptului că eroii lui, care se numesc Hamlet, Don Carlos, Romeo, Tartuffe, Richard al III-lea sau Figaro, au redevenit — prin el — legendari, Brandauer este frămîntat în fiecare zi de rolul pe care trebuie să-l joace seara. „Sînt foarte încordat pentru că tot timpul trebuie să mă gîndesc cum joc. Cît e ziua de mare mă gîndesc că nu știu rolul, că n-am să pot să-l stăpînesc (ceea ce nu s-a întîmplat niciodată, dimpotrivă — n.n.). Sînt ca un șahist căruia îi stăruie tot timpul în cap dama de la D4 și turnul de la E1 și așa mai departe. Două vieți paralele, cum s-ar spune..."

● **MUSICALUL „JUNG ȘI AVOS"** ține afișul Teatrului Comsomolului Leninist din Moscova de șase stagiuni, bucurîndu-se de aprecierile unanime ale spectatorilor sovietici. Dar nu numai ale acestora întrucît teatrul a făcut turnee și în străinătate — în primul rînd în Franța și Statele Unite, unde a înregistrat adevărate triumfuri.

Libretul spectacolului este scris de cunoscutul poet sovietic Andrei Voznesenski și are la bază întîmplări reale, al căror erou a fost contele Nikolai Reazanov, cunoscut călător rus de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Pe scurt, acțiunea este următoarea : Ajuns la guvernatorul Californiei, Reazanov se îndrăgostește de fiica acestuia, Conchita, cu care însă nu se poate căsători ea fiind catolică, el pravoslavnic. Plecat spre Rusia pentru a cere țarului consimțămîntul de a se căsători, contele piere în stepele Rusiei. Credincioasă marii ei iubiri, fata îl așteaptă timp de treizeci de ani...

Succesul spectacolului este asigurat — pe lîngă frumusețea povestirii, de muzică, coregrafie și vocile soliștilor. Coregrafia este semnată de Vladimir Vasiliev, prim-balerin al Teatrului Mare din Moscova, adept al baletului lui Maurice Bejart, iar muzica aparține lui Alexei Ribnikov, autor al muzicii la multe dintre filmele sovietice ale ultimilor cinci ani.

Partea muzicală a spectacolului este interpretată de formația „Rock Atelier" binecunoscută în Uniunea Sovietică grație discurilor pe care le-a imprimat în ultimii ani.

„Sîntem martorii nașterii rock-ului liric, a unui rock venit parcă din altă lume, din alte vremi", seria unul din ziarele pariziene după spectacolele susținute de acest ansamblu în capitala Franței, unde a constituit o adevărată revelație.

● **FILMUL IUGOSLAV „ANTICASANOVA"** se definește prin titlu. Eroul principal, Mirko, este tipul de bărbat așa-zis de casă, care trăiește numai și numai pentru soție și copii. El nu este ca mulți dintre toți ceilalți bărbați care....

În viața lui Mirko totul se schimbă însă brusc în clipa în care în casa lor se mută o nouă chiriașă, Maja, care îl farmecă pur și simplu. Ce anume se întîmplă pînă la sfîrșit nu are prea multă importanță, important este faptul că în final eroul nostru ajunge la mintea lui dintîi, potrivit căreia nici o femeie nu este mai presus de soția lui și că aventurile extraconjugale nu aduc decît probleme și dureri de cap.

Dar poate că mai presus de reaflarea acestui adevăr-axiomă filmul „Anticasanova" ne prilejuiește cunoașterea frumuseților Iugoslaviei vecine și prietene, aceasta fie prin intermediul orchestrei muzicale din instituția unde lucrează Mirko, fie al agenției de turism unde își duce zilele Stipe, prietenul lui Mirko și donjuan înrăit, sau prin panoramarea orașului de la înălțimea blocului turn în care se desfășoară o bună parte din acțiunea acestui film care produce bună dispoziție și trezește unora regrete, altora remușcări...

● **SCRIITORUL ENGLEZ ANTHONY BURGESS,** autorul celebrului roman „Portocala mecanică", despre romanul „The Garden of Eden" (Grădina raiului) de Ernest Hemingway, scris în anii 1946—1947 și apărut postum, în anul 1985, în Statele Unite ale Americii :

„Poate că ar fi bine să considerăm romanul lui Hemingway, „Grădina raiului" ca pe o evocare a anilor puritații, cînd simțurile sînt mai importante decît ideile, cînd cuvîntul păcat este lipsit de orice sens. Ne aflăm într-adevăr într-un rai terestru, unde nu ne ispitește nici un șarpe. Dar unde să localizăm acest rai ?

În nici un caz, acest rai nu a fost Parisul. Parisul este locul cunoștințelor celor mai rafinate, aici domnește conștiința păcatului. Hemingway avea nevoie de un mediu nealterat, pe care l-a găsit în satul Le Grau-du-Roi, la vărsarea Rhonului în mare. Adică locul unde, în luna mai 1927, Hemingway și-a petrecut luna de miere cu Pauline Pfeiffer, cea de a doua soție a lui. În figura Katerinei Bourn — Eva din „Grădina raiului" — există mai multe elemente legate de Pauline Pfeiffer decît de Mary, ultima lui soție, dar ea are ceva și din Hadley Richardson, prima soție a marelui scriitor. Tînărul Adam din roman — David Bourn — este tînărul Hemingway, frumos, activ, la începutul gloriei sale scriitoricești.

„Grădina raiului" este un imn închinat tuturor bucuriilor unor proaspăt căsătoriți, în plină tinerețe. Atunci cînd a scris acest roman, Hemingway era de-acum bogat, celebru, dar și cam trecut... Epoca aceea fericită, cînd dolarul însemna ceva iar Parisul — „orașul luminâ" era plin de tineri americani tînjind după glorie pe tărîmul artelor, nu a fost surprinsă în nici o carte atît de bine ca în „Grădina raiului" a lui Hemingway„.

● **IN ANUL** 1992 omenirea va sărbători împlinirea a 500 de ani de la descoperirea Americii de către Cristofor Columb. Singura excepție o va constitui, se pare, Norvegia care va marca acest eveniment prin premiera unui film artistic de lung metraj care își propune să demonstreze că America a fost descoperită de... vikingi, cu 500 de ani înaintea lui Columb !

Scenariul filmului are la bază romanul „Runekorset" (Crucea lui Rune), apărut la sfîrșitul anului trecut în editura Aschehuong din Oslo. Autoarea romanului este Verâ Henrikssen, care are la activ alte nouăsprezece romane istorice, a căror valoare o așează alături de cea mai mare scriitoare a Norvegiei, Sigrid Undset.

Acțiunea romanului subintitulat „Saga despre Vinland" (Vinland fiind America) se desfășoară în două reprize diferite, acestea fiind unite prin figura eroului principal Gudrid Tornbjarnardoster. Prima se desfășoară în jurul anului 1000 și descrie descoperirea Americii de către vikingi, cea de a doua între anii 1043—1044 și, narează, întîmplări din timpul vieții celor doi fii ai lui Gudrid. Din acțiunea principală se desprind apoi sumedenie de figuri și întîmplări așa cum stă bine unei sagale care se respectă.

Critica literară apreciază în mod deosebit limba folosită de autoare, ușurința cu care creează întîmplări petrecute acum aproape o mie de ani (sau poate niciodată ?), cunoașterea în profunzime a vechilor saga islandeze. Toate acestea fac ca recentul ei roman să se deosebească net de romanul „Văd o țară mare și frumoasă" al lui Gudmundur Kamban, apărut în anul 1938, în care scriitorul norvegian descrie același eveniment, dar cu personaje inventate, fantezia jucînd aici rolul principal.

SPORT

AUR, AUR, AUR

Cinci medalii de aur (din șase posibile), una de argint și patru de bronz, iată un bilanț care, în mod normal, nu ar mai avea nevoie de cuvinte în plus. La Rotterdam, gimnastele noastre au reușit să uimească o lume întreagă prin performanțele lor de excepție, performanțe obținute în fața unor adversare care păreau obiectiv și subiectiv, de neînvins.

Au învins, înfrîndu-i pe cei sceptici (mai ales de aiurea), care tindeau să creadă că după „zîna Montrealului", Nadia, școala de gimnastică românească nu va mai urca niciodată în vîrf. Și a urcat, nu pînă aici sau pînă acolo, ci chiar în vîrf, făcînd din Aurelia Dobre cea mai tînără campioană mondială la „absolut" din toate timpurile! Ei, Danielei Silivaș, Eugeniei Golea, Cameliei Voinea, Ecaterinei Szabo și Celestinei Popa nu avem cuvinte destule (și-l așteptăm pe Fănuș, care le are!) pentru a le face din ele un buchet imens pe care să-l așternem la picioarele lor. Cine își închipuie că a fost ușor se înșeală! Gimnastica actuală, pe plan internațional, nu duce lipsă de talente de excepție și nici de susținători ale lor cu mijloace mai mult sau mai puțin ortodoxe. Arbitrajele au devenit, de aceea, din ce în ce mai severe, depunctarea se face parcă mai ușor decît altădată. În aceste condiții, a cuceri 10 medalii din 18 posibile (aur, argint, bronz) este un act de eroism, și de eroism au dat dovadă toate gimnastele noastre, cît și antrenorii lor. A avea un exercițiu la birnă (10 cm?!) în premieră absolută este un act de sfidare a ceea ce, pînă la tine era o imposibilitate, un risc imens în care o singură inexactitate, o cădere (de înțeles la acest aparat „imponderabil") te scotea din cursă nu numai pe tine, ci întreaga echipă! Aurelia Dobre, pentru că despre ea este vorba, a avut acest curaj de excepție care a făcut să obțină ceea ce Nadia, minunata Nadia, nu obținuse niciodată: titlul absolut. Și odată cu acesta, alături de colegele ei, titlul de cea mai bună echipă de gimnastică din lume. Minunat, deși acest cuvînt, prin deasa lui folosire, pare prea puțin pentru a cuprinde în el ceea ce simțim cu toții după acest Rotterdam de care ne vom aminti (sperăm, cu deplină îndreptățire) pînă la... viitoarea ediție a Campionatelor mondiale.

★

Ceva-ceva a început să miște din nou în rugby-ul românesc. Victoria, la prima vedere strînsă, cu națională U.R.S.S. în Campionatul european, n-a fost obținută oricum, ci cu strălucirea unui eseu pe care specialiștii l-au declarat rar, imposibil de văzut în mai puțin de un an. După rușinoasele înfrîngeri de acasă, dar mai ales de „afară", iată că rugbiștii își amintesc de jocul și performanțele celor dinaintea lor, a celor care au bătut Franța și echipele britanice. Între ei sînt destule nume necunoscute ! Or, tocmai acest lucru este pozitiv, îmbucurător, deoarece în rugby, ca în orice sport, ultimii care vin au întodeauna dreptate. A juca la ora actuală cu foste glorii, ca și cum ai juca pe computer, este o eroare, caruselul valorilor se învîrte din ce în ce mai repede, și cine poate sta în el fără să amețească învinge. Cine nu... Desigur, nu ne grăbim, dar trebuie să spunem că sîntem convinși că, așa cum în gimnastică există o școală românească, așa există și în rugby. Numai o proastă selecție și o anumită plafonare nesesizată și necombătută la timp au adus națională noastră de rugby în fața pierderii unor întîlniri la scoruri incredibile. Se pare că timpul care a trecut a folosit, iar noii antrenori au înțeles că, fără să aibă încredere în valorile tinere, nu mai pot reedita vechile performanțe.

★

Națională de fotbal (care nu participă la calificarea pentru campionatul mondial, cum a crezut comentatorul nostru radio) a mai făcut un pas spre calificare. Acest 1—0 chinuit reprezintă totuși o victorie care ne menține în cursă, chiar dacă, la prima vedere, spaniolii continuă să aibă prima șansă (dar parcă la Bratislava, în ediția trecută...). Totul e să nu ne speriem de ultimul joc, decisiv, cum am mai făcut-o de atîtea ori (e drept, pe teren propriu!). Din experiența de pînă acum, pare că națională de fotbal joacă „decisivul" mai bine pe terenul altora, decît pe teren propriu. De ce ?, nu putem ști (poate sînt mai puțini sfătuitorii!). Ce știm este că Austria nu este cea mai bună echipă din lume, și așa cum Steaua a cîștigat Cupa Campionilor Europeni în Spania, cu o echipă spaniolă, așa și națională noastră poate să facă același lucru. Noi nu-i vom bate pe austrieci cum i-au bătut spaniolii la Viena (cu goluri dubioase, datorate unui arbitraj mereu favorabil), dar vrem să sperăm că îi vom bate cu... 1—0. Chiar și după un meci cum a fost cel de la Vlora. Slab, slab, dar cît a trebuit.

Ulisse

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
45
(1 330)
simbătă
7 noiembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IMAGINEA ȚĂRII

În atmosfera de unanimă angajare pentru înfăptuirea exemplară a sarcinilor actualei etape de dezvoltare a țării în care întregul nostru popor întîmpină Conferința Națională a partidului, alegerile generale de deputați în organele locale ale puterii de stat reprezintă momentul unei ferme opțiuni cetățenești. O opțiune pentru creșterea continuă a calității vieții, pentru înflorirea multilaterală, economico-socială, edilitară, culturală, a tuturor localităților țării. O opțiune pentru destinul patriei așa cum îl prefigurează orientările Congresului al XIII-lea al partidului, așa cum se constituie acesta cu fiecare împlinire, cu fiecare faptă de muncă și creație a fiilor României socialiste.

Apelul Frontului Democrației și Unității Socialiste, dat publicității, condensează imaginea țării în preajma acestui eveniment, lansînd totodată vibrante chemări către toate categoriile de oameni ai muncii.

Repere ale creșterii, repere ale devenirii care impun cu forța unor argumente de netăgăduit : producția industrială este în acest an de peste 115 ori mai mare ca în 1945 ; venitul național este în 1987 de peste 33 ori mai mare ca în 1945. Nu există practic nici un domeniu care să nu fi înregistrat asemenea creșteri spectaculoase, dincolo de cifre aflîndu-se, însă, munca eroică, abnegația și dăruirea patriotică ale unui popor care, condus de partidul său comunist, avînd în fruntea sa pe bărbatul ce a dat identitate demnă istoriei noastre, prezentului și viitorului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își împlinește în pace, independență și suveranitate, marile idealuri.

Apelul subliniază realizările de excepție ale științei, învățămîntului și culturii, domenii ce se află în deplină consonanță cu înaltele ritmuri ale construcției socialiste. Se menționează astfel că **„o puternică înflorire au cunoscut literatura, arta și cultura, contribuind la educarea patriotică, revoluționară a celor ce muncesc, la dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor“.** Firească devine, în acest sens, chemarea adresată de Apel oamenilor de cultură și artă, tuturor creatorilor țării : **„Realizați opere de artă și cultură inspirate din lupta și munca eroică a poporului pentru edificarea noii orînduiri sociale, pătrunse de idealurile socialismului și comunismului, de profundul umanism al societății noastre, capabile să sădească în conștiințe înaltele virtuți revoluționare, dragostea nețărmurită față de patrie, față de partid !“** Datorie și crez, dimensiune esențială a artei noastre care trebuie să devină parte vie a cronicii acestei epoci.

Și expresie a profundului democratism ce caracterizează toate domeniile vieții noastre social-politice, întregul proces de construcție a noii societăți. Definind în chip strălucit acest proces, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezent la festivitățile desfășurate la Moscova cu prilejul celei de-a 70 aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, sublinia în Cuvîntarea rostită la ședința solemnă : **„Și noi ne aflăm printre aceia care am spus întotdeauna și spunem și acum că făurirea socialismului nu se realizează în condiții de paradă, că el se înfăptuiește în condiții grele, că trebuie transformată societatea. Partidul Comunist Român a transformat România dintr-o țară înapoiată într-o țară cu o industrie modernă și o agricultură înfloritoare... Ceea ce vă pot spune este că tot ce am realizat în România am realizat cu poporul, pentru popor, că tot ceea ce facem este menit să asigure condiții tot mai bune de viață și de muncă, de cultură și civilizație pentru întreaga națiune... Am dezvoltat larg formele democratice, pornind de la faptul că democrația și socialismul, umanismul sînt de nedespărțit“.**

Se conturează prin acestе cuvinte o imagine a adevărului despre munca și viața poporului român, despre limpezimea drumului său în istorie. Ca popor angajat cu toată ființa sa în amplul efort de edificare a unui viitor prosper, într-o lume a echității și colaborării, într-o lume a păcii

Și această imagine, acest adevăr trebuie să fie transfigurate în operele noastre ca argumente fundamentale ale faptului că am înțeles, că ne-am însușit nobila menire a creației.

Luceafărul

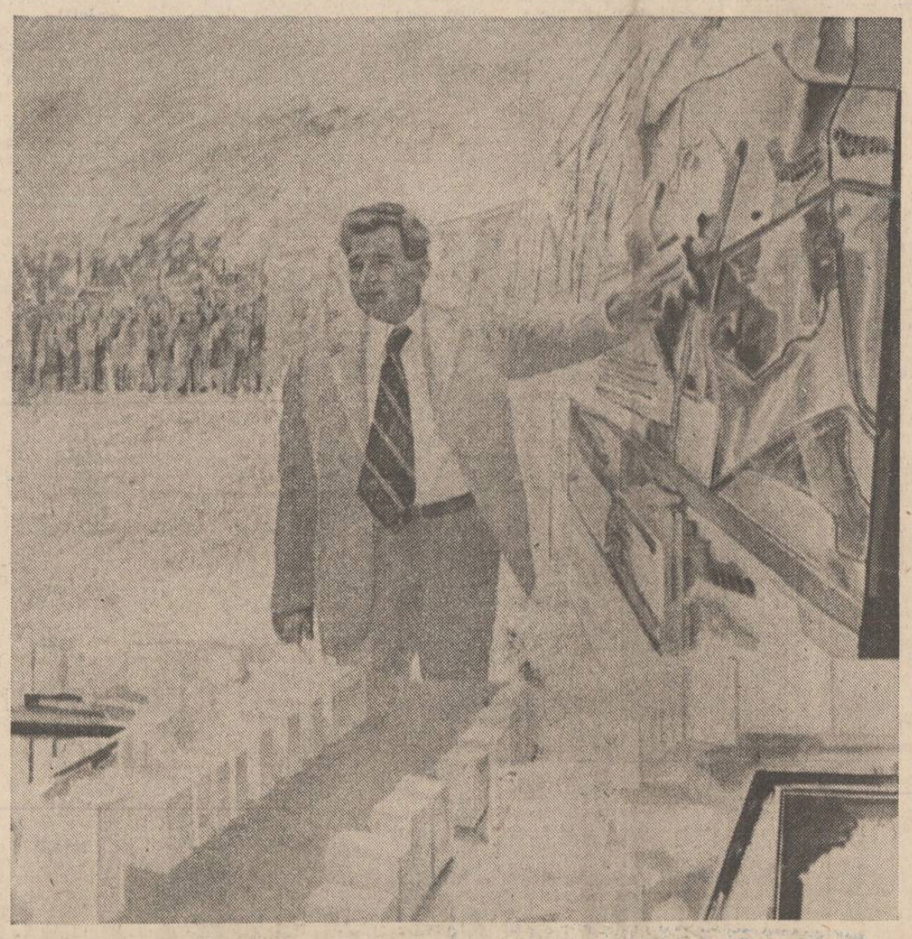

Ion Bițan, Vladimir Șetran : „Vizită de lucru“

Sibiul — emblemă a acestei epoci

Iuni, 26 octombrie 1987. Dimineață mohorîtă de toamnă. Căzuse prima brumă și frunzele castanilor se așternuseră ca un stol de păsări uriașe peste parbrizele mai multor mașini parcate pe străzile din apropierea gării Sibiu. Acceleratul a sosit cu o mică întîrziere și totuși prea devreme pentru a ne putea permite să ne prezentăm neîntîrziat la Primăria orașului. Era o reîntîlnire cu Sibiul după aproape un sfert de secol.

Ora 9 fără un sfert. Tovarășa secretar cu problemele de propagandă a Comitetului municipal de partid Sibiu — Niculina Hanes, după ce ne-a văzut delegația și legitimațiile, scuzîndu-se că era ocupată pînă peste cap cu pregătirea alegerilor în Consiliile populare, ne-a acordat toată atenția cuvenită unor ziariști veniți din Capitală și înarmați (pentru prima dată în viața lor) cu aparate de înregistrat și foto. În mai puțin de o jumătate de oră, am pornit cu doi însoțitori, meniți să ne conducă în cele două-trei întreprinderi pe care speram să le acoperim în ziua respectivă.

I.P.A.S.-ul este o întreprindere nouă, care a luat ființă în anul 1969, prin fuzionarea uzinelor Automecanica și Elastic; ambele datînd din al doilea deceniu al secolului nostru. Așa cum am aflat de la secretarul Comitetului de partid pe întreprindere, Nicolae Comșa, dar mai ales de la inginerul șef cu pregătirea fabricației, Vasile Ilie, Întreprinderea de piese auto — Sibiu realizează subansamble auto de la amortizoare hidraulice telescopice, transmisii cardanice, mecanisme de frînă și de direcție, cabine și diverse și pînă la arcuri lamelare și spiralate prin înfășurarea la rece și la cald. Fiind cea mai mare unitate industrială din județul Sibiu, cu aproximativ 9 000 muncitori, utilizînd peste 2 500 mașini-unelte, aplică tehnologiile cele mai perfecționate, unele constituind chiar domenii de vîrf ale progresului tehnic, producînd în serie mijlocie, dar și în serii mici sau unicate, utilizînd tehnologii de grup și specifice și satisfăcînd exigențele a peste 450 de beneficiari direcți din țară și a numeroși parteneri din străinătate. Volumul de producție este de ordinul miliardelor, iar preocuparea permanentă a colectivului este aceea a asimilării de produse noi și a dezvoltării unei concepții proprii a acestora.

Ion Orlandea este șef de echipă în această întreprindere, la secția 300 — arbori cardanici, are în subordine 11 oameni, cărora încearcă și reușește să le transmită și să le insufle dragostea față de muncă și de învățătură. A instruit în cei 25 de ani de muncă (lucrează din '53, de pe vremea Întreprinderii metalurgice de stat — Sibiu, devenită apoi Automecanica) sute de tineri, care sînt acum oameni „mari“, adică personalități cu funcții de răspundere. A fost un an de zile într-un schimb de experiență la Essen, R.F.G., a călătorit în America, și urmează să facă o excursie pe cont propriu în Mediterana. Fiu de țărani din Șeica Mare, fost argat și calfă la patron, e acum tată de inginer de automatizări și de calcule electronice la Întreprinderea mecanică din Mirșa — unitate economică vizitată, ca și I.P.A.S.-ul, de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Întreprinderea „Steaua Roșie“, cu specific de confecții bărbătești, costume, paltoane, impermeabile, lucrează pentru firme străine ca Dressmaster, Cruse, Preca, Dauber și Raznoexport, din țări ca Germania, Italia, Austria, U.R.S.S., Elveția, Franța, Danemarca, Suedia, S.U.A.. După cum este lesne de prevăzut, majoritatea colectivului e alcătuit din femei tinere, fete frumoase din Sibiu și din „Mărginime“, fapt care face posibilă și necesară organizarea unei intense activități cultural-artistice educative. Așa cum am aflat de la secretara Comitetului U.T.C. pe întreprindere, Carmen Dogaru, întreprinderea are mai multe brigăzi artistice, grupuri vocale și de dans popular și de muzică folk, care au participat și au fost premiate în marele festival național „Cîntarea României“.

Președintele Comitetului de cultură și educație socialistă Sibiu, Ion Mariș, directorul actual al Bibliotecii „Astra“, a fost însoțitorul nostru permanent în prima zi de documentare asupra valorilor istorice și contemporane ale municipiului Sibiu. Cu mîndrie justificată, acesta ne-a condus prin sălile fastuoase ale Bibliotecii, vorbindu-ne despre eforturile depuse pentru păstrarea și conservarea specificului tradițional al lăcașului de cultură de numele căruia s-au legat aspirațiile legitime de unire cu țara, de dreptate și de eliberare națională și socială, politică și culturală ale întregului popor român din Transilvania, de la mijlocul secolului trecut încoace. Cu o voce potolită și gravă, dură și inflexibilă, omul puțin la trup, dar dintr-o fibră

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Satul natal

Cită vreme îi știi pe mama și pe tata
acolo de unde ai plecat în lume totul
pare într-o ordine ancestrală. Te așteaptă cineva cu adevărat, cu toată
ființa și brațele deschise, ce te înțelege după
ochi, îți citește sufletul fără să-l deschidă și
să-l rănească în nici un fel. Lacrima mîngîie și
alină, numai este mireasmă și balsam ce leagă
cerurile de pămînt.
E toamnă tîrzie, luăm secerile din pod și o
luăm pe dealul Dosuțului să tăiem tulhenii
după strînsul porumbului. Tata, în brațe cu un
snop de rogoz lung udat la fîntînă, cu căciula
pe cap. Bate vîntul dinspre miazănoapte ves-
tind apropierea ninsorilor. Turmele încă în staul
clintesc din clopote bruma-i groasă pînă tîrziu
și, răsărit, soarele uriaș cît pămîntul se ridică
în sat vîlvătaie. În toată așezarea ard ferestrele,
cîntă cocoșii, adormiți ciinii mișcă lanțul,
scîrțîie cumpăna fîntînii, iese ciurda bivolilor
pe miriști.
Mama, îmbrobodită într-o năframă groasă de
lînă, cu fruntea înaltă și ochii căprui, aseară la
lumina jarului din vatră i-am văzut din aproape
încrețiturile frunții ca scoarța gorunilor șiroind
în rafalele ploilor și iernilor de pe la noi. În-
tr-o străiță a luat să ne stimpărăm în toiul
lucrului peste ziua de vineri pită cu silvoiță
din prune curate de an.
Și ne punem pe lucru în trei ca pe vremuri
în sfîntă tăcere, tata leagă în juguri mănunchii
doboriți de zimții ascuțiți ai secerii cu care în
copilărie culcam la pămînt lanurile de secară
de pe finețe.
După o postață leapăd pieptarul, după o alta
ne așezăm pe pămîntul uscat de secetă, tuleii
sunt atît de uscați, aproape se sfarmă în palmă
atinși, abia la rădăcină mai pîlpiie o șuviță de
umezeală în verdele pal.
Vine Traianul Julii să ne vadă. Treizeci de
ani a îngrijit-o pe mama lui oarbă ce a murit
de curînd.
Îmi spune cum veneau copiii satului să o
colinde pe mama lui și se străduiau să le cînte
pe cele mai frumoase știindu-se ascultați cu
ochii aceia fără vedere ce ne fascinau pe toți.
Descopăr, ascultîndu-l pe Traian, vecinul nos-
tru, că vorbește o limbă românească de-o irezis-
tibilă frumusețe. Încerc să-l reții, să mai spună
orice numai să ascult acest izvor ce farmecă și
înnobilează limba noastră vorbită de un om ce
știe multe despre durere și răbdare, ce și-a luat
din pruncie viața în serios, limba văduvei și a
orfanului, a lucrătorului de pămînt devenit apoi
miner ofilîndu-și plămînii cu pulbere fină de
le o moară de piatră dar nedîndu-se bătut, ridi-
cînd casă și vatră în jurul pruncilor în preajma
brumei de soțioare ce-i alături de el pînă
dincolo de mormînt.
Apoi, seara se apropie, ne întoarcem acasă
odată cu turmele iar ulcioarele și drumul la
Cioroi, la izvorul satului ce cură aici de la
începutul lumii de bună seamă neschimbat.
Ce bună-i apoi înaintea cinei horinca asta de
prună curată după o zi de trudă între oameni
de care te știi legat prin milenii de cosmos și
umanitatea întreagă.
Vine nănașul Petre să povestim, și el e
văduvoi de acum ca și Ioanul Danii, vine lelea
Maria de la stradă după un hîrb de lapte, tata
mulge bivolițele, mama a încins focul, răsar
stelele, luna arde pe cer aproape plină pînă
noaptea tîrziu, povestim. Tata și mama în
această încăpere cît o lacrimă din lemn și din
pămînt ars. Casa părintească.

Ioan Alexandru

Antologia «Luceafărul»

Partidul — luciditate și vis

Un riu cald pe care îl ținem pe umeri,
acesta-i Partidul,
Semințele care înfrăgetează cîmpiile
îi aparțin, precum și marile foșnete
ale pădurii.
A iubi adînc și frumos
Patria cu soarele rotunjindu-se,
Partidul — luciditate și vis,
să fie peste veacuri în toate un imn,
aprins contur, răcoros sunetul.

Dumitru Bălăeț

Partidului

Coloană infinită simt crescînd
în versul meu, cînd numele-ți rostesc,
Partid al demnității luminînd
Partid-erou al celor ce muncesc.

E ora cînd se plămădesc zidiri,
e ora cînd se hotărăsc destine,
e ora-acelei pure străluciri
ce din înțelepciunea ta ne vine.

E ora neodihnei, ora-vis,
cînd izvorăsc luminile în soare.
E ora cînd poemul trebui scris,
cînd Poezia — Țării i-e datoare.

E ora cînd cuvintele cutează
a se-mplini-n destine pentru țară.
Partid, coloană ești, ce luminează
peste o Românie milenară !

Dan Rotaru

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Un roman — parabolă

Portretul este un roman-parabolă, cum a fost, de pildă, **Minunata poveste de dragoste a preafericiților regi Ulise și Penelopa** al aceluiași autor. De această dată însă, autorul nu mai recurge la un clișeu mitologic, ci la unul dintre cele mai frecvente motive alături de oglindă ale prozei de imaginar : portretul sau, într-un sens mai larg, tabloul de la Hoffmann și romanticii germani, trecînd prin literatura „fin de siècle“ și Oscar Wilde, pînă la fantasticul contemporan al lui Mircea Eliade nu există autor care, cultivînd însolitul, straniul, enigma tragică, magicul etc. că nu fi apelat într-o formă sau alta la simbolica portretului (tabloului) sau, să spunem, unui substitut al lui : statuia, icoana, medalionul conținînd imaginea unei persoane. Cel mai adesea semnificația este magic malefică sau de rău augur. Platon Pardău preia aceste conotații fără ca romanul să fie propriu-zis fantastic. Țesătura este chiar realistă, dar nu compactă, și prin ochiurile ei se insinuează fiorii insolitului. Textul se află la limita dintre parabolă și utopie, pe de o parte, și mimesisul realist pe de alta. Este o interferență deliberată a realului cu imaginarul. Acțiunea romanului este localizată într-un oraș de munte, fictiv, Doruna, în schimb alte toponime sînt intrutotul reale : Baia Mare, Cluj-Napoca, Bistrița s.a.m.d. Timpul desfășurării evenimentelor este postbelic, fără a-l putea fixa cu precizie. Se vorbește de marea conflagrație mondială, de naziști, evrei deportați și „verzi“ ca de realități și evenimente trecute, dar și de un „domn“ Alexander, înalt funcționar, ce se ocupă de cultură, și de un gazetar, Puzdrea, director și proprietar de ziar, sau de un Braunstein, care inchiriază saloane sau organizează fastuoase ceremonii funebre ; există asociații de pictori constituite cam în felul societăților culturale interbelice, dar și întreprinderi ca Poliesterul sau orchestre punk de ultimă oră etc. Această indeterminare și interferare a unor tipuri de relații personale și sociale, aparținînd unor perioade istorice diferite este posibilă numai într-un spațiu utopic, cum este cel al Dunării. Prozatorul a urmărit deci un efect de generalizare a situației sale românești într-un cadru referențial realist, care să nu fie însă și o strictă reflectare a lui.

Octavian Belung, pictor mărunt din Doruna, executant de peisaje cu pajiști și cerbi, sau de naturi moarte cu „buchete de flori în găletușe“ este chemat de „domnul Alexander“ care îi cere să termine schița unui portret reprezentînd capul unui bărbat „chel cu mustață“ în josul căruia se află, perfect imitată, propria-i semnătură. Intimidat de imprevizibila situație și uluit de asemănarea semnăturilor, în pofida unui impuls subconștient, pictorul, ca într-un fel de somnambulie, acceptă comanda. Este gestul ce schimbă cursul existenței sale, implicîndu-l într-un șir de evenimente și întîmplări pe care nu le va mai putea controla, ducîndu-l inexorabil spre un deznodămînt fatal. Întors acasă și asaltat de temeri, Belung face o vizită la redacție lui Puzderea pentru a-i cere un sfat. Dar discuția ce a urmat și care a deviat de la subiect, este a doua zi publicată, deformat, sub forma unui interviu scandalos luat pictorului, despre colegii lui de breaslă. Atacul principal este îndreptat împotriva lui Nicanor Calistrat,

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

Odă de noiembrie

N-a fost mai multă lumea niciodată
și nici nevoie de mai mult cuvînt
la radio cîntă Beethoven o fată
și noi mai sîntem tineri pe pămînt

un singur gest de dragoste mai poate
s-aprindă singur gîndul omenesc
și pentru dragoste și pace-n libertate
nu-i imposibil să trăim firesc.

de vrem să fie bucuria-ntreagă
să apărăm lumina mai-nainte
să apărăm și mîna ce dezleagă
planeta de aducerea-i aminte

din omenire curge încă sînge
opriți vărsarea sîngelui uman
noi dacă vrem și vrem, putem învinge
antagonismul miilor de ani.

Ion Nicolescu

VIITOR DICȚIONAR LITERAR

Elegii în devălmășia timpului

Este ciudat cum la o seamă de poeți contemporani ceea ce impresionează și fixează în același timp emoția ca stare poetică dominantă este tocmai **insuficiența lirică** a versului, un vers construit în așa mod încît, deși liric ca profunzime, el este, ca material pur poetic, intelectualizat, cerebralizat și neșlefuit la modul infinitezimal, aproape inobservabil. Un asemenea poet este **Ion Vădan** în **Borgum centenarium** (Ed. Dacia, 1984) ce extrage și în același timp redă emoția cu ajutorul unui material lingvistic în aparență neprelucrat, de sorginte mai mult intelectuală, cultă, nemuzicală dar peste care autorul presară o uimitoare pulbere poetică fină ce aduce textului un halou aproape indistinct, o feerie inexplicabilă a cărei cauză o cauți peste tot fără a ști dacă ai găsit-o cu adevărat. Încercarea lui Ion Vădan de a depăși modelul liric printr-un lirism evoluat, specific, personal se face prin asocierea unei stări de elaborație poetică cu o succesiune de observații a senzațiilor aduse la incandescență și lăsate apoi să scadă în intensitate, să se răcească pentru a putea fi culese cu mîna și așezate în pagină în momentul în care aceste senzații se transformă într-un fel de melancolie nere-

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Resurecția lirismului

Recitesc cîteva din însemnările făcute cu ocazia unui concurs național de poezie (e vorba de „Nicolae Labiș“, de la Suceava, care e, totuși, cea mai importantă dintre numeroasele manifestări de acest fel) și am impresia că se poate întrevedea în asemenea încercări, dintre care unele nu mai sînt creație juvenilă, o imagine a liricii românești de mîine, o ipoteză de literatură tînără cu proiect vizibil încă de azi. Astfel de supoziții au, bineînțeles, un grad considerabil de incertitudine (chiar dacă se întemeiază nu doar pe intuiție) însă trebuie făcute, de vreme ce critica literară are și o funcțiune pedagogică, năzuind să îndrepte într-un sens coerent evoluția unui fenomen. Între **ceea ce ar trebui să fie** poezia românească în viitor și **ceea ce va fi** ea, se află, încă de acum, ceea ce însemnează **materie posibilă**, pe care criticul literar trebuie să o valorifice și să o disciplineze în direcția pe care o socotește recomandabilă și cu procentul cel mai sigur de organicitate. Această prognoză, unde e necesar a se cuprinde și contribuția ideologiei literare, indică simptome în general pozitive și care liniștesc pe cei ale căror previziuni erau dintre cele alarmante. Literatura se dovedește a fi un proces cu înaintare naturală și orișice factor perturbator, pătruns citeodată prin impostură, sfîrșește prin a se consuma în producțiuni care nu au durabilitate. Nu doar valorile adevărate și talentul triumfă, triumfătoare e, deopotrivă, direcția cea mai potrivită în mediul literar românesc — aceasta e concluzia care se impune de îndată la examinarea fără prejudecăți a liricii aparținînd celor care acum păsesc în literatură.

Observ, înainte de toate, că o încheiere cum e aceasta nu e cu totul originală și am întîlnit-o și în alte încercări de prognoză întreprinse recent, ceea ce însemnează că materia obiectivă reclamă astfel de propoziții. Indiferent dacă e prețuită de unii critici literari (a căror contribuție în afirmarea altor tendințe, astăzi dovedite a nu avea nici un viitor, este îndeobște cunoscută) această lirică, genuină și redescoperind cultul unei limbi literare, există și este obligatoriu a o înconjura cu un strat protector.

Așadar, ce noutăți aduce o analiză a poeziei pe care o practică acești autori de virstă biologică tînără, avînd, în conformitate cu regulamentul acestui concurs, pînă la 25 de ani ? Întîia impresie este aceea a originalității de esență, năzuința de a exprima o individualitate. Sîntem, cu acestea, la izvoarele lirismului, acolo unde încap emoție, sensibilitate, cuvînt greu de semnificații, o muzică a sufletului de natură inefabilă, într-un cuvînt tot ceea ce este „poezie“. O redescoperire a sensibilității și a lirismului genuin, care survine după o scurtă perioadă de ironism (de unde nu rămîne, sub raportul istoriei literaturii, decît puțin) e trăsătura cea mai de seamă și cu totul evidentă a poeziei acesteia încă adolescente. Originea acestei adeziuni e încă obscură și poate să fie pusă în seama **voinței naturale de diferențiere** (unde fundamentală este intuiția) de nu cumva înseamnează înțelegerea superioară a creației, care, totuși, rămîne afirmare a lumii și nu diso-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

GABRIELA NEGREANU: «Partea omului»

fuga de locul comun, reprimarea lirismului comod, apelul la prozaisme ostentative, ca și la cuvîntul oripilant, limbajul neologistic destinat să deseneze conturul unui orizont de preocupări nou, modern, sînt trăsături pe care le întîlnim, ca și în poezia altor tineri colegi de generație, și în poezia Gabrielei Negreanu. Efortul de delimitare, totuna cu cel de innoire, s-a însoțit la Gabriela Negreanu cu unul de singularizare, vizibil în atitudine, ton, „gesticulație" îngroșată. Nimic spontan în poezia Gabrielei Negreanu, de o construcție și de un efect calculat cu într-o operație regizorală severă.

Partea omului, ultima carte de poezie a Gabrielei Negreanu, continuă să pună căutușe lirismului și să reprime anume tematici, curente în alte cărți de poezie. Volumul se constituie din variațiuni ale unui număr redus de teme, repetiția oferind masivitate, gravitate și autenticitate. Lirismul încătușat conferă textului tensiune și dramatism. Cu un titlu care spune mai mult după traversarea întregii cărți decît înainte de a o deschide, cartea vorbește despre „partea omului" în curgerea universală, despre raportul lui cu zeul, despre atracția misterului, originar și permanent, și inaccesibilitatea lui. Gabriela Negreanu are îndrăzneala unei poezii amar reflexive, o poezie despre condiția umană, „partea" omului însemnînd același lucru. Organul poetic i se pare poetei prea mic pentru a vorbi despre „partea omului" în marele concert la care a fost destinat să participe : „Cărțile tale / din ce în ce mai terne. / Un blocaj al ființei, — mimarea / poeticului (cred unii) / le-ar mai putea salva : un fel de bestie / foșnitoare și / înstelată. / / Dar eu m-am săturat / de retorici, cum zeii / au obosit / să se tot ivească / în cuvintele noastre prea mici.." **(Lumină de noapte).** Altundeva sînt pomeniți strămoșii care „vorbeau cu tunet, / plîngeau cu ploi, / iar un gînd bine țintit / ucidea" **(Arte poetice).**

O emancipare de limbaje și retorici obosite vrea să fie și poezia Gabrielei Negreanu, unde într-o desfășurare atent construită discursul țintește întoarcerea la înfățișarea originară. Spațiul de predilecție este unul crepuscular, misterios, la margini de mare sau ocean, unde se pronunță hieratic cuvinte decisive.

Capacitatea poetei de a construi impresionant în vers alb, cumulînd totodată trepidația și forța imagistică adică, dovedind o știință a ritmului și a tensiunii, ne-o dă poemul **Ecologie,** poemul balenelor „tragice surizînd", în tragedia cărora poeta închide o tragedie a omului. Poeta preferă apoteoza și extazul, și finalul **Ecologiei** corespunde acestor predilecții. (Foarte elaborate, dar poate prea demonstrative sînt și inteligentele poeme pe teme istorice și ostentativ patriotice din prima parte a cărții. Gabriela Negreanu propune aici simplitatea, prozaismul chiar și discreția discursului într-o polemică fățișă cu poncifele poeziei patriotice manufacturate curent revistelor. Dintre aceste producții, **Coșmar cu exil,** inspirat de drama Bălcescului, este un poem de real dramatism și tensiune, comparabil cu cele mai bune poeme din **Partea omului.)**

Textul vorbește adesea apodictic și vizionar, ca în cărțile sacre : „nu există absență / totul este aici și pentru / totdeauna, concret și / plenar — doar mie / aripile uneori îmi sînt frînte, / privirea aplecată, plecată / altundeva, odihnindu-se / în neant / dincolo de lucrurile / vii și strălucitoare / și dincolo de ele prezența / lucrurilor vii și strălucitoare / și dincolo — o frontieră, / o limită, o dungă / de neconceput; pe muchia ei / m-am cutremurat — / iată moartea // nu era decît o altfel de formă". **(Monolog în oglindă,** XI, **Ești cită vreme te fac să fii).** Prin **Elegiile** sale Nichita Stănescu a familiarizat pe cititori cu zeii instalați în tot ce ne înconjoară. Un ecou pare a fi și acest **Monolog în oglindă,** III : „dar cine se uită prin ochii păsărilor / prin ochii păsărilor care stau față-n față / cine se uită pre sine cînd prin ele se uită, ochiul cel fix / ochiul fix întîlnindu-l / și fără de teamă, și fără minie / pasărea pasăre rămînind, zborul zbor rămînind".

O tratare foarte personală, dintr-un alt unghi a aceluiași motiv, traversînd în mai multe sensuri **Partea omului,** ne indică asimilarea lui profundă și emblematică pentru carte și autoarea ei : „Chiar de pălește luna, îndură-te, / rămîi în forma aceasta a mea, trecătoare, / tu, care știi că însuși sufletul este doar un vehicul, / o floare, o haină uzată, o zdreanță / mai apoi, deșirîndu-se iute în zare / / rămîi, mai arată-i o clipă, naivă, culoarea / zvicnind din fragedu-i miez roșu, verde / în fructul zemos al brumăriilor toamne / cînd ceața-n fuioare de scamă o duce și-o pierde / / rămîi, mai vreau o gură de aer / umplîndu-mi pieptul cu sfîșietor de dulcea lumină / cu rădăcinile apelor, vîntului, soarelui, / oceane de valuri și somn / clătinat, cu ierburi amare bătînd pletele / pămîntului nespus de drag și adînc / ce-o să vină" **(Nespus de drag și adînc).** E aici dezvoltată altfel, cu tensiune și discretă suferință, ideea marii treceri a lui Lucian Blaga, cu a cărei lirică, Gabriela Negreanu rezonează în cîteva puncte caracterizante. În cartea Gabrielei Negreanu omul suferă de absența propriei identități, acceptă să fie vehiculul zeului, torturat totuși de misterul care-l înconjoară și de prefacerile care-l pîndesc și pe care doar le bănuie. Împăcarea din poezia lui Blaga nu există aici, unde crisparea, anxietățile, întrebările grave covîrșesc discursul.

„Ochiul", „privirea", tot ce ține de văz constituie cîmpul lexical cheie al poeziei Gabrielei Negreanu. **Obsesie cu ochi** este un titlu în care formula „ochii lui" revine ca un refren. „Dar cine se uită prin ochii păsărilor" este versul cheie din **Portret. Eu / altul :** „...te-am așteptat, cu ochi de piatră de pasăre de cîine / cu ochi de om te-am privit / fără de fard te-am privit", ne spune o altă pagină. „ochii — adîncindu-ți-i în tot ce/ există", sînt versuri din **Monolog în oglindă.** „Cine-ți falsifică ochii" este întrebarea dintr-un alt **Monolog.** Altă întrebare : „Cine ești tu, din care eu văd doar oglinda ?". Și aceste citate sînt doar o parte din cele care pot dovedi că una din vocabulele cheie ale poeziei Gabrielei Negreanu este „ochiul". Ea corespunde atitudinii contemplative, nevoii de continuu examen și divulgă cu prisosință luciditatea și intelectualitatea acestei poezii.

Partea omului este unitară ca ton și problematică. Arta discursului poetic, elaborată lucid, este de a vorbi prin goluri și tăceri. Poeta refulează cu deliberare cuvinte și motive, care ar scoate-o din climatul insistent întreținut al acestor poeme. Erosul este absent din această carte, dacă nu transferăm în patrimoniul lui poemele dedicate „zeilor" care trăiesc prin noi, împrumutîndu-le chipul nostru. O singură poezie „de dragoste" scapă epurării practicate de Gabriela Negreanu, **Proba iluziei,** de o expresie prea lucidă și cu un limbaj prea noțional pentru a nu dezvălui în cele din urmă contrariul acestora : „Te-am trecut prin proba iluziei, și n-ai rezistat. / Tu, omul meu și al aparenței. Adjudecat. / / Ce-ți pasă ție ? Iară mie de ce mi-ar păsa ? / Din munții surzi ca nisipul curge liniștea grea. / / Cu ochii tăi de fulger incremenit mă privești / Și nu poți crede. Cîte barbare, cîte suave povești / alunecate-n hău, / ce fantastice / pietre de moară-mi fring gura. / Împotriva sufletului meu, viscolitul, în care ai presărat / rugina și ura. / / Pe coapsa-mi neagră-mi se înnoadă Luna, / Soarele-n cruce pe totdeauna. / / Puteam fi perfecți, ți-aș fi spus, acum indiferent, / voi pleca. / Pe cînd tu mă ucizi doar pentru / a mă putea vindeca". Densitatea sentimentului circulă liber și în **Atît de departe :** „Ca și cum am uitat / de ce am fost trimisă aici. / Carne refăcînd în durere un drum / atît de departe de sine. / Și zadarnic chem moartea, / zadarnică-i stingerea. / Nu sînt strămoși, nu sînt prieteni / să înțeleagă / ce strigă un om, care moare, / aici, / pe pămînt." În poezia atît de studiată a Gabrielei Negreanu asemenea izbucniri la suprafață ale sentimentului sînt încă puține. Dar să nu uităm că și aceste strigăte ale durerii sufletești sînt modulate, exprimate într-o gradație supravegheată, bun cîștigat dintr-un lung și superior exercițiu al reprimării sentimentului nud. În **Partea omului** combustia trăirii poetice se transmite expresiei. **Partea omului** probează trecerea de la artificiu la autenticitate a poeziei Gabrielei Negreanu, configurîndu-i un profil poetic distinct și convingător.

M. Ungheanu

DUMITRU PRICOP: «Stelele din adîncuri»

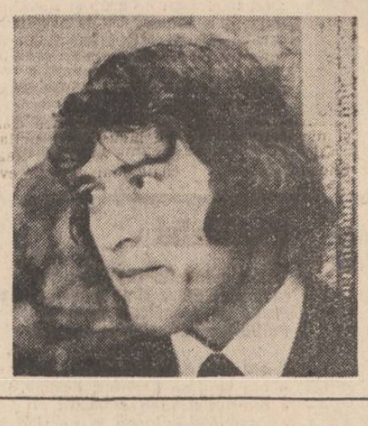

din Țara Vrancei primim o nouă veste — volumul **Stelele din adîncuri** — de la poetul Dumitru Pricop, semn că obîrșiile „Mioriței" n-au sleit și că „noua geografie literară" este o realitate tot mai pregnantă. Din punct de vedere formal, Dumitru Pricop scrie mai ales poezie clasică, bine rimată și echilibrat construită, discursivă, comunicînd mereu înțelesuri profunde. Spațiul mioritic este asumat de poet, în chip declarat, ca realitate mito-poetică ce stimulează imaginația și modelează specific starea lirică. De aceea, în **Stelele din adîncuri** vom întîlni trei poeme intitulate „Mioritică" — interpretări personale ale baladei sau dezvoltări ale unor sugestii izvorîte din mit — și nu de puține ori, crezuri poetice viguroase, proclamînd dreptul la o identitate subsumată a aceleiași matrice stilistice : „Io, autor de drept al Mioriței, / nu-s anonim, așa cum scrie-n cărți... / De lut legat — ca rădăcina viței / n-am căutat o țară-n alte părți. // Am fost aici odată cu lumina / făcîndu-i întunericului loc / chiar și atunci cînd mesteca rugina / atîtea veacuri oarbe de noroc. / / Din întuneric și lumină, iată, / m-am tot zidit spre piscuri înălțînd / raza baladei, simplă și curată / ca închinarea omului de rînd. / / Am pus în vorbe flori de mătrăgună / cam tot atîtea cîți am pus și crini /să împlinească-n vreme împreună / Statornicia marilor grădini. / / Și dacă uneori mai las să cadă — / furtunile — pe unde m-am ivit / e semn că în pămîntul din baladă / pe veci Destinul mi-e întipărit. / / Deci am un nume / Viguros ca vița. / ca Patria, ca tot poporul meu / și, iată, scriu și astăzi Miorița / chiar dacă trupul mi-l dezgrop mereu". **(Dreptul la nume).** Cum se observă, versul curge lin, fără involburări producătoare de neliniști, transparent pînă la banalitate și, de aceea, memorabil ușor. Nu spun, deci, că aceasta este marea poezie, ci doar că Dumitru Pricop stăpînește o retorică bine pusă la punct, care îl ferește să alunece în simpla versificare. Primul ciclu din volum, **Duhul pămîntului,** nu iese decît arareori din această manieră, căreia sînt tentat să-i asociez atributul onestității. Mai personal este, totuși, poetul atunci cînd abordează tema thanatică **(Ora de mîine a trupului Thanatos)** și, mai cu seamă, aceea a condiției artistului, oscilînd între contemplație și implicare. Spectacolul lumii îi apare fie ca o competiție fără sens, zadarnică, fie ca o supunere repetată și acceptată (deci demnă în esență) la un **fatum** inexorabil. Acum, rostirea egală dobîndește, datorită tonului reflexiv, un halou profetic, iar imaginile includ în ele un duh sapiențial, venit din veacuri de istorie : „Dacă acceptî rugina e semn că duhul minte. / Cel mai cuminte însă din cei ce au de spus / ceva în lumea ceții adoarme în cuvinte / cînd spectatorii urlă cu brațele în sus // De ce mai vrei să cauți alt chip atunci cînd urcă / îndurător călăul ? cînd cel mai nobil psalm / e un poem în cîrpe ce pleile de nurcă / i-au înălțat statuie de jucător prea calm." **(Rugina).**

Mult mai interesant mi se pare al doilea ciclu din volum, intitulat, nu-mi dau seama de ce, **Balcanic printre mituri.** Poemele de aici trimit, este adevărat, la citeva mituri cunoscute : **mitul peșterii,** spațiu de retragere și asceză pentru o resurecție ciclică, **mitul lui Sisif** și **mitul mioritic.** De ce, însă „balcanic" ? Căci nu găsesc nimic aici de atmosferă balcanică și nici o atitudine existențială care să amintească de balcanism. Să fie oare un mod de a indica un spațiu doar geografic ? Greu de presupus în cazul unui poet care vine din Vrancea și, mai mult, își face un titlu de nobleță din asta ! Oricum, poemele de aici sînt scrise într-o altă tonalitate, starea lirică acuză neliniști dramatice, întrebări obsedante tulburînd echilibrul ființei, aflată în căutarea derutată a propriei identități. Piesa de rezistență este poemul **Ucenic la Sisif,** un tensionat dialog interior despre condiția umană, desfășurat pe un spațiu mai mare decît al celorlalte compoziții. Poemul începe prin evocarea părinților, singurele repere stabile într-o biografie labirintică. Urmează dialogul amintit cu demonul interior, în care răspunsurile la întrebările vizînd propriul destin se constituie în tot atîtea piste existențiale, parcurse și mereu reluate sisific. Biografia personală refface, în esență, pe aceea a antecesorilor și, de aceea, răspunsul la întrebarea — „Dar tu, dar tu ?" — mod de a decupa dimensiunile individualității — întîrzie. Sau, mai exact spus, răspunsurile încercate nu sînt convingătoare pentru ființa sfîșiată de incertitudini. De aceea, întrebarea se repetă în final, ca o invitație ce nu poate fi refuzată, de a urca din nou muntele lui Sisif : „„ — Dar tu, dar tu ?"... / Eu vreau să trăiesc ! înțelegi ? ! uite / cîte mai am de făcut, cîte mai sînt / de făcut ; oceanul planetar leapădă / peștii, criza mondială a petrolului / hîrtiei și alimentației, drogurile, / mafia, corupția, șomajul, / lumea a 3-a, blocurile militare, datoriile, munții de luptători, cozile de pîine... / / ... / „Ha, ha, ha, ha..." / rîsul demențial, / ha, ha, ha ! / Și din cînd în cînd / vocea, acoperindu-mă / pînă la obsesie : / „— Dar tu, / dar tu ? !"

Al treilea ciclu, **În căutarea muntelui albastru,** cuprinde, indirect, răspunsul la această întrebare. Apartenența la un spațiu spiritual distinct, susținut de valori morale inalienabile, redă ființei echilibrul pierdut în confruntarea cu dilemele subiectivității. Istoria, nu o dată nedreaptă, constituie liantul unității de simțire și al rezistenței în timp, pe care poetul le evocă în versuri de o frumusețe robustă, calmă, comunicînd sentimentul plenitudinii. Verbele din poezia patriotică pe care o scrie Dumitru Pricop sînt, în majoritate, la persoana întîi plural, tocmai pentru a sublinia și astfel ideea solidarității de spirit și faptă cu un popor demn, neîncovoiat de vicisitudinile de tot felul, păstrîndu-și nepervertită speranța : „Dincolo de revolta din cuvinte / Nu poți să-ți drămui viața clandestin / cum poate am făcut-o înainte / de-a cîștiga piloniî ce ne țin / / Noi pentru viață-am ars în rugul urii / lăsîndu-i mortii singele zălog / sau primenind cămașa arăturii / cu stemele norocului olog / / Suntem pămîntul vetrei cîștigate / sub stelele ce nu trec pe furiș / și trupul ni-i o singură cetate / din unda Mării Negre pînă-n Cris / / Cerul speranței l-am boltit în piatră și stelele adîncului ne știu / și cei zidiți în dreptul lor ne latră / de le croim memoria-n pustiu / / Ne leagă plînsul veacurilor grele / și schijele aceloraași poteci / pe care le-am tocit cioplind în stele / acest tărîm al patriei de veci" **(Acest tărîm).**

Alături de pavăza solidarității umane, o alta se opune asaltului întrebărilor neliniștitoare. Este ingenuitatea fundamentală a sufletului poetic, rezervă intangibilă, ce trebuie conservată cu orice preț, pentru a putea pătrunde unitatea primordială a tuturor celor ce sînt. Dumitru Pricop propune pentru această realitate incfabilă simbolul pădurii, „ultima pădure", care nu are voie să cadă sub topoarele civilizației sfîrșitului de veac. Simbolul este dezvoltat în cuprinsul unei proze poetice de factură parabolică, în treisprezece părți, atent construită și impecabil gradată dramatic, care încheie, ca un avertisment al pericolului maculării, volumul **Stelele din adîncuri :** „Auziți-mă ! Și dați-mi singele afară din Cetate dacă nu am știut să trec întreg pe sub floarea de tei... Ultima Pădure e în fiecare din noi..."

Riguros construit în plan ideatic, chiar dacă mai puțin omogen stilistic, **Stelele din adîncuri** exprimă efortul unui poet de a nu se supune modelor pasagere, rămînînd fidel propriei structuri lirice și credinței că poezia nu se comunică doar pe sine, ci transmite și un mesaj general uman. Efort considerabil — căci cîntecul sirenelor poetice de o oră poate înșela un navigator mai puțin încercat — pe care-l văd încununat de succes.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE «CONSTELAȚII DE LUT»

O carte plăcută și inteligibilă, fără sofisticări inutile și alambicări de tot soiul, ne propune Ilarie Hinoveanu, în acest an sub titlul **Constelații de lut*).**

În această carte, ca și în precedenta **(Călăreț stingher),** care a ridicat mult ștacheta în ceea ce privește realizarea artistică, autorul ni se înfățișează ca un parnasian desăvîrșit și absolut statornic. El refuză lirismul fără o haină bine aleasă și o muzicalitate pe măsură. De aceea, mulți au fost suspicioși la această formă de exprimare, considerînd-o depășită, și la fel cu dinsa și susținătorii cei mai înverșunați, astfel critica literară nejertfindu-i prea multe cuvinte. Adevărul, însă, a ieșit la iveală odată cu poeții înzestrați ce au cultivat și cultivă acest stil, printre care putem include, fără nici o reținere, și pe Ilarie Hinoveanu.

Prin urmare, trăirea intensă a versurilor, ecourile intime ale trecerii și melancolica privire retrospectivă a unei jumătăți de veac, aduc pe coala albă de hîrtie o mînă tremurîndă întru elegie, care face să picure din vîrful condeiului lacrimi de sinceră scriitură : „Avînturi tinere, planări, / Zdrelite vise, prăzi subțiri, / Miraju-naltelor chemări / În largu-atîtor prăbușiri, / Răpuse-n urmă par o mare / Înjunghiată de rechini, / Pe cratere clocotitoare / Adînc însingerînd lumini". **(Furtuna vieții)** sau „Sub crengile bătrîne, pădurea grea ucise / Albastra licărire, izvorul plîns abia, / Cărarea frîntă-n mine la forfota de vise, / Căderea-nsingurată a colțului de stea". **(Devenire).** Tărîmul „primelor iubiri" este excelent comunicat în imagini ce vizează adînca sensibilitate a aducerilor aminte : „Cu timpiele încinse de-o albă pelerină / Intram în primăvara răscrucilor de mai / Și fruntea sta plecată spre ce va fi să vină : / Ecluza mea de suflet deschisă evantai". **(Copilărie)** ori „Mai călărim în noapte cu fulgi de nea în șei, / Rănit omătul, încă, la gulerul pădurii / Învăluie gorunii adîncurile ei, / Apune pînza lunii pe sufletul naturii". **(Ea, dragostea...).**

Aceasta ar fi trăsătura parnasiană, realizată de poet prin versificație atentă și bogată imagine. O altă particularitate a poeziei lui Ilarie Hinoveanu este rostirea de agora, solemnă și răspicată, a istoriei vechi și noi. În secțiunea aceasta a volumului există realizări deosebite, dar și unele eboșe rămase la stadiul inițial, care puteau fi eliminate printr-o mai riguroasă trierе a materialului poetic. Pentru susținerea primei categorii reliefăm cu cîte o strofă din **Motiv de doină și Scheii Brașovului :** „Oltenie, tărîm pandur / Haiducii încă mai veghează / Prin vîntul timpului nebun / Memoria dreptății treză". Și „Dieci cu timple de baladă / Ați pus în veacul depărtat / Pe file albe, de zăpadă, / Cuvînt de aur, gînd curat". Pentru categoria secundă, menționăm o strofă din poezia **Laudă :** „A fi miner la Brad e o mîndrie, / În jurul tău cresc flori de veșnicie, / Pe pieptul vremii — salbă cu petale / De aur, de argint, de minerale".

Privind, însă, cu atenție poeziile din „Constelații de lut" putem spune că ele stau sub semnul unei realizări artistice remarcabile, prin care spațiul geografic oltean și adîncul său de suflet tremură că o adiere suavă într-un lirism de o forță puternică, cu implicații mature, pe care personalitatea autorului le face plauzibile literar.

Dumitru Udrea

*) **Ilarie Hinoveanu : „Constelații de lut", Editura „Eminescu", 1987.**

REGISTRU LIRIC

**Florea Miu este un poet al cîmpiei, al spațiilor vaste, roditoare și calme, peisajele sale lirice emană blîndețea geografiei câmpestre („Se simte că e toamnă pe coama unui sat / și picură lumină de-afară pînă-n mine") poetul vede natura în regim fabulos („cîmpia se îneacă într-o floare") și laudă energiile ei infinite. Această atmosferă se regăsește în multe din poemele volumului „Lanul de grîu", carte compusă din trei cicluri în care autorul își probează disponibilitățile expresive de la prozodia clasică la maniera verslibristă. Omogenitatea volumului este dată de coloratura romantică a discursului care nu-și abandonează vibrația emoțională și deschiderea spre miracol : „Se mișcă iarba înăuntru și bat ceasornice uitate, / amiaza tulbură înaltul care alunecă în plante, / sălbăticia înflorește ivind capcane sidefii, / peste cuvinte cade frunza autumnalelor cîmpii". Întîlnim la tot pasul semnele figurației romantice fie în imagini ale cosmicului („veșnicia alunecă spre stele") fie ca expresie a eului damnat („să ies aș vrea, dar nu se mai arată, / nici albă calea, nici pe creste vînt"). Alături de lirismul rapsodic — definitoriu pentru sensibilitatea poetului — stau piesele care conțin fiorul dramatic al interogației existențiale, materia lirică devine aici supusă unei geometrii stilistice fără însă ca aceasta să împiedice firescul rostirii : „Izvoare — cînd prin noi au izbucnit ? / Vin ochii tăi din iarbă, de departe / E întuneric pînă la zenit / iar undeva s-a fost deschis o carte". Uneori i se poate reproșa autorului o prea grăbită elaborare a imaginilor, de pildă versul „un vînt cu ochi de lapte" eșuează în nonsens, iar formulări de tipul „semnele strimbe adorm într-o biserică-ntoarsă" împovărează nefericit poezia, dînd impresia de prolixitate, este vorba cu siguranță de efectele unui mecanism retoric scăpat de sub control. Dar nu aceste aspecte caracterizează lirica în discuție, poemele în marea lor majoritate demonstrînd echilibru și rigoare expresivă. Dominantă în cel de-al doilea ciclu al volumului devine privirea „autoscopică", centrul de greutate al poeziei se mută în interiorul ființei, acolo unde „abisul formelor noastre prinde foșnet de iarbă", imaginația cercetează labirintul sufletesc al artistului. Poeziile au intimitatea lipsită de pudoare a confesiunii : „Iată-mă gol, parodia frunzei căzute, / domestic, amar / cu o pleoapă mai jos decît alta / meșterind în tăcere o dîră de fum ! / Tulbur cu muzica mea rotundă oglinda, / greșesc înțelesul / și trebuie iarăși să pling". Mai toate poemele din această secțiune a cărții vorbesc despre drumul „maieutic" al gîndului spre sine „însuși („rotire de gînduri gravitează împrejuru-ntrebărilor") sugestia misterului lăuntric este realizată excepțional în poemul „Noaptea cristalului" : „Cristalul : închis în limpezimea lui neînțeleasă, / culmile nu se văd prin stufoasa lumină. / Patria lui e un strigăt cu șapte tăișuri. / Fie și singur, între multe hotare, / fie și orb în pădurea de semne / Cu propria-i umbră el viscolește".

Ultimul ciclu al volumului glosează pe marginea resemnării, poemele, caligrafiate discret, capătă un laconism bacovian al expresiei, tonul elegiac se obține prin stilizarea tristeții : „Poate fi și acesta un drum / este și aceasta o casă ! / Caut cu mîna în scrum / partea de ziuă rămasă / Ochiului îi e teamă să vadă / refuzul păsării de a zbura / Iarba s-a-nchis în zăpadă, / eu mă închid în inima ta". Scrise cu remarcabilă acuratețe stilistică, majoritatea acestor elegii fixează cota valorică a volumului.

Alexandru Horia

*)**Florea Miu : „Lanul de grîu", Editura „Cartea Românească", 1987**

EDIȚII MĂRTURII LITERARE

Corespondența și amintirile oamenilor de cultură își păstrează interesul nu numai în legătură cu persoana care le scrie, dar și cu epoca în care aceasta a trăit, cu ambianța în care s-a format și a evoluat, cu evocarea contemporanilor pe care i-a cunoscut.

O asemenea carte de amintiri a apărut în seria „Mărturii" a Editurii „Eminescu" sub titlul Cu glasul timpului *) (ediție de Despina Vasilescu-Valjan și Ion Potopin, cu un „cuvînt înainte" de Șerban Cioculescu). Sînt frumoase pagini de memorialistică datorate avocatului și dramaturgului Vasilescu Al. Ioan, cunoscut în vremea sa sub pseudonimul I. Valjan, pseudonim cu care l-a înzestrat Alexandru Davilla cu prilejul premierei piesei sale de teatru „Ce știa satul".

În adolescență I. Valjan și-a dorit să fie actor și să trăiască în teatru. Nu se poate spune că și-a ratat vocația prin opțiunea ulterioară către profesiunea de avocat, căci la acea vreme avocatura și actoria mai erau încă două arte înrudite. Pledoaria la bară și declamația pe scenă uneau inteligența, prestanța, rostirea inspirată, mimica expresivă și gestul convingător în aproape egală măsură, iar Tribunalul, ca și Teatrul erau locuri de desfășurare a unor drame cu audiență la fel de mare la public. Iar publicul de la teatru era același cu publicul de la tribunal sau de la parlament, public capabil să prețuiască marea oratorie a timpului. De altfel, la un moment dat în amintirile sale I. Valjan vorbește despre „stagiunea" tribunalului, iar în alte pagini ale memorialisticii sale, acordă spațiu egal spectacolelor și proceselor celebre la care a asistat.

Se întîmplă frecvent ca memoriile să conserve fie unele rezerve subiective, fie să nu reziste tentației autorului de a se pune într-o lumină cît mai bună. I. Valjan are meritul de a izbuti să evite asemenea slăbiciuni. El are un spirit lucid, modern, ironic dar nu răutăcios, un scris plin de vervă și mai ales calitatea de a putea admira pe marii contemporani fără nici o urmă de invidie. I. Valjan se bucură cu sinceritate de privilegiul pe care l-a avut, și de care a fost conștient, de a fi trăit „o epocă unică, în care s-au concentrat atîtea valori, atîția oameni de carte și de mare talent, atîtea forțe și lumini, încît și mijloacele de a-i compara îți scapă".

Autorul acestor memorii inteligente, admirabil scrise și pline de viață știe să admire elocința unor mari oratori (Take Ionescu, Toma Stelian, Vasile Missir, Al. Djuvara, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Dissescu, Danielopol). Și mai ales are capacitatea de a defini calitățile fiecărui stil oratoric și joc artistic, de a-i surprinde specificul, de a-i aprecia subtilitățile, avîntul, austeritatea sau impetuozitatea, de a caracteriza fiecare personalitate prin ceea ce are unic.

Memoriile sale contrazic prejudecata orașului de provincie interbelic, somnolînd apatic, scufundat în banalitate și plictiseală. Trupele de teatru, concertele, lecturile, sporturile fac viața bogată și activă. Episodul ce relatează spectacolul cu Elena Teodorini la Călărași este unul dintre exemple.

Ca elev, I. Valjan merge la teatru, ascultă muzică și cumpără cărți, patinează, face gimnastică, învață să cînte la vioară, studiază limba germană, totul cu mare plăcere și o disponibilitate pe care le simte însă infime cînd compară toate acestea cu frenezia intelectuală a prietenului său Panait Cerna, adolescent înzestrat cu o uimitoare inteligență și voință, personalitate ce se consumă romantic, la înalta tensiune devoratoare.

Atmosfera liceelor de provincie, a Iașilor și a Brăilei, a Bucureștiului și a Parisului în epoca apariției primelor automobile, personalitatea profesorilor, îndeosebi a celor de la Iași, descrierea vieții intelectuale, apoi a atmosferei bucureștene în timpul ocupației germane în primul război mondial sînt aspecte care conferă cărții farmec, vivacitate și o prospețime deloc alterată. Surprinde tocmai modernitatea acestor memorii în care nimic nu este vetust, didactic, cicălitor și bătrînicios. Experiența unui om receptiv la chipurile vremii sale restituie astfel, pentru generațiile care știu foarte puțin despre această epocă, ceva din tonusul ei vital, din efervescența ei intelectuală, din stilul ei de viață și din credințele ei și reînvie figuri uitate sau ignorate pe nedrept.

Gheorghe Buluță

*) **I. Valjan: „Cu glasul timpului, Amintiri", Text stabilit de Despina Vasilescu-Valjan și Ion Potopin. Cuvînt înainte de Șerban Cioculescu, Note și comentarii de Ion Potopin. Editura „Eminescu", col. „Mărturii", 1987.**

COLOCVIILE DE POEZIE TÎRGU NEAMȚ

● În zilele de 23—25 octombrie a.c., la Tîrgu Neamț, s-au desfășurat Colocviile de poezie, **ediția a IV-a, sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă Neamț, a Casei de cultură a orașului Tîrgu Neamț, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România. Manifestarea aceasta cu caracter național a reunit tineri poeți din întreaga țară.**

Deschiderea colocviilor a avut loc la Casa de cultură a orașului Tîrgu Neamț, în prezența tovarășului Marcel Drăgotescu, **vicepreședinte al Comitetului județean de cultură și educație socialistă, a tovarășei** Maria Bidiuță, **președinta comitetului orășenesc de cultură și educație socialistă din Tg. Neamț, fiind urmată de o seară de cenaclu cînd invitații au citit din versurile lor. A doua zi, 24 octombrie, s-a intrat în plinul lucrărilor colocviilor ce în acest an au avut tema „Actualitatea poeziei, poezia actualității", dezbătîndu-se cu aprindere probleme ce țin de profesionalitatea poetului tînăr de astăzi. Discuțiile au fost conduse de criticii** Marin Mincu și Laurențiu Ulici. **În aceeași zi participanții s-au întîlnit cu elevii de la Liceul „Ștefan cel Mare" și de la Școlile generale 1, 2 și 5 din Tîrgu Neamț. Seara s-a desfășurat o reuniune de cenaclu deschis. În a treia zi, 25 octombrie, poeții au făcut un pelerinaj la casele memoriale Ion Creangă, Veronica Micle și Mihail Sadoveanu. Cu această ocazie, a fost decernat Premiul de poezie al Colocviilor (președintele juriului Marin Mincu) poetului** Adrian Alui Gheorghe **pentru volumul de debut** Poeme în alb-negru **(Junimea, 1987). La cea de-a IV-a ediție a Colocviilor de poezie de la Tîrgu Neamț au participat :** Liviu Antonesei, Vasile Baghiu, Paul Bararu, George Calcan, Luminița Cojocaru, Dumitru Chioaru, Daniel Corbu, Dan David, Gellu Dorian, Aurel Dumitrașcu, Radu Florescu, Dan Giosu, Adrian Alui Gheorghe, Constantin Hrehor, Ioan Iacob, Ion Lețu, Andrei Maftei, Bianca Marcovici, Marin Mincu, Emil Nicolae, Dumitru Pană, Dumitru Păcurariu, Viorel Răucescu, Nicolae Sava, Victor Stan, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Strochi, Elena Ștefoi, Liviu Țiplica, Laurențiu Ulici, Viorica Ungureanu, Elisabeta Vartic, Călin Vlasie, George Vulturescu.

CONCURSUL NAȚIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIȘ"

● S-a încheiat recent a XIX-a ediție a Concursului național de poezie „Nicolae Labiș", organizat de Uniunea Scriitorilor în colaborare cu Comitetul culturii și educației socialiste al județului Suceava. Juriul, alcătuit din nume prestigioase ale vieții literare românești, a acordat Marele premiu „Nicolae Labiș" elevei Angelica Mihalcea (Tulcea). Premiile unor reviste literare și edituri au fost obținute de alți tineri poeți, precum Manuela Horopciuc (Iași), Vasile Baghiu (Neamț), Cristina Prisăcaru (Botoșani), Mircea A. Diaconu (Harghita), Niculina Antohi (Mălini-Suceava), Alexa Gavril Bâle (Cluj-Napoca), Daniela Simona Ciubotar (Rădăuți), Ioan Augustin (București), Nicolae Radu (Petrești—Dîmbovița), Doina Zărnoianu (Teleorman), Daniela Zeca (București), Luchian Ștefan Cojocaru (Satu Mare), Carmen Sindile (Pietrari—Vîlcea), Romeo Păvăloaie (Dolhasca—Suceava), Violeta Mihalcea (Slatina), Raluca Neagu (pionieră—Bacău). Premiul revistei „Luceafărul" a fost acordat Irinei Andone (studentă din Iași).

NOUA GEOGRAFIE LITERARĂ

Integrarea în serii istorice şi de valori

Pe masa de lucru a criticului s-au adunat în ultima vreme, iată, numeroase cărţi de poezie, prefigurind momentele privilegiate ale întîlnirilor de taină cu fenomenul creaţiei, dar şi treptele dificilei apropieri de acest gen suveran, definitoriu pentru starea literaturii unui moment. Răsfoiesc, dar nu la întîmplare : Ioana Diaconescu — „Herb", Adrian Popescu — „Vocea interioară", Florea Miu — „Lanul de grîu", Liliana Ursu — „Coline", Horia Bădescu — „Anotimpurile", Daniela Crăsnaru — „Emisferele de Magdeburg", Dumitru Udrea, — „Monade", Mariana Bojan — „Phantasticonul", Dan Rotaru — „A iubi, iubire"... Am senzaţia unei adevărate „explozii" editoriale.

Să privim mai atent, deocamdată, numele autorilor. Aglomerarea întîmplătoare (ori nu) a producţiei lirice ne oferă şansa degajării unor **constante**, deşi găsirea numitorului comun al acestui proces aflat în plină desfăşurare rămîne o dificultate reală.

Aşadar, o primă constatare : cele mai multe dintre volumele amintite, la care s-ar putea adăuga şi altele, de ultimă oră, aparţin poeţilor **promoţiei republicane**, adică celor născuţi în anul 1947 sau în jurul acestei date. Este vorba, în alţi termeni, de reprezentanţi ai „promoţiei '70", acel val poetic aplatizat între tezaurul generaţiei Labiş şi asaltul „textualiştilor".

Grupare **de echilibru**, subsumată în general „poeziei tinere", promoţia '70 a beneficiat de răgazul unei sedimentări fecunde, eliminînd mimetismele facile prin culturalizarea sensibilităţii şi rafinarea formulelor personale, de creare a sensurilor într-un limbaj poetic asumat conştient.

Privind retrospectiv evoluţia acestor poeţi, valori certe ale poeziei de azi, se impune a fi formulată o altă constatare. Toţi au o bibliografie notabilă. Un singur exemplu : creaţia lui Horia Bădescu însumează volumele „Nevăzutele urse", „Magda Isanos", „Drumul spre Eleusis", „Cîntece de viscol", „Anonimus", „Grigore Alexandrescu — parada măştilor", „Joia patimilor", „Starea bizantină", „Apărarea lui Socrate", „Recurs la singurătate", „Meşterul Manole sau imanenţa tragicului", „Anotimpurile". Deşi a fost trecut pe lista „performerilor bibliografiei", cazul său nu este de excepţie. Oricare dintre poeţii numiţi la început se află la a cincea, a şasea carte. În fond, de ce această „contabilizare", de atîtea ori irelevantă ? Pentru a argumenta aserţiunea că poezia tînără se maturizează. Biologic şi „bibliografic". Cu alte cuvinte, îşi creează o tradiţie, simultan cu conştiinţa propriei contemporaneităţi.

Promoţia la care ne referim are, de la început, conştiinţa de sine a poeziei. Printr-un efort lucid, refuzînd arbitrariul şi automatismele prin efort creator dublat de cultură, îşi stabileşte fără echivoc locul său în timp. Diversitatea atitudinilor lirice nu estompează pregnanţa liniilor de forţă ale tradiţiei, în direcţia înţelegerii dialecticii „formelor" literare. Asimilarea şi depăşirea unor stadii anterioare conduc, dimpotrivă, la înţelegerea activă a conceptelor de tradiţie şi modernitate.

Poezia acestor decenii îşi adjudecă spaţiul vast al integrării într-o serie istorică şi de valori : Adrian Popescu — sub regimul candorii, diafanului şi reveriei, Mariana Bojan — printr-o artă combinatorie inteligentă şi constructivă, Horia Bădescu — ritualizînd stările şi abandonîndu-se melodicităţii. Condiţia tradiţiei şi echilibrul indicat de ea în raport cu aspiraţia spre comunicare într-un limbaj poetic exprimă în modul cel mai elocvent disponibilităţile semnului poetic de **a face din poezie o echivalenţă de totalitate a antropologiei.** Inovaţia formală se subordonează căutării unor structuri de adîncime dominate de o viziune integratoare, arhetipală. La Daniela Crăsnaru, Florea Miu, Liliana Ursu apare imaginea unui cosmos integral, cu deosebite consecinţe asupra reprezentărilor conştiinţei generatoare, etajată pe nivelul real şi pe cel simbolic. Adrian Popescu, gustînd „Sarea pămîntului", primeşte încă veşti din Umbria, în timp ce Liliana Ursu tentează „salamandra din flăcările cuvintelor", după cum Dan Rotaru optează pentru „sansa de a pieri" prin gestul arhetipal al rostirii. Dumitru Udrea reactualizează teoria monadelor în probe holografice, iar Florea Miu redescoperă civilizaţia grîului. Sînt indicii ale renunţării la transfigurarea „externă" a realului concret în favoarea laturii esenţiale, generalizatoare. Aspectul conţinutistic, în sens tradiţional, al poeziei lui Horia Bădescu ilustrează coordonatele estetice ale unei experienţe cu nebănuite rezerve de reactivare a formelor fixe. El inventează „ronsetul", combinaţie de rondel şi sonet într-un tulburător oratoriu al ninsorilor apocaliptice. Mutaţii dictate de viziunea unui bucolic sui-generis marchează şi versurile Ioanei Diaconescu. Este evidentă acum inexistenţa tentaţiei distrugerii vechilor structuri, înlocuită de tendinţa inversă a re-facerii tradiţiei, fără alunecarea în alexandrinism sau în obscurizarea marcînd deficitul de talent. Vocaţia revelării dimensiunilor umane ale vieţii, reacţia polemică la scriitura neutră şi la prozaism rămîn atitudini definitorii pentru promoţia respectivă. Apare o conştiinţă limpede a substanţei, mai puţin însă a funcţiilor lirismului, în consens cu datele socio-psihice ale receptorului actual de poezie. Se impune o reevaluare dinamică a finalităţii actului poetic angajat uneori în operaţia de „denudare a discursului", de acreditare a unui registru stilistic fals antiretoric, din „capcanele textului" născindu-se monştri. Nu din pudibonderie pledăm pentru fertilizarea imaginarului cu componenta diafanităţii, pentru reintoarcerea la frumoasele utopii vulnerabile ci pentru că singura prerogativă estetică în măsură să revitalizeze perpetuu poezia este aceea a comunicării adevărului omenesc în creaţii eliberate de improprietăţile unui discurs „hipermaterializat".

Constantin M. Popa

DIRECŢII ALE LITERATURII TINERILOR

ÎN ANUL CONFERINŢEI NAŢIONALE A PARTIDULUI

Apariţia, în diferite momente ale ultimilor zece ani, a unor promoţii noi de scriitori în literatura română este, la ora aceasta, un fapt împlinit, confirmarea acestui fenomen făcîndu-se, în primul rînd, prin creaţia de valori şi o privire de ansamblu asupra acestui proces este astăzi mai utilă decît oricînd. Revista noastră şi-a propus, încă de la primele semne pe care tînăra generaţie literară le dădea, la jumătatea deceniului trecut, să urmărească atent evoluţia ei şi să sprijine acele orientări care pot să îmbogăţească în mod real fondul valoric al literaturii naţionale, angajîndu-se într-o dezbatere susţinută şi continuă pentru o valorificare lucidă a acestei promiţătoare completări de efectiv. Prin rubrici cum ar fi „Prezenţa tinărului scriitor" şi „Noua geografie literară", prin cicluri de sinteză care propun un „Viitor dicţionar literar", Luceafărul a militat şi militează activ pentru promovarea valorilor autentice, pentru întărirea tradiţiilor de cultură şi dezvoltarea lor. Oriunde există scriitori tineri valoroşi, există o literatură tînără cu şanse reale — aceasta a fost şi este deviza noastră, punctul de început şi scopul unei acţiuni literare pe care o considerăm necesară. Treptat, literatura tînără de ieri a devenit literatura matură de azi şi acest prag al reprezentativităţii constituie, pentru scriitorul în plină evoluţie, un moment esenţial. Iată de ce ne propunem să examinăm, cu prilejul unor recapitulări cu aspect sintetic, acest fenomen de maturizare colectivă ; în preajma Conferinţei Naţionale a Partidului Comunist Român şi în climatul de emulaţie pe care acest apropiat eveniment îl creează, astfel de propuneri pentru istoria literaturii de mîine confirmă valabilitatea unei acţiuni literare, rod al deschiderii istorice produsă de Congresul al IX-lea al P.C.R.

Consonanţa cu tradiţia

O privire transversală, sintetică, în zona prozei tinere de azi este capabilă a ne oferi imaginea unui copac în creştere. Distanţîndu-ne de el în timp, îi vom defini mai exact esenţa ; în momentul de faţă, pentru că-i urmărim „funcţiile" şi dorim să-l înţelegem din imediatul său freamăt de creştere, încercăm — fără a-l privi dinspre genul proxim, pădurea — să-i dovedim şi să-i justificăm existenţa. Nu de citarea prea multor nume este vorba (pădurea este tînără, deasă am zice) ci de idei şi direcţii noi în proza tînără de astăzi, mai ales din ultimii ani. Tinerii reformulează, în felul lor, temele actuale ale literaturii, le reinterpretează curajos, dintr-un unghi de vedere personal. De pildă, ei n-au cunoscut anii '50 ; totuşi, cînd sînt siliţi a se ocupa de vieţile părinţilor şi bunicilor, aceşti ani intră şi în construcţiile lor, dar unghiul de abordare nu mai este justiţiar ci se centrează în ochiul adevărului. Nu rareori această perioadă oferă materie pentru un realism antropologic de altă factură, cu rădăcini în mituri, în ceea ce se numeşte specificul naţional.

Mai jos coborînd în vreme, nici războiul nu este o temă lăsată cu totul pe seama „veteranilor". Constantin Stan, Mircea Nedelciu, sînt exemple care îmi vin la îndemînă. Cărţile tinerilor despre război sînt, cînd nu urmăresc aceeaşi temă majoră a rezistenţei poporului român în timp şi spaţiu, adevărate poeme ale eroismului, ale jertfei şi dăruirii : ele nu urmăresc complicatele situaţii strategice ori labirintul relaţiilor internaţionale ale momentului — ci, mai degrabă, factorul uman simplu, omul ca ghem de sentimente şi gînduri pus în jocul sorţii oarbe, omul şi, desigur, ţara.

Proza tînără a preluat de la generaţiile anterioare mai ales linia adevărului. Prin adevăr s-a ajuns la un filon întreg, cel al istoriei, şi, din acest punct de vedere, se poate spune fără greş că ne aflăm pe un drum întemeietor. Dacă proza tînără are configuraţia unui copac, miezul îl constituie proza istorică, mai ales romanul. Este o preocupare mai largă a literaturii şi cărţile lui Eugen Uricaru, Ştefan Agopian, Ioan Dan Nicolescu, Ioan Dumitru Denciu, Apostol Gurău sînt o dovadă în ordinea valorii. Faţă de anii mai vechi, curentul istorist de azi se defineşte prin aceea că îndreaptă strîmbătăţile de atunci. Numai că astăzi nu se construieşte „în replică", nu se porneşte din lateral, ci de dedesubt, de la esenţe. Aceste „construcţii" se regăsesc, desigur, într-o tradiţie : ea se centrează însă pe un Pârvan, Iorga ori chiar Densuşianu, pe proza evocatoare a lui M. Sadoveanu mai ales. În totul, o dorinţă de radicalizare în sensul real al cuvîntului, de căutare a rădăcinilor.

Epoci noi, de mare importanţă în crearea şi devenirea poporului român sînt abordate cu pasiune şi cu certitudinea pe care o dă profesionalismul. Este important de aflat că tinerii sînt cei care deschid aceste noi şantiere de creaţie — uneori pe urmele unei tradiţii respectabile, alteori luîndu-şi în serios rolul de pionieri. Tematica prozei istorice de astăzi este diversă dar se centrează în jurul citorva idei-pivot ce se pot rezuma la pasiunea pentru istorie, dorinţa de cunoaştere cît mai amănunţită a ei, de îndreptare a erorilor istoriografice din trecut. În totul, o tendinţă sănătoasă în care străbate patriotismul de vreme ce, înviind epoci revolute, aducînd în discuţie eroi ai neamului, evenimente majore, scopul acestei literaturi este acela de a reîmprospăta tradiţia, de a ţine trează atenţia contemporanilor faţă de timpii trecuţi.

Dacă istorismul ar fi coloana vertebrală a prozei tinere actuale, nu vedem în altă parte decît în tematica ţărănească învelişul acestui miez activ. Într-adevăr, trecerea din istorie în rural este facilitată de preponderenţa imensă a factorului rural în făurirea istoriei noastre. O revitalizare a literaturii despre ţăranii de astăzi se observă, este certă, şi vine dinspre intelectuali stabiliţi în mediul rural, cunoscători ai vieţii de acolo. Am individualizat, chiar în paginile revistei „Luceafărul", o linie geografică a satului de sub munte, pornind din Banatul Severinului şi trecînd prin Subcarpaţii Munteniei pînă aproape de Galaţi. Intră aici Teodor Bulza, Jean Băileşteanu, Stelian Zamora, Apostol Gurău, dar şi Florin Bănescu, Ion Florian Panduru, Ion Lică Vulpeşti, care fac parte, prin vîrstă, din promoţia '70 ; dar fenomenul are coerenţă şi unitate. Transilvania participă, şi ea, la acest act de readucere în centrul de atenţie a temei prin cărţile lui Vladimir Cinezan, Ion Boloş, Tudor Dumitru Savu. Moldova îşi găseşte în chipul cel mai fericit vocea ei inconfundabilă în literatura despre ţărani, dacă introducem în discuţie creaţia unui număr destul de mare de autori, de la Alexei Rudeanu la Ion Gheorghe Pricop. Alte regiuni ale ţării îşi găsesc rapsozii, precum Radu Anton Roman (pentru Deltă), Nicolae Lupu (prozator al Teleormanului). Personajele acestei literaturi nu au nimic idilic, folclorizant în înfăţişare şi în modul acţiunii. Sînt oameni reali implicaţi în real, luptînd pentru ca satele să-şi păstreze şi să-şi nuanţeze specificul, acţionînd atît pe cîmp, între semeni, cît şi în familie — mai toţi au părinţi bătrîni de care îngrijesc, cu care se sfătuiesc — în consens cu nişte principii bine definite, verificînd lumea cu normele dreptăţii moştenite.

Un trunchi gros, respectabil, al literaturii tinere îl constituie proza de şantier (Petru Cimpoieşu este un exemplu). Romane de cele mai multe ori, uneori şi nuvele — dar nici reportajul nu iese din această sferă — aceste piese ale dosarului muncii sînt de cele mai multe ori oglinzi fidele în care citim realităţile lumii contemporane.

Vitalitatea literaturii tinere se exprimă, desigur, şi în descrierea evenimentului cotidian, şi în romanul de dragoste, şi în experienţe stilistice mai mult sau mai puţin reuşite — „frunzişul", aceste experienţe, necesar dar perisabil de la an la an. Nu structura întreagă a unui copac este implicată în acest gest al „schimbării frunzelor". Cît timp seva este adusă de rădăcini viguroase din adîncuri, cît timp funcţiunile esenţiale sînt păstrate — ne păstrăm neştirbită încrederea în acest moment literar al prozei tinere. Viitorul imediat va confirma că experimentalismul nu este o trăsătură definitorie. Implicarea în real, apropierea de personaje în care se pot vedea şi cititorii, discuţia despre adevăr, căutarea adevărului — sînt direcţii mult mai fertile decît învîrtirea cuvintelor în pagină de dragul hazardului. Proza înseamnă, principial vorbind, construcţie, spaţiu în care logosul se simte la el acasă, adică în omenesc ; proza este mod de umanizare a cuvîntului şi în acest domeniu experienţele gratuite, de limbaj ori de alt fel, nu aduc noutatea. „Nou" este ceea ce însoţeşte omul nou în drumul său prin istorie cu timpul alături.

Nicolae Georgescu

Tineri editori

Profesiunea de editor este una dintre cele mai pretenţioase, ea presupunînd pe lîngă o largă cultură, pe lîngă cunoaşterea limbilor clasice şi moderne şi o muncă stăruitoare de bibliotecă şi arhivă. Şi, nu în ultimul rînd, un **fler** de a te duce direct la document şi de a **lega** între sine diferite documente. Consider acest lucru un fapt de creaţie. Descifrarea manuscriselor presupune, iarăşi, în nu de puţine ori, o lucrare migăloasă cu supoziţii şi reveniri, cu momente de mai bună sau mai slabă inspiraţie. Toate acestea şi încă altele care mai pot fi numite fac ca activitatea de editor să fie desăvîrşită de oameni în general aşezaţi, mai în vîrstă, şi mai puţin de către cei tineri. Şi totuşi ! Nu vom putea trece cu vederea că, mai ales în ultimii ani, se găsesc şi în rîndul tinerilor sau mai puţin tineri destui care renunţă, unii desigur, parţial, la o activitate eclatantă (critică literară, eseistică, filosofie etc.) şi se dedică operei de editare ştiinţifică a unora dintre monumentele literare ale trecutului nostru rămase în foi manuscrise, unele, ori în ediţii vechi cu tipar greoi şi greu accesibile, astăzi, altele.

Orice gest venit într-o asemenea dezvăluire şi consolidare ni se pare binevenit şi demn de elogiu. Sperăm cu toţii care ţinem la cultura noastră, români şi de-acuma atîţia străini cunoscători ai limbii şi culturii noastre, la împlinirea în curînd a monumentalei ediţii academice **Eminescu**, după părerea noastră piatra de hotar în declanşarea ori definitivarea ediţiilor din marii noştri bărbaţi de spirit. Nu uităm, în context, ceea ce a făcut Niculae Gheran pentru Rebreanu, Emilia Milicescu pentru Delavrancea, Dan Simonescu pentru Kogălniceanu, Constantin Mohanu şi D. Vatamaniuc pentru Slavici, Liviu Leonte pentru Costache Negruzzi, N.A. Ursu pentru Dosoftei şi Gabriel Strempel pentru Antim Ivireanu, Dan Zamfirescu şi Gh. Mihăilă pentru **Învăţăturile lui Neagoe Basarab**, Rodica Rotaru şi Al. Piru pentru **Opera** lui Ibrăileanu, Florea Fugariu pentru Şincai şi întreaga **Şcoală Ardeleană** şi încă atîţia alţii. Dar cînd din Nicolae Iorga nu s-a început încă seria de **Opere** (cu toate multele reeditări parţiale), cînd încă din Haşdeu ne aflăm doar la primul volum (şi în acest caz s-a reeditat, parţial, mult), cînd din Arghezi nu s-a început seria ştiinţifică etc. ne dăm seama cîte mai sînt de făcut.

Şi totuşi, cum spuneam, iată că au venit şi vin şi pe acest tărîm de activitate forţe proaspete, oameni noi, care-şi însuşesc, din mers, tehnicile de lucru şi ne îmbie cu rezultate dintre cele mai evidente. Critici literari, foiletonişti la zi, cercetători, bibliotecari etc. înclină din ce în ce mai mult spre activitatea de editare şi ne scot la iveală comori de preţ din zestrea noastră culturală cu mult mai bogată decît au crezut sau mai cred unii cu tendinţe elitare. Ne face plăcere să subliniem că mulţi dintre dinşii sînt tineri sau încă destul de tineri ca să-şi poată duce la împlinire proiectele. Cîteva exemple pe care le am acum sub ochi : Mariana Costinescu ne dă o „ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic" al **Codicelui Voroneţian**, Ilie Bădescu trage din Nicolae Iorga un volum **„Evoluţia ideii de libertate"**, M. Dascal inaugurează ediţia critică Cezar Petrescu, Artur Silvestri editează **Poezia** lui Zaharia Stancu şi **Flori de întuneric** a lui Aureliu Cornea, Al. Surdu, împreună cu Grigore Traian Pop, ne oferă prelegerile universitare ale lui Titu Maiorescu (primul şi o culegere, relevantă selecţie din studiile de logică ale lui Odobleja), Ioan Adam continuă cu succes seria de **Opere** din Duiliu Zamfirescu, începută de regretatul Mihai Gafiţa, Fănuş Băileşteanu lucrează la marea ediţie Sadoveanu, Maria Simionescu şi Alexandru George (mai puţin tineri, dar cu activitate veche în domeniu) refac seria Lovinescu, ratată de un „editor" anterior; G. Gană lucrează la ediţia ştiinţifică Blaga etc. ; sînt editori buni şi mulţi dintre ei tineri, la Cluj, Iaşi şi Timişoara ; Al. Condeescu ne-a dat întîia ediţie, selectivă, din poezia lui Nichita Stănescu (două volume, urmează al treilea, „proza") şi am putea continua cu exemplele. De unele ne-am ocupat, de altele urmează să ne ocupăm.

Am dorit doar să marcăm faptul că nici în acest domeniu literele româneşti nu stau pe loc, ci se împrospătează de energii nouă şi îşi au o dezvoltare frumoasă, organică. Sînt încă destui oameni tineri cari nu se dau în lături de la travaliul care duce, în consecuitate, la consolidarea fondului principal al spiritualităţii româneşti. Ei merită elogiul tuturor, pentru că fac dovada unei aşezări conştiente în istoria culturală a neamului nostru, aşa cum au făcut-o înaintaşii de care se preocupă cu pioşenie şi obiectivitate. Tinerii nu sînt în sfera operei de necontenită ctitorie cu care se pot mîndri, deopotrivă, atît prezentul, cît şi viitorul.

Gheorghe Suciu

Contribuţii la un program literar

Într-o literatură în plină evoluţie şi desfăşurare valorică, critica tînără se integrează firesc în procesul de identificare şi fixare al valorilor. Comprehensiunea spre cultură, deschiderea largă spre substanţa valorică, evidenţierea valorii estetice prin accentuarea dominantelor arhetipale, stabilirea tipologiilor pe care se fixează traiectul, în timp, al literaturii, capacitatea de a realiza analize de fineţe ca şi disocieri de profunzime, chemarea spre sinteză sînt cîteva dintre trăsăturile criticii tinere. Buni cunoscători ai istoriei literaturii, care le oferă posibilitatea comparaţiei în valorizare şi ierarhizare, tot mai mult criticii tineri atacă probleme de esenţă ale literaturii, au în ceea ce întreprind exactitate şi siguranţă în evaluare şi interpretare. Ar mai fi de adăugat, într-o încercare de sintetizare a caracteristicilor, spiritul nou în interpretarea fenomenului literar, pe care critica tînără îl aduce, curajul de a aborda probleme ce înainte păreau încheiate, spargerea unor clişee printr-o reducere în dezbatere deschisă a acestor probleme. Critica tînără evidenţiază **tipologiile** de existenţă ale literaturii într-o dorinţă de **cuprindere integratoare**, uneori cu tendinţa epuizării surselor şi resurselor de interpretare a subiectului respectiv. Nu susţin că veleitari nu s-ar afla printre tinerii critici, dar nu despre acest aspect doresc să discut acum şi aici.

A-ţi însuşi un larg orizont cultural înseamnă a cobori spre adîncimile propriei literaturi, spre elementele de fundament şi spre pilonii de susţinere ai literaturii pentru a putea contextualiza mai exact şi mai cu profit literar. A cunoaşte şi a aprecia tradiţia literaturii nu înseamnă nicidecum a nu fi deschis la nou şi a nu înţelege mişcările de înnoire pe care firesc şi necesar literatura le suferă în dezvoltarea ei axiologică şi temporală. Coborîrea spre **tipologia tradiţiei** pentru cunoaşterea ei în amănunt şi profunzime înseamnă, dimpotrivă, crearea unei fertile ipostaze din care se poate întui valoarea noului şi deschiderea spre modern a literaturii. În afara unei posibilităţi de raportare, plasare în context şi fixare în sistemul axiologic, exegeza critică rămîne suspendată într-o derizorie şi inutilă postură. O stabilire cît mai exactă a valorii estetice se poate face numai printr-o exactă punere în **sistemul tipologiilor** ce evidenţiază esenţa în evoluţie. La orizontul cultural larg al criticilor tineri se adaugă sentimentul adeziunii la fenomenul literar, conştiinţa responsabilităţii actului critic. Majoritatea tinerilor critici privesc în acest fel temeiul exegezei critice — indiferent că ea se aplică operei unui scriitor (şi nu puţini critici tineri au trecut, printr-un filtru original de analiză, opera clasicilor), unei forme de existenţă dominantă a literaturii, unei specii literare sau unor sinteze, în care, în general, după ce se fixează tipologia (seria generativă), se comentează opera scriitorilor, prin apropieri şi diferenţe.

Critica tînără este preocupată de selecţia şi promovarea valorilor. Există o corectă deschidere spre receptarea valorilor, ce vine, mai întîi, dintr-o poziţie fermă în privinţa valorizării, apoi dintr-o atentă analiză a fenomenului literar în ansamblu. Într-o corectă aşezare a valorilor în peisajul literar contemporan (sau în situare istorică) trebuie observate toate creaţiile literare valoroase. Iar criticii tineri au posibilitatea de a se situa în miezul evoluţiei literare, au această apetenţă pentru valoare. Dar, valoarea observată prin integrarea ei în contextul general al literaturii. Evidenţierea esteticului presupune şi o valorizare complexă şi nicidecum o viziune îngustă şi unilaterală.

O privire (fie şi sumară) asupra exegezelor tinerilor critici ar scoate mai clar în evidenţă trăsăturile desprinse mai înainte. Cu precizarea că ele nu sînt singurele ce pot fi evidenţiate într-o privire analitică, asupra criticii tinere. Într-o viziune a literaturii ca identitate în termenul specificului naţional, Artur Silvestri conjugă analiza textului literar cu spiritul sintezei, avînd o limpede apreciere a valorilor în devenirea istoriei literare. Criticul este preocupat de organicitatea literaturii române, de unitatea ei (inclusiv de substrat) peste aparentele rupturi. Literatura în evoluţia ei istorică este văzută ca o istorie de valori specifice. Despre poetul naţional, a cărui exegeză a fost şi este considerată o piatră de încercare a criticii scrie Theodor Codreanu în **Eminescu — dialectica stilului.** Şi nu oricum, ci prin aderare la o viziune critică totalizantă, dialectică, în stare să elimine fragmentarismul în interpretare. Este pusă în discuţie calificarea lui Eminescu drept poet romantic, pornind chiar de la aprecierea maioresciană asupra modernităţii poetului, citată de mulţi, dar tot de mulţi ignorată. Tot o problemă insuficient clarificată şi care deschide noi posibilităţi de abordare discută Ion Istrate în **Barocul literar românesc**, avînd în atenţie să clasifice specificitatea unui baroc literar românesc. În **Universuri imaginare**, Paul Dugneanu reciteşte şi interpretează din perspectiva criticii moderne creaţia unora din marii poeţi români sau fixează, mai exact, profilul unor poeţi contemporani. Valentin F. Mihăescu în **Timp şi mod** îşi confruntă, în prima parte, fineţea disociativă şi capacitatea analitică cu opera clasicilor, pentru ca, în a doua parte, tendinţa de sintetizare la nivel teoretic, pe probleme actuale, să fie mai evidentă. O carte nu închegată, dar ambiţioasă, a realizat Marian Odangiu în **Romanul politic.** Tema acerb dezbătută, însă insuficient clarificată, problema romanului politic este discutată în carte trecîndu-se în revistă diverse păreri şi exemplificîndu-se prin analiza unor romane din literatura contemporană. Vocaţia sintezei pe care o are critica tînără este dovedită şi de **Istoria poeziei româneşti** de Mircea Scarlat. Indiferent de scăderile ce pot fi găsite într-o asemenea vastă întreprindere de investigare a poeziei româneşti, în care, inevitabil, se repetă clişee şi unghiuri de receptare critică, sinteza trebuie apreciată şi consemnată în cadrele valorii ei reale. Urmînd unei activităţi foiletonistice, cartea lui Lucian Alexiu, **Ideografii lirice contemporane,** prelungeşte analitic comentarii asupra poeziei contemporane după criteriul unor dominante tipologice. Mirela Roznoveanu depăşeşte convenienţele îngăduitoare ale actului critic şi, în **Civilizaţia romanului,** dă o cu totul nouă interpretare a romanului, văzîndu-l ca tip de civilizaţie spirituală. Vine spre romanul european modern, propunînd lecturi ale unor texte vechi. O temă dominantă urmăreşte Sultana Craia în **Orizontul rustic în literatura română.** Pornind de la ideea că lumea rustică are orizontul propriu în care se conservă esenţe ale spiritului românesc, autoarea reuşeşte şi aici să frîngă prejudecăţi referitoare la literatura rustică, drept dominantă a literaturii române. A doua carte a lui Constantin M. Popa — **Clasici şi contemporani** — include idei noi şi interpretări moderne asupra unor opere literare despre care s-au spus deja multe (în cap. **Arheologia ideilor literare**), pentru ca în **Proba civismului** şi **Repere în noua geografie literară** să discute exact şi pertinent creaţia altor scriitori contemporani.

Activitatea tinerilor critici desfăşurată prin studiile şi articolele publicate în reviste, prin cărţile scrise pînă acum (desigur vor veni şi altele) dă, în cea mai mare măsură, semnul competenţei lor, al talentului şi al unei munci fructuoase.

Alexandru Ruja

Prin tine, patrie

Născindu-mă cred
Că zămislită-i lumina din aripile tale
Precum grăuntele de polen
Din strălucirea culorilor
Lumină-i totul, lumină vremuieşte
Prin tine neînnoptată Patrie

Iubindu-te cred ca dintotdeauna
Că niciodată să te-ating nu pot
Şi putrezi-voi blînd de dragoste
Pe suflet purtîndu-ţi urma
De mii de ani Patrie.

Slăvindu-te cred că în veci
Eu sînt brazda-trup
Înaintea cîntărilor tale
Nesfîrşindu-mă Patrie.

Viorel Varga

Tot ce se-nalţă

Cîtă vreme punem sens în cuvînt,
Cîtă vreme purtăm în inimă un dor,
Patria ne este credinţă, legămînt,
Tot ce se-nalţă-n Marele Zbor.

Cît timp privim şi ştim ce vrem,
Cît timp locurile natale ne mai cheamă,
Ne vindecăm cu semnul din poem
Şi mai ales cu dragostea de mamă.

Miron Ţic

Simple cuvinte

Nu este puţin lucru
Să te uiţi în patrie, ca-n tine însuţi,
În ţărîna ei să mingii stele,
Să simţi în răsuflarea sa

Gustul dulce al merelor de acasă,
Să creezi cuvintele florilor şi-ale mierlei,
Şi-ntr-o singură clipă
Să-i dai anotimpului mers

Să cînţi cu vocea ţărinii,
Viaţa să-ţi fie o răsuflare de cerbi
După o-ndelungă fugă,
Fiindcă nu este puţin lucru

În patria-n care cîntă stelele
Care încă nu şi-au început căderea,
Şi-n propria ta fiinţă
Să vezi

Picătură cu picătură,
Patria crescînd şi-nflorind,
Tu cu ea semănînd
Precum inima cu sîngele ei.

M.N. Florian

Poem

Mina poetului scrie poezii pentru ţară
Plugul ţăranului brăzdează cîmpia cu seminţe
În anotimpul acesta de blîndă lumină stelară
Şi-i bine aici, şi e cald cît ochiu-ţi priveşte,

Livezile-s grele de rodul frumoaselor toamne
Cerul întinde albastră de lună
Aici, pe pămîntul nostru de daci
Istoria pecete de aur lasă în urmă.

Ion Machidon

Ţara

Zideşte-mi chipul
În nemurirea ta,
Să simt pămîntul
Cum scoate
Sabia lui de sare
Să taie pîinea.

Ţăranii

Soarele nu aşteaptă
niciodată la ferestrele lor.
Noaptea copacii
se-apleacă peste ei şi-i învelesc.
Prispele tresar
cînd copiii li se freacă
la ochi cu batista zorilor
în care sînt ţesute ierni.
Casele lor
încap în numele noastre
şi merg împreună
pe drumul bătătorit de munţi.

Mihai Sultana Vicol

Binecuvîntează patrie

Maria — bunica dinspre mamă — a născut
unsprezece prunci, şapte trăiesc ;
Ana — bunica dinspre tată — a născut
şase prunci, trăiesc trei ;
binecuvîntează patrie şi limbă română
numele acestor femei...

Sîngele lor lutos, ţărănesc,
are atîtea rădăcini încît între cer şi pămînt
frunzele neamului meu se-aud
codru împărătesc fremătînd ;

Oşti aprige prin el au trecut,
au spulberat ramuri şi frunze cu numele
pruncilor scrise pe ele,
dar acolo unde pe pămînt au căzut
au prins rădăcini şi-n copaci înalt au
izbucnit, pînă la stele...

Rafira — mama mea — a născut doi prunci,
trăiesc amîndoi ;
Dochia — sora mamei — trei, trăiesc doi ;
Sora tatii, cinci prunci a născut,
trăiesc trei,
binecuvîntează patrie şi limbă română
numele acestor femei.

Gură de rai

Unde buzele tale ar putea să mă-atingă
pămîntul trupului meu ar deveni limpede
pînă-n adînc,
s-ar putea zări statuile unui oraş pierdut,
ochii lor vii ce încă-n marmură plîng
şi vîntul — prunc ce-n leagăn doarme
c-un fluture de purpură deasupra ochiului
sting ;
de aceea mă feresc de buzele tale,
e-n inima mea o poiană înflorită ce nu
vreau încă s-o ştiu,
cu dreapta sub cap odihneşte-n ea un
tînăr cioban ;
după ce-am să mă duc, sînt sigur în el am
din nou să înviu,
turmele risipite să ţi le-adun, să ţi le pasc,
văile să-ţi colind, în apele tale să mă
limpezesc,
de aceea, gură de rai, rămîne între noi
depărtarea
ca un însemn curat, dar nefiresc...

★

De aceea, gură de rai, ţine-ţi departe
Mioara
trimisă astă-noapte în vis să mă
ademenească
şi ciinii bărbaţi cu colţi de oţel,
doarme adînc încă-n firea mea omenească
ciobanul cu suflet de miel...

Călin Bucov

daniel corbu

Plimbarea prin flăcări

Și-acum că poezia ți-i nevindecata rană
(așa cum marea e mireasa inecatului)
iar visul ți-i veșnic stăpin că vorbele tale
sparg fereastra conformiștilor
și ești egal în drepturi cu Singurătatea
fericit uneori ca orbii care visează focuri
de artificii
că ai fost născut să duci în spate un imperiu
de vorbe că n-ai bătut tobele unei neliniști
străine
că ai ajuns întotdeauna la locul faptelor
odată cu
primejdia și singurul tău mod de existență
e furtuna
spune-mi TU – mi-a zis Nebunia –
și hai să ne începem plimbarea prin flăcări

Poem politic despre inima mea

Lidiei

Spune-mi pe unde rătăcește lumina cînd
inima mea
e tristă
cînd stau închis în zăpada asta de trup
proslăvind pustiul secundei
îngrijind o speranță cu picioarele-n rîu
și cu capul în nori
în carnea mea un zeu se preface a cînta
dintr-o harfă zdrobită
un arhanghel cu numele meu face crime
în favoarea adevărului
tu pe unde rătăcești cînd inima mea
e tristă
cînd înaintez printre lacrimi și minotauri
și prin piețe prosperă comerțul cu măști
decrepitudini artificii sudalme
cînd absența îmi dăruiește un morman de
primejdii
cînd între acești patru pereți ai camerei mele
vine citeodată Poezia
pe urmă iar sînt nimic

adriana sitaru

Pastorala

În timpane melodia
Imitase somnul meu
Mii de fluturi și de clape
Se-aprindeau în partituri
Cvadratura unei fete
Cu o inimă de zeu
Mi se descuiase-n patimi
Și în alte aventuri.
Oile păsteau ideea
Din agenda unui vînt
Defilau innebunite
În timpane ferecate
Și mureau în templul gotic
Îngropat într-un cuvînt
Unde strigi în șapte limbi
Arzi, nebuno, arzi Hecate
În timpane melodia
Unei triste vrăjitoare
Adormea pe o păsune
Ca o umbră de demult
Cîntă-mi cîntecul lui Ludwig
Cîntă-mi iarăși pastorala
Ce-ai găsit-o într-o vară
Pe agenda unui vînt.

Ar fi bine

Ar fi bine dacă toamna
n-ar mai semăna citeodată
cu o domnișoară
căreia îi singerează șoaptele
în candelabre scufundate
Și gata să moară
Ar fi bine dacă toamna

Poveste închipuită despre posibila mea moarte

Locuiești în aceeași casă cu mine
răspunzi la același număr de telefon
traversăm
aceleași nopți albe aceleași toamne
ingenuncheate de rouă
stăm în aceeași cameră în același pat ne
iubim
pînă la ziuă
știm aceleași metode de sinucidere
folosim aceeași masă de scris
(nimic nu e greu nimic nu-i ușor)
stăm tăcuți la aceeași cină de taină
cineva mă va vinde îți spun curînd cineva
mă va vinde
traversăm aceleași nopți albe știm
aceleași metode de sinucidere
stăm tăcuți la aceeași cină de taină
. . . . . .
de ce doamnă Moarte de ce

Încoronarea cu lacrimi

Multă vreme mi-am imaginat poezia : o
femeie privind
printr-o fereastră murdară
multă vreme am crezut că privind prea mult
frumusețea
voi orbi
imi spuneam : de m-aș învinge mereu
fără martori și fără fast
de m-aș învinge în fiece clipă
dar cineva imi arăta cu degetul
instrumentele de
făurit duminici
felinarele de înaintat în deșert
altcineva tocmai desconspira complotul
lucrurilor mărunte
asupra privirilor mele
bolnav de transparență nu cunoaștem nici o
(himeră de cîntat la trompetă
prietenii răsturnau pe trotuar valize cu îngeri
serile îmi pregăteau încoronarea cu lacrimi
și nu știam cum să te mai mint moarte
care ani de-a rîndul ai acoperit spațiile
albe din
poemele mele
îți cîntam litanii cîntece nebărbierite din
nordul meu
răsărite ca florile din inimă
singur îmi încurajam călătoria
și mă vindecam de mușcătura atîtor cuvinte
otrăvite

cînd vei citi acestea o cititorule
eu demult voi fi plecat prin alte poeme

(Din volumul „Plimbarea prin flăcări")

---

n-ar mai semăna cu o ucigașă de gheață
ce mă impușcă cu galaxii și absențe
în fiece dimineață...
Ar fi bine dacă poeziile
n-ar mai trăi din mila literei
această nobilă Doamnă...

O să mă rog împreună cu poeziile
să trăim din mila ta, Toamnă.

Sora lupoaică

La chioșcul străveziu
din largul mării
o vrăjitoare il irevoca pe Ulyse
și plingea grecește,
numai tu auzeai
în liniștea orei fierbinți
cum în aerul roz
metrul antic plesnește !
Cioburi de var
și de marmură neagră
învățau să-ți sărute
reverul de tinăr poet,
în odăile vinului
cu lut rece pe jos,
geloase, ielele, nebunele, zbanghiile,
șuiele, zmucitele
îți incendiau un sonet !
La chioșcul străveziu
vrăjitoarea lui Ulyse
i se hărăzea,
în chip de poetă grecoaică ;
în liniștea orei fierbinți
de-a lungul apusului
se prelungea ca o spaimă
Noaptea, sora lupoaică.

Ioana și însoțitorul

valentin popa

Petrecerea din seara aceea o răvășise cu totul, deși își propusese de la început, ține-te tare, Ioana, înghite-ți emoțiile, consumă din indiferență și varsă celor din jur indiferență, dar prezența lui Costi îi tăiase cu totul aripile și o făcu să fie anostă și stîngace, nimic nu-i ieșise, nici o replică mai de doamne-ajută nu reușise să parcurgă distanța de la creier la buze, dar mai ales dincolo de ele, prin aerul înnăclăit de fum, de muzică și de zgomot vorbele ei nu reușiseră să se închege, dar ce importanță puteau să mai aibă toate nimicurile pămîntului cînd în aerul, în fumul, în zgomotul de-acolo se afla el, atotputernicul Costi, bărbatul a cărui privire îi tăia respirația și o făcea să se poarte prostește ca pe vremea primelor iubiri, el, pentru care fusese de fapt invitată, căci ceea ce multă vreme zăcuse în tainițele sufletului ei devenise în ultimul timp o evidență pentru prietene, dar bine, Ioana, tu îl iubești, numai o nebună sau o îndrăgostită poate găsi vorbe atît de frumoase despre un bărbat, dar lasă-o-să te facem fericită, ai să vezi, ți-i vom aduce plocon, vino și tu simbătă, și proasta de ea acceptase și bintuită de speranțe și spaime pătrunse în aburul petrecerii și moleșită de o căldură interioară pe care nu și-o cunoscuse pînă atunci aproape căzu pe scaunul care-i fusese rezervat, acolo, în stinga lui Costi, căzu și-și reveni cu greu din buimăceala aceea și-și reveni atunci cînd Costi începu să vorbească, parcă o anecdotă spunea sau o vorbă de duh, ceva de mare succes, în tot cazul, comesenii lăsaseră cu toții tacimurile pe marginea farfuriei și-l ascultau vrăjiți, sau poate doar ei i se păruse că vraja vorbelor sale îi bintuia și pe alții, of, cît de mică și de umilită se simțea acolo, în stinga lui Costi, dar nu mai mică și mai umilită decît acum cînd păsește alături de el pe o rută pe care nu o mai controlează ca lumea spre casa lui sau spre-a ei și cînd trăiește cumplita impresie că drumul acesta în doi e o penibilă corvoadă pentru el, chiar dacă e un pic ametit și șoptește prostioare dichisite, pe care, în fine, numai ea le primește dar asta e firea lui să fie drăguț și amabil cu toții !, acum doar din pricina faptului că nu mai există nimeni în preajmă se află în postura de unica beneficiară a amabilităților sale, și totuși umilința aceasta de a se înfrupta din deșeurile exuberanței erotice a lui Costi o face fericită, ar purta-o cu ea toată viața, iar brațul lui chiar dacă numai dintr-un soi de obligație masculină și nu dintr-o chemare adevărată îi strînge umărul și l-ar dori toată viața pe umăr... dar timpul curge, distanța își consumă clipă de clipă materia, în curînd vor ajunge la ușa blocului ei și totul se va sfîrși, va rămîne din nou singură, doar ea și spaimele ei dintotdeauna, dar Costi continuă să sporovăiască distrat, să risipească în aerul nopții atîtea și atîtea floricele de vorbe, nu-l costă nimic, nu-l angajează cu nimic toate aceste vitralii de sunete care pentru ea au o rezonanță atît de profundă încît se simte pur și simplu proiectată într-un spațiu învecinat cu nebunia. Dar iată că la un moment dat trec pe lîngă niște ciini pricăjiți și Costi se oprește și se apleacă, îi arde de joacă, se vede, se plictisește, probabil, numai în doi, simțea nevoia de o altă ființă, se apleacă deci și-și apropie palma de trupșorul unui cățel amărît și caraghios, slab și cu urechile prea mari ca să nu-ți dai seama că ceva e nepotrivit în toată înfățișarea jăvruței, își apropie palma de spinarea acelei făpturi, umilite, care, înnebunită de plăcerea nesperatei atingeri se face una cu pămîntul și se întoarce cu picioarele în sus, după obiceiul prostesc al ciinilor. Ce-i măi caraghiosule, îți arde de joacă ? N-avem timp, numai așa, un pic, am vrut să te mîngîi, hai, drepți și du-te la maică-ta ! Nu vrei ? Lasă că te fac eu să te ridici, și minat de cine știe ce pornire de răutate, Costi îl apucă pe cățel de cap cu amîndouă mîinile și-l ridică pînă la înălțimea ochilor Ioanei, apoi, întrucît bestia cea mică începuse să protesteze, scheunînd, îi dădu drumul jos, în timp ce gura lui comenta : L-ai văzut, Ioana ? Ar fi avut chef să se joace cu mine, cățelul acesta avea nevoie de mine, interesant, nu crezi ? Din păcate nu-mi pot permite, timpul nu mă iartă, noaptea e pe sfîrșite și noi trebuie să ajungem la destinație, vorbe aruncate ca și pînă acum cu o anume plăcută indiferență, înconjurate de acea aiuritoare aureolă pe care o bănuia în preajma oricărui cuvînt emis de buzele cele frumoase ale lui Costi, dar vorbele acestea din urmă le receptă ca o primă escadrilă de săgeți care-i produseră undeva, în zona inimii, o durere surdă și deocamdată fără semnificație, apoi o porni din nou, Costi continua să sporovăiască, dar Ioana aproape că nu mai înțelegea ce spune, se simțea obosită, epuizată după toate experiențele pe care le trăise în noaptea aceea, dar iată că bărbatul de lîngă ea se oprește din nou. Pleacă acasă, prostule, zice, du-te la maică-ta, nu te mai ține după noi că n-avem să-ți dăm nimic de mîncare, cățelul se oprise și el și părea să asculte, dar nu înțelegea nimic nătărăul, pentru că îndată ce ei o porniră din nou, amărîtul începu și el să patineze pe urmele lor. Ce vrei de la mine, drăcușorule ?. de ce nu te-ntorci ?, poate maică-ta te așteaptă, ori te pomenești că sînt singurul om care s-a oprit în dreptul tău, ți-a acordat o secundă sau două din timpul său să te mîngîie, nu-i așa că nu te-a mai mîngîiat nimeni pînă acum ? Am ghicit, nu ? De aceea te ții după noi să-ți manifești în felul acesta recunoștința, acum du-te, am înțeles, noapte bună ! Ai văzut, Ioana ? Pînă și cățelul acesta are nevoie de mine, toată lumea are nevoie de

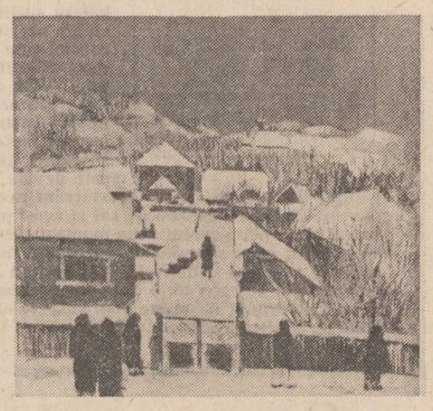

mine, toți ar dori să consume măcar cîteva clipe din timpul ce mi-a fost hărăzit, deși nu am decît unul singur ca orice muritor, pînă și-un amărît de ciine atentează la suveranitatea și integritatea timpului meu, e îngrozitor de obositor, nu știu dacă mă-nțelegi, și atunci Ioana se simți sfîșiată lăuntric de a doua escadrilă de săgeți care de data asta purtau în ele luminile semnificației, pentru că vorbele lui păreau să aibă cea mai bună adresă în ea, pentru că, de fapt, în seara aceea ea, Ioana Petrescu, atentase la integritatea și suveranitatea timpului marelui Costi, ea era, în fond, ciinele care avusese nevoie de mîngîierile lui, numai că nu le cersise, în rest ?, pe cînd javra pe care le-a scos-o destinul în cale n-avea altă consistență decît aceea de simbol care s-o facă să înțeleagă situația penibilă în care se afla ; și înnebunită de neașteptata revelație, profitînd de o nouă oprire a lui Costi în dreptul acelui scai cu înfățișare de ciine, profitînd de faptul că atenția lui era concentrată cu totul asupra fărturii umile a acestuia, pe care se străduia să o convingă să-l lase în pace și să se întoarcă la treburile sale, să se întoarcă în singurătatea sa de ciine de pripas, profitînd deci de toate acestea, Ioana o porni singură pe marginea liniei de tramvai și cînd consideră că e destul de departe pentru ca pașii să i se mai audă, începu să alerge chinuită de dorința de a ajunge mai repede acasă, în spațiul acela în care singurătatea îi aparținea numai sieși și putea fi purtată fără umilință.

dumitru d. ifrim

* * *

Gratii – aceste cuvinte

les printre ele
ca leul
din cușcă !

* * *

Corpuscul
– mult mai subțire decît aerul
și decît umbra –

Ce string e mai subțire
decît lumina
Ce dărui și mai subțire
decît ce string

Cum să fiu văzut
dacă adun invizibilul ?

* * *

N-ai observat cum toate tind
spre un virf numai al lor
– o săgeată
și-acolo cuprind
lumea toată ?

N-ai observat cum în virf de argint
totul piere
și numai în lumea aceea pierind
ajung mingîiere ?

Crengi aspre, răsucite întind
dar virful săgeată mă arde

Cîmpia întinsă e doar alint
Numai trăznetu-i moarte !

* * *

Decît cele
ce ți-au fost date în palmă,
de ce mai cauți alt fir ?

Cum să închipui o altă tijă
alți spini și alte petale
și totuși să fie un trandafir ?

Sub care altă boltă înstelată
și din care un alt pămînt
văpaia lui de culori și parfumuri
ar fi s-o împrăștie – și cum – un alt vînt ?

Singurătatea-i singurătate
la fel și cuvîntu-i cuvînt
Și cum să te mintui în altul
între cer și pămînt ?

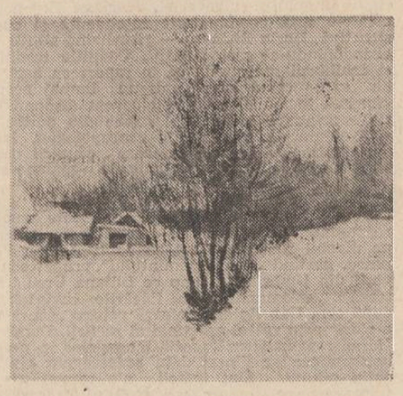

dan lupescu

Va-nflori cireșul în poemul meu

Ninge peste noi, iubito, ninge
blînd, ninge continental –
jarul dragostei diluviul nu-l mai poate stinge,
timpul se scufundă-n propriul val...

Ninge peste noi, iubito, ninge
ca-ntr-un basm uitat anume –
desfrunzirea clipei nu ne mai atinge,
din sărut și dans întemeiem o lume...

Ninge peste noi, iubito, ninge
ireal, ninge sticlos –
lupii-nfometați nu-ndrăznesc să strige,
despic amintirea, candid albatros...

Ninge peste noi, iubito, ninge
milenar, ninge ateu –
răgușitul vifor nu mai poate-nvinge,
va-nflori Cireșul în poemul meu...

Ninsoare de-nceput de lume...

Ninsoarea aceasta – ultim poem,
poemul acesta ca o ninsoare,
sărutul amiezii candid indemn
buzelor strivind fulgii în floare.

Azur regăsit, năruire-n privire,
privirea – beție înaltă și zbor,
rodește lumina tărîm de nuntire,
flămîndele trupuri sînt ruguri de dor.

Singeră-amintirile și-n rană e frig,
rana-i timpul pierdut din care te strig.
Zăpezii din noi abandonați fără teamă,
mistuim clipa de foc, acum, cînd ne cheamă.

Orfeu orb

Infern sau paradis pierdut
riul mă cheamă pururi spre apus
acolo unde chipul tău de lut
rază-i acum, în care te-ai ascuns.

Acolo stelele își beau lumina
din umbra răsturnată-a unui brad
oglindă cosmică în care cad
precum un osîndit ce nu-și cunoaște vina.

Pantera cărei întrebări m-alungă
spre indoiala – lume nouă ?
amurgu-și sună clopotul în dungă,
Pămîntul mă privește prin fîntini de rouă.

Lunec nestăvilit, cometă-nsingurată,
spre bolta mea de rug și de tăcere –
n-am să mă-ntorc nicicînd, deși te cere
iubirea. Euridice, totuși, te arată...

---

teatru t

«Furtuna»

Teatrul Național din Tîrgu Mureș

O joacă de cîteva ore în care firea lumii poate fi îndreptată, schimbată, și-a imaginat Shakespeare scriind **Furtuna.** O joacă transpusă în artă, cu mijloacele ei, singura cale de a împlini cele mai cutezătoare dorințe ale omului... singura cale de a folosi puterea minții pentru a stăpîni natura și a îngenunchia forța elementelor... **Summa** a teatrului shakespearean, **Furtuna** poate fi testamentul poetic al autorului (după cum propune criticul Jan Kott), dorind să se despartă de lumea iluziilor teatrului său, poate fi drama iluziilor pierdute, poate fi consecința contradicției dureroase dintre zborul înalt și liber al minții și fragilitatea materiei, a ordinei morale.

Regizorul Kincses Elemer a privit textul din unghiul acestor semnificații și și-a conceput spectacolul, în consecință, pe două planuri, așa cum se obișnuiește în cazul **teatrului în teatru.** Scenografia lui Dan Jitianu l-a ajutat în acest sens (o mică Arcadia cu corturi albe, în miezul cărora, se deschide, în poziție centrală, o altă scenă, mai mică). Prospero, magul-artist (Mihai Gingulescu) devine actor și spectator al propriilor plăsmuiri. El poartă mantia albă a imaculării artei și simbolul puterii magice devine aici ramura verde (credința în forța revitalizatoare a naturii). Lumea imaculării și a plăsmuirilor este populată de ființe serafice, precum este Miranda (Florentina Mocanu), de plutiri eterice, precum este Ariel (Cristina Pardanschi). În lumea „albă", mișcarea actorilor este ritualistă, lentă, circulară. Este lumea științei, a credințelor curate, a clarviziunii, a muzicii înălțătoare. Obiectele care circumscriu și definesc această lume sînt vioara, luneta, cărțile, pe care Miranda le așează (ca pe un zid, ca pe o incintă sigură), în jurul noului venit. Ferdinand (Cornel Răileanu) are acces în această lume după ce a depășit pragul inițiatic al ispășirii prin suferință, purificîndu-se prin iubire.

Cel ce poate stăpîni lumea cu forța științei lui, cu magia cuvintelor se înfruntă cu monstrul concretului, care stă la pîndă pretutindeni, care jură credință și trădează la primul impuls, care se pierde ușor cu firea și în perfidia supunerii lui, așteaptă momentul loviturii, al linșării, al distrugerii. Botul de tină, Caliban (Dan Glasu) se tîrăște în toată urîțenia firii lui, rivnind și el senzația puterii. Cînd licoarea fermecată îl amețește, Caliban se crede stăpînul lumii și are curajul să arboreze poziția verticalității, jucîndu-se, ca și cu un obiect magic, cu clondirul dătător de viață, de visare (finalul primei părți a spectacolului).

Odată ce răul a fost arătat lumii cu degetul, odată ce binele poate binecuvînta omenirea, scopul artei a fost atins. Bagheta poate fi îngropată și cărțile magice pot fi azvîrlite în mare. Spectacolul s-a terminat, Prospero, actorul și magul de ceremonii, își va fi încheiat misiunea, trăgînd cortina, închizînd, în spatele ei, lumea mirifică a credințelor artistului, creatorului de frumos. Ariel, născut din spuma gîndurilor curate ale oamenilor, va trebui să-i trezească din vrajă pe cei vinovați care-au ispășit. Din mers, fiecare personaj al fabulei este atins de Ariel, „imobilizat. Alonso (Vlad Rădescu), Sebastian (Niculae Cristache), Antonio (Traian Costea), Gonzalo (Alex. Făgărășan) rămîn, pentru cîteva clipe, nemișcați, în diferite atitudini, statui ale neputinței răului. Readuși la viață, toți își vor recunoaște vina, mai puțin îngîmfatul Antonio, fratele lui Prospero, care va părăsi scena, lăsîndu-și în urmă, vibrînd, obiectul răzbunării lui (spada rămîne înfiptă, ca un ghimpe, în lumea arcadiană a iluziilor).

Vraja s-a destrămat, valul de viață vine și șterge orice urmă a frumosului... Caliban apare tîrîndu-se și, odată cu decorul, distruge lumea și cadrul lumii binefăcătoare a iluziilor... Caliban va găsi ramura verde, o va lua, posedat de dorința măririi și cu ea în mînă, urcat pe practicabile, va conduce — fanatic și inconștient — visul omenirii... Materia i se supune o vreme și pînzele albe ale imaculării rămîn sfîșiate, atîrnind tragic în hăul negru al domniei uritului vieții. Un final pe cît de sceptic, pe atît de puternic, de cutremurător. Un final-avertisment pentru obtuzitatea spiritelor care nu cred în magia cuvintelor, în magia benefică a artei.

Nicoleta Gherghel

---

radio-tv rtv

Așteptarea

Un personaj din scenariul lui Ion Arieșanu, „Un pumn de stele", spune la un moment dat ceva frumos și blînd și tandru despre femeile care știu să aștepte, despre cele ce-i așteaptă pe marinarii plecați pe oceanele lumii, pe cei ce zboară, pe toți șoferii lumii „și pe noi, ăștia cu conducta" și această idee duioasă, de-o mare sensibilitate, este parcă structura de rezistență a filmului și apare de fapt ca un leit-motiv al cîtorva din ultimele producții ale Studioului de film tv regizate de Dan Necșulea. Un conflict așadar de actualitate, cu muncă, eforturi, inerente greșeli, pasiune, dragoste și așteptare, un film cu oameni tineri și maturi, cu oameni care intră în viață cu acea curiozitate neliniștită proprie adolescenței, un conflict ce-și alege eroii dintr-un eșantion oarecum insolit : sudorii de conductă. Dan Necșulea caută un echivalent filmic posibil stilului scenariului scris de Ion Arieșanu și, pe lîngă conturarea unor personaje anume (meșterul puțin încrîncenat în tot ce face, tînărul care boxează, perechea de îndrăgostiți, Ieronim, un dezrădăcinat al satului cu melancolii filozofarde ș.a.) găsește rezolvări ale unor momente mai greu de echivalat filmic. Un anume ritm alert, o simplitate în compunerea imaginii și alternanța planurilor precum și opțiuni precise și perfect motivate de distribuție ni-l dezvăluie pe Dan Necșulea din nou în această producție (redactori Victoria Marinescu, Nadina Rudeanu, Vasile Alecu) ca pe un regizor preocupat să găsească limbaj artistic adecvat conflictului ce-și ia pretextul din actualitate. Necșulea mizează pe cîțiva tineri actori (debutantul George Ciubotaru, proaspăta Diana Ghiorghian) dar își țese partiturile de fundal din interpretări bine constituite, ale unor nume de

prima mărime — Mitică Popescu compune un personaj ușor atipic din cîteva gesturi și expresii, Ioana Pavelescu, din nou inspirată, desenează o derută existențială, Gheorghe Visu, cu acel fel al său de-a „umple" un personaj, îl aduce pur și simplu în prim-plan prin personalitatea sa actoricească pregnantă, Virgil Andriescu, un actor din ce în ce mai stăpîn pe mijloacele sale artistice, Leopoldina Bălănuță și Ilinca Tomoroveanu în apariții care dădeau greutate și verosimilitate scenelor, Rodica Negrea, cu aceeași inventivitate și farmec firesc pe care i le cunoaștem. Într-un cuvînt, o distribuție bine gîndită de regizorul preocupat non stop de ideea de-a surmonta cît mai fericit dificultățile textului, mai cu seamă pasajele cu accente teziste, explicative sau dificultuos metaforice. Sigur că ar fi fost unele lucruri pe care poate ni le-am fi imaginat altfel, mai ales muzica lui Adrian Enescu de astă dată ni s-a părut, mai ales în prima jumătate a filmului, mai puțin inspirată, mai oarecare, mai circumstanțială. Sigur că nu-i putem cere unui debutant ca George Ciubotaru să aibă dezinvoltura unui profesionist exersat. Dar în totul, filmul acesta vegheat blînd de chipul unei femei frumoase care așteptă și care aduna în vorba ei blîndă înțelepciunea, puterea, dragostea și emoția tuturor acelor femei care-i așteaptă pe toți marinarii, aviatorii, pe toți șoferii lumii „și pe noi, ăștia cu conducta" avea întrînsul viață, viață.

Cleopatra Lorințiu

debut

adelina ianuli

TRANDAFIRUL

Ținuse prea strins trandafirul, înțepătura făcu să-i apară o picătură roșie în podul palmei. Mîngîie cu blîndețe petalele catifelate, rubinii, mărturia fidelă a fiecărei lor reîntîlniri. Le privea fascinată, cum se răsfrîngeau gingașe, răsucindu-și marginile în jos, cum se îndepărtau unele de altele abia atingîndu-se, și se înduioșa, fără să vrea, de fiecare dată.

Îl însoțea, ca de obicei, în plimbarea de luni după-amiaza, povestindu-și sfîrșitul de săptămînă.

Cunoscutele alei șerpuite erau acum acoperite de un covor gros din frunze uscate, iar ei păseau înfrigurați, dar bucuroși, admirînd amurgul de toamnă tîrzie. De fiecare dată cînd se simțeau alături își depănau în tăcere gîndurile.

Îl simțea îngrijorat, însă învățase să aștepte. Încercase să-l ajute, dar el o respinsese. La ultima lor întîlnire o rugase totuși să se intereseze la spital dacă era posibil să-și internezе mama. Prietena el, care lucra la farmacia spitalului, stabilise consultul pentru săptămîna următoare. Cînd îi spuse asta oftă oarecum ușurat. Fusese tot timpul abătut și nerăbdător. O îmbrățișă, șoptindu-i cu glasul ușor tremurat :

— De s-ar termina cu bine, mi-e atît de teamă ! Cei de acolo nu mi-au dat multe speranțe. Sînt nevoit să te rog să mă ajuți, singur nu mă pot descurca.

— Cum poți vorbi așa ?, se revoltă ea uimită și nemulțumită. Dar văzîndu-i cuta dintre sprîncene se opri.

— Nu te grăbi ! Trebuie să se mai poată face ceva, îi spuse, mîngîindu-i mîinile care i se frămîntau neîncetat.

Atingerea degetelor îi înfioră și le smulse un zîmbet timid, care îi descătușă repede și le descreți frunțile.

Se obișnuise cu despărțirile lor dinaintea sfîrșitului de săptămînă. Fuseseră destule zilele în care se necăjise mult pentru singurătatea simbetelor și duminicilor atît de lungi. Abia tîrziu le găsise rostul și nu se mai simțea părăsită. Fiecare plecare a lui, vinerea, îi făcea și mai așteptată și inzecit plăcută reîntîlnirea. Nu aveau timp să se plictisească, iar certurile alunecau repede în împăcare, de teama răstimpului prea scurt pe care îl aveau la îndemînă. Urmau orele care, prin absență, îi îndepărtau.

Învățase să nu ceară mai mult și se bucura atîta timp cît îl putea păstra lîngă ea.

Mergeau alături. Foșnetul frunzelor dispăruse. Aleea pietruită care ocolea parcul îi aduse spre vila pe care o îndrăgeau și unde își imaginau adesea lăcașul lor tainic. Era locul despărțirii drumurilor lor.

Timpul scurs pînă-n ziua plecării îl petrecură împreună, încercînd să-i alunge temerile. Sfîrșitul facultății era ca un ultimatum. Părea firesc să-și hotărască împreună soarta. Nu discutaseră însă acest lucru, iar ea nu dorea să se vadă cît este de neliniștită și de întristată de lipsa lui de preocupare pentru ce urma să fie.

Se pregătea pentru ziua întîlnirii cu „mama", — se surprinse numind-o astfel. Căutase să încropească în gînd cîteva subiecte de conversație, la care avea să recurgă în momentele de tăcere, cînd urmau să fie singure. Le tot repeta, ca ulterior, din automatism, fără nici un efort, să rostească frazele gata pregătite. Memoria îi reamînti întîmplările povestite de el, cu ajutorul cărora ea îi făurise portretul : deosebit de calmă, iubitoare de muzică și pictură, dar foarte severă, nu admitea înșelătoria și nu te-ar fi iertat niciodată dacă încercai s-o minți. El era cel care îi povestise amuzat cum, inventînd adevărate istorii pentru zilele cînd absenta de la facultate, avea întotdeauna mari emoții să nu i le verifice.

Își aminti apoi de verișoara lui, da, Anca... sigur ; dar ce mult trecuse de cînd îi promisese că o va revedea ! Aproape doi ani ! Vizita în orașul lor natal presupunea și o invitație a părinților lui, care de fapt nu fusese făcută. Ar fi trebuit totuși să se ducă să o vadă pe Anca, sau măcar să-i telefoneze. Cînd se cunoscuseră, venise cu el pentru un consult medical. Rămăseseră singure, împreună, un întreg sfîrșit de săptămînă. Avusese emoții ; în sfîrșit, după atîta timp, cunoștea pe cineva dintre ai lui, dintre cei cu care împărțea zilele cînd nu erau împreună.

Anca avea un chip plăcut, un zîmbet senin ce o lumina. Era îmbrăcată bine, în nuanța cafenie a părului ei lung și mătăsos. Se purta natural, fără protocolul lui exagerat, care, deși foarte curtenitor, părea uneori ironic. Avuseseră două zile pline, singure, timp în care încercase, stînd îndelung de vorbă, să afle ceva din lumea lui de acasă. Anca își ascunsese surpriza și-i mărturisise că și-o imaginase altfel. Era sincer bucuroasă cît de repede se apropiaseră, de parcă erau ani de cînd prietenia lor se închegase. O invitase în orașul lor și, ca să nu se simtă stingherită, hotărî să vină și să stea la ea, așa avea să-i fie mai ușor.

Regretase plecarea Ancăi și pusese pe seama emoției privirea ei tristă din gară, cînd o rugase să o ierte pentru timpul risipit pentru ea.

Sigur ! Putea să o întrebe pe „mama" despre ea. Bine că se gîndise și descoperise cunoștințe comune care urmau să le înlesnească apropierea. Asta nu o elibera însă de teama întîlnirii pe care și-o imaginase de atîtea ori, în diferite feluri ; prevedea că se va fistici. Nici măcar nu știa dacă el îi spusese mamei lui de ei doi ; sau poate aminase tocmai pentru acea zi. Așa trebuie să fi fost, căci nici măcar cînd rămîneau singuri și îl întreba speriată ce va fi după absolvire, nu îi dădea răspunsul așteptat. Era ca și cînd legătura lor urma să dăinuie fără a avea nevoie de o consimțire oficială.

Zilele trecură greu, dar repede, căci nu știa încă felul cum avea să o întîmpine pe mama lui.

Află de la colegii lui că vor veni cu o zi mai devreme. Se bucură dar se și temu de sorocul prea timpuriu. Așteptase atîta timp ziua asta, deși o liniștea mai mult aminarea ei. Nu se simțea în stare să suporte o observație pertinentă. La fel se întîmplase și cu Anca ; simțindu-se privită insistent, intimidată, vorbise în neștire, rizînd mai tot timpul.

Seara, telefonul sună și el o invită la o plimbare. Nu-și puteau înfrîna bucuria de a se vedea, chiar și pe fugă, pentru cîteva clipe. Hotărîră ora pentru a doua zi. O conduse acasă ; mergînd pe jos, rușinați de uitarea care pusese repede stăpînire pe gîndurile lor și-i purta departe în noaptea care îi învăluise. Nici îngrijorarea nu-l împiedicase să-i aducă trandafirul ca de obicei. Era răsplătit cu un sărut sfios și o lungă îmbrățișare.

★

Dimineața atît de așteptată de toți venise parcă mai repede.

Se îmbrăcă după ce ezită îndelung în fața uneregelor încărcate. Plecă cu mult înaintea orei stabilite, necăjită că nu reușise să fie atît de elegantă cît ar fi dorit. Biroul ei se afla în clădirea alăturată spitalului și îi putea vedea cînd soseau. Crezuse că o va ajuta singurătatea, dar lipsa gîlcevii monotone zilnice, cu care era obișnuită, o neliniștea și mai mult.

„Oare vom vorbi și despre noi doi ?"

De fapt nu era momentul cel mai potrivit. Bine ar fi fost să abată discuția de la acest subiect.

Se trezi brusc cînd zări siluetele apropiindu-se de locul stabilit. Se mai privi o dată în oglindă și ieși grăbită. Își reaminti rolul dificil pe care îl avea : să o încurajeze și să-i alunge spaima.

Alergă aproape pe întreaga distanță. Cu respirația întretăiată se îndreptă spre el, care scoase trandafirul ascuns în pardesiu, i-l dărui și o îmbrățișă.

— Să sperăm că pînă la sfîrșit va fi bine, îi spuse, mîngîindu-i mîinile, înfrigurată de emoție. Ne așteaptă, să mergem.

Se îndreptară spre sala unde mama îi aștepta frunzărind o revistă. De cum o zări, îi plăcu figura ei liniștită cu care o întîmpină zîmbind : îi întinse mîna cu căldură.

— Mi-a povestit cît de drăguță ești și cît de mult vă ajutați între voi. Îți mulțumesc că ai venit pentru mine.

— Nu vă faceți griji. Nu mi-a fost deloc greu și sînt sigură că o să fie bine.

Se așteptase la o altă introducere, dar surpriza îi ușurase răspunsul. Îi conduse spre cabinetul de consultații unde intră doar mama. Cînd mama reveni, păstra pe chip o urmă de zîmbet. Odată formalitățile încheiate, o însoți pînă la salon. Stînd pe culoar îl zăriră pe profesor înconjurat de cîțiva studenți. Îndrăzniră să-l întrebe care era de fapt situația.

— Deocamdată nu vă pot spune prea multe. Este nevoie de o operație care nu-i ușoară, dar n-avem de ales. Mai întîi vom face analizele și abia pe urmă stăm de vorbă.

Cu o înclinare a capului se întoarse către studenții care discutau în șoaptă.

Intrară în salon. Cîteva bolnave dormeau. Mama îl rugă să-i aducă unele lucruri pe care în grabă le uitase acasă. El se ridică și o asigură că va reveni cît se poate de repede.

Rămîneau, așa cum se temuse, singure, să stea de vorbă. Derulă repede firul frazelor și subiectelor alese cu grijă în zilele precedente.

„Probabil i-a povestit despre mine, se gîndi, siciită de privirea ei cercetătoare ; aș putea să-i spun că m-am gîndit pentru la vară. Oare îi par potrivită ? Cine știe ce cusururi mi-a și găsit ! Sîntem de atîta timp împreună și n-am discutat niciodată acest lucru. De fapt nici nu este momentul potrivit. Nu cred că i-ar distrage atenția."

Se așezase între timp în pat și începea să se obișnuiască cu atmosfera din salon.

— Ești atît de înțelegătoare cu mine, i se adresă în șoaptă. Prietenii adevărați te fac să treci mai ușor un necaz.

O privea cu ochii mari, umezi, în care se putea citi suferință și teamă.

— Și nepoata dumneavoastră, Anca, era sceptică la venire, dar totul s-a rezolvat în final cu bine. Ce mai face ?

— Nepoata ? Dar nu o cheamă Anca ! Poate numele... a, nu, acum cred că știu ; vorbiți de fosta prietenă a fiului meu. Dar ce probleme a avut ? N-am știut nimic. El este foarte sărîtor și probabil s-a oferit să o ajute.

— Nu cred... dar... da, sigur, dumneavoastră aveți dreptate. Era... un exemplu, rosti cu glas stins și tremurat.

„Asta era ciudățenia privirii Ancăi. Remușcare ? N-avusese curajul să-i explice".

— Am înțeles că peste cîteva zile mă vor opera. Mi-e frică, deși bănuiam de mult că voi ajunge aici. Tocmai acum cînd el e atît de supărat.

— Nu vă mai gîndiți. O să fie bine, îi spuse cu un ton ce se voia convingător. Nimic nu poate fi mai important pentru el decît sănătatea dumneavoastră.

— Aș vrea să te pot crede. Știu că am venit tîrziu. Dar aș fi vrut să nu fie singur tocmai acum. Este o încercare grea, mai ales că nu se exteriorizează. Pur și simplu n-a avut nici o reacție față de mine. Ei i-a spus răstit că nu se așteptă la așa ceva și nu înțelege ce a determinat-o să ia o asemenea hotărîre. Mie de-a dreptul mi s-a făcut rău. Să trăiești șase ani... erau copiii mei amîndoi. Ea nu făcea decît să meargă la cursuri. Simbăta, cînd venea el, plecau la plimbare, spectacole, excursii, petreceri. Iar ea să spună că este neserios și că a aflat cum își petrece el timpul aici, la cămin. Dar peste cîteva luni termină ; urma să vină definitiv acasă și totul s-ar fi rezolvat. A fost mereu atît de atent cu ea. Știi și mata că este o fire mai sensibilă. De fiecare dată ne aducea la amîndouă trandafiri. Și, poftim : alaltăieri a venit acasă... cîțiția. Ea nici nu mi-a vorbit. Abia pe seară și-a luat lucrurile și a plecat. Știi ce te rog pe mata ? Am înțeles că vă ajutați ca adevărați colegi și îndrăznesc să-ți spun : să-l înconjurați cu atenție, căci are atîta nevoie. Eu, tocmai acum, îi voi fi povară. Să nu-i spui că ți-am povestit, căci, ...dar tare-s necăjită de ce am lăsat acasă, iar...

O cuprinsese amețeala și gîndurile i se învălmășiseră. Nu mai auzi sfîrșitul. Își fixă chipul încercînd să deslușească înțelesul cuvintelor. Lumina obosită șterse contururile ? Zgomotele dispăruseră ?

— Ar trebui să... Aveți încredere, totul va

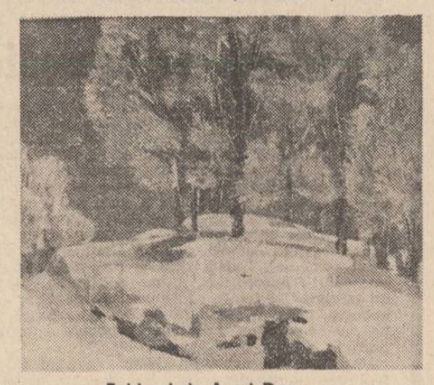

Tablouri de Aurel Dan

merge cît se poate de bine. O să vedeți. Eu... am cam întîrziat. Trebuie să plec. Mă scuzați.

Rostise cuvintele în grabă, vocea-i tremura. Își chinui un zîmbet și o îmbrățișă, încercînd să-și amintească unde trebuia să meargă. Se întoarse și păși în virful picioarelor. Ieșind din salon, închise încet ușa, pentru a nu spulbera liniștea ce se așternuse odată cu înserarea.

— Domnișoară, domnișoară, se auzi strigată, în timp ce cobora treptele. V-ați uitat floarea.

Luă floarea și părăsi clădirea fără grabă, de parcă s-ar fi plimbat pe una din aleile parcului. Cu uimire, se gîndea rușinată la clipele de bucurie pe care, de fapt, de atîta timp i le furase alteia.

În fața porții o femeie îngăimă ceva. Căută cîteva monezi și i le puse în căușul palmei. Îi puse în palmele zgribulite de frig și trandafirul.

ioan evu

Cu alte cuvinte

Ce reci îți sînt tîmplele ! Plouă.
Puhoaie au ros vechiul dig,
ca mîine-l vor frînge în două...
Cu alte cuvinte, e frig.

Ce negri ți-s ochii ! Sînt stele
aprinse-n tăcere ca șoapte,
vom arde asemeni cu ele...
Cu alte cuvinte, e noapte.

Ce clasice vinturi ! Cad frunze :
citește-mi scrisorile, Doamnă,
un cîntec sfîrși-va pe buze...
Cu alte cuvinte, e toamnă.

Ce ornic e-n toate ! Treș clipe
și sună ca pașii-n pustiu
un gol presimțit sub aripe...
Cu alte cuvinte,-i tîrziu.

Și lumea rizînd... Ce poveste
cu miezul ascuns, totuși trist,
dar tot ce a fost, încă este...
Cu alte cuvinte, exist !

Toamna clasică

Toamna îți amintești de noi
cum alergam desculți prin ploi,
cu plete-n vînt, cu umeri goi,
străini de-nghețuri și noroi ?

Toamna în frunze îți citeam
al stelelor epitalam
și vastul cer părea un geam
în bezna veacului infam...

O, toamnă, țipăt de cocor
cu gust de iod și iz de nor,
de tine veșnic mi-este dor,
învață-mă să nu mai mor.

Arată-mi iar cum să devin
din lut și piatră, roșu vin,
pentru al timpului festin...
Vai, toamnă clasică, destin !

Ieșirea din decor

Dimineața
te desprinzi de tine ca aburul de riu.
Simți pe buze
gustul de amoniac al poemului
evadat în somn.
Culcușul cald al zeului sub pleoape.

Cineva îți frunzărește sîngele,
filă cu filă
așează sub lentile de ceață
dosarul cu lacrimi.

Mai palpabilă moartea acum
decît amintirea vieții tale,
mai plină de elocință bolboroseala
pietrei
în riul întîmplărilor diurne.

Dimineața
te desprinzi de tine. Fugi
prin fereastra privirii
dincolo
de transparența decorului fastuos.

Viața, așadar

Nu-mi mai rămîne decît
să substitui prin aceste cuvinte
imaginea
care ai fost cîndva.

Ca și cum, din oscioare de aripi,
s-ar putea recompune
diafanul foșnet al zborului...

Fie ! Chiar zilele, toate,
sînt numai
clișee decupate din același decor,
de n-ar fi baia developantă
a nopții,
sacrul lipici al visului
să-ntregească-n lumină realul.
Viața, așadar !

O definiție a cosmopolitismului —
Soarele...
Vei recunoaște, iubite cetitoriu :
altfel încălzește la poluri
și altfel răsare la tropice...

Renegare

Aceste lacrimi nu-ți mai aparțin.
Au devenit demult un bun comun,
totem al gloatelor de melci
escaladînd curcubeul
ce poartă și el semnătura
sîngelui tău, cîndva purpuriu...

Aceste cuvinte, o dată rostite
nu mai exprimă nimic,
ci, iată, SÎNT, prin sinele lor
rupte din tine ca planeții din haos ;
într-o zi ele te vor lovi
peste față
ca fiii dezmoșteniți, renegîndu-te.

Sania de platină

Să mai săpăm un tunel
prin zăpada acestui mileniu,
iubito,
un drum prin labirintul acesta înghețat
pe zidurile căruia cineva
lipește zilnic epistole imaculate.

Vom locui în iglu-urile viselor
noastre cu șapte lacăte de gheață
ferecate
să nu dea buzna alizeul
cu mofturile lui tropicale
și să ne surprindă făcînd dragoste
la lumina optimizată a stelelor polare.

De ce rizi, iubito ?
Va trebui să ne adaptăm și noi cumva
la această criză internațională
a plus-gradelor Celsius.
Pămîntul, oricum, se răcește
spun savanții,
iubito, curînd vom ieși în viscolul
antarctic
fericiți ca doi reni înhămați
la aceeași sanie de platină...

Îngemănare

Într-o parte a lumii un nor argintiu,
În cealaltă răzbate umbra lui,
Cerul ca un clopot uriaș
Reverberînd
La atingerea cu cumpăna înstelată

O limbă de clopot aș putea fi,
Niciodată rostirea mea
N-ar rămîne singură,
În cealaltă parte s-ar întrupa ecoul

Semnal și ecou, semnal și ecou,
Jumătăți ale aceluiași întreg,
Îngemănate prin arderea fără de sfîrșit a poetului

Valuri la nesfîrșit

Dimineața e uneori un povîrniș
Pe care cu greu îți menții echilibrul

Timpul se vălurește la nesfîrșit
Precum
Nestatornicele dune de nisip

Cu încălțările mersului prinse trainic la glezne
Înaintez
Susținut de siluetele furnalelor

La zenit, constelația amiezii

corin bianu

Simetrie

Ca o lumină incidentală
Se cerne nisipul tăcerii
În tăcere se forează la nesfîrșit
Ca într-o sferă fără de margini,
În tăcere trupul meu se prăbușește
Tot mai mult

Viața mea, instrument de măsură
Și tot ea, etalonul măsurii

Carnea tăcerii în jurul meu
Axă de simetrie mă află
Față de răsăritul rostirii

Îndreptățire

Pietre rotunjite de apele riurilor,
Gleznele tale

Pașii tăi,
Val de riu, după val de riu,
Șlefuindu-mi conturele viselor

La orizont, dunga înserării,
Semn că în nemărginirea curgerii
Fiecare are o margine proprie

Solitar călător
Căutîndu-te pretutindeni
Te îndreptățesc tu însăți să fii

Inefabila legătură

Unde să mă poarte pașii
Cînd alăturea de mine
Tu te afli ?

Unde să mă poarte dorul,
Vînt pornit dinspre cetate,
Cînd te afli lîngă mine
Și-mi ții frîiele legate ?

Dorul, iată-l curcubeu
Peste sentimentul meu,
Nimb de aer și culoare
'N răsăritul tău de soare !

plastică

Prețioasa mărturie

Prilejul că într-o foarte frumoasă expoziție de pictură, în care abundau fastuoasele răsfrîngeri ale unor oglinzi dantești, un înzestrat orfevrier „și-a aliat" elanurile creatoare într-o inspirată ofrandă artistică, nu-i, desigur, un joc al întîmplării. **Marian Nacu** s-a simțit părtaș al plămadei picturale ce se făurise în preajma lui și, natură proteică și prolifică, deopotrivă, a pătruns în lumea dialogului vizual cu opera lui Dante, dincolo de registrele lui bidimensionale și somptuos elaborate de confratele său, cu un prețios cortegiu de fantasmagorii argintate și innobilate de esențe minerale rare. Un fel de **bestiarum** baroc, imaginar, o adunare de plăsmuiri născute parcă de tîmpla celui mai sfînt dintre Ieronimi — olandezul Bosch.

Aș începe considerațiile de față cu o referire la una dintre cele mai inspirate îmbinări între arta pictorului și cea a orfevrierului. O viziune integratoare, de o ținută estetică impecabilă, evocînd spații renascentiste, a topit în cadrul aceleiași rame două identități plastice, două limbaje, doi versanți ai aceleiași năzuințe creatoare — unul glosînd în culoare conturul iconic al unor figuri dantești, celălalt dînd relief și luxurianță, ca de mister medieval, întregii ambianțe plastice. Acesta pare să și fi fost fericitul prilej al întîlnirii celor două spirite sub augurala lumină a „planetei Dante".

Sigur Marian Nacu, într-o personală de acum doi ani, dacă nu ne înșeală memoria, venise cu o colecție asemănătoare de creații. Bijuterii, numite îndeobște de privitorul grăbit, deși, ceea ce este deosebit în această strădanie creatoare a lui Nacu, este tocmai gregaritatea viziunii plastice, remarcabila ei organicitate. Fiecare exemplar își are, firește, valoarea și frumusețea lui intrinseci, dar cu adevărat strălucitor este tot acest insectar fabulos, lucrat ca de mîna și imaginația unui Celini.

În expoziția de la Căminul artei, artistul a înțeles exact acest rost superior al plăsmuirilor sale în argint și alpacca. Plasticitatea ansamblului de obiecte create o întrece cu mult pe cea a pieselor luate în parte. Grupate într-o matrice ambientală, ternă și afinată ca însăși carnea pămîntului, univers fetid al unei fascinante lumi pluripode, creațiile lui Nacu își depășeau, pentru moment, umila, fireasca altfel, condiție de accesoriu, de podoabă. Deveneau ele însele univers credibil și sensibil, și, totodată, sens al existenței materiei. Artistul a înțeles să lase mărturie această tentativă a omenescului de a însufleți, prin gestul suprem al creației, al cărei deplin stăpîn este, tot ceea ce îl înconjoară — pămînt și cer, mineral și fluid...

Un destin paracelsian, de extracție renascentistă, bîntuie și ființa acestui artist, care, adunînd din ogrăzile lumii orice grăunte de aur, de sidef ori de agat, restituie lumii un alt, dar atît de posibil, chip al propriei ei ființe. Tentative de acest fel au abundat în medievalitate și mai înainte, în marile explozii de spiritualitate din istoria orientului îndepărtat, ori ale civilizației egiptene sau a celor amerindiene...

Scoici sidefii, coral, calcar de recif, mică, opal, granat, lamele și sîrme de metal, mai mult sau mai puțin rar, foste obiecte ale universului domestic își reconvertesc existența într-o fantastică alcătuire, cu o identitate unică, inconfundabilă — **creația** artistică. Cei mai plin de suflet dintre instinctele creatoare ale omului, cum l-a definit unul dintre marii comentatori ai artei Renașterii, profesorul Alexandru Marcu.

Marian Nacu, prin această mărturie artistică, ce a depus-o în prelungirea unui strălucitor discurs dantesc, își adevărește calitățile de subtil comentator al lumii obiective prin minuirea unor simboluri și materiale ce îndreptățesc o artă „industrială" (ca orfevreria) să aspire cu legitimitate la condiția marii arte.

Corneliu Antim

Rememorarea spațiului artistic

Un spirit lucid-analitic îl simți prin cuvînt, prin ceea ce face, înțelegi că-și urmărește matematic rostirea, precizia gîndului și că demersul său, în plan artistic, poate fi surprinzător plutind pe muche de cuțit între negația împlinirii ori dimpotrivă spectaculoasă faptă de artă. Luciditatea, în cazul pictorului Aurel Dan, este de natură afectivă luminată de o mare putere selectivă, de ciudate filtre ale memoriei. Pentru el veșmîntul, coaja lucrurilor sînt secundare, rămînînd indiferent la culoarea naturii, la formele ei imediate ; nu-l fascinează nervurile copacilor și nici geometria statică a peisajului, nu-l cuceresc focul toamnei ori exploziile florale, ci mișcarea lăuntrică din ele, povestea cu putere de simbol restructurată, prin atitudine meditativ-lirică, la rang de metaforă împovărată de sugestii. Una din expozițiile sale purta chiar emblematicul titlu **Retro-natura** descoperindu-ne, atunci, spațiul prin care pașii desculți încălzeau roua și umbra, realitate superioară concretului, iar memoria artistică ne restituia o geografie cunoscută și nu, de o ciudată forță a trăirii de tip poetic.

Decorativul din natura Maramureșului se transformă în lumină, în abur de seară, în șunet de riu înstelat ori de gheață-oglindă a unui univers scufundat. Casele de pe uliți sînt geometrii mișcătoare lucind în alb de umbre, bisericile de lemn sub gluga zăpezii se ridică parcă pe trupul sutelor de generații și verticalitatea turlelor mușcind cerul veghează aglomerarea umană a caselor de birne, cornișele devin personaje în dialog cu omul pămîntului. Între subiect și obiect se interpun sentința ceasului de reculegere — permanentă invitație spre înțeleapta liniște din adîncul ființei — și delicate ferestre iradiind de sensibilitate. Aurel Dan este de fapt expresia propriului său spațiu — Maramureșul — străvechi, dens, articulat în toate structurile sale umane, unitar rostindu-se asemeni unui singur gînd care radiază sferic înspre noi așa cum fiecare sat ne lasă sentimentul unei desăvîrșite universități de conștiință națională, de profundă scriitură etică. Pînzele sale poartă cu ele un aer nostalgic, vegetația în iarnă ia mereu formele întrebării, colinele sînt mari ecrane de alb lunecos iar urmele șerpuiesc iluminîndu-se dinspre vale spre cer și invers, ca o continuă căutare omenească. Noua sa expoziție de la galeriile băimărene, **Iarna,** ne readuce în aceeași atmosferă septentrională, iar mie personal îmi restituie copilăria înzăpezită și colindul din preajma sărbătorilor de iarnă cu bogăția melodică de mare unicitate.

Pe uliță, Colina „Osoi", Uliță la Săliștea, Iarna la Săliștea, Case și porți, Cimp cu stejari, Pe uliță la Aona, Trei porți, Ninge, Iarna la Bogdan Vodă, Înserare, Iarnă la Ronișoara, Peisaj din Săliștea, Noapte, Ceața, Zi însorită, Iarna la Coștiui, Iarna în sat sînt titlurile unor excelente pînze, aparent banale, prin botez, și asemănătoare între ele, dar fiecare simeză este o provocare a altei stări sufletești a luminii, din alte unghiuri privește lumina spre noi, o lumină fluidă, lină, de seară, de un alb pierdut în albastruri și discrete griuri de frunză înghețată, o explozie cerească imaculată învăluind curbele colinelor, iar alteori luciri transparente de oglinzi sfărîmate **(Iza la Săliștea, Peisaj I)**, toate dezvăluindu-ne un demers lucid, analitic într-un context plastic unitar prin ambianța cromatică și printr-o riguroasă cenzură estetică susținută prin construcție și structură, prin materie și selecție.

Aurel Dan este un pictor care nu face apel la imaginație ci la propria sa putere de recuperare afectivă a geografiei „ca o custură ascuțită de latinitate" care prin datele lui obiective îi sugerează multiple sensuri, regrupîndu-le într-un spațiu atît de personal încît arta sa devine inconfundabilă. O familie dialoghează pe o pîrtie tălată de pași prin zăpadă ; ea, el și copilul sînt într-un ritualic popas — dealurile și arborii goliți de viscol îi privesc și le preiau vorba ducînd-o spre vatră. Oamenii au umbra zăpezii și chipul lor lumina zilei. Este un cîntec sublim al culorilor și cel care-l cîntă, între și pentru ei, dar și pentru noi, deopotrivă, se numește Aurel Dan, un nume despre care se va mai auzi în plastica noastră de azi și de mîine și în secundar un eminent profesor de desen la Săliștea Maramureșului.

Ion Iuga

CRONICA EDIȚIILOR

Iarăși edițiile Pompiliu Constantinescu

Arătam altă dată (vezi **Luceafărul**, nr. 13/1986) că ediția de „Scrieri" Pompiliu Constantinescu, 6 volume (1967—1972 ; editoare Constanța Constantinescu, prefață de Victor Felea) este selectivă, nu are aparat critic adecvat, atomizează opera împărțind-o strict alfabetic pe autorii la care se referă, reduce articolele criticului din reviste (mai ales incipiturile care constituie armătura teoretică a acestei opere), etc. — și propuneam ca minimă și urgentă reparație a ei o selecție tematică reprezentativă. A apărut recent la Editura **Junimea**, în colecția **Eminesciana**, o antologie din această ediție și din alte scrieri rămase în manuscris de la Pompiliu Constantinescu și publicate în anii noștri — antologie care pune și mai acut problema locului lui Pompiliu Constantinescu în istorie și în contemporaneitate. Antologatoarea, Lenuța Drăgan, selectează cîteva articole ale criticului (25 la număr) prezente în cele șase volume ale ediției standard, din care preia și succintele comentarii. Opera tipărită de către criticul însuși în revistele interbelice nu e cercetată, și ni se dă, în nota editorială a acestei antologii, și motivul : „Posibilitatea unei **noi ediții** nu există, deoarece la nu puține din textele apărute în revistele vremii Pompiliu Constantinescu a făcut, ulterior, modificări și completări, preluate de editoare (Constanța Constantinescu, n.n.) în volumele de **Scrieri**. În aceste cazuri, textele reprezintă ultima voință a autorului și ea trebuie, firește, respectată, așa cum el însuși teoretiza".

Iată cum se poate face din opera lui Pompiliu Constantinescu o chestiune de familie ! Dar autorul aparține patrimoniului cultural național, s-a implicat cu toată ființa în dezbateri publice, a rostit judecăți de valcare care au format cercuri largi de cititori platnici ai revistelor sale, are citeva puncte de vedere categorice privind activitatea ziaristică a lui M. Eminescu ce s-au prelungit în timp și spațiu ; trebuie să cerem voie urmașilor săi ca să intrăm în Biblioteca Academiei, să reluăm și să combatem sau întărim aceste lucruri ? Dar Titu Maiorescu i-a cerut voie lui Eminescu să-i publice „Mai am un singur dor" ? În fine, dacă este vorba de cazuri anume, lucrurile trebuiau discutate de la caz la caz — și, după confruntările noastre, aceste cazuri nu sînt numeroase. Desigur, nu o antologie rezolvă asemenea probleme — ci o ediție serioasă, cu repere istorico-literare, cu toate informațiile pe masa de lucru. Dacă, așadar, ediția mare a criticului este o umbră destul de vagă a operei sale adevărate, această antologie este umbra și mai palidă a ei, o pen-umbră a operei însăși ce nu dă decît vagi semne despre trecerea prin veac a autorului.

16 dintre cele 25 de texte selectate din reviste sînt recenzii la cărți, multe dintre ele cu răspunsuri polemice în epocă ce nu sînt consemnate (pentru că nici ediția nu le consemna) ; unul „Recitind proza politică a lui Eminescu" nici măcar nu este semnalat ca recenzie la ediția lui D. Murărașu : „M. Eminescu, Scrieri politice". Pentru înțelegerea polemicii criticului cu Cezar Petrescu era bine să se amintească luarea de cuvînt a lui E. Lovinescu (**Adevărul**, 4 iulie 1936) care, principial, ține și el partea romancierului.

Secțiunea cea mai interesantă a acestei antologii, cea care se ocupă de relația Eminescu-Maiorescu, putea beneficia de texte mai multe și de comentarii mai ample. Chiar așa cum se prezintă, cu croșetele preluate din ediția de bază, etc. — această secțiune singură ne arată cît de importantă este poziția lui Pompiliu Constantinescu în chestiune și ne atrage atenția că avem nevoie de scrierile lui. De altfel, unul dintre articolele acestei secțiuni, „Eminescu și Junimea", publicat de către Pompiliu Constantinescu în revista **Azi**, 12 august 1934, a fost reluat de către **Viața românească** în septembrie același an, ca dovadă nu numai că G. Ibrăileanu nu i-a purtat „pică" autorului pentru pamfletul din urmă cu cîțiva ani, dar și că-l urmărea cu interes. Disocierile lui P. Constantinescu rămîn, pînă azi, valabile și importante : în timp ce T. Maiorescu reprezenta un interes de clasă, M. Eminescu este un conservator intransigent ; criticul considera că efectele sociale ale revoluției de la 1848 pot fi îndreptate, poetul respingea categoric revoluția, etc.

★

Ca eminescolog, P. Constantinescu are o importanță aparte, nu mică, pe care antologia de față o surprinde dar nu o scoate suficient în evidență. Criticul n-a cunoscut manuscrisele lui Eminescu, nici ziarul **Timpul** ; a discutat opera poetului după cărți și ediții. Mult timp, pînă prin 1934, a încercat a face din Eminescu un pretext pentru necurmata luptă pe care o ducea împotriva Sămănătorismului. Chiar antologia Lenuței Drăgan ne oferă suficiente exemple în acest sens : gîndirea social-politică a lui Eminescu este redusă, uneori, nepermis de mult, pînă la caricatură și monotonie, pentru a răspunde unor idei ale Sămănătorismului. Adevărata importanță a lui P. Constantinescu pentru eminescologie stă în aceea că a accentuat cel mai puternic în epocă personalitatea duală a lui Eminescu : pesimist în poezie — optimist în ziaristică. Definiția însăși îi aparține lui Mihail Dragomirescu ; întreaga generație interbelică o preia și o propune ca metodă de lucru în abordarea personalității lui Eminescu. Nu sînt puține cazurile cînd ființa interioară a poetului este ruptă pur și simplu în două — poezia și ziaristica sa constituind lumi în sine, fără comunicare între ele ; Pompiliu Constantinescu este dintre aceia care au încercat a face sinteza acestor două fețe, care au propus și susținut împăcarea lor, care au contribuit, deci, la imaginea unui Eminescu întreg, unic. Criticul urmărește studiile contemporane lui din acest unghi și nu din altul. Chiar într-o carte precum „Poezia lui Eminescu", de Tudor Vianu, îl interesează faptul că autorul „conciliază revolta cu scepticismul" poetului. Esențială, în acest sens, este recenzia la broșura lui Ioan Petrovici : „Din cronica filosofiei românești" (**Vremea**, 4 februarie 1934). Filozoful găsea un teren de împăcare a pesimismului cu optimismul în sistemul teoretic al lui Eduard von Hartman. Criticul de la **Vremea**, după ce constată că Eminescu nu putea cunoaște opera lui E. von Hartman, insistă : „Rămîne, totuși, realitatea care ne pune față în față două sensibilități coexistente, una pesimist metafizică, alta optimist-practică. Dar de ce să nu admitem că Eminescu a avut o intuiție cosmică în lirica lui — de un colorit pesimist— privind viața sub aspectul zădărniciei universale, iar în sociologia lui naționalistă o intuiție a existenței poporului român în cadrul unui destin izolat ? Eminescu, dacă simte neantul universului, așa cum reiese din lirica lui, de ce n-ar simți și sensul unei „voințe" colective românești, înlăuntru voinței universale ? Dacă am porni de la fundamentul schopenhauerian al metafiziciii sale, punînd în centru conceptul „voinței", nu vedem de ce aparenta contradicție dintre poetul pesimist și naționalistul optimist ar fi o piedică să se accepte coexistența unei afirmări și a unei negații. Afirmarea voinței naționale este o realitate biologică, iar negația voinței universale, în esența ei, este o atitudine pur metafizică. Pesimismul, afirmînd suferința vieții și zădărnicia universului, pornește tot de la o voință activă, provocatoare a durerii și sentimentului inutilității oricărui efort ; naționalismul intransigent, afirmînd realitatea voinței naționale, nu postulează și necesitatea fericirii poporului. Există undeva, în ideologia politică a lui Eminescu, vreo idee asupra fericirii sociale ? El nu crede nici chiar într-un meliorism al evoluției sociale (...) Ideea progresului social este absentă, ca și ideea fericirii, din ideologia politică eminesciană..." Există, desigur, nu aceasta este problema ; P. Constantinescu nu cunoaște teoria compensației a lui Eminescu : fiecare să dea societății după cît primește (altfel spus, în limbaj modern, să primească după merit). Teoria eminesciană nu este cîtuși de puțin melioristă (în sensul de îmbunătățire artificială a societății : așa ceva putem găsi în teoriile lui T. Maiorescu și P.P. Carp, de care P. Constantinescu însuși îl separase pe Eminescu) — dar o „fericire" socială implică, fără doar și poate. Dar, repetăm, nu aceasta este problema : încercînd să-și racordeze raționamentul la filosofia lui Schopenhauer, asemenea „fisuri" apar de la sine. Cu minime informații la îndemînă, P. Constantinescu reușește, aici, a face o sinteză între cele două laturi ale personalității eminesciene, una dintre cele mai interesante și originale sintcze, ce se poate discuta și astăzi. Lăsăm de o parte faptul că pesimismul eminescian este un efect direct al edițiilor Maiorescu, primul care a vulgarizat poezia lui Eminescu făcînd o selecție cît nu se poate mai tristă, însingurată, pesimistă din manuscrisele poetului. I s-au opus ediții din publicistica poetului conținînd articole pronunțat polemice, prăpastia adîncindu-se. G. Ibrăileanu însuși propunea o viziune mult mai realistă asupra celor două laturi — pesimism/optimism — cînd observa că în anii tirzii, cînd polemicile lui Eminescu de la **Timpul** devin notorii, poetul refuză să mai publice poezii de dragoste.

Adevărul este că generația interbelică a fost „torturată" de-a dreptul de această ruptură în personalitatea poetului, și numai ediția Perpessicius, care a scos la iveală atitea poezii „optimiste" ale lui Eminescu din manuscrise, a propus o viziune nouă. Astăzi, cînd cunoaștem mai în amănunt și ziaristica sa, găsim infinit mai multe puncte de legătură între poet și gînditorul politic — iar observația lui G. Ibrăileanu devine importantă prin aceea că ne introduce în tragismul sufletesc al **omului** Eminescu : într-adevăr, **Luceafărul**, ultimul mare poem al său, coincide cu declinul ziaristului, este o „renunțare" — forțată, poate ; oricum, tragică — la una dintre marile vocații...

Lipsesc, din această antologie (nu se putea altfel de vreme ce lipsesc și din ediție) articolele lui P. Constantinescu din 1937 despre poezia lui Eminescu, 14 la număr, publicate sub titlul generic „T. Arghezi", din care ediția mare reținuse numai 4 (referitoare strict la T. Arghezi). Ar fi fost, apoi, locul aici pentru seria de articole ale criticului despre I.L. Caragiale. Nu întîmplător — și n-ar trebui să uităm — în perioada interbelică I.L. Caragiale a fost „reîmpămîntenit", renăscut ca mare scriitor român, prin M. Eminescu. După criticile negatoare ale lui N. Davidescu (de altfel, o provocare continuă, premeditată parcă, a spiritului critic al momentului), care făcea din autorul „Scrisorii pierdute" ultimul fanariot, inaderent la spiritualitatea poporului român, etc. — printre cei care s-au ridicat în apărarea lui conu' Iancu au fost și criticii de la **Vremea** (nu toți ; Mircea Eliade menține și adîncește unele puncte de vedere ale lui N. Davidescu) — mai ales P. Constantinescu și Petru Comarnescu. Foarte important, în discuție, este articolul lui Petru Comarnescu din **Vremea**, 17 martie 1935, care vede în cuplul Caragiale-Eminescu sinteza întregului spirit românesc, „afirmarea și corectarea afirmării, constructivismul direct și indirect, patetismul și humorul (...) Eminescu și Caragiale completează într-un sens, întreaga problematică românească întruchipîndu-i destinul de a lua cunoștință de sine și-n calități și-n defecte, și-ntr-un absolut ce rămîne totuși istoric, și-ntr-o devenire ce se vrea statornicită..." (articolul este scris cu prilejul ridicării statuii lui I.L. Caragiale la Ploiești ; întreaga polemică a fost constructivă pentru că a readus interesul pentru autor, impulsionînd ediția, etc.). P. Constantinescu preia acest punct de vedere pe spații mult mai largi, cu mai mult aplomb și cu argumente din alte zone — totul concurind la un întreg Caragiale-Eminescu din care opera primului nu poate lipsi.

Pompiliu Constantinescu rămîne, așadar, de căutat încă în scrisul său ; antologia de față rămîne doar o provocare și pune acut problema unei ediții necesare — atît pentru autor, care, deși este înfățuit în citate elegante din opera sa, stă necunoscut, totuși, în miezul lui, — cît și pentru generațiile de astăzi care au nevoie de Pompiliu Constantinescu, de fascinantul joc de idei al cronicarului de la **Vremea**, de unicul spectacol intelectual pe care l-a întruchipat cu scrisul său întreg.

Pompiliu Constantinescu : „O catedră Eminescu". Antologie, notă editorială și indice de nume de Lenuța Drăgan. Prefață de Mihai Drăgan. Editura „Junimea", 1987.

N. Georgescu

Un roman — parabolă

Urmare din pag. 1

decanul de vîrstă și maestrul recunoscut al pictorilor din Doruna. Așteptîndu-se la un violent oprobriu al confraților, Belung se trezește felicitat pentru curajul său și într-o ședință în care l-a apostrofat din nou pe Calistrat este ales președinte al Asociației pictorilor, ajungînd omul zilei. Belung cîștigă o poziție socială avantajoasă și o popularitate pe care de altfel nu le dorește. Periodic primește cîte un plic cu o substanțială sumă de bani din partea domnului Alexander pentru executarea comenzii, fără a se apuca însă de lucru. Pictorul încearcă să afle mai întîi cine este personajul al cărui portret trebuie să-l termine, pentru ce i s-a încredințat lui în mod special și mai ales ce consecințe ar putea avea efectuarea sau nu a lucrării. Este un păienjeniș de întrebări și dileme în care cu cît se zbate mai mult, cu atît se încurcă și se lasă prins în rețeaua lor. În peregrinările sale detectivistice prin oraș, sau pur și simplu din disperare, este de la o vreme însoțit permanent de un bătrîn ciine vagabond a cărui moarte apropiată este evidentă, prozatorul intenționînd probabil să anticipeze simbolic destinul lui Belung. Într-adevăr, existența lui familială mediocră, de care era foarte mulțumit, este definitiv bulversată — soția și fiica se înstrăinează iar el pierde un suport moral provocîndu-i o traumă interioară declanșînd un cataclism sufletesc ireversibil. Privind și analizînd portretul în cele mai mici amănunte, gîndindu-se la ceea ce ar trebui să facă, dar incapabil să pună o pată de culoare pe planșă, Octavian Belung, apreciat odinioară de profesorii săi ca un mare talent, are revelația eșecului său existențial și al ratării profesionale. Soluțiile și atitudinile la care recurge pictorul sînt dostoievskiene : de la stări de abulie la perioade de frenezie demoniacă, de la violență și alcoolism la umilințe și remușcări. Ducînd o existență dezechilibrată, se lasă însă protejat de fratele lui mai virstnic cu care în tinerețe nu se înțelesese, un excavatorist cu purtări și limbaj de gentleman, o combinație greu credibilă artistic. Belung cu toate metamorfozele prin care trece, unele cam bruște, este mai plauzibil în premizele sale românești. Degradarea aparentă, exterioară, a pictorului este însoțită de adîncirea sentimentului tragic al vieții. Îl tulbură și moartea lui Nicanor Calistrat — mai exact sinuciderea — despre care aflase că într-o anumită perioadă de timp fusese victima unei campanii de presă odioase, și că i se interzisese să-și expună tablourile, fiind nevoit să recurgă la alte semnături. În acest fel a ajuns și semnătura lui, pusă pe un bruion din adolescență și vîndut de tatăl său lui Nicanor, pe schița portretului. Într-un act de inspirație dar și predestinare se mută în vila lui Nicanor Calistrat, izolîndu-se complet de lume și păstrînd contactul numai cu Liviu, care nu încetează căutările în legătură cu identitatea insului. În recluziunea casei și într-o atmosferă cvasifantastică, în care ochii portretului par să exercite o fascinație morbidă, pictorul se apucă de lucru. Odată portretul terminat, se subînțelege singura lui operă adevărată, și aflînd în sfîrșit și cine este personajul pictat, Octavian Belung își scoate, ca Oedip, ochii. Orbirea și moartea i-au adus iluminarea și unica lui capodoperă. Firele narațiunii au fost destul de complicate, uneori inutil complicate, iar sensurile parabolei, cu excepția semnificației finale, cam confuze. Se reține mai ales Octavian Belung, interesant și ca structură și ca realizare.

Cu **Portretul**, Platon Pardău a încercat și a reușit o înnoire tematică de substanță a prozei sale.

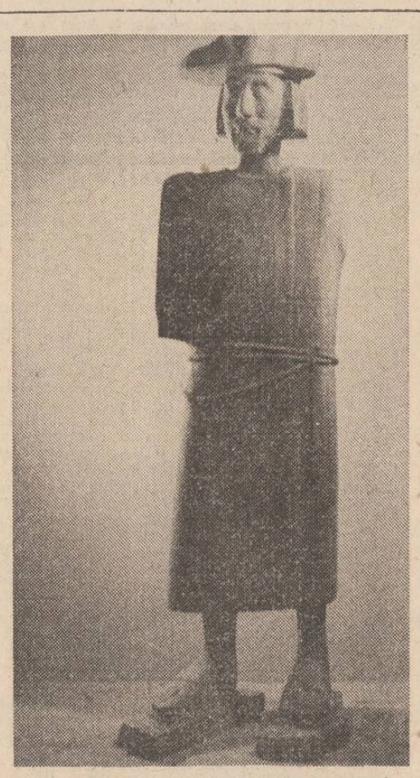

Sculpturi de Ion Iancuț

ATITUDINI

Zeflemea și comedie

Între umor și intuiție există o corelație foarte ridicată. Cînd un bolnav mental „știe că el (și nu altcineva) suferă de dezorientare i se atribuie intuiție". (G.W. Allport, „Structura și dezvoltarea personalității", p. 293). Meredith spune că umorul este capacitatea de a ride de lucrurile pe care cineva le iubește (inclusiv propria persoană și tot ce ține de ea), și totuși să le iubească" (**apud** Allport, p. 295). Umorul este nucleul comediei. Există însă și alte registre ale comicului : absurdități, glume grosolane, jocuri de cuvinte, zeflemea. Inteligența agresiva, indeobște, îl la în deridere pe celălalt. Există și un ris care apare dintr-o „relaxare a reprimării".

„Oamenii mai puțin inteligenți, care au valori teoretice și estetice scăzute, preferă comicul (capacitatea de a ride de alții dar niciodată de sine însuși) și sînt lipsiți de un simț al umorului bazat pe relațiile reale din viață" (cf. C. Laudis, J.W. Ross : **Humor and its relation to other personality traits,** în I. Soc. Psycnol, 1933, nr. 4, 156—175, apud Allport, p. 295). Allport face, așadar, o distincție între „simțul umorului" și „simțul brut al comicului" („apanaj comun al aproape tuturor oamenilor"). „Motivul pentru care umorul și intuiția merg mînă în mînă este probabil faptul că la baza ele constituie un singur fenomen — fenomenul obiectivării eului" (Allport, p. 296). Afectarea este opusul umorului ; reprezintă „tendința unor oameni de a părea, în exterior, drept ceea ce nu pot fi". „Persoana afectată nu e conștientă că minciuna sa e transparentă sau că poza sa e deplasată".

Există, așadar, registre ale risului. Unele dezvoltă polarități. Umorul este expresia unui fenomen de „obiectivare a eului". Cînd în acest fenomen autointuiția se micșorează apare persoana afectată dar și zeflemistul. Zeflemeaua și afectarea par a sta în polaritate. Pe acestea, amîndouă, le învăluie, în risul plin de iubire, umorul. Cînd umorul nu le poate salva se nasc sarcasmul și pamfletul. Este semn că legătura între sine și altul a fost ruptă. Comedia, așadar, se naște din negarea risului superficial, a acelei ipostaze a risului care este o formă a despărțirii de obiect. Zeflemeaua se naște ca reacție de trasare a unui hotar despărțitor între cel ce ride și cel de care se ride. În zeflemea te desparți de ceea ce este obiectul risului ca și cum tu ai în tine un model perfect, iar cel de care se ride este un eșuat iremediabil. De aceea din zeflemea, la limită, nu se naște iubirea ci scîrba și disprețul. Pentru ca să nu se ajungă la o asemenea gravă despicare a ego-ului social se naște comedia. În comedie se ride de stratul fals dar se păstrează un fond de simpatie cu lucrul ironizat. Zeflemistul fuge de obiectul ironizat. Umorul însă te ține lîngă el. Din comedie nu vrei să ieși. Scena zeflemelei te sperie, te îndepărtează. În comedie te simți bine, în zeflemea se adună spaima și agresivitatea într-o pulsiune ambivalentă. Zeflemeaua este eliberarea neștiută de o reprimare inconștientă, este o fugă de trecut. Umorul este o apropiere a trecutului. Zeflemeaua desființează ontologic obiectul, comedia îl ajută să se întemeieze, îl ferește de „pseudo-aură" și de „pseudo-comunitate" ; zeflemistul vede numai falsul din obiect, comedia vede însă și nucleul lui de tristețe și autentic. În comedie risul este forma care deghizează plînsul tristeții, al însingurării și al neputinței. În eroul de comedie te presimți, îl memorezi, **sym**-patizezi, cu el. În zeflemea nu te recunoști, nu-l recunoști pe celălalt, și el nu te recunoaște. Zeflemeaua este o formă a despărțirii negatoare, umorul (și, comedia) sînt o formă a simpatiei elementare. De aceea comedia își propune să se ocupe și de zeflemist. El apare pentru a contrasta cu bunul ris, cu risul care unifică și ajută eul să se obiectiveze. Comedia, așadar, nu neagă decît pentru a salva, zeflemeaua neagă pentru a distruge. Este negarea pură și simplă, care lasă pustie în urma ei. Pe urmele comediei se naște o comunitate mai bună și mai blîndă, pe urmele zeflemelei crește agresivitatea și se lărgește pustiirea. Iată de ce am susținut și susțin că marea comedie a lui Caragiale este o formă de negare a zeflemelei românești (din România). Ea s-a născut pentru a ne vindeca de zeflemea. M-am întrebat adeseori, de ce zeflemeaua este un fenomen aproape exclusiv românesc ? Nu vei găsi american zeflemist, nici neamț zeflemist. Se vorbește de „umor englezesc" și de „zeflemea românească". Zeflemeaua desființează ontologic obiectul, comedia neagă numai regimurile sale false de manifestare. Comedia crede în puterea germinativă a obiectului și de aceea îl învăluie în haina protectoare a risului. Zeflemeaua îl dezbracă de orice perdea și-l arată lumii cu un dispreț abia stăpînit, dar bine deghizat. Zeflemeaua este o formă eșuată a raportului Eu-Altul, comedia este una dintre formele prin care cel ce ride îl caută mereu pe cel de care ride și din încurcătura drumurilor se naște risul reciproc. Ca în **D-ale Carnavalului**, formidabilă metateorie a comicului. În comedie ești pe rînd mască și eu nemascat, actor și spectator. În zeflemea cel ce ride stă cu masca pe față tot timpul. Lui nu-i poate veni rîndul niciodată la rolul celui de care se ride. Fiindcă el nu se poate recunoaște în cel de care se ride. Zeflemeaua este o formă de inteligență agresivă, este o trăire superficială. Umorul comediei este o trăire adîncă și amplă. Umorul te eliberează din tine, zeflemeaua te ține legat de țărusul egoului belicos dar, vai, cît de superficial ! În zeflemea se declanșează o „glorie brută" a egoului. Comedia ține orice formă de egotism în șah (Allport). În zeflemea risul este agresiv și sticlos, în comedie risul este trist și plin de căldură omenească. Zeflemeaua este un raport de pură exterioritate între doi „subiecți" (unul este negator și activ, celălalt este negat și pasiv). Migrantul abia intrat pe poarta orașului ride zeflemist la adresa țăranului. Curios este, însă, că țăranul nu cultivă zeflemeaua ci exclusiv umorul. Comedia, așadar, se naște din fondul bun al umorului popular. Zeflemeaua este fenomen suburban (și „suburbial"), umorul și comedia sînt fenomene culturale organice. Răsar din straturile adînci ale „psyhei" poporului.

Ilie Bădescu

O școală cu tradiție

Avalanșa informațională din zilele noastre are toate șansele să conducă spre generalizarea tipului ideal de intelectual „pluridisciplinar", capabil, atunci cînd se dedică cercetării, să pună în conexiune date din mai multe discipline pe care să le prelucreze apoi pe baza unei metodologii interdisciplinare. Evoluția obiectivă a științelor a determinat, de altfel, după o perioadă de stabilire a obiectivelor și metodologiei specifice, apropierea dintre unele domenii de cercetare și a facilitat constituirea unor discipline de frontieră cum este, în cazul științelor despre om, etnolingvistica sau, în alte ramuri, biofizica etc.

Interconexiunea dintre dialectologie și etnografie a fost evidentă încă de la delimitarea lor ca științe. Formația filologică a celor mai mulți dintre cercetătorii care se dedicau etnografiei la începutul secolului XX a contribuit și ea la statuarea etnografiei ca domeniu autonom și la apropierea celor două discipline.

Dialectologia ilustrează una din direcțiile de apropiere și înțelegere a omului, „acest subiect și obiect în același timp al științelor sociale și umane", cum se exprima Valeriu Rusu.

Achizițiile metodologice ale școlii dialectologice românești i-au asigurat un prestigiu cert, recunoscut și de către specialiștii străini. Colectivul bucureștean a inițiat cercetări de bază în ultimele decenii, care s-au concretizat în volumele **Noul Atlas Lingvistic Român pe regiuni, Arhiva fonografică a limbi române, Tezaurul lexical al graiurilor și dialectelor românești** (din care a apărut recent **Texte dialectale. Muntenia**, vol. III, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste), publicate de către Sectorul de dialectologie al Institutului de cercetări etnologice și dialectologice — Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe.

Cercetările dialectale ocupă un loc tot mai însemnat în cadrul lingvisticii pentru că reconstituirea mecanismelor de evoluție a limbii, observațiile „in situ" asupra interferențelor lexicale și, nu în ultimul rînd, sesizarea mentalului colectiv la nivelul expresiei orale se poate face pe baza graiurilor, prin înregistrarea și analiza limbajului oral. Sînt aproape două decenii de cînd prof. Gh. Ivănescu stabilea jaloanele diferenței dintre lingvistica graiurilor și lingvistica limbii literare. Diferitele nivele ale mesajului pot fi descifrate cu deosebire în textul etnografic cules pe teren în context de maximă „naturalețe", adică în parametrii desfășurării activității normale a vorbitorului înregistrat.

Dialectologii, ca și etnografii, se bazează pe anchete de teren încît rezlutatele investigațiilor lor implică, așa cum s-a mai spus, descrierea însăși a culturii populare. Cercetătorul se integrează în colectivitatea pe care își propune să o cunoască cît mai bine pentru a putea descrie și analiza aspectele care îl interesează. Conversația este unul dintre mijloacele de stabilire a contactelor. Stimularea partenerului la povestirea liberă a oricărui subiect dă posibilitatea să se obțină texte de o anume construcție care, în forma finală, sînt niște „povești" autentice, totdeauna unicat, în majoritatea cazurilor pline de neprevăzut și incitînd pe ascultător.

Firește, nu vom judeca prozele, denumite corect texte, în perspectiva literaturii, pentru că nu aceasta este menirea lor. Ele sînt, în primul rînd, elaborate oral și spontane și, tocmai de aceea, relevante psihologic pentru personalitatea vorbitorului, pentru universul lui spiritual (și nu numai al lui), pentru construcția epică în sine.

Textele tipărite de echipa sectorului de dialectologie în unele sate din Muntenia în anii 1967—1974 relevă o trăsătură dominantă a românului (tot atît de expresivă ca și trăsătura lirică) anume capacitatea sa de sintetizare a evenimentului și redarea lui cu pitoresc și umor într-o povestire cursivă. Iată, de exemplu, un fragment ales la întîmplare, din relatarea unui veteran participant la luptele de la Mărășești : „La Mărășești era neamțu sus în vîrfu făbricii [se corectează coșului], d-acolo observa cu ochianu și dădea comandă unde să tragă și unde, că la noi era locu șes, cum vă spusei, nu erea pădure să fie ascunsă (bateria de artilerie, citată anterior, n.n.). Noi aveam observatoru nostru care-l aveam în turnu bisericii din Mărășești, acolo aveam un sublocotenent și ăla a observat că de-acolo-i pricina, din coș. Dă telefon la bateria noastră sublocotinentu și chiamă pe locotinentu nostră, că-l făcuse căpitan, il chiamă la telefon și-i spune s-aducă pă pă... nu mai mi-aduc aminte, un sergent, ăla erea ochitoru și l-a chemat p-ăla și i-a spus Meca, sergentu Meca, mi-am adus aminte, să-mi-asculți comanda mea ! Să trăiz domle sublocotintent, o ascult ! Bagă dă seamă ! uite-așa i-a spus puntu dă ochire și din doo lovituri a trintit coșu, s-a dus nemții d-acolo, s-a duz dracu odată, s-a liniștit frontu, am termenat, ș-atuncea dă-i bătaie și bate" (p. 1062). Sau, o altă scenă :

„A sunat trompeta la righimentu alantu care ierea la Siret la spălat ș-a plecat ăia, despuieți a plecat pe front, că știa că să ducea la moarte, decît cu cartușerili și cu sacu cu gloante, ș-acolo n-a putut să meargă, cum vă spusei iar, că locu șes, nu a avut cum să meargă ca să ajungă la tranșeie, ș-a început să facă salturi pă burtă. Cînd a văzut nemții că ie despuieți și cu salturile alea pă burtă s-a-nfricoșat nemții, zice «românii are roate pă burtă», da domle, «are roate pă burtă». Ș-a întrat ăia pă front la bainetă, fugea nemții dă bainetă de minca pămîntu" (texte culese de la Stan Badea de 78 de ani din com. Tămădău-Mare, jud. Ilfov, în 1972).

Textele publicate în volumul de față au subiecte legate de întîmplări trăite, amintiri dar și relatări despre istoricul satului, tradiții etc. Alegerea subiectului a fost lăsată la latitudinea vorbitorului sau înregistrările au fost făcute prin decuparea unui segment dintr-o convorbire. Este evident faptul că povestitorul participă afectiv la cele relatate. De exemplu acest fapt povestit de mama în cauză : „Eu am avut cinci băieți ș-un cumnat a făcut patru și nu i-a trăit nici unu, a murit și s-a legat dă mini să-i dau un copil. Nu-z dau și nu-z dau. Ai, măi cumnate, dă-mi și mie un băiat ! De ! mă cumnate, dacă ea nu vrea, ce să fac io ? Ce, i-an crescut io ? zice, ea ș-a mincat amaru cu ei. Ia să chemăm băiatu. Băiatu era dă cinci ani. L-am chemat, era la lighian, vini băiatu colo pă prag și șade-așa. Eu răspunz : Nicușor, vrei s-te duci la unchiu la Lazăr ? Zice, „mă duc, dacă mă lași" păi cum, mă, mămică s-te duci ? Mă duc, bre, da să-n dai și toate-mbrăcămintile, zice, să-n dai săndăluțile, să-n dai pantalonii-ăilanț, să-n dai... Iz dă mama, mamă iz dau ! Și l-a luat și bun luat a fost, că copilu-ndărăt nu s-a mai întors. Măi, o plinge băiatu pînă la pod, o plinge-acasă a doua zi, a treia zi, s-aducet băiatu-ncoace, să nu cumva s-să bolnăvească băiatu ! Nu s-a bolnăvit și dă el a-ngrijit și nu l-am mai luat" (Anica Popirlan din Frătilești, jud. Ialomița). Chiar relatările cele mai triste — moartea subită a cuiva — este antrenată în descriere prin latura sa de surpriză, introdusă într-o suită cu suspans, cu rezolvări însă sobre. Bocetul se revendică mai mult ca element de recuzită într-un scenariu simbolic. Și repovestirea unui basm (de către subiecți de vîrstă școlară) antrenează situarea povestitorului în rol de prim actor, secondat, de multe ori, de cei care participă la relatare și care intervin cu propriile observații.

Există o categorie de evenimente care acaparează în mod deosebit interesul unei colectivități sătești. Și dacă relatările despre „munci și zile" au o structură ce tinde spre similaritate, evocarea tradițiilor satului dezvăluie elemente specifice. Îmi vine să cred că în fiecare sat românesc există cîte un Moromete care comentează evenimentele, care depozitează memoria satului, în care investește propria personalitate și o transmite altor generații.

Știința cercetătorului de a se integra acestui univers pentru a-i descifra valențele presupune pasiune și perseverență și entuziasm, inerente oricărei cauze nobile. Atlasele lingvistice și cel etnografic, monografiile dialectale și zonale, dicționarul tezaur și culegerile de texte sînt instrumente de lucru dar și bancă de date pentru generațiile viitoare. În avalanșa de informații sunetul autentic al tradițiilor milenare relevate de cercetările dialectologice și etnologice se impune prin calitatea și prospețimea sa.

Zamfira Mihail

REMEMORĂRI

RĂZLEȚE

1.

În cătunul acela de munte împrospătat de apa năvalnică a piriului limpede, morărița era cea mai frumoasă femeie din împrejurimi.

Era văduvă tinără și gospodărea moara de apă crescută în dunga văii ca o scoică de lemn vuitoare. Din depărtări veneau țăranii cu saci în spinare sau încărcați în care fiindcă, zicea lumea, moara ei face cea mai albă și cea mai **dulce** făină. Poate că era așa sau poate că neasemuita ei frumusețe innobila albul făinii. Mă, îndrăgostisem de ea și pindeam ascuns în tufele de arini s-o văd mișcîndu-se și, mai ales, spălîndu-se pînă la briu, în dulbina de sub roata a cărei mișcare nu înceta niciodată. Am plecat la oraș și sute de nopți am visat-o cît am stat în internatul mirosind a igrasie și supă de chimion.

După douăzeci de ani m-am întors în cătunul acela unde nu mai aveam nici o rudă și unde oamenii aproape că mă uitaseră. Lucram la **ziar** și venisem să scriu un reportaj sentimental. Moara de apă era încă în funcțiune și mi s-a spus că tot vechea stăpînă îi supraveghează rotirea ei melodioasă și sacadată. Am întrebat dacă a rămas la fel de frumoasă și primarul m-a privit cam ciudat și a zis un „ehe !" echivoc. Două zile am bătut dealurile și în fiecare seară m-am apropiat de geamurile slab luminate în dosul cărora se vedea mișcînd o umbră sveltă.

Și n-am avut curajul să urc cele cîteva scări de lemn ce duceau spre cerdac și nici morărița n-a mai ieșit ca altădată, la îmbinarea amurgului cu noaptea, să se îmbăieze sub roata veche de lemn ce se învirtea singuratică și nepăsătoare.

2.

De la Zenon ne-a rămas aserțiunea plină de un trist adevăr : „Ce bine ar fi să fiu stăpin pe trupul meu cît sînt de stăpin pe limba mea".

3.

Gloria rataților e amintirea...

4.

Mărul desfrunzit legănind în vîrful unei crengi subțiri, în cel mai intangibil punct al său, un fruct roșu și miraculos, ca un soare în miniatură sugerînd gustul verii viitoare.

5.

În fața unei mănăstiri de lîngă Moscova, mănăstire pictată de Rubliov, o fată tinără îmbrăcată în straie negre hrănește porumbei albi.

Are înscrisă pe chip o expresie de extaz și neasemuită fericire și pare nepăsătoare la tot ce se întîmplă în jur. Stă cu palmele întinse și păsările blînde i se așează pe umeri și pe creștet așteptînd nerăbdătoare ispita grăunțelor. După cîteva ore, vreme cît am vizitat complexul muzeal, am găsit-o în același loc, dormind fericită, cu aceeași expresie de beatitudine de chip. Porumbeii albi stau agățați de veșmîntul ei negru, bat din aripi neliniștiți, îi ciugulesc pletele și palmele, nepotoliți și lacomi.

Pare o madonă peste care cineva a risipit nuferi însuflețiți.

6.

De la **Schitul de fum** Nifon îmi scrie laconic. „A nins în munți, ursul s-a dus să hibernеze. Am rînduit lemnele în tindă și am deschis un borcan de ghebe murate. Pe cuvioasa Paraschiva am adus-o în chilie să nu-i fie frig singură în pustietatea rece a altarului. Încep lungul vis al nopților de iarnă. Și cerul nu mai are nici un pic de lună"...

7.

Ce sugestiv definește Lao-Tzi forța apei : „Nimic sub cer nu e mai moale și mai slab decît apa ; și nimic n-o egalează, cu toate acestea, cînd e vorba să învingă lucrurile cele mai tari și mai puternice, nimic n-o poate înlocui". Și tot el, despre psihologia maselor : „Poporul ținut în ignoranță va ignora dorința".

Mircea Micu

POST RESTANT

Am cunoscut, mai demult, un ins ciudat care credea că în fiecare zi este duminică. Duminică și numai duminică. De aceea, dimineața se scula mai tirziu decit ar fi trebuit, se spăla indelung, se rădea migălos, își punea costumul de duminică și pleca de acasă să se plimbe. După masă mergea la cinema, vedea un film de șapte ori. De atita purtat, costumul se rosese, căpătase strălucirea aceea care te face uneori să bagi mina în buzunar și să-i miluiești pe purtător. Se plimba agale pe centru, enervindu-i pe cei care, în fuga lor spre slujbă, se impiedicau de el. A fost pensionat. Dar altfel nu făcea nici un rău nimănui. De ce ne-am amintit această poveste care nu poate fi nici măcar tristă, ci numai ciudată ? Pentru că, nu de puține ori, ni se cere să răspundem „cu grijă", adică să nu folosim numele adevărate, pentru că, de, oamenii sînt răi, află că scrii și că trimiți la revistă și pe urmă te privesc nu știu cum, mai dintr-o parte, șoptind în urma ta, „a innebunit, și ce om serios era, te puteai baza pe el, dar acum scrie versuri și proză, vrea să fie publicat, are fumuri de scriitor, nici nu mai poți avea incredere cind imparte salariile, așa cum e, cu capul în nori..." Spaima unor corespondenți ai noștri față de această așa-zisă opinie publică este reală și, ca orice spaimă, de înțeles. Nu impotriva lor, ci impotriva celor care cred că a scrie este ceva destul de dubios, ceva care te scoate din rindul oamenilor serioși, pe care te poți baza, nu ? Nici nu merită să discutăm această „părere" a celor care încă mai cred că a fi artist este ceva profund neserios, în afara lumii, o extravaganță și atit. A, în timpul liber mai merge, dar așa, să nu faci nimic altceva... Nimic altceva n-au făcut nici Eminescu, nici Arghezi, nici Blaga...

★

IOSIF OLTEANU și alții, București : Rubricii noastre nu i se trimit poezii, pentru că ea este dedicată exclusiv prozei. De aceea, chiar dacă noi compătimim cu d-voastră în legătură cu soarta poeziilor, altceva decit să le transmitem secției de poezie nu putem face. Timbrul nu avem cum să vi-l inapoiem (numai dacă îl punem la poștă).

AURELIAN LAZU, București : Sînteți în pragul debutului oricum, deși „Blues" nu este cine știe ce. O iubire ratată, neterminată, trădată, depășită, neașteptată, vizibilă, invizibilă, opacă, transparentă este totuși un subiect dificil, deși pare la fel de cunoscut ca și Casa Scinteii.

THEODORU MĂLINU, Reșița : „Aș vrea să aflu dacă (în afară de greșelile de punctuație, în special virgula, pe care am să încerc să le remediez) rindurile scrise de mine au în ele un simbure cițusi de puțin literar. Sau sînt niște aiureli pe tema «a nu se vorbi cu mincarea în gură?» Încă un amănunt : sufăr de nerăbdare, lucru foarte neplăcut la cei aproape 17 ani ai mei". Răbdare este sau nu este, asta este situația. Pentru inceput nu disperați, la 17 ani toată lumea este talentată.

MARIANA PÎRVULESCU, București : Scrisoarea d-voastră este atit de bine făcută, incit, după părerea noastră, nici nu mai trebuia însoțită de poezii. Deci, ar fi bine să nu mai scrieți, trimițindu-ne proză. Sau ceva ca un jurnal de studentă, ceva mai mult decit cîteva versuri mai mult datorate virstei, decit talentului. Așteptăm.

V. VOLANSCHI, Tecuci : Poezii, de ce poezii ? Și de ce aici, la această rubrică. Aceiași răspuns și pentru **STANCIU STĂNELA, Brăila.**

RALU VLAICULESCU, București: Dar unde sînt corespondențele de altădată ? Nu.

MARIN RADA, Slatina : Scrieți despre griu, cam așa : „...Bobul de griu această «mirabilă sămință» a dăinuit, cuprinde în aureola lui toate devenirile noastre..." etc. Prețios și neindemnatic acest „eseu" de o pagină.

EMIL CONSTANTINESCU, București : Poezie pentru rubrica de poezie.

Iulian Neacșu

Resurecția lirismului

Urmare din pag. 1

luție a ei. Mai curind se poate spune că avem de-a face cu autori a căror atitudine estetică este eliberată de condiționări ale vieții literare și interesați, în ultimă analiză, de a crea în conformitate cu un eu adinc personal decit a războ social prin intermediul literaturii. Cu vreo doi-trei ani în urmă, prin 1984, eram contrariat, la citirea unor nuvele (propuse la concursul de proză scurtă „Marin Preda"), în fața unui **fenomen de simulare a creației,** pe care l-am explicat (căci am și scris aceasta) nu altfel decit prin supunerea la un model unic, introdus în chip autoritar de o parte (autoritară și ea !) a criticii literare. Erau acolo aproximativ 40—50 de autori, între care mai mult de jumătate pregătiți a scrie o proză în gust tradițional, „țărănească" la un mod superior, valorificînd un fond sufletesc străvechi și, cu toate acestea, nu puțini practicau textualismul, ceea ce era fără îndoială nociv, căci abătea vocația de la principiul individualității, hotărîtor în literatură. Aceste cazuri de **eonism estetic** nu aveau altă motivație decit năzuința autorilor (cu o conștiință creatoare încă tulbure) de a pătrunde într-o literatură unde majoritatea debutanților cu volume făceau textualism și nimic altceva. Nici poezia confirmată prin metode autoritare nu arăta altfel, fiind, adică, ironistă și disolutivă, adeseori trivială și mimetică, afirmînd un suflet gregar și fără personalitate.

Nimic din acestea acum, la depărtare de numai cîțiva ani, într-o poezie care a știut să depășească repede o criză posibilă de creație în termen specific și să redescopere izvorul lirismului, care e în tradiția, verificată prin valori, a unei culturi. Acești poeți de douăzeci de ani, care se află (s-a observat aceasta) mai aproape de generația '60 decit cei care-i precedă cronologic (nu însă și valoric) sînt, în realitate, mai aproape de acea substanță fundamentală care prinsese încă o dată chip cu Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu și Cezar Baltag, cu Ion Gheorghe și Ioan Alexandru. Adică — mai aproape de eminescianitatea fundamentală a poeziei române, de bacovianismul ei și de dimensiunea ei blagiană, de efectul Ion Barbu, și componentele Ion Pillat, Adrian Maniu, Vasile Voiculescu și Octavian Goga. Cerul unei literaturi majore pare a fi, cu acești poeți tineri, definitiv limpezit.

Elegii

Urmare din pag. 1

semnată, totul fiind în fond o elegie fragilă acoperită cu un strat transparent de frig ambiguu ce se va fringe la o primă respirație caldă, umană.

Cele trei părți ale volumului lui Ion Vădan — „Scrisori către Edith Södergran", „Borgum centenarium" și „Elegii cuaternare" — au, ca expresie comună, un fir de legătură cu o vizibilă tendință de arhaizare a sentimentului, o arhaizare făcută însă prin cele mai noi mijloace ale esteticii. Poet al unui ev mediu zugrăvit continuu cu arabescuri contemporane, Ion Vădan face, cu ajutorul unei mobilități armonice imagist-impresioniste, legătura dintre două momente psihologice între care se clatină mereu o nelămurită senzație de lirism înfrinat și elan incisiv de obiectivare a stărilor cotidianului agresat. Nu este vorba aici nici de senzația lirică pură și nici de sugestia de ordin intelectual, Ion Vădan făcînd o corelație liberă între liric și antiliric.

Discret, ușor intimist, materializindu-și poezia într-un sens modern în care se simte continuu un subtil fișiit al vremurilor apuse, volumul **Borgum centenarium** (denumirea medievală a orașului Satu-Mare) consacră în Ion Vădan un poet al rafinamentului plastic, emoțional, reprezentativ pentru simplitatea înșelătoare, amorfă, a stărilor poetice de natură autoanalitică ce se răsfring cu putere asupra vieții ca impresie dar mai ales ca existență nostalgică, solară, învăluită într-un ermetic fum al timpului.

Poezia ca spectacol

Ne-a fost dat să participăm, ca spectatori, alături de muncitorii sigheteni de la Combinatul de prelucrare a lemnului, la un fascinant spectacol de poezie **Casa poemelor... cheamă Păsările,** scenariu realizat de actorul Mircea Belu de la Național timișorean, în regia și interpretarea aceluiași actor și poet. Osatura spectacolului îl constituie 21 poeme de Ion Iuga și scurte fragmente din proza și eseistica antologică a lui Alexandru Ivasiuc ; un veritabil ecou al conștiinței estetice înregistrat pe banda de magnetofon, răspuns la rostirea scenică a poeziei lui Ion Iuga din volumele **Casa poemelor** și **Povara umbrei.** Timp de un ceas poezia retrăiește un nou veșmînt, intră în sală și viscolește sufletul, îl aprinde înălțindu-l în flăcări patetice și îl imblînzește cu vocea lucidă, limpede ca o sentință a vieții prin scurte fraze rostite alb, sub semnul diurnului, extrase din **Vestibul,** și **Păsările.** Ai sentimentul unui dialog între două puternice voci-conștiințe ale Maramureșului, Ion Iuga și Alexandru Ivasiuc, între două modalități de a fi ale scrisului, dar ambele sub semnul unui acut dramatism liric de tip existențial vizind mai ales faptul trăirii lăuntrice, viața de dincolo de lucruri. Asistăm la o artă poetică deplină cu multiple fațete ale cuvîntului scris în care domină atitudinea civică dramatică, probitatea morală în fața realității umane. Scurtele fragmente de proză devin bijuterii, idei prin care revezi precizia gîndului, modernitatea și limpezimea lui Alexandru Ivasiuc. Aceste oglinzi de lumină se integrează și răspund tumultuoaselor metafore care readuc în auzul spectatorului colinele, focul cu vibrațiile sale, întrebările fără răspuns despre moarte, despre iubire, despre viață și marele ei deziderat, libertățile ființei umane ; fiecare idee gravă, solemnă îmbrăcînd tonul și intensitatea unui spectacol ritualic.

Alături de recitalul de poezie și muzică pe versuri de George Bacovia, Nichita Stănescu și Ovidiu Genaru susținut de **Sorin Postelnicu,** de la Teatrul „Giulești", din nou **Mircea Belu** de la Teatrul Național din Timișoara, **Florin Russu,** la chitară clasică și **Petre Iordănescu** de la Televiziunea Română, imaginea de film, au constituit două momente de vîrf în cadrul Festivalului Național de Literatură de la Sighetu Marmației. Asemenea victorii ale poeziei sînt de dorit și în sălile teatrelor noastre și le-am considerat drept avanpremiere, într-un spațiu potrivit, dăruit poeziei și sincerității.

Bogdana Boeru

Sibiul — emblemă a acestei epoci

Urmare din pag. 1

tare, de maramureșan, ne-a vorbit ore-n șir despre importanța istorică, economică, politică și culturală, cît și despre cea actuală a municipiului Sibiu.

★

Istoria orașului începe la sfîrșitul, sau mai precis în a doua jumătate a secolului al XI-lea, cînd pe teritoriul actual au fost construite primele fortificații medievale. Cetatea Scurtă, documentată arheologic, descoperită la Orlat, era o fortificație feudală întărită cu valuri de pămînt și palisade. Pe-aceste valuri de pămînt s-au construit ulterior fortificațiile medievale de pe terasa superioară a riului Cibin.

Este important de menționat că pe teritoriul actualului municipiu Sibiu, omul a existat din cele mai vechi timpuri, că săpăturile arheologice atestă existența celei mai vechi culturi din istoria omenirii, așa numita cultură de prund (Pebble culture) și că aceleași descoperte arheologice atestă o continuitate neîntreruptă a existenței omului și o serie de alte culturi care s-au succedat, începînd cu etapele timpurii ale procesului de antropogeneză, trecînd prin toate epocile mai importante, ale pietrei și bronzului și fierului (cultura Turdaș și cultura Petrești, datînd din neolitic, sau cultura Noua, atestată de depozitul de la Gușterița, din epoca de început a bronzului, ca și alte descoperiri datînd din cea de-a doua epocă a fierului, circa 300 i.e.n. care permit afirmația că teritoriul sibian a fost intens locuit în perioada culturii Latène, dacii de aici făcînd parte din primul stat dac centralizat de sub conducerea lui Burebista și apoi Decebal). Toate cercetările istorice și arheologice dovedesc incontestabila continuitate de viețuire pe aceste meleaguri a poporului dac, apoi daco-roman și român, începînd din secolul I i.e.n. și pînă în perioada cînd au luat naștere primele formațiuni statale feudale timpurii. Principala șosea romană din această parte a Transilvaniei venea prin Turnu Roșu, bifurcîndu-se spre Alba-Iulia și spre valea Tîrnavei Mari.

★

Denumirea orașului este dată de numele roman al riului Cibium-Cibiensis-Cibinium-Sibiu, iar valoarea istorică i-a fost conferită de însăși existența sa proprie, caracterizată prin așezarea geografică favorabilă dezvoltării și întreținerii unor relații comerciale, în primul rînd unei înfloriri economice fără precedent.

Sibiul a constituit mereu o poartă a sufletului românesc cu toate simțămintele sale naționale și patriotice, a sufletului strămoșesc din Dacia Felix, pe care furtunile istoriei l-au tulburat și l-au înnegurat, fără să îl distrugă, căci el este chiar sufletul și duhul locurilor acestora cu care se confundă din preistorie. Sibiu este nu numai poarta comercială a Orientului cu Occidentul, Sibiul este Poarta Istoriei poporului român modern și al României de astăzi, socialiste, căci la Sibiu, în apropierea Sibiului, la Șelimbăr, prima localitate de cum treci munții Făgărașului în Transilvania, cel dintîi voievod al Unirii a cîștigat întîia bătălie pentru Unire, în luna octombrie 1599, acum exact 388 de ani.

Se împlinesc acum — și mă bucur că întîmplarea a făcut să mă găsesc aici, chiar în aceeași lună, exact — 388 de ani, de la bătălia de la Șelimbăr, unde Mihai Viteazul a deschis porțile Transilvaniei, așezînd cununa de lauri a victoriei peste fruntea unită a celor trei provincii românești, realizînd pentru prima oară în istoria noastră visul străvechi al tuturor românilor, al cronicarilor și cărturarilor, visul unei Românii fericite, unite și mari, prin realizarea Unirii, de scurtă durată, dar adînc semnificativă. Mă bucur pentru că mi-a fost dat să văd Cîmpia bătăliei lui Mihai Viteazul de la Șelimbăr, exact la 388 de ani, și în condițiile aceluiași anotimp în care sute de morți și-au lăsat osemintele îngropate sub troița ce străjuiește cîmpul, asemeni unei piramide naționale, temelia unei ctitorii care abia acum se desăvîrșește. Cred că aceiași arbori își pierdeau frunzele atinse de brumă și la 1599, ca la 1987, căzînd nu pe parbrize de mașini, ci pe zale de luptător, peste răni aburinde de sînge românesc. Căci istoria are sînge. Sînge de om și sînge de pămînt, sînge de arbori și sînge de lumină.

★

Aceste sintagme m-au făcut să îmi amintesc de articolul „Riga cu sînge galben" scris de Dumitru Radu Popescu despre un artist sibian al zilelor noastre și cum tot mă aflam la Sibiu l-am căutat a doua zi la redacția revistei „Transilvania" pe pictorul cu pricina, pe care l-am găsit printre poeții, și ei deveniți sibieni, Ion Mircea și Mircea Ivănescu. Se numește Eugen Tăutu.

Este un posedat de frumos. După 20 de ani de activitate intens creatoare el a expus primăvara asta la Dalles 90 de lucrări impresionante. Acest artist ciudat, despre care au scris la superlativ cei mai prestigioși critici de artă, plasticieni, poeți și prozatori, de la Corneliu Baba la Grigore Hagiu, de la Tretie Paleolog, la Ștefan Aug. Doinaș, de la D.R. Popescu la Constantin Chiriță și Mircea Ivănescu. Cu Eugen Tăutu am pornit prin oraș cu mașina, făcînd ceea ce se numește în limbajul turistic un tur al orașului. Am revăzut orașul, pe care îl știam destul de vag, din urmă cu un sfert de secol, cînd îi descoperisem centrul fastuos, pitoresc și cînd noile cartiere nu existau și cînd platforma industrială abia începea să prindă contur.

Am vizitat centrul nou, cu moderna Casă de cultură a sindicatelor, cu un hotel turistic și un pasaj, bulevarde moderne, necesare circulației rutiere, am văzut întreprinderi, gara mică și gara mare, muzeul Brukenthal din Piața Republicii, platforma industrială, cu aglomerarea ei de trusturi de construcții și de mecanizare a agriculturii, cu secțiile noi ale I.P.A.S.-ului, I.M.A.I.A., Autobaza de transporturi, Secția mare S.U.M. a „Independenței", care realizează 2/3 din industria de utilaj greu a orașului sau județului. Am ajuns la deschiderea largă pe care o oferă Bd-ul Mihai Viteazul din cartierul cu același nume în perspectiva întinsă a cîmpului de bătălie al lui Mihai Viteazul spre Șelimbăr și arcuirea largă a lanțului Munților Făgăraș. Aici, însoțitorul meu mi-a vorbit despre viziunea lui privind dezvoltarea viitoare a orașului, cu patima frumoasă a unui om al locului și a unui mare artist. Sînt ginduri care vor constitui, fără îndoială, nucleul unui alt reportaj despre destinul acestui oraș străvechi.

Puternic centru de relații europene și mondiale, Sibiul a fost și rămîne un extrem de interesant loc de întîlnire a vechiului cu noul, nu doar în ce privește arhitectura sa, ci chiar în amplitudinea dimensiunilor vieții social-economice actuale.

CUMPĂNA

Tablou ateu

Parcă-i văd și acum : zăpada scîrțiind
sub pașii convoiului —
balaur cu o sută de frunți dezvelite
(ca și cînd ar fi o sută de ani)
tîrîndu-se pe alee, fiară obosită
cu prada în gheare.
Din ghearele ei se aude cîntecul popii.
Crucile înzăpezite ale cimitirului,
de o parte și de alta a aleii centrale
și între ele cavouri mîndre de marmoră
așteptînd.
Și un ins fugind în direcție contrară,
alergat de un cîine
roșcat care-l înghite, îl sfîșie de la un
metru distanță
cu fiecare lătrătură.
Convoiul, adică balaurul cu o sută de
frunți obosite,
cu o frunză în ghearele din lemn de brad
abia se tîrăște și vrea tăcere multă.
Crucile rezemîndu-se una de alta
să poată rezista
nemuririi.
Și un ins fugind inspăimîntat în direcție
contrară,
alergat de un cîine roșcat.
Pasămite,
pămîntul primea un trup dar sufletul era
gonit
pe alei, în exasperare —
el nu avea ce căuta
acolo.

George Alboiu

POEȚI ȘI CENACLURI

alexandru pătrulescu

Lîngă izvoare

(cîntec)

iată m-a pierdut
o pasăre, visînd
pe-o piatră de
prund
lîngă izvoare

din tîmpla mea
lîngă izvoare
să-mi crească din
ea
o strună de soare

c-aș vrea să-mi
doară
fruntea mea stînd

pe o vioară
lîngă izvoare

și-atît de singur
s-adorm aș vrea
lîngă izvoare
pe buză c-o stea

lîngă izvoare
aș vrea să zbor
cu pieptul rupt
de-atîta dor

dar pasărea-aceea
ce m-a durut
lîngă izvoare,
m-o fi găsit ?

Secțiune

din strună îmi arunc în cîntec
efluvii zădărnicind amintirea
iar cu degete de ancestrale ploi
din cea mai pură formă geometrică
a lirei
rup o linie și
cu nesperată emoție o așez peste
coapsele și sînii tăi Euridice

chiar dacă apele acelea sînt
puntea dintre trupurile noastre

Răsfringere de poem

așa precum spuneai :
în fața poeziei rostește-te
ca în fața unui templu
în care intri cu
dintru ale tale

intru ale tale
despovărat
de pietre alte
și uneori chiar de cuvinte...

să mă pot șterge
pe verticalele ochilor
cu un prosop de liniște
iată mă rostesc
așa, precum spuneai !

Sensul lirei

cînd buzele mele
rostesc despre
ceea ce nu se mai poate
întoarce în orologii

numai tu, lira mea
dai sens
c u v î n t u l u i

căzut însingerat
sub pleoapa
ochiului acela de zeiță
cu sentiment de lumină !

Flaut

tumult și clocot în flaut

de mîna ta miniat
cîntecul răzbate pînă la mine

iată : cu alte simțiri
gura ta căzînd pradă
cuvintelor acelui poem de
necurmată sfărîmare

și nicicînd nu vei ști
cum mă mai lupt
să mă adun din risipire.

Amintirea prozatorului

Născut pe legendarele ținuturi vrîncene, în comuna Pufești (predestinat cuvînt ! N. V. Turcu va păstra toată viața acest puf evanescent al originii, al locurilor natale, al copilăriei adică !), la 14 decembrie 1935 ; după ce termină liceul și o școală de specializare în urma căreia practică 3—4 ani meseria de impiegat de mișcare C.F.R., poetul (căci pe atunci scria poezii, ceea ce nu a încetat să facă niciodată !) se înscrie la Facultatea de filosofie din Iași pe care o absolvă cu brio în 1963, fiind reținut la catedra respectivă a Institutului Politehnic și parcurge etapele ierarhiei universitare pînă la titlul de conferențiar. Paralel cu munca sa didactică, în toți acești ani scrie proză, versuri, piese de teatru (nejucate încă !), aforisme, articole de specialitate, etc., și publică trei cărți : **Perturbații** (1967), **Iarba verde de acasă** (1977), **Soarele** (1979), avînd alte manuscrise la diverse edituri. Textele sale, sentimentale și nu o dată „puse în abis" de o blîndă autoironie, sînt tutelate, la modul absolut, de un țel, de un elan moral : fără a fi niște fabule cu înțelesul la urmă, ele, aceste texte, fie proză, teatru, dar mai ales aforisme, au în imanența lor un vis paideic, formativ, ce nu le usucă de seva lor vitală, cum nici omul, cu trecerea anilor, nu și-a pus o mască rigidă pe suflet, iubind cu o patimă copilărească pe cei din preajma sa și lăsîndu-se iubit, știind să se facă iubit. Prin dispariția pretimpurie, la nici cincizeci și doi de ani, a lui N. V. Turcu, Uniunea Scriitorilor pierde nu numai pe unul dintre membrii săi titulari, talentat, instruit și exigent cu el însuși, ci poate că nu în mai mică măsură pe un om de o mare gingășie și puritate sufletească, un om care, asemenea unui copil, a fugit de imaginile răului, dar acesta l-a ajuns din urmă și l-a iubit.

JAMES CLAVELL SHOGUN

ISHIDO ȘI TORANAGA

XVI

— Sînt multe lucruri pe care nu le înțeleg la această ambuscadă, spuse Ishido pe o voce ce-i trăda venin. Da. De ce, de exemplu, să încerce banditii să pună mîna pe acest barbar pentru răscumpărare ? Sînt atîția alții în oraș, cu mult mai importanți. N-a spus așa banditul ? Ceea ce voia el era răscumpărarea. Răscumpărarea plătită de cine ? Ce valoare are barbarul ? Nici una. Și de unde au știut ei unde avea el să fie ? Abia ieri am dat ordin ca să fie adus la mostenitor, gîndind că asta o să-l amuze pe băiat. Foarte curios.

— Foarte, spuse Toranaga.

— Și apoi mai e și potriveala ca seniorul Yabu să se afle în apropiere exact atunci, cu cîțiva dintre oamenii dumitale și cu cîțiva dintr-ai mei. Foarte curios.

— Foarte. Bineînțeles, el se afla acolo pentru că eu trimisesem după el, și oamenii dumitale erau acolo pentru că noi am căzut de acord — la sugestia Domniei tale — că ar fi o politică bună și o cale de a începe să reparăm ruptura dintre noi, ca oamenii dumitale să-i însoțească pe-ai mei oriunde se duc, pe timpul cît eu mă aflu în această vizită.

— Și mai e curios că banditii, care au fost destul de curajoși și bine organizați încît i-au omorît pe primii zece fără nici o luptă, s-au purtat precum coreenii, atunci cînd au venit oamenii noștri. Cele două părți erau egale ca forță. De ce banditii n-au luptat, sau de ce nu l-au luat pe barbar imediat peste dealuri și nu să stea ca timpiții pe poteca principală, care duce la castel ? Foarte curios.

— Foarte. Eu, cu siguranță, îmi voi dubla garda mîine cînd merg la vînătoare. Pentru orice eventualitate. E neplăcut să știi că banditii sînt atît de aproape de castel. Da. Poate că ai vrea și Domnia ta să vii la vînătoare ? Trimiți unul din șoimii dumitale împotriva șoimului meu ? Eu am să vînez pe dealurile din nord.

— Mulțumesc, nu. Mîine am treabă. Poate poimîine ? Am ordonat ca douăzeci de mii de oameni să cerceteze palmă cu palmă toate crîngurile, pădurile și mlaștinile din împrejurimile Osakăi. În zece zile nu va mai fi picior de bandit pe o întindere de douăzeci de ri. Asta ți-o pot promite.

Toranaga știa că Ishido folosea banditii ca un pretext să-și mărească numărul trupelor din împrejurimi. Dacă el spunea douăzeci, înseamnă că sînt cincizeci. Lețul cursei se strînge, își spuse. De ce atît de curînd ? Ce nouă trădare s-a întîmplat ? De ce e Ishido așa de sigur pe el ?

— Bun. Atunci pe poimîine, senior Ishido. Ai să-ți tii oamenii departe de zona mea de vînătoare ? N-aș vrea să-mi fie tulburat vînatul, adăugă scurt.

— Bineînțeles. Și barbarul ?

— El este și a fost întotdeauna proprietatea mea. Precum și corabia lui. Dar poți să-l ai cînd termin eu cu el. Și după aceea poți să-l trimiți pe terenul de execuție dacă dorești.

— Mulțumesc. Da, o voi face. Ishido își închise evantaiul și-i dădu drumul în buzunarul din mînecă. El e neimportant. Ceea ce e important și, de altfel, motivul pentru care am venit să te văd este că — o, bine că mi-am adus aminte, am auzit că doamna, mama mea, vizitează mînăstirea Johji.

— Da ? Aș fi crezut că anotimpul este puțin înaintat pentru privitul florilor de cireș. Cu siguranță, acum adevărata lor splendoare s-a cam dus.

— Și eu zic la fel. Dar, dacă ea vrea să le vadă, de ce nu ? Cu bătrînii nu știi niciodată, au judecățile lor și văd lucrurile diferit, **neh ?** Dar sănătatea ei e cam șubredă. Mă îngrijorează. Ea trebuie să fie foarte atentă — răcește foarte ușor.

— Și cu mama mea e la fel. Trebuie să fii cu mare băgare de seamă cu sănătatea bătrînilor.

Toranaga își notă în minte să trimită un mesaj urgent starețului să-i amintească să vegheze asupra sănătății bătrînei cu foarte mare grijă. Dacă s-ar întîmpla ca ea să moară în mînăstire, repercusiunile ar fi cumplite. S-ar acoperi de rușine în fața întregii împărății. Toți nobilii **daimyo** și-ar da seama că, în jocul de șah pentru putere, el folosise ca pion o bătrînă neajutorată, mama dușmanului său, și că dăduse greș în răspunderea ce și-o asumase în privința ei. Luarea de ostatici era într-adevăr o treabă periculoasă.

Ishido aproape că-și ieșise din minți de furie cînd auzise că venerata sa mamă se afla în fortăreața lui Toranaga, la Nagoya. Căzuseră capete. Grăbise imediat planurile de distrugere a lui Toranaga și luase hotărîrea fermă să împresoare Nagoya și să-l lichideze pe **daimyo**-ul Kazamaki — în a cărui grijă, se pare, că ea se aflase — în momentul în care au început ostilitățile. În cele din urmă, fusese trimis, prin intermediari, un mesaj personal starețului, precum că, dacă ea nu era scoasă teafără, în douăzeci și patru de ore, din mînăstire, atunci Naga, unicul fiu al lui Toranaga, care era la îndemînă, și oricare din femeile lui ce puteau fi prinse or să se trezească, din nefericire, în satul de leproși. Ishido știa că, atîta vreme cît mama lui era în puterea lui Toranaga, el trebuia să umble cu grijă.

— Ce mai face doamna, mama Domniei tale, senior Toranaga ? întrebă el politicos.

— E foarte bine, mulțumesc.

— Te rog transmite-i cele mai bune urări din partea mea pentru ani mulți și fericiți. Mulțumesc încă o dată, și-mi pare rău pentru cele întîmplate. Se înclină cu o politețe adîncă și apoi, reținîndu-și cu greu plăcerea-i debordantă, adăugă : A, da, problema importantă pentru care vojam să te văd e că ultima întîlnire oficială a regenților a fost aminată. Nu ne mai întîlnim diseară la apusul soarelui.

Toranaga își păstră zîmbetul pe chip, dar în sinea lui se cutremură.

— Da ? De ce ?

— Seniorul Kiyama e bolnav. Seniorul Sugiyama și seniorul Onoshi au fost de acord cu aminarea. Și eu așișderi. Cîteva zile nu contează, nu-i așa, cînd e vorba de probleme atît de importante ?

— Putem să ținem întrunirea fără seniorul Kiyama.

— Noi am fost de acord să n-o ținem. Ochii lui Ishido erau batjocoritori.

— Oficial ?

— Poftim cele patru semnături cu pecețile noastre.

Toranaga clocotea. Orice aminare însemna pentru el un risc nemăsurat. Putea oare să facă un troc, cu mama lui Ishido, în schimbul unei adunări imediate ? Nu, pentru că ar trebui prea mult timp ca ordinele să se ducă încoace și-ncolo, și ar însemna să piardă un foarte mare avantaj, fără să aibă nimic în schimb.

— Cînd o să se țină întîlnirea ?

— Înțeleg că seniorul Kiyama ar trebui să fie bine mîine sau poate poimîine.

— Bun. Am să trimit medicul meu personal să-l vadă.

— Sînt sigur că are să-ți fie recunoscător pentru asta. Dar medicul lui a interzis orice vizitator. S-ar putea ca boala să se ia, **neh ?**

— Ce boală ?

— Nu știu, domnul meu. Atîta mi s-a spus.

— Doctorul e barbar ?

— Da. Înțeleg că e cel mai mare doctor al creștinilor. Un preot-doctor creștin, pentru un **daimyo** creștin. Ai noștri nu sînt atît de buni pentru un **daimyo** atît de... atît de important, spuse Ishido cu un suris batjocoritor.

Îngrijorarea lui Toranaga crescu. Dacă doctorul era japonez, erau multe lucruri pe care le putea face. Dar cu un doctor creștin — fără doar și poate, un preot iezuit — ei bine, ca să contrazici pe unul din ei sau chiar să te bagi peste unul din ei ar putea să-i îndepărteze pe toți **daimyo**-ii creștini, ceea ce el nu-și putea permite să riște. Știa că prietenia lui cu Tsukkusan nu l-ar ajuta împotriva **daimyo**-ilor creștini Onoshi sau Kiyama. Era în interesul creștinilor să se prezinte ca un front unit. Curînd va trebui să vorbească cu ei, cu preoții barbari, să facă un aranjament, să afle prețul sprijinului lor. Dacă Ishido îi are într-adevăr pe Onoshi și Kiyama de partea lui — și toți **daimyo**-ii creștini i-ar urma pe aceștia doi, dacă ei ar acționa unit — atunci sînt izolat, gîndi. Atunci nu mi-a rămas decît o singură cale : Cer de Purpură.

— Am să-l vizitez pe seniorul Kiyama poimîine, spuse numind termenul limită.

— Dar contaminarea ? Dragul meu, nu mi-aș ierta-o niciodată dacă ți s-ar întîmpla ceva cît timp te afli aici, în Osaka. Domnia ta ești oaspetele nostru, în grija mea. Trebuie să insist să nu te duci.

— Poți să stai liniștit, nobilul meu Ishido, boala contagioasă ce-o să mă răpună pe mine nu s-a născut încă, **neh ?** Ai uitat prezicerea ghicitorului ?

Cînd, în urmă cu șase ani, venise la **taiko** solia chineză ca să încerce să aplaneze războiul chino-coreeano-japonez, printre ei fusese și un astrolog vestit. Acest chinez prezisese multe lucruri care, cu timpul, se adeveriseră. La unul din ospețele neamipomenit de bogate ale lui **taiko, taiko** îi ceruse ghicitorului să prezică moartea citorva din sfetnicii lui. Astrologul spusese că Toranaga avea să moară de sabie pe la mijlocul vieții, Ishido, faimosul cuceritor al Coreei — sau Pămîntul Ales, cum îi spuneau chinezii acestei țări, avea să moară fără să zacă, bătrîn, cu picioarele bine înfipte în pămînt, cel mai faimos bărbat al vremii sale. Dar **taiko** însuși avea să moară în patul lui, de bătrînețe, respectat, venerat și lăsînd un fiu sănătos care să-i urmeze. Aceasta îi plăcuse atît de mult lui **taiko**, care pe atunci n-avea copii, încît hotărîse să lase solia să se întoarcă în China și să nu-i omoare, așa cum plănuise, pentru neobrăzările lor de mai înainte. În loc să negocieze pacea, așa cum se așteptase el, împăratul chinez, prin solii lui, se oferise doar „să-l investească pe el ca rege al Țării Wa", așa cum numeau chinezii Japonia. Așa că el îi trimisese acasă vii și nu în cutiile foarte mici ce fuseseră deja pregătite pentru ei și pornise iar războiul împotriva Coreei și Chinei.

— Nu, nobile Toranaga, n-am uitat, spuse Ishido amintindu-și foarte bine. Dar boala molipsitoare poate fi neplăcută. De ce să nu te simți bine ? Ai putea să iei sifilisul, ca fiul tău Noboru, îmi pare rău — sau să ajungi lepros, ca seniorul Onoshi. El e încă tînăr, dar suferă. O, da, suferă.

— Pe bunul Buddha, n-aș dori-o pe nici una din ele nimănui, spuse.

— Și eu zic la fel, spuse Ishido, fiind convins că Toranaga i le-ar fi dorit lui pe amîndouă, dacă i-ar sta în putere. Se înclină din nou și plecă.

Toranaga sparse tăcerea :

— Ei bine ?

Hiro-matsu spuse :

— Dacă rămîi sau pleci, acum e totuna — dezastru —, pentru că ai fost trădat și ești izolat. Altetă. Dacă rămîi pentru adunare — n-o să ai o adunare înainte de o săptămînă — Ishido are să-și mobilizeze trupele în jurul Osakăi și n-ai să scapi niciodată, orice i s-ar întîmpla doamnei Ochiba în Yedo, și e clar că Ishido e hotărît s-o riște, ca să te prindă pe tine. Se vede cît de colo că ești trădat și că cei patru regenți vor lua o hotărîre împotriva ta. Patru voturi contra unu în Consiliu te termină. Dacă pleci, ei tot or să emită orice ordine dorește Ishido. Ești legat să sprijini hotărîrea de patru la unu. Ai jurat s-o faci. Nu poți să-ți calci jurămîntul de regent.

— Așa-i.

În românește de Doina Cerăceanu

m a p a m o n d

DIN POEZIA SOVIETICĂ

ANDREI NIKITIN

Se răcește vremea iară

Se răcește vremea iară,
păsările-n stoluri zboară
și din cer, în iazul gol
cad năvoade de nămol
și cu reci luciri de mică
apa pleoapele-și ridică...

Se răcește vremea iară,
anii-n inimă-mi coboară
și ca aurul, deschis
ard pe filele ce-am scris
cînd, în liniște, spre seară
ziua rîde-n apa clară.
Vremea peste-ntreaga lume
cade ca un șal de brume...

* * *

Răspîntiile toate ard
ca miinile ce se despart
și timpu-n taină cum se toarce
din cale, nimeni nu se-ntoarce !

Puterile, cuvîntu-și pierde
și florile și iarba verde
s-au stins ca focul de pe vatră
și-n amintire par de piatră...

În anii grei ai despărțirii
cînd toate sînt în urmă scrumuri,
se stinge umbra amintirii
ca o răspîntie de drumuri...

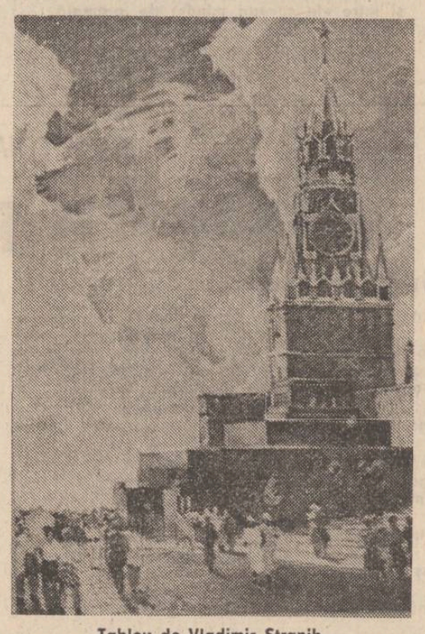

Tablou de Vladimir Stranih

MIHAIL SINELNIKOV

Îți amintești ?

Verdele — alb-negru — ca o umbră
Curge, de catran înfierbîntat,
Un capitol smuls din magma sumbră
În cartea amintirii a intrat.

Apoi o nouă pagină se scrie
În carte, o caligrafie pe curat,
Varul casei îl visez și-azi, gri e
Printr-un nimb mirific strecurat.

Îți amintești un rînd din cele multe
Cu tine însuți convorbind atent
Foșnetul nopții vine să-l asculte
Un felinar, strigînd pe străzi strident.

Eu sînt bolnav și sufăr de neștiință,
De copilărie sufăr în secret,
Dar mă voi lecui de suferință,
De dezacordul culorilor discret.

ANNDREI VOZNESENSKI

Stihuri pentru copii

Pisoii, pisicuții, pisoiașii
Nu sînt așișderi cetei de copii
Cînd asfințitu-și uită-n pulberi pașii,
Sar și se-avîntă-ntr-un zbor, șglobii.

Ei cu șoricelul prins în ghiare
Miaună și peste mări plutind,
Peste-acoperișuri vor să zboare
Ca elicopterul izbucnind.

Buni prieteni din copilărie
Oare, unde s-a pierdut caietul ?
Ca să știți de-acum ceti și scrie,
Învățați în grabă alfabetul !...

NATAN ZLOTNIKOV

* * *

Bună ziua, tată, bună ziua, mamă
bine că vă aflu tot pe-al vieții drum
dar mai bine-n cețuri să lăsăm trecutul
să mîncăm mai bine și să bem acum !

Bună ziua, soră dragă, ziua bună
tu, la cine oare, arsă de tăceri
tu, la cine, oare, fără de cuvinte
te-ai gîndit în taină astăzi ca și ieri ?

Trei pahare pline unul după altul,
trei pahare pline am golit pe rînd
și-au vorbit bătrînii de trecut întruna
ca să treacă astfel vremea mai curînd.

I-am rugat zadarnic să rămînă-n vreme —
numai sora, sora, către viitor
a privit tot timpul, ascultînd îndemnul
inimii, să taie timp și spațiu-n zbor.

STANISLAV KUNIAEV

* * *

Despre noi puține, totul despre toate :
despre plopii negri, despre timp, zăpezi
despre steaua care-n geam cu-aripa bate
despre riul care-ngheață prin livezi.

Tot mai multe despre ursitele de miine,
dar de visul nostru neimplinit mai rar ;
noi avem nevoie de-apă, foc și piine
și să cînte păsări în văzduhul clar.

oameni și lucruri supte-n vid,
scăzute chiar prin adunare
în timpul mincător de timp,
în zi, de noapte născătoare.

În românește de
Passionaria Stoicescu și Dumitru Balan

ROBERT ROJDESTVENSKI

Foamea

Viforniță
a zăpăcit orașul
Casele
printre troiene
parcă-s din clăbuci...
Mi-e foame.
Mi-e foame
de tot
ce se petrece
pe lume.
Lumea
pare a fi imensă.
Dar mie-mi provoacă
puține senzații !
Pentru mine,
dimineața,
ziarul —
e precum heroina
pentru narcoman.
Sînt flămînd
și mă îmbuib
din hrana jurnalului.
Mă grăbesc.
Plec urechea
la clocotul
evenimentelor
de pe planeta mea.
De la războaie
la culesul fragilor,
de la sport
la problema locuințelor.
Mirosul
noii cărți
mă amețește mai tare
decît rumeneala
frigăruilor.
Nu înțeleg.
Ba înțeleg.
Aclam.
Și înfierez.
Mă resemnez.
Mă doare capul,
Și mi-e foame,
mi-e foame.
De ceva consistent.
Respir.
Încerc să mă regăsesc.
Și mi-e foame.
Iată m-am scandalizat,
m-am înecat...
Uneori plutesc
În visurile mele
și visez
de parcă aș fi treaz.
Și mi-e foame,
mi-e foame.

VLADIMIR VISOȚKI

Aici, înfiorați toți brazii...

Aici, înfiorați toți brazii se-nclină tainic
sub povară
și păsările dau concerte tulburătoare-n miez
de vară
aici, trăiești ca-ntr-o pădure cu marea vrajă
de-o ființă
și-oricît ai vrea, să pleci în lume de-aici
nu este cu putință.

Mălinul piere, dacă vîntul în inimă-i înfige
acul
și, biciuit de ploaia rece, își pierde floarea
liliacul
eu, totuși, voi veni la tine purtat de-un gînd
ce mă frămîntă
și te voi duce în palate s-asculți cum flautele
cîntă...

Tot universul tău, iubito, mi l-a ascuns
o vrăjitoare
să nu pot trece, către tine peste-ale timpului
hotare
și să gîndești că nu-i pe lume minune mai
desăvîrșită
pe care s-o iubești statornic decît pădurea ta
vrăjită.

Chiar dacă amfora de rouă a luat-o soarele
de toartă
chiar dacă luna și văzduhul cînd este mohorît
se ceartă
eu totuși voi veni la tine purtat de-a dorului
chemare
și te voi duce-n foișorul cu luminos balcon
spre soare...

Ce zi va fi din săptămînă, de dimineață,
sau spre seară
cînd ai să te îndrepți spre mine, topită,
moale, ca de ceară
și dornic de îmbrățișare, te voi purta, atunci,
iubită
spre locul unde niciodată de nimeni n-ai
să fii găsită.

Și-atunci, în van această trudă, în van
a forțelor risipă
cînd dragostea-și deschide floarea ei
minunată într-o clipă
te bucură de paradisul colibei care te primește
dacă-n palatele din visuri altă iubire locuiește !

În românește de
Dumitru Balan și Ion Potopin

VLADIMIR SOKOLOV

* * *

Milul din anii duși mereu,
cu transparențe vagi în parte
întunecă lumina greu
a anilor dintîi, departe.

Geam peste geam cade supus,
lipit cu dragoste de-a rîndul.
Ce grele-s douăzeci de sus
pe șapte, jos, presind pămîntul

Adună-i într-o ramă, toți,
de vei găsi astfel de ramă.
Și hotărît, și drept, de poți
privește — vei vedea cum cheamă

LEONID MARTÎNOV

Frunzele

Zăboveau
pe trotuar.
Și, deodată
îndrăcindu-se
și schimbîndu-și culoarea
se prinseră într-un joc
vrăjitoresc,

Le-am întrebat :
— Cine sînteți voi ?
— Noi sîntem frunzele.
Frunzele, frunzele, frunzele
Foșnind veni răspunsul,
Dar n-am avut chef
să-ndrăgim mîinile
ce țineau penelul.
Și am zburat.
Am zburat.

În românește de
George Sânpetrean

RASUL GAMZATOV

Cocorii

Djighiții mei — mereu îmi vine-n minte —
al căror sînge-a curs în lupte-adeseori,
nu se odihnesc sub lespezi de morminte
s-au preschimbat în blînzi, în albi cocori

și pînă azi, din vremi de crunt război,
vîntul ne-aduce glasuri pe cari le deslușim,
poate de-aceea dorul ne zbate-n noi
cînd spre înalt, tot spre înalt privim...

Și peste țara-ntreagă renăscută
zboară cocori, se războiesc cu ceața
lopătînd în triunghi — forma știută —
cum ies pe cîmpuri oameni dimineața

și zboară lin, drum lung e-n calea lor
și nume multe strigă iară, iară...
Poate de-aceea cîntul albilor cocori
seamănă atît cu limba mea avară.

Se-ntind pe cer plutind toți laolaltă
dar într-un șir un loc tot gol rămîne
printre prieteni vechi din țara toată,
sau poate locu-acela-i pentru mine...

Dar într-o zi, cîndva, în șirul de cocori
și eu pluti-voi lin prin ceața deasă
și-n glas de păsări voi striga adeseori
pe cei rămași cu voi, la noi acasă...

În românește de
Nicolae Nicoară

REVISTA STRĂINĂ

● **RAIONUL HUDJIRT** din aimakul Ovurhangaist este cunoscut în întreaga Mongolie grație școlii locale a sculptorilor în lemn. Această artă are aici tradiții străvechi, sculptori în lemn locali fiind cunoscuți încă din secolul al XVI-lea cînd în zona lor se afla orașul Kakurum, fosta capitală a Mongoliei.

„Unul dintre cei mai mari sculptori mongoli în lemn este Gomin Djambaldjav, elev al lui Luvsangiu Dordj, artist emerit al Republicii Populare Mongole, scrie revista „Mongolia" care apare la Ulan Bator. Pe dinafară iurta lui nu se deosebește de a celorlalți, dar este suficient să-i treci pragul pentru a-ți da seama că stăpînul ei și-a împletit întreaga viață cu arta. Ea este ornamentată cu sculpturi în lemn reprezentînd flori, motive populare, dragoni. În vitrine se află o adevărată herghelie de cai și cămile..."

Își amintește că a început să sculpteze în lemn pe vremea cînd era copil, făcînd capete de cai cu care împodobea instrumentele populare mongole morin-hur. Încă de pe atunci el a înțeles că pe lîngă talent sculptura în lemn cere răbdare. El a învățat să înțeleagă lemnul. „Lucrul cel mai important este viața care sălășluiește în lemn, viața pe care artistul nu trebuie să o ucidă spunea Gombin Djambaldjav. Procedînd altfel, el comite două păcate : el lipește lemnul de ceea ce are el mai scump, de viață, iar în al doilea rînd demonstrează că a îmbrățișat o meserie care nu este pentru el. Cu alte cuvinte, el nu este un artist adevărat. Munca mea nu are nici un secret, secretul fiecărui maestru este talentul și munca".

● **ANTONIO TABUCCHI,** născut în anul 1943, este profesor de literatură portugheză la Universitatea din Genova. Este în același timp autor al citorva culegeri de eseuri și numeroase articole de critică literară pe care le-a publicat în reviste din Italia și din afara hotarelor acesteia : „La Repubblica" „Alfabeta", „L'Illustratione italiana" etc.

În literatura propriu zisă a debutat cu culegerea de povestiri „Piazza d'Italia" (1975) după care au urmat volumele „Piccolo naviglio" (1978), „Il giorno del rovescio" (1981) „Donna di Porto Rico" (1983) și „Notturno indiano" (1985). Cea mai cunoscută dintre cărțile lui — „Mici întîmplări neînsemnate" — care într-un singur an (1986), a apărut în trei ediții. Este — după cum apreciază critica literară italiană — una dintre cărțile italiene cele mai moderne, fiind distinsă cu trei importante premii pentru literatură. Vorbind de modern, critica se referă la latura formală, problemele pe care le abordează fiind vechi de cînd lumea : întîmplări, greșeli, neînțelegeri, care îl însoțesc pe om întreaga viață, enigma cu care omul trebuie să se confrunte, problemele existenței complicate ale ființei umane, ale civilizației contemporane terorizante.

● **O ACȚIUNE MEDIOCRĂ, O DANSATOARE EXCELENTĂ** și o muzică de zile mari, astfel ar putea fi caracterizat musicalul american „Flashdance". Personajul principal este o fată tînără, care lucrează ca sudoriță într-o mare oțelărie, dar pentru care dansul este totul. Oricine își poate da seama că oțelăria nu servește decît ca decor — spectaculos, ce-i drept — pentru derularea unei povești de dragoste a cărei protagonistă este sudorița noastră.

Punctul forte al filmului este însă muzica lui Giorgio Moroder. „Flashdance" este încă unul din filmele americane care preamărește dansul ca pe o formă de mișcare provocată și însoțită de muzică. Comparîndu-l cu „Chorus Line", al lui Attenborough, „Flashdance" este mai sentimental, dar se ridică mult deasupra filmelor americane asemănătoare („Febra de sîmbătă noaptea" sau „Pomada") avîndu-i ca interpret pe John Travolta (în primul alături de Olivia Newton-John).

● **ROMANUL „MIRACULOASA TELUMÉE"** al scriitoarei Simone Schwarz-Bart din Guadelupa, nu poate fi povestit, deși în fața ochilor îți apar toate ca într-un film panoramic color : natura tropicală, marea, negrese tinere, oameni cu ochi negri și adînci, dansuri și dragoste, plantații, bungalowurile albilor la umbra palmierilor. Altfel spus, lumea Antilelor, lanțul de insule din Porto Rico și Cuba pînă în Venezuela.

Întîmplarea lui Telumée, o negresă de la mijlocul secolului nostru, este de fapt povestea unui om care își caută zi de zi trecutul și care încearcă pas cu pas să-și construiască propria fericire. Înjosirea din partea colonialiștilor este încă prezentă, în concepția acestora guadelupezii urmînd să rămînă sluga și lucrători veșnici pe plantațiile lor. Dar oamenii negri au găsit arme pentru a se opune, ele au fost răbdarea și rezistența fizică și psihică. Vitalitatea lor excepțională i-a ajutat să supraviețuiască colonizatorilor. Mesajul cărții Simonei Schwarz-Bart este optimist, omul dispune de forțe, de energii ascunse care îl ajută, după expresia lui Faulkner, „să reziste și să învingă".

În persoana lui Telumée scriitoarea a pus multe dintre problemele femeii în general. Fabula cu femeia și doi bărbați ar putea fi banală dacă nu am fi fascinați de performanțele stilistice, de metaforele și imaginile aducînd pînă la noi mituri și experiențe ancestrale.

„Miraculoasa Telumée" este romanul unei insule de umanitate pe care o cunoaștem mai puțin sau deloc, o expediție în cele mai profunde adîncimi ale ființei umane.

● **CE SIMTE UN BĂRBAT CARE** după moartea soției iubite află din întîmplare că ființa căreia îi sacrificase totul îl înșelase, ducea o viață dublă ? La această întrebare și la multe altele legate de aceasta încearcă să răspundă scriitorul suedez Stefan Seeberg, născut în anul 1938, în romanul „Libertatea Stellei" (Stellas Frihet), apărut la Stockholm în editura „Norsteadts".

Romanul a trezit un ecou imens nu numai în Suedia, ci și în Norvegia, Danemarca, Finlanda, R.F. Germania și Franța unde a apărut pînă în prezent în tiraje deosebit de mari, tematica abordată fiind actuală, la ordinea zilei cam peste tot.

Maiorul Lars Erikssen, un bărbat de vîrstă mijlocie, tocmai și-a îngropat soția, pe Stella, secerată de cancer, după treisprezece ani de căsnicie în care femeia aceasta a fost totul pentru el. Descuind dulapul de la serviciul Stellei pentru a duce acasă lucrurile acesteia, maiorul descoperă un teanc de scrisori de la iubitul soției. Înțelege acum unde se ducea ea destul de des cînd — în baza dreptului ei de a fi egala bărbatului — visa să fie liberă. Cercetînd, află că iubitul Stellei era un oarecare Jonas, artist de circ și varieteu.

Parcurgerea scrisorilor de către maior și confruntarea conținutului lor cu evenimentele zilnice, creează o puternică emoție cititorului. Fuga de amintiri în dorința de răzounare și legătura maiorului cu doamna Larsen sfîrșesc cu un fiasco. Finalul romanului este demn de toata atenția. Maiorul și Jonas devin ei înșiși personajele unui joc pe care îl „scrie" artistul : acesta continuă să-i trimită scrisori Stellei și după moartea femeii, scrisori rătăcite chipurile pe drum. În felul acesta îl obligă pe maior la o întîlnire pentru a tranșa problema învingătorului.

Dar poate exista un învingător dintre doi oameni, unul mai nefericit decît celălalt ? !

● **GÜNTHER STINGL** este unul dintre numele de prestigiu ale prozei austriece contemporane. S-a născut în anul 1939 într-o mică localitate din Niederöstereich, într-o familie de muncitori. El însuși s-a pregătit să devină meșter pălărier, dar s-a apucat de literatură.

A debutat cu un volum de povestiri după care au urmat cîteva piese de teatru pentru radio și televiziune. Ulterior a publicat cîteva romane distinse cu importante premii literare austriece. Cel mai cunoscut dintre acestea, care dă întreaga măsură a talentului și experienței sale de viață, este „Ca eroii", apărut în editura Roetzer din Eisenstadt. Dramaturg înnăscut, Stingl se remarcă și în această proză amplă prin dialog, prin fraza scurtă și prin desfășurarea alertă a acțiunii.

Eroul romanului este Karl, un tînăr de cincisprezece ani, aflat la începutul drumului său în viață. Este romanul unui tînăr aflat la răscrucea unde în mod normal ar trebui să-i ajute cineva. Dar cine ? Karl trăiește într-o societate unde cei lipsiți de mijloace de existență nu au nici o șansă. Întîlnirea lui Karl cu Charlie, un ins cu cazier, face din primul un „erou". „Eroism" care îl va duce la închisoare. Din nou liber, se angajează la o firmă care va da în curînd faliment, ajungînd șomer în rînd cu mulți gastarbeiteri. Acasă nu se mai poate duce, mama lui și-a refăcut viața. Încotro ? În final, Karl se urcă într-un autobuz iar la întrebarea șoferului unde vrea să meargă, răspunde „Undeva unde trăiesc oameni".

● **PUBLICAREA LA BEIJING** a romanului „Prefacerile omului" de Wang Meng, scriitor din generația de mijloc, născut în anul 1934, a marcat apariția în literatura chineză contemporană a primei lucrări cu caracter psihologic din mediul intelectual. În felul acesta, volumul lui Wang Meng umple un gol resimțit în literatura acestei mari țări asiatice.

Autorul înfățișează lumea interioară a intelectualului Ni Wu-cihang și a membrilor familiei acestuia, din vremea ocupației japoneze pînă în prezent, cu accent deosebit pe anii '40. Studiind în Europa, Ni ajunge la concluzia că singura modalitate prin care China înapoiată ar putea ajunge în rîndul țărilor avansate din punct de vedere economic și cultural o constituie preluarea modului de viață și cultură al occidentului. El nu vrea și nici nu poate să înțeleagă viața și realitățile din țara natală. Viața lui devine astfel o sursă permanentă de conflicte cu membrii familiei lui, cu oamenii din jur, adepți ai păstrării și îmbogățirii tradițiilor, a valorilor celor mai de preț ale culturii chineze multimilenare.

Ni este admiratorul fără discernămînt a tot ce vine din străinătate în timp ce soția, sora și mama lui sînt partizanii absoluți ai respingerii a tot ceea ce reprezintă elemente de cultură străină, îmbrățișînd fără rezervă tot ce este autohton.

Aceste conflicte nu se vor rezolva — în cadrul familiei lui Ni — nici după eliberare, autorul sugerînd o soluție de compromis, adică îmbinarea în mod eritic a elementelor de cultură tradițională, cu elemente de cultură universală progresistă.

ÎN SPIRITUL COLABORĂRII

● **În cadrul tradiționalelor schimburi de experiență cu scriitori din țările socialiste, s-a desfășurat, recent, la Uniunea Scriitorilor o interesantă dezbatere cu tema „Prezența tineretului în literatura contemporană". La discuții au participat scriitorii sovietici Iuri Lopusov (secretar al Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.), Kiril Kovaldji (redactor șef-adjunct al revistei „Iunosti"), Alexandr Iudahin (poet și prozator) și scriitorii români Constantin Chiriță și Alexandru Balaci (vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor din România), Teofil Bălaj, Viniciu Gafița, (redactor șef al editurii „Ion Creangă"), Iuliu Rațiu (redactor șef al revistei „Cutezătorii"), Passionaria Stoicescu (ed. „Ion Creangă"), Artur Silvestri (revista „Luceafărul"), Gica Iuteș, Costache Anton, Mircea Florin Șandru. Dezbaterea, care a cuprins puncte de vedere originale și a însemnat un util schimb de vederi, a abordat o gamă largă de probleme ale literaturii pentru tineret ca și aspecte legate de condiția scriitorului tînăr ca factor activ, cultural și politic, într-o cultură.**

Vocile unei mari literaturi

Un scriitor care a avut prilejul, de peste un sfert de veac, să cunoască pe reprezentanții unei mari literaturi la ei acasă, nu știe ce nume să scrie mai întîi din aceste bogate, greu de urmărit, impresii. Să evoce ansamblul Pușkin, cuprinzînd Mihailovskoe, Trigorskoe, mormîntul marelui poet întemeietor al literaturii ruse, din incinta mînăstirii Sviatigorsk ? Sau conacul de la Iasnaia Poliana al lui Lev Nicolaevici Tolstoi, cu mormîntul modest, unic în lume de pe buza unei ripe din pădurea învecinată către care duce un drum al liniștii veșnice ? Sau satul natal al lui Esenin, Konstantinovo din apropierea orașului Riazani ?

În ce-l privește pe Pușkin Alexandr Sergheevici, merită să amintesc cuvintele lui Turgheniev despre Mihailovskoe : „Aici a găsit materia și culorile necesare ficțiunilor sale atît de materiale, de fidele și de conforme cu proza și poezia vieții țărănești a Rusiei. Mihailovskoe e leagănul nașterii multor opere ale lui Pușkin, dintre care am cita „Ruslan și Liudmila", ca și multe stanțe lirice memorabile („Tii minte minunata clipă" / printre altele inspirată de vecina sa Ana Petrovna Kern.) Apoi, cum să uit florile totdeauna proaspete de pe mormintele și de la statuile poeților, ale lui Maiakovski, Esenin, Pușkin.

Dar poate că faptul care mă impresionează cel mai mult sînt cele două discuri : „Vorbesc scriitorii", editate prin osîrdia neuitatului Irakli Andronikov care mi le-a dat cu dedicație, discuri editate la Institutul Cine-fono-foto de lîngă Moscova care păstrează filme, înregistrări pe bandă și pe placă, fotografii reprezentînd imagini din viața și creația unora din cei mai iluștri oameni de cultură ai Uniunii Sovietice ca și ai spiritualității universale (Bernard Shaw și Romain Roland printre alții). Chiar dintre aceste multiple impresii le-am ales pe cele sonore, întrucît după cum spune comentatorul discurilor, Irakli Andronikov, glasul reflectă nu mai puțin chipul scriitorului ca și opera sa mai ales cînd aceste glasuri sînt ale lui L.N. Tolstoi, A. Kuprin, L. Andreev, I. Bunin, V. Veresaev, V. Briusov, V. Maiakovski, Serghei Esenin, E. Bagrițki, A. Serafimovici, A. Lunacearski, Maxim Gorki, P. Pavlenko, N. Ostrovski, V. Vișnevski, A.N. Tolstoi, A. Fadeev, A. Dovjenko, Anna Ahmatova, N. Aseev, Boris Pasternak, Vsevolod Ivanov, Mihail Kolțov, Iuri Olesa, N. Pagoin, Vladimir Iugovski, Mihail Svetlov, I. Utkin, A. Gaidar, E. Kazachevici, S. Gudzenko.

Cîteva înregistrări ne-au reținut în mod special atenția atît mie cît și confraților care le-au ascultat. E vorba înainte de toate de Maiakovski și Esenin (un monolog din poemul dramatic „Pugaciov"). În cazul lui Maiakovski mi se pare îndreptățită butada care circula în epoca sa, potrivit căreia dacă acesta recită în Kronstadt aud marinarii de pe Marea Baltică. Vocea lui Esenin e răgușită, dar profundă, de neconfundat, recită cutremurător, cum remarca Gorki.

Ascultînd aceste discuri nu pot să nu-l dau dreptate lui Maiakovski care spunea într-un poem :

„În comunism funcționarii vor dispare / Și vor fi multe cîntece și poezii."

Vocile înregistrate pe cele două discuri sînt o minunată confirmare în acest sens.

Niculae Stoian

SPORT Miercurea de zahăr

De necrezut, citesc și mă șterg la ochi, rog prietenii să mă ciupească — nu cumva visez ? Nu, nu visez nici eu, nici cei care au văzut cu ochii lor minunea din Regie : Sportul studențesc — Bröndby IF Copenhaga 6—0 ! O echipă care ocupă ultimul loc în divizia noastră zdrobește pe proaspăta campioană a Danemarcei, o echipă profesionistă din care fac parte șapte din cei unsprezece jucători olimpici care i-au desființat pe olimpicii noștri cu 8—0 ! Asta da victorie, chiar și așa, incredibilă cum e. Sportul ne-a răzbunat pentru toate înfrîngerile numerotate din cupele europene, realizînd cea mai mare surpriză (și prin proporțiile scorului) din ultimii ani din fotbalul mondial.

★

Un prieten al meu, doctor, deci om realist, mi-a spus că ar fi pariat 1 000 lei contra 1 leu pe mina danezilor. Ca el, sînt convins, ar fi pariat și alții. Sportul însă a mîncat jăratec peste noapte, și mîndrul armăsar danez a devenit o gloabă pe lîngă el. Mai mult, ca lucrurile să fie cît se poate de limpezi, golul prin care s-a ajuns la prelungiri și pe urmă la penalty-uri a fost dat nici mai mult nici mai puțin decît în ultimul minut de joc. Iar la 11 m... Ca să ratezi trei din trei, pentru asta nu mai trebuia să vii pînă la București, ratai prin corespondență. Am scris că Sportul nu e o echipă de B și numai conflictul, de-acum stins, dintre jucători și foștii antrenori au adus-o în coada clasamentului. Se pare că am avut dreptate, și victoria care împinge echipa în turul III mă confirmă. Cei doi noi antrenori, Cazan (zis și Ață) și Iorgulescu (zis și Gino), au arătat că, totuși, cel puțin la ora actuală, cei mai buni antrenori au la bază carnetele de foști buni jucători de fotbal și nu amintiri din vremea cînd jucau la pitici.

★

Steaua a bătut cu 2—0 la Nicosia, cum era, de altfel, de așteptat, în ciuda babelor de pe margine care vroiau să ne sperie cu ideea că cipriotii sînt niște fiare acasă. Fiare mici, zic eu, dacă punem la socoteală și terenul „mioritic" de acolo, adică deal-vale, vale-deal. De data asta Lăcătuș a descuiat poarta cipriotilor, fiind artizanul celor două goluri (pe unul l-a marcat chiar el). Echipa militară a intrat deja în „primăvara europeană" și sperăm că va merge mai departe de ea, să joace din nou finala în vară. Nu de altceva, dar în campania de acum doi ani militarilor le-a scăpat un trofeu, cupa intercontinentală.

★

Victoria București s-a purtat cum se poartă orice debutantă la Scala din Milano. Adică a cîntat mai prost prima dată, pe teren propriu, supraestimîndu-și adversarii și mai bine în deplasare unde a scos un onorabil 0—0. Dar dacă ne aducem aminte de ce a făcut pînă miercuri Sportul în cupele europene, putem spera că, miine-poimiine, îi arde și Victoria cu 6—0 pe Real Madrid.

★

Căile domnului și căile fotbalului nostru sînt necunoscute, așa încît a fi cronicar de fotbal e mai greu decît să cînți din fluierul piciorului. De aceea, abia îl aștept pe Fănuș, care, între altele, fic spus, mi-a scris așa : „Ulisse, vezi să nu te tii de prostii și să le încurci pe toate, ca să nu le mai pot descurca nici eu. Pe aici pe la Paris, plouă ca și pe la noi, noroc cu bojoleul lor ce se aprinde în pahare cum se aprind frunzele de arțar în balta Brăilei cînd își rup picioarele stelele alergînd după Carul mare. Ce face Rapidul?" Nu i-am răspuns, desigur, pentru că încă nu știu ce face Rapidul, miine, în Giulești, cu oltenii. Dacă derajază, i-l las lui, cînd o veni, dacă nu, mă sui eu în el, că e mai bine.

Ulisse

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
46
(1 331)
Sîmbătă
14 noiembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VOTUL, UN SEMN AL ANGAJĂRII

Mîine, la 15 noiembrie, în întreaga țară se desfășoară un act, devenit firesc pentru calendarul vieții social-politice a patriei, consfințit ca atare în cadrul sistemului democrației socialiste ; alegerile de deputați în consiliile populare.

Votul fiecăruia dintre noi, acordat candidaților Frontului Democrației și Unității Socialiste, devine astfel semnul ferm al opțiunii pentru continuarea proceselor înnoitoare ce se desfășoară pretutindeni în patrie, pregătind, așa cum prefigurau vizionar orientările Congresului al XIII-lea al partidului, trecerea României într-un nou stadiu de dezvoltare.

Opțiune pentru creșterea puterii economice, pentru racordarea tuturor sectoarelor productive la parametrii tehnicii moderne, ai competitivității pe plan mondial, ai eficienței maxime. Pentru afirmarea științei românești ca o importantă forță de producție, ca un resort vital al dezvoltării multilaterale. Pentru devenirea școlii românești ca spațiu larg al formării unor generații de constructori competenți și entuziaști ai societății de mîine. Pentru ca tot ce ține de zona spiritualității, a creației, a artei și culturii, să se împlinească prin noi valori adăugate patrimoniului național.

Momentul acesta, al alegerii celor mai buni gospodari, a celor mai capabili și dăruiți pentru binele obștei, reprezintă, totodată, prilejul unui bilanț semnificativ. La o simplă privire în jur, către orașele și satele în care trăim și pe care le-am înălțat și le-am înnoit prin munca noastră, către toate însemnele civilizației socialiste ce constituie de acum averea țării, realizăm saltul uriaș înregistrat de România pe verticala progresului.

Iată ce avem de apărat, iată ce avem de continuat printr-un efort uriaș pentru angajarea cu întreaga capacitate, cu întreaga ființă, în numele iubirii de patrie, în numele viitorului.

Votul înseamnă de aceea și o mărturie de conștiință, un legămînt solemn al fiecăruia de a participa, împreună cu alegii obștei, la înfăptuirea tuturor obiectivelor construcției materiale și spirituale a țării. Pentru tînăra generație, alegerile de la 15 noiembrie capătă sensul unei deschideri spre spațiul de suflet și de frumusețe deplină în care va trăi, în care-și va împlini idealurile. Un spațiu pe care sînt chemați să-l edifice ei înșiși, tinerii țării, împreună cu întregul popor, în acest timp eroic, în această epocă eroică.

Luceafărul

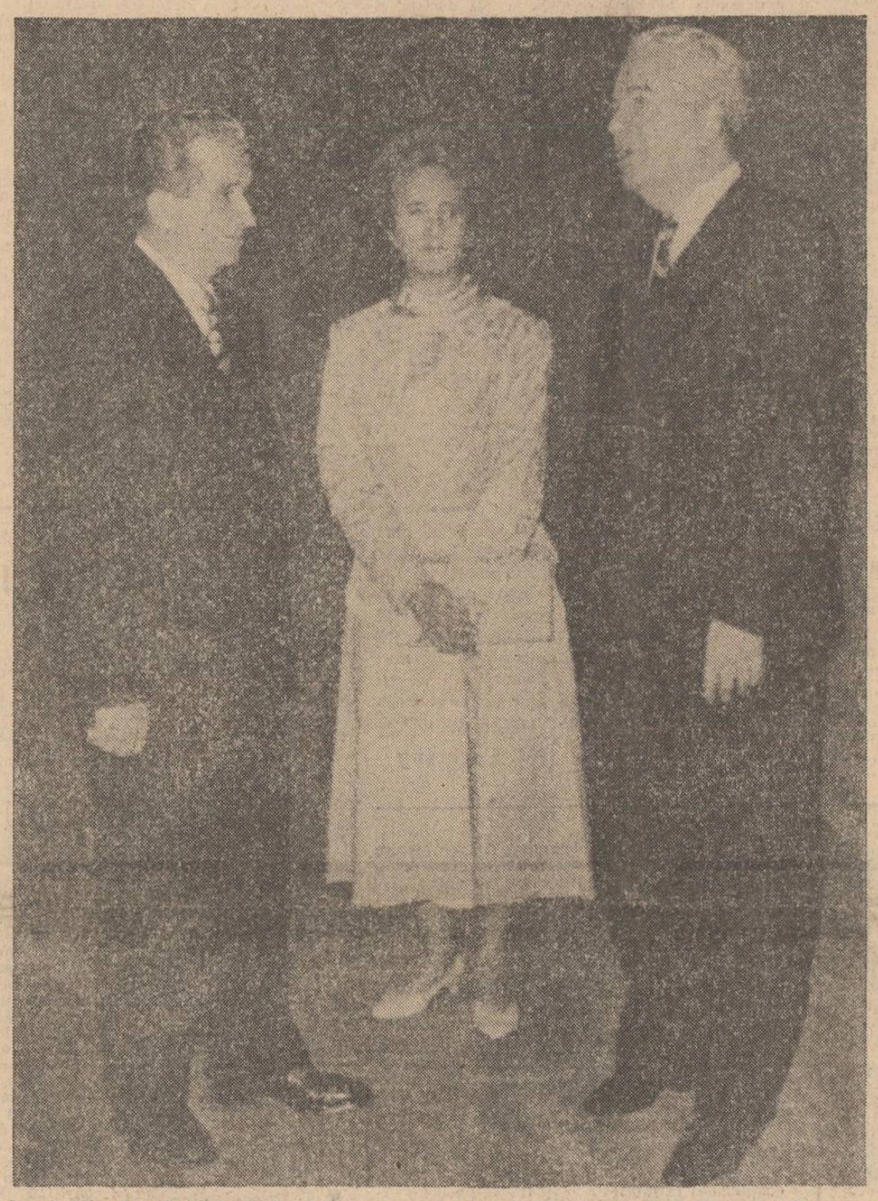

Imagine din timpul vizitei oficiale de prietenie efectuată de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.S.F. Iugoslavia

CONSECVENȚA PĂCII

În recenta cuvîntare rostită la întîlnirea de la Moscova a conducătorilor și reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, socialiste, social-democrate, ai altor forțe politice progresiste, ai mișcărilor de eliberare națională, președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a relevat necesitatea unei noi gîndiri politice în contextul existenței armelor nucleare, a unei înțelegeri mai complexe situației militare din lume, evidențiind încă o dată imperativul renunțării la armele nucleare, ca și pe cel al excluderii căii militare de soluționare a problemelor dintre state și soluționării tuturor problemelor litigioase, a conflictelor actuale numai prin tratative — singura cale de prezervare a păcii în lume.

În concepția României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, securitatea fiecărui stat și a omenirii în ansamblu nu poate fi asigurată pe calea armelor a căror acumulare fără precedent istoric nu face decît să sporească tensiunea internațională și pericolul unui război nuclear nimicitor. Salutînd tendințele pozitive înregistrate în ultima vreme în tratativele de dezarmare, între care înțelegerea convenită între Uniunea Sovietică și Statele Unite privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și operativ-tactice din Europa, ce ar putea constitui un prim pas concret spre reducerea și apoi eliminarea tuturor armelor nucleare, România se pronunță pentru **o abordare nouă și o înțelegere mai complexă** a factorului militar și implicațiilor acestuia în lumea contemporană. Astfel, pledînd pentru desființarea blocurilor militare, țara noastră a arătat că ele nu mai corespund noii realități a lumii contemporane. Desființarea blocurilor militare presupune, în concepția românească, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, desființarea bazelor militare străine și respectarea neabătută a independenței, suveranității și egalității în drepturi, renunțarea la amestecul în treburile interne ale altor țări, la forță și la amenințarea cu forța.

În pofida cererilor exprimate tot mai ferm de conducători de state și oameni politici lucizi pentru stoparea cursei înarmărilor și adoptarea unor măsuri hotărîte, concrete, de dezarmare, analiza obiectivă a situației existente în lume pe plan militar dezvăluie apariția unor noi și deosebit de periculoși **factori destabilizatori** ai securității și stabilității internaționale. O adevărată „cutie a Pandorei" amenință să scoată la iveală noi tipuri de arme, noi sisteme și doctrine stratetice. O nouă cursă de amploare a înarmărilor moderne este gata să se declanșeze, stimulată de miturile „performanțelor tehnologice", ale „securității totale" și „invulnerabilității". Mulți tehnicieni militari și strategi occidentali au fost cuprinși de febra entuziasmului față de performanțele presupuse ale armelor bazate pe noi tehnologii și tehnologii „exotice", pe noi legi ale fizicii, arme sociate, în general, cu Inițiativa de Apărare Strategică (S.D.I.) lansată de Administrația S.U.A. în 1983. Susținătorii „celei mai orgolioase și mai dramatice" ambiții a S.U.A. fac o largă propagandă diferitelor componente ale preconizatului „sistem de apărare spațială" — lasere cu raze X, lasere chimice, tunuri cu particule accelerate de înaltă energie, rachetelor antibalistice cu viteze hipersonice, sateliților sofisticați de observare și comunicații, stațiilor de luptă spațiale. Istoria dezvoltării armelor bazate pe noi tehnologii este însă mai veche decît S.D.I., producția și desfășurarea acestora fiind finanțată în afara unor rațiuni strategice, imediat ce au fost întrevăzute „performanțe semnificative" din punct de vedere militar. În nestăvilita goană după „performanță" se scapă însă din vedere că un război, chiar și „limitat", purtat cu arme moderne ar fi catastrofal !

Caracterul deosebit de nociv al armelor bazate pe noi tehnologii și tehnologii „exotice" a fost relevat cu pregnanță de oamenii de știință. O recentă lucrare apărută sub egida cunoscutului Stockholm International Peace Research Institute sub inspiratul titlu **„Cursa incertă. Strategia noilor arme și percepțiile asupra lor"**, face o analiză profundă, din variate perspective, a impactului destabilizator al armelor bazate pe noi tehnologii asupra mediului strategic internațional și controlului armamentelor. În optica autorilor incluși în volum — profesori universitari și cercetători cu prestigiu din S.U.A., Canada, Anglia, Suedia — principalul pericol al dezvoltării și amplasării de arme bazate pe noi tehnologii, putînd îndeplini misiuni multiple, tactice sau strategice, cu încărcături clasice sau nucleare, miniaturizate și, deci, foarte mobile și greu de depistat, este acela al **creării iluziei unui control sporit** al ostilităților cînd, în realitate, conflictele vor deveni mult mai greu de controlat. Cercetătorii atrag atenția asupra faptului că se pune prea ușor și în mod greșit semnul egalității între posibilitățile extraordinare de „urmărire" a ostilităților datorate noilor tehnologii și capacitatea de a le „controla", uitîndu-se mult lăudatele performanțe ale noilor arme — viteză, precizie, capacitate de distrugere în adîncime, evitarea interceptiei — vor crea situații fără precedent, conducînd la o escaladare rapidă a conflictelor către un război nuclear general pustiitor !

Autorii incluși în volumul citat evidențiază „efectul de compresie" exercitat de noile arme asupra diferitelor stadii ale unei confruntări militare, excluderea factorilor politici din luarea deciziilor în cazul așa-numitelor „cîmpuri de luptă automate", efectul de „bumerang" al utilizării noilor arme care, născocite spre a întări capacitatea de descurajare, vor conduce, în ultimă instanță, la contramăsuri și vor deschide calea spre escaladarea nelimitată a conflictelor. Singura atitudine rezonabilă, consideră oamenii de știință, este **punerea sub controlul politic** a cercetărilor, dezvoltării și amplasării armelor bazate pe noi tehnologii, în așa fel încît ele să nu ajungă să bulverseze iremediabil mediul strategic, stabilitatea și securitatea internațională. Cu cît mai devreme va fi făcut acest lucru, cu atît mai eficient va fi stopată o nouă cursă a înarmărilor.

Nici „doctrina apărării" în numele căreia este susținută dezvoltarea unor sisteme militare axate pe noile tehnologii, precum S.D.I. nu rezistă unei analize obiective, sistemele de arme incluse putînd fi utilizate, cu aceleași performanțe în misiuni ofensive, ipostază care nu poate genera decît încrîncurare, tensiune și contramăsuri.

Concluzia logică a cercetătorilor este că securitatea națională, ca și securitatea internațională nu pot fi apărate cu noi arme, oricît de sofisticate ar fi acestea. Dimpotrivă, sînt necesare **schimbări profunde în mentalitatea politică**, noi acorduri, pe termen lung de reducere a armamentelor și, în final, de excludere a lor din relațiile internaționale, de sporirea gradului de înțelegere internațională, așa cum a susținut și susține cu consecvență România.

Leon Talpă

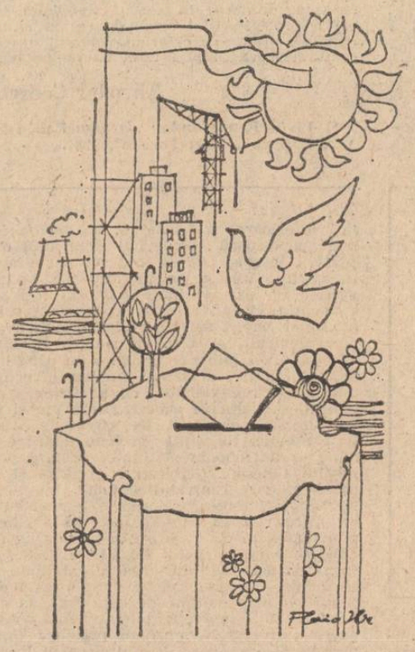

VOT PENTRU VIITOR
Desen de Ilie Florin

„Un pămînt numit România"

● „Viața și munca în Valea Jiului" de Ion Andreiță ● „Țările țării" de Constantin Stan ● (în pagina a 3-a)

Limba română, casa noastră

Din cînd în cînd, în sală se aude, înainte sau după cîte un nume rostit, încă un cuvînt, o precizare, necesară pesemne și ea: Bacău; sau : Satu Mare ; sau : Tulcea ; sau : București. Ne aflăm, de fapt, la Suceava, într-o sală nouă a noului teatru municipal, însă pe spațiul acesta limitat și încăpător totodată se suprapune practic un alt spațiu geografic, acela mult mai întins al întregii țări. S-ar putea spune, nu numai metaforic, ci și într-un sens absolut realist, că astăzi la Suceava și-au dat întîlnire numeroase localități ale patriei.

Din cînd în cînd, în sală se aude, alături de numele limpede pronunțat și tot atît de distinct, încă o precizare, fără îndoială necesară și ea : elevă... militar în termen... electrician... operatoare chimistă... student. Și din nou s-ar putea susține, și n-ar fi nici o exagerare în asta, că azi la Suceava și-au dat întîlnire, cu siguranță, aproape toate profesiile. Cu încă o precizare, totuși, cea din urmă dar nicidecum cea mai puțin importantă : motivul care i-a adunat astăzi laolaltă pe toți a fost unul și același — dragostea pentru poezie.

Pe scenă se găsesc, într-adevăr, într-un fel de prezidiu sărbătoresc, mai mulți scriitori — poeți, prozatori, critici — veniți să sublinieze și cu prezența lor însemnătatea momentului. Prilejul este și el unul festiv, acumulînd chiar o dublă semnificație, deoarece anul acesta, la noua ediție a concursului de poezie **Nicolae Labiș** — a nouăsprezecea —, s-a adăugat o

D. Matală

Continuare în pag. a 6-a

Nimic mai frumos

Nimic mai frumos decît al muncii freamăt
acolo-n cîmp, uzine, șantiere !
Izvoare de lumină și putere
cu scrîșnet smulse, cu sudori, cu geamăt,

într-ale vieții bătălii diurne,
mai crîncene, mai fără de popas,
unde materia încheagă glas
șerpuitor spre leagăne și urne.

Ca să-l distingi, în creier 'nalt tresaltă
puterea, și lumina, și iubirea
în lupta aprigă cu firea
a tot ce-i omenesc spre-o zare mai înaltă.

S-auzi și-n vis acele glasuri sfinte
venind din uriașul muncii creuzet fierbinte.

Dumitru Bălăeț

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Lumi paralele

Cu cele două cărți ale sale („Odaia de asediu", 1983 și „Hermandria", 1986), Miruna Runcan propune — într-o ordine, ce-i drept, destul de mult încercată — o utopie. Termenul grec ne arată degrabă acest înțeles : un loc ce nu există, hiperic ; nu mai puțin, însă, el este — între „a fi" și „a exista" se pare că elinii stabileau o bună distincție. Nu trebuie neapărat să apelezi la cite un gînd precum acesta al lui Le Roy („logica invenției se întemeiază pe metoda utopică") spre a te convinge că mai ales invențiunea lirică se bazează pe formele care ființează utopic. În poezia Mirunei Runcan, utopia însă nu numai că se lasă ghicită ca temei al acestei invenții dar, în multe dintre piesele care o compun, ea va și vorbi — nu fără de cite un mai tainic fior — de ivirile ei. Astfel, în poemul „Un paradox" citim acestea : „Ce știu acum e că plecăm dintr-un punct : A. / Unică poartă închisă și-n jur / o infinitate de drumuri... / .... / Acum știu atît : avem un punct de plecare. / Ce urmează e o infinitate de porți". La fel, în „Odaia de asediu" : ascultă de către poetă, o „voce a desprinderii" îi spune despre un univers alcătuit din intrări succesive, multiplicate catoptric la infinit, ca în grafica stranie a lui M. C. Escher .

În al doilea volum al autoarei, „Hermandria", utopia nu se precizează totuși mai mult, ea aci ar vrea doar să se identifice cu ficțiunea, se ascunde sub acest nume. Cartea e subintitulată „fals mit elin" și are ca motto acest bizar distih : „O, voi ficțiuni, / dulce lemn de tei...". Loc himeric, „Hermandria" e posibilă exclusiv în ficțiune : insulă a lui Hermes — divinitate a hoților, a călătorului, zeu al interpretării, schimbător, politropic etc. — e, deopotrivă, o insulă „bărbătească și singură" (aci, zice poeta, „numerele nu se impart / și unul nu se împreună, insula / virgulă, insula / zbenghi / al unghiei zeului / pe fruntea / proteului"), o lume deci contradictorie, căci despre ea încă se mai poate zice și astfel : „Hermandria e un spațiu la fel ca oricare, / cu margini de mare, cu urcușuri de cretă / și dantelă ondulată de nemișcare".

Să bănuim însă aci și un anume hermetism ? El există (a observat aceasta bine Paul Grigore), însă, iată, e chiar unul căutat, e acela pe care-l cheamă — spre a (se) rosti cu dinsul — divinitatea insulei și a poemului : a utopiei. Ion Barbu, se știe, nu a procedat la noi, alt-

A.I. Brumaru

Continuare în pag. a 7-a

Un reper modern

După o îndelungată și tragică luptă cu o boală incurabilă și cu moartea pe care nădăjduia s-o învingă cu uimitoarea-i sete de viață, s-a stins la 2 august 1937, într-un spital din Cluj, scriitorul Pavel Dan, încă înainte de a fi împlinit vîrsta de 30 de ani. Cel care se născuse la 3 septembrie 1907, în comuna Triteni, județul Cluj, într-o familie de țărani, urma destinul atîtor scriitori români pe care bolile și mizeriile unei vieți măștere i-au secerat mult prea devreme.

Dacă pentru un poet această vîrstă poate marca piscul unei cariere literare, pentru un prozator sau dramaturg, ea înseamnă, îndeobște, de-abia începutul. Și, totuși, Pavel Dan, care debutase în 1930 în revista clujeană **Darul vremii**, nr. 2, cu schița **Ursita**, își transformă debutul într-un triumf, firește dacă punem la socoteală și schițele, nuvelele, povestirile, publicate după 1933 în revistele ardelenești : **Abecedar, Pagini literare, Gîndirea, Gînd românesc, Blajul**, și adunate postum, în 1938, în volumul **Urcan bătrînul**, „un cîștig de rar preț pentru literatura românească." (Ion Chinezu).

Scriitor cu o temeinică pregătire culturală — își făcuse studiile liceale la Turda și Tulcea, iar cele universitare la Cluj, devenind profesor de română și latină, în 1932 —, Pavel Dan a trăit intens și a studiat în primul rînd la marea școală a vieții, la care învață cultura și civilizația populară, înțelepciunea și firea țăranului român din cîmpia Blajului, limba, credința și datinile sale. Într-o scrisoare către Teodor Murășanu din 2 XI 1933, Pavel Dan își mărturisea crezul artistic și își făcea indirect o splendidă caracterizare, fixîndu-și locul în literatura română : „Eu am înțeles că numai plecînd de la popor și de la literatura clasică se poate crea ceva trainic ; iar plecînd de la literatura modernistă voi fi o floare exotică și voi trăi atît cît trăiește pe țărm lemnul aruncat de mare, pe care tot aceeași mare, în neastîmpărul ei, îl răpește și îl aruncă iar în anonimatul nesfîrșit al valurilor". De aceea, poate, cele mai izbutite nuvele ale sale sînt cele cu tematică rurală : **Urcan bătrînul, Înmormîntarea lui Urcan bătrînul, Poveste țărănească, Priveghiul, Zborul de la cuib, Copil schimbat.** Trei dintre ele, împreună cu nuvela istorică **Iobagii**, inspirată din **Răscoala** lui Horea, de la 1784, apar în cunoscuta revistă **Gînd românesc**, condusă de criticul Ion Chinezu (1894—1968), în paginile căreia vor

Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 6-a

Nicolae Iorga, azi

O simplă privire în fișierul Bibliotecii Academiei ne arată că Nicolae Iorga este unul dintre cei mai editați și reeditați scriitori români. Mai ales în ultimul timp — nu trece un an fără a avea două-trei cărți ale sale în rafturi. Astfel, numai din 1980 pînă astăzi i-au apărut 22 de lucrări a căror enumerare, aici, ne face ea însăși plăcere. Se conturează, astfel, un colectiv de editori pasionați de Nicolae Iorga, fiecare înaintînd pe cîte un domeniu din imperiul scrisului marelui savant, la un loc putînd constitui, cîndva, colectivul marii ediții Nicolae Iorga pe care timpul nostru o așteaptă.

Astfel, în 1980 au apărut : **Călătorii peste hotare.** Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Lucian Cursaru (2 vol. Ed. Minerva, colecția B.P.T.) ; **La place des Roumains dans l'histoire universelle.** Publiée avec un tableau chronologique par Radu Constantinescu. Postface de Virgil Cîndea (Editura Științifică și Enciclopedică). Lucrarea a fost tradusă și în românește, în îngrijirea aceluiași editor, la aceeași editură, în 1985 ; **Discursuri parlamen-**

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

■ Fondul principal al culturii române ■ REVENDICAREA CLASICILOR (în pagina a 6-a)

ATITUDINI

„Recuperarea firescului"

Atunci cînd se vorbește despre inovații și experimente în plan literar îmi vine în memorie imaginea unui celebru tablou al lui Paul Klee intitulat „Drum principal și căi lăturalnice", de fapt o metaforă a existenței, cu căutările și rătăcirile ei, cu revenirile la calea cea dreaptă și bună. Mutînd această alegorie pe alt plan, putem spune că există un drum principal al culturii autohtone, acea „cale regală" a sufletului etnic față de care e necesar să se raporteze creația literară pentru a nu înainta în direcții străine spiritului propriu deoarece — și acest lucru este esențial — valoarea nu se poate clădi pe inautenticitate în ciuda oricăror performanțe formale. Nicolae Iorga spunea : „cînd te lupți împotriva tradiției, te lupți nu numai împotriva operelor cuprinse în această tradiție, dar te lupți **împotriva bunului simț"** (s.n.) Înainte de a porni pe o cale inovatoare, scriitorul e bine să chibzuiască asupra necesității firești a actului său pentru a nu aluneca în hybris, în exces gratuit de dragul efectului de suprafață. Ca să nu mai vorbim de faptul că literatura noastră.

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ILIE GUȚAN: «Octavian Goga — argumentul operei»

Exeget și editor al lui Tudor Arghezi, Ilie Guțan ne propune o incursiune în opera lui Octavian Goga folosind cărări bătătorite, dar și cărări noi. **Octavian Goga — argumentul operei** este, de fapt, în întregul ei o carte nouă despre Octavian Goga, pentru că refuză ideea unui scriitor fracționat, încercînd o restituire care să aibă în vedere tot cîmpul de manifestări scriitoricești al poetului pătimirii noastre. Mai întîi, cartea lui Ilie Guțan este o carte care-l privește pe Octavian Goga din unghiul actualității noastre literare. Poezia, dramaturgia, publicistica acestuia nu mai sînt privite dinspre secolul XIX, ci dinspre secolul XX. Autorul coboară în universul literaturii lui Octavian Goga folosind o optică și un mod analitic care nu este acela al epocii în care Goga și-a scris literatura. Este un fel de a încerca rezistența materiei, examen la care opera lui Octavian Goga rezistă cu brio. Ilie Guțan este mai înainte de toate un nuanțat analist. Dar cartea despre Octavian Goga nu este o simplă carte de analiză. Intitulîndu-și-o „argumentul operei", Ilie Guțan caută să vadă cum opera în sine constituie fizionomia lui Octavian Goga. Este o carte despre scrierile poetului, dar mai ales despre personalitatea acestuia și despre felul în care opera contribuie la definirea ei. Operația de istorie literară s-a făcut, biografia poetului a fost scrisă, datele, mărturiile au fost invocate, ne spune autorul. Confirmă opera toate concluziile istoriei literare, toate concluziile curente? Investigația întreprinsă de Ilie Guțan este una complementară, care tinde să completeze și să nuanțeze liniile unui portret. Iată de ce cartea **Octavian Goga — argumentul operei** nu este un șir de analize puse cap la cap, ci o construcție cu punctele de sprijin în istoria literară. Poezia lui Octavian Goga, publicistica lui, dramaturgia lui nu sînt citite în sine ca volume detașate de orice context, ci în strînsă legătură cu epoca și evoluția autorului lor. Primul capitol al cărții, **Recuperare din interior,** este explicit începînd de la titlu și trasează liniile de interes ale cercetării lui Ilie Guțan. Părerea acestuia este că, deși locul lui Octavian Goga a fost fixat odată pentru totdeauna în istoria literară românească, iar contradicțiile lui fundamentale cu consecințe și în planul literaturii numite, fizionomia scriitorului este departe de a fi fost scoasă cu adevărat la lumină. Altfel zis, Ilie Guțan opune unui portret simplificat, produs al sedimentărilor succesive, un altul scos din cercetarea atentă, intimă a operei lui Goga în chiar scurgerea ei prin reviste și volume. Un Goga în mișcare, cu o comparare atentă a faptelor de artă, a ideilor și atitudinilor lui este ceea ce ne propune noua carte despre Octavian Goga. Ilie Guțan ține să remarce exclusivismul cu care este tratată poezia în detrimentul publicisticii lui Octavian Goga, pe care o consideră purtătoare de valori literare într-un grad înalt. „Dar Goga n-a fost numai poet și dramaturg, ci și un «strălucit prozator», mai precis gazetar de stirpe aleasă, de o vigoare pasională și pregnanță stilistică rar întîlnită în cîmpul de valori al scrisului românesc din acest veac". Ilie Guțan este conștient de seria de dificultăți care stau în calea valorificării acestei „proze", începînd chiar cu detectarea lor în reviste, de unde unele crede că nici n-ar mai trebui scoase ca produse de conjunctură, și terminînd cu interpretarea lor ideologic-politică, care trebuie însă întreprinsă. Altfel depozitul de valori real existent în această publicistică riscă să rămînă în mod nedrept în afara circuitului literar. Capitolul următor de **Constante și axe programatice** este ilustrativ pentru modalitatea investigației lui Ilie Guțan. Aici poezia, proza nu sînt separate didactic ci urmărite în chiar împletirea apariției lor, conjugarea care contribuie mult mai fericit la precizarea fizionomiei interioare a literaturii lui Octavian Goga. Poezia lui apare ca un mare ostrov înrămat de activitatea lui publicistică, care-l precede și urmează poeziei, fapt pentru care clarificarea raporturilor dintre ele i se pare esențială în direcția stabilirii unui portret final. Apoi chiar vorbind despre poezie, autorul lui **Octavian Goga — argumentul operei** consideră că și aici s-au produs o reducție și o judecată inerțială care răpesc portretului psihologic și estetic al poetului date importante. Preferindu-se tot timpul cartea de debut a lui Octavian Goga, poezia lui cu mesaj răscolitor, sînt ignorate alte cărți ale aceluiași, cărora spre deosebire de critica literară, autorul lor le-a acordat o altă atenție. Se configurează aici conflictul dintre forța șablonului masiv și impunător și realitatea unei opere multicordă. Chiar dacă vibrația poeziei intime n-o egalează pe cea a marilor chemări sociale și naționale, registrul ei fiind prin chiar condiția ei deosebit, poezia ultimelor volume ale lui Octavian Goga merită un cu totul alt tratament decît cel care i s-a acordat. Opera ca argument propune în lectura lui Ilie Guțan o fizionomie mai nuanțată, pe care actuala carte, o primă parte a incursiunii propusă, o și compune din elementele ei constitutive. Cîștigurile vin, așa cum enunțam la început, dintr-o abordare modernă, adică dintr-un unghi care nu mai rămîne subordonat opiniei născute odată cu apariția volumului de poezii din 1905. Ceea ce s-a selectat atunci rămîne valabil și consacrat. Ceea ce selectează epocile următoare este la fel de important și rămîne prețioasă semnalarea importanței poeziei de caracter intim a lui Octavian Goga, atît pentru profilul său literar, cît și pentru epocă și istoria poeziei românești. Sporul de cunoaștere se întemeiază totodată pe o viziune istoristă, chiar dacă redusă la viața strictă a operei lui Octavian Goga, la circulația ei în revistele vremii. Parcurgînd aceste trasee autorul monografiei descoperă cum de la o poezie la alta, Octavian Goga trece de la poezia tribunului la una cu totul opusă, de o natură intimă. Dualitatea i se pare de altfel extrem de caracterizantă pentru personalitatea lui Octavian Goga, în alternanța celor două tipuri de literatură văzînd și o alternanță de contrarii care i-a sfîșiat și o alternanță... existența...

Un loc special ocupă în cercetarea lui Ilie Guțan propriile confesiuni literare ale scriitorului, cărora nu le acordă încă creditul total decît atunci cînd sînt confruntate cu opera. Argumentul operei i se pare a fi decisiv și din preeminența acestor declarații, energice și apăsate, crede Ilie Guțan a fi provenit și portretul reductiv al lui Octavian Goga. „Argumentul operei" este lămuritor precizînd liniile portretului și adîncind perspectiva. Consultarea poeziei, permanentă în carte, ca și aceea a prozei, relevă în Ilie Guțan un analist fin, care știe să folosească „proba" textului, să convingă în sensul demonstrației sale fără a forța sensurile. Scriitura, elegantă și transparentă, facilitează acest demers, menit să ne arate, dacă nu un Octavian Goga necunoscut, pe unul ignorat și acest lucru nu doar pentru publicistică. De altfel, consultarea operei, „argumentul" ei nu înseamnă, așa cum se înțelege de la sine după premizele fixate, numai poezia. Proza, fiind tratată ca egală artistic poeziei, este convocată și ea în pagina cercetătorului și analistului, unde oferă segmenți indispensabili ai biografiei interioare a artistului. Traversarea propusă de Ilie Guțan ne-o arată atît de intim cuprinsă în evoluția și arta lui Octavian Goga, încît demonstrația că fără de ea înțelegerea operei și personalității și artei lui Goga ar fi mai săracă se face din mers, fără nici un accent ostentativ. Citatele oferite sînt ele însele grăitoare prin forța lor sugestivă și persuasivă. Dar această primă parte a cărții **Octavian Goga — argumentul operei** privește mai ales poezia, mai ales modul în care poetul marilor chemări sociale stă alături de cel intim. Ni se promite o continuare în care după poet și dramaturg va urma „gazetarul" ca obiect de studiu dinamic, în curgerea sa temporală. Ultimul capitol al acestei a doua părți anunțate este semnificativ și concluziv prin titlul său, „Între himeră și eșec". Ilie Guțan face din mărturia operei, din „argumentul" ei criteriul hotărîtor al definirii unei personalități și din această încercare portretul lui Octavian Goga nu are decît de cîștigat.

M. Ungheanu

RADU ULMEANU: «Sintagmele nopții»

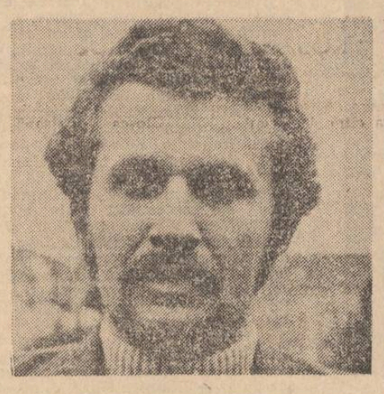

Noul volum de versuri al lui Radu Ulmeanu, al patrulea, dacă nu mă înșel, este și cel mai decis sub raportul opțiunii pentru o formulă poetică aflată, tematic, în descendența lui Novalis sau, pentru a căuta repere mai apropiate și a nu contraria spiritele circumspecte, în aceea a lui Ioanid Romanescu. Nu numai titlul cărții, **Sintagmele nopții,** trimite la celebrele **Imnuri către noapte** dar și căutarea continuă, disperată aș zice, a acelui **extasis** grecesc, a ieșirii din sine pentru a întîlni „lumile cele adînci", de dincolo de fizică. Această stare poetică, din care se nasc viziunile din **Sintagmele nopții,** este afișată, programatic parcă, încă în prima strofă a poemului cu care se deschide volumul : „O stare atît de adîncă de har / o stare atît de adîncă de pierdere de sine / de contopire cu toate posibilitățile / în toate promisiunile". Pentru ca, simetric, la sfîrșitul volumului, să se facă auzită rostirea oraculară a adevărurilor dobîndite în urma acestei experiențe : „Știu care este alfa / și care e omega / cînd între a ști și a nu ști / nu mai este hotar". Între aceste limite, poetul, tentat să exprime adevăruri fundamentale despre condiția umană, despre viață și moarte, despre iubire (adorație) și necredință (revoltă), despre cunoaștere (logică) și inițiere (metalogică), alunecă uneori în proză curată, abandonînd intuiția în favoarea demonstrației rigide, quasididactice, impresionantă prin calitatea argumentelor, dar inutilă în planul expresivității poetice. Iată cîteva exemple : „Poezia e o stare de conștiință / mai înainte de-a ajunge, prin cuvinte, pe hîrtie / și sondează teritoriul cast al unei noi realități / la care singur ai acces și doar pe jumătate / lucid, în sensul omenesc al termenului" ; „Ideea nu este în lucruri / căci lucrurile sînt în spațiu / iar ideea nu are spațiu / deci există / fiind independentă / iar lucrurile toate / închise-n propriul lor loc / de la care se află rabat / absolut numai prin timp" ; „Să fie oare adevărat că totul pe lume se poate măsura, / să fie oare adevărat contrariul sau ambele propoziții / să fie false ca moartea sau false ca viața / am întrebat filosofii și m-am chinuit / să aflu cu propriile-mi puteri". Aici, poetul dă impresia că vrea mai mult decît poezia, însuși Adevărul, dar obține de fiecare dată mai puțin. Nu această sententiozitate afectată și ostentativă este însă caracteristică poeziei lui Radu Ulmeanu. Am ilustrat-o doar pentru a atrage atenția asupra unui pericol potențial. De regulă, poetul găsește tonul potrivit chiar și în cazul poemelor „demonstrative", căci o imagine fragedă, în chip de concluzie a discursului, întoarce lucrurile în sfera poeziei și aruncă o altă lumină, mai caldă, asupra întregului. Ca, de pildă, acest poem de dragoste, pindit de uscăciune pînă către final, cînd transformarea vestitelor cuvinte ale lui Arhimede în determinism erotic dă dimensiunea universală a sentimentului și, totodată, cîștig de cauză imaginației în disputa cu observația :

„Să vorbesc despre tine, / să te povestesc în mine însumi, / să te descriu sufletului meu. // Care deja te știe pe de rost / ca și cum te-ar fi buchisit toată viața. // Sînt cel mai doct absolvent, / sînt gata să învăț pe oricine / cum ți se luminează obrazul, / cum ți se mișcă pleoapa // Cum se poate muri dintr-o privire de-a ta / sau dintr-un cuvînt, / cum se poate răsturna universul / sprijinindu-mă de un fir al părului tău" **(Cum se poate).**

Discursul liric capătă însă forță și personalitate mai ales atunci cînd poetul încetează să mai aibă răspunsuri (fie ele și îndelung căutate) la toate întrebările pe care și le pune sau pe care i le adresează realul. Altfel spus, atunci cînd renunță să mai propună interpretări ale lumii și se lasă interpretat de acesta, iese din granițele sinelui, se obiectivează pentru a se privi în oglinda celuilalt, se contopește „cu toate posibilitățile, cu toate promisiunile". Starea de incertitudine, vecină cu criza de identitate, pune poezia lui Radu Ulmeanu, în una din direcțiile sale, sub semnul deziderabilului, al nevoii de complinire și, la limita maximă, de comuniune. Primul efect al acestei stări este recursul la acele „Tempo passati" ale tinereții, regretate, însă nu neapărat ca pe o virstă biologică ireversibilă, ci evocate ca simbol al integrității ființei, al inocenței fundamentale în înțelegerea intimă a lucrurilor. Un poem cum este cel intitulat **Pădure,** construit pe această temă, se constituie într-o replică la eminescianul **Trecut-au anii.** În locul **întunecării** din poemul lui Eminescu, datorate sentimentului acut al incomunicabilității virstelor sub acțiunea implacabilă a timpului, aici apropierea de moarte este văzută ca o speranță luminoasă de reintegrare în durată și de recuperare, astfel, prin continuitate esențială, a ingenuității primordiale : „Tînăr eram / și mă visam în pădure / fiul pădurii eram / călcam peste frunzele veștede / cu inocența ramului verde. // Mă mîngîiau șerpii veninoși / trecînd pe lîngă picioarele mele / cu foșnet de ierburi crude. // Și rîuri curgeau ocolind depărtările / de copacii bătrîni sprijinîte / și-n scorburi își depuneau pajuri bătrîne / ouăle asfințitului, grele de timp. / Eram numai dorință / eram numai izvor, / eram numai rază de lună. // Și acum cît de mult aș vrea să mă-ntorc / să calc din nou cărările ude / să-mbrățișez trunchiurile reci ale arborilor / și să vorbesc limba frunzelor. // Tînăr eram, din nou tînăr voi fi / pădurea mea va fi universul / și stelele albe vor străluci / de o mie de ori mai puternic / cînd sufletul meu se va stinge prin ruguri".

Al doilea efect al stării amintite este căutarea echilibrului în iubire. Echivalată, la un prim nivel, senzorial, cu femeia, iubirea este văzută ca ispită diavolească („O, nesătulă, / coaptă, / virilă poftă. / insomnia a subteranelor / (..) / Satana strigă sus pe culmi / o-he !"), falsă și neliniștitoare cunoaștere. Apoi, intuitiv, ca șansă de refacere a androginismului dintîi („Pot oare să mă lupt cu tine, / cînd tu ești însăși viața mea ascunsă / și, de nămeții gîndului meu unsă, / te pierzi în singele ce-mi curge-n vine ?"), pentru ca, în fine, spiritualizată și transfigurată în extaz, iubirea să fie adorație, eliberatoare de povara cunoașterii rationale și generatoare a sentimentului apartenenței neprihănite la tot : „Dă-mi o parte din inima ta / fără să o rupi de întreg, fără să sîngere, / doar cît să o văd din cînd în cîndva / cît să o clatin cu vorbele-mi, îngere. / Mi-ar ajunge o pulsație strictă, / singuratic să mă însufletesc ca un lac, / din mine să mă desfășor / și mult și cu zgomot să tac / Mi-ar ajunge o parte cît puțin fum / cît puțină vorbă, cît o părere / să mă așternă și să mă recompun / și să-mi întind gîtul pe butuc la tăiere // Mi-ai reteza beregata cu un gest rușinos / Și ar rămîne din întregul meu parte / numai iubire și carne și os / iar restul foarte departe // Aș sta în fața ta drept / ca lumina și mare / cu soarele străbucind la piept / și steaua cîntînd la picioare." **(Parte).**

Aflarea unei soluții existențiale în adorație ar trebui să conducă la o poezie serenă, de celebrare a păcii dobîndite de sufletul neliniștit. Dar, dimpotrivă, cum se poate ușor observa, poezia lui Radu Ulmeanu este tensionată dramatic, tulburată de anxietăți indefinibile, torturată de interogații — chiar dacă nu totdeauna exprimate ca atare, oricum conținute în substanța sa — fără răspuns. Care este cauza acestui peisaj convulsionat ? Observăm mai înainte că starea de incertitudine așează poezia din **Sintagmele nopții** sub semnul dezirabilului. Deci, serenitatea adorației este un prag **de atins,** dacă... Dacă invocația din poemul citat ar primi un răspuns, care să elimine modul optativ. În absența răspunsului, a verificării „more geometrico", rămîn devastatoarele **pasiuni ale sufletului,** servitudini pe care doar cunoașterea intuitivă le poate anula prin „Amor intellectualis..." : „Știu care este alfa / și care este omega / cînd între a ști și a nu ști / nu mai este hotar".

Radu Ulmeanu este un poet profund în tot ce scrie, dublat de un etician de esență spinozistă, deținător al unui „spațiu al său" în poezia românească de azi.

Valentin F. Mihăescu

OMAGIU

Am participat în anul acesta la sărbătorirea Zilei forțelor armate române, în județul Satu Mare împreună cu un grup de scriitori din București (Elena Dragoș, Ion Gh. Pană, Ioan Costea, Mihai Gavril, Pan Izverna, Vasile Vetișanu și Florian Saioc, însoțiți de poetul sătmărean Radu Ulmeanu), dorind să fim mai aproape de acele „moșii" eliberate de armata română în ziua de 25 octombrie a anului 1944, moșii a căror iubire formase atunci mai mult decît un zid, un adevărat tăvălug strivind în cale pe cotropitori. Ultimele bătălii s-au dat pe teritoriul patriei noastre pe aliniamentul Satu Mare — Carei, localitatea din urmă avînd în centrul ei un impresionant monument ridicat în cinstea ostașului român de marele artist Vida Geza. Seara de poezie din orașul Carei (24 octombrie) a beneficiat de evocările emoționante pe care le-a făcut un participant la aceste uriașe bătălii, căpitanul (pe atunci) Pană Gh. Ion. Figuri de simpli ostași, de subofițeri și ofițeri ne-au apărut în fața ochilor, eroi care au rămas pentru totdeauna în țărîna acestor meleaguri. A doua zi am participat, în același oraș, la depunerea de coroane la Monumentul ostașului român, festivitate la care și-au dat binevenitul concurs Corul veteranilor din județ, fanfara militară și uteciștii careieni. Am vizitat apoi muzeul comunei Lucăceni cinstind memoria luptătorilor memorandiști și Consiliul popular al comunei Berzeni, pe ultimele fruntarii ale țării. Grupul de scriitori a fost primit de tovarășa Ana Șter, prim-secretar al Comitetului de partid al orașului Carei și însoțit în permanență de tovarășul Titus Mihuțiu, președintele Comitetului pentru cultură și educație socialistă al orașului. În 26 octombrie grupul de scriitori s-a întîlnit cu tovarășa Maria Bradea, prim-secretar al Comitetului județean Satu Mare al P.C.R., și tovarășul Constantin Stanca, secretar cu problemele de propagandă, prilej al unor calde evocări ale acelorași momente istorice, dar și de prezentare a realităților de azi. Și nu de cea mai mică importanță a fost ultima întîlnire desfășurată în Satu Mare, aceea cu militarii în termen și cadrele active din armată. Am părăsit județul Satu Mare întăriți cu totii în dragostea pentru eroii trecuți și prezenți, în hotărîrea de a ne face, noi, datoria de scriitori, glorificînd încă o dată faptele de lumină ale istoriei poporului român.

Gheorghe Pituț

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

UN LIRISM AL STATORNICIEI

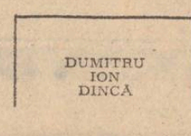

Un spațiu poetic clar delimitat și atent protejat are Dumitru Ion Dincă *) în **Hiperpastoralia,** volum numit cu voie în acest fel, pentru a apăsa trăsătura lui esențială — de adeziune la universul pastoral, campestru. Poetul, sigur pe vers, reabilitează un termen și printr-o viziune viguroasă impune o poezie de certă valoare. **Hiperpastoralia** reprezintă, în același timp, adeziune și desprindere. În **Hiperpastoralia** întîlnim un elogiu al satului românesc, al țăranului și cîmpiei roditoare. „Dospește cîmpu-n mine" spune într-un vers poetul, marcînd o stare din care derivă o atitudine poetică. Un real acaparator inundă poezia simbolurilor germinației, ale rodirii, statorniciei și dăinuirii se întîlnesc cu mare frecvență. În gesturile simple se simte forța ritualului : „Am văzut în primăvară cum se desfășoară / șarpele din ruleta țăranului, / cum se strecoară pe sub bulgări de țărînă / către miezul pămîntului să-i afle puterea de-a rodi, / să știe cît face căușul unde să doarmă bobul de porumb / sau de floareasoarelui / și lucrarea țăranului mi s-a părut a fi un ritual / prevestitor al marilor munci de primăvară. / Superb gestul țăranului care de timpuriu măsura cu șerpii ruletei / spațiul din care urma să țîșnească stolul de vrăbii al spicelor". Acest univers al statorniciei este dominat de mari metamorfoze, tînărul poet „vede" și înregistrează mișcarea, iar afectul se sincronizează cu ritmul transformărilor naturale : „Cînd umblă Marea Lebădă prin cîmp / incetosînd pe sub pămînturi ziua / un voievod induioșînd semințe / de prea mult cer / înaltă-n marginea de sat / o simfonie-a ierburilor vie. / Sînt lebede în dedesubturi / o mare primă se așterne-n oră / și în căruntul frunzelor simțim / cum din altoi se naște iarăși cîmp / și-o pace-n care să înmugurim / învesmîntați în ploi a doua oară".

Refăcînd liric un mediu, Dumitru Ion Dincă receptează și stimulii afectivi. „Lancea sentimentului" taie urme adînci în această relație de balans prin apropiere și distanțare : „Dacă pleci ține minte / cîtă durere ascunde sămînța urmată de ploi / cîte perdele de muguri cad vesmînt peste amintire / vezi și-acum umbra ramului e violent arsă / de cel ce putea să fie bolind / trup pentru amîndoi. / Va trebui să zidesc neîncetat clipa tîrzie a ceții / cineva vamă trimite, suferindă chemare / și-n această lance curată a sentimentului / știi tu cîtă țărînă aruncă / rotirea rodului după soare ? / Eu am văzut de altfel tragica atîrnare de cuvinte / și deci pot cu o vorbă simplă să vă cred / visul e totul decid / starea fecundă / a trupului de rădăcină lucid".

Secțiunile volumului — **Scrisoare către satul românesc, Armurier în orașul betonului, Marea Lebădă** — formează un triptic de viziune unică. Raportarea se face continuu la repere naturale. Schimbările în lumea satului păstrează elemente de tradiție, trecerea țăranilor spre oraș nu afectează obiceiurile de profunzime. („Și venea duminica, o rufă albă a copilăriei și-a lor a țăranilor / schimbau salopetele c-o cămașă cusută cu flori și alte semne primordiale"). Uimit în fața miracolului iubirii, poetul imaginează mișcări catastrofale („Peste beton vor pieri ape, se vor nărui munți, oameni vor pleca / le va lua locul sămînța care bate"), pentru ca reintoarcerea să se facă tot la elementele ce statornicesc și fac să dăinuie o lume. Reculegerea și echilibrul aici se pot produce : „O cum umblă neamul meu de bărăgane / neamul adînc pînă la-nlăcrimare / și cum ne umple singele ființa / înnobilînd de-a pururea sămînța. // De feți frumoși se împrezește satul / se-aude răsuflarea lor cum bate / țărușii adînci ca cerul să-i lumine / în inima copacului cetate. // Iar eu mai stau pe cîmpuri ruginind / un făt frumos ce nu mai moare / cînd pe altarul dragostei depune / femeia mea o pîine și cu sare". Volum echilibrat, **Hiperpastoralia** indică un poet cu o viziune limpede.

Alexandru Ruja

*) **Dumitru Ion Dincă : „Hiperpastoralia", Editura „Eminescu", 1987.**

PROZA

UCENICIA SCRIITORULUI TÎNĂR

Liviu Pendefunda face parte din stirpea medicilor care scriu și literatură beletristică. A debutat cu generația zisă '80, fiind autorul a nu mai puțin cinci plachete și volume de versuri, dintre care trei apărute la edituri **(Farmacii astrale,** 1982, **Tihna scoicilor,** 1984, **Cabinetul doctorului Apollon,** 1986). Apariția recentă a cărții **Drumuri prin Moldova** *) constituie, într-o oarecare măsură, o surpriză, fiind debutul editorial în proză al lui Liviu Pendefunda. Nu e atît de simplu să „clasifici" proza tînărului scriitor : reportajul, amintirea, însemnarea de călătorie, evocarea lirică, notația livrească își dau mîna într-o alchimie al cărei examen autorul îl trece onorabil, căci impresia de hibrid este evitată. Indiscutabil, factorul stilistic „coagulant" este lirismul, poetul situîndu-se totdeauna în prim-plan. Ne aflăm în fața unui „drumeț" sentimental, în tradiția consacrată de moldoveni. Cartea, în întregul ei, este un „poem" în proză care „se face" singur din înlănțuirea notațiilor, fără o continuitate „lucrată". În afare privință, observația din **Cuvînt înainte** are acoperire: „Din călătoriile mele și ale altora, am descoperit că aceste gînduri, stări, povești, întîmplări obișnuite sau cu un caracter mai deosebit se constituiau de dinlăuntrul lor într-un veritabil manuscris".

Asta nu înseamnă că nu există un efort compozițional, fie și din motivul că paginile dintîi ne introduc în atmosfera primilor ani de la Filosofi-Scînteia, satul uceniciei de medic stagiar, și se sfîrșesc cu nostalgia părăsirii acestuia. Sînt cinci ani de cunoaștere, de visare, de peregrinări prin localitățile din împrejurimi și prin alte localități ale Moldovei (și mai departe, autorul reamintindu-și mereu de călătoriile în țări străine), dar fiind, în același timp, și un sensibil reporter, atent cu datinile și tradițiile, cu pulsul înnoitor al timpului socialist, evocînd cu dragoste oamenii și locurile, lupta permanentă pentru salvarea bolnavilor aflați în situații-limită. De aceea, nu exagerăm afirmînd că **Drumuri prin Moldova** este, într-un fel, și un mini-Bildungsroman. Iată ce gîndește tînărul medic isprăvindu-și ucenicia: „Am luat examenul. Voi pleca... / În același timp mă apasă o caldă tristețe — cît de greu îmi este. Cît de greu îmi va fi! Voi pleca! Oare chiar mă voi găsi departe? Imposibil. Legăturile stabilite sînt prea puternice. Sînt pentru întreaga viață". (p. 95).

Așadar, satul a contribuit la formarea nu numai a specialistului, ci și a omului, care vrea să țină aprinsă flacăra tradițiilor umaniste ale medicinii.

Ținînd seamă de virtuțile de evocator liric dovedite de Liviu Pendefunda în **Drumuri prin Moldova,** n-ar fi exclus ca autorul, maturizîndu-se, să ne ofere opere care să depășească tonalitatea minoră (în sensul tipologiei stilistice) a prozei. Altfel spus, de ce nu și un roman, de vreme ce chiar în volumul de față se conturează vag schița unui Bildungsroman?

Theodor Codreanu

*) **Liviu Pendefunda : „Drumuri prin Moldova", Editura „Sport-Turism", 1987.**

CRITICĂ

VALORIFICAREA TRADIȚIEI MAJORE

Recentul studiu*) semnat de Doina Florea constituie, în sadoveanologia actuală, o confruntare riguroasă a unor mai vechi evaluări critice, cu concluzii ce iau înfățișarea de enunțuri definitive. Clară și de o sagacitate tehnicist-demonstrativă, intenția de a înfăptui un „act de restituire", departe de a fi expresia unui sentiment idolatru, dă roadele mult scontate.

Doina Florea pornește fără prejudecăți impresioniste în abordarea fenomenului, realizînd o investigație acribioasă și clasificatorie la nivelul registrului gramatical („pornind dinspre planul expresiei către planul semantic, de adîncime"), unde raporturile de expresivitate traduc într-un mod fidel realitățile interne ale textului. Instrumentarul folosit, ușor rebarbativ, convoacă, pentru lămurirea fenomenelor, poetica, semiotica, retorica (într-un frumos **Cuvînt înainte,** C. Ciopraga găsea ca puncte de sprijin chiar studiile de tip spitzerian și concluziona că studiul de față e o „contribuție solidă").

O primă concluzie e că picturalul și muzicalitatea „orientează organizarea limbajului artistic deopotrivă la nivel lexical, sintactic și fonetic (prozodic), precum și în structurarea figurilor de stil". Dacă în ceea ce privește cromatica scriitorul se menține la nivelul unui „sistem de culori echilibrat" (de la contrastul clasic pînă la luminozitatea descriptivă, de lirism naturist), la nivelul cîmpului vizual e identificată „o minuție de artizan". Cît vreme ochiul rămîne pe suprafețe și relieturi, urechea „înclină să audă chiar și după ce sunetul va fi dispărut de mult". E distanța de la o „aritmetică inferioară" a formei la o „geometrie formală superioară", conferind esteticului o perspectivă deschisă de la concret către abstract. În spiritul acestor considerații, sînt investigate sursele de expresivitate. Dacă în legătură cu elementul vizual, analiza se concentrează asupra unor valori substantivale și adjectivale (la nivel lexical), și, desigur, asupra figurilor de stil (la nivel stilistic), în ceea ce privește elementul auditiv, demersul analitic investighează minuțios, cu dexteritate de poetician, **nivelul lexical,** sub ambele aspecte, semantic și expresiv (unitățile onomatopeice, cuvintele cu simbolism fonetic, formațiile verbale auditive, toponime și antroponime străine, cuvinte poetice), **nivelul fonetic** (aliterațiile vocalice și consonantice), dar și **nivelul sintactic** (paralelismul, enumerația, topica, sinestezia, elemente prozodice), cu referiri interesante la semnele de punctuație, la clauzulă ori la structurile rimate. Este dovedită, în acest fel, atît statistic, dar și semantic ori expresiv, acea cantabilitate inconfundabilă a operei sadoveniene, relația ei profundă cu o vizualitate de suprafață, în general acea inefabilă potențialitate/iminență acustică a operei, structurală, profund organică (impresie pe care și-o formase demult Garabet Ibrăileanu în **Scriitori români și străini,** 1926).

Intraductibil, ca orice autor de geniu (cum demonstrează Doina Florea cercetînd retroversiuni în franceză, italiană, rusă și spaniolă), M. Sadoveanu rămîne aureolat în literatura română de acea inefabilă **magie a rostirii,** de farmecul originar al unor structuri expresive, imposibile de echivalat/dezagregat în alte limbi. S-ar pierde în acest fel totul : substanța cea mai de preț care e expresivitatea specifică, menită a rămîne „intraductibilă" (idee goetheeană reținută și de Eminescu într-un articol din **Timpul,** nr. 101/1830, atunci cînd are în vedere opera lui Ion Creangă). Mai rămîne o întrebare, însă — să fie o prejudecată impresionistă faptul că omul caută natura nu pentru „zgomot", ci pentru chietudine spirituală, pentru un decor securizant, protegitor ? Picturalitatea abundentă a scriitorului nu e de negat, îndărătul ei, însă, e un fond melodic ce o absoarbe : Impresia ar fi nu de tablouri vibrante.

Adevărurile acestea, deși enunțate de mult, nu suportaseră pînă acum o asemenea demonstrație. Totul e să nu absolutizăm și să vedem lucrurile de la caz la caz, de la etapă la etapă, cu variabilitatea ce-o implică o înțelegere dialectică. Personal, mi-am rezervat întotdeauna o mărjă de impresionism estetic, intrucît impresia obstinat-canonică pe care o oferă astfel de procedee analitice excelează în absolutizări demonstrate tezist. Impresia ce ne-o lasă cartea Doinei Florea este, evident, una reconfortantă. Chestiunea e dacă raportăm/deducem totul la/din impresia estetică generală. Quod fuit demonstrandum !

Z. Cârlugea

*) **Doina Florea : „Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii", Editura „Cartea Românească", 1987.**

«UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA»

VIAŢA ŞI MUNCA ÎN VALEA JIULUI

Cine rostește Valea Jiului rostește — sau gîndește — cărbune. Iată o axiomă care nu mai are nevoie de demonstrație. De mai bine de un veac, acest marcant semn de civilizație însoțește istoria poporului român cu lumini aparte : cînd mai puternice, cînd mai palide — după cum au fost timpurile, după cum au putut oamenii. În toată această perioadă, lumina din adîncuri n-a cunoscut întrerupere, pulsațiile „diamantelor negre" urcînd în tot și în toate : încălzind cămine, revigorind industrii.

Și, totuși, Valea Jiului nu înseamnă numai cărbune ; ea înseamnă, în egală măsură — odată cu cărbunele — viață : adică istorie, luptă, civilizație, cultură — și nu în ultimul rînd, iubire...

LUMINA DIN ADÎNCURI

Minerii sînt neobosiții aducători ai luminii din adîncuri. Poate doar sondorii să le stea alături, întru trudă și sens. Cu toate că aceștia nu coboară pe rădăcinile vinei de țiței, slujindu-se de sondă, acest stetoscop uriaș cu care iau pulsul pămîntului. De acolo însă, din adîncuri, vin — și pentru unii, și pentru ceilalți — și altfel de lumini : sînt înseși izvoarele ființei noastre, plămada de început, ancestrală, care asigură viața și dăinuirea noastră — numite, cu un cuvînt, istorie. Ea nu lipsește nici aici, unde pulsațiile subterane se întîlnesc cu inima și lămpașul de miner, făcînd să se logodească întru rodire lumina din adîncuri cu lumina din afară. Așezată între două regiuni intens populate — Țara Hațegului, la nord, inima Daciei de acum două milenii, și platurile Gorjului, la sud, amintite în Diploma Ioaniților din 1243 ca făcînd parte din Țara Voievodului Litovoi — depresiunea de la obîrșiile Jiului, ținutul pe care astăzi îl numim Valea Jiului, a fost timp îndelungat loc de fineață, cu așezări rare, dar statornice. Locuitorii se îndeletniceau cu păstoritul — și nu puține fluiere doineau despre niște întîmplări puternice și vechi, iar istoria confirmă, între altele, trecerea unor legiuni romane prin Pasul Vîlcanului.

Străvechea vatră românească însă, Valea Jiului, păstrează multe alte dovezi ale permanenței noastre milenare. Cetatea Bănița, de pildă, vine de la daci ; ea a constituit unul din avanposturile strategice ale lui Decebal. Între alte vestigii istorice se numără și urmele unor stîne vechi ale acelor ciobani dăltuiți în Columna lui Traian — sau tezaure numismatice descoperite în preajmă, la Peștera Bolii, la Jiet-Popi etc. De la daci moștenesc țăranii jieni — momîrlanii — alb-negrul portului, obiceiuri și cuvinte străbune, numele munților și riurilor din preajmă. Romanii au îmbogățit apoi, material și spiritual, acest spațiu primordial de alcătuire a poporului român, mărturie stînd castrele de pămînt de la Comărnicel și Vîrfu lui Pătru, drumul de piatră din Pasul Vîlcanului : alte drumuri știute numai de strămoșii noștri, pe care oamenii au continuat să umble veacuri de-a rîndul, feriți de invaziile ce treceau în iureș pustiitor prin locurile mai joase, de cîmpie.

Treptat, risipitele case au devenit cătune, cătunele așezări în toată puterea cuvîntului, care au primit și nume : Lupeni (de la Valea Lupului), Bărbăteni (de la riul Bărbat), Paroșeni (Paros), Petrila (Petrela), Livezeni (Livadia), Petroșani (Petros — latinul care-l traduce, de fapt, pe dacul șur, Șurean, cu sensul de pietros, ascuțit). Traiul acestei populații locale de păstori conserva forme tradiționale ; intraseră în obișnuință, la date fixe, nedeile, înveliște în mit și sărbătoare — dar și drumurile transhumanței, alcătuind autentice artere ale permanenței noastre la nord și sud de Carpați — munții aceștia nefiind niciînd piedică, ci însăși coloana vertebrală a neamului nostru.

În această ambianță cvasiidilică și-au făcut apariția primele echipe de tehnicieni, care au început să facă măsurători și să șape ici-colo pămîntul. Era semnul unor mari schimbări, ce aveau să zdruncine modul de viață și înfățișarea acestor locuri liniștite. Tîrnăcoapele dau peste straturi de cărbuni ale căror grosimi și calitate îi uimesc pe cei veniți de departe, care vorbeau o altă limbă decît băștinașii. Apar primele exploatări — la suprafață ; apoi, între anii 1858—1859, după săparea unor puțuri și galerii, începe extracția propriu-zisă de cărbune : mai întîi la minele Petrila și Dîlja. Prima cifră reținută de istorie : 850 de tone, extrase în anul 1868, din întreaga Vale. Dar cifrele cresc vertiginos : doi ani mai tîrziu (1870) se ajunge la un sfert de milion de tone de cărbune. Și staționează : pînă la începutul secolului XX, producția nu trece de 900 000 de tone, iar numărul minerilor de 5 000. Progresează lent și în acest așa-numit secol al vitezei. În schimb, se dezvoltă, crește și se radicalizează lupta minerilor pentru demnitate și dreptate. Acțiunile greviste se intensifică în anii 1906, 1916, 1920 — pentru ca să culmineze cu marea grevă din 5—6 august 1929 de la Lupeni.

Am mers acolo, la fața locului, străbătînd strada ce duce spre mină și numită Gavrilă Vitos, după numele primului miner căzut. Vasile Rusu, secretarul de partid al minei Lupeni, îmi arată coșul înalt al Uzinei electrice, pe care un grevist a izbutit să înfigă steagul, înainte de-a fi găsit de glonț. Ne plecăm împreună în fața plăcii comemorative din curtea minei, citind : „La 6 august 1929 au fost uciși, din ordinul cercurilor guvernante, zeci de mineri greviști care s-au ridicat cu hotărîre împotriva exploatării capitaliste, a subjugării țării de către monopolurile imperialiste, pentru o viață mai bună. Glorie eternă eroilor clasei muncitoare care s-au jertfit în lupta pentru libertatea și fericirea poporului !"

Alături, pîriul care atunci, în acel august 1929, curgea înroșit de sîngele minerilor căzuți.

Pășim cu sfială, să nu tulburăm somnul eroilor...

PROFESIE PENTRU O VIAȚĂ

Minerii sînt oamenii unei singure iubiri. Cine a coborît pe rădăcinile pămîntului, simțind spiritul adîncurilor, trăgînd în piept aerul tare al înălțimilor de altădată, nu se mai îndepărtează de aceste piscuri răsturnate-n ecou mineral. Cu atît mai mult astăzi, în timpul tînăr, socialist al patriei, cînd tot ce se face se face pentru om, cînd însăși lumina din adîncuri crește în intensitate și amploare, un imens arc voltaic reglat după nevoia și dorința omului aflat pe puntea de comandă a propriului destin.

Cînd am optat pentru un popas mai lung în Lupeni, am făcut-o tocmai pentru că aici lucrează un astfel de om — un vechi prieten, un miner-utecist-de-frunte despre care scrisesem nu o dată, în urmă cu vreo 15 ani, alături de care spriinisem pe umeri cerul din adîncuri al Aninoasei. Se chema, se cheamă Vasile Rusu și este, cum am spus și ceva mai devreme, secretarul Comitetului de partid de la Întreprinderea minieră Lupeni. A fost și a rămas miner. Un miner nou, astăzi — așa cum mineritul a trecut de la meșteșug la artă, de la ciocan și lopată la complexul mecanizat. În 1961, cînd a venit la Aninoasa, coborînd din Frătăuții Bucovinei, avea 18 ani și 4 clase primare. Și-a completat studiile, a urmat liceul, a absolvit Academia „Ștefan Gheorghiu". A muncit ca activist de partid la Aninoasa, la Vulcan, iar de un an aici, la Lupeni. Dar oriunde l-a trimis partidul, rar i-a scăpat zi în care să nu coboare în mină. De-asta cuvintele lui au o greutate specifică, atunci cînd afirmă : „Minerul te simte dacă ești aproape de el".

De data asta — îmi spune — nu te voi invita în subteran. Într-un fel, vom fi tot în mină, dar pe alte căi, cu alte legături. Pătrundem astfel în incinta numită **dispeceratul minei**, un fel de tablou de comandă aidoma celor din combinatele chimice, cu ajutorul căruia se urmărește activitatea de producție și transport în subteran, știindu-se în fiecare clipă ce se petrece acolo — pînă la suprafață, cînd cărbunele ajunge la preparație. Instalația este dotată și cu o stație telegrizumetrică, menită să asigure o mai bună protecție a muncii în adîncuri. Privesc atent tabloul electronic : beculețe multicolore, lumini serpuitoare, ecrane de televizor — pe care oamenii se disting pînă la identificare. Pe unele din ele apar și chipurile minerilor de care mă despărțisem — în sala de apel — cu nici un ceas în urmă.

Dispeceratul acesta se află de patru ani în dotare — și înseamnă tot ce este mai nou în materie de conducere și protecție, de operativitate și eficiență în minerit. Aceasta, pentru că oamenii înșiși, minerii și-au îmbunătățit starea profesională, și-o perfecționează necontenit. Un loc de muncă în subteran — îmi spune prietenul miner — costă în prezent peste șapte sute de mii de lei. Scump, foarte scump — mă gîndesc — iar Vasile Rusu îmi mărturisește că acesta este cel dintîi „instructaj" care se face noilor veniți, cea mai statornică mîndrie a minerilor, alături de hotărîrea lor de a da țării cît mai mult cărbune.

Dar Lupeni înseamnă o singură unitate minieră. În Valea Jiului există 12 asemenea întreprinderi — plus două recent deschise, la Iscroni și Lonea-Pilier — în care lucrează circa 40 000 de mineri. Cu mașini moderne, de mare productivitate — realizate alături, la Întreprinderea de utilaj minier Petroșani, acolo unde, cu niște ani în urmă, s-a turnat Coloana Infinită a lui Brâncuși — instruiți în școlile profesionale și liceele de specialitate, dar și la Institutul superior de mine din localitate, acești mineri au realizat adevărate recorduri în producția de profil : de la, de pildă, 8 milioane de tone în 1979 la 14 milioane în prezent, urmînd ca pînă la sfîrșitul cincinalului producția, ca și productivitatea, să se dubleze.

CONȘTIINȚE ÎN SALA DE APEL

Sala de apel a unei mine este o parte din casa minerului, din viața sa. Aici se adună minerii înaintea fiecărei intrări în șut, pregătindu-se pentru coborîrea în adîncuri ; aici revin după fiecare ieșire din șut. Aici se fac comunicări importante în legătură cu activitatea curentă : aici se povestesc și se comentează întîmplările mai deosebite ale acestei activități. De aici se iau lămpașele care, fixate în frunte, pe cască, le vor lumina truda în noaptea minerală : aici sînt aduse, apoi, minusculele făclii, spre odihnă. Aici își împărtășesc bucuriile și necazurile zilnice ; de aici prind din nou în privire raza de soare ori a lunii, pe drumul de întoarcere spre casă. Aici se trăiește la intensitatea puternică a emoției specifice acestei meserii, acestor oameni.

Dar sala de apel nu este doar locul acestor, să le zicem, întîmplări obișnuite de muncă și viață minerească. Uneori, minerii primesc aici vizita unor oaspeți de seamă. Artiști de prestigiu ai țării au ținut să vină aici — în cel mai specific și intim teritoriu mineresc — să stea de vorbă cu minerii, să le împărtășească din arta lor. Nu o dată au fremătat aici aripile poeziei, cîntecului, transformînd sala de apel într-o nemaipomenită arenă a artei.

Presa vremii și amintirile celor mai în vîrstă povestesc cum la Lupeni și Petroșani a concertat George Enescu, și-a adus trupa Constantin Tănase, a conferențiat Nicolae Iorga.

Privesc, iată, cîteva fotografii recente, din albumul de onoare al minei Lupeni. Ele îi înfățișează — legînd o tradiție peste timp — pe marele dirijor Iosif Conta, marele cîntăreț Nicolae Herlea și marele violonist Ion Voicu, fotografiindu-se alături de mineri și pionieri — fii ai minerilor — în sala de apel. Apoi, în aceeași incintă, arcușul violonistului, cuprins de o emoție nicăieri trăită, înfiorînd inimi și conștiințe.

Alte fotografii — alte întîlniri cu arta, cu mesageri dintre cei mai prestigioși : Cleopatra Melidoneanu și Dorin Teodorescu, Marin Constantin și corul Madrigal, numeroși actori, distinși poeți. Unul dintre ei îmi mărturisea cum, aflîndu-se aici, în mijlocul acestor oameni și al muncii lor, trăiește un sentiment de plenitudine artistică, de revigorare a propriilor resurse și talent. Alte mărturii — tot atîtea mărturisiri de credință, în care legătura dintre artă și făuritorii de bunuri materiale este una directă, nemijlocită. Ceea ce atestă că minerii au știut — și știu cu atît mai bine — să aprecieze actul de cultură și artă. Un act pe care, adesea, îl fac ei înșiși.

Este cunoscută astfel o generoasă manifestare artistică de masă, intitulată „Laudă omului, muncii și creației sale", în cadrul căreia sînt înmănunchiate alte tradiționale acțiuni, precum : „Primăvara petrileană" — la Petrila ; „Flori de mai" — la Lupeni ; „Nedeia vulcăneană" — la Vulcan ; „Balada munților" — la Uricani ; „Nedeia tulipanului" — în comuna Aninoasa. La aceste acțiuni participă valoroase formații artistice locale : fanfare, corurile „Freamătul adîncului" al minerilor din Petrila și „Armonii tinere" al tinerilor de la Întreprinderea de utilaj minier Petroșani ; formațiile de muzică ușoară „Acustic", „Diamantele negre" și „Rockton" ; formații de satiră și umor ; grupuri de recitatori.

În același timp, în Petroșani ființează, de aproape patru decenii, Teatrul de Stat „Valea Jiului", care, cel puțin prin repertoriu, a păstrat o permanentă legătură cu specificul Văii Jiului. Desigur, fără rabat la calitatea actului artistic, atîta timp cît aici se joacă cu succes „Timp în doi", de Dumitru Radu Popescu, „Excursia" lui Teodor Mănescu, „Simbăta amăgirilor" a lui I. D. Sîrbu, „Cine-i soțul meu", de Somerset Maugham, „Alexandru Lăpușneanu" de Mihai Eminescu ori „Casa de la miezul nopții" a lui Fănuș Neagu. Cei 47 de membri ai trupei, dintre care numai 14 actori — între care Ilie Ștefan, Nicolae Gheorghe, Florin Plaur, Mihai Clita, Paulina Codreanu și mai tinerii Patricia Grigoriu, Gabriela Belu, Ion Zamfirescu, Nicolae Valentin Virtan, Adrian Zavlovschi, Claudiu Bleonț — sînt prezenți în toate locurile și la toate genurile care au incidență cu teatrul : brigăzi, satiră și umor, montaje literare. În Valea Jiului ființează, de asemenea, cu succes, două teatre muncitorești de amatori, la Petrila și Lupeni. Instruirea acestora — regie, scenografie etc. — este asigurată de Teatrul de Stat „Valea Jiului".

...În sala de apel a minei, conștiințele muncii și creației se împletesc într-o inlănțuită salbă de dragoste și recunoștință în jurul patriei.

Ion Andreiță

Grafică de Gh. Boțan

ȚĂRILE ȚĂRII

„Legea morală în noi
Și Alba Iulia deasupra noastră"

De cînd le-am citit, versurile poetului Ion Mircea mă urmăresc ori de cîte ori gîndul ori pașii mă poartă prin Alba Iulia. Nu numai pentru că sună extraordinar și că reușesc să aducă în spațiul nostru gîndul kantian, nu numai pentru că ele unesc istoria cu legea morală (căci zicea cineva la Putna : „iară dacă s-a spus poate cu aleasă visare că frumusețea va salva lumea, noi venim acum și zicem, urmînd firul prea încurcatele vreri ale vremurilor, că numai adevărul o poate salva") ci și pentru că-mi place să-mi închipui Alba Iulia ca o stea dintr-o constelație ce ne tutelează existența, o constelație în care ea, dalba cetate (Alba Iulia — poate cel mai frumos nume dintre cîte nume de localități cunosc !), strălucește și călăuzește pe drumurile căii Albaculuí și căii Vidrei, căii Blajului și căii Sebeșului, dinspre Cetatea de Baltă pînă sus, prin Valea Frumoasei, la Oașa.

După o ședere de-o săptămînă în Bucovina, la o întîlnire amicală cu poeții născuți pe acele meleaguri, cineva a zis că nu-i nimic mai frumos pe lumea asta decît Bucovina și că e o mare șansă să te fi născut acolo. Și altcineva a zis că peisajul nu are nimic a face cu talentul și cu sîrgul omului. Nu pentru a-mpăca lucrurile m-am ridicat și am spus că, dacă mă gîndesc bine, cel mai frumos loc din țară este Maramureșul, și, dacă mă gîndesc și mai bine, cel mai frumos este Banatul și, totuși, cel mai frumos este — și am pus două puncte : Făgărașul, Crișurile, Bîrsa, Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Apusenii și toate cele cîte vor mai fi fiind. Am spus că eu cutreier mult prin această țară și neavînd orgoliul de a aparține prin dragoste unui singur loc, le iubesc pe toate în farmecul, frumusețea și fabulosul istoriei lor de țări din Țara română. Drept e însă că omul dezghioacă și dă să curgă uitării rău spre a mingîia și a-ngriji numai binele oricît de puțin ar fi el. Și că Alba și Apusenii nu s-au prea încălzit la soarele noroculuí și privirea noastră e mai grea de triste ți cînd ni le revedem prin secole. Dar, numai pentru ea, pentru Alba Iulia, și numai pentru ea, dulcea Românie, se potrivesc versurile poetului unind legea morală și istoria.

PRIVIRE DIN CETATE

Îmi place cum spune oamenilor din jur cu bunătate și cu-o sfătoșenie bătrînească (e, de fapt, numai o poză pentru că de unde atîta bătrînețe la un om tînăr ? !) „ce facem, mă

Desene de Ilie Florin

copile, cum o mai ducem ?" cu un accent ardelenesc pe care hîrtia nu are cum îl reproduce. Cu Alexandru Retegan, primul secretar al Comitetului județean Alba al U.T.C., m-am împrietenit din primul moment. Are o fire deschisă și n-ar spune nopții zi sau zilei nopți nici dacă nu i-ar fi prea lesne după aceea. N-am apucat să văd Alba Iulia împreună cu el pentru că „specialitatea" sa e județul, treburile îl poartă mereu pe drumurile unui județ ce are de toate : și munte și deal și cîmpie. Dar, parcă, de aici, din Bălgradul românilor, am privit mereu ce se întîmplă în tot ținutul pentru că Alba Iulia este inima pulsînd viață, este sediul central al sentimentelor ce-i animă pe toți. Drumurile vin și se întorc către Alba Iulia, vremea vine și se întoarce la Alba Iulia. Există aici o stradă — ce poartă numele Mihai Viteazul — ce pornește de jos, din centrul vechi și tot urcă spre cetate, furișîndu-se printre porți spre a da în platoul romanilor. Parcurgînd-o treci, de fapt, printr-o tulburătoare carte de istorie în care sînt inscrise filele trecutului și prezentului. Văzuseși macaralele ce dau semn de noi construcții, văzuseși apoi liniștea instaurată de cele două porți pe care sînt inscrise vechimea cetății (în 1975 s-au sărbătorit 2 000 de ani de atestare documentară) și pe obelisc o „Smeritâ închinare lui Horia, Closca și Crișan", apoi te dusese gîndul către credenționalele citite cu emoție în Muzeul Unirii cu cîtva timp în urmă. Urcușul se domolește în fața Casei de cultură a sindicatelor. Te aflai pe platoul romanilor care azi este un splendid peisaj al orașului nou : ansambluri de blocuri în forme și geometrii ce încîntă privirea, un imens parc fremătînd la surîsul celor mai tineri locuitori ai orașului, hotelul „Cetatea" — o verticală aspirînd către soare. De la ultimul etaj al hotelului privești Alba Iulia — fericită îmbinare arhitectonică între ceea ce a fost — frumos și durabil — și între ceea ce este — durabil și frumos. Prezentul a înglobat din trecut aspirațiile și visurile. Viitorul va înglobă munca oamenilor de aici și de acum.

PROSPECTÎND VIITORUL

Pentru că tot ne aflăm aici, ne oprim pentru cîteva clipe la liceul „Horia, Closca și Crișan" unul din cele mai vechi și mai prestigioase așezăminte școlare din zonă și nu numai din zonă. Clădirea are aproape o sută de ani, dar ceea ce s-a făcut aici în ultimii ani i-a schimbat fața și, mai ales, i-a schimbat interiorul. Laboratoarele de chimie, fizică, biologie își poartă pe drept cuvînt titulatura. Ele sînt dotate cu tot ceea ce este nevoie pentru a se desfășura cu adevărat o muncă de laborator. Un calculator — atracția numărul unu a tuturor elevilor — îi aduce în sfera înaltei tehnicități și ne place să ne imaginăm că pe el se prospectează viitorul. Directorul Marin Roșca ne arată cu mare mîndrie sălile de curs și atelierele, sala de gimnastică — dimensiunile sale permit desfășurarea de competiții de nivel național — laboratorul fonic. Ne amintim, fără vrerea noastră, de primele încercări de modernizare a învățămîntului cînd lucrul pe săli specializate se reducea la dotarea diverselor săli de clasă cu cîteva planșe sau cu cîteva aparate ce nu prea funcționau. Și n-am terminat nici noi liceul de multă vreme ! Ne-ar plăcea să ne întoarcem în timp pentru a o lua de la capăt în condițiile astea. Cum așa ceva nu-i posibil, ne mulțumim cu gîndul că ei, acești copii minunați, beneficiază de astfel de condiții și se străduiesc să fie la înălțimea lor. Și elevii liceului „Horia, Closca și Crișan" probează prin rezultatele obținute la olimpiadele naționale, în concursurile profesionale, în procentul de admiși la facultăți și institute de învățămînt superior, dar, mai ales, în profesia urmată străduința lor pentru mai bine, mai frumos, mai adevărat.

EFIGII

Într-un dicționar al locurilor comune, al asociațiilor mai bine zis realizate între un nume și ceea ce știm despre el, în domeniul industriei Alba Iulia se asociază instantaneu „Porțelanului". Celelalte unități economice stau, din acest punct de vedere, sub faima porțelanului de Alba Iulia. I-a fost dat orașului să pătrundă în sferele înalte ale industriei printr-un produs ce se obține din caolin și nisip la temperaturi foarte înalte. Dacă nu este o metaforă, este cel puțin o întîmplare plină de tîlc. Fragilele obiecte, fragile și frumoase, compensează parcă duritatea țării de piatră, duritatea ciuberelor și norocul și nenorocul saitrocului prin care se cernea nisipul în căutarea bobului de aur. S-a găsit acest bob de aur în arderea nisipului, și caratele porțelanului de Alba Iulia sînt căutate acum de mai toți europenii. Vaze, servicii de masă, obiecte de decor se plămădesc cu îndeminare, talent și răbdare. Motive populare stilizate îți amintesc zona din care provin. Ceramica românească, atît de cunoscută prin creatorii populari, își are punct de referință în industrie și la Alba Iulia. Tehnica și talentul trebuie să fie aceleași, atîta doar că autorul se ișcălește cu numele unui colectiv „Porțelanul". Este o efigie a orașului. Mai sînt și altele pentru că portativul muncii înscrie registre diferite și tonuri diverse. Important e că peste tot apare aceeași nobilă stemă : cea a muncii. Pentru că simți orașul pulsînd tocmai prin munca oamenilor, prin ceea ce nu se lasă văzut la o primă ochire în oraș, adică prin ceea ce se înfiripă zi de zi, ceas de ceas în întreprinderile, în unitățile economice. O efigie a moralității este munca. O efigie istorică poate fi ea. Pentru că desemnează raportul omului cu ceea ce are în jur. Pentru că-i exprimă valorile și opțiunile, orientîndu-i eforturile, truda, trăsăturile sale morale către ceea ce-și propune și către ceea ce și înfăptuiește.

Alba Iulia. Repet numele ca pe o dulce prezență. Drumurile noastre vin și se întorc către ea. Din prea plinul istoriei către prea plinul înfăptuirilor noastre. Dinspre trecutul său fabulos către un viitor ce ni-l dorim cît mai senin. Dinspre legea morală a istoriei și constelația în care strălucește, deasupra noastră, ea, Alba Iulia.

Constantin Stan

Votul nostru

Votăm pentru triumful izbînzilor de ieri,
Temei solar și trainic al zilelor de mîine.
Pentru prezentul pașnic al caldei primăveri.
Din anotimpul veșnic al gliilor române.

Votăm pentru lumina izvorului suprem
De ginduri înstelate și vise îndrăznețe,
Pentru străbuna țară cu sufletu-n poem
Ce urcă spre zenitul etern de tinerețe.

Votăm pentru orașul ce-nmugurește-n sat
Și pentru magistrale albastre înspre Mare...
Pentru căminul nostru tot mai îmbelșugat
Și pentr-un tron de aur al Păcii planetare.

Constantin Atomii

Imn

Cu mioritică
înțelepciune –
În tine,
Locuiește cuvîntul
ca-ntr-o cetate.
Ochiul unește
cerul cu pămîntul.

Soarele
Cu mîna la inimă –
Crede în definiția vieții...

Acum –
Cînd patria
Aprinde trandafiri viitorului ;
Să-i facă timpului casă și nume.

Nicolae Sinești

Pridvorul cu soare...

Votează Țara
Pridvorul cu soare,
Astăzi sărbătoare ;
Fiii să-și suie
Timpul în bărbați,
Mîine să ne fie
Cîntecul de frați,
Pentru cei ce vin
Din sunetul de grîu
Lor le închin acum
Imnul ce-l scriu ;
Semnul cel Mare
Al timpului grădină,
Aleasă sărbătoare
Pe cărări-lumină...

George Corobea

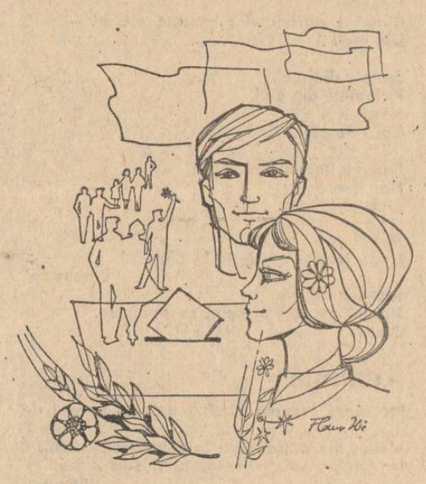

Poem

Îmi umblă prin sînge o planetă de maci
Rotundă și roșie ca un sînge străbun
Pădurile țării sînt oasele de daci
Și în vuietul lor eu mă închin și supun

Ciutura iubirii se-apleacă-n cuvinte
Să soarbă lumină arămie și caldă
Țărina-mbrăcă a ploilor veșminte
Chipul strămoșilor se preface-n baladă

Cîmpiile țării eu le știu pe de rost
Sînt înalte ca o columnă de spice
Cuvintele mele sînt păcii avanpost
Și iubirea din ele nu știe s-abdice.

Chiriac Samoilă

Lumina păcii

În miez de toamnă Patria-i poruncă
Și riu ce se întoarce spre izvor,
În gînd și-n fapte și în zile muncă
Răsfrînte-n demnitatea bravului popor.

Ca să devină semn de împlinire nouă,
În gînd și-n inimi și pe tricolor,
Sub legea care-aici, ne-a întrupat pe rouă
În dacice armonii, un viitor.

Să dăinuim solemn cu zorile de mîine,
Ce urcă-n noi, ca un balsam curat,
Lumina păcii în amiezi senine,
Spre viitor conduși de Marele Bărbat.

Patria

Patria
e drumul
dintre suflet și trup
pămînt al dăinuirii,
din care cad
făr' să mă rup.

Patria
e roua
cu care mă spăl pe ochi,
și mă adun în fapte.

Patria
e spațiul
dintre noi și colind,
e freamătul inimii
în care mă cuprind.

Patria
sînt pruncii
ce se scaldă în zori
sub tricolorul Erei
mereu în sărbători.

Ștefan Marinconi

n. grigore mărășanu

Lupii

Peste diguri bate vîntul de nord,
Lupii trec fluviul pe podul de gheață,
Spre bălți.

Iubito, dă-i focului vreasc,
Să se-nalțe,
Umbra lupilor să nu intre în mine !

Auzi urletul lor în răspintii ?
Ca sirenele vapoarelor prin ceturi
Răsună !

În zori,
Găsi-vom urmele lor pe zăpadă
Și oasele minjilor fragezi lustruite frumos.

Degeaba zori-vom cu puști și capcane
Spre iezer :
Departe fi-vor lupii.
Puternici,
Sătui fi-vor lupii.

Insomnii

Seara,
Îi găseam aruncați la maluri
Ca pe inecații de trei zile.

Și noi veneam cu zîmbrii înjugați
Și trăgeam barcazele din mare.

Catargele se înfigeau în cer
Și o noapte ploua cu sînge
Peste cabestane.

Dimineața,
Întîiul pe țărm,
Găseam pînzele roșii.

Ce corăbii !
Ce insomnii !

Oțel

Fluviul e de oțel !

Barcazul, din oțel.

Ostia,
Harponul,
Năvodul,
Cîrligele paragatelor așezate alături –
Din oțel.

Brațele din oțel.
Picioarele din oțel.
Nervii –
Corzi de oțel !

Furtuna, tot de oțel.
Noaptea de oțel.
Stelele de oțel.

Și
Lîngă lehuza ce zbate în pîntecul
barcazului,
Broasca înghină
Țipătul de oțel al celui ce se naște.
Oțel !

Toamnă

Iar surpă toamna-n mine un mal abrupt de
roze !
Melancolii pribegе pe față îmi trag voalul.
Un greier, vai, muncește : își suie-n pod
țambalul
Și corbii ne anunță adînci metamorfoze.

Păianjeni albi deșiră odgoane lungi prin aer,
Ne prind în plase dese, ne leagă de butuci.
Se rup din ceruri sure, zănateci și uituci,
Cocori ce-mpușcă zarea cu dulcele lor vaier.

Curînd sosi-va iarna, pe prag va fi zăpadă,
Ne-or troieni în case tăcerile de-argint.
De ce de-acum, plecato, frumos să mă mai
mint
Că o să suni, că vine iubirea să mă vadă ?

Mai bine singur, singuri, decît în foc de vii !
Mai bine-n piept ne strige tîrziile regrete.
Te-aud plîngînd în noapte cu fața la perete,
M-auzi cînd ca strigoiul trec prin culese vii ?

Te chem cu-n gînd, cu altul te-alung tot mai
departe.
Cad anii-n urma noastră cu țipăt repetat.
Nu uit, oricît mi-aș cere ! Și știu că n-ai
uitat,
Frumoasa mea durere de dincolo de moarte !

Cercul

Supți de fluviu, mai totdeauna flămînzi,
Rideau – plîngeau aici,
În cercul timpului acuma gol.

Toți s-au dus.

Au rămas pozele în rame –
Carbonizate lacrimi.
Cu degetul de le atingi, pot muri.

Închiși demult,
Berbecii aruncă buzdugane în porți.
Stîlpnicul e bătrîn,
Stă alungit cu picioarele spre centrul odăii
pitice,
Ca-n sarcofag.

În soba subțire,
Focul pace pneumonie.
Mama, cu picioare țepene ca pasărea kiwi,
De trei ori pe noapte se rupe de mijloc,
Îl întreține :

„Poate vine băiatul,
Îi fac omletă din șapte ouă de corcodel !"

Stîlpnicul, care nu mai aude,
Crede că e poștașul ;
„Musai, zice, trebuie să fie poștașul !"

Și e umbra ce mină prin bătătură
Cercul timpului gol.

Cheile

Plîngi pe la uși,
Copile care ți-ai pierdut cheile.

Și e tîrziu,
S-a-nnoptat.

Uite,
Între două stele se-ntinde o dragoste.

Așează-te acolo,
Și îngăduie să se întemeieze tăcerea.

Bătălia

Bătălia s-a încheiat,
Vine seara.

Aburii sîngelui cald nasc păsări
De cenușă –
Sufletul morților.

Tunuri cu roțile-n sus fumegă
Manuscrisele,
Cărți pintecoase,
Antologii ale poeților lumii.

Pline de sînge, lentilele ochelarilor
Reflectă un cer răsturnat.

Somnul aruncă grenade.
Mașinii de scris i-a amuțit mitraliera,
Creioanele-n jur precum cartușele trase.

Pe sus,
Rătăcite monade,
Idei șchiopătînd.

Așchii !...

În zarea încețoșată

Focuri aprinse pe luciul apei,
Caverne în zarea încețoșată.

Și femei cu căni de jăratec
Risipind tămîie în valuri.

Și nu e o vedenie,
Ci iat-o pe maica mea acolo,
Aplecată peste copastie, bocind.

Fluviul curge.
Morții dorm fericiți în adînc.
Fluviul curge.

Norul din Alcabar

Cînd norul din Alcabar era un copil,
Am alergat să-l iau în brațe.
Pînă să-l ajung,
Norul a luat chipul ciinelui.
Și am mers mai departe.

Cînd norul din Alcabar a fost un tînăr chipeș,
Am alergat să-l iau în brațe.
Pînă să-l ajung,
Norul a luat chipul unui păun.
Și am mers mai departe.

Norul din Alcabar a fost apoi o iubire.
Am alergat să-l iau în brațe.
Pînă să-l ajung,
Norul a luat chipul șarpelui.
Și am mers mai departe.

Azi stau în iarbă.
Rid de-ncălțările rupte.
Cu gura pînă la urechi
Rid de degetele crescute prin bocanci.

Marea incandescență

iosif lupulescu

Odată cu venirea toamnei ploile cădeau fără contenire. Drept că, pe platforma combinatului, nu prea conta dacă plouă sau nu. Dar tristețea venea și se instala în sufletul meu ca un stăpîn în propria-i casă. Primeam multe scrisori de la foștii mei colegi, majoritatea aflați acum la politehnică sau școli postliceale ; dar cel mai mult mă întristase vestea reușitei prietenei mele Irina. Și asta fiindcă era departe și nu o mai puteam vedea și nici întîlni cînd doream și pentru asta aș fi fost fericit să văd că se întoarce la Hunedoara cu buzele umflate. Poate că era vorba de puțină răutate și gelozie, dar în astfel de cazuri mai întotdeauna există o scuză...

Garsoniera mi se părea prea mare și pustie. Eram liniștit doar cele opt ore pe care le lucram la Combinat, deși gîndurile negre nu-mi dădeau pace nici atunci.

Din cîți terminasem liceul seral în vara aceea prea puțini mai rămăseserăm în Combinat și oraș. Și pe aceștia din urmă îi vedeam rareori, ne salutam, schimbam cîteva vorbe dar parcă nu mai eram aceiași, era un ce care deocamdată îmi scăpa, parcă vorbeam limbi diferite. Adevărat că prietenii mei cei mai buni plecaseră ; Marin Bozgan la Ișalnița și Fănică la Cugir.

Cei patru ani de seral avuseseră alt ritm. Acum, mă întorceam de la lucru și lîncezeam. Mă întrebam de ce n-am plecat și eu și asta chiar că nu puteam să mi-o explic. Obișnuința, meseria, cine ar fi putut să o spună, dacă singur nu o știam ?

Așa se face că într-o după-amiază, spre seară, ba cred că începuse să înnopteze, cînd am simțit că nu mai suport singurătatea și am luat-o spre Combinat, prin ploaia cu stropi repezi și reci. De ce anume, nu o știam. Sigur că acolo puteam să-mi găsesc de lucru și să uit timpul care mă chinuia cu amintirile lui.

Ajuns în atelierul instalatorilor l-am găsit doar pe strungar, care m-a privit cîteva momente surizînd și mi-a făcut un semn de salut, concentrîndu-se mai departe asupra piesei din care cuțitul strungului arunca șerpi de șpan.

Am aprins o țigară și m-am așezat pe o bancă lîngă calorifer, la căldură. Zgomotul strungului, vuietul cuptoarelor, răbufnirile termocentralei se îmbinau într-un tot care mă împingea spre somn, numai că eu nu venisem pentru așa ceva. Așteptam ca strungarul să-și termine piesa ca să pot schimba cîteva vorbe cu el, cînd, în atelier a intrat meșterul Cișmaș. Și-a șters stropii de ploaie de pe frunte, ori poate transpirație și m-a privit cîteva momente surprins. S-a apropiat de mine și mi-a strîns mîna. A luat loc alături și mi-a cerut o țigară, deși nu era fumător. Zgomotul strungului a dispărut pe neașteptate și în atelier se auzea doar apa care se zbătea în calorifere.

— Am terminat, și strungarul cu o flanșă în mînă se apropie de noi. Meșterul a privit-o fără să manifeste prea mult interes și a spus un „da" îngîndurat.

Muncitorul a așezat piesa pe banc, a aprins o țigară și s-a așezat pe o vană de gaz defectă. Zîmbind m-a interpelat :

— Tu nu poți sta acasă ? Ce naiba cauți pe aici la ora asta ?

Am ridicat din umeri și mi-am slăbit nodul la cravată.

— Dacă mă vezi aici, la ce mai întrebi ?

— Păi de ce nu faci cerere să lucrezi în două schimburi ?

Desigur că-și rîdea de mine.

— Fiindcă nu s-a găsit un deștept să-mi dea ideea.

— Păi, uite că ți-am dat-o eu.

— Sigur, numai că era vorba de unul deștept, or, nu prea semeni tu cu ăla.

Meșterul a ascultat discuția noastră și a zîmbit. Ne cunoștea prea bine ca să se amestece.

— Voi știți că s-a spart bolta răcitorului la cuptorul numărul trei ? Iar se duce prima. Aveam planul depășit, dar acum trebuie să oprim cuptorul și se duc trei șarje de oțel. Patru sute de tone ori 3 și...

— Ducă-se, am zis eu supărat. Și nu aveam nimic cu el, nici cu oțelul, ci cu mine însumi.

— O să vezi tu la salariu, mi-a atras atenția, și fiindcă a vorbit cu tristețe, mi-a părut rău de ieșirea mea. El purta o răspundere grea, nu ca mine, ori ca ceilalți.

— Și cu ce sîntem noi vinovați ? Spre exemplu eu ? Bolta răcitorului crapă, dar de ce crapă ? Să nu mai crape dacă îmi atinge bănuții. Eu nu mor după bani și nici nu vreau prea mulți, dar atîți cît îi am sînt ai mei și nu vreau să se atingă nimeni de ei. Nenorocitul de răcitor ! Dacă aș avea putere, l-aș face bucățele, și m-am ridicat aruncînd chiștocul spre strungar, care s-a ferit să nu-l lovească.

Meșterul s-a ridicat și el în picioare și a început să măsoare atelierul dintr-o parte într-alta.

— Pînă se răcește cuptorul trec 24 de ore. Cîte șarje pierdem ?

— Dar eu sînt în alt schimb, de ce trebuie să ne afecteze banii și nouă, din celelalte schimburi ?

— Fiindcă toți răspundem de întreținere. Fiindcă ține de meseria noastră. Noi răspundem de bunul mers al instalației... Dar mă gîndesc la o rezolvare. Nu știu dacă se poate, dar cred că am putea încerca. Ce zici băiete ? mă privi el întrebător.

— Dacă vă pot ajuta, sigur că am s-o fac. Numai să-mi explici și mie la ce rezolvare te-ai gîndit dumneata.

Acesta mă privi surizînd și-și ridică șapca de pe cap.

— Simplu, numai că pînă acuma nu s-a mai făcut.

— Și ce dacă nu s-a mai făcut ? Dacă dumneata crezi că se poate, o facem noi. Parcă flanșa asta a mai fost făcută cîndva de altul ? A fost la început minereu, apoi fontă, apoi oțel, pînă a căzut în mîinile unui amărît de strungar, care i-a dat această formă.

Am luat flanșa și am început să o rotesc între degete.

— Eu zic să încercăm să-l sudăm din mers.

— Păi meștere, ai uitat ce temperatură e acolo ? Dacă în cuptor sînt mii de grade, în deschizătura răcitorului pot fi pe puțin o mie. Cine poate rezista ? Poate vrei să mă vezi scrum ?

— Nu așa, măi băiete. M-am gîndit eu bine la toate. Încercăm, dacă se poate bine, dacă nu... și ridică din umeri cu tristețe. Un costum de azbest, două furtune cu apă, dintr-o parte și cealaltă. Urci într-o troacă de pe macaraua de șarjare. Încercăm, asta nu înseamnă că o să reușim, dar și dacă reușim... Zîmbi larg, gustînd o satisfacție imaginară.

Mi-am aprins o țigară și am ieșit pînă în pragul atelierului. Ploua cu stropi repezi și reci. Pentru cîteva secunde, în noapte, mi s-a părut că văd chipul zîmbitor al Irinei, elevă la școala postliceală de laboranți. M-am întors brusc :

— Ce să mai așteptăm ? Încercarea moarte n-are.

★

Mi-am deschis dulapul de metal și am început să-mi dezbrac costumul. Am luat hainele de lucru de pe raftul lor. M-am echipat și am început să șterg sticla de la masca de sudură. Meșterul dispăruse în noapte. Strungarul rîzînd mi-a spus :

— Fii calm, Săndele, o să-ți aprind mîine o luminare. Prostule, mai știi pe cineva care a făcut treaba asta ?

— Ei și ? O fac eu.

— Crezi că o să ajungi erou ? Ori o să-ți ridice cineva o statuie ? Să mor de rîs. „Statuia sudorului". Și acolo o să-ți aduc flori, numai că nu strică nimeni cu tine material să-ți ridice statuie. Nici dacă ar fi din zgură, că din zgură se face nisip și din nisip, sticlă...

— Măi, nepotul lui șpan, nu-mi purta tu de grijă. O să văd ce pot face și pe urmă mai discutăm noi.

Ion Popescu Negreni : „Legendă"

Mi-am verificat cleștele, apoi mi-am așezat un pachet de electrozi de cea mai bună calitate pe calorifer. În atelier începură să vină băieții din schimbul al doilea de la întreținere. În urma lor intră meșterul. Băieții se așezară pe banca de lîngă calorifer și pe marginea bancului între cele trei menghine agățate de el.

M-am așezat și eu pe trusa de scule, cu spatele rezemat de ușa dulapului metalic. Meșterul luă loc pe scaunul de la birou. Toți îl priveam așteptînd să ne spună ce are de gînd.

— Eu și cu Sandu am hotărît să-l sudăm din mers. Dacă reușim. Sigur că nu este simplu, dar cred că e posibil. Ne privi pe fiecare în parte. Nu știu se simțeau ori ce gîndeau, dar tăceau. Noi trebuie să-i dăm concursul. Avem nevoie de două furtune cu apă rece. El va urca în troacă. Unul îl udă din față, altul din spate. Un al treilea să stea lîngă aparat. Acesta să fie Paraschiv. Poate că are nevoie să-i ridici ori să-i cobori amperajul. Asta e. Acum să plece careva să-i aducă un costum de azbest, cisme, mănuși...

Peste zece minute eram în troaca care atîrna de brațul macaralei de șarjare cu masca și electrozii în mînă.

— Scafandrule ! mi-a strigat un topitor rîzînd.

M-am privit în oglinda de la masca de sudură să văd cum arăt în noua mea costumație. În jurul meu se adunaseră toți cei care nu aveau de lucru, de pe la alte cuptoare. Vestea se răspîndise cu iuțeală. Lîngă meșter venise șeful secției, inginerul Penescu. Discutau ceva, dar nimeni nu era atît de aproape ca să-i poată auzi.

Din crăpătura de pe bolta răcitorului apa țîșnea cu presiune. Ușa fusese demontată și, fără ea, răcitorul arăta ciudat. O deschidere dreptunghiulară spre marea incandescență. Și chiar acolo, pe marginea acelei prăpăstii, trebuia să ajung eu. Să stau și să sudez. Simțeam de la cinci metri căldura care răbufnea din oțelul incandescent.

În acele momente doream atît de mult ca Irina să fie lîngă mine. Cîteva secunde mi se păru că am ochii ei verzi, că eu sînt ea.

Meșterul urcă în cabina macaragiului și-i vorbi cîteva minute. Se apropie de mine și, zîmbind, îmi spuse :

— Trebuie să reușim băiete, că altfel or să rîdă toți de noi. Ori tu ești om de milioane.

— Gata, prea multă vorbă, i-am tăiat-o eu.

Meșterul s-a depărtat. La un semn al meu macaragiul a ridicat ușor brațul macaralei în care eram și a început să înainteze spre infernul acela de căldură. Cei doi oameni cu furtunele de apă așteptau. Un alt semn și am simțit apa rece cum mă izbește în spate. Troaca se apropia încet de prag, de limita aceea dintre viață și moarte.

Am ridicat mîna. Troaca s-a oprit în acel punct. Deasupra capului aveam bolta răcitorului și crăpătura prin care firicelul acela de apă curgea și se prelingea spre mine. Brațul sting și întreg corpul păreau că încep să se topească. Am ridicat masca, apoi cleștele cu electrodul și am izbit cu el în bolta răcitorului. Flacăra din vîrful electrodului țîșni cu violență. Prin oglindă urmăream cum electrodul se topește și materialul se așează undeva înainte de a începe crăpătura. Transpirația mă orbea. Aveam impresia că mîinile și picioarele erau chiar în baia de oțel incandescent. Știam că în stînga mea e marea incandescentă, că la o simplă mișcare dacă aș cădea în ea m-aș transforma într-o suviță de fum și totul se va termina. Imaginea fetei juca în oglindă de la masca. Transpirația aluneca atît de năvalnic că mă orbea. Am ridicat mîna cu cleștele. Macaraua a început să mă depărteze de cuptor. M-am așezat jos. Am lăsat masca și cleștele în troacă și am coborît. Am aruncat mănușile și am început să mă rotesc în jetul de apă rece pînă m-am răcorit. Din cauza costumului de azbest mișcările îmi erau încetinite și greoaie. Meșterul și șeful de secție se apropiară de mine :

— Merge ? întrebă meșterul.

— Merge, am strigat eu, dar e al dracului de cald ! Dă-mi o țigară.

Unul din băieți mi-a adus niște bumbac curat și mi-am șters fața. Altul mi-a pus o țigară aprinsă între buze. Mă priveau ca pe o arătare. După cîteva fumuri am aruncat țigara, am urcat în troacă și din nou m-am apropiat de deschizătura aceea dreptunghiulară dintre viață și moarte. Numai că de data asta eram sigur că reușesc. Se întîmplase ceva care mă încurajase, care îmi da o altă putere, un alt curaj. Am izbit bolta răcitorului cu vîrful electrodului și, cu toată căldura insuportabilă, stratul de sudură se așezase peste crăpătura prin care apa răzbătea tot mai puțin. Și din nou transpirația îmi țîșnea prin toți porii, îmi aluneca de pe frunte la rădăcina nasului, în ochi. Am ridicat iar mîna și macaragiul mă trăgea spre el, spre viață.

Jetul de apă rece îmi făcu bine.

— Mai e ? întrebă meșterul.

— Puțin, un centimetru. Să-mi dea ciocanul de zgură.

Unul din băieți mi l-a adus și am urcat s-o iau de la capăt.

Am bătut zgura de pe stratul de sudură și cum sudura se așeza frumos, așa cum știam eu că trebuie să fie o sudură, sigură, prin care nu poate să răzbată nici apa, nici gazul și nici aburul.

Electrodul s-a topit. Transpirația îmi inunda corpul. Spre stînga era hăul ăla incandescent care mă putea scăpa de plictiseală. Numai că ochii fetei parcă erau proiectați de un aparat nevăzut în oglinda de la masca și zîmbetul ei de care îmi era dor mă încuraja, și-n timpul acesta m-am hotărît să-i scriu, ba chiar începusem scrisoarea, dar mi-am dat seama că nu se face să mă laud singur, și mi-am propus să-i trimit o scrisoare banală ca toate scrisorile, fiindcă eu nu știam vorbe multe despre iubire, dragoste, fericire. Știam vorbe limpezi, clare și sigure. „Și ce dacă aștepți doi ani ?" „Și dacă în doi ani te găsește altul și te mărîți cu el ?". „Nu, sigur nu !".

Stratul de sudură s-a terminat, apa nu mai curgea, mi se părea că luasem foc, și ard, și nimeni și nimic nu mă mai poate salva. Am aruncat masca, cleștele și m-am întors cu spatele spre oțelul topit de teamă să nu amețesc și să cad în el și în acest caz niciodată nu mai aveam cum s-o revăd pe fata pe care o iubesc.

Joi, băieții trăgeau de pe mine costumul de azbest și cismele.

Am aruncat mănușile și, după ce unul din ei mi-a șters fața cu ghemotocul de bumbac, am cerut o țigară. Cînd am dus țigara la buze am văzut ceva alb care-mi lucea pe dosul palmelor. Am privit atent. Erau niște băsici albe, mari ca boabele de fasole.

Meșterul m-a luat de brat, de parcă am fi plecat la plimbare printr-un parc, am coborît scările spre atelier. În urma noastră venea șeful secției și strungarul. M-am așezat pe bancă și meșterul mi-a scos bocancii de protecție. Mă dureau tălpile și mi-am ridicat laba piciorului pe genunchi. Niște băsici albe, unele sparte, mustind de lichid, îmi acopereau labele picioarelor.

teatru

t

14 NOIEMBRIE 1987

L4

Sfîntul Mitică Blajinu

Satirizînd morala unor medii suprasaturate de spiritul îngust, rutinier, de injustiții, teatrul lui Baranga își păstrează, și azi, vigoarea, prospețimea și vehemența. Sentimental, dar nu desuet, accesibil, dar nu vulgar, îndrăznet, teatrul său cucerește publicul (printr-o discretă complicitate), îndeamnă la reflecție.

Regia lui Valeriu Moisescu exploatează substanța dramaturgică a textului, printr-o distribuție adecvată, evidențiind talentul întregului colectiv actoricesc.

Declanșarea conflictului se rezolvă în cheie sentimentală, prin temeinicia legăturii de suflet a celor doi colegi de muncă : Mitică și Adela. În jurul vîrstei și a generației pe care aceștia o reprezintă și decurgînd din ele, regizor și interpreți extrag gesturile comportamentale, ritmul, lentoarea lirică ale celor doi eroi. Dimensiunile așteptării în modestie, ale supraviețuirii prin iluzie, ca și dimensiunile nefirești (modului lor de a fi) ale farsei pe care o joacă (dacă cinstea nu intimidează, atunci gangsterismul mimat poate intimida) dau adîncimea suferinței lor, a acelei **prise de conscience** tragice, purtînd pecetea **corijenței la viață.**

Prin Aurel Giurumia, Mitică Blajinu are tot ce-i trebuie : bonomie, blîndețe, lirism, cumpătarea și detașarea vîrstei care i-a modelat pe chip cutele iluziilor neîmplinite. Scos din ringul vieții sociale, Mitică joacă totul pe-o carte, amenințînd, pentru o clipă, să fie gangsterul venal care-ar fi putut păcăli pe toți, toată viața. Se amuză și el în aparté-uri, între două rînjete asimetrice, deloc fioroase, prefăcîndu-se că-și va scoate pistoalele. Trecînd prin întreaga gamă a registrului dramatic, Giurumia construiește un Mitică memorabil, pe cît de comic în încercările lui de limită, pe atît de uman. Stela Popescu abia se strunește în prima parte a spectacolului pentru a o construi pe acea Adela modestă, răbdătoare, pradă călătoriilor imaginare și efluviilor sentimentale ale lui Mitică. Odată instalată în pielea Adelei răzbunătoare, actrița depășește limitele personajului, împrumutîndu-i propria personalitate, farmecul ei provocator. La alt nivel, cu visurile ei mai „inaccesibile", se află Frosa. Prin Julieta Strimbeanu-Weigel, cumsecădenia Frosei alternează cu prudența, curiozitatea cu sfiicIunea, serviabilitatea cu o anume ostentație a implicării ei în destinele tuturora. Corpolența nu-i interzice agilitatea mișcărilor. Tăcerile ei reverberează reproșuri și duioșii în flăcările ochilor mari, rotunzi, deschiși mai tot timpul într-o expresie a mirării. Magda Catone este sarea și piperul spectacolului. Ea este juna „Boboc" angajată peste noapte în locul sobrei Adela. Mult decoltată, cu priviri, glas și alunecări de felină, cu picioarele-i frumoase cît mai mult dezgolite, Magda Catone ridiculizează pe tînăra răsfățată de soartă, ce-și plimbă la vedere șarmul, pentru a trece cît mai ușor prin viață. Cornel Vulpe este directorul Cristea, ținînd lungi tirade zgomotoase, găunoase, ca un Cataavencu modern. Odată prins în vertijul panicii, își pierde siguranța de sine și aleargă ca turbat, chipul i se schimonosește, glasul i se strangulează, nefiind departe de înfățișarea dezumanizării absolute. Din Colibaș, Șerban Ionescu face un adjunct slugarnic, efeminat : își ține buzele tuguiate, se șterge permanent cu batista la gură sau pe față, de broboane imaginare, își subție vocea, se arată suficient, gîngăvit și periculos. Înlocuitorul lui Mitică, Vasile Vasile este, datorită lui Ștefan Tapalagă, exponentul agitației sterile, al servilismului celui mai firesc, al simplității celei mai grosiere, al sincerității celei mai perfide. Șerban Celea e simpaticul Balaban, care-și „omoară" tatăl de cinci ori pe an, pentru bucuria de a mai fi răpit o oră de libertate. Virginia Mirea este începătoarea în ale dactilografiei, care plînge dacă și se revoltă rar. Candid Stoica e cameleonicul Mitrofan, iar Gh. Dănilă este călătorul Mateescu, care nu mai poate caracteriza oamenii decît din perspectiva plecărilor lui în străinătate.

Un spectacol izbutit, antrenant, care destinde spectatorii, dar îi și face să cadă pe gînduri... Devenind, poate, o secundă, mai buni...

Nicoleta Gherghel

radio-tv

rtv

Un strop de frumusețe

„Cîte nopți de foșnet peste stejari" spunea cu fior Dona Tudor în documentarul dedicat județului Giurgiu, presărînd un strop de poezie într-o prezentare densă și de intensă expresie reportericească. Un strop de poezie despre „o zi plină cît o viață" a adus pe ecran Emilia Diaconu într-o emisiune de-o năvalnică frumusețe și prospețime : „Bună dimineața, viață !" o emisiune despre copii și despre mame, despre inegalabila bucurie de-a fi părinte.

● Un strop de poezie a picurat și Victor Crăciun în al său scenariu radiofonic în serial „Drumul luminii", o întreprindere cutezătoare și delicată, care și-a găsit în regizorul Alecu Croitoru potrivitul tălmăcitor. Interpretat de un colectiv al Teatrului Național din Cluj-Napoca, scenariul dedicat colosului artei noastre, Constantin Brâncuși, a investigat viața și arta sculptorului, găsind formă de expresie multor răspunsuri și întrebări legate de această copleșitoare personalitate.

„Căci gloria nu-i în cele din urmă decît suma tuturor neînțelegerilor adunate în jurul unui nume", spunea Rilke în 1903 scriind despre Rodin într-un eseu pe care-l așeza sub lumina exactă a unei spuneri din Emerson. „Erou este acela care stă neclintit în centru". Asemeni în privința lui Brâncuși, această piesă de teatru radiofonic, amplă și patetică, încerca să configureze, slujindu-se de puterea de expresie a vocilor și de puterea evocatoare a textului, o „sumă a neînțelegerilor" și-acea fantastică putere artistică ce transcede ființa, găsindu-și expresie în zona pură și eliberată de servituți a geniului artistic.

Vocile (Octavian Lăluț — sugerînd însingurarea înțeleaptă, Ileana Negru — învăluitoare, feminină, nuanțată, Silvia Ghelan — expresia siguranței, Dorel Vișan oportun ca întotdeauna) au închipuit geografia vieții sculptorului nostru nepereche aidoma crinului călinescian în care acest pămînt și-a adunat toate sevele.

● Acel strop de frumusețe de care avem nevoie și care răsare te-miri-cînd : auzi clinchetul vesel al vocilor copiilor din minunatul cor al Radioteleviziunii dirijat de o maestră a devotamentului artistic — Eugenia Văcărescu-Necula, ori o arie luminoasă cîntată de specialul, talentatul tenor Dumitru Trandafir, ori glasul aureolat, țesătura vocală rafinată a mezzosopranei Liliana Pagu ; acel strop de frumusețe cuibărit într-o privire, într-o mișcare, într-o ilustrație muzicală făcută cu har de Ileana Popovici ori Gabriel Purdea, acel strop de frumusețe dintr-un generic inventiv, făcut cu efect Quantel la „Mari actori, mari regizori". Și fiindcă am ajuns aici, să ne oprim preț de o clipă cu gîndul la medalionul Veaceslav Tihonov alcătuit de Florina Vladimir și la acea scenă antologică în care el, bărbatul și ea, femeia, soț și soție, despărțiți de tot ce poate să însemne viață reală, palpabilă, cotidiană, obișnuită se întîlnesc la un moment dat într-un restaurant fiindcă au voie să se vadă puțin. Și acel *ca să se vadă* e mai mult poate decît ani de viață, decît ore de cuvinte frumoase, decît vrafuri de scrisori.

Și ei doi se văd, sublimi și despărțiți de realitate (aceea, exprimată de valul acelui film de excepție „Șaptesprezece clipe ale unei primăveri"), despărțiți, dar atît de alături în străfundul sufletului, luminați cum numai iubirea poate lumina și atît de lipiți unul de altul, cum numai iubirea poate lipi jumătățile unui măr antic, dar veșnic adevărat. Fiindcă în calea iubirii orice piedică se pulverizează, și asta spunea privirea aceea, unică, încărcată de-o grea melancolie a unicului Tihonov.

Cleopatra Lorințiu

Strungarul m-a ajutat să-mi îmbrac costumul de oraș. Medicul apăru cu trusa de medicamente. Scotea bandaje și alifii.

— Vrei să te internez ?

— Nu, pentru niște băsicuțe ?! Trec ele de la sine.

— Ești o figură, rise strungarul.

— Măi șpan, tu crezi că am timp de prostii ? Am făcut-o și pe asta.

Meșterul s-a apropiat de mine și m-a mîngîiat pe umăr. Această atingere valora în acel moment mai mult de un milion.

O asistentă îmi bandaja palmele. Țigara îmi fumega între buze. Simțeam cum mă inundă o bucurie fără margini.

— Știi cît a durat ? m-a întrebat meșterul. Nouă minute.

— Da, nouă minute de infern.

— Nu te mai da mare, m-a apostrofat șeful de echipă Paraschiv. De acum înainte, cum crapă un răcitor, gata, îl pune pe sudor să repete figura.

— Bine, și nu trebuia să o fac ?

— Trebuia... mi-a răspuns Paraschiv. El mă învățase să sudez.

★

Am părăsit Combinatul cu meșterul și șeful de secție. Preferam să fiu cu strungarul, cu Paraschiv, ori cu oricare altul. Am intrat în primul restaurant și am luat loc la masă. Vîrful degetelor îmi erau libere. Dar tot nu puteam să scot țigările din buzunar. Ospătarul ne-a adus șampanie. Am ciocnit paharele în tăcere.

Șeful secției mă privea cumva ciudat.

— N-ai dat la facultate ? m-a întrebat el și aș fi vrut să știu dacă îl interesa cu adevărat răspunsul, ori întreba ca să se găsească în vorbă.

— Nu, anul ăsta nu am avut chef.

— Să dai, că meriți.

— Nu cred. Am o meserie pe care o stăpînesc și deocamdată nu vreau să o schimb.

— Știi că astăzi ai dat dovadă de multă pricepere și curaj ?

— Nu mi se pare. Era o treabă simplă. Numai căldura mă încurca.

Toți trei tăceam. Nici unul nu aveam chef de vorbă. După o vreme șeful de secție a spus ca pentru el :

— Spune drept, nu ți-a fost teamă ?

— Mi-a fost, mai ales cînd îmi aluneca privirea spre burta cuptorului și vedeam oțelul fierbînd. Numai că nu mă gîndeam la asta.

— Dar la ce ?

Am rîs cu poftă, am încercat să mă ridic și m-am așezat la loc strîmbîndu-mă de durere. Ospătarul a umplut iar paharele.

Cei doi mă studiau și schimbau priviri între ei.

Am golit paharul simțind cum mă cuprinde o sete fără margini.

— Apă minerală ai ? l-am întrebat pe ospătar. Adu-mi, te rog, cîteva sticle. Oțelul a scos din mine toată apa. Era o căldură acolo că simțeai cum te topești laolaltă cu metalul.

Muzica a început să cînte și oboseala mă cuprindea fără să mă mai pot apăra. Am adormit cu capul pe masă. Cînd m-am trezit, strungarul mi-a spus rizînd.

— Te-ai îmbătat ca un porc, te-au dat afară și de la servici.

Am privit atent în jur. Eram în garsoniera mea.

— Chiar m-am îmbătat ?

— Ca o femeie, din două pahare de șampanie. S-a terminat cu tine. Ești dat la ziar. Afară ploua și am adormit din nou. În vis vedeam mări de oțel și cum Irina aluneca pe o barcă lucitoare, și tremuram de spaimă să nu se răstoarne.

— A fost greu ? m-a întrebat cineva.

— Nu, am răspuns, dar era îngrozitor de cald.

— Cred și eu ; acolo sînt cel puțin o mie de grade, dar lasă, am aranjat să-ți ridice o statuie din zgură, dacă nu uită...

Strungarul, pe post de infirmier, a deschis o sticlă.

— Bea un pahar, ai dormit două schimburi ; dacă mai dormi unul, nu ne mai facem noi planul.

— Bine, măi șpan, aprinde-mi, te rog, o țigară. După cîteva momente l-am întrebat : Nu se mai termină cu ploaia ?

— Cum nu ? Iei un electrod, sudezi gaura prin care cade ploaia și gata. Numai să găsești o macara care să te urce pînă la cer.

Am ciocnit paharele. Eram emoționat. Simțeam că omul acesta mă iubește și ca el știam că mai sînt mulți care poate se gîndeau în clipele acelea la mine. Și ce-mi puteam dori mai mult ? !

Ion Popescu Negreni : „Flori de toamnă"

adrian costache

Țară

Ca să pot trece frumos
Printre înaltele amiezi
Ale vieții tale nepătate,
Mi-ai dat veșmîntul ingeresc,
Ascunzînd rănile graiului...

Cîntec

Ce repros ciudat îmi dă răcoarea
Umărului tău !...
Transparent și aurifer
Se distilează sub umbra sărutului ;
Iar rotundul lui se întinde ca o praștie
De copil...
Mîna mea foșnind,
Sămînța dulce ce crește acolo
Purtînd chipul copiilor înfloriți.

În curtea interioară

Stele coapte de-acum,
O mașină sună fără oprire ;
Egale, gîndurile tăiate sînt
De elipse de cuvînt ;
Și stau ca niște arcași ai ceții
În fereastra de dincolo.
Ofelie pierdută
În spațiul cifrei 1983
Te-aștept să răsari...

Ulise

Și Ulise care nu mai poate ajunge...
Itaca-i departe, vara somnambulă ;
Penelopa desface în gînd
Firele uitate,
Pețitorii roiesc...
Și Ulise care nu mai poate veni,
Itaca-i foarte departe,
La două mii de ani...

Poem

Stranie lună plină...
Ca o lacrimă aprinsă,
prin care mă strecor
Dincolo...

eugen evu

Pietrele

Pietrele cu fața-n sus
Cine le-a fost scris s-a dus.
Pietrele cu fața-n jos
Cin-le-a scris doarmă frumos
Aivă somnul omenos.
Pietrele înjunghiate
De copite blestemate
Pietrele azvîrlite
Nevrînd să fie pite...
Pietrele șoptitoare
în fîntîna cea mare.
Pietrele care au luminat
Pe șăracul înghețat
și cele de moară
pietre cu moarte ușoară
pietrele, pietrele
ținîndu-ne vetrele
la Abrud, la Mesteacăn
la Baia, la Cîmpeni
pietrele, oasele
românilor transilvăneni...

Vidra în toamnă

Pămînt arat de luna zărăndeană
și asudat cu aur zgrunțuros
te umblu, luminosule, spre toamnă,
ca să mă dori, cum doar tu știi, frumos...
Foșnind, ca biblioteci căzute-n aur
în neaua prea grăbită din colind
să te citesc, tot mai adînc tezaur,
să-nvăț tăcerea, ca să nu m-aprind
de jarul jeluirilor martire
de para nenuntitelor doiniri
de vinul din ulcioarele de mire
de cerul tras pe roată-n amintiri
Pămînt al Horii Daciei visate
în revărsarea mătcilor dintîi
Olarii moți mai rotunjesc, curate,
Tristețile ce-ți stau la căpătîi.
Mă-ntorc spre miazăziua din cuvinte
Cu brațele deschise, locul să-l cinstesc
Aici, la Vidra Iancului-părinte.
Aici, în spațiul sacru, românesc.

Tu, patrie...

Tu, patrie, ne știi pe toți ai tăi
Înveșmîntați în purpura iubirii
Cei ce-au răzbit luptînd prin anii grei –
Cei re-născuți prin legile Nuntirii...

Tu, patrie, ne luminezi și știi
Că doar prin tine-am înțeles lumina
Cum arborii pădurilor de-aci
Carpatic își păstrează rădăcina...

Tu, patrie, ne limpezești prin veac
și ne cunoști la toți răscumpărarea
atîtor răni doar tu le știi de leac
atîtor riuri numai tu ești Marea...

Poem în Zărand

Pietroase ghinde scutură gorunii
aerianul fluviu ne străbate
aici, la Țebea, sub ciubărul lunii,
albastrul clopot dezfrunzind se bate
Coline cu eroi se duc în iarnă
și ni se face frig de sub cuvinte
ca pe semințe brazda ne răstoarnă
sub grapele aducerii-aminte...
Pe vatra de tezaur, doar cu munții,
cresc pruncii din Zărand, pui de goruni,
sporește-n veac întemeierea Nunții
ca grîul viscoliților străbuni
În fastul toamnei închinăm de bine
și rupem pîinea lor cu suflet bun...
Zărandule, îndrăgostit de tine,
Sădesc acest poem într-un gorun...

În fiecare, românesc, cuvînt...

Scriu cu pămînt, că am destul acasă,
Poemul meu e bun de dus în grîu...
Să-l vînd eternitatea nu mă lasă –
Mormintele pe toate mi le știu.
Hrănit cu doine și cu joc de doi
Hrănit cu nunți și cu statui sfărmate
Adus din deal în carele cu boi
Ca să rămînă munții zid de case...
Pămîntul ăsta-s eu și iarăși eu
eu, cel de mîine și dintotdeauna
Cu mine scriu, îmi sînt putere-ntr-una
izvor și simțămînt și dumnezeu...
Cu mine scriu, cu cel ce lui își este
Iar poezia scrisă cu pămînt
va dăinui și fi-va românește
în fiecare, românesc, cuvînt...

Leagăn de lemn

Cîți prunci ai legănat bătrîne-n anii
Obijduirii moților, demult ?
Lemnul crăpat pe care il ascult
Ca pe un tulnic, l-au cioplit țăranii.
Acuma ești doar piesă de muzeu
Pătuț de fag, incremenit pe-o vatră...
Ca un altar pentru genunchiul meu.
Sub răbdătoarea, românească piatră.

nicolae sărbu

Numai tu, mamă, țară

Cine nu-și visează țara
ca pe o piatră scumpă
incrustată în inelul său de nuntă ?
Numai tu presimți ora exactă
la care prea tare
mă stringe vîntul ;
după neliniștea pasului tău în cîmpie
se-ntoarce-n amiază
floarea-soarelui ;
zilnic aurul cel mai pur
al părului tău,
la toate bursele lumii,
inundă cu flori calendarele.
Totdeauna rîndunicile
te vor găsi lîngă vatra natală,
făcîndu-și cuib
în palma ta care alintă
ca pe un pui focul sacru,.
Scriu mamă, scriu țară
și pe cer poștașul
încurcă uneori sentimentele ;
numai tu știi alege din devălmășie
ochii și mîinile mele,
tu, aripa mea dreaptă
semnînd în fiecare zi
tratate de pace cu eternitatea.

Tu, Troia și Calea lactee

Nici un loc în timpanele liniștii.
Nici o pală de vînt dinspre Troia.

Doar o rămășiță de fulger
pe țărmul zăvorît
cu sălcii blindate,
iluminat de trupul tău de meduză,
arătîndu-mi Calea Lactee
într-un bici de foc,
tandru mușcînd dintr-o buză.

Între două clipe

De nu m-aș rătăci la vremea chindiei
în răsuflarea acestor pereți,
de care încerc să mă apăr
aruncînd cu cernealâ
peste imaginea cîmpiei,
anacronic sămănător fără peceți
și în haine de gală.
Iată, fărîmă cu fărîmă
se scurge tăcut,
prin ploaia celor șapte vieți,
chipul cioplit al unei pipe
ca un rug de țărînă.
Ingenuncheat pe ne-nceput
mă-nchin la nevăzuta fîntînă
dintre două clipe.

Mecanismul unei păsări cîntătoare

Un simplu pahar cu apă-n amiază
pe creștet drept luminare,
peste croiala impecabilă a zilei,
se resimte acolo-n adînc,
unde ființa muntelui
plînge pentru noi.

Un singur cuvînt aruncat cu praștia
purtată sub platoșa auriferă
poate deregla atît de ușor
mecanismul unei păsări cîntătoare,
care, iată, nu se mai oprește
de la căderea Troiei.

marius c. nica

Imperiul memoriei

(Bătrînului pescar Nelu Tămărgean)

Am adus lacurile lumii –
să se vadă dormind liniștea
ca o luntre stelară
peste care n-au căzut zăpezile,
în genunchi lîngă culoarea albă
să nu mă stringă malurile...
Acolo doar păstrăvul
hohotind pe un colț de lună
trimite arginți,
spre nisipul uitării.
Acolo se va culca tîmpla aceasta
și lumea o să curgă
ca o nălucă-adulmecind –
Imperiul memoriei.

Ca o luntre stelară

Chemarea ta
încrustează vremelnica noapte
ca o luntre stelară
purtînd atîtea speranțe
din care pescărușii flămînzi
reînvie ecoul mării.
Chemarea ta
descîntă zarea
despletind-o în mișcare grăbită,
între aer și pămînt
ne-nzăpezesc pescărușii
cu tristețea lor infinită.

Elegie

Se-ntoarce vara către noi
cu turmele țișnind pe umeri
pătrund spre ceruri ruguri mari
pe care nu poți să le numeri.
Se-ntoarce vara către noi
și colburile-s mantii albe
sub care buciume tîrzii
recheamă turmele în salbe.
Se-ntoarce vara către noi –
e-același joc fără cuprins
al sentimentelor prea arse –
incendii care nu s-au stins.

Portret

Aveai părul negru
nestrunit de azteci
Eu invocam străluciri tutelare,
Chemarea ta era supoziția
împămînteniri de veci.
Așa au deprins, apoi, cărturarii
linia luminii simple și reci.
Dar un fragment de albastră violă
urca dureros peste crinii amari
aveai părul negru –
cosmică rană
prin care biciuie anotimpul
ființa trecerii tale
fără tihnă și fără prihană...

Rupestră

Fluier de piatră,
fluier de piatră
strigă-mi armăsarii
că-mi scapă,
în domolita
seară-a nuntirii
cînd fetele-și cîntă
plecarea și mirii.
Să-i prind de dîrlog
la meandre de riu
cînd vara pătrunde
în bobul de grîu...
Fluier de piatră,
fluier de piatră
oprește a nopții
săgeată.

plastică

p

Desen în spațiu

Ceea ce impresionează, încă de la primele contacte, în creația lui **Ion Iancuț** este elocința extraordinară a liniei care îmbracă forma. Artistul și-a elaborat, în această privință, o premiză estetică interesantă și, în mare măsură, singulară, centrată invariabil pe prezența omului în univers — personaj tutelar și integrator al unui destin existențial. Nu întîmplător sculptorul introduce în compozițiile sale repere ale ontologiei mitice, teritoriu în care imaginarul, mișcarea liberă a simbolului se întîlnesc cu densitatea ideatică, atît de plină de înțelesuri morale și de sugestii plastice, a cadrului narativ. După cum, tot nu întîmplător, artistul își transpune viziunea în materiale definitive — bronzul fiind ales, cu predilecție, în materializarea unor asemenea „suite mitice", care impun solemnitate și, totodată, suplețe.

În această ultimă expoziție personală de la „Simeza", Iancuț ne surprinde cu alte fațete ale complexei sale personalități artistice. În primul rînd, — opțiune mai rar întîlnită în expozițiile sculptorilor, dar atît de fericit revelatoare atunci cînd ea se întîmplă — o bogată și cu totul remarcabilă serie de desene, cele mai multe în pastel. În al doilea rînd, ca și cu alte prilejuri, sînt prezentate publicului două omogene stilistic grupaje de compoziții sculpturale în lemn (excepție face doar emblematicul „Orb", lucrat în bronz, cunoscut din anterioare prezențe expoziționale) și ipsos. Între acestea din urmă, se află și o suită de reliefuri, fermecătoare portrete cu citate subtile din arta florentină din vremea Medicilor, dar și compoziții „de gen", cu un pronunțat tonus didactic în modelaj și cu o măiastră îndeminare în construcția anatomică, subiecții aleși fiind, de regulă, bătrîni și copii. Prilejuri de greu examen în arta portretizării și a modelajului, dar și dovezi, atunci cînd sînt perfect însușite, de virtuozitate artistică. Pentru Ion Iancuț, un asemenea purgatoriu inițiatic constituie, se pare, un temei indispensabil al însăși ființei sale artistice. O vădesc din plin toate acele fascinante personaje, care compun universul său plastic (și nu numai) în desene.

Artistul este înclinat, prin însăși natura sa, către alegorie. El se situează, față de obiectele contemplației sale artistice, într-o ipostază analitică sintetizatoare. El nu reține imagini propriu-zise, chipuri anume (deși ele se numesc „Omul cu pîinea", „Omul cu tîrnul", „Bătrînul cu copilul"), ci atitudini, situații, posturi paradoxale ale individului într-o lume ce-l acceptă doar la periferia ei. Acești „singulari", dincolo de stranietatea aparenței lor fizice, obiective, poartă, în viziunea lui Iancuț, o zestre morală infinită. Ei sînt aidoma „Ingenuului" voltairian, victime ale propriei lor candori. Și Iancuț a înțeles să ducă această notă distinctivă a umanității ce sîntem pînă la maxima expresivitate plastică, pînă la simbol. Spuneam mai înainte de tentația alegorizantă pe care o resimte cumva instinctiv sculptorul. Ei bine, chiar dacă această tentație există, rezultatul nu-i o alegorie, nu-i un personaj purtător de mesaj răsturnat, ci chiar o ființă posibilă, etalon al umanității redus, însă, la una din cele mai fragile esențe ale existenței ei — nevinovăția, candoarea infantilă, veșnic dezarmată în fața intoleranței agresiuni a lumii înconjurătoare.

Lecția desenelor lui Iancuț este cu atît mai importantă și mai explicită, cu cît artistul demonstrează prin întreaga sa prestație creatoare resursele extraordinare pe care le poate avea în drumul către înțelegerea semenilor o viziune plastică obiectivată și coerentă, net umanistă în argumentația ei morală și filosofică și figurativ-simbolică în plămădirea ei artistică, tehnică. Sculptura lui Iancuț este deplin prefigurată de acest canonic „exercițiu de stil" adeverit de desenele sale, multe dintre sintezele plastice sugerate de ductul liniei fiind doar proiecții în spațiu ale unui desen.

Sigur, în sculptură Iancuț și-a conturat o personalitate distinctă, modelajul său fiind, ca și viziunea sa plastică, ușor de recunoscut în peisajul contemporan al artelor române. Dar precizia „tăieturii" (corespondentul liniei din desen !), atît de sensibila tălmăcire a materialului în care lucrează — și lemnul îi oferă, în acest sens, un teren ideal de interpretare subtilă a plasticității naturale —, acuratețea portretizării, ca și sugestivitatea compunerilor atitudinale ori a gesturilor mîinii, pînă și alegerea și confecționarea soclurilor, nu doar ca suporturi neutre ale unei construcții sculpturale ridicate deasupra, toate acestea pledează pentru artisticitatea de excepție a acestui tînăr și înzestrat creator.

Dincolo de vigoarea și dezinvoltura cu care își stăpînește meșteșugul, Iancuț crede în sărbătoarea dialogului cu ceilalți, în forța modelatoare și de convingere a „ideii devenită cintec". Plămada artistică a lui Ion Iancuț este ilustrarea inspirată a unui asemenea crez, guvernat de un sensibil imbold umanist.

Corneliu Antim

muzică

m

Tineri dirijori

Cadrul cel mai adecvat — unicul din țară și printre foarte puținele ca preocupări din lume — pentru încurajarea tinerilor noștri dirijori îl reprezintă „Gala tinerilor dirijori" de la Bușteni, avînd o periodicitate anuală. Scopul ei mărturisit este acela de a crea o tribună a celor mai tineri profesioniști ai baghetei, dîndu-le deci posibilitatea să apară în fața unui public în genere numeros și în fața unei orchestre — Filarmonica din Ploiești — ale cărei disponibilități artistice sînt deosebite. Acest prim contact cu publicul, cu critica muzicală, cu dirijori și conducători de instituții muzicale este urmat, îndeobște, de programări, de invitații, de propuneri de repertoriu astfel încît să se ofere tinerilor debutanți posibilități adecvate de dezvoltare profesională. Sînt acestea nu numai gînduri și intenții, ci și indiscutabile realități : orașul Bușteni a fost nu de mult gazda ediției a IX-a a acestei gale, organizate de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Prahova, Comitetul județean Prahova al U.T.C., Colegiul Criticilor Muzicali de pe lîngă A.T.M. și Radioteleviziunea Română, și o simplă urmărire a stagiunilor noastre muzicale ne permite să observăm că nume care au debutat la Bușteni, impunîndu-se prin pregătire și prin talent, sînt astăzi prezențe permanente la pupitrele unor orchestre simfonice de prestigiu ale țării.

Are sens să insistăm pe scurt asupra actualei ediții întrucît ea este simptomatică în ceea ce privește „ambitusul social-profesional" al acestei frumoase (însă extrem de dificile) meserii. Știut este faptul că, spre dirijat, se îndreaptă tineri muzicieni provenind fie din rîndurile orchestrei simfonice, ei bucurîndu-se de avantajele deosebite pe care le conferă practica de concert, fie tineri care s-au specializat îndeosebi în privința laturilor teoretice ale muzicii, de obicei absolvenți ai secțiilor compoziție și muzicologie. Cele două orientări nu sînt exclusive, ele pot fi însă investite cu valoare de exemplu. De asemenea, există în țară diverse școli de dirijat, ilustrate de maeștri ca Iosif Conta, Emil Simon, Ion Baciu, Cristian Mandeal și, în special, Constantin Bugeanu care au „format" mulți tineri, în această meserie unde experiența este unul dintre elementele de prim ordin.

Dincolo de evidențierea viitoarelor valori de prim rang, tribuna de la Bușteni este utilă impunînd și „foarte buni dirijori de rangul al doilea" — ca să ne exprimăm astfel — scenele noastre de concert și fosele teatrelor lirice avînd nevoie de buni muzicieni, talentul major, evident, negăsindu-se, din păcate, pe toate drumurile. Ne-am bucura dacă viitorul ne va infirma aprecierile, în sensul că arta tinerilor dirijori de azi va avea o spectaculoasă evoluție. Vom spune însă că deocamdată Andrei Mikloș din Tg. Mureș și Leonard Dumitriu din Iași (altă caracteristică a galei o reprezintă, după cum se vede, egala favorizare a tuturor zonelor geografice) sînt profesioniști indiscutabili, avînd o mînă fermă și o certă practică a dirijatului, lor putîndu-li-se adăuga, pe parcursul anilor, Adrian Nichiteanu din Galați și Nicolae Simion din București, tineri care însă nu au avut prilejul să se afle frecvent în fața unor colective simfonice. La nivelul debutanților propriu-ziși s-au aflat Cristian Rudolf și Claudius Bucur, deocamdată orice apreciere fermă în privința lor fiind oarecum riscantă.

Evidența valorii am avut-o următorul-i pe Cristian Neagu, elev al lui Cristian Mandeal, în uverturile „Egmont" și „Freischültz" de Beethoven, respectiv Weber ; unei gestici clar tributare personalității profesorului său adăugîndu-i-se însă un talent deosebit precum și o „știință de muzicolog" (Cristian Neagu este recent absolvent al secției de muzicologie din cadrul Conservatorului clujean) în privința rotunjirii formelor, a evidențierii fericite a contrastelor.

Viorel Crețu

REVENDICAREA CLASICILOR

Necunoscutul Iorga

O restituire din cele care produc binevenite surprize este **Evoluția ideii de libertate**, de Nicolae Iorga, reeditată la Ed. Meridiane, 1987. Tipărită în 1928, la Vălenii de Munte, și însumînd un corp de optsprezece lecții ținute la Universitatea din București, lucrarea apare azi prevăzută cu un analitic și persuasiv „studiu introductiv", sub îngrijirea lui Ilie Bădescu, într-o colecție de prestigiu. Notele ce aparțin autorului, din subsolul paginilor, sînt substanțial sporite, prin contribuția editorului, într-o secțiune finală. Ele au menirea de a umple „golul" constatat și menținut ani de-a rîndul, în publicistica și în scrierile de specialitate, privind circulația unora din aceste idei valoroase... Multe din aceste note sînt de o actualizare edificatoare (v. de exemplu, ampla notă 42, care aduce în discuție originea românească a ceangăilor, conform concluziilor pe marginea cărții lui D. Mărtinaș, la care ajunge masa rotundă organizată de **Luceafărul**, la 15 februarie 1986).

Cartea lui Nicolae Iorga e un fel de sinteză pe o temă de amplă deschidere în istoria universală, mărturie indiscutabilă și a unei vocații de umanist universalist. Viziunea diacronică în care e organizată **ideea de libertate**, conjugată cu o raportare sincronă la anumite tipuri de fapte și evenimente, constituie, de fapt, figura unui demers aplicat altădată ideii de imperiu ori ideii religioase. Dialectica savantului funcționează după o logică istoricistă, el nu are în vedere aici istoria autarhică a unor organisme sociale, ci însăși dinamica structurilor specifice, ce au modelat mentalitatea social-istorică în anumite epoci și la anumite popoare. De nicăieri, în istoria umanității, nu rezultă că libertatea este una și aceeași, imuabilă în concept, autarhică în conținut, ipostaziată în determinări și substanțialist-mărginită. În ea se reflectă nu numai un conținut istoric, dar și unul spiritual, moral, legic și e foarte probabil că, din examenul raportărilor sincrone și al sintezei, savantul țintea la o ipostază polarizantă cu origină hegeliană. El procedează în mod cu totul particular, descinzînd, de astă dată, în istoria umanității, nu prin porțile larg deschise ale exegezelor aplicate, ci pe un canal de aducțiune ce alimentează istoria mentalităților. Însuși îngrijitorul ediției raportează încheierile la care a ajuns savantul la **un fel de sociologie dinamic-funcțională**, verificînd și în acest fel, după mai mult de o jumătate de secol, modernitatea sintezei iorghiste.

„Definițiile filosofice (ale libertății) s-au isprăvit" afirmă de la început Iorga, într-un moment de criză al filosofiilor contemplative, „Diagnosticul", pus cu luciditate dialectică și venit într-un moment de expansiune a marxismului și de triumf al pozitivismului, rezuma, de fapt, o idee a lui Marx și Engels (v. **Ideologia germană**). Intenția lui Iorga, rezonînd cu ideea de reconstrucție spirituală din epocă și neracordată la o sociologie anume, este ea însăși restauratoare și de sens umanist, căci opera în discuție este „una din lucrările majore de teoria civilizației universale", cum afirmă Ilie Bădescu.

Savantul, format la școala lui Karl Lamprecht (ce considera „spiritul popoarelor" ca factor ordonator al istoriei) și îmbrățișînd ideile lui Wilhelm Wundt (ce neagă aprioritatea kantiană a principiului moral) a înaintat pe o direcție originală de abordare a fenomenului universal. Ideea e nu de a merge pe structurare sistemică, ci de a umple de conținut istoric însăși istoria ideii de libertate, ceea ce-i asigură **de plano** o considerabilă linie de acțiune eseistică, raționalistă în metodă. Grație unui punct de vedere dialectic, Iorga va urmări evoluția ideii de libertate „în tot timpul", evidențiind la fiecare pas „înțelesul diferit ce i s-a dat potrivit atmosferei morale a fiecărei epoci". Triada e una indisolubilă și ea exprimă **„libertatea muncii, libertatea politică și libertatea gîndului"**, dată fiind trichotomia ontologică : **homo faber, homo socius** (zoon politikon) **și homo sapiens.** Concluzia e că niciodată în istoria umanității cele trei fațete complementar definibile nu au ajuns la acea **„proporție de aur"** (pe care o vizează tipul nou de societate socialistă) ci au coexistat într-o anumită desincronizare. Acolo unde un popor a avut una din aceste forme de libertate nu le-a avut pe celelalte ori le-a avut în mod subordonat, periferice, marginalizate, dovadă că individul nu e în afara structurilor sociale, nici acestea în afara timpului istoric care le ordonează. Umanist de formulă enciclopedică, Iorga este și un optimist. El vede și sensul pozitiv al istoriei, mai exact zis, istoria ca formă de progres material și spiritual. Și de aici ideea de libertate cu întreaga ei istorie și cu un conținut mereu perfectibil. Omul s-a clădit istoricește în raport cu ideea de libertate și istoria însăși nu exprimă decît o umanitate raportată la această idee esențială. E distanța de la **mythos** la **logos**, ce măsoară, bunăoară, ideea de libertate la greci, pe cînd teocrațiile orientale constituie „exercițiul unui sacerdoțiu", o formă consimțită de divinație, de supunere ritualică. Tinzînd la o libertate a spiritului pe deasupra de canoanele sociale ale Atenei, filosofia greacă lărgea de fapt conținutul ideii de libertate. Însă, „cînd Socrate atinge sistemul de gîndire, răspunsul e : cucuta". Dincolo de **oekumena** grecească, în Balcani, există, paralel, o lume „interioară", cu o „valoare proprie", care nu mai gîndește grecește — „lumea barbarilor" din Peninsulă, care **„ar merita fără îndoială o istorie a lor"** (s.N.I.). **„Noi însine simțim tracic și macedonean"**, subliniază N. Iorga, vorbind de „libertatea «bărbaților» din interior", parafrazînd retoric denumirea tracilor, ilirilor și a altor neamuri situate „în afară de lumea grecească". Savantul accentuează aici factorul organic în evoluție, deoarece vede aceste forme de libertate ieșite din matca țărănească. „Fiecare vale tracică, fiecare colț iliric" conservă un fond specific, obiceiuri și rosturi proprii. E o formă de libertate țărănească ușor identificabilă atît în Romaniile orientale, dar și în Bizanțul pompei și ceremonialului. Tot o „libertate medievală a țăranilor", o libertate de văi comunitare, se va intersecta, mai apoi, cu ideea de „libertate burgheză, cetățenească", configurînd la un loc structurile sociale, politice și economice ale noii Europe. Instalarea monarhiilor a constituit un impas, manifestat și religios, nu numai politic, epoca modernă însemnînd, la un loc, disciplină a Renașterii, monarhică și pontificală **(Lecția a X-a)** — „o fatală îngustare a libertății omenești creatoare".

Concepția „organicistă" a savantului răzbate și aici din plin. El face, bunăoară, pe urmele lui Karl Marx, o critică decisă revoluției franceze (adică raționalismului liberal), pentru că aceasta n-a urmat calea organică de dezvoltre, ci una improvizată, de suprafață (cum nu va proceda revoluția americană, de formulă organicistă). Dar și atunci cînd critica blindajul de putere al epocii lui Ludovic al XIV-lea, Iorga se exprima răspicat : „Căci, dacă strici forțele organice, prin care se poate face oricînd înnoirea normală a unei societăți, înnoirea aceasta se face anormal, pe căi neorganice, și aceste căi neorganice se numesc cu acel cuvînt, nefast pentru civilizația umană, care se cheamă revoluție". **(Închisorile lui Ludovic al XIV-lea).** Ideea de revoluție împotriva căreia se ridică Iorga vizează „lucrurile de împrumut", neaplicabile la realități, străine de sistemul locului. Tot o legătură „neorganică" ar fi fost și aceea între „carcasele imperiale", societățile locale, țărănești — idee ce mi se pare amendabilă sub multe aspecte prin mizantropismul ei aproape exclusivist. Iorga teoretizează, așadar, ideea de **„revoluție organică"**, socotind-o calea normală a dezvoltării unui popor, idee desigur pozitivă și demonstrată ulterior de practica socială.

Deși, în ultima prelecțiune, Iorga diserta pe marginea „desființării individualității creatoare", în epoca sa, urmare firească a unei uniformizări tehniciste („Omul coboară, încet-încet, în vuietul acesta uriaș al mașinilor de metal și al mașinilor de influență, coboară, încet-încet, pînă la rangul brutei, pe care evul mediu n-a cunoscut-o..."), el nu sfîrșește cu o concluzie „desperantă". Îndemnul raționalist al lui Iorga e clar și el vizează acea „manifestare spornică" a spiritului, ce caracterizează „generația ambițioasă" care se ridică ! E de datoria ei și în puterea acesteia, zice el, să ducă mai departe ideea complexă de libertate ori s-o distrugă...

Secondată de o spectaculoasă competență de sociolog (ce pune în mișcare o mobilitate și o fervoare de inițiat în corpul de idei al doctrinei iorghiste), cartea constituie un adevărat eveniment editorial, cu ecou prelung și cu semnificații multiple.

Z. Cârlugea

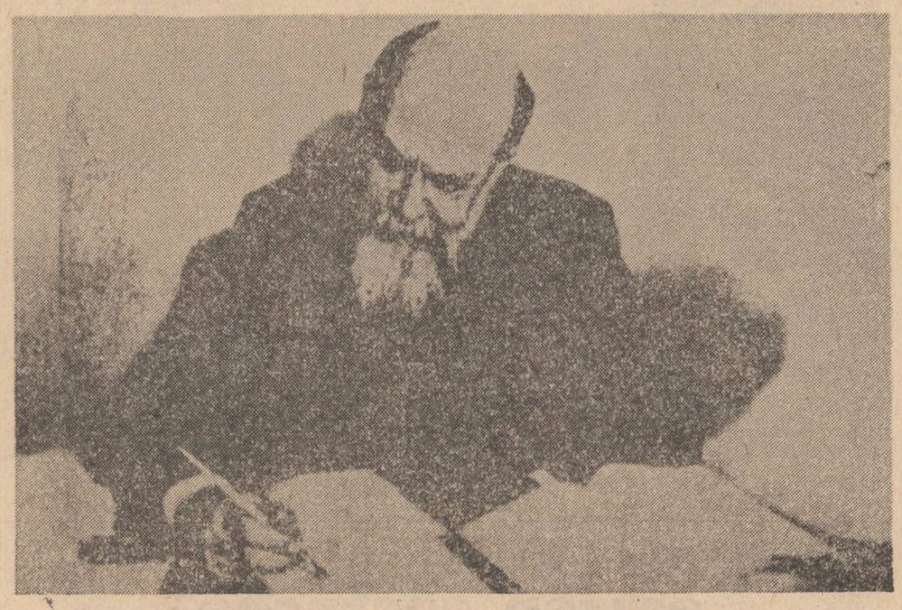

Nicolae Iorga, azi

Urmare din pag. 1

tare (1907—1917). Introducere și antologie de Ion Constantinescu, Editura politică, 1980.

În 1981 avem : **Eminescu.** Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Nicolae Liu (Editura Junimea, colecția „Eminesciana") ; **Istoria românilor prin călători.** Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Adrian Anghelescu. (Editura Eminescu) ; **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost.** Ediție îngrijită, note și comentari de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. Prefață de Valeriu Râpeanu. Tabel cronologic de Victor Iova (4 volume, Editura Minerva, colecția B.P.T.). Ediția a fost reluată în 1984, la aceeași editură, sub îngrijirea aceluiași pasionat editor al lui Nicolae Iorga, care este Valeriu Râpeanu.

În 1982 enumerăm : **Opere economice.** Ediție de Georgeta Penelea (Editura Științifică și Enciclopedică) ; **Evocări istorice.** Antologie, postfață și bibliografie de Ion Rotaru (Editura Minerva, seria „Arcade").

În 1983 : **Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte. În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului.** Ediție și note de Rodica Rotaru. Prefață de Ion Rotaru (3 volume, Editura Minerva) ; **„Voința obștii românești.** Cuvînt înainte de conf. univ. dr. Ion Ardeleanu, (Editura Militară, seria „Columna").

În 1984 s-a început vasta serie de **Corespondență** Iorga, ediție, note și indici de Ecaterina Vaum (Editura Minerva ; au apărut pînă acum două volume, în seria „Documente literare").

Au apărut, apoi, importantele **Studii asupra evului mediu românesc.** Ediție îngrijită de Șerban Papacostea (Editura Științifică și Enciclopedică).

În 1985 : **Istoria literaturii românești contemporane.** Ediție îngrijită, note și indici de Rodica Rotaru. Prefață de Ion Rotaru (Editura Minerva. 3 volume) : **Istoria lui Ștefan cel Mare.** Ediție îngrijită de Victor Iova. Prefață de Manole Neagoe (Editura Militară, seria „Columna") ; **Istoria poporului românesc.** Ediție îngrijită de Georgeta Penelea (Editura Științifică și Enciclopedică) ; **Pagini alese.** Antologie pentru școlari alcătuită de lector universitar doctor Angela Banciu și comentată de Dumitru Almaș (Editura Ion Creangă).

În 1986 : **Teatru și societate.** Antologie și note de Gabriela Moldoveanu. Studiu introductiv de Valeriu Râpeanu. (Editura Eminescu).

În 1987, în fine, avem trei lucrări ale lui Nicolae Iorga : **Conferințe. Ideea unității românești.** Ediție îngrijită de Ștefan Lemny și Rodica Rotaru. Postfață, note și bibliografie de Ștefan Lemny (Editura Minerva) ; **Pe drumuri depărtate.** Ediție îngrijită, selecția textelor, studiu, note și comentarii de Valeriu Râpeanu. Vol. I : 1890—1926 (Editura Minerva) — și **Evoluția ideii de libertate.** Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ilie Bădescu (Editura Meridiane) — aceasta din urmă, o lucrare cu totul deosebită, inaugurînd un mod nou de interpretare a operei lui Nicolae Iorga în context european și mondial, o carte-dialog între marele savant și editorul lui, un incitant spectacol de idei.

Iată, în total 22 de lucrări ale lui Nicolae Iorga, cam trei pe an în medie, listă din care deducem interesul cît mai multor edituri și editori pentru domeniul Iorga și din care se conturează un nucleu de specialiști ce țin trează atenția, an de an, asupra tezaurului de idei al titanului gîndirii românești. O sugestie, cel puțin una, cred că se impune de la sine : stringerea într-un corpus unitar a lucrărilor referitoare la literatură. Ar fi o carte monumentală, una singură în vreo 10—12 volume, sintetizînd contactul savantului cu terenul beletristic, în care și-ar putea găsi locul și scrierile din tinerețe ale lui Nicolae Iorga, mai ales cronicile și foiletoanele de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Conferințele savantului, apoi, adevărate sinteze ale gîndirii lui, expuneri libere pe teme de mare interes, se așteaptă reeditate, ca și discursurile sale parlamentare (continuarea lor). Desigur, cheia de boltă a ediției Iorga va fi monumentala **Istorie a românilor** — lucrare ce trebuie, însă, abordată cu maximă atenție, completată cu acribie filologică acolo unde bibliografia este incompletă ori lacunară, întărită în spiritul ei, în coloana ei vertebrală.

Nu putem să nu observăm că, dacă edițiile Iorga înaintează într-un ritm destul de bun, studiile speciale ori de sinteză privind viața și activitatea savantului, ori cele privind opera sa, apar, și ele, cu o insistență destul de bună. Așteptăm, totuși, ca Dan Zamfirescu să-și continue „treptele" către biografia savantului, ca Al. Zub să-i închine în întregime un tom reprezentativ, ca V. Râpeanu să avanseze mai adînc în arhiva ideilor lui Nicolae Iorga, ca Ilie Bădescu să iasă din formula notelor de editor (dar să și rămînă în această formulă atît de interesantă, continuînd editarea conferințelor lui Iorga) și să ne dea o sinteză de idei privind locul lui Iorga în complexul ideatic universal. Nicolae Iorga a devenit, în zilele noastre, un centru de gravitație, un cerc de foc care atrage specialiști din toate domeniile. Este un măsuriu al culturii românești interbelice care dă seama peste timp, de vitalitatea dar și de puterea (de penetrație, de atracție, de construcție într-un cuvînt) a culturii românești în general.

Istoriografia ca atitudine etică

O selecție din conferințele, discursurile ori cursurile universitare ale marelui Iorga avînd ca axă ideatică *unitatea românească* a apărut de curînd, cu o postfață, note și bibliografie de Ștefan Lemny („Conferințe", Editura Minerva, 1987) Celor care cunosc, presupunînd prin absurd, doar operele de critic și istoric literar ale lui N. Iorga, li se dezvăluie acum o energie intelectuală interogativă, nu doar plină cu informație ci, mai ales, aptă de a influența conștiințele, de a propune o filosofie (și o justificare istorică), un mod de a fi al poporului nostru. Cartea, elevat patriotică, degajă un tonic sentiment, alimentat de îzbitoarea convingere a autorului că poporul nostru, dincolo de cunoscute vicisitudini, merită o soartă demnă, un viitor pe măsura virtuților etnice, a suferințelor îndurate și a sacrificiului. Aceste studii, concepute într-un limbaj accesibil și inaripat de un ginditor implicat cu toată ființa lui în actualitatea politică așa de contradictoriu complexă a vremii sale, sînt doar o parte dintr-un vast material. (Pentru a avea o imagine plauzibilă a incredibilei, și sub raport cantitativ, activități oratorice, să consemnăm un detaliu din cartea lui Barbu Theodorescu — *Nicolae Iorga și educația maselor*, 1967, și anume că, în 1936, Iorga a ținut 180 de conferințe și discursuri cu teme dintre cele mai diverse !). Fără să aduc vreun repros editorilor, mă voi referi în comentariul meu și la alte conferințe cu aceeași temă, necuprinse în prezentul volum.

Indiscutabil, Iorga a fost un ginditor politic de anvergură, care a pus impresionanta sa știință și energie în slujba trezirii („Lucrăm către neintîrziata trezire a neamului întreg", spunea într-o cuvintare din 1912) și întăririi conștiinței naționale românești dincolo de fruntariile momentului, mai ales prin ridicarea nivelului cultural și sufletesc al poporului. Sporul de cultură pentru care militează atît de activ Iorga nu are doar o finalitate imanentă, nu este cu alte cuvinte un scop în sine. Educația culturală, pe lîngă iscarea solidarității naționale, presupune o situare nouă, superioară în toate domeniile vieții sociale, economice și politice. Gîndind sociologic modern, culturii i se recunosc îndreptățite deschideri, atît în sfera spiritualității, cît și în aceea a producției. Cultura, se stabilește axiomatic și ca un adevăr ce trebuie imperios pus în practica socială, e „temelia vieții unui popor" (în conferința ținută la sezătoarea literară din Alexandria, duminică, 7 mai 1906), fiind „la rădăcina tuturor lucrurilor ; cultura e sufletul, și toate lucrurile pornesc de la suflet" (în discursul ținut în sala Dacia la 14 octombrie 1908). Politica sa de emancipare culturală a țărănimii o desfășoară sistematic în cadrul *Ligii culturale*, al cărei secretar devine în iunie 1908. Adresîndu-se intelectualilor, parlamentarilor aduce argumente judicioase, superioare în favoarea susținerii și aplicării tezei sale, teză susținută și de alții (C. Stere, G. Ibrăileanu). Pe tapetul demonstrației este convocată și istoria, și cu dovezi clare : improprietărirea țăranilor de către Cuza, în 1864, în ciuda împotrivirii Camerei, va avea efecte benefice în viitor : „Soldatul de la 1877 și 1916 a fost creat atunci, în 1864, de Cuza-vodă." Ideologia sa sămănătoristă își vădește conservatorismul însă cînd cere ca instituțiile actuale să respecte formele vechi, țărănești : „va trebi să revenim cu putință la instituțiile fundamentale pe care poporul nostru le-a creat și le-a păstrat de-a lungul veacurilor și care sînt cu adevărat ale lui. Nu să copiem una dintr-o parte și alta dintr-altă parte..." (p. 194). Profesorul, autoritar și exigent, este conștient de necesitatea educării tineretului, cu toate jertfele și ostenelile presupuse, în spiritul viitorului, al unei vieți demne, austere, modeste. Ceartă părintește, de față cu ministrul instrucțiunii, pe tinerii care nu se îndeamnă la greutățile învățăturii. Tinerii superficiali, vinători de cîștiguri și plăceri oferite de oraș, sînt incriminați aspru : „tinerii cari cer cinci sute de franci la sfîrșitul studiilor și găsesc că încă e foarte puțin, cari disprețuiesc «provincia» și vreau să fie neapărat în București (...), tineri de aceștia cari fac totdeauna mai puțin decît este absolut necesar, ca să ia mai mult decît ceea ce li se cuvine. Ei bine, tinerii aceștia grași, triumfători (...) nu mă jignesc, dar mă îngrozesc pentru viitorul țării noastre." Ca și S. Mehedinți din *Altă creștere. Școala muncii* este adeptul familiei numeroase, sănătoase moral.

Și literaturii i se recunoaște aceeași funcție : „literatura românească reprezintă un factor foarte important de unitate a neamului." ; iar în *Două conferințe craiovene* (Socec et comp., 1906) afirmă peremptoriu : scriitorii „sînt pregătitorii neamurilor viitoare, prin cultul literaturii și limbii, ei sînt muncitorii spre unirea tuturor românilor în același stat."

Fundamentarea unității politice românești impune istoricului și oratorului o gamă largă de probleme și o abordare variată. Fără să existe o ordine logică în succesiunea cronologică a acestor discursuri, a căror natură e determinată de un eveniment al zilei ori de calitatea auditoriului, noi putem să le conferim o structură coerentă. Sînt texte care semnalează existența unui *instinct național comun* ori a legăturilor culturale, comerciale și politice dintre toate teritoriile românești. În „lecțiile" ținute la Universitate în 1915 urmărește evoluția ideii de unitate politică românească, manifestată înainte de secolul al XIX-lea, amintind și rolul domnitorilor țanarioți (pe care îi reabilitase, cu excepția lui Caragea și Hangerliu, într-o conferință din 1898) în omogenizarea instituțiilor politice. Studiind temeiurile culturale românești, observă unitatea lor de substanță și se scandalizează în fața nedreptății istoriei. (A se citi pag. 124).

Alte discursuri relevă existența unei constante a spiritului românesc din secolul al XIV-lea pînă în prezent ori meritul unor personalități reprezentative pentru idealul național : Mihai Viteazul, C. Brâncoveanu, Alexandru Ioan Cuza, M. Kogălniceanu. Nu menajează eventualele susceptibilități ale guvernului ori ale regelui : lui Carol îi recomandă ca model pe Mihai Viteazul, critică lipsa de recunoștință a oficialităților față de personalitățile Unirii, cărora nu li se ridicaseră statui pînă la intervenția lui Iorga.

Marile evenimente de la 1859, respectiv 1918, constituie obiectul multor discursuri, cu interpretări originale și vederi patriotice. Nici Unirea de la 1859, nici Marea Unire din 1918 nu sînt rezultatul diplomației ori al războiului, ci „al unei stări de spirit permanente" (pag. 265).

Neobosit militant al Unirii, Iorga este conștient și de greutățile de după Unire, indică pericolele politicii revizioniste horthyste, ale fascismului, corectînd aprecieri tendențioase : Ardealul nu a fost „cucerit", pentru că „nu era o graniță reală între două țări deosebite, ci o singură țară, de veacuri întregi" (pag. 283). Fără să fi atins, decît în parte, problematica acestei cărți, ne bucurăm că discursurile acestui misionar al organicității românești în marginile probității științifice și ale considerației față de alte popoare pot fi citite, chiar cu întîrziere, de generațiile actuale.

Ion Dună

Limba română, casa noastră

Urmare din pag. 1

inaugurare de nivel național : **Decada cărții românești.** Și numai simpla alăturare a celor două manifestări, tradiționale amîndouă, ar fi suficientă pentru a sugera dimensiunile cu adevărat impresionante ale împrejurării.

În afară de acest adevăr, însă, sau mai degrabă împreună cu el, există încă unul — și sper că nu exagerez cu nimic dacă adaug că cel de al doilea este chiar mai bogat în semnificații decît primul. Nu numai pe scenă este prezentă poezia, în aceste momente solemne și calde totodată, ci mai cu seamă în sală. Cei veniți astăzi de la Bacău sau Tulcea, de la Botoșani sau Satu Mare, adică studentul, eleva, electricianul, operatoarea chimistă, ca niște veritabili delegați ai tuturor zonelor țării și ai tuturor profesiilor, sînt ei înșiși poeți. Sînt laureați ai celei mai recente ediții a concursului **Labiș** — mai exact spus, schimbul de mîine și de după mîine al poeziei de azi.

Din cînd în cînd, urcă și ei pe scenă, pentru a-și primi premiul acordat — premiul **Tribunei** sau al **Convorbirilor**, premiul **Familiei** sau al **Orizontului**, premiul **Luceafărului** sau al **României literare**. Și, în chip de mulțumire pentru răsplată, sau pur și simplu pentru că nu știu ce altceva să spună, citesc, cu voci întretăiate de emoție, o poezie sau două. Iar sala, o sală plină pînă la refuz, le răspunde cu o altă emoție, încurajatoare, prin aplauzele care le însoțesc, apoi, coborîrea de pe scenă și revenirea la loc. Pentru că poate acesta este, pînă la urmă, detaliul cel mai important : întîlnirea de astăzi nu se consumă într-o sală goală sau într-un cerc restrîns, doar pentru cîțiva inițiați, ci în prezența citorva sute de persoane. Cei care gustă emoția poeziei și îi răspund în același limbaj al emoției, căci aplauzele nu mai sînt acum o răsplată, ci continuarea unui dialog ; un mod concret de comunicare între sală și scenă, pe terenul comun al artei. Ceea ce face din întîlnirea de astăzi un adevărat congres al poeziei.

La fel cum s-a întîmplat, de altminteri, și ieri, la întîlnirile avute la Liceul economic nr. 1, sau nr. 2, sau nr. 4, tot în Suceava, și cum avea să se întîmple în zilele următoare în cîteva comune din județ : la Boroaia, la Bogdănești, la Rișca, la Putna. Ieri, de pildă, într-un amfiteatru al Liceului economic nr. 1 (dar, cu siguranță, a fost identic și la nr. 2, și la nr. 4), într-o sală tot așa de plină ca și cea a teatrului municipal, a avut loc o altă întîlnire. Alte întîlniri care dădeau noi extinderi poeziei, și încă o dată nu numai în plan geografic, ci și în cel profesional, pentru că cei prezenți erau, firesc, elevii ; adică alți — viitori — operatori chimiști, muncitori, studenți, ingineri. Poate și alți poeți ? Nu, nu e bine zis **poate**. Nu încape nici o îndoială că printre cei ce ne puneau întrebări sau numai ne ascultau atunci se aflau cel puțin unul dacă nu cîțiva viitori poeți. Cu alte cuvinte, ne întîlneam iarăși cu schimbul de mîine și cel de după mîine al poeziei noastre. Ne uitam prin sală, peste capetele celor prezenți, și încercam, după întrebările puse, după vreo atitudine spontană, să-i ghicim ; să-i ghicim. N-am reușit, firește, n-am fi avut cum, poate că nici el, poetul de mîine, nu se ghicise încă, dar de existența lui ne-a fost imposibil să ne îndoim. Mai devreme sau mai tîrziu se va descoperi, de bună seamă, el singur.

Tot așa, mai tîrziu, prin comunele în care am poposit, am avut exact aceeași senzație, perseverentă, îndărătnică. La Rișca, de pildă, unde ne-am oprit cîțiva dintre noi (dar, cu siguranță, a fost identic și la Boroaia, și la Bogdănești), ne-am instalat cu toții în sala căminului cultural. Primărița comunei, Maria Bârsan, ne-a urat, în puține cuvinte rostite din suflet, un bun venit adresat firesc oaspeților. O fetiță a întărît și ea cuvintele primăriței cu alte cuvinte, pornite din aceleași sentimente — și, uite, abia acum îmi dau seama, probabil emoția, a mea, nu a ei, m-a împiedicat s-o întreb cum o cheamă. A fost, de altfel, acesta, cel dintîi semn al unei apropieri reciproce, care s-a instăpînit de-a lungul întregii ședători. Treptat, între masa la care ne-am așezat și sala în care ne aflam cu toții s-a creat un fluid al comunicării directe. O emoție crescîndă, unanimă, putea stăpîni pe vorbele noastre, sub impulsurile delicat-autoritare ale poeziei. Așa cum dragostea — reproduc din memorie unul din versurile citite atunci — se vrea un ținut al eternității, poezia se dovedea deja un ținut al dragostei. Și din nou am avut — numai eu oare ? — senzația clară că de undeva, din sală, ne urmăresc ochii mari, statornici, ai unui copil, cu o înfrigurare pe care nici el nu știa să și-o explice. Nu se putea ca, în acele momente, în aceeași sală de cămin cultural, să nu se afle și poetul necunoscut, a cărui creștere și maturitate era încă de domeniul viitorului dar și al certitudinii. Cel care, mai devreme sau mai tîrziu, va ridica pana lăsată de Macarie cronicarul, trăit aici și înmormîntat aici, pentru a deveni, el, cronicarul altor vremuri pe aceleași meleaguri. Și cu toții am avut, în prelungirea firească a senzațiilor ce ne asaltau pretutindeni, sentimentul unei noi certitudini, aceea că ștafeta poeziei se afla pe mîini bune.

Și toate astea pentru simplul și nestrămutatul motiv că, așa cum a spus cineva dintre noi, tot atunci, în limba română nu doar vorbim și scriem. În limba română trăim, zi de zi, de secole și pentru multe secole. Limba română este casa noastră. O casă în care generațiile se perindă una după alta, îmbogățindu-se de la înaintași și îmbogățindu-i pe urmași, ea însă, casa, este sortită să dăinuie, ca și dragostea, în eternitate.

Un reper modern

Urmare din pag. 1

publica mulți scriitori de seamă ai generației sale, poeții : Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Gh. Boldea, I. Moldoveanu, T. Murășanu, Aurel Marin, prozatorii : Victor Papilian, Ion Vlasiu, V. Beneș, Ionel Neamțu, în critică și istorie literară : Ioan Breazu (1901—1958), Olimpiu Boitoș (1903—1952), iar în eseistică nume de prestigiu, precum Tudor Vianu, D.D. Roșca, Eugeniu Speranția, Mircea Vulcănescu, C. Noica, Edgar Papu.

Într-un asemenea climat de înaltă intelectualitate, Pavel Dan va domina indiscutabil domeniul prozei, impunîndu-se printr-o notă distinctă în surprinderea vieții sufletești a eroilor și în notarea realistă nouă a realităților din cîmpia transilvană. Aceasta îl făcea pe Ion Chinezu să afirme, cu atîta îndreptățire, în cronica la volumul **Urcan bătrînul** : „Originalitatea artei lui Pavel Dan constă, în primul rînd, tocmai în această fuziune a două moduri opuse de a percepe și a exprima viața satului. Se îmbină adică în povestirile lui, într-o dozare absolut personală, cel mai acerb realism cu un fantastic îndrăznet care coboară de-a dreptul din basm, din baladă și din descîntece". Astfel, am putea spune că Pavel Dan își înfățișează eroii din propriile lor viziuni despre om și lume, despre viață și moarte, despre dragoste și ură, așa cum aceste concepte s-au structurat în mentalitatea țărănească, în speciile fundamentale ale folclorului.

Prezența elementelor folclorice și etnografice în universul prozei lui Pavel Dan se cere, însă, bine înțeleasă. Ea este completamente străină de citatul folcloric în sine și pentru sine, de viziunile sămănătoriste simpliste, folclorizante și idilice. Elementele acestea atît de organic topite sau încorporate în structurile epice au o funcție estetică deosebită, exprimînd culoarea locală, fixînd eroii în timp și spațiu bine definit, conturîndu-le vatra spirituală, oglindindu-le mentalitatea, organizîndu-le sistemul de valori etice și estetice. Întîlnim în marea proză românească asemenea elemente cu varii funcții estetice, de la Agârbiceanu, Sadoveanu și Rebreanu la Zaharia Stancu, Marin Preda, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan și Fănuș Neagu. Ceea ce e de subliniat este faptul că la Pavel Dan asemenea elemente folclorico-etnografice sînt mai mult ca la oricare altul viață din viață, că ele sînt pentru țăranii lui un mod de existență fundamentală. În tiparele lor oamenii săi se nasc și se mișcă, iubesc și urăsc, trăiesc vremelnicia și intră în moarte, se supun soartei sau o înfruntă, se umplu de sublim sau de grotesc. Astfel, Pavel Dan este un rebrenian fără a fi nici într-o singură pagină un epigon. Nu trebuie, însă, uitat faptul — cum se întîmplă de obicei — că e în egală măsură și un agârbicenian, tot fără a fi afectat de epigonism. El pare a fi conlucrat cu acești iluștri precursori ; pare, chiar, a fi contemporan cu ei, într-o constelație unitară, în care toți se adună unii cu alții, dacă îi socotim și pe Slavici, în raporturile de complementaritate și nu de vasalitate spirituală.

Ei sînt contemporani în nesimultaneitate perfectă ; vor fi, mai cu seamă, contemporani în veșnicie. Dacă toți ceilalți trei mari prozatori : Slavici, Agârbiceanu, Rebreanu se fixează îndeosebi asupra personalităților individuale, creînd tipuri absolut antologice, Pavel Dan se preocupă într-o autentică viziune țărănească de individ în cadrul „neamurilor" (vezi Urcanii), în care el se instalează treptat, se definește și se delimitează. Neamurile în proza lui nu au, însă, raporturile ideale, constructive, sentimentale, afective și umane din universul liricii lui Goga, de pildă. Relațiile dintre ele sînt aspre, chinuite și chinuitoare, frămîntate și accidentale, nu numai din motive și determinări sociale, ci pur psihologice, ceea ce-i dă o mare originalitate și modernitate prozei sale cu tematică tradițional rurală.

Dintr-o astfel de proză au ieșit mai tîrziu **Cordovanii** lui Ion Lăncrănjan, **Descoperirea familiei** (Bocetții) lui Ion Brad, ca să-i numim numai pe cei ce s-au ivit pe aceeași cîmpie transilvană, de pe lîngă Mureș și Tîrnave.

Realistă, proza lui Pavel Dan nu ignoră fantasticul popular, cu mari reverberații moderne. Realismul lui nu anulează psihologismul. Personajele lui nu sînt numai descrise, fotografiate cu memoria, ci și analizate, sondate cu ascuțișul minții și al unei neistovite curiozități. Nimic idilic (vezi personajul central Ludovica din nuvela **Urcan bătrînul**) : nimic fals, idealizant, nici în înfățișarea personajelor masculine, nici a celor feminine. Urmărirea confruntării dintre neamuri și a descompunerii familiei țărănești e făcută cu pasiunea — obiectivă — a unui observator psihologic și social. În viziunea lui sufletul omului se schimonosește sub povara îmbogățirii, raporturile dintre copii și părinți se deteriorează pînă la scene de groază, morala tradițională e călcată sub tălpile parvenirii. Scriitorul deosebit de înzestrat descoperă cu pricepere nu numai izvoarele realismului obiectiv și ale fantasticului, ci și ale magicului, uritului și grotescului, împletindu-le într-un univers uman de o cuceritoare originalitate, cu un fin spirit de observație și rară forță de însuflețire a lucrurilor.

Astfel, Pavel Dan se impune, într-o viață revoltător de scurtă, ca unul din prozatorii semnificativi ai literelor române și ai mentalității țărănești de altădată. În cîțiva ani de activitate literară, el a reușit să deschidă drum pentru o nouă direcție în proza românească, pentru o nouă modalitate artistică, modernă în toate, articulațiile ei, care trebuie să-i poarte numele.

14 NOIEMBRIE 1987

Zilele „Luceafărului" în județul Dolj

Cea de a șaptea ediție a întîlnirilor **Luceafărului** în Dolj s-a desfășurat în perioada 4—6 nov. la Craiova, și în localitățile Podari, Sadova și Bechet. Scriitorii, reprezentînd revista **Luceafărul**, Mihai Ungheanu, Gabriela Negreanu, Ion Iuga, Valentin F. Mihăescu, au participat la manifestările organizate de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Dolj și Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă.

La programul dens de întîlniri cu cititorii revistei, de dezbateri asupra unor teme de importanță majoră în peisajul literaturii contemporane, de ședințe literare și recitaluri de poezie patriotică, au participat și scriitorii craioveni Ilarie Hinoveanu, George Sorescu, Ovidiu Ghidirmic, Florea Firan, Romulus Diaconescu, Gabriel Chifu, Marin Bestelliu, Constantin Popescu, Florea Miu, Ion Nișloveanu, Octavian Lohon, Constantin M. Popa, Nicolae Petre Vrînceanu, Marius Ghica, Constantin Barbu, Ieremia Gotu, Toma Grigorie, Tudor Nedelcea, Jean Băjești-eanu, Dan Lupescu, Nicolae Pîrvulescu, Mircea Moisa, Constantin Preda, Mircea Pospai.

Scriitorii și colaboratorii revistei **Luceafărul** au avut de asemenea o întîlnire cu membrii redacției revistei de cultură **Ramuri**, în frunte cu Marin Sorescu.

Delegația **Luceafărului** a avut mai multe întîlniri în Craiova și în județul Dolj, la **Biblioteca Universității din Craiova, Liceul de filologie-istorie Craiova, Biblioteca județeană, Școala UCECOM Craiova**, și la școlile generale din comunele Sadova și Bechet ca și la căminul cultural Podari. La dialogul permanent, incitant au participat iubitori de literatură și membrii cenaclurilor literare din Craiova, Podari și Bechet, dintre care menționăm pe Ana Felicia Muscalenco, Dumitru Mîndruleanu, Magdalena Dumitru, Maria Buz, Cristina Văcaru, Florea Nicu, Victor Ivanovici, Gheorghe Boaghe, Constantin Oclei, Mitrea Arambașa, C. Nania, Maria Podari, Valeriu Dragotă, Constantin Tîrziu, Ilie Șt. Antonie, Mihaela Colin, Nelu Tironeac, Nicolae Ionescu, Constantin Răduică, Aurel Mîncu și alții.

Reprezentanții revistei **Luceafărul**, participanți la acest al 7-lea an al **Zilelor Luceafărul în Dolj**, au luat, și cu acest prilej, contact cu realitățile social-economice, cultural-educative și literar-artistice ale acestei zone a Olteniei, fiind informați asupra dezvoltării fără precedent a literaturii și artei din Județul Dolj și de către tovarășa Constanța Lăzărescu, președinta Comitetului de cultură și educație socialistă, care a prezentat experiențele pozitive înscrise în acest sens în Festivalul național „Cîntarea României".

„Recuperarea firescului"

Urmare din pag. 1

prin tradiție, e mai aproape de experiențialism (necesitate naturală) decît de experimentalism, ea a ocolit în general metodele artificiale în favoarea unui suflu al autenticității dezvoltîndu-și formele de expresie printr-o evoluție organică iar nu prin soluții „de laborator" (în care excelează, spre exemplu, literatura franceză, de tip cartezian). Moda prozei fragmentariste și de colaj (stilul „puzzle") care a poposit de mai mult timp la noi este o tendință epifenomenală care nu poate substitui drumul principal al epicului românesc, bazat pe un vizionarism de altă factură. Și spunînd acest lucru ne referim la faptul că sensibilitatea autohtonă, avînd la origine sentimentul mioritic al armoniei, și-a decantat o estetică proprie consolidată fără îndoială pe reflecție și atitudine meditativă, elemente care pot asigura o personalitate distinctă literaturii noastre în planul modernității. Se cere mereu actualizată **„matricea stilistică"** de care vorbea Blaga deoarece mitul e o stare de constiință permanentă, o forma mentis a comunității iar literatura trebuie să fie expresia acestui nucleu mitologic autohton chiar și în era modernă a civilizației urbane, căci tot Iorga spunea: „greșeala cea mai mare care se face în respingerea tradiției este aceasta: nu se recunoaște că **orice tradiție este adaptabilă**". Reflexivitatea si substanța morală proprie spiritului nostru artistic dintotdeauna sînt deseori anulate de așazisele procedee narative moderne pierzîndu-se din vedere faptul că tocmai aceste trăsături se cer valorificate astăzi cînd cititorul, saturat se pare de convențiile experimentului, și-a modificat orizontul de așteptare. Literatura și arta mondială merg pe linia regăsirii firescului uman, estetica își caută noi direcții de evoluție, moda „șocului", a insolitului formal, născută în occident, poate primi acum — de ce să n-o spunem — replica din ce în ce mai consistentă a viziunii morale de tip răsăritean. Eugenio d'Ors afirmă că: „dezvoltarea artelor se petrece după un ritm regulat în care distingem un moment de îndepărtare a formelor artistice de formele naturii și un altul de apropiere a artei de principiile naturii". Fără îndoială momentul actual este unul de **recuperare a firescului.** Subliniem că originalitatea formelor noastre artistice (includem aici și literatura) s-a bazat, de regulă, pe cultivarea naturaletei, a evitării artificiului devitalizant în folosul unei expresivități cu bogate sugestii existențiale; aici e bine să amintim teoria lui Aristotel din „Etica Nicomahică" potrivit căreia „adevărul are o forță de persuasiune mai mare decît falsul". Această afirmație nu trebuie să ne lase indiferenți atunci cînd analizăm forța de penetrație a unui mesaj artistic și valoarea lui morală. Sursele de originalitate avem a le descoperi în adîncul nostru spiritual iar nu în perimetre culturale străine, căci diversele imitații (de la textualism la formula hiperrealistă) dau o literatură minoră, fără fundament organic, proza făcută după aceste modele avînd deseori consistența unei „stucaturi". Care este **adevăratul nostru fond de simțire** permanent valorificabil în literatură? Deschidem „Fragmentarium"-ul din 1939 al lui Mircea Eliade și dăm peste următoarea afirmație: „există o aplecare a românului față de timp în pofida spațiului". Gîndită în contextul formelor artistice, această aserțiune deschide cîteva căi de înțelegere a orizontului estetic și moral. Timpul înseamnă continuitate, percepere istorică a lumii și intuiție fluidă a realului, timpul este condiția desfășurării ritmice a existenței, legea de fapt a orfismului nostru imemorial în care predomină sentimentul veșniciei, al marilor cicluri cosmice, potrivit acestei viziuni universul evoluează prin transformări lente, adînci. Vom adăuga aici observația lui Romulus Vulcănescu privind un aspect al mitologiei autohtone: „în planul cosmocrației apare teomahia, însă nu e vorba de o teomahie violentă, catastrofică, ce duce la nimicirea inevitabilă a unuia dintre Firtați, ci o teomahie lentă, de lungă durată, cu echilibrări și rezultate ontologice reciproce". Un astfel de teren spiritual guvernat de simțămîntul eternității a modelat **o sensibilitate artistică de tip armonic** iar nu un instinct al disonanțelor și contrastului, cultura noastră are o morfologie „sofianică". Literatura oferă dovezi relevante în acest sens, rostirea epică românească avînd o anumită euritmie, o pulsație interioară și o muzicalitate a expresiei pe care le recunoaștem atît în textele cronicarilor cît și în povestirile lui Ion Creangă sau descrierile lui Odobescu și Sadoveanu, e o armonie structurală venită din înțelepciunea gîndului, dintr-o străveche înțelegere panteistă a lumii. Semnificativă este caracterizarea pe care Tudor Vianu o face prozei sadoveniene relevînd „Fantezia sa muzicală, asimilarea lumii ca sonoritate și stare de suflet". Experimentele actuale în planul narativității pierd din vedere această dimensiune fundamentală a eposului românesc, motiv pentru care ele nu pot să edifice o literatură exponențială în sens major. Stilul aleatoriu, secvențial, narațiunea „stroboscopică" — procedee folosite în special în proza scurtă — se bazează pe un soi de tehnică rece a montajului, pe efecte care „sar în ochi" dar nu coagulează o atmosferă în profunzime. Aceste modalități narative nu sînt proprii viziunii noastre epice, ele nu vin în întîmpinarea „dorului nostru de eternitate" și de echilibru existențial. Pentru ca drumul căutărilor moderne să nu eșueze trebuie urmată vocația esențială a prozei românești, cu alte cuvinte e necesar ca inovația să se dezvolte pe solul tradiției. În studiu „Despre destinul povestirii noastre" (1936), Ovidiu Papadima afirma: „Există o bucurie a noastră specifică de a povesti. Plăcerea de a povesti vine din împăcarea finală cu această viață, oricum vă fi ea. De aceea povestirea a înflorit în Orient, unde omul a mai păstrat vechea înțelepciune și știință a împăcării cu existența. Povestirea aduce o viziune armonică a lumii — de aceea natura nu lipsește niciodată". Identificăm deci la baza fanteziei noastre narative un model naturist (ar fi greșit să se înțeleagă prin asta eterna cantonare în „bucolism", observația vizează acel sentiment adînc al firii specific eposului românesc. Literatura de montaj — venită din tradiția tehnicistă a occidentului — anulează firescul, plenitudinea deschiderii cosmice, proprie spiritului nostru (căci „în cosmos toate se întrepătrund reciproc", spune undeva Pârvan). Colajul este prin definiție un procedeu artificial în timp ce **vocația povestirii conține la noi o deschidere spre Ființă.** Proza românească are tradiția unui vizionarism moral pe care nu trebuie să-l abandoneze în favoarea unor căi nespecifice.

CONFABULE

*
* *

Două țărmuri care nu se ating niciodată
Marea cea Mare
valurile nesfîrșite și reci
în mereu aceeași neliniște
deasupra o ceață fumurie
cînd deodată totul dispare
la început apa mării se prelinge încet
printr-o ruptură subțire
pe urmă se prăbușește
în prăpastia de dedesubt
în adîncul pămîntului
și apare neînchipuit albia ei moartă
și pustie
ca ochiul alb al unui orb.

Iulian Neacșu

În șoaptă

Cunoaște încă o lume, încă un popor
pentru un poet înseamnă încă un voal
înlăturat de pe sufletul propriei sale
semințiși tradiții. Cum trebuie să te
apropii de tradiția, de sufletul celorlalți decît
cu ce ai tu mai tainic, mai în șoaptă valoare
în sufletul și intimitatea ființei tale.

Am simțit mereu nevoia cînd mă cufundam
în studiul unei epoci, al unui curent filosofic,
al unei cărți fundamentale, irezistibila dorință
de-a mă întoarce în satul natal, de-a aduce
față în față cu neprihana vetrei părintești, în
fața ochilor copilăriei noul ce-l vroiam adaos
și înnoire în sufletul meu. Acolo, lîngă fîntîna
umbrită de frasinul sădit de mîna copilului ce
a tot crescut în podul șurii cu otavă, lîngă fo-
cul vetrei bubuind în sobă pînă noaptea tîrziu,
lîngă chipul mamei tăcut și cuviința tatii,
lîngă ulciorul umed cu apă proaspătă de la
fîntînă, acolo te-ai întors de atîtea ori cu atîtea
grădini și cărți punînd viețiinou început.

Citești acum despre kotoba, despre taina cu-
vîntului acelei semințiîndepărtate față de care
un popor pașnic cum este al nostru, o lume a
Mioriței și Luceafărului, nu va veni în contact
decît pe calea sufletului, a lacrimii celei dătă-
toare de viață spirituală pe calea cea adîncă a
cunoașterii tradițiilor noastre bune și edifica-
toare.

Așa cum lucrează tata și mama, cum știu ei
să asculte vînturile și ploile și cum stau ei ul-
miți la fereastră în fața celei dintîi ninsori, asta
spune ceva adînc asupra inimii noastre. Vreți
să știți de la noi, străini oameni de omenie
cum ne este inima și cît din bunătatea inimii
noastre devine cuvînt, Logos, istorie, în vederea
înnobilării lumii. Veți afla asta în șoapta inimii
pe calea cea nedisimulată cea mai scurtă și
uriaș de lungă a iubirii de la inimă la inimă.
Poate și în acest fel se întemeiază punți dura-
bile între semințiii, pînza de paing devine în
lumina lumii diamant pe care trece uriașul
cosmos cu stele cu tot, de la un codru de foș-
nete — cuvinte aurii de frunze kotoba la ce-
lălalt. În șoaptă.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

Diferențe

1

Doi puști avînd ghiozdanele desenate cu semne de circulație se mișcă în dimineața umedă navigînd spre școală. Nu se prea grăbesc.

Mai mult stau decît merg. Din sens contrar, un caniș vioi, alb și creț, mirosea trunchiuri de copaci. Are un fel de pulovăr roșu care-l învelește de la cap la coadă.

— Ce îmbrăcat e! zice admirativ unul dintre puști.

— Da, dar n-are pantofi. E descult, zice celălalt.

Stăpîna îl potolește din elanul matinal luînd potaia în brațe și întinzîndu-i cîte un sfert de biscuit cu miere:

— Fii cuminte Rocco (auziți cum îl cheamă!) că mergem și-ți cumpără mama ciocolată...

— Auzi, merge să-i cumpere ciocolată, zice unul dintre puști.

— Da, el la ciocolată, noi la școală, meditează celălalt.

— Ah! ce bine-i să fii cîine, izbucnește cu năduf primul puști trăgînd cu ciudă de curelele ghiozdanului colorat.

2

Patru ani încheiați a fost Rex stăpînul absolut și paznicul credincios al cvartalului în care locuiesc. Se pripășise de undeva, maidanez fără nici o rasă, pitoresc și flocos, sperîat și jigărit. Încet s-a pus pe picioare și și-a luat în serios rolul de cîine. Cunostea fiecare locatar din bloc și lătra cu o inexplicabilă furie la străini. Era al tuturor și-al nimănui.

Nu știa nimeni de unde vine și dacă avusese vreodată un stăpîn.

Într-o dimineață, locatarii cvartalului au asistat la o scenă incredibilă. A apărut o căruță trasă de un cal. Pămînt de flooori! Pămînt de floori! striga omul de pe capră cîntînd cuvintele. Rex a tresărit și s-a ridicat fulgerător de pe prestul pe care dormita în clipele de răgaz. A început să latre plin de voioșie, un lătrat prietenesc și muzical. Omul a oprit calul și Rex dintr-un singur salt i-a sărit în brațe.

Degeaba l-au strigat gospodinele de la balcon, degeaba l-au implorat copiii fugind multă vreme în urma căruței. Rex se cuibărise în brațele vizitiului și zăcea acolo ca hipnotizat. Căruța a dat ocol cvartalului, a oprit de cîteva ori așteptînd eventuali cumpărători apoi s-a pierdut în vălmășagul bulevardului.

Pe Rex, nu l-a mai văzut nimeni niciodată...

3

Boxini e cel mai puternic și mai frumos alcătuit boxer dintre cîți am văzut vreodată. A ieșit învingător din toate încăierările stradale. Nu l-au putut pune la podea nici lupul alsacian, nici dulăul ciobănesc, nici dogul. E invincibil! De o lună de zile, stăpînul pe care-l iubește cu devotiune, a adus în casă un ghemotoc de lînă galbenă, care miaună subțire, sculpă necivilizat și cînd se înfurie devine un fel de creangă de brad. E cît laba lui Boxini dar are un tupeu și un curaj de sinucigaș.

Cum vine cineva în vizită și stăpînul începe să vorbească despre cît e Boxini de viteaz și îmbatabil, a naibii de potaie, fleandura aceea, pisicul cu ochi urdurosi, se enervează la comandă și se repede spre campionul absolut aplicîndu-i o labă prevăzută cu ghiare peste botul său negru și umed.

Rid invitații și Boxini tace umilit cu botul așezat pe podea privind cu nesfîrșită milă și pacientă la fleandura aceea nervoasă și obraznică pe care ar înghiți-o ca pe un cartof. Scîncește rar, cerînd înțelegere din partea adversarului care-i stă zbîrlit în față. Scîncește și zice, probabil, în limba sa cîinească: „Ah! ce rău e să fii cîine!"

Mircea Micu

Lumi paralele

Urmare din pag. 1

fel, nu era la el criptografie dar o ritualistică în măsură să dea socoteală despre ideologia lățită cu timpul în jurul lui Hermes: în cele din urmă (ca să nu reluăm tot lanțul, altminteri cunoscut, al speculațiilor) o tîntă fiind aceea de a se găsi elementul prin mijlocirea căruia să fie adunate lucrurile desfăcute ale lumii. În poezie, această procedare a oferit efecte incontestabile. Afinitatea, cîteodată, a Mirunei Runcan cu marele model e cît se poate de vădită, cum o găsim și aici, un fel de încantație eclectică, nu lipsită de farmec: „... m-am întors, / peste tors, gîndul vindu-l / să mi-l țes / peste steaua depărtată / unde ies —..." Utopie este ne-locul și este, în același timp, drumul: un drum care duce însă undeva, nu deci acela care duce nicăieri, spre cele răzlețe. Hermetic e ceva de-drum, însă totodată o cale a corespunderii nesfîrșite, cu ieșire infinită către o unitate de dincolo de noi, superioară. Se poate exprima și liric aceasta; poate că așa chiar într-un fel mai bine? Poemul Mirunei Runcan o face — cu date destule, ferindu-se însă de teză, oprindu-se la timp: conținînd adică și pe fascinația tainei.

Făcînd parte din promoția '80 a poeziei noastre tinere, Miruna Runcan și-a asumat un program liric original, nealiniat.

CONTEMPORANII NOȘTRI

Un romancier al tradiției

Obîrșiile argeșene ale lui Mihail Diaconescu (n. 8 noiembrie 1937) explică întrucîtva configurația acestei creații, prozatorul arătînd adeziune, în măsuri calme, la romanul istoric și o fermitate vădită în direcția specifistă, aparținătoare aceasta de structuri stabile și esențial țărănești. Această lume de obști cu rînduială străveche, și aflată mai la o parte de mișcările tulburi de populații, instruiește, într-adevăr, pe căi nevăzute și organizează sufletul după legi tradiționale, căci satul de sub munte și de la deal rămîne un concentrat de românitate și un extract etnic. Geografia e protectoare aci și conservă mai degrabă obiceiuri care în alte locuri se pierd și cînd se întîmplă să vină vremi liniștite de aici pornesc restaurările, fiind în afară de orice îndoială că, la români, „delenii" orînduiesc teritoriile de mai jos de ei, pînă către Dunăre și dincolo de aceasta. Fundamentală rămîne, de altminteri, această presimțire a spațiului propriu întins cu mult peste marginile „țărilor" de pe coastă de deal și din văi, căci oierii aceștia, care se conduc, în drumuri îndepărtate, după stele și ascultă de cărări ritualice, știute din bătrîni, sînt la ei acasă pretutindeni unde se aude vorbă românească și încă mai trăiesc consingeni de-ai lor, urmași ai tracilor antici. E, de altfel, o societate cu economie completă și esențial bogată, avînd simțămîntul statorniciei și plăceri de viață civilizată presupunînd aceasta reguli verificate prin uz milenar, o etică austeră și disciplinată etnografic, precum și un soi de liniște de stăpîn al locului, socotită cîteodată a fi, deși, nu-i aceasta, semeție.

Din acești argeșeni trăitori în cadre geografice străvechi a ieșit și Mihail Diaconescu și o pecete de stirpe cu unitate organică hotărîtă se întrevede, fără de îndoială, în formula pe care prozatorul o exemplifică. Omul însuși, care este, fiziognomic, un dac bălan și cu ochii albaștri, de conformație robustă, arătînd vigori așezate, de mosnean, are în conduită ceva din închinările somptuoase și din protocolul de „Curte veche" și totuși rustică pe care doar exercitările colective îndelungi le fac posibile. E în aceasta un aer de „învățător" și de misionar, de cărturar trăind printre plugari și fiindcă și ai lui, de acasă, învățaseră buchiile pe săteni și îi asistaseră în netrecătoarea lor viață etnografică, românească. Mihail Diaconescu se simți destinat a învăța și el pe alții, devenind interpret de tilcuri istorice necunoscute, un „tîlcovnic".

Totuși, începuturile sînt șovăielnice și nimic nu lasă să se vadă, odată cu „Visele au contururi precise" (1963), pe romancierul de mai tîrziu. Maturizarea se produce lent și fără contribuții spectaculoase la examinarea fragmentelor, impunătoare fiind de-abia imaginea unei opere a cărei realitate indiscutabilă se observă recent. Totul arată aci participarea intelectului și putem zice că romancierul nu are vocație în sens îngust și nu-i ceea ce se cheamă „povestitor", definitorie fiind voința de a construi. Această rigoare, pe care trebuie să o punem mai degrabă în seama unei conformații catedratice (căci o componentă didactică este evidentă aci), e un reazem pentru elaborațiile ambițioase și cu masivitate exterioară, fiind fapt sigur că, în prezența unei idei ireductibile, organizările unei materii epice neomogene sînt, din principiu, lesnicioase. Romancierul și-a găsit formula și s-a încercat într-o „fenomenologie a spiritualității românești", năzuind a comunica, pe deasupra episoadelor de creație, ceea ce este esență într-o istorie altfel condiționată de împrejurări aproape întotdeauna impropice. Spre a porni, în operațiunea lui de reductie, de la o imagine a întregului, prozatorul a înfățișat epoci diferite și o geografie românească integrală. El s-a fixat aci în Valahia vremurilor brîncovenești (în „Culorile singelui", 1973), aci în Moldova veacului al XVI-lea („Adevărul retorului Lucaci", 1977) aci în Transilvania lui Ioan Căian („Marele cîntec", 1980) și a scoborît mai adînc în istorie, pînă la strămoși, în Dobrogea timpurilor romane („Depărtarea și timpul", 1986). Cu toate acestea, spațiul înfățișat de acest ciclu e fundamental daco-roman și mai întîns decît această schiță comunicată la date diferite și înregistrînd organizări rezultate după procese de restringere silită. Prozatorul se mișcă, în fond, în spațiul etnogenetic român care este spațiul burebistan și nu este o întîmplare că în „Călătoria spre zei" (1982) epoca e aceea a lui Burebista. Această Dacie originară, de însemnătate europeană și constituind în Carpați, la Dunăre și în Balcani, ideea de romanitate națională, e în această „fenomenologie" desfășurată epic, utopia romanească ireductibilă. Și cînd, odată cu „Speranța", romancierul a început să formuleze o imagine politică a Unirii, noțiunea de **unitate românească** avea, încă mai de dinainte, un temei. Metoda filosofică s-a preschimbat în metodă romanescă, această restaurație înfăptuită în termen fenomenologic căpătînd concretețe prin intervenția conștiinței cunoscătoare, a eu-lui care conține deopotrivă istoricitatea și esența, reflectînd dincolo de clipă ceea ce este, în mișcarea fenomenelor, strat ultim. Romancierul, care se însoțește pretutindeni cu istoriograful erudit și cu gînditorul politic, e din categoria **prozatorului de doctrină**, exemplificată în punctul cel mai înalt de Paul Anghel. Opera se arată a fi, abia astăzi, pe deplin matură și e o contribuție la recucerirea organicistă a istoriei românești.

Artur Silvestri

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. În ultima vară a vieții lui, Zaharia Stancu a venit la Casa Scriitorilor de la mare. A venit cu mașina Uniunii. Au coborît: șoferul — un om voinic, și alt șofer al altei mașini, voinic și el, cu staturi bărbătești și impozante. Au deschis portiera mașinii și l-au ajutat să coboare pe Zaharia Stancu. L-au încadrat și l-au sprijinit. Au făcut cîțiva pași spre ușa de intrare. A fost nevoie de acești cîțiva pași ca Zaharia Stancu să fie Zaharia Stancu. Au redevenit trei bărbați puternici, iar cel din mijloc părea că-i duce el. Era în el ceva ce părea că duce pe alții. Poate că adierea mării i-a adus aminte de Uruma și venea în fața ei așa cum îl văzuse ea, în urmă cu cîteva decenii, cum era el, un om viteaz, încăpățînat și puternic.

II. La început, războiul Troiei a fost mai important decît epopeile homerice inspirate de el; după aceea, epopeile homerice au fost mai importante decît războiul Troiei.

III. Trece timpul și cimitirul din mijlocul cîmpiei măsoară adîncimea mării, firul de praf al singelui cunoaște tăcerea absolută a abisului oceanic, unde șederea într-o singurătate perfectă este condiția reînceperii unui nou ciclu pămîntean. Astfel că, ieșind cîndva la lumină, chiar dacă știe sau nu știe, este sortit bucuriei de a revedea cerul și se slăvește atît de tare încît să-i ajungă un timp de neimaginat pentru mintea noastră, ce va fi iarăși petrecut în tenebrele statice, acolo unde rodește încet și de nemărturisit, pînă cînd forma luminii va fi fost uitată pe deplin, pofta de neclintit a ridicării la suprafață.

George Alboiu

Filmul „Moromeții" în dezbatere

În seria manifestărilor dedicate Conferinței Naționale a P.C.R., pe data de 3 noiembrie a.c., a avut loc la Liceul Industrial Nr. 6 din București o întîlnire a realizatorilor filmului **Moromeții**, organizată de Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu", București, în colaborare cu revista „Luceafărul".

Elevii și profesorii au pus întrebări realizatorilor filmului **Moromeții** și scriitorilor prezenți la dezbatere, privind rezolvarea artistică și ideologică a unor momente din roman.

Întîlnirea a fost deschisă de tovarășul Ion Hulea, director adjunct al Bibliotecii Municipale București. Discuțiile au fost conduse de Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct, revista „Luceafărul", și Al. Horia, bibliotecar la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu".

Au fost prezenți actorii: Victor Rebengiuc, interpretul lui Ilie Moromete, și Emilia Popescu, interpreta Ilincăi, operatorul filmului G. Vivi-Drăgan, și regizorul Stere Gulea, care au răspuns întrebărilor spectatorilor.

Au mai participat din partea revistei „Luceafărul": Nicolae Georgescu, redactor al revistei, și dr. Ilie Bădescu, colaborator de la Universitatea din București.

În încheiere tovarășa Doina Cojocaru, directoarea Liceului industrial Nr. 6, a mulțumit realizatorilor filmului și participanților la discuție.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

BLACKTHORNE ȘI MARIKO

XVII

Blackthorne nu văzuse niciodată o persoană așa de micuță.

— **Konnichi wa,** spuse **Konnichi.** Toranaga-sama. Se plecă, ca un curtean, înclină capul spre băiatul ce îngenunche lîngă Toranaga, făcînd ochii mari, și spre femeia grasă, care stătea în spatele lui.

Se aflau cu toții în veranda ce înconjura coliba minusculă. Coliba avea o singură cămăruță, cu pereți rustici, cu birne cioplite și acoperiș de paie și o bucătărie în spate. Era așezată pe piloni de lemn și se ridica la un picior, sau cam așa ceva, deasupra unui covor de nisip alb, imaculat. Aceasta era o casă de ceai pentru **cha-no-yu** [1]), construită cu mari cheltuieli, cu materiale rare, era destinată numai acestui scop, deși uneori, pentru că aceste case erau izolate în luminișuri de pădure, erau folosite pentru întîlniri și convorbiri tainice.

Blackthorne își strînse chimonoul în jurul său și se așeză pe perna ce fusese pusă jos, pe nisip, în fața lor.

— **Gomen nasai,** Toranaga-sama, **mihon go ga hanasemasen. Tsuyaku go imasu ka?** [2]).

— Sînt tălmaciul Domniei tale, **senhor,** spuse imediat Mariko, într-o portugheză aproape fără cusur. Dar vorbiți japoneza?

— Nu, **senhorita,** doar cîteva cuvinte sau expresii, răspunse Blackthorne luat prin surprindere.

El se așteptase ca părintele Alvito să fie tălmaci, iar Toranaga să fie însoțit de samurai și poate de **daimyo**-ul Yabu. Dar nu era nici un samurai prin preajmă, deși mulți încercuiau grădina.

— Stăpînul meu, Toranaga, întreabă unde — mai întîi, poate, ar trebui să vă-ntreb dacă preferați să vorbim în latină?

— Cum doriți dumneavoastră, **senhorita.**

Ca orice om instruit, Blackthorne știa să scrie, să citească și să vorbească în latină, pentru că latina era singura limbă de învățămînt în întreaga lume civilizată.

Cine e femeia asta? De unde a învățat o portugheză atît de perfectă? Și latina! Unde altundeva decît la iezuiți, gîndi. Într-una din școlile lor. O, ei sînt atît de destepți! Primul lucru pe care îl fac e să înființeze o școală.

Nu erau decît șaptezeci de ani de cînd Ignatius Loyola înființase Societatea lui Isus, iar acum școlile lor, cele mai bune din creștinătate, s-au răspîndit în întreaga lume și influența lor a ridicat sau a doborît regi. Ei sînt urechile Papei. Au oprit cuvîntul Reformei și acum recîștigă teritorii imense pentru biserica lor.

— Atunci o să vorbim în portugheză, spunea ea. Stăpînul meu dorește să știe de unde ai învățat „cele cîteva cuvinte și expresii" în limba noastră?

— În închisoare era un călugăr, **senhorita,** un călugăr franciscan și el m-a învățat. Lucruri ca: „hrană, prieten, baie, a merge, a veni, adevărat, fals, aici, acolo, eu, tu, te rog, mulțumesc, vreau, prizonier, da, nu" și așa mai departe. E numai un început, din păcate. Ați vrea să-i spuneți seniorului Toranaga că acum sînt mai bine pregătit să răspund întrebărilor sale, să-i fiu de folos și sînt mai mult decît încîntat că am ieșit din închisoare.

Blackthorne o privi cum se întoarse și-i vorbi lui Toranaga. Știa că va trebui să vorbească simplu, de preferat în fraze scurte și să fie atent, pentru că, spre deosebire de preot, care tălmăcea simultan, această femeie aștepta pînă ce el termina, apoi dădea un rezumat sau o versiune a ceea ce se spusese — obișnuita problemă a tuturor tălmacilor, cu excepția celor foarte buni, deși chiar și ei, ca-n cazul iezuiților, lăsau, cu voie sau fără de voie, ca propriile lor personalități să influențeze cele tălmăcite. Baia, masajul, hrana și cele două ore de somn îl refăcuseră considerabil. Slugile de la baie, toate femei solide și puternice, îl frecaseră zdravăn și-i spălaseră părul, împletindu-i-l într-o coadă îngrijită, iar bărbierul îi potrivise barba. I se dăduse o fîșie de pînză curată în briu, chimonou, esarfă, șosete-tabi și saboți în curele. Așternuturile pe care dormise fuseseră atît de curate, la fel și camera. Totul păruse un vis și, trezindu-se din somnul fără vise, se întrebase, pe moment, care era visul: acesta sau închisoarea.

Așteptase nerăbdător, sperînd că va fi dus iarăși la Toranaga, plănuind ce să spună și ce să dezvăluie, cum să fie mai șiret decît părintele Alvito și cum să cîștige trecere în fața lui. Și în fața lui Toranaga. Pentru că știa, fără nici o îndoială, bazîndu-se pe cele spuse de călugărul Domingo despre negoțul și politica portughezilor și japonezilor, că acum putea să-l ajute pe Toranaga, care, în schimb, putea cu ușurință să-i dea bogățiile ce și le dorea.

Și acum, fără nici un preot cu care să lupte, se simțea și mai plin de încredere în el. Am nevoie doar de puțin noroc și răbdare.

Toranaga asculta concentrat tălmaciul ce semăna cu o păpușă.

Blackthorne gîndea: Aș putea s-o ridic cu o singură mînă și, dacă i-aș cuprinde mijlocul cu palmele, degetele mele s-ar întîlni. Ce vîrstă să aibă oare? E desăvîrșită! Măritată? Nici o verighetă. A, asta-i interesant. Nu poartă bijuterii de nici un fel. Afară doar de acele de argint din păr. Nici cealaltă femeie, cea grasă.

Își scrută memoria. Nici celelalte două femei din sat nu avuseseră bijuterii și nu văzuse niciuna la nimeni din casa lui Mura. De ce?

Și cine e femeia grasă? Soția lui Toranaga? Sau doica băiatului? Să fie flăcăul fiul lui Toranaga? Sau nepotul, poate? Călugărul Domingo spusese că japonezii au o singură soție, dar concubine — ibovnice legale — cîte poftesc.

Să fie tălmaciul concubina lui Toranaga?

Cum o fi să ai o astfel de femeie în pat? Mi-ar fi frică să n-o fac fărîme. Nu, nu s-ar face. Sînt femei în Anglia aproape tot atît de micuțe. Dar nu ca ea.

Băiatul era micuț, cu o expresie serioasă pe chip, ochii rotunzi, părul negru era strîns într-o coadă scurtă, fără să fie ras în cap. Curiozitatea lui părea imensă.

Fără să se gîndească, Blackthorne îi făcu cu ochiul. Băiatul tresări, apoi rise, o întrerupse pe Mariko, arătă cu mîna și vorbi fără sfială, toți îl ascultau îngăduitori și nimeni nu sisîi să tacă. Cînd termină, Toranaga vorbi scurt către Blackthorne.

— Seniorul Toranaga întreabă de ce ai făcut asta, **senhor?**

— O, doar ca să-l fac să rîdă pe flăcău. E un copil ca toți copiii și copiii din țara mea ar rîde dacă le-ai face așa. Fiul meu trebuie să aibă cam anii lui acum. Fiul meu are șapte ani.

— Moștenitorul are șapte, spuse Mariko după o pauză, apoi tălmăci ce spusese el.

— Moștenitor? Asta-nseamnă că băiatul e unicul fiu al seniorului Toranaga? întrebă Blackthorne.

— Seniorul Toranaga mi-a poruncit să-ți spun că Domnia ta să te mărginești, te rog, doar la a răspunde la întrebări, pentru moment. Apoi adăugă: Sînt sigură, căpitane-pilot Blackthorne, că, dacă ai răbdare, ți se va oferi prilejul să întrebi orice dorești, mai tîrziu.

— Foarte bine.

— Pentru că numele Domniei tale e foarte greu de pronunțat, **senhor,** pentru că noi nu avem sunetele necesare să-l pronunțăm — pot să folosesc pentru seniorul Toranaga numele dumitale japonez, Anjin-san?

— Bineînțeles.

Blackthorne voia s-o întrebe numele ei, dar își aminti ce-i spusese și-și mai bagă încă o dată în cap să aibă răbdare.

— Mulțumesc. Stăpînul meu întreabă: mai ai alți copii?

— O fiică. S-a născut chiar înainte de-a pleca eu de acasă, din Anglia. Așa că ea are acum aproape doi ani.

— Ai o soție sau mai multe?

— Una. Așa e obiceiul la noi. La fel ca la portughezi și spanioli. Noi nu avem concubine — concubine oficiale.

— Aceasta e prima dumitale soție, **senhor?**

— Da.

— Vă rog, ce vîrstă aveți?

— Treizeci și șase.

— Unde locuiți în Anglia?

— În suburbiile Chatham-ului. E un port mic, lîngă Londra.

— Londra este principalul vostru oraș?

— Da.

— Dînsul întreabă, ce limbi vorbiți?

— Engleza, portugheza, spaniola, olandeza și, bineînțeles, latina.

— Ce e „olandeza"?

— E o limbă vorbită în Europa, în Olanda. E foarte asemănătoare cu germana. Ea se încruntă.

— Olandeza e limbă păgînă? La fel și germana?

— Amîndouă sînt țări necatolice, răspunse el cu grijă.

— Iertați-mă, nu e același lucru cu păgîn?

— Nu, **senhorita.** Creștinismul e împărțit în două religii distincte și foarte deosebite. Catolicism și protestantism. Sînd două variante ale creștinismului. Secta din Japonia e catolică. În momentul de față, cele două secte sînt foarte ostile una față de cealaltă. Observă uimirea ei și cum îi crește nerăbdarea lui Toranaga, pentru că fusese lăsat în afara conversației. Fii atent, se autoavertiză. Ea cu siguranță e catolică. Treci la lucruri concrete. Și fii cît mai simplu. Poate că seniorul Toranaga nu dorește să vorbim despre religie, **senhorita,** mai cu seamă că, în parte, problema a fost lămurită la prima noastră întîlnire.

În românește de Doina Cerăceanu

[1]) **Ceremonia ceaiului (jap.).**

[2]) **Vă rog să mă scuzați, Toranaga-sama, nu știu japoneza. Aveți un tălmaci? (jap.).**

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

AMINTIRI LITERARE LA PRAGA

Piața orașului vechi, în inserarea care se lasă. În mijlocul pieței statuia lui Jan Hus, în față, spre stînga primăria datînd din epoca Renașterii, cu adaosuri gotice și baroce, cu celebrul orologiu, la dreapta o stradă îngustă, Kaprova, colț cu strada Paris, aceasta largă și luminoasă, iar între ele, abia zărindu-se în spatele bisericii, o casă cu două etaje, cu o efigie discretă, în basorelief, reprezentînd figura lui Kafka. Aici a locuit scriitorul. De cealaltă parte a pieței, palatul Kinski, somptuos edificiu în stil rococo, azi adăpostind colecția de stampe a Galeriei Naționale, la începutul secolului, în anii imperiului austro-ungar, școală germană, unde marele prozator și-a făcut studiile liceale. Alături, tot în piață, clădirea în stil secession, Ministerul Comerțului Interior, altădată a Asigurărilor sociale, unde Kafka a funcționat, ani de zile, ca jurist. În partea opusă a pieței dominînd-o, catedrala gotică Notre Dame de Tyn, cu turnurile ei sumbre. Ambianță atît de intim legată de viața scriitorului și atît de propice a stimula universul straniu și halucinant al creației sale.

★

Piața Vaclav, de fapt un magnific bulevard, principală arteră comercială și modernă a Pragăi, este locul preferat de promenadă pentru praghezi și străini, spunîndu-i-se de altfel în mod curent **bulevardul principal.** Denumirea de piață se păstrează prin tradiție, din secolul trecut. O acuarelă de Sandmann înfățișează piața Vaclav la 1850 : imagine tipică de obor, cu tarabe la mijloc, cu negustori ambulanți ducîndu-și marfa în spate, multe căruțe cu coviltire, printre ele cumpărători, tîrgoveți plimbîndu-se, și numai pe margini cîteva trăsuri și un călăreț. Bulevardul de azi păstrează clădiri cu două și trei etaje din piața de altădată, la care a adăugat altele, în gustul „modern", cum sînt, de pildă, două mari edificii concepute de arhitectul ceh Jan Koterá, unul în stil secession — Hotel **Europa** —, altul un mare magazin, anticipînd eleganța sobră și îndrăzneață a arhitecturii contemporane. Trotuare largi pentru pietoni, ele singure cît niște străzi, mai multe benzi de circulație pentru autovehicule, magazine luxos și cu gust amenajate au contribuit ca acest bulevard, dominat, la unul din capetele sale, de clădirea majestuoasă a Muzeului Național și de statuia lui Vaclav, să devină într-adevăr centrul modern al Capitalei cehoslovace.

Părăsind bulevardul Vaclav și luînd-o pe eleganta stradă Vodičkova, ajungi în parcul Carol, unde se află primăria „orașului nou", de fapt o clădire veche cu turn, datînd din Renaștere, de unde a pornit mișcarea husită. În față, o piață lungă cu parcul ascunzînd printre copaci, în marginea dinspre primărie, statuia lui Jaroslav Hašek, creatorul bravului soldat Švejk. În extremitatea opusă a pieței, o impozantă clădire de stil baroc, numită **Casa lui Faust**, despre care tradiția spune că datează din epoca întemeierii orașului, restaurat mai tîrziu în manieră barocă. Stăpînul ei și-ar fi vîndut, ca și bătrînul învățat din legendele germane, sufletul diavolului care, iată, n-a lăsat în pace nici pe locuitorii Boemiei. Din marginea cealaltă a parcului, Hašek zîmbește hîtru de pe soclu, parcă făcînd cu ochiul că totul e doar o poveste.

★

Strada Carlova, care începe ca o piațetă dreptunghiulară. La numărul 1, o casă de stil renascentist. Pe peretele ei o placă, cu efigia lui Pavel Jozef Šafařic, poet, lingvist, istoric literar și etnolog slovac. Unele din lucrările sale, ca de pildă **Istoria limbii și literaturii slave a tuturor dialectelor,** din 1826 și, mai ales **Antichități slave** (1837) au cunoscut în epocă o notorietate europeană, prelungită pînă tîrziu, la începutul veacului nostru. Marele poet polonez Adam Mickievicz își întemeia în bună parte pe ele cursul de limbi și literaturi slave ținut, la Collège de France, unde un alt profesor, Philarète Chasles, critic reputat la mijlocul veacului trecut, prefațatorul volumului de poezii **Brises d'Orient** de D. Bolintineanu, tipărit la Paris în 1866, pomenea numele lui Šafařic în prima conferință despre literatura română, ținută tot atunci, în fața studenților săi. Šafařic a vorbit, în cea de-a doua dintre cărțile amintite mai sus, și de formarea poporului român, nefiind de acord cu părerile nestiințifice și tendențioase ale unor istorici austrieci și germani, precum Sulzer și Engel, combătute și de istoricii Școlii ardelene.

La capătul străzii Carlova, pe artera paralelă cu cheiul Vltavei, trec în viteză tramvaie și mașini, dispărînd apoi către strada purtînd numele lui Smetana, sub înguste arcade de vechi clădiri, ca într-un tunel. Alături, Biblioteca universitară, cea mai mare din Praga, cu intrarea printr-o curte liniștită, în spatele clădirii, cu moderne săli de lectură și o largă sală a fișierelor. Un sondaj în fișiere arată că biblioteca are un bogat fond de carte românească. Fapt explicabil, dacă ne gîndim că la Universitatea din Praga există o tradiție, printre cele mai vechi și mai temeinice din Europa, de studiere a limbii, și a culturii române, tradiție inaugurată la sfîrșitul veacului trecut de Jan Urban Jarnik, eminent filolog și dascăl ceh. Născut în anul revoluției de la 1848, în localitatea Poštyn din nord-estul Cehiei, aproape de actuala graniță cu Polonia, Jarnik a studiat la gimnaziul din orășelul apropiat Rychnov, apoi la liceul din Hradec Kralové, oraș aflat la vreo 50 de kilometri de locul nașterii, devenit cunoscut în epocă, în urma înfringerii, aici, în 1866, a armatei austriece de către prusieni ; în germană numit Königrátz, a fost tălmăcit de românii transilvăneni și bucovineni prin **Cine creț.** Și-a continuat studiile, de filologie, ca bursier, la Universitatea din Viena, apoi, în 1874, tot cu bursă, a plecat să se specializeze în romanistică la Paris. Aici cunoaște și se împrietenește cu studentul român Constantin Georgian, mai tîrziu profesor de liceu în București, care-i dă primele lecții de limba română. Își procură colecția lui Alecsandri, **Poezii populare ale românilor,** pe care citind-o are revelația unei limbi de o frumusețe aparte. „Pricepui", mărturisește el în amintirile sale, „că limba aceasta atît de vie, așa plină de vlagă, atît de mlădioasă și expresivă este cu totul altceva decît fusese aceea ce am cunoscut pînă atunci". Numit în 1878 docent la Universitatea din Viena, Jarnik inaugurează printr-un ciclu de lecții predarea limbii române la această Universitate și, patru ani mai tîrziu, și la Universitatea din Praga, cînd e numit profesor de filologie românică aici. Pe lîngă activitatea de catedră, desfășurată pe parcursul a peste patru decenii dedicate limbii și culturii române, Jarnik a avut în același sens și o întinsă activitate publicistică în presa cehă, germană și română — peste 200 de scrieri : articole și studii, amintiri — între ele și scrieri mai întinse, precum ampla colecție **Doine și strigături din Ardeal** (București, 1885), colecție de referință, editată împreună cu Andrei Bîrseanu, sub auspiciile Academiei Române, în urma raportului de recomandare al poetului Vasile Alecsandri și la care filologul ceh a întocmit un glosar de 300 de pagini. Prețuit de mari cărturari și scriitori ca Maiorescu, Odobescu, Hașdeu, Caragiale, Xenopol, Iorga ș.a., *) Jarnik a fost ales membru corespondent al Academiei Române. Era un îndrăgostit de limba și de folclorul românesc, considerînd limba română, cum îi plăcea să spună, „a doua limbă strămoșească" a sa.

Teodor Bogoi : „Flori"

Din piața Malastranska pornește, urcînd spre Hradceany, strada Neruda, una din cele mai frumoase din Praga, cu casele-i de două și trei etaje, în stil baroc. La capătul de sus al străzii, casa lui Jan Neruda, marele poet național al cehilor. Romantic în poezie, cu deschideri realiste ca prozator, Neruda a locuit tot timpul aici, fiind foarte legat de această stradă, numită atunci Ostruhova, ca și de întregul cartier, pe care **Povestirile din Malastrana,** precum și alte povestiri și schițe ale poetului îl evocă în splendide tablouri. În casa, astăzi avînd o placă memorială, tatăl poetului ținea o tutungerie cu firma **La casa cu doi sori,** deoarece clădirea avea — păstrează și acum — zugrăvite pe frontispiciu, două imagini alăturate ale astrului ceresc. Strada nu și-a schimbat aspectul de epocă și doar zgomotul ușor al mașinilor care urcă și coboară aduc o „diversiune" de secol XX în acest peisaj urbanistic autentic baroc.

Neruda a lăsat și cîteva excelente evocări ale mediului românesc, cel bucureștean îndeosebi. În primăvara anului 1870, el a făcut o călătorie în România, consemnîndu-și pe larg impresiile. A venit cu vaporul pe Dunăre, pînă la Giurgiu, de unde a luat trenul spre București, pe linia ferată de curînd construită, cea dintîi și singura atunci în România. A coborît în gara Filaret și de acolo, de pe deal, a admirat panorama orașului. „Parisul de pe Dîmbovița", „orașul bucuriei", îi vine în gînd poetului ceea ce spuneau adesea străinii care vizitau capitala României. „Ce frumos oraș !", exclamă el privind de pe dealul Filaretului orașul desfășurat pitoresc la picioarele sale **). Vizitînd orașul, îi place Șoseaua, pe care o compară cu Champs Elysées, de asemenea mulțimea grădinilor, parcurile. Cișmigiul, bunăoară, e „un parc fermecător, cu copaci înalți, alei largi, un elești și restaurante". Orașul i se pare plin de viață, dinamic. „Un oraș tînăr în plin avînt și un popor tînăr — ce minune că Bucureștiul este însuflețit, ba chiar foarte însuflețit !" Îl încîntă oamenii, văzuți pe străzi, în piețe.

„Și cît de frumoase sînt acele țărănci tinere și gureșe ! Sînt de statură înaltă, cu șolduri mlădioase, mijlocul ca tras prin inel, tenul de culoarea maroniu-deschis a aksanitului, iar ochii sînt de-a dreptul vulcanici. (...) Ofițerii sînt eleganți, oamenii simpli sînt aproape toți frumoși. «Românul e ca un stejar», iar fața lui este totdeauna în mod natural inteligentă". Auzindu-i vorbind pe trecători, are impresia că se află, printre vechii romani ce vorbesc limba latină. Apoi, „muzicalitatea limbii române — cît de dulce și armonioasă e ! Aproape nu-ți vine a crede că Alecsandri, în poezia **Mărioara Florioara,** a putut alătura optsprezece rime de același fel !". Neruda are cunoștințe despre literatura română, cum se vede și din citatul de mai sus. „Operele clasice sînt traduse toate în limba română și însuși poporul român excelează în balade și în genul liric. Astăzi este cunoscută deja o întreagă pleiadă de poeți : Alecsandri, Sion, Bolintineanu". Mai jos vorbește de fabulele lui Alexandrescu. Marele poet ceh dovedește însă că e orientat și în istoria poporului român, a cărui luptă pentru libertate și progres o evocă în accente de prețuire și frternă solidaritate : „Frumoasa Românie a ispitit pe mulți (...) Poporul român a avut soarta popoarelor ce trăiesc la răsărit de noi, purtînd secole de-a rîndul lupte cu tătarii, hunii și turcii și singerînd la fiecare respingere a atacurilor pentru ca Europa apuseană să se dezvolte mai liniștit și să poată înjosi Răsăritul că nu se află pe aceeași treaptă de dezvoltare. Valahia și Moldova au avut un Vodă al lor și în timpul domniei acestora, poporul a fost o poartă de aramă de care oțelul Sarazinilor se îndoia ca plumbul. Fărcășenii, Mihălcenii și Roșiorenii de Vede, Dorobanții din Tîrgoviște și arcașii lui Buzescu, Oltenii din Romanați s-au făcut renumiți prin vitejia lor pînă ce-au cedat. Și din nou s-au ridicat din groapă iar din anul 1822 își au domnitorii lor și din vremea lui Cuza sînt uniți într-o singură țară, România, fiica vechii Rome. (...) Românii însă nu și-au terminat lupta lor pentru libertate". Era o aluzie la aspirația către deplina independență de stat, pe care Românii o vor obține, șapte ani mai tîrziu, în războiul cu turcii și către desăvîrșirea unității naționale, realizată însă peste aproape o jumătate de secol, aspirații la fel de arzătoare atunci și pentru poporul cehoslovac, și pe care paginile atît de calde ale lui Neruda despre lupta poporului român par a le reaminti compatrioților scriitorului.

Mormîntul poetului se află în cimitirul din fortăreața Vysegrad, situată pe o înălțime în partea de sud a orașului, pe valul Vltavei. Zidurile imense ale puternicei citadele, ridicate în secolul al XVIII-lea, se păstrează și astăzi. Ele cuprind, în perimetrul lor, un mic cartier cu un parc, cîteva edificii istorice, între ele o veche catedrală gotică, aflată acum în renovare, o rotondă romană din veacul al XI-lea și cimitirul care adăpostește, sub lespezi de piatră și marmoră, osemintele multor personalități de marcă ale națiunii.

Dim. Păcurariu

*) **Vezi Jan Urban Jarnik, „Corespondență", ediție îngrijită, studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nișcov, București, vol. I, 1981, vol. II, 1983.**

) **Toate citatele de față reproducînd impresii din această călătorie ale scriitorului ceh sînt date din ediția românească Jan Neruda, Călătoria, **traducere și note de Heliana Ianculescu, București, 1984.**

Noi contribuții românești la exegeza literaturilor hispanice

În ultimii ani, școala românească de hispanistică s-a impus în țară și peste hotare prin valoroase contribuții la cunoașterea și cercetarea literaturilor de limbă spaniolă. Publicarea unor lucrări de specialitate fundamentale, colaborarea cu edițiile sau redacțiile revistelor de prestigiu din străinătate, recunoașterile oficiale prin premii și titluri academice din partea unor instituții din lumea hispanică, sînt succese incontestabile care certifică faptul că hispanistica din țara noastră se află într-o fază de maturitate. Aceasta se vădește în primul rînd în calitatea investigației, care a cîștigat în amploare și profunzime, și-a perfecționat instrumentele de lucru prin preluare critică și aplicare creatoare, ajungînd la elaborarea unor concepte, idei și doctrine proprii, originale.

La constituirea a ceea ce se poate numi astăzi, cu deplină justificare, o **viziune românească** asupra literaturilor hispanice, un aport dintre cele mai importante, ca valoare și pondere, l-au avut interpretările de înalt nivel academic ale reputatului hispanist Paul Alexandru Georgescu publicate în diverse reviste românești sau străine și în volumele : **Teatrul spaniol clasic** (1967), **Arta narativă a lui Miguel Angel Asturias** (1971), **Literatura hispano-americană în lumină sistemică** (1979), monografia **Rómulo Gallegos** (Caracas, 1984), **Antologia eseului hispano-american** (1975), **Antologia criticii literare hispano-americane** (1986) și recentul **Valori hispanice în perspectivă românească** (Cartea Românească, 1986).

Continuînd și aprofundînd direcții ale cercetărilor anterioare, studiile incluse în acest volum „cu caracter concluziv" dezvoltă o concepție proprie bazată pe teoria sistemelor și omologia mediatizată. Principalele linii de forță ale teoriei personale ca și punctele în care se intervine cu interpretări noi ce completează sau corectează „harta" hispanisticii mondiale, sînt expuse în **Prefața** scrisă chiar de autor cu admirabilă luciditate critică.

Construite pe o solidă „fundamentare epistemologică" cu „prelungiri în estetică și teoria literaturii", exegezele hispanice ale lui Paul Alexandru Georgescu alcătuiesc un volum unitar, din care rezultă cu pregnanță trăsăturile specifice ale literaturii hispano-americane și în același timp individualitatea creatoare a fiecăruia din scriitorii selectați.

Reliefarea și analizarea **specificității** sau **americanității** literaturilor din țările sud-americane, resimțite dintotdeauna ca ceva diferit în comparație cu cele din Europa sau America de Nord, au fost și rămîn unul din obiectivele majore ale criticii (v. P. Henriquez Ureña, **Curente literare în America hispanică,** 1980 și **Antologia criticii literare hispano-americane,** 1986). Pe baza teoriei lale sistemice, hispanistul român demonstrează că tipicitatea literaturii latino-americane derivă din violența solicitărilor — fizice, etnice sau sociale — (ceea ce constituie „intrarea în sistem", **input** sau **challenge**) și vehemența răspunsului dat de scriitori (ceea ce constituie „ieșirea din sistem", **output** sau **response**). În consecință, autorul elaborează o „tipologie" a romanului latino-american, într-un model triadic : **romanul telluric** („care răspunde cu intensitate frenetică unei naturi splendide, dar și periculoase, devoratoare"), **romanul metisajului** („corelat patetic cu tensiunile și integrările inerente întîlnirilor rasiale și amestecurilor de sînge"), și **romanul problematic** („care constituie un răspuns multiform dat efervescenței din conștiința socială : îndoieli, proteste, aspirații") (p. 312—313).

Construcția interpretativă proprie a lui Paul Alexandru Georgescu permite conturarea marilor teme ale literaturii latino-americane (practic, ale romanului, specia literară în care excelează) legate de particularitățile conjuncturii socio-culturale. Este subliniată, ca una din principalele axe tematice ale acestui corpus literar, **dramatica înfruntare a omului cu lumea,** exterioară (natura, alte rase) și interioară (propria conștiință), scriitorii înregistrînd în operele lor condițiile de neobișnuită tensiune dramatică în care se desfășoară lupta împotriva formelor pe care le îmbracă răul : violență, tiranie, distrugere, degradare, alienare etc. Este ceea ce analizează în mod strălucit Paul Alexandru Georgescu referindu-se îndeosebi la romanele lui E. Sábato. De mare sagacitate critică sînt observațiile făcute în legătură cu structura interioară a personajului sabatian, un „om scindat", o **coincidentia oppositorum** așa cum este Alejandra din **Despre eroi și morminte** („ființă dublă, culpabilă și inocentă, supusă unor impulsuri contradictorii, amenințată de tensiune permanentă și căzînd tragică" — p. 242). Exemplificarea ar putea fi lărgită cu personajele altor scriitori, de pildă M. Vargas Llosa, cu precizarea că structura duală, contradictorie se manifestă în etape succesive ale existenței : personajele din **La ciudad y los perros** (Orașul și cîinii) sau **Războiul sfîrșitului lumii** suferă transformări radicale, spectaculoase schimbări de semn, de la negativ la pozitiv, în funcție de circumstanțele vitale.

În astfel de forme, care uneori pot părea șocante cititorului european, literatura reflectă, la nivelul temei și structurii personajului, specificul unei lumi, Lumea Nouă, în care antinomiile și paradoxurile fac parte din realitatea istorică ; al unei lumi care a cunoscut dilema și tentația alegerii între civilizație și barbarie, afirmare și negare, asimilare și respingere, tradiție și progres, europeitate și americanitate, ș.a.m.d. (este concludent în acest sens faptul că personajul Alejandra din romanul lui Sábato a fost interpretat ca o întrupare simbolică a Argentinei). Realitatea conflictuală din țările sud-americane a determinat, după cum arată filozoful mexican Leopoldo Zea, contradicția profundă din atitudinea și sufletul americanului, neliniștea lui ca om care trăiește într-o lume formată prin „suprapunere de culturi", avînd conștiința profundă și patetică a scindării lui și de aici, „o serie de trăsături care îl singularizează, definindu-l în cadrul culturii universale" **(America, o conștiință,** trad. de Senina Mihăilescu, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 100—101).

Firească pentru literatura unui continent, aflat el însuși în căutarea și afirmarea identității proprii, este o altă dominantă tematică a narațiunii hispanice : **la búsqueda** (căutarea). Eroii din scrierile lui Sábato, Cortázar, Llosa, Borges ș.a. se află în perpetuă și încordată căutare a sensului existenței, a absolutului, a identității lor profunde ca oameni. Aflăm în cartea lui Paul Alexandru Georgescu pagini de mare finețe analitică și originalitate în legătură cu strategiile sau etapele căutării în opera lui Cortázar. Criticul operează cu noțiunile de **încifrare-descifrare** între care se stabilește aceeași tensiune ca și în cadrul corelației **provocare-răspuns** din teoria sistemică. Explorarea propriei conștiințe se dovedește a fi una din direcțiile importante ale romanului actual, mergînd de la „privirea și investigația interioară" din **Privilegiații** lui Alfonso López Michelsen pînă la „psihologia abisală" din **Despre eroi și morminte** sau **Abaddón, exterminatorul** ale lui Sábato (să amintim obsedantele notații de tipul „explorarea propriei mele lumi întunecate", „Să pătrunzi în propriile tale tenebre").

Studiile incluse în recentul volum de exegeze hispanice evidențiază, cu nuanțările necesare, una din caracteristicile cele mai importante ale literaturii din America Latină, rezultate dintr-o cosmoviziune proprie, și anume cultivarea formelor irealului, supranaturalului de la absolut și fantastic, la fabulos și miraculos (Miguel Ángel Asturias, Cortázar, Sábato, Borges, Márquez etc.). Disocierile făcute de Paul Alexandru Georgescu cu privire la structura și semnificațiile fantasticului borgesian sau cortazarian pledează pentru o reconsiderare a funcțiilor fantasticului prin care se obține o „depășire a certitudinilor imediate ale realismului naiv și o relevare epistemică în adîncime" (p. 271).

Într-adevăr, viziunile sau imaginile ce pot părea absurde, ca de coșmar, șocante, nu sînt decît un alt mod, poate chiar mai profund, de revelare a esenței realității. Semnificative pentru opțiunea scriitorului pentru arta fantastică sînt comentariile lui Sábato din romanele menționate, printre care această remarcă a personajului Bruno : „Și atunci, oameni nemulțumiți, puțin orbi și oarecum nebuni încearcă să regăsească pe dibuite acea armonie pierdută a misterului și singelui, pictind sau descriind o realitate deosebită de cea care, din nefericire, îi înconjoară, o realitate care pare adesea fantastică și nebunească dar care, ciudat, se adevărează decît cea de toate zilele" **(Despre eroi și morminte,** Univers, 1973, p. 442). Așa se explică idealul sabatian al scriitorului „ca încrucișare între realitatea cotidiană și fantezie, ca frontieră între lumină și tenebre" **(Abaddón, exterminatorul,** Univers, 1986, p. 230). Fantasticul devine, așadar, o cale de revelare a esenței realității, dar și a absolutului. Doctrina sabatiană a profesorului Paul Alexandru Georgescu (v. studiul **Încercare de soteriologie sabatiană,** care trebuie completat cu textul alocuțiunii rostite la Sorbona în primăvara acestui an) are ca punct cheie afirmarea valorii soteriologice a revelării absolutului („speranța se sprijină pe epifaniile absolutului" — p. 252), Sábato este prezentat ca unul din exemplele tipice pentru „caracterul deschis, dătător de speranță" al răspunsului dat de scriitorii latino-americani la solicitările externe.

Cartea lui Paul Alexandru Georgescu, **Valori hispanice în perspectivă românească** este departe de a fi o simplă carte de impresii sau acumulări faptice despre care s-ar putea spune că este „interesantă și plăcută". Ea constituie un corp de doctrină exegetică hispanistă care dă măsura profunzimii și originalității interpretative a autorului și, în plus, oferă o imagine justă de ansamblu asupra realizărilor românești în domeniul receptării literaturilor de limbă spaniolă în țara noastră. Este o contribuție dintre cele mai însemnate la patrimoniul universal al exegezei hispanice.

Dana Diaconu

REVISTA STRĂINĂ

● **CARE ESTE SITUAȚIA** literaturii s.f. din Cuba și care sînt scriitorii pe care îi considerați a fi cei mai importanți ? a fost întrebată scriitoarea cubaneză Daina Havian, născută în anul 1957.

«Creația s.f. a apărut în Cuba în anul 1964. În anul 1979 în cadrul „Premiului David", premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună carte a anului, a fost instituit și Premiul David pentru literatura s.f. ...Majoritatea scriitorilor care se ocupă cu acest gen de literatură sînt tineri între 25—30 de ani. Excepție face numai Angel Arango care face parte din generația veche. El a atins punctul culminant al creației sale prin anii '60, cea mai valoroasă lucrare a sa fiind „Curcubeul lunii". Mulți dintre scriitorii tineri au văzut în literatura s.f. o fantezie de dragul fanteziei, fără a înțelege că s.f. este o formă de cercetare, că ea rezolvă în genul său probleme de natură morală și politică.

Referitor la autori, aș vrea să-l numesc în primul rînd pe Augustino de Rojas, cu ale sale „Spirale". Este un text greu, dar interesant. În afară de „Spirale" și „Legende de viitor" deja apărute, el pregătește o continuare a „Spiralelor". Cele trei cărți vor reprezenta un experiment s.f. pe tema trecerii de la capitalism la socialism.

Soții Alberto Serret și Chely Limo au scris împreună „Spațiul deschis" iar în prezent lucrează la „Ziua altei planete". La ei stilul este la fel de important ca și conținutul... Premiul David, Bearice Felix Lisaragy, în ciuda faptului că a publicat o singură carte.

Există încă mulți alți scriitori tineri, multe cărți sînt pregătite pentru tipar de către unii autori care își așteaptă debutul.»

● **PE NUMELE SĂU ADEVĂRAT HALLDOR GUDZJONSSON, HALLDOR LAXNESS** este cel mai mare scriitor pe care l-a dat lumii literatura islandeză. Născut în anul 1902, el a împlinit anul acesta 85 de ani. Este laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1955.

Iată ce a declarat într-un recent interviu :

„Tradiția noastră este complet diferită de cea a popoarelor din Scandinavia, în ciuda limbii și a rădăcinilor comune. În cele ce urmează am să mă refer la literatura care, pentru Islanda, a avut și are o importanță de prim ordin. Noi am avut o literatură bună, remarcabilă chiar — sagalele — cam pînă la începutul acestui mileniu, literatură despre care în cazul celorlalte popoare scandinave a început să se vorbească abia în secolul al XIX-lea. Dar elementul cel mai important a fost sentimentul profund al necesității de a comunica cu lumea, de aceea am avut contacte directe cu culturile engleză, franceză, latină. Și am scris. Și nu uităm să scriem de peste un mileniu...

Noi facem parte din cercul cultural nord-european, la fel ca și celelalte țări nordice, dar nu noi am fost cei care au învățat cultura de la alte țări, lucrurile stînd mai degrabă invers. Ceea ce am luat noi de la alte popoare nu are nimic comun cu răspîndirea culturii. Odată cu secolul al XIV-lea și întărirea stăpînirii daneze, care a adus în Islanda, pentru cîteva secole, religia luterană, a început o perioadă de prigonire a culturii islandeze, de distrugere a tot ce însemna cultură catolică. Ei au încercat să ne distrugă atît din punct de vedere economic, cît și cultural. Ne-au osîndit la o sărăcie cum altor popoare nu le-a fost dat să o cunoască. Se înțelege, de aceea, că nu avem pentru ce să le fim recunoscători...".

● **CHRISTOPHE LAMBERT A URCAT ÎN VÎRFUL PIRAMIDEI STELELOR DE CINEMA** cu ușurința și agilitatea cu care Tarzan se cățăra în vîrfurile copacilor tropicali. De ce tocmai Tarzan ? Pentru că filmul care l-a catapultat atît de sus și atît de rapid a fost chiar „Tarzan", al regizorului Hugh Hudson. Pentru acest rol, Lambert a fost distins în anul 1985 cu Premiul César, echivalentul francez al Oscarului.

Marele talent al lui Lambert avea să fie confirmat de filmele lui ulterioare, „Cuvîntul și muzica" și „Munteanul". Adevărata măsură a talentului său viguros, Lambert a dat-o însă în acest din urmă film, în rolul „munteanului" Mac Leod. Acțiunea lui se desfășoară în două lumi diferite : prima este lumea secolului al XVI-lea în Scoția, cealaltă este lumea contemporană nouă, mai exact a anului 1965, la New York. Lambert reușește să dea eroului său — aureolat de legendă ca nemuritor — dimensiuni umane. „Munteanul" lui plimbîndu-se pe străzile New York-ului este un bărbat la 40 de ani, care a cunoscut în viață multă tristețe, care a pierdut mulți prieteni, căruia i s-au spulberat multe iubiri.

După tipul de eroi duri, interpretați de John Wayne și Alain Delon, al aventurierilor cărora le-a dat viață Dustin Hoffman și Gérard Depardieu, eroul lui Lambert este vulnerabil, dar nesupus.

Destinul sau întîmplarea sau norocul au vrut ca Lambert să fie primul actor francez care să intre triumfal în cetatea, azi centenară, a Hollywoodului. Este adevărat, au fost și alți actori francezi care au ajuns la Hollywood, dar aceasta s-a întîmplat numai după ce ei au cunoscut gloria pe malurile Senei. Pe Lambert, Hollywoodul l-a descoperit și „l-a făcut".

Oricum, nu s-ar putea spune că norocul a bătut din întîmplare la ușa lui...

● **FILMUL POLONEZ „AH, KAREL !", COMEDIE POLIȚISTĂ,** se aseamănă în multe privințe cu pelicula iugoslavă „Anticasanova", la care ne-am referit într-unul din numerele recente ale revistei noastre.

Eroul principal al filmului, arhitectul Karel Gurski, este un bărbat adult de femei. La început spectatorul are impresia că eroul rămîne impasibil față de această situație, care nu ar lăsa indiferent nici un bărbat, dar treptat își dă seama că s-a înșelat. În realitate, Karel este un mic donjuan, foarte priceput la aranjat aventuri. Încet, încet el va înceta însă să mai fie stăpîn peste o situație care singur a creat-o, baricadîndu-se — ca mijloc de apărare împotriva femeilor — între cei patru pereți ai locuinței sale.

Proiectat pe ecranele poloneze, filmul s-a bucurat de un succes deosebit, dar nu atît pentru calitățile și virtuțile lui artistice, cît mai ales datorită temei. Se pare că filmele despre bărbații admirați de femei, dar care sfîrșesc prin eșecul donjuanilor, se bucură peste tot de o largă audiență. Mai ales cînd scenariul este scris de o femeie, iar regia este semnată tot de o fiică a Evei. Ce să mai spunem despre „Ah, Karel !" al cărui scenariu și a cărui regie sînt semnate de una și aceeași persoană : o femeie !

● **NĂSCUT ÎN ANUL 1950, ZIARISTUL CUBANEZ SENEL PAZ** a scris și a publicat recent o primă proză intitulată „Regele în grădină", distinsă cu Premiul David pentru cea mai bună carte a anului. Volumul a trezit un ecou deosebit în rîndul cititorilor și al criticii.

Autorul s-a născut la țară, într-un ținut de basm, în care alternanța zilelor frumoase, inundate de soare cu cele ploioase i-a dezvoltat fantezia și imaginația de copil. După victoria revoluției s-a mutat la Havana, unde este redactor-șef al unei publicații pentru răspîndirea culturii.

„Regele în grădină" este asemănătoare în multe privințe altor cărți ale scriitorilor cubanezi din punctul de vedere al conținutului, stilistic și artistic. Senel Paz reușește să pătrundă adînc în bogata moștenire spirituală a ținutului său, să zugrăvească modul de a gîndi și sentimentele oamenilor simpli.

Prin ce emoționează cartea lui Senel Paz ? În primul rînd prin modul proaspăt, plastic și sugestiv în care povestește viața oamenilor de la țară cuprinși de vîlvătaia revoluției. „Regele în grădină" este romanul unor oameni cu principii morale ferme, pe care nu-i pot frînge nici loviturile cele mai năpraznice.

SPORT

Întoarcerea acasă

Mă-am întors unde-mi era locul. În absența mea, un Odisseu modern, încăput la lina de aur, vrînd să ne facă dovada că și mitologiile pot fi sfîșiate, a tăiat berbecul și l-a făcut pastramă. Trag nădejdea că în paharele din jurul fundurilor de lemn vinul era plin de cainderea (cai în riu), declinul safirelor (în nici-un caz și de rochia ploii sau scăderi în rugăciune) ; și mai era galben ca turta de ceară și totodată în extaz astral. Și cred c-a fost așa, fiindcă primele ființe care m-au întîmpinat în cîmpia de acasă au fost un cal călcînd ca un om, voievodal adică și un viței tărcat și cu botul umed de toate minunile, ca un fiu de rege.

Odată cu înapoierea mea, toamna s-a schimbat în două iezere pline cu ochi de lup. Deci trebuia să mai întîrzii ; aș fi făcut-o, dar prea fumegau Rinul și Sena (țineți-vă piatra-n buzunar). Orice călătorie ne ascunde ; ești, pentru ceilalți, undeva într-un univers întangibil, în focul nestins și invulnerabil unde se clatină la nesfîrșit creanga cu mere de aur. Și ești. Dar pentru că nu fac parte din rîndul celor cărora le e necontenit bine cînd altora le e rău, vă anunț că împerecheam nefericit ziua cînd sunînd la București, auzeam că Rapidul întinde gîtul să lingă vitrinele diviziei B. Jucătorii Rapidului, care în sufletul nostru împrumută chipul lui Napoleon topind farfuriile de argint din care mîncau bolnavii de la spitalul cavalerilor ioaniți din Malta, atunci cînd intră pe teren cad în dărul năuc după bicicletă și nici că le mai pasă de minge. Toți pînă la unul seamănă cu zevzecul care mi-a fost, o dată, vecin de masă de restaurant pe distanța București — Mangalia.

— Ia un pahar, l-am invitat. De ce dracu nu bei ?! E un vin bun, gustă.

— Mor dacă beau. Și nu trebuie să mor. Am un copil de crescut.

— Să-ți trăiască.

M-am bucurat peste poate (niciodată nu găsesc eu măsură la măsură !) cînd am citit (eram în Franța) că Sportul studențesc l-a eliminat pe danezi cu 6—0. Întîi n-am crezut. Dar telefonînd la ziarul care inserase știrea mi s-a confirmat că nu e o greșeală de tipar, Sportul studențesc învinsese la scorul acela incredibil o echipă cumplit de îngîmfată.

Despre Steaua știam că va învinge la Omonia. Steaua e arcul nostru de alun pe care se sprijină umbra toamnelor și inviază primăverile. Cînd o văd jucînd mă gîndesc că sînt prieten cu un măr din malul Ialomiței, la Coșereni, un măr care înflorește roșu ori de cîte ori trec la Brăila ; chiar și iarna.

Voi spune acest lucru și după meciul de miercuri de la Viena ?

Miercuri aș vrea ca Dunărea, asemeni Amazoanelor o dată în an, să curgă îndărăt, vrăjind, uimind, dărîmînd.

Mult succes, băieți !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zămnescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
47
(1 332)
Sîmbătă
21 noiembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

CU POPORUL, PENTRU POPOR

Evenimentul cu vii și ample răsfrîngeri de conștiință politică, cetățenească, pe care țara, poporul întreg l-au trăit în aceste zile premergătoare Conferinței Naționale a partidului, l-au reprezentat alegerile de la 15 noiembrie, ele semnificînd, odată mai mult, însăși esența democrației noastre muncitorești-revoluționare, și confirmînd forța acelei idei de maximă importanță pe care partidul, secretarul său general o ilustrează în întreg ansamblul vieții noastre economice și sociale : **cu poporul, pentru popor.** Este aceasta însăși dinamica unei experiențe de fond, revelatoare, este aceasta însăși expresia în plan conceptual și practic pe care Programul partidului, hotărîrile și obiectivele adoptate de cel de al XIII-lea Congres al P.C.R. au dobîndit și dobîndesc neîncetat consensul înalt al faptei edificatoare, valorile de o tot mai distinctă și mobilizatoare întruchipare pe care le consacră spiritul revoluționar în acțiune.

Țara a votat, așadar, iar acest vot înseamnă nu numai cuprinderea actualității în toată amplitudinea și sub toate unghiurile de manifestare a angajării, a hotăririi ferme de a face totul pentru continuarea pe o nouă treaptă a operei de edificare a progresului și civilizației socialiste ci și cuprinderea, pe un larg orizont de timp, a perspectivei care decurge din programele de dezvoltare adoptate de cel de al XIII-lea forum comunist, și totul în acea expresie și sub acea egidă caracteristică de acum tuturor demersurilor noastre, în toate planurile vieții materiale și spirituale : **cu poporul, pentru popor.** Alegerile de deputați, desfășurate într-o atmosferă de înaltă responsabilitate civică și profundă angajare revoluționară, au constituit — așa cum s-a subliniat în ședința Biroului Executiv al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și în ședința Consiliului de Stat, o puternică afirmare a unității întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ele exprimînd în cel mai înalt grad adeziunea deplină a cetățenilor patriei la politica internă și externă a partidului și statului, voința de neclintit a întregii națiuni de a transpune neabătut în viață programele înfloririi economico-sociale a țării, ale creșterii avuției noastre materiale și spirituale.

Procesul amplu, deosebit de complex, al făuririi unei noi calități a muncii și vieții, înscrierea patriei pe orbita unei țări socialiste medii dezvoltate, cu atribute dintre cele mai revelatoare în lumea progresului și civilizației contemporane constituie, neîndoielnic, și o imagine a perspectivelor, democrației, ea însăși fiind în strînsă și directă legătură cu creșterea gradului de conștiință politică și socială, cu voința și capacitatea de a înfăptui întocmai Programul partidului, politica sa internă și externă. În acest amplu și stăruitor proces, un loc de o evidentă însemnătate îl ocupă știința și cultura, factori indisolubili ai creșterii avuției materiale și spirituale a patriei, ai eficienței actului creator pe care îl implică azi noua revoluție tehnică și științifică, munca în toate domeniile precum și rezultatele acesteia. Sub președinția tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a avut loc Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, prilej cu care au fost analizate contribuția cercetării științifice, căile și mijloacele de acțiune ale acesteia pentru accelerarea introducerii pe scară largă în producție a noului, a celor mai avansate cuceriri ale gîndirii și cunoașterii științifice, ca parte inseparabilă a procesului revoluționar de dezvoltare neîntreruptă a patriei. Societatea socialistă multilateral dezvoltată, societatea comunistă, a subliniat tovarășa Elena Ceaușescu în cuvîntarea pe care a rostit-o în încheierea lucrărilor plenarei, pot fi edificate cu succes numai pe baza celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii. Numai printr-o asemenea intensă activitate de cercetare științifică, printr-un învățămînt bun, printr-o temeinică pregătire a cadrelor, a muncitorilor, a inginerilor, a specialiștilor, prin reciclarea lor continuă, vom putea înfăptui în bune condițiuni marile sarcini și obiective de dezvoltare intensivă a economiei naționale, de ridicare la un nivel superior a întregii activități, de realizare a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului.

Esența și dinamica democrației muncitorești revoluționare, confirmate în mod deosebit cu prilejul recentelor alegeri, primesc, indiscutabil, valențe și suporturi noi, calitative, în tot ceea ce avem de înfăptuit, făcînd din timpul care a mai rămas pînă la evenimentul central al acestui an, Conferința Națională a partidului, un timp al faptei cu precădere creatoare, al dăruirii, al angajării. Este aceasta și sensul în care întîmpinăm a patruzecea aniversare a proclamării Republicii, este sensul în care, urmînd îndemnurile și orientările secretarului general al partidului, ne gîndim timpul tuturor înfăptuirilor acestei deosebit de importante etape ce se cuprinde în linia mereu ascendentă a edificării noii societăți. Configurează aceasta actul de muncă și creație, spiritul revoluționar, ansamblul întregii politici interne ca și acela al demersurilor pe plan internațional, în scopul realizării unei lumi a păcii și înțelegerii, a unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. Bogata agendă de lucru a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este elocventă în această privință și se constituie într-o necontenită dovadă a acelei idei devenită și sintagmă și principiu care ilustrează o experiență istorică de acum : **cu poporul, pentru popor.**

Luceafărul

OMAGIU – tablou de Corneliu Brudoșcu

Peisaje literare în prefacere

Geografia literaturii se află, fără îndoială, în continuă prefacere. Peisajul este aparent același ; însă se înregistrează, cu timpul, modificări ce arată că s-au produs „deplasări de teren" ce au dus la serioase acumulări așa-zicînd geologice. O primă deplasare magmatică s-a produs în jurul anilor 1965—1966 (ca urmare a deschiderii majore operată de Congresul al IX-lea al P.C.R.), cînd a apărut o descătușare de forțe fără precedent. Pe fundalul redescoperirii marilor clasici interbelici, a autorilor importanți de al doilea și al treilea raft, se relevă o efervescență culturală de reale forțe, adevărate cîmpuri magnetice spirituale. La Iași și Brașov, la Bacău și Constanța, la Pitești și mai tîrziu, dar ca rezultat al aceluiași fenomen — la Tîrgu-Mureș și Sibiu iau naștere reviste de cultură cu un pronunțat profil literar. Ele — aceste reviste — confirmau existența unui mare număr de talente scriitoricești în provincie, mai cu seamă, talente ce s-au impus, demonstrînd, totodată, viabilitatea acestor publicații.

După douăzeci și doi de ani, fenomenul, iată, se repetă. Geografia literară și-a schimbat „cu asupra de măsură", din nou, înfățișarea. Apar noi centre literare : la Focșani, Suceava, Botoșani și Arad — dar și altele, nu cu aceeași intensitate, însă — unde se constituie cenacluri ale Uniunii Scriitorilor, cenacluri profesioniste. Scriitorii se afirmă și ei : cine nu cunoaște astăzi pe Dumitru Pricop, Liviu Ioan Stoiciu, Ion Panait, Ionel Bandrabur, Traian Olteanu, Ioan Dumitru Denciu, Corneliu Fotea de la Focșani, pe Constantin Ștefuriuc, Marcel Mureșeanu, Ion Beldeanu, George Damian, Ion Filipciuc, Onu Cazan, Mihai Iordache de la Suceava, pe Lucian Valea și Dumitru Țiganiuc de la Botoșani, pe Vasile Dan, Florin Bănescu și pe cîți alții, încă, de la Arad ?

Acum douăzeci de ani la Iași, mare citadelă literară a țării, nu exista nici un premiu al Uniunii Scriitorilor sau al Academiei R.S.R. În

Florin Muscalu

Continuare în pag. a 2-a

Recuperarea izvoarelor

I

Sîntem beneficiarii unei spiritualități, ai unei culturi de mare originalitate, viguroasă, de un profund umanism, care se mîndrește cu privilegiul de a-l fi dat lumii pe Brâncuși, atît de cunoscut și prețuit în lume, dar care nu se rezumă la Brâncuși. Tocmai despre o coordonată a literaturii române, anume despre relația **real-fantastic,** prelungirea mitologicului în realitatea concretă, voi încerca să fac cîteva considerații. L-am amintit pe Brâncuși și ca un strălucit reper, și mai ales pentru că viziunea lui concordă fericit cu tema propusă. Și pentru a sugera că, în luxurianta ei varietate, creația artistică românească a dat, dacă mă pot exprima astfel, mulți Brâncuși, în cele mai frapante ipostaze, nu în sensul epigonic deci, ci, ca foarte diversă gamă de manifestare, în literatură, în muzică, în plastică, în teatru.

Este momentul să facem o precizare necesară pentru demonstrația pe care o încerc și, totodată, o mărturie în favoarea bogăției artei românești. Simt că se impun, de fapt, două fraze ceva mai dezvoltate. Una care ține de o trăsătură psihologică a poporului român, aceea a unei anumite decențe, a măsurii în tot ce întreprinde, a echilibrului și de la care nici eu nu pot să mă abat. Spun aceasta sub formă de justificare pentru elogiile pe care le aduc culturii românești și care nu sînt deloc gratuite. Modestia românească a constituit adeseori un păcat care a adus mari prejudicii afirmării noastre în lume. Prea de multe ori valori în care credeam și care au constituit și constituie pentru noi puncte cardinale am așteptat să fie confirmate de străinătate. Și acestea nu au fost puține. Brâncuși, și prin el înțeleg geniul poporului nostru, a luat formele cele mai neașteptate și a aparut, surprinzător, eclatant în peisajul universalității, în ipostază de George Enescu, Victor Brauner, Mircea Eliade. Astfel, deși popor mic, cu o istorie care i-a fost mereu potrivnică, românii au fost promotorii unor tendințe artistice validate ulterior de evoluția artei universale. Să amintim abstractismul în plastica ultimului secol. Noi, și afirm cu modestia declarată de la bun început, dar obligat de evidențe, facem artă abstractă de cîteva mii de ani. E suficient să amintesc, să pomenesc deci creații „abstracte" sau de o stilizare extremă ca fantastica ceramică de Cucuteni ori **Ginditorul** de la Hamangia, care-l precede pe Rodin cu 4 000 de ani ! Dadaismul care a făcut o așa de mare vogă și ale cărui consecințe încă nu s-au epuizat, trece drept invenția unui român rătăcit pe la Zürich, deși cu mult înainte ca acesta să străpungă **Larousse**-ul cu stiletul, ba chiar cu mult înaintea inventării dicționarelor și a scrisului chiar, — cînd deci nici nu se punea problema crizei de hîrtie pentru că literatura se făcea oral, folosind o materie primă inepuizabilă — poetul anonim de la Carpați, contemporan cu Homer, fără virstă adică, crea astfel de capodopere, pe care dadaiștii le-ar fi putut semna : „Mă dusei în pădure / Să caut două resteie ; / Nu găsii două resteie, / Găsii două ouă de hechea-bechea ; / Hechi să le iau / Hechi să nu le iau ; Hechi mă temui / De hechea-bechea."

Sau : „Mă sui în deal / La căprica mare / Două mușe arau, / Două mușe treierau, / Cu doi meri, / Cu doi peri, / Cu două fuse de aur ; / Ferice de cel graur, / Că șede într-un stîlp de aur / Și se roagă rugului, / Ca musca turcului / Să-i deie cheile, / Să descuie țările".

Să ne mirăm că Urmuz, părintele suprarealismului, s-a născut la Buzău și se chema Demetrescu ? Se știe foarte bine că Brâncuși care a părut lumii atît de șocant original, atît de insolit, atît de conceptual în abstractismul formelor sale nu făcea decît, cu geniu, bineînțeles, să preia și să continue ciopliturile în lemn ale țăranilor carpato-dunăreni perpetuate de la daci pînă în ziua de azi. Cred că o remarcă este necesară încă de la început : cultura românească nu a **redescoperit** folclorul, elementul etnografic, așa cum s-a întîmplat în alte culturi, începînd cu epoca romantică. Din acest punct de vedere s-ar putea stabili un paralelism între Renaștere care a avut revelația antichității ale cărei valori le-a dezgropat — și folosesc termenul în sensul propriu, arheologic — și romantism care și-a făcut un program din căutarea și salvarea folclorului în țările respective, încă de atunci pe cale de dispariție. Datorită unor factori pe care nu e momentul a-i analiza aici, folclorul românesc, după estimările oamenilor de știință, unul din cele mai bogate din lume, a fost și e încă și în prezent un fenomen viu, plin de robustețe, trăindu-și viața firesc, în aer liber, nu în condiții de seră, străin de tot ceea ce e imitație, produs în serie, obiect artizanal. În aceste imprejurări e de la sine înțeles că artiștii români, fie ei scriitori, compozitori, plasticieni, arhitecți și-au integrat firesc concepției lor viziunea **mitică** și în același timp familiară, fără a simți nici o clipă nevoia unei acțiuni programatice.

Părăsind terenul strict al artei și referindu-ne la o problemă deosebit de actuală și acută, am vrea să amintim „războiul mondial" dus împotriva poluării, pentru protecția mediului ambiant. Fără a idiliza în nici un fel lucrurile, avem fericirea să constatăm că în decursul unei istorii zbuciumate, poporul român, înfruntînd toate vicisitudinile nu numai că nu și-a părăsit teritoriul atunci cînd hoarde dezlănțuite se năpusteau asupra lui, vreme de o mie de ani și chiar după aceea, dar credincios stelei sale neîncătoare, a știut să-și facă din natură un **aliat.** El nu considera natura un adversar care trebuie supus și exploatat nemilos, ci un prieten și chiar mai mult decît atît. Un vechi adagiu spune : **Codru-i frate cu românul.** Pădurea, deci muntele, riul, natura însăși se află într-o relație de înrudire apropiată, solidară cu omul. Atît în vechile cîntece populare, cît și în literatura cultă, naturii i s-au înălțat adevărate imnuri care amintesc de cele egiptene, să zicem, dar fără aerul solemn al acelora. Românul, simplu țăran sau poet național, nu i se adresează naturii ca unui zeu, invocația lui, chiar și cînd conține o adorație, nu se lipsește de o anume afecțiune, de un timbru tandru, de o familiaritate plină de grație. Asta și atunci cînd vechiul poet anonim exclamă : **Codrule Măria Ta** sau cînd Eminescu, cel mai înalt pisc al spiritualității românești, **Luceafărul** poeziei noastre, îi conferă acest titlu suprem : **Împărat slăvit e codrul.** Tot Eminescu, în celebra sa **Scrisoare a III-a,** evocînd rezistența poporului său în fața puhoiului invadator, definea cu o genială intuiție solidaritatea dintre omul acestui pămînt românesc și natură cînd voevodul Mircea avertizează cu demnitate pe agresor : **De aceea, tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este.** Deși țineam neapărat să citez aici un mare cîntăreț al peisajului românesc, prozatorul Mihail Sadoveanu, un mare clasic, mi-e imposibil să mă opresc asupra unui pasaj, toată opera sa vastă — peste o sută de volume — care așezate unul peste altul îl depășeau în înălțime pe autor, și lumea îl chema cu un

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Dor de acasă

Aramiul este culoarea de netăgăduit a toamnei. El picură tablouri nepieritoare în memoria noastră. Departe sînt de-acum hanurile pitice și drumurile bătătorite ale poterii, de asemenea și Mariile preafrumoaselor așteptări. Departe sînt putregaiul și vara, pătuiagul și via, turma și ciinele ciobănesc. Departe e ceasornicul-soare, mai impunător acum, deși dator cîmpurilor vaste. Toamna la cîmpie este o marmă strălucitoare, cu simboluri și motive greu de uitat. Păstrător și tezaurizator e doar cuvîntul, încăpător de imagini și revelații năstrușnice. Toamna la cîmpie, într-un sat la doi pași de Dunăre, este drumul pe care apuci în istorie și frumusețe. De aici, de la Sadova, se trage una din rădăcinile puternice ale familiei marelui nostru prozator Mihail Sadoveanu. Aici se află, mărturie, și una din ctitoriile domnitorului Matei Basarab. Oamenii sînt iuți și cu graiul curat — izvor de cea mai pură Limbă Românească. Satul românesc contemporan își are dimensiunea sa pe verticală aici, deși la loc de cinste păstrează tradiția, obiceiul, datina. Femeile bat pămîntul argilei pentru țeste într-un ritual nemaiîntîlnit. Soiurile de vie sînt bogate și rezistente : gama, blanc, roșioară, afuzalie etc. Boabele de afuzalie reprezintă argintăria toamnei și te îndeamnă, în gînd, să-l chemi pe poetul Ion Pillat. Vinul de buturugă e negru și poți să scrii cu el mai bine decît cu cerneala. I se mai spune puterea ursului. Aici chilimele au cele mai albe flori. Prietenii mei din copilărie au gospodării înstărite. În fiecare planiște se rotesc hore. Poreclele oamenilor sînt vechi de cînd timpul și păstrătoare de prețioase însemne. O casă proaspăt văruită, o oală de lut cu grîu, gutui aurii, o căciulă cu nuci, aburul azimi și ospitalitatea românească sînt la ele acasă.

...Mama n-a văzut niciodată un oraș mare. Pentru ea centrul de greutate al lumii e aici : **satul.** De aici răsare soarele și tot aici apune. Peste deal. Părinții mei, Gheorghita și Petre, sînt legăturile mele cu pămîntul. Oriunde aș fi în lume, oriunde aș înnopta, un irremediabil dor de acasă mă aprinde. E acesta un semn mare de dragoste și statornicie, de împlinire, un semn pe care, fără să ne dăm seama, istoria îl numește dragoste de țară.

Constantin Preda

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

■ În căutarea obiectivității ■ Romanul integral ■ Ideea de literatură

(În pagina a 3-a)

REMEMORĂRI

Un gînd scris pe o frunză de toamnă

Primul poet pe care l-am văzut în carne și oase, cum se zice, și pe care l-am ascultat recitindu-și versurile cu un elan reținut și cu inflexiuni ardelenești în rotunjirea cuvintelor a fost **Minai Beniuc.**

Asta se întîmpla în urmă cu peste treizeci de ani, pe vremea cînd eram elev intern la Școala Pedagogică din Arad. Întîlnirea cu binecunoscutul poet urma să aibă loc în Sala Palatului Cultural și fiindcă profesorul meu de limba română știa că scriu versuri **în secret** m-a trecut pe tabelul celor treizeci sau patruzeci de elevi aleși să participe la acest recital. Sala era arhiplină, venise toată **inteligheția** Aradului, profesori, foști prieteni sau colegi de-ai poetului, și noi, elevii, am fost rînduiți sus la balcon așteptînd curioși să vedem cum arată pe viu autorul poeziei „Mărul de lîngă drum". Pe imensa scenă flancată de faldurile grele ale cortinei de pluș, în timp ce lumina se stingea încet, a apărut neînsoțit de nimeni un omulet vioi, mic de statură, cu trăsături asiatice, care s-a apropiat de microfon și, timp de aproape o oră, a spus cu glas cîntat frînturi din poeziile sale. Era un fel de colaj original ; multe din versuri complet necunoscute nouă. La sfîrșit am vrut să stau și să pătrund în spatele scenei în speranța obținerii unui autograf dar, fiind intern, a trebuit să mă întorc să nu pierd cumva... masa de seară.

A doua zi, profesorul de limbă română mi-a adus o cărțulie cu un titlu straniu : „Cîntece de pierzanie". Mi-am copiat mai mult de jumătate din poeziile cuprinse între coperțile volumului și le-am învățat pe de rost.

După doi ani, nimerind în prima mea descindere bucureșteană și rămînind fără bani de întoarcere spre urbea de pe malul Mureșului, prietenul meu Rusalin Mureșanu m-a dus la Uniunea Scriitorilor. „Hai, mă, că mergem la Mihai Beniuc, te prezint io, tu îi spui versuri și poate se îndură și-ți dă două foi de drum".

Am fost la sediul din șoseaua Kiseleff și președintele l-a primit pe conjudețeanul său în cîteva minute și Rusalin m-a împins în față și a zis : „Maestre, el e un poet începător din Arad, e elev la Școala Normală și vă știe toate poeziile pe de rost. Ia spune mă, o poezie, nu sta ca mutul". Mi-am tras răsuflarea și am

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

Către tineri

A te afla în istorie, a trăi în istorie, a reflecta la istorie în tridimensionalitatea care-o constituie : trecut, prezent, viitor, a gîndi istoria dincolo de factologic și accident, de pitoresc și anecdotă, fără să le uiți, dimpotrivă, ele sînt carnea, ele sînt viața ; a descoperi relația dintre existent și posibil, a încerca să restitui propriei ei memorii o lume specifică în sinteză artistică, adică sinteza esențialului prin particular, a te refuza exclusivismelor intolerante, a te deschide unui inclusivism critic, selectiv ; a accepta paralelismul ca pe un dat obiectiv al dezvoltării societăților umane, toate astea din perspectiva și de pe poziția propriului tău popor pentru a descoperi în mîturile, în construcțiile lui spirituale, în obiceiurile lui, un sens, o direcție a universalității, un destin particular al universalității, iată cîteva din argumentele care configurează armătura celor două volume din **Strămoșii :** Hronic de vitejie și Gesta Valachorum. De fapt, **Strămoșii** stau sub semnul gestelor. Am selectat din totalitatea gestelor românilor, gestele de arme, lăsînd gestele spirituale, cărturărești, altei zone literare și altor mijloace de expresie artistică.

Contemporaneitatea trăiește aventura fabuloasă a cunoașterii. Agresată și stressată de informațional, dorește esențialul. Scriitorul este obligat la un act de „restitutio in integrum". Să fie romanul-document sau evocarea literară pornită de la document un posibil „restitutio" ? Cred că da ! Mai ales atunci cînd epoca, evenimentul sînt nodale, vitale, controversate de partizanate suspecte, lipsite de obiectivitate sau trecute superficial cu vederea, sau zidite deliberat în tăcere, sau deformate cu intenție. Am încercat acest „restitutio", în **Strămoșii,** în **Cronica eroică 1877—1878,** spre a-mi defini un teritoriu, concepția, praxiologia, apartenența politică, spre a mă refuza monocentrismului cultural ; dacă vreți ; europocentrismului, ideologiei paneconomice, și, în general, tuturor formelor de monoformism care, afirmînd o „forma mentis" unică, implicit neagă particularitățile zonale, specificul național și istoria acestuia ca expresie-politică a dreptului de a se manifesta în unicitate.

Întreaga noastră existență socio-politică se constituie în argument sîngeros, dramatic, convulsiv, explicit pus în slujba dreptului de a fi noi înșine. De la acest a fi noi înșine, adică în cunoștință de noi înșine și cu conștiința de noi înșine, începe totul. Că se numește Burebista în europocentrismul Romei exprimat de Caesar ; că se numește Basarab Întemeietorul într-un context mai zonal de monocentrism maghiar, sau Mircea cel Mare la o răspîntie de istorie în care monocentrismele zonale europene vin în contact pe linia Dunării de Jos cu noul monocentrism otoman, că se numește oricum s-ar numi în manualele de istorie omul sau oamenii politici care exprimă specificitatea românească ; procesul intim, legic, este vizibil, continuu și ireversibil : unitatea națională, politică configurată de statul burebistan, reconstituirea ei într-o na-

Radu Theodoru

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

CEZAR IVĂNESCU: «Doina»

Dintre toți poeții generației sale, așezați declarat sau nedeclarat sub semnul **Odei în metru antic**, Cezar Ivănescu este singurul care duce mai departe cu panaș misterul poeziei eminesciene. Intrat în literatură tîrziu (primul volum, **Rod**, îi apare abia în 1968, pentru ca al doilea să apară abia în 1975 : **Rod** III), Cezar Ivănescu se simte congener cu Nicolae Labiș a cărui personalitate și poezie sînt revendicate din unghiul radicalității expresiei și a viziunii faptului originar. Spațiul poeziei lui Cezar Ivănescu se mărturisește adesea a fi cel al unei Moldove stilizate, Moldavie apropiată originilor, întruchipată adesea într-un „Baaad" care este spiritualizarea unui teritoriu concret transformat într-un spațiu ficțional, tărîm al poeziei. Una din **Doinele** poetului, subintitulată **Dorul de Moldova** începe astfel : „ ! m-a prins dorul de Moldova / Sfînta ceea-n violet, / i-ați sfințit trupul și vorba / morților, oloi secret !". Setea de puritatea spațiului originar apare și aici înserîind această **Doină** altora cu motive asemănătoare : „m-a prins dorul de Moldova, / plîng și-n lacrimi o mai văd, / cum dormeam sub ceru-i, Doamne, / ca în pîntece un făt !"

Moldova nu este doar un pămînt de baștină în poezia lui Cezar Ivănescu ci un teritoriu spiritual tutelar, care-i prezidează opera și pe care poezia lui în diverse variante îl celebrează. Asemenea trimiteri, asemenea ancorări în concret, identificări de suprafață sînt însă puține în poezia lui Cezar Ivănescu, care-și esențializează apartenența prin sublimare. Îndeobște Eminescu a fost pastișat sau imitat, generațiile imediat următoare acestei explozii poetice, vrăjite de textul eminescian, au crezut că reproducîndu-l îl continuă. Asimilarea uriașei combustii eminesciene a avut însă nevoie de timp. De o eminescianizare a poeziei românești se poate vorbi abia după al doilea război mondial, cînd structurile intime ale poeziei autorului **Luceafărului** încep să fie dizolvate în experiențele poetice ale noii generații, care pentru noi începe cu Nicolae Labiș.

Suflul poeziei și spiritului eminescian străbate multe din cărțile ultimelor decenii. Cezar Ivănescu este cel care și-a făcut din asimilarea marii poezii eminesciene un program, o experiență continuă, înțelegînd că nu e totul a reproduce muzica acesteia ci spiritul ei, drumul către perfecțiunea formală ca experiență interioară. Din această pricină nu vom putea cita din Cezar Ivănescu multe versuri aidoma celor ale celestului înaintaș. Cezar Ivănescu și-a constituit un limbaj propriu, în slujba unui univers propriu, vehiculînd cu o mare frecvență motive proprii, impunînd un ton propriu. Desigur titlul ultimului său volum **Doina**, trimite la Eminescu, ca și precedentul intitulat demonstrativ tot astfel și inclus apoi în cel prezent, dar sensul este ca și la Eminescu, cel originar, de cîntec, de cîntec de jale. Repetarea titlurilor, de altfel, nu este de loc întîmplătoare, pentru Cezar Ivănescu repetarea ca mijloc poetic fiind un procedeu preferat.

Doinele și baladele sale apelează la repetiție cu o insistență, care indică și ea profunda elaborare a poemelor. Autenticitatea trăirilor este susținută în cazul lui Cezar Ivănescu de o uimitoare fluiditate a limbajului, simplă în aparență, dar de o foarte savantă constituire în fond. Pentru Cezar Ivănescu poezia este și experiență culturală și spirituală motiv pentru care limba poeziilor sale este pe cît de transparentă, de „clasică", pe atît de grea de sens și de cultură. „Ferice de tine, codru /, nici auzi, nici vezi, / totu-i drept, curat e totul / sub crengile-ți verzi, / da noi, da noi, da noi care / din Steaua ne-am rupt / supușiți la sfîrtecarea / Roatei neîntrerupt, / singuri-singurei ca lupul / nesfîrșit război / între stele ne e trupul / întrupați **daoi ! (Doină — Codru).**

Nostalgia purității, a spațiului originar, a gesturilor prime străbat toată poezia lui Cezar Ivănescu, care le-a căutat haina potrivită într-o zestre literară diversă, tinzînd și realizînd o sinteză proprie, plină de forță și de persuasiune lirică. Scenarii și forme poetice arhaice trec în poezia lui alături de cuvintele cele mai neașteptate pe care și le asimilează. „ ! luna pe cer luce / eu de dus m-aș duce / eu de dus m-aș duce / unde să mă du' ? / luna pe cer luce / eu de dus m-aș duce / dar mi-e drumu-n cruce / cruce mi-i trupu' ! / / mor de-a vă străbate / în singurătate / Moartea mea și toate / zilele-mi de-acum, / luna pe cer luce / eu de dus m-aș duce / dar mi-i drumu-n cruce / și nu mai am drum !". **(Doina)** O tristețe grea străbate toate doinele lui Cezar Ivănescu. Rămînerea în spațiul originar este grea, dacă nu imposibilă, iar acesta adesea este maculat. În acest paradis al originilor, dragostea se împletește cu moartea, într-o comuniune vorbind despre rosturile secrete ale naturii. Doinele vorbesc despre condiția omului, despre aspirația lui frîntă și postura sa dramatică. Ispita de a cita continuu din acest volum este permanentă, cartea fiind în întregime antologică : „ ! alba mea ca floarea de narcisă / numa fața ta mă lumina / tu de-acum desăvîrșit ucisă / mai desăvîrșit decît Moartea / stai ca raza nelumită-nchisă /care numa mort o pot vedea, / tu, Nirvană pururea promisă / te știam numa cu inima, / alba mea ca floarea de narcisă / numa fața ta mă lumina / tu de-acum desăvîrșit ucisă / mai desăvîrșit decît Moartea / de ce oare mi-i mai fost trimisă / caut fără urmă urma ta !" **(Doina — Străina).** Una din **Doine**, scurtă, ca un țipăt, cu inflexiuni dorite din Eminescu, pe care-o proiectează în textura ei, sună așa : „ ! nu ai decît una vina, / te-ai născut în Bucovina... / / în Moldova mi-s născutul / și-au vrut să-mi pună-n streang gîtul ! // ! strig din Țara Românească / vocea mea să vă păzeazscă / /sfinte ca grijania / tu și Transilvania !"

Alte doine curg ca lungi litanii, ca bocetele, uzînd de repetiții ca în cîntecul popular, la a cărui sursă formativă Cezar Ivănescu apelează adesea. Cea de a doua **Doină** se numește **Variantă și Melodie fără sfîrșit.** Este evident că aceste texte au o miză muzicală, fie că sînt cîntate fie nu, ele beneficiind de o eufonie studiată și pură, care creează o stare unică. Cuvintele aproape că nu mai au importanță, ele sînt puține, se repetă adesea, reușind să spună foarte mult. Prima **Doină**, subintitulată **Cantilenă** este de fapt un scenariu ritual „povestit" în limbajul și cu ajutorul simbolurilor poeziei lui Cezar Ivănescu, pe canavaua unei arhetip popular pe care poetul modern îl reconstituie și-i dă o greutate de sens nouă. Faptul este dramatic, dar important este ritul. Radu a plecat la vinătoare, care poate fi simbolică, dar se întoarce mort : „ ! cît se-ntinde zarișteа / dragostea-i departe, / nu se-ncinge dragostea / cu buzele moarte, / ți-am grăit și am plecat / pregătește-ți patu' / negru ca un cîmp arat / să ți-l culci pe Radu !". Gestul purificării prin ritm, prin cuvîntul care sacralizează constituie substanța și frumusețea acestei balade tragice, care este totodată un bocet și un cîntec de dragoste. Versul popular suferă aici o prelucrare care-i sporește forța de comunicare. Capacitatea lui Cezar Ivănescu de a fi modern în aceste modele vechi, arhetipale, rămîne neobișnuită. **Cantilena** are o respirație grea, egală și expresivă : „ ! știu că, așa va fi așa / și în cer ca-n carnea mea, / s-or aprinde ceriurile-n / toate mădularele, / răsuflînd angelice / se vor stringe bolțile / cum te stringeam de mijloc, / draga mea, cu miini de foc, / și în cer va fi așa. -aa. / mîndro ca în carnea ta,-aa, / s-o răspîndi flacăra,-aa / care-n farmec ne ținea !"

Violența și delicatețea senzației se împletesc în această poezie a purității contrariate, a aspirației învinse, a forței de dăinui împotriva răului. Cînd se vor analiza componentele astăzi încă ascunse ale acestei poezii, de neobișnuită sinteză spirituală și formală, se va vădi neîndoielnic vectorul lecției eminesciene cu întreg orizontul ei înțeleasă în spiritul și nu în litera care a produs epigoni. În poezia românească, Cezar Ivănescu nu este numai o voce singulară, ci mai mult decît atît, un prag nou.

Caracterul vestitor al poeziei lui îl exprimă și distihurile din **Doina — La margine** : „ ! chip să te ascunzi nu-l și nu-i chip să / nu ne-nchinăm ție, Soare-Domn, // trimbițe de Nouă-Apocalipsă / sufletul ni-l sperie în somn, // trimbițe de Nouă-Apocalipsă / sufletul ni-l sperie în somn !"

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ

PUNCTE DE CONVERGENȚĂ

Punctul de plecare al cărții **Oameni și oglinzi** *), Editura „Albatros", 1986 este reportajul, căruia Pavel Perfil, autorul volumului, îi adaugă într-o doză aproape „melancolică" rememorarea, ca efect al unei noi trăiri a faptelor, eliberate de data aceasta de temperatura momentului. Lucrul în sine nu e valabil pentru întregul volum, dar cartea se deschide cu momentul survolării cu avionul a locurilor „bătute cu pasul" într-o „izbutită prelegere despre iubirea de oameni, despre frumusețea inegalabilă a acestui pămînt".

Pavel Perfil își adună subiectele cărții sale din decorul vast al unor tărîmuri geografice și umane aflate în mijlocul marilor prefaceri contemporane, înlănțuindu-le organic cu popasuri și reveniri între cele două coordonate ale acestui itinerar, cel spațial și cel sentimental.

Zona de frontieră (jurnalism reportericesc și literatură propriu-zisă) în care se situează cele două capitole mari ale volumului, **Roua și ceața** și **Ieșiri din hibernalia**, este populată de reliefurile variate ale faptelor înregistrate în jur. Privirea autorului se apleacă asupra lumii concrete pentru a se întoarce spre sine și a se cufunda în urmărirea propriei aventuri interioare. Ecoul sentimental al trăirii interioare izvorăște fie din înălțarea temeliei unei case, din volatul temerarilor marinari în Atlantic, mările Arabiei sau Indiei, fie din edificiile impunătoare ale prezentului patriei, cum ar fi Canalul Dunăre — Marea Neagră. Pavel Perfil nu se mulțumește să înregistreze doar, ci creează în jurul fiecărui eveniment o urzeală transparentă, prin care omul poate fi privit în formele inițiale sau aparente împletite cu oglindirea faptelor și înfățișării acestora. Reporterul aduce în fața cititorului oameni și întîmplări reale, repovestite cu autenticul talent al celui care știe să distingă în întîmplător esența. De aceea structurile realului devin insolite, faptul șocant este decelat din existența obișnuită. Privind cotidianul din perspectivele devenirii în faptă, de multe ori dramatică, el îi descoperă noi semnificații și valori.

Pavel Perfil urmărește destinul eroilor săi, care sînt semeni ai noștri stăpîniți de pasiuni pînă la noblețe, posedați în sensul bun al cuvîntului de idei ce nu trebuie trunchiate, amputate, pentru care ei și-au părăsit casa, rostul, mutîndu-se cu cei ai lor acolo unde gîndul izvorît din vis și pasiune prinde a deveni faptă, acolo unde se construiește chipul nou al patriei. Mărturie tulburătoare a legăturii lor sufletești cu pămîntul sfințit prin muncă stau propriile lor vieți redimensionate pe măsura unor aspirații justificate tot de cultul muncii. Oamenii poartă amprenta sentimentului profund pe chip. Cuvintele de contact sînt minime pentru că înfățișarea lor are expresivitatea trăirilor unice care-i conduc în viață. Și totuși, rupți de pămînt și apă, în ei urcă mereu, înnoită, seva apelor și a pămîntului. Anghel Filoti, secund pe Polar IV, se întoarce acolo „unde se năruie case și obiceiuri fără ca cineva să dea cu tîrnăcopul și fără ca în preajmă să uruie buldozere și basculante... El știe că satul nu trebuie să devină doar o amintire, un corn al abundenței de vise și povești, de balade și cîntece vechi, trase de limbă printre mesele grădinilor de vară și ale mustăriilor, păzite de stufărișuri aduse de departe" **(Fericita reintoarcere).** Vasile Horotence știe că fiul său, student la Galați, la Frigotehnie, va învăța să înzestreze navele gigantice, să depisteze bancurile de pești, să conserve zeci de tone de cod pe zi, ceea ce poate fi totuși o formă supradimensionată a ce știu și au făcut dintotdeauna părinții și strămoșii săi : „să pîndească locurile unde bate crapul la baltă, unde doarme bibanul, unde sare știuca, unde se zbate morunul, unde se așează nisica de mare, barbunul, calcanul" **(Prietenii mei, pescarii).** Iftode va fi primul, singurul și ultimul țăran dintr-o margine a Dobrogei care a arat cerul coborît pe pămînt, în ceafnl plin de bălțoace, stufărișuri și cuiburi de cocori. **(Acasă, la nord de Canal).**

Atent la fața înșelătoare a lucrurilor, Pavel Perfil zugrăvește durabilul, elementarul ființei umane, revenită la matcă. Imaginea artistică îmbracă prin această formulă, ea însăși, un sens artistic, care e, deopotrivă, etic și estetic.

Iluminînd din unghiuri neașteptate lucrurile sau faptele cele mai simple, sau, dimpotrivă, pe cele singulare, cuprinse într-un limbaj colorat de epitetele și comparațiile specifice stilului oral și, din altă perspectivă, celui reportericesc, autorul se arată a fi un cultivator artistic al expresiei bogate în sensuri și semnificații, cu irizări ce ne trimit cu gîndul la eseu.

Lucian Chișu

*) **Pavel Perfil : „Oameni și oglinzi", Editura „Albatros", 1986.**

Un gînd scris pe o frunză de toamnă

Urmare din pag. 1

început cu glas pierit : „Dintre înșelătoarele amante / Mi-a rămas în minte numai una / Încărcată greu cu diamante / Și purtînd pe frunte noaua luna. / Mă-nvelea cu șalul de-ntuneric / Și stăteam alături tăcuți / Trupul fin i-l cuprindeam eteric : / Spune tu, de ce nu mă săruți ?..."

Mihai Beniuc m-a măsurat cu curiozitate, vădit impresionat, se aștepta să-i spun, probabil, o altă poezie, ceva din manual, și întorcîndu-se spre Rusalin l-a întrebat ardelenește : „No," și ce pot io face pentru el, fătul meu ?" „Să-i dați aprobare pentru foi de drum că și-o cheltuit banii și n-are cu ce se întoarce acasă".

Mi-a dat și foi de drum și bani. Au trecut anii și multă vreme după venirea mea în Capitală nu l-am mai văzut. Apoi, într-o împrejurare oarecare i-am fost prezentat. Poetul s-a uitat la mine curios și m-a întrebat trăgîndu-mă deoparte :„N-ai mai fost la mine, fătul meu, cu Rusalin ?" „Ba da, am zis eu". „Și nu ți-am dat io atunci ceva ajutor, bani, sau cam așa ceva ?" „Ba da", am confirmat eu, bănuind ce urmează. „No, vezi că te țin mine și să știi că nu-s supărat că mi-ai făcut o parodie. E bună și are haz".

Mai apoi, de fiecare dată, în noiembrie, cînd i se apropia ziua de naștere, îl sunam împreună cu Nichita și îi dădeam la telefon un veritabil recital poetic din versurile lui.

Acum, cînd rotunjește respectabila vîrstă de 80 de ani, vreau să-i mărturisesc încă o dată și pe această cale că-l iubesc la fel de mult ca-n ziua în care l-am auzit recitind la Arad și i-am citit fermecat volumul cu care a debutat strălucit : „Cîntece de pierzanie".

Peisaje literare în prefacere

Urmare din pag. 1

1985 asemenea premii există, în mod firesc; la Focșani, de asemenea. Iată de ce consider ideea revistei „Luceafărul" de a pune în dialog existența unei noi geografii literare nu numai bine venită, ci de bun augur pentru interpretarea fenomenului literar contemporan.

Problema ar mai fi cît de „mari" sînt acești scriitori nou-veniți și ce pot ei reprezenta în literatura română de azi ?

Desigur, un răspuns „total" nu se poate da cu siguranță de sine... provincială.

Teza localismului creator a profesorului Alexandru Dima este reconfirmată, ciclic, peste decenii. Și, apoi, o literatură nu se face doar din piscuri, ci și din restul peisajului. A spus-o, cu alte cuvinte, la timpul cuvenit, G. Călinescu. Nimeni nu dorește nicăieri o degradare, prin număr, a unor forme instituționalizate. Nu se dorește o **formă** fără **fond.** Dar dacă **fondul** există și a fost confirmat de realitatea critică, să dezvoltăm **forma** pe măsura acestui **fond.**

Prefigurările nu pot fi naiv horoscopice, dar ele trebuie făcute. Iată un exemplu. În primul număr al revistei „Tomis" din iulie 1966 se publica ancheta : „Poezia de azi, poezia de mîine", la care răspundeau printre alții : Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Gheorghe ș.a. Cea de a patra întrebare a anchetei era : „Cum vă imaginați peisajul liric al anului 1975 ? Ștefan Augustin Doinaș scria lapidar : „Nașterea munților, formarea mărilor și alunecărilor de teren sînt, după cîte știu eu, imprevizibile". Ion Gheorghe era îngîndurat: „Fără îndoială că acest fenomen de prolificitate se va extinde, anulînd capetele de afiș. Dar asta nu se va întîmpla, în orice caz, prin violentarea consacrării". Un răspuns cu adevărat „vizionar", valabil mai cu seamă acum, cu o prelungire de un deceniu, este al Zoei Dumitrescu-Bușulenga : „(. .) văd mai întîi o extensie mare (poate prea mare după părerea mea) a activității poetice în general (...)"

Văd o mare varietate de stiluri poetice exprimînd în diverse formule personalitățile tinerilor care vor încerca să folosească în chipul cel mai original îmbătrînitul Pegas. Am impresia însă că odată cu creșterea numărului poeților, vor scădea unele din stringentele exterioare ale poeziei. Adică ne vom întîlni din ce în ce mai rar cu frumoasele produse ale versificației clasice.

Tinerii epocii noastre sînt grăbiți și nu mai au poate suficientă răbdare să învețe meșteșugul elementar al regulilor prozodice.

Sînt o mare admiratoare a versului alb și a versului liber care au fost utilizate de cei mai importanți poeți ai lumii, dar aceia stăpîneau mai întîi desăvîrșit versul supus numărului.

Văd o lărgire considerabilă a tematicii poetice în continuare (. .), cu rezultate extraordinare în creșterea expresivității creatoare".

Să ne bucurăm de faptul că geografia literară devine tot mai complexă, tot mai bogată în semne de valoare. În toate acestea vedem rezultatele unui climat față de care trebuie să ne considerăm datori cu scrisul nostru. Auziți, se văd porii peisajului deja în prefacere !...

ION BARBU

Cînd îl vedeai pe Ion Barbu, prima impresie era de masivitate. Capul prea mare era așezat pe un gît gros, bine înfipt pe un trup pătrat.

Recunosc că exista o armonie în ființa lui ; aș putea spune armonia masivității. Aspectul său era subliniat de o mustață stufoasă, care cădea pe buza de sus umbrindu-i surîsul.

Domina **specialul** în ființa lui, după cum domina **specialul** în felul său de a fi. Un special pe care poetul nu încerca să-l sublinieze ; ci, dimpotrivă, el se voia natural și simplu. Ceea ce izbutea să-l întinerească.

Cred că fizicul său lipsit de suplețe nu-l avantajase în tinerețe. Poate se simțise ocolit, el, care se credea — și pe drept cuvînt — deosebit, strălucind pe băncile facultății.

De aceea, uneori umilit și deseori singuratic, Ion Barbu — pe numele lui adevărat Dan Barbilian — se refugiase în poezie. Nicidecum ca o consolare ci, dimpotrivă, socotind-o ca o podoabă spirituală.

Cu timpul, cum se întîmplă deseori, poezia a devenit, pentru el, o adevărată pasiune ; iar lumea literelor, o posibilitate de a se supradimensiona.

Cînd l-am cunoscut era trecut de cincizeci și cinci de ani, foarte prieten și curtenitor cu o doamnă care-l invita deseori la masă, acolo unde, spre norocul meu, luam și eu parte uneori.

În lume, Ion Barbu se voia profesor. Nu numai profesor de matematică — ceea ce de fapt era —, dar și profesor de literatură bună.

N-aș putea spune că o convorbire cu Ion Barbu era vie și strălucită ; era, mai curînd, profundă și agrementată de explicații meticuloase.

Subiectele de preferință erau, în primul rînd, romanul lui Mateiu Caragiale, **Craii de Curtea Veche**, și — abia în al doilea rînd — poezia lui Mallarmé, despre care se pretindea că l-ar fi inspirat în arta lui poetică.

Despre Mallarmé vorbea, mai curînd, evaziv și — uneori — chiar abscons, ocolind răspunsurile precise la întrebările directe.

Dar opera lui Mateiu Caragiale, chiar și viața lui, îl pasionau. Vorbea despre el ca despre un **alter ego.** Încerca să-i explice viața, greșelile și mai cu seamă geniul.

Vocea lui căpăta alte tonalități, atunci cînd îl evoca devenind lirică și înduioșată. Hotărît lucru, Mateiu Caragiale juca un rol important în evoluția literară a lui Ion Barbu, poate și în concepția lui despre oameni.

Recita nu numai poezia **Remember,** pe care nu se sătura s-o repete, dar cita pe dinafară pasaje din **Craii de Curtea Veche.** Și, dacă nu cita pe de rost, cunoștea la perfecție mersul acțiunii, psihologia personajelor — și sublinia intențiile, pe care le acorda scriitorului.

Trebuie să spun că Barbu avea o mare calitate : nu era invidios pe colegii lui întru poezie. Era în schimb extrem de sensibil, obsedat de persecuțiile inerente născute din invidie.

Uita atunci să mai fie nobilul profesor de la catedră, înțeleptul învățat care măsurase nebunia lumii. Devenea nervos, se supăra, ridica glasul ! E foarte curios că nu știa să fie ironic, luînd totul în serios, mult prea în serios.

Atunci prietena mea și cu mine schimbam subiectul, îi reaminteam de Mallarmé și chiar de Rimbaud. Salvat de noi, Ion Barbu relua firul vechilor confidențe.

Dacă Mallarmé căutase să dea **un sens mai pur cuvintelor tribului,** Barbu — în schimb — credea că dinamica intențiilor domină cuvîntul.

„Cuvintele" lui Barbu nu erau subordonate unor idei conducătoare sau imaginii ci deveneau imagine sau idee.

Inspirat de Pindar — pe care-l cita —, admiratorul lui Parmenide din Eleea și continuatorul, modest, dar fidel, al plotinismului, Ion Barbu era, în poezia lui, înainte de orice, un mare intelectual.

Era greu de descifrat, la Barbu, unde începea și unde se oprea **„jocul",** unde șarja din voința de a se impune și unde exista intensa trăire a unei gîndiri dornice de Adevăr.

Cuvîntul **„Joc",** în titlul cărții, fusese bine ales, pentru că Barbu făcea piruete în viață, după cum făcea și în literatură.

Trecea de la o realitate esențială, exprimată cu sinceritate și profunzime, la cruzimea unei ironii amare și răutăcioase, ca o tiflă dată întregii creațiuni ; pentru că Barbu se preocupa de creațiune și se folosea de general, ca să poată descifra particularul.

Filosofia lui Ion Barbu ar fi fost nulă dacă el n-ar fi intuit vitalitatea Creației, forța teluric a lumii, dinamica ei continuă — ce este și o dinamică verbală a poetului.

Dar mai presus de orice, simțul muzical al lui Barbu consfințea poezia lui : suflătoarele, toba, țambalul și viorile au jucat un rol important în universul sonor și ritmat al poetului.

Totuși, acest om atît de dăruit a fost ros de complexe și ingenuncheat de **Destin.**

Mai stăpîn pe sine decît alți poeți pe care i-am cunoscut, mai sigur pe ceea ce voia să facă și ceea ce i se cuvenea, mai detașat de pasiunea poeziei, rezemîndu-se și pe știința matematică — de care era foarte atașat —, Ion Barbu se simțea totuși un mare singuratic.

A trecut un timp mai lung, în care nu l-am mai văzut. Știam de la el că i se încredințase traducerea piesei lui Shakespeare, **Richard al III-lea,** ce urma să fie jucată la Teatrul Armatei, în regia lui Ion Șahighian, cînd, într-o dimineață, poetul m-a chemat la telefon cu un glas tremurînd de mînie.

Barbu tradusese doar un singur act, pe care îl citise regizorului ; dar acesta, spre disperarea lui Barbu, respinsese textul învinuindu-l că era abscons și că publicul nu-l va putea înțelege.

Ion Barbu vorbea precipitat, ca și cum ar fi fost urmărit de cineva, sau trudit de o durere, și mă ruga să vin la prietena noastră comună, spre a citi și eu actul pe care îl tradusese.

Ceea ce am și făcut.

De-abia atunci am înțeles talentul lui Barbu. Șahighian avea dreptate. Nu se putea juca. Nimeni n-ar fi înțeles, în sală, cuvintele rostite pe scenă, dar se puteau citi și reciti, spre a înțelege acea dinamică a cuvintelor pe care poetul le înmănunchease, ca să redea atmosfera de ură, de violență și de crimă.

Răul domnea în paginile pe care le citeam, un rău teluric și dezlănțuit.

Masa sonoră a textului era extraordinară.

Bineînțeles, n-avea nimic comun cu William Shakespeare.

Avea însă foarte mult cu faptele și caracterul lui Richard al III-lea. Poetul făcuse, de fapt, o altă versiune a crimelor celebrului rege englez.

Din păcate, Barbu a încetat să mai scrie, și traducerea a rămas neterminată. Plin de venin, poetul a vorbit mult despre esecul suferit crezîndu-se cel mai persecutat om din lume, ultragiat pe nedrept.

Am plecat din București și, la întoarcerea mea, am aflat că Ion Barbu era bolnav de o boală grea. Totuși ne-am mai întîlnit, la aceeași doamnă, unde mai veniseră cîteva persoane, ca să asculte ultimele poezii ale poetului — unde cînta pomul din curte și marii săi prieteni, cîinii.

Slăbise mult ; dar era, totuși, același. Boala nu-l schimbase prea tare ; doar ceva, în glasul lui, trăda tragedia.

Vocea lui devenise mai subțire, mai clară, și — parcă — urcase cu un ton mai sus. Iar dicțiunea lui, de obicei perfectă, avea ezitări greu de stăpînit.

După ce a citit poeziile, Barbu a lăsat capul în jos și a mulțumit — distrat — complimentelor. Părea un om distrus.

La plecare mi-a strîns mîna cu efuziune, și mi-a spus : „Sper să ne revedem".

Am răspuns, înadins, entuziastă :

„Bineînțeles că ne vom revedea !"

Mi-a surîs ; dar privirea lui era umbrită de o sfială. O privire tînără, surprinzător de tînără, prin puritatea ei.

Nu l-am mai văzut niciodată !

Sanda Diamantescu

(Din volumul „Cărările amintirii")

Zilele „George Coșbuc"

● În cadrul Festivalului național „Cîntarea României", la Bistrița-Năsăud și în comuna Coșbuc s-au desfășurat „Zilele George Coșbuc" ediția a IV-a, organizate de Comitetul de cultură și educație socialistă Bistrița-Năsăud, Uniunea Scriitorilor din R.S. România, Consiliul județean al sindicatelor și alte instituții obștești. Programul manifestărilor a cuprins Concursul național de poezie „George Coșbuc", sezători literare la întreprinderi și școli bistrițene, vizitarea caselor memoriale „Liviu Rebreanu" și „George Coșbuc, precum și sesiunea de comunicări „Coșbuc — contemporanul nostru", ținută la liceul din Năsăud.

La Zilele „George Coșbuc" au participat: **Ion Acsan, Ioan Adam, Nicolae Băciuț, Aureliu Goci, Ion Horea, Radu Levărdă, Ion Oarcăsu, Adrian Păunescu, Adrian Popescu, Zaharia Sângeorzan, Gabriel Stănescu, Teodor Tanco, Lucian Valea, A.I. Zăinescu, Dumitru Andrașoni, Emil Dreptate, Radu Lucaci, Alexandru Cristian Miloș, Ion Moise, Gavril Moldovan, Olimpiu Nușfelean, Luca Onul,** precum și tineri scriitori membri ai cenaclurilor literare și premianții Concursului de poezie.

Juriul Concursului național de poezie „George Coșbuc" format din **Ion Oarcăsu** (președinte), **Ion Acsan, Nicolae Băciuț, Aureliu Goci, Ion Horea, Emil Iordache, Gavril Moldovan, Luca Onul, Adrian Popescu, Gabriel Stănescu, Laurențiu Ulici, Lucian Valea** și **A.I. Zăinescu** (membri) a acordat următoarele premii: Premiul „George Coșbuc" al „României literare" — **Răzvan Mincu,** București; premiul revistei „Luceafărul" — **Diana Bolcu,** București; premiul revistei „Convorbiri literare" — **Cristina Prisăcaru,** Botoșani ; premiul revistei „Steaua" — **Marcela Șerban,** Bistrița; premiul revistei „Transilvania" — **Mihai Sultana Vicol,** Bîrlad; premiul revistei „Vatra" — **Daniela Trandafir,** Bistrița ; premiul revistei „Astra" — **Dan Constantin,** Bacău ; premiul revistei „Contemporanul" — **Vasile Baghiu,** Neamț; premiul revistei „Tribuna" — **Traian Săsărman,** Bistrița-Năsăud; premiul revistei „Cronica" — **Anastasia Domide,** Rodna ; premiul Suplimentului literar al „Scînteii tineretului" — **Luiza Stoichiță,** București; premiul „Caietelor botoșănene" — **Dorin Liviu Clement,** Suceava; premiul revistei „Cîntarea României" — **Ioan Pupeză,** Bistrița; premiul revistei „Limbă și literatură pentru elevi" — **Daniela Claudia Pop,** Bistrița; premiul ziarului „Ecoul" — **Traian Andronesi,** Bistrița și **Mihai Bocai,** Tg. Mureș ; premiul cenaclului literar „George Coșbuc" — **Melania Cuc,** București; premiul Consiliului județean al sindicatelor — **Ion Manole,** Botoșani; premiul Comitetului județean de cultură și educație socialistă — **Emil Popa,** Bacău; premiul Centrului de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă — **Marin Cioranu,** Brăila; premiul Comitetului județean U.T.C. — **Nicolae Petrescek,** Baia Mare ; Mențiuni : **Marin Rada, Saltina ; Adriana Florica,** Bura-Bistrița : **Maria Herța,** Năsăud.

COMPENDIUM

■ **SCRISORILE VENEȚIENE** de Platon Pardău este un roman în care nu trebuie căutată, desigur, Veneția. Romanele de pînă acum l-au arătat pe Platon Pardău un inspirat autor de titluri pentru cărțile sale începînd cu „Ore de dimineață". Cartea e împărțită pe capitole care poartă subtitluri antrenante : **„Semnale în necunoscut — Conciliabul cu Solpan și Midorovici — Fostul gardian — Maculatorul — Piedici în calea uitării — Adevăratul Ulea",** sporind tensiunea cărții, destul de ritmată și fără acest frumos artificiu din bagajul romanului tradițional. Este de fapt vorba de o întîlnire a personajelor cărții cu Istoria, de condiția individului în fața ei, totul încadrat într-o poveste, într-o serie de povești, de azi și de ieri, secționate pentru a fi repartizate temporal în chip divers și a face posibilă o deschidere cît mai largă a cărții. Știința autorului de a decupa rapid detaliul caracteristic și de a problematiza în jurul lui se ilustrează și acum într-o carte vie, antrenantă, cu multe scene de suspans. (Platon Pardău, **Scrisorile venețiene,** Ed. Militară, 1987, lei 13).

■ **GENEZA IDEILOR SOCIAL-POLITICE ȘI FILOZOFICE ÎN LITERATURA ROMÂNĂ VECHE** de Tudor Nedelcea. Lectura literaturii vechi continuă să se facă cu profit pentru înțelegerea sensului ei modern. Tudor Nedelcea s-a angajat într-o cercetare care spune mult despre creditul pe care-l acordă literaturii vechi. Traversarea materiei în scopul descoperirii partiturii social-politice, dar și filozofice pe care o cuprinde este plină de miez și de rezultate care pot surprinde privirile inerțiale. Cartea se înscrie într-un tip de cercetare care privește istoria ideilor și este profitabilă pentru că o asemenea cercetare nu s-a făcut încă în chip susținut pe spațiul literaturii vechi. Tudor Nedelcea se alătură celor care țin să ne arate că literatura veche nu este „veche", ci mult mai apropiată de noi și de felul nostru de a gîndi. De altfel, lectura autorului este interesantă și posibilă în direcția aleasă pentru că ea nu rămîne doar o lectură de texte, ci o continuă raportare a acesteia la marile ansambluri de probleme ale epocii. „Geneza ideilor social-politice și filozofice în literatura română veche" punctează limpede modul nou de a fi înțeleasă astăzi așa zisa literatură română veche. (Tudor Nedelcea, **Geneza ideilor social-politice și filozofice în literatura română veche,** Ed. Scrisul românesc, 1987, lei 13).

■ **UN VOLUM NOU DE POEZII** de Nichita Danilov vine să confirme calitatea superioară de sentiment și scriitură adusă de cărțile anterioare. Fluiditatea, transparența, expresivitatea, unele note comune cu poezia lui Cezar Ivănescu, o capacitate asociativă moștenită de la suprarealiști, o limbă veche și înțeleaptă, în care-și găsește firesc locul plasma vocabularului modern, iată cîteva din trăsăturile pentru care Nichita Danilov este o certitudine. (Nichita Danilov, **Poezii,** Ed. Cartea Românească, 1987)

■ **PUNCTUL CENTRAL** este titlul noului volum de eseuri al Irinei Mavrodin. Specialistă în literatura franceză, și de această dată Irina Mavrodin își bizuie demonstrația cărții sale pe materia acestei literaturi. Cartea nu este o culegere de texte care se ating întîmplător, ci o suită de eseuri care încearcă să epuizeze tema „punctului central", care după Blanchot este locul în care limbajul, datorită expresivității sale, își pierde concreteța autonomă, înscriindu-se într-o realitate nouă, imaginară. Dar pentru a afla ce este „punctul central" în viziunea Irinei Mavrodin trebuie citită cartea. **(Punctul central,** Ed. Eminescu, 1986, lei 9,75).

■ **DRUM ÎN TĂCERE** de Jean Băileșteanu face parte din proza, care cu acuratețe, sensibilitate, talent urmează un drum de aspect tradițional, lucru și mai ușor de spus atunci cînd este vorba de o lume de țărani cum este lumea lui Jean Băileșteanu. Romanul „Drum în tăcere" are calități în direcția prozei realiste, a autenticității de limbaj, a conduitelor singulare. Timpul cînd se petrece romanul este numit din chiar primele pagini ale cărții : „perioada cînd începuse să se muncească în comun și la întovărășire și toate întovărășirile acelea primiseră denumiri ca „Vasile Roaită", „7 noembrie", „I. V. Stalin", care ajunseseră atît de comune la un moment dat, încît, atunci cînd era cineva întrebat unde are pămînturile, nimeni nu mai răspundea „în Desnățui", „la Cimp în Vale" sau „în Deal", după vechile denumiri, ci „la Roaită", „la 7 noembrie", „la Stalin"„ etc. Această proză de la sudul Carpaților nu seamănă însă cu cea a lui Marin Preda, ci cu literatura cu sucite a lui D. R. Popescu și, mai recent, cu **Niște țărani** de Dinu Săraru. Sigur este că ea defrișează un univers uman prea puțin cercetat de literatura română și că în măsura în care va ieși din regional va rămîne. Dincolo de toate acestea cartea „Drum în tăcere" este un roman de real interes. (Jean Băileșteanu, **Drum în tăcere,** Ed. Scrisul românesc, 1987, lei 17,50).

■ Corneliu Barborică, un excelent cunoscător al literaturii slovace, autor al unei **Istorii a literaturii slovace,** tipărește un volum de **STUDII DE LITERATURĂ COMPARATĂ** al cărui titlu, prea general, nu dă indicații suficiente despre cuprins. Specialist în literaturile slave, Corneliu Barborică discută de fapt modul în care literaturile Europei răsăritene au fost încorporate ideii de literatură universală, discuție care interesează din plin și literatura română. Studiile pe care le tipărește urmăresc să lărgească viziunea asupra literaturii universale prin tratarea unor teme curente de literatură comparată europeană pe terenul literaturilor slave. Operația este plină de interes pentru că arată nu numai prezența temelor ci și felul particular în care literaturile slave, fiecare după specificul său, le încorporează. Cum din cartea lui Corneliu Barborică nu lipsesc nici problemele de literatură comparată româno-slavă putem spune că ne aflăm în fața unei încercări de a părăsi inerțiile curente de viziune și de tratament a literaturilor din răsăritul Europei. (Corneliu Barborică, **Studii de literatură comparată,** Ed. Univers, 1987)

21 NOIEMBRIE 1987

L2

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

În căutarea obiectivității

Cînd în 1956 Eugen Barbu publica cele dintîi fragmente din **Groapa**, Marin Preda a remarcat printre primii că autorul făcea parte dintre acei puțini care au avut forța să se ridice deasupra conjuncturii și să dea ceea ce numai veritabilii prozatori o pot face. De fapt, în orice moment al istoriei funcționează o „conjunctură" căreia nu-i pot rezista mulți, însă aceea din „obsedantul deceniu" a fost o grea piatră de încercare menită să-i strivească chiar și pe cei foarte dotați. Spre a ajunge la forma definitivă pentru tipar, Eugen Barbu parcursese drumul a vreo 13 trepte în aproape tot atîția ani. Toate proiectele sale literare s-au născut devreme, însă ce cale lungă pînă la desăvîrșirea finală ! **Ianus, Nero** — ca să vorbim de cele mai promițătoare — așteaptă încă, de mulți ani. **Răbdarea** aceasta n-are, la Eugen Barbu, rostul unei „perieri" stilistice, deși scriitura însăși dobîndește farmecul bine știut, ca o încununare a tuturor metamorfozelor operei. Tîlcul răbdării eugenbarbiene cititorul îl poate descifra numai parcurgînd uriașul material oferit de autor în **Jurnal** (1966), cele șapte volume din **Caietele Princepelui** (1972—1981), interviurile etc. Fie și numai pentru atît, panica iscată printre critici la publicarea **Caietelor** va trebui să dispară, deși acestora li se pot găsi, în continuare, toate imperfecțiunile unui laborator literar burdușit pînă la refuz cu mormane întregi de „materii prime". Să precizăm de la bun început că Eugen Barbu nu este un **memorialist** în sensul familiar al cuvîntului. Așa se explică și aspectul insolit al tuturor notelor sale, fruste, adesea brutale, rezumative, fragmentare, discontinui, amestecate după o logică aparent aleatorie, exasperante uneori, cu fulgerări de sinceritate sau măsluire, încît ai o clipă impresia că e gata să dea tiparului tot ce-i cade sub privire și sub penită de la sine și de la alții. Ciudată alcătuire de scriitor! De la exigența cea mai înversunată, el e în stare să treacă la o literatură de serie, să mobilizeze într-o noapte toți zețarii din țară spre a-i pune să culeagă lucrări de dimensiunea Everestului. Altminteri, găsește și argumentul de rigoare : „Lumea vrea «seriale» și de ce să nu-i dăm seriale ?" **(Caietele Princepelui**, 7, Ed. Eminescu, 1981, p. 51). Este evident însă că el nu refuză **orice**, doar ceea ce magnetismul funciar al personalității sale atrage sau detestă cu o patimă irezistibilă după legile dictate de **Philia** și **Neikos**. Și creația nu începe decît în clipa cînd **cercul** documentării (citește al **cunoașterii**) se închide, fiind integral parcurs. Aparenta dezordine din imensa hală a laboratorului de creație începe să capete sens. Și aceste **Caiete** trebuie luate ca atare, dezvăluind efortul gigantesc al unui salahor al prozei, cum a fost la vremea lui și Liviu Rebreanu. Dar **munca aceasta nu** e atît cu **materialul**, cît vizează o întrecere cu sine însuși. În atare privință, **Jurnalul** și **Caietele** își pot dobîndi rațiunea de a fi o lecție și pentru tinerii scriitori — și pentru criticii apți să se apropie de opera scriitorului. Notele din miile de pagini se supun toate traiectoriei magnetizante — de la umorile eului la **obiectivitatea creatorului.** Cine crede că traseul de la **subiectiv** la **obiectiv** în artă este asfaltat vădește cel puțin inocență. Rebreanu a spus mai demult cît de trudnic se dobîndește **obiectivitatea** în creație. De fapt, este însuși secretul marii arte și termenul nu este funcțional numai pentru așazisa **proză obiectivă.** Laboratorul de creație al **liricului** Eminescu (sau al **analistului** Proust) duce exact către aceeași țintă.

Jurnalul din 1966 închide în sine fervoarea **subiectivului** care coincide, în mod firesc, cu tinerețea scriitorului. Tipul de notație, tonul, afinitățile și credințele sînt expresia aproape directă a unui **eu** în fierbere. Ura și iubirea fac din **eu** prizonierul narcisiac în ipostaza lui primar dionisiacă. Spiritul e atunci pîndit de fanatism, e părtinitor, parțial, disprețuitor chiar și în luciditate. De fapt, sufletul nu e încă **spirit.** Artistul din Eugen Barbu bănuie povara destinului, începe să înțeleagă că e nedrept și că e în primejdie. În 1945, mărturisește : „Îmi urăsc personajele, eroii (nu pe toți), cu o ură aproape fizică. (...) E aproape o prejudecată, și-mi dau seama că fac un lucru dăunător". Adică înțelege esențialul — că **nu e obiectiv.** Însă n-are cum ajunge acolo, deoarece nu crede încă în **obiectivitate** : „Dar nici starea de obiectivitate perfectă a scriitorului față de lumea pe care o interpretează nu-mi convine". **(Jurnal**, 132). În 1945, proiectul romanului **Groapa** începuse deja să prindă viață. Însă nu se va desăvîrși decît în 1957 cînd scriitorul parcursese **totul**, întreg **cercul**, dobîndind ceea ce cu 12 ani în urmă refuzase — **obiectivitatea.** E cu totul altceva într-o mărturie din 1971 : romancierul „să nu devină partizanul eroilor și să iubească pe unii și să nu iubească pe alții, asta cere o vreme destul de îndelungată, cere o detașare de obiectul asupra căruia se exercită observația sa". (Interviu în **Vatra**, nr. 5). După experiența **Gropii**, prozatorul își va impune din ce în ce mai mult **imparțialitatea** deplină. Și dacă a părăsit ideea unui jurnal de notație intimă, a reluat de fiecare dată drumul de la început pentru următoarele cărți. **Caietele** vizează salahoria neostoită a scriitorului care pare a începe totul de la capăt, biruind munții de „minereu" spre a nu mai reține decît aurul pur, de pildă, al acelui minunat op numit **Săptămâna nebunilor.** Înlocuind acum „monada" cea nedreaptă și părtinitoare a eului cu „proteismul" exterior al documentelor, Eugen Barbu a ajuns la această formulă neobișnuită de **Jurnal**, de o mare varietate, în care se întîlnesc notația intimă, însemnările de călătorie, impresii fruste despre lecturi, opere de artă, schițe pentru o **Istorie a plagiatului**, rezumatele unor doctrine filosofice, alchimice, poetice, mitologice, citate din foarte diverși autori, **Jurnalul de la Poiana, Jurnalul Mutuligilor, versuri** etc. Firește, cu astfel de procedee, nici Eugen Barbu n-a dat literaturii române **Jurnalul** de interes european, însă el devine labirintul de oglinzi din care artistul, prin efort magnific, adună numeroasele reflexe într-un focar unic, așa cum Eminescu aspiră către **oglinda de aur**, totalizantă, purificatoare a capodoperelor. Astfel, labirintul cel mai proliferant al documentației și umorilor se reintoarce în **monada divină** a unui Eu tămăduit și deplin.

Theodor Codreanu

„Ideea de literatură"

Gîndită pe module monografice, cu deschideri spre un enciclopedism ilustrativ, și documentată masiv în cîteva biblioteci europene, **Hermeneutica ideii de literatură** (1987) de Adrian Marino, este cartea unor tatonări îndelungate de mai bine de un deceniu, căci de la capitolul „Hermeneutica ideilor literare" (v. **Critica ideilor literare**, 1974), pînă la articolul-program „Pentru o hermeneutică a ideii de literatură" **(Caiete critice**, 11/1982, p. 4—20), Adrian Marino parcurge mai multe etape metodologice și documentaristice. În 1980, el dăduse **Hermeneutica lui Mircea Eliade**, ce avea să confirme o anumită tradiție hermeneutică în cultura noastră. Și tot din acest interval datează cîteva contribuții de formulă istorico-literară difuzate de autor în spațiul de cultură francez, dar și în cel anglo-saxon. Și aceasta într-un moment de excesivă specializare și de fragmentarism incoerent. Fără a merge pe o exegetică fragmentară, dar și fără a pierde din vedere „riscul pionieratului", cercetătorul intenționează a defini și a interpreta, în complexitatea ei, **ideea de literatură** „dintr-o perspectivă nouă și după o metodă specifică". Unicitatea acestui proiect, ce refuză **ab initio** remorca oricărei direcții, se întemeiază, cu superbă preeminență, pe triada unui demers analitic : **sinteză — reducere la sistem — „modelizare" finală.** De aici aspectul celular-monografic al lucrării și deschiderea ei enciclopedică. Această „sinteză sistematică" va fi întregită, ne spune autorul, cu „partea istorică" a problemei ce se va numi **Biografia ideii de literatură**, după care vor fi posibile, în sfîrșit, atît **o istorie a ideii de literatură, dar și o ontologie românească a literaturii.**

Proiectul e, cum se vede, grandios și el deschide, în cultura română, un filon aurifer de valorificare teoretică, austeră și antidiletantă. Însă regretul autorului de a nu exista (cel puțin pînă acum) un interes deosebit, o emulație în această chestiune nu trebuie neglijat. A dovedit-o din plin receptarea la noi a **Hermeneuticii...** din 1980. Ceea ce trebuie să admitem că există, într-adevăr, cărți care intră **prin surprindere** în competiția de idei a unei epoci literare. Ele, fie că întîmpină o mentalitate culturală nepregătită (ca să nu zicem că ajung prea tîrziu dinaintea unor rafturi complete, de gen, a căror ordonare/reciclare devine, iată, iminentă !), fie că sînt marginalizate de atitudini refractare, inerțiale, impenetrabile, au soarta tipică a operelor (și opiniilor) de pionierat — se știe că originalitatea izbește și forța de impact dezvoltă legea unui recul direct proporțional...

Într-un prim capitol, **Indicații de metodă**, A. Marino procedează foarte sistematic. El studiază primatul textului, sensul literal, sistemul de interpretare, modelul hermeneutic și construcția modelului, cu reflecții despre textul unic și despre spiritul activ al acestuia. Pentru ca în **Cadrul originar** imersiunea analitică să atingă pînă la etimologie, noțiunile de „literatură scrisă", „literatură orală", „literatură sacră și profană". Un vădit frison enciclopedist străbate **Ciclul cultural** (III), dar mai ales capitolele privind „totalizarea" (IV) și „specificul" literaturii (V). Cu ideile despre „heteronomia" (VI), „ierarhizarea" (VII), nașterea ori „moartea" literaturii (VIII), teoreticianul aduce mai în prim-plan un aparat critic de referențe moderne, ce ne amintește studiile lui R. Escarpit, René Wellek, dar mai ales pe cele ale lui Gerhard Goebel. Aceleași austere disocieri, aceeași sobră notă antidiletantă, aceeași viziune de **continuum** hermeneutic, aceeași distanțare fructuoasă față de exclusivismul ori reducționismul metodolgic. Și peste tot coeziunea demonstrației, cursivitatea reflexiei, limpezimea ideilor.

De un interes cu totul aparte este secțiunea a V-a, **Specificul literaturii**, unde A. Marino practică aceeași formulă de suculență analitică, într-o formulă complexă de sinteză teoretică. Este partea de fond, unde hermeneutica ideii de literatură frizează specificitatea inconfundabilă a domeniului. Se vede mai bine de aici întreg relieful operei, diacronia (sintagmatică) și sincronia (paradigmatică) a conceptelor, dar și ideea originală de **model** hermeneutic, deschis, mereu perfectibil, ca însăși ideea de literatură (pe care îl propune, de fapt, într-un capitol final).

Dincolo de anumite „rivalități sinonimice", de anumite definiții lineare și univoce ale literaturii, termenul de **belles lettres** (conotînd ideea de **frumos** cu ideea de **litere**), „produce **prima criză** gravă a ideii de literatură", întrucît el s-a dovedit repede lax, generic, nediferențiat. În evoluția ei de la **litere** spre **frumos**, de la „cultural" spre „estetic", noțiunea ca atare se descompune, se dizolvă. Terminologia va cunoaște un lung proces de disocieri/nuanțări și de **specificitate progresivă.** O adevărată criză terminologică, pe care nici sintagma restrictivă de „literatură frumoasă"/**schöne Literatur** nu pare a o epuiza (în ciuda unor finalități artistic-estetice, nu cultural-educative), întrucît ea trebuie gîndită hermeneutic, adică „în interiorul ideii de literatură și a sistemului său". De fapt, fiecare curent estetic propune o formulă a sa, așadar o specificitate variabilă. În căutarea/dobîndirea specificității sale, adică a însăși conștiinței de sine, literatura va dezvolta apoi noțiunea de plăcere, de **gust** artistic, ceea ce va legitima și stimula apariția esteticii, teoriei literaturii și criticii literare : „Se numește frumos în literatură ceea ce decide, definește și judecă gustul" **(Literatura frumoasă**, p. 204). Adevărata „breșă în sistem" („punct nodal al întregii hermeneutici a ideii de literatură") se produce prin dezvoltarea și invazia ideii de **poezie**, noțiune antitetică, ce restructurează din nou ideea de literatură. Dubletul **literatură/poezie** (ca și cele discutate de **scris/oral** și **sacru/profan**) dă naștere unui prelung demers conținutistic. **Poezia** se constituie într-un sistem propriu, autonom, guvernat de o „logică specifică". Dezvoltînd propria-i hermeneutică, **poezia** dobîndește conținut și finalități noi, tinzînd a se elibera de „cultural" (așa cum însăși literatura în totalitate se eliberase de oralitate și sacralitate) : „Tradiția și practica demonstrează nu numai existența a două noțiuni paralele, ci și a unor oscilații și ambiguități. De unde o stare de **confuzie terminologică** atestată de la origini și pînă azi în cele mai variate cercuri". Termenii par „coextensivi" și „echivalenți" — prilej de a face o istorie a fenomenului. Ideile sînt redescoperite de avangărzile și neoavangărzile literare ale secolului nostru, unde disocierea **poezie/literatură** devine uneori „obsesivă și programatică". E o **diferențiere radicală** născută dintr-un cuplu antinomic, ajunsă la varianta **écrivains/écrivants** (R. Barthes). Ultima fază a procesului ar constitui-o „substituirea", ba chiar „eliminarea" completă a literaturii de către poezie, ce are loc în interiorul procesului de totalitate (IV), unde ideea de **literatură** se vede depreciată, „devalorizată, detronată din poziția sa centrală" și în cele din urmă contestată radical. **Poezia** preia prerogativele ideii de literatură (calitatea, esența, specificul estetic), la modul unei logici specifice, dar abuzive. Se tinde la „un maximum de specificitate și de prestigiu". **Literarul** se identifică cu **poeticul** care-i preia toate calitățile și funcțiile, cu consecințe teoretice enorme (poezie lirică, epică, dramatică...). Acestui antagonism structural, acestei adversități ireconciliabile, A. Marino îi găsește un răspuns dialectic privitor la imanența literar-culturală a poeziei : „Adevărul fundamental rămîne următorul : **literatura (cultura** sub toate formele sale) este „norma", **poezia** doar „excepția". Literatura este cadrul și condiția esențială a poeziei de îndată ce atinge stadiul scris (...) Ea învăluie din toate părțile poezia, îi transmite cadrele, modelele, constantele, temele și valorile sale" **(Literatură sau poezie ?)**. Ceea ce, de fapt, se vede în stadiul actual de teoretizări și valorificări literare.

O semnificație mai largă, definitorie, are sintagma de **literatură poetică**, ceea ce dovedește clar că „sistemul ideii de literatură procedează efectiv prin subsumări, substituiri și omologări continui". Dar, și ca anterioarele sintagme (**„belles lettres"**, „literatura frumoasă"), formula se va dovedi specioasă, redundantă. Ea va sfîrși prin a se proclama pur și simplu : **poezia**, „cu regim și statut propriu, total diferențiat de al literaturii". Odată tăiat cordonul ombilical, poezia a căpătat „un maximum de diferențiere posibilă" față de literatură. E ceea ce se întîmplă în studiile poeticii moderne și contemporane.

Alcătuită cu meticulozitate savantă, echilibrată în compoziție și rotunjită sistemic într-o „modelizare" finală, lucrarea lui A. Marino (sinteză enciclopedică de aspect umanist) consolidează, de fapt, un demers hermeneutic unic în cultura noastră. E, totodată, o solidă materializare a unui sistem de idei literare profund, complex și, pe deasupra, original.

Z. Cârlugea

Sculpturi de Valentina Boștină (în pag. 3–8)

Redeschiderea cenaclului „Luceafărul"

Marți, 17 noiembrie 1987 la Biblioteca tineretului din București, a avut loc deschiderea festivă a Cenaclului revistei Luceafărul. **Au participat membrii redacției revistei** Luceafărul, **colaboratori ai revistei, invitați, scriitori. Lucrările cenaclului au fost conduse de** Nicolae Dan Fruntelată, **redactorul șef al revistei, care a subliniat, în cuvîntul inaugural, importanța reluării unei vechi tradiții a revistei** Luceafărul, **cenaclul revistei, și a mulțumit factorilor de cultură ai Capitalei, precum și gazdelor, Biblioteca tineretului, pentru ajutorul acordat. Vorbitorul a arătat că deschiderea Cenaclului se înscrie în suita de manifestări cultural-artistice pe care revista le dedică apropiatei Conferințe Naționale a P.C.R.**

Au citit, din creațiile lor, Gabriela Hurezean **(poezie)** și Nicolae Mateescu **(proză). Au luat cuvîntul pe marginea lucrărilor prezentate :** Alexandru Horia, Iulian Neacșu, Valentin F. Mihăescu, Dorel Filipescu, Pan Izverna, Mircea Constantinescu, Artur Silvestri. **În încheierea lucrărilor cenaclului au vorbit** Mihai Ungheanu și Nicolae Dan Fruntelată. **În numărul viitor al revistei noastre vom acorda un spațiu amplu cronicii cenaclului și creațiilor celor doi autori.**

Romanul integral

Întoarcerea morților este un roman despre starea non-conflictuală a lumii (lumilor). Sîntem în primăvara lui 1878, s-a închis un an calendaristic, conflictul armat s-a stins și s-a închis, și el, în „cochiliile" primelor opt cărți anterioare (cum ar zice, ca personaj, Hasdeu). Acum totul devine așteptare încordată, armatele imperiale rusești amenință cu ocuparea României, clipa se dilată nefiresc încercînd să cuprindă în ea adevărul ca măsură a viitorului congres de pace. *Întoarcerea morților* depășește materia epică anterioară oferind prima viziune sintetică a ei.

Zicem stare non-conflictuală, și nu a-conflictuală (n-ar mai fi vorba despre *stare* în acest caz, ci de veșnică instabilitate, mișcare fără istov și fără direcție — fără opoziții, deci, în fluxul ei haotic migrator) ; este un fel de tragere spre sine a fiecărui lucru : armata română ocupă poziții de luptă în munți „sub secret militar", personajele străine se retrag spre zonele de unde au venit (numai prințul japonez Nigata mai întîrzie ; își va stringe și el bagajele cînd va înțelege că cel mai lesnicios mod de a cunoaște poporul român este să-i învețe limba), diplomații revin în capitalele lor, etc. — lumile devin ceea ce sînt, se individualizează : imperiile încremenesc în veșnica lor tendință de a înghiți națiunile, acestea se retrag în ele însele verificînd cu îndîrjire proverbul „buturuga mică răstoarnă carul mare". Rezultă o stare de față în față fără a se intra în conflict, fără provocare, amenințare, atingere, etc. Lumile (națiune-imperiu) se însurubează în ele însele autodefinindu-se pentru a se autoapăra, devin opace, aparent indiferente una față de alta — în fond, se pîndesc reciproc, își creează un fel de cochilie protectoare. „Domnul Hasdeu" o va defini și o va impune ca mod de lectură a romanului chiar atunci cînd studenții domniei sale ridică ochii din notițe ori îi întorc de la tabla profesorului și se uită „înlemniți" spre ferestrele amfiteatrului pe unde pătrunde sunet de fanfare și bocănit de cizme : armata imperială defilează prin București, a ocupat, practic, capitala țării, „cochilia melcului fusese sfărîmată" — cum notează autorul impresia publică : „— Să revin la melc", cere cu toate acestea, imperios, savantul continuîndu-și calm expunerea despre „Bourel, melc, culbec. Dacii și romanii într-o cochilie" (p. 447).

În fond, Paul Anghel ne prezintă în amănunțime planul comandamentului armatelor imperiale rusești de a ocupa țara — și ne lasă să ne mirăm, cum se zice, că acest plan n-a fost pus în aplicare. De ce n-a fost România ocupată și acum, cum fusese mai înainte, de către armatele rusești în retragere ? Ce miracol a salvat o națiune de jugul imperial — care-i stătea, la drept vorbind, în grumaji și pe care a reușit să-l înlăture fără luptă armată ? Să ne fi salvat occidentul ? Mărinimia (sau prudența) țarului ? Prea puțin din acestea — mai degrabă alt lucru, care devine esențial : forțele etnice și intelectuale ale țării, puterea și voința colectivă (dirijată de sus, găsind ecou potrivit în experiența milenară a poporului, fiind bruiată inconștient — mai mult sau mai puțin — de către păturile sociale interpuse, noi, încă nefamiliarizate cu specificitatea locului și a oamenilor) de a păstra o stare non-conflictuală, de a se retrage în sine permițînd trecerea marii armate ori șederea — dar făcîndu-i imposibilă comunicarea, „invitația la vals", agățarea în lumea în care sade ori prin care trece. O stare de veghe, de pîndă impusă fiecărui individ și fiecărei instituții. Prințul Nigata vede și se miră : „— Și cum suportați ?" — iar prefectul poliției capitalei, Radu Mihail, îi răspunde : „Cum se vede. Ce faci cînd vine negura, cum o alungi ? Sufli în ea ?" (p. 429).

Ce se petrece în această cochilie de cochilii care a devenit țara ? Ură față de agresor ? nicidecum ; în romanele lui Paul Anghel este o categorie inexistentă. Mai degrabă grijă. *Întoarcerea morților* este un roman despre *grijă* sub toate formele ei, de la *îngrijire* (pentru morți, pentru prizonieri, pentru armată) pînă la *îngrijorare* (pentru viitorul apropiat în general). Din grijă, instinctul de ordine, calmul, încrederea (în ordinea universală, în lege în general) — deci, revenirea conștientă la sine. Și, ca alternativă în cazul că legea (cosmică, socială, omenească) nu funcționează, măsuri de prevedere. Armata română, împreună cu șeful ei, Prințul, se retrage în munți („unde este armata, acolo este cetatea"), ministrul de externe, M. Kogălniceanu, pregătește actele pentru susținerea drepturilor românilor la viitorul congres. Ar părea lucruri inutile — să reziști imperiilor, să prezinți acte care nici nu vor fi citite — și totuși, ne spune autorul, mergînd pe filonul unui îndreptar etic străvechi european pe care românii l-au aplicat practic în cursul acestor evenimente, acestea au fost esențiale pentru menținerea acelei stări non-conflictuale. Litigiile — dintre indivizi, dintre state — se judecă nu după forță, cantitate, mărime, etc. — ci după norma cosmică a dreptății. Pentru aceasta, o țară mică față de un imperiu trebuie să nu comită nici o imprudență pînă la clipa judecății, să ceară (sau să spere în) această clipă, să nu creeze pretext. Un individ, de asemenea. Exemple ? Oreste (la Eschil) ; Thucidide, citat de către Paul Anghel, dezvoltă o teorie întreagă a dreptății statelor mici față de imperii. Pentru a provoca o asemenea judecată universală o națiune ca aceea română trebuie să facă proba calității ei de națiune, să aibă demnitatea „angajării în absolut", cum spune Paul Anghel, Prințul, Țancu Ghica, M. Kogălniceanu — declară categoric : armata română va lupta pînă la ultimul om dar nu se va lăsa dezarmată. Reușind să ridice conflictul juridic în această zonă a absolutului justițial, România a reușit să se salveze, ne spune autorul, i-a făcut să se teamă pe conducătorii marilor imperii ale momentului, (marea teamă a imperiilor este tocmai aceasta, față de absolut pentru că ele sînt convenții, aranjamente relative ; Europa a aminat pînă în 1918 această judecată a popoarelor cu imperiile, n-a putut-o evita definitiv). Armatele imperiale se vor „multumi" folosind subtil argumentele juridice, să se retragă înghițind în drumul lor o parte din țară. Basarabuia de sud — garanție a temerii lor față de absolut, răsplată a Europei pentru neangajarea acestei judecăți universale, plată nedreaptă cerută României pentru că a avut tăria s-o provoace.

★

Stilistic, acest sentiment al grijii continue a țării este redat în roman prin reverberațiile unui proverb cu mare generalitate și cu lungă carieră în cultura europeană : „peștele cel mare înghite pe cel mic" : tiparele zicerii se citesc, direct ori indirect, peste tot în *Întoarcerea morților*, în structurile mari ale narațiunii dar și în gesturile mărunte, și în lumea simbolică ce străbate romanul. Este teama ca o națiune să nu fie înghițită de imperiu, ca elementele dispersate, eterogene, să nu fie înghițite în națiune, ca imperiul însuși să nu fie înghițit în cosmos și, jos revenind, ca individul să nu fie înghițit în mase. Ca prizonierii otomani să nu se piardă în popor sînt strînși la un loc, într-o mînăstire, și sînt repatriați (după care călugărițele curată locul de „bărbat și păgîn"). La Petersburg, Iancu Ghica se teme ca mesajul său către împărat să nu fie rătăcit printre hîrtiile din mapa de corespondență etc.

În realitate, lumile se învăluie, se întrepătrund, trec una printr-alta fără a se agăța măcar, fără să se amestece, fără să se altereze. Imaginea este aceea a unei insule plutitoare la geneza căreia asistăm în roman : la un moment dat ea se rupe și cade în Dunăre, dar, ne spune autorul, va reieși la suprafață în altă eră geologică, păstrînd pietrificate în coaja ei urmele primei păsări care a călcat-o. Este anotimpul fecundității, al nunților necesare, „era fructiferă" cum spune Nae Maican, pe care imperiul o speculează insistînd obsedant în „valsul" său provocator. Un grec de la Dunăre, Zagudi, povestește în casa lui Răscanu miracolul acesta de o clipă al fecundității : „Peste icrele plutind pe apă Zagudi adăugase acum și polenul, trimbe de polen învîrtindu-se în aer, pînă în nouri, ca să se cearnă apoi lent peste valurile bete, deasupra unui ocean de flori cu corolele deschise" (p. 216). Firea pare bolnavă, „beată" de dorința fuziunii. În replică, un comesean : „Dacă baronul Cuvier, care a murit acum nu mulți ani, ar fi avut curiozitatea să vină pe la noi, ar fi descoperit la oarecare adîncime un strat pietrificat de polen. Gîndiți-vă cît polen s-a depus în ere pe sub actuala geografie !" În replică îndepărtată : prietenii lui Nae Maican merg în bălți, la Zagudi, să vadă miracolul : au ajuns prea tîrziu, bătaia peștilor s-a terminat ! Acest timp de vîrf al fecundității, akmé, ținut parcă pe loc în dorința imperiului de a prinde în „valsul nunții" țara — trece greu, dar trece ; geografia de deasupra se supune legilor geologice de dedesubt. Lumile nu se nuntesc, ne spune Paul Anghel ; este ideea esențială a ciclului *Zăpezile de-acum un veac*. Un război de cucerire nu schimbă, în condițiile moderne, popoarele, nu le contopește, nu le face să fuzioneze, nu le introduce într-o nouă alcătuire genetică. Miracolul străvechi, antic, „dacii și romanii într-o cochilie", cum spune Hasdeu, rămîne un miracol genetic cosmic, o naștere — numai una — ce nu mai poate fi născută (nuntită) a doua oară, cînd popoarele au devenit ele însele, esențe, entități în fața universului. Popoarele au o singură naștere. Lumile stau etanșeizate în ciclul *Zăpezile de-acum un veac*, se pot chiar „înghiți" una pe alta, ierarhic ori haotic — dar nu fuzionează, nu se „digeră" una pe alta. Posibilitatea lor de comunicare există, este acea „plasă logică" aruncată asupra realului, în care realul stă strîns : id est, un modus vivendi et (con) sentiendi, un cod rațional de con-viețuire ; atît și nimic mai mult : nu contopire, nu fuziune, nu imprimare forțată a uneia în tiparele alteia — ori a tiparelor uneia în substanța alteia.

Imaginea „îngurgitării" fără efect apare cel mai pregnant în episodul evacuării prizonierilor turci din mînăstire. Li se dă hrană de drum (carne de oaie, „mîncare de dulce" pentru creștini) — și o însoțitoare, pe maica Raida. La un popas, aceasta, hrănindu-și prizonierii, observă că un ofițer turc nu poate mesteca : i-au căzut dinții. Este o situație limită : turcul riscă a muri de foame ; opozițiile sînt puternic conturate : creștină (călugăriță) — păgîn (bărbat, laic), și de aceea gestul femeii devine semnificativ : deși în post, ea îi mestecă turculni hrana : „A mușcat din carne cu dinții ei puternici, a mestecat-o fără însă s-o atingă cu simțul. A frămîntat-o îndelung în gură fără să vrea a o simți." (p. 147 ; maica Raida face ceea ce în aromână se numește „mamă" iar în franceză „maman" : hrană mestecată de către mamă pentru sugarii fără dinți ; de aici, românescul „mămăligă", anterior cu mult porumbului și, deci, lui Columb).

Desigur, în condițiile unei asemenea încrîncenări în abținere a ființei (om, neam) — nunta fără efect a lui Toma Nicoară cu Hélène Răscanu devine ea însăși simbolică : tînăra mireasă va pleca din țară fără a petrece noaptea nuntii cu mirele, va merge în străinătate unde soarta îi este pecetluită (va muri, boala ei fiind incurabilă). Țara se restrînge, de fapt, în ființa ei, în simburele ei esențial, devine un fel de nod, o concentrare nucleară : buturuga „mică" capabilă să răstoarne carul mare.

Atenționăm cititorul avizat că primul proverb al românului, „peștele cel mare înghite pe cel mic", îl are ca „actant" pe Hasdeu, cel care cere întoarcerea la esențe pentru izbucnirea gigantismului adevărat al neamului („Ce vrem noi ? Gigantizarea, adică starea noastră normală !", p. 44.) — în timp ce proverbul al doilea, „buturuga mică răstoarnă carul mare", este împlinit de către Kogălniceanu. Sînt cele două personaje-pivot ale romanului.

N. Georgescu

marin lupșanu

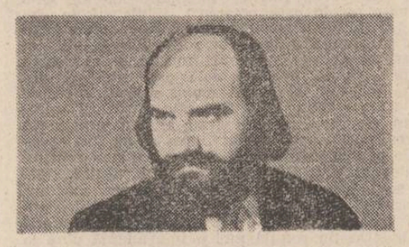

Gîndind-o pe mama

Sub coviltirul bucuriei tale, mamă
mocnesc grijile ca aheii in calul troian.

De cite ori sufli-n focul ce trage să moară
copilăria-mi cu pinzele umflate
pribegește prin sufletul tău imens
cit un basm din o mie și una de nopți.

Și de n-ar fi un deal de nostalgie
pină la tine
chipul tău n-ar străluci-n visele mele
ca o cutie de conservă pe maidanul dintre blocuri.

Cîmpia Bărăganului

Odată cu ea incepe imensitatea ei debordantă
de care te izbești obsesiv la tot pasul
ca de propria-ți existență,
închide ochii să-i vezi necuprinsurile
privirea nu bate decit pină acolo
unde cerul imbrățișează pămintul
dulce iluzie ce trece odată cu clipa copilăriei
la care gindim in zadar tot restul vieții
cum acestei cimpii nu-i înțelegem neînțelesul
sub lespedea căruia agonizează atîția invingători
pentru totdeauna invinși
că ți-ar trebui o viață imensă cit moartea
să le inveți generațiile, puterea și trufia
eternizind intr-o grămăjoară de cenușă.
Odată cu ea incepe fericirea ei
in care ți se pot rătăci corăbiile sufletului trist
tot așa cum extazu-i fără precedent

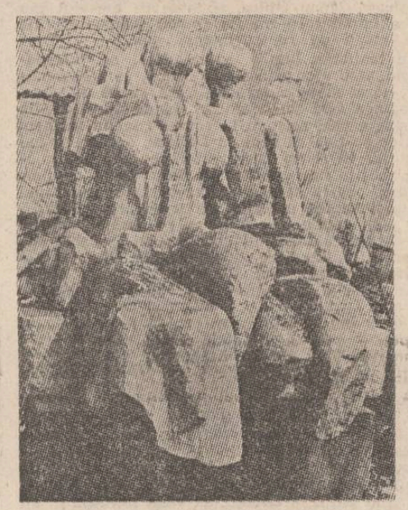

dacă-ți pătrunde firea
te poate ucide cutreierindu-ți singele
ca veninul mușcăturii de șarpe.
Spațiu al liniștii
Cimpia Bărăganului are deseori infățișarea morții
de unde viața se zărește ca o coadă de cometă
și reveria ce te cuprinde seamănă
cu starea inzăpezitului sfirșind sub măreția ninsorii.

* * *

O pasăre tăiată ne luminează sfirșitul de săptămină
parcă-mi simt picioarele desculțe inserate de singele-i cald
(intr-o copilărie de demult)
cum sint fețele pistruiate ale adolescentelor mincind înghețată
și discutind despre alain delon pe terasa cofetăriei din piață.
Mama face focul in mijlocul bătăturii
și mi se pare că flăcările se duc in jos ;
și iarba pe care am tăvălit-o fără să știu
că-mi va rămine cel mai bun prieten toată viața
dar mai ales toată moartea.
In somn va trece iarăși tramvaiul peste visele noastre
și dimineața ne va trezi cocoșul cu trei focuri de armă.

Călărași

Am fi putut fi prieteni
deși nu ne-am văzut decit o singură dată
How do you do ?
How do you do ?
eu afișind o indiferență amabilă
tu un suris superior
ca doi oameni de afaceri
ca doi sportivi in primele clipe din ring.
Și totuși
mă gindesc că am fi putut rămine prieteni
eu oferindu-ți zilnicul breackfast
in schimbul niscaiva cărți
dar tu crezi prea mult in ceapa din parcuri
și-n mușchii tăi de oțel
cu care mă-mpingi ușor intr-o parte
cind treci spre Dunăre
să-ți speli fața pistruiată de zgură
și brațele și picioarele și părul năclăit de fum.
Și eu aproape c-aș fi uitat incidentul
dacă n-ar răzbate pină in satul meu
urletul fierului cind își dă duhul
in imbrățișarea flăcărilor tale.

Poetului Grigore Hagiu

Cum ai putut ajunge pină aici
nici tu nu știi
derulindu-ți viața ca pe-o peliculă cinematografică
care ține spectatorii cu sufletul la gură
grație nepreväzutului din imaginile
la care tu insuți tresari
și-n zgomotul iespezilor ce se desprind din viața ta
singur te alungi spre ceva care seamănă cu veșnicia
in ciuda faptului că din adincul ființei tale
ca dintr-o peșteră vastă
copilul care-ai fost tot mai des te invocă.

(din volumul „Sat de cimpie")

FĂNUȘ NEAGU

Bețiа Trandafirului

Lui Mihai Ungheanu

Vraja ținea de mai multe zile ; de cind ținea și viscolul, cel mai puternic, dar și cel din urmă din anul ăla, o știau prea bine amindoi, pentru că se aflau in martie.

De data asta incepuse Sultana, prin somn :

— Unitatea și grava incremenire a materiei, concentrarea frumuseții intr-o singură picătură de aur...

— Ce vorbești tu acolo ? intrebă Tudor, ridicindu-se intr-un cot pe pernă, și o cuprinse intreagă cu ochii : incă grea de somn, cu cărnurile pietroase, părul intunecat bătind in albastru, cu pintecele alb și leneș sub furoul negru ridicat mult deasupra pulpelor. Sultana era o minune supusă, o toleranță devastatoare, o imensă așteptare nemaistiind nimic din ce-a fost inainte. Intinse mina incet, protector și lacom și-i mingiie sinii mirosind a poște răpuse și altele crescind de nedomolit. Dogorit de moliciunea mișcărilor ei, de el stimulate, de suspinul adinc și răsfățat (violenie răsărind in topiri de miresme !) incremeni o secundă, suspendat intr-o pierdere fericită ; incremenise și viscolul, nu mai bătea mătănii la geam, dar se rupea timpul, ningea cu bucăți de timp sedus de noaptea desfăcindu-se din trupul Sultanei, cu fulgi și fluturi de timp veniți să intinerească in odaia invăluită in căldură de lemne, in patul cu tăblii zugrăvite. Un geamăt scurt, ca o țișnire de gind neatingind rostirea. Viscolul izbi din nou cu umărul in pereți. Lampa cu abajur pictat (siluete roșii se inecau și inviau in subțirimi de ape verzi) se legănă, mutind un diamant rotund pe centrul tavanului. In taina dintre două bufnituri ale viscolului, Sultana surise din nou, cu ochii inchiși. Surisul trecu și-n palma lui Tudor, fiindcă simți că de la palmă se amețește și de la atingerea furoului negru, care nu era altceva decit respirația de noapte a trupului ei, o țesătură de păianjen fluidă, păgină, veselă, o somptuoasă jubilație a simțurilor. Vorbele spuse prin somn de Sultana, pricepu, uimindu-se, erau vorbele cu care își incepuse el lectia in ziua cind se cunoscuseră. „M-a visat !". Rise limpede și se lipi de bucuria descoperirii. Sfircurile țițelor ei prinseră să bibilie sub degetele lui.

— Vislasul meu... Vislasul meu de noapte.

O visli intr-un golf de iasomie. Viscolul urla, insoțindu-i spre luna iulie, prin vaduri in pantă repede, cu deosebită rivnă.

— Eu sint luntrea, murmura Sultana și-n ea lumina era atit de bogată incit făcea umbre.

Lui Tudor, doi stropi de vin amar i se lipiseră de buze, il ardeau și nu putea să-i scuture. „Imi vor găuri buzele". Fără să-l mistuie pe de-a-ntregul, il ardeau stăruitor, săgetindu-i inima, creierii, oasele : ardeau fără să distrugă carnea și nu le seca fulgerul o secundă.

Gura Sultanei, lampa verde...

„Nici măcar n-au stins lampa nerușinații ! Se coțopenesc pe lumină. Unii, cică, o fac și cu martori. Cind ajungi la trecătorile de pe urmă n-o mai faci deloc. La bătrinețe, numai viscolul e ca altă dată. Și rachiul. Pină la șaiz' de ani, dacă ai pe dracu-n tine, profiță de el. Cine stă in cumpănă trece-n rindul doi și cintă : aleluia ! A fi năuc e treaba inimii ; treaba minții e să nu bată și ea cimpii in același timp cu inima, că atunci praful s-alege de toate. Și de ce să nu s-aleagă ? Căci pre făr' de legea meeea, Tu, Tu, Doamne doar Tu știi adevăruul, pe care-l arunci pe cintar sau in balanță, ca să-l răstoarne baba Veturia intr-un coș de rafie, peste două gheme de zdrențe, pre cind vintul urlă-n horn și sub ceaunul cu prune arde o hulubă ruptă, o să ardă și roțile căruții, tot nu mai sint cai, iar Veta de la Vilcelele a vindut, de Crăciun, suta de nuci cu doujcinci de lei, s-a umplut de bani, am băut impreună rom Jamaica și-am mincat iepure ; altădată, cind eram tinere, mincam cocori de dropie, curcani sălbatici, castane incolțite-n zahăr. Hei, bătrinețea e un măgar imbrăcat in piatră, cind ești bătrin doar viscolul se mai holbează la trupul tău ! !

Drossilia (mușcă bețivă, așa o poreclise Tudor Borca pe mama Sultanei, in noaptea cind bătrina se imbătase cumplit și căzuse de pe malul Dunării, rupindu-și o mină și un picior) sta in tindă, lingă vatră, pe un scăunel cu trei picioare, ținind in miinele adunate in poală un strugure stafidit, mincat numai pe jumătate și un ciocan de rachiu in care strecurase două boabe de piper roșu. Fierbea griu și orez cu prune ca să-i facă pomană lui bărbat-su, care murise inecat in mlaștină. Imbrăcată in negru de sus pină jos, intepenise pe scăunelul ei, scundă, vlăguită, cu gura ingustă și veninoasă, cu fața numai zbirciturі. In tindă, dacă nu in toată casa, mirosea a piine proaspătă, a viscol incolăcindu-se in gura hornului și a idee de lup culeasă de vintul trosnind prin pirloagele cu pelin. Pe un taburet, la indemina Drossiliei, pe un fund de lemn, o scrumbie tăiată-n felii subțiri amestecate cu ceapă tocată și patru coltuce de piine pufoasă, muiate-n ulei de măsline. Dind rachiul de dușcă, bătrina icni și rămase cu gura căscată la icoana din peretele de la răsărit, prin care plutea un stol de ingeri — unul ieșise pe jumătate din cadru, lăsind inăuntru numai două picioare fragede și-un colț de aripă ; unde era și cu ce se hrănea capul lui dispărut ? ! „Știu ce-i cu el, dragii mei, s-a dus să bea depărtări. Parcă viscolul nu bea depărtări ? ! Iar eu nu beau tutun ? De la tutun mi-a crescut mustața. Adevărul e că la bătrinețe toate ne schimbăm in fluture cu corn și mirosim a tămiie. Eu alung tămiia cu tutunul. Fumez pipă, dragii mei, și-mi pregătesc singură tutunul după rețeta pe care pictorul Miracovici i-a dat-o sor-mi Caliopi, la Brăila, cind i-a făcut portretul. I-a dat și o brățară cu safire. Biata Caliopi ! A dus o viață tulbure. Iarbă mănoasă, iarbă de mlaștină, ca și iarba lui Aurel Porumb, care mi-a fost bărbat douj de ani. Un inginer constructor din Brăila mi-a trimis, de peste veac, o scrisoare găsită intr-o sticlă ingropată in pămint, cind au dărimat magaziile din port. Cică : noi, marinarii colțați ai Brăilei, la serbarea de Sint Ilie 1933, am ales-o pe fiica portului, Caliopi, regina balului și din agoniseala noastră i-am cumpărat două lăzi de caramele. Pe urmă am răsturnat pe dos prăvăliile de pe chei ca să-i luăm rochie de bal pe care s-o imbrace așa cum imbracă ploaia trupul ei de sirenă cind ne-așteaptă, toamna, să ne-ntoarcem de pe Dunăre, la iernat. Am băut sticla asta cu sete, am scris biletul, fiica portului l-a parfumat, trecindu-l pe la subțioară, l-am inchis in sticlă și-am ingropat sticla la temelia docurilor. Cine-o dărima docurile vechi, ca să facă altele noi și-o găsi biletul s-o pomenească-n rugăciuni pe Caliopi, de loc de comuna Ochinebun, intrucit ne-a fost tare dragă și l-am snopit in bătaie pe nemernicul care, la primul tur al valsului închinat reginei balului, a strigat: trăiască madam Săpun. Să fiți veseli ca și noi...

La Caliopi, dragii mei, am inghițit cea mai fină băutură. Alexander I ii spunea. Pahar inalt, cu buzele unse cu scorțișoară, iar inăuntru whisky și lapte, două deșe. Seara, ne-am dus la circ și-am fumat țigări răsucite din tutun Miracovici și cum, din pricina căldurii, cupola era deschisă, femeile-și șopteau: pe-aici, prin vecini, cineva face dulceață. Cel mai bun tutun de pipă mi l-a dăruit Tudor Borca. Borkum Riff — Cherry Cavendish. Marcă germană după licență suedeză. In ziua cind a venit s-o ceară pe Sultana. Eram in curte, intre patruj de strâchini pline cu miere pe care s-o coacă soarele. El purta barbă, o coreletă mai degrabă. Intră și: „săru' mina, doamnă invățătoare Veturia Porumb, am venit să vă cer mina Sultanei. Sint profesorul ei de română, o iubesc de cind era in clasa a noua, dacă mi-o dați mă voi muta in bălți, să vă fim sprijin la nevoie"... „Vrei să-ți dăruiesc un dar ceresc, băiete ?" Și nu știu de ce-mi venea să-i zic : Tudorel, coadă de purcel și toate alelalte, fata asta frumoasă nu-i și nătîngă. Iar acum, mi-a scornit poreclă : Drossilia. Dar parcă Sultana-i mai breazâ ! Cind avea trei ani, o băteam să mă sărute și nici bătută nu s-apropia de obrazul meu. In schimb pe Tudor Borca il sărută și cind e la masă și-n curte și la girlă... Auziți, dragii mei, cum mai vuiește nucul din grădină și arborele pavonia. Viscol cu gîștele grase. Alde nepotu-meu au uitat poarta deschisă și viscolul năvălește-n ogradă ca două sănii gonind scoarță lingă scoarță. Sultana nu și-a scos măcar brățările de argint pe care le poartă la glesnă. Aseară am văzut-o luind pe furiș punga cu cimbru, să-și frece țițele cu smocuri de cimbru, să-l amețească pe bărbat-su"...

Deodată, vorbele i se deschiseră singure pe buzele supte :

— Trece viscolul, ziditorul. N-au voie ăia din Ardeal să se laude cu iernile lor domoale. Noi avem ierni de strins in brațe fata... Citeodată și soacra. (Tare) : In noaptea asta, cind se destrăbălează cine vrea cu cine poate, umblă zănatic un cal alb, inconjurat de patru lupi albi, iar deasupra lui dau roată patru ulii albi. Calul aleargă cu gitul tăiat și din el curge numai singe alb ; cind singele se va innegri, lupii se vor năpusti asupra lui, ulii ii vor sorbi ochii... Hei, dar la sfirșitul celui de-al doilea război mondial, caii albi s-au dus draculUi cu toții. La omida cit țigara să nu mergi c-un pui de prun...

— Auzi, il clatină Sultana pe Tudor, dincolo, mama-și spune singură povești. Spune-mi și tu una.

— Pot să-ți spun, zise Tudor, una, două, trei patru... Cite vrei.

— Frumoase ?

— Care mai de care.

— Spune-mi una, două, trei dar toate despre dragostele tale.

— Le suporți ?

— Le ador.

— Sint crude.

— Sint minunate.

— Un izvor, in malul Călmățuiului, mic, pitic, prizărit, nenorocit...

— Nu e rău să fii izvor, il intrerupse Sultana, dar chiar să te versi in Călmățui ! Nu mi-ar place. Poate, fiindcă sint de la Dunăre.

— Dar țișnea chiar din coasta unei vii.

— Așa mai merge, conveni Sultana.

Caracterul cimpiei, mai bine-zis liniile ei sint, acolo, ursuze. Ieșind din cimpia Buzăului, ca să pătrundă in cimpia Brăilei și să se azvirle in Dunăre, Călmățuiul face un cot larg, bintuit de nisipuri. Din via l-alde Tudor Borca, plantată pe o terasă rotundă, la jumătatea malului, se desluseau prin aerul vechi, plin de fum de tizic, cele patru vaduri prin care se năpusteau flăcăii la jefuit trenurile de marfă, după război. Șeful lor fusese comandant de tun la regimentul 1 artilerie ortodoxă din Timișoara.

(In tindă, Drossilia cinta tălăit : Doamne,

dragostea mi-ai luat, băutura mi-ai luat, oboseala mi-ai lăsat. Doamne, doamneee. Haida, lume veselă, inc-un chef !)...

— Eram in vie, fierbea luna iulie. Bărăganul, matahala aia de cimpie, numai drumuri, pelin și porumb, incălecat de fintini cu cumpănă, era tot o arșiță sfișiată. Căpiat de căldură, stam rezemat de trunchiul zarzărului din marginea viei. Ticălosul ăla de comandant de tun din regimentul 1 artilerie ortodoxă găurise trunchiul caisului c-un glonț de carabină tras de la zece pași. Petrecusem o funie prin gaură și mă chinuiam cu umărul in ea ca un cal in gura de ham. De la un timp, am văzut că salcimii de pe mal plecaseră spre Brăila, lăsind la vie numai tufele de răchită, care opresc nisipul sau il cern, și atunci am plecat și eu. Intru intr-un oraș din Elveția, vecin cu Germania federală, urc o stradă pavată cu piatră roșie și dau in Leningrad, schimb trenul la Ungheni, mă dau jos intr-un sat unde am iubit, cind eram copil, o fată, pe partea stingă e duminică, pe dreapta e marți și zăpușeală, beau vodcă cu actualul ei bărbat și mincăm castraveți, apoi cobor strada aia din Elveția, care acum e in Suedia, strada e pavată, acolo, cu piatră galbenă, se terminâ intr-un munte și niciodată nu ajung in capătul ei, ajung in altă gară, inconjurată de vile cochete, trec in Belgia, ajung la Ploiești, unde intre niște garnituri de tren in formare mișună o lume nebună, care se evacuează — mă sui intr-un vagon la Făurei, locomotiva ocolește riul Buzău, revărsat (la Ploiești se fuduleau sănii trase de cai), cobor la Rimnicu-Sărat, cu un geamantan de piele maro, pornesc pe un drum prăfuit spre Brăila, luna e un cal de lut galben, fără căpăstru, linge praf și nu se mai satură, dau cererea de inscriere in ceape, liber și nesilit de nimeni, calul nu ia in seamă strada aia din Elveția prin care fug eu spre o gară unde așteaptă acceleratul pentru Austria și sint trist că niciodată n-am ajuns pină-n capătul străzii, n-am avut bani și nici in Moscova n-am intrat, am rămas undeva, intr-un cring de mesteceni, sărac, fără slujbă și așteptat pe peronul unui palat uriaș plin de oameni cu căciuli de astrahan cu clape, care mă invită să merg cu ei la cules ciuperci răsărite pe o zăpadă neprihănită. Fata lui Zăpadă Ion Tureanu, Zăpadă Anca era in vie...

— Halucinai, din pricina căldurii.

— In vie intrase Anca Zăpadă, imbrăcată mireasă. Se oprise la al treilea butuc de mine și minca struguri negri. Scăpase o boabă pe voal și voalul se pătase.

— Ce nebunie o fi in nunta aia ! îi zic. Te caută mirele, stolnicii.

— Nu-mi pasă.

— Intoarce-te !

— Unde ? In lumea bucuriei ? Ce făptură de băiat mai ești și tu !

Ești numai oase ginditoare. Am venit la tine ca să dau foc neamului Tureanu.

— Ți-am fost invățător.

Și-i fusesem, două luni, o suplinire.

— Tin bine minte scrisoarea pe care tata ți-a trimis-o prin mine, zice Anca Zăpadă. Am citit-o pe drum și-am lipit plicul la loc. Tov. Borca, Tatăl elevei Zăpadă Ancuța are necazuri din partea maică-si care e vagaboantă, avind discuții familiare am pierdut servicii bune la care puteam să am 2—3 mașini mici, dar fiind după cum v-am spus mai inainte a făcut in așa fel că ma băgat și la pușcărie, am făcut 4 luni in 1973—74 și 2 luni in 1975 și imediat după 6 ore de la liberare fără să o văd pe soția mea iarăși ma dus la miliție și mia dat 4 luni, a fost dată de 5 ori afară de președintele de judecată săși retragă plingerea iar dinsa nu a binevoit și acum să vă spun diagnosticul dinsei Episod depresiv reactiv cu tentativa de sinucidere pe fond distimic biliar debilitate fizică mintală, tensiune 8, ulcer duodenal compensat, epilepsie in afar de aceasta e o beție ceva extraordinar, bea, vă rog sămi scuzați expresia pină face pipi pe ea, am martori pe vecina Luxița. Aurora Motoraș.

Avem multe de discutat

Cu mulțumiri
Zăpadă Ion Tureanu

P.S.

E tirfa tirfelor a căutat și ma băgat la pușcărie și a avut treabă cu mulți indivizi din Brăila după cum urmează :

Morcinlea Scuzi-scuzi
Tocu
Dex
Matei
Gogu Stafie
Petrică Decavatu

— Intoarce-te la nuntă. Cit nu e prea tirziu.

— Ca să fiu mireasa cu aur sub tălpi ? E rochia soru-mi, care a fost mireasă anul trecut. Am scos-o din ladă și m-am imbrăcat cu ea, aici, sub mal. Am vrut numai să ne jucăm, să ne fure jocul pe-amindoi. Uită-te ce nepăsare e-n cimpie, azi...

— Trebuia s-o asculți atent, zise Sultana, venise la tine cu cap de rege și picioare de impărat. Iar tu ai luat-o ca pe-o cățea-n călduri.

Cățea bătrină era cimpia aia de deasupra Călmățuiului. Se nimerise, poate, o zi blestemată. Mohor cu coama-nspicată, pir gros cit oasele de găină, păducei obosiți de iluminări repetate, zare nechemind pe nimeni. In ușa colibei de lingă zarzăr, intr-o cușcă, se zbăteau, fisticiți, doi porumbei unși cu catran de către un copil prost. Mai era și-o cameră de bicicletă sfișiată cu briceagul, un felinar de care atirna o tigvă. Anca Zăpadă, intre două tufe de crăciunele scuturate (astea infloresc numai in martie), tinără și prea crudă in rochia de mireasă, parcă ținea in spate moara de vint de pe gorgan sau troița cu acoperiș de tinichea din răspintie, sub care se țesea un nor de tăcere viorie.

— Crezi că mi-e scris să fiu mireasă sub cedrii Libanului ? intrebă Anca Zăpadă.

(— Au fost tăiați și arși in locomotivele Simplon Orient Expresului, ii plinse Sultana).

— Urăsc neamul Tureanu Zăpadă, a zis din nou Anca. Toți și-au luat neveste, despărțindu-le de bărbații lor dintii și cu toții le-au azvirlit apoi pe drumuri. De ieri, la noi in casă e mare zaiafet. Surorile mele și-au schimbat intre ele bărbații...

— Definitiv ?

— Da. Și beau și mănincă, fericiți. Trebuia să fi vrut să-ntinzi cu mine jocul uitării.

Smulse rochia de mireasă, o zvirli mototol peste un pepene vărgat pus intr-un cărucior cu două roți și plecă strigind :

— Oameni vechi și fructe coflesite...

— Eu, in urmă, am reinceput să-mi rod grumajii in jugul de fringhie. Pierdusem boarea chemării la desfătare. Boare scurtă, lalele, zambile... Anca Zăpadă se depărta trufașă in urma strigătului ei, ca un piriu in urma frunzei pe care-o urnește, rostogolind-o sub respirația lui rece.

— Ar fi trebuit, spuse Sultana, s-o iei in brațe și să muscați din piinea oacheșă a binelui. I-ai pingărit fetei clipa onorei, care nu se mai repetă, clipa cind iei hotărirea să fii femeie.

— Numai saliva-mi era dulce in gură.

Inotau in ea melodiile fructelor și ale distanțelor incilcite din cimpia care căzuse in greșeala de-a se vrea, un ceas, două, leneșă, urită, ursuză. Acum se inviora, își aducea mințile acasă, ierburile in vint, păsările in ierburi, cerul in priviri. Fusese, un ceas două, părtinitoare, cimpia, nu cu ea insăși, ci cu dușmanii ei. Se pare că era jocul de pe urmă al nădufului din pelin, clipa lui flegmatică, lipsită de extaz. Oricum, venea luna august cind cimpia de deasupra Călmățuiului, nespus de largă, pierzindu-și echilibrul, devine imbătătoare...

— Strimb trebuie să te mai simți, tu, aici, intre ape, Tudore...

— Nu, de ce ? se impotrivi el, blind. Uneori, da, poate, nu-mi e prea la indemină, dar te am pe tine.

— Povestea pe care mi-ai spus-o n-a fost in favoarea ta.

— Intimplările se petrec singure. Ce credeai?

— Și nici in favoarea Anei, insistă Sultana. Spune-mi o poveste care să fie in favoarea ta...

— Viscolul dă semne de descreștere, zise Tudor.

— Tata spunea că viscolul din martie nu-i bun de prăsilă. Julai, julai, ia, ia, zicea el că strigă viscolul din martie, făcind-o pe flăcăul, dar n-are putere să se mai holbeze pe geamul caselor trei nopți in șir.

Intr-adevăr, dedesubtul vintului, pămintul dintre bălți incerca o răzvrătire pe care Sultana o prindea in scoica urechii ca o promisiune. Din buza ripelor cuprinse incă de la sfirșitul lui februarie de inocența invierii lunecau in toanele vintului o presimțire tulburătoare și o umbră incercănată de doruri. Nările Sultanei, tremurind pătimaș, adulmecau pină și un iz amar de coajă de salcie.

— Cind eram mică, in nopțile in care crivățul lăsa loc austrului, mă trezeam din somn și mă juram să-mi țes o mantilă din gindăcei. Dar la ziuă uitam.

Sprijinind palmele pe umerii lui Tudor, Sultana sări pe podele și, umblind la șalterul triplu, puse in mișcare, scoțind-o dintr-o amorțeală fermecată, o lustră in formă de roată, impodobită cu puișori de găină din puf auriu-roșcat, toți cu clopoței la git ; roata prinse să se invirtească incet, zgilțiită de impulsuri nesigure, molatice și cocoșeii articulau un cintec subțire. Odaia, cu soba dogorind și cu perdelele de bumbac brodate cu trandafiri intr-o bogată deschidere, se umplu de pale de lumină albastră și verde, de cintecul ăla adunind crimpeie de curcubeu, impliniri evazive, risipiri.

— Vreau o poveste cu care să domnesc peste tine.

Lung, ciolănos, cu timplele inguste, nasul un pic coroiat și buzele groase, Tudor o privea inveselit.

— O să-ți zic o poveste așezată pe oasele toamnei.

Sultana urcă iar in pat, la perete. Virită doar pe jumătate sub plapumă, ii mingiia cu stinga pieptul păros. El ținea ochii inchiși, sorbind cu nesaț mireasma de cimbru a sinilor ei și se căznea s-o intruchipeze in gindurile lui, mică, oachesă, atirnată de drugul geamului in care zuruia austrul, grea de lună, de prevestiri lenevoase, de baltă, măcriș, caprifoi inmugurit, infiorată de necunoscut și cu umerii fragezi acoperiți de-o mantilă țesută din cărăbuși.

— Era o toamnă subredă, zilele incercau măzgăleli in piatră, in salcimi, in nori, in lut, dar nu ieșeau decit lucruri de ceară.

— Mă cunoscusesi pe mine ?

— Te cunoscusem, dar nu erai a mea.

(In tindă, intolită-n mărgăritarele rachiului, Drossilia își injura ginerele cu voce tare :

— Ingerași cuminți, pe pămint e frumos numai in icoanele unde Dumnezeu doarme pe jos, avind drept căpătii soarele. Pre cind oamenii inoată-n rotocoale de fum, sub o zgaibă de stea. Iaca, lui Tudor Borcă-i e dor de-o altă femeie frumoasă, imbrăcată-n alb, care să-l mingiie pe frunte și să-i ia durerea cu mina, dar să fie surdomută. Il știu eu bine, se giugiulește cu Sultana, dar gindul lui, tot la bucătăreasa de la cantina studențească — își vira botul intre țițele ei și cunoștea incă din zori meniul zilei.)

— Se incheia septembrie, venise octombrie, continuă Tudor Borca, eram profesor, in primul an...

— Eu eram in clasa a zecea. Făcusem jurămint, toate fetele, să ne uităm fix in ochii tăi. Brunet și cu ochii albaștri. Pe profesorul de fizică il intimidam, se bilbiia...

— La inceputul toamnei, in mine scintelează singurătatea. Mă caută, de nu știu unde, dureri necunoscute, inima-mi visează trist. Impulsiv in restul timpului, toamna sint colindat de cuci invăpaiați. Mă năpădește un fel de inspirație deprimantă : să merg, să nu mă mai opresc și să nu găsesc nimic. Fără să vreau, cobor in copilărie, asemeni vinului intors din fermentație. Și trebuie atunci să fiu la Slobozia-Veche, in ograda bunicilor dinspre mamă. Acolo mi-am petrecut copilăria. Ce e, după tine, copilăria ?

— Copilăria ? Tot ceea ce nu se poate uita.

— Pentru mine e preludiul somnului.

— Cind tata mă ducea la Brăila, zise Sultana, mergeam, de fiecare dată, și in gară. Puneam monede pe calea ferată, trenul le turtea și verii mei, cei trei frați Ulelea, le potriveau pe potcoavele cailor. Știi cum mă răsplăteau ?

— Te indopau cu știucă umplută cu mierlă. Sint singurii din toată balta Brăilei care știu să facă mincarea asta.

— N-ai să ghicești. In iunie, pe căldurile mari, mincam, in anumite seri, peste sărat și după miezul nopții ne sculam să lingem roua de pe ierburi. Mie-mi dădeau bucata din grădină cu iarba cea mai bogată.

— In iunie, la Slobozia, intram in girlă, dimineața și nu mai ieșeam decit seara. Inainte de-a mă cufunda, impungeam apa cu degetul, duceam degetul ud la timplă și rosteam incordat, c-o voluptate păcătoasă : Ialomița curge prin huceaguri spre Mare, curge-n pielea goală, tirfa.

— Dar Ialomița se varsă-n Dunăre !

— Stai puțin, nu-i așa. Nu-i deloc așa. Tu te gindești la apă... dar sufletul ei ? Vezi ?

Tudor Borca știa bine că, mai intii de toate, Ialomița se varsă-n grîu și-n ierburi. Ca un duh. Grîul crește, se secerâ, se stringe in clăi, se treieră și băiatul umblă prin el c-o luntre. Avea bunicul o lotcă veche ; o păstra ascunsă, sub două tufe de pelin, in grîu. In nopțile din iulie, băiatul o suia in virful movilelor de grîu roșu și-și dădea drumul cu ea la vale. Visleai cu miinile ca să ajungi in lanurile de floarea soarelui. In arman huruiau vinturătorile. Și cind tăceau, s-auzeau țăranii bătind coasele pe nicovală. O ploaie de sunete mărunte. După grîu, urmau să fie date jos trifoiul și lucerna. Grîul, luntrea, coasele țipind ascuțit la atingerea ciocanului, potîrnichi, hiciorgi, un mînz nechezind de dorul laptelui. Iar toate la un loc nu făceau cit alea două săptămini din septembrie-octombrie cind treceau oile podul de peste Ialomița din Muntenia in Dobrogea, la iernat. Septembrie, cind se odihnește Marea. Tragi cu pușca — poc ! și rața moare. In septembrie și octombrie, poți sta zile-ntregi bătut in cuie de aur pe poarta bunicilor. Acolo avusese el, tot timpul liceului, un cais numai al său. Nimeni, in afară de băiat, nu s-atingea de el. Acolo invățase Tudor să fumeze, furindu-i tutunul unui cioban adormit, răpus de beție, pe un morman de gunoaie. „Cazania și chindia mă-tii ! il injurase bunicul cind il prinsese, am vrut să fac din tine un leu de Damasc, dar n-ai s-ajungi nimic, ai să sfirșești mincind asfalt cu pepeni și chifteluțe de smoală." Și-l tăvălise cu pumnii printre ulucele pline de mere viermănoase pregătite pentru porci. Băiatul nu se supărase, poate că nici nu simțise vreo durere — era toamna și s-auzeau curgind spre Ialomița turmele de oi. Din depărtări stranii suna ca o prevestire de doruri puhoiul talăngilor. Mai aveau o zi pină să atingă podul de lemn (și cind il atingeau, curgeau de nedomolit, două săptămini incheiate, insă cimpia se umplea de un cintec tihnit, ciucuri de cristal bindu-și picăturile de clinchet curat, argintiu și amestecindu-se, fără să-și piardă desăvirșirea, in ropotul mărunt al picioarelor tocind pămintul, al dinților respirind iarba dură, al focului trosnind in mirиștile incendiate ca să se ingrașe glia. Ascultindu-le, băiatul invinețea de melancolie, ca lingurița de argint muiată in ciuperci otrăvitoare. Veneau din șoapta ierburilor spre stingere, din orizontul adumbrindu-se intr-o vastă incovoiere a luminii, printre tufele de pelin și de scaieți scuturindu-și sămința. Slobozia și intreaga cimpie incepeau să miroasă a zer, urdă, lină puturoasă și respirație duhnind de oboseală. Asinii incărcați cu poveri, cu buzele căzute și urechi uriașe, mișcau pogoane de tăceri și răbdare. Turmele umpleau toate drumurile cu bătaie de clopote, se tirau monoton prin pulberea cenușie, la nesfirșit și fără speranță, un clocot al retragerii indărătul timpului, acoperind șanțurile, revărsindu-se prin curțile neimprejmuite cu garduri. Copiii din sat adunau in brațe mieii rătăciți, se jucau cu ei și, seara, le dădeau drumul in alte turme, iar cite unul li strecura in casă...

— Vreau să cred că n-ai furat și tu. Ai furat ?

— Am furat. Un ied. La el mă și gindeam atunci cind, ajuns profesor, am plecat iar la Slobozia să mă imbăt de sfirșitul lui septembrie și de trecerea turmelor. In anul ăla porniseră mai devreme la drum, dar tot am prins o zi plină. Le-am urmări de pe gorganele din cotul Ialomiței și pe măsură ce șuvoaiele lor clocotind se subțiau, mă scufundam cu tot trupul intr-o crăpătură a disperării.

— Singurătatea... Cîmpia are darul ăsta de-a te goli de gînduri.

— Ei, asta-i, că nu eram singur. Cînd m-am trezit din surisul visării, am descoperit că pe gorgan mai era și o femeie. Treij de ani, blondă, ovalul feței alungit, doi ochi albaștri, largi, imobili, mistici, nasul drept, nările tranadafirii : fustă și bluză de doc, decolorate de vechime.

— Înaltă ?

— Aproape cît tine.

— N-avea cum să fie cît mine, se împotrivi Sultana, și nu mai era sigură dacă-i plăcea ceea ce aude, nu mai era sigură deloc.

Descoperindu-o alături pe femeia cu ochi albaștri, Tudor schița un zîmbet mirat. N-o simțise cînd urcase și se întreba cît timp șezuse, tăcută, în apropierea lui. Pe deasupra turmelor pierzîndu-se spre Dobrogea planau în izolări primejdioase ulii.

— Ieri au atacat, zise femeia. Ciobanii au ucis doi sau trei cu ghioagele.

Tudor nu i-a răspuns. În largul imens al cîmpiei fiind, se simțeau totuși ca într-o odaie cu mobila prost plasată, dar purtînd în intimitatea ei daruri de Crăciun.

— Cine-a făcut primul pas ? se precipită Sultana. Ah, proastă mai sînt ! Tu ! Fără să te dezmeticești, te-ai repezit și-ai strivit-o în brațe, biciuit de pofte. Și ca să vorbim prețios, cum ne tocai tu de la catedră, într-un minut v-ați pomenit expulzați din expresia bunului simț. Perversitate fără tranziție. Vreau să știu cum v-ați despărțit după ce-ați făcut dragoste.

Pe gorgan se trezise vîntul de seară. Iarba galbenă mirosea a iod. O tufă de alior șuiera răsucit. Cu privirea plecată, ca și cum ar fi vrut să afle cîtă vreme-i trebuie vîntului amărui să rostogolească pe pămînt firele de colilie încurcate pe pantofii lui Tudor Borca, femeia întrebă :

— Ești din Slobozia ?

— Din București, minți el.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, sînt cu totul din altă parte.

— De unde ?

— Cu totul din altă parte. Acum, te rog coboară pe coasta aia a gorganului și nu te uita înapoi.

— Atîta tot ? întrebă Sultana ,neîncrezătoare.

— Atît.

— Nu, se înverșună ea, sînt convinsă c-a mai fost ceva ; a mai fost ; și vreau să aflu ce-a mai fost.

Ei cred că dorm, dragilor îngerași dolofani. Moțăie Drossilia, zic ei, umfla-o-ar dracu, baba rebegită ! Nu doarme, mă, fumează tutun bun și bea rachiu și-o să facă urît, o să fac urît, zău așa, dacă-mi mai spune cineva babă rebegită. Cei trei băieți Uleia, feciorii lui frate-miu, care stau în casa a doua din curtea noastră, că n-am vrut să ne despărțim prin gard, nu-mi zic altfel decît tanti Veturia, în schimb giner-meu ar fi-n stare să mă mănînce ca pe-o suviță de slănină tăiată mărunt cu briceagul și presărată cu boia de ardei. Băieții Uleia (ăl mai deștept e Gună-crăcănatu') au vîndut, ieri, primăriei biroul din lemn de lămîi scos de pe șlepurile pe care le-a izbit furtuna de malul Dunării, astă toamnă. Cîrpiți-mă, băieți, și pe mine cu niscaiva arginți, că doar eu v-am sculat din somn, la miezul nopții, ca să vă spun că e rost de învîrteală. Ai răbdare, zice Gună, cînd s-o deschide navigația pe Dunăre, mergem și-i cheltuim pe toți în circiumile din portul Brăilei, unde-a dormit tanti Caliopi. Acolo-i numai cîntec și veselie nerușinată. O dată m-am dus și eu cu Caliopi la **Ocaua cu buza groasă.** Măiculiță — doamne, ce vin se bea în taverna aia ! Stors numai din pulpă de strugure auriu. Dup-al doilea pahar, Caliopi s-a pornit să cînte :

Plec să-mi cumpăr pălărie,
Phă-lăriee, phălărieee,

iar doi marinari, ținîndu-se pe după gît și tropăind pe rogojinele de trestie roșie, îi răspundeau :

Căci mă
libidalidonga,
logo, logo, logodesc...

Băieții Uleia bat în partea lui Caliopi. Mai ales Gună. Pe toamnă a furat un minz din cîmpie, nu ca să-l crească, ci să-l taie. Veniseră niște tătari din Dobrogea la țigăncile din marginea ailaltă a satului și le-a vîndut carnea. Băieții Uleia joacă titirezul pe grămezi de bani, fac prăpăd în toate nopțile de iarnă. Alaltăieri seara, cînd Tudor Borca repeta, la școală, cu echipa de teatru de amatori, Gună, care venise la noi c-un ciur de mere domnești, să le băgăm la cuptor, a plesnit-o pe Sultana cu palma peste buci : să n-ajung pînă-n primăvară dacă fundul ăsta nu-i cel mai pietros și mai bun de pernă de pe tot malul Dunării. „Du-te, mă, dracului, Gună, că mă-nvinețesc și mă smintește bărbatu-meu în bătaie. El nici c-o floare nu m-atinge, ca să mă păstrez cu toată carnea bălană și tu dai în mine, netrebnicule !“ „Auzi, Sultano, răspunde Gună, eu nu trebuia să-ți fiu văr. Nu trebuia deloc...“ Cred că Gună o cunoaște pe Sultana mai bine decît se cunoaște ea însăși.

Drossilia se ridică, bîțîind, căscă ușa spre curte și strigă ascuțit :

— Hei, frații Uleia, veniți încoace cu titirezul ăla să-l învîrtim oleacă. Hai, trap, că și paralele mele merg !

— Dac-au auzit-o, îi zise Tudor Borca Sultanei, or să vină numaidecît. Și-or să intre și peste noi. Scoală-te și pune ceva pe tine.

Sultana coborî în mijlocul odăii și culese de pe scaun capotul argintiu, imprimat cu crizanteme japoneze galbene. Nu-l îmbrăcă, îl ținea întins în brațele larg desfăcute, parcă ascultînd un țipăt în viscol. Prin țesătura furoului negru, strîns lipit de șolduri, alerga unda unui fior. Stînd neclintită în lumina palidă a roții cu pui și clopoței clinchetînd, Sultana părea un trunchi magic pe care vara îl uitase în desimea iernii. Brusc se clinti și se porni să schițeze pași de dans în ritmul tulburător în care se lăsase vislită de Tudor Borca în golfuri de iasomie. „Sînt tînără, scăpărau privirile ei, nu mă sperii de Timp, sînt fagure dulce, dacă vreau, pot să mă înconjur de numele meu, ca de renumele lui Dumnezeu, și să trec Dunărea de cinci ori pe zi, fără să știu să înot“.

Cu voce tare :

— Era mai frumoasă ca mine tîrfa de pe gorgan ?

— Cum poți s-o denigrezi fără s-o cunoști ! ? se miră Tudor Borca.

— Doar trei lucruri nu pot să le fac din toată inima : să muncesc la șosele, să culeg prune pentru alții și să mă supăr pe stuful din baltă că s-apleacă încotro-l bate vîntul. Încolo, pot orice. (O nuanță primejdioasă-i pătrunse-se-n glas). Tata dădea foc neamului cînd se supăra. Pe-un taur care m-a speriat pe uliță l-a izbit cu pumnul între coarne și l-a pus în genunchi, cu nările sîngerînd. După aia, de cîte ori se-ntîlneau, taurul plîngea de frică. A fost cel mai puternic om din bălțile astea, Aurel Porumb. Ridica în dinți o masă douăspe persoane, iar cînd s-apuca să cînte **Creola ochii-ți ard ca flacăra**, stingea lampa.

— A doborît taurul ăla fiindcă purta plăci de plumb ascunse-n manșete. De aia era el tare și mare.

Drossilia crăpase ușa pe nesimțite.

— Mamă, zise Sultana, cu gingășie ironică, tare mai ești tu bețivă !

Drossilia receptă nuanța de iubire, pentru că răspunse plină de căință :

— De, mamă, tu semeni cu taică-tu. El, vezi, nu se-mbăta des, dar avea alte alea.

— Care alte alea ? Mai pe șleau.

— Mă-njura, mă-mpingea, purta cisme cu pinteni montați în argint și cînd se ducea la Zaplazu, trecea prin mlaștină, n-avea răbdare s-o ocolească.

— Ce căuta la Zaplazu ?

— Se ducea s-o dezmierde pe Iordana, care mi-a fost colegă de școală normală și scrie cu mîna stîngă. Iordana are o casă mică, în camere atîrnă tot timpul miros de crengi de merișor. Tat-tu s-a dus întîi ca să-i altoiască niște pomi, după aia ca să mănînce pere vărătice, Iordana are un păr uriaș, lăsa clapele beciului deschise, noaptea, perele coapte cădeau în hrubă și ei le mîncau brumate. Iordana avea un pat cu picioare de aramă, iar pe perete, la căpătîi, vase tot de aramă.

„Ce împletitură de himere într-o noapte cu viscol !“ gîndi Tudor Borca.

Și Sultana :

— Cînd eram mică, tata m-a dus și pe mine la Zaplazu. Era toamna, frunze galbene, soarele se scufunda și iar s-arăta din ape, ca o căpățînă de flăcău blond scăldîndu-se în vin roșu.

— Oh, nu trebuia să mi-o spui. Nu meritam lucrul ăsta. Înjură ziua aia, o indemnă, injur-o, cu toate punctuațiile care se cuvin înjurăturilor cele mai scîrboase. Drossilia tremura cuprinsă de-o neliniște verde, nervoasă, ricînd în ceruri fixe, chemînd din Timp spasmele răzbunării. Era plină de capcane, cutra aia. Citeodată, iarna, plătea o sanie c-un cal s-o treacă-n sus și-n jos prin dreptul casei noastre. Aurel Porumb zicea : trece Iordana pe zăpezi creole. Fiecare muiere are cheia ei cu care dă drumu la izvoare neașteptate — cheie de pelin, nisip sau miere. Ea scornise cheia de zăpadă. Iar vara, un porumbel roșu pe care-l arunca peste mlaștină cu bilete. Avea casa plină cu fotografii de-ale lui Aurel și se jurase să-i facă un băiat. Cînd am auzit asta, cînd mi-a spus nevasta giner-ului silvic că Iordana scrisese cu pensula sub fotografii tot felul de alureli : lîngă tine mă simt ca un mînz tăvălindu-se-n iarbă... sînt vara ta cea mai fierbinte și solvabilă cu toate fructele... sînt ondulozitatea viscolului... am zis : îi fac eu un băiat sau, dacă nu vrea, îl omor.

— Minți, spuse Sultana.

— Nu, de ce ? I-am dat să bea buruiana dragostei, mai tare decît orice otravă, dintr-un greiere de argint pe care mi-l dăruise-n ziua nunții noastre. Era în aprilie, ploua, el ieșea cu luntrea la rațe, seara, le pîndea ascuns într-un butoi. Gustă asta, i-am spus să nu-ți fie frig, și i-am dat o băutură pentru întărîtat bărbații. dar n-a venit la mine, să-i fac un băiat, a luat-o prin mlaștini spre Iordana și mlaștinile l-au înghițit — cum să te avinți pe întinderea lor, în aprilie ? !

— Pauză, mamă, pauză, scinci Sultana. Întoarce-te la rachiul tău.

— Moartea, pe îndrăgostiți, îi învăluie cu zîne frumoase, ce știi tu !

— Mamă, n-ai deloc simțul măsurii.

— Dumnezeu n-are simțul măsurii, fiindcă amestecă un prost cu o deșteaptă și-i face vraiște pe-amîndoi — și ieși în tindă cu o clipă mai înainte de-a-i da fiică-sa brînci pe ușă.

— Vreau pînă la sfîrșit povestea fetei de pe gorgan. Simt că nu s-a terminat totul acolo.

— Drumul prin mlaștini ? rise Tudor Borca. Hai să le trecem — și înfundă piciorul în nămol.

(Dincolo, Drossilia reluase monologul în fața îngerilor : Îngeri preacurați, avem un nuc uriaș de care sprijinim salcîmii tăiați, drugii, dulapii de căruță, scînduri, grămezi de măracini. Alaltăieri cînd a pornit viscolul ăsta de pe urmă, Tudor și Gună-crăcănatu s-au suit în nuc și-au stat acolo pînă i-a troienit zăpada. Credeți voi că voiau să transmită femeilor lor tinere duritatea iernii, iubirea, nesfîrșitul viscolului ? Nu, pruncilor fericiți, Gună o vindea pe Sultana : „pe crăcile astea ședea Sultana cu iubitul ei Mihnea Bărbulescu atunci cînd ai venit s-o ceri de nevastă ; se sărutau, ea ținea o frunză pe buze, iod verde, iod vînăt, și el i-o căuta tot cu buzele și rideau de tine, prostule“ !).

— Spune mai departe, porunci Sultana și Tudor rise, sorbindu-i privirea, înecîndu-se în ochii ei. În Orient, continuă Sultana, cel mai mare omagiu pe care ți-l face sultanul — **și eu sînt Sultana, auzi ?** iar tu ești robul — e să ți se uite drept în ochi cînd îți vorbește. Dă-i drumu !

— Te-am cerut de nevastă, în septembrie, și ne-am cununat primăvara. Luna de miere am petrecut-o în București, la hotel Muntenia. Un fel de pierdere minunată, hotelul ăsta. Pe perete, deasupra patului, un trandafir de lemn sculptat. Trandafirii de lemn nu înșeală așteptările. Ei șoptesc, șoapta pădurii, că cine are de-a face cu femei frumoase trebuie să se aștepte și la ponoase. Într-o dimineață — dormeai prea dulce ca să-mi vină să te trezesc — m-am furișat din odaie și m-am dus în Cișmigiu, stăpînit de gîndul că tufele de ploaie de aur au înflorit și că la poala lor au scos capul brîndușele și ghioceii. Era în martie, dar nu un martie ca ăsta, nu, nu ! — mugurii caișilor întîmpinau malițios pînzele austrului. Mi-ar fi plăcut să fii în continuare elevă și eu să-ți predau versuri simboliste. M-am oprit la izvorul lui Eminescu, unde aerul e într-o clipă violet umbros și în clipa următoare palid liliachiu. Sufla un vînt uscat. Mica secetă de primăvară. Mai visa acolo un domn. Pantaloni gri deschis, sacou bleumarin, pantofi împletiți. Risipise pe alei cenușa unui prieten.

— Mi-a lăsat cu jurămînt, zise, să-l pomenesc în fața a șapte oameni necunoscuți — ești al patrulea — și pe urmă să-l uit definitiv. Pe aleile astea, mi-a zis să vă spun, plutește-n risipire cenușa unui inginer căruia-i plăceau orezul cu lapte și pateul de fois gras, care-a prevăzut multe evenimente și n-a putut să împiedice niciunul... Vezi, domnule sau tovarășe, în ce constă viața ? Un gînd, un cuvînt, și o nesfîrșită despărțire. Poți să rizi de mine,

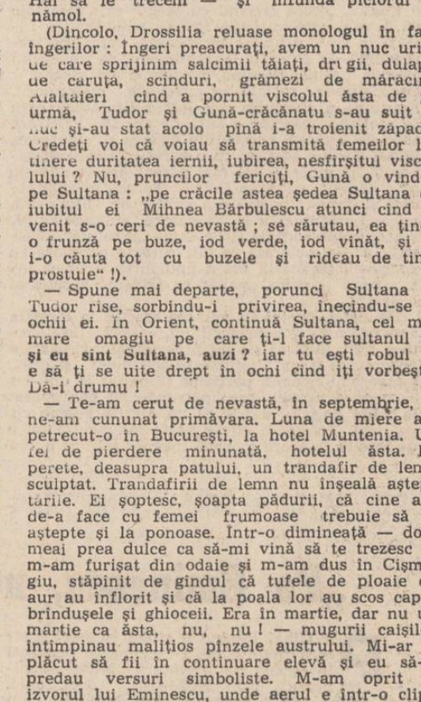

dar știi că de două zile de cînd mi s-au furat actele și banii, am început să văd fără ochelari ? Ce părere ai ?

Aveam impresia clară și singura posibilă că Dumnezeu îl mîngîiase în zori, pe creștet și apăsase prea tare cu inelarul sau arătătorul.

(În tindă, Drossilia primise un musafir, pe Gună-crăcănatu, care-i povestea, răgușit, că :

— A venit Tache Animalu cu sania și mi-a trîntit o ploaie de pumni în cap. Intră-n ogradă, își dă pe ceafă căciula de astrahan și mă ia la bătaie. Te-am visat, cică, derbedeule, că-mi furai găinile. M-am trezit, m-am dus în cotineață și-am văzut că chiar mi le-ai furat. M-a năucit de cap, ticălosul ! Toată noaptea stă și copiază rugăciuni, iar la ziuă pleacă hîrbar prin sat și se ia la ciomăgeală cu cine se nimerește. Dacă-l trăsneam și eu la mir, o săptămînă întreagă nu ne mai curățam de el.

— Aoleu, da' zdravăn te-a mai pocnit ! Mă unge pe inimă cînd te văd plin de vînătăi...

— Drossilia, nu vei mai intra-n Brăila de mină cu mine.

— E-te, na ! că mă doare-n cot de Brăila voastră ! Gună, auzi, dragul mătușii : mai bine te făcea mă-ta un mînz și te mînca un lup. Ieși afară !).

— Ăla, reluă Tudor Borca, risipitorul de cenușa morților, dispare, dau și eu să plec și deodată, venind dinspre lac, îmi răsare-n drum fata de pe gorganul ocolit de apele Ialomiței. „Bună ziua, face ea, aiurită, cam cît o fi costînd un kilogram de ispite ? De data asta cumpăr numai trei sute de grame.“

Eram eu și mai era și ecoul meu, dacă-nțelegi. Înaltă, frumoasă...

— Mai puțin frumoasă ca mine, zise Sultana.

— Totuși, era și ea frumoasă.

— Cît de frumoasă ?

— Ca protoieria a doua de Ilfov, din strada Popa Rusu, unde se păstrează vinul de împărtășanie, au șapte sorturi...

— Eu cît de frumoasă sînt ?

— Tu ești frumoasă cît toată strada Popa Rusu. Căsuțe mici cu fronton și marchiză de lemn. Un geam spre Dunăre, ălălalt spre Tibru. Neam latin în destindere orizontală. Grilaje în formă de suliță, terase cu gard de fier. La distanțe melancolice, distanțe pline de toamnă și

Continuare în pag. a 7-a

ioan n. dumitrescu

Anotimp

În anotimpul toamnei arzînd
Răcoarea luceferilor de pîndă
Mă cheamă s-ascult cîntul dulce-osîndă
Din nevăzute viori suspinînd.

De fapt e-o foșnire solemnă-blîndă
De care nopțile mă știu flămînd;
Tainicii mei rapsozi pe corzi de vis vibrînd
Melodia ce mi-e veșnic izbîndă.

Doar ziua te-ascult fluier-neasemuit
Noaptea e vîntul prea mult mingiios —
Cu prea mult din mine urzit.

Balada e cîntul sfînt — dureros
Al plaiurilor străbune prinos —
Etern pentru noi nădejde și mit.

O torță de iubire

Contururi de culori adună în retină
Caleidoscopul toamnei rotindu-se-n artere.
O flacără bizară ce-ar vrea să mai rețină
Un timp — ca o nălucă
Pe stînci aurifere.
Sublim descătușate de trecătoarea undă
Cerul își lasă-ncet cortina de safire.
O, inimă, nicicînd, nu ne va fi rotundă,
Ci, bulgăre, arzînd —
O torță de iubire.

Tăcerile înalte

Iubito, anotimpul superb se-adună-n cîntec;
E-nmiresmat cu raze ce se așternpe jos,
Cînd frunzele pe răni, precum un cald
descîntec
Aduc ofrandă toamnei — concertul luminos.

Albastra înserare ferestrele deschide —
Și-a răsfirat prin aer mireasma grea de fagi;
Tăcerile înalte, prin arbori risipite,
Adună-nfiorare dintre ecouri vagi.

Zvicnesc de-o clipă aripi pe codrii
ce foșnesc,
Se risipește fumul și piere ca un duh,
Și, iar neînțelese, de patos omenesc,
Uitate crizanteme se schimbă în văzduh...

Însetat de destin

Nu cred că-n ierburi brumate
Văzduhul vrea să se dilueze.
Inima-nfrunzește ca-n anii fertili
Fără să întomneze.
Cu garoafe de fum
Mă-nalț mereu tot mai sus
Pe culmi fără apus —
Ca o primăvară eternă.

Ca propriul meu destin
Smuls într-o zi
Din propria-mi ardere!

florian dan

Cîntec pentru țară

Tu ești în anii tineri cei mai frumoși ai mei
Grădină a iubirii pe unde rătăcesc
Și-n leagănul venirii cioplind din trunchi de
tei
Îmi dai din basme graiul copiilor ce cresc ;

Îmi dăltuiești în tîmple o flacără senină
Cum flutură cerboaice cu iarba de genunchi
Și-mi treci adînc prin umeri cu aripi de
lumină
Îmbrățișată-n zboruri ca florile mănunchi ;

Și-mi încrustezi în frunte istoria, s-o știu
Așa cum, de milenii, străbunii ne-o durară ;
De-aceea-mi ești frumoasă și pentru tine
scriu
Cu gîndul și cu fapta, cu cîntecul meu țară !

Seara

Pasăre țipîndă a sîngelui meu,
Și voi rotunde plaiuri, cînd seara
Frunzele foșnesc arama, mereu —
O, pasărea, inima, fiara !...

Și apoi, visul meu repovestit
Din o mie de guri, — sau de mări, —
Înger bătrîn de zbor ascuțit,
Pilpîind, filfîind la chemări ;

Toate, numai șerpi de lumină —
Toate, de peste tot, — fără tine, —
În tîmple cu dinții se-anină
Mușcîndu-mă azi și uitîndu-mă mîine ! —

Numai seara nu mă uită... seara, —
O, pasărea, inima, fiara !...

Din altădată

Sunau în frunze despletiți copacii ;
Sunau molcon într-un parfum de tei
Și soarele cioplea în ramuri
Cu săbii drepte printre ei —

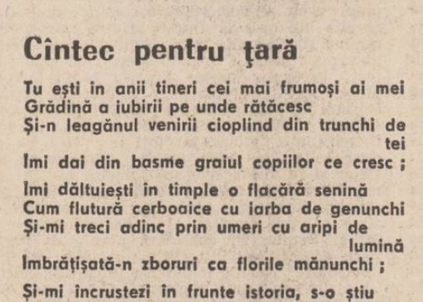

Era o mare lunecîndă, verde,
Suind din rădăcini în trunchi
Iar tu rideai, copilărie,
Cu iarba prinsă de genunchi ! —

Și-n ochii tăi se despletiră fagii
Cu zilele în subsuoară, cîte una.
Dar unde-i lemnul fluierului tainic
Din care se cioplește luna,

Pentru superba-i simetrie ? —
O, mare lunecîndă, și tu... copilărie !...

george florin cosma

Precum lumina

Nu-i cer multîncercatei vrăbii
nici timpul palid să-i învie,
Nici să mă poarte prin zburare
cu voce ștearsă, dinadins —
Tocmai acum, cînd Poezia
din alte norduri va să vie,
Potecă de migdali prin țara
ce de ninsori m-a fost cuprins...

Eu îmi sînt singura durere
și fugă și ecou de pușcă,
Eu mă-ncordez prelung la steagul
aromitor al altui veac,
Eu mor de frunză grea, soldată,
ce fragedul picior îl mușcă,
Eu mă rotesc precum lumina
prin trupul Horii-din-Albac...

* * *

Asfințit cu miei și cazemate:
pe armura trupului sfios
cugetă explozii aromate —
lumii care vine, să te-arate
floare a domnescului ei os;

armele visează-n piramide
veacuri de tăcere și nisip,
ochiul tău asupra lor se-nchide —
blînd ecou al spațiilor vide
căutîndu-și începutul de chip...

Și-ai pleca, și nu-ți dă drumul seara;
și-ai dormi, dar încă-i de luptat :
trebuie urcată Niagara —
nu cu aripile, ci cu scara
aprigului strigăt de bărbat;

și-ai putea... dar taie cîmpul, gheara
fotografului întunecat...

Înfățișări

...Dar crede-mă, crede-mă, crede-mă! — strig
de pe mal, înfășat în durere ca-n soare ;
crede-mă ca pe o stea în uitare,
cutreierată de marele frig;
ca pe un candid cuțit implintat în lumină,
ca pe o luntre venind din Saturn;
crede-mă cum ai crede-o albină
aruncîndu-se-n gol de pe-o umbră de turn;
crede-mă ca pe sinele depărtării de mîine,
ca pe-un berbece de mosc, injunghiat;
crede-mă ca pe o coajă amară, de pîine,
întinsă unui ciine înfometat...

Crede toate aceste înfățișări pierdute
în apa grea ca însăși somnul ce-l sui
și nu te întoarce, n-auzi și du-te
să-nrourezi pășunea cerului !

valeria deleanu

În arenă

În arenă am rămas singură
în mijlocul unei tăceri...
aud vuietul sîngelui meu,
văd jocul în urma pietrificată
de ieri.

Aseară ultimul spectator a plecat
Mila, spunea el,
are palme însingerate,
stelele sus veghează destine sofisticate.

Iubitul a îmbătrînit brusc,
tandru, fidel, plin de balade.
În arenă am rămas cumplit de copil
Mă iubesc, dar frunza mereu cade.

Cîntec de codru des

Grăiesc codrii către mine.
Ramuri intră în cuvînt,
și-i un cuib ascuns în cîntec
neaflat nici de ploaie, nici de vînt,
Fără umbră, fără moarte,
pasăre mică, albastră,
cineva mi te-a rostit
din aripă de măiastră.
Ți-a ales ceruri de grai
să-mi străbați zborul de șoapte
să aluneci în poem
de se face-n mine noapte.
Grăiesc codrii către mine
le cresc feciorași în trunchi,
care-mi leagă inima,
de frunza verde
și pămîntul de genunchi.

Loc netrădat

Te-am visat, te-am trezit, te-am iubit.
Am iscălit cu sîngele tău sfînt.
S'eaua lăcrimă peste ochi de miel
sau eu coborîsem nunta pe pămînt ?

Ai înviat noaptea înspre zori
luminînd feeric locul netrădat,
Drumul ți-a menit fiecare pas
vremuri necosite rana ți-au legat.

Ai dansat peste moartea ta
risipindu-mi spaimele de zei
și m-ai învățat drumul Mioriței
și-ai plecat cu doi ciobănei.

Geneza

Dintr-odată marea devine atît de născătoare
încît te văd din cap pînă-n picioare.
Apele se despică, îți înalță cărare,
șarpele începe să se tirască,
pasărea să zboare.
Se luminează, se însuflețește natura !
Îți pipăi ochii, fruntea, gura.
Cuvîntul taie taina pe care-o pierzi.
Există o lume a numelor.
Stăm în mijlocul ei nenumiți.
Femeie, îmi spui,
și umbra nu mi-o crezi.
Bărbat, îți spun,
risipind pustiu.

Elegie

M-ai născut și te-am iubit
pentru gestul tău uman,
Doamna lacrimilor mele,
m-ai născut, deja, de-un an
Dintre ere mă preling
Iată-mă, nu cresc, mă sting
Cu întomnările tîrzii,
Doamna mea de brume vii,
Verde ochiul meu nu vede
umbra miezului din verde
lîngă geana sub sprinceană,
Doamna mea fără prihană
și urechea mea n-aude
mersul peste urme ude.
Poate asta mi-e cărarea,
Doamnă, trista mea, ca marea.

Șoaptă

Și l-am văzut fără aură..
dormea, mirat de ceea ce visa.
Și i-am șoptit : trezește-te...
trezește-te și amintește-ți de ochii tăi,
de fruntea ta
Trezește-te, stau zilele-n armură...
trezește-te,
în trupul tău e iarăși nimeni
și nimeni nu-i să-ți putrezească
umbra de pe gură.

Flacăra mereu vie a poeziei

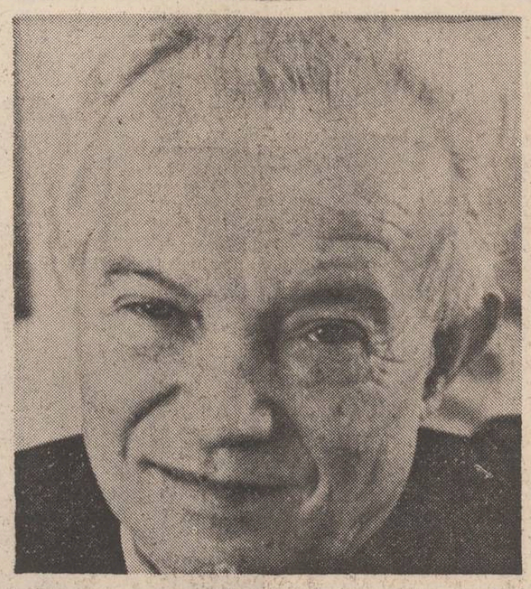

Metafora iubirii

Una din caracteristicile poeziei lui Mihai Beniuc este sinceritatea confesiunii. Lirismul său — venit pe filiera tradiției literare ardelenești, continuind linia unui Coșbuc, Goga sau Aron Cotruș — este programatic anticalofil, autorul are tăria de a-și apara identitatea spirituală de influența efemeră a modelor („toată vremea am rămas eu insumi") și scrie din necesitatea exprimarii propriilor trăiri, evitind artificiul formulelor de „laborator". Poetul și-a păstrat de-a lungul intregii sale creații instinctul țărănesc al mărturisirii directe, naturale ; el exclamă undeva „venisem flăcău de pe Crișuri", divulgindu-și patria sufletului și vocația lirismului vitalist. De altfel, autorul afirmă într-un articol de-al său că „estetismul duce la o anemiere a artei", manifestindu-și prin aceasta dezacordul față de practicile formaliste. Acest crez artistic străbate nu numai lirismul militant, de o deosebită vigoare și consecvență, dar și universul poeziei sale intimiste, în cadrul căruia lirica erotică ocupă un loc aparte. În poemele „de dor", duioșia se împletește cu regretul, suferința orgoliului rănit cu vorba înțeleaptă, poetul glosează pe marginea dureroaselor iubiri neimplinite, alteori închină romanțe femeii. Dincolo de misionarismul social, cintecul de dragoste a însoțit mereu lirica autorului, făcînd să vibreze o coardă sentimentală în străfundurile ființei sale („iat-am rămas la treizeci de ani tot un copil / mai pling de dor, mă tîngui în versuri ca școlarul"), dar poemele lui Mihai Beniuc evită, în genere, sentimentalismul minor prin însăși formula lor austeră, timbrul bărbătesc al vocii împiedică melodrama : „Am adus in cameră garoafe / Din căzute ale toamnei straturi, / Uite-aici pe masa mea un vraf e, / Să privești mereu, să nu te saturi // Ia pe cea mai roșie, mi-o pune / Inimei deasupra ca o rană, / Risul tău sonor apoi să sune / Cum ai ris și altă dată, Ană". Deseori poemele au, sub aparentul lor prozaism, o energie afectivă reținută cu pudoare ; romantic în profunzimea sensibilității, poetul se arată un „ascet" al verbului, el nu gesticulează clamoros, iubirea se consumă cu ardoare în lăuntrul sufletului, evitînd idilismul exterior. Asta nu înseamnă că nu întilnim și momente de explozie emoțională, cind prea plinul iubirii tișnește vulcanic („Sînt încă amețit ca de-o beție") dar predominant este tonul elegiac, meditativ.

Poezia erotică a lui Mihai Beniuc atinge cote expresive surprinzătoare la virsta senectuții cind focul iubirii, departe de a se fi stins, emană căldura înțelepciunii „bătrinului eros" („ce bine-i stă dragostei mele / căruntă și tinără totuși / E parcă o noapte cu stele / E parcă o apă cu lotuși"), marea majoritate a acestor piese sint, fără indoială, antologice definind o culme în creația autorului. Micile întîmplări biografice, ecourile trecutului, solicitudinea, povara grea a anilor se decantează în poemele dragostei tirzii, regretul fiind pigmentat deseori cu un umor „hitru", bătrinesc : „Tu mă iubești așa cum sint, / Un pic bătrin, un pic bolnav, / Și chiar de nu mai știu să cînt / Îți pare totuși că-s grozav". Sufletul poetului este acum bintuit de amintiri, glasul său invocă farmecul tinereții pierdute : „Iubito, nu mai sintem tineri, / Iar de cătăm în calendar, / La tine-i joi, la mine-i vineri, / Ai părul nins, am părul rar // Ah, unde-i neaua de-astă iarnă, / Și unde-i fața ta de nea ? / Prin frunze galbene se cearnă / În calea ta, în calea mea". Călătorind cu fervoare înapoi în timp, imaginația lirică își găsește refugiul în paradisul primelor iubiri, în „vara cea albă și caldă" unde a rămas ca într-o poveste „minunea primului sărut" : „Tu ai rămas aceeași, / dar dincolo de ceață, / Și mi-i cu neputință / să te cuprind în brață". Imaginile senectuții au, prin contrast, tensiune dramatică : „Era ca noaptea părul ei, / Acum e ca seara / Era ca roza fața ei, / Acum e ca ceara". Ridicată la puterea simbolului, dragostea capătă în lirica poetului lumini taumaturgice precum în această tulburătoare parabolă a nemuririi sufletului prin iubire : „Cînd anemonele pe mare, / Pe luntrea noastră, o epavă, / Adînc sub undele amare / Vor țese lumea lor suavă. / Neștiutoare de povestea / Acestui naufragiu mare / Și de furtunile acestea, / La urma urmei trecătoare, / Cînd, din adîncuri, greu năvodul, / Odată-n preajma înserării, / Va scoate la lumină rodul / Minunii coapte-n sinul mării / Iubito, noi vom fi temeiul / Acestei noi minuni de jocuri / Cu sufletul zidit în șteiul / Din vatra veșnicelor focuri. / Iar candizii polipi în spațiu / Simbolizînd mișcări ciudate / Vor cere pururi cu nesațiu / Îmbrățișările netede". Rod al unui eminescianism temperat și oarecum mai frust, lirismul de factură erotică al lui Mihai Beniuc constituie unul din argumentele durabilității acestei creații.

Alexandru Horia

Consecvența idealului social

Pornit din Țara Crișurilor, locuri de legendă și istorie eroică ale Transilvaniei, din Sebișul aflat nu departe de Șebea și Halmagiu, pe unde și-a petrecut pașii tribunul moților și unde amintirea atîtor lupători eroi este încă vie, Mihai Beniuc a venit în poezie cu acest specific al lupei, considerindu-se mereu un militant prin arta sa, pentru interesele celor mulți. Convins că menirea poetului este de a se exprima mereu în scris, Mihai Beniuc a publicat un numar considerabil de volume, nu întotdeauna preocupat de valoare și selecție, de unde, alături de poezii realizate, indicînd un poet de atitudine, cu mari resurse lirice, vegetează versuri amorfe, simpliste, relatări prin cuvinte ale izbucnirilor pasionale. O oarecare selecție acționează și ordonează, mai clar, valoric poezia în **Scrieri** (ediție de autor).

Consecvența unei arte poetice și a unui ideal social ar fi trăsătura ce se impune în creația lui Beniuc. Poetul a fost și se păstrează un militant, exprimindu-și epoca, înțelegînd poezia și ca un document. Într-un ampiu eseu — **Drumul poeziei** — din primul volum de **Scrieri**, poetul își explică atitudinea poetică, mai clar sau mai voalat, căutînd, uneori, justificări, alteori, argumente. Curajul, implicarea, elogiul sint proprii poeziei lui Beniuc, ce se structurează în poezie într-un mod ce-l descoperă **mereu același** pe poet. Această ipostază o accentuează și versurile : „Toată vremea am rămas eu însumi, / Pe la porți domnești n-am fost milog, / N-am știut și nu pot să mă rog, / Nici nu vreau s-audă alții plinsu-mi". Poezie vaticinară, de mari energii, focoasă, insurgentă și combatantă, creația lui Mihai Beniuc are un **drum propriu**, pe care poetul și-l apără cu îndărătnicie și statornică pasiune. Poezia dură, a implicării în realitate și social din **Cintece de pierzanie** (1938) se continuă în următoarele volume — **Cintece noi** (1940), **Orașul pierdut** (1943), **Poezii** (1943). Sint mai rare poeziile care să aibă forța de penetrație a versurilor lui Beniuc cind descrie liric „orașul pierdut", suferința pricinuită de ruperea unei părți din Transilvania natală. Poetul devine exponent, răspunzînd la interogația istoriei de faptele făcute în folosul patriei : „Sudori de moarte-mi scaldă trupul rece. / Un crunt străbun m-a apucat de umăr / Și crud m-a răsucit către trecut : / Privește ! / E umbra Iancului venind din neguri / Și mai departe Horia din Albac, / Crișan și Cloșca, / Și toți aceia despre care voi / Așterneți pe hirtie vorbe mari. / Vin să vă-ntrebe-acum : / «Ce ați făcut ?» **(Orașul pierdut).**

Orașul pierdut, vremelnic și forțat desprins din trupul țării, revine mereu, ca un simbol al zadărniciei actelor făcute împotriva voinței poporului : „Îmi tot revine-n mine / Orașul pierdut. / Zadarnic ați înfipt drapelul stram / Pe turnuri puse-n matca românească, / Zarea se-ntuneca, / Scapara ochii cerului / Și graiul adînc al pădurii / Vestește furtuna cea mare". Poetul dorește ca poezia să-și aibă rostul în timpul său („Aici și-acuma, cît mai sînt în viață, / Aș vrea să aibă verbul meu un rost"), imaginînd revolta împotriva actelor nedrepte într-o solidarizare a naturii : „Vor clocoti străfunduri de minie / Sub crincenul, năprasnicul lor pas ; / O sabie de foc pe cer va scrie / Că a sosit și pentru noi un azi ! // Și sprijinind în iurci și coase zarea, / Alăturea cu codrii noștri, strămbunii, / Ne-om legăna în valuri largi ca marea / Și vom striga cu vocile furtunii ! // Iar de va fi să nu ni se răspundă / Și să ne ridă-n față cei mișei, / Dăm țării foc din dungă-n dungă / Și răsturnăm Carpații peste ei !" **(Tot una-mi este).** Poetul era tînar, cu puțin trecut peste treizeci de ani, și după cum mărturisește în eseul citat — **Drumul poeziei** — i se interzice orice apariție în presă. Poezia **E slobod să mai cînt... ?,** inclusă în **Orașul pierdut,** este o interogație-acuza : „Am coborît din munți și bolovani, / Legendele lui Horia-mi curg în sînge, / În doina mea Ardealul plînge / Și cer dreptate două mii de ani. // Eu sînt trimisul timpurilor noi / Ieșit din rînd cu cei ce scurmă glia, / Și totuși vin întrebător la voi : / E slobod să mai cînt în România ? / (...) / Striviți-mă cu roata-n Bălgărad, / Fluierul Iancului mi-l puneți în gură, — / Prin țărmul vostru-ntelenit de ură / Tot am să-mi tai cu cîntecele vad !".

Fixîndu-și, încă din **Cintece de pierzanie,** originile („Sînt copilul unui neam sărac / Bieți români ce scormonesc pămîntul") poetul își găsește și expresia artistică în limbajul simplu al străbunilor. Adaosul ar fi noul ideal pentru care luptă : „Furai cuvîntul cîntecelor mele / Din limba-naintașilor străbuni, / Și tremur noaptea sub aceleași stele / Pe unde-n vetre ei au ars cărbuni. // A lor a fost și doina și sudalma, / Și ei au pus umărul și palma / Cînd opinteau cu trudă și cu dor, / Privind prin lacrimi către viitor". **(Autoportret** în **Culorile toamnei** — 1962). Se remarcă robustețea și duritatea celui care a coborît din munți, în suflet cu cîntecul de revoltă și dreptate al lui Horea și Iancu. Cîntarea patriei rămîne un imperativ major al poeziei, poetul înțelegînd patria și patriotismul în asocieri complexe.

Lirica lui Beniuc amplifică meditația și pe alte coarde ale sensibilității, angajînd-o asupra individului în raport cu cosmosul și veșnicia, a trecerii prin virste și a erosului, asupra vieții și morții, a timpului în eterna scurgere, într-o intenție de prezizare a rostului în veșnicia materiei : „Am sîngele sărat ca unda mării, / În ochi aprinsă mi-e lumina zării, / Cu țărna-s nedespărțit de-o ființă, / Iar gingașul țesut, zis conștiință, / Răsfrînt din preajma și din depărtare / Cu tot ce-a fost și este și mai mare / Să fie, mă așază-n univers / Stea fără nume, ce numește-n vers / Cu sunet nemuritele, și-mi pune / Puterea-n mîna de-a-nsemna cu rune / Pe trăinicia pietrei și hîrtiei / Înfimu-mi rost în matca veșniciei" **(Materia și visele).** Înțelegînd se arată lîngă paradis, la cumpăna vremilor poetul își face examenul împlinirilor căutînd incertitudinea victoriei („Învins-am oare, sau am fost învins ?") și rațiunea înfrîngerii prin „labirinte" și „abise" pentru a extrage adevărul și a-și verifica statornicia unui drum. În sine își găsește complinite vechile antinomii rău-bine, iar o unduire a presentimentului sfîrșitului adie ușor : „M-am înfundat în propriile-mi visuri : / Sînt toate labirinte și abisuri. / Cum să mai scap nu știu și nici nu-mi vine, / Mi-e rău în mine însumi și mi-e bine. // (...) Mă-nfund, mă-nfund mereu în labirint / Ori într-o mină : galerii mă mînt / Și visurile-ncep să mi se-ncurce / Și pasu-ncepe tot mai greu să urce." (...) Sfîrșitul este imaginat calm, în spirit dacic, și observat ca o posibilă întîlnire cu strămoșii. Poezia este în ton de elegie, împrumutînd, adeseori, metrul doinelor de dor și jale. Nu există în poezia lui Beniuc momente de sterilă speculație ori pesimism în ideea confruntării cu moartea, ci totul este privit ca o firească limită, cu seninătatea atitudinii vechilor daci : „Hai moartea mea, ciocni-vom pahar ca vechi prieteni, / Tu zăngănînd din oase ca un erou din zale, / Eu murmurînd o doină de jale printre cetini / Pe undeva sub coasta Carpaților, la poale / Cînd vom ciocni paharul din urmă, las' să sară / Pe tot întinsul nopții finale foc și pară". **Pămînt ! Pămînt !...** nu este strigătul de bucurie a descoperirii altor teritorii, ci exclamația pentru țărina ce închide în ea străbunii, spre care se îndreaptă gîndul poetului : „De-aceea cînd rostesc eu : Pămînt, pămînt, pămînt / N-arunc priviri flăminde spre orizont departe / Ci cat în jos pe unde străbunii au mormînt / Prin rădăcini sub care ei priveghează-n moarte". Poetul observă tot mai grav, că timpul își scurtează firul spre viitor, dar și în presimțirea sfîrșitului își reînnoiește adeziunea la interesele mulțimii cu idealul căreia poezia s-a identificat. Crisparea trecerii este mereu dublată de optimismul conștiinței ce a vibrat în ritmul inimii marilor mulțimi. Egolatria se înlătură în favoarea dăruirii colective : „Eu n-am avut o stea. Ce mi-am ales / Era o stea mulțimilor menită, / Să fie ei stăpînii pe cules, / Pe vinul stors din poamă și din pită // Ce să mă pling ? Mult mie nu-mi lipsește, / Cel mult un petec de pămînt, / S-adorm trudit sub stratu-i țărnește, / Uitînd c-am fost și-oi fi și încă sînt". **(Cuvintele-mi cad ca sudoarea de pe frunte).**

Acceptînd că poezia izvorăște din contrarii („Țin într-o mînă scrum, în alta floare"), poetul este tot mai mult mișcat de pătrunderea secretelor existenței, de aflare a pragului ce desparte „tunelul care duce către viață, / tunelul care duce către moarte." Sufletul se cutremură mai ades, meditația devenind gravă prin frecvența interogațiilor („Tu, suflete, ce te cutremuri ?"). Imaginează mistuirea în natural, integrat în pămîntul țării: deasupra nu cu „sălcii, tei ori plopi" ci cu „urzică, volbură, cucută", simbolizînd revolte ale ordinii. Într-o privire retrospectivă rămîne consecvența unui drum poetic : „Privesc în urmă : lungu-i drumul meu, / Și chiar de-a fost urcușul foarte greu, / L-am înfruntat piept în piept să fie drept, — / E lucru-n viață-mi cel mai înțelept // De-au prăvălit deasupra mea copaci, / Știam că n-o fac oamenii săraci, / Crișenii mei, știam, au toți un vis / Pe care doar atita : eu l-am scris" **(Privesc în sus).** Chiar și la virsta senectuții poetul are în „coamă furtuni, la talpă volburi", mod de a numi avîntul și energia puse în realizarea idealului artistic. Poet angajat în destinele societății, Mihai Beniuc își consideră poezia ca participare activă la interesele sociale, continuă „patrulare", veșnic împotriva liniștii și inerției : „Liniștit să fii ar fi o crimă, / Oricît pare noaptea de sublimă. // Omu-i încă tot în suferință — // Nu s-a făpt finala biruință. // Vine oare ? Negreșit că vine ! / Dar nu fără mine, fără tine, // Dar nu fără muncă pe dreptate, / Fără noi cu vreri nestrămutate. (...) // Între ape, cer, pămînt și stele / Patrulează versurile mele".

Mihai Beniuc rămîne strălucitor în fragmente de volume, realizate printr-o selecție severă, ce întăresc forța unui drum poetic.

Alexandru Ruja

Un moment al liricii ardelene

Cu Mihai Beniuc, debutant în 1938 cu „Cîntece de pierzanie", lirica transilvăneană de felul lui Octavian Goga și Aron Cotruș părea a-și fi consumat materia vaticinară și vitalistă, revendicativă, teribilă. Poetul începuse, de altfel, energic și recalcitrant, liricizînd în urmarea unei concepții voluntaristice și agresive, emițătoare de apoftegme ale materiei brutale : „Cînd voi izbi o dată eu cu barda / Această stîncă are să se crape / Și va țîșni din ea șuvoi de ape / Băieți, aceasta este arta!". Eul solitar călca pe o cale nedeșteleniță, poetul avînd încredințarea că e predestinat suferinței publice și apostolatului : „Eu am luat-o fără drum în sus / Puteți veni pe urmele-mi de sînge / Mai urc și-mi vine citeodată-a plînge / Și mă-ndoiesc sub cruce ca Isus". Aerul profetic, agresivitatea, dicțiunea tropotitoare — acestea izbeau numaidecît cu, în plus față de Octavian Goga, o înclinație către apocaliptic, interpretînd temele biblice, teribila „Judecată de apoi" în gustul unui ingenuu pictor transilvan pe sticlă : „În jurul meu, un ocean de fulgere, / Porni tăria toată pe distrugere ! / Și zboară-n țăndări stele și comete ! / Ce trăznete și tunete — cereștile trompete !". Totuși, „Cîntece de pierzanie" conțin o mai spectaculoasă lirică decît se apreciază în mod curent și este fapt sigur că Mihai Beniuc nu imita aici pe Goga și pe Aron Cotruș, nu eminescianiza epigonic : poetul vine cu imaginația lui profund țărănească și cu un simț al materiei pe care, apoi, nu l-a tulburat nici o îndeletnicire cărturărească. Și imaginile arată o pecete de civilizație rurală arhaică. Tinerețea se scurge ca grîul din sacul spart, luna e văzută cît o mămăligă sau cît o tingire, coasa trecînd cu tăișul prin vegetale dă o voluptate apropae fizică ; poetului i-a rămas, în fine, o foame țărănească, aproape irepresibilă. El se arată, pretutindeni, ca un teribil pauper, „setos, flămînd, netrebnic și visător" ; dimensiunea socială se întrevede numaidecît. Noutatea e absolută căci într-o literatură care se sforțase aproape o sută de ani să liricizeze afectele brutale, percepțiile directe și viguroase, Mihai Beniuc aducea, cu o agresivitate curat juvenilă, țărănismul cel mai patent asemuindu-se, prin aceasta, cu Aron Cotruș. Totuși, nu instinctual și incult ; poetul era știutor de literatură, adora pe Eminescu și, în erotică, eminescianiza, veștejind pe cochetă și pe dama „pozitivă". „Sălbăticia" lui, colorată ca într-o carte populară cu zugrăveli țărănești, era a unui liric făcut să înlocuiască poetica „pană" cu tăiosul ascuțiș al coasei.

De altfel, poetul își adîncea afectul în direcția apostolatului și a predicțiunii, alegea (în „Cîntece noi", 1940) să fie înainte-mergător și să scrie proorociri. Acum totul este aci imens și greu, ponderabil și omul participă tropăitor la univers asemeni țăranului care pătrunde cu pas apăsat în holda de grîu, nutrit cu un car de poeme cît un deal. Termenul etic e peste tot, poetul nu e de înțeles în afara moralei însă de reținut e mai cu seamă energia egotistă, teribila consecvență ca de fanatic religios. Spectacolul personalității, redusă la o ireductibilă decizie, e fascinant, nu departe de acela al marilor mistici spanioli, cu a căror poezie, directă și hohotitoare, Mihai Beniuc avea însemnate corespondențe. Ca un „Fray" rebel, poetul punea totul în discuție cu excepția înanalizabilei răzmerițe personale, inatacabilă de meteorologia ostilă, văzută alegoric : „Una știu : Nu m-am supus la vînt". Că aveam în aceasta o poză vaticinară, un exercițiu simpatic de premoniție este de netăgăduit ; liricul făcea, în literatură, figura unui apostol, explorator al teribilului spre a comunica nevăzutul și spre a prevedea viitorul : „tare-i obosit și trist poetul / Bîjbîie prin negurile reci".

„Poeziile" din 1943 accentuează lirismul nu însă în latura imagistă ci alegorică. Poetul și-a compus o mască de unde nu se exclud excitația puterii, beatitudinea, marile simboluri curente, o epică descifrabilă prin cîteva chei simple. E formula lui de medievalitate resurectă. El slăvește acum „mugurul" prin care înțelege „speranța", „codrul" văzut ca niște mulțimi solidare, vestejește „vîntul" echivalat cu o amenințare persistentă și tăioasă. Pegasul lui e acum murgul românesc, poetul însuși se închipuie un Făt-Frumos căutînd o eternă Cosînzeană pe care ar cîștiga-o după bătălii cu balauri cu șapte capete. „Melița", instrument al civilizației agrare țărănești, devine o teribilă alegorie, fantastă și delirantă, a morții. Mihai Beniuc scobora lumea alegoriilor de Moyen Age în vatra lui rurală, spre a o face inteligibilă, interpretînd marile conflagrații ca pe niște „secerișuri", șuieratul glonțului ca pe acela, letal, al „secerii". Extraordinar e poetul în cîte un „creion" aproape giottesc, religios, precum în acest catren din „Steaua cu coadă" : „Multe bubureze sînt pe boltă / Toate numai aur și argint / Domnul trece mulțumit prin holdă / Mîngîindu-și barba și zîmbind".

Tema istorică are mai multă pregnanță odată cu „Orașul pierdut" (1943). Poetul ascultă reverberațiile inefabile ale singelui, strămoșii „crunți" îl exhortează, el privește cum trec, hieratic și fumegos, Iancu, Horea, Cloșca și Crișan. Vitalismul egotist al întîielor versuri se sublimează într-o lirică a exponențiului, poetul închipuindu-se acum o voce a mulțimilor pe a cărui coardă răsună jelania multimilenară a unei întregi comunități : „Am coborît din munți și bolovani / Legendele lui Horia-mi curg în sînge / În doina mea Ardealul plînge / Și cer dreptate două mii de ani". Omul „Crișului" (după cum Octavian Goga fusese poetul „Oltului" transilvan) va fi, de altfel, așa cum anunța, în 1946, „toboșarul timpurilor noi". Inceputurile poeziei lui transilvănene conțineau cum nu se poate mai bine această compoziție viguroasă, agitatorică, eticistă, proprie liricii lui Mihai Beniuc.

Artur Silvestri

REMEMBER • POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (LI)

„Pe Eminescu, noi, poeții tineri..."

Pe Mihai Beniuc îl știam ca poet tînăr încă înainte de a-l cunoaște personal la Școala de literatură „Mihai Eminescu", prin 1952—1954, deci, cînd, cum spune într-o poezie : „Am împlinit ani patruzecișase, / Mulți înainte, dar mai mulți 'napoi". Acum iată are înapoi 80 de ani, dar în mintea noastră tot mai răsună, pe prima zăpadă căzută în Ardeal : „Tinerețea mea, / Ah, tu, sanie / Pe cărări de nea / Și pierzanie..." Sînt versuri din „Cîntece noui", apărute în 1940, pe cînd împlinea 33 de ani, ca Bălcescu și ca Isus, cel din mitica sa „Cu Dumnezeu la cot".

Dar poate că răsunetul cel mai viu în conștiințele noastre îl avea acea dedicație „Poeților tineri", care începea cu versurile cu adevărat dumnezeești : „Pe Eminescu, noi, poeții tineri, / Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge. / Cîntecele lui fără seamăn / Sînt pentru noi miraj de neatins. / Caravana noastră trecătoare / Aleargă după oaza versurilor lui, / Și oaza aleargă mereu la fel de departe / 'n zare. // Dar Eminescu nu cuprinse tot / În stihurile lui dumnezeești / Durerea românească-i mult mai mare / Și n-o cuprinde toată nici un cîntec". Avea 31 de ani cînd scria aceste versuri nu „neînțelese pline de-nțelesuri", cum ar zice marele poet, (vezi „Scrisoare" din august, 1937).

Eminescu, dacă își proiectează lumina stelei sale tutelare în două poezii scrise succesiv în 1937 și 1938, e pesemne acea „conștiință" la care ajunge în 1983 (vezi „România literară" de joi, 26 mai) : „Tu nu ești Eminescu și nu vei fi nici Goethe, / Und bist allein geblieben în einer stillen Ode. / Au n-ar fi fost mai bine să fi rămas la sapă / Dar n-ai pămînt să-l semeni și nici să-l uzi n-ai apă. / Nu te-ai fi vrut ministru și nu te-ai vrea nici Papă, / Cum nu te-ai vrut vr-odată tîlhar de drumul mare ; / Te-ai mulțumit cu-atita : Să fii un oarecare. / Și cum n-ai fost nici Nietzsche și mai puțin Copernic / Nu te-ai dorit nici cleric nici eremit cucernic. / Priveai cum cade frunza și cum se-nalță stele / Știind cîți ani-lumină e calea pîn-la ele / Și-ai cunoscut destule din A pînă la Zed / Fără-a te crede ceva mai mult ca un biped. / Dar nu visai că lumea tu ai cîndva s-o schimbi, / Văzînd că fericirea e vorbă-n orice limbi / Iar omu-n veșnicie ca-n codru un butuc / Și tu cît ești în viață rămîi Mihai Beniuc".

Dîncolo de autoironia puțin sceptică, cu o nuanță de bravadă în același timp, chiar această ultimă poezie care-l mai invocă pe Eminescu „cel cu stihurile lui dumnezeești", e plină de înțelepciune, horațiană, dar și șuor à la Octavian Goga. Sună undeva în adînc și a resemnare mîndră, împăcată.

Acum însă cînd Mihai Beniuc devine octogenar, nu se poate să nu ne amintim că durerea românească a răsunat cu vibrație de oțel în stihurile sale : „Ca în exil mă simt în țara mea ! / Idoli străini, mari băutori de singe / Turbat s-au apucat aici să bea. / În jurul lor poporul meu se stringe", scria în 1943. „Voi, trecători alăturea de vreme, / Dacă-auziți cum cîntecele pling, / Să știți că-n miezul muntelui, adînc, / Durerea românească geme !".

Mihai Beniuc și-a scris poezia și și-a trăit viața totdeauna cu urechea pe inima țării, niciodată trecător alăturea de vreme. E și motivul pentru care azi îl omagiem alături de Blaga sau Arghezi. Și o spun cu convingerea că nu facem nici o nedreptate cuiva.

Odată cu Mihai Beniuc reînvie în poezia românească una din cele mai semețite mitologii, cu Horea, cu Iancu, cu Nouă sute șapte, cu Umbra lui Gelu, cu Chivără roșie, vultur al răzbunării, cu Melița războiului care „toată vara, toată toamna latră".

Din „Orașul pierdut" Mihai Beniuc avertiza : „Striviți-mă cu roata-n Bălgărad / Fluierul Iancului mi-l puneți în gură, — / Prin țărmul vostru-ntelenit de ură / Tot am să-mi tai cu cîntecele vad !" Tot un avertisment era și acel „Cu mîi de cai putere" : „Ați priceput : Cu mîi de cai putere / Se crapă zorii unei alte ere !"

Departe de a fi un poet-manifest întotdeauna, alegoria capătă uneori măreții legendare ca în „Dansează ursul românesc" : „E mare ridicată-n labe / Și blîndă fiara fioroasă, / Prin blană-i numeri coaste slabe / Dar nu se lasă, nu se lasă : / Dansează ursul românesc".

Cum dansează ursul românesc în poemele lui Mihai Beniuc se știe din „Cîntec de primăvară" : „În zadar vă zbateți și asudă / Fruntea voastră galbenă ca ceara, / Nu puteți, degeaba-i orice trudă, / Să legați în lanțuri primăvara".

De aceea putea să irumpă în „Furtuni de primăvară" : „La timple mi s-a strins părul cărunt / Ca sarea din adîncul ocnei scoasă / Dar tînăr sunt, același încă sunt, / Să-mbătrînesc viața nu mă lasă".

Secretul acestei tinereți fără bătrînețe a lui Mihai Beniuc stă în faptul că a ucenicit la stihurile dumnezeești ale lui Mihai cel Mare al poeziei românești.

Vizionarismul său, virtute fundamentală a oricărui mare poet, s-a afirmat cu putere încă în primele zile de după victoria revoluției noastre, confirmîndu-se astfel în timp crezul său mîndru :

„Nimenea nu știe pînă mine
Ce s-o mai alege și din noi —
Fost-am totuși eu și voi rămîne
Toboșarul timpurilor noi !"

Niculae Stoian

Urmare din pag. 1

nume de munte, Ceahlăul — toată creația lui nefiind decît o **Cintare a cîntărilor** închinată naturii și frăției sale cu omul. În paranteză fie spus, se ascunde aici o metaforă pe care nu mă pot abține să o enunț, cu riscul de a mă îndepărta de subiect : această întrecere pe verticală între creația literară, materializată în cărți, și statura unui scriitor identificat cu piscul unui munte. E optimist să constați că spiritul, produsul fanteziei umane depășește în înălțime și durabilitate virfurile cele mai înalte ale munților.

Dar, ceea ce urmăream să spunem prin această, poate prea lungă, divagație de la subiect, e un lucru pe cît de simplu, pe atît de esențial : **românul nu s-a îndepărtat în decursul istoriei sale de natură și, ceea ce este mai important, nu s-a înstrăinat de natura din el.**

Iată cum se explică prezența atît de pregnantă, de fermecătoare, de fertilă, de frustă și tonică în același timp a mitologiei populare în întreaga creație cultă românească, fie aceasta de sorginte populară, cum ar fi să zicem opera lui Ion Creangă, fie de subtilitatea artei franceze, și am putea aminti aici pe Mateiu Caragiale, fie de un colorit oriental ca Panait Istrati, fie de robustețe și poezia prozei americane și ne vom limita să citățm dintr-un șir lung doar pe Ion Slavici, Liviu Rebreanu, Pavel Dan, Marin Preda, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu ș.a.

Recuperarea izvoarelor

Și oricît aș evita didacticismul, nu pot evita expunerea, schematică, bineînțeles, a cîtorva mituri străvechi, care au influențat, sau mai propriu spus, au fecundat creația cultă românească.

Mă refer mai întîi la unul cu circulație largeuropeană, dar care în România își are particularități proprii, cunoscut sub titlul **Legenda Mănăstirii Argeșului** sau **Balada meșterului Manole.** Argeșul este una din primele capitale ale Țării Românești, unde se găsește și azi o mănăstire celebră în întreaga lume și de zidirea căreia se leagă legenda despre care vorbim. Catedrala aceasta, zidită în secolul XVI, este nu numai de o desăvîrșită frumusețe arhitectonică, ci reprezintă și un simbol al ființei poporului nostru, în ea fiind înmormîntați primii voievozi ai românilor. Dar iată legenda în rezumat, cu regretul că rezumatul, în mod fatal, răpește întreaga frumusețe a mitului îmbodobit, în forma lui originală, asemenea construcției, cu tot ce a putut concepe mai inspirat fantezia unui popor. Negru-Vodă, întemeietorul Țării Românești, umblă pe riul Argeș căutînd un loc potrivit pentru înălțarea unei mănăstiri cum nu a existat alta în lume. El este însoțit de zece meșteri, între care cel mai bun e Manole. Se stabilesc într-un loc straniu, la niște ruine străvechi, unde ciinii urlă a pustiu și a moarte. Locul pare predestinat, pentru că, ulterior, toată acțiunea va fi dominată de elemente dramatice. În același timp însă, amănuntul e plin de semnificație. Constructorii noilor așezări românești nu-și clădesc ctitoriile pe un teren deșert, ci, în spiritul unei continuități, caută vechile temelii dacice și romane, ei considerîndu-se legatarii de drept ai unei glorii apuse căreia îi sînt datori să-i redea strălucirea, să o reașeze și să o înalțe, acesta fiindu-le destinul.

Zidarii încep lucrul, dar, ca un ecou din legenda vecină a lui Sisif, truda lor se consumă zadarnic : ceea ce înalță ziua, noaptea se dărîmă. Lui Manole i se arată în vis că nu vor reuși să termine această construcție fără seamăn pe lume, decît atunci cînd vor zidi de vie pe prima persoană care în zori va sosi la ei. El împărtășește celorlalți ce a visat. Toți așteaptă într-o încordare maximă. Și iată o siluetă în depărtare. Pe măsură ce se apropia, ea este recunoscută cu stupefacție : e chiar soția lui Manole, iubită de el, de la care așteaptă un fiu. El imploră forțele naturii să o oprească și să o întoarcă din drum. La rugămintea lui, se declanșează catastrofe inimaginabile : ploi torențiale, grindină, vînturi dezastruoase, ape ieșite din matcă. Natura își pierde echilibrul. Orice ființă omenească ar fi fost oprită de cataclism. Dar nu soția. Ea e jumătatea unei iubiri, împreună cu bărbatul său de aceeași ființă, ei țin cerul pe umăr, universul însuși. Fără unitatea lor ordinea lumii s-ar prăbuși. Ea trebuie să ajungă la el înfruntînd orice vicisitudini. Și ajunge... Manole e în culmea disperării. Orice ar fi acceptat cu excepția sosirii soției sale. În fața lui se deschide tranșant alternativa : sacrifică opera sau pe soție și pe fiul său încă nenăscut ? Dar, pentru durabilitatea unui edificiu care nu se rezumă la o clădire, ci este simbolul perpetuității poporului său, al puterii sale de afirmare în lume, al sufletului și setei sale de frumos și trăinicie, hotărîrea e luată. Și ca într-un joc, amestecînd durerea cu delirul dragostei, disperarea cu tandrețea, mascîndu-și abisul sufletesc cu surisul familiar, transformîndu-și lacrima grea, neagră, a suferinței cu lacrima de rouă a bucuriei revederii, Manole începe să-și zidească soția, cum spune balada, pînă la gleznе, pînă la brîu, pînă la sîni, pînă la umeri, pînd cînd ea dispare cu totul în materia dură a construcției, confundîndu-se cu ea și cu idealul creator al meșterului. Și, după aceea, cînd zidirea e terminată, fiindcă ceea ce construiau ziua noaptea nu se mai dărîma, cînd Voievodul, fascinat și orgolios, o găsește într-adevăr fără seamăn pe lume, cînd totul pare a fi desăvîrșit, — surd, îndepărtat, din zid se aude încă plînsul ființei celei mai dragi, zidite de vie, dînd astfel viață fără moarte operei marelui meșter. Calvarul lui Sisif, din aria elenă a mitologiei antice, era astfel învins, reabilitat, înnobilat, în aria de cultură dacoromană.

Întreaga baladă, impresionantă, shakespeareană am zice, în dramatismul ei, e, în fapt, un elogiu adus spiritului constructiv, pașnic, puterii de supraviețuire a poporului român, ideii că numai printr-o jertfă supremă se poate înfrunta timpul, se pot înălța monumente ale sufletului, se poate crea tot ce e nobil și nemuritor.

Finalul însă e deconcertant. După ce Manole ridică acest edificiu fără egal în lume, în loc de răsplată, pe care el de altfel nici nu o aștepta (el, ca un artist adevărat își sacrificase tot ce avea mai scump numai ca opera să ia ființă și să dureze), suveranul, orgolios, pentru ca meșterul să nu mai ridice o altă clădire la fel de frumoasă, dă ordin să se îndepărteze schelele, Manole rămînînd pe acoperiș. Rănit încă o dată în profunzimea ființei sale, Manole, ca un nou Icar, făcîndu-și aripi din lemn, încearcă să zboare, nu în cer însă ca Icar, ci spre pămînt, spre condiția lui firească, spre el însuși — după ce își pierduse totul — spre el, cel pămîntean, spre pămîntul nostru cel de toate zilele, pe care, probabil, cînd sîntem departe de el, îl visăm mai mult decît cerul. Să ne amintim, ca să coborîm din mit pe pămînt, să arătăm, dramatica întoarcere pe planetă a echipajului de pe „Apollo 13", la rîndul său un mit modern — cu cît mai încordată era aducerea semenilor noștri pe pămînt decît zborul și debarcarea lor pe lună! E în toate o nostalgie, o atracție, dincolo de forța de gravitație, aș zice o gravitație mult mai puternică, aceea care-l cheamă pe om spre albia lui firească, spre condiția lui, spre mediul matern și protector, spre el însuși.

POST RESTANT

Uneori se petrec în jurul nostru fenomene ciudate, stupefiante, față de care cei mai mulți dintre noi ridicăm din umeri, refuzînd să le credem cît de cît. Nu, nu poate fi vorba aici nici de O.Z.N. și nici de Triunghiul Bermudelor, ci chiar de ce se poate petrece în noi înșine, astfel ca într-o zi, într-o noapte, într-o clipă de fapt, să privim cu durere la risipirea tuturor speranțelor noastre atît de migălos și de perseverent create în ani și ani de zile. Este, într-un fel, semnificația acelei risipiri imense a telefericului din Zorba grecul ; a acelei construcții ce părea atît de solidă și de necesară, căruia i se pusese la capăt chiar o colivie cu un papagal, papagalul Bubulinei ; pentru care se adunase lumea ca la bilci ; pe care se agățaseră ghirlande de flori din toată insula ; acea lucrare binecuvîntată de călugării de la mînăstirea din apropiere. Și iată, deodată, se dă drumul la vale primului buștean, totul scîrțîie, se îndoaie, dar rămîne în picioare. Abia la al doilea (sau al treilea, sau al patrulea etc.) totul se năruie și asistența, înspăimîntată, se împrăștie. La locul cu pricina rămîn Zorba și boss-ul. Iar meșterul Zorba, în loc să spună, ca Manole, că va face un teleferic și mai bun (?!), exclamă : „Ce frumos a fost ! Ce frumos !“ Risipirea iluziilor, văzută ca spectacol, se încheie cu un dans în doi, ori, dacă acceptăm ideea că și unul și celălalt sînt două fațete ale unuia și aceluiași visător intratabil, un dans în unul. Din păcate, nu toate risipirile din noi înșine sînt văzute ca niște spectacole, ci ca niște întîmplări urîte, cum sînt îndeobște toate întîmplările care urîtesc lumea. „După ani și ani de zile, îmi mărturisea prietenul meu Zorba, timp în care îmi spunea iubitule (ca și cum nu m-ar fi chemat altfel pentru nimeni altcineva), într-o zi, în timpul unei certe nici mai mari, nici mai mici, a chemat zbirii să mă ia și să mă ducă de la ea“. Nici o idee de spectacol, ci numai de risipire în derizoriu, în înșelăciune și trădare, față de care, cum spuneam la început, stupefiați, ridicăm din umeri, refuzînd să credem că așa ceva se poate întîmpla. Doar sentimentele, ca și micul prinț, locuiesc în stele, iar stelele sînt, cum știe toată lumea, în cer, chiar și atunci cînd se oglindesc (și le vedem) în mlaștini.

MIHAELA N., București : Reproducem pe larg din „proza“ sentimentală a dv., tocmai pentru a justifica în parte rîndurile de mai sus : „Titi, sper că nu te superi că ți-am scris aceste rînduri, dar vreau și eu totodată să te întreb ceva. În primele rînduri vreau să te întreb de ce nu vii la taică-meu și la maică-mea cu aceea (?!) scrisoare minunată și aceea (?!) fotografie, eu doar te pr mes (?!), cu ușa deschisă. Dar de vrei totuși să vii, ca să-ți arăți gelozia care te fierbe și ciuda. Tu de la început și cu Liviu ne-ați crezut pe noi ca niște proaste, am fost niște unelte în mîna voastră(.) dar să știi că din astea am învățat unele lucruri, că față de ceea ce-am făcut cu tine și n-am să mai fac cu nimeni, într-adevăr nu aș avea încredere, cum am avut odată în tine. Găsești (?!) altă prietenă. Mai drăguță, să știe să se poarte. Tot ce-ți spuneam eu ție tu nimic nu păstrai, toate i le spuneai lui Liviu (,) cuvîntul ți l-ai dat de multe ori și ți l-ai călcat. Află că tot ce am făcut cu tine le-am făcut din silă și scîrbă. Nu mi-a plăcut de tine de la început. Și tu credeai că am să fiu mult timp prietenă cu tine, dar află că asta nu se va întîmpla niciodată. Să știi că toate fotografiile pe care le-am avut cu tine le-am ars ca să nu te mai văd. Salut !“ Spectacol ? Nicidecum. O melodramă ieftină, pe măsura ortografiei și punctuației (a lipsurilor, mai degrabă), în care totuși se suferă cu sinceritate și contradictoriu.

GABRIEL ARDELEANU, Toplița : Cîteva aforisme ne-au plăcut, deși nu acestea constituie obiectul rubricii de față. Iată-le : „Statuile par a confirma adevărul : trăiește o veșnicie cine are inima de piatră“ ; „Oare apele mici curg în apele mari după o lege a naturii sau din exces de servilism ?“ ; „Tot măgar a rămas și după ce s-a ajuns la concluzia că este un animal inteligent“. Trimiteți-ne totuși proză.

CONSTANTIN COȘMAN, Suceava, GEORGE IONESCU, Pucioasa și alții : Reproșurile dv. sînt neîntemeiate, întrucît nu răspundem, aici, celor care ne trimit poezii. Cel mult plicurile cu poezie sînt transmise secției de poezie.

EUGEN B., Gheorghe Gheorghiu-Dej : Ne tutuim, ne tutuim... dar tot degeaba. Top nu publicăm, profilul lui Michael Jackson nu ne interesează, cu atît mai puțin al lui Lionel Richie, iar Holograf fie la el acasă. Deci, continuăm jocul ?

FLORIN MARINCEA CRÎNGEANU, Alexandria : Încă nu.

LUCIAN IONICĂ, Timișoara : Am reținut „Începutul“, dar am dori să ne mai trimiteți un fragment, două, din romanul dv. „Ani pe Tarcu“.

ACHIORIȚEI AL. GAVRIL, Fălticeni : „Îndrăgostindu-mă am văzut că am oarece talent în «Jocul cuvintelor». Am început să scriu...“, Dezîndrăgostiți-vă.

ALEXANDRU RIZEA, com. Iara, Cluj : Scrieți tare necitet, deși sînteți convins de contrariul. Totuși o mașină de scris nu este un obiect extraterestru și deci nici extracomunal. Reveniți cu proză dactilografiată.

DECEBAL ALEXANDRU-SEUL, Sucdava : Înțelegem că sînteți fericit că ați debutat în revistă (după mult timp și multe încercări). Nu înțelegem încă cum puteți apărea cu fotografie fără s-o trimiteți redacției. Poate doriți să vă facem un portret robot. Iar numele literar Decebal Alexandru este bun așa cum este.

ADELA TIBEICĂ, Bistrița : Aveți răbdare, nu v-am uitat. Dar de ce nu ne mai dați nici un semn de viață ? Vă e teamă să nu ne stricați prima impresie (bună) ?

TEODOR COMĂNESCU SĂRĂCUȚ, Ghidigeni, Galați : Războiul s-a terminat, scrieți ceva și în timp de pace. Retrimiteți povestirea „Tata“ și nu mai fiți atît de sentențios, cînd vă gîndiți la literatură. Lăsați-i pe critici, ei oricum nu se pot face de rîs.

Iulian Neacșu

Către tineri

Urmare din pag. 1

țiune suverană și independentă, într-un sistem de civilizație propriu în interrelație dinamică, creatoare cu civilizațiile înconjurătoare și mondialitatea.

În această intenție sînt scrise toate capitolele — trepte de cunoaștere — etape gnoseologice — din **Strămoșii**. Ca etape ale devenirii, ale legității inexorabile care conduce la necesitatea obiectivă a războiului țărănesc și la Horea, la revoluția din 1848 în Transilvania și la Avram Iancu, la Marea Unire și la războiul antihitlerist cu implicații dincolo de zonal, în mondialitate.

Prin construcție ca element de structură și prin stil ca element de expresie, gîndite într-o unitate dinamică, se pot opera sinteze vaste, ambiționînd să surprindă polifonia unei societăți în momentele ei de explozie, atunci cînd se valorizează întregul potențial energetic și moral al unui popor.

Cine primează ? Documentul ? Datul arhivistic ? Anecdoticul ? Invenția ? Imaginația ? Care este rezultatul ? O literaturizare a documentului într-un decor și cu o recuzită „istorică“ în care eroii debitînd tirade sînt machiați convenabil, se mișcă într-un mediu reconstituit aproximativ și sînt costumați onest, în limita informației scriitorului ? Sau acestor personaje transferindu-li-se cu generozitate gîndirea, cultura, și optica contemporană, fac din istorie doar un pretext de la care se pornește ?

Cred că literatura document are obligația să reconstituie și să restituie în esențial, să descifreze sensurile, tendințele legicului, păstrîndu-și cu noblețe toate atributele artei narative și epice, în așa fel încît reconstituind, să aducă cititorul în epocă și-n înțelesurile ei, să-l facă deci contemporan ei, să-l integreze prin participare afectivă dar și rațională, și, restituind o epocă să convingă de veridicitatea ei, cînd este cazul, de autenticitatea ei.

Pentru asta prima obligație a scriitorului este să se autointegreze el epocii pînă la identificare. Mijloacele de care dispune sînt infinite. De la traiul în microentități sătești care-au păstrat ancestralul în modul lor de viață, pînă la existența în folclor și ereșuri, de la reanimarea muzealului la cea a arhivelor, de la provocarea întîlnirii cu Horea și secondarea lui prin atribuirea unui rol de consultant la redimensionarea personalității pe seama omului de taină al Viteazului, de la drumeția cu piciorul prin Zărand la disponibilitatea de a deveni al treilea roșu de țară din dreapta stegarului domnesc cînd înainte de șarjă te aperi de tăunele care-ți dă tîrcoale și simți mirosul cailor asudați și auzi cum își roade zăbala roibul velpaharnicului și pe urmă, cu un efort dureros, acela al ruperii dintr-un sine spre a te desăvîrși în alt sine, cobori hăulind din clinele Dealului Băieșilor asupra honvezilor lui Hatvany ; de la toate acestea la autenticitatea prin veridic nu este decît un pas, pentru că veridicul artistic prin capacitatea scriitorului de a întui și transfigura, corespunde unei mari doze de autentic.

Așa se face că studiind discursul baciului Simion Bărnuțiu rostit în catedrala Blajului după ce-am umblat pe urma stîrpei lui, prin Nordul cel fermecat, încă cunoscîndu-i gîndirea și vorbirea și viața de toate zilele și pricepîndu-l pe dinlăuntrul său, mai ușor îl pot aduce pe cititor la el, ca și la ceilalți ai noștri din veac.

Adică pledez în **Strămoșii** pentru noi cei dintotdeauna, cînd sub vremi, dar esențial aceiași, cînd călărind vremile cu ș a, ori fără, pledez deci pentru constantele și invariantele istorice care ne fac noi înșine, ne diferențiază adînc de alții și, diferențiindu-ne, ne universalizează și ne saltă steaua, mereu spre zenitul acestui spațiu mirific pe care-l numim patrie.

Linia unei tradiții

M-am gîndit multă vreme, căutînd o formulă, auzită ori creată „ad-hoc“ pentru a defini activitatea și destinul științific exemplar al profesorului dr. Mihai Pop. Pînă la urmă m-am oprit la replica unuia din discipolii și apropiații profesorului, Vasile Crețu, care spunea odată că Mihai Pop nu și-a scris toate cărțile pe hîrtie, pentru că o bună parte din ele le-a scris în „noi“.

În „noi“, adică în cei care, deși aparținînd ca virstă unor generații diferite, sîntem prin preocupări și metodologie, părți ale unei singure generații ; în „noi“, adică în cei care ne-am format din contactul, dialogul, simbioza de idei născute din generoasa deschidere a profesorului spre toți cei ce vin, spre toți cei ce au ceva de spus în acest domeniu. Firește, formula propusă reprezintă o alegere subiectivă, căci ea nu cuprinde, în ansamblu, întreaga personalitate, întreaga creație a profesorului ; uneori însă, conceptul poate lăsa loc simbolului, iar considerațiile strict teoretice se pot retrage în fața percepției afective. Pentru mulți din iscoditorii de azi ai lumii satului românesc întîlnirea cu civilizația populară a trecut și trece prin întîlnirea și dialogul cu opera lui Mihai Pop. Profesorul a fost și este pentru noi toți nu dascălul de la catedră, ci partenerul de discuție, prezența lucidă, atentă și binevoitoare care urmărește gîndul celuilalt cu răbdare, precizie și, nu o dată, amuzată uimire. Cultivînd o gîndire interogatoare, adeseori cu tîlc, Mihai Pop își obligă conlocutorul să iasă din propriile categorii, să se privească dintr-o altă perspectivă, să treacă sprijinit de o replică fulgerătoare de la limbaj la cod, de la exegeză la analiza epistemologică. Într-un anume sens și într-o „năstrușnică“ alăturare, profesorul îți declanșează demersul intelectual asemenea acelor binecunoscuți „tricksteri“ din mitologie, care, prin gestul lor imprevizibil, dar rostuit, mută un echilibru precar într-un dezechilibru fecund și creator de nouă ordine. În spațiul unui asemenea dialog ideea rodește altfel, parcă de la sine, iar tînărul descoperă că ceea ce se „scrie“ în el este tocmai lecția libertății de a fi el însuși de a gîndi prin propriile-i mijloace.

Mereu egal cu sine, sfidînd timpul, calm și deschis, profesorul Mihai Pop îmi apare acum, la împlinirea a opt decenii de viață, asemenea acelor mirifice fințini ale satului nostru — o adîncime a gîndului ascunsă de limpezimea, dezarmantă aproape, a exprimării, o sursă inepuizabilă de idei și sugestii, o prezență benefică, stimulatoare, care se impune de la distanță, decupîndu-se distinct în orizontul folcloristicii noastre. Într-un cuvînt, un model.

În textele pe care le-a scris, fie în emulii săi, în toți cei ce au vrut să fie părtași la generoasa sa risipă de gînduri, fie în cărțile, studiile, eseurile pe care le-a publicat (deloc puține la număr, în ciuda legendarei sale „oralități“) profesorul a depus mărturie despre crezul său asupra culturii populare. Aș desprinde aici, în primul rînd, sublinierea profundei ei raționalități. În acest sens, revelator mi se pare faptul că, discutînd odată despre conceptul de „Weltanschauung“, Mihai Pop spunea că, în sensul său propriu, imediat, el nu se poate potrivi concepției poporului român despre lume, deoarece aceasta se individualizează nu printr-un mod de a privi lumea, ci printr-unul de a o gîndi. Dealtfel, înțelegînd civilizația populară ca pe un sistem complex, Mihai Pop a subliniat în permanență structura ei extrem de „strînsă“, mecanismele subtile de organizare și funcționare, interconexiunea nivelelor constitutive. Într-un fragment care mi se pare exemplar din lucrarea „Obiceiuri tradiționale românești“, el sintetizează astfel coordonatele majore ale acestui sistem : „Actul de comunicare cultural stabilește de fapt un raport de schimb între parteneriii lui, schimb de informații, schimb de bunuri, schimb de servicii. Fiecare act de comunicare (...) transmite un mesaj prin care se face schimbul. În cultura tradițională, comunicarea se făcea între om și natură la nivelul practicii primitive, între om și reprezentările pe care și le-a făcut despre fenomenele naturii, la nivelul riturilor și riturilor. Iar pe planul social concret raporturile de schimb se stabileau la nivelul obiceiurilor, al normelor de comportare, al ceremonialelor, între indivizii aceluiași grup social și între grupuri sociale diferite. Limita schimburilor era determinată de puterea de înțelegere, de capacitatea de a comunica, deci de cunoașterea codurilor prin care se încifrau și se descifrau mesajele, a logicii care le guverna, a teoriei argumentării cu ajutorul căreia se realizau diferitele categorii de mesagii ce puteau fi reduse la un model comun. Mesajul în cadrul actului de comunicare (...) este un întreg structurat, un sistem de semne“. Acest citat amplu are, după opinia mea, valoarea unui program metodologic și a unei schițe revelatoare a infrastructurii specifice sistemului culturii populare, modului său de funcționare. Relevînd astfel elementele de structură, Mihai Pop nu a uitat nici o clipă cele care țin de „sintaxa“ ansamblului, de relațiile între părți, de devenirea fenomenelor folclorice. Din perspectivă funcțională ori semantică, elementele și relațiile definitorii ale sistemului culturii tradiționale relevă un firesc dinamism, o intensă capacitate de modificare, adaptare, și, implicit, regenerare. O asemenea abordare refuză, firește, exegezele excesive, unilaterale, dogmatice. Ea deschide porți largi unor interpretări generoase, adecvate, fidele obiectului studiat ; în plus, ceea ce este și mai important, ea nu anulează niciodată obiectul, specificitatea și vitalitatea lui, în favoarea unei scheme rigide, prefabricate. Făcînd din nou apel la formulările dense ale lui Mihai Pop, îmi permit să redau alt citat, în egală măsură elocvent : „Actele de cultură (...) nu se realizau numai printr-un sincretism de limbaj ci și printr-un sincretism de planuri contextuale. Ca semne de circulație generalizată în macrosistemul culturii populare ele erau deci polifuncționale. Sincretismul de planuri contextuale, polifuncționalitatea, conferă actului de cultură tradițională polivalență, îi explică ambiguitatea și îi asigură lunga durabilitate în timp și larga difuziune teritorială. Durabilitatea și larga difuziune teritorială a unui fapt de cultură, luat ca mesaj, era direct proporțională cu ambiguitatea lui“.

Fascinant și revelator în aceste dimensionări teoretice este indeosebi caracterul lor fertil, deschis : conceptele nu se întorc spre ele însele, ci se deschid spre realitate ; teoria trimite la obiect și se dezvoltă continuu îmbogățită de acesta ; axioma generează ipoteze, iar ele, la rîndul lor, amplifică mereu sistemul inițial. Acest dinamism ideatic, această orientare constantă spre ceea ce este în mișcare caracterizează deplin concepția lui Mihai Pop despre universul civilizației rurale, crezul său teoretic, și, inclin să cred, și uman. El însuși în permanentă căutare, fără astîmpăr și niciodată mulțumit de treapta la care a ajuns, profesorul pulsează în ritmul ideilor sale, comunicînd celor din jur vibrația febrilă a căutării, a neostenitelor interogații. Uluitoarea sa erudiție, cunoașterea exactă a nenumărate localități, datini, evenimente istorice, personalități, întîmplări revelatoare, monografii etnografice și folclorice, exegeze etnologice, ș.a. nu îl opresc nicicînd să facă pasul următor, să împingă știutul spre incert, lucrul cunoscut spre necunoscutul care-l înconjoară, gîndul aparent împlinit spre meditația interogatoare.

În fapt, Mihai Pop face parte din acea categorie rară de oameni de știință care prin interesul și cunoștințele lor, depășesc sfera obiectului studiat, a preocupărilor imediate, care oferă nu numai o sumă de exegeze, ci și o concepție unitară, complexă asupra universului investigat și care, lucrul poate cel mai important, propun nu numai interpretări și sensuri (fatalmente limitate), ci și o metodă de abordare a fenomenelor umane, în ansamblul lor. Iar o metodă este, prin însăși condiția ei, o poartă deschisă, o cale pe care își pot începe peregrinările nenumărați alți cercetători (fără a fi, prin aceasta, obligați să urmeze pas cu pas traseul originar), o invitație la interogare și analiză personală, creatoare.

Se închide astfel cercul gîndului, căci dacă profesorul Mihai Pop a scris în „noi“, în generațiile tinere de folcloriști, el a făcut-o nu impunîndu-și un anume punct de vedere, ci dăruindu-ne un punct de plecare, o concepție și o metodologie suplă, dialectică, fecundă. Prin aceasta a creat mai mult decît o emulație, mai mult decît o școală ; a creat o tradiție, a întemeiat o posteritate.

Mihai Coman

Beția trandafirului

Urmare din pag. a 5-a

de timp trecut, un palat galben și o casă florentină, aștepți să iasă dintr-o odaie secolul al optuspelea și să zică : bună seara veac doua zeci...

— Deci eu sînt frumoasă patriarhal ?

— Ea venea dintr-un timp mai ascuțit. Începutul mileniului trei.

Zice :

— Tudor Borca (și nu-i spusesem numele, acolo pe gorgan) sînt Bogdana-Letiția, ne-am tăvălit amîndoi în iarbă. Din ziua aia îmi place, cînd și cînd, să trec pe Strada Popa Rusu, și să-mi aduc aminte.

Zic :

— Nu ești din București, ce cauți pe-aici ? Și nu veni prea aproape, m-am însurat și-mi iubesc mult nevasta.

Zice :

— Cămașa de pe tine e cămașa de mire ?

Zic :

— Da, și mă minunez de intuiția ei.

Zice :

— Lasă-mă să pun mîna — și vine, își înfige ghearele și trage și o sfîșie... aud și-acum mătasea albă sfîșindu-se, cinta și plîngea...

— Trebuia să-i rupi mîna.

— Treceau oameni pe-acolo, era ziua, lumină...

— Trebuia să-i rupi amîndouă mîinile.

Sultana se ridică și sări pe podele. Sub roata măsurînd timp topit într-un pachet cu cărți de joc din care lipsesc demonii întîmplării și zeul norocului.

— Știi, îi strigă ea lui Tudor, ce-a răspuns un coleg de-al meu, Mihnea Bărbulescu, mare matematician, cînd a fost întrebat ce e fericirea ? Fericirea, a zis, este x=a+b+c= muncă, odihnă și ținerea limbii înapoia dinților. Și-acum du-te dracului, Tudor Borca !

Și ieși în tindă. Și peste cîteva clipe zdruncinate de vînt — viscolul voma depărtări tăinuite — Tudor Borca auzi vocile Drossiliei și Sultanei rostogolindu-se, împerecheate, pe-o cărare sugrumată de mlaștini și de greieri de argint...

Într-o seară, odată,
Pe o lună fermecată,
Pe-al imaginii abis
El mi-a șoptit ca-n vis
Creola, ochii-ți ard ca flacăra...

„Dar ele cîntă împreună, se minună el. Cîntă împreună dintotdeauna“.

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Am văzut o livadă înflorită de caiși (primăvara) și aplecată către sud. Părea că se aplecase pentru ca florile ei să primească mai bine razele solare. Semăna cu o singură Floarea-Soarelui enormă. O bătuse crivățul în cîmpul dezgolit de aventura iernii și o silise să se plece spre miazăzi ca într-un început de fugă. În timpul verii și al toamnei, livada s-a îndreptat. Printr-o spărtură a nordului, un suflet rece o va apleca din nou.

II. Verticala poartă în ea germenii orizontalei, orizontalitatea se verticalizează.

III. Reproducem două P.S.-uri, unul din **România literară**, (22 octombrie), altul din **Săptămîna** (30 octombrie) : „Fiindcă tot a venit vorba de Valery : citesc cu perplexitate constantă comentariile pe care i le consacră Viorel Dinescu în **Săptămîna**. După Ion Barbu, Poe, Dante și alții, i-a venit rîndul la **disecție** și Domnului Teste. Autorul serialului are mînă bună : preface în cadavre toate operele pe care le atinge“. „Nicolae Manolescu, în **România literară**, se declară indignat de articolele semnate de subsemnatul în **Săptămîna** dar nu arată cauza acestei sacre indignări. Pentru că prezint un alt punct de vedere decît cel cu care este el obișnuit sau pentru că, pur și simplu, nu le-a citit cu atenția pe care o pretindem de la un critic. (...) În legătură cu transformarea în cadavre a operelor pe care le analizez, aș putea răspunde că, în schimb, d-sa preface în opere toate cadavrele pe care le atinge. Nu o fac fiindcă îmi displace umorul macabru pentru care nici d-sa nu are vocație.“

Am citit, în articolele lui N. Manolescu, considerații favorabile la adresa curentelor avangardei istofice ; știe toată lumea că avangarda a vrut să facă „tabula rasa“ din valorile literare anterioare sau contemporane ei. Am citit articolele din **Săptămîna** semnate de V. Dinescu și am observat o încercare binevenită de interpretare a autorilor citați, din partea unui exeget a cărui singură vină este că, detașîndu-se de fantomele teatrului literar, nu respectă argumentul autorității. El este doar criticist dar nu pulverizează valorile, le trece prin sita sensibilității unui ins în cunoștință de cauză. Sub motivul că nu idolatrizează indeajuns, V. Dinescu provoacă indignarea lui N. Manolescu. Mie mi se pare că lucrurile sînt cu mult mai simple : poetul V. Dinescu este un critic excelent iar criticii excelenți trebuie „amendați“ din fașa primelor coli tipografice ; eu nu ader la un asemenea punct de vedere.

IV. O poezie în care se caută suavitatea — aproape în fiecare text zboară un fluture — scrie poetul Iulian Neacșu(„Maria de zăpadă“, Ed. Eminescu, 1987). Elementele din care sînt construite scurtele poeme : aripi de înger, fluturele alb, floare de salcîm, un crin cu cupele larg deschise, aripi de zăpadă. Autorul este un sentimental neclamoros, El și Ea, două personaje evanescente, traversează, într-un mod paradisiac, dialogul erotic. Sînt evitate gesturile largi : formația de prozator își spune cuvîntul. Fără a șoca prin originalitate ostentativă, poezia lui Iulian Neacșu este refractară influențelor, fie ele și benefice ; limbajul nu își propune dificultăți ieșite din comun. Pe această cale, poetul izbutește, uneori, versuri caligrafice, mici bijuterii luminiscente. Poezia lui nu trezește fulgerul dar știe să-și ia drept model modestia licuriciului : „Să fi uitat de atunci / barca noastră / barca / din lemn de santal / care pe înserate a ars / împreună cu noi / pînă cînd / am vrut să zburăm din ea / două scîntei mirosind frumos / deasupra lacului“.

George Alboiu

JAMES CLAVELL SHOGUN

INCURSIUNE DE NOAPTE

XVIII

Cînd întunericul nopții era în toi, asasinul sări zidul în grădină. Aproape că nu se vedea deloc. Purta haine negre, strîns lipite de trup, șosetele-*tabi* îi erau negre și capu-i era acoperit de o gluga neagră și o mască. Era un bărbat mărunt, și alerga fără zgomot spre fațada de piatră a fortăreței interioare, și se opri chiar lîngă zidurile elansate. La cincizeci de iarzi mai încolo, doi samurai în uniformă maro păzeau poarta principală. Aruncă cu îndeminare o gheară de pisică învelită-n cîrpe, de care era prinsă o funie subțire de mătase. Gheara de pisică se prinse de marginea de piatră a ambrazurii. El se cățără pe frînghie, se strecură prin deschizătură și dispăru înăuntru.

Coridorul era liniștit și luminat de luminări. Se grăbi de-a lungul lui, fără să facă vreun zgomot, deschise o ușă exterioară și ieși afară pe parapet. O altă aruncare îndemînatică, o scurtă cățărare și el se afla în coridorul de deasupra. Santinelele de la colțurile parapetului nu-l auziră, deși erau numai ochi și urechi.

Se vîri într-o nișă în zid cînd alți samurai în maro trecură fără zgomot pe lîngă el, făcîndu-și rondul. Cînd se îndepărtară, se strecură ușor de-a lungul acestui coridor. La colț se opri. Se uită atent de jur împrejur. Un samurai păzea ușa de la celălalt capăt. Luminările pilpîiau în tăcere. Santinela stătea cu picioarele încrucișate, căscă, își rezemă spatele de zid și-și dezmorți oasele. Ochii i se închiseră pentru o clipă. Imediat asasinul țîșni înainte. Fără cel mai mic zgomot. Făcu un lat la funia de mătase, ce-o avea în mîini, o aruncă pe gîtul santinelei și smuci zdravăn. Degetele strajei încercară să îndepărteze juvățul, dar deja moartea punea stăpînire pe el. O lovitură scurtă cu pumnalul între vertebre, la fel de iscusită ca a unui chirurg, și straja rămase nemișcată.

Bărbatul împinse ușor ușa. Sala de audiențe era goală, ușile interioare nepăzite. Trase cadavrul înăuntru și închise ușa la loc. Fără nici o ezitare, traversă încăperea și alese ușa interioară din stînga. Era din lemn și puternic ferecată. Își schimbă pumnalul în mîna dreaptă. Ciocăni ușor.

— „În zilele împăratului Shirakawa...“, spuse, dînd prima parte a parolei.

De cealaltă latură a ușii se auzi un șuierat de sabie trasă din teacă și răspunsul :

— „...acolo locuia un om înțelept numit Enraku-ji...“

— „...care a scris cea de-a treizeci și una sutră“. Am un mesaj urgent pentru seniorul Toranaga.

Ușa se deschise și asasinul dădu buzna înăuntru. Pumnalul intră în gîtul primului samurai, chiar sub bărbie, ieși afară tot atît de repede și se îngropă identic în cea de a doua străjă. O ușoară răsucire și din nou tras afară. Amîndoi bărbații rămaseră morți în picioare. Prinse pe unul din ei și-l lăsă să cadă ușor ; celălalt se prăbuși, dar fără zgomot. Singele curgea din ei pe podea și trupurile se răsuceau în chinurile morții.

Bărbatul se grăbi de-a lungul acestui coridor interior. Lumina era slabă. Apoi un *shoji* se deschise. Înghețată și-și roti încet privirea.

Kiri se uita cu gura căscată la el, zece pași mai departe. Tinea o tavă în mîini.

El văzu că cele două cești de pe tavă erau nefolosite și mîncarea neatinsă. Un fir de abur ieșea din ceainic. Lîngă el licărea o luminare. Apoi tava căzu și mîinile ei se opriră în *obi* și ieșiră cu un pumnal, gura i se mișca, dar nu scotea nici un sunet, iar el deja alerga către colț. La celălalt capăt se deschise o ușă și un samuraj năuc de somn se zgîia de-a lungul coridorului.

Asasinul alergă în direcția lui și trecu valvîrtej printr-o ușă pe care-o găsi în dreapta. Kiri țipa, alarma fusese dată și el alerga în întuneric, sigur pe picioarele lui, traversă antecamera, zbură pe lîngă femeile ce se trezeau și pe lîngă slujnicele lor, direct în coridorul cel mai tainic, din cealaltă latură.

Aici era întuneric beznă, dar el, în vacarmul care creștea, înainta pipăind ca să afle ușa exactă. Împinse ușa glisantă și se aruncă asupra figurii ce zăcea în așternuturi. Dar bratul cu stiletul îi fu prins ca-ntr-o menghină și acum el se zvircolea luptîndu-se pe dușumea. Era priceput la luptă, se eliberă și lovi iar cu pumnalul, dar nu nimeri, încurcat de cuvertură. O azvîrli cît colo și se aruncă asupra figurii cu pumnalul pregătit pentru lovitura mortală. Dar omul se răsuci cu o agilitate neașteptată și-i aplică o lovitură zdravănă în vintre. Durerea-l paraliză, iar victima țîșni glonț din calea lui.

Apoi samuraii se îmbulziră în pragul ușii, unii cu felinare, iar Naga, avînd pe el doar fișia de pînză din briu, cu părul răvășit, păși între el și Blackthorne, cu sabia ridicată.

— Pradă-te !

Asasinul simulă un atac, strigă : „*Namu Amida Butsu*“ — În numele lui Buddha Amida —, îndreptă pumnalul asupra sa și cu ambele mîini și-l implîntă în git, trăgîndu-l în sus, pînă sub bărbie. Singele țîșni și el căzu grămadă în genunchi, Naga lovi o singură dată, sabia-i un arc rotitor și capul se rostogoli.

În tăcere Naga îi ridică capul și-i smulse masca. Chipul era comun, ochii încă clipeau. Tinea capul de moțul din creștet, tunsura fiind de samurai.

— Îl cunoaște cineva ?

Nimeni nu răspunse. Naga îl scuipă în față, aruncă furios capul unuia din oamenii săi, sfîșie hainele negre și ridică brațul drept al cadavrului, găsind ce căuta. Micul tatuaj — semnul chinezesc pentru Amida, un Buddha special — era imprimat la subțioară.

— Cine e ofițerul de strajă ?

— Eu, stăpîne. Omul era alb ca varul din pricina celor întîmplate.

Naga țîșni spre el și ceilalți se dădură în lături. Ofițerul nu făcu nici o încercare să evite lovitura cumplită de sabie, care-i zbură capul, o parte din umăr și un braț.

— Hayabusa-san, toți oamenii din această străjă să fie în curte, spuse Naga unui ofițer. Dublați garda pentru paza următoare. Scoateți cadavrul de aici. Ceilalți sînteți... se opri văzînd-o pe Kiri în prag, cu pumnalul încă în mînă.

Ea se uită la cadavru, apoi la Blackthorne.

— Anjin-san e rănit ? întrebă ea.

Naga își aruncă privirea spre bărbatul mult mai înalt decît el, care abia mai respira. Nu vedea nici răni, nici sînge. Doar un om cu părul răvășit de somn, care fusese la un pas de moarte. Fața-i era albă ca varul, dar nici urmă de teamă pe ea.

— Ești rănit, pilotule ?

— Nu înțeleg.

Naga veni lîngă el și-i desfăcu chimonoul de dormit să vadă dacă pilotul fusese rănit.

— A, înțeleg acum. Nu. Nu rănit, îl auzi pe uriaș spunînd și-l văzu clătinînd din cap.

— Bine, spuse. Pare să nu fie rănit, Kiritsubo-san.

Îl văzu pe Anjin-san arătînd spre cadavru și spunînd ceva.

— Nu te înțeleg, răspunse Naga. Anjin-san, tu stai aici. Și apoi către unul din oamenii săi : Adu-i ceva de mîncare și băutură, dacă dorește.

— Asasinul a avut un tatuaj Amida, *neh ?* întrebă Kiri.

— Da, doamnă Kiritsubo.

— Diavoli... diavoli.

— Da.

Naga se înclină spre ea, apoi privi spre unul din samurai înghețați :

— Urmează-mă. Ia și capul !

Se îndepărtă întrebîndu-se cum avea să-i spună tatălui său, O, Buddha, îți mulțumesc pentru că mi-ai păzit tatăl.

★

— Era *ronin*, spuse Toranaga scurt. Niciodată n-o să-i dai de urmă, Hiro-matsu-san.

— Da. Dar Ishido e răspunzător. N-are pic de obraz, să facă una ca asta, *neh ?* Nici un pic. Să folosească lepădăturile astea de asasini. Te rog, te rog stăruitor, lasă-mă să string acum legiunile. Am să pun capăt la porcăria asta o dată pentru totdeauna.

— Nu. Toranaga își întoarse privirea spre Naga : Esti sigur că Anjin-san nu e rănit ?

— Da. Alteță.

— Hiro-matsu-san, ai să retrogradezi toți soldații din straja asta pentru neîndeplinirea datoriei. Li se interzice să-și facă *seppuku*. Li se poruncește să trăiască cu această rușine printre oamenii mei, ca soldați de cea mai joasă speță. Santinelele noastre să fie tîrîte de picioare prin castel și prin oraș pînă la terenul de execuție. Să fie lăsați cîinilor drept hrană.

Privi spre fiul său, Naga. În seara asta, mai devreme, sosise mesaj urgent de la mînăstirea Johji din Nagoya despre amenințarea lui Ishido la adresa lui Naga. Toranaga poruncise imediat ca fiul său să rămînă prin preajmă, să fie înconjurat de străji și ceilalți membri ai familiei prezenți în Osaka — Kiri și doamna Sazuko — să fie la fel de bine păzite. Mesajul de la staret mai spunea că el credea că e înțelept s-o elibereze imediat pe mama lui Ishido și s-o trimită înapoi în oraș împreună cu slujnicele ei. „Nu cutez să pun în primejdie prosteste viața unuia din ilustrii tăi fii. Ceea ce e mai rău e că starea sănătății ei nu e bună. A răcit. E mai bine să moară la casa ei și nu aici“.

— Naga-san, și tu ești în aceeași măsură răspunzător pentru intrarea asasinului, spuse Toranaga cu o voce aspră și dură. Fiecare samuraia e răspunzător, fie că era de strajă sau nu, fie că era treaz sau dormea. Ți se taie jumătate din venitul anual.

— Da, stăpîne, spuse tînărul surprins că i se permitea să mai țină ceva, inclusiv capul. Te rog, retrogradează-mă și pe mine, spuse. Nu pot trăi cu această rușine. Nu merit nimic decît disoret pentru propria-mi neizbîndă, stăpîne.

— Dacă voiam să te retrogradez, aș fi făcut-o. Ți se poruncește să pleci la Yedo imediat. Vei porni la noapte cu douăzeci de oameni și te vei prezenta la fratele tău. S-ajungi acolo în cel mai scurt timp ! Pleacă ! Naga se înclină și se îndepărtă cu fața albă ca varul. Apoi, către Hiro-matsu, spuse la fel de aspru : Dublează-mi gărzile. Amînă vînătoarea de azi și de mîine. În ziua imediat următoare întîlnirii regenților, plec din Osaka. Vei face toate pregătirile și, pînă atunci, voi sta aici. Nu voi primi pe nimeni nechemat. Pe absolut nimeni. Le făcu minios semn cu mîna să plece : Puteți pleca. Hiro-matsu, tu rămîi.

Camera se goli. Hiro-matsu era bucuros că umilirea lui avea să fie fără martori, pentru că, dintre toți, el, comandantul gărzii personale, era cel mai vinovat.

— N-am nici o scuză, stăpîne. Nici una. Toranaga era pierdut în gînduri. Nici o mînie nu i se citea acum pe chip.

— Dacă ai vrea să te folosești de serviciile celor din Amida Tong, cum i-ai găsi ? Cum ai ajunge la ei ?

— Nu știu, stăpîne.

— Cine-ar putea ști ?

— Kasigi Yabu.

În românește de Doina Cerăceanu

21 NOIEMBRIE 1987 L7

m a p a m o n d

Din poezia egipteană contemporană

AHMED ŞAWQI

Primăvara în Valea Nilului

Egiptul e o carte de slavă şi victorii,
Nu pot cu miini profane s-o-nchidă scriitorii.
Papirusul cuvintă şi-n cint răspunde Psalmul,
Etern işi poartă Legea netulburată calmul.
De Menes, de Cambyses, de Alexandru scrie,
Pe Cezar, pe Augustus, pe Saladin i-nvie.
Aceste fapte-s marea comoară nesecată,
Doar cheia să i-o afli pios cu gindul cată.
Afundă-te în veacuri, străbate ţara cea făr'
Prihană, luminind-o cu faclă de luceafăr.

MOHAMMED MUNIR RAMZI

Casa iubirii

Totul trece se uită
Visul trece şi noaptea se uită
Dar trece şi nu se uită
Ruga iubirii in Templul Nenoroc

Am bătut in uşă şi-am intrebat
Cu două voci ale noastre şi incă o voce
Cine-i aicea gazdă să găzduiască doi iubiţi
Iubirea ne dă casă şi moartea ne dă masă
in Templul Nenoroc

E goală pietrăria cea veche de iubiţi
Şi-o umplu biete mucuri de luminări cu alb
Şi cintecele lor gemind pe sub şuvoaie
De sete mor in Templul Nenoroc

Frumoase rugile copilului imbrăţişat de somn
Cintul iubirii mai frumos din toate.
Dar ce fior de groază ne răsădesc in trupuri
Ecourile lor in Templul Nenoroc

„Luptaţi cu dragostea in geana zorilor
Şi-n geana inserării să vă luptaţi cu sine.
Luptaţi şi-amarnic rideţi din lanţurile lui
Şi nu petreceţi noaptea in Templul Nenoroc".

Noi am rămas o noapte ba chiar un şir
de nopţi
Chemări ne-au fost rugi tulburi la fel ca
ochii noştri
Săruturi ruga noastră ca inimile caste
S-a stins e numai noapte in Templul Nenoroc

Luptam cu somnul licăr şi şoapte printre pietre
Lumini incremenite ca felinare-n ceaţă
Şi şoaptele acelor ce merg spre porţi cu ele
In necuvint chemări şi-n beznă ochi
in Templul Nenoroc

Ferice de-am fi fost, vinturi jucau nebune
Cu trupurile noastre in bălţile stătute
Cu sufletele noastre ne-năbuşeam in ceasul
iubirii insă ele
Se zbuciumau intruna in Templul Nenoroc

Ni-s genele mai grele. Ni-s şoaptele pierite
Vintul pornit suflă in luminări
Bezna altarului pustiu ne e captivă-n piepturi
Şi vintul seamănă făclii : in Templul Nenoroc

Totul trece se uită
Visul trece şi noaptea se uită
Dar trece şi nu se uită
Sfişierea iubirii in Templul Nenoroc

SALAH ABD AS-SABBUR

O, steaua mea

Ai răsărit la ceasul cuvenit
O, steaua mea ! Steaua mea unică !
O, bucurie, viaţă fericită,
Iar eu păşesc spre casă
Cu inima fierbinte, aţipeşte
In pieptul meu buchetul de flori
Vom sta in colţu-ndepărtat... ca două pisici
domestice

Rebegite

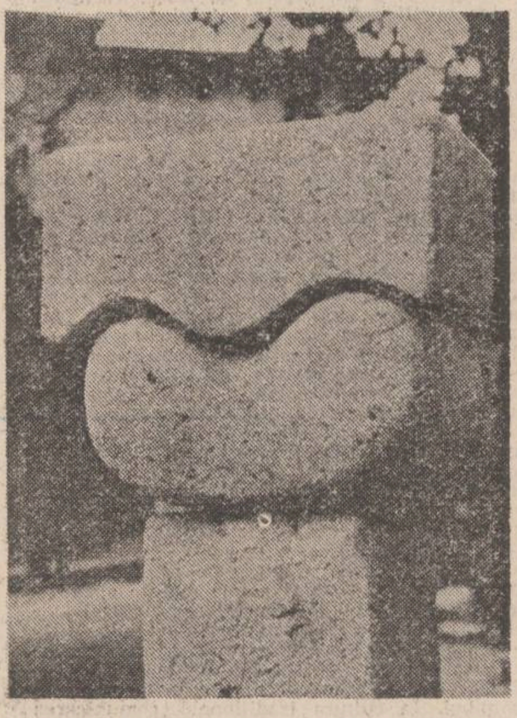

Vom pipăi ce-au lăsat zilele umilinţei
pe faţa mea istovită
Şi pe obrajii tăi durerea prelungită
O, steaua mea ! Steaua mea unică !
Mai sintem incă — şi mai este lumea...
Mai este — melancolică — mai este
Iar eu mă-nalţ
Şi bat in pieptul porţii
Şi imi răspunde-o voce ostenită
„Inaintează, dacă eşti prieten"
Zic „Pace"
Din lumea mea posed doar vorba „Pace"
Ne-am aşezat in colţu-ndepărtat... vorbim de
ce-au făcut zilele
Ne creşte in inimi bucurie cu picioare legate
Bucurie inşelătoare ca visele
Şi cu viaţă prea scurtă
O, steaua mea...
Să purtăm sfat şi să pipăim ce-au lăsat
zilele umilinţei
Şi fiindcă zilele sint bolnave
Şi fiindcă in nopţile insingurate se naşte groaza
Zac de lingoare cuvintele dragostei.

MOHAMMEED AFIFI AL-MATAR

Arborele genealogic

Am ingropat in rădăcinile duzilor morţii noştri
Şi-am prins să umplem cuptoarele de fum
Ca să aştepte cei mici plăcintele de sărbătoare
Şi să aştepte cei mari anotimpurile ploilor,
Să iasă tinerii satului
Şi să se stringă in jurul cringului de duzi.
„Caţără-te şi loveşte cu tălpile in cele două
ramuri

Aceştia sint duzii noştri cu dude albe
Işi intind rădăcinile şi sug din piepturile
morţilor noştri

Şi sug lapte din sinii femeilor oacheşe
Şi aceştia sint duzii noştri cu dude roşii
Sug singele ucişilor noştri
Şi aceştia sint duzii noştri cei verzi
Işi intind rădăcinile pe braţele copiilor".

O, soare al crengilor verzi, acoperă-ne
Şi stringe-ne cerc de mil fierbinte pe glezne
Şi adapă cu noi, toarnă-ne vlagă in rădăcinile
duzilor.

AHMED ABD AL-MUTI HIGAZI

La revedere

1.

Prieteni !
Cit mă tem de capătul drumului
Şi cit mă tem să salut noaptea să zic
„La revedere" !
Un dureros „La revedere" şi „Noapte bună" !
Amare sint cuvintele de bun rămas
Şi moartea e amară
Şi orice fură omul de la om !

2.

Străzile megalopolisului
Sint albii de foc
Rumegind la ceasul amiezii
Flăcările sorbite dimineaţa.
Vai celui ce-a găsit numai soarele lui,
Numai zidul şi gardul, numai zidul şi gardul
Numai pătratele. Triunghiurile. Geamurile
Vai lui noaptea sub cerul liber
Şi-n zi nelucrătoare
Fără „La revedere"
Vai celui care nu iubeşte
Tot timpu-n jurul inimii-i e iarnă.

În româneşte de
Ilie Bădicuţ

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Milan Resutík este critic literar slovac şi prozator, totodată şi un bun cunoscător al limbii şi literaturii române. A tradus opere ale multor poeţi, prozatori şi dramaturgi români contemporani, recent o selecţie din nuvelele lui D. R. Popescu. Un mare merit al lui Milan Resutík este de a fi menţinut in lumea literară slovacă, in care el insuşi este o prezenţă activă, interesul constant pentru literatura română şi de a fi incurajat prin articolele şi iniţiativele sale editoriale activitatea de traducere din literatura noastră.

Reproducem citeva pasaje dintr-un articol intitulat În căutarea continuităţii pe care Milan Resutík l-a tipărit in Cehoslovacia asupra literaturii române.

În căutarea continuităţii

Este interesant de constatat că deşi evoluţia istorică a literaturilor slovacă şi română prezintă numeroase similitudini, totuşi, in ce priveşte apropierea şi cunoaşterea reciprocă nu s-a făcut, nici de o parte, nici de cealaltă, tot ce ar fi trebuit şi ar fi meritat să se facă.

Este adevărat că in cursul istoriei s-a manifestat nu o dată tendinţa de a transfera valorile unei literaturi in contextul celeilalte, dar in cele din urmă realizările obţinute nu pot fi considerate decit ca succese parţiale, fiindcă bunele intenţii au rămas cam la jumătatea drumului. Această afirmaţie este valabilă mai mult pentru partea slovacă decit pentru cea română, unde există o concepţie şi o mai mare capacitate de orientare.

Dar să punem lucrurile în dimensiunile lor reale : în limba slovacă au apărut incomparabil mai multe traduceri din literatura română decit au apărut de partea cealaltă. Pe de altă parte insă, in Slovacia nu s-a schiţat nici măcar o tentativă cit de mică de a se realiza o operă cum este **Istoria literaturii slovace** (Bucureşti, 1976) sau traducerea versurilor lui Ivan Krasko (**Nox et solitudo**, Bucureşti, 1973), traducere insoţită de un amplu şi excepţional studiu introductiv care a avansat idei interesante şi incitante şi pentru istoria noastră literară. Autorul ambelor opere este Corneliu Barborică, personalitate cum românistica din Slovacia nu a avut, nu are şi cine ştie cind va avea. Dar, ca să o spunem pină la capăt, precizăm că este un slovacist căruia greu i-am putea găsi un emul oriunde în lume.

În acest sens, nu putem decit să invidiem cititorul român care tocmai datorită amintitelor opere (de fapt, sint mai multe) are o privire mai complexă asupra literaturii slovace decit o avem noi asupra celei româneşti. În special amintita **Istorie a literaturii slovace** serveşte drept ghid sigur pe drumul cunoaşterii literaturii noastre, chiar dacă sintem mai puţin prezenţi în contextul literaturii române prin intermediul traducerilor.

Dar şi această din urmă afirmaţie are o valoare relativă, fiind infirmată de proiectul încă nerealizat (mai exact, pregătit, dar încă nepublicat) al unei mari antologii de poezie slovacă de la începuturi şi pină în zilele noastre, proiect pregătit şi in acest caz tot de Corneliu Barborică (selecţie, traducere, studiu, note bio-bibliografice). Avind in vedere că este vorba de o operă de proporţii, cuprinzind circa şapte-opt mii de versuri, şi că urmează să apară într-un tiraj de masă, vrem, nu vrem, ni se impune constatarea că dacă nu rămînem chiar întru totul datori, totuşi, prea bine nu mergem, că rămînem în urmă.

Pe de altă parte, nu putem omite faptul că nici unul dintre românistii noştri nu a avut condiţii atit de prielnice pregătirii de specialitate. Corneliu Barborică s-a format în mediu literar slovac alături de mulţi oameni de seamă slovaci de astăzi, istorici şi critici literari, prozatori şi poeţi. Subliniem acest moment, deoarece tocmai contactul strîns cu literatura română lipseşte românisticii slovace, ceea ce în mod inevitabil se reflectă în caracterul întîmplător al opţiunilor pentru traducere (în ultimii ani situaţia s-a mai ameliorat, dar nu putem fi încă nici pe departe mulţumiţi), dar şi mai mult în lipsa curajului de a-şi manifesta public opiniile cu privire la procesele şi orientările literare româneşti. Sau, ca să fiu mai exact : în pofida informaţiilor cu privire la evoluţia literaturii lipseşte conştiinţa continuităţii, gîndirea literară, în acest caz meditaţia asupra fenomenului literar românesc, ca suport necesar.

Ceea ce am spus pînă aici privitor la românistica slovacă sună, poate, cam prea pesimist, fiindcă, e drept, în cîteva decenii de activitate s-au obţinut totuşi rezultate remarcabile, cu rezerva pe care am făcut-o anterior că ne lipseşte vizibil o gîndire comparată mai consecventă, că se caută şi se găseşte foarte greu continuitatea, privirea de ansamblu.

Mai aproape de împlinirea acestor deziderate se află **Libuša Vajdová**, pînă acum cea mai bine iniţiată în problematica literaturii române, avînd disponibilitatea întocmirii unei lucrări de sinteză adecvate.

Dacă am menţionat faptul că românistii slovaci sînt activi mai ales în domeniul traducerilor, este necesar să precizăm imediat că activitatea lor nu evoluează întotdeauna într-o direcţie justă, că nu sînt selectate întotdeauna opere reprezentative din punctul de vedere al literaturii române şi atractive din punctul de vedere al cititorului slovac. Nu le vom cita, pentru că în acest caz ar trebui să zăbovim prea mult cu justificările. Or, nu despre asta este vorba. Mai bine să ne oprim la cazurile pozitive care reprezintă un cîştig şi pentru literatura noastră naţională în care înglobăm şi traducerile.

Pînă acum noi am acordat atenţie mai ales valorilor verificate de timp — literaturii clasice. Una dintre cele mai bune traduceri aparţine lui Ivan Krasko — o selecţie din creaţia congenialului poet român Mihai Eminescu. Pe această traducere poetul slovac şi-a pus amprenta sa creatoare, după cum, pe de altă parte, în creaţia lui Ivan Krasko găsim urme vizibile din Eminescu. (De aceste probleme s-a ocupat Corneliu Barborică în mai multe din lucrările sale.) În acest caz se poate vorbi de o întîlnire fericită între două personalităţi proeminente şi inrudite.

Proza clasică românească a stat în primul rînd în atenţia traducătorilor slovaci, a căror activitate s-a intensificat după 1945. Au apărut opere de I. Creangă, I.L. Caragiale, M. Sadoveanu, dar şi din scriitori de dată mai recentă sau contemporani (Zaharia Stancu, apoi Eugen Barbu şi alţii).

În timp ce literatura contemporană oferă imaginea societăţii româneşti la un moment dat al evoluţiei sale (cu această intenţie a şi fost prezentată cititorului slovac, ţinîndu-se seamă, în măsura posibilităţilor, şi de modul nostru de a privi realitatea), selecţia din clasici urmărea să prezinte operele cele mai valoroase, piesele de rezistenţă ale literaturii române. A fost firesc ca la loc de frunte să se situeze M. Sadoveanu, clasic al literaturii române, din a cărui operă s-a tradus cel mai mult în slovacă. Începînd din anul 1943, cînd a apărut excepţionalul său volum **Baltagul**, traducătorii slovaci din toate generaţiile revin mereu la prodigioasa lui proză, parcă special pentru a-şi încerca măiestria lor interpretativă. Bogatul registru de nuanţe stilistice ca şi diversitatea tematică oferă un spaţiu larg pentru autoîmplinirea traducătorului. Numai în ultimii cinci ani au apărut patru romane şi un ciclu de povestiri : **Venea o moară pe Siret**, **Baltagul** (traducere Milota Sidlová), **La hanul Ancuţei** (traducere Libuša Vajdová), **Zodia Cancerului** (traducere Jindra Hušková), **Ostrovul lupilor** (traducere P. Kopecký).

Nu mă îndoiesc că la opera lui M. Sadoveanu vom mai reveni în viitor, deoarece acest uriaş al literaturii române o merită.

Din păcate însă, ne lipseşte contactul cu literatura contemporană. Au apărut cîteva opere importante (Titus Popovici, Al. Ivasiuc, Fănuş Neagu) primite cu viu interes de cititori, dar nu putem fi satisfăcuţi cu atît. Poate că nici nu este o chestiune de proastă selecţie. Mai degrabă ne lipseşte amintita bază teoretică, capabilă să motiveze opţiunile şi să schiţeze direcţiile în literatura română contemporană. Deşi se publică sporadic opere ale unor poeţi contemporani (Marin Sorescu, Virgil Teodorescu), tocmai acesta este domeniul pe care cel mai adesea îl ocolim. Dealtfel, opera amintiţilor poeţi a pătruns la noi mai mult printr-o întîmplare. Am putea însă să cităm numele unor poeţi români care, în mod hotărît, ar prezenta un interes deosebit pentru noi. E de menţionat că cele **Unsprezece elegii** de Nichita Stănescu au apărut de multă vreme în Cehia.

Cele cîteva constatări privitoare la activitatea românisticii slovace nu au pretenţia să epuizeze întreaga problematică şi nici nu vor să încurajeze iluzia că toate fenomenele negative vor fi repede lichidate. Am putea încheia aceste observaţii astfel : cu toate că situaţia de pînă acum nu este dintre cele mai bune, se pare că afluxul de noi specialişti din generaţia tînără va aduce roade. Încă nu imediat, dar peste cîţiva ani aportul lor se va reflecta în mod sigur nu numai în înmulţirea traducerilor, ci, mai ales, în gîndirea literară, într-o meditaţie necesară asupra fenomenului literar românesc.

Milan Resutík

REVISTA STRĂINĂ

● **SE ÎMPLINESC ANUL ACESTA 150 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI GIACOMO LEOPARDI**, marele poet romantic al liricii italiene şi universale.

Pînă acum, Leopardi a fost catalogat drept poet pesimist prin excelenţă. Iată însă că analize recente ale criticii literare italiene pe marginea creaţiei leopardiene vin să demonstreze că în cazul lui Leopardi nu este vorba despre un pesimist şi un resemnat, ci despre un poet care sub masca morţii — ca epitet al singurătăţii şi al durerii — ascunde credinţa fermă în valorile pozitive, care cere absolutul de la natură şi societate, care meditează profund la existenţa umană, căreia îi sînt hărăzite fericirea, dragostea, frumosul. Leopardi este poetul pe care realitatea l-a convins că fericirea nu poate fi atinsă, pe care logica potrivit căreia fericirea ar trebui să fie o recompensă a binelui iar nefericirea o pedeapsă pentru tot ce este rău, îl decepţionează.

Leopardi este poetul care a abordat probleme fundamentale vechi de cînd lumea, vechi precum însăşi literatura. Tot ce a văzut şi întîlnit l-a făcut să ia o poziţie doar aparent pesimistă. Ar fi o mare greşeală, apreciază critica literară italiană, să-l reducem pe Leopardi la deziluzia momentului istoric pe care l-a trăit, fără a ţine seama de faptul că Leopardi a fost un maestru neîntrecut al cuvîntului, un poet tînjind după fericire — ca toţi poeţii, dar în primul rînd ca poeţii romantici — un materialist care a negat iraţionalismul religios, chemînd la crearea unei societăţi a solidarităţii umane, în care să domnească fericirea tuturor.

● **„FERMECĂTOAREA NEDJMA" ESTE ROMANUL PRIN CARE CITITORII AU OCAZIA** să facă cunoştinţă cu unul dintre cei mai reprezentativi scriitori contemporani ai Algeriei, Kateb Yacine. În roman este vorba despre peripeţiile a patru tineri — Lakdar, Mustafa, Murad şi Rashid — şi de dragostea lor neîmplinită pentru frumoasa Nedjma. Acţiunea se petrece în anii '40, în Algeria, dar prin destinul protagoniştilor, romanul lui Kateb Yacine are putere de generalizare, depăşind spaţiul şi timpul.

Romanul — un remarcabil poem în proză — reprezintă o sinteză a unor elemente inseparabile. Legendele şi miturile culturii arabe se împletesc organic nu numai cu tradiţiile şi ritualurile ţărilor Maghrebului, dar şi cu imaginea realităţilor contemporane. Compoziţia complexă a romanului nu respectă principiul tradiţional al cronologiei, fapt care creează o pendulare permanentă între trecut şi prezent, între real şi ireal. De fapt, acţiunea întregului roman este dominată de o lume tainică, definită cel mai bine de caracterizarea lapidară a Nedimei : „De la Constantine spre Bône... călătoreşte o femeie... care parcă nici n-ar fi...".

O altă particularitate a romanului lui Kateb Yacine este atitudinea lui netradiţională faţă de timp, ancorarea prezentului în trecut. Personajele lui nu vorbesc doar în numele lor, ideile şi gîndurile lor par a fi ale unei existenţe colective. Cu toate acestea metoda lui Kateb Yacine nu poate fi redusă la alternarea perspectivei cu retrospectiva, în fiecare clipă fiind prezente în permanenţă, în acelaşi loc, două dimensiuni ale timpului, două ipostaze.

● **„THE TAVISTOCK REPERTORY COMPANY", CUNOSCUT ŞI SUB NUMELE DE „TOWER THEATRE"** este unul dintre cele mai cunoscute teatre din Londra. Aceasta este cu atît mai demn de reţinut cu cît ansamblul teatrului nu este alcătuit din profesionişti, ci din artişti amatori. Cele nouăsprezece premiere care au loc aici în fiecare stagiune vorbesc prin ele însele despre capacitatea creatoare a membrilor acestui colectiv.

Elementul definitoriu pentru acest ansamblu este entuziasmul. „Nu lucrăm cu nici un colaborator extern, spune James Thorpe, directorul artistic al teatrului, artist amator şi el. Regia, scenografia şi coregrafia fiecărui spectacol este preluată pe rînd de către artiştii care alcătuiesc colectivul nostru. Între aceştia figurează învăţători, funcţionari, muncitori, jurişti, diferiţi meseriaşi".

Repertoriul este stabilit de directorul artistic, care este ales pe o perioadă de trei ani, dar care trebuie confirmat la începutul fiecărei stagiuni. Teatrul nu are direcţii precise de evoluţie, iar spectacolele se deosebesc radical între ele, lucru de înţeles dacă avem în vedere marele număr de regizori care le pun în scenă. Predomină piese din repertoriul contemporan, multe piese avînd premiera absolută pe scena acestui teatru. Tot aici au loc premierele engleze ale multora din piesele autorilor din alte ţări.

Din această cauză, deşi ar putea părea ciudat, piesele lui Shakespeare sînt rar prezentate pe scena lui „The Tavistock Repertory Company". În ultimele stagiuni, dintre piesele Marelui Will singura care a fost montată aici a fost „Comedia erorilor", în regia lui Sarah Randall, una dintre actriţele de marcă ale acestui teatru din oraşul de pe malurile Tamisei.

● **LA APARIŢIA ROMANULUI „TIMPURILE LUI NIKO HERTEG"** al scriitorului Momo Kapor din R.S.F. Iugoslavia, criticul literar croat Igor Mandici îl caracteriza ca pe „o carte a nevoii de gingăşie, de dragoste şi de înţelegere, de căldură sufletească şi camaraderie, de nobleţe şi colaborare ; nici o urmă de violenţă, de duritate, de murdărie..."

Romanul lui Momo Kapor, născut în anul 1937, începe foarte original şi îl pune pe cititor pe o pistă falsă, gen s.f. Despre ce este vorba ? Niko Herţeg, vestit reporter de televiziune, se scufundă în mare pentru a lua imagini pentru serialul „Minunile Jadranului". Acolo descoperă o corabie antică în preajma căreia trăieşte o stare ciudată, iar odată ajuns la suprafaţă, nu mai recunoaşte ţărmul, plaja, marea. Mai mult, se vede pe sine la vîrsta de zece ani. Experimentatul, flegmaticul şi răzbătătorul Niko nu ştie încotro s-o apuce...

În final, Niko se aruncă din nou în mare pentru a fugi de amintiri, de remuşcări, de trecut. Dar, la urma urmelor, nu avem fiecare o mare a noastră, adîncă şi tainică, în care ne cufundăm din timp în timp pentru a medita, pentru a ne regăsi... ?

Marlee Matlin

● **AU EXISTAT MARI ACTORI** care au dat viaţă pe marele ecran unor eroi nevorbitori, muţi. Între aceştia se numără Michele Morgan (în filmul „Simfonie pastorală") şi Vittorio Gassman (în filmul „Aromă de femeie"). Ca un făcut, şi împotriva logicii celei mai simple, actorilor muţi le-a fost interzis accesul pe platourile filmului... mut ! De aceea distribuirea unui actor mut într-un film sonor părea ceva de domeniul literaturii ştiinţifico-fanstastice.

A venit însă vremea cînd regizoarea Randa Haines a realizat „Copiii liniştii", în care — ca o răzbunare, parcă, pentru discriminarea de pînă acum — trei sferturi dintre actori sînt nevorbitori di naştere ! Filmul nu este o melodramă cu scopuri filantropice ci o poveste de dragoste, care s-ar fi putut numi „Un cîntec de dragoste fără cuvinte". Faptul că pînă şi spectatorii americani au fost nevoiţi să recurgă la celebrale batiste de hîrtie marca „Kleenex" (la modă în întreg Occidentul) vorbeşte de la sine.

Filmul „Copiii liniştii" a candidat la cinci Premii Oscar. S-a ales cu două, interpreta principală, actriţa mută Marlee Matlin fiind distinsă cu Premiul Oscar pentru cea mai bună interpretare feminină într-un rol principal. Ea a fost aleasă dintr-o concurenţă, foarte selectă, din care făceau parte printre altele Jane Fonda şi Sissi Spacek.

Nu demult ea a acordat un interviu (gesturile fiindu-i traduse de regizoarea filmului) reporterului Alix de Saint-Andre de la „Le Figaro Magazine". Completînd-o pe Randa, care spunea că nevăzătorii reprezintă o altă civilizaţie, Marlee a spus : „Randa are dreptate. Este ca şi cum am trăi pe o insulă, o insulă pe care voi nu o cunoaşteţi şi nu sînt prea sigură că veţi reuşi să ne înţelegeţi vreodată. Încercaţi adesea să ne faceţi să unim insula noastră de continentul vostru... dar pentru a ajunge la insulă trebuie să vîsleşti din greu."

Regizoarea Randa Haines — prima femeie-regizor care a fost distinsă cu Premiul Oscar — a fugit de banalitate pentru a putea să ne înfăţişeze o altă lume — cea a liniştii — dar şi a altruismului şi sensibilităţii muţilor, mai profundă decît am putea s-o descriem noi cu toate cuvintele...

Pledoarie pentru armonia stelelor

Nu doar o impresie... nominală sau... onomastică mă face să reflectez — după citirea cărţii „Să nu stingem stelele..." de Ion Stoica — la „Micul Prinţ" al lui Antoine de Saint Exupéry. O anume trăsătură îi caracterizează pe cei doi autori — chiar dacă unul scriitor şi celălalt publicist : răspunderea faţă de colectivitate, prin urmărirea unui obiectiv înalt şi generos, mult mai important decît interesul propriu, individual. Idee asemănătoare şi pentru că ambii scriu — cu mijloace diferite, desigur — în momente fundamentale, cruciale pentru omenire : unul în timp de război ; celălalt într-o perioadă de puternică încleştare de voinţă pentru preîntîmpinarea unui război — trezind, impulsionînd, mobilizînd conştiinţele. Micul Prinţ, locuitorul unei planete minuscule, porneşte într-un lung periplu prin univers, în căutarea adevăratului sens al vieţii, ajungînd la concluzia că numai dragostea este în stare să ofere acest sens, că „nu poţi vedea limpede decît cu inima". Autorul volumului „Să nu stingem stelele..." ajunge la concluzia — în perspectiva scurgerii timpului şi evoluţiei vieţii pe planetă — că numai dragostea nu mai este suficientă. Pe o planetă înţesată cu arme, în care fiecare locuitor poate fi ucis de o sută de mii de ori, este nevoie de mult mai mult — şi, în primul rînd, de acţiune, de iniţiativă, de luptă. De aceea, autorul — un talentat şi cunoscut publicist — atrage atenţia din primele cuvinte „Către cititori" : „Istoria umanităţii, cu precădere cea a frămîntatului secol XX, care include două conflagraţii mondiale — în care s-au jertfit milioane de vieţi şi inestimabile valori ale civilizaţiei — şi sute de aşa-zise războaie locale, fiecare cu zeci sau cu sute de mii de victime, cristalizează un mare adevăr. Anume că pacea este bunul cel mai de preţ al unui popor, al omenirii, în ansamblu, condiţia sine qua non pentru însăşi existenţa planetei noastre." Mai ales, că în realitatea concretă a vieţii nu ne putem linişti nici cu amăgirea... ştiinţifico-fantastică (cel puţin deocamdată) a emigrării spre alte planete din Univers. Atunci, reclamă Ion Stoica în cartea sa, nici să nu invadăm Universul cu ceea ce naşte „somnul raţiunii" : monştri sofisticaţi şi moderni, cu atomi rebeli şi laseri la comandă, în stare oricînd să stingă stelele pentru ochiul privitorului de pe Pămînt — prin tocmai stingerea Pămîntului şi a locuitorilor lui.

Ideea cărţii este spusă răspicat de autor : „Edificarea păcii prin dezarmare se impune ca problema fundamentală a epocii actuale" — şi susţinută printr-o varietate de mijloace stilistice, aparţinînd publicisticii moderne. Firesc, cele mai multe „secvenţe" urmăresc ideea printr-un limbaj clar, limpede, concis, convingător ; nu însă uscat, artificios — dimpotrivă, mustind de nuanţe, de bogăţie semantică. Cu parcimonie, autorul se lasă ispitit — cu rezultate benefice — şi de un stil mai colorat, ceea ce se poate sesiza fie şi din simpla lectură a unor titluri din cuprins (şi... cuprinsul lor) — dar nu numai atît. Unele „secvenţe" ambiţionează la eseu şi tabletă — şi izbutesc să se menţină în această sferă. Citindu-le pe acestea — cîteva exemple : „Există un loc liber în Cosmos ?", „Cu ce îngreunăm Luna ?", „O împuşcătură în propriul picior", „O scrisoare" etc.

În „constelaţia" unor cărţi cu tematică mai mult sau mai puţin asemănătoare, „Să nu stingem stelele..." a lui Ion Stoica se înscrie ca o „planetă" importantă, valoroasă, distinctă, ea tratînd, în exclusivitate (se pare că pentru prima oară între două coperţi) aşa-numita problemă a „războiului stelelor" — iar autorul ei ca un talent cu bătaie lungă, de la care avem dreptul să aşteptăm noi şi sugestive „mesaje".

Ion Andreiţă

SPORT

De ce n-a fost să fie

Mulţi spun că n-a fost să fie ca să fim, anul viitor, la turneul final al Cupei Europei.

Hai să luăm lucrurile sub dreapta lor înfăţişare şi să vedem de ce n-a fost să fie.

Cauza primară trebuie căutată acasă şi nicidecum dincolo de gardul curţii noastre. De cîţiva ani, campionatul intern e viciat. Or, echipa naţională este sau ar trebui să fie produsul întrecerilor din campionat. De doi ani, formaţia cea mai prestigioasă a României — am numit pe Steaua — e departe de forma care a impus-o pe plan internaţional. Dovadă rezultatele slabe de anul trecut în Cupa campionilor europeni şi gifiielele din acest an în compania unor echipe submediocre. Mijlocul terenului, adică punctul esenţial, coloana vertebrală a unei echipe, suferă de bătrîneţe. Axînd echipa naţională pe scheletul formaţiei din Ghencea, antrenorii s-au gîndit că îmbrăţişează viţelul de aur, dar s-au şi spălat pe mîini. Mulţi, foarte mulţi dintre noi am fi procedat la fel, de unde şi fatalismul din expresia **n-a fost să fie**. Dar poate că unii şi-ar fi pus întrebarea cîţi dintre jucătorii Stelei au ruginit (vîrsta, rutina, suprasaturaţia) şi, cu ocazia asta, ar fi rotit ochii şi pe deasupra celorlalte formaţii din ţară. Ar fi găsit ei înlocuitori pentru marele jucător Hagi care s-a dovedit cumplit de mic în meciul cu Austria ? Greu de presupus. Dar ar fi găsit, fără nici-o îndoială, oameni de două ori mai capabili decît Mateuţ şi Klein, care mi-au făcut impresia că s-au deplasat în Prater pentru a asculta valsuri sau spre a se convinge că nici acolo Dunărea nu face noduri la batistă ca să-i ţină minte pe indolenţi. Dacă nu s-ar fi arătat atît de docili superstiţiei că nu trebuie schimbată nici-o piesă dintr-o echipă cu care-ai cîştigat un meci (cel cu Albania, să zicem), antrenorii i-ar fi lăsat pe margine, cît mai mult timp, şi pe Cămătaru şi Piţurcă. Vinovaţi de pierderea calificării nu sînt doar Jenei şi Drăguşin, ci toţi antrenorii de divizia A, pentru că unde, în care echipă au răsărit în ultima vreme mari talente ? ! La Dinamo, nimic sau mai nimic, la Sportul studenţesc, vînt de calicie, la Argeş, lună goală, la Craiova, cuib de ierburi amare, iar la restul echipelor, patru inşi într-un şoşon, plus ăilalţi şapte buni de îmbrăcat în scatoalce. Nu poţi intra în elita internaţională avînd un campionat în care Oţelul Galaţi ocupă locul 3 şi Flacăra Moreni locul 4 sau 5.

Pe urmă, trebuie să mai spunem că federaţia de fotbal spaniolă e, poate, cea mai bogată din Europa. Lucrul nu trebuie ignorat.

Italianul Rosario Lo Bello, pe care, miercuri seara, prietenii cu care am vizionat partida la televizor l-au înjurat cu spume la gură, fiindcă l-a eliminat pe Belodedici (de fapt, pe Lăcătuş merita să-l trimtă la vestiare), a arbitrat corect şi autoritar. Ne-a acordat la un moment dat, patru lovituri de la 16 m, una după alta, dar n-a putut să le execute tot el, ca să înscrie. Asta era datoria lui Hagi, Bölöni, Mateuţ. Iar ăştia (mai fonf inspiraţi nu i-am văzut niciodată !) au trimis mingea, de fiecare dată, în bălăriile din cer.

Austriecii, care şi-au jucat meciul răzbunării cu ghearele şi cu dinţii, merită să petreacă o vară pe malurile calde ale Spaniei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scinteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCINTEII

ANUL XXX
48
(1 333)
Sîmbătă
28 noiembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANGAJARE PATRIOTICĂ, REVOLUȚIONARĂ

Sărbătoare a conștiinței românești, Ziua Marii Uniri cunoaște în acest an o semnificație calendaristică aparte : ea precede evenimentul central care este Conferința Națională a partidului și face arcul de legătură cu cea de-a patruzecea aniversare a proclamării Republicii. Astfel încît în elogiul și recunoștința cu care rememorăm lungul și gloriosul traiect al luptelor și jertfelor înaintașilor pentru afirmarea drepturilor naționale și realizarea visului străvechi de așezare a țării sub semnul destinului și vocației sale de a fi una și aceeași în întregirea spiritului și modului său de existență, în elogiul și recunoștința aceasta, deci, cuprindem și ideea de unitate, cauza și răsfrîngerea în toate a acesteia, o victorie de aceeași înaltă și hotărîtoare importanță pe care anii construcției noastre socialiste au ridicat-o la rang de destin. Este aceasta una din coordonatele existenței noastre moral-politice și sociale, este temeiul de fond prin care, în expresia realității însăși, a dinamicii acesteia, și în cuprinderea tuturor marilor înfăptuiri, în cuprinderea tuturor marilor ctitorii ale economiei, științei și culturii socialiste, partidul nostru comunist, contribuția teoretică și practică de inestimabilă valoare a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prodigioasa activitate desfășurată în acel scop nobil și suprem — **cu poporul, pentru popor** — au ridicat spre noi altitudini și au dat substanță de spirit nou, patriotic, ideilor și idealurilor unirii.

Astfel unirea și unitatea fac astăzi operă comună, vie și inconfundabilă, ca un relief de spirit ce emană neîntrerupt și leagă între ele aspirații și împliniri, materializînd prodigioase programe ale dezvoltării noastre multilaterale. Pe fondul unor asemenea largi semnificații și în consensul unei astfel de perspective care înglobează înfăptuiri economice și sociale fără precedent, Ziua Marii Uniri și apropiata Conferință Națională a partidului unesc istoria trecută și prezentă în focarul de raze ale celei mai vii și mai dinamice actualități. Programele și obiectivele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului dimensionează în toate planurile vieții materiale și spirituale o nouă și hotărîtoare etapă a progresului și civilizației socialiste, un nou stadiu al dezvoltării, al calității muncii și vieții, al eficienței în toate domeniile și sectoarele de activitate. Impactul cuceririlor revoluției științifice și tehnice actuale, al celor mai avansate realizări în gîndirea și practica umană are și va trebui să aibă tot mai multe răsfrîngeri de ordin calitativ superior în întreaga noastră muncă. Aceasta este opțiunea, aceasta este cauza care derivă din realitatea prezentă și înglobează programatic realități viitoare.

Legătura vie cu trecutul, legătura vie cu viitorul —, acești poli ai prezentului istoric aflat într-o vastă arie de desfășurare — iată în esența sa chipul independenței și suveranității care își au reazemul azi în însăși înfăptuirea Programului partidului, în opera de edificare neîntreruptă a progresului și civilizației socialiste. Unirea eforturilor întregii societăți, mobilizarea și valorificarea tuturor resurselor de energie morală și socială, activizarea tuturor capacităților de muncă și creație ale țării, în acea viziune pe care o consacră spiritul revoluționar în acțiune, alcătuiesc tabloul vast al preocupărilor actuale și de perspectivă, modul concret și dinamic în care ne definim actualitatea, problematica pe care sîntem chemați să o abordăm și să-i găsim soluțiile cele mai eficiente. Așa cum s-a subliniat la recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, obiectivele economice și sociale ale acestui an — cel de-al doilea al actualului cincinal — trebuie să fie realizate întocmai și la nivelul maximei eficiențe, astfel încît programul întregii etape pe care o străbatem să cunoască ritmuri și ascendențe pe măsura cerințelor ca și a tuturor condițiilor asigurate. Într-o finalitate creatoare se înscriu astfel toate eforturile, spre o finalitate care însumează valori materiale și spirituale ce întăresc și dezvoltă însăși condiția existenței, avuția întregii țări. Într-o asemenea ambianță caracteristică apropierii Conferinței Naționale a partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a inaugurat, zilele trecute, grandioase obiective ale construcției socialiste : Canalul Poarta Albă — Midia-Năvodari, această nouă magistrală albastră ce se adaugă Canalului Dunăre — Marea Neagră, ansamblul feroviar și rutier de poduri de la Fetești și Cernavodă. **A fi astăzi revoluționar,** spunea secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită în fața constructorilor acestor grandioase obiective, **înseamnă a pune mai presus de orice munca și activitatea pentru realizarea programului de dezvoltare a țării. A fi revoluționar înseamnă a răspunde chemării și a merge acolo unde interesele țării, ale națiunii o cer.**

Se află aici, în acest îndemn și apreciere, însuși sensul major al ideii de luptă și muncă, noua și înflăcărata accepție prin care ideile și idealurile unirii și unității naționale dobîndesc o neîncetată și prodigioasă confirmare, aceea a muncii și creației, a angajării patriotice, revoluționare.

Într-o permanentă perspectivă a păcii și înțelegerii internaționale, pentru dezvoltarea colaborării și cooperării pe multiple planuri și întărirea relațiilor de prietenie, de încredere și respect, și conferind prin aceasta o imagine cît se poate de clară asupra lumii de azi și de mîine, politica externă a partidului și statului cunoaște, prin bogata activitate a secretarului general al partidului, președintele Republicii, o tot mai largă și susținută confirmare. Cel mai recent exemplu îl constituie vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Egipt. Desfășurată sub semnul voinței comune de dezvoltare a tradiționalelor legături de colaborare româno-egipteană, de promovare a cauzei păcii, vizita a consemnat manifestări de o deosebită căldură și prețuire față de înalții oaspeți români, elocvente dovezi ale prestigiului internațional de care se bucură România, activitatea prodigioasă pe care o desfășoară conducătorul partidului și statului nostru. **Vizita pe care o facem în Egipt,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **reprezintă o nouă ilustrare a bunelor relații de prietenie și colaborare dintre țările și popoarele noastre, a dorinței comune de a le dezvolta tot mai mult, pe toate planurile.** „Este neîndoielnic că dezvoltarea impetuoasă a cooperării rodnice între România și Egipt în toate domeniile — aprecia președintele Hosni Mubarak — constituie o dovadă elocventă a energiilor uriașe pe care le putem mobiliza pentru a servi obiectivele de dezvoltare a celor două țări."

Definite într-un asemenea sens și într-o asemenea amplă perspectivă, pe temeiul însuși al experienței de pînă acum, relațiile româno-egiptene se înscriu neîndoielnic ca un bogat și deosebit de important capitol în cronica largă a politicii noastre externe, realizînd o cuprinzătoare dinamică a raporturilor de colaborare care se cer azi între popoare, în respectul principiilor independenței și suveranității, pentru slujirea cauzei păcii, a umanității. Imaginea României în lume primește astfel semne de neîncetată stimă și prețuire.

Luceafărul

Tablou de Eugen Palade

„FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR A CONSTITUIT O STRĂLUCITĂ VICTORIE ISTORICĂ A LUPTEI EROICE, ÎNDELUNGATE A MASELOR POPULARE PENTRU FĂURIREA NAȚIUNII ROMÂNE, A MARCAT ÎMPLINIREA VISULUI SECULAR AL TUTUROR ROMÂNILOR DE A TRĂI UNIȚI ÎN GRANIȚELE ACELEIAȘI ȚĂRI, ÎNTR-UN STAT UNIT, LIBER ȘI INDEPENDENT."

NICOLAE CEAUȘESCU

Conștiința Unirii

În enciclopedismul operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, unirea și unitatea poporului român au ecourile unui autentic imn național. În concepția și viziunea sa revoluționară unitatea, întemeiată pe unitatea de teritoriu, pe conștiința originii comune, limbii și culturii, idealuri și destin, este o permanență a istoriei de peste două mii de ani a poporului român, fiind privită și considerată ca starea sa firească, normală, legică, obiectivă. Dacă limba și cultura ne definesc și ne legitimează ca popor în constelația umanității, unitatea a fost și a rămas puterea vie de viața trecută din generație în generație, suportul marii epopei a luptei pentru a face să răsară frumosul arbore al unirii tuturor românilor, pentru ca românismul să se așeze în aceeași albie național-statală. Dacă unirea într-un singur stat ne-a putut fi o vreme răpită sau am fost împiedicați s-o înfăptuim, unitatea poporului român n-a putut fi înstrăinată, deși încercările n-au lipsit, pentru că în inima și conștiința românilor a rămas nestearsă tradiția unui trai în comun și dorința fierbinte de a-l înființa din nou.

Pe baza acestor realități, secretarul general al Partidului Comunist Român a elaborat principiul teoretico-metodologic, de însemnătate cardinală pentru întreaga istoriografie românească, potrivit căruia poporul român are o singură și indivizibilă istorie. Ca urmare, „Va trebui să avem o istorie unitară — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atît rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferitilor conducători, ai statului și personalități politice, științifice, culturale".

Unitatea poporului român, sub toate raporturile, ca realitate obiectivă, este considerată în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu fundamentul și în același timp motivația luptei sale pentru a o pune de acord cu modul de organizare politico-statală la scara întregului spațiu carpato-danubiano-pontic care nu s-a putut realiza de la început, datorită împrejurărilor istorice externe nefavorabile, exprimate inițial în marile migrații, iar apoi în existența și acțiunile expansioniste ale regatului feudal maghiar, imperiilor otoman, habsburgic și țarist, care au dus o politică de dezmembrare a teritoriului poporului român, a națiunii române. Analizînd cu înalt profesionalism împrejurările istorice în care s-a format și dezvoltat poporul român, greutățile și adversitățile pe care a trebuit să le înfrunte, relevînd bazele și factorii obiectivi ai dezvoltării unitare a poporului român în granițele sale etnice, tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniia că pe teritoriul țării noastre s-au constituit mai multe state — Țara Românească Muntenia, Țara Românească Transilvania, Țara Românească Moldova, că ele „s-au născut și dezvoltat în lupta împotriva dominației străine, pentru unirea într-un singur stat puternic, în stare să facă față invaziilor străine, să-și asigure o dezvoltare de sine stătătoare". Dar, „Cu toate acestea, — releva secretarul general al partidului, — datorită omogenității structurii economice, sociale și culturale a întregului teritoriu locuit de români, limbii unitare, precum și puternicei conștiințe a originii comune a locuitorilor între cele trei state s-au dezvoltat permanent contacte și legături multilaterale intense. Necontenit au avut loc schimburi de bunuri materiale, o puternică circulație de idei, de opere de cultură și artă și, mai presus de orice, s-a închegat conștiința necesității luptei unite împotriva cotropitorilor, a dușmanilor comuni". De altfel, ideea unirii s-a născut din tulpina etnică a poporului român, din unitatea spațiului și timpului său istoric, a trăit în brazdă românească, a ieșit la lumină asemenea mugurului la venirea primăverii și s-a materializat la 1 decembrie 1918 prin marea și eroica epopee a luptei duse de secole de poporul român, generată nu de cauze obiective și subiective interne, ci de aceiași factori externi care împiedicaseră și frînaseră desfășurarea cursului firesc spre un singur stat al tuturor românilor.

dr. Gheorghe Tudor

Continuare în pag. a 2-a

Climatul afirmării valorilor

Cînd se lansa cu doi ani în urmă formula „noii geografii literare" în paginile **Luceafărului** nu se intuiseră (probabil) toate implicațiile (sau accepțiile) ei. Sintagma traducea, în schimb, cu acuitate publicistică, necesitatea adecvării la o realitate în mișcare, de natură nu numai (dar și) instituțională. Climatul propice creat de Congresul al IX-lea al P.C.R., pe care documentele Congresului al XIII-lea l-a întărit și i-a demonstrat validitatea majoră își găsea, în acest fel, și formularea literară pe măsură. Apărută la început ca o **ipoteză de lucru** menită a facilita receptarea integrală (și integratoare) a fenomenului literar-artistic pe scară națională, formula s-a transformat treptat în **concept** avînd implicații pe planul strategiei literare. De la premisă la concept, teza avea, în mod necesar, implicații de ideologie literară, ea fiind strîns legată de altele cum ar fi : teza non-existenței provinciei culturale (literare), a diseminării valorilor, a renunțării la hegemonia culturală manifestată fie de către un centru de iradiere culturală, fie de către una (sau mai multe) personalități literare. Prin aceasta, conceptul a căpătat valențe ținînd de **noua democrație culturală** cu care trebuie să fie, în mod evident, geamăn.

Spuneam că „noua geografie literară" este un concept care traduce ideea unei literaturi în mișcare, avînd o directitudine clară, referindu-se nu doar la o realitate preexistentă sau coexistentă ci, mai ales, la una **in devenire.** Se cristaliza, altfel zis, într-o formulă deloc ambiguă și foarte adecvată o **tendință** manifestată în sînul literaturii însăși. Este tendința, specifică mai cu seamă ultimelor două decenii, în care emulația spirituală se manifestă într-un cadru (material, dar și spiritual) adecvat, într-un climat propice afirmării plenare a individului.

Descătușarea energiilor creatoare este o realitate care s-a impus cu puterea evidenței, cu atît mai mult cu cît există posibilitatea reală ca valorile să se impună indiferent de locul de naștere sau domiciliul înscris în actul de identitate. Dar, pentru aceasta, nu este suficient cadrul material-instituțional și nici măcar climatul de efervescență spirituală manifestat la scara întregii țări, ci este necesară existența unui **dialog** permanent și nu doar accidental menit a discerne (și, de ce nu ?, a populariza) valorile făcînd permeabilă ideea unui **nou climat** literar. Iată de ce conceptul „noii geografii literare" are implicații pe tărîmul a ceea ce ține de istoria mentalităților. În acest domeniu s-a făcut mult, dar nu îndeajuns, o dreaptă așezare a valorilor constituind, în multe privințe, un deziderat. Chestiunea este cu atît mai delicată cu cît avem în vedere așa-zisele „valori în formare" (preluînd o formulare nu

Alexandru Pintescu

Continuare în pag. a 7-a

„O împlinire în destin istoric"

Ziua aceea a Unirii și-a avut realitatea ei politică, pregătită cu osîrdie, cu încrîncenările momentului, dar și cu răbdare : mai întîi la Oradea, la 12 octombrie 1918, comitetul național român al ardelenilor adresează o moțiune parlamentului din Budapesta, cerînd dreptul de reprezentare a națiunii române. Apoi a urmat, în noiembrie 1918, Aradul, apoi la scurt timp, consiliile naționale române, gărzile naționale, ivite în toate orașele și satele Ardealului, adunările și întrunirile care pregăteau drumurile spre Alba Iulia. Se făceau „credenționalele" pentru sătenii aleși, pentru toți reprezentanții, din toate colțurile „înlăcrimatului Ardeal". Cine ar putea descrie acele zile mari ? Erau acolo bărbații neamului, de la „bătrînul nației", Gheorghe Pop de Băsești, președintele desemnat al Adunării de la Alba Iulia, Ja Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Vasile Lucaciu, Victor Doleu, și alții, alături de social-democrații I. Jumanca, E. Grapini, T. Albani, P. Borzescu. Erau acolo cei peste 100 000 de oameni de pretutindeni, o armată a Unirii, cei care întăreau, din veacuri venind, pentru toate veacurile, simbolul unirii Ardealului, la Alba Iulia, ca România să fie întregită în toate ale ei, așa cum întregi și neatîrnate au rămas sufletele lor pînă la ceasul împlinirii, în măreața zi de 1 decembrie 1918. O împlinire în destin istoric, care împlinea și o filosofie a unirii și a întregii vieți românești. Toate ritualurile sărbătorilor și ale trecerii vieții, obiceiurile împătimite de cuvîntul spus, toate urările prazniceler de peste an și tradițiile de neam și de familie și credințele cele mari, țeseau istoria unirii noastre, rămînd ele însele, neatinse de momelile aruncate de ici și de colo, pentru a ne risipi. Și toate căsuțele pitite sub dîmburi, toate cătunele, toate satele și orașele noastre trăiau în viața și-n legea românească, apărate de cei de acolo, de cei care vedeau în iubirea de locul natal partea de sus a iubirii de țară. Prin toate acestea a pulsat istoria noastră, opusă oprimărilor naționale, calculate în diete aulice și în săli imperiale. În fața disoluțiilor naționale preconizate ne-am retras în noi, dar nu din istorie, ci tot într-o istorie, dar una a spiritului creator, care n-a vegetat. Avea tot dreptul să spună Pârvan că „la popoarele prea chinuite de adversitățile istorice, se formează un fel de carapace spirituală, în care sufletul se refugiază spre a se păstra intact". Puterile sufletești ale unui popor nu trebuiau să se destrame în fața brutalităților istoriei tranzitorii și de moment. Toate scînteierile luptelor noastre au fost pentru a rămîne **noi înșine,** în felul de a fi, în fapte și în credințe; apoi în flăcările răscoalelor și ale revoluțiilor

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 3-a

La Alba Iulia

La Alba s-a cîntat Ardealul –
surori : Muntenia, Moldova,
și în țărînă idealul
s-a presărat ca-n singe slova
peste martiri și oseminte
și deal de furci, spînzurători –
sevă aducerii aminte,
lacrimă-n ochii arzători
li-e dat eroilor să poarte
cupa de neam cu apă vie –
răsad de inimi peste moarte
numele-ți sacru : Românie
la Alba s-a cîntat o țară
ca ființă ce nu se-mprumută ;
o scrie brazda să răsară –
fruct din părinți ce-n fiu se mută
la Alba Iulia culege
truda Unirii, spațiu, nimbul
mai strîns de rădăcini să lege
o horă ce-o veghem tot timpul
la Alba s-a cîntat cîntarea
dulce a fratelui cu frate –
Unirea sfîntă ca și marea
ce-adună fluviile toate
într-o sublimă libertate !

Ion Mărgineanu

Pledoaria poeziei

Citim, în prefața lui Ion Dodu Bălan la volumul de opere ale lui Octavian Goga, un pasaj semnificativ pentru însemnătatea literaturii (de astăzi) în viața unei națiuni. Poetul, care se înrolase ca simplu soldat pe frontul din Dobrogea, dorește să facă același lucru în timpul retragerii din Moldova. Generalul Prezan, cu toată împotrivirea zelosului patriot, îl mobilizează la biroul de propagandă al armatei, argumentîndu-i laconic : „Domnule Goga, Marele Cartier, ca orice astfel de comandament, stabilește un birou de propagandă pentru armată. Am făcut o socoteală simplă : transformat în efect militar efectul moral al citorva pagini scrise de dumneata echivalează cel puțin cu două divizii. Nu sînt dispus să distrug două divizii ca să-ți fiu dumitale pe plac. Deci, veți rămîne la dispoziția noastră. Dacă nu de voie, va fi de nevoie. Căci am să dau ordin ca soldatul Goga să fie adus la Cartier".

Scriitorul român și-a înțeles întotdeauna marile lui rosturi în cetate, servindu-și-o cu avîntul electrizant și mobilizator sălășluit în cuvîntul magic al poeziei sau al oratoriei. Nu cred că este o searbădă metaforă ori o banală convenție recunoscînd efectul îmbărbătător ce rezidă în cuvîntul insuflețit, miruit, patriotic. Sensibilizînd sublimele noțiuni de **patrie, unire, instinct național** (titlul celui mai elocvent discurs al lui Take Ionescu, cum crede Vasile V. Hanes, care a editat **Antologia oratorilor români,** Socec, f.a.) acești mucenici sufletiști ai României și-au mistuit energia pentru a da la iveală fagurii de miere ai cuvintelor capabile să lumineze, să incite, să înflăcăreze. Să nu considerăm „demagogie ori focuri de artificii oratorice afirmații ca acestea din discursul lui Take Ionescu :

„Pătrunzînd în sufletul ancestral românesc, găsesc acolo porunca instinctului național (...) Văd deschizîndu-se ușile răului și o teamă superstițioasă îmi zice să închid ochii : e prea frumos". O ședință a Camerei a fost suspendată deoarece ecoul stîrnit a depășit orice entuziasm imaginabil. Citez și eu pasajul : „pe această generație a ursit-o soarta să îndeplinească fapta cea mare. Ea va fi sau grupara muncii de veacuri sau zămislitoarea unei vremi așa de frumoase, încît vederea ei mă smerește." Ceea ce simte Take Ionescu este expresia unei întregi generații, viguros activate de idealul întregirii Perioada neutralității și a războiului înseamnă apogeul luptei pentru biruința unei idei apărute odată cu ivirea conștiinței originii române și a unității etnice comune.

Și în celelalte provincii românești apar reviste literare cu intenția de a susține Unirea. Astfel, la Arad, revista „Pagini literare" (colaborează I. Agîrbiceanu, Aron Cotruș, L. Blaga,

Ion Dună

Continuare în pag. a 7-a

Recuperarea izvoarelor (II)

Așa și făcea compatriotul nostru Manole cu secole în urmă, fără aparatură modernă, fără baza de la Houston, nedispunînd decît de o secure și, ca materie primă, de niște aschii de lemn. Ce putea face el ? Și-a confecționat niște aripi de lemn cu care a încercat să coboare pe pămînt de pe acoperișul mănăstirii, părăsind, astfel, planeta lui, cea pentru care sacrificase totul, planeta frumuseții, a visului, a desăvîrșirii, în favoarea bătrînului nostru pămînt pe care sîntem hărăziți să trăim.

Se înțelege de la sine că sfîrșitul său este dramatic, aripile rudimentare se frîng și el moare, dar, din atingerea sa cu pămîntul rîvnit, visat, se naște un izvor cu apă limpede, curată ca sacrificiul, înviorătoare ca speranța, fără sfîrșit ca idealul.

Știința n-a reușit încă să lămurească pe deplin ce e istorie și ce e legendă în balada noastră, dar cert e că fîntîna de pe locul căderii lui Manole curge și azi, apa ei e limpede și înviorătoare ca speranța, izvorul ei fără sfîrșit ca idealul, din undele ei beau călătorii români și oaspeții sosiți din lumea largă, care vin să admire mănăstirea, creație a lui Manole cel transformat în apă curgătoare, fîntînă anonimă generoasă, din care pot să bea toți. Și aceasta e cea mai sigură dovadă că Manole, adică artistul gata de sacrificiu, a existat.

Nu un certificat, ci o fîntînă. Iată un argument neînregistrat în formularistica obișnuită. Și poporul aude și acum glasul iubirii și al dăruirii în apa care, cum spune Sadoveanu, lucește ca ochii de femeie.

Dacă legenda lui Manole are, cu diferențe firești, bineînțeles, o arie de circulație europeană, există alte mituri exclusiv românești, specifice spațiului nostru spiritual.

Ciobanul care și-a pierdut oile. Dintr-un subiect comun, un păstor care și-a pierdut și își

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ADRIAN PĂUNESCU: «Locuri comune»

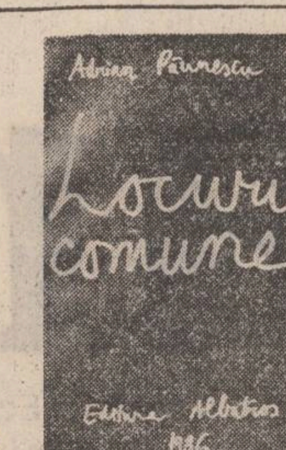

deși aproape intreaga generație literară de care ține Adrian Păunescu stă sub semnul abundenței literare, al excesului cantitativ, intr-un fel sau in altul, puțini il pot concura pe Adrian Păunescu in capacitatea de a fi fluvial, de a trimite către cititor poezia intr-un torent de pagini. Cărțile lui de versuri arată ca romanele populare in care multele pagini sint menite să satisfacă setea de real și de senzație a cititorului. Nici volumul **Locuri comune** nu dezminte această imagine: cartea are subtitlul „202 poezii noi“ și depășește trei sute de pagini. Adrian Păunescu cultivă grandoarea, desfășurările pe spații mari, iar alcătuirea volumelor corespunde unei structuri intime mereu manifestate in scris și niciodată abjurate. Poetul este pentru Adrian Păunescu o ființă care ia in posesie totul: obiectele, casele, oamenii, riurile, munții, mările și oceanele, sentimentele tuturor, cu un gest de iubire echivalent cu expropriere. Exprimate, manifestate de poet, sentimentele se dilată, atingind contrariul lor. „Eu cind am făcut o declarație de dragoste — scrie Adrian Păunescu — Parc-am făcut declarație de război“, revenind pentru a intări: „Că eu, și cind fac o declarație de dragoste, / Parcă fac declarație de război“. (**Declarație de dragoste**). Sentimentele se desfășoară impetuos și la fel și poezia lui Adrian Păunescu, care preferă amplitudinea și sunetul instrumentelor mari.

Pornit din matca poeziei lui Nicolae Labiș, Adrian Păunescu s-a dezvoltat tumultuos, maiakovskian, ca poet al marilor apeluri și probleme ale contemporaneității sau zilei, continuind din Labiș, in chip explicit, latura „luptei cu inerția“, intr-o expresie poetică personală, hrănită de exemplul tuturor marilor voci angajate ale poeziei românești. Caracteristică este, din **Locuri comune**, poezia **Abonamentul la adevăr** care proiectează imaginea poetului identificat patetic cu țara: „Mi-ar fi și mie poate mai ușor / Să-ngin un surogat de ris și jale, / Dar eu prefer cu țara mea să mor, / Dar eu dezbat probleme sociale“. Caracteristică pentru Adrian Păunescu in genere, pentru volumele lui anterioare, această direcție și acest ton nu sint insă proprii și culegerii de versuri **Locuri comune**. Cu o voce comună, fără patetismul obișnuit, autorul ne explică in **Postscriptumul** cărții ce sint „locurile comune“: locurile in care poetul se retrage din celelalte, cele necomune: „Eu vă rog să-mi ingăduiți acum / Să mă retrag și să aștept, / Fie să mă impingă inspirația mea / Către aceste locuri comune“.

Locuri comune este un jurnal intim deghizat intr-un volum de poezie. Chiar dacă orice volum de poezie poate fi considerat in cele din urmă un „jurnal intim“, **Locuri comune** merită titulatura in mod special prin insistența cu care se revine asupra temei sale centrale din unghiuri diverse, rescriind-o, amplificind-o, poetul proiectindu-se in toate marile umbre care-i vizitează cartea. Tema este a retragerii, a regăsirii in bucuriile firești simple, un „regresus“ in spațiile protectoare, ale copilăriei, ale familiei, ale iluziei feerice intreținute de sărbătorile colective. Poetul se pierde in mulțime, se caută și se regăsește pe sine. Ciclul **Amintiri din copilărie**, practic un volum de versuri autonom, este centrul de gravitație al cărții, factorul ei de coagulare afectivă, lirică, ale cărui sensuri reproiectate luminează și celelalte cicluri cu titluri mai semnificative decit par: **Buletin de identitate**, ca expresie a identității de sine, **Declarație de dragoste**, care este tot un ciclu al recuperării sufletești, al regăsirii, **Colinde**, unde spațiul solemn al ceremoniilor vechi presupune cufundarea in anonimat, **Scrisoare tuturor**, care este un mod de a-și proiecta repetat in diverse figuri de referință propria condiție și intrebare. (Nicăieri, parcă, in volumele sale anterioare, Adrian Păunescu nu a avut un număr atit de mare de dedicații, de „scrisori publice“, ca in **Locuri comune**, unde adresa este pusă la sfirșit, ca de pildă: „Puternicei mișcări literare, de azi, de la Iași“ (p. 27), „Armoniosului Alexandru Andrițoiu“ (p. 66), „Lui Octavian Paler, statornic“ (p. 182), „Lui Dinu Săraru, fratern“ (p. 253), „Lui Marin Sorescu, mondialul“ (p. 155), „Leului albastru, D. R. Popescu“ (p. 11), „Tinărului poet din Sadova Doljului, Constantin Preda“ (p. 102), etc. exprimind aceeași nevoie de solidarizare, de pierdere in masă“). În ciuda abundenței, care respinge intr-o carte de poezie, **Locuri comune** este un volum unitar, regizat cu mină sigură, in care tema centrală este orchestrată cu pricepere, ceea ce constituie incă o probă că Adrian Păunescu are intuiția și știința persuasiunii spectacolului. Insistența cu care eul poetic al cărții este expus neincetat din varii unghiuri are in ea ceva actoricesc și imprumută versurilor și un aer demonstrativ, exterior.

Locuri comune incepe cu o artă poetică cu același titlu: „Eu văd poezia ca viață, / Ea nu inventează nimica, / Abia are timp să trăiască / Iubirea, curajul și frica“, ceea ce e un mod modern de a ințelege rostul poeziei, plin de consecințe pentru aspectul scriiturii. Absența programatică a inhibiției poetice o afișează energic **și N-am drama limbajului**, care incepe astfel: „Eu n-am drama limbajului, / Pe mine sintaxa nu m-a tulburat, / Eu am fost și mai sint de gardă / La existență“.

Pentru Adrian Păunescu, care repetă insă marile teme ale poeziei fiind mai „scriptic“ decit o declară, nici o temă nu este tabu și totul poate să treacă in poezie. Aceasta se traduce in **Locuri comune** prin abordări de un prozaism deliberat sau de exprimări lejere acolo unde de obicei versul se ferește de trivialități. („Vinde-te mai grabnic, prețul totuși scade, / Fă-ți o căsnicie de beton armat, / și vei fi cucoana cea mai cumsecade / care vreodată mi-a trecut prin pat“, p. 136) sau de efecte involuntare („Ai fost un fel de consinzeană, ai fost un fel de ipoteză / Și mirosea atit de bine ființa ta de strugur copt, / Dar ca-ntr-un teasc, fanatizată de o familie burgheză, / Nici n-aveai timp să fii gustată, că uite vine ora 8“, p. 134). Dezinhibarea limbajului poetic in acest sens ii anulează indreptățirea.

Rezultatul este uneori un amestec de sublimități cu versuri care le contrazic. Ciclul care suferă cel mai mult in **Locuri comune** de acest decalaj este cel erotic, „Declarație de dragoste“, de unde, pe lingă numeroase realizări parțiale, reținem integral **Rană și cuțit**: „Arătai a cuțit, / Arătam ca o rană, / Mama mea m-a găsit / Și m-a dat de pomană. // Însă indrăgostit / Și de-a pururi in goană, / Totuși eu te-am iubit / Cu o ultimă toană. // Și voiam să-ți trimit / Ochiul sting, cu sprinceană, / Dar acum sintem chit, / Ești cuțit și eu rană. // Troleibuze-au sărit / De pe sirme in strană / Un nebun circuit / Către Piața Romană. // Hai din lume in mit, / Hai din struguri in cană, / Să te beau liniștit, / Dulcea mea buruiană. // Dacă tot te-am găsit, / Ca pe-o ultimă fană, / Și-arătai a cuțit, / Dacă eu ți-am fost rană“.

Cel mai bine constituit, prin substanță și forță de sugestie, este ciclul **Amintirilor din copilărie**. Nostalgic, elegiac, poetul se retrage in spațiul sacru și protector al amintirilor dintii, evocind satul, împrejurimile și ceremoniile lui, pe bunici și părinți etc. Într-o versificație fluidă, care valorifică precedentele lirice anterioare pe teme identice (Ion Pillat, V. Voiculescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu din „La lilieci“), Adrian Păunescu scrie un ciclu unitar ca ton și suflu, de indiscutabil sentiment evocator. Reprezentativ valoric este **Măguri cu totemuri**: „Și, vai, acele măguri curioase, / De care auzeam că ar conține / Armate vechi cu regi cu tot in sine, / Într-un amestec, paloșuri și oase. // Și niște nopți cu flăcări peste măguri / Arzind inexplicabile totemuri, / Ca răzbunarea-n foc a altor vremuri, / Prin izbucniri de aur și de păcuri. // Voievodale amăgiri de noapte, / Copilăria mea pe măguri plinge / Și simte parcă năluciri de singe / Ca și puterea-n nopți a unei șoapte. // Și eu sperind că invingindu-și somnul, / Din măguri o să se ridice domnul“. **Colinde**, ciclu de un aspect mai epic, mai baladesc, mai revendicativ, insumează „orații“ pe motive diverse avind, ca decor, zăpada. **Colindul cerbului rătăcit in oraș** este o altă „moarte a căprioarei“, dar intr-un context și cu un sentiment nou. Un cerb rătăcit iarna in oraș moare in mijlocul pieței, ca simbol al naturii vulnerate de tulburarea echilibrului ecologic. În **Scrisoare tuturor**, poetul vorbește adesea prin gura marilor predecesori: „Mă-nfășor intr-o mantie de ceață și tăcere / Și-apoi la țărmul țărmurilor mă cobor, / Întind un braț, o luntre parc-aș cere, / Dar jos nu-i apă, fierbe cositor“, spune Ovidiu, exilatul, in **Testamentul lui Ovidiu**. De aceeași factură este **Scrisoare lui Socrate** in care este deplinsă neințelegerea de către atenieni a valorii lui Socrate: „Nu cred in măreția morții tale / eu cred in măreția a ce-ai fost. / Atena in picioare să se scoale / c-a judecat și strimb și trist și prost“. De partea marilor nedreptățiți, in **Scrisoare tuturor**, Adrian Păunescu incearcă să le facă postum dreptate: „Inchizitorii tăi să se arate / să-i condamnăm la gind măcar o zi, / uitați-vă, acesta e Socrate, / adică libertatea de-a gindi“. Dar piesa de referință a volumului, in ciuda dilatărilor verbale, este **Monumentul omului**, unde tema sacrificiului pentru ceilalți, rău răsplătită de contemporani, capătă masă și forță poetică. Ca multe poeme de Adrian Păunescu, și acesta se poate povesti, dar nu anecdota este importantă ci sentimentul și sensul degajat. După ce termină, intr-o ardoare și o sudoare de o viață, un impresionant monument al omului, „niște miini fără identitate / Îl luară pe sculptor de umeri / Și-l aruncară / În ultimul camion cu grohotiș / Care pleca in grabă / Să lase loc / Beneficiarilor, cetățenilor / Care veneau la inaugurare, / Precum și artiștilor noi / Care trebuiau nominalizați / Ca autori / Ai acestui / Impunător / Și impresionant / Monument / al omului“. (**Monumentul omului**) Autorul iese aici din sfera „jurnalului intim“ propunind o parabolă cu o semnificație mai generală, emancipată de presiunea accidentului imediat.

Document de biografie literară, **Locuri comune** este cartea unui poet celebru care se răsfață trist și inegal, adesea inspirat, in fața publicului său.

M. Ungheanu

FLOREA MIU: «Lanul de griu»

discret, „supărind“ arareori redacțiile revistelor literare și chiar editurile cu versurile sale, puțin comentat de critici, Florea Miu și-a construit, răbdător, un drum propriu in poezie și, aș zice, unul ascendent. De la **Jocuri in piatră**, 1972, volumul de debut și pină la recentul **Lanul de griu** (a mai publicat **Rostire in gind**, 1974, **Numele oglinzii** — 1978 și un volum de eseuri intitulat **Semne**, 1983) limbajul poetic ciștigă in claritate și expresivitate, poetul renunță la epitetul ornant și la metafora decorativă in favoarea metaforei revelatorii, temele sint abordate in profunzime și tratate cu o sfială necontrafăcută, care comunică gravitatea. Pentru Florea Miu poezia inseamnă apropiere de esențe prin meditație, efort de semnificare a spațiului dinlăuntru, insoțit de refuzul bagatelizării ironice sau al mimesis-ului hiperrealist: „Scriu pentru că trebuie să vorbesc / Și intrucit mai nimeni nu ascultă / Cind apele din mine se lovesc / de cite-o margine a sufletului, ruptă // incerc să spun hirtiei cum inot / prin neguri cu o lacrimă-n spinare / și singele se-ntunecă de tot / și mă scufund in el ca-ntr-o mirare“ (**Plutire**). Starea dominantă, transparentă in poezia din **Lanul de griu**, este aceea de tristețe molcomă, adesea fără motiv declarat, ca un nu știu ce eminescian sau, alteori, generată de sentimentul ireversibilității temporale. Absența reperelor determină criza de identitate, iar presiunea timpului accentuează predispoziția melancolică. O anume pudoare a rostirii, căreia i se aliază rigurozitatea prozodiei clasice, fac ca dezechilibrul interior să se lase doar bănuit, la suprafață ieșind doar fragmentele stării generatoare: „Liniștea grea — și păsări și frunze au zburat / spre polul sud al amintirii mele / intr-un oraș cu numele uitat / din care veșnicia alunecă spre stele / / Dar cum intorc secunda, rămine timpul gol / Nemărginirea clipei ascunse mă-nfioară. / Nu-i nici un drum, nici semne pe unde să cobor / și rindurile-s șterse, și-n noi se face seară“ (**Remember**)

Multe dintre poeziile din **Lanul de griu** sint construite pe tema singurătății. Nu vom intilni insă, la Florea Miu, exacerbări ale sentimentului, hohotitoare lamentații in gust romantic, orgolioase dilatări ale eului. Există in versurile de aici o — i-aș spune — bună cuviință a suferinței care funcționează ca o surdină ce absoarbe orice ar putea să insemne exces. Din acest punct de vedere, poezia lui Florea Miu este cuminte, nu provoacă spectaculoase scurtcircuitări și nici nu-și agresează cititorul. Ceea ce nu inseamnă insă că impactul emoțional nu se produce, dar in mod subtil și cu efect de lungă durată. Sint inaintări și retrageri, asemeni mareelor, o umilitate nejucată față de cuvintul scris și de misterul existențial reglind mereu altitudinea emisiei lirice: „E ceva in mine fragil / ca o pasăre; / e ca o noapte din care / intunericul a fugit / Precum aerul sint, fără foșnet / și fără intoarcere-n larg... / Din lăuntrica oră a cuvintului picură ceață; / caut drumul și mă-mpiedic de urme / E in mine ceva fără pleoape / și mi s-ar părea că a nins... / Tot de rană intreb și doar ea nu-mi răspunde / și doar ea, ca un strigăt de mine in mine se-ascunde“ (**Interior**)

Din exemplele date pină acum se poate ușor observa că Florea Miu este un sentimental incorigibil, livrat pe termen lung melancoliei invăluitoare, dar, in același timp, o structură reflexivă, dedublată și narcisistă. Dacă il vom compara cu ludicii și ironiștii generației '80, de care nu este prea indepărtat ca virstă, vom constata că nu există căi de comunicare intre modurile de a gindi și a scrie poezie. Această constatare, valabilă, de pildă, și in cazul unor poeți ca Radu Ulmeanu, Dumitru Pricop, Adrian Popescu, nu are, desigur, sens valoric. Ea vorbește doar despre coexistența in aceeași perioadă de timp a unor limbaje poetice distincte și chiar opuse. Ceea ce nu poate să fie decit un motiv de jubilație intelectuală. Dar, din păcate, funcționează in spațiul criticii literare de la noi o serie de prejudecăți. Între ele cea mai păgubitoare este aceea potrivit căreia doar unele limbaje poetice (de obicei cele ultrasincronizate) au statut de valoare și dobindesc girul autorităților criticii. Din această cauză, poeți realmente valoroși sint marginalizați sau ignorați, in timp ce experimentatori jucăuși beneficiază de comentarii supradimensionate și disproporționate. Să fim bine ințeleși! Nu neg rolul experimentului, al inovației, in dialectica fenomenului cultural, dar graba cu care acestea sint decretate valori și, mai mult, singurele care merită acest statut, mi se pare cel puțin suspectă.

În fața unei asemenea prejudecăți, sigur că un poet ca Florea Miu, legat prin tot ce scrie de poezia tradițională, nu are nici o șansă. Și e păcat, căci poeziile din **Lanul de griu** denotă o sensibilitate ascuțită, o bună tehnică și, mai cu seamă, un program poetic in răspărul modelor trecătoare: „Străbat un deșert al obiectelor / neinvățate să cinte. / Cuvintele dormitează pe scaune de var / in anticamera vintului / Oasele mi se dezbracă de ginduri, le șterg de sudoare, / scriu cu ele alfabetul absenței. / «Ascultați-mă», strig, dar nimeni nu vrea să răspundă — / un munte de aripi se ridică, intre mine și cer. / Trec prin garderoba de măști in cealaltă parte a umbrei / Veniți după mine, le spun, și in loc de cheie, scot din cuvint o lacrimă.“ (**Un munte de aripi**).

Dintre cele trei cicluri ale volumului (**Corn sălbatic**, **Urme de fluturi**, **Din aproape-n aproape**) cel mai unitar stilistic mi se pare ultimul. Poeziile de aici sint elegii fin caligrafiate, dominate de o tristețe iremediabilă și inefabilă. Blagiana „boală in strune“ a contaminat lira poetului, care scoate sunete tinguitoare. Tristețea nu alunecă insă in vulgaritate, căci autorul nu transcrie senzații brute, pentru a obține un presupus efect de veracitate, ci își stilizează trăirile, le epurează de zgura senzualității, le incorporează unei retorici personale. S-a spus despre Florea Miu, in puținele comentarii existente, că ar fi un **poet al cimpiei**, fără să se precizeze ce ar vrea să insemne această definiție. Cimpia este prezentă și in poeziile din **Lanul de griu**, dar nicidecum ca decor neutru ori ca ambianță propice reveriei. Cimpia lui Florea Miu este un spațiu interior, o hieroglifă a unei stări și a unei biografii poetice, in care sint inchise tensiuni neobișnuite orizontalei și un fior metafizic blagian.

Cimpia inseamnă rodire, germinație și se opune, intr-o dialectică poetică mult mai complexă decit o pot sugera acum, pustiului, neantului. Simbolurile sint multifuncționale și, transferate din poezia de meditație filosofică in „artele poetice“ sau in poezia erotică, își conservă semnificațiile și iradiază modelator: „Mai tulbure-i rana de cind / au rămas prea puține cimpii / Cum se face, iubito, că sint / intre noi doar ținuturi pustii? // Că sint tras pe o roată de fum / zi de zi și mereu in afară — / și mă-cearcă un dor de Acum / și mi-e dor de o clipă solară! // Arde griul in mine și-i noapte / Sint chiar limba de foc a-ntrebării / Spre izvorul cenușii trec norii / Umbra mea se imparte in șapte“ (**Umbra**).

Sint, in **Lanul de griu**, și versuri slabe, și imagini forțate și poezii neizbutite din exces demonstrativ. Dar, in ansamblul său, **Lanul de griu** este cartea unui poet adevărat, care nu trișează cu sine și cu cititorii și, consecvent programului său liric, continuă o evoluție dintre cele mai promițătoare.

Valentin F. Mihăescu

CONTEMPORANII NOȘTRI

O jumătate de veac de literatură

Un reprezentant proeminent, ca și Șerban Cioculescu, al spiritului criticii și istoriei literare românești, zămislit in perioada interbelică, este profesorul Alexandru Piru. Prodigioasa sa carieră literară se cuvine a fi privită nu numai din unghiul de vedere al remarcabilelor reușite personale, cit mai ales din acela al tradiției culturale pe care Alexandru Piru a slujit-o cu o devoțiune rară.

În miezul verii lui 1987 (22 august), Alexandru Piru a implinit șaptezeci de ani. Dar această aniversare este dublată de o alta la fel de sărbătorească și semnificativă: debutind in 1939 la **Jurnalul literar** al lui G. Călinescu, in chip de tinăr discipol, Alexandru Piru numără aproape o jumătate de veac de activitate publicistică pe tărimul literaturii române. Faptul iese din sfera intimplării, ținind de un program: format in cercul călinescian al **Jurnalului literar**, Alexandru Piru a voit să ilustreze prin scrisul său o idee despre literatura română și o condiție de scriitor exemplar. Activitatea sa științifică și publicistică conturează o atitudine intelectuală față de literatura română și față de indatoririle scriitorului.

Fidelitatea față de programul călinescian n-a rămas fără consecințe. După perioada formativă a studenției, cind Alexandru Piru lucrează la **Jurnalul literar**, absolventul facultății de litere și filozofie de la Iași (1940) trece ca profesor pe la mai multe licee, pentru ca să-și inceapă cariera universitară, in 1946, sub semnul lui G. Călinescu. Îndepărtarea din invățămint a acestuia se răsfringe și asupra asistenților săi, pricină pentru care activitatea științifică și publicistică a lui Alexandru Piru incetează o vreme, necesară recalificării sale ca muncitor strungar. În 1956 Alexandru Piru este lector universitar, pentru a străbate apoi toate treptele ierarhiei universitare bucureștene, de care, in 1985, se desparte ca șef al catedrei de literatură română a Universității din București, de numele său fiind legată și constituirea catedrei de literatură română a Universității craiovene, pe care a condus-o mai multă vreme. Decan al facultății de filologie din Craiova, prorector al Universității bucureștene, Alexandru Piru rămine ilustrația vie a faptului că dificultățile nu pot infringe adevăratele vocații și inalta profesionalitate.

Credincios ideilor care i-au prezidat anii de formație, ca și personalităților tutelare la care s-a raportat și pe care le-a cultivat indiferent la estompările de epocă, Alexandru Piru a lăsat in cei cincizeci de ani de activitate literară numeroase volume grăitoare prin valoarea și opțiunile lor. Prima cercetare, tipărită după susținerea doctoratului, este **Viața lui G. Ibrăileanu** (1946), lucrare care nu e numai prima biografie inchinată importantului mentor literar al **Vieții românești**, ci și un semn de adeziune la o linie de dezvoltare a literaturii române, in sensul dezvăluit de istoria literară scrisă de G. Călinescu, al cărui urmaș direct Al. Piru se consideră. Urmează o pauză de treisprezece ani, după care apare **Opera lui G. Ibrăileanu** (1959) constituind, alături de precedenta **Viață a lui G. Ibrăileanu**, prima monografie **G. Ibrăileanu** (1967). Unul din dezideratele viziunii istoriografice călinesciene, monografiile reper ale literaturii române, era astfel atins prin lucrarea lui Al. Piru. Pină la această apariție, Alexandru Piru ne face insă proba egalei lui aplicații pe intreaga suprafață a literaturii noastre, tipărind, in 1961, prima istorie postbelică de **Literatură română veche**, carte care scoate invățămintul universitar și climatul cercetărilor vechii perioade literare dintr-un minorat de atitudine științifică. Pe urmele predecesorilor lui, Al. Piru trece in revistă intreaga materie, problemele ei de bază, litigiile științifice de prim ordin, reinnodind firele unei tradiții științifice părăsite, deschizind o perspectivă nouă și coerentă de lucru. Ideile despre literatura română veche ale lui N. Iorga, Sextil Pușcariu, N. Cartojan, G. Călinescu și alții capătă iarăși dreptul cetățeniei științifice, producind saltul calitativ al cercetărilor ulterioare. Acestui volum de „veche“ ii urmează in 1964 **Literatura română premodernă**, demonstrind capacitatea istoricului literar de a edifica la mari proporții.

Aceeași vocație constructivă pe terenul criticii și istoriei literare ține și **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950**, in care autorul continuă cercetarea literaturii române de unde o lăsase G. Călinescu, pină la inceputul acelui deceniu in care creația literară intră sub zodia unei critici rigid orientative, de consecințe nefaste pentru dezvoltarea organică a literaturii noastre. Panorama deceniului următor, Al. Piru n-a scris-o, după cum n-a scris-o nici altcineva, deși acest model fecund al panoramei decenale propus de Al. Piru constituie un inceput și un indemn. Prin aceste cărți, Al. Piru s-a arătat in chip explicit adversar al prejudecății specializărilor in istoria literară, exprimind totodată și un punct de vedere asupra criticii și istoriei literare. Cele două volume de **Varia**: 1972 — „Preciziuni și controverse“ și 1973, „Studii și observații critice“, ni-l infățișează pe profesorul universitar mișcindu-se dezinvolt in peisajul publicistic, tratind cu erudiție chestiuni de microspecialitate, ca și probleme de teorie literară generală sau analize de autori moderni. Impunătoare sint informația vastă, orizontul larg, maniera apodictică a rezolvării unor controverse. **Al. Piru este un polemist, rece, casant, adesea nedrept, dar intotdeauna coerent și raportabil la un mod al său de a vedea istoria, critica și arta literară, pe care le ințelege ca pe un tot. Volumul al doilea de Varia incepe de altfel cu o profesiune de credință, „În loc de prefață“, care pune „creația“ pe primul plan, dincolo de metode, școli, mode, curente. „Adevărata cultură inseamnă, ca și talentul, creație“, scrie Al. Piru in finalul confesiunii sale.**

O mare parte a cărților tipărite de Al. Piru sint sinteze de istorie literară asupra unor scriitori a căror fixare in cercurile largi de cititori avea nevoie de o susținere avertizată. Monografiile și studiile profesorului constituie, sub infățișarea lor de texte obiective, adevărate acte de justiție literară asupra vieții și operei unor scriitori a căror reintrare in circulație intirzia sau era grevată de optici inadecvate. În această serie de contribuții, normalizate pentru climatul critic, se inscriu atit Introducerea in opera lui Eliade Rădulescu (1971), cit și Liviu Rebreanu (1965), ca și majoritatea studiilor din Analize și sinteze critice (1973, Craiova). Al. Piru este unul dintre cei care au redat in modul cel mai conștient (și mai subtextual polemic, in fond), citatului funcția estetică, menținind pe cititor in climatul operei și acordind acesteia rolul cuvenit actului critic. Sensul pedagogic și terapeutic al modalității critice susținute insistent in trecutele decenii de Al. Piru se cuvine subliniat. Al. Piru rămine unul dintre cei care, in literatura noastră postbelică, au pregătit intoarcerea criticii la uneltele sale avind o participare vie la constituirea actului critic curent, a judecății de valoare. Vocația intreprinderilor mari, trăsătură călinesciană, l-a condus și la alcătuirea unei panorame de poezie postbelică intitulată **Poezia românească contemporană, 1950—1975**, continuind pe un singur gen **Panorama deceniului literar 1940—1950**. Lucrarea, singulară ca ambiții și proporții, trece in revistă cea mai mare parte a producției lirice din perioada anunțată in titlu, oferind descrieri utile, racordări și informații de istorie literară indispensabile, ca și o sumă de judecăți de valoare cu caracter definitiv. Cele peste 900 de pagini ale impunătoarei intreprinderi avansează o ierarhie de valori poetice considerate in marele flux al literaturii române, după cum și adevărate gesturi de justiție literară, autorul arătindu-se fie dubitativ, fie de-a dreptul reticent — conform opticii sale ostentativ „vechi“ — cu speranțe și valori ale poeziei noi, declarate ca atare de critica zilei. Faptul n-a rămas fără consecințe asupra modului cum intreaga personalitate critică a lui Al. Piru s-a răsfrint in conștiința noilor generații, dar, dincolo de acest recul subiectiv, reținem consecvența de atitudine și metodă a autorului, conștiința faptului că datoria criticului și istoricului literar este să abordeze la timp teme și lucrări fundamentale. De aceeași conștiință profesională și estetică este alimentată și **Istoria literaturii române de la inceput pină azi** (1981), practic a treia sinteză de istorie literară românească completă, după cele semnate de N. Iorga și G. Călinescu. Ca orice lucrare de acest tip care inglobează și literatura contemporană, compendiul scris de Al. Piru a fost contestat și controversat, deși liniile lui generale sint juste, efortul de sinteză istoricoliterară și estetică indiscutabil, iar scriitura antrenantă. Multe judecăți de valoare, exprimate apodictic — Al. Piru este nedrept pină la obstinație cu literatura ultimelor două decenii — urmează să fie confirmate sau infirmate de mersul inainte al literaturii. Nici un critic nu este infailibil! Dar, mai presus de rezerve, rămine anvergura unei cariere literare cincuantenare, hrănită de aspirații și mobiluri mari, ca și de repere românești și străine de indiscutabil prestigiu, al căror spirit Al. Piru a știut intotdeauna fie să-l apere, fie să-l reprezinte. Prin Al. Piru, literatura română interbelică și-a avut ochiul ei examinator îndreptat asupra creației românești postbelice, magistratura acestuia urmărind mai curind intreținerea punților de legătură intre experiența literară a generațiilor decit arderea lor.

Profesorul Al. Piru a fost in deceniile postbelice unul dintre cei mai activi publiciști pe teme de istorie și critică literară, comparabil din multe puncte de vedere cu Șerban Cioculescu, de care se deosebește printr-o viziune estetică mai cuprinzătoare. Deși n-a condus după război decit o singură revistă, craioveana **Ramuri**, numeroase alte reviste i-au deschis paginile pentru colaborare; **Contemporanul, Gazeta literară**, recte, **România literară, Flacăra**, La revista **Luceafărul**, Al. Piru a fost in mai multe rinduri colaborator permanent conferind prin prestigiul și consecvența atitudinilor sale un plus de autoritate paginilor ei. Aici a pledat Al. Piru pentru restituirea istoriei călinesciene, respingind totodată acte de tratament critic nepotrivite geniului călinescian.

Portretul prof. Al. Piru n-ar fi, de aceea, complet dacă n-am vorbi despre modul exemplar in care, in pofida tuturor dificultăților, Al. Piru a cultivat moștenirea literară călinesciană. Fostul asistent al profesorului G. Călinescu nu s-a mulțumit să fie doar un continuator de idei al acestuia in propria sa operă, ci a susținut in modul cel mai concret reintegrarea spiritului călinescian in literatura română prin reeditarea **Istoriei literaturii române de la origini pină in prezent**. În presa românească, Al. Piru a reprezentat legatul călinescian, fiind singurul care a susținut convingător, conform dorinței lui G. Călinescu, reeditarea marii istorii literare in versiunea revăzută de G. Călinescu după război. Îndreptățirea restituirii acestei capodopere a culturii române, Al. Piru a susținut-o și prin retipăriri parțiale din **Istoria** revăzută cum sint: **I. Eliade Rădulescu** (1966), **Studii și cercetări de istorie literară** (1966), (unde sint reproduse multe din capitolele revizuite dedicate „minorilor“), **Studii și comunicări** (1966), unde sint reproduse alte capitole revizuite de G. Călinescu. Astfel, atenția publicului a fost ținută trează asupra fenomenului G. Călinescu, iar probele necesității reeditării — produse. Tot lui Al. Piru i se datorează tipărirea, pentru prima dată, a cursului **Universul poeziei** ținut de G. Călinescu in 1938, a cărui modernitate ne poate face să ne gindim incă o dată cu regret la intreruperea carierei universitare a marelui critic. Comentariile privind literatura postbelică, scrise de G. Călinescu, au fost adunate tot de Al. Piru intr-o carte care completează finalul istoriei sale literare, incercind a merge mai departe (**Literatura nouă**, 1972). Cind nu face ediții, Al. Piru continuă să intrețină flacăra cultului călinescian, in articole — unele polemice — și studii. Un profil compact al lui G. Călinescu ni-l oferă volumul de **Permanențe românești**, cele peste 70 de pagini constituind un text de referință pentru bibliografia călinesciană. Reeditarea in 1982 a **Istoriei literaturii române de la origini pină in prezent** de G. Călinescu, „ediție revăzută și adăugită“, in ingrijirea și prefațarea lui Al. Piru, constituie izbinda morală și culturală a profesorului. Al. Piru este cel care a repus in circulație monumentala operă a lui G. Călinescu, gest pe care il consideră, cu indreptățire, unul din titlurile sale de glorie.

Indiferent de severitatea și „vechimea“ deliberată a tonului său, Al. Piru și-a intors cititorii cu fața către reperele autentice ale literaturii, care refuză conjuncturile, ceea ce rămine hotăritor.

La antipodul universitarilor osificați, Al. Piru este un om de o sociabilitate elegantă, deschis dialogului și fermecător in conversație.

M. Ungheanu

PARTIDULUI ȘI ȚĂRII OMAGIUL POEZIEI

● **În organizarea Comitetului de partid Presă și a biroului organizației de partid de la Întreprinderea de mecanică poligrafică, in ziua de 26 noiembrie a.c., in intimpinarea Conferinței Naționale a partidului și aniversării a 40 de ani de la proclamarea Republicii, a avut loc șezătoarea literară „Partidului și țării omagiul poeziei“. Despre semnificația intilnirii a vorbit tovarășul Pavel Foiaș, directorul intreprinderii.**

Au citit din creația lor poeții: Lucian Avramescu, Florin Costinescu, Nicolae Dragoș, Nicolae Dan Fruntelată și Ion Horea.

CONCURS DE CREAȚIE LITERARĂ

● **Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Satu Mare, Centrul județean de indrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, Casa municipală de cultură, organizează concursul interjudețean de creație literară (poezie, proză) „AFIRMAREA“, ediția a IX-a, in perioada 17—18—19 decembrie 1987.**

Concursul se adresează tuturor creatorilor din intreaga țară, care pot participa cu lucrări (8—10 poezii, 2—3 proze) inspirate din realitățile României socialiste, omagiind astfel Conferința Națională a P.C.R. și cea de-a 40-a aniversare a proclamării Republicii.

Manuscrisele vor fi trimise pină la data de 10 decembrie a.c. pe adresa Centrul județean de indrumare, str. Scinteii nr. 6, Satu-Mare. Laureații vor fi invitați la manifestările cultural-artistice organizate in zilele de 17—18—19 decembrie 1987.

Conștiința Unirii

Urmare din pag. 1

Prefațată și îndelung forjată de **realizarea in** anul 1600, sub sceptrul lui Mihai Viteazul a primului stat centralizat, marele voievod rămînind pururea eroul național al tuturor românilor, de cele cinci revoluții moderne ale românilor din largul spațiu carpato-danubiano-pontic, marea revoluție a eliberării naționale și unirii tuturor românilor intr-un singur stat unitar și independent de la 1 decembrie 1918, corolarul aspirațiilor și strădaniilor de secole ale poporului român, a pus in evidență cu forța probatoare a faptelor că „ideea unirii țărilor românești, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi ucise niciodată, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru că ele sint adinc implintate in înseși singele, in conștiința și spiritul intregului nostru popor“, pentru că ele au pătruns in sufletul poporului român, arzind ca jeraticul sub spuză, făcind să „răsară România mindră și intreagă“. Generație după generație și veac de veac „roiu de slavă au adunat țărei lor“.

Cu acribie științifică ni se oferă, așadar, un uriaș orizont de prospecție, de aprofundare a mersului istoric ascendent al poporului român, măsura rolului ideii de unire ca „scop sfint și măreț“, tendințele spre unire și cirmuire națională nelipsind nici un moment, punindu-și puternic amprenta pe felul de a gindi și acționa a intregului popor român. Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu de o mare frumusețe și valoare teoretico-metodologică despre unire și unitate, iar in sens mai larg despre unitatea indisolubilă dintre trecut, prezent și viitor, in care se transfigurează conștiința de sine a poporului român, identitatea și individualitatea sa etnică inconfundabilă, are ca una dintre componentele fundamentale definirea rolului unității in condițiile evului socialist care este considerată forța motrice a profundului proces revoluționar de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și inaintare a României spre comunism. Anii biruințelor din epoca pe care o desemnăm cu un nume de erou-simbol și de destin „Epoca Nicolae Ceaușescu“ sint istoria ajunsă pe piscurile cele mai inalte, care oferă bază solidă și trainică unității socialiste a poporului român, in jurul Partidului Comunist Român in frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

IDEILE ŞI IDEALURILE UNIRII

„Realizarea unității în 1918 trebuie înțeleasă în contextul întregii dezvoltări a poporului român, a cărui istorie — cum am mai menționat — începe cu mii de ani în urmă. Noi considerăm că toate aceste evenimente trebuie menținute treze în memoria și conștiința poporului, a tineretului, pentru că ele jalonează procesul istoric de formare și dezvoltare a națiunii noastre. Numai continuînd vechile tradiții de luptă, eforturile pentru dezvoltarea științei și culturii, poporul nostru își va putea înfăptui năzuința de a trăi într-o societate socialistă superioară, de a-și făuri viața în mod liber, așa cum dorește el".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Noul roman" istoric

O privire asupra prozei de factură istorică, apărută în anii de pe urmă, relevează o prezență umană cu totul semnificativă, indicînd o dimensiune a istoriei pe care literatura a cunoscut-o întotdeauna în cuprinsul culturii românești. Pe scurt, aceasta e o **istorie a oamenilor și pentru oameni,** întemeiată pe năzuințe constant populare și este indiscutabil că eroul acestei literaturi e, în aspectul ei cel mai proeminent, un erou al libertății și al independenței naționale, al unității esențiale a românilor. Această adeziune fundamentală evoluează totuși, și cine așează materia literaturii în comparație cu aceea a istoriei obiective observă de îndată că perspectiva romanescă e, adeseori, nouă și apropiată de adevărul dedus din restituirea de documente și putem zice că scrierea „istoriei adevărate" a românilor e un deziderat pe care și proza românească de azi îl exemplifică într-un chip strălucit. Acest vast teritoriu cuprinde epoci și momente dintre cele mai variate și o recapitulare a istoriei românești, așa cum e văzută de romancier, ar cuprinde o cronologie întinsă pe mai bine de două milenii, organizată de lăuntrica năzuință către Unire.

Prozatorul român începe cu geții și cu dacii și desface din documente o tipologie de erou fascinat de libertate (odată cu „Călătoria spre zei", de Mihail Diaconescu și „Luminile zeiței Bendis", de Ioan Dumitru Denciu). Vremile tulburi, ale unui așa-zis „mileniu obscur", unde etnoistoria și documentele probează nu absența românilor ci participarea lor la o istorie impropice, apar în alte două contribuții, pe care le dau acești romancieri, semn de coerență în creație : „Depărtarea și timpul" de M. Diaconescu și „Identitățile lui Litovoi", de I.D. Denciu. Tot Mihail Diaconescu s-a încercat să reconstituie „o fenomenologie a spiritualității românești", stabilindu-se pe rînd în Transilvania lui Ion Căian („Marele cîntec"), în Valahia lui Pîrvu Mutu („Culorile singelui"), în Moldova („Pravila retorului Lucaci"). Sînt încercări care comunică o formulă sufletească autohtonă și desfășoară o imagine de viață socială cu stratificații evidente, lăsînd deoparte tipologia romantică și citeodată exclusivistă a voievodului. Aceste romane **însuflețesc o lume completă sub raport sociologic,** istoria lor e, deopotrivă, „istorie măruntă" și „istorie a ideilor".

Dacă Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mircea cel Mare, Mihai Viteazul și Constantin Brâncoveanu își așteaptă încă romancierul contemporan, cu cît ne apropiem de epoca modernă romanul românesc capătă, sub raportul perspectivei noi, o pregnanță indiscutabilă. Odată cu Horea, ilustrat de Eugen Uricaru în „1784. Vreme în schimbare", ne aflăm în **ciclul revoluțiilor,** exemplificat și de Ion Lotreanu, al cărui roman despre Tudor Vladimirescu („Cămașa de mire") adaugă un accent prețios la portretul unei personalități pentru care revoluția e, mai întîi de toate, eliberare națională. „Marele sigiliu" de Viorel Știrbu e romanul lumii pașoptiste, „Speranța" de Mihail Diaconescu studiază coagularea ideologiei unioniste înainte de 1859. Uriașul ciclu „Zăpeziile de-acum un veac", (una din realizările majore ale literaturii române) de Paul Anghel înfățișează, pe un vast tablou, imaginea unui erou colectiv aflat în fața unei clipe decisive a istoriei proprii : națiunea română. Alte momente istorice trec în romane precum „Rug și flacără", „Asteptîndu-i pe învingători", „Memoria' de Eugen Uricaru, „Vinerea neagră" și „Duminica mare" de Doru Munteanu, desemnînd, unele, momente ale revoluției la români, altele — întîiul război mondial. Cu „Lege și anexă", de Nicolae Țic, sîntem în cuprinsul anilor '20, în cuprinsul unei materii românești unde societatea cunoaște mari involburări. În fine, „Delirul", de Marin Preda, „Recunoaștere îndepărtată", de Radu Theodoru, „Orașul îngerilor" de D.R. Popescu, „Labirintul" de Francisc Păcurariu, „Șoseaua Nordului" și ciclul „Incognito", de Eugen Barbu sînt fragmente dintr-un proces care nu începe atunci și nu se încheie cu aceste evenimente, căci fundamentală rămîne aci coeziunea unei imagini în evoluție însă condusă de principii interne inimitabile. Însă aceste vaste pînze epice, desfășurînd o întreagă istorie dramatică și exemplificînd o realitate a eroicului, nu trebuie socotite istoriografie aridă și fără imaginație, ele sînt, în ultimă analiză, „literatură", adică estetică, voind a restitui umanului adevărul lui integral. A face din romanul pe temă istorică o demonstrație didactică și fără adevărul creației, care acela abia este fundamental, nu este recomandabil și, în definitiv, romancierul român a înțeles că în afara artei restituirea literară a unei epoci nu este durabilă. Odată aceste condițiuni întrunite, rămîn de adăugat, spre a completa substanța esențială a unei asemenea creații, etica, antropologia, etnograficul, tot ceea ce ține de ilustrarea unui ireductibil național, ceea ce dă specificul, nota de inconfundabil.

Cine examinează romanul istoric românesc este de îndată izbit de această conjugare de argumente unde stau laolaltă obiceiurile și erele, vestimentația și conduita, un șir de reacții tipice care dau sentimentul că un individ exemplificînd speța reacționează total și răspunzînd totuși în chip original unei istorii cuprinzînd faptele fundamentale ale lumii, adică moartea, nunta, războiul. E o morală de popor vechi aici, percepută în felurite proporții și după puterile proprii de la un autor la altul ; însă fundamentală rămîne această îndemnare de a da, prin romanul istoric, o sinteză autohtonă de valori.

Artur Silvestri

Geta Mermeze : „Marea Unire — 1918"

ACASĂ

„...Io nu plec, Io aici mor în casa mea... murmură încet bătrîna și închide ochii" — o mică scenă de pe front, dintr-un sat de pe Siret (în apropiere de Nămoloasa), din timpul unei revărsări a riului („venea o moară...") ea însăși, această revărsare, din timpul primului război mondial : toți fugiseră din localitate de frică (a apei ? a frontului ?) numai bătrîna, dîrză, neînfricată, rămăsese să moară în casa ei, pe patul ei...

...și, în replică, o reflecție : „«Acasă» susură un gînd dintr-un ungher al minții, «acasă» șoptesc involuntar, «acasă» țipă un dor să-mi spargă sufletul, «acasă» strigă imperativ vocea de adineauri, «acasă la ai tăi»". Iată, așadar, doar două secvențe din evenimentele trăite și gîndurile — de asociat cu vedenia-i sublimă din marea duminică a Marii Uniri de la Alba Iulia — ale locotenentului Horațiu Apolzan (de ce Horațiu, și nu „Ion, Gheorghe, Vasile", desi tot Ion se visa, cel puțin în brațele legendarei Marin, a intuit foarte bine și a explicat Valentin F. Mihăescu, tot în această revistă), intelectual ardelean, fiul unui mare gazetar din Brașov (George Barit ? ! ?) trimis pe frontul austriac, în Galiția, căzut aici prizonier, purtat prin lagărele rusești, membru fondator al detașamentelor de voluntari transilvăneni care au venit la Iași (în iunie 1917), participant, rănit și demobilizat (atunci se gîndește el să ajungă „acasă", la „ai săi") pe frontul Carpaților răsăriteni, în sfîrșit, martor activ al marelui act al Unirii de la 1 Decembrie 1918... — Eroul (anti-erou de fapt, gen stendhalianul Fabricio del Dongo) unei cărți (de debut !) pe cît de mignonă, pe atît de densă : **Duminica mare** de Doru Munteanu (care, bunăoară, într-un microroman de doar 220 de pagini, concentrează cel puțin trei romane de dimensiuni epopeice : o frescă a războiului și a prizonieratului, un sugestiv jurnal de reflecții, un pasional roman de dragoste, o „educație sentimentală", pentru că, după cum meditează protagonistul, aceasta este, mai ales în vreme de război, o condiție esențială de a asigura vitalitatea și continuitatea nației, de a-ți menține... condiția fizică și puterea de luptă).

Ca și în romanul lui Stendhal, războiul (fie el napoleonian sau chesaro-crăiesc) n-are nimic eroic, uman, nobil, în privelișteа pe care o înfățișează peste tot, ploaie, noroi, oameni chinuiți, morți, hidoșenie, sîrmă ghimpată (viziune de coșmar — ca la Camil Petrescu)... În lagărele de prizonieri, dezolarea atinge paroxismul. Aici, bunăoară, e de văzut „despărțirea" autorului acestei cărți de viziunea lui Liviu Rebreanu din **Pădurea spînzuraților.** Horațiu Apolzan nu are brava siluetă a lui Apostol Bologa, și nici drama de conștiință a aceluia. El cade prizonier aproape într-un moment de abulie, de uitare de sine. Ce-i drept, tot timpul reflectează. Iată un asemenea pasaj liric : „Pe front, războiul, obosit după aproape trei ani, zace în tranșee. Europa bătrînă și istovită a găsit un ceas de tihnă pentru a-și număra morții. Crinolina bătoasă de altădată a bătrînei doamne flutură zdrențuită dezgolindu-i pulpele zbîrcite și reumatice spre hazul american. Pămîntul înghețat și aspru poartă amprenta miilor de trupuri ca niște fosile împietrite. Morți de-a valma își dau mîna chirciți sub zăpadă, fără să țină seama din ce tabără sînt. Afară, deasupra e o lehamite de toate".

Conștiința de sine, conștiința națională, dorul de „ai săi" și, implicit, pofta de luptă și tăria de a se jertfi pentru patrie, pentru marea idee a unirii tuturor românilor, îi încoltesc eroului în minte și în suflet în timpul prizonieratului... Și, mai ales, după ce citește scrisoarea lui Augustin Roșianu, din „Joaju de Sud, poșta Teiuș", „fost soldat la Regimentul 50 de infanterie", scrisoare trimisă „ministrului de război român", la Iași. „Rugatu-ne-am în tot felul, ca să ne dea sfatul și îndrumarea cum să ajungem ca de bună voie soldați în armata română, și pînă astăzi nici un răspuns nu am primit de la nimenea. Și nu mă pot odihni în gîndul meu și dorința mea cea mare față de neamul nostru și patria noastră românească (...) Mă rog să faci înștiințare la înalta căpetenie a Rusiei să mă elibereze din prizonierat și să mă lase a veni în armata română. Și de domnul Excelența sa Brătianu să mă primească ca un fiu al patriei și al neamului sub comanda sa românească, că eu voi fi cel mai bun supus și ascultător al patriei române, după știința și puterea mea". Și, în final, un gest de infinită și incalculabilă rezonanță patriotică : „Și dacă nu se poate împlini din ceva cauză dorința mea ca să vin în persoană ajutor, Dumneavoastră mă rog să trimiteți o adresă curată, că la ce adresă primiți și unde primiți Dumneavoastră împrumutul de război de la țăranii români, că și eu de astăzi înainte voiesc ca din cît am putere, după sudoarea mea de un an de zile prizonier și după munca mea din cei 70 copeici pe zi să mă și îmbrac din ei, adică veșminte de trebuință pentru mine, am adunat 75 ruble, și din aceștia de bună voie mea dau 50 ruble statului nostru românesc". Ce s-a mai întîmplat cu acest țăran (cu nume imperial !) din împrejurimile Albei Iulii, dacă a scăpat sau nu de prizonierat, autorul nu mai spune (Poate că nu l-a mai întîlnit locotenentul Apolzan). Dar măcar duhul lui este prezent pe „cîmpul lui Horea" care „geme de lume" în acea duminică de 1 decembrie 1918 („în zi întîi pentru a se vedea că toate le începem cu începutul") cînd „se trăgeau clopotele Învierii noastre vestind că Unirea se făcuse. Unirea tuturor românilor cu România ! Cînd — cu o vorbă memorabilă a lui Nichita Stănescu — „s-au unit frații cu frații". Acasă.

Fănuș Băileșteanu

„O împlinire în destin istoric"

Urmare din pag. 1

lui Horea, a lui Iancu, a lui Tudor și cea de la 1848, toate s-au înălțat pentru a fi recunoscuți **noi înșine** în lume, așa cum am fost, așa cum au trăit și doreau să trăiască cei mulți, cei „uniți în cuget și-n simțire", peste toate veacurile.

În acest gînd spunea Iorga că poporul românesc, în singura formă a Unirii, „a concentrat toate necesitățile de manifestare pe toate terenurile și ca un copac rămas singur dintr-o pădure tăiată, toate forțele pămîntului care trebuiau să răspîndească în arborii tăiați, s-au adunat într-insul". Aceasta a fost Unirea în lungul curs al veacurilor noastre. Așa a văzut-o și a încercat s-o arate lumii Mihai Viteazul, și a înspăimîntat cancelariile aulice ale Europei și a pus în luptă ascunsă căpetenii, care l-au răpus, atît de mișelește, pe cel care deschidea drumul spre Alba-Iulia altui veac, întrînd în cetate. Dar peste alți ani, stilpii istorici ai tuturor românilor se ridicau pe Cîmpia Libertății de la Blaj, în 1848, cînd s-a spus ca pentru vecie, „Vrem să ne unim cu Țara". Și trebuia să se împlinească acest strigăt al tuturor celor de dinaintea noastră. Și s-a împlinit, dar nu oricum, nu fără sacrificii și jertfe, atunci la 1 Decembrie 1918, acolo la Alba-Iulia, în freamătul ce răscolea toate marginile pămîntului românesc, adunîndu-i pe toți cei de-o simțire și de-o lege, la un loc, prin Unirea cea mare. Se adevereau cuvintele marelui Eminescu care spunea : „Optsprezece veacuri sînt de cînd viața latină a fost sădită pe acest pămînt unde sîntem noi în ciuda zguduirilor prin care am trecut, această viață înaintează mereu sporind și întărindu-se pentru că fiecare era mîndru de munca înaintașilor săi". Această conștiință a puterilor românești s-a zămislit în dorința de totdeauna a unirii, devenind o realitate politică la 1 decembrie 1918. Ziua Unirii Celei Mari.

Permanența Patriei

„Țara noastră sîntem noi toți și ceva mai mult : toată datoria teribilă care vine de la cei care au întemeiat-o" spunea Nicolae Iorga într-una din cugetările sale, definind patriotismul drept cea mai nobilă ipostază a dăruirii de sine. Să ne amintim că Platon, în „Republica", vedea „cetatea" ca expresie a moralității colective, el vorbea de „neputința în care se află fiecare individ de a-și fi suficient lui însuși", patriotismul însemnînd acea dimensiune spirituală care se bazează pe comuniunea etnică. Dragostea de țară se instituie ca topos al marii literaturi „dulce et decorum est pro patria mori" rostea Horațiu în **Ode,** mobilizînd tineretul pentru apărarea Romei, din antichitate și pînă în zilele noastre, ideea de patrie a străbătut epocile literaturii universale cu o tulburătoare energie morală, catalizatoare. Pentru scriitorul român, sentimentul patriotic a fost și este una din condițiile fundamentale ale creației și e suficient să citim opera cronicarilor, testamentul poeților Văcărești, programul ideologic al pașoptiștilor sau manifestul eminescian din poemul „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", pentru a înțelege încărcătura morală a cuvîntului Patrie. Profesiunile de credință exprimate de artiștii scrisului românesc dovedesc existența unui foc nestins purtat pînă astăzi cu o neobosită fervoare : „Numai știind foarte limpede că a fi scriitor adevărat înseamnă a fi o conștiință națională, vom putea intra în realitatea de durată a unei opere literare". — aceste cuvinte îi aparțin lui Ioan Alexandru și fac parte din volumul de eseuri „Iubirea de patrie" (II), volum care adună între coperțile sale mărturisirile unei nobile conștiințe de slujitor al cuvîntului. Cartea vorbește despre trecutul nostru milenar și lumea arhaică a satului, despre spiritul de sacrificiu, despre rosturile poeziei și despre bucuria creației, ea comentează frumosul artistic, dar și puritatea din ochii unui copil, unind toate aceste aspecte diverse sub cupola Logosului, a iubirii și a credinței în bine. Scriitor venit de pe plaiurile Transilvaniei, unde idealul Unirii este multimilenar, Ioan Alexandru aduce cu el ecourile unei tradiții iluministe, creația sa continuă pedagogia culturală a vechii Scoli ardelene, slujind imperativul moral prin cultul istoriei și respectul față de ființa neamului, de altfel volumul „Iubirea de patrie" se deschide cu următoarea declarație : „iubirea pînă la mistuirea de sine pentru neamul propriu este realitatea marilor inspirați pînă astăzi". Un patriotism ardent străbate paginile cărții, o adîncă pietate față de valorile tradiției aureolează fiecare frază rostită, logodna dintre poezie și sufletul etnic este redată astfel de autor : „Poetul este expresia cea mai intimă a unui topos anumit, a unei tradiții pe care numai el, cel născut acolo, o poate numi în profunzimea ei. Dar nu poți scrie poezie românească de durată fără descoperirea realității arhaice românești, realitate păstrată mereu și în primul rînd a graiului acestei limbi". În alt loc, autorul, referindu-se la menirea esențială a verbului liric, afirmă : „poeții sînt paznicii Logosului întrupat în istorie cu toată jertfa, suferința, cu toată iubirea lui manifestată față de tot ce există. Cum Logosul a apărut în istorie, două sînt izvoarele asupra cărora trebuie să revină rostirea : asupra moștenirii părinților, asupra tradiției devenită istorie invincibilă, testamentară". Tonul autorului nu capătă niciodată accente patriotarde de suprafață, dragostea de țară e mărturisită tulburător din prea plinul unei credințe în valorile perene ale culturii și civilizației românești, lecția înaintașilor este invocată obsesiv, chipuri de domnitori (Ștefan cel Mare, Brâncoveanu), portrete de cărturari (Bălcescu, Iorga, Pârvan, Coșbuc, Goga), evenimente ale istoriei naționale vorbesc simfonic despre măreția trecutului eroic și făptuitor „o istorie a unui popor se impune în conștiința lumii numai în măsura în care ea este o realitate vie și edificatoare, sute de ani însuflețind acolo unde ea s-a înfăptuit".

Se simte peste tot în „Iubirea de patrie" harul poetic al autorului, cuvintele poartă încărcătura de emoție a confesiunii, numeroase pasaje ale cărții sînt superbe transfigurări lirice, iată cîteva gînduri despre poetul nostru național : „Ceea ce rămîne și ne cucerește pe toți, cu fiecare generație, la Eminescu, poate nu sînt mai întîi ideile sale, filosofia lui, ci marea taină a cîntării, acel inefabil, acea cîntare pură, înaripată, pe care n-a atins-o nimeni altul în graiul nostru, acel sbor nevăzut, de columbă imaculată săgetînd umbra izvorului". Numeroase pagini ale volumului sînt file dintr-un jurnal de călătorii, autorul își consemnează impresiile din peregrinările sale pe alte meridiane geografice, dar oriunde s-ar afla, pe pămînturile Greciei, în nordul Scandinaviei sau în spațiul îmbibat de cultură al Heidelbergului gîndul i se îndreaptă nostalgic spre plaiurile natale, acolo unde se află patria nemuritoare a sufletului său, „această mină de tărînă pe crestetul Carpaților ce s-a prelins blîndă și roditoare peste șesuri și bărăgane pînă la mare". Diferite ca tematică, eseurile volumului sînt unite printr-o neobosită pledoarie morală, căci despre orice aspect al vieții Ioan Alexandru scrie cu un patetism etic inconfundabil, proclamînd de fiecare dată forța spirituală a iubirii : „Despre iubire se vorbește astăzi poate mai mult decît oricînd, cuvîntul în sine este devalorizat în foarte multe cazuri și totuși față de acest cuvînt este de căutat valoarea cea mai profundă a ființei umane, de cînd știm că Absolutul este iubire".

Alexandru Horia

Fascinația documentelor

Romanul **Prima oră a dimineții** (Ed. Militară, 1983), piesă din vasta frescă istorică pe care o edifică stăruitor Petru Vintilă de mai bine de zece ani, este dedicat Unirii de la 1 Decembrie 1918. Cu tehnica sa bine cunoscută, prin care a reușit, între altele, un impunător tom despre viața lui Eminescu, autorul selectează din noianul de mărturii ale epocii pe acelea care dau viață personajelor sale principale : Coriolan Băran, profesor de istorie în Caransebeș, și cei trei fii ai săi, Constantin, Petru și Gheorghe. Tatăl, vechi memorandist, obișnuit cu temnițele imperiului, ziarist, profesor, dirijor de cor, avocat, unul dintre stenografii marii adunări de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, își îndeamnă copiii, încă de la începutul războiului, să lupte pentru drepturile românilor din Imperiul Austro-Ungar la autodeterminare și pentru unirea cu țara. Căzuți prizonieri pe rînd, în Rusia ori în Italia, fiii săi devin factori de emulație ce vor cere, în lagărele respective, constituirea grupurilor de voluntari români ce reintră în luptă împotriva armatelor imperiale. Faptul a fost consemnat în epocă prin articole de presă, iar Petru Vintilă reface, pe baza acestora, biografiile celor trei fii, integrîndu-le într-un larg context epic ce selectează fapte semnificative din întregul război pînă la marea adunare de la Alba Iulia, unde cei trei fii, venind din direcții diferite, se reîntîlnesc sub aceleași drapele ale patriei. Prin ei și prin personajele care intră în sfera biografiei lor, autorul investighează largi spații de front consemnînd dorința unanimă a popoarelor din imperiu de a se rupe din acest fals lanț formal și de a-și găsi calea specifică spre dezvoltare și împlinire.

Prima oră a dimineții este, preponderent, un roman cazon, în care luptele, scenele de viață în prizonierat, condamnările sumare la moarte, acțiunile de spionaj, trecerile de front etc. — se succed într-un amețitor spectacol regizat cu abilitate de către autor. Sînt puse în operă citate din ziarele epocii, memoriale de război, acte și documente — comentate, de cele mai multe ori, cu atenție de istoric, într-un limbaj viu, cu bătaie pînă în zilele noastre. Un emoționant jurnal de front, anonim, aflat azi în arhiva unei biblioteci bucureștene, descrie dramatica retragere a grupului de armate române „Cerna" prin teritoriul României ocupate de trupe inamice. Cavalerismul colonelului german, căruia i se predă, în cele din urmă, grupul Cerna la 23 noiembrie 1916, pe malul Oltului (după ce soldații și-au frînt săbiile, au îngropat armamentul greu și au dat foc arhivei) contrastează violent cu tehnicile de luptă ale Puterilor Centrale, pe cît de sofisticate pe atît de anti-umane. Gaze lacrimogene și toxice, cartușe „dum-dum" pe care convențiile internaționale nu le acceptă, schingiuiri, presiuni morale asupra populației civile — mașina de război a imperiului a folosit cu seninătate toate mijloacele pentru a cîștiga o victorie iluzorie pe care, odată obținută, o îmbracă într-un fals formalism civilizator, în această pseudo-demnitate a cuceritorului care-și pune cu de la sine putere sub semnul „cavalerismului" victorii de etapă ce par, mai degrabă, rod al unei barbarii duse la extrem. Unul dintre fiii lui Coriolan Băran, Gheorghe, este căsătorit cu o farmacistă, Illona, de naționalitate maghiară : după ce se află că Gheorghe a căzut prizonier, apoi că luptă în armata română, soția sa este internată de către autoritățile imperiului în lagăr. Emoționant este cazul căpitanului Humiță, căsătorit cu o săsoaică din Zărnești, Anneliese, cu care are o fetiță de opt ani. Trecînd granița la armatele române și înrolîndu-se aici cu același grad, Ion Humiță participă la luptele pentru cucerirea Brașovului din toamna lui 1916 și, după ocuparea orașului, are chiar o funcție administrativă militară aici. El se reîntîlnește cu

N. Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

eugeniu nistor

Transilvania

Transilvania —
cer luminat
pînă-n adîncul
ochilor mei,
pe colinele tale
cu ierbi de mătase
îmi spun eu litania,
între copacii
bătrînilor codri
cu chipuri de zei.

Transilvania,
Transilvania —
ținut cu limpede cer
și de suflet ținut,
greierii cîntă vara
sub pragul caselor tale,
stelele se-aud la roțile
carului mare
și boabele cîntă în lut...

Transilvania,
Transilvania —
lumina văzului meu
și spațiul ființei mele
dintru-nceput l...

Toamnă la Ipotești

Pădurea cade în genunchi,
cocorii trec bolnavi prin sate,
inelele răsună-n trunchi
a toamnă și singurătate.

Stă lacul ca un cerc vrăjit
purtîndu-și în adînc firescul —
o luntre-aduce dinspre mit
eternul dor de Eminescu.

Voievod de lacrimă

De dor de lancu codrii-mi pling
și-n ochiul drept și-n ochiul sting,
și-n ochiul drept și-n ochiul sting.

El singur pribegind prin munți —
cad stele coapte peste frunți,
cad stele coapte peste frunți...

Așa-l visasem eu în somn
pe-ndureratul nostru domn,
pe-ndureratul nostru domn.

De dor de lancu-i ființa mea
cuvînt și pasăre și stea,
cuvînt și pasăre și stea.

Scrisoare la Palermo

Domnia ta, Bălcescule, să știi
pămîntul țării-i ca o orgă vastă —
istoria cînd urcă din cîmpii
ne lasă-n suflet o zăpadă castă.
Pe la Palermo cred că-i un amurg,
lacrima ta mai singeră pe dale —
o apă verde se revarsă-n burg
topind durerea noastră în vocale...

cornel brahaș

Om infinit (I)

copii,
facem parte
dintr-o pasăre uriașă

puneți-vă
centurile de siguranță

Om infinit (II)

pe unde-a fost pădure
e aer desenat

aerul-mușchi indică nordul
aerul-cuib cocoloșește aerul-ou
clipește neliniștit
prin apropiere
foșnește aerul-primejdie

și tu intrind pe rînd în toate
curat ca o singurătate

Om infinit (III)

se apropie Marele Poem
ar mai fi trei kilometri
dacă rămîn la asfalt
este complet în limba română
de sus pînă jos

se apropie se apropie (lumina
e scurtă) poartă de mină
umbrele necunoscute
lumea — o desagă obișnuită
nu mai sînt nici trei kilometri
dacă rămîn la asfalt
cînd am văzut eu noaptea
pentru prima dată
eram o zi oarecare
foarte crudă pe margini

Cosmos turistic (I)

picioarele conțin tăcere
de care n-am nevoie. Lingă ele cerul
— cimpie înfricoșată —
planetele — inele
la urechea unui negru uriaș
în videotelefon fiica mea zice
ajută-mă la lecția de gramatică
nu găsesc predicatul de care stă rezemat
trandafirul cînd fumează parfum
atributul cu care să participe leoaica
la balul bacalaureatelor
dar fii atent la trecerea de pietoni
uite-l pe Socrate la braț cu Dante
ei nu acceptă satelitul pus de agenție
la dispoziția lor
și se sprijină pe mersul elementar

Cosmos turistic (II)

1.

sfinta cursă de seară — trebuie să sosească
e ora. E de văzut
dacă oprește în stațiile de poezii
împrejmuite deja
cu amurg deșirat

se-aude tors de metal în sclavie
să nu fie vreo stea
încălzindu-și motoarele

2.

cum mergi tu alături de mine
frunză a viitorului
fără pași
cum respiri fără respirație
cum rizi
fără ris

cum nu ești deloc a ta
frunză a viitorului
dar nu obosești

și cum nu-i tirziu

Cosmos turistic (III)

mîinile — pînă la cot
în Tăcere
păstrăvii îmi scapă printre degete

se trage noaptea la xerox

de-aici toate orașele României —
porturi la Marea Neagră

ZILE și NOPȚI

mihail diaconescu

Sublocotenentul furier Romulus Brad se simțea obosit. Umbla călare pe malul Oltului în jos dominat de ideea stăruitoare că marile satisfacții ale vieții sînt inseparabil legate de somn. Armăsarul care îl ducea către Rimnicu-Vilcea, un animal tînăr, de numai trei ani, altă dată numai zvicnet și nervi, se mișca și el tot mai greu. După amiaza blîndă a zilei călduroase de august, plină de adieri domoale de vînt, de umbrele copacilor seculari, de susurul riului și de sunete estompate, venite de foarte departe, de prin văi și din munți, turna în toate o pace profundă și bună, de necuprins.

Timp de două zile și două nopți nu dormise nici măcar o singură oră. Colonelul Moșoiu împreună cu ceilalți ofițeri din subordinea lui își risipiseră ostașii pe o mare distanță, prin munți și prin văi, prin cele mai sălbatice locuri, de-a lungul citorva zeci de kilometri de graniță, în stînga și în dreapta Oltului. De fapt, de cînd fusese avansat la gradul de colonel și transferat de la Minister la Rimnicu-Vilcea, la comanda Regimentului 7 de vînători și a Regimentului 2 infanterie, Moșoiu ședea aproape tot timpul la manevre chinuitoare prin munți sau la exercițiii intensive de zi și de noapte cu fiecare companie iar uneori cu fiecare pluton în parte. În scurt timp, ofițerii, gradații și soldații din subordinea sa ajunseseră să cunoască satele, văile, dealurile și munții dinspre Bujoreni, Gura Văii, Bogdănești, Căciulata, Brezoi și Proeni tot atît de bine ca tăietorii de lemne și ciobanii localnici. În ultimele luni, locurile pentru desfășurarea exercițiilor de zi și de noapte fuseseră împinse însă mult mai spre nord, către Călinești, Mînăstirea Cornet, Copăceni, Racoviță și Ciineni, cu amplasări de obiective și de soldați prin locurile greu accesibile dinspre Voineasa și vîrful Negoiu, pe toate prăpăstiile și coclaurile din Munții Căpățînii și Munții Făgăraș. Cînd nu executau misiuni, ofițerii și gradații erau datori să dezbată amănunțit în prezența colonelului Moșoiu, chestiunile complicate legate de eficiența manevrelor, înțelese înainte de toate ca o concordanță între planuri și execuția efectivă sau între logica acțiunii și activitățile de teren, să raporteze foarte exact despre situația tactică și operativă, despre cadența de tragere, despre țintele potențiale pe lovitură, despre precizie, raza de acțiune și mobilitatea în zona de manevră, despre factorii de teren, îndeosebi despre efectul lor asupra poziției defensive și desfășurărilor ofensive, despre mobilitate, despre efectele ambianței, surprizei și deplasărilor, despre rolul inițiativei, experienței și spiritului de abnegație, despre principiul economiei forțelor, despre multe alte aspecte pe care teoreticianul militar și ofițerul de trupă Moșoiu le invoca zi de zi cu o stăruință neobosită.

Adevărul era că sub înfățișarea bonomă, surîzătoare, dincolo de firea jovială și de blîndețea raporturilor lui cu soldații, trupul masiv al colonelului Traian Moșoiu ascundea, la cei patruzeci și patru de ani ai lui, o energie debordantă, capabilă să se cheltuiască tot timpul într-o risipire neobosită, îndirjită uneori pînă la uitarea de sine. Era un autentic militar de vocație, un bun comandant și un tactician cu o imaginație uluitoare. Ideile teoretizate de el în **Instructorii recruților de infanterie** și îndeosebi în **Spiritul ofensiv al infanteriei,** lucrări pe care ofițerii din subordine erau obligați să le cunoască în cele mai mici amănunte, îi serveau la manevre doar ca puncte de plecare. Tot ceea ce pretindea cu atita strictețe și severitate neabătută în mișcările trupelor, în amplasarea obiectivelor și în tipurile de exercitii, concepute înadins cu un grad sporit de dificultate de la o etapă la alta, demonstrau în egală măsură o pregătire precisă, minuțios calculată, și o temeritate stupefiantă. În mijlocul trupei, în cortul improvizat cine știe unde, la o masă șubredă, cu hărțile topografice înșiruite în față, în orele de pauză, cînd mînca din castronul de tablă, asemenea celui din urmă soldat, sau în fuga asalturilor la care nu obosea niciodată, se simțea el însuși, întreg. Ofițerii aflaseră, chiar din spusele lui, că e dintr-un sat de la munte, de la Tohanu Nou, în jos de Fundata, către Brașov, și că în tinerețe, după ce se luptase cu niște jandarmi unguri care încercaseră să-l aresteze un amic, scăpase cu fuga tocmai pentru că putea să urce ore în șir, fără să obosească, pe coastele cele mai repezi. Bronzat, bine dispus și amabil, gata de glume pe care le gusta cu mare plăcere, dar și necruțător cînd era vorba de îndeplinirea exactă, la timp, a obiectivelor urmărite, colonelul Moșoiu trăia parcă numai și numai pentru misiunile lui militare.

Asta nu-l împiedica totuși să urmărească știrile politice venite de la București și din țară dar îndeosebi comunicatele de pe fronturile de luptă din Europa și de pe alte continente cu o lăcomie tot mai stăruitoare, aproape obsesivă. Un serviciu permanent de curieri, în care intrau uneori și furierii aduși cu el de la București, îl însoțea peste tot, pe unde umbla. Curierii coborau zi de zi de pe coastele munților, porneau pe malul Oltului la vale, cumpărau o parte din ziarele și revistele românești și străine de la chioșcurile din Căciulata și Călimănești, unde veneau boierii la apele minerale și se găseau publicații aduse din toată Europa, apoi porneau mai departe, pînă la cazarmă, la Rimnicu-Vilcea. La cazarmă lăsau rapoartele secrete, luau în schimb scrisorile soldaților, noile ordine venite de la divizie, de la comandamentul Armatei I-a, care activa în Oltenia, sau chiar de la București. Dacă anumite ziare sau reviste nu se mai găseau la Căciulata sau la Călimănești, ele trebuiau procurate neapărat de la Rimnicu-Vilcea. Se vorbea tot mai mult de puternica ofensivă franco-engleză de pe Someș lansată cu scopul de a slăbi presiunea germană asupra Verdunului. Pe frontul de est ofensiva generalului Brusilov care preluase comanda trupelor ruse doar cu citeva luni în urmă, continua de la Pripet pînă spre fruntariile României. Se știa în mod sigur că germanii și austro-ungarii suferiseră pierderi masive în condițiile în care Brusilov destabilizase toată aripa de sud a frontului estic și că loviturile lui în Galiția, pe unde izbucnise holera, pe o lărgime de mai bine de trei sute de kilometri, se soldaseră cu o străpungere foarte profundă spre vest. Ziarele scriau de asemenea că trupele austro-ungare comandate de generalul Franz Conrad von Hötzendorf, protejatul răposatului arhiduce Franz Ferdinand, pierduseră peste un milion și jumătate de oameni — morți, răniți sau prizonieri — și că Brusilov avea mai departe inițiativa în luptă. Asta dusese la decizia Germaniei de a muta din vest către est peste douăzeci de divizii. Presiunile englezilor, francezilor și rușilor, laolaltă modificau dintr-odată toate datele strategice ale războiului. Cînd nu alergau pe coclauri, colonelul Moșoiu și ofițerii din subordinea lui numai despre ele vorbeau.

— Dii, roibule, dii !

Sublocotenetul furier Romulus Brad era la fel de nerăbdător să afle noile știri. Faptul că în noile condiții guvernul român întîrzia mai departe în politica sa de neutralitate îi se părea multora de neînțeles. De ce ezita Brătianu ? Ce aștepta ?

Într-o călătorie la Minister cu hîrtiile strict secrete ale regimentului, aflase de la amicul Bucur Pătruțiu că după lungi și stăruitoare convorbiri diplomatice, guvernul Brătianu semnase la București Tratatul de alianță între România pe de o parte și Franța, Marea Britanie, Rusia și Italia, pe de altă parte. Printre condițiile intrării României în luptă se stipula și satisfacerea vechii dorințe a populației românești din Austro-Ungaria de a se uni cu patria mamă. Bineînțeles, eventuala intrare în luptă contra Austro-Ungariei atrăgea automat după ea războiul cu aliatele ei, respectiv cu Germania, Bulgaria și Turcia. Ideea că armata română ar fi trebuit să lupte pe două fronturi, dincolo de culmile Carpaților și totodată dincolo de Dunăre, îi se părea unor ofițeri cu experiență de-a dreptul periculoasă. În atmosfera generală de așteptare și nerăbdare prea mult prelungită, asemenea îndoieli se pierdeau însă repede ca și cum ar fi fost niște supoziții cu totul nepotrivite. Toată lumea voia acțiune. Întîrziera ajunsese insuportabilă. Îi chinuia pe mulți. Și îndeosebi pe ostași.

— Dii, roibule, dii !

Dădu pinteni. Armăsarul obosit se grăbi puțin. Apoi o luă iar la pas. În loc să-l îndemne la trap, tihna învăluitoare a munților îl învăluia și pe el.

Dacă ajungea la Rimnicu-Vilcea spre seară, se gîndi sublocotenentul furier mai departe, putea spera să predea și să ia scrisorile și hîrtiile pentru care venise fără nici o întîrziere. Mesajul verbal privitor la îmbunătățirea stocului de provizii destinat trupelor aflate în exercitii putea fi transmis ofițerului de serviciu. Ceva mai tîrziu, o baie fierbinte, o plimbare pe centru, pe la restaurante, printre camarazii de regiment rămași în oraș, printre femei frumoase, pline de farmec, apoi un somn bun, pe care acum îl dorea mai mult ca oricînd, într-una din camerele de rezervă de la cazarmă, îl puteau reface îndeajuns pentru drumul îndărăt, mîine de dimineață.

Nenorocirea era că nopțile de nesomn îl înmuiau tot mai rău. Avea în gamelă o cafea tare, cu mult zahăr, pe care Gheorghiță, ordonanța domnului colonel, i-o făcuse înainte de a porni la drum. Se opri. O destupă și bău lacom. Apoi dădu iar pinteni.

Efectul cafelei se declanșă dintr-odată. Oltul cu undele lui sclipitoare, virtejurile rotunde de printre pietre, munții prăpăstioși dar mai ales peticele de cer albastru care se vedeau printre stinci turnau în sufletul său aceeași pace binefăcătoare ca un balsam.

Cugeta acum la soarta lui stranie. În primele luni după venirea la București, apucase să primească o singură scrisoare de la părinți, scăpată, Dumnezeu știe cum, de vigilența cenzurii militare austro-ungare. După ce se arătase uimit și nespus de întristat că nu-și încheiase doctoratul în drept la Viena, tatăl său îi spusese cu și mai mare durere că fusese trecut pe listele dezertorilor. Împreună cu mama, care îl jelea tot mai des, se ruga în fiecare zi pentru el. Fusese adeseori căutat de jandarmi. Ceilalți tineri din sat, cu alte cîteva excepții — infirmi sau dezertori și aceia — fuseseră luați toți și duși la război. Asta însemna, reflecta uneori sublocotenentul Romulus Brad, că în eventualitatea unei confruntări între România și Austro-Ungaria nu era exclusă posibilitatea ca de o parte și alta a frontului să fie români — consăteni, cunoscuți, rude de sînge și, uneori, chiar frați. Ideea că absurdul are uneori alcătuirea unei severe logici a ilogicului i se releva tocmai cînd cugeta mai stăruitor la situația acestor posibile înfruntări fratricide. Contradicția, paradoxul și antinomia corelate cu sentimentul de nedreptate, neputință și imensă tristețe păreau atunci de nesuportat. Divorțul dintre dorințele sale și puterea de judecată se însinua imediat ca o durere sufletească lîncedă, ca o povară. Abia atunci însă, pe fondul acestei dureri, nerăbdarea și dorința de acțiune se făceau și mai aspre. Ideea că ar fi putut lupta alături de colonelul Moșoiu și de unitățile sale, în care erau destui soldați de origine ardeleană, îl cutreiera dintr-odată cu o fervoare de-a dreptul copleșitoare. Și el și alții ca el aveau nevoie de acțiune. Nu mai putea răbda. Visase de cîteva ori că mărșăluiește în drum către Cărpinet.

Gîndindu-se însă la Cărpinet, imaginea casei

cu cireșul din curte invadat de flori și zumzete de albine, se ivea din nou, cu o claritate neverosimilă. Părinții, copilăria, toate acele realități complicate și inefabile din care se constituia relația sa cu lumea originilor căpătau coerență și formă tocmai în imaginea aceasta precisă, stăruitoare, a cireșului înflorit. Tristețea provocată de amintiri devenea dintr-odată ruinătoare.

Starea aceasta de spirit era întreținută într-o bună măsură tocmai de ziarele și revistele pe care le aduceau curierii. Ofițerii, îndeosebi ardelenii adunați pe lîngă colonelul Moșoiu, discutau nu numai despre situația de pe frontul de est ci și de evenimentele politice din Imperiu. Mișcarea politică poloneză, de pildă, evolua într-un mod cel puțin uimitor. Cu doi ani în urmă, pe 14 august, la puțin timp de la declanșarea ostilităților, marele duce Nicolae, comandantul șef al armatei ruse, dăduse o proclamație solemnă către națiunea polonă. El anunțase anume un program de reunificare a tuturor provinciilor poloneze sub sceptrul țarului. Proclamația mai spusese unele lucruri, în termeni foarte vagi, și despre autonomia teritoriilor poloneze. Firește, polonezii primiseră proclamația marelui duce cu cea mai profundă emoție. Așa-numita „chestiune polonă", mereu agitată în cele mai diferite împrejurări diplomatice, intra, dintr-odată, într-o nouă fază. Prețul pe care polonezii erau datori să-l plătească pentru promisiunile vagi ale țarului și ale marelui duce Nicolae era angajarea lor totală, pe viață și pe moarte, în lupta contra Germaniei și Austro-Ungariei. La numai două zile de la proclamația marelui duce și anume — la 16 august, i se răspunsese prompt cu formarea la Cracovia a unui Consiliu Național Suprem care avea misiunea să reunească toate partidele politice poloneze din Galiția. Se formaseră de asemenea mai multe legiuni poloneze gata de luptă alături de armata austro-ungară contra Rusiei. Se vorbea chiar că în primele zile ale războiului, bătrînul împărat Franz Joseph, pus în fața atitudinii decisive a unui mare număr de oameni politici polonezi, îndeosebi a binecunoscutului Michal Bobrzynski, era gata să publice și el un manifest care lăsa să se întrevadă transformarea iminentă a dublei monarhii austro-ungare prin asocierea la guvernare a celui de al treilea partener — un viitor regat polonez. Politicienii de la Berlin și îndeosebi cei de la Budapesta săriseră însă îndată ca arși. Reichul german își vedea periclitate propriile interese în regiunile poloneze dominate de el. La rîndul său, guvernul maghiar de la Budapesta nu putea ceda, pentru nimic în lume, poziția privilegiată pe care o avea în Imperiu. În ochii grofilor cu pretenții de elită a națiunii maghiare și a Imperiului aspirațiile poloneze nu însemnau chiar nimic. Mitocrația legată de falsul stat al sfîntului Ștefan se manifesta mai ales inclement.

Circulau totuși zvonuri despre o posibilă înțelegere între bătrînul Franz Joseph și Wilhelm al II-lea cu privire la promulgarea unui act prin care să se recunoască dreptul la existență al unui stat polonez monarhic, ereditar și constituțional. O asemenea posibilă recunoaștere în condițiile în care milioane de polonezi rămîneau mai departe sub stăpînire țaristă îi emoționa pe ardelenii de la Rimnicu-Vilcea tot atît de mult ca propria lor cauză. Împotriva înverșunării guvernanților de la Budapesta, în Imperiul Austro-Ungar se desfășurau evenimente uluitoare. Frontul de est și îndeosebi evenimentele poloneze umpleau zi de zi coloanele publicațiilor de tot felul.

Nici pe alte fronturi situația nu era prea favorabilă Austro-Ungariei.

— Dii, roibule, dii !

Sublocotenentul Brad strînse energic din călciie. Armăsarul se învioră puțin. O porni chiar la trap. Apoi încetini și o luă iar la pas.

★

Trecea acum prin fața mînăstirii Cozia. Parfumul imprecis al amiezii stăpînea peste toate. O mulțime de echipaje boierești cu trăsuri de lux și vizitii care în ciuda căldurii ședeau și așteptau îmbrăcați în catifele roșii sau negre se vedeau într-o parte și alta pe marginea drumului. Opriseră și cîteva automobile. Erau, desigur, vizitatorii veniți la odihnă sau tratament la Rimnicu Vilcea, la Olănești, Căciulata și Călimănești. În primele săptămîni de după transferul de la București la regimentul din Rimnicu-Vilcea, el însuși venise aici de cîteva ori ca să vadă mormîntul lui Mircea cel Bătrîn și al Teofanei, mama lui Mihai Viteazul, călugărită după uciderea fiului ei. Ardelenii îndeosebi fuseseră cei dintîi care îl îndemnaseră să vină și să vadă mormîntul celei care îi dăduse viață eroului de la Șelimbăr. Despre el se vorbea acum tot mai des în cele mai diferite ocazii.

Dorința de a ajunge mai repede la ziare și la cazarmă îl împiedica acum să întîrzie încă o dată la Cozia. Își promise însă că va mai intra neapărat în biserică altă dată, poate chiar la întoarcerea lui sus, în munți.

În drum către Căciulata, moleșeala nesomnului îl copleși iar. Poate de aceea în loc să se simtă tulburat, ca de obicei, la vederea doamnelor și domnișoarelor ieșite la promenada de seară, abia înregistră amănuntele. Hotelurile de lux, eleganța ostentativă a bogătașilor veniți în vacanță, pînă și plecăciunile chioșcarului care-i pusese deoparte ziarele și revistele i se păreau de-a dreptul nerușinate. Comparate cu traiul modest al trupelor trimise la manevre prin

Atunci și acum

Prin riuri și codri, sus, la Alba
vremea peceților-și sună,
domnitori de o limbă cu țara
parcă laolaltă se-adună.

Trei făclii pentru Horea și-ai săi
se aprind în Ardeal,
Mihai își întoarnă spre clopote
albul, fantasticul cal.

Prin lut își trimite Țebea
durerile lanculuI, multe,
vin bărbații Unirii, impădurind
vale și munte.

Atunci și acum,
lingă noile zodii înălțindu-și tăria,
ochiul rotund și treaz al mării
luminînd România.

Mihai Păsculescu

Inima rotundă

Sărutul Transilvaniei pe-obrazul gliei
O fericire — înaltă din aprig dor se-aprinde ;
Noi ne-am unit cu visul iubirii și frăției
Români — toți o chemare cu inima fierbinte.

Sub ceru-n limpezime respiră codrul frate
Și-n falduri tricolore de cinturi plaiul sună.
Din cele patru colțuri un suflu sfînt străbate,
Noi ne-am unit cu țara noastră bună.

O țară-avem sub soare cu numele frăției
Visul unirii-i faptă, suflarea toată cîntă,
Ființa se-ntrupează-n cetatea României

Cînd stelele își lasă sărutul pe-a ei tîmplă...
Cu inima rotundă ce veșnicii străbate,
Ea pentru toți românii un puls egal tot
bate !

Vasile Speranța

Vulturi în lanț

La 28 februarie 1785 Horia și Cloșca
au fost trași pe roată la Alba Iulia.

În temniță,
Pe tăcerea strivită
Între patru pereți
Durerea-durere
E cu mult mai grea
Decît întinderea osului
Pe o roată de nea.
E durerea mult mai densă
Decît măcinarea gîndurilor
Între valțuri de gresie.
În temniță,
Pe tăcerea strivită
Între patru pereți
Visele se topesc
Și se modelează iară
După roata de foc
După roata solară.

Melania Cuc

film

UN FILM ÎN DEZBATERE

FIGURANȚII

Aconstrui este verbul care definește cel mai bine creația Malvinei Urșianu. Și este semnificativ faptul că tocmai un vers este necesar acestei definiții, și nu un atribut. Cu fiecare nou film, Malvina Urșianu își împlinește cu tenacitate vocația — o operă unitară tematic și stilistic, act de constiință al unui cineast care nu se mulțumește să fie doar un bun profesionist. Cauza primă a acestei continuități vine din faptul că regizoarea își scrie singură scenariile, gîndindu-și astfel nu numai filmul, obligîndu-se astfel nu numai față de prezent, așa cum îndeobște se întîmplă, ci și față de sine însăși, față de temele și ideile pe care se simte datoare să le ducă pînă la capăt, cu consecvență și seriozitate, cu luciditate și demnitate. Fără să se lase atrasă de mode și conjuncturi, credincioasă propriului program etic și estetic, Malvina Urșianu reia cu **Figuranții** nu doar o istorie începută într-un film anterior **(Pe malul sting al Dunării albastre)**, ci istoria chiar, propusă ca temă de meditație. Este vorba aici de destinul unei clase — marea burghezie română —, într-un moment de răscruce a istoriei noastre. Dacă în **Pe malul sting...** sînt surprinse ultimele zile înainte de 23 August 1944, **Figuranții** ne aduce în anii '50. Răsturnarea politică, de proporții, a însemnat și o răsturnare socială pe măsură. Foștii boieri, diplomați, oameni politici, sînt acum reduși la condiția de figuranți — la figurat, dar și la propriu. Această lume, pe care am văzut-o mai întîi în plină prosperitate, trăiește acum comercializîndu-și ultimele bunuri de care mai dispune : calitatea de oameni de lume, bunele maniere, titluri și decorații care și-au pierdut valoarea, utile doar într-un film de reconstituire istorică. Oameni încă vii, care nu vor să accepte realitatea așa cum este, duc o viață de exponate de muzeu, lăsîndu-se folosiți ca atare. Toți acești „foști" trăiesc acum făcînd pungi de hîrtie pentru o cooperativă și figurație în filme. Fastul în starea lui de ultimă decrepitudine. Este o lume aproape ireală, care și-a tăiat toate punțile de legătură cu prezentul, condamnată la însingurare și, de aici, la aberație. Este în fond o dramă, profundă, chiar dacă ea se consumă, uneori, în registru comic, căci ce poate fi mai dramatic decît a-ți pierde simțul ridicolului ? Cîțiva din acești „foști" se string într-un cavou — pentru o comemorare, pretextează ei, comemorînd de fapt o lume care a murit cu adevărat, dar pe care încă nu se îndură să o îngroape, preferînd să trăiască în miasmele descompunerii sale. Este o epocă de excese, fie într-un sens, fie în celălalt, în care gestul simplu, firesc, viața de toate zilele par a nu-și mai găsi locul. Dar tocmai aici, în prietenie, în omenie, în dragoste, în muncă, în simplitate, Malvina Urșianu descoperă forța de regenerare umană. În finalul filmului **Pe malul sting al Dunării albastre**, un copil salva din ruinele conacului în care trăise pînă atunci, un singur lucru, portretul mamei sale. **Figuranții** începe cu această secvență și este de fapt filmul acestui destin : fata care păstrează din copilărie doar amintirea mamei și cîteva cărți. Fata în tenișI, exmatriculată de la Conservator pentru că face parte dintr-o familie de boieri, este și ea obligată să facă pungi de hîrtie și figurație, mănîncă ceai cu pîine și nu are cu ce să plătească lumina, dar își urmează cu tenacitate vocația și, mai ales, nu renunță la calitatea de om. Este ceea ce scenarista și regizoarea Malvina Urșianu caută de fapt în lungul său panoramic de chipuri și atitudini, făcînd încă o dată dovada științei de a portretiza, folosindu-se de tot ceea ce filmul oferă ca posibilități, sprijinindu-se și pe o distribuție de excepție, pe costumele Mariei Malița și pe imaginea lui Alexandru Întorsureanu și Sorin Ilieșiu.

Descoperind umanul dincolo de lupta de clasă, **Figuranții** este în primul rînd un film de atitudine și Premiul special al juriului primit la Gala filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești este întrutotul justificat. Avaturile unor existențe, construcția epică, nu sînt privite în sine. Istoria fiecărui individ în parte se justifică numai prin Istorie, afirmă Malvina Urșianu și demonstrația pe care o face este mai mult decît convingătoare. În rolul Leonorei, Mariana Buruiană impune un personaj memorabil — sensibil și tenace totodată, o luptătoare în sensul nobil și pur al cuvîntului ; actriță expresivă și profundă, Mariana Buruiană își construiește personajul cu o remarcabilă economie de mijloace actoricești, fără ca prin aceasta să-l facă mai puțin pregnant și Premiul de interpretare, primit la același festival de la Costinești, înseamnă recunoașterea acestor calități. De altfel, mai ales personajele feminine sînt memorabile în **Figuranții** — interpretate de Gina Patrichi, Stela Popescu, Maria Rotaru, Emilia Dobrin-Besoiu, Sanda Toma, Gilda Marinescu, Simona Bondoc, Ioana Ciomîrtan, Lucia Mureșan, toate actrițe de mare forță dramatică, o constelație cu adevărat strălucitoare pe care Malvina Urșianu știe să o pună în valoare. Din distribuția masculină sînt de remarcat Gheorghe Dinică, George Constantin, Daniel Tomescu, Val Paraschiv și Ștefan Hagimă, cu roluri relativ mai întinse ; știința regizoarei de a portretiza face însă la fel de pregnante simple apariții precum cea a lui Ion Roxin sau Eusebiu Ștefănescu. Credincioasă nu numai propriilor teme, dar și actorilor săi, Malvina Urșianu își asigură astfel continuitatea unei construcții de anvergură. Finalul **Figuranților** lasă de altfel să se înțeleagă continuarea sa într-un viitor film : comunistul jucat de Val Paraschiv, care în **Pe malul sting al Dunării albastre** se afla între cei care pregăteau actul de la 23 August, pe care aici îl regăsim în rolul unui activist de partid, recunoaște în Leonora fetița de altădată... Să așteptăm așadar următorul film, care se va adăuga unui edificiu ale cărui proporții sînt de pe acum monumentale. Și, ceea ce este foarte important, rigoarea și dimensiunile construcției nu fac să se piardă substanța și căldura umană — scopul dintotdeauna generos al artei.

Nicolae Mateescu

Cînd filmele compun o operă

Caz de excepție în cinematografia noastră, Malvina Urșianu este cu adevărat o cineastă „autor total" afirmată ca atare încă de la debut — „Gioconda fără suris" (1968). Nu e vorba în cazul filmelor sale, opt la număr, de o simplă asumare a celor două laturi esențiale în creația unui film — scenariul și regia — ceea ce simplist se înțelege prin „film de autor", ci de o coerență tematică, ideatică și stilistică, ce ne îndreptățește să vorbim de o operă și nu de o întîmplătoare înșiruire de titluri într-o filmografie personală. Mărturie a unei conștiințe artistice, reflex al unei biografii spirituale, opera cinematografică a Malvinei Urșianu a impus un univers tipologic distinct, o privire personală asupra istoriei și nu mai puțin asupra cinematografului ca artă.

Indiferent de timpul acțiunii, filmele Malvinei Urșianu comunică între ele printr-un subteran joc al oglinzilor, al corespondențelor, destinele individuale fiind mereu ridicate la puterea cea mare a istoriei surprinsă în clipe hotărîtoare, de răscruce. Într-o cinematografie adeseori tributară povestilor înofensive, minore, Malvina Urșianu e preocupată pînă la obsesie de temele majore, de meditația gravă asupra dialecticii societății, filmele sale putînd fi cu drept cuvînt numite politice, în sensul unei angajări profunde, al unui mesaj de nobilă vibrație patriotică. „Transformarea societății este, după mine, un proces imens și spectaculos, dar care nu s-a reflectat decît pe departe în film, (...) Filmele pe care doresc să le fac sînt direct legate de însăși lupta de clasă și mai ales de condiția femeii în această evoluție spectaculoasă și impresionantă adusă de mutațiile intervenite în societate. Drepturile, emancipărea femeii reprezintă nu un act mecanic de reașezare socială, ci un proces care are o anume rezonanță și în psihologia ei. Iar între procesul social și cel psihic nu există întotdeauna un paralelism, ci o seamă de decalaje pline de semnificație și interes pentru a fi dezbătute." Această confesiune a cineastei a apărut în 1970, dar ea poate fi invocată la fiecare film al său. Deși între „Gioconda fără suris" și „Figuranții" au trecut aproape douăzeci de ani, crezul Malvinei Urșianu a rămas același, problematica filmelor sale nu a făcut decît să se adîncească, luminînd mereu din alte unghiuri o aceeași obsesie tematică și un același sentiment : sentimentul istoriei.

Așa încît „Figuranții" ne apare nu doar ca o continuare a filmului „Pe malul sting al Dunării albastre", ale cărui personaje le urmărește peste ani, ci ca o continuare a întregii sale opere cinematografice.

Tipologia, intensitatea dramatică, echilibrul arhitectural al narațiunii filmice, rigoarea, încărcătura poetică (cu predilecție pentru metaforă și simbol), pasiunea pentru sondarea psihologiilor, dar mai ales pentru preeminența ideii pornesc — mai exact sînt stabilite, cu geometrică precizie — încă din scenariu. Deși tipul de invenție epică, de portretizare e specific ci-

munți și prăpăstii, ele aveau ceva de trufie inconștientă.

Plăti, îndeșă publicațiile în desagii de pe cal, apoi porni mai departe.

Abia atunci observă că doamnele și domnișoarele întîlnite în cale îi aruncă ocheade. Îndeosebi o fetișcană blondă, cu privirile limpezi și rochia albă, însoțită de un domn cu aer sever și o doamnă volubilă, părinții ei, bineînțeles, stărui asupra lui fără nici o reținere. Încercă să-i zîmbească. Uitătura încruntată a tatălui ei îi îngheță zîmbetul pe buze.

La Călimănești era aceeași atmosferă agreabilă și destinsă, plină de cele mai variate tentații. Numai în dreptul Ostrovului grupurile de plimbăreți se întretăiau cu o masă compactă de țărani în straie albe, curate, veniți în pelerinaj la schitul de pe insula din mijlocul Oltului. Pentru că era 14 august, ajunul sărbătorii Sfîntă Maria Mare iar schitul avea hramul Fecioarei, credincioșii veneau de la mari depărtări ca să se roage sau să depună ofrande. Pietatea lor, pe cît de pură pe atît de simplă și de profundă, contrasta puternic cu trufia grosolană a bogătașilor ieșiți la plimbare.

Atît de mare era înghesuiala pe strada principală a stațiunii că abia reușea să treacă. Încercă să strige, să facă loc, să nu calce pe cineva.

Renunță pentru că tocmai atunci clopotele schitului Ostrov începură să sune toate odată, cu violență extremă ca la un mare pericol.

În primele clipe nimeni nu luă în seamă înțelesul acelei alarme. Îndată însă de la Biserica din Deal clopotele începură să sune la fel de repede, la fel de puternic și de tulburător. Poate că ardea undeva. Îi răspunseră doar peste puțin timp clopotele de la mînăstirea Cozia, apoi cele de la mînăstirile Turnu și Stinișoara, de peste Olt. Un țăran care încerca să înțeleagă ce se petrece spuse că se aud chiar și clopotele de peste dealurile de la apus, adică tocmai de la mînăstirea Frăsinet, către Băile Olănești.

Peste cîteva minute lumea începu să se tulbure. Preocupați și precipitați, oamenii se întrebau unii pe alții dacă știu ce se întîmplă. Cei mai mulți erau încredințați că s-a declanșat, undeva, un incendiu.

În fine, dinspre Bujoreni și Gura Văii sosi într-un trap nebun o trăsură cu cai în spume. Opri la timp ca să nu calce pe cineva.

Apucă să-l vadă pe cel ce coborîse, un bărbat tînăr, cu mustața subțire, urmări înghesuiala oamenilor în jurul său și înțelese că omul acela e purtătorul unor știri extraordinare. Lumea se îngrămădea pe lîngă el tot mai mult.

Și dintr-odată vestea făcu înconjurul mulțimii.

— E războooi ! strigă cineva din toate puterile. E războooi !

Sublocotenentul Romulus Brad îl privi uluit. I se părea că nu înțelege. În clipa aceea toată oboseala nopților nedormite dispăru ca prin farmec. O încordare profundă începu să-l domine. „Trebuie să ajung la Rîmnicu-Vîlcea, se gîndi el speriat. Ca să mă-ntorc mai repede la regiment".

Își îndemnă iar calul dar acum nu mai putea ieși din înghesuială pentru că toată lumea se grămădea pe lîngă el. O doamnă cu un aer blînd și grav plîngea de emoție. Un domn înalt, cu vocea energică, era de părere să-l întrebe tocmai pe ofițerul din mijlocul lor care este situația. Atacaseră ? Cînd începuseră ? Trupele erau masate la trecătoare, spre Clineni-Turnu Roșu ?

— Nu știu nimic ! se apără sublocotenentul Brad, cutreierat mai departe de o emoție de-a dreptul paralizantă. Vă rog, faceți loc !

În cele din urmă ieși din înghesuială. Își croi calul cu o violență de-a dreptul sălbatică. Calul răspunse.

Următorii kilometri prin Gura Văii și Bujoreni, unde clopotele sunau la fel de puternic, pînă la Rîmnicu-Vîlcea, fură străbătuți într-un galop nebunesc.

În oraș toată lumea ieșise pe străzi. Atmosfera serii de august, cu sunete, lumini și arome amestecate, părea ireală. Pentru că aici era o mare cazarmă și pe străzi circulau destui ofițeri, nu-l mai băgă însă nimeni în seamă. Înghesuiala, starea de agitație, valurile de trecători care, parcă, nu se mai isprăveau îl împiedicaseră totuși să meargă în grabă.

★

La comandament găsi de serviciu pe căpitanul Gogu Ionescu, artileristul, un ins îndesat și energic cu ochii injectați de nesomn. Gogu Ionescu îl întrebă dacă austro-ungarii au răspuns cu mitraliere și tunuri. Îl privi ca prin vis.

— Nu știu nimic. Am plecat de pe munte la orele treisprezece. Colonelul Moșoiu a ordonat ca toată trupa să-și facă odihna de prinz.

— În seara asta, cel mult la noapte, vom ataca. De dimineață au fost transmise ordine la toate unitățile și subunitățile aflate pe frontieră. Spune-i colonelului Moșoiu că peste două zile vom fi lîngă el.

Abia atunci sublocotenentul Romulus Brad înțelese că el nu va putea fi de față la cel dintîi semnal de atac. O înfrigurare stranie puse stăpînire pe el. Starea aceasta nu-l împiedică totuși să observe că lumina chioară a becului electric aprins în tavan avea niște ape unduitoare.

Desfăcu din sac rapoartele oficiale și scrisorile de la trupă. Ceru precipitat semnătura pentru toate hîrtiile. Luă apoi în primire noile ordine venite de la comandamentul Armatei I-a. Semnă la rîndul său la fel de atent. Comunică verbal amănuntele cu privire la îmbunătățirea stocului de provizii. Luă deasemenea scrisoriile soldaților, ziarele și revistele venite prin unitate. După care salută scurt.

— Pleci ? întrebă căpitanul.

— Bineînțeles. Am aproape patruzeci de kilometri de drum pe timp de noapte.

— Ești liber ! Spune-i din partea mea domnului colonel Moșoiu succes deplin !

Afară se lăsa întunericul. Seara aurie, înmiresmată de ierburi amare, se risipea repede. La ieșirea din oraș, cerul senin, plin de stele, se vedea stăpînind peste lumea întreagă. Noaptea de august străbătută de efluvii îmbătătoare, de sunete amestecate, de gîze și de strigăte îndepărtate, părea cea mai pură întruchipare a păcii. Oltul murmura încet mai departe. Numai răcoarea, coborîtă brusc dinspre munte, avea în ea ceva dușmănos și necruțător.

De emoție sau poate de frig, în ciuda uniformei de campanie prea strînsă pe trup se simțea cutreierat uneori de frisoane.

(fragment din romanul „Sacrificiul")

Tablouri de Florentina Marinescu

carmen firan

Poem de amor

Vocile nopții cu cadențe carnale
asemeni orbilor pipăie orașul
gîndești ca un pește în întuneric
îți tragi armura peste pleoape și degete,
fără simțuri, viața poate fi frumoasă
– fotografie mutilată cu o mînă de geniu –

acum poți să mă iubești,
sîntem ca și singuri,
(trupurile lor vibrează în ziduri
preț pentru artă și liniște)
sîntem ca și singuri
cu o dramă în plus inventată
povestindu-ți despre ceea ce nu știu
aproape nimic,
despre locuri pe care nu le voi vedea
niciodată,
corul îngînă în neputință
primul poem de amor vinețiu
pe care nu contenesc să-l mistific

forma își pipăie trupul
întîrzie întoarcerea
deși recunoaște nașterea, strigătul,
permisul de liberă trecere
(respirația lor e garanție
pentru artă și liniște)
acum poți să mă iubești orb, fără gînduri
să dai la o parte rumegușul
cenușa, să te scuturi,
sîntem ca și singuri prefăcuți
într-o roată cu cadențe carnale.

Rostul amiezii

Din oglindă în oglindă îți arunci visul
ca pe o minge cu care nu mai știi ce să faci
ochii urmează gestul mîinii întinse
spre a înțelege rostul amiezii cînd
picură soarele iubirea pe care o simți
îmbătrînind
din pat în brațe ea va păși ușor
ademenind pe mai departe poarta orașului
cu mantie de zburător
doar iarna cu glezna ruptă
urcă pînă la subțiori.

Peste încă o zi

Trecem pragul și casa se năruie
respirația la fereastră, asemeni
unui copil sugrumat își încleștează dinții
pe gîtul unei păsări cîntătoare
și așteptăm să curgă toată muzica aceea
prin podele, draperii, prin piciorul paharelor
să curgă toată muzica aceea
ca o cortină de lapte peste încă o zi

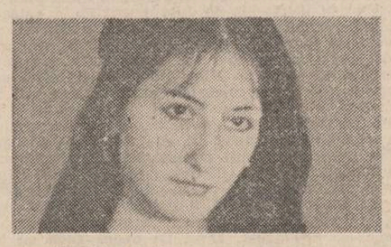

agonizînd în fotoliu
aidoma unei păsări cenușii
care își smulge singură aripile.

Poemele albastre

Pentru noi doar aceste poeme albastre
asemeni boabelor de cerneală
căzute în frig
moartea în cer pocnește din bice
și în fiecare poem o poveste
smulsă din stradă
ca un cui din burta corăbiei.

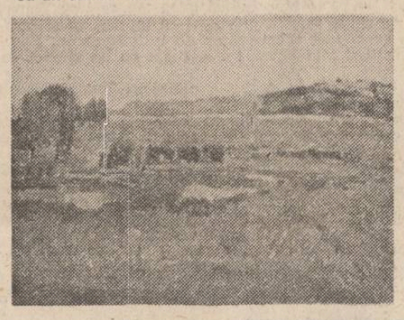

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE «GEORGE COȘBUC» – BISTRIȚA, 1987

diana bolcu

Poetul

Se spunea despre el că îmblînzește cuvinte
le așază în cerc
iluminînd frumos
colțul de zi în care trăiește
se spunea despre el că zidește turnuri
de iarbă
că se face ploaie sau riu, citeodată
că vorbește pietrelor
în respirare
în plîngere
și zilnic încearcă să spele-ntr-o lacrimă
ferestrele veacului murdare.

Există oameni

(tatălui meu)

Există oameni ce iubesc pămîntul
ca pe o mireasă neagră, nestrăină,
care își umplu tălpile de rouă,
care din palme aspre beau lumină

există oameni cu țărîna-n sînge
robiți mereu unui ciudat descîntec
genunchii lor vorbesc ades cu ploaia
și-n somn ghicesc ninsoarea după cîntec
intraductibil pot vorbi cu cerul
cînd se revarsă peste margini rîul
există oameni ca făcuți din pîine
amprentele le seamănă cu grîul.

Privind cerul

Femeia din viscol vine
în fiecare noapte la tine
e albă
iți intră în odaie în ginduri în cuvinte
se alungă fremătătoare prin colțuri
lovindu-se de pereți
ca o pasăre oarbă
dimineața îi găsești
părul, ochii, degetele, trupul
risipite în fața ușii
iar a nins, spui
privind cerul

Autoportret

Sînt ca o rază plină de cuvinte
Sînt într-un plînset de cocori tîrzii
Părăginirea toamnei ce ne minte
Cu ploi unduitoare, grele, vii

și mîna toamnei cînd în flori se stringe
ca o cădere de copac mă rup
un cal sălbatic îmi nechează-n sînge
nebune păsări îmi străbat prin trup

ca o nălucă trec din gînd în gînd
căderea ploii-n două mă desparte
și ca o stea ce vine tropotind
nălucitoare lunecare-n moarte

mirarea mă întoarce spre cuvînt
și trec prin ele ca printr-o albă vamă
păduri de ploi mă leagă de pămînt
pășesc printre oglinzi c-un fel de teamă

îmi place-naltul cerului să-l gust
și urc mereu către adîncul văii
și nu am timp măcar să mă dezgust
de ochiul trist și tulbure al ploii.

Lupii de ninsoare

Dinspre munte se-auzea ceva
o neliniște și o întrebare
c-au să fie lupi și-o iarnă grea
ce-o să ne îngroape în ninsoare.

ia o haină groasă și păduri
cît mai multe să ne facem focul
vom pleca din lume ca doi furi
și la urmă, cum ne-o fi norocul

vom avea o casă de zăpezi
și de inserare și de teamă
tu, numai pe mine să mă vezi
și ninsoarea cea nepămînteană

și va fi un anotimp frumos
și atît de rece și de mare
că zăpada ne va trage-n jos
și-o să adormim din întîmplare

dinspre munte se-auzea ceva
c-au să vină lupii de ninsoare.

CONCURSUL «POESIS» – CONSTANȚA, 1987

liviu popescu

Puterea cristalelor

Aminarea cernelii
(pasul sigur așteaptă
o-ntretăiere de valuri)

nici o străfulgerare
(virful săgeții
pe albul ecranului)

roua și trandafirul
(eu călătorul
gîndurilor tale)

Febra amintirii

Fragi ai amintirii
desăvîrșind melancolia

zîmbetul tău
într-un gust
de petală
e grosimea stratului
făgăduielii.

Coral

Umbra unei scoici
face valuri
și-atît de apropiate
liniile sorții
față de imnul
cascadei
ce îngreunează
cețurile
(foaia volantă
a strigătului
e un suris
pe care vîrfurile
îl oglindesc
cu zorii).

Gînd axiomatic

Deasupra norilor
vin pomi
în floare
(record
în alchimia glorioasă
a undei)

ochi fără ochi
prăpastia n-a fost niciodată
fîntînă.

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE «NICOLAE LABIȘ» – SUCEAVA, 1987

irina andone

Elegie limbii române

Și mă-ntreb c-o retorică albă, stăpînă,
cum de n-am mai murit
într-un vis de-o culoare real de divină.

Și inima mea, graur în cireșul copt,
se-nvîrtea în cercuri, în opt,
de boltă încet se crăpa
și ieșeam înceată, cu umerii teferi prin ea.

Și mă-ntreb c-o retorică goală, senină,
cum de n-am mai murit
într-un vis de-o culoare real de divină.

Ce vînt

Iubite, îi văd pe părinți
atîrnați cu sufletu-n ceruri,
scăldați în lumina de lapte,
cu dinții albiți, avizi de lumină, avizi
și acum cuminți.
Coboară din ei
șuvoaie de lapte alb și de păcură
din gurile lor albite, de var,
și încă-i cu pruncii în pîntece mama,
încă-n genunchi este tatăl,
ascultă prin pîntece geamătul blînd,
ce năting, ce nătîngă,
ce vînt.

Ne-ngroapă-n cenușă

Cu scrîșnet de osii în cer se deschide o ușă,
Îmne legate la ochi ne-ngroapă-n cenușă,
Floarea de fosfor pe sîni îmi tandru lucește,
Dormi cu capul în poala-mi, de casă uitînd,
haiducește.

Stelele scapără trîmbe de fum
prin care să trec virginală.

Scăpa-vor spre mare femei
în largi ale cerului cară.

Cu scrîșnet de osii în cer se deschide o ușă.
Îmne legate la ochi ne-ngroapă-n cenușă.

nematografic — scenariul conținînd nu doar descrierea secvențelor, ci direct și concret acea imagine audio-vizuală — literatura cinematografică a Malvinei Urșianu are și o valoare intrinsecă. Orice scenariu al cineastei poate fi publicat fără complexe, dacă literatura cinematografică și-ar cîștiga dreptul ei în cetatea literelor, sau măcar în a celei de-a șaptea arte.

Personajul generic al acestor scenarii are întotdeauna o biografie încărcată, un destin condiționat de meandrele mersului înainte al societății și prin chiar acest fapt devine semnificativ pentru „spiritul epocii", spirit care o interesează în cea mai mare măsură pe autoare. Și în „Figuranții" acest „spirit al epocii" ne apare ca personajul principal, cel care-și pune amprenta pe întreaga narațiune filmică, determinînd-o de fapt, cel care face ca itinerariul spiritual al Leonorei, de pildă, să fie cu mult mai important decît cel desfășurat la vedere.

Leonora, spre deosebire de alte personaje feminine la al căror trecut încărcat se făceau doar referiri, mai mult sau mai puțin explicite, vine dintr-o copilărie frustrată, pe care spectatorul filmului „Pe malul sting al Dunării albastre" o cunoaște bine. Fetița cu ochelari, citind „Universul" și tomuri serioase în biblioteca din conacul răvășit de evenimentele acelui august '44, fetița cu privire gravă și replici casante, nevoită a-și păstra identitatea în mediul ostil unde mama vitregă — fostă „cîntăreață de șantan" — se distrează cu un ofițer neamț trăgînd la tîntă (pur amuzament ?) în portretele de pe pereți, în chiar portretul mamei dispărute, fetița care se maturizează într-o noapte, înțelegînd din instinct de partea cui se află viitorul, pare singurul personaj ce resimte în chip tragic seismele istoriei. Singură, ea încearcă să se salveze dintr-o lume la crepuscul, fugind în revărsatul de zori, tîrînd ca pe o povară uriașă tabloul mamei, singura legătură reală și statornică pe care-o recunoaște cu lumea de care vrea să se rupă. În pregenericul din „Figuranții" reapar cu forță de simbol aceste secvențe, amintiri ale copilăriei, devenite peste ani repere biografice cu grave consecințe în destinul Leonorei. La întrebarea pe care i-o adresase unul din musafirii de la conac, amuzat de seriozitatea năpîrstocului de fetiță : „De fapt, cine sînteți dumneavoastră ?" Leonora răspunsese prompt : „Deocamdată nimeni".

Leonora din anii '50, personajul-cheie al „Figuranților", are aceeași gravitate în a privi lumea ce-o înconjoară, aceeași demnitate în a-și asuma condiția de studentă săracă, în loden și tenisi, refugiindu-se tot în muzică și cărți, cu o mîndrie care-o împiedică să-și clameze singurătatea, vicisitudinile, speranțele eșuate. Aceleași instinct sigur, aceeași luciditate care nu îngăduie exaltarea, dar nici autocompătimirea, aceeași austeritate a gesturilor, o mare stăpînire de sine, o drămuire a vorbelor rostite oportun și cu aplomb, aceeași încredere în adevărul și dreptatea ei, aceeași feminitate reprimată, o fragilitate care ascunde de fapt o mare forță de caracter. Leonora adolescentă (cu care se identifică, într-o creație de zile mari, Mariana Buruiană) are în plus o frumusețe, o grație și o puritate pe care nu le prevestea fetița cenușie din precedentul film. Voluntară, tenace, Leonora s-a autoeducat, ființa ei morală nedatorînd nimic — decît poate prin opoziție, prin delimitare — lumii căreia-i aparține totuși în autobiografiile nevoită a le completa tot mai des. Eroina s-a rupt brutal și definitiv de lumea unchiului Costy, a mamei vitrege, a tuturor rubedeniilor ce-i apar ridicole în ifosele lor aristocratice, în speranțele lor deșarte, în încercările lor disperate de a-și păstra panașul, rămășițele averii, titlurile, în lumea cea nouă în care ei nu mai pot fi decît, în cel mai bun caz, figuranți ai unor „filme cu burgheji" (existente în cinematografia noastră din acei ani, chiar dacă unele, din păcate, nefinalizate). Arcul de boltă al tipologiei schițate și în alte filme ale cineastei („Serata", „Liniștea din adîncuri") cunoaște acum o mai mare amplitudine, o întreagă lume cu iz călinescian prinzînd contur apăsat într-o portretistică de forță. Suculente partituri actoricești fac din fiecare personaj un destin. Fostul ambasador ce-și redactează grăbit memoriile (Teodor Danetti), soția lui vorbind franțuzește valetului rămas din inerție în slujbă benevolă (Jean Lorin Florescu), generalul amnezic (Ion Niciu), impecabila soție a profesorului savant, cea care rostește savuroasa replică „I-ai dat un purboar tovarășului comisionar ?" (Simona Bondoc) sînt acestea (și desigur nu am citat decît cîteva, frapante) scurte apariții cu drepturi egale în memoria spectatorului alături de principalii „figuranți". Alături de cuplul irezistibil (Gina Patrichi, Gheorghe Dinică, ambii cu forța talentului lor la cote maxime) la care funcționează cel mai exact dozajul de tragic și grotesc : Zaza, mama vitregă, și fostul valet, o complicitate de lupi năpîrliți.

Costy, unchiul Leonorei (în sfîrșit, un rol pe măsura acestui mare actor, George Constantin) face o notă aparte în această lume ce pare a pluti în nori, unde se mai vînd încă acțiuni ale unor societăți fantomă, unde se mai așteaptă „vești de dincolo" și se păstrează iluzia clanului în cavoul familiei. Privindu-și cu compasiune și îngăduință credula consoartă, ca și pe cumnata convinsă că doar „morții noștri ne mai pot conseia" (Maria Rotaru și Emilia Dobrin Besoiu, în compoziții exacte pînă la nuanță), unchiul Costy realizează ridicolul și deșertăciunea, are tragismul conținut al sfîrșitului, dar în același timp nu exclude posibilitatea adaptării la moment, escapadele extraconjugale cu o amatoare de baschet și motocicletă făcînd parte din această programată disponibilitate.

Leonora, personajul-cheie cum l-am numit, este cea care cunoaște bine lumea „foștilor" de dinăuntrul ei, ea nu poate confunda nicicum aparența cu esența, nu este impresionată de etichetă, de pretinsul protocol ; privirea ei lucidă nu-i poate vedea decît în tușă apăsată, vizînd ruptura de proporții, caricaturalul, fără ca unda tragică s-o lase indiferentă (vizita la generalul care face pungi). Între o lume pe care o cunoaște bine, dar cu care structural simte că nu ar mai avea vreo legătură, și o lume nouă, necunoscută, care o atrage prin proiecția ei ideală, Leonora, de fapt, nu și-a aflat încă locul. Stingheră pretutindeni, ea se află într-o activă, deloc resemnată așteptare. Posibilă ipoteză de adolescentă a eroinelor din alte filme ale Malvinei Urșianu, ea vrea să știe, deocamdată, cine este, întrunind adevărul unei formulări filozofice ce se va face auzită mai tîrziu, după care omul valorează atît cît rămîne atunci cînd societatea îl anulează. De aceea și are Leonora o încrezătoare atitudine față de o lume ce-i închide ușile, de aceea merge „să cînte Mozart la muncitori", completează conștiincioasă autobiografii (avînd în același timp obsesia elucidării circumstanțelor misterioase în care i-a murit mama, simbolul impușcării portretului din pregeneric funcționînd și ca o prefigurare a aflării adevărului), refuză dihotomia „noi" și „voi", fără a se speria noaptea de zgomotul mașinilor, al pașilor pe caldarîm, al bătăilor în ușă... Privirea ei asupra lumii celei noi nu este scutită de tenta idilizantă, ospitaliera familie muncitorească din cartierul gării „citită" în afara acestei priviri poate părea un poncif. În aceeași unitate de privire a eroinei, monumentalul, solemnitatea retorică, pateticul (lumea nouă e filmată de obicei în racursi) se învecinează cu prețiozitatea, derizoriul și chiar grotescul lumii apuse (unghiul predilect de filmare : contraplonjeul). Mișcările de aparat, unghiulația sînt și ele mărturii ale unui anume tezism al epocii pe care tînăra eroină și-l însușește — involuntar ? — cu bună credință, cu o inflexibilă cantonare într-un ideal tangibil, pe măsura purității, a virstei, a aspirațiilor ei. Paradoxul vremii face ca exact această adeziune de substanță și nu de formă (cum nu puține s-au ivit atunci, așa cum rezultă și din discuția de pe culoarele conservatorului) nu este luată în seamă, abia finalul filmului, întîlnirea pe treptele unui impunător sediu cu o mai veche cunoștință, comunistul din noaptea de august a copilăriei (personaj căruia Val. Paraschiv îi aduce căldură și o superioară înțelegere) sugerînd o posibilă integrare a eroinei în fluxul unei vieți normale, dar definitiv marcate. „Figuranții", ca și toate celelalte filme ale Malvinei Urșianu, se supune unei discipline care este cea a unui spirit riguros și lucrul acesta se vede nu doar în unitatea filmului, dar și atunci cînd considerăm fiecare compartiment de creație în parte. De aceea ar fi multe de spus încă despre acest film greu în semnificații (poate mai bogat și mai ofertant analizei decît oricare din precedentele creații ale cineastei), de pildă despre unitatea între muzică și plastica filmului (imagine, decor, costum) reconstituirea perioadei respective (începutul „obsedantului deceniu") avînd nu doar rigoare documentară, dar și o expresivitate la concurență cu creațiile actoricești. Casele vechi, masive, cu coloane și scări de marmură, unde predomină albul busturilor, al basoreliefurilor de ghips și roșul lozincilor într-o continuă reașezare, sediile ale unor case de cultură sau chiar al unei cooperative „Avîntul", intrările de serviciu ale acelorași clădiri, pe unde se ajunge în pod sau la subsol, printre mobile îngrămădite și rame vechi de tablouri, locuințe provizorii ale chiriașilor ; atmosfera înghețată a sălii în care comisia vizionează candidații și unde flautul Leonorei produce o clipă de reală și transparentă emoție ; cabinetul tovarășului Colea ; platoul de filmare (secvență cu o mare pondere în dramaturgia filmului, căreia i s-ar cuveni o analiză aparte) ; camera Zazei, oglindă fidelă a vieții ei, rămășițele mobilei de la conac adunate parcă în cabina actriței de odinioară ; mansarda Leonorei (o austeritate luminoasă, lampa cu gaz, ceainicul, portretul împuscat al mamei, cărțile, portocala — tot atîtea elemente nu doar de decor, ci de dramaturgie) camera generalului căruia i se aduce mîncarea în sufertaș... sînt doar cîteva exemple de decoruri care comunică între ele, unde precizia detaliului, importanța obiectelor de recuzită creează o atmosferă memorabilă, investind receptarea fiecărei informații — gest, obiect sau replică — cu valoare metonimică, Malvina Urșianu are curajul simbolismului și al patetismului într-o cinematografie care plătește prea des tribut întîmplătorului, banalului, în numele unui mult invocat „autentic" ce se confundă de atîtea ori cu verismul.

„Figuranții" se constituie într-un capitol esențial al unei opere cinematografice ce-și așteaptă încă exegeza.

Roxana Pană

CENACLUL «LUCEAFĂRUL»

Reluarea unei tradiții

Reluînd, din această lună, activitatea de cenaclu, revista „Luceafărul" se situează în prelungirea unei tradiții cenacliere proprii și încearcă, totodată, să ofere spațiul acestui laborator de creație pentru demonstrarea practică a ideii în mișcare pe care a numit-o „noua geografie literară". În anii de largă și generoasă deschidere ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului, climatul cultural a consemnat afirmarea unor valori certe în peisajul literaturii române contemporane, opere și nume care se adaugă de pe acum „fondului principal al culturii noastre". Alături de aceste repere ferme avem datoria să constatăm prezența unor promoții de tineri scriitori care trăiesc și scriu pretutindeni în țară, nu doar în centrele „consacrate". Arad, Neamț, Botoșani, Maramureș, Satu-Mare, Galați, Brăila, Ialomița și altele se înscriu din acest punct de vedere în orizontul noii geografii literare. Așadar, aceasta va fi una dintre mizele cenaclului nostru : deschiderea spre autorii din întreaga țară, punerea lor în contact direct cu redactorii și colaboratorii permanenți ai revistei, critici literari, prozatori, poeți. Invitația la lectură se va adresa atît debutanților, cît și autorilor în curs de consacrare ori consacrați deja, prin cărți publicate. Crearea unui climat de cunoaștere reciprocă, de dezbatere, de prelungire a muncii redacționale într-un cadru capabil să pregătească și să provoace chiar, evenimentul literar — astfel s-ar putea defini condiția fundamentală a activității pe care ne propunem s-o susținem prin cenaclul „Luceafărul". Prima ședință a avut drept protagoniști pe poeta Gabriela Hurezean și pe prozatorul Nicolae Mateescu, doi tineri autori cunoscuți, ale căror cărți au intrat deja în conștiința publicului și a criticii literare. În opiniile exprimate de participanții la cenaclu în continuarea lecturii s-au configurat deja cîteva sugestii pentru organizarea ședințelor viitoare. Ca orice fenomen viu, cenaclul se conturează, se perfecționează din mers fiind expresia unei elaborări colective. Cu sentimentul că el aparține unei reviste la care au colaborat de-a lungul anilor marea majoritate a scriitorilor de prim rang ai literaturii noastre contemporane, titlu de mîndrie dar și responsabilitate deosebită pe care ne-o asumăm ca atare, cenaclul se deschide astăzi și prin pagina tipărită, simbolic, spre toți cititorii „Luceafărului".

„L"

gabriela hurezean

Prima rodie

Iarăși tăcerea
cum aerul zbătîndu-se în auzul clopotarului.
În palme, fructul de aur vechi și cuțitul.
Cum va fi fost furtuna de nisip,
deșertul
peste care darul acesta s-a fost călătorit ?

Cum va fi, oare, dorința singură
care să le poată cuprinde pe toate,
cînd fericiri sînt atîtea
cîte hematii în a rodiei cuirasă,
cîte lacrimi cu miezul tare ?

Cum să alegi
cînd toate deopotrivă
necunoscute îți sînt ?

Roua cerului

Doar ploaia.
Cîrdurile ei de păsări
izbindu-se înfricoșate de pereții lumii
tot astfel cum
tu de pereții singurătății tale.

Altădată,
pe cînd încercai să-ți recompui
înfățișarea
din lumina mototolită a foiței de argint,
te prăbușeai fără veste în bulboana
unui gînd.

Există plante care se hrănesc numai cu ceață.
Roua cerului își potolește foamea
cu carne vie.

Moisei

Pasc ciute lîngă semnul soarelui,
ai, hai, lîngă piatra ca o cămașă a plîngerii,
ai, hai, lîngă piatra pămîntului.

În Casa cea cu albastru văruită a morții
doarme legat de vatră cu funii de sînge
Omul pădurii,
doarme legat de vatră cu funii de sînge
Omul izvoarelor,
doarme legat de vatră cu funii de sînge
Omul din focuri,
doarme legat de vatră cu funii de sînge
Omul nopții.
doarme legat de vatră cu funii de sînge
Omul horitor.

Ai, hai, și licăresc sînziene în pumnii lor de
gorun,
ai, hai, și sori de piatră pe frunțile lor apun,
ai, hai, și funii de sînge îi leagă de cer și de
pămînt
ai, hai, și numai răsuflarea noastră le ține
loc
de mormînt

Zei de lut

Seara, cînd satele fumegă preacurat,
cum arderea de tot, cum rugul binecuvîntat,
cînd vin acasă țăranii cu pași de lut,
tîmple de lut hodinindu-și în palme de lut,
atunci se aude cerul încununat deasupra lor,
crescînd, crescînd, precum aluatul de pîine
bună
în țestul răsturnat al limpezimii din țărani,
seara, cînd satele fumegă preacurat
și zeii de lut în preajma vetrei se adună.

O sută de tigri albi

De-o viață și-o moarte nu ne-am mai văzut.
Au trecut peste noi nisipuri zburătoare
și stoluri mari de zăpezi,
boabe de grîu ne-au încolțit sub pleoape.

În plexul solar cuvîntul soare
ia forma unei turte de lut
și totul este strigare fără de auzire.

O sută de tigri albi trăiesc în captivitate,
oricînd pot fi văzuți
în schimbul unui preț derizoriu
dar noi
de-o viață și-o moarte nu ne-am mai văzut.

Definiție

Această linie peste ea însăși tîrîtoare
tot astfel cum viermele peste proiecția lui
în al amiezii miez,
linia aceasta dreaptă
– drumul cel mai scurt
între dezluminarea mea și-a mea lumină
cu care pot o lume să durez.

Trauerspiel

Durerea învăluindu-ți craniul
– o bască portocalie
bine trasă pe urechi,
numai ea te mai poate face să rîzi.

Nici un semn nu ți se dezvăluie,
prin labirint – nici o îndreptare.

Dar nu acum.
Mult mai tîrziu,
pe cînd vei fi perceput sfîșierea departelui
lepădîndu-te de darul privirii,
atunci ți se va arăta,
mai clară decît urma potcoavei în lutul
reavăn,
urma lăsată de Psyché
în alunecare.

CRONICĂ (I)

În ședința de marți, 17 noiembrie 1987, a **Cenaclului revistei „Luceafărul"**, au citit **Gabriela Hurezean** (versuri) și **Nicolae Mateescu** (proză). Nicolae Dan Fruntelată a subliniat importanța redeschiderii cenaclului care face, astfel, o legătură necesară între generații.

Comentariile privind textele citite au arătat competență și o bună orientare a participanților în literatura de azi. Alexandru Horia a spart gheața cu o „clasificare", făcută pe loc, a poeților de azi, „poeți de sfîrșit și început de mileniu, pentru care tehnica poetică nu mai are secrete". Ar fi, așadar, poeți care liricizează lumea, poeți care au un punct de vedere și poeți care și-au constituit, deja, un univers poetic propriu. Gabriela Hurezean „e o poetă care are un punct de vedere" pe care și-l impune printr-o retorică abilă. Alexandru Horia așteaptă de la ea „un univers poetic propriu".

Lui Alexandru Horia îi răspunde Iulian Neacșu : „poezia, literatura în general, este făcută pentru cititori, nu pentru clasificări. Din punctul acesta de vedere, ea poate fi doar bună, mediocră sau proastă. Important e că Gabriela Hurezean se află într-un evident progres față de creația anterioară".

Criticul Valentin F. Mihăescu accentuează, încă mai apăsat : „Poezia este rece, cu imagini care nu ies din regimul corectitudinii, nu te izbesc : le înregistrezi, le aduni și le găsești un sens. În spatele imaginilor corecte, frumoase, există și o gîndire care poate fi trasă în concept. Este aproape o demonstrație, puțin ispititoare pentru comentariu". Valentin F. Mihăescu se lasă, totuși, ispitit de poemul **O sută de tigri albi** pe care-l comentează, găsind că este „aproape un sofism".

Mircea Constantinescu ajunge și el, la capătul unor lungi ocolișuri sintactice, la poezia Gabrielei Hurezean, mai exact spus, la poetă, care : „își refuză un regim exact, nu vrea să fie într-un singur compartiment, este retractilă din fire și iese la suprafață prin eschive".

Despre proza lui Nicolae Mateescu, pe care Mihai Ungheanu îl consideră „unul dintre cei mai buni prozatori ai generației sale, prea puțin cunoscut", s-a discutat mai convergent. După ce Valentin F. Mihăescu îl solicită pe autor să-și prezinte romanul din care a citit acest fragment (romanul se numește **Sărbătoare legală** și reprezintă, pentru autor, rezultatul unei îndelungate experiențe reportericești ; este vorba, în el, de un tată de familie, Lăzărică, părăsit de cele două fiice ale sale ; acțiunea se petrece în mediu rural), D. Filipescu arată că romanul se regăsește, prin personaje și unele replici, în excelenta piesă de teatru **Regina balului** de... Nicolae Mateescu (autorul confirmă : romanul și piesa de teatru sînt, însă, opere distincte), iar Iulian Neacșu discută, în continuare, raportul dintre reportaj și proză, fiind de părere că „reportajul nu creează o literatură mare" — dar aducînd și excepții la regulă. Fragmentul citit nu este edificator, trebuie cunoscut întreg romanul, consideră Valentin F. Mihăescu, insistînd și găsind marea izbîndă a romanului în construirea personajului principal, care se conturează prin ceilalți, nu prin el însuși ; de aici interesul pentru lectură.

Mihai Ungheanu a subliniat că năzuința revistei **Luceafărul** este de a face din cenaclul ei un adevărat laborator de creație polarizînd forțe scriitoricești de valoare autentică, apte să contribuie la îmbogățirea unei literaturi cu tradiție sigură și verificată, convocînd scriitorii tineri din toată țara în conformitate cu ideea „noii geografii literare" pe care Luceafărul a susținut-o și o va susține și prin acest cenaclu.

În încheierea acestei prime ședințe de cenaclu, Nicolae Dan Fruntelată a exprimat speranța tuturor celor de față că acest început bun va fi urmat, justificînd, astfel, prezența activă a membrilor cenaclului revistei, oglindindu-se direct în paginile ei.

Cronicar

ÎN FAMILIE

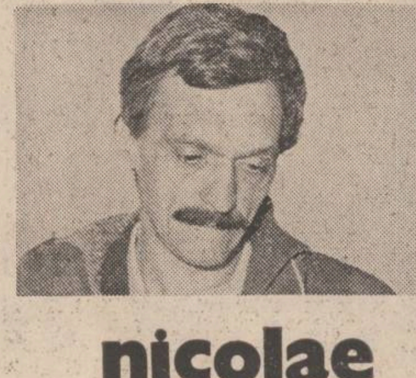

nicolae mateescu

Atît de greu trecuseră ultimele zile, încît lui Lăzărică nu-i venea să creadă să-i vadă pe Ioana și pe Anghel ; și că peste mai puțin de-un ceas avea de-altfel era convins în sinea lui că n-au să vină ; se înțelesese cu băiatul lui Neculai Mitu, care avea mașină, să meargă cu el la gară, dar pe drum începuse să-i pară rău că s-a mai complicat și cu băiatul ăsta, de vreme ce ei tot nu aveau să vină. Abia după ce au coborît din tren încurcîndu-se în copii și bagaje, alergînd să-i îmbrățișeze și să-i ajute să se înghesuie în mașină, începea să simtă cît de grea fusese așteptarea ; îl cuprinsese o asemenea veselie, încît i-a molipsit pe toți — pînă și pe Mitu care se apucase să orăcăie ca broscoii ca să-i facă să rîdă pe copii ; Ioana și Anghel erau și ei bucuroși — poate și unde venise să-i ia cu mașina ; nu se așteptau la una ca asta și opt kilometri cu copiii și bagajele într-o căruță după ce, atîția ani de zile nici măcar n-ai văzut o căruță în fața ochilor, nu-i o nimica toată. Anghel ținea morțiș să treacă prin comună, pe la Universal, să cumpere vin, deși i-a spus că au și acasă. „Nu-mi dai voie să-mi fac și eu plăcerea ?" zicea ; cînd l-a văzut aducînd o ladă de sticle, s-a rușinat gîndindu-se la cele cinci sticle ale sale cumpărate cu atîta tocmeală, dar și-a zis că pînă a doua zi aveau destul de băut, așa că nu o să se observe, mîine o să se ducă să ia altele și nu o să bage nimeni de seamă.

Florica îi aștepta în fața porții cu o găleată plină cu apă și cu grîu în poală, parcă ar fi venit la nuntă și, cînd au coborît din mașină, a dat în plîns — semn că nici ei nu-i venea să creadă că au venit totuși ; o clipă, Lăzărică s-a simțit vinovat — zilele din urmă fusese atît de ocupat, încît nu mai stătuse să ia seama și la Floricica ; acum se gîndea că, poate, nici ei nu-i fusese mai ușor decît lui, doar era și ea un om... Nu avea însă timp pentru asemenea gînduri : trebuia să-i ajute la despachetat, să le aducă apă, să se spele și pe urmă, cît timp au pregătit ele pentru masă, a dus copiii prin sat pînă devale, la Călmățui, să le arate broaștele așa cum le promisese. Dacă își dorea ceva cu tot dinadinsul, apoi ar fi vrut ca treburile astea să nu se termine niciodată, sau măcar să țină pînă la plecarea lui Anghel și a Ioanei. Seara însă, abia duseseră copiii la culcare și Ioana a întrebat ca din întîmplare ce-i cu Venera — de ce n-a venit și ea acasă.

— Ce naiba, a zis, doar știa că venim, nu-i așa ? Dacă n-a vrut să plece mai devreme special pentru mine, tot ar fi trebuit s-ajungă acasă pînă acuma... ! Ori fuge de noi ?...

Luat prin surprindere, Lăzărică tăcuse ; de la o vreme nu mai făcea nici el altceva decît să tragă cu urechea, să audă dacă nu cumva se apropie șareta Venerei, dar nu era pregătit să răspundă la o întrebare ca asta.

— Să te lămurească taică-tău ce-i cu Venera ! a zis și Florica privindu-l cu înțeles, ca și cum el ar fi fost răspunzător de întîrzierea ei. El o fi știind mai bine... ! a adăugat cu un zîmbet subțire.

— Ce-i cu ea ? s-a neliniștit Ioana. Doar nu i s-a-ntîmplat ceva ?...

— Eh ! s-a eschivat Lăzărică. E-n campanie, știți și voi cum e în perioada asta. Ară și ziua, și noaptea...

— Ară și dînsa ? a rîs Ioana. Cum naiba de-am nimerit-o tocmai în perioadă... ? A schimbat însă vorba, vrînd parcă să dea de înțeles că nu-i pasă de întîrzierea soră-si pînă într-atît încît să-și strice toată bucuria.

„Noaptea asta să treacă ! și-a zis Lăzărică. O să treacă și asta pînă la urmă... !"

★

Afară, în fața porții, se auzeau voci de oameni beți.

— Cine-o fi ? a întrebat Ioana zîmbind ușor.

— Nu-mi dau seama, a zis el aplecînd ochii. Pesemne că au ieșit de la bufet...

— Da ! De-acuma și la bufet s-o fi-nchis ! a cugetat ea.

Pe urmă nu s-au mai auzit decît cîinii care lătrau, tot mai îndepărtat.

— S-a găsit bronz la Luciu, s-a trezit el vorbind, întrucîtva mirat de ceea ce spunea, ca și cum nu ale lui erau cuvintele acelea. Ați auzit ? Scrie și-n ziar, la Faptul divers...

— Hm ! a făcut Ioana.

— Au săpat o movilă, de-astea, cum e movila dinspre Padina, să vadă ce-i în ea, a continuat el. Și ce crezi ? Au găsit în ea oale de bronz, crătiți... Cine știe cît or fi stat îngropate acolo ?... Dădeau turcii, ori tătarii... Oamenii, că să facă ? Îngropau și ei ce-aveau, vitele le rătăceau în mlăștiniș și fugeau unde vedeau cu ochii, pînă se potoleau necazurile... Se mai prăpădeau în pribegie și, ce-ngropau rămînea bun-îngropat. De la unii de-ăștia, care nu s-au mai întors, or fi rămas oalele... Care-apuca să se-ntoarcă bine ; scotea avutul din pămînt, o lua de la capăt. Mai găsea și gropile răscolite și vitele pierite, da' el se-ntorcea la rosturile lui... Dacă ai rosturile locului în mînă, te descurci și noaptea, pe-ntuneric. Nu trebuie să te-nvețe nimenea ! De-aici iei apă, de acolo pămînt pentru chirpici, dincolo crește niște hrean, soarele vine din partea aia și se duce în ailaltă...

— Ce-ți veni ? a întrebat Florica, mirată, cînd și-a dat seama că asta a fost tot.

— Mi-am adus aminte, a mormăit Lăzărică și a ridicat din umeri. Poate îi interesează și pe ei ce se-ntîmplă p-aicea... Ori, n-am voie să spun și eu o vorbă ?...

— Ca să vezi ce-și aduce tăticu aminte, tocmai cînd vin eu în concediu, acasă ! a rîs Ioana. Adică... ce vrei matale să spui cu alte cuvinte ?

— Ce să spun ? Nimica. Ce-ai auzit.

— Parcă nu te-aș cunoaște eu pe matale !... Îți știu eu pildele... Ia zi : nu te-ai gîndit la mine ? Și eu am plecat tot așa, prin alte părți... Atîta doar, că n-au dat turcii. Nici n-am îngropat ceva p-aicea, prin ogradă, să am ce dezgropa cînd mă-ntorc...

L-a împins cu cotul, înveselită :

— Mai bine-ai recunoaște !

— Eh ! a făcut Florica, mai puțin încrezătoare în darurile lui de înțelept. Vorbește și el să-n-adoarmă... S-a întors spre Anghel, care nu părea să fi înțeles nici el prea multe din cele spuse de Lăzărică : așa-l apucă pe el filozofia... Are impresia că nu mișcă nimica pe lumea asta fără știrea lui — la Luciu, la Buzău, ori chiar la București...

— Credeam că te-ai lecuit, bre, tăticule ! a rîs Ioana lovindu-și palmele una de cealaltă, a mirare.

— Lecuit ! a aruncat Florica plictisită, ca una care avea de-a face în fiecare zi cu boala aceea. S-a lecuit ca vaca de lapte !

— Ia mai tăceți, mă ! a făcut Lăzărică trăgînd cu coada ochiului la Anghel. V-aude băiatu'ăsta vorbind așa și, cine știe ce părere-și mai face ?

— Lasă, bre că nu mă iau eu chiar după orice vorbă ! s-a împotrivit Anghel.

— Auzi, tăticule ! a sărit Ioana înveselită. Anghel are impresia că ne-a căşunat nouă, din senin !... Ia lămurește-l matale cum e cînd te-apucă înțelepciunea !... Știi aia cu miliția, Anghele ? Ia spune-i tăticule, să nu moară prost : cum a fost cînd te-ai dus dumneata la depozit, la Buzău, și te-a apucat înțelepciunea pe-acolo, de nu mai știai pe unde să scoți cămașa... !

— Eh ! a zîmbit Lăzărică plecînd ochii cu modestie. Ce-a fost, a fost...

— Ia te uită la el ! s-a oțărît Florica. Te pomenești că ești și mîndru, Ștefane, pentru ce s-a-ntîmplat atunci ?!...

— De ce să-mi fie rușine ? s-a împotrivit el. Că m-a dus la miliție ? Pentru ce m-a dus la miliție acum treizeci de ani, în ziua de astăzi poate că primeam și decorație !

— Îl auzi ? s-a îngrozit Florica. Mă omule, te-a dus la miliție, sau nu ? Mie asta să-mi răspunzi !

— Pentru tine, cine-ajunge la miliție înseamnă că gata, nu mai e om ?...

— Ce-i cu miliția ? Ce-a fost ? s-a interesat Anghel.

Lăzărică a zîmbit :

— N-ai auzit ? Am făcut-o pe Florica de rușine.

— Hai, bre, lasă gluma ! a zis Anghel cu îndoială, uitîndu-se cînd la el, cînd la Ioana care se prăpădea de rîs, neștiind dacă trebuie să ia lucrurile în serios, sau să rîdă și el...

— De ce nu spui tot ? aproape că a strigat Florica. Dacă e să te lauzi, măcar spune pînă la capăt !... N-aveam ce pune pe noi, Anghele ! Era după război, poate prin cincizeci, și noi abia ne luasem de cîțiva ani, tocma'-n timpu' foametei și n-aveam nici acoperiș deasupra capului... Pe Venera, care era mai mare, mi-aduc aminte, o luam cu mine la cîmp : era o groapă în capu' locului și-o băgam acolo cît munceam... Îi făcuse tat-so un lemn, ce îl înfășuram în cîrpe și zicea că-i păpușă... Pe-astalaltă, pe Ioana, care era mai mică, o lăsam singură-n odaie. Îi puneam în jur așa... covrigei, bucăți de zahăr... Ce făcea ea acolo, ce plîngea, cine-o știa ? Alergam la prînz să-i dau să sugă și parcă mă și miram că mai trăiește... Mă miram că mai trăim și noi, prin cîte trecusem... Și, ce crezi ? Tocmai cînd ne era nouă mai greu, el socru-tău, ce face ? Se duce la Buzău și se dă deștept ! În loc să se gîndească la mine, la fetele astea, el s-apucă să spună vrute și nevrute...

— Da' ce naiba ai zis, bre ? a întrebat Anghel curios.

Lăzărică a ridicat din umeri.

— Eram la depozit, la Buzău, să cumpăr niște lemne... Aveam de terminat veranda la casă, ferestrele să le pun cercevele... Și acolo, la depozit, era o cucoană casieră — una de-alea cu unghiile făcute, cu pieptul descoperit, dată cu parfum... P-atuncea era mai rar să vezi femeile așa...

— Și dac-a văzut-o, lui tac-to i s-au aprins călcîiele, a intervenit Florica cu acreală, uitîndu-se la becul atîrnat deasupra, între crengile salcîmului.

— I-am zis să-mi lase lemnele mai ieftin, a continuat Lăzărică fără să ia în seamă întreruperea. Și Florica și Ioana, parcă voiau cu tot dinadinsul să-l facă de ocară ; le simțea pornite împotriva lui și nu înțelegea de ce, dar era mai bine așa decît să înceapă iar cu discuțiile despre Venera. Măcar, povestea asta era veche, așa că prea mult rău nu putea să i se tragă de la ea. Depozitul fusese al lu' unu' Săpunescu, i-a explicat el lui Anghel ; de la el lua lemne tăticu pe urmă, eu... Acuma, trecuse la stat... „Să fie ai naibii dușmani, îi zic cucoanei. Dacă nu-mi lași lemnele mai ieftin, nu cumpăr !... Cucoana a-nceput să rîdă : „Cum să-ți las mai ieftin, mă, omule ? Nu sînt lemnele mele, sînt ale statului, el e proprietarul. De ce mă faci dumneata dușmancă ?"

— În chestia asta, cam avea dreptate, și-a dat Anghel cu părerea. Era salariată. Nu putea să-ți lase din preț, așa că degeaba te tocmeai matale... Doar nu era să plătească de la ea din buzunar, ca să-ți facă dumitale hatîrul... ? Nu știai asta ?

— Ba știam...

— El se tocmea cu statul, Anghele, nu-nțelegi ? a intervenit Florica revoltată. Cine mai era ca el ? Ștefan Lăzărică de-o parte, statul de cealaltă parte !...

★

Lăzărică plecase ochii la mucul de țigară care-i rămăsese între degete, a mai tras o dată din el, cu sete, apoi l-a aruncat sub masă și l-a strivit cu călcîiul. „Zi-i înainte, s-a gîndit, zi-i ! Prost am fost, nebun am fost..."

— Și ?, l-a îndemnat Anghel.

— Am văzut că s-a supărat cucoana, că n-a-nțeles... Dar eu n-am făcut-o dușmancă pe ea, cum a crezut... ! „Asta-i o vorbă din bătrîni !" i-am zis „Ce vorbă ?" s-a mirat ea. „Că n-o știu !" Dragă doamnă, zic, țara asta a avut întotdeauna dușmani care au vrut s-o clintească din firea ei ca s-o pună pe urmă mai ușor în jug... Țara asta n-a uitat niciodată cine-i sînt dușmanii, nici chiar cînd a fost aplecată cu fruntea în țărînă. Am muncit pentru ei, ne-au jecmănit, dar de la firea noastră nu ne-am abătut și, cînd am putut, i-am scuturat din spinare... Ce ți se pare de mirare că eu zic să fie ai naibii dușmanii ?... Cum discutam cu casieru, se strînsese lume în jur și rîdea. „Ce rîdeți ?" am strigat la ei. „De-aia, sîntem noi, români, așa cum sîntem : Altfel, nu mai erai dumneata aici cu pieptul descoperit și dată cu roșu pe buze ! Te vedeam cu feregeaua pe ochi și cu șalvari sub dumneata !"... Lumea din jur asculta, unii mai rîdeau, alții care-nțelegeau se-apucaseră să bată din palme... „E, o-ntreb pe cucoană, lași lemnele mai ieftin ?"... „Bine, cu dușmanii am înțeles ! zice ea. Da' cum să-ți reduc din preț ? Nu-i depozitul meu, sîntem și noi supușii altora..." „Supuși ? zic. Nu ne-am supus noi la străini și ne supunem unii pe alții ? Într-o țară care e liberă, care are steagul ei, de ce te simți dumneata supusă ?"... Cînd am ieșit din depozit au venit doi, m-au dat jos din căruță și m-au luat. M-au luat la întrebări : că la ce dușmani m-am gîndit eu, că ce-am vrut să spun de față cu lumea, ca să fac agitație contra..." „De ce contra ? le-am zis. Voi nu sînteți tot români ?"... Norocu-a fost că era cu mine și unu' Nicu — el a dus căruța cu lemne acasă și i-a spus lu' Florica ce-a fost. Pe urmă Nicu ăsta a murit săracu' : lucra la cheslă, la Urlați, a căzut peste el un rezervor și l-a adus acasă într-un sac de plastic... Asta a fost tot. A venit Florica cu Ioana-n brațe, s-a rugat de comandant... Pîn' la urmă mi-a dat drumu'... Ce să-mi facă ? Adică, nu zic, putea să-mi facă, da' uite că eu am scăpat... Fiecare cu norocu' lui...

— Vezi ce ține el minte ? a izbucnit Florica. Mai e și mîndru de ce-a făcut !... Păi să-ți spun eu ce-am pătimit pentru ca să aibă el acuma cu ce să se laude : cum am alergat ca nebuna la Buzău și-am tremurat pe-acolo, pe la toate ușile, că era toamnă și plecasem numai cu rochia de pe mine, ce-am plîns și ce m-am rugat de toți să-i dea drumu' c-aveam copiii... ! Asta de ce nu spune ? La asta s-a gîndit ?.... Cînd l-am adus acasă, mă uitam la el și nu credeam că se mai face om la loc. Se uita prostit la mine, parcă nu m-ar fi cunoscut. O săptămînă a aiurat, i-am aprins și lumînarea... Un an de zile a gogit. La casă n-a pus măcar o cărămidă. El abia ducea lingura la gură, d-apăi altele ? Iarna am stat toți patru-n bucătărie, că numai aia era-ncheiată, cu uși și ferestre... El nici un lemn n-a tăiat cît a fost iarna de lungă. Numa-l vedeai că-și ia haina pe umeri, iese la gard și se uită, se uită... Întreabă-mă pe mine ce-am făcut atunci ca să ieșim din iarnă, fără vacă, fără nimic... Și pentru ce ? Pentru niște vorbe ale lui ! Că l-a apucat limbarița !... Să arate că el nu e supus la nimeni... În fața muierilor, toată viața a avut coraj... Măcar să fi fost de felul lui al dracului : să nu rabde să-i treacă nimeni pe dinainte, mai înțelegeam, știam la ce să m-aștept !... Da' de unde ? Toată viața a tăcut, a răbdat, a-nghițit...

— Ei, a tăcut ! a chicotit Ioana căreia, s-ar fi zis, întîmplarea i se părea din cale afară de veselă. Parcă adineauri ziceai că vorbește prea mult ?

— Ba a tăcut ! a contrazis-o Florica. Atunci cînd a fost să zică o vorbă omenească, să-și apere dreptul lui sau să pună proștii unde le era locu' a tăcut — că nu vrea să se bage-n tărîțe, să-l mănînce porcii ! Îmi ținea mie discursuri acasă, de mă-nebunea de cap ! Se ducea la MAT și, cine mai era ca el ? La MAT dacă-l ascultai, aveai impresia că e cel mai mare șef. Acolo nu l-a-ntrecut nimenea ce ședințe ținea să-i lămurească pe proști cum zboară sateliții... Aia știa el : să se urce-n vîrfu' gardului și să cînte ca cocoșu', da' ouăle tot alții le-a făcut și tot alții le-a mîncat... Ce-a realizat el în viață ?

— Lasă, mămico, a zîmbit Ioana, că și dumneata vrei prea multe... Nu l-a făcut brigadier ? E și asta o realizare...

— L-a făcut ! s-a strîmbat Florica. Ai impresia că nu mai puteau ei fără Lăzărică Ștefan brigadier... De-aia l-a pus, că e Venera șefă ! Că tremură oamenii în fața ei !... Altfel, crezi că-l lua cineva în serios ? Și dacă nu-l făceau brigadier poate că era mai bine, că are-o meserie, se ducea și el pe șantier, cîștiga un ban, avea o pensie... N-am dreptate, Ștefane ? Dacă ești de altă părere, spune ! De ce taci dacă n-am dreptate ?

— Nu, ce să mai spun ? s-a ferit Lăzărică. Dacă zici tu, așa o fi, poate că știi mai bine... „Ce-ți folosește că mă beștelești în fața lor ?" s-a gîndit. „Abia au venit și te-ai și repezit să mă jumulești... Dă-i înainte... ! Nu-ți dai seama că fata asta te asmute contra mea ?"... Or, Florica tocmai de așa ceva avea nevoie ? s-a întrebat. S-o fi săturat să-l judece numai ea, între patru ochi și acum, cînd găsise pe cineva care să fie de partea ei, își dăduse drumul în voie ? Avea și ea acum la cine să se plîngă — cineva care s-o ia în serios și să-i dea dreptate !... Și Ioana care rîdea mulțumită, parcă pentru asta venise încoace, ca să-i asmută unul împotriva celuilalt... !

— Uite-l cum bagă capu'-ntre umeri și tace ! a strigat Florica, revoltată. În sinea lui zice : „Lasă nebuna să vorbească ! Ea spune, ea aude." N-am dreptate, Ștefane ?

— Și-acuma ce vrei tu ? s-a burzuluit Lăzărică M-ai luat la întrebări, ai și martori... Vrei să zic ca tine. Bine, sînt vinovat ! Din cauza mea am ajuns rușinea satului...

— Așa ! Asta am ajuns ! a țipat Florica. Dar rușinea eu o port și nu voi — tu sau Venera ! Voi nu trăiți pe lumea asta ! Voi sînteți șefi, umblați cu acte ! Cu sapa, tot eu sînt aia care ies... ! Cu bărbat brigadier și fata agronom șef la ceapeu, să fiu obligată să muncesc cot la cot cu toate alea ? Ce și-o fi-nchipuind ele ? Că n-am ce mînca acasă dacă nu ies la muncă ?... Dacă trebuie să luăm loc la cimitir, tot eu trebuie să mă duc, să mă iau în gură cu toți... Stoica Petre a știut să facă rost lu' nevastă-sa de certificat medical că e bolnavă și o văd, cucoană, cum se urcă-n rată și se duce la Buzău... Surda nu poate să trăiască dacă nu-și face permanent tot la două luni, iară eu trebuie să am norma la zile-muncă... ?! Poate că eu sînt mai bolnavă ca ea, da' nu mă crede nimeni și, dac-ar vedea că dau în brînci, și-atunci m-ar îndemna să mă scol, să nu stau...

★

Lăzărică a început să rîdă :

— Asta era ! De-aia mă judeci tu ca pe Hristos : că n-am umblat să-ți iau certificat medical !... De ce n-ai spus de la-nceput care e necazul, să fim lămuriți ?... Știi ce vrea mă-ta ? s-a întors spre Ioana. I-a intrat în cap că a muncit destul pînă acuma... S-a săturat să dea cu sapa...

— Și n-am dreptate ! Așa vorbești, parc-ar trebui să-mi fie rușine că am îndrăznit să vreau așa ceva. La anii mei, după cîte-am suferit, nu merit și eu puțină liniște ? Dacă ai mei, bărbatu-meu și fiică-mea nu mă ia în seamă, atunci cine să mă asculte ?

— Abia ai cincizeci de ani ! s-a minunat el. Ești femeie în putere. Tu, nu că nu mai poți, da' ți-e ca ce-o să zică lumea despre tine... Și dacă eu nu eram brigadier, ori nu era Venera șefă, tot pretențiile astea le-aveai ?... Ia să fi avut și-acuma pămîntul nostru, tot așa te-ai fi ferit de muncă ? S-o vezi pe maică-ta, Jeano, cum iese la cîmp în cel mai mare secret, parcă s-ar duce să omoare pe careva !... Mai întîi pîndește să nu fie vecinii prin curte. Sapa o ține ascunsă în fundu' grădinii, între niște araci și, cînd zice că n-o observă nimenea, fuge prin spate, prin stufărișuri, în vîrful picioarelor...

— Tăticule, a intervenit Ioana stînjenită că trebuie să-i explice așa ceva, ar trebui să te gîndești și matale, zău așa...

— El ? a gemut Florica. Să se gîndească ?!...

— Și Venera ? s-a mirat Ioana. De ce nu-ți scoate certificatul ? Măcar atîta putere o fi avînd și ea în satul ăsta... !

— Venera ? a pufnit Florica. Parcă Venera se uită la mine ? Crezi că vorbește ea cu mine vreodată ? Mă-ntreabă ea, ca o fată pe mă-sa : „Mămico, ți-o fi și dumitale greu... ?" Ai uitat de mult că mai trăiesc și eu pe lume... !

— Ei, și dumneta ! a zis Ioana cu aerul că nu poate să creadă una ca asta.

— Pe ea o interesează numai problema cu producția ! Vine-acasă ca la birt, așteaptă să-i pui să mănînce, se culcă...

— Ați terminat cu mine, acum o luați la rînd pe Venera ! a zis Lăzărică nemulțumit. Ce vă legați de ea ? Are și ea destule pe cap, o răspundere... !

— Fuga, sări și apăr-o și fiică-ta ! a țipat Florica și a dat în plîns. Pe mine de ce nu mă aperi așa ? Că ți-s dragă ca boala-n casă, de-aia... ! Așa am avut eu parte în viața mea — un bărbat care nu contează și o fată așa mare șefă, că n-are timp să se mai gîndească și la mă-sa ! Dacă era Ioana aici, nu m-ar fi lăsat ea să muncesc și să mă chinui, la anii mei !...

Lăzărică a întors capul de parcă cineva ar fi încercat să-i bage sub ochi o rană pe care nu suferea s-o vadă.

— Hai, mai bine să bem, l-a îndemnat pe Anghel. Tu ce faci cu paharul ăla ?

Anghel a întins mîna spre pahar, dar s-a oprit înainte de a-l atinge, uitîndu-se spre Ioana ca să se convingă că nu greșește dacă bea tocmai într-un moment ca acela.

Hohotind, Florica s-a ridicat și a apucat-o spre casă, cu Ioana după ea.

— Hm ! a făcut Anghel, în doi peri.

„Ce-o fi crezînd băiatul ăsta despre noi ?" s-a întrebat Lăzărică. „Ce-o să-nțeleagă el din cîte a auzit ?... O să se ia după femeile astea, mai mult ca sigur !... Ține partea nevestei-si, bun înțeles, că doar n-o s-o țină pe-a mea !... Măcar, bine că nu-i Venera acasă, că atunci chiar ar fi avut ce auzi... !"

— Eh, a oftat Anghel învîrtind paharul în mînă.

Lui Lăzărică îi venea să intre în pămînt de rușine. „Ce-i el vinovat să vadă doi oameni bătrîni cum se chinuie unul pe altul ?" și-a zis. Îi era milă de el văzîndu-l cum tace, cu ochii plecați : ar fi vrut să-i spună ceva, să-l încurajeze, dar cum s-o facă ? Ei doi, abia schimbaseră cîteva vorbe în viața lor. „Parcă eu, în locul lui, cum m-aș simți", s-a gîndit.

— E, a zis în cele din urmă, ce mai faci tu mă, Anghele ?

(fragmente de roman)

POȘTA REDACȚIEI

MOȚOC GABRIEL-PIERRE, Roman : Credeți că „poezia" este „o descărcare nervoasă pricinuită de anumite eșecuri personale" și ne rugați să vă răspundem pentru a vă ajuta să aflați „unele adevăruri despre personalitatea mea, chiar dacă aceste realități mă vor durea". Vă răspundem : în legătură cu „descărcările nervoase" și „adevărurile" dureroase (dar ascunse) ale personalității, este bine să vă adresați unui medic specialist. Funcția noastră nu este de a face psihoterapie prin corespondență. În rest : **nu fiți** atît de mîndru de „micul vocabular pe care mi l-am format de-alungul (sic !) anilor de studiu (?!)" — ați face mai bine să vi-l îmbogățiți. Cît despre „toate criteriile limbii române...", începeți prin a pune puțină ordine în gramatică și în gînduri. („Ma-m avîntat într-un întunecat cadril / Simt c-am s-ajung o biată nulitate").

NICOLAE CREION, Călimănești, Vîlcea : Nu v-ați însușit normele ortografice elementare : cum ați trecut de clasa a IV-a ?!? („privirile mele o **petrece**", „cînd **totui** glaciar", crînpeie de speranțe", sînt înpins în desechilibrare"). Acordați-vă (și acordați-ne) această minimă considerație de a ne trimite texte cel puțin corecte din punct de vedere gramatical.

URSEA NICOLETA, Buzău : Sensibilitate, dispoziție introspectivă, opțiune pentru poeticul concentrat. Iată **Miracolul** : „O culoare albastră / trecea / desfăcînd păsări / / am sfîrșit de clădit / frumusețea din tine / acolo unde / începe miracolul". Pentru vîrsta dv. (din fotografie rezultă că sînteți elevă) este promițător. Așteptăm un grupaj mai amplu.

G. PONESCU (GEPO), Pucioasa: Reținem poemul **De Eminescu** : este decis, cuprinzător și rotund. Al doilea text, cu toată „formația filozofică" a dv, dovedește că încă nu v-ați șlefuit uneltele pentru lirica de idei : este „făcut" și stîngaci, mai puțin ultima strofă („Iar inima, care e și creier și tot / Mai mult ca viața și moartea olaltă / Ne trece din unii în alții, secat / Într-o continuă prăbușire înaltă"). Interesantă opinia dv., exprimată în scrisoare, despre poezia modernă contemporană, de la N.S. pînă la G.N. Vă mai așteptăm.

RĂCHIȚEANU LIVIU, Turnu Măgurele : Ceva foarte personal în trei din cele patru poeme : tematica „haiducească", vocea rostogolită și năvalnică, unele imagini violente, autoritare. Din păcate discursul este insuficient supravegheat în **Dor de libertate**, cam multe locuri comune (neintenționate) în **Haiducească** : reveniți asupra textului, înlocuiți sau (și) tăiați. **Mistrețul** este chiar poezie, deci absolut publicabilă, dar poate că ar fi bine să nu ne pripim. Mai trimiteți, împreună cu o fișă personală.

DOSOFTEI LUCIAN, Ploiești: Vă recunoașteți (în scrisoare) „confuz" și cu un stil „puțin antediluvian". Vreți să știți dacă să continuați, dacă scrieți „bine" etc. Nu, nu scrieți „bine", dar semne favorabile sînt. Iată, în **Camera obscură**, finalul : „o ultimă noapte / de tortură / poemul e gata, aud / o filă curgînd / de pretutindeni" ; **Crochiul** e mult prea lung, se reține finalul : „Sînt cel dintîi / și nu poți să mă numeri" ; **Promisiune tristă** e pasabilă, dar modestă, iar **Adaos** rămîne doar o însăilare. Continuați, dar faceți-le textelor dv. puțină educație.

LAURENȚIU COSMEANU, București: „Compozițiile" dv. (intimități de adresat iubitei, ori vagi încercări de introspecție) sînt simple notații de caiet personal și nu au nici o legătură cu poezia.

IOANA RĂDULESCU, Buzău: Ceva, ceva în **Gînduri prin ploaie** (o oarecare gingășie a imaginației, firească la 17 ani); în rest, versificări naive sau pastișe. Oricum, este cu totul prematur să vă gîndiți la „o carieră strălucită"...

NANA, București : Pentru că aveți (după cum declarați), doar 16 ani ne-am străduit să vă citim și „capodoperizările", cu toată teribila nonșalanță (e puțin spus) a scriiturii. Se remarcă ușurința exprimării, decizia versurilor și unele veritabile intuiții poetice, rostite însă parcă în grabă, cu plictiseală. Nu bagatelizați calitatea tonului, a sunetului ! Promițătoare : **Clepsidră, Incertitudine, Pastel, Toamnă** (cînd mai trimiteți, poate veți găsi posibilitatea să le dactilografiați). Există însă riscul de a scrie cum vorbiți, și de a vorbi cum se vorbește, adică în proză. În plus, poemul dedicat lui Nichita Stănescu este scris în stil Păunescu....

STANCIU STĂNELA, Brăila: Pentru vîrsta pe care presupunem că o aveți (clasa a XI-a), gîndurile exprimate în scrisoare sînt de toată lauda. Din păcate, visele frumoase și declarațiile nu ajung, versificările pe care ni le-ați trimis pînă acum nu conving asupra înzestrării poetice. Aveți, însă, tot dreptul să perseverați.

BERCIU ALINA, Ploiești : Altă elevă (clasa a XII-a). De unde ați învățat limbajul acesta atît de vetust în care ați construit cele 52 de strofe (dacă am numărat bine) din **Moartea lebedei** ?! Cuvinte ieșite din uz, ori demonetizate încă de pe la începutul secolului trecut, construcții forțate, hibride... Am fi putut crede că sînt încercările de senectute ale vreunui bunic, dacă stilul dv. epistolar n-ar fi la fel de îngrijorător. Iată o mostră : „Această scrisoare este de fapt reacția instinctului de a ști într-o anumită măsură dacă dispun de capacitatea necesară pentru a scrie, pentru a mă apropia de forma ideală a poeziei". Nu, categoric NU ! Învățați mai întîi să gîndiți limpede și să vă exprimați firesc în limba română a sfîrșitului de secol XX. Citiți-i, pe urmă, pe poeții limbii noastre, de la Ienăchiță Văcărescu și pînă la ultimele nume publicate prin reviste. Chiar dacă nu vă veți apropia de „forma ideală a poeziei", veți învăța cel puțin să comunicați normal și sănătos cu colegii dv. și mai apoi cu copiii dv., împreună cu care va trebui să vorbiți românește și în secolul al XXI-lea.

Constantin Milea Sandu, Timiș, **Georgescu Daniel Marian Alexandru, M.G.** (Brăila), **Anonimul** cunoscut : încercări neconcludente. Mai trimiteți. **Octavian Bodgan Gongu** (București), **Dumitru Grigoraș** (Iași), **Emil Gavriliu** (Dolj), **Traian Gărduș** (Pitești), **Hristu Scodreanu** (Constanța), **Fuică Ionuț**, (București), **V. Volanschi**, (Tecuci), **Tomescu Ioan** (Dolj), **Cristinescu Ioan** (Alba), **Grofte Constantin** (Galați), **Ghiță Mihai** (Brăila), **Citoi N** (?) (Craiova), **Tanțagoi Carmen-Elena**, (București), — NU !

Lector

N.R. Primim, de preferință, texte dactilografiate.

Atenție ! Manuscrisele trimise la redacție nu se înapoiază.

De Eminescu

N-am ajuns niciodată pînă la el
Și nici nu știm dacă
Vom colinda în zadar
Ani și ani crucea drumurilor
Care duce acolo,
Unde-a-nspicat istoria limbii noastre,
Ca un fagure de miere.
Dar noi ca români,
De două mii și ceva de ani
Sub flăcările stelare sau crude
Ale hunilor, avarilor și altor neamuri
Pierdute sau topite în sîngele nostru
L-am zămislit într-o vreme
Odată cu domnii noștri
Aflători prin țarini și
Renăscuți ca pasărea Phoenix.
Și-i cercetează miresmele limbii
Veacurile, odată cu robii și domnii
Mircea și Ștefan și Mihai
Și Constantin Brâncoveanu
și Tudor, Bălcescu și Cuza
Și alți nemuritori adormiți
Care s-au numit doar români
Înainte de el, cu el, după el și de-a pururi.
Și smeriți ne plecăm duhului său
Că, pe plaiurile pline de verde și roua
Lacrimilor tuturor celor morți și-nviați,
Ne-a izbăvit de seceta limbii
Și de răul anonimatului din noi
Dîndu-ne puterea să ne spunem pe nume.
Ne ținem cu brațele și mintea
Sprijiniți de steaua lui chinuită de dor.
Căci el prin Luceferi colindă
Acolo unde vorba se preface în spirit
Și eternă îmbrățișare.
Iar noi ca români
Sîntem mîndri în neputința noastră
De a-l cuprinde.

George Ponescu

PRIVIREA LUI ORFEU

Piatra dură, bronzul muzical

Dacă-n două zile palide de toamnă către sala Dalles, pașii te îndeamnă, în prima încăpere dintre cele două care adăpostesc de ploaie, de angoasă și de vînt expoziția acestei extraordinare Valentina Boștină (adevărată Walkyrie coborînd din ținuturi de ceață blondă, hiperboreană cu alaiul ei de umbre războinice scăpate din Walhalla, cu alte cuvinte, și în același sens, o formă — ca voință și reprezentare a lumii — născîndu-se mereu din exploziile alămurilor wagneriene, nu-i așa ?) te va izbi alba, monumentala **Răpire a Europei**, plasată în centrul ambientului nu numai din rațiuni arhitectonice — volumetrice, dar și ca un semn iradiant al universului specific artistei : un amestec, aș spune natural, al naturalului cu supranaturalul, al firescului cu nefirescul, ca enigmatica formulă a lui Heraclit Oximoronul : oamenii sînt zei muritori, iar zeii oameni nemuritori ! Fetișurile cărora le este supusă ființa noastră spirituală prin mecanismul (alchimismul ? traumatismul ?) lătrător al memoriei, totdeauna fragmentară, fracturată și de aici în chip fatal infidelă, chiar și cînd ea ne reproduce adevărul gol-goluț așa cum este el dăltuit în piatra dură și masivă a Valentinei Boștină, se agită deodată în magicul lor mormînt avertizîndu-te că sacralitatea acestui habitat a suferit intruziunea unui spirit nu neapărat malefic și inconformist, dar, fără îndoială,neliniștit sau chiar îngrijorător : metamorfoza lui Zeus în taurul alb care, printr-un joc viclean al seducțiunii (dar ce oare nu este permis în dragoste ? cînd ea îi redă îndrăgostitului dimensiunea infinitului, a naturii sale zeiești, cu puteri fără margini ?) o răpește pe juna copilă, ducînd-o în spinare pînă în insula Creta unde vor avea cel puțin trei copii celebri : Minos, Rhadamanthes și Sarpedon, ei bine, în sculptura de față sugestia, viziunea asupra raportului funcției și rolului personajelor mitologice invocate este inversată : prin ținuta ei dreaptă, orgolioasă pe care o arborează în spinarea taurului alergînd îndrăgostit peste munți și văi, rîuri repezi, mări și oceane, zări mediterane, ai zice că nu ea este victima înfricoșată din această fermecătoare, printre atîtea altele, aventuri amoroase ale stăpînului lumii, ci că, dimpotrivă, ea însăși a pus la cale, a aranjat astfel lucrurile, încît din el nu mai rămîne decît un obedient instrument al destinului obligat să asculte parcă de o voință mai tare decît a lui ! Paradoxal ? Da, dacă facem expertiza cazului prin grila clișeelor memoriei, și nu, dacă ținem seama de forțele ascunse, tenace, fertile și, pînă la urmă, dominatoare ale femeii ! O, mamă, o, soră, o, iubită ! Dar nu numai atît : **Torsul** din piatră (singura piesă reținută de la expoziția din 1968 de la Casa Ziariștilor) de o grație desăvîrșită a gestului, o curbură a formelor generoase, dar atît de echilibrate în raporturile volumelor înscrise într-un spațiu sacralizat de semnificația rugăciunii mai curînd erotice decît religioase, dacă nu, și mai propriu, proiectînd o religie a erosului, a dragostei și supunerii nemărginite pentru ființa adorată care-și face cu atît mai puternic simțită prezența cu cît ea este mai absentă : ar trebui un cîntec încăpător, precum foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare ; ori lauda grădinii de îngeri, cînd răsare din coasta bărbătească al Evei trunchi de fum ; dialectica plinului și golului, a prezenței și absenței nu numai cu funcții estetice, dar ca prelungiri în orizontul ontologic al masculinului și femininului, invarianți ai unor nesfîrșite mutații în universurile imaginare ale artei : sunt numai o verigă din marea îndoire, fragilă, unitatea mi-e pieritoare ; dar un roi de existențe din moartea mea răsar, și-adevăratul nume ce port e : unduire. Acest principiu al unduirii, al armoniei barbiene — citat aici ca reflex abstract al pietrei și bronzului înscrise în spațiu cu elanul vital în ireversibilă expansiune a cuplului (eu nu i-aș spune obsesie, căci sculptura Valentinei Boștină este cu adevărat un strigăt solar, străin de noxele oricărei morbideți mimate, simulate sau — și mai de plîns — provocate cu o satanică intenționalitate — deci nu obsesie maladivă, ci leit-motiv, invariant ontologic), acest principiu are nu numai semnificația unirii, contopirii condiției umane cu condiția divină, a zeului și a omului, așa cum am văzut-o mai sus în dogma lui Heraclit, dar răspunde, în prelungirea sa concretă, plastică, perfecțiunii androginului inițial, platonician, ființa sublimă suficientă sieși, înainte de sfîșierea tragică a mitului căderii adamice : deci, arcuit sub timpuri, desfășur lung țesut de la plăpînda iarbă la fruntea gînditoare, și blondul șir de forme, urcînd din soare-n soare, în largurile vieții revarsă un trecut. Superbe, pline de forța materiei care se însuflețește sub o daltă inspirată, sculpturile în piatră, de mari dimensiuni, par, în gustul acuzat pentru monumental, compoziții simfonice pentru vaste orchestrații, iar cele în bronz, din sala a doua, de mici proporții, cu grația și ornamentele anatomice — sau arhitectonice, după caz ! — puse în valoare, într-o gamă mult mai largă, tocmai prin transformarea spațiului lor natural într-unul ca și supranatural — par să asculte de rigorile muzicii de cameră : de la stilizările figurativului pînă la abstracția ideii sugerînd mereu un dramatism care, nu-i așa ? plesnește de sănătate — universul plastic al Valentinei Boștină, așa cum ni se înfățișează și în expoziția actuală de la Dalles — unde sînt reproduse pe mari panouri fotografice și numeroase alte lucrări executate și achiziționate prin orașele țării ca și în Austria, R.F. Germania, lucrări ca **Sfinxul, Luptătorul, Perechea dantescă, Perechea de zei, Jertfa, Maternitatea (I, II, III), Tristan și Isloda, Ariel** (bronz căruia i-ar sta bine în fața unui teatru !) **Forma vegetală** (panou fotografic al unei structuri abstracte, dar teribile plante, hidre carnivore !) **Unirea** (hieratic jurămînt de fidelitate a trei femei, trei grații, trei simboluri), **Himera, Energie,** — acest univers plastic tăiat în piatră și în bronzul muzical, poate fi acompaniat și redefinit cu un epilog tot din versurile triumfale, wagneriene ale lui Ion Barbu, din care m-am simțit ispitit să citez și pînă acum : Vom merge spre fierbintea, frenetica viață, spre sînul ei puternic cioplit în dur bazalt, uitat să fie visul și zborul lui înalt, uitată plăsmuirea cu aripe de ceață ! Vom coborî spre calda, impudica Cybelă, pe care flori de fildeș ori umed putregai își înfrățesc de-a valma telurícul lor trai, și-i vom cuprinde coapsa fecundă de femelă. Smulgîndu-ne din cercul puterilor latente, vieții universale, adînci, ne vom reda ; iar nervii, hidră cu mii de guri, vor bea interioara-i mare de flăcări violente. Și peste tot, în trupuri, în roci fierbinți — orgie de ritmuri vii, de lavă, de freamăt infinit, cutremurînd vertebre de silex ori granit, va hohoti, imensă, Vitala Histerie...

Dan Laurențiu

Pledoaria poeziei

Urmare din pag. I

G. Bacovia, I. Minulescu). La Iași, Sadoveanu scoate ziarul de front „România" (2 februarie 1917—23 martie 1918). Articolul de fond, „Spre biruință", al primului număr îl semnează Octavian Goga (mai colaborează Delavrancea, Minulescu, Corneliu Moldovanu, Al. Vlahuță, V. Voiculescu, G. Tutoveanu și alții). Trebuie semnalat, chiar în treacăt, și rolul asociațiilor culturale în promovarea idealului Unirii. Cea mai cunoscută dintre acestea, **Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor**, a avut un organ de presă, **Liga română**, un săptămînal ce a ființat între 16 iunie 1886 și 2 ianuarie 1900, la care au colaborat, printre alții, V. A. Urechia, I. G. Sbiera, C. Rădulescu Motru, G. Bogdan Duică, Nerva Hodoș.

Scriitorii se disting chiar pe cîmpul de bătaie, mulți dintre ei vor cădea în toiul luptelor : criticul Ion Trivale (la Zimnicea), Mihail Săulescu (la Predeal), Const. T. Stoika (în Argeș), Alexe Mateevici (la Mărăști), Ion Gorun (voluntar ardelean, pe frontul din Moldova), Ion Grămadă (autor de schițe istorice, la Cireșoaia).

Impresionant este numărul de volume ori de poezii inspirate de Unire, de război, fiindcă pentru foarte mulți războiul se identifică cu Unirea, e calea dobîndirii temeinice a unirii. Al. Vlahuță, în poezia „Din zile grele" („Neamul românesc", Iași, 28 februarie 1917) are conștiința necesității suferinței, preț și condiție ale întregirii : „Fii binecuvîntată, fecundă suferință, / Tu ce ne ești trimeasă de veșnica Dreptate / Să cureți Neamul nostru de vechile păcate / să faci din el o-ntreagă și singură ființă".

M. Săulescu, în poemul „Războiul" din volumul „Viața" (1916) dă expresie întemeierii țării prin jertfă : „Sînt corpurile voastre ursite să se-aștearnă, / Ca temelii zidirii de ridicat mai sus". D. Nanu consemnează bucuria izbînzii în „Întoarcerea la cămin", 1919 : „Fii bine-cuvîntată, luptă sfîntă, / Ce mi-ai redat iar munții, codrii mei ; / Am auzit ce soartă ne cuvîntă / Tu darul celui drept, 'napoi ni-l iei". Poezia „Ardealul" a lui Mircea Rădulescu, cel care a scris în colaborare cu Corneliu Moldovanu poemul eroic „Pe-aicea nu se trece", este justificarea revendicării noastre într-un ton imperativ „Al nostru e ; îl vrem și pentru el / Porni-vor și moșnegii de la vetre, / Îl vrem, îl cerem, e supremul țel... / Și vai de trădător și de mișel, / Că-l vom scuipa și-l vom goni cu pietre !"

Un poet, pe atunci meritoriu, dar care își va da măsura înzestrării sale după 1927, este Vasile Voiculescu. El scrie multe poezii patriotice, precum valoroasa „Doina și iar doina" din volumul de debut „Poezii" (1916). În volumele „Din Țara Zimbrului", „Poezii de război" (1918) și „Pîrgă" (1921) sînt evocate lupte ori figuri de eroi (căpitanul, popa, grănicerul, soldatul de rînd : Neculuț ciobanul) ori relevate încrederea în energia neamului („O țară", „Frunză verde". „Țara", „Țării mele", „Scoate plugul liniștit", „Pe Siret", „Jertfa poporului", „Patru brazi"), ostilitatea față de pacea de la Buftea („Durerea neamului" și „Steagul"). Și mai tîrziu poezia sa va fi ecoul durerii colective pricinuite de odiosul Dictat de la Viena, ca în „Amurg ardelenesc", scrisă la 17 august 1940, unde se află o strofă memorabilă ca aceasta : „Amurgul uriașa-i icoană bizantină / O spînzură pe-ntregul perete spart al țării : / Gol, șiroind de sînge, de visuri și lumină, / Stă răstignit Ardealul pe crucea-ntunecării." În aceste momente poetul invocă simbolul Albei Iulii : „Regească cetatea de veci a Unirii / Pecetie pusă pe-Ardealul hrisov, / Tu matcă a jertfei, stindard dezrobirii / Ești scaun dreptății, cea făr' de istov". („Albei Iulii").

Producția lirică a acelor ani este mult mai bogată. Să mai amintim cîteva volume : „Denii" (1918) de Șt. I. Nenițescu, „Cîntarea suferinței", (1923) de G. Rotică, „Suflet și uzină" (1919) de Mircea Rădulescu, „Poezii", (1924) de Corneliu Moldovanu, „Svonuri din necunoscut" (1921), de Eug. Speranția, „Versuri" (1923) de Camil Petrescu. Însă creația cea mai reușită în privința autenticității simțămîntului patriotic și a adecvării estetice o reprezintă „Cîntece fără țară" (1916) al patrulea volum al lui O. Goga. Opul se deschide cu tulburătoarea „Fără țară", unde ne întîmpină aceeași notă de jale, elegiacă și protestatară ca în „Poezii" (1905), aceeași identificare a poetului cu suferința pe care cei umili sînt siliți să o îndure în tăcere. Îndurerat din cauza neutralității, Goga se adresează țării sale de suflet amintindu-i de primenirea prin flăcări și jertfă. Asupra lui Alex. Marghiloman își revarsă energia poetică rechizițională : „Un sărman orb cu ochi limpezi" cu sufletul gol asemenea unei jalnice chilii („Neutralul"). Dezaprobă sarcastic preocupările mondene, gustul pentru petreceri manifestat de cercurile politice bucureștene („Bal la palat", „Unui orb").

Într-o poezie cu un titlu electrizant, „Latinitatea strigă din tranșee", chemarea la luptă capătă o tensionantă elocvență patetică, amplificată de tonul biblic al îmbărbătării : „Acolo-n hora vijeliei crunte / E clocotul visării noastre sfinte ! Veniți, români ! Porniți-vă spre munte ! V-arată drumul morții din morminte. / Să nu uitați a veacurilor carte, / Veniți, veniți !... Căci adevăr zic vouă : «Ori vă mutați hotarul mai departe / Ori veți muri cu trupul frînt în două !»".

În altă poezie imaginează o răscoală a personajelor operei unui mare scriitor, I. Slavici, pentru că acesta le-a trădat. („Unui scriitor vîndut"). Se arată un suflet hăituit, asemeni unui lup prigonit de cîini („Lupul") ca să impună la București ideea că el, exponentul Ardealului, e un om al nimănui. Dar România și Ardealul nu se mai pot imagina despărțite.

Poezia de atitudine politică din „Cîntece fără țară" mai emoționează și astăzi, nefiind o creație ocazională ce-și epuizează substanța odată cu depășirea evenimentului la care se referă. Idealul Marii Uniri rămîne permanența unui spirit național, românesc.

CUMPĂNĂ

Poemul drumului

Al cui e versu-acesta, doamne,-al cui,
de mi-a venit în minte-așa deodată
cu ochii mari și stătători de fată...

Mă uit la el și nu știu ce-i cu mine,
minat pe cîmpuri mari un drum se-arată
în dreapta, stînga — doar singurătate,

în urmă drum și înainte cine
a mai călcat că mi se potrivește
picioru-n urma lui curată ?...

Mă uit la el și seamănă cu mine,
mă uit la el și seamănă cu tata,
cu mama parcă-aduce și mai bine.

Se duce ziua către marea seară,
în drum mă culc și mă-nvelește drumul
cu pașii mei care mă înfioară.

Beau drum și drum mănînc, visez un drum
cum fumegă din mine și se duce
bătătorindu-și umbra la răscruce.

A cui e noaptea-aceasta, doamne, a cui ?
Visam că drumul se retrage-n mine
se-ascunde ca o fiară-n vizuine.

Și m-am trezit : în urmă și-nainte
locul pustiu și nici o călcătură
mi se sfîrșise drumul în afară
dar înăuntrul meu îl auzeam
cum sapă-n frig și cum îmi dă căldură.

Și-am început să merg un drum mai mare
stăteam în cîmp culcat și plin de sare.

George Alboiu

Climatul afirmării valorilor

Urmare din pag. 1

tocmai fericită, dacă nu chiar inadecvată, dar inevitabilă în acest context). Responsabilitatea unei culturi față de valori „constituite", „afirmate" („valorizate" dacă vreți) este foarte mare, dar nu acoperă integral sensul afirmației de mai sus. Desigur, conul de umbră în care s-a aflat o vreme creația unui L. Blaga, unui T. Arghezi, unui V. Voiculescu, unui Emil Botta ne apare azi ca o „umbră" pe plămînul viguros al literaturii postbelice, fără ca, prin aceasta, creația lor de ansamblu să sufere decisiv.

Există, în schimb (sau, mai bine zis, climatul nostru cultural trebuie să excludă) posibilitatea de a exista scriitori — posibile valori — a căror afirmare să fie stînjenită sau deturnată de la mersul ei firesc. Pentru cel care îmbrățișează — ca să folosesc un eufemism — teza „noii geografii literare" promovarea valorilor, dar și descoperirea și îndrumarea acestora sînt o menire nu numai culturală, dar și **patriotică**.

Organismul sănătos al literaturii nu se poate dezvolta decît într-un climat din care au fost expurgați toți factorii parazitanți ; un atare climat presupune cu necesitate ideea circulației valorilor, a diseminării acestora, dar și a reașezării lor în funcție de factori ținînd de evoluția literară. Chiar și „în absolut" valorile se reașează în permanență și în pantheonul literar se face loc unor nou veniți.

Nu ne-am propus însă să vorbim despre funcția teurgică a criticii literare, subliniem doar că aceeași nocivitate cu indiferența față de valori o are și spiritul encomiastic, hagiografic, ori cel care, sub masca solidarității de breaslă, apără interese de grup sporind confuzia cititorilor care (nu-i așa ?) întrețin „climatul", efervescența literară. Relativismul valorilor nu trebuie confundat cu valorile... relative (față de un grup, ori centru de iradiație culturală, cum ar fi : revista, editura etc.). „Noua geografie literară" trebuie să pună la index atari manifestări.

După cum este necesară — pentru ca acest concept să devină o realitate —, o reflectare a fenomenului viu, dinamic al unei literaturi cu o continuă emergență a spiritului creator de natură a exclude fenomenul **marginalizării** unor autori. Este necesar să existe ideea clară că un mare scriitor aparține acestei țări în primul rînd și abia apoi, ca o circumstanțiere biografică, spațiului în care trăiește. Marginalizarea și, ca un răspuns, lupta împotriva ei, este un aspect mai puțin relevat al „noii geografii literare" și anume acela care are în vedere nu doar o dreaptă așezare și reevaluare a creatorilor de pe întreg cuprinsul țării — antrenînd ideea influenței spațiului în care trăiește asupra creației, dar și aceea a influenței tuturor factorilor ambientali (inclusiv a celor ținînd de statutul social), ci și o reașezare a valorilor în general. Este, pînă la un punct, o necesară „citire a contului" personal la „bursa valorilor" literare.

Un bucureștean sadea ca Emil Botta, cu toată ascendența ardelenească — ca să amintesc de un scriitor a cărui ascensiune în conștiința literară a momentului mi se pare a fi cea mai spectaculoasă — nu s-a bucurat de-a lungul vieții decît de laude parcimonioase în vreme ce, nu departe de locul său de odihnă, se aude tam-tam-ul cu care sînt întîmpinați novicii în ale poeziei aflați abia la începutul de săptămînă al creației lor. Iată că este necesară o nouă mentalitate literară care să ducă la configurarea unei hărți exacte a spiritualității noastre. Asemenea hărți există, totuși. Ele trebuie aduse la zi (eventual, reduse la scară) pentru ca să „consune" cu realitatea „de pe teren". Realitate pe care ultimii doi ani, de la Congresul al XIII-lea al P.C.R. și pînă azi, înainte de Conferința Națională, o constatăm îmbogățită și ordonată în funcție de marile deziderate ale epocii de azi.

Recuperarea izvoarelor (II)

Urmare din pag. I

caută turma, poporul român a realizat printr-o sublimare și o esențializare fantastică un motiv larg răspîndit de baladă cu o încărcătură ce transcende concretul căpătînd o semnificație filosofică de mare profunzime. Iată în două cuvinte acțiunea. Un cioban își pierde oile și pleacă în căutarea lor. În disperarea lui aleargă peste cîmpuri, peste dealuri, prin păduri, prin mlaștini, avînd mereu iluzia că își zărește turma și suferind de fiecare dată decepția de a descoperi, în locul oilor, pietre albe, stufăriș, butuci uscați de lemn. E o căutare febrilă, fără odihnă, a ceva pierdut, irecuperabil, despre care avem mereu senzația că îl putem atinge, că l-am găsit, că-l stăpînim, dar care se dovedește mereu o himeră, o fata morgana, mereu și mereu căutarea febrilă, delirantă, plină de speranțe, din nou iluzii, permanentă e doar căutarea, neliniștea, speranța. **De fapt alergăm mereu după un ideal**, fie că se numește turmă de oi, fie că se numește dragoste, **fie că e o căutare a ceva care** nici măcar nu are nume.

O căutare a ceva ce simțim că trebuie să ne aparțină sau o căutare a noastră înșine, atunci cînd simțim că nu ne aparținem pe deplin. Ne căutăm mereu și dramatic pe noi înșine. Fără îndoială, motivul este foarte modern. Ba, impresionant de modern, ținînd seama de faptul că el a fost creat cu mii de ani în urmă și că azi semnificația lui, a acestei neliniștite căutări a propriei naturi omenești, își capătă o acoperire în neliniștul nostru prezent.

Și ca să folosim niște formule consacrate de secole

De urat am mai ura
Dar ne-e teamă ca-nsera

sau :

Din poveste mult mai este

Și noi nici nu putem să spunem poveste întreagă pentru că ea depășește **O mie și una de nopți**, și ea ne-ar putea face zile din toate nopțile vieții noastre, ceea ce, din păcate, nu e posibil și noi am și încheia dacă, asemenea unei fatalități, unui destin, istoria lumii nu ne-ar fi împovărat cu un mesaj de mare noblețe către umanitate.

Și am încheia, dar

Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai
Iată, vin în cale
Se cobor la vale...

da, aceasta este obsesia noastră.

Și dacă ar fi numai o obsesie n-ar însemna nimic în plan artistic.

De fapt, cu aceasta, am intrat în perimetrul tezaurului sacru al spiritualității românești.

Este vorba de **Miorița**, monumentul de aur al creației anonime românești. De aur, nu numai pentru că în sfera esteticului se situează la aceeași cotă cu Baudelaire sau Edgar Allan Poe ci și pentru că ne pune în față întrebări capitale, eterne, sfîșietoare.

Circulînd oral pînă la descoperirea ei în secolul trecut, balada **Miorița** a stîrnit un val de admirație în lumea artistică, o adorație cu care nici o altă creație literară n-a mai fost înconjurată. Bardul național Vasile Alecsandri, cel ce, de altfel, a pus-o în circulație, exclama: **„Literați de frunte mi-au mărturisit-o că nu cunosc în toată literatura, din toate timpurile vechi și pînă astăzi, nici o poezie mai frumoasă decît aceasta"**. Alecu Russo spunea : **„Însuși Virgiliu și Ovidiu s-ar fi mîndrit cu drept cuvînt, dacă ar fi compus această minune poetică"**. Garabet Ibrăileanu îi vedea astfel izvoarele : Miorița **„a răsărit cîndva, în supremul moment de creație poetică a rasei dacoromane, în capul unui păstor genial din Carpați"**.

Dacă vechimea ancestrală a acestei capodopere unice nu poate fi nici măcar aproximată, o putem bănui doar după numărul fantastic al variantelor — de ordinul sutelor — și după răspîndirea pe absolut întregul teritoriu locuit de români.

În esență, poemul este un sublim dialog între un cioban ce urmează să fie ucis și oaia sa năzdrăvană, pe tema morții.

Deși, așa ca în tragedia greacă, eroul dacoroman își cunoaște și el destinul implacabil, aceasta însă nu-l duce la disperare ca pe Oedip, ci el are tăria — probabil un ecou al vechilor credințe dacice în care moartea era un prilej de bucurie — are tăria deci, de a privi cu seninătate iminentul sfîrșit, văzînd în moarte o integrare în natura mumă, o perpetuare, sub altă formă a existenței. Momentul acestei contopiri în natură este văzut ca o nuntă fabuloasă la care participă toate elementele firii. Evocînd durerea mamei, care îl va căuta rătăcitoare **într-un spațiu tragic, el i se adresează mioarei** năzdrăvane

Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea
Și-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai
. . . . . .
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii !...

Dincolo de substratul filosofic al operei, universalitatea ei e evidentă și în aceea că elementele i se întîlnesc în toate genurile poeziei populare românești : în baladă ca și în doină, în bocet ca și în colindă, ea cîntîndu-se și azi în nenumărate variante în nopțile sărbătorilor de iarnă.

Cred că oricît aș încerca nu aș reuși să definesc mai bine inefabilul și profunzimea acestei capodopere a literaturii universale, decît a făcut-o Mihai Eminescu cînd o numea : **„acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor din Carpați". „Ce se află totuși în acest cîntec ?,** se întreba genialul poet. — **Nimic și tot... Nimic, căci cugetările nu sînt decît cugetările simple pe care le poate avea un adevărat cioban. Tot, pentru că aceste cugetări simple sînt îmbrăcate în mantia regală a poeziei".**

Și pentru că l-am amintit pe Eminescu să spunem că el însuși, nu numai că s-a inspirat din poezia populară, ci, cu autoritatea supremă pe care o deține în ierarhia literelor române, a direcționat întreaga noastră literatură de la el încoace spre generoasele izvoare ale creației populare. În testamentul său : **Mai am un singur dor, totul, de la viziune la ton, e mioritic :**

Și nime-n urma mea
Nu-mi plîngă la creștet
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted.
Pe cînd cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna
Alunece luna
Prin vîrfuri lungi de brad.
Pătrunză talanga
Al serii rece vînt,
Deasupră-mi teiul sfînt
Să-și scuture creanga.

Dar cum spuneam, încă de la început, dezvoltîndu-se într-un mediu fabulos în care mitul e prezent în cotidian, arta cultă românească a fost, de la primele ei manifestări, rezultatul unei osmoze dintre viziunea particulară a unui autor și sufletul multiplu, multimilenar, al poporului. Astfel, încă în secolul al XVII-lea Mitropolitul Dosoftei versifica psalmii lui David în ritm și cadență populară, ceea ce făceau mai tîrziu și Văcăreștii, strălucita dinastie de poeți considerați părinții poeziei române moderne. Dar apropierea conștientă de folclor, prețuirea cu adevărat a acestuia o datorăm scriitorilor revoluționari de la 1848, fructificarea tezaurului popular înscriindu-se, pentru ei, într-un program de luptă care preconiza unitatea națională, independența, care demonstra, o dată mai mult, continuitatea românilor pe străvechile lor vetre originare, rezistența lor neclintită în fața tuturor încercărilor de cotropire, de dezbinare, de desnaționalizare.

Fascinația documentelor

Urmare din pag. a 3-a

familia, trăiește scurte bucurii casnice — dar luptele reîncep în curînd, crîncene, și, în retragerea forțată, grăbită, a armatei române copleșite de numărul imens al adversarului și de tehnica de luptă mult superioară, Ion Humiță este lăsat, grav rănit, în spital. Poliția germană folosește, pentru a-l identifica, o „metodă de front" mai puțin obișnuită : sînt aduse în spital soția și fiica rănitului. Anneliese, conștientă de urmări, declară că nu-și cunoaște soțul — dar fata, înșelată de promisiunile mincinoase ale ofițerului care conduce identificarea, sare de gîtul tatălui ei. Îmbrățișarea paternă este ultimul gest omenesc al căpitanului, condamnat imediat la moarte pentru trădare, executat și aruncat în groapa comună. Chiar aceste condamnări au ceva „cavaleresc" în ele prin faptul că respectă un ritual, sînt rezultatul unui proces etc. Așa-zisul drept al războiului, mult folosit și mult prea mult lărgit în primul război mondial, pînă la limite inacceptabile, de fapt, condiției umane — face ca în același timp să se ridice, odată cu el, o nouă ordine, un drept al păcii care înseamnă dreptul de autodeterminare a popoarelor. Cavalerismul imperial cade, ca o coajă putredă, iar din miezul seminței se ridică rodul unor aspirații seculare, organice, către pacea națională.

La marea adunare de la Alba Iulia este prezentă și Anneliese Humiță, în doliu, acceptînd pe deplin hotărîrile luate. Nu mai poate participa, însă, la această adunare stegarul Augustin Roșianu, cel care a inițiat marele act de la Darnița, din 13/26 aprilie 1917, prin care cei peste o sută de mii de prizonieri români transilvăneni salută revoluția democratică din Rusia și cer guvernului provizoriu să fie încorporați în națiunea română. Augustin Roșianu l-a invocat, printr-o scrisoare ce a ajuns cu mari dificultăți la destinație, pe I. I. C. Brătianu de la Iași să sprijine cererea prizonierilor români și acesta a numit o comisie însărcinată cu ducerea tratativelor. Acum, chiar în ziua de 1 Decembrie 1918, Augustin Roșianu merge cu trenul la Alba Iulia fluturînd tricolorul românesc pe fereastra vagonului : la Teiuș, în primele ore ale dimineții, este împușcat dintr-o casă de pe marginea drumului. Actul solemn al Unirii se pronunță și în numele lui ; după solemnitate, oficialitățile române — în frunte cu Vasile Goldiș și Ciceo Pop asistă la funerariile stegarului-erou. Trupele române, care au ținut ordinea în capitala imperiului, la Viena, după încheierea păcii, vor face, cu încetul, cu multe jertfe, ordine și în Transilvania.

Scris sobru, cu apel la documente, cu scene de înflăcărată rezistență —, cu o viziune realistă, lucidă, asupra istoriei, antrenînd în cele peste 400 de pagini ale sale un mare număr de evenimente pe care, totuși, autorul reușește a le păstra într-o construcție epică unitară, **Prima oră a dimineții** este un excelent roman istoric ce adîncește tema unității naționale și o propune ca temă de prim ordin a literaturii noastre.

CONFABULE

* * *

Au înflorit a doua oară teii
în acest al cincilea anotimp
care ne luminează — roșu
un rug uriaș
în mijlocul unei insule pustii
din Marea cea Mare
un rug pe care ard
strigînd
cuvintele noastre de dragoste
ca frunzele toamna

Iulian Neacșu

EUGENIO MONTALE

Lămîii

Ascultă-mă, poeții laureați
se mișcă numai printre plante
cu nume puțin cunoscute ; lemn-chinezesc sau acantă.
Eu, din parte-mi, iubesc străzile ce dau în ierboase
șanțuri unde în bălțile
pe jumătate secate strengarii pindesc
cîte-un țipar jigărit :
potecile ce șerpuiesc pe buza șanțului,
coboară între tufișuri de trestie
și dau în grădini de legume, printre lămîi.

Cu-atît mai bine dacă zarva păsărilor
se stinge înghițită de azur :
mai clar se ascultă susurul
ramurilor prietene în aerul aproape nemișcat,
simțirile acelei miresme
ce nu știe să se desprindă de pămînt
și plouă în inimă o dulceață tulbure.
Aici atîtor pătimașe distracții
ca prin farmec le tace tumultul,
aici ne-avem și noi săracii partea de bogăție
și aceasta este aroma lămîilor.

Vezi, în această liniște în care lucrurile
se lasă-n voie și par gata-gata
să-și trădeze secretul lor ultim,
uneori parc-aștepți
să descoperi vreo greșeală a Naturii,
punctul mort al lumii, inelul ce nu ține,
firul ce descurcat ne-ar duce în sfîrșit
în miezul unui adevăr.

Privirea iscodește împrejur,
mintea cercetează, potrivește, desface
în parfumul ce se revarsă
cînd ziua mai mult lîncezește.
Sînt liniști în care vezi
în orice umbră umană ce se îndepărtează
cîte o Divinitate tulburată.

Dar iluzia piere și timpul ne poartă din nou
în orașele zgomotoase unde azurul se arată
doar în fîșii, sus, între cornișe.
Ploaia oboselte pămîntul, apoi; se-ndeasă
plictisul iernii peste case,
lumina se face avară — sufletul amar.
Cînd într-o zi printr-o poartă întredeschisă
între pomii dintr-o curte
ni se arată galbenul lămîilor ;
gerul inimii se topește
și în piept răpăie cu
cîntecele lor
trîmbițele de aur ale soarelui.

Liubei care pleacă

Nu greierul, ci motanul
din vatră
acum îți dă sfaturi, prea darnic
iar al familiei tale distruse.
Casa pe care o iei
cu tine-n boccea, e-o colivie sau vreo cutie de pălării ?
Treci peste timpii orbi precum plutește
arca ușoară — și ai să te răscumperi toată.

Casa vameșilor

Tu nu-ți amintești casa de la vamă
Pe-un dîmb nălțat ieșind piept în piept din mare
pustie te așteptă dintr-o seară
cînd roiul tău de gînduri pe-acolo avea intrare
și-acolo se opri neliniștit.

Libeccio biciuie de ani pereții vechi
și risul tău nu mai răsună vesel
busola se repede nebună, la-ntîmplare,
iar numărul la zaruri nu se-ntoarce.
Tu nu-ți mai amintești ; alt timp răstoarce
memoria ta ; un fir în depănare.

Îl ții de-un capăt încă ; dar se pierde
casa și-n vîrf de acoperiș morișca
neagră de fum, rotind fără crutare.
Mai ții de-un capăt ; tu rămîi acolo
aici nici nu respiri, în umbra mare.

Oh, zări în fugă, unde se aprinde
lumina rară-a unui pletolier !
Pe-aici e calea ? tălăzuind se-ndreaptă
valul din nou spre stînca ce se surpă
Tu nu-ți amintești casa dintr-o seară
a mea. Eu nu știu cine pleacă, cine-așteaptă.

Casă la mare

Călătoria se sfîrșește-aici :
în ingrijiri meschine împărțind
sufletul ce nu mai știe să scoată un strigăt.

Acum minutele egale sînt și fixe
precum la pompă se-nvîrtește-o roată.
Învîrți : un salt al apei ce vuiește
iar, altă apă, roata scîrțîie citeodată.

Călătoria s-a sfîrșit pe-această plajă
pe care fluxuri lente, asidui, o rîvnesc.
Nu scoate la iveală decît cețuri leneșe
coasta marină unde țes în scoici
doar adieri ușoare : rar s-apară-n
blajinătatea mută
prin goluri de senin, rătăcitoare,
vreo insulă — Capraia ori Corsica hirsută.

Tu-ntrebi dacă totul astfel dispare
în această ceață subțire a amintirii ;
dacă-ntr-un ceas toropitor sau un suspin
de val se frînge-orice destin.

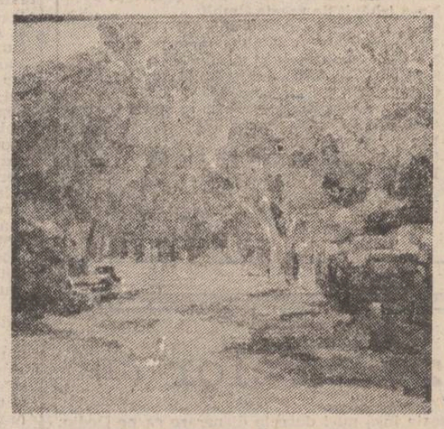

Costel Bogatu : „În parc"
(din expoziția de la Galeria municipală)

Aș vrea să-ți spun că nu, că te vestește
din timp ceasul cînd dincolo vei trece ;
că, poate, numai cel ce vrea, se nesfîrșește,
și, cine știe, tu vei fi acela, și nu eu.
Gîndesc că pentru cei mai mulți nu-i mîntuire,
dar cîte unul mai răstoarnă-acest proiect,
trece strimtoarea, se regăsește-așa cum vrea.
Aș vrea, -nainte de-a cădea, să-ți însemnez
această cale de scăpare
lunecătoare precum răscolitele cîmpii
de-a mării spumă încrețite.
Îți dăruiesc și-avara mea speranță.
Prea obosit ca să-i ofer noi zile :
o pun zălog l-al tău destin, să te salveze.

Drumul sfîrșește la aceste țărmuri
unde mareea sapă cu mișcare-alternă.
Atît de-aproape ți-e inima că nici nu m-aude
poate deja pornită-n călătoria eternă.

Vijelia

Vijelia repezindu-și asupra frunzelor
aspre de magnolie tunetele lungi
de martie și grindina,
(sunetele de cristal în cuibul tău
nocturn te surprind, din aurul
ce s-a stins pe mahon, pe muchia
cărților legate, se aprinde încă
un grăunte de zahăr în coaja
pleoapelor tale)

fulgerul ce albește
copaci și ziduri și le surprinde în acea
eternitate a clipei — marmură
mană și distrugere — ce înlăuntrul tău sculptată
o porți ca pe-o osîndă a ta — ce mi te leagă
mai mult decît iubirea, soră stranie, —
și apoi trăznetul brutal, sistrurile, freamătul
tobelor peste groapa ascunsă,
tropăitul de fandango, și deasupra
cîte un gest ce bîjbîie...

Ca și cînd
te-ai întoarce și cu mîna, eliberîndu-ți
fruntea de norul pletelor,
m-ai saluta — pentru a intra în întuneric.

Țărmul Versiliei

Morții mei pe care îi rog să se roage
pentru mine, pentru viii mei, cum eu în schimb
mă rog pentru ei nu înviere ci
împlinirea acelei vieți ce-o trăiră
neexplicată și inexplicabilă, astăzi
tot mai rar coboară din zările largi
cînd o năvală de ape și cer deschide
ferestre razelor serii, — tot
mai rar, erete celest, cîte-un cuter
alb-aripat îi depune pe plajă.

Grădini cu dalii vopsite artificial
bătrîne cu văl de călugărițe le udă,
tăcute, cu ochii la cel ce venit din afară
nu-și lasă în nemiloasa lor mînă
durerea, curți cu mărăcinișuri
încărunțite, unde dacă intră o pisică
de aceeași culoare îi refuză resturile
voci minioase pietrării și terase întinse
mai sus de case joase de-a lungul ondulatului
coboriș de dune și umbrele deschise
la soarele gri, nisip ce nu hrănește
arborii sacri din copilăria-mi, pinul
sălbatic, ficusul și eucaliptul.

La umbra lor primii ani erau denși,
grei de miere, deși părăsiți ;
în acel loc răcoros, chiar dacă întins sub
două zdrențe de crep impunse
de tîntari dormeam în camera
din colț, de lîngă bucătărie, chiar și
pe timp de noapte sau în toiul unei sieste
de greieri, clare ca ziua în somnul meu,
zăream dincolo de zid, la spălător
umbre dragi pipăind cu grijă țiparii
spre a se feri de ei și apoi retezîndu-le
ghimpii ; în acel nesfîrșit susur subțire
alții scăpați cu țepi și foarfeci
lăsau helești eul
cu trestii pitice luînd-o spre pajiști
arse și spre găvanele însetate de apă.

Ani de îngrădiri și orizonturi strîmte
abia mai păstrînd vieți omenești
și gesturi cunoscute, suflare
sau ultim suspin de înecați
ca și omul sau semănînd a oameni
măcar prin nume : peștele-preot,
peștele-rîndunică,
homarul — lupul helești eului — care-și
uită de cleștii cînd Alice
se apropie de el... și zborul ca la trapez
al liliecilor casei de la un palmier
la altul ; timp ce se mai putea măsura
cît nu s-a căscat astă mare
nemărginită, de cretă și zgură.

Voce ajunsă cu lișițele

Acum că drumul străbătut, la-ntors, e mult mai lung
decît poteca de capre ce mă poartă
acolo unde ne-om topi ca ceara,
și trestiile înflorite nu alină inima
ci doar verbinele, singele cimitirelor,
o, tată, iată-te ivit din bezna
ce te ținea, drept în lumina orbitoare
fără fular și șapcă în surdul freamăt
ce anunța în zori
acele plute de mineri, de-ncărcătură
aproape scufundate, negre pe undele înalte.

Umbra ce mă însoțește
la tine la mormînt, în veghe,
întinsă pe un stîlp și cu-o tesire
orgolioasă a frunții care-i dezvelește
ochii arzînd și asprele sprîncene
sub o suviță a ei copilărească, astă
umbră nu cinlărește mai mult decît a ta
de-atîta vreme îngropată, primele raze
ale zilei o străpung, fluturi
trec vioi printr-însa, o atinge
mimoza-senzitivă și nu se chircește.

Umbra de pază, lespedea-n picioare,
una de foc.lăuntric descărnată
iar cealaltă de anii lungi de peste timp
(ani care pentru mine-atîrnă greu)
schimbă-ntre ele șoapte pe care-ncremenit
pe muchie eu nu le-aud ; una poate-și
va regăsi forma în care ardea
iubirea către Cel ce-o mișcă, nu de sine,
iar cealaltă tresare și se teme că
fantasma de memorie în care se-ncălzește
va dispărea din fiii săi la primul salt.

— Gîndit-am pentru tine, am chemat amintiri
pentru toți. Acum te-ntorci la cerul liber
ce te preschimbă. Stînca aceasta încă
te ispitește ? Da, parapetul este-același
dintotdeauna, marea ce te-ntilnea cu țărmurile mele
cînd încă nu făcusem aripi,
nu se destramă. Eu mi-amintesc acele
maluri și totuși am venit cu lișițele
să te desprind de ale tale. Memoria
nu-i un păcat cît timp desfată. După aceea
e letargie de cîrtițe, abjecție
mucegăindu-se-n sine... —

Vîntul zilei
confundă umbra vie cu cealaltă care încă
se luptă un răstimp și îmi respinge
mîinile-ntinse, și respirația mi se rupe
în punctul dilatat, în groapa
căreia-i dă ocol tresaltul amîntirii.
Așa se dezvelește, -nainte să se lege-n
imagini, în cuvinte, sens obscur
reminiscent, abis nelocuit
ce-l ocupărăm și ce-așteaptă cît e timp
să se umple cu noi, să ne regăsim...

Traducere de
Marin Mincu

Din volumul, în curs de apariție,
Poeți italieni din secolul XX

GABRIEL GARCIA MARQUEZ SE MĂRTURISEȘTE

Renumitul scriitor columbian Gabriel Garcia Marquez, aflat într-o vizită la Moscova, a acordat un interviu revistei sovietice „Ogoniok" (Nr. 34, august 1987) din care reproducem fragmentele referitoare la creația sa și la familie.

Rep. : Știu că familia a fost totdeauna refugiul și sprijinul trainic al scriitorului Garcia Marquez. Unde se află acum și cu ce se ocupă cei doi fii pe care îi aveți ?

Garcia Marquez : Fiul cel mare este operator de film. Cel de al doilea este designer. Ambii au moștenit predispozițiile creatoare ale tatălui, dar le-au aplicat în sfere mai practice. În general, ambii sînt persoane mai practice. Seamănă mamei, se vede...

Rep : Părinții au încercat să le influențeze în vreun fel drumul în viață ?

G. M. : Cred că înainte de toate a fost vorba de o moștenire genetică pe care nu o putem ignora. Știți, am încercat totdeauna să ne influențăm copiii. Am încercat aceasta și pentru că lor le-a fost totdeauna destul de greu să trăiască din pricina tatălui lor. Fiul cel mare, de exemplu, a învățat la Universitatea „Harvard" și întreaga perioadă cît a durat studiul a căutat să facă în așa fel încît un număr cît mai mic dintre oamenii care-l înconjurau să afle cine este el și cine este tatăl său. Cu toate acestea, au existat unele influențe de neocolit. Așa a fost, de exemplu, atmosfera care domnea în casa noastră. Vedeți, copiii își amintesc cum s-au jucat cu Pablo Neruda, Julio Cortazar, Carlos Fuentes. Și, fără nici o îndoială, nu vor uita discuțiile despre literatură, despre artă pe care deseori le-au ascultat. Acum, în toate camerele răsună muzică rock, ritmuri tinerești, moderne. Muzica asta se aude atît de tare în toată casa încît sînt nevoit să o ascult și eu. Pot spune că, în acest mod, și ei mă influențează pe mine, Este, însă, adevărat că atunci cînd eu pun muzică clasică, muzică de compozitori clasici, fac la fel — dau volumul foarte tare. Și, în acest fel, copiii au ajuns să iubească ambele genuri de muzică.

Rep. : Dar dumneavoastră ?

G. M. : Unde aș putea să mă ascund ? Fără îndoială, influența mediului ambiant este cu neputință de eludat în educație. Totuși, copiii n-au încercat niciodată să scrie. Cel mai mic a învățat cîțiva ani să cînte la flaut. Eram foarte mulțumit de aceasta. Eram atît de încîntat încît îl sileam să persevereze, îl „împingeam din spate". Numai că, în final, a trecut la design. Celui mare i-a plăcut totdeauna fotografia.

Cît timp copiii creșteau mă gîndeam că, orice ar deveni, important era să fie oameni cu cultură. În general, sînt mulțumit de copiii mei. Cel mare a obținut o diplomă de istoric la Harvard, iar cînd s-a înapoiat acasă a început să se ocupe de vechea pasiune — fotografia. Răspunzînd întrebării dumneavoastră, vreau să repet că nici eu, nici soția, n-am încercat să exercităm nici un fel de presiuni asupra copiilor. Și, desigur, o influență puternică a exercitat asupra lor prestigiul scriitorilor și artiștilor care ne vizitau deseori casa... Improvizez, desigur, pentru că niciodată nu mi s-a pus o asemenea întrebare.

Rep. : Domnule Garcia Marquez, pregătindu-mă pentru întîlnirea cu dumneavoastră v-am recitit cărțile și mi s-a părut că toate vorbesc despre singurătate. Aceeași impresie a avut-o, după lectura operelor dumneavoastră, și un critic sovietic. Principalul erou al cărților dumneavoastră sînt înstrăinarea omenească, însingurarea, neînțelegerea, izolarea sufletească.

G. M. : Așa vi s-a părut ? Știți, m-am gîndit și eu la asta... Dumneavoastră ați menționat și opinia unui critic. Eu încerc să nu citesc critica referitoare la cărțile mele. De ce ? Pentru că, dacă este o critică proastă, nu merită să fie citită, iar dacă este o critică bună, atunci ea poate să te influențeze, îți poate impune punctul ei de vedere. Ce pot spune despre singurătate... Nu știu dacă ea există în cărțile mele, dar știu sigur că ea există în scriitor, pentru că, atunci cînd scriitorul se așează la masa de lucru, nimeni nu-l poate ajuta, nici un om din lume, nimeni... El rămîne singur, singur cu coala albă de hîrtie. Aceasta este singurătatea. În momentul adevărului omul este singur, însingurat — folosiți orice termen doriți.

Rep. : Am aflat întîmplător că folosiți în munca de creație computerul. În ce mod, domnule Garcia Marquez ?

G. M. : Nu fac un secret din asta. Despre rolul computerului în viața noastră am discutat mult cu academicianul sovietic Velihov și această întîlnire mi-a dat o mare satisfacție, m-a încîntat. Pot spune mai mult. Dacă aș fi dat atenție mai demult rolului computerului aș fi scris mai multe cărți, cu mult mai multe. Mașinile cibernetice ajută foarte mult oamenilor în multe domenii, chiar și în literatură.

Rep. : Într-unul dintre interviuri ați afirmat că, în pofida popularității de care vă bucurați, aveți foarte puțini prieteni apropiați.

G. M. : Informația aceasta a fost, se vede, prost tradusă. În realitate mă mîndresc cu faptul că am cîțiva prieteni de-o viață. Și aceasta este o performanță greu obținută, dat fiind că, odată cu gloria, relațiile de prietenie se risipesc, de regulă. Eu am reușit să păstrez pe cîțiva dintre prietenii mei, așa cum mi-am păstrat familia, ceea ce n-a fost deloc ușor... Călătoresc mult și totdeauna una dintre dorințele mele cele mai vii în timpul călătoriilor este să mă întîlnesc cu prietenii. Aceste întîlniri sînt de neuitat, pentru că numai în mijlocul prietenilor mă simt, cu adevărat, eu însumi. În orice caz, mă consider cel mai credincios prieten al prietenilor mei și sînt profund convins că nici unul dintre ei nu mă iubește atît de puternic pe cît iubesc eu pe acela dintre ei toți pe care îl iubesc cel mai puțin.

Traducere de Leon Talpă

● **NOUA EDIȚIE A CĂRȚII „NOA NOA"** a marelui pictor francez Paul Gauguin, completată de colectivul „Prietenilor Muzeului Gauguin din Tahiti" cu multe documente și desene nepublicate pînă acum, a fost distinsă cu Premiul Vasari pentru cea mai bună carte a anului. Coincidența a făcut ca această distincție să-i fie acordată în același timp în care regizorul Roger Vadim realizează o nouă versiune cinematografică a cărții, după ce prima, intitulată „Gauguin — un lup în soare", fusese o coproducție franco-daneză.

„Noa Noa" este un document excepțional, fără de care nu am fi putut înțelege fondul și motivele creației lui Gauguin inspirată din șederea sa în Tahiti. Textul nu este înțesat de elemente exotice, el aduce în schimb multe date interesante atît pentru critica de artă, cît și pentru etnografie, care, mulțumită pictorului, a intrat în posesia unui număr important de mituri și legende ale băștinașilor tahitieni. Textul este însoțit de acuarele, fotografii și desene inspirate din viața autohtonilor din Tahiti.

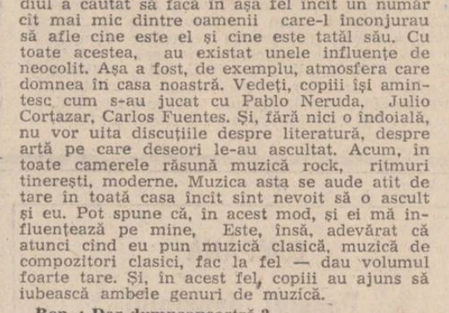

Acuarelă de Paul Gauguin
din volumul „Noa Noa"

Cartea reprezintă reproducerea manuscrisului original complet pe care Gauguin l l-a încredințat prietenului său Georges-Daniel de Monfred și pe care acesta l-a dăruit Muzeului Louvre în anul 1937. În felul acesta, cititorii au ocazia să cunoască în profunzime lumea „Maestrului din atelierul tropical".

Gauguin nu a uitat niciodată insulele îndepărtate care i-au oferit trăiri extraordinare. În anul 1893 cînd s-a întors la Paris, lucrările executate de el acolo, departe, au fost primite cu multă indiferență. Din această cauză, el s-a retras și a început să-și scrie memoriile, reînviindu-și astfel clipele de neuitat petrecute în Tahiti.

S-a stins din viață la 8 mai 1903 fără să-și vadă publicate memoriile.

● **„SI ON PARTAIT..." TITLUL ROMANULUI SCRIITORULUI FRANCEZ PASCAL LAINÉ,** s-ar putea traduce în mai multe feluri : „Dac-am pleca...", „Dacă ne-am duce în altă parte", sau, întrebîndu-ne „Ce-ar fi să plecăm în altă parte ?", dar toate aceste denumiri posibile și în concordanță cu conținutul cărții, n-ar face decît unul și același lucru : să ne introducă într-o întîmplare interesantă și actuală, înfățișînd debusolarea morală și socială a tineretului din Occident.

Pascal Lainé s-a născut în anul 1942 și este absolvent al lui École Normale Supérieure din Saint-Cloud. Este autorul mai multor romane între care „Dantelăreasa" a fost distins cu Premiul Goncourt, iar „Irevoluție" cu Premiul Medicis.

„Si on partait..." nu este un studiu istorico-social, autorul-tînăr urcînd pe parcursul celor 20 de scurte capitole să evadeze undeva pentru a descoperi armonia ascunsă a vieții care să-l ajute să fugă din fața catastrofei pe care o presimte. Acțiunea nu este cronologică, descrierea scenelor din viața studenților alternează cu amintirile din copilărie și imaginea dascălilor autorului, cu descrierea plină de lirism a călătoriilor prin Franța, cu descrierea aventurilor autostopiștilor. Toate scenele mărunte din care este alcătuită cartea nu dau senzația unui mozaic static, ci a unui film dinamic și, deopotrivă, feeric.

REVISTA STRĂINĂ

● **JOEL HOUSSIN NU FACE PARTE DESIGUR DIN RÎNDUL CELOR** mai reprezentativi scriitori s.f. francezi, este însă cel care a reușit să purifice literatura s.f. franceză de moștenirea literaturii s.f. americane, atît tematic cît și formal, dîndu-i o personalitate distinctă și legînd-o de tradiția care îl are ca reprezentant de geniu pe însuși Jules Verne. Purificare care să ajute literatura s.f. franceză să se ridice la locul pe care aceasta îl merită în contextul general al literaturii franceze.

Acțiunea ultimului său roman „Masques de Clown" (Măștile Clownului) nu se petrece nici în vreo navă cosmică, nici în vreo lume îndepărtată, ci pe Pămînt. Timpul acțiunii : un viitor foarte apropiat, element specific de altfel stadiului actual al literaturii s.f. universale. Eroii săi nu sînt niște cuceritori ai vreunei planete necunoscute după ce au învins creaturi respingătoare, dușmani înverșunați ai Pămîntului și ai civilizației lui. Eroii principali sînt Dahli — doctor generalist și Val Dundee — psihiatru, în vreme ce adversarul lor este Jais Negra, psiholog. Este deci o luptă pe tărîmul științei, cei doi „pozitivi" — cărora li se alătură, nici nu putea să lipsească, — o femeie — angrenîndu-se într-o luptă acerbă pentru cercetarea și combaterea unei boli necunoscute adusă pe Pămînt de pe planeta Clown. Ar putea fi SIDA, dar nu este, întrucît aceasta este cît se poate de neoase. Este o micoză care atacă organismul uman și se răspîndește cu o viteză care pune în pericol însăși viața pe planeta noastră.

Cartea lui Joel Houssin este o meditație profundă și gravă asupra unui complex de probleme politice, economice, sociale și morale ale lumii capitaliste contemporane, el luînd poziție, prin intermediul eroilor săi pozitivi, împotriva colonizării, a exploatării, înarmării și urii rasiale. Mesajul „Măștilor Clownului" este foarte clar : chemarea adresată tuturor de a se pune capăt politicii de expansiune, de a dialoga, de a interzice și folosi armele. Chemarea lui Houssin este adresată tuturor celor conștienți de necesitatea realizării și menținerii păcii, dar mai ales celor care nu sînt conștienți de acest imperativ.

● **„ARHIVA NAȚIONALĂ BRITANICĂ A SUNETULUI"** a fost înființată în anul 1947 de către Patrick Saul, student la Conservator, care a avut ideea salutară de a colecționa cîte un exemplar din toate discurile rămase nevîndute prin magazine.

Pe parcursul celor 40 de ani de existență, această arhivă a colecționat peste un milion de discuri, deține peste 45 000 ore înregistrări muzică și aproape 5 000 discuri de ceară. În afară de aceasta, Arhiva adăpostește cărți, ziare și reviste, microfilme și cataloage cuprinzînd aproape tot ce a fost scris pe aceste teme de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Arhiva muzicală cuprinde un număr impresionant de discuri și înregistrări pe bandă din creația clasicilor, a muzicii de jazz și rock. Arhiva înregistrează toate spectacolele de teatru din Anglia. În felul acesta, pot fi urmărite, în evoluție, toate interpretările lui Lear sau Othello, de exemplu, dar și toate rolurile interpretate de cei mai mari actori englezi, între care locul de frunte îl deține Laurence Olivier. În ultima perioadă sînt înregistrate o serie de convorbiri purtate cu mari personalități din lumea teatrului, dar și cu oameni simpli. De asemenea, se acordă prioritate convorbirilor cu oameni care au lucrat în diferite îndeletniciri care au dispărut sau sînt pe cale de dispariție. De pildă, sînt înregistrate convorbiri cu oameni care au lucrat la curțile nobililor de țară — majordomi, guvernante, birjari etc. Foarte interesante sînt și convorbirile înregistrate cu oameni care au lucrat în domeniul înregistrărilor în perioada de început a discului.

„Înregistrarea zi de zi a sunetelor în mijlocul cărora omul trebuie să trăiască înseamnă a realiza un important document istoric, spunea Jeremy Silver, directorul Arhivei. Problema este că în prezent sînt puțini oameni care pun pe același plan al valorii culturale munca noastră cu cuvîntul scris. Această concepție ne propunem s-o combatem prin toate mijloacele."

● **„DE TREI ORI RIGA", ACESTA ESTE TITLUL** sub care au ajuns în mîinile cititorilor letoni trei lucrări de factură polițistă ale scriitorului Andris Kolbergs, născut în anul 1938. Kolbergs este unul dintre cei mai citiți scriitori letoni. Romanele lui, între care : „Trei zile de gîndire" (1977), „Insul care alerga pe stradă" (1978), „Umbre" (1983), „O văduvă în ianuarie" (1984), „Noaptea în ploaie" (1986) și „În mașină, la ivirea zorilor" (1986) își iau seva direct din realitate.

„Important este — spunea Andris Kolbergs — nu atît să descrii tehnica urmăririi răufăcătorului, mult mai important este să cauți și să găsești cauzele sociale care îl determină pe om să comită fapte penale".

Cea mai izbutită dintre toate creațiile sale este romanul „Insul care alerga pe stradă", inclus și în volumul „De trei ori Riga". O femeie, inginera Valentina Makșan, este călcată de un tramvai sub care fusese aruncată. Inspectorul de poliție Dobens presupune că autorul crimei este „insul care alerga pe stradă", pe care îl văzuseră fugind cîțiva participanți la trafic. Cercetările îi pun pe inspector pe urmele unei adevărate mafii din lumea modei, alcătuită din indivizi care nu vedeau cu ochi buni progresul, noul în modul de a se îmbrăca al oamenilor.

● **ROMANUL „THE THIRD LIFE OF GRANGE COPELAND"** (A treia viață a lui Grange Copeland) reprezintă volumul de debut (1970) al scriitoarei americane de culoare, Alice Walker. Recenta reeditare la New York vorbește de la sine despre interesul pe care romanul l-a trezit în rîndul cititorilor americani. Este romanul a trei generații de agricultori negri din statul Georgia din Sudul Statelor Unite, dar fără a fi o cronică de familie, o saga.

Comparația cu romanul „De ce nu l-a apărat Dumnezeu pe Daniel ?" de John O. Killens, apărut în anul 1954, demonstrează drumul spre maturizare al romancierilor americani de culoare în ultimele două-trei decenii. Alice Walker, ca și Killens, dezvăluie mecanismul exploatării și urii rasiale, dar prima o face mai puțin brutal decît Killens. Fără îndoială că ea a luat cunoștință de concluziile psihiatrilor americani de culoare William Grier și Price Cobb, care, în lucrarea „Black Rage" (Mînia negră) au demonstrat că tendința de a face permanent din negri doar victime ale discriminării rasiale ascunde în sine un mare pericol politic, că drumul spre libertate al populației de culoare trebuie să fie însoțit de fapte și acțiuni responsabile, atît în relațiile negri-negri cît și albi-negri.

Este vorba cu alte cuvinte despre înțelepciune care, în primele două vieți, îi cam lipsește lui Grange Copeland, eroul romanului Alicei Walker. Acesta, pentru a se răzbuna pe soarta sa, comite acte de violență, dezertează de la îndatoririle de soț și părinte. Pe același drum merge și fiul său, Brownfield, a cărui ură rasială atinge însă paroxismul, asemănător cu cel al femeii albe din roman care preferă să se înece în lacul central din New York decît să întindă mîna — spre a fi salvată — unui negru !

Spre finalul romanului, în cea de a treia viață — Copeland înțelege că ura oarbă nu duce la nimic bun, de aceea va încerca să-și educe nepotul — fiul fiicei sale — în spiritul găsirii unei formule de conviețuire pașnică între albi și negri, fără însă a renunța la lupta pentru drepturile fundamentale ale populației de culoare.

SPORT

Citiți-mă albastru

Dac-aș avea, ca Budha, roți mistice gravate pe tălpi, aș fugi învîrtindu-mă de la toate meciurile de fotbal proaste. Dar fiind cum sînt, cu toate potirnichile în mîristea arsă de pelin, cu toți graurii în plasa viilor culese, nu mă pot mișca din tribună chiar dacă cei doujdoi de băieți din teren stau și se caută de vrăbii în urechi, timp de-o veșnicie. Îi văd cum trag să mă pună cu ochii pe foc, dar, bolnav de patimă grea, rămîn bătut în cuie sau lipit cu clei de prun, vișin și alți arbori misionari de banca supliciului. Marți, ziua cu trei ceasuri rele și restul de douăjșuna tocmai bune de transferat în miercurea seacă de pe la mijlocul postului mare, ar fi trebuit să părăsesc stadionul Dinamo după primele patrujcinci de minute, în care atît bucureștenii, cît și studenții clujeni, s-au străduit să ne demonstreze pe viu, ca la o școală de arte și meserii întoarsă pe dos, că n-aveam ce căuta la turneul final al Cupei Europei. După pauză, Dinamo, zvicnind puțin din umeri, și asta, probabil, numai pentru că se lăsase umbra de-a latul terenului, a înscris patru goluri. Echipă practicînd un joc lamentabil, U. Cluj le-a înghițit fără noduri, cu buzele pline de untura mediocrității searbede, iar la sfîrșit bătea fericită din aripioare că a scăpat ieftin. Cîmpeanu II, Mujnai, Bucur, jucători pe care-i lăudasem cîndva, sperînd că vor revărsa valuri de rouă în iarba Ardealului, au înotat, plictisiți și total neinspirați (sau neputincioși ?) în ideea falimentară că în fața unei echipe de oarecare renume n-are rost să-ți încordezi mușchii și mintea. Stupidă mentalitate ! Și nefericită echipă formația care numai în compania proștilor se aruncă în luptă.

Derby-ul de la Craiova dintre Universitatea și Steaua (aici, mai cu seamă, vă rog să mă citiți albastru) s-a încheiat cu scorul de 6—4 în favoarea militarilor. Primul portar al naționalei a încasat șase goluri, iar secundul lui, patru. Dacă meciul n-a fost aranjat cu mina, ceea ce ar fi o rușine, (nu vă lăsați înșelați de sclipirile cartonașelor galbene și roșii !), atunci înseamnă că fotbalul nostru e o pasăre grav rănită și care nu-și găsește ostrovul unde și-ar putea smulge aliciile din trupu-i istovit. Nu se poate, nu am dreptul să cred că Lung și Liliac pot înghiți, împreună, zece goluri într-un meci, în afară de cazul că meciul ăla s-a jucat pe fața nevăzută a lunii. Dar ca să nu-mi usuce ielele gura, tac.

Tipă întîmplarea cu fulgere mănoase și iuți în inelul de drumeție al Sportului studențesc. Întrecuți de Verona cu 3—1 (arbitrul elvețian Sandoz, beat nu de versurile pe care le rostește Julieta în zori, ci mai mult ca sigur de aroma vinului Chianti, le-a dăruit gazdelor o lovitură de la 11 m), ei pot răsturna îngîmfarea italienilor, la 9 decembrie. Le doresc din suflet succes, iar celor din Verona, un arbitru țîșnit din coșmarurile pumnalului. Adică de ce să nu le moară și lor privighetoarea pe gardul nostru ! ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zărnescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
49
(1 334)
Sîmbătă
5 decembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂSPUNDERE, ANGAJARE

Puține zile au mai rămas pînă la evenimentul central al acestui an, Conferința Națională a partidului. Finalizînd programe și obiective de plan economic și social, însuși acest sfîrșit de an este menit să confere o imagine amplă, cuprinzătoare asupra întregii perioade de pe care a marcat-o Congresul al XIII-lea al partidului, în prelungirea și aprofundarea unei experiențe și a unor înfăptuiri epocale. Cel de-al doilea an al actualului cincinal este de aceea un bun punct de reper pentru viitorul imediat și mai ales pentru calitatea acestuia ca o consecință și o consonanță totodată ce privesc direct însăși starea muncii și a creației, nivelul tot mai ridicat pe care îl reclamă azi producția de valori materiale și spirituale din toate domeniile și sectoarele de activitate. Pe traiectul acestei perioade și în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, Conferința Națională va aborda, neîndoielnic, un larg cerc de probleme politice, economice și sociale ale momentului actual, astfel încît căile și mijloacele înfăptuirii programelor și obiectivelor adoptate să cunoască maximum de eficiență și să consacre, într-o perspectivă și mai înaltă, o experiență ale cărei temeiuri patriotice, revoluționare, țin de forța mereu vie și exemplificatoare a activității partidului, a secretarului său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În întregul partid, de fapt în întreaga societate, lumina unui asemenea înălțător exemplu străbate prin ceea ce îndeobște numim spirit revoluționar. Această atît de vie și expresivă însumare de calități moral-politice și sociale care configurează un chip inconfundabil al revoluționarului și patriotului comunist de azi, aflat deopotrivă pe baricadele gîndirii înnoitoare ca și pe acelea ale cunoașterii și ale acțiunii practice, într-o dialectică permanentă a realului și a proiecției acestuia în prezentul și viitorul oamenilor, descoperind și înnoind mereu resursele de voință și inițiativă în folosul dezvoltării necontenite a patriei, amplificînd și întărind totodată întregul potențial pe care munca și creația îl conțin ca factori esențiali de progres și civilizație. Esența unei atari viziuni stă într-o uriașă capacitate de analiză și putere creatoare, sintetizînd domenii și experiențe într-adevăr apte să impulsioneze drumul mereu ascendent și mereu mai dinamic, mai cuprinzător pe care construcția nouii orînduiri s-a angajat într-o dublă și lămuritoare perspectivă : aceea de a ridica pe noi culmi nu numai o țară în relieful ei economic și social, ci și omul în întreg procesul formării și afirmării personalității sale. În punctul de incidență al acestor două și inseparabile laturi ale prodigioasei opere de edificare socialistă se află într-un anume fel și cultura și arta, literatura, știința și învățămîntul, întreaga activitate educativă. Educația permanentă este și ea o modalitate a revoluției, este o cerință a spiritului revoluționar.

Viziunea asupra prezentului și viitorului instrumentează în mod practic întreaga activitate de făurire și afirmare a conștiinței noi, înaintate. Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. dată publicității zilele trecute reafirmă și întărește acele calități intrinseci muncii desfășurate cu oamenii, pentru un climat de responsabilitate, de disciplină, climat care trebuie să caracterizeze activitatea generală dar și pe aceea a fiecărui colectiv în parte. Spiritul muncii de partid, democratismul nostru muncitoresc revoluționar cer cu precădere aceasta și implică un comportament politic și social exemplar. „Grija față de oameni, față de cadre, înseamnă a atrage atenția și a nu trece peste nici o abatere, nici în muncă, nici în comportarea în viață, în familie, pentru că totul constituie un tot unitar, se spune în Hotărîrea Comitetului Politic Executiv. În spiritul principiilor partidului nostru este necesar să se ia măsuri hotărîte pentru îmbunătățirea comportării membrilor de partid în muncă și în viață, pentru întărirea continuă a moralei comuniste".

Forța modelatoare a creației literare și artistice își găsește, neîndoielnic, un vast orizont de aplicare asupra realității însăși avînd, prin chiar menirea ei, o importanță care depășește actul în sine al creației și îl plasează într-un tot mai larg registru social, într-un tot mai larg perimetru de interese și cerințe moral-educative. Această Hotărîre subliniază necesitatea evidentă a lărgirii permanente a orizontului de gîndire și cunoaștere, ridicarea necontenită și pe o treaptă calitativ superioară a nivelului de pregătire politică, științifică și culturală, studiul permanent și în consens cu cele mai înaintate cuceriri ale gîndirii și practicii umane, astfel încît răspunderea și angajarea să constituie termeni de referință în orice domeniu și sector de activitate.

Răspunderea și angajarea sînt deopotrivă și atribute ale culturii și artei, ele sînt specifice actului creator.

Luceafărul

„Sărbătoare" — tablou de Geta Mermeze

Cîntecul țării

Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

Ți-aud rostirea vie, ca de pară,
Plutești pe graiul inimii deschis,
Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară.

De la ființa lumii ca un vis
Și pîn' la timpul vast ce te măsoară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

Pe tine-n taină stelele coboară,
Foc dinlăuntru duci și nu abis,
Ca de columne cerul îți e scris
Și de columne ochii se-nconjoară.

E ca un dor ce-ntruna l-ai aprins,
La stîlpii frunții-o frunte și mai clară,
Tu ești corabia, corabia mea, țară,
Tu ești catargul meu cel mai precis.

A. I. Zăinescu

Inima orașului

Despre Cluj-Napoca îmi vine foarte greu să scriu tocmai pentru că orașul acesta se află cel mai aproape de inima mea. La numai zece kilometri depărtare e așezat satul în care m-am născut, Sălișteа Nouă, cunoscut și sub denumirea mai veche de Cioanca, un cătun situat la exact jumătate distanța dintre Cluj-Napoca și Topa Deșartă a poetului Ioan Alexandru.

În cea dintîi copilărie, Clujul a însemnat pentru mine orașul-orașelor, lumea tuturor basmelor și poveștilor auzite de la bunicul, lume plină de toate minunățiile, în care tatăl meu se ducea aproape săptămînal, pe jos, sau cu căruța, după cumpărături, la tîrg sau la piață, de unde ne aducea nouă — mie și celor patru surori — cele mai nevisate bunătăți. Pentru mine el se afla atunci chiar la marginea orizontului, după dealul cel mare ce se vedea din fața casei. Am descoperit, mai tîrziu, că orașul e așezat, de fapt, după cel de-al treilea orizont, căci cam atîtea dealuri se află între Cioanca și Cluj-Napoca, cu toate că dintr-un anumit loc, de pe un deal din spatele casei noastre, de sub pădure, se pot vedea luminile de pe Dealul Feleacului.

Primul contact direct cu orașul mi s-a întîmplat pe la vîrsta de 3—4—5 ani cînd, după ce mă culcasem de seară în căruță, tatăl meu s-a trezit cu mine pe drum, ieșind de sub țolul cu care acoperise sacii cu grîu, ca să meargă la moară. Am mai descris această impresie, dar am să repet, spunînd încă o dată cît de mult m-a impresionat mirosul de benzină arsă (bunicul meu spunea despre prima mașină că a văzut un car mergînd fără boi și, mai ales, în seara aceleiași zile, aprinderea luminilor orașului. La noi în sat se folosea lampa cu petrol, astfel încît am avut senzația de-a dreptul materială a gîlgîitului luminii pe stîlpii electrici din centrul orașului. Îmi amintesc că atunci cînd s-au aprins luminile tocmai treceam cu căruța prin centru și că potcoavele calului clinchetau pe cărămida refractară cu care erau pavate atunci cîteva străzi, cînd stolul nesfîrșit de lebede albe, fluorescente, a izbucnit deodată în inima orașului, inundîndu-mă-n suflet cu o nefirească lumină. Tot de atunci, o altă amintire, și anume aceea a împotmolirii căruței cu saci într-un loc noroios, chiar în mijlocul drumului, înainte de intrarea-n oraș, de unde calul n-a putut-o urni, decît după ce tatăl meu a dat jos din căruță bolovanul rotund, pe care trebuia să îl predea la vamă, pentru pavarea străzilor, după ce coborîsem și eu.

Am evocat această împrejurare pentru că, nu demult, drumul care leagă Cioanca de Cluj-Napoca a început să fie betonat și că acum în locul acelui drum se află o șosea ca o bijuterie.

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Literatură și zbor

Nu întotdeauna lucrurile profunde sînt și spectaculoase, iar angajarea literară într-un context bine determinat, în rezonanță cu opțiunea statornică, deplină și perfect asumată a poporului tău e un fapt cu totul normal, firesc, obișnuit. Nu impresionează. Este ca mersul la servici de fiecare zi, este ca truda obișnuită, de rutină oarecum și aparent (doar aparent !) fără strălucire.

Această supunere a talentului, parte cu parte, această convertibilitate de durată, acest drum obstinat în care vrei să comunici, să exprimi, să convingi, să gîndești „încă negîndit", să găsești formă de expresie densității ideatice seamănă nespus de mult cu zborul. Da, da, cu zborul.

Poate că numai în zbor, în întinderea uluitoare și miraculoasă a înaltului, numai în stăpînirea văzduhului, acolo de unde pămîntul pare desen artizanal, grafică gingașă, perfectă sau peisaj fermecat sau numai joacă liliputană, poate că numai în zbor coexistă această fascinantă libertate, ademenitoare stăpînire a spațiului de o mașină argintie cu acea necesitate imperioasă a perfecțiunii.

„De ce a zbura zburare e muncă" scria la un moment dat Nichita Stănescu și ce mult asemănătoare zborului este ea navigației cu viteze supersonice prin oceanul de aer, cu ochii ațintiți pe altimetre și giroscoape, sub veghea hieratică a astrilor, simțindu-ți aripile și mansa și casca pe ureche, simțindu-te în același timp nespus de puternic și nespus de slab, simțind în același timp fascinația învingătorului, neputința, limita și nemărginirea. Isis, stăpîna cuvintelor puterii, cuvintele a căror intonare înseamnă magie, trebuie să fi zburat ! Numai cuvintele seamănă cu zborul, numai ele îți pot dărui euforie, emoție, fericire deplină, halucinantă aidoma lui. Și așa cum dincolo de spectacolul de-o frumusețe nenumită al zborului el are partea lui atît de firesc practică, și așa cum zborul înseamnă pînă la urmă deplasare, traseu exact de aici, acolo, cu un scop bine determinat și literatura are rostul ei, traseul ei bine determinat, urmarea ei adîncă, profundă și nespectaculoasă asupra cititorului. Ca blinda lucrare a razei de soare în fructul care se pîrguiește.

Am scris o carte de versuri care mi-a apărut de puțin timp, cu obsesia vie a faptului că Logos-ul, Cuvîntul, Verbul poate avea un ritm armonic concentrat, o capacitate de farmec, de sugestie datorită acestui ritm, timbrului său, metaforelor latente pe care le reprezintă în potențial, cum afirma Matila Ghyka. Am scris Aproape imaginară *cu gîndul la această paralelă literatură-zbor, la această similitudine de paradoxuri și antinomii reunite aproape fascinant, dar cum am scris eu nu are evident nici o importanță.*

Dacă ajunge ceva la cititor și dacă mesajul meu are cale liberă (track cum ar zice aviatorii !) către cel ce poate să-și însemne, să-și înfrumusețeze, să-și complice un strop din viața lui cu viața mea, acesta e singurul lucru care contează pentru mine.

Să fii aici, să scrii aici în dulcea și împărătească limbă românească, să fii conectat cu toate firele la istoria poporului tău și la actualitatea neamului tău, la realitatea cea mai vie și mai fierbinte, să participi, să crezi, să-ți asumi, să gîndești cu limpiditate rosturile neamului tău, în devenirea lui milenară, în spirala vremii, să faci totul cu pasiune și bunăcredință probabil nu e spectaculos dar este tot ceea ce poate să viseze un scriitor.

Se zice să tinerețea este o stare de spirit. Eu nu înseamnă însă bîjbîială, incertitudine, pendulare ci prospețime mai ales, bucuria de a face ceva, de a lua parcă arta de la capăt cum spunea atît de frumos Rilke, bucuria de-a da tot ce se poate alcătui din firele vieții tale, ale minții, talentului și responsabilității tale. Civice, patriotice.

Cleopatra Lorințiu

Un veac de poeme

13 ale lui decembrie curent marchează o dată importantă pentru obștea scriitoricească: un scriitor român își serbează centenarul nașterii în viață, bucurîndu-se de o longevitate demnă de invidiat : viața și activitatea scriitorului au fost strîns împletite cu marile deveniri sociale ce au dus la făurirea Partidului Comunist Român, cu întreaga mișcare muncitorească și revoluționară. Mihail Cruceanu provine dintr-o familie de patrioți care au luptat cu abnegație și s-au jertfit pentru progresul patriei și pentru unitatea națională. Ecaterina, mama sa, era fiica lui Gheorghe Petrovanu, magistrat la Curtea de Apel din Iași, luptător pentru Unire la 1859, alături de Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu. Tatăl său, doctorul Mihail Cruceanu, după ce a locuit un timp la Iași, apoi la Cîmpina — se stabilește la Tîrgu Jiu ca medic primar al orașului. Înrolat în 1916 ca medic al Regimentului 36 Infanterie cu grad de maior, își îndeplinește eroic misiunea încredințată, fiind decorat cu Ordinul „Steaua României". A decedat în timpul primului război mondial fiind înhumat în Cimitirul Eternitatea din Iași, în cavoul eroilor de război.

După școala primară făcută la Iași, Mihail Cruceanu se înscrie la liceul din Ploiești, îl continuă la Pitești, iar din clasa a VI-a este elev la liceul „Sava" (astăzi Liceul „Nicolae Bălcescu") secția clasică, avînd coleg de bancă pe George Topîrceanu, iar printre alți colegi pe Alexandru Nicolau — viitorul militant pentru drepturile clasei muncitoare — și pe Titel Petrescu — viitorul socialist. În iunie 1906 susține examenul de bacalaureat la secția clasică, împreună cu Alice Călugăru și G. Topîrceanu.

Subiectul : **Opera poetică a lui Macedonski.** Apropierea de opera macedonskiană era firească : tînărul licean debutase cu versuri în 1904 în **Revista literară** considerată de fapt o continuare a **Literatorului** lui Macedonski, iar spre sfîrșitul anului următor Al. Macedonski, sub pseudonimul „Lucilius", publica articolul **O treime de poeți** în **Liga conservatoare** (25 decembrie 1905), articol în care pentru prima dată se vorbea în presa literară despre Mihail Cruceanu, definit drept un poet care are „sufletul armoniei", „respectul limbei și grația formei". În 1906 devine colaborator la **Viața nouă** a lui Ovid Densușianu, mentorul revistei întîmpinîndu-l cu multă bunăvoință. Al. Macedonski și Ovid Densușianu au patronat poezia de tinerețe a lui Mihail Cruceanu, arătîndu-i prietenie și încurajîndu-l în așa fel încît va fi prezent cu versuri sau poeme în proză de factură simbo-

Constantin Mohanu

Continuare în pag. a 7-a

Scriitorii și Unirea

Literatura română, atît cea populară, cît și cea cultă, a ținut necontenit pasul cu dezvoltarea istoriografiei noastre.

De la întemeierea Principatelor și pînă la Unirea din 1918 n-a fost personalitate istorică și n-a fost bătălie sau eveniment istoric care să nu se bucure de atenția literaturii, să nu-și aibă legenda, balada, cîntecul bătrînesc, iar mai tîrziu drama, povestirea sau romanul. S-a creat astfel o literatură istorică de cea mai puternică vibrație, care a avut o largă influență asupra educației politice și naționale românești. De la dacii cei îndîrjiți, prin „Decebal către popor", evocat de George Coșbuc, și pînă la moartea lui Gelu și apoi pînă la voievozii Mircea cel Mare și Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Ioan Vodă și pînă la Mihai Viteazul, personalitățile istoriei noastre au fost necontenit evocate, seria continuîndu-se cu Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Avram Iancu și ceilalți tribuni și prefecți ai revoluției de la 1848. Prima mare generație literară românească, generația lui Vasile Alecsandri, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, urmată de generația lui Eminescu, Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif a fost generația care a creat stilul patriotic românesc și și-a legat numele de amintirea eroică a lui Ștefan cel Mare, a lui Daniil Sihastru, a lui Mircea la Cozia și a ultimei nopți a lui Mihai Viteazul, transformînd datele istorice în tot atîtea epopei literare, legende și poezii patriotice. De aceeași dragoste și căldură s-au bucurat și luptătorii pașoptiști, exponenții luptei pentru Unirea Principatelor, ca și roșiorii și dorobanții de la Plevna, Grivița, Smîrdan și Vidin. O bună parte din dramaturgii români, Vasile Alecsandri, Alexandru Davila, Barbu Delavrancea, și-au închinat lirele marilor voievozi Vlaicu Vodă, Despot Vodă, morții lui Ștefan cel Mare în **Apus de Soare**, lui Petru Rareș în **Luceafărul** și lui Ștefăniță Vodă în **Viforul**.

Unele evenimente, ca războiul de independență de la 1877, au dat naștere prin Vasile Alecsandri și George Coșbuc la adevărate epopei naționale **(Ostașii noștri, Cîntece de vitejie)**, care s-au transmis din generație în generație.

Era deci cu totul firesc ca războiul pentru unitatea națională care avea să fie urmat de unirea tuturor românilor, să atragă și mai mult pe toți scriitorii români din toate provinciile românești, ridicînd pe cele mai înalte culmi eroismul și patriotismul românesc.

Campania la care au participat scriitorii din toate provinciile și din toate generațiile începuse de altfel cu mult înainte de război, prin revistele **Semănătorul, Luceafărul, Junimea literară, Flacăra**, ca și prin numeroase șezători literare, desfășurate la Suceava, Cernăuți, Rădăuți, Sibiu,

Vasile Netea

Continuare în pag. a 2-a

EMINESCIANA

Colaborator la Lexiconul – Brockhaus

În Ms. 2 255 de la Biblioteca Academiei R.S.R. se găsește o scrisoare semnată „F.A. Brockhaus" și adresată „Domnului bibliotecar M. Eminescu la Iași". Scrisoarea a fost expediată din Leipzig la 12 iulie 1875. A fost publicată în Revista „Manuscriptum", nr. 1, 1983, de către Mariana Petrescu-Popa.

Semnătura are altă grafie decît textul (scris foarte clar, în gotic). A fost scrisă cu altă peniță și altă cerneală. Semnatarul are două intervenții pe fila 331 recto (subliniază un „dumneavoastră" și introduce un „însă").

El se referă la o scrisoare a lui Eminescu din 27 februarie 1875 și la unele „articole" pe care acesta le-a trimis semnatarului pentru a XII-a ediție a **Lexiconului de conversație (Conversations-Lexikon).**

Reiese din scrisoare faptul că Titu Maiorescu, pe atunci Ministru al Cultelor, l-ar fi însărcinat pe Eminescu să colaboreze la publicația amintită în locul lui Xenopol. Brockhaus i-a scris acestuia din urmă și s-a convins că, într-adevăr, bolnav fiind, nu mai poate trimite „articolele" solicitate de către editor. Este de acord ca Eminescu să continue munca acestuia și îi trimite alăturat o circulară (care nu s-a păstrat) referitoare la condițiile colaborării. Necunoscînd aceste condiții, în special faptul că titlurile „articolelor" trebuie să fie solicitate de către editor, Eminescu a trimis mai multe materiale nesolicitate. Este vorba de date referitoare la anumite personalități românești sau localități din România, date pe care semnatarul scrisorii le numește „articole". Dintre acestea, deși nesolicitate, editorul consideră că „vor fi neapărat acceptate" cele referitoare la **București** și **Brăila.** În plus, îl roagă pe Eminescu să revadă, din ediția a XI-a a **Lexiconului de conversație** articolele : **Bolintineanu, Botoșani** și **Brătianu.**

Semnatarul solicită un scurt răspuns de confirmare din partea lui Eminescu.

Friedrich Arnold Brockhaus fusese fondatorul firmei „F.A. Brockhaus". Între anii 1874—1895, la conducerea firmei erau frații Eduard și Rudolf Brockhaus. Dintr-o relatare mai tîrzie a lui H.E. Brockhaus **(Die Firma „F.A. Brockhaus"**, Leipzig, 1905) rezultă că Rudolf era cel care se ocupa de colaboratorii **Lexiconului.** Aceasta înseamnă că el a fost cel care a semnat, în numele firmei, scrisoarea adresată lui Eminescu.

Titlul complet al **Lexiconului** în discuție era **Allgemeine deutsche Real-Encyklopedie für die**

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

Recuperarea izvoarelor (III)

Forța de fascinație a motivelor literaturii noastre antice nu s-a diminuat odată cu evoluția artei moderne. Dimpotrivă, artiștii ultimelor decenii au descoperit în folclor straturi profunde, valențe surprinzătoare prin modernitatea lor, de o bogăție inepuizabilă. Un mare poet ca Lucian Blaga a scris o foarte interesantă piesă de teatru închinată memoriei lui Anton Pann. Acesta a trăit în prima jumătate a secolului trecut și a fost unul dintre cei mai înzestrați culegători de folclor, el însuși un personaj folcloric, un pitoresc aliaj de François Villon danubian și Nastratin Hogea. Pe Lucian Blaga însă nu acest profil insolit l-a atras în primul rînd ci calitatea de răspînditor al înțelepciunii și farmecului literaturii populare, piesa **Anton Pann** constituind astfel cel mai fierbinte omagiu adus de generațiile noi de artiști cititorilor de odinioară care au așezat cultura noastră pe temelii atît de generoase și statornice. Am ținut să amintesc și să accentuez valoarea acestei piese de teatru pentru calitatea ei de simbol deși vasta operă a acestui mare poet european care e Lucian Blaga ne oferă multe alte exemple similare. El a scris o altă piesă intitulată chiar **Meșterul Manole,** inspirată din **Legenda Mănăstirii Argeșului,** bineînțeles subiectul fiind văzut cu ochii unui rafinat, cunoscător desăvîrșit al filosofiilor antice și moderne, în special germane. Filosof el

Vasile Rebreanu

Continuare în pag. a 7-a

REPERE LITERARE

Poezia ca miracol

Despre lirica lui Nichita Stănescu s-a scris și se va mai scrie ca despre o mare sărbătoare a limbii noastre. De la bun început vom spune că poezia lui Nichita Stănescu nu este un *caz*, așa cum deseori se afirmă, ea este un *miracol*. Cazurile sînt închise, izolate, miracolul are reverberații infinite în spațiu și timp. Ceea ce ne uimește la Nichita Stănescu nu este faptul că vorbește altfel decît ceilalți, cu totul și cu totul altfel, ci faptul că această vorbire insolită sfîrșește prin a ne convinge de naturalețea ei, că ciudata gramatică a poetului devine, pe măsură ce o ascultăm, cuceritor de firească. De unde vine forța de convingere a rostirii sale neobișnuite ? S-ar părea că poetul a declanșat un limbaj care preexista în noi, el nu a inventat un mod de a vorbi ci a descoperit pur și simplu această vorbire înlăuntrul ființei noastre așa cum altă dată Socrate „moșea" adevărurile scoțîndu-le din adîncul sufletului omenesc. Poate de aceea limbajul stănescian dă senzația continuă a revelației, a dezvăluirii, el creează mereu în noi emoția unei regăsiri a gîndurilor prime. Ne-am întrebat oare de ce paradoxurile folosite de poet cu atîta insistență nu sacrifică sentimentul firescului, ba din contra, îl potențează ? Dacă paradoxul este, așa cum spun dicționarele „o părere contrară adevărului unanim recunoscut", o violentare a bunului simț comun, prin ce miracol în mîna lui Nichita Stănescu el devine

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

SABIN OPREANU: «Poeme de Riu»

„n-am opus poeziei nimic. Nici riul. Nici ura. Nici natura. Nici speranța dată de-a dura. // N-am ales cai. Nici poteci. Nici teci. Nici autostrăzi. Nici aezi cu strălucitoare alămuri. Nici drumuri. Nici muri igrasioși. Nici munții stincoși. // Am privit-o drept în față. Nu mi-am coborît privirea. Nici ea. De-atunci stăm mereu așa. Cu sprîncenele ușor ridicate și ochii înfipți în orizontul celuilalt —". Am citat poemul final, „Orizonturi paralele", din al patrulea volum de versuri (plus o carte pentru copii) al poetului Sabin Opreanu, volum intitulat *Poeme de Riu* (cu *i*, nu cu *ă*). Poemul propune, dincolo de totala încredere în forța cuvîntului poetic, un program liric orgolios, refuzînd modalitățile oferite de curentele, școlile și modele poetice și considerînd poezia o dispută continuă cu limbajul și cu sinele. Este adevărat că o astfel de înțelegere a poeziei cuprinde o mare doză de vag, și rămîne de văzut în ce măsură materia poetică acoperă bunele intenții.

Ceea ce este de ordinul evidenței, chiar și la o analiză sumară a *Poeme*-lor *de Riu*, dar ținînd seama și de volumele anterioare *(Sunetul zăpezii, O privire asupra riului, Amurg experimental)*, este faptul că Sabin Opreanu se ferește cît poate de clișee și poncife, încercînd și reușind să spună ce are de spus în chip personal, nu ingenuu (cine mai poate fi ingenuu astăzi ?), discret influențat de „sintaxa" suprarealistă, dar extrăgînd sonuri noi din teme poetice vechi de cînd lumea (poeziei). La o primă impresie, imaginile par a fi confecționate după metoda dicteului automat, dar, cu un efort de înțelegere, mai mult ca oricînd necesar poeziei de azi, aleatoriul se dovedește coerență de adîncime, cuvintele se cheamă nu după sunetul din coadă, ci după semnificația gîndului și altitudinile sentimentelor. Mai exact spus, frînturi de imagini surrealiste intră într-o comunicare ce poate fi receptată integral, dacă renunțăm la prejudecata totalei transparențe semantice a fiecărei secvențe și dacă-i acceptăm poetului (și cum să n-o faci, după atîtea experimente ?) dreptul de a sfida punctuația. De fapt, Sabin Opreanu este un naturist, contrariat pînă la dramă de insensibilitatea sfîrșitului de veac, autosuspectîndu-se de desuetudine și, de aceea, disimulîndu-și sentimentele și hipersensibilitatea. În poemul pe care îl voi cita în continuare, rima interioară de la un moment dat și familiaritatea adresărilor nu sînt decît paveze autoironice, fragile de altfel, care încearcă să protejeze un sentimentai autentic, solicitat irepresibil de rousseau-ista întoarcere la natură : „Să citim împreună aceste cuvinte. Nici un murmur să nu ne clintească din aplecarea pămîntului (doar rotund e și la capăt se prelinge orizontul). // Să citim împreună această poveste. Nimeni nu ne împiedică să trecem netulburați în balansul ierbii. Orice blestem e departe de parcă un greier s-ar ascunde în toate silabele // Hai să ne punem palmele la tîmple și cuminți ca iedera învăluind stejarul să cădem la rădăcină ca o lacrimă de rouă. // Să citim împreună ce s-a mai ridicat în lună // Hai să ne citim pe noi înșine // Poteca mai verde ca oricînd speranță șerpuiește printre exclamațiile munctelui —" *(Netulburați în citire)*. Se înțelege, cred, că între a citi aceste cuvinte, a citi natura și a ne citi pe noi înșine, poetul pune semnul identității. Ar fi greșit însă să se înțeleagă de aici că Sabin Opreanu este doar un pastelist modern (ca limbaj), temător să se livreze cititorului ca atare. Poetul și-a creat un *topos* personal, *Riul* împrumutat din real și îmbogățit cu conotații livrești și cu cele aparținînd unei biografii individuale transfigurate, un soi de *axis mundi* față de care raportează propria existență și existentul. Riul, în poezia lui Sabin Opreanu, înseamnă viață (izvor), timp (curgere) dedublare și moarte (oglindire), schimbare (în sens heraclitean), reper într-o geografie reală și spațiu securizant, într-una imaginară : „În zilele de pură veșnicie ale lunilor anului acesta mi-am zis ca totul să fie absolut clar în poemele mele lichide. Dar cum altfel cînd straturile riului sînt impregnate de lumina de sus și lumea de-acolo e însăși realitatea pe care o trăiesc și o visez ? // De ce să mă tem de STATUILE riului meu ? De ce să mă tem de pești vidre și raci ?! / Nu sunt ele limpezi ca bună-ziua? // În zilele de bună veșnicie ale lui octombrie privirea mi-am aruncat-o asupra liricului. Și mi-am zis că fruntea este aplecată cu sfințenie în lumina sării pămîntului. Și că bucatele sunt în dreaptă cîrmuire. // Scriu despre riu și despre puterea de-a curge încă la vale. Cu șuvoaie ce iau totul în cale. Cu limpedea undă din coada păstrăvului. Cu frunza ce bate în dungă. Doar versul n-are voie să plîngă. // De ce să mă tem de norul placid? Și de [illegible] lumii abia strecurată ? Și de boarea vîntului prea curată ? // În sîngele meu urlă pămîntul rotund din pupila de păstrăv și creasta de val mai cuminte ca ora urnită greoi din clepsidră. Mi-e inima ornic și plasă de pești risipindu-și aripe în riul ce curge la deal" *(Biografie curentă)*. Din exemplele citate pînă acum se poate observa, îmi place să cred, că poetul este o structură duală și contradictorie sau, altfel spus, un neliniștit, atras de lirism în formele lui tradiționale și, totodată, refuzîndu-și-l violent (și pudic), ca pe o vinovăție într-un veac inoxidabil sentimental. Această indecizie în alegerea formulei poetice, sau refuzul opțiunii, care pot fi, ele însele, formule poetice de sine stătătoare (echilibru în dezechilibru) generează tensiune lirică, dar trădează, totodată, și o anume psihologie. Trăind în „provincia de plus. Moale. Unificatoare", Sabin Opreanu (și alții ca el) trebuie să facă *altfel* pentru a-și conserva și afirma personalitatea. Să nu se ralieze, dar nici să nu refuze definitiv. Să se lase ales (vorbesc de un anume limbaj), dar să-și păstreze și posibilitatea alegerii. Să audă ce spun alții (alte voci poetice), dar să spună, ținînd seama de asta, ceea ce are de spus. Această ambiguitate fatală (și necesară, aș zice) se simte în poezia lui Sabin Opreanu și în ceea ce privește limbajul acesteia. Autoreferențialitatea, insolitul metaforei și falsa familiaritate (capcană pentru cititorul credul ?), ironia (înclinînd, însă, la el, către Witz-ul romantic) l-ar apropia de cîteva nume ale generației '80 și mai cu seamă de spiritul acesteia. Dar atitudinea față de limbaj este alta, mai gravă. În sensul că nu orice poate (deși poate !) fi ironizat, dinamitat, pulverizat. Că trebuie ceva, oricum, construit în loc, cu argumentele, desigur, unei noi sensibilități, dar cu condiția ca aceasta să fie sensibilitate și nu truc. Multe dintre poemele lui Sabin Opreanu desfășoară implicit această polemică, dar numai o dată (aceeași strategie provincială !) o explicitează : „Lumea la picioarele mele. Pieptoasă. Cu nuri nebuni. Catadixiend să clipească din pleoapele-i grele. Făcîndu-mi cu ochiul sting. Săltîndu-se pe vîrfuri. Coapse. Capse // N-as putea trăi fără fatalele nimburi de pe fețele tăcerii. În provincia de plus. Moale. Unificatoare / Ca o piele de viței bine întinsă între structurile riului. // La poalele muntelui silabisind cu prieteni noptatici întruchipările generației post-moderniste. Dar eu făceam parte din generația războiului cu mine însumi. O luptă inegală totuși. Ca morile de vînt cățărate pe propriul suflu propulsîndu-și energiile nucleare înspre alt tărîm. La o adică tot luier tot firicel de floare albastră din fastuoasele romante ale lacrimii. Însă lacrima-i de otel inoxidabil // Însi în ginsi lipindu-se orgolioși de baruri sentimentale. Ca să mai scoată un sunet colorat demult. Potrivindu-i un mi bemol mecanic. Învățat pe de rost în pauzele dintre lacustre seminarii. Dar examenele sufletului unde sunt ? —" *(Lacrimi de oțel inoxidabil)*.

Poezia din *Poeme de Riu* este un astfel de „examen al sufletului" bîntuit de singurătate și tristețe, refuzînd compătimirea, refugiindu-se în „statuile riului meu", asumîndu-și, altfel spus, un drum poetic propriu. Orgoliul modestiei este titlul de noblețe al poeziei lui Sabin Opreanu: „Cu creionul chimic umezit încerc să scriu în dublu exemplar ceea ce pasărea archeopterix își închipuia că poate fi zborul". Tot mai puțin reptilă, archeopterixul de aici se metamorfozează în albatros.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

EXCELSIOR

PETRU REZUȘ

PE ARIPI

Editura Cartea Românească

Descendent dintr-o familie de „oameni necăjiți" din Bucovina, Petru Rezuș*) s-a remarcat atît ca prozator și poet al acestei mirifice regiuni („Eu pentru Bucovina-n-treagă cînt. / Din ea fac parte ca o mănăstire" — se confesează poetul), dar și ca folclorist și istoric... Izvoarele la care s-a adăpat sînt cele perene : folclorul — din care preia motivul miturilor fundamentale —, istoria poporului — încercînd a stabili o punte „între trecut și viitor" —, natura — cu frumusețile patriei —, mitologia greacă și ebraică — din care preia motive și simboluri —, literatura națională și universală, pe care le-a asimilat în mod creator...

În poezie, preocuparea majoră o constituie „sacrala [...] întruchipare" a unor „vechi imagini", turnate „în tipare noi", urmînd însă indicația horațiană — **ut pictura poesis**, interpretată ca **ut sculptura poesis** : „Ca-n a statuii dăltuire lentă / cuvintele-n tipare noi se lasă. / dezvăluindu-și vraja grea, latentă, / în împletirea lor melodioasă" **(Tipare)**. Arta sa poetică vizează atît realizarea unor structuri fonice, cît și degajarea unor sensuri și înțelesuri noi, menite a deștepta tăceri, în contextul unor cîntări pe care le-ar vrea nemuritoare, fulgerate „de o lăuntrică lumină mare"... În acest sens, el își cîntărește cuvîntul înainte de a-l așeza în cîntare, fiindcă : „greutate are / numai cuvîntul cîntărît în palmă / și cumpănit, cînd faci acel efort / cu-ntreaga revărsare-n tine, calmă, / a aruncării-n cer. Și eu cuvîntu-l port / în gînd și-n vis și-l rotunjesc mereu, / ca pe un disc, cîntarea s-o străbată, / să poarte-n depărtare semnul meu" **(Discobol)**. Procesul creator nu se limitează la exigențe formale — acestea fiind, de fapt, auxiliare — necesare pentru a crea un „trup de sunet" tumulturilor existențiale profunde **(id est** : „neștiutul jar / ce arde-n adîncime, ca pe-o vatră"). Munca pe manuscris presupune acceptarea unei jertfe, numai astfel fiind posibilă dăinuirea : „Ca Ana, manuscrisul meu nu-l las / în temnița cuvintelor să moară ! / Să se audă glas, din cînd în cînd, / fugar din zid, balada să și-o spună, ca-n vîntul toamnei, prin păduri plîngînd, / pe veci nedomolita mea furtună. / Într-una, rînd pe rînd, zidind cuvînt / după cuvînt, ca-n trup de mănăstire, / m-aud acum pe mine din mormînt, / lăsîndu-mă-n urmași ca moștenire" **(Manuscris)**.

Poezia pe care o scrie Petru Rezuș este de aspect aspirativ-oniric, cu propensiune spre stările de extaz. Este notabilă ilustrarea ideii de dăinuire în poezia lui Petru Rezuș atît prin zidirea în cuvînt al unui sui-generis **non omnis moriar** — ca-n poezia **Manuscris** —, cum și prin reintegrarea panteistic-extatică în marele Tot... Poetul are încredințarea că face parte „dintr-un cortegiu sacru", că „versul cel mare nu-i sfîrșit", autodefinindu-se ca un devot al iluziei, visînd la „tărmul ideal".

Erosul — în poezia lui Petru Rezuș — exclude senzorialul, menținîndu-se în zonele elevate ale sublimului. El este deopotrivă „spulberare de dor neîntîlnit", cît și dorință alinată, pecetluită de taină : „Și n-am putut pecetea de taină dezlega / cu altă taină,-atuncea în clipa cea supremă. / Pe cerul prăbușirii alergă înc-o stea / ca pe o mare,-ntoarsă, pierdută mea trireme" **(Dorința)**. Adevărata, marea iubire este — în concepția lui Petru Rezuș — doar aceea ce se transformă într-o continuă aspirație spre excelsior, în cunoașterea de aspect inițiatic a tainelor unei „grădini suspendate", în care, precum Hölderlin, ar vrea să rătăcească „doar odată /.../ prin ea pînă în zori !" **(Grădina)**. După care : „Întors în lumea mea, să cînt afară / iubirea cea eternă pe pămînt" **(Idem)**.

Cea de a doua parte a volumului **(Ovidiu la țărm)**, cuprinzînd treizeci și șapte de poeme, se constituie — pare-se după modelul lui V. Voiculescu din **Sonetele închipuite...** — într-o insolită addendă la **Tristele** și **Ponticele** lui Ovidiu.

Programatic „vetust", pîndit cu ochi de lup de monotonie, Petru Rezuș se afirmă ca o voce distinctă, bine individualizată, în peisajul liricii contemporane...

Simion Bărbulescu

***) Petru Rezuș : „Pe aripi", Editura „Cartea Românească", 1986.**

POETUL MEMORIEI

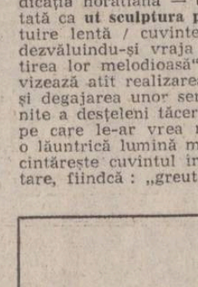

Ion Panait vine din poezie, început de înger, protejat de întrebări, înconjurat de sunete și purtat de amintire, trece un pic pe **la Bacovia**, într-o noapte, „acoladă de viață" cînd „fîntînile fără găleți / scot țipete spulberate de ființe sălbatice", lăsînd în urmă lacrimile de privighetori „lăcrămînd prin spatele eternității", se uită odată prin „fereastra ce dă spre vară" și își continuă drumul „spre capătul dinspre miazăzi al speranței", pentru a „da ochii cu oamenii pe care demult nu-i mai știu". Trecînd pe sub jumătatea scufundată a unui pom, el vine la întîlnire, ca un Picasso celest și le aduce oamenilor **Memoria clepsidrei : Amintire cu șoim**, zugrăvită în umbra vechilor mînăstiri cu taine și psaltiri. **Zare de vultur** lînsă de friguri, abia desenată. **Flamingo** clătinîndu-și alene masca aburindă a morții. **Puntea albă** din marginea nemișcată a neființei, **Toamnă singură** ce seamănă lungi sărbători risipite în haine, **Monument nocturn** cu diadema de șarpe, **Noapte cu soldați**, blîndă istorie de strajă mereu, **Orizont** în care macii se-apocreau cu grîu roșu, **Ploaie de pretutindeni**, bucurie de amintiri și încă o mulțime de variațiuni pentru speranță. Aduce, de asemenea, îndemnul la multă căutare. Căutare în amintire, în memorie. Căutare de adevăr. Descifrare de infinit : „Vom mai pluti o vreme într-o / nesfîrșire lunară și poate chiar aceleași / arpegii își vor repeta valsul (magia unei / vieți !) dar aceste silabe nu pot / acoperi lumea noastră / rămasă în urmă / și fulgerată de rîndunele de noapte. / ... / Acum / pierzîndu-ne unul de altul / simțim cît de limpede / Cade această seară muribundă — ca un recital de adio / panglică dreaptă a infinitului".

Ion Panait aduce oamenilor **stampe** de memorie vitală. După întîlnirea cu oamenii, cu „orizontul lumii mineral", poetul Ion Panait „desenează fluturi de batiste" și pleacă din nou în poezie, cu stampele sale, în care „nici marea nu te mai revarsă din gura meduzei", și fotografiile „fisurate de sete" în care se citește „legalitatea frunzei", pentru a nu fi ucis de apropierea tăcerii. Pleacă din nou în poezie, precum în pictură o face Benone Șuvăilă care soseste cu poemele sale infinite de culoare, cu cerurile adînci și pădurile care înaintează ca un singur copac, fremătînd lăuntric în beatitudinea certitudinii culeasă din ireal. Cum pictorul vine în tablourile sale, epuizînd ultimele posibilități expresive ale realului, cu universul său din întuneric, neprins, poetul Ion Panait, a cărui obîrșie clasică se descifrează în fiecare elegie și stampă, caută febril în memoria clepsidrei o „realitate" a lui și a oamenilor, pentru că „toată credința mea / e o cinstire a memoriei vitală / pe acest pămînt obîrșia și rasa / se ascund în legende ca-n magma unui univers / exaltat de trăsnete".

Dorel Filipescu

***) Ion Panait : „Memoria clepsidrei", Editura „Cartea Românească", 1987.**

Scriitorii și Unirea

Urmare din pag. I

Arad și în alte locuri. În fruntea acestora se găseau N. Iorga, Octavian Goga, M. Sadoveanu, Emil Girleanu, D. Anghel și alții.

Îndată ce s-a declanșat campania pentru trecerea munților, ministerul de război a înființat o revistă numită **Gazeta Ostașilor**, care urma să fixeze țelurile de război ale României și să însuflețească spiritele ostașilor. În fruntea acestei reviste au fost chemați N. Iorga, George Coșbuc, O. Goga, Onisifor Ghibu și alții. Primul număr a apărut la 11 septembrie 1916. Citām din prima poezie a lui George Coșbuc, în care găsim vechile accente din **Cîntece de vitejie** : „Dați tot înainte Români ! / Să nu se resfire niciunul ! / Și nimeni să n-aibă aminte / Decît să-și cunoască 'nainte / Cărarea ce-o fulgeră tunul / Și sfînta sa pușcă din mîini !". Aceeași energie țîșnea și din poezia lui Octavian Goga. **Latinitatea strigă din transee** : „Veniți, români, porniți-vă spre munte / V-arată drumul morții din morminte / Veniți, veniți, căci adevăr zic vouă / Ori, vă mutați hotarul mai departe / Ori, veți muri cu trupul frînt în două".

Chemarea poetului a fost ascultată și românii au pornit pe toate cărările pe vechiul drum al lui Mihai Viteazul. În rîndul acestora s-au aflat și numeroși scriitori, care au adus războiului pe lîngă ofranda vitejiei și ofranda talentului lor, după război scriind diferite romane și nuvele. Printre aceștia, menționăm pe romancierul și dramaturgul Camil Petrescu, care va publica apoi romanul **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război**, piesa **Mioara**, precum și un volum de versuri. Versurile lui Camil Petrescu au constituit o adevărată surpriză, el fiind departe de violența poeziilor de război. Romanul a fost scris în stilul lui Marcel Proust, excelînd prin analiza sa psihologică și prin finețea sa. George Călinescu l-a considerat drept unul din cele mai bune romane de război. Un roman de război, care a avut un necontestat succes, a fost romanul lui Cezar Petrescu, **Întunecare**, scris după canoanele artei realiste. Un alt roman, scris după aceleași canoane și cu o puternică tentă națională, a fost romanul lui Liviu Rebreanu, **Pădurea spînzuraților**, consacrat memoriei fratelui său, Emil, în care se înfățișează tragedia românilor din Ardeal, obligați să lupte sub drapel străin.

Printre scriitorii mobilizați pe front, a fost și poetul Mihai Săulescu, precum și poetul și criticul Perpessicius, care, deși invalid de război, a săvîrșit o muncă benedictină, realizînd cea mai de seamă ediție Eminescu, precum și o intensă operă critică. Nu putem uita pe prozatorul umorist George Brăescu, autor a numeroase volume de proză.

Unii din scriitorii mobilizați au avut soarta grea a prizonieratului, printre aceștia numărîndu-se istoricul literar Gheorghe Bogdan Duică, prizonier în Bulgaria, poetul Gh. Topîrceanu, prizonier în același lagăr, precum și Gh. Brăescu în Germania.

După retragerea armatei române în Moldova, scriitorii s-au adunat în jurul ziarului **România** de la Iași, condus de M. Sadoveanu și Octavian Goga, care au publicat aici numeroase articole. Trista pace de la București a inspirat și pana poetului Demostene Botez, care a scris poemul **Munții**. Dintre scriitorii colaboratori la **România**, pe lîngă Octavian Goga și M. Sadoveanu, care au fost mobilizați cu gradul de căpitani, au mai figurat și Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad, G. Gangopol, C. Bucșan, Ion Agârbiceanu și alții. **România** a fost unul din cele mai bune ziare patriotice, care a ținut trează în tot timpul războiului conștiința națională. Sfîrșitul războiului avea să aducă la Alba Iulia apariția ziarului **Unirea**, iar la Arad apariția ziarului **Românul**, prin care s-au publicat hotărîrile marii adunări și toate actele legate de ea. Printre scriitorii răniți a fost și Eugen Goga, fratele poetului, care avea să scrie apoi romanul **Cartea facerii**.

Printre poeții războiului figurează și V. Voiculescu și Volbură Poiană Năsturaș, precum și Aron Cotruș. Urmînd o mare tradiție legată de numele lui V. Alecsandri, Andrei Mureșianu, Dimitrie Bolintineanu, George Coșbuc, St. O. Iosif, N. Vulovici, căzut la Miercurea Ciuc, O. Goga, precum și a clasicilor M. Kogălniceanu și Nicolae Bălcescu, scriitorii români au contribuit din plin la înfăptuirea unității naționale.

Epifaniile poeziei

Sufletul romantic care a trăit sau poate să trăiască în trecutul colectiv, în istoria apropiată și îndepărtată, trăiește în vis. Poetul care nu și-a uitat amintirile se întoarce mereu la ele și le vede ridicate de la pămînt, pilpîind și plutind într-o lumină feerică trăiește în vis. Singuraticul care a călătorit spre vreo fabuloasă Cîfherâ —, atinsă sau nu — sau și-a urmărit numai o himeră, plin de *un dor fără sațiu*, mistuit de credința că va atinge paradise terestre, cel care a văzut mereu lumi ce nu există, trăiește în vis. Astfel că imperiul său este nebănuit de întins, este brăzdat de multe ape și creste de munți, adună în el reliefuri nemaiîntîlnite, stranii, unice. Poate închide în el o mare sau poate că a atins tărmul oceanului. Cu o avuție atît de nemăsurată așadar, va avea șansa să fie ascultat ca unul care a cunoscut izvoarele primordiale ale Firii, delte himerice, a auzit eresuri nebănuite, a văzut chipuri impietrite sau miscate de alte resorturi decît cele obișnuite, ca unul cu ochii plini de icoanele altor locuri și a unor lupte ce nu sunt date oricui ci numai acelora cu un suflet puternic. Proconsulul, cezarul sau marele războinic sunt ascultați cu respect și cu o indicibilă uimire. Marco Polo aparat numai de cuvîntul său va stîrni în ochiul negustorilor navigatori, un sentiment complex de invidie și neîncredere. Cum, tocmai acestui sărăntoc zănatic să-i fie dat să cunoască un asemenea bizar imperiu, inaccesibil nouă ? Și atunci nu cumva minte sau inventă, nu cumva este un nebun sau un poet ? Dar el, Marco Polo, fusese un timp unul din stăpînii acelui imperiu, și al tuturor viziunilor pe care i le procurase curajul său nesăbuit, curiozitatea lui ilimitată de a cunoaște și de a trăi în alte lumi. Acum dragele lui lumi, în umeda și obscura temniță venetă, le prefira ca pe niște mătănii trăind din nou în ele, ținuturi largi de vis, țări despre care nimeni nu crede, dar care există și au fost născute de Poezia Creației, accesibile marilor temerari ai spiritului și ai Cuvîntului, teribililor călători care vor fi crezuți de visătorii din veac.

★

Un Poet mare n-are casă. Dacă locuiește într-una, casa aceea îi este Limba. Alteori Patria cu aspirațiile ei eterne. Dar cel mai adesea casa lui este Lumea.

★

Poeții care se joacă... Dar ce joc dur este Poezia și vai !, cîtă asprime ascunde. Inocența ei fermecătoare este ca *maya* inzilor. În vălurile ei se prind fără șansa de a se salva. Vor îmbătrîni jucîndu-se sau se vor trezi îngroziți la vederea feței reale a lumii.

★

Atît de des se întîlnește poetul cu el însuși în drumurile sale încît, încercînd mereu să se evite, să se ocolească, să se piardă de sine, și, tot bătînd cărări neumblate, de teama locurilor noi și necunoscute ce-i apar, se oprește și cercetează alarmat împrejurimile. Nu recunoaște însă nimic, lumea este alta, nu întrevede nici un semn, nici un reper, în acest ținut sterp ar putea să moară neștiut de nimeni. Dar curînd se liniștește și răsuflă ușurat fiindcă se vede venindu-și în întîmpinare. Nu după mult timp însă încearcă să evadeze din nou.

★

Cît de mult caută Poetul să se cunoască pe sine... Dar oricîte spectaculare tentative de autocunoaștere ar risca, nu ajunge să-și împlinească dorința. Îi rămîne ascunsă în noapte o față nevăzută și un adînc tăinuit și insondabil. Cît a aflat despre sinele său îi ajunge să înalțe un templu al orgoliului în care să se contemple saturat de ură. *Le moi est haissable.* Poetului mai mult decît oricui i se potrivește aserțiunea pascaliană, psihologiei lui de ființă rănită, pecetluită într-o indelebilă neîmpăcare cu sine.

★

Istoricii literari, esteticienii, criticii și toți amatorii ce caută mereu să facă scări ale poeților dovedesc un spirit primar, o abordare joasă a fenomenului poetic. Ierarhiile, treptele pot servi altor categorii de personalități dar în lumea artelor nu sînt nicidecum revelatoare și operante. Ce semnificație pot avea măsurile „mai mic", sau „mai mare", „decît" între Pindar și Sapho ? Dar între Horațiu și Vergiliu ? Se va putea discerne, dacă are vreun sens a o face, între înălțimile poetice numite Baudelaire, Rimbaud și Mallarmé ? Dar între Novalis și Hölderlin ? Ar putea cineva să se pronunțe cu obiectivitate între preeminența unuia sau și-a așeze, cu conștiința dreptății, pe trepte diferite pe cei ce se numesc Ion Barbu, Blaga, Bacovia, Arghezi, Voiculescu sau Philippide ? Într-un șir de nume ce definesc o epocă cine ar putea spune care este cel mai mare și care dintre ei mezinul ? Dar într-o Pleiadă ? Este un adevăr unanim admis că Ronsard este în fruntea poeților Pleiadei deși nimeni nu ne-ar putea asigura că este un poet mai profund decît J. Du Bellay. Victor Hugo este romanticul francez cel mai proeminent, cu cel mai explicit program artistic, dar ar putea cineva să spună, și să ne facă să-l credem, dacă este mai poet autorul „Orientalelor" și „Contemplațiilor" decît ceilalți uriași, adică decît Lamartine, Musset sau Alfred de Vigny ? Este mai mare poet Pușkin decît Lermontov numai pentru că îl anticipează și are o operă mai întinsă ? Are vreun sens a-l socoti pe Ady superior lui József Attila sau pe Lorca lui Vicente Aleixandre ?

Dar imaginați-vă sau priviți un șir de munți. Unul sau doi dintre ei ar putea fi foarte înalți cu piscurile mult deasupra norilor, acoperiți de zăpezi veșnice și „inaccesibili". Nimeni nu va fi într-atît de stupid să le conteste tocmai înălțimea. Nu înălțimea va avea vreo semnificație la toți ceilalți așezați de o parte și de alta, creste și piscuri, din același val de erupție terțiară. Tot ceea ce însă are mai particular, ceea ce îl va individualiza și-i va da un nume unuia dintre ei care să intereseseze, să seducă, să obsedeze prin fizionomia-i cu anume trăsături geologice, biologice sau turistice, care i-ar hotărî „originalitatea" și l-ar pune într-o anumită lumină, în rîndul celorlalți, aceasta va fi și forma sub care va însera o semnificație în sistemul de valori al celor ce îi vor prețui și cunoaște piatra, apele, văile, animalele, speciile rare, pădurile, potecile, florile, lumina, curiozitățile anotimpurilor etc. Vor fi prețuiți chiar și munții cei mai mici, cu „personalitatea" lor fiindcă sînt munți din aceeași rocă dominantă și cu un status bio-geografic asemănător. Urmînd acest înțeles, un munte mai mic ar putea fi mai interesant cu mult prin ceea ce are specific decît unul mult mai înalt. Apoi un munte foarte înalt poate fi, uneori, golaș și sumbru iar grandoarea lui poate să provoace spaime. El poate părea mai sărac decît alții deși din vîrful său, cine-l atinge poate vedea lumea cum nimeni nu și-o poate închipui de pe alte piscuri și poate surprinde semnificații și adevăruri de o limpezime la care alți temerari ai spiritului nici nu visează.

Dar această metaforă montană poate părea rebarbativă și simplisimă în raport cu arta poeziei. Am făcut-o numai pentru a arăta precaritatea unor exerciții de comparație facilă, dar care întrețin tensiuni intelectuale și nasc pe temeiul lor confuzii și indoieli ce nu aparțin culturii. Culturilor mari le sînt străine aceste meschine lupte.

Într-un cuvînt, nu interesează „măretia" unui poet mare decît ca prototip, model sau reper cultural. Aceștia sînt foarte puțini și lumea spirituală, noosfera ar fi săracă numai cu ei. De altfel, chiar numai acordul unanim de a investi pe cineva cu numele de poet îi conferă și o mărime indeterminabilă și aleatorie. Poetul dacă nu este totdeauna nemuritor, și nu este, interesează și peste cîteva secole, pasionează pe cei din viitor ca un vizionar sau ca un ins cu o sensibilitate bizar de asemănătoare cu a lectorilor lui din alt veac. În acest înțeles marile înălțimi pot intra în umbră și în uitare deși nimeni nu le mai poate clătina. Va interesa totdeauna semnificația artei lor în sine precum și arta tuturor poeților adevărați și a tuturor originalilor semnificativi. Cu toții aparțin geografiei spirituale a omenirii.

★

O viață întreagă Poetul aspiră cu toată ființa sa spre pace și liniște. Dar viața lui este din tinerețe un război neîntrerupt și se desfășoară într-un spațiu al neliniștii, de care ar vrea să scape ca de o osîndă. Tinta lui e cumplită însă, pe amîndouă le va avea, dar... numai în moarte.

★

Poezia are un soroc și este o fiică a minutelor de clarviziune și a stărilor crepusculare Dacă nu în întregul ei, cu o anumită parte măcar, ea începe a se naște arătîndu-și din vîrtejul nopții Cuvîntului, capul, un braț sau un picior, o parte a feței sau umărul. Momentul este divin, dar mai ales vital. Solemnul este subsumat acestora două. Asadar, din chaosul neguros al cuvintelor, poetul-mamoș, singur își aduce pe lume fătul. Talentul sau geniul și-l va dovedi în măsura în care nou-născutul va semăna cu fragmentul de corp ce i-a aparut ca o iluminare. El va trebui crescut și învățat să vorbească corect *limba maternă a neamului omenesc*. Există și minuni, cînd Poezia se naște întreagă, în armură, cu platoșă și coif, precum fecioara Pallas Athena, din capul lui Zeus, părăsit de durerile facerii.

★

Cît ar putea fi de plat firescul (cu lumina zilei) în poezie, încît să o ducă în mormînt de la început, cum s-a întîmplat cu armate întregi de poeți ai lumii oricît au fost ele de viteze ? Ar putea crea sentimentul greu, statut de *deja lu, deja connu* făcînd inutilă și imposibilă orice vrajă. Dar cîtă poezie, vai, s-a pierdut acolo !...

Dar nefirescul? Adică fronda de orice natură, masca bizară, ruptura desăvîrșită de real, prăpastia față de spațiul cucerit, de către intelectul uman, al ființei ? Este atît de sigur că el strică ordinea lumii spirituale și că este un fel de resort care aruncă totul în neant prin pulverizarea cuvintelor ? Cît de bine se știe astăzi că întunericul, virtejurile, ceturile, spațiul sublunar sînt medii bune pentru Poezie ! Atîtea strălucite *Nopți* și ce tainice fioruri !...

Dar imponderabilitatea și crepusculara mediumnitate a Verbului ?

Pan Izverna

Poezia ca miracol

Urmare din pag. I

un adevăr mai intens, un bun simț mai categoric ? E necesar poate să ne amintim că *logica* nu e totuna cu *Logosul* iar dacă rostirea poetului e paradoxală în sens logic ea devine altfel în zarea Logosului, ceea ce respinge intelectul sufletul poate accepta ca natural. Nichita Stănescu vorbește în „presimțiri" („există numai ce va fi / numai întîmplările neintîmplate") poezia lui se ordonează după legile Ființei, ale cosmosului, starea sa e primordială și cu siguranță comună nouă tuturor, poetul n-a făcut decît să elibereze în noi această energie miraculoasă. Firescul pe care-l simțim într-o astfel de poezie „nefirească" e generat de bucuria regăsirii unor adevăruri mai adînci din noi și de aceea aderăm spontan la „Erezîile" sale căci ele sînt și ale noastre, nu împotriva noastră. Vom spune deci că lirismul său este o formă modernă de „maieutică", tot ce afirmă poetul în splendidele sale metafore aparține eternului uman, sînt amintirile noastre mai vechi decît logica, ele exprimă virginitatea sufletului neștiutor de gramatici („pentru că ce-mi adusesem aminte / era cu mult, cu mult, cu mulți ani / de dinainte de cuvînt"). Poetul „necuvintelor" are intuiția substratului fundamental, mitic, el divulgă neîmpăcarea dintre logică și Logos, dintre silogism și suflet, dînd cîștig de cauză sufletului. Modernitatea acestei poezii trebuie lămurită cu atenție căci locuind în miracol lirismul stănescian nu este, *nu are cum să fie experimental*, el nu este produsul unor metode artificiale ; născute prin „hemografie", poemele sale sînt „făpturi" nu texte, ele respiră, au o pulsație vie. Regretabil este a considera „tehnică" ceea ce de fapt este apariție epifanică, pură revelație, gramatica stănesciană nefiind efectul *ingeniozității* ci al *ingenuității* (să ni se ierte acest joc de limbaj). Luminați de această constatare, să înțelegem poezia sa altfel de cum ne învață tratatele de semiotică, să-i protejăm aura miraculoasă, bucurîndu-ne de tainele ei adînci. Dacă lirismul lui Nichita Stănescu e bogat în surprize (cum este de altfel întreaga poezie modernă), acest aspect nu vine la el dintr-un impuls manierist : „e ora mea de-acum mai vie / decît lumina-n reverie / și simt miracole cu mult mai mari / în clipele venind / decît în anii rari". Fără îndoială poezia sa e plină de surprize și de aceea place atît de mult cititorului modern dar să nu uităm că e o diferență esențială între surpriza oferită de iluzionistul care scoate obiecte ciudate dintr-o pălărie și acea cosmică surpriză pe care o trăiești la apariția unui curcubeu după ploaie. În primul caz este vorba despre o prestidigitație, în cazul al doilea surpriza este epifanică, ea aparține naturii însăși mereu misterioasă și neelucidabilă. Nichita Stănescu nu e un artizan de surprize, un manierist doritor de șocuri formale, el e un genial născător de „curcubee" ideatice, de aici și miza ontologică a creației sale. Suprarealiștii regizau întîlnirea dintre „o mașină de cusut și o umbrelă pe o masă de operație" șocînd gratuit cititorul în timp ce Nichita Stănescu logodește formele realului transformîndu-le într-un cîntec de iubire, într-o nouă Miorița a sufletului nostru liric. În poezia sa lucrurile se caută îndrăgostite, se identifică printr-un mister al atracției universale. Poetul se spovedește animalelor, păsărilor, pietrelor implorîndu-le continuu să nu-l abandoneze în neantul solitudinii : „tu n-ai să mă lași, nu / nu, nu mă lăsa / frate plopule, frate / Vin și îmbrățișez cu repedea mea viață / viața ta lentă / N-ai să mă lași, / nu-i așa că nu ?". Universul său cununîă elementele căci poetul îmbrățișează totul cu fervoare, e o lume ordonată de legile iubirii, un spațiu rotund, protector „vino tu cu tine toată / ca să-ntruchipăm o roată" — exclamă el conferind poeziei starea de Kosmos, de comuniune opusă haosului și oare nu aceasta este nostalgia eternă a spiritului uman ? E o stare primordială, aflată în adîncul ființei noastre și revelată de poet cu dărnicia cuvintelor sale eliberatoare. Am greși dacă l-am considera pe Nichita Stănescu un modernist, căci modernismul înseamnă capriciu, separare orgolioasă pe cînd viziunea poetului este, din contra, o permanentă căutare a legii eterne, a Logosului, contribuția acestei poezii la înnoirea lirismului este neptunică, de substanță, ea acționează moral. Și iată cum tradiția se convertește surprinzător în inovație actualizînd mitul eternei reintoarceri și iată cum poetul ne face părtași la propria noastră regăsire proiectîndu-ne trecutul în viitor sub steaua miraculoasă a verbului liric „el face să nu mai fie / ceea ce este / și să apară în ființă / ceea ce încă nu s-a născut".

L2 5 DECEMBRIE 1987

IN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Tinerețea ca stare de spirit

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

● O privire asupra a ceea ce se cheamă îndeobște „literatură tinără" arată că aceasta e, sub raportul creației, o literatură scrisă în gamă majoră, modernă, riguroasă, probînd puterea de evoluție a unei culturi cu tradiție impunătoare. Însă, de asemenea, și o probă de conștiință civică, o adeziune față de principiile fundamentale care definesc o colectivitate umană, o cultură, un popor. Scriitorul tînăr reflectează (și pune reflecția ca un reazem etic, la baza operei sale) asupra istoriei poporului său, asupra ideii de patrie și asupra patriotismului consubstanțial pe care creația îl arată, el încearcă a-și defini propria acțiune literară în raport cu un spațiu de civilizație cu care se simte înfrățit definitiv, el și supune vocația acestui sens permanent, care disciplinează evoluția literaturii române și care este ideea de specific național. Opțiunea scriitorului tînăr este, în definitiv, opțiunea pentru o literatură demnă și conștientă de sine, definită și specifică; argumentul unei cărți este, din perspectiva aceasta, argument pentru cultură.

Acum, înainte de Conferința Națională a partidului, moment important în actualitatea țării, aceste argumente literare sînt, de fapt, argumente pentru viitor.

Literele dorului de casă

Nu știu de ce, dar la începutul iernii mi se face, mai mult decît oricînd, dor de satul natal. Anul acesta cînd, iată, partea de viață trăită acolo a ajuns să fie egală cu cea petrecută departe de casa părinților mei, îmi pare că s-a adunat în mine dorul tuturor iernilor traversate pînă acum.

Dacă mi s-ar cere să indic înfățișarea fizică a singurătății, aș spune că seamănă cu ninsoarea. Mai precis, cu ninsoarea ce se deapănă în mod repetat în chenarul copilăriei mele pierdute. Odată cu trecerea anilor, copilăria fiecăruia dintre noi devine o sumă de singurătăți egală pînă la capătul vieții cu ea însăși. Este, dacă vreți, ceva în felul unei necontenite treceri pe curat a întîmplărilor fără de care ne-ar fi imposibil să înaintăm prin timp. Nu se mai poate adăuga nimic. Nu se mai poate șterge nimic. Mereu aceleași și aceleași întîmplări. Mi s-a arătat, în toată măreția lui tristă, acest adevăr în clipa cînd am răsfoit, abia venit de la tipar, primul exemplar al primei mele cărți. Am înțeles, în momentul acela, că îmi eșuase încercarea de a mă încredința cu totul copilăriei. Deși mă străduisem să mă apropii în virful picioarelor de ținutul ei îndepărtat. Deși luasem în buzunarul de la piept, cel din dreptul inimii adică, fotografia neretușată a dragostei de casă. Ce era cartea mea? De ce o scrisesem? Chiar nu se amintea în cuprinsul ei „nimic despre singurătate", așa cum avertiza titlul?

Căutînd răspuns la aceste întrebări, acum, la aproape doi ani de la debutul editorial, pricep că „Nimic despre singurătate" s-a născut dintr-o acută nevoie de potolire a dorului. Anii copilăriei, mi-am dat seama scriind, nu pot, nu mai pot fi recuperați. Dorul de ei, în schimb, este în permanență recuperabil.

Am mai înțeles, apoi, că pentru a fi drept cu amintirile tale și pentru a te vindeca de neputința asumării unui timp ce nu se mai poate întoarce, e bine să depui în contul locului unde te-ai născut și dragostea cuvenită timpului cînd te-ai născut, acelui timp care rămîne, la marginea copilăriei, definitiv în urmă.

În altă ordine de idei, „Nimic despre singurătate" a sfîrșit prin a fi doar cartea întoarcerii acasă, cartea înapoierii repetate în satul unde părinții mei, Ioana și Vasile, se încăpățînează, însingurații de ei, să mă aștepte anotimp de anotimp, seară de seară, clipă de clipă. Și mai este „Nimic despre singurătate" cartea în paginile căreia satul meu de cîmpie își face din cînd în cînd loc, aducînd între pereții uneia dintre casele Bucureștiului zvon de iarbă treierată de vînturi, și de grîu măsurat cu pașii de cer și de fîntîni din care se adapă nemărginirea, și de vieți ce se prelungesc una pe alta pînă spre temeliile pămîntului, și de salcîmi mingîiați în fiece dimineață de lama subțire a plînsului de privighetoare.

Vă jur pe sufletul meu de onoare, singurul pe care-l am, de altminteri, că în prima zi a acestei ierni, iarna de mijloc a vieții trăite în satul natal și a celei petrecute departe de el, am deschis, fiindu-mi, mai mult decît oricînd, dor de acasă, cartea cu pricina. Ce credeți? S-a pornit dintr-odată o cumplită ninsoare în apartamentul meu. Ningea direct dintre coperțile cărții. Pînă la genunchi m-a acoperit zăpada, apoi pînă la briu. Mi-a ajuns, în cele din urmă, la git. Am vrut să strig: dumneavoastră, mamă și tată, vi s-a năzărit cumva că v-am uitat?!

Dar gura mi se îngropase în zăpadă. Și, culmea, nu apărea nimeni să închidă cartea. Mi-a venit să lăcrimez. Lacrimile s-au îndepărtat brusc de mine și, adunîndu-se pe copertă, au alcătuit, la mai puțin de o pleoapă deasupra titlului, una cîte una, literele numelui meu.

Ștefan Mitroi

„Tinerețe" — tablou de Geta Mermeze

O bucurie simplă

Poezia, așa cum o demonstrează întreaga ei istorie, ca și opera marilor poeți, nu e o proiecție a unor „paradisuri artificiale", o „artă pură", născută în vidul unui clopot de sticlă, în penumbra, suficientă sieși, a unor turnuri de fildeș. Ea nu este și nu poate să rămînă numai o artă a „frumosului", o lume de valori imanente, fără nici o relație cu realul, cu viața, cu universul concret al ființei umane. Teoriile bremondiene, evazioniste, îmbrățișate, cîndva, mai mult în plan teoretic de unii scriitori, au căzut în desuetudine, creația lor contrazicînd în ultimă instanță posibilitatea detașării totale de lumea în mijlocul căreia trăiesc, de epocă și de istorie. Marea poezie este, la urma urmelor, o demonstrație profundă și tulburătoare a adevărului că între literatură și viață există o relație indestructibilă, că arta trebuie să se nască în aerul tare al realității, din combustia irepetabilă a existenței. Literatura română, prin operele și scriitorii săi cei mai reprezentativi stă și ea sub semnul adevărului fundamental potrivit căruia creația literară durabilă este o formă de dialog cu viața, cu umanitatea, o proiecție a acestora și nu himera unui abstracționism impenetrabil. Mai mult chiar, cred cu toată convingerea că prin tot ce are ea mai valoros literatura română mai veche sau mai nouă este strîns legată de solul autohton, ca expresie sublimată a spiritului național, a specificității existenței și simțirii noastre. „Credem, spunea cu deplină îndreptățire Eminescu, că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor nu poate exista decît determinată ea însăși de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național". Admirabilă profesiune de credință pe care marele nostru poet a ilustrat-o cu consecvență în întreaga sa operă, care este, cum spunea Călinescu, „o exponentă deplină a spiritului autohton".

Timpul pe care îl trăim, viața cu pulsația ei intensă și pluriformă au astăzi mai mult ca oricînd o considerabilă forță de impact asupra poetului. Mi se pare cu adevărat fascinant acest fluviu al realului, această lume infinită și puternică de stimuli, căreia scriitorul i se integrează și ale cărei vibrații le preia, încorporîndu-le în propria creație, ca o imagine sublimată a acestei neîntrerupte și mereu reînnoite mișcări a universului înconjurător. Realitatea românească de azi este, din acest punct de vedere, un spațiu al necontenitelor prefaceri. „Orașe în mișcare", peisaje care se schimbă lăsîndu-și vechile înfățișări în fotografii de arhivă, oameni al căror relief sufletesc se armonizează cu acest timp de perpetuă schimbare și curgere, cu acest spațiu viu, de o copleșitoare densitate, pe care cunoașterea noastră îl ia în stăpînire, cu o receptivitate proaspătă și uimită, cu acea firească deschidere a privirii și sufletului către tot ceea ce devine împrejurul sau înăuntrul nostru.

Poate scriitorul contemporan să rămînă insensibil la o asemenea dinamică a realității? Poate el, aflat inevitabil în spațiul unui asemenea proces — viața însăși — să rămînă opac acestui flux de intensă energie, care dă sens însăși existenței noastre? Firește că nu. Ceea ce îl face cu siguranță să abandoneze eventualele tentații de izolare, de evazionism, iluziile „artei pure", este fără îndoială magnetismul niciodată diminuat al universului uman, „magnifica exuberanță a vieții" cum o numea Keats, în apropierea căreia corzile lirei vibrează intens întotdeauna. E suficient pentru asta să facem efortul de a-i cunoaște cu adevărat pe oameni, să intrăm în lumina de flacără a chipului și sufletului lor, trăind bucuria simplă dar atît de adevărată a apropierii de propria noastră esență. Pentru că ei, oamenii sînt, în ultimă instanță, matricea vie a acestei cutezătoare aventuri în timp, cheia de boltă a edificiului noii realități, atît de viguros prezente în jurul nostru. Aceasta este chiar misiunea scriitorului, sensul major al literaturii de azi, care înțelege că adevărații eroi ai operei literare sînt eroii vieții noastre de toate zilele, care pun în fiecare gest și faptă ceva din ființa lor, ca o flacără curată și sinceră.

Mircea Florin Șandru

Un cuvînt ca o flacără fără sfîrșit

Există în fiecare dintre noi o flacără prin care ne definim existența și prin intermediul căreia putem privi de-a lungul vremii înainte și înapoi fără ca prezentul să ni se pară uitat în intersecția luminată de întrebările și răspunsurile noastre și ale istoriei. Acea flacără atestă dorul drum al adevărului pe unde să mergem feriți de intemperiile interpretărilor de moment ale vremilor, ca istoria să fie, așa cum de fapt a fost de veacuri, evidența permanenței neamului și lucrării sale materiale și în destin.

Cu acest gînd, care în fond este propria mea respirație, am scris romanul „Pentru toate acestea", încercîndu-mi șansa de a trăi un moment crucial al istoriei României, înrolîndu-mă ostaș al patriei și ridicîndu-mă deodată cu ea pe meterezele dreptății și independenței, păstrării graiului și întregirii neamului. Conștiința mea nu poate viețui în afara istoriei acestui pămînt dintotdeauna și de apoi, pentru că altfel ceea ce fac ar fi de o artificiozitate deprimantă. „Pentru toate acestea" a izvorît tocmai din dorința de a participa în imensitatea spiritului de sacrificiu, însușindu-mi legea nescrisă, dar respectată cu sfințenie din părinți în părinți, acea lege prin care ziua poate fi prelungită mai presus de îndrăzneală, să taie beznele naturale sau produse în mod intenționat. Căci am scris această carte de inimă sub soarele fiecărui anotimp al patriei, cînd strălucea iarba de rouă, cînd ningea entuziast și se-auzea sunetul grîului, cînd fructele schimbau culoarea aerului. Cred că avem posibilitatea, unică, de a fi în istorie prin literatură, asumîndu-ne pulsul răsăritului, credința și voința tuturor pe înțelesul timpului, crescînd în nimb de dragoste din suma anilor: patria ne-a născut, noi ne scriem devenirea.

Istoria cunoaște ceea ce e omenesc. Întocmai ca și literatura. Și ce poate fi mai fascinant decît realitatea! Omul este centrul de gravitație al lumii, deci și al istoriei și literaturii. Amîndouă se întîlnesc în om, se continuă prin el ca efect al „povestirii". Iar dacă istoria se consemnează după ce a trecut, literatura vine înaintea istoriei din interiorul și din exteriorul omului. Astfel cred că scriitorul este contemporan cu toată istoria umanității, luminînd ceea ce a fost umbrit, înstelînd speranțele, aurind dorul prin graiul nostru — comoara inestimabilă de unde irumpe veșnicia.

Istoria, „cea dintîi carte a unei nații", cum spunea Nicolae Bălcescu, a fost și va fi subiectul multor opere literare pentru că este steaua polară a permanenței etice, pentru că problematica istoriei, indiferent de epocă, își pune amprenta pe evoluția exprimată prin idealuri și înfăptuiri. Omul, fie el țăran, muncitor, cercetător, artist, scriitor, a fost implicat în evenimentele istoriei, le-a trăit, le-a dat sensurile majore, le-a adus sub cerul adevărului său. Istoria este subiectul, literatura — exprimarea prin semnificații, nu prin întîmplare.

Sentimentul istoriei este o trăsătură fundamentală a poporului român, o forță activă care țîșnește din inimă strălucind din depărtările de mii de ani, iar pentru că scriitorii fac parte indisolubilă, cu aspirațiile și iubirea de patrie, din popor, ei și-au întocmit manuscrisele cu literele de purpură ale cinstei și demnității, au moștenit și perpetuat virtuțile pîinii pămîntului, ca un suflet de basm, ale verbului minunat de atingerea lunii scînteind pe cerul senin, în cîntecele întîlnite în obiceiurile înțelese de la înfrățitul grîului; istoria e primăvara scriitorilor, o primăvară fără sfîrșit împletind florile atinse de exaltarea rodului cu demnitatea libertății. Dragostea de țară e chiar viața lor.

Revin și spun că romanul „Pentru toate acestea" înseamnă mărturia mea de suflet, dreptul cucerit prin scris de a fi un soldat al istoriei, nu atît în curgerea timpului, cît mai cu seamă al patriei de unde se revendică ființa mea; romanul reînvie în sîngele meu tînăr și fulminant „momentul Mărășești", un moment eroic care a deschis orizontul măreței zi de 1 Decembrie 1918. Scriu de ani și ani la o carte dedicată Marii Uniri, în care bunicul meu, personajul principal, a participat la marele act istoric, și-a lăsat gîndul și dorul de adevăr fiilor săi, ca pe un testament încrustat în timp cu tot grîul semănat de el. Ceea ce știu e că această carte va fi zidirea mea în istorie.

Pavel Pereș

„Citadinul" ca personaj

Marcat, atît ca martor cît și ca participant direct (scriitorii de mult nu-și mai caută refugiul în turnuri de fildeș ci „pun umărul" la edificarea noii societăți), de Congresul al IX-lea al P.C.R. și momentele ulterioare ce au dus și conduc mai departe la făurirea noii istorii a patriei, am încercat să realizez în romanele mele („Și noi am purtat lodene" tipărit în 1982 de Editura „Scrisul Românesc", „Fiesta non stop" publicat mai mult de trei sferturi în periodice și al treilea, predat deja unei edituri, ce și-a făcut semnalată existența prin cîteva fragmente ce au văzut lumina tiparului în reviste literare) nu numai ideea de tinerețe ca stare de spirit, personajele mele fiind oameni tineri, ci problemele „citadinului" și evoluția lui în noua societate.

Nu sunt ambiționat de ideea absurdă că aș fi singurul pavator al unui drum nou, proza citadină avînd în perioada interbelică, nu numai prin Camil Petrescu și Mihail Sebastian (care mi-au marcat lecturile și poate chiar modul de a realiza proza pe care o scriu) două virfuri ale istoriei literaturii române dar, în noile date istorice în care se desfășoară eroii mei apare o nouă psihologie a personajului, diferențîndu-l și chiar opunîndu-l personajelor interbelice ce au și ele reprezentanți în economia cărților ce le-am scris.

Deocamdată nu am abordat încă tema, tentantă, a „obsedantului deceniu", cu toate că el există în acțiunile descrise de mine, întrucît am considerat două alte momente mult mai importante: revoluția de la 23 August, care a marcat începutul schimbărilor capitale din viața și conștiința oamenilor și formarea efectivă a unei generații cu largi deschideri spre democrație, începută odată cu Congresul al IX-lea al P.C.R. cînd curajul afirmațiilor revoluționare lua locul dogmatismului, ideilor șablonarde și anchilozelor, dăunătoare prin incompetență și comoditate. Am participat la ultimele transformări. „citadinul" meu este marcat de ele și reacționează ca atare. Nu pentru a mă face agreabil cititorilor am folosit un stil direct, percutant, cinematografic și „la persoana întîi", ci mai ales pentru că acesta este felul de a se comporta și discuta al tinerilor din generația mea și care, poate, au un singur defect: s-au grăbit prea mult spre viitor dorind să sară cîte două, trei trepte deodată.

„Citadinul" meu este prezentat în momentele de mare combustie interioară datorate unei iubiri, mai mult sau mai puțin fericite, momente ce-l marchează în întreaga sa activitate pentru că el este un prototip sentimental, într-o viață nouă, spre deosebire de antecesorii săi interbelici. Unii, care l-ar privi cu superficialitate, poate, ar crede că este un hedonist uitînd însă că în noile date istorice întîmplările (fericite sau nu) oricui ne privesc pe toți el făcînd parte din familia constructorilor societății socialiste. Orice membru al acestei familii are dreptul la dragoste așa cum îl are și pe cel de a munci, drept ce și l-a ridicat la rang de obligație față de istoria pe care o construim astăzi, deci istoria poporului român. Astfel încerc să urmăresc și evoluția sentimentelor în noua societate.

Proza citadină apare încă de la începuturile speciei cu un roman mai mult decît „modern": „Ciocoii vechi și noi", dar asta nu înseamnă că trebuie să absolutizăm. Șansă au toate tipurile de proză și asta s-a dovedit, în timp, ajungîndu-se ca, prin diversificarea ei, proza românească să devină una dintre cele mai valoroase ale momentului actual. Totala recunoaștere internațională nu va întîrzia să vină. Nu este numai părerea mea ci și a unor valoroși scriitori străini cu care am purtat dialoguri prietenești, nu complezente.

În întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului nostru sarcinile și obligațiile scriitorilor sunt la o cotă mai înaltă ca oricînd, acum, după ce jaloanele de nezdruncinat au fost trasate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, eroul istoriei patriei, făuritorul României moderne.

Alexandru Dan Popescu

Mă întorc în Transilvania

Doi inși, mamă și fiu, căutînd să se împlinească, să găsească o soluție suficientă de viață într-un mic orășel transilvan, la începutul deceniului opt, secolul curent. Cam la atît s-ar putea rezuma conflictul primar al unui roman la care trudesc — cuvîntul nu e prea umflat — de vreo două ierni. **Ardealul** așa cum l-am apucat eu pînă pe la vreo douăzeci de ani, adică la jumătatea-mi vieții, deocamdată, s-a fost făcut dispărut, abrupt și fără cale de întoarcere.

Lumea adolescenței mele, mentalități și fizionomii pitorești, o spiritualitate originală, arhitecturi vechi au fost înlocuite, pe neașteptate și fără tranziție, de altceva. Oameni veniți din toate colțurile țării au devenit peste noapte locuitorii burgului transilvan, transformat în șantier. Ce s-a întîmplat atunci mi se pare, din punct de vedere scriitoricesc, o experiență unică. Și mai consider că, pentru condeier, e o șansă să fie martorul unor vremuri cum sînt acestea ce le trăim.

Lucrul nu e foarte ușor pentru că nici o schemă și nici un plan nu mi s-au dovedit valabile. Deși subiectul mi se părea clar, iar ceea ce doream să spun, limpede, am luat-o de cîteva ori de la capăt, renunțînd la zeci și chiar sute de pagini. Mă și întreb uneori dacă am să pot scrie cartea asta. Pentru că, de fapt, nu se întîmplă nimic vizibil, nimic spectaculos. Brusc, însă, se întîlnesc și trebuie să conviețuiască ființe atît de deosebite, venind din civilizații destul de diferite încît își rămîn multă vreme, dramatic, străine. Cine va asimila pe cine? Și cum, cu ce preț? Cine va rămîne marginalizat? Și toate astea să le topești într-o substanță pură, artistică, care să nu se împiedice nicidecum în pietrele grele și colțuroase ale sociomanului.

M-am gîndit de multe ori să renunț. Să mă întorc la un vechi proiect, o **saga** a Deltei, carte cu care, de bine, de rău, merg la sigur. Dar n-am putut. Nu m-am simțit numai lăs în fața unui munte greu de urcat, și nu numai încorect față de o temă atît de generoasă ca și cum aș risipi un tezaur unic, ce mi-a fost încredințat mie — m-am simțit mai ales frustrat de o posibilitate proprie, sigur cea mai mare de pînă acum. Dacă va fi să pierd, am să pierd, cred, la un joc cu miză maximă.

Argumentul cărții mele? Sînt, deci, martorul unor întîmplări tulburătoare, de tot ieșite din comun, care, ca experiență umană, îmi par irepetabile. Scriitorul român de azi care nu va fi pregătit să vorbească, la o vreme, despre vremea-i, va dovedi nu numai lipsă de intuiție, ci și lipsă de talent. Pentru că talent — deși cred că lucrul s-a mai spus — înseamnă și să nu te lași furat de facilitatea unor textulețe sau a unor povestioare gonite în protoistorie, în timp ce lumea se transformă în jurul tău.

Radu Anton Roman

Statui

În fiecare brazdă-avem părinți
Ce ne apasă peste umeri, grei,
Țîșnesc din lut statuile fierbinți
Și sîngerează cerul la Moisei.

În fiecare zi mai crește-un brad,
Din lemnul lui mai dăltuim un chip
Și-n toate anotimpurile ard
Privirile țăranilor din Ip.

În fiecare inimă avem
Cîte un os de lacrimă și jale
Rupt din statuile de lemn
Însingurate și tulburătoare.

Dan Iorga

Dedeasupra numirii de țară

Aripi mă sorb și mă ascut în afară
Printre lumini clare ce adînc se rotesc
Pînă în dedeasupra numirii de țară
Unde lucrurile cu ea laolaltă mă cresc;

Și nu mă pot recunoaște că sînt
Decît sunetul lunii sub coaja de brazi;
Dar luna, ea însăși e propriul meu cînt,
Respirat din străbuni pînă azi,

Ca un arc ridicat peste vreme
Munții flutură steaguri pe bolți
La fel cum patria învață să mă cheme
Iar eu de la ea întotdeauna învăț.

Florian Dan

Lăudînd patria

Sub piatră, —
Grăiește aurul,
Sub zăpezi —
Griul,
În aer — lumina
Cu aripile roșii
Ca niște steaguri —
Lăudînd patria.

Nicolae Sinești

Poemul acesta

Oamenii fluvii curgînd în anotimpul de zestre
Spre viitorul ce-n fapte e rostuit de istorie
Cerul e purpură, sufletul purpură este —
Pe buze, cîntecul vremii păstrat în memorie.

Trece pragul în față coloana de purpură
a țării —
Secundele adie miresme în drumul lor
Secundele cresc din albastrul timp al visării,
Ce mîndră coloană e-al nostru popor!

Veacurile ne-au întinerit anume rîndurile,
Din glasurile noastre se naște simfonia —
Luminează, se împlinesc sentimentele,
gîndurile
Pentru poemul acesta ce-l scriu: România!

Ioan N. Dumitrescu

Rădăcini

Atîta lumină în holde
Leagănă talazuri
Mi-au crescut rădăcini
În ogor
Urcă în mine
Sîngele pămîntului
Mă unge lumina
Pe creștet
Bobul în mine
Se umflă ascetic
Mă legăn talazuri
Mă bucur cuminte
Sînt grîu
Lumina mă unge
Pe frunte.

Luiza Zaharia Bodi

Gură de izvoară

Aceste cuvinte
Sînt cuvintele
Dragostei de țară
Și nu le pot rosti
Decît cu glasul Carpaților
Și-al Mioriței

Aceste cuvinte
Sînt cuvintele
Dragostei de țară
Și dorul meu legitim
Aici va țărmui
De-a pururi

Aceste cuvinte
Sînt gură de izvoară
Și iubirea mea
Iubire va fi
De-a pururi.

Elena Codrescu

Gînd de Patrie

Votul meu — Drumului înaintașilor,
pămîntului de lacrimă și visare;
Carpații, cu frunți de lumină,
știură rădăcinile neamului —
o țară nouă — România,

Votul meu — Meșterului olar știind
rostul pămîntului, fiindcă vorbește cu el
Cu cei mai frumoși ochi și verdele înroșit
rămîne în smalțuri de culori;

Votul meu — Constructorilor de hidrocentrale
tot luminînd mesele cu prinos de vin și piine,
Poarta sărutului, Coloanele infinite
ne vor spune
Cum, miine, pămîntul înflorește...

George Corobea

Privesc departe

Învăluindu-mă-n azurul
luminii din irișI,
privesc departe
prin acest anotimp
imblînzitor de ape,
și nemărginite lanuri;
pînă la marea
cea mare
ofranda de pe-altare
și cerul
cu-alesături
de zestre.

Ștefan Marinconi

«Luceafărul» pe plaiurile

Publicăm, cu mai multe numere în urmă, o relatare despre manifestarea, devenită tradiţională, organizată de revista noastră în colaborare cu Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Botoşani, „«Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului". Întîlniri cu cenacluri ale tineretului, documentări în întreprinderi, unităţi agricole, pe scurt, continuarea dialogului cu oamenii ţinutului care a dat civilizaţiei româneşti reperele maxime ce se numesc Eminescu, Iorga, Luchian, Enescu.

Revenim astăzi, oferind cititorilor noştri, alături de însemnările redactorilor şi colaboratorilor revistei care s-au deplasat în judeţul Botoşani, creaţii ale membrilor cenaclurilor botoşănene ce configurează, sperăm, o imagine a „stării culturale" a acestei zone mirifice.

Caracteristică, prin deschidere şi angajare, atmosferei în care întregul nostru popor întîmpină marele forum comunist, Conferinţa Naţională a partidului.

Poem simplu despre Nord

Veneam de la Miorcanii lui Pillat, dintr-un sat care a devenit poezie, de fapt, aici, în ţinutul Botoşanilor ai senzaţia că orice lucru pe care-l atingi devine poezie. Pentru că stăpîneşte în toate şi peste toate spiritul limbii române, aerul Eminescu. Lungi coline mingiiate de soarele toamnei, aromă de frunze şi de iarbă udă, la cîţiva paşi Prutul, ca o lamă de sabie. Am stat cîteva ceasuri în Darabani, „cel mai nordic oraş al ţării", aşezare de oameni gospodari şi mîndri, s-a petrecut o şezătoare în care am simţit că versurile sînt primite cu sufletul, că se creează acea stare de comunicare directă ca între fiinţe ce au în gena lor cheia poeziei.

Apoi, locuitorii ne-au vorbit despre ei, despre gîndurile şi fapta lor, făcîndu-ne, parcă, părtaşi la tot ce se întîmplă în acest unghi de ţară. Ion Zbughin, primarul Darabanilor, e de loc dintr-un sat din apropiere, Coţuşca. Vorbeşte pasionat despre preocupările oraşului, se vede că ştie bine fiecare loc, judecă drept împlinirile, priorităţile şi oamenii. La Darabani trăiesc 12 000 de locuitori şi munca lor acreditează, în ce are ea mai important, o idee care s-ar putea defini „şansa industriei mici". Există aici şi o filatură de bumbac unde lucrează în majoritate tineri din satele zonei. Alături de ea însă, o serie de ateliere, de mici întreprinderi, de covoare, de împletituri, de mobilă, unde dărăbănenii, meseriaşi din tată-n fiu, cum spune primarul, fac lucru de artă căutat în ţară dar şi la export ca pe o marcă de excepţie. Trimit produse în Franţa, în R.F.G., S.U.A., cîştigă bani buni care se adaugă la zestrea oraşului, care se văd în dezvoltarea urbanistică a aşezării, în casele oamenilor, în viaţa oamenilor. Totodată, cele două cooperative agricole de producţie lucrează cu beneficii întregind profilul agro-industrial al economiei oraşului.

Oamenii de aici locuiesc pe un pămînt al prezentului dar, în egală măsură, şi al istoriei. Ion Zbughin ne-a relevat conştiinţa acestui fapt, vorbindu-ne despre şantierele arheologice de la Mitoc şi Cotu-Miculinţ, despre ambiţia dărăbănenilor — deplin justificată — de a deschide o secţie a muzeului judeţean de artă, despre simpozionul internaţional pe teme de arheologie care s-a desfăşurat aici în 1985 cu participarea unor specialişti din Franţa, Cehoslovacia, Anglia, Polonia.

În toate aceste lucruri, aflate în timpul prea scurtei noastre întîlniri, respiră frumuseţea unui loc şi a unor oameni care ştiu să-şi trăiască viaţa şi munca „pe latura lungă". Şi iată că, pentru memoria noastră, Darabanii încetează să mai fie un punct oarecare pe harta ţării, el capătă o identitate precisă, luminată de chipuri şi de gînduri, un loc unde merită să revii, unde trebuie să revii.

Poate că acolo, la Darabani, într-o zi de toamnă aşezată în programul manifestărilor culturale „«Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului", în cărţile noastre care vor veni se va fi scris un poem simplu, tulburător prin atingerea sa de aerul unui pămînt intrat în literatură şi în istorie, un poem ce ne va lega definitiv de destinul celui mai nordic oraş al ţării.

Nicolae Dan Fruntelată

Miorcani

De-a lungul Prutului — un Prut sărac în apă, cu albia năzuroasă umbrită de sălcii şi de nori — se aşează pe o batistă de mal Miorcanii, satul în care s-a născut, a copilărit şi a trăit modest, discret şi cuviincios un poet ce scamănă atît de bine cu poezia sa : Ion Pillat. Satul nu pare mare, dar e intins între livezi de meri, cu casele înălţate pe deal sau coborîte pe vale ; un sat vechi, de răzeşi, boieriţi pentru curajul lor în bătăliile de epocă, ameninţaţi de invazii păgîne, dar mereu strînşi unul lîngă altul, umăr lîngă umăr, pentru a le înfrunta mai bine, risipiţi uneori, dar niciodată învinşi.

Venind deci pe malul Prutului — despre care, cel puţin eu, credeam că este mult mai larg, cît o Dunăre, dacă nu chiar mai mult, dar care, cine ştie, nu este nici prea îngust, cît să-l cuprinzi în coada ochiului cînd te fură peisajul de dincolo — venind deci pe aici, pe un drum măsurat în aer de plopi înalţi şi cutremurători, am intrat în Miorcani, am ocolit puţin, ne-am întors la dreapta, şi pe urmă iar la dreapta, suind pe un piept de deal deasupra căruia părea să plutească o casă veche, boierească, un conac alb, cu multe ferestre, însoţit într-o latură de cîteva case, la fel de vechi. O livadă largă, castani bătrîni sub care trebuie să se fi plimbat poetul, meri, pruni, vişini şi flori, foarte multe flori.

Colecţia „Ion Pillat" nu este mare. Mare a fost gîndul celor care s-au gîndit să facă un asemenea gest de recunoaştere a valorii sale. O masă, un bufet, o oglindă, fotografii de familie, cărţile poetului, tablouri, dedicaţii, lucruri care nu se ştie cite au fost ale poetului şi cite ale familiei. Şi totuşi îndeajuns pentru a simţi o emoţie adîncă, o emoţie care e menită să te facă mai bun, mai curat, mai pregătit pentru frumuseţea şi înţelegerea vieţii. Aşa cum a fost, de altfel, poetul.

Iulian Neacşu

POMÎRLA — UN SAT LA MARGINEA ŢĂRII

Carte poştală

Am întotdeauna sentimentul unei vinovăţii atunci cînd, dintr-o pricină sau alta, nu izbutesc la vreme să-mi îndrept paşii spre locuri pe care le-am mai călcat şi-a alte rînduri. Mă simt ca şi cum aş fi uitat o vorbă ori un crîmpei de cîntec la care ţineam foarte mult. La anii pe care îi număr am legat prietenii strînse, pe care nimeni şi niciodată nu le poate zdruncina. Mi-a fost dat să ascult cîntece de horă într-un amurg de duminică, ori să-mi tresară sufletul la auzul unei doine şerpuind din pieptul unei fetişcane ce-şi ascundea fiorul de dragoste sub stelele lui septembrie. Poate de aceea mă socotesc un alintat al soartei cînd am prilejul să ascult o baladă spusă în dulcele nostru grai românesc, sub o poală de pădure atinsă de toamnă, ori să mă pierd pe un drum de cîmpie, undeva departe, într-o inimă de Bărăgan.

Toate acestea îmi vin în minte la numai cîteva zile după o proaspătă călătorie pe meleagurile în care au văzut lumina zilei Eminescu şi Iorga, Enescu şi Luchian. Nume de temelie ale culturii neamului românesc, ele îţi dau siguranţă şi deplină încredere în geniul permanent al acestui popor. Am regăsit oraşul Botoşani întinerit, scăldat într-o lumină de sfîrşit de octombrie, clădindu-şi moderne edificii de artă, şi case în care să-şi odihnească truda zilnică locuitorii zilei de azi şi ale celor care vor veni. Un drum la Miorcanii lui Ion Pillat, un altul în cel mai de nord oraş al ţării, Darabani, un popas de taină pe malul „lacului codrilor albaştru", altul în pridvorul casei de la Liveni. Am zăbovit ceasuri şi ceasuri înaintea exponatelor fabricii de sticlă şi porţelan din Dorohoi, dispunînd de privilegiul de a fi însoţiţi de familia Antal, ceramişti de înaltă ţinută, admirînd măiestria celor care cu atîta generozitate ne aduc în case lumina muncii şi a talentului lor. Şi într-un ceas de amiază ne-am continuat drumul spre ultimul popas : Pomîrla, „un sat la margine de ţară" cum aveam să-l numesc cu doi ani în urmă... Spinările dealurilor erau aceleaşi, porumbul lua drumul hambarelor ca şi cu două toamne în urmă, mirosea a gutui şi a struguri culeşi de curînd, pămîntul răsufla uşurat de povara recoltei pregătîndu-se pentru odihna pe care şi-o merita din plin la vremea zăpezilor, Codrii Herţei străjuiau aşezarea la fel de maiestuos, aşa cum îi lăsasem, iar prietenii noştri, stăpînii locurilor, ne-au ieşit în întîmpinare cu vorba lor blîndă şi i-am simţit că se bucură din inimă pentru revedere. L-am îmbrăţişat pe Ioan Rusu, primarul comunei, şi l-am întrebat cu privirea : „Ei, ce mai e nou ?..." Mi-a răspuns prin viu grai : „Multe, hai să le vezi." Şi mi-a arătat cîteva construcţii, care dădeau o înfăţişare nouă aşezării. „Am făcut şi noi ce-am putut ; blocuri ca la Botoşani, ca la Dorohoi", şi, mi le-a arătat. Spaţii largi, frumoase, alcătuiesc magazinele de la parter. „Oamenii sunt la fel cum i-aţi cunoscut dintotdeauna : buni gospodari. De altfel, hărnicia este profesiunea noastră de bază !..." Avea dreptate. Am intrat în cîteva gospodării. Case arătoase, curţi pe potrivă. Ordine de mînă de fată care-şi aşteaptă peţitorii... Am traversat parcul comunal şi m-am oprit din nou cu aceeaşi emoţie în pragul casei care a adăpostit prima şcoală rurală din Moldova. Custode — acelaşi dascăl, semn că oamenii şi-au înfipt adînc rădăcinile în pămîntul locului. Copacii din preajmă îşi tremurau a dor frunzişul atins de brumă şi paşii mei s-au oprit în dreptul castanului pe care Samson Bodnărescu l-a sădit întru bucuria şi cinstirea prietenului său Mihai Eminescu. Şi din nou mi s-au adunat în minte versurile Luceafărului poeziei româneşti : „Împărat slăvit e codrul / Neamuri mii îi cresc sub poale, / Toate înflorînd din mila / Codrului, Măriei-Sale." Am pătruns în camera în care era găzduit poetul cînd poposea la prietenul său, profesorul din Pomîrla. Un pat, o masă, un scaun, cîteva cărţi, o lampă cu abajur, alte cîteva mici obiecte neînsemnate alcătuiesc interiorul. Cum se va fi simţit Eminescu aici ? Cine poate să spună !... Avea cerul şi Codrii Herţei, drumurile şi prietenia oamenilor, aşa că nu era singur. Poate că în popasurile lui pe aceste meleaguri i s-au aprins în suflet : „Sus în brazii de pe dealuri / Luna-n urmă ţine strajă / Iar izvorul, prins de vrajă / Răsărea sunînd din valuri." Ceva mai într-o parte, Liceul „Anastasie Başotă", la care cu ani în urmă a funcţionat ca profesor şi director Samson Bodnărescu. Mai vechi sau înălţate cu palmele şi suboarea celor de astăzi, toate aceste lăcaşuri sunt pietre de granit la temelia unui neam şi a unei ţări care şi-a păstrat dintotdeauna, venind de peste veacuri, trăinicia şi care a moştenit demnitatea de a nu umbla cu fruntea plecată...

★

Umblu pe jumătatea drumului, însoţit de Ioan Rusu, primarul comunei. „Mai sunt destule de făcut, continuă el, legînd un fir de vorbă întreruptă. Sistematizarea, de pildă, aşezarea satului într-o nouă condiţie. Dar o să le facem pe toate şi la vreme. Avem cu cine". Şi cu o uşoară umbră de nostalgie : „Mie mi s-au mai adăugat cîteva fire de păr alb ; încolo, toate bune şi la locul lor. De altfel şi dumneata", zice, şi zîmbeşte cu gînd de prieten. „Sigur ; au trecut doi ani de cînd nu ne-am văzut şi n-am schimbat o vorbă. Pentru unii înseamnă mult, pentru alţii puţin...". „Cînd faci ceva care să-ţi rămînă în urmă, este ca şi cum ai da naştere unui copil care să-ţi ducă numele mai departe. Tu alcătuieşti un număr de ani, într-o zi încărunţeşti, ba şi albeşti chiar, dar dacă ai sufletul curat şi ai lăsat ceva, cît de puţin în urmă, nu te poţi teme de bătrîneţe, ori de uitare. Aşa gîndim noi în marginea noastră de ţară...".

Pomîrla — „un sat la margine de ţară...". Ioan Rusu, primarul, a intrat într-o curte. L-a strigat cineva ori i-a plăcut lui cu bună-ştiinţă să se piardă de mine. M-a lăsat singur cu gîndurile mele. Tot aşa procedase şi în urmă cu doi ani. Puteam să-l caut şi să ne continuăm dialogul, dar n-am vrut ; sau n-am avut tăria. Oamenii simt uneori nevoia să rămînă singuri, fie măcar şi numai pentru o clipă. Dacă nu le-o laşi, faci o mare greşeală... Mi-am continuat mersul în jos, spre vale. Plopi drepţi, înalţi, străjuiesc şoseaua. Soarele mai zăboveşte o vreme deasupra pădurii, inundînd dealurile cu lumină, apoi trece dincolo de Codrii Herţei, pregătindu-şi odihna de noapte. Se pornesc fumurile pe acoperişuri, oamenii apar în cadrul porţilor, schimbă noutăţi între ei, de parcă nu s-au văzut de cine ştie cînd — „Pun ţara la cale, cum zice primarul, unul o idee, altul alta, ne sfătuim întîi şi-apoi punem umărul", — cîţiva o iau în sus, spre primărie — în restul zilei nici pe-acolo nu se prea înghesuie lumea, sunt plecaţi la muncă, fiecare unde trebuie— se mai opreşte la un magazin, mai fac o cumpărătură, se-ntorc vitele de la păşune, lumina ferestrelor dă buzna în stradă, se simte forfota ceasului de seară cînd satul se întoarce de la treburi, iar ţie, călător venit din altă parte a ţării, îţi este drag să-i priveşti locuitorii, să le cauţi gîndurile, să le trăieşti bucuriile...

Se făcuse tîrziu cînd am plecat din Pomîrla. Satul se odihnea. Am dat şi eu o roată pe la primărie. Aşa am apucat de la ai noştri. Ioan Rusu rezolva probleme curente. Nu l-am deranjat. Mi-am tras un scaun şi mi-am aruncat ochii pe fereastră. Aveam în faţă parcul, liceul „Anastasie Başotă", căsuţa care adăpostise cu ani în urmă prima şcoală rurală din Moldova, parcă zăream şi castanul pe care-l sădise Samson Bodnărescu, dar nu sunt prea sigur, două coame de deal şi cam atît. În jur linişte, o linişte de oameni gospodari. Primarul semna nişte hîrtii. L-am privit cu atenţie, încercînd să aflu care sunt firele albe care i-au apărut în ultimii ani. E destul de tînăr încă — „bărbat în putere", cum se spune — are faţa şi inteligenţa proprie ţăranului român, nu se teme de greutăţi, ştie să le învingă şi, ce mi-a plăcut cu deosebire la el, este că, atunci cînd rîde, o face cu sinceritate, aşa cum au făcut-o toţi ai săi, de cînd se află Pomîrla pe lume...

Constantin Georgescu

Amintire în plumb

Prima zi de redacţie a fost pentru mine şi prima zi de tipografie. M-a luat în primire un zeţar bătrîn care în semn de bun venit mi-a caligrafiat cu aldine, la linotip, numele şi mi l-a făcut cadou, mică parafă fierbinte, pe care abia am deslusit : ANA-IRAM. Peste un an avea să ne trimită fierbinţi salutări : se pensionase. Deocamdată lucra, cum făcuse toată viaţa, fără cămaşă pe el, doar cu un şorţ de piele, trecut pe după gît. Era de neuitat : muşchi de hamal antrenat prin cine ştie ce port din Orient, cap sur, păr sîrmos, ochelari cu lentile mai bombate ca ventuzele, sub care ochii exoftalmici, te urmăreau ca nişte animale de pradă cenuşii.

Acolo, la Botoşani, în tipografia din Calea Naţională nr. 200 şi ceva, am aflat că în viaţa unui ziar redacţia poate să conteze mai puţin decît tipografia. Ziarul „Clopotul" făcea cu mine zeţarul o lecţie de istorie a mişcării antifasciste, s-a tipărit şi acolo, şi acolo, şi acolo. Numea case vechi pe lîngă care trecusem de-atîtea ori şi cu ale căror inscripţii „Aici s-a tipărit Clopotul", localnicii se familiarizaseră cum se obişnuiseră cu altele : „Aici a jucat trupa Fannyei Tardini avînd ca sufleur pe tînărul Mihai Eminescu".

Zeţarul tipărise în toate acele case — tipografii pentru un an, o lună, ori numai cîteva seri. Îi ştia pe toţi, ziarişti şi fondatori, oameni mai întîi cu idei şi apoi cu bani. Şi mai ales îl ştia, desigur, pe el. I se spunea Prinţul roşu *şi traversase, legendar, istoria ziarului printr-un gest straniu şi tulburător şi pentru acele vremi şi pentru el. Scrisese incendiare articole pacifiste şi antifasciste şi intrigase lumea nu doar din pricină că devenise* roşu, *cît mai ales pentru aceea că se născuse* prinţ, *din vechea familie domnitoare a Calimachilor. Şi ca şi cum erezia de a fi roşu nu era de-ajuns, înfiinţase publicaţia care apare şi acum la Botoşani şi al cărui nume, pentru aceste vremuri sună uşor desuet :* „Clopotul". *N-a fost foarte simplu ; a trebuit să se ascundă şi ziarul şi fondatorul său, prinţul Scarlat Calimachi, autor, cînd nu se afla pe baricade, de delicate cadenţe lirice.*

Îmi amintesc cele ce scriu ţinînd în faţă o fotografie : redacţia mea din urmă cu mai bine de 10 ani într-o zi însorită care proiecta pe colţul stîng al fotografiei umbra catifelată a unei crengi de nuc. Pe Scarlat Calimachi mi-l închipuiam un fel de haiduc rosu, de stirpe domnească, luminînd noaptea fascistă cu cuvinte fierbinţi pe care trudea zeţarul sur în nopţi de speranţă cînd el însuşi era încă tînăr şi încă neantrenat ca un halterofil de schifurile cu zaţ pe care avea să le ridice într-o viaţă de tipograf. Degeaba. În sala caldă de emoţie — numai eu îl vedeam prima oară — avea să între un bătrîn colilîu. Pentru că femeia tînără care-l însoţea era atît de frumoasă (nora), abia după un timp toţi am observat că era, bineînţeles, acolo, şi fiul său.

Cum a fost, am vrut să ştiu. Întrebarea i se pusese de-atîtea ori chiar în redacţia „Clopotului". A povestit puţin, fără emfază, cu voce slabă. Nu părea spectaculos. Spectaculosul intrase în natura esenţelor : „Clopotul" apăruse şi apare şi acum traversînd jumătate de secol datorită celui care era în faţa mea. În reverul sacoului, o panglică neagră amintea că de puţin, soţia lui, Dida, actriţa, plecase pe un drum pe care atît de repede avea să se grăbească şi el.

Dar mai înainte de aceasta a coborît cu noi în faţa redacţiei din bulevard, sub umbra verde a nucului. Păstrez pe fotografie autograful : Scarlat Calimachi. Prinţul roşu.

Mariana Brăescu

Drumuri de vamă

Şandru ot Şindreni, Vlad ot Siret, Dragoş ot Dorohoi, Purece ot..., cîteva nume din onomastica anilor 1407 legate de tîrgul-vamă, Dorohoi (toponim derivat din doroga = drum), unde, zice Grigore Ureche „Alexandru cel Bun a organizat o vornicie a ţării de sus" în urmă cu 580 de ani, vremuri cînd „fără de veste o mulţime de tătari" au prădat oameni şi locuinţe de la „Orhei la Dorohoi şi pe Prut în sus", întîmplări repetate adeseori şi mai tîrziu de Ben Gherei Sultan şi alţi hani. Tîrg care lega nodul spaţiului polon de Iaşi şi Suceava, înfloritor centru comercial în vremuri de pace şi ars de cîteva ori în clipe de urgie, mereu renăscînd sub acelaşi nume şi aceleaşi nume de oameni de la civilizaţia neolitică Cucuteni la sticlarii lui Ştefan cel Mare, autorii minunilor transparente în vechile cuptoare de piatră de la Putna, astăzi este un oraş cu peste 30 000 de locuitori, o geografie urbană într-o continuă schimbare cunoscută acasă şi aiurea în peste 32 de ţări, unde blazonul scris într-o lalea translucidă duce meşteşugul artiştilor în sticlă şi porţelan, iar prin unicate în expoziţii, rivalizînd cu mari capodopere ale genului.

Pe moşia răsăritului fîntînii Strahova, pe unde-i plăcea episcopului Dosoftei al Rădăuţilor să umble seara, cînd amurgul avea blîndeţea frunzelor la început de octombrie, donată ctitoriei domneşti Sf. Nicolae de însuşi Ştefan cel Mare, azi creşte un oraş nou cu oameni pe măsura lui. Faima trecutului, dar şi opera zilelor de azi, l-au făcut pe sticlarul artist Anthony Parker să vină aici şi să-şi toarne celebrele coloane de sticlă colorată în striuri cu capiteluri sablate pe care le-a expus în vara anului '85 în mai toate metropolele europene sub genericul „Acropole româneşti", după lungi călătorii de documentare în Egipt şi China. Nu-i de mirare : aici îşi au lăcaş gingăşia şi puritatea, visul şi muzica ; pe aproape fosneşte vioara lui Enescu, prin pădurea de la Pomîrla se mai aud ritmii eminescieni şi plînge paleta lui Luchian pe obrazul toamnelor primind ca ecou vorba neasemuit de caldă a lui Ion Pillat dinspre Miorcani. Sub aceste semne de geniu românesc s-a născut şi ideea Taberei *naţionale de artă a sticlei şi porţelanului, cu trei ani în urmă, un ecou spiritual al taberei de la Măgura Buzăului, dar avînd altă materie de lucru şi fantezie, nisipul de la Hudeşti ori nisipul de cuarţ de la Miorcani. Au venit atunci din toată ţara 12 artişti cunoscuţi şi gazdele le-au dăruit o casă în pădurea Şendricenilor unde umbra are culoarea caolinului vara şi codrul transparenţa fluidă a izvorului, spaţiul de vis şi de geneză a gîndului frumos, de reculegere şi naştere a păsărilor fantastice.*

Au venit 12 artişti „cifră simbol al celor 12 luni ale anului", cum îmi explică tovarăşul Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului judeţean Botoşani al P.C.R., şi astăzi, după numai trei ediţii, s-a născut un lăcaş de artă cu 12 săli de exponate permanente în care bunul gust s-a modelat cu fantezie creatoare în unicate din sticlă şi porţelan, în fascinante poeme pe care le-am rîvnit fiecare în mediul ambiant al locuinţelor noastre.

Cei doisprezece erau : Ioana Setran, *dăruindu-ne echilibrul* Amiezii *şi imaculate vase decorative,* Dionisie Popa *cu uluitoarele sale* cupe *de porţelan,* Dan Popovici *ori* Valeriu Semenescu *descoperindu-ne noi valenţe ale sticlei, transformînd-o în straturi florale,* Mihaela Kvasnevski Eugenia *invitîndu-ne la nectarul luminii în cupele sale albe răsărite în vîrf de floretă,* Antik Alexandru *ori familia* Maria *şi* Aurelian Antal, *gazde, autori ai porticului decorativ de la intrarea Întreprinderii de sticlă şi porţelan Dorohoi, alături de maistrul sticlar* Mihai Debeli *ori tînăra creatoare* Daniela Tatiana Făiniş, *oameni îndrăgiţi de oamenii locului. Sălile sporesc de la o vară la alta : sfeşnicele din sticlă ale lui* Ion Cadar *şi cîmpul de lalele alb-negre, arlechinii* Corneliei Moldoveanu *cu limpezimi de caracter şi fluide curbe lunecoase în transparenţe,* Eugenia Enescu *şi melcii săi poetici parcă plutind prin roua cristalului rînduită pe albul coajei de mesteacăn, sticlă pătată de o magică ninsoare ori svelteţele ciuruite de lumină luînd forme de flori, cupe de magnolii, de manuscrise rănite de vreme ori motive zoomorfe semnate de* Leon Mocanu, Titu Toncian *ori* Ovidiu Bubă.

Sub semnul tinereţii creatoare pădurea Şendricenilor a devenit un focar al ideilor, un loc în care nisipul îşi sporeşte valoarea cu zece la puterea a cincea, fiecare fir de cuarţ luînd străluciri de platină ori aur scurs de lumina zilei în cuptoarele Dorohoiului. Sub acelaşi semn a venit şi Iulia Oniţa, fiica Sofiei Irimia şi a lui Ştefan din Dorohoi nu numai de drag de acasă ci şi pentru a da vaselor de porţelan plasticitatea sculpturală, unde de umbre care plîng şi lumini curbate în veşminte plisate de vînt.

Dacă în vremuri amurgite „dohotul ce se vindea era numai al bisericii", pentru că în chiliile de seară se aşeza slova cronicarilor şi pe marginea albă a evangheliilor vîrful de peniţă glosa întîmplările zilei, astăzi minunile albe, cîntecele din sticlă cristalină ori sticlă neagră aparţin omului, ele se vînd lumii pentru a completa sfera sufleteaşcă în tonuri luminoase, pentru a hărăzi omului un spaţiu pe măsura viselor sale. Creaţia lor, a soţilor Maria şi Aurelian Antal, a Danielei Tatiana Făiniş, a lui Mihai Debeli ori Puşcariu ajungînd la mii de modele (numai în acest an peste 2100 şi toate omologate deja), a lui Dumitru Cosma ori a celor cîteva sute de meşteri sticlari, se rînduiesc în expoziţii prin marile săli din metropolele lumii şi aduc, în urma lor, pe adresa mărcii în formă de lalea STIPO din Dorohoi cuvinte de laudă, de apreciere, contracte, solicitări, chemări spre vatra de faimă universală cu izvoare la Ipoteşti, la Liveni, la Miorcani, la Pomîrla, la Botoşani. Drumurile care te aduc aici sînt încărcate de poezie, împovărate de culoare şi lumină, de cîntec. Probabil această stare a dus la naşterea acestui loc de tainică reculegere, la „frunza palidă îndelungată de raze" cum o înţelege Constantin Piliuţă, un alt suflet frumos şi deschis al locurilor.

Astăzi aici, în zona lacurilor eminesciene, omul zilelor îşi lasă vamă partea lui de suflet, colţul său de inimă pe care vremea îşi scrie poemul său nou zămislind cu fiecare metaforă o altă legendă contemporană.

Deschise sînt astăzi drumurile în ţara de sus şi vama se transformă în har şi dar pentru om.

Ion Iuga

POEŢI ŞI CENACLURI

Scurt cuvînt pentru poporul român

Nestăvilite au venit cuvintele pribege
Oprite-n vama sorţii noastre
Nescrise cărţi
Adînc întipărite-n boabele de grîu
Şi-n mănăstiri
Sau arse sub povară
Sub cîte frunţi
Fugit-au spre păstrare în fiecare
Din riu în riu de Doină.

Popor în viltoare, popor uriaş.

Fără de lege
Hotarnicii ştiut-au bine sieşi folos
Răstălmăcind în tainele
Prădaţilor de hărţi.
Prin cîte bice cuvintele tale
De cuvinte umilite trecut-au
Şi petrecind
Bocind cu ele jale de veacuri
Peste Valahia Mare
Şi cîte s-au săpat adînc în suflete neştiute
Şi-n cugete ce fost-au stindard –
Sculptate slovele tale.

Poporul de luceferi, popor uriaş.

Mihai Eminescu

Şi zic :
şi duhul lui s-a pogorît din limba română
şi a renăscut dinspre veşnicie sufletul
neamului
şi s-au aprins cuvintele cele vechi arzînd
cu flacără nouă
şi s-au pus în teasc de tei înflorind cuvintele
de s-au primenit.
Şi zic :
şi s-a pogorît duhul lui peste limba română
şi iată lumină peste lumină, de s-a făcut
stea ;
ca ochi de luceferi slovele sale,
şi s-au azvîrlit întru sublim atîtea minuni
şi s-au pornit spre taina inimilor noastre
de s-au binecuvîntat.
Şi zic :
mulţumescu-ţi I sfînt duh al limbii române.
Şi zic de astă dată atît de simplu
şi nu m-aş mai sătura să tot zic :
Mihai Eminescu.

Lucian Costache

Autoportret

Mama
făcea un semn pe piine
cu cuţitul... şi-apoi tăia
felia
hranei ;
merii înfloreau mereu
şi zîmbete erau la masă
şi-un mare curcubeu în casă ;
Azi,
din braţele-nrămate-ale amintirii
părinţii
cresc albi
ca un sărut greu
de glie
de piine.

Aurelian Antal

Dor

Se lasă frunza peste stări de piatră
Şi greul întomnărilor confuze,
Un pas, un cer, un ciine care lătră
Şi-n rest o toamnă, cu belşug de frunze

Mă-mpiedic printre verbele rebele
Şi gîndul nerostit s-ar vrea o punte,
Dar noi vorbim de dincolo de stele
Cînd buzele ni se ating tăcute.

Ne căutăm ? Atuncea fie toamnă
Cu gust de ploi şi chip de mere coapte,
Să ni se-adune-n podul palmei teama
De a ne despărţi şi-a fi departe

Lumina, cu sărutul ei coboară
Întîi pe frunte şi apoi pe buze,
În jur o pace ce n-ar vrea să doară
Şi-n rest o toamnă – cu belşug de frunze.

Luminiţa Murariu

MOMENTE LA CONFLUENŢA ARTELOR

Un „teatru" de idei

Zăpezile de altădată continuă, în parte, tentativa lui Dumitru Solomon de a consacra un tipar dramatic inedit : comedia filozofică.

La începutul spectacolului se creează, graţie muzicii lui Adrian Enescu, o atmosferă stranie (eminesciană, am putea spune) cînd „personajele" încearcă din hăuri a se naşte... Viaţa oamenilor, în esenţă, este repetabilă, „rotundă", întrebarea Paulei, obsedantă, mereu aceeaşi este : „Mă mai iubeşti ?" (ceea ce l-a determinat pe un tînăr spectator să exclame amuzat „Iar o ia de la Adam şi Eva !"). Apoi după douăzeci de ani, El o întreabă exasperat : „Toată viaţa ai să fii obsedată de întrebarea asta ?" iar Ea îl asigură că va fi consecventă : „Cînd n-am să mai fiu obsedată, am să fiu moartă". Aşadar piesa în sine este aproape „rotundă" prin conceptul filozofic (pe care îl înviorează soţii „pămînteni").

Dincolo de pregătirea intelectuală a personajelor, esenţială rămîne dorinţa de ideal în dragoste. Roxana Ionescu sugerează atît inculturа cît şi posibila cultivare a Paulei (cumînţenia, obedienţa ei în faţa culturii). Actriţa îşi însuşeşte duioşia autorului faţă de personaj, de aceea nu-l schematizează, nu-l ridiculizează, ci-l nuanţează. Bucuria jocului se simte în orice rol al Roxanei Ionescu şi-l bucură pe spectator. „El" — interpretat de Doru Bandol — deşi mai lucid şi mai cult decît Paula, creează impresia unui abulic. Actor deosebit de dotat cu intuiţie, adică talent, Doru Bandol abordează rolul cu spontaneitate şi cu simţ al umorului. Dacă uneori dă senzaţia de monocord, aceasta se poate datora plasării în noapte a „acţiunii" şi obsesiei somnului în contrast cu nelinistea Paulei, cu obsesia ei : mai este sau nu mai este iubită ? O „Statuie" reuşită este Constantin Ghiniţă. Poate că se impunea o mai stilizată „încarnare", o atentă „reglare" a mişcărilor de marionetă prin care Statuia se umanizează parţial.

Decorul alb şi puţin verde (sugerînd totusi Pămîntul) — scenografia, Andras Birtay — este în ton cu „conceptul" dar mai puţin în ton cu înviorarea prin verb a conceptului. În sfîrşit, formula regizorală propusă de Tereza Barta este una posibilă dar poate nu cea ideală. Pornind de la realitatea că piesele lui Dumitru Solomon au o structură dramatică aparte, că se abat de la tipare cunoscute, se caută şi modalităţi adecvate de întrupare scenică ; spectacolul de la teatrul „Mihai Eminescu" este, în multe puncte, o reuşită.

Elena Sfrangeu

Maria Roxana Ionescu şi Doru Bandol în „Zăpezile de altădată de D. Solomon, la Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoşani

Luceafărului

Ansamblul monumental închinat țărănimii – operă a sculptorului Gavril Covalschi

IN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Viitor dicționar literar

O voce poetică botoșăneană

Lecția rigorii

Printre junii condeieri care, în 1978, îndrăzneau să „smulgă" lui Nichita Stănescu o „respirare", se numără și Gellu Dorian, unul dintre redutabilele talente desprinse din „școala" botoșăneană a magistrului Lucian Valea. Promisiune a dexterității caligrafice depășind imagismul gratuit, Gellu Dorian reușește să-și facă introducerea în cîmpul literaturii cu un volum de versuri care îi justifică angajarea în poezie*).

Structurată în trei cicluri („Exordiu", „Discursuri", „Către prieteni" și „Alfa/Omega"), „Poemele introductive" poartă însemnul stagiului de așteptare și al nevoii de **captatio benevolentiae**, dezvăluind o sensibilitate disciplinată prin exercițiu asiduu în „miracolul culturii". Circumscris unei meditații grave și neprețioase asupra rostului poeziei și a condiției de „cântăreț tînăr", discursul de o pregnantă unitate al lui Gellu Dorian, promovează libertatea imaginației spontane și materializează, în practica auto-invocării narcisiace, o **ars poetica.**

Avînd încă de parcurs probele de rezistență ale recunoașterii vocii, Gellu Dorian opune grafomaniei, masinilor de simțit poetic „gata să-l imite pe Edgar Allan Poe" (și care se declară, cu emfază, „poeți de formula unu") asimilarea unei tehnici a ambiguizării gnomice, cu tentă intelectualistă și accent dramatic, fără fervoarea manierei. O știință a progresiei lirice neavînd insurgența mimării gravității existențiale. În „elanul zilnic spre / Punctul Omega", preluarea unui rol ca acela de discipol al Stagyritului îi apare o posibilitate a concentrării meditative, de natură heraclitică, putînd să suporte subtilitățile și chiar „mizeria" la care concură filo-sofia. Nefiind o pază a nostalgiei, expresia pare a trimite la forme vizînd o rostire dincolo de cuvinte: „Acum preț de o secundă mistuie muzica, / noaptea melodică făurește filigranul în pulpa de gips / ca un cariu în dulapul unei ferestre. / Trăiește, loessul se depune / ca într-o deltă prin care peștișorul de aur e / idiomul unei taine adînci" („7 piese pentru clavicord"). Mizînd pe nesiguranța sensului (ceea ce nu înseamnă lipsă de preocupare pentru nuanțare) și pe sugerarea inefabilă, conferind versului acea reflexie resimțită de Cezar Ivănescu ca „magie naturală". Dar „harababura frumoasă" pe care au ocupat-o „comedianți ușori" nu e doar manifestare de limbaj, reprimarea tumultului interior concordînd cu nevoia pătrunderii realului. „Neliniștit în liniște", „Îmblînzit de estetici și fraze cu tîlc", sub presiunea dorinței de împlinire („aminarea e lungă"), poetul desfășoară asupra lui însuși, ingenuu, „o plasă de gînduri" deasupra căreia se află „sufletul pătrățică de zahăr pelin." Devorat de insomnii provocate de „trufașa învățătură", tulburat de alternativa „apropierii de clasici", de senzația identificării cu daimonul său, a cărui fiecare mișcare coincide cu nașterea poeziei, poemul sărind în mitraliera mașinii de scris, Gellu Dorian se lasă captat de lamentația distopică („În preajma ta poesia mustește în lucruri: — / unii o văd, alții nu — / vai de cei ce n-o văd, / vai de cei ce n-o simt !"), în al cărui flux integrează pînă și parafraza aforistică („somnul rațiunii naște roboți"). O voință a climatului de bibliotecă în „conul de umbră" al provinciei („cărțile îmi rod privirile") însoțește sentimentul autumnal („toamna împlinește o singurătate de plumb"). Aeriană, serafică și pudică, privirea răsfrînge starea continuă de solitudine și tristețe pe care numai cîntecul o „cimentează".

Se impune să observăm că un studiu mai atent al imaginilor ar detașa o serie de construcții de primitivismul ancorării în cîteva simboluri, eliminînd astfel impresia de facilitate, rezonanțele și inflexiunile ușor detectabile în unele poeme.

Spirit elegiac care nu-și adoptă stările poetice, pe cît de tenace pe atît de vulnerabil, seducător prin formula antichizantă recurgînd organic în confesia directă, uneori ușor ironică, compunînd un univers personal, Gellu Dorian dispune de un real potențial al lirismului pur, pe un fond de criză existențială autentic, debutul său în volum atestînd un „poet" ale cărui înfățișări viitoare vor proba o valoare diferențiată care nu se supune marginalizării.

George Luca

*) **Gellu Dorian : „Poeme introductive", Editura „Junimea", 1986**

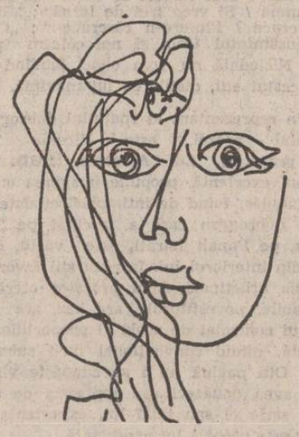

Desene de Cornel Dumitriu

NOUA GEOGRAFIE A LIRICII CONTEMPORANE

● *Aflată sub semnul definitiv al eminescianismului, poezia botoșăneană de azi afirmă, cu toate acestea, nu puține valori, concretizate într-o acțiune literară care merită, din toate punctele de vedere, o examinare atentă. Este vorba, fără de îndoială, de un grup compact de scriitori a cărui coagulare trebuie fixată la sfîrșitul anilor '70 și care acum se găsește în plină consolidare, completările bibliografice care s-au produs avînd capacitatea de a puncta o evoluție. În 1979, apărea la Botoșani o „casetă editorială", conținînd plachetele poetice „Pasărea de iarbă", de Dumitru Țiganiuc, „Speranța matematică", de George Luca, „Voce de flacără" de Constantin Dracsin, „Eternă patrie", de Valeriu Topa, „XIII Sonete", de Aurelian Gulea, „Viața într-o frunză", de Victor Teișanu, „Polul est", de Mircea Oprea, „La țărmul cuvîntului", de Elisabeta Vartic, „Proiect de statuie", de Mihai Munteanu, „Vînătoare de frig", de Dumitru Necșanu, „Hrisov", de Mihai Marciuc, „Schiță de portret", de Mihai Lău, „Întoarcerea menestrelului", de Val Talpalaru ; la acestea se adaugă o culegere de schițe („Vindecarea trupului lui Ion Striglet") conținînd proze de Dorin Baciu.*

Iată o apariție lirică în colectiv, pe care trebuie s-o însoțim, spre a rezulta o imagine completă, cu volumele de poezie publicate, în ultimul deceniu, de alți autori botoșăneni, precum Maria Baciu, Lucia Olaru Nenati, Gellu Dorian care lipsesc din tabloul de grup schițat în 1979, însă a căror prezență, acum evidentă, îl întregesc de acolo. Poeții botoșăneni ai anului 1979 nu au rămas la aceasta eboșă, anii de pe urmă aducîndu-le cîtorva dintre ei (și mai cu seamă lui Dumitru Țiganiuc, Constantin Dracsin, Mihai Marciuc și nu doar acestora) contribuții noi, care subliniază o aptitudine literară evidentă încă de la începuturi. Era atunci, și este încă și azi, o poezie aparținînd, în chip preponderent, unor tineri, aflată mai la o parte de mode trecătoare, afirmînd individualități și diferențieri stilistice, în așa fel încît, putem zice fără a exagera, că o nouă geografie literară românească poate începe, cu desfășurările ei, și de aici, din lumea eminesciană.

Demnitate

Eu cred în sacul cu merinde
purtat în spate de țăran
și-n cinstea care nu și-o vinde
în piața lumii pe un ban.

Eu cred în demnitatea sfîntă
a celui care stă la plug
înconvoiat, cu zarea frîntă,
arzîndu-i sufletul pe rug

ca un incendiu de lumină
topit cu țarină cu tot
și țarina i se închină
strălucitoare, grea de rod.

Mesaj

Deschide-te lume, deschide !
E toamnă în noi și e seară
Stă noaptea cu buze livide
trăgînd fără timp din țigară

La capete scurse în mare
de drumuri, de timpuri, de gînduri
se-aprind fără rost felinare
și fug în adîncuri pămînturi

Mi-i dor, și-s pe-un punct pe planetă
de unde se-aude vecia ;
din insula asta secretă
la voi se gîndește Maria.

Plouă cu soldați

Plouă cu soldați pe la cazarme
Toamna asta a născut soldați
Cu priviri aprinse între arme
vor mărșălui încolonați

spre un poligon, în depărtare
pe un cîmp de nimenea văzut
și vor impușca pe rînd fecioare
și vor plînge fiindcă i-a durut

Și vor scrie-apoi de la cazarmă
către cea pe care n-o mai văd
că o poartă-n țeava de la armă
și că mîine iar va fi prăpăd...

Maria Baciu

Autumnală

Arama toamnei iarăși pogoară peste țară
Ce-n suflet ne-nflorește de cum ne este dat,
Să ne ivim pe lume, în vatra milenară
În fremătarea străzii sau în eternul sat.

Niciunde ca acasă nu-i toamna mai
frumoasă ;
Cînd strugurii în cramă se decantează-ncet,
Se bat în curte nucii, planeta amiroasă,
A pîine preacurată cîntată de poet.

Se duc pe zări lăstunii și ziua-i mai subțire,
Și gările sînt pline de mame și recruți.
Frumoasă este ora, precum un vis de mire,
Și fulguiește frunza prin parcuri și prin munți.

Sămînța pîinii iarăși s-a-ntors în carnea țării,
Ca în primăvară din nou să izbucnească,
Cît va cuprinde ochiul în arcul depărtării,
În dulcea și eterna cîmpie românească.

În toate

Patria se află în toate cuvintele
ce pot fi spuse
frumos ;
în surîsul mamei
și-n drumuri de cer.
Patria se află în semințe,
în soarele răsfrînt peste frunți
și-n aceste păsări
ce zboară
cît le lasă aripile,
peste cerul limpede ca o
lacrimă.

Mihai Lău

Cer moldav

Brumele tale,
brumele mele
steaguri de purpură
prinse pe stele,
arcuri cuprinse
în cerul moldav.
În dăruirea lui
înalt și brav
și-todeauna
proaspăt ca lumina
iubindu-și în tăcere
rădăcina.

Amintire

Amintire de luptă
plouată de gînduri
și stele,
în tine se deapănă
inima mea,
purtînd la catarg
doruri grele,
în tine s-aprind
luminările vieții
și ard ca nestinse
dureri,
ducînd spre albastru
comoara de vise
de mîine, de azi
și de ieri.
De-aceea, în clipele
marilor praguri,
te-aștern lăicer
pe vecie
în inima scumpă
a neamului meu ;
să ne porți orișicînd,
bucurie.

Mihai Marciuc

Vis cu lotca noastră

Pe lotca îngustă trecînd la un loc
ți-e carnea fierbinte ca steaua-n cădere
și brațele tale sînt fringhii de foc,
ne-mpinge din urmă nu știm ce putere

tu semne îmi faci să ascult cum din ape
un tunet adînc împresoară cetăți –
prin case bătrînii citesc horoscoape
și caută inima lumii pe hărți

îmi spui cum te cheamă și vorbele zboară
se-aud pe aiurea lătraturi de ciini
o, Doamne, ce viață și-n lotca ușoară
cînd orele noastre devin săptămîni

dar iată privim cu mirare 'nainte
cum liniștea deasă se țese-mprejur
cîntării ce-i veșnic fără contur
de-acuma-i vom fi nesățioase merinde

pe marginea clipei un secol vuind
își poartă memoria-n fin echilibru
ți-e carnea fierbinte ca ochiul de tigru
și trecem pierduți între cer și pămînt.

Aici respiră marea

Pe cine strigi, iubito, cu degetele lungi,
în pînza cea de aer cuvintele se-adună
suntem la fel de singuri precum eram atunci
și tot astfel suntem de împreună

mi-ai povestit atîtea de regi bătrîni și orbi,
cuvintele se nasc și mor impure
căci viețuim cu trupul în propriile gropi
și sufletul ne umblă prin pădure

cuvintele prealimpezi, acestea dar lipsesc
mereu rostind, tot altceva se-aude
ecourile lumii ne mușcă nefiresc
cu dinții strîmbi de-atîtea fructe crude

aici respiră marea și muntele vrăjit
pe trup nisipul lor ni se depune –
nu căuta cuvinte într-atît
încît să poți uita de-nțelepciune

căci, iată, stăm aproape, muriră toți, demult
citind pe frunze sensul rădăcinii –
spre cine strigi, iubito, cînd glasu-ți este mut
și-ți ning din ochi garoafele și crinii.

Victor Teișanu

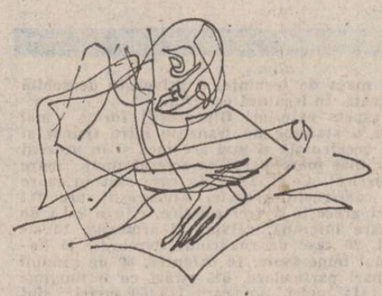

Poezia

Dacă trec prin fericite hățișuri
dinlăuntrul florii de nufăr
tot strigînd că foșnirea sacră
a pădurii nu face ocolișuri
La fel ca marea pasăre neagră
dacă trec prin centrul
de greutate prin firea
unui lucru sau a unui fragment
dacă iarba chiar șuierînd strident
tot îmi suge lacomă privirea
dacă-i adevărat că manipulez
o mașină de simțit divin
dacă vreau să rostesc totul deodată
partea reală și partea imaginară
dacă-n podul palmei nu țin
litera magică precum o grenadă.

Lumea e un foc veșnic

Toți marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
identificîndu-se cu flăcările și locul
și nu producătorii de spectre
care-și dau foc trupului sfidînd însuși focul...

Toții marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
în flăcări cu neputință de stins, rupînd orice
gratie
ca Bruno în vîlvătaia adevărului
și Bălcescu mistuit de rugurile iubirii
de patrie.

Toți marii eretici sînt cei ce-au ars și ard
și dau drumul la o mulțime de vulturi
deodată și renasc
așa cum îi văpaia iubirii de semeni
în secol ard ochii lui Marx... !

George Luca

POEMA „EMINESCU"

I. loc originar

Mi-am găsit locuința nepieritoare
Mă voi sălășlui în Cuvînt
Și peste toate cele trecătoare
Voi rămîne pururi cel ce sînt

Am să-mi locuiesc pe deplin cuvintele
Și-am să le scap de fatalul destin
Al drumului ce nu se mai întoarce
Prin ele mereu am să vin.

II. cuvintele tale

Tu cînd vorbești
Lucrurile se pun în mișcare
Cuvintele tale
Învăluiesc și dezvăluiesc lucrurile
Cuvintele tale
Sînt joacă, sînt forță, sînt vis.
Cuvintele tale m-au plîns
Tu numești ceea ce încă
nu s-a numit ;
În lucruri
Cuvintele tale pătrund în ascuns
unde esența cu lumina s-au întrepătruns.
Cuvîntul tău m-a făcut, a dat sufletului
ieșirea la Mare.
Tu cînd vorbești
lucrurile se pun în mișcare.

III. lumina mă inundă

Mă deplasez în toate direcțiile
Niciodată nu știu unde sînt
Mă balansez între cer și pămînt

Cuvintele-mi se umplu de tăcere
Nu știu dacă pot să mai vorbesc
Triumfă-n logos grai viu, omenesc

Mă pregătesc pentru transfigurare
Lumina mă inundă din lăuntru
Un templu-i universul ; pot să intru.

IV. descîntece de nenoroc

Cîntecul meu te ajunge din urmă
Urma mă pierde în pierderea ei
Visul din mine se curmă

★

O pasăre cîntă în zbor tremurat
Prăpastia cerului e plină de zbor
Silabele tale mă dor

★

Cuvînt de uitare, de rană și foc
Mă tulbură greu și m-adună la loc ;
Cuvînt nenoroc.

Theodor Damian

Eminescu

Zeu tînăr
ce porți în ochi
sclipiri de diamante,
cerne-ți gîndurile
și visele și dorințele
și fă din ele o carte
o carte mare – din care,
învățîndu-te
să învățăm
cum se iubește țara
cum să-ți cînți iubitul,
cum să transformi
stelele
în cununi de dor
și de speranță
cum să iubești lacul
cu tremurătoarea-i undă,
cum să iubești codrul,
cu tremurătoru-i foșnet,
să învățăm a iubi luminos
cîntînd Luna,
doamna întunericului
și, peste toate,
să învățăm
a îngenunchea
în fața numelui tău
scris cu mîile de făclii
ale sufletelor românești,
să-ți respectăm tăcerea
și să-ți dorim în taină
revenirea...

Gianina Roșca

Eugenia Enescu : „Melc" Din Tabăra națională a sticlei și porțelanului Dorohoi

MOMENTE LA CONFLUENȚA ARTELOR

Sub semnul lui Enescu

Instituție de propagandă și educație muzicală, scenă larg cuprinzătoare a artei naționale și universale, Filarmonica botoșăneană și-a redeschis de curînd evantaiul manifestărilor sale printr-o nouă stagiune, ce a debutat în acest an cu cea de-a XI-a ediție a „Zilelor George Enescu". Muzicienii acestui oraș, sprijiniți exemplar de factorii conducători ai vieții culturale, desfășoară periodic o serie de manifestări menite să țină trează, în sufletele și inimile noastre, figura lui George Enescu. De astă dată, tema simpozionului a avut un caracter memorialistic — „L-au cunoscut pe Enescu" — solicitîndu-se unor invitați, precum prof. univ. dr. George Pascu și dirijorului Nicolae Boboc, artist emerit, să-și depene amintirile despre întîlnirile cu marele muzician.

Dacă marele Enescu a fost evocat de mărturiile respective și de considerații asupra creației enesciene (la simpozion au mai participat conf. univ. Vasile Spătărelu — compozitor, decanul Conservatorului „George Enescu" din Iași, Melania Botoșan — lector universitar la același conservator, prof. George Manovici și scriitorul timișorean Vasile Bogdan a cărui carte „Ei l-au cunoscut pe Enescu" a și fost lansată cu această ocazie) sufletul său ales, concepțiile sale, viziunea sa despre lume s-au desprins din lucrările muzicale prezentate. Dirijorul Ion Baciu, la pupitrul orchestrei botoșănene, a dat glas „Poemei române", unor fragmente din „Suita I pentru orchestră", „Dixutor"-ul enescian aureolînd împreună cu cele „7 cîntece pe versuri de Clement Marot" interpretate de tenorul Florin Diaconescu, elevata seară de muzică.

Sub auspicii generoase se manifestă și concertele propriu-zise ale Filarmonicii din Botoșani. Astfel, după simfonia „Patetica" de Ceaikovski, abordată recent, Florin Totan — tînărul dirijor al Filarmonicii botoșănene — „atacă" o altă pagină de dificultăți neiertătoare, Simfonia a V-a de Șostakovici — lucrare de proporții impresionante sonore, de cromatică diversă și un dinamism adeseori surprinzător (și pentru dirijor și pentru orchestranți, necesită o bună cunoaștere și o însușire a patrimoniului muzical anterior respectivei creații șostakoviciene. S-ar părea că lui Florin Totan nu-i lipsesc nici curajul și nici cunoștințele necesare (ce-i drept, acumulări în timp se vor mai face) în materie. Noua invitație la cursurile de dirijat ale inegalabilului Sergiu Celibidache — va împlini treptat, credem, promițătoarea evoluție pe a cărei traiectorie se află Florin Totan.

Faptul de a fi înțeles responsabilitatea și încrederea într-o artă ale cărei promisiuni și realizări sînt deja de notorietate.

Promovarea creației muzicale românești contemporane îndreptățesc speranța în viitorul muzicii noastre, a Orchestrei simfonice botoșănene, pe aceste dulci plaiuri moldave, aflate sub incidența zodiei enesciene.

George Manovici

Peisajul ca memorie

A a treia „personală" organizată la Botoșani. Constantin Radinschi, ale cărui obîrșii sînt pe aceste meleaguri, realizează un spectacol plastic amplu, deconectant și reconfortant. Lucrările comunică cu autoritate, direct, în modalități cromatice după „legea optică", creînd impresia unei lumi a realului care subjugă prin bogăția nuanțelor, trezind privitorului o stare lirică, meditativă. Ambiguitatea discursului plastic este atît de bine stăpînită și dozată încît privitorul nu este niciodată derutat, chiar dacă autorul pendulează între o realitate concretă, obiectivă, naturală și o alta logic subiectivă, voind și reușind să transmită ce simte dincolo de lumea vizibilului. Pentru că forța de comunicare întrece atributul exterior, țelul artistului fiind să pătrundă înțelesul „dinlăuntru", trăirile sufletești legănate de o inimă omenească. Construcția plastică este sprijinită pe o arhitectură imaginară solidă, în care atît detaliul cît și ansamblul sînt înscrise într-un tot închegat, elegant, rotund. Pictorul evocă esența lucrurilor redată prin planuri largi și pure, ocolind stufozitățile naturii printr-o oglindire plastică globală, închegată, matură și mai ales personală.

La Constantin Radinschi, detaliile inutile își pierd identitatea pentru a da întregului o nebănuită armonie de ordin poetic. Zăpada, apa, cerul, copacul, casa — iată cîteva elemente pe care pictorul le vede în felul său pentru a obține un spectacol plastic pur și emoționant. În această lume a picturii pe care Constantin Radinschi o iubește cu dăruire și sinceritate, pictorul arată un talent stăpînit de un calm desăvîrșit, ce evoluează fără teribilisme și fără grandiloc-vență, propunînd acest limbaj plastic concis, dovedind o desăvîrșită comuniune afectivă și spirituală cu natura. O operă vastă și originală un profesor dăruit muncii sale — iată-l pe Constantin Radinschi, artist plastic originar din Brăeștii Botoșanilor.

Alexandru Sandu

NICOLAE CIOBANU

● Nicolae Ciobanu s-a născut la 4 august 1931 în Dochia — Neamț. În 1958 își încheia studiile de filologie la București și devenea lector universitar la Timișoara. A lucrat ca redactor la revista **Orizont,** a îngrijit culegeri literare ale cenaclului „Excelsior" din Timișoara și ale altor cenacluri bănățene, a lucrat pentru scurt timp la Televiziunea română pentru ca, din 1969, după o colaborare asiduă, să devină redactor și apoi șef de secție la revista **Luceafărul,** loc al împlinirii unei opere critice insistente, angajate. Din 1986, ca o recunoaștere a meritelor sale pe tărîm literar și cultural, a condus Muzeul Literaturii Române.

Lasă în urmă, întipărite în țărîna memoriei, șapte cărți de critică literară : **Nuvela și povestirea contemporană. Studiu critic.** Editura pentru literatură, 1967 ; **Panoramic,** Editura Cartea românească, 1972 ; **Critica în primă instanță. Din cronica anului literar 1972,** Editura Eminescu, 1974 ; **Însemnări critice, Glose, sinteze, analize,** Editura Facla, 1975 ; **Însemne ale modernității,** Editura Cartea Românească, 1977 ; **Întîlnirea cu opera,** Editura Cartea Românească, 1982 — și, încununare regală pe care orice critic și-o dorește, punct de deschidere curmat, însă, brusc — un volum despre M. Eminescu : **Eminescu. Structurile fantasticului narativ,** Editura Junimea, 1984 (colecția „Eminesciana", nr. 34).

Monografia **Ionel Teodoreanu. Viața și opera** (Editura Minerva, 1970) este efectul firesc al preocupărilor lui Nicolae Ciobanu pentru autorul **Medelenilor,** a cărui operă a editat-o pe larg : în 1967 îngrijea și prefața, în seria „Biblioteca pentru toți", romanul lui Ionel Teodoreanu : **La Medeleni** (4 volume), pe care-l reedita în 1971, 1975, 1978 (Editura Minerva, seria „Patrimoniu", 2 vol.) 1985 (Editura Cartea Românească, seria „Mari scriitori români", 3 vol.) — precum și în seria de **Opere alese** pe care a inițiat-o, începînd cu anul 1968, la Editura Minerva (seria a apărut în șapte volume, fiind încheiată în 1981 ; volumele 4 și 5 sînt editate împreună cu Aurelia Rusu). În 1978 a scos însemnările lui Ionel Teodoreanu : **Cum am scris „Medelenii"** (culegere, studiu introductiv, selecție și text stabilit de Nicolae Ciobanu, Editura Junimea, 1978). Este omul care a „administrat" cel mai bine opera lui Ionel Teodoreanu, care a reușit, prin ediții și studii de fecundă erudiție, să scoată opera autorului din conul uitării și s-o propună unui public nou.

A mai prefațat o ediție de **Balade vesele și triste și alte poezii** de G. Topîrceanu (Editura pentru literatură, 1961 ; ediție reluată și adăugită în seria B.P.T., 1966), romanul **Jocul cu moartea** de Zaharia Stancu (ediție de Nicolae Scurtu, cuvînt înainte de Nicolae Ciobanu, Editura Militară, 1984), volumul **Poezii** de Șt. O. Iosif (Editura Eminescu, 1971), romanul **Velerim și Veler Doamne** de Victor Ion Popa (Editura Minerva, 1970). În 1979 a scos, la Editura Minerva, în colecția B.P.T., o **Antologie de proză scurtă românească** (de la Constantin Negruzzi la Pavel Dan), în patru volume, ce atestă încă o dată specializarea sa în proza scurtă românească pe care a analizat-o amplu în cărți și reviste.

Un autor, o operă, un om. Prin dispariția lui Nicolae Ciobanu revista **Luceafărul** scrie încă o pagină tristă la cartea dureroaselor ei pierderi din ultimii ani, literatura română se

pregătește a primi în patrimoniul ei șirurile, fără mîna caldă din care au izvorît, ale unui bărbat de aleasă simțire și cugetare, de sobră expresie critică, ale unui critic de formație universitară ce nu și-a uitat îndatoririle pedagogice.

Nicolae Georgescu

Profesorul de literatură

Originile moldave ale lui Nicolae Ciobanu (dispărut acum dintre noi, la numai 56 de ani) au hotărît conformația sufletească a acestui om destinat parcă să fie profesor și să asiste, în chip imperturbabil, la prefacerile adeseori convulsive ale unei lumi literare care, în vremea tinereților lui, își regăsea certitudinile. Venise de la Neamț spre a-și încheia, la 27 de ani, studiile de filologie la București și apoi se dedicase unei îndeletniciri catedratice în Banat, la Timișoara, unde, prin intermediul Universității, își găsise, cu probabilitate, mediul intelectual care i se potrivea cel mai bine. Contribuțiile pe care începuse a le da atunci aparțineau unui spirit studios și metodic în a cărui meticulozitate didactică e bine să te încrezi. Între „ordine" și „aventură", Nicolae Ciobanu era sortit să aleagă în chip definitiv „ordinea", pășind intelectualicește pe teritorii sigure și prospectate îndelung, orientîndu-se după hărți ale căror proporții fuseseră ridicate înainte și nu constituiau materie esteticește nouă. Era dintre aceia care asigură, prin natura profesiunii și prin configurația sufletească, un spirit de continuitate al unei literaturi, comunicînd concluzii sigure și întinzînd poduri de la clasici și pînă la contemporani și ar fi putut să zică, parafrazînd un înaintaș, că este profesor ; nici mai mult, dar nici mai puțin.

În această lume care evoluează adeseori galopant, astfel de alcătuiri umane întăresc climatul de certitudine și sînt destinate a fi un reazem pentru formele stabile, contribuind la consolidări, și în grădinile lui Akademos și sub porticul unui imaginar Lyceum am putea să ne închipuim că Nicolae Ciobanu s-ar fi simțit cel mai bine. Aceasta îi era formula intelectuală și înclinația etică și ori de cîte ori intervenția hazardului l-a silit să le părăsească e sigur că n-a făcut-o cu plăcere. Nicolae Ciobanu nu era ceea ce se cheamă indeobște, și cu o formulare nefericită, „om de baricadă" căci avînd reprezentări sigure și didactice despre cultură socotea condiționările de moment drept inutile și stricătoare ale unui țel în orice caz mai înalt. Totul, de la psihologie și pînă la adeziunile neintîmplătoare, ne arată că ar fi lăsat, din instinct de temperanță, „baricada" pentru cei aventuroși și hazardați, sortiți întreprinderilor abile și cu principii fluctuante. Era, și din acest punct de vedere, „profesor" și profesorul se simte obligat a-și păstra nemodificate principiile inițiale, avînd un ideal de natură etică pe care de s-ar întîmpla să-l trădeze ar însemna să se trădeze pe sine.

Opera, care îi supraviețuiește, aparține și ea unui profesor de literatură, indicînd năzuința de a întări judecăți și de a le da acestora consistența unui act definitiv. Nimic nu e mai puțin spectaculos decît acest efort de a ridica la formule certe o mulțime de argumente care, aparținînd altora, aduc cu ele participarea unor subiectivități. Criticul năzuia să fie *obiectiv* însă obiectiv la un mod didactic și academic, punînd site dese în frazele lui care păstrau doar ceea ce prezintă siguranță și întărește un ipotetic edificiu și e de la sine înțeles a zice că în aceste cercetări minuțioase și solide nu trepida spiritul tulbure al unui precursor. Nicolae Ciobanu nu se găsea printre „înaintemergători", însă opera pe care o lăsa însemnează o sumă de concluzii care decurg din observația atentă și calmă a unui obiect estetic pe care, după îndelungate calcule, criticul sfîrșește prin a-l socoti definitiv clasat. „Clasat" și „clasificat", adică apt a fi introdus, spre studiu, în „clasă", transportat din realitatea dezvoltărilor impetuoase în șirurile de fenomene care și-au căpătat un sens.

Îndeobște, astfel de studioși arată înclinație către sinteza tematică și către monografie reclamînd aceste prelungi investigații în amănunt și, în cele din urmă, o epuizare temporară a obiectului estetic, aducînd, adică, niște concluzii care definesc un moment al receptării. Nicolae Ciobanu a dat astfel de contribuții, întărind și în acest fel impresia pe care era sortit să o lase, aceea a unui profesor cu metodă și preocupat de așezări axiologice mai drepte, nestricătoare totuși de ierarhii constituite. Astfel trebuie clasificată monografia „Ionel Teodoreanu. Viața și opera" (1970), o încercare de deplin reușită de a defini un autor aproape uitat de istoriografia literară și adorat de cititori, astfel trebuie socotită minuțioasa cercetare dedicată „Nuvelei și povestirii contemporane" (1967), o panoramă reușită din necesitatea unui moment literar care afirma, cu insistența acceselor inexplicabile, triumful „genului scurt". Istoricul literar și-a fixat drept obiectiv „genul scurt", începîndu-și cercetările cu o contribuție privitoare la acesta și le-a încheiat, vai, prematur !, în același registru, nădăjduind a scrie o istorie a nuvelei fantastice românești, aflată aproape de sfîrșit și apărută, într-un lung ciclu, în „Luceafărul". Cercetare academică, arătînd aceeași preocupare profesorală pentru certitudini, aceasta ar fi putut să fie (și este !) opera unei vieți. O viață care acum s-a curmat dramatic, lăsînd opera singură să vorbească.

Artur Silvestri

Prețuirea valorilor

Cînd a venit la conducerea Muzeului Literaturii Române, sunt convins că știa ce sarcini își asuma. Pe urmele lui Perpessicius și Al. Oprea, avea de condus o instituție de rang național...

(...Ediția operelor eminesciene, revista *„Manuscriptum"*, „Rotonda 13", în fiecare lună, un patrimoniu inestimabil, de manuscrise, documente, piese ultraprețioase, un patrimoniu care presupune, automat, valorificare, conservare și, eventual, restaurare, un public de atras, cît mai numeros, Muzeul Teatrului Național și două case memoriale, alte multiple activități — mai ales cu public de afară, — iată doar numai cîteva din răspunderile care-i apăsau pe umeri...).

Nu te poți juca cu viața unor oameni, cu operele unor nume care au fost, cu valorile de patrimoniu adunate în ani, cu grele trude. Trebuia să se implice...

Și s-a implicat, uneori, pînă la uitarea de sine. Însă, cu deferența necesară, cu respectul acordat fiecărui cuvînt de „specialist", într-un deplin spirit democratic : fiecare „lucrător" era întrebat, pe rînd, ascultat cu toată atenția, venerat pînă la obedință, pentru ca, în final, să-și spună, El, Directorul, adesea ca o „sumă", ca o expresie a celor „de la lume adunate", ultimul cuvînt.

Nu avea prejudecăți, idiosincrasii, resentimente. Avea, în schimb, — sau, mai exact — începuse să aibă, în scurtul răstimp ce i-a fost hărăzit să conducă, autoritate. Cunoștințele de critică și istorie literară — condiție *sine-qua-non* pentru a putea conduce o asemenea instituție —, cunoașterea din interior a vieții literaturii și a vieții literare începuseră să-și arate roadele. Oameni dintre cei mai feluriți — dar specialiști dintre cei mai avizați ! — răspundeau afirmativ chemărilor sale. Mi-am dat seama de asta cel puțin în ceea ce privește colaboratorii revistei și participarea membrilor juriului la decernarea Premiului „Perpessicius".

Îmi amintesc — de-acum — celebrele noastre ședințe „de joi", cînd discutam sumarele și stadiul operațiunilor redacțional-tehnologice ale revistei *„Manuscriptum"*. Ca un om venit din presă, îi plăcea „să se implice", să trăiască febril fiecare clipă și, la început, se arăta destul de precipitat : ca și cum această revistă, trimestrială, putea să apară într-o săptămînă ! Ulterior, dobîndind tot mai multă experiență muzeală și siguranță de sine și înțelegînd, din lăuntrul lor, fenomenele specifice, căpătase o deplină încredere în forțele colectivului redacțional.

Avea, ca om, o modestie, o discreție, un tact, o blîndețe — calități înnăscute, cred, moștenite de la părinții și strămoșii săi moldoveni — și cultivate și prin locurile pe unde trecuse —, avea, așadar, o modestie, o blîndețe, un tact și o discreție care ne-au făcut ca — iată ! — nici în ultimul ceas să nu știm exact de ce...

(M-a sunat, la telefon, acum circa zece zile, — de fapt cu trei zile înainte de dispariția-i —, acasă, să-mi spună că nu mai poate scrie mult promisa-i și dorită-i prefață la o carte de Mircea Eliade. Cu o voce stinsă, abia perceptibilă, nu mi-a zis nimic despre chinurile sale. M-a întrebat, în schimb, surprinzător, ce-mi fac copiii... Cum să-ți dai seama că era o voce de... lebădă ? !)

Iubea pătimaș literatura și pe creatorii ei. Și, deopotrivă, viața, cu mai ales, bucuriile ei.

Acesta a fost — și a rămas cel puțin pentru noi, cel puțin pentru mine — *NICOLAE CIOBANU* : un om de carte, un specialist, un prieten. Un spirit de aleasă omenie.

Fănuș Băilești

Urmare din pag. I

gebildeten 'Stande. Conversations-Lexikon, F.A. Brockhaus, Leipzig (1875—1879), ediția a XII-a. Din păcate nu dispunem **încă** de această ediție, care nu se găsește la marile biblioteci din București, dar avem la dispoziție ediția XI și XIII. Editorii făceau modificări de la o ediție la alta. Deci ediția a XII-a diferă de ambele. Cu toate acestea, putem afirma **cu toată certitudinea,** că editorii au ținut cont de contribuțiile lui Eminescu, cel puțin la articolul referitor la „București". Aceasta, datorită faptului că dispunem, din Ms. 2 269 de la Biblioteca Academiei R.S. România, de ciornele scrisorii expediate de Eminescu la 27 februarie 1875. Nu putem fi siguri că el ar fi răspuns sau ar mai fi trimis restul materialelor solicitate. Este interesant însă faptul, nesemnalat în scrisoarea editorului german, că Editura a adoptat remarca lui Eminescu referitoare la cuvîntul „Boyar" : este exclus din ediția a XI-a, pasajul final (vol. III, p. 438) și înlocuit cu textul redactat de Eminescu (ediția XIII, vol. III, p. 272—273). Redăm în continuare, tradus în românește, textul lui Eminescu, reprodus cu mici modificări în **Lexicon.**

Pasajul „Denumirea B[oier] a fost preluată de la ruși de către romanii Principatelor Dunărene ș.a.m.d." pînă la sfîrșit trebuie șters ca [fiind] fals și înlocuit prin următorul : „La românii Principatelor Dunărene denumirea B[oier] a existat de asemenea pînă la Alexandru cel Bun (1409), totuși fără specificarea funcției legată de titlu. Abia în secolul al XV-lea începe titlul să indice, în parte după domnii bizantini, în parte după cei slavi, o funcție de stat bine determinată. Un număr de 11 sau 16 boieri forma Sfatul Coroanei, care îl însoțeau pe domn și lăsau locțiitori în posturile lor. În război, ei erau conducătorii armatei. Astfel, de exemplu în Moldova, armata era condusă de domn, iar cele două aripi erau comandate de vornicii Țării de Jos și Țării de Sus. În Țara Românească aripile erau comandate de marii vornici. În fiecare armată românească era un mare spătar. Documentele emise de domnitor erau semnate de toți boierii săi, care își atîrnau sigiliile alături de al domnitorului, pentru a da prin aceasta o garanție de autenticitate instrumentului."

Toate documentele sus-menționate sînt înțocmite în forma unui [***], din care cauză unii boieri din Sfat contrasemnează actele domnitorului lor și cu copiii și copiii copiilor. Urmează articolul despre „Botoșani", după care Eminescu continuă : **„În perioada decăderii militare a Principatelor (secolele 17 și 18) funcționarii civili erau numiți boieri. Aceștia erau fii de boieri care trebuiau, ca mari proprietari funciari, să preia servicii de stat neplătite, și prin aceasta [***] nobletea oficială în familie. Această noblețe nu era însă ereditară. Urmează articolul despre „Brăila".**

Colaborator la Lexiconul – Brockhaus

După edițiile de care dispunem nu putem preciza încă, dacă **Lexiconul** a preluat ceva sau nu din articolele „Botoșani" și „Brăila", cum o putem face însă despre articolul „București", pe care îl reproducem în continuare, tradus în românește.

Bukarest (în românește București), din 1665 capitala Țării Românești, din 1862 a Principatelor Unite Moldova și Țara Românească (România), se întinde pe cîmpia ondulată pe ambele părți ale Dîmboviței, la circa 8 mile de Dunăre. Legenda atribuie prima așezare unui cioban pe nume Bucur. Or, credibilitatea acestei [legende] este mare, căci o astfel de presupunere nu contrazice cu nimic modul în care au fost întemeiate cele mai multe sate românești... [în ediția a XI-a a **Lexiconului,** afirmație exclusă din ediția a XIII-a la sugestia lui Eminescu]. **În secolul 15 locul era ocupat numai de un castel „Cetatea Dîmboviței", care a fost cucerită de Ștefan cel Mare. Astăzi orașul are în diametru peste o milă și oferă mai ales din partea sudică, cu multele sale biserici, majoritatea acoperite cu tablă foarte strălucitoare, turnuri și cupole din verdele frumos dintre masa de locuințe, o priveliște deosebită și măreață. În legătură cu [***].**

Ca aspect exterior, B[ucureștii] forma mai demult o stațiune de tranziție între Orient și lumea occidentală și mai are încă și în prezent în cea mai mare parte caracterul unui mare oraș ogricol. Cele 25 000 de case sînt în mare parte construcții proaste, B[ucureștii] are 114 biserici grecești și trei catolice, cîte o casă de închinare luterană, calvină și armeană, 10 sinagogi, 20 case de rugăciune evreiești, 40 hotele mai importante, 10 cafenele, 60 de grădini mai mari particulare, 645 străzi cu o lungime de 203 114 metri, din care 119 460 metri sînt pietruiți, 2 hale comerciale, 6 piețe publice, 7 curți bisericești, 1 universitate, 2 licee, 2 gimnazii inferioare, 1 seminar teologic, 1 școală comercială, 2 școli superioare de fete, 1 școală medicală-chirurgicală și o școală de medicină veterinară, 1 conservator, 1 școală de pictură, un Institut macedo-român, 16 școli elementare pentru băieți și 14 pentru fete, 12 librării, 14 tipografii, 6 institute de litografie, o bibliotecă națională, un muzeu zoologic-mineralogic și unul de antichități, începuturile unei galerii de tablouri și 8 spitale mari și bine dotate. Este reședința principelui român, sediul mitropolitului, al guvernului, al curții supreme de justiție și casație, al Camerelor și al tuturor autorităților superioare civile și militare. Un mare orfelinat a fost întemeiat în 1862 de principesa Elena, iar pe vremea prințului Știrbei a fost construit un teatru de stat pentru Opera italiană și teatrul românesc. (La șosea, înaintea Barierei, din vremea prințului Bibescu [se găsește] un loc frumos de plimbare, pe care se desfășoară un Corso strălucitor. Alte locuri de plimbare sînt : Cișmigiul, grădina Sfîntul Gheorghe și grădina Episcopiei). Industria este pînă acum precară. Se produc de fabrică : cărămizi, petrol, fierărie, lumînări și altele.

Datoriile bănești ale localității B[ucurești] se ridică la 17 000 000 franci, veniturile la 4 000 000 franci. Garda națională este formată din 6 000 de oameni. Poliția comunală din 600 de oameni. Serviciul de pompieri din 700 de oameni. Consumul anual de alimente este de : 18 000 000 pîini albe, 7 000 000 pîini negre, 5 200 000 kg carne de vită, 740 000 kg carne de porc și alte sortimente, în afară de vînat și carne afumată. Începînd din anul 1872 orașul are iluminație cu gaz. În fiecare an se construiesc în medie 500 de locuințe noi. (Ms. 2 269, filele 63 recto — 66 verso).

Cam acesta era stilul în care trebuiau concepute articolele pentru **Conversations-Lexikon-ul** german. Din comparația textului manuscris cu textul tipărit rezultă că redactorii își permiteau intervenții, reducînd orice amănunte sau considerații personale, cum apar frecvent în articolele lui Eminescu. Acesta trebuie să fi fost și motivul pentru care poetul nostru a renunțat la continuarea colaborării.

Desene de Raluca Grigorcea

ATITUDINI

O istorie literară

Cu tact, răbdare și supunere onestă la obiect, Ion Rotaru ne oferă **o istorie a literaturii române** de la origini pînă în prezent (aproximativ anul 1984) în trei volume. Ne interesează, acum, volumul al III-lea care, totuși, nu înseriază și autorii de opere teoretice de un fel sau altul. Zice autorul în **cuvînt lămuritor** : „Socotim însă necesar un volum separat — la care lucrăm deja — ce trebuie consacrat criticii, teoriei, eseisticii și mult prea importantei, în anii noștri, opere de reconsiderare a moștenirii culturale a trecutului, toate aceste sectoare avînd între ele strînse legături, condiționări reciproce, purtînd pecetea inconfundabilă a ideologiei epocii noastre".

Deci **o istorie** fără critici literari, fără istorici literari, fără editori etc., dar bizuindu-se, în dese și relevante cazuri, pe ceea ce au realizat sau au spus aceștia. Profesorul universitar Ion Rotaru este modest, poate prea modest ; dînsul și-a suflecat mînecile și s-a pus răbdător pe treabă, aș zice ca un ardelean din veac și a... scris istoria literaturii românești pînă la zi ! N-am citit, din neglijența mea, ceea ce au scris criticii literari, poate și istoricii literari (?) despre această carte. Cînd atîția au anunțat **proiecte** (dintr-unul lipsea, declarat, Labiș ! — ceea ce a stîrnit, justificat, dure schimburi de păreri la vremea respectivă) de istorii literare contemporane, dar nici unul dus pînă la capăt : cînd alții au făcut **dicționare** (mai mult sau mai puțin selective...) iarăși, cînd alții, elitiști, afirmă că ei au făcut „istoria" literaturii contemporane prin însumare în volume a unor articole despre autorii prefereți ; în sfîrșit, cînd a fost reeditată **Istoria** lui Călinescu (premearsă de **Sinteza** lui Iorga), și atîtea ediții își urmează aproape toate drumul lor firesc, în context, Ion Rotaru ne dă, prin stăruință, **această hartă** a literaturii contemporane. Bună sau rea, vom vedea în timp. Cineva trebuia să **ridice** relieful — minuțiile de desen și arguțiile de amănunt vin după aceea.

Să nu-i cerem, deci, lui Ion Rotaru ceea ce însuși nu dorește să cuprindă în **o istorie.** Cine declară răspicat precum dînsul : „În critica literară și în teoria literară crede mai puțin, din varii motive ce nu se cer explicate aici" va întîmpina, desigur, împotriveli. Totuși, cum spuneam, profesorul se bizuie și pe critica literară și pe istoria literară. Și bine face. Istoria dumisale este, la o adică, o imagine mai mult sau mai puțin reținută a acestor cercetări. Cum sînt ele — așa și **istoria.**

Ion Rotaru a avut în seamă peste 2 000 de autori, unii cu mormane de volume. Apoi perioada în cauză este una dintre cele mai dificile din varii motive. E greu s-o înstăpînești. Apasă multe manii (dacă nu chiar minii) mulți dintre autori sînt în viață, cu opera încă necristalizată, unii au funcții administrative, alții au tupeu și nu mulți au înțelegere și răbdare. Cum să-i cuprinzi pe toți și, la urma urmei, să-i **ierarhizezi** ? Căci, finalmente, asta-i problema pentru foarte mulți. Fără a aparține nici unui grup literar, bizuindu-se pe criticii din toate generațiile dar nu și de toate **școlile,** Ion Rotaru își scrie istoria imperturbabil și, nu în puține cazuri, cu oarecare ironie. Istoricul știe multe și se scuză des că nu poate să spună totul din pricina... spațiului tipografic. Are, ca și Călinescu, unele mălții ; de regulă **descrie** operele și le **analizează** mai puțin ; uneori dă drumul la condei, alteori îi seacă cerneala în peniță. Este, după părerea mea, destul de blînd cu epoca proletcultistă, sesizează transformările radicale la unii, îi înregistrează fugar pe alții. Multe opere elogiate sau recompensate cu Premiul de Stat sînt doar pomenite și nu **descrise** ca să li se vadă găoșenia. Istoria (vol. III) a lui Ion Rotaru nu are **conflict,** ca să zic așa, cu toate că, știm și noi, știe și dînsul bine, a fost cel puțin un deceniu bun cînd s-a pus în ecuație însăși specificitatea literaturii noastre. Faptele sînt văzute din aeroplan, de la înălțimea joasă, care — și atunci cînd survolează terenuri joase și și atunci cînd trece munții — plutește cam la o mie de metri. Trebuia privirea din supersonic (ca să nu zic din satelit !) ca să se vadă mai clar marile rupturi dintre masivi și terenurile uniforme, zăcătoare, nu o singură dată periculoase.

Nu sîntem, credem, între cei din urmă care să nu ne dăm seama cu cît de multe greutăți, de tot felul, a avut a se confrunta profesorul Ion Rotaru. Dînsul a găsit o linie de mijloc, în general corectă, dar are, înainte de toate, mărele merit de a fi ridicat de sineși integral relieful literaturii române din ultimii 40 de ani. Autorul s-a supus adoptării „cu precădere, a principiului istoric, al cronologiei (nu stricte, ci logice !) al observării succesiunii generațiilor fără insistența otioasă atît de mult discutatelor noțiuni (ori «concepte») de „periodizare", „generație" etc. Cuvîntul lămuritor conține multe asemenea precizări și a-i cere autorului altceva decît ceea ce și-a propus mi se pare neloial. Să facă alții (dar nu în declarații !) o istorie a literaturii contemporane mai bună decît a dînsului. Dar prioritatea nu i se poate nega. Moldovean din Valea lui Ion (Bacău, n. 1924), Ion Rotaru, om de ținută robustă precum unele statui în lemn ale lui Vlasiu (pe care nu-l înregistrează în istorie ! cum și pe alții, Ion Sofia Manolescu de pildă), cu o voce de stentor ardelean — a realizat o istorie bună a cărei existență poate da altora sugestii tocmai prin ceea ce nu conține sau prin modul cum este tratată materia.

Gheorghe Suciu

REMEMORĂRI

Preparandia 175

O medalie jubiliară poartă pe fața ei lustruită o inscripție marcînd 175 de ani de la înființarea primei școli de luminători ai satelor din ținutul Zarandului : **„Preparandia din Arad, 1812—1987".**

Prin zelul și neodihna zilnică a cărturarului Dimitrie Țichindeal (cel pe care Eminescu îl numea „gură de aur"), prin contribuția bănească a populației nevoiașe, s-au pus bazele primului institut de învățători în limba română în vremea cît Ardealul stătea încă sub stăpînire habsburgică. Era pe vremea cînd Avram Iancu avea abia 12 ani și nu devenise tînăr **general** al revoluției de la 1848 și nici Crai al Munților de mai tîrziu.

În atmosfera solemnă a celor două zile de comunicări științifice, foști elevi și profesori ai școlii, intelectuali legați de plaiurile Aradului, au evocat cu pietate și emoție istoria acestui lăcaș de cultură și învățătură românească.

N-am avut prilejul și nici n-am socotit potrivit ca în contextul elevat al dizertațiilor să rostesc și eu cîteva cuvinte legate de oamenii, de conducătorii spirituali și administrativi ai acestei instituții. Profit de spațiul acestei rubrici pentru a reproduce un scurt text destul de semnificativ. „Eu am terminat această Școală de învățători. Și de la bunica mea din partea mamei am auzit și vă spun următoarea întîmplare. Născîndu-se dînsa la Gyula în Ungaria, localitate cu mulți români, cînd s-a făcut România Mare a trecut clandestin granița în timpul nopții împreună cu cel mai mare din cei patru copii înscriindu-l la Preparandia din Arad. După o săptămînă a trecut granița și cu cel de-al doilea copil în nădejdea că și acesta va fi primit să studieze la aceeași școală. Director de pe atunci, Teodor Botiș, a ezitat la început invocînd greutățile materiale ale școlii, lipsa de locuri de dormit și lipsa mîncării. Domnule director, a zis bunica mea, vă rog cu lacrimi în ochi să mi-l primiți. Am trecut cu el granița din Ungaria. Dacă rămîne acolo trebuie să termine gimnaziul maghiar. Copilul meu e român și eu vreau să rămînă român. Primiți-l și pe el. Dați-i să mănînce jumătate din porția fratelui său sau ce rămîne de la ceilalți. N-am bani, dar pot trece granița săptămînal și mă angajez să spăl gratuit lenjeria internatului. Nu mă lăsați, domnule director. Și n-a lăsat-o ! Astfel că doi dintre unchii mei au terminat această Preparandie grație omeniei și înțelegerii eminenților conducători patrioți pe care acest lăcaș de cultură i-a avut. Fie memoria lor în veci binecuvîntată !"

Aceste vorbe aș fi vrut **să le citesc în contextul momentului aniversar.**

Adaug numele cîtorva eminenți cărturari din Arad care au păstorit de-a lungul vremilor prestigioasa instituție : Vasile Goldiș, Romul Ciorogaru, Eduard Găvănescu...

Mulțumesc cu emoție edililor arădeni care au ajutat și sprijinit material nu numai organizarea sărbătoririi ci și lucrările de restaurare și redotare a școlii.

În același timp sînt încredințat că Societatea literară „Dimitrie Țichindeal", înființată cu acest prilej, va purta mai departe făclia patriotismului și culturii însuflețiți de buna tradiție a înaintașilor.

Vivat, crescat, floreat !

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

AȘCHII

I. Din „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului" (28 noiembrie), citez cîteva fraze de mare importanță, în legătură cu Centenarul apropiat al morții lui Eminescu, fraze aparținînd lui Edgar Papu : „Noi sîntem mai contemporani cu Eminescu acum decît cei care au trăit în anii lui, pentru că noi, în lumina a ceea ce sîntem astăzi, putem vedea ceea ce contemporanii săi n-au putut să vadă. Cei de după noi vor fi și mai contemporani cu Eminescu, deoarece vor putea iarăși surprinde și detecta ceea ce noi încă n-am putut să prindem din acest geniu cu resurse și adîncimi de gîndire și simțire infinite. Cît despre Centenarul morții lui Eminescu, cred că ar trebui pregătită o lucrare deosebită, extraordinară. Se va încheia, e drept, în vederea marcării acestui eveniment uriaș, **Ediția Eminescu,** una dintre marile cuceriri ale vremii noastre, dar nu cred că este de ajuns pentru cît datorăm poetului nostru național". Cuvinte înțelepte.

II. Din același **Supliment.** La rubrica „O privire către cei care vin", Mircea Ciobanu este „pentru un spirit critic deschis" : „Ca să poți întîmpina cum se cuvine pe confratele care îți va supraviețui, ai nevoie nu numai de suflet, perspicacitate, generozitate ș.a.m.d. Pe deasupra tuturor acestora trebuie să ai la îndemînă un cadru de promovare larg, elastic, în orice clipă adaptabil la împrejurare. Despre existența unui poet ca Marian Drăghici știam încă de acum patru ani de zile. Cartea lui ar fi putut să apară acum patru ani și nu, eventual, în 1988". Citind multe dintre cărțile confraților, mai tineri sau mai în virstă, am observat o rămînere în urmă a criticii literare, o insuficiență capitală a ei : activitatea ei acoperă numai o parte din perimetrul literaturii române contemporane. Critica literară are cîteva „fixuri" și se raportează în mod deosebit la acestea. Cunosc autori nemulțumiți despre ale căror cărți nu s-a scris un rînd ; am citit cărțile respective și am consumat o stare de perplexitate : ele nu sînt mai rele — citeodată sînt chiar mai bune decît acelea despre care se scrie cu obstinație. Ce rezultă de aci ? Critica nu furnizează destulă luciditate celor care vin, îi lipsește pe aceștia de imaginea bogată și complexă a fenomenului literar actual. Am „acuzat" de lașitate pe cutare ori cutare poet sau prozator, autori de poezie ori proză care pot să scrie și critică dar nu o fac. Am pornit de la un raționament foarte simplu : dacă autorii de critică literară sînt și depășiți de cantitatea și calitatea literaturii române contemporane, ei trebuie să fie ajutați de colegii lor, poeți sau prozatori.

III. Forța sacrificiului. Tema sacrificiului stă la baza cărților fundamentale ale omenirii, poate că nu ne convine să ne azvîrlim, în văzduh, cum a făcut Meșterul Manole, cu aripi de șindrilă. Dar ce influență formidabilă exercită asupra noastră destinul eminescian sau destinul labișian ! Caratele acestor destine nu le poate număra nici măcar un zaraf. Fiecare dintre noi construiește o „mînăstire" după propria lui statură, nu o înalță prea mult ca să nu-și rupă gîtul cînd, la chemarea pămîntului, e nevoit să sară din vîrful faptei lui.

IV. Din „Sub poale de codru verde" (Ed. Facla, 1987), cu subtitlul „Balade populare din Banat" culese de Cornel Vesălău, citez cîteva versuri care mi s-au părut excepționale : „Printre brazi, printre molini / Merge-un bou vinăcior, / În coarne cu-n legănior, / Dar în leagăn cine-mi șade ? / Șade Ana Zorzoleana." ; „Pe Dunăre-n jos / Trei vinturi băteau, / Trei de primăvară, / Trei vinturi de vară, / Și vreo trei de toamnă / Și vreo trei de iarnă" ; „Și să-mi pună cruce / Fluiere-n răscruce !" ; „Calcă-ți, fată, jurămîntul / Cum și noi călcăm pămîntul !". Niciodată nu vom obosi lăudînd înălțimea acestui stil, distilarea lui maximă.

V. Un reprezentant al spațiului dobrogean, în domeniul prozei, este Nicolae Țăranu **(Zece prozatori,** Ed. Albatros, 1987). Literatura lui, excelentă, propune imaginea unui pămînt fabulos, foind de întîmplări ciudate. Acest tărîm dobrogean care a fascinat pe Zaharia Stancu, pe Panait Istrati, este văzut, de astă dată, din interiorul lui. Într-un stil favorizat de expresia arhetipală, noul prozator oferă texte impecabile, povestitorul are har, are simțul ritmului controlat de acela al proporțiilor. Deocamdată, nimic convențional nu-i subminează proza. Din pagină nu i se cunoaște virsta, el poate avea douăzeci sau șaptezeci de ani, de parcă, scrie el sau tatăl lui, experiența înaintașilor este propria lui experiență.

George Alboiu

POST RESTANT

Povestea este adevărată, simplă, dureroasă, dar și destul de ciudată, intr-atit par de neverosimile personajele. Deci El, un profesor impătimit de carte, care-și sacrifica chiar și masa citeodată numai și numai pentru a cumpăra cărți, un bibliofil inrăit, pentru care o carte frumos legată insemna o clipă de supremă frumusețe ; Ea, o casnică oarecare, dar cu „pension la maici", cu o spoială de cultură, citeva cuvinte franțuzești, citeva nemțești, atit cit să-ți impresionezi servitorii, altfel o femeie corectă, doar de două-trei ori adulteră (și nici atunci foarte serios, ci numai așa, de „bon ton"), o mamă obișnuită să-și sărute copiii pe frunte in fiecare seară, după rugăciune. Se ințelege, pină aici, că acest cuplu era interbelic, și că nimic neobișnuit nu s-ar fi intimplat intre cei doi, dacă, după război, n-ar fi scăpătat. Zestrea ei a fost naționalizată, sau expropriată, cine mai știe astăzi, astfel că, singură, leafa profesorului nu le mai ajungea. Mai mult acesta, ca și cum nimic nu s-ar fi intimplat, continua să cumpere cărți cu aceeași asiduitate (piața cărților era extrem de bogată atunci, cind se făceau și se desfăceau bibliotecile, din care erau scoși toți autorii nemți, fără excepție, Schiller, Goethe...), spre disperarea Ei. Dar să nu se creadă că profesorul atenta la masa familiei, nuuu... El, săracul, nu-și lua decit lui de la gură, era un om deosebit de onest, de generos, de bun. Si totuși... Dumneaei incepuse să urască mai demult cărțile, dar acum ura ei ajunsese la paroxism. Viața, care nu mai era cea dinainte, o supăra, o sicila, o făcea să se plingă tot timpul, și, incet-incet, aproape fără ca nici măcar Ea să-și dea seama, a inceput să-l urască și pe El. El și cărțile lui. El și nepăsarea lui. El și reaua lui voință. El și minciunile lui scrise și nescrise. El, El, El. Numai El era vinovat de soarta Ei atit de amară, atit de neagră, atit de vitregă, atit de. Și atunci ce credeți că a făcut Ea intr-o zi ? S-a dus și l-a denunțat că are cărți interzise, cu portrete interzise, cu autori interziși, ceea ce, de altfel, era perfect adevărat atunci, cind, cum am mai spus, era suficient să fii scriitor neamț ca să treci drept fascist. De aici și pină la presupunerea că toți cei care citesc nemțește sint nemți și deci fasciști nu insemna cine știe ce efort spiritual. De aceea profesorul a dispărut un timp, timp suficient pentru Ea să-i vindă cărțile, iubitele lui. Dintr-o singură lovitură izbutise să se răzbune și pe El, vinovatul de viața ei tristă, și pe Ele, vinovate de vinovăția lui. Pentru mintea ei mediocră era ceva peste așteptări. El insă n-a murit acolo unde fusese, timpurile s-au schimbat, a fost reabilitat, s-a intors acasă, acasă era Ea care i-a spus : „N-ai de ce să crezi că ești binevenit ! N-am de ce să te rog să mă ierți. Tu ești vinovat pentru că tu m-ai impins să te denunț, datorită ție am ajuns să fac ceea ce am făcut". Profesorul, deși n-o ințelegea, a tăcut, răsfoind o carte pe care tocmai o cumpărase.

MARȚIAN MANEA, BUCUREȘTI. Scrieți interesant, totuși cam cețos in „Procesul". Treceți pe la redacție, să vedem dacă existați.

CĂLIN HERA (A.N. CHIRILĂ), HUNEDOARA. A trecut aproape un „La mulți ani !" de cind mi-ați scris. Ați pus „armata la trecut" ? „A opta stea din Carul mare" este o variantă in proză la „Moartea căprioarei" și nu sinteți nici primul, nici ultimul care incercați această temă. „Luna, ca o mămăligă..." este o metaforă care nu vă aparține, ceea ce nu-i bine. Așadar, vă așteptăm cu altceva.

THEA, BUCUREȘTI. Cine sinteți ? Fără identitate nu aveți cum să apăreți. Deci...

SERAFINA IANCU, BUCUREȘTI. Nu, deocamdată nu, deși ne pare rău să supărăm o profesoară de biologie din Mogoșoaia, care, intre altele, a publicat versuri cu pseudonim și a avut apariții episodice in filme. Oricum, nu se scrie așa : „Mircea trăiește. L-am văzut zilele trecute, la rind la „banane"..." Ceva totuși există. Și pentru că există... Incercați să faceți economie la dialog, făcind loc și portretului, peisajului, analizei.

TUDOR CUCU, BUZĂU. Nu, dar tot sperăm.

CONSTANTIN GHEORGHE-NAIDIN, DEVA. Rămin la convingerea că sinteți, totuși, de genul feminin. Trimiteți o fotografie. Eventual pe cea a tatălui sau a soțului dv. Pină atunci, iată argumentele noastre... „Aerul proaspăt ca un țipăt al primei păsări cind se va fi ivit pe lume mă dezechilibrează. Pentru o clipă mă infior la gindul că e toamnă tirzie..." Sau „Plăceri sau nenorociri de-a-valma duceau in ele vagoanele — acele paralelipipede ale transhumanței nevoilor vremelnice" Sau „Pleoapele obosite se apleacă — petale poleite cu rouă..." Etc. etc. etc.

Iulian Neacșu

Inima orașului

Urmare din pag. I

terie, și care, impreună cu celelalte șosele care leagă municipiul de comunele și de satele din apropiere, e un exemplu semnificativ nu doar pentru volumul exorbitant de investiții care se fac de la al IX-lea Congres incoace dar și pentru eforturile și reușitele de modernizare ale orașului din inima Transilvaniei.

Căci Cluj-Napoca poate și trebuie să fie considerat inima Transilvaniei prin importanța lui istorică și contemporană.

Ceea ce-a fost caracteristic pentru dezvoltarea actuală a municipiului Cluj-Napoca e faptul că aceste funcții istorice străvechi, culturale nu au fost dislocate de noua ipostază industrială, in ciuda impetuozității acesteia și că actuala cetate industrială, insumind aproximativ cincizeci de intreprinderi, uzine și fabrici, cu o producție-marfă anuală totală de zeci de miliarde de lei, s-a dezvoltat alături și impreună cu cealaltă cetate, a științei și culturii, a literaturii și artei contemporane, fără să se eclipseze una pe alta, ba chiar ajutindu-se reciproc, intr-o simbioză perfectă, exemplară. Industrializarea i-a dat o nouă infățișare, atit arhitectonică, cit și umană. In primul rind prin creșterea masivă a populației. Dacă pe vremea copilăriei sau chiar a studenției mele el număra o sută de mii de locuitori, astăzi numără trei. In timpul cit eram elev, s-au asanat cartierele Gării și Dragalina, reconstruindu-se strada Horia, care leagă gara de centrul orașului și malurile Someșului, prin construirea cartierului Grigorescu și prin refacerea pieții Mihai Viteazu, cu ansamblul de blocuri unde se află cel mai mare cinematograf din oraș, ca și sediul Tarom, precum și mai recent dezvelita statuie ecvestră a voievodului care a unit intiia oară cele trei țări române. Tot in piața Mihai Viteazu se mai află acum și o hală agroalimentară incăpătoare și foarte modernă.

Dacă pe vremea adolescenței mele a inceput construirea primei linii de troleibuz, tot cam de-atunci datează, concomitent cu cartierul Grigorescu, și Mănășturul, cel mai modern și mare cartier, un adevarat oraș in oraș, avind toate dotările edilitar-gospodărești, care numără astăzi nu mai puțini locuitori decit număra orașul intreg, adica aproximativ o sută de mii. Această afluență masivă de populație pe lingă că avea nevoie de spațiu de locuit, mai necesita și locuri de muncă și-o aprovizionare corespunzătoare. Ea a schimbat atit peisajul uman, cit și raporturile sociale. In primul rind raportul dintre naționalitățile conlocuitoare, dar și cel dintre intelectualitate și clasa muncitoare, cit și alte raporturi. Astfel incit, la ora actuală, deși Cluj-Napoca numără cu mult mai mulți studenți decit intre cele două războaie, și cu toate că numărul intelectualilor, al artiștilor și al oamenilor de cultură și știință a crescut in mod considerabil, totuși, datorită numărului mare de muncitori, proveniți in marea lor majoritate de la țară, se poate spune despre peisajul uman al municipiului Cluj-Napoca — fără reținere, — că el s-a modificat structural. Fiind unul dintre cele mai populate orașe din țară, numărul mare de studenți nu se mai simte, ca odinioară, cind venirea la universitate a „bobocilor" parcă il trezea toamna din letargie. O notă aparte i-o dă existența studenților străini.

O a doua caracteristică a dezvoltării municipiului Cluj-Napoca este dată de faptul că, spre deosebire de alte orașe ale țării, el s-a dezvoltat arhitectonic, in general de la periferie spre centru, astfel că după construirea unor mari cartiere, ca Mănăștur, in vest și Mărăști, in est, legate printr-o axă-arteră, și după construirea altor citeva, cum sint cartierele Crinului, Plopilor Șesului, sau cartierul Zorilor, acesta din urmă situat in apropierea pădurii Făget, la cea mai inaltă altitudine, prin mobilarea in continuare a acestor artere de legătură cu ansambluri de locuințe constituind mari unități arhitectonice distincte, diferite de la o zonă la alta, deosebindu-se chiar de la cartier la cartier, atit prin elementele de ornamentație, prin soluționarea fațadelor și prin sistemele de logii și de balcoane, cit și prin paleta cromatică și prin natura materialelor de finisaj folosite, orașul a primit o unitate urbanistică foarte organică. Aceasta va atrage și structurarea peisajului uman.

★

Două eșantioane ale acestei industrii, despre care e vorba, sint Fabrica de materiale abrazive „Carbochim" — intruchipare a priceperii, hărniciei, a spiritului novator și a capacității creatoare a clasei muncitoare (este una dintre primele fabrici create de noul regim in orașul dintre dealurile domoale ale Someșului) și Intreprinderea „Metalul Roșu", care s-a dezvoltat ca urmare a sistematizării, diversificindu-și astfel producția, in ultimii douăzeci de ani, incit are la ora actuală un profil distinct. Aceasta din urmă produce utilaje pentru industria ușoară și alimentară.

Atit dr. ing. Ioan Negrea, directorul „Carbochim"-ului, cit și Pelau Mircea, directorul „Metalului Roșu", au avut, fiecare in parte, capacitatea să mă convingă de faptul că ceea ce fac ei este bine. La prima dintre aceste unități, de unde la inceput am avut senzația că mă aflu intr-un atelier de bolovănărie din epoca de piatră, am putut apoi să mă familiarizez cu un proces de producție numai aparent primitiv și auxiliar, căci denumirea poetică dată granulelor carburii de siliciu, de electrocorindon, care nu e decit o pulbere, un praf sau un nisip din care se fabrică glasspapierul și pietrele de polizor sau discurile de debitat corpuri dure, necesare aproape in toate sectoarele economiei, chiar și-n bucătăria fiecărui apartament, m-a făcut să-mi dau seama că este vorba de un proces de producție esențial și că de fapt Intreprinderea „Carbochim" nu este altceva decit un sanctuar științific al unui esoteric laborator de produs diamante artificiale. Iar muncitorii ei sint creatori de astfel de diamante care se vind, ca piinea caldă, atit in țară cit și peste hotare, niște artiști destoinici, preocupați in primul și in primul rind de economie, eficiență și frumusețe. „Metalul Roșu" care a devenit, dintr-o simplă turnătorie de fontă, o mare intreprindere, cu multe secții, de la forjă, turnătorie, acoperiri și tratamente metalice, la montări mecanice și construcții sudate, sculărie, montaje etc., produce, programat, cu ajutorul mașinilor de calcul, in serie mică și-n unicate, adică de la cea mai mică piesă comandată, pină la cea mai complicată linie sau instalație sau fabrică la cheie.

Asimilarea de produse noi și de linii de mare complexitate, creșterea productivității prin tipizarea elementelor comune mai multor utilaje, mărirea gradului de mecanizare, extinderea poliservirii mașinilor și a bunei folosiri a forței de muncă pentru scăderea costului de producție-marfă, creșterea exportului și reducerea sau chiar eliminarea importului, toate aceste strădanii și realizări de la ambele intreprinderi clujene vizitate, și care au fost puse in acest an sub semnul Conferinței Naționale a partidului și celei de-a 40-a aniversări a Proclamării Republicii, sint un semn bun care se va transmite anului viitor, pentru că dacă aceste două fabrici, cu un efectiv de cite 2—3 mii de muncitori, dau o producție marfă in jur de un miliard fiecare, oricine își poate imagina cit produce Combinatul de Utilaj Greu din Cluj-Napoca, pe poarta căruia am auzit că intră intr-un singur schimb aproape 20 000 de muncitori.

Sint cifre care, desigur, pot să pară lipsite de semnificații dar numai ele-s in stare sa configureze in imaginația noastră adevaratele dimensiuni ale viitorului. Căci, deși se vorbește mereu, mai ales in literatură, despre lipsa de semnificație a unor cifre in sine, totuși, in știință se uzează de ele, iar jocul lor, atunci cind sint reale, poate să devină miraculos. Infinitezimale sint cifrele, atunci cind omul operează cu ele. Așa ca in legenda șanului persian, unde un singur bob de griu, ridicat la puterea a 64-a, i-a adus inventatorului o bogăție greu calculabilă, tot astfel, cifrele de astăzi, desemnind niște realități, așa cum sint ele, ne vor aduce miine, sint chiar convins de asta, bunăstare și fericire.

Poate tocmai de-aceea, orașul care n-a avut niciodată tramvai — decit acum un secol, unul singur și primitiv, intre gară și centru — s-a bucurat, toamna aceasta, de introducerea primei linii de tramvai, care face legatura cartierului Mănăștur cu Platforma industriala și cu gara. Este o noutate ce se inscrie in linia eforturilor de modernizare a municipiului, de infrumusețare a lui — piața Gării a fost refacută și renovată — de creșterea nivelului de trai. Știu ca populația i-a primit bine, intrucit este ieftin și e foarte silențios.

Multe s-ar putea spune despre inima bătrinei Transilvanii. Voi incheia, totuși, cu un alt argument in favoarea ideii de simbioză a celor două trăsături importante ale Municipiului Cluj-Napoca de astăzi, cit și in a aceleia de dezvoltare organică, osmotică și omogenizatoare a vieții sociale. Un argument dublu, pe care il oferă insăși viața social culturală a municipiului. Chiar in aceste zile, in care scriu, la Cluj-Napoca se desfășoară ampla manifestare de sub egida Festivalului național „Cintarea României", „Zilele culturii clujene", ediția a IX-a, incluzind : simpozioane, expuneri și dezbateri, consfătuiri, saloane de creație și prezentări de carte, mese rotunde, vernisaje, sesiuni de comunicări, intilniri ale scriitorilor cu cititorii, dialoguri, spectacole, audiții, colocvii pe diferite teme și probleme, culturale, științifice, artistice și literare, menită să slujească aceleiași idei a rolului culturii și artei in dezvoltarea conștiinței revoluționare a maselor, pe care in repetate rinduri a subliniat-o secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dacă mai spun și că in fața Teatrului național de curind au fost dezvelite statuile celor mai mari doi poeți ai noștri, Eminescu și Blaga, și că in Municipiul Cluj-Napoca monumentele de sculptură și artă se bucură de cea mai mare cinste, ori că in locul poeților mai importanți de astăzi, care mai toți au fost debutați de revista „Tribuna", de la Nichita Stănescu la Marin Sorescu și Gh. Pituț, anul acesta au debutat la Editura „Dacia" nu mai puțin de 19 poeți, dintre care sint sigur că măcar unul va deveni un nume mare, 12 autori de proză scurtă și 2 romancieri, oricine va cădea de acord cu mine că rolul cultural al orașului din inima Transilvaniei, nu doar că nu a fost abolit de impetuoasa dezvoltare industrială, ba chiar că s-a revigorat. Și, tot așa cum e adevărat că Transilvania e trupul țării, Cluj-Napoca e inima acestui trup.

Medalia de aur pentru poezie

Urmare din pag. a 8-a

pragul casei unde își săvirșesc cu toată ființa lor curată lucrarea intru păstrarea ființei omului, a ființei acestei spiritualități aici in jurul Pontului Euxin. Ca să mă refer numai la poeți. Apoi marea poezie a fiecărei țări europene. Cit de bine ar fi să ne cunoaștem mai din aproape. Generoasa, poetica, marea și deschisa și ospitaliera țară a soarelui răsare ne incită să ne apropiem inimile, să ne cunoaștem ființa intru frățietate și bună rodire intru edificarea unei umanități mai bune in veacul care vine.

— Ințelegem că acest gest are și o semnificație programatică mai largă, o deschidere umanistă subliniată. Ce inaugurează de fapt acest premiu ?

— Da, s-ar dori ca in Japonia să se inaugureze cu timpul un loc de intilnire al poeților din lume. Locul este și ales, la Hakone lingă muntele Fuji unde organizația Soka Gakkai are un sediu intr-un peisaj, intr-o grădină, ce reprezintă insăși ființa Japoniei in condiții de locuit și ținut conferințe ireproșabile. Apoi, poezia in intenția acestei organizații, crearea de valori prin cultură, dorește să sprijine pe poeți, iar poezia să-și redobindească puritatea, dezinteresul de-a nu se lăsa influențată de alte valori materiale, decit cele curate ale sufletului dezinteresat, decit in a atinge hotarele adevărului. Mari premii internaționale ce insumează citeodată și pe poeți pot fi influențate de alte interese decit de a-i sprijini și incuraja pe cei mai buni și mistuiți cu adevărat după adevărul Logosului poetic. O incercare, așadar, de a incuraja puritatea și adevărul poeziei inimii din care s-au născut marile capodopere pină astăzi. De aceea, acest premiu cu foaie de aur și creangă de măslin este un simbol și nu este nici un onorariu in bani, deși cheltuielile de drum, șederea in Japonia ating cifre foarte mari, ele nu sint povară acestui premiu ce se vrea pur, așa cum fruntea marilor poeți elini o incorona frunza de laur ori la Olimpia cea de măslin și atit, iar pentru această frunză se punea prețul cel mai mare și era cea mai de preț cinstire. In Japonia se incearcă prin acordarea acestei foi de aur unui poet ca poezia să-și revină la demnitatea și puritatea străveche. Cind perșii au aflat că grecii se luptă pe viață și moarte nu pentru bani ci pentru virtutea incoronată cu o frunză au știut că au pierdut războiul. Așa ceva vrea să fie acest premiu, această foaie de aur inchipuind soarele răsare din Țara Soarelui răsare.

— Te-ai intilnit cu publicul japonez. Cum reacționează el la poezie ?

— M-am intilnit după premiere cu studenți și profesori japonezi. Le-am vorbit. Dacă spun despre lacrimile din ochii lor, spun foarte mult. Numai la așa ceva nu m-a purtat mintea că japonezii pot fi la fel de atinși de puterea cuvintului, ca și maramureșenii sau italienii. A fost o săptămină in care cu aproape toți oamenii cu care m-am intilnit am discutat numai despre poezie. Despre inima omului și inima poeziei : subiectul convorbirii cu Daisaku Ikeda, inceput la București, cu ani in urmă și continuat acum la Tokio. Este vorba de-a putea influența moral, prin poezie, forțele acestei lumi, pentru ctitorirea unei lumi mai bune, ca veacul ce vine să fie unul al păcii și al valorilor pe care trebuie să le creăm, lucrind asupra sufletului omenesc. Medalia cu eșarfă ce mi-a fost pusă in jurul gitului il reprezintă pe Pestalozzi cu doi copii. Așa trebuie să fie poezia, poetul, precum pedagogul inițiator in tainele vieții pentru generațiile de miine.

— Ai cunoscut oameni de cultură japonezi. Ce-i interesează din fenomenul cultural pe care-l reprezinți ?

— S-a vorbit despre România cit am fost acolo, in zeci de milioane de exemplare de ziare. Faptul că poetul ce poartă intiia lui premiere cu aur este român spune de la sine multe despre țara din care provine. Sint cunoscuți in Japonia : Brâncuși, Eliade, Enescu, dintre oamenii noștri de cultură apoi Rebreanu, Eminescu, Iorga. La muzeul Fuji din Tokio in fața lui se află o sculptură din lemn a lui Mihai Olos din Maramureș. Japonezii sint gata să găzduiască o expoziție Brâncuși cu toată moștenirea lui rămasă la noi. Ei, japonezii, vor să știe cum trăiesc și mor oamenii, cum stau in fața morții, cum rezolvă marile probleme ale vieții. Le-am explicat sufletul păstorului din **Miorița** prin pilde din viața omului carpatic. Președintele Daisaku Ikeda mi-a dedicat un poem despre inimă. Problema inimii omului este grea și cere trudă in amănunt asupra ființei interioare. Eternă și cea mai greu de descifrat, inima omului. Asupra ei stau plecate toate lacrimile din univers.

— Ai avut la București o intilnire memorabilă cu Daisaku Ikeda. Cum a fost reintilnirea ?

— Cu patru ani in urmă am fost și eu invitat la neuitata seară cu mai toți scriitorii români. O fotografie a fost publicată cu scriitorii români in jurul mesei de la Intercontinental. Intilnirea cu acest ctitor de cultură pe care abia in țara lui il poți vedea in adevărata sa dimensiune, Daisaku Ikeda, cel ce a purtat discuții și a publicat cărți și convorbiri cu unele dintre cele mai de seamă personalități ale lumii, cum este istoricul englez Arnold Toynbee și atitia alții. Atunci am inceput un dialog care l-a pasionat și iată, după patru ani, a fost reluat la Tokio exact din fraza intreruptă aici. Tocmai incepusem după o zi și jumătate de convorbiri să atingem problema inimii omului și inimii poeziei.

A spus atunci : despre inima omului și inima poeziei vom continua dialogul la Tokio in fața studenților. Dar dialogul nostru la Tokio a depășit cadrele unui amfiteatru studențesc, devenind o discuție publică in paginile ziarelor in milioane și milioane de exemplare. Este mult mai mult decit mi-am imaginat iar incoronarea acestor două intilniri memorabile rămine consemnarea in analele istoriei literaturii a acestei foi de aur ajunsă lingă inima unui poet.

— Această medalie de aur pentru poezie este o inaugurare ?

— Blaga, ale cărui versuri le-am copiat in liceu intr-un caiet, s-ar bucura de această premiere in Japonia. Heidegger care m-a prețuit ca poet și mi-a dat un sfat important in viață, cel ce și-a pus semnătura pe recomandarea de a primi bursa Humboldt ar fi fericit să știe că am primit acest premiu și ar fi el ca și Gabriel Marcel și Pierre Emmanuel, oameni ce m-au prețuit, toți strămutați in umbră, bucuroși să fie confirmați in ce privește menirea poeziei ; ar fi fost bucuros Mircea Eliade, pe care l-am iubit, să știe că se poate incepe un nou dialog asupra a ceea ce Europa are mai profund cu Asia și asta in Japonia.

Dar despre semnificația acestei premieri numai viitorul, lucrarea in amănunt pe vers și gind vor putea spune ce inseamnă. Palade, după premiul Nobel, spunea că trebuie să se intoarcă urgent in laborator, pentru a-și continua lucrul ca și cum nimic nu s-ar fi intimplat. Eu stau acum in față cu **Imnele Maramureșului** și caut să le văd ajunse cit mai bine puse la punct in miinile cititorilor.

PORTRET

Invăluit in acea știută mantie a insingurării, pe care-o cinstea cu o nobilă și pururi surizătoare discreție, și numai cine-a purtat-o pe umerii săi ar putea să spună cit de greu apasă această armură cu falduri, blajinul artist al cuvintului Pavel Aioanei, despre care se știe că s-a tras de la Moldova, dar și din Ardeal s-a hrănit, trăitor mai in urmă intr-un București valah, ascuns intre prietenii tot mai puțini, ostenit de drumuri prea multe și poate prea grele pentru sufletul lui de copil, a trecut incă o dată dinspre toamnă spre iarnă. I-am citit cărțile pe cind nu-l cunoscusem, iar Aioanei era un nume ivit spectaculos și o speranță. „Adolescenții" mai cu seamă, apoi „După ultimul semestru", „Nefertiti", „Dorința spre fiorduri", și l-am iubit incă de pe atunci, așa cum și astăzi il iubesc, fiindcă scria ușor și frumos despre gravitatea gingașă a virstelor tinere de care atit de puțini știu să se apropie fără să rănească. Mai apoi mi-a fost indeaproape și l-am numit și eu, cu duioșie, Treașcă, așa cum ii ziceau toți acei cărora, cu zimbet ingăduitor, le dădea voie, și-am cutreierat impreună cu el și cu Grigore cel Mare, Hagiu, cu Pucă și cu alții care mai sint și care nu mai sint prin lumea aceasta a noastră și, la mese lungi, intre piine și vinuri, mi-a povestit și mie parte din acele cunoscute „Amintiri de la Tribuna", unde Aioanei a gazetărit ani buni, alături de D.R. Popescu, Sorin Titel, Negoiță Irimie, Ioanichie Olteanu și cîți or mai fi fost, dar, după cum se vede, in cinstită adunare de minți și de talente și unde el n-a fost cel de pe urmă. Toți știu că a scris despre adolescenți, i s-a pus definitiv acest crin pe blazonul său literar, atit de demn purtat ; mai rari sint acei care știu că „prozatorul cu pantaloni scurți" cum era alintat, tot adolescent a și rămas și se și duce spre ninsori. Mai are cărți scrise, manuscrise vreau să zic, și-l mai așteptăm. Pină atunci, privindu-i, in zilele astea, in lumina asfințitului, intr-un atelier de pictor incă tinăr, plin de florile albe ce i se cuveneau, portretul ce i l-a făcut cu har și cu iubire pictorul Anghel Neagu, nu pot să nu-mi vină in minte versurile lui Grigore Hagiu, care nespus il indrăgea, despre cum ii este artistului cind e să-i fie :

„Lăsați-l pe poet acuma singur
el nu mai poate suporta pe nimeni..."

Octavian Stoica

Un veac de poeme

Urmare din pag. 1

listă in **Liga conservatoare, Revista idealistă, Prezentul, Revista noastră, Românul literar și politic, Revista celorlalți, Flacăra, Versuri și proză, Viața ilustrată, Facla, Insula, Rampa, Românul** din Arad, **Bunul prieten, Gorjul nou** etc. Ca student — din 1907 frecventează paralel Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filozofie luindu-și licența in 1911 și respectiv 1913 — Mihail Cruceanu se remarcă la seminariile sociologului D. Drăghicescu și are o bogată activitate in cadrul societății studențești de la Litere și Filozofie. Activitatea scriitoricească este incununată de succes : in 1915 publică al doilea volum de poezii, **Altare nouă**, (primul, **Spre cetatea zorilor**, fusese publicat in 1912). In cuprinsul volumului intilnim versuri in care intrezărim convingeri ce aveau să-l ducă, firesc, pe Mihail Cruceanu in mișcarea muncitorească : „Dezrobiți de suferințe și privind plini de uimire / cu nesaț, sorbim lumina ce ne fură și ne-mbată / și trăim o clipă-n lumea de atitea ori visată : / fără robi și fără lanțuri, ca o vie-nchipuire".

Dacă in primele volume la loc de cinste figurau ciclurile „Oglinzile" și „Vitrinele", „Interioarele" (evident din recuzita simbolistă), in **Fericirea celorlalți** (1920) semnificativ este ciclul „Străzile". Mihail Cruceanu fiind unul din primii lirici ai noștri care cintă orașul, unul din promotorii „citadinizării poeziei". Era și aceasta una din „direcțiile" in care acționa mișcarea de la **Viața nouă**.

La Școala comercială din Craiova, unde s-a stabilit, își indreaptă pașii pentru prima dată spre localul sindicatelor, unde se afla și sediul Partidului Socialist din Craiova. Vizitele se indesesc și profesorul și avocatul Mihail Cruceanu intră in mișcarea muncitorească, inscriindu-se in Partidul Socialist, secția Craiova, unde desfășoară o bogată activitate : ține conferințe dovedindu-se a fi un neintrecut orator de mase; conduce Cercul de studii ale tineretului : participă la campania electorală din Gorj, unde are conflicte cu autoritățile locale potrivnice candidaților socialiști. Greva generală din 1920 il găsește in rindurile tovarășilor din același partid.

Ca delegat al Secțiunii Craiova participă la lucrările de făurire a Partidului Comunist Român : este ales vicepreședinte al Congresului și prezintă un coraport. Arestat, impreună cu ceilalți delegați care votaseră pentru transformarea Partidului Socialist Român in Partid Comunist, este intemnițat la Văcărești, implicat in Procesul din Dealu Spirei, și suspendat din invățămint. Audiat la Curtea Marțială, are o comportare demnă uimind acuzatorii. După eliberarea din inchisoare i se incredințează diferite sarcini de partid. La Congresul al II-lea P.C.R. ținut la Ploiești la 3—4 octombrie 1922, cind se adoptă statutul Partidului și se alege Gheorghe Cristescu secretar general, Mihail Cruceanu este ales membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Primește funcția de casier general al P.C.R. și i se incredințează conducerea organului de presă al P.C.R., **Socialismul**. Apoi este desemnat responsabilul contenciosului C.C. al P.C.R., făcind parte din Biroul juridic, calitate in care este avocatul apărării in multe din procesele intentate militanților comuniști. In 1924, după trecerea Partidului Comunist Român in ilegalitate, revine la Craiova unde își reia munca la catedră unde fusese suplinit de Eugen Constant. Practică și avocatură pledind in unele procese intentate comuniștilor. Activează in cadrul Blocului Muncitoresc Țărănesc, organizație de masă a P.C.R., candidind pe listele electorale. In 1925 este trimis pentru a doua oară in inchisoare, in urma procesului intentat organizațiilor sindicale și de partid, fiind membru in conducerea Blocului Muncitoresc Țărănesc. Eliberat, i se dă misiunea de a primi și conduce prin țară delegațiile muncitorești și socialiste din străinătate venite in vizită : cu acest prilej cunoaște pe scriitorul francez Henri Barbusse.

Desfășoară o amplă activitate in rindul cadrelor didactice : ca delegat al României participă in 1925 la Congresul Internaționalei Muncitorilor din invățămint cu sediul la Paris, unde rostește o cuvintare, iar in 1927 la un Congres similar ținut la Viena. Este președinte al Asociației Generale a Profesorilor secundari din România, secțiunea Craiova, și membru in Comitetul de conducere al Asociației pe țară. In 1932 scoate la Craiova revista **Cuvintul Școalei**. In 1936 se stabilește la București ca profesor la Liceul comercial „N. Bălcescu". Pentru activitatea socială și politică este din nou arestat in 1940 și trimis in lagăre de concentrare la Miercurea Ciuc și Caracal. Din insărcinarea conducerii P.C.R., inaintează, impreună cu alți intelectuali, un protest impotriva participării României la război alături de Germania hitleristă. Este arestat și internat in lagărul de la Tg. Jiu din mai pină in octombrie 1941.

In 1944 publică un volum de versuri cu titlu semnificativ **Lauda vieții** (poezii originale și traduceri din Verlaine).

Alături de tovarășii din ilegalitate trăiește bucuria actului istoric de la 23 August. Face parte din comisia de organizare a Uniunii scriitorilor, fiind ales in Comitetul de conducere. Este numit vicepreședinte in Comisia de organizare a Radiodifuziunii Române (președinte fiind Constantin Parhon) apoi, din 1945, președinte al Consiliului de administrație. Este director al Casei Corpului Didactic din București din 1945 pină in 1950, vicepreședinte al Comisiei de organizare a Uniunii Sindicatelor din Invățămint, apoi inspector general in Ministerul Invățămintului.

Intre 1949—1957 este profesor la Catedra de literatură română la Facultatea de Filologie de la Universitatea din București, intre 1950—1970 este și președintele Societății de științe filologice, filiala București. In 1957 este ales deputat in Marea Adunare Națională, președinte al Comisiei de politică externă.

Este distins cu numeroase ordine și medalii printre care „Meritul cultural" clasa I (1946), Profesor emerit (1962), titlul de Erou al Muncii Socialiste (1971), Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România", clasa I (1977) cu prilejul implinirii virstei de 90 de ani, iar in 1981 cu prilejul aniversării a 60 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Primește Premiul special al Uniunii Scriitorilor din R. S. România pe 1977 și Marele premiu al Uniunii Scriitorilor pe 1986.

Recuperarea izvoarelor (III)

Urmare din pag. I

insuși, Blaga e autorul unui sistem filosofic intitulat de el : **Spațiul mioritic** in care explică intreaga structură a sufletului românesc printr-o prismă sugerată, așa cum arata și numele, de balada **Miorița**. Mihail Sadoveanu a scris un modern roman, **Baltagul** — inspirat din aceeași baladă — cu tehnică polițistă, dar incărcat de o nobilă poezie. Liviu Rebreanu — intre cele două războaie mondiale — a dat un tulburător roman psihologic pe tema obsesiei dusă pină la paroxism, motiv luat dintr-un dans popular, **Ciuleandra**, la rindul său obsedant, cu un ritm neobișnuit, care incepe de la o cadență foarte lină, maiestuoasă, senină și se accelerează treptat pină la tragism și pulverizare.

Inrudiți intr-un fel, Vasile Voiculescu și Mircea Eliade abordează lumea fantasticului din unghiuri opuse și cu tehnici ale narațiunii cu totul originale. La Vasile Voiculescu, inzestrat cu o fantezie ieșită din comun, depozitar al mitologiei populare, elementul miraculos se desfășoară intr-un spațiu primar, parcă netulburat de milenii in care natura și oamenii urmează un ritual statornicit din inceputuri de zodii, in care miracolul se petrece firesc, nesurprinzind pe nimeni, cu o candoare ce ține de puritatea naturii insăși. Eroii săi sint pescari singuratici, de prin Delta Dunării, vinători solitari din pădurile virgine ale Carpaților, călugări ori vrăjitori, in general oameni asupra cărora transformările civilizatorii nu au exercitat nici o influență. Aici regnurile se intrepătrund, lucrurile se insuflețesc, animalele sălbatice vorbesc omenește in ceasuri predestinate, in nopți de taină, copacii-s vrăjiți iar omul, ca in cazul pescarului Amin, se simte descendent din neamul ființelor acvatice și atras irezistibil de condiția originară. Pentru un neinițiat intreagă această lume ar putea părea produsul unei fantezii inepuizabile, arbitrare. Ceea ce e mai surprinzător e insă tocmai faptul că universul bulversant al lui Voiculescu se structurează pe niște coordonate stricte, posibil de urmărit pe traseul intregii evoluții a creației artistice românești. Viziunea modernă a acestui poet subtil care a continuat, intre altele, sonetele lui Shakespeare, descinde firesc din aceea a artistului anonim și genial care a dat lumii frescele bisericilor din Bucovina, unice in lume, puse sub protecția U.N.E.S.C.O., ca și din aceea a sculptorului care la inceputul erei noastre a intruchipat **Șarpele fantastic**, cu cap de mamifer și păr de femeie, operă de asemeni singulară in toată aria artei greco-romane și se pare că și in afara acesteia. După cum, povestirile lui Voiculescu sint indeaproape inrudite cu textele de magie populară, cu descintecele și blestemele create in epoci imemoriale și transmise, datorită caracterului lor sacru, inaccesibil decit inițiaților, nealterate pină in zilele noastre. E aceeași viziune panteistă, de animizare a lumii, intilnită de pildă in tulburătoarele **Himere** ale lui Paciurea, năluci ale apei, ale văzduhului, ale munților, sau in peisajele simbolice ale lui Țuculescu, prin care natura ne privește cu ochii scrutători, din pămint, din arbori, din mare.

La Mircea Eliade, miraculosul se petrece intr-o ambianță ce are toate atributele lumii moderne. Uzind de maniera cea mai realistă, de tip clasic, scriitorul deplasează epicul, pe neobservate, intr-un plan care ține de altă realitate, o realitate fantastică, umplindu-ne de mister și uimire, narațiunea derulindu-se intr-o logică strinsă, perfectă. Intr-un București contemporan, un funcționar oarecare intră intr-o casă rău famată, unde, trei fete, așa-zise țigănci, il introduc intr-un joc parcă de dragoste, dar de fapt un joc ce prelungește realul intr-o zonă misterioasă, halucinantă, scoțindu-l, in cele din urmă, in afara timpului. După ieșirea din casă, unde el avea impresia că stătuse citeva ore, personajul intilnește o realitate care il deconcertează : vecinii nu-l recunosc, totul este schimbat, intre timp cunoscuții, rudele lui au murit, el revenind, de fapt, după scurgerea citorva decenii.

Fără a impieta cu nimic asupra tonului cu totul original din proza lui Mircea Eliade, voi face observația, și aceasta o consider un elogiu adus artistului, că motivul e străvechi in eposul românesc. Intr-un bine cunoscut basm — **Tinerețe fără bătrinețe și viață fără de moarte** — eroul, tot așa, iese din contingent și ajunge intr-o zonă unde timpul curge in alt ritm, mult mai lent, ceea ce la reintoarcerea protagonistului duce la o derută extremă declanșată de decalajul creat intre timpul trăit de el și timpul parcurs de ceilalți. Astfel, intr-o creație antică populară, premisa relativității era pusă, lipsea doar Einstein cu argumentele calculului.

Tema, intr-adevăr fascinantă, de o frapantă modernitate, l-a ispitit și pe Eminescu care, cu mult inaintea lui Wels și a apariției literaturii științifico-fantastice, il deplasa pe **Sărmanul Dionis** — din nuvela cu același titlu — prin timp, prin indepărtate epoci istorice cu o ușurință și o rapiditate ce depășesc perfecționatele noastre mijloace de deplasare in spațiu.

Dintr-o temă inrudită a răsărit cel mai strălucitor poem murmurat vreodată in graiul românesc : **Luceafărul.** Este adevărat că numai geniul lui Eminescu putea incărca un subiect bine cunoscut cu atita suflet, cu atita suferință umană, cu atita dăruire, renunțare dureroasă, avind spre sfere celeste, insingurare demonică, sete pustiitoare de comunicare cu semenii. Ajuns sub pana unui creator de titanismul lui Eminescu, un asemenea subiect generos poate cuprinde in albia lui de aur totul. In **Luceafărul** intilnim și filosofie și cintec de dragoste și zbor cosmic descris cu o minuție uluitoare, cu un secol inaintea erei zborurilor interplanetare :

Porni Luceafărul. Creșteau
In cer a lui aripe
Și căi de mii de ani treceau
In tot atitea clipe.

Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele,
Părea un fulger ne-ntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și soarta omului de geniu și meschinăria omului mărunt și arderea pătimașă pentru un ideal și decepția neimplinirii. Iar zborul prometeic al Luceafărului, intre polii acestor planete de sentimente, e un zbor și in timpi, care il inscrie in mit și fantastic și fac din el totodată precursorul unor realități pe care știința abia azi incepe să le intrevadă. Pentru că abia acum prindem a ne dumiri cit adevăr se ascunde in niște versuri știute pe de rost de toți copiii claselor primare :

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă in zadar
Din goluri a se naște.

E, cred, cel mai elocvent exemplu, ce mă scutește de orice alt comentariu, care intrunește in sine atit mitul de-o virstă cu omenirea, cit și confirmarea științifică prin surprinzătoare descoperiri actuale in ce privește nașterea continuă a timpului, schimbarea radicală a opticii noastre asupra eternității și devenirii.

Cu regretul de a nu fi reușit, și datorită spațiului limitat și vastității temei pe care m-am incumetat totuși s-o schițez, de a nu fi reușit să conturez o imagine **reală** asupra unei lumi **fantastice**, ca să folosesc un joc de cuvinte, justificat mi se pare, voi incheia rezumind ceea ce intenționam să scot in relief.

Literatura română, din păcate prea puțin cunoscută in lume, prezintă o bogăție ce merită din plin să completeze valorile artistice ale umanității. O caracteristică esențială a ei, care-i conferă vigoare, durabilitate și farmec e infruptarea sa fără intrerupere din mitologia străveche populară. Acest izvor de adevăr și frumusețe, departe de a fi căzut in desuetudine, constituie și azi o sursă fecundă de inspirație, dind literaturii noastre actuale noblețe și originalitate.

Există in cultura poporului român simboluri care ne indreptățesc să constatăm una din marile lui insușiri : setea de perfecțiune, de inalt, credința nestrămutată in victoria binelui și dreptății, adinca și nedesmințita lui omenie, aspirația melancolică și răscolitoare spre desăvirșire, spre ideal. Această aspirație are o denumire unică ce nu se mai intilnește in nici una din limbile pămintului. Se numește **dor**, cuvint el insuși cit un mit sau cit toate miturile la un loc. Poporul român, acest Făt-Frumos din lacrimă, spadă și luceferi, nu și-a pierdut niciodată aspirația, dorurile. **Coloana dorurilor noastre este fără sfirșit.**

m a p a m o n d

UN POET ROMÂN PREMIAT ÎN JAPONIA

MEDALIA DE AUR PENTRU POEZIE

M. UNGHEANU: Ioan Alexandru, ce înseamnă astăzi poezia pentru omul contemporan ?

IOAN ALEXANDRU: Mai mult înseamnă astăzi poezia pentru omul modern decît a însemnat ea pentru omul veacului trecut, bunăoară. Heidegger, murind în acest veac, lasă testament să se citească la căpătîiul său **Imne** din Hölderlin, nu să se țină discursuri, nici să cînte muzica. Marele filosof afirmă o mutație în favoarea Logosului poeziei. Niceta de Remessiana afirmă, din acest spațiu al nostru, în limba latină, despre cuvîntul imnic poetic acest adevăr etern : cuvîntul inspirat poetic are puterea de a pătrunde în adîncurile inimii omului pentru a vindeca ranele răului săvîrșit acolo de amartia păcat, așadar poezia adevărată săvîrșește această vindecare în puterea Logosului ce o poartă în cele mai adînci abisuri ale inimii omului. Din această pricină nu ne putem lipsi de acest leac unic de valoare universală.

— Ai participat la multe festivaluri internaționale de poezie. Ce impresie face poezia românească, poeții ei, ascultătorilor, cititorilor de poezie de peste hotare ?

— În Sicilia, la o astfel de întîlnire internațională ai fost și dumneata de față. Ai văzut sala încremenită și ai auzit aplauzele cînd s-a rostit acolo **Mama Roma**. Poezia n-are granițe atunci cînd poartă un mesaj profund și-i plăsmuită din jertfa inimii.

— Cititorii știu că ai fost recent în Japonia, unde ai primit Medalia de aur pentru poezie. Este prima călătorie în Asia ? Cu ce impresii te întorci de acolo ?

— Mă întorc din Japonia cu o mare bucurie în adîncul inimii. Dintr-o sală neîncăpătoare, arhiplină de studenți și profesori, unde am vorbit, la Universitatea Soka Gakkai, care înseamnă „crearea de valori prin cultură, prin educație", după ce am vorbit, iată că aurul lacrimilor a prisosit și din ochii de la celălalt capăt al lumii la apelul cuvîntului inimii noastre. Eu am fost lac de sudoare din creștet în tălpi și ei mi-au dăruit aurul lacrimilor. Un schimb cinstit și nedisimulat, o echivalare în valoare nepieritoare a inimilor noastre prin intermediul Logosului devenit istorie.

Sînt fericit să aduc în România Premiul cu medalia de aur oferit pentru întîia oară unui poet de către Soka Gakkai — crearea de valori prin educație, prin cultură — care numai în Japonia numără peste unsprezece milioane de membri, are o Universitate, școli și unul dintre cele mai citite cotidiene japoneze (în aproape cinci milioane de exemplare zilnic), care a întemeiat muzee și are sub control viața muzicală a Japoniei prin Societatea Minon (ce invită orchestre, personalități muzicale internaționale să-și arate performanțele în Japonia). Acum, prin premierea, pentru întîia oară, a unui poet din Europa se are în vedere înființarea unui centru poetic lîngă muntele Fuji, unde poeți ai lumii să se poată întîlni de la inimă la inimă pentru a se cunoaște și a-și asculta unul altuia gîndurile și viziunile.

Sînt pentru întîia oară în Asia, întîia oară în Japonia. Tocmai scriu un fel de **Imn-poem** așa cum am scris despre **Întîlnirea cu Acropole**, cu Athosul, scriu, așadar, **Șocul Japoniei.** Am trăit un șoc existențial ca poet și într-o primă întîlnire cu o lume a ordinii și splendorii, o lume, cum știi, dintre cele de pe culmile civilizației materiale tehnice, științifice, care însă a rămas, în adîncuri, pură și entuziastă locuind, cum spune Heidegger, în continuare, poetic, pămîntul.

Este o lume parcă abia apărută în istorie, dornică de viață, curioasă de tot ce-i minunat în inima celuilalt. Medalia de aur ce mi s-a oferit are aceste cuvinte însoțitoare: **în vederea edificării prin valori umaniste a secolului douăzeci și unu.**

Un om de-o extremă simplitate și profunzime, autor a zeci de cărți, e Daisaku Ikeda care a fost cu patru ani în urmă și în țara noastră (la întîlnirea cu el, știu că ai fost și Dumneata) ! Am văzut filmul acelei călătorii în Japonia și i-am revăzut pe scriitorii noștri în dialog cu dînsul. Nichita Stănescu cu părul său de aur cenușiu era în film o prezență ! Acest om, care s-a opus militarismului și a dus o viață simplă, a reușit să întemeieze după război cea mai puternică organizație bine consolidată de peste 11 milioane de membri numai în Japonia, avînd ca deviză și simbol pacea universală, crearea de valori prin educație și cultură, nu pe calea armelor, a forței, ci a libertății și concordiei, pe calea a tot ce are omenirea mai de preț în istoria ei.

Așa s-a născut această organizație care aduce în Japonia tot ce are omenirea mai de preț în arte, în muzică și, de acum încolo, și în poezie. **Simfonia a 9-a** a lui Beethoven am auzit-o și împreună cu prietenii japonezi, am auzit versuri din Hugo și Goethe, din Shakespeare și Dostoievski. M-am simțit acolo, între acești oameni dornici cu adevărat de pace, aprinși după muzică adevărată, după artă și după poezie, ca și cum am fi de la început de lume împreună. Orice poet al lumii ar fi fericit să se poată ști în mijlocul lor, să se știe sărbătorit de ei, să-și poată aduce adîncurile inimii sale în fața lor, dornică de pace, de comuniune, de iubire și înfrățire.

— Ce loc ocupă literatura, arta, în viața japonezilor ?

— Dacă aș spune că arta, poezia, muzica fac parte ca oceanul de jur împrejur din viața lor intimă, aș spune adevărul. Japonezii sînt un popor muzical : ascultă muzică tot timpul, am observat Hotelul celebru cu ferestrele spre Fuji unde locuiam : toată ziua în lifturi, în camere, în holuri este o muzică în surdină, cîntă toate, pereții, ușile, podelele ; aceste săgeți de oțel și sticlă de 60 de etaje sînt un acord muzical. Apoi știți că ei își încep anul nou cu cea mai frumoasă poezie, sărbătorită de tot poporul. Dacă s-a spus că românul s-a născut poet, pot spune că japonezii sînt neamul ce dovedește că omul nu se poate desprinde de poezie, că poezia ține de ființa omului, la modul existențial. Ei au biruit tehnica așa cum o fac ei, cea mai avansată, fără să-și fi pierdut esența ființei, care este poetică.

— Ce înseamnă acest premiu acordat de Japonia unui european, adică unui scriitor de altă mentalitate și optică decît cele tradițional asiatice și nipone ?

— La ceremonia înmînării premiului s-a afirmat expres : este pentru întîia oară că se acordă această Medalie de aur unui poet din lume. În urma unei convorbiri de aproape două ore în fața mai multor personalități japoneze cu președintele organizației, Daisaku Ikeda, convorbire ce s-a publicat integral în paginile cotidianului **Seikyo,** în aproape cinci milioane de exemplare, s-a luat hotărîrea să mi se acorde această Medalie de aur pentru sinceritatea și profunzimea cu care am abordat marile probleme ale inimii omenești ca om al cuvîntului, pe calea poeziei. Cum arată un popor european, venind dintr-o tradiție multimilenară cred că s-a repus în lumină cu acest prilej. Sînt fericit să fi fost o clipă mesagerul poeziei lumii noastre, care l-a dat pe Dante și Eminescu, pe Goethe și Shakespeare, pe Claudel și Hölderlin, și pe atîția alții, în fața acestei țări a soarelui răsare.

Medalia de aur ce însoțește premiul este de altfel un soare răsărind cu treizeci și șase de raze, o foaie de aur subliniind razele ce răspîndesc putere și căldura și lumina aidoma lacrimei în rostogol. Este un triumf al poeziei lumii în această țară și orice poet al lumii ar fi fost fericit să poată fi exponentul de o clipă al lirismului lumii europene în acest spațiu plin de tradiții, care a dat umanității valori nepieritoare și care astăzi este o putere economică dintre cele mai prosperitoare din lume.

— Ce crezi că a deschis calea acestei comunicări, acestui interes pentru poezia europeană și românească ?

— Setea de adevăr, dorința sinceră a japonezilor de a cunoaște mai din aproape inima poeziei europene. Vor să ne cunoască mai din aproape în ce avem mai intim, iar această intimitate a ființei o bănuie sufletul poetic cu precădere exprimată în cuvînt.

Japonezii sînt un popor deschis, mai ales după război cînd au căzut ziduri, a murit o lume a izolării, o anume față militară și severă închisă în sine. Acum japonezii sînt sincer deschiși valorilor autentice, gata să le asimileze. Ei nu vor ca noi să devenim japonezi la suflet, ci din inima noastră să le oferim ceea ce este viață, foc mistuitor ce-i poate încălzi și pe ei, făcîndu-i atenți la propria lor ființă. Japonezii ascultă să le vorbești în șoaptă. Te ascultă, din 24 de ore sînt gata să te asculte douăzeci, și a doua zi să publice în milioane de exemplare ce ai șoptit din adîncul inimii, spre edificarea inimii celorlalți.

Discursul meu liber la Universitatea din Tokyo (care s-a publicat, tot așa, în cinci milioane de exemplare) a început așa : am zburat pe lună, am făcut sateliți artificiali, am pus la punct aparate de-o precizie tehnică uluitoare, dar am rămas în fața inimii abisului adîncului ființei umane ca în fața marelui necunoscut. Nu ne cunoaștem ce avem mai sfînt și adînc. Iar Daisaku Ikeda spunea despre cer și văzduh și natură cît de vaste sînt, dar decît toată natura mai mare este inima omului. Cred că interesul pentru poezia lumii, pentru cea europeană, care există în Japonia, s-a declanșat din partea acestor japonezi cu care am venit în contact, cu acest mare poet el însuși om al păcii și culturii, Daisaku Ikeda, cu încetul s-a tot extins cu anii prin cunoașterea lumii europene, a gîndirii și poeziei ei, a muzeelor de artă, a muzicii europene mai ales după război, iar acum, prin umila mea persoană, s-a concretizat această cinstire a poeziei, acordîndu-se întîia oară unui poet al lumii dinafara Japoniei, această foaie de aur a soarelui răsare.

Dar să rămînem în limitele modestiei ce se cuvine, mai ales cu acest fericit ceas al vieții. Mi-aș îngădui să spun că-i prețuită în acest ceas și toată poezia românească, printre cele mai adînci din lume. Colegilor mei de generație cu care am pornit la drum, cu un sfert de veac în urmă, le datorez mult. Am fost mai mulți și uniți solidari, frați, așa vom rămîne. Pe Nichita l-am văzut într-un vis scurt, cu Fuji la fereastră, acolo în țara poeților Haiku, pe care i-a iubit, Sorescu, Păunescu, Ion Gheorghe, Blandiana, dar și Doinaș, Baconsky și Andrițoiu, Ion Horea, Hagiu, Constanța Buzea, cei de la Cluj și Sibiu, cei de la Iași și Timișoara, o școală poetică autentică ; Grigore Vieru și Vasko Popa și cîți scriu astăzi, cu toată ființa lor, în limba sufletului românesc, să-mi îngăduie să le sărut

1 decembrie 1987

Continuare în pag. a 7-a

La 17 noiembrie 1987, în cadrul unei ceremonii, la sediul din Tokio al Organizației Soka Gakkai („crearea de valori prin educație") care numai în Japonia numără peste 11 milioane de membri, președintele acestei organizații, Daisaku Ikeda, a conferit poetului Ioan Alexandru Premiul internațional cu medalie de aur. Pînă acum, premiul fusese acordat doar cîtorva personalități politice și guvernamentale și este prima dată cînd se conferă unui poet, care — în mod semnificativ — este un poet român.

Președintele D. Ikeda, în cuvîntul rostit cu ocazia decernării premiului și medaliei, a elogiat personalitatea poetului român pentru opera și activitatea lui. Festivitățile prilejuite de acordarea acestei distincții au fost pe larg reflectate în paginile marilor cotidiene japoneze. La acest eveniment au participat numeroase personalități japoneze, între care oameni politici, profesori universitari, scriitori, ziariști, studenți, precum și ambasadorul României la Tokio.

După decernarea premiului, poetul Ioan Alexandru a fost invitat să participe la o întîlnire cu studenții și cadrele didactice de la Universitatea Soka Gakkai din Tokio și să facă o expunere în legătură cu preocupările actuale ale literaturii române.

De asemenea, președintele Daisaku Ikeda a propus poetului Ioan Alexandru președinția Congresului internațional de poezie ce va avea loc în Hakone — Japonia, unde se intenționează să se constituie un centru permanent al poeziei mondiale.

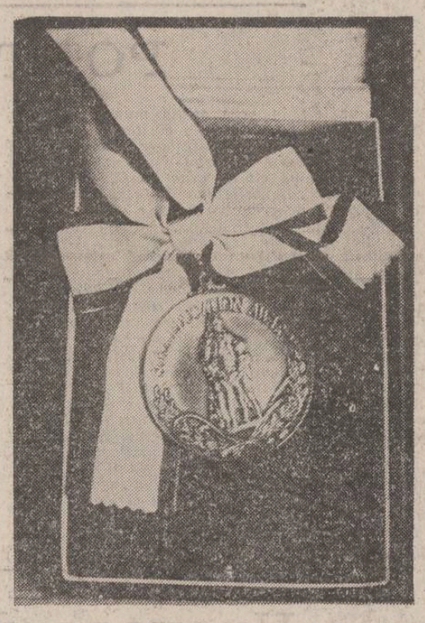

Drept recunoaștere pentru mulții ani de contribuții pe care le-ați făcut în cercetare și în practică în ce privește edificarea omului și drept laudă a înțelepciunii și pasiunii cu care conduceți edificarea educației umaniste în vederea secolului douăzeci și unu, vă conferim acest premiu.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN CONTEXTUL LITERATURII INDIENE CONTEMPORANE,** Anita Desai ocupă o poziție aparte. S-a născut din tată bengalez și mamă germană. Scrie exclusiv în limba engleză și este membră a Societății Regale de literatură din Londra. Mamă a patru copii, Anita Desai s-a dedicat literaturii pentru cei mici. În conștiința cititorilor și a criticii ea a intrat cu romanele „Focuri pe munți" (1977), „Lumina clară a zilei" (1981), „Sub supraveghere" (1985) și cu volumul de povestiri „Jocuri în amurg".

Cercul tematic al volumelor Anitei Desai este indian prin excelență iar poziția ei deosebită în cadrul literaturii indiene este dictată de privirea oarecum din afară a realităților marelui subcontinent asiatic, care este India. Unghiul de vedere cuprinde păturile de jos și mijlocii ale societății indiene, abordarea realităților fiind însoțită de o undă de umor, lucru rarissim în literatura indiană. Zugrăvirea singurătății, a tristeții și cenușiului de fiecare zi din existența oamenilor este atît de sugestivă la Anita Desai încît unii critici apreciază că în cazul ei este vorba despre o literatură... palpabilă.

Povestirile ei sînt simple, abundînd de tăceri care îl obligă pe cititor să se oprească și să mediteze profund, pentru a găsi ceea ce se ascunde între rînduri. Se poate afirma că fiecare povestire din volumul „Jocuri în amurg" este o mică bijuterie, aceasta și datorită faptului că Desai posedă capacitatea uimitoare de a crea atmosferă doar din cîteva cuvinte, de a caracteriza în cîteva cuvinte mediul și oamenii care trăiesc și acționează în limitele lui.

Povestirile Anitei Desai sînt profund umane, de o valoare artistică constant înaltă, astfel încît este imposibil de spus care este cea mai bună, cea mai caracteristică, în pofida faptului că „Jocuri în amurg", titlul volumului, este dat de una dintre povestiri. Aceasta poate pentru că, într-un spațiu limitat, este cuprinsă o cantitate enormă de înțelepciune și experiență umană.

● **CUNOSCUT CITITORILOR ROMÂNI ÎN SPECIAL DIN FILMUL** lui Billy Wilder „Unora le place jazzul", actorul american Jack Lemmon a împlinit de curînd 60 de ani. Cu acest prilej, un reporter al revistei „Annabella", care apare la Milano, i-a luat un interviu din care spicuim :

„— Ați jucat alături de Marilyn Monroe, Shirley MacLaine și Jane Fonda. Cum au fost aceste actrițe ? a fost el întrebat.

— Toate aveau ceva comun : inteligența. De altfel, n-am cunoscut niciodată un actor bun sau o actriță bună care să fi fost proști. Poate că unii sînt prea infantili, dar proști niciodată. Un prost n-ar izbuti în veci să studieze caracterul unui om, al unui personaj și să-l înțeleagă, ca să nu mai vorbim de interpretarea lui. Marilyn, de pildă, știa instinctiv care este lucrul cel mai bun pentru ea, care o prinde, și personajul pe care îl crea — gesturile, modul de a vorbi, privirile, pe scurt, totul — erau gîndite absolut de ea singură. Nici un regizor, niciodată, nu a dus-o de mînă. Cu toată stima ce i-o port, cred că ea n-a fost cu adevărat o mare actriță, dar ea știa mai mult și mai bine ca oricare alt actor pe care i-am cunoscut să-și extenueze talentul și farmecul personalității sale. Ea poseda arta de a da la iveală tot ce era în stare.

O actriță extraordinar de inteligentă, care, cu toate acestea se pricepea să joace rolul unei gîsculițe blonde, a fost Judy Holiday. Avea coeficientul de inteligență al unui geniu, dar reușea să-și domine inteligența, ceea ce este un lucru formidabil de greu, pe care nu-l reușesc decît foarte puțini dintre actori..."

● **SERGHEI TUNIN ESTE UNUL DINTRE CEI MAI BUNI** ilustratori ai cărților scriitorilor ruși clasici. Este, în același timp, scenograful multora dintre spectacolele montate pe scenele teatrelor moscovite și din alte orașe ale Uniunii Sovietice. Cititorii sovietici îl cunosc însă ca pe un maestru al caricaturii, un maestru al simbolului grafic. Lucrările lui apar cu regularitate în revistele „Smena", „Krokodil" și „Litgazeta".

Serghei Tunin este laureat al mai multor concursuri internaționale ale caricaturiștilor umoriști, între care și al Grand Prix-ului Festivalului de umor de la Gabrovo, R. P. Bulgaria.

„Umorul nu reprezintă un scop în sine, a declarat el unui reporter al revistei moscovite «Ogoniok», ci un mod de rezolvare a problemelor pe care ni le ridică viața. Eu nu iau creionul în mînă pentru a face să rîdă pe cutare sau pe cutare. Idealul meu de desen este acela care să fie folositor oamenilor pentru diferite situații din viață, întocmai ca proverbele...

Ecologii ne asigură că animalelor le sînt proprii sentimentele oamenilor : dragostea, gelozia, compasiunea și toate celelalte. Ele însă nu au umor. Sînt sigur că tocmai umorul este elementul în numele căruia omul și-a luat dreptul de a se considera om. De aceea sînt întrutotul de acord cu deviza Festivalului de la Gabrovo, potrivit căreia „Omenirea a supraviețuit pentru că a știut să rîdă..."

● **REVISTA IUGOSLAVĂ RILINDJA** (14 nov. a.c.) publică un amplu interviu cu Dim Păcurariu despre scriitoarea de origine română Dora d'Istria (Elena Ghica), care a cunoscut în veacul trecut o reputație europeană.

UN POET - O LUME

Vitali Korotîci

● Vitali Korotici (n. 1934) este unanim considerat de critica literară sovietică ca unul dintre cei mai importanți poeți ucraineni care au debutat editorial în 1960. S-a impus în plan unional cu volumul de versuri **Torentul** (Tecia), în care exploziile de patetism servesc exprimării unor adeziuni etice și morale și unor elemente de vizionarism cosmic. Cu fiecare volum de versuri Vitali Korotici proiectează cotidianul pe evenimente epocale sau pe multvisate transformări sociale la care poetul aderă fără rezerve. A condus mai mulți ani revista de literatură universală **Vsesvit** (Universul), iar de cîtva timp este redactor șef la săptămînalul moscovit **Ogoniok.**

Veacul douăzeci

Să nu simplificăm
Și fără basme reci,
Pe căi la nesfîrșit rotunde,
Trăim în veacul douăzeci,
Brăzdat de complicații profunde.
Oracolele tac, din nou pe gînduri
Și ploaia grea se lasă cu străluciri de aur,
Dar mlaștină e drumul departe de tezaur
Și cad din nou săgețile în rînduri.
Și mersul omenirii prin moale putregai,
Prin mlaștina călduță, făcută din minciună
Și iar speranța se preface strună
Și pentru cei veniți în scut și evantai.
„Noi am luptat lor să le fie bine,
Am fost și triști și obidiți în veac".
Și a trăi devine dulce leac,
Pe-aproape de cohorta de jivine.
Tristețea piere și ingrijorarea,
Iar totul ne apare cum ne-am dorit pe dată,
Pe argintie rază doar zimbete s-arată,
Cu lacrima nu se îngină zarea.
Zglobiu șoptește iarba de smarald,
În unduiri de aripi către soare
Și lume nouă naște și lume veche moare,
Pe Insulele Paștelor e cald.
Cumplite veac,
Sub faldurile tale,
Ne-a fost sortit să căutăm întruna
Și pentru adevăr să ne plătim arvuna,
Cu mohoritul înțesat pe cale.
Tronează alt cuvînt, răzbate altă faptă,
Prin somnolențe și războinici nori,
Planeta ostenită tresare în fiori,
El, veacul douăzeci spre adevăr se-ndreaptă.

Tigrii

Tigrii dormeau după gratii,
Ca niște jucării uriașe,
Tigrii visau mulțime de jocuri,
Pentru care nu există pedepse.
Tigrii visau carne,
Fără miros de mîini și de armă,
Visau ierburi pătate cu sînge
Și mușchi obosiți de vînătoare.
Tigrii visează un soare dogoritor
Și niște urme care au un miros aparte.
Tigrii visează războinici.
Tigrii pling...
Tigrii dorm ca niște jucării uriașe.
Printre gratii li se dau biscuiți.
Pieile arse pe vremuri de soare,
Sînt pline de strigăte roșii.
Ochii le cad de rușine,
În cușca mică înăbușitoare.
Da, tigrii sînt pe după gratii
Într-o dezarmantă tristețe.

Bunicul

Bunicul meu ședea pe trepte și tăcea.
Pînă acum noi nu ne-am întîlnit niciodată,
Dar uitîndu-ne unul la altul,
Ne-am recunoscut dintr-o privire.
Și bunicul mi-a spus
Că mă așteaptă aici
Din ziua nașterii mele,
Că el are menirea să-mi spună
Cum se face pîinea,
Pentru că nimeni în sat la el
Nu știa mai bine să cultive secara
Și nici ca el s-o îmblătească pe arie.
Niciodată nimeni nu l-a întrecut
În facerea pîinii.
„Ascultă, nepoate ! —
Bunicul a ris trecîndu-și mîinile,
Peste mustățile sale roșcate —
Eu am murit cam devreme.
Cine-o să te-nvețe cum se face pîinea ?
Arată-mi palmele...."
S-a uitat la mîinile mele mici,
Moi și neajutorate
Și n-a mai zis nimic.
Pe imașul din față,
Umblau porumbei vineții.
Bunicul le arunca boabe din buzunar
Plîngînd...

Prezentare și traducere de
Stelian Gruia

SPORT

Cine-și pierde nervii în iarbă

Așteptatul meci dintre Dinamo și Steaua, cele mai puternice cluburi din țară, s-a încheiat cu un rezultat alb și în mijlocul unei mîhniri generale. Timp de o repriză, amîndouă echipele au practicat un joc sec și lipsit de fantezie, dar curat, așa cum o cere onoarea sportului. Cei vreo douăzinci de mii de spectatori priveau cu ochi ostenit cum amîndouă formațiile ne înșeală speranțele și împăduream păreri de rău după vremurile cînd dinamoviștii și militarii își respectau și-și iubeau spectatorii. Pentru că, trebuie s-o spunem deschis, ciocîrliile, plugul, caii, sămînța, cuibul de ierburi dînd să izbucnească din inima pămîntului, noi sîntem ; ei, jucătorii, sînt, dacă vreți, iubita noastră tiranică. Dar să nu încerce să ne scoată ochii și să-i bea cu apă ne-ncepută dintr-un pahar alb, fiindcă atunci ne sare și nouă țandăra. E adevărat, ei ne sînt dragi și le iertăm multe greșeli — sîntem robii unei mari iubiri ! — dar nu vom conveni niciodată să trăim într-o casă legată la ochi cu cașmir negru. În sufletul nostru dau din picioare amintirile frumoase, știm că lemnul de plop e lemn acru, lemnul de tei e lemn sfînt, iar salcîmul este învingătorul Crivățului ; nu știm însă în ce măsură sîntem noi datori să le trecem cu vederea portarului Moraru și jucătorilor de cimp Varga, Iovan, Belodedici insultа pe care ne-au aruncat-o-n față tuturor ca pe o martingală a mizeriei. În minutul 60, extremul dreapta Lăcătuș a depășit apărarea dinamovistă și se îndrepta spre gol. Țețe Moraru, care nu-i la prima abatere grosolană de la regulamentul întrecerii, a ieșit la vreo 25—30 m și, nici mai mult, nici mai puțin, a vrut să-l azvîrle pe un pat de spital. Hai să zicem că Lăcătuș ar fi înscris un gol. Se pierdea un capăt de țară, se sfîrșea lumea ?! Nicidecum... Zecile de mii de spectatori, fiindcă nimeni nu are dreptul, nicăieri, să-și nimicească adversarul (partenerul) de întrecere s-au simțit răsucite în dragostea lor pentru fotbal. Eu cred că dacă Moraru ar fi îndrăznit să mineze pe cineva pe stradă, așa cum a făcut-o cu Lăcătuș în teren, ar fi fost, pe bună dreptate, arestat și deferit justiției. La adăpostul ideii de sport — aici nu se adresează, dintr-o demnitate prost înțeleasă, (sportul e miracolul iubirii) nimeni organelor de justiție. Moraru a stricat jocul. Moraru a zvîrlit cu sare pe o crestătură de cuțit. Vreau să cred că federația de specialitate îl va pedepsi cum se cuvine. Dar îi cerem forului de specialitate să nu dovedească milă nici față de Varga, Iovan, Belodedici. Mai ales față de ultimul. Acest Belodedici a pornit ca un copil teribil, l-am apreciat și l-am acoperit cu laude, dar de la un timp, de cînd joacă prost sau foarte prost, și-a luat lumea în cap și s-a schimbat într-un copil plin de ifose și impertinent. Dacă vă amintiți, Lo Bello jr. l-a dat afară de pe teren, la Viena ; miercuri l-a dat afară și arbitrul Crăciunescu. La două' de ani, Belodedici vrea să treacă drept **un dur.** Să folosim otrava dreptății : dacă Belodedici nu-și vede exclusiv de datoria lui (jocul civilizat și cinstit) noi, spectatorii, (bănuiesc că și oficialii) îi vom spune răspicat : obrăznicăturile să-și ia tălpășița din fața ochilor noștri doritori de frumos. Eu, însă, nutresc convingerea că actele lui reprobabile sînt un accident, pur și simplu un accident nefericit.

Mergem la meciurile de fotbal ca niște oameni normali. Vrem să ne întoarcem acasă tot normali.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
50
(1 335)
Sîmbătă
12 decembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Important eveniment în viața patriei

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI

Ne apropiem de sfîrșitul acestui an — cel de-al doilea al actualului cincinal — și iată, un eveniment important în viața politică, economică și socială a patriei va marca întregul traiect, întregul proces al înfăptuirii obiectivelor și programelor adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, în condițiile unei noi etape a edificării noastre socialiste, ale unei experiențe constructive care, așa cum deseori s-a subliniat, aduce în prim plan cerințe și exigențe calitative deosebite. Este vorba de Conferința Națională a Partidului Comunist Român, înalt forum al democrației noastre de partid, muncitorești-revoluționare, în analiza și dezbaterea căruia se cuprind multiple probleme și soluții ale momentului actual și de perspectivă, pentru a impulsiona mersul ascendent al societății pe calea progresului și civilizației, sub egida unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate.

O largă paletă de sarcini, de obiective economice și sociale, de programe în mod științific elaborate și urmărite în dinamica aplicării lor în viață caracterizează etapa ce o străbatem, într-o acumulare de experiență vastă, novatoare, al cărei punct de pornire se află în documentele și hotărîrile istoricului Congres al IX-lea al partidului, în gîndirea și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în prodigioasa operă teoretică și practică dedicată creșterii neîncetate a avuției materiale și spirituale a patriei, dezvoltării socialiste multilaterale a României. Sub un mare arc de boltă se înscriu de atunci în geografia economică și socială a țării cîtorii care au dat o nouă dimensiune muncii și vieții, formînd un indestructibil liant între trecut, prezent și viitor, ca și între inima și cugetul tuturor generațiilor. Schimbarea radicală în peisajul economic și social, în sfera relațiilor sociale, a organizării muncii și vieții, pe tărîmul culturii, științei, al învățămîntului, în atitudinea față de muncă și viață, în gîndire și creație, sub semnul responsabilității și al angajării patriotice, revoluționare, sînt tot atîtea neîncetate și evidente edificări în materie de existență politică, morală și socială care completează imaginea despre sine a țării și conferă partidului — centru vital al națiunii — o tot mai înaltă și îndreptățită misiune istorică, aceea care este și esențială în păstrarea și dezvoltarea neîntreruptă a unității poporului, a ființei sale în lumea libertății și independenței, a împlinirii idealurilor socialismului și comunismului.

Spiritul revoluționar de luptă și muncă, pentru binele și fericirea patriei, constituie o dimensiune a însăși conștiinței de a fi azi comunist, în România acestor ani ; el este o trăsătură ce înglobează multiple și neîncetate calități ce țin de o permanentă și vastă actualitate, prin el se ilustrează capacități moral-politice și sociale noi care, după expresia secretarului general al partidului, acționează **cu poporul — pentru popor, cu oamenii — pentru oameni.** Este aceasta o teză care, în ordinea experienței practice, consacră un adevărat stil de muncă și acțiune care este al partidului și devine al întregii societăți. Un neîntrecut și strălucit exemplu în această privință este stilul de muncă al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, un hotărîtor și permanent exemplu îl oferă toate demersurile în materie de conducere și organizare a muncii și vieții societății, acea neobosită și amplă capacitate de a sesiza și fundamenta științific direcțiile și altitudinile evoluției, ale dezvoltării, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități. De o importanță deosebită în acest sens este Hotărîrea Comitetului Politic Executiv în lumina căreia s-au desfășurat conferințele extraordinare ale organizațiilor județene de partid, dezbaterile care au precedat evenimentul de care ne mai desparte puțin timp, Conferința Națională a partidului.

Înfăptuirile viitoare, așezarea acestora în linia ascendentă a tuturor realizărilor de pînă acum, conform Programului partidului de edificare socialistă și comunistă a patriei, presupun un vast cîmp de inițiativă și acțiune creatoare, o revoluționare a însuși modului de a gîndi, calitate și competitivitate în producția de valori materiale și spirituale, organizare și conducere științifică, pregătire teoretică și practică permanentă, un vast orizont cultural. Munca ideologică și educativă în competența căreia intră însuși formarea și afirmarea conștiinței noi, înaintate, afirmarea înaltelor calități moral-politice ale omului nou, muncă în desfășurarea căreia sînt antrenați importanți factori de cultură și civilizație, reprezintă una dintre pîrghiile de cea mai mare importanță și de o permanentă actualitate prin care întregul proces revoluționar al construcției noii societăți este și trebuie să fie văzut ca un tot unitar, într-o dialectică întrepătrundere de cauze și mobiluri care fac din pregătirea tinerelor generații, mai ales, o pregătire pentru viitor, de fapt, acest prezent pentru viitor, acest prezent care, în moștenirea inalienată a trecutului, conține germenii și căile viitorului, acest prezent glorios și incomparabil prin toate marile sale înfăptuiri economice și sociale. Într-o asemenea largă accepție munca de educație, activitatea ideologică în perimetrul căreia un loc deosebit îl deține cultura și arta, creația, își vădesc noile și substanțialele lor preocupări, într-o direcție de înaltă conștiință patriotică, revoluționară. **Întreaga activitate politico-educativă, culturală** — subliniia secretarul general al partidului — **trebuie să aibă drept scop formarea unui om cu inalte calități moral-politice, increzător în forțele poporului, ale societății, hotărît de a-și aduce întreaga contribuție la înfăptuirea Programului partidului, la dezvoltarea generală a patriei, de a fi întotdeauna la datorie și de a acționa ca adevărat revoluționar în toate împrejurările.** Sînt definite aici însesi atributele spiritului revoluționar, trăsăturile moral-politice și sociale prin care se ilustrează azi chipul înaintat al comunistului, forța sa de înrîurire și sensibilizare a conștiințelor. O operă vastă și de actualitate în realizarea căreia un cuvînt mereu demn și necesar au de spus și literatura și arta, creația.

Marcînd un moment nou în etapa înscrierii noastre pe orbita unei țări socialiste cu dezvoltare medie, a unei noi calități a muncii și vieții, a realizării marilor programe stabilite de Congresul al XIII-lea, Conferința Națională a partidului se situează în centrul de interes al întregii țări. Va impulsiona, desigur, și va da noi dimensiuni operei de edificare pe noi trepte a progresului și civilizației patriei ca și a nivelului de conștiință, de afirmare mai puternică a spiritului revoluționar. Urăm succes deplin lucrărilor Conferinței !

Luceafărul

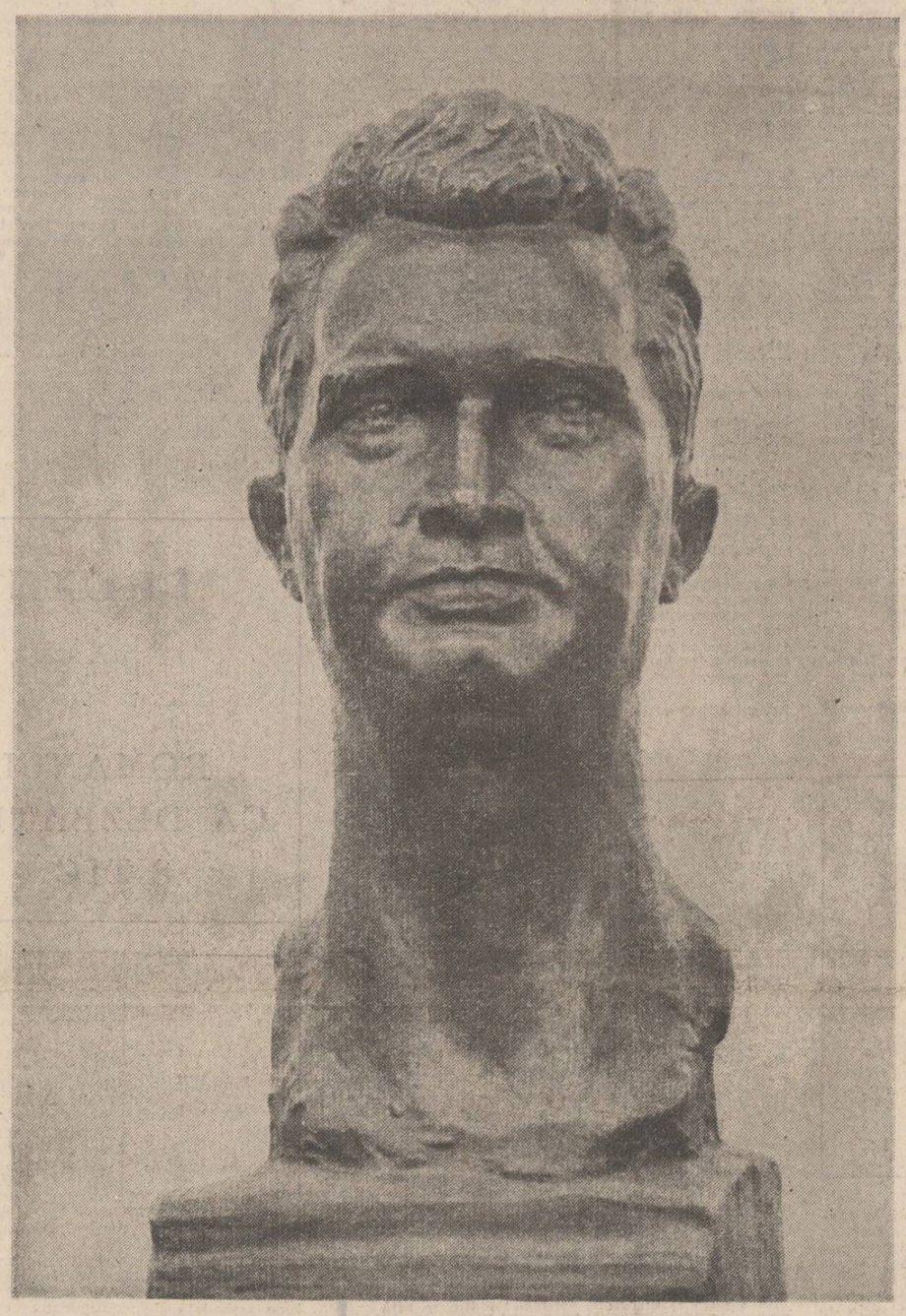

Sculptură de Ion Jalea

„Oamenii de artă, de cultură, din toate domeniile trebuie să se angajeze ferm și să creeze cu poporul și pentru popor, să se inspire din izvorul viu, veșnic al națiunii noastre, din creația și din felul de a fi al poporului nostru! Numai o asemenea cultură, o asemenea activitate literar-artistică, de toate genurile, inspirată din munca și viața poporului va avea, într-adevăr, o contribuție uriașă la întreaga operă de transformare a societății, de formare a omului nou, cu înalt spirit revoluționar, constructor conștient al socialismului și comunismului în România!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Arta socialistă — o realitate istorică

Creația artistică este o componentă intrinsecă a capacității constructive a conștiinței umane. Acest adevăr esențial ne ferește de tot felul de îngustimi în abordarea rolului artei în procesul de oglindire a realității, pe de o parte, ca și în cel de participare a ei la modificarea acesteia, la formarea conștiinței omului, pe de altă parte. Creația artistică, ireductibilă prin legile și categoriile care o guvernează, este cu atît mai profundă și mai în spiritul esenței sale cu cît răsfrînge realitatea mai variat, mai adecvat. Marii creatori ai tuturor timpurilor au creat durabil nu prin refuzul angajării în viața patriei și popoarelor lor. Dimpotrivă, ei au cîntat bucuria și amarul popoarelor lor, au dat glas limpede dorințelor de implinire a năzuințelor de dreptate socială.

Procesul edificării societății socialiste nu se desfășoară independent de activitatea conștiinței oamenilor, de manifestarea plenară a tuturor conștiințelor în procesul de asimilare a realului și de transformare revoluționară a acestuia. Creației artistice îi revine un rol deosebit de important în făurirea conștiinței socialiste, în făurirea omului nou. Dar creația artistică nu poate participa la acest proces decît în măsura în care ea însăși devine socialistă, adică își asumă un mod nou de a se raporta la realitatea socialistă. Arta socialistă este astăzi o realitate în spiritualitatea românească, o realitate cu valori inconfundabile în toate domeniile ei. Prin urmare, se poate vorbi despre arta socialistă românească nu ca despre un deziderat, ci ca despre o implinire, ca despre un proces care s-a concretizat în opere majore, în opere care promovează încrederea în om, în forțele sale, în viitorul omenirii în general, în viitorul societății socialiste, în special. Însă procesul făuririi operelor artistice nu a fost liniar. Una din cauzele care a frînat creația artistică a fost practica dogmaticilor care avea la bază o „estetică" falsă în fundamentele ei, o „estetică" ce se reclama de la o teorie nedialectică a cunoașterii. Piatra de hotar în trecerea la înțelegerea adecvată a procesului artistic a fost pusă de istoricul Congres al IX-lea al P.C.R. Astfel, s-a subliniat falsitatea atitor „teze" care numai este-

Ion Stroie

Continuare în pag. a 7-a

Spiritul timpului

Nimic nu este poate mai dificil și mai hazardat decît a încerca să conciliezi într-o formulă viabilă și coerentă adevărurile supreme și eterne ale existenței umane cu certitudinile sau incertitudinile traiului de zi cu zi. Nu este vorba de decalajul între rigoarea întrucîtva geometrizantă a valorii generale de semnificare cu care existența unui individ sau a unei colectivități se rostuiește aproximînd ceea ce ne-am obișnuit să numim destin și sinuozitățile pe care le asociem întîmplărilor, experiențelor din ciclurile ce alcătuiesc obișnuita viață cotidiană.

Nici o biografie omenească nu-și este suficientă sieși deoarece timpul trăirii are concomitent o semnificație intimă, unică, ireductibilă la o pură și simplă substanță temporală și o alta socială coincidentă cu împletirea momentelor ce jalonează existența altor indivizi. A fi contemporan cu vremea ta înseamnă în ordinea primă a înțelesului, ce nu poate fi răstălmăcit fără riscul de a deturna temeiurile înseși ale înțelegerii, a împărtăși o realitate temporală în sens fizic nemijlocit. Cînd vorbim de **spiritul timpului,** de **spiritul unei epoci** avem în vedere de fapt aceasta comuniune înfăptuită prin solidarizarea unor existențe, a unor biografii în raport cu punctele de maximă concentrare ale devenirii unei colectivități.

Socialismul — ca adevăr obiectiv și fundamental — se identifică neîndoielnic nu numai cu o orînduire socială superioară a relațiilor între oameni ci și cu un conținut de viață, care se propune ca o „introducere" la un nou mod de a fi pentru a se institui, odată create toate condițiile și împrejurările materiale și spirituale, ca o stare firească a umanului în acord deplin cu esența sa inalienabilă.

Privind din perspectiva istoriei drumul parcurs de societatea românească în intervalul relativ scurt — de numai patru decenii și ceva — scurs de la înfăptuirea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, dar mai ales saltul uluitor realizat în cei 22 de ani care au trecut de

Mihai Milca

Continuare în pag. a 2-a

Noi geometrii urbane

Nu poți veni la Fălticeni fără ca gîndul să te ducă la numele ilustre ale atitor înaintași, oameni de seamă ai culturii naționale, care și-au purtat cîndva pașii pe aici, ori fără să nutrești dorința reîntîlnirii acelor locuri devenite de mult istorie literară. E suficient să urci pe fosta Uliță a Rădășenilor, azi strada Ion Creangă, pînă în deal, la Casa unde a trăit și a scris o vreme Sadoveanu, și să-ți arunci o privire spre Dumbrava minunată sau peste oglinzile mișcătoare din valea Somuzului pentru a realiza dimensiunea spațiului sentimental deținut de acest vechi centru de spiritualitate românească. Dar la Fălticeni fiecare stradă, fiecare loc mustește de amintiri. În acest colț de lume, unde nu se întîmplă mai nimic, s-au plămădit opere remarcabile, s-au tipărit cărți și reviste, au fost imortalizate pe pînză de penelul unor maeștri ai penelului ca Băeșu și Șoldănescu imagini și chipuri de neuitat. Mîndri de faima orașului lor, fălticenenii poartă un adevărat cult valorilor decantate în perimetrele acestui teritoriu atît de fertil. Numai astfel se explică pasiunea cu care și-au dăruit, primăveri în șir, orele de răgaz spre a reînvia farmecul bănuit al Dumbrăvii de odinioară, pitorescul Nadei Florilor și al Băncuței (punct de întîlnire pentru savuroase taclale), numai așa se justifică grija și migala cu care au fost adunate, pentru a fi arătate călătorilor de pretutindeni, dovezile ce alcătuiesc acum fondul de aur al instituțiilor muzeale din oraș.

Cine a trecut de curînd prin Fălticeni a rămas desigur surprins de noua înfățișare a locurilor, pentru că dincolo de aura nostalgică a reveriilor, fălticenii de ieri au fost ceea ce se știe : un tîrg moleșit de plictiseală în care singurele evenimente se consumau între circiuma de mahala și balul de sîmbătă seara, o așezare insalubră și bintuită de sărăcie. Ceea ce s-a

Ion Beldeanu

Continuare în pag. a 6-a

Cîntarea României

Marele festival al muncii și creației „Cîntarea României", expresie plenitudinară a democrației culturale din patria noastră, a devenit în acești ani un vast amfiteatru, o înaltă școală a educației patriotice, revoluționare pentru tînăra generație a României socialiste, pentru întregul popor. Prin manifestările sale complexe din domeniul culturii dar și al științei, al cercetării, festivalul slujește formării multilaterale, pregătirii pentru viitor. Mii de tineri pentru care integrarea în acest proces de permanente acumulări valorice, de continuă autodepășire reprezintă modul cel mai firesc de a fi ei înșiși, de a-și exprima personalitatea au înțeles că prezența în „Cîntarea României" impune exigențe superioare, asumarea unei responsabilități sporite atît față de actul de creație cît și față de acela al receptării. Pornind de la faptul viu de viață, de la prezentul construcției în care ne identificăm prin participare nemijlocită, creația artistică sau științifică trebuie să determine o mobilizare a conștiințelor pentru înfăptuirea obiectivelor majore ale edificării patriei. Iată de ce manifestărilor din cadrul festivalului nu le este permis în nici un caz să se transforme în sarbede și festiviste treceri în revistă ale unor formații alcătuite ad-hoc, doar pentru a face impresie sau a cuceri puncte într-un clasament al ambițiilor locale ori în exasperante repetări ale unor piese „verificate" în edițiile trecute. Numai situîndu-ne mereu la confluența cu noul, cu viața însăși, cu problemele sale reale, căutînd forme care să exprime dinamica prezentului, instaurînd o stare de dialog fertil cu publicul, cu așteptările, cu aspirațiile lui, vom putea da măsura înțelegerii în profunzime a fenomenului esențialmente formativ care este „Cîntarea României". Urmărind contribuția cenaclurilor literare de tineret cu care revista noastră este într-un contact permanent, nu putem să nu subliniem amploarea căpătată de această formă de activitate culturală care își propune, poate înainte de afirmarea unor tineri creatori, formarea unor promoții de iubitori ai literaturii, de cunoscători ai marilor tradiții ale culturii și civilizației românești. Cenaclul literar ca școală, ca laborator de creație și de receptare a valorilor artei angajate, se conturează astfel ca o realitate pregnantă. Mediul de existență, întreprinderea, școala, șantierul, satul se constituie într-o sursă permanentă a vitalității sale. Pornind dintre oameni și întorcîndu-se mereu la oameni, tînărul creator capătă conștiința rolului său social, a datoriei pe care o are de îndeplinit prin scrisul său.

În Maramureș, în Botoșani, în Oltenia, în Arad, peste tot în țară, prin activitatea lor curentă, dar și prin cristalizările în cărți de valoare, cenaclurile tinerilor dau măsura unei emulații spirituale pe care o numim, emblematic, prin care ne recunoaștem, „Cîntarea României".

Nicolae Dan Fruntelată

Partid

Partid, acest discernămînt
al omului politic în
din forța ta orice cuvînt
cu șansa de a lumina

și-l dăruie iubirii sale
de libertate și-l aduce
în patrie, ca-n miezul dulce
al fructului cel copt și moale,

să se-mplinească, să devină
asemeni pruncilor crescuți
între părinți din rădăcină,
un lucru pentru care nu-ți

mai freamăți a îndoială
ființa. Tot acest elan
muncitoresc și suveran,
cu-o matcă fundamentală,

partid, prin tine își salută
cu demnitate viitorul
și cu mîndria absolută
de a-și urma Conducătorul.

Ion Popescu

Spre gloria întregului popor

Ni-s faptele izbînzi triumfătoare
Și zborul spre zenit cutezător.
Se întrunesc iar gînduri mari, stelare,
În binele întregului Popor.

În Forum ne va fi reprezentată
Voința fermă-n chip strălucitor ;
Vrem țara, zi de zi, tot mai bogată
Spre înălțarea-ntregului Popor.

De se vor cere vieții noi făgașe,
Știm să mutăm și munți din soclul lor.
Sîntem izvor de forțe uriașe
Spre gloria întregului Popor.

Partidu-i fruntea țării înțeleaptă
Și fericirea vieții în unire.
El luptă pentru-o lume tot mai dreaptă
Pentr-un destin de pace și-mplinire.

Constantin Atomii

Scrisoare despre Ființa Patriei

Am tipărit într-una din cărțile mele (**Pasul Licornei** — Editura Cartea Românească — 1987) un poem pe care mi-am propus să-l reproduc ori de cîte ori mi se va cere părerea asupra acestei importante probleme a angajării poetului în slujba idealurilor patriei sale. Și, vai, abia acum observ cît de ciudat ne-am obișnuit să vorbim despre lucruri atît de dragi și de sfinte precum patriotismul scriitorului căci, iată, mă întreb, poate fi vorba de o **slujbă** în acest caz ? Este poetul un slujbaș, un impiegat de stări și sentimente atunci cînd e vorba de o atare solemnă realitate ? Dar nu despre aceasta este vorba, chiar dacă va trebui să discutăm cîndva și problema **limbajului** menit să conducă la evaluarea acestei atitudini a participării, a angajării. Și pentru că am în minte acel poem despre care aminteam, îmi este greu acum să teoretizez. Îl voi transcrie aici, cu permisiunea Dumneavoastră, cititori ce nu o dată ați meditat asupra unei relații care nu este în primul rînd a Dumneavoastră dar care vă interesează desigur. Pentru că nu vă este, nu vă poate fi indiferent modul în care un poet de azi, de la finele mileniului al doilea, se adresează Patriei, această Ființă mai veche decît el și decît noi toți laolaltă, această făptură simbolică și atît de reală totodată. Ea, Patria, **topos** intangibil, atunci cînd cuvintele îi țintesc corect și inspirat măreția și truda și jertfa și nemurirea se știe (după cum s-a știut totdeauna) înconjurată de cîntăreți iubitori și curați la suflet și la cuvînt. De aceea nu cred în poezia celebrînd (patetic sau măsurat) conceptul de țară ci în aceea care mă face să simt că în spatele acestui concept se află Patria însăși, alcătuire de vii și de morți, de victorii și de înfrîngeri, de emoție și de sînge, de anonimi și de glorii uluitoare. De aceea, discuțiile în jurul poeziei patriotice mi se par necesare, chiar și acum, cînd ea se manifestă cu o fervoare ce îi face cinste, dar și cu elanuri exterioare, lipsite de persuasiune. Poezia patriotică românească se revendică din cel mai curat și bine întemeiat sentiment etic pe care l-a înregistrat de-a lungul vremii **morala** creației pe acest pămînt. Dar ea se revendică deopotrivă și dintr-o bine articulată gîndire

Titus Vijeu

Continuare în pag. a 3-a,

CRONICA LITERARĂ

Folclorul într-o perspectivă modernă

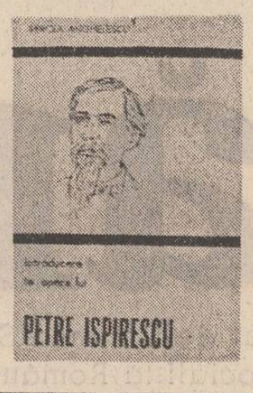

Cunoscut ca autor al **Legendelor şi basmelor românilor**, Petre Ispirescu a fost privit întotdeauna cu condescendenţă, fapt care face cu atît mai interesantă **Introducerea în opera lui Petre Ispirescu** pe care i-o dedică Mircea Anghelescu. Dar are Petre Ispirescu o operă ? **Introducerea** lui Mircea Anghelescu tocmai acest lucru caută să-l precizeze. Petre Ispirescu nu este doar posesorul unui singur titlu, iar activitatea lui literară se înscrie într-un mod caracteristic şi reprezentativ între preocupările literaţilor timpului. Primul capitol, **Scriitorul în oglinda timpului**, este mai mult decît o simplă recapitulare de opinii. Sînt aici, desigur, părerile despre Petre Ispirescu ale celor care l-au cunoscut şi ale celor care i-au comentat poveştile şi basmele, dar ele ne sînt înfăţişate pentru a evidenţia două moduri diferite de a recepta contribuţia lui Petre Ispirescu, dintre care unul a învins. Învingătoare a fost opinia după care Ispirescu este un simplu prelucrător de folclor, de oarecare talent şi acurateţă, în nici un caz comparabil cu Creangă. Cealaltă opinie, susţinută cu patos de Delavrancea, era că ne aflăm în faţa unui creator : „Ispirescu va rămînea, ca şi Eminescu, adevărata glorie a literaturii noastre". Incontestabil, Delavrancea polemiza cu opiniile contrare, cu contextul literar, pe care-l considera inferior celor doi. În aceeaşi direcţie a mers, dar fără patos, N. Iorga.

Mircea Anghelescu şi-a scris **Introducerea** pentru a ne atrage atenţia că Petre Ispirescu nu este doar autorul unei singure cărţi şi că nu poate fi considerat în nici un caz numai un simplu folclorist. Într-un moment cînd basmele sînt văzute ca valori spirituale, cînd exegeza lor a adus elemente noi în discuţie, cînd folcloristica chiar a deschis ferestre noi interpretării, crede autorul **Introducerii** că este momentul să fie revizuit cazul desconsideratului Petre Ispirescu. Aceste progrese fac posibilă în momentul de faţă „abordarea întregii opere a acestui mereu nedreptăţit scriitor de pe alte poziţii decît cele de pînă acum".

Mai întîi, examenul biografic ne arată că Petre Ispirescu n-a fost un simplu tipograf, ci unul dintre reprezentanţii de seamă ai profesiei la noi, organizator al unei societăţi a tipografilor, editor al unei foi închinată activităţii tipografice, primul autor de dicţionar de noţiuni tipografice, în corespondenţă cu publicaţiile similare de peste hotare şi cu redactorii lor. În sfîrşit, nu este lipsit de importanţă faptul întîlnirii treptate a acestui autodidact de valoare cu medii şi personalităţi culturale ale vremii, care-i îmbogăţesc perspectiva şi-l califică pentru o muncă mai complexă decît aceea de simplu om de tipografie. Mircea Anghelescu are în vedere aici, mai ales, întîlnirea lui Petre Ispirescu cu B. P. Haşdeu şi cercul acestuia de colaboratori.

Lui Petre Ispirescu i s-a acordat de către toţi comentatorii calitatea de bun minuitor al limbii române. Pentru Mircea Anghelescu caracterizarea este insuficientă. Dacă vedem în Petre Ispirescu un „culegător", minuitor de limbă populară, atunci foarte multe din caracteristicile sale stilistice contrazic simplitatea acestei etichete. Din scrisul lui Petre Ispirescu lipsesc regionalismele, formele propriu-zis populare, limba fiindu-i supravegheată din unghiul limbii literare. Apoi modalităţile sale de lucru nu probează nicăieri înregistrarea şi reproducerea textelor basmelor sale, ci practic o rescriere şi, chiar cum spunea Delavrancea, o recreere a lor. Faptul este de altfel vizibil, dar nu i s-a acordat importanţă. Mircea Anghelescu descoperă în textele basmelor lui Petre Ispirescu registre stilistice paralele, care au rostul detaşării de spiritul basmului popular. Unele din basmele lui Petre Ispirescu capătă o încărcătură ironică, „hazlie", improprie formulei despre care s-a zis că Petre Ispirescu nu face altceva decît s-o reproducă cu fidelitate. Aceleaşi basme acordă atenţie naturii, conţin descrieri de natură în spiritul literaturii epocii, ceea ce nu este deloc în firea povestitorului anonim. Jurnalul lui Petre Ispirescu, inedit, consultat de specialişti, ni-l arată şi el pe Petre Ispirescu fermecat de frumuseţile naturii, cărora le va face loc şi în basmele sale. O altă notă frapantă şi mereu subliniată în basmele lui Petre Ispirescu, pe care n-o găsim în folclor dilatată la aceste proporţii, este prezenţa cărţii în viaţa eroilor de basm, mai ales a Feţilor Frumoşi. Este încă un argument folosit de Mircea Anghelescu în sprijinul restituirii sale. Condiţia de scriitor a lui Petre Ispirescu îi este înveterată autorului şi datorită modului în care autohtonizează basme de sigură origină străină, cu surse precis identificate, în aşa fel încît ele par a aparţine universului românesc. Apoi, fără Petre Ispirescu literatura română nu s-ar fi aflat în posesia unei din piesele sale admirabile, care stîrneşte mereu uimirea şi meditaţia cititorului de toate vîrstele : **Tinereţe fără bătrineţe şi viaţă fără de moarte.** Acest basm, singular în cadrul culturii române, şi-a creat o carieră de excepţie, atrăgînd atenţia spiritelor mari. Pînă la lectura insistentă şi tălmăcitoare a lui C. Noica, Mircea Anghelescu aminteşte interesul lui Eminescu pentru acelaşi basm. Origina basmului este la rîndu-i necunoscută. Povestitorul o ştie de la tatăl său şi este primul basm pe care-l publică. Este sigur că fără Petre Ispirescu basmul n-ar fi existat şi că fără **Tinereţe fără bătrineţe** literatura română ar fi fost văduvită de o podoabă rară.

Pînă aici, Mircea Anghelescu a apelat chiar la textele basmelor datorită cărora Petre Ispirescu a fost tratat drept un culegător de folclor, scoţînd chiar din ele argumente pentru condiţia scriitorului.

Sub titlul **Este Petre Ispirescu un folclorist ?** sînt prezentate culegerile de proverbe şi zicători ale lui Petre Ispirescu ca şi preocuparea lui pentru obiceiurile din timpul anului asupra cărora a conceput o lucrare rămasă redactată inegal în manuscris. Pentru aceste două serii de preocupări, Mircea Anghelescu îl consideră pe Petre Ispirescu şi un folclorist, şi încă unul de mari merite.

Pentru a ilustra orizontul scriitorului, autorul **Introducerii** ni-l arată în postura de scriitor de povestiri eroice dedicate figurilor mitice ale istoriei ţării. Prima e închinată lui Mihai Viteazul şi este expresia unui curent de idei literare, ca şi a interesului popular. Mai interesantă este tratarea lui Mihai văzută în lumină de epos popular cu ştiinţa de a construi în această direcţie. O temă istorică este asimilată unei viziuni folclorice într-un mod care a făcut cartea extrem de populară. Această viziune programatic şi reuşit populară se regăseşte şi într-o povestire închinată lui Ştefan cel Mare, prin care Petre Ispirescu dă răspunsul său ca scriitor necesităţii literare a momentului. I-a mai rămas în manuscris o povestire despre Ţepeş, editată postum, şi alte cîteva mai puţin importante. Mircea Anghelescu găseşte că Petre Ispirescu îi premerge pe Iorga şi Sadoveanu în încercarea lor de a scrie cărţi despre Mihai Viteazul şi Ştefan cel Mare, antecedentul lui plasîndu-l hotărît într-o linie scriitoricească a secolului XIX care exprima pulsul timpului. Şi mai interesantă este istoria războiului de Independenţă unde Petre Ispirescu face autenticism cu mult înainte de Duiliu Zamfirescu şi Camil Petrescu, dovedind o capacitate de a schimba registrul stilistic propriu scriitorului profesionist. Chiar şi în **Basme păginească**, repovestire a întîmplărilor mitologiei greco-romane, Petre Ispirescu apelează la un registru stilistic delimitativ. Fiind păginesti, basmele vor fi scrise într-un limbaj terestru şi foarte laic, fără nimic din ceremonia şi măreţia basmelor autohtone. În sfîrşit, trebuie ştiut că Petre Ispirescu a scris şi „amintiri din copilărie" stimulat probabil de cele ale lui Creangă, fără să le ducă la bun sfîrşit, dar existenţa lor constituie încă o probă a activităţii literare cu proiect de lucru superior. Între argumentele cele mai convingătoare rămîn şi cele două scrieri de călătorie semnate de Petre Ispirescu, la Roşiori şi la Cîmpulung, pline de observaţie şi de vervă, care-i conferă un loc bine delimitat între scriitorii călători ai timpului.

„Ispirescu se apropie de ideea de scriitor total, scrie Mircea Anghelescu, care încredinţează scrisului totalitatea preocupărilor sale, odată cu chiar materialul din care acestea s-au dezvoltat". Nu este singura judecată nouă : „El este unul din primii noştri scriitori care exprimă o sensibilitate şi o problematică modern umană, plecînd de la vechile structuri ale spiritualităţii poporului său, pentru a se întoarce, pe o altă buclă a spiralei, tot la ele". Aşa se încheie **Introducere în opera lui Petre Ispirescu** de Mircea Anghelescu, în care acesta din urmă vrea să-l scoată pe autorul **Tinereţii fără bătrineţe** din muzeul folcloristicii noastre. Este îndreptăţită caracterizarea de scriitor, dată de Mircea Anghelescu în chip polemic lui Petre Ispirescu ? Cartea lui aduce suficiente dovezi în acest sens.

M. Ungheanu

O voce poetică

Graţioase compoziţii sentimentale, pasteluri fine şi pseudo-balade alcătuiesc volumul **Memoria clepsidrei** (Editura Cartea Românească, 1987), cu care Ion Panait revine în atenţia criticii şi a cititorilor, după o absenţă editorială de aproximativ patru ani. Şi în volumele anterioare, formula poetică era aceeaşi, cu diferenţa că acum limbajul liric este mai sigur, mai expresiv, mai elaborat. Imaginea este somptuoasă, saturată metaforic, denotînd un calofil şi, deopotrivă, un sensitiv narcisist, contemplîndu-şi dezechilibrul sufletesc cu un anume orgoliu al complexităţii lăuntrice. Datorită acestei situări faţă de sine şi faţă de poezie şi muzicalităţii evidente a versului, combustiile interioare apar stilizate, voinţa de stingere (variantă a „dorului de moarte" eminescian şi temă recurentă în **Moartea clepsidrei**) căpătînd semnificaţia unei convenţii artiste asumate cît timp durează „facerea poemului" : „Cît se usucă iarba, cît nopţile sînt pline / de păsări peste care nicicînd n-o să mai dai, / ca umbrele acestea agonizînd spre tine / şi-n morile de fluturi prin care delirai, / ca umbrele acestea c-o lacrimă pe seară / ce se destramă-n aer, se scutură-n salcîmi — / etern, prea plinul zilei ce te mai înfioară / să-ţi curgă printre pleoape, să-ţi lunece în mîini, // ningînd precum o jertfă a stelelor de multă / bătaie a luminii ştergîndu-se-n zenit, / de păsări pentru care nici aripa n-ascultă / cît se usucă iarba, cît încă n-am murit... // Visez această pace ca pe o cotropire / de rodii ce-n amiază desăvîrşesc în fum / paloarea unei clipe, ori umbra ta subţire — / visez această moarte ce-ntîrzie acum // şi-mi cade peste umeri la fel de singerie / cum turme mari de fauni dau lumilor ocol / şi mîna ta e albă, şi umedă, şi vie / pe noaptea ce-ţi păstrează întreg tiparul gol" **(Baladă)**. Cum se observă, o poezie transparentă, care mizează pe receptarea integrală din partea unui cititor înţelegînd poezia ca pe o întîlnire armonioasă, la jumătatea drumului între sensibilitatea poetului şi propria sensibilitate, şi nu ca pe o provocare continuă. Din acest unghi de vedere şi ţinînd seama, deocamdată, doar de această dimensiune a lirismului său, l-aş situa pe Ion Panait în continuarea eminescianismului bacovian de început, de care se diferenţiază, totuşi, prin barochismul imaginaţiei. De altfel, de Bacovia, de această dată cel „clasic", de dinaintea **Stanţelor burgheze**, îl leagă pe Ion Panait poezia **spleen**-ului provincial, sentimentalismul morbid şi o serie de atitudini şi gesturi specifice eroului liric bacovian : „Să te gîndeşti că palid aluneci pe covoare / nepreväzute fire de aer sfîşiind ; / eu pling pe-un cer de umbre slăvit de-o respirare / în lujeri şi în ploaie nefericit zăcînd. // Aş bea ca pe o vrajă această rouă, stinsă / corolă a grădinii polare moarte, reci. / Îmi amintesc de miezul pămîntului, de-atinsa / clipă-a luminii-n seve, taina ei pe veci..." **(Emma)**. Sau, acest decupaj de imagini, elocvent, cred, pentru filiaţia amintită : „septembrie mai tragic decît plînsul / cu flori în măcinare şi cocori" ; „ninge peste rambleuri de piatră ; / un abur pe cripta terasei-lor" ; „Să-mi certi singurătatea, mina / ce-opreşte iernile-n clavir — / şi pierde-mă pe totdeauna / din plîns, din noapte, din delir" ; „vino, sfîntă naivitate / să ascultăm, de sărbători, caterinca..." ; „În astfel de nopţi, o singură greşeală / cade pe trupul meu, să-ţi iau mîna / părăsită şi să cred / că ecoul morţii ne-a umplut casa" etc.

Dar nu influenţele, mai mult sau mai puţin asimilate fac, din fericire, interesul poeziei lui Ion Panait din **Memoria clepsidrei.** Ele intră, ce-i drept, în cuprinsul acestui lung poem al singurătăţii care este întregul volum, însă poetul izbuteşte de cele mai multe ori, expresii personale ale sensibilităţii sale ascuţite.

Astfel, tonul de romanţă în care este transcrisă melancolia singurătăţii mi se pare unul dintre registrele adecvate vocii lirice a lui Ion Panait. Elegii sau pasteluri, aceste poeme mărturisesc, dincolo de meşteşugul compoziţional evident, trăirea autentică şi puritatea sentimentului, transmise cu decenţă şi bun gust, prin imagini cuceritoare prin simplitate. De pildă, o **Marină** rimată sever şi, totuşi, muzicală, lasă să se comunice subtil, amărăciunea **absenţei** şi sentimentul trecerii, totul fără a depăşi cadrul natural evocat. Vreau să spun că, în poezia lui Ion Panait, acesta din urmă nu funcţionează doar ca pretext convenabil pentru expunerea stării lirice, ci este parte constituentă, în felul corespondenţelor simboliste, a spaţiului interior. Chiar dacă această afirmaţie conţine o banalitate, exprimată de critici de sute de ori în legătură cu, să zic, **Pastelurile** lui Alecsandri, nu cred că realizarea consonanţei între circumstanţa exterioară şi cea interioară încetează să fie o calitate demnă de semnalat : „E briză şi fumegă iar, / Sub seara lunară de var / ce calde nălucile sînt / valuri de valuri legînd. // Sirepi în memorie vin / prin fildeşul mării puţin / cu ochiuri de luciu, abia / şi zboară sub falduri de stea. / Ce vînt vor ruga, vor visa ? // Foc verde de alge pe mal / şi fluturii vii de opal / lucînd, singerînd de azur / pe arcul memoriei pur / valsînd şi ningînd împrejur. // Un cîine se strînge pe dig / la cheiul aceluiaşi frig ; / un cîine, un lant şi o zi — / iluzia care vei fi / şi-aceiaşi flamingo tîrzii... / Trireme de ceaţă ne-ajung / e briză şi fumegă lung / În ochi singerează ultimii peşti — / şi-n arca aceloraşi veşti, / o, doamnă, de cînd ne lipseşti". De altfel, în acest gen de poezie, disonanţele „se aud" imediat, şi chiar Ion Panait nu reuşeşte să le evite întotdeauna, mai cu seamă atunci cînd, fie pretiozitatea imaginilor, fie banalitatea lor afectează coerenţa fundamentală a emisiei lirice. În această situaţie se află poeme ca **Elegie, Tipăt, Început de înger, Dans.** Tot aşa cum în limbajul poetic se produce o supărătoare „invazie" de **fluturi**, prezenţi cu şi, mai ales, fără rost, ceea ce denotă insuficienta rigoare a instanţei auctoriale.

Vocea poetică a lui Ion Panait se întinde însă pe mai multe registre, reuşind performante remarcabile şi în poemele în vers alb. Definiţiile stării de singurătate, dispoziţia lirică fundamentală în întregul volum, dobîndesc, eliberate de „chingile" rimei, o altă pregnanţă, căci metaforele devin mai spontane, mai fragede, fără a ceda însă din profunzime. Şi lexicul se îmbogăţeşte, iar discursul liric capătă mai multă personalitate, prin recursul la o subiectivitate, conservată parcă pînă acum ca o rezervă strategică : „Lacrima privighetorii trecînd umedă / licărind prin spatele eternităţii — / şi eu celebrez (fastuoase fervori !) ploile / ascunse în sălcii, oraşul / în secunda zorilor. O, lilieci rotitori desenînd / alibiuri, şi pînze, şi rezonanţe ! // bineînţeles, în această serată, marmoreene / vorbele au ochiuri dezlipite de carne : / aerul ca o trestie pe locul martiriului, / sigiliul lui ca gura unei fecioare însufleţite / — şi nimic nu e mai firesc decît / mirosul de moarte aşezîndu-se lîngă mine ; / nici rănile tale slăvite / de lunecările nuferilor, nu mai prind contur. // Un cal singerează prin vise şi smirceuri de pasăre / dar buzele tale întruchipează din arabescuri haotice în van / un semn de la care ai vrea / să pricepi imensitatea lumii, / delictul acelor ruinări eterne" **(Lacrima privighetorii)**.

În ansamblu, **Memoria clepsidrei** reconfirmă vocaţia reală a unui poet talentat, pe care un plus de rigoare şi, totodată, de îndrăzneală l-ar face redutabil.

Valentin F. Mihăescu

Spiritul timpului

Urmare din pag. I

la Congresul al IX-lea al partidului — moment de răscruce în existenţa multimilenară a poporului nostru, care a deschis patriei perspective fără egal — sîntem în măsură să pătrundem sensul adînc al participării conştiente la făurirea unei opere fără precedent ce prinde viaţă nu ca rod al unei plăsmuiri fabuloase ci ca materializare a unui proiect generos, avînd atributele ştiinţificităţii, prin praxisul uman transformator.

Biografiile noastre individuale poartă astfel indelebila pecete a unui timp tumultuos, incandescent, condensat în retortele spiritului revoluţionar, redimensionat prin voinţa oamenilor în concordanţă cu ritmul alert al gîndului înaripat şi al faptei ce grăbeşte întîlnirea cu viitorul. Sub semnul tutelar al muncii şi creaţiei, al conştiinţei lucide că mersul înainte pe traiectul progresului nu este, oricît am dori, un marş triumfal, fără opreliştl şi meandre, ci un drum de trudă şi luptă, presărat cu încercări de tot felul, cu greutăţi şi nenumărate obstacole, desigur surmontabile, ne autentificăm prezenţa, opţiunile şi aspiraţiile cele mai nobile, regăsind în acestea din urmă atît propriile noastre deziderate şi idealuri dar şi năzuinţele, crezurile neclintite ale generaţiilor ce ne-au precedat.

Sîntem martorii şi făuritorii evului comunist pe străbunul pămînt al patriei. Sîntem tineri şi încrezători în forţa inepuizabilă ce ne îndeamnă să purtăm o neîmpăcată „luptă cu inerţia", să nu cedăm vreun moment în faţa vicisitudinilor de care nu este scutită viaţa, să nu pactizăm cu anestezianta iluzie că nu ar putea fi învinsă fatalitatea aşa-zisului curs al lucrurilor. Nimic nu este mai străin vîrstei tinere decît acceptarea resemnată a unei condiţii predeterminate, lipsită de surprize, de bucuria simplă şi primordială a angajării bătăliei pentru o cauză asumată integral. Nimic nu este mai străin vîrstei tinere decît aurita mediocritate a spiritului de mulţumire şi autosuficienţă. Am putea spune chiar că a fi tînăr este tot una cu a te revendica mesager al spiritului novator ce anticipează dar şi făptuieşte, ce răstoarnă certitudinile osificate pentru a face loc adevărurilor reconfirmate în lumina examenului sever al practicii.

În această epocă de înalt dinamism, de profunde şi ireversibile prefaceri pe toate planurile, tînărul creator este somat de însăşi realitatea socială să-şi definească fără echivoc atitudinea de principiu. Viaţa îl obligă să opteze şi situarea lui în eşalonul celor care înţeleg imperativele epocii, înţeleg să-şi dedice energia şi vitalitatea, puterea creatoare, talentul unei cauze, unor idealuri îmbrăţişate de semenii săi, îi revelează mai bine misiunea şi rostul pe care le are de a exprima prin limbajul artei, prin scrisul său, tot ceea ce este omenesc, de a aborda problemele cruciale cu care se confruntă societatea şi frămîntă gîndirea şi existenţa unei colectivităţi sociale.

În căutarea adevărului obiectiv, inevitabil, creatorul tînăr nu va parcurge o cale uşoară, iar adevărurile sale şi ale altora, parţiale, subiective vor suferi necesare corecţii şi reconsiderări. Decelarea sensurilor supreme din noianul faptelor şi situaţiilor umane întîlnite devine de asemenea o operaţiune deloc facilă, convertirea experienţei de viaţă în opere viabile, nu verosimile sau veridice, credibile sau plauzibile, ci încărcate de adevăr, de adevărul vieţii nemachiate, netrucate, presupune eliberarea de orgolii şi prejudecăţi ori de paralizante inhibiţii şi pseudointerdicţii care nu fac decît să deturneze interesul şi apetenţa creatorului spre zone marginale şi aspecte derizorii ale realităţii. Cedînd unei atari seducţii acesta nu reuşeşte decît să rateze întîlnirea cu capodopera, produsul său neomologîndu-se la aspra „bursă" a valorilor autentice, în măsură să emoţioneze, să invite la reflecţie, să dăinuiască peste timp.

Adevărurile etern omeneşti ţîşnesc din izvorul fierbinte, veşnic fremătător al vieţii şi fiecare dintre noi le descoperă de-a lungul unei înfrigurate căutări care nu se sfîrşeşte vreodată.

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

POEZIA SPAŢIULUI NATAL

Într-o poezie pentru care disciplina versificaţiei este o conştiinţă impusă, întîlnim un teritoriu unde mitul şi istoria reverberează miraculos. Ştefan Dincă are ştiinţa versificaţiei : compoziţiile sale poetice sînt melodioase, adeseori facile, dar apropiate afectiv. Un spaţiu vine din istorie cu o individualitate aparte şi se aşează statornic într-o poezie de exprimare clară. Elemente de istorie se luminează în versuri de expresie limpidă — **Nu, dacii n-au murit, Cîntec pentru capra neagră, Lecţia de istorie, Plouă în munţii Daciei, În Turnul Sucevei, Vin voievozii, Ninge în munţii Daciei.**

Însă poezia din **Turnurile de argint** este eterogenă : un sentiment divers şi difuz încarcă fiecare poezie cu tensiunea primită de la stimuli diferiţi. Bard al unui spaţiu, de farmec aparte, de la Dunărea de Jos, Ştefan Dincă surprinde, deopotrivă de insistent, satul de unde a plecat sau oraşul în care răspund adînci ecouri culturale. În această lume a frumoaselor iluzii, tutelată de fluviul legendar, poate veni „dinspre cîntec Chira Chiralina" sau se poate întoarce Codin în Comorofca. Din perimetrul rural al copilăriei sale se trimit, prin simboluri naturale, semne ale permanenţei şi legăturii. „Satul de la Dunărea de Jos" este un semn al trăiniciei, raţiunea existenţei prin apartenenţa la o origine. De aceea „dorul de casă" revine insistent ca motiv poetic de largi resurse : „Se-aprinde steaua-n ochii mireselor cînd trec, / Pădurea mă-mpresoară şi arborii-s cuminţi ; / Pescarii trag prin mine-un fluviu la edec / Şi-mi luminează fruntea cu doruri de părinţi. // În satul dintre ape salcîmii încă ard / Ca ochii mamei duse spre rădăcina ierbii — / Cocoşii cîntă-n vreme, a ducă şi-a hazard... / De-atîta dor de casă îmi cresc în sînge cerbii." Se simte mult din poezia lui Alexandru prin aceste ancestrale legături cu spaţiul originar, ceva din Păunescu prin cultul părinţilor. **Satul, fructele, cerbii, fîntînile, zăpada, fluviul, grîul, holda, pădurile** devin motive poetice într-un discurs poetic fluent. „Se duc înspre amurguri cerbii iar. / Atinşi ca de o linişte păgînă, / Pe unde osemintele din zar / Tirăsc tot cerul pînă la ţărînă. / Ascunse-n amintire mai tresar / Mireselе, ca firele de ploaie — / Încît nu ştiu ce fluviu legendar / Ne trece pe sub tîmple o văpaie / Acum cînd poezia ninge iar." Un cod al naturii este transpus într-un cifru secret cunoscut doar de poet : „Fructele dulci şi fructele amare / Şi fructele ce încă nu sînt coapte / Vorbesc cu mine-n litere / şi-n şoapte / Şi vorba lor adeseori mă doare. // O, fructele, aceste păsări mici. / Mă strigă iarăşi, ca-n copilărie. / Ele-s acolo, eu plecat aici — / Lacrima lor mi s-a furat şi mie..."

Nu încape îndoială că poezia lui Ştefan Dincă se umple de lirism, uneori sarjînd sentimentalismul. „Iubito, o gutuie coaptă, pulverizată ca un semn. / Îţi cheamă numele spre mine cum muntele îşi cheamă cerbii. / S-a ofilit, a rugă, vîntul sub goana cailor de lemn / Şi cerul a apus cuminte în părul ruginiu al ierbii. // Departe, un pumnal albastru despoaie frunze iluzorii. / Fecioarele se trec prin jarul mireselor în devenire. / Cobor cu tine spre regatul nepreväzutelor podgorii / În care toamna-i o statuie clădită pe-un inel de mire." Teluricul are o forţă regeneratoare, în pămîntul natal totul stă sub semnul rodirii şi al transformării. „Anotimpul aşteaptă sămînţa de rod — / E umed pămîntul ca ochiul de ciine. / Vom face din bratele noastre un pod / De la bobul de grîu la miezul de pîine. // Femeile vor ieşi cu ulcioare la porţi / Pentru întoarcerea noastră făuritorii de grîu. / Vom bea pentru vii vom bea pentru morţi. / Purtînd secera lunii şi spice la brîu. // Noi plugarii, rămaşi din tată în fiu, / Credincioşi istoriei ce din grîu se naşte. / Ne ştim ai pămîntului cum doar ţăranii se ştiu. / Ţăranii şi grîul — acelaşi oase şi moaşte." Ştefan Dincă face parte din acei care ştiu să construiască o poezie, avînd deprinderea sonorităţii versurilor finisate în rime.

Alexandru Ruja

*) **Ştefan Dincă : „Turnuri de argint". Editura „Eminescu", 1987.**

PROZĂ

ROMANUL CA DEZBATERE ETICĂ

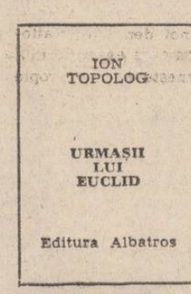

În al cincilea roman al său*) Ion Topolog se dovedeşte un fin analist al timpului interior juvenil, în zona complexă a deciziilor fundamentale dominată de iniţieri şi opţiuni ca forme de orientare definitivă a personalităţii. Personajele nu propun experienţe inedite, în schimb tendinţa clară a autorului este de autentificare a acestor trăiri, de a surprinde în elementele mesajului aspectele lor irepetabile, singulare în spaţiu şi timp. Întreprinderea pare dificilă din cauza degajatei linii stilistice rezultate din experienţa scriitorilor anterioare, dar mai ales din ineditul formulei poetice propuse: tendinţa de a apropia o arhitectură narativă bine articulată de configuraţia evenimentelor reale se manifestă prin imixtiunea altor stiluri funcţionale, în special a celui jurnalistic, în stilul artistic. Ion Topolog pare conştient că degajînd o parte a acestuia trebuie să se implice într-un efort de compensare care să repună mesajul în coordonatele sale estetice. Astfel este pusă sub semnul propriilor întrebări convingerea că textul narativ ar putea suporta fără riscuri un atare experiment. Tema însăşi pune astfel de probleme. Adolescenţii, minaţi de elanul firesc al întregrării originale îşi imaginează iluziile libertăţii, pe care vor să le abandoneze, pentru că în raport cu ele se consideră „damnaţi". Dobîndirea statutului lor social se produce într-un continuu litigiu psihic, între ei şi cu generaţia anterioară, din care, suficient de repede, ies învingători pe drumul ce se dovedeşte adevărat al acesteia din urmă. De aceea riscă întrebări ce li se par fundamentale, iar comportamentul unora pendulează la început între imoralitate şi iniţiere, între degajare socială şi tensiune iradiată de mirajul idealului. Sînt traversate toate cele patru planuri ale existenţei: naţional, social, familial şi individual.

Cufundat într-o astfel de problematică, Ion Topolog propune o lectură bergsoniană : primele două planuri (ale spaţiului) apar într-o firească simbioză cu ultimele două (ale timpului) definind astfel, la nivelul trăirii individuale, spaţiul-timpul. În această configuraţie, timpului, ca a patra dimensiune spaţială, i se găsesc resorturile interioare tot sub forma unor depăşiri. Ele sînt însă reale şi decisive. Într-adevăr, tinerii ajutaţi de profesori şi de părinţi reuşesc să se depăşească pe sine : la olimpiadele şcolare, în descoperirile arheologice, pe şantierul Hidrocentralei de pe Olt, şi, ceea ce e mai important, în propria conştiinţă. Mesajul fundamental al cărţii, ca o motivaţie esenţială a existenţei textului probează că întrebările iniţiale au precedat nu numai căutările tinerilor, ci şi împlinirile lor, de aici apelul la o aşteptată comprehensiune.

Cînd propune o astfel de lectură, Ion Topolog optează deja pentru repunerea stilului artistic în drepturile sale şi ambiţia de a obţine efecte din îmbinarea unor registre diferite rămîne promisiunea altei cărţi : „Nu e spaimă, nici ambiţie nemăsurată, cît dorinţă de a cunoaşte, şi de a mă pune eu pe mine în relaţie cu un copac, cu un riu, cu iarba, cu ploaia, cu zăpada asta, cu grădina, cu un lan de grîu sau unul de porumb, cu o barză sau un miel. (. . .), dar mai ales cu lumina şi cu cerul, fie la ceas de zi sau de noapte" (p. 119). Este aceasta o prefigurare a integrării depline a tinerilor personaje în structurile sociale şi, fără îndoială, a autorului lor în zonele privilegiate ale artei.

Ştefan Găitănaru

*) **Ion Topolog : „Urmaşii lui Euclid", Editura „Albatros", 1987.**

CRITICĂ

MONOGRAFIA UNUI „CRONICAR"

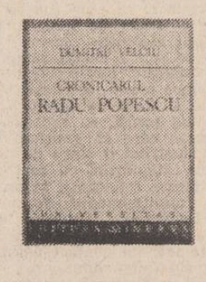

După cîteva contribuţii solide, de formulă monografică, în care spiritul iscoditor şi analitic al istoricului literar se conjuga fericit cu o peremptorie viziune structurantă pe triada om-operă-epocă **Ion Neculce**, 1968 ; **Miron Costin. Interpretări şi comentarii**, 1973 ; **Grigore Ureche**, 1979), Dumitru Velciu descinde, de astă dată, în istoriografia munteană, alegîndu-şi ca temă personalitatea controversatului cronicar Radu Popescu *).

Gîndită iniţial ca o monografie de gen clasic, echilibrată, racordată la studiul vieţii şi operei cronicarului, lucrarea a luat, la un moment dat, turnura unei spectaculoase demonstraţii în problema paternităţii. Felul în care procedează D. Velciu (înfăţişarea cordială a ipotezelor şi examenul critic al acestora, printr-o argumentaţie complexă) aminteşte de maniera savantă în care se produsese Dan Zamfirescu, stabilind paternitatea **Învăţăturilor lui Neagoe Basarab...** (1974).

Partea de interes deosebit a lucrării este, aşadar, aceea în care D. Velciu repune în discuţie **Problema paternităţii „Istoriilor domnilor Ţării Româneşti", perioada 1290 — mai 1688.** El întreprinde aici o prezentare istorică a problemei, neclarificată pînă azi în istoriografia noastră. Dacă N. Iorga atribuia această primă parte a cronicii lui Constantin căpitanul Filipescu ! (1899), C. Giurescu vine, pe urma unor argumente credibile aduse de I. G. Sbierea, cu un punct de vedere nou (1906), afirmînd că autorul acestei prime părţi a cronicii (care relatează istoria ţării de la descălecatul cu Radu Negru-Vodă, după legendă, pînă în mai 1688, cînd încetează printr-o alianţă formală vechea vendetă dintre cele două facţiuni boiereşti rivale) nu este altul decît însuşi Radu Popescu. C. Giurescu a descoperit chiar într-un manuscris textul care leagă cele două părţi, prima sfîrşită în mai 1688, a doua începută în 1699. Concluzia, împărtăşită mai bine de o jumătate de secol de toţi istoricii literari, este contestată mai tîrziu, (fără argumente plauzibile) de Al. Piru (1961), — care, separînd fragmentul de restul cronicii, îl numeşte **Cronica Bălenilor** —, contestaţie reluată de P. P. Panaitescu (1962 şi 1971) şi devenită ulterior de circulaţie oficială în istoriografia noastră (v. tratatul de **Ist. lit. rom.**, ediţiile din 1964 şi 1970).

D. Velciu crede dimpotrivă că „realitatea este mult mai complexă" şi ea depăşeşte cadrul îngust şi rigid în care situează lucrurile P. P. Panaitescu. El opinează pentru o „analiză mai profundă, cu ramificaţii mai ample, impuse de amănunte scăpate din vedere sau anume neglijate, ca şi lărgirea investigaţiei prin implicarea şi a altor elemente de lucru (ca de pildă, **izvoarele operei)**". D. Velciu reface examenul istoric al ipotezelor şi, indiferent că e vorba de data naşterii cronicarului, ori de paternitatea **Istoriilor** (fragmentarea cronicii dictată de domnitorul Nicolae Mavrocordat, căruia i se închina, de unde inerente modificări de atitudine, în ciuda unităţii de stil), el desfăşoară o logică implacabilă de cercetător. Datele pentru care opteză sînt corelate deplin cu toate celelalte evenimente ce privesc omul sau epoca, folosind un tip de critică internă, cu apel la relieful stilistic, la psihologie, ori la mentalitatea epocii. Totul pentru a demonstra „identitatea de formulare", adică „unitatea de stil a **Istoriilor** de la un capăt la altul", concluzie la care au ajuns şi unele studii statistico-matematice asupra vocabularului.

În ciuda unor nonconcordanţe, greşeli ori confuzii, cronica lui Radu Popescu **Istoriile domnilor Ţării Româneşti (1290—1729)**, rămîne expresia unui spirit cultivat, a cărui competenţă de poliglot este indiscutabilă în alegerea izvoarelor (D. Velciu identifică nouăsprezece izvoare scrise). Regretăm că lucrarea nu face loc, în final, unui spaţiu mai întins şi ilustrativ privind **valoarea artistică** a operei, întrucît Radu Popescu stă, şi prin aceasta, cu cinste alături de marii cronicari moldoveni. Laborioasă sub aspectul demonstraţiei şi sobră sub cel al concluziilor, monografia semnată de D. Velciu poartă pecetea marilor acte de reconsiderare istoriografică.

Z. Cârlugea

*) **Dumitru Velciu : „Cronicarul Radu Popescu", Editura „Minerva", 1987.**

Creativitate și spirit revoluționar

ARGUMENTELE CĂRȚILOR NOASTRE

„Literatura trebuie să realizeze opere care să redea, cît mai variat ca stil și formă, marile realizări obținute, să înfățișeze epopeea transformării revoluționare a patriei, să oglindească lupta revoluționarilor comuniști și democrați, în anii ilegalității, lupta întregului nostru popor pentru edificarea noii societăți — opere care să stea la baza educației patriotice, revoluționare a tineretului patriei noastre."

NICOLAE CEAUȘESCU

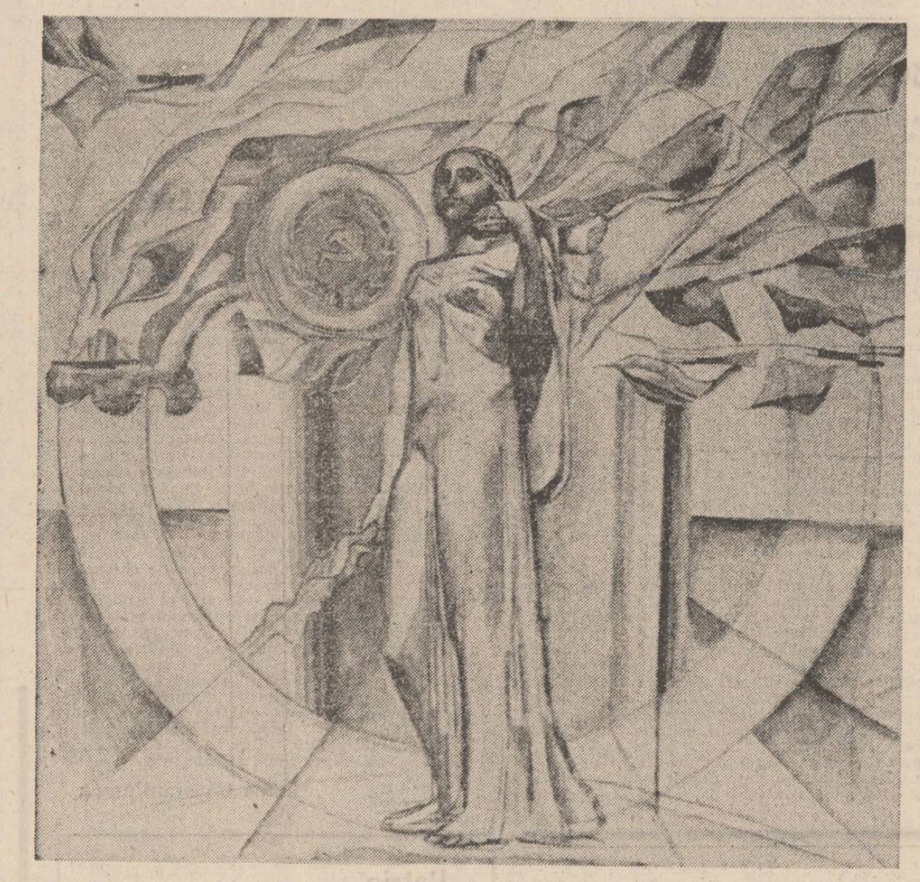

Geta Mermeze : „Omagiu"

Ceea ce ne definește

Reflectez și eu ca și alți autori contemporani, la ceea ce înseamnă creație, la ceea ce este puterea unui popor de a se exprima liber și demn în lume. Creație, — însoțită de pandantul ei virtual, creativitatea : o creativitate care ar trebui să aparțină (și aparține !) și scriitorului tînăr. „Generației tinere", din care mă socotesc a face parte. Dar ce ar însemna, dintr-o perspectivă a istoriei (istorie care mă preocupă mult ca romancier) „generația tînără", „generația nouă" de scriitori ? Dacă generația înseamnă ceva de felul unui cimp magnetic într-o succesiune de asemenea cîmpuri, caracterizată prin continuitate/discontinuitate (accepție ce mi se pare mai ușor de susținut), atunci apariția unei generații literare noi este un rezultat firesc al dezvoltării oricărei literaturi și deci și a literaturii române. Particular, deoarece condiționat istoric, e momentul declarării discontinuității, sau mai bine zis al trecerii acesteia în plan manifest și împingerii continuității în latență. Iar în cazul nostru se vede că un astfel de moment a venit. După „clasicismul" (al doilea) interbelic, după hiatus-ul imediat ulterior, după „generația lui Nichita Stănescu", se conturează o **nouă idealitate** ca rod al necesității literelor române. Ea se înfățișează febrilă, dar acesta nu este decît efectul stringenței constituirii, adică al apropierii de zarea unde strălucește o nouă stea-magnet, o personalitate ori pur și simplu un proaspăt ideal. Cit privește „simptomele" sau tendințele acestei literaturi ? Simptome au fost, tendințe fără îndoială că sînt, direcții vor fi. Mă pot pronunța doar asupra tendințelor deși locul nu este aici de a face încercări de clasificare. Tendința cea mai puternică (și solidă) este cea care aparține scriitorilor tineri care știu cite ceva despre dialectica transfigurării antinomiilor (poate o trăsătură a spiritului românesc — cf. „Miorița", L. Blaga, M. Florian, Șt. Lupașcu). Pe ei, pe acești „moderați" care cred în tradiție și adoptă o creație armonioasă, fidelă datelor etnopsihologice fundamentale, putem să ne întemeiem o cultură. Am vorbit, însă, și despre discontinuitate. Desigur că discontinuitatea nu este absolută, știe aceasta oricine crede într-o elementară dialectică. Tînărul scriitor își dovedește (prin cazurile cele mai fericite) **aptitudinea împăcării tradiției cu inovația.** Nu vrea să transforme în argument exclusiv nici una, nici alta, din laturile existenței. Are o atitudine revoluționară față de închistările de tot soiul și urmează — e interesant de subliniat — el însuși numeroase opțiuni ale înaintașilor, față de opera și viața cărora manifestă o adevărată foame spirituală. Dorește să le cunoască în profunzime și întregi, netrunchiate și să fie lăsat să le judece prin propria lui grilă. Valorificarea tradiției culturale naționale, redescoperirea priorităților românești intră în programul său și chiar în obsesiile sale. Trebuie să recunoaștem că ultimii ani au satisfăcut (și întreținut) acest apetit, prin reeditarea unor opere capitale („Istoria literaturii române..." a lui G. Călinescu, „Getica" lui V. Pârvan, publicistica lui Eminescu, „Trilogia cunoașterii" de Blaga și altele). Esențială rămîne definirea creației în raport cu istoria națională, a creativității ca putere exponențială. În ceea ce privește istoria poporului român, s-ar putea ca recuperarea originilor și edificarea conștiinței unei noi demnități naționale să fie principalele „teme" ale scriitorului tînăr, pentru că el îndrăznește să se apropie cu mai puține prejudecăți de epocile noastre vechi și străvechi, luînd-o adesea înaintea cercetării științifice și prefigurînd o revoluționare a viziunii despre noi ca neam și implicit despre limba română. Creativitate, spirit revoluționar, istorie — iată o triadă care ne definește.

Brăduț Covaliu : „Tinerețe"

Dumitru Ioan Denciu

Oameni și cetăți, iubire...

Ți-au gîndul — vorba cronicarului — **să mă apuc de această trudă**, în străduința de **a scoate lumii la vedere felul neamului**, prin cele cîteva, puține, cărți închinate oamenilor și faptelor lor, din timpul din urmă al patriei. Avînd și șansa de a lucra la un ziar totdeauna am fost convins că un reporter este, înainte de toate, un drum către oameni. Am avut mindria să susțin, pe urmele lui Egon Erwin Kisch : „Nimic nu este mai frapant ca adevărul, nimic nu e mai plin de exotism decît ceea ce ne înconjoară, nimic nu e mai fascinant decît lumea concretă. Și nimic pe lume nu e mai excepțional decît timpurile pe care le trăim". Mărturisesc, trăiesc o bucurie aparte, cînd știu că această profesiune de credință a părintelui reportajului modern o regăsesc în adevărurile aceluiași înțelept cronicar — l-am numit pe Miron .Costin — care afirmă : „Ce se vede cu ochii nu încape să fie îndoială în cunoștință". Drept pentru care : „Așa și nouă, iubite cetitoriule, cu mult mai lesne ne este o scriere de aceste vremi, în care mai la toate ne-am prilejuit singuri a fi".

O cronică a ultimului timp — a ultimelor douăzeci-douăzeci și cinci de ani, de cînd însumi port cu modestie și credință condeiul de gazetar — nu poate fi decît una colectivă, cu mulți autori, fiecare dînd seamă, în felul și după puterile lui, de acest timp ardent, bogat în înfăptuiri. Din pisc de plai în pisc de zare, din hotar de curcubeu în curcubeu de hotar, țara este un imens și fremătător șantier, de sub ale cărui schele, ca de sub niște palme duioase, se ridică în lumina timpului cetățile lucrării noastre : orașe noi, platforme industriale, autostrăzi, canale, sisteme de irigații, palate ale luminii — dovadă exactă, concretă și expresivă a forței de creație a contemporanilor noștri.

Dar această țară nu înseamnă numai cetăți, numai ctitorii ; ea înseamnă, în egală măsură, viață : adică istorie, luptă, civilizație, cultură — și, nu în ultimul rînd, iubire.

...Oameni și cetăți, iubire...

Cu iubire m-am apropiat de oameni și cetățile ce dau identitate efortului lor ; din iubire pentru ei și talentul lor am scris tot ceea ce am scris.

O astfel de **cetate,** căreia i-am închinat o carte, a fost, este, rămîne Canalul Dunăre-Marea Neagră, acest vis străvechi, care a fascinat încă din zorii istoriei noastre.

A venit, în sfîrșit, acest timp, al nostru, tinăr, înălțător și rodnic, inaripat de idei și revoluționar, care a transformat visul milenar în realitate. Și deși Canalul este astăzi un fapt cunoscut — alăturîndu-i-se recent și varianta Poarta Albă — Midia-Năvodari — azi, rememorînd destinul unei cărți, cîteva sublinieri se impun totuși. Acest drum de apă al țării se constituie într-un arc de triumf al științei și tehnicii românești, la care a contribuit practic întreaga țară, întregul popor : specialiști, lucrători din unitățile economice, constructori propriu-ziși — între care mulți tineri, numeroși tineri. Dimensiunea acestui uriaș efort este ilustrată fie și numai de cele 300 de milioane de metri cubi de pămînt și rocă excavați — cu 25 milioane mai mult decît la Canalul de Suez și cu 140 de milioane mai mult decît la Canalul Panama. Normele în vigoare ale O.N.U. înscriu Canalul Dunăre-Marea Neagră, prin amploare și dificultate, în cea mai înaltă clasă (a VI-a).

Acestei **cetăți** — despre care secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spunea că va rămîne permanent ca o mărturie vie a forței și capacității creatoare a poporului român, a societății noastre socialiste — și constructorilor ei — demiurgi contemporani care au legat cele două capete de vreme, izbutind astfel să unească bobul de apă dulce al Dunării cu lacrima sărată a Mării — le-am închinat cea mai dragă carte a mea, de pînă acum, adunată încet, în toți cei opt ani, cît a durat înalta zidire de ape. Acum, cînd totul este gata, cînd Canalul poartă pe umerii-i lichizi vapoare, e bine să se știe că el nu este pur și simplu un canal ; el este o ființă : cine o atinge — atinge miile și milioanele de oameni care i-au dat viață. Ce-aș putea să-i doresc, în consecință, cărții care i-a însoțit pe acești demiurgi în toți anii de muncă și creație. I-aș dori să reziste doar atît cît va rezista opera lor — dacă n-aș ști că-i un orgoliu palid.

...Oameni și cetăți, iubire...

Canalul este numai una din **cetățile** acestui timp — e drept, cea mai semnificativă din anii Epocii Nicolae Ceaușescu. Alte cetăți, pe măsura aceluiași efort de epopee, stau mărturie timpului nostru eroic. Pe unele le-am întîlnit pe două din **drumurile esențiale** urmate într-o altă carte — spre și dinspre oameni : **drumul luminii și drumul grîului.** Acolo, în cetățile Bărăganului, am înțeles că grîul la români înseamnă viața la români. Istoria grîului — istoria românilor, așa cum s-a scris ea între brazda gîndului și-a mîinii. Grîul de azimă și de sămînță, grîul de viață lungă, urcat din palma truditorului în stemă.

Alături de grîu, în armonie și veșnicire perfecte, drumul luminii, călăuzit de drumul apelor care-l susțin. Am fost martor și părtaș pe Someș, pe Lotru, pe Sebeș și, mai nou, pe Oltul natal. Pe Olt — acolo unde vechii podari își implineau, zice Geo Bogza, mai degrabă o vocație, fiind figurile dominante ale timpului. Pe Olt — acolo unde podarii timpului nou podăresc lumina în adevărate palate, numite și hidrocentrale. Și mai zice Bogza, în „Cartea Oltului" : „Iar în cele din urmă, ca în ultima, suprema simfonie, din adîncimile lor (ale apelor — n.n.) încep să se audă glasuri omenești; sînt ale poporului, care trăind pe malul acestei patetice ape și-a însușit-o ca pe o expresie a propriului său destin". Însușindu-și-o, poporul muncitor de astăzi îi schimbă și destinul, după dimensiunea noului său destin. Un destin curat și luminos, în care vechea baladă

..Oltule, riu blestemat
Ce vii așa turburat
Și cu singe-amestecat
De-aduci trupuri de haiduci
Și căpestre de cai murgi ?"

cedează locul cînteculul nou, de viață lungă.

...Oameni și cetăți, iubire. Rămîn cu inima la acești frumoși și anonimi constructori de ape și palate ale luminii — în așteptarea primei zăpezi. Atunci voi trece la un capăt de baraj și le voi însemna numele într-o urmă de zăpadă proaspătă, ca pe o inscripție într-o marmură vie, sperînd că prin scorbura fiecărei litere vor țîșni în primăvară, reîmprospătîndu-mi scrisul, întîiele fire de iarbă.

Ion Andreiță

Amprenta locului natal

Cu cele patru cărți pe care le-am publicat pînă acum, **Clopotul viselor,** Ed. „Scrisul Românesc", 1975, **Dealul lupului,** Ed. „Scrisul Românesc", 1978, **Poveștile de fiecare zi,** Ed. „Albatros", 1982, și **Drumul în tăcere** (vol. I, **Ani de făgăduință**), Ed. „Scrisul Românesc", 1987, la care pot să adaug și volumul de povestiri **Vorba cea de taină,** în curs de apariție la Editura „Scrisul Românesc", precum și romanul **Goana,** predat la Ed. „Cartea Românească", ca, de altfel, și **Nădejdi și zile** (vol. II de la **Drum în tăcere**), în curs de elaborare, toate inspirate din mediul rural, mă socotesc unul din tinerii, din ce în ce mai puțini, care încearcă să mînuie condeiul prin lumea satului.

Încă din adolescență, chiar și mai înainte aș putea spune, am ales paginile silnicioase, de trudă și mi-am propus, ba chiar mi-am impus ca pe o obligație morală, să scriu o proză a pămîntului, a brazdelor de tractor și a opincilor uitate în cui la ogeac și roase de molii.

Marin Preda vorbea cîndva de „imposibila întoarcere" în poiana fierăriei lui Iocan. În ceea ce mă privește socotesc că întoarcerea prin literatură este totuși posibilă, chiar dacă trecerea timpului și progresul omenirii, transformarea ei, sînt inevitabile. Și la mine în sat fierăria lui Vasilache, fost combatant la grevele muncitorilor ceferiști din 1933, mi-a umplut și mi-a încîntat o mare parte din copilărie. Uneori chiar mi-a amărît-o, fiind nevoit să aștept ore întregi la rînd cu secera-sau cu fierul plugului la ascuțit. Dar pentru că a lui Marin Preda devenise unică, în cărțile mele a trebuit s-o mut în satul meu, pe ogoarele C.A.P.-ului.

De ce am scris și continui să scriu proză inspirată din lumea satului ? Pentru că... Dar motivele, oricîte aș înșira eu acum aici, tot n-aș putea să le număr pe toate. Și totuși...

În primul rînd că m-am născut la țară și știu ce înseamnă mersul cu vacile, cu boii, sau cu oile la păscut, ce înseamnă să bei apă din groapa făcută de copita de vită pe timp ploios, un tăiat de coceni, care începea cam pe la ora două, trei dimineața și se termina cînd se lua roua, sau ce înseamnă un secerat, un tăiat de floarea-soarelui, un cules de porumbi sau de vie, pentru că amintirile din copilărie sînt cele care nu se uită niciodată, și sînt cele mai frumoase, unde, acolo, în copilărie cresc cele mai trainice rădăcini și legături cu pămîntul natal.

Este poate cea mai înaltă lecție de patriotism pe care o poate lua cineva chiar înainte de a afla ce e aceea o lecție.

...Și pentru că **veșnicia s-a născut la sat,** cum spunea Blaga, și pentru că toți, indiferent unde sîntem născuți, avem totuși, în arborele nostru genealogic, cîte un țăran.

Scriu despre satul Olteniei natale și pentru că, vrăjit încă de copil de limba și de particularitățile de grai vorbite pe aceste meleaguri, nu m-am putut stăpîni să nu încerc și să nu redau cît mai fidel, cu puterile mele, o unică românească limbă ce s-a vorbit și se mai vorbește în sudul Olteniei și de care, mîine, poate, nu va mai ști nimeni. Se simțea chiar un gol în proza de inspirație rurală din sudul Olteniei. Ardealul și-a fixat de mult timp prozatorii care îl exprimă cu strălucire. Moldova, Banatul sau Muntenia, la fel. Nu mi-am propus să umplu eu acest gol, ci, dîndu-mi seama că numai într-o proză a satului mă pot exprima cel mai bine, mi-am asumat răspunderea, deloc ușoară, să scriu numai în limba mea, în limba Desnățuiului natal, așa cum Rebreanu a scris în limba Ardealului său, Sadoveanu numai în limba atît de dulce a Pașcanilor săi, Zaharia Stancu, în limba Călmățuiului natal, Marin Preda, în limba consătenilor sălișteni, Fănuș Neagu, în limba bălților Brăilei, Eugen Barbu, în limba **Bucurescilor,** nefiind, bineînțeles, inconștient de riscul pe care mi l-am asumat. Dar „meseria de-a trăi" nu m-a lăsat și m-a îndemnat să-ncerc.

„Logosul întrupat în istorie" al lui Ioan Alexandru își poate găsi și aici expresia, iar satul românesc contemporan îl socotesc încă o inepuizabilă sursă de inspirație.

Jean Băileșteanu

Scrisoare despre Ființa Patriei

Urmare din pag. 1

estetică, — de la creatorul anonim la Cronicari și la marii clasici ai jumătății a doua a veacului trecut și pînă azi —, cînd elasticitatea tulburătoare dobîndită de simțirea modernă nu poate nicicum să se abstragă ideii implicării artistului în matca suflării naționale. Poezia patriotică nu reprezintă — tocmai de aceea — o parte anumită, un **modul** al marii noastre poezii dintotdeauna. Ea este însăși poezia aceasta neîntreruptă și ea a evoluat laolaltă cu această intensă, necoruptă simțire colectivă a unui popor pentru care Patria nu a fost niciodată doar un substantiv oarecare. Căci pentru nici un substantiv nu se moare, nu se renunță la tot ceea ce ai și nu se vorbește din leagăn copiilor. Patria este tocmai această ființă tutelară, ființă adăpostind generoasă neînsemnatele noastre fărîmături care, numai vegheate de ea își pot descoperi puterea și nemuritatea. Acestei ființe supreme, înzestrate cu rațiunea cea mai înaltă, **rațiunea existenței și a duratei** i-am închinat acel poem despre care scriam la începutul acestor rînduri și pe care îmi iau permisiunea de a-l așeza în această pagină înnobilată de gîndurile inspirate ale inspiraților mei colegi de scris, de speranță și de convingeri : **Am scris și voi mai scrie despre țară / cu vorbe și bulgări de pămînt / pînă cînd sîngele se înfioară / de albăstrimea din cuvîntul sînt. / Căci — dacă sînt — sînt datorită ție, / ca-ntr-un blestem celest și magistral / polenuri scuturi peste viața-mi, vie / se-aude iarba ta cîntînd astral. / Căci dacă sînt e fiindcă peste ceață / oricărei ierni tu îmi așterni lumina / curgînd solemn din faguri dimineața / și-mi legi de vreo ninsoare rădăcina. / Tu ești un scut mai roșu ca iubirea, / albastru mai decît un cer velin, / mai galben ești ca grîul. Nemurirea / ce-o ai ne-o dai să ne îmbrace lin. / Am scris și voi mai scrie despre tine / cu sîngele, cu dreapta, cu părinții, / mă ai la greu cum m-ai avut la bine / pînă la întregirea biruinții. / Alăturea de tine stau pe zare / cu sîngele și cu cuvîntul sînt. / un monument îți facem fiecare / din ierburi și din bulgări de pămînt. / Ca o ființă peste-nchipuire / tu ții în cosmos neamul meu pe-un lut / pe care creștem pururi în iubire / de la-nceputul lumii început...**

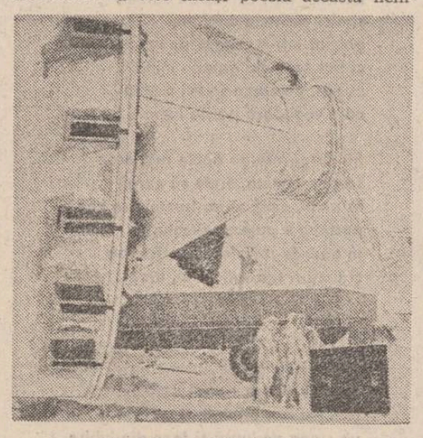

Ion Bițan : „Utilaj Greu"

Antologia «Luceafărul»

Partidul meu și-al meu popor

Cîrmaciul iscusit veghează
Noi frumuseți prefigurînd
În raza soarelui de-amiază
Să strălucească pe pămînt !

În lumea-n veșnică schimbare,
Din floarea plînsă, sub obidă,
O naștere și-o înălțare
Crește-n dinamica rapidă.

Spre comunism cu noi se-nscrie
Un drum de fapte-al înnoirii
Și tot mai multă bucurie
E-n dorul sfînt al devenirii.

Ostaș al marilor credințe,
Sub românească arhitravă
Plinind milenice dorințe,
Poporul se-ncunună-n slavă.

Dînd sensuri nobile-nălțimii
Partidul meu și-al meu popor
Ca steag înalță, al luminii,
Vizionarul viitor !

Traian Iancu

Partidul

istoria nu s-a-ncheiat, desigur,
mari pergamente au rămas de scris
la toate-acestea care se vor scrie
Partidul Comunist Român le-am zis

ne trebuia acest cîrmaci lucid
această forță existînd în toate
un aliaj să-nchipuie și-un zid
și-o flamură vislind spre libertate

ne trebuia acel ceva din noi
ce-naltă firea mai vizionară
lumina ce-ncolțește de sub ploi
ca un triumf spre-o nouă primăvară

ne trebuia un vis să aibă-un nume
un vis ucis în mulți uciși eroi
dar renăscut de fiecare dată
și biruind abia acum prin noi

ne trebuia o flacără vitează
un roșu-aprins arzînd sub tricolor
o cugetare limpede și trează
chiar cînd umbrit e cerul de vreun nor

istoria nu s-a-ncheiat desigur
mari pergamente au rămas de scris
la toate-acestea care se vor scrie
Partidul Comunist Român le-am zis.

Lucian Avramescu

Veghem

Nu poți veghea decît ce-ți aparține ;
lutul străvechi ce-ngemănați ne ține ;
lumina ce ne-mbracă, schimbătoare,
statornicele, strămoșești hotare ;
și cumpăna fîntînii care-nclină
cerul întreg spre nalba din grădină ;
și buciumul ce sună fără veste
pe-un Caraiman de fluturi și poveste ;
un tricolor și-un sceptru care-adună
nepieritoarea patrie-mpreună.

Vasile Nicolescu

Uniți sub tricolor

În lumină, dimineața
cu tărie, demnitate și cu dor,
soarele din inimi crește
murmur pur în tricolor

Avem cer albastru și-avem ape
și din fapte urcă visu-n zbor
sevele-ntr-un singur trup ne suie
din istorie venind în tricolor

Anotimpuri de iubire
și de pace și de muncă și de spor
noi cu brațele, cu mintea
suim azi în tricolor

învățînd mereu, întruna ctitorind
mîndrul, luminosul viitor,
lumii ne-arătăm destoinicia
liberi, demni, sub tricolor.

Florentin Popescu

Patrie

De unde vin eu vii și tu Patrie
căile tale-mi ard tălpile cu țărmuri de sus
și ochii unde călătoresc fîntînile tale
mă vor găsi cu morții familiei

unde mă-nnegrește omătul
unde-mi răsare mina ești Patrie
hrană pentru mine-i numele tău
și cale de ziuă

duhul meu pe ștergura nunții scrie
sfielnică iertare că nu pot cuprinde
cu numele casa pămînturilor tale

de unde vii tu Patrie vin și eu
ingenunchiem împreună unde-au coborît
părinții
aceiași mereu aceiași

unde mergi tu Patrie voi fi
pe steagul construcției cu puterea chiar
de-a muri.

Ion Iuga

Țara de cîntec

Țară de cîntec și de dor,
Spre înălțimea ta mistuitoare
Dac-ai lega izvor lîngă izvor,
Cu vîrfurile munților, de mare,
Dac-ai lăsa un cîntec să coboare
Pînă la temelia sub izvor,
Arteziene zdrumicate-n soare
Să murmure seninul lucitor,
S-ar umple Marea Neagră de izvoare
Și cerul s-ar stîrni — izvor.

Matei Gavril

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

FAPTELE OAMENILOR

„Pe baza marilor realizări obținute în construcția socialistă, să dezvoltăm puternic încrederea în forțele poporului, în socialism, hotărirea fermă de a munci și a face totul pentru înfăptuirea neabătută, în cele mai bune condițiuni, a principiilor socialiste de muncă și de viață, de proprietate și repartiție – ca factori hotăritori pentru inaintarea României spre noi culmi de progres și civilizație!".

NICOLAE CEAUȘESCU

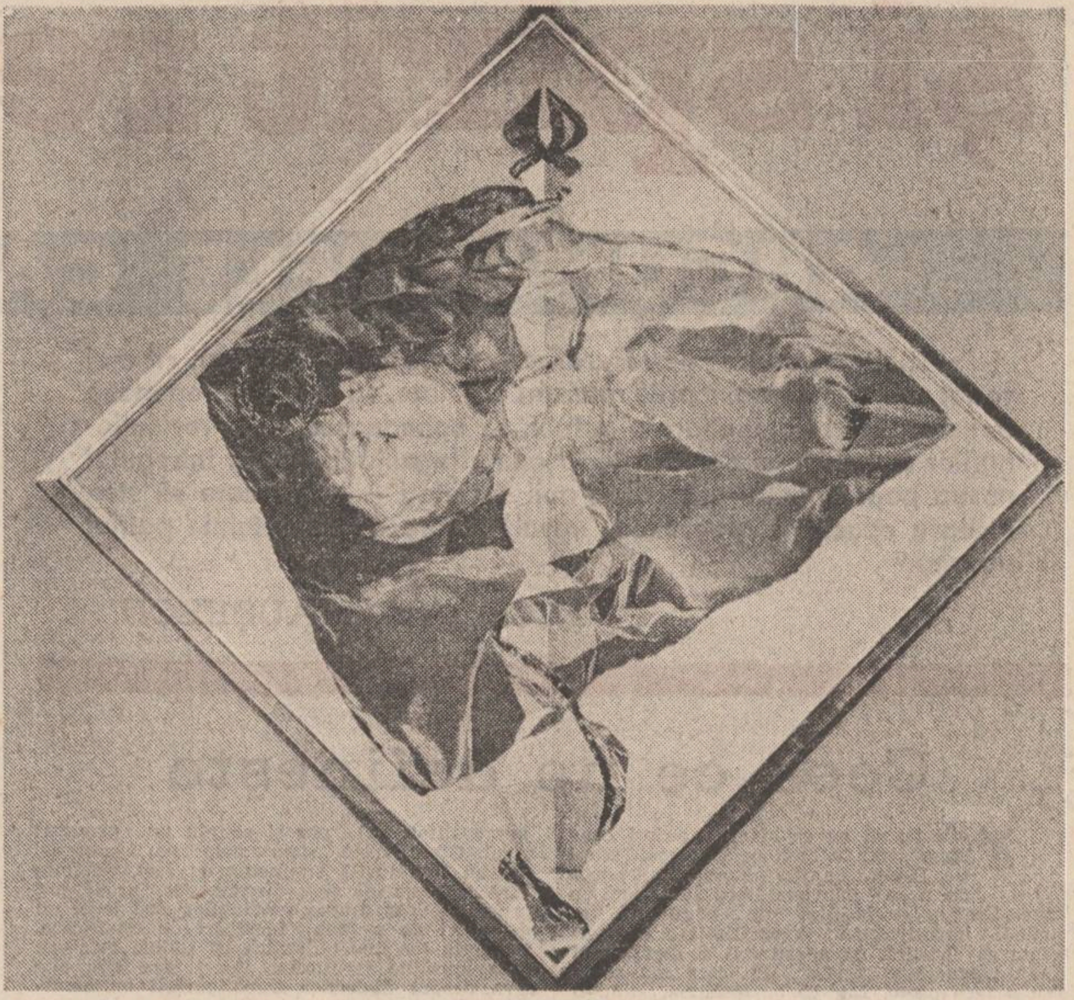

Elena Greculesi : „Omagiu"

București, prezent și viitor

Bucureștenii au invățat să se obișnuiască, diurn, cu innoirile orașului lor. Le privesc și le comentează mai cu seamă in răgazurile intimplătoare sau planificate. Viața cotidiană a fiecăruia, din copilărie pină la senectute, nu ingăduie decit rar contemplația ca atare, ruptă ritmului trepidant, plin, acaparator al con-viețuirii citadine moderne. De cele mai multe ori, schimbările la față ale orașului sint percepute ca fiind absolut „naturale", ca reprezentind ceva obișnuit.

„Era de așteptat" ori „trebuia aici să se facă o / un" sint mici comentarii, locuțiuni prefațatoare ce par să topească lingourile entuziasmului transformindu-le in podoabe curente. Este o atitudine-plafon dublu motivată. Intii se explică psihologic : oamenii se miră mai puțin datorită creșterii exponențiale, greu de remarcat in toate detaliile, a modernizării orașului lor ; apoi, se explică socio-economic : orașul lor, prin rapide pe cit de masive innoiri planificate și constant reiterate, le-a tocit melancolia așteptării prea indelungate a schimbărilor, din care totuși izvorau entuziasmele vechi, stazele admirative prelungite hiperbolic.

Capacitatea uluitoare de autoregenerare a Bucureștilor nu-i comună multor orașe contemporane dar, cu toate astea, și paradoxal poate, bucureștenii nu o resimt decit fragmentar, ocazional. Nu văd nimic grav aici. Pe de o parte, ei presimt, ei știu că mari ansambluri urbanistice sint cuprinse intr-o permanentă innoire. Pe de altă parte, abia lipsind răstimpuri mai lungi sau mai scurte din vatra capitalei, ei pot să fie izbiți de redimensionările cu adevărat impresionante ale propriului oraș.

Afabilitatea și locvacitatea (muntenești) moștenite tind să facă din aproape fiecare locuitor al urbei un cicerone, un ghid amabil, descătușat de obsesiile baedecker-ului ce poleiesc personalitatea jucată a ghizilor oficiali. Ar fi greu să dai peste un bucureștean care să ridice din umeri, ursuz, cind e solicitat să descurce străinului căile de acces către destinația asta sau cealaltă. Și totuși, de citiva ani buni, nu doar mie personal, ci atitora ni se intimplă — și n-aș zice că in chip excepțional — să ghidăm mai puțin lesne, mai puțin apelind la automatismele de rigoare : un suris incurajator, pantomimă lămuritoare și indicații verbale scurte, la obiect. De ce, oare ? M-am intrebat, așa cum foarte probabil mulți dintre noi și-au chestionat, cind și cind, cunoștințele și conștiințele proprii. Indiferent de nuanțele, de așezarea cuvintelor in fraze, cred că fiecare am concluzionat in esență identic: Bucureștii s-au modernizat mai repede și mult mai divers decit am știut și putut fiecare să o sesizăm. Un singur exemplu, și poate copleși : in ultimii 22 de ani s-au inălțat in capitală cca 650 mii apartamente. Ei bine, citi dintre noi pot furniza — desigur, luați pe nepregătite — date concludente privitor la repartizarea acestor locuințe noi pe mari cartiere, pe cvartale, pe străzi și alei, pe nume(re) de bloc, pe scări și etaje? La care, fapt esențial, trebuie să adaug și blocajul intervenit cind ești solicitat să lămurești unele căi noi de acces și mijloace de transport aferente.

Fiindcă Bucureștii sint noi nu doar pe verticala apartamentelor. Oricine, oricind și cu ochiul liber descoperă că s-au realizat, printr-un efort colectiv neasemuit, sute și mii de școli, licee, policlinici, spitale, uzine și fabrici, institute de cercetare și invățămint superior, cămine studențești, săli de sport și distracție, hoteluri, teatre, case de cultură, muzee, magazine, piețe și complexe agro-industriale, străzi și alei, parcuri și locuri de agrement, stadioane... Iată, fie și numai enumerarea lor și poate „ameți" simțul comun. In patru decenii de Republică, un oraș pestriț și răvășit in stil și concepție arhitecturală, al cărui principal farmec sta in caracterul extrem de compozit al unei arhitectonici contrastante (de la „prăjitura de marmură" a citorva palate și pină la cocioabele inghesuite pestilențial, prin care progresul pătrundea prin afumarea pereților coșcoviți de gazul lămpilor cu fitil și prin răgușitele zvonuri ale unor difuzoare scălimbe), așadar, in patru decenii un asemenea oraș, cel mai populat din sud-estul european, a devenit un adevărat centru urban : civilizat, modern, aliniat progresului intregii țări, insăși aflate in progres. Spuneam altcindva că abia in cei 40 de ani de Republică urbea s-a urbanizat realmente. Imi mențin afirmația. De bună credință fiind, nu poți să nu descoperi că abia in zilele și nopțile noastre de veghe, de trudă și de visare, orașul reprezentativ al României poate reprezenta intr-adevăr **magna cum laude** țara.

Și nu cred că-i nevoie să apelez la statistici pentru a descifra, cu o exactitate altminteri doar de moment, citi bucureșteni sau alogeni folosesc cotidian metroul. Citi frecventează noile teatre și școli, noile fabrici și institute, noile așezăminte culturale și stadioane. Sau citi își vor fi oprit ochiul și bătaia emoționată a sufletului pe cheiurile și lingă debarcaderele Dimboviței reamenajate. Iar toate aceste modernizări n-au insemnat numai efort material, dar și incordări deosebite. Au fost invinse, intr-asta, inerții și mentalități călduțe, s-au cheltuit mii și mii de ore de studiu și pricepere inginerească, deoarece, e momentul să reamintesc, efortul colectiv al urbanizării reale a orașului a fost și este unul realizat cu mijloace materiale și de concepție proprii. Prin urmare, un alt prilej de mindrie autorizată, dincolo de mindria — intrată parcă in cotidianul obișnuințelor — realizărilor propriu-zise. Proiectanții, arhitecții, inginerii, muncitorii au lucrat și lucrează, intr-o armonie de interese și idealuri, intru desăvirșirea chipului nou al Bucureștilor, lucrind in fond pentru desăvirșirea chipului nou al României.

Mircea Constantinescu

Făget, locul și oamenii

Locul meu natal are temeinicia unui plai strecurat prin anotimpuri, prin țesătura de filigran a existenței, locuit de elanul și visele copilăriei, de implinirile tinereții și ale virstei mature, zonă emblematică, innoită din temelii in anii ce s-au rotunjit sub cupola de aur a „Epocii Nicolae Ceaușescu", contopind muncă, dăruire, obirșie și dor, rouă și cintec : Făget. Nume de statornicie adusă in chezășia prezentului și viitorului patriei socialiste.

Mi-e drag, deci, să colind cu lumina cuvintului efigia brăzdată de timp și istorie a colinelor domoale, iscate in preajma apelor limpezi, cu zvicniri de păstrăv și umbre alungite, ale Begăi, să-mi apropii tezaurul de bunăcuviință și omenie moștenit din tată-n fiu pe aceste meleaguri. Pentru că istoria de azi se vede și se scrie la tot pasul. Cea de ieri, mai aspră și zbuciumată, cu perioade de cumpănă și indirjire, s-a păstrat firesc in balade și doine, in colinde și obiceiuri, in legende și basme, in creații nepieritoare, adunate cu migală de-a lungul anilor de folcloristul Cornel Veselău, sau in documente grăitoare, cercetate atent de profesorii Ioan Cipu, Nicolae Bulgărescu, Aurel Păuncu, Dumitru Tomoni. Timpul de azi le măsoară pe toate. Secolele trecutului, cu pecețile lor pilduitoare și-au dat intilnire cu oamenii de azi ai Făgetului in sălile expoziționale ale Centrului cultural, tot atitea dovezi ale meșteșugurilor străvechi, ale etnografiei, arheologiei, istoriei, artei și culturii. Totul vine firesc, cum curg generațiile, una după alta, in memoria timpului. Și in memoria afectivă a făgețenilor scapără ca niște lumini nume dragi precum Partenie Gruescu, Traian Vuia, Traian Unipan, George Gârda, Victor Feneșiu, Axente Brașovan, Sorin Titel, Ion Clopoțel, Iulia Simu, Iancu Bujor, cărora li se poartă dreaptă cinstire pentru faptele lor grăitoare. In freamătul contemporan al muncii și vieții, al creației, s-au conturat personalități demne să intrețină mindria oamenilor de pe aceste locuri : Traian Iancu, Gheorghe Iancovici, Iosif Lupulescu, Diodor Nicoară, Achim Penda, Traian Stănescu, Remus Tașcău și mulți alții, purtind mai departe renumele zonei care i-a ivit. Un șir firesc al continuității, un șir firesc de preluări și impliniri.

Azi, comuna cu nume și iz păduratec, rinduită pe un generos spațiu de cultură și civilizație românească, numără peste 8 500 de locuitori. Toți implinindu-și destinul pe această vatră cu meșteșugari pricepuți, cu destoinici lucrători ai ogoarelor, cu neintrecuți crescători de animale și renumiți taragotiști și dubași, care, trecind peste presupusa angoasă in fața mașinăriilor tehnicii moderne, sugerată mai in glumă, mai in serios de versurile in dulce grai bănățean ale avocatului George Gârda, demonstrează acum că știu și pot manevra cele mai noi instalații și aparate. Ca dovadă, mulțimea de secții, ateliere și unități cu profil industrial, majoritatea patronate de firme prestigioase timișene : I.M.C., Electrotimiș, Industria linii, Mobila, Trustul de construcții, Autobaza T.A., S.M.T.C.F., I.G.O.L., I.J.P.I.P.S., Cooperativa „Munca", Cooperativa „Lugojana", C.P.A.D.M. și altele, in care lucrează peste 3 200 de oameni ai muncii. Avintul contemporan și specificul zonei i-au făcut pe mulți să se intoarcă de la orașe, să-și dăltuiască personalitatea alături de părinți, alături de ai lor. Ți-e mai mare dragul să-l intilnești pe Ioan Cernescu, muncitor la Secția I.M.C., cu peste 30 de ani vechime in muncă, să-i intinzi mina, să ți-o cuprindă aspru, bărbătește, să-i privești chipul larg, luminos, să-i vezi gospodăria, familia, fetele, pe Angelica și Victoria, să-ți pună un disc cu Vivaldi, dacă dorești chiar „Anotimpurile", să-ți vorbească cu nedisimulată plăcere despre ultima carte citită, fie ea „Scrisori despre logica lui Hermes" de Constantin Noica sau despre un spectacol vizionat la Căminul cultural. E uimitor pentru un om ce se apropie de 50 de ani și care are 8 ani de școală. Dar el, ca și alți oameni ai muncii, de aci și din alte unități făgețene, își face timp pentru toate. Ca el, mereu in mișcare, mereu in neastimpărul faptei, ii poți afla pe Marius Hațegan, Ioan Chiricescu, Ioan Ionaș, Vasile Barbu, Traian Ursulescu, Ioan Avramescu, Nicolae Frătuțescu, Gheorghe Pirvoni, Dorel Lădar, Miron Crăciunescu, Dorel Dragosin, Petre Icobescu, Ioan Rusu, Tiberiu Groza, Pantelie Titerlea și incă mulți alții, femei și bărbați, oameni pentru care nu se ajung cele 24 de ore ale zilei. Și acest lucru se vede in felul lor de a munci, de a se gospodări, de a se comporta, de a participa la diversitatea activităților politico-ideologice și cultural-educative. După orele de program, ii intilnești pe tarlalele cooperativei agricole, la ferma 3 Begheiul-Mic, ori la alta, din alt sat al comunei, Bătești, Temerești, Bichigi sau Colonia-Mică, sau pe pămînturile lor, in satele necooperativizate Brănești, Bunea-Mare, Jupinești ori Povergina, iar seara tirziu, incă trebăluind prin gospodărie, in curte la „hoară" sau citind jurnalul, pentru că vor să știe și cum stă țara, și ce s-a mai intimplat in lume. Pentru că ei trăiesc cu picioarele pe pămint, și-și cunosc bine locul și rostul, și țin cu tot dinadinsul să aibă vreme de toate, timpul lor măsurindu-se in timpul mare al țării.

Mai trebuie adăugat apetitul cultural-artistic al oamenilor de aci, ca rotundă implinire a rostului și statutului de făgețeni, așezați demn lingă stilpul tradiției și poarta larg deschisă a tumultului contemporan. Cele peste 20 de titluri de laureat pe țară obținute de formațiile de amatori, de creatorii populari și interpreții individuali, in cadrul ediției a VI-a a Festivalului național „Cintarea României", adaugă implinirii strălucire și frumusețe, contopind muncă, dăruire, obirșie și dor, rouă și cintec : Făget. Nume durabil in alcătuirea patriei noi socialiste.

Ion Căliman

Satul românesc

Intr-un interviu pe care ni l-a acordat pentru revista „Viața românească", cunoscutul etnograf Gheorghe Focșa, fostul director al Muzeului Satului din București, observa pe bună dreptate că astăzi, mai mult ca oricind, se cuvine accelerată tezaurizarea creației populare, a civilizației sătești tradiționale, deoarece presiunea mutațiilor specifice noii vieți țărănești este in continuă creștere, riscind să producă o adevărată ruptură cu trecutul.

Satul românesc contemporan cunoaște prefaceri atit de accentuate, incit nu e departe vremea cind singure muzeele vor fi acelea ce vor depune mărturie despre ceea ce a fost, și tot ele vor servi ca indreptar pentru constituirea noilor vetre rurale, pe alte principii decit cele legate de cureaua personală de pămint arabil și de perechile de boi legănind, romantic, carul cu fin.

Au apărut, se știe, citeva muzee ale satului in diverse locuri din țară : acestea urmează, in linii esențiale, caracteristicile Muzeului Satului din București, reușind să conserve inestimabilele valori de arhitectură, etnografie și folclor. O seamă de cercetători pasionați selectează și inventariază cu simț de răspundere creații de secole. Un larg curent favorabil se regăsește in deciziile locale sau centrale ale factorilor responsabili.

In institutele de proiectări, la consiliile populare județene, in cadrul centrelor de indrumare a creației artistice de masă, in paralel cu elaborarea noilor proiecte de sistematizare rurală și a conturării unor centre culturale moderne, se urmărește constant conservarea a tot ceea ce este valoros in satele tradiționale.

Intemeiate după criterii de confort și sistematizare, noile așezări rurale se aseamănă tot mai mult cu orașele, beneficiind de facilități tot mai diverse de ordin social, economic, cultural.

Țăranul român iși schimbă modul de viață odată cu portul, cu obiceiurile și chiar cu ocupația de bază. Tinerii satelor, lucrători pe tractoare, in sectorul zootehnic, in industria mică, la centrele de recepționare a cerealelor, in stațiunile de cercetări pomicole și viticole, nu se deosebesc, cultural vorbind, cu nimic de tinerii strungari, frezori, lăcătuși, electroniști din marile uzine amplasate in orașe.

A trăi azi la sat nu mai inseamnă a rămine izolat de civilizație, in afara granițelor progresului și bunăstării.

Țăranii merg la băi special construite pentru ei, se imbracă cu haine produse la oraș, fac in general același gen de cumpărături ca și orășenii, iși construiesc case cu stilpi din fierbeton, sint posesori de autoturisme, frigidere și mașini de spălat, de drujbe, aparate de sudură, butelii, televizoare color, casetofoane. In multe sate există stagiuni permanente ale unor teatre de stat și naționale, formații artistice valoroase, cămine culturale cu tradiție ; se desfășoară spectacole locale, cuprinse in Festivalul național „Cintarea României", se organizează cercuri de creație artistică și tehnică, cluburi și cenacluri ; iși amplifică activitatea biblioteci și librării, expoziții permanente și muzee ; se infăptuiesc programe de autodotare și autogospodărire in industria locală și in atelierele infiintate recent.

In Teremia Mare, de pildă, s-a ajuns ca intreaga activitate economică a comunei să fie trecută pe calculator, cu programe elaborate in regie proprie.

Tot mai accentuat satele de azi ale țării se inscriu intr-un ritm fără precedent al transformărilor vechilor vetre de sute de ani rămase neschimbate, luindu-le locul perimetrele bine delimitate de schițele de sistematizare.

Iată de ce, revenind la pledoaria lui Gheorghe Focșa, străvechea vatră țărănească se cuvine transferată intactă in muzee, cit nu e prea tirziu, pentru a face loc altor valori ale civilizației rurale in plină restructurare.

Ion Longin Popescu

Ion Sălișteanu : „Familie"

Teodor Bogoi : „Tineri muncitori"

Patrie

Patrie – născută-n demnitate
și-n libertate visată ;
Patrie – mireasmă de victorii
inflorite-n piatră.

Patrie – limpede cuvint
luminind și cuvintele mele ;
Patrie – culme de munte Carpat,
incălzită la stele.

Patrie – natură sublimă
de ieri și de azi și de miine ;
Patrie – zvelte coșuri de fabrici,
cosmice lanuri de grine.

Patrie – milenară, statornică vatră,
dreaptă-n catarg pe trecerea vremii,
frumos te călîră, la flacăra pură,
nemuritoare Comuniste decenii.

Mihai Păsculescu

●

Partidului

Tu ne-ai deschis spre viață noi făgașe
Și-ai dat avint elanurilor noastre,
Să inălțăm modernele orașe
Sub cele mai senine bolți albastre.

In tine ard necunoscute astre
Ești un vulcan de forțe uriașe
Și zid potrivnic marilor dezastre
Oprind la timp pornirile vrăjmașe.

Tu ești voința cea mai înțeleaptă
Ce ne-a condus pe căile mărețe,
Urcind prin muncă zilnic cite-o treaptă
Spre culmi de nedescrisă frumusețe.

Ne ești stejar omniprezent pe glie
Și-un nesecat izvor de omenie.

Cristina Savu

Arhitectura vieții de partid

S-a profilat din gind inalt, lucid
pe orizontul care se invoaltă
arhitectura vieții de partid
așa cum se desprinde de sub daltă
cind liniile-ascunse se decid
statuia comunismului inaltă...

Așa cum se desăvirșește azi
privirea mi-a trecut prin timp să vadă
ceremonia codrilor de brazi
ceramica albastră din livadă
și, strălucind, al patriei obraz
ce poartă incă urme vechi de spadă !

II

Din an in an, din vreme peste vremi
in vasta dialectică a firii
stau cumpenele aștrilor supremi
vegheați, de care, se opresc zefirii
și stau la sfat de taină in poem
cu arhitectul sincer al iubirii !

E cel care gindește necurmat
cit de măreț, spre cer, să fie zidul
cu rezistența de beton armat
să nu rămină vid, să umple vidul
căci numai drumul de partid urmat
ne-arată ce puternic e partidul !

III

E-o harfă ! Doar o coardă să-i ating
și toate celelalte corzi vibrează
dar glasul lui, intiiul, il disting
căci e ființa lui statornic trează
din flăcările care nu se sting
și care, adinc, in suflet se păstrează

Și cind lumina lui prin noi își trece
renaște o Măiastră din cuvint
transformă-n jar ce-a fost in simbur rece
poate să fie frig, să bată vint
o intreagă galaxie ne petrece
de-ncredere, de patos, de avint...

IV

Partidul nu-i culcuș de catifea
și nici euritmia unei linii
ghicită intr-o ceașcă de cafea
ci aur scos din galeria minii
și, sus, pe zarea inimii o stea
care veghează patria luminii !

Să curgă-ntruna apele prin scoc
să dea lumină, orele să curgă
in pomi, cind, vara, fructele se coc
partidul e puterea demiurgă
in guri de rai preface orice loc
și urcă-n tija sufletului, urcă...

V

Ne dăruim partidului mereu
precum și el e numai dăruire
și e prezent oriunde e mai greu
un steag de luptă-și face din iubire
combustie de nobil minereu
să-mbrace România-n strălucire !

Printre puteri ce calea mi-o decid
putere mai sublimă și mai pură
nu poate fi, nici gindul mai lucid
decit e-n noi cu linii de gravură
arhitectura vieții de partid !

VI

Și noi, o friză din arhitectură
topiți in bolți, in stilpii de pridvor
in colonade,-n luminoase frize
pe luptători, urmindu-i care vor
să poarte-n miini in loc de arme, brize
să țese-al păcii fascinant covor

Să fie totul nu solemn, festiv...
ci cum sint ochii-acestei epoci proaspeți
sămința unui dor germinativ
cind anii sint primiți ca niște oaspeți
solemni, ca-ntr-un poem definitiv !

VII

In viața ta și-n viața tuturora
se-aude-un gong in care anii bat
și lung, prelung, răsună-ntruna ora
cind vezi Bărbatul, cel dintii Bărbat
punind pe fruntea țării aurora
precum ar pune-o muntele Carpat !

Și toată zarea sinul și-l desface
și-odrasla dimineții-o ia la sin
să sugă lapte-nmiresmat de pace
din sufletul poporului român
pe orizonturi care-au fost opace
să-nalțe stilpii care-n cer rămin !

VIII

Contemporane, triumfale steaguri
le văd, cit este țara, fluturind
sint grele de izbinzile din veacuri
sub veghea lor solară văd, durind
neclătinate-n veac, peste meleaguri
construcții noi, să vină mai curind,

Triumfătorul viitor in țară
așa cum arhitecții il decid
in spațiul românesc, ca o brățară
din diamantul gindului lucid
așa cum miini de aur inălțară
arhitectura vieții de partid !

IX

Desprindere de ce-i vechi și inert e
cind marea-nchisă-n scoica de sidef
talazului, nici ea nu vrea să-i ierte
că-i dă sigurătății relief
și dirijează-acvatice concerte
eliberat din sublunarul sef...

Partidul e-o aripă care bate
cit mai departe-n spațiul românesc
e demnitatea dintr-o demnitate
din care toate vin și se-mplinesc
ca-ntr-un tezaur care-n noi există
din care noi perechi de aripi bat
pentru o Românie comunistă
și pentru intiiul, marele-i Bărbat !

Ion Potopin

SEMN AL IUBIRII DE PATRIE

Chipul oraşului

Nu mai ştiu azi cine anume mi-a împărtăşit acest gînd, dar cu siguranţă l-am auzit în oraşul situat pe două riuri, Timiş şi Sebeş, la poalele Muntelui Mic.

— Spunem calitatea produselor şi înţelegem calitatea oamenilor, a muncii şi aspiraţiilor lor. Pentru că un oraş creşte, trăieşte şi dăinuie după chipul şi asemănarea oamenilor săi — zicea interlocutorul rămas anonim în memoria reporterului.

Îmi amintesc cuvintele sale într-o dimineaţă în care Caransebeşul îşi aşteaptă, ca în fiecare an, la „Zilele culturii", scriitorii. Nu e prima dată cînd mă aflu în Caransebeş, dimpotrivă, l-am văzut şi simţit în toate anotimpurile, l-am privit cu lăcomie din cele mai diverse unghiuri, dar de fiecare dată am rămas cu senzaţia că ceva anume îmi scapă, că nu-l cuprind şi nu-l pricep pe de-a-ntregul. Oraşul îţi vorbeşte, dacă ştii s-asculţi, să-i simţi şi să-i descifrezi infinitele sale mesaje, de calitatea oamenilor. Dar care-i unghiul optim de unde perspectiva umană să fie cea mai clară şi întreagă, mai aproape de adevăr ?

Deocamdată, cartierului i se spune „Mal Sebeş", după cum l-au botezat constructorii. E atît de nou, că nici nu i s-a găsit un nume.

Venind aici, încă de pe cînd treceam podul peste Sebeş, mă surprinde mai întîi forfota din jur, atmosfera de şantier, deoarece se lucrează, se taluzează malurile. Apoi, ascultîndu-l pe deputatul din circumscripţia cu numărul doi, prind să înţeleg. Locuitorii de aici au propus, au hotărît şi au demarat construcţia unui pod pietonal care să facă o legătură mai directă şi lesnicioasă cu piaţa agroalimentară şi cu centrul oraşului. Centru unde, iată, pe strada 30 Decembrie, a început o amplă şi bine gîndită acţiune de modernizare şi sistematizare.

De ce am pornit aceste gînduri despre Caransebeş aici, într-un cartier căruia i se spune deocamdată „Mal Sebeş", dar care binemerită în viitor un nume mult mai frumos şi mai sugestiv ? În primul rînd, pentru că el era, în urmă cu numai doi ani, doar un proiect. Atunci, tinerii muncitori Marioara şi Marian Toma, de la Combinatul de prelucrare a lemnului, locul de unde pleacă mobilier spre toate continentele, stăteau la căminul de nefamilişti. Astăzi, ca o tînără şi fericită familie, întregită deocamdată cu un singur copil, ca tineri muncitori într-una din întreprinderile reprezentative ale oraşului, locuiesc în acest nou, modern şi confortabil cartier, fapt ce ne oferă o primă şi esenţială perspectivă umană a oraşului.

— La fel se poate vorbi despre locatarii din Intrare Nord, Cazărmii, Balta Sărată — intervine, cu amănuntele necesare, Sever Mandreşi, secretarul Consiliului popular orăşenesc. Numai în ultimii doi ani, la noi s-au dat în folosinţă peste 450 de apartamente, numărul lor, împreună cu al garsonierelor şi locurilor în cămin, ajungînd în prezent la 6 000. Trebuie să spunem că în cartierul „Mal Sebeş", care este doar unul din exemplele felului cum gîndim şi construim astăzi oraşul de mîine, vor fi în final nu mai puţin de 600 apartamente. Iar pentru fiecare zonă avem prevăzute unităţi comerciale şi de prestaţii servicii, însumînd mii de metri pătraţi suprafaţă utilă.

De peste o sută de ani, de cînd s-au dat în folosinţă tronsoanele spre Timişoara şi Orşova, Caransebeşul este un important nod de cale ferată. Acum se poate mîndri cu un Complex C.F.R. care se numără între fruntaşii pe ţară, cu faptul că în acest an a început modernizarea peroanelor. Aşezat pe o importantă şosea europeană, oraşul şi-a modernizat, în ultimii ani, străzile, şi-a construit poduri şi arătoase pasaje, care îi întregesc şi înfrumuseţează peisajul urban şi fac mai fluentă circulaţia. Cît despre poarta aeriană a oraşului, aeroportul, şi el modernizat, tot în acest an, deşi mai tînără ca tradiţie, rămîne una din cele mai căutate pentru întregul judeţ Caraş-Severin. Şi chiar dacă privim lucrurile din rapid sau din marfar, din autotrenuri sau din avion, avem, nu-i aşa, de-a face tot cu o perspectivă umană asupra acestui oraş, pe care mulţi îl consideră mic, dar a cărui evoluţie spectaculoasă este grăitoare pentru destinul strălucit al majorităţii localităţilor în anii construirii socialismului în ţara noastră, şi mai ales în glorioşii ani ai Epocii „Nicolae Ceauşescu". Iată ce ne spune, de altfel, în acest sens, tovarăşa Adriana Petrie, secretar cu probleme de propagandă al Comitetului orăşenesc de partid :

— În cei 22 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, producţia industrială a crescut de peste 14 ori, fiind de 250 ori mai mare decît în anul 1948. Şi chiar dacă citiţi de două ori aceste cifre, fiţi siguri că nu aţi greşit, ele sînt riguros exacte. De exemplu, exportul este de două ori mai mare faţă de anul trecut. Pentru cei 35 de mii de locuitori, cîţi numără astăzi Caransebeşul, s-au creat peste 5 500 noi locuri de muncă, pe harta oraşului au apărut ramuri de producţie noi, cu tehnică de vîrf. Putem spune că s-a schimbat nu numai oraşul, ci şi oamenii lui, felul lor de a trăi şi a gîndi, nivelul de cultură şi civilizaţie, s-a întărit sentimentul lor de proprietari, beneficiari şi producători a tot ce se înfăptuieşte în ţară, în oraşul nostru.

Porţi ale progresului, ale spiritualităţii şi sufletului unui oraş. Trecem inevitabil iar prin centru. Cunoscutul şi patriarhalul Corso, loc de foste plimbări şi întîlniri provinciale, trepidează şi el sub febra demolării vechilor construcţii, a construirii unui centru pe măsura noilor dimensiuni ale oraşului. Dacă luăm ca termen de referinţă numai ultimii doi ani, Caransebeşul s-a îmbogăţit cu numeroase realizări social-edilitare, şi-a trecut la activ lucrări necesare, solicitate de cetăţeni, care înfrumuseţează oraşul, contribuie la confortul celor aproape 35 mii de locuitori, la nivelul lor de trai şi de cultură. Modernizîndu-se aeroportul, a trebuit să fie modernizată şi strada Traian Doda. S-a extins reţeaua de gaze naturale, au fost renovate sălile de spectacole de la Cinematograful „Tineretului" şi de la Casa orăşenească de cultură. Asta pînă cînd se va construi un nou lăcaş de cultură, aşa cum şi-au propus locuitorii la recentele alegeri de deputaţi, pe măsura bogatelor tradiţii culturale ale oraşului. Cît despre baza de agrement „Teiuş", cu bazine de înot şi terenuri de sport, frumoasă şi reconfortantă ca o staţiune balneoclimaterică, luîndu-se parcă la întrecere cu cochetele vile înşirate de-a lungul dîmei care uneşte parcul cu oraşul, este cu adevărat o oază de tihnă şi frumuseţe a oraşului, căutată binemeritat şi de poeţi, în oraşul cu o bogată şi apreciată tradiţie literară.

Nu este, deci, de mirare că, într-o dimineaţă ca toate altele, Caransebeşul îşi aşteaptă scriitorii. Mai precis, scriitorii de aici îi aşteaptă, pentru dialog, pe cei care trăiesc prin alte oraşe. Doar în oraşul de pe Timiş şi Sebeş s-a inspirat şi a scris Horia Pătraşcu nuvela „Reconstituirea". De aici a plecat şi aici revine cu emoţie Cornelia Ştefănescu, colaboratoare a lui George Călinescu. Sau Maia Belciu şi Petru Vintilă. Vor lipsi însă, din păcate, fiind trecuţi în lumea umbrelor, Sorin Titel, George Suru, Nichifor Mihuţa. Totuşi, o întîlnire cu Sorin Titel, cu opera lui atît de specifică locului, va avea loc în cadrul concursului de proză scurtă, care-i poartă numele. Pe cînd un pionier poet ca Lucian Cristian, distins în acest an cu un **premiu special** la concursul „Metaforele copilăriei", poate fi considerat urmaşul climatului literar pentru care a militat George Suru. Sau, de ce nu, mergînd mai departe în timp, pînă în jurul anului 1700, urmaşul lui Mihail Halici, autorul primei compuneri poetice în limba română.

— Amintind acest nume, intrăm într-o bogată tradiţie istorică a luptei pentru identitate şi limbă naţională — precizează dr. Petru Bona, directorul Muzeului Judeţean Caransebeş. Începînd cu castrul şi municipiul „Tibiscum", unde noi avem azi o rezervaţie arheologică, atestînd o veche şi intensă locuire daco-romană, cu rezistenţa la repetatele invazii turceşti şi ocupaţii austriece, cu prima şcoală pedagogică amintită încă din 1582, în urmă cu peste patru veacuri, cu primul ziar şi prima tipografie înfiinţate în 1886, continuînd cu „Manualul de istoria literaturii române" al lui Enea Hodoş, există nenumărate dovezi că oraşul nostru, situat la răscruce de drumuri, a trăit din plin principalele evenimente legate de istoria poporului român, a spiritualităţii noastre naţionale.

În aceeaşi ordine de idei, Constantin Brătescu, directorul Arhivelor Statului, coautor la o lucrare premiată de Academia Română, aduce alte preţioase informaţii, făcînd să strălucească în faţa noastră tot atîtea tablouri vivante, de mare forţă de sugestie, de o autentică vibraţie patriotică :

— Atestat documentar în 1289, Caransebeşul şi-a legat numele şi de lupta pentru neam, limbă română şi ţară, pentru unire, libertate socială şi naţională. În 1600, însuşi Mihai Viteazul a vizitat oraşul, românii de-aici participînd la primele lupte ale primei uniri a românilor. Tot aşa cum şi-au înscris numele printre participanţii la Războiul de Independenţă din 1877, la Marea Unire de la Alba Iulia, la distrugerea unor garnituri de trenuri fasciste după istoricul act de la 23 August 1944. Iar în anii grei ai luptei comuniste ilegale, documentele atestă că aici a fost deţinut şi a activat, o vreme, curajosul conducător al proletariatului român, înflăcăratul patriot Nicolae Ceauşescu.

Într-adevăr, am păşit şi eu în camera unde a fost deţinut o vreme tînărul comunist, conducătorul de azi al partidului şi poporului nostru. În acea clădire funcţionează o şcoală, unde tinerii se pregătesc pentru muncă şi viaţă, pentru viitor. Sînt idealurile pentru care a luptat şi tînărul comunist Nicolae Ceauşescu, năzuinţe care străbat neîntrerupt şi istoria acestor locuri din Banat, pentru care Caransebeşul poate depune nenumărate mărturii.

Dar o descindere în oraşul de azi trebuie să treacă, obligatoriu aproape, altfel nu vei înţelege şi nu vei cuprinde multe lucruri esenţiale, pe la Întreprinderea de construcţii de maşini. În biroul său, care seamănă cu o nacelă spaţială, inginerul Ion Socol avea expuse cîteva versuri ale lui Kipling şi fotografia fetiţei sale, de care este foarte mîndru, pentru că are înclinaţii literare. Zilele acestea, cînd tocmai se expediază un lot de şase turbine şi microturbine, el nu mai este de găsit în hala aceasta modernă, prin care Caransebeşul se alătură Reşiţei în producerea turbinelor hidraulice româneşti. Inginerul Socol a fost, nu demult, promovat, dar în mintea mea stăruie felul lui entuziast şi poetic de a vorbi despre turbine, despre calităţile de excepţie ale unor colaboratori constructori cum sînt Petru Mutaşcu, în stare să facă adevărate bijuterii pe Caruselul său uriaş, sau lăcătuşii Ilie Dragomir, fruntaşul întreprinderii, un tînăr şef de echipă care ştie să asculte ca un adevărat specialist rotorii turbinei. Deja se poate vorbi de succese, de tehnologii în premieră. Nici nu-ţi vine să crezi că ai de-a face cu nişte debutanţi într-o atît de pretenţioasă industrie, parte integrantă a programului nostru energetic naţional.

Dar mai ales la două lucruri m-a făcut să mă gîndesc, în repetate rînduri, întîlnirea mea cu inginerul Socol, în această hală înaltă, luminoasă, modernă, de unde pleacă inimi pentru riurile ţării. În primul rînd, îmi amintesc că documentele spun că, prin 1869, la Caransebeş, pe Canalul Morilor, se construieşte prima microhidrocentrală electrică din Europa şi că, în acelaşi an, tot în luna noiembrie, oraşul se înscrie drept a doua localitate din ţară iluminată electric, după Timişoara. Şi iată că astăzi, acelaşi oraş îşi adaugă drept blazon, între succesele sale de prestigiu, chiar fabricarea microturbinelor şi a turbinelor. Şi mă mai gîndesc acum, aici, la faptul că performanţa tehnică are şi ea nevoie de entuziasm, de o perspectivă umană şi umanizată a tehnologiilor, de puţină visare şi chiar poezie.

Dimineaţă de noiembrie în oraşul de pe două riuri, care peste numai doi ani îşi va sărbători şapte secole de atestare documentară. Că tezaurul de la Tibiscum glăsuieşte de glorioase vremuri daco-romane. Dimineaţă de noiembrie. La Combinatul de prelucrare a lemnului, inginera Antoaneta Popescu, mamă a patru copii, lucrează, împreună cu soţul ei, la un nou tip de mobilă, gata să cucerească alte pieţe de desfacere în lume. De la I.C.M. Caransebeş, marcă recunoscută în Asia şi Africa, şi bineînţeles, în Europa, pornesc ultimele vagoane dintr-o mare comandă de construcţii metalice pentru export, noi tipuri de boghiuri pentru locomotivele electrice de mare putere. Şi, în timp ce oraşul îşi aşteaptă împreună cu noi scriitorii, despre care se spune că au optat pentru călătoria cu avionul, noi ne gîndim cum de aici au pornit spre universul marilor valori umaniste pictorul Corneliu Baba şi istoricul Constantin Daicoviciu. Iar în aerul încărcat de nostalgie şi speranţă, cînd tinerii creatori aşteaptă rezultatele concursului de proză „Sorin Titel", cînd în oraş se construieşte deopotrivă un cartier şi o sală polivalentă, parcă auzim torogoata lui Luţă Ioviţă acompaniind „Trandafir cu creanga-n apă", cu Ana Munteanu, doinitoare recent laureată la Festivalul Naţional „Cîntarea României". Şi parcă în livezile Staţiunii de cercetare şi producţie pomicolă de aici, prietenul şi colegul Iulian Borca, inginerul-şef, îmi arată un măr de aur, din înfloritoarele grădini ale spiritului creator, privite într-o perspectivă profund umană. Iar acest măr nu este altul decît însuşi oraşul decis să se înscrie mai ferm în universul valorilor româneşti.

Nicolae Sârbu

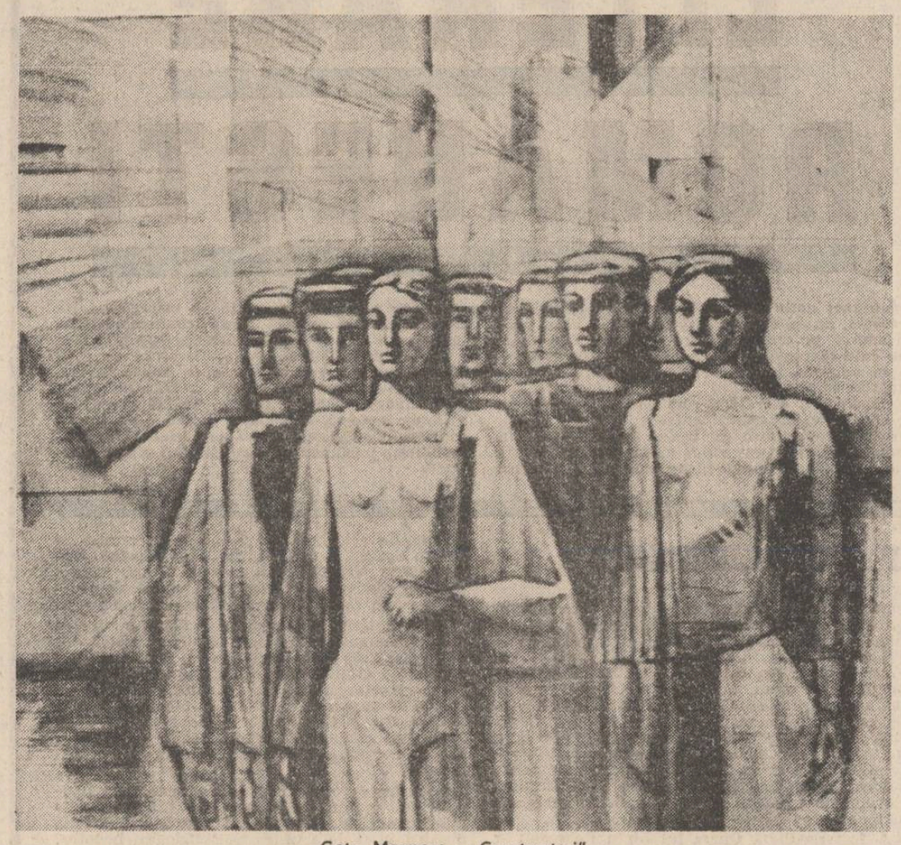

Geta Mermeze : „Constructori"

Lecţia de istorie

La sediul cineclubului „Atelier 16" din Arad, Gheorghe Sabău mă invită să văd un scurt-metraj realizat dar încă netitrat căruia ar vrea totuşi să-i zică „Istoria unui steag".

Filmul prezintă istoria unui tricolor adus tocmai de la Pola, din Italia, de cîţiva soldaţi români de loc din Ineu, pînă la Alba Iulia spre a-l alătura miilor de steaguri tricolore ce au străjuit imensa mulţime care a proclamat Unirea de la 1 Decembrie 1918 strigînd din veacuri peste veacuri „Noi vrem să ne unim cu ţara". Filmul mi-a adus în minte figura unuia dintre acei soldaţi de la Pola, azi ţăranul Valea Nicolae, octogenar, pe care îl cunoscusem cu prilejul unei lecţii de istorie ţinută cu toţi elevii liceului din localitate, într-una din sălile Consiliului popular orăşenesc Ineu, de către profesorul Ioan Vodă.

Lîngă un tablou de dimensiuni mari în care era pictată delegaţia acestei localităţi la Adunarea din 1918 de la Alba Iulia elevii se întîlneau cu unul dintre cei din tablou...

— Io mi-s Hoşcu, mie aşa-mi zice păste nume mele meu de Valea Nicolae. În 1918, eu şi ceilalţi pe care-i vedeţi aici ne-am dus din partea Ineului să facem Unirea. Şi-am făcut-o. Despre mine scrie şi în cartea „O zi din istoria Transilvaniei" de Vasile Netea. Să ştiţi că ziua de 24 ianuarie s-a împlinit peste ani la 1 Decembrie, aşa au vrut-o românii. Şi Mihai Viteazul. Noi n-am asuprit niciodată pe nimeni. Noi am vrut să fim noi în casa noastră. Aşa este azi. Aşa va fi mereu. Asta am vrut la Alba Iulia atunci în 1918...

Şi lecţia de istorie, acea lecţie de istorie, a rămas neştearsă în memoria tinerilor ce au ascultat-o. Cu atît mai mult cu cît ea a fost continuată cu a doua ei filă în care profesorul Ioan Vodă a ilustrat istoria de azi a patriei, a aşezării de pe Crişul Alb.

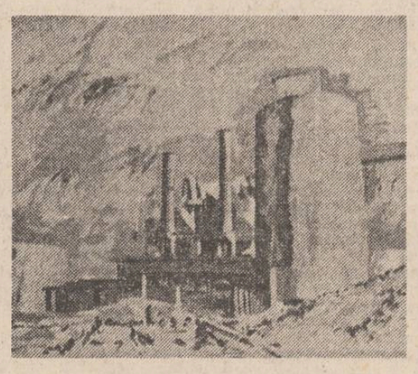

Ion Biţan : „Şantier"

Ineu. Numele acestei localităţi aminteşte oricui de proza lui Ioan Slavici care descria acest loc cu oameni sărmani ce se ocupau cu creşterea vitelor şi care erau adeseori supuşii unor adevărate drame. Înşişi oamenii în vîrstă ai Ineului povestesc azi despre acea localitate prăfuită, de cîmpie, care era cu ani în urmă această aşezare. Ineul, acum, este un oraş cochet, complet asfaltat, cu parcuri în care florile respiră larg, cu edificii moderne, cu unităţi industriale ce vorbesc de progresul în care se află locul străbătut de cîntecul lin al riului în care-şi oglindeşte tăcut turnurile cetatea-mărturie a istoriei unde se spune că la 1601 a poposit pentru o noapte Mihai Viteazul în drumul lui dureros spre Viena imperială.

Discutam cu primarul oraşului care s-a înălţat în frumuseţe în anii noştri :

— Ce ar fi semnificativ azi, într-o rememorare, din istoria localităţii ?

— E greu... Localitatea e veche. Are o istorie bogată. Semnificativ este însă un drum. Drumul de la oraş la sat. Să-l rememorăm...

Putem afirma că Ineul pînă în anii socialismului nu avea industrie. Existau doar cîteva mici ateliere de croitorie ori fierărie. În 1968 cînd a devenit oraş, inventaria ca zestre economică două cooperative agricole de producţie, două meşteşugăreşti şi o unitate de industrie locală. În ultimul an dinamica dezvoltării sale a fost apreciabilă. Ineul are azi o unitate de industrie textilă cu 600 muncitori, de tîmplărie şi plăci fibrolemnoase, una de prelucrare prin aschiere a metalului, o unitate de confecţii tip „Artex", o puternică unitate a cooperaţiei meşteşugăreşti cu 700 de muncitori, trei cooperative agricole dezvoltate şi o întreprindere piscicolă importantă.

Ineul a dobîndit aspect de oraş modern. S-au construit blocuri ce însumează 700 de apartamente în locul unor case dărăpănate, şcoli cu laboratoare moderne, magazine, o policlinică, o casă de cultură cu o sală de 400 locuri, un modern local pentru poştă şi s-a dat în folosinţă un hotel cu trei nivele care a fost botezat „Moara cu noroc".

Toate acestea vorbesc elocvent de drumul la care medita primarul acestui oraş din vestul ţării şi care gîndea şi la viitor...

— Se înţelege că devenind din sat, oraş modern n-am isprăvit. Avem atîtea lucruri de făcut. Au început lucrările de extindere a unităţii textile unde, în viitor, vor mai lucra încă 1 000 de oameni. Se munceşte la construirea unei fabrici de mobilă ce va avea 600 muncitori şi care va începe să producă încă în acest cincinal. Apoi mai sînt lucrările edilitar-gospodăreşti.

O lecţie de istorie la Ineu. Elocventă. Elevii liceului din localitate au ascultat cu atenţie cuvintele profesorului Ioan Vodă despre Ineul de azi, despre patrie.

L-am privit pe ţăranul Valea Nicolae cu atenţie. În ochi i se vedea mulţumirea. Gîndurile celor ce au făcut unirea s-au împlinit azi. România este o ţară puternică, aflată într-un continuu progres, condusă de un partid clarvăzător.

Copiii au recitat „Ce-ţi doresc eu ţie dulce Românie" şi au cîntat „E scris pe tricolor unire". În glasurile lor se contopea glasul istoriei de azi şi de mîine.

Gheorghe Daragiu

Simt patria

Simt patria cum imi străbate gîndul
Cum se adună-n stîncă şi-n izvor
Cum versul meu îşi rostuieşte rîndul
Ţîşnind din taina ultimului por

Trecutul meu e-o mirişte de stele
O palmă dată vîntului pribeag
O poezie-nveşmîntată-n grele
Potire de mesteacăn şi de fag

Şi pentru mine Patria e struna
Care-a vibrat în arcul unui dac
O ţarină în care-ntotdeauna
Românii-au fost poeţii altui veac

Văpaia ei e-aprinsă-n nemurire
Făptura ei e-o stîncă de demult
Ori o domniţă aprigă din fire
Iscind în riuri jerbe de tumult

Înnobilat trecutul meu îmi cere
Să răscolesc miresmele de fîn
Să port în mine rotunjimi de sfere
Şi rangul fără seamăn de Român

E timpul să-auzim cum se adună
Mileniile-n lacrimile noastre
Cum brazii României se-ncunună
Cu ploile înaltului, albastre

Cum crivăţul se stinge în abisuri
De scînteieri, de tihnă, de omăt
Cum o fecioară leagănă în visuri
Corabia întîiului ei făt

Iar comunismul nu e doar o zare
Ori o credinţă-nfiripată-n noi
El este libertatea de-a fi soare
Şi de-a preface arşiţa în ploi

Voi cobori cîndva ca o baladă
În brazda Patriei, la pieptul ei
Poet în care vîntul să se-ncreadă
Şi să-i culeagă florile de tei

Îmi caut prispa, cetera şi murgul
Şi apele incolăcite-n vad
Cu genele eu răscolesc amurgul
Cînd pe retină stelele îmi cad

Şi goana printre aştrii veşniciei
Îmi dă dogoare şi-n tăcere ard
E-o patimă de străjă României
Pe chipul meu cel fără pic de fard.

Octavian Anastasiu

Patriei

Singele
cu care scriem aceste poeme
nu ne aparţine
Ochii
ce apropie zări liniştite
(nu-s ai noştri)
Nici sufletul dorind
iubirea
cu pasiunea unei flori
nu este-al nostru
Toate acestea
ne-au fost dăruite
de aceeaşi mamă bună,
cu toţii
sîntem un singur
(poem) al PATRIEI...

George Tei

Amiază esenţială

Cîntă izvoarele

Din toate părţile, patria vine
Ca un imn viscolit primăvara,
Ritmul e-n noi, în mine şi-n tine ;
Din toate părţile timpului, vine ţara !

Cîntă izvoarele, se-aud colinde cu ierbi,
Munţii tună prin ger, meditează ;
Pe sub lună se-aud coruri de cerbi
Şi coruri de căprioare se-aud sub amiază.

Istoria însăşi, din înalt, se aude
Din de demult, din viitor şi din azi, —
Anotimpurile se răsfaţă-n flori crude,
În pieptul eroilor vor creşte întruna brazi.

Materia vine şi urcă visînd
Prin fiecare tîmplă şi săminţă curată,
Însăşi visarea e rază şi gînd
Cînd România din azi, spre viitor se arată.

Mult mai înalt decît înaltul pătrunde
Spre cel mai de sus punct, imnul de foc
Ce adună în el raze şi gînduri şi unde
Într-o singură frunte, arzînd la un loc.

El, întemeietorul, Ceauşescu ridică
Sceptrul marelui prezent, spre atît viitor
Cît din zbor şi efort şi-l despică
Geniul acestui suveran şi demn popor.

Ferestre dinspre munţi

Bat munţii cu piscurile-n primăvară
Ca nişte cîntăreţi cu mîinile în strune,
Se limpezeşte Mureşul prin ţară
Iar Oltul, salbele, grăbeşte să-şi adune ;

Spre nicovala roşie a lunii s-or abate
Cohortele de nori ca nişte hămesiţi fierari,
Dar jos pe Dunăre, la combinate
Fără sfîrşit, coloanele de foc vor bate
ore mari.

Pe mii de kilometri, benzile rulante
Trag din milenii întunericul cărbune
Iar clonţurile stîncilor, în transetern, secante
Învaţă cosmosul cum să răsune.

Cîrezi şi turme din sprinceana ierbii
Se smulg prin ploi spre curcubeie,
Cum sus, în cumpănă de trăsnet, cerbii
Se-ntrec din fluviul plantelor să beie.

La toate, omul zilei şi-al secundei ştie
Să-şi dea răspuns cu-mbrăţişare
Şi din ferestrele carpaţilor, mai vie
Fiinţa lui eroică răsare.

Poporul din popor

Gîndindu-se pe sine
Poporul îşi gîndeşte înfăţişarea
Din mai mult ca prezentul
Spre mai mult decît mîine.

El îşi învaţă pînă şi clipele,
Apele, anotimpurile
Cum să rodească şi să curgă
În ritmurile limbii române.

Mai mulţi munţi formează
O echipă de munţi,
Mai mulţi constructori
Sînt un fel de amiază
De sori şi frunţi ;
Toţi munţii şi toţi oamenii
Gîndindu-şi cetatea,
Chiar pe ea o creează !

Un popor de munţi
Din munţi şi din popor sîntem,
Din voinţa plurală a patriei întemeiată
Pe fluviu, pe mare, pe şesuri şi ceruri
În genunchi-nimănui-niciodată !

Dor

Dorul cînd vine, din taină vine,
Este lumină şi aşteptare,
Sare din izvoare, şi din grădine
Sau dintr-o mină c-o floare.
Dorul de patria din viitor
Este mai mult decît dorul
Şi decît izvorul
Este însăşi fapta grîului cu lumina
Şi graiul focului
Sărutat, la furnale, cu mina.

Să fii conducător de ţară,
Ţel şi geniu să-i fii,
Miner, oţelar şi om care ară ;
Să fii însăşi fiinţa acestui popor
Asta înseamnă
Că-i eşti şi lumină
Şi dor ;
Eşti, acestei istorii, OMUL-DOR.

Amiază esenţială

Furnalul soarelui, o zi întreagă toarnă
Pe munţi şi-n lanuri fluviul ars de viaţă
Încît chiar soarele lansat în muncile de vară
E, mai curînd, un cetăţean al cerului
Muncind încendiat la faţă.
Materia-l îmbrăţişează abrupt şi vertical,
Un hohot de lumină-i acest întreg demers,
Muncitorimea comunistă-i un univers plural,
Cel mai înalt catarg de foc din univers !

Un imn stăpîn pe demnitate-i glasul ei
tribun,
Se-aude-n tot ce sîntem, sonorizînd idei ;
Dat mi-i, un imn de slavă, să instrun
Acestui timp de aur ; de foc sînt anii mei !

Amiază demiurgică în soarta României,
Eşti fluviul vertical, eroică lumină,
Eşti echilibrul forţei, oda bucuriei
Într-o epocă unică, umană şi deplină.

Un OM gîndind o ţară, o ţară-n el punînd
Şi vis şi viitor, destinul ei de-acum ;
Prin Ceauşescu, om şi ţară şi pămînt
Uniţi spre devenire sînt, pe-acelaşi mare
drum

Ion Cringuleanu

FORME ȘI IDEI LITERARE ROMÂNEȘTI

O imagine a realității literare românești, așa cum se prezintă ea astăzi, înainte de Conferința Națională a P.C.R., arată că deschiderea istorică produsă și în domeniul culturii, de documentele Congresului al IX-lea al partidului a dat roadele așteptate. Avem, se poate spune aceasta fără ezitare, o literatură română bogată, omogenă, aflată în plină evoluție, consolidată de o înțeleaptă valorificare a moștenirii literare, întemeiată pe criteriul valoric, direcționată de o ideologie literară cu principii ferme și cu un sentiment activ al tradiției majore, îmbogățită aceasta, acum, de creația propriu-zisă care, păstrîndu-se în cadrele sigure ale direcțiilor mari de cultură românească, a putut să dea un răspuns original, nou și inovator, la întrebări care aparțin omului modern.

Memorie a literaturii române clasice, majore, a marilor valori fundamentale ; ideologie lucidă, așezînd punți între un trecut multimilenar, un prezent febril și un viitor cultural sigur : creație originală, stabilind identitatea ființei istorice și poziția ei în lume — iată, în mare, ce definește literatura română de azi, confirmînd existența unor forme și idei literare specifice.

Este indiscutabil că avem literatura pe care vremea nouă o cere, pecetea ei în istorie ; avem, prin urmare, posibilitatea de a lăsa un semn inconfundabil către viitorime. Trăind și scriind în limba română, cu poporul român și pentru el, scriitorul de azi, din România socialistă, își îndeplinește misiunea pe care istoria i-a încredințat-o.

Memoria valorilor fundamentale

O etapă, un bilanț : sub acest titlu scriam într-una din paginile acestei reviste (30 decembrie 1982) un succint articol în care dădeam seamă de două fapte : pe de o parte de nemaiîntîlnita, în întreaga istorie a culturii românești, a vastei opere de reeditare a clasicilor de tot genul, iar pe de altă parte, cu modestia ce cred că ne caracterizează, despre sprijinul pe care am socotit să-l dăm tuturora acelora care au trudit (și lucrează în continuare) la fundamentarea culturii noastre. Nu eram, cu mulți ani în urmă, cel mai nimerit să fac acest gest, nu sînt nici astăzi printr-o calificare, totuși, în timpul lucrului, numai că faptele se imbie de la sine și orice om cu vederea clară le poate constata.

S-a întîmplat ceva cu totul nou în cultura românească în ultimele decenii : **O cernere și discernere a tradiției ;** o punere a ei în evidență ; o integrare în plan istoric ; o rezonanță roditoare pentru prezent. S-a renunțat, cum am mai spus, la **opere alese**, s-a editat, în schimb mult și cu o corectitudine de aparat critic de invidiat chiar pentru edituri de prestanță de aiurea.

Multe opere de seamă ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat au primit haine nouă, au fost prefațate și comentate după criterii noi, intrînd astfel într-un fructuos dialog cu spiritul contemporan. Resurecția clasicilor a dat gîndirii actuale un imbold și a determinat o conștientizare a lucrării artistice, o încadrare mai fermă în făgașul specific, inconfundabil al spiritualității noastre.

Lucrurile nu s-au produs de la sine, dar s-au găsit oameni de meserie, muncitori idealiști și îndărătnici, care, bizuiți pe noua ordine a societății noastre, au ținut să dea la lumină nesecatul nostru tezaur de înțelepciuni și frumuseți. Cine, bunăoară, mai credea că neîntrecuta lucrare a lui Perpessicius — editarea operei integrale a lui Mihai Eminescu — ajunsă la 6 volume, va fi reluată (= continuată cu pricepere) mai adăugîndu-i-se încă 6 volume, iar celelalte pînă la tomul definitiv sînt, după cît am priceput de la stăruitorii cioplitori ai acestui grandios și unic monument gata pentru lumina tiparului și aniversînd astfel sute de ani de la trecerea Poetului în eternitate ?

Mulți au stăruit, ani la rînd, cu argumente de tot felul (mă mîndresc a fi fost printre dînșii un combatant loial), pentru reeditarea **Istoriei** lui G. Călinescu. Se punea problema reeditării întocmai a ediției princeps sau a celei revăzute (dar nu în sens lovinescian, am remarcat după aceea !) a cărții. Și-au expus mai mulți părerile, dar nu toți în cunoștință de cauză. A învins reeditarea revăzută și astăzi, recunoaște orice om de probitate, că e mai bună decît întîia, în orice caz G. Călinescu nu și-a amendat și stricat opera.

Au cerut cîțiva oameni de cultură reeditarea operei lui Pârvan, în special a **Geticei**, și cartea a reapărut cu un aparat critic sobru punctat de cercetările la zi. A reapărut (în vol. IV al ediției academice). **Tezaurul de la Pietroasa** a lui Alexandru Odobescu, de asemenea într-o ținută științifică ireproșabilă. A fost reeditat **Etymologicum magnum romaniae** a lui Hașdeu, **Cuvente den bătrîni** și **Corespondența** aceluiași, și bineînțeles că ne-am bucurat.

A fost reeditată **Opera** lui Liviu Rebreanu și cînd, într-un moment de îndoială (e vorba de cinci ani, totuși) am crezut că rămîne aici, iată că Niculae Gheran ne-a pus pe masa de lucru și al XII-lea volum (interesantă cronică de început de veac a dramaturgiei românești — asupra căruia vom reveni).

Merg multe ediții bine, și în rafturile bibliotecilor noastre se adaugă cărți noui și ne simțim din ce în ce mai îndreptățiți să lăsăm noi, acești de astăzi, bună și închegată moștenire pentru urmași. Astfel **edițiile Kogălniceanu, Bolintineanu, Negruzzi, Sadoveanu, Goga, Blaga** etc., serii întregi de corespondență (atît de grăitoare peste timp) își urmează cursul lor firesc.

Ligia Macovei : „Ofrandă"

Nu mai lărgim bilanțul de acum. Ar trebui să-i pomenim mai pe toți clasicii noștri. Un lucru am ține să-l subliniem cu toată tăria : reeditarea clasicilor, pe lîngă faptul că a revigorat cercetarea, exegeza (studiul, monografia, istoria literară etc), a oferit și oferă artiștilor pe de altă parte, un teren de meditație ; se meditează deopotrivă asupra ideilor precum și a formelor care dau specificitatea literaturii noastre.

Deci, nu e vorba doar de elogierea muncii editorului în sine, de a însuma cantitatea și calitatea tomurilor care se orînduiesc în bibliotecile noastre, ci și de a vedea ce răsfringeri benefice au acestea pentru creația literară actuală. Numai acela care a rămas la lecturile destul de trunchiate din școală și la cîteva formule uzate prin repetiție și nu își apropie, cu stăruință și discernere, bogatul tezaur al moștenirii noastre artistice caută să meargă pe cărări așa-zis noi, vehiculate și părăsite după un singur sezon și pe aiurea.

Noi nu știm dacă arta evoluează sau ba (cum știința sau tehnica), știm că opere de-acum o mie, două de ani sînt poate mai grăitoare astăzi decît au fost la vremea lor — e și firesc să fie așa pentru că fiecare generație își aduce prinosul ei de descifrare și interpretare. Cînd îți este dat să-i citești pe Eminescu, Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu și atîția alții în deplinătatea lor, cînd editorii te orientează în toate meandrele procesului de creație a acestor mari artiști, cînd îți dau tabloul receptării operei în timp simți ca și cum ai avea o busolă sigură care nu-ți dezminte orientarea polară a creației. Atunci apuci îndrumarea cea bună, care vine de la izvoare. Aduci și tu, pe măsura ideii și noutatea cîte ți-or fi fost date, te simți, modest, înscris organic într-un șir de valori ale poporului tău și-ți găsești astfel justificarea gestului diurn.

Ceea ce doresc cu toată tăria e să nu se înțeleagă din aceste rînduri că vom fi împotriva inovațiilor și cuceririlor nouă — nici pe departe! — dar că acela care urmează cu tact buna tradiție a clasicilor are o sansă în plus de izbîndă și mîngîierea că poate da ceva înalt și frumos semenilor săi. Repet : niciodată în trecutul culturii noastre resurecția clasicilor n-a fost atît de deplină, iar creatorii de astăzi nu pot decît să salute și să beneficieze de această activitate exemplară.

Gheorghe Suciu

Creația literară, între tradiție și inovație

O morfologie a literaturii române contemporane — căci o sintaxă a ei înseamnă o istorie în adevăratul, deplinul înțeles al cuvîntului — ar trebui să clasifice (ordoneze) o multitudine de forme noi, apărute, o parte dintre ele, în ultimul timp, pe care să le definească, să le numească, să le descrie genetic, să le ierarhizeze (dacă este posibil). Operațiunea, greu de întreprins, ar duce la preparativele strict necesare unei abordări de anvergură a literaturii, ar putea stabili canale de comunicare cu alte momente sincrone decupate și morfologic analizate în orizontalitatea lor, ar putea stabili noutatea absolută, ca invenție pură dar și ca rezultat firesc al unei dezvoltări anterioare, ar individualiza, în fine, acele forme literare, culturale, ce-și dovedesc maxima vitalitate, imposibil de stins de la sine ori din afară.

Desigur, nu ne propunem un excurs metodologic : vrem doar să argumentăm, cu materia literară actuală, necesitatea naturală a unei asemenea întreprinderi. Dacă, de pildă, romanul, ca formă literară, cunoaște o dezvoltare accentuată ; dacă, în același timp, fabula de pildă aproape s-a stins ca formă literară și s-a topit în alte forme; dacă poezia trăiește dispersată în atîtea modalități de expresie și, în același timp, rezistă viguros în formele ei clasice (ritm, metaforă, etc.) ; dacă teatrul supraviețuiește prin căutări febrile ale modului de exprimare (și se face, material vorbind, prin efort colectiv : autor — regizor — actori, cel de-al patrulea termen al relației, spectatorii, fiind de asemenea acceptat ca element modelator) ; dacă eseul s-a diluat pînă la pierderea conținutului și rezistă în forme puțin adecvate; dacă însăși critica literară caută să se insinueze în alte forme decît cele care-i sînt destinate (încercînd a deveni fie discurs retoric, fie meta-literatură adecvată la obiectul ei) ; dacă toate acestea la un loc fac, pe de altă parte, morfologia literaturii actuale — este evident, cred, că au dreptul, fiecare în parte, ori sistemic privite, la o analiză **ad rem pertinens.**

Așa-numitul experimentalism, de care nu vom vorbi decît în treacăt — confundă forma cu formula. Orice fenomen — fizic, chimic, social ; orice lucru creat — este susceptibil de a fi codificat într-o formulă. Este de la sine înțeles că una e a găsi formula unei opere literare, cifrul ei, cifra intimă care o domină — și cu totul alta a folosi această formulă în reproducerea altor opere literare. N-ar trebui de aceea să-l uităm pe Vasile Pârvan care a teoretizat atît de clar fenomenul : „Și alexandrinismul acesta contemporan, care nu mai vede în lume decît probleme de forme și metode, nu e în esența lui deferit de cel antic. Problemele de formă se nasc întotdeauna atunci cînd ideile sînt puține și slabe, cînd omul se simte epigon al unor vremuri superioare, cînd atitudinea lui asupra lumii și vieții e luată din cărți și tradiții, iar nu din propriul suflet luptător. El ar trebui să știe că în timpurile sublime orice formă e numai un efect al ideii, orice metodă numai un plan personal și pur subiectiv de stabilire a drumului spre transubstanțializarea ideii".

Cred că literatura actuală se caracterizează în primul rînd prin **rezistența suverană a formelor adevărate, cele pline de marile idei.** Romanul își cîștigă triumfal **modul clasic de a fi,** echilibrul, soliditatea structurală, interesul pentru temele majore, personajele semnificative. Mi se pare simptomatic, de pildă, că în jurul romanului **Zăpezile de-acum un veac**, de Paul Anghel, se poartă, în contextul discuțiilor generale despre forme, atîtea certuri dacă este un roman-fluviu, un socio-roman, un roman eseistic, un roman reportericesc, etc. Apropierea lui, ca structură internă, de eposurile homerice rezolvă lucrurile doar la suprafață, pentru că se poate încă discuta, prin ricoșeu, ce sînt acestea. Tocmai dezinteresul pentru forma în sine, din partea autorului, centrarea sa pe mijlocul fierbinte al lucrurilor, urmărirea ideilor și a unei idei directoare, face ca acest monument al logosului din zilele noastre să scape oarecum în inefabil din plasa unor forme ce vrea să-l prindă cu orice preț. **Fiul secetei**, de Ion Lăncrănjan, propune, într-un singur roman, patru modalități de abordare a aceluiași subiect implicînd, în cele din urmă, cititorul în cîntărirea destinului personajului principal, acordîndu-i celui care participă la lectură dreptul de a dezbate cazul lui Vasile Pozdare. Este o modalitate de a prezenta ideile, o metodă personală, subiectivă, de înaintare în cîmpul cunoașterii pe care autorul însuși nu-l găsește deplin limpezit, curățat de prejudecăți.

Importante sînt, pentru momentul actual, așa-numitele **romane-document** (Radu Theodoru, Petru Vintilă, Mihai Stoian, Vartan Arachelian etc.), care, plasate tematic în domeniul istoriei, cu un scop pedagogic pregnant, reușesc a reînvia un trecut ce riscă a se pierde, în amănuntele lui, atîta timp cît este păstrat numai în acte și în tratate aride de istorie. Mi se par interesante, apoi, romanele care derivă din reportaj — atunci cînd izbutesc a ridica această formă ziaristică la înălțimea literaturii adevărate. Reportajul însuși, cînd este făcut de un Ilie Purcaru, de pildă, ori de un Mihai Pelin, propune o mișcare interioară dramatică ce atrage cititorul cu forța literaturii adevărate.

Derivînd din reportaj, **interviul** pare una dintre cele mai incitante forme literare actuale, într-atîta încît a dat naștere unor întreprinderi de largă anvergură cum ar fi „Romanul românesc în interviuri", un fel de istorie a mărturisirilor de scriitor despre opera lor. Mihai Ungheanu realizează, în domeniu, o lucrare de majoră referință demonstrînd ce înseamnă, de fapt, un interviu : a cunoaște preocupările celui invitat să ia cuvîntul, domeniul pe care-l cercetează, impactul acelui domeniu cu realul, a ști să porți un dialog după legile de totdeauna ale lui, a avea, adică, la momentul potrivit replica potrivită care să provoace, să extragă mărturia documentară. Ar trebui să se vorbească mai mult despre această formă a literaturii române, care mi se pare mai veche decît numele pe care și l-a luat și mai rezistentă în timp decît multe alte forme de exprimare ; de asemenea, mai „încăpătoare" decît simpla confesiune, pentru că este ghidată de oglinda celuilalt. Cînd, de pildă, Ioan Alexandru discută cu Ilie Purcaru despre rosturile poeziei se face dintr-odată sărbătoare în literatura română, ascultă întrebări eterne și răspunsuri eterne pe care acest neam le are în sine însuși și așteaptă ani lungi dialogul potrivit să le reîmprospăteze.

Predominanta formei este, pentru o literatură, o dovadă vie de existență și energie interioară, de coerență și angajare în real. Prin forme clare — și numai astfel — literatura unui moment istoric poate intra în istoria literaturii. Nu văd, de exemplu, posibilitatea de istorizare a avangardismelor, atîta timp cît ele au semnificația mai ales în cultural și social, cît — mai ales — se dovedesc perisabile și reiterante în jurul unor momente de maximă rezistență și afirmare a formelor (să nu uităm că au fost contemporane cu Sadoveanu și Camil Petrescu, cu Liviu Rebreanu și Octavian Goga, etc. etc.). Istoria literaturii le reține, desigur, dar descoperă că prin ele însele, ca literatură, avangardismele — fie că se numesc dadaism, textualism, etc. — nu sînt semnificative — ci abia prin reacțiile pe care le generează, prin controlul de sine pe care formele majore îl capătă în contact cronologic cu ele. Esențială este creativitatea în cadre sigure și morfologia formelor literare de azi o confirmă cu strălucire.

Nicolae Georgescu

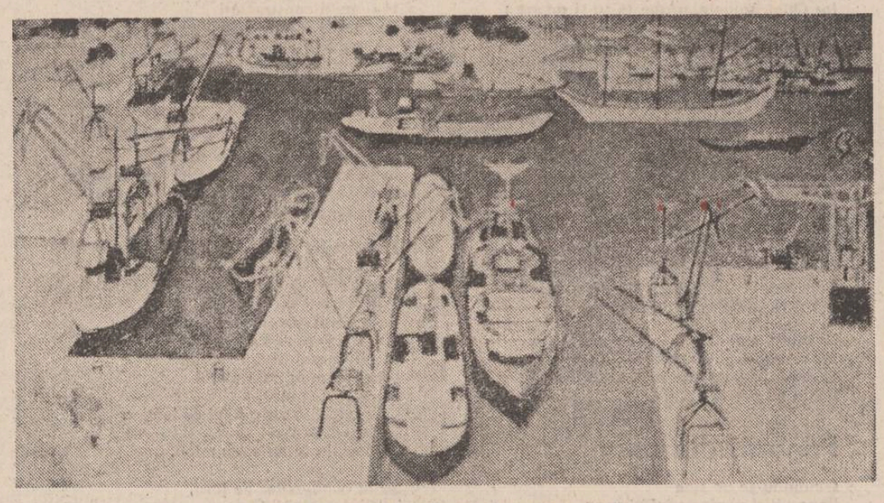

Viorel Mărginean : „Noua ieșire la mare"

INEDIT

UN NOU CONCEPT CRITIC

Este foarte greu să înțelegem personalitatea lui G. Ibrăileanu. Cei care i-au fost elevi l-au admirat și l-au iubit pentru că farmecul lui personal, de prieten sau de profesor, i-a cucerit de la primul contact cu el. Alții, pentru că Ibrăileanu era, indiscutabil, unul din cei mai mari critici literari români, și pentru că Ibrăileanu s-a dovedit a fi, spre sfîrșitul vieții sale, un adînc observator al vieții în **Privind viața** și un remarcabil romancier în **Adela.** Cu toate că în unele din articolele sale de critică și istorie literară el se exprima neglijent sau familiar, ceea ce a determinat pe P. Constantinescu să întrebuințeze cuvinte dure despre stilul lui Ibrăileanu, cuvinte nemeritate de un asemenea om, Ibrăileanu fermeca prin conversație și ne farmecă și prin scris. De altfel, atîtea din articolele sau lucrările sale sînt scrise admirabil, cu o măiestrie de prim ordin, iar romanul intră și el în această grupă de opere ale sale. Oricîte neglijențe de limbă vor fi fost în exprimarea sa, și probabil erau, fostul său elev de la Universitatea din Iași, I. M. Rașcu spune acest lucru în volumul de amintiri pe care l-a tipărit acum aproape două decenii : Ibrăileanu întrecea în genere pe contemporanii săi prin darul cu totul neașteptat al conversației, prin bogăția de idei originale, prin caracterul afectuos al exprimării. Așa că I.M. Rașcu, care în același volum de amintiri declară că nu și-a însușit ideile despre literatură ale lui Ibrăileanu, ale revistei **Viața românească,** și că el a devenit, ca student deja, adept al simbolismului în literatură și, deci, al curentului reprezentat la noi de Ov. Densușianu, adaugă că totuși afecțiunea lui se îndreaptă către Ibrăileanu, care era atît de apropiat sufletește de oameni, și nu către Ov. Densusianu care era rece chiar cu prietenii și adepții săi. Că Ibrăileanu a fost un profesor excepțional o știu toți ce i-au fost elevi la liceu sau la Universitate. De altfel, întotdeauna un mare om va fi și un mare profesor.

Dar Ibrăileanu a fost mai mult decît un om de o mare afabilitate și unul din cei mai mari profesori și critici literari ai noștri, mai mult decît un ginditor (moralist) și un romancier de talent : el a fost unul din marii critici și istorici literari din toate țările. Acest lucru este încă greu de înțeles de cei mai mulți din intelectualii români, chiar dintre cei care au despre el părerea expusă de noi mai sus. Pentru că un om care n-a avut în vremea sa sau după aceea, pînă azi, o înrîurire considerabilă asupra colegilor de breaslă din toate țările sau într-un mare număr de țări nu este în genere considerat o mare personalitate a culturii mondiale. Socot însă că originalitatea și importanța concepțiilor și metodelor de lucru ale unui om de știință, critic și istoric literar sau scriitor pot fi văzute și fără ca el să fi exercitat încă o influență asupra specialiștilor din domeniul său. Meritele care i-au fost recunoscute lui F. de Saussure pe vremea cînd trăia el și cîți ani după aceea de puținii săi elevi de la Geneva au fost recunoscute abia după 1920 sau 1930 de toată lumea științifică. Pînă atunci el nu era decît indoeuropeist cu idei personale în domeniul indoeuropeisticii și cu cîteva idei interesante în domeniul lingvisticii generale. Azi F. de Saussure este considerat drept unul dintre cei mai mari teoreticieni ai limbajului din toate timpurile și drept un om care a îndreptat științele sociale spre o nouă fază de dezvoltare a lor. Ibrăileanu s-a străduit toată viața nu numai să înțeleagă pe scriitorii români și străini ai epocii sale și să scrie despre ei, Ibrăileanu s-a străduit toată viața nu să înțeleagă mai bine dezvoltarea literaturii române și pe unii din cei mai mari scriitori ai noștri din trecut ; el s-a străduit toată viața și să creeze un nou tip de critică și de istorie literară, mai științifică decît cea științifică de pînă atunci, care era creația lui H. Taine și C. Dobrogeanu Gherea (pe Brandes și pe Fr. Mehring pare să nu-i fi cunoscut) ; și credem că a reușit. Astăzi, cînd critica și istoria literară din Occident și din U.R.S.S. se îndreaptă spre structuralism, cu toate urmările sale (poetică matematică, semiotică etc., Ibrăileanu apare celor mai mulți dintre cercetătorii „tineri" ca un învechit, cu totul inactual. Îndrăznesc să afirm că nu este critic și istoric literar din trecut — și nu numai din trecutul nostru, dar și din cel al tuturor țărilor — mai apropiat de structuralism și mai interesant pentru o viziune nouă în critica și istoria literară mondială decît Ibrăileanu, care și-a pus de la început în activitatea sa critică problema „literaturii" fără a întrebuința însă barbarul cuvînt „literaritate", care a conceput opera literară atît ca un conținut, cît și ca o formă, și a identificat pe aceasta din urmă cu limbajul, care a căutat să identifice structura operelor literare, fără să întrebuințeze cuvîntul structură, și a reușit să explice ca nimeni altul particularitățile fiecărei epoci și ale fiecărui scriitor din dezvoltarea literaturii române. Cursul său de istoria literaturii române moderne, complet ignorat de criticii și istoricii literari români pentru că n-a rămas posterității decît sub forma unor prelegeri neglijent redactate — sînt notele de curs ale unor studente — cuprinde o mare bogăție de idei și o viziune asupra dezvoltării literaturii române moderne ; dacă se găsește expusă și în multe din lucrările și articolele sale de critică și istorie literară, impresionează aici mai mult pe cititor prin faptul că totul constituie un întreg perfect închegat. Unele din aceste idei, ca de exemplu aceea că literatura română modernă s-a născut datorită sufletelor străine și că Moldova a adus în împrejurările culturilor străine un spirit critic care a lipsit celorlalte provincii, sînt combătute astăzi, dar realitatea este că, dacă Ibrăileanu a exagerat întrucîtva ideea influențelor străine și ideea spiritului critic moldovenesc, el a văzut totuși procesele esențiale ale dezvoltării literaturii noastre și a observat o trăsătură caracteristică pe care și astăzi o prezintă cultura noastră, cel puțin în unele sectoare ale ei. Sper că, în anii ce vin, voi tipări acest curs de istorie a literaturii române moderne, care constituie un monument încă necunoscut al culturii noastre și va arăta pe Ibrăileanu în adevărata lui față, ca unul din marii înnoitori ai istoriei literare mondiale, alături de Taine, Brandes, Dobrogeanu Gherea, Fr. Mehring și alături de istoricii literari structuraliști din epoca noastră.

Ibrăileanu a fost un om de un dinamism fără seamăn. Om politic socialist în tinerețe, liberal mai tîrziu, dar cu atîtea idei ale socialismului, creator al poporanismului și țărănismului la români, împreună cu C. Stere, adept spre sfîrșitul vieții al socialismului mondial, el este însă în primul rînd un creator de idei, și anume, creatorul unei concepții și metode de istorie literară care e în fond marxistă. Nu numai că a desfășurat o extraordinară activitate de critic și istoric literar, dar a îndrumat pe scriitorii români din epoca sa spre un nou concept de artă literară, cîtindu-le operele în manuscris, propunîndu-le modificări, tipărindu-le în revista **Viața românească** sau în editura „Viața românească". A fi prezent apropape zi de zi în redacția revistei **Viața românească** pentru a depune această muncă exorbitantă de dirijare a activității literare românești din vremea sa, este un sacrificiu pe care l-au făcut decît puțini oameni de atunci, nu numai din țara noastră unde este singura mare personalitate care s-a cheltuit așa de mult pentru alții, ci din toate țările. Nu putem decît regreta că Ibrăileanu n-a folosit acest timp pentru definitivarea cursului de **Istoria literaturii române moderne.** Dar Ibrăileanu a dat în schimb poporului nostru și culturii românești altceva, un nivel înalt al literaturii românești și mai ales al literaturii moldovenești, putem zice, ieșene ; și i-a mai dat o revistă de cultură cum nu avusese pînă atunci poporul român și care n-a fost întrecută după aceea pînă astăzi în cultura noastră.

Am spus că Ibrăileanu și-a neglijat opera capitală a vieții lui, cursul de **Istoria literaturii române moderne.** El face parte dintr-o generație de oameni care cu tot dinamismul ei, era totuși aproape indiferentă la reclamă, la glorie, la publicarea marilor adevăruri descoperite de ei. Aș integra în această generație pe contemporanul și „profesorul" său, ceva mai în vîrstă decît el, A. Philippide și pe elvețianul F. de Saussure pomenit de noi mai înainte pentru o anumită asemănare a lui Ibrăileanu cu el. Aici vom releva o a doua asemănare între Ibrăileanu și F. de Saussure : cînd F. de Saussure era îndemnat, spre sfîrșitul vieții sale, să pregătească pentru tipar opera sa de lingvistică generală, care ar fi trebuit să fie opera sa fundamentală, el spunea că mai avea încă de meditat asupra problemelor pe care le discuta și că i-ar mai fi trebuit cîțiva ani de muncă grea pentru a o aduce în stare de publicare, ani de muncă pe care el trebuia să-i amîne pentru mai tîrziu, atunci trebuind să facă față altor preocupări. Nu știu dacă lui Ibrăileanu i s-a cerut de către contemporanii săi să-și definitiveze cursul pentru tipar, dar, desigur, el trebuia să amîne mereu definitivarea acestui curs, fiind prins în treburile de tot felul : muncă redacțională la **Viața românească,** muncă de expunere a cursului la Universitate, iar, după 1920, lectura atîtor mari opere ale literaturii mondiale mai noi, aprofundarea studiului operei poetice a lui M. Eminescu, pregătirea ediției poeziilor lui Eminescu, prima ediție bună a operei poetice a acestui scriitor, și atîtea altele. Cei care avem pretenția de a-l fi înțeles pe Ibrăileanu așa cum a fost el, avem datoria de a-i aprofunda opera, de a arăta actualitatea ei, de a o face cunoscută peste hotare, de a încerca să îmbunătățim modul în care se practică astăzi critica și istoria literară cu conceptele și metodele utilizate sau create de el.

G. Ivănescu

Corneliu Sever Mermeze : „Pace"

Noi geometrii urbane

Urmare din pag. 1

petrecut aici într-un interval relativ scurt al istoriei noastre contemporane capătă semnificația faptului spectacular. Orașul dintre colinele încărcate cu livezi de meri trăiește pulsul marilor energii creatoare, orașul respiră aerul tare al prefacerilor structurale, orașul cunoaște adevărata sa devenire. Nu vom spune nimic nou afirmînd că procesul marilor înnoiri a început prin desprinderea de letargia provincială : mai întîi cu timiditate, apoi pe un front tot mai larg, acaparator și decisiv. Infuzia de tinerețe, declanșată cu doar două decenii în urmă, se regăsește astăzi în însăși configurația arhitecturală a așezării, în bulevardele sale luminoase cu deschideri spre orizontul nesfîrșit. Ansamblurile de locuințe sînt emblemele noii geometrii urbane, cărțile de vizită ale orașului modern pe deplin conectat la parametrii civilizației acestui sfîrșit de mileniu.

Acest asalt al întinderii urbane își are punctul de plecare în urmă cu ani cînd la Fălticeni se ridicau cele dintîi blocuri, cînd și aici prindea să se vorbească de industrie (orașul dispune în prezent de o puternică platformă industrială), cînd acel ceva necesar își arăta primele roade. O esplanadă cu dale de marmură, străjuită de castani stufoși, conferă zonei centrale eleganță și monumentalitate. Străzile au căpătat de altfel o incitantă atracție, o limpezime a ordinii și spiritului gospodăresc. Puține dintre reperele vechi mai pot reconstitui imaginea aburită întîlnită cîndva.

Dar nimic din toate acestea nu și-a făcut apariția dintr-odată. A fost nevoie de eforturi deosebite, de multă muncă și de îndrăzneală cutezătoare. O bună parte din târgul știut a dispărut : case bătrîne cu acoperișurile gîrbovite înșiruite ca într-o promenadă grotescă, relicve ale acelui loc uitat de lume de care nu o dată s-a scris și s-a vorbit cu amară ironie.

Ceea ce rămîne însă remarcabil într-un asemenea impresionant proces de prefacere sînt oamenii. Fălticenenii au reputația de gospodari inimoși și plini de inițiativă. Nu în alt mod decît prin hărnicie și dragoste pentru frumos se explică existența elegantelor alei cu flori, invazia vegetală din lunile de vară, parcurile și zonele de popas, terenurile sportive și de agrement și, bineînțeles, renumitele oaze de visare de la Dumbrava minunată și Nada Florilor. Cea mai recentă realizare a fălticenenilor este Teatrul în aer liber în perimetrul căruia a fost amenajată o originală platformă plutitoare. Și în toate acestea s-au investit înainte de orice pasiune și entuziasm civic.

Și, cum menționam, cei din Fălticeni știu deopotrivă să-și prețuiască moștenirea culturală lăsată de înaintași. Un asemenea respect pentru valorile de artă a făcut posibilă înființarea Galeriei oamenilor de seamă și a Colecției „Ion Irimescu" sau deschiderea Casei lui Mihail Sadoveanu de la Grădina liniștii. Așa cum de o exemplară cinstire se bucură Creangă, Nicu Gane, Artur Gorovei, Eugen Lovinescu, Nicolae Labiș. Și n-am reținut decît cîteva nume. În vară s-a inaugurat Expoziția permanentă „Mihail Sadoveanu", moment ce a evidențiat încă o dată patosul constructiv al fălticenenilor : aceeași generoasă participare, stimulată de implicarea directă a primăriei, a permis readucerea miraculosului tărîm sadovenian la dimensiunile sale ospitaliere.

Fără a apela la exactitatea cifrelor, fără a intra în alte detalii, putem concluziona că ceea ce s-a petrecut și se petrece la Fălticeni reprezintă o dovadă în plus a uriașelor mutații intervenite în viața fiecărui colț de țară. La Fălticeni se scrie o nouă istorie, o istorie a locurilor în care se întîmplă ceva și care se vrea o mărturie emoționantă pentru cei de azi și de mîine despre patos și noblețe, despre mîndrie și demnitate.

POȘTA REDACȚIEI

ANONIMUS MAGNUS, Constanța : Probabil același cu **Anonimul cunoscut**, căruia în numărul trecut i-am răspuns (ca și altora) : „Încercări neconcludente. Mai trimiteți". Celelalte trei plicuri primite între timp, conținînd textul **Privesc trecutu-ți mîndru**, variantele 2, 3, 4 — confirmă din păcate impresia inițială : sînteți un versificator corect pe teme comune și de bun simț, abordate decent și mediocru, fără vreo scînteie originală în limbaj ori în interpretare. Oricît ați meșteri la rimă și ritm, cu datele pe care le-am înregistrat nu aveți nici o șansă să faceți să țîșnească **poezia.** Vă sfătuim să opriți aici corespondența cu noi.

FUICĂ IONUȚ, București : Ați... avansat ! Dacă data trecută v-am răspuns la NU, mesajul primit ulterior ne poate ajuta să lămurim mai bine lucrurile. Citām din scrisoare : „simțindu-mă stăpîn pe un mod poetic de scriere și de exprimare..." (apropo : credeți că „scrierea" poetică și „exprimarea" poetică sînt două lucruri diferite ?) ; „în orice caz, versurile dacă erau citite făceau, cel puțin aceasta este părerea mea, făceau senzație" (dacă ați fi citit mai multă **poezie** v-ați fi schimbat părerea) ; „Versurile pe care le-am scris și pe care le-am trimis pe adresa redacției dumneavoastră impresionează, cred eu, printr-o exprimare a simțămintelor mereu în căutare, mereu pline de freamăt". Vă înțelegem intențiile și „căutarea", dar avem datoria de a vă atrage atenția asupra faptului că „versurile" dv. „impresionează", întîi de toate, prin altceva : 1) nu se scrie **„cu-n foc"**, **„s-au** s-or stinge" și nici nu se spune „cu măreții cu tot **a** lumii", ci **c-un, sau** și **ale** (explicațiile le veți căuta într-un manual de gramatică elementară), pînă cînd veți asimila cele de mai sus, nu aveți dreptul să vă referiți (cum faceți în scrisoare) la **Dasein,** și nici să vreți să ne faceți să credem că l-ați răsfoit pe Heidegger ; 2) Faptul că vă preocupă **haosul, zguduirile** cosmice, **nașterea** și **renașterea** universului, alcătuirea unei noi **Făpturi** etc., nu constituie în sine un certificat de valoare. Altfel spus, grandoarea temei nu garantează nici accesul la înțelepciune și nici talentul, ci indică doar predispoziția și nevoia dv. de a vă apropia de o problematică universală. Nevoia aceasta este mult mai frecventă decît ați putea bănui, o încearcă majoritatea adolescenților cu acces la cultură. Din păcate, dv. o faceți într-un mod diletant și agresiv, ca **și** cum misterele cosmosului v-ar zornăi prin buzunare și ar fi suficient să întindeți mîna și să le apucați, eventual să le sugrumați. Păreți să n-aveți habar de faptul că, totuși, cosmogoniile sînt vechi de cînd lumea, și că există unele realizări remarcabile în acest sens (nu îndrăznim să vă oferim termene de comparație). Citiți-i însă, din marea literatură română, pe Eminescu, Blaga, Philippide și, dacă este posibil, meditați asupra lor. Veți avea, poate, revelația că este mai greu să intri în competiție cîtă vreme nu înțelegi legile simple ale ciocnirii și contragerii cuvintelor **(s-au/sau, cu-n/c-un** etc.) ; 3) „Destinul himeric nu știe de viață / Și-un zbucium nebun, de crunt adevăr / Năvălește haotic, suflarea-ți îngheață // Și crîncen un urlet nebun și prelung / Gonește-n abisuri vuind / Și-un vuiet al umbrelor crește frenetic" etc. Un asemenea limbaj n-a avut **niciodată** acces în teritoriul poeziei române. După cît spațiu v-am acordat, vă rugăm să meditați atît asupra „destinului" dv. poetic, cît și în legătură cu viitoarea dv. corespondență.

STANCIU STĂNELA, Brăila : V-am mai răspuns și-n numărul trecut. Nimic nou : o poezie de **stare** (personală), fără semnificație poetică. Atenție la declarații de tipul : „Și ochi-ți albaștri", ori la eticheta „sonet de dragoste" pentru o poezie de trei strofe a cîte patru versuri... Poate ar fi mai bine să faceți o pauză, și să vedeți ce rezultă după **acumulare** ; poate o... mutație ?

OCTAVIAN GONGU, București : V-am mai răspuns o dată, la NU. De data aceasta ne trimiteți 8 (opt) texte, introduse prin întrebarea „Ce părere aveți ?" și purtînd fiecare, în final, numele și adresa. Vă răspundem și acum: NU. Pentru edificare cităm primul catren al primului text : „Prin anii lungi mîncată ne'ncetat / De-amărăciunea lacrimilor ce-am vărsat / În mine însumi, cît să vii te-am așteptat / Coarda vie a inimii s-a subțiat" **(Așteptînd iubirea).** N-o mai așteptați, sau încercați să modernizați apostroful.

ASCANIO, Tr. Măgurele : Atît scrisoarea, cît și cele 5 (cinci) texte trimise dovedesc nevoia dv. **nu** de poezie, ci de un fel de absolut, de un fel de devoțiune. Din **scrisoare :** „Mă plec în fața voastră oameni, / eu Omul // Mă numesc Ascanio și sînt cetățean al Universului. Mă adresez dumneavoastră în speranța că voi fi înțeles. Povestea mea-i următoarea : **m-am născut în credința de a nu fi singur / apoi am alergat la capătul Pămîntului / am făcut mîinile pîlnie la gură / și-am strigat : / — omule!... iubește !"** (ș.a.m.d., pe două pagini și cinci rînduri). Mai spuneți : **Atîta timp cît voi putea ține o pană în mînă(.) voi scrie** (la o asemenea declarație de credință, vă puteți lipsi de părerea celorlalți), și încă : **trăire egal poezie pentru mine** (nu-i obligatoriu ca trăirile dv. să se și **transmită ;** pentru asta ar trebui să reușiți chiar **poezia,** o zburătoare care se lasă prinsă însă mai greu). Vocația dv. pare să fie de fapt confesională sau comediantă, și doar prin accident „poetică". Iată un exemplu : „Cine ești tu ? / Cine sînt eu de întreb ? / Întreb... de ce-mi oprești bătăile inimii ? / de ce inima mea ia forma mîinilor tale ? // Cine sînt eu ! / Cine ești tu de întrebi ! / întrebi... de ce mîinile tale / sînt pline de singele meu. // Cine ești tu ? / Cine sînt eu !". Citit într-un mod neadecvat, textul acesta poate părea ridicol sau indiferent. În trupul șters și monoton, chiar banal al acestei construcții de cuvinte ia ființă însă o formă de fapt i-rațională, al cărei mecanism complicat crește din sugestii altele decît cele poetice, dar **numai dacă** întîlnește un cititor capabil de investiție și, pe de altă parte, dispus să se investească. Pentru că textul dv. **nu** îl obligă să o facă, este lipsit de seducție și nu pune în valoare misterul pe care totuși (și doar) îl **semnalează.** La tipul de mesaj pe care doriți să-l transmiteți v-ar trebui mai multă fervoare. Textele dv. nu vibrează, au aspectul unui ambalaj de carton. Nu știu încotro veți merge, la această întrebare dv. sînteți cel chemat să răspundă. Noi vă semnalăm doar impresia de cabotinaj pe care ne-o lasă finalul scrisorii, inclusiv pseudonimul : „Vă mulțumesc domnilor și sper că nu v-am răpit din timpul dumneavoastră atît de prețios, vreau să cred că ați cîștigat în acest timp. / Al Universului. / al Dumneavoastră Domnilor / Ascanio". Oare numele dv. cel real (pe care ne-ați rugat să nu-l divulgăm) să fie cel care vă obligă, prin ricoșeu, la acest... balet ?

DELIA HANC (?), Turda : E minunat că aveți doar 18 ani și că vă plac pictura și poezia, dar de ce vă exprimați atît de prețios și rebarbativ ? Din **scrisoare :** „și vă rog pe dv. să vă pregătiți **doza selectivității"** (?!)... „pentru a-mi sugestiona" (?! — poate **sugera** ?) ; apoi vorbiți de visurile „coordonate de voință și un minimum **capacitiv** (?!) **perfecționabil"** (cînd în limba română există cuvîntul **perfectibil ;** dar aici, oricum, nu așa trebuia exprimat), pentru a încheia cu această stupefiantă propoziție : „Scuze pentru eventualele greșeli ortografice sau de punctuație !". Cum o să vă „scuzăm" ?! Vi se pare minor faptul că nu știți cînd se scrie **a-ți** — și cînd **ați** ?!

Să trecem la poezii : din păcate, și ele îmbibate de barbarisme : „Pasărea aluminizată / se aclamatizează (?) desprinderilor" ; „s-ar gazifica zborul lor" ; „le atîrni de fundalul nadiral" ; „pasul tău tangențial gazelelor", „ascuțișul insațiabil / anihilează dubla transfigurare" ș.a. Este evident că încercați să vă construiți un limbaj poetic personal (în bună măsură ați și reușit), dar faceți, vă rugăm, un efort și renunțați la excesele de felul celor de mai sus. Vă asigurăm că merită. Pentru că, din fericire — și acesta este lucrul cel mai important — talentul dv. ni se pare indiscutabil. Cităm din **Înserare :** „turnul catedralei învechit / de ploi / nu mai percepe infiltrațiile / se ascunde leneș după colină / de atîta mers / mi s-au umplut buzunarele / cu flori de tei / stambe de întunecime / se strecoară printre gene / lacrimi finisează limite", și **Cine :** „una e legea mea / uneori ea se divide / în părți ce respiră inseparabil / lanul de grîu pictat / incorporează arpegiile macilor / prea roșii pentru a fi vers / prea temători pentru a fi muzică / prea încălziți de vibrații / pentru a fi penelul meu." Mai reținem **Patria** și **Poeta.** Următorul grupaj vă rugăm să ni-l trimiteți dactilografiat, împreună cu o fișă personală.

HESPERUS, Beclean : Alcătuiri în vers clasic, fluent, meșteșugit, cu unele șchiopătări prozodice, totuși : „Știam din cărți profunde vreo cîteva eresuri / Azi nu deschidem cartea la banalul semn / Găsim în alte pagini teribile-nțelesuri / Și ne-nchinăm icoanelor de lemn. / Cît de încet trecură ninsorile murdare / În mult slăvitul și bătrînul burg / Cu parcuri, o pastișă din stampele ușoare / Cu pianiști celebri și muzici de fanfare / Cu aur și amante, cu viețile ce curg". Din păcate, modèle ilustre vă domină. Încercați o tematică, precum și soluții mai personale în planul expresiei.

PALADE NICUȘOR, București : Versificări didactice, patetice în intenție, dar cu efect hilar : „Să-i furi unui copil plăcerea / De-aș (sic) savura copilăria, / Să-i furi unui copil căldura, / Părinți, sînteți complet aiurea !". Iată și o poezie „de despărțire" : „Așa cu casa goală m-am pus pe curățenie / Și am spălat podeaua, cu țuică și cu vin / Căzînd după o vreme în cea mai grea muțenie / Cinstindu-mi fără vlagă, frumosul meu declin". Dacă v-ați lua mai în serios, poate că ar ieși ceva. Mai trimiteți, însă fără greșeli de ortografie.

FLORICA DUMITRU, Tîrgu Jiu : Versificări naive, fără nici o șansă. Exemplu : „Tu ești cerul meu cu stele / Tu ești marea mea cu pești / Ești lumină în fapt de ziuă / Ești amurg fără dureri" etc.

ROXANA COBEANU, Breaza : Palide pastișe la texte păunesciene. Dar aveți doar 18 ani.

Maria Zimniceanu (București) ; **Neagu Emil** (Timiș) ; **Alexandra Dan** (Buzău) ; **Minculescu M.** (Oradea) ; **Marinescu Dan** (București) ; **Petrache Niculae** (Călărași) ; **Ana-Claudia Mutașcu** (Mehedinți) ; **Alias Iulică** (București) ; **Mioara Colțea** (Călărași) ; **Vali-Liana** (București) ; **Adela Vișan** (București) ; **Adrian Chidon** (Botoșani) ; **Constantin Boboc** (Fălticeni) ; **Dragoș Dinescu** (Pitești) ; **Petrona Mihai** (Constanța) ; **Ionel Jitaru** (Hunedoara) ; **Ion Ștefan** (București) ; **Sima Valeria** (București) ; **Munteanu Liviu** (Covasna) ; **Nicolae Laura-Carmen** (București) ; **Vișoiu Florian** (Dîmbovița) ; **Radu Luminița** (Argeș) ; **Gheorghe Dragotă** (Mehedinți) ; **Gilac Erjebet** (Oradea) ; **Dumitru Drăgan** (Buftea) ; **Cristian Porfiriu** (Galați) ; **Megheșan Andrei** (Brașov) ; **Ina Cristescu** (Brăila) ; **Dumitru C. Ioan** (Argeș) ; **Dinga Mirela** (Galați) ; **Avram Nicu** (Galați) ; **Băncuță Anelisi** (București) ; **Suditu Costel** (Buzău) ; **Dragu Stan** (Brăila) ; **Coșman Constantin** (Suceava) : NU.

Lector

Patria

Goana macilor
în instabilitatea lanului
cremene culeasă
scînteind a raze de grîu
eu te simt albastră
precum licoarea lagunei
elanul zborului
ce ți-a dăruit dăinuirea
a cristalizat cele trei culori

Delia Hanc

Excepționala creație

Noi, cei rămași din generația lui Mircea Eliade și a lui Constantin Noica, am început să ne simțim tot mai singuri. S-au stins la un scurt interval unul după altul. Dar dacă la sfîrșitul lui Mircea Eliade — deși cu apăsare sufletească — ne așteptam, totuși fiindcă îl știam de multă vreme suferind, pe Constantin Noica îl vedem într-un activ apogeu, înconjurat de tinerii și valoroșii săi discipoli. De aceea, vestea rapid difuzată a morții sale a căzut ca un trăznet asupra noastră. Încă nu ne putem reveni de la un asemenea șoc. Zadarnice au mai rămas pentru noi o serie de imagini, de reprezentări, de suvenire.

Au trecut aproape șase decenii de cînd l-am cunoscut pentru prima dată pe Constantin Noica. Ne-am revăzut de atîtea ori. Mai tîrziu am trecut, ca aproape toți cei de-o vîrstă cu el, prin aceeași răstriște, care ne-a legat și mai mult. Dar, de la început, acest om plin de idei, de inițiative, de realizări originale, mi-a stîrnit admirația, care s-a cristalizat definitiv în anii din urmă. Și l-am prețuit nu numai pentru excepționala și nesecata creație filosofică sau pentru adevăratul apostolat de care a dat dovadă, ci și pentru legătura sa indisolubilă cu acest drag pămînt de atîtea ori încercat, de atîtea ori urgisit. În ultimele decenii, a călătorit foarte frecvent în străinătate unde a fost mereu primit cu brațele deschise, și unde s-a simțit bine. În Germania, după propria-i mărturisire, s-a „tăvălit între cărți". În Franța i s-a oferit, ca loc de ședere și de lucru unul din castelele Loirei. A refuzat toate aceste chemări de sirenă și s-a reîntors mereu la vatră, mereu neobosit, viu, prezent, pînă la obștescul sfîrșit.

În țară rămînînd, a ajuns un nume internațional. Deoarece nu mă pot opri acum la toate exemplele, voi apela doar la o singură dovadă. Astfel, unul din cei mai de seamă filosofi și esteticieni ai Greciei actuale, academicianul din Atena, Evanghelos Moutsopoulos, afirmă cu tărie că este discipol al lui Constantin Noica. Despre ceea ce a fost el și despre ceea ce a realizat se va vorbi mult și se vor scrie cărți întregi. Eu m-am limitat, însă, aici să mă asociez cu toți admiratorii săi din străinătate și din țară, și să aduc un ultim și îndurerat salut prietenului pierdut.

Edgar Papu

Sentimentul românesc

Un om de o impresionantă cultură, cum a fost Constantin Noica, greu poate fi înlocuit. El reprezintă zeci de ani de muncă necruțată, de neîncetată acumulare. Vasta sa operă va fi plasată la locul cuvenit de către generațiile viitoare, așa cum este și firesc să se întîmple cu opera oricărui creator. Dar un singur lucru rămîne de pe acum sigur. Conștient, a căutat, atît el personal cît și stimulînd pe alții, să umple golurile unei culturi încă tinere, prin traducerile și comentariile marilor gînditori ai lumii, goluri pe care le-a socotit inadmisibile într-o cultură care aspiră și are dreptul să aspire — la universalitate.

Noica nu a ocupat niciodată o funcție pe măsura erudiției lui, el care ar fi putut onora orice universitate din lume ca profesor. Dar, ca și Eugen Lovinescu, s-a impus singur, prin propria-i personalitate, pe treapta cea mai înaltă a culturii noastre.

Visul cel mare al lui Noica a fost ridicarea culturii pe meleagurile românești la nivel mondial. Sentimentul lui românesc este dealtfel înscris emblematic pe multe din titlurile lucrărilor sale. În nobila-i împătimire de a realiza acest deziderat, a apărut de multe ori ca un Don Quijote, care pierde simțul realului. Naivitatea lui a provocat uneori păreri controversate asupra propriei sale personalități. Ambițiosul lui vis însă și împătimita lui dorință, chiar neîmplinite, îi dau singure statura reală, fiindcă omul este în viață atît cît este idealul lui.

Viețile noastre nu au mers totdeauna pe același făgaș dar contactul dintre noi nu l-am pierdut niciodată. Corespondența noastră de o viață stă martoră. În primăvara trecută l-am văzut pentru ultima oară. Era slăbit și cu un moral nu prea ridicat. Mi-a vorbit ca niciodată de moarte și de dorința lui de a fi înmormîntat la Schitul de la Păltiniș. Mi s-a părut ca o vizită de adio.

El ne va fi prezent nouă, celor rămași din generația lui, dar va fi mai ales prezent tuturor generațiilor viitoare cînd vor fi însetate de cultură, fiindcă atunci îl vor întîlni pe Constantin Noica.

Anton Dumitriu

Proba marii culturi

Orice am face, Noica rămîne în noi și iese deasupra-ne ca untul de lemn. Eu unul am avut nevoie de el ca de un venin. Nu în doze mortale, ca alții, nici pur homeopatic, doar atît cît să mă lase contaminat, otrăvit, de chinul lui așa de torturant. Era un om chinuit, s-a chinuit, i-a chinuit pe toți cei din jur, s-a chinuit fără tămăduire. N-avea tămăduire. Cine a spus că Noica era un optimist ?

Avea harul de a fi pieziș, totdeauna alături de un drum sigur, pe care ți-l indica cu suferință, conjurîndu-te să apuci într-acolo și să-l lași în eroare. Aflat în certitudine, suferea. Dar a fost el vreodată în certitudine ? Avea vocația de a-și înfige țepușe sub unghii, pe sub unghiile inteligenței lui strălucite, cu care se sfîșia pînă la sînge, ieșind apoi în lume sfîșiat, cu voința de a provoca o sfîșiere generală — a ideilor, a ființei, a persoanelor, a propriei persoane, propriu-zis suferindă, nevindecată niciodată de nimic, prin nimic. Și nimicul îl vulnera, orice nimic. De unde nevoia de a pune totul sub semnul nimicniciei, netemeiniciei, și al neîntemeierii, trecînd toate întemeierile și toate nenimicniciile în contul altora, chiar cînd erau nimicuri. Nu știai greaca ? erai mort. La fel, dacă nu știai nemțește. Restul populațiilor terestre erau mute, y compris românii.

Noica totuși vorbea românește ca puțini dintre contemporani. N-a scris în grecește, n-a gîndit în nemțește, a scris și a gîndit în românește, gîndire și limbă pe care le socotea parohiale, neecumenice, cu tot disprețul de care dispunea — și ce mare dispreț !, cu cît de mare suferință !, slujindu-le pe amîndouă, pe amînpatrule — gîndire, limbă, dispreț, suferință, cu toate puterile de care dispunea, pînă la arderea de sine. N-a fost rînd în gîndirea lui care să nu fie o provocare pentru români. N-a fost gest în acțiunea lui care să nu biciuie, să nu sfîșie, să nu trezească, să nu încordeze carnea și duhul, să nu trimită spiritul mai departe, dezmărginindu-l, destărmurindu-l, voind să-l scoată din nimicnicie, vremelnicie, nevrednicie. Metode ? Dubiul. Din dubiu trecea uneori la cea mai sîngeroasă, cea mai autoflagelantă negare, pînă la impudoarea care e proba celei mai mari iubiri.

Probă că Noica a și murit aici, cînd el de fapt s-ar fi vrut împămîntenit veșnic în grădinile lui Akademos sau la Königsbergul lui Kant, nu pentru sine ci pentru noi, pentru a ne vindeca de o infirmitate, infirmitatea de a nu fi deplini întru Idee. A vrut pentru noi o măsură atît de mare încît nimeni n-ar fi putut s-o umple, nici grecii antici — dac-ar fi fost grec, nici germanii clasici — dac-ar fi scris în limba lui Kant și Hegel.

Condiția lui de a fi cum era, un român, Noica a vrut s-o transforme totuși într-o șansă pentru noi toți. Lui nu i-a fost suficientă simpla afirmație, precum aceea a mea sau a prietenului nostru drag prof. Edgar Papu, el a pornit din punctul opus. Ca și prietenul său Emil Cioran, cu care semăna în plecarea din același punct comun. Semănau cei doi prin același stil al febrei și al disperării. Și prin aceeași voință vechitestamentară de a se lua de piept cu Absolutul. Cînd te exasperează precaritatea ființei trebuie să te iei de gît cu cel ce a făcut-o așa, lăsînd-o iresponsabil să se verse în devenirea pentru devenire. Opriți devenirea, a strigat el cu ochii scoși din orbite, faceți-o să devină întru ceva ! „— Din păcate, dragul meu, mi-a spus el cîndva, foarte obosit, românii nu sînt hegelieni, îi lasă rece devenirea, ei de fapt sînt goetheeni, se amăgesc că au raporturi perfecte cu absolutul, cum te amăgești și dumneata. Și Edi". I-am spus atunci c-aș vrea să mor într-o bună amăgire. „— Chiar așa ?" Acest „chiar așa", care implica o mirare, o voință nedomolită de a fi infirmat, îi colora umoarea neagră și-i împurpura obrajii. Voia să fie optimist și nu izbutea, îl alarma devenirea întru ceva nebinepromițător, devenirea ca devenire într-o diversitate fără noimă, omogenizată și liniară ca entropia însăși.

Și atunci ? Atunci tot el a pornit să caute noima înapoi. În gîndirea filosofică românească era totuși ceva, o scamă de gînd, o promisiune, un gest tulburător de ape, o șansă, iar Noica s-a sprijinit pe aceste promisiuni întemeietoare chiar din clipa cînd s-a oprit cu gîndul asupra lui Neagoe Basarab, asupra lui Mihai Eminescu, asupra particulei **întru.** Cine a spus că Noica nu era un optimist ? Dar cu cîtă prudență, cu cîtă fervoare, cu cît fanatism al afirmației și negației, cu cîtă sfîșiere. Cu cîtă falnică tresăltare întru a afirma atunci cînd ici și colo tresărea cîte ceva, prin cuprinderea acestei culturi, cu cîtă umilită retractare, pînă la anulare, cînd cineva îi opunea argumentul contrariu, cu cîtă vinovată și nevinovată autonegare, oricînd Noica fiind gata să opună în chip masochist la ceva, la altcineva, la orice, de oriunde, neîmplinirea dar cu toată tristețea.

A fost trist ca un corb. Cine nu cunoaște corbii, aceste păsări neliniștite ale veșniciei negre, nu-l cunoaște pe Noica, n-a văzut cu ochii ochii unui corb. Care sînt umani, deși corbul n-are nimic din natura umană. Corbul este un extraterestru prin singularitate, prin voința și neputința de a fi altfel decît corb. Ca și Noica. Omul singularității, omul incomodității pentru ceilalți și pentru sine, omul incomod întru sine. Nu în sine, fiindcă în sine Noica era cald, colocvial, vorbăreț, anecdotic, levantin, fin, de fapt un leviatan, nu un corb, dispus să înghită tot : vorbe, verbe, vorbării, vocabule pure, sonuri pure, ante și post cuvînt, într-un **ante, apud, ad, adversus** de deasupra sinelui sau a sinei sale : „— Dragă, în fond cine sîntem noi, avem vreo noimă ?"

Noima lui Noica **a fost** Noica. Noica **a** fost noima noimei lui Noica. El și-a fost prim și ultim înțeles. În acest înțeles, încă neînțeles, intră dubiul unei ființe hamletiene, care pendula aritmic între da și nu : să nu fi fost înainte, să nu fim după ? Să fi fost înainte de a nu fi ? Să fim într-o ființă fără fire, pierdută în devenire ? Modulațiile ființei se ștrangulau la el în paradox, ca într-un laț de spînzurătoare. Acest laț metafizic a și pus țenchiu de sfîrșire unui logos care, dacă ar fi continuat a se sfîșia la nesfîrșit, opera filosofului ar fi fost nesfîrșită și nesfîrșit sfîșietoare pentru noi toți, pentru cel în cauză, ceea ce a și fost să fie, cum a fost. A fost Noica un optimist ? Desigur, prin profeție.

Căci negația, e știut, antrenează fatal și un duh de profeție. Negația indispune pe unii, profeția pe alții. Noica a pendulat simultan, deci sfîșietor, între negație și profeție, atrăgînd asupra-și fulgerele și trăsnetele de la antipozi. Printre fulgere și trăsnete, pe înălțimea pe care se afla, s-au strîns în juru-i inocenții pămîntului, ca la Lourdes sau la Maglavit. Să-i respingă nu putea, erau singurii care-i ofereau o nădejde. Filosoful negației și al speranței se afla căzut în punctul zero al meditației sale ontologice, în fața pămîntului prim. Ce să facă, pe cine să mai nege, pe cine să afirme ? În jur, zăpadă, pietre, veverițe, inocenți. Peste această realitate primă, în ea sau întru ea, Noica.

Prin Noica urcă la apogeu sau contenește definitiv seria marilor dubii, era dubiilor ontologice în cugetarea noastră. Omul dubiului ontologic este omul care refuză lumina inițială, trimițînd razant înapoi, din direcția contrară, lumina sa. Este omul luciferic, cel ce deschide, despică, sfîșie, provoacă antinomiile, neagă lumina preexistentă pentru a impune o alta, emisă de sine, din sine, pentru sine, nu numai pentru sine, așa cum a fost Noica. Un spirit luciferic. Nu singurul la noi, deci încă o dovadă că n-am fost sub vremi. Noica a trecut cu bine proba de foc a culturii române, care s-a dovedit a fi — și prin el — o cultură mare, așa cum sînt toate culturile care au forța dubiului. Aflînd la Paris despre moartea lui Noica, Cioran ar fi spus fratelui său din Sibiu : „A murit ultimul optimist."

Fie-i țărîna ușoară, precum i-a fost și gîndul, o aromă nerecunoscută încă de pămîntul născător, și nerecunoscătoare față de acesta, față de forța sa matrice, dar primită de pămîntul anonim, reintrată în țărîna de la Păltiniș, precum toate cele de obște : glorii, dubii, nume, Noica.

Paul Anghel

Arta socialistă — o realitate istorică

Urmare din pag. 1

tice nu erau. Este meritul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, de a fi arătat direcțiile creației artistice, precum și modalitățile specifice acesteia.

Cum creația artistică nu a fost neutră niciodată din punct de vedere filosofic, era firesc să se sublinieze filosofia care să-i îndrume pe creatorii de artă. În această ordine de idei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că : „Linia directoare a întregii noastre arte, a literaturii noi este concepția despre lume și viață a clasei muncitoare — materialismul dialectic și istoric". Această filosofie, revoluționară prin dialectica sa, nu cere artiștilor să ilustreze principiile ei, ci să le folosească drept metodologie în înțelegerea bogăției inepuizabile a procesului făuririi omului nou în societatea socialistă. Cu atît mai mult cu cît acește principii nu sunt concepute ca definitiv încheiate, rigide, opuse raporturilor dialectice infinite ale conștiinței cu obiectul ; nu se refuză dialecticii vii a gîndirii. În conceptele ei variate și ireductibile, arta participă la descifrarea dialecticii societății și a vieții spirituale complexe a oamenilor muncii. Manifestîndu-se ca principii metodologice în creația artistică, principiile materialismului istoric și dialectic nu-i limitează capacitatea de cuprindere a realității, după cum nu-i limitează nici capacitatea de influențare a conștiinței oamenilor. Dimpotrivă, îi potențează libertatea opțiunii, și o deschide în acest fel spre nou, după cum o face un factor esențial al producerii noului. Cerința pusă artei de a se reclama de la dialectica materialistă de către tovarășul Nicolae Ceaușescu ținea seamă de ceea ce se realizase pe această linie de către cei mai reprezentativi creatori români. Tudor Arghezi, poetul „cuvintelor potrivite", în „Cîntare omului" realizează, indiscutabil, un imn al verticaltiății omului, creării acestei verticalități de către sine însuși în dialectica gîndului și a faptei. Prin urmare, avem o fericită întîlnire (= coincidență dialectică specifică) între filosofie și poezie, o întîlnire care sensibilizează conceptele, pe de o parte, și lărgește aria teoretică a modalităților poetice, pe de altă parte. Citām cîteva versuri din acest poem inegalabil: „Ridică-ți numai ochii puțin, ca un lăstun, / Că piscurile înseși descresc și se supun. / Ai biruit țărîna și-ai rupt împletitura. / Nu-ți mai cătai merindea tîriș, pe brînci, cu gura. / Ca viezurii și șerpii, orbește și flămînd, / Cînd te-arătai o clipă și te-ascundeai curînd. / Fuseseși blestemat / Să zaci în neputință, de-a pururea culcat. / Dar chinuit de rîvna de-a fi, muncit de jind, / Miracolul trezirii l-ai săvîrșit voind. / Ți-ai depărtat pămîntul de buze la picioare, / Slujit de-aci nainte de mîinile ușoare."

Iată cum geneza omului este situată de către Arghezi în cadrul evoluției universale a lumii. Creatorului din afară nu-i mai rămîne loc în cadrul acestei deveniri.

Cerînd creatorilor din domeniile artei să se îndrepte spre realitățile vieții oamenilor zilelor noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată cu toată claritatea : „Creația literar-artistică găsește astăzi, mai mult decît oricînd, în realitatea dinamică, în continuă transformare și înnoire a vieții noastre socialiste, un inepuizabil teren de investigații, un izvor nesecat de rodnică inspirație. Introducerea în artă și literatură a acestui univers omenesc inedit pe care îl oferă socialismul, problemele fundamentale ale existenței omului în noua societate constituie o condiție hotărîtoare a valorii și trăiniciei artei noastre". Iar încercarea de a ignora acest izvor nu poate duce decît la înstrăinarea artei de menirea ei cognitivă și formativă în același timp. Nesocotirea realității naționale ca izvor al artei vine în contradicție cu principiile spiritului viu. Prin urmare, ceea ce asigură creației artistice viabilitate și noutate nu vine din sincronizarea față de anumite modele cu pretenții de universalitate, ci din varietatea naționalului, din particular. Artă cu valori universale se poate face nu ocolind naționalul, patria, limbile naționale, ci invers. În fond, cei care cred că vorbesc în numele unui universal nespecific, apără un universal specific.

O problemă importantă este aceea a libertății creatorului de artă. Cum se pune această problemă în condițiile societății socialiste? Libertatea, privită dialectic, este o determinație aflată în relație cu necesitatea, cu legile istorice determinate. Iar liber nu poate fi decît cel care nu absolutizează nici un termen al acestei relații. Absolutizînd necesitatea, se cade în fatalism, după cum absolutizînd libertatea se cade în voluntarism. Ținînd seama de dialectica creației, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că : „Libertatea de creație înseamnă a crea în spiritul societății în care trăiești, a acționa în spiritul ideologiei caracteristice societății în care îți desfășori activitatea". În creația artistică se manifestă specific libertatea artistului și tocmai din această cauză se cere „creatorilor ca fiecare, prin mijloacele specifice" să militeze activ pentru formarea conștiinței, pentru elevarea spirituală a tuturor membrilor societății. Și cum creatorii sînt liberi, aceasta înseamnă că diversitatea de stiluri este o condiție a sporirii calitative a creației artistice.

O altă problemă care se ridică în fața creatorilor de artă este și aceea a căilor de a ajunge la mintea și sufletul oamenilor. Tovarășul Nicolae Ceaușescu formulează cerința unui limbaj care să creeze punți reale între opera de artă și masele largi de oameni ai muncii : „Noi avem nevoie însă de o artă

care să fie pe deplin înțeleasă de constructorii socialismului de astăzi. Pentru ei trebuie scris, trebuie să se compună muzica, pentru ei să se picteze. Numai așa oamenii de creație literar-artistică vor dovedi că își înțeleg locul în societate, că au înțeles comandamentele vremii, că merg în pas cu poporul".

Societatea socialistă, prin recunoașterea diversității stilurilor în creația artistică, deci prin libertatea pe care o asigură creatorilor din domeniul frumosului, asigură sporirea spiritualității românești, ridicarea ei pe o nouă treaptă.

Realizările artistice din ultimele două decenii în cele mai de seamă domenii ale creației artistice sunt o dovadă a modului înțelept de a conduce dezvoltarea literaturii și artei.

CONFABULE

* * *

Este dimineață ninge
prima zăpadă pe care
n-o mai călcăm împreună
umbra ta mă însoțește de-acum
umbra ta este brună
ochii tăi cîndva atît de albaștri
sunt acum mai mult căprui
părul tău scurt
îi cade ei pe umeri
iar trupul lung și subțire
umblă în urma mea
fără să se audă
cînd mă întorc spre ea
mă privește și-mi spune
nu fii trist
noi doi ne-am mai întîlnit cîndva
nu fii trist
nu va ninge la nesfîrșit
mai e timp și de noi
mai e timp —
cîndva ne-am mai întîlnit
două lumini de zăpadă pe cer.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Bacovia are precursori în Tradem și în I.M. Rașcu, la noi, și pe un Rollinat sau Verlaine, la francezi. Poate fi considerat Macedonski ca un precuror însă numai din punctul de vedere exterior al recuzitei simboliste, deoarece Macedonski, în ciuda faptului că este autorul romantic-simbolist al Nopților, **este, prin temperament, un poet solar. Bacovia este un poet nocturn, iubește asfințitul și lucrurile potențate de căderea nopții. Noaptea provinciei devine o variantă nefastă a spiritului călător. Se poate vorbi de claustrofobia operei bacoviene. Toamna și iarna ajung să fie anotimpuri mai provinciale decît celelalte și urbea burgheză a începutului de secol se exprimă prin ele în sufletul sensibil. În mod special, simboliștii au adus în poezie, cu obstinație, pictura, culorile deși, se știe, au vrut să realizeze în poeme muzica înainte de toate. Accentul material al poeziei bacoviene este disputat de aceste două domenii: al muzicii și al picturii. Critici mari precum G. Călinescu sau Eugen Lovinescu, deși au văzut în el un talent neobișnuit, nu i-au recunoscut geniul. Analizele lor rămîn valabile, cu acces la anume straturi ale poemelor. Primul a insistat asupra teatralității versului, celălalt, la antipod, pe exagerarea bolnăvicioasă a autenticității. Adevărul poate fi aflat prin combinarea perspectivelor dar faptul că doi mari critici au fost furați pe pîrtii atît de diferite explică ceva din misterul acestei creații. Legată de această problemă este aceea a eșecului; nefiind vorba de categoria socială a indivizilor ratați, ci de cîtimea de eșec ce intră în compoziția oricărei acțiuni, pînă acolo încît, înțelegînd viața ca o formă a victoriei ființei, putem înțelege extincția ca pe forma contrară a acestei biruinți. Această coardă a sensibilității umane este atinsă de poemul bacovian, cu tandrețea muzicii, a culorii refrenistice, muzica și culoarea se transformă în substanțe existențiale.**

II. „Călinescu eluda materialitatea textului ca sistem de semne diacronic constituite" afirmă un coleg. Fals. Diacronic înseamnă istorie, or, G. Călinescu este autorul unei Istorii **care vede în timp mișcarea formelor poetice. Cum ignoră el materialitatea textului ca sistem de semne diacronic constituite dacă însuși textul lui este cel mai puțin abstract în comparație cu textele altor critici? El își mulează subiectivitatea pe istoria operelor urmărind un scop dublu: scutură colbul de pe cronici și le arată actualitatea estetică, supune textul contemporan unui proces de „călire" trecîndu-l prin focul diacroniei. Călinescu își bazează** Istoria **pe materialitatea textului ca sistem de semne diacronic constituite.**

George Alboiu

„UN DOR FĂRĂ SAȚIU"

● **Recent, s-au împlinit zece ani de la înființarea cenaclului literar „Un dor fără sațiu", din Urziceni, unde s-au afirmat, de-a lungul anilor, autori precum poetul-țăran Ștefan Tănase, poeții Horia Gane, Viorel Cozma, Marin Lupșanu, Șerban Codrin. Cu ocazia acestei festivități, s-a desfășurat o întîlnire literară la care au participat, din partea revistei „Luceafărul" criticii Artur Silvestri și Nicolae Georgescu. Au citit poeții Anatol Pavlovschi — conducătorul cenaclului — Ion Văduva, Mirela Dumitru, Iuliana Păun, Carmen Ionescu, Mihaela Popescu, prozatorii (foarte promițători !) Titu Damian și Marius Stan și eseistul Gheorghe Dobre. În „noua geografie literară", cenaclul literar de la Urziceni poate să însemne o contribuție de preț.**

CENACLUL SCRIITORILOR MILITARI

● **Interesantă, ca și alte întîlniri de acest fel, recenta reuniune a Cenaclului scriitorilor militari a cuprins o dezbatere pe marginea filmului „Fotografii trucate", regizat de Dragomir Vîlcov, după un scenariu de Tudor Negoiță. La dezbatere, care a avut drept invitați pe actrița Tora Vasilescu, regizorul Virgil Calotescu, operatorii Nicolae Girardi și Vivi Drăgan, au participat și scriitorii Olimpian Ungherea, Radu Vaida, Tudor Negoiță, Victor Jerca, Geo Călugăru. Au mai participat Roxana Pană (critic de film) și scriitorii Iosif Vianu, Ion Potopin, Ion Aramă, Vasile Preda, Eugen Teodoru, Artur Silvestri.**

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „ZAHARIA STANCU" SALCIA — TELEORMAN

● **Încheiat, prin cîteva manifestări organizate la Salcia (Teleorman, locul de naștere al marelui scriitor), festivalul național de poezie „Zaharia Stancu" a oferit și la această ediție o imagine a stării lirice tinere de azi. Juriul, alcătuit din Al. Balaci (președinte), Mircea Scarlat, Ion Horea, Artur Silvestri, Laurențiu Ulici, G. Rusu, Aureliu Goci, Sergiu I. Nicolescu, Stelian Vasilescu, Gh. Filip, Stan V. Cristea și Romulus Toma au acordat premii tinerilor poeți Constantin Rupa (Reșița), Luiza Stoichiță (București), Dan Diaconescu (Slatina), Carmen Maier (Sf. Gheorghe), Tudor Matreșu (Lița — Teleorman), Vasile Muste (Sighetu Marmației), Caliopi Dicu (București), Iuliana Ghinea (Alexandria). Premiul „Luceafărul" a revenit lui George Iancu (profesor de limba română la Salcia — Teleorman).**

CONSTRUCȚIA PĂCII

„Ce vrem noi ? Noi, bună pace". Gînd de la lecția de citire și de primă cinstire a limbii române și de la lecția de dictare cu litere mici de mînă și cu litere mari, de tipar ; de la toate lecțiile de după aceea, ale vieții, gînd rostit limpede cu faptele dintotdeauna ale oamenilor acestui pămînt.

În numele lui, în numele acestui gînd vechi ca tot ce înseamnă frumusețe adevărată, pretutindeni unde își iubește țara copiii, cu liniște și cu povețe înțelepte, România socialistă, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au apreciat și apreciază că în situația internațională actuală, care se menține în continuare deosebit de gravă și complexă este mai necesară ca oricînd întărirea colaborării și conlucrării dintre țările socialiste, dintre toate țările lumii, pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru eliminarea armelor nucleare din Europa și din întreaga lume, pentru apărarea păcii și vieții pe planeta noastră.

Plecînd de la această convingere, România și-a adus o contribuție constantă și responsabilă în fața propriei sale deveniri și a istoriei, la eforturile întreprinse pe plan internațional pentru instaurarea unui climat de încredere și de cooperare.

Inițiativele de la Organizația Națiunilor Unite, numeroase întîlniri ale președintelui țării cu oameni politici din întreaga lume și — nu în ultimul rînd — măsurile întreprinse pe plan intern (reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, marșurile păcii, apelurile Marii Adunări Naționale și ale Frontului Democrației și Unității Socialiste) au vorbit și vorbesc lumii întregi despre opțiunea fără echivoc a partidului și statului nostru, a întregului popor român pentru cauza păcii și cooperării internaționale.

Un rol privilegiat în slujirea acestei cauze nobile a întregii umanități a revenit și revine culturii.

Impresionantul tezaur de valori spirituale autentice ale culturii naționale și universale ne-a învățat întotdeauna să credem sincer în marea dragoste pentru frumos, pentru adevăr și dreptate a oamenilor acestui pămînt binecuvîntat de harul tinereții fără bătrînețe al încrederii în ziua de mîine.

Este încrederea care ne dă puterea de a scrie și a visa și din această încredere izvorăsc și se consolidează bunele relații cu toți creatorii de frumos din lume. Eminescu spunea că „... nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului național."

Sintetizînd aspirațiile și tăria națiunii române, scriitorii din Republica Socialistă România sînt, tocmai de aceea, angajați cu întregul lor potențial spiritual și moral în opera de scriere a noului destin de progres și civilizație pe care o desăvîrșește poporul nostru cu fapte caligrafiate înalt și citeț în cartea de aur a devenirii noastre.

„Între zadarnicele și trecătoarele lucruri ale oamenilor, singură arta sparge negura viitorimilor — obișnuia să spună marele Mihail Sadoveanu. **Ambiții nemăsurate, războaie glorioase, impărății bogate, toate cad în pulbere ca într-un mormînt opac. Ci sufletul poporelor alese, pietrificat în opere de artă și glasul inimii lor, după ce s-au alinat deșertăciunile, mult timp încă mai stăruiesc ca și lumina stelei ce-a murit. Din ce-a fost al înaintașilor, din ce va fi al nostru, nimic nu va rămîne unui mileniu viitor decît o linie grațioasă și o dulce imperechere de sunete, care vor purta numele nostru dacă vor avea pecetea sufletului nostru. De aceea, artiștii cu fața în lumină nouă de aurore trebuie să-și plece urechea spre trecut și spre popor".**

Prețuindu-ne trecutul, onorîndu-ne prezentul cu opere durabile și scriind ziua de mîine a copiilor noștri cu majusculele demnității și responsabilității în fața propriei conștiințe și a istoriei, scriitorii României socialiste, oamenii de cultură și artă ai acestei țări, pot fi siguri că se vor întîlni întotdeauna cu fruntea sus și nu numai în eternitate, cu cele mai înaintate și mai luminate spirite ale culturii universale.

Fie ca mai buna cunoaștere și înțelegere prin cultură să adauge marelui semn de carte al păcii, așezat la pagina istoriei de astăzi a civilizației mondiale, cuvîntul și fapta de recunoaștere ale gîndului de pace românesc.

Teofil Bălaj

ORIZONTURILE CULTURII NOASTRE

Cînd Eminescu și Slavici au pus pe stindardele Sărbătorii de la Putna (1871) inscripția : **Cultura este puterea popoarelor**, marcînd memoria sacră a lui Ștefan cel Mare cu emblema aceasta nobilă a crezului tinerilor studioși, prin care spiritualitatea română avea să se afirme în lume, cei doi scriitori tineri formulau de fapt dezideratul unei renașteri sub semnul dezvoltării puterilor de creație a poporului nostru, cum avea să scrie cițiva ani mai tîrziu Poetul național în **Timpul** (1879) : **„Trebuie să fim un stat de cultură la gurile Dunării"**, căci prin cultură renaște un popor și-și justifică năzuințele și drepturile în comuniunea popoarelor ce cred în progres și sînt capabile de creație originală, în sprijinul celor mai nobile aspirații umaniste.

Prin marii reprezentanți ai acestei culturi naționale, romanitatea noastră, o insulă a grandioasei civilizații latine de odinioară, din această parte a continentului, cultura și limba română s-au impus atenției tuturor iubitorilor de progres de-a lungul istoriei ; ei au știut să prețuiască valorile spiritualității noastre românice, afirmate prin Cantemir și Brâncoveanu, promotori ai unor orizonturi noi, umaniste, în cultura europeană, ca și prin Școala Ardeleană sau prin generația pașoptistă, la un nivel modern de năzuințe și împliniri, în consens și emulație cu marile culturi ale Europei, care a primit și încurajat prin reprezentanți de seamă elanul românilor către mari fapte de cultură, pe măsura moștenirii și tradițiilor romanității noastre. De la teza lui Cantemir : **„Limba nebiruit martor iaste"** — în sensul că ea atestă vechimea, **continuitatea și originalitatea** istoriei, culturii și limbii naționale — la vasta cuprindere istorică, filosofică, lirică a operei lui Eminescu ori Blaga, ilustrînd virfurile culturii moderne, în competiție cu marile valori ale creației europene, orizonturile noastre s-au mărit și adîncit continuu și prezența românilor în multe domenii ale științelor și artelor contemporane a fost apreciată pentru substanța și dinamica ei, cum au remarcat încă pe la mijlocul secolului trecut, anticipînd momentul Junimii ori ilustra epocă interbelică, de mare afirmație culturală în lume Vaillant, Michelet, Quinet ori Ubicini, care au văzut limpede marile zăcăminte de energie și inteligență nu numai în generația pașoptistă care le-a fost ucenică, dar și în cei ce urmau să dea țării un statut de independență, demnitate și de cultură înaintată, pe măsura prestigiului romanității în lume. Cînd Alecsandri și l-a asociat pe Ubicini pentru a-i scrie o luminoasă prefață la **Gramatica română** pentru francezi din 1863, poetul știa că istoricul va putea spune limpede lumii romanice tot adevărul despre rolul, capacitatea, aspirațiile românilor în prag de eră nouă, după Unirea din 1859. La cîțiva ani după aceea, se deschideau primele lectorate de cultură și limbă română în Franța și Italia, primele centre de colaborare și difuzare a culturii și limbii române în Occident, în vreme ce Academia Spaniolă era uimită să redescopere romanitatea și specificul latin al limbii și culturii noastre, odată cu mesajul lui I. Codru Drăgușanu care-i trimite volumul său **Peregrinul transilvan** în 1868, iar apoi Pedro Filipo Monlau, membru al Academiei, să readucă în actualitate istoria, romanitatea, limba noastră latină, înrudirea romano-iberică sub semnul lui Traian, împăratul pornit din Spania să cucerească Dacia, și să-și nemurească biruința în Columna din centrul Romei ; de atunci, solidaritatea culturală romanică deschidea orizonturi mai largi și mai fertile vieții spirituale din vechea Dacie pînă la moderna Românie a lui Cuza.

Contactele noastre tot mai strînse cu vechile culturi europene, romanice în primul rînd, au fost benefice și au stimulat efortul sincronizării noastre cu ritmurile înalte ale creației spirituale și materiale din țările avansate. Cînd același Alecsandri căpăta laurii latinității la Montpellier cu al său **Cîntec al gintei latine**, Junimea și reprezentanții ei se aflau pe picior de egalitate cu literatura, știința, învățămîntul, artele, publicistica celorlalte țări neolatine care ne-au sprijinit și politic în lupta pentru Independență, cum au fost alături de noi și în efortul suprem de a realiza Unirea cea mare din 1918, cînd, din nou, odată cu forța noului stat național unitar, ni s-au deschis, mai largi, alte orizonturi de afirmare, de creație, de colaborare europeană, pe toate tărîmurile. Epoca interbelică e dovada unei dezvoltări miraculoase și a unei puteri de creație uimitoare, în condițiile unității și libertății, a contactelor strînse, în deplină egalitate și demnitate, cu toate marile valori ale spiritului creator, cu puternica afirmare a talentelor numeroase și variate care au imprimat epocii o mare strălucire și culturii naționale un prestigiu european recunoscut. Cînd Iorga, Pârvan, Blaga, Densușianu, Sadoveanu, Rebreanu, Călinescu, Vianu și cărțile lor circulau pe atîtea meridiane, nume recunoscute în comunitatea spirituală a Europei, evident că orizonturile culturii naționale, tocmai prin ceea ce avea ea mai specific local, mai definitoriu ca viziune și realizări expresive, receptau interferențe și impulsuri tot mai vii spre creație și afirmare europeană ca o componentă apreciabilă a spiritualității moderne.

Contactele susținute dintre culturi și popoare fortifică totdeauna substanța culturii naționale și dau spiritului creator, talentelor, zelul competitiv pentru realizarea unui adevărat progres în toate direcțiile, spirituale și materiale, civilizația nouă fiind expresia concretă a propășirii. După sincopele ultimei conflagrații mondiale, s-au creat alte relații, fără ca tradițiile contactelor colaborării culturale să se stingă ; curînd au apărut inițiative noi și un nou elan al prezențelor românești peste hotare și al colaborării culturale reciproce.

Am asistat și am participat în ultimele decenii la inițiative și manifestări ale culturii noastre către noi orizonturi, prin promovarea traducerilor, prin dezvoltarea lectoratelor noastre, prin prezențe active la congrese, simpozioane, reuniuni științifice și literare, cu bucuria de a întîlni numeroși tineri la specializare în centre reputate de cultură, acolo unde și profesorii noștri își făcuseră studiile, acolo unde cărțile lor nu lipseau din biblioteci, cum cărțile marilor ginditori și creatori se aflau la îndemîna noastră, cu mirajul orizontului infinit al științelor, literaturii și artelor.

Cultura și limba noastră, cu specificul lor romanic atît de pregnant, au determinat noi investigații și au sporit numărul eruditilor străini care s-au dedicat studiului și difuzării lor în lume. Congresele de filologie romanică (din Franța, Portugalia, R.F.G., Italia), ca și simpozioanele literare și lingvistice au pus în relief aspectele spiritualității românești, ca singură moștenitoare a romanității orientale, încît studiile consacrate ei în ultimele decenii pot constitui o adevărată bibliotecă : limba și literatura română văzute de învățați și literați străini. Putem cita, cu gratitudine, cîteva nume de prestigiu : Alf Lombard (Suedia), Alain Guillermou și J. Goudet (Franța), Werner Bahner și K. Bockmann (R.D.G.), W. Noomen (Olanda), Rosa Del Conte, Mario Ruffini, Mariano Baffi (Italia), R.A. Budagov (U.R.S.S.), L. Gáldi (Ungaria), K. Heitmann (R.F.G.) ș.a., de care ne simțim legați de mulți ani, fie colaborînd direct, fie în schimburi de informații reciproce, adesea în corespondență și în contact strîns cu ceea ce studiem și publicăm fiecare. Acum trei decenii, cînd reputatul romanist suedez Alf Lombard care și-a consacrat o bună parte a vieții sale studiilor românești, ne-a spus la Academie, după ce publicase **Le verbe roumain** (2 vol., 1 230 pag.) că limba română este, cum spusese și Valentin Kiparski, slavist de la Helsinki, „cea mai interesantă din Europa" și merită să stea alături de celelalte mari limbi romanice, — savantul citat nu făcea o asertiune de circumstanță, nici o politețe gratuită, pentru că el avea să ne dea pînă acum, cînd l-am sărbătorit la cei 85 de ani ai săi și cînd continuă să predea studenților limba română la Universitatea din Lund (a scris despre această performanță și despre atașamentul său față de limba și cultura română presa suedeză), ne-a dat deci alte două mari lucrări de referință : **La langue roumaine — une présentation** (Paris, 1975) și **Dictionnaire morphologique de la langue roumaine** (București-Lund, 1982). Apoi la Lyon, J. Goudet (președintele Universității și șeful Catedrei de italiană-română, subsemnatul fiind colaboratorul său la Catedră în anii 1978—1980) a scris în amplul său studiu despre raporturile lingvistice franco-române **(Dacoromania**, Freiburg, 1979, nr. III) că „limba română este piatra unghiulară a întregii romanități", căci, fiind o arie laterală, ea a păstrat mai fidel unele aspecte originare din latină, care stau la baza evolutiilor romanice din alte limbi înrudite. Ca și studiul limbii române, abordat de mulți filologi de renume din lume, cum a dovedit-o cel mai vast Congres al romanității, care s-a ținut aici, la București în 1968, literatura română și reprezentantul ei de frunte Eminescu au inspirat pe mulți literați, critici și istorici literari, realizînd fie traduceri numeroase din scriitorii români, fie studii pertinente asupra originalității operelor noastre mari, sub raportul conceptelor, viziunii și expresivității limbajului. Memorabile au fost convergențele românești la simpozioanele Eminescu de la Veneția (1964), organizat de Rosa Del Conte, de la Paris (1975), de Alain Guillermou, inimosul șef al Secției române de la Sorbona, al cărui colaborator am fost doi ani, ca lector de română acolo (1965—1967), dar și ca traducător (împreună cu G. Pârvan) al masivei sale teze de doctorat de stat : **Geneza interioară a Poezilor lui Eminescu** (1963), apărută la noi în Colecția Eminesciana — Iași (1977), autorul filind de față la lansarea ei, omagiind în românește cultura și limba noastră, pe Eminescu, „reprezentant de geniu al acestei culturi, cel mai mare artist al limbii românești". Deci limba română și Eminescu, în special, au făcut ca orizonturile culturii naționale să atingă toate meridianele, putem spune, din Japonia în Brazilia, din China în S.U.A. și Hawai și în ultimul timp în multe țări arabe, unde studenții care se specializează la noi reînnoiesc o veche tradiție de legături culturale dintre România și Orientul Apropiat.

Ne-am bucurat recent de activitatea unor centre de studii și traduceri eminesciene în India, în S.U.A., ca și la Roma, Avignon ori la Heidelberg. Avem în față volume de studii și comunicări cu teme românești, rezultînd din întrunirile științifice de la Michigan **(Eminescu, luceafărul poeziei**, în engleză), Roma **(Momentul Eminescu**, simpozion 1986), Aix-en-Provence (M. Eliade), Lyon **(Eminescu, Poezii**, antologie bilingvă, trad. J. Courriol) și din vara aceasta o teză de doctorat de stat la Lyon, pe tema convergențelor franco-române înterbelice a fost susținută de prof. Ecaterina Cleynen (conducător, prof. J. Goudet, președinte al juriului A. Guillermou). Tot atunci a avut loc Simpozionul M. Eliade, organizat de trei mari instituții pariziene : Academia, Universitatea Sorbona și Centrul de cultură G. Pompidou (cu o expoziție documentară : cărți, manuscrise, studii despre savantul român, tipărite pe toate meridianele). A fost o prezență românească de mare prestigiu cultural în inima Parisului în acel iunie 1987, ilustrată și prin filmul consacrat lui M. **Eliade, în care interferențele culturii noastre** cu altele, prezente în opera savantului omagiat subliniau ponderea apreciabilă a acestei culturi în competiția valorilor spirituale majore ale continentului.

Este important să știm prețul experienta pozitivă și învățămintele unor contacte cît mai largi între culturi și oameni de erudiție si talent, pentru că totdeauna circulația valorilor în dublu sens e în avantajul popoarelor și al fiecărui om de bine. Cultura e un ferment al adevărului, libertății și demnității umane, iar ceea ce e mai specific național în cultură devine componentă definitorie, cu osebire prețioasă, pe scara valorilor permanente, propulsive și exemplare sub raportul calitativ al progresului. Arghezi spunea că Eminescu **„fiind foarte român este un poet universal"** (Conferința la Ateneu, martie 1943).

Realizări deosebite și calități incontestabile ale geniului românesc, cristalizat în opera creatorilor de cultură, savanți, scriitori, artiști, au asigurat un loc demn spiritualității noastre în aria culturii universale, loc pe care schimbul de valori, contactele culturale, prezența noastră la dezbateri și colocvii internaționale, centrele de cultură românească de pe lîngă marile universități, traducerile și cursurile de vară de cultură și limbă română trebuie să-l ridice pe o treaptă și mai înaltă, nu numai să-l păstreze **tale-quale**, ca o moștenire pozitivă a meritelor altor generații... Astăzi, cînd o dinamică vie imprimă activităților constructive o amploare deosebită, se cuvine ca orizonturile culturii, **ale relațiilor** ei cu forțele pozitive de pretutindeni, să capete noi dimensiuni, mai vaste ca oricînd, pentru că există tocmai voința, puterea talentelor, cugetul umanist, generos, și evantaiul larg al inițiativelor prin care romanitatea noastră, tezaurul de înțelepciune și elanul cunoscut către o deschidere culturală cît mai vastă pot pregăti o nouă eră de creație literară, artistică, științifică. Schimbul de opinii și contactele directe dintre specialiști, oameni de litere, filologi, artiști constituie un factor esențial de continuă regenerare și îmbogățire cu idei noi a orizonturilor culturii naționale. În acest sens, inițiativele pozitive sînt totdeauna binevenite.

Gheorghe Bulgăr

REVISTA STRĂINĂ

● **CINE A SCRIS „ILIADA" ȘI „ODISEEA" ?** Iată o întrebare care datează de peste două mii de ani și la care nu se știe dacă se va putea răspunde vreodată. În principiu, se acceptă că autorul celor două capodopere este Homer, cîntărețul orb din Smirna, poate din Chios (?), dar încă de acum două mii de ani filologii din Alexandria se îndoiau de paternitatea lui asupra celor două lucrări.

În epoca modernă, F. A. Wolf a fost cel care, în anul 1795, odată cu publicarea lucrării „Prolegomene ad Homer", a repus problema pe tapet, subliniind faptul că, spre deosebire de „Iliada", operă scrisă evident de un bărbat, „Odiseea" abundă de atîta experiență feminină încît este exclus ca autorul ei să nu fie o... femeie. Scriitorul englez Samuel Butler, studiind în amănunțime conținutul „Odiseei", a ajuns la concluzia că autoarea este o poetă siciliană de rang aristocratic care și-a zugrăvit în „Odiseea" propriul portret, prezentîndu-se sub înfățișarea frumoasei Nausicaa, fiica regelui Alcinos și a reginei Areta.

În volumul „Mituri grecești", Robert Graves împărtășește punctul de vedere al lui Butler în sensul că o admite pe Nausicaa drept autoare a „Odiseei". După părerea lui, ea a localizat în Sicilia două legende diferite, fără a inventa nimic. Este vorba despre întoarcerea istorică a lui Ulyse din Troia și despre întîmplările alegorice ale altor eroi.

Arkadii Gaidar și fiul său, Timur, în anul 1939.

● **MULȚI DINTRE CITITORII DE VÎRSTĂ MIJLOCIE**, dar nu numai ei, își amintesc cu nostalgie de „Timur și băieții lui" și de „Comandantul fortăreței de zăpadă", ambele aparținînd scriitorului sovietic Arkadii Gaidar. Născut în anul 1904, scriitorul se numea Arkadii Golikov. De unde atunci pseudonimul Gaidar cu care el a semnat prima carte „Casa dreptunghiulară", apărută în anul 1925 ? Părerile sînt împărțite.

Vera Smirnova, autoarea celei mai bune dintre biografiile consacrate scriitorului, susține că Gaidar este un cuvînt de origine mongolă care înseamnă „călărețul din frunte". Poetul Nikolai Tihonov scria în prefața cărții „Gaidar în război" (autori M. Kotov și V. Liuskovski) că acest cuvînt înseamnă „soldatul brav și vigilent". Boris Kamov, semnatarul prefeței consacrate lui Gaidar din prima ediție a „Operelor alese" ale lui Gaidar, din anul 1977, scria că Gaidar înseamnă „încotro te duci ?".

Timur Gaidar, fiul scriitorului, care în prezent lucrează la o carte despre tatăl său, din care unele fragmente au și apărut în revista „Novii Mir", neagă toate aceste versiuni. În primul rînd pentru că tatăl său nu și-ar fi luat niciodată un pseudonim care să-l glorifice. În al doilea rînd, ca în cazul multor altor legende și enigme legate de numele lui Gaidar, există și aici o explicație simplă : Gaidar iubea, încă de pe cînd era copil, rebusul. Pseudonimul și l-a format din **G.A.-i. d'Ar**, care provenea de la Galikov Arkadii d'Armazas, acest din urmă cuvînt apărînd frecvent în multe dintre scrisorile lui, d avînd valoarea lui iz (din) din limba rusă. Deci, Gaidar = Galikov Arkadii din Armazas.

● **S-AU ÎMPLINIT 50 DE ANI DE CÎND A FOST BOMBARDATĂ** mica localitate spaniolă Guernica și de cînd Pablo Picasso a realizat, pe parcursul a numai două luni, cel mai cunoscut dintre toate tablourile lui, cel purtînd numele satului martirizat.

Pentru a marca evenimentele legate de împlinirea unei jumătăți de secol de cînd, în anul 1937, „Legiunea Condor" nazistă a distrus din temelie asezarea, ucigînd peste 2 000 de oameni, au fost organizate o gamă variată de activități. Astfel, pe scena Operei din Bilbao a avut loc premiera operei „Guernica" a compozitorului Escuderio : un film despre destinul micii localități din țara bascilor se numește „Lauxeta", după numele poetului basc împușcat de soldații falangei lui Franco. Și tot cu această ocazie, în centrul Guernicăi, astăzi refăcută, a fost dezvelit „Monumentul păcii și al toleranței între popoare", operă a sculptorului Eduardo Chillida.

Din păcate, în momentul festivităților celebrul tablou al lui Picasso nu se afla la... Guernica. Tabloul, adus din Statele Unite ale Americii în anul 1981, se găsea expus la Madrid fapt ce a creat nemulțumiri în rîndul populației basce din regiune.

Avînd dimensiuni neobișnuite pentru un tablou (3,5 metri pe 7,8 metri), „Guernica" a rămas peste ani și va rămîne în continuare un avertisment împotriva unor atrocități posibile.

● **PE NUMELE ADEVĂRAT DAVID ROBERT JONES, DAVID BOWIE**, „cameleonul rock-ului", cum l-a caracterizat revista londoneză „The Observer Magazine", dar în mod indiscutabil una dintre valorile certe ale rock-ului contemporan, s-a născut la Londra în anul 1947. A debutat într-o formație de amatori imitîndu-i pe „Rolling Stones". Aceasta se întîmpla în anul 1963, dar el a trebuit să mai aștepte cîțiva ani pînă cînd fetele ajunse la pubertate să le-șine la simpla lui apariție pe podium.

Primul său disc „Space Oditty", conținînd cîntece simple, de largă accesibilitate, a fost inspirat de cartea celebrului autor american s.f. Artur Clarke „Odisee spațială în anul 20001". De atunci s-a transformat, „asemeni unui cameleon", trecînd prin toate stilurile și oprindu-se în final la rockul s.f. Acest „ton cosmic" a devenit apoi liantul tuturor creațiilor și interpretărilor sale. Cele mai grăitoare exemple sînt cîntecul „The Moon who Sold the World" și discul „The Rice and the Fall of Ziggy Stardust", acesta din urmă reproducînd cîntecele prezentate în cadrul show-ului cu același nume în care el apare în chip de Ziggy Stardust de pe planeta Marte.

După Beatles, David Bowie a fost primul care a demonstrat că popularitatea și spiritul novator pot face casă bună, că una nu o exclude pe cealaltă. Acuzat că se „inspiră" din lucrările altora, el se apără argumentînd că folosește tot ce i se oferă, tot ce are la dispoziție, așa cum un pictor are dreptul să folosească toate culorile. De fapt, el nu copiază pe nimeni, el se inspiră doar, de regulă după opere literare, prelucrînd apoi totul potrivit inspirației și concepției lui artistice. „Un pictor bun nu se lasă de pictură numai pentru că oamenii spun că a pictat destul. Așa judec și eu atunci cînd editez un nou disc : o fac pentru mine și mă bucur de tot ceea ce fac."

Are o credință fermă în viitorul rock-ului. Este convins chiar că rock-ul este unul dintre genurile de cultură capabile să influențeze lumea contemporană și să o schimbe.

SPORT

Trestii de fum

Ninge. Ceea ce înseamnă vreme de poveste. Acum, oamenii ar merita să fie, o zi sau o noapte, brazi tineri, în virf de munte și să privească jur împrejur țara. Mă gîndesc, totuși, că jucătorilor Sportului studențesc nu le-aș acorda această întrare în miracol. Aducîndu-mi aminte de ei și de ziua de miercuri, îmi spun că mi-ar place să fiu un pui de lup, tocmai cînd le fată oile.

N-am fost la meci. M-a oprit un prieten, spunîndu-mi că la pomul lăudat trebuie să mergi cu toporul. Am ascultat împreună transmisia, miercuri, la radio, într-o casă ridicată pe mal de gîrlă — un fel de vis dulce pe care-l mîngiie copiii prin somn, după ce, înainte de culcare, am văzut un șir de lebede plutind în lungi osteneli. Și pentru că n-am fost, nu-mi doresc altceva decît sănătate și o luntre de mărgăritar pe un riu de aur care să se verse într-un golf umbrit de portocali. Căci la prinzul ăsta cu noduri vroiam să vă aduc. Păi, oameni buni, pe care vă vreau, o zi sau o noapte, brazi în virf de munte, la București ninge, e zloată, frig, iarnă mănoasă, așa cum ne place să fie decembrie, și vin unspe portocali sau lămîi sau alte plante mediteraneene, care, în loc să dirdîie de groază că gerul le va degera floarea, se apucă de ne tăvălesc prin noroaie !? Nu mai înțeleg nimic, unde țipă viscolul și doare, în portocali, sau în salcîmi ? Un lucru e cit se poate de limpede în cazul ăsta, și anume că jos, acolo, sub destinul înfrigurării noastre (căci ce altceva e patima pentru fotbal decît o nesfîrșită înfrigurare ?) ceva nu e-n regulă. Adevărul e că multe nu sînt în regulă. În fintina fotbalului românesc, la ora actuală, apele curg de-a curmezișul, zeul strugurilor nu e acasă (s-o fi dus la furat mere ?) și toate nădejdile noastre spre îndreptare seamănă cu un fulger plingind pe-un țambal. Singura echipă care știe că dacă-l apuci pe cineva de git nu-l slăbești pînă nu-i faci cravata fluture amiral e Steaua. În rest ? În rest ninge blînd, înțelept și fiecare om, chiar și jucătorii Sportului studențesc (pentru că și înfrîngerile țin de viață, sau mai ales ele) ar merita să fie, o zi sau o noapte, brazi tineri, în virf de munte.

Fănuș Neagu

P.S. I.

Duminică, am urmărit meciul Avicola Crevedia — Electrica Titu (divizia C), cîștigat pe merit cu 2—0 de prima formație, și am remarcat trei jucători care ne-ar fi de mare folos în Giulești : portarul Ilie Vasile (Titu), fundașul Rusu și extrema stîngă Haralambie. Sper că se aude-n gară.

P.S. II

Comisia de disciplină își bate joc de noi, suspendîndu-l pe Moraru la fel ca pe Varga, Iovan, Belodedici. Moraru, pentru ceea ce a făcut, ar merita ceva mult mai serios.

F. N.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zainescu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
51
(1 336)
Sîmbătă
19 decembrie
1987
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Eveniment politic major în viața societății românești

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

MARELE FORUM

În zilele de 14—16 decembrie, a.c., la București, s-au desfășurat lucrările marelui forum democratic al partidului, al întregului popor, cea de-a cincea Conferință Națională a Partidului Comunist Român, eveniment de o deosebită importanță și cu deosebite semnificații pentru actuala perioadă a construcției socialiste a patriei, pentru înfăptuirea întocmai a programelor și obiectivelor stabilite de cel de-al XIII-lea Congres. Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, document de o vastă și strălucită cuprindere a problematicii actuale și de perspectivă a operei de edificare socialistă și comunistă a patriei, a fost adoptat ca program de acțiune, de muncă și luptă al partidului, al întregului nostru popor. În lumina magistralei analize a tezelor, orientărilor și direcțiilor de acțiune cuprinse în Raport, dezbaterile Conferinței, documentele adoptate constituie un grăitor exemplu de abordare concretă, deschisă, a realității atît prin ceea ce are ea mai semnificativ și durabil în planul realizărilor materiale și spirituale, cît și sub latura cerințelor, a măsurilor care se impun pentru a da curs optim, major, îndeplinirii tuturor prevederilor celui de-al optulea cincinal și a ridica necontenit nivelul muncii și gîndirii creatoare.

Raportul prezentat de secretarul general al partidului aduce în prim plan căi și soluții care fac din experiența de pînă acum o certă și laborioasă documentare asupra viitorului, a principiilor și modalităților în care procesul revoluționar, sarcinile și obiectivele asumate și promovate de revoluție pot și trebuie să cunoască o finalitate mereu creatoare. Profundele transformări revoluționare din anii construcției socialiste și îndeosebi după evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului, succesele istorice obținute de poporul nostru în opera de edificare a noii societăți, stadiul actual, dezvoltarea intensivă a industriei, înfăptuirea programelor de organizare și modernizare a producției, realizarea obiectivelor noii revoluții agrare, transformarea în realitate a programelor de sistematizare și modernizare a tuturor localităților, sporirea aportului științei, învățămîntului și culturii în întreaga operă de înflorire economică și socială a patriei, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, înfăptuirea consecventă a principiului construirii socialismului cu poporul și pentru popor, iată, într-o privire de ansamblu, liniile constitutive ale unui mod analitic și de profundă sinteză pe care Raportul secretarului general al partidului îl aduce în fața întregului partid și în fața întregii țări, într-o accepție și după o metodă care reprezintă de fapt însăși conduita și esența spiritului revoluționar în acțiune.

Fiecare din problemele abordate și toate la un loc formează aceea nouă calitate a luptei și muncii, a angajării, a abnegației, a dăruirii. O energie neobosită cunoaștem în lupta, în munca și gîndirea conducătorului partidului și țării, un exemplu strălucit cunoaștem prin destinul și vocația sa. Ne vorbește despre prezent și viitor, ne vorbește despre trecut și prezent, ne vorbește despre idealurile socialismului și comunismului, despre libertate și independență, despre unire și unitate, despre cugetul și sufletul poporului din mijlocul căruia s-a ridicat și căruia, ca luptător, ca fiu și conducător, îi ține drepte cîrmele, îi cumpănește timpurile. Marile ctitorii, marile înfăptuiri care alcătuiesc noua geografie economică și socială a patriei sînt o mărturie de netăgăduit în acest sens. Într-o perioadă istoricește scurtă ele au semnificație și destin de epocă. Atingem, odată cu anul viitor, exact jumătatea drumului actualei etape deschise de Congresul al XIII-lea, intrăm în cel de-al treilea an al cincinalului, an decisiv pentru înfăptuirea tuturor sarcinilor și obiectivelor stabilite după cum etapa însăși e decisivă pentru configurația economică și socială a României anilor 2000, pentru România acelei noi calități a muncii și vieții, pentru România acelui nou stadiu de țară socialistă mediu dezvoltată. Sînt cuprinse toate acestea în Raportul secretarului general al partidului, ele formează cîmpul larg de reflecție și acțiune al muncii și vieții întregii țări.

Activitatea ideologică, politico-educativă, de dezvoltare a conștiinței socialiste și întărire a spiritului revoluționar, de formare a omului nou, înaintat, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului, întărirea continuă a rolului conducător al partidului — centru vital al întregii națiuni —, creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid, a cadrelor, a tuturor comuniștilor în perfecționarea muncii politice și organizatorice, în întărirea spiritului de răspundere și a disciplinei de partid, în buna organizare și conducere a întregii activități reprezintă, de asemenea, un larg capitol al Raportului prezentat, avînd o motivație și o dezvoltare de principii ce izvorăsc atît din realitatea și experiența practică, imediată, cît și din știință, din convingerile moral-politice și ideologice ferme prin care statutul de comunist, de revoluționar, este un statut al înaltului exemplu de devotament și abnegație. În condițiile actuale, în lumina cerințelor

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU

A PREZENTAT RAPORTUL

CU PRIVIRE LA STADIUL DEZVOLTĂRII FORȚELOR DE PRODUCȚIE, AL SOCIETĂȚII SOCIALISTE ÎN GENERAL, AL RELAȚIILOR DE PRODUCȚIE ȘI SOCIALE, AL DEMOCRAȚIEI MUNCITOREȘTI-REVOLUȚIONARE, AL PERFECȚIONĂRII CONDUCERII, PE BAZA PRINCIPIILOR AUTOCONDUCERII ȘI AUTOGESTIUNII, AL PERFECȚIONĂRII ȘI CONTINUĂRII PROCESULUI REVOLUȚIONAR ÎN NOUA ETAPĂ DE FĂURIRE A SOCIETĂȚII SOCIALISTE MULTILATERAL DEZVOLTATE ȘI DE ÎNAINTARE A ROMÂNIEI SPRE COMUNISM

(Extrase din Raport în paginile 2 și 3)

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

la încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român

Stimați tovarăși,

Încheiem cea de-a V-a Conferință Națională a partidului într-o deplină unitate și cu hotărîrea unanimă de a face totul pentru realizarea în cele mai bune condiții a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului privind dezvoltarea economico-socială și a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare fermă a României spre comunism. **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!“, „Ceaușescu și poporul !“).**

Dezbaterile conferinței s-au caracterizat printr-o abordare responsabilă, critică și autocritică, a problemelor complexe ale construcției socialiste în patria noastră și ale situației mondiale.

După cum s-a prezentat, au luat cuvîntul în plen și în secțiuni 287 de delegați, care au analizat aprofundat problemele înscrise la ordinea de zi, activitatea din toate sectoarele și au făcut sute de propuneri în vederea îmbunătățirii activității, a conducerii și planificării în toate domeniile economico-sociale.

Iată de ce se poate afirma, cu deplin temei, că lucrările Conferinței Naționale a partidului au constituit o puternică manifestare a democrației interne de partid, a democrației revoluționare din patria noastră, care asigură participarea întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !“, „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !“).**

Într-o deplină unanimitate, au fost adoptate Raportul, celelalte documente și Rezoluția conferinței, care dau o minunată perspectivă de înaintare neabătută a României spre noi culmi de progres și civilizație, spre ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregii națiuni. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Conferința Națională a reafirmat în unanimitate justețea planului cincinal 1986—1990, a programelor de organizare științifică și modernizare a producției, de normare și perfecționare a activității economico-financiare și de aplicare fermă a autoconducerii, autogestiunii, a tuturor hotărîrilor istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului.

În legătură cu aceasta, trebuie să spunem că obiectivele minunate de dezvoltare economico-socială a patriei noastre în următorii trei ani și în perspectivă pînă în anii 2000 cer o intensificare puternică a eforturilor, o îmbunătățire a muncii în toate domeniile de activitate. Trebuie să facem în așa fel încît în condițiile complexe interne, dar mai cu seamă internaționale, să asigurăm neabătut realizarea planului cincinal, a programelor de dezvoltare generală a patriei noastre, ridicarea ei pe noi trepte de progres și civilizație ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !“, „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !“).**

M-am referit, din nou, la aceste probleme deoarece chiar în aceste zile unele organisme economico-financiare internaționale — ale Pieței comune, ale Statelor Unite ale Americii — dau o perspectivă foarte sumbră dezvoltării economice. Vorbesc de încetinirea ritmului de dezvoltare economică, apreciind-o că va fi în jur de 2 la sută. Au loc fenomene de fluctuație, de dezechilibrare a sistemului monetar și financiar mondial. Nu mai vorbesc de situația grea în care se găsesc țările în curs de dezvoltare. În aceste împrejurări trebuie să înțelegem bine că perspectivele sumbre din economia mondială — chiar înrăutățirea situației economice mondiale generale — cer să acționăm cu și mai mare răspundere, să luăm toate măsurile, în așa fel ca aceste influențe să fie cît mai mici și să asigurăm înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei noastre ! **(Aplauze puternice prelungite).**

Aceasta impune însă, în același timp — și doresc să reamintesc ce am spus în Raport — necesitatea dezvoltării colaborării cu toate statele lumii în depășirea acestor probleme, intensificarea cooperării, specializării în producție, în vederea realizării unui comerț cu adevărat liber, a unor relații economice de egalitate și echitate — singura cale pentru a asigura depășirea problemelor grave economice mondiale și realizarea unei economii stabile, care să asigure dezvoltarea fiecărei națiuni. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

Avem hotărîri, planuri și programe realiste, care corespund pe deplin bazei materiale, capacității creatoare a oamenilor muncii, a întregului nostru popor. Dispunem de tot ce este necesar pentru realizarea lor. Acum, hotărîtor este să trecem cu toată fermitatea la activitatea practică, la luarea tuturor măsurilor organizatorice, tehnico-științifice în vederea înfăptuirii lor !

Să facem totul pentru a încheia cu rezultate cît mai bune planul

Continuare în pag. a 3-a

Sub semnul tinereții permanente

De la tribuna Congresului al IX-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu adresa un vibrant îndemn către tineretul patriei de a se situa în primele rînduri ale constructorilor noii ere care avea să se inaugureze atunci, dînd întreaga măsură a devotamentului și abnegației sale, a capacității și patriotismului său. Nesfîrșite coloane de tineri porneau din toate colțurile țării spre cele mai fierbinți puncte de pe harta României unde se punea temelia unor noi și impresionante însemne pentru viitor, unde se înălțau ctitoriile

Romulus Lal

Continuare în pag. a 7-a

Încrederea noastră

Fără sentimentul obîrșiei nu poți avea sentimentul izvorului, sentimentul cunoașterii, sentimentul iubirii, sentimentul întoarcerii. Dezrădăcinarea de orice fel are drept urmare, firească, ofilirea lăuntrică și risipirea în neant. Iată de ce, la vremea fiecărei toamne, aducîndu-mi aminte de obîrșia mea țărănească, privesc înfrigurat cum răsare din brazdă bobul de grîu. Mi-a rămas întipărită în suflet pentru totdeauna priveliștea din copilărie a verdelui său de către toamnă și nu mă pot desprinde nicicum de imaginea grîului, el fiindu-mi mereu oglindă prin care îmi redescopăr obîrșia, îmi redescopăr numele, îmi redescopăr sensul trecerii prin anotimpurile vieții. Bobul de grîu este o entitate anonimă care, alăturîndu-se altei și altei entități, de același fel, produce marele salt în emblematic, spre lauda ființelor nemuritoare. Mitologia grîului m-a fascinat și mă fascinează prin osmozele cosmice cu numele și soarta omului. În tradiția poporului grîul însoțește și rîsul și plînsul și dorul de iubire și bocetul petrecerii sub hume și cîntecul de leagăn și inițierea prin ritualul nunții. Privesc de aceea grîul cu sfințenie mărturisită și mă închin lui, în fiecare zi, ca unei dovezi mai cuprinzătoare și mai convingătoare decît toate cărțile veacurilor despre eternitatea neamului românesc, neam din care trăgîndu-mi seva îi sînt, la toate întîmplările, sub toate vremurile și în toate vămile, slujitor devotat pînă la uitarea de sine. După felul în care privirile mele ating în toamnă mările verzi ale grîului abia răsărit mă pot

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

Fructul realității

Cu bloc-notesuri ferfenițite băteau șantierele țării în ridicare. Sau fără bloc-notesuri, dar cu o memorie fără cusur.

Dar de ce șantiere, aproape **numai** șantiere? Firește, țara se afla în reconstrucție, apoi în **deplină** construcție. Specificul se mai păstrează. Și se va mai păstra. El își are explicațiile bine întemeiate. Țara este și astăzi, mai ales astăzi, un vast șantier. Se lărgesc orașe, apar orașe noi, sînt săpate mari canale de irigații și de navigație, apar combinate chimice, metalurgice, uzine pentru construcții de mașini, șantiere navale etc. Dar un reportaj senzațional (chiar literar, în limitele posibile ale genului) despre inventii autohtone în domeniul laserilor, despre uriașa, tulburătoarea, contradictoria, necesara

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 2-a

Din Raportul cu privire la stadiul dezvoltării forțelor de producție, al societății socialiste în general, al relațiilor de producție și sociale, al democrației muncitorești-revoluționare, al perfecționării conducerii, pe baza principiilor autoconducerii și autogestiunii, al perfecționării și continuării procesului revoluționar în noua etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism

PREZENTAT DE TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

VI. Activitatea ideologică, politico-educativă, de dezvoltare a conștiinței socialiste și întărire a spiritului revoluționar, de formare a omului nou, înaintat — constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România

Stimați tovarăși,

În întreaga activitate de construcție socialistă un rol de însemnătate deosebită a avut întotdeauna activitatea ideologică, politico-educativă. Generația revoluției de eliberare socială și națională, a revoluției și construcției socialiste își amintește bine spiritul de sacrificiu, de abnegație al comuniștilor, al revoluționarilor, atît în anii ilegalității, cît și în anii cuceririi puterii politice, în anii grei ai construcției socialiste. Putem spune că, într-adevăr, activitatea ideologică, politică, educativă a avut un rol de însemnătate deosebită, a constituit o adevărată forță motrice în unirea eforturilor întregului popor pe calea construcției socialiste. Pe această cale poporul nostru a învins multe greutăți, cu încrederea deplină în justețea cauzei sale, în victoria socialismului. Și viața a demonstrat cu putere că așteptările, speranțele poporului nostru s-au împlinit. Am obținut succese remarcabile. Citeodată, unii uită ce greutăți au fost învinse. Astăzi s-au asigurat asemenea condiții de muncă și de viață care nici nu puteau fi bănuite cu cîteva decenii în urmă.

În același timp, trebuie să spunem că s-a creat și o anumită stare de lucruri care a diminuat spiritul de abnegație și sacrificiu. S-a ajuns la o anumită automulțumire. Sînt unii care gîndesc că acum avem o asemenea situație încît nu mai este necesar spiritul de sacrificiu, spiritul revoluționar. Au apărut, din păcate, chiar unele tendințe de îmbogățire și alte manifestări străine eticii și echității socialiste, spiritului revoluționar.

S-ar putea spune că s-a ajuns la o anumită rămînere în urmă a nivelului ideologic, politic și educativ față de cel al dezvoltării forțelor de producție, al societății noastre în general. Aceasta se poate datora, în parte, atît preocupărilor intense de dezvoltare a forțelor de producție în toate sectoarele economiei naționale, dar și unei anumite neglijări a activității politico-ideologice.

Este necesar să analizăm, cu toată seriozitatea, această stare de lucruri, să tragem concluziile corespunzătoare și să trecem cu hotărîre la îmbunătățirea activității politico-educative, la ridicarea nivelului ideologic al partidului și, în primul rînd, al cadrelor de partid.

Trebuie să nu uităm nici un moment că, pentru a asigura înfăptuirea Programului partidului, înaintarea spre comunism, este necesară dezvoltarea puternică a conștiinței revoluționare, ridicarea continuă a nivelului politico-ideologic, a conștiinței socialiste a comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii.

În noua etapă a dezvoltării societății românești nu numai că nu se diminuează importanța activității ideologice, ci, dimpotrivă, ea se accentuează și devine tot mai importantă.

Problemele complexe pe care le ridică uriașele transformări care au loc în țara noastră și în lumea contemporană cer un larg orizont ideologic și politic, o înțelegere și cunoaștere temeinică a legilor generale ale dezvoltării sociale, a interdependenței dintre diferitele fenomene, atît pe plan național, cît și internațional.

În noua etapă a revoluției se cere, în toate domeniile de activitate, un și mai puternic spirit revoluționar, de luptă și abnegație, să se pună pe primul plan înfăptuirea neabătută a principiilor eticii și echității socialiste. Comuniștii, revoluționarii trebuie să pună mai presus de toate interesele generale ale societății, interesele întregii noastre națiuni!

Aș dori să repet din nou unele versuri ale poetului George Coșbuc, în care se spune că:

Cei ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta și în primul rînd,
Ei tot atît de buni ne par,
Ca orișicare laș fugar!
Murmurul azi și orișicînd,
E plînset în zadar!
(Aplauze puternice, prelungite).

La baza întregii activități ideologice și politico-educative trebuie să stea Programul partidului și Programul ideologic, care reprezintă concepția științifică, materialist-dialectică a Partidului Comunist Român, precum și hotărîrile congreselor, conferințelor și plenarelor Comitetului Central al partidului, alte documente ale partidului nostru, precum și principiile revoluționare ale socialismului științific.

Se impune o intensă activitate de propagandă, politică, culturală pentru ridicarea conștiinței revoluționare a tuturor oamenilor muncii!

În acest sens, un rol important îl au toate mijloacele de informare în masă — presa, radioteleviziunea — care trebuie să desfășoare permanent o activitate intensă pentru cunoașterea și înțelegerea justă a politicii partidului de către toți oamenii muncii, pentru înfăptuirea hotărîrilor de partid, a legilor țării.

Trebuie să perfecționăm activitatea organizațiilor de masă și obștești. Să facem astfel încît casele de cultură, cluburile, teatrele și alte unități de cultură să aibă un rol tot mai activ în întreaga dezvoltare a conștiinței revoluționare a oamenilor muncii. Să asigurăm ca Festivalul național „Cîntarea României" — care reprezintă un puternic cadru de manifestare a spiritului creator din toate domeniile — să cuprindă toate laturile activității, punînd în valoare creația științifică, tehnică și culturală, geniul creator al poporului.

Uniunile de creație trebuie să se angajeze cu mai multă hotărîre în activitatea de făurire a noi opere, cu înalt conținut patriotic și revoluționar, care să contribuie la afirmarea convingerilor înaintate, comuniste, la formarea și educarea omului nou al societății noastre socialiste. Este necesar să se realizeze mai multe și mai bune romane, poezii, piese de teatru, lucrări care să redea, în forme diferite, uriașa activitate creatoare a poporului nostru, să constituie o puternică forță de dinamizare a activității întregii națiuni. Avem nevoie de noi și noi cîntece revoluționare și patriotice care să oglindească noua etapă de dezvoltare socialistă a patriei noastre.

În general, trebuie ca în întreaga activitate politico-educativă să dezvoltăm puternic sentimentul de dragoste față de socialism, față de partidul nostru comunist, față de popor, față de patrie! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!").**

Cred că este necesar să luăm o atitudine mai fermă față de propaganda de peste hotare, care, în numele așa-zișelor drepturi ale omului, desfășoară o activitate intensă de corupere, de cumpărare, îndeosebi a unor cadre tehnice, de furt al inteligenței, cum se numește astăzi pe plan internațional. Trebuie să respingem cu mai multă hotărîre — și presa, radioul, televiziunea trebuie să demaște această activitate — care, în fond, urmărește să rupă oamenii de țară, să-i înstrăineze, să-i pună în serviciul acelora care vor să exploateze munca și inteligența lor. Nu aceasta reprezintă dreptul omului, ci dreptul omului este dreptul la muncă, la învățătură, la locuință, dreptul de a fi pe deplin stăpîn și liber în țara lui. Poporul român nu a părăsit niciodată pămîntul pe care s-a născut. Aici, de mai bine de 2000 de ani, înaintașii noștri au îndurat multe greutăți, dar le-au învins, nu s-au plîns de greutăți, au luptat să-și făurească națiunea, un stat unitar.

Aici este locul fiecărui cetățean român, fără nici un fel de deosebire! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Educația patriotică constituie o parte inseparabilă a dezvoltării construcției socialiste, a formării omului nou. Să sădim în conștiința oamenilor muncii, a tineretului patriei noastre sentimentul mîndriei de a fi cetățeni ai României socialiste, de a fi participanți activi la realizarea celei mai drepte societăți din lume, de a fi permanent la datorie, de a servi, în orice împrejurări, poporul, patria, independența și suveranitatea României! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Vom munci și vom lupta — țara o vom înălța!").**

VII. Întărirea continuă a rolului conducător al Partidului — centru vital al întregii națiuni — creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid, a cadrelor, a tuturor comuniștilor în perfecționarea muncii politice și organizatorice, în întărirea spiritului de răspundere și a disciplinei de partid, în buna organizare și conducere a întregii activități

Stimați tovarăși,

Toate mărețele transformări revoluționare, remarcabilele realizări în construcția și dezvoltarea socialistă a patriei noastre s-au obținut sub conducerea gloriosului nostru partid comunist, care și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de forță politică conducătoare a întregii națiuni, pe calea nouă a socialismului și comunismului! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

De la crearea primului partid muncitoresc, cu 94 de ani în urmă, apoi a Partidului Comunist Român, cu 66 de ani în urmă, în anii luptei împotriva regimului burghezo-moșieresc, nu a fost bătălie mai importantă a clasei muncitoare, a forțelor democratice și progresiste în care partidul clasei muncitoare să nu fi avut un rol de seamă, ca organizator și conducător al luptelor sociale și naționale, de apărare a independenței și suveranității României.

În anii grei ai dictaturii militaro-fasciste și ai războiului s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat și alte formațiuni muncitorești, care au avut un rol hotărîtor în înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

De asemenea, în anii marilor bătălii revoluționare din perioada 1944—1948, unitatea clasei muncitoare, Frontul Unic Muncitoresc au avut rolul determinant în înfăptuirea unor profunde transformări revoluționare și reforme sociale, au dus la instaurarea Republicii și au creat condițiile trecerii la revoluția socialistă.

Făurirea partidului muncitoresc unic, în 1948, prin unirea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, a pus bazele unui partid puternic, care numără circa 1,5 milioane de membri și care și-a asumat răspunderea de a conduce destinele poporului român pe calea făuririi celei mai drepte și mai juste orînduiri sociale — orînduirea în care clasa muncitoare a avut și are rolul conducător în toate domeniile de activitate.

Acum, în preajma aniversării a 40 de ani de la realizarea partidului unic muncitoresc, a unității clasei muncitoare, putem afirma, pe baza realităților, a faptelor de netăgăduit, că fără existența unității clasei muncitoare, fără un partid unic al acesteia — Partidul Comunist Român — nu am fi putut obține marile realizări pe calea făuririi societății socialiste, a ridicării nivelului de trai al poporului, a întăririi forței materiale a patriei.

Astăzi, partidul nostru numără peste 3,7 milioane de membri, din care 53 la sută sînt muncitori, 16 la sută sînt țărani, 21 la sută intelectuali și alte categorii sociale.

Merită de subliniat faptul că numărul femeilor membre de partid reprezintă peste 34 la sută. Avem o compoziție națională bună. De asemenea, după vîrstă, circa 50 la sută din membrii de partid au pînă la 40 de ani, 40 la sută între 40—60 de ani, iar restul peste 60 de ani.

Din totalul noilor membri care au intrat în partid după Congresul al XIII-lea, aproape 80 la sută provin din rîndurile Uniunii Tineretului Comunist, peste 52 la sută sînt femei, iar peste 70 la sută sînt muncitori.

Putem afirma cu îndreptățită mîndrie că avem un partid puternic, strîns legat de clasele sociale de bază — de muncitori, de țărani, de intelectuali, de întregul popor.

Din punct de vedere organizatoric, avem în prezent peste 76 000 de organizații de bază de partid, 8 330 comitete de partid în întreprinderi industriale, unități agricole și instituții. Avem comitete de partid în toate comunele, orașele și municipiile țării. Se poate spune că nu există unitate economico-socială în care să nu avem organizații de partid puternice.

În întreaga activitate am pornit și pornim de la faptul că în toate sectoarele și domeniile vieții economico-sociale partidul trebuie să-și îndeplinească misiunea istorică, să aibă rolul conducător, să asigure unirea forțelor întregii națiuni în înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului nostru. Partidul reprezintă centrul vital al națiunii noastre, de la care radiază lumina, gîndirea creatoare ce călăuzesc înaintarea fermă a poporului nostru pe drumul socialismului și comunismului. **(Aplauze și urale puternice, îndelungate; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Iată de ce putem spune că nu există domeniu de activitate în care mărețele realizări obținute să nu reflecte nemijlocit și felul în care organizațiile de partid, comuniștii, partidul au acționat și și-au îndeplinit misiunea istorică. Dar, tot așa, trebuie să spunem deschis că și lipsurile, minusurile, uneori grave, care s-au manifestat într-un domeniu sau altul, reflectă și minusurile, lipsurile din activitatea organelor de partid, a membrilor de partid.

Acum, cînd facem bilanțul măreților transformări revoluționare, cînd trasăm căile de perspectivă pînă în anii 2000, trebuie să analizăm și felul în care organele și organizațiile de partid și-au îndeplinit rolul și misiunea de forță politică conducătoare, să stabilim măsurile necesare în vederea lichidării cu toată hotărîrea a lipsurilor care se mai manifestă, să acționăm pentru îmbunătățirea și ridicarea nivelului activității organelor și organizațiilor de partid, în concordanță cu noile cerințe ale revoluției, ale înfăptuirii neabătute a actualului plan cincinal, a sarcinilor de perspectivă pînă în anul 2000.

În acest spirit, consider necesar să subliniez faptul că organele și organizațiile de partid nu au acționat întotdeauna cu întreaga răspundere pentru buna organizare și desfășurare a activității din diferite sectoare. În lipsurile din diferite domenii — din industrie, agricultură, din alte sectoare — se regăsesc direct și lipsurile din activitatea organelor și organizațiilor de partid din aceste sectoare.

Trebuie să spunem deschis că și în unele organizații de partid, inclusiv la unele cadre de partid din diferite domenii de activitate, s-a creat o stare de automulțumire, de autoliniștire. Aceasta s-a reflectat negativ în felul în care s-a acționat împotriva diferitelor stări de lucruri negative, pentru buna organizare și desfășurare a întregii activități. S-au dezvoltat, treptat, o atitudine de îngăduință și chiar de mușamalizare a unor stări de lucruri negative, un spirit de familiarism și de prietenie rău înțeleasă, ceea ce a dus de multe ori la nesesizarea diferitelor neajunsuri, la lipsă de atitudine critică față de încălcarea hotărîrilor de partid și de stat, a legilor țării, la neluarea de măsuri energice împotriva acelor activiști de partid și de stat care nu și-au îndeplinit în mod corespunzător sarcinile încredințate. S-a încetățenit, în multe locuri, o atitudine de toleranță față de lipsuri, de autocritică și de recunoaștere formală a acestora, fără a se acționa cu toată hotărîrea pentru îndreptarea și lichidarea lor.

În activitatea de partid și în activitatea de stat s-a manifestat o slăbire a spiritului de răspundere, de combativitate, a bunei organizări, a disciplinei și ordinii, o slăbire, s-ar putea spune, a spiritului de partid, a atitudinii revoluționare în muncă. Toate acestea au avut și au, fără nici o îndoială, o influență negativă și se reflectă direct în lipsurile care s-au manifestat și se manifestă încă în diferite sectoare ale activității economice și sociale, în munca ideologică și culturală.

În cadrul Conferinței Naționale este necesar să dezbatem temeinic toate aceste probleme și să tragem concluziile corespunzătoare pentru a acționa în vederea lichidării cu desăvîrșire a acestor stări de lucruri, a ridicării întregii activități de partid la nivelul marilor sarcini ce stau în fața noastră în perioada următoare.

De altfel, pe baza hotărîrilor Comitetului Politic Executiv și a unor măsuri organizatorice care au fost luate în ultimul timp față de unele încălcări grave ale normelor muncii de partid și legilor țării, dezbaterea în conferințele de partid județene a acestor probleme a evidențiat cu putere că dispunem în partid de un activ puternic de cadre de conducere, în diferite sectoare de activitate, în stare să tragă concluziile și să acționeze pentru a lichida cu desăvîrșire lipsurile și stările negative de lucruri.

Dezvăluirea deschisă în fața întregului partid și popor a unor lipsuri și stări de lucruri negative reflectă nu o slăbiciune, ci forța partidului nostru, care știe să analizeze în mod autocritic și critic activitatea sa și să asigure îndeplinirea în cele mai bune condiții a rolului său în societate, în conducerea națiunii noastre spre culmile înalte, spre comunism. **(Aplauze și urale puternice; se scandează „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria!").**

Trebuie să acționăm cu toată hotărîrea pentru creșterea răspunderii și a rolului fiecărei organizații de partid, ale fiecărui organ de partid în buna organizare și conducere a întregii activități. Să pornim permanent de la faptul că rolul conducător al partidului nu reprezintă o noțiune abstractă, ci trebuie să se materializeze în felul de muncă al organizațiilor de partid, al fiecărui comunist.

Este necesar să se lichideze cu desăvîrșire atitudinea de automulțumire, de îngăduință, de trecere cu ușurință peste diferite stări de lucruri negative, să se adopte o atitudine fermă, critică și autocritică, să fie trași la răspundere toți cei care încalcă Statutul partidului, normele și spiritul muncii de partid, legile țării. Să asigurăm o bună organizare a muncii, să luăm măsuri hotărîte în direcția întăririi controlului de partid, precum și a controlului de stat în toate sectoarele de activitate. Se impune să se acționeze cu toată fermitatea și să se urmărească realizarea în cele mai bune condiții a hotărîrilor partidului, a aplicării legilor țării, a programelor de dezvoltare economico-socială. Controlul permanent al tuturor acestora constituie una din îndatoririle fundamentale ale organelor de partid și de stat, ale cadrelor din toate sectoarele de activitate.

Un rol important trebuie să se acorde muncii de promovare a cadrelor de partid și de stat din rîndul celor mai activi membri ai partidului, hotărîți de a acționa în spirit revoluționar, de a înfăptui neabătut sarcinile ce li s-au încredințat. Să promovăm cadrele de partid și de stat în conformitate cu prevederile Statutului și cu legile țării, să asigurăm ocuparea prin concurs a funcțiilor în diferite domenii de activitate economică și socială, inclusiv în partid, să aplicăm prevederile privind perioada de verificare și de probă.

Totodată, să acordăm atenția necesară înfăptuirii prevederilor Statutului, ale legilor țării privind rotația activiștilor și cadrelor de partid și de stat prin trecerea, la 4—5 ani, de la o activitate la alta, dintr-un domeniu în altul.

Să asigurăm desfășurarea unei largi munci de ridicare continuă a pregătirii ideologice și politice, a nivelului tehnic și profesional, a orizontului de cunoștințe generale al tuturor cadrelor de partid și de stat. Nu trebuie să uităm nici un moment că problemele complexe ale dezvoltării economico-sociale impun cadrelor de partid și de stat de a învăța, de a studia, de a învăța și de a studia continuu. Fără o ridicare permanentă a nivelului politic, ideologic, a nivelului științific, tehnic, profesional, există pericolul rămînerii în urmă, al neînțelegerii problemelor noi ce se pun. Or, pentru a fi un bun activist de partid și de stat, pentru a fi un bun revoluționar trebuie să înțelegi bine noile cerințe ale dezvoltării, schimbările care au loc ca urmare a progresului forțelor de producție, al științei și culturii, al cunoașterii universale în general.

Avem un partid puternic, un partid tînăr, care a demonstrat în întreaga sa activitate că își îndeplinește cu cinste misiunea istorică asumată față de popor. Dar acum în fața partidului se pun noi probleme. Trebuie să dăm noi răspunsuri în ce privește dezvoltarea socialistă a patriei noastre, perfecționarea conti-

MARELE FORUM

Urmare din pag. 1

și răspunderilor noi ale vieții și societății, acest statut este al competenței deopotrivă politice și profesionale, un statut al luptei cu tot ce este vechi, perimat, al asigurării victoriei noului, a tot ce este mai înaintat. Este o bătălie la fel de grea, dacă nu și mai grea, decît toate celelalte de pînă acum. Pentru că ea se petrece în noi și cu noi înșine. „Trebuie să străbatem căi necunoscute, spune secretarul general al partidului. Nu am mers și nu mergem pe o șosea asfaltată. Am avut de învins multe greutăți. Mai avem un drum lung de străbătut spre înaltele piscuri luminoase ale comunismului. Se manifestă încă lipsuri, vor mai apărea greutăți. Trebuie să acționăm însă în spirit revoluționar, să le învingem, să le înlăturăm!"

Este o chemare de conștiință, aceasta, este o chemare în care consună cugetul și sufletul întregii noastre istorii, într-o viziune prin care timpul pe care îl trăim are și rezonanța faptei, și pe aceea a gîndului și are, în atingerea și cuprinderea sa, și dovada vie cea mai exactă a modului în care ne construim.

Despre nevoia de pace, despre pacea ca o problemă vitală a omenirii, despre asigurarea și apărarea păcii vorbește, într-un amplu capitol, Raportul prezentat Conferinței și în această idee cunoaștem că secretarul general al partidului nostru este un ferm și consecvent apărător al păcii și înțelegerii între popoare, cunoaștem că inițiativele și demersurile României în materie de politică externă sînt inspirate și susținute de prodigioasa activitate a conducătorului partidului și statului nostru. Noile propuneri, noile inițiative care vizează o nouă ordine și o nouă abordare a problematicii internaționale, în respectul principiilor păcii, ale libertății, independenței și suveranității naționale au temeiul și girul faptei de pînă acum, într-o consecvență care face din politica românească un model de comportare și acțiune în lumea contemporană.

Conferința Națională a partidului și-a încheiat lucrările; au fost dezbătute probleme care privesc prezentul și viitorul țării, au fost adoptate documente care privesc prezentul și viitorul operei de edificare socialistă a patriei. Sînt toate acestea și omagiul adus celei de-a 40-a aniversări a proclamării Republicii, sînt toate acestea semn al hotăririi și angajării ferme pentru îndeplinirea la nivelul unei noi calități a muncii și vieții a tuturor programelor și obiectivelor stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, sînt toate acestea semn al mersului potențial creator al partidului și al țării. Începe de acum timpul faptei și mai înalte.

Fructul realității

Urmare din pag. 1

translație a satului, despre marinari, despre meteorologii de pe Omul sau Pietrosul, despre ceferiști sau aviatori, despre „generația a treia"; un asemenea reportaj e o **rară avis.** Și ar mai fi ceva: nu șantierul este omul, ci, omul este șantier, sinteza tuturor faptelor și intențiilor. Uneori mi se pare că sintagma „Lumea este o facere" aduce cu un facil edict fichtean, în sensul cantitativist al acumulării. Cei puțin așa se vede uneori din reflectarea imediată a scrisului, unde acumularea de calități pare o... însumare, o înșiruire, și nu o mișcare deosebit de complexă. Dar, în fața oricărei instanțe morale sau estetice reporterul rămîne obiect și subiect în cadrul realității.

Reportajul (să-i zicem: literar) pune pe tapet o mulțime de experiențe, reacții și atitudini din partea oamenilor. Din combinarea acestora, din sintetizarea lor reiese și atitudinea reporterului. Iar atitudinea lui de azi a depășit fazele anterioare, mai vechi sau mai noi: extaziere naivă în fața pitorescului, sau căutarea excesivă de „pete negre". Relația omului de azi cu natura (și cu propria sa natură) e din ce în ce mai complexă. A reda pulsul real al acestor relații, într-un spațiu și timp date — iată resurecția posibilă a reportajului, șansa sa de a se impune ca gen literar, ieșirea sa de sub tutela unui statut adeseori invocat — cenușăreasă a prozei. Numeroase exemple din ultimii ani probează o asemenea resurecție. Ultimele decenii, cînd s-au format numeroși reporteri profesioniști, acordă infinite șanse și apariției unor cărți de reportaj de înaltă ținută ideatică și literară, așteptate cu interes de cititori și, așa cum s-a putut constata adeseori, repede epuizate din librării. Înfățișarea realității în dimensiunea ei creatoare este datoria pe care o resimțim și profesiunea pe care o practicăm. Îmi reîntărește această convingere îndemnul secretarului general al partidului, cerința ca prin ceea ce scriem să contribuim „la afirmarea convingerilor înaintate, comuniste".

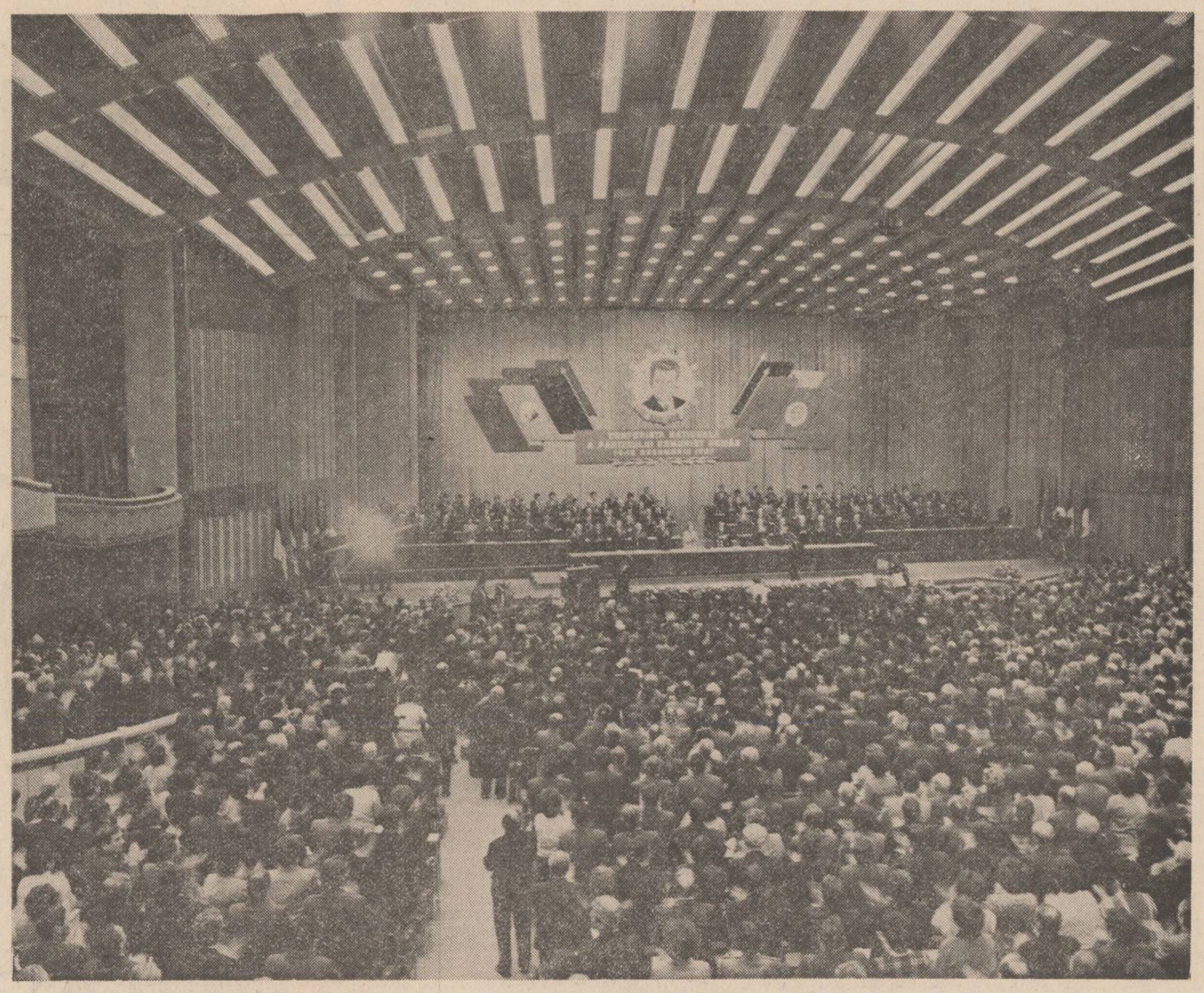

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

la încheierea lucrărilor Conferinței Naționale a Partidului

Urmare din pag. 1

nuă a conducerii și planificării, a democrației muncitorești-revoluționare, a activității de umire a întregului popor în realizarea marilor transformări revoluționare. Pentru a fi revoluționar, a fi revoluționar de profesie, activistul de partid și de stat trebuie să fie întotdeauna gata de a îndeplini orice misiune acolo unde i-o cer partidul, țara, poporul, de a pune mai presus de toate interesele generale ale socialismului, ale poporului, ale independenței și suveranității României. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Este necesar să se înțeleagă bine că a avea grijă de cadre, de oameni, de activiști nu înseamnă a trece peste lipsurile și greșelile lor, ci a lua atitudine fermă critică, a-i ajuta să se îndrepte pentru a putea rămîne buni activiști. A acționa în spiritul umanismului revoluționar — caracteristic partidului nostru — înseamnă întotdeauna a lua atitudine fermă și a ajuta oamenii să se îndrepte, dar, totodată, de a nu tolera în muncă pe aceia care nu sînt în stare să se îndrepte, nu corespund sarcinilor încredințate. Numai așa ne vom face datoria de comuniști, de revoluționari !

Se impune să acționăm cu toată hotărîrea pentru lichidarea în cel mai scurt timp a stărilor negative din toate domeniile, să asigurăm perfecționarea activității de conducere și planificare, a muncii de partid, să crească rolul conducător al partidului în toate sectoarele vieții economice și sociale.

Trebuie să fim pe deplin conștienți că înfăptuirea marilor obiective prevăzute în actualul cincinal și, în perspectivă, pînă în anul 2000, realizarea deplină a socialismului în patria noastră, constituie o etapă importantă a revoluției socialiste — și aceasta nu se poate realiza fără un partid puternic, fără un înalt spirit revoluționar, de combativitate și exigență, fără creșterea necontenită a rolului conducător al partidului, al fiecărei organizații de partid, al tuturor comuniștilor, în toate domeniile de activitate ! **(Aplauze puternice).**

Dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare nu presupune diminuarea rolului partidului, ci impune, cu atît mai mult, creșterea rolului său ca forța cea mai înaintată, conștientă, ca centru vital al națiunii, care are menirea unirii forțelor întregului popor într-o direcție unică.

Pornim, sau mai bine zis continuăm, să urcăm un drum greu. Am vorbit despre aceasta încă la Congresul al X-lea al partidului. Trebuie să străbatem căi necunoscute. Nu am mers și nu mergem pe o șosea asfaltată. Am avut de învins multe greutăți. Mai avem un drum lung de străbătut spre înaltele piscuri luminoase ale comunismului. Se manifestă încă lipsuri, vor mai apărea greutăți. Trebuie să acționăm însă în spirit revoluționar să le învingem, să le înlăturăm ! Să nu ne temem niciodată de ce este greu ! Comuniștii nu s-au temut niciodată, ei și-au dat chiar viața pentru cauza socialismului, a libertății poporului ! Pentru a înfăptui pe deplin socialismul, pentru a realiza comunismul vor trebui noi și noi eforturi. Dar tot ceea ce am înfăptuit ne dă garanția realizării depline a acestor obiective ! **(Aplauze puternice, urale ; se scandează : „Ceaușescu, România — stima noastră și mîndria !", „Ceaușescu, eroism — România, comunism !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Avem o bază tehnico-materială puternică. Avem tot ce este necesar pentru a înfăptui mărețele obiective strategice pe care ni le-am propus. Mai presus de toate, avem o clasă muncitoare minunată, care își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de clasă conducătoare a societății. Avem o țărănime nouă, puternică, care, în strînsă alianță cu clasa muncitoare, merge ferm înainte, pe calea agriculturii noi, socialiste. Avem o puternică intelectualitate, strîns legată de clasa muncitoare, de țărănime, de întregul popor, cu un înalt nivel de cunoștințe științifice, care are un rol tot mai important în întreaga dezvoltare economico-socială. În deplină unitate, muncitorii, țăranii, intelectualii, împreună cu celelalte categorii sociale, în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, trebuie să asigure, sub conducerea partidului, mersul ferm înainte al României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație, de bunăstare și fericire. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

De la înalta tribună a Conferinței Naționale, în forumul democratic al partidului și poporului nostru, să ne luăm angajamentul că vom face totul pentru a înfăptui neabătut mărețele obiective de dezvoltare economico-socială a patriei, că vom acționa întotdeauna în spirit revoluționar, că vom servi, prin întreaga noastră activitate, partidul, poporul, cauza socialismului, a independenței și suveranității României ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite; se scandează „Ceaușescu, eroism — România, comunism !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Stimați tovarăși,

Omenirea se află într-o epocă de mari transformări sociale revoluționare, de schimbare continuă a raportului mondial de forțe. Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și formarea primului stat al muncitorilor și țăranilor, acum 70 de ani, a reprezentat un eveniment de însemnătate istorică, a deschis calea eliberării sociale și naționale a popoarelor. A urmat, începînd din deceniul al treilea, lupta poporului chinez, sub conducerea partidului comunist, care a dus la înfăptuirea revoluției socialiste în China, iar după al doilea război mondial, revoluția socialistă a învins în mai multe țări și s-au format noi state socialiste, printre care și România.

Construirea socialismului în 14 state, cu o populație de peste 1,5 miliarde locuitori, marile realizări obținute de țările socialiste — care, în general, erau țări slab dezvoltate — demonstrează cu putere forța invincibilă a socialismului, capacitatea clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, a popoarelor, care au răsturnat vechile orînduiri sociale, de a făuri în mod conștient noua orînduire, de a edifica o societate nouă, mai bună și mai dreaptă, în care poporul însuși este pe deplin stăpîn pe destinele sale.

Toate încercările reacțiunii imperialiste, în decursul a zeci de ani, de a opri sau cel puțin de a întîrzia dezvoltarea țărilor socialiste, au eșuat. Astăzi țările socialiste ocupă un loc important în întreaga viață economică și politică mondială. Din totalul producției mondiale, ele dețin circa 35 la sută. Se poate afirma că nu sînt probleme mai importante în lumea contemporană la soluționarea cărora țările socialiste să nu participe activ și să nu aibă un cuvînt greu de spus.

În același timp, în această perioadă, îndeosebi după cel de-al doilea război mondial, a fost lichidat, de fapt, sistemul colonial mondial, au apărut zeci și zeci de noi state independente. Astăzi în lume există vechiul sistem capitalist mondial, cu politica sa imperialistă de dominație și asuprire. În același timp, se dezvoltă forme neocolonialiste, crește puternic rolul capitalului financiar-bancar. S-a format și se dezvoltă noul sistem socialist, în care a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea și inegalitatea. De asemenea, s-a format gruparea țărilor denumite generic „lumea a treia", în care există încă și forme precapitaliste, dar în același timp se dezvoltă și forme capitaliste, necapitaliste și forme socialiste în economie.

În viața internațională se manifestă cu putere noua criză generală — economică, socială și politică — care este cea mai profundă și de cea mai lungă durată, depășind cu mult, prin amploarea sa, criza generală a capitalismului din 1929—1933. De fapt, se poate spune că imperialismul se află într-un nou stadiu, în care capitalul financiar-bancar a devenit forma principală de dominație și asuprire a altor popoare. În înșeși țările capitaliste dezvoltate crește prăpastia dintre un grup tot mai mic de bogați și marea majoritate a populației, crește numărul săracilor. Numărul șomerilor, al celor care nu au nici o perspectivă de muncă, de viață, a ajuns în țările capitaliste dezvoltate la peste 31 milioane de persoane, echivalînd cu peste 8 la sută din totalul populației active. Acest grav flagel social afectează în mod deosebit tineretul, rata șomajului în rîndul tinerilor sub 25 de ani ridicîndu-se la peste 16 la sută.

Pe plan mondial, lumea este împărțită în bogați și săraci ; la un pol, un grup restrîns de țări capitaliste bogate, ca urmare a politicii de dominație imperialistă, colonialistă și a politicii economico-financiare de jaf și exploatare; la alt pol — majoritatea statelor lumii, mai mult de două treimi din omenire, care trăiește în sărăcie și mizerie.

În dezvoltarea lumii contemporane continuă să se manifeste cu putere contradicțiile dintre socialism și capitalism, contradicțiile de clasă în țările capitaliste dezvoltate. Dar, totodată, a apărut cea mai puternică și cea mai importanta contradicție a lumii contemporane — contradicția dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare, dintre bogați și săraci. Este de înțeles că aceste stări de lucruri nu vor putea să dureze multă vreme așa cum sînt acum !

Se poate afirma că actuala criză generală a lumii capitaliste, criza economică mondială nu va putea fi soluționată fără lichidarea subdezvoltării, fără realizarea unor noi relații, de egalitate și echitate, fără realizarea unei lumi mai bune și mai drepte pe întreaga planetă !

Toate aceste stări de lucruri, contradicții sînt o urmare directă și a cursei înarmărilor, a uriașelor cheltuieli militare care duc la o agravare continuă a vieții economice mondiale, la înrăutățirea situației țărilor în curs de dezvoltare. În lume s-au creat puternice stocuri de arme nucleare care pot să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, însăși viața pe planeta noastră. Aceasta impune, ca o necesitate vitală, o nouă gîndire, o nouă abordare a problemelor păcii și războiului. În această situație complexă, în fața omenirii se pun noi probleme, sînt necesare răspunsuri clare care să corespundă intereselor de dezvoltare, de pace, de libertate și independență ale popoarelor.

Pe drept cuvînt omenirea, popoarele își pun întrebarea cum se va încheia mileniul al doilea și ce trebuie să facem pentru a lichida actualele contradicții, pericolul distrugerii omenirii, a însăși vieții pe planeta noastră ? Cum trebuie să arate lumea la începutul mileniului al treilea, în secolul XXI ? De răspunsurile ce vor fi date, de soluțiile la care se va ajunge în rezolvarea problemelor grave și complexe ale lumii contemporane depinde însuși viitorul omenirii, viitorul fiecărei națiuni !

Iată de ce Partidul Comunist Român consideră că este necesar să se pornească de la faptul că un război mondial, în care se vor folosi inevitabil armele nucleare, este de neconceput, că trebuie să se renunțe cu desăvîrșire la armele nucleare, la război, la calea militară în soluționarea oricăror probleme dintre state. **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Dar aceasta presupune o nouă abordare, o nouă gîndire în dezvoltarea generală a relațiilor dintre state, a dezvoltării societății omenești în general. În noua gîndire trebuie să se pornească de la coexistența pașnică între statele cu orînduiri sociale diferite, de la demonstrarea superiorității unei orînduiri sau alteia nu pe calea forței, ci pe calea competiției pașnice. Noua gîndire presupune să se pornească de la respectarea neabătută a independenței, suveranității și integrității tuturor țărilor, să se renunțe cu desăvîrșire la amestecul în treburile interne ale altor state. Trebuie să se acționeze în așa fel încît să se dea o perspectivă nouă, de afirmare liberă a fiecărei națiuni. Noua gîndire trebuie să pună în centrul preocupărilor necesitatea dezvoltării economice și sociale a tuturor popoarelor, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual, asigurarea echilibrului ecologic, dezvoltarea puternică a științei, culturii, a umanismului nou, a democrației, în care popoarele să poată afirma cu putere voința lor de a trăi libere, independente, în pace, să-și făurească viața așa cum o doresc fiecare. **(Aplauze puternice).**

pe 1987 și să trecem cu toate forțele la realizarea, din prima zi a anului, a prevederilor planului pe 1988 !

Am dezbătut pe larg în acest an, în ultimele săptămîni, prevederile planului pe anul viitor. Ele sînt bine cunoscute de toți participanții la conferință, de întregul partid și popor. Trebuie să facem totul ca, într-adevăr, anul 1988 să devină un an cu rezultatele cele mai bune de pînă acum din acest cincinal și să creeze condițiile pentru îndeplinirea cu succes a întregului plan cincinal ! **(Aplauze puternice, prelungite; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Reamintesc din nou — și în încheierea conferinței — necesitatea de a acorda o atenție mai mare decît pînă acum problemelor de eficiență economică, reducerii cheltuielilor materiale și de producție, a consumurilor materiale și energetice. De asemenea, doresc să subliniez din nou necesitatea înfăptuirii neabătute a prevederilor pentru activitatea de comerț exterior, de cooperare internațională, a exportului, în toate domeniile.

În același timp, trebuie să acordăm mult mai multă atenție problemelor de ordin financiar, întăririi disciplinei financiare, a funcționării în cele mai bune condiții a întregului sistem financiar, a creșterii continue a venitului național, a bogăției naționale — calea sigură în dezvoltarea patriei, în ridicarea bunăstării generale a poporului nostru !

În conformitate cu hotărîrile pe care le avem, cu ceea ce am hotărît în Conferința Națională, vom acționa cu toată fermitatea pentru realizarea tuturor programelor sociale, de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregii națiuni — țelul suprem al politicii partidului nostru, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm în România. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Aș dori să mă refer, în încheierea lucrărilor Conferinței Naționale, la necesitatea asigurării înfăptuirii neabătute a programelor de autoaprovizionare teritorială. Programul pe anul viitor va fi supus spre dezbatere Marii Adunări Naționale, dar doresc să menționez că prevederile lui asigură o bună aprovizionare în toate domeniile. Urmează să tăiem anul viitor un milion de bovine pentru consumul populației, cu 300 000 mai mult decît în acest an **(aplauze puternice)**, 7,5 milioane de porcine **(aplauze)**, să asigurăm pentru fiecare locuitor 15 kg de carne de pasăre ; la acestea însă se adaugă circa 5 milioane de porci, care se taie în gospodăriile populației, un număr de circa 8 milioane de oi și numărul nelimitat de păsări care se cresc în gospodăriile populației. **(Aplauze puternice).**

Am stabilit ca, începînd de anul viitor, să se aplice ferm repartizarea pe fiecare județ a numărului de animale ce pot fi tăiate — în raport cu populația ce urmează să fie aprovizionată din fondul de stat — în așa fel încît fiecare județ, în cadrul programului de autoaprovizionare, să urmărească realizarea greutății la tăiere, să nu depășească tăierea animalelor și, dacă reușesc să obțină un spor mai mare la greutate, atunci întregul spor de carne să rămînă în județul respectiv. **(Aplauze puternice, prelungite).**

În același fel vom proceda și cu celelalte produse agroalimentare, precum și cu asigurarea bunei aprovizionări cu produse industriale a tuturor județelor țării noastre.

Este necesar să se ia toate măsurile — și am pus această problemă în încheierea Conferinței Naționale — pentru ca trebuie ca toți membrii Comitetului Central, întregul activ de partid, toți oamenii muncii să facă totul pentru a asigura realizarea în cele mai bune condiții a programului de autoaprovizionare teritorială — care asigură o bună aprovizionare a tuturor oamenilor muncii, a tuturor cetățenilor țării ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !")**

Este necesar să aplicăm cu mai multă fermitate principiile eticii și echității socialiste, comuniste în toată activitatea noastră !

Se impun măsuri hotărîte pentru perfecționarea în continuare și îmbunătățirea activității de conducere și planificare în toate domeniile economico-sociale, în spiritul celor ce am discutat — pe baza Raportului — în Conferința Națională. De asemenea, trebuie să acționăm în toate domeniile pentru o mai bună organizare a activității, a repartizării cadrelor, a activului, a forței de muncă, pentru creșterea răspunderii, a ordinii muncitorești și a disciplinei. Trebuie să înțelegem bine că, în toate domeniile și în toate sectoarele, fără excepție — începînd cu partidul, cu organele de stat, dar pînă la ultimul colectiv de oameni ai muncii — se cere spirit de răspundere, ordine, disciplină, de a pune mai presus de toate interesele dezvoltării patriei, ale bunăstării generale a poporului ! Numai în acest cadru se asigură și bunăstarea fiecărui cetățean ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !").**

Acționînd cu mai multă hotărîre pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a rolului statului, al organelor sale în toate domeniile de activitate, trebuie să dezvoltăm tot mai puternic și să asigurăm buna funcționare a tuturor organismelor democrației muncitorești-revoluționare. Nu trebuie să uităm nici un moment că dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare și socialismul constituie un tot inseparabil, că numai pe baza celei mai largi democrații, care să asigure participarea întregului popor la conducerea societății și la făurirea conștientă a propriului său viitor, vom putea asigura înfăptuirea programelor noastre, victoria socialismului și comunismului în România, care se construiește cu poporul și pentru popor ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu și poporul !", „Stima noastră și mîndria, Ceaușescu — România !").**

În acest cadru, aș dori să subliniez faptul că, făcînd totul pentru realizarea politicii de dezarmare, partidul și statul nostru au acordat și vor acorda și în continuare toată atenția menținerii capacității de apărare a patriei noastre — în care dezvoltarea economico-socială are rolul hotărîtor. Vom avea însă permanent în vedere că, atît timp cît nu se va ajunge la lichidarea războaielor, armata noastră să fie în așa fel pregătită și dotată, încît să-și poată îndeplini, în orice împrejurări, rolul de apărare a independenței țării, a cauzei socialismului ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Este necesar să plecăm de la conferință cu înțelegerea și mai clară a necesității îmbunătățirii activității de partid, a creșterii rolului său politic conducător în toate sectoarele — factor hotărîtor pentru îndeplinirea tuturor programelor de dezvoltare a patriei noastre. Trebuie să facem astfel încît partidul nostru — care reprezintă forța conducătoare, tot ce are mai bun poporul român — să-și îndeplinească permanent, în cele mai bune condiții, misiunea istorică în fața întregii națiuni ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !").**

De asemenea, se impune să plecăm de la conferință cu hotărîrea fermă de a face totul în vederea îmbunătățirii întregii activități politico-ideologice și educative, pentru formarea omului nou, pentru a transforma conștiința revoluționară, educația într-o uriașă forță, care să dinamizeze activitatea în toate sectoarele vieții economice și sociale ! **(Aplauze și urale puternice).**

După cum am dezbătut în conferință, avem în fața noastră probleme complexe, mari, pe care trebuie să le rezolvăm în mod corespunzător în perioada următoare. Va trebui să dăm răspunsuri noi problemelor care se ridică în noua etapă a revoluției din patria noastră, în dezvoltarea mondială în general și să facem în așa fel încît aceste răspunsuri să țină seama de realități, de cerințele dezvoltării țării noastre și de cerințele dezvoltării generale, să dea o perspectivă luminoasă înaintării României, dar și a întregii omeniri, spre socialism ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu, eroism — România, comunism !").**

Sîntem hotărîți să acționăm și în continuare pentru realizarea politicii externe, de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. Deoarece am expus pe larg aceste probleme, nu doresc să revin asupra lor. Însă aș dori să asigurăm — și în încheierea lucrărilor conferinței — pe prietenii noștri de peste hotare, toate statele și popoarele lumii că Republica Socialistă România, poporul român vor pune și în viitor în centrul activității internaționale lupta pentru dezarmare, pentru dezarmarea nucleară și eliminarea tuturor armelor nucleare, pentru colaborare și pace cu toate națiunile lumii ! **(Urale și aplauze puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu — pace !", „Dezarmare — pace !").**

Stimați tovarăși,

La încheierea lucrărilor Conferinței Naționale asigurăm încă o dată partidul, întregul popor că hotărîrile adoptate în deplină unanimitate dau o minunată perspectivă dezvoltării tot mai puternice a patriei noastre, ridicării ei pe noi trepte de progres, spre culmile înalte ale civilizației comuniste.

Să ne întoarcem la locurile de muncă cu hotărîrea fermă de a acționa cu toate forțele în vederea realizării tuturor acestor obiective, de a face totul ca, în anii 2000, în România să triumfe pe deplin principiile socialiste și să trecem spre comunism ! **(Urale și aplauze puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Vom munci și vom lupta, țara o vom înălța !").**

Să dezvoltăm tot mai puternic spiritul revoluționar, să acționăm, în orice împrejurare, ca adevărați comuniști, revoluționari, să servim, în toate împrejurările, poporul, partidul, socialismul și pacea ! **(Aplauze și urale puternice, îndelungate ; se scandează „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !").**

Cu numai cîteva zile înainte de Conferința Națională s-a născut al 23 000 000-lea locuitor. Sîntem un popor de 23 de milioane de oameni ! **(Aplauze prelungite).** Este necesar ca — în numele acestor 23 de milioane de oameni, și care cresc în continuare — să facem totul pentru dezvoltarea patriei noastre, să le asigurăm un viitor luminos, o viață în pace și colaborare ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul !").**

Să dezvoltăm puternic sentimentul patriotismului revoluționar, dragostea față de țară, de trecutul ei glorios ! Să acționăm întotdeauna în spiritul acestui patriotism socialist, să facem totul pentru întărirea independenței și suveranității patriei noastre — România ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !").**

Urez tuturor participanților la conferință, comuniștilor, întregului popor noi și tot mai mari succese în muncă și viață, multă sănătate și fericire ! **(Aplauze și urale puternice, prelungite ; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !". În sală răsunătă puternic urarea tuturor participanților la conferință : „Ceaușescu, la mulți ani !").**

Aceasta mă determină să adresez — aflîndu-ne cu puțin înainte de Anul Nou — întregului partid, întregului nostru popor, un An Nou cu succese tot mai mari, multă sănătate ! LA MULȚI ANI ! Declar închise lucrările conferinței ! **(Aplauze și urale puternice ; se scandează îndelung „Ceaușescu, la mulți ani !", „Ceaușescu să trăiască — România să înflorească !". Într-o atmosferă de puternică însuflețire, toți cei prezenți în marea sală a conferinței se ridică în picioare, aclamă și ovaționează minute în șir, în deplină unitate, pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni — pentru secretarul general al partidului, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

Întîlnirile «Luceafărului»:

Identitatea creatoare

Cît de mult s-a schimbat și se schimbă peisajul literar intr-o cuprindere geografică pînă mai ieri redusă la scara cîtorva tradiționale și de bună seamă prestigioase centre culturale este de acum un fapt de viață intrat în obișnuință. Iar el, acest fapt, este poate și numitorul cel mai exact al sensibilității care, în ordinea creației literare, propune azi nume, stări și atitudini ce privesc atît ansamblul fenomenului cultural cît și fiecare zonă în parte cu accente care se leagă vădit de istorie, de tradiție, dar și de comunicarea modernă, de limbajul poetic actual care cunoaște o extremă diversitate. O multitudine de izvoare ce par a țîșni și limpezi cerul larg de deasupra este această atît de febrilă și autentică mișcare literară cu puncte precise de reper în multe, în cele mai multe dintre zonele țării, încît ceea ce se gîndește și se scrie acolo nu este cu nimic mai prejos decît în vechile și consacratele pînă odinioară centre culturale și artistice, ele putîndu-se compara oricînd și uneori aproape în exclusivă favoarea lor, cu acele căutări și tensiuni de spirit care fac fapta de creație tot mai aptă a înfrunta timpul. Nu de puține ori fringerile rutinei și ale inerției în plan artistic se aud tocmai din aceste locuri ce se ridică la o nouă identitate azi, în identitatea însăși a țării, iar întoarcerile spre autentic, spre rădăcinile adînci și viabile, ocolind pojarul și copilăria modelor, se fac simțite, chiar dacă timid, chiar dacă în șoaptă, dar cu o desăvîrșită credință în arta cuvîntului, a rostirii poetice. Pentru că mulți, cei mai mulți dintre cei ce scriu și se zbat în aceste locuri pentru a rosti în frumusețe și cu simplitate un gînd, sînt doar niște autentici și incoruptibili iubitori de literatură, ei nu trăiesc din ea decît în planul spiritului, o profesează în răstimpul de după muncă, sînt orice, învățători, profesori, muncitori, activiști, animatori ai vieții culturale și artistice și abia după aceea sînt și scriitori sau abia după aceea tind să devină scriitori. Și chiar prin aceasta, ei sînt un elogiu al iubirii de frumos. Poate că fac o operă de pionierat în felul lor și rezultatul rîvnei și al dăruirii cu care se apleacă asupra artei scrisului vor fi, în cele din urmă, tot ei; vor fi ei înșiși.

Am participat la Bistrița-Năsăud la festivalul și concursul de poezie „George Coșbuc", revista noastră a acordat acolo și un premiu. Ca de altfel aproape toate revistele țării. Am citit și am ascultat poezie, multă poezie. Și sentimentul tuturor celor ce veniserăm acolo a fost că am întîlnit o autentică mișcare literară, un autentic și profund spirit creator în care găsim și tradiție și modernitate dar găsim, putem găsi mai ales un statornic și nedesmințit respect față de valorile culturii și artei naționale care își au multe din rădăcinile adînci în aceste mirifice și impătimite locuri aflate azi sub semnul unor permanente și prodigioase înnoiri. Citez nume care dau ființă acolo acestui respect și care compun, în ideea de creație, individualitatea unui cenaclu: Lucian Valea, Emil Dreptate, Radu Lucaci, Alexandru Cristian Miloș, Ion Moise, Gavril Moldovan, Olimpiu Nușfelean, Luca Onul, Valentin Raus. Daniela Trandafir, Anastasia Domide, Adriana Florica, Rodica-Pop Bosca.

Nume, deci. Dar nume fondatoare, pentru că prin ele cenaclul există și dezvoltă, continuă să dezvolte o meritorie idee culturală: aceea a unei cît mai diverse și mai pronunțate geografii spirituale. O geografie de un real potențial creator care, în anii din urmă, s-a făcut simțită la nivelul tuturor domeniilor, în toate profesiile, ea structurînd de fapt întregul mers al societății și dînd o clară referință, depunînd o clară mărturie despre tot ceea ce înseamnă și poate însemna identitatea creatoare. În planul literaturii și artei, multe dintre aceste nume sînt prezente în publicațiile literare din întreaga țară. În dreptul altora stau deja cîteva cărți publicate. Altele se află în pragul debutului editorial. Personalitatea cenaclului are astfel argumente de sprijin în personalitatea tuturor celor care îl compun. Și ceea ce aș vrea să mai adaug este că unii dintre ei trăiesc și muncesc la zeci și zeci de kilometri de orașul reședință de județ. Dar îi adună aici, le organizează într-un fel timpul, le ascultă și le dezbate creația — cenaclul. Această inimă care bate cu bătăile inimii fiecăruia. Le ascultăm în aceste pagini.

A. I. Zăinescu

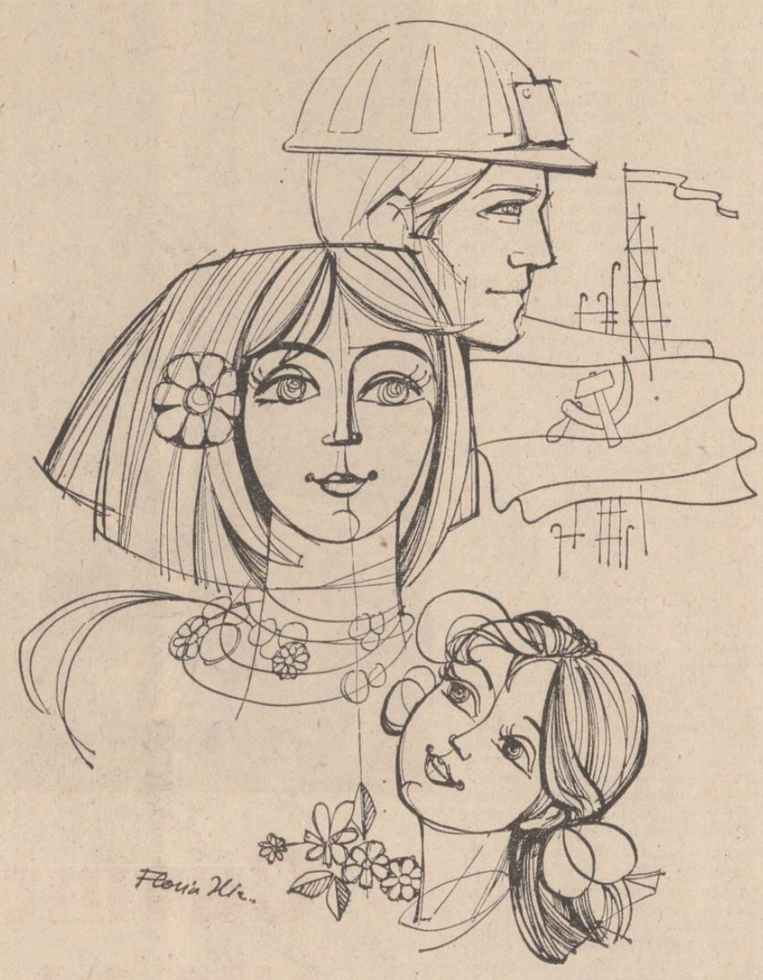

Desene de Ilie Florin

MARIA OLTEANU

Iubire de țară

Din istorie
se-aude-un murmur de iubire.
Se-aud pașii timpului
și sub ei pămîntul
zvicnind de atîta lumină.
Gîndul se reazimă de zilele albe
de zorii ce curg.
Tu patria mea
îmi întinzi miinile
pline de stele.

Zile senine

Zile senine
flori scuturate din gîndul luminii,
drumuri albe deschise în inimă,
ceruri spuzite de zboru-mplinirii.
Zile cu limpede sunet
în care sevele au devenit fecunde
curate plutiți peste țară
cînd apele-și aprind stele în unde.
Muguri din sîngele cald al strămoșilor
care veghează sub mătasea gliei,
cupe pline de azur,
stropi de soare pe fruntea României.

Amiezi de aur

Toamnă blîndă năvălește prin case,
pe coline ard mere roșii
și-n nopțile îngropate pînă la briu în păduri
șiruri albe de stele încing fruntea
Transilvaniei.
Amiezi de aur străbat zile senine,
prin aerul de sărbătoare
plutește abur de arome dulci,
cărările alunecă rotunde
sub bolți cu foșnet de amurg.
Prin livezile dezvelite de lună
se-așterne pacea anotimpului,
ecoul cerului își repetă numele
vatră străbună.

ALEXANDRU-CRISTIAN MILOȘ

După o ploaie de aprilie

După o ploaie de aprilie
Încercînd să vă descriu inima, senzații noi,
Cînd intors fără umbrelă, deci fără
prejudecăți,
Am întîlnit-o pe ea, floarea roșie a nopții
Crescînd pe cîmpul unui tunel
Ce se prelungea în lună. Numai cît o iluzie
Și apoi ascultînd ropote repezi
pe acoperișuri,
Înțelegînd că încă n-o pot culege rupînd,
iubită am numit-o,
Doar.

Cu nopți de nesomn
Luîndu-vă martori la saltul acrobatic,
din cer, al primăverii
Și numai o clipă simțind otrava
ce-o ascunde ea,
Am aflat pasărea fecundînd-o cu depărtări,
Furîndu-i sămînța și răsădind-o în cuvînt,
Încălzind gîndul locuitorilor de prin
împrejurimi
Și apoi ascultînd ropote repezi pe acoperișuri,
Înspăimîntat de trecutul ei răsuflînd,
iubită – am numit-o,
Doar.

În acea stea
Denumirea nu-mi aparține, alții și-au
îngăduit-o,
Deslușeam vagi și ciudate forme,
lumini crude,
Așa că i-am cerut voie să stau și s-o privesc
Cum emitea stranii speranțe, lungi și amare
rădăcini,
Săream astfel fereastra visului,
să nu mă audă nimeni
Și apoi tot ascultînd ropote repezi
pe acoperișuri
M-am întîlnit mai tînăr, cu inelul ei și-atunci
doar poezie, am numit-o,
Doar.

Copiii

După plecarea ta a început să ningă
Peste scrisori, peste trenul cu fumul alb,
peste inimă.
De unul singur rătăceam pe străzi,
căutam soarele tînăr
Sub al iubirii cer roșu.

Boschetul de liliac al iernii cînta acorduri
de pian.
Din senin un material alb, alb a început
să cadă
Cu greutate înaintam prin amintiri,
chipul tău mă privea
Printr-o oglindă de fulgi, cînd fără veste,
n-ai vrut să mai
Dansezi pe ringul vieții cu omul
ce doarme puțin
Păstrîndu-ți în buzunare, romanul tău
Nici să-i mai scrii. Durere albă a început
să cadă după
Plecarea ta, ți-am dăruit fular :
Eminescu, Brecht, Baudelaire
Și un album de artă impresionistă.

Adresa ți se pierduse prin ger...
Mă auzi ?
Privighetoarea orbise într-o singură zi,

De ce purtam atunci în buletine vîntul
și poza de copii – ai cui ?

Orașul cu două aripi

Nu credeam vreodată să mă pot rătăci în Bistrița, și totuși, în acest început de iarnă, cînd primii fulgi de omăt ca o fantasmă și-au pornit valsul, am pus în oglindă orașul vechi și orașul nou.

Bistrița, capitală de județ, unul dintre cele mai înfloritoare centre meșteșugărești și comerciale în perioada feudală, ni se confesează astăzi de pe scara adevăratelor valori materiale și spirituale ale prezentului cu cei peste șaptezeci de mii de locuitori care-și aduc din plin contribuția la dezvoltarea industrială a orașului. Dacă în 1965, pe plan local se puteau numi pe degetele unei singure mîini întreprinderile bistrițene, azi zestrea economică a orașului se înscrie în circuitul economic al țării, cu întreprinderi de construcții mașinilor, prelucrarea lemnului, textile, sticlărie de menaj, lactate, vinificație. Iar pentru că împrejurimile Bistriței constituiau a doua zonă pomicolă a țării, aici în ultimii ani a fost dat în funcțiune unul dintre cel mai moderne silozuri de gen.

Orașul vechi — acea îmbinare policromă de acoperișuri în pante abrupte, acele străzi și ganguri străjuite de porți înalte cu ferecături de fier pe potriva fiecărei bresle în parte, acele ferestre-vitralii ca de catedrală, în îngustimea cărora îmi limpezeam ochii cu peste douăzeci de ani în urmă, cu nămețișul de damascuri albe ale perinilor scoase dis de dimineață la aer ; orașul vechi cu Casa „Ion Zidaru" — veritabil monument de artă medievală, cu șirul „Caselor Șugălete" și cu Corsso — acolo unde, între două tururi de preumblare, copil fiind, mă încălzeam cu pumnul de castane atunci scoase de pe jăratic, orașul vechi cu cei mai conștiincioși coșari din lume, orașul vechi cu parcul autumnal în care din cînd în cînd mai cîntă și fanfara orașului ; orașul vechi, prima aripă a Orașului din care s-a zămislit într-un timp record aripa a doua : aceea de incandescențe înnoitoare.

Cartierele „Decebal", „Viișoara", și celelalte cu blocuri de-o frumusețe și acuratețe de stil proprii regiunii, uimitoare, centrul civic într-o îmbinare de fantezie, curaj și bun-simț a tot ceea ce poate fi mai de suflet în arhitectonica unui oraș pe măsura vremii noastre, platforma industrială, acea citadelă ce se întinde pe locurile de pe care cu nici trei decenii în urmă se coseau fînețele, orașul nou, iată palpabila, reala aripă de-a doua a orașului.

Cel ce vine la Bistrița pentru întîia oară este mirat să întîlnească în plin centru țărani neaoși, în cel mai autentic port românesc, o galerie de portrete vii defilînd parcă pe străzile orașului-muzeu într-o fericire de-a mai exista încă loc printre cele multe urgențe ale tehnicii de vîrf și pentru ei, apa vie, seva adevărată a pămîntului.

Bistrița ? Orașul pledoarie pentru prodigioasa muncă a edililor și a maselor largi de intelectuali, muncitori, într-o îmbinarea fericită a elementului modern cu tradiționalul ; paralelism de bun augur în poemul pe care-l scriem cu fiecare clipă din clipa supremă a patriei.

Melania Cuc

GAVRIL MOLDOVAN

Cariatida

Ții cu umerii în loc ploaia
n-o lași să cadă
peste sentimentele omenești ce-o pot înlocui
cu fruntea în nori aduci
pămîntenilor bucurii nevisate

picioarele doar rătăcitoare
prin pulberea materiei
astfel susținînd bolta-nstelată
puternic arcuit în golul văzduhului
culegi o temerară recoltă de fin
dintre umeri
aduci iarba în ținut
friul cunoașterii
mușchii încordați caută ramuri verzi
ținutul urcă în pulpele zdravene
țărînă clocotește după efort
mîinile dau spicului formă

ce te faci cînd toate astea trec
dimineți atinse de progres
cînd te dai jos de pe soclu
să vezi operele înaintașilor.

Oprind un rîu

Vii de departe iubind riurile
gloria rătăcitoare a generațiilor ude
de la Heraclit ai cunoscut mersul
prin lumină
atîta materie foșnind într-un ținut
sub geamuri
ți-ai amintit de panta rei desigur
oglindindu-ți chipul în luciul planetei
oprind un riu din mersul lui firesc
stînd cu pieptul stăvilă pe prund
alături revărsîndu-se-nserarea plină de pești

șuvoi după șuvoi sosea
iar tu la piept oprind tot ce-i frumos
alegînd mai clare unde
ca un vin limpezit de-a binelea
adus în fața musafirilor la masă
stai cu pieptul în albie așteptînd
sosirea valurilor întregi
oprindu-le
să le oferi cîmpiei

RADU LUCACI

Toamnă transilvană

Toamna
păsări cerul despică
trireme cu o tulbure aripă
arborii cumpene în zare
adună-n dangăt de clopot
turme de mioare

★

Livezile, un exil
de vînturi și de ploi, se clatină în suflet
lumina încă mai are
simfonice chemări

★

Stelele, stelele, cad
în fîntîni albastre
cu satul cufundat în rîuri minerale
șoptind
o poveste nemuritoare.

Mioriță

Ciobanul în ie albă
alba mioară
și ciinele cu aripi albe
coboară pe un picior de plai
trupu-i prins în ninsori
cu traista pe umăr
sub vîlvătăi de aur
intră în catedrala munților
învesmîntați el, ciinele și mioara
în lacrimă de cer
cu miezul alb de ghindă
doinind cu alean
să cuprindă
în clepsidre de arbori
întreaga transilvanie

teatru

Gala dramaturgiei românești actuale

I. Sub înaltele auspicii ale Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Asociației Oamenilor de teatru (A.T.M.), Comitetului Județean Timiș al P.C.R., Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al județului Timiș, Teatrul Național din Timișoara a fost gazda desăvîrșită a celei de-a IV-a ediții a Galei dramaturgiei românești actuale. Într-un climat de fierbinte emulație spirituală, generat de apropierea Conferinței Naționale a partidului, 11 dintre scenele de frunte ale țării s-au întîlnit la Timișoara.

Eforturile gazdelor timișorene au fost timp de o săptămînă, între 8 și 15 noiembrie, nu doar benefice, ci cu adevărat solare : căldura și condescendența literei tipărite, culoarea și formatul de excepție al tuturor tipăriturilor galei, salutul de bineție, în zorii zilei, pe peronul rece, încețoșat, al gării orașului, care nu știa ce eveniment trăiește, decît impătimindu-se prin simpatie, cu emoția autentică a unui director de teatru, exemplar, cum este Lucia Nicoară, ambiția semnului distinctiv, sub imperiul căruia gesturile rutiniere au căpătat tensiunea și aura gestului ritual, sărbătoresc, punctualitatea, seriozitatea și asumarea întregii responsabilități în voința de a polariza în centrul atenției timișorene, esența de gîndire și talent a condeierilor și slujitorilor scenei din întreaga țară, aplauzele riguroase și demne ale unui public crescut și educat în spiritul frumosului, exploziile de bun gust și închinăciune în fața actului creator, întruchipate în bogăția surîsurilor florale, în limbajul cromatic al crizantemelor, al garoafelor, al trandafirilor, o aripă de permanentă proteguire peste tot și asupra oricui, un ochi limpede, clarvăzător și atoatevăzător în orice situație, la orice oră din zi sau din noapte, fără paradă, fără emfază, fără falsă agitație, urmînd cursul fluviului celui mai firesc ce tinde către perfecțiune, o urare senină de drum bun la capătul acestui maraton al artei spectacolului de-a lungul a opt zile și opt nopți și poate a tot atîtea luni de pregătire și nesomn, toate acestea înseamnă lumină, toate acestea înseamnă soare. Soare pentru cugetul și simțirea neamului românesc. Soare pentru peisajul teatrului românesc. Soare pentru aripa de frumos a umanității.

Alături de **Săptămîna patimilor,** de Paul Anghel, pusă în scenă de Dan Stoica la Teatrul Național din Iași (cronica în numerele viitoare), s-a prezentat **Io, Mircea Voievod,** de Dan Tărchilă, în interpretarea Teatrului **Bulandra** (Premiul special al juriului pentru spectacol, Premiul pentru interpretarea unui rol masculin lui Victor Rebengiuc, Premiul pentru scenografie al Filialei U.A.P. Timișoara acordat lui Sever Frențiu și lui Dan Manoliu).

Teatrul Giulești s-a prezentat în competiție cu spectacolul **Să nu-ți faci prăvălie cu scară** după piesa lui Eugen Barbu (Premiul special al juriului pentru interpretarea unui rol feminin acordat Olgăi Tudorache), Teatrul maghiar de Stat din Timișoara a pus în scenă **Un suflet romantic** de Tudor Popescu, iar Teatrul de Comedie din București a venit cu **Acești nebuni fătarnici** de Teodor Mazilu. Premiul Tinerelor Promisiuni acordat de Comitetul Județean Timiș al U.T.C. a fost împărțit între Manuela Ciucur pentru rolul din **Io, Mircea Voievod** și Marian Rilea, pentru rolul din **Acești nebuni fătarnici.** Teatrul de Stat Oradea (secția maghiară) a intrat în festival cu **Dulapul,** de Paul Everac, Teatrul Nottara cu **La un pas de fericire** de Petre Sălcudeanu, iar Teatrul Național din Timișoara cu **Dalbul pribeag** de D. R. Popescu. Pentru calitățile deosebite ale acestei reprezentații juriul festivalului, condus de artistul poporului, Radu Beligan, a acordat următoarele premii : Premiul pentru cel mai bun spectacol — **Dalbul pribeag,** în interpretarea Teatrului Național Timișoara. Premiul pentru regie se acordă **(ex aequo)** lui Ioan Ieremia pentru **Dalbul pribeag** și lui Al. Tocilescu **(Io, Mircea Voievod)** ; Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol feminin — Larisei Stase Mureșan pentru rolul din **Dalbul pribeag** și Premiul pentru cea mai bună interpretare a unui rol masculin lui Ion Haiduc pentru rolul din piesa mai sus citată ; Premiul pentru cea mai bună scenografie, Emiliei Jivanov, pentru decorul **Dalbului pribeag.** Atribuirea atitor premii **Dalbului pribeag** a fost cît se poate de judicioasă. Un spectacol cu valențe reale (vom vorbi, pe larg, în cronicile viitoare), meritînd analiza criticii.

Teatrul Național din Tîrgu Mureș s-a înscris în Gală cu **Evul mediu întîmplător** de Romulus Guga (cronică în numerele viitoare). Comitetul de Cultură și Educație Socialistă a Județului Timiș a acordat premiul său de interpretare Marilenei Popescu pentru rolul din **Evul mediu** și lui Traian Buzoianu pentru rolul din **Dalbul pribeag.**

Teatrul Mic s-a prezentat în Gală prin **Respirări cu Nichita Stănescu.** Pentru **participarea excepțională** a Leopoldinei Bălănuță, juriul a înființat instituirea unui premiu.

Havuzul de Paul Everac (Teatrul din Tîrgu Mureș), **Ioneștii** de Platon Pardău (Teatrul Național — București) și **Amurgul burghez** de Romulus Guga (Teatrul Mic) au fost prezentate hors-concours.

Nicoleta Gherghel

film

„Cale liberă"

Premiera recentei creații cinematografice semnate de **Nicu Stan** (regia) și **Romulus Lal** (scenariul) — **Cale liberă,** producție a Casei de filme nr. 5 (director : **Dumitru Fernoagă,** producător delegat : **Vasile Răvescu)** este semnificativă pentru tematica dedicată actualității.

Pînă acum magistrala subterană a Capitalei — metroul bucureștean — una din construcțiile de referință ale epocii noastre a apărut sporadic în filme, ca un decor cu diverse grade de funcționalitate. Cu acest film, metroul și constructorii lui devin eroii de prim-plan ai unei opere artistice închegate sub genericul unor idei generoase ce subliniază reperele civilizației contemporane ale societății românești, în acelasi timp fiind materializarea unui prețios îndemn adresat de secretarul general al partidului creatorilor cu prilejul celui de-al treilea Congres al educației politice și culturii socialiste, și anume acela de a avea în vedere, în primul rînd, pe autenticii eroi ai construcției societății contemporane, pe oamenii care trăiesc și muncesc pentru afirmarea concretă a idealurilor propriei noastre deveniri.

Inginerul constructor Alexandru Truică și proiectanta Laura Vasiliu sînt doi dintre eroii zilelor noastre, ale căror confruntări profesionale izvorite dintr-o dialectică a experienței puse în fața noutăților tehnologice sînt rezolvate în cele din urmă prin sinceritate, înțelegere și constructivă aspirație spre realizarea optimă a obiectivului comun.

Cale liberă beneficiază de calitățile reportericești ale autorului scenariului impuse în ritmul și autenticitatea secvențelor înregistrate fie pe șantierul hidrocentralei, de unde vor ti recrutate echipe de lucru pentru metrou, fie chiar pe șantierul acestuia, unde nu rareori dramatismul unor situații este relevat fără emfază, cu o notabilă grijă pentru evitarea locurilor comune.

Evoluția principalelor personaje, interpretate de **Emil Hossu** și **Eniko Szilagyi-Dumitrescu,** de la stadiul înfruntării profesionale pînă la o viabilă poveste de dragoste, este sugerată pe fundalul dificultăților obiective întîlnite în munca lor eroică de constructorii metroului. Mai puțin atras de mrejele genurilor spectaculoase, **Nicu Stan,** ale cărui filme semnate în calitate de regizor sînt fără excepție dedicate actualității **(Un echipaj pentru Singapore, Vreau să știu de ce am aripi, Furtună în Pacific),** știe că una dintre condițiile definitorii ale eficienței artistice este autenticitatea, palpitația vieții trăite intens, așa cum și reușește să o evoce în primele două treimi ale filmului. Ultima parte degajă din păcate o crispare determinată și de stingerea ritmului narativ, de momente deja parcă văzute în alte opere cinematografice, de personaje prea puțin individualizate.

Componenta documentară de cronică a filmului este însă și fericit susținută și salvată de talentul unor mari actori, printre care aici merită subliniat aportul „episodicului" **Dorel Vișan,** care într-o apariție meteorică scoate un rol aproape fără replici din anonimatul uitării, conferindu-i cu o exemplară economie de mijloace firesc și căldură, umor și tensiune. Alături de protagoniștii, ce oferă farmec personal și căldură sufletească partiturilor încredințate, rămîn în memoria spectatorilor personajele interpretate de **Ruxandra Bucescu,** o autentică promisiune prin expresivitatea chipului și lipsa de ostentație a gestului, **Dumitru Palade** — Dragomir, **Ion Haiduc** — Grigore, **Florin Zamfirescu** — Simion.

Prospețimea expresivă a peliculei se datorește și operatorului **Mihai Truică,** autor al unei imagini pline de nerv și acurateță, cu soluții inedite subordonate intențiilor regizorale.

Conturînd profiluri de oameni capabili să înfăptuiască lucrări de excepție — **Cale liberă** se înscrie pe linia acelor filme de actualitate, care își propun și reușesc în bună măsură să devină oglinzi fidele pentru secvențe de referință ale devenirii noastre socialiste, reflectînd atît dificultățile modelatoare de conștiințe ale constructiilor prezentului dar și figurile constructorilor, profilul lor moral, integru, ansamblul constituindu-se într-un emoționant omagiu adus muncii și demnității.

Călin Stănculescu

Bistrița Năsăud

În lumina viitorului

Dacă privești orașul de sus, din înaltul cerului, dacă îți oferi această panoramă tonică, nespus de frumoasă, dacă urmărești desenul realității de sus, din cochilia argintie a zborului, te poți gîndi cu emoție la șansa unei așezări, a unui loc, a unui limpede loc al patriei.

Arcul acestui gînd pornește din această certitudine, din acest deziderat continuu al dezvoltării armonioase, echilibrate, a tuturor județelor și zonelor țării, „prin amplasarea rațională a obiectivelor industriale și agrare, dezvoltarea micii industrii, a serviciilor și celorlalte ramuri". În RAPORTUL Cu privire la stadiul dezvoltării forțelor de producție, al societății în general, al relațiilor de producție și sociale, al democrației muncitorești-revoluționare, al perfecționării conducerii pe baza principiilor autoconducerii și autogestiunii, al perfecționării și continuării procesului revoluționar în noua etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism" *prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Sînt necesare măsuri ferme în vederea înfăptuirii neabătute a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului privind dezvoltarea armonioasă, echilibrată, a tuturor județelor și zonelor țării, prin amplasarea rațională a obiectivelor industriale și agrare, dezvoltarea micii industrii, a serviciilor și celorlalte ramuri". Regăsesc toate acestea și în județul meu.*

★

Atunci cînd totul e alb, cînd neaua îmbracă și înnobilează păduri și munți și drumuri, cînd frigul încearcă diminețile în ghiara lui lucioasă, atunci cînd păianjenii țes prin poduri vechi pînzele lor tainice și jivine dorm în miezul pădurii, cînd casele cu obloanele trase adăpostesc, fiecare, o poveste și parcă un mic mister, atunci cînd fumul iese subțiratec pe horn descriind cu neîntrecuta-i alcătuire rotocoale, rotocoale și pașii scîrțîie și risul se desenează cu abur pe carnea albă a zilei, atunci cînd anul e-n cumpănă și oamenii sînt mai aproape unii de alții ca oricînd, iarna adică, sufletul meu hoinar are nevoie mai mult ca niciodată de iubire și de acasă.

Sînt cele două talgere ale vieții și seamănă atît de mult.

Și cînd se face iarnă, sufletul meu hoinar ia drumul Transilvaniei, ia trenul de noapte căutînd marginea Maramureșului, căutînd culcușul copilăriei, pipăind amintirea ei tandră, de-acolo, de la izvorul Someșului Mare. Și cînd se face iarnă visez să-mi iau copiii înfofoliți în cojocele ca niște coconi, și să plec acolo, aproape de căldura începutului, în acel spațiu binecuvîntat, în acel limpede loc al unei ordini simple și firești iar în zumzăiala poleită cu jucării și bomboane și nuci gîndul meu să refacă un peisaj adunat bucățică cu bucățică, înnobilat de pace.

Și e acolo istorie, istorie răspîndită, condensată, asumată, de la palisadele dacilor liberi și castrele romane, de la leii romani veghind hieratici la arcadele frînte ale medievalității unui oppidum civitas, de la flamurile breslelor aliniate ca-ntr-un onor al trecutului la școlile secolului XIX, la Coșbuc, la dreapta ridicată a lui Mureșanu, la Rebreanu, la poveștile Reteganului, la revistele ce apăreau (Minerva, Revista Bistriței), *la toată acea expresie de civilizație și la tot acel sentiment de responsabilitate pe care momente din spirala acestui oraș le exprimă.*

Și acolo e prezent. Investiții spectaculoase, o platformă industrială cu multe fabrici și toate noi, cu zeci de mii de oameni care au învățat noile lecții ale disciplinei industriale, cu sute de mii de semnale lansate către țară și către lume : utilaje, aparate, pînză, mătase fină, mobile, covoare, cristale translucide, deci mulțimea produselor finite care poartă cu modestie și cu orgoliu firesc marca unui oraș devenit al viitorului.

E iarnă și în dimineața lucioasă, pomii din livezile calme desenate ca de-o mînă de artizan visează vise dulci, în căldurica albă a patului copilul visează derdeluș și sanie și pom de iarnă, pe stativele bătrînei de pe Bîrgău și pe enormele războaie ale țesătoriilor se alcătuiesc sub mînă de femeie pînzele, eternele pînze ale feminității, minuțioasă și sublimă metaforă.

O călătorie la Bistrița trebuie să înceapă dimineața. Ca să vă tulbure în suflet un dor nenumit, să-l simțiți ca pe o ființă neliniștită, pusă pe ducă. Dimineața, cînd peisajele Transilvaniei sînt emoție blîndă, dealuri molcome și drumuri ce te ademenesc în poveste, pomături adormite sub nea și presimțirea duioasă a cîmpiei și autoritatea demnă a munților îți transferă o siguranță anume iar linia ondulată a orizontului te veghează ca o fișie de încredere.

Dimineața, cînd resorturile omenești se arată în deplinătatea bunei lor așezări, în limpezimea lor aidoma ordinii livezilor care păzesc cu geometria lor aducătoare de rod depresiunea Bistriței.

Dacă n-ați fost pînă acum la Bistrița, dacă în clipa aceasta gîndul de-a merge acolo vă cucerește ca o arie luminoasă sau dacă vreți să reveniți precum printre scrisorile adolescenței, să știți că veți găsi acolo obîrșia, densitatea prezentului asumat, dăruirea și permanențele civilizației, orgoliul frumos al așezărilor transilvane, semnele triumfale și demne ale adevărului vieții.

Cînd e iarnă, cînd în podul casei părintești, acolo, pe malul Someșului Mare, sub privirea Ineului, la adăpostul molizilor și-al pinilor Anieșului paingii țes în liniște amintirea copilăriei, cînd leii romani și piatra Serenei lui Licco veghează încă un an peste cei aproape două mii de austerități cenușie, cînd e iarnă și stolurile de păsări își iau zborul în sunetul solemn al acelui neîntrecut adagio de Albinoni revărsat din tuburile străvechii orgi, cînd miroase a pîine caldă, cînd copii cu viori se grăbesc spre Școala de muzică, simt că m-aș întoarce acolo, cu sentimentul reconfortant pe care-l poți avea într-un loc al patriei în care literatura e nu doar respectată ci mai mult, mult mai mult, e de-a dreptul asumată, în linia unei tradiții majore.

Iar viața literară își sporește calm inelele de lumină precum bradul cel stăpînitor în Călimani și Țibleș și Bîrgău și-n neasemuitul masiv al Rodnei.

Bucuria alcătuirii, plăcerea fără margini a schimbării și-a adăugării rosturilor într-un țelul cel plin de substanță și vitalitate s-a văzut în locul acesta cu limpezime. Acum douăzeci de ani părinții mei se mutau la Bistrița ; închid ochii și-mi amintesc camionul cu mobile, strada cu castani, orașul cuminte, de-o blîndețe curată, expresia bătrînului care vindea turtițe, ceremonios de parcă tot timpul poza pentru un daghеrotip. Piața de flori, parcul ca un braț verde ridicat pe valul cetății, Sugălețele, Casa Argintarului, aburul de cuminție duminicală, faima evului mediu așezată pe perne de catifea, pomi, orgă, fanfară și evident, un cenaclu literar. Amintirea unor mari scriitori și cărturari. Cărțile lor, prin biblioteci vechi, tartaje de piele cu litere daurite.

S-a scris mult despre Bistrița și pe drept cuvînt. Subiect la îndemînă, aș zice. Subiect de senzație, de fapt. Un oraș calm care se transformă într-o imensă, trepidantă combină de industrie. Iar oamenii, ei bine, ei păstrează și cresc acel drag minunat de literatură. Acea măsură continuă a părții noastre de inefabil.

Și cînd trenul ajunge la Sărățel, prin calmul dealurilor albe și cînd începe să se presimtă orașul, să se anunțe altfel, cu totul altfel decît acum douăzeci de ani, atunci simt o febrilitate, mă învîrt neliniștită în compartiment și-ajunsă în noua gară a orașului sînt tulburată.

★

Bistrița cea suavă, cea patriarhală, picturală și-atît, Bistrița anului '68 există în continuare, conservată cu grijă de muzeograf înțelept, mai ales în centru. De jur împrejur, inelele cele noi de lumină.

Asta se poate vedea dacă mergeți acum, la ora aceasta de iarnă în ochiul de lumină albă al Bistriței-Năsăudului : permanența civilizației, trambulina unui vis, semnele pămîntene, incon-

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 7-a

Rug arzător

„Cuvînt înlănțuit de sevă / hrană adîncă înălțimilor" sînt cuvintele elevei din clasa a IX-a de la liceul din Năsăud, aflată la vîrsta la care poetul George Coșbuc răsărea din umbra aceleiași venerabile școli, înființată aici în 1863, citate din cartea debutanților în poezie la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca", „Alpha '87", cu o prezentare de Vasile Rebreanu. Eleva-poetă se numește Monica Salvan, iar titlul ciclului „Rug arzător".

Rugul, în limbajul năsăudean, înseamnă măcieș, adică trandafir sălbatec. Dar el poate fi și rug de mure sau de zmeură și reprezintă, cel puțin în imaginația mea, un simbol al perenității robuste și mereu proaspete. Ornamental din primăvară pînă toamna tîrziu, el are și calități economice binefăcătoare. Florile lui roze-liliachii, frunzele verzi și fructele întîi galbene, apoi roșii se păstrează pînă-n adîncul iernii. Este planta care dă farmec plaiurilor năsăudene.

Ca om de-al locului, am fost prima oară într-un sat din Bistrița-Năsăud în prima mea vacanță de student. Dacă o iei pe Valea Someșului Mic pînă la Dej, iar de aici o iei-napoi pe Valea Someșului Mare pînă-n Beclean, ajungi în Năsăud ori în Bistrița, pe Valea cu același nume. Peisajul este coșbucian. Verdele intens al fînețelor, împestrițat cu flori vii de munte este atît de intens că îl simți nu doar cu vederea ci și cu mirosul, atît de concret și de material încît parcă te atinge îndemnîndu-te să te scalzi în el. Această senzație am avut-o privind căpițele țuguiate de fin proaspăt cosit, nu uscate, ci mai mult conservate pe prepeleace, păstrîndu-și și culoarea dar și valoarea nutritivă nealterată. Căci pomicultura și creșterea vitelor sînt ocupațiile de bază, în afară de agricultura care se practică pe văi și pe lunci sau pe terasele urcînd spre munte. A fost în acea vară, cînd am făcut cu trenul un tur al României, o revelație pentru mine atît Valea Someșului cît și a Bistriței ca să nu mai vorbesc de Valea Izei și de Salva-Vișeu.

Podul de lemn peste care am trecut prin Năsăud cu mașina, după vreo 20 de ani de la prima descindere, ca și podul acoperit cu șindrilă, unde am dormit o noapte, trezindu-mă nu de cîntatul cocoșilor, nici de zgomotul vitelor duse la adăpat sau la pășune, ci de icusarii de aur ai zilei albe ce-i strecura lumina prin spărturile acoperișului de șindrilă țintuită cu cuie de stele pline de raze, nu le voi uita niciodată. Eram chiar la Hordou, dacă nu mă înșel. Acele poduri nu cred că mai există. Așa cum nu există nici Hordoul care se numește acum George Coșbuc, așa cum nu mai există nici satul Mănăstirea, cel de ieud ori poate chiar de Sighet. Un sat de pămînt cu case primitive lipite cu lut și cu geamuri cît palma, cu cerdacuri înguste și cu prispe după cuptor, unde dormeau coconii, claie-peste grămadă, case cu tindă mică și întunecoasă, un sat cu ulițele cît niște cărărui învăluite în troscot. Doar flăcăii năsăudeni își mai poartă la sărbători clopurile minuscule impodobite cu bentițe cusute cu mărgele, cu pene de păuni sau de fazani, cu ciucurii din lînă colorată și izmenele largi din pînză țesută în casă ori cioarecii albi de dimie — ca și fetele catrințele lor învristate — sau opincile legate peste obielele din pănură groasă adeseori împodobită cu zurgălăi ca pe niște vestigii nu doar ale unei tradiții nealterate. O lume pitorească avînd un specific puternic, comparabil în frumusețe numai cu Maramureșul. Dar prefacerea ei ca și a întregii țări, sub ochii unei singure generații, este vizibilă și e incontestabilă.

Lucrările de îmbunătățiri funciare, de fixare a solului și de drenare a apelor și viiturilor, modernizarea căilor de comunicație și de transport, modernizarea șoselelor, pătrunderea aparaturii tehnico-casnice în gospodăriile oamenilor, toate acestea sînt menite să asigure confort sporit și bunăstare, toate acestea au dus la o continuă și tot mai rapidă creștere a nivelului de trai al acestora. Bistrița-Năsăud s-a dezvoltat puternic, Năsăudul devenind astăzi un cunoscut centru al industriei alimentare, prelucrării lemnului, confecțiilor și altor industrii, iar Bistrița, din centrul meșteșugăresc și comercial medieval, (dar și cultural, cu un liceu din 1596) avînd, în plus față de Năsăud, industrii constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor, a devenit un municipiu puternic culturalizat și industrializat. Este exact ceea ce spunea secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la cea de-a cincea Conferință Națională a P.C.R. : „In acest sens, merită să subliniem marile realizări obținute în construcția socialistă prin dezvoltarea tuturor zonelor țării, prin construirea a circa 180 de noi platforme industriale, odată cu dezvoltarea celor existente, prin crearea, în fiecare județ, a cel puțin 4—5 centre industriale și dezvoltarea corespunzătoare a consiliilor industrial-agrare, a celorlalte activități."

Dar, prin ceea ce mai este important acest județ e că a dat pe cel mai mare romancier modern al nostru și pe unul din cei trei mai mari poeți transilvăneni. Nu întîmplător am amintit la începutul acestor rînduri de Monica Salvan, căci o consider o poetă foarte talentată. Ea scrie o poezie pe măsura acestui ținut pur și dîrz, de un senin profund și luminos, curată că o picătură ce se adaugă oceanului de suflet românesc, în a cărui oglindă se cuvine, după spusele ei, să întrăm cu picioarele goale, neîntinate ; cu picioarele ființei, firii și conștiinței noastre, dar atît de curat, de veșnici, pentru ca niciodată oglinda vieții noastre să nu se aburească.

Matei Gavril

TRAIAN SĂSĂRMAN

Poveste de toamnă

Părinților mei

Mă-ncintă toamna carul cu porumb
Cînd poartă spre hambar recolta nouă
Mă-ncintă finul proaspăt răcorit
Cu primăveri, cu flori de maci și rouă.

Și carele cu struguri grei de vin
Amirosind a tainică virtute
Și drumul aurului din livezi
și dragostea pe drumuri neștiute.

Din brazda dealului urcat spre cer
Izvorul piinii curge în neștire
și laptele cu gust de credincer
amirosind a miei și-a zămislire.

Or fulgerat din torți de cer deschis
fulgi albi și grei, tomnatecă durere
zăpada albăstrie unge lung
brazda de lut clipind a mingiiere.

Moisei

Morții mei,
Morții mei,
Ion, Gheorghe, Onofrei...
Oare am uitat că-s ei
Scrișî pe stîlpi de albă piatră
Le-am uitat cenușa-n vatră ?
Părăsită-i de nepoți
Veșnica lor amintire ?
De-aș avé vreo șepte zloți
Ca să-i dau spre pomenire
Altui neam ce n-are morți eroi
Ciți sînt la noi.
Morții mei,
Morții mei,
Ion Gheorghe, Onofrei.
Mai bine mor ori vreau de viu
părtași cu ei să fiu.
Să intru în soborul lor
Moșii, străbunii și părinții
Sînt martirii mei și sfinții
neamului dintre Carpați și Mare.
O asemănare
cu cei vii trecuți de sută
(înțelepți și bătrini sfetnici)
să se facă.
Numai ei
pot sta-n rînd cu morții mei.
Ion, Gheorghe, Onofrei...
Azi e zi ca de ninsoare,
Am s-aprind o luminare
am să pun ș-un coș cu flori
Ș-am să dau și citiva lei
pomenire cu temei
pentru morții mei.
Ion, Gheorghe, Onofrei...
De-am să uit vreo amintire de eroi
să mă blesteme chiar ei... morții mei.
De-am să fac o pomenire
Intru slavă și iubire de eroi
Binecuvînteze ei
Morții mei.
Și de-s bărbați, ori de-s copii,
ori de-s bătrini, ori de-s femei
eu îi ridic la rang de zei
pe morții mei.
Morții mei,
Morții mei,
Ion, Mării sau Ană, Gheorghe, Onofrei...

MARIA HERȚA

Sub stele

Mireaso,
noaptea asta din cetate
se arde.
Și-n noaptea care vine
se naște
această strimtă separare.
Ucide lacrima în frunze
să mai rămîn în nemișcare
sub stele, mamă,
nu se moare.

RODICA POP-BOSCA

Nichita

Zis-am lila de fuior
Gîndul tău miroase-a dor
Glasul îți adie-a noapte
Ochii tăi au gust de șoapte
Mîinile doinesc a frunze
Trupul plînge în banchize
Inima foșnește-a tei
Cintu-ți e-o turmă de lei
În priviri străluce-a stele
Iar în păr se joacă iele

Zis-am roșu de tulipă
Din risipă naști aripă
Filfîire de iubire
Să nuntească nemurire
Într-un zbor visător
Peste aștri călător
Ce-n lumină lină
Străveziu se-nclină
Sărbătorind iernile
Ningind necuvintele

Stare

Te poartă roți de absență
spre limanul depărtării
(dar ne vom căuta mereu
adulmecînd mireasma stelelor
din vise)
Desprinde-ne-vom umbrele
învingînd ceața unul
spre fiecare
îmbrățișa-ni-se-vor
umbră și umbră de lumină
iar luna va clipi
știind că nu ni s-au regăsit
decît umbrele

plastică

Lecția de simplitate

„Să pictezi ca și cum ai respira" — proclama pe la începutul secolului un maestru al impresionismului, invitînd la gestul simplu, la oficierea firească a ritualului artistic, la bucuria dăruirii creatoare... Un asemenea credo pare să fi nutrit și cariera unui desăvîrșit „pictor al simplității", care se adevărește a fi și astăzi, ca întotdeauna, **Ion Popescu-Negreni.**

Am văzut, într-una din sălile consacrate de Muzeul de Artă al Republicii expozițiilor artiștilor contemporani, o densă și întrutotul remarcabilă, prin unitate stilistică, suită de lucrări aparținînd, cu cîteva excepții, ultimilor 4—5 ani de creație. O prezență mereu egală cu sine, întîmpinîndu-ne cu fermecătoare **liniști** olimpiene, dar și cu ceremonialul simplu, încărcat de o difuză poezie, al unei rostiri solilocviale. Este suficient să te situezi în centrul geometric al sălii de expoziție și a te lăsa invadat de blînda plutire a culorilor în întreg spațiul înconjurător, pentru a înțelege semnul distinctiv, de căpătîi, al lecției de pictură ce ne-o oferă azi Ion Popescu-Negreni. Privirea se bucură de spectacolul culorilor și al atît de armonioaselor compuneri a suprafețelor pictate. Mi s-a părut că abia acum, într-un generos spațiu, viziunea plastică a lui Negreni se încarnează, capătă amploare. O didactică sui-generis se articulează în succesiva parcurgere a ochiului peste pînzele din expoziție, deși nicicînd pictorul nu a avut, se pare, a-și trăda orgoliul dascălului (de-l va fi avînd măcar !) față de posibilii discipoli. Artist venerabil, manifestînd o putere creatoare impresionantă, pictorul ne oferă, prin actuala expoziție, pilda unei împliniri artistice senine și convingătoare. Un diapazon cromatic auster, dominat de armonii în ocru-galben, ilustrat cu pregnanță de bogata colecție, aflată în expoziție, de naturi statice (cu crăite, cu dovleci, cu ceapă, cu portocale), dar și de cele mai multe dintre peisaje, pe care pictorul le surprinde în ceasul copt și blînd al întomnării și al luminii crepusculare peste cîmpuri grele de rod, iată una dintre perceptiile puternic individualizante ale artei lui Negreni. Pictorul desenează direct în culoare cu o dezinvoltură suverană. Exemplar mi se pare, în această privință, **Omul cu șapca,** tentativa de autoportret din 1986, lucrare aflată, la o analiză mai atentă, mai aproape de ceea ce am putea numi un crochiu, o schiță de atelier (realizată pe carton netratat, fără fondu, doar din cîteva tuse, foarte libere și expresive, de culoare) decît o lucrare în versiune definitivă. Pictorul a ajuns la o rară capacitate de sintetizare a „obiectului" sau „teritoriului" plastic prin valorațiile limpezi, bine definite de culoare. Calitate vizibilă în naturi statice, îndeosebi, și, întrucîtva, în portrete (între care se disting **Femeia cu guler albastru, Femeia cu șal, Surorile, Lectură).** Artistul utilizează în asemenea cazuri, foarte discret, dar cu efect plastic pronunțat, un „accident" cromatic, preferințele pictorului mergînd cu obstinație către tonurile mai ascuțite, ca de smalț, de albastru și verde.

Peisagistica lui Negreni degajă echilibrul și calmul rodnic al pămîntului. Un orizont agrest de întindere colinară (vezi **Ferma din cîmpie, Drum către moară, Toamna, Maluri și coline, Fîntîna părăsită)** cu tensiuni dramatice reținute prin cumpănirea unor mari suprafețe de culoare dispuse în jurul unui detaliu-„personaj" (o clădire, o răscruce de drum, o fîntînă) ce obiectivează sugestia plastică. Pictorul sesizează în mediul cercetat lumina lăuntrică, emanantă, pe care o amplifică prin unghiuri de perspectivă semi-plonjate. Cerul ocupă un spațiu minor în pînzele lui Negreni și atunci, doar ca o reperare neutră, în gamă gri, a unei întinderi cîmpestre dată în pîrg. Cu astfel de mijloace plastice, atît de sumare și de simple, obține o picturalitate de maximă densitate cromatică și emoțională.

Sigur, ar fi multe de spus despre această expoziție, ca și despre personalitatea acestui artist, modest și exemplar în strădania lui creatoare.

Ne rezumăm, în final, să consemnăm sinceritatea totală și coerența discursului său pictural, pe care maestrul Negreni ni l-a pregătit astăzi cu credința că însăși ființa sa respiră prin membrana diafană, inefabilă a-proape, a incintătoarei lui ofrande artistice.

Corneliu Antim

muzică

O premieră

Opera „Nabucco" de Giuseppe Verdi a avut un destin de excepție nu numai în ceea ce privește arta muzicală, ci și în direcția promovării unui curent de idei, de libertate și de dreptate, aparținînd totodată mijlocului secolului trecut și realităților contemporane ; „Nabucco" cuprinde melodii pe care le-au avut pe buze revoluționarii italieni, luptînd și murind pentru libertatea și unitatea patriei lor, cuprinde idei care au circulat intens în epocă — unul dintre centrele cele mai sensibile fiind și București epocii (la puțină vreme de la premieră, în capitala Țării Românești avea loc montarea realizată de Opera Italiană) —, cuprinde destine, confruntări și deznodăminte de o acută actualitate, fiind, de aceea, una dintre partiturile lirice oferind bogate posibilități regizorului, bucurii artistice comparabile poate numai cu problematica diversă a rolurilor principale a căror creație autentică oferă soliștilor depline satisfacții artistice.

După memorabila montare a Operei Române din Cluj-Napoca, (asupra căreia am zăbovit la momentul respectiv), Opera Română din București, pentru prima oară în istoria sa, montează această partitură a tînărului Verdi (compozitorul avea doar 29 de ani), aparținînd emblematic primei perioade de creație a acestui atît de fecund muzician. O reușită este această montare și, poate cel mai important factor în orice implinire artistică în privința montării acestei partituri îl reprezintă concepția regizorală, pe deplin capabilă, în cazul de față, să potențeze întreaga complexitate a unui imens efort artistic. Regizorul Hero Lupescu montează în maniera sa caracteristică : dinamism, vervă, idei interesante, simboluri bine justificate în contextul lucrării și în cel al vremii operei, întrețesute într-o „densă rețea" de semnificații, în consonanță cu frecventele căutări (și realizări) ale regiei de operă din secolul XX ; adăugăm aici și insistența interesantă asupra aspectelor dramatice ale personajelor (ținînd de arta actorului), toate aceste notații fiind tot atîtea aprecieri pozitive pe marginea unui spectacol de prestigiu. Efortul regizoral este simțitor sprijinit de performanțele orchestrei, conduse cu mînă sigură de Cornel Trăilescu, și de cele ale corului (îndrumat de Ștelian Olariu) personaj principal al operei, aplaudat la scenă deschisă de un public entuziast (și entuziasmat), „sursă artistică" a celebrului moment „Va pensiero, su l'ali dorate". Există aici și momente de balet (coregrafia Doina Andronache, soliștii baletului : Madeleine Vasilescu, Tiberiu Almosnino, Alexandru Doruș), asupra utilității cărora se mai poate discuta, ele avîndu-și însă o anumită justificată așezare în context.

Ce se poate spune în privința distribuției ? In primul rînd, că întîlnim aici nume de prestigiu ale primei scene lirice a țării, a căror evoluție s-a înălțat la nivelul unui bine definit renume ; principalele atribute, dincolo de calitatea glasului, îl reprezintă, cred, valențele integrării în rol, știut fiind faptul că, de obicei, dramele verdiene impun cîntărețului o limpede incandescență în postura sa de actor. Revenind, nu putem avea decît cuvinte de laudă pentru performanțele lui Dan Zancu, voce intens timbrată și apariție scenică plină de prestanță, Vasile Martinoiu, într-un rol complex, bine rezolvat sub toate aspectele, Ionel Voineag, cîntăreț de excepție și artist deosebit, ale lui Ion Grigorescu și Nicolae Bratu, pentru a nu nominaliza decît pe principalii interpreți. În privința rolurilor feminine — pe care le detașăm și le așezăm la sfîrșit pentru a insista asupra lor — remarcăm creația Luciei Țibuleac, care semnează o remarcabilă apariție în postura unui personaj, avînd o dominantă caracterială greu de transpus scenic, a Veronicăi Gîrbu, creatoarea unui rol oarecum „la antipozi" față de rolul precedent, de asemenea, bine cotat calitativ, a Corneliei Angelescu. Interesant este faptul că, după părerea noastră, în trama acestei opere, rolurile feminine sînt mai dificile, din aproape toate punctele de vedere, decît cele masculine ; ele presupun credibilitatea unor personaje oarecum monocromatice, capabile de acte excesive. Realizarea unor momente bune aici reprezintă încă un merit al regiei și al interpretelor.

Viorel Crețu

CRONICA LITERARĂ

LAURENȚIU CÂRSTEAN: «Alb»

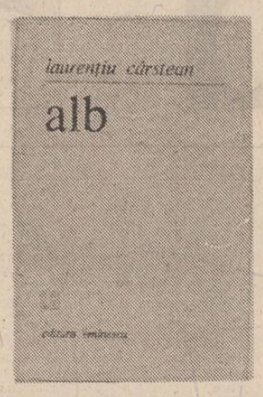

tot mai sigur pe ceea ce are de spus, tot mai exigent cu sine în ceea ce privește selectarea stărilor sufletești pe care le „așează" în vers, așa îmi apare acum, la al treilea volum al său de poezie (după **Ținutul îndepărtatelor seri** și **Peisaje**) Laurențiu Cârstean, poet discret, publicind rar în reviste și, poate de aceea, puțin comentat, dacă nu chiar ignorat de critica literară. Noul său volum se numește simplu, **Alb** (Editura Eminescu 1987), poetul încercind să exprime prin acest titlu, în chip simbolic, esența stării lirice care a generat materia poetică.

Alb înseamnă, așadar, existență în puritate, dar nu neapărat în sensul moral al nevoii de candoare, reclamate în versuri meșteșugite, ci puțin altfel. **Alb** semnifică voința de sinceritate absolută a eului liric, refuzul trucurilor și fardului, o radiografie monocromă și monocordă (căci mereu cinstită) a spațiului interior cotropit de teribile neliniști, pe care doar luciditatea le atenuează în imagine. **Coborirea în sine** este mișcarea definitorie a poemelor din **Alb**, autoscopie care scoate la lumină fragmente de imagini contorsionate, dramatice, dar, în același timp, relevă o anume voluptate a durerii sau, oricum, o curiozitate specială în developarea peisajului devastat. Iată această stare înfățișată în poemul **în pofida oricărei alte tentații**, care poate fi citit ca o **ars poetica**, dar și ca un program existențial : „ca să poată cunoaște altfel / temeinicia lucrurilor / coborî către sine : / înfășurindu-și cît mai bine / trupul / în mătasea științei / strivindu-și brațul / pieptul picioarele / din ce în ce mai firave. // Înspăimîntîndu-se / la fiecare cădere în gol // Ca să cunoască — / în pofida oricărei alte tentații — / altfel / temeinicia lucrurilor / adormi deîndată : / fluturi albi odihneau / în lumina ochilor săi / ape limpezi / lunecau peste imaginea lui. // Ca să poată cunoaște / totuși / altfel temeinicia lucrurilor / cobora tot mai mult / către sine // îl neliniștea / trupul mereu mai obosit, // îl neliniștea uluitoarea fîntînă".

Coborirea în sine, de altfel mișcarea fundamentală a oricărei poezii adevărate, înseamnă, în **Alb**, și tentativa de recuperare a spațiului copilăriei (alt mod al inocenței) prin recursul la memoria afectivă. În plan sentimental, acest demers eșuează și are ca efect dezolarea, dar, în plan poetic, Laurențiu Cârstean reușește acum lucruri memorabile din opoziția, rezolvată în favoarea ultimului termen, între prospețimea nealterată a imaginilor trecutului și fadoarea insuportabilă a prezentului. Imaginile poeziei lui Laurențiu Cârstean nu sînt spectaculoase, nu sar în ochi, nu se agață agresiv de cititor, dar au, cum să spun, pregnanță, stau acolo unde trebuie, structurează un discurs deloc emfatic, atingător tocmai prin familiaritatea lexicului : „imagini dintr-o îndepărtată / copilărie ; / corabia cerului / floarea de liliac / sub bolta apăsătoare a lunii / crinul abia deslușit / de sub ierburi înalte / roua revărsată în zori // pasul înfundat al pescarului / păstrăvii sub roata / putrezită a morii / saltul lor în aer / și prundișul jilav... // istovitoarea încercare / de a uita / că tu însuți... // și bucuria nemîngîiată / la vederea prăzii : / spectacolul unei dimineți / unei zile aproape / obscure" **(peisaj : spectacolul unei dimineți)**. Această devitalizare progresivă, senzația de gol pe dinăuntru din ce în ce mai apăsătoare, nu **spleen**-ul ci disperarea, accentuată din neîndurarea față de propria neputință de a te bucura pentru a fi, conduce, în chip paradoxal, nu la un lamento hohotitor și, în fond, revoltat, ci (chestiune de temperament liric !) la o poezie a resemnării triste, blînde totuși sub masca glacialității impasibile. Cînd izolarea, starea dominantă în poezia lui Laurențiu Cârstean, este abandonată pentru o clipă, contactul cu peisajul exterior nu face decît să precipite reintoarcerea în solitudine, îmbogățirea cu o nouă suferință care, la proxima coborîre în sine, se va depune în golul dinlăuntru : „să privești cu un ochi deschis / întreaga pădure / conul de brad / abia înverzit / muntele / (pe care nu vei alerga / niciodată) / un om / să te întorci în camera ta / să nu te înduri / de propria ta neputință // să topești în ghiața / privirilor / soarele / încă absent" **(Încă absent)**. Ultima imagine din acest poem, excepțional prin capacitatea de a crea tensiune lirică doar din cîteva linii, spune totul despre starea din care se naște poezia lui Laurențiu Cârstean. Să topești, în gheața privirilor, soarele, încă absent, să — altfel spus — programezi într-un anume fel, ipoteticul, iată un mod de a echivala celebra inscripție de la intrarea în **Infernul** dantesc !

Și poezia lui Laurențiu Cârstean, ca, dealtfel, întreaga poezie contemporană, care continuă nu mimetic, ci profund, lirica eminesciană, abordează tema timpului. Sub presiunea acestuia, eul liric se scindează, este **ego** și, totodată, martor al propriei existențe, rostit de o străină gură. În vecinătatea implacabilelor ritmuri temporale stă **neființa**, gîndită aici fără spaimă, ca o dispariție discretă, de nimeni știută și aproape ca o izbăvire : „obișnuit să-și ridice / în fiecare dimineață privirea / să pieptene cerul / cu ochii lui obosiți / să pipăie cordonul lumii — / alb — / pentru o cît mai mare / siguranță certitudine / eroare — martorul are o tresărire : / se ridică bănuitor / ezită / se întoarce în sufletul lui / aproape înfrînt // aude o muzică / un sunet ce-l cunoaște / dintr-un alt timp. / („să smulgi un sunet din trecutul vremii" — n.n.) / pleacă nevăzut pînă la / primul colț de stradă / se face într-adevăr nevăzut". **(Se face într-adevăr nevăzut).**

Laurențiu Cârstean se teme, cum se poate observa, de gesturile mari, de revolta demonică, de exacerbarea romantică a eului. Starea adecvată a eroului său liric este umilitatea, sentimentul de a fi doar o fărîmă prinsă în angrenaje teribile, importantă doar în măsura în care reușește să comunice tocmai această condiție. Totul, însă, cu extremă discreție, atît de discret încît orgoliul pare a nu fi foarte departe de aici. O umilitate orgolioasă, iată formula sentimentală a versurilor lui Laurențiu Cârstean. O formulă pe care cred că o exprimă cel mai bine poemul **Peisaj cu dragoste**, făcut din înaintări și retrageri sentimentale, din discreție și dorința de a o depăși, din confesiuni suspendate, din sugestii infinitezimale. Impresia de ansamblu este aceea de ardere la flacără mică, de prelungire deliberată a durerii : „ți-am încredințat / somnul și veghea / diminețile / privirea / aruncată-n pămînt. // locuiește-mă / încă o vreme / (nu mai mult / decît respirația / de care nu pot / să mă despart acum). // locuiește-mă / cît timp am puterea / să-ți mărturisesc... // dincolo nu mai sunt cuvinte, / adie aerul iarba / mierea / pe care numai în vis..."

În privința limbajului, poezia lui Laurențiu Cârstean realizează un veritabil tur de forță. Cu mijloace puține (dar nu din puținătate, ci din... program), de o sobrietate stilistică impresionantă, apelînd la un lexic și la construcții gramaticale (sigur, o gramatică poetică, dar, totuși, gramatică !) dintre cele mai simple, poetul reușește... poezia. Întîi, datorită purității tonului, apoi datorită științei, neostentative, de a construi poemul pe tensiuni semantice creatoare de tensiune lirică.

Am mai spus-o și cu alt prilej, dar conținutul volumului **Alb** precum și o anume atitudine a criticii față de autorii „necunoscuți", mă obligă să repet : „Laurențiu Cârstean este un poet profund de care critica va trebui, din onestitate, să țină seama, măcar de acum înainte. Cît despre mine, mi-a plăcut întotdeauna să fiu un om onest...

Valentin F. Mihăescu

REVISTA REVISTELOR

LIMBĂ ȘI LITERATURĂ Vol. II/1987

● Revistă de ținută academică, **„Limbă și literatură"** (utilă unui număr considerabil de cititori, între care mai ales specialiștilor în istoria limbii și literaturii române), propune și în nr. II/1987 cîteva eminente contribuții, confirmînd nivelul înalt al cercetării în acest domeniu. Mai întîi, continuările : partea a doua a unui opuscul inedit aparținînd lui Nicolae Milescu (intitulat „Carte aleasă pe scurt despre cele nouă muze și despre cele șapte arte liberale") editat de cercetătoarea Crina Bocșan, traducătoare și comentatoare a acestui text demn de tot interesul. Că și întîile fragmente din această mică operă de compilație a lui Nicolae Milescu, acestea de acum confirmă enciclopedismul autorului și întărește impresia că în clasicismul românesc al secolului al XVII-lea conștiința literară și ideile literare nu se aflau defel la începuturi. Cînd se va încheia editarea acestei cărți și cînd vom avea, în sfîrșit, o schiță măcar de ediție a operei lui Nicolae Milescu (punînd la un loc „Jurnalul din China" cu „Aritmologia" și celelalte opuscule restituite, admirabil, de Pandele Olteanu) va reieși imaginea unui cărturar de anvergură europeană, făcînd legătura între Neagoe Basarab și Dimitrie Cantemir. Interes înalt reclamă și cercetarea lui Dumitru Velciu intitulată „Între Miron Costin și Constantin Cantacuzino. A cunoscut stolnicul **De neamul moldovenilor ?"**

Este partea întîi a unui studiu care nu-i doar de sursologie ci năzuiește a reconstitui un fragment de viață literară românească a secolului al XVII-lea, autorul fiind un cercetător atent și erudit aflat nu la cea dintîi reconstituire de acest fel. Dumitru Velciu și N. A. Ursu sînt, de altminteri, doi dintre studioșii care au propus în vremea de pe urmă esențiale atribuiri unor creații socotite pînă recent a fi anonime (și cu identitatea autorului de nedezlegat), ceea ce este un fapt admirabil, nu doar prin raritatea acestei îndeletniciri, ci și prin perspectivele care se deschid în mod inevitabil pornind de aici. Astfel de studii fiind de găsit în publicații de specialitate și cu circuit restrîns este indicat a propune editarea lor la un loc, sub forma unor volume de studii de istoriografie literară a căror utilitate e în afara discuției.

Cercetarea de acum a lui Dumitru Velciu confirmă raporturile dintre Miron Costin și stolnic, autorul venind cu argumente de nediscutat ; unitatea unei direcții majore de cultură românească se confirmă și în acest fel.

LUPTA ÎNTREGULUI POPOR nr. 3/1987

● Mai mult decît în alte ediții ale ei, revista de istorie militară **„Lupta întregului popor"** cuprinde în nr. 3/1987 interesante dezbateri, dedicate fiecare dintre ele cîte unei teme de însemnătate majoră pentru istoriografia românească de azi. Această îndemnare către dimensiunea problematică a cercetării este un semn de soliditate a concepției care prezidează apariția acestei publicații, aflată acum la nr. 13 de la apariție.

Dealtminteri, și valoarea cercetătorilor convocați aci este un argument pentru nivelul înalt al contribuțiilor puse în circulație de revista „Lupta întregului popor". Sînt continuate acum serialele dedicate „adevărurilor fundamentale ale istoriei naționale", „fundamentelor doctrinei militare românești", „memoriei documentelor", sînt deschise ori continuate dezbateri privitoare la ore astrale ale istoriei românești („România în războiul antihitlerist" și „România în războiul de eliberare și reîntregire națională"). Alte studii sînt dedicate unor „mari bătălii", unor mărturii muzeistice ; serialul revistei, descriind „misiunile colonelului Rudeanu" (aparținînd tînărului istoric Dumitru Preda) este interesant și conceput într-un chip alert. În totul, „Lupta întregului popor" confirmă o tradiție deja existentă de cercetare științifică solidă, cu direcție metodologică sigură.

REVISTA DE ETNOGRAFIE SI FOLCLOR tom XXXII, nr 2/1987

● Cu totul remarcabilă în ultimele cîteva numere (de cînd se află sub conducerea energicului animator al folcloristicii românești care este Alexandru Dobre) „Revista de etnografie și folclor" propune și în nr. 2/1987 o seamă de contribuții de acut interes, care se reține în bibliografia obligatorie a temei. Însă mai presus de acestea, este spiritul de continuitate a preocupărilor fundamentale, care se evidențiază aci. Revista publică în mod curent cercetări de filozofia culturii, care pornesc de la dimensiunea etnologică, și de la rezultate ale studiilor de acest fel, propune reconsiderări și re-discută, dintr-o perspectivă modernă, soluții ale cercetării care păreau definitiv clasate : efervescența este izbitoare ca și calitatea colaborărilor, aparținînd unor specialiști cu autoritate sigură.

Acest recent număr al publicației, de pildă, continuă o dezbatere, pe care a deschis-o mai demult Sabina Ispas, în jurul baladei „Toma Alimoș", socotită acum și de I. Oprișan ca o expresie a unor ritualuri arhaice, pe care cercetătorii consideră că le pot descifra prin succesive disocieri de strat istoric. Imaginea vechimii este impunătoare și aci, ca și în alte cazuri, dovadă că folclorul românilor rămîne un fenomen de coagulare și o probă de organizări culturale interne cu virstă imemorială.

Alături de această contribuție merită nu doar o mențiune studiul lui Alexandru Boboc „Mioriță ca instituire valorică și formă de viață. «Lumea mioritică» în perspectiva filozofiei culturii" și care e o propunere, de admirabilă acuitate științifică, desfășurată cu un aparat bibliografic modern. Alte sugestii vin de la Al. Dobre („O lucrare mai puțin cunoscută a lui D. Caracostea", unde e vorba de „Aspectul psihologic al războiului", cercetare socotită că aparține „psihologiei sociale"), Marin Marian („Colinda **Mă luai, luai** — un univers de reprezentări simbolice") și Valeriu Rusu („Semnificații etnolingvistice ale unor denumiri etnobotanice"). „Cronica discului", susținută de cunoscutul savant Tiberiu Alexandru, conține nu simple recenzii, ci adevărate studii de erudiție, care ar merita să figureze, laolaltă cu altele (apărute în numerele precedente), într-un volum.

Revista de etnografie și folclor întărește și cu această apariție impresia superlativă pe care o lasă deobicei.

REVISTA ROMÂNĂ nr. 10/1987

● Propuneri interesante în direcția istoriografiei românești conține și nr. 10/1987 al **„Revistei române"** (publicație care apare în limbile franceză, engleză, germană și rusă) : sub genericul „Literatură și documente", revista adună remarcabile mărturii dedicate prezenței românești în primul război mondial ca și făuririi statului național unitar român, unele dintre ele de o calitate, deopotrivă literară și documentară, excepțională. Grupajul e deschis de o sinteză dedicată „României în anii primului război mondial", aparținînd lui Ilie Ceaușescu. Apoi, sînt excerptate însemnări și discursuri aparținînd lui Nicolae Iorga, cîteva din notele cotidiene de război ale lui Al. Averescu, pagini din opera jurnalistică a lui Octavian Goga, extrase din creația lui Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, G. Brătianu, Emil Isac. Sînt expresii ale militantismului fundamental care definește cultura română și un semn al opțiunilor patriotice esențiale în istoria noastră de la origini și pînă în prezent.

Două studii, aparținînd lui Teodor Vârgolici („Scriitori români și idealul unității naționale") și lui Viorel Cosma („Muzica unității naționale / 1918") înfățișează, cu spirit sintetic, contribuția creației literare și artistice la îndeplinirea idealului unității naționale ; două contribuții care, prin bogăția documentării, impresionează sensibilitatea cititorului modern pentru care istoria nu mai este astfel doar document, ci o stare de spirit activă. Recenzii și interviuri (cele de pe urmă punînd în circulație opinia unor cărturari spanioli și americani despre cultura și istoria românilor) completează acest sumar bogat.

Catagraf

LECȚII DE ORTOGRAFIE

FLORA ȘUTEU

„DIFICULTĂȚILE ORTOGRAFIEI LIMBII ROMÂNE"

Editura Științifică și Enciclopedică

Surprinzînd diferența dintre cauzele subiective și cele obiective ale greșelilor de ortografie, Flora Șuteu*) realizează, pentru înlăturarea acestora din urmă, o adaptare la specific a teoriei lingvistice moderne spre a înarma pe cititorul obișnuit cu un sistem de cunoștințe care să-i conștientizeze și să-i dirijeze comportamentul ortografic. A propune într-o carte ușor utilizabilă, cu „un format mic de buzunar" obiective atît de complexe (prezentarea teoriei ortografice, descrierea sistemului și a agregatului ortografic, analiza lucrărilor normative ale domeniului și în special a **Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române)** este, chiar pentru specialiști, o încercare temerară. Metoda de realizare se constituie ea însăși într-un obiectiv și o exigență în plus pe care le impune autoarea, aceea de a vorbi despre ortografie „cu alte cuvinte decît se vorbește în mod obișnuit", deoarece deficiențele de înțelegere a interpretărilor ortografice vin în primul rînd din „forma lor de expunere imposibilă", la care au acces, în mod paradoxal, tocmai aceia care știu să scrie, lingviștii. Tendința de popularizare a unui domeniu arid cum este sistemul dogmelor ortografice se complinește în mod ingenios cu direcțiile noi în cercetarea științifică generatoare ale unor soluții inedite și ale unor interpretări mai apropiate de realitatea lingvistică ; într-o atmosferă de familiarizare și de polemică amicală, o astfel de carte demonstrează în esența ei că apariția unei prestigioase lucrări normative cum este cea analizată, nu consfințește rezolvarea definitivă a tuturor problemelor puse în momentul respectiv și că, în consecință, cercetarea lingvistică își rezervă dreptul la continuitate. Se poate deduce de aici că este permisă libertatea interpretării și în procesul de comunicare ? Iar dacă este impusă conformarea la normă, ce rost are înțelegerea teoriei ortografice cînd oricine poate să caute, ori de cîte ori este nevoie, în îndreptar ? În cazul fericit în care o astfel de lucrare normativă este în toate situațiile la îndemînă și cînd ea reușește să prezinte toate regulile ortografice, acestea, ele însele, sînt de mai multe feluri. Sînt reguli ale sistemului ortografic care domină clase de cuvinte formate din mai multe elemente și reguli ale agregatului ortografic care se aplică unui singur cuvînt. Primele pot fi stricte (cînd sînt exemplificate toate elementele) și vagi (cînd se dau numai cîteva exemple, celelalte urmînd să fie deduse). Miza cărții se constituie aici : ea urmărește să-l formeze pe cititor în așa fel încît să deducă singur scrierea și pronunțarea cuvintelor necuprinse în exemplificările regulilor vagi. În al doilea rînd, memorarea regulilor stricte și a agregatului ortografic fiind o problemă dificilă, autoarea consideră cu îndreptățire că la baza formării deprinderilor corecte trebuie să stea mai ales înțelegerea adecvată a fenomenelor. Titlurile capitolelor celor mai aride și ale dificultăților cu o frecvență mare par a fi create în compensație, cu un grad avansat de accesibilitate (clișee expresive, procedee mnemotehnice, creații socante, paradoxale) : „Văpaia se-nvăpăiază, ideea se agreează", „Cratima, o linioară care și atunci cînd separă, unește", „Se așază și se-nfățișează o croială ce însală din greșeală" etc.

La un alt nivel al gradației, pregătindu-și astfel cititorul, autoarea repune în discuție, împreună cu acesta, anumite soluții din **DOOM** propunînd, în urma unor demonstrații riguroase, alte rezolvări de care reelaborarea normativă va trebui să țină seama. Se previne de fiecare dată dezangajarea încrederii în lucrările normative (ea însăși, cum s-a arătat, sursă a greșelilor), prin sublinierea caracterului lor absolut (obligativitatea conformării) în timpul pentru care au fost adoptate. Conform progresului în limbă și în lingvistică, dincolo de aceste limite, ele au totuși un caracter relativ, într-o bună parte a conținutului lor.

Această carte, datorită accesibilității și complexității sale, se adresează în primul rînd publicului larg. Slujind mult timp învățămîntul superior românesc, Flora Șuteu cunoaște adevărul că problemele de bază ale ortografiei se învață pe băncile școlii și oferă și de astă dată un model de comportament didactic tuturor celor chemați să explice accesibil, atractiv și exigent rigorile limbii naționale.

Ștefan Găitănaru

*) **Flora Șuteu : „Dificultățile ortografiei limbii române", Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

POEZIA MARILOR ELANURI

VALERIU ARMEANU

IMN LA CETATEA LUMINII

Editura Albatros

Evocarea omului făuritor de bunuri materiale are o veche tradiție în lirica românească, de la legenda Meșterului Manole și pînă la creațiile scriitorilor contemporani, elogiul muncii a rămas una din temele majore ale poeziei probînd vitalitatea morală și sensul umanist al literaturii noastre. Inspirat din realitatea efervescentă a prezentului, Valeriu Armeanu*) își dedică volumul său „Imn la cetatea luminii" constructorilor sistemului hidroenergetic de la Porțile de Fier. Amplul poem care dă titlul cărții e subintitulat „reportaj liric", prin realizarea sa artistică iese însă din cadrele poeziei ocazionale transfigurînd, în versuri de largă respirație, atmosfera efervescentă a muncii colective resimțită ca elan existențial. Realismul temei intră în regim poetic, autorul metamorfozînd universul marelui șantier într-un spațiu sentimental din care nu lipsesc notele autobiografice. Poemul e o confesiune morală pe marginea evenimentelor, Valeriu Armeanu dorind să depună o mărturie lirică „despre cei ce trudesc pămîntul în grădina Soarelui". Metafora traduce în termeni poetici entuziasmul unei colectivități umane angrenate în colosala luptă cu natura, versurile impresionează prin imagini de o remarcabilă expresivitate plastică. Secvențele poemului conțin impresii pline de prospețime : „Știu că mîine o să ne-aducă vîntul în pridvor / miros de cîmp / și de iarbă crudă / iarbă crudă și reavănă / ca sarea cămășilor / cu care ne așezam uneori / la cină / sau ca somnul / unei sălbăticiuni / rămas pe zăpada din urmă / a mieilor // Știu că mîine ne vom închipui / un cîmp cu iarbă / și cu rouă / în care / ne vom așterne prînzul ; mîine ne vom închipui Dunărea / ieșind din Cetate / și purtind către suduri / beteala marilor fapte".

Cel de-al doilea ciclu al volumului cuprinde poeme reflexive, străbătute de nostalgia spațiului natal, imaginația lirică reconstituie anamnezic atmosfera vieții sătești, poezia apelînd la imaginile miraculoase ale copilăriei cînd „noaptea se umfla iarba pe horn / și copacii pe soare". Alteori metafora poetică ne evocă un univers al fecundității și al germinației neîntrerupte, sugerind fertilitatea pămînturilor dunărene : „Știu tată, că lanul / ne face hramul bogat / Și roadele sînt / îmnuri la ușă, ce bat // Se usucă cerul în vară, / La Cornul Caprei mai plouă. / Dimineața se frînge în grîu / Lîngă bobul de rouă". Prin cîteva imagini tulburătoare poetul slăvește istoria unui neam muncitor și pașnic : „Da, sîntem valahi și avem dreptul / la riu și la ram fiindcă n-am avut niciodată / pohta aurului și-a sîngelui / și ne-am trudit pămîntul / la Egeta și la Pontes". Volumul lui Valeriu Armeanu este un elogiu adus vitalității și luminii, în fiecare poem pulsînd o vibrantă dragoste de țară : „În Bucovina sînt frasinii albi / Și păsări albastre pe turle / În Bucovina sînt riuri, sînt grîne / Și poame destule, destule. / / În Bucovina crapă iarba pe vînt / Ca soarele în gusi de prigorii ; / În Bucovina chiar aerul e mai sfînt / Că l-au respirat domnitorii". Evitînd retorismul patetic și eticismul convențional, lirica autorului exprimă, prin toate ipostazele sale tematice, încrederea în om, în marile lui fapte, slăvind ctitoriile de ieri și de azi ale patriei.

Alexandru Horia

*) **Valeriu Armeanu : „Imn la cetatea luminii". Editura Albatros.**

PROZĂ

UN PROZATOR TRADIȚIONAL

Formula „mioritică" prin care autorul pornește în cartea sa, **Au fost odată ca niciodată**, la reconstituirea unei „epoci" care ar veni din secolul trecut pînă aproape de noi, situația epică, creată pe linia basmului românesc, în care sînt puse cele trei personaje principale (Grigore Buzdugan, Vasile Albert Bubău și Matei Cristea) în jurul cărora are loc acumularea de fapte și evenimente — element important în susținerea acesteia — fac din romanul lui Mircea Constantinescu o carte autentică de literatură română contemporană. Tot așa cum este Toamnă Tîrzie sau Săptămîna Nebunilor. Autentic prozator, pe linia romanului tradițional, Mircea Constantinescu își creează personaje ca pe niște entități bine definite, al căror caracter reprezintă o totalitate de trăsături fundamentale. Subliniem faptul că nici acțiunea și nici personajele nu se pulverizează în cartea lui. Dimpotrivă. Concomitent cu o viziune autentică asupra spațiului și timpului. Grigore Buzdugan, unul din cele trei personaje principale ale romanului, care vine direct din basmele fantastice, sinteză originală între Făt-Frumos, Strîmbă-lemne și Sfarmă-piatră, întruchipează puritatea, tinerețea, vitejia și bunătatea inocentă. Este un erou singularizat, a cărui naștere, deși obișnuită, este asemănătoare personajului de basm. Este un copil lepădat în Crîngul Buzăului, nu de fata unui împărat într-un sicriu dat pe apă, ci de Rashela Nathanson care păcătuise cu maiorul Alecu Gheorghiade („întîia și ultima oară cînd vigilența bărbatului legitim a fost păcălită"). Băiatul, cules de dascălul Grigore de la biserica unde păstorește Predoiu, este înfiat de ai lui Balint ; dar cum „la bătaia pivelor, la țesut, la paza teascurilor și la atitea altele, nevasta lui Balint nu e întrecută de prea multe vrîncene, îngrijirea copilului este pînă la urmă încredințată — cînd Buzdugan se ridică de-o șchioapă — unei servitoare. Aceasta devine martora „unei uluitoare dezvoltări, vertiginoasă chiar : Grigore se transformă într-un adolescent la nici unsprezece ani". După această creștere miraculoasă („el crește într-o zi cît altul într-un an") băiatul fuge în lume (prilej pentru o „acumulare" de fapte care mai de care mai „realiste" sau „imaginare"), dar nu pentru a salva împărățiile de la calamități, omorînd zmei și balauri, urmînd a se urca pe tronul țării după moartea împăratului. „De aici înainte, viața lui Buzdugan seamănă cu aceea a unui animal de povară. Statura sa neobișnuită înfricoșează și atrage totodată..., provoacă rîsul și groaza, simultan, lumea se simte ca și cum ar avea dinainte un **bătrîn** de nouă sute de ani". Uriașul din poveste muncește ca zilier cu brațele. „Sub tălpile lui uriașe, pămîntul se unduie și crapă, aidoma unui metal supraîncălzit, iar în urma lui rămîn un soi de găuri dantelate, înlăuntrul cărora se strînge apa ploilor, adîncă, tocmai cît să se bălăcească fericite cel puțin două ființe deodată". Plăcerea naturală pentru miraculos stăpînește o bună parte din povestea lui Buzdugan, prozatorul reușind să confere eroului său ambianță și origine mitologică.

Vasile Albert Bubău, a cărui origine ascunsă se pierde în mirajul transilvan și a cărui evoluție în carte dă prilejul autorului pentru o povestire unică și „năzdrăvană", reconstituind o realitate ce „merge" pînă la Nicolae Filimon, este al doilea personaj important din roman. Pentru că Matei Cristea, „un frate" mai vechi al „frumoșilor nebuni" ai lui Fănuș Neagu, să „vină" de la Turnu în „Bucureștii de altădată" și destul de levantin pentru a se „întîlni" cu... Vasile Albert Bubău și cu Grigore Buzdugan.

Imaginea „caleidoscopică" asupra realității și continuitatea eterogenă nu anulează cronologia și spațiul tradițional din roman. Mircea Constantinescu își propune în romanul său, **Au fost odată ca niciodată**, să interpreteze o realitate pe care o stăpînește cu măiestrie dar și o reconstituire în devenirea ei continuă, găsind în faptele și evenimentele povestite semnificații prestabilite, investindu-și opera cu o anumită finalitate. Și reușește. Reușește să fie un autentic prozator contemporan pe linia celei mai bune tradiții ale literaturii române.

Dorel Filipescu

*) **Mircea Constantinescu : „Au fost odată ca niciodată", Editura „Cartea Românească", 1987.**

STUDII

ORIZONTUL IMAGINII

RĂZVAN THEODORESCU

CIVILIZAȚIA ROMÂNILOR ÎNTRE MEDIEVAL ȘI MODERN ORIZONTUL IMAGINII (1550—1800)

Editura Meridiane

Cercetarea noastră istoriografică, incluzînd istoria artelor, a cunoscut o radicală înnoire a mijloacelor și a limbajului, continuînd tradițiile marii istoriografii românești de la începutul secolului în modalități de o incontestabilă modernitate. Bibliografia monografiilor și sintezelor de istorie a artelor s-a îmbogățit în ultimii ani cu numeroase lucrări de referință, care indică o nouă mentalitate, mai complexă, în abordarea fenomenului cultural-istoric și artistic.

O asemenea lucrare este noua contribuție a lui Răzvan Theodorescu*), cercetare ce se înscrie într-un demers desfășurat în timp, pe parcursul volumelor „Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești" (secolele X—XIV), „Un mileniu de artă la Dunărea de jos" (400—1400), „Itinerarii medievale" și „Istoria văzută de aproape".

Noua carte abordează civilizația românească din perspectiva imaginii și urmărește, între alte aspecte esențiale, intrarea românilor în istoria culturală a unei Europe în curs de constituire. Un accent deosebit marchează începuturile modernității civilizației românești la întîlnirea dintre Orient și Occident, relevînd originalitatea acestei civilizații.

Larga perspectivă culturală a istoricului îi permite realizarea unei admirabile sinteze, valorizînd informația prin integrarea într-un complex sistem referențial istorico-cultural, prin disocieri de finețe și conexiuni revelatoare de noi semnificații. Dincolo de incontestabila obiectivitate științifică, un rol important revine subiectivității creatoare, care conferă acestei scrieri o calitate literară ce sporește valoarea interpretării. Lucrarea cercetează „orizontul imaginii" de la 1550 la 1800 și urmărește „drumurile de artă ale unui sfert de mileniu", cu racordări stilistice la arta europeană. Între aspectele studiate se numără ecourile de Renaștere în Transilvania în epoca Reformei, gusturile și atitudinile baroce identificate la români înainte de 1700, caracteristicile artei aulice în jurul anului 1600, contribuția înnoitoare a lui Vasile Lupu, semnificațiile tradiționalismului muntenesc sub Matei Barasab și deschiderile spre viitor ale epocii. O extrem de interesantă analiză este consacrată deceniilor brâncovenești, subliniind faptul că „sinteza artistică patronată de Brâncoveanu a corespuns, în plan vizual, sintezei culturale de la 1700", generînd o artă mai unitară decît la 1600, definită prin tradiționalismul „istorist" al unor programe de arhitectură, prin echilibrul volumelor și imaginilor, precum și prin „decorativismul baroc".

Cea de a doua secțiune din volumul al doilea, „Artă și mentalitate în epoca luminilor", aduce în discuție sensibilități, monumente și ctitorii în veacul fanariot și studiază prezenta elementului popular și țărănesc în arta de la 1800.

Sintetizată într-o viziune cuprinzătoare și în același timp bogată în subtilități, substanța acestei lucrări nu rămîne la nivelul acumulării factologice, organizîndu-se într-o restituire vie a fenomenelor istorice, culturale și estetice, conturînd expresiv imaginea spirituală a unui neam care „a înțeles instinctiv că o formă majoră a supraviețuirii a fost, adesea, sublimarea dramelor, vitregiilor și ofenselor istoriei în superba, tăcuta și nesfîrșita perenitate a artei."

Scriere importantă pentru cunoașterea din perspectivă modernă a vechii culturi românești, noua carte a lui Răzvan Theodorescu ilustrează prin valoarea sa științifică un moment de ecloziune al istoriografiei de artă moderne.

Gheorghe Buluță

*) **Răzvan Theodorescu : „Civilizația românilor între medieval și modern. Orizontul imaginii (1550—1800)", 2 vol. Editura „Meridiane", 1987.**

ANUL LITERAR 1987

„FACLA"

Un an al prozei

Anul 1987 a însemnat o sărbătoare pentru Editura **Facla**, marcînd scurgerea unui deceniu și jumătate de la înființare (1 februarie 1972), timp în care a editat aproximativ nouă sute de titluri, din cele mai diverse domenii. Chemată să descopere și să publice, în primul rînd, valorile din zona de vest a țării, Editura **Facla** a editat de-a lungul acestui timp scurt, dar bogat în realizări, cărți de referință. Amintesc în acest bilanț (înainte de a discuta aparițiile din anul 1987) cîteva premiere editoriale, lucrări publicate pentru întîia oară în deceniile postbelice : **Despre conștiința filozofică, Aspecte antropologice** de Lucian Blaga, manuscrisul inedit al lui Johann Jakob Ehler **Banatul de la origini pînă acum** (1774), prima ediție critică și completă a lucrării cu Francesco Griselini **Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei, Gramatica românească** de C.D. Loga, **Observații de limbă rumânească** de Paul Iorgovici, **Curs de filozofie — ținut la Academia Mihăileană** de Eftimie Murgu, **Istoria lui Mihai Vodă Viteazul. Domnul Țării Românești** de Ion Sîrbu. Mai amintesc tot aici **Manuscrisele medievale bănățene** de Costin Feneșan, **Manuscrise românești medievale din Crișana** de Florian Dudaș, **Cronica Banatului** de Nicolae Stoica de Hațeg, **Contribuții la istoria iluminismului românesc** de Nicolae Bocșan.

De-a lungul unui deceniu și jumătate, au apărut valoroase cărți de poezie și proză purtînd emblema Editurii **Facla**. Într-o selecție proprie menționez la poezie următoarele cărți și autori — Anghel Dumbrăveanu **Singurătatea amiezii**, Eugen Dorcescu **Arhitectura visului**, Gheorghe Azap **Maria**, Crișu Dascălu **Încercare asupra bucuriei**, Aurel Turcuș **Cumpăna de aripi**, Eugen Evu **Muntele mioritic**, Sabin Opreanu **Sunetul zăpezii**, Gabriela Hurezean **Proba de culoare**, Șerban Foarță **Simpleroze**, Ilie Măduța **Albastra putere a lirei**, Alexandru Jebeleanu **Linia azură a lucrurilor.** În ultimul timp se observă la poezie (redactor Eugen Dorcescu) un salt calitativ — sub aspectul valorii estetice, al selecției, al coerenței și structurii volumelor. Se acordă atenție mai mare debutanților, în acest sens **Argonauții** (1986) cred că a fost cel mai bun volum de debut al anului (un debut colectiv).

La proză, dintre foarte multe apariții în acest răstimp, amintesc romanele **O pasăre în iarnă** de Ion Arieșanu, **Frații Topan** de O. Popa, **Drumul** de Titus Suciu, **Noua promisiune** de I.J. Rovina, **Martorul** de Gh. Schwartz. **Facla** a lansat colecția de „proză scurtă contemporană", promovînd creația de acest tip, cu îndelungă și valoroasă tradiție în literatura națională. Și aceasta într-o perioadă de secetă a genului, contribuind, fără îndoială, la revitalizarea acestuia. Rezultatele n-au întîrziat să apară și aș cita, doar, cărțile semnate de Ion Băieșu, Ion Marin Almăjan, Ion Arieșeanu, Florin Bănescu, Laurențiu Cernet, N. Danciu-Petniceanu, Horia Pătrașcu, Ion Florian Panduru, Titus Suciu, I. D. Teodorescu, Ildiko Achimescu.

De asemenea **Facla** a impus două serii apreciate pentru calitatea și ținuta cărților publicate aici (inclusiv cea grafică). Este vorba despre seriile de „istorie, teorie și critică literară" și „studii de limbă și stil". Citarea prin selecție este dificilă, în acest caz, totuși amintesc dintre cele peste optzeci de apariții în seriile menționate — G. I. Tohăneanu **Expresia artistică eminesciană** și **Cuvinte românești**, Virgil Vintilescu **Polemica Maiorescu—Gherea** și **Eminescu și literatura înaintașilor**, G. Ivănescu **Lingvistică generală și românească**, Livius Ciocârlie **Eseuri critice**, S. Mioc **Structuri literare**, I. Cheie Pantea **Paligeneza valorilor**, I. Neață **Luceafărul**, Cornel Ungureanu **La umbra cărților în floare**, Olimpia Berca **Poetici românești**, V. T. Crețu **Ethosul folcloric — sistem deschis**, Andrei A. Lillin **Mitul marelui vînător**, E. Todoran **Lucian Blaga — Mitul poetic** (vol. I—II) și **Mitul dramatic**, A. D. Rachieru **Orizontul lecturii**, I. Evseev, **Cuvînt-simbol-mit.** Pentru a realiza un profil cît mai complet este nevoie să precizez că editura întreprinde o acțiune de valorificare a moștenirii culturale, că publică beletristică din literatura universală, cărți din bibliografia școlară (opere de Eminescu, Rebreanu, Caragiale, Coșbuc, Galaction, Pann), literatură pentru copii (apoi carte de artă, literatură științifică și tehnică, medicină).

Cred că anul 1987 a fost un an al prozei. Și cărțile apărute la **Facla** pot întări constatarea. Mai întîi romanul **Lumina de la capătul nopții** de Ion Arieșanu, conturînd mai clar profilul unui scriitor important. Cînd o parte a prozei actuale se învîrte în jurul modelor, Ion Arieșanu rămîne fidel coordonatei umaniste a literaturii, sondînd sufletul omenesc în zonele adînci, care-i dirijează atitudinile umaniste sau, chiar, comportamentele deviante. Romanul își fixează acțiunea în mediul medical, comportînd diverse nivele de lectură și interpretare. Sensul condiției umane și valoarea eticului direcționează proza lui Ion Arieșanu, într-o permanentă tendință de reliefare a valențelor umaniste, a atașamentului față de problematica intrinsec umană. Apoi romanul **Drumul gugulanilor. Strada** de Florin Bănescu, primul, se pare, dintr-o trilogie. Unul și același personaj, Nicolae Banu, trăiește prin proiecția visului în prezent și în istorie, la cumpăna dintre ani, pe o stradă (ea însăși prezent și istorie) este participant la evenimentele pe care din vis (imaginație) și istorie le aduce în prezent, convertind, în același timp, prezentul la istorie. **Drumul gugulanilor. Strada** este un roman modular format din fragmente narative ce-și păstrează și individual independența. Unele au fost publicate separat, drept povestiri în volumele de proză scurtă ale autorului. Alte cărți de proză : Laurențiu Cernet **Iubiri paralele**, Radu Ciobanu **Arhipelagul**, Corina Victoria Sein **Fata Amurg**, Dan Florița Seracin (un prozator ce va trebui urmărit mai atent) **Ultimul episod.**

La poezie se detașează volumele de **Versuri** de Al. Andrițoiu, apoi retrospectiva **Aur și scrum** de Ilie Măduța.

Într-o poezie de acuratețe exemplară, Al. Andrițoiu aduce tonul unei încîntătoare poezii de iubire. Poetul cîntă pe struna subțire a inimii atinsă de eros, într-o atitudine de adorare. Doamna, femeia, iubita sînt prinse în versuri memorabile. Prin tensiunea și sinceritatea sentimentului prins în poezii, acest volum de versuri mi se pare între cele mai bune din care au apărut. Cartea lui Măduța reprezintă a doua antologie de autor editată de **Facla,** cuprinzînd selecții din volumele publicate, plus un ciclu de inedite, notă bio-bibliografică și un grupaj de referințe critice. O mențiune aparte pentru **Cîntind printr-un oraș mare** de Constantin Mărăscu și **Rostul întrebărilor** de Ondrej Štefanko. Alte volume de poezie — Nicolae Irimia **Albastru de ochii tăi**, Ana Pop Sîrbu **Primăvara casei**, Draga Mirianici **Soare în picături de rouă.**

În cadrul seriei de istorie, teorie și critică literară au publicat Virgil Vintilescu **Secvențe literare**, Ivan Evseev **Simboluri folclorice** și Iulian Negrilă **Însemnări despre scriitori.** Cartea lui Virgil Vintilescu este o sinteză asupra problematicii culturale (literare) din sud-vestul țării în deceniile de final ale veacului trecut și cele în care s-a pregătit și realizat Marea Unire. Puține lucruri esențiale se mai pot spune, cred, după temeinica cercetare a lui Virgil Vintilescu asupra literaturii din această perioadă. Într-o carte documentată, Ivan Evseev discută despre simbolurile **cîntecului de dragoste, ceremonialului nupțial, mirelui și miresei** sintetizînd și datele oferite de o, relativ, extinsă bibliografie.

Un profil complex al unei instituții culturale specializate în editarea cărților nu se poate face (realiza) fără a cita cît mai multe titluri și autori, în dorința de a selecționa ce este mai valoros. Fidelă programului pe care și l-a propus și-l urmează — acela de a edita creația literară și științifică actuală și de a valorifica moștenirea culturală —, Editura **Facla** a editat deja cărți de referința, contribuind la configurarea mai exactă a circuitului național de valori.

Alexandru Ruja

„SCRISUL ROMÂNESC"

Varietatea stilistică

Editura „Scrisul românesc" a oferit cititorilor, în cursul acestui an, mai multe cărți de literatură, aparținînd autorilor locali sau care activează în această zonă. Apariția lor este o dovadă a modului exemplar în care editura craioveană a înțeles să slujească principiul „localismului creator", concept vehiculat de unii teoreticieni ai culturii, originari din Oltenia (printre alții, de Petre Pandrea și Al. Dima). În această încercare de sinteză, le vom prezenta pe cele mai semnificative în ordinea importanței lor, din perspectiva criticii actualității imediate, dar și a istoriei literare, mai atentă la procesul de decantare, în timp, a valorilor.

Volumul de versuri „Apă vie, apă moartă", de Marin Sorescu, constituie un eveniment literar al anului și, totodată, marchează un moment de răscruce în creația unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori români contemporani, poet de circulație universală. Marin Sorescu ne-a obișnuit, de la o etapă la alta, cu „schimbare la față" a liricii sale, cu metaforele spectaculoase ale spiritului său proteic și neliniștit, în căutare continuă de noi forme literare și de formule artistice. Poetul posedă capacitatea rară, palingenetică, de a se reînnoi și primeni neîncetat, rămînînd, însă, în esență mereu același, neschimbat, în direcțiile principale ale spiritului său. Acesta este și sensul „avertismentului", subtil umoristic, adresat cititorilor și, deopotrivă, și criticii, din prima poezie a volumului, care poate fi interpretată și ca o „artă poetică" (**Am vrut să mă schimb**) „Am vrut să mă schimb pe unul mai bun" — ne spune poetul, de la început, pentru ca să-și încheie discursul, fără nici un fel de echivoc : „Nimeni n-a vrut să se dea pe mine / Și de-aceea am rămas neschimbat". Și, totuși, o anumită schimbare, imprevizibilă, neașteptată, surprinzătoare și pentru critică, s-a produs cu acest volum, pe care îl socotim de „răscruce", în lirica lui Marin Sorescu, chiar dacă este vorba de o schimbare mai mult de ordin formal. Marin Sorescu este considerat, de regulă, un campion al modernismului în poezia noastră actuală, ilustrînd o direcție, pe care critica a numit-o **poetica antipoeticului**, pentru discursul deliberat prozaic, depoetizare, antiretorism, demitizare, cultivarea anecdoticului, resurecția epicului. Prin cea mai mare parte a liricii sale de pînă în prezent, Marin Sorescu se înscrie în formula unui manierism modern, în sensul de curent literar și de „eon" stilistic (preconizat de Gustav René Hocke), ca o reacție antiacademică și anticlasică. Nu mai întîlnim, în „Apă vie, apă moartă", multe din caracteristicile anterioare ale lirismului sorescian : gustul pentru paradox, pentru poantă și calambur, pentru „concetti", pentru „trouvaille"-uri sau „la meraviglia" (tehnica de „a minuna"), ca să amintim numai cîteva note manieriste. Volumul „Apă vie, apă moartă" consemnează recursul la tiparele prozodice clasice și la formele fixe, exersate cu virtuozitate, mergînd pînă la revitalizarea unor specii folclorice (balada, colindul etc). Chiar titlul volumului „Apă vie, apă moartă" ne trimite spre folclor și spre basm, spre mituri. Numai că este un titlu polemic, pentru că Marin Sorescu nu preia niciodată automat și mecanic mitul, ci îl reinterpretează într-o ecuație personală. Prin acest volum se produce începutul unui proces de clasicizare formală în lirica unuia dintre cei mai moderni poeți de azi. Or, acest fapt ni se pare un fenomen extrem de semnificativ, nu numai pentru lirica lui Marin Sorescu, dar și pentru configurația poeziei noastre actuale. Ceea ce demonstrează că opoziția dintre clasici și moderni devine inoperantă și inutilă, că orice creație autentică, oricît de modernă, simte nevoia să se clasicizeze, într-o anumită măsură. Pentru că, dincolo de această convertire, spiritul lui Marin Sorescu rămîne același. „Apă vie, apă moartă" ne atrage atenția și prin problematica gravă, prin dimensiunile metafizicului și oniricului — cele două linii de forță, care ating zona cea mai profundă a liricii sorescIene. S-ar putea vorbi, odată cu acest volum, mai mult ca oricînd, de „arghezianismul" lui Sorescu. O paralelă între „Apă vie, apă moartă" și „Psalmii" arghezieni ar fi mai mult decît instructivă și binevenită.

Prin proza de inspirație rurală, poetul Romulus Cojocaru și-a descoperit adevărata sa vocație. Romanele „Ristea împărat" (1984), „Împărații" (1985) și „Nunta" (1986) alcătuiesc unul din cele mai valoroase, mai interesante și mai originale cicluri, de inspirație rurală, din literatura ultimelor decenii. „Întoarcerea" (editura „Scrisul românesc", 1987) este un roman care, deși nu face parte din ciclul amintit, prin unele secvențe narative, nu este cu totul în afara lui. Romulus Cojocaru ar fi putut dezvolta, prin acest roman, **tema povestitorului**, despre care vorbea Marin Preda, în legătură cu ciclul morometian, dar nu a procedat astfel. „Întoarcerea" este un bildungs-roman, adică romanul formării și devenirii unei personalități și nu o proză de factură memorialistică, un jurnal autobiografic, cum a fost interpretat greșit, de unii critici, aplicîndu-i criteriul verosimilității și al autenticității, în neconcordanță cu materia organică a cărții. Autorul se proiectează pe sine într-un erou de roman, de ficțiune, căruia îi împrumută numai unele date exterioare legate, în special, de cariera lui literară. Alte similitudini dintre autor și eroul său ar fi forțate și trebuie excluse din capul locului. Cele cîteva secvențe narative, care evocă lumea satului, de o mare savoare lingvistică și umoristică, par desprinse, decupate, din ciclul „Împăraților". Romulus Cojocaru ne prezintă, în „Întoarcerea", un caz de recuperare morală și socială. „Întoarcerea" nu trebuie citit în codul literaturii realiste, ci ca o proză romantică și poematică. În proza lui Romulus Cojocaru, „Întoarcerea" reprezintă un moment de „respiro", după vasta pînă epică a ciclului „Împăraților", un roman instructiv și agreabil la lectură, scris parcă dintr-o răsuflare, într-un stil antrenant, care are marea calitate de a nu putea fi lăsat nici o clipă din mînă, de a ține cititorul, cum se spune, cu „sufletul la gură".

„Clasici și moderni" de Constantin M. Popa, după volumul de debut „Replay" (1980), vine să ne întregească imaginea unui critic foiletonist, prezentă laborioasă în presa literară publicînd frecvent în revistele „Luceafărul", „Ramuri" cu lecturi atente, la zi, preocupat, în egală măsură și de perioadele mai vechi ale literaturii române. Preluînd definiția criticului american contemporan de orientare sociologică, Malcolm Cowley („Critica este o casă cu multe ferestre"), Constantin M. Popa face, din această frumoasă metaforă critică, un program al pluralismului metodologic, al integralismului critic. Constantin M. Popa a asimilat bine lecția „noii critici" și recursul la metodele moderne (psihanaliză, critică arhetipală, structuralism, tematism) se produce, în discursul său, în modul cel mai firesc, fără ostentație. Noile metode sînt reclamate organic în funcție de realitatea textului. În spiritul lui Jean Starobinski, discursul său se întemeiază pe mobilitatea privirii critice ; Constantin M. Popa practică o critică a profunzimilor. Prima secțiune a volumului său, dedicată scriitorilor clasici (**Arheologia ideilor literare**) este cea mai substanțială și cea mai rezistentă, cuprinzînd excelente micro-eseuri, de o mare finețe și subtilitate a interpretării. În celelalte secvențe, se poate observa o anumită timiditate în afirmarea judecăților de valoare. În ultima secvență (**Repere în noua geografie a literaturii contemporane**), criticul aplică criteriul vehiculat de revista „Luceafărul", cu privire la explozia literaturii policentriste. Constantin M. Popa se impune ca un critic de o irepresibilă vocație analitică, unul dintre cei mai interesanți și mai originali ai generației lui.

Bazată pe o documentație temeinică și pe o bibliografie exhaustivă **Geneza ideilor social-politice și filozofice în literatura română veche** de Tudor Nedelcea deschide largi perspective asupra literaturii române vechi, autorul beneficiind de lectura unor cărți fundamentale, care au apărut în ultimul timp, aparținînd unor cercetători și cărturari străluciți, precum Ioan G. Coman, Nestor Vornicescu, Edgar Papu și Constantin Noica. Cel mai original și mai fecund capitol al lucrării lui Tudor Nedelcea este cel consacrat genezei ideilor filozofice, în care autorul demonstrează, cu pertinență, încercarea de constituire a unui vocabular filozofic, în cultura noastră, înainte de Dimitrie Cantemir.

Drum în tăcere de Jean Băileșteanu este un roman-frescă, surprinzînd mutațiile survenite în lumea satului contemporan, începînd cu perioada cooperativizării agriculturii, și care se impune, în primul rînd, prin autenticitatea limbajului țărănesc, pitoresc și savuros, și prin umorul suculent. **Drum în tăcere** este romanul unui tînăr prozator talentat, care își urmează, cu liniște și cu siguranță, drumul său.

Folclorist redutabil, format la școala lui D. Caracostea, Ion Nijloveanu ne oferă, după cîteva culegeri monumentale de folclor, alcătuite după criterii riguroase, științifice, o colecție de basme prelucrate, într-o manieră extrem de originală : **Făt-Frumos ca soarele.** Romanticii germani considerau, pe bună dreptate, basmul cult („Märchen"-ul) un gen total. **Făt-Frumos ca soarele** de Ion Nijloveanu se constituie într-un exemplu și într-un îndemn de valorificare superioară a folclorului românesc. Acestea, ca și altele, sînt cărți de afirmare și de consolidare a unei poziții corecte, valoroase, în literatura română de azi.

Ovidiu Ghidirmic

Sub semnul tinereții permanente

Urmare din pag. I

ce fac astăzi mîndria națiunii. Într-un singur glas a răspuns tineretul prezent, continuîndu-și vechea tradiție patriotică, pe marile șantiere ale energiei, ale uzinelor și combinatelor noi, ale cartierelor de locuințe ce forțau dimensiunile orașelor spre o nouă civilizație urbană, confort și bunăstare, ale vastelor sisteme de irigații din principalele bazine agricole. Tradiția șantierelor naționale ale tineretului căpăta o nouă încărcătură de semnificații, o nouă strălucire, blazonul de brigadier devenea simbolul de noblețe al celor ce se angajau cu clocotitoare pasiuni tinerești în făurirea noului destin al patriei, inaugurînd o etapă calitativ superioară în construcția societății socialiste.

I-am văzut venind și muncind pe șantierul sistemului hidrotehnic și de navigație Porțile de Fier I, cea mai mare amenajare de acest fel de pe cursul Dunării și ceea ce m-a impresionat cel mai mult era vîrsta adolescentină, nefireasca tinerețe a constructorilor, nefirească în raport cu temeritatea și complexitatea lucrărilor, cu dificultatea și eroismul pe care îl implica, în raport cu maturitatea și spiritul de dăruire pe care le demonstrau brigadierii în lupta cu apele fluviului, cu surprizele anotimpurilor, cu propriile lor slăbiciuni. Tinerii veneau din urmă, avîndu-i în față pe veteranii Bicazului, Argeșului, ale altor construcții-reper ale socialismului triumfător, urmîndu-le învățătura și pilda de curaj. Dar șantierele îi maturizau repede, îi căleau și îi formau intensiv. La terminarea sistemului hidroenergetic și de navigație, miile de tineri brigadieri care își începuseră aici ucenicia de constructor, se definitivaseră ca muncitori și specialiști de clasă.

De la Porțile de Fier, i-am văzut urcînd pe Lotru în sus, pentru a continua înfăptuirea programului de construcții hidroenergetice stabilit de partid și am fost martorul eroismului și actelor lor de bărbăție exemplară. Cei veniți de pe Dunăre deveniseră aici veterani, dar rîndurile lor se completau mereu cu alte și alte detașamente de tineri, cu chipuri proaspete și senine de adolescenți ; portretului colectiv i se imprimau permanent ca trăsătură fundamentală tinerețea, vigoarea, romantismul revoluționar. Tinerii veneau neîncetat din urmă, ca o speranță, ca o promisiune. Pe Lotru ei au construit cea mai mare hidrocentrală de pe rîurile noastre interne. Dar în același timp, pe Someș, pe Valea Drăganului, pe Rîu Mare în Retezat, pe Valea Sebeșului și pe Olt alte colective de constructori multiplicau, la alte cote, faptele de muncă și creație ale brigadierilor de pe Lotru, pentru că țara intrase în zodia celor mai norocoase vremuri, în epoca celor mai deslănțuite energii creatoare ale poporului, a celor mai de seamă înfăptuiri social-economice și spirituale.

De pe rîurile vijelioase și domolite în mări carpatine, brigadierii au răspuns chemării Transfăgărășanului. Sub același însemn al tinereții fascinante, cu aceleași chipuri de liceeni, animați de înălțătorul imbold al afirmării și autodepășirii, al trecerii probelor grele, inegalabile pe care le ofereau Munții Făgăraș, tinerii veneau din toate colțurile țării pentru a scrie impresionanta epopee a drumului intrat deja în legendă, și ei vor putea spune cu nedisimulată și legitimă mîndrie, „am fost și acolo", adică pretutindeni unde s-au dat bătălii care cereau eroi și oameni neînfricați, visători și încrezători în steaua lor de aur. În cei aproape patru ani cît a durat construcția, tinerii, ostași și absolvenți, abia ieșiți de pe băncile școlilor, care formau detașamentele de constructori, își îmbogățeau biografia, cu fapte de reținut în cronica vie a epocii. Din urmă veneau alții și mai tineri, pentru a infuziona necontenit prospețime și nealterată vigoare și tenacitate în detașamentele mereu lărgite ale brigadierilor.

Cînd au coborît în pusta dobrogeană pentru construcția unui vis secular, acela al legării Dunării de Mare printr-o punte de apă peste pămînturile aride și setoase, cei ce absolviseră cu strălucire școala înaltă a Transfăgărășanului și hidrocentralelor din munți, ale sistemelor de irigații și îmbunătățiri funciare, dobîndiseră de mult conștiința valorii lor morale și profesionale, dar și conștiința datoriei și dăruirii de sine. Eroii reportajelor pe care le-am dedicat constructorilor canalului nu depășeau, cei mai mulți dintre ei, vîrsta romantică a douăzeci de primăveri, dar pe carnetul lor de brigadier își înscriseseră un loc ce va rămîne marcat pe harta țării ca perimetrul în care constructorii români s-au acoperit încă o dată de faimă. „Am fost și noi acolo", iată consemnul care va căpăta, cu cît va trece timpul, o tot mai strălucitoare aură pentru cei ce îl vor putea mărturisi.

Cu tot ce au învățat pe celelalte șantiere, în școli și facultăți, tinerii constructori au sosit în primăvara anului 1975 pe șantierul metroului bucureștean, pentru a închide triunghiul de aur al ctitoriilor de pomenire ale acestei epoci : Transfăgărășanul, Canalul Dunăre — Marea Neagră, Metroul. Am fost și aici alături de ei, consemnîndu-le și de data aceasta faptele. Eram îndreptățit din nou să asimilez cuvîntul șantier, cuvîntului tinerețe. Metroul bucureștean este o încununare a virtuților și vocației de constructori ale tineretului nostru. Tinerii vin mereu din urmă, preluînd stafeta veteranilor și ducînd-o mai departe spre noi împliniri și noi înfăptuiri.

În strălucitul bilanț pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a făcut, în raportul său, la recenta Conferință Națională a partidului, se regăsește din plin și contribuția tineretului. Iar tinerii constructori pot afirma cu mîndrie și temei că și-au făcut datoria, cum au putut mai bine și că rămîn mereu la datorie, ca o certitudine, ca o garanție pentru prezentul și viitorul pe care ni-l făurim.

Încrederea noastră

Urmare din pag. I

gîndi la ziua de mîine cu bucurie fără margini. Chiar dacă de multă vreme nu l-am mai semănat cu propria-mi palmă în brazda reavănă, țin lîngă inimă grîul ca pe un talisman de noroc, de izbîndă, de încredere în rosturile vieții. Știind cîtă iarnă va trebui să înfrunte și prin cîte săbii de ger își va trece el iarba sa plăpîndă, iau de la grîu putere întotdeauna și de la el învăț că numai însumîndu-te mulțimii îți tragi de partea numelui tău nemurirea. Și tot de la grîul petrecut prin iarnă am învățat că numai după clipa înfrățirii cu soarta poporului tău te poți învrednici să aduci la lumină rodul fierbinte și omenesc al gîndurilor tale pe care trebuie să ți le știi întotdeauna dorite și bune pentru semenii tăi asemeni pîinilor calde.

Am scris toate acestea nu doar ca o confesiune sentimentală ci ca un adevăr al fiecăruia dintre noi, bob anonim lîngă bob anonim, prin care se definește adevărul emblematic al încrederii noastre, ca popor și ca patrie, într-o perpetuă zi viitoare. Am scris acestea gîndindu-mă la sensul înalt al cuvintelor rostite de secretarul general al partidului despre ceea ce înseamnă azi a fi patriot, a fi revoluționar. Și am simțit această datorie a confesiunii.

În lumina viitorului

Urmare din pag. a 5-a

fundabile ale zborului unui gînd orgolios, la fel de tulburătoare ca vîrfurile Rodnei veghind cu zăpezile lor clare șipotul apelor, simfonia patetică a cetinilor ninse, drumurile șerpuitoare cu miros de lemn și frig, somnul înfundat în nea al ogrăzilor, vîrstele cergilor mițoase amirosind a oaie și-a fum amărui, olul strîns în chingile sîrmei pe plita încinsă și copiii veseli, iremediabil aceiași, ca-ntr-o poemă de Coșbuc.

Asta se poate simți dacă mergeți acum printre oamenii aceia, răspunzători de valorile perene, statornici și știutori de rostul adînc, omenesc și deplin, frumos și limpede.

Rostul adînc, izvorît din glasul ancestral, rostul peste și prin marile semne ale istoriei, rostul existențial, rostul sacru, rostul orgolios și nobil și sfînt al poporului român.

Scriu cu cerneala emoției că sînt scriitor român, că scriu în incomparabila limbă română, că trăiesc în patria română, și că toate astea la un loc fac rațiunea existenței mele. Transcriu cu aceeași cerneală a emoției aceste cuvinte : „Poporul român nu a părăsit niciodată pămîntul pe care s-a născut. Aici, de mai bine de 2000 de ani, înaintașii noștri au îndurat multe greutăți, dar le-au învins, nu s-au plîns de greutăți, au luptat să-și făurească națiunea, un stat unitar."

Să mergi la Bistrița într-o dimineață de iarnă... Asta te poate convinge, te poate impresiona, te poate chiar copleși, îți poate strecura în adîncul ființei întîi un dor nenumit, care capătă încet, încet, nume și care te luminează brusc, așa, ca o iubire pe care o purtai în tine fără să știi și dintr-odată ea, iubirea, izbucnește. O flacără atît de pură. Un scris atît de senin.

REMEMORĂRI

Bucuria reîntîlnirii

Nu știam de mai multă vreme ce și cum lucrează artiștii plastici din Arad. În junețe bîntuiam atelierele pictorilor și sculptorilor din **orașul de pe Mureș** sedus de arta lor dar mai ales de aerul de așa-zisă boemie a camerelor în care-și exersau talentul.

Iată că după atîția ani, am avut prilejul fericit și revelatoriu să gust pe viu o expoziție colectivă deschisă timp de aproape o lună de zile în saloanele prestigioasei săli Dalles din București.

Cuprinzătoare și diversă din punct de vedere tematic această manifestare artistică se înscrie ca un punct de referință în munca creatoare a plasticienilor din Arad. Lucrările selecționate și prezentate dovedesc maturitate, exigență profesională și înzestrări artistice remarcabile.

Din **vechea gardă** am reținut numele, de altfel cunoscute, ale cîtorva pictori și sculptori de excepție, născuți sau crescuți pe plaiurile Aradului. **Francisc Baranay** cu expresivele sale portrete, **Ioan Cott** prezent masiv cu grafică de sugestie plastică, **Emil Vitroel**, un artist matur stăpîn pe unelte și mereu în căutarea modalităților de expresie noi, **Ion Tolan** modelînd lemnul și piatra în forme voluptoase dar rafinate.

Ultimul semnează lucrări de o deosebită frumusețe dintre care remarcăm în mod special pe cea intitulată : „Somnul". Alături de ei, mereu tinerii **Nicolae Bicfalvi** și **Ștefan Guleș** aduc o notă proaspătă, revigorantă și sugestivă.

Din zecile de semnatari am reținut numele lui Petru Stoicu, Șerban Bărbulescu Delia — cu ale sale „Semne pentru ape" — Iosan Kocsis Cornelia, pictînd case țărănești cu duioșie și grație, Kett Groza Ioan revitalizînd întinderile melancolice ale cîmpiei. Surprinde plăcut colțul în care Nicolae Chirilovici și-a orînduit peisajele sale pline de lumină și reverie. O remarcă specială pentru tapiseriile lui Steinhübel Zoltan, viguroase, carnale și moderne

Vrem să reproșăm organizatorilor lipsa unui catalog orientativ, fapt ce ne-a îngreunat trecerea exactă în revistă a numelor numeroșilor artiști care expun.

Fiind cotată drept un eveniment de excepție în viața artistică a Capitalei, **expoziția colectivă a artiștilor plastici din Arad** și-a atins scopul propus. Ea ne-a oferit o imagine vie, concludentă și convingătoare a preocupărilor și talentului de netăgăduit ai celor ce mînuiesc dalta și penelul în **orașul de pe Mureș.**

Mircea Micu

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Indiferent în ce instituție ar lucra, orășeanul păstrează, gravate în suflet, pe anotimpuri, grijile țăranului. Populația din orașele României este, în majoritatea ei covîrșitoare, de proveniență sătească. Din vechea concepție țărănească i-a rămas, ca un bun moral, grija permanentă pentru întîmplările pămîntului. Dacă plouă sau nu plouă la timp, roua și bruma, ceața și zăpada, mana și poleiul, suceala vremii, sînt lucruri pe care nu le trăiește ca un turist, el le pune la inimă ca și cînd ar privi peste gard în cîmpie. Se află aici unul din secretele forței existențiale a omului acestei țări. El poate deveni o ființă angrenată în complexe industriale, își modifică mentalitatea conform profesiunii sale dar nu se dezlipește definitiv de matricea țărînii. Rostul bunului gospodar i-a intrat în sînge, a participat, în timp, la modelarea personalității lui și lucrul acesta transpare în evenimentele zilnice legate de o muncă specifică. A rămîne și țăran, în condițiile orașului, este ceva firesc, fenomenul e cuprins, la modul simbolic, în zestrea noastră genetică și îl putem vedea în acest aspect, cu deplină justificare, un semn al complexității omului contemporan.

II. Parafrază. Balena e enormă, litera criticului este mică ; hipopotamul avea platoșă, criticul are un costum de hîrtie ; șarpele Jararaca șuieră, criticul cuvîntă : rinocerul are un corn, criticul n-are corn : scorpionul are un ac, criticul are virgulă : scorpionul Butus are clește, criticul are o recenzie ; maimuța urlătoare are o coadă cu care înhață prada, criticul are un articol cu coadă ; rechinul are înotătoare ascuțite ca un brici, criticul înoată blînd în apele sociale ; liliacul-vampir are aripi prevăzute cu unghii, criticul are doar aripi prevăzute cu pene inspirate ; espadonul are spadă, criticul are un baston de biliard ; vipera are venin, criticul are stil pedagogic : vulturul are cioc, criticul are barbă : crocodilul are o gură ca un ferăstrău, criticul are o dulce voce revuistică s.a.m.d.

III. Nu trebuie să restrîngem literatura la proporțiile spiritului nostru, ci să extindem spiritul critic la proporțiile literaturii.

George Alboiu

POST RESTANT

Rămăsesem deci acolo unde, parcă ignorîndu-i răutatea, profesorul, distins destins, detașat, răsfoia o carte abia cumpărată. Cam așa s-a întîmplat de-atunci încolo ani de zile. Ea, rea de inimă, dar și rea de gură, îl pisa mărunt, parcă supărată pe el că este viu, că mai trăiește după cîte i s-au întîmplat. El, blînd, răbdător, îngeresc. Astfel că, treptat-treptat, cărțile vîndute de ea s-au reîntors, prin anticariate, prin relații, cu eforturi mari, uneori uriașe. Ba chiar s-au și înmulțit, atît de multe erau acum, încît, în unicul apartament de bloc, patru camere, numai bucătăria rămăsese în afara „sferei lor de influență". Rafturi pînă la tavan acopereau toată suprafața camerelor, cu coridoare strîmte între ele și abia două nișe în care își aveau ei paturile și, bineînțeles, El, biroul, Ea, aparatul de radio. Cum se vede, se resemnaseră amîndoi, unul cu celălalt. **Ea, mai** ales, observase pînă la urmă că toate aceste nenorocite de cărți îi aduceau lui, profesorului, în casă, oameni deosebiți, care îl priveau cu deosebit respect.

Au trecut anii cum trec atîtea și atîția pe lîngă noi, fără să-i cunoaștem, fără să ni-i amintim. Au trecut anii fără nici o surpriză de nici o parte : nici Ea nu se făcuse mai bună, dar nici El mai rău. Priviți pe fereastră păreau să se potrivească. Spre bătrînețe Ea s-a îmbolnăvit. La început boala nu părea să fie decît vîrsta, cînd începe să te doară ba una, ba alta, ori să simți din cînd în cînd cum ți se pierde respirația, iar inima o ia din loc, afară. Pe urmă însă boala a fost diagnosticată de profesori. El trebuise să vîndă unele cărți rare pentru asta, și făcuse asta simplu, fără încrîncenare, fără să spună nimic. Ea nu mai putea să se ridice din pat, însă îl chema mereu lîngă ea ca să-i mai spună ceva rău, un reproș oricît de mic și oricît de vechi, o picătură de otravă, parcă și mai puternică de cînd cu boala ei incurabilă. El venea, se așeza pe un scăunel la picioarele ei, și, răsfoind mereu o altă carte, tăcea prefăcîndu-se că o ascultă : „Mi-ai mîncat viața, am suferit mult din cauza ta, m-am sacrificat pentru tine și pentru cărțile tale... Cînd ai fost acolo, habar nu aveai cu ce mă luptasem eu aici, cu copilul... De aici m-am îmbolnăvit. Voi muri din cauza ta, tu ești vinovat. Numai tu ești vinovat pentru tot ce s-a întîmplat cu noi". Și atunci, s-a auzit un foșnet sec, pe urmă o ruptură și, deodată, profesorul a fost văzut cu o foaie de carte în mînă, o foaie smulsă de El, care acum o privea pierdut, aproape plîngînd, nevenindu-i nici lui să creadă că a fost în stare să facă așa ceva.

Aceasta a fost ultima imagine a lui întîmpărită în ochii ei, largi deschiși de atîta uimire.

★

C. BICHINEȚ, Oravița : Sînt unele semne bune, așa că perseverați. „Băiatul Marandei" și „Bătrînul" sînt, e adevărat, melodramatice, explicabil, însă, atîta timp cît tema (războiul) permite asta, mai ales la începători : Mai trimiteți.

ANCA BRATU, București : Am primit „Maimuța". Așteptăm altceva.

STELA ENE, București : Nu scrieți rău, dar sînteți de o cruzime aproape fără margini. Ce rău v-am făcut ? „Gelozia" e o baie de singe. Nici chiar așa. Biata femeie a vrut să-l facă gelos, iar el i-a „înfipt cuțitul cu care desfăcuse coniacul pînă la prăsele". Vrem, totuși, date personale.

TIBERIU STOICA, București : Nu atribuiți tăcerea mea unei „reacții de respingere", ci „crizei de timp". Abia acum v-a venit rîndul, dar, cum știți, mai bine mai tîrziu decît niciodată. Deci, nu vă faceți probleme că sînteți inginer și nu intelectual, aceasta este numai o glumă veche. Pentru că talent pare să aveți, rămîne însă să deprindeți și puțină „meserie", să renunțați la inițiale și să vă botezați personajele (nu pe toate, dar nici invers) și, mai ales, rămîne să ne mai trimiteți. Pînă atunci, iată, un prim semn de încredere, tipărim din „Cartea" : «Trecea grăbit, ca în atîtea alte dăți, privind într-o doară vitrinele. Depășise librăria cînd realiză imposibilul vedeniei : era acolo, chiar în mijlocul vitrinei, lăfăindu-se între două volume oarecare. Se precipită, izbindu-se de cumpărători, fără să întrebe nimic pentru a nu stîrni senzație. Fu în zadar, nu o găsi și de abia atunci îndrăzni să murmure tulburat :

„Domnișoară, fiți amabilă, aveți în vitrină o carte..."

„Care ? Spuneți, am închis !"

Atunci se întîmplă ceva îngrozitor : îi fu imposibil să-și amintească. Literele roșii, dragi și binecuvîntate, îi jucau în fața ochilor fără să le poată citi.

Făcu un semn disperat din mînă și se repezi afară ; în spate auzi zgomotul yalei închizîndu-se.

Ei da, era tot acolo. Cît fusese de prost ! Își luă inima în dinți și ciocăni.

„Nu se mai poate, v-am spus, s-a închis."

„Vă rog, vă implor !"

„Dar, domnule, înțelegeți, n-am mai avut-o de mult, n-am avut-o niciodată ! Nu există această carte !"

„E acolo, am văzut-o !"

„Mă rog, veniți să vă convingeți. Unde ați zărit-o ?"

„Aici, între acestea două".

„Vedeți ? nu e !"

„Într-adevăr, nu pot să-mi explic, mă iertați..."

Vînzătoarele plecaseră de mult, lumina se stinsese, în ușă atîrna acum un lacăt greu, iar el se căia că nu le chemase să le-o arate de afară : era totuși Acolo !

Rămase uimit să O păzească, să O ascundă cu trupul său de ochii avizi ai vreunui alt amator.

Amorți cu speranța că va rezista înghețului lungii nopți, că vor exista în sfîrșit niște zori în care lanțurile vor cădea și Librăria își va deschide ușile din nou.

Ningea, iar el visa acum, zîmbind fericit : trecea, ca în toate celelalte dăți, privind într-o doară vitrinele.

Depășise Librăria cînd...»

Iulian Neacșu

„DE LA ÎNALTA TRIBUNĂ A CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN REAFIRM HOTĂRÎREA ROMÂNIEI SOCIALISTE DE A ÎNTĂRI ȘI ÎN VIITOR CONLUCRAREA CU TOATE STATELE ȘI POPOARELE, PENTRU SOLUȚIONAREA CONSTRUCTIVĂ A MARILOR PROBLEME ALE LUMII CONTEMPORANE, ȘI ÎN PRIMUL RÎND PENTRU REALIZAREA DEZARMĂRII ȘI PĂCII, DE A ACȚIONA NEABĂTUT PENTRU O LARGĂ ÎNȚELEGERE ȘI COLABORARE EGALĂ ÎNTRE NAȚIUNI, PENTRU FĂURIREA UNEI LUMI MAI DREPTE ȘI MAI BUNE, CARE SĂ ASIGURE VIITORUL LIBER AL TUTUROR NAȚIUNILOR !"

NICOLAE CEAUȘESCU

DORINȚA DE PACE

Prospețimea continuă a vieții nu își pierde esențele înnoitoare. Puterea cuvîntului, puterea exemplului, tăria faptelor, ne-au păstrat frunțile luminate ale poporului, ne-au afirmat națiunea. Întinerim mereu din vise, din luptă pașnică. Lucrările Conferinței Naționale ale Partidului Comunist Român ne-au reîmbinat armoniile valorilor gîndirii cu ale iubirii de țară. Darul hărniciei, spiritul inventiv îngemănat cu modelarea materiei, vibrația universului emotiv, ne-au redeschis larg cuprinderea orizonturilor, ne-au împrospătat viziunea. Carte deschisă în fața ochilor și în fața conștiințelor noastre rămîne însuflețitoarea cuvîntare rostită de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU. Să ne contemplăm memoria, să stîrnim sfiala neîmplinirilor, să întîmpinăm zorile unor noi dimineți cu alte luminoase lucrări ale socialismului nostru românesc. Să întîmpinăm zorii limpeziți de adevărul necesității de pace a omului, a liniștei vieții popoarelor. Însorit schimb de roade să fie pe pămînt. La marea Conferință de Partid a țării noastre s-au rostit clar adevăruri. Slăvită a fost întîia floare cu puteri reale de pace, vindecătoare. Cu bucurie, speranță și cinstire a fost privită. De la înalta tribună românească tovarășul Nicolae Ceaușescu a felicitat sincer cele două mari puteri ale lumii, Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, și în numele poporului român, secretarul general al partidului nostru a rostit chemare către toate popoarele lumii să determine **„și pe acei cărora le e teamă de pace să meargă spre pace"**. Mai ales popoarelor europene li s-a adresat Forumul comuniștilor români îndemnînd la **„eliminarea oricăror arme nucleare din Europa, de a acționa pentru dezarmarea convențională, pentru dezvoltarea colaborării, pentru o Europă a prieteniei și păcii, o Europă unită, a tuturor statelor, fără deosebire de orînduire socială... pentru a asigura viitorul generațiilor de azi și de mîine al copiilor țărilor noastre, viitorul de pace al întregii omeniri"**.

Posibilă frumusețe a unei lumi lucidă și sensibilă, respirație luminoasă a trupului ondulat al pămîntului, nesigură pare clipa și totuși, privind înapoi, privind înainte, conștiința unității umane străbate lumea. Înțelegere, colaborare, poezie, știință, cultură, liniștea văzduhului, luminează cîntecul de leagăn și cîntecul revoluționar. Pretutindeni. Bucuria morală a unui nou mod de gîndire impune largului front umanist al solidarității pămîntene superioritatea omului cuceritor al duratei, înconjurat de bucuriile naturii, de poezia cuvîntului, știința înnoitoare de bucurii. Destinul tuturor depinde de viziunea, de unitatea, de tăria, de munca, de lupta continuă a fiecăruia. Omul ca individ se realizează plenar, sprijinit pe toate valorile pozitive ale țării și ale lumii, pe împlinirile creatoare ale unei permanente tinereți spirituale. Privim limpede o nouă dimineață a țării. O nouă dimineață a lumii. O lume pentru toți. O lume a păcii, tot mai distanțată de vechi lăcomii și egoisme, o lume în care națiuni mari și mici conlucrează pentru viață și om. Nici o măreață aspirație nu moare. Întotdeauna se limpezesc răscrucile vînturilor cîrtitoare. În germinația nouă a firii, în priveliștea ființei omenești se vede grația înseninării, puterea de casă omenească. Și speranța în nemaipomenit de reala floare albă a păcii, ca poezia în freamătul mării, ca piscul înalt al muntelui atins de vis. În perenitatea și fragilitatea acestei vieți coborîm oglinzile cuvintelor noastre, înălțate din gîndire și sentimente, din întregul nostru fond uman. Complexitatea vieții relevată la Conferința Națională a partidului, o descoperim ca scriitori, fiecare pe cont propriu. Cu unelte originale unicate, alese din comoara patrimoniului limbii noastre. Fiecare sîntem o sumă a eticii, esteticii, spiritualității poporului nostru, și al omenirii poate. Sîntem aspirație și triumf, stare de tulburare și bucurie, durere, extaz, clipă care vine și fuge, toate din ale poporului nostru și din ale omenirii. Poetul cuvîntului își poate ignora sau înfrunta destinul care oricum nu-l ocolește, poezia cuvîntului rămîne sublimă perpetuare a speciei umane. Miezul solar al tuturor frămîntatelor vremuri ne-a fost și ne este firul viselor, al voințelor de bine, frumos, adevăr, lumină a gîndirii și tuturor înălțărilor, înnoirilor revoluționare. Pașnica noastră luptă nu are odihnă. În lumea nouă a pămîntului există și vor exista și semnele trecerii noastre, scriitorii acestei țări unită în jurul Partidului Comunist Român, partid legat cu toate spațiile lumii. Sîntem cei ce vedem și înțelegem în profunzime friabilul contur definitiv al omului, reflex al unei clipe de frumusețe lăuntrică purificată de vulgarități. Tulburător este contextul mondial, timpul istoric pe care îl trăim, emoționante realitățile noastre. Lumea noastră este clădită pe toate asemănările ei bune, și pacea este ochiul luminat al sufletului nostru românesc. Și la marea cursă spirituală a timpului, în patriotismul umanismului socialist cîntă marile vise ale omenirii : libertate, dreptate, independență, pace și toate cărțile bucuriilor minții deschise. Fulgi de zăpadă mîngîie aerul și abura sublimă a vocilor de copii. Să fie pace. Munca hotărîtă în țara noastră, desfășurată de comuniști, de întreaga națiune este piatră de temelie a păcii. Strălucitoarea, convingătoare, expunere a secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne este călăuză și sprijin în adoptarea hotărîrilor de partid. Se deschide o nouă etapă în construirea multilaterală a societății noastre, în care vrednicul nostru popor, și noi, scriitorii, parte a cugetării și inimii lui, sîntem profund implicați prin arta expresiei și afirmarea conștiinței.

Violeta Zamfirescu

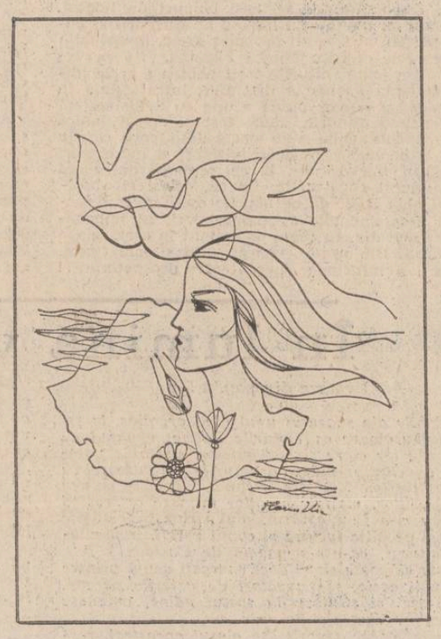

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

CERCETĂRI ASUPRA CIVILIZAȚIEI TRACILOR

Cunoscuta revistă britanică de istorie a civilizațiilor și de arheologie „World Archaeology" publică (în volumul 19, nr. 1/1987) un interesant și documentat studiu al tînărului cercetător român Sorin Paliga, apropiat colaborator al „Luceafărului". Numărul este dedicat în întregime comunicărilor privind fenomenul de „urbanizare" și cuprinde, ca și altele (organizate, de obicei, în profil tematic) numeroase contribuții aparținînd unor renumiți savanți din toată lumea. Cercetătorul român vine cu o scurtă însă convingătoare sinteză privind terminologia tracică privitoare la așezările urbane și la fortificațiile militare, utilizînd o bibliografie solidă și verificată sub raport științific. El își organizează demonstrația în baza ideii de viață citadină tracă (observație cu valoare istorică indiscutabilă), reflectată în lexic și uneori durabilă pînă în epoci recente, de vreme ce unii termeni se păstrează în denumiri orășenești de azi. Termenii tracici privitori la acest aspect al stratificării sociale ar fi „bria", „dava", (cu variantele „deva", „dova", „deb", „deba"), „Dina" (ori „deine") „Diza" (cu forme în „dizos" și „deize") „Leba", „ora", „Para" (ori „Bara"). Există, observă cercetătorul, repartizări geografice ale acestei terminologii, arătînd preponderența unor populații care se autonomizează și capătă specific în cadrul lumii tracice ; apoi, specializarea unor termeni este indiscutabilă. Cei mai mulți dintre ei au vechime chiar și la momentul configurării limbii tracice, arătînd rădăcini „pre-indo-europene" (aceasta e una din temele preferate ale lui Sorin Paliga, autor, între altele, al unor studii privind obîrșiile pre-indo-europene ale unor toponime de pe teritoriul românesc). Din acest motiv, comparațiile de termeni se fac pe cuprinderea unui spațiu de civilizație foarte întins, cercetarea găsind reazem pentru forme tracice în limbile bască, provensală ori catalană, care se adaugă la tradiționalele repere antropologice cretane, microasiatice etc. Concluzia acestei importante cercetări (care arată competența în domeniul tracologiei a unui înzestrat tînăr studios român) este aceea previzibilă, sugerată de înșiruirea de argumente : tracii aveau o „bogată terminologie" privitoare la viața urbană, ale cărei origini lexicale indică straturi indo-europene și pre-indo-europene. Persistența ei, în forme diferite, confirmă continuitatea structurală a unei populații de autohtoni.

EFECTE MODERNE

O participare cu totul remarcabilă la expoziția trienală de xilogravură (Xylon 10) de la Winterthour (în Elveția) este aceea a plasticianului român Petru Petrescu, de la Piatra Neamț, a cărui includere în compania reprezentativă a 123 de artiști din toată lumea, s-a produs în urma unei selecții foarte severe, propunerile inițiale numărînd 1 940 de creații aparținînd la 567 de artiști. Expoziția, inaugurată în august 1987 la Winterthour, va căpăta apoi un caracter itinerant, cu stații de lungimi diferite la Saint Dié (în Franța), la Geneva, Bulle (Elveția), Schwetoingen (R.D.G.) și în Polonia, acest periplu desfășurîndu-se timp de aproape trei ani. Acestea sînt, de altfel, vechi centre de xilogravură, cu tradiții scoborînd pînă în Evul Mediu și unde nu s-au pierdut secretele acestei forme de exprimare artistică, întemeiată pe laborioase prelucrări ale lemnului. Contribuția artistului român, care nu este la primul succes de asemenea anvergură (el fiind selecționat, recent, între participanții la „Salonul 20" de la Neapole), este cu totul originală și e în afara îndoielii că substanța tradițională, cu rădăcini aflate în vremuri străvechi, a creației lui a impresionat cercurile de cunoscători. Petru Petrescu propune acum un ciclu arhaic românesc, unde figurează între altele un „Dans ritualic", dezvoltînd, cu puteri noi și în gust modern, sugestii aparținînd civilizațiilor aflate pe teritoriul moldav în urmă cu mii de ani. Această resuscitare a principiilor de creație ale culturii Cucuteni (socotite a fi cea mai evoluată din spațiul cultural european în perioada neoliticului) denotă opțiuni sigure și instrucție culturală, ca și o adeziune la un răspuns creator deopotrivă românesc și modern, care afirmă o personalitate artistică definită.

A. Silvestri

UN POET - O LUME

Ovanes Tumanian

● Ovanes Tumanian (1869—1923) este unul din cei mai importanți clasici ai literaturii armene. A scris nenumărate volume de poezie, proză și literatură pentru copii, în care scriitorul de la poalele Araratului surprinde cu neasemuită măiestrie conflicte social-istorice ale epocii, tradiții și obiceiuri naționale. S-a impus ca poet fără egal în perimetrul scrisului armenesc cu opere liricoepice. Astfel baladele și poemele lui Ovanes Tumanian sînt considerate, de istoricii literari, opere naționale reprezentative și prinosuri de neasemuită valoare la tezaurul literaturii universale.

Catrene

Au trecut ca un vis
Zilele mele au trecut ca un vis,
Inima mea este grea de suspine,
Anii mei au trecut ca un vis.

⁂

Am ajuns la sfîrșit
Viața mea a ajuns la sfîrșit,
Tulpina vieții ofilită este,
Ce-a fost frumos e dureros sfîrșit.

⁂

Și iată iarăși muzicile cîntă,
Necunoscuți maeștri mă încîntă.
Pe cîntăreții mei cei dedemult,
Îi mai ascultă cineva cum cîntă?

⁂

Unde au dispărut ?
Cei apropiați mie, unde au dispărut?

Am plîns mult și de multe ori i-am chemat.
Nu mi-au răspuns. Undeva departe au dispărut.

⁂

Veniți spre mine !
Riuri de primăvară, veniți spre mine!
O, zile de demult, bucurie și dragoste,
Adunați-vă la un loc și veniți spre mine !

⁂

Nimeni nu știe unde am ajuns,
În care casă oaspeți am ajuns,
Dar cînd iubire nu-i și nici bătăi de inimi,
În casa nimănui, acolo am ajuns.

⁂

Drumuri, drumuri, prădalnice drumuri,
Făr-de întoarcere mulțime de drumuri,
Unde-s cei ce v-au bătut cu pasul?
Știți voi oare, mulțime de drumuri?

Prezentare și traducere de Stelian Gruia

REVISTA STRĂINĂ

● **DE LA TERMINAREA CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL** au trecut peste patru decenii, dar în literatura sovietică continuă să apară noi și noi lucrări pe această temă. Cunoscutul scriitor sovietic Vasil Bikov spunea chiar că tema aceasta este inepuizabilă. Boris Vasiliev, (autorul romanului „...și diminețile sînt aici liniștite", a cărui transpunere cinematografică a făcut ocolul lumii) face și el parte din pleiada scriitorilor convinși să această temă este departe de a fost epuizată.

Referindu-se la „...și diminețile sînt aici liniștite", el a declarat unui reporter al Agenției de presă „Novosti" : „N-am putut scrie despre altceva. Eram vinovat fără vină : eu am rămas în viață în timp ce alți douăzeci de milioane au murit. Din clasa noastră, de pe front s-au întors doar patru. Astăzi mai trăim doar trei, al patrulea murind și el în urma rănilor primite... Cînd am scris volumul eram de-acum scriitor profesionist, aș fi putut închipui zeci de alte subiecte, dar în literatură nu de subiecte este vorba ci despre ceea ce a fost trăit... În toți anii care au urmat a trebuit să mă gîndesc la pierderi pentru că ele erau ireparabile. M-am gîndit mult cum au murit oamenii fără să albă martori, atunci cînd moartea era evitabilă, cînd ei se puteau ascunde fără ca cineva să-i afle. Dar oamenii nu s-au ascuns, nu s-au eschivat. Pur și simplu ei au luptat și au murit. Despre toate astea am scris în cea de a doua carte a mea...

Ani întregi m-a chinuit gîndul dacă a fost totdeauna necesar ca oamenii să moară pe front. Ca ofițer îmi dădeam seama că moartea nu este totdeauna necesară, obligatorie... Cititorii mi-au scris : „Căutați-i și pedepsiți-i pe asasinii lui Egorov (unul dintre eroii cărții — N.N.). Prinderea și pedepsirea, acestea sînt primele reacții. Reacții care nu sînt ale literaturii. Asasinii sînt prinși de organele de securitate și pedepsiți de tribunale..."

● **„JOHANN STRAUSS — UN REGE NEÎNCORONAT"** este titlul noului film despre viața celui mai mare compozitor de valsuri din toate timpurile. Scenariul filmului — cel mai puțin romanțat dintre toate realizate pînă în prezent — aparține lui Frederic Morton, dramaturg de pe Broadway, și profesorului vienez Marcel Prawy, cel mai autorizat biograf al compozitorului. Regia este semnată de Franz Antel, autor a peste 90 de filme dintre care la mai mult de jumătate l-a avut cameraman pe Hans Matula, care îl secondează și la actuala peliculă.

Mary Crosby

Coproducție Austria — R.D. Germană, filmul a fost turnat la Babelsberg (lîngă Potsdam), Viena, Paris și Budapesta. Distribuția este internațională. Oliver Tobias, interpretul lui Strauss în anii tinereții, este elvețian. Alături de el apar : Mary Crosby, fiica celebrului Bing Crosby și mai vechea noastră cunoștință din serialul „Dallas", unde a dat viață sorei lui Sue Ellen, Dagmar Koller, Karin Dor, Mathieu Carriere, John Law și Sza Sza Gabor.

Senzația filmului este însă actrița americană Audrey Landers care, la cei 28 de ani ai săi, pare a face rolul carierei. Este una și aceeași cu interpreta rolului principal din muzicalul „Chorus Line" (într-un singur glas) regizat de Richard Attenborough. Ea interpretează rolul artistei Angelika Dittrich, a doua soție a lui Johann Strauss, pe care l-a părăsit după numai doi ani pentru directorul unui teatru. „Dintre toate cele trei soții ale lui Strauss, Angelika este cea mai interesantă. „Lili este instinctivă, explozivă, de nestăpînit..." a declarat ea.

„Johann Straus — un rege neîncoronat" este un film povestit frumos, dar nu este o simplă biografie. Prin el, Antel a vrut să ne convingă — și reușește acest lucru — că rock-ul și toate celelalte epidemii de prin discoteci sînt trecătoare. Că valsul rămîne, este nemuritor.

● **CELE PATRUZECI DE OGLINZI ALE ANNIEI GIRARDOT,** așa s-ar putea numi volumul cunoscutei actrițe franceze de teatru și film, pe care cititorii o cunosc mai bine din coproducția franco-italiană „Rocco și frații săi". Scris în colaborare cu ziarista Marie Therese Cuny, volumul „Cuvîntul femeilor" conține patruzeci de întîmplări, fiecare dintre acestea reprezentînd destinul unei femei.

În cărțile lor, alte stele ale scenei și ecranului obișnuiesc să furnizeze sumedenie de date personale intime, care, de regulă, fac deliciul cititorilor. Asemenea lucruri se găsesc și în volumul lui Annie Girardot, dar nu acestea constituie esența cărții ei. „Cuvîntul femeilor" este o demonstrație elocventă a faptului că autoarea este o ființă observatoare a lumii aspre din jurul ei, pe care știe să o asculte și să o vadă așa cum este. Prin această carte, Annie Girardot dovedește că posedă în primul rînd capacitatea uimitoare de a asculta lumea.

Cele patruzeci de întîmplări nu moralizează, nu ne învață ca la școală, autoarea lor crede și ne convinge și pe noi că ceea ce este autentic uman nu poate fi distrus, nici măcar în cazul femeilor celor mai virstnice, pe care le-a uitat toată lumea, inclusiv propriii copii, cei pentru care și-au sacrificat viața. Annie Girardot se face purtătoarea de cuvînt a tuturor eroinelor sale, un cuvînt care neliniștește, care nu poate lăsa pe nimeni indiferent.

Cartea Anniei Girardot se bucură de un mare succes în Franța, ca de altfel toate cărțile bune care abordează probleme legate de destinul femeii. De același mare succes s-a bucurat și prezentarea acestor întîmplări pe postul de radio Europe I, în lectura marii actrițe care este Annie Girardot.

● **CĂRȚILE DE AVENTURI ALE LUI KARL MAY** au fermecat multe generații de cititori din țări de pe toate continentele. Ele continuă să apară în întreaga lume în noi și noi ediții, în tiraje impresionante, ceea ce demonstrează că acțiunea de presă împotriva lui Karl May și a operei sale în ultimii ani de viață ai scriitorului nu a fost de natură să stîrbească din prestigiul și reputația lui. Și astăzi cititorii îau din cărțile lui ceea ce reprezintă esența acestora, dar în primul rînd spiritul de dreptate și de solidaritate al eroilor lui Karl May, ca să nu mai vorbim de caracterul antirasial al tuturor volumelor purtînd numele marelui scriitor german.

În ultima perioadă, în R.F. Germania se manifestă o tendință contrarie celei care contestă valoarea literară a lucrărilor lui Karl May. Această nouă orientare îl consideră pe autor drept un scriitor serios, care abordează cu talent probleme dintre cele mai grave, a cărui creație îl așează în rîndul clasicilor. Această orientare este susținută de grupul de editori ai seriei de opere complete ale lui Karl May, în curs de apariție la editura „Kleppenheuer und Witsch" din Köln.

Scopul acestei ediții de „Opere complete", care va cuprinde 29 volume, este acela de a revizui complet variantele de pînă acum ale cărților lui Karl May și de a pregăti texte definitive pentru viitoarele ediții.

● **EVGHENII PASTERNAK, FIUL MARELUI POET BORIS PASTERNAK,** a terminat de curînd o amplă biografie a tatălui său, pe care a predat-o editurii „Sovetskii pisatel". În vîrstă de 63 de ani, Evghenii Pasternak lucrează la Institutul pentru literatură universală al Academiei de Științe a U.R.S.S. La cartea dedicată părintelui său el a început să scrie în urmă cu 25 de ani. „Am vrut să spun o mulțime de lucruri noi despre viața tatălui meu, să-l prezint așa cum a fost el cu adevărat", a declarat Evghenii Pasternak reporterului unei reviste literare moscovite.

Manuscrisul conține multe materiale încă nepublicate pînă în prezent, între care corespondența dintre Pasternak și Anna Ahmatova și corespondența dintre Pasternak și Maxim Gorki și peste 150 de fotografii de familie.

● **SCRISORILE PE CARE FRANZ KAFKA** i le-a scris logodnicei sale Felicia Bauer, la Berlin, au fost achiziționate pentru suma de 605 000 dolari, cu prilejul unei licitații care a avut loc la celebra casă de licitație din Londra „Sotheby's". Corespondența conține 1 600 pagini și 600 ilustrate din anii 1912—1917.

După părerea lui Elias Canetti, autorul volumului „Un alt proces al lui Kafka", „Scrisorile către Felicia" reprezintă una dintre corespondențele particulare cele mai semnificative.

● **UN NEOBIȘNUIT SUCCES DE PUBLIC** cunosc în prezent, în Polonia, două cărți ale unui autor care se ascunde sub pseudonimul Leonard. Una dintre ele, volumul de debut „Încarnarea", face parte atît din genul literaturii de aventuri cît și al literaturii cu tematică de război, înscriindu-se în cele din urmă în limitele literaturii faptului concret. Acțiunea ei se desfășoară în timpul celui de al doilea război mondial în diferite locuri din Oceanul Pacific, Australia, Statele Unite ale Americii, Anglia și Germania. Este vorba de perioada în care Hitler pregătea arma secretă cu ajutorul căreia visa să distrugă și apoi să domine lumea. Eroii cărții — între care și polonezi — încearcă să zădărnicească planurile lui Hitler, dar autorul nu se oprește doar asupra acestor momente, ei se străduiește să prezinte în mod cît mai convingător dilema omului obligat prin ordin să execute crime și să se substituie apoi victimei sale.

Aproape în același timp cu „Încarnare" a apărut în vitrinele librăriilor poloneze și cea de a doua carte purtînd pseudonimul Leonard, „Miracolul", a cărei acțiune se desfășoară în preziua debarcării trupelor aliate în Europa, în anul 1944. „Miracolul" este o frescă amplă de epocă, care îmbină tematica de război cu problematica socială și politică a anilor acelora.

Cele două romane ale lui Leonard au fost publicate de editura „Czytelnik" în colaborare cu Ministerul Apărării Naționale a R.P. Polone.

● **UN TITLU CUM NU SE POATE MAI TENTANT** — „Portretul seducătorului" — are volumul recent publicat de scriitoarea franceză Henriette Jelinek. Este povestea unei fete frumoase care, într-o zi, la Paris, într-o stație de autobuz, întîlnește un bărbat mai în vîrstă, amintind prin înfățișare de donjuanii de la începutul secolului nostru. Acesta este proprietarul unei pensiuni prospere, seducător de meserie.

În final, după ce relațiile lor reprezintă un lanț de enigme, seducătorul sfîrșește prin a ajunge o epavă fizică și morală, în vreme ce tînăra frumoasă și inteligentă, lipsită de sentimente durabile, este cea care inspiră scriitoarei adevăratul portret al seducătorului.

SPORT

Descîntecul cu țintaură

Mi s-au îmbujorat obrajii cînd am auzit că Rapidul a reușit un meci egal la Corvinul, acolo unde, în urmă cu un an, încasa aproape o duzină de goluri. Pînă joi seara eram convins că nu ne poate salva de la retrogradare nici descîntecul cu țintaură culeasă de trei frați pătați. Acum, parcă încep să sper din nou. Dar, venind vorba despre buruieni de leac, vă anunț că, încercînd eu un drum la Brăila, unde Dunărea aproape că nu se mai vede din cețuri, am luat parte (una din curiozitățile mele) și la o ședință de tribunal. Se judeca un proces în care o instituție cerea despăgubiri unei cooperative agricole de producție pentru că nu-i livrase la timp o cantitate de laur păros și alta de degețel lînos. Numele, cu obstinație repetat, al celor două plante medicinale și tehnice, m-a făcut fericit, poate la fel de mult ca și stolul de mierle —, aceste ursitoare ale nopții —, căutînd inima zăpezilor pe arborii din parcuri. Dar ceea ce m-a zidit cu vișini în rama iernii a fost omul de zăpadă pe care niște mecanizatori îl înălțau în marginea unui sat dinspre Făurei, la poalele a o sută de pogoane de grîu verde, ușor văruit de ninsoare. Expus răsfățului și mirării — și de ce nu și autosugestionării noastre ? — omul de zăpadă știa să vadă lumea și să nu se ferească de ea. El avea, fără îndoială, și viziunea piinii sau a gîndului care o cuprinde, precum și a grîului pîrguindu-se sub vînt, la început de iunie — într-un început de iunie și într-un lan de la malul bălții am auzit eu un bărbat care-i spunea altuia : mă, banii se numără și femeia se bate. De ce mi-or fi răsărit vorbele astea în minte, lîngă omul de zăpadă, n-o să știu niciodată.

Dar să ne întoarcem la fotbal. Prima parte a campionatului s-a încheiat. Campioană de toamnă, Steaua București. Neînvinsă, în țară, de vreo doi ani, Steaua-și luminează drumul cu flăcări de chihlimbar. Din coastă, după ce Dinamo a cedat un punct la Olt, n-o mai strînge nimeni. Iar din restul plutonului, cine are puterea și dibăcia să-i fluture pe deasupra capului o nuia de salcie roșie ? Nimeni ! Și atunci, cu toată stima pe care le-o port militarilor, cred că la cina cea de toamnă, în jurul mesei pentru ospăț, au lipsit cel puțin trei duzini din oaspeții obișnuiți. Iar din fructele verii care va veni vor gusta foarte puțini. Neîngăduit de puțini.

A fost un tur de campionat slab, plicticos, alarmant de mediocru. Nici măcar cei bogați în cerul gurii și care-și pasc turmele pe pășunile din regatul fotbalului, iubindu-se doar pe ei înșiși, nu pot îndrăzni să spună că a fost bine. Intrarea în vacanță și apoi în munți va aduce, nădăjduiesc, mai multă prospețime și vigoare în sufletul jucătorilor. Altfel ne așteaptă o primăvară cumplit de searbădă. Și ar fi păcat pentru toți.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zărnescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

ANUL XXX
52
(1 337)
Sîmbătă
26 decembrie
1987
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ANUL 40 AL REPUBLICII

Un an jubiliar, sărbătoresc : anul patruzeci al Republicii. Istorie vie, densă, care adună în matca ei lupta pentru înfăptuirea ideilor și idealurilor de libertate națională și socială, toate marile acte de cuget și de voință prin care națiunea română, sub conducerea partidului său comunist, și-a asumat un nou destin politic, economic și social, astfel încît calea sa pe drumul progresului și civilizației socialiste să poată cunoaște și chipul faptei durabile și forța mereu trează și înnoitoare a spiritului revoluționar, creator. Dimensiunea momentului esențial de acum patru decenii cînd țara se proclamă Republică încununa nu numai o luptă al cărei arc de boltă trecea prin focul eroicului act de la 23 August 1944, ci consacra, era menită să ridice și să consacre spre altitudini și adevăruri noi, revoluționare, o întreagă perioadă de zbateri și frămîntări ale căror cauze vizau direct și deschis viitorul, forța de asumare a libertății și independenței care, în dialectica muncii și vieții noii societăți, se împletește într-atît de strîns și cu necesitate mereu crescîndă cu înfăptuirea și dezvoltarea uneia dintre cele mai substanțiale și mai viguroase opere morale și sociale, aceea a democrației, sistemul democrației noastre muncitorești - revoluționare.

Congresul al IX-lea al partidului este un eveniment definitoriu în acest sens și pe traiectul marilor sale deschideri, pe traiectul realizării marilor obiective înscrise în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, fermă a comunism, însemnătatea și semnificația lui proclamator care a consfințit menirea și realitatea ideii de Republică aveau să se confirme neîncetat și, din etapă în etapă, cu tot mai puternice și mai evidente înfăptuiri.

Virtuți glorioase ale luptei, ale gîndirii politice și sociale înaintate, momente și evenimente de seamă ale istoriei, bătălii și victorii care au dat mereu un curs tot mai dinamic și un orizont de aspirații tot mai înalt existenței noastre ca națiune, ca țară și popor, a adunat și a reverberat în el acel act al conștiinței de sine a patriei cînd s-a abolit monarhia ca un corp străin spiritului și specificului românesc și pe frontispiciul ideii de țară a fost așezată stema Republicii. Virtuți înaintate, glorioase aveau să fie inscrise în timp, sub strălucirea acestei steme cînd, ca urmare a profundelor schimbări și mutații produse în viața economică și socială, în marea epocă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, România a devenit Republică Socialistă. Era încă o victorie care avea să deschidă seria marilor cuceriri care au schimbat radical înfățișarea țării și au ridicat dinamica procesului de făurire a noii societăți la dimensiuni fără precedent. Se intra atunci sub semnele unei noi epoci, **„Epoca Nicolae Ceaușescu"**, iar la cîrma supremă a țării, prin voința unanimă a poporului și pentru prima oară în istoria noastră, era investit primul președinte al Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ceea ce se realiza atunci, la începutul deceniilor epocii noastre, ca operă politică în inseparabila și densă legătură cu însăși dinamica evoluției noastre în plan economic și social avea să conducă spre transformări într-adevăr epocale. Se legifera nu numai un destin, se legiferau căi și mijloace noi de propensiune economică și spirituală, astfel încît în datele și profunzimea timpului de azi să putem vedea și o nouă configurație a patriei, și un nou relief al gîndurilor și aspirațiilor națiunii, și o capacitate nouă, revoluționară, care să poată cuprinde și să dezvolte într-un sens mereu ascendent întregul drum parcurs. Este această nouă dinamică a unirii, a unității moral-politice și sociale a întregului popor înfăptuite de partid și de secretarul său general, este această realitate de spirit care, în temeiul ei concret, material, constituie și o uriașă sursă de împrospătare a viitorului, de capacitare și impulsionare a acestuiaa, după programe și obiective a căror esență stă astăzi, la aniversarea celor patruzeci de ani ai Republicii, sub semnul înfăptuirii hotărîrilor Conferinței Naționale a partidului, sub semnul cuprinzătoarelor direcții și orientări formulate de secretarul general al partidului în magistralul raport prezentat recentului forum comunist.

Propulsarea țării, a muncii și vieții întregii societăți, conform prevederilor istorice ale celui de-al XIII-lea Congres al partidului, pe treapta unei noi calități, a unei eficiențe noi, sporite, precum și la nivelul unei maxime competențe, al unei maxime angajări în sfera tuturor domeniilor și sectoarelor de activitate, aplicarea noului, a celor mai înaintate cuceriri ale gîndirii și cunoașterii umane, dezvoltarea neîntreruptă a științei, învățămîntului și culturii, revoluționarea modului de a gîndi și acționa, și atingerea acelor înalți parametri care să ne confere statutul unei țări socialiste mediu dezvoltate, cu toate implicațiile ce decurg de aici, constituie larga paletă problematică a actualității imediate și de perspectivă, momentul cît se poate de exact și de caracteristic pe care cea de-a patruzecea aniversare a proclamării Republicii ni-l aduce în față. Intrăm în cel de-al treilea an al cincinalului, an decisiv pentru realizarea întocmai a programelor și obiectivelor economice și sociale prin care anii nouăzeci și, mai departe, apropierea sfîrșitului de mileniu, trebuie să ne găsească, la nivelul propriilor noastre cerințe și posibilități, la un înalt nivel de existență materială și spirituală. Într-o asemenea direcție și la o asemenea altitudine bat inimile întregii țări, către un asemenea vast și apropiat orizont se ridică și luminează neîncetat conștiința de sine a patriei, a Republicii.

Neîndoielnic, istoria celor patruzeci de ani ai Republicii este și istoria afirmării și dezvoltării neîntrerupte a democrației, este istoria făuririi unui adevărat

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

NOI

Noi cărămizi cu suflet și lemn
pentru pridvoare,
Noi pietre-n temelie și păzitori de porți,
Noi aurul din sceptru și crinii din covoare,
Noi cei pîndiți de moarte dar niciodată
morți ;

Noi varul și nisipul și cuiele din grindă,
Noi cei mărunți și veșnici ca boabele de mei,
Noi singura măsură în stare să cuprindă
Adîncul casei noastre și înălțimea ei ;

Noi brațele călite la focul viu al muncii,
Noi umerii cu greul și palmele cu grîu,
Noi bunii și străbunii și mamele și pruncii,
Noi cei știuți pe nume de fiecare riu ;

Noi spuza de la care se-aprinde
viața-n muguri,
Noi frunțile cu lauri și tîmplele de grai,
Noi brazii și stejarii sprijinitori de cruguri,
Noi grănicerii Doinei pe-aceste guri de rai ;

Noi toate laolaltă în numele dreptății,
Noi fagurii cu miere și stelele fierbinți,
Noi numele zidite în numele cetății,
Noi cei pătrunși de grija semințelor cuminți;

Noi viețile trecute prin veacuri de minie,
Noi cei tăcuți ca munții și mulți
ca vîrsta lor :
Am clădit această rotundă Românie,
Urmînd lumina Stemei din steagul Tricolor.

George Țărnea

Trepte în sus

Ninge frumos încît cîmpiile țării devin ceruri albe sub care meditează grîul verde și des visînd să înfrățească la primăvară și să devină nalt pînă la chicele caiilor ; ninge înalt, ninge carpatic peste pădurile tinere de fag și stejar, ninge peste Ipotești și Hobița, peste Liveni și Făgăraș, ninge universal și balada se-aude prin ninsori și peste izvoare, iar doina trece prin brazi și printre ramurii din frunțile cerbilor. Macaralele șantierelor se văd descriind arcuri pe norii de ninsoare, iar cupele de ciment își varsă energiile în temeliile platformelor marilor noastre cittorii ale muncii și devenirilor ; avem în fața noastră mereu poemul înalt al construcțiilor, al edificărilor bărbătești prin care clipă de clipă țara devine mai puternică, mai rodită și plină de frumusețe tinără, revoluționară și pașnică. Patruzeci de ani de republică sînt patruzeci de munți de rodnicie, de aur și istorie, patruzeci de ani de revoluție și libertate românească, pace temeinică, pace liberă și harnică. Frunțile și brațele noastre sînt numai ale păcii și ale hărniciei, în așa fel încît și pîinea și fierul și zborul și gîndul și ideea, fapta eroică și dăruirea sînt aripi ale păcii noastre românești, aripi ale devenirii. Intrarea noastră în viitor se face numai prin patrie și prin dăruire cu toate satele și orașele, cu lumea noastră făuritoare și decisă temeinic să intre în mileniul al treilea cu marile sale înfăptuiri datorate marelui Partid Comunist Român, secretarului său general, poporului întreg, istoriei contemporane, ea însăși ființă din ființa noastră. De la o zi la alta se înnoiește timpul, iarna e mare cît țara, cu semne bune de rodire și cu zbor spre înfloririle de primăvară. Se înnoiește de la o zi la alta România, se înnoiesc oamenii ei și istoria. Visul, știința, hărnicia și frumusețea devin avuție și construcție, sînt adevărate arcuri de triumf ale binelui și păcii românești, sînt viaducte de aur spre viitor și primăvară ale păcii, ale demnității noastre eterne. Ninge înalt, ninge carpatic și românește, iar sămînța devenirii se aude cîntînd, înălțind un vis de înfrățire cu înflorirea și legarea de rod și pace. Ninge înalt, alb, ninge înflorit încît însuși pămîntul țării devine cosmos și vis de primăvară. Mulți anii care vin sînt ai inavuțirii și bucuriilor muncii și creației noastre, sînt anii tuturor.

Ion Cringuleanu

La ritmul istoriei

40

Orice moment istoric reprezentativ își găsește expresia în literatura epocii sale — document artistic și mărturie autentică a principalelor evenimente ale vremii. Nici o mare perioadă politică și culturală, nici un fapt epocal din milenara dezvoltare a omenirii nu au dispărut, fără a-și pune pecetea originalității în domeniul atît de variat al valorilor spirituale.

Departe de a constitui o simplă aserțiune convențională, constatarea se verifică concludent în conturarea literaturii române contemporane, ilustrată de impresionantul flux creator al ultimelor decenii, în care filonul actualității a apărut constant drept principal izvor de creație artistică. Cu nuanțe proprii de expresie, scriitori reprezentativi — diferiți prin factură stilistică și modalități de exteriorizare — poeți, romancieri, nuveliști, dramaturgi — au încrustat în opera lor adevărate puncte de reper din istoria

Mircea Mancaș

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Spirit nou

Este arhicunoscut faptul că orice revoluție ori puternică modificare socială, cum și revoluția socialistă în România, declanșată imediat după cel de-al doilea război mondial și avînd o treaptă de inconfundabilă incandescență în anul 1947, cînd este proclamată Republica, determină — în perimetrul artelor — mutații fundamentale. Înregistrarea acestor mutații nu se produce, desigur, imediat, ea vine după un anotimp sau mai multe anotimpuri, demonstrînd acumulări în timp care contribuie la o realitate nouă, omogenizată. Suflul nou, republican, spiritul republican au prins nebănuite străluciri după 1965, mai precis după cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, cînd se deschide o adevărată epocă de lumină a literelor românești contemporane. Se instaurează un climat de sănătate valoric-estetică, un climat al libertății de creație, al redimensionării unor concepte : „specific național", „tradiție" și „inovație", „patriotism", „autohtonism" în accepțiunea de republică spirituală ce antrenează spargerea sincronă a orizonturilor într-o îmbogățirea privelștii ființei dinspre cîmpia adevărului, prin afirmarea deplină a varietății armonice, în pofida sufletului standardizat și decretat „universal".

O întîmplare fericită a făcut să mă nasc în primul an republican românesc, 1947, ca și alți treizeci și doi de scriitori (poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari), cunoscînd anii benefici de formație cărturărească (ani de întemeiere pentru un scriitor) după 1965, grație unui strălucit și unitar învățămînt românesc de distinctă talie europeană, într-o minunată primăvară simbolică a spiritualității contemporane. În urmă cu douăzeci de ani, în 1967, anul în care Vladimir Streinu scrisese cu generozitate despre două

Ion Pachia Tatomirescu

Continuare în pag. a 2-a

Condiția indispensabilă a adevărului

Pentru unii amatori de certitudini facile, obișnuiți să-și ia nu de puține ori dorințele drept temei de judecată axiologică și supozițiile, hipostaziate în planul așteptărilor existențiale, drept indiciu al unei cauzalități involuntare, al unei predeterminări obiective, problema relevanței adevărului în sfera conștiinței nu se revendică, la modul ipotetic și generic vorbind, în termenii fructuoși ai relaționării, ci în cei ai identificărilor confortabile. Acea concordanță, între anumite limite presupusă, care se dovedește a fi un fel de loc geometric al întîlnirii reflecției subiective cu realitatea însăși îndeamnă mai degrabă către o sugestie a adevărului decît către o confirmare **urbi et orbi** a acestuia. Pentru că nu întotdeauna ceea ce este conformat sau conformant în raport cu un criteriu abstract privilegiat este confirmat sau confirmant în ordinea inexorabilă a adevărului.

Literatura și arta nu datorează, în atare perspectivă, mai nimic logicii formale, nu se subordonează și nici nu pot, nu aspiră să se subordoneze unor prescripții restrictive, coercitive. Condiția indispensabilă a adevărului este dată de însăși relativizarea concordanței evocate anterior între reflectarea subiectivă și realitatea obiectivă. O imagine fidel răsfrîntă într-o oglindă nu este realitatea însăși, ci reproducerea ei reală, ea asociindu-se realității, dar nefiind în stare să se substituie lumii obiectuale fără a prejudicia serios percepția realității. Pentru că adevărul nu este un scop în sine, ci mai cu seamă calea, travaliul istovitor și poate nesfîrșit ce duce către acesta. Adevărul vieții, adevărul omenescului ca omenesc se refuză proiectării pe canavaua logicii incoruptibile, eșichierului său fiindu-i propriu alte determinații, alți parametri, alte semnificații. Setea de adevăr absolut cere nu atît respectarea inamovibilității adevărurilor edificate sub specia eternității, cît mai ales surprinderea tensiunilor și contradicțiilor reale într-un idealizat moment al echilibrului suveran.

Literatura și arta unei epoci de rapide și profunde prefaceri — precum cea înregistrată de societatea românească în anii construcției

Mihai Milca

Continuare în pag. a 2-a

ANUL LITERAR 1987

Clarificări științifice

O modernitate substanțială și străină de ceea ce, în alte locuri, seamănă cu un soi de cazuistică medievală și sterilă, începe a defini conștiința critică românească, unde procesul s-a putut simți fără șocuri și pare a crește organic căci nu îi lipsesc precursorii. Este, în definitiv, o conjugare de metode și, de la un punct încolo, chiar și de discipline diferite, conducînd prin adițiunea rezultatelor parțiale la imaginea unui întreg, care e văzut nu doar în ceea ce are specific (deși acesta e punctul inițial) ci și în conformația lui stratificată, unde contribuie aspecte comparabile la examen interdisciplinar. Literatura ca act pretinde o participare nu doar „literară", ea pune în lucrare deopotrivă antropologia (căci aparține omului și îl exprimă ca ființă diferențiată), istoriografia (fiind efectul unei acumulări circumscrise istoric), etnologia (de vreme ce aparține unui individ cu identitate etnică definită) alăturînd, prin reminiscențe, componente estetice aparent nespecifice, precum acelea care, în alte cadre de creație, delimitează muzica și artele plastice.

Orice perspectivă cu adevărat modernă asupra evoluției literaturii nu e de conceput în afara intervalelor lungi de înaintare a civilizațiilor și fără a pune în ecuația specificului literar soluții obținute în domenii secundare în raport cu obiectul contemplat însă definindu-l mai bine în notele lui parțiale. O istoriografie a literaturii surdă la concluzia etnologică, la situația istoriografică și, în ultimă analiză, la ceea ce rezultă din investigațiile disciplinelor învecinate pe care metodologia modernă le conjugă nu mai e de închipuit — aceasta e, astăzi, o încheiere elementară. Astfel se înfățișează starea modernă a conștiinței literare

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 10-a

REPERE LITERARE
1987
În pagina a 4-a

«DUNĂREA»
În paginile 5–8

Un călduros

La mulți ani!

cititorilor și colaboratorilor noștri

CRONICA LITERARĂ

FLORIN BĂNESCU: «Drumul gugulanilor»

După un debut ezitant, dar promițător prin miză, în ciuda excesivei liricizări (**Să arunci cu pietre în soare**, 1974), urmat de un mic roman (**Anotimp al ninsorilor albastre**, 1975), tributar sentimentalismului nu foarte prețios, clișeelor de limbaj și schematismului situațiilor epice, urmat de o incursiune în teritoriul prozei S.F. (**Semințele dimineții**, 1976) probind spirit imaginativ și o bună stăpînire a mijloacelor genului, Florin Bănescu își găsește tematica adecvată și formula proprie temperamentului său odată cu romanul **Ierni peste tei** (1978), povestirile din **Calendar pe o sută de ani** (1982) și **Moara de apă** (1984). Între timp, autorul dăduse și romanul **Tangaj** (1980), vădind disponibilități pentru proza de dezbatere morală, pe formula retrospecție-introspecție, activizată de stimulul conversației (anchetă). Cele mai solide lucruri pe care le-a dat, însă, pînă acum, prozatorul sînt cele din volumele care investighează lumea satului bănățean (cel vechi, dar și cel nou), văzută nu doar etnografic și pitoresc, ci și din unghi psihologic și istoric. O lume de oameni mîndri, doar în aparență simpli, altfel complicați sufletește, mocnind în adîncul ființei lor dureri nespuse și consumînd drame puternice, izbucnind, în chip neașteptat, pentru martorul exterior, dar perfect motivat pentru memoria extrem de fidelă a colectivității rurale. Prozatorul reușește să surprindă această lume în datele ei esențiale, cu mijloacele unui stil discursiv, care, chiar dacă așează un soi de filtru absorbant al intensității conflictelor și sentimentelor, înglobează deopotrivă mișcarea interioară a personajelor și comportamentului acestora. Florin Bănescu este, de altfel, din zonă, iar ceea ce nu știe din experiență proprie sau din documente („Cronica Banatului" a lui Nicolae Stoica de Hațeg ca și vestitele „calendare" ale țăranilor bănățeni sînt „exploatate" cu inteligență) imaginează cu măsură, în spiritul locului și în cadre realistice. Parte din materia cuprinsă în **Calendar pe o sută de ani** și **Moara de apă**, personaje și referințe la întîmplări din **Ierni peste tei** și din celelalte sînt integrate, ingenios, în noul său roman, **Drumul gugulanilor**, de fapt, se deduce, un ciclu romanesc, din care prima parte, **Strada**, a apărut anul acesta la Editura Facla. Pentru cei care nu au citit cartea, ca și pentru cei nedecați cu graiul bănățean, trebuie spus că **gugulan** este cel din partea locului, care vine cu mere la oraș pentru a le vinde. Așadar, „drumul gugulanilor" ar fi „saga" unei astfel de familii (cea a Banilor sau a Băneștilor), istoria ei, dar și drumul ei prin Istorie, implicarea reprezentanților acesteia în evenimentele majore ale neamului. În acest plan al narațiunii (care nu este singurul), Florin Bănescu folosește personaje și povestiri din cărțile amintite, evocînd, în esență, participarea Banilor la pregătirea și proclamarea Marii Uniri din 1918. Un tînăr profesor de istorie, publicist (colaborează la ziarul „Românul" din Arad) și poet în devenire, participă, după puteri, dar cu multă dăruire, la evenimentele din preajma lui 1 decembrie 1918, trăiește cu febrilitate atmosfera de entuziasm care cuprinsese Aradul și întreaga țară, se opune, prin gesturi ce-i atestă maturizarea, celor ce vor, încă, să împiedice exprimarea voinței naționale. Personajul, oscilînd între năzuințele eroice (dar și erotice) și acțiunea reală, trăind, așadar, deopotrivă în imaginar și realitate, își developează personalitatea în contactul cu evenimentele istorice, devenind credibil și creditabil atît în plan existențial cît și în plan romanesc. Alături de el, apare în roman uica (unchiul) Filon, deja cunoscut din **Calendar pe o sută de ani** și **Moara de apă**, țăran cu doxă și convingeri patriotice nestrămutate, care intră în Arad și, apoi, în Alba, cu sania sa încărcată cu mere și împodobită cu tricolorul românesc. În aceste pagini apar, episodic, Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop, George Pop de Băsești, personalități care au contribuit cu vorba și fapta la înfăptuirea voinței de unire a românilor, precum și excerpte din articolele și proclamațiile publicate în „Românul", a cărui colecție Florin Bănescu a studiat-o cu atenție și folos. Romanul istoric din **Drumul gugulanilor** este o evocare patetică și plină de culoare a Marii Uniri, în cuprinsul căreia figura tînărului intelectual aflat pe baricadele românismului este memorabilă.

Celălalt plan al narațiunii, plasat în prezent, îl are ca personaj principal pe Nicolae Ban, urmașul Băneștilor din Slatina Mică de Timiș, medic, sanepidist, prozator, animator cultural în Arad, membru fondator al unui **Supliment literar**, președinte de cenaclu. Omul își iubește familia (pe soția sa, Ioana, medic, și pe fiul, Andrei, student), literatura pe care o scrie (el este autorul povestirilor cu gugulani și mori de apă), orașul și, mai cu seamă, strada pe care locuiește. Strada aceasta — o dedicație de pe pagina de gardă a romanului, reluată în interior, sună astfel : „Celor care au locuit pe această stradă numită, pe rînd, **Strada Domnilor, Herrengasse, Uri utca, Deák Ferenc**, în sfîrșit (și pentru totdeauna) **Mihai Eminescu**, celor care locuiesc astăzi pe această stradă a Patriei" — are o mare importanță în construcția cărții lui Florin Bănescu. Aici s-au aflat sediile „Românului", Consiliului și Comenzii Gărzii Naționale, aici locuiește tînărul patriot din neamul Banilor. Deci, **Strada** este, în plan compozițional, culoarul prin care Nicolae Ban (autor-narator-personaj, cum vom vedea) circulă nestingherit între prezent și trecut, iar în alt plan, ea este simbolul continuității în timp. Prin urmare, **Strada** justifică prezența romanului istoric în **Drumul gugulanilor** și, totodată, dă indicații subtextuale despre cum trebuie „citit" romanul prezentului și protagonistul acestuia. Nicolae Ban este un continuator, în noi conjuncturi, al gugulanilor, și reprezintă același, în esență, mod de existență, caracterizat prin nevoia de acțiune, vis, dăruire. Prezentul este, deci, un întreg organic cu trecutul și, de aceea, Nicolae Ban, care locuiește deloc întîmplător pe strada Mihai Eminescu, poate trece, ba chiar **trebuie** să treacă mereu dintr-un timp în altul.

Tehnica prin care Florin Bănescu trece, dintr-un plan temporal al narațiunii în altul, este simplă și, în aparență, facilă. Frazele din finalul unui episod consumat în prezent sînt lăsate în suspensie și, apoi, continuate, în episodul ce se derulează în trecut. Și invers. La îndemînă, nu ? Dacă ar fi numai așa, ar fi vorba de un truc, „jucat" la minimă rezistență. Dar, Nicolae Ban are tot dreptul să-i continue gîndurile și gesturile antecesorului său, fiindcă dincolo de relația de rudenie, totul (întreg romanul) se derulează în memoria personajului și este reflectat de conștiința acestuia. Ca și cum Nicolae Ban ar interpreta, pe rînd, toate rolurile pentru ca, după aceea, dîndu-se un pas înapoi (obiectivîndu-se, vreau să spun) le-ar privi simultan.

Temător că lectorul s-ar putea să nu înțeleagă subtilitatea compozițională, Florin Bănescu dă, către sfîrșitul cărții, cheia : „Nu se putea spune, simplu, Nicolae a plecat de acasă, a băut, în drum, o cafea (la Roti), a intrat în teatru, a străbătut sala de spectacole (putea alege și alt drum) fără să se oprească, a urcat cîteva trepte, obosind, s-a odihnit, a străbătut un coridor (lung) văzînd (amintîndu-și)... niște critici (sau cărțile lor ?), mai văzînd (născocind) umbrele unor bătrîni (ori ale morilor de apă ?) a ajuns, în sfîrșit la o (de tot banală) ședință, aceasta a durat o jumătate de oră, în bună pace (adică nu se certaseră între ei, cei prezenți, fiindcă uneori..., păi fără discuții, fără ciocniri de idei, fără polemici, fără... se poate ?) și a plecat. Gata, Eventual încheiat un proces verbal, nr..., din..., ora... ș.a.m.d. Iar după înșiruirea asta nu s-ar cuveni, acum, pus un semn : ?

Uite că nu s-a putut. Viața unui om, toată, o parte din ea, fie și o zi, o seară, un ceas, nu se trece într-un proces verbal. Nici dacă ar fi relatat după legi, hm !... literare. Fiindcă pentru Nicolae drumul de acasă pînă la teatru înseamnă nu un itinerar obișnuit ci, întotdeauna, parcurgerea și a istoriei orașului."

Totul se petrece, deci, asa-zicînd, într-o zi, și anume în aceea premergătoare nopții Revelionului. Moment propice pentru un bilanț existential „în două partide" : 1918 și 1986. Altfel spus, Florin Bănescu a folosit o formulă ingenioasă și încăpătoare, pentru a realiza, fără a forța lucrurile, o sinteză trecut-prezent, prin personajul-instanță Nicolae Ban.

Despărtind, totuși, din necesități analitice, cele două planuri temporale ale romanului, mă opresc, pe scurt, asupra celui care se petrece în prezent. Am definit, mai înainte, pe protagonist și am desprins semnificația personajului. Acum, cîteva cuvinte despre stil, diferit de acela al romanului istoric. Fraza este nervoasă, uneori crispată, alteori destinsă, urmînd meandrele gîndului, cu dese întreruperi și paranteze explicative. Asociațiile de idei sînt frecvente și adesea surprinzătoare, ele permițînd modificarea abruptă a cursului narațiunii și reîntoarceri, la fel de neașteptate, la „matcă". Alături de acestea, aluziile culturale, prezente la tot pasul, pistele false, dezvăluite ca atare abia după ce ai alunecat pe ele, ironia subtilă și autoironia surizătoare, mascînd lacrima, dau ritm narațiunii și, totodată, pretind o lectură atentă, participativă. Rezumînd, o scriitură modernă, agresivă, practicată dezinvolt.

Primul volum din **Drumul gugulanilor** recomandă convingător un ciclu romanesc ce se anunță deosebit de interesant și marchează în evoluția lui Florin Bănescu o etapă nouă, evident superioară.

Valentin F. Mihăescu

Anul 40 al Republicii

Urmare din pag. 1

sistem al democrației noastre socialiste, muncitorești-revoluționare. Făurind teza **cu poporul și pentru popor**, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a așezat acest principiu în inima însăși a realității, amplificînd și perfecționînd de fiecare dată modalități și mijloace care să asigure nu numai participarea la decizie, la conducerea societății, ci și asumarea răspunderii, a spiritului comunist de dăruire și angajare patriotică, revoluționară, pentru înfăptuirea tuturor deziderateor dezvoltării și afirmării noastre pe calea progresului și civilizației. Funcționează, așa cum deseori s-a subliniat, organisme ale democrației socialiste muncitorești-revoluționare în toate domeniile de activitate, la nivelul întregii țări și la scara tuturor preocupărilor sociale. Acestea s-au constituit într-un puternic factor de gîndire și dezbatere colectivă în sarcina și menirea cărora au intrat și intră rezolvarea celor mai importante probleme ale muncii și vieții, actualitatea ca și perspectiva tuturor demersurilor noastre în materie de edificare a noii societăți.

Chipul viitorului, chipul socialismului construit în mod liber și conștient, **cu poporul și pentru popor** are în acest adevărat sistem una dintre liniile sale de boltă cele mai caracteristice. Starea activă și activizarea în permanență a ideii de muncă și de creație reprezintă modalitatea de fond inriuritoare prin care programele și obiectivele de azi conțin, ca o latură a lor inseparabilă, și dinamica înfăptuirii și rezultanta lor în cîmpul realității practice materiale. Organisme ale democrației muncitorești - revoluționare, foruri ale conducerii muncii și vieții sociale, ale deciziei, s-au reunit recent pentru a dezbate și delibera, în spiritul hotărîrilor Conferinței Naționale a partidului, asupra Planului național unic de dezvoltare economico-socială pe anul viitor, asupra altor proiecte și programe care, în lumina rezultatelor de pînă acum, trebuie să cunoască un grad de eficiență și mai mare și să conducă, în ansamblu, la îndeplinirea tuturor obiectivelor celui de-al optulea cincinal. Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste. Plenara Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Socialiste a României, Sesiunea Marii Adunări Naționale s-au înscris în calendarul acestui sfîrșit de an ca activități de un larg și precumpănitor interes. Momentul sărbătorii Republicii dobîndește astfel și această semnificație intrinsecă a dezbaterii și acțiunii colective pentru a da procesului de edificare socialistă o dimensiune amplă, concretă, și, cu fiecare an, tot mai înaltă. „**În acest spirit**, spunea secretarul general al partidului, **avem obligația să facem totul pentru a asigura dezvoltarea tot mai puternică și întărirea continuă a bazei tehnico-materiale a societății noastre, a crea cele mai bune condiții pentru dezvoltarea generală a țării și pentru ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. Numai așa ne vom face cu adevărat datoria față de popor, față de patria noastră — de cetățenii unei națiuni care, multe și multe secole, de mai bine de 2000 de ani, a luptat pentru a se dezvolta, pentru a fi liberă, independentă ! Și trebuie să facem totul pentru a contribui la înălțarea continuă a României**". Este acesta și sentimentul, este și dovada prin care, la cei patruzeci de ani ai Republicii, am păsit și păsim mai departe spre acele orizonturi vii și dinamice ale căror temeiuri de fapt se află în toate realizările de pînă acum, în forța și amploarea muncii și gîndirii creatoare.

Desfășurată în prezența secretarului general al partidului sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale consacrată celei de-a 40-a aniversări a proclamării Republicii, cuvîntarea pe care tovarășa Elena Ceaușescu a rostit-o în acest cadru, relevă întregul context moral-politic și social în care o sărbătoare scumpă inimii și conștiinței românești dobîndește un larg orizont de semnificații, cu determinări evidente asupra prezentului și viitorului. Hotărîrile Conferinței Naționale a partidului formează acea vastă arie de aplicare a spiritului revoluționar, creator, pentru înfăptuirea programelor și obiectivelor actualei etape. Cursul istoriei noastre a cunoscut în urmă cu patruzeci de ani, odată cu actul proclamării drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale poporului față de propriul destin, față de cauza libertății și independenței, o nedezmințită și mobilizatoare forță de conștiință patriotică, revoluționară, un nedezmințit și înflăcărat ecou al luptelor și zbaterilor înaintașilor, acea frămîntare vie care, de-a lungul timpului, a concentrat cele mai alese și mai înaintate trăsături ale poporului. „La aniversarea Republicii, spunea tovarășa Elena Ceaușescu la sesiunea solemnă, aducem un fierbinte omagiu tuturor înaintașilor noștri, luptei eroice a maselor populare, a forțelor înaintate ale poporului român, pentru cauza libertății și independenței patriei, pentru împlinirea măreților idealuri de dreptate socială și națională, pentru progresul și prosperitatea întregii țări".

Subliniind rolul de o deosebită însemnătate pe care îl au în actuala perioadă știința, învățămîntul și cultura, faptul că acestea dețin o mare pondere în dezvoltarea însăși a societății, în îndeplinirea sarcinilor și programelor celui de-al XIII-Congres al partidului, în cuvintare este relevată problematica vastă, complexă pe care sîntem chemați să o abordăm concret și să acționăm neabătut, cu înalt spirit revoluționar, pentru realizarea a tot ce ne-am propus. „Răspunzînd însufleților arelor chemări ale secretarului general al partidului lansate de la tribuna Conferinței Naționale, se spune în cuvintare, să acționăm cu fermitate — în industrie, agricultură, construcții, transporturi, în toate sectoarele de activitate — pentru înfăptuirea în cele mai bune condiții a obiectivelor stabilite de partid, a planurilor și programelor pe care le-am adoptat pentru dezvoltarea economică și socială a patriei, pentru făurirea cu succes a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare neabătută a României spre comunism !".

Încheiem un an de muncă și viață, începem altul — cel de-al treilea al actualului cincinal. Evenimentele politice ale acestui sfîrșit de an anunță și trasează cu claritate liniile de boltă ale răspunderii și angajării patriotice, revoluționare, astfel încît imaginea Republicii, chipul țării și al oamenilor săi să se constituie în acea neîncetată și laborioasă ridicare de trepte spre orizonturile împlinirii noastre socialiste și comuniste.

La mulți ani !

Spirit nou

Urmare din pag. I

poeme ale mele, trimise prin poștă, la rubrica lui „Distinguo" (din și el primăvăratecul „Luceafăr") mi-a dat sentimentul apartenenței la o promoție literară de vîrsta Republicii. Pătruns de acest sentiment, am scris atunci poemele „Vîrsta de țară", „Odă României", „Munții nostru", „Țara cetăților eterne" ; avînd revelația acestei nașteri în lume, o naștere care mă face de-o vîrstă cu Republica, am urmărit îndeaproape și coordonatele valorice ale celor de-o vîrstă cu mine, poeții republicani. Scriitorii „promoției republicane" trăiesc în diferite colțuri ale țării, alcătuind (dacă expresia e posibilă), o tendință a retragerii la matcă și a cristalizărilor în profunzime. În această promoție intră, desigur, și alți valoroși scriitori născuți în jurul acestui an-simbol, 1947. Dar simbolul rămîne. Un simbol care întemeiază un nou autohtonism, în vatra de spiritualitate străveche românească, în vatra de spiritualitate românească nouă, a vremii socialiste. Acesta e simbolul nostru de afirmare în fața istoriei, afirmarea ca popor cu putere de creație în lume. Și, prin ireductibil simbolul republican, cu tot ce înseamnă el, adică democrație, spirit egalitar, echitate, într-un cuvînt răspuns românesc. Un răspuns al păcii și prieteniei, al independenței. Răspunsul unei „guri de rai".

Condiția indispensabilă a adevărului

Urmare din pag. I

socialismului, cu precădere în etapa istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului — își revelează adevărul lor fundamental și ultim nu printr-o orgolioasă raportare la propriul perimetru, printr-o narcisiacă contemplare a propriilor lor linii și adîncimi. Substanța și filonul organicității acestora rezidă în însăși realitatea pe care ele o oglindesc, cu care fac corp comun, asumîndu-și misiunea de a o exprima, de a o valoriza, de a o re-crea. Cînd se vorbește de rolul modelator și dinamizator al conștiinței și culturii socialiste, principalul element vizat nu este altul decît potențialul transformator al efortului de **socializare a adevărului** sau mai exact a adevărurilor care cîndva erau inaccesibile sau refuzate acelora care, fiind făuritorii de fapt ai valorilor materiale, erau împiedicați să acceadă la regnul valorilor spirituale, artistice.

Or, această socializare a adevărului nu se poate înfăptui atîta timp cît condițiile producerii și reproducerii valorilor culturale se subordonează normelor și consemnelor sociale concrescute odată cu legile și regularitățile ce caracterizează orînduirile bazate pe inegalitate între oameni, pe exploatare și desconsiderarea a ceea ce este și trebuie să rămînă mereu autentic omenesc. O reflectare edulcorată, epurată de tensiunile și contradicțiile imanente și inerente vieții, pe care o literatură și o artă ce nu înțeleg să-și onoreze menirea o pot dovedi, vicia deopotrivă imaginea despre viață, despre realitate și premisele acreditării adevărurilor existențiale.

Fiecare stadiu de dezvoltare a literaturii române a presupus emergența anumitor cerințe estetice, dar și sociale. Operele literare au gravitat în jurul unor comandamente asumate din punct de vedere estetic și recunoscute, promovate din punct de vedere social. Vehiculînd idei, adevăruri și valori mai mult sau mai puțin dezirabile din perspectiva umanului, acestea și-au dezvăluit propriul lor adevăr care s-a oferit oamenilor, certificîndu-le astfel prin puterea lor de semnificare o opțiune, un ideal, o aspirație.

De la înalta tribună a marelui forum al comuniștilor români, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresa creatorilor îndemnul vibrant de a da la iveală prin truda și talentul lor opere care să se ridice la altitudinea și incandescența timpului eroic pe care îl trăim. Prin conținutul lor aceste opere trebuie să contribuie în mod determinant la afirmarea cu putere a valorilor și convingerilor înaintate, comuniste, patriotice, la edificarea unei culturi și civilizații superioare, la făurirea omului nou, a personalității umane multilateral dezvoltate.

Ceea ce comunică aceste opere, ceea ce reflectă și mărturisesc ele se constituie într-o inseparabilă parte a existenței și conștiinței noastre, pentru că existența și conștiința scriitorului și artistului sînt de fapt indisociabile de cele ale contemporanilor lor, ființează și semnifică ceva doar dacă în fibra lor intimă se regăsește prea plinul vieții, se regăsesc problemele mari și mici ale universului în care trăiesc, ale colectivității umane căreia ei îi aparțin și pe care o exprimă așa cum se pricep. Descoperind în aceste opere pulsul trepidant al transformărilor pe care societatea le înregistrează sau mutațiile survenite în gîndirea și viața oamenilor, vom descoperi deopotrivă esența și mesajul lor, vom împărtăși sentimentul plenar al participării la revelarea adevărului pe care acestea îl incorporează.

La ritmul istoriei

Urmare din pag. I

prezentă a uriașului proces de construcție socialistă, subliniind cu patos și luciditate continua creștere a conștiinței revoluționare.

Proclamarea „Republicii" la 30 decembrie 1947 a fost un moment crucial în istoria contemporană a României, o dată memorabilă ce a consacrat — după Eliberare — înlăturarea ultimelor vestigii ale unui regim și sistem politic bazat pe injustiție și exploatare. De aceea, abolirea monarhiei a reprezentat un act de justiție istorică realizat prin energia maselor sub conducerea partidului și avînd drept obiectiv libertatea, demnitatea umană și asigurarea progresului social al țării. Eficient în afirmarea noii societăți, actul proclamării Republicii a contribuit la crearea climatului înflăcărat și determinant pentru înfăptuirea unor reforme revoluționare, care au schimbat total structura economică și culturală a țării, la ridicarea prestigiului, la întărirea ei pe plan internațional, la colaborarea cu numeroase state pe planul relațiilor internaționale.

Reflex indirect al activității social-politice, transpunînd datele construcției materiale uriașe și ale eroismului cotidian în cîmpul creației spirituale, literatura și arta contemporană au redat momentul decisiv, ce încheia un lung trecut de oprimare și deschidea calea afirmării de noi valențe creatoare în anii ce au urmat.

Poezia lirică a marcat începutul mărturiei entuziaste a noii epoci și urmările fecunde ale memorabilei schimbări revoluționare și — cu rari excepții — a constituit o autentică creație, vibrînd de entuziasm și sinceră fervoare. Ea s-a dovedit o adevărată „cronică" lirică a actualității, subliniind cu neprețuit avînt determinanța social-politică a istoricei date. Astfel printre primele versuri închinate Republicii notăm o alocuție versificată „Republică va fi" (A. Toma), urmată de un solemn omagiu adus momentului istoric ce anunța dezlănțuirea în fața captivantelor promisiuni de viitor : „Republica în sărbătoare" (Maria Banuș). Cu modalități variate de exprimare, Marcel Breslașu, poet al fabulației în spirit dialectic, în „30 decembrie") și Demostene Botez, liricul prin excelență, în „Noapte de decembrie", subliniau însemnătatea actului deschizător de drumuri noi în istorie.

Seria poeților, ce au cîntat evenimentul revoluționar al noii forme statale, a fost mult mai întinsă. Printre ei apar numele lui Al. Andrițoiu, poet de fină expresivitate („Republica iubită"), al lui Victor Tulbure („Cîntare Republicii") și, în fine, al lui Mihai Beniuc, neobositul cîntăreț al luptei pentru libertate, cu o exemplară profesiune de credință în „Stema țării" : „Stea nouă, rază de lumină / La răsăritul tău fruntea-mi se-nclină / Căci tu ești răsăritul țării mele / În era cînd se-nalță roșii stele".

Slăvind eroismul luptătorilor pentru înaltele idealuri umane — constructori ai patriei socialiste — poezia politică nu își încheie aci misiunea, nici seria reprezentanților ei. Autenticul talent, care a fost Nicolae Labiș, pierdut în condiții tragice la o vîrstă prematură, nota entuziast identitatea de spirit a poetului cu înnoirile revoluționare, într-o formă pe cît de sintetică, pe atît de pură și încandescentă : „Arde o stea printre roșiile stele / Arde pe ceruri și pe drapele. / Capăt de osie, roșie stea / Osia trece prin inima mea" („Steaua polară"). În „Frămîntarea intimă" („Primele iubiri") imaginea activității multilaterale a omului de azi se intregește cu sensul contemporaneității socialiste: „Fii codru, dacă poți cu zeci de glasuri, / Cu cerbi, cu flori, cu fluturi, cu poteci, / Dar nu uita porunca vremii tale : / Fii codru-n acest secol, douăzeci". În fine, în „Lupta cu inerția" poetul celebrează starea de încintare, pe care o trăiește în lumina idealului revoluționar : „O constelație roșie aprinsă pe boltă / Sufletul meu incintat numai ei îi ridică / Șoapta-mi de dragoste, pînă acum unică". („Spre fericirea personală").

Pe același portativ liric, Eugen Frunză exprima o entuziastă profesiune de credință militantă pentru adevăr și dreptate socială, în perspectiva transformărilor structurale ale țării („Privind înainte") și dedica un „Imn" eroicilor apărători ai libertății popoarelor.

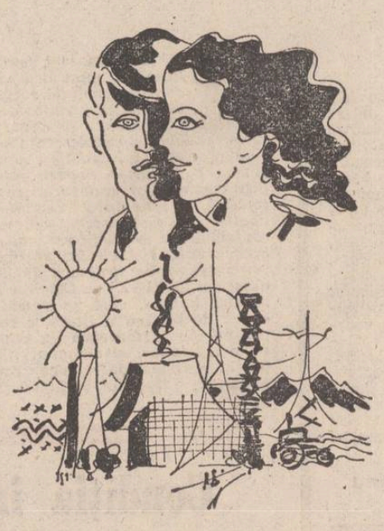

Desen de Mihaela Negru

Pe o similară gamă a liricii contemporane se înalță în anii următori, într-o nouă etapă, o poezie de încintare și îndemn, în fața minunatului decor al naturii cît și a uriașelor construcții ridicate prin forța și voința energică a maselor. Vibrația intensă a lirismului străbate elogiul adresat veacului nou, iar patosul poetic asigură transpunerea prefacerilor revoluționare într-o imagine impresionantă și sugestivă.

Vizionar al paginilor din istoria țării, profetizînd după exemplul „meditației" lui Rilke („Elegii din Duino") perenitatea eroilor în conștiința lumii, regretatul poet Ion Lotreanu exprima, în volumul de versuri „Azimut", recunoștință față de cei ce au căzut în lupta pentru libertate : „Prețuiesc vitejii care dorm sub hume / Le-am durat în suflet tainică zidire...". Mărturisindu-și totala identitate a idealului propriu cu acel al eroilor contemporani: „Inima voastră — singură stea / Pentru acul busolei din inima mea", poetul făcea în penultimul său volum („Aici, lîngă Carpați") elogiul patriei, provocat de eroica frămîntare creatoare a zilelor noastre, dar nutrit la puternica tradiție a luptătorilor din trecut, într-un consens ce suprimă distanța istorică. Simțim în această poezie o undă de tinerețe și o nesfîrșită sursă de entuziasm robust („Către țară"), care continuă în forme de incontestabilă sinceritate tradițiile poeziei eroice încă din creația începuturilor literaturii noastre patriotice, de la Cârlova și Alecsandri pînă la Coșbuc, Șt. O. Iosif sau Lucian Blaga.

O contribuție cu totul deosebită aduce în același domeniu autorul acelui rătăcitor „Roșu vertical", Nichita Stănescu, care a fost poate cel mai artist și mai reflexiv din generația anilor 60. Admirînd, cu un sentiment de profund interiorizată recunoștință, eroii care „n-au murit în zadar" la Plevna, Tatra, Mărășești („O dovedesc prea clar cuvintele: Sînt, Ești"), poetul închină — ca și mai de mult Miron Radu Paraschivescu — versuri de o mare puritate și profund atașament patriei socialiste, în micul poem : „Un pămînt numit România". Sînt aci — alături de evocarea adîncă, directă sau metaforică, a trecutului — accente de o patetică confundare cu trupul țării, o panteistică și vibrantă identificare cu ea : „De două mii de ani acest pămînt / din timpurile noastre face parte (...) / Un nod e-n viață. Restul / fringhie spinzură în jos. / O mie de strămoși atîrn-aici / de fiecare suflet. / Străbunii dorm, apele curg / Luna răsare și apune. / Pămînt de carne (...) / Pentru un om, o cită lume". Străbate în aceste versuri conștiința comunității cu strămoșii, cu trecutul, evocat printr-o imagine directă cu prezentul înnoitor, într-o structură poetică ce amintește de sinceritatea poemelor lui Pablo Neruda.

Întinerită la căldura sentimentului marilor împliniri social-politice ale epocii socialiste, poezia lirică celebrează astfel solemn virtuțile eroice ale omului contemporan, ce construiește cu elan societatea, în care și-a dobîndit libertatea și de a trăi în epoca încununării marilor aspirații din trecut, cu nelimitată încredere în viitorul fericit al țării.

„Zilele academice clujene"

În luna trecută s-a desfășurat la Cluj-Napoca (în cadrul **Zilelor academice clujene**) simpozionul **Tezaurul onomastic al României.**

Am remarcat de la chiar prima ședință, tendința de a privi foarte critic vechile teorii — unele profund eronate — care vedeau în limba română, în general, ori în onomastica românească, în particular, un continuu recipient de împrumuturi de la diverse popoare vecine. Realitatea, pe cît ne putem da seama în modul cel mai obiectiv, este mult mai complexă și ne poate dezvălui frumuseți nebănuite. Astfel, acad. Ștefan Pascu a subliniat, în cuvîntul său, rolul esențial al onomasticii (în special al toponimiei) atunci cînd documentele scrise lipsesc. Ion Pătruț — cunoscut cercetător al onomasticii noastre, cu multe idei interesante și originale — a atras atenția asupra faptului că adesea s-a desconsiderat antroponimia în favoarea toponimiei, subliniind legăturile strînse între cele două ramuri ale onomasticii și criticînd aspru maniera de lucru și de elaborare a dicționarului onomastic românesc și a celui de nume de familie, subliniind insuficiențele derivaționale și necunoașterea evoluției fonetice. D. Protase a adus apoi în discuție antroponomastica traco-dacă așa cum rezultă ea din inscripții, discutînd critic diverse ipoteze (cum ar fi : reflectă aceste nume existența unor daci ori a unor traci colonizați?) și prezentînd descoperirea recentă, într-o inscripție, a numelui autohton feminin **Zetzi.**

Au fost, firește, numeroase alte comunicări. Multe din ele s-au axat pe analiza toponimiei minore (locale) deși — cum bine au observat numeroși cercetători români și străini — distincția dintre toponimia minoră și cea majoră este, firește, relativă și, adesea, inoperantă la nivelul general al limbii. Pe de altă parte, toponimia zisă „minoră" ne dezvăluie fapte neștiute ori desconsiderate. Discuții vii a ridicat ipoteza lui Simion Dănilă privind toponimul **Ardeal** (care ne-a tentat și pe noi cîndva) și comunicarea subsemnatului privind originea toponimului **Cluj** pe care îl credem cu toată convingerea un antroponim traco-dac echivalent deplin al formei latine **Claudius,** cu referire cît se poate de precisă la împăratul Claudius II Goticul (268—270). În discuțiile purtate — prea vii uneori — am încercat să arătăm că elementele autohtone au, și trebuie să aibă uneori, o evoluție fonetică particulară.

Sorin Paliga

REVISTA REVISTELOR

„MANUSCRIPTUM" nr. 3/1987

● În nota obișnuită, arătînd seriozitate și relevînd interesante documente de ordin literar, nr. 3/1987 al revistei „Manuscriptum" propune cîteva teme de dezbatere care ar merita o dezvoltare. Mai întîi de toate, remarcabilul grupaj care adună contribuții semnate de Dan Zamfirescu, D. Micu, Dan Berindei și George Gană, relevînd imaginea lui „Nicolae Iorga — în actualitate". Procesul de restituire a operei fundamentale aparținînd excepționalului istoric a mers, într-adevăr, în strictă determinare cu procesul larg de recîștigare a memoriei culturale, redescoperind tradiția majoră românească. De altfel, contribuția lui Dan Zamfirescu care punctează (într-o emoționantă confesiune) cronologia acestui proces, accentuează această deschidere, pe care o putem considera drept istorică. Revine, odată cu reeditarea impresionantă a operei lui Iorga, acel spirit enciclopedist, acea năzuință către construcție fundamentală, simțul de a construi masiv și major, propunînd un răspuns cultural și doctrinar propriu. Enciclopedism care este esențial în cultura română, subliniat o dată mai mult și în acest număr al revistei „Manuscriptum", care conține, de asemenea, fragmente publicistice aparținînd lui Mihai Eminescu (însoțite de un studiu semnat de D. Vatamaniuc), și impunătoare părți din „juvenilia" lui Mircea Eliade (eseuri, proză, „pagini de jurnal" din opera de tinerețe). „Polifonia spiritului", invocată în chip de generic de către revistă, este polifonia unei literaturi din a cărei desfășurare rămîn încă de redescoperit importante părți inedite ori ignorate.

„REVISTA NOASTRĂ" oct.—dec. 1987

● Remarcabilă publicație școlară cu difuziune largă și cu prestigiu, „Revista noastră", editată de liceul „Unirea" din Focșani, aniversează (în nr. 131—133/oct.—decembrie 1987) împlinirea a 75 de ani de la apariția intîiului număr. Moment de bilanț, clipă de emoție, care trebuie însoțite și de un gînd bun, de prețuire, venit din partea „Luceafărului". De altfel, tradiția pe care „Revista noastră" și-a creat-o e confirmată și acum, revista publicînd interviuri cu personalități ale vieții culturale românești, dezbateri asupra unor probleme de importanță majoră ale literaturii, contribuții de ordinul criticii și istoriei literare, lingvisticii, aparținînd unor cunoscuți autori contemporani. Fără să fie o revistă a elevilor în sens strict, „Revista noastră" e o publicație pentru elevi, o revistă „a noastră", adică a literaturii române.

Nu puține contribuții de aci merită o semnalare : intervenția academică a lui Gh. Bulgăr privitoare la arta literară arghezian, comentariile de lingvistică a lui Gh. Poalelungi, un interviu cu profesorul nipon Sumiya Haruya, (un admirabil cercetător al literaturii române), o restituire, în nota obișnuită, privind publicistica lui Marin Preda (semnată de Victor Crăciun). „Revista noastră" conține și comentarii eseistice și poeme aparținînd elevilor focșăneni, de nivel pe deplin satisfăcător, căci în acest climat sensibil la valori exprimarea „tinerelor condeie" are repere sigure.

Catagraf

Următorul număr al revistei noastre va apare marți 5 ianuarie 1988.

L2 26 DECEMBRIE 1987

ANUL 40 AL REPUBLICII

Miezul de frumos din frumusețe

De doi ani încheiați nu mai trecusem prin Piața Unirii și, iată, într-o deltă a luminii de toamnă m-am aflat cu minunare în fața unei priveliști total necunoscute. Dispăruseră tarabele înghesuite și lumea pestriță dimprejurul lor, dispăruseră negustoresele de bomboane agricole și te miri ce alte trufandale, nu te mai izbeai de cetățeni exagerat de bine dispuși dis-de-dimineață (din cauza circiumii alăturate), nu mai era nici pâienjenișul șinelor de tramvai în care lesne îți rămîneau pantofii atunci cînd alergai să traversezi numai pe verde, se evaporaseră și clădirile greoaie și negre ce îți apăsau pe ochi ca o migrenă, aerul nu mai mirosea a gaze de eșapament și asfalt încins, vacarmul străzilor supraaglomerate nu-ți mai violenta auzul, nimic, nimic nu mai amintea de știutul și răstiutul peisaj.

Sigur, știam că Piața devenise șantier și mă așteptam să găsesc o pădure de macarale și schele, tot felul de utilaje zgomotoase, pămînt noroios, arat în lung și-n lat de roțile betonierelor. Sigur, știam că se demolase mult aici, în ultima vreme, fuseseră și cîrtitori, îndrăgostiți de casele vechi, mirosind a igrasie, dacă nu a praf (firește, ei nu locuiseră în ele), știam toate acestea, dar nu mă așteptam să descopăr în acest loc, atît de repede, un spațiu tocmai bun pentru lăsat sufletul să zboare, o uriașă Agora sub soarele, aflat chiar la mijlocul cerului încît nu știam de unde vine și nici încotro se duce, mă bucuram doar privind în jur zidurile albe răsărite dintr-un vis și bucuria mea nu avea puncte cardinale. Da, striga sufletul meu, mie îmi place acest tablou ! El reprezintă doar unul din chipurile revoluției, căci revoluția are nenumărate chipuri : al celui care crede într-un adevăr, al celui care rostește răspicat adevărul acolo unde eufemistica s-a cuibărit cu ipocrizie și suficiență, al celui care are curajul să meargă pe un drum necunoscut, al celui care sacrifică totul pentru împlinirea idealului în care crede.

Și, pentru că trebuia să ajung totuși pe o stradă (pe care, mai tîrziu, prin comparație, aveam s-o descopăr urîtă și mohorîtă) și pentru că-mi pierdusem orice reper, am luat calea unei raze mai din stînga soarelui și abia atunci mi s-a arătat miezul de frumos din frumusețe : oglinda neașteptată a apei în care cerul și soarele se vedeau curat, rîul despre care știusem mereu că se află pe undeva, pe aici, dar (poate, cu premeditare) nu-l văzusem niciodată, mi se oferea acum privirii ca un miracol, ca o dimineață fericită. M-am aplecat cu dragoste asupra limpezimii apropiate și, pentru o clipă, mi-a părut rău că nimic din toate acestea nu era izvorît din osteneala mea. Și mi-am dorit fierbinte să vină o zi în care un om, aplecat asupra uneia din cărțile mele, să se bucure la fel și, numai pentru o clipă, să regrete că nimic din toate acestea nu va fi fost izvodit din osteneala lui.

Gabriela Hurezean

Resursa principală — răspunderea comunistă

Să fie de vină emoția și nerăbdarea reîntîlnirii cu minerii, sau aerul tare al munților din jur ? Cert este că, de cum pun piciorul în centrul Ruschiței, peste drum de nou bloc dat în folosință chiar în aceste zile, prinde a se risipi oboseala prea matinalei și prelungitei călătorii. Parcă aș fi un însetat în preajma unui izvor. Nu-l vezi încă, nu-l auzi murmurînd, dar ființa ta îl simte aproape și chiar acest gînd îți dă tărie. Sentiment pe care îl întărește, de la bun început, discuția cu directorul Întreprinderii Miniere Ruschița, Constantin Ioncelescu :

— La sfîrșitul fiecărei decade, împreună cu biroul organizației de partid, am inițiat niște discuții deschise cu oamenii. Multe din hotărîrile și succesele noastre își au izvorul în aceste întîlniri de la om la om, fără prezidiu și formalități, în care fiecare este ascultat și ajutat la nevoie. Așa s-a întîmplat cu punerea în funcțiune a celui de-al doilea compresor de rezervă, cu înființarea, din acest an, a treptei a doua de liceu seral, cu angajamentul ca, în cinstea apropiatei Conferințe Naționale a partidului, să extragem peste plan, într-un singur trimestru, 100 tone plumb în concentrat, 50 tone zinc, importante cantități de cupru, toate foarte cerute de economia națională.

— Știu, aveți și liceu în comună ?

— Da. Și încă un liceu pe profilul dezvoltării comunei. Oamenii au cerut să învețe, noi i-am ascultat și înțeles, iar inspectoratul școlar s-a dovedit foarte receptiv la propunerea minerilor. De altfel, aș putea să vă spun că, în curînd, va începe betonarea drumului pînă la Voislova, la șosea, și că a fost deja aprobată investiția privind construirea unui nou grup social, prin care vom asigura minerilor Ruschiței condiții mai bune de viață. Chiar acum, în subteran, se află în fază de finalizare construirea noii magistrale de aer, care va îmbunătăți condițiile de muncă, randamentul în subteran, prin mecanizarea unor lucrări.

— Am înțeles că vreți să vedeți la fața locului întrecerea socialistă dintre minerii noștri — intervine tovarășul Ion Bădiță, secretarul comitetului de partid. Aș vrea să precizez că, pentru noi, în afara minereului, sau în legătură directă cu el, o resursă de bază este chiar răspunderea comunistă. De-aceea, îmi place să amintesc că minerii noștri lucrează la... altitudinea angajării comuniste.

Deci, în fiecare zi, în fiecare ceas, continuă întrecerea minerilor de la Ruschița. Fruntașii consacrați deja trebuie să facă față nu numai pietrei, muntelui, greutăților din subteran, ci și dorinței de afirmare a unor noi șefi de brigadă, pulsul cotidian al întrecerii aducînd, cu fiecare șut, o nouă zestre de minereu peste plan. Cu o lună înainte, Marin Șchiopu a înregistrat o depășire de 16 la sută ; Dumitru Chișcari 1-a întrecut, cu 27 la sută ; iar peste toate, vine Rusalin Livițuc, cu un plus de 37 la sută. Asta nu înseamnă că Onciu, Știrban...

Dar astăzi, mi se spune, nici pe Vasile Onciu, nici marmura, care aici, la Ruschița, constituie adevărate puncte cardinale, mai ceva decît vestitul Lazăr de la Rusca, pornit de aici în legendă, nu-i voi cunoaște plenar, la fața locului. Cariera de marmură rămîne undeva sus, în aerul de o transparență rece, inaccesibilă ca Scala din Milano, se anunță o explozie, o pușcare, cum îi zice aici, și n-ai voie să te apropii de zona periculoasă, precis delimitată, să nu fii strivit de frumusețea dură și căzătoare a cioburilor de marmură, ca de fărîmiturile de la un ospăț al zeilor. Amin, deci, tentanta întîlnire cu marmura, în favoarea minereului și cobor în mină, înaintînd spre abatajul lui Vasile Pișta, fruntașul numărul unu al întreprinderii. Țin să-l văd neapărat aici, unde inima lui se întîlnește cu inima muntelui, ca două rîuri în aceeași albie a faptei mai strălucitoare decît orice minereu. Am scris chiar o carte despre mineri, știu că bănățenii nu se prea încumetă la astă aspră meserie, dar surprind. Întîlnesc tocmai un bănățean bine făcut, calculat în mișcări, cumpătat la vorbă. Un bărbat a cărui simplă prezență te face să te simți mai puternic, mai sigur pe tine însuți. Nu degeaba este apreciat unanim ca un adevărat model uman și profesional, pentru calitatea lucrărilor din abataj și recuperarea integrală a zonei mineralizate, pentru conduita sa exemplară. Despre el se povestește că se poate contrazice cu orice geolog, privind cunoașterea rezervelor de minereu din subteran. Cînd susține el „Aici pușcăm"!, înseamnă că știe ce spune și poți fi sigur de reușită. Îl găsim la orizontul cel mai de jos : 614. Într-o zonă veche, dificilă, unde numai el și Traian Stan au succes.

Acum a intrat cu galeria în zăcămîntul de minereu. Pe un rostogol prind să curgă la vale, spre noi, ca o tăcută amenințare, cîteva pietre. Vasile Pișta pune mîna și zice : hooo ! Calm, hotărît, energic și misterios, cum un țăran și-ar opri boii în brazdă, atîta spune : hooo ! Și, absolut miraculos, piatra se oprește. Omul acesta experimentat și tenace știe atît de bine muntele, încît însuși muntele, piatra îi dau ascultare.

— Cum o mai duci, Nea Pișta ? Am auzit că vor să te cam întreacă unii pe aici.

— Păi, eu cu bătrînețea...

Și parcă se alintă puțin omul acesta ca piatra — la caracter și la faptă — frate bun cu piatra, ortac cu muntele și minereul.

Miroase atîțător a carbid, a piatră, a umed. Mîinile minerului din satul bănățean Zorile sînt mari, blinde, presărate cu o pulbere fină de rocă, întrindu-i parcă în piele. Mîini care dau strălucire minereului.

Abia-i aud cuvintele printre zmuciturile sacadate ale perforatorului pregătind o nouă pușcare. Se lucrează, nu departe, la noua magistrală de aer.

— Am împlinit, nu demult, 27 de ani de subteran. Țin bine minte ziua cînd am intrat în mină întîia oară, aveam douăzeci de ani. Voiam să rămîn numai trei săptămîni, dar am uitat să mai plec. Iar dumneavoastră ziceți că vor să mă întreacă unii mai tineri. Mai pot eu ține pasul cu ei, mai ales că mă cam doare un picior ? Acuma unii zic că eu mi-s primul, alții că ar fi Sovejan.

— Păi, unul sînteți la individual, celălalt cu brigada — intervine înginerul Mihai Gander, șeful de sector, de loc de pe lîngă Oțelu Roșu, acolo unde locuiește și Vasile Pișta.

— Ne temeam să nu fi plecat la 658, unde am auzit că pregătești un nou abatai, pentru cei care vor veni după dumneata, cînd ieși la pensie.

— Nu, azi l-am trimis acolo pe Ștefan Bogeac. Mergem prin rotație, că-i mai greu și nu-i bine să cadă greul pe umerii unuia singur. Șeful mi-a zis să fac măcar zece metri de galerie luna aceasta. În afara tonelor de minereu, care nu există să nu fie cu mult peste plan. Dar eu voi atinge și cu galeria 15 metri.

Nu știu cum, poate să fie doar o impresie de novice, dar totul se încheagă aici pentru mine într-o semnificație majoră. Abatajul lui Pișta se află în lentila 42. Acesta e un termen tehnic. Dar lentila este, aici, și o metaforă pe care o culegi cum ai lua un fruct de pe ram, o privire pătrunzătoare în munte și în cuvînt, care îți dă adevărata dimensiune — eroică, de o măreție și o frumusețe aspră, fără seamăn — a faptei de miner. Mă simt răsplătit din plin că am renunțat azi la marmură, pentru mina și oamenii minereului, pentru marmura de fiecare zi a faptei lor de muncă.

Retrăiesc în minte momentul, îmi stăruie pe retină imaginea de neșters în care Vasile Pișta pune mîna pe piatră și spune : hooo ! Cum un medic de recunoscută competență atinge trupul omului bolnav. Că și muntele se mai îmbolnă-

Nicolae Sârbu

Continuare în pag. a 10-a

Ilustrație de Ilie Florin

Fereastră în timp

Ca pe ecranul unui televizor imens, se derulează peisajul nou al complexului feroviar-rutier (cel mai mare din țară) la scara 1:1. Benzi de beton în arcuiri îndrăznețe, benzi intersectîndu-se într-un echilibru care nu cu multă vreme în urmă ne-ar fi speriat prin zborul lor cu totul nepămîntesc. Magistrala 800, un poem sortit să fie scris aici sub smaltul albastru al cerului. Cel ce se întîmplă să-mi fie tovarăș pentru cîteva ceasuri bune de drum, un bărbat între două vîrste cu chipul tăbăcit de arșița și viscolul șantierelor de construcție, urmărindu-mi clipa de impact cu extraordinara realitate, fără să spună vorbe în plus mă transferă în fluidul timp-lumină, timp-sudoare, timp-putere de creație ; timp în care mi se destăinuiește că : „am fost nemișcați în mijlocul puhoaielor, cînd în albia Dunării, acolo unde străturile de argilă dură ne-au dat de furcă «silindu-ne» să folosim în premieră mondială o metodă eficientă de turnare a fundațiilor la piloanele de susținere ale podului, în vadul fluviului. Am ajuns cu săpatul la mari adîncimi sub luciul apei..."

Omul de lîngă mine, știam, nu se lăuda ; el doar, reda dintr-o memorie a faptelor trăite pe viu ceea ce cronicarii actualităților noastre socialiste consemnau cu mirare și cu un binevenit elogiu (despre îmbrățișarea dintre zidire și fluviu) în paginile cotidienelor.

„— Podul Cernavodă însumînd 1 690 metri, din care 470 metri deasupra albiei Dunării cu două deschideri (de 140 metri și 190 metri) care să favorizeze navigația fluvială la parametri scontați." Podul Cernavodă ca și podul Borcea (970 metri total), ori autostrada al cărei tronson atinge 17 kilometri (din care 3 kilometri sînt măsurați în viaducte și pasaje) nu sînt nici pe departe o minune.

Trăim un timp al triumfului omului asupra naturii, dar... cînd în truda ta pînă și piatra și riul și iarba ți-s frați, atunci edificiul trebuie că are în zidărie un ceva nemuritor. Privesc de pe podul nou, podul vechi ; acea dantelărie de fier arcuită de celebrul inginer Anghel Saligny, peste Dunăre. Paralele de gînd. Și nu reușesc să potolesc un galop al sîngelui cînd pentru prima dată pot să văd, în toată splendoarea lor, dorobanții care cu pușile la umăr străjuiesc podul lui Anghel Saligny, tot tineri și neînfrînți deși pînă și ei bat pe nicovala vremii suta de ani.

Cernavodă, gara dintre liniile căreia am luat (adolescentă fiind) o piatră colțuroasă, pe care am păstrat-o ca suvenir mulți ani în cutia cu vise și împliniri, o piatră purtată dincolo de Carpați numai și numai cu gîndul care mă copleșise: grandoarea primului pod peste Dunăre.

Cernavodă, cu colina de argilă din coasta Dunării, colina care escavată și apoi cărată cu șirul de autobasculante a lăsat liber pentru apele fluviului înspre o altă magistrală a prezentului și a viitorului : magistrala albastră.

Cernavodă, orașul cu geografia amplificată prin zbaterea și transformarea în viețuire a apei condusă prin canal în retortele ecluzei și de acolo mai departe spre Marea Neagră.

Cernavodă, orașul pe care la întoarcere spre casă l-am privit în ceas de noapte cu o zvîrlugă de nînsoare. Siluetele celor patru reactoare atomice de la Centrala nucleară, se distingeau totuși clare pe fuioarele de lumină artificială.

Cernavodă rămîne același examen de conștiință al arhitecților, al executanților ; rămîne o cheie de platină în fereastra următorului mileniu.

Un gînd de lumină și visare continuă către viitor, e ceasul în care la derivația Dunării în cîntare, vin de pretutindeni oameni de bine care se minunează de taina cea de taină care ne-a transformat țara în grădină, ne-a transformat sufletele în comori de simțăminte de o noblețe ce-și trage sevele dinspre Miorița și fîntîna lui Manole ca un revers al cinstirii de neam, de cuvînt și de glie prin faptele de fiecare zi ale celor ce știu să așeze încă o cărămidă în mortarul de stele și sudoare cu care-și întărește România Socialistă lăuntricele hotare.

Melania Cuc

REMEMBER • POEȚII, CÎND ERAU TINERI... (LII)

Constelația republicană

era în intenția mea, ca poet al lucrurilor categorice, să-mi încheie evocările din serialul „Remember", subintitulate și „Poeții, cînd erau tineri..." cu un comentariu final din care să se degaje concluziile unei întregi epoci dominată de abnegație și sacrificiu, de romantism revoluționar, dar și de curenți contrari luptei cu inerția proclamată vizionar de poetul dispărut precoce la douăzeci de ani și încă unul, Nicolae Labiș, alături de Mihu Dragomir, cel mai reprezentativ tribun al noii orientări a literaturii.

Acum, după ce s-au încheiat lucrările Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, după aprecierile făcute de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atît în magistralul Raport cît și în Cuvîntarea rostită la sfîrșitul marelui Forum, lucrările esențiale s-au și spus. Comentariul meu încurajat și de invocarea unui poeta-vates ca George Coșbuc nu poate decît să ilustreze cu argumentele poeziei devenirile noastre spirituale dintr-un răstimp de patru decenii.

Constelația republicană, înțelegînd prin aceasta nu numai inimile dintîi republicane care au bătut în ritm revoluționar, inimi ce se numesc deopotrivă Zaharia Stancu, Marcel Breslașu, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Mihu Dragomir sau Victor Tulbure, își găsesc un ecou plenar în poeții ceva mai tineri de azi ca Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Dumitru Pricop, Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Grigore Mărășanu, Corneliu Sturzu, A. I. Zăinescu sau Miron Scorobete, printre alții.

Nu vreau să-i uit pe confrații care nu numai au scris sub zodii republicane, dar unii dintre ei, dacă nu chiar toți cei pe care-i am în vedere, s-au născut și s-au format în acest timp ca poeți și cetățeni. Îi am în vedere pe Dumitru M. Ion, Mircea Florin Șandru, Gabriel Chifu, Emilian Marcu, Daniela Crăsnaru, Mara Nicoară sau Elena Cătălina Prangati, aceasta din urmă trebuind să confirme un debut promițător în colecția „Luceafărul" cu placheta „Miza pe lumină".

Fiecare din numele citate e o individualitate, impunîndu-se memoriei noastre prin viziuni adesea insolite. Ioana Diaconescu, care venea din Moldova „pe bour călare, cu spada pe cer toreadoare, venea cu istoria în umeri și plete Ioana lui Ștefan cel Mare". Altfel o știam din București, de la liceul „Spiru Haret" unde elevă fiind încă, se ținea de șotii pușteși cu sora sa geamănă și leită. După cum pe Elena Cătălina Prangati mi-o amintesc dintr-un cenaclu-model constituit în cadrul unei consfătuiri a cenaclurilor literare de la Bacău, unde îl entuziasmase pe Mihu Dragomir cu o „Antirăzboinică", din care cităm : „Valuri de sînge abureau spre stele / Și noaptea se făcu amară / Cu care bombă ați lovit în Lună ? / În grădină / doi tei îndrăgostiți se sărutară. / Focul se stinge numai cu lumină". Acest ultim vers-chintesență îl entuziasmase pe Mihu Dragomir.

Evident, pentru un iubitor de poezie, căruia rădăcinile i-s pierdute-n Bărăgan, un interes deosebit prezintă rapsozii cîmpiei dunărene. Mai ales Marin Lupșanu cu viziunile sale îmi reține atenția : „Cînd vin la țară frații mei mai mari / și trenul intră-n lan pînă la briu, din boabele cu pieptul dezgolit / țîșnește poezia ca un riu".

Florea Burtan, un alt rapsod al cîmpiei dunărene, și-o închipuise ca un sanctuar dacic: „Trec corăbii pe Istru, / legănate de gînd ; / Patria-i nesfîrșită dogoare, / Morile macină bobul rotund / Mierea umblă din floare în floare".

Stilul acesta întempestiv mi-l reamintește pe un alt poet, de pe plai moldovean, Ion Trif Pleșa, care face o „măreață dovadă" : „Mereu am de răspuns la o-ntrebare / ceva ce mă privește și pe mine : / istoria neamului meu este mare / pentru că lacrima țărinii / ochiului nostru îi vine. / Cîntecele cuib își fac în rouă / e cerul o țărînă pentru frați / Copiii țin piinea cu mîinile-amîndouă / dacii au copt prima piine / lîngă Carpați".

Maramureșanul Ion Burnar, laureat ca Ion Trif Pleșa sau Dan David al Festivalului național „Cîntarea României" alcătuiește chiar o gramatică sui-generis de înțelegre a istoriei, în sintagmele și paradigmele ei fundamentale : „Mai mulți istorici, mai puțini țărani / mai puțini cai, mai multe șei / călări intrăm pe-un retevei / din epoca de piatră în mileniul trei / oricum intrăm, v-aduc în dar, dincolo de brevetul militar / o colivie fără de canar / oricum intrăm avem împărați / doar cei ce au coroana munților Carpați / și citi sînt trestii gînditoare / și propoziții neasupritoare".

Cam amalgamată materia poetică, precum un grohotiș de pe Carpați.

Brăileanul Gheorghe Lupașcu (se putea să lipsească dintr-o asemenea numărătoare a poeților, unul din orașul lui Panait Istrati sau Mihu Dragomir ?) compune, după toate regulile tradiționale, un sonet plin de miez ideatic: „Pămînt străvechi e verbul meu stăpîn / Senin și aspru semănat în nume / Și n-am avut vreo vîrstă să-mi amîn / Tînăr de-a pururi mai renasc în lume // Cîmpia care m-a-nspicat de dor / De două mii de ani îmi crește firea / Mă-nvață ca un sînge roditor / În patimă să-i simt nemărginirea / De-aceea voi iubi halucinat / De marile galopuri din vechime / Și voi rămîne iarăși așteptat / La cumpănit de clipă norocoasă / Cînd eu voi fi departe-n omenime / Cuvintele doar ele-or sta la masă".

Gheorghe Lupașcu, alături de Nicolae Grigore Mărășanu și, bineînțeles, de Fănuș Neagu, încearcă periscopic să ne dea un semn de fierberile din cazanul ancestral al Brăilei. Universul lui Donaris este un univers al vieții clocotitoare.

Cu toate că mulți ar fi poeții cu care să conchid acest comentariu — înainte de toate vigurosul maramureșan Ion Iuga cu al său recent volum „Povara umbrei" — am să-l prefer pe un confrate într-un condei, mai puțin luat în seamă ca poet, gazetăria sa de virtuozitate fiindu-i zeiță tutelară, în toate aceste patru decenii : voi încheia totuși cu peripateticul **Marș al lui August** de respirație maiacovskiană, poemă apărută cu prilejul unui jubileu revoluționar: „Trofeele — scuturi ! / stindardele — spade / ne-așteaptă încă / grele-ambuscade. / / urcușuri — ruguri / pe colți de stîncă / sub norii furtunilor / ne-așteaptă încă. / / ne-așteaptă încă / să le trecem înot / neliniști de

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 10-a

Steagul nostru e nemuritor

Noi venim, venim dinspre izvoare ;
Ni-i credință steagul tricolor –
Din străbuni lăsat intru păstrare,
Steagul nostru e nemuritor !

Noi aici sîntem de la-nceputuri
Neclintiți în vifor și-n ingheț –
România, țara mea de vulturi
Și de-azur înalt, de Voroneț.

Noi aici am zămislit proverbul :
Apa trece, pietrele rămîn –
România, țară-n care verbul
E mai dulce ca al mamei sîn.

Îți jurăm credință, cum jurară
Tații și străbunii-n veci de veci –
România, steaua mea polară,
Far pe țărm de secol douăzeci.

Noi venim, venim dinspre izvoare ;
Curgem ca un riu triumfător –
Semn de glorii ni-i, și de-nălțare
Tricoloru-n veci nemuritor.

Dim. Rachici

Urare Republicii

In clinchet de bucurie,
Noi, toți fiii tăi din glie,
Îți urăm, iubită țară,
Ca, pe harta planetară,
Să fii veșnic disc de soare
Între pașnice popoare.
Munții tăi – fireștí cununе
Facă doina să răsune,
Viersul ei, duios, ne-nfrîntul,
Să-l asculte-ntreg Pămîntul.

Scumpă țară românească,
Fiii tăi falnic să crească.
Neînvinși, precum Carpații,
Să îți fie toți bărbații.
Brațul să le fie tare,
Frunțile – idei stelare,
Pieptul – jarul hărniciei
Pentru înflorirea gliei.

Pacea să îți fie vrerea,
Munca rodnică – puterea,
Să ai surse cît mai bune
De metal și de cărbune,
Iar pe munți, ca o ninsoare,
Turme albe de mioare.
Dealurile în amiezi
Mai bogate în livezi,
Ca să-ți fie casa plină
Be belșug și de lumină.
Brav să-ți fie-ntreg Poporul
Cum e azi Conducătorul,
Iar pe frunte să porți laur
Pentru-al nostru trai de aur.

Constantin Atomii

Republică a inimii mele

Patrie,
Republică a dorului meu ;
dacă toate vinturile mi-ar fi potrivnice,
dacă toate ploile m-ar însingera,
știu : tu tot mi-ai întinde o mînă.

Slăvitul tău nume și-n somn eu îl murmur,
mireasma pămîntului natal îmi umple plăminii,
iar în centrul inimii mele cîntă o pasăre
îndrăgostită de-un cerb carpatin.

Împreună ni-i trecerea
printre brazde și stei de granit,
aceleași ne sînt sentimentele.

Patrie,
Republică a gîndului meu preacurat ;
cînd toate bucuriile sfîrșesc în cuvînt,
tu iarăși te-arăți,
ocrotitoare, îmbrățișîndu-mi copilul.

Patrie,
Republică a inimii mele ;
foc viu după mari pîrjoliri,
măreț ridicîndu-te dintre cumplite blesteme ;
nemurire de piatră tu ești,
după curgeri vremelnice
și neuitate-mpietriri.

Cedomir Milenovici
În românește de Dim. Rachici

Cosmice lanuri

Republică, născută-n libertate
și-n dreptate visată
Patrie – mireasmă de cutezanță
înfloritoare-n albia Dacă.

Republică – cuvînt de platină
lumini din soare în strofele mele ;
Patrie – piscuri ninse de munte Carpat ;
Pont-Euxin, luminat de stele.

Republică – Bucium de dor în natură subîimă
milenară, viitor privit în ziua de azi
Patrie, înalte coșuri de uzine, fabrici
spice aurite, cosmice lanuri de grîne

Republică, patruzeci de trepte urcate
în vatră
destin de pace-n scurgerea vremii
Maiestuos ridicată, căiită la flacăra vie
și pură,
în eternitatea a patru Comuniste decenii.

Patrie, urcat-ai patruzeci de trepte
în zborul tău mîndru, cutezător
Republică Socialistă, făgașe aprinse
luminînd binele, avuția întregului popor.

Elisabeta Băbeanu

Patruzeci de flori

Republică iubită
De piine și de dor
Cresc patruzeci de muguri
Pe steagul tricolor.

Din patruzeci de muguri
Cresc patruzeci de flori
Să le primești în pragul
Acestei sărbători.

În patruzeci de piscuri
Cresc patruzeci de brazi
Simbol al demnității
De mîine și de azi.

În patruzeci de doine
Mărirea ți-o cîntăm
Și patruzeci de veacuri
De pace îți urăm.

Viorel Martin

REPERE LITERARE 1987

Libertatea organică

Revoluția ideii de libertate, de Nicolae Iorga, este o carte de istorie. Filosofii ar putea-o privi cu graba celor obstinați de revelația sintezei, iar scriitorii s-ar opri la anecdotica istorică dacă nu ar ști că istoria avea, pentru Nicolae Iorga, semnificația unei „concepțiuni generale despre viață". Filosofia din prelegerile pe care istoricul le ținuse studenților săi și care se adresează acum, prin ediția îngrijită de Ilie Bădescu, unui cerc mai larg de cititori, este de două ori pilduitoare : întîi, fiindcă ea reprezintă înțelepciunea experienței istorice („istoricul, scria Iorga, e un bătrîn prin experiență al nației sale") ; apoi, fiindcă această înțelepciune are darul de a-i feri pe cei care se împărtășesc din ea să rătăcească căile adevărate ale mersului lor prin lume. Iar calea cea mai lungă, mai anevoioasă și mai plină de opreliști a acestui mers este, desigur, calea libertății, fiindcă aici s-au adunat poate cele mai multe dintre iluziile și semnele greșite ale drumurilor pe care s-au împins națiuni și popoare, neamuri și clase sociale, oameni.

Profesorul a fost generos cu studenții săi : libertatea nu este o himeră, le-a spus el, nu este un ideal ale cărui numeroase forme obosesc elanul celor doritori să se așeze în rosturile ei. Există libertate autentică, adevărată, iar aceasta este, independent de formele ei istorice, **libertatea organică**, o „necesitate cu rost". Rostul necesității poate fi găsit în și uneori **sub** formele mereu mișcătoare ale organizării sociale, căci „libertatea nu ajunge niciodată prin sine singură la organizare, pe cînd organizarea, atunci cînd este un organism sănătos, ajunge de la sine la libertate".

Calea libertății își are deci începutul într-un „organism sănătos", dincolo de care începe lumea iluziilor, rătăcirilor și falsificărilor libertății. Înlăturînd această lume mincinoasă, Iorga era convins că adevărata libertate este chiar lumea „organismului sănătos". Îmbolnăvirea și chiar pieirea „organismelor sănătoase" sînt generate însă de alegerea unor căi false ale libertății, iar istoria nu contenește să ne arate cum neamuri și popoare, națiuni și societăți altminteri „pline de vlagă", s-au istovit urmînd o cale nepotrivită cu felul lor de a fi, cu ritmul mersului lor și cu zestrea pe care au adunat-o cu prea multă migală ca să o poată abandona deodată pe drum. Este nevoie de călăuze bune pentru a nu rătăci drumul libertății adevărate, iar acestea nu pot fi „împrumutate", ci **alese** dintre cei „ai locului", fiindcă acest drum nu-l poate face o națiune în locul alteia, un popor pentru celălalt, iar drumul este unul în mai multe, formînd astfel o istorie fără „sens unic", policentrată și cu lungimi diferite ale timpului.

O societate trebuie deci să fie bine pregătită pentru călătoria ei istorică spre idealul libertății și ea se poate pregăti numai dacă știe să creeze condițiile necesare libertății adevărate, ale libertății organice. Din studiul evoluției ideii de libertate — care este, de fapt, un studiu istorico-sociologic al societăților — reiese că prima condiție a libertății adevărate este **naturalitatea** acesteia. Libertatea „naturală" presupune „asocierea tovarășilor" („Eidgennosen") într-o societate care poate trăi prin sine, adică într-un „organism sănătos". Nu pot fi deci „libere" imperiile, statele întemeiate pe cuceriri, dar nu sînt libere — în accepțiunea organic-naturală pe care Iorga o păstrează libertății — nici societățile a căror libertate le-a fost „dăruită" într-un fel sau altul, fiindcă este greu, dacă nu imposibil, ca necesitatea să fie rostuită de străini. Liberalismul francez de la 1818 le-a „dăruit" spaniolilor libertatea răsturnînd absolutismul regelui Ferdinand, arată Iorga, dar regimul libertății instaurat astfel „l-au înlăturat francezii Restaurației, cînd au făcut expediția din Spania".

A doua condiție a libertății organice sau adevărate este deci ca libertatea să fie **colectiv asumată** de o societate sau de clasele unei societăți. Libertatea neasumată este nu numai falsă, ci și fictivă, ireală, fiindcă neavînd propriul ei suport social, orice mișcare socială poate deveni fatală pentru ea. De fapt, și istoricul aduce din nou cele mai concludente dovezi, proba adevărului unei forme de libertate este cît se poate de simplă : orice lovire a ei determină ample mișcări sociale de apărare. Cînd masele nu se ridică pentru a-și apăra propria formă de libertate, înseamnă că aceasta este neautentică, străină spiritului societății și suprapusă acesteia. Dacă rezistă amenințărilor străine spiritului ei, orice formă de libertate poate deveni autentică, organică, naturală, iar asumarea publică a libertății nu este neapărat un act eroic, ci mai degrabă un act firesc al vieții de zi cu zi a oamenilor. Iorga ne propune astfel un al treilea criteriu/condiție al libertății adevărate : **consecvența,** adică prezența ei în toate actele vieții sociale. Libertatea, avertizează istoricul, nu este și nu poate fi redusă la ședințele parlamentare, gazetărie și alegeri democratice. Acestea sînt doar momente ale libertății, dar nu sînt adesea nici măcar momentele ei cele mai semnificative. Momentele importante ale manifestării libertății sînt cele care se repetă în viața de zi cu zi a oamenilor și prin care se întemeiază și se cimentează legăturile sociale ale acestora. O formulă de libertate care sparge aceste legături, le dislocă rostul lor firesc fără a le putea apoi rostui tot așa de firesc pe cît fuseseră înaintea rupturii, este o formulă nepotrivită și, de aceea, lipsită de viabilitate istorică. Tot așa cum libertatea nu produce prin sine o formă de organizare, ci, dimpotrivă, organizarea „sănătoasă" face să înflorească libertatea reală, egalitatea socială este o condiție a libertății organice dacă este o egalitate **funcțională,** și nu una abstractă, lipsită de determinări și de rost. Egalitatea funcțională presupune organicitatea funcțiilor sociale îndeplinite de indivizii unei societăți, echivalența funcțională a acestora. Numai așa se poate evita tendința de nivelare și „pavilionare" spre care împing societățile și indivizii egalitatea formală și egalitarismul raționalismului abstract. Iorga apreciază, în schimb, ideologia solidarismului social, în care vedea expresia reușită a încă două condiții ale libertății organice. Mai întîi, **experimentarea individuală,** de către fiecare societate, a libertății, numai așa putînd fi însușită sau asumată plenar aceasta din urmă. Experimentarea individuală a libertății naște memoria colectivă a neamurilor ca individualități istorice, singura în măsură să-i păstreze unei societăți cumpăna, echilibrul în mersul ei prin lume. Nu există libertate fără **loialitate,** avertizează din nou Iorga, iar loialitatea nu poate supraviețui într-o societate care și-a uitat trecutul. Dimpotrivă, toate ideologiile radicaliste propun forme falsificate de libertate, căci aceste forme apar din jocul **mecanic** al raționamentelor prin opoziție. Revoluțiile (și ideologiile revoluționare) care schimbă societățile întărîndu-le în același timp rosturile, care prefac deci memoria colectivă în forță de coeziune și solidaritate socială sînt însă mijloace adecvate **de realizare a libertății organice,** de fapt singurele legitime în concepția lui Nicolae Iorga.

Cînd sînt expresii ale unei viziuni adînci despre rosturile lumii, solidaritatea socială și solidarismul ideologic pot crea, în sfîrșit, condiția **integralității** libertății. S-a observat temeinic, iar Ilie Bădescu dezvoltă această idee în notele sale la actuala ediție a lucrării lui Iorga, că acesta din urmă vedea istoria ca o construcție etajată, semnalînd critic facilitatea studiilor care privesc istoria numai prin etajul ei de deasupra și care ignoră formele și situațiile în care fluviul vieții istorice a unui popor curge de fapt pe dedesubtul edificiului istoric. Nu este vorba aici doar de popoare care au putut „boicota istoria", ci de putința unora dintre ele de a supraviețui în condițiile în care se prăbușește întregul edificiu istoric construit deasupra lor și uneori prin apăsarea lor. Nu numai istoria este însă multietajată, în concepția lui Iorga, ci și societatea. Viziunea sociologică organicistă a istoricului român s-a eliberat de dogma unității sociale monolit care a compromis, prin postularea unității funcționale a organismului social, gîndirea organicistă europeană. Organicismul imaginat de Iorga admite existența inadvertențelor funcționale dintre palierele organismului social, ceea ce înseamnă că libertatea adevărată nu-și găsește reazim într-o construcție socială șubrezită la un etaj sau altul. Organică este libertatea integrală, economică și socială, politică și culturală, libertatea individului împreună cu aceea a colectivității. Cînd se întîmplă ca libertatea să fie propulsată doar la un nivel al organismului social, celelalte niveluri dezvoltă forme de activitate socială care paralizează libertatea și îi deturnează sensurile originare, transformînd-o în vorbărie, în „tirania ziarului" sau, dimpotrivă, în lincezeala lipsită de speranțe și de idealuri a unui materialism primitiv, care duce la „desființarea individualității creatoare, în toate domeniile".

„Republica" — sculptură de Justin Năstase

Integralitatea libertății sintetizează deci condițiile organicității ei și a fost firesc ca N. Iorga să se întrebe, la sfîrșitul prelegerilor sale, despre putința libertății adevărate, organice în societatea românească a vremii. Căci prelegerile Profesorului nu sînt pilduitoare doar prin asumarea teoretică a ideilor, ci și prin încercarea neobosită a dascălului de a-și asuma practic, politic, ideile în care credea. Prejudecata stăpînește adesea mintea filosofului pentru care lumea are sens prin definiția care i se dă. „Definițiile filosofice s-au isprăvit", își avertizează profesorul studenții chiar de la începutul primei lecții. Poate că tocmai aceste definiții au făcut să se „uzeze" și să se „compromită" cuvîntul libertate în timpul nostru dar „concepția de libertate este o chestiune de actualitate". Prejudecata filosofică a definiției poate fi evitată printr-o cercetare „din punct de vedere istoric". Aceasta este „singura cercetare cu folos", iar folosul stă în mobilizarea putinței de a renunța la prejudecata că din Revoluția Franceză a izvorît filonul curat al libertății. Că nu este așa o arată cercetarea istorică a antichității și a evului mediu, dar o arată mai ales studiul istoric, sociologic și antropologic al evoluției libertății în secolul al XIX-lea. Un secol aparent „dezrobitor", în realitate impilator. Un secol care n-a știut și n-a putut să fructifice avîntul de libertate al burgheziei urbane și care a dislocat rosturile **libertății țărănești,** prin care istoria a purtat neamurile în evoluția lor organică, mereu sporitoare. Secolul al XIX-lea a dus, dimpotrivă, la „un haos pe care statul nu-l poate supraveghea, pe lîngă că nici n-are dreptul, și care nu se poate conduce nici el prin el". Iar haosul acesta este creația raționalismului liberal, care a redus libertatea la un silogism, la un tipar bun pentru orice formă de organizare socială, la o nivelare, standardizare și uniformizare a oamenilor și a lucrurilor, care răstoarnă firescul lumii creînd iluzia că nu societatea face Constituția, „expresia filosofică, de drept, a dezvoltării unei întregi societăți", ci, dimpotrivă, că societatea este o creație a formei, a raționamentului secătuit de conținut și lăsat să umble în gol, ameținînd neamurile și aiurindu-le rosturile.

Păzind societatea de amenințarea formei abstracte a libertății fără patrie, suflet și „instincte sănătoase", Iorga își asuma, acum mai mult de o jumătate de veac, rostul pilduitor al neamului său. Nu voia să ne ascundem sub valul raționalist-democratic al liberalismului, ci să-și ridice țara deasupra acestuia, acolo unde năzuința către libertate se poate întîlni fericit cu rostul săpat în datini, obiceiuri și felul de a fi, de a gîndi și de a trăi al unui popor. Pentru Iorga, „societatea învățătoare" nu putea fi, în căutarea libertății adevărate, decît societatea întemeiată într-o Patrie. Căutînd-o într-o idee universalistă și standardizată, vom rătăci drumul libertății și nu este mic pericolul de a o apuca pe acela al asupririi.

Ion Ungureanu

Eminescu și ființa românească

Cele cîteva texte, pe care ni le-a lăsat drept zestre spirituală Mircea Eliade, închinate geniului eminescian, și pe care le avem astăzi la dispoziție grație Ed. Junimea și editorului Mircea Handoca (v. **Despre Eminescu și Hasdeu,** 1987), se detașează repede în contextul scrierilor despre poet. Vasta erudiție asimilată organic într-o perspectivă ontologică originală — hermeneutica miturilor — i-a permis lui Mircea Eliade să se ridice peste nivelul general al eminescologiei, deschizîndu-i pîrtii noi de cercetare. Era nevoie de o excepțională comprehensiune și cuprindere a culturii universale pentru a vedea ceea ce încă destui nu reușesc să întrezărească nici azi — **singularitatea eminescianismului** în raport cu tot ce s-a făptuit pînă la acesta în literatura universală. Ca și Tudor Vianu, el va găsi o formulă memorabilă și argumentată că, în eventualitatea pieirii a tot ce-a scris poetul și chiar a tot ceea ce s-a scris în românește, supraviețuirea capodoperei **Luceafărul** ar salva identitatea **ființei românești** pentru cîtă vreme vor mai fi popoare pe pămînt. Oricîte catastrofe s-ar abate asupra poporului nostru, identitatea lui e asigurată grație operei eminesciene: „Un singur lucru nu se mai poate întîmpla: dispariția poemelor lui Eminescu. Și cît timp va mai exista undeva prin lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamului nostru e salvată". („Deasupra tuturor gloriilor efemere...").

Să fie oare întîmplător că acei cu adevărat mari s-au simțit destinați să creeze pentru poporul lor, printr-o identificare totală și profundă cu ființa națională, ca singura garanție a dăinuirii peste milenii? Pe bună dreptate subliniază Mircea Eliade acest adevăr în cazul Eminescu. Mai mult, poetul a lucrat, tocmai prin românismul său, și pentru salvarea de la sterilitate culturală a latinității. O demonstrează într-o manieră impecabilă în eseul despre **Camoens și Eminescu.** Într-o vreme cînd latinitatea era redusă doar la spiritul clasicizant, raționalist de tip francez, Mircea Eliade constată că în cultura modernă apariția lui Eminescu a venit să contrazică o ipoteză așa de simplificatoare. Ceea ce făcuse Camoens pentru aripa extrem occidentală a latinității s-a întîmplat, pe alte coordonate creatoare cu Eminescu, în cîmpul latinității orientale. „Numai acei care ignorează bogăția și varietatea creațiilor latine pot crede în sterilitatea geniului său. Numai cine judecă geniul latin după anumiți scriitori francezi și reduce latinitatea la binomul Racine-Paul Valéry poate crede în sleirea posibilităților latine de creație. Dimpotrivă, prezența unui Unamuno, a unui Rebreanu, a unui Italo Svevo etc. — pentru a vorbi numai de cîțiva prozatori contemporani — confirmă vigoarea, varietatea, înălțimea creației latine recente". (p. 31). Asta o spunea Mircea Eliade în 1943, și gîndurile exprimate atunci nu și-au pierdut actualitatea. Ele vin să confirme puternicul spirit al **deprovincializării** în cultura Europei (pentru care militează comparatismul unui Etiemble sau Adrian Marino), în sensul unei pledoarii pentru pluralism cultural, fără discriminări în favoarea unor **centre** privilegiate, care ar reprezenta „spiritul veacului" menit să îndemne pe alții la mimetism: „Sîntem sclavii modelor venite din afară, sîntem clienții ascultători ai librăriilor franceze, unde nu se găsesc scriitori portughezi, români, italieni sau spanioli. Și din pricina acestei ignoranțe — care se datorează numai facultății noastre de a cunoaște lumea prin mijlocirea unei limbi sau două — noi, latinii, suferim astăzi de un complex de inferioritate". (p. 32). Acest „complex de inferioritate", care l-a nemulțumit în anii din urmă și pe Edgar Papu (și nu numai pe el), este, din punctul de vedere al literaturii românești, cel puțin suspect cînd ai dat lumii scriitori ca Eminescu, Rebreanu sau Blaga. În ce-l privește pe autorul **Luceafărului,** complexul dependenței de alții (care nouă ni se pare o maladie mai curînd a criticii, vizîndu-i prea puțin pe marii scriitori) a îndreptat, multă vreme (cu ecouri pînă azi), energiile cercetătorilor spre **sursologie,** care a făcut din poetul național un produs tardiv al romantismului german, între altele. Părerea lui Mircea Eliade, confirmată de timp, era următoarea: „Eminescu știa foarte bine că Europa nu ar fi interesată de un popor care ar fi maimuțărit ultima modă de la Paris sau de aiurea. A luptat pentru a dovedi în toate manifestările geniului autentic al poporului român; în artă ca și în politică, în filosofie ca și în economie, Eminescu s-a străduit să impună realitățile naționale. Erau, după opinia sa, singurele realități ce ar fi putut interesa Europa, singurele contribuții fecunde pentru armonia între popoare. Scrierile politice ale lui Eminescu au contribuit, astfel, enorm la fundamentarea patriotismului român modern". **(Eminescu — poetul neamului român,** Lisabona, 1942, trad. Ștefan Mera, p. 42). Romantismul eminescian, cît a fost, nu ține — tocmai de aceea — de ordinul influențelor, ci este **structural,** apreciază, pe bună dreptate, Mircea Eliade în remarcabilul studiu **Insula lui Euthanasius** (1939). Un drum nou, modern în eminescologie trebuia să plece de la nivelul detașării criticii de orice complexe ale subordonării culturii românești față de referențiale culturale de aiurea. În atare privință, exigența lui Mircea Eliade ni se pare revoluționară pentru reconstrucția conceptului de cultură națională, propulsînd pe un plan ascendent ideile unor Hasdeu, Eminescu, T. Maiorescu, Vasile Pârvan sau Nicolae Iorga. Este grăitor că numai o temeinică erudiție universalistă vede pînă departe raportul dialectic dintre **național și universal.** Istoricul religiilor va saluta cu entuziasm cartea Rosei del Conte **Mihai Eminescu o dell'Assoluto** (1963), care — străină gustului pentru facilitățile sursologiei, va orienta decisiv spiritul cercetării către fondul românesc al viziunii eminesciene, garanție a singularității și, totodată, a universalității poetului nostru. Era însăși rațiunea de a fi a eminescologiei. Din motive similare, va aprecia și lucrarea (citită în manuscris) a lui Alain Guillermou **La genèse intérieure des poèsies d'Eminescu.** Sau va descoperi în **Hyperion 1** de George Munteanu o biografie modernă, cu adevărat pe măsura măreției tragice a destinului eminescian: „Cartea mi se pare admirabilă și pentru întîia oară **înțeleg** viața lui Eminescu. Nici biografia lui Călinescu, nici romanele lui Lovinescu nu mă convinseseră. Undeva, mi se pare că «viața» pe care o reconstituiau nu putea fi a lui Eminescu, îi lipsea o dimensiune, poate cea mai semnificativă. Am regăsit-o în **Hyperion 1.**" (Scrisoarea din 12 noiembrie 1973 adresată lui D. Micu).

Toate acestea converg către convingerea statornică a lui Mircea Eliade că măreția popoarelor nu stă în războaiele purtate sau în cuceririle perimabile ale civilizației, ci în puterea de creație spirituală, singura care biruie timpul: „Misiunea istorică a unui popor se judecă după creațiunile lui spirituale. Singure valorile culturale justifică existența și misiunea unui popor. Istoria nu ține seamă de popoarele sterile din fire". (p. 25). Cam în aceeași vreme la fel gîndeau și alți oameni mari ai noștri, un M. Sadoveanu sau un C. Rădulescu-Motru. Impresionante au fost, de exemplu, eforturile ultimului în a milita pentru împlinirea **vocației** culturale a poporului nostru. Argumentul suprem nu era altul decît la Mircea Eliade: „Istoria unui popor nu se măsoară după numărul anilor siderali, ci după valoarea realizărilor culturale, cu care poporul se depășește pe sine însuși". **(Timp și destin,** Fundația pentru literatură și artă, București, 1940, p. 130).

Lumina convingerii lor l-a călăuzit și pe Eminescu și se cuvine să ne călăuzească și astăzi.

Theodor Codreanu

Structuri estetice ale operei de artă

„Arta, ca plăsmuire spirituală a realității, este, în înțelegerea lui Lucian Blaga — scrie Ion Mihail Popescu **(Bazele teoriei culturii și valorilor în sistemul lui Lucian Blaga,** Editura Eminescu, București, 1980, p. 296) — o ramură a culturii. Considerată din acest punct de vedere, arta ține de definiția omului ca om deplin, iar apariția ei presupune un mod ontologic aparte, și anume modul ontologic specific omului. Arta constituie un mijloc prin care omul își pune în relief destinul său creator. Rezultatul actului de creație artistică este opera".

Astfel, arta se caracterizează prin intenții „revelatorii" și prin „categorii stilistice", iar metafora **revelatorie** operează, în raționamentele lui Lucian Blaga, pe un plan al intuiției concrete, prin mijloace care țin de sensibilitate.

Înseamnă că arta nu este o „configurare" exactă a **Absolutului,** ci plăsmuire **revelatorie** și **stilistică** a Marelui X și multiplului X al cunoașterii și al creației, în concepte și în limbaje specifice omului ca ființă unică în lume.

În **Artă și valoare** — ultimul volum din **Trilogia valorilor,** reeditat în acest an, 1987, Lucian Blaga a analizat și a sistematizat, pe baza premiselor din primele două trilogii **(Trilogia cunoașterii** și **Trilogia culturii),** cinci clase (grupuri) de valori sau structuri estetice ale operei de artă, „dar concluziile sale, întregite de indicații cuprinse în sistem, pot fi generalizate la întregul sistem al culturii" (Ion, Mihail Popescu, **op. cit.,** p. 296).

Cele cinci clase de valori sînt : (a) valorile **polare,** (b) valorile **vicariante,** (c) valorile **terțiare,** (d) valorile **flotante** și (e) valorile **accesorii.**

În caracterizarea valorilor sau structurilor estetice ale operei de artă, Lucian Blaga are în vedere **satisfacția** creatorului de artă, dar și satisfacția subiectului **receptor.**

Valorile **polare** sau **valorile de sferă latitudinară** sînt alcătuite din doi termeni polari și reprezintă totdeauna un dozaj latitudinar al acestor termeni. Asemenea valori se întemeiază pe tensiunea dintre două structuri opuse (necunoscut și revelare sensibilă, unitate și multiplicitate, raționalitate și iraționalitate, spontaneitate și facere, canonicitate și originalitate). Între aceste elemente „polare" variază numai dozajul elementelor polare, sub formă de variație latitudinară.

Valorile **vicariante** sau valorile **stilistice** sînt expresii pre-figurate de categorii stilistice. Ele sînt susceptibile — spune Lucian Blaga — de a fi înlocuite cu altele de același gen. Această clasă de valori este expresia categoriilor **abisale** — valori constituite în conștiință printr-o „inducțiune emanată din opere de artă, care, la rîndul lor, au suferit în prealabil o modelare pe temei de categorii abisale" (Lucian Blaga).

Valorile **terțiare** aparțin exclusiv sensibilității. Pe cînd valorile polare și valorile stilistice nu au nici un corespondent în ordinea naturii, valorile terțiare au un „pandant" în ordinea naturală a lumii. Astfel, proporția, armonia, complexele intropatice, expresia trăirilor, metafora, pot constitui valori ale sensibilității, dar în timp ce în ordinea naturală ele produc numai reacții atitudinale de „prețuire", în lumea artelor ele sînt „integrate" în celelalte valori. Se supun proceselor de **revelare** și de **pre-modelare stilistică.**

Valorile **flotante** — valorile în care se afirmă specificul artelor și al genurilor în raport cu delimitarea, juxtapunerea sau întrepătrunderea lor — fac posibile **diferențieri** ale artelor și genurilor. Poezia, muzica, sculptura, arhitectura, dramaturgia, cinematografia oferă, prin mijloacele lor specifice, criterii de diferențiere, nu de **ierarhizare.** În plan istoric, în procesul de diferențiere a artelor sînt legate și categoriile **stilistice.** De ele atîrnă — precizează Lucian Blaga — nu atît diferențierea, cît unele aspecte ale diferențierii. Un prim aspect poate fi formulat în termenii următori : Există timpuri și locuri cînd artele și genurile devin cu adevărat **autonome, se juxtapun** ori se combină **osmotic** în aceeași închegare. În primul caz, artele și genurile se realizează prin mijloace care le aparțin în exclusivitate (picturile lui Rafael și Leonardo, de exemplu, sau sculpturile lui Myron și Praxitel, arhitectura greacă veche). **Juxtapunerea** artelor și a genurilor și-a găsit înfăptuire concludentă în **Iliada** și în tragediile lui Eschil, în domurile gotice și în arhitectura bizantină, iar posibilitatea de împletire „osmotică" a artelor și genurilor în una și aceeași operă a devenit realitate în dramele lui Shakespeare, Calderon și Lope de Vega.

Alt aspect al raporturilor dintre arte și genuri are ca obiect dominația unei arte, a unui gen sau a unei structuri proprii unei arte sau unui gen într-un anumit timp. Există timpuri în care artele și genurile se bucură aproximativ de aceeași înflorire și între ele se stabilește un fel de echilibru, care face cu putință autonomia lor (în climate clasice și clasicizante), dar și vremuri în care unele se dezvoltă în dauna altora.

Valorile **accesorii** au rolul de a pune în relief „valorile esențiale". Ele nu țin de esența operei de artă. Prezența lor nu e condiție necesară a valorilor operei, dar lipsa lor influențează negativ recunoașterea unui bun ca valoare. Lucian Blaga deosebește două subclase de valori „accesorii" : a) prima o constituie elementele care izolează o operă de artă. Astfel, un tablou este „izolat" prin „cadru", o poezie este „izolată" prin „forma tipografică" sau prin „felul recitării", o „statuie" prin „postament". Elementele izolatoare nu au doar rostul de a „izola" opera de artă, ci și rostul de a pune în relief valorile esențiale ale operei de artă. „Cadrul unui tablou — scrie Lucian Blaga — nu e suficient să fie cadru, ci trebuie să fie un cadru care, cel puțin, nu alterează și nu stinge într-un mod nimic însușirile esențiale ale operei. Nu poți să pui un tablou din pre-Renaștere într-un cadru care merge cu o fotografie modernă. O poezie nu e voie să o citești cu același ton cu care ai citi un comunicat în proză. Dacă nu o citești cu modulări și intonații, care pun în relief valorile ei esențiale — continuă Lucian Blaga — trebuie să o citești cel puțin într-un fel natural, care să nu altereze aceste valori"; b) a doua subclasă de valori **accesorii** este legată de elementele care fac parte din cadrul general în care este așezată o operă de artă. În rîndul acestor „elemente", care pot înriuri, pozitiv sau negativ, opera de artă, intră natura, cu elementele ei de sensibilitate și semnificație, și operele de artă care, într-un muzeu, încadrează, de exemplu, o altă operă. O catedrală gotică, de pildă, produce impresii felurite, după cum este așezată în cadrul naturii, într-o cetate medievală sau într-un oraș modern.

S-a subliniat (Gh. Vlăduțescu, Al. Boboc, Gh. Al. Cazan, Ion Mihail Popescu) că argumentarea celor cinci clase de valori sau structuri estetice ale operei de artă excelează prin noutate și originalitate și că în „ierarhia" lor se găsește o concepție, în esență, dialectică, despre opera de artă, concepție de mare semnificație pentru estetica operei.

G. Călinescu sublinia cîndva că Lucian Blaga e cel dintîi filosof român care a ridicat un sistem filosofic integral și care a încercat (și a izbutit, adăugăm noi) să dea acestui sistem o aplicare la realitățile naționale. Parafrazîndu-l pe G. Călinescu, se poate spune că Lucian Blaga a dat prima mare schiță a teoriei generale a valorilor în istoria culturii românești **(Filosofia valorii,** terminată de Petre Andrei în 1918, a apărut în 1945, fără recompensele **premiale** cuvenite, iar Tudor Vianu și-a tipărit **Introducere în teoria valorilor** în 1942). Așa că **protocronismul** filosofiei lui Lucian Blaga nu este numai cronologic, ci și axiologic și valabil.

Ion Stroie

Urare

Patruzeci de păsări albe
să ne poarte visu-n zbor.
Patruzeci de ani, ca pruncii
cei crescuți sub tricolor.
Patruzeci de vișini ninși,
mirii nunții făr-de-moarte.
Patruzeci de stele roșii
cu pămîntul cununate.
Patruzeci de ceruri-nalte
ca o iarnă de colind
Ochii noștri din fereastră
nici o umbră nu cuprind
Patruzeci de imnuri noi,
prorocind glasul suprem,
aura vie a țării
să pătrundă în poem.

Valeria Deleanu

Despre patrie

Despre patrie gîndesc cu inima,
Ființa ei
O simt cu tot trupul îngîndurat,
Freamătu-i reverberează în mine
Suite prelungi de ecouri
Întrupate în cuvinte

Cuvîntul țară
E căldat în fluidul fierbinte
De firul gîndirii pătruns,
Un arc nesfîrșit al iubirii.

Corin Bianu

Drapel

Flamură pură și învoltă
Dînd sevelor sublimul țel
Nepieritorul arc de boltă ;
Partidul. Roșul său apel.

Focuri de jertfă nepierind
Înnobilînd o nouă țară
În comunistul ei destin
De eră revoluționară.

Cristian Petre-Argeș

Înscris în istorie

Și a venit ora
Cînd România
A putut să-și deseneze
Marele cerc întregit

Și a venit ziua
Cînd România a pus punct
Și a tras linie dreaptă
Spre viitor

Și a venit anul
Cînd România
Și-a înscris numele
Rotund
În certificatul de naștere
Al REPUBLICII.

Viorica Bucur

Întotdeauna

Vorbele cele mai pline,
Cele mai coapte,
Cele mai adînci
În rotunjimea lor
Pentru țară se aleg întotdeauna...

Pentru țară grîul înflorește
În fiecare anotimp
Nu e zi în care colțul alb,
Îngemănat cu brazda,
Să nu aureoleze
Transparența cerului.

Pentru țară
Mîinile noastre sînt flăcări,
Semne ale comorii,
Pentru țară se aleg întotdeauna
Vorbele cele mai calde,
Pentru țară orice secundă
E ca un joc de fîntîni,
Pentru țară răsăriturile toate
Se primenesc în inimi
Care bat veșnic,
În piepturile-scut,
Pentru țară...

Radu Vaida

Aniversare

Ne adîncim în fapte
Cum piatra în nisip
Pe creste luminează
Al țării trainic chip

Ne adîncim în vreme
Cu brațele de jar
Cîrma-i veșnic trează
În stea de făurar

În pas cu țara trece
Omul călăuză
Așa ni-e gîndul liber
Și doinele din frunză

Marilena Moldovan

Poem patriei

Sînt fructul unui timp al omeniei,
Mă dărui vieții rumen și rotund,
În mine port tăriile tăriei,
Neliniștea izvorului fecund.

Lumina-mi arde sîngele și crezul ;
Semințele-s văpăi învolburate,
Mă dărui tuturor, îmi dărui miezul
Mustind de adevăruri preacurate.

Rodirile-s explozii ancestrale,
Ning sărbători în carnea mea, rotundă ;
Nu m-am lăsat dus de viltori la vale
Ci permanent m-am avîntat în undă.

Ca mine sute, mii hrănesc o țară
Cu spirit fulgerînd din miez de vis ;
Nicicînd iubirea nu mi-a fost povară
Pe-acest picior de glie-paradis.

Sînt fructul unui timp incandescent,
În trupul meu luceferi dau să crească ;
Cînd Țara mi-a cerut, am spus prezent
Pe sfînta noastră limbă românească.

Poem Republicii

Se pregătește astăzi de sărbătoare țara,
De patruzeci de ani aleasă primenire ;
O lume nouă parcă rodește primăvara :
În anotimp suprem, supremă împlinire.

Ni-s liniștile arderi cu flăcări de argint,
Iubirile ni-s flamuri îmbrățișînd cetatea,
În adieri de vise, în adieri de gînd
Din adevăruri simple zidirăm libertatea.

Increderea-n partid ni-i stîncă de granit,
Ni-i dragostea de țară peste Carpați făclie,
Prefigurat ni-i zborul spre steaua din zenit
Ca o lumină albă, ca o lumină vie.

Tudor Matreșu

Dunărea

26 DECEMBRIE 1987

5

LUMINOASE CETĂŢI BRĂILENE

Festivalul național „Cîntarea României", strălucită inițiativă a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost consacrat drept ctitorie spirituală de largi și adînci proporții, care, iată, se adaugă fericit marilor ctitorii economice și sociale ale epocii de glorii intrată definitiv în inimile și conștiințele noastre cu numele — generic al celui ce-a inițiat-o : Epoca NICOLAE CEAUȘESCU. Odată cu stimularea și afirmarea plenară a geniului creator al poporului în ipostaza sa larg democratică de făuritor și beneficiar de cultură socialistă, Festivalul s-a constituit în cel mai viu și dinamic proces de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință patriotică și revoluționară, de promovare susținută, generoasă, a geniului creator al poporului român.

Ca în întreaga țară, și în județul nostru, sub conducerea organelor locale de partid și de stat, s-a asigurat un minunat și eficient climat de promovare a mesajului luminos al Festivalului, de afirmare a virtuților sale. Niciodată ca pînă acum cultura brăileană n-a beneficiat de asemenea conditii, de o bază materială puternică, în plină înflorire care așează județul nostru alături de marile centre culturale și spirituale ale țării. Argumentele sînt impresionante : în noua sa utilizare și functionalitate, Teatrul Dramatic „Maria Filotti" candidează la un loc de frunte printre lăcașurile din țară cu această destinație : în haine aproape noi, se prezintă și Muzeul Brăilei și sectiile sale. Sediul de bază a fost consolidat și organizat muzeistic după structuri moderne, eficiente. Secția de etnografie și artă populară și-a dezvoltat și îmbogățit permanent fondul, expozitiile permanente și-au sporit patrimoniul, au fost date în circuitul spiritual al județului și al țării Casa Colectiilor de artă. Galeriile de artă ale municipiului, Secția de științele naturii etc. De fapt, vechiul centru istoric al Brăilei a devenit astăzi, prin „salba" de institutii culturale pe care le cuprinde, un „impunător" palat al culturii socialiste. În același circuit au fost înscrise noul cinematograf „Central", librăria „Panait Istrati" după Calea Călărașilor, adevărată „Casă a cărții", ca, nu peste mult timp, prin darea în folosință a Casei de cultură a științei și tehnicii pentru tineret, o nouă ctitorie de referință să se adauge „palatelor" culturii noastre. Concomitent, s-a diversificat, îmbogățit și modernizat „spațiul" cu destinația culturală din întreprinderi, institutii și comune : au fost date în folosință arena de vară de la Casa municipală de cultură și Cluburile Navrom și I.J.G.C.L., s-au mutat în sediu nou institutiile functionare de cultură ale județului : Comitetul județean de cultură și educatie socialistă, Școala populară de artă, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, s-a dezvoltat rețeaua cinematografică, drumul luminos al cărtii străbate astăzi toate orașele, comunele și satele județului. Pe drept cuvînt se poate aprecia că Brăila de astăzi, Brăila „Epocii Nicolae Ceausescu", se prezintă ca o impunătoare cetate a culturii și artei socialiste, un impresionant amfiteatru de educație patriotică, revolutionară, un șantier de mari proporții al muncii și creației libere, cu cea mai nobilă destinație : formarea și educarea omului nou, cu o înaltă și activă conștiință. În acest generos climat s-au afirmat virtuțile și mesajul Festivalului national „Cîntarea României", s-a îmbogățit și diversificat patrimoniul cultural-artistic al județului. Paralel cu antrenarea în editia a VI-a a festivalului a peste 79 000 de artiști amatori, tineri și vîrstnici din toate domeniile de activitate, elevi, muncitori, țărani cooperatori, constructori, intelectuali, cuprinși în circa 2 200 formații artistice care au dat substanță și prestigiu potențialului artistic de masă, — au fost obținute în finala republicană 278 de trofee din care 93 locul întîi —, au fost organizate și susținute, în fața făuritorilor de bunuri materiale de pe tot cuprinsul județului, la așezămintele de cultură sau direct la locurile de muncă sute și sute de manifestări diverse : politice, ideologice, culturale, științifice, estetice etc., multe dintre acestea făcînd parte astăzi din fondul de mare și frumoasă tradiție culturală a Brăilei. La loc de cinste, reținem concursul „Omagiul partidului", amplă manifestare politico-culturală și educativă „Zilele culturii brăilene", „Săptămîna complexă a întreprinderii", „Confluența artelor", „Eminesciana", „Zilele Panait Istrati", „Odă pămîntului meu — Mihu Dragomir", concurs interjudețean de poezie patriotică, revoluționară, „Gala umorului desenat", „Memoria peliculei", Gala de teatru „Femeia", erou în dramaturgia contemporană, Concursul interjudețean al rapsozilor „Petrea Crețu Șolcan", „Iarnă românească", „Lotca de aur" etc.. Fiind organizatoare și gazdă a unor manifestări de înaltă ținută și prestigiu, chiar la nivel național, la care au participat oameni de artă, cultură și știință, scriitori, artiști amatori din întreaga țară, Brăila culturală și-a trimis în același timp mesagerii la marile confruntări artistice naționale unde formații ca „Armonia", „Lyra", „Andantino", „Veritas" și multe altele au cucerit frumoase trofee artistice îmbogățind panoplia cu succese a județului.

În același climat revigorator, literatura, muzica, pictura, sculptura au cunoscut o continuă înflorire ; a fost înființat și își desfășoară lucrările permanent și cu mult succes Cenaclul „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, producțiile literare ale brăilenilor își găsesc cu regularitate locul în Suplimentul „Dunărea" din corpul revistei „Luceafărul", care, pe parcursul firesc al tradiției inițiate de marele nostru liric Mihu Dragomir, patronează cenaclul; a sporit numărul expozițiilor personale și de grup, atît cu participarea artiștilor noștri cît și a unor maestri din țară ; s-a consolidat viata cenaclistă a creatorilor brăileni, această înmulțindu-se în mai mare și rodnică măsură în realitatea imediată a județului ; are loc un viu și fertil dialog creator între artiștii amatori și cei profesionisti prin sprijinirea actului artistic amator și realizarea demersului artistic autentic, de calitate ; cele două teatre, dramatic „Maria Filotti", și pentru copii și-au înscris în repertorii, piese de mare succes, în special din dramaturgia contemporană românească, muzeul și secțiile sale desfășoară o rodnică activitate, identificînd patrimoniul local, îmbogățindu-l cu noi valori.

În ansamblul său, Brăila culturală, Brăila spirituală este astăzi prezentă și luminoasă realitate a județului, factor esențial de educatie multilaterală a oamenilor muncii, de formare și promovare susținută a unei conștiințe înaintate, revoluționare, factor fundamental de stimulare și mobilizare a energiilor creatoare în dinamizarea procesului de făurire a noii societăți, aflată plenar sub semnul marilor deziderate și comandamente strălucit formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la tribuna celui de-al III-lea Congres al Educației Politice și Culturii Socialiste. Nicicînd, în tradiția celor 15 ani de participare la marele festival al muncii și creației libere, județul Brăila nu și-a etalat ca acum marile disponibilități în cultură, artă și educație patriotică, nicicînd rostirea nu i-a fost mai înaltă, vibrantă și luminoasă ca acum, împlinind cea mai emoționantă, caldă și sinceră cantată a locurilor, a evului nou, socialist al patriei române.

Dunărea

Destine comuniste

Ne regăsim cu țara la comunistu-i sfat
Noi, fiii săi legitimi, aleșii din popor
Să chibzuim strategic cu MARELE BĂRBAT
La devenirea noastră sub semn de viitor

Purtăm în noi statornic un glorios partid
Prin care astăzi, țara își scrie măreția
Sînt trei cuvinte sfinte spre care mă deschid :
PARTIDUL, CEAUȘESCU, ROMÂNIA !

Supremul sentiment

Bună dimineața preastatornică mare,
Bună dimineața anotimpuri solare
Bună dimineața pămînt strămoșesc
Bună dimineața destin românesc.

Și toate aceste rostiri izvorăsc
Dintr-un suprem sentiment românesc
Luminîndu-mi ca și steaua polară
Nețărmurita iubire de țară.

Ion Smeu

REPUBLICA — 40

De cîte ori mă gîndesc la acel înalt moment revoluționar petrecut în urmă cu patru decenii, îmi spun cu inima că, după Unirea cea Mare, pentru prima oară, a fost posibil ca timpul să-și regleze astfel respirațiile încît totul să se petreacă într-o deplină stare de pace.

Republica. A fost atunci o demonstrație clară că unanimitatea reprezintă o forță care poate elimina violența. Nu era prima dată cînd se impunea acest adevăr, a se vedea fila de istorie înregistrată cu numărul 1 XII 1918.

Republica. „Comisia interimară a municipiului Brăila, întrunită în ședința de lucru din 30 decembrie 1947, luînd act chiar în timpul ședinței de abolirea regelui Mihai, felicită primul guvern al Republicii Românești și asigură că va lupta cu toată hotărîrea pentru menținerea și întărirea Republicii noastre populare" (Telegrama adresată Consiliului de Miniștri de municipalitatea Brăilei).

Republica. Una din cele mai importante victorii de pace după încheierea războiului, strîns legată de instaurarea guvernului democratic, împroprietărirea țăranilor și primele alegeri libere. Partidul Comunist Român s-a dovedit singura forță capabilă să netezească drumul spre organizare statală în consens cu aspirațiile națiunii.

Republica. Vîrsta nouă a patriei. Semnalul de început al unor uimitoare acte revoluționare, între care naționalizarea principalelor mijloace de producție și cooperativizarea agriculturii.

Republica. Oamenii învață să muncească pentru ei și țară, învață să reconstruiască, apoi să construiască, învață să învețe. Și mai învață să trăiască eliberați de exploatare.

Republica 40. Adică Patria la puterea anului 1987. Mai bine de jumătate din vîrsta Republicii, peste 22 de ani, se află sub arcada timpului eroic deschis de Congresul al IX-lea al partidului. Atunci, în acel an 1965, un Bărbat-Erou, care-și dedicase întreaga viață luptei pentru înaintarea patriei și poporului către culmi luminoase, a urcat pe columna istoriei noastre.

Republica. La puterea anului Conferinței Naționale a partidului, ea se prezintă ca ax solar al Unirii și Independenței noastre.

Corneliu Ifrim

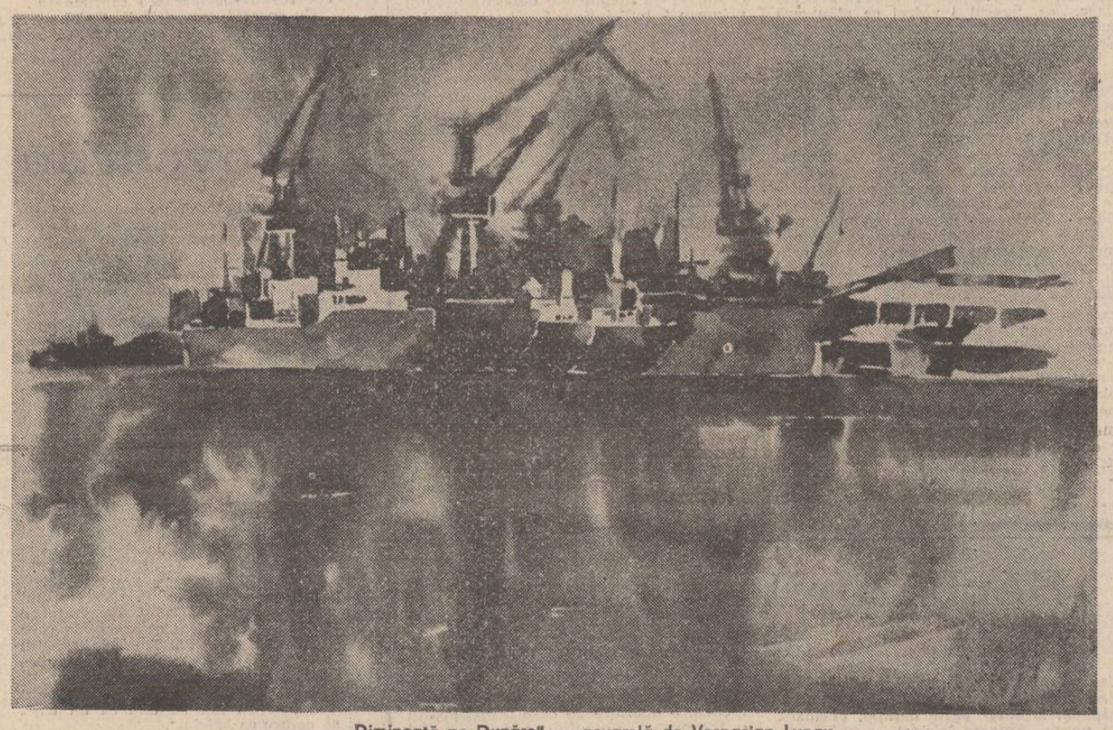

„Dimineață pe Dunăre" — acuarelă de Vespasian Lungu

Dialog despre viață

Pe bunul meu amic Șișu Aurelian cu care am cutreierat Insula cea mare a Brăilei în lung și lat în toate cele patru anotimpuri ale anului, nu-l mai văzusem de o bună bucată de vreme. Dar întîmplarea, acest ritm profund al naturii, mi-l scoase în cale într-o seară de vară tîrzie, cînd mă pregăteam să traversez Dunărea în dreptul Șantierului naval. Agitat, febril, vesel, plăcut ca întotdeauna, mă luă de braț cu-n gest ocrotitor și ferm ; „Înapoi în Insulă, îmi șuflă el la ureche cu o tandrețe ironică, căci nu pe arșiță sau nori cu aer dulce nici pe o zi ucisă de ploaie poate fi ea admirată, ci noaptea cînd răsare luna. Soarele și moartea nu pot fi privite în față, pe cînd luna... spuse prietenul meu cu surisul lui enigmatic, atît de familiar mie. Și apoi, orice contemplare profundă este în mod necesar și firesc un imn închinat muncii și creației. Așa că... Dar, replicai eu surprins, poeții și prozatorii brăileni au scris destule pagini strălucite despre chemările tainice ale acestui ogor imens, în care și-au proiectat chiar propriile lor suflete. Nu văd ce mi-ar mai rămîne mie să..." Slabul meu protest, însă, nu fu luat în seamă. Dealtfel, sugestia ca idee în sine, avea ceva tulburător. M-am decis repede. O slăbiciune, un cusur, o deformație sufletească ? Nimic din toate acestea, ci doar o simplă și nevinovată curiozitate. Resortul ei odată declanșat, iată-mă așadar, urmîndu-i îndemnul, instalați comod, la adăpostul nopții, pe platforma unui șalupad de lemn înalt pînă sub streașina cerului și care marca cine știe ce punct topometric. Nu era un om căruia îi plăcea vorba, ci unul care acționa. Un om al faptelor, deci. În noaptea aceea însă, avea un chef ciudat de a face conversație. Și încă una poetică în care emoția simțirii finaliza spre un lirism condensat. Cu o fire tumultuoasă, adesea contradictorie supusă clocotului existenței cotidiene, acest aventurier al cugetării profunde al cărui fruct era întotdeauna cuvîntul înțelept, îmi devenise de mult prieten. Cu el colindasem ghiolul Șerbanu cu vegetația sa luxuriantă în care știucile hrăpărețe, crapii mari cu spinările negre și somotelii leneși, se zbăteau în pungile năvoadelor, întindere uriașă de apă ce mai tîrziu avea să se prefacă în civilizația cîmpiei de azi. Răsturnați în cite vreo lotcă, duși de valurile adînci ale uitării, seduși de ispita depărtărilor albastre, în tăcerea deplină, mințile noastre năsteau dialoguri scurte și vise lungi, în care eternitatea dura doar o singură clipă. Totul era pur. Acum, devenise alb, parcă fără viață și numai ochii îi ardeau imens, reflectînd în ei strălucirea palidă a lunii și în care ironia și umorul duios se împleteau în mod original. Mă spiona cu coada ochiului. Știa că impresiile adevărate vor veni ceva mai tîrziu. „Vitorul, începu el cu o voce gîtuită de emoție, se cucerește prin visuri înainte de a fi posedat prin experiență ; visul este preludiul vieții. Și cine ne predispune mai mult la reverie decît luna ? Știut este că adevărul îl poți afla mai repede în gîndirea de noapte decît în spiritul amiezii. Și apoi visele și gîndurile sînt pentru anumite firi cum sînt ale noastre, materia frumuseții. Timp de trei zile în fiecare lună ea e ca și moartă, dispărută, ca să reapară și să crească în intensitate. Astru al nopții, evocă metaforic frumusețea și lumina în imensitatea Insulei, trezind acea parte de primitivitate care doarme în fiecare din noi ; este sensibilitatea ființei intime lăsată pradă încîntărilor tăcute ale grădinii ei secrete, a împalpabilului cintec al sufletului, refugiat în paradisul copilăriei sale, restrîns în el însuși, ghemuit într-un somn al vieții, dacă nu lăsat pradă instinctelor sale, abandonat în transa unui frison vital, care ia pe sus sufletul capricios, vagabond, boem, fantast, himeric, la bunul plac al întîmplării." Insula emana o mireasmă încărcată de nepăsare pe care și imaginația mea trebuia să o digere în liniște. Noaptea era proaspătă ca o binecuvîntare iar luna, fără nici un nor în jurul limpezimii sale, părea un obraz cu priviri albe. De undeva, din depărtări neatinse, un zbor al unor gîște sălbatice, imaterial, ca o vigilență în spațiu, sau un dor de geometrie lineară, se pierdea în direcția Blasovei. În stînga și în spatele nostru se detașa precis conturul culmei Pricopanul cu virful ei Țuțuiatu. Cîmpia era parcă în flăcări. Risul ierbii strălucea ca o mireasă la primul sărut din noaptea nunții. Rotunjimea lunii pline șlefuită de propriile ei raze, scînteia pe apa Dunării în marș în milioane de nestemate, ireal de frumoasă și amăgitoare. Nimic nu se clătina și se tulbura. Doar spre sud la țărmul Dunării, cîteva virfuri de plop cu demnitatea lor de străjeri credincioși și fosnetul de mătase al cîmpiei. Percepeam polifonia, modulațiile, valențele, intervalele acelei muzici ciudate, înregistrate de auzul meu cu o acuitate neobișnuită. Căutam să-mi păstrez luciditatea în extazul în care alunecasem, deși o ciudată neliniște ce mă cuprinse devenea aproape o stare convulsivă în interiorul căreia descifram două atitudini diametral opuse ; exaltația dorinței și inhibiția temătoare. Trăiam aceste clipe de vrajă, cu o intensitate arzătoare. Alături, amicul meu afișa un aer de calm și înțelepciune, cu atît mai viu cu cît era mut și care îmi procurau un soi de invidie fericită, deși în întunericul mingiiat de poleiala lunii ce lăsa dire de mister, îi descifram pînda din ochi. Și, într-un tîrziu, prinse a vorbi din nou, cuvintele lui picurînd ca sunetul unor clopoței de argint, cu formidabila lor încărcătură imagistică, acompaniată și de dinamica descrierilor. „Iată, îmi spuse el, arătînd în depărtare o salbă de lumini, acolo se află ferma Rogoz din complexul Șeicu-

Ion Stoenescu

Continuare în pag. a 6-a

„Pîinea, vinul și aerul"

Analizînd lectura povestirii, Roland Barthea propune în volumul „Plăcerea textului" două regimuri de lectură. Primul „țintește articulațiile anecdotei, este interesat doar de întinderea textului și cituși de puțin de jocurile limbajului". Cu alte cuvinte e interesat de ceea ce i se întîmplă discursului. Al doilea regim de lectură e interesat de ceea ce i se întîmplă limbajului, de aventura limbajului. În acest caz cea mai potrivită lectură este „lectura lipită de text". Acesta ni se pare că e cel mai potrivit regim de lectură pentru tipul de proză pe care-l scrie Fănuș Neagu.

În mai multe rînduri prozatorul a declarat că scrie greu. Starea firească e pînda ; „Stai la pîndă pentru a vedea cînd lupul cuvintelor sare pîrleazul în grădini și poduri misterioase", declara recent într-o anchetă a revistei „Flacăra". Starea de pîndă e chinuitoare, e sinonimă cu „munca atroce" flaubertiană, căci, „cuvîntul trebuie adus în situația de a primi lîngă el cuvîntul pe care nu și l-ar fi vrut pereche niciodată". I se potrivește lui Fănuș Neagu ceea ce scrie el însuși în tableta „Canoane de miere" despre Tudor Arghezi : „El scotea din firea cuvintelor partea de cîntec nevăzută și tăinuită din începuturi. Furios pe comportarea prea cuminte a anumitor reguli, el ne-a umplut urechea cu o muzică nouă". Într-o vreme cînd „viața literară cultivă și slăvește eternitatea scriitorului gri", Fănuș Neagu își asumă mari responsabilități față de cuvintele „înaltei doamne, limba românească".

În literatura română contemporană Fănuș Neagu este creatorul unui stil de o frumusețe unică. Limba română însăși, prin povestirile sale, intră într-o aventură a propriei expresivități de o modernitate despre care nu s-a scris mai nimic semnificativ. Fiecare mare epocă literară, și literatura română actuală este o astfel de epocă, își are marele artist al cuvîntului, „aurfaurul" ei, cum ar fi zis Mateiu Caragiale. Pentru generația de prozatori căreia îi aparține, acest rol îl are indiscutabil Fănuș Neagu, căci nici un alt scriitor român de la Tudor Arghezi încoace nu a meditat mai mult și mai cu spor, în vorbe și fapte, asupra cuvintelor limbii naționale. Brăila a dat literaturii române un alt „miliardar de imagini" (E. Lovinescu), după Ilarie Voronca. Stilul lui Fănuș Neagu e „înflorit, plăcut ochiului pentru extraordinara lui culoare, plăcut și urechii care simte împerecherea armonioasă a silabelor barbare" (Eugen Simion).

Cuvintele sînt puse să scapere într-un biliard semantic ce amintește de ideile argheziene din „Scrisoare cu tibișirul". Văzîndu-i ușurința (ușurință ?) cu care își trage seva din „butucul limbii" (metafora i se părea genială lui Nichita Stănescu) îți vine în minte însemnarea lui Ortega Y Gasset care considera metafora drept „cea mai mare putere a omului, că se învecinează cu vrăjitoria și e un instrument al creației, uitat de Dumnezeu înlăuntrul creației sale, după cum chirurgul distrat uită un instrument în trupul celui operat..."

Pentru scriitorul care depune mărturie că „a plecat să se răstignească pe cuvinte, într-o viață de hîrtie" datoria față de cuvintele limbii române este datoria fundamentală ; „cred sincer că limba română, în care m-am născut și pe care o slujesc cu toată dragostea, e pîinea, vinul și aerul fără de care viața noastră nu s-ar lega pe pămînt". În patria sa de cuvinte „nici un cuvînt nu e

Viorel Coman

Continuare în pag. a 8-a

Singur cu luna

Cînd dormim în zbateri de vis
și la streșinile caselor
picură liniștea,
orașul își odihnește străzile.
Cineva adună zgomotele zilei
și frunzele toamnei,
rar, cu mișcări de cosaș
înginînd un cîntec.
E călătorul de noapte
singur cu luna și străzile.

Ion Mustață

SĂRBĂTORILE POETULUI

A apărut recent un nou volum din versurile lui Mihu Dragomir, intitulat, **după o dorință mai** veche a acestuia, **Sărbătorile poetului.** Și de data aceasta cititorul va descoperi un însemnat număr de poezii inedite, după cum ni se atrage atenția în nota ediției, cam tot ceea ce a fost mai valoros prin mapele cu manuscrise lăsate și poetul plecat prematur în neființă.

Așadar, cu acest volum se încheie periplul bibliografic al unui poet a cărui operă nu putuse fi ordonată în ceea ce curent numim biobibliografie. Avem acum o imagine integrală (deși manuscrise și, deci, poezii inedite mai există, însă în număr mic) a creației lui Mihu Dragomir, poet prea cu grăbire trecut în istoria literară și nu în cimpul cercetării contemporane cum poate că ar fi mai normal și mai apropiat de adevăr de vreme ce el aparține generației contemporane. **Sărbătorile poetului** contribuie, ca și celelalte volume editate după moartea poetului, la reevaluarea imaginii pe care cunoscătorii poeziei sale și-o făcuseră despre universul liric al acestuia. Devine tot mai evident că Mihu Dragomir încetează de a mai fi doar poetul perioadei de pînă la 1965, **atît de** săracă esteticește și dominată de monopolul criticii care-și făcuse un instrument canonic și dogmatic din analiza poeziei. Facem cunoștință cu un poet extrem de interesant, ca optiune lirică, cu o activitate laborioasă, desfășurată neîncetat timp de trei decenii, care premerge volumelor tipărite și însoțește printr-o voluminoasă literatură de sertar pe aceasta din urmă.

Prefațatorul ediției, regretatul Mircea Scarlat, ne oferă un scurt studiu critic care pune în valoare începuturile poetice ale lui Mihu Dragomir și, pentru o cunoaștere mai nuanțată a creației poetului, supune unui examen, pe cît de laconic pe atît de exact, perioada cunoscută sub denumirea de proletcultistă, cu referiri la statutul estetic al liricii poetului. Studiul critic acompaniază foarte bine actuala ediție care, pe lîngă numărul mare de inedite, ne oferă pentru prima dată într-un volum unic, o imagine a evoluției poetului.

Este meritul Chirei Dragomir, care îngrijește și această ediție, de a fi ales din vasta operă a creatorului brăilean ciclurile poetice reprezentative pentru a semnala evoluția timbrului liric al poetului, de la înfiripărea talentului său și pînă la așezarea sa viguroasă într-o albie care e numai a lui, într-o voce distinctă, pe care o descoperiserăm pînă acum doar în poezia de dragoste, cu reprezentativul volum **Dor,** unde aducea, cu notă particulară a sentimentului, peisajul tipic brăilean.

Se relevă în **Sărbătorile poetului** că Mihu Dragomir a fost, încă din primele versuri (a debutat editorial la 17 ani) foarte atent la drumul său poetic. Considerăm că nu ne înșelăm cînd afirmăm că Mihu Dragomir a avut totdeauna un program poetic pe care și l-a modificat în timp, odată cu maturizarea prin virstă, și l-a urmărit cu o rară tenacitate. Primele plachete tipărite **(Gînduri prăfuite, Rugă de ateu)** nu sînt incluse aici, iar Mircea Scarlat observa foarte exact referindu-se la ele, că ilustrau un adolescent acaparat, pînă la uitarea de sine, de poezie, mimînd admirabil pe maeștrii virstei de atunci (M. Eminescu, I. Minulescu, Aron Cotruș) și autoinsuflîndu-și poză romantică.

Sărbătorile poetului se deschide de fapt cu ciclurile poetice în care Mihu Dragomir și-a descoperit propria-i personalitate poetică și, odată cu ea, în-

Lucian Chișu

Continuare în pag. a 6-a

La Dunăre, iarna

S-a mișcat un fulg în perna visului povestind cum azi-noapte s-a înecat o corabie plină cu ger.

Venea pe Dunăre cu pinzele de ceață umflate și cînd a ajuns la cheiul Brăilei, umbra Chiralinei rizind, rezemată de-un plop, tocmai își zvînta tălpile cu un șomoig de greieri adormiți. Corabia a înțepenit. Timonierul, un zdrahon pudrat cu scorțișoară-n toate porturile lumii, cu obrajii umflați de vînt, cu palmele înmănușate de aerul aspru, a început să învîrtă timona făcută din mii de norduri și creste de cocoși retezați din podul luminii, lipite cu o răsuflare palidă a cite unui ram nedezgolit încă și cu boabe de mărgăritar aidoma lacrimii de pe obrazul luceafărului. A-ntins o vergea de gheață lovind pleoapele închise ale aurorei, nordurile scofîlcite de ger și crestele-nroșite ale cocoșilor. Timona s-a dat de trei ori peste cap devenind o salcie fecioară pe malul drept al fluviului. La picioarele ei s-a rostogolit un ou de zăpadă în care croncăneau ciorile — timonierul. Deodată coastele apei s-au dezgolit desprinzîndu-se de stern ca să primească ancestrala corabie. S-au văzut peștii mușcînd din ger și cu cerul gurii înțepat de ace dîndu-i drumul în sufletul

Mia Cuțitaru

Continuare în pag. a 6-a

Lumea poeziei

Poezia lui N. Grigore Mărășanu evocă neîntrerupt imaginea unui „paradis" mereu pierdut și regăsit : Fluviul, bălțile, Insula, portul constituie un veritabil spațiu mitic, matricea modelatoare a unui univers poetic naturist-acvatic încărcat de **semnele** lirice ale „eternei reîntoarceri". Motivele acvatic-fluviale, reluate obsedant, exprimă nu numai feericul și spectaculosul vieții (fluviului), ci și dramatismul ei. N. Grigore Mărășanu evocă fluviul tutelar în fiecare carte a sa (**Insula** Ed. Albatros, 1973 ; **Corabia de fosfor**, Ed. Eminescu, 1976 ; **Umbra Fluviului**, Ed. Eminescu, 1979 ; **Enisala**, Ed. Albatros, 1980 ; **Distanța dintre mine și un iepure**, Ed. Eminescu, 1983 ; **Capriciu pentru cele patru vinturi**, Ed. Eminescu, 1986), cu mijloacele specifice fiecărei vîrste poetice. Familiar, ostil, tandru ori nemilos, fluviul devine un fabulos animal mitic — adulat, temut, mereu invocat —, adevărată imagine-emblemă a forței, regenerării și speranței : „Ești asemeni hamalului neîmblînzit, fluviul meu, / mofluz, / ciolănos, / sentimental, / prost plătit, / burdușit de revolte ! / Jugul dulce al erelor ți-a ros greabănul ; / ai bube pe trup, te-am auzit mîriind ca un cîine ! //.../ o stea îngerină vine și își răcește lancea de foc în tine, / marinarul te suduie, / femeile portului te adulmecă, / pescarul rupe din tine cu dinamită /.../ și peste toate rănile tale se lasă pacea / și mreana sare / deasupra apei și cîntă ca o mierlă în zori !" (**Fluviul**, în **Capriciu pentru cele patru vînturi**). Pregnanța sugestivă și forța expresionistă a invocației (à la Carl Sandburg) se convertesc însă brusc în exorcism : „Învățătorule, / arată-mi calea ce duce spre culmea acestei iluminări // Iată, învăț sufletul să se supună caznei prin care valul ți-ai vindecat, / poate ochiul tău din adînc mă va veghea încă o noapte !". O dialectică subtilă a forței umilinței „edifică" psihologic o structură lirică deschisă, un „suflet" poetic generos, încărcat de sugestiile cele mai vii ale realului, dar și de spaimele lui. Dispariția în profundul acvatic semnifică pentru N. Grigore Mărășanu nu numai „fuga" în spațiul ocrotitor, matricial, ci și regresiunea în anonimatul elementarului primordial, — o comuniune cu Marele Tot : „Să privești cu ochii deschiși în adînc / Întinsele cîmpii cu iarbă de mare ; // Peștii plutind imponderabil, / un zbor de fluturi amintindu-ți ; / Leviathanul, corabia de fosfor, / Către nemăsuratele tărmuri purtîndu-te //.../ Să-ți simți trupul înflorind — / iarbă de mare" (**Plonjon**, în **Corabia de fosfor**). **Odihna apei** îl transformă într-o stranie făptură acvatică („Pești cu ochii roșii vin mișcînd din buze / Descifrîndu-mi taina negrului adînc / Și mă văd prin valuri călărind meduze / Cu armuri de oase prinse la adînc"), o ființă a abisului cutreierînd „liniștea de Stix" : „Eram un turn de simțuri înundat / De ochii sturionilor bezmetici". Deși îngînă, o dată (în **Umbra Fluviului**), o **Romanță a corăbiilor vagabonde**, lirismul „de gen" al lui N. Grigore Mărășanu e străin de sentimentalitatea „difuză" ori decorativismul estetic-muzical simbolist. Poezia sa creează o lume a trăirii intense, a pasiunilor puternice, a **patimii** (durere / bucurie), un univers al culorilor vii, crude. Spiritul „posedă" cu lăcomie realul, „supus" printr-un soi de „dulce" violență : „Bateți corăbiile, aceste iepe pur-sînge, / Să le huruie carenele pe pîrtia mării, / Prea lenește plutesc lîngă țărm / Și vîntul le viermuie-n pînze / Cum fluturii de noapte-n vechi gorgane". Această neașteptată „cruzime" exprimă de fapt manifestarea paradoxală a unei **tandrețe** care e mai mult a privirii. Căci, fără a fi preponderent „plastică", imaginația lirică a lui N. Grigore Mărășanu este mai ales **vizuală**, vizualitate manifestă nu numai în momentele de „exuberanță" a percepției, de optimism și culoare (ca în atîtea poeme din **Corabia de fosfor**), dar și în descripțiile „neutre" de peisaje ce devin, sub privirea transfiguratoare, emblematice pentru universul imaginar și pentru stilul evocator al poetului. Melancolia, tristețea, spaima însăși devin „diafane" în imperiul acvatic („Și-un greier alb de spaimă diafană / Ce populează visele cu sonuri, // Cînd noi privim cu ochi de cetacee / Lichide turme ce ne-asediază"), **scufundarea** însăși în adîncul lui instituie un alt ritual purificator, al propriei ființe și al lumii : „Să-ți tragi fluviul peste trup / ca o cămașă, / să simți că te reversi peste maluri, / rana lumii să o speli / cu lacrima curgerii tale". Volumul **Umbra Fluviului** adună tot mai multe din semnele tristeții, recii melancoliii, suferinței. Peisajul atît de familiar începe să se înstrăineze, zeul binevoitor (și ocrotitor) renunță la chipul (masca) benefic(ă) : „Ci vine un timp / cînd liniștea lui cu colți / ne înspăimîntă asemenea / cirezilor de bivoli în delir". „Imnicul drum al debarcaderului" poate deveni, neașteptat, „un cîștig de partea durerii" căci „Nestrunit, calul apei inundă / cum flăcările unei revoluții". Omenescul își regenerează însă vitalitatea propriei naturi ultragiate („Hei, dar noi n-avem timp de lamente !"), spiritul înfruntă elementarul dezlănțuit, irațional (,,Trandafirul sună cornul și adună oști..."). Leacul atotvindecător este tot apa sacră a fluviului : „Lepăd, vai, cămașa ierbii, / îmbrac fluviul, veche boală /.../". „Vechea boală" este „maladia" vitală a regenerării anteice : îndurerat „sălaș al umbrei", înfricoșată „gură a focului", fluviul este adăpostul, suferința și eliberarea poetului : „Nimic nu te mai poate smulge / din dragostea chinului pe apă /.../". La început mai mult „explozii" ale sentimentului și imaginației, cu respirația lirică scurtă dar densă, configurația plastic-muzicală a poemelor lui N. Grigore Mărășanu cîștigă, în **Umbra Fluviului**, în echilibru. Structura formală, elastică, relevă, prozodic, preferințe de factură în general clasică, cu efecte, uneori, de muzicalitate și atmosferă simboliste (mai puțin, poate, sentimentul de artificiu exhibat uneori de acestea). Pasta strălucitoare, Hamanda", a culorii înghețată, alteori, parnasian : „Bravi pești de aur, cu guși le pline, / de grîul mării, ca dropiile zburați, / cu spaime în ochi, cu răni de ostii / și de harpoane în carne / /.../ vînzătoare subțiri pescuiesc / lenește, cu mîini de porțelanuri. // Azi sufăr pentru voi, că văd cum / vă atîrnă pîntecele flasc, ca ugerul / vidrei ce alăptează sub ghețuri, / trupurile voastre tari de altădată / ca lamele unor săbii de fildeș șclipind". Lirismul lui N. Grigore Mărășanu evoluează treptat (fapt revelat deja de ultimul ciclu al volumului **Umbra Fluviului**) către poemul de largă respirație, în vers liber, viguros (stil Whitman-Sandburg-Neruda), poem ce caută dincolo de (și în pofida) discursivității specifice condiției sale, o anume densitate și pregnanță expresioniste : „Noaptea, cînd benzile de magnetofon / perforează somnul ca niște mitraliere / cînd șobolanul cu pîntec năpîrlit / scotocește, în pas de vals, prin boxele / cartierului /.../ E ora cînd mașinăriile răsuflă, / coșuri de fum scuipă spre cer / rugina civilizației ; cînd omul-caracatiță / cu o mie de mîini de oțel manevrează / clandestin și comod manetele obsedantelor gaze... // ... / cînd în armură de beton orașul doarme / el, suflet gol, cu fum și gaze sufocante umple cerul !" (**Nopți în șir mi-am adus poemul să vegheze la fereastră**", în **Distanța dintre mine și un iepure**). Leviathanul mitic, spaima ancestrală a sufletului tînăr și pur, e acum orașul „tentacular", devorator ; „Devoratoare gușă, orașul ăsta, prieteni, / chit sur venit din mare să nască pe uscat. / ... / ". **Sindromul modern** de „smog și de gunoaie duse-n vînt" e un stigmat definitiv pe care doar fluviul primordial, acvaticul matricial îl poate acoperi, purifica („E aici fluviul către care alergăm de o viață ! strigam : / ... / "). „Visul de primăvară" al liricului agrest înghițit de leviathanul orașului modern nu este atît idealul sămănătorist al „vieții la țară", pure și simple, cît sentimentul dizolvant al golului interior, al ruperii de elementarul resimțit ca esență autentică, organică, a ființei. Poemele „ecologice" ale lui N. Grigore Mărășanu — în special ultimul ciclu al volumului **Distanța dintre mine și un iepure** — au forța discursivă și accentul patetic al veritabilei pledoarii : „Tu, / care deodată cu pasărea ai văzut peștele plutind / ca zeul cel bun adormit în valuri, / ... / vorbește-i cît mai e timp acestei mult grăbite lumi / despre durerile mării". Nesfîrșitul, năucitorul vuiet citadin și „farmecul vieții în comun" („conductele traversează pereții ca izvoarele subterane / în ele apa clipocește și adoarme după ce spală / creierul poetului de urma cosmopolită a visului") nasc, chiar și acum, în poezia lui N. Grigore Mărășanu, un sentiment intens al naturii, un „dor fără spațiu", renăscător, pentru viața elementară ca viață integrală. Desfăcut de legăturile sale organice cu naturalul-matrice, poetul imaginează — ca altă dată Ion Gheorghe — o paradoxală dar simptomatică invazie a ierbii : „Iarba necosită de mii de ani / e în desfriu // Petunia stringe de git / philodendronul. /, Șarpele e încolăcit de broscuța nurlie / vulpea — de mierlă. // Pînă la streașina zilei a șaptea / înflorește absurdul". **Lumea în oglindă**, din **Capriciu pentru cele patru vînturi**). Rupt de lumea acvaticului și vegetalului, care este lumea adevăratei sale naturi, el presimte o revoltă a elementarului, mai mult subterană, dar nu mai puțin neliniștitoare chiar în manifestările ei obișnuit / aparent-fericite (**Viața de vie**). Naturalul înstrăinat de veritabila sa esență sfîrșește însă prin regăsirea ființei sale originare. „Parabola" puiului de cuc din poemul **Incurabilul Don Quijote** exprimă și această întoarcere la sine care e și o recucerire (o reconstrucție). Tentația stilului „parabolic" pare dominantă în volumul **Capriciu pentru cele patru vînturi** : un stil al meditației implicate în (mai mici ori mai întinse) „povestiri" melancolice care, deși mai sărace în „eruptie" lirică (exprimă alta virstă poetică), au o anume noblețe, o eleganță specifică a sentimentului și o acuratețe matură, elegiacă, a decorului. La virsta asumării patetic-resemnate a propriei condiții, a determinărilor rigide, suferința însăși, nepotința, nu mai produc durere, disperare, ci un fel de melancolie detașată : „Îmi priveam trupul întins. / ... / se zvircolea ca sturionul / cu virful cîrligului în burtă. // Sufletul, / care credeam că e cea mai șubredă parte din mine, / ce liniștit privea !". Abandonarea intermitentă a lirismului și tot mai puternica ispită a prozaicului nu alterează prospețimea privirii și simțul decorativ, linia delicată a desenului (**Haiku; Acord**). Vitalul cîntăreț al „destinului ecologic" din **Distanța dintre mine și un iepure** e, în **Capriciu pentru cele patru vînturi**, un spectator tot mai tăcut, un artist mai sobru, dar la fel de atent, de sensibil la viața naturalului („Trebuie să fie pe aici, pe sub frunze, / o lume mai înțeleaptă care așteaptă îngerul"). Patetismul cenzurat, conținut, al imaginației relevă ca prezentă, în adînc, o **simpatie** profundă, o participare organică la viața elementarului.

Virstele poeziei lui N. Grigore Mărășanu inscriu „jocul" dialectic al vitalismului și melancoliei, într-un teritoriu liric original, univers imaginar structurat de mitologia „acvatică" a Fluviului și Insulei, curgerii și permanenței.

Tudor Mușat

CULORILE

Împlinirea virstei de 50 de ani prilejuiește pictorului Vasile Gaiță deschiderea, la Galeriile de artă din Brăila, a celei de a doua expoziții personale de pictură. Acesta este rezultatul nevoii, acut resimțite, de confruntare directă cu un public larg, căruia pictorul să-i prezinte realizările sale cele mai recente și de la care să primească sau nu confirmarea.

Alcătuită, în exclusivitate, din lucrări realizate în vara acestui an, expoziția surprinde printr-o motivată repetiție a subiectelor picturale, a schemelor compoziționale și a rezolvărilor cromatice. Temele favorite ale pictorului sînt naturile statice cu flori în vas și peisajul brăilean al Dunării. Acestea împun lui Vasile Gaiță două tipuri de imagini : redusă la motivul principal, izolat în prim plan, în centrul tabloului în natura statică, și puternic orizontală, mizînd pe efectele perspectivei cromatice, în peisaj.

Intenția cu care Vasile Gaiță a abordat aceste lucrări a fost aceea a realizării unei sinteze dintre formă, culoare și lumină. A urmărit să obțină, prin simplificarea compoziției și claritatea cromatică, un limbaj plastic potrivit temperamentului său luminos și senzitiv, cu care se apropie de spectacolul naturii, în care nu caută taine și căruia nu-i pune întrebări, ci îl înregistrează cu toată bucuria de a-l pune, repede, la îndemîna celor care vor să-i împărtășească sentimentul.

Cu această expoziție V. Gaiță ne spune pentru cine și cum pictează, apropiindu-se de ceea ce, ca artist, se străduie să înțeleagă și să cucerească.

Maria Stoica

Poveștile copilăriei

După ce debutează cu o plachetă de versuri, „Incidențe incisive" la editura „Litera" în 1976, medicul brăilean Gheorghe Dachin publică în 1984 o interesantă carte pentru copii „Singur cu soarele". Autorul evocă o copilărie fericită în lumea arhaică a satului, într-o familie de oameni cinstiți și „buni ca piinea caldă". Cele 16 povestiri se organizează într-o structură coerentă și prezintă întîmplări hazlii sau dramatice petrecute de la primii pași în viață pînă la pierderea copilăriei în anii aspri ai războiului. Povestirile sînt scrise la persoana întîi, modalitate narativă care sporește senzația de autenticitate. Un sat de cîmpie, o familie de țărani, doi copii care-și trăiesc cea mai frumoasă virstă în care fericirea pură de a fi se împletește cu inițierea în tainele vieții. Copilul e „ca argintul viu". Mama ține copilul „sub aripa ei", dar cînd zilele erau frumoase, cînd soarele era strălucitor viața devenea „un freamăt de bucurie". Cînd copilul descoperă lumea satului, descoperă o lume trăind după legi străvechi în care omenia este prezentă. Auzind limbajul obștei copilul observă vrăjit „suveica sprintenă a vorbii cu două sensuri". Descoperă „rostul cuvintelor", văzînd că ele „uneori pot să taie ca un cuțit și să usture ca briciul".

Legile satului sînt legi străvechi pe care nimeni nu are voie să le încalce. Cînd totuși legile sînt încălcate, copilul observă că acela care le-a încălcat e un străin. „Judecata obștei" e sfîntă. Triumfă „legea pămîntului" nu „legea bitei". Pentru copil aceasta este una din cele mai importante „legi care nu se uită". Însă, încet, copilul descoperă socialul, descoperă lupta pentru existență, răul, bucuria, tristețea, binele. Toate povestirile se consumă în regim solar. Soarele tutelează acest spațiu pur al copilăriei : „discul de lumină se rotea în văzduh ca pasărea măiastră din poveștile mamei". El e un simbol al vieții : „dar cînd soarele de primăvară bătu în ferestre cu pumnii plini de aurul luminii, parcă s-a trezit în noi o altă inimă, care a început să bată puternic. Era dorul de viață".

Copilăria evocată, desigur cu mijloace mai simple, a lui Nică al lui Ștefan al Petrii și a lui Niculae Moromete. În finalul volumului copilăria e întunecată de război. Satul rămîne fără bărbați. Locul lor e luat de copiii pe care durerea îi maturizează.

În vara acestui an Gheorghe Dachin este prezent în librării cu a doua sa carte de povestiri pentru copii intitulată „Poveștile băncii" apărută la editura „Ion Creangă".

Faptele povestite sînt tot ale unei copilării în care fericirea se împletește cu inițierea în tainele vieții prin întîmplări semnificative, prin „lecții care nu se uită". Pe scurt, despre ce este vorba ? „Aurul luminii" soarelui adună într-o vacanță de vară copiii cei mai buni din școlile județului în tabăra de la Lacul Sărat de lîngă Brăila. Tabăra este „cetate", deci spațiu închis, cu reguli ce trebuie să funcționeze ireproșabil. În ea „vibrează de tensiune viața plină de frumusețe și bucurie". Elevii sînt la virsta intrării în adolescență, au personalitate : „în tabără fiecare elev era un cineva al școlii sale". Întîmplările povestite se desfășoară pe toată perioada, din prima zi pînă la serbarea focului de tabără. Totul decurge normal pînă într-o noapte cînd unul din elevi pentru a demonstra colegilor că nu este un fricos, fuge din tabără și vrea să traverseze înot lacul. În urma unor peripeții e salvat dar e limpede că trebuie făcut ceva pentru a spori frumusețea zilelor de tabără...

Povestirea „De la un bulgăre de zăpadă" este o pledoarie pentru „cinste și curajul răspunderii". În „Compunerea" este povestită o parte din copilăria lui Florian Mîndru. Bucuria regăsirii familiei modeste numeroase dar fericite după ani de înstrăinare, este descrisă de autor cu un talent deosebit. Un elogiu adus sîrguinței, tenacității, dorinței de a fi cel mai bun la învățătură, împotriva oricăror opreliști, este povestirea „Teza la matematică". Acestea, și altele ca acestea, povestesc întîmplări firești de pe băncile școlii, prilejuind auditoriului din jurul băncii (și cititorului, desigur !) veritabile momente de reflexie. Sînt întîmplări adevărate spuse de însi care pariază pe calitatea de martor, fapt ce le sporește autenticitatea. Dar trei din povestiri sînt spuse de oameni maturi. Și inginerul agronom și medicul taberei și cercetătorul povestesc întîmplări dureroase, dramatice de la virsta copiilor taberei. Dar pentru copiii de azi acestea sînt „povești incredibile". Pentru ei „schimbările survenite în vremea noastră" au schimbat fundamental realitatea copilăriei. Pe fiecare pagină a cărții este evidentă bucuria de a povesti a autorului. Dialogul e viu, limbajul oral e bine stăpînit și presărat cu numeroase expresii din limbajul adolescenților. Și peste toate, o discretă undă moralizatoare care sporește valoarea cărții.

Căci în „Poveștile băncii" e vorba, în ultimă instanță, despre adevăr și dreptate, despre frumusețe și muncă, despre recunoștință și onoare, despre părinți și dăruire.

C. Viorel

AUREL M. BURICEA

Suprafață de gheață

vara bea imensitatea cîmpiei
litere de dor intră-n circuitul naturii
amintirile ruginesc în noapte
ca o trăsură fără stăpîn
uitată într-un hambar cu fîn
vine toamna iubito vine octombrie
și-n lumina singurătății casa părintească
respiră sufocată de iarba amară
la răscuci de vînturi fîntîna a secat
de așteptare
la marginea grădinii rațiunea
gîrbovită de timp neagă inerția
și-atunci o catedrală licărește în nori
oglinda tinereții mele — cristale
de zăpadă
presiunea nopții învingînd cuvîntul
aștept un semn de dincolo, tată,
spiritul domină gravitația cum numai
o formulă principiul sau logica fiind
religia matematicii,
religia unei lumi învățată pe de rost
o, cum uităm să îmbogățim lumea
scăzînd viața mea dintr-un sistem
de referință
cînd cunoașterea ia lecții de zbor
depărtarea dintre noi fiindu-i aripă
„ne-ar trebui o înviere pe măsura
tăcerii dintre noi"
o lacrimă în care cerul să se-adape
cum cerbul hăituit lingîndu-și rana
și moartea avînd sare pe limbă
și doar gîndurile mele trec prin sorî
cum electronii într-un fir de sîrmă
pe acest tărîm sufletul meu electrocutat

Acustică

toate oglinzile toamnei
se răsfață privind
ridurile tristeței mele

amintirile și-au pus cenușa
verii pe cap
și străbat cîmpia înapoi
prin orizontul unde
lanul de floarea soarelui
intră-n rezonanță
cu plînsul mamei

Cumpăna

nu-mi încerca puterea,
vînătorule,
făcîndu-mă să măsor
distanța de la materie
la spirit
prin cîntecul meu
înăbușit în gușă,
spuse ciocîrlia
în timpul ce zborul
torcea firul de plumb....

CANDIANO PRICEPUTU

Nerantsula

O, fluviu stins de fierberea răchitel
și tu pierdută rază vegetală
din botul lotcii ruptă ca tăcerea
s-a strîns în noapte lunecînd spre sine
un șarpe treaz îmbătrînind durerea...

tu n-ai izbîndă-n semn s-alegi sorocul
dar vîntul răscolește piatra zilei
și peste umăr haină ți-l arunci
să-i simți orgolioasă-mpresurarea
de-atunci, lumina mea, de-atunci

...bărbații vin deplini să-ncerce țărmul
și-i însoțești cu cer dispreț undu-i
cînd scrijelă cu visla cornul lunii
și mai ales cînd îți presimt culoarea
și-n tăietura plasei vii sînt crinii...

VIVIANA IOAN

Plutire

Lunecam
Printre șoaptele tale
Răsucită pe valuri...
Femeile mării țipau
Atîrnate pe maluri

Te știam
Între buze de scoici
Pîndindu-mi tăcerea...
Ochi în abis se iubeau
Așteptîndu-mi căderea

Năuceam
Nechezînd-cai-de-mare
Tremurînd că te doare...
Nu credeam, alergînd
Că-n adîncuri se moare

Retrăire

Să taci ascuns pînă te îmbracă seara,
soarele a apus, aburi se tot încintă din
pămînt, jertfa zilei, adulmecă să
te-mbeți, ah, izul, îți vine să plingi, să-ți
storci iubitele-ți celule, ai pleca după
aburii aceia, dar gustă, ziua aceasta
miroase la fel.

Copilărie

Trupul unei clipe ca o zvîrlugă s-a
răscolit în mare săgetîndu-mi puterile,
spumele mi-au pierit fără glas pe obraz,
unda aceea a venit, cînd mă roteam cu
tine la bilci...

Mîna

Desprind teribila coajă a nopții lipindu-mă ca o carne de simburele tăcerii greu, să mă înfior cu pulsul magnific al miezului, strecurîndu-mă, limfă secretă, pe coridoarele trepidînd în lumină de dincolo, unde toate jucăriile lumii s-au învălmășit, îmi caut palatul, voi aduna jilț cu jilț în sala cea mare, în peștera pe care o involburez ca pe-o bulboană, ascultînd încă scincetele născute de freamătul mîinii printre coloanele albe, mîna din întuneric.

GEORGE VIRGIL STOENESCU

Anatomia melancoliei cu Dan Setlacek

Întîi să-ți amintesc
De pași prin seri și-ngenuncheri tăcute
În cercul privilegiului furat...
Curgea mai jos de privirile mele
Sarea ce te-mputernicea în salt.

Cine știe de ce albul odăii
îmi era infinit
Și ochii pe care-ntotdeauna i-am iubit
Mă-ntîmpinau în unghiuri credincioase
De singurătate printre oase....

Ciudat cum sunt răgazul ți-l dădeam
Numai în Grădinile Ursului
Cărți mici ușoare foșneau în mîinile tale
Marginile albe le vedeam cum pier...
Doar noi stăteam cu fața către cer.

Acum prin ochiuri de timp contemplu
Țesătura eterică a contrapunctului
Și simt întărindu-se acea parte din noi
Care în copilărie se oprește mereu
În marginea privirii
Fără să invadeze spațiul cuprinderii.

Tu îmi vei spune că eram
O ființă promițător de vie,
Că „lumina din ochii mei"
Era certitudine-n nimic.

Înțelept sărutam mîinile
Călăreților în goană
Spre Castelul din Cîmpie
Și pulberea o binecuvîntam

Îmi vei spune toate acestea și altele...

Sărbătorile poetului

Urmare din pag. a 5-a

dependența față de modele. **Înger codeier, Edgar Allan Poet, Lebedele de zăpadă, Minutar peste neîmp, Fecioara în negru, Antares**, cicluri prezente în acest volum în proporții diferite scot la iveală un poet cu o conștiință reală a propriului destin, o poezie cuprinsă de dorul, tulburătoare, plină de simbolurile care-l vor urmări toată viața. Practic în ciclurile poetice din început se întrezăresc toate căutările din maturitate, linia de continuitate fiind, din cînd în cînd, ascunsă în „meandrele" virstei. Din materia, la prima vedere poetică dar amorfă, acestor cicluri s-a născut ulterior acea poezie a aspirației către necunoscut devenită, prin esențializare, vis stelar și transformîndu-l pe Mihu Dragomir în întîiul nostru poet al cosmosului, nu ca viziune filosofică, ci ca emoție a căutărilor cu care se confruntă astăzi lumea științifică, ca vis icaric. „Capitolul" amplu, intitulat aici **Quovadis**, întîlnit în alte volume cu titlul original **Carnet de campanie**, se va prelungi în timp, trecînd în cîteva cazuri, cu fragmente întregi, în **Războiul și Întoarcerea armelor**, volume apărute în perioada de maturitate a poetului. Același lucru se poate spune despre poezia de dragoste a lui Mihu Dragomir.

Iată, așadar, că această ediție facilitează cititorului nu numai întîlnirea cu Mihu Dragomir, dar îi oferă și posibilitatea de a-l „descoperi" într-o ipostază nouă „insolită", aceea a continuității de gîndire pentru fiecare epocă de creație, care a fost, de obicei, însoțită de o declarație poetică. Tot astfel, la originea poeziei sale patriotice, militante, cunoscută mai ales prin ceea ce Mihu Dragomir a tipărit în cursul vieții, se află mai puțin cunoscutul, dar foarte importantul **Manifest poetic**, tipărit la Brăila, al cărui principal editor a fost.

Îngrijitoarea ediției a făcut, de asemenea, o operație pe care însuși poetul o începuse. Nemulțumit de propria-i creație tipărită, pe care voia s-o reelaboreze artistic, Mihu Dragomir trecuse la un examen sever asupra operei, renunțînd la tot ce era caduc sau nu putea suferi o reformulare. Grăitoare sînt în acest sens volumele tipărite pe care a lucrat, unde puține versuri și-au mai păstrat forma inițială, din tipar. Acest gînd al poetului l-a împlinit editoarea, oferindu-ne mai cu seamă din poezia deceniului al VI-lea numai acele poezii (citeodată redate fragmentar) care pot corespunde estetic în fața cititorului contemporan. Operațiunea, care s-ar putea numi de „chirurgie estetică" era necesară, era în folosul, și nu în ultimă instanță cu acordul testamentar al poetului. A fost astfel scoasă în evidență o parte importantă a creației sale, sufocată de „imperativele" epocii. Îl reîntîlnim în aceste fragmente pe poetul patriot, autorul celei mai memorabile poezii dedicate actului istoric de la 23 August, pe cîntărețul inspirat al frumseților patriei sale, al victoriei proletariatului călăuzit spre lumină de partid, pe poetul omului comunist făuritor, sub conducerea partidului, al destinului său. Este vorba de o poezie care-i face cinste, emoționantă prin sinceritatea trăirii.

Avem în **Sărbătorile poetului**, deși e impropriu să spunem astfel datorită prezenței ineditelor, dar tocmai prin repartizarea creației în volum, o primă antologie poetică Mihu Dragomir. Acum, cînd există întreaga operă a poetului tipărită, se ivește, ca o consecință a valorii acestei cărți, necesitatea unei ediții critice în mai multe volume care să-i ordoneze întreaga creație.

Dialog despre viață

Urmare din pag. a 5-a

ță, al cărui șef Șerban Mihalache a obținut o producție de orz de 9 200 kg la hectar. Dincoace în stînga și apropierea noastră se găsește ferma Gemenele din complexul Filipoiu avînd ca responsabil pe ing. Novac Ion cu o producție de 7 500 kg la hectar. Succese a obținut și ferma Băndoiu din complexul Tagău cu 2 800 kg mazăre la hectar. Înființată în anii 1961—62, Insula mare a Brăilei, acest uriaș bazin cerealier al țării, a dat prima ei „șarjă" în 1964, pentru ca în 1970—71 să ocupe primul loc pe republică. În 1972 realizează cea mai mare producție, iar 12 ani mai tîrziu atinge recordul. Cincizeci și șase ferme vegetale, nouă zootehnice, 72 000 ha irigate, 50 km șosele asfaltate, 60 km pietruite, 5 600 locuri de cazare, sînt tot atîtea cifre ce pot impresiona pe oricine. Dar oamenii ? ! Maeștrii ai recoltelor bogate, aruncîndu-se în arșița cîmpiei, deșelenind pămîntul, făcînd deci muncă de pionierat, iubindu-l ca pe ei înșiși, avînd și eșecuri fiindcă fără ele nu se poate, în dialog permanent cu natura, păstrînu-și însă identitatea, s-au implicat puternic în dezvoltarea județului. Și nu exagerez cînd afirm că s-ar putea scrie cărți întregi despre lupta titanică de zi și noapte, împotriva inundațiilor de primăvară. Cînd vei scrie la gazetă să nu uiți a pomeni numele tractoriștilor : Sinia Ion, Rață Gheorghe, Cobăț Paraschiv, Șoarece Constantin, Mihalcea Dumitru, Bădeț Ion. Și nici pe acel al specialiștilor fruntași : Matei Ion, Puschiță Ștefan și Purcărea Nicolae. Poate vei adăuga și ceva despre secretarul comitetului de partid Bidică Ștefan, un personaj parcă sculptat în lemn sau dăltuit în piatră care își cunoaște oamenii și realizările în chip impresionant. Să descrii în articolele tale din datorie morală, nu din alt motiv, rodnicia muncii acestor oameni minunați, făuritori de bunuri materiale, ce au aderat cu trup și suflet la prefacerile majore ale județului și Patriei. Și să mai scrii acolo, am auzit vocea de lîngă mine ca un ecou nocturn venit de departe, că flacăra reputației Insulei, crește pe măsura trecerii vremii. Cortina nesfîșiată a uitării nu se va lăsa niciodată asupra ei, fiindcă ea se înalță ca o realitate permanentă a bucuriei și a freamătului vieții unor colectivități brăilene, ce s-au identificat cu această întindere uriașă de cîmpie, a cărei frumusețe nu vom sfîrși niciodată a o explora. Insula mare a Brăilei ! Ce forță de primă magnitudine în circuitul economic al patriei noastre !" Și el tăcu, fiindcă totul fusese spus cu tonul definitiv și doct a celui ce le știe pe toate și care nu suferă replică. Tăcere deplină a gîndurilor în trecerea grăbită a orelor de noapte. Luna din cerul acela mirific al nopții împrăștia harfe albastre în văzduhul pur, încălzind amintirile. Țîrîitul continuu al greierilor, discul lunar deasupra cîmpiei secerate mirosind a grîu care ne-a lăsat piinea pe masă și se odihnește ; dar se odihnește ogorul vreodată ? Trimbița nostalgică a primului cîntat al cocoșilor și la urmă de tot geana răsăritului venind dinspre Blasova, acea potcoavă uriașă de apă în care se oglindesc munții Măcinului.

La Dunăre, iarna

Urmare din pag. a 5-a

apei care pulsa de lut galben încă de la facerea lumii, lut care sub o inimă obosită se va transforma în nuferi. Se auzea căzînd gerul — bănuți de argint pe care-i schimbă zarafii nopților lungi ca fuioarele de ceață pe somn și iluzii și te aștepți ca din gurile lor mari, căscate aidoma canalizărilor care nu mai absorb puhoaiele de apă să răsară vidre de albastru senin sau iarba ce va despica gerul ca pe un buștean al ielelor așezîndu-se apoi singur pe o vatră ca să transforme singurătatea odăilor și pereților într-un zumzet subțire semănînd cu al albinelor cînd fac vizitele lor de curtoazie sau de lucru în cupele florilor. Genunchii lunii sînt peticiți cu nori grei, lucrurile aburesc distanța de la tine la tine în odăile ce te țin captiv și doar perdeaua slobozește pe la colțuri un fluid ușor ca sîngele frunzelor adormite ; toate celelalte lucruri sînt opace, cu sîngele îngroșat și negru ca vinul tăcut din butoaiele care slăbesc cu fiecare sărbătoare.

În fiecare colț te aștepți să te lovească osul unui urlet de lup făcîndu-te să te răsucești bezmetic ca un fulg de nea.

Cîinii vîntului se gudură lîngă fiecare val, iar mănușa aspră a cerului pogoară pe obrajii ceților care-ncep să urce treptele spre oraș zgîriindu-se în spinii mumificați ai trandafirilor — singura amintire a florilor — și singerează ușor ca o ploaie nesfîrșită și măruntă ce pîndește-n întuneric să-ți roadă oasele.

Un noiembrie cu galoși de frunze cusuți cu un fir de ceață și unul de noroi, cu genunchii juliți de asfaltul drumurilor, urmînd mîna care se-nchină cu trei știuleți de porumb mai grași ca brazdele întoarse pentru somn, de unde țîrîie cîte-un greier zăpăcit un psalm tîrziu în nările vîntului făcîndu-l să se ridice în două picioare. Mîna indică floare-apune, cardinalul pus la dospit pe care-l va frămînta viforul să-l așeze -n vetre.

Liniștit suie fumul cîte unei case pe cărările cerului unde dorm privighetorile și lăstunii iar în sîngele nostru se aude foșnind o stea ca un copac înfrunzit, strigătul răgușit al mieilor sau cerbul boncăluind pe urmele carului mare care scîrțîie-ncărcat de secerișul stelelor.

D.C. MUNTEANU

Cîntec

Noaptea răsună-n vraja cu parfum
Rostită-n rime nărăvaș ascunse,
Tăcerea lunii cîntă și acum
Taina poveștii veșnic nepătrunse...

Și, parcă, viața asta nu e fum...
Cu ceva straniu visele-mi sînt unse,
Noaptea răsună-n vraja cu parfum
Rostită-n rime nărăvaș ascunse.

Și haina trudei care ne ajunse
În așteptare, plînge lîngă drum,
Mi-aduc aminte numai ce mă-mpunse :
Doar ochii tăi ce ard cumplit și-acum.

Noaptea răsună-n vraja cu parfum...

Iarna, cîndva...

— fragment —

VASILE RUSESCU

„Lupii, băăă !...“

Un răcnet gîlgîit, neomenesc, a trecut ca o plesnitură de bici peste marginea amorțită a satului, care picotea la lumina slabă a feștilelor sub povara unei ierni aspre și tîrzii. Venea dinspre pădure, de pe Vadul Stavirnei, unde ținea canton Pue Viști, și ieșise din gîtul lui moș Țircă, prins parcă în laț.

Aici avea vatră mogul, gonit din pragul casei de fecioru-său, Dănilă. Dar satul știa că în gura ăstuia curgea veninul nevesti-sii, care nu răbda mirosul de oaie zbicită pe care socru-său îl aducea în casă odată cu cîrdul ce li-l băga pe poartă de Sfîntu Ignat. Și de cîțiva ani, moș Țircă nu mai acira la mîna lui Dănilă, și nici nu mai aștepta ca ăsta să-și dea inima pe față ; intra de soroc cu cîrdul în bătătură, număra vitele, îi punea în mînă toată strînsura, și-și lua apoi drumul spre canton, unde Pue Viști, om cu suflet larg, îi dădea adăpost și-o îmbucătură, cît ținea iarna. Nu degeaba, că moș Țircă nu era omul care să cadă pe capul cuiva sau să întindă mîna la pomană ; mai ferea pădurea de mînă străină, mai stringea bureți pentru casa pădurarului, în fine, zi, noapte ieșea fumul pe bornul cantonului și asta era o grijă mai puțin pentru Pue Viști și una pe deasupra pentru cei cu gînduri rele.

Asta, pînă în desprimăvărare, cînd dădea mustul răpezii. Atunci moș Țircă se pomenea în prag cu fecioru-său care, după ce-l întreba într-o doară „ce bă, mai trăiești !“, îl momea cu aceleași vorbe, că bătrînul nici nu-l mai asculta ; își căuta bățul și-o lua înainte spre sat, cu Dănilă în urma lui, care îl îndemna spre casă că i-a făcut nevastă-sa o plăcintă cu dovleac, cum îi place lui, și-o pereche de ciorapi pe cinste.

Și-o lua moș Țircă de la capăt, pînă de Sfîntu Ignat, cînd venea iarăși la canton să ardă toată iarna soba lui Pue Viști și să-l ferească de o grijă în plus.

El strigase din ușa cantonului cînd văzuse — și ce văzuse !! — căci, mai încoace, așa zicea : „și cum vă spui, mă fraților, cînd am dat cu ochii de haită, că de simțit am simțit-o cînd trecea Dunărea, și ce mai pîrîia, mamă, mamă !, mi s-a făcut părul măciucă și simțeam cum brumăria mi se ridică pe creștetul capului. Trosnea pădurea de parcă ar fi scăpat Cioaină, văcarul, bivolii în ea. Dam să țip și nu puteam, mi se încleștaseră fălcile, iar gîtul nu mă mai asculta, parcă mi-l înfundase cineva cu cilți !...“

„Lupii băăă !...“

Dunărea înghețase bocnă, iarnă grea, aspră. Lupii se adunau dincolo, la adăpostul dealurilor, și, în haite, se vînturau peste cîmpie, cu nările fripte de ger, ademeniți de mirosul aburului din coșare și saivane.

„Am strigat, ce-am strigat, m-oți auzi, nu m-oți auzi !?, apoi, ce era să fac ? Îmi intrase spaima în oase, iar pe șira spinării simțeam cum mă taie nădușelile. Multe văzusem și petrecusem la viața mea, știți și voi că nu mă scap în pantaloni de mite ce, dar de așa ceva zău că mă ferise ăl de sus ! Și cum vă spui, am intrat în canton, am pus în ușă tot calabalîcul, mai știi, dacă dădeau buzna peste mine ?, și m-am făcut mic pe cuptor, cu inima cît un purice, dar cu urechea afară ! Îi simțeam, cum să nu ! Uruiau și drigulau pămîntul de parcă ar fi fost herghelia lui boier State, minată din spate cu bice de foc și cu ardei iuți sub coadă ! Să fi așteptat eu cît ai fuma o țigară, și cînd n-am mai auzit nimic, am scos ușurel capul afară. Atunci am văzut pălălaia și m-am mai liniștit. Vorba vine, că toată noaptea mi-a sărit haita la beregată ! Vis, vis, dar eu văzusem cu ochii mei ! Ce știți voi ? Ați auzit de grozăvia din anu ăla, cînd îngropărăm chimirul lui Bibu Săracu !...“

Cum să uite satul așa ceva ? Tot ca acum, dăduseră lupii, dar au prins de veste — moș Țircă zice că atunci i-a ferit ăl de sus, că în noaptea aia venise și cu ploaie și se făcuse polei, iar haita nu s-a mai vînturat nebună ca acum, ci a ținut pasul pe sub buza digului și ciinii satului au mirosit-o de departe și au minat-o spre gurile Iencii, ferind satul de o mare nenorocire. Dar pe Bibu Săracu, cum să-l fi ferit ?

Plecase de două zile la Căscioarele să-și tocmească ghioci sunător, cu păunițe. Cînd să se-ntoarcă, așa au legat oamenii firul mai tîrziu, l-a luat haita-n piept, și ce-a mai rămas din el ? Chimirul și potcoavele calului, pe care le-a recunoscut Zlotea, fierarul. Asta au și îngropat în cimitir, c-așa zisese părintele, să fie ceva care să pună mărturie pentru sufletul lui dincolo, cum s-a petrecut el. Bibu Săracu, pe lumea ailaltă !

„Lupii, băăă !...“

Dintre mărginași, Dobre Coleașă a auzit mai întîi răcnetul lui moș Țircă, de vită cu streangul la git, așa i-a părut. Îl apucase noaptea sus, pe o căpiță de fîn din care toată ziua ieșise fum acru, dospit. Se vede treaba că în toamnă fecioru-său, Mitu, cu ochii mai mult la lelițele de pe drum, nu-i făcuse bine rostul, și-uite că se-ncinsese.

Spre seară, cînd s-a mai potolit vîntul, a pus scara și a început s-o prefacă împreună cu Mitu, bombănindu-l ori de cîte ori scotea afară fîn mucegăit, aproape putrezit.

Tocmai era cu o pală deasupra capului cînd la ureche i-a ajuns țipătul, mai mult vaetul lui moș Țircă. Mitu, rezemat în furcă, era cu urechea tot acolo. „Auzi și tu bă ce-auz eu ?“, l-a întrebat ; fugi la clopot, că nu-i a bună !...“ Și cu furca ridicată spre Dunăre, de parcă ar fi dat piept cu haita, a început să strige ca turbatu : „Stane, nea Iordane, săriți bă !...“ Odată cu clopotul pe care Mitu îl trăgea cu o putere pe care numai frica i-o dăduse, au început să urle și ciinii : lung, lung, ca de pirjol și mare nenorocire.

Din senin, cine le-o fi dat foc nu se știe nici pînă acum, dar nici Radu Tîrlie n-a avut vreo pretenție, au început să ardă șirile de fîn ale ăstuia. Avea vite multe, iar vara și toamna căra nutreț pe spetite ; cînd nu mai încăpea în bătătură, cu de la el putere, dar nu i-a stat nimeni contra, ridica șirile de paie și coceni la margine. Acum ardeau și trozneau. Vîlvătaia spintecase cerul în două, luminîndu-l pînă departe. Clopotul bălăngănea bătăi necunoscute, iar din fața primăriei s-a auzit deodată goarna lui Mișu Scoică : suna cînd atacul, cînd deșteptarea, rupind și apăsînd vocea alămită cum numai el știa.

Cu felinare, furci și topoare, prin curți, peste pîrleazuri, care mai de care căuta în fugă marginea ; toți erau arși de aceeași teamă : dacă-i scăpau în sat, ar fi fost prăpăd, fereșteDoamne !...

Pălălaia izbucnise și dinspre coșarul comunal, ardeau șirile de paie ale primăriei. Se auzeau strigăte, clopote de vite, tingiri și căldări lovite în neștire. Ciinii urlau în bătătură, ăi mai cufuriți, cotarlele, se-ascundeau scheunind sub căpițele de fîn, caii nechezau în coșare, săreau înnebuniți în frîie și lanțuri, își singerau boturile în zăbale.

Ăi mici, puetul, și bătrînii rămaseră înfrigurați pe prispe. Cînd zarva s-a pierdut spre margine, s-au tras și ei la adăpostul odăilor ; ușile s-au zăvorît în pripă, lămpile ardeau ferestrele. Rămăsese de strajă clopotul ; banng, banng, tras în neștire de Mitu Coleașă, se jeluia trist și înghețat peste sat.

„Lupii, băăă !...“

Petre Ceparu a rămas pironit în ușa coșarului, neștiind ce să creadă. Tocmai trecuse calul pe sub mînă, dichisul de seară. Ba și uitase de el, prins toată seara cu un buștean afurisit care-i scosese sufletul, cînd ăsta nechezase prelung, chemîndu-l. I-a pus tainul de seară, apoi, cum îi era obiceiul, l-a trecut pe sub mînă : l-a țesălat, i-a despletit coama bogată, fuior cu fuior, l-a șters lung și apăsat. Calul își juca mărunt picioarele, sforăia de plăcere, cu semnele primăverii, numai de ei simțite, în nări.

Iarna asta îl ținuse numai pe grăunțe ; dorea să-l scoată în primăvară — gata cu încuratul, era primul lui an de roboată ! — mîndru și țeapăn pe picioare.

Nevastă-sa, Costina, îl simțise și era alături de el, cu toate că din cînd în cînd îl mai dondănea cu vorba blîndă, rizînd, uneori, cu o tristețe pe chip numai de Petre deslușită : „mă omule, ai minte, unde o să ajungem, nu vezi că în pătul a început să bată vîntul ?“

Se făcuse o mîndrețe ! Seara îl scotea la fîntînă, iar de aici îl înnoda căpăstrul la git și-l lăsa slobod, în voie. Atîta aștepta ! Vîntura de cîteva ori la trap ulița, apoi, în buestru, cu coama-n vînt — nu uita niciodată să-l împletească în părul negru, des și bogat, lînă roșie — intra țanțoș în curte, de parcă-ar fi zis celor ce-l priveau : „priviți-mă, ce fălos sînt !...“ Petre rămînea cu ochii pe el și nu se mai sătura. Atunci simțea mîncărime în palme ; se și vedea pe Puieneanca, lăsîndu-se greu pe coarnele plugului, cu brazda largă și afînată în urma lui : „Mă flăcău tatii, lasă că le arătăm noi !...“

Vorba asta, pe care de fapt Petre n-o spunea cu gîndul la cineva anume, i-o zisese și acum, din ușa coșarului, cînd îl atinse vestea că plutea nelămurită peste ulită.

Puse cîrligul și-o luă cu pași mari spre casă. Costina îi auzi duduitul cizmelor grele pe prispă și vruse să se dea jos din pat să pregătească masa de seară. Petre deschise ușa, căutîndu-i chipul obosit, ofilit sub lumina mică a lămpii : „fă femeie, îi zise, eu mă las nițel în sat, tu mănîncă, încuie și culcă-te !...“

Costina dete din cap și-i spuse să cumpere niște chibrituri, dar de dezmeticit se dezmetici cînd auzi poarta de devale trosnind : „adică de ce-i trebuie toporișca de sub cuptor, de ce-o luă ?“. Îngrijorată, se sui anevoios în celălalt pat — era grea și, după socotința ei, de Paște sau chiar mai devreme, la Florii, va fi sorocul — și dete mucul la lampă mai mare. Lumina blîndă alungă umbra din colțurile odăii care mirosea a cocă proaspătă și busuioc.

Trei odrasle îi adusese Costina lui Petre în bătătură, toate fete. Cresteau ochioase și vrednice ; Petre le mîngîia cu ochii și sufletul, dar gîndul lui jinduia la un flăcău care să-i țină pasul și locul cînd o veni vremea. Nu mai încape vorbă, și treaba cu calul tot p-aci răsărea ; nu putea să cumpere un cal bun de pus la ham, ce-i trebuise să ia mînzul, cît-un ied, de la țîța mă-sii ? E drept, pînă la urmă tot l-ar fi luat cineva, căci iapa murise mușcată de-o nevăstuică, dar de ce tocmai el, Petre ? Și de faptul că-l ținea toată ziua aproape, dezmierdîndu-l și alintîndu-l cum nu făcuse niciodată cu fetele, ce să mai zică ? Nu se înstrăinaseră, dar femeia simțise că în sufletul lui Petre se topise ceva. Cînd nu se mai aștepta, Costina rămăsese iarăși grea. Cînd i-a spus, Petre a tăcut, dar i-a citit gîndul pe față ; gînd a întrebare, adică nu-ți ajunge, îmi mai aduci o fustă-n bătătură ? Poate se va milostivi ăl de sus cu Petre își zicea Costina, și în speranța asta aștepta sorocul.

I se păru că aude ceva ; cobori cu greu din pat și ieși în tindă. Deschise ușa și trase cu urechea. Pe ulită, mare viermuială, se apropie de gard să vadă ce-i, cînd un zvon, ca o respirație grea, gituită, o țintui locului ; „lupii, au dat lupii, lupii !...“. O sudoare rece o țăie pînă-n tălpi. Inima a început să-i bată cu putere, un nod sec, dureros, îi urca spre git, înghiți de cîteva ori, nu mai avea aer, trase adînc în piept, dar pieptul îi devenise prea strîmt. Simți că n-o mai țin picioarele, se sprijini de stîlpul casei, apoi îi îmbrățișă, gemînd : „...lupii... Petre... toporișca...“. Un cuțit, ca o dîră de foc, o arse în șale, apoi i se înfipse în pintece, unde ce cuibări. Noaptea venea, venea spre ea. Strigă, ori n-a strigat „maică Tudorooo !...“ și s-a prăbușit pe prispă.

...Cînd a intrat în curte, trecuse bine de miezul nopții. Petre, uimit, nu știu ce să creadă ; casa lor, toată o lumină. N-o mai luă spre coșar cum îi era obiceiul cînd venea seara din sat, ci urcă în grabă spre prispă. Deschise ușa și mai să cadă în prag : în pat, Costina și pruncul ; la picioare, moțăia maica Tudora, vecina dinspre aplecător. Nevastă-sa îl învălui într-o privire aburită, șoptindu-i cu glas obosit, pierit : „Petre... e băiat !“ ; mai mult n-a putut să spună și a căzut într-un somn adînc.

De la maica Tudora a aflat cum și ce : „noroc, maică, mare noroc ; tocmai ieșisem și noi, pe prispă, că se mișca tot satul, și-am auzit-o. Altfel, se prăpădea săraca, și unde mai pui, băiatul! Doar am adus-o în casă cu flică-mea, Iordana, și s-a slobozit, ca o oiță. Ș-uite ce mîndrețe de flăcău îți făcu, Petre maică ! Să-ți trăiască și să te bucuri de el, că tot satul știe cît te-a ars dorul ăsta !“.

Dimineața a uitat de cal ; spre prînz, cînd și-a adus aminte, a coborît în coșar. Se spînzurase în funii !... Nu i-a spus nimic Costinei.

Către seară, oamenii l-au văzut ieșind din sat cu sania lui văru-său, Bică-Știr. Petre stătea în picioare, larg răschirate, căuta drept înainte, cu capul dat pe spate, de parcă-ar fi mers în pețit. În sanie, Flăcăul, învelit în fîn. Cînd a dat spre margine, numai cu cîmpul în față, odată a șfichiuit biciul pe deasupra cailor și-a luat-o la goană nebună spre Pulberea de argint a Ceatalului, strigînd cît îi ținea gura : „Am flăcău, flăcău, bă !...

Tablouri de Vasile Gaiță (în pag. 6, 7 și 8)

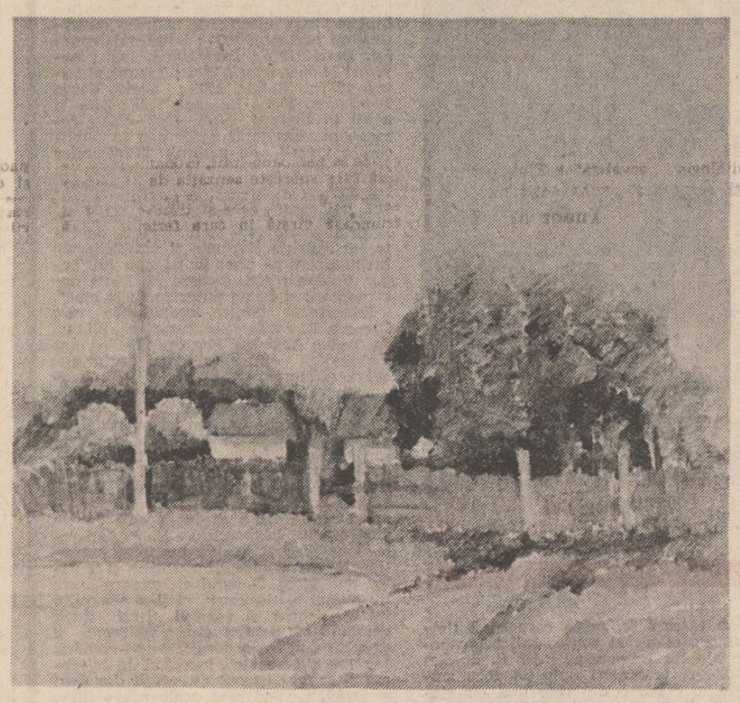

Peisaj cu cai

ANDRA CĂPITĂNEANU

Azi ai ținut în mînă corpul umed și greu al unui pește de baltă. Un pește mare, încă viu. Veneau toți patru agale, i-ai recunoscut înainte de a privi în direcția lor, după vocile groase, cuvinte răzlețe și risete discrete, scurte, discordant de civilizate în acest sat de la margine de lume, parcă. Alex s-a desprins de grup și ai privit cu duioșie mersul larg, genunchii apăsînd tercotul aspru al pantalonilor uzați. Zîmbea și legăna spre tine mîna ridicată cu juvelnicul plin. A scos din plasă cel mai mare pește și tu ai întins mîna pentru că ai înțeles că îi făcea plăcere să te bucuri de izbînda lui. Atingerea umedă ți-a displăcut dar ai rostit cîteva cuvinte de admirație pentru iscusința lor. Între timp sosiseră și ceilalți. Ați hotărît de la început : bărbații merg la pescuit în zori și la prînz vin la casa lui moș Andrei unde fetele îi așteaptă cu borșul clocotind în care să răstoarne peștele. Ceaunul mare, de tuci afumat, era mereu așezat pe pirostrii.

Oana a citit tot timpul stînd îmbrăcată în șezlongul de pînză. Tu ai rămas în grădină, sub păr. Ai fi vrut să te scalzi dar cînd Oana a anunțat că rămîne „acasă“, te-a ispitit gîndul de a-i ține companie. Ți-ai adus o pînză și ai început să storci tuburile de culori fără să știi încă ce vei picta : grădina, girla, ulița șerpuită cu podețul inutil sau casa lui moș Andrei, „pescarul antic“, cum i-au spus ieri, amîzindu-se pe seama bătrîneții lui.

În față, dealurile împădurite, cu acele culori discrete, pîrjolite, ale sfîrșitului de vară. De undeva, de departe, se simte umezeala Dunării care se strecoară printre sălcii, pe sub trestii înșelătoare, și bălțește pînă aici, lîngă casa mărunță, de nenumărate ori inundată, peretele dinspre apa acum mult retrasă în matcă, arătînd însemne ale șuvoaielor dezlănțuite, ca ciudate desene săpate în lut.

Aproape brusc, aproape fizică, te înundă o tristețe grea, viscoasă. A reapărut pe neașteptate, nemaidorit, cînd viața ta devenise calmă, o apă liniștită, fără zbuciumul pasiunii ascunse, stăvilită în consolări mărunte.

★

Ședea acum în scaunul de pînză, rezemat de zid, cu ochii închiși. Ceilalți vorbeau despre un loc anume unde nu se ajunge decît cu barca. Apoi au tăcut și ei, s-au așezat în iarbă cu fața la soare. Irina a căutat ceva în magazia din fundul curții și prin ușa uitată deschisă au ieșit, nesiguri, aproape orbi, trei pui de pisică, doi pestriți și unul roșcat. Se loveau unii de alții, cădeau în stratul de mărar, se jucau puțin, porneau iar fără să se depărteze prea mult între ei și înaintau așa, cu inconștiență, împiedicîndu-se, se apropiau de voi și tu așteptai să ajungă lîngă tine să-i poți mîngîia, să le simți moliciunea caldă în palmă. Cel roșcat s-a apropiat de el, a căzut pe spate și cînd s-a ridicat, primul lui contact cu Omul a post piciorul încălțat în papuc de plastic albastru pe care îl percepea atingîndu-l ușor cu botul mic, roz. Prima impresie despre lume a puiului de pisică : soare, iarba cu gize, aerul care zumzăie imperceptibil, omul cu picior gol în papucul tare, cu degetul mic ușor deformat de încălțăminte.

Ieri, după aceea, credeai că îi va fi imposibil să rămînă cu voi, după ce ai tăcut... A apărut înconjurat de ceilalți bărbați și Mircea sau Tudor a spus ceva arătînd spre el dar atunci a apărut Irina în pragul bucătăriei, strigînd : „Floricele de porumb ! Veniți repede, am făcut floricele de porumb !“, și ți-ai concentrat toată atenția asupra ei, te-ai fi agățat de orice putea constitui un pretext să amîni dacă nu puteai să eviți, totuși. Poate ai fi alergat în bucătărie mimînd entuziasm dar cum toți s-au năpustit într-acolo tîrîndu-l și pe el între ei, cu zîmbetul lui absent, ai rămas în iarbă, cu ochii închiși, cu pumnii strînși. Aducerile-aminte au năvălit haotic, anacronice. O șosea în noapte, copaci înalți pe margine, fantomatici în lumina farurilor... „Oamenii plantau copaci la margine de drum pentru a ține umbră cailor și, totodată, să-și delimiteze pămînturile“, spunea vocea lui din întunericul automobilului. Nu-i mai deslușeai trăsăturile, doar mîinile lui înduioșător bărbătești, calme, manevrînd volanul cu mișcări pline și sigure... Risul lui tandru risipindu-se pe timpla ta, fugar...

Strivești tuburile de culori, faci amestecuri, așezi pe pînză un deal, încă unul, copaci, un drum de țară, combini multe culori pînă obții nuanța prafului pe înserat. Peisaj tragic : un asfințit aproape kitsch, portocaliu și violet, pădure și dealuri întunecate... Fără voie, într-o doară, conturezi un cal. Apoi încă unul. Desigur, nu poți altfel, acum îl vei picta pe al treilea, întotdeauna alb și întotdeauna cel mai reușit, într-o atitudine semeață, privind din tablou în peisajul din afara lui, chiar spre tine. Acum nu te mai poți înfrîna, continui, așezi culori pe pintece, crupe... De doi ani n-ai mai pictat cai ; de atunci. „Știu un loc neasemuit unde ai putea picta. Am copilărit acolo. Este pur și simplu un colț de rai !“. Iată, ești din nou stăpînită de delirul acelui asfințit pe deal cu cai alergînd pe creastă ca niște fantome... Priveați fermecați, respirați seara născîndu-se din căpițele de fîn, transformînd peisajul în umbre și contururi estompate tot mai mult de ceața înserării. A fost delirul, neantizarea unei zile a vieții tale... Apoi, ...cotidianul, reîncastrarea în locul acela dintre oameni, bine delimitat.

Acum pictezi calul alb. Apoi te vei duce pînă lîngă el, pînă în fața lui, și el va deschide ochii... Va înțelege că ai pictat caii **aceia.** Calul cel mai frumos, în poziție cabrată, stă în colțul de jos al cadrului ațintind ochii mari, umani, în ochii tăi. Privești spre el : stă nemișcat, în aceeași poziție. Atunci, ...atunci cînd a apărut dintre bărci și, odată recunoscut, a fost primit cu exclamații de bucurie, tu ai fost mai fericită decît oricare din cei de acolo. A schimbat cîteva fraze cu fiecare, mai erai tu : „Ce mai faci ? Nu ne-am mai văzut de vreo doi ani !“. Și tu gîndeai „Alex nu trebuie să sufere“. Disperată, căutai o replică anostă, convențională, rostită cu voce egală, chiar plictisită. Alex trebuia cruțat de priveliștea emoției tale. Ți-ai schimbat puțin poziția. Apoi, cum momentul de tăcere se prelungea, te-ai gîndit că acum, orice vei răspunde va fi interpretat ca un mesaj secret, trebuia să ai o replică... erai disperată, panicată, și atunci, brusc, ca un scurtcircuit al sistemului nervos, s-a instalat o stare de inerție, nu-ți mai păsa, erai istovită, ai închis ochii și ai rămas nemișcată. În atmosfera încărcată, penibilă, Alex s-a ridicat și a pornit spre apă.

★

Ceilalți apar în grup, veseli, și atunci se ridică și el, întinde mîna să te ajute cînd te ridici dar, slavă-domnului, nu privește tabloul. „Nu încă, iubirea mea, nu încă !“. Abandonezi totul în stadiul în care se află. Mîine vei găsi culorile acoperite de o crustă uscată și pensulele înțepenite dar tabloul este terminat.

În jurul mesei cu ciorbă de pește și rachiu lipovenesc de la moș Andrei, el vorbește despre împrejurimi iar tu știi că sînt mesaje pentru tine. Va ieși în grădină cînd ceilalți dorm. Tabloul, sigur ! Acolo va fi locul de întîlnire.

„Nu te mai las, merg cu tine, rămîn cu tine pentru totdeauna ! Te-ai întors, acum te-ai întors și nu te mai las !“, așa îi vei spune. Alex va înțelege. Acum doarme adînc, dus în altă lume, visele lui nu se întîlnesc cu ale tale. Dar el... Te îmbraci pe verandă ; tabloul este acolo, mărturia dăinuirii în memorie a unei zile unice... Noaptea e caldă dar tremuri, degetele îți se lovesc, țepene, peste încheietoarea fustei. Inspiri adînc : luna este înspăimîntătoare și totul pare straniu, grădina, mucegaiul lemnului de la portiță fosforescent în noaptea de sticlă...

Cu spatele sprijinit de peretele de paiantă, privești în ochi calul alb din colțul de jos al tabloului și el privește spre tine ca **atunci.** Ar trebui să plîngi dar, cu respirația întretăiată de sfîșieri, cu spatele răzuind var și lut, asculți vocea lui șoptind din iarbă : „Oamenii plantau copaci la margine de drum ca să-și delimiteze proprietățile și să-și țină caii la umbră.“ Și Oana șoptește melodios, poate cuvinte de dragoste, poate aceleași cuvinte pe care tu le repeți acum în gînd, ca un descîntec de desferecare.

ADRIANA SITARU

Duh

I

Florile au căzut în extaz
Și în bruma din noi...
Leagănul fericirii e gol
Ca un duh fără ploi

II

Duh fără ploi, fără chip,
Duh într-o țuică muiat
Duh ce te roagă să țipi
Cînd ești doar de iele sculptat

III

Duh ca un sumbru păcat
Înflorit în femeie,
Duh ce te strigă pe nume
Și ți-azvîrle în ochi o scînteie

IV

Du ce pictează o cramă
Pe pleoapa sonetului mut,
Duh ce-nserează în pietre
Încoronat și tăcut.

V

Te mai văd uneori cum te muți
Pe cheiul durerilor noastre
Răstignindu-te în echinoxuri
Și minereuri albastre

VI

Te mai văd cum ascunzi între plete
Un mozaic sirian
Și cum mingii delfine-poete
La poalele unui ocean

VII

Te mai văd cum te sprijini de Nord
De valkirii vopsite cu fum...
Te privesc, și un semn de neviață
Tu asmuți peste mine acum...

De-aș putea

De-aș putea răni copacul
Cu o umbră de idee
Să mă nasc în calendarul
Unui sacru astronom,
De-aș putea să fiu oglinda
Unde magica femeie
Azi crucifică avarul
Ce i-a jefuit un gnom
De-aș putea să fiu oglinda
Ce se sparge în cuvînt
De-aș putea să mor în rime
Și-n trohei înămolită
De-aș putea să fiu capacul
Înflorit pe dinamita
Ce tresare și-ofilește
Sub silabele de sfînt

Escadrile de fluturi

Unde-ai mai văzut pînă acum, viori
Care să necheze
Și să plece, așa aiurea
În largul oceanului ?
Unde-ai mai văzut pînă acum
Călciie de îngerese și călciie de dropii
Escadrile de fluturi parașutați
Pe pieptul țăranului ?
Unde-ai mai văzut clovn
Care să smulgă rădăcinile lacrimei
Din poemul nescris ?
Unde, dacă nu la mine în vis ?

CONSTANTIN MENAGACHE

Trandafiri ca niște trenuri

De la mine pîn' la tine
circula un vis amar
astăzi nu mai știm de cine
i-a fost dorului habar

Și mai circulau pe vremuri
trandafiri ca niște trenuri
azi ești doar o stea și tremuri
într-o limbă fără genuri

Și-au rămas doar gările
cu peroanele de grîu
peste care mările
sînt doi maci născînd un riu.

PETRUȚA GAGU

Electra

dimineața
tata era foarte frumos
intram ca să-l văd
și să-mi dea
supă limpede în care plutea
creastă de cocoș ;

eu nu ajungeam la școală în vreme
și mama se supăra
îmi cerea să promit
că nu-l voi mai vedea
pe tata, mereu ;

dar dimineața, tatăl meu
era frumos ca un prinț
intram să-i spun
„bună dimineața“,
el mă ridica în creasta norilor
și cerul se limpezea.

* * *

ai auzit cum m-au lătrat
azi noapte
sub streșini ?
sau ți-ai culcat aleanul descîntat...

ai vrut să legeni dorul, cu maci
să-l înflorești,
pe inimă, un mac aprins
să crești.

VANESSA ZIGMUND

Remember

Din cînd în cînd te-aud vuind prin mine
Și aerul se-ntoarce-n preajma ta,
Îți-aud în sînge tresărind rubine
Și, minerală, răsuflarea grea

Pămîntu-și taie drum prin vidul strîmt
Pe care cresc ovale lumi de-afară
Și-n care ne-ntîlnim, din cînd în cînd,
La capătul tunelului de ceară ;

Ai flăcări mari pe umeri și-n obraz
Și-aud cum se topește cerul scund
Și cum îmi bate noaptea în pervaz
Un strop din pasul tău furat de prund,

Și-n jurul meu e timpul galben șters
Și-s de rugină nervii mai neclari
Auzi cum se lovesc de univers...
Cupolele ghețarilor amari... !

Am fost un țărm

Am fost un țărm răscolit de culoare,
Piatră răsfrîntă de zbor ;
Te așteptam cu palma deschisă
Cu aripa ultimului condor,

Ca pe-o ploaie te-așteptam cu palma deschisă,
Eram ca o notă desprinsă din tril,
Aveam ochii imensi, călători prin lumină,
Și mersul șovăielnic de arbore-copil ;

Încercam să-mi strig bucuria cu vise
Pe care le culegeam dimineața din flori ;
Mă adăposteau toamna păduri obosite
Și căpițe uriașe de fire, uneori ;

Din somn mă trezeau pescărușii fremătînd ;
Îmi poposeau pe umeri ierburi amare
Pe care le-nfloream doar cu glasul șoptit...
Am fost ca un țărm răscolit de culoare.

MIH. LUPAȘCU

Întoarcere

Duce cerbu-n coarne dure o pădure de stejari,
Cheamă stepa în adîncuri herghelii de armăsari.
Duce ciuta-n ochi o umbră, amintiri de ied pierdut,
Văd cum plopul vremii lasă frunza care m-a durut.

Trec Morganele prin stepe, peste lacul ireal,
Apa amintirii curge în oceanul fără mal.
Calul timpului își duce veșnicia în galop.
În pădurile din singe amintirile-mi îngrop.

Din cîmpia amintirii îmi răsare cîte-un chip
Și mă uit să-l văd mai bine prin furtuna de nisip
Și mereu m-ajung din urmă, amintiri de ied pierdut
Și nu pot uita vreodată, frunza care m-a durut.

Toamnă

Meri pitici, cu brațele în spaliere,
Ard în policandre miile de sfere,
Pere alungite, lacrimi pergamute,
Pe obrazul toamnei de bunici avute.

Iar gutuiul singur, ruginit și tandru,
Arde-n flăcări galben ca un policandru
Și-n mărunte lacrimi, colo-n fața ușii,
Își ascund lumina toamnei corcodușii.

Colo, pe colină, citeva pogoane,
Au aprins lumina-n mere ionatane,
Aplecat spre vale ne așteaptă prunul,
Lăcrămînd aroma unui cîte unul.

Stau sub greutate aplecați aracii
Și-au ieșit la soare-n virful lor gîndacii.
Atîmați de tata, pe-o bătrînă grindă,
Strugurii pe-o coardă vor să se aprindă.

Funigeu-și lasă firul lung de ață
Și la colțul casei, într-un plop s-agață,
Cîte-o frunză-și lasă lacrima spre soare,
Toamna se gătește iarăși de plecare.

CRISTINA ZAINEA

Mamei

la sînul tău am privit întîia dată
și chipul tău se oglindea în ochii tăi
lacrimile tale mi-au udat rădăcina vieții
trebuia să înțeleg că tu ești unică în lume
vreau să primești
și aripa frîntă în zborul spre undeva
și clipa ce mi te-a făcut veșnică
încearcă să mă înțelegi că
nu pot să mă mai întorc în copilărie
să mă mai nasc încă o dată mi-e imposibil
întinde mîna și ia-mi floarea dragostei de mamă
și prindeți-o în ochii tăi
să-și lumineze chipul

Despărțire

nu privi în urmă
pleacă departe de inima mea
lasă-mi doar amintirile
uitate la cumpăna serii
nu privi în urmă
treci peste copilăria
ce-a izvorît
din ochii mamei
ia cu tine doar
nisipul ce ți s-a lipit
de tălpile ude de apa vieții
și visul
celei dintîi iubiri

Capcana de argint

Luna decembrie vine deodată, ca o împlinire și ca un prag. Acum Fluviul respiră adînc. Ceața și chiciura se agață de bărbi și de babăcilele lunecoase. Pădurea malurilor e o fantomă neprietenoasă. Plesnește coaja plopilor, dar dubele se trag tot pline spre cherhanale. Ierburile au picat de mult, știuca se vede fulgerînd tot mai rar. Are carnea tare, rece, pîntecu-i crește — mușuroi de îcre. Cătina sună biciuită sub vînt din degete reumatice. Soarele se face o stea tot mai depărtată.

Pe lîngă albii, pămîntul s-a netezit și s-a primenit. Dar mai întîi s-a dezbrăcat de bucate. Insula și Terasa Brăilei, în această lună hotărîtă și nehotărîtă ce-și plimbă certitudinile pe sub ochii noștri, s-au plecat sub asediul muncii. Fortăreața recoltelor a capitulat.

Dărnicia Fluviului și a Cîmpiei încape aparent într-o ecuație savantă. Dar cheia acesteia au găsit-o oamenii de mult. Se numește încredere, pricepere, hărnicie. Și, mai ales, iubire față de Fluviu și față de Cîmpie. Așa se împlinzește decembrie. Cu forța și cu iubirea.

Iată, la A.E.I.H. Cireșu — nume de fruct și de floare — directorul Asociației, inginerul horticol Constantin Aurel, realizează anul acesta, cu oamenii lui, 10 milioane de lei beneficii. Pentru că aici, forța și iubirea sînt starea permanentă de a fi. Și înseamnă munți de pepeni, păduri de viță de vie, mări de legume.

În aer se schimbă culori și seninul iese uneori la iveală ca un cer albastru. Aburii lungi înfioară nările cailor. Răsărițul plaselor și hambarele sînt capcane de argint. Luna decembrie trage la edec Fluviul și Cîmpia...

Mircea Cavadia

PREMIUL „PANAIT ISTRATI“

După ce premiul „Panait Istrati“ a fost decernat pentru intîia oară unor scriitori din chiar urbea lui Panait Istrati, pentru a ilustra o filiație : Aurel M. Buricea, Ion Bălan, Corneliu Ifrim, Vasile Rusescu, a venit apoi rîndul fixării acestui premiu în rîndul celor pentru care filiația cu autorul Kirei Kiralina nu mai este una de geografie literară, ci de geografie spirituală. Astfel a fost premiat la Brăila, cu semnificativul premiu, Alexandru Talex, cunoscut pentru rîvna sa istorico-literară în susținerea operei lui Panait Istrati, pentru ca după aceea să vină rîndul unui prozator de frunte al literaturii române, Eugen Barbu, legat prin numeroase fire de literatura lui Panait Istrati, între care acela al traducerii lui Panait Istrati în românește rămîne unul dintre cele mai relevante.

În 1987, premiul „Panait Istrati“ a revenit lui Fănuș Neagu, alt prozator proeminent al literaturii române contemporane, declarat emul al povestitorului brăilean. Faptul că Fănuș Neagu este legat de Brăila atît prin origina cît și prin opera sa, că el acordă o atenție respectuoasă și nostalgică figurii lui Panait Istrati, ne poate face să înțelegem înaintea oricărei explicații de ce Fănuș Neagu a fost desemnat pentru a primi premiul „Panait Istrati“ pe care Comitetul județean pentru cultură și artă și Uniunea scriitorilor, prin cenaclul ei „Panait Istrati“ îl decernează anual.

La festivitatea de decernare au vorbit despre semnificația premiului și valoarea operei lui Fănuș Neagu, Gabriela Jelea Vancea, președinta Comitetului județean pentru cultură și artă — Brăila, Valeriu Stoiu, secretar al Biroului Județean de partid Brăila, Alexandru Balaci, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, și Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul“. Reproducem mai jos o parte din cuvintele rostite cu acest prilej de Mihai Ungheanu, Alexandru Balaci, Fănuș Neagu. „Cine a citit a doua «Carte cu prieteni», una din cărțile mari scrise de Fănuș Neagu, afirma Mihai Ungheanu, va constata că autorul ei este foarte adînc, intim și strîns legat de cîțiva dintre cei mai reprezentativi scriitori ai limbii române cum sînt Mihail Sadoveanu și Vasile Voiculescu, cum este Panait Istrati. Cartea aceasta este o profesiune de credință, o mărturie de o importanță neobișnuită pentru scriitor, deoarece el se regăsește în permanență în aceste repere.

Deși nu este unul din scriitorii cu vocație teoretică, Fănuș Neagu are conștiința acestei legături pe care o susține cu orice prilej. El găsește din cînd în cînd tonul și accentul extraordinar pentru a apăra limba și literatura română, cum a făcut-o, nu de mult, în articolul „La marginea literaturii“, tipărit întîi în **Luceafărul** și în a doua **Carte cu prieteni**“.

Ce face acolo Fănuș Neagu ? Arată că literatura română trebuie apărată de intruziuni și indiferent de faptul că articolul împotriva lui Tudor Arghezi, „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei“, a avut unul sau mai mulți semnatari, — Fănuș Neagu polemizînd cu un neliterat care susținea un singur autor — faptul nu trebuia să se producă fiind în adînca daună a literaturii române și că orice formă de apărare a acestor apuse interventii este o încercare de legitimare a lor.

„În numele acestei conștiințe literare Fănuș Neagu s-a raportat și la Panait Istrati, nu numai pentru că Panait Istrati înseamnă Brăila, ci și pentru că spiritul său liber și incoformist s-a alăturat lui Panait Istrati, ca pe vremuri Mihail Sadoveanu care, gazdă iesească fiind, s-a așezat ca o pavăză între huliganii dezlănțuiți și oaspetele Panait Istrati.

Forțînd vorbele, Panait Istrati nu a avut o viață bună după moarte. A fost admis greu în literatura română, controversele în jurul literaturii lui au continuat, colaborarea lui la presa de extremă dreaptă a ridicat și ridică un semn de întrebare asupra sfîrșitului vieții lui, dar nu trebuie să uităm că el a fost izgonit din Franța literară, din cercul care-l proclamase drept un mare scriitor, pentru că Panait Istrati nu a vrut nici în Franța să fie conformist încercînd să-și croiască un drum al propriei conștiințe. S-a întors în România, unde a sfîrșit în mizerie, încercînd aici să-și constituie pe cont propriu un drum al său. N. Iorga care a resoins Kira Kiralina cu jerbe de cuvinte a scris la moartea lui Panait Istrati un necrolog extraordinar, „Unul care s-a întors acasă“, arătînd că de fapt vocația primă și ultimă a lui Panait Istrati a fost România.

Fănuș Neagu este alături de acest Panait Istrati, inconformist și independent, în mod organic, dar și în mod programatic, regăsindu-se în aspirațiile prozatorului din Brăila care a cucerit marile vaduri literare ale Europei. Fănuș Neagu este unul din acei care l-au apărat

Panait Istrati
grafică de Vespasian Lungu

după moarte pe controversatul Panait Istrati, așa cum a făcut-o mai înainte prin traducerile sale și Eugen Barbu. Fănuș Neagu este alături de Panait Istrati nu numai pentru că amîndoi sînt legați indestructibil de Brăila, ci pentru că literatura lor exprimă o năzuință comună, constituind o pledoarie pentru emanciparea omului de sub toate ingustimile. Vorbesc despre un scriitor strîns legat de Panait Istrati, despre un mare scriitor român care și-a asumat destinele literaturii române, despre un scriitor care este dintre cei mai nimeriți pentru a primi și a onora premiul „Panait Istrati“. Fănuș Neagu este o conștiință literară, o voce care-și ignoră uneori înălțimea, care susține limba și literatura română cu o mare incandescență de cîte ori are prilejul, care a susținut pe marii scriitori români și care are datoria de a-i susține în continuare.“

„Noi considerăm că intelectualii niciodată nu au trădat, a spus Alexandru Balaci în intervenția sa, referindu-se la Panait Istrati, ci dimpotrivă intelectualii au colaborat întotdeauna pentru salvarea demnității umane. Din antichitate și pînă în timpurile prezente ei au considerat că în artă și cultură s-au păstrat toate valorile spiritualității lumii. Intelectualii nu au trădat, intelectualii au avut conștiința demnității lor. În corespondența Romain Rolland-Panait Istrati este un elogiu de o rară frumusețe, prin care este definit Panait Istrati : „comme un vent sur la plaine“, acel avînt arzător peste cîmpie, care este vîntul geniului, este vîntul care suflă și corabia lui Fănuș Neagu.

Am avut și ieri ocazia de a face în cuvinte umile elogiul acestui mare scriitor. Astăzi în numele Uniunii scriitorilor din R.S.R. pot să spun, la care se asociază Comitetul județean de cultură și artă, în numele prietenilor literaturii marelui narator, care este Fănuș Neagu — îi acordăm, considerînd că este o cinste pentru aceia care au instituit premiul, faptul că laurii acestui premiu a cărui importantă a fost atît de judicios exaltată de Mihai Ungheanu, premiul „Panait Istrati“.

Pe acest prieten al nostru și al literaturi române, pe acest apărător al spiritualității noastre și al limbii române în care crește și crede cu devotament intelectual, îl încoronăm cu lauri și-l iubim întru eternitate.

În încheiere Fănuș Neagu a spus : „Cînd mă laudă academicienii și redactorii șefi, cred că au ceva cu mine. Ce să vă spun ? Sigur că Panait Istrati este acolo unde este și va rămîne în toate timpurile. Spre deosebire de marele Panait Istrati care a venit din lume spre Brăila, eu încerc să ies din Brăila în lume. Trebuie să mulțumim acestui mare spirit, acestui gnom că este duhul nostru aurit și un povestitor uriaș, că a deschis ochii lumii asupra unui oraș care a dat 86 de mari scriitori și 56 de mari artiști. Este un oraș în care a trăit Mihail Sebastian, un oraș despre care Iorga spunea : «Brăilenii — un neam de oameni». Ce frază frumoasă !“.

Cronici empatice

De ce „empatice ?“. Mi se pare un termen mai complet pentru ceea ce doresc eu să împărtășesc cititorilor mei... empatici. Ideea mi-a fost sugerată de un frumos articol publicat de Adrian Păunescu în revista „Contemporanul“, articol în care se arăta că, spre deosebire de românescul „simpatic“, francezescul „empatic“ exprimă pe lîngă simpatia de rigoare și sentimentele de dragoste, admirație, stimă și respect, sentimente pe care Leon Feraru le merită din partea noastră. De ce „cronici“ și nu „cronică“ ? În primul rînd, pentru că mi-am mai exprimat... empatia față de oameni ca : D. Cantemir, Familia Mureșienilor etc. și, în al doilea rînd, pentru că spec să mai am această posibilitate, zic eu, necesară. Cine este Leon Feraru ? Este poet român, născut la Brăila în anul 1887, evreu de origine, despre care George Călinescu scria în „Istoria“ sa literară : „...emigrat în America, fost colaborator al lui D. Anghel, regretă în chip mișcător — natala țară —. A studiat Literele și Dreptul în Franța, la Montpellier. Din „Dicționarul enciclop. român“ E.P.L., vol. II, p. 366 aflăm că Leon Feraru s-a stabilit în America în anul 1913. În „Scrisori, studii și documente“, Perpessicius precizează că „înainte de a fi numit profesor a fost mai întîi muncitor necalificat de fabrică și, abia după ce i s-au recunoscut studiile făcute la Montpellier, a fost mai întîi conferențiar universitar la Toronto, „de aici trecînd ca profesor de limbi romanice la Universitatea „Columbia“ din New York. În afara cursului său de Istoria literaturii române, ținea prelegeri la radio despre două publicații periodice : Rumanian activitatea scriitorilor români și scotea Literary News și The Romanic Review în care consemna, în recenzii, ultimele apariții din literatura noastră. Aici a publicat și un documentat studiu despre romanul românesc contemporan, despre care amintea cu plăcere în scrisoarea trimisă prietenului său Camil Baltazar, datată : 20 februarie 1927. În „Romanic Review“ recenzase „Cina cea de taină“ și-și ruga prietenul să-i trimită volumul „Mitif“ de D. Anghel, cu care colaborase în revistele noastre sub pseudonimul : Ola Canta, colaborare din care reamintim poezii ca : Orologiul, Halucinații, Vezuviul, marcate de o evidentă criză sufletească. Acolo, departe, unde a plecat fără voia lui, s-a simțit străin, copleșit de dorul pentru țara natală. De altfel, cele două volume de versuri nublicate : „Maghernița veche și alte versuri din anii tineri“, Ed. „Cartea românească“, 1926, și „Arabescuri“, 1937, Editura „Șantier“, condusă de Ion Pas, au cele mai reușite poezii pe tema atît de complexă a nemuritorului dor de țară. Prin scrisoarea datată 19 oct. 1930 trimetea aceluiași Camil Baltazar traducerea poeziei : „Ultima scrisoare, mamei“, icoană sfîntă din copilărie, cu fiul ei atît de departe, trimetea 15 recenzii ale unor cărți de T. Arghezi (Cuvinte potrivite), M. Sadoveanu (Demonu tinereții), L. Rebreanu, Ionel Teodoreanu (La Medeleni) etc. etc. Lecturînd ambele cărți, oprindu-mă mai mult la prima, trebuie să las puțin toate... empatiile la o parte și să remarc aspectul de antrepozit neorganizat, în dezordine : alături de versuri nuerile (Cîntec de leagăn, Preludiu, Iubirea reînvie, Lîngă lacul ca oglinda etc. etc.), poezii reușite, de un fin rafinament, în care preocuparea de înnoire a expresiei poetice este evidentă, fără, însă, a se desprinde total din chinga ritmului și vocabularului poeziei tradiționale (Maghernița veche, Iubirea iar plînge, Mi-e sufletul asemeni, Medalion.) Și, acestea, în nu mai puțin de 18 capitole. Formele noi din elegiile poliritmice scrise în anii din urmă îl apropie de începuturile poeziei moderne. Poet aflat sub influența lui Eminescu, D. Anghel, Coșbuc, Edwin Markham, Baudelaire, Leon Feraru cîntă înduioșător anii tinereții, are nostalgia omului dotat cu „aurul viselor“ — cum îi scria el lui C. Baltazar. Dintr-un exces de dragoste se lasă furat de confesiuni către sine-însuși primul volum fiind, după cum aflăm din Perpessicius, Opere, vol. 2, Buc., 1967, pp. 190—193, „în primul rînd, omagiul propriu adus uceniciei literare“, culegerea avînd un aer de baroc, o ciudată textură de reminiscențe. Amintind de „Mai am un singur dor“, poezia lui Leon Feraru : „Închinare“ exprimă clar dorințele poetului după moarte : „Cînd voi muri, — căci viața curge către moarte, / Ai mei, jelind, țărîna o să-mi poarte / Acasă-n țara doinelor, / Sălașul nădejdilor, / Să dorm în vecii vecilor / În glia neagră, sub cerul românesc, / În preajma poporului pe care-l iubesc“. În poezia „Prăvălie românească“, publicată în „Antologia poeților de azi“, alcătuită de Ion Pillat și Perpessicius, necuprinsă în volumul „Maghernița veche...“, Leon Feraru face dovada unui real talent pe aceeași temă fecundă a dorului de țară printre străini.

În cadrul Societății Poeților Americani, din inițiativa scriitoarei Anna Branch, la Christodora House, Leon Feraru ține o interesantă prelegere despre lirica românească, prelegere completată de intervențiile domnișoarei Rita Hansum, originară din București, de cuvîntul lui L. Rosenthal, consilierul tehnic al ambasadei României, de recitările care au urmat în prezența multor notabilități americane. Leon Feraru sublinia printre altele că poezia noastră românească „este construită pe temelia de granit a versului popular. Doina și baladele poporului au fost descoperite în adevărata lor strălucire de Vasile Alecsandri, iar Mihai Eminescu le-a dat consistența eternă în opera maeștrilor

lumii“. Apoi, după cum aflăm din Perpessicius, Memorial de ziaristică, Buc., 1970, p. 339, s-a recitat Doina populară „Rodica“, Luceafărul, Ceasurile — de D. Anghel și „Noaptea“ — de P. Cerna. Revenind la poeziile volumului „Maghernița veche“, atît de neunitar, mă mir cum de a publicat poezii de valoare (Așteptare, Amurg, Plutind etc.) alături de poezii naive, cu buiguieli frivole, enervante prin desele imprecizii retorice. O selecție riguroasă i-ar fi fost favorabilă, l-ar fi impus în epocă și peste timp. Cîntărețul acelor ciocane în apropierea cărora s-a născut, autorul unor versuri cu ecouri inteligibile : „Stai singur în magherniță și tremuri / Mosneag, slăbit și nins de-amare vremuri“, alături imediat pe aceeași tematică socială, o poezie ca „Poema acului“, de un retorism desuet, în care „copilele cele bălaie“ se asociază cu „zorii de sînge“, „pletele fluturînd în vînt“ ca prin poeziile emoaticilor noștri versificatori textualiști iar în final, bietul Coșbuc o fi auzindă cum „glasurile tună : Vrem pămînt !“. Cînd renunță la eprubeta în care amestecă fel de fel de idei și expresii, poezia capătă limpezime. Ca în „Pregătire“ : „Să-ntimpini cu aceeași măsură / Zilele tale, bărbătește : / Cînd ești nicovala, îndură — / Iar cînd ești ciocanul, lovește.“, ca în simpaticul „Medalion“ : „Blînd și pocăit, / Mulțumescu-ți Doamne, / Că mi-ai hărăzit / Darnicele toamne, / Clipe de iubire, / Copila ce-am vrut / Ochi ca s-o admire, / Gură s-o sărut, / Și s-o preamărească / Îndrăzneț avînt, / Limba românească / Mai dulce s-o cînt“. Oricum, a doua parte a cărții îl impune ca un adevărat poet, nu ca un învins, așa cum se consideră el în realizata poezie „Învins“ unde preciza cît de optimist a fost în anii tinereții, pentru a abandona mai tîrziu din cauza furtunilor și prejudecăților. Pentru iubitorul de autentică poezie care știe să aleagă neghina revărsată la răspîntia dintre tradiționalism și modernism în lirica noastră, Leon Feraru rămîne exact cum dorea el în penultima strofă a sus-amintitei poezii : „Visez un loc de taină la capătul de drum / Cu zări crepusculare, spre care să mă-ndrum. / Să-mprăștie puternic mireasma trandafirii / Pe-alei să rătăcească fantomele-amintirii“. Aleile acestea au fost cele din natala țară, sursă a celor mai izbutite din poeziile brăileanului nostru Leon Feraru, cum singur precizează în „Tării mele natale“ : „cu ochii plînși privind în zări / O, țara mea, te caut !“.

D. C. Munteanu

Perpessicius, profesor și mentor literar al prozatorului B. Jordan

Anul școlar 1920—1921, cînd Dumitru Panaitescu-Perpessicius (1891—1971) a cunoscut „cu adevărat fericirea“ la catedra de limba și literatura română de la Școala Normală „St. O. Iosif“ din Brăila, orașul său natal, a constituit pentru viitoarea sa carieră didactică și literară — cum mărturisește distinsul profesor — „un an decisiv, bogat în experiențe dintre cele mai generoase, atît sub raportul pedagogic, cît și sub raportul social /.../, o oază de lumină, de încintare și de plenitudine, la care mă gîndesc și astăzi cu emoție și ale cărei suave aduceri aminte îmi consolează amurgul“. (Scrisoare din 28 iunie 1966, adresată primei promoții de învățători, la patru decenii de la absolvire, **Excurs sentimental**, 1971).

Dintre foștii săi elevi normaliști, s-a afirmat în cîmpul literelor române B. Jordan (1903—1962), care, manifestînd încă de pe băncile școlii brăilene deosebite aptitudinii a fost îndrumat cu competență de către Perpessicius pe drumul spinos al artei scrisului. „Lecțiile atît de vii, de captivante..., ne desmorțise fantezia creatoare“ și „citeam pe nerăsuflate“ — își amintește discipolul său într-o epistolă trimisă, „în numele normaliștilor“, la 8 noiembrie 1961, eminentului critic și istoric literar, care împlinise venerabila virstă de 70 de ani. („Limbă și literatură“, 3, 1979). Cu același prilej aniversar, B. Jordan reliefează alesele calități ale dascălului său de excepție : „Aveați o prezență atît de omenească și plină de înțelegere, încît ne-am simțit magnetizați din prima clipă... Aveați totdeauna ceva nou să ne spuneți. Nu voi uita cum ne-ați făcut să-l cunoaștem pe Sadoveanu, pe acest minunat povestitor al neamului. Ați venit în clasa noastră ținînd cu stînga la piept o carte cu coperta foarte albă, pe care era scris în caractere albastre **Cocostîrcul albastru**. Ne-ați citit și limba cărții ne-a fermecat... Ne-ați învățat să prețuim limba și să ne iubim pămîntul“.

B. Jordan, care debutase, la 2 aprilie 1928, în prestigioasa revistă a lui Tudor Arghezi, „Bilete de papagal“, și editase o revistă proprie, „Express“ (14 aprilie —18 august 1929), îi trimite ilustrului său profesor, în toamna anului 1931, manuscrisul romanului **Normaliștii**, rugîndu-l să-l citească și să-l ajute să vadă lumina tiparului.

Reproducem, mai jos, textul **inedit al** scrisorii, respectînd particularitățile ortografice și lingvistice ale originalului, păstrat în colecție particulară :

„Ismail 30 Oct. 1931

Mult stimate Domnule profesor,

Din atmosfera școalei noastre normale pe care o cunoașteți atît de bine din timpul cînd ne prepați limba română în localul de pe Bulevardul Maicei Domnului din Brăila, am desprins o frescă de realități, pe care am avut cutezanța să le încheg într-un roman. Noi nu avem nimic din literatura școlilor normale și prea puțin din a celorlalte școli. Mi-aduc aminte numai de „Învățătorul din postul II“ și acum în urmă de „Clasa VII A“. În străinătate au apărut multe cărți de acest fel. Îmi iau îndrăzneala să vă trimit prin Poștă acest manuscris și vă rog din inimă, ca fost elev al d-vs., să-l răsfoiți. Nu e o idealizare a vieții de internat, ci am descris toate mizeriile și educația superficială și dogmatică a acestor internate, unde cel închis se poate considera drept un pușcăriaș. De aici izvorăște antagonismul între cel închis și regulament, uzarea tacită și decrepitudinea. Am trecut în revistă obiceiurile, bolile, mizeriile de tot felul, scurtele bucuri/sic/, etc., brodind totul pe schema unei acțiuni care să justifice titlul de roman dat manuscrisului. Mi-am permis să amintesc de cei mai buni profesori ai mei și printre ei sunteți și d-vs. Vă trimit manuscrisul și vă rog ajutați-mă. Trăiesc aici departe de lume și rar răzbate pînă la mine, o veste de prin părțile noastre.

Al d-vs., cu toată stima
B. Jordan

Prin cunoscuta sa generozitate exemplară, Perpessicius îi înlesnește să publice într-o importantă gazetă bucureșteană cîteva fragmente din „jurnalul de internat“ și să-l recomande cititorilor de atunci, înainte de apariția cărții în librării, ca „un scriitor de talent“ : „Cu **Normaliștii**, un nou romancier se adaugă plutonului de pînă acum și un nou scriitor intră cu fermitate în viitoarea scrisului“. („Cuvîntul“, 26 septembrie 1932). La ieșirea de sub tipar a primului său roman, apreciat și de E. Lovinescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu ș.a., Perpessicius scrie că „într-un ritm potolit, de confesiune resemnată, peste care sună timbrul dezamăgit al confesiunilor postbelice ale lui Remarque, d-l B. Jordan realizează în același timp un documentar și o evocare din cele mai emoționante ale acestei suburbii pedagogice, care este școala normală“. („Cuvîntul“, 18 ianuarie 1933 ; **Mențiuni critice**, 5, 1946 ' **Opere**, 6, 1973).

Datorită succesului de public și de critică, **Normaliștii** a cunoscut în timpul vieții autorului trei ediții (1933, 1936, 1944), retipărit, în anii noștri, într-o a patra ediție (1984), după un exemplar din penultima ediție a romanului, în care B. Jordan intervenise și eliminase „unele scene mai dure ale vieții de internat“. (Cf. „notei editorului“, Constantin Mohanu).

Perpessicius
grafică de Vespasian Lungu

Din galeria profesorilor evocați de „romancierul învățătorimii“ în **Normaliștii**, se detașează figura luminoasă a lui Perpessicius care, cu măiestrie pedagogică, „preda obiectul limbii române cu atîta artă și căldură, încît neglijam orice, ca să citim o carte bună“.

Normaliștii lui B. Jordan constituie un strălucit debut și o afirmare puternică a unui romancier cu atît de bogate resurse artistice, pe care le va valorifica în creația sa ulterioară **(Vitrina cu păpuși de porțelan**, 1934 ; **Pămîntul ispitelor. Delta**, 1935 ; **Învățătorii**, 1935 ; **Revizori și inspectori**, 1935 ; **Trenul albastru**, 1937 ; **Satele**, 1938 ; **Seria Marga Munteanu**, 1939 ; **Decebal**, 1941 ; **Zile și nopți în furtună**, I-III, 1959—1961), romane prezentate la radio sau în publicațiile vremii de autorul **Mențiunilor critice**. Însuși Perpessicius afirmă în epistola de la începutul acestui articol : „Pe B. Jordan l-am urmărit îndeaproape în ascensiunea lui scriitoricească, de la primele romane smulse vieții de internat a Școlii Normale și practicii sale învățătorești și pînă la trilogia lui Tudor Vladimirescu, lucrare de largă documentare și de un puternic suflu epic“.

Intervievat despre începuturile sale literare, B. Jordan precizează că, alături de Tudor Arghezi, Perpessicius i-a dat „încurajări dintre cele mai dezinteresate“. („Rampa“, 23 ianuarie 1937). Răspunzînd în scris, la 2 octombrie 1940, la „chestionarul“ primit de la istoriograful Gheorghe Cardaș, își exprimă din nou gratitudinea sa față de mentorul său literar : „De pe atunci /1920—1921/, am văzut în el un scriitor și un suflet mare. M-a ajutat și dînsul mult“. (B.V.A.U., **Ms.V/89**).

La împlinirea a șapte decenii de la nașterea lui Perpessicius, B. Jordan relevă în aceeași misivă meritele excepționale ale eruditului cărturar și creator polivalent, a cărui aniversare „este nu numai a literaturii, ci și a neamului întreg, pentru că neamul l-ați slujit vărsîndu-vă nobilul sînge pe front și pregătind atîtea generații de pe catedră. Iar opera d-voastră, începînd de la gingașul, suavul buchet de poezii din **Scut și targă**, trecînd prin acele micro-filme literare, minunatele d-voastră **mențiuni** și pînă la gigantica reconstituire a marelui nostru Eminescu, este o mărturie vie a străduinței d-voastră pentru îmbogățirea literaturii și culturii noastre în genere, care va dăinui de-a pururi“.

Gh. S. Ștefănescu

Fănuș Neagu la una din intîlnirile cu pasionații de literatură din Brăila

„Pîinea, vinul și aerul“

Urmare din pag. a 5-a

neisprăvit, păcătos sau lichea“. În unele cuvinte scriitorul stîrnește sensuri noi, pe altele, pe lîngă care am trecut nepăsători, le așează în lumina potrivită, ce într-un muzeu imaginar al cuvintelor, scoțîndu-le din noaptea uitării. Unor cuvinte le încearcă aromele pe cerul gurii, ca mirodeniilor, altora le verifică metalul cu dinții, pe altele le sună la ureche pentru a le auzi puritatea sunetelor : „Sînt scriitorul pentru care vocalele reprezintă exclusiv semne ale bocetului și vaietului, iar consoanele semne al miniei și strigătului“. O viață dăruită cuvintelor limbii române, putem spune. „Sînt gata oricînd să hrănesc cuvintele cu cele mai frumoase ale mele“ ne întărește afirmația scriitorul.

Fănuș Neagu e din speța acelor scriitori care cred că frumusețea folosirii limbii sporește frumusețea lumii. A pomeni de celebra credință dostoievskiană că „frumusețea va salva lumea“ e o tentație pe care nu o putem ocoli. În viziunea prozatorului brăilean omul frustrat de poezie „și-ar trăi viața cu sufletul însemnat de lapoviță“.

Dacă e adevărat că popoarelor care cred în adevăr și frumusețe nu le-a fost indiferent în ce cred marii lor scriitori în care, dealtfel, au văzut conștiințe ale vremii, asta înseamnă că nici nouă, românilor, nu ne e indiferent ce crede un mare scriitor român despre limba română. Interviuri, tablete, anchete literare, prefețe cu această temă formează azi un corpus de texte unitar ca ideație și atitudine în care sînt exprimate puncte de vedere de mare actualitate care ar trebui cunoscute atît de generația de azi cît și de generațiile care vor veni prin manualele de limba română. Cînd e vorba de soarta limbii române, Fănuș Neagu trage semnale de alarmă, face propuneri, pune piciorul în prag, adoptă tonul pamfletar, pune degetul pe rană, devine minios acuzator sau senin încrezător : „A vorbi frumos românește, precum și a scrie frumos românește începe să însemne din ce în ce mai mult un dar și nu o punctualitate a vieții. E una din cele mai mari primejdii care ne pîndește și împotriva cărora sîntem datori să luptăm fără a osteni“.

Cine amenință limba română ? Răspunsul este tranșant ; „Ignoranța, incultura, ignonimia, frica, nepăsarea, disprețul, lenea, suficiența, retragerea în afara timpului, îmbuibarea, sastisirea îngenuncherea, capul plecat, abdicarea“. Dacă nu vom sluji limba română cum trebuie, ne vom trezi, crede scriitorul, într-o „împărăție a cacofoniilor“. Întrebarea „Ce se va alege de limba română în școli ?“ îi „pîrjolește osul frunții“ în fiecare toamnă. Scriitorul consideră că școala face încă puțin pentru limba română și își exprimă nemulțumirea văzînd „poluarea, sărăcirea sau înjosirea limbajului elevilor“. Într-un interviu dat criticului literar Mihai Ungheanu în 1979, Fănuș Neagu constata ; „Copiii noștri sînt din ce în ce mai poliglоți, dar cîți «poliglоți de limba română mai avem azi ?» O primă necesitate : învățarea gramaticii limbii române : «a vorbi și a scrie gramatical înseamnă a avea puncte cardinale. Gramatica e lumina limbii române. Fără ea cuvintele ar fi cu ochii scoși de uitare și și-ar pierde potențele». Gramatica dă cuvintelor «inelele cu care pot străluci în lumina vorbirii»“.

În fraze exemplare, de o frumusețe și o claritate care le dau dreptul să stea alături de afirmațiile despre limba română făcute de marii clasici, Fănuș Neagu aduce un elogiu limbii la înnobilarea căreia participă prin scrisul său : „A vorbi frumos românește, sau cel puțin corect și logic, ține în chipul cel mai firesc de iubirea de țară. Măsura neamului nostru nu poate fi decît limba pe care o vorbim“.

Fănuș Neagu la una din intîlnirile cu pasionații de literatură din Brăila

Curier BRĂILEAN

● *A apărut un nou număr din seria Analelor Brăilei (decembrie 1987), supliment editat de ziarul „Înainte“ și dedicat evenimentelor de importanță capitală din această lună : Conferința Națională a partidului și aniversarea a patruzeci de ani de la proclamarea Republicii. Alături de paginile consacrate celor două evenimente, în care sînt amplu comentate și realizările care au schimbat fundamental geografia economică și socială a județului, consemnăm interviul acordat de Fănuș Neagu Analelor ca și colaborarea cu poezie, reportaj, proză a unora dintre membrii cenaclului „Panait Istrati“ din Brăila al Uniunii Scriitorilor. Semnează în acest număr, printre alții, Vasile Rusescu, Mircea Cavadia, Ion Mustață, Candiano Priceputu, Alfred Basarab Tibereanu, Nicolae Arieșescu, Aurel M. Buricea, Gh. Lupașcu.*

● *În prezența unui numeros public s-a desfășurat în foaierul Teatrului dramatic „Maria Filotti“ prezentarea volumului de versuri* Sărbătorile poetului *de Mihu Dragomir, apărut recent la Editura „Minerva“. Au vorbit, cu acest prilej, despre volum și în general despre poezia lui Mihu Dragomir, Teodor Vârgolici, redactor șef la Editura „Minerva“, profesorul Ștefan Mircescu, regretatul Mircea Scarlat (care a semnat și prefața volumului) și Lucian Chișu.*

O prezentare a volumului a avut loc și la Liceul industrial „Progresul“ în prezența elevilor membri ai cercurilor literare din școală. La ambele acțiuni a participat și soția poetului, Chira Dragomir, căreia îi datorăm această editare.

● *În recent apăruta antologie* Bărăganul în literatură, *îngrijită și prefațată de profesorul brăilean Ioan Munteanu, figurează, alături de Fănuș Neagu, doi dintre membrii cenaclului brăilean, poeții Gheorghe Lupașcu și Aurel M. Buricea.*

● *Se află sub tipar, urmînd să apară în primul trimestru al anului următor, anuarul Muzeului Brăilei, Istris (V). Din sumarul cuprinzînd cercetarea științifică și colaborarea tuturor secțiilor muzeului semnalăm un articol datorat cercetătorului Ionel Cândrea care traduce, comentează și interpretează cel mai vechi document scris descoperit pînă în prezent în județul Brăila. Este vorba de un document datat 1 iulie 1505, scris în limba slavonă și avînd pecetea domnească a lui Bogdan al III-lea, fiul lui Ștefan cel Mare.*

● *La Brăila (20 decembrie), s-a desfășurat cea de-a treia ediție a Iernii românești, spectacol de datini și obiceiuri folclorice, la care au participat grupuri de colindători din principalele zone etno-folclorice ale țării, cunoscuți interpreți ai muzicii populare românești. La realizarea spectacolului și-au adus o importantă contribuție Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Teatrul dramatic „Maria Filotti“, Centrul de îndrumare a creației populare și mișcării artistice de masă, Muzeul Brăilei.*

● *Din expozițiile găzduite în ultima vreme la Galeriile de artă brăilene amintim expoziția pictorului Constantin Boier — Dongoș și Salonul de iarnă al U.A.P. Brăila în cadrul căruia expun toți artiștii plastici brăileni, membri U.A.P. Cu sprijinul secției de artă al Muzeului Brăilei a fost vernisată o expoziție de artă plastică avînd un caracter militant, dedicată celei de-a 40-a aniversări a Republicii.*

● *Dramaturgul Ion Bălan, membru al cenaclului „Panait Istrati“ al Uniunii Scriitorilor, este autorul piesei* Condamnat la libertate *(adaptare dramatică după romanul* Dragostea și revoluția *al lui Dinu Săraru) pusă în scenă de curînd la Brăila.*

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC REALIZAT CU CONCURSUL COMITETULUI JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ BRĂILA

Pagini redactate în colaborare cu membrii Cenaclului literar al Uniunii scriitorilor „Panait Istrati“ din Brăila
Președinte : Fănuș Neagu
Secretar : Lucian Chișu

adrian costache

DINCOLO

Nu plecase niciodată din sat, dacă nu punea la socoteală războiul. Și nu-l punea, fiindcă războiul era un lucru uitat de-acum definitiv de toți și, ceea ce era mai curios, chiar și de el... Și nu conta nici plecarea aceea cu deșagii de acum patruzeci de ani la ocnă, după sare... De aceea, putea spune că nu plecase niciodată din satul în care se născuse, se însurase, făcuse casă, copii și îmbătrînise aproape fără să își dea seama... Era un lucru oarecum ciudat acest refuz al plecării, căci ocazii avusese, și poate că era singurul om care nu făcuse asta... Căci vremurile se schimbaseră, oamenii plecau care încotro, ca și cum în destinul unui om locul nu mai conta... Ori poate le purtau cu ei în amintire, cine ar fi putut ști asta ? !... Despre așa ceva nu prea mai erau ocazii să vorbești... De altfel și băieții lui plecaseră. Purtînd sau nu locurile cu ei și căutîndu-și alte rosturi... Era drept, se pare, să se spună că locurile nu mai contau. Și nici casele... Iată, casa lui, el știa că numai aici ar fi putut trăi, întru veșnicie, crezuse o vreme. Iar acum ea era aproape pustie, avea să rămînă pustie... Și iată locurile... Copacii și frunzele, și gardurile vii, și mușuroaiele de furnici. Toate ca niște oglinzi ale lui... Se uită și-și vede chipul, trecerile nenumărate... Totul se întipărea, cu chipul lui și cu chipurile altor trecători sau statornici...

Și totuși avea uneori, în ultimul timp, tot mai des senzația singurătății... Chiar și cu semnele acelea scrise în jur... Venea singurătatea asta, soră bună cu o neînțelegere. I se părea că lumea în care trăia se depărta de el. Dar nu numai de el se depărta, ci și de sat. Ca și cum satul ar fi devenit o insulă !... De sat și de locurile lui, care rămîneau în urmă, neschimbate, dar parcă pustii... Poate era doar o senzație, se gîndise el, o senzație care venea din vînturarea lumii... Lume, lume și iar lume, zicea un cîntec... Schimbarea de oameni ca-ntr-un post de gardă universal. Ca-n multe posturi de gardă... Iar lumea asta vînturată creștea în urma lui și devenea de neînțeles...

Lăsase totul pe seama femeii. Ea era alt chip de om, îi plăcuse mereu să se miște pe afară, să iasă. Avea ceva în ea de pasăre migratoare, care împingea mereu către altă lume și uneori avusese senzația că ar fi fost cu putință ca într-unul din sezoanele migrării (toamna mai ales !) să nu se mai întoarcă. Se ducea la oraș și vindea ceea ce avea de vînzut, fructe în special, și venea de fiecare dată puțin schimbată. Ca și cum fusese luminată de ceva. Poseda pentru scurt timp o știință străină suspectă care lui nu-i plăcea. Noroc că schimbarea nu dura decît cîteva zile, după care intra și ea în ritmurile vechi...

Vineri culesese pere și căzuse de pe scară. Se rupsese o creangă pe care se sprijinea scara și o fracțiune de secundă crezuse că va rămîne acolo, definitiv, căzut. Ce e moartea ? ! se întrebase el surprins de secundă ?!... Sau nu fusese întrebarea asta... nu fuseseră deloc cuvinte. Era doar o trăire fulgerătoare care se putea traduce astfel, dar de altcineva nu de el... Căzuse peste o altă scară (încercase să se salveze împingînd mult scara pe spate în ultima clipă !...) și o rupsese și pe aceea (observase asta tot după...), trezindu-se jos... Fusese ca un trăsnet (ce mai cauți la șaptezeci de ani în pomi ?! îl certaseră unii și alții, propriii băieți, dar ce știau ei cum se trăia !...), apoi simțise sîngele... Pusese mîna și degetele se făcuseră roșii. Șezuse cu capul într-o parte, așteptînd... Știa că vor veni picăturile și voia să le vadă... Ce curiozitate mai era și asta ? !... Iar picăturile veniseră și curseseră !... O clipă de înstrăinare, privindu-le.... sîngele cui era, doamne ? !... și el era singur acolo, și atîta liniște în jur, toamnă tîrzie, înfiorător de frumoasă, cu frunze care cădeau într-o lentoare suprareală, cu chipul lui însemnat pe ele, ...risipă de chipuri în toate frunzele acelea de-o vară, de-o toamnă, de-o viață...

Și gata ! Nemișcarea trecuse, un instinct tulbure și tocit îl făcuse să caute o față și să se lege la cap. Astfel putuse să se ridice, părea să n-aibă nici o durere, era cald tot, și gînduri și trupul deopotrivă, pămîntul se vedea strivit unde căzuse, și el era cald, el-omul, nu pămîntul, și putuse să se miște, să urce treptele grădinii, să se uite la dealul care-l aștepta și să-l înfrunte.

A doua zi fusese dus la spital...

★

Trecuseră apoi mai multe zile. Învălmășite. Lume străine în jur, străină, doctori, dezordine, întrebări cu răspunsuri de-ale lui oarecum ajurea, cuvinte puține, radiografii, și în cele din urmă constatarea că nu era nimic grav, și datul drumul acasă... Peste cîteva zile venise și unul dintre băieți să-l vadă... „Te-am visat, îi spusese băiatul, te-am visat cu trei zile înainte de a cădea... Urcam amîndoi un drum în pantă și ajunsesem într-o piață mare. Deși drumul se afla într-un sat, piața era mare, asfaltată, înconjurată cu case avînd un etaj și unindu-se una cu alta... Erau acolo și niște coloane, ori poate chiar un templu, coloanele erau foarte vii, și între ele, la fel de viu, ardea un foc ca pentru un zeu, un foc dinaintea unui sacrificiu... Dar jos era o prăpastie nu prea mare și atunci mi-am dat seama că piața era de fapt un pod... Mergeai pe marginea lui și, deodată, ai căzut. Te-am văzut cum ai căzut, am simțit durerea dumitale ca pe o durere... Și apoi cum te-ai ridicat și încercai din nou să vii, să urci deasupra pe pod, în vreme ce eu trebuia să plec, nu știu de ce, dar trebuia să plec. Aveam în suflet convingerea c-o să reușești să ieși de-acolo, așa că am plecat mai departe fără să fiu trist"...

...S-au îmbrățișat pe urmă el — tatăl și el — fiul, și făceau acest lucru pentru a doua sau a treia oară în viața lor, și-au simțit barba crescută, și atunci el i-a zis „Tu de ce nu te razi?!", iar îmbrățișarea se scursese c-o sfială ruptă dintr-o gravitate tulburătoare pe care și-o știau, dar nu ar fi vrut-o exteriorizată dintr-o teamă ciudată de patetism. Făceau poate parte amîndoi din soiul acela ciudat de oameni care se pot îneca în apropierea unei plaje pline cu lume, numai fiindcă nu vor să tipe, li se pare nedemn să se dea în spectacol... Se așezaseră apoi pe scaune mici, ca de atîtea ori, și vorbiseră, și tăcuseră, și iar făcuseră la fel...

★

Îl dureau mai departe oasele. Iar chipul lui

Portret de Teodor Bogoi

din frunzele care continuau să cadă era parcă ușor strîmbat. Se gîndise iar că nu plecase niciodată cu adevărat din sat, așa, după voia lui, căci chiar și atunci cînd se dusese la ocnă după sare, nevoia îl împinsese. Îi era toată viața legată de aceste locuri, ca de-un labirint de care nu putea scăpa. În nord îi privea pădurea dincolo de care începeau satele de munte cu adevărat, altă lume poate, munții... În vreme ce la sud era cîmpia... Cîmpia strălucind departe, vara, ca o oglindă în lumina năucitoare a soarelui... Celelalte puncte cardinale nu duceau nicăieri !...

Pornise așadar prima oară spre sud. Acolo, undeva departe, era orașul, acolo trăiau copiii lui, în case pe care încă nu le văzuse. Trebuia mai întîi să treacă pîrîul, Sărățica, apoi pădurea tăiată la șapte-opt kilometri în care nu călcase niciodată, după care alte dealuri mai mărunte, și numai după ele cîmpia cu adevărat... Găsise un pretext desigur, i-l spusese femeii, se ducea să vadă pe unde mai umblau vitele acelea, acum cînd se dăduse drumul peste tot și recolta fusese strînsă...

De fapt voia să se verifice pe sine mai mult, să vadă de ce-i mai erau în stare oasele dureroase. Și era ceva ciudat de clar în tot ce făcea, în coborîrea lui grăbită — pași mărunți — și-n opririle dese și calme, atotcuprinzătoare cînd își căuta parcă un chip uriaș, unificator, în stare să domine labirintul... Și din nou coborîșul. Mersul grăbit, aproape febril. Iar în jur toamna ca niciodată, o minune de toamnă, cu pere și prune căzute și putrezind, n-avea cine să le culeagă, cu murele ieșind triumfătoare în afară de gardurile vii nesfîrșite, și soarele picurînd o lumină ca niște lacrimi pe un obraz îmbătrînit...

Nu socotise nimic... Nu mai voia să socotească, fiindcă nu mai avea ce socoti. Nici încotro pleacă și, în totul, nici de ce face așa... Avea în rest o indiferență dumnezeiască, și doar mersul lui conta, pașii care aveau să-l ducă unde voiau ei, cu dragostea lor pentru tot ce era ființa lui, cărată atîta vreme fără mari trădări, pentru tot sîngele acela al cărui fîșnet numai el îl știa....

Ajunsese aproape jos de tot, urma să treacă firul de apă subțire și sărat, și văzu sarea toată adunată pe pietre, și solul argilos, dar ele nu-i treziră nici un gînd. Poate se aștepta să găsească un pîrîu limpede din care ar fi putut bea apă, dar nu era așa, deși poate că-l visase cîndva așa, limpede și clipocind ca muzica serii. Dar chiar dacă l-ar fi visat, el nu era în stare să-l spună, să-și facă visul viu, să le dea adică veșmîntul de rană al cuvîntului...

Se sprijini doar în toporașul pe care-l luase cu sine și călcînd pe pietre trecu dincolo. Și abia atunci se întoarse. Văzu tot dealul pe care-l coborîse și dealul deveni deodată un Munte cu neputință de urcat. Un munte uriaș ca propria lui viață. Iată, se afla cumva la capătul ei și știu înfrigurat că n-ar fi fost în stare s-o urce din nou... Ci poate doar să ocolească. Avea bănuială că tăind pădurea și urcînd dealul mai mic din față, și apoi mergînd pe creasta lui, ar fi putut ajunge către seară acasă în labirintul lui din care ieșise prima oară. Păși mai departe în numele acestui gînd, fascinat de tot ceea ce putea vedea în jur. Pădurea era tînără și purta și ea în frunzele ei nu chipuri, ci texte de care dacă se apropia le-ar fi putut descifra. Îl fascinară culorile străniі de care parcă nici nu știuse pînă atunci, ca și cum acolo se află un tărîm ciudat al unei tinereți fără bătrînețe, și, poate, și fără de moarte. Și merse așa mai departe pe un drum al cărui capăt nu-l putea zări. Refuză de altfel să se gîndească la capătul lui. O oboseală absolut nouă îi dădu tîrcoale ca o ceață fină, ca o mască care-l înfășură subțire. Își mai simți pentru o singură clipă oasele lovite și îndurerate, dar nu erau loviturile știute de curînd, ci altele de care n-avusese știre niciodată. Se duse astfel mai departe în întîmpinarea cetii și oboselii lui și visă încet că trece rîul, că apa era limpede și că barca îl aștepta acolo. Bău din apă și-i simți răcoarea fără egal, neinstare să semene cu ceva. De undeva, din preajmă, o pasăre cu pene din frunze, pe care el păru să-și deslușească propriul chip, zbură zbătîndu-se. Și știu limpede că acest chip al păsării se cerea sacrificat, și că urma ei urma un timp inaugural. Îi deveni însă deplin indiferent al cui era acest timp, și așa merse mai departe, scăpînd definitiv din labirint...

NICHITA STĂNESCU — inedit

Nuntă de iarnă

Una din nunți se face chiar la nuntă
Cînd ninge peste noi pe toți
Și vine toamna cea mai lungă
a hoților care sînt morți.
Și ninge din altare
pe noi un frig ninsos
ce ține-n brațe ce ne dor
al hoților de cai cei morți
Și bate cu zăpadă rece
la noi peste sprîncene
Și vine gol la templu-un rege
încoronat de nori
I-om pune noi pe capul lui
clopotnițî răsucite
și ne-om fura mireasa noastră
de fulgi nefulguite
I-om duce-o noi la soțul său
uitînd pe regele cel rău
ce stă-n genunchi și se mai roagă
ca noi să fim oameni de treabă.

Împerecherea

Vulturoaica și cu vulturoiul
Cînd ploua, ei ne plouau cu oul
Niciodată, niciodată
N-am să fiu eu altădată
Vulturoaica și cu vulturoiul
Orizontul și noroiul
Clipei ăsteia ca oul
Clipei ăsteia ca oul
Niciodată, niciodată
N-am să fiu eu altădată
Altădată, niciodată

gheorghe istrate

Catren

voi ști de ce cînd sîngele va tace
cînd ochiul va suride-n osemînt
cînd haosul ființei s-o preface
în diamantul sacru : în Cuvînt

Maria

Fiicei mele

Maria Maria — somn abisal
Maria Maria vasal ți-s vasal
grabă și voce punte și lege
zori în decembrie în cupă de rege

prunc și lumină rasă prelungă
sîngele-n friu grăbind să ne-ajungă
clonț în izvoare adînc respirînd
plantă-crăiasă apă de-argint

Maria Maria toamnă barbară
murmura mării ambră amară
purpura somnului pur descîntînd
pulpele buzelor mele palpînd

lume dintîie puls vinovat
plîns și planetă somn de bărbat
zori de zăpadă-ncolțită în ger
minune a mumii
icoană
mister

Cer

anotimp de iască muguri picurînd
somnul zilei tandru numărînd în gînd

timpul mort și rece timp întelectiv
răsucit pe pleoapa veacului fictiv

cer căzut lungîndu-și golfurile moi
în sărutul cărnii — între amîndoi...

Ritual

tu vei vedea lumina eu voi visa prin nopți
căderile de aripi pe strugurii mei copți

îmbălsămînd aievea văzduhul primenit
prin care șarpele visării a foșnit

desemnul vechi anume s-a lepădat de spori
splendorile minunii-au murit de mii de ori

doar a falangă pură ridică în zenit
penumbra întrebării prin care-am mai murit

Desen în vis

cal alb în vis — pămînt ascuns — nechez
pier în cascada albă-a unui miez

mi-e somn de mine m-am visat întreg
țîrît pe turla lumii ca pe-un neg

coșmar umplut cu cai și cu zăbală
vărsînd deasupra nopții mele smoală

Nunțile ireale

(ritual)

grave iradieri — nopți lingă butur
ghioaga pîndește umbră de flutur
șarpele casei umple laptele minim
ploaia de carii treieră-n inimi

noapte deșartă cîmp cu poteci
gîlgîie rana pe spadele reci
ciinele-n jug de-ntuneric extrage
luna bolnavă din miluri și alge

gînd înghețat în matcă și vis
ou minuscul lingă Oul promis
alb scrijelate oase barbare
tot mă petrec prin nunți ireale

ființă încearcă sufletu-mi friguros
trup de-nălțare cu aripa-n jos
mărul putrid din priviri o să cadă —

lumină — viermănoasă zăpadă

Mister

duh al după-amiezii necunoscut
pămîntul mă-ntîmpină mut

răsufletul lui mă apasă
cu umbra-i masivă și groasă

voce străină în mine se-așează
o boală grăbită mă-nfricoșează

se-arată dinții și ghearele florii
de sub minereul candorii

zidul împinge-n destin și-l deschide
grotele nopții adîe avide

puncte de aer lovesc în amiază
cimitirul cu iarbă nechează

Ritual

viața-mprejur se descară umilă
în orice orb e-o lumină febrilă

pașii mi-i văd — șoapta lor lasă
urme identice-n rasă

altoiul ființei desparte
cărarea vieții de cărarea de moarte

mă umplu cu foșnet și spun
rodul cuvîntului celui mai bun

deasupra lumii și-a firii :
copilăria rostirii

Simptom

am acceptat
partea îngerească a viciului
și un cocor mi-a fecundat fereastra
cu nervul zborului său

întunecat meditez
la silogismul acela văratec
dedicat micului început de toamnă :
adevăr — egalitate între toate himerele

matei gavril

Poem aniversar

I

Patruzeci de ani sînt patruzeci de vîrste,
patruzeci de trepte ale realului
încrustate în sufletul meu colorat
curgînd picătură cu picătură
ca stropii de sudoare
de pe fruntea acestui neam
prin arterele marelui timp al istoriei.

Patruzeci de metale transformate în aur
sînt o stea așezată la capătul drumului
chiar în inima cerului
la întretăierea rotirilor de astre.
Sînt ochii de demult
ce ne privesc averea sufletului,
sînt crucea gîndurilor noastre
adunate-n focarul mistuitor al visurilor.

Patruzeci de tăceri și de povești alese
cu eroi luminați de fapte,
patruzeci de istorii concentrice
ieșind una din alta
cum se nasc generațiile
și cum crește povestea.
Sînt patruzeci de lebede albe, metalice
într-o mare de grîu pe cîmpie
aromînd o baladă oglindită-n cleștare.

II

Crește patria ireal de frumoasă
din propria-i cenușă ca o flacără inviată
de vînt și de spuză și de vremelnicie,
niciodată n-a fost mai înaltă
și n-a ars mai puternic
fuzionînd mai tare cu veșnicia.

Helios își trimite hergheliile de putere
spărgînd în copite lacrimile puzderii.
Sînt vise și risete, bucuriile grave
și tristețile intime ca un oracol orb.
Și toate ard, în mine și mi se umple cerul
ca-ntr-o grădină, toamna, un coș de rod
bogat.

Patrie cu trup suplu, ce-abia te-ai ridicat
din glod și din pietrișuri, din țărnă și din
praf,
îți tot aud urcușul și ți-l zăresc cu ochii
cum crește-n fiecare zi cu cîte-un cap.

De patruzeci de ori s-a înclinat pămîntul
sub crugul soarelui stînd în balanță
și patruzeci de veacuri îmi pare c-au trecut
de cînd te-au botezat părinții
dîndu-ți un nume nou și-o altă viață.

III

Poetu-i ca un scrib :
el contemplă porțile de-aurore-ale mării
rada soarelui unde acostează vapoarele
aducînd mirodenii
pe care le descarcă în fața caset.
Părul ți-e de antene
și munții din mine-s de diamant.
Se oglindește-n tine oglinda mea
cum se-oglindește miezul înalt al zilei
într-un ceas de nisip.

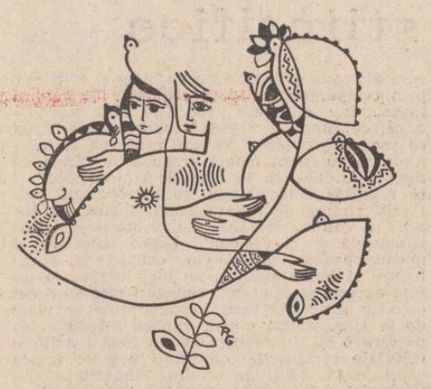

Desen de Raluca Grigorcea

Cernă-se-albastrul în straturi adînci
de zăpadă fierbinte.
Răzvrătească-se buza arsă de arșiță
pe sub giulgiuri prelungi de fîntîni
arteziene pe imense finețe
zmulgînd soarelui snopii de raze.
Arătura ogorului etern mențină-și umbra
și apere-ne frunza de un vînt prea puternic
de un val prea înalt sau de-un fulger
năpraznic.

Să ne săpăm grădina
și să o împodobim cu multe flori,
să asmuțim în aer albinele
să ne polenizeze sufletul de carne
și spiritul artistic
al întregului nostru mod de a fi.
Vom contempla-ntre perne de voluptate
truda
zilele-n zbor de barză cum se întorc deasupra
bucuriilor noastre majestuoase.

IV

Vin sărbătorile de neam, cînd firea înflorește
vin sărbătorile de pe culmi, cu ambrozie și
cu nectare
cînd anul se petrece în celălalt ca verigile
lanțului
reîntrupîndu-se din milenii ca un liant.
Să plutim doar o clipă pe bărcile de vis
ale lacului verde și-ale lacului roșu
ale lacului alb prin canale de lapte
unde peștii de aur scînteiază prin aer
să plutim în lumina aprinsă
a gerului cel mai curat, al văzduhului tare
carat cu nuclei de sămînță de viitor
și cu globule roșii de sînge dezghețat
să ne umplem plămînii
lacomi de voluptatea de-a dăinui.

Să revoluționăm chipul soarelui
de la capătul mării
și s-adormim pe rînd la marginea ei
unde bate luceafărul de geniu vegheat
în numele mamei și-al fiului
și-al ființei noastre cea mai din inimă
ce, patrie română, ni le-ai dat
indestructibilă, indivizibilă, inefabilă, unică
Românie Socialistă Republică !

eugen tăutu

* * *

Sub văl puterile ți-ai scurs cu ochii
Topindu-le să te privești și-n alții.
Ce munți căta-vor pentru ei înălții
Tu să-i vestești ca fătul babei Dochii ?

Nestins în ape dorul țese psalții,
Din toamne lungi foșni-vor stele-n rochii,
Ceti-vor ierni ca prin tăciuni deochii,
Ca luna alb-acoperind mihalții.

Măcar din crudul leagăn fii aproape
Văl înginat de negură să cheme.
Doar te-ai născut cu soarele sub pleoape

De-a pururea cu noaptea între gene.
De ce asupră-mi cînd privești nu-ncape
În oul ei cu stele blinda vreme ?

* * *

N-ajunge-n clopot vremea cît ar bate
Din vară-n iarnă și din iarnă-n vară,
Ce leagăn lunii-nriurit străbate
Același fruct în inimă s-apară.

Nu-i zi aceeași cum e noaptea una
Din clopot fruct și din sămînță floare,
Doar trunchiul bate-adormitor întruna
Să-ntoarcă miine tot ce azi răsare.

Nicicînd mai multe aripi nu vor trece
Zidind lumina-n ornicul cel mare,
Oglinda vîrstei zborul și-l întrece
Prin oul flăcării nemuritoare.

Atinge, lună, miezul tău de spice
Tăcerea piinii, timpul ce prezice,

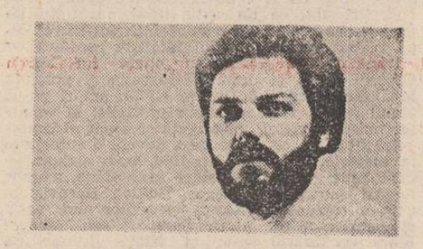

* * *

Din crud mai crud între conture,
Tăios azur printre balsamuri,
Ursita scutură stelare lamuri,
Oglinzi mai tinere, mai pure.

Dau leagăn mîntii albe ramuri
Rotund suris al lunii să îndure,
Prin jar de aripi ornice-n pădure,
Prin ceți de ou epitalamuri.

Stihar de gheață, fulgere atente,
Aride-n muguri și absente
Ca miezul orfic al săgeții.

Din alb în alb conture înfiripă
În veci va fi măsură frumuseții
Ispita pleoapei încolțită-n clipă.

* * *

Mai pot oare s-ascult
Înflorită-n liniște, luna,
Marea de totdeauna
Ochii tăi de demult ?

Mai pot oare aduna
Al bolților veșnic tumult
Înțărmurirea unde exult
Adonais, Adonais, furtuna ?

Pilpiie veghea în ceas
Spicul de aur rămas
Firu-mi tors, asfințit.

Mai pot oare să cer,
Din timpul încă neadormit
Marea inimii ? Sper.

miron țic

Cu toată inima

Cred în tine, Țară,
Merg pe cărările tale
Și simt cît sînt de aproape
De izvoarele nemuritoare
Cred în tine, Țară
Cred cu toată dragostea
Cu toată inima
Cu toată puterea gîndului
Ce visează lumina Ta.
Cred în tine, Țară,
Întind brațele spre rotundul
Și bogatul tău rod
Cred în tine, Țară,
Cum cred în fiecare clipă
Ce o trimiți spre mine.

Nestins legămînt

Slăvim acest timp de soare și de piine,
Acest timp de vis al Limbii române,
Slăvim libertatea acestui demn pămînt,
Și miezul viu ce arde-n fiecare cuvînt.

Aici e locul unde muncim și trăim
În numele patriei scriem și gîndim,
Toate dorurile unite-s în noi
Cu zările de grîne și de ploi.

În lumină de glorii, cuvintele cresc,
Pentru pace și bine, pentru tot ce-i omenesc,
O limpede ardere, un nestins legămînt
Ne este crezul acestui eroic pămînt.

Iubirea deschisă

către acest timp

Ce poți purta mai aproape de inimă
Decît iubirea deschisă către acest timp
Decît privirea înflorită
Peste împlinirile și frumusețile patriei
Cu ce-ți poți împovăra umerii
Decît cu răspunderea vie a vieții
Decît cu pacea și liniștea fiecărei clipe
Cu ce poți să fii mai folositor
Patriei și neamului tău
Decît să muncești și să gîndești
Lîngă flăcările pămîntului
Lîngă steagul tricolor
În imensa unire ce o simțim mereu
Cutezătoare.

Pentru țară

Urcă patria în vremea rotundă
Urcă cu luminile iubirii
Din toate părțile intens ne inundă
Diminețile cu cîmpiile rodirii.

Prin tot ce facem, punem temelie
Și privim încrezători spre viitor
Grîul răsare limpede din glie
Cum răsare din inimă supremul dor.

Culori de rod și de libertate
Ard și se-nalță-n stema țării,
Întemeierile noastre rămîn neuitate
Strălucind în deschiderea proaspătă a zării.

Pentru pace ne facem auzită chemarea
Clădim și urcăm un drum biruitor,
Ne facem mereu auzită cîntarea
Pentru al țării măreț și demn viitor.

Un panegiric singaporean

Motto :

Ce-i Infernul ? Sală goală
Doar cu Cerber părăsit,
Eu ce-i mai arunc din poală
Oase dulci de ronțăit

Sînt desculț. Acum, din asfințit
Am adus stridentul fluviu Ebru
Ca să tulnice la nesfîrșit
Suburbanelor un marș funebru.

— Leonid Dimov —

I.

Nu mă grăbesc să-ți scriu un panegiric,
căci mina se-opintește cu zăbavă
în șist de magne și-n răcită lavă,
la poalele acestui Creștet Liric !

Cu barba-ți tolstoiană, pravoslavă,
descrii prin sfere nimbul tău oniric,
cînd, jos, infernu-ațiță dansul piric,
Socrate bindu-și cupa cu otravă !

Să evocăm doar Clipa cea frumoasă,
cînd frunte-n frunte-am stat și barbă-n barbă,
împodobind singaporeana masă
cu votcă pură, sub lumina oarbă !

Curgea prin noi un timp curat — o Clipă
prea densă pentru-a anilor risipă !

II.

Eternă slavă bardului Dimov,
într-amintirea cuvioasei ore
cînd preacisteam idei la „Singapore"
și viziuni și visuri de iubov !

Ar fi putut, p-atunci, să ne devore
galera-n vislitorul ei istov,
dar viața pentru noi părea că-i mov,
deprinși cu sucu-atîtor mangragore !

Și-am mai durat puțin, cît un străfulger
care-și crestează numele-n furtună,
dar nava noastră roasă de vrun ulcer
își mai căta un port și-o brîză bună !

Conducă-ți Moartea, astăzi, caravela :
ea știe calea înspre Portu-Acela !

III.

Nu ne-am văzut de mult ! De-acuma, încă,
n-am să te pot vedea o nouă vreme,
dar nu mă tem și nici tu nu te teme :
curînd vom sta-ntr-o-mbrățișare-adîncă !

Eden singaporean cu noi poeme
vom dobîndi-n infern, pe-un colț de stîncă,
împrospătați, sugari ca-n vremea pruncă,
încoronați cu mirt și crizanteme !

Ca tineri, am purtat flambante plete
și-ajunși bătrîni, cu bărbile-n cascade,
metafora odihnitoarei Lethe
ne-nvălură-n rondele și-n balade !

Dar cei ce vin și citi nu ne știură
din versul nostru vor cinsti o gură !

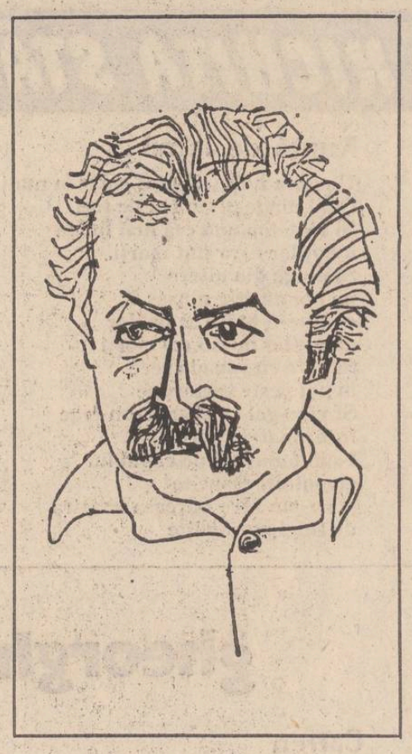

IV.

Fantomele famelice revin,
ne urmăresc de-a pururi și-n tot locul ;
vom răsturna cîte-un pahar cu vin !
De-s prea-nsetate, spargem polobocul !

Cu-atît mai mult, cu cît, din prea puțin,
ne-am fericit și ne-am cîntat norocul
de-a fi convivii-aceluiași festin
și ne-mpărțirăm țoiul și chiștocul !

Isvorul bărbii tale de Profet
și-a inspumat gherdapul pîn-la stele,
ca semn că timpul nostru desuet
clepsidra-ntoarsă și-o revarsă-n ele !

Căci ea-i speranța lumilor mărunte
că geniul tău înspre Eden li-i punte !

V.

Re-evocăm singaporeanul rit
al cupelor ciocnite-n mir, pe creste,
la ora-n care, iată, nu mai este
nici Pică, nici Dimov, nici Mărgărit !

Rămas pe țărmu-atitora tempeste,
ciuntitul soare-n deget l-am oprit :
„a fi sau a nu fi !" — Sublime Brit,
mă-ncredințez petalelor funeste !

E rîndul meu : sînt spița ei, sînt raza
rotitei roți cu sorbul răpitor,
în care noi ne-am petrecut amiaza
și patima — Singaporeanul Sor !
Înalț pocalul : trimbiță, heralde !
AHOE ! — zic — Spre Țărmul de smaralde !...

Portret și sonete de
Tudor George

Leonid

Cînd l-am văzut prima oară, acum mai bine de douăzeci de ani, nici nu mi-a venit a crede că este adevărat. Din memoria copilăriei mele, din poveștile ei colorate, reînvia straniu un împărat ori un sfînt cu ochi de migdale, cei mai blînzi și cei mai înțelegători a toate cîte sînt, o alcătuire de fum albastru sub o icoană veche, ascunsă de privirile noastre păgîne.

Pentru că, înainte de a fi un mare poet, Leonid Dimov a fost un om bun, un suflet cum rar avem să mai întîlnim, un prieten al lumii, pe care nu o judeca, dar încerca mereu s-o înțeleagă, chiar și atunci cînd lumea părea să nu-l dorească. A-i fi fost prieten era un privilegiu, o minune, pentru că el știa ce înseamnă să poți dărui o clipă dintr-o viață atît de prețioasă oricui. Făcea acest dar bucurîndu-se de bucuria celui dăruit.

Dincolo de aparențe, Leonid Dimov era un neliniștit, un vulcan care izbucnea sălbatic numai în poezia sa fermecată pe care o cînta nopțile cu o voce gravă, adîncă, de strană mînăstirească.

Știa că este un mare poet și de aceea nici nu avea nevoie să fie recunoscut ca atare. Visul îl prefăcea în pasăre, într-o pasăre neadevărată ce zbura deasupra noastră astfel să fie numai văzută. Mi se pare și acuma că există, că zboară totuși, dar undeva mai sus, ca o umbră de argint ce-și tremură aripile în văzduh, dincolo de privirile noastre muritoare. Dar vai, ce nenorocire, numai mi se pare.

Iulian Neacșu

„Neîncetatul studiu"

Va fi avut și Mircea Scarlat, precum odinioară Varlaam, „nu atâta grijia și frica începutului, cât' grijia și primejdia svârșitului" ? Regretatul critic citează versurile de mai sus atît în primul volum al „Istoriei poeziei românești" (1982), cît și în antologia de poezie veche românească (1985), lucru deloc surprinzător, desigur, căruia i se adaugă însă constatarea, mai puțin așteptată, că aceste versuri pot fi regăsite „la mulți tipografi și copiști, timp de două secole (!)". Probabil că un critic tînăr, însuflețit de grandioase proiecte, nu va fi întîrziat în reflecții asupra rudimentarului fatalism medieval.

După o „Introducere în opera lui Miron Costin" (1976) și după bibliografia și postfața la „Letopisețul" lui Ureche (1978), am fi putut bănui în Mircea Scarlat un specialist al vechilor noastre scrieri, un cercetător atent al izvoarelor literare, cu șanse de a deveni o autoritate în materie. Începînd din 1980, prin elaborarea unor repere istorico-literare argheziene, a unor lucrări despre Ion Barbu, Bolliac, Bacovia și a unor comentarii asupra versurilor unor poeți contemporani (ca Marin Sorescu sau Modest Morariu), tînărul critic și istoric literar ne dovedește că interesul său pentru poezia românească nu se limitează la o epocă determinată. Fără să neglijeze perioada începuturilor (vezi sus menționata antologie din 1985, un valoros instrument de lucru), Mircea Scarlat începe elaborarea „Istoriei poeziei românești", al cărei prim volum, apărut în 1982, este urmat de încă două, în 1984 și 1986. Saltul de la Miron Costin la Ion Barbu și proiectul aducerii la zi a unei istorii literare pornită de la primele atestări ale versificației în cultura noastră au impresionat, și autorul a putut fi numit, cu mărturisită admirație, „cascador" și „kamikadze" (M. Mihăeș). Din nefericire, „Istoria" lui Mircea Scarlat aparține astăzi acelei „biblioteci a proiectelor eșuate", semnalată eternității românești de Mihai Ungheanu. „Istoria" rămîne un „șantier în care lucrul n-a fost dus pînă la capăt" (M. Ungheanu), fapt într-adevăr regretabil. Se pare că autorul proiectase o istorie în șase volume. Au apărut numai trei și se va publica probabil un al patrulea, postum.

Nu sînt puține calitățile pe care Mircea Scarlat le-a dovedit în scrierile sale. Talentului, inteligenței, spiritului metodic, li se adăuga o concepție curajoasă și lipsită de dogmatism a istoriei. În prologul care deschide marea sa încercare, citim : „Axiologia neavînd criterii universal valabile, toate judecățile de valoare exprimate în această lucrare sînt discutabile. Toate". Era conștient de relativitatea gustului, observată încă de Hipocrate, era frămîntat de „problema spinoasă a polisemantismului termenilor cu care operează criticul și istoricul literar". Cu toate că și-a mărturisit regretul de a nu fi avut acces la „zonele foarte vechi ale poeziei care a circulat pe pămînt românesc", a intuit că legătura noastră cu Bizanțul „refăcea (s.n.) contactul cu vechea cultură mediteraneană (existent în antichitate)". A fost convins că „cele mai vechi forme cunoscute de poezie nu sînt forme primitive ale creației poetice românești", că „a existat poezie pe pămînt românesc anterioară creștinismului".

În vremurile noastre, cînd unii cercetători (ca G. Petronio, de la Universitatea din Triest, D. Z. Fjellstad, de la Universitatea din Stockholm ș.a.) vorbesc de „prăpastia" tot mai largă dintre opera literară și comentariile specializate pe care le generează, Mircea Scarlat a reușit să păstreze mereu contactul cu textul, orientînd cititorul prin informații și remarci pertinente. Considerînd că „menirea criticului nu este de a spori taina poeziei, ci de a o dezlega", că însăși critica „rămîne un gen literar", el și-a propus și a reușit să ne conducă prin secole de poezie românească. A făcut-o cu abilitatea unui ghid bine informat și cu rafinamentul unui interpret conștient de vulnerabilitatea judecăților de valoare : „Cine așteaptă de la criticul literar răspunsuri definitive ar face mai bine să nu citească texte critice; va evita, astfel, inevitabile dezamăgiri".

„Istoria poeziei românești" se organizează prin analiza atentă a „criteriului poeticului" și a „strategiei retorice", aspecte prin care autorul definește convenția poetică, evitînd reducționismul istoric sau estetic. Termenii tehnici sînt introduși cu măiestria unui fin teoretician, în accepția clasică a cuvîntului, pentru că pe Mircea Scarlat nu-l atrag nici glosomorfismele, nici formalizarea. Convenția poetică și intenționalitatea sînt, cum ar spune U. Eco, barele de grafit care disciplinează demersul analitic al criticului, oprind declanșarea unor reacții semiotice incontrolabile. Idoneismul metodei este evident. Autorul a reușit astfel să asigure analizei o continuitate firească și — respingînd calea facilă a absolutizării influențelor occidentale — să păstreze aceeași rigoare metodică de la abordarea „Pripealelor" lui Filotei și pînă la discutarea „tainei" lirismului blagian. Cu totul șubrede ne apar, după lectura „Istoriei", pozițiile sincronismului simplist. În cultura noastră, capacitatea de asimilare a fost permanent dublată de un puternic „filtru" al tradiției autohtone.

Fără să disprețuiască amănuntul, adept al cercetării „cu documentele pe masă", Mircea Scarlat a refuzat totuși să facă „istoriografie în marginea literaturii". Gustul pentru perspectiva de ansamblu, oroarea de confuzille metodologice sau terminologice (mergînd pînă la marcarea accentului logic al unor cuvinte neamenințate de echivoc în context), dorința de a se face înțeles de un public larg, conștiința limitelor propriului „laborator" analitic, interesul constant față de specificul mediului nostru cultural, ușurința cu care sesizează afinități textuale peste mări și oceane cronologice (de la Bolintineanu la Ion Barbu, de la Antim Ivireanul la Nichita Stănescu etc.), toate acestea pot evidenția personalitatea complexă a autorului.

Desigur, specialiștii vor semnala unele omisiuni sau unele erori în textul „Istoriei" lui Mircea Scarlat. Dar nu vor trece cu vederea părțile rezistente, bogăția informației, limpezimea, expresiei, incontestabila valoare a întregului, dacă putem numi „întreg" cele peste o mie de pagini prin care autorul și-a realizat pe jumătate grandiosul proiect. În memoria lui Mircea Scarlat, putem cita cu deplină îndreptățire cuvintele lui Nicolaus Olahus : „Harnica lui tinerețe neîncetatului studiu fu închinată".

Mihai Niculescu

CRONICA EDIȚIILOR

„Unde ni sînt cronicarii?!..."

Cu un deceniu în urmă, într-un articol publicat în revista ieșană „Cronica" (an. XII, nr. 44 din 4.XI.1977, p. 7), arătam ce datorie — **de știință, dar și de conștiință** — avem față de tezaurul pe care ni l-au lăsat moștenire cronicarii noștri, mari și mici. Două foarte recente ediții de cronici îmi îngăduie să reiau această problemă, de un interes acut pentru progresul cercetărilor istorice din țara noastră, îndreptățind observațiile din rîndurile care urmează.

Două cronici din veacul XVIII — Pseudo-Enache Kogălniceanu și Ioan Canta — văd lumina zilei la Editura „Minerva", în valoroasa serie „Restitutio", sub forma unei ediții critice îngrijite de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu ; prima dintre aceste cronici acoperă perioada **1733—1774** iar a doua acoperă perioada **1741—1769.**

În seria **Cronicile medievale ale României,** Editura Academiei R. S. România tipărește **Hronograful** lui Dionisie Eclesiarhul, sub îngrijirea lui Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu ; acest **Hronograf** acoperă perioada **1764—1815.**

Am subliniat perioadele cuprinse în cronicile recent editate pentru că din ele se desprinde întrebarea : dacă Evul Mediu românesc coboară (în viziunea Editurii Academiei) **pînă la 1815,** pentru ce n-au fost incluse în aceeași serie de **Cronici medievale ale României** și cele două texte editate de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu la Editura „Minerva" ? Întrebarea aceasta ar putea fi lărgită, pentru a-i cuprinde și pe marii cronicari moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, ale căror scrieri se numără, dacă nu mă înșel, tot printre „cronicile medievale" ale poporului român...

Căutînd un răspuns, trebuie să examinăm mai îndeaproape evoluția acestei colecții.

Debutînd în 1959, cu o nouă ediție a cronicilor slavo-române (realizată de P. P. Panaitescu) lămuririle asupra colecției au venit abia în 1963, cînd s-a tipărit primul volum al seriei, **Repertoriul manuscriselor de cronici interne, sec. XV—XVIII, privind istoria României,** întocmit de Ioachim Crăciun și Aurora Ilieș. În **Cuvîntul înainte** (nesemnat) la acest volum, se spune : „Realizarea colecției **Cronicile medievale ale României** se înscrie în planul vast al înzestrării medievisticii românești cu publicațiile de izvoare necesare, elaborat în anii puterii populare. [...] Două volume ale acestei colecții au apărut înaintea celui de față [...]. Opera istoriografică a lui Radu Popescu, împreună cu **Istoriile domnilor Țării Românești,** atribuite aceluiași autor sînt în curs de tipărire în ediția critică a regretatului C. Grecescu. Edițiile mai multor cronici — **Istoria Țării Românești,** de stolnicul C. Cantacuzino, ed. D. Mioc ; **Istoria lui C. Brîncoveanu,** de Radu Greceanu, ed. A. Ilieș ; **A doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova,** de Axinte Uricariul, ed. H. Chircă și C. Bălan — se află gata de a intra la tipar. Alte cîteva ediții se găsesc într-un stadiu înaintat de pregătire. Această situație ne face să nădăjduim că, odată învinse greutățile inerente oricăror începuturi, apariția noilor ediții critice se va desfășura într-un ritm tot mai susținut și că, nu peste prea multă vreme, cercetătorii vor avea la dispoziție corpul complet al cronicilor noastre medievale".

Un sfert de veac a trecut de la afișarea acestui program — cartea poartă mențiunea „Dat la cules 01.08.1962" — și totuși azi sîntem încă foarte departe de a avea „la dispoziție corpul complet al cronicilor noastre medievale". Cum a progresat colecția ? În același an, 1963, a apărut, în adevăr, volumul pregătit de C. Grecescu (cronica lui Radu Popescu) ; în 1965 a apărut **Cronica Ghiculeștilor** (de mult pregătită pentru tipar !), sub îngrijirea lui Nestor Camariano și a Ariadnei Camariano-Cioran ; în 1967 — volumul de cronici versificate, îngrijit de Dan Simonescu ; în 1969 — cronica lui Nicolae Stoica de Hațeg, editată de D. Mioc ; în 1970 a apărut scrierea lui Radu Greceanu, îngrijită de Aurora Ilieș iar peste cinci ani, în 1975, Pseudo-Amiras (1661—1729), editată de Dan Simonescu, formînd volumul IX al colecției. Ca să avem, în sfîrșit, volumul X, **a trebuit să mai treacă încă 12 ani !** În total, din 1959 pînă în 1987, zece volume în 28 de ani.

Paralel cu inițierea acestei colecții, fosta Editură de Stat pentru Literatură și Artă a inclus în seria „Clasicii români" letopisețul lui Ureche (ed. P. P. Panaitescu) și pe acela al lui Neculce (ed. Iorgu Iordan), ambele ieșind de sub tipar în 1955 ; rapida lor epuizare a impus o nouă ediție pentru ambele letopisețe (1958 și, respectiv, 1959). În același timp, tot la ESPLA, a văzut lumina tiparului volumul de **Opere** ale lui Miron Costin, îngrijit de P. P. Panaitescu ; și scrierile lui Miron Costin au fost reeditate, în 1965, la Editura pentru Literatură, în seria „Scriitori români". Întrebarea vine aproape de la sine : pentru ce scrierile celor trei mari cronicari moldoveni nu au fost **de la început incluse în colecția „Cronicile medievale ale României" ?**

Dar, în sfîrșit, dacă acest lucru nu s-a făcut la timpul său, pentru ce această „excludere" se perpetuează și în zilele noastre ?! Căci, iată, în 1980 s-a tipărit, la Editura „Litera", **Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasaf Luca. Manuscrisul „Mihail"** (ed. Zamfira Mihail și Paul Mihail ; vezi, cu privire la acest eveniment, însemnările din **Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol"**, Iași, XVIII, 1981, p. 705—708) iar doi ani mai tîrziu a apărut, în sfîrșit, și mult așteptata ediție critică a operei lui Neculce, realizată de Gabriel Strempel — dar nici aceasta la Editura Academiei, în colecția „Cronicile medievale ale României", ci la Editura „Minerva", în seria „Ediții critice" !

Cazul lui Neculce a avut, în fond, o rezolvare fericită prin aceste bune ediții din ultimii ani. E mai trist, însă, că letopisețul lui Ureche se tipărește în continuare — dar numai în ediții pentru „publicul larg" — după versiunea stabilită de P. P. Panaitescu, deși între timp a apărut și manuscrisul cel mai vechi al acestei cronici : el se află, azi, la **Casa Dosoftei** din Iași. Cercetînd textul acestui manuscris pentru cîteva informații, am constatat cu uimire că el corespunde indeaproape cu versiunea stabilită și editată de Constantin Giurescu în 1916 (retipărită, apoi, în perioada interbelică, de Constantin C. Giurescu). Este evident că letopisețul lui Ureche n-ar putea fi corect editat decît într-o manieră „tripartită" : versiunea de la **Casa Dosoftei,** versiunea lui Misail Călugărul și versiunea lui Axinte Uricariul.

Dintre cronicile moldovene — cantonez în acest spațiu prin însăși natura preocupărilor mele — din veacul XVIII, colecția „Cronicile medievale ale României" a inclus numai Pseudo-Amiras (1661—1729) și Cronica Ghiculeștilor (1695—1754) ; totuși, cum am arătat mai sus, ediția cronicii lui Axinte Uricariul (a doua domnie a lui Nicolae vodă Mavrocordat în Moldova, 1710—1716) se afla „gata de a intra la tipar" **încă din 1962.** A trecut un sfert de secol. Folosim în continuare ediția lui Ioan Șt. Petre, din 1944...

Nici opera lui Nicolae Costin nu a fost socotită demnă de a fi inclusă între „Cronicile medievale ale României" ; ediția pregătită de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu (Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 și de la 1709 la 1711) a trebuit să apară la Iași, la Editura „Junimea" (1976).

Interesul Editurii Academiei și al celor care gospodăresc colecția „Cronicile medievale ale României" nu s-a îndreptat nici către marea compilație care cuprinde istoria paralelă a Țării Românești și a Moldovei, de la „descălecat" și pînă la 1724 (respectiv, pînă la 1716), formînd azi manuscrisele 2591 și 5367 de la Biblioteca Academiei ; singura ei ediție (și aceea incompletă !) se află în gazeta „Trompeta Carpaților" din 1871—1873, ceea ce nu e tocmai la îndemîna cercetătorilor. Nici varianta „pre scurt" a cronicii paralele, realizată în 1733 de Vasile cămărașul de izvoade, nu s-a mai bucurat de o nouă ediție, după aceea dată de Em. E. Kretzulescu, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie" (1913—1922).

În sfîrșit, tot în afara colecției „Cronicile medievale ale României" a apărut anul acesta volumul menționat chiar de la început, cuprinzînd cronicile lui Ioan Canta și Pseudo-Enache Kogălniceanu (în paranteză fie spus, acest „pseudo" mi se pare de prisos ; demonstrația contra paternității lui Enache Kogălniceanu nu e convingătoare și, așa cum am spus și acum zece ani, cred că „trebuie restituit lui Enache Kogălniceanu calificativul de ultim cronicar al Moldovei medievale" — cf. „Magazin istoric", an. VII, 1977, nr. 7, p. 8).

Adaug, totodată, că și începutul colecției ar trebui reluat, atît în privința repertoriului manuscriselor de cronici, cît și în privința cronicilor slavo-române. Volumul îngrijit în 1959 de P. P. Panaitescu ar trebui reeditat, dar nu în forma inițială ; între timp, **Învățăturile lui Neagoe Basarab** au căpătat o ediție demnă de însemnătatea lor ; multe observații importante s-au acumulat cu privire la cronistica româno-slavă din Moldova (L. Șimonschi), dar și cu privire la povestirile despre Vlad Țepeș. S-ar putea găsi un loc, în această colecție, și cronicii descoperite de C. Rezachevici în Polonia.

Îmi este greu să cred că, atingînd — prin publicarea **Hronografului** lui Dionisie Eclesiarhul — anul **1815,** colecția „Cronicile medievale ale României" va fi considerată încheiată. Sper, din contra, că ea va continua — dar nu în ritmul ultimilor ani... — pentru a alcătui, în adevăr, acel **corpus** al cronicarilor români, **Corpus Chronicarum Romaniae,** gîndit încă în 1905 de I. Bogdan. Rîndurile de față nu sînt decît o pledoarie în acest sens.

Ștefan S. Gorovei

Desen de Raluca Grigorcea

Clarificări științifice

Urmare din pag. I

românești, evoluată în acest fel prin contact cu mediile științifice ale lumii și regăsindu-și, în chip natural, izvoarele teoretice interne. Aci, în această organicitate fundamentală pe care uneori gîndul a prevăzut-o și în Carpați, se întrevede modernitatea istoriografiei lui Nicolae Iorga, a istoriei literaturii concepută în termen călinescian, a „seriilor" istorice stabilite de A. D. Xenopol. Acum de-abia se dovedește, prin triumful cercetării interdisciplinare, că răspunsul românesc fusese științificește valabil.

Bineînțeles că istoriografia literaturii nu este obligată a pune, în cercetările ei, tot ceea ce obțin disciplinele aflate alături de ea prin obiect și prin scop epistemologic și amănuntele pot să lipsească fără a strica imaginea clarificărilor reciproce. Însă rezultatele sînt obligatorii și pe ele se reazemă acest moment metodologic care e al sintezei. A zice că de aci pornește o nouă istoriografie literară românească aflată acum în momentele ei de consolidare, e, în fond, o evidență pe care o confirmă realitatea cercetării. Inutil a ne întreba dacă imaginea modernă și coerentă pe care acum o avem asupra tradiției organicității literaturii române, ar fi fost la fel de limpede în absența unor elaborații majore, apărute de vreun deceniu încoace, precum **Mitologie română** de Romulus Vulcănescu, **Sensuri și valori regăsite** de Constantin Joja, **Musica dacoromana (vol. I—II)** de Vasile Tomescu, **Arta și umanul** de Edgar Papu, **Spiritualitatea getodacilor** de Ion Horațiu Crișan, **Zalmoxis** de Al. Busuioceanu, **Satul în Moldova medievală** de Al. Gonța. Acestea, ca și altele, deschid căi indiscutabil noi și completează o imagine aflată în schiță pînă aci, ajutînd o definire în termen propriu a unei literaturi care este, mai mult decît altele, explicată de cadrul antropologic și istoric, de etnografie și geografie. Acest proces de clarificări științifice nu începe acum (avînd o lungă preistorie, unde figurează, între alții, Teohari Antonescu, Ion Conea, N. Ghika-Budești, C. Brătescu) și nu se încheie de fel astăzi, cîteva contribuții recente arătînd că sînt multe de spus. Cu **„Demografie și etnografie"** de Vladimir Trebici și Ion Ghinoiu, cu **„Mitul marelui vînător"** de Andrei A. Lillin (unde e continuată cercetarea din admirabilul eseu „Lamentoul Ariadnei") avem două contribuții care ajung la straturile de vechime și stabilesc, prin comparație cu spații regionale de cultură învecinate, diferențe specifice care, științificește, se reține. Astfel de studii unde erudiția se completează cu o viziune modernă și integratoare au drept model pionieratul făcute de Sergiu Al. George în **„Arhaic și universal"** și se raportează la noțiuni de antropologie culturală străine de izolaționismul îngust. A explica o cultură română cu vocație nu doar europeană ci și regională (adică balcanică și mediteraneană), aflată în contacte cu spații baltice și micro-asiatice, nu mai este acum un fapt excesiv și cînd apar cercetări care au drept obiectiv astfel de lumi comparațiile se ivesc de la sine. Astfel putem explica însemnătatea pe care o au, în fundamentarea unei conștiințe culturale românești, contribuții precum acelea cuprinse în studii de erudiție aparținînd lui C. Daniel **(„Pe urmele vechilor civilizații")** și Nadiei Anghelescu **(„Limbaj și cultură în civilizația arabă")**, năzuind a înfățișa configurarea unei **forma mentis** specifice și, alături de aceasta, a unei imagologii unde nu totul e clarificat. De altminteri, încercările de a contribui la o cercetare imagologică cu aplicație la români sînt evidente într-una din cele mai însemnate contribuții de ideologie a culturii apărută în ultimii ani, aparținînd lui Dan A. Lăzărescu **(„Imaginea României prin călători", vol. I—II).** Geneza actului creator, determinată de tradiția culturală, de formele de învățămînt, de cadrele antropologice trebuie integrată în această vastă serie de interogații și o cercetare, cu titlu puțin atractiv, cum este **„Medicină și artă plastică"** de Mihai Dragomirescu, ar merita, ca și altele, examinări mai atente decît de obicei. Sînt sinteze cu valoare indiscutabilă și de unde rezultă perspective noi, utilizabile de către istoricul literar căci spiritul interdisciplinarității pătrunde acum pretutindeni.

Momentul aparține acestui dialog între domenii care năzuiesc a explica omul și poziția lui în univers ca ființă aptă de creație în stare a se perpetua prin cultură într-o colectivitate cu specific sigur ; putem zice că, din acest punct de vedere, anul pe care îl încheiem peste puțină vreme adaugă contribuții demne de admirat. Aceasta e, hotărît, o probă de luciditate științifică și de maturitate a unei culturi care și-a regăsit sensul interior.

Constelația republicană

Urmare din pag. a 3-a

ape / hule de glod. / / ne-așteaptă să le spargem / pămînturi cu sapele / să țîșnească porumburi / și cetini ca apele ; // ne-așteaptă-n roci, izvoare, / neploilor revanșe, / ne-așteaptă-n gropi orașele / cu ziduri moi de planșe / / ne-așteaptă noi metale / în subterane cripte, / ne-așteaptă goale muzele / noilor manuscripte. / / eșalon — înainte ! / avalanșă — marș / cu milioane de pași / spre noile ținte // cu milioane de inimi / arzînd cocardele, / zorilor manifeste strălucirnind departele!"

Tocmai de aceea nu putem decît să subscriem la necesitatea imperioasă a permanenței spiritului revoluționar, care ca un izvor curat ca lamura, trebuie să răzbată și din scrisul nostru: „Este necesar să se realizeze mai multe și mai bune romane, poezii, piese de teatru, lucrări care să redea în forme diferite, uriașa activitate creatoare a poporului nostru, să constituie o puternică forță de dinamizare a întregii națiuni. Avem nevoie de noi și noi cîntece, revoluționare și patriotice, care să oglindească noua etapă de dezvoltare socialistă a patriei." Cuvintele secretarului general al partidului ne sînt puternic îndemn și reazim pentru scrisul nostru.

Cît îi privește pe poeți, ca să-l parafrazez pe unul dintre ei, rămînem, sîntem toți.

Prezenți în tot și-n toate
Ca în lumina soarelui văpaia
O inimă ce pentru țară bate
Și i se-aude-n comunism bătaia.

Adică, dincolo de anul 2000.

Resursa principală

Urmare din pag. a 3-a

vește uneori, iar doctor îi este chiar el, șeful de brigadă.

Intermitent, de departe, stins, ca ecoul înfloririi unei brîndușe, se aud pușcăturile. În brațele puternice ale minerului, deodată, ciocanul prinde să vibreze, ca un diapazon în mîna unui neîntrecut dirijor. Și în acest orizont subteran, în cuiburile de minereu, începe să răsune, răscolitor și amplu, zguduitor la modul cel mai propriu al cuvîntului, simfonia muncii. Interpreți ? Nicolae Rusu, miner și Fănică Rusu, vagonetar, sînt frați. Ei și Ion Strat, ajutor de miner, și Mirel Baltă, alt vagonetar, toți pînă la 15, ciți sînt în brigadă, sub bagheta lui Vasile Pișta, care pune umărul și sufletul lui puternic și generos, la un loc interpretează zi de zi, la Ruschița, o simfonie a celor mereu învingători. Un fel de melodie aspră, triumfală, pentru triumful și progresul Patriei Române.

Încerc să notez toate acestea chiar aici, în adînc de mină, la lumina unei lămpi cu carbid, însă din greșeală, de emoție și nepricepere, îmi pîrlesc puțin salopeta pe care mi-a încredințat-o la intrare un tînăr inginer.

Încerc să ridic un bolovan nu prea mare, de pe care mă privesc o mulțime de ochi, mai întunecați ori mai strălucitori. Este chiar minereul pe care ei îl aleg, piatră cu piatră, cum alege mama ori nevasta orezul bob cu bob, îl sortează, spun ei, pentru a scoate la lumină numai minereul bun, de calitate, nu piatra seacă. Interesant, dar cel mai strălucitor în piatră e plumbul. Poate de aceea nu reușesc să ridic bolovanul, sub privirile înțelegătoare ale minerilor.

Inginerul Emilian Stoica a fost o vreme chiar directorul întreprinderii, dar s-a îmbolnăvit și, surprinzător, a cerut să treacă iar la sectorul complexe, la munca de jos, care aici înseamnă subteranul, adică foarte jos, sau foarte sus, cum sper să se vadă din aceste palide notații gîndite mai întîi și așternute fugar, la lumina unei lămpi cu carbid.

După cele 14 scări de brad urcate în forță, cu stîngăcie și pas tremurător, încă trei mi se par o nimica toată. Mi se propune un alt drum de întoarcere — așa spune el, să nu mă sperie — să mai cunoaștem oameni, galerii, istorii. Se aud înfundat pușcături, ca niște vești de departe cum că în munte omul veghează și luptă cu piatra și cu el însuși, că omul învinge.

— La început, minereul era ca o plăcintă — vine, prin surprindere, precizarea lui Emilian Stoica. Era compact și cu mare concentrație. Acum, la urmă, lucrurile au început să stea nițel altfel.

Cum stau lucrurile acum, cu minereul bineînțeles, m-a ajutat să înțeleg Traian Stan, un ardelean de la Ineu, cumpătat, tenace și ambițios, care cunoaște și el bine zăcămîntul de la „complexe" :

— Locul ăsta era ascuns după un paravan de steril. L-am dat la o parte, am săpat și iată că am găsit din nou minereu. Că nu ți-l pune nimeni pe tavă și să te invite : servește ! Trebuie să simți și să cunoști muntele, să cauți cu pricepere și răbdare în cuiburile de minereu, să valorifici zăcămintele așa-zis sărace. Așa se face că acest abatai a fost pregătit de mine, deschis de brigada mea. Și tot noi îl exploatăm, dînd lună de lună mai mult minereu peste plan.

— Cum? — reușesc să-l întreb, neînțelegînd eu cum de arată unele abataje așa curate, parcă ar fi apartamente confort unu, cum poți alege mereu, din măruntaiele muntelui, numai minereu de valoare.

— Prin organizare și ordine, prin disciplină și conștiință de adevărați mineri ai vremii noastre, numai așa poți merge drept și puternic în minereu, în muncă, în viață.

Și cuvintele care altădată mi s-ar fi părut ușor retorice, grandilocvente, pregătite pentru nu știu ce ședință, curgeau atît de firești și adevărate, cînd le spunea, din suflet și din experiența sa, Traian Stan. Cum tot așa de adevărat este că, pînă la urmă, am întîlnit, dar în mină, chiar marmura. Înaintam prin niște lucrări mai vechi, înfruntînd cu stoicism șiroaiele de apă, iar peretele de marmură al galeriei, apărînd și dispărînd, în diverse nuanțe, în frumoase falduri, ne aminteam că sîntem la Ruschița și că aici marmura, minereul și minerii constituie adevărate puncte cardinale.

Tînărul artificier Constantin Chiriac a învățat meserie, ca și actualul său șef de brigadă, Sovejan, cu Vasile Onciu. Dar este convins că trebuie să mai învețe, că în munte nu-i destul să ai numai brațe tari, cum mai cred unii. De-aceea pleacă la un curs de perfecționare. Și tot din aceleași considerente s-a înființat la Ruschița treapta a doua de liceu, despre care vorbea directorul Ioncelescu.

— Azi a fost, peste tot, o zi cu soare — îmi spune, la ieșirea din șut, Marin Șchiopu. Soare și-afară, și-n mină. Eu, la 782, am rammbleiat, am pușcat, am transportat 22 de tone de minereu, cu 6 oameni. Peste trei tone pe post. Cu toate că mai întîmpinăm unele greutăți, că minereul nu se poate fără, mergem în plin.

— Nu lăsăm noi să rugînească vagoanele fără minereu — intervine, cu un umor șugubăț, specific moldovenesc, Dumitru Chișcari.

— Noi ? Am extras 38 de tone de minereu, cu 11 oameni — adaugă un tînăr pietros, pe nume Rusalin Livițuc. Adică 3,7 tone pe post, față de două tone și jumătate, cît e norma.

Vasile Pișta, Ion Sovejan și Traian Stan, Onciu, Chișcari, Știrban. Sau Constantin Cojocaru și Nicolae Lup, care deschid noi drumuri spre minereu, depășind lună de lună planul la înaintare. Nume echivalînd aici, la Ruschița, la altitudinea angajării comuniste, cu marmura faptei de fiecare zi. Oameni care vorbesc de soare în adînc, deschizînd noi traiectorii luminii din om, pentru om.

POȘTA REDACȚIEI

În atenția corespondenților noștri : După cîte știți, „Poșta redacției" (Poezie) a fost întreruptă o vreme. Volumul materialelor adunate între timp fiind considerabil, ordinea lecturii conține o anume doză de întîmplător. Nu dispunem de un computer care să înscrieze toate textele trimise de unii autori pe parcursul a 6—8 luni. Nu putem avea, în această fază, o viziune „monografică", globală, asupra unor nume care revin cu insistență. Pînă vom aduce corespondența la zi, va exista așadar riscul de a ne referi, în răspunsurile noastre, la faze de creație pe care înșiși autorii lor să le considere depășite. Cu atît mai bine dacă va fi astfel. Deocamdată remarcăm, în abundenta poștă a ultimelor două săptămîni, diminuarea spectaculoasă a numărului textelor incorecte din punct de vedere gramatical.

LAURA VACARU, Comănești-Bacău : A meritat, poate, să parcurgem atîtea file căznite, pentru a ajunge la cele douăzeci de texte ale dv. însoțite de laconica întrebare : **„Pot să bat la portile unei edituri ?". Da ;** puteți. **Textele** sînt departe de cele ale unui începător, dovedesc o trudă conștientă asupra cuvîntului, precum și stăpînirea mișcării compoziționale a poemului. Iată, citat integral, **Dorul primăverii : „Halucinante ierburi mă mai îmbrățișează / Și mă devoră clipa ca pe un fruct oprit / Mă rog mărite soare de mă mai ține trează / Cînd crește febra gurii și măru-i înflorit. // Pe-aproape nevăzuții exotici mesageri / Neprihănită umbra mă mai slujește încă / În lagărul luminii ademenesc tăceri / Oglindă necesară ingrată și adîncă // Și dacă vii în riuri să strigi al mării dor / Cînd pașii mei pe maluri se vor topi ușori / În casă tu să-mi intre supus și Domnitor / Ghiocul cu un murmur prelung să-l înfășori // Iar cînd va fi surisul sfios să se deschidă / Să guste din migdala sistemului solar / Pe brațul tău de vultur voi fi semiramidă, // Grădina suspendată să ți-o aduc în dar..."** Cam multe cuvinte și ideile (poetice) nu sînt suficient de pregnante, după cum nici expresia nu are scînteierea unei revelații. Dar există toate șansele ca, pe viitor, odată trecută prin școala severă a prozodiei clasice — și după ce veți depăși această fază obscur ermetică (în plan formal) și sentimentală în conținut, să eliberați o voce cu adevărat — și profund — personală. Rețineți încă, pentru o eventuală publicare : **Ispășire, Frig cu păianjeni, Privind la Zeul Soare, Rugăciune,** cu observația că titlurile, chiar dacă sonore, nu sînt întotdeauna cele mai potrivite.

Dacă vă veți hotărî să participați la concursul de debut al vreunei edituri, țineți seama de faptul că, în medie, manuscrisele trebuie să conțină circa 40—50 de poeme. Din ce ne-ați trimis nouă s-ar putea selecta un grupaj pentru „Caietul debutanților, dacă nu cumva s-ar auto-elimina într-o competiție mai strînsă (în care „rivalii" dv. să fi depășit — sau evitat — cîte ceva din ceea ce vi s-ar putea reproșa dv : o anume monotonie descriptivă, și, pe alocuri, rimele lenețe). În cazul în care ați avea posibilitatea să treceți pe la redacție, vă invităm la o discuție pe text (anunțați-vă în prealabil).

G. N. ELIAN, Slatina : Vă mulțumim pentru încredere, vom nicerca un răspuns „franc și obiectiv"... Am avut sentimentul unei comunicări adevărate cu textele dv. care atinge — prin interogație, elipsă, ori printr-o discontinuitate esențială — chiar poezia. Toate cele cinci texte sînt publicabile (va fi mai dificil cu **Pseudoeseu).** Trimiteți-ne o fotografie, fișa personală și încă o sumă de texte. Vom fi bucuroși să reiterăm debutul dv. de acum doi ani de la „Cronica". Pînă atunci, citățm acest fragment : **„Îmi spun : e foarte puțin / și ziua va răsări / iarăși / din răsfrîngerile irisului tău... // ...ci tu nu vei mai fi. // Cînd o să mă trezesc, / deja va fi venit iarna... // ... și frigul / sfredelește în mine / ca un țipăt de lebădă-mpușcată / în somn, / la miezul nopții".**

CONSTANTIN BUICIUC, Lugoj : Sper să nu vă supere faptul că nu v-am respectat dorința de a vă răspunde sub pseudonim. Nu văd de ce aș fi făcut-o. Singura mea mirare, în legătură cu textele dv. este că nu ați debutat pînă acum. Îmi păreți a fi un poet adevărat, original și semnificativ. Cu proxima ocazie vom publica un grupaj însoțit de o prezentare. Ne-am bucura dacă ne-ați consulta înaintea depunerii manuscrisului la redacția vreunei edituri.

M.C. GIURGEA, București : Da ! sînt publicabile. Mai mult decît atît, formula dv. poetică mi se pare cea mai personală dintre toate cele comentate astăzi : o intuiție sintetică, paradoxuri (mistere) rezolvate în manieră **Zen.** M-aș bucura să se dovedească și **productivă.**

IOAN CERCEL, Cluj-Napoca : Regret că circumstanțele au făcut să întîlnesc textele dv. atît de tîrziu. O comunicare mai aproape de i-mediat v-ar fi scutit, poate, pe dv. de niște emoții (presupunînd că le-ați avut) suplimentare, cuvintele dv. n-ar fi tăcut, în gol, pe hîrtie, vreme de aproape un an, iar pe mine poate că nu m-ar mai fi încercat, acum, acest straniu sentiment de mîhnire care nu este ecoul unui efect poetic, ci vizează însăși, personalitatea dv. poetică. Pentru că textele dv. ele însele, par a vorbi în gol și despre gol, în și despre vidul semnificației și al comunicării. Permiteți-mi să vă spun că, la îndeminarea verbală pe care păreți a o fi dobîndit, acest lucru nu vă este permis. Nu vă este permis să obturați sensurile, să vă înăbușiți personalitatea. Dacă „apele au putrezit" și „gara invinețind vremelnic / lumina uscată", dacă „Boxeri lichefiați" și „în zori limanul coclit de spume", ceva trebuie totuși să se ivească dincolo de toate acestea. Faceți-l să se ivească, Reproduc **Conversație : „Telescop înfipt la pîndă surisul meu / ca un abur otrăvit // Ochii tăi lenea mierii sau amețeala / acvilei / prăbușite prin fanta / amurgului scrumit // Lacrimi în virful floretei... / / În fantoma privirii apun păsări utopice / visla sub riu o mecanică a parfumului / ești noaptea în barca ce nu te mai aduce / înapoi // la răsărit o pungă de singe..."** Știți care e riscul ? Să astupați (chiar să ucideți) posibila dv. relație cu forțele vii ale limbajului, și să vă rotiți la nesfîrșit și fără speranță în această „mecanică" (a parfumului). Cît despre cacofonie, personal o admit atunci cînd are o clară funcție stilistică, de potențare (ori măcar fixare) a unei stări de lehamite ; dar aici (și de regulă) este neintenționată.

COCA MIHALCEA, București : Proverbiala (provocatoare !) **„curiozitate pur feminină"** nu se dezminte ; dar, nu vă faceți griji, va veni și timpul să-mi divulg numele. Pînă atunci constat că aceste „ cam multe **Nu-uri"** de la rubrica „noastră" nu v-au speriat, odată ce faceți această primă încercare de dialog. Să sperăm că va fi de bun augur. În cele patru texte trimise îmi place **tonul :** sinceritatea și directețea cu care, exprimînd niște situații în fond melodramatice, le feriți de fapt de melodramă. Dar, această decizie de **știu ce vreau** ar trebui s-o exersați pe mize mai mari ; altfel spus, să o ridicați din sfera notației strict personale într-una de interes mai general. Și, concomitent, să încercați nuanțarea expresiei-gînd care în această fază este încă simplistă, cum se vede din **Perseverare** (titlul pus neglijent fără intenție poetică) : **„Cînd ochiul meu va căuta lumini / și umbre sub retină s-or ascunde / grădinile pierdute-n mărăcini / s-or ridica din nou să mă înunde // Cînd brațele s-or fringe-n neputință / tot oglindindu-mi chipul din oglindă,** / din ceas în ceas voi încropi dorinți, / ecouri seci să nu mă mai surprindă // Și-abia **doar cînd am să m-adun spre ploi / și mările s-or umple de păcate / abia atunci voi zămisli** Ce ziceți, nu s-ar putea încerca mai devreme ? **culori / să mi le-așez în propria cetate."**

EUGEN MOINEANU, Moinești : Un basm versificat, scris cu creionul, intitulat **Hyperion (!)** și din care nu se înțelege nimic. Apar o sfîntă, un print, un „Hyperion" care ar trebui... ucis (?!) etc. După caligrafie, neștiință și stîngăcie păreți să fiți foarte copil ; arătați acest text profesorului de literatură română și rugați-l să vă sfătuiască. Noi citățm, pentru drăgălășenia improvizației, finalul : „Se-ntreabă-un vultur / Cum au ajuns / Pînă aici. / Atît de sus / Dar de acum / Are și el / cu cin' să schimbe / Un cuvințel. // Soarele plînge / În pustiu. / Ce ai pățit / Sfînt auriu ?".

Lector

Întîmplări

S-a spulberat neștiut
cel pe care azi îl vestește un astru.
Pe malul uitatelor riuri
făpturi fără umbră se aruncă în lut.

Lucrurile

E vie și moartă enigma. Cuvintele
coboară în drumul
ce nu s-a-ntrupat niciodată. Un om e un arbore
o pasăre ori o piatră. Un cer fără întindere

Căutătorul

E așa departe
cel care-a slujit pămîntului.
Umbra lui nu se împarte.
Cu privirea întoarsă cîndva
trecu peste altfel de piatră.
Cînd îl caut către apus
altceva se arată.

Căderea

Porțile risipite peste pămînt
sunt porți de casă. Urmele toate
arată în altă parte.
Alteori se așează în vînt.
Prin păduri aplecați
umblă arbori de singe.
Coborîndu-se fără răgaz
pulberi lunare-i apasă.

M. C. Giurgea

REMEMORĂRI

Zîmbete agățate în brazi

1.

Părinții fetiței stau la masă în Cantina scriitorilor cuprinși de o disperare care li se citește pe față și izbucnește sub formă de suspinuri reținute din piepturi. Fetița e vioaie, mobilă și ciripitoare și trece de la masă la masă făcînd piruete și anunțînd cu mîndrie :

— Azi am înghițit o biluță de fier, uite atîta, și arată dimensiunile unei nuci.

Mica eroină vine și la masa mea și-mi anunță candid același lucru.

— Și ce face biluța acum ? întreb curios.

— Ce să facă ? Bine. Stă cuminte că e înghițită.

— Și unde-i biluța acum ?

— Acum biluța a **păpat-o** ficatul fiindcă n-a fost cuminte...

2.

O vecină din bloc, pensionată de curînd, mă roagă să-i tălmăcesc mai bine sensul cuvintelor scrise pe o bucată de carton și inconjurate de un chenar reprezentînd flori, păsărele și macarale metalice. Citesc și mă gîndesc la ce va să zică fantezia creatoare a nu știu cărui ins apucat de năbădăi artistice. Transcriu aproape cuvînt cu cuvînt textul cu pricina. **„Diplomă de onoare".** „Din trandafirul vieții Dv., (tov. cutare) pe Șantierul Trustului s-au scuturat petalele una cîte una apropiindu-se de Toamna efortului de-o viață. Cîntecul vîjorii muncii nu vă mai însoțește. Pentru că strunele ei, ce le purtați în suflet toată viața vă cîntă astăzi Imnul mulțumirii și al recunoștinței. Sîntem convinși că aceste cîteva cuvinte vă umplu sufletul de bucurie că ați contribuit cu multă competență în decursul anilor la creșterea prestigiului unității de care v-ați atașat trup și suflet dăruindu-vă tinerețea cu eroism, legîndu-vă numele de frumoasele obiective ridicate de Trustul nostru pe diferite meleaguri.

Vă mulțumim din suflet pentru dăruirea cu care ați lucrat și în mijlocul nostru și vă dorim același elan cu care ne-ați obișnuit și în mijlocul familiei care v-a îngrijit și înțeles pregătindu-vă condiția sănătoasă și necesară de a muncii cu sîrguință și responsabilitate. Știm că nu a fost ușor. Ați înfruntat cu bărbăție capriciile timpului urcat pe schelele reconstrucției, ați înfruntat greutățile, ați depus mari eforturi pentru a vedea strălucirea idealului propus — produsul nostru — care ne-a luminat și înălțat sufletele pe treptele prestigiului la care ați contribuit cu prisosință. Pentru anii închinați muncii și șantierelor cînd ați dat dovadă de cinste și corectitudine, de înaltă demnitate socială fiind un exemplu pentru membrii colectivului nostru de construcții vă mulțumim și vă urăm din suflet multă sănătate, viață fericită acum în amurg și vă invităm să veniți în mijlocul nostru ori de cîte ori veți simți chemarea șantierului".

Termin de lecturat textul și tac ridicînd din sprîncene și întrebînd ce nedumerire are. „Păi, zice femeia, vecina mea, mă invită să vin în mijlocul lor cînd am vreme. Dar șantierul nostru e cînd la Constanța, cînd la Iași, cînd mai știu eu unde că se deplasează mereu. Așa că ticluește dumneata, vecine, o scrisoare mai ceva decît **diploma** să le-o trimit să înțeleagă de ce nu pot să-i caut în timpul liber".

3.

Și acum cîteva perle năstrușnice trimise de corespondentul nostru și selectate din lucrările elevilor. **„Broasca :** La începutul înperecherii, mașculul are pe picioarele anterioare două balonașe. La mascul există niște băsici cu care el poate să țipe ca să anunțe broastele. Ochii sînt apropiați de pleoape. Înmulțirea se face prin împerechere. O broască se duce într-un loc după care vine și broscoiul și se împerechiază. După aceea se nasc noi broaște. Ea cînd stă pe loc ține picioarele posterioare înainte. Are un cap dar nu are gît pentru că e foarte scurt. În luna mai mașculul își cheamă partenera puternic cu ajutorul camerelor de rezonanță după care are loc o gălăgie mare care este nunta. Apoi vin mașculii și depun lăptișorii pe icre și astfel se face fecundația. Ei se împerechiază ca un fel de nuntă. Bărbății se pun într-o parte și femelele se duc și își alege, iar după ce îi alege se împerechiază. Mormoloci stă în apă pînă le cade picioarele, așteaptă să le dea și picioarele din față și iese afară și așteaptă să-i cadă și coada. Capul are doi ochi buclați. Broasca are doi ochi bulbosi. Broasca vede care cîntă mai tare și mai frumos. Ea își alege soțul și pleacă să se înperecheze. Nu sînt lacuri pentru toate broaștele. Cînd stă pe loc broasca își ține picioarele din spate strînse sub cap"...

Mulțumim corespondentului nostru și așteptăm noi vești.

Mircea Micu

Poetul, copilul și zîmbetele

● Există în literatura rusă actuală un nume de rezonanță : **Robert Rojdestvenski.** Ceea ce mă atrage foarte mult în creația lui mai ales în cea din ultimii ani, sînt versurile din ciclul pe care eu l-aș numi **Poezii vesele** (unele au fost publicate în revistă). Aș vrea să vă prezint acum alte cîteva — la fel de vesele — în care poetul s-a hotărît (nici mai mult, nici mai puțin) să exprime lumea prin ochii și judecățile presupuse (dar și posibile) ale unui copil care o privește cu uimire, întrebînd adesea direct și indirect : „De ce ?"

Așadar,

Gîndulețe

ROBERT ROJDESTVENSKI

GÎNDULEȚE

Accept!

Am venit recent pe lume.
Accept,
multe nu pricep,
Dar vă spun drept,
obosesc
de toți cîți zic :
„Vai, ce-mi place ăsta mic !"

Concluzie

Amuzant, cum bag de seamă :
mama mea are o mamă
care și ea are-o mamă ! ?
Deci în jur dacă privești,
numai mame întîlnești.
De-ați ști însă cît de greu
e să stau singur mereu !

...și Soarele?

Nici azi
nu-mi vine s-adorm...
Parc-aud niște șoapte...
E-ntunericul ; intră pe geam
pe orice vreme.

Deci seara
soarele se-ascunde de noapte.
Oare și Soarele
de întuneric se teme ?

Despre mobilă

În casă mobila
s-a făcut mai mică.
Mă uit la ea
și văd că s-a schimbat :
Înainte sub ea mă găseau.
Chestia se complică :
acum nu mă mai găsesc,
nu încap sub pat
După cum constat, mobila s-a
micșorat
dintr-odată! Parcă e un făcut!
Și picioarele scaunelor s-au
cam scurtat
(am vrut s-ajung sub scaun —
n-am încăput),

și fotoliile-s mai mici,
și divanul chiar.
Cei mari nu văd deloc că-s
schimbate,
că lemnu-i uscat rău.
Vezi ? Au dreptate-n ziar :
mobila nu e de calitate.

Întrebare esențială

De mult aștept, demult aștept
să-mi răspundă-un om deștept:
unde-eram și existam
cînd pe lume nu eram ?

Prezentare și tălmăciri
de Alexandru Stark

Înainte de a uita

După primele două volume **(Echivalențe** și **Echidistanțe),** care arătau în doctorul Paul Cortez un aforist și un moralist, acest al treilea volum*) intitulat **Înainte de a uita,** ne dezvăluie un memorialist niței sceptic și sentimental, grăbit să ne spună tot ceea ce a văzut și trăit, înainte de a... uita. Ne grăbim și noi a spune că este ciudată și incitantă apariția acestui scriitor. El a debutat, în mod paradoxal, exact cu acele specii în care deobicei sfîrșesc prozatorii, senectutea lor dînd moralități și amintiri.

Paginile despre Arghezi (cu episodul „Seringa"), cele despre Tudorel Popa, Ionel Teodoreanu și George Lesnea, dar mai ales dramatica evocare a sfîrșitului lui Mihai Popescu, au, dincolo de cuvinte, o mirabilă aură afectivă și o evidentă valoare documentară. Iată primul pas făcut spre epică, adică spre nuvelă și roman, locul unde vocația prozatorului se exercită și se afirmă cu infinit mai multă evidență decît în aforisme.

Desigur, și cu aforisme împușcate și puse în libertate prin arma cu repetiție se poate impune un prozator, dar pagina de carte parcă ar cere și altceva decît reverberația unei mari serii de spirituale explozii. Acest volum a avut înțeleapta prevedere de a nu înmulți numărul aforismelor și butadelor, deschizînd prozatorului Paul Cortez o perspectivă nouă, aceea a epicii, și astfel convingerea că ne aflăm în fața unui scriitor, a sporit considerabil. Paul Cortez poate reedita, în spațiul literar românesc, memorabila experiență a mediculul Axel Munthe. O operă de prestigiul neistovit al cărții de la San Michele ne poate conferi și Paul Cortez care a trăit o viață de om în universul straniu și dramatic izolat pe platoul de la Berceni. Paginile de acum o dovedesc cu prisosință. Fără îndoială că și aforismul liliputan, de cîteva cuvinte, poate deseori să țină ascunse în el, la o compresiune uriașă, o lume întreagă și un portret caracterologic de profunde semnificații existențiale, dar, după cîteva sute de pagini cu aforisme parcă așteptăm să întîlnim și un aforism construit dintr-o mie de fraze care vin spre noi nu ca un fulgurant joc de artificii și butade, ci ca un fluviu adînc și majestuos în curgerea sa lentă și înfricoșătoare spre ocean. **Înainte de a uita** constituie, în acest sens, o elocventă și sigură demonstrație că Paul Cortez este în stare de performanța unei scrieri ieșite din truda multor zile și nopți de lucru intens și continuu, în care biblioteca să fie prevăzător uitată, luîndu-i locul viața pe care un medic psihiatru o vede și o cunoaște mai adînc decît mulți dintre noi. Memorabilă este, în acest sens, ciudata pereche de aparent taciturni formată de copilul Tudorel Popa și Mihail Sadoveanu și pe care observația lui Cortez, adică a unui „doctor de suflete", o pune în valoare cu harul unui prozator doldora de „teme", deși nu prea își dă încă atenția ce-o merită.

Petru Vintilă

*) **Paul Cortez : „Înainte de a uita", Editura „Eminescu", 1987.**

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Virgula cere tot atîta spirit ca și punctul.

II. Nu incape îndoială că un poet este tare atunci cînd îl critică critici puternici.

III. Vai de poetul care începe să piardă respectul cititorilor !

IV. Cititorul, prudent, vrea ca scriitorul să fie mai cutezător decît el.

V Eu cred că-i tare dulce să poruncești fie și numai peste o turmă de fraze.

VI. Disprețul pentru poezie e sfîrșitul criticii ei.

VII. Critica literară este blîndă cu poetul slab, energică cu cel puternic, neiertătoare cu cel pierdut în genialitate.

VIII. Criticul buturugă care mai întîi inspăimîntă broaștele, apoi le lasă să-l disprețuiască și să i se cațăre deasupra.

IX. După o recenzie își simte mîinile curate ca Pilat. O mînă spală pe alta și amîndouă — fața.

X. Poetul este ca un tribunal utopic : acuză pe toți și nu condamnă pe nimeni.

XI. Această imperioasă necesitate de a da vina pe tine însuți este un defect caracteristic sufletelor superioare.

XII. Vai de acela pe care nu are cine să-l laude la timpul potrivit !

XIII. Este semn că ți-ai irosit și tu talentul cînd ajungi să întrebi prea des de talentele altora.

XIV. Fii drept înainte de a fi poet, fii uman înainte de a fi critic.

XV. Să avem grijă să nu confundăm adevărata opinie critică cu vicleșugurile și ezitările care îi iau adesea locul.

XVI. Despre modestia incipientă a unor doctrine se pot scrie tratate interminabile ; în exegeză se află maturitatea și moartea lor.

XVII. Cînd ai de creat, tot ce nu-i poezie e fugă.

XVIII. În poezie nu ți-e îngăduit să greșești o singură dată.

XIX. Un destin poetic nu începe odată cu cea dintîi poezie, nici nu sfîrșește odată cu cea din urmă.

XX. Transmitem cititorilor, pe această cale, un „La mulți ani, cu sănătate !".

George Alboiu

Primii douăzeci de ani de tinerețe

Urmare din pag. a 12-a

amintiți mai sus. Pe neașteptate. Grabnic, ne-am dus la restaurantul „Cina" să-i omenesc, prietenește, cum stă bine unor oameni care sînt ca și frații.

Apoi a urmat moartea la fel de neașteptată ca întîlnirile noastre spontane, ca și pelerinajele mele de fiecare dată cînd am fost în Bulgaria, la cimitirul central din Sofia, unde mormîntul lui Vladimir Bașev e cunoscut de fiecare cetățean, cel puțin din generația noastră, care a dat cîteva jertfe neuitate. Ultimul pelerinaj, pe care l-am mai invocat în aceste pagini, datează din 1985, cînd, ca o făgăduință și o datorie de conștiință, am hotărît să propun Editurii „Univers" tipărirea unui mănunchi de poezii, pe care m-am angajat să le duc la bun sfîrșit cu fiica prietenului meu, Victor Tulbure, Raluca Tulbure. O seamă din aceste traduceri le-am și publicat în presă. E drept că la propunerea mea, de la Redacție n-am primit nici o semnalare, fie că au și înregistrat propunerea mea. Cînd mă gîndesc că, de fiecare dată, cum se poate citi în scrisorile sale, Vladimir Bașev insista să-l ajut în realizarea unei antologii a poeziei tinere românești (pesemne și el era obsedat de ideea „Poeții, cînd erau tineri...").

Dar iată și una din scrisorile amintite, expediate, la 23 decembrie 1962, pentru a mă felicita de Anul Nou și a ura cele bune, soției, mamei mele și micului Nicușor, fiul meu, care nici el nu mai este, căzut victimă unui accident stupid, încă mai stupid, decît acela în care a murit Vladimir Bașev. Mă informează că nu demult a apărut în revista „Septembrie" ciclul său de poeme „Fetele nesărutate". În zilele lui septembrie, cînd ne plimbam pe străzile Bucureștiului, Vladimir Bașev și Nicola Ingeov primiseră premiul pentru cele mai bune versuri pe 1962. Traducea în același timp pe prietenul său și al meu, Evgheni Evtușenko.

„După cum vezi — cum îmi scria, cu simplitate, neuitatul meu prieten bulgar, — totul e bine.

Rău e un singur lucru, acela că n-am primit de la tine nici un vers, nici de la tine, nici de la alți poeți tineri români. Și tu doar imi promiseseși. Eu aștept." Și poate că mai așteaptă și acum, acolo în moarte.

Eu, unul, nu mai pot aștepta, în condițiile amintite. E o promisiune pe care am făcut-o mamei sale, prietenilor și apropiați și comuni, și mai ales memoriei sale sfinte. E legămîntul meu, acum cînd s-au împlinit 20 de ani de tinerețe fără bătrînețe a poeziei sale, după cum a confirmat timpul care a trecut, ca și cititorii. Sper s-o facă și traducerile. „Dacă nu dăm ceva lumii, atunci de ce ne-am născut ?" cum spunea Vladimir Bașev într-o poezie dedicată prietenului nostru comun, Nicola Ingeov, unul dintre îngerii păzitori ai memoriei celui dispărut, alături de mama sa Katia Bașeva, care i-a dedicat o carte. Și cu aceasta să trecem la traduceri.

JAMES CLAVELL
SHOGUN

INCURSIUNE DE NOAPTE (II)

toranaga privi afară prin ambrazură. La răsărit zorii se-nginau cu întunericul nopții.

— Adu-l aici la revărsat de ziuă.

— Crezi că e răspunzător ?

Toranaga nu răspunse, ci se întoarse iar la gîndurile lui.

În cele din urmă, bătrînul soldat nu mai suportă tăcerea :

— Te rog, stăpîne, lasă-mă să dispar din fața ochilor tăi. M-e atît de rușine de neizbinda noastră...

— E aproape cu neputință să preîntîmpini o asemenea încercare, spuse Toranaga.

— Da. Dar noi trebuia să-l fi prins afară, nicidecum lîngă tine.

— Sînt de acord. Dar nu te fac pe tine răspunzător.

— Eu mă fac direct răspunzător. E ceva ce trebuie să-ți spun, stăpîne, pentru că eu *răspund* de securitatea ta pînă te întorci la Yedo. Vor mai fi și alte încercări asupra ta și toate iscoadele noastre raportează mișcări mari de trupe. Ishido își mobilizează armata.

— Da, spuse Toranaga calm. După Yabu vreau să-l văd pe Tsukku-san, apoi pe Mariko-san. Dublează străjile la Anjin-san.

— Mesajele venite astă-seară spun că seniorul Onoshi are o sută de mii de oameni care-i consolidează fortificațiile din Kyushu, spuse Hiromatsu, copleșit de neliniște pentru securitatea lui Toranaga.

— Am să-l întreb despre asta cînd ne întîlnim.

Hiro-matsu își ieși din fire :

— Nu te înțeleg deloc. Trebuie să-ți spun că riști totul prosteste. Da, prosteste. Nu-mi pasă că-mi iei capul, pentru că ți-o spun, dar ăsta e adevărul. Dacă Kiyama și Onoshi votează cu Ishido, ai să fii acuzat de înaltă trădare ! Ești un om mort — ai riscat tot venind aici și ai pierdut. Scapă cît mai poți. Cel puțin ai să ai capul pe umeri !

— Nu sînt încă în primejdie.

— Atacul din noaptea asta nu înseamnă nimic pentru tine ? Dacă nu ți-ai fi schimbat din nou camera, ai fi mort acum.

— Da, poate, dar probabil că nu, spune Toranaga. În noaptea asta au fost multe străji în fața ușilor *mele*, la fel noaptea trecută. Și ai fost și tu de pază în noaptea asta. Nici un asasin n-a putut să ajungă lîngă mine. Nici chiar acesta, care a fost așa de bine pregătit. El a știut drumul, chiar și parola. *neh* ? Kiri-san spune că l-a auzit folosind-o. Așa că eu cred că știa și-n ce cameră mă aflu. Nu eu eram prada. Era Anjin-san.

— Barbarul ?

— Da.

Toranaga bănuise că vor mai fi și alte pericole pentru barbar, după dezvăluirile extraordinare din dimineața asta. Vădit Anjin-san era prea periculos pentru unii ca să fie lăsat în viață. Dar lui Toranaga nu-i trecuse niciodată prin gînd că avea să fie montat un atac în locuința sa personală sau atît de repede. Cine mă trădează ? Înlăturînd pe Kiri sau Mariko pentru scurgerea știrilor. Dar se gîndi că grădinile și castelele au avut întotdeauna locuri secrete pentru tras cu urechea. Mă aflu în inima cetății dușmanului și, acolo unde eu am o iscoadă, Ishido — și ceilalți — vor avea douăzeci. Pesemne c-a fost doar o iscoadă.

— Dublează gărzile la Anjin-san. Pentru mine el valorează cît zece mii de oameni.

După ce doamna Yodoko plecase, în dimineața asta, el se întorsese în grădina casei de ceai și băgase imediat de seamă starea de slăbiciune a lui Anjin-san, ochii-i sticloși și oboseala istovitoare. Așa că-și stăpînise propria-i nerăbdare și nevoia aproape covîrșitoare de a cerceta și mai adînc, și-l concediase spunînd că au să continue mîine. Anjin-san fusese dat în grija lui Kiri, cu instrucțiuni de a-i aduce un doctor să-l întremeze, să i se dea mîncare de-a barbarilor, dacă o voia, să i se dea chiar camera de dormit pe care însuși Toranaga o folosise mai toate nopțile. „Dă-i orice crezi că e necesar, Kiri-san", îi spusese între patru ochi. „Am nevoie de el ca să fie în perfectă stare, foarte repede, și la minte, și la trup".

Apoi Anjin-san îl rugase să-l elibereze azi pe călugăr din închisoare pentru că omul era bătrîn și bolnav. Îi răspunsese c-o să se gîndească la asta și-l expediase pe barbar cu mulțumiri, fără să-i spună că poruncise deja unui samurai să se ducă la închisoare imediat și să-l aducă pe acest călugăr, care era pesemne tot atît de valoros, atît pentru el cît și pentru Ishido.

Toranaga știuse de mult timp despre preot că e spaniol și ostil portughezilor. Dar omul fusese pus acolo din ordinul lui *taiko*, așa că era deținutul lui *taiko*, iar el, Toranaga, nu avea nici un drept asupra nimănui din Osaka. Îl trimisese special pe Anjin-san în închisoarea aceea, numai ca să se prefacă față de Ishido că străinul n-are nici o valoare, dar și în speranța că energicul pilot o să poată să-l tragă de limbă pe călugăr.

Prima încercare grosolană asupra vieții lui Anjin-san în celulă fusese dejucată și imediat se crease în jurul lui o pavăză de apărare. Toranaga îl răsplătise pe vasalul și iscoada lui, Minikui, un purtător de palanchin, scoțîndu-l de acolo cu bine și dîndu-i patru palanchine ale lui proprii și dreptul ereditar de a folosi din șoseaua Tokaido — marea arteră ce unea Yedo și Osaka — porțiunea cuprinsă între a doua și a treia oprire, care se găsea pe domeniile lui, lîngă Yedo, și-l expediase pe ascuns din Osaka din prima zi. În zilele următoare, celelalte iscoade ale lui trimiseseră știri precum că cei doi erau acum prieteni, călugărul vorbind și Anjin-san punînd întrebări și ascultînd. Faptul că și Ishido avea pesemne iscoade în celulă nu-l deranja. Anjin-san era apărat și în siguranță. Apoi, în mod neașteptat, Ishido, cine știe de cine influențat, încercase să-l răpească.

Toranaga își aminti cît se amuzase el și Hiromatsu plănuind o ambuscadă urgentă — „banditii-*ronini*" fiind unul din grupurile mici izolate, din propriii lui samurai, care se aflau plantați în secret în Osaka și-n împrejurimi — și aranjînd o subtilă coincidență de timp pentru Yabu, care, nebănuind nimic, contribuise la „salvare". Riseseră amîndoi pe înfundate, știind că, încă o dată, îl folosiseră pe Yabu drept marionetă, ca să-i dea lui Ishido peste nas cu propria lui porcărie.

Totul mersese de minune. Pînă azi.

Astăzi samuraiul pe care-l trimisese să-l aducă pe călugăr se întorsese cu mîinile goale. „Preotul e mort", raportase omul. „Cînd a fost strigat numele lui, el n-a aoărut, stăpîne Toranaga. Am mers înăuntru să-l aduc, dar era mort. Puscăriașii din preajmă au spus că, atunci cînd temnicerii i-au strigat numele, el s-a prăbușit. Cînd l-am întors, era mort. Cer iertare, stăpîne, m-ați trimis după el și eu nu v-am îndeplinit porunca. Văzînd că era un barbar, nu știam dacă-i voiați capul sau capul alături de trup, așa că am adus trupul cu cap cu tot. Unii din criminalii din preajmă spuneau că sînt convertiții lui. Voiau să păstreze cadavrul și au încercat s-o facă, așa că am omorît cîțiva și am adus hoitul. Pute și e dezgustător, dar e în curte, Alteță".

De ce-a murit călugărul ? se întrebă din nou Toranaga. Apoi îl văzu pe Hiro-matsu uitîndu-se la el întrebător.

— Da ?

— Am întrebat, cine l-ar vrea pe pilot mort ?

— Creștinii.

În românește de
Doina Ceracеanu

CONFABULE

* * *

Un vis ciudat
am avut amîndoi
cînd zburam de-asupra apei
cu mîinile abia întinse
doi tineri pescărași
ce ar fi vrut să vadă
unde se sfîrșește
Marea
valurile ei înalte se prăbușeau dedesubt
cînd rătăcindu-ne
deodată am văzut o lumină
aprinzîndu-se
departe
ca o înflăcărî
ardea ca să ne arate
țărmul

Iulian Neacșu

POEȚII LUMII CÎNTĂ ROMÂNIA

RAFAEL ALBERTI
SPANIA

O doină spaniolă pentru România

Foaie tremurată-n dungă,
descîntarea ta prelungă
mult îmi place și-mi îmbie
dorul meu de România.
Frunză verde cîntătoare
de pădure și de soare,
de stei negru de poiană
și de apă dunăreană!
Frunză verde — la orașe
pe furnale uriașe
și-n nisipul mării scrise
cu dantelă și cu vise
de talazele cărunte...
Și iar verde foi de munte,
România, mult mă bucuri!
Totul dă la tine-n muguri!
Totul dă la tine-n floare!
Și-aș mai zicere-o cîntare
de acele luminoase,
nalte și frumoase case
printre care-Ovid, la Tomi,
uită azi de dorul Romii,
că totul locul se îmbină
cu mireasmă de grădină:
trandafirii cu văpaia
au cuprins toată Mamaia
și-mpînzesc gherghini și dalii
țărmul magicei Mangalii.
Frunzuleană de la vie
unde soarele-ntîrzie
dincolo și de chindie
chiar de-i poama brumărie,
că vrea fruntea să și-o culce-n
Murfatlar cu suflet dulce.
Aurii sau de rubinuri,
cîte foi — atîtea vinuri:
Ottonel de pe Tîrnave
și Cotnar din glii moldave.
Frunză, trestioară zveltă,
mîndra mîndrelor din deltă
și a stuhului de baltă
și-a porumbului — înaltă
dar și-a verii, a țărinii,
a căruțelor, a pîinii,
a belșugului din case...
Foaie verde de baroase,
de țiței, motor, văpaie
și cojoc întors de oaie,
dar, mai mult, a mîinii care
flutură din zare-n zare,
și în pisc și-n largul lunii
creanga păcii, creanga muncii,
și îmi cheamă si-mi îmbie
dorul meu de România.

FRANCISZEK FENIKOVSKI
POLONIA

Inscripție pe o scoarță oltenească

Meleag de aur! Soarele nu are
în tine-amurg și-n brazde, cînd îl culci,
în lanuri floarea soarelui răsare
iar strugurii pe-araci se fac mai dulci.

Elena Greculesi: „Omagiu"

Meleag îmbietor! Ne-așterni în cale
popasu-n umbră de stejari bătrîni
și cal și om beau cerurile tale
din jgheabul răcoroaselor fîntîni.

Meleag de vis! Cu negri ochi ca mura
vin fetele cîntînd de la izvor.
Ce taină oare le înghină gura
cînd buza și-o apleacă spre ulcior?

KUING HOANG
VIETNAM

Porțile de fier

Aici, în văzul Europei,
e soarta Dunării schimbată.

Aici, pe cerul României
și soarele, sporindu-și nimbul,

mai darnic luminează glia
și nu apune niciodată:

feerica hidrocentrală
întreaga noapte-i ține schimbul.

IURI KOJEVNIKOV
U.R.S.S.

Voroneț

Mai întîi ni se-arată;
peste-ntinse păduri
cum, în zbor de săgeată
trec țipînd corbii suri.
Nu c-ar vrea să ajungă
la ce nu-i de pătruns
(care-oricum te alungă
cu-nțelesu-i ascuns) —
dar nu pot nici să-ndure
în mărunte priviri
albăstrimile dure
ce răzbat din zidiri.
Și-n ce tainice peșteri
și ce flori din bătrîni
a fiert crincenul meșter
cu teribile mîini,
pîn-le-a scos la lumină,
neștiut și avid,
din văzduh și din tină
să le pună pe zid?
Și ni-i dat să se-arate
după codrul umbros
și colinele toate
ce trag bolțile-n jos
ca s-ajungă din ele
picurînd curcubeie,
acel meșter, văpsele
și puterea să-și ieie.
Și paleta să-i fie
chiar al păsării joc
cînd din basme învie
cu penajul de foc
și atinge pereții
cu aripe fierbinți
aducînd judecății
pravoslavne căinți.

O, simțirile-s pline
de atît neființ!
În pisanii divine
munții vechi slovenesc.
Voronețul ce-nseamnă,
cînd și frunza din pom
arde-n flăcări de toamnă
ca o rană de om?

— Albăstrimilor: vatră,
limpezimii: contur,
întruparea în piatră
a zidirii de-azur!

UNGENDA N'SELE
ZAIR

Citind din Eminescu

Iată, eu
cetățean al frumosului meu Zair,
cu tot sufletul dăruit frumuseții,
îl citesc pe Eminescu și culeg
din cîmpii însorite
holda de aur a umanității.

Iată-mă, negru de tot,
dar plin de speranțe în viață,
cînt de pe cel mai înalt vîrf din Carpați
această însorită natură
de dimineață.

Iată-mă proletar
ducînd în mîne duhul mulțimilor
și sîngele întregii lumi muncitoare,
întinzînd mîna către toate rasele
și slăvind adevărul și soarele.

Iată, eu,
poetul bantu,
citind și recitind pe Eminescu,
marele meu cîntăreț
care-mi înalță spiritul
și-mi umple sufletul cu frumusețl.

Libertatea
el a semănat-o pe un ogor înghețat
și a murit în frig

Eminescu cel Mare,
ca pretutindeni azi,
în România, în Africa,
noi să culegem pe cîmpii însorite
libertatea și să credem în soare!

ZAHI NURI
U.R.S.S.

Muncitorească vatră

Ești toată-nveșmîntată în odoare
din creștet pînă-n poale de cîmpie!
Pe chipul tău, frumoasă România,
e-atîta aur și atîta soare!

Și totu-n strălucirea ta se-mbină
și pare limpezimea chemătoare.
Chiar zîmbetul acestor dragi fecioare
o rază e în marea ta lumină!

Da-n flacăra cuptorului, nestinsă,
se naște-alt soare, mai puternic însă!
Furnalele îi cîntă măreția,

iar tu, cu orice sarjă împlinită,
mai urci pe înc-o treaptă auritâ,
muncitorească vatră — România!

NIDAL OMAR
IORDANIA

Mărturisire

Am ars și eu la vatra
acestui scump
meleag
pe nume România,
cuvînt atît de drag.
Frumoasă Românie,
pe tine
eu te cînt!
Tu, tinereții mele
i-ai dăruit
avînt.
Din flacăra-ți nestinsă
se-aprinde
visul meu.
În ale tale rîuri
mi-am stins
dogoarea eu.
Nestrămutata stîncă
a mîndrului Carpat,
puteri nebănuite
și vrerii mele-a dat
de a sluji
cu cinste
stindardul păcii-n veci
Spre binele planetei
și-al omenirii-ntregi.

Traduceri de
Raluca Tulbure și Victor Tulbure

REVISTA STRĂINĂ

● **LA VREMEA LUI, MARELE SCRIITOR CARE A FOST ȘI ESTE MAXIM GORKI,** spunea: „Dacă Siberia l-a dat științei pe Mendeleev și picturii pe Surikov, de ce nu am putea presupune că viitorul mare romancier se va naște în Siberia?" Reluînd această sentință gorkiană, scriitorul sovietic Viktor Astafiev spunea într-un interviu publicat în urmă cu cîțiva ani în „Ogoniok": „Am presimțirea că în literatură se va naște un geniu. Cel la a cărui naștere lucrăm acum cu toții, unul cum poate nu am mai avut pînă acum. Am sentimentul că este foarte aproape. Și mai cred că el nu se va naște în spațiul cernoziomic rusesc ci în spațiul nostru siberian, care ascunde potență, energie, forță".

De curînd, Viktor Astafiev a reluat aceste gînduri pe care le-a completat într-o convorbire cu Galina Slianskaia tot în paginile „Ogoniok"-ului: „În ansamblul literaturii sovietice din ultimele decenii un loc aparte îl ocupă operele scriitorilor proveniți din Siberia: Serghei Zalghin, Gheorghi Markov, Valentin Rasputin, Veaceslav Sugaiev, Andrei Skalon, Ghenadii Mașkin, Alexandr Pletnev, Vladimir Kolihalov și mulți alții. Fiecare a adus ceva nou, dar lucrul cel mai important este că ei au devenit purtătorii de cuvînt ai „continentului viitorului", cum i se mai spune Siberiei. La Irkutsk, de exemplu, a apărut în anul 1921, primul roman sovietic „Dva mira" (Două lumi) de Vladimir Zazubrin; aici, în anul 1923, a luat ființă prima Asociație a scriitorilor din Siberia de răsărit iar în anul 1930 a luat ființă aici o filială a Uniunii Scriitorilor Sovietici, din rîndul cărela s-au ridicat poetul Konstantin Sedih și prozatorul Gheorghi Markov, primii laureați locali ai Premiului de Stat. I-au urmat prozatorul Valentin Rasputin, dramaturgul Alexandr Vampilov. Se poate deci vorbi despre o «literatură siberiană»."

● **ROBERT F. STRATTON** este pseudonimul cunoscutului scriitor polonez Wieslaw Gornicki al cărui roman „Vremea liliecilor", publicat mai întîi în foileton în revista „Przekroj" și apoi în volum, se bucură de un mare succes în rîndurile cititorilor și criticii literare din R. P. Polonă.

Întîmplările din „Vremea liliecilor", volum de factură s.f., sînt deosebit de dramatice, acțiunea fiind în cazul de față doar un pretext pentru ca scriitorul să aibă ocazia de a atrage atenția asupra pericolelor pe care le reprezintă pentru omenire, pentru civilizația umană, creșterea continuă a militarizării planetei noastre, folosirea inteligenței umane în scopul producerii de arme tot mai sofisticate. În felul acesta romanul lui Stratton se constituie într-un semnal de avertizare.

Romanul se înscrie în limitele așa-zisei literaturi catastrofale a cărei menire este de a-i face pe oameni nu numai să mediteze, dar și să ia poziție activă față de tehnicizarea vieții, împotriva războiului, care poate fi declanșat și prin eroare — așa cum se întîmplă în roman. În același timp, romanul este o vibrantă chemare la cultivarea valorilor umaniste, a responsabilității tuturor la un loc și a fiecărui individ în parte, față de destinul și viitorul omenirii.

● **BIBLIOTECA PENTRU NEVĂZĂTORI DIN HAGA** dispune de peste 17.000 titluri de lucrări de popularizare a științei și de specialitate scrise în alfabetul Braille. Această instituție a luat ființă în urmă cu mai mult de o sută de ani iar în prezent este considerată a fi cea mai modernă și mai bogată din rîndul instituțiilor de această categorie.

În afara fondului de carte, Biblioteca dispune și de o fonotecă formată din peste 25.000 discuri. Pentru realizarea acestor discuri au lucrat 249 dintre lucrătorii bibliotecii și peste 700 lectori externi. Zilnic pe poarta Bibliotecii ies peste 3.000 discuri și cărți.

● **EDITURA BERLINEZĂ HENSCHELVERLAG** va edita în cursul anului viitor o amplă monografie dedicată pictorului Grünewald. Despre acest mare pictor german, contemporan cu Dürer, se cunosc astăzi relativ puține lucruri, dar aceasta nu din cauza lipsei de interes a criticii de specialitate față de viața și creația sa, ci pentru că cea mai mare parte dintre lucrările lui s-au pierdut.

Opera acestui pictor de geniu, pe numele său adevărat Mathis Neitherd-Gothard, care a trăit între anii 1470 (sau 1480) și 1528, a fost cea care a determinat o adevărată explozie a artei gotice germane.

● **REGIZORUL GEORG MALVIOS ESTE O PERSONALITATE MARCANTĂ** a vieții teatrale din Suedia. A fost mulți ani unul dintre promotorii activității AITA/IATA, organizație neguvernamentală pentru teatru de amatori, calitate în care a vizitat un mare număr de țări pentru a se documenta asupra activității mișcării teatrale de amatori. În prezent este directorul celui mai mare teatru din Suedia, situat în zona industrială a orașului Norrköping. Teatrul are două sute de angajați, prezintă spectacole pe șapte scene și realizează anual 22 premiere.

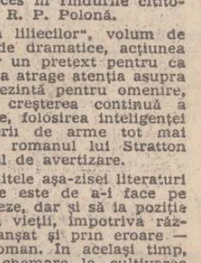

La începutul acestei stagiuni el a montat „Richard al III-lea" de Shakespeare într-o hală imensă a unei foste întreprinderi. Montare care i-a șocat în primul rînd pe spectatori. Iată cum explică el această alegere:

„Și la noi, în Suedia, spectacolele se prezintă în săli frumoase, oamenii ședînd în fotolii frumoase acoperite cu pluș și privesc spre niște scene frumoase, cu decoruri interesante. «Richard al III-lea» este însă o piesă a distrugerii, de aceea am încercat să găsesc un mediu care să corespundă ideii fundamentale a piesei. Scopul nostru a fost să pregătim pentru spectatori un spațiu care să pună în lumină expresia actorilor și care să contribuie la modificarea imaginii clasice pe care el o are despre teatru. Spectacolul nostru realizează o comunicare directă între actori și spectatori (aceștia din urmă, pentru a ajunge la locul spectacolului, trebuie să treacă printre dărîmături, ajutîndu-se de o lanternă — n.n.). Pentru mine ca regizor lucrul cel mai important este că reușesc să fug cu actorul pentru a-l scoate din tiparele cu care s-a obișnuit pe scenă."

Primii douăzeci de ani de tinerețe fără bătrînețe

La 19 noiembrie 1967 murea într-un groaznic accident de automobil, atît de monstruos alambicat, încît nici nu-ți vine să crezi că a fost posibil, poetul bulgar contemporan Vladimir Bașev. Îmi era atît de drag, atît de apropiat, de îngemănat prin multiple și tulburătoare coincidențe. Era născut în același an, 1935, anul nașterii nu numai al meu, ci în egală măsură, la noi al lui Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Corneliu Sturzu, D.R. Popescu. Debutase în același an, 1957, cu „Antene fremătătoare" și, de o prolificitate neobișnuită pînă în anul morții, editase după regula, anul și cartea, numeroase volume: poezii originale, înainte de toate, traduceri, între altele, printre primii din Evgheni Evtușenko, cu care era bun prieten și cu care m-a împrietenit și pe mine la Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților de la Helsinki, din 1962, unde eram amîndoi reprezentanți ai tineretului din cele două țări. Anul 1962 era dealtfel anul primei mele călătorii în străinătate, în patria sa, unde mă primise, ca pe un prieten vechi, și ca pe-o rudă, făcîndu-mi cunoștință cu mama sa, Katia Bașeva, care-mi amintea de mama, prin bunătatea sa și primirea afectuoasă.

Cît îl privește pe Vladi (Vladimir Bașev), poet provenind dintr-o familie de vechi revoluționari, cum îi stă bine unui bulgar, mai ales cînd e poet și încă unul pătruns de cel mai vibrant romantism revoluționar. De la început l-am asemuit cu neuitatul și cristalinul nostru Nicolae Labiș. Din păcate moartea, în 1967, cînd abia împlinise 32 de ani, l-a smuls dintre noi. Cu toate acestea, pînă în acel an, ne întîlnirăm de cîteva ori, nu numai în Bulgaria, ci și în România. Întîlnirile decurgeau uneori din mari manifestări culturale, cum fuseseră centenarul George Coșbuc din 1966, sau mai înainte, Săptămîna poeziei bulgare din 1964.

Am găsit printre manuscrisele mele, relicve sfinte, două scrisori expediate din Bulgaria, una la 22 septembrie 1962, prin care mă anunța că va sosi la București, venind de la Ruse, pe 30 septembrie, însoțit de prietenii mei de atunci și de mai tîrziu, Nicola Ingeov și Kristio Stanișev. După cum mă împrietenise în același an, 1962, la Sofia, cu Liubomir Levcev, președinte al Uniunii Scriitorilor Bulgari, cu Hristo Fotev și numeroși alți poeți bulgari, fiindcă Vladimir Bașev avea și calitatea rară de a fi un catalizator al prieteniei.

Mi-amintesc, între alte întîlniri, pe cea din septembrie 30, 1962, cînd scrisoarea sa neparvenindu-mi la vreme, m-am trezit, la ușa mea, la apartamentul din Piața Palatului, bloc 5, etaj VII—VIII, ap. 42, cu trei tineri care-mi sunau la ușă și care nu erau alții decît poeții

N. S.

Continuare în pag. a 11-a

VLADIMIR BAȘEV

Vîrsta

Cu stăruința unei gravități,
Apare veacul tău la orizont,
Cu țara ta te proiectezi în spații
Avînd și-al virstei însutit afront.

Și noi am fost mai tineri, dar de-acum,
Cu timpul devenirăm mai bogați
Și-o altă seminție-și taie drum,
Din care, multora, le sîntem frați.

Și-n lumea ei, nu prea romantică,
Cu diplome mai multe s-a blindat,
Exactă, ca în matematică,
Puterea-n mîini ea sigur și-a luat.

Tu — cine ești?

Lipsit de drepturile ce ți se cuvin,
De-o neagră gelozie ros,
Tu nu mai poți să mai trăiești din plin,
Ești pus, precum se zice, mai prejos.

Adio dar, la ce-a trecut în zbor,
Al lucrurilor toate paradis,
Un nou hotar desface-se cu dor,
Iar tinerețea bariera și-a închis.

Scorneli de-acum sînt orice jurăminte
Ca și orice întoarcere-napoi
Și după-atîtea jertfe sfinte
Nu mai putem să fim tot tineri noi.

Întîi deci, trebuie, sever să fii
Cu tine însuți și necruțător
Un timp eroic nu mai poate fi,
Nici nu-i sorocul ademenitor.

Și numai c-o formulă, c-un binom,
Cu o descoperire, nou Columb,
Cu cancerul pe care-nvinge-l-om,
Poți să te-ntorci turnat în bronz, în ghips,
în plumb.

Poți re-nvia acele universuri
Ce-s bîntuite azi de certuri toate,
Acele vechi și cunoscute versuri,
Ce-s ale tinereților păcate.

Cîntecul ce mă iubea

O, unduloase și ușoare
Neclare și de nepermis
cu degete tremurătoare
atîtea cîntece am scris.

Decepții mari se răzbunară,
Iar viciul este răsplătit,
În zi de glorii și ocară
de mine ele au fugit.

Și deodată-n sunete măiestre,
Tu să te naști, ai început,
Eu știu ce îmi vei da de veste,
De-aceea eu te și salut.

Tu ești cea mai duioasă strună,
și primul dulce chin al meu,
Tu mă săruți parcă sub lună
și bucuria-mi cade greu.

Uituc, fără-a rosti cuvînt,
în fața ta îngenunchez,
Ești dragul, unicul meu cînt,
în veci de veci — supremul crez.

20 de ani

Timpul prinde să zboare,
Fără să știe de cale și vad,
Există ceva simplu și mare
În mersul lui neîncetat.

Șeile pune răsunător,
înhățîndu-ne-n fugă din zbor.
Iar ochii noștri-nlăcrimați ca la prăpăd
Mai caută încă-ndărăt,
unde după gardul de uluci dărîmat
copilăria noastră era un băiat
descult ca vai de el, ca o derea,
și ziua pînă noaptea hoinărea
mii de pîrleazuri și praguri trecea
sub stele-adormind iar și iar,
iubirea, și ura, deopotrivă de grea,
de dor plîngea și bea de amar;
Băiatul la mîi de uși a bătut
și la alte uși le-a-ncercat soneria,
la douăzeci de ani în tranșee-abătut,
s-a dus să-și facă datoria.
Timp, timp! Oricîte trebi am avea,
Mi-amintește vechiul calendar,
Că e de datoria mea,
Să nu uit ceasu-aniversar...
Băiatu-și cheamă camarazii
Pe parapet, în depărtări,
Și-n semn că ziua lui chiar azi-i,
Scot fum vreo două'j'de țigări.
Alarmă dau două rachete,
Deasupra capului, în spate,
Se trage din țigări cu sete,
Ca să se stingă-apoi uitate.
În grîul des, întins în lan,
pe-ostașul astfel sărbătorit,
Așa-l surprinse noul an
Ce vîrsta i-a îmbogățit.
Acolo-n spate-n întuneric blînd,
sub stele-n înalt clipind,
Atacuri douăzeci, pe rînd,
Tranșee-s, ce s-au dus cu jind.

În românește de
Niculae Stoian

● **LITERATURA ȘI CINEMATOGRAFIA FRANCEZĂ NE-AU OBIȘNUIT** cu cărți și filme de mare succes tratînd întîmplări de dragoste. Exemplul cel mai tipic este „Vă place Brahms?", realizarea pentru ecran a romanului omonim al scriitoarei F. Sagan, în viziunea lui Truffaut.

În aceeași tematică generoasă se înscrie și coproducția franco-canadiană „În lumina reflectoarelor", regizată de grecul Elie Choraquie. Protagoniștii noului film au devenit Christophe Lambert, cel care recent a dat viață pe ecran lui Tarzan, și Catherine Deneuve, cea mai frumoasă femeie din Franța, cum o consideră spectatorii și critica cinematografică din Franța.

Despre ce este vorba în film? Un tînăr muzician se îndrăgostește nebun de referenta unei agenții artistice, o femeie neobișnuit de frumoasă, mamă a doi copii, pe care bărbatul a părăsit-o în condiții neclare.

Încă din prima secvență filmul captivează prin ritmul alert, dar mai ales prin cîntecele sale, muzica nefiind aici doar un pretext, ca în cazul filmului lui Truffaut, în care eroii au fost interpretați de Anthony Perkins și Ingrid Bergman. Încercarea de a compara „În lumina reflectoarelor" cu „Vă place Brahms?" este net defavorabilă primului film, căruia nu i se pot nega anumite calități: simțul pentru umor, expresia filmică modernă, jocul excelent al celor doi mari actori ai cinematografiei franceze.

ACASĂ

Gherghine roșii

În tulpina zodiei mele se bat două talgere de aramă pe deasupra ninsorii, vestind sărbătorile de iarnă. Noi, vorbesc măcar despre ai mei de-acasă, sîntem, aici, mult în colinde și totdeauna în slujba nimănui. La fiecare sfîrșit de an nu numai că avem voie, dar chiar sîntem obligați să fim puțin desculți. (Vom plînge și vom rupe trupul celei ce ne-a iubit mereu.) Asta e, pesemne, ciudata desperechere de lumini care se vrea așezată pe bradul de iarnă. Sau poate abnegația macilor agonizînd în noi spre a răsări mereu din nou în gherghinele spălate de zăpadă.

Am stat într-o pădure de gherghini și ningea. Gherghinele se potrivesc pe marginea călătoriilor de marmură.

Gherghinele sînt roșii ca suferința trandafirului cînd întîlnește păcatul istovit în plăceri străine.

Micul și rotundul cer de azur prielnic poveștii, acel mic și rotund și uluitor crîmpei de azur (ne-am născut ca să ne risipim) care pîlpîie-n neștire pe vatra sărbătorilor de iarnă se-mpodobește, înainte de stingere, cu gherghine.

Strigătul sîngelui cînd se arată sănile, roua vinului băut în pridvorul casei lui Vlahuță de la Dragosloveni, murmurul sîngelui de ied, iedul pe care l-am tăiat, l-am plîns și l-am mîncat la Ieud, se ascunde, poate nesfîrșit, în micul vuiet roșu, descoperit și aproape sonor al gherghinelor.

Culeg cu gura aceste rugăciuni roșii ca să-mi rămînă buzele însîngerate de veșnicia brazilor spre care mă îndrept cu inima și sufletul.

Foc în pahar: gherghinele.

Focul civilizației în buza paharelor de Murano: gherghinele.

La mulți ani.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII